BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVIII
H
54
NAPOLI

XLVIII.
H.
54.

VITA CHRISTI DOMINI SALVATORIS NOSTRI

A R. P. LVDOLPHO SAXONE CARTVSIANO

ante CCL. annos ex Sacris Euangelijs, veterumq; Patrum ſententijs contexta, atque ita diſpoſita,

nihil vt eorum, quæ tum ad Hiſtoriæ, tum ad Homiliarum totius anni rationem ſpectant, deeſſe quidquam poſsit.

Opus ut uere pium, ac eruditum, ita ſingulis Chriſtianæ pietatis alumnis plurimum & ſolatij, & utilitatis allaturum.

A Io. DADRAEO, Pariſienſis Scholæ Doctore Theologo, multis notationibus illuſtratum,

Poſtrema hac VENETA *editione innumeris mendis purgatum, pulcherrimisq; Figuris exornatum.*

INDICES ACCESSERE NECESSARII.

VENETIIS, M D LXXXI.
Apud Guerræos Fratres, & Franciſcum Zilettum.

NAPOLI

PRAESTANTISSIMO VIRO

ANTONIO MILLEDONIO

ILLVSTR.^MI X. VIRVM CONSILII
A SECRETIS.

SI QVIS, ANTONI MILLEDONI, quid in vita maxime excellat, animo contempletur, næ ille, certam viuendi rationem nactus, vera beatitudine fruetur. nam, cum nos ad id nati ſimus, ut omnibus prodeſſe debeamus, cur non nobis metipſis proſumus? at, quid magis nobis prodeſſe poteſt, quam noſtrimet cognitio? quid uero ad hanc cognitionem magis conducit, quam, quid præeſt, noſſe? Hæc eſt, natura, inſita in omnibus cupiditas. Quæ cum laudabilis ſit in omnibus, in nobis, qui vero lumine ſplēdeſcimus, laudabilior certe apparet. Et hoc vno nomine Deo Opt. Max. immenſum nos debere quis non uidet? qui, in tantis huius mundi tenebris, ueram nos lucem agnoſcere uoluerit, uerum ipſum Religionis noſtræ fundamentum, ſolidamq. baſim, in eo eſſe, tot ſignis perſpicue oſtenderit. Quo fit, ut ii nobis videantur tota via aberrare, aberrentq. profecto, qui, cum ſuam ipſorum ſalutem quærant, ipſum tamen veræ ſalutis iter ignorent prorſus. Ac, a quo hoc petendum ſit, cum omnes uideant, omnes fateantur, non omnes tamen id vita, factisq. exprimunt. fit id nempe naturæ quodam ductu non admodũ bono, ut leuiter dicam. quis autem id ſciat, qui tempus inutiliter, uel otioſe ſtando, vel nihil agendo, uel praue uitam ducendo, conſumat? O miſerã hominum condicionem. Bonum agnoſcimus, fatemur, nec tamẽ ſequimur. quid hoc mali eſt? Malum eſt omni malo peius. Veram igitur uiam, aliquando, tandem, poſt tot errores, relicta lubrica, & fallaci, immo ad perniciem certa, ſequamur. Hæc nobis præcipua ſit: hęc prima. Vtinam, Vtinam, MILLEDONI præſtantiſſime, quanto hoc magis rebus ombus præſtat, tantam curam uideremus in eo homines impendere. melius certe nobiſcum ageretur. Verum, in tanta rerum omniũ colluuione, non tamen deſperandum eſt: ſed totis viribus enitendum, ut, quanto magis poſſumus, veterem illum, & priſtinum ardorem reſtituamus. At, quo pacto id melius fieri poſſit, quam imitatione, non apparet. Nos igitur, qui, quantum in nobis eſt, hoc maxime conamur, vt, homines a praua lectio

ne abducendo, ad ſalutarem uiam ducamus, recte facimus, qui CHRISTVM ad imitandum proponimus. Landulphus Carthuſienſis, doctus uir, ſanctus uir, & is tandem uir, quo uiro Religio noſtra tota gaudet, CHRISTI uitã ornatiſſime ſcripſit. Fecit ipſe, quod potuit. Et uero egregie id præſtitit. at, qui hucuſque eum librum typis mandarunt, inornate eum emiſere, ut lectores ab eius lectione, ob menda, quæ plurima in eo irrepſerãt, remorarẽtur. Nos & menda ſuſtulimus, & figuris librum exornauimus, ut appareret & noſtra in eũ uoluntas, & VENETORVM nomen illuſtrius. Qui, cum Typographiam fere primi habuerint, aut primas in ea retulerint, primi certe exornarint, dolendum eſt, hoc tempore tam eſſe ſui diſſimiles. Nolumus in hoc pluribus uti. Illud certe affirmamus, non tam id nobis moleſtum eſſe, quam iucundum illud, factum eſſe Aldi Mannuccij inualetudine, quem nos uirum, ut ob eius & doctrinam, & humanitatem, & mores, plurimum amamus, ita etiam nobis inuiſendũ ſæpe ducimus, factum in quã eſſe eius inualetudine, ut ipſum adiremus. Cum quo multos ſermones cum haberemus, præcipuus fuit de Landulpho a nobis exornato. Lætatus ille, nos in uetere noſtro inſtituto manere: &, ut mos illius eſt, ad maxima quæque hortari, operam ſuam polliceri, alienã quoque. nam (uide, quanti ipſe Te faciat, quanti Te æſtimet, ampliſſime MILLEDONI) facile putauit fore, ut Tu nos in clientelam tuã reciperes, auctoritate foueres, cõſilio iuuares. Quæ in Te maxima ſunt; qui Venetæ Reip. omnium ſæculorum memoria longe præſtantiſſimæ, tam carus, acceptuſq. ſis, ut ſummam ex eo auctoritatem recte conſulẽdo, agendoq. ſemper ſis conſecutus; iſq. tamen ſis, qui hæc omnia aſperneris, ueram gloriam, uerum ornamentum in bene de hominibus merẽdo poſitum ducas; quod ex eo proficiſcitur, nõ maxime ſpectes. Sed hæc, Tuis auribus (ut omnes norũt) moleſta omittamus Suaſor. Mannuccius nobis fuit, ut hũc librum ſub Tuis auſpicijs emitteremus. Tuo nos nomine audito, nihil nobis prius eſſe faciendum duximus, quã ut, noſtræmet uoluntati, quæ iam diu id maxime optabat, morem gerentes, ipſi Mannuccio, Tui obſeruãtiſſimo, inſeruiremus. Hoc igitur noſtrum teſtimonium, ab hilari mente profectum, hilariter excipe: & certo credas, nos id ſemper maxime in noſtro munere conaturos, ut homines intelligant, nihil a nobis unquam prætermitti, quod ad noſtrã præclaram volũtatem (abſit verbo inuidia) ſignificandam faciat. exemplo maxime Tuo commoti, qui tot labores pro publico bono & ſubieris antea, & vero nunc, iſta ætate, iſta etiam valetudine, quotidie ſubeas; nil aliud ſpectãs, niſi vt Tuo muneri ſatisfacias, & exemplum ſis omnibus ad bene, præclareq. agendum. Venetijs. kal. Mai. M. D. X X C I.

Tibi addictiſſimi, Tuiſq. maximis uirtutibus, & ſingularis animi dotibus deuinctiſſimi,

Guerræi Fratres.

DE LVDOLPHO SAXONE DOCTISSIMORVM uirorum cenſura, Ex Chronicis Hermanni Schedel.

LVDOLPHVS Alemannus, ordinis Carthuſienſium, Prior Argentinenſis, uir doctrina & morum ſanctitate conſpicuus, hac ipſa tempeſtate peroptimè uitam Domini noſtri Ieſu Chriſti egregio uolumine, & quodam cœleſti artificio, imò potius diuina reuelatione quàm ſtudio, fabricauit: in quo certè ſe oſtendit uenerabilem uirum, & omnium rerum tam diuinarum, quàm humanarum, & potiſſimum ipſius Ieſu Chriſti uitæ (prout uoluit homini eſſe poſsibile) pleniſſimam habuiſſe notitiam: alia quoque laude digna hic deuotus atque uenerandus pater ædidit.

Ex ſupplemento ſupplementi Chronicorum, Iacobi Philippi Bergomatis, ordinis Heremitarum ſancti Auguſtini.

LVDOLPHVS Carthuſienſius monachus, natione Teutonicus, patriaque Saxonicus: uir in diuinis ſcripturis admodum ſtudioſus & eruditus, ac aliarum bonarum literarum non ignarus, per hoc tempus apud Argentinenſe cœnobium exiſtens, ædidit magnæ deuotionis, ac profundæ eruditionis quædam præclara opuſcula: in quibus ad euitandum ocium ingenium exercitans nomen ſuum immortalitati condonauit. E quibus extat uolumen magnum & inſigne quidem, quod prænotauit, de Vita Chriſti Ieſu, in lib. duos: quod incipit, Fundamentum aliud. Item in Pſalterium perpulchrè lib. unum. Feruntur etiam alia. Regnauit autem anno Domini 1334. ſub Ioanne 22. Papa, & Ludouico Bauaro Imperatore.

Ex catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum Tritemij.

LVDOLPHVS ordinis Carthuſienſis in domo Argentinenſi, natione Teutonicus, Saxonica terra oriundus: uir in diuinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, & ſecularium literarum non ignarus, ingenio mitis, eloquio dulcis & compoſitus: uita quoque & conuerſatione inſignis, ædidit magnæ deuotionis & profundæ eruditionis quædam præclara opuſcula: quibus ingenium nobiliter exercitans, nomen ſuum immortalitati condonauit. E quibus ego uidi tantum ſubiecta: Volumen magnum & inſigne ſuper Euangelio quod prænotauit.

Vitam Domini Ieſu,	Lib. ij.	Fundamentum aliud.
In pſalterium quoque,	Lib. j.	Sicut olim manna.

Feruntur eius & alia.

Claruit ſub Ludouico Imperatore quarto.
Anno Domini M. CCCXXX.

Ex lib. 4. Bibiothecæ Sixti Senenſis.

LVDOLPHVS natione Saxo, ex ordine Prædicatorum, poſt trigeſimum ſuæ profeſsionis annum, ad inſtituta Carthuſianorum tranſlatus, & in Monaſterio Argentinenſi receptus, uir in Sanctis uoluminibus ſtudioſiſsimus, profeſsione ſcholaſticus, ſermone ſimplex, & feruidis quibuſdam affectibus amabilis, collegit ex Hieronymi, Auguſtini, Caſsiodori & Petri Lombardi ſententijs exactam in Pſalmos expoſitionem, in qua typicos ſenſus maximè ſectatur, non ita tamen ut literalem intelligentiam negligat: addens ad calcem cuiuſlibet Pſalmi, deuotam & conſonam ipſi Pſalmo precationem. Operis initium eſt, ***Sicut olim manna***. Idem ex quatuor Euangeliſtis unicam collegit uitæ Chriſti hiſtoriam, quam lucidisſimis & pijsſimis iuxta quadruplicem ſenſum explanationibus illuſtrauit, adiectis ad finem ſingulorum capitulorum deuotisſimis precationibus, præcedentis capituli argumento deſeruientibus. Opus incipit, ***Fundamentum aliud***.

Claruit ſub Ludouico Imperatore quarto,
Anno Domini 1330.

AVCTORES, QVORVM AVXILIIS OPVS IPSVM PERFECTVM EST.

Alanus
Albinus, ſeu Alcuinus
Ambroſius
Anſelmus
Athanaſius
Auguſtinus
Baſilius
Beda
Bernardus
Boëtius
Caſſianus
Caſſiodorus
Chryſoſtomus
Cyprianus
Cyrillus Alexand.
Damaſcenus
Dionyſius Areopagita
Epiphanius
Euſebius Cæſarienſis
Fulgentius
Gregorius Nazianzenus
Gregorius Nyſſenus
Gregorius Papa
Græcus interpres
Hieronymus
Hilarius
Hugo Victorinus
Horatius
Innocentius tertius
Ioſephus
Iſidorus
Leo primus
Origenes
Ouidius
Paulinus
Petrus Bleſenſis
Petrus Cantor Pariſienſis
Petrus Comeſtor, hiſtoriæ ſcholaſticæ auctor
Petrus Rauennas, aliàs Chryſologus
Rabanus
Remigius
Richardus Victorinus
Rupertus Tuitienſis
Seneca
Seuerianus
Theophilus
Thomas Aquinas
Tullius
Valerius Maximus.

TITVLI CAPITVLORVM SECVNDAE PARTIS.

DE confeſſione ueræ fidei, quam Petrus fecit pro omnibus. Caput j. pag. 389
De exortatione ad ſequendum Chriſtum, & ſuæ paſſionis exemplum. cap. ij. pag. 393
De trãsfiguratione domini. cap. iij. 397
De ſanatione Lunatici. cap. iiij. 481
De tributo pro domino, & Petro ſoluto: & de quæſtione diſcipulorum ſuper maioritate eorundem. cap. v. 403
De puſillis & paruulis non ſcandalizandis exterius, & non contemnendis interius. cap. vj. 408
De tribus parabolis: uidelicet ouis, dragmæ, & filij prodigi. cap. vij. 412
De modo fraternæ correptionis, & de dimittendo fratri ſeptuagieſieſsepties. cap. viij. 418
De rege, qui uoluit rationẽ ponere cũ ſeruis ſuis. cap. ix. 421
De cauſa dimittendi uxorem, & de paruulis domino oblatis. cap. x. 425
De perfectione paupertatis. cap. xj. 428
De duodecim conſiliis Euangelicis. cap. xij. 431
De difficultate & impoſſibilitate intrandi diuitem in regnum cœlorum; & de præmio relinquentium omnia, & ſequentium Chriſtum. cap. xiij. 435
De denario diurno. cap. xiiij. 438
De uillico iniquitatis. cap. xv. 442
De diuite Epulone & Lazaro mendico. cap. xvj. 446
De reſuſcitatione Lazari. cap. xvij. 451
De conſpiratione Pontificum & Phariſæorum, contra Ieſum. cap. xviij. 456
De decem [illegible]s à domino curatis. cap. xix. 458
De Sa[illegible] domino hoſpitium negantibus. cap. xx. 461
De [illegible]tione filiorum Zebedæi. cap. xxj. 468
De cæco illuminato ante ingreſſum Hierico. cap. xxij. 470
De Zachæo, & eius conuiuio. cap. xxiij. 470
De duobus cæcis, poſt egreſſum à Hierico illuminatis. cap. xxiiij. 473
De effuſione unguenti ſuper caput Ieſu. cap. xxv. 475
De ſeſſione domini ſuper pullum & aſinam. cap. xxvi. 480
De glorioſa domini ſuſceptione ipſa die Palmarum. cap. xxvij. 484
De fletu domini ſuper Hieruſalem, & ingreſſu ipſius in eam. cap. xxiij. 487
De ſecunda eiectione ementium & uendentium è templo. cap. xxix. 491
De duobus minutis uiduæ, ac de Phariſæi & Publicani oratione. cap. xxx. 494
De maledictione ficulneæ, & grano frumenti, & de principe mundi. cap. xxxj. 499
De duobus filiis quorum unus in uineam iuit, & alius ire neglexit. cap. xxxij. 502
De locatione uineæ, & ſanguinariis uinitoribus. cap. xxxiij. 505
De inuitatis ad nuptias, & non babente ueſtem nuptialem. cap. xxxiiij. 508
De quæſtione ſuper tributo ſoluendo, & de muliere ſeptem uiros habente. cap. xxxv. 511
De primo & magno, ac ſecundo & ſimili legis mandato. cap. xxxvj. 514
De Scribis & Phariſæis in doctrina audiendis, ſed non in uita imitandis. cap xxxvij. 517
Quibus debetur uæ æternum. cap. xxxviij. 520
De ſignis aduentus domini, & conſummationis ſęculi. cap. xxxix. 525
De aduentu, & perſecutione Antichriſti. cap. xl. 527
De remediis contra ſpirituales nouiſſimi temporis tentationes, & de exercitio mentis in Deum. cap. xli. 531
De orando & expectando aduentum domini: & de poſteribus ſignis aduentus eius, & conſummationis ſeculi. cap. xlij. 534
De aduentu Chriſti iudicis. cap. xliij. 537
De electorum conſolatione ex appropinquante redemptione, & de ſimilitudine ficulneæ. cap. xliiij. 539
De die domini iuxta exemplum Noe, uel Loth ſubitò uenturo: ac de uno aſſumpto, & alio relicto. cap. xlv. 542
De uigilia patrisfamilias, cuſtodientis contra furem domum ſuam. cap. xlvi. 545
De lumbis præcinctis, ac lucernis ardentibus. cap. xlvij. 547
De decem uirginibus. cap. xlviij. 550
De talentis & bonis à domino ſeruis traditis. cap. xlix. 552
De uentilatione areæ, in extremo iudicio. cap. l. 556
De Paſcha, & diuerſis huius oĩs acceptionibus. c. lj. 561
Qua die, & cur Iudas uendidit dominum. cap. lij. 563.
Meditatio in primis ueſperis in cœna domini. cap. liij. 566
De ablutione pedum. cap. liiij. 568
De charitatiua correptione proditoris, & egreſſu eius. cap. lv. 572
De inſtitutione ſacramenti euchariſtiæ. cap. lvj. 576
De ſermone domini in cœna. cap. lvij. 580
De paſſione domini noſtri in generali. cap. lviij. 589
De primo completorio. cap. lix. 594
De matutinis. cap. lx. 607
De prima. cap. lxi. 615
De tertia. cap. lxij. 623
De ſexta. cap. lxiij. 638
De nona. cap. lxiiij. 657
De ſecundis ueſperis. cap. lxv. 664
De ſecundo completorio. cap. lxvi. 668
Epilogus dominicæ paſſionis, & de laude crucis. c. lxvij. 673
De ſabbato ſancto. cap. lxviij. 667
De reſurrectione domini noſtri. cap. lxix. 680
Quomodo dominus Ieſus apparuit matri ſuæ. cap. lxx. 684
Quomodo Maria Magdalena, & aliæ Mariæ, & Petrus atq; Ioannes, uenerunt ad monumentum. cap. lxxi. 687
Quomodo dominus apparuit Marię Magdalenę. c. lxxij. 692
Quomodo dominus apparuit tribus Mariis. cap. lxxiij. 695
De mendacio cuſtodum. cap. lxxiiij. 697
Quomodo dominus apparuit Petro, Ioſeph, Iacobo minori, & patribus in lymbo. cap. lxxv. 699
Quomodo dominus apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emaus caſtrum. cap. lxxvi. 700
Quomodo dominus apparuit Apoſtolis, abſente Thoma. cap. lxxvij. 703
Quomodo dominus apparuit Apoſtolis præſente Thoma. cap. lxxviij. 463
Quomodo dominus apparuit ſeptem diſcipulis ſuis, ad mare Tyberiadis. cap. lxxix. 466
Quomodo dominus apparuit undecim diſcipulis, & pluſquã quingentis fratribus in Galilæa. cap. lxxx. 467
Epilogus apparitionũ domini poſt reſurrectionẽ. c. lxxxi. 472
De aſcenſione domini. cap. lxxxij. 473
De ſcripturæ Euangelicæ, ac fidei fine, & utilitate. cap. lxxxiij. 475
De Pentecoſte. cap. lxxxiiij. 480
De laude diuina. cap. lxxxv. 483
De aſſumptione & laude beatæ Virginis. cap. lxxxvj. 487
De finali iudicio. cap. lxxxvij. 490
De pœna infernali & gloria cœleſti. cap. lxxxviij. 494
Concluſio libri, & ſignatio eius. cap. lxxxix. 497

FINIS.

TITVLI CAPITVLORVM PRIMAE PARTIS PER ORDINEM.

DE Diuina et æterna Chriſti generatione. Ca.j. pag. 9
De inuentione remedij pro ſaluatione generis humani, & natiuitate uirginis Mariæ. cap.ij. 12
De deſponſatione Mariæ. cap.iij. 15
De conceptione Ioannis præcurſoris. cap. iiij. 18
De conceptione Saluatoris. cap. v. 20
De natiuitate, & circũciſione præcurſoris Domini. Correſpõdet Euangelio, Exurgẽs Maria abiit in Mõtana. c.vj. 30
De genealogia Saluatoris. cap. vij. 34
De eo quòd Ioſeph uoluit dimittere Mariã. Correſpõdet Euãgelio, Cùm eſſet deſpõſata Maria mater Domini. c.viij. 37
De natiuitate Saluatoris. Et correſpondet Euangelio, Exijt edictum à Cæſare Auguſto. cap. ix. 40
De circunciſione Domini. Et correſpondet Euangelio, Poſtquam conſummati ſunt dies, &c. cap. x. 48
De apparitione domini, facta tribus Magis. cap. xj. 51
De præſentatione domini in templum. cap. xij. 57
De fuga domini in Aegyptũ, & nece innocentum. Correſpõdet Euangelio, Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph, &c. cap. xiij. 66
De reditu domini ex Aegypto, & initio pęnitentiæ Ioãnis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio, Defuncto Herode, &c. cap. xiiij. 71
De eo quòd puer Ieſus remanſit in Hieruſalem, & inuentus eſt in templo. cap. xv. 73
Quid fecerit dominus Ieſus ab anno duodecimo uſq; ad principium anni triceſimi. cap. xvj. 78
De officio & uita Ioannis Baptiſtę. Correſpondet Euangelio, Anno quintodecimo Imperij Tiberij Ceſaris. c.xvij. 83
De eo quòd Ioannes non per ſeipſum, ſed à Deo miſſus uenit ad publicum. Correſpondet Euangelio, Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. cap. xviij. 89
De eo quòd Ioannes confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum: ſed eius præcurſorem & nuncium. cap. xix. 92
De pœnitentia facienda. cap. xx. 97
De baptiſmo domini. cap. xxj. 103
De ieiunio & tentationibus domini. Correſpondet Euãgelio, Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu ſancto. c.xxij. 109
De teſtimonio Ioãnis de Chriſto Dei agno. cap. xxiij. 117
De teſtimonio Ioannis de Chriſto: Ac de prima diſcipulorũ uocatione, & occulta Chriſti prædicatione. c.xxiiij. 119
De mutatione aquæ in uinum. cap. xxv. 123
De prima eiectione uendentium de templo, & de Nicodemo. cap. xxvi 128
De incarnatione Ioannis Baptiſtæ. cap. xxvij. 131
De initio publicæ prædicationis domini Ieſu. cap. xxiij. 133
De ſecũda, & tertia uocatione diſcipulorum. cap. xxix. 135
De epilogo uocationum diſcipulorum: & de diligentia Chriſti ad prædicandum. cap. xxx. 139
De uocatione Matthæi, & eius conuiuio. cap. xxxj. 141
De electione duodecim Apoſtolorum. cap. xxxij. 145
De ſermone domini in monte: Et primò de octo beatitudinibus. cap. xxxiij. 148
Quòd prælati debent lucere opere & ſermone: Et quòd Chriſtus nõ uenit legem ſoluere, ſed implere. cap. xxxiiij. 154
De patiẽtia & largitate circa ꝓximos exhibẽda. c.xxxv. 160
De laude humana in bonis operib. nõ quærẽda. c.xxxvj. 165
De oratione dominica. cap. xxxvij. 168
De non theſaurizãdo in terra, ſed in cælo. cap. xxxviij. 174
De miſericordia facienda, & non iudicando: ac fiducia orationis. cap. xxxix. 179
De arcta uia &c. & concluſione ſermonis domini in monte. cap. xl. 185
De curatione leproſi. cap. xli. 191
De ſeruo Centurionis paralytico. cap. xlij. 195
De curatione dæmoniaci, & ſocru Petri. cap. xliij. 198
De ſuſcitatione filij uiduæ. cap. xliiij. 201
De ſcriba doloſo, & duobus alijs Chriſtum ſequi uolentibus. cap. xlv. 204
De eo quòd dominus excitatus, imperauit uentis & mari. cap. xlvj. 207
De duobus dæmoniacis à legione obſeſſis. cap. xlvij. 210
De curatione paralytici per tectum dimiſſi. cap. xlviij. 212
De hemoroyſſa, & archiſynagogi filia. cap. xlix. 215
De duobus cæcis, & uno muto. cap. l. 218
De miſſione Apoſtolorum ad prædicandum cum poteſtate curationum. cap. lj. 221
De patientia in aduerſis habenda. cap. lij. 226
De non timendo mortem, & confitendo Chriſtum. c.liij. 231
De quibuſdam impedimentis perfectionis, & ſequelæ Chriſti. cap. liiij. 234
De cõſolatione diſcipulorũ inter onera præceptorũ. c.lv. 239
De quæſtione Ioã. Baptiſtæ, & eius cõmẽdatione. c.lvj. 242
De ĩcrepatione & cõdẽnatione infideliũ Iudæorũ. c.lvij. 247
De reuerſione Apoſtolorũ, ac miſſione, & reuerſione ſeptuagintaduorum diſcipulorum. cap. lviij. 250
De homine ſauciato, & vulnerato à latronibus. c.lix. 255
De pęnitentia Mariæ Magdalenæ. cap. lx. 259
De miniſterio Marthæ, & ocio Marię Magdalenę. c.lxi. 263
De muliere Samaritana. cap. lxij. 268
De filio Reguli ſanato. cap. lxiij. 272
De quatuor parabolis domini ad turbas, & tribus ad diſcipulos habitis. cap. lxiiij. 275
De aduentu domini in Nazareth, quando legit in ſynagoga eorum, & ipſi uolebant præcipitare eum. cap. lxv. 283
De decollatione Ioannis Baptiſtæ. cap. lxvj. 287
De refectione quinque milium hominum. cap. lxvij. 291
De ambitione, & quibuſdam alijs clericorum & religioſorum defectibus. cap. lxviij. 295
De eo quòd dominus ſupra mare ambulauit: & Petrum, ne mergeretur, erexit. cap. lxix. 302
De uerbis domini, ꝓpter quę quidã retrò abierũt. c.lxx. 305
De tranſitu domini, & diſcipulorũ per ſata. cap. lxxi. 308
De manco manum aridam habente. cap. lxxij. 312
De dæmoniaco, cæco, & muto. cap. lxxiij. 315
De Iudæis ſignum de cælo quærentibus: & de ſpiritu immundo olim eiecto ab eis. cap. lxxiiij. 322
De muliere uocem de turba extollente: ac de matre & fratribus domini eum quærentibus. cap. lxxv. 325
De increpatione Phariſæorũ, & legis doctorũ. c.lxxvi. 328
De fratre petente diuidi hæreditatem, & de diuite uolente horrea ampliare. cap. lxxvij. 331
De probatica piſcina, & paralytico. cap. lxxviij. 334
De arbore infructuoſa, & muliere curuata. cap. lxxix. 339
De hydropico, & exhortatione ad humilitatem & miſericordiam. cap. lxxx. 344
De inuitatis ad cœnam magnam. cap. lxxxi. 348
De ſcenophegia feſtiuitate Iudæorum. cap. lxxxij. 350
De muliere in adulterio deprehenſa. cap. lxxxiij. 354
De quibuſdam uerbis domini, pro quibus uolebant eum Iudæi lapidare. cap. lxxxiiij. 356
De cæco à natiuitate illuminato. cap. lxxxv. 361
De paſtore ouium. cap. lxxxvj. 365
De encænijs, in quibus uoluerunt Iudæi Ieſum lapidare. cap. lxxxvij. 369
De traditionibus Phariſæorum, etiam contra Dei mandatum. cap. lxxxviij. 372
De muliere Chananæa, & eius filia. cap. lxxxix. 376
De ſurdo & muto, à dæmone poſſeſſo. cap. xc. 379
De refectione quatuor milium hominum. cap. xcj. 381
De fermento cauendo, & cęco Bethſaidæ illuminato. cap. xcij. 385

F I N I S.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, DOMINO PETRO DEVILLARS, PRAESTANTISSIMO PARISIENSI THEOLOGO,

Mirapicenſis Eccleſiæ Antiſtiti vigilantiſsimo, Ioannes Dadræus perpetuam exoptat fœlicitatem.

MIRARI SATIS NON POSSVM, *(Præſul ampliſsime) inſignem hæreticorum impudentiam, qui quaſi diuinitus tranſlatam habeant, de rebus omnibus iudicandi poteſtatem, tantùm ſibi ſumunt, tantumq́; arrogant, ut niſi quod ipſi ſenſerint uel fecerint, nihil uerum ac honeſtum putent. Quo nomine dum ſibi ſuisq́; placere ſtudent maxime, nihil eſt interim tam ſanctum, tamq́; integrum, quod eorum non uiolet atque peruertat audacia. Atque illud quidem ita ſe habere, tum ex ſingulis noſtræ Religionis capitibus, luce clarius demonſtrari poteſt, tum uerò maximè ex eo quod aſſerunt, monachos atq; adeo uniuerſum monachorum ordinem, tanquam prodigioſa quædam monſtra de naturæ humanæ finibus exterminari oportere. Atque utinam hoc loco ſuæ temeritati finem ſtatuiſſent, in uiuos duntaxat conten[illegible]ntentiam. Eò enim blaſphemiæ ſeu uerius inſaniæ proceſſerunt inexorabilis illi Radamarpetii, vt [illegible]os Benedictum, Franciſcum, Dominicum, innumeros deniq; eiuſdem inſtituti duces & principes, quos propter uitæ ſanctitatem uniuerſa colit eccleſia, tanquam fures, parricidas, patriæ peſtes, ſempiternis pœnis addixerint. Quo errore an ullus ſceleratior excogitari potuerit, uiderint alij, ego certè non uideo. Nam ut ingenuè fatear eos immane, & nullis nec ignibus, nec aquarum molibus expiãdum facinus commiſiſſe, qui de Trinitate, Dei potentia, prouidentia, aliisq́; quamplurimis catholicæ fidei myſteriis, peruerſiſsimas opiniones confinxerunt: maxima tamen erroris pars humano intellectui, qui in rebus non ſolum naturæ abſtruſis, verumetiam ſupra naturam poſitis, noctua quauis cæcior eſt, aſcribi forſan poteſt. At uerò qui eo ſunt ingenio, vt quos præclara merita in excelſis beatorum ſedibus collocarunt, quorumq́; innocentiam & pietatem homines ſuſpiciunt uniuerſi, miſerrimos tamen iudicent, quodnam, quæſo, excuſationis uelum obtendere poſſunt, dum extincto naturæ lumine, honeſtum turpe ducunt, bonum malo poſtponunt, uitium denique uirtuti præferunt? Mihi uerò cogitanti undenã illorum mentibus irrepſerit tanta blaſphemia, aliud quid dicam nihil occurrit, niſi à dæmone confictũ dolum. Nouit ſcilicet humanæ fœlicitatis callidiſsimus inſidiator, ſicut ad retinendam in animis hominum ueram pietatem, nihil eſſe potius optimorum uirorum exemplis, ita ad ineſcandos, atque à uero cultu auocandos, nullam ſibi uiam ſubeſſe tutiorem, quàm ſi perditiſsimos quoſque ſuis proponat, in quorum uitas tanquam in ſpeculum inſpiciant, atque ex his ſibi omnis erroris atque turpitudinis exẽplum ſumant. Hac fraude quondam deluſos gentiles, per ſinuoſos & inextricabiles errorum anfractus traxit præcipites, dum Iouem, Mercurium, Martem, Venerem, cæteraq́; uitiorum fœda mancipia, & ut Deos iuſsit honorandos, & ut duces præcepit imitandos. Nec diſsimili ſanè modo hæreticos dementauit ueterator ille ſubdolus, dum illos uerbis, ſicut gentes manibus, idola fabricare docet, dumq́; apoſtatas ſuos, atque omnem hæreſiarcharum colluuiem, uiris Apoſtolicis perſuadet eſſe meliores: illos demum ſequendos, hos tanquam lupos fugiendos: illos magnificè efferendos, hos tanquam ſtultos negligendos: illos in ſuperiore cœli parte collocandos, hos uerò tãquam perditos in ultimas inferorum partes reiiciendos. O errorem portentoſum, atque in terras ultimas deportandum. Quicunque monaſticen profeſsi ſunt, æternis ignibus deputantur. Infelix igitur Ioannes Baptiſta monachorum parens; quantumvis ab vtero ſanctus, quamlibet Deo charus & amicus, qui iam inde à puero relicta parentum domo, continentem, auſteram, & ſuprà quàm credi poteſt rigidam, in ſolitudine uitam egit. Infœlix Paulus, cuius tunicam pluris facit Hieronymus, quàm Regum purpuras aut diademata, quippe qui à decimoquinto ad centeſimum decimumtertium ætatis annum, in ſpelunca latitans, exiguo panis fruſtulo quotidie paſtus ab Angelo, idem uitæ inſtitutum ſecutus eſt. Infœlix Antonius, miraculis clarus, dæmonum terror;*

Hic unus fuit ex Vuiclefi erroribus.

Tertulianus aduerſus Praxeã hæretici verbis, ſicut nationes manibus, idola fabricantur.

Hieron. ĩ uita Pauli Eremitę

Athana. in uita D. Antonij.

ror,& qui ipſe nobili loco natus,relictis urbibus,cõtemptis opibus,ſpretis huius mundi uoluptatibus uni
uerſis,quò ſe totum diuinis manciparet obſequijs, uaſtam eremi ſolitudinem colere cœpit, atque innu-
Nicephor. lib.11.ca. 14. *merabiles,idem ut facerent,incitauit. Infœlix,imò longè infœlicior, Serapion,qui decem millibus mo*
nachorum præfectus,totã penè Aegyptum olim idololatriæ parentem,impietatis magiſtram, dæmonũ
receptaculum,ſua ſuorumq́; ſancta conſuetudine, religionis,pietatis, Angelorum denique fecit domici
lium. Atq;,ut relicta Aegypto noſtros appellem,infœlices Hieronymus,Benedictus,Martinus,Bruno,Ber
nardus,Franciſcus,Dominicus,alij denique prope infiniti,quos hic percenſere epiſtolaris anguſtia non
patitur,qui quaſi ex turbulentiſsima quadam tempeſtate,ſic ex hac uita ſeditioſa atque tumultuoſa,
ſeſe in placidum quietumq́; uitæ genus,tanquam in portum tranquilliſsimum atque tutiſsimum rece
perunt. Soli hæretici cum ſuis aſſeclis,(ſi ſuperis placet)fœlices erunt,quia monaſticum inſtitutum ca
ne peius & angue auerſantur,exhorreſcunt, & quã maximè poſſunt,linguæ procacitate inſectantur.
Sed bene habet quòd nemo bene compoſitæ mentis illis inuidiat,ut ſibi conſtare poſsit integra ſua fœli
citas. Quis enim erit uſqueadeò barbarus, & ab omni non modo honeſtate,ſed honeſtatis ſimulatione
alienus,qui non cum illis planè miſer,quàm cum his beatiſsimus eſſe malit? Quæ nam cõuentio Chri
ſti ad Belial,lucis ad tenebras,ſanctorum ad hæreticos? Illi enim diſciplinæ exactores rigidiſsimi,pie-
tatem in animo,maieſtatem in uerbis,grauitatem in uultu,modeſtiam in cultu ſemper & ubique præ
Tertul.de pręſcript. aduerſus hęreticos. *ferunt: Horum uerò conuerſatio,ait Tertulianus,quàm futilis,quàm terrena, quàm humana,ſine gra*
uitate,ſine authoritate, ſine diſciplina. Rationem diſciplinæ non tenent,cuius apud nos lenocinium
Ibidem. *putant. Illi humilitatem uerbo & opere profitentur: hos uerò quaſi aduerſus humilitatem dimicaturos*
ſuperbia armatos inuenies: adeò uerum eſt quod de illis Tertulianus, Omnes hæretici tument. Illi diui
tias,honores & cætera fortunæ ludibria,quæ vulgus hominum demirari ſolet,conſtanti animo deſpi-
ciunt: hi uerò opes & honores mirum in modũ ſuſpiciunt,illisq́; cumulandis aperto ore ſemper inhiãt.
Quis enim ignorat, Valentinum,Nouatum,Arium,Aerium,ob denegatum ſibi epiſcopatũ hæreſes ſuas
confinxiſſe? illi uirginitatem & continentiam mente colunt,& corpore tuentur,pro quibus retinendis,
nullas uigilias,nulla ieiunia,nullum ſibi laborem detractandum putant: hi uirginitatis & continen-
tiæ fractis repagulis,in omnem libidinẽ ruunt præcipites,dum caſtitatem ſeruari non poſſe conteſtan-
tur, dumq́; monachis æque ac presbyteris uxores imperãt,quas niſi duxerint,diem dicunt uiolatæ legis
Gene. 1. *illius, Creſcite & multiplicamini. Illi denique Præpoſitis ſuis dicto audientes,ab eorum præſcriptis uel*
latum unguem recedere neſas eſſe exiſtimant: hi uerò Magiſtratui detrahunt,Præpoſitos ſuperbo tumo
Cyprian9 li.1.epiſt. 3.& lib.3. epiſt.6. *re contemnunt: ut uerum ſit quod olim dixit Cyprianus, non aliunde natas eſſe hæreſes quàm quod ſa-*
cerdoti Dei non obtemperatur,nec unus in eccleſia ad tempus ſacerdos vice Chriſti cogitatur. Atque
hæc qui ſecum diligenti animo reputauerit,veriſsimum eſſe mecum fatebitur, quod de illis quondam
Tertul.de pręſcript. Aduerſus hęreticos. *præſcripſit Tertulianus, Nuſquam facilius profici,quàm in caſtris infidelium,ubi ipſum eſſe illic, pro*
mereri eſt. Nam licèt peierent,profundant,perdant,pereant, nihil tamen ad ſe attinere arbitrantur,
dummodo Chriſti fidem abnegent. Beatus Athanaſius catholicæ fidei fortiſsimus propugnator, atque
Athanaſi9 epiſ. ad ſolitariã uitã agẽtes. *Arianæ perfidiæ acerrimus oppugnator, inter alia ſigna dignoſcendæ hæreſeos, hoc unum ſuo tempore*
familiare fuiſſe narrat: Si quis ex catholicis,ad Arianos confugeret, quantumvis perditus, probum
tamen haberi ſolitum. Quod ſi forte eorum quempiam in epiſcopum allegerent,non illi occinere ſoli-
tos illud Pauli,oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilem; ſed iſtud duntaxat, Aduerſus Chriſtum ſen-
tias,& de moribus nihil eſto ſollicitus. Age verò,euoluant illi ſuorum catalogum, uniuerſas replicent
hiſtorias,quantumcunque deſudent,ne vnum quidem proferent,qui cum eorum quos ſupra nominaui
etiam minimo,de ſanctitate certare poſsit. Ego autem ſingulari Dei prouidentia factum eſſe non
dubitem,quod quemadmodum in eccleſia nunquã defuerunt viri ſanctitate inſignes,ſic apud hæreti
cos nemo adhuc vitæ ſynceritate clarus inuentus ſit. Eam ob rem Chriſtus Dominus quo nobis explora
Matth. 7. Seneca li. de clementia. *ta fieret illorum verſuta malitia,à fructibus,inquit,cognoſcetis eos. Quamuis enim ad tẽpus Curios*
ſimulent,& virtutis ſpeciem aliquam præ ſe ferant: quia tamen,vt ait Seneca,nemo poteſt perſonam
diu ferre fictã,rurſus eoſdẽ ad ingeniũ redire,& quam ſibi falsò probitatis perſonam tribuerant: ſen-
Chryſoſt. hom.8.in Matth. *ſim exuere, certiſsima experientia deprehendes. Atque ex eo fidem noſtram maximè confirmari do-*
cet Chryſoſtomus,quod in tota hæreticorum ſerie,qualis beatus ille Antonius, cuius antea memini,
Auguſt.li. 1.de moribus eccleſiæ ca.31. *nullus repertus eſt. Eodem quoque ſtudio inſanam Manichæorum ſectam exagitat Auguſtinus, dum*
illos ad Anachoretarum et cœnobitarum ſui temporis mores integerrimos prouocat,ut apud quos vitæ
ſanctior,doctrina ẽt purior iudicetur. Quæ cũ ita ſint,quis niſi humanitatis prorſus expers,tam peſti-
feram opinionem non execretur & monaſticum vitæ genus,modis omnibus commendandum,non cen
ſeat? Sed intelligo quid adhuc allatrent canes iſti, monachos ſcilicet Reipublicæ inutiles eſſe & otio-
Tertul. li. de reſurrectione carnis. *ſos. Equidem præclarè Tertulianus, Aufer(ait)ab hæreticis quæcunque Ethnici ſapiunt,& ſtare non*
poterunt. Hæc enim quondam fuit Gentiliũ de Chriſtianis vetus querela,quod eſſent ſteriles & infru
ctuoſi, atq; ex his ad Rempublicã nulla perueniret vtilitas. Sed audiãt quid pro Chriſtianis reſpon-

derit

derit idem Tertulianus, ut eodem plane pacto ſibi ſatisfactum exiſtiment: Nam ſi qui de ſterilitate Idē ī apologet. ca. 42. & 43.
Chriſtianorum conqueri poſſunt, inquit, erunt lenones, aquarioli, venenarij, magi, aruſpices, mathema
tici. His verò infructuoſos eſſe magnus fructus eſt. Obſeruant diligenter duo illa Eccleſiæ lumina Atha Athanaſ.' in uita Antonii.
naſius & Baſilius, his qui recens monaſticen aggreſſi ſunt, dæmonem inſuſurrare ſolere, quòd ſibi tan-
tum proſint, quòd longè melius de ſe ſuisq́, atque adeò de uniuerſa Repub. mererentur, ſi abiecta cucul
la, ad politicum vitæ inſtitutũ redirent, vt his tandem dolis ab incepto curſu eoſdem reuocet. Quòd
ſi nihil aliud commoditatis afferret ſolitudo, præterquàm quòd animum curis infinitis, quibus in me-
dijs turbæ fluctibus ualde agitatur, exonerat, ſua tamen laude, ſuoq́; honore non careret. Quid enim Dion caſſius in Adriano.
aliud eſt à turba ad quietem, quàm à morte ad uitam transferri? Vetus narrat hiſtoria, Similem quē
dam, cum relicta quam diu exercuerat præfectura, in otium ſeſe recepiſſet, morientem ſuo epitaphio in
ſcribi voluiſſe, Hic iacet Similis, cuius ætas multorum quidem annorum fuit, ſeptem tamen duntа-
xat vixit annis: hoc ſolùm temporis vexiſſe reputans, quod in otio tranſegerat. Quantùm uerò vtili
tatis nobis afferant ſuis precibus, teſtis erit Auguſtinus, qui Manichæis olim ignauum otium obiicien Auguſt. loco ſupra citato.
tibus Anachoretis, hunc in modum reſpondet: Videntur nonnullis res humanas pluſquàm oporteret
deſeruiſſe, non intelligentibus quantum eorum animus in orationibus proſit. Neque verò diffiteri poſ
ſum, ſi noſtra Gallicana Reſpublica, ex tantis quibus hactenus fracta & debilitata fuit iniuriis, tan-
tillum reſpirare videatur, noſtrorum Anachoretarum precibus acceptum ferendum. Quos niſi Deus
Opt. Max. in tanta præſertim morum peruerſitate nobis reliquiſſet, uerendum foret maximè, ne quaſi
Sodoma iampridem facti eſſemus. Ac mihi quidem ſingula Monaſtices commoda percenſere nō eſt pro-
poſitum, quæ ſanè tanta ſunt, quanta neque cuiuſquam oratio, nec quæ omni oratione celerior eſt cogi
tatio, conſequi poſsit. Tantùm hoc dicam quod ex monaſterijs tanquam ex fortiliſsimo & optimo quo
dam ſolo, innumerabiles prodiere viri, ſanctitate non tantùm, ſed etiam doctrina percelebres, qui ne
uiderentur otioſi, ſuis doctiſsimis lucubrationibus, Chriſtianam Rempublicam mirabilem in modum,
iuuerint, auxerint, amplificarint. Inter quos non poſtremas tenere arbitror, Ludolphum noſtrũ, Ana-
choretam alterum, cuius ſanctitas uel ex eò maximè deprehēdi poteſt, quòd cùm ad triginta annos in
Prædicatorum familia caſtè integreq́; verſatus eſſet, ſeuerioris diſciplinæ cauſa, ad Carthuſianorum
inſtituta conuolauit. Quàm fœliciter autem literas ſacras didicerit, quàm ad unguē ueterum ſenſa
callueriт, præter alia egregia ingenij monumenta, hæc Chriſti vita abundè fidem factura eſt. De quaſi
meum iudicium interponere liceat, auſim affirmare, dignum eſſe librum qui propter infinitos, quibus
refertus eſt, ad pietatem ſtimulos, noſtris de manibus nunquam deponatur. Quid enim Chriſtianis
mentibus eſſe poteſt uel dictu facilius, uel auditu delectabilius, uel guſtu ſuauius, uel aſpectu iucun-
dius, Chriſti Seruatoris noſtri uita ſanctiſsima? Quid verò uel ad fidem inſtituendam, vel ad mores
componendos vtilius excogitari poteſt? Hinc tibi tanquam ex locupletiſsimo quodam penu abundè
ſuppetit, quicquid expetere poteſt humana neceſsitas. Aduerſa ualetudine teneris? Habes hic ſapien-
tiſsimum medicum, qui præſentiſsimum tibi remedium conferet, qui te denique nullis ſumptibus mor
bo liberabit atque recreabit. Mœrore conficeris? En tibi conſolator optimus, cuius ſaluberrimis præce-
ptis, atq; conſilijs ſi parueris, ingentem animo voluptatem concipies. Eſt tibi moleſta ſitis? Præſto tibi
adeſt fons limpidiſsimus, qui vel vno hauſtu conceptam uiſceribus ſitim ſedet, ardoremq́; reſtinguat.
Eſt quod eſurias? Habes panem ſuauiſsimum, qui tibi nullo negotio famem expulerit. In tenebris ia-
ces? Hic inuenies lucem omni ſole clariorem, quæ mentis abſcōditiſsimos receſſus penetret, ab eaq́; quā
tumvis denſam ſeu peccati ſeu ignorantiæ caliginem nulla mora interpoſita depellat. Mortem times?
Chriſtus vita eſt. Ad cœlum tibi viam parari deſideras? Ecce tibi via erit Chriſtus, quo duce nunquā
aberraueris. Denique quicquid præclarum & laudabile, clariſsimorum virorum hiſtoriæ ſparſim ſup-
peditant, hic tanquam in vberrimo virtutum omnium fonte cumulatiſsime & copioſiſsime ſubiectũ
vides. Eſt porrò Ludolphi ſtylus ſimplex, ab omni fuco & verborum inani volubilitate penitus abhor-
rens, qualem vterum permultis, quibus de moribus excolendis, quàm de ſermone poliendo maior ſem-
per cura fuit, contigiſſe videmus. Verum enim eſt à Græcis vſurpatum prouerbium. Qualis vita eſt, Seneca epiſt. 114. & 115.
talem eſſe ſolere hominibus orationem. Verum & illud quod ait Seneca, Cuiuſcunque videris ora-
tionem ſollicitam, ſcias animum quoque non minus eſſe puſillis occupatum. Vnde magis miranda eſt
eorum ſtultitia, qui verborum potius quàm rerum venatores, ſi quando inciderint in autorem quam-
libet doctum & pium, in quo quidpiam minus elegans, aut Ciceronianam dictionem parum redolens,
aduerterint, eundem veluti male meritum exhibilent, ac explodant. Ab his certè ſicut à iuuenibus
barba & coma nitidis, nihil ſanctum, nihil graue, nihil denique ſolidum ſperare oportet. Quorum qui
dem conditionem deflere videtur Auguſtinus dicens, Vide Domine & vt patienter vides, vide quomo Auguſt. 1. cōfeſſ. ca. 18. & 19.
do diligenter obſeruent filij hominum pacta literarum & ſyllabarum accepta à prioribus locutoribus,
& à te accepta æterna pacta perpetuæ ſalutis negligant, vt qui ſonorum vetera placita teneat aut do
ceat, ſi contra diſciplinam grammaticam, ſine aſpiratione primæ ſyllaba, hominem dixerit, magis

diſpliceat

diſpliceat hominibus, quàm ſi contra tua præcepta hominem oderit, cum ſit homo. Neque verò hæc à me dicta ſint, quaſi reprehendam in ſcriptoribus ſacris ſermonis elegantiam & eloquentiam, quam eorum plurimi ad miraculum calluerunt, ſed eo conſilio, ut quemadmodum in Philoſopho Tullius, ita nos in illis, ſi eloquentia ſit, non uituperemus, ſi non adſit, non deſideremus. Hoc autem opus, cum mea quantulacunque acceſsione, ſi quis (Præſul ampliſsime) cur tui nominis auſpicio conſecratum uolu- rim, forſan interroget, illud à me reſponſum ferat, tanta hactenus extitiſſe tua in me beneficia, quan- ta in quemuis alterum maxima eſſe potuerint. Ex quo enim tuam primum mihi conciliaui neceſsitu- dinem, ſicut in omnes bonarum artium ſtudioſos egregio ſemper es animo, ſic mihi nunquam uel in ad- uerſis ſolatio, uel in incertis conſilio, uel in neceſſarijs auxilio defuiſſe uiſus es. His accedit quod mihi de me male mereri uiderer, ſi autorem ualde pium & eruditum Theologum, alteri quàm tibi pietatis amantiſsimo, Theologo eruditiſsimo, Epiſcopo denique integerrimo & uigilantiſsimo deuouiſſem. Vt enim illos planè infœlices, ſuisq́; maximè pernicioſos arbitror epiſcopos, qui ad tantas quas eccleſia undique patitur iniurias, uel obmuteſcunt, uel profundiſsime dormiunt: Sic mihi nulla non laude, nul- lo non officij genere proſequendi uidentur, qui omnibus animi & corporis neruis intentis dant operam, quo ſibi commiſſum gregem ab omni aduerſariorum inuidia atque iniuria uindicent, uita exemplo dirigant, doctrinæ denique cibo paſcant ac nutriant. In quo perficiendo dum totus es, Deum Omni- potentem precor, det tibi ad ea quæ tui muneris ſunt abeunda fortem & conſtantem animum. Lute- tiæ, è tuo Sagienſi Gymnaſio, ad 6. Calend. Nouemb. anno Do. 1579.

Ad Lectorem.

Herculei merito cenſebimus eſſe laboris,
Ad fontes fluuios quoſque referre ſuos.
Et quibus Oceanus rapidis exæſtuat vndis,
Scrutari, vel quos efficit vnde lacus.
Haud minus exhauſit Dadræus, crede, laboris,
Dum tibi peruigili prodidit ipſe manu.
Quos opere in tanto Patres Ludolphus abundè
Congerit, & queis ſunt quæque notata locis.
Ad ſacros digitum fontes intendit vbique,
Quos facili, poteris, Lector, adire pede.

ROBERTVS LABBEY.

TABVLA DOMINICARVM, ET FESTORVM TOTIVS ANNI.

DOMINICA PRIMA. ADVENTVS DOMINI.

CVM appropinquaret Ieſus Hieruſalem, miſit duos de diſcipulis ſuis. 2.parte,cap.16 pag.480.2

Dominica ſecunda.

Erunt ſigna in ſole,& luna, & ſtellis. 2.parte,cap.42. pag.534.1

Dominica tertia.

Cum audiſſet Ioannes in uinculis &c. Mat. 11. parte.1. cap.56. 242.1

Feria iiij.quatuor temporum.

Miſſus eſt angelus Gabriel à Deo.Luc.1.par.1.c.5.20.2

Feria ſexta.

Exurgens Maria, abiit in montana.Luc.1. parte prima, cap.6. 30.1

Sabbato.

Anno quintodecimo Tiberij Cæſaris. Lucæ.3. parte.1. cap.17. 83.1

Dominica quarta.

Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis &c. Ioan.1.parte. 1. cap.19. 92.2

In uigi. nati. Chriſti.

Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu &c. Matth.1.parte.1. cap.8. 37.1

In miſſa.1.nati. Chriſti.

Exiit edictum à Cæſare Auguſto, &c. Luc.2.parte prima, cap.9. 40.1

In aurora.

Paſtores loquebantur ad inuicem.Lucæ.2.parte.1.cap. 9. 44.2

In ſumma miſſa eiuſdem diei.

In principio erat uerbum,&c. Ioan.1.parte.1.cap.18. 89.1

Dominica infra oct.nat. Domini.

Erant Ioſeph & Maria mater Ieſu &c.Luc.2.parte,1.ca. 12. 57.2

In die circuncisionis Domini.

Poſtquã conſummati ſunt dies octo &c. Luc.2.parte.1. cap.10. 48.1

In uigilia epiphaniæ.

Defuncto Herode, angelus Domini apparuit &c. Mat. 2.parte. 1.c.14. 71.1

In die feſto epiphaniæ.

Cùm natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ. Mat.2. parte.1.ca.11. 52.1

Dominica infra oct. epipha.

Cùm Ieſus factus eſſet annorum.xij. &c.Luc.2.parte 1. cap.15. 73.2

Feria.iiij. octa. epi.

Vidit Ioannes Ieſum uenientem ad ſe.Ioan. 1. parte 1. cap.23. 117.2

In octa. epiphaniæ.

Venit Ieſus à Galilæa in Iordanem &c. Mar. 1.parte 1. cap.21. 103.1

Dominica I. poſt octa.epi.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.Ioan.2.parte 1.ca. 25. 123.2

Dominica ſecunda.

Cùm deſcendiſſet Ieſus de monte, &c. Mat.8. parte 1. cap.41. 191.2

Dominica tertia.

Aſcendente Ieſu in nauiculam,&c.Matth.8.parte 1.ca. 46. 207.1

Dominica iiij. Dominica. v.

Simile eſt regnum cœlorum homini qui ſeminat.&c. Matth.13.parte 1.cap.64. 275.2

Confiteor tibi pater Domine cœli &c. Mat. 11.parte 1.cap.58, 150.2.

Dominica in lxx. Dominica in lx.

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias. Mat. 20.parte 2.c.14. 438.2

Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.Luc.8. parte 1. cap.64. 275.2

Dominica in quinquageſima.

Aſſumpſit Ieſus xij.diſcipulos, &c. Lucę.18.parte 2.ca. 21. 463.1

Feria iiij. cinerum.

Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut &c. Mat. 6.parte 1.cap. 36. 167.1

Feria.v. Feria.vj.

Cùm introiſſet Ieſus Capharnaum &c. Mat.8.parte. 1. cap.42. 195.1

Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Diliges proximum, &c. Mat.5.& 6.parte 1.cap.35.160.1.26. 165.1

Sabbato.

Cùm ſero eſſet, erat nauis in medio &c. Marc.6.parte 1.cap.69. 302.1

Dominica, Inuocauit.

Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu.Matth.4.parte.1. cap.12. 109.1

Feria.ij. Feria.iij.

Cùm uenerit filius hominis in maieſtate ſua.Matth. 25. parte 2.cap.50. 556.1.

Cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam, &c.Mat.21. par.2. cap.27. 484.1

Feria.iiij. Feria.v.

Acceſſerunt ad Ieſum ſcribæ dicentes, &c. Mat.21.parte 1.ca.74. 322.1

Dicebat Ieſus ad eos, qui crediderunt &c. Ioan.8.parte 1.ca.84. 356.2

Feria.vj. Sabbato.

Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit,&c.Ioan. 5.parte 1.ca.78. 334.1

Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Ioannem. Mat. 17.parte 2.cap.3. 397.1

Dominica Reminiſcere.

Egreſſus Ieſus ſeceſsit in partes Tyri,&c.Mat.15.parte. 1.cap.89. 376.1

Feria.ij. Feria.iij.

Dixit Ieſus turbis Iudæorum,&c.Ioan.8.parte.1.ca.84 356.2

Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ,&c.Matth. 23. parte 2.ca.38. 520.1

Feria.iiij. Feria.v.

Aſcendens Ieſus Hieroſolymam aſſumpſit &c. Mat.20 parte.2.ca.21. 463.1

Homo quidam erat diues, & induebatur, &c. Luc. 16. parte.2.ca.16. 446.1.

Feria.vi. Sabbato.

Homo quidam erat paterfamilias,qui &c.Mat.21.parte 2.cap.33. 505.2.

Homo quidam habuit duos filios, &c Lucæ.15.parte2. cap.7. 415.1

Dominica, Oculi.

Erat Ieſus eiiciens dæmonium,&c.Lucæ 11.parte 1. cap.

cap.73. 315.1

Feria.ij. Feria.iij.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum. Luc. 4.parte 1.cap.63. 285

Si peccauerit in te frater tuus, corripe &c.Ma.18.parte 2.c.8. 418.2

Feria iiij. Feria.v.

Acceſſerunt ad Ieſum ab Hieroſolymis ſcribæ. Mar. 15. parte 1.cap.88. 375.1

Surgens Ieſus de ſynagoga. Lucæ 4.parte 1.capite 43. 198.2

Feria.vi.

Venit Ieſus in ciuitatē Samariæ Io.4.par.1.c.62. 268.1

Sabbato.

Perrexit Ieſus in montem Oliueti. Ioan. 8. parte 1. cap. 82. 353.2

Dominica, Lætare.

Abiit Ieſus trans mare Galilææ.Io.6.parte 1.c.67.291.1

Feria ij. Feria iij.

Prope erat Paſcha Iodæorum,Ioan.2.part.1.c.26.128.1

Iam die feſto mediante,aſcendit Ieſus,&c. Ioan.7. parte 1.cap.82. 350.1

Feria.iiij. Feria.v.

Præteriens Ieſus, uidit hominem cæcum,&c.Ioan.9.parte 1.cap.85. 361.1

Ibat Ieſus in ciuitatem quæ uocatur Naym.Luc. 7.parte 1.cap.44. 201.1

Feria.vi. Sabbato.

Erat quidam languens Lazarus,&c.Ioan.11.parte 2.ca. 17. 451.2

Ego ſum lux mundi,qui ſequitur me,&c.Ioan.8.parte 1. cap.84. 356.2

Dominica. Iudica.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum,&c.Ioan.8.parte 1.cap. 84. 356.2

Feria.ij. Feria.iij.

Miſerunt principes & Phariſæi miniſtros.Ioan. 7. parte 1.cap.82. 350.1

Ambulat Ieſus in Galilæam.Ibidem.

Feria.iiij. Feria.v.

Facta ſunt encænia Hieroſolymis. Ioan. 10. parte 1.cap. 87. 369.1

Rogabat Ieſum quidam Phariſæus Lucæ.7.parte 1.cap. 60. 259.2

Feria.vi. Sabbato.

Collegerunt principes & phariſæi &c. Ioan.11. parte 2. cap.18. 456.1

Niſi manducaueritis carnem filii hominis.Ioan.6. parte 1.cap.70. 306.2

Dominica Palmarum.

Cùm appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis.Mat.21.parte 2.cap.26. 480.2

Feria.ij.

Ante ſex dies Paſchæ, uenit Ieſus &c.Ioan.12. parte 2. cap.25. 475.2

Feria iij. Paſſio ſecundùm Marcum.

Feria.iiij. Paſſio ſecundùm Lucam. Feria. v.

Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus &c.Ioan.13.parte 2.cap.54. 569.1

In paraſceue.

Egreſſus Ieſus trans torrentem Cedron Ioan. 18. & 19. parte 2.cap.57.581.1. uſque ad caput 67.

In vigilia Paſchæ.

Veſpere aut ſabbati.Mat.28.parte 2.cap.69.681.1 & ca. 701. 687.1

In die ſancto Paſchæ.

Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi &c. Mar.16.parte 2. cap.71. 667.1

Feria.ij. Feria.iij.

Duo ex diſcipulis Ieſus ibant ipſo die, &c. Luc.24.parte 2.cap.76. 700.2

Stetit Ieſus in medio diſcipulorum,Luc. 24.parte 2.cap. 77. 704.1

Feria.iiij. Feria.v.

Manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare &c. Ioan. 21.parte 2.cap.79. 710.2

Maria ſtabat ad monumentum foris Ioan.20.parte 2.ca. 72. 692.1

Feria.vi. Sabbato.

Vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam. Mat. 28.parte 2.cap.80. 716.2

Vna ſabbati Maria Magdalena uenit, &c. Ioan.20. parte 2.cap.71. 687.1

In octaua Paſchæ.

Cùm eſſet ſerò die illa una ſabbatorum, Ioan.20.parte 2.cap.78. 708.1

Dominica ij. poſt Paſcha.

Ego ſum paſtor bonus.Ioan 10.parte 1.cap. 86. 367.2

Dominica.iij. Dominica.iiij.

Modicum & iam non uidebitis me,Ioan.16.parte 2.cap. 57. 581.1

Vado ad eum qui me miſit. Ibidem.

Dominica quinta.

Amen amen dico uobis,&c.Io. 16. parte 1.c.24. 122.2

In letania maiori.

Quis ueſtrum habebit amicum,&c.Lucæ 6.parte 1.cap. 39. 179.2

In vigilia Aſcenſionis.

Subleuatis Ieſus oculis in cœlum,dixit.Ioan.17.parte.2. cap.57. 535.1

In die Aſcenſionis.

Recumbentibus xj.diſcipulis apparuit,&c.Mar.16.parte 2.cap.82. 721.2

Dominica infra octauam Aſcenſionis.

Cùm uenerit paracletus quem ego,&c.Ioan.15.parte 2. cap.57. 681.2.

In vigilia Pentecoſtes.

Si diligitis me,mandata mea, &c. Ioan. 14. parte.2.cap. 57. 533.1

In die Pentecoſtes.

Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. &c.Ioan. 14.parte 2.cap.57. 533.1

Dominica Trinitatis.

Erat homo ex phariſæis Nicodemus nomine. Ioan.2. parte 1.cap.26. 130.2

De feſto corporis Chriſti.

Caro mea uere eſt cibus, &c.Ioan. 6. parte 1.cap 70. 306.2

Dominica prima poſt Trinitatem.

Homo quidam erat diues, &c. Lucæ 16.parte 2.cap. 16. 446.2

Dominica ij. Dominica iij.

Homo quidam fecit cœnam magnam Lucæ 14.parte 1. cap.81. 148.1

Erant appropinquantes ad Ieſum,&c.Lucæ 15.parte 2. cap.7. 412.1

Dominica iiij. Dominica v. Domica vi.

Eſtote miſericordes,ſicut pater,&c. Luc.6.parte 1.cap. 39. 179.2

Cū turbæ irruerēt in Ieſū,ut &c.Luc.3.par.1.c.29.135.2

Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum. Matth.5.parte 1.cap.34. 156.1

Dominica vij. Dominica. viij. Dominica ix.

Cùm turba multa eſſet cū Ieſu.Mar.8.parte 1.c.91.181.2

Attendite

Attendite à falſis prophetis, qui &c. Matth.7. parte 1. cap.40. 186.2
Homo quidam erat diues, qui habebat. Lucæ.16.parte 2. cap.15. 442.1
Dominica x. Dominica xj. Dominica xij.
Cùm appropinquaret Ieſus Ieruſalem. Lucæ 19. parte 2.cap. 27. 484.1
Dixit Ieſus ad quoſdam, qui in ſe confidebant. Lucæ 18. parte 2.cap. 20. 495.2
Exiēs Ieſus de finibus Tyri,&c.Mar.7.par.1.c.90. 376.1
Dominica xiij. Dominica xiiij. Dominica xv.
Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Lucæ.10. parte 1.cap.59. 255.2
Dum iret Ieſus in Hieruſalem, tranſibat,&c. Luc.17.parte 2.cap.19. 459.1
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.Matth.6.parte 1. cap. 38. 175.2
Dominica xvi. Dominica xvij. Dominica xviij.
Ibat Ieſus in ciuitatem Naym. Luce 7. parte 1. caput 44. 201.2
Cùm intraret Ieſus domum cuiuſdam,&c. Lucæ.14.parte 1.cap. 80. 344.1
Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi, &c. Matth. 22. parte 2. cap. 36. 314.1
Dominica xix. Dominica xx. Dominica xxi.
Aſcendens Ieſus in nauiculam, transfretauit. Matth.9. parte 1.cap. 48. 212.2
Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit.Matt. 22.parte 2. cap.34. 508.1
Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur. Ioan.4. parte 1. cap.63. 272.2
Dominica xxij. Dominica xxiij.
Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui uoluit. Matth.18.parte 2.cap.9. 421.2
Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, &c. Matth. 22. parte 2. cap. 35. 511.2
Dominica xxiiij. Dominica xxv.
Loquente Ieſu ad turbas, Ecce,&c.Matth.9. parte 1.cap. 49. 216.1
Cùm ſubleuaſſet oculos Ieſus, &c. Ioan.6. parte 1.cap. 67. 291.1
In dedicatione Eccleſiæ.
Ingreſſus Ieſus perambulabat Hierico, Luc.19. parte 2. cap.23. 470.1
In uigilia ſancti Andreæ.
Stabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo. Ioan. 1. parte 1.cap.24. 119.2
In die ſancti Andreæ.
Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ uidit, &c. Matth.4. parte.1.cap.29. 135.2
De ſancto Nicolao.
Sint lumbi ueſtri præcincti, Lucæ. 12. parte 2. cap. 47. pag. 547.2
In feſto concep. Mariæ virginis.
Liber generationis Ieſu Chriſti filij, &c. Matth.1. parte 1.cap.7. 34.1
In die ſancti Thomæ.
Thomas unus ex xij. non erat cum eis, &c. Ioan.20.parte 2.cap.77. 703.2
Stephani protomartyr. Ioannis Euange.
Dicebat Ieſus turbis: Ecce ego mitto, &c. Matth.23. parte 2.cap.38. 523.2
Dixit Ieſus Petro, ſequere me. Ioan. 21. parte 2. cap. 79. 710.2
In die Innocentium.
Angelus Domini apparuit in ſomnis,&c. Matth.2.parte 1.cap. 13. 66.2
In feſto purific. Mariæ.
Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ. Lucæ 2.parte 1.cap.12. 57.2
In cathedra Petri, & cæteris eiuſdem feſtis.
Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philip. &c. Matth. 16. parte 2. cap. 1. 389.1
In annunciatione beatæ Virginis.
Miſſus eſt Angelus Gabriel.parte 1. cap. 5. 21.1
De ſanctis Philip. & Iacobo.
Non turbetur cor ueſtrum,parte 2.cap.57. 581.1
In uigilia Ioannis Baptiſtæ.
Fuit in diebus Herodis regis ſacerdos, &c. Lucæ 1. parte 1.cap.6. 19
In natiuitate Ioannis Baptiſtæ.
Helizabeth impletum eſt tempus pariendi, &c. Lucæ 1. parte 1.cap.6. 33.1
In feſto uiſitationis Mariæ.
Exurgens Maria, abijt in montana, &c. Lucæ 1.parte.1. cap. 6. 30.1
In feſto aſſumptionis Mariæ.
Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Luc.10. parte 1. cap.61. 263.2
In feſto Mariæ Magdalenæ.
Rogabat Ieſum quidam Phariſæus, &c. Lucæ 7.parte 1. cap. 60. 259.2
In die ſancti Iacobi.
Acceſsit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi. Matth.20. parte 2.cap.21. 465.1
In die decolla. Ioannis Baptiſtæ.
Miſit Herodes manum, ac tenuit Ioannem. Marci.6.parte 1.cap.66. 287.1
In natiuitate virginis Mariæ.
Liber generationis. parte 1.cap.7. 34.1
Matthæi Euangeliſtæ.
Vidit Ieſus hominem ſedentem in telonio. Matth.9.parte 1.cap.31. 141.2
In feſto ſancti Michaelis.
Quis maior eſt in regno cœlorum. Matth. 18. parte 2. cap.6. 410.1
De Apoſtolis.
Hoc eſt præceptum meum ut diligatis inuicem. Ioan. 15. parte 2.cap.57. 582.1
Hæc mando uobis. Ioan.15.parte 2. cap.57. 582.2
Ecce ego mitto uos. parte 1. cap.51. 220.1
Ecce nos reliquimus omnia parte 2.cap.13. 436.1
Deſignauit Ieſus & alios 72. diſcipulos. Luc.10.parte 1. cap.58. 251.1
Conuocatis xij. Apoſtolis, dedit illis, &c. Lucæ.9.parte 1.cap.51. 241.2
De uno martyre.
Si quis vult poſt me uenire, abneget, &c. Lucæ 9.parte 2.cap.2. 393.2
Qui amat patrem. parte 1.cap.54. 236.2
Niſi granum frumenti, parte 2.cap.31. 500.1
In tempore Paſchali.
Ego ſum uitis uera, & uos palmites. Ioan. 15.parte 2. cap.57. 578.2
Plurimorum martyrum.
Cùm audieritis prælia & ſeditiones. Lucæ 21. parte 2. cap.39. 525.2
Attendite à fermento Phariſæorum. Lucæ 12.parte 1. cap.54. 280.2
Deſcendens Ieſus de monte, ſtetit,&c. Lucæ.6. parte 1. cap.31. 143.1
Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Matth.5.parte 1.cap.33. 148.1
Loquente Ieſu. parte 1.cap.75. 325.2

De confeſſoribus.

Vigilate,& orate.parte 2.cap.44. 341.2

Vigilate,quia neſcitis qua hora Dominus ueſter uenturus ſit.Matth.24.parte 2.cap.45. 544.1

Sint lumbi ueſtri.parte 2.cap.47. 547.2

Homo quidam peregrè proficiſcens,uoca,&c. Mat.25. parte 2.cap.49. 552.2.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam Mat.25.parte 2.cap.49. 554.1

Nemo accendit lucernam.parte 1.cap.34. 155.2

De virginibus.

Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus.Matt.25. parte 2.cap.48. 550.1

Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito, &c. Matt.13.parte 1.cap.64. 281.2

De commemoratione beatæ uirginis.

Extollens uocem quædam mulier de turba, &c. Lucæ 11.parte 1.cap.75. 325.2

Stabant iuxta crucem Ieſu mater eius,&c. Ioan.19.parte 2.cap.63. 647.2

In officijs defunctorum.

Dixit Martha ad Ieſum, Domine ſi fuiſſes hîc,&c. Ioan. 11.parte 2.cap.17. 452.2

Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet. Ioan.6.parte 1.cap.70. 306.1

Ego ſum panis uiuus, &c. ibid.

F I N I S.

ORDO CAPITVLORVM QVATVOR EVANGELISTARVM, INDICATIS LOCIS VBI TRACTANTVR.

Capitula Matthæi.

Caput 1.tractatur,prima parte,cap.7.pag.34.cap.8. pag.37.
Cap.2.prima parte, cap.11.pag.51.cap.13.pag.66. cap.14.pa.71.
Cap.3.prima parte,cap.17.pag.83.
Cap.4. 1.parte,cap.22.pag.109.cap.28.pag.133. cap.29.pag.135.
Cap.5.1. par. cap.32.p.145.c.33.p.148.cap.34.p.154.c.35.p.160.
Cap.6.1.parte,cap.36.pag.165.cap.37.pag.108. cap.38.pag. 174.
Cap.7.1.parte, cap.40. pag.185.
Cap.8.1.parte, cap.41.pag.191.cap.42.pag.195.cap.43.pag.198. cap.45.pag.204. cap 46.pag.207.cap.47.pag.210.
Cap.9.1.parte,cap.31.pag.141.cap.48.pag.212.cap.49.pag. 215. cap.50.pag.218.cap.51.pag.221.
Cap.10.1.parte, cap.51.pag.221.cap.52.pag.226. cap.53.pa.231. cap.54.pag.234.cap.55.pag.239.
Cap.11.1.parte,cap.56.pag.239.cap.57.pag.247.cap.58.pa. 250.
Cap.12.1.parte.cap.71.pag.308.cap.73.pag.315.cap.74. pa.322.
Cap.13.1. par.cap.64.pag.295.cap.65.pag.283.
Cap.14.1.par cap.32.p.145.c.66.p.287.c. 67. pa.291.c.69.p.302.
Cap.15 1.par. cap.88.p.372.c.89.p.376.c.91. p.381.c.92. p.385.
Cap.16.1.par.cap.92.pag.385.2.par.cap.2.pag.393.cap.5. p.403.
Cap.17.ſecunda parte.cap.1.pag.389.cap.3. pag.397. cap.4. pag. 401.cap.5.pag.403.
Cap.18.ſecunda parte,cap.5.pag.403.cap.6.pag. 408. cap.8. pag. 418.cap.9.pag.421.
Cap.19.ſecunda parte,cap.10. pag.425. cap.11. pag.428. cap.13. pag.435.cap.14.pag.438.
Cap.20.2.parte,cap.21. pag.463. cap.24. pag.473. cap.14.p.438.
Cap.21.2.parte,cap.26.pag.480.cap.27.pag.484.cap.29.pa. 491. cap.31.pag.499.cap.32.pag.503.cap.33.pag.505.
Cap.22.ſecunda parte,cap.34.pag.508. cap.35. pag.511. cap.36. pag.514 cap.53.pag.566.
Cap 23.1.par.cap.76.p.328.2.parte,cap.37.p.517.cap.38.p.520.
Cap.24.2.parte,cap.39.pag.524.cap.40.pag.527.cap.42. pa.534. cap.43.p.537.cap.44.pag.539.cap.45. pag.542. cap.46. p.545.
Cap.25.2 parte,cap.48.pag.550.cap.49.pag.552.cap.50. pa.556.
Cap.26.2.parte,cap.25.pag.475.cap.55.pag.563. cap.55.pa.572. cap.56.pag.576.cap.57.pag.580. cap.59. p.594. cap.60.p.607.
Cap.27.2.parte,cap.61.pag.615.cap.62.pag.623.cap.63. pa.638. cap.64.pag.657.cap.65.pag.664.cap.66.pag.668.
Cap. 28.2. parte, cap.69.pag.680. cap.71. pag.687. cap.72. pag. 892.cap.73.pag.695.cap.74.pag.697.cap.80.pag.716.

Capitula Marci.

Cap.1.tractatur prima parte, cap.21. pag.103. cap.43. pag.198.
Cap.2.1.parte,cap.31.pag.141.cap.48.pag.212.
Cap.3.1.parte,cap.72.pag.312.
Cap.4.1.par.c.41.p. 191.cap.46.p.207.cap.51.p.221.c.64.p.275.
Cap.5.prima parte,cap.49.pag.215.
Cap.6.1.par.cap.58.p.250.cap.65. p.283.c.66. p.287.c.96.p.302.
Cap.7.1.parte,cap.69.pag.302.cap.88.pag.372.cap.90. pag.379.
Cap.8.1. parte, cap.91.pag.381.cap.9.p.385.2.par. cap.1.p.589.
Cap.9.1.parte, cap.43.pag.198.2.parte,cap.3.pag.397. cap.4.pa. 401.cap.5.pag.403.cap.6.pag.408.
Cap.10.2.parte,cap.10. pag.425. cap.11. pag.428.cap.211. pag. 463.cap.22.pag.468.cap.24.pag.473.
Cap.11.2.parte,cap.26.pag.460. cap.27.pag.484.cap.32. pa.503.
Cap.12.2.parte,cap.30.pag.494.cap.33.pag.505. cap.37. pa.517.
Cap.13.2.parte,cap.39.pag.524.cap.40.pag.527. cap.44. pa.539.
Cap.14.2.par.cap.25.pag.475.cap.52.pag.563 cap.53.p.566.cap. 55.pag.572. cap.56. p.576.c.57. p.580.c.59.p.594.c.60.p.607.
Cap.15.2.parte.cap.61.pag.615.cap.62. pag.623.cap.63. pa.638, cap.64.pag.657.cap.65.pag.664.cap.66.pag.668.
Cap.16.2.parte,cap.71.pag.687.cap.82.pag.721.

Capitula Lucæ.

Caput 1. tractatur 1.parte,cap.4. pag.18.cap.5. p.20.cap.6.p.30.
Cap.2.1 parte,cap.9.pag.40.cap.10. pag.48. cap.12. pag.57. cap. 15.pag.73.cap.16.pag.78.
Cap.3.1.parte,cap.17.pag.83.
Cap.4.1.parte,cap.22. pag.109.cap.43. pag.198. cap.65. pag.283.
Cap.5.1.par.c.29.p.135. cap.31. p.141. cap.42. p.195.c.48.p.212.
Cap.6.1.parte,cap.32.pag.145. cap.33. pag.148.cap.35. pag.160. cap.39.pag.179.cap.71 pag.308.cap.72.pag.312.
Cap.7.1.parte,cap.42.pag.195. cap.44. pag.201.cap.60. pag.259.
Cap.8.1.parte,cap.49.pag.215.cap.64.pag.275.
Cap.9.1.parte,cap.45.pag.204.cap.51.pag.221. cap.58. pag.250. cap.67.pag.291.2 parte,cap.3. pag.393. cap.2. pag.397. cap.4. pag.401.cap.5.pag.403.cap.19.pag.458. cap.20.pag.461.
Cap.10.1.parte,cap.58.pag.250.cap.59.pag.255.cap.61.pag.263.
Cap.11.1.par.cap.34.p.154.c.73. p.315.cap.75.p.325.c.76.p.328.
Cap.12.1.parte,cap.38.pag.174.cap.54.pag.234.cap.77.pag.331. 2.parte,cap.46.pag.545.cap.47.pag.547.
Cap.14.1. parte, cap.80. pag.344. cap.81. pag.348.2. parte,cap. 34.pag.508.
Cap.13.1.parte,cap.40.pag.185.cap.79.pag.339.
Cap.15.2.parte,cap.7.pag.412.
Cap.16.2 parte,cap.15.pag.442.cap.16.pag.446.
Cap.17.2.par. cap.4.p.401.cap.19.p.458.c.39. p.524.c.45.p.542.
Cap.18.2.parte,cap.11.pag.428.cap.21.pag.463. cap.22. pa.468. cap.42.pag.534.cap.30.pag.494.
Cap.19.2.par.cap.23.p.470.c.26.p.480. cap.27. p.484.c.49.p.552.
Cap.20.2.parte,cap.33.pag.505.cap.37.pag.517.
Cap.21.2.parte,cap.30.pag.494.cap.39 pag.524.cap.40.pag.527. cap.42.pag.534.cap.44.pag.539.
Cap.22.2.parte,cap.52.pag.563.cap.53.pag.566.cap.55.pag.572. cap.56.pag.576.cap.59.pag.594.cap.60.pag.607.cap.61.p.615.
Cap.23.2.parte,cap.61.pag.615.cap.62.pag.623.cap.63.pag.638. cap.64.pag.657.cap.65.pag.664.cap.66.pag.668.
Cap.24.2.parte,cap.71.pag.687.cap.76.pag.700.cap.77.pag.703.

Capitula Ioannis.

Caput 1.tractatur,prima parte, cap.1.pag.9.cap.18. pag.89. cap. 19.pag.92.cap.23.pag.117.cap.24.pag.119.
Cap.2.1.parte,cap. 25.pag.123.cap.26.pag.128.
Cap.3.prima parte,cap.27.pag.131.
Cap.4. 1.parte,cap.62.pag.268.cap.63.pag.272.
Cap.5.prima parte,cap.78.pag.334.
Cap.6.1.parte,cap.67.pag.291.cap.69. pag.302. cap.70.pa.305. 2.parte,cap.28.pag.487.
Cap.7.prima parte,cap.82.pag.350.
Cap.8.1.parte,cap.83.pag.354.cap.84.pag.356.
Cap.9.1.parte, cap.85.pag.361.
Cap.10.1.parte,cap.86.pag.365.cap.87.pag.369.
Cap.11.2.parte,cap.17 pag.451.cap.18 .pag.456.
Cap.12.2.par.c.25. p.475. c.26. p.480. c.27. p.484.c.31.p.499.
Cap.13.prima parte,cap.55.pag.239.ſecunda parte, cap.54.pag. 568.cap.55.pag.572.cap.57.pag.581.
Cap.14.15.16.17.ſecunda parte, cap.57.pag.581.
Cap.18.2.par.cap.57.pag.581.cap.59.pag.595.cap.60.pag.607. cap.61.pag.615.cap.62.pag.623.
Cap.19.2.parte.cap.62.pag.623.cap.63.pag.638.cap.64.pa.656. cap.65.pag.664.cap.66.pag.668.
Cap.20.2.parte, cap.71.pag.687.cap.72.pag.692.cap.73. p.695. cap.77.pag.703.cap.78.pag.708.
Cap.21 ſecunda parte,cap.79.pag.710.

Indicis,quo facile reperias in quo huiuſce operis capite,quoduis quatuor Euangeliſtarum caput enarretur, finis.

AVTHORITATES ALIQVOT SACRAE SCRIPTVRAE

PER LVDOLPHVM SPARSIM EXPOSITAE, digeſtæ ſecundùm ordinem librorum veteris, & noui Teſtamenti.

Geneſis 1.

FActum eſt, ueſpere & mane dies unus. pag. 687.1

Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 257.1

Geneſis 2.

Requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere. 338.1

Factus eſt homo in animam uiuentem. 256.2

Geneſis 3.

Terra ſpinas, & tribulos, germinabit tibi. 628.1

Fecit quoq; Deus Adę, & uxori eius tunicas pelliceas. 448.1

Geneſis 6.

Pœnitet me feciſſe hominem. 13.1

Geneſis 9.

Fecit.n. Deus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuã. 257.1

Geneſis 12.

Egredere de terra tua, &c. 238.1

Geneſis 49.

Non auferetur ſceptrũ de Iuda, nec dux de fœmore eius, &c. pag. 18.1

Exodi 10.

COr Pharaonis Dominus indurauit. 172.1

Exodi 20.

Sabbata ſanctifices. 343.1

Opus ſeruile non facietis in eo. 312.1

Leuitici 23.

OPus ſeruile non facietis in eo. 312.2

Deuteronomij 6.

LIgabis ea in manu tua, & erunt ſemper ante oculos tuos.

Deuteronomij 18.

Prophetã ſuſcitabit Deus de fratribus ueſtris. 93.2

2. Regum 12.

DOminus tranſtulit peccatum tuum. 263.1

3. Regum 10.

Regina Auſtri ſurget in iudicio, &c. 323.2

4. Regum 5.

Vade, lauare ſepties in Iordane, &c. 274.1

4. Regum 20.

Non fuit uerbum quod non oſtenderet eis. 320.1

Tobiæ 4.

QVod ab alio oderis rationabiliter fieri tibi, uide ne alij feceris. 516.1

Pſalmo 1.

IDeo non reſurgunt impij in iudicio. 751

Pſalmo 2.

Ego hodie genui te. 10.1.

Pſalmo 6.

Lauabo per ſingulas noctes. 215.1

Pſalmo 18.

In omnem terram exiuit ſonus eorum. 526.2

Pſalmo 21.

Dinumerauerunt omnia oſſa mea. 640.1

Pſalmo 31.

Dixi confitebor aduerſum me, &c. 406.1

Pſalmo 33.

Inquire pacem, & perſequere eam. 100.2

Pſalmo 36.

Quæſiui, & non eſt inuentus locus eius. 536.1

Pſalmo 37.

Quoniam ego in flagella paratus ſum. 627.2

Pſalmo 44.

Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam. 281.1

Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. 77.2

Pſalmo 47.

In ſpiritu uehementi conteres naues Tharſis. 68.1

Pſalmo 49.

Deus manifeſtè ueniet, &c. 556.1

Pſalmo 50.

Aſperges me hyſſopo, & mundabor. 428.1

Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ. 217.1

Pſalmo 52.

Trepidans timore, ubi non erat timor. 233.2

Pſalmo 54.

Quis dabit pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? 280.2

Pſalmo 56.

Lingua eorum gladius acutus. 631.2

Pſalmo 65.

Tranſiuimus per ignem & aquam. 563.2

Pſalmo 68.

Comparatus eſt beſtiis inſipientibus. 342.1

Pſalmo 77.

Panem de cœlo dedit eis manducare. 306.1

Immiſſiones per angelos malos. 375.1

Pſalmo 79.

Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in menſura. 293.2

Pſalmo 83.

Quàm dilecta tabernacula tua. 444.1

Pſalmo 93.

Niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea. 262.1

Pſalmo 100.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. 538.1

Pſalmo 103.

Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum. 146.1

Pſalmo 104.

Qui emittis fontes in conuallibus. 80.2

Pſalmo 109.

Ex utero ante luciferum genui te. 10.1

Pſalmo 118.

Confige clauis à timore tuo carnes meas. 111.1

Pſalmo 129.

Pſalmo 129.
Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. 663.1
Pſalmo 131.
Quoniam elegit Dominus Sion. 65.1
Pſalmo 137.
Excelſus Dominus humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit. 197.1
Pſalmo 142.
Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. 3.
Prouerbiorum 1.
VOcaui, & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, &c. 370.2
Prouerbiorum 17.
Sſpiritus triſtis deſiccat oſſa. 275.1
Prouerbiorum 21.
Facere miſericordiam & iudiciũ, magis placet Domino quàm uiſtimæ. 143.1
Prouerbiorum 24.
Septies in die cadit iuſtus. 536.1
Eccleſiaſtes 11.
SIue ceciderit lignũ ad Auſtrũ, ſiue ad Aquilonem. 86.2
Manè ſemina ſemen tuum, & ueſperè ne ceſſat manus tua. 498.2
Eccleſiaſtes 12.
Deum time, & mandata eius obſerua. 232.2
Canticorum 1.
FAſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. 3
Canticorum 2.
Dilectus meus mihi, & ego illi, &c. 759
Canticorum 3.
Egredimini filiæ Sion, & uidete regem Salomonem in diademate, &c. 628.2
Canticorum 5.
Dilectus meus candidus, & rubicundus. 630.2
Canticorum 8.
Fortis eſt, ut mors, dilectio. 590.1
Sapientiæ 1.
IN maleuolam animam non introibit ſapientia. 178.2
Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, &c. 734.2
Sapientiæ 3.
Fulgebũt iuſti, et tanquã ſcintillæ in arũdineto diſcurrẽt. 155.1
Sapientiæ 5.
Pugnabit orbis terrarum pro eo, contra inſenſatos. 525.2
Eccleſiaſtici 1.
TImor Domini expellit peccatum. 704.1
Eccleſiaſtici 17.
Vnicuique mandauit Deus de proximo. 418.2
Eccleſiaſtici 24.
Qui edunt me, adhuc eſurient. 347.2
Eccleſiaſtici 30.
Miſerere animæ tuę placens Deo. 329.1
Eccleſiaſtici 47.
De omni corde ſuo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum. 740.2
Eſaiæ 1.
AGnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. 43.1
Eſaiæ 7.
Paruulus ſciens reprobare malum, & eligere bonum. 42.1
Eſaiæ 9.
Cuius principatus ſuper humerum eius. 634.2
Eſaiæ 28.
Nunquid tota die arabit arans ut ſerat? 368.2
Eſaiæ 29.
Eritque repentè, & confeſtim uiſitabitur à Domino exercituum in tonitruo, & commotione, &c. 636.1
Eſaiæ 39.
Non erat uerbum in domo ſua. 45.1
Eſaiæ 45.
Qui facio pacem, & creo malum. 179.1
Eſaiæ 53.
Generationem eius quis enarrabit? 66.1
Eſaiæ 63.
Quare rubrum eſt indumentum tuum. 617.2
Torcular calcaui ſolus. 628.1
Hieremiæ 3. & 11.
VOx in aRma audita eſt. 68.2
Hieremiæ 12.
Reliqui domum, & familiam meam. 367.2
Hieremiæ 22.
Sepultura aſini ſepelietur. 474
Threnorum 3.
REcordare paupertatis meæ, & tranſgreſſionis meæ, &c. 394.2.591.1.701.2.
Threnorum 3.
Bonum eſt igitur eius exemplo ab adoleſcentia portare iugum Domini. 71.2
Ezechielis 18.
QVacunque hora ingemuerit peccator, &c. 470.1
Oſeæ 4.
PEccata populi mei comedent. 299.2
Oſeæ 6.
Viuificabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos. 343.2
Miſericordiam uolo, & non ſacrificium.
Oſeæ 11.
Ex Aegypto uocaui filium meum. 71.1
Amos 30.
NOn eſt malũ in ciuitate quod Dominus non facit. 172.1
Micheæ 6.
ADhuc ignis in domo impij. 190.1
Zachariæ 12.
VIderunt in quem pupugerunt.
Matthæi 1.
LIber generationis. 34.1
Antequam conuenirent, quomodo intelligitur. 37.1
Matthæi 2.
Puer Ieſus manifeſtauit ſe gentibus. 51.1
Matthæi 3.
Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorum. 84.1
Genimina, ſeu progenies uiperarum. 85.2
Sic enim decet nos, inquit, implere omnem iuſtitiam. 105.1
Matthæi 4.
Si filius Dei es, mitte te deorſum. 298.1
Matthæi 5.
Beati mundo corde 28.2
Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, &c. 432.1
Qui percuſſerit te in unam maxillã, præbe ei & alterã. 152.1
Matthæi 6. Matthæi 7.
Attendite ne iuſtitiam ueſtram faciatis coram hominibus. 165.1
Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, &c. 174.1
Quæcunque uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. 515.1
Matthæi 8.
Multi uenient ab Oriente, & Occidente, & recumbent in regno cœlorum. 84.1
Matthæi 9.
Non ueni uocare iuſtos, &c. 143.1
Matthæi 10.
In uiam gentium ne abieritis. 376.1
Matthæi 11.

Matthæi 11.
Venite ad me omnes qui laboratis, &c. 79.2
Diſcite à me, quia mitis ſum, &c. 79.2
Iugum enim meum ſuaue eſt, &c. 488.2
Matthæi 16. Matthæi 18.
Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam. 635.1
Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum. 432.2
Matthæi 20. Matthæi 21.
Erunt primi nouiſſimi & nouiſſimi primi. 437.1.438.2
Auferetur à uobis regnum Dei. 84.1
Matthæi 25.
Simile eſt regnum cœlorum decem uirginibus. 84.1
Matthæi 28.
Ecce ego uobiſcum ſum, &c. 478.2
Marci 2. Marci 4.
Non ueni uocare iuſtos, &c. 143.1
Vltrò terra fructificat. 270.2
Marci 8.
Vade retro me Satana. 114.2
Lucæ 1.
Multi in natiuitate eius gaudebunt. 24.2
Non erit impoſſibile apud Deum omnem uerbū. 26.1
Ecce ancille Domini, &c. 26.2
Lucæ 2.
Exijt edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur. 40.1
Lucæ 3.
Genimina, ſeu progenies uiperarum. 85.2
Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. 84.1
Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacuit. 106.2
Lucæ 5.
Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad penitentiā. 473.1
Lucæ 9.
Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum. 47.2.1
Lucæ 22.
Maria optimam partē elegit, quæ non auferetur ab ea. 164.1
Lucæ 11.
Væ uobis, qui diligitis primas cathedras. 297.1
Lucæ 12.
Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo niſi ut ardeat? 683.1
Lucæ 14.
Si quis uenit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, &c. 236.2
Lucæ 10.
Gaudium eſt angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, &c. 496.1
Lucæ 16.
Erat quidam diues qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. 176.2
Lucæ 17.
Regnum Dei intra uos eſt. 84.1
Lucæ 18.
Ieiuno bis in ſabbato. 687.1
Lucæ 22.
Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. 368.1
Lucæ 23.
Commouit uniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa uſque huc. 134.1
Lucæ 24.
Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & hæc ignoras. 701.2
Ioannis 1.
Plenum gratiæ, &c. 91.2
Medius ueſtrum ſtetit, quomodo exponitur. 95.1
Ioannis 3.
Illum oportet creſcere, me autem minui. 2881.
Ioannis 4.
Operarij autem pauci. 221.2
Ioannis 6.
Operamini non cibum, qui non perit, &c. 171.1
Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit, &c. 347.2
Ioannis 7.
Non erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. 235.1
Ioannis 10.
Si mihi non creditis, operibus credite. 546.2
Ioannis 12.
Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. 3
Ioannis 14.
In domo patris mei manſiones multæ ſunt. 443.1
Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. 230.2.646.1
Ioannis 28.
Regnum meum non eſt de hoc mundo. 485.1
Non hunc, ſed Barrabam. 624.2
Ioannis 20.
Quia uidiſti me Thoma, credidiſti. 708.2
Roma. 2.
Quoniam omnes peccauerūt, & egent gratia Dei. 193.2
Roma. 6.
Conſepulti ſumus cum Chriſto per baptiſmum in mortem. 670.2.
Roma. 9.
Deus cuius uult miſeretur, & quem uult, indurat. 250.1
Roma. 10.
Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. 256.2
1. Corinth. 1.
Stultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. 443.2
1. Corinthiorum 2.
Non iudicaui me aliquid ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtū, & hunc crucifixum. 562.1
1. Corinthiorum 3.
Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, &c. 390.2
Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurū, argentum, lapides precioſos, &c. 190.2
1. Corinthiorum 4.
Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti. 500.2
1. Corinthiorum 5.
Non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ. 387.1
Auferte malum ex uobiſipſis. 279.2
1. Corinthiorum 6.
Magnificate, & portate Deum in corpore ueſtro. 32.2
1. Corinthiorum 9.
Omnibus omnia factus ſum, ut omnes lucrifacerem. 256.2
1. Corinthiorum 11.
Mulieres tecto orent capite, propter angelos Dei. 245.1
Cùm autem iudicamur à Domino, corripimur. 503.1
1. Corinthiorum 13.
Si linguis hominum loquar & angelorum, &c. 203.2
Factus ſum uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. 203.2
Videmus nunc per ſpeculum, & in enigmate. 11.2
1. Corinthiorum 15.
Deinde uiſus eſt pluſquā quingentis fratribus ſimul.
Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. 116.1
Stella à ſtella differt in claritate. 451.1
2. Corinth 2.
Chriſti bonus odor ſumus. 477.1
2. Corinth. 3.

Li-

Litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. 307.1

2.Corinthiorum 5.

Et ſi Chriſtum ſecundum carnem nouimus, &c. 135.1

2.Corinthiorum 6.

Hortamur uos, ne in uacuum gratiam Dei recipiatis. 402.2

In omnibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros. 500.2

Quæ conuentio Chriſti ad Belial? 210.2

3.Corinthiorum 11.

In fame & ſiti, & ieiunijs multis. 144.1

Galatas 2.

CHriſto confixus ſum cruci. 640.2

Viuo autem, iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. 408.1.

Galatas 5.

Qui autem Ieſu ſunt, carnem ſuam crucifixerunt, &c. 111.1

Galatas 6.

Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. 311.2

Galatas ultimo.

Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. 502.2

Ephe.3.

IN charitate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere, &c. 643.1

Ephe.6.

Non enim eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus, &c. 227.1

Coloſſenſes 4.

SErmo ueſter ſit ſemper in gratia ſale conditus. 321.1

1.Timotheum 5.

QVi bene præſunt, duplici honore digni habentur. 546.2

Hebræos 2.

NVſquam enim Dei filius angelos apprehendit, ſed ſemen, &c. 29.2

Hebræorum 5.

Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam. 78.1

Hebræorum 6.

Rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. 372.1

Hebræorum 12.

Flagellat omnem filium quem recipit. 39.2

Actorum 9.

NOn eſt ueſtrum noſſe tempora uel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. 542.1

Saule Saule, quid me perſequeris? 240.2

Iacobi 3.

NOn eſt iſta ſapientia de ſurſum deſcendens, ſed terrena, &c. 443.2

Iacobi 4.

Quicunque uoluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituetur. 540.1

Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. 26.2

Scienti bonum, & non facienti, &c. 572.1

1.Pet.2.

CHriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, &c. 561.2

1.Pet.3.

Dominum Ieſum ſanctificate in cordibus ueſtris. 371.2

2.Petri 2.

Melius eſt uiam ueritatis nō agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti. 325.1

1.Ioannis 2.

QVi dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. 5.

Omne quòd eſt in mundo, aut eſt cōcupiſcentia carnis. 200.1. 472.1, 535.1

1.Ioannis 4.

Perfecta charitas foras mittit timorem. 232.2

1.Ioannis 5.

Hæc eſt uictoria quæ uincit mundum. 207.2

Totus mundus in maligno poſitus eſt. 481.2

Iudæ 1.

IMperet tibi Dominus. 171.1

Apoca.3.

Si quis audierit uocem meam, &c. 344.2

Apoca.5.

Dignus eſt accipere librum, &c. 705

Apoca.20.

Iudicati ſunt mortui, ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum. 252.2

Apoca.21.& 22.

Ego ſum alpha & ω. 164.2

Indicis authoritatum ſacræ ſcripturæ finis.

LVDOLPHI SAXONIS,
CARTVSIENSIS,
IN
VITAM CHRISTI,
Ex Sacro Euangelio, Sacriſq. Doctoribus collectam,

PROLOGVS.

A FVNDAMENTVM *aliud nemo poteſt ponere,* vt ait Apoſtolus, *præter id quod poſitum eſt*: quod eſt Chriſtus Ieſus. Cùm dicat Auguſt. quòd Deus [a] eſt res ſummè ſufficiens: & [b] homo eſt res ſummè deficiens: & quòd tale bonum Deus eſt, vt nemini eum deſerenti bene ſit. Idcircò quicunque ruinam defectuum ſuorum euadere, & ſpiritu reparari deſiderat: neceſſe eſt ei ut à fundamento prædicto non recedat: quia in eo omnimoda remedia ſuis neceſsitatibus inueniet.

1. Cor. 3.
Auguſt. lib. 1. ſoliloq.
a Deus.
b Homo.

Primò itaque peccator cupiens peccatorum ſuorum ſarcinam deponere, & ad requiem animæ peruenire: audiat Deum peccatores inuitantem ad veniam, & dicentem: [c] *Venite ad me omnes qui laboratis,* ſcilicet labore vitiorum: & onerati eſtis, ſcilicet ſarcina peccatorum; & ego reficiam vos, ſcilicet ſanando, ac refouendo: & inuenietis requiem animabus veſtris: & hic, & in futuro. Audiat ergo ægrotus pium &
B ſollicitum medicum: & veniat ad ipſum per profundam contritionem, ac ſollicitam confeſsionem, & ſtudioſum propoſitum ſemper declinandi à malo, & faciendi bonum. Secundò peccator (ſed iam in Chriſto fidelis effectus, tanquam ipſi per pœnitentiam reconciliatus,) ſtudeat diligentiſsimè medico ſuo adhærere, & ſuam familiaritatem acquirere, eius ſanctiſsimam vitam recogitando omni qua poterit deuotione. Caueat tamen prouidè, ne curſoriè ipſam vitam legendo tranſeat: ſed ſeriatim aliquid de ea per diem accipiat: in quo ſabbatum delicatum piæ meditationis Chriſto quotidie celebrando, ac cogitationes & affectiones, orationes & laudes, totúmque opus diei ad illud reducendo, in ipſo delectetur: à tumultu exteriorum, & mundanorum impedimentorum requieſcere, & ſuauiter obdormire: & ad illud, vbicunque fuerit, velut ad certum & pium refugium, contra vitioſas humanæ infirmitatis varietates, continuè Dei famulos impugnantes, ſæpè recurrere. [d] Sæpius tamen recurrat ad præcipua Chriſti memorialia: videlicet ad incarnationem, natiuitatem, circumciſionem, apparitionem, præſentationem in templo, paſsionem, reſurrectionem, aſcenſionem, Spiritus ſancti effuſionem, aduentum ad iudicium: cauſa ſpecialis recordationis, & exercitationis, ac ſpiritualis recorda-

Peccator inuitatur ad veniam.
c. Mat. 11.
Peccator adhærere debet Deo, medico ſuo, eius uitam contemplādo.
Vita Chriſti ſeriatim non curſoriè legēda.
d Inſignia Chriſti præcipuè memoranda.

c Vita Christi imitanda.

tionis, ac conſolationis. Sic etiam ipſam vitam [c] Chriſti legat: vt mores eius pro poſſe imitari A
ſtudeat. Parum enim prodeſt ſi legerit: niſi & imitatus fuerit. Vnde [f] Bernardus: Quid tibi

f Bernard. ſermone 14. in cantica.

prodeſt, pium ſaluatoris nomen lectitare in libris: niſi habere ſtudeas pietatem in moribus?
Vnde & [g] Chryſoſtomus: Qui legens de Deo, vult inueuire Deum: feſtinet viuere dignè Deo,
& ipſa conuerſatio bona ſit quaſi lampas luminis ante oculos cordis eius, viam veteratis ape-

g Chryſoſt. in pſal. 43.

h Chriſti vita propter multa deſideranda.

ries. Iſta [h] vita in ſummo deſiderio debet eſſe peccatori, propter multa. Primò, propter remiſ-
ſionem peccatorum. Cùm enim fecerit de ſe iudicium, ſe per confeſsionem accuſando, per
iuſtitiam pœnitentiam voluntariam aſſumendo, iam ſollicitè ambulans cum Deo ſuo prædi-
cto modo meditando, purgatur non modicum à ſordibus peccatorum. Deus enim cui adhæ-

Hebr. 12.

ret, *ignis conſumens eſt, purgationem peccatorum faciens*. Secundò, propter ſui illuminationem.

Ioannis 1.

Ille enim cui aſsiſtit, lux eſt in tenebris lucens: cuius lumine illuſtratus, docetur ordinatè di-
ſponere vitam ſuam ad Chriſtum, & cœleſtia ad ſeipſum ac proximum, & terreſtria. Tertiò,
propter gratiam lachrymarum, valde neceſſariam peccatori in hac valle miſeriæ: quam Chri- B
ſtus, qui eſt fons hortorum, & puteus aquarum viuentium, conſueuit peccatoribus ſibi adhæ-
rentibus dare. Quartò, propter reparationem lapſuum quotidianorum, de quibus ſemper re-

Nume. 21.

leuat Dominus ſibi adhærentes. Iuxta illud: *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet*. Quintò, propter dulcem & deſiderabilem deguſtationem, quam

Pſalm. 33

in ſe habet. Iuxta illud; *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus*. Sextò propter cogniti-o-

Matth. 11.

nem paternæ maieſtatis, quæ per ipſum ſolum haberi poteſt. Iuxta illud: *Nemo nouit patrem niſi filius, & cui filius voluerit reuelare*. Septimò, propter ſecurum exitum ab hac vita pericu-
loſa. Fidelis namque peccator, qui modò quotidie ſuſcipit Chriſtum in hoſpitio cordis ſui, &
lectulum floridum, per ſuaues meditationes eidem præparando, econuerſo poſt mortem re-
quiretur, & ſuſcipietur à Chriſto: vt ſicut conſueuit & concupiuit ſemper, & in æternum ſit

Vitæ Chriſti fructus.

cum ipſo. Hæc vita, eſt vita bona & irrigua, peccatores ſibi adhærentes mundans & reno-
uans, & eos ciues ſanctorum, & domeſticos Dei faciens. Eſt amabilis & dulcis ad conſeruan- C
dum: non enim habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus ipſius, ſed læ-
titiam & gaudium. Eſt delicioſa, & ſuauis, cætera quæ hanc non ſapiunt faſtidiens exercitia,

Ambroſius ſermo. 8. in Pſal. 118.

cùm aliquandiu pio corde fuerit frequentata. Eſt paſcens & reficiens, nam ſecundum Am-
broſium, qui domicilio Chriſtum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium pa-
ſcitur voluptatum. Eſt conſolatoria ſolitario, & quidem optimus comes iugis iocunditatis,
ſolatiique, & confortationis, ac turris fortitudinis à facie inimici, & à tribulatione & tenta-

Vita Chriſti contemplatio, omnibus neceſſaria.

Vita Chriſti nidum præſtat.

Vita Chriſti fauorabiles reddit ſanctos.

tione peccatoris. Hæc eſt vita plana & facilis ad contemplandum creatorem: de qua nullus ex-
cuſare ſe poteſt: ſicut de contemplatione ſummæ maieſtatis, ad quam nemo raptim poteſt per-
tingere, niſi proficiendo per iſtam vitam noſtri redemptoris. Hanc quicunque incipientes & par
uuli, quicunque proficientes & perfecti poſſunt habere: & in ea inuenire bonum nidum ſibi, vbi
tanquam turtures reponant, & abſcondant caſti amoris pullos, quiſque pro ſua capacitate. Hæc
vita multum reddit ſanctos Dei fauorabiles, pios, & benignos cultoribus ſuis, propter ipſum qui D
nobis cum illis commune eſt gaudium. Verbi gratia: Nunquid beata virgo mater miſericordię,
pietatis, & gratiæ poterit te deſpicere, vel oculos ſuos à te auertere, quamuis ſis peccator, quan-
do non ſolum ſemel in die viderit, ſed & frequenter filium ſuum, quem ſuper omnia diligit, in
brachijs tuis & inter vbera tua commorantem? Nunquid poterit tecum filio ſuo quem portas
deſerere, quando viderit te prædicto modo, filium ſuum tam ſollicitè per ſingula comitantem;
& eidem pietatis officio, deuotionis miniſterium, per dies ſingulos exhibentem? nullo modo.

Chriſti vita, facit conſortes vitæ ipſius & omnium ſanctorum.

Sic & cæteri ſancti libentiſsimè reſpiciunt illos, cum quibus Deus placatus habitare dignatur,
cùm iſta vita faciat cultores ſuos conſortes illorum, quia eſt & vita ipſorum.

Planè hæc vita eſt vita beatæ matris Chriſti, ipſi ſedulè miniſtrantis in annis pluribus, & famu-
lantis. Hæc eſt vita Apoſtolorum Chriſto familiariter adhærentium, & cum eo fideliter perſeue
rantium. Hæc eſt vita ciuium ſupernorum, Chriſto fruentium, & eius opera mirabilia admiran-
tium, & ſibi reuerenter aſsiſtentium in æternum. Hæc vita eſt optima pars, ſcilicet ſedere ad pe- E

Lucę 10.

Vita Chriſti nequit ſatis laudari.

des Chriſti, & audire verbum eius. Vnde meritò à poſſeſſore ſuo ipſam modò per gratiam colen
te, non aufertur: quia ipſa eſt retributio illa quæ ſeruo fideli & prudenti promittitur: & hic inci-
piens, in æternitate perficietur. Hanc vitam nulla lingua laudare ſufficit, adeò bona eſt, & ſan-

Chriſti vita facit hic incipere vitam cœleſtem.

Compendium totius vitæ Chriſti.

cta, & ſuper omnes vitas digniſsima: cùm ſit initium cuiuslibet altioris contemplationis, ac vitæ
angelicæ & æternę quæ ſperatur in patria. An parum eſt tibi continuè cum Chriſto eſſe, in quem
deſiderant Angeli ſemper proſpicere? Si vis in æternum regnare cũ Chriſto, incipe regnare mo-
do, & noli deſerere eum, cui ſeruire regnare eſt. Appropinqua ergo ad ipſum pio corde, vt de-
ſcendenti, ſcilicet de ſinu patris, in vterum virginis, quaſi alter teſtis, cum angelo ſanctæ conce-
ptionis exiſtas in pura fide: & congratulare virgini matri, ſic propter te fœcundatæ. Adeſto eius

natiui-

A natiuitati,& circunciſioni,quaſi bonus nutricius, cum Ioſeph. Vade cũ Magis in Bethlehem, & adora cum eis paruulum regem. Adiuua cum parentibus portare puerum, & præſentare in templum. Comitare cum Apoſtolis pium paſtorem, glorioſa miracula facientem. Adeſto morienti, cum beata matre eius & Ioanne,ad compatiendum,& condolendum ſibi:& quadam pia curioſitate palpando tracta ſingula vulnera ſaluatoris tui, propter te ſic mortui. Quære reſurgentem cum Maria Magdalena, donec merearis inuenire. Admirare in cœlum aſcendentem, quaſi inter diſcipulos in monte Oliueti exiſtens. Sede cum Apoſtolis in conclaui, & abſcondere ab exterioribus ſingulis,vt virtute Spiritus ſancti,ex alto indui merearis. Et ſi pio ac humili & deuoto corde ſic cum modico tempore fueris proſecutus in terris,ipſe te ſubleuabit ad ſe ſedẽtem in dextera Dei patris in cœlis,ſecũdum quod promiſit fideli peccatori ſibi adhærenti,dicens, *Qui mihi miniſtrat,me ſequatur:& vbi ego ſum,illic & miniſter meus erit.* Quicunque ergo fidelis peccator hanc vitam amabiliter amplexatus fuerit, non dubitet quin Chriſtus eum in filium adoptauerit. Vnde ſcriptum eſt in Prouerbijs:Ego diligẽtes me diligo. Vnde & Bernardus:Qui non placet Deo,non poteſt illi placere Deus. Nam cui placet Deus, Deo diſplicere non poteſt. Caueat tamen prudenter fidelis peccator,vt nunquam in quocunque ſtatu fuerit,confidentiam in meritis ſuis habeat:ſed tanquam mendicus pauperculus,omnino nudiſsimus,ad eleemoſynam dominicam mendicandam, ſemper vacuus accedat. Hæc autem faciat,non quaſi ex humilitate ficta,merita ſua abſcondens: ſed certiſsimè ſciens quod non iuſtificabitur in conſpectu Dei omnis viuens. Etiam ſolius cogitationis noſtræ non poſſumus rationem reddere, ſi ipſe voluerit nobiſcum in iudicium intrare. Iſto autem modo quantumcunque ſe ingerat,cum pio tamen timore & reuerentia,ad bonum dominum peccatores vocantem, præſumptuoſus non reputabitur: ſicut pauperes ſeculi,quanto nudiores ſunt, cùm ſe non tanquam dignos, ſed tanquam miſeriores propius ingerunt, ad eleemoſynam diuitis mendicandam, præſumptuoſi vel ſuperbi non dicuntur,ſed à benignis diuitibus, miſericordius reſpiciuntur. Hanc vitam beatus Bernardus plurimum frequentauit: qui faſciculos myrrhæ, id eſt cumulum amaritudinis, ex vita & laboribus Chriſti colligens;& inter vbera ſua, id eſt, affectiones ſuas collocans, ſic ait:Tu quoque ſi ſapis, imitaberis ſponſæ prudentiam,atque myrrhæ tam charum faſciculum de principali tui pectoris: nec ad horam patieris auelli, & amara illa omnia, quæ pro te pertulit ſemper in memoria retinens,& aſsidua meditatione reuoluens: quò poſsis dicere & tu, *Faſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Et ego fratres, ab ineunte mea conuerſatione, pro aceruo meritorum, quæ mihi deeſſe ſciebam, hunc mihi faſciculum colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus domini mei. Primum ſcilicet,infantilium illarum neceſsitatum. Deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum, in diſcurrendo:vigiliarum,in orando:tentationum,in ieiunando:lachrymarum,in compatiendo:inſidiarum,in colloquendo. Poſtremò periculorum,in falſis fratribus: conuitiorum,ſputorum,colaphorum,ſubſannationum,exprobrationum,clauorum,horũmque ſimilium, quæ in ſalutem noſtri generis,ſylua euangelica copioſiſsimè noſcitur protuliſſe. Vbi ſanè inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramuſculos, minimè prætermittendam putaui etiam illam myrrham quã in cruce potatus eſt:ſed neque illam qua vnctus eſt in ſepultura. Quarum, in prima applicuit ſibi amaritudinem meorum peccatorum. In ſecunda, futuram corruptionem mei corporis dedicauit. *Memoriam abundantiæ ſuauitatis horum eructabo* quoad vixero. In æternum non obliuiſcar miſerationes iſtas,quia in ipſis iuſtificatus ſum. Hæc meditari, dixi ſapientiam. In his iuſtitiæ perfectionem mihi conſtitui. In his plenitudinem ſcientiæ. In his diuitias ſalutis. In his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus ſalutaris amaritudinis. Ex his rurſum ſuauis vnctio conſolationis. Hæc me erigunt in aduerſis, in proſperis deprimunt. Et inter læta triſtiaque vitæ præſentis, via regia incedendi tutum præbent vtrobique ducatum: hincinde mala imminentia propulſando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem: dum tremendum poteſtatibus mitem, humilemq; figurant: dum non ſolus placabilem,ſed & amicabilem, repræſentant eum qui inacceſsibilis eſt principibus,terribiliſq; apud reges. Præterea hoc mihi in ore frequenter, ſicut vos ſcitis. Hæc in corde ſemper,ſicut ſciuit Deus: hæc ſtilo meo admodum familiaria, ſicut apparet. Hæc mea ſublimior interim philoſophia, ſcire Ieſum & hunc crucifixum: hunc & vos dilectiſsimi, tam dilectum faſciculum colligite vobis. Mementote quia accepit eum Simeon in vlnis. Maria geſtauit in vtero. Fouit in gremio. Sponſa ſibi inter vbera collocauit. Arbitror Ioſeph ſuper genua,illi frequenter arriſiſſe. Hi omnes ante ſe eum habuerunt, & nullus retrò. Exempla igitur ſint vobis,vt & vos ſimiliter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quem portatis,pro certo videntes anguſtias Domini,leuius & veſtras portabitis. hæc Bernardus. Sed quia iſta multi minimè cogitant,ſtatim fatigati ſunt:quia ſi iſta cogitarent,non ita citò de bono opere fatigati eſſent. Hanc etiam vitam, beata Cecilia virgo legitur habuiſſe. Nam inter alia virtutum & laudum præconia, de ea

[Marginal notes: Ioan. 12. — Chriſtus adoptat in Filium. — B — Prouer. 8. — Vitanda de ſe præſumptio. — Pſal. 142. — Bernar. ſermo 43. in Cãtica. — C — Bernardus uitã Chriſti frequentauit. — Cantic. 1. — Operis ſuſcepti ratiomes. — Labores Chriſti. — D — Myrrha multiplex. — Pſal. 144. — Meditationum barũ vtilitates. — E — 1. Corin. 2. — Luca 2. — Cecilia laus.]

A ſcribitur, quòd Euangelium Chriſti, abſcònditum ſemper in pectore portabat, quod ſic intelligi videtur, quòd ipſa de vita Domini Ieſu in Euangelio tradita, quædam deuotiora ſibi prælegerat, in quibus die ac nocte, corde puro & integro, attentione præcipua & feruenti meditabatur. Et completa circulatione iterum repetens, ac dulci & ſuaui guſtu ruminans, ea in arcano pectoris ſui, prudenti conſilio collocarat. Simile tibi ſuadeo faciendum.

Meditationum harũ commẽdatio.

Super omnia nanque ſpiritualis exercitij ſtudia, hoc magis neceſſarium credo, magiſque proficuum, & quod ad celſiorem poſsit perducere gradum. Nuſquam enim inuenies vbi ſic doceri poſsis contra vana blandimenta & caduca: contra tribulationes & aduerſa: contra hoſtium tentamenta & vitia, ſicut in uita Domini Ieſu, quæ fuit abſque omni defectu perfectiſsima. Ex frequenti enim & aſsidua meditatione vitæ ipſius, adducitur anima in eius amorem, ac confidentiam & familiaritatem: ita quòd ſtabilitur contra vana & caduca, vt ea vilipendat & contemnat. Vt patet in prædicta beata Cæcilia, quæ ita cor ſuum de vita Chriſti repleuerat, quòd in ipſam vana intrare non poterant. Vnde in pompa nuptiarum, vbi tot vana geruntur, exiſtens, cantantibus organis, ipſa ſtabili corde, ſoli Domino decantabat, dicens: *Fiat domine cor meum immaculatum, vt non confundar.*[a] B

Pſal. 118.

a Cõtra aduerſa fortificatio.

b Bernardus ſermone 61. in cãtica.

Fortificatur quoque contra tribulationes & aduerſa, vt ea minus timeat & ſentiat: vt patet in martyribus. Vnde[b] Bernardus. Iccirco denique audit columba mea in foraminibus petræ, quòd in Chriſti vulneribus tota deuotione verſetur, & iugi meditatione demoretur in illis. Inde martyrij tolerantia. Inde illi fiducia magna apud altiſsimum. Vult benignus dux deuoti militis vultum & oculos in ſua ſuſtoli vulnera: vt illius ex hoc animum erigat, & exemplo ſui reddat ad tolerandum fortiorem. Enimuerò non ſentiet ſua, dum illius vulnera intuebitur. Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacerato corpore, & rimante lat era ferro: nec modo fortiter, ſed hilariter ſacrum è carne ſua circunſpicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? nempe in tuto: nempe in petra: nempe in viſceribus Ieſu: vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si enim in ſuis eſſet viſceribus, ſcrutans ea, ferrum profectò ſentiret, dolorem non ferret, ſuccumberet & C negaret. Nunc autem in petra habitans: quid mirum ſi in modum petræ durucrit? Sed neque mirum ſi exul à corpore, dolores non ſentiat corporis: neque hoc facit ſtupor, ſed amor: ſubmittitur enim ſenſus, non amittitur: nec deeſt dolor, ſed contemnitur. Ergo ex petra, martyris fortitudo: hæc Bernardus.

Lætificatio ĩ aduerſis.

Inde quoque eſt quòd multi confeſſores, & etiam alij, in laboribus, & tribulationibus, & infirmitatibus ſuis, non ſolum patientes, ſed & hilares fuiſſe & eſſe reperiuntur: quia ex deuota meditatione vitæ & paſsionis Chriſti eorum animæ, non in eorum corporibus & viſceribus, ſed Chriſti fuiſſe & eſſe videntur. Inſtruitur contra hoſtium tentamenta & vitia: vt in faciendis & omittendis, errare aut falli non valeat: cùm ibi perfectionem omnium virtutum reperiat.

Virtutum exempla in Chriſti vita.

c Bernard. ſermo. 22. ĩ cantica.

Nam paupertatis, humilitatis, charitatis, manſuetudinis, obedientiæ, patientiæ, cæterarumque virtutum exempla & doctrinam, nuſquam ſic inuenies, ſicut in vita Domini virtutum. Quicquid enim virtu- D tum in Eccleſia habetur, ab ipſo Chriſto per exempla operum illius trahitur. Vnde[c] Bernardus. Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutem Chriſti ignoratis? Vbinam quæſo vera prudentia, niſi in Chriſti doctrina? Vbi vera iuſtitia, niſi de Chriſti miſericordia? Vbi vera temperantia, niſi in Chriſti vita? Vbi vera fortitudo, niſi in Chriſti paſsione? Soli igitur qui eius doctrina imbuti ſunt, prudentes dicendi ſunt. Soli iuſti, qui de eius miſericordia veniam peccatorum conſecuti ſunt. Soli temperantes, qui eius vitam imitari ſtudent. Soli fortes, qui eius ſapientiæ, patientiæ documenta fortiter in aduerſis tenent. Incaſſum proinde quis laborat in acquiſitione virtutum, ſi aliunde eas ſperandas putat, quàm à Domino virtutum: cuius doctrina, ſeminarium prudentiæ: cuius miſericordia, opus iuſtitiæ: cuius vita, ſpeculum temperantiæ: cuius mors, inſigne eſt fortitudinis.

Gregorius in capit. 1. canticorũ.

Vnde & Gregorius. Quid eſt quòd dilectum ſuum ſponſa, non myrrham, ſed faſciculum myrrhæ nominat: niſi quòd dum ſancta mens Chriſti vitam ex omni parte conſiderat, E contra omnia vitia ex eius imitatione, virtutes repugnantes congregat: ex quibus ſibi faſciculum aptat, quo carnis ſuæ ſempiternam putredinem abſtergat?

d Auguſtinus li. de vera relig. cap. 16.

Ioan. 1.

Vnde etiam[d] Auguſtinus: Cum omnibus modis medeatur animis Deus, pro temporum opportunitatibus, quæ mira ſapientia eius ordinantur, nullo modo beneficentius conſuluit generi humano, quàm cum ipſa Dei ſapientia, id eſt, Filius vnicus conſubſtantialis Patri, & coæternus, totum hominem ſuſcipere dignatus eſt. *Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Satellites voluptatum diuitias pernicioſe populi appetebant, pauper eſſe voluit: honoribus & imperijs inhiabant, Rex fieri noluit. Carnales filios magnum bonum putabant, tale coniugium prolemque contempſit: contumelias ſuperbiſsimè horrebant, omne genus contumeliarum ſuſtinuit. Iniurias intolerabiles eſſe arbitrabantur, quæ maior iniuria eſt

quàm

A quàm iuſtum innocentemque damnari? Dolores corporis execrabantur, flagellatus atque cruciatus eſt: mori metuebant, morte mulctatus eſt: ignominioſiſsimum mortis genus crucem putabant, crucifixus eſt. Omnia quæ habere cupientes non vitabamus, carendo vile fecit: omnia quæ vitare cupientes à ſtudio deuiabamus, percipiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi poteſt, niſi dum appetuntur ea quæ ille contempſit, aut fugiuntur quæ ille ſuſtinuit. Tota itaque vita eius in terris, per hominem quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morum fuit. Et iterum, Concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione: quiſquis hæc putas, mente Deũ intuere, qui homo factus eſt, vt hominẽ viuere doceret. Recordare quid ſit illud quod Ioannes ait, Qui ſe dicit in Chriſto manere, debet quemadmodum ille ambulauit, & ipſe ambulare, & ita nec deerit tibi quem ſequeris, Quia omnis Chriſti actio, eſt noſtra inſtructio. Item alibi habemus de paſsione Domini, Exemplum enim dedi vobis ut ita faciatis. Vnde Beda, Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare: quod eſt, non ambire terrena,

Vita Chriſti, tota eſt diſciplina & inſtructio.

1. Ioan. 2.

Ioan. 13.

B non caduca lucra ſectari, fugere honores, omnem mundi contemptum pro cœleſti gloria amplecti, libenter cunctis prodeſſe, iniurias nulli inferre, & ſibi illatas patienter ſufferre, ſed & inferentibus à Domino veniam poſtulare: nunquam ſuam ſed conditoris gloriam ſemper quærere, & quos ſecum valet ad ſuperna erigere. Hæc & huiuſmodi gerere, eſt veſtigia Chriſti ſequi: Hæc Beda. Chriſti itaque veſtigia ſequi debemus, quia vt ait Ambroſius, in agnitione Chriſti, omnem ſalutem & ſapientiam habemus. Et iterũ, Omnia habemus in Chriſto, & omnia nobis Chriſtus. Si vulnerum curatorem deſideras, medicus eſt: ſi febribus æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt: ſi indiges auxilio, virtus eſt: ſi mortem times, vita eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cœlum deſideres, via eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt: Hæc Ambroſius. Et ideo bene per quẽdam ſapientem dicitur, Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire: Si Chriſtum bene ſcis, ſatis eſt ſi cætera neſcis. Vtinam ſapientes huius mundi hoc ſaperent & intelligerent, & ſcientiam ſuam in hanc commutarent. Qui ergo Chriſtum ſequitur, errare vel falli non poteſt: ad

Chriſtus nobis omnia.

Ambroſius lib. 3. de Virginib.

Scire verũ, quid eſt.

C cuius virtutes imitandas & adipiſcendas, ex frequenti meditatione vitæ ipſius cor accenditur & animatur, ac diuina virtute illuminatur: adeò ut plures fuerint illiterati & ſimplices, qui magna & profunda Dei inde cognouerunt, quia ibi inuenitur vnctio, quæ paulatim purificans animam & eleuans, docet de omnibus. In omnibus itaque virtutibus & bonis moribus, ſemper præpone tibi illud clariſsimum ſpeculum & totius ſanctitatis exemplar, ſcilicet vitam & mores filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ad hoc de cœlo nobis miſſus eſt, vt præiret nos in via virtutum, & legem vitæ ac diſciplinæ ſuo nobis daret exemplo, & erudiret nos ſicut ſemetipſum: vt ſicut ad imaginem eius naturaliter creati ſumus, ita ad morum eius ſimilitudinem, per imitationem virtutum, pro noſtra poſsibilitate reformemur, qui eius imaginem in nobis per peccatum fœdauimus. Quantum autem quiſque ſe ei in virtutum imitatione conformare ſtuduerit, tantum ei in patria, in gloriæ claritate propinquior & clarior erit. Percurre ergo ſingulas quaſque ætates Chriſti, virtuteſque eius per ſingulas, ſicut fidelis diſcipulus pro poſſe ſtudeas imitari. In labore

Chriſti vita eſt nobis ſpeculum.

D etiam exteriori & interiori, recordare laborum & aduerſitatum Chriſti: & quandocunque in aliquo grauaris, ſtatim ad ipſum pium patrem pauperum, tanquam paruulus ad matris gremium curre: totum illi reuela, totum committe, totum in ipſum iacta & proijce, & ipſe proculdubio tempeſtatem ſedabit, & releuabit te. Non ſolùm autem vigilans Domino Ieſu intendas, ſed & cùm corpus ſtrato recolligis, & caput reclinatorio imponis, ſit tibi quaſi cum beato Ioanne ſuper pectus Ieſu recumbens: ſicq; recumbens ſuper pectus Ieſu ſuge vbera eius, & in pace in idipſum dormies & requieſces. Et vniuerſaliter in omnibus dictis & factis tuis, quaſi ad exemplar reſpicias in Ieſum, incedens & ſtans, ſedens & iacens, comedens & bibens, loquens & tacens, ſolus & cum alijs: ex hoc enim magis eum diliges, & familiaritatis eius gratiam & fiduciam maiorem aſſequeris, & in omni virtute perfectior eris. Et hæc ſit ſapientia tua, & ſtudium tuum, ſemper de Ieſu aliqua cõgitare, vnde prouoceris ad imitandum, uel efficiaris ad amandum ipſum. Talia enim meditando, & tempus vtiliter expendes, dum occuparis in boni ſtudijs & diuinis, circa

Ioan. 21.
Pſal. 4.

E Dominum Ieſum, & mores tuos emendabis ad formam vitæ ipſius, dũ in omnibus agendis ſemper ad ipſum reſpicis, omnis perfectionis ſpeculum & exemplum: & quanto magis has frequentaueris meditationes, tãto magis eas tibi reddes familiares, & facilius tibi occurrent, & iocũdius te reficient. Vidiſti ergo ad quem excelſum gradum meditationes vitæ Chriſti te perducunt: nunc in ipſas meditationes te aliqualiter introducere tentabo, non omnia quæ in Euangelio ſcripta ſunt pertractãdo, ſed quædam deuotiora ex his eligendo. Nec credas quòd omnia quæ Chriſtũ dixiſſe vel feciſſe meditari poſſumus ſcripta ſint, ſed ad maiorẽ impreſsionẽ ea tibi ſic narrabo prout contigerunt, vel contigiſſe piè credi poſſunt, ſecundum quaſdam imaginatiuas repræſentationes, quas animus diuerſimodè percipit. Nam circa diuinã Scripturã meditari, intelligere, & exponere, multifariè poſſumus prout credimus expedire, dũmodo nõ ſit cõtra veritatẽ uitæ, vel iuſtitiæ, aut

Introductio in meditationes vitæ Chriſti.

Scripturarum varia imaginatio.

Præſumptionem author vitat.

doctrina, id eſt, nõ ſit cõtra fidem, vel bonos mores. Quicunque verò aſſerit de Deo aliquid quod A
nõ eſt ſibi certum, vel per naturalem rationem, vel ſynderesim, vel per fidem, vel per ſacram Scri-
pturã, præſumit & peccat. Cùm ergo me narrãtem inuenies, ita dixit vel fecit Dominus Ieſus, ſeu
alij qui introducuntur: ſi id per Scripturã probari nõ poſsit, nõ aliter accipias quàm deuota medi
tatio exigit: hoc eſt, perinde accipe ac ſi dicerẽ, Meditor quòd ita dixerit vel fecerit bonus Ieſus:
& ſic de ſimilibus. Tu autem ſi ex his fructum ſumere cupis, toto mentis affectu diligenter, delecta
biliter, & moroſè: omnibus alijs curis & ſollicitudinibus tunc omiſsis, ita præſentem te exhibeas,
his quæ per Dominum Ieſum dicta vel facta ſunt. Et ex his quæ narrantur, ac ſi tuis auribus audi-
res, & oculis videres, quia ſuauiſsima ſunt ex deſiderio cogitanti, & multo magis guſtanti. Et

Præterita, tanquam præſentia legẽda ſunt.

ideo quamuis multa ex his tanquam in præterito facta narrantur, tu tamen omnia tanquam in
præſenti fierent, mediteris: quia ex hoc maiorem ſine dubio ſuauitatem guſtabis. Lege ergo quæ
facta ſunt, tanquam fiant. Pone ante oculos geſta præterita tanquam præſentia, & ſic magis ſa-

Loci notiſcatio prodeſt.

pida ſenties & iocunda. Vnde & quandoque annotaui loca, in quibus hæc vel illa ſunt facta: B
quia multum valet homini cùm audit Euangelium legi, & hoc vel hoc factum tali loco geſtum,

Terra ſancta memoria.

cum rem geſtam ſcit & loci ſitum. Ad terram enim ſanctam, quam vniuerſæ Chriſti Eccleſiæ no-
cte dieque ſociare non deſinunt: quam bonus ille Ieſus inhabitando, & verbo vel doctrina illu-
minando, illuminatam ſuo ſacratiſsimo ſanguine conſecrauit: delectabile eſt aſpirare, ſed de-
lectabilius eam oculis corporis intueri, & mentis intellectu reuoluere, quomodo in locis
ſingulis, in ea noſtram ſalutem Dominus operatus ſit. Quis enim enarrare ſufficit, quot
deuoti diſcurrentes per loca ſingula, in ſpiritu vehementi oſculantur terram, amplectun-
tur loca in quibus dulcem Ieſum, vel ſtetiſſe, vel ſediſſe, vel aliquid egiſſe audierunt? Nunc tun-
dunt pectus, nunc fletus, nunc gemitus, nunc ſuſpiria emittentes, geſtu corporis & deuo-
tionis quam foris oſtendunt, & abſque dubio intus habent, in lachrymas prouocant, plerunque
etiam Saracenos? Quid dicam de Patriarchis Iacob, Ioſeph, & fratribus eius? qui quia viui in
terra illa eſſe non potuerunt, elegerunt in ea mortui ſepolturam. Quid plura? tarditas ingemi-
ſcenda eſt Chriſtianorum noſtri temporis, qui tot exempla habentes, tardi ſunt de manibus ini- C
micorum eruere terram, quam conſecrauit ſanguine ſuo Ieſus Chriſtus. Et nota pro regula ge-
nerali, quòd vbicunque in ſequentibus meditationes ſingulares non inueneris, ſufficit tibi quòd

Fructus operis, eſt Dominum in omnibus intueri.

rem per Dominum Ieſum dictam vel geſtam, ante mentis oculos ponas, & cum eo conuerſeris,
ac familiaris ei fias. Nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quaſi tó-
tus fructus harum meditationum conſiſtere: vt vbique & ſemper intuearis eum deuotè in actu
ſuo & moribus, vt quando ſtat cum diſcipulis ſuis, quando cum peccatoribus, quando loqui-
tur, & quando prædicat: quando vadit & quando ſedet, quando dormit & quando vigilat, quan
do comedit & quando alijs miniſtrat, quando ſanat ægrotos, & quando alia miracula facit: de-
ſcribens tibi in corde tuo mores eius & actus, quàm humiliter ſe habuit inter homines, quàm
benignè inter diſcipulos, quàm miſericors fuit ſuper pauperes, quibus ſe ſimilem per omnia fe-
cerat, & qui familia eius ſpecialis videbantur: quomodo nullum ſpreuit uel horruit, etiam ſi le- D
proſus eſſet: quomodo diuitibus non adulabatur, quàm liber fuit à curis mundi, nec anxius pro
corporis neceſsitatibus, quàm patiens ad contumelias, & quàm mitis in reſponſis. Non enim
ſtuduit ſe verbo mordaci & amaro vindicare, ſed blando & humili reſponſo alterius malitiam
ſanare: quàm compoſitus in omnibus geſtibus ſuis fuit, quàm ſollicitus de animarum ſalute, qua-
rum etiam amore dignatus eſt mori: quomodo ſeipſum præbuit exemplum omnis boni, quàm
compatiens afflictis fuit, quomodo infirmorum imperfectioni condeſcendit, quomodo
peccatores non ſpreuit, quàm clementer pœnitentes ſuſcepit, quàm obediens fuit paren-
tibus, quàm promptus in miniſtrando omnibus. Vnde ipſe ait, *Ego in medio veſtrùm ſum,*

Luca 22.

ſicut qui miniſtrat. Quomodo omnem iactantiam, & omnem ſingularitatis oſtentationem de-
clinauit, quomodo omne ſcandalum cauit: quàm modeſtè in edendo & bibendo ſe habuit;
quàm verecundus in viſu fuit, quàm ſtudioſus ad orationem, quàm ſobrius ad vigilias; quàm E

Perfectio Chriſti & morum eius.

patiens laboris & penuriæ, & quàm placidus in omnibus fuit. Et ſimiliter ſecundum hunc mo-
dum, in omnibus dictis & factis quæ de Chriſto legeris vel audieris, meditare mores & geſtus
ſuos qualiter ipſe in omnibus ſe habuerit, vel habere potuerit ſecundum tuam æſtimationem:
quia in omnibus ſemper optimo & perfectiſsimo modo ſe gerebat, qui in omnibus ſemper opti-
mus & perfectiſsimus eſt. Erat enim aſpectu dulcis, colloquio ſuauis, & omni conuerſatione be-

Facies Chriſti cõtemplãda.

nignus: Et maximè contemplare faciem eius, ſi potes eam imaginari, quod ſupra omne vide-
tur difficilius, ſed fortè reficeret iocundius. Et iſtud ſit tibi pro doctrina, & recurſu omnium
quæ ſequuntur, vt vbicunque dictum vel factum narrabitur, ſi aliter ſingulares meditationes non
fuerint expreſſæ, vel etiam iſtæ generales fuerint omiſſæ, recurras ad hunc locum, & ſufficit tibi
quod hic generaliter dictum eſt.

Faciei & formę Chriſti deſcriptio.

A Vt autem Chriſti faciem & formam, ſeu figuram eius totam, & ex his actus, ſeu mores ſuos & geſtus melius ualeas meditari: quædam de his alibi ſcripta, hic inſerere utile iudicaui. Legitur enim in libris annalibus apud Romanos exiſtentibus, quòd Ieſus Chriſtus, qui dictus fuit à gentibus Propheta veritatis, ſtaturæ fuit proceræ, mediocris, & ſpectabilis: vultum habens venerabilem, quem poſſent intuentes, & diligere & formidare: capillos habens admodum nucis auellanæ permaturæ, ferè vſque ad aures, ab auribus cincinnos criſpos, aliquantulum cerulæos, ab humeris ventilantes: diſcrimen habens in medio capitis, iuxta morem Nazarenorum: Frontem planam & ſereniſsimam, cum facie ſine ruga & ſine macula, quam rubor moderatus venuſtauit, naſi prorſus & oris, nulla fuit reprehenſio: Barbam habens copioſam & impubem, capillis concolorem, non longam, ſed in mento bifurcatam: Aſpectum ſimplicem & maturum, oculis glaucis, varijs, & claris exiſtentibus. In increpatione erat terribilis, in admonitione blandus & amabilis: hilaris, ſeruata grauitate. Aliquando fleuit, ſed nunquam riſit. In ſtatura corpo-

Chriſti mores.

B ris, propagatus & rectus: manus & brachia viſui delectabilia. In colloquio grauis, rationabilis, rarus, & modeſtus: & ideo meritò ſecundum Pſalmiſtam dicitur. Specioſus forma præ filijs hominum: hæc vbi ſuprà. Inter omnes ergo Scripturas, præcipuè Euangelium, quod ſecundum Auguſtinum inter omnes diuinas authoritates, quæ ſacris literis continentur, meritò præcellit: ſtudeas præ manibus ſemper habere, & in corde tuo iugiter circumferre: quia hoc te de vita & moribus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de omnibus ad ſalutem neceſſarijs, poterit clarius edocere. Nam ſecundum Chryſoſtomum, in Euangelio totius perfectionis naturæ, rationalis ſumma continetur. Et ſecundum Hieronymum Euangelia, Legis impletio ſunt, & in his præcepta & exempla viuendi pleniſsimè ſunt digeſta. Vnde Chryſoſtomus, Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarum, ſed tam mundam in omnibus exhibere vitam, vt illarum vice, gratia Spiritus, vteremur: & ſicut atramento paginæ, ita corda noſtra inſciberentur à Spiritu. Quia verò hanc à nobis excluſimus gratiam agere, vel ſecundas diuitias expectemus, &

Pſal. 44.
Euangelij cõmẽdatio.
De cõſenſu Euãgeliſtarum lib. 1. cap. 1.
Chriſoſt. hom. 1. in Matthæũ.

C intendamus his quæ ſcripta ſunt. Non enim propterea datæ ſunt Scripturæ, vt in libris eas habeamus ſolùm, ſed vt in cordibus conglutinemus eas. Si enim domum vbicunque fuerit Euangelium poſitum non audebit accedere diabolus, multò magis animam intelligentias habentem, tales & circumferentem non tanget vnquam, neque ſuperueniet ei dæmon, neque peccati natura. Sanctifica igitur animam, ſanctifica corpus tuum, hoc in lingua & in corde ſemper habens: Si enim turpiloquium ſordidat, & dæmones vocat, manifeſtum eſt quòd ſpiritualis lectio ſanctificat, & ſpiritus euellit gratiam. Attendamus igitur dilecti, Scripturis: & ſi nullum aliud, Euangelia ſaltem circunſtudioſa nobis fiant, & hæc præ manibus habeamus. Confeſtim enim expandens libris, ſi permanſeris vſq; ad finem, omnia reſpues mundana, omnia deridebis quæ hìc ſunt. Et ſi diues fueris, nihil reputabis diuitias: & ſi inops fueris, nõ confunderis inopia; non rapies, non auarus eris: ſed concupitor eris magis inopiæ, & deſpicies diuitias. Si verò hoc fiet, omnia exterminabis mala: Multa alia eſt lucrari, quæ non eſt nunc ſecundum partem

Idem hom. 31. ĩ Ioan.
Scripturæ in cordibus habendæ, vt dæmones fugent.
Euangeliũ legas, vt terrena cõtemnas.

D dicere: ſciunt autem qui experientiam ſuſceperunt. Et iterum, Quid igitur vnquam ex Euangelijs æquale fiet? Vtique Deus conuerſatur in terris, homo aſcendit in cœlum, & facta eſt omnium vna permixtio: Angeli cum hominibus chorum faciebant, homines Angelis communicabant, & alijs cœleſtibus ſupernisque virtutibus. Et erat videre antiquum prælium repenſum, dæmones fugientes, mortem peremptam, paradiſum apertum, maledictionem remotam, peccatum de medio ſublatum, errorem expulſum, veritatem reuerſam, pietatis ſermonem vbique ſeminatum & vegetatum, cœleſtem conuerſationem in terræ regione plantatam, ſupernas virtutes familiariter nobiſcum loquentes, & ad terras ſæpè Angelos ventitantes: ex hiſque omnibus ſpem firmari certiſsimam futurorum. Propterea igitur Euangelium iſta vocatur hiſtoria, quaſi ſcilicet omnia alia verba inania doceantur, quibus ſolent præſentia promitti. Quæ verò piſcatorum annunciata ſunt verbis, propriè ac verè Euangelia nominantur: quia cum omni nobis facilitate donata ſunt. Non enim laboribus noſtris atque ſudoribus, non doloribus &

Idem hom. 1. in Matt.
Euangeliũ quid ſit.

E ærumnis, ſed per Dei tantummodo in nos charitatem, tam grandia hæc promiſſa ſuſcepimus: Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Auguſtinus, Euangelij nomen, Latinè interpretatur bonus nuncius, vel bona annunciatio, quod quidem cùm aliquid bonum annunciatur, ſemper dici poteſt: propriè tamen hoc vocabulum obtinuit annunciatio Saluatoris. Narratores quippe originis factorum dictorumque Domini noſtri Ieſu Chriſti, propriè dicti ſunt Euangeliſtæ. Sed antequam ad Euangelij hiſtoriam accedamus, ſcias quòd quædam per Euangeliſtas ſalubriter, directione Spiritus ſancti, aliquando anticipando, vel præoccupando, quæ pòſt dicenda erant: aliquando rememorando vel recordando quæ omiſerant, & aliquando recapitulando vel repetendo quæ dicta fuerant, poſita ſunt: quæ quamuis aliter conſcribi non deberent quàm per eos, ſummè utiliter ſunt dictata: quia ſecundum Aug. probabile eſt, quòd vnuſquiſque Euan-

Augu. lib. 18. de Ciui. cap. 35.
Euangeliſtæ non ſeruauerunt ordinem rerum geſtarum.

geliſtarum, eo ſe ordine credidit debuiſſe narrare, quo Deus voluit eius recordationi ſuggerere. A Ne tamen turbari poſsit deuotio paruulorum, locis debitis, quodam ordine alio, prout res geſta, vel dicendi congruentia, exigere videbatur, in ſequentibus per ordinem ſequebantur. Non tamen affirmo quòd hic ſit verus ac certus & debitus rei geſtæ ordo deſcriptus, quia talis vix ab aliquo reperitur expreſſus. In ipſo autem Euangelio, reperies verbi incarnati hiſtoriam, mandata & promiſſa, in quibus habes viam, veritatem, & uitam. Chriſti igitur exemplo noſce, quia bene viuere poſsis, præceptis bene viuere ſcias, promiſsis bene viuere velis. His itaque tribus, tria pulſare neceſſe eſt, ſcilicet impotentiam, ignorantiam, negligentiam: Ignorans, ignorabitur: Negligens verò, neſcitur: Nequam ſimulator impotentiæ, nihilominus eijcietur. Expergiſcere ergo anima Chriſto deuota, euigila omnis anima Chriſtiana, & ſingula quæ de Chriſto Ieſu dicuntur, diligenter diſcute, conſidera attentè, moroſè pertracta, & Domini tui imitare veſtigia. Ille propter te de cœleſti ſede deſcendit ad terrena, tu propter te fuge terrena, appete cœleſtia. Si dulcis eſt mundus, dulcior eſt Chriſtus: ſi amarus eſt mundus, omnia propter te ſuſtinuit Chriſtus. Surge & ambula, noli pigreſcere in via, ne locum perdas in patria. B

Euangelica lectio præſtat poſſe, ſcire, & velle bene viuere.

Finit Prologus.

Oratio eiuſdem in librum vitæ Chriſti.

DOMINE Ieſu Chriſte fili Dei viui, concede mihi fragili & miſero peccatori vitam & mores tuos præ oculis cordis ſemper habere, & pro mea poſſibilitate imitari: facq; me in ipſis proficere & creſcere in virum perfectum, & in templum ſanctum in Domino: Illuſtra quæſo cor meum lumine gratiæ tuæ, quæ me iugiter præueniat & ſequatur: vt te ductorem in omnibus vijs meis habens, cuncta quæ tibi placent, implere, & quæ tibi diſplicent vitare poſſim. Dirige obſecro cogitationes, ſermones, & actiones meas in lege tua, & in præceptis atque conſilijs tuis ò altiſſime: vt in omnibus voluntatem tuam faciens hîc & in æternum per te merear ſaluus eſſe. Amen. C

LVDOLPHI SAXONIS, CARTVSIENSIS, VITA CHRISTI,

Ex Sacro Euangelio, Sacriſq. Doctoribus collecta.

DE DIVINA ET AETERNA CHRISTI *generatione.* *Cap. I.*

Ioan. 1.

DE plenitudine itaque Euangelij, vini ſcilicet boni, quod vſque ad hoc tempus gratiæ Dominus IESVS ſeruauit, quaſdam guttas haurire cupientes: ſumamus initium à diuina eius generatione, de qua Euangeliſta Ioannes ſpecialiter loquitur: quia omnia ad hoc inducit, vt diuinitas verbi manifeſtetur, & maximè contra quoſdam hæreticos, dicentes Chriſtum purum hominẽ eſſe: & per conſequens, propter temporalem natiuitatem, nec ſemper, nec ante Mariam fuiſſe. Et ideò de æternitate verbi incipit, oſtendens diuinam Chriſti naturam, in qua æternaliter præceſſit Mariam. Et ponit quinque de diuinis perſonis, quæ per ordinem tanguntur in ſubſcriptis. Primò declarat filij à patre æternam generationem, dicens. *In principio erat verbum,* id eſt in ipſo Deo: qui ab omnibus ſupponitur, primum principium neceſſariò eſt verbum propriè dictum, tanquam in ipſo cuius eſt. Ac ſi diceret, filius erat in patre, patri ſcilicet coæternus, non in Maria incepit eſſe, ſed in principio, id eſt, in patre, qui eſt principium ſine principio, & filius qui eſt principium de principio. Dicit autem verbum Dei filiũ: quia Ieſus Chriſtus Dominus noſter quemadmo-

Euangelij Ioannis ſcopus.

De diuinis perſonis quinque notanda.

Principiũ duplex.

C dum dicitur filius Dei, ſic dicitur verbum Dei: ſic & uirtus & ſapientia Dei: vnum enim idemque ſignificant, unum idemque ſunt, filius, verbum, virtus, & ſapientia. Sed ait, uerbum, non filius: quia hoc nomẽ verbum, magis ad propoſitũ facit quàm filius. Vbi [a] ſciendum quòd vox ſignificatiua dicitur uerbum: ſed hoc eſt tantummodo largè & denominatiuè, in quantum ſignificat interiorẽ mentis conceptum: ſicut vrina dicitur ſana, inquantum eſt ſanitatis indicatiua. Et ideò ſicut illud propriè dicitur ſanitas, quod per urinã deſignatur, ita illud propriè dicitur uerbum, quod per uocem ſignificatur. Hoc autẽ eſt interior mentis conceptus: quia uoces ſunt notæ & ſigna paſsionũ quæ ſunt in anima: & ita cõ-

Verbũ cur potius quã filius dicatur.

a Verbum duplex.

Ariſtot. 1. de iterpre.

D ceptus mentis interior etiam antequàm per uocem deſignetur, propriè uerbum dicitur. Cùm ergo hoc nomen uerbum, ſignificet uocem uocalem: & quod exit ab ore, ſignificet etiam mentale, quod à mente gignitur: nec ab ea recedit cùm emittitur, ſcilicet uerbum conceptum ſecundum ultimam acceptionẽ hic ſumitur: ut per ipſum filius intelligatur: quippe quia à patre procedit per æternam natiuitatem: ac cum eo & in eo permanet per eſſentiæ unitatem: ſicut cogitatio, ſeu conceptio mentis, quæ ex mente nata eſt, cum ipſa permanet: & ideò maluit dicere uerbum, quàm filius. Cum igitur in ipſo Deo propriè & perfectè ſit uerbum: uerbum autem de ſua ratione dicit quod procedẽs ab eo cuius eſt uerbum:

E ſicut conceptus à concipiente. Et cùm uerbum & filius ſint idem, ſequitur quòd ibi ſit generatio filij à patre, ex quo eſt ibi proceſſus uerbi à dicente. Itẽ potius deſcribit filium Dei ſub nomine uerbi, quàm ſub nomine filij: quia filius ſolùm dicit comparationem ad patrem: uerbũ uerò dicit comparationem, non ſolùm ad dicentem, ſed etiam ad id quod per uerbum dicitur: necnon ad uocem quam induit, & ad doctrinam quæ mediante uerbo in altero efficitur. Quia igitur Dei filius debet hîc deſcribi, non tantum in comparatione ad patrem à quo procedit, ſed etiam ad creaturas quas fecit: & ad carnem quã in-

induit:& documenta quæ præbuit,congruiſsimè & decentiſsimè ſub nomine verbi deſcribitur: quia nomē illud ad omnia ſupradicta reſpicit:nec poſſet ſub cœlo ita nomen conueniens inueniri. Secundò declarat & patris & filij perſonalem diſtinctionem,dicens: *& verbum erat apud Deum*. Hoc nomen Deus, in hac clauſula eſt perſonale: vt uerbum erat apud Deum,id eſt,apud Deū patrem: ſemper enim in patre filius,ſemper in filio pater. Vnde hæc præpoſitio apud, quæ eſt tranſitiua perſonarum & diſtinctiua, diſtantiam diſtinctionis perſonalis deſignat, non eſſentiæ. Nulla enim res dicitur propriè eſſe apud ſemetipſam, ſicut nec aliquis eſt in ſe ipſo: & ideò inter uerbum & principium, apud quod eſt uerbum, eſt perſonalis diſtinctio. Non enim uerbum procedit à patre per actionem tranſeuntem extrà,ſed manentem intrà: & ideò uerbum manet intra illud cuius eſt uerbum: tamen ab eo diſtinctum diſtinctione perſonali, vt iam dictum eſt: quia uerbum erat apud Deum, & alius apud alium.

Tertiò declarat patris & filij cōſubſtantialitatem, ſiue ſubſtantiæ unitatem, dicens: *Et Deus erat verbum*,ita quòd hæc dictio Deus,ponitur à parte prędicati:dicendo, verbum eſt Deus. Nomina enim & uerba tranſpoſita idē ſignificāt. Hoc nomē Deus, in hac clauſula eſt eſſētiale: vt,verbū eſt Deus,id eſt,natura eſt ſubſtātia diuina: ne dicatur eſſe cum Deo,& nō Deus.Nihil enim in Deo eſt,quod Deus non ſit: quia totus idem eſt, & ſubſtantialiter idem. Quamuis ergo verbum ſit apud Deum, non tamen eſt aliquid extraneæ naturę,ſicut eſt uerbum noſtrum:ſed eſt naturæ diuinæ,quæ indiuiſibilis eſt, & non multiplicabilis: quia nullo modo poteſt eſſe niſi una & ſimpliciſsima. Et ideò uerbum & principium à quo eſt, ſunt idem penitus in natura: quamuis, ut dictū eſt, diſtinguantur in perſona. Et ſic in iſta clauſula, implicantur omnes tres perſonæ:pater in hoc nomine Deus, filius in nomine uerbi, Spiritus ſanctus in præpoſitione apud. Quartò declarat patris & filij coæternitatē, dicens: *hoc erat in principio apud Deum*. Hoc ſcilicet uerbum de quo locutus fuerat,eſt apud Deum patrem à principio æternitatis,id eſt,ante ſecula & æternaliter: quaſi dicat,Hoc Dei uerbū nunquam à Deo patre, extitit ſeparatum. Nunquam enim pater ſine filio fuit, nunquam ſine uerbo, nunquam ſine uirtute, nunquam ſine ſapientia eſſe potuit. Patrem enim dicimus, quia filium habet, cùm hoc ſit patrem eſſe, quod filium habere: & quia pater qui uerbum dicit & concipit, eſt ab æterno. Ergo uerbum quod gignit dicēdo,ut uerè dicatur uerbum in principio: non temporis quo dictum eſt, in principio creauit Deus cœlum & terram:ſed in principio æternitatis, de quo dicitur: *Tecum principium in die virtutis tuæ: in ſplendoribus ſanctorum: ex utero*, id eſt, ſubſtantia mea: *ante luciferum*, id eſt, ante mundi creationem, *genui te*. Vnde quando dicitur: *Ego hodie genui te*, intelligitur de die æternitatis, qui omnem diem complectitur. Et ſic accipitur hic nomen principij, aliter quàm ſuprà:quia ibi accipitur pro patre, hic pro æternitate. Qualiter autem uerbum ipſe pater genuit, quia ſolui non poteſt, quæri non debet. Diuina enim generatio eſt omnino inenarrabilis,de qua dicitur.*Generationem eius quis enarrabit?* Quia etſi dicitur filius à patre genitus, tamen qualiter,nec propheta nouit, nec Angelus. Moraliter docemur ex præmiſsis, quòd principium omnis noſtræ intentionis debet eſſe Deus: quia in princi-

Pſal. 109. Pſalm. 2.

Hodie quomodo intelligitur

Generatio diuina. Eſaia 53.

Senſus moralis prædictorum.

A pio erat uerbum: & Deus erat uerbum. Iterum ſi uis ſcire de omni actione tua interiori & exteriori, utrum ſit diuina, & utrum Deus ipſam operetur in te, & per ipſum ſit facta, uide ſi finis intentionis tuæ ſit Deus. Quòd ſi ſit, ita actio tua eſt diuina, quia principium & finis idem, ſcilicet Deus. Poſtquam ergo Euangeliſta declarauit ipſius uerbi eſſe, ſeu generari: conſequenter declarat ſuum agere,ſeu operari, & declarat nunc. Quintò patris & filij indiuiſam operationē,dicēs:*Omnia per ipſum facta ſunt*,ſcilicet quæcūq; à patre facta ſunt,*& ſine ipſo factum eſt nihil*,ſcilicet à patre,ſiue viſibile quid,ſiue intelligibile.Si quidem omnia in ſapiētia fecit Deus:& ſine ſapiētia nihil fecit. Creaturæ enim producūtur à Deo

Opera trinitatis.

B ſicut artificiata per artificē. Omniū enim eſt artifex, cùm ſit agēs per intellectū, producitur per artis ſeu intellectus conceptum: ſicut domus in re extra,producitur à domo quæ eſt in anima. Verbum autem in diuinis, idem eſt quod conceptus intellectus diuini, ut ſupra dictum eſt:ergo omnia producta per ipſum producta ſunt, tam ſpirituales quàm corporales creaturæ.Hæc autem præpoſitio Per,notat hic cauſam efficientem,nō adminiculantem,vel miniſterium,vel inſtrumentum. Ipſe enim Filius cum Patre eſt actor omniū, & ſimiliter Spiritus ſanctus cū eiſdem,quia indiuidua ſunt opera Trinitatis.Omnia ergo per ipſum facta ſunt,vt nec Pater,nec Spiritus ſanctus excludantur. Omnia ſimul & ſemel ſunt facta,

Præpoſitio per.

C ſed ſex diebus per partes ſunt diſtincta: Si ergo omnia per ipſum facta ſunt, verbum autem non poſsit à ſe fieri, vel ſe ipſum facere,quia eſſet antequam eſſet, ſequitur quòd ipſum verbum non ſit factum.Et ſecundum Auguſtinum,Si factum non eſt,creatura non eſt:Si autem creatura non eſt,eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ eſt.Omnis enim ſubſtantia quæ Deus non eſt,creatura eſt: & quæ creatura non eſt, Deus eſt. Hoc autem verbum nec ſyllabis conſtat,nec voce profertur: ſed ſemper in ſinu,id eſt,ſecreto & corde Patris manens, cuncta diſponit, regit, & operatur: Non enim loquendo, ſed volendo cuncta operatur Deus,quia dicere Dei uoluiſſe eſt,& uerbo,id eſt Filio, omnia creare. Oſtenſo itaque quòd uer-

Verbū non eſt factum. Auguſt. lib. 1. de Trin. ca. 6.

D bum ſit cauſa productiua rerū,oſtendit conſequenter per quem modum ſit cauſa earum, dicens: *Quod factum eſt*, ſcilicet in effectu: *in ipſo* ſcilicet uerbo *vita erat* & viuens.Sicut faber prius facit arcam in mēte,poſt in opere. Quod in mente eſt,uiuit cum artifice:quod fit,mutatur cum tempore.Non enim omnia quæ facta ſunt habent vitam, nec ſunt vita in ſe, hoc eſt, in natura ſua in qua ſunt vt creaturæ: vt tamē ſunt in Deo & arte diuina,quę eſt vita in ſe,ſunt vita, quia ibi habent exemplar & rationem uiuentē. Omnia namque quę tēporaliter fiunt,vel facta ſunt, ab æterno fecit:id eſt,facere diſpoſuit,& priuſquam fierent facta non erat, & in eius mente & præſentia

Modus producendi.

Vitam eſſe omnia.

E viuebant & vigebant: quia omnia ante mundi initiū in ipſo Dei filio imaginata erant, & vt poſtea fierent diſpoſitum erat, ac per hoc quaſi facta erant & viuebant. Viuunt enim omnia quæ in Dei diſpoſitione ſunt,quia ſicut diſpoſita ſunt non euenire non poſſunt. Et ſic patet modus per quem creaturæ procedūt à uerbo, uidelicet, ſicut artificiata ab artifice vel arte: propter quod dicit Boëtius, Tu cūcta ſuperno Ducis ab exemplo: pulchrū pulcherrimus ipſe Mūdum mente gerens, ſimilique ab imagine formans. Moraliter eſt hic notandum, quòd opus uirtutis eſt opus vitæ, ſicut opera vitioſa dicuntur opera mortis:

Boëtius li. 3. de conſolatione.

tis: opus autem virtutis ſiue opus bonū, nullus operatur niſi in Deo. Si uis igitur ſcire an opus tuum ſit uiuum, id eſt, ſi ſit opus uirtutis, ſiue opus bonū & diuinum: vide ſi ſit factum in ipſo, ſcilicet Deo, quia hic dicitur *quod factū eſt in ipſo,* ſcilicet Deo: *vita erat,* id eſt, vitale & uiuum eſt. In Deo autem fit quod in charitate fit, & quod extra Deum & præter Deum, non habet mouens, nec finem. Oſtenſo autem qualiter verbum ſe habeat ad omnes creaturas in generali, conſequenter oſtendit qualiter ſe habeat ad homines in ſpeciali dicēs: *Et vita erat lux hominum.* Quia vita, id eſt, ipſum verbum quod eſt uita in ſe, in qua & per quam creaturæ viuunt, erat lux hominum: id eſt, vnde rationales creaturæ vt beatæ fierent illuminandæ erant, quia non deficit homines illuſtrare per gratiam ſuper omnes irradiãdo, ſi homo facit quod in ſe eſt, ſe ad Deum per cognitionem & amorē pro ut poteſt conuertendo. Moraliter uita bona eſt lux hominum, quia plus illuminat & ædificat proximū vita, quàm uerba: unde Hieron. Multò plus intelligitur quod oculis uidetur, quàm quod aure percipitur: & Seneca, Longum iter per præcepta, breue & efficax per exempla. Vnde Ieſus cœpit facere & docere: *& lux in tenebris lucet,* id eſt, in peccatoribus: quia uerbum quantum in ſe eſt, illuſtrat eos luce gratiæ: ſed tenebroſi ſunt, hoc eſt, quia ſe ſubſtrahunt ab influentia diuinæ lucis ſiue uerbi: ideò ſequitur, *& tenebræ eã non comprehenderunt,* & peccatores hãc lucem non ſequuntur, nō propter lucis, ſed propter proprium defectum. Vnde Auguſtinus, Quomodo enim homo poſitus in ſole cæcus præſens eſt illi ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus eſt corde præſente ſapiētia. Sed cùm cæco præſens eſt, oculis eius abſens eſt: nō quia illa ipſi abſens eſt, ſed quia ipſe abſens eſt ab illa. Quid ergo faciet iſte? mundetur vnde poſsit videri Deus. Peccata & iniquitates tolle, & videbis ſapientiam quæ præſens eſt, quia Deus eſt ipſa ſapientia. Et dictum eſt, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, ſecundum Orige. Lux in tenebris lucet, quia Dei verbum vita & lux hominū, in noſtra natura quę per ſe inueſtigata & conſiderata informis quædam tenebroſitas inuenitur, lucere non deſinit. Et quoniam ipſa lux omni creaturæ eſt incomprehenſibilis: tenebræ eam non comprehenderunt. Vbi nota quòd triplex eſt comprehenſio: ſcilicet per incluſionem, per aptam viſionem, per fidei & charitatis adhæſionem. Primo modo, à nullo: ſecūdo modo, à beatis: tertiò modo, à ſanctis: ſed nullo: iſtorū modorum à malignis comprehenditur: ideò dicitur *& tenebræ eam non comprehenderunt,* id eſt, qui non fide nec amore adhæſerunt. Dicitur etiam, aliquid cōprehendi, quando peruenitur ad finem cognitionis ipſius: & hoc eſt quãdo res cognoſcitur ita perfectè ſicut cognoſcibilis eſt, & ſic ſolus oculus diuinus lucem hanc comprehendit, & nulla creatura. Moraliter lux in tenebris lucet: quia virtus lucet & apparet in aduerſis & oppoſitis. Nam virtus in infirmitate perficitur: vnde Gregorius. Nemo quantum profecerit, niſi in aduerſitate cognoſcit: qualis enim quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Et quia nulla aduerſitas poteſt ſuperare ſanctos & ſeparare à charitate Chriſti: ideò dicitur, *Et tenebræ eam non comprehenderunt.* Boni enim viri ſi tangantur aduerſitatibus, non tamen frãguntur aut vincuntur, imò in eis gaudent & delectãtur. Vel *lux in tenebris lucet,* quando Deus per conſolationem illucet his qui ad-

Lux hominum. — *Vita bona eſt lux hominum. Hieron. cō. in Ierem. cap. 19. Seneca epiſt. 6. Actor. 1.* — *Tenebræ.* — *Auguſt.* — *Matth. 5. Lux in tenebris. Origenes hom. 2. in diuerſos.* — *Comprehenſio triplex.* — *2. Cor. 12. Gregorius lib. 31. moral. ca. 28. & lib. 1. dialog. c. 5.* — *Aduerſitatis.*

A uerſa & tribulationes ſubſtinent, ſecundū illud: Iuxta eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde: &, cū ipſo ſum in tribulatione: *Et tenebræ eam non comprehenderunt,* quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam. Semper enim Deus remunerat ſupra condignū, & punit citra condignū. Lux etiam in tenebris huius mundi lucet: quia creator in creaturis apparet. Sicut enim in patria Deus eſt ſpeculum creaturarum, in quo creaturæ relucēt, & in quo omnia videbimus quę ad gaudium noſtrū pertinebuut: ſic in vita econuerſo creaturæ ſunt ſpeculum creatoris, in quo creatorem noſtrum ſpeculamur: quia vt ait Apoſtolus, *Videmus nunc per ſpeculum,* videlicet creaturarum: in ænigmate & obſcurè.

B *Et inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Deū enim eſſe nō ſolum fides recta teſtatur, ſcriptura ſãcta loquitur, comparatio rerum ad ipſum indicat: ratio naturalis dictat, ſanctique prædicant, *ipſe fecit nos, & non ipſi nos,* verùm etiam creaturæ clamant. Omnia nanque ſuo modo dicunt, quia Deus eſt vox naturæ, qua omnia pulchra teſtantur ipſum eſſe pulcherrimum, dulcia dulciſsimum, ſublimia altiſsimum, & pura puriſsimū, fortia fortiſsimum: & ſic de alijs. Sanè cùm audis in præmiſsis filium ex Deo patre genitum: caue ne mētis tuæ oculis infirmum aliquid carnalis cogitationis occurrat, quin potius colūbino & aquilino intuitu ſimpliciter crede, ac perſpicaciter contemplare

C quòd ab illa luce ſimul immenſa, & ſimpliciſsima, fulgentiſsima, & ſummè arcana, coæternus, coæqualis, & conſubſtantialis ſplendor exoritur, quæ eſt virtus ſumma & ſapientia: & in quo omnia pater diſpoſuit ab æterno, per quem fecit & ſecula, factaque gubernat & ordinat ad gloriam ſuam, partim per naturā, partim per gratiam, partim per iuſtitiam, partim per miſericordiam: vt nihil ita in hoc mundo inordinatum relinquat. Vnde Augu. Sicut ſplendor ex ſubſtãtia ſolis naſcitur, ita & filium ex ſubſtantia patris genitū intelligamus. Et ſicut non eſt ſol aut ignis prius ſplendore ſuo: licet ex ipſo naſcatur: ſed ex quo ſol aut ignis proceſsit: ſimul cum eo & ſplēdor eius ap-

D paruit. Nec dici poteſt ſplendor ſole vel igne poſterior (cùm tamen vt dixi) ex ipſo naſcatur. Si ergo in creaturis aliquid inuenitur quod & naſcatur, & poſterius non ſit genitore ſuo, cur hoc à creatore fieri poſſe deſperes, ſicut ſplendor ex ſole natus replet orbem terrarum, & tamen à genitore ſuo non abſcinditur, aliquando nec recedit: ita & filius à patre genitus ubique dum ſit in patre ſemper permanet. Et ſicut ſubſtantialiter ſplendor in ſole eſt, & ſol in ſplēdore: ita ſubſtantialiter pater in filio & filius in patre eſt. Et ſicut ſoli & ſplendori una ſubſtantia dum ſit, non tamen vna perſona, quia nec ſolem ſplendorem eſſe, nec ſplendorem dicimus ſolem: ita & pater

E & filius cùm ſint vnius eſſentiæ, nō tamē vnius ſunt perſonæ. Et ſicut ſol ſplendore calefacit & illuminat, & ſiccat, & ſoluit, & excandidat, & denigrat, & omnia quæ ei à Domino iniuncta ſunt operatur: ita & patrem per vnigenitum filium ſuum omnia legimus fuiſſe operatum. Secundum eundem Auguſtinum hoc initium ſancti Euangelij quidam Platonicus aureis literis præſcribendum: & per omnes eccleſias in locis eminentiſsimis præponendum eſſe dicebat.

Pſal. 33. — *Pſal. 90.* — *Rom. 8.* — *Simile.* — *1. Cor. 13.* — *Rom. 1.* — *Deū eſſe.* — *Pſal. 99.* — *Filius dei genitus gd* — *Auguſtinus epiſt. 66. & lib. de hæreſib. ad quod vult Deū.* — *Natū non poſterius genitore ſuo.* — *Auguſtinus lib. 10. de ciuitate. cap. 29. Euãgeliū.*

ORA-

ORATIO.

DOMINE Deus pater omnipotens, qui coæternam & coæqualem, & conſubſtantialem ſibi ante omnia ſecula filiũ ineffabiliter genuiſti: cũ quo atque ſpiritu ſancto omnia viſibilia & inuiſibilia, ac me miſerum peccatorem inter omnia creaſti, te adoro, te laudo, teque glorifico: eſto propitius mihi peccatori: & ne deſpicias me opus manuum tuarum, ſed ſalua & adiuua me propter nomen ſanctum tuum. Operi manuum tuarum dexteram porrige, carnali fragilitati ſuccurre. Qui me feciſti, refice infectum vitijs, qui me formaſti, reforma corruptum peccatis, vt ſecundum magnam tuam miſericordiam ſalues animam meam miſeram. Amen.

De inuentione remedij pro ſaluatione generis humani: & natiuitate virginis Mariæ. Cap. II.

Luciferi caſus.

IN principio cùm Lucifer creatus eſſet, erexit ſe contra Deum creatorem ſuũ, & in ictu oculi de excelſo cęlorum proiectus eſt in infernum. Et ob hanc cauſam decreuit Deus genus humanum creare, ut per ipſum poſſet caſum Luciferi & ſociorũ eius reſtaurare: quapropter diabolus homini inuidens ipſi inſidiabatur, & ad præcepti tranſgreſsionem ipſum inducere nitebatur: & quoddam genus ſerpẽtis ſibi eligebat, qui tunc erectus gradiebatur, & caput uirgineum habebat. In hunc fraudulentus deceptor intrauit, & per os eius loquens verba deceptoria mulieri narrauit, ac eam decipiens ſuper omne genus humanum mortem induxit. Et oportebat nos omnes carcerem inferni ingredi, de quo non poteramus alicuius † adiutorio eripi. Sed tandem pater miſericordiarũ & dominus totius conſolationis clementer reſpexit ſtatum noſtræ damnationis, & nos per ſemetipſum liberare decreuit, ſuper quo ſignũ nobis per oliuam dedit, quam columba incluſis in arca afferebat, quiæ miſericordiam Dei futuram incluſis in limbo prætendebat. Non ſolùm enim his qui in arca erant miſericordia promittebatur, ſed & toti mundo ſignum ſalutis in oliua dabatur, & hoc idem Deus præmonſtrauit nobis in multis alijs figuris. A principio autem conditionis noſtræ Adam in agro Damaſceno iuxta Ebron de terra formato, & à domino in paradiſum uoluptatis tranſlato, ac Eua in paradiſo de coſta Adę dormientis facta, & pro cõſorte ei data, ipſisq́; primis parentibus in paradiſo ad operandum & cuſtodiendum collocatis, & dehinc

Serpentis genus.

† ſubaudi, puri hominis.

Oliua ſaluifera.

Adæ plaſmatio.

A propter ligni vetiti eſum per diuini ſecreti ſeueritatem expulſis, ſuperna miſeratio non deſtitit homines incitare ad bonum per occultos inſtinctus, nec diſtulit hominem errabundum ad pœnitentiam reuocare, ſpem uenię dando per repromiſſum ſaluatoris aduentum. Et ne fortè per ignorantiam & ingratitudinem tanta Dei dignatio noſtræ ſaluti foret inefficax, in quinque huius ſeculi ætatibus per patriarchas, iudices, ſacerdotes, reges, & prophetas, ab Abel iuſto vſque ad Ioannem Baptiſtam, filij ſui aduẽtum pręnunciare, repromittere, & pręfigurare non deſtitit: ut per multa millia temporum & annorum, magnis & uariis multiplicatis oraculis, & intelligentias noſtras ad fidem erigeret, & affectus per nimia

Humanum genus ad ſpem veniæ erigitur, ab Abel uſq; ad Ioãnem Baptiſtam.

B & uiua deſideria inflammaret. Vnde Leo Papa: Ceſſent illorum querelæ qui de dominicæ natiuitatis tarditate cauſantur, tanquam pręteritis temporibus nõ ſit impenſum, quod in ultima mundi ætate ſit geſtũ. Verbi incarnatio hoc contulit facienda quod facta, & ſacramentum ſalutis humanæ in nulla vnquam antiquitate ceſſauit. Quod prædicauerũt Apoſtoli, hoc annunciauerunt prophetæ. Nec ſerò eſt impletum, quod ſemper eſt creditum. Sapiẽtia verò & benignitas Dei, hac ſalutiferi operis mora, capaciores nos ſuæ uocationis efficit, ut quod multis ſignis, ac multis vocibus, multiſque myſteriis: per tot fuerat ſecula nunciatum, in his Euangelij diebus non eſſet am-

Leo ſer. 3. de natiuitate Domini.

C biguum. Et natiuitatis ſaluatoris tanto conſtantiorem in nobis gigneret fidem, quãto prædicatio eius & antiquior præceſsiſſet & crebrior. Nõ itaq; nouo conſilio Deus humanis rebus nec ſera miſeratione conſuluit, ſed à conſtitutione mundi vnam eandẽq; omnibus cauſam ſalutis inſtituit. Gratia enim Dei qua ſemper eſt uniuerſitas iuſtificata ſanctorum, aucta eſt Chriſto naſcente non cępta. Et hoc magnum pietatis ſacramẽtum, tam potens etiam in ſuis ſignificationibus fuit, ut non minus adepti ſint qui illud credidere promiſſum, quàm qui ſuſcepere donatũ: Hæc Leo Papa. Et nota ſecundum Aug. quòd Chriſtus non prius uenit niſi homo de legge naturali &

Gratia Dei per natiuitatem Chriſti aucta, non cœpta.

D ſcripta prius conuinceretur: quia ſi Chriſtus ſtatim ueniſſet, diceret homo quòd per legem naturalẽ ſaluari poterat; & ſuperfluum crederet aduentũ Chriſti, ſimiliter dicere poterat de lege ſcripta. Sed comperto quòd nõ ſic ſaluari poterat, cùm omnes ad inferos deſcenderunt, tunc uenit ipſe: quia tunc erat tempus miſerendi, & prius uenire non fuit neceſſe, quia non prodeſt medicina ſpiritualis ſine affectu recipientis. Nec poſterius uenit, ne fides & ſpes ex promiſſa incarnatione periręt. Si enim tardaſſet venire, quotidie decreuiſſent, & tepuiſſent ſecundum eundem Auguſtinum, magnum deſiderium habebant antiqui uidere Chriſtum. Sciebant enim illum eſſe uenturũ, & non ſolùm patriarchæ & prophetæ, ſed

Aug. lib. 2. quæſt. ex utroque teſtamento quaſt. 83. Chriſtus cur non prius, nec poſterius venit. Ibid.

E etiam omnes qui piè viuebant deſiderantes dicebãt: O ſi hîc me inueniet illa natiuitas? O ſi quod credo, videbo oculis meis? Si ergo fideles iſti tantùm deſiderabant, tamq́; deuoti erant Chriſto adhuc vẽturo, quid faciendum eſt iam ſuſcepto? Sed uæ nobis miſeris huius moderni temporis, qui nec tantũ afficimur ad gratiam exhibitam, quantum antiqui afficiebãtur ad promiſſam. Vnde Bern. Deſideriũ ſuſpirantiũ Chriſti pręſentiá frequentiſsimè recogitãs compungor & confundor in memetipſo, & nũc vix contineo lachrymas, ita pudet tẽporis torporiſque miſerabilium temporum horum. Cui nanq; noſtrũ tantum ingerat gaudiũ huius gratiæ exhibitio, quantum

Bern. ſerm. 2. in Cãtic.

tum

tum accenderat veteres deſiderata ſola promiſsio? Hæc Bernardus.

Aetas mũdi ante Chriſti natiuitatem.

Cùm igitur per longiſsima tempora circa ſpaciũ quinque millium & ferè ducentorum annorum miſerabiliter iaceret genus humanum, & nullus propter peccatum primi hominis ad æternam beatitudinem aſcendere poſſet: ad primum beatiſsimi ſpiritus compatientes tandem ruinæ, ac de ſua ſolliciti reſtauratione, licet pluries antea, tamen adueniente plenitudine temporis inſtantius & deuotius Domino ſupplicauere. Vnde miſericordia pulſabat viſcera patris vt ſubueniret, ſecum habens pacem: ſed contradicebat ueritas, ſecum habens iuſtitiam, & inter eas magna controuerſia facta eſt prout narrat Bern. longo ſermone de annunciatione: ſed dicti ſui ſumma hæc eſt dicebat miſericordia Deo: Eget miſeratione diuina creaturã rationalis, quoniam miſera facta eſt, & valdè miſerabilis, uenit tempus miſerendi eius. Econtrà veritas dicebat: Quæſo domine impleri ſermonem quem locutus es. Totus moriatur Adam cum omnibus qui erant in eo, quando præuaricando pomum vetitum guſtauit. Dixit miſericordia: Vt quid me domine feciſti? Scit enim ipſa ueritas, quòd ego perij ſi nunquã miſereris. Ecõtrà ueritas: Si prædictam tuam ſententiam præuaricator euaſerit, perijt ueritas tua & non permanet in æternum. Fuit autem hæc quæſtio per patrẽ miſſa ad filium. Veritas autem & miſericordia coram eo eadem dicebant. Non uidebatur quomodo circa hominẽ poſſet miſericordia & ueritas ſimul conſeruari. Scripſit autem rex ſententiam ſic continentem: Hæc dicit, Perij ſi Adam non moriatur. Et hęc dicit: Perij ſi miſericordiã nõ cõſequatur. Fiat mors bona, & habet utraque vt poſtulat: & quòd Adam moriatur, & miſericordiam conſequatur. Obſtupuerunt omnes in verbo ſapientiæ, & conſenſerũt ꝙ moriatur Adam miſericordiam nõ conſequẽdo. Sed quærũt quomodo mors poſsit fieri bona, cùm horribilis ſit ipſo auditu? Reſpondit rex: Mors peccatorum peſsima, ſed ſanctorum eſt precioſa, & vitæ ianua. Inueniatur ergo qui ex charitate moriatur non obnoxius morti, & ſic mors non poterit tenere innoxium, ſed faciet in ea foramen per quòd trãſeant liberati. Placuit ſermo: Sed vbi, aiunt, talis poterit inueniri? Circuit ergo orbem terrarum veritas, & nemo mundus à ſorde, nec infans vnius diei. Sed & miſericordia perluſtrat cœlum, & neminem inuenit qui ſufficientem ad hoc habeat charitatẽ. Ei ergo hæc victoria debebatur, quo nemo maiorem charitatem haberet, ut animam ſuam pro ſeruis inutilibus poneret. Redeunt itaque ad conſtitutum diẽ anxiè plurimum non inuento quod deſiderabant. Tandem ſeorſum pax eos conſolans dixit: Neſcitis quia non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnũ. Qui dedit conſilium, ferat auxilium. Intellexit hoc rex, & ait: *Pœnitet me feciſſe hominem*. Pœna, inquit, tenet me. Pœnam ſuſtinere incumbit mihi pro homine quem creaui. Et vocato angelo Gabriel dixit: *Vade die filiæ Sion, Ecce rex tuus venit*. Feſtinauit ille & ait: Adorna thalamum tuum, & ſuſcipe regẽ: Hæc Bernard. Vides ergo quàm magni periculi, & quantum fuit peccatum, & quàm magna difficultas ſit in uenire remedium. In hoc itaq; conſenſerunt prædictę virtutes, & tunc impletum eſt illud propheticũ: *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi iuſtitia & pax oſculatæ ſunt*. Vnde & Leo papa: Quia non ita in primum hominem diabolus violentus extiterat, vt eũ

Miſericordia & iuſtitia contentio.
Bern. ſerm. 1. de Annũciatione Domini.
Mors quomodo bona.
Pſal. 33.
Iob. 15.
Pſal. 52.
Gen. 6.
Zach. 9.
Pſal. 84.
Leo ſerm. 8. de natiuitate Domini.

A in partes ſuas ſine arbitrij conſenſione transferret: ſic deſtruendum fuit peccatum uoluntarium & hoſtile conſilium, vt dono gratiæ non obeſſet norma iuſtitiæ. In totius igitur humani generis ſtrage communi, unum ſolum fuit remedium, ſub diuinæ rationis occulto, quod poſſet ſubuenire proſtratis, ſi aliquis filiorũ Adam originalis præuaricationis alienus atque innocẽs naſceretur, qui cæteris exemplo prodeſſet & merito. Sed quia hæc naturalis generalis generatio nõ ſinebat dominus Dauid, factus eſt filius Dauid: & de ꝓmiſsi generis fructu proles eſt orta ſine vitio: Vnde etiam Anſel. Natura noſtra ad ſimilitudinẽ Dei in principio creata fuit, quatenus indeſinenter ipſo Deo frueretur, & eius gloria ſine B omni corruptione & mutabilitate aliquãdo potiretur. Hoc tam grãde bonũ ſtatim in primis parẽtibus perdidit, atque in huius mũdi miſerias infelix & pręceps ruit in æternas miſerias, decurſo uitæ labentis articulo multo infœlicius ruitura. Tranſierunt multa ſecula, & damnationis ipſius immanitas ſuper omnes filios hominum eſt in deterius roborata. Nec enim ſummi ſapientia Dei ullam in maſſa creationis humanæ uiam inuenit, per quam vt depoſuerat in mundum ueniens tam luctuoſæ perditioni ſubueniret, donec ad iſtam de qua loquimur uirginẽ uentum eſſet. Sed hæc mox ut in mundum uenit, per humanæ generationis lineam, tanta omnis boni uirtu- C te atq; conſtantia perfectè reſplenduit, vt eam ipſa ſapientia Dei uerè dignam iudicaret, per quam in hominem ueniens, non tantùmodò reatum primorum hominum ſed & totius mundi peccata deleret, atque diabolum ſui operis inimicum cum ſuis elideret, necnon damna patriæ cœleſtis hominem illuc reducẽdo reintegraret. Quis igitur iſta perpendens æſtimare queat qua laude digna ſit, quæ tantorum bonorum ſola præ cunctis mediatrix effici meruit? Hæc Anſel. Nec fuit iſta virgo ſubitò & caſu inuenta, ſed ab æterno prædeſtinata. Vnde Damaſ. Ipſa Dei genitrix ab æterno etiam præuiſo tẽpore Dei conſilio prædeterminata, & diuerſis imaginationibus & ſanctificationibus prophetarum per ſpiritũ D ſanctum præimaginata, & prædicata fuit. Exurgamus ergo in gratiarum actiones, & pro tanta Dei circa nos dignatione laudes referamus cum Anſelmo, dicentes: Adoramus te Chriſte rex Iſrael, lux gentium, princeps regum terræ, Domine ſabaoth, virtus Dei omnipotentiſsima. Adoramus te precioſum noſtræ redemptionis precium, hoſtiam pacificam, quæ ſola odoris tui inæſtimabili ſuauitate patrem, qui in altis habitat ad reſpiciẽdum humilia inclinaſti, & filiis iræ placabilem reddidiſti. Tuas Chriſte miſerationes prædicamus, tuæ ſuauitatis memoriam cum abundantia eructamus, tibi Chriſte ſacrificium laudis immolamus, pro multitudine bonitatis E tuæ quam oſtendiſti nobis ſemini nequam filijs ſceleratis & perditis. Cùm enim adhuc eſſemus inimici tui Domine, & antiqua mors in omnem carnem iniquum exerceret Dominum, cui omne ſemẽ Adam lege primordialis culpæ obnoxium erat, recordatus es uberrimæ miſericordiæ tuæ, & proſpexiſti de ſublimi habitatione tua in hanc uallem plorationis & miſeriæ. Vidiſti Domine afflictionem populi tui, & tactus dolore charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redemptionis: Hæc Anſelmus.

Remedium vnicum.
Anſelmus de excellentia B. virginis cap. 6. tom. 3.
Mariæ laus.
Damaſcenus lib. 4. de Fide cap. 15.
Maria ab æterno prædeſtinata.
Anſelmus in ſpeculo Euangelici ſermonis, cap. 2. to. 3.

Tacitis autem illis quæ ab initio omnis creaturæ vſque ad ſancti filij ſui aduentum de hac beata uirgine

gine

gine prophetata ſunt, tam per eos qui ante legem, quàm per eos qui ſub lege iuſti fuerunt: de natiuitate ipſius quam quidem ex linea generationis humanæ deſcendiſſe ſcimus, & magna quædam atque miranda ſignorum indicia præcurriſſe credimus, cõſequenter aliqua videamus. Virgo itaq; glorioſa ex qua incarnatio filij Dei eſt facta, de tribu Iuda, & ſtirpe Dauid eſt orta. Nam, vt ait Auguſt. dignum atque conueniens erat cœleſti myſterio, vt eadem Maria quæ mater Dei ſecundum carnem eſſe meruit, & ex regali genere, & ex ſacerdotali origine naſceretur: de qua filius Dei, qui rex & ſacerdos æternus eſt, corpus humanæ carnis aſſumpſit. Anno autem imperij Auguſti circiter xxvij. nata eſt glorioſa virgo Maria, ex patre Ioachim de Nazareth, ex matre Anna de Sephor oppido diſtante ad duas leucas de Nazareth, ambobus iuſtis ante Deum. Qui per annos viginti prole carentes, pro habenda ſobole orauerunt, vouentes ſe illam Domino oblaturos. Cùm autem videret Iſachar ſacerdos, Ioachim inter cõciues ſuos cum oblatione aſsiſtere, ſpreuit illum improperans ſterilitatem. Qui improperij pudore ad paſtores pecorum ſuorum ſe contulit, ibique apparuit ei angelus Domini confortans eum, & dicẽs orationes eius exauditas, & eleemoſynas aſcendiſſe in conſpectu Dei. Tertiam enim partem ſubſtantiæ ſuæ dabat pauperibus, & tertiã templo & templi miniſtris, de alia tertia viuebat cum domo ſua. Et ait ei angelus: Ecce vxor tua, pariet tibi filiam, vocabiſque nomen eius Mariam. Conſecrata erit Domino vt vouiſti, & ſpiritu ſancto replebitur ex vtero matris ſuæ, & in templo Domini erit cõuerſatio eius. Eademque angelus nunciauit Annę. Monituq; angelico ambo aſcenderunt in Hieruſalem, & debitas gratias Domino perſoluentes in templo, regreſſi ſunt ad propria. Concepitq; Anna & peperit filiam, quam vocauit Mariam. Ab originali autem quodã priuilegio ſingulari in matris vtero purgata fuit: Vnde Bern. Eſt itaq; virgo Maria bonorum titulis cumulata, quæ proculdubio antè fuit ſancta quàm nata. Ego puto quòd copioſior ſanctificationis benedictio quàm in alijs ſanctificatis ab vtero in eam deſcenderit: quæ non ſolum ipſius ortum ſanctificaret, ſed uitam eius deinceps ab omni peccato conſeruaret immunem. Decuit nimirũ ut ſingulari priuilegio vitam abſq; peccato duceret, quæ dum peccati mortiſq; peremptorem pareret, vitæ iuſtitiæq; munus plus omnibus obtineret. Hæc Bernardus: vnde dicit Auguſt. quòd beata virgo ante cõceptionem filij Dei ſanctificata fuit, quòd peccare venialiter potuit: ſed poſt cõceptionẽ filij Dei nec mortaliter nec uenialiter peccare potuit. Ipſa autẽ glorioſa virgo Maria, cùm triũ eſſet annorũ portabatur ad tẽplũ, & à parẽtibus in templo oblata, intra ſepta tẽpli cum alijs virginibus collocata, ut literas diſceret, & domino ſeruiret, ibidemq; uſq; ad annum xiiij. permanſit. Sed accelerato in ea diuinę rationis uſu, quãdo parentes eam in templo dimiſerunt, extunc ſtatuit in corde ſuo Deum habere in patrem, & fecit ſe doceri Dei legem, ac deuotè & frequenter cogitabat quid poſſet facere Deo gratum, vt ſibi gratiam ſuã dare dignaretur. Petebat verò affectuoſè à Deo gratiam obſeruandi mandata & præcepta legis, & vt faceret eam amare omnia quæ ipſe amat, & odire omnia quæ ipſe odit. Petebat quoque omnes uirtutes, per quas efficeretur gratioſa ante conſpectũ ſuum, & melius ac melius in Dei opere proficiebat.

Maria natiuitas.

Augu. lib. 2. de cõſenſu Euangeliſt. c. 2.

Marię ſtirps.

Ioachim eleemoſynę.

Maria purgata, ſed magis præſeruata aſſeritur ab originali culpa.

Bern. epiſt. 174. ad canonicos Lugdunenſes.

Maria quãdoque potuiſſet uenialiter peccaſſe.

Maria pręſentatio.

Petitiones & preces Mariæ.

A Omni tempore contemplationi aut orationi, aut lectioni, aut operationi ſe dabat: pro ſalute generis humani ſine intermiſsione orabat: ſcripturas de aduentu Chriſti frequenter legebat: & quicquid in ſcripturis de incarnatione Dei inueniebat, hoc oſculando & amplexando dulciter relegebat. Fiebat vt in vigilijs inueniretur prior, in ſapientia Dei eruditior, in humilitate humilior, in carminibus Dauidicis elegantior, in charitate gratioſior, in puritate purior, in omni uirtute perfectior, erat enim conſtans & immobilis. Et cùm quotidie melius tranſiſſet, hanc iraſcentem nullus uidit vel audiuit. Omnis ſermo eius ita erat gratia plenus, ut in lingua eius agnoſceretur Deus. B Et erat ſollicita circa ſocias ſuas, ne aliqua ex eis in ullo ſermone offenderet: ne aliqua in riſu uocem ſuam exaltaret: ne aliqua iniurioſa uel ſuperba circa parem ſuam exiſteret, & ne in aliquo peccarent: ſine intermiſsione benedicebat dominũ. Et ne fortè in ſalutatione ſua à laudibus Domini tolleretur, ſi quis eam ſalutabat, ipſa pro reſalutatione Deo gratias reſpõdebat. Deniq; primùm ab ipſa exiuit, ut dum homines ſancti ſalutantur, Deo gratias dicant. Ipſa etiam prima omnium de ſeruanda uirginitate, niſi Deus aliter ordinaret, uotum uouit: quod nulla ab initio ſeculi, ex quo hic factus eſt mũdus, Deo obtulit, tam prudẽter, tam humiliter, tam deuotè ſe habebat, quòd uita ipſius exemplum uiuendi cunctis prębebat: vnde de uita eius ſic ſcribit C Ambro. Sit nobis tanquam imagine deſcripta uita Mariæ, ex qua uelut ſpeculo refulget ſpecies charitatis, & forma uirtutis. Virgo erat corpore & mente, corde humilis, uerbis grauis, animo prudens, loquẽdi peritior, legendi ſtudioſior: non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens. Intenta operi, uerecunda ſermone: arbitrum mentis non hominem, ſed Deum quærere: nullum lædere, omnibus bene uelle maioribus aſſurgere, ęqualibus nõ inuidere: iactantiam fugere, rationem ſequi, amare uirtutem. Quando illa uel nutu lęſit parentes? quãdo faſtidiuit humilem? quando irriſit debilem? quãdo uitauit inopem? Nihil toruum in oculis, nihil D procax in verbis, nihil inuerecundum in actu. Non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, ut ipſa ſpecies corporis ſimulachrum fuerit mentis, & forma probitatis. Talis enim fuit Maria, vt eius vnica vita omnium diſciplina ſit. Si igitur actor non diſplicet, opus probemus: ut quicunquę ſibi exoptat præmium, imitetur exemplum. hęc Ambro. Vnde & Anſelm. Nota igitur & īfantiles annos exuta, quàm caſtè, quàm ſanctè, quàm Deo dignè uitã inſtituerit, ac īſtitutã egerit, uel cogitatu queat conijcere. Nulli deniq; dubiũ, caſtiſsimũ corpus, & ſanctiſsimã aĩam eius funditus fuiſſe ab omni macula peccati ingi angelorũ cuſtodia protectã: ut poE te aulam quam ſuus & omnium creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominẽ ſuę perſonę unitatẽ ineffabili fuit operatione ſumpturus? Et quid mirum? Nam & inter homines uſus obtinuit (ſi tamen cœleſtibus ad terrena poteſt eſſe comparatio ulla) vt cùm præpotens aliquis, vel perſona di ues aliquò vadit hoſpitaturus: clientes procurent locum, muniant, mundent, ornent, atque cuſtodiant, quò venienti Domino ſuo aptus ad habitandum, & congruus fiat. Quòd ſi talis apparatus ſit pro aduentu terreni hominis, & momẽtaneæ poteſtatis, qualis putamus apparatus omnis boni fiebat pro aduentu cœleſtis & æterni regis in corde ſacratiſsimæ virginis

Maria profectus.

Deo gratias, unde ortum.

Votũ uirginitatis primum.

Ambr. lib. 2. de Virginibus.

Marię vita

Maria puritas.

Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis cap. 3.

Conceptionis Marię figura.

A gihis, quæ illum non ſolùm erat in ſemetipſam tranſitiuè hoſpitatura, ſed etiam ex ſubſtantia ſua hominem factum paritura? Hæc Anſel. Conſidera hîc attentè uirtutes & mores virginis Mariæ, & pro poſſe tuo etiam imitari ſtude. De Mariæ conceptione & ſanctificatione eſt ſciendum, quòd cùm Deus humanam naturã aſſumere decreuiſſet, cõgruum fuit ut matrem de qua naſceretur præmitteret. Et hæc per filiam regis Aſtiagis præfigurata fuit, qui (vt in ſcholaſtica hiſtoria dicitur) in uiſione vidit quòd de vtero filiæ ſuæ vitis pulchra creſcebat, quæ frondibus & floribus ſe dilatabat, & fructum proferens totum regnum ſuum obumbrabat. Dictumque eſt ei, quòd de filia ſua rex magnus naſciturus erat, quę poſt hæc Cyrum regẽ generauit, qui filios Iſrael de captiuitate Babylonica liberauit. Ita Ioachim dictũ eſt, quòd filiam gigneret quę Chriſtum regem portaret, qui nos de captiuitate diabolica liberauit: qui & uera uitis fuit, & totum mundum obumbrauit.

Conceptionis Mariæ figura. *Aſtiagis filia.* *Hiſt. Scholaſtica in Danielem cap. 16.* *Cyrus.*

B Ipſa etiam præfigurata fuit per fontem ſignatum in horto concluſo poſitum: quia eã concluſam in vtero matris ſpirituſſanctus ſanctificauit, & ſigillo ſanctæ trinitatis ſic concluſit & ſignauit, quòd in eam nunquam aliquid coinquinatum introiuit. Hęc etiã præfigurata fuit per ſtellam Balaam, qui promiſit quòd de Iacob oriretur ſtella, per quam figurabatur Maria fluctuantium ductrix & adiutrix ſingularis & præcipua: ſine qua ſtella non poteramus hoc feruidum mare pertranſire: nec ad portum cœleſtis patriæ peruenire.

Hortus concluſus, & fons ſignatus. *Num. 25. Stella Balaam.*

C Ipſa etiam beata virgo, quo ad ſuã natiuitatem, præfigurata fuit per virgam de radice & ſtirpe Ieſſe patris Dauid egreſſã: de qua flos amœniſsimus, ſcilicet Chriſtus aſcendit: ſuper quam ſeptiformis gratia ſpirituſſancti requieuit. Quomodo autem florem producit, perfiguratũ fuit in porta clauſa quam dominus Ezechieli monſtrauit, quę nunquam aperiri debebat, ſed Dominus ſolus per eam clauſam tranſire uolebat. Ipſa etiam præfigurata fuit per templum quod Salomon Domino ædificauit: Hoc templum erat conſtructum marmore cãdidiſsimo, & ornatũ intrinſecus auro mũdiſsimo: ſic Maria erat albiſsima candore, puriſsimæ caſtitatis, & ornata intrinſecus auro perfectiſsimæ charitatis.

Virga Ieſſe. *Porta clauſa.* *Templum Salomonis.*

D Oblatio verò Mariæ in templo fuit præmonſtrata per menſam Solis in ſabulo, de qua menſa dicitur in ſcholaſtica hiſtoria: Piſcatores enim quidã rete in mare mittentes, caſu mirabili menſam aureã extraxerunt, quæ ipſi Soli materiali quẽ gens illa tanquam Deum coluit oblata fuit in templo, quod ibidem in littore maris in ſabulo cõſtructum erat. Per illam mẽſam, quæ in tẽplo Solis materialis eſt oblata, bene eſt Maria figurata, quæ vero Soli, id eſt, ſummo Deo, & in templo Solis æternalis eſt oblata. Et pulchrè per menſam Maria eſt figurata, quia per eã

Menſa Solis figura oblationis Mariæ in templo.

E cœleſtis eſca nobis eſt collata: nam ipſa filium Dei Ieſum Chriſtum nobis generauit, qui nos ſuo corpore & ſanguine refocillauit. Itẽ præmonſtrata fuit per Iephte filiã, ſed illa ex abrupto & indiſcretè oblata, Deo poſtea ſeruire nequiuit, Maria verò ritè & diſcretè oblata, poſt oblationem ſuam ſemper Domino ſeruiuit. Illa poſt victoriam hoſtium temporalium, pro gratiarum actione, Maria ante victoriã pro victoriæ hoſtium temporalium collocatione. Qualiter autem Deo ſeruiuit, & quam uitã habuit, hoc in horto illo ſuſpenſo demonſtratum fuit, quẽ rex Perſarũ vxori in alta ſtructura plantauit: de quo patriam ſuam de longè contemplari affectauit, per

Iephte filia. *Hortus p. filia.*

A quam contemplatiua uita Mariæ deſignatur, quæ in templo Domini contemplationi inſiſtẽs, patriã cœleſtem ſemper contemplabatur.

ORATIO.

O Virgo *virginum Maria, quæ nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem, quæ prima inter feminas ſeruandæ virginitatis uotum nouiſti, & glorioſum munus Deo obtuliſti, cùm hoc à nullo homine nec uerbo didiciſſes, nec exemplo ad imitationem inuitata fuiſſes, hacque uirtute, & cæteris ornata Deo placuiſti, & uiuendi exemplum omnibus reliquiſti. Deprecor bonitatem tuam immenſam, ut tu ſummum meum ſolatium dirigas uitam meam, meque tuas* B *uirtutes & exempla pro poſſe imitari facias, & gratiam tuam ſemper mihi adeſſe concedas. Amen.*

De deſponſatione Mariæ. Cap. III.

C

D Virgo itaque Domini Maria cum ætatis proceſſu quotidie etiam in virtutibus proficiebat: & quia pater & mater eam dereliquerant, Dominus eam aſſumpſit. Quotidie nanque ab angelis frequentabatur, quotidie diuina uiſitatione fruebatur, quæ eã à malis omnibus cuſtodiebat, & bonis omnibus redundare faciebat: itaque ſic uſq; ad annum decimũ quartum peruenit. Tunc pontifex publicè denunciauit, vt uirgines quæ in templo conſtitutæ hanc ætatem impleſſent, domum reuerterentur, ac nuptijs operam darent: cui mandato cùm ceteræ pronæ paruiſsẽt, ſola Virgo Maria hoc ſe facere nõ poſſe reſpondit. Siquidem & parentes ſuos ſe dixit Domini ſeruitio mancipaſſe, & inſuper ſeipſam Domino uirginitatem uouiſſe.

Maria ad 14. annum prouecta.

E Pontifex igitur in anguſtia politus, cùm neque cõtra ſcripturam quę dicit: Vouete & reddite, uotum infrigendum putaret, neque morem genti inſuetũ introducere auderet: conſilium habuit cum primoribus quid eſſet faciẽdum: omnibusque in communi placuit dominum ſuper hoc eſſe conſulendum. Et cæteris quidem orationi incumbentibus, pontifex ex more ad conſulendum dominum acceſsit. Nec mora & cunctis audientibus de propiciatorij loco uox facta eſt Eſaiæ uaticinio requirendum eſſe, cui uirgo commendari & deſpõſari deberet: illo ſcilicet, *egredietur virga de radice Ieſſe &c.* Cunctoſque de domo & familia Dauid nuptijs habiles non coniugatos, uirgas ſuas ad altare

Pſal. 75. Conſilium ſuper Mariæ uoto. *Eſaię 11.*

Ioſeph uirga floruit.

re iuſsit rafferre. Erat autem inter cęteros homo nomine Ioſeph, qui cùm virgam ſuam attuliſſet, & ipſa illicò florem germinaſſet, atque in eius cacumine colũba de cœlo veniens conſediſſet, liquidò omnibus patuit ipſi uirginem deſponſandam fore. Vnde in Numer. legitur, quòd Moyſes inuenit uirgam Aaron germinaſſe, & turgẽtibus gemmis flores erupiſſe, qui folijs dilatatis in amigdalas deformati sũt.

Num. 17.

Virga comparatur Maria.

Per iſtã intelligi poteſt beata Virgo, quæ inſtar virgæ fuit gracilis per paupertatem, & flexibilis per humilitatem, & recta per intentionem & charitatem. Iſta virgo inuenta eſt gemmis turgentibus, quãdo filium Dei in utero ſuo cõcepit: ex qua flores fructiferi eruperunt, quando Dei filius ipſa manente virgine natus fuit. Nam ſicut flos non violat arborem, ſed ornat: ſic Dei filius non uiolauit uirginem, ſed magis donis & gratijs adornauit, ſecundũ Chryſoſtomum. Hæc virga eſt quæ in tabernaculo teſtimonij poſita, ſine humore terræ fructum nucis germinauit: quia ſine uiri ſemine filium ædidit, qui tanquam nux ligno paſsionis adhæſit. Et bene, nũc flos, nunc fructus dicitur: quia ſecundum Ambroſium, Veluti boni arboris fructus pro noſtræ virtutis proceſſu, nunc floret, nunc fructificat in nobis, nũc rediuiua corporis reſurrectione reparatur. Ideò etiam alibi flos, alibi fructus dicitur: quia in vtriuſque teſtamenti paginis ita prædicatur, flos in litera, fructus in ſpiritu. Flos in lege, fructus in gratia & ueritate. Flos in priori tabernaculo, fructus in ſecundo. Flos in obſeruatione carnalium ſacrificiorum, fructus in ſpirituali intelligentia myſteriorum. Sicut enim in flore fructus prænunciatur, ſic in illis cerimonijs Chriſtus uẽturus ſignificabatur. Patet itaque quòd Chriſtus flos dicitur in propheticã veteris teſtamẽti promiſsione, qui & fructus vocatur in noui teſtamenti gratiæ perfectione. Sed ſicut fructus non apparet virente flore, ita nec Chriſti veritas patuit carnali obſeruatione manẽte. Areſcente uerò flore, fructus uidetur: quia decidentẽ lege, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta tenetur.

Chryſoſt.

Ambr. lib. 2. in Lucã cap. 1.

Flori comparatur Chriſtus.

Deſponſatio Mariæ.

Igitur virgo domini cum quibuſdam uirginibus collactaneis ſuis, quas ob miraculi oſtenſionem, & pudoris ſui cuſtodiam à ſacerdote acceperat: ad domum parentum in Nazareth reuerſa eſt, habens ſecum more ſolito ſui pudoris cuſtodes & teſtes, ſine quo nunquam proceſsit. Vnde Hieronymus: Cùm ea ſemper ſingularum uirtutum pudicitia comes irremota mãſit, quia omnino pudor indiuiduus uirginitati eſſe debet, ſine quo caſtitas uera ſeruari non poteſt. Nunquam igitur beata Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſsit. Ioſeph quoq; ſeceſsit ibidem, & mutua deſponſatione facta receſsit in domum ſuam, eam diſpoſiturus, & nuptijs neceſſaria prouiſurus.

Hiero. ſermo. de Aſſumptione tomo. 4.

Maria cur ſuæ tribus viro nupſit.

Fuit itaque virgo Maria Ioſeph uiro ſuæ tribus deſpõſata, quia mulier viro alterius tribus nubere non poterat, quando ad ipſam hæreditas paterna pertinebat. Beata autem virgo fuit vnica Ioachim patri ſuo, ſuccedens in hæreditate, & ideò ex lege cogebatur viro ſuæ tribus nubere: Ambo autem de eadem tribu erãt, quia ambo à Dauid deſcenderant: ſed Maria per Nathan, & Ioſeph per Salomonem.

Ioſeph quoque virginitatem decreuerat ſeruare.

Et licet Ioſeph etiam cogeretur ad matrimonium contrahendum ſecundum temporis illius modum, tamen habebat uirginitatem in deſiderio & propoſito, ſed nondum expreſſerat in uoto. Contraxit itaque matrimonium cum uirgine, committens ſe uoluntati diuinæ. Et poſtmodum ex di-

A uina reuelatione Ioſeph agnouit propoſitum Mariæ, & tunc ex communi conſenſu uouerunt uirginitatem ſeruare: unde ſecundum Auguſtinum, Maria & Ioſeph antequàm facta eſſet mutua deſponſatio, uirginitatem ſeruare propoſuerunt, & vterque cõſenſit in matrimonium reuelatione ſpiritus ſancti. Nec alter conſenſiſſet in alterum, niſi docente ſpiritu ſancto alter alterius cognouiſſet propoſitum: ſed poſtea uterque propoſitum ſuum exprimens uerbo, Deo uouerunt uirginitatem. Adhuc enim, ut creditur, Ioſeph virgo erat, cuius ratio hęc eſſe poteſt: Quia cùm Chriſtus in paſsione ſua nulli matrem ſeruandam tradidit niſi uirgini, nõ eſt probabile quòd ante conceptum, dum adhuc eſſet iu-

Auguſt. habetur in Decretis 27. q. 2. canon. Beata Maria.

B uencula, traderetur alicui cuſtodienda niſi uirgini. Fuit autem beata virgo deſponſata Ioſeph, non deſponſatione futuras nuptias promittente: ſed deſpõſatione & conſenſu per verba de præſenti. Et ita verum matrimonium fuit inter ipſos, & conſummatum: ſolennitates enim nuptiarum non ſunt de ſubſtantia matrimonij. Vnde & Ioſeph ſponſus & uir eius ſolet dici. Vnde dicit Hugo, quòd cùm beata virgo virginitatem vouiſſet, & parentes eam nubere iuberent, timens illa inobediens eſſe parentibus, nec virginitatis propoſitum deſerere volẽs, per ſpiritum ſanctum edocta commiſit ſe Deo: certam habens fiduciam quòd eam diuina miſericordia ita

Deſponſatio Mariæ, per uerba de præſenti.

C cuſtodiret, vt poſſet parentibus in contrahẽdo matrimonio obedientiam exhibere: & tamen uotum uirginitatis non cogeretur frangere. Et ponit exẽplum de Abraham, qui repromiſsionem acceperat in ſemine Iſaac, quem tamen poſtea iuſſus eſt immolare, cui iuſsioni paruit, ſciens pro certo, quia & ſi ſecundum humanam rationẽ promiſsioni contraria uideretur iuſsio, ſecundum illam tamen virtutem qua Deo poſsibilia ſunt omnia cum obediẽtia iuſsionis impleri poſſet promiſsio. Sicque factũ eſt, ut & obedientiæ inueniret meritum, & promiſsionis cõſequeretur effectum: ita potuit eſſe in propoſito de beata Virgine. Vnde & Anſel. Et quidem

Anſelmus de excellentia B. Virginis ca. 4. Virginitatem & fœcũditatem amauit Maria.

D hæc duo ipſa iocundius amabat, uirginitatem ſcilicet, & fœcunditatem. Virginitatem, quia hanc Deo per omnia placere intelligebat: Fœcũditatem, quia ſine hac maledictum legis, quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur, incurrere metuebat. Duo ergo erant in virginis animo inuiſibili, ſed magno concertantia prælio, uirginitatis amor, & legalis maledictionis timor. Veruntamen librato diu multumq; conſilio, uicit amor, qui præponderabat, & terga dedit timor. Vicit in ea amor ſeruandæ uirginitatis, & excluſit ab eã timorem incurrendæ maledictionis. Virgo itaque tenera & delicata, regali ex ſtirpe progenita, & ſpecioſiſsima, totam intentionem ſuam, totũ amorem ſuum, totum ſtudium ſuũ ad hoc in-

E tendit, ut corpus & animam ſuã Deo perpetũa uirginitate conſecraret: Sciebat enim quòd quanto ſanctius eam conſeruaret, tanto ſublimius ei qui omnium caſtiſsimus, imò qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret. Amplectendo igitur quod acceptabilius eſſe cognouit domino legis, ſperauit & credidit ſe plenè euaſuram maledictionem datæ legis: reputans ſecum illud tantæ bonitatis, tantæque ſapientiæ, ut dum ſe nullatenus iuxta conſcientiam ſuam melius ſcire, aut poſſe facere quàm faciebat aduerteret, tutum conſilium, ne quid peccati in iſtis ſubiret, inueniret. Nec decepta eſt: Quis enim ſperauit in Domino, & derelictus eſt ab eo? De-

nique

nique vbi tam ſanctam intentionem eius, tam caſtum propoſitum eius, tam firmam fidem, conſtantem ſpem, & indeficientem vidit charitatem eius, eo miſericordiæ ſuæ intuitu egit circa illam, vt nec ſanctitas intentionis eius fruſtraretur, nec caſtitas propoſiti eius violaretur. Ne autem firmitas fidei infirmata ſpei conſtantia titubaret, aut charitatis in ea plenitudo deficeret, occurrit ei auxilium, quæ ei & quod timebat eriperet, & quod amabat ſaluo ſignaculo non auferret. Dedit ergo illi vt & virgo, quod & magis optabat, permaneret: & nemo illam à maledicto liberrimam dubitaret, fœcunda fieret. Dedit ei vt eſſet & prole fertilis, & virginalis damni immunis: Hęc Anſel. Et eſt hîc ſciendum propter Mariæ cognationem, de qua in Euangelio ſæpè fit mentio, quòd Anna tres uiros ſucceſsiuè habuit.

Anna mariti & filię, & earũ filÿ & mariti.

Primo, Ioachim: Secundò, Cleopham, fratrem Ioſeph: Tertiò, Salomam. De quolibet horum filiam vnam ſuſcepit, & quamlibet Mariam appellauit. Hæ tres Mariæ tres viros habuerunt. Prima, Ioſeph: Secunda, Alphęum: Tertia, Zebedeum. Prima parit

Fratres Domini.

Chriſtum: Secunda, Iacobum minorem, & Ioſeph iuſtum, qui & Barſabas eſt dictus, ac Symeonem & Iudam: Tertia, Iacobum maiorem, & Iohannem Euangeliſtam. Iacobus autem Zebedei licet poſterior natu, tamen maior eſt dictus, quia prius à domino uocatus, ad cuius diſtinctionem Iacobus Alphæi minor eſt appellatus. Hic Iacobus minor &

Iacobus minor.

tres fratres ſui præ cæteris conſanguineis dicti ſunt fratres domini, quia nõ ſolùm cognati erãt de duabus ſororibus, ſed vt putabãtur agnati tanquam ex duobus fratribus, ſcilicet Ioſeph & Cleopha deſcẽdentes. Inter quos tamen antonomaſticè Iacobus frater domini eſt dictus, qa erat ei in facie & lineamenti corporis ſimilis. Voluit autem dominus ma-

Chriſtus cur de deſponſata naſci voluit.

trem ſuam habere virum, & non de ſimplici, ſed de deſponſata concipi & naſci diuerſis ex cauſis, quarum quædam accipiuntur ex parte pueri, quædam ex parte matris, quædam ex parte aliorum. Ex parte

Cauſa ex parte pueri.

pueri ſumuntur rationes quinque. Prima ſecundũ Hiero. propter declarationem originis, vt per gene-

Hieronymus ſuper illud, Cùm eſſet deſpõſata.

rationem Ioſeph, cuius Maria cognata erat, origo Mariæ monſtraretur: & more ſcripturarum genealogia Chriſti per virum deſcriberetur. Secunda, ſe-

Ambr. lib. 2. in Lucã.

cundum Ambroſium propter remotionẽ ſuſpitionis: ne ſcilicet à legis iniuria incepiſſe uideretur, cùm partus innuptæ lege damnaretur. Tertia, ſecun-

Ibidem.

dum eundem, propter remotionem ſuſpitionis, ne ſcilicet Herodes & Iudæi Chriſtum iuſtè, quaſi de adulterio natum, perſequi uiderentur: & ab infidelibus tanquam illegitimus abijceretur. Quarta, ſecundum Origenem, propter ſuſtentationem pueri

Origenes hom. 5. in diuerſos.

(maximè cùm deberet in Aegyptum portari) ut ſcilicet Ioſeph nutriret. Vnde & Ioſeph nutricius Domini appellatur. Quinta, ſecundum Origenem, Hieronymum, & Baſilium, propter occultationem natiuitatis Chriſti, ut uidelicet myſterium & partus filij Dei diabolo cælaretur, dum eum putaret non de uirgine, ſed de uxore generatum. Item quinque rationes ſumuntur ex parte matris. Prima, ſecundũ Ambroſiũ ne grauida apparẽs infamaretur: & ideò permiſit Dominus quòd potius de ſuo ortu, quàm de matris pudore dubitaretur. Secunda, ſecundum Bedam & Hieronymum, ad vitationem pœnæ: ne ſcilicet tanquam adultera à Iudæis calumniaretur, & ſic quaſi iuſtè lapidaretur. Tertia, ſecundum Hieronymum & Origenem, ad ſuſtentationem ſolatij,

Orig. hom. 6 in Lucã. Hier. ibid. et Baſilius de humana Chriſti generat.

Cauſa ex parte matris. Ambro. ibid. Hier. ibid. Beda lib. 1. comment. in Lucam. Hier. ibid.

A ut ſcilicet viri miniſterio & ſolatio, & maximè in Aegyptum fugiens, & inde rediens, frueretur. Quarta, ſecundùm gloſſam ad roborationem fidei: ut ſcilicet Mariæ verbis maior fides adhiberetur: innupta enim prægnans mentiri videretur, nec ei ſi ſe uirginem eſſe diceret, crederetur. Quinta, ad participationem ſtatuſ ſinguli, vt videlicet mater Domini haberet aliquid cuiuslibet ſtatus: ſcilicet virginitatis, matrimonij, & viduitatis. Item quinque rationes ſumuntur ex parte aliorum. Prima, ſecundũ Ambroſium ad remotionem excuſationis peccati, ne virginibus impudicis & malè viuentibus uelamen excuſationis præberetur, ex quo mater Domini infamata uideretur. Secunda, ſecundum Origenem ad confirmationem matrimonij contra futuros hæreticos, matrimonium damnare uolentes.

Gloſſa.

Cauſa ex parte aliorum. Ambro. ibid.

B Vel vt per hoc quòd de virgine & deſponſata naſceretur, uterque ſtatus & uirginum & coniugatorum approbaretur, contra hæreticos alteri iſtorum detrahentes. Tertia, ad ſubleuationem opprobrij: ut ſcilicet ab omni gradu fœminarũ tolleretur opprobrium, quod in Eua incurrerant omnes fœminæ, & tam virgines quàm nuptæ, quàm etiã uiduæ à communi opprobrio quod in Eua contraxerant eximerentur in perſona Mariæ. Quarta eſt ad commendationem exempli: ut uidelicet oſtenderet ſacta de ſponſatione antè conuentionem liberum eſſe tran-

C ſire ad meliora uota, ſponſo irrequiſito: ut eſt in religionis ingreſſu, ubi anima deſponſatur Deo, ſicut fuit in beata virgine. Quinta eſt, ſecundum Chryſoſtomum ad declarationem myſterij: quo ſcilicet ipſi Chriſto deſponſatur Eccleſia, quæ uirgo eſt immaculata ſemper & ſine ruga: cuius virginis ſumus filij in fide Ieſu Chriſti, qui ſecundum Leonem Papã quo ſpiritu de virginis vtero naſcitur Chriſtus, hoc de Eccleſiæ vtero naſcitur Chriſtianus. Ideò autem ſecundum Chryſoſtomum: Beata Maria fabro lignario deſponſata fuit, quia Chriſtus Eccleſiæ ſponſus omnium ſalutẽ per lignum crucis operari debebat. Et ſecundum Auguſtinum, Chriſtus

Leo ſerm. 9. de natiuitate Chriſti. Chryſoſt. hom. 1. in Matt. operis imperfecti.

D natus de matre, quæ fabro deſponſata erat, omnem carnalis nobilitatis tumorem extinxit. Hæc fuit præfigurata per uirginem Saram, Raguelis filiam, Thobiæ deſponſatam, quæ ab omni concupiſcentia mũdam ſeruauit animam: Multò magis Maria Ioſeph deſponſata, quæ uirgo in æternum permanſit immaculata. Comparatur etiam uirgo Maria turri fortiſsimæ, quæ dicebatur Baris, quæ (ut in ſcholaſtica hiſtoria dicitur) duobus cuſtodibus defendi poterat ab omnibus uiuentibus. Tam fortiſsima & inuincibilis fuit virgo Maria, cuius cuſtos præcipuus erat Deus æterna ſapientia. Cuius vita etiam comparatur turri Dauid, quæ munita erat mille clipeis, qui de ea dependebant, quia mille uirtutes & mul-

Maria cur fabro nupſerit. Maria prę̃figurata per Saram Raguelis.

Marię ad turrim Barim comparatio.

Maria turri Dauid comparata.

E to plures in Maria apparebant, quibus vita eius munita erat intantum, quòd omnes tentationes & peccata ſuperabat: & non ſolùm hoc à ſe, ſed etiam ab aliis gratiam ſuam infundendo repellebat. Conſidera modò quantæ ante hanc beatam virginem, & etiam quãtę poſt eam mulieres & uirgines fuerint, hæc tamen ſola mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, ut una ex tantis millibus eligatur. Ideò autem præ cæteris electa fuit, quia omnes alias ſanctitate præcelluit. Vnde Anſelmus, Eam ſolam, ſcrutans corda & renes Deus, ex omnibus uirginibus quas capiebat mundus elegit & ſacrauit, ut habitaret in ea corporaliter quam

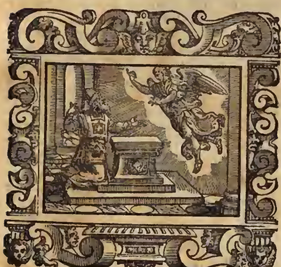
Marię excellentia, gratia & merito.

iampridem plenam uirtutibus fouebat, & circumplectebatur ſpiritualiter. Ipſam autem omnes mulieres ſanctitate præcelluiſſe, puta quòd intelligit, qui animaduertit. Nam aliæ quidem partes gratiarum meruerunt, ipſa autem plena gratia, ab Angelo ſalutatur. Hæc Anſelmus.

ORATIO.

SALVE *virga Ieſſe florida & fructifera, Maria uirgo beatiſſima, de qua vnicus ille & ſingularis flos & fructus prodijt: vnde virtutum ſpiritualium germen erupit: flos ſuauiſſimus, emittens odorem: fructus ſapidiſſimus, immittens dulcorem: flos, cuius bonitas expellit mœſtitiam: fructus, cuius ſatietas plenam dat lętitiam. Benedicta virga de radice Ieſſe. Benedictus & flos, qui de tali radice aſcendit. Benedicta arbor, benedictus & arboris fructus. Tuo ergo flore me recrea. Tuo fructu ab omni miſeria me libera, virgo Maria in æternum benedicta. Amen.*

De conceptione Ioannis præcurſoris. Cap. IIII.

Conceptio & natiuitas diui Ioãnis Baptiſtæ. Lucæ 1.

FVit *autem in diebus illis,* ſcilicet in diebus Herodis regis Iudææ, *ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor ei nomine Elizabeth.* Aaronica, *erantq; ambo iuſti ante Deum,* non ſicut hypocritæ, quoniã fingunt iuſtitiam ante mundum, *incedentes in omnibus mandatis,* quantũ ad obſeruantiam moralium præceptorum, *& iuſtificationibus Domini,* quãtum ad obſeruantiam cerimonialium, *ſine querela,* quantum ad obſeruationem iudicialium, quia pacificè ad proximos ſe habebant, *& non erat illis filius,* propter ſterilitatem, quæ eſt cauſa ſpecialis mulieri: & ſenectutem, quæ eſt cauſa communis viro & mulieri. Ex quo apparet conceptio præcurſoris miraculoſa, quia non fuit tantùm per naturam gratia diuina adiutam. Iſte Herodes de patre Idumæo deſcendens fuit alienigena, & iam ſceptrum ablatum fuit de Iuda, & ideò tempus aduentus Chriſti inſtabat: quia Iacob patriarcha ſpiritu prophetico ſignum aduentus Chriſti prædixerat, quãdo regnũ Iudææ ad alienigenam tranſlatum eſſet, dicẽs: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium.* Et ſciendum hîc quòd cùm Moyſes vnicum inſtituiſſet ſummum ſacerdotem, cui mortuo vnus per ordinem ſuccederet, Dauid volẽs ampliare cul-

Conceptio præcurſoris miraculoſa. Herodes Idumeus. Gen. 49. Sacerdotes multi.

A tũ domus Domini de viginti quatuor familiis, quæ deſcenderant ab Aaron, inſtituit vigintiquatuor ſacerdotes: ſuper quos tamen unus maximus erat & ſummus omnium, qui dicebatur princeps ſacerdotum. Inſtituit etiam vt viciſsim miniſtrantes per hebdomadam à ſabbato vſque in ſabbatum tempore uicis ſuæ ſinguli caſtimoniæ ſtuderent, nec interim in domum propriam intrarent, ſed in domunculis circa templum conſtitutis (quæ Exedræ uocabantur) cubarent. Et ſecundum ſortes dedit cuique vicis ſuæ hebdomadam, & octaua ſors cecidit ſuper Abiam, de quo deſcendit iſte Zacharias. Similiter de tribu Leuitarum vigintiquatuor Leuitæ
B erant, vt ipſi quoq; eodem modo ſortiti, iuxta morem ſacerdotis, octenis diebus miniſtrent, *Zacharias autem cùm in ordine vicis ſuæ ſacerdotio fungeretur,* ſecundum exigentiam ſortis ſuæ octauæ, *exijt* de domo ubi ſe ſacerdotalibus ueſtibus induit, *ut incenſum poneret, ingreſſus in templum domini,* decima die menſis ſeptimi, id eſt, Septembris. *Et interim populus foris orabat,* extra templum, quia non erat licitum populo ingredi templum, ſed tantùm atriũ. Ex his videtur Zacharias fuiſſe ſacerdos ſimplex, nõ ſummus: quia hîc dicitur quòd ingreſſus fuit templum ad ponendum incenſum tantum: hoc autem licitũ erat minoribus ſacerdotibus, ſecũdum quod dicit Apoſtolus: In primo quidẽ tabernaculo quo-
C tidie intrabant ſacerdotes, ſacrificiorum miniſteria conſummantes: quia peracto ſacrificio in altari holocauſtorum, quod erat in atrio, ubi miniſtrabant ſacerdotes minores, ſacerdos qui ibi miniſtrauerat, accipiebat prunas de altari holocauſtorum, & intrans primam partem templi (quæ vocatur ſanctum uel ſancta) concremabat in illa ſuper altare incenſi thymiama, & tunc erat ſacrificium conſummatum: & hoc fiebat omni die. In hoc enim erat conſummatio ſacrificij, quia ſacrificia ueteris Legis non erant accepta, niſi ex fide & deuotione offerentium. Deuotio autem per thurificationem, deſignabatur, & ideò in hoc ſacrificium conſummabatur. In illam verò partem templi, quæ dicebatur
D ſanctum ſanctorum, ſolus ſummus ſacerdos intrabat, cum ſanguine hirci & uituli, immolati pro peccato populi, ut ex illo aſpergeret contra propiciatorium.

Exedræ. Zacharias non fuit Summus ſacerdos. Hebr. 9.

Quòd autem Zacharias intrauerit cum ſanguine tali, non dicitur hîc: ſed ſolùm ad ponendum incenſum. *Vnde Angelus apparuit ei à dextris altaris incenſi,* quod etiam uocatur altare non fuit intra ſancta ſanctorum, ſed in prima parte templi, ad quam ſimplices ſacerdotes poterant ingredi. Sed incẽſum quod ſoli ſummo ſacerdoti licitum erat ponere intra ſanctũ ſanctorum in die expiationis, hoc nõ ponebatur ad offerendum, ſed vt nebula inde conſur-
E gens operiret oraculum, quando pontifex aſpergebat ſanguine vituli & hirci contra oraculum: & nec aliquis hiſtoriographus, deſcribens ſacerdotiũ Iudæorum, mentionem facit de ſummo Zachariæ ſacerdotio. Per Zachariam qui Domini memor interpretatur, bonus prælatus ſignatur, qui in ſuo pectore debet Dei memoriam gerere, pro ſua & ſuorum ſubditorum ſalute. Hic autem templum ingreditur per diligẽtem diuini cultus ſollicitudinem, & offert incenſum per deuotam orationem, & populus orat per eius informationẽ. Triplex verò debet haberi de Deo memoria, ſcilicet potẽtiæ eius, quoad opera creationis: ſapientiæ, quoad opera recreationis,

Zacharias quid interpretetur et ſignificet. Memoria de Deo triplex.

creationis: bonitatis, quoad opera retributionis. Prima, ad patrẽ: ſecũda, ad filiũ: Tertia, ad Spiritũſanctũ referatur. Apparuit autẽ Zachariæ Gabriel Angelus ſtãs à dextris altaris incẽſi: quo uiſo timor irruit ſup eũ, propter altioris & potẽtioris naturæ aſpectũ, ſed bonus à malo diſcernitur, quia malus horrorem continuat: qui ſecundum Bedam nulla melius ratione quàm fide intrepida ſuperatur: bonus autem ſtatim confortat & conſolatur. Vnde Angelus ſtatim eum confortauit, dicens: Ne timeas Zacharia, quaſi diceret: Veni ad cõſolationem tuam, & ideo ſubditur: Quia exaudita eſt deprecatio tua. Orabat enim non pro ſobole, de qua iam non ſperabat, præſertim cùm de ſua ſuæque vxoris ætate diffideret, cousque vt Angelo id promittenti non crederet, ſed pro populi peccatis, & redemptione, & aduentu Meſsiæ: & quia ſalus populi per Chriſtum futura erat, nunciauit ei filium naſciturum qui pœnitentiam & fidem prædicando plebem ſaluatori præpararet. Nomen quoque pueri indicauit, quia Ioannes uocari debuit. Ioannes enim interpretatur, in quo eſt gratia: ipſe verò Chriſtum manifeſtauit, per quem gratia & veritas facta eſt. Vbi Beda: Ioannes interpretatur in quo eſt gratia, vel Domini gratia, quo nomine declaratur primò parentibus eius gratiam, quibus decrepitis filius naſceretur, eſſe donatum. Deinde ipſi Ioanni, qui magnus coram Domino erat futurus, & adhuc in utero matris Spiritusſancti ſit munere ditandus. Poſtremò etiam filijs Iſrael, quos ad Dominum Deum ipſorum erat conuerſurus. Hæc Beda. Patri quoque inde gaudium ſcilicet interius, & exultationem ſcilicet exterius, inſinuauit. Dicitur enim exultatio, quaſi extra ſaltatio, & hoc eſt propriè quando gaudium eſt tantum interius, quòd non poteſt contineri quin appareat exterius. Lætitiam etiã multis alijs in eius natiuitate promiſit: quia in ortu eius non ſolùm pater, ſed & alij multi ſunt gratulati, & nunc etiam videmus impleri, quia dies ſuæ natiuitatis non ſolum feſtiuatur ab omnibus Chriſtianis, ſed etiam à Sarracenis, & quibuſdam alijs. Vnde Beda: Meritò pater gaudet, quòd uel in ſenecta natum, uel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent & alij, quibus inauditum eatenus regni cœleſtis euangelizauit ingreſſum. Vnde & Ambroſius: Solennis lætitia eſt in ortu & generatione iuſtorũ. Sanctus enim nõ ſolùm parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt plurimorum. Vnde admonemur hoc loco ſanctorum generatione lætari. Hæc Ambroſius: Moraliter in quolibet noſtrum poſſumus inuenire Zachariam, & vxorem eius Elizabeth, quæ parit ei filium, cuius nomẽ debet vocari Ioannes, eritq; ſibi gaudiũ & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elizabeth vxor Zachariæ, poteſt intelligi caro copulata ſpiritui ſancto: quia ſicut vir regit & caſtigat vxorem, ita ſpiritus caſtigare & regere debet carnem, ne laſciuiat & incidat in fornicationis reatum. Hęc parit ei filium, quando Spiritus per carnis officium exercet opus viuum: & ſi dat eleemoſynam, ueſtit nudum, paſcit eſurientem, viſitat infirmum, ſepelit mortuum, & cætera huiuſmodi, tunc vxor ipſius ſicut vitis abundat, in lateribus domus ſuæ. Huius filij nomen debet Ioannes, videlicet Dei gratia vocari, quia nemo bonum opus debet ſibi aſcribere, ſed tantùm gratiæ Dei. Eritque ſibi gaudium & exultatio: quia de bono opere gaudebit & exultabit, qui mentem lætificat & ſerenat. Et multi in

Angelorũ diſcretio.
Beda in Luca cap. 1
Ioannes quid interpretetur.
Beda ibid.
Exultatio quid dicitur.
Gaudium in natiuitate ſancti Ioannis.
Beda ibid.
Ambr. in cap. 1. Luc.
Pſal. 127.

A natiuitate eius gaudebunt, omnes uidelicet boni qui proximo ſuo congratulantur in bono. Eſt ergo nobis ſummopere prouidendum, ut qui gaudemus exterius, tripudiantes in corpore, gaudeamus interius exultantes in mente: quia reliquiæ cogitationum diem feſtum agunt Domino. *Non eſt impijs gaudere, dicit dominus*, nec peccatoribus à facie peccatorum. Quocirca purgemus animas noſtras à maculis vitiorum, vt tantæ ſolennitatis gaudium dignè celebrare poſsimus. Magnificentiam etiam pueri coram domino futuram in virtute, ſanctitate & dignitate Angelus prænunciauit. Cuius magnitudo in quatuor conſiſtit, ſecundum quatuor dimenſiones, ſcilicet in altitudine conuerſationis, in profunditate humilitatis, in latitudine charitatis, in longitudine perſeuerantiæ finalis: ſecundum illud Apoſtoli: *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, &c.* Saluatore quoque poſtmodum atteſtante: *Inter natos mulierum maior eo non ſurrexit.* Sed & Angelus multifariam eius magnitudinem ſubſequenter expoſuit, & plura ipſius priuilegia ſeriatim memorauit. Nam vitam eius cum abſtinentia prædixit, ſcilicet quòd vinum & ſiceram, ideſt, poculum quod inebriare poteſt, bibiturus non eſſet, quia non decet vas cœleſti mancipatum gratiæ ſeculi illecebris deſeruire. In quo patenter indicauit Angelus, quia ab omnibus vitijs & mundi illecebris quæ ſtatum mentis C ſolent euertere futurus erat immunis. Prædixit etiam Angelus quòd ſpiritu ſancto ex utero eſſet replendus, ſcilicet quantum ad purgationem originalis peccati, & ad operationem boni meritorij. In quo profectò oſtendit, quia natus in mundum cunctis virtutum fratribus clarificandus eſſet. Prædixit quoque quòd multos filios Iſrael conuerteret ad Dominum, id eſt, ad Chriſtum: quòd & fecit prædicando ipſum, & perhibendo de eo teſtimonium. Prænunciauit inſuper Angelus, quia ante Dominum in ſpiritu, & virtute Heliæ eſſet præceſſurus. Primò, propter ſimilitudinem officij: quia ſicut Helias præcedet aduentum Chriſti ſecundum, ita Ioannes præceſsit primum. D Secundò, propter ſimilitudinem uitæ, quia uterque vixit in magna victus & veſtitus auſteritate. Tertiò, propter ſimilitudinem doctrinæ, quia vterque cõſtanter redarguit vitia, etiam perſonarum magnarum. Ad hoc autem debebat præcedere, ut conuerteret corda patrum in filios, ſcilicet quantum ad ſcripturarum intelligentiam, & incredulos ad prudentiam iſtorum, quoad fidei obedientiam: & pararet Domino plebem perfectam, quoad Euangelij & noui Teſtamenti gratiam ſuſpiciendam, quia neminem ad perfectam adduxerat lex. Et propter hoc dicitur illa lex timoris, quia imperfectorum eſt, timore pœnæ retrahi à malis. E Lex autem Euangelica dicitur lex amoris, quia perfectorum eſt à malis retrahi amore boni. Sicut autem de parentibus ſenibus talis & tantus natus eſt, ſic ſæpè prouectæ ætatis homines & bonis operibus ſteriles, ex dono Spiritusſancti faciunt magnum fructum in Eccleſia Dei, ſicut patet de Auguſtino & Dionyſio, qui prouectæ ætatis vocati fuerunt ad fidem Chriſti. Zacharias autem ſterilitatem vxoris, & vtriuſque ſenectutem conſiderans non credidit, & ob hoc vſque in diem partus obmutuit, ſignificans quòd iam adueniente Chriſto, lex & pro-

Eſa. 57.
Magnitudo Ioannis Baptiſtæ.
Ephe. 3.
Matth. 11
Heliæ ſpiritu vſus Ioannes.
Lex timoris.
Lex Euãgelica dicitur lex amoris.
Zacharias cur obmutuit.

Chryſoſt. apud Bedā in cap. 1. Lucæ.

phetiæ adimpletæ tacerent. Vnde Chryſoſtomus: Et ideò Zacharias ſacerdos Iudæorum obmutuit, quia iam ceſſare & obmuteſcere oportebat ſacrificia eorum, quæ pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim ſolus ſacerdos qui agno proprio immolato, ſacrificium Deo pro peccatis omnium offerret. Per hoc quoque quòd dubitans factus eſt mutus, ſignificatur quòd lingua dubitantis in fide facta eſt muta: quoniam eius oratio non eſt Deo accepta. Per hoc etiam quòd poſt reuelationem ſibi factam obmutuit, innuitur quòd poſt reuelationem, ſiue viſionem, debet homo reticere quaſi mutus, non ſe iactare tanquam elatus.

Vt autem impleti ſunt dies officij eius, abiit in domum ſuam ad quam non licebat reuerti durante officio. Vicis enim ſuæ tempore ſacerdotes caſtimoniæ ſtudebant, ac ſecundum præceptum Domini, vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibebant. Sed ſi legalis ſacerdos tenebatur ad tantam continentiam, & abſtinentiam ac reuerentiam ſanctorum, multò magis ſacerdos Euangelicus, qui tantum conficit ſacramentum. Et quia tota hebdomada qua in templo miniſtrabat ſacerdos ad hoc deputatus, in templo manebat, & non exibat ad propria negocia, intentus ad diuina, ex hoc inoleuit conſuetudo apud aliquos religioſos ſancta & honeſta, ſcilicet quòd ille qui eſt hebdomadarius, per totam hebdomadam manet intra clauſtrum, non exiens ad exteriora intentus ad diuina, quia illo tempore medius eſt & ſequeſter inter conuentum & Deum. Apud quoſdam etiam religioſos abſtinet illa hebdomada à communi colloquio, & apud quoſdam etiam ſeculares canonicos, in communi tunc dormit dormitorio. Poſt hoc Elizabeth cōcepit, ſcilicet octo Kalēdas Octobris, & ſexta feria: & quia ſenex erat, præ verecundia ſe quinque menſibus occultauit, donec Maria conciperet, & fœtus eius exultans cum gaudio prophetaret. Licet enim de conceptu & de ablato opprobrio ſterilitatis gauderet, propter anilem tamen ætatem aliquantulum erubeſcebat, ne in ſenectute videretur libidini vacaſſe. Antiqui enim ubi non erat ſpes de prole, non conueniebant inter ſe. Vbi Bed. Quanta ſanctis cura ſit ne quid turpe de quo erubeſcere debeant admittant, oſtendit Elizabeth, quæ & de ipſis quæ accipere cupiebat donis erubeſcit. Conſidera ergo hîc quomodo Elizabeth etiam de licitis erubeſcebat coram hominibus, & ſtude de illicitis omnibus erubeſcere & abſtinere, non ſolùm coram hominibus, ſed etiam coram Deo & angelis eius. Nam, teſtante Boetio, magna eſt nobis indicta neceſſitas rectè uiuendi & probitatis, qui omnia facimus ante oculos iudicis cuncta cernentis. Vnde Auguſti. Quicquid fecero Deus aſsiſtit, ut pote perpetuus inſpector omnium cogitationum, intentionum, & actionum. Cumque hæc diligenter conſidero, timore pariter & ingenti rubore confundor: quia illum vbique præſentem, & omnia occulta mea videntem intueor: multa enim ſunt in me de quibus corā Deo erubeſco. Et ideò ait Anſel. Ibi pecca, ubi Deū eſſe neſcis. Vnde & quidā alius: Cùm quid turpe facis qđ me ſpectante ruberes: Cur ſpectante Deo, non magis ipſe rubes? Inter proprietates quippe hominis, vna eſt uerecundari in turpi perpetrato. Propter quod inuerecundi dicuntur inemendabiles, quia in aliquo à rationis honore mutati ſunt, pecorinā naturam aſſumentes, & tanquam effrontes inter homines rationales ſe habentes.

Abſtinentia ſacerdotum legalium. Hebdomadarij honeſta conuerſatio unde orta.

Dies conceptus Elizabeth.

Erubeſcentiæ cauſa.

Beda in Luca ca. 1.

Verecūdia.

ORATIO.

SANCTE Ioannes tu eodem Angelo quo Chriſtus denunciante conceptus, & prius ab ipſo Angelo laudatus, quàm à patre genitus. Tu de quo dixit Deus: Inter natos mulierum non ſurrexit maior: ad te Domine tam ſanctum, tam beatum, tam magnum confugio dubius de ſalute mea: quia certus de magna mea culpa, ſed ſperans de maiori tua gratia. Dele ergo apud Deum ſcelera mea, quia maiora ſunt apud eum merita tua. Magna enim ſunt, magne Ioānes, merita tua, vt ſufficere poſſint tibi & mihi, & ſi proſint mihi, nihil minuetur tibi. Suppleat ergo tua abūdantia meam inopiam, vt de te me ditatū & ſaluatum in æternū gaudeā. Amen.

Matth. 11.

De conceptione Saluatoris. Cap. V.

IN menſe autem ſexto à conceptione præcurſoris, poſtquā venit plenitudo illius ſacratiſsimi, & felicifsimi tpis. ſ. principium ſextæ ætatis, quo ſumma trinitas generi humano per incarnationē uerbi prouidere ante tempore ordinauerat: vocans Deus omnipotens Gabrielem archangelum, unū de primis principibus regni ſui, miſit eum in ciuitatem Galilææ, dictam Nazareth, ad uirginem Mariam deſpōſatam Ioſeph uiro de ſuo genere: quia ambo erant de domo Dauid, de familia regali, de tribu & ſtirpe nobili, & præ cæteris religioſa ſicut dicit Bern. Placuit Deo eodē ordine, & eodem modo hominē reconciliare quo nouerat cecidiſſe. Ceciderat autē homo ſecundū Bedā, diabolo deſtinante, ſerpente exequente, dialogo interueniente, muliere conſentiente. Reparatus eſt eodem ordine ecōtrariò, Deo deſtinante, angelo exequente, dialogo interueniēte, & virgine cōſentiente. Verba autē hîc poſita myſterijs ſunt plena, & ideò (ut dicit Bedā) ſolenniter ſunt notanda, tantoq; diligentius cordi inſerenda, quanto manifeſtius apparet, quòd in ipſis tota redemptionis noſtræ ſumma conſiſtit. Libenter enim debemus recordari de principiis noſtræ ſalutis. Notandum ergo quòd numerus ſenarius non uacat à myſterio. Vnde Chriſtus conceptus eſt ſexta ætate, quia per ipſum debebant omnia perfici: numerus ſenarius perfectus eſt. Item ſexta chyliade, id eſt, millenario, qui eſt limes omnium numerorum,

Conceptio Saluatoris noſtri.

Bern. hom. 2. ſuper Miſſus eſt.

Beda hom. de Annūciatione.

Senarius numerus non vacat à myſterio.

torum,& Chriſtus eſt limes & finis omniũ entium. Item ſexto menſe, quia illo menſe factus eſt mundus, qui per ipſum refici debebat, ſicut per ipſum factus fuerat. Item ſexta feria, quia illa die homo eſt creatus, & per ipſum recreari debebat iam perditus: Et ideò ſimiliter eadem ætate, eodem millenario, eodem menſe, & eadem feria paſſus eſt reuolutis xxxiij. annis. Et fortè (ut omnia conuenirent) dici poſſet, quòd etiam ſexta hora cõceptus eſſet, quia ea hora paſſus eſt, ſicut etiam eadẽ hora homo peccauit, ut ſic ſecundum quandam congruentiam eadem hora qua Eua ſeducta fuit per diabolũ, Maria edocta ſit per angelum. *Miſſus eſt igitur angelus Gabriel*, qui Dei fortitudo interpretatur: vt Dei virtutem & Dei ſapientiam carnem ſuſcipere nunciaret, in qua humilis apparens aereas poteſtates debellaret: & ideò meritò de ordine Archãgelorũ eſſe debuit, qa magna nũciauit. Deus autẽ mittẽs Angelũ, fuit tota Trinitas, licet Patri ſpecialiter attribuatur: Pater qdẽ miſit, qa ei icũbebat prouidẽtia de Filio, de ſponſa, & de genitrice: Filius verò miſit, quia vẽturus erat in Virginem: Spiritus ſanctus etiã miſit, quia ipſe ſanctificare & obũbrare habuit ipſam. In ciuitatem Galilęæ, quæ interpretatur trãſmigratio, quia ſcilicet tranſiturus erat de incredulitate Iudæorum ad fidem Gentium. Eſt autem duplex Galilæa, vna eſt Gentium coniuncta Tiris, quam Salomon dedit regi Hiram, & de illa hîc non dicitur: Alia eſt Iudæorum, quæ eſt ſuper mare Galilææ, & de illa hîc intenditur. Cui nomen Nazareth, quod interpretatur flos: Conueniens enim fuit, ut verus flos, id eſt Chriſtus, cõciperetur in flore, id eſt, in Nazareth: & de flore, id eſt, de beata Virgine: & cum floribus, id eſt, tempore florum: & ſic accipiemus florem, de flore, in flore, inter flores. Dicitur autem flos Ieſus, propter ſanctæ conuerſationis pulchritudinem & decorem, propter bonæ opinionis ſuauitatem & odorem, propter paſsionis fructum, & conuerſationis fidelium utilitatem. Iſte flos floruit in conceptione, apparuit in natiuitate, emarcuit in paſsione, ſed refloruit tandem in reſurrectione. Si ergo vis capere iſtum florem, ſequere decorem ſuæ conuerſationis, prædica odorem operationis, & ſic habebis fructum paſsionis. Noluit Dominus ſicut terreni Reges magnam ciuitatem eligere in nuptijs ſuis, quibus ſibi copulauit naturam humanã, ſed Nazareth ciuitatem paruam, propter humilitatis exemplum, ut nos doceret ſemper humilia loca eligere: ſed in ciuitate Hieruſalem magna elegit pati, ut nos doceret opprobria coram multis pro ipſo nõ erubeſcere. Miſſus eſt inquã, ad virginẽ nõ quãlibet, ſed virginẽ mẽte, virginẽ corpore, virginẽ pfeſſione. Voluit autem Chriſtus cõcipi & naſci de Virgine: Primò ſecundum Bernardum, quia congruũ fuit, ut ſi Deus concipi uel naſci debuit, non niſi de Virgine conciperetur uel naſceretur. Item ſi Virgo conceptura uel paritura erat, non niſi Deũ conciperet, uel pareret. Secũda ratio eſt ſecũdũ Damaſcenum, ut qui in cœlis patrẽ habet ſine matre, in terris haberet matrem ſine patre. Tertia ſecundum Auguſtinum, ut ſignaret membra ſua myſtica de virgine Eccleſia ſecundum ſpiritum naſcitura, ideò decuit caput de Virgine naſci. Quarta, ut ſicut primus Adã de terra virgine factus fuerat, ita ſecundus Adam de virgine homo fieret. Quinta, ut ſicut per Euam uirginẽ facta fuit humani generis perditio, ita per Mariam virginem fieret eiuſdem reparatio. *Ad virginem*, inquit, *deſponſatam viro*. Cur autem de deſponſata concipi & naſci voluit, ſuprà de deſponſatione virginis Mariæ dictum eſt: Virum verò nominat (ut dicit Bernardus) non quia maritus, ſed quia homo virtutis & iuſtus erat, & ideò fuit teſtis legitimus. Vnde Ioſeph, id eſt, accreſcens, ſcilicet per augmentum uirtutum dicitur, per quod cõtinuus profectus virtutum innuitur. Et nota quatuor famoſos Ioſeph in Scriptura: Primus fuit filius Iacob, in quo notatur prudentia, quia ſomnia Pharaonis prudenter expoſuit. Secundus Ioſeph, vir Mariæ, in quo notatur temperantia, quia Mariam virginẽ reſignauit. Tertius Ioſeph ab Arimathia, in quo notatur fortitudo, quia audacter introiit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Quartus Ioſeph Iuſtus, in quo notatur iuſtitia, unde & iuſtus eſt nominatus. Tale itaque decebat habere nomen ſponſum Virginis, in quo inueniretur myſterium omnis virtutis. Additur autem de domo Dauid, ad oſtendendum quòd Chriſtus deſcendit de ſemine Dauid, ſicut fuerat per Prophetas prædictum. Licet enim Ioſeph non fuerit pater Saluatoris, tamen virgo Maria de qua Chriſtus carnem aſſumpſit, fuit de eadem tribu cum Ioſeph, ſcilicet, de tribu ipſius Dauid. Meritò autem dicitur nomen virginis Maria: hoc enim venerabile nomen, triplicem habet interpretationem in triplici lingua. Hebraicè interpretatur ſtella maris, uel illuminatrix: Latinè ethimologizatur, mare amarum: Syriacè verò domina nuncupatur. Ipſa fuit maris ſtella in filij Dei natiuitate, tunc enim emiſit radium totum mundum illuminantem: Mare amarum in filij paſsione, quia tunc ipſius animam pertranſiuit gladius: ſed domina in ſua aſſumptione, quando ſuper choros Angelorum eſt exaltata. Item Maria dicta eſt ſtella maris, in peccatorum conductione: quia per mare huius ſeculi eos dirigit ad portum pœnitentiæ, & ad Filium perducendo, in cuius etiam ſignum in natiuitate Chriſti ſtella Magis apparuit, quæ eos ad natum infantem perduxit, unde oculi omnium peccatorum ſint ad ipſam, ſicut oculi omnium nautarum ad ſtellam. Vnde Bernardus, Ne auertas oculos tuos à fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui procellis. O quiſque te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter procellas & tempeſtates fluere, quàm ſuper terram ambulare, reſpice ſtellam, uoca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ undis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis, reſpice ſtellam, uoca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnalis illecebra nauiculam concuſſerit mẽtis, reſpice ſtellam, uoca Mariam. Si criminum immanitate turbatus, uel cõſcientiæ fœditate confuſus baratro deſperationis incipias abſorberi, reſpice ſtellam, uoca Mariam. In periculis, in anguſtijs, in rebus dubijs Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, ne deſeras conuerſationis exemplum. Ipſam ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras, ipſa tenente non corruis, ipſa protegente non metuis, ipſa ducente non fatigaris, ipſa propitia ad portum peruenis: ſic in temetipſo experiri poteris, quàm meritò dictum ſit, nomen virginis Maria, maris ſtella. Hæc Bernardus. Item illuminatrix interpretata eſt, quia ſplendore gratiæ, & exemplis ſuæ ſanctiſsimæ vitæ mundum illuſtrauit. Vndę de ea canit Eccleſia, cuius uita

Trinitas miſit Archangelũ. — *Galilæa tranſmigratio interpretatur* — *Nazareth flos interpretatur. Ieſus flos dicitur.* — *Virgo tota & cur de Virgine naſci voluit.* — *Bernar. de ſerm. 3. de Aduentu.* — *Auguſt. lib. de ſancta Virginitate c. 6.* — *Bern. hor. 2. ſuper Miſſus, ·* — *Ioſeph quid interpretetur* — *Ioſeph quatuor nobiles* — *Maria tripliciter interpretatur* — *Maria ſtella maris.* — *Bern. ibid.* — *Maria illuminatrix interpretata eſt.*

Bern. ſerm. de natiuita. Mariæ.

inclyta cunctas illuſtrat Eccleſias. Hinc ait Bernar. Tolle hoc corpus ſolare, ubi dies? tolle Mariã hanc maris ſtellam, quid niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſsimæ tenebræ relinquuntur? Hæc Bernar. Eſt quippe ſtella maris, huius utique tenebroſi maris, ubi reptilia, quorum nõ eſt numerus. Plures ſtellas habet cœlum: mare unam quæ præ omnibus illis clarior, & melior eſt, micans meritis, illuſtrans exemplis. De hac enim una ortus eſt Sol iuſtitiæ, cuius fulgore illuſtrantur omnia: quam qui ſequitur, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. Cuius ergo fulgoris illam ſtellam eſſe putamus, quæ hunc tantum talemq; Solem peperit mundo? Qui hanc ſtellam ſequitur, deuiare non poterit nec errare.

Maria, mare amarum.

Item eſt mare amarum, in peccatorum conuerſione, quam eis impetrat, ut conuertantur de peccatis ſuis, faciens aquam carnalis delectationis conuerti in vinum compunctionis. Hoc etiam nomen conuenit ei, inquantum mare præſentis ſeculi, in tota vita ſua fuit ſibi amarum & inſipidum, propter deſiderium videndi filium in regno ſuo. Item Latinè deriuatur à mari, inquantum in ipſa eſt confluentia omnium gratiarum, ſicut omnia flumina cõfluunt ad mare.

Maria domina.

Item eſt domina in tentationum ſubuentione, liberans omnes de anguſtijs ſuo tempore. Poteſt quidem & vult ſubuenire, quia regina cœli eſt, & mater miſericordiæ. Hoc etiam nomen, ſcilicet domina, conuenit ei inquantum ipſa domina exiſtit, non tantùm hominum in terra, uerumetiam angelorum in cœlo, & dæmonum in inferno: & ideò in omni tentatione, & maximè contra infeſtationes dæmonum inuocanda eſt Maria:

Maria contra dæmones potens eſt.

quia ſecundum Bernardum, non ſic timent hoſtes viſibiles quamlibet caſtrorum multitudinem, ſicut illæ aereæ poteſtates Mariæ vocabulum, patrocinium & exemplum. Sicut enim puluis ante faciem uenti ſpargitur, & ſicut cera ante faciem ignis liqueſcit, ſic ad inuocationem huius nominis Maria, fugiunt & pereunt. Et iterum, Vbi nomen Mariæ nominatur, ibi dæmonium effugatur, reis venia, medela ægris, puſillis corde robur, afflictis conſolatio, peregrinantibus adiutoriũ datur. Hæc Bernardus. Vel aliter poteſt accipi, ut inquantum mare, amarum gerat typũ actiuorum: inquãtum ſtella, vel illuminatrix, ſeu illuminata, gerat typum contemplatiuorum: ſed inquantum domina, gerit typum prælatorum. *Miſſus eſt igitur Angelus Gabriel ad Mariam,* ut annunciaret ei & diceret, quia Dei filius ſpeciem ſuam concupiſceret, & eam ſibi in matrem elegiſſet: ipſamque moneret & induceret, ut eundem filium lætanter ſuſciperet: quia per eam totius humani generis ſalutem Deus operari decreuiſſet.

Bern. hom. 1. & 2. ſuper Miſſus eſt.

Vnde Bernar. Fœlix Maria cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Vt enim quæ ſanctum ſanctorum conceptura erat, pariter & paritura, ſancta eſſet corpore, accepit donum virginitatis, ut eſſet & mente accepit & humilitatis. His nimirum Virgo regia gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pariter, & corporis decore præfulgida: ſpecie ſua & pulchritudine ſua, in cœleſtibus cognita cœli ciuium in ſe prouocauit aſpectus: vt & regis animum in ſui concupiſcentiam inclinaret, & cœleſtem nuncium ad ſe de ſupernis adduceret.

Gabriel qualiter ad eam iam uenerit.

Et ingreſſus Angelus ad eam quo, puto in ſecretarium cubiculi, ubi illa fortaſſis clauſo ſuper ſe oſtio orabat patrem ſuum in abſcondito. Nec ſuſpicandum eſt, quòd apertum An-

A gelus inuenerit oſtium Virginis, cuius in propoſito erat hominum frequentias fugere, vitare colloquia, ne uel orantis perturbaretur ſilentium, uel cõtinentiæ caſtitas tentaretur. Clauſerat itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum prudentiſsima Virgo, ſed hominibus non Angelis. Hæc Bernardus. Non igitur in plateis Maria erat, non in publico morabatur, intus erat, in penetralibus ſola ſedebat, nec tamẽ ſola tanto virtutum exercitu circumſepta. Vnde Chryſoſt. Inuenit Angelus Mariam, nõ foris vagantem, ſed ſolitariam & contemplationi uacantem: & quia non quæſiuit gratiam apud mundum, inuenit gratiam apud Deum.

Ambr. lib. 2. in Lucã.

Vnde & Ambro. Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli, inuenta eſt do-

B mi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionem abrumperet. Neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas cogitationes habebat: quin etiam tunc ſibi minus ſola uidebatur, cùm ſola eſſet, nam quemadmodum ſola cui tot libri adeſſent, tot Archãgeli, tot Prophetæ: denique Gabriel ubi eam reuiſere ſolebat inuenit.

Hier. epiſt. ad Euſtochium tom. 1. & ad Demetriadem to. 4.

Vnde alibi Hieron. Habebis cellulam quæ te ſolùm capiat, imò non eris ſola, angelica tecum turba uerſabitur, tot ſocij quot ſancti: lege Euangelium, fabulatur tecum Ieſus: Replicabis Apoſtolos uel Prophetas, nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem? Et Bernar. Nunquam minus ſolus ſum, quàm quando ſolus ſum. Credendum autem quòd

C tunc erat tota abſtracta in deuotiſsima oratione, uel in intima contemplatione: conſurgente fortè tunc ſpecialiter ex meditatione ſuper ſalute generis humani, qualiter ſcilicet per Virginem debebat ſaluari. Vnde etiam quidam dicunt, eam tunc actu legiſſe illud Eſa. *Ecce Virgo concipiet &c.*

Eſa. 7.

In hoc igitur actu tam intimæ cõtemplationis, quo erat Deo totaliter coadunata, ingreſſus eſt Angelus ad eam. Rationabile enim videtur, quòd quando corporaliter ſibi uoluit vniri verbum æternum, tunc ipſa ſpiritualiter ſibi fuerit unita, in contemplationis actu. *Ingreſſus itaque Angelus ad Virginem,* in thalamo & conclaui domunculæ ſuæ manentem. Et ei ad ſenſum corporali viſione, & humana ſpe-

D cie apparens ait: *Aue gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.*

Angelus cur viſibilis apparuit Mariæ.

Angelus in hominis forma apparens quaſi exemplo docuit, quia Deum incarnari, & ſpiritum cooperari nunciauit. Quia enim illum nunciauit, qui in ſe inuiſibilis corpus uiſibile voluit ex Virgine ſumere, congruè debuit corporali ſpecie apparere. Formauit autem Angelus ſibi corpus lucidum, quia ſecundum Auguſt. facie rutilans, & ueſte coruſcans Virgini apparuit.

Augu. ſermone 18. de tempore.

Conuenienter verò annunciatur Virgini incarnatio verbi, ut ſcilicet prius ipſum concipiat mente quàm carne. Mutans ergo Angelus nomen Euæ dicit Virgini, *Aue,* indicans eam ab omni uæ liberam.

Maria plena gratia.

Quæ bene gratia plena dicitur, quia alijs ad menſurã gra-

E tia datur: hæc autem ſola, gratiam quam nulla alia meruerat conſequuta eſt, ut gratiæ repleretur authore: Quæ cùm gratia plena ſit, prius etiam quàm concipiat poſt conceptionem quanta Dei abundet gratia, quis cogitare poſsit?

Hier. ſerm. de aſſumptione Mariæ.

Vnde Hieron. Et bene plena, quia cæteris per partes præſtatur gratia, Mariæ uerò ſimul ſe totã infudit gratiæ plenitudo. Verè gratia plena, ꝑ quã largo sãcti ſpiritus ĩbre ſuperfuſa eſt omnis creatura: Quæ cœlis dedit gloriã, terris Deũ, pacẽq; refudit hominibus, fidẽ gẽtibus, finem uitijs, uitæ ordinem, moribus diſciplinam. Dicitur

Dominus cū Maria dicitur. citur quoque ei, *Dominus tecum*: ſcilicet, ſit in utero qui eſt tecum in animo, adimpleat ventrem, qui adimplet mentem. Tecum non tantum per eſſentiam, potētiam & præſentiam, qualiter eſt in omnibus rebus: nec ſolùm per gratiam, eo modo quo eſt in ſanctis hominibus, ſed etiam per carnis aſſumptionem de tuis puriſsimis ſanguinibus. Vbi nota, quòd & ſi tota ſalutatio Angelica ſit Virgini gratiſsima, iſta tamen clauſula, ſcilicet *Dominus tecum* potiſsimè eam delectat: & ideò ſingulari devotione dicenda eſſet, licet enim iam erat cum Virgine, nouum tamen miſi nuncium, quia modo ſingulari voluit eſſe ſecū: hæc etiam ſola præ omnibus mulieribus & ſup oēs mulieres benedicta pdicatur: Omnis enī mulier ſubiacet maledictioni Dei vel Legis. Nā corrupta ſubiacet maledictioni Dei, qui ait, *in dolore paries*. Virgo maledictioni Legis, ī qua erat maledicta ſterilis, ſed Maria utrunque maledictum vitauit: maledictum Dei, quia Virgo permanſit, maledictum Legis quia filium habuit. Vnde ipſa primiceria Virginum dum primò virginitatē ſuam Deo obtulit, maledictum Legis aboleuit: Et meritò benedicta dicitur, per quam mundus à maledictione liberatur. Et notandum quòd ſuper hanc ſalutationem nunquam homo peruenire valebit, nec aliquis excellentius, dulcius, & gratius, B. Virginem ſalutare poterit, quàm hac ſalutatione quam ipſe Deus Pater dictauit, & per Angelum ei deſtinauit. In cuius verbis ſingulis dulciflua implicantur myſteria: Nam Deus Pater ſua omnipotentia eam conformauit, vt eſſet immunis ab omni væ, quod importauit iſtud uerbum, *Aue*. Filius quoque Dei ſua ſapientia ſic eam illuſtrauit, ut eſſet præclarum ſydus quo cœlum & terra illuſtrantur: quod notat hoc nomen Maria, quod ſonat idem quod maris ſtella. Spiritus ſanctus etiam tota ſua diuina dulcedine eam penetrando ſua gratia eam tam gratioſam effecit, ut omnis qui quæſierit per eam gratiam inueniat, quod innuitur in his uerbis, *gratia plena*. In hoc autem uerbo *Dominus tecum*, admonetur illius ineffabilis unionis operatio, quam tota Trinitas in ea perfecit, cùm ſuæ carnis ſubſtantiam diuinæ naturæ in una perſona copulauit, ita ut Deus fieret homo, & homo Deus. Quid in illa hora gaudij & dulcedinis habuerit, nullus unquam hominum ad plenum experiri potuit. Per hanc clauſulam *Benedicta tu in mulieribus*, omnis creatura mirando agnoſcit & teſtatur eam benedictam, & exaltatam ſuper omnem creaturā, tàm cœleſtem quàm terreſtrem. Per *Benedictus fructus ventris tui*, benedicitur & extollitur excellētiſsimus fructus uentris uirginalis, qui omnem creaturam uiuificauit, ſanctificauit, & in ęternū benedixit. Ipſa uerò uirgo Maria ut ſalutationem Angeli audiuit *turbata eſt*, & nihil reſpondit. Non fuit turbata turbatione incredulitatis, ſicut Zacharias, uel alia ratione culpabili: nec de uiſione Angeli, quia angelos uidere ſolita erat, ſed turbata fuit. Primò, ſecūdum Chryſo. propter nouæ apparitionis ſpeciē, quia & ſi conſueta fuit uidere angelum, nunc tamen nouo modo apparuit ei, ſumpta ſpecie corporali, & cum ingenti lumine & ſplendore, ex hoc aliqualiter perterrita fuit. Vnde cantatur, Et expaueſcit Virgo de lumine. Secundò, propter uirginalis pudicitię uerecundiam: quia (ut dicit Ambroſius) trepidare uirginum eſt, & ad omnes uiri ingreſſus pauere, omnes uiri affatus uereri. Tertiò, propter nouæ ſalutationis formam, quam ſermo eius ingerebat. Vnde Ambroſius, Benedictionis nouam formulam mirabitur, quæ nuſquam eſt antè aperta, ſoli Mariæ ſalutatio hæc ſeruabatur. Quartò, propter laudationis excellentiā, qua Angelus in ſuo ſermone eam laudauit: Sāctæ enim mentes humilium, quāto amplius laudibus attolluntur, tanto magis timent. Turbata ergo fuit, ex uerecundia uirtuoſa & honeſta, ſed non perturbata: unde tanquam prudens & cauta, & tota pudoroſa, nihil reſpondit, cogitans intra ſemetipſam de nouitate talis ſalutationis, & dictum examinans: non enim ſic ſalutare Angeli conſueuerant eam, nec unquam tales loquentes audierat: In qua ſalutatione cùm uideret ſe de tribus commendari, non poterat humilis domina non turbari. Cōmēdatur enim quòd eſſet gratia plena, & quòd Dominus eſſet ſecum, & quòd eſſet benedicta ſuper omnes mulieres. At humilis domina, non poterat ſuam cōmēdationem ſine rubore, & turbatione audire, quia uerus humilis de laudibus & honoribus erubeſcere ſolet & dolere. Vnde Bernardus, quòd turbata eſt, fuit uerecundiæ uirginalis: quòd non perturbata fuit, fortitudinis: quòd uerò tacuit & cogitauit, fuit prudentiæ & diſcretionis. Tunc Angelus intuitus Virginem, & uarias eam ſecum uoluere cogitationes facillimè deprehendens, & cauſam ſuæ turbationis cognoſcens, conſolatur pauidam, confortat timentem, ac quaſi notam familiariter ex nomine vocans: ne timere debeat, benignè perſuadet, & iubet dicens: *Ne timeas Maria*, nec de laudibus quas tibi dixi verecunderis, eſt enim veritas in eis. Nec ſolùm es gratia plena, ſed etiam toto generi humano gratiam multiplicem recuperaſti, & reinueniſti apud Deum quam nulla vnquam reperit creatura, quaſi dicat, ſecundum Chryſoſtomum, Qui apud Deum meretur gratiam, non habet quid timeat: *inueniſti, inquit*, quo merito? Certè humilitate, pudicitiæ caſtitate, & conſcientiæ puritate. De primo dicit Chryſoſtomus, qualiter quiſque gratiam reperiret, niſi mediante humilitate: Nā humilibus Deus dat gratiam. De alijs duobus dicit Gregorius, Inuenit gratiā uerè coram Deo, quia ſplendore pudicitiæ propriā exornans animam, gratū ſe Deo habitaculum præparauit: & non ſolùm ce libatum inuiolabilem reliquit, ſed etiam immaculatam conſcientiam cuſtodiuit. Itaque *inueniſti gratiam*, ſcilicet Dei & hominum, pacem mortis deſtructionem, & uitæ reparationem, ut per te Deus mundum redimeret, per te illuminaret, & per te ad uitam reuocaret. Plena ergo iam gratia inuenit gratiam, ſed alijs & ad diſpenſandum. Vnde Auguſt. O Maria, gratiam apud Dominum inueniſti, & hāc per totum mūdum diffundere meruiſti. Vnde notanter dicit inueniſti: non dicit habuiſti, uel acquiſiuiſti, quia res habita uel iuſtè acquiſita vt propria cuſtoditur, ſed inuenta his qui perdiderunt reſtituitur: ſic Maria inuenit gratiā, nō ſibi ſoli retinēdā, ſed tanquā alijs reſtituendā. Qui enim inuenit perditū, tenetur reſtituere: gratiā uerò quā Eua perdidit, Maria inuenit: nō ſolùm pro ſe, ſed & pro nobis, immò etiam propter nos: quia ſi nos peccatores nō fuiſſemus, Deus de ipſa carnem non ſumpſiſſet: & ideo omnes qui peccādo gratiā amiſimus, ſecuri ad thronum gratiæ accedamus, & Mariā inuentricē gratiæ pijs fletibus & deuotis orationibus pulſemus, vt gratiā nobis reddat quā ꝓ nobis & ꝑ nos inuenit. Ipſa eſt .n. ita legalis, iuſta, pia & propitia, quòd nulli

Margin notes: *Mariā potiſſimè delectat illa dictio, Dominus tecum.* — *Gen. 3.* — *Primiceria virginum Maria.* — *Salutatio angelica eſt cæteris excellentior.* — *Maria quid interpretetur.* — *Maria turbata quomodo fuit.* — *Ambroſius lib. 2. in Lucam.* — *Ambroſius ibid.* — *Bern. hom. 3. ſuper Miſſus eſt.* — *Gratiā inuenit Maria.* — *Gratiam nulli denegat Maria.*

Bern. ſerm. de natiuitate Mariæ. li quærenti denegat gratiam. Vnde Bernardus, Omnibus oĩa facta eſt, omnibus ſinũ miſericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi: captiuus redemptionẽ, æger curationẽ, triſtis conſolationẽ, peccator veniam, iuſtus gratiã, Angelus lætitiã, deniq; tota Trinitas gloriam. *Idem ſer. de natiuitate Mariæ.* Et iterum, Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio ſpei meæ. Dico vobis ſi piè à uobis pulſata fuerit, ſi piè fuerit inuocata, compatietur vobis, nõ deerit neceſsitati veſtræ. Siquidem nec facultas deeſſe poterit, nec voluntas, quoniam regina cœlorũ eſt, miſericors eſt, & mater miſericordiæ. *Ibidem.* Et iterum, Altius intuemini, quãto deuotionis affectu à nobis eam voluit honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: vt ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis ab ea nouerimus redundare: nihil enim nos habere voluit Deus, quod per manus Mariæ non tranſiret. Hæc Bern. Inueniſti, inquam, gratiam, totius gratiæ authorẽ conceptura. *Concipere, in utero* Nam *ecce concipies in vtero* ſine peccato & macula, *ac paries filium* ſine dolore, & triſtitia, uirgo permanens in partu, ſicut & in cõceptu. Et bene dicit *concipies in vtero*, iam enim per fidem & deuotionem conceperat eum in corde ſuo: & hoc modo debemus nos eum concipere, ſcilicet per fidem & deuotionem, & parere per ſanctam operationem. *Ieſus.* *Et vocabis nomen eius Ieſum*, id eſt, Saluatorem. Non dicit impones, quia hoc nomen ab æterno fuit à Deo Patre impoſitum, & per Angelum Mariæ & Ioſeph, ac per eos alijs diuulgatum. Hoc etiam nomen impoſitum eſt, ſecundum proprietatem futuram, quia *Ieſus quid interpretetur.* ſalus humani generis futura erat per Ieſum, qui ſalus interpretatur: & ideò ſubditur, *Ipſe enim ſaluum faciet*, non quemcunque, ſed *populum ſuum* ei ſcilicet per fidem adhærentem, & ipſum bonis operibus imitantem, à peccatis eorum. Et per hoc notatur verus eſſe Deus, quia ſolius Dei eſt ſaluare à *Saluum facere.* peccatis, ut ait, Chryſoſt. Populus Chriſti, non tantùm natio Iudæorum eſt, ſed omnes quoque qui ad eum ueniunt, eiuſq; agnitioni donantur. Vtinam & me peccatorem digneris Domine Ieſu annumerare populo tuo, ut ſaluũ me facias à peccatis meis. *Magnus Ieſus.* *Hic erit magnus* non quidem eadem magnitudine qua Ioannes, de quo etiam prædictum fuerat: erit enim magnus coram Domino, ſed dicuntur ſecundum Ambr. quia Ioannes magnus vt homo coram *Ambr. lib. 2. in Lucam.* Domino, hic verò magnus vt Deus & Dei Filius. Dicit autem, hic erit magnus: non quòd ante partũ Virginis non fuerit magnus (ſemper enim fuit magnus Deus) ſed futurus erit magnus homo: quia magnificentiam quam habuit filius Dei æternaliter per naturam, accepturus erat filius Virgins ex tempore per gratiam, & æternaliter habiturus, vt vna ſit perſona homo & Deus. Et bene magnus, quia filius Altiſsimi merebitur appellari. Vnde ſequitur, *Et filius* ſcilicet naturalis *Altiſſimi vocabitur*, id eſt, ip*Deus ſolus altiſſimus.*ſius Dei qui ſolus eſt Altiſsimus. Homo enim altus eſt inter creaturas corporales, ſed Angelus altior, Deus autem altiſsimus. *Et dabit illi Dominus Deus ſedem*, id eſt, regnum Dauid patris eius. Secundum *Bedam in ca. 1. Lucæ.* Bedam, quòd Angelus prius dixit Chriſtum filium Altiſsimi: nunc verò patrem ſuum dixit eſſe Dauid, per hoc euidenter demonſtrat duas naturas in una perſonæ Chriſti: diuinam ſecũdum quam eſt filius Dei, & humanam ſecundum quam eſt filius Dauid. *Sedes Dauid.* Dabit autem ei ſedem Dauid, non typicam, ſed ueram: non temporalem, ſed æternam: non terrenã,

A ſed cœleſtem: quæ idcirco dicitur fuiſſe Dauid, quia hæc in qua Dauid tẽporaliter ſedit, æternæ illius imaginem gerebat. Vnde Beda: Accepit autem ſedem, *Beda ibid.* ſiue regnum Dauid Dominus, vt gentem cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula ſimul & exempla iuſtitiæ præbuit, quamq; modulis hymnorum ſpiritualium ad fidem atq; amorem ſui conditoris accendere ſolebat: hanc ipſe factis, uerbis, donis, & promiſsis, ad regnum cœleſte & immortale uocaret, atque ad ipſam Dei Patris viſionem perduceret. Angelus ergo non loquitur de regno temporali, quia illud negauit Chriſtus coram Pilato dicens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* ne- *Ioan. 18.* B que Chriſtus in hoc mundo exercuit temporale regnum in Iudaico populo, cui tamen debebatur regnum Iudæorum, iure hæreditario: ſed loquitur de regno ſpirituali Eccleſiæ militantis, & cœleſti Eccleſiæ triumphantis, quod figuratum fuit per regnum Dauid temporale, ſicut & cœleſtis Hieruſalem per temporalem. Et ſicut Dauid regnauit in regno temporali, ita & Chriſtus regnabit in ſpirituali & cœleſti, quia regnabit in Eccleſia, hic in via & in patria. Vnde & ſubditur, *Et regnabit in domo Iacob in æternum.* *Domus Iacob.* Hic quoque accipienda eſt domus Iacob, non temporalis ſed æterna, in qua regnet in æternnm. Regnabit ergo in æternum in domo Iacob, id eſt, ſuper omnes electos, de domo enim C Abrahæ & Iſaac aliqui fuerunt reprobati, ſicut Iſmaël & Eſau: ſed in domo Iacob omnes eius filij à ſanctis doctoribus inter electos ſunt computati: quia etſi aliqui peccauerunt, pœnitentiam tamen egerunt. Iacob quippe interpretatur ſupplantator. *Iacob quid.* In illis enim qui ſupplantant, paſsiones inordinatas & vitia, regnat Chriſtus: ſed in illis qui ſpp plantantur, ab eis regnat Diabolus. Regnabit ergo non ſolùm in domo Dauid, id eſt, in tribu Iuda: uerumetiam in domo Iacob, id eſt, in toto populo Iſraël, & in tota Eccleſia, & in omnibus electis, non ſecundum ſucceſsionem carnis, ſed fidei. Per quod intelligitur, quòd in eius regni exercitu omnes illi D enumerantur, quicunque Dauid & Iacob fidem & iuſtitiam imitantur: quia ipſi ſunt ſpiritualis & æterna ſedes Dauid, & domus Iacob, in qua ſedebit & regnabit Dominus Ieſus in æternum: & nunc quidem per gratiam, & in futuro per gloriam. Beati in quibus Ieſus regnabit in æternum, quia & ipſi cum eo regnabunt. *Et regni eius non erit finis*, Chri- *Regnum ſine fine.* ſtus enim non ſolùm inquantum Deus, ſed etiam inquantum homo, regnabit in æternum: non ſolùm ſuper homines, ſed etiam ſuper Angelos. Hoc regnum æternum eſt, & non corrumpetur: hoc imperium non deficiet, & non auferetur, quia regnabit Dominus in æternum, & in ſeculum ſeculi. Vbi Bernardus, O quàm glorioſum eſt regnum il- *Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt.* E lud in quo Reges congregati ſunt, conuenerunt in unum: ad laudandum ſcilicet & glorificandum eũ, qui ſuper omnes eſt Rex regum & Dominus dominantium. De cuius ſplendidiſsima contemplatione fulgebunt iuſti ſicut ſol, in regno Patris eorum. O ſi & mei peccatoribus meminerit Ieſus in beneplacito populi ſui, cùm venerit in regnum ſuum: O ſi me in illa die, quando traditurus eſt regnum Deo Patri, viſitari dignabitur in ſalutari ſuo, ad uidendum ſcilicet in bonitate electorum ſuorum, ad lætandum in lætitia gentis ſuæ, ut laudetur etiam à me cum hæreditate ſua. Veni interim Domine Ieſu, aufer ſcandala de regno tuo, quod eſt anima

mea,

meа, vt regnes qui debes in ea: quia tu es ipſe Rex meus & Deus meus, qui mandas ſalutes Iacob: Hæc Bernardus. Et cùm Angelus retuliſſet tanta, Maria perplexa fuit: quia ſecundum Ambro. neque non credere debuit Angelo, neque tam temerè uſurpare diuina. Vnde de alio certificari volens, de quo multum timebat, ſcilicet ne virginitatem ſuam perderet, de modo conceptionis quærit, dicens: *Quomodo fiet iſtud*, ſcilicet, quòd tu promittis me parere filium, quoniam virum non cognoſco? id eſt, me virum non cognituram in animo uoui, & ex voto propoſui: quia quamuis deſponſata erat, tamen ſe nunquam nupturam, neque virum cognituram certiſsimè ſciebat. Et ita fuit Virgo mente, carne & propoſito. q. d. Rem credo, ſed de modo quæro, cùm ſciat Dominus meus, teſtis conſcientiæ meæ, uotum eſſe ancillæ non cognoſcere virum: qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat iſtud? Vnde Ambro. Non dubitat eſſe faciendum, quod quomodo poſſit fieri inquirit. Legerat Maria, Ecce Virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & ideò id credidit futurum, ſed quomodo fieret ante nõ legerat. Non enim quemadmodum fieret, vel tanto alicui Prophetæ fuerat reuelatum. Tantum enim mandati myſterium non fuit hominis, ſed Angeli ore promendum. Hæc Ambro. Et Angelus, *Fiet inquit*, non modo humano, ſed diuino: non per virum, ſed per operationem Spiritus ſancti qui in te ſuperueniet: ſicut ignis diuinus mentem tuam inflammans, carnemq; tuam Dei filio vniendam perfectiſsima puritate ſanctificans, & ſingulari modo te fęcundabit, & ex eius operatione ſalua tibi virginitate tua concipies. *Spiritus ſanctus* prius in Virginem venerat, in ſua ſanctificatione, eam ab originali peccato purgando: ſed in cõceptione Filij Dei ſuperuenit, id eſt, iterum uenit, maiorem gratiæ plenitudinem conferendo, quæ nõ ſolùm ſanctificauit mentem, ſed etiam uentrem. Superuenit igitur Spiritus ſanctus in Virginẽ, quemadmodum virtus Solis deſcendit ſuper roſam & lilium, dans illis concipiendi virtutem. Et licet iſta ineffabilis conceptio celebrata ſit operatione totius Trinitatis, cùm opera Trinitatis ſint indiuiſa: ſpecialiter tamẽ appropriatur hoc opus Spiritui ſancto propter plures rationes. Prima eſt ſecundum Auguſtinum, propter oſtenſionem gratiæ ſine meritis: vt videlicet per hoc quod dicitur cõceptus de Spiritu ſancto, oſtendatur quòd ſit ex ſola gratia, quam nulla hominum merita præceſſerunt. Gratia autem attribuitur Spiritui ſancto: Vnde gloſ. Spiritus eſt nomẽ omnis gratiæ, quæ à Deo inſpiratur. Secunda eſt ſecundum Ambro. propter virtutem operationis: quia ſcilicet operatione & uirtute Spiritus ſancti cõceptus eſt, cui attribuuntur opera clementiæ & pietatis. Tertia eſt ſecundum Magiſtrum ſententiarum propter oſtenſionem eximiæ charitatis, quæ attribuitur Spiritui ſancto: vt ſcilicet oſtendatur quod verbum Dei caro factum eſt ineffabili charitate, qua Deus ſic dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret. Et virtus altiſsimi Patris, ſcilicet Dei uerbum ſeu Filius, quia ſecundum Apoſtolum, dicitur Dei Patris ſapientia: & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi, id eſt, de te corpus quaſi vmbraculum aſſumet, in quo Deus quaſi hamum ſua cibo ſe abſcondet, quia in beata Virgine ſub umbra carnis latuit uirtus deitatis. Diuinitas obumbrata fuit Virgini per ſuſceptionem humanitatis: vt quod impoſſibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen uiuifici

Ambr. lib. 2. in Lucã. — *Non cognoſco, quomodo accipitur.* — *Ambro. ibidem.* — *Eſa. 7.* — *Spiritus ſanctus qui prius uenit, nũc ſuperuenit.* — *Opera Trinitatis indiuiſa.* — *Auguſt. in Enchirid. cap. 40.* — *Cur ſpiritui ſancto attribuitur incarnationis Filij opus.* — *Magiſter ſenten. lib. 3. cap. 4.* — *Ioan. 3.* — *1. Corin. 1.*

A corporis ferret præſentiam maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſsibilem: ſicut Sol, quando eum uiſu intueri non poſſumus, obumbratur nobis aliquo velamine. Vnde Bernar. Quia Deus ſpiritus eſt, nos verò caro umbra corporis ſui, temperauit ſe nobis, ut obiectu uiuificæ carnis uideamus uerbum in carne, Solem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. Hæc Bernar. Quod autem in præfatione B. Mariæ canitur, quæ & unigenitum tuum Sancti ſpiritus obumbratione concepit: non eſt contrariũ huic quod hîc dicitur, obũbratio fieri per corpus Chriſti applicatum diuino lumini. Cùm enim tam Filius quàm Spiritus ſanctus ſint uirtutes Patris, & corpus Chriſti vtrique virtuti conueniat, Filio tanquam cui

B vnitur, Spiritui ſancto tanquam agenti à quo formatur: patet quòd hęc umbratio tam Filio quàm Spiritui ſancto conuenire poteſt. Et attende quomodo hîc Angelus totam Trinitatem Virgini ædidit. Primum namque Spiritum ſanctum ſub nomine proprio commemorat, deinde Filium nomine virtutis, & conſequenter Patrem nomine Altiſsimi inſinuat. Sic ergo vt notetur tota Trinitas feciſſe incarnationem, appropriat hoc Spiritui ſancto incarnationis cooperationem, cùm dicit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, ſed Filio carnis aſſumptionem, cùm ſubditur, Et virtus Altiſsimi obumbrabit tibi: ſed Patri authoritatem cùm dicit, Altiſsimi. Excel-

C ſum namque incarnationis opus totius Trinitatis fuit, quia ſicut perſonæ, ſic & opera Trinitatis inſeparabilia ſunt & indiuiſa: ita vt quicquid operatur una perſona, operetur & alia, quamuis ſolus Filius fuerit incarnatus, nec Pater, non Spiritus ſanctus, ut per eandem ſapientiam qua Deus mundum condiderat, reparatio fieret: & qui Dei Filius erat in diuinitate, ipſe filius hominis fieret in humanitate, ne Filij nomen ad alium tranſiret, qui non eſſet Filius æterna natiuitate. Et habemus ſimile de tribus induentibus vnum de ſemetipſis, de quibus dici poteſt, quòd omnes ſimul vnicum faciũt opus: & quicquid facit unus, facit alius, non tamen induitur niſi unus. Vnde Auguſt. Ita ſingulorum quæq; in Tri-

D nitate opera Trinitas operatur, vnicuique operanti cooperantibus duobus, conueniente in tribus agendi concordia, non in vno deficiente efficacia peragendi. *Ideò & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Non adoptiuus ſicut alij, ſed naturalis: qui tamen ab æterno fuit Filius, ſed non uocabatur uel manifeſtabatur nomine aliquo niſi in tempore. q. d. quia enim fœcundaris virtute Spiritus ſancti, nõ prolem uiri generabis, ſed Filium Dei: quia non ex libidine concipies, ideò non peccatorem ſed ſanctũ gignes, & per conſequens ſine dolore paries. Vnde Bern. Quid eſt dicere, quoniam non de homine, ſed de Spiritu ſancto concipies? concipies autem vir-

E tutem Altiſsimi, hoc eſt Filium Dei: *ideò & quod naſcetur ex te*, id eſt, ex tua uera natura, *Sanctum uocabitur Filius Dei*, id eſt, non ſolùm qui de ſinu Patris in uterum tuum ueniens obumbrabit tibi, ſed etiam id quod de tua ſubſtantia ſociabit ſibi: ex hoc iam *vocabitur filius Dei*, quemadmodum & is qui à Patre eſt ante ſecula genitus, tuus quoque amodo reputabitur Filius. Sic autem & quod natũ eſt ex ipſo, erit tuus, & quod ex te naſcetur erit eius, vt tamen non ſint duo filij, ſed vnus. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo ſit, iam tamen non cuiuſque ſuus, ſed unus utriuſq; filius erit. Hæc Bernard. Et nota quod dicit Sanctum, abſolutè & ſubſtantiuè abſque determina-

Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt. — *Trinitatis notificatio.* — *Filius ſolus incarnatus fuit.* — *Tres induẽtes unum ex ipſis tribus.* — *Augu. lib. 1. de Trini. capi. 4. & 5.* — *Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt.* — *Sanctum*

terminatione: quia ſi diceret ſancta caro, ſanctus homo, uel aliquod conſimile, parum uideretur dixiſſe, nec expreſſiſſet ſanctitatem eius complete. Poſuit ergo indefinitè Sanctum, quicquid fuit quod Virgo genuit, proculdubiò ac ſingulariter ſanctum fuit. Et ne Virgo de partu in aliquo deſperaret, & ut fidem exemplo Angelus aſtrueret & confirmaret, exemplũ ſterilis anus & pariturę induxit: ſenioriſque fœminæ & ſterilis inopinatā fœcunditatem Virgini nunciauit, ut aſſereret omnia dicentia Deo poſsibilia, quæ ſolito ordine naturæ uidentur contraria. Et qui ſupra naturam conceptum dedit ſterili, daturus non dubitaretur & Virgini: & ut facilius credas, *Ecce, inquit, Eliʒabeth cognata tua,* cùm eſſet ſenex, & uocaretur ſterilis: propter notam iam dudũ eius ſterilitatẽ, iã ſex menſes ſunt quòd concepit filiũ per Dei virtutem. Tamen quia iſtud exemplum non eſt vſquequaque perfectum, quia maius eſt virginem concipere quàm ſterilem: & ideò Angelus inducit rationis efficaciam ex Dei omnipotentia, dicens, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum,* id eſt, omnis res digna verbo, quin implere poſsit omne uerbo ſuo promiſſum: uel verbum, id eſt, quodcunq; opus vel factum, in eius diſpoſitione prouiſum. Nam dicere Dei eſt facere, ſecundum illud Pſal. Ipſe dixit & facta ſunt: quicquid enim contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſsibile, cuiuſmodi eſt virginem parere. Sed quæ implicant contradictionem, vt contradictoria ſimul eſſe vera, ut ea quæ facta ſunt fiant non facta, &c. huiuſmodi talia non ſunt Deo poſsibilia, non propter impoſsibilitatem Dei, ſed propter impoſsibilitatem rei. q. d. per uirtutem & actionem naturæ. nec ſterilis nec virgo poteſt cõcipere. ſed diuina potentia poteſt hoc facere. Secundum Bern. Dicit omne uerbũ, & nõ omne factibile: quia quàm facilè poſſunt homines loqui quid volunt, ſic incomparabiliter faciliùs põt Deus implere quicquid poſſunt illi verbo exprimere. Præterea ſecundum eundem Bernar. Conceptus Elizabeth Virgini nunciatur, ut dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Item quia occultauerat ſe, & iam occultare non poterat, conueniens fuit quòd ante cæteros Virgo hoc ſciret. Item, ut tam præcurſoris, quàm Saluatoris geſta ſciret, quæ ſcriptores docere debebat. Item propter ſanctificationem Baptiſtæ, quem adhuc in utero matris poſitum, Ieſus uoluit ſanctificare. Item ut antiquæ cognatæ obſequium præberet, & ut humilitatem impleret. Maria quippe & Elizabeth cognatæ, ſeu conſobrinæ fuerunt in ſecũdo gradu, quia filiæ duarum ſororum, ſcilicet Annæ & Hyſmeriæ: Fuit etiam Elizabeth de tribu Iuda ſicut & Maria. Intuere hîc & meditare qualiter tota Trinitas eſt ibi præſens, reſponſionem huius ſuæ filiæ ſingularis expectans, & amanter ac delectabiliter eius verecundiam & mores aſpiciens, & verba auſcultans. O qualis eſt domuncula, ubi tales ſunt & talia exercentur: Nam licet ſancta Trinitas ſit vbique, ibi tamen nunc aliquo modo ſingulari eam eſſe meditaris ratione ſingularis operationis. Intuere etiam & meditare, qualiter Angelus cum reuerentia, vultuque placido dominam ſuam diligenter inducit, & verba ſua ſapienter ordinat, ut ſuper hoc opere mirifico uoluntatem Domini ſui perficere ualeat: Et etiã qualiter ipſa ſe habet timoratè & humiliter, facie pudoroſa, quaſi ex de improuiſo ab Angelo uerbis iſtis præuenta. Non extollitur, neque ſe reputat: & cùm audit magnalia de ſe, qualia nunquã alicui dicta fuere, non ſibi, ſed totum aſcribit gratiæ diuinæ. Iam ergo Angelus expleto nunc ambaſiatoris officio, expectat Virginis reſponſum. Vnde Bern. Audiſti Virgo quia concipies, audiſti quia nõ per hominem, ſed per Spiritum ſanctum. Expectat Angelus reſpõſum tuum, tempus eſt enim ut reuertatur ad Deum, qui miſit illum. Expectamus & nos, ò domina, uerbum miſerationis, quos miſerabiliter premit ſentẽtia dãnationis. Ecce tibi precium offertur noſtræ ſalutis, ſtatimque liberamur ſi conſentis: hoc ſupplicat iterum pia Virgo flebilis Adam, cum miſera ſobole exul de paradiſo: hoc Dauid, hoc cæteri flagitant patres tui, qui & ipſi habitant in regione umbræ mortis: hoc totus mundus tuis genibus prouolutus, expectat. O domina reſponde uerbum, quod terra, quod inferi, quod cœli expectant. Reſponde uerbum, & ſuſcipe uerbum: profer tuum, & ſuſcipe diuinum: emitte tranſitorium, & amplectere ſempiternum. Hæc Bernard. Vnde & beatus Auguſtin. exclamat: O beata Maria, ſeculum omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum: te domina mundus ſuæ fidei obſidem fecit, noli morari Virgo, nuncio feſtinanter reſponde verbum, & ſuſcipe filium. Tandem prudentiſsima Virgo auditis Angeli uerbis, conſenſit: & prout dicitur, profunda deuotione genua flexit, ac manibus expanſis, deinde iunctis, & oculis ad cœlum eleuatis, cum ineſtimabili humilitate protulit deſiderantiſsimum uerbum, toto cordis affectu audiendum, dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum.* Ecce prompta obedientia, deuota optatio, fides, conſenſus. Ancilla, inquit, ſum Domini: non meæ, ſed illius poteſtati ſum: *fiat mihi ſecundum uerbum tuum,* id eſt, ſecundum quòd tu mihi nunciaſti. Quæ mater Domini eligitur ſuæ conditionis, & diuinæ dignationis? per omnia memor ancillam ſe nuncupat, & cum magna deuotione promiſſum Angeli impleri optat.

Ad hanc uocem Mariæ exclamat Auguſt. dicens: O felix obedientia: ò inſignis gratia: quæ dum humiliter fidem dedit, cœli in ſe opificem comparauit. Vnde & Anſel. O fides Deo accepta: ò humilitas Deo grata: ò obedientia omni ſacrificio Deo iocundius oblata: ò ſublimis uirgo mater Dei: ò mater humilis ancilla Dei: quid ſublimius eſſe poſsit? Quid humilius ſentire poſſet? Vnde etiam Ambro. Vide humilitatem, uide deuotionem: Ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur: nec redemptiua exaltata promiſsione ſimul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogatiuam tantæ gratiæ uendicauit, quando faceret quod iuberetur. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipſa præferre. Vnde Bernar. Semper ſolet eſſe gratiæ diuinæ familiaris uirtus humilitas: Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Humilitas ergo reſpondetur, vt ſedes gratiæ præparetur. *Ecce, inquit, ancilla Domini.* Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione: magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Hæc Bernar. Beata ergo Virgo quæ ultra omnes homines mundi per annunciationem Angeli attollebatur, & tamen in ſe profundiſsimè humiliabatur: ideò eius humilitas incomparabilis, præ omnibus alijs virtutibus commendatur. Inter omnes enim uirtutes tantum placuit humilitas beatæ uirginis filio Dei, quòd attraxit ipſum de cœlo, ut ex uirgine carnem aſſumeret, quemadmodum ferrum trahitur ab adamante. Vnde

Verbũ non eſt impoſſibile apud Deum. — *Pſal. 32.* — *Bern. hom. 4. ſuper Miſſus.* — *Bern. ibid. Conceptus Eliʒabeth, cur Mariæ nunciatus.* — *Eliʒabeth, cognatio.* — *Expectatio aſſenſus Mariæ. Bern. hom. 4. ſuper Miſſus.* — *Auguſt. ſerm. 17. de tempore.* — *Ecce ancilla Domini, &c.* — *Auguſt. ſerm. 2. de annunciatione.* — *Anſel. hom. in Euangelium Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum.* — *Bern. hom. 4. ſuper Miſſus. Iacob. 4. Humilitas Mariæ.*

Auguſt. ſerm. 11. de tempore.

Vnde Auguſt. O uera humilitas quæ Deum hominibus peperit, uitam mortalibus ædidit, Paradiſum aperuit, & hominum animas liberauit: Facta eſt Mariæ humilitas ſcala cœleſtis, per quam Deus deſcendit ad terras.

Beda hom. de annunciatione.

Decebat enim, ut dicit Beda, quòd ſicut per ſuperbiam Euæ mors in mundum intrauit, ita per humilitatem Mariæ, uitæ introitus panderetur: Tantum autem placuit Chriſto iſta vox Virginis cùm dicit, *Ecce ancilla Domini*: quòd ex hoc magis appellat ſe in Scriptura filium ancillæ, quàm Virginis:

Filius ancillæ Domini.

Ex quò trahitur euidēs argumentū, ꝙ plus placuit Deo Mariæ humilitas q̃ uirginitas. Et licet ſingula verba huius Euangelij ſint plena myſterijs, iſta tamē verba quæ in ſui cōſenſus expreſsione Virgo ponit, præcipuè redolent uirtutes incomparabiles. B Ponit enim ſex verba, quæ redolēt ſex uirtutes eximias in ea.

Sex uerba Virginis, totidē uirtutū ſignificatiua.

Dicit namque *ecce* in quo obedientia prompta: *ancilla*, in quo humilitas perfecta: *Domini*, in quo virginitas immaculata: *fiat*, in quo charitas inflammata: *mihi*, in quo ſpes ſecura: *ſecundum verbum tuum*, in quo fides deuota.

Fides Virginis.

Et verè fides deuota erat in Virgine, quia illud credidit in ſe debere fieri ad uerbum Angeli, quod nunquam à ſeculis fuerat auditū, nunquam repertum, nunquam uiſum, aut ab aliquo cogitatum.

Bernar. lib. ſententiarum.

De hac fide dicit Bernardus, Tria mirabilia fecit Dominus in incarnatione. Coniuncta quidem ſunt adinuicem Deus & homo, mater & uirgo, fides & cor humanum: Et quidem tertia commixtio C eſt inferior alijs duabus, ſed non minus fortis. Mirū enim eſt quomodo cor humanum his duobus fidē accommodauit, quomodo credi potuit quòd Deus homo eſſet, quòd Virgo fuerat quæ peperiſſet. Hæc enim nequeunt commiſceri, ſi non miſceat glutinū Spiritus ſancti: Igitur his uerbis dictis à Virgine, ſtatim in illa hora ſanctiſsima, Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ac Dei filium uirgo glorioſa concepit.

Incarnatio filij Dei.

Vnde ſtatim in his uerbis Mariæ, filius Dei totus intrauit in uterum eius, & ex ea carnem aſſumpſit, & totus in ſinu Patris remanſit. In inſtanti enim fuit totum corpus Chriſti formatum, & anima rationalis creata:

Corporis Chriſti formatio.

ſimul utrumque diuinitati in perſona Filij D coniunctum, ut idem eſſet Deus & homo, ſalua vtriuſque naturæ proprietate. Fuit autem corpus Chriſti formatum ex ſanguine B. Virginis, non ex carne: & fuit in inſtanti ſanguinis ſeparatio, conſolidatio, figuratio, animatio, deificatio: Et in eodem inſtanti, fuit plenus & perfectus homo in anima & carne, ſecundum omnia corporis lineamenta, ſed paruulus ualdè, ita ut membrorum diſtinctio vix poſſet diſcerni uiſu humano.

Incrementum membrorum Chriſti.

Poſtea uerò naturaliter in utero creuit ut alij, licet membrorum diſtinctio, & animæ infuſio dilatata non fuerit ut in alijs. Fuit etiam perfectus Deus ſicut & perfectus homo ſecundum humanam naturam, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens: ſecundum diuinam, ex uerbo E utriuſque in unitate perſonæ coniunctio.

Tria in Chriſto.

Sicut enim in deitate eſt una eſſentia & tres perſonæ, ita in Chriſto è conuerſo eſt una perſona, & tres eſſentiæ: ſcilicet deitas, anima, & caro: hoc eſt, æternum, nouum, & antiquum. Eſt enim deitas æterna, anima noua, quia in aſſumptione creata: caro antiqua, quia ab Adam propagata. Et Chriſtus ſecundum naturam deitatis, eſt generatus: ſecundum animam, creatus: & ſecundum carnē, factus.

Vnio triplex in Chriſto.

Et fuit vnio triplex in Chriſto, ſcilicet deitatis ad animam, & è conuerſo: ac deitatis ad carnem, & è conuerſo: & animæ ad carnē: Duæ priores vnio A nes ſemper manſerunt, tertia ſeparata fuit in morte.

Vnio diuinitatis.

Vnio igitur diuinitatis ad humanam naturam, non eſt in vnitate naturæ, ſed perſonæ: non perſonæ humanæ, ſed diuinæ: non aſſumptæ, ſed aſſumentis: nec perſonæ cuiuſlibet, ſed ſolius verbi. Quia enim impoſsibile eſt quòd natura diuina cōcurrat cum alia, ſicut pars ad tertii conſtructionem: vel quòd ipſa trāſeat in aliam, uel alia in ipſam, ideò diuinitas & humanitas non vniuntur in vnitate naturæ, ſed perſonæ. Et quia diuiua natura in nullo ſuppoſito poteſt ſubſiſtere, præterquam in propria hypoſtaſi: ideò vnio illa nō poteſt eſſe in perſona hominis, ſed Dei. Et propterea Deus in una perſonarum ſuarum, fecit ſeipſum ſuppoſitum humanæ naturæ. Vnde tantùm B una eſt ibi perſonalitas, & unitas perſonalis, ſcilicet ex parte aſſumentis: Et ideò Chriſtus ſecundū quod eſt homo, non eſt perſona.

Chriſtus ut homo, non eſt perſona.

Vnde Hugo, Ex quo hominem Deus aſſumpſit, totum aſſumpſit: carnem ſcilicet & animam, id eſt, hominis naturam: non hominis perſonam, ſed hominē in perſonam. Caro enim illa & anima, antequàm uerbo unirentur in perſoná, non erāt inter ſe unita ad perſonam. Vnio ſiquidem, una fuit ad unum uerbi carnis & animæ; non prius uerbum & caro, nec prius uerbū & anima, nec prius anima & caro, ſed ſimul uerbū & anima & caro. Nec cępit perſona eſſe uerbū, quādo homo eſſe cępit: ſed hominem ſic aſſumpſit, ut perſona eſſe homo inciC peret, nec alia perſona quàm erat illa quæ eum acciperet. Itaque uerbum perſona ſuſcepit hominem: non perſonam, ſed naturam, ut qui ſuſcepit & quod ſuſcepit, una eſſet in Trinitate perſona: ergo Chriſtus perſona ad infernum deſcendit, ſed ſecundum ſolam animam. Et Chriſtus perſona in ſepulchro iacuit, ſed ſecundum ſolam carnem: & Chriſtus perſona ubique fuit, ſed ſecundum ſolam diuinitatē.

Chriſtus perſona, ſecūdum varia diuerſa fecit.

Quid eſt autem quod ſcriptum eſt, quia cùm Chriſtus in ſepulchro iacuiſſet, dicitur totū pro parte poſitū eſt? Fortaſſe cogitas quaſi tria quædam, diuinitatem, animam, carnem, compoſuiſſe Chriſtum: Abſit. Non enim pars Chriſti uerbum, & pars homo: ſed toD tus Chriſtus uerbum, & totus Chriſtus homo. Diuinitas pars non fuit, nec in ipſa pars fuit. In humanitate ſola partes ſunt, anima ſcilicet, & corpus, & ubi alterum illorum eſt, pars hominis eſt. Verum eſt ergo quòd in ſepulchro Chriſtus iacuit, nec tamen ibi totus homo iacuit, quamuis totus homo Chriſtus fuit: Anima enim & caro Dei, uerbo in perſona unita fuit: ideò ubi caro erat, verbum deeſſe non potuit. Hæc Hugo.

Anſelmus de incarnationis beneficio.

De hac verbi incarnatione, ſic dicit Anſelmus: Vidiſti Domine afflictionem populi tui, & tactus dolore charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redemptionis. Et quidem cùm eſſes filius Dei, verus Deus, Deo Patri ſanctoque ſpiritui coæterE nus & conſubſtantialis, lucem habitans inacceſsibilem: portanſq; omnia uerbo uirtutis tuæ, non deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum, altitudinem inclinare tuam, ut noſtram & guſtares & abſorberes miſeriam, noſq; repararés ad gloriam. Parum bone Domine Ieſu fuit charitati tuæ ad cōſummādum opus noſtrę ſalutis, cherubim vel ſeraphim, aut unum ex Angelis deſtinare: ipſe ad nos uenire dignatus ès, per mandatum Patris, cuius nimiam charitatem experti ſumus in te. Veniſti enim, non locum mutando, ſed præſentiam tuam per carnem exhibendo. Deſcendens à regali ſolio ſublimis gloriæ tuæ, in humilem & abiectam ancillam in oculis ſuis

puellam,

puellam, primò uirginalis continentiæ uoto ſigillatam. In cuius ſacroſancto utero, ſola ſancti Spiritus uirtus inenarrabilis,& concipi te fecit,& naſci in vera humanitatis natura: ita ut nec maieſtatem diuinitatis in te, nec integritatem uirginitatis in ſe, uiolaret natiuitatis occaſio. Idem ad ſororem ſuam: Primùm cùm beata Maria ingreſſa cubiculũ,libros quibus Virginis partus & Chriſti prophetatur aduentus, euolue. Ibi aduentum Angeli præſtolare,ut uideas intrantem,audias ſalutantem: & ſic repleta ſtupore & extaſi dulciſsimam Mariam dominam tuam, cum Angelo ſalutante ſalutes,clamans & dicẽs, *Aue Maria*, &c. Hoc crebrius repetens, quæ ſit hæc gratiæ plenitudo, de qua totus mundus mutuauit gratiam, quando uerbum caro factum eſt. Contemplare & admirare Dominum, qui terram implet, & cœlum intra vnius puellæ uiſcera claudit, quam Pater ſanctificauit, Filius fœcundauit, Spiritus ſanctus obumbrauit. O dulcis domina, quanta inebriabaris dulcedine, quo amoris igne ſuccendebaris, cùm ſentires in mente & in uentre tantæ maieſtatis præſentiam: cùm de tua carne carnem aſſumeret, & membra quibus corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitaret,de tuis ſanctis membris aptaret. Hæc Anſelmus. O ſi ualeres utique ſentire, quale quantumque fuerit illud è cœlo immiſſum incendium, collatum refrigerium,infuſum ſolatiũ:quanta ſublimatio Virginis matris, quanta nobilitatio humani generis, quanta condeſcentio maieſtatis. Si Virginem canentem cum iubilo poſſes audire, æſtimo ꝙ illa pariter pro tanto beneficio inciperes iubilare, & non ceſſares Deo gratias decantare. Vt ergo ipſi Virgini tantum gaudium renouare, & ad mentem reuocare ualeas, crebrò eam cum dulci uerſu angelico ſalutare, & deuotæ ſalutationis oſcula, ſaltem pedibus eius infigere non negligas, dicens: *Aue Maria*. Vnde Bern. Eſt tibi,uirgo Maria quaſi oſculum, audire hunc uerſum angelicũ *Aue*. Totiens enim beatiſsima oſcularis,quotiens per Aue deuotè ſalutaris. Ergo fratres chariſsimi, ad imaginem eius accedite, genua flectite,oſcula ei imprimite,aue Maria dicite. Et iterum, Cœli reſpondent, Angeli iubilant,mundus exultat, dæmones cõtremiſcunt, cùm dico *Aue Maria*. Hæc Bern. Moraliter tanguntur hic ſex cõditiones,quas debet habere quælibet anima ſancta,Chriſtũ ſpiritualiter cõceptura. Debet.n.primò habitare ĩ quadã ſeparatione & alienatione oĩs creatæ delectationis,ut ſic habitet in Galilæa,qđ interpretatur trãſmigratio. Illa.n.anima perfectè habitat in tranſmigratione, quæ tranſmeauit omnem creatam delectationem:ita quòd nulla re creata amplius delectatur,niſi inquantum in ea relucet imago & perfectio Creatoris,quòd non ſolùm nullam rem diligit contra Deũ, ſed nec vllam diligat,niſi inquantum in ea Deus relucet:vel imago Dei vt proximum,vel inquantum poteſt eſſe accommoda vltimatè ſaluti, ſicut alia res. Secundò debet talis anima habitare in quadam floritione deiformis operationis,ſcilicet vt inhabitet in Nazareth, quod interpretatur flos, virgultum, ſanctitas,vel conſecratio: vt ſcilicet floreat, vel in flore habitet ex candore innocentiæ: ſit virgultum, dulcore diuinæ influentiæ: ſanctitas, feruore diuinæ charitatis:& inhabitet in quadam conſecratione, ſplendore veritatis. Tertiò, talis anima debet eſſe virgo, ut ab omni motu, nõ ſolùm ſenſuum, ſed etiam omni animæ virium ſit reſtricta,ita ut nihil in ea corruptionis ualeat ſubintrare:nec per vias ſenſuum intret aliquid

Maria concipientis animus.

Maria frequenter angelica ſalutatione ſalutanda.

Cõditiones Chriſtum concipere volentis.

Virgo perfecta.

A quod moueat ad carnalitatem: nec per uias uirium intellectiuarum ueniat aliquid quod tendat in curioſitatem. Et ſecundum Auguſt. quæcunque anima talis fuerit, uirgo cenſetur. Quartò, talis anima debet eſſe deſponſata, ut fidem & amorem ad unicum bonum reſtrinxerit, quod eſt Deus, ne in incerto vagetur, nunc iſtud nunc illud amans. Et ſignanter dicitur quod debet eſſe deſponſata Ioſeph, quod interpretatur augmentum uel appoſitio:ut in fide & amore apponens, ſemperque proficiens augmentetur, quia in talibus non proficere, eſt quodammodo deficere. Et ſignanter additur quod debet eſſe deſponſata Ioſeph, quod interpretatur augmentum uel appoſitio: ut in fide & amore apponens, ſemperque proficiens augmentetur, quia in talibus non proficere,eſt qudammodo deficere. Et ſignanter additur de Domo Dauid,quod interpretatur manu fortis:quia per greſſus ſpirituales, per fortes conatus & operationes, in ſpirituali exercitio augmentatur. Quintò deſcribitur hæc anima vt tota illuminata, quia nomen eius eſt Maria, quod interpretatur illuminata: ſcilicet vt ſignatum ſit ſuper eam vultus Domini, & habeat lætitiam ſpiritualem in corde ſuo. Sextò deſcribitur, ut à Deo confortata per donum fortitudinis Spiritus ſancti:quia ingreditur ad eam angelus Gabriel, quod interpretatur fortitudo Dei,& per cã fit annunciatio: ſcilicet quando anima cõtemplatiua fortificata à Deo, per ſpẽ eleuatur, ut appetat gratiæ plenitudinem Domini præſentiam,& quandam ſingularitatem benedictionis inter omnes creaturas.

Ioſeph.

Dauid.

Maria, illuminata interpretatur.

Gabriel.

Specialiter autem circa tertiam conditionem eſt ſciendum, quòd myſticè per hoc quod Chriſtus cõceptus & formatus fuit in vtero uirginali per operationem Spiritus ſancti, ſignificatur quod ſpiritualiter concipitur & formatur in mente pura, eiuſdẽ Spiritus ſancti operatione. Oportet enim mentem æterni uerbi conceptiuam eſſe uirgineam, id eſt, non ſolùm à uitijs, ſed etiam à ſpeciebus creatarum rerũ, & ab huiuſmodi ſpecierũ delectatione & corruptione, immunem eſſe & abſtractam. Cùm enim omnis creatura uanitati ſit ſubiecta, omnis ſpecies à re creata abſtracta, uanitati eſt coniuncta: ac per hoc mentem ad altiora tendentem, abducit quodammodo & corrumpit. Ad hanc autem mentis abſtractionem, hortatur Dionyſius Timotheum, dicens: Tu autem amice Timothee forti contritione, ſenſus dereliqne,& intellectuales operationes, & omnia ſenſibilia & intellectibilia, & ad eius unitionem propera, qui eſt ſuper omnem ſubſtantiam & cognitionẽ. Hæc Dionyſius. Et in hac abſtractione perficitur illa beatitudo, de qua dicitur: *Beati mundo corde*, intelligendo mũdum cor, illud quod eſt ab omni extranea ſpecie emundatum. Tales autem Deum uidebunt, & hic per internam contemplationem, & in patria per æternam fruitionem. Et tales uirgineæ mentes ſequuntur agnum totius puritatis, quocunque ierit, uirgines enim ſunt. De tali mente & anima, ſic ſic dicit Bernar. Anima quæ ſemel à Domino didicit intrare ad ſemetipſam,& in intimis ſuis Dei præſentiam ſuſpirare,& quærere faciem eius ſemper: talis inquam anima, neſcio an uel ipſam gehennam ad tempus experiri, horribilius penaliuſue ducat, quàm poſt ſpiritualis huius ſtudij guſtatam ſemel ſuauitatem exire denuò ad illecebras, uel potius moleſtias carnis, ſenſuumque inexplebilem repetere curioſitatem. Dico ergo uobis, nihil eſt quòd intantum formidet, quiſquis hoc beneficium ſemel accepit, ꝙ ne

Mens uirginalis.

Matth. 5.

Apoc. 14.

Ber. ſerm. 35. in Cantica.

ne

ne gratia derelictus neceſſariè habeat denuò egredi ad carnis conſolationes, imò deſolationes, rurſumque carnaliũ ſenſuum ſuſtinere tumultus. Hæc Bernar. In Nazareth autem ubi annunciatio facta eſt, ſunt duæ Eccleſiæ: Vna ubi erat domus in qua Angelus ad Mariam uenit, & annũciationem fecit, in qua eſt altare Mariæ, in loco ubi orabat quãdo Angelus eam ſalutabat, & altare Gabrielis, ubi annunciationem faciẽdo ſtetit. Altera, ubi domus fuerat, in qua Dominus nutritus eſt, cùm infans erat.

Nazaret duas eccleſias habet.

Fuit autem conceptio dominica in rubo ardenti præfigurata. Rubus enim ſuſtinuit ignem, & non perdidit uiriditatem: Maria concepit filium, & non amiſit uirginitatem. Dominus habitauit in rubo ardente, & ipſe habitauit in Mariæ grauidato uentre. Deſcendit in rubum propter Iudæorum liberationem ut eos educeret de Aegypto, deſcendit in Mariam propter noſtrã redemptionem, ut nos eriperet de inferno.

Conceptionis Dominicæ figura in rubo.

Cùm autem Dominus incarnari uoluit, Mariam ſolam præ omnibus mulieribus elegit. Et hoc fuit præfiguratum in uellere Gedeonis, quod ſolùm cœleſtem rorem capiebat, & tota terra circũiacens ſicca remanebat: Sic Maria ſola diuino rore replebatur, & in mundo nulla alia digna inueniebatur. Repletio uelleris, ſignum erat liberationis filiorum Iſrael ab hoſtibus ſuis: conceptio Mariæ, ſignum erat noſtræ redemptionis. Vellus Gedeonis eſt uirgo Maria, de quo uellere Ieſus Chriſtus fecit ſibi tunicam: uellus ſuſcepit rorem ſine lanæ læſione, Maria concepit filium ſine carnis corruptione. Gedeon expreſſit rorem, & concham ex eo repleuit: Maria enixa eſt filium, qui totum mundum rore gratiæ repleuit.

Vellus Gedeonis.

Hæc autem conceptio facta eſt per annũciationem Gabrielis, quod figuratum eſt in ſeruo Abrahæ, & Rebecca filia Batuelis. Abrahã miſit ſeruum, ut de uirgine filio ſuo in ſpõſam prouideret: Rebecca autem nuncio potum præbebat, & ideò eam filio domini ſui in ſpõſam eligebat: Sic Pater cœleſtis miſit Angelum ſuũ, ut Filio ſuo quæreret uirginem in matrem, qui uirginem decentiſſimam, ſcilicet Mariam, inuenit: quæ ſibi potum, id eſt, nunciationi ſuæ conſenſum dedit. Rebecca nõ ſolùm nuncium, ſed etiã camelos eius potauit: Maria tam angelis, quàm hominibus fontem uitæ propinauit.

Rebecca. Gen. 24.

Gabriel itaque peracto legationis ſuæ officio, reuerenter ſe inclinans, & dominæ ſuæ ualefaciens, diſceſſit ab ea & diſparuit: gaudẽs utiq; & exultans, quia reſponſionem Deo acceptabilem relaturus erat. Iam enim uenerat ſpõſus, & ideò receſſit paranymphus, dimittens ſponſam in ſanctiſſimo ſponſæ cubiculo, matrimonio cõſummato. Diſceſſit quidem ab ea Angelus, ſed remanſit cum ea rex Angelorum & Dei filius: diſceſſit ab ea quãtum ad apparentiam, ſed remanſerunt cum ea multi propter reuerentiam, quam & ſibi propter dignitatem mentis, & ſuo Regi exhibebant. Recedens ergo peracto nuncio, & ad patriam rediens, hocque narrans, fecit ibi nouum feſtum & nouum gaudiũ, & exultationem magnam nimis.

Angeli receſſus à Virgine.

Conſiderare ergo debes quanta eſt hodierna ſolennitas, & iubilare in corde tuo, & agere dies lætitiæ: Inaudita eſt enim tunc uſque à ſeculis, nec unquam fuerat ſolennitas talis. Hodie nãque eſt ſolennitas Dei Patris, qui filio ſuo in deſponſatione humanæ naturæ nuptias fecit, quam hodie ſibi filius inſeparabiliter uniuit. Hodie eſt ſolennitas glorioſæ dominæ noſtræ: hodie eſt ſolennitas nuptiarum filij Dei in utero, ſed

Solennitas incarnationis Dominicæ.

A poſtea erit ex utero. Hodie eſt ſolennitas Spiritus ſancti, propter hoc mirificum opus quod attribuitur ei, & quia hodie incepit oſtendere benignitatẽ ſingularem humano generi. Hodie eſt ſolẽnitas glorioſæ dominæ noſtræ, quæ à Patre in filiam, à Filio in matrem, à Spiritu ſancto in ſponſam eſt recognita & aſſumpta. Hodie eſt ſolennitas totius cœleſtis curiæ, quia inchoatur eius reparatio: hodie multo magis eſt ſolennitas humanæ naturæ, quia eius ſalus incipit & redemptio, & totius mundi reconciliatio, & quia ipſa hodie eſt ſublimata atque deificata. Nuſquam enim Dei filius angelos apprehendit, hoc eſt, non in unam ſibi perſonam aſſumpſit, ſed ſemen Abrahæ. *Hebr. 2.*

B Hodie nouam obedientiam ſuſcepit filius à Patre, de noſtra peragenda ſalute: hodiè à ſummo cœlo egrediens, exultauit ut gigas ad currẽdam uiam noſtræ ſalutis, *Pſal. 18.* & ſe recluſit in clauſtro uteri virginalis. Hodie factus eſt quaſi unus ex nobis, & frater noſter, & cœpit peregrinari nobiſcũ: hodie de cœlo lux uera deſcendit, ad fugandas noſtras tenebras, & tollendas. Hodie panis uiuus qui dat uitam mundo, in utero virginali eſt cõfectus, ſed in cruce quaſi in clibano decoctus: hodie enim uerbum caro factum eſt, ut habitaret in nobis: *Ioan. 1.* unde uocatur Emanuel, quod dicitur nobiſcũ Deus, id eſt, Deus & homo. Hodie impleta ſunt præambula figurarum, documenta Scripturarum, ac deſideria

C Prophetarum, propter quod etiã aduẽtus Chriſti plenitudo temporis dicitur: Clamabãt enim deſiderio inenarrabili, & hodiernum diem uehementiſſimè expectabãt. Hodie eſt principium & fundamentum omnium ſolennitatum, & totius boni noſtri initium: Nam uſque nunc indignatus erat Dominus contra genus humanum, propter tranſgreſſionem primorum parentum, ſed amodò uidens filium hominẽ factum, non ulterius iraſcẽtur in æternum. Vides quàm admirabile opus & ſolẽniſſimũ feſtum ſit illud totum delectabile, & totum iocundum: totum deſiderabile, & omni ueneratione digniſſimum: cum omni deuotione ſuſcipiendum, in

D iubilatione ac lætitia & exultatione ducendum. In his ergo meditare, in his delectare & iocũdaberis, & fortè oſtendet tibi dominus ampliora ſi uigilaueris.

ORATIO.

O Ieſu fili Dei uiui, qui ex uoluntate patris, cooperante Spiritu ſancto, de ſinu eiuſdem patris, uelut quidam fluuius de loco uoluptatis egrediens, & per humilia declinans conuallium, humilitatem ancillæ tuæ reſpiciens, in uterum virginis deſcendiſti, ubi conceptus ineffabiliter carnem aſſumpſiſti: deſcendat Ieſu miſericors gratia tua auidè, per merita matris & uirginis, ſuper me ſeruum tuum

E *indigniſſimum: per quam teipſum deſiderem, & amore intus concipiam, & per eandem gratiam operantem in me, fructus bonorum operum ſalutares proferam. Amen.*

De Natiuitate & Circunciſione præcurſoris Domini. Correſpondet Euangelio, Exurgens Maria abit in montana. Cap. VI.

POST hæc recogitans Maria de uerbis Angeli, quæ de conſobrina ſua Elizabeth dixerat: cœpit uiſitare ad congratulandum & ſeruiendum eidem volebat. Ieſus enim, qui in utero illius erat, Ioannem adhuc in utero matris poſitum, ſanctificare feſtinabat. *Exurgens* ergo de loco in quo erat, & à quiete contemplationis in qua prius ſederat, & ab oratione, quæ omnibus operibus ſuis erat præuia: iuit, de licentia Ioſeph, à Nazareth, *& abijt* uerſus Auſtrum *in montana*, quia Iudæa in montanis, id eſt, in altiori loco & ad Auſtrum eſt, reſpectu Galileæ, à qua receſſerat Maria. Et nihilominus domus Zachariæ, in loco montuoſo, ubi montana Iudææ ſunt, erat ſita: & uia ad eam petroſa, & mõtuoſa. Iuit uerò *cum feſtinatione*, quia diu in publico nolebat apparere: vt oſtenderet, quòd virgo non debet morari in publico, nec ibi contrahere colloquia cum aliquo. Et uenit in Hieruſalem ciuitatem Iudæ: quod hoc loco nomen eſt non tribus, ſed regni, ſcilicet Iudæ. Hieruſalem enim in tribu Beniamin erat: per quam uidetur tranſiſſe ad oppidum, in quo dicitur tũc habitaſſe Zacharias, & natus Ioannes, quarto miliario ultra Hieruſalem, ferè contra Occidentem, ſed aliquantulum ad Meridiẽ: Maria cõcepto uerbo æterno iuit, ad uiſitandum Elizabeth. Et ſecũdũ Ambr. hoc fecit non quaſi incredula de oraculo, ſ. per Angelũ dicto: nec quaſi incerta de nuncio, ſ. ſibi miſſo: nec quaſi dubitans de exẽplo, ſcilicet de Elizabeth ſibi dato: ſed quaſi læta pro uoto, ſcilicet animi ſui: religioſa pro officio, ſcilicet obſequẽdi: feſtina præ gaudio, ſcilicet inde concepto. Conſpice igitur quo modo uadit regina cœli & terræ: non eques, ſed pedes, cum aliquibus de virginibus, quas ſecũ domi habebat, per tam longam & aſperam uiam, ut illa erat. Sunt enim de Nazareth uſq; ad Hieruſalem, triginta quatuor miliaria: & deinde ad oppidũ Zachariæ quatuor uel circa, quorũ duo faciunt unam leucam. Vadunt autem cum ea uerecundia, humilitas, & paupertas, omniumq; uirtutum honeſtas. Eſt & ẽt ſecum ipſe dominus uirtutum, magnam & honorabilem habet comitiuam, ſed non huius ſeculi uanã & pompoſam. Nec erat à conceptu filij grauata, ut communiter contingit alijs mulieribus: non enim

Luca 1.

Maria cur Elizabeth uiſitauit. Ambro. lib. 2. in Lucã cap. de habitu Mariæ in montana.

Diſtantia Nazareth à Hieruſalem.

Grauedinẽ non ſenſit Maria.

A fuit Dominus Ieſus matri ſuæ oneroſus. O q̃ felix fuiſſet, qui in illo itinere Mariam obuiam habuiſſet & uocẽ ſalutationis ab ea recepiſſet. *Et intrauit Maria in domum Zachariæ & Elizabeth* cognatæ ſuę. Domum religioſam uiſitat, ſuæq; humilitatis & manſuetudinis ſigna manifeſtat: & prior *ſalutauit*, id eſt ſalutem optauit *Elizabeth*, quaſi congratulans ei, de dono quod eã accepiſſe didicerat. Prior ipſa virgo profert ſalutationẽ, propter duo. Primò, cauſa humilitatis: quia humilior. Secundò, cauſa pietatis: q̃a ſuperior. Prima ratio reſpicit morem illarum regionum, ubi inferiores ſolẽt ſalutare prius ſuperiores, quaſi reuerentiæ exhibitione. Sed ſecunda reſpicit morẽ illarum regionũ, ubi ſalutatio profertur à maioribus: in ſignum ꝙ omnis benedictio deſurſum

Maria cur prior ſalutauit Elizabeth.

B eſt. Nota moraliter ꝙ ſex dicũtur hîc de beata virgine, quæ & nos imitatione eius ẽt debemus facere. Primò, ꝙ exurrexit: ſurgamus & nos à torpore accidiæ, & à deſiderijs terrenis nos elongemus, in q̃bus morando dormimus. Secundò, abijt in montana: aſcendemus & nos in montana, tendendo in altiorem uitam, & appetendo cœleſtia, & appropinquando ad ea. Tertiò, feſtinauit: feſtinemus & nos ad bona opera accelerando: & quicquid poſſumus, inſtanter operando. Quia ut dicit Chryſoſtomus, nihil ita eſt quod uitã noſtrã ualeat euertere: ut operum actionem bonorũ diſſimulare, ſem

Moralia ſex.

C perq; differre: ſæpe enim iſtud omnibus nos bonis fecit excidere. Vnde dixit quidam, ꝙ bonum opus nunquã differendũ eſt: ne fortè aliquo caſu ſuperueniente, impediatur. Malũ uerò urgẽs, ſemper differri debet, ſi fortè aliq̃s caſus ſuperueniẽs impediat. Quartò, uenit in ciuitatẽ Iuda. Ingrediamur & nos in ciuitatem Iudę, id eſt, confeſsionis & laudis diuinæ, ſcilicet in eccleſiã, ad laudandum & obſequendum ibi. Et in ciuitatem cõtemplatiuã cœleſtẽ Hieruſalẽ, ad confitendũ nomini Domini: Iudas enim confitens interpretatur. Quintò, intrauit in domũ Zachariæ. Intremus & nos in domũ Zacharię nõ ſequẽtes cogitationes uanas, ſed magis memores mãdatorum Domini ad faciendũ ea; Zacharias enim

Dilatio boni operis nocet.

Iudas quid interpretatur.

D memorans Dñi interpretatur. Sextò, ſalutauit Elizabeth. Salutemus & nos Elizabeth, creaturas faſtidiẽdo: & in ſolo Deo ſaturitatẽ noſtri deſiderij ſtatuẽdo, qui ſolus replet in bonis deſiderium noſtrũ: Elizabeth enim, Dei mei ſaturitas interpretatur. Et inſuper gratiam perceptã cõmunicemus proximo, ſicut Maria fecit Elizabeth & puero. Quàm citò autem uirgo ſalutauit Elizabeth, repletus eſt Ioannes ſpiritu ſancto in utero: ꝓut fuerat repromiſſum ab Angelo. Et ſentiens Dñi præſentiã, præ gaudio ĩ matris utero exultãdo & ſaltando tripudiat: ac quoſdã geſtus ad ſimilitudinẽ exultantis, repræſentauit: & quę lingua & uoce nõ potuit, animo exultãte & ẽt

Elizabeth quid interpretatur.

Ioãnes Baptiſta repletur Spiritu ſãcto.

E motu ſalutauit. Mouebatur in utero, quaſi geſtiens ſalutare, & Dño ſuo aſſurgere, ac quaſi egredi uellet ex utero, & ei occurrere. Et tũc primò, præcurſorẽ ſuũ Ieſus ꝓphetã fecit: q in utero exiliẽs, eius aduentũ euãgelizauit, & præcurſionis ſuæ officiũ inchoauit, quaſi etiã intra matris uiſcera, iam clamaret: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Vnde Chryſoſtomus. Chriſtus ideò fecit Mariam ſalutare Elizabeth; ut ſermo procedens ex utero matris, ubi habitabat Dominus, & per aures Elizabeth ingreſſus, deſcenderet ad Ioannem, & illic eum ungeret in prophetam. Nam ſtatim, ut uox ſalutationis conuenit ad aures eius exultans

Chryſoſto. hom. 17. operis imperfecti.

Ioan. 1.

puer

Chryſoſt. apud Euſebium Emiſſenum feria 6. aduentus.

puer prophetauit, non voce, ſed motu. Vnde Chryſoſtomus: Dic infans, dic prophetarum omnium maxime: qui dignè ſatis pluſquàm propheta vocaberis: unde tibi hæc exultatio? Nondum natus es, & iam prophetas Domini aduentum agnoſcis, quem quia voce ſalutare non potes, exultando agis quod potes. Quàm lætus ei occurreres, ſi iam natus eum uideres: cuius agnito aduentu, exultando obuiam ire conaris. Deinde repleta eſt etiam mater Spiritu ſancto, per filium & meritis filij. Non prius repleta eſt mater quàm filius, ſed filius repletus, replet & matrem.

Ioânes Baptiſta repletur prius quàm mater.

Ex plenitudine enim gratiæ, qua Chriſtus ſe receperat, in Maria effudit per ſalutationem virginis, gratiam ſanctificationis in Ioannem, quæ vlterius redūdabat in matrem. Vnde exultans ac tota exhilarata, & ſpiritu ſancto accenſa, amplexatur uirginem tenerrimè, & præ gaudio exclamat magna uoce. Filius intus latens, docet quid mater exterius agere debeat. Spiritus enim infantis, non ualentis clamare, ne loqui uoce propria, fecit clamare matrem uoce magna. Clamauit autem voce magna, tum in ſignum magnæ affectionis, tum quia magna Dei dona cognouit, tum quia illum in utero tenebat, qui vox verbi erat.

Elizabeth uox magna.

Quaſi ergo magna ui Elizabeth intus commota, non ſolùm uirginem reſalutauit, uerumetiam uoce magna clamauit: nō tam clamoſa, quàm deuota, quia nō clamor, ſed amor ſonat in aure Dei. Vnde iſta magnitudo magis eſt intelligenda ratione deuotionis interioris, quàm ſono exterioris. Deuotio enim magnus clamor eſt, ita ut uſque cœlum audiatur. Quid, inquit Dominus Moyſi tacenti, clamas ad me? qui tamen non clamabat ad Deum clamore oris, ſed deſiderio cordis.

Clamor ad Deum. Auguſt. in pſal. 27.

Vnde Auguſtinus: Clamor ad Dominum, eſt intentio cordis, & flagrātia dilectionis: quia ſemper petitur quòd optatur. Et dixit Elizabeth, *Benedicta tu inter mulieres*, id eſt, ſuper omnes mulieres: & inter benedictas, benedictione inſignis. Nulla enim tantæ vnquam gratiæ particeps fuit, aut eſſe poterit.

Benedictus fructus, Maria.

Benedicta es, & ampliori benedictione cumulaberis. *Et benedictus ſit fructus ventris tui*, per quem benedictio uenit alijs. Qui ſecundum quòd homo benedictus eſt benedictione gratiæ, quippe plenus dono omnium chariſmatum: benedictus etiam in benedictione gloriæ, ſecundum quòd Deus ab æterno, & vſque in ęternū. Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus uētris tui: ſed quia ille præuenit te in benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Benedicta arbor: benedictus & arboris fructus. Benedicta uirga de radice Ieſſe: benedictus & flos qui de tali radice aſcēdit. Benedicta talis mater: benedictus & talis filius Benedicta eſt Maria ab Angelo ſuprà, quia triumphantis Eccleſiæ ruinam reparauit: ſed hîc ab Elizabeth, quia militantem Eccleſiam, quaſi iam mortuam ſuſcitauit.

Beda in c. 1. Lucæ.

Vbi Beda: Eadem uoce ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur: quatenus & Angelus & hominibus ueneranda monſtretur. Et notandum ꝙ quinq; fructus colliguntur ex beata virgine.

Fructus quinque Mariæ.

Primus eſt uentris, & hîc eſt generatio, per quam fructum uitæ cōmunicauimus. Secundus eſt fructus mentis, & hîc eſt compaſsio quam habet ad afflictos, & ſuper peccatores. Tertius eſt oris, & hîc eſt oratio. Quartus eſt operis: & hîc eſt protectio Quintus eſt nominis: & hîc eſt deuotio, quæ habetur ex benedicto nomine eius, etiam à ſceleratis: ita ut in omnibus periculis ab omnibus inuocetur. *Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me?* id eſt qua mea iuſtitia, qui-

A bus meis factis uel meritis accidit hoc mihi, ſcilicet ſterili & ſeni: & ſecundum reputationem hominum maledictæ, ut mater Domini mei, ſcilicet uirgo fœcunda & benedicta, ut ueniret ſic humiliter, deuotè, & reuerenter, ad me ſeruam & ancillam ſuam? quaſi dicat, nullus. Neque enim ſanctitas, neque religio, neque nobilitas aliqua hoc mihi præſtitit: ut tanto honore, tantaque beatitudine fierem digna, ſed ſola Dei gratia. Ego potius debui ire ad te, ſed tua tuiq; filij humilitas, te coegit uenire ad me.

Maria uenit ad diuerſos.

Et notandum quòd mater Domini uenit ad peccatores per compaſsionem, inquantum eſt amarum mare, dans eis amaritudinem contritionis: uenit ad oppreſſos per protectionem, inquantum Domina, liberans eos: venit ad mœſtos per conſolationem, inquantum ſtel- B la, lætificans eos.

Auguſt. ſerm. 2. de annunciatione.

Vnde Auguſtinus: Sancta Maria, ſuccurre miſeris, ecce primum: iuua puſillanimes, ecce ſecundum: refoue flebiles, ecce tertium. Et uerè benedicta es, & benedictus fructus uentris tui: & admiror de humilitate viſitationis tuæ, propter magnificentiam uirtutis, quæ apparet in te. Ecce enim in tuo aduentu & ſalutatione, non ſolùm ego, ſed & infans in vtero meo gratulatur: & quod uoce nō poteſt, gaudio fatetur. Sic Elizabeth miraculum & incarnationem uerbi cognouit: & Mariam eſſe matrē Domini, & Deo plenam, intellexit. Intellexit quippe per ſpiritum ſanctum, quo repleta erat: qui exultatio infantis illius, ſignificaret ueniſſe matrem eius, cuius ipſe præcurſor erat futurus: Et ideò quæ ante C erubeſcebat onus parentis, dum adhuc neſciret myſterium religionis, iam benedicit: & quæ ſe occultabat, quia conceperat filium: iactat ſe, quia generabat prophetam.

Elizabeth ſecreta cognouit per Spiritum prophetiæ.

Elizabeth etiam, quæ in occulto & ſecreta inſpiratione cognouerat, his qui ſimul aderant, palam euangelizabat, dicens: *Et beata quæ credidiſti*, ſcilicet Angelo, quando per aſſenſum fidei cō cepiſti, *quoniam perficientur* amplius in futuro *ea quæ dicta ſunt tibi à Domino*, ſcilicet per Angelum nunciātem, & per ſpiritum ſanctum mentem tuam illuſtrātem, & te immediatè docentem. Apertè hic indicat, quòd verba Angeli ad Mariam dicta per ſpiritū agnouerat. *Beata, inquit, quæ credidiſti*. Sed & beati illi qui audiunt & credunt. Conſidera itaque quàm magnæ D uirtutis eſt beatæ Mariæ uirginis ſalutatio: quæ confert gaudium, confert & ſpiritum ſanctum, confert reuelationem ſecretorum diuinorum, cōfert & prophetiæ actum. Et ideò ſemper eſt ſalutanda, propter reſalutationis lucrum inde ſperandum. Audita igitur reſponſione Elizabeth, qua eam matrem Domini ſui appellando, ac beatam prædicando, & fidem fortem laudando, prophetauit, amplius Maria tacere non potuit dona quæ perceperat, & quæ uirginali pudore, & ex humilitate acceptum oraculum ſilentio texerat, iam congruo tempore patefecit. Vnde exultans prorupit in canticum lætitiæ, quod à Domino ædidit, dicens, *Magnificat anima mea Dominum, &c.* totum ibidem complens iocunditatis & lætitiæ E canticum.

Cantici eſt ponendi et canendi mos.

Conſueuerunt enim Hebræi in caſu magno cantica componere, & dicere Domino, quando Deus mirabilia fecit circa ipſos. Et plus omnibus pōteſt hæc uirgo magnificare Dominum.

Myſterium cur non citò reuelauit Mariæ.

Beata ſiquidem uirgo, tantum myſterium ſibi eſſe manifeſtatum, & quanta per hoc eſſet, more humilium, non ſtatim reuelauit, ſed quouſque per Elizabeth reuelatur, abſcondit: quam quia cognouit myſterium, per Spiritum ſanctum cognouiſſe intelligens Dominum illud reuelari uelle tandem, & hoc ipſa reue-

bus

A lat, deumq́ue magnificat, id eſt, magnum in operibus eius laudat & prædicat: non magnum facit, quia in ſe grandeſcere non poteſt, & nec detrimentum, nec augmentum recipit: quaſi dicat Maria, O Elizabeth, tu me magnificas de bonis q̃ uides in me, ſed anima mea Domino & creatori, videlicet Deo patri, ex quo ſunt omnia, attribuens ipſum in hoc cantico Magnificat, & eius magnificentiã prædicat, non tantum lingua laudat. *Et exaltauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*, & ſaluatore meo, ſcilicet in filio, per quem ſunt omnia, per quem ſalus mũdo reparatur. In hoc autem ſalutari, uirgo bene habet cauſam exultationis, plus quàm omnes creaturæ: quia parentes in filijs ſolent exultare. Et licet ipſe ſit ſalutare omnium hominum, ſingulariter tamen fuit ſalutare uirginis

Maria ſalutare, Deus eſt præculiariter.

B præ cunctis hominibus, propter ſingulares uirginis prærogatiuas. Spiritus ipſe eſt anima, interdum tamẽ accipitur pro animæ rationabilitate & excellentia. Anima nanque uiuimus, ſpiritu diſcernimus & intelligimus: vnde comprehendit omnes uires ſub anima & ſpiritu. Sub anima comprehenduntur uires inferiores, in comparatione ad corpus. Spiritus uerò importat eandem ſubſtantiam animæ ſecundũ vires ſuperiores, quibus rapitur ſupra ſe dulcedine contemplationis. Maria ergo anima & ſpiritu Deo deuota, de omnibus beneficijs circa eam deintus exhibitis, omnes uires ſuas, in gratiarum actione, & laude Dei impendit: quaſi dicat, ſecũdum Ambroſium:

Spiritus eſt anima.

C Tanto munere me Deus ſublimauit, ut nullo linguæ officio explicare poſſum: ſed totum animi interioris affectum, in agendis gratiarum laudibus offero, totum quod uiuo, quod ſentio, quod diſcerno in eius magnitudine contemplanda, in eius præceptis obſeruandis impendo. Magnificat autem & ille Dominũ, in cuius bonitate magnificatur & laudatur Dominus: Sic enim in diſcipulis magiſtri, ſic in operibus ſuis artifices ſinguli laudantur & magnificantur. Magnificatur ergo Deus in nobis, dũ anima noſtra quę ad imaginem Dei facta eſt, per iuſtitiam Chriſto ſe conformat, qui eſt imago patris: dũ imago Dei, quæ eſt in ipſa, magnificatur, id eſt, uirtutum magnitudine, magna efficitur: dum ſecundum præcepta diuina

Ambro. lib. 2. in Lucam. De exultatione ſpiritus Mariæ.

D uiuimus, dum bonis operibus lucemus. Et ideò ait Apoſtolus: Magnificate & portate Deum in corpore veſtro. Vnde nota quòd Deus magnificatur tripliciter in beneficijs ſuis. Primò, ipſa beneficia Deo attribuendo. Secundò, pro ipſis Deo gratias agendo. Tertiò, in ipſis nos exercendo. Notandum etiam quòd beata uirgo in iſto cantico dilatauit ſe in Dei laude, & gratiarum actione. Nuſquam autem alibi legitur fuiſſe locuta, niſi ualde parum, & pauca uerba. In uniuerſo enim tãtum ſeptem uicibus legimus eam locutam, vt ex hoc oſtenderet ſe gratia ſeptiformi plenam: uidelicet cum angelo bis. Primò: Quomodo fiet iſtud? Secundò: Ecce ancilla Domini. Cũ

i. Corin. 6. Magnificantur Deus in beneſiijs ſuũ tripliciter.

Loquutam eſſe Mariã ſepties legimus.

Luca 1.

E Elizabeth bis. Primò, cùm ſalutauit Elizabeth. Secundò, cùm ait: Magnificat anima mea Dominum. Cum filio bis. Primò, in templo: Fili, quid feciſti nobis ſic? Secundò, in nuptijs: Vinum non habent. Et ſemel cum miniſtris, ibidem: Quodcunq́ue dixerit uobis, facite. In omnibus his patet quòd nunquam locutã eſt, niſi breuiter paucis uerbis, excepto quòd in cantico ſe dilatanit, vbi cum Deo locuta eſt. Et notandum quòd hæc ſeptem uerba locuta eſt in quatuor temporum uicibus, & nõ ſine euidenti utilitate quali bet uice. Quater igitur eſt locuta, & quatuor miracula ſunt ſecuta: ſcilicet, In Angeli annunciatione:

ibidem. Ibidem. Luca. 2. Ioan. 2.

Miracula quatuor ſequuta Maria loquelas.

A & tunc concepit Deum. In Elizabet uiſitatione: & tunc exultauit infans in utero. In nuptijs: & tunc conuertit aquam in uinum. In templo: & tunc erat ſubditus illis. Notandum etiam ꝙ inter prædictas locutiones, cum quatuor perſonis locuta eſt beata virgo: ſcilicet cum Angelo, cum Elizabeth vetula & cognata ſua, cum filio, & cum miniſtris. In quo oſtenditur pulchrum documentum, quòd puella iuuenis, & præcipuè monialis, rariſsimè debet loqui: niſi uel cũ Angelo, id eſt, cum angelico ſacerdote: quia Angelus Domini exercituum eſt ſacerdos, & hoc in confeſsione: uel cum ſancta Elizabeth, id eſt cum vetula uel alia matura & ſancta muliere, & hoc in rara conſolatione: uel cum filio Dei, & hoc in oratione uel le

Significatio quatuor perſonarum cũ quibus Maria loquuta eſt.

B ctione: vel cum miniſtris honeſtis, & hoc in neceſſariorum poſtulatione. Conſidera ergo quomodo lętantur matres ambæ: laudant Deum de vtraque conceptione, & in gratiarũ actione conſiſtentes, agunt dies lætitiæ. O qualis domus, ubi pariter commorantur, & requieſcunt tales matres, ſcilicet Maria & Elizabeth, talibus filijs, ſcilicet Ieſu & Ioanne fœcundatæ. O ſi cum domina tua in montana poſſes conſcendere: ſi ſterilis & uirginis matris, ſuauem contueri cõplexum, & ſalutationis officium: puto quòd canticum illud ſacrum. Magnificat anima mea dominum, cum beatiſsima virgine, ſuaui cũ modulatione concineres: mirumq́; conceptum uirgineum, una cum propheta paruulo exultans & iubilans, adorares. Vn

C de Anſelmus ad ſororem ſuam: Iam cum dulciſsima domina tua in montana conſcende, ſterilis & uirginis intuere complexum, & ſalutationis officium, in quo ſeruulus Dominum, præco iudicem, vox verbũ, inter anilia viſcera concluſus in virginis utero clauſum agnouit, & indicibili gaudio prophetauit. Beati uentres, in quibus totius mundi ſalus exoritur: pulſisq́ue triſtitiæ tenebris, ſempiterna lætitia prophetatur. Accurre quæſo accurre, tantis gaudijs admiſcere, proſternere ad pedes vtriuſq;, & in unius ventre ſponſum tuũ amplectere, amicũ uerò eius, in alterius vtero venerare. Hæc Anſel. Attẽde hîc, & imitare humilitatis exẽplũ, ꝙ enim Maria ad Elizabeth,

Anſelmus epiſt. ad ſororem. De Maria uiſitatione.

Humilitatis exemplum.

D Chriſtus ad Ioannẽ, domina ad ancillã, dominus ad ſeruũ uenire, & Maria Elizabeth ſeruire nõ dedignatur, quid aliud quàm humilitatis exemplum oſtenditur? De qua etiam ſpecialiter, in cantico ſuo prædicto, Maria gloriatur, & plena omnium virtutum, ſolam humilitatem recognoſcit, dicens: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ*. Ergo & tu de te humilia, cum Maria ſentias: & quicquid boni habes Deo non tibi, cum ea attribuas. *Et ſtetit Maria, quaſi menſibus tribus cum Elizabeth*, pro cuius conſolatione & obſequio venerat, miniſtrans & ſeruiens ei humiliter, reuerenter, & deuotè, in omnibus quibus poterat, quaſi oblita ſe matrem Dei eſſe, & totius mundi reginam, ut in omnibus impleret humilitatis menſuram. In ea

E igitur contemplatio, non deſeruit actionem, nec actio diminuit contemplationem. Vnde & Euangelium ſcriptum de miniſterio Marthæ, & contemplatione Mariæ, legitur in ipſius beatæ uirginis aſſumptione: quæ & actiua fuit, ut patet in hoc loco, & cõtemplatiua, quia conſeruabat omnia uerba hæc, conferens in corde ſuo. Tandiu quippè manſit Maria cũ Elizabeth, donec partus tẽpore cõpleto præcurſoris Domini ſui, propter quã uenerat, natiuitatem uideret: ut ei & matri obſecundaret, & ut in uia & publico non videretur frequentius, & vt tanto tempore Elizabeth & Ioannes creſceret, in gratijs profectus.

Euangeliũ de Martha & Magdalena, et cur legitur de Maria.

Cur tamdiu illic ſtetit.

ctus.Nam ſi in primo aduentu Mariæ, ſed & etiam ipſius Domini, ſpiritu ſancto ſunt repleti:multū eſt illis ſuperadditum de gratijs, in tanta mora manſionis.Completo igitur pariendi tempore *peperit Elizabeth filium*, ſcilicet octauo Kalendas Iulij, & feria ſexta,cui nato,ac etiā matri eius humilia obſequia beata uirgo exhibuit,& in domo etiā aliena,miniſtrare potius quàm miniſtrari uoluit. *Et audierunt uicini* qui erant cohabitantes, *& cognati* qui erant conſanguinei uel affines Elizabeth; *quia magnificauit* & magnificè fecit, *dominus miſericordiam ſuam cum illa*, id eſt, magnam miſericordiam ei fecit: ſcilicet opprobrium ſterilitatis auferendo, & tantum & talem filium,ſic nunciatum mirabiliter & conceptum, pernaturaliter ei dando:& congratulabātur ei ſuper tanto dono, ſecundum quod angelus Zachariæ dixerat:Multi in natiuitate eius gaudebunt. Hoc autē gaudium ſanctitatem in eo futurā, ſignificabat. Sic quilibet debet congratulari de bono alterius & gaudere:contra inuidos,qui de malo gratulantur, & de bono triſtantur. Et nota ꝙ hac die ſanctus Ioannes Euangeliſta de carcere huius mundi migrauit, & ad cœleſte palatium,lętantibus angelis,glorioſus intrauit.Et quia propter ingens officium,non potuit hodie eius feſtū celebrari, ſtatuit hoc eccleſia, in hebdomada natalis Domini, die tertia ſolenniter fieri. Vel quia ea die fuit ipſi baſilica dedicata:uel q̄a tunc infulatus eſt patriarcha eccleſiarum in Aſia,& ſolennitas Baptiſtæ in ſuo die remanſit. Nimirū, quia hic dies ab angelo gaudio natiuitatis præcurſoris authenticatus fuit.. Igitur dilectiſſimi, hos equinatos ſummos Dei amicos, inter choros angelorum rutilantes, deuotis hodie laudibus honorantes, & orationes ad thronum gratiæ mittamus, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam in auxilio opportuno inueniamus.Sed cur natiuitatem Ioannis potius quàm alicuius ſancti celebremus? Hæc cauſa eſt ſecundum Auguſtinum, quia illorum poſt natiuitatem &ætatis acceſſum, fides Domino adhæſit, ſed nullius eorum natiuitas Chriſto militauit. Ioannis autem Dominum ipſa natiuitas prophetauit, quem conceptum ex vtero ſalutauit. Iccirco etiam Ioannis celebratur natiuitas,quia Ioānes Dei gratia datus ſcilicet natus eſt initio temporis gratiæ: quia etiam gratiam noui teſtamenti erat prædicaturus, qui etiam in vtero eſt mundatus. Die quoque natiuitatis Ioannis quidam lucernas multas accendunt, in quo ſignificatur eius eſſe diem, de quo Dominus dixit: Ille erat lucerna ardens & lucens.Octauo autem die à natiuitate præcurſoris *uenerunt circuncidere puerum* ſecundum præceptum legis. Et quia in circuncīſione tunc imponebatur nomen puero, ſicut modò imponitur in baptiſmo, ideò ſubditur, *Et uocabant eum nomine patris ſui Zachariam*. Mos enim erat antiquorum imponere nomina patrum primogenitis, & maximè vnigenitis. Congruè autem imponebatur nomen in circuncīſione,quia nullus,niſi abijciat carnalia quod ſignificat circuncīſio, dignus eſt ut nomen eius ſcribatur in libro vitæ. *Et reſpondens mater eius, dixit: nequaquam* ſcilicet vocabitur Zacharias, *ſed uocabitur Ioannes*. Hoc ſibi à Deo reuelatum fuit, quia à patre muto non didicit: Pater etiam nutu & ſigno, de nomine imponendo interrogatus. Per quod videtur quòd non tantum erat mutus,ſed etiā ſurdus *poſtulauit* ſigno, non uerbo, *pugillarem*, id eſt tabulam tantam quantū poterat pugillus capere. Vnde ſecundum vulga-

Natiuitas Ioannis Baptiſtæ.

Luc. 1.

IoānesEuāgeliſta die natiuitatis Ioannis Baptiſtæ migrauit. Feſtum Ioannis Euangeliſtæ cur in natali dominico celebretur.

Augu. lib. 50. homiliarū.hom. 44.

Natiuitatē Ioannis Bapti. cur celebramus potius quā aliorum.

Ioan. 5.

Circuncīſio Ioā. Bapti. Impoſitio nominis ſancti Ioannis.

Pugilla quid eſt.

A re Romanorum, pugilla eſt tabula ad ſcribendum. Dicitur etiam aliquando pugillaris calamus, & ſtilus,& graphium quo ſcribimus, *Et ſcripſit:ſic dicens: Ioannes eſt nomen eius*. Non dicit, erit: ſed eſt, qua ſi dicat,Iam eſt impoſitum nomen à Deo & ab angelo,ego non impono,ſed impoſitum indico.Et notandum quòd hoc nomē Ioannes fuit ei proprium: Primò, propter plenitudinem gratiæ quam habuit: Secundò, propter tempus gratiæ, quod inchoauit: Tertiò, propter excellentiam gratiæ, quam primus prædicauit: ſcilicet remiſſionem peccatorum,& gratiæ collationem. *Et mirati ſunt uniuerſi* ſuper conuenientia & concordantia inter patrem & matrem de nomine pueri, ſeu de impoſitione nominis huiuſ-
B modi. Et tunc apertum eſt os Zachariæ, & reſoluta eſt lingua eius: quia quam vinxerat incredulitas, fides ſoluit. Per confeſſionem enim fidei in ſcripto, quam uerbis facere non poterat, meruit liberari: ſicut propter uerbum dubitationis, demeruerat ligari.Quo facto,gratia noui teſtamenti reſerata,id eſt, manifeſtata oſtenditur eſſe. *Et loquebatur, benedicens Deum*,pro beneficijs oſtenſis circa eum. Nec mirum ſi loquebatur,quia prior ſuus,ſcilicet Deus,dederat ei benedicite: & ideò benedixit Deum, ſecundum illud: Benedicite ſacerdotes Domini Domino. *Et factus eſt timor magnus ſuper omnes vicinos eorum*, timor ſcilicet admirationis,de his quæ facta ſunt in or-
C tu Ioannis, ſcilicet de partu ſenis & ſterilis:de impoſitione nominis ſingularis, de miraculoſa reſtitutione locutionis. Vel timor punitionis: quia videntes virum religioſum propter hæſitationem ſic punitū, timebant ſibi omnes, ſcientes quòd non eſſet tutum offendere Deum. *Et ſuper omnia montana Iudææ*, circumcirca: *diuulgabantur omnia verba hæc*: ſcilicet prædicta mirabilia. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo*, ſcilicet miracula quæ facta fuerant, conſiderantes, & euentum rei tacitè præſtolantes, *dicentes* ſcilicet intra ſe: *Quis* & qualis *putas puer iſte erit*? quaſi dicat, ualdè magnus & laudabilis erit.Nec mirum quòd ita quærebant de puero *etenim manus domini*,id eſt poteſtas diuina, & uirtus Dei operatiua,
D *erat cum illo*, ſ. Ioanne, in mirabilibus circa eum factis: ex quibus rationabiliter concludebatur magnitudo pueri futura coram Deo. *Et Zacharias impletus eſt ſpiritu ſancto*,& prophetizās,canticum diuinæ laudis fecit Domino,dicens: *Benedictus dominus Deus Iſrael,&c.* per totū.Magna eſt largitas diuinæ pietatis, & muneris eius,ſi p̄pti & parati ad accipiendum ſimus. Nā ecce loquela quæ ſola ablata eſt diffidenti, cum ſpiritu prophetiæ eſt reſtituta credenti: & ubi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia:& ita frequenter amplius reddit Dominus quam ſuſtulerit, qui ēt quos ſanauit ī corpore, hos ēt in anima ſa-
E nauit.Vnde Ambroſius:Vide quā m bonus Deus,& facilis indulgere peccatis:non ſolùm ablata reſtituit, ſed ēt inſperata concedit. Ille dudum mutus prophetat. Hæc.n. gratia Dei maxima,ꝙ eum qui negauerat,confitetur.Nemo ergo diffidat, nemo ueterum conſcius delictorum,prēmia diuina deſperet.Nouit Deus mutare ſententiā, ſi tu noueris emendare delictū.Hæc Ambroſius.Maria uerò tandē ualefaciēs Elizabeth & Zachariæ, ac benedicēs Ioāni,redijt ad domū habitationis ſuę,in Nazareth:completo tū prius ortu pręcurſoris,prout opinio magis cōis tenet.Per hoc autem quòd peracto obſequio, poſt partum cognatæ ſuæ redijt in domum ſuam, oſtendit quòd inhoneſtum ſit morari ſine officio in domo aliena.

Ioannis nomen cur ei proprium.

Timor unde in nati. Io.Baptiſt.

Loquela cū prophetia parituro quid ſignificet.

Deus plus dat, &c.

Ambr. lib. 2. in Lucā cap. de prophetatione Zachariæ.

Maria reuerſio quid moraliter indicet.

Libet nunc intueri quantas tunc Zacharias, quantas & Elizabeth lachrymas fuderunt, quando virgo Maria inde receſsit, quando mundi gaudiũ & ſtella maris, in domum ſuam reuerſa eſt. Ioannes quoque in eius diſceſſu, non parum doluit, qui in illius aduentu, tanto gaudio exultauit. In reuerſione autem Mariæ paupertatem eius ad memoriã reuocare ſtude. Rediit ad domum, in qua nec panem, nec uinũ, nec alia neceſſaria erat inuentura. Stetit quaſi tribus mẽſibus apud illos fortè opulenter, nunc autẽ rediit ad paupertatem ſuam, ut proprijs manibus laborando, uictum procuret. Compatere ergo ſibi & in amorem paupertatis accendere. *Puer autem* Ioannes *creſcebat* quantum ad augmentum corporis, *& confortabatur ſpiritu* quantum ad augmentũ gratiæ & uirtutis: quia ſecundum crementum corporis, creſcebat per augmentum uirtutis. Caro enim eſt infirma, & ideò ſpiritu prompto eſt confortanda. *Et erat* quantum ad perfectionem cõuerſationis *in deſertis* locis orationi & contemplationi aptis. Ibi enim habitauit à ſeptimo anno ætatis ſuæ *uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael*, id eſt, donec placuit Deo ipſum Iſraelitico populo demonſtrare: ſ. quando uenit trans Iordanem, prædicans Baptiſmum pœnitentię: quod factum eſt anno quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris, tunc enim exiit de deſertis, ad prædicãdum populis. Conſidera in præmiſsis magnificẽtiã Ioannis, & in multis alijs quæ de eo reperiuntur priuilegijs.

ORATIO.

SANCTE *Ioãnes Baptiſta, tu prius plenus Deo, quàm notus ex utero: prius noſcens Deũ, quã notus in mundo: ad te domine, quem gratia fecit tam amicum Dei fugio anxius, quem iniquitas fecit tã ream Dei. Memento ergo domine, ut ſicut gratia Dei te ſic ſublimauit, ſic miſericordia tua erigat, quem culpa ſua ſic humiliauit. Me enim iniquitas mea talem fecit, te autem talem, non tu, ſed gratia Dei tecum. Obtine quæſo mihi miſero, ut ſicut in primo aduentu noſtri ſaluatoris magno gaudio exultaſti: ſic & ego in ſecundo aduentu eius merear gaudere, & cum ſanctis in gloria exultare. Amen.*

De genealogia Saluatoris. Cap. VII.

Matth. 1.

DESCRIPTO igitur ortu præcurſoris, cõſequenter ſequitur genealogia ſaluatoris: quia hæc eius ortum præcedit, de qua Matthæus ſic dicit. *Liber generationis*, ſ. temporalis, *Ieſu Chriſti* id eſt ſaluatoris uncti, *filij Dauid, filij Abraham*, hic ſc. eſt qui ſequitur. Mat- A thæi liber, dictus eſt liber generationis: quia ſcripſit Hebraicè. Conſuetudo aũt Hebræorũ eſt, libros ab eorũ principijs, ſeu ab eo de quo tractatur in principio, denominare. Et ideò à Chriſti genealogia, Euangeliũ ſuũ denominat, ſeu intitulat, q̃a ab ea, ipſum incipit, & ĩchoat. Prępoſuit aũt in prologo iſtos duos, ſ. Dauid & Abrahã, potius quàm alios. Et horũ duorum filius ſpecialiter dicitur Chriſtus, quia unus inter Patriarchas, alter inter Reges, fuit principalis. Et his duobus, ſolum in ueteri teſtamento, facta eſt expreſſa promiſsio, de Chriſto ex eis naſcituro, & ut dignitas ſacerdotalis ex Abraham, & regalis ex Dauid, originali iure oſtenderetur in Chriſto. Præpoſuit uero Dauit Abrahæ, cùm econuerſo eſſet quantum ad tempus, quia dignitas regni, maior eſt quàm B prioritas tẽporis, & quia Dauid profundus fuit peccator, ideò ut ex ſola miſericordia Chriſtus natus oſtendatur, peccator iuſto præponitur, & quia euidentius, & ſæpius, & firmius pro miſsio facta eſt Dauid. Et ne ordo genealogiæ turbaretur, quia finis clauſulæ unius, eſt principium alterius. Vnde incipiens genealogiam, ſubiungit: Abraham, genuit Iſaac &c. uſque ad Ioſeph deſcendendo. Quæ generationes narrantur, propter illam qua Maria genuit Ieſum, q. uocatur Chriſtus, de qua dicetur inferius. Et ideo dicit, *Liber generationis*, ſingulariter q̃a quãuis multæ generationes per ordinem replicentur, unius tamen id eſt Ieſu Chriſti, generatio quæritur, propter quam cæteræ hic inducuntur, qui dicitur Ie- C ſus, quoad diuinam, & Chriſtus, quoad humanã naturam. Vnde nomen Ieſu, eſt nomẽ proprium, ſed nomen Chriſti, eſt nomen commune: & nomen Ieſu, eſt nomen gloriæ, ſed nomen Chriſti, eſt nomen gratiæ. Conſiderandum autem, quòd Matthæus deſcendendo texit generationẽ Chriſti, quia agit de humanitate qua Chriſtus ad nos deſcẽdit, & aſſumptionẽ infirmitatis noſtræ, à Deo oſtendit. Vnde & ab Abraham incipit, oſtendens modum qualiter Deus uenit in mundum, carnem à patribus deſcendentem, aſſumendo, & procedit uſque ad Ioſeph uirum Mariæ, de qua ſola virgine natus eſt Ieſus materialiter, quia de patre eſſentialiter. Econtrariò autem Lucas deſcribit eam aſcendendo, quia filios gra- D tiæ per Chriſtum ad regnum aſcendere oſtendit, & reductionem humanæ naturæ in Deum, deſcribit. Vnde & à baptiſmo, ubi filij gratiæ fiunt, incipit, & uſque ad Adam procedit: quia ſpiritualis generatio, omnes qui uolunt in Chriſto filij Dei fieri comprehendit. Vt autẽ dicit Hilarius, gradum quẽ Matthæus in ordine regiæ ſucceſsionis ædiderat, Lucas in ſacerdotali origine computat, quem dum uterq; dinumerat cognationem in domino, utriuſque tribus uterq; ſignificat, atque ita ſuis quæq; partibus dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt æternus rex & ſacerdos, & in carnali ortu utriuſq; generis gloriã probauerunt: hæc Hilarius. Vnde Auguſtinus: Solus autẽ E tunc vngebatur rex & ſacerdos, & in his duabus perſonis præfigurabatur unus rex & ſacerdos: utroque munere unus Chriſtus regens & interpellãs pro nobis, faciensque nos mẽbra ſua, ut in illo & nos Chriſti eſſemus. Incipiens itaque Matthęus ab Abraham, & per lineam ueniens ad Dauid primum regem in tribu Iuda, totã ſibi ſuccedentium genealogiam uſque ad Ioſeph, ex ordine texit: ut ſaluatorem noſtrum ex ſemine Abrahæ, qui principalis fuit inter Patriarchas, & de progenie Dauid, qui principalis fuit inter reges, & de tribu Iuda, quæ inter

Chriſtus cur præ cæteris, filius Dauid & Abrahæ dicitur.

Dauid ante Abrahã

Cur deſcendẽdo Matthæus narrat.

Hilarius canone 1. in Matthæum

Augu. lib. quæſt. ueteris & noui teſtam. cap. 49.

Tres quaterdenæ.

ter tribus principalis fuit, ſecundum carnem deſcendiſſe oſtendat. Nam & Abrahæ & Dauid, Chriſtus dominus fuerat promiſſus,& ꝙ de tribu Iuda originem duceret, fuerat prophetatum. Deſcribitur autem huc generatio Chriſti, per tres quaterdenas generationum, quorum aliquæ fuerunt ante legem,& aliquæ tempore legis,& ultima, ſcilicet Chriſti generatio, tempore gratiæ, quod incepit ab eius conceptione. Et per hoc ſignificatur ꝙ aliqui iſtis tribus temporibus, ſaluati ſunt per fidem Chriſti. Item ſecundum Chryſoſtomum, completis ter quatuordecim generationibus, mutatus eſt in Iudæis hominũ ſtatus. Ab Abraham enim vſque ad Dauid, fuerunt ſub iudicibus. A Dauid vſque ad tranſmigrationem, ſub regibus. A tranſmigratione vſque ad Chriſtum, ſub Pontificibus. Oſtenditur per hoc, quòd ſicut completis ter quatuordecim generationibus, mutatus eſt hominum ſtatus: ſic à Chriſto hominum ſtatus mutatus eſt, ut ipſe ſit iudex, rex, & Pontifex. Itẽ per hoc ſignificatur quod in Chriſto conſummatur obedientia decalogi,& ueritas Euangelij, in fide Trinitatis: in qua dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri: & quòd per iſtorum obſeruationem, Chriſtus, qui eſt ſol iuſtitiæ, oritur in nobis, per ſpiritualem illuminationem. Item tres quaterdenæ, faciũt quadraginta duas generationes: per quas peruenimus ad Chriſtum, qui promiſſus eſt nobis in præmium. Sicut filij Iſrael, per quadragintaduas manſiones, uenerunt ad terram ſibi promiſſam. Per has tres quaterdenas notantur tria tempora. Ante legem, ſub lege, & tempus gratiæ. Prima quaterdena, eſt ab Abraham, vſque ad Dauid incluſiuè. Secũda, à Dauid, vſque ad tranſmigrationẽ Babylonis. Tertia, à tranſmigratione Babylonis, vſque ad Chriſtum. Prima continet patriarchas. Secunda, reges. Tertia, duces. In prima ponũtur primò nati, ante ingreſſum Aegypti: ibi, Iudas autem. Secundò, nati in Aegypto: ibi, Phares autem. Tertiò, nati poſt egreſſum: ibi, Naaſon autem. Prima quaterdena ſignat generationem Chriſti per gratiam in anima pœnitente. Secunda, in anima proficiente. Tertia, in anima perfecta. Generatio Chriſti ſpiritualis, in anima pœnitente oſtenditur, ſecundum tres gradus pœnitentiæ. Primus enim, in inchoatione. Secundus, in progreſſu. Tertius, in conſummatione. In inchoatione pœnitentiæ, implicantur tria: ſcilicet præcedentia, conſtituentia, & conſeruantia pœnitentiam. Præcedentia ſunt duo, ſcilicet, fides bonitatis diuinæ, quæ per Abraham: ſpes ueniæ, quæ per Iſaac. Conſtituentia ſunt tria, contritio, in qua eſt lucta, deteſtando peccatũ prius amatum, quæ per Iacob: confeſsio, quæ per Iudam: ſatisfactio, quæ per fratres eius. Conſeruantia ſunt tria: timor offenſæ, quæ per Phares, qui dicitur diuiſio: amor gloriæ, quę per Zaram, qui dicitur oriẽs: horror gehennæ, quæ per Eſrom, qui dicitur ſagitta. Sequitur ſpiritualis generatio Chriſti in anima, in progreſſu pœnitentiæ, quæ continet quatuor generationes, ſecũdum quatuor expedientia progreſſus. Primum eſt, electio boni à malo, quæ per Aram, qui dicitur electus. Secundum eſt, uoluntas perfecta, in bona exequendo, quæ per Aminadab, qui dicitur ſpontaneus. Tertium eſt, prudentia diſcernendi, iuuans à nociuo, quæ per Naaſon, qui dicitur ſerpentinus. Quartum eſt, ſenſus gaudij in complacendo, qui per Salomon, qui dicitur ſenſibilis. Subſequitur tertia generatio Chriſti, in conſummatione pœnitentiæ, ad quam concurrunt quatuor genera-

Chryſo. homil. 1. operis imperfecti.

De ſtatu Iudæorum.

Quid per tres quaterdenas, ter quatuordecim generationes.

Gradus pœnitentiæ.

Spiritualis generatio Chriſti.

Generatio Chriſti in conſummatione pœnitentiæ.

A tiones, ſecundum quatuor ibi expedientia. Primum eſt, robur contra tentationes culpæ, quod ſignificatur per Booz, in quo robur. Secundũ eſt ſeruitus ad operationes gratiæ, quæ ſignificatur per Obed, qui dicitur ſeruiens. Tertiũ eſt, conſtantia cõtra perſecutiones pœnæ: qđ deſignat Ieſſe, id eſt, inſulę Libani: inſula.n. quatitur vndis. Quartũ eſt, fortitudo finalis ꝑſeuerantiæ, qđ ſignificat Dauid, id eſt manu fortis.

Secunda quaterdena deſignãs, &c.

Deinde incipit ſecunda quaterdena, in qua ſignificatur generatio Chriſti ſpiritualis, in anima proficiẽte, & hoc ſecũdũ quatuor gradus: Quorũ primus eſt, in uoluntate bonorũ. Secundus, in declinatione malorum. Tertius, in opere mandatorum. Quartus, in impletione conſiliorũ. B Ad primum gradum pertinent tria. Quietudo cordis ad hominẽ ipſum, quã deſignat Salomon, id eſt, pacificus. Latitudo charitatis ad proximum, quam deſignat Roboam, id eſt, latitudo populi. Subiectio uoluntatis ad Deũ, quam deſignat Abia: pater dominus, in quo amoris & timoris ſubiectio intelligitur. Ad ſecundum gradum qui eſt profectus in declinatione malorum, pertinẽt ſimiliter tria. Vitatio ſcandali, quod ſignat Aza, id eſt, tollens. Vitatio praui iudicij, quod ſignat Ioſaphat, id eſt, iudicans. Vitatio contemptus proximi, quod ſignificat Ioram, id eſt, excelſus. Per primum, ſignatur vitatio mali in effectu: per ſecundum, in cogitatu: per tertium, in affectu. Ad tertium gradum, C qui eſt profectus in opere mandatorum, pertinent quatuor generationes, quia obſeruanda ſunt mandata, in ſtatu aduerſitatis, & proſperitatis. Ad ſtatum aduerſitatis, pertinent duo. Fortitudo, in aggrediendo difficilia, quam ſignat Ozias, id eſt, robuſtus domini, uel fortitudo. Patientia, in ſuſtinendo aduerſa, quam ſignat Ioatham, id eſt, perfectus, quia patientia opus perfectum habet. Ad ſtatum proſperitatis, pertinent duo. Continentia, à delectando in bono commutabili, quam ſignat Achaz, id eſt, continens. Confortatio, in bono incommutabili, quod ſignat Ezechias, id eſt, confortauit me dominus. Ad quartum gradum, qui eſt profectus in adimpletione D conſiliorum, concurrunt quatuor. Primum eſt, obliuio terrenorum huius mundi, quam ſignat Manaſſes, id eſt, obliuio. Secundum eſt, ſuſceptio iugi domini, quaſi ſpiritualis nutrimenti, quã ſignat Amon, id eſt, nutritus. Vnde ait alibi: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. *Matt. 11.* Tertium eſt, deuotio, reſpectu præſentis meriti, quã ſignat Ioſias, id eſt, incenſum domini. Quartum eſt præparatio reſpectu futuri præmij, quam ſignat Iechonias, id eſt præparatio. Vltimò incipit tertia quaterdena: quæ ſignat generationem Chriſti per gratiã in anima perfecta, ſecundum quatuor gradus. Primus attenditur quantum ad perfectionem religioſorum: ſecundus, prælatorum: tertius, actiuorum: E quartus, reſpondens communiter omnibus, ſcilicet perſeuerantium. *Poſt tranſmigrationem Babylonis*, id eſt, poſt tranſitum à ſtatu imperfectionis, ſequitur perfectio religioſorũ: ad quam pertinent tria. Obedientia prompta, quam ſignat Iechonias, id eſt præparatio. Paupertas uoluntaria, quæ nihil aliud quàm Deum quærit, quam ſignat Salathiel, id eſt, petitio mea Deus. Regularis diſciplina, quam ſignat Zorobabel, id eſt, magiſter confuſionis, quia diſciplinat confuſionem peccati. Ad perfectionem prælatorum pertinent quatuor, ſcilicet paterna ſollicitudo ad ſubditos, quod ſignat Abiud, id eſt pater meus iſte. Doctrina excitans pigros, qđ ſignat Elia-

Tertia quaterdena.

Religioſorum perfectio.

A chim,id eſt,reſuſcitans.Scientia imperitis conſulēs, quod ſignat Azor,id eſt, uidens lumen.Sanctitas uitæ,alios informans, quod ſignat Sadoch, id eſt, iuſtus.Ad perfectionem actiuorū pertinent quatuor, ſcilicet perfectio charitatis ad proximos, quod ſignat Achim, id eſt, frater meus. Perfectio amoris ad Deum, quod ſignat Eliud,id eſt,Deus meus. Perfectio ſiduciæ in Deum in aduerſis, quod ſignat Eleazar,id eſt, Deus meus adiutor. Perfectio humilitatis in proſperis, ut omnia reputentur dona Dei, quod ſignat Mathām,id eſt,donum. Ad perfectionem uerò communem perſeuerantium pertinent tria ſcilicet ſupplantatio uitiorum: quod ſignat Iacob, id eſt ſupplantator. Continuus profectus uirtutum: quem ſignat Ioſeph, id eſt,accreſcens. Conſtantia fidei immobilis, quod ſignatur in hoc quod dicitur, vir Mariæ, quæ interpretatur ſtella maris, quæ eſt polus qui non mouetur. Hæc enim tria ſunt neceſſaraia perſeuerantiæ. Per hos autem prædictos omnes, figuratur Christus: quia ei conueniunt res interpretationum nominum prædictorum.

Perſeuerātium perfectio.

B Conſidera hic progenitores domini, quia de exiguis & peccatoribus, non dedignatus eſt naſci, & noluit in progenitoribus gloriari. Neque enim in his,neque (quod amplius eſt) in uirtutibus & operibus gloriari debemus, ne horum mercedem in aliquo minuamus: uel etiam in toto perdamus. Vnde Chryſoſtomus,Hic refulget dignitas Chriſti, non quia magnos progenitores habeat ac potentes ſed quia exiguos ac uiles. Sublimium enim illa maxima & admirabilis gloria eſt,humiliari ſponte ſubmiſsius. Sicut enim admirabilis iudicatur, non quia mortuus tantum eſt, uerùm quia etiam crucifixus eſt & ſepultus: ſic etiam in generatione illius dici poteſt quòd non ſolùm quia ſuſcepit carnem, & homo factus eſt, admiratione ſit dignus: ſed quia ēt tales progenitores habere dignatus eſt, nihil de noſtris uilitatibus erubeſcens,per iſta proculdubio docēs ut nos quoque nunquam de uitijs erubeſcamus parentum, ſed unum illud quæramus, ſemper nobilitari propriarum honore uirtutum. Non eſt omnino, non eſt, nec de uirtute,nec de uitio parentum, aut laudandus aliquis,aut culpandus nemo inde uerè, aut obſcurus, aut clarus eſt. Imò, ut conſiderantius aliquid dicamus,neſcio quomodo magis ille reſplendet, qui ex parentibus à uirtute prorſus alienis exiſtens,ipſe tamen fuerit de uirtute mirabilis. Nullus igitur in ſuperbiam, de gloria eleuetur parentum, ſed conſiderans progenitores domini,omnem euacuet & comprimat mentis tumorem,& de ſolis uirtutibus glorietur.Quinimò ne de iſtis quidem. Sic enim etiam Phariſæus Publicano deterior effectus eſt. Noli igitur ipſe tuorum corrumpere fructus laborum,& noli ſudores tuos in uanū effundere, noli curſum inanem dirigere:poſt mille circuitus,mercedē laboris euacuans. Nouit enim dominus tuus, & quidem multò te melius, tuarum merita uirtutū, ne igitur in ſuperbiā tumeſcamus: ſed dicamus noſmetipſos inutiles, ut in partem utilium tranſeamus. Si enim laudandum te eſſe dixeris,reprobus efficieris,etiam ſi fueras antè laudabilis. Si uerò inutilem te fateris,factus es utilis, etiam ſi antè reprobus fueris,propter quòd neceſſaria nobis eſt præteritarum obliuio uirtutum. Stabiliſsimum enim ærarium uirtutum, eſt obliuio uirtutum. Itaque ſi eas in memoria quaſi uænales aſsiduè portemus, armamus hoſtem, irritamus inimicum, & doloſum inuitamus

Progenitorū Chriſti humilitas, quid deſignauit.
Chryſoſt. hom. 3. in Matthæū tom. 2.

Parentes clarum nō faciūt, ſed uirtus.

Lucæ 10.

Obliuionis uirtutum commendatio.

A ad furtum. Si uerò nemo alter hæc ſcierit,niſi quem nulla occulta poſſunt latere, tuto in loco precioſa conſiſtent. Nequaquam igitur huiuſmodi bona frequenter euentiles,ne quis fortè ea diripiat: quod etiam Phariſæus paſſus eſt in lingua illa circunferens, unde ea & diabolus rapuit. Caueamus igitur de nobiſmetipſis dicere aliquid glorioſè: hoc enim nos & hominibus odibiles, & Deo abominabiles facit. Et idcirco quanto maiora fecimus,tanto de nobis minora dicamus: hoc enim modo maximam, & apud Deum, & coram hominibus gloriam cōſequimur. Nec ſolùm gloriam apud Deum, ſed etiam mercedem retributionemque pleniſsimam. Quando enim aliqua ſancta fecerimus, habemus proculdubio debitorem: quando uerò nihil nos arbitramur operatos, amplius etiam de tali meremur affectu, quàm propter opera ipſa quæ facimus. Itaque uirtutum omnium merita, bonum humilitatis exuperat, quæ ſi non aſsit, nec illæ poterunt eſſe laudabiles. Itaque ſi bona tua magna uis facere, noli illa putare magna, aliter magna eſſe non poſſunt. Sic enim Centurio: Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum,& propterea dignus effectus eſt: ſupraque omnes tunc Iudæos mirabilis. Sic etiam Paulus ait: non ſum dignus Apoſtolus uocari, & omnium primus effectus eſt. Sic & Ioannes: Non ſum,inquit, idoneus, ut ſoluam corrigiam calciamenti eius, & idcirco amicus factus eſt ſponſi, & manum quam indignam dixit calciamentis, hanc Chriſtus ſupra caput attraxit ſuum. Sic etiam Petrus ait: Exi à me domine, quoniā homo peccator ſum, & propterea factus eſt fundamentum eccleſiæ. Nihil enim ita eſt amicum Deo, ut ſi ſe aliquis minimum ac humilem reputet. Quæ uirtus, non aliunde magis, aut oritur, aut nutritur, quàm ſi nunquam animus à coniunctione, & ſui diſcuſsione diſcedat. Qui enim humiliatur corde, atque conteritur, non efferetur in gloriam, non in inuidiæ liuorem, non iracundiæ furore uexabitur, non aliquam aliam ſuſcipiet paſsionē. *Diſcite enim*, inquit, *à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris*. Vt ergo hîc & ibi requie multa perfruamur,humilitatem matrem bonorum, noſtris penitus inſeramus animabus. Sic enim & iſtius uitæ pelagus, ſiue fluctus, tranſire poterimus, & ad tranquilliſsimum illum enauigare portum. Hæc Chryſoſtomus.

Humilitatis laus. Matth. 8.

1. Cor. 15. Marci & Ioan. 1. Lucæ 5.

Matth. 11.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ſpes & fiducia noſtra memor eſto quæ pro redemptione noſtra ſuſcepiſti. Memor eſto quòd creator omnium, ſuſceptione noſtræ naturæ conſcius fieri dignatus es figmenti noſtri. Veniſti domine propter peccatores, ut omnium peccata deleres. Quid tibi retribui, quid pro hoc digne poteſt agi? Te laudo, tibi totis uiſceribus gratias ago, pro immenſis beneficijs tuis, quibus humano generi perdito ſubueniſti. Et precor te piiſſime domine, ut qui ſic pro nobis flexus es, ut homo fieri dignareris, non in nobis paciaris perire, quod decreuiſti miſeratus aſſumere: & fac me tibi gratam & debitam ſeruitutem exhibere. Amen.*

ORA-

De eo quòd Ioſeph uoluit dimittere Mariam. Correſpondet Euangelio: Cùm eſſet deſponſata Maria mater Domini.
Cap. VIII.

ET quia in præmiſſa Chriſti genealogia, Matthæus oſtendit ueram eius humanitatem: cõſequenter nunc oſtendit eius diuinitatem, per modum conceptionis eius mirabilem, dicens: *Chriſti autem generatio ſic erat*, quaſi diceret: Nõ credatur ꝙ Deus ſit genitus, ex commixtione maris & fœminæ, ſicut præcedentes, ſed potius modo mirabili, qui ſequitur: *cum enim eſſet deſponſata Maria Ioſeph*: & ipſa de Elizabeth ad domum ſuam in Nazareth rediiſſet, tandem Ioſeph à Iudæa in Galilæã ueniens, & deſponſatam ſibi in domũ ſuam ducere uolens: *ante quàm conuenirent*, ſcilicet antequã nuptiarum ſolennia celebrarent, non quòd poſtea conuenerint, ſed oſtendit proximũ tempus nuptiarum ſolennijs. Et eſt tropus loquendi huic ſimilis, antequã pœniteret morte præuentus eſt, non ꝙ poſtea pœnituerit. Vel *ante quàm conuenirent* communi habitatione, id eſt, ante quàm ſimul in una domo habitarent, nondum enim conuenerant, nondum ſimul habitabant ille in ſua, & illa adhuc in ſua domo manebat, quia licitum non erat apud Iudæos, quòd ſpõſus & ſponſa abſque nuptiarum celebratione, ſimul cõuenirent, uel habitarent: *inuenta*, & uiſa eſt Maria à Ioſeph *in vtero habens* & grauida. Sed quid ſequitur, nõ inuenit, nec agnouit manifeſtè, ſcilicet hoc eſſe de ſpiritus ſancti operatione. Perpendens hoc igitur & ignorans tanti ſecretum myſterij, dolebat & turbabatur, ac *nolens eam traducere* in publicum, id eſt, diuulgare & diffamare, ne ſcilicet tanquam adultera, lapidaretur. Vel *nolens eam traducere* in domum ſuam ad cohabitationem aſsiduam, quia propter myſterij uirtutem, quam neſciebat, ſe indignum ad eius conſortium æſtimabat, *uoluit occulte eam dimittere* parentibus à quibus eã acceperat. Legerat enim: Egredietur uirga de radice Ieſſe, unde nouerat Mariam duxiſſe originem. Et legerat etiam: Ecce virgo concipiet, & hæc de ea credebat, præſertim quia poſt conceptionem facies eius ita reſplenduit diuinitate, ut propter coruſcationem, uix eam irreuerberatis oculis, & non cum timore, poſſet intueri. Ideoque noluit ſe ante tantam gratiam humiliare, indignum ſe reputans, tantæ virginis cohabitatione.

Matth. 1.

Ioſeph dimittere noluit ſponſam.

Traducere quid ſit.

Eſaia 11.

Eſaia 7.

A Vnde Hieronymus: Hoc teſtimonium Mariæ eſt, quòd Ioſeph ſciens illius caſtitatem, & admirans quod euenerat, cælat ſilentio, cuius myſterium neſciebat. Vnde & Chryſoſtomus: O ineſtimabilis laus Mariæ, magis credebat Ioſeph caſtitati eius, quàm utero: & plus gratiæ quàm naturæ. Cõceptionem uidebat, & fornicationem ſuſpicari non poterat. Poſsibilius enim credebat virginẽ ſine uiro poſſe concipere, quàm Mariã poſſe peccare. Hæc Chryſoſtomus. Et nec Maria pertranſiuit abſque tribulatione, perpendebat enim & uidebat Ioſeph turbatum, & de hoc, ipſa turbabatur non modicum. Humiliter tamen tacebat, & occultabat donum Dei, volens potius uilis, & mala reputari, quàm ipſum donum propalare, & de ſe aliquid loqui, quod ad iactantiam putaretur pertinere. Rogabat autem dominum, ut ipſe dignaretur remedium apponere, & hanc ſibi & viro tribulationem auferre. Vides quàm magna tribulatio & anxietas eis erat, & quomodo dominus ſuos tribulationibus uexari & tentari, ad ipſorum coronam, permittit: ſed tandem dominus utrique prouidit. Ioſeph enim de dimiſsione Mariæ cogitante & deliberante: ubi habes argumentum, diu deliberandum eſſe in incertis & dubiis, ne peccetur temeritate leuitatis, miſit dominus Angelum ſuum, ſcilicet Gabrielem, ſecundum Auguſtinum. Et hoc fecit triplici ratione, ſecundum Chryſoſtomum. Primò ne iuſtus homo faceret rem iniuſtam, iuſto propoſito. Secundò, propter honorem matris, ſcilicet ne dimiſſa notaretur turpi ſuſpitione. Tertiò, ut intelligẽs Ioſeph cauſam conceptionis, reuerentius ſe haberet cum virgine. Quartò ſecundum gloſſam, ne ulterius premeret dubietas, quem commendabat æquitas. *Cui*, ſcilicet Ioſeph, *apparuit Angelus in ſomnis*, non manifeſta uiſione, quia ipſe dubietate animi premebatur, uelut ſomno infidelitatis: & dixit ei *Ioſeph fili David*. Per quod ſecundum Chryſoſtomum, reducit eum in memoriam promiſsionis factæ Dauid de ipſo Chriſto, quaſi dicat, ſecundum glo. Recognoſce promiſsionem factam Dauid, de cuius ſtirpe tu es, & Maria. & uide impletũ in ea, *noli timere accipere* & domi retinere, *Mariam in coniugem tuam* non ad carnalem copulam, ſed ad cohabitationem cum ea, & miniſtrationem deuotam, necnon affectu & copulatione animorum, quod eſt uerè coniugum. Exemplo ergo Mariæ, liquet fideles coniugatos, ſeruato pari conſenſu, in continentia poſſe permanere, coniugiumque poſſe uocari, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Vnde & Ioſeph vir Mariæ dicitur, quia uerum coniugium eſt, ubi amoris affectus ſeruatur, & etiam in Maria fructus nuptiarum inuenitur. Quaſi diceret Angelus: Ne ſuſpiceris quòd hîc interuenerit humana conceptio. *Quod enim in ea natum eſt*, id eſt conceptum, *de ſpiritu ſancto eſt*, id eſt uirtute ſpiritus ſancti eſt factum. In ea quippe naſci, eſt concipi: ſed de ea naſci, eſt in lucẽ proferri. Et ſecundum hoc dicitur quòd duplex eſt natiuitas, ſcilicet ĩ vtero, & ex vtero. Naſcimur enim in utero, cùm concipimur: ſed ex utero, cùm in lucem educimur. Hic ergo ponitur explicita reuelatio, facta ipſi Ioſeph ab Angelo. Antea enim nouerat implicitè, quiddam diuinum eſſe in uirginis cõceptu, ut ſuprà dictum eſt: explicitè tamen neſciuit factũ, & conceptionis modum, ſeu myſteriũ, & ideò hæc explicitè ſibi reuelantur per Angelum. *Pariet autem filium*, quando ſcilicet erit natiuitas ex utero, quem

Hieronymus in c. 1. Matth.

De laude Mariæ per Ioſeph.

Chryſoſtomus hom. prima operis imperfe.

Deliberandum in incertis.

Chryſoſtomus hom. 1. operis imperfecti.

Gloſſa ĩ eũ locum.

Chryſoſtomus hom. 1. operis imperfecti.

Cõiugium caſtiorum.

Natiuitas duplex.

B C D E

ipſa ſicut ſtella lucem, ſicut uirga florem, ſicut terra germen, paritura erat: *& vocabis nomen eius Ieſum*, id eſt ſaluatorem. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* quod non eſt modicum, quia nulla ſeruitus miſerior, quàm ſeruire peccatis, & hoc propter uilitatem ipſorum. Vbi oſtendit Angelus, eum verum hominum in partu virginis, & verum Deum, in ſalute populi à peccatis, quia nullus poteſt ſaluare à peccatis, niſi ſolus Deus. De hoc latius uidere poteris ſuprà, de conceptione ſaluatoris. Ioſeph igitur, certificatus de cõceptione & uirginitate Mariæ, *exurgens à ſummo* dubietatis, ad mandatum Angeli, accipiens ſponſam in coniugem, id eſt, ad nomen coniugis & uxoris, cũ uirgine virgo permanſit, & ei obſequiosè, tanquam dominæ, miniſtrauit. Hinc habemus argumẽtum, quòd quicquid à Deo monemur, ſtatim facere debemus. Ergo ſi uouiſti Deo aliquid, ſtatim, ſi potes perſolue, ſi non potes, quàm citò facultatẽ habebis, ſtatim implere teneberis. Vota etiã quæ ſine expreſsione certi tẽporis ſunt facta, ſtatim ſunt adimplenda. Vnde Chryſoſtomus: Ioſeph per Angelum de ſacramento myſterij cœleſtis inſtruitur, monitis Angeli lætus obtẽperat, gaudens diuina iuſſa proſequitur. Suſcipit ſanctam Mariam, & uotis exultantibus gloriatur, quia tantæ maieſtatis virgine matrem coniugem dici, ab Angelo meretur audire: hæc Chryſoſtomus. Per Ioſeph cogitantem dimittere Mariam, qui certificatus de myſterio per Angelũ, accepit eam ut dominam, ſignificatur homo dubitans in fide uel moribus, qui per prædicatorem, vel confeſſorem bonum, ſolidatur in iſtis, & ſubiicit ſe monitionibus ipſius. *Et non cognouit*, id eſt non agnouit eam, *donec peperit filium ſuum primogenitum*: quia eo nato, dignitatem eius maximè agnouit. Vnde Chryſoſtomus: Verè non cognouit eam antè, cuius fuerat dignitatis, ſed poſtquàm peperit, tunc cognouit eam, quia ſpecioſior & dignior facta fuerat, quàm totus mundus: quia quem totus mundus capere non poterat, in anguſto cubiculo vteri ſui ſola ſuſcepit. Vel non cognoſcebat eam opere coniugali, propter ea quæ didicerat, donec pro æterno ſumendo, id eſt nunquam ut per partui temporis ſignificationem omne tempus ſignificatũ accipiatur. Eſt enim hæc dictio Donec, quandoq; ſignificatiua determinati temporis, quo tranſacto fit aliquid, ſic dicitur: Iſte non comedit, donec eſſet hora ſexta, qua completa, comedit. Quandoq; eſt affirmatiua omnium temporũ, & accipitur pro ſemper, vt ibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, id eſt ſemper ſede à dextris meis. Quandoque eſt abnegatiua omnium temporum, & accipitur pro nunquam, ut hîc in propoſito. Si enim eam non cognouit ante partũ, multo magis non cognouit eam poſt partum, uiſis videlicet tot ſignis & miraculis in natiuitate, & poſt natiuitatem domini, cognoſcens Deum eſſe qui natus eſt. Aliqui exponunt hoc de cognitione faciei, dicentes quòd ex præſentia Chriſti in vtero virginis, tãta erat claritas in facie eius, quòd Ioſeph facie ad faciem eam uidere nõ poterat, quam ſpiritus ſanctus, à conceptione penitus impleuerat. Sicut dicitur de claritate faciei Moyſi, ex conſortio ſermonis domini, quia non poterant intendere in eum filij Iſraël. Et ideò Ioſeph nõ cognoſcebat facie ad faciem, quã deſponſauerat, donec vterus euacuatus eſſet. Remanet igitur, & ſtat gaudenter, cum ſua benedicta coniuge, & ultra quàm dici poſsit, eam caſto diligit amo-

Deo citò parẽdum, & uotum reddẽdum eſt.
Chryſoſtomus ibidẽ.
Moraliter.
Ioſeph quomodo cognouit Mariam.
Chryſoſtomus hom. 1. operis imperfecti.
Donec, uox ambigua.
Altera cognitio.

A re, & curam ipſius gerit fideliter, & domina cum eo moratur cõfidenter, & ſimul in ſua paupertate viuũt lætãter. Vnde tribulatione ceſſante, rediit magna cõſolatio. Sic & nobis cõtingeret, ſi in tribulationibus patiẽtiam haberemus. Stat etiam dominus Ieſus more aliorum, vſque ad nouem menſes, in vtero recluſus, vt homines qui in miſeriis mũdi uel inferni clauſi erant, ad conſortium nouem ordinum Angelorũ reduceret. Stat benignè, ac patienter ſuſtinet, & tempus debitum expectat. Cõpatere ſibi, quòd ad tantam humilitatis profunditatem deuenit. Multum debemus hanc virtutẽ affectare, nec deberemus ad elationem, uel noſtri reputationem vnquam intumeſcere, quando tantum ſe voluit dominus maieſta- B tis inclinare. Et quia de hoc ſolo beneficio huius tã prolixæ recluſionis, nunquã ei dignè ſatisfacere poſſumus, ſaltem corde hoc cognoſcamus, & gratias eidem toto affectu agamus, quòd nos ex alijs aſſumẽre dignatus eſt, vt uel hoc modicum rependamus eidem quòd recluſi ſtemus ad ſuum ſeruitium. Ipſius quippè beneficium eſt hoc, non noſtrum meritum, & quidem beneficium multum acceptabile, ac venerabile, & permaximum. Non enim ad pœnam, ſed ad cautelam ſumus recluſi, & in arce religionis tutiſſima collocati, ad quam huius mundi nequiſsimi venenoſæ ſagittæ, uel tumultuoſi maris procellæ, niſi noſtra temeritate, non poſſunt attingere. Conemur C igitur toto poſſe, mente recluſa & abſtracta, ab omnibus caducis, eidem domino cordis puritate uacare, quia corporalis recluſio, nihil aut parum, ſine mẽtali, videtur prodeſſe. Vnde Auguſtinus: Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit mentis? Et Gregorius: Quid prodeſt corpore conuerſari in clauſtro, & mente uagari in ſeculo? Conemur etiã in omnibus ei gratias agere, & ex corde eum benedicere, nam hoc in uirtutibus nobiliſsimum eſt, & corã Deo ſplendidiſsimum, ut homo in coactione obedientiæ, in exilio, in paupertate, in contemptu, in infirmitate, in multiplici mentis & corporis tribulatione, velit, ſciat, & poſsit Deum laudare, & ex corde benedicere, ac ei cum gaudio gratias agere, deſide- D ria ſurſum erigere, & eum operibus collaudare. Vnde Bernardus: Felix qui paſsiones corporis ſui propter iuſtitiam ordinat, ut quicquid patiatur, propter Dei filium patiatur, quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore uerſetur gratiarum actio, & uox laudis: hæc Bernardus. Qui enim bene attenderet, quòd diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ad magnam animi quietem perueniret, ſic quòd in eo locum haberet, quod ſapiens ait: Non cõtriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Quia ſecundum Auguſtinum, quicquid acciderit iuſto, uoluntati diuinæ deputandum eſt, non poteſtati inimici. Et ſimiliter, ipſe dicere poſſet cum Iob: Sicut E Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. Igitur in tribulationibus ſeu flagellis & afflictionibus, non debes dubitare, quia Deus non permittit eas ad ſuos uenire, niſi pro ipſorum utilitate. Aliquando quidem ut homo à ſeculo ſe auertens, oblectamenta temporalia reſpuat, & ad Deum ſe conuertens, æterna concupiſcat. Vnde Auguſtinus: Non enim conuertitur anima ad Deũ, niſi cũ ab hoc ſeculo auertitur, nec opportunius ab hoc ſeculo auertitur, niſi pernicioſis eius uoluptatibus laboris & doloris aquæ miſceantur. Si enim ceſſaret Dominus, & non miſceret amaritudines felicitatibus ſeculi, obliuiſceremur eum: Hæc Auguſtinus. Et ideo ait

Ieſus in utero ſtans, nos docet patientiã & humilitatem.
Monachorum incluſio qualis ſit.
Rom. 8.
Prouerb. 12.
Auguſt. in pſal. 86.
Iob. 1.
Tribulatio bonorum.
Auguſt. in pſal. 9.

Psal. 15. ait Pſalmiſta: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accellerauerunt. **A** Aliquando ut peccata ſua melius agnoſcat, & inde pœnitens & ſe corrigens, purgatus & mundatus fiat. Vnde enim, ut ait Augu- *August. in pſal. 21.* ſtinus, quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano, hoc tribulatio uiro iuſto. *Gene. 42.* Vnde fratres Ioſeph dicebant: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum. Aliquando, ut ſublato adiutore, melius imperfectionem ſuam uideat, *Pſal. 29.* & ſeipſum cognoſcat. Vnde Pſalmiſta: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum, ſed ut melius me mihi oſtenderes, auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Aliquando propter humilitatem conſeruandam, & uirtutum cuſtodiã, **B** ne de meritis ſuis præſumat, & in ſuperbiam ſe extollat. *2. Cor. 12.* Vnde Apoſtolus: *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ qui me colaphizet.* Aliquando ut ſciat quàm malum ſit dereliquiſſe Deum, & ab eo eſſe derelictum. *Hiere. 2.* Vnde Hieremias: *Scito & uide, quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem eius apud te.* Aliquando ut Deus patientiam alicuius declaret, & per ſanctorum exempla alios ad patientiam inſtruat. *Iob. 6.* Vnde Iob, *Hæc ſit mihi conſolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam ſermonibus ſanctis.* Aliquando ut alij magis timeant, & exemplum uiuendi inde ſumant. Vnde Sa- *Prouer. 19.* piens: *Peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit.* **C** Aliquando ad Dei ſaluantis laudem, & eius gloriã manifeſtandã, *Ioannis 9. & 11.* ſicut infirmitates cæci nati, & Lazari fuerũt, ut in eis opera Dei manifeſtarẽtur, &: ipſe Deus glorificaretur in æternũ. Aliquando ut amoris Chriſti inſignia recogitet, & miſericordiam Dei circa ſe recognoſcat: *2. Mach. 6* Vnde in Machabæos. *Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus pœnitentiam ex ſententia agere: ſed ſtatim ultiones adhibere, magni beneficij eſt indicium.* *Hieronym. in cap. 8. Ezech.* Vnde ſecundum Hieronymum, magna miſeria eſt ad præſens, miſericordiam non conſequi. Et ſecundum Auguſtinum, magna ira Dei eſt quando peccantem non corripit, ſed licentiam uagã in peccatum ruendi permittit. **D** Aliquando ut ſpem maiorem ad Deum habeat, & fiduciã ampliorem inde accipiat. *August. in pſal. 88.* Vnde Auguſtinus: Cũ timore debes eſſe, quãdo tibi bene eſt. Nonne melius eſt tentari & probari, quàm non tentatum reprobari? *Bernardus ſermo. 42. in cantica.* Vnde & Bernardus: Tunc magis iraſcitur Deus, cùm non iraſcitur. Non enim cùm neſcio, ſed cùm ſentio te iratũ, tunc maximè confido: propitium etenim cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. Aliquando ut quàm paratus ſit Deus ad ſuccurrendum homo, ſciat, ſi tamen ad eum toto corde recurrat. Vnde Pſalmiſta: *Pſal. 119.* *Ad Dominum cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.* Aliquãdo, ut homo probetur, ſi Deũ amet, & ſi uirtutes in ſe habeat. *Gregorius.* Vnde Gregorius: Pœna interrogat, ſi quietus quis Deum ueraciter amat. **E** Et iterũ: Nemo in pace uires ſuas cognoſcit: ſi enim bella deſunt, uirtutum experimenta non proderunt. Aliquãdo, ut homo inde probatior fiat: & per patientiam coronam maiorem & meritum amplius accipiat, ut patet de Iob & martyribus. *Iacobi 1.* Vnde Iacobus: *Beatus uir qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Item ſecundum Chryſoſtomum, ut ſignum creditorum ſibi theſaurorum; id eſt donorum collatorum accipiat. Neque enim ſuperueniret ei diabolus, niſi cũ maiori honore affectũ uideret. Sicut inſurrexit aduerſus Adã, quia multa illũ dignitate uidit

A conſpicuum: & contra ſanctũ Iob, quia uidebat illũ adeo miris laudibus coronatũ. Inſuper quidã flagel- *Tribulatio malorum.* lis & tribulationibus atteruntur, non ad peccati purgationẽ & ueniam, ſed ad punitionem, & uindictã, & ad æternæ damnationis inchoationem & augmẽtum; quod reproborum eſt proprium, ſicut Antiochus & Herodes, ac quidam alij ſunt paſsi. Et multi adhuc hodie uidentur pati, quibus cõgruit illud prophetæ: *Hiere. 17.* *Duplici cõtritione contere eos.* Talibus enim præſentes moleſtiæ ſunt quoddam præambulũ, & initium pœnarum gehennæ, quia afflictionum ſuarum miſeria oſtẽdunt, quod perpetua in gehenna paſſuri ſunt. Circa ſuos uero Dñs oĩa miſericorditer ordinat, & ad utilitatẽ eorum cuncta diſpenſat. **B** Oĩa ergo, uel iuſtè, uel miſericorditer facit, uel fieri permittit Dñs, & ideò in oĩbus ſemper eſt laudandus. Vnde *De humilitate fidelium.* Auguſtinus: Vera fidelium humilitas, eſt in nullo ſuperbire, in nullo murmurare, nec ingratum eſſe, nec querulum, ſed in omnibus Dei iudicijs, gratias Deo agere, Deumque laudare, cuius omnia opera, aut iuſta ſunt, aut benigna: Hæc Auguſtinus. His itaq; cõſideratis, ſic cor tuum ſtabilire & ordinare ſtudeas: ut in contingentibus aduerſis, & quibuſcunque diſplicentiis humiliter, ac patiẽter, & lætãter te habeas, & in uia ſpiritus ita te exerceas; ut eius repletus feruore, etiam hæc pro amore Domini Ieſu appetas, q in ſe & in ſuis, hanc uitam excelſam tenuit & mõſtrauit, & exemplum ambulandi per eam omnibus reliquit. **C** Patitur enim & ſuſtinet ut electi & filij regni affligantur hic in interiori homine & exteriori. Nam *Heb. 12.* ſecundum Apoſtolum, qui extra diſciplinam ſunt, non filij, ſed adulteri ſunt. *August. in Pſal. 88.* Et ſecundum Auguſtinum, qui exemptus eſt à paſsione flagellorum, exemptus eſt à numero filiorum. Vnde & idem Auguſtinus: Nemo ſibi promittat, quod Euangelium non promittit. Neceſſe eſt ut uſque in finem ſic fiat, ſicut ſcripturæ dixerunt. *De flagellis Domini.* Non nobis promittũt ſcripturę noſtrę in hoc ſeculo, niſi tribulationes, preſſuras, anguſtias, augmenta dolorum, abundantiã tentationum. *August. in Pſal. 37.* Ad iſta præcipuè nos paremus, ne imparati deficiamus. **D** Sed aliquando peccatores in hac uita, aut non, aut minus flagellantur, quia iam deſperata eſt correctio eorum. At uerò illis quibus paratur uita ſempiterna, neceſſe eſt ut hìc flagellẽtur: *Heb. 12.* *quia flagellat omnem filium quẽ recipit*; id eſt quem recepturus eſt in hæreditatem æternam. Addit omnem, etiã unicum: qui ſine omni peccato eſt. Qui ergo flagellat unicum ſine peccato, relinquit adoptatum, qui eſt cum peccato? Vnicus ſine peccato, non tamẽ ſine flagello, exemplum nobis propoſuit in paſsionibus ſuis. Non ergo conturbari debemus, cùm aliquis ſanctus grauia & indigna perpetitur: obliti non ſumus quæ pertulit iuſtus iuſtorum, ſanctuſque ſanctorum: omnia enim terrena bona contempſit, vt ea **E** contemnenda monſtraret, & omnia terrena mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcipiebat: ut nec ĩ illis quæreretur felicitas, nec in iſtis timeretur infelicitas: Hęc Auguſtinus. Expedit igitur nobis tribulari hìc & affligi, & ideò non debemns in his frangi uel impatientes eſſe: ſed potius hæc affectare & diligere, quia ſæpe à malo nos retrahunt, & ad bonum inducunt. Contraria uerò pro aduerſariis habere debemus & fugere, quia contraria prædictis in nobis efficiunt.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui es inexpugnabilis murus omnium in te ſperantium, eſto in tribulatione meum refugium, uide tribulationes & anguſtias meas, & mei miſerere, & per omnes miſerationes tuas mihi ſuccurre. Vide infirmitatem meam, & paterna miſeratione me protege, ut tua ſuffultus prouidentia, nunquam tua deſtituar conſolatione & miſericordia. Memento Domine creaturæ tuæ, & inſidiantes mihi hoſtes à me repelle: ut tua miſericordia munitus bonitatis tuæ dulcedinem in me cognoſcam, & dignam pœnitentiam pro peccatis meis exoluam. Amen.*

De Natiuitate Saluatoris. Et correſpondet Euangelio: Exijt edictum à Cæſare Auguſto. Cap. IX.

Lucæ 2. IN diebus illis, ſ. Maria adhuc prægnante, *Exijt edictum à Cæſare Auguſto ut deſcriberetur*, id eſt in ſcripto redigeretur *vniuerſus orbis*, ſcilicet quilibet in ciuitate ſua, ſuo cenſu uidelicet perſoluendo, ut ait Gregorius: Naſcituro Domino, orbis deſcribitur, quia ille ueniebat in carne, qui electos ſuos aſcriberet in æternitate. Vtinam Domine Ieſu, de electis tuis me miſerum facias, ut me in æternitate aſcribas. Huic regi noſtro, debemus cenſum fidei & iuſtitiæ profiteri, corde, ore, & opere. Huic debemus denarium, id eſt animam lumine vultus eius inſignitam, uel decalogum legis, in quo uultum regis noſtri: id eſt uoluntatem eius, inuenimus. Sicut enim nullus à denario excipiebatur, ſic nullus ab obſeruantia mandatorum excipitur. Vbi notandum quòd primus imperator Romanorum, fuit Iulius Cæſar: qui ſecundum Iſidorum, ideò Cæſar appellatus eſt, quia cæſo mortuæ matris utero eductus, prolatusque fuit: vel quia Cæſariæ natus eſt: uel quia fortiter hoſtes cædebat. Vnde ab eo, imperatores cæteri, ſunt Cæſares appellati. Iulio mortuo, ſucceſſit ei Octauianus Auguſtus, nepos Iulij, imperator ſecundus, qui ideò appellatus Auguſtus, quia maximè rempublicam, & Romanum auxit imperium: unde ab eo imperatores cæteri, dicti ſunt Auguſti. Hic retento cognomine prædeceſſoris, ſcilicet Cæſare, unà cum cognomine ſuo, ſ. Auguſto, uocatus eſt Cæſar Auguſtus. A quo menſis, qui prius uocabatur ſextilis, dictus eſt Auguſtus, uel quia in eo natus eſt, uel quia tunc de uictoria rediit. A tempore iſtius, primò po-

Cæſar unde dictus.
Auguſtus unde dictus
Sextilis. Monarchia.

A teſtas cœpit imperij, quæ Græcè dicitur monarchia, & regnauit annis quinquaginta ſeptem & ſemis. Hic duodecim annis, circa tempus natiuitatis Chriſti, in pace regnauit. Et tali tempore Chriſtus, cui pax iſta famulabatur, naſci uoluit, quia pacē magnopere quæſiuit, & pacis charitatisq; amatores, & etiam ſectatores, ſemper inuiſere dignatus eſt. Quia enim naſciturus erat rex pacificus, & princeps pacis, congruū fuit, ut ipſe ante ortū ſuum, pacē, quaſi prænunciā, præmitteret. Quam ēt pacem, ipſe poſtea uiuens, in mundo docuit, & exiēs de mūdo diſcipulis reliquit. Ex quo etiā moraliter datur intelligi, quòd uerbum æternum non naſcitur, niſi in corde pacato. Vnde Pſ. *In pace factus eſt locus eius.* Pacatis ergo omnibus re- *Pax ſub Auguſto.* *Pſal. 75.*

B gionibus per orbem uniuerſum: cùm quietum ſilentium uniuerſalis pacis, ſub Cæſaris Auguſti imperio perturbata prius ſecula ſeruaſſet memoratus Auguſtus, rempublicam legibus pacificis adæquare, & nutrire deſiderans, protulit edictum ut deſcriberetur uniuerſus orbis. Volens enim ſcire numerum regionum in orbe, quæ ditioni ſuberant Romanæ, numerum etiam ciuitatum in qualibet regione, numerū quoque capitum, ſcilicet perſonarum in qualibet ciuitate, ut ſciret quæ & quanta deberent iure tributa dare, & ſic tributis indebitis non grauarentur, & ſciretur per quem modum ſingulæ terræ, ſub Romano imperio melius regerentur, præceperat ut de ſubur-

C banis oppidis, ac uicis & pagis, ubicunque habitarent, ad ſuam homines ciuitatem confluerent, ubi territorium habebant, uel originem traxerant, & quiſque denarium, ſcilicet nummum argenteum, precij decem nummorum uſualium, unde & denarius dicebatur, præſidi prouinciæ tradens, ſe ſubditum Romano imperio recognoſceret, & ad ſoluendum tributa ſe obligaret. Nam & nummus præferebat Cæſaris imaginem, & nominis eius ſubſcriptionem. Dicebatur autem profeſſio, quia quilibet quando reddebat præſidi denarium, ponebat illum ſuper caput ſuum, & proprio ore fatebatur ſe Romano imperio eſſe ſubiectum. Dicebatur ēt deſcriptio, quia *Denarius unde dicatur.* *Profeſſio.* *Deſcriptio*

D numerus eorum, qui cenſi capite, id eſt cenſi uel recenſiti per ſingula capita, & numerati ferebantur, recto determinabantur numero, & in ſcriptis redigebantur. Et ſic tripliciter profitebantur, ſ. facto, quia cenſum capitis imperatori ſoluebant, uerbo, quia ſe eſſe ſubiectos Romano imperio ore fatebantur, & ſcripto, quia eorū nomina ſcribebātur. *Hæc deſcriptio prima facta eſt à Cirino preſide Syriæ:* qui miſſus fuerat à Cæſare Auguſto in Syriam tāquā præſes & iudex, ad ipſam regendā. Iudæa quippe non habuit præſidem propriū, ſed ipſa continebatur ſub Syria, cuius pars eſt Iudæa. Prima aūt poteſt dici quantū ad Cirinū, quia enim Syria eſt prouincia in cuius medio eſt Iudæa, quaſi umbilicus terræ habitabilis, dr̄ præui- *Syria.* *Iudæa.* *Prima deſcriptio.*

E ſum eſſe, ut in ea ipſe inchoaret, & deinde per circunſtantes regiones alij præſides proſequerētur. Vel prima uniuerſalis in qua uniuerſus orbis deſcribitur, quia aliæ particulares præceſſiſſe intelligūntur. Vel prima capitum in ciuitate fiebat à præſide. Secunda, ciuitatū in regione, à legato Cæſaris. Tertia, regionū in orbe, coram Cæſare. Hic primùm Iudæa facta eſt Romanis tributaria, ſeu ſtipendiaria. Hæc deſcriptio, quotannis, id eſt ſingulis annis poſtea facta vr̄, quia in Euangelio legitur: *Magiſter ueſter non ſoluit hoc anno tributu. Et ibant omnes ut profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem*, unde duxerant originem. Appropinquāte autē termino nouē menſiū, *aſcendit*, ſecundū loci ſitū *Matth. 17*

&

& Ioſeph à Nazaret Galileæ, ubi manebat, *cũ Maria deſpõſata ſibi uxore prægnante, in Bethlehem, Iudæ ciuitate Dauid*, quia ibi natus eſt, & in regẽ vnctus fuit, de cuius domo, id eſt, ꝓgenie & familia erat Ioſeph & etiã Maria, vbi habitabat eorum genus & familia, ut & ipſi ſicut cæteri eandem facerent profeſsionem. Vbi vide, dominũ propter te, etiam capite cenſui adſcribi in terris, ut & nomen tuum adſcribatur in cœlis. In quo dedit exemplum humilitatis perfectæ, à qua ſaluator incepit à natiuitate, & eam continuauit vſque ad mortem, in qua humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad crucem. Vnde Beda: Cuius non prætereunter tanta tamque benigna eſt humilitas intuenda, quia non ſolùm incarnari pro nobis, ſed & eo tempore dignatus ſit incarnari, quo mox natus cenſui Cæſaris adſcriberetur, atq; ob noſtri liberationem, ipſe ſeruitio ſubderetur. Conſidera etiam quòd licet beata virgo Maria iam cõcepiſſet regem cœli & terræ, ipſa tamen vnà cum ſponſo ſuo Ioſeph, imperiali edicto uoluit obedire, vt poſſet cũ filio dicere: *Sic decet nos implere omnem iuſtitiam:* ac per hoc daret nobis exemplum obtemperandi omni poteſtati ſuperiori. Laborat ergo iterum domina, hoc longo itinere. Nam à Nazareth uſque in Hieruſalem ſunt trigintaquinque miliaria, & deinde in deriuio mõtis Hieruſalem, uerſus Meridiem, eſt Bethlehem ſita, quæ & Effrata eſt dicta, diſtans à Hieruſalem per quinq; miliaria, vel circa. Ex hoc loco colligitur quòd beata virgo, licet grauida eſſet, & iam vicina partui, non tamẽ ex hoc grauabatur in corpore, quin iret de prouincia in prouinciam. Quia, vt dicit Auguſtinus, cùm eſſet virgo grauida, ſalubri leuitate plaudebat. Lumen enim quod in ſe habeat, põdus habere non poterat, referendo ſingula ſingulis. Ioſeph volens ſoluere cenſum imperatori terreno, aſcendit de prouincia in prouinciam, ſcilicet de Galilæa in Iudæam, & de ciuitate in ciuitatem, ſcilicet de Nazareth in Bethlehẽ. Moraliter, Ioſeph, qui interpretatur augmentum, id eſt quilibet noſtrum, uolens ſpiritualiter augeri, ſi ſoluere vult cenſum deuotionis æterno regi, debet ire paſsibus virtutum, & aſcendere de Galilæa, id eſt de mundo & uolubilitate mundanæ conuerſationis, ad Iudæam confeſsionis & laudis diuinæ. Nam Galilæa interpretatur trãſmigratio, vel rota, ſeu uolubilis: Iudæa verò, confeſſio. Et ſic eundo, aſcendit de Nazareth in Bethlehẽ, id eſt, à florida virtutum actione, ad paſtum contemplationis internæ, in qua vera refectio animarũ inuenitur. Nazareth enim flos, & Bethlehẽ domus panis, id eſt domus refectionis interpretatur. Aſcendit autem Ioſeph cum Maria, quia ſemper debemus nobiſcum habere pœnitentiam, ſicut Ioſeph vſque ad mortem habuit Mariam, quæ interpretatur mare amarum. Cumque in Bethlehem eſſent, quia pauperes erant, hoſpitium inuenire non potuerunt, propter conuentum & frequentiam multorum, qui ob eandem cauſam concurrerant. Compatere hic dominæ, & conſpice delicatam iuuenculam annorum quindecim, ex longo itinere fatigatam, & cum verecundia inter homines verſantem, quærẽtem ubi requieſceret, & non inuenientem. Omnes eam & ſocium licentiant & abdicunt, & ſic in cõmuni tranſitu, in diuerſoriũ, ſe recepertũt qđ intra ciuitatẽ, in fine, iuxta vnã portarum, ſub rupe cõcaua erat, non habens deſuper tectum, ut hodie cernitur, niſi rupem de monte dependentem. Secundum Bedam, diuerſorium eſt ſpacium inter duos uicos, ex utroque latere habens murum, & ex utraque parte portam, ut ſit inde exitus in utrunque uicum, deſuper coopertum propter aeris intemperiem, ut in feſtiuis diebus poſsint ibi homines conuenire ad colloquendum & ſolatiandum. Et figurat eccleſiam inter paradiſum & mundum exiſtentem, in quam diuertamus ab erroribus mundi huius. Ibi etiam homines ad illam ciuitatem propter negociũ aliquod uenientes, animalia propter aeris intemperiem, locare conſueuerãt: Vnde & diuerſorium dicebatur, quia illuc homines diuertebant. Fortè ibi Ioſeph, faber lignarius, præſepe fecerat boui & aſino, quos ſecum duxerat. Aſinum quidem, ut uirgo prægnans, ſuper eum ueheretur. Bouem fortè, ut ipſum uenderet, ac cenſum pro ſe & pro uirgine ſolueret, & de reſiduo uiuerent. Vel fortè aliquis alius bouem adduxerat, ut illum ibi uenderet, qui tunc cum aſino in eodem præſepio comedebat. Vel fortè, ambo hæc animalia per alios fuerunt adducta. Vnde Chryſoſtomus: Quicunque pauper eſt, accipiat conſolationẽ: Ioſeph & Maria mater Domini non habebant ſeruulum, non ancillam: de Galilæa, de Nazareth ſoli ueniunt, non habebant iumentum. Ipſi ſunt Domini & famuli: Rem nouam: Ingrediuntur in diuerſorium, nõ ingrediuntur ciuitatem. Paupertas enim timida, inter diuites nõ audebat accedere. Vbi cùm ueniſſet hora partus, ſcilicet in media nocte diei dominicæ dum nox medium iter haberet: Nam ea die qua dixit, Fiat lux, & facta eſt, uiſitauit nos Oriens ex alto, peperit uirgo filium ſuum primogenitum: primogenitum tamen dicit hic ordinem reſpectu ſequentis, ſed priuationẽ reſpectu prioris, quia nullum habuit ante illum. Vnde ſecundum Bedam, primogenitus dicitur, nõ poſt quem alius, ſed ante quẽ nullus. Et ſecundum eudẽ, omnis unigenitus, eſt primogenitus: & omnis primogenitus, ut ſic, eſt unigenitus. Et quia filius Dei temporaliter naſci uoluit ex matre ſecundũ carnem, ut ipſe multos fratres acquireret per regeneratiõẽ ſpiritus, hinc eſt quòd ut ſic melius eſt dictus primogenitus, quàm unigenitus. Et hoc eſt quod dicit Beda, quòd Chriſtus eſt unigenitus in ſubſtantia diuinitatis, ſed primogenitus in ſuſceptione humanitatis. In nocte natus fuit, quia occultus uenit, ut & eos qui in nocte erroris erant, ad lucem ueritatis reducere. Filium quoque natum, mater ſtatim ut Deũ adorauit, inuoluitq; per ſemetipſam pãnis, id eſt uilibus & ueteribus indumentis. Vnde pannoſi dicũtur pauperes, qui pannis induuntur ueteribus inſimul conſutis. Et reclinauit ac poſuit eum, nõ in reclinatorio aureo, ſed in præſepio, in medio duorum animaliũ prædictorum, ſcilicet inter bouem & aſinum, *quia nõ erat ei locus alius in diuerſorio.* Ecce magna Chriſti paupertas & inopia, quia non ſolùm non habuit domũ propriam ſuæ natiuitatis, ſed nec in communi diuerſorio poterat habere locum conuenientem & congruum, & oportuit eum præ penuria loci in præſepio reponi. Vnde uerificatũ eſt illud: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Et intellige quòd diuerſorium illud & ſtabulum erat ita animalibus & alijs repletum, ut non haberet locum, niſi inter bruta animalia arctiſsimum. Vnde poterat dicere illud Pſalmiſtæ. *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Primò, quieuit in uirginis alueolo. Secundò, in uili præſepio. Tertiò, in crucis patibulo. Quartò, in ſepulchro, etiam alieno. Ecce quanta inopia, & qualia reclinatoria. Aduerte ex præmiſsis, quòd

Cenſitus capite domi nus.
Beda in ca. 2. Lucæ.
Matth. 3.
Maria grauida, nõ eſt grauata.
Moraliter de cenſu ſoldo.
Nazareth et Bethlehẽ moralis ſignificatio.
Maria nõ inuenienti hoſpitium, compatiendum.
Diuerſor ũ Mariæ.
Diuerſoriũ quid.
Bos & Aſinus.
Chryſoſtomus hom. de natiuitate domini ex Luca tom. 2.
Parentum Chriſti paupertas.
Hora natiuitatis dominica.
Primogenitus.
Beda in ca. 2. Luca.
Chriſtus quomodo primogenitus & vnigenitus.
Beda ibidẽ
Pannis inuolutus eſt dominus.
Pãnoſi qui dicuntur.
Paupertas Chriſti ſumma, & locorum penuria.
Matth. 8.
Pſal. 72.

Perfectiõis ſtatum exẽplo docet dominus. Pſal. 87.

quòd iam incipiebat ſtatum perfectionis exemplo docere, qui conſiſtit in humilitate, auſteritate, & paupertate, vt verè poſſet dicere illud Pſalmiſtæ: Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Hic ergo damnantur huius mundi honores ac pompæ, & vanitates: itemque deliciæ ac mollicies, & carnis delectationes: inſuper diuitiæ & abundantiæ, ac ſuperfluitates.

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis c. 4. tom. 3.

Vnde Anſelmus: O amanda & admiranda dignatio. Deus immenſæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non deſpexiſti, dominus omnium, conſeruus apparere voluiſti. Parũ tibi uiſum eſt parem nobis eſſe, & frater noſter eſſe, dignatus es. Et tu Domine vniuerſorum qui nullam habes indigentiam, inter ipſa natiuitatis tuæ initia, nõ horruiſti abiectiſſimæ paupertatis deguſtare incommoda.

De paupertate Chriſti.

B Vt enim ait ſcriptura, tibi non naſceris, non erit locus in diuerſorio, nec cunabula, quæ teneritudinem tuam acciperent, habuiſti: ſed in uili præſepio ſordentis ſtabuli, tu qui terram palmo concludis, inuolutus panniculis, reclinatus es: & hoc ipſum à brutis animalibus, mater tua mutuò accepit. Conſolamini, conſolamini, qui in ſordibus paupertatis enutrimini, quia uobiſcum eſt Deus in paupertate. Non cubat in delicijs ſplendidi cubilis: nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Quid igitur gloriaris ò diues, res lutea in uolutabro lecti picti & delicati, cùm rex regũ ſuo recubitu, ſtramenta pauperum honeſtare maluerit. Quid dura ſtrata deteſtaris, cùm tener infantulus in cuius manu ſunt omnia regna, tuis ſericis, plumeis lectis, duras iumentorum ſtipulas prædegerit.

Bernardus ſermone 5. in natali Domini.

C Vnde Bernardus. Non conſolatur Chriſti infantia garrulos: non conſolantur Chriſti lachrymæ cachinnantes: non conſolantur panni eius, ambulantes in ſtolis: non conſolantur ſtabulum & præſepe, amantes primas cathedras in ſynagogis. Vigilantibus paſtoribus, annũciatur gaudium lucis, & eis dicitur eſſe natus ſaluator, pauperibus atque laborantibus, non uobis diuitibus, qui veſtram habetis conſolationem, nõ diuinam.

Bernardus ſermone 3. in natali Domini.

Et iterum: Naſcitur Dei filius, in cuius arbitrio erat quodcunque uellet eligere tempus, elegit quod moleſtius eſt, præſertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præſepe ad reclinandum. Et cùm tanta eſſet neceſſitas, nullam audio fieri pellium mentionem: Chriſtus vtique qui nõ fallitur, elegit quod carni moleſtius eſt. Id ergo melius, id utilius, id potius eligẽdum, & quiſquis aliud doceat, vel ſuadeat, ab eo tanquam à ſeductore cauendum. Et tamẽ fratres, ipſe eſt promiſſus olim per Eſaiam: *Paruulus ſciens reprobare malum, & eligere bonum.* Malum ergo voluptas corporis eſt: bonum verò, afflictio eſt. Siquidem & hanc elegit, & illam reprobauit, puer ſapiens, verbum infans: caro ſcilicet infirma, infantulus tener, caro omnis laboris impotens, omnis operis impatiens. Itaque iam carnalis homo fuge uoluptatem: quia poſita eſt mors ſecus delectationis introitum. Age pœnitentiam, quia per illam appropinquat regnum. Hoc ſtabulum, illud prædicat: Hoc præſepe clamat: Hoc membra illa infantilia, manifeſtè annunciant: Hoc lachrymæ & vagitus euangelizant. O duritia cordis mei. Vtinam Domine, ſicut uerbum caro factum eſt, ita carneũ fiat & cor meũ. Siquidem & hoc pollicitus es per prophetam: *Auferam, inquiens, à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.* Hæc Bernardus. Vidiſti ortum ſanctiſsimi principis, uidiſti ſimul & partum reginæ cœleſtis, & in utroque arctiſsimam paupertatem attendere po-

Eſaiæ 7.

Ezech. 36.

A tuiſti. Hæc uirtus eſt illa Euangelica Margarita, pro qua emenda & comparanda omnia, omnia ſunt uendenda & danda. Hæc eſt totius ſpiritualis ædificij primarium fundamentum. Hæc eſt ſpiritualis † uia ſalutis, tanquam humilitatis fundamentum, & perfectionis radix, cuius eſt fructus multiplex, ſed occultus.

Paupertatis cõmendatio. *† ſpecialis.* *Humilitatis commendatio.*

Potuiſti etiam attendere in vtroque profundiſsimã humilitatem. Non enim ſunt ſtabulum dedignati, non præſepe, non fœnum, non cætera vilia, ad dandum nobis exemplum perfectæ humilitatis. Sine hac virtute, ſalus non eſt: quia nulla operatio noſtra cum ſuperbia, Deo placere poteſt. Nempè ut virtutes ſæpe dentur, uel acceptæ ſeruentur, aut ſeruatæ conſummentur, humilitas meretur, & abſque iſta, illæ nec eſſe uirtutes videntur.

Afflictiones Chriſti.

B Potuiſti etiam attendere in vtroque, & maximè in puero Ieſu, non paruam corporis afflictionem. Inter cæteras autem, hæc una fuit, quòd quando mater ſua in præſepio eum locauit, & puluinar uel aliud huiuſmodi non haberet, ad caput eius quendam lapidem, nõ ſine grandi cordis amaritudine poſuit, ĩterpoſito fortè fœno, quod ab animalibus mutuo accepit. Et, ut dicitur, adhuc ille lapis, ibidem ad memoriam reſeruatus, uidetur.

Lapis Chriſti ſub capite poſitus.

Paupertatem igitur & humilitatem, afflictionemq́; corporis ſtudeas & tu pro poſſe amplecti, & in his Chriſtum pro modulo tuo imitari.

Bernardus ſermo. 4. de reſurrectione. De tribus exemplis Chriſti. De Chriſto imitando.

Vnde Bernardus: Tribus exemplis uiam nobis oſtendit, qua eum ſequi debemus. Exemplo paupertatis, quia in hoc mundo diuitias habere noluit, quod exẽplum leue facit, & expeditum ut currat. C Exemplo humilitatis, quia mundi gloriam ſpreuit, quod modicum facit ut lateat. Exemplo patientiæ, quia mala ſuſtinuit, quod fortẽ & robuſtum facit, ut ſuſtineat: hæc Bernardus. Secũdum Anſelmum, redemptor noſter, cæcatis luminibus, colliriũ ſuæ incarnationis appoſuit: ut qui Deũ in ſecreto maieſtatis fulgentem uidere non poteramus, Deum in homine apparentem aſpiceremus, aſpiciendo cognoſceremus, cognoſcendo diligeremus, diligendo ſummo ſtudio, ad eius gloriã peruenire ſatageremus. Incarnatus eſt, vt nos ad ſpiritualia reuocaret: mutabilitatis noſtræ particeps factus eſt, vt nos ſuæ incommutabilitatis participes faceret. Inclinauit ſe ad humilia noſtra, vt nos ad excelſa ſua ſublimaret.

Chryſoſtomus hom. 2. in Math. Cur filius Dauid dominus.

D Et ſecundum Chryſoſtomum: Filius Dei naturalis, etiam Dauid filius eſſe dignatus eſt, vt nos filios Dei faceret. Seruum ſuum habere patrem dignatus eſt, ut nobis patrem faceret Deum. Nõ enim fruſtra, nec vanè ad tantam humilitatem ipſe deſcendit, ſed vt nos ex humili ſublimaret. Natus eſt ſecundum carnem, vt nos ſecundum ſpiritum renaſceremur.

Cõceptionis locus, & partus Chriſti oſtenditur congruus.

Et quia partus ſequitur cõceptionẽ, ſicut fructus floritionem, congruũ fuit quòd Chriſtus, qui cõceptus fuit in flore, ſcilicet Nazareth, quod interpretatur flos, naſceretur in fructu, ſcilicet in Bethlehem, quod interpretatur domus panis, vel refectionis, quod pertinet ad fructum. Quotidie quoque dominus in Nazareth concipitur, & in Bethlehem E naſcitur, cùm aliquis flore uerbi ſuſcepto, ſe domum æterni panis efficit. Ideò etiam congruum fuit ut in Bethlehẽ, quæ domus panis interpretatur, Chriſtus naſceretur: quia ipſe eſt panis viuus, qui de cœlo deſcendit, qui electorum mentes, interna ſatietate reficit.

Chriſtus imitandus.

Natus quoque in Bethlehem, quæ inter oẽs ciuitates Iudæ exigua erat, noluit quenquam de terrenæ ciuitatis ſublimitate gloriari. Qui non in parentum domo, ſed in uia naſcitur, vt ſe peregrinum eſſe, & regnum ſuum de hoc mundo non eſſe oſtenderet, qui

Ioannis 14.

qui etiam dicit: *Ego ſum via*, qua ſcilicet ad patriam veniamus. In diuerſorium ſe recepit, vt nos non palatia, ſed diuerſoria in hoc mundo quærere doceret. Stabulum ad naſcendum elegit, ut curioſitatem ædificiorum & gloriam mundi damnaret. Paruulus factus eſt, vt nos magnos ac viros perfectos efficeret, & ne vltra magnificare ſe homo ſuper terram apponeret. Infirmus factus eſt, vt nos ad bona opera fortes & potentes faceret. Pauper factus eſt, ut ſua inopia nos ditaret, & ne de terrenis diuitijs quiſquam ſe extolleret. Pãnis vilibus inuolutus eſt, ut nos laqueis mortis abſolueret, & ſtola prima immortalitatis indueret. Manus & pedes eius cõſtringuntur, ut manus noſtræ ad bene operandum laxentur, & pedes noſtri in viam pacis dirigantur. In diuerſorio loco eget, ut nobis in domo patris ſui manſiones multas præpararet. Et ſic in præſepi anguſto poſitus eſt, ut lectos delicatos, & ampla ædificia reprobaret, & ut nos per cœleſtis regni gaudia dilataret, & nos locum cordis noſtri ſibi proprium dilataremus, iuxta illud, *Fili præbe cor tuum mihi.* In præſepio etiam reclinatus eſt, ut nos quaſi ſancta animalia carnis ſuæ frumento reficeret, & vt cibus eſſet iumentorum: homo enim factus eſt iumentum per peccatum, ſecundum illud: *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*: ideò dominus factus eſt fœnum quod eſt cibus iumentorũ, quia verbum caro factũ eſt, & omnis caro fœnum. Bos quippe, qui deſignat populum Iudæorum, & aſinus qui deſignat populum Gentium, dominum in medio habẽtes, & miraculoſè cognoſcentes, flexis genibus inceſſanter eum adorabant, & tanquam laudando voces dabant. Vnde Amb. Infantis audis vagitus, non audis bouis dominũ agnoſcentis mugitus. *Agnouit enim bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui.* Vnde & Greg. Nazian. Venerare præſepe illud, per quod cùm eſſes penè iam mutũ animal, paſceris nunc uerbo & ratione Dei: Agnoſce ut bos poſſeſſorem tuum, & ſicut aſinus præſepe domini tui, ſis de numero mundorum animalium, & eorum qui ruminare norunt, & verbum Dei ad memoriam reuocare, quique etiam diuinis ſacrificijs, atque altaribus apti ſunt: ſeu certè ex immundis es animalibus, & neque cibis nec ſacrificijs denotatus es. Per Mariã Eccleſia deſignari poteſt, & per Ioſeph ſpõſum eius, epiſcopus. Propter quòd annulum habet ſicut ſponſus, & ſicut Maria fœcunda fuit, non tamen à Ioſeph ſponſo, ſed à ſpirituſſancto, ſic & Eccleſia fœcunditatem gratiæ habet à Deo. Hi aſcendunt tendendo in Bethlehem ciuitatem ſuam, ſcilicet cœleſtem, & profitentur omni imperatori exhibere ſeruitutem. Eccleſia uerò in qualibet bona perſona parit filiũ, quando bonum prius conceptum perducit ad effectum: & pannis inuoluit, quãdo ab humanis laudibus hoc abſcondit: & in præſepio reclinatur, quando ex bono opere non eleuatur, ſed magis ſe humiliat. Naſcẽtem etiam dominum Angeli circundederunt, & natum ſtatim adorauerunt. *Et paſtores erant in eadem regione, vigilantes ſuper gregem ſuum* propè per miliare, ſcilicet iuxta turrim quandam inter Bethlehem & Hieruſalem, vbi Iacob rediens de Meſopotamia, moratus eſt cùm grege ſuo, vbi mortua & ſepulta eſt Rachel, & turris gregis dicitur: vbi etiam in Eccleſia, tria paſtorum illorum monſtrantur monumenta. *Et ecce Angelus Domini,* circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Diuiditur enim nox in quatuor vigilias, *& ſtetit iuxta illos*, in veſte candida & facie rutilanti & io-

Prouer. 23. — *Pſal. 48.* — *Ioan. 1. & Eſa. 40.* — *Ambroſius in c. 2. Luc.* — *Eſaia 1.* — *Gregorius Nazianzenus oratione in natiuitatẽ Chriſti.* — *Turris ad quã paſtores erant.* — *Paſtorum monumẽta*

A cunda. Et creditur fuiſſe Gabriel, qui uirgini conceptum uerbi nunciauerat. Vnde ipſe amplius cæteris gaudens de impletione eius quod dixerat, ante omnes ſe gerebat, ut Chriſti natiuitatem prædicaret, *& claritas Dei circumfulſit illos*, vndique exterius in corpore, & etiam interius in mente, in ſignum quòd ortus erat Sol iuſtitiæ, & in tenebris lumen rectis corde, & appropinquabat claritas gloriæ. Ideò ergo lumen angelus attulit, quia eum nunciare venerat, *qui eſt lux vera qui omnem hominem illuminat*. Magis autem apparuit angelus paſtoribus, quàm alij generi humano. Primò, quia pauperes, propter quos Chriſtus ueniebat, ſecundum illud, Pſal. Propter miſeriã inopum, & gemitum pauperum, &c. Secundò, quia

B ſimplices: iuxta illud Prouerb. & cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Tertiò, quia uigiles: ſecundum illud Prouerbij: *qui mane vigilauerit ad me, inueniet me.* Quartò, propter myſteriũ, ut ſignificetur quòd doctrina debet, à paſtoribus & prælatis uenire ad ſubditos. *Et timuerunt timore magno* propter inſolitam Angeli uiſionem, & ſubitam claritatem. Sed Angelus eos conſolatur dicens: *Nolite timere.* Cuius cauſa ſubditur cùm dicitur: *Ecce enim euangelizo*, id eſt, bonum nuncio *vobis* ſcilicet *gaudium magnum quod erit omni populo*, id eſt, Eccleſiæ de cunctis populis, ſcilicet Iudæorum & Gentilium colligendæ: quia *natus eſt vobis*, id eſt, ad utilitatem ueſtram ſcilicet hominum: *hodie*, id eſt, in iſta die naturali, noctem præcedentem ſup-

C putando ad diem ſequentem. Vnde extunc nox incepit præcedere diem, & potius dicit hodie, quàm hac nocte, quia gaudium uenerat nunciare: & nox illa ſicut dies illuminata fuit, ex diuina claritate: *ſaluator*, id eſt, ſalutis amator & diſpenſator, *qui eſt Chriſtus*, quò ad humanitatem: *Dominus* quòd a diuinitatem, *in ciuitate Dauid* id eſt, Bethlehem: unde Dauid traxerat originem. Chriſtus Græcè, idem eſt quod unctus Latinè. In veteri autẽ lege vngebantur tãtùm reges & põtifices. Chriſtus verò rex eſt & pontifex, & ideò bene dicitur Chriſtus, id eſt, unctus: non unctione humana, ſed diuina: quia in humanitate pro nobis aſſumpta, fuit unctus à Deo patre, imò à tota

D trinitate plenitudine gratiæ: ſecundum Bedam, aliter Angelus Mariã, aliter Ioſeph, aliter paſtores inſtruit: ſcilicet & concipiendum, & cõceptum, & natum dominum teſtãdo: ut & homines ſufficienter imbuat, & ſuum deo ſeruitium inceſſanter impendat. *Et hoc vobis ſit in ſignum*, more Iudæorum qui ſigna quærunt. *Inuenietis*, ſcilicet tanquam abſconditum, non ſe oſtendentem *infantem* non fantem, & tamen verbum Dei exiſtentem, *pannis* non ſericis *inuolutum*, ecce eius paupertas, & habitus uilitas, *& poſitum in præſepio*, non in reclinatorio aureo: ecce mira humilitas, ut Dominus Dominorum reclinaret ſe uſque ad præſepe animalium brutorum. Et notãdum quòd

E paſtores erant ſimplices, pauperes, & humiles, ſeu cõtemptibiles: ideò ne timerent accedere, datum eſt eis ſignum infantiæ, paupertatis & humilitatis in Chriſto. Hæc ſunt ſigna aduentus primi, ſed alia erunt ſigna aduentus ſecundi. Moraliter in hoc inſtruimur, qualiter & à quibus Chriſtus inueniatur. Quia non niſi à puris & ſimplicibus, quod reſpõdet eius infantiæ: & à pauperibus, quod reſpondet pannorum inuolutioni: & ab humilibus & cõtemptibilibus, quod reſpondet eius in præſepe reclinationi. Quæ tria cõprehenduntur in tribus uotis religioſorum: ſcilicet caſtitate, quantum ad primum: paupertate, quantum ad ſecundum: & obedientia, quantum ad tertium.

Gabriel. — *Ioan. 1.* — *Paſtoribus cur potius quàm alijs apparuit Angelus.* — *Prouerb. 3.* — *Prouerb. 8.* — *Chriſtus unde dicitur.* — *Beda ĩ ca. 2. Lucæ.* — *1. Cor. 1.* — *Chriſtus qualiter et à quibus inueniatur*

Paſtori paſtoribus apparuit.

tium. Et bene nato ſummo paſtore Angelus paſtoribus apparuit, & vigilantibus inſinuans quales debeant eſſe paſtores Eccleſiæ, ſcilicet humiles & vigilantes.

A

Beda ibid.
Paſtores qui dicēdi ſunt.

Myſticè ergo ſecundum Bedam, iſti paſtores gregum ſignant doctores & rectores fidelium animarum, qui vigilant ſuper uitam ſubditorum, ne delinquant: & cuſtodiunt vigilias nocti, ſuper gregē ſuū, ne infernalium luporū morſibus pereant. Nox enim pericula tentationum indicat, à quibus ſe ſuoſque ſubiectos omnes qui perfectè vigilant cuſtodire non ceſſant. Et iuxta illos ſtat Angelus ad eorum cuſtodiam, & claritas Dei circunfulſit illos ad ſuam & ſubditorum directionem.

Beda ibid.
Paſtores vniuerſi fideles.

Et ſecundum eūdem Bedam, nec ſolùm epiſcopi, presbiteri, diaconi, vel etiam rectores, monaſteriorū paſtores intelligēdi ſunt: ſed etiā oēs fideles, qui uel paruulæ domus ſuæ cuſtodiā gerūt, paſtores rectè vocantur, inquātum eidem ſuæ domui ſollicita vigilantia præſunt, & quicunque ſaltem uni vel duobus fratribus quotidiano præeſt regimine, debet eiuſdem paſtoris officium implere: quia iubetur in quantum ſufficit, hos verbi dapibus paſcere. Imò uerò vnuſquiſq; qui etiam priuatus creditur viuere, paſtoris officium gerit, & ſpiritualem paſcens gregem vigilias noctis ſupra illum cuſtodit, ſi bonorum actuum & mundarum cogitationum, ſibi multitudinem aggregans hoc iuſto moderamine gubernare, & cœleſtibus ſcripturarum paſcuis nutrire, peruigilique ſolertia contra immundorum ſpirituum inſidias ſeruare contendit.

B

Cumque paſtores de viſis & auditis mirarētur, ne unus angeli & teſtis authoritas parua uideretur, pro ſigno & cōcordia teſtimonij, *ſubitò facta eſt cum Angelo*, qui tāquam principalis inter alios nunciauerat natiuitatem Chriſti,

Militiæ ratio.

multitudo militiæ cœleſtis, id eſt, Angelorum, qui nomine militiæ deſignantur, quia pro ſalute hominum cū dæmonibus præliantur. Vel quia natus eſt rex cœleſtis, ideò multitudinem angelorum nomine militiæ deſignat: quia verò dux ad prælium natus eſt, ideò eam ſecundum aliam literam exercitum appellat, *laudantium Deum*, conſona voce, de Chriſti natiuitate, eo quòd per ipſum ſciebant homines ad ſalutem deduci, & ruinam angelorū reparari, & in honorē Dei,

C

Gloria Dei.

vna benedictione dicentium: *Gloria in excelſis Deo*, id eſt, in cœlis: quia licet eius gloria vbique reluceat, maximè tamen in cœlo empyreo ubi eſt angelorum & ſanctorum habitatio, & quaſi dicat, in terris à multis deſpicitur, ſed in cœlis ab omnibus glorificatur.

Pax hominum.

Et in terra pax hominibus, non quibuſcunque: ſed *bonæ voluntatis*, ſcilicet eis qui bona uoluntate Chriſtū natum ſuſcipiunt, non perſequuntur, non enim eſt pax impijs, ſed pax multa diligentibus legem Domini.

D

Leo Papa ſermone 6. de natiuit. Domini.
Pſal. 118.
Papa Leo de pace vera.

Nam ſecundum Leonem Papam, Chriſtiano vera pax eſt, à Dei uoluntate non diuidi, & in his ſolis quæ Dei ſunt delectari. Ad Deum quippe pacem habere, eſt velle quod iubet, & nolle quod prohibet: pax ergo nunciatur hominibus bonæ voluntatis, id eſt, hominibus bonis.

E

Bonitas voluntatis quomodo dicitur.

Per bonitatem enim voluntatis dicitur homo ſimpliciter bonus, magis quàm per bonitatem aliarum potentiarum animæ: quia uoluntas mouet alias potentias ad actus ſuos, & ideò bonitas eius uel malitia in omnes alias redundat potētias, ſicut influentia cauſæ mouentis in motis ab ipſa: malis autem hominibus non eſt pax, quia non eſt pax impijs. Ex hoc etiam uerbo angeli patet, quòd illa pax quæ principaliter per prophetas prædicta fuit futura in aduentu Chriſti, erat pax interior bonæ uoluntatis: quia ſecundum quòd dicitur in Prouer-

A

Prouer. 12.

bijs. *Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit*, pax autem temporalis, quæ fuit in aduentu Chriſti, pacatis omnibus gentibus ſub imperio Romano, fuit figura huius pacis principaliter intentæ. Et benedicitur gloria Deo, & pax hominibus: quia per Chriſtū eſt pater glorificatus. & pax facta inter Deum & hominem, ac inter angelum & hominem, & inter Iudæum & Gentilem. *Laudamus te &c.* quæ ſequuntur in hoc cantico, creditur Hilarius addidiſſe, & Anaſtaſius Papa ſecundus inſtituit ipſum cantari in miſſa diebus Dominicis & feſtiuis: quia eſt canticū gaudij & exultationis.

Caſſiodorus de gaudio natalis Dominici.

De gaudio huius diei dicit Caſſiodo. ſuper illud Pſal. Hæc eſt dies quā fecit Dominus: Licet, inquit, Deus cunctos dies creauerit, ſingulariter tamē hunc diem feciſſe dicitur, qui Chriſti Domini natiuitate ſacratus eſt, in quo meritò exultare conuenit & lætari, quoniam in eo diabolus perdidit, & ſalutem mundus accepit.

B

Et notādum, quòd multitudo cœleſtis angelo nuncianti ſociata eſt, ut multitudo adueniens dictum angeli confirmaret.

Beda in ca. 2. Luca.

Et ſecundum Bedam, vno euangelizante angelo, multitudo in conſonam laudem prorumpit creatoris, & officium ſuum Deo impendens, & nos exemplo ſuo inſtruens, vt quotiens ſacram eruditionem ex fratris ore audimus, vel ipſi quæ pietatis ſunt, intra nos ad mētem reducimus, & ſtatim Deo laudes corde, ore, & opere reddamus: & apertè demonſtrans quòd per hanc natiuitatem homines ad pacē vnius fidei, ſpei, & dilectionis, atque ad gloriam diuinæ laudationis eſſent conuertendi.

C

Deinde aſcēdentes angeli in cœlum cum iubilo & canticis, nunciauerunt hæc ſimiliter conciuibus ſuis. Tota igitur ſuperna curia exhilarata, magnoq; feſto facto, ac laudibus & gratiarū actionibus Deo patri exhibitis, venerunt omnes per ordines ſuos videre faciem Domini Dei ſui & adorantes eum, & matrem ipſius cum omni reuerentia laudis eidem perſonabant & cantica: quis enim illorum talibus auditis nouis remanſiſſet in cœlo, quin viſitaſſet Dominum ſuum ſic humiliter cōſtitutum in terra? In nullo eorum cadere potuiſſet hæc tanta ſuperbia.

Hebr. 1.

Vnde Apoſtolus: *Et quum introduceret primogenitum in orbem terrarum*, dixit: *Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

D

Auguſtinus de humilitate naſcentis Chriſti.
Auguſt. ſermone de natali Domini.

Vnde Auguſtinus. In ſtabulo naſcitur, & à matre Maria vili faſcia cingitur, & in præſepio reclinatur. Non erat ei cedrinam domus, nec lectus eburneus in quo pareret creatorem, & omniū poneret redemptorem. Idcirco velut exul & peregrina in aliena domo mundi Dominum peperit, & tanquam fœmina pauper, non ſericis, ſed pannis vilibus inuoluit, & in præſepio collocauit. Quem vt peperit, ſtatim ut Deum adorauit. O ſtabulum fœlix, præſepe beatum, in quo naſcitur Chriſtus, & reclinatur omnium Deus.

Obſtetrices Dominicæ.

Ibi fuerunt obſtetrices angelicæ poteſtates, & ſolatium angelorum: ibi erant millia millium exultantium: ibi uagiebat Chriſtus in ſtabulo, & fiebat lætitia magna in cœlo.

E

Plorabat in præſepio Chriſtus, & tamen de ipſo exultat multitudo cœleſtis exercitus, reſonans Deo gloriam in altiſſimis, & in terra pacem annuncians hominibus bonæ uoluntatis, quia bonitas cœli nata erat in terris. Deſcenderat pax uera de cœlo, & inde angeli gratulantes decantabant gloriam in altiſſimis Deo. Exultant angeli, contremiſcit Maria mater Dei effecta. Gaudent angeli de Chriſto tripudiando ſecurè, ante quem ſtat mater cum magno tremore & timore exultat & cum exultatione timida perſeuerat. Hæc Auguſt. *Poſt hæc paſtores loquebantur ad inuicē dicētes:*

tran-

tranſeamus vſque Bethlehem, de qua nobis dictum eſt, *& uideamus* ibi oculis noſtris *hoc uerbum*, id eſt, iſtā rem dignā uerbo uel recordatione, quæ res facta & impleta eſt, quā rem *dominus fecit*, quia alius facere non potuit, *& oſtēdit*, id eſt, reuelauit *nobis* quaſi dicerent: Videamus puerum natum per uerbum angeli nobis ſignatum. Verbum enim uel ſermo in ſacra ſcriptura, ſæpè pro re digna uerbo accipitur: ut in Eſaia, non erat verbum in domo ſua, id eſt, res grandis quam non oſtenderet eis. Vel uideamus hoc uerbum, quod erat in principio apud patrē quomodo caro factum eſt: quia cùm caro Domini noſtri uidetur, uerbum uidetur quod filius eſt, *Quod factum eſt*, quod tota trinitas incarnari conſtituit, & ſic factum hominem ſcilicet mortalem, oſtendit nobis, quia in deitate uideri nō poterat. *Et uenerunt feſtinantes*, principaliter ex uehementi gaudio & deſiderio uidendi infantem natum: & ſecundario ut citius redirent ad gregē ſuum ſine cuſtodia dimiſſum, in quo notatur eorum deuotio & ſollicitudo quærendi: nemo enim cum deſidia quærens, Chriſtum inuenire meretur. Ad quem ſecundum Bedam, feſtinant ire, eſt, non pedum greſſus accelerare, ſed in fide ſemper ac uirtute proficere. *Et inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio*. Ex abundantia quippe pacis qua tunc homines gaudebant, & propter hoſpitum ſuperuenientium frequentiam portæ nō claudebantur, ideò paſtores nocte intrare & ad puerum uenire poterant. Inuenitur Chriſtus cum Maria virgine, & Ioſeph uiro iuſto, & in præſepio, per quod docemur, quòd qui vult inuenire Chriſtū, debet habere mundiciam cordis reſpectu ſui, quod per Mariam virginem: iuſtitiam reſpectu proximi, quod per Ioſeph iuſtum: & humilitatem ac reuerentiam reſpectu Dei, quod per humile præſepiū innuitur. Inuenitur autē Chriſtus mediante Maria & Ioſeph, id eſt contemplatione & actione, in cuius figuram Iacob qui & Iſrael, id eſt, uidens Deum dictus eſt, utranque uxorem ſcilicet Rachel & Lyam habuit. *Videntes autem* oculis corporalibus & exterius puerum ſecundum carnem, *cognouerunt* cogitatione intellectuali, & per fidem interius *de verbo*, id eſt, filio Dei dictum eſſe, *quod dictum erat illis de puero hoc*, & ſic per cognitionem humanitatis, uenerunt ad cognitionem deitatis: quia, ut prædictum eſt, non ſolùm exterius, ſed etiam interius fuerunt illuminati de cognitione uerbi incarnati. Et adorantes puerum, referebant quæ ab angelis audierāt. *Et omnes qui audierunt mirati ſunt*: & de incarnationis myſterio, & de paſtorum atteſtatione. Moraliter ex præmiſsis nota, quod uolentibus ſpiritualiter inuenire Chriſtū, tria ſunt neceſſaria, ſ. colloqui per meditationem ſcripturarū, tranſire per contemplationem creaturarum, feſtinare per deguſtationē gratiarum. Vel volētes inuenire Chiſtū debemus colloqui per peccatorū confeſſionē, tranſire per carnaliū & temporaliū abiectionē, feſtinare per feruentis deſiderij accelerationem: & hoc uſque in Bethlehem, id eſt domum panis per diuinorum deguſtationem. Et tunc inueniemus Chriſtum in præſepio cordis noſtri, per delitioſam ſuæ præſentiæ exhibitionem cuius deliciæ ſunt eſſe cum filiis hominum. Moraliter etiam & anagogicè per Bethlehem, quæ interpretatur domus panis, patria cęleſtis deſignatur: qa ibi eſt ille beatus panis de quo infrà dicitur: Beatus qui manducat panem in regno Dei. Ad hāc Bethlehem, triplici tranſitu peruenitur: Primus eſt de uitijs ad uirtutes: Secundus, de uirtute in uirtutem: Tertius eſt, ex hoc mundo ad patrem, ſiue de morte ad uitam. Igitur ſecundum conſilium Bedæ, Tranſeamus etiam nos exemplo horum paſtorum uſque in Bethlehem ciuitatem Dauid cogitando, ac recolamus amando, & incarnationem Chriſti dignis honoribus celebrādo. Tranſeamus etiam abiectis carnalibus concupiſcentiis toto deſiderio mētis uſque in Bethlehem ſupernam, id eſt, domum panis uiui, non manu factam, ſed æternam in celis, & recolamus amando: quia verbum caro factum, illuc carne aſcendit, ibiq; ſedet, in dextera patris, illuc cum tota virtutū inſtantia ſequamur, & ſollicita cordis ac corporis caſtigatione procuremus, ut quem illi in præſepio uidere uagientē, nos in patris ſolio mereamur uidere regnantem. Nō eſt tanta beatitudo cum deſidia ac torpore quærenda, ſed alacriter ſunt Chriſti ſequenda ueſtigia. Et ſicut illi uidentes cognouerunt, ſic & nos quæ dicta ſunt de ſaluatore noſtro plena dilectione feſtinemus amplecti, vt hæc in futuro perfectæ cognitionis uiſu cōprehendere ualeamus. *Maria autem* prudētiſsima *conſeruabat* in ſcrinio pectoris ſui, *omnia uerba*, ſcilicet de annūciatione angelica, de exultatione Ioannis in vtero, de ortu ſaluatoris, de cantico angelorum, ac de apparitione & fide paſtorum, *conferēs ea in corde ſuo*, cum ſcriptis prophetarum. Ecce ergo optima diſcipula, quæ audita conſeruabat memoriæ commendādo, & omnia nihil obliuioni dando, & conferens obſeruata frequenter repetendo, unde fuit arca continens diuinorū eloquiorum arcana. Conſeruabat ergo omnia & memoriæ commendabat, ut poſtea ipſa docente & narrante ſcriberentur, & in uniuerſo mūdo prædicarentur. Ab ipſa enim Apoſtoli plurima de geſtis Domini didicerunt, maximè ea quæ geſsit antequàm eos uocaret, & ad ipſam omnes quaſi ad magiſtram recurrebant. Et quia ſanctas ſcripturas legerat, & prophetas ſciebat, conferebat quæ ſecum ſunt acta de Domino, cum his quæ nouerat à prophetis ſcripta de eo, attendens prudēter quomodo prophetiæ implebantur in puero nato. Conferens ergo ea quæ in puero fieri uidebat, cū illis quæ de eo in oraculis prophetarum legerat, tanto uerius eum Deum eſſe credebat, quanto ea quæ de illo legerat in eo cōpleri cernebat. Et iſta collatio erat ei delectabilis ualde, & utilis Eccleſiæ: quia ſecundum Hieronymum, Ipſa poſt aſcenſionem filij ſui remanſit ad tempus in terris cum Apoſtolis, ut eos plenius inſtrueret, quia oīa familiarius uiderat & tractauerat, propter quod melius exprimere poterat. Vt. n. dicit Hie. qđ melius nouimus, melius proferimus. Maria ergo virginalis pudicitiæ iura cuſtodiēs, & nō minus pudica ore, quàm corpore, ſecreta Chriſti quæ nouerat nulli diuulgare uolebat, ſed tacito corde ſcrutās cōgruū tēpus quo Deus hæc diuulgari uellet, & quō uellet reuerēter expectabat, conferens ea quæ uiderat circa ſe acta, & quæ in ſcripturis legerat agēda. Legerat. n. in Eſa. *Ecce uirgo cōcipiet & pariet filiū*: & uidebat ſe virginē, & cōcipiſſe & peperiſſe. Legerat, *Cognouit bos poſſeſſorē ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui*, & uidebat Dei & ſuum filium inter hæc animalia uagientem in præſepio. Legerat, *Egredietur virga de radice Ieſſe, &c.* & uidebat ſe de ſtirpe Dauid, ortam & natam. Legerat, *Nazaræus vocabitur puer iſte*, & uidebat ſe in Nazareth de Spiritu ſancto concepiſſe. Legerat, *Et tu Bethlehem terra Iuda, &c.* & uidebat ſe in Bethlehem peperiſſe. Comparat ergo uerba prophetarum, & quæ legerat factis, & quæ in his audiebat, & uidebat, & in omnibus

Verbū, in ſacra ſcriptura quid eſt. — *Eſa.39.* — *Beda ibid.* — *Cur portę apertæ erant.* — *Inuenire Chriſtum volētibus, neceſſaria.* — *Bethlehē moraliter & anagogicè.*

Luca. 14. — *Beda in c. 2. Lucæ.* — *Maria diſcipula optima fuit.* — *Hieronymus ſermone de aſſūptione B. Mariæ tom 4.* — *Hieron. de Maria in terris relicta.* — *Eſaia.7.* — *Eſaia.1.* — *Eſaia. 11.* — *Matt.2.* — *Ibidem & Mich.6.*

bus una mater ſapientiæ cernit concordiam, & habet certa fidei argumenta. O quantum gaudere poterat, cùm ſe matrem Dei cognoſceret: quia vt ait Anſel. Solùm de ſancta Maria virgine prædicare, ꝙ Dei mater eſt, excedit omnem altitudinẽ quæ poſt Deũ dici vel cogitari poteſt. *Paſtores* autem *abierunt cum gaudio* ingenti, *& reuerſi ſunt*, ad curam & cuſtodiam gregis ſui, *glorificantes* corde, *& laudantes* ore *Deum* tanquam authorem & opificem, *in omnibus*, id eſt, de omnibus *quæ audierant*, ſcilicet ab angelis *& uiderant*, in Bethlehem proprijs oculis, *ſicut dictum eſt*, ab angelo *ad illos*, id eſt, in hoc gloriam Deo laudesque referebant, ꝙ non aliud uenientes inuenerant quàm ſicut ad illos dictum erat. Ipſi enim de tam eximio beneficio toti mundo generaliter collato, & eis ſpecialiter oſtenſo grati exiſtentes, deuotionem ſuam in laude Dei eructabant, & Deum glorificabant. In hoc etiam reputantur deuoti, quia poſt contemplationem ſaluatoris reuertuntur ad exercitium actionis. In quo datur forma paſtoribus Eccleſię, qui alijs dormientibus debent vigilare, & ire aliquando in Bethlehem cõtemplationis, & ad ſtudium ſacrę ſcripturæ, utibi pane cœleſti reficiantur, & refecti pane doctrinæ ad paſcendum gregem reuertantur. Vnde in Ezechiele: *Animalia ibant & reuertebantur*. Vade nunc & tu ad uidendum uerbum pro te carnem factum, & genibus flexis adora dominum Deum tuũ & eius matrem, ac reuerenter ſaluta Ioſeph ſanctum ſenem. Deinde oſculare pedes pueri Ieſu, iacentis in præſepio, & roga dominam, vt eum tibi porrigat vel accipere permittat. Accipe ergo eum ad te, & inter brachia tua retine. Intuearis faciem eius diligenter ac reuerenter deoſculare, & delecteris in eo ex corde. Confidenter hæc facere potes, quia pro ſalute eorum uenit ad peccatores, & cum eis humiliter conuerſatus eſt, & tandem ſe eis in cibum dimiſit: unde benignus dominus patienter permittet pro tuo uelle ſe tangi, nec imputabit præſumptioni, ſed amori. Semper tamen cum reuerentia & timore hoc facias, quia ipſe ſanctus ſanctorum eſt. Poſtea redde ipſum matri ſuæ, & conſpice ſtudioſè quàm diligenter & ſapienter eum lactat & gubernat, ac cętera obſequia ei facit. Sta & tu ad ſeruiendum paratus, & adiuua eã ſi potes. In his delectari, iocundari, & ſedulò meditari memento, & quantum potes ſta familiaris dominæ & puero Ieſu, & intuearis faciem eius ſæpè, in quem deſiderant Angeli conſpicere ſemper: tamen, vt dixi, cum reuerentia & timore, ne patiaris repulſam de præſumptione, reputare enim te debes indignum, in conuerſatione talium & tantorum. Vnde Anſel. Hinc matrẽ cum omni deuotione in Bethlehẽ proſequere, & in hoſpitiũ diuertẽs cum illa aſsiſte, & obſequere parienti, locatoq; in pręſepio paruulo erũpe in uocem exultationis, & clamans cum Eſa. *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*, & amplectere illud diuinum & dulce præſepium. Mitiget uerecundiam amor, timorem depellat affectus, vt ſacratiſsimis pueri pedibus labia figas, & oſcula gemines, deinde paſtorum excubias mente pertracta, angelorum currentem exercitum admirare, cœleſti melodiæ tuas interpone preces ſimul corde & ore decantans: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Vnde & Auguſt. Angelorum uocem per quã dominus Ieſus Chriſtus, natus virginis partu paſtoribus nunciatus eſt, cùm euangeliũ legeretur audiuimus. Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Feſta uox & gratulatoria, non vni fęminæ, cuius uterus ediderat prolem, ſed humano generi cui uirgo peperit ſaluatorẽ. Dicamus ergo & nos, & quanta poſſumus cum exultatione dicamus, dicamus inquam & nos fideli corde deuota voce, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: & hæc uerba diuina, has Dei laudes, hoc euangelicũ gaudiũ quantã valemus cõſideratione perſpectũ, fide, & ſpe, & charitate metiemur. Vnde, Greg. Nazianzenus: Cum paſtoribus puerũ uenerare, cum angelis hymnũ dicito, cum archangelis chorum ducito. Exulta, & ſi non potes, ut Ioannes ex vtero, certè velut Dauid in collocatione arcæ teſtamẽti tripudia, uenerare natiuitatẽ, per quã terrenę natiuitatis uinculis liberatus es: Hęc Gre. Venias, & nihilominus quotidie ut videas Ieſum in præſepio ſpirituali, ſcilicet in altari vt carnis ſuæ frumẽto merearis cum animalibus ſanctis refici. Et ſciendũ ꝙ triplex eſt Chriſti natiuitas: ſcilicet diuina, humana, & gratuita. Prima eſt, ex patre æternaliter: Secunda, ex matre temporaliter: Tertia, in mente ſpiritualiter. Et iſtæ tres natiuitates ſumuntur ſecundũ tres Chriſti ſubſtantias, quę ſunt deitas, caro, & ſpiritus. Nam ex patre naſcitur Deus, ex matre caro, in mente naſcitur per gratiam ſpirituſſanctus. Ex patre naſcitur ſemper: ex matre ſemel: in mente ſæpè. Secundum natiuitatem diuinam Chriſtus habet patrem ſine matre: ſecundum humanam, matrem ſine patre: ſecundum gratuitam, habet patrem & matrem: ſecundum illud: *Quicunque fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt*. Has verò Chriſti natiuitates repræſentat Eccleſia, in die natiuitatis eius. Primam natiuitatẽ repræſentat in miſſa quæ cãtatur in nocte: quia diuina natiuitas eſt nobis occulta. Secundam, repręſentat in miſſa quę cantatur in aurora: quia natiuitas humana fuit partim occulta: ſcilicet quantum ad modum: & partim manifeſta, ſcilicet quantum ad effectum. Tertiam, repræſentat in miſſa quæ cantatur in die: quia gratuita natiuitas manifeſta eſt in anima, in qua Chriſtus concipitur per affectum, naſcitur per effectum, nutritur per profectum. Honora tunc & uenerare ciuitatem Bethlehem puſillam & minimam, per quã tibi regreſſus patefactus eſt ad paradiſum, & ad patriam. Hæc ciuitas ſpatio modica, primò dicta eſt Effrata, ſed poſtea facta eſt ibi fames magna: qua tranſeunte facta eſt ibidem magna abũdantia, & tũc uocata eſt Bethlehẽ, id eſt, domus panis, propter euẽtum abundantiæ ſuperuenientis. Hęc ciuitas nõ eſt minima in principibus Iuda, id eſt, dignitatis excellẽtia, quippe quia conſcia myſteriorum ante Chriſti aduentum. Ibi enim unctus fuit Dauid: Ibi ſacrificium ſolẽnizatum: Ibi connubiũ Ruth & Boos celebratum, in quo præfigurabatur humanitatis & diuinitatis connubium, uerum ſacrificium & immutabile regnum. Item cõſcia gaudiorum, in aduentu Chriſti. O quis dignè penſet gaudium Angelorum laudantium, paſtorum uidentium, regum adorantium, populorum credentium. Item conſcia martyriorum poſt aduentũ Chriſti, quando Herodes fecit infantes occidi. Sed maximè beata in germine, quia inde exijt germen nobile, ſcilicet dux & dominator, germen utile regens populum Iſrael. De cuius ciuitatis laude, ſic dicit Bern. O Bethlehem parua, ſed magnificata à domino. Magnificauit te qui factus eſt in te, paruus ex magno. Quæ ciuitas ſi audiat, non inuideat precioſum ſtabulum illud, & illius præſepij gloriam. Vbique glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei, ubique canitur:

Maria mater Dei. Anſelmus libr. de excellentia Mariæ.

Paſtorum reuerſio ad greges.

Ezech. 1.

Meditatio hiſtoriæ dictæ.

1. Pet. 1.

Anſelmus ibidem.

Eſa. 9.

Auguſti. hom. 16. de natali.

Grego. Nazianze. in Chriſti natiuitatem.

2. Reg. 6.

Natiuitas Chriſti triplex.

Subſtantia Chriſti triplex.

Matt. 12.

Bethlehem commẽdatio.

Myſteria Bethlehem ſacta.

Bernardus ſermone primo in uigilia natiuitatis domini.

Pſal. 86. tur: quia homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsimus: Hæc Bernard. Bethlehem ſita eſt in monte longo, ſed arcto, ab Oriente ſe extendens in Occidentem, in cuius fine Orientali ſub rupe quadam quę erat in quodam diuerſorio, illuxit nobis Sol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter: & cōtra Occidentem, ad quatuor uel quinque pedes erat præſepe iumentorum, in quo dulcis puer ille fuerat reclinatus. In hac ciuitate eſt ſancta & uenerabilis ac miræ pulchritudinis, & deuotionis eccleſia cathedralis conſecrata in honore beatæ uirginis Mariæ, quam ædificari fecit beata Helena, mater Conſtantini Imperatoris, in qua eſt ſcripta, & ī illa pulcherrimum altare marmoreum in loco vbi virgo Maria peperit, & Chriſtus naſci voluit. Eſt etiam in ipſa Eccleſia capella pulcherrima & deuota, in qua erat illud præſepium venerabile & diuinum. In eadem Eccleſia eſt ſepulchrum innocentium, & ſepulchrum beati Hieronymi. Ibi beata Paula & Euſtochium requieſcunt. Ibique eſt ciſterna in quam ſtella dux Magorū dicitur cecidiſſe. Hanc ſanctam & Deo dilectam ciuitatem, beatus Hieronymus prælegit, vt ibidem domino deſeruiret. Beata etiā Paula & Euſtochium filia eius, cùm multis alijs virginibus in monaſterio ſanctimonialium Dei ſeruitio, & diuinæ contemplationi deuotiſsimè vacantes, regnum mūdi & omnem eius ornatum propter amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & loci deuotionem contempſerunt. Multi quoque ex his qui deſiderio terræ ſanctæ de terra & de cognatione ſua, & de domibus patrum ſuorum exierunt, licet turba & tumultus hominum plerunque religioni ſint impedimentum, maluerunt tamen inter turbas populorum corporaliter habitare, quàm ſāctarum ciuitatū quas Chriſtus ſpecialiter elegit, ſcilicet Hieruſalem, Bethlehem, & Nazareth, quæ tanquam cellæ aromaticæ ſaluatoris conuerſatione redolent, habitatione priuari. In Nazareth enim de ſpiritu Sācto, in Maria virgine fuit Dominus conceptus. In Bethlehem natus. In Hieruſalē pro ſalute noſtra crucifixus, mortuus, & ſepultus. In Bethlehem ergo ſecundus Adam eſt natus, de qua ad ſeptem miliaria vel circa contra Auſtrum eſt Ebrō ciuitas, vbi in agro Damaſceno fuit primus Adam de rubra terra formatus, de quo agro ad iactum arcus eſt ſpelunca duplex, vbi ipſe Adam cum coniuge ſua eſt cōditus & ſepultus: tres magni Patriarchæ, ſcilicet Abraham, Iſaac, & Iacob, cum cōiugibus ſuis. Chriſtus itaque natus eſt, vt captiuum hominem liberaret. Et hoc præfiguratum fuit, in pincerna Pharaonis, cui in carcere videbatur, quòd coram ſe vitis de terra creſcebat, habens tres propagines ſeu ramos, quæ cœpit florere & vuas producere, quas in calicem Pharaonis exprimens, potum Pharaoni offerebat: qui ſecundum ſomnij interpretationem poſt tres dies liberatus eſt. Sic cùm genus humanum miſerabilem ſuſtineret captiuitatem, vitis, id eſt, Chriſtus de terra ſola, ſcilicet Maria excreſcebat, qui tres propagines, ſcilicet carnē, animā, deitatem habebat. Vel tres propagines ſunt tres perſonæ ſanctæ trinitatis. Tertia verò die, poſtquam vinū ſanguinis ſui in cruce eſt expreſſum, & regi cœleſti oblatum, tunc genus humanum de captiuitate eſt egreſſum. Hoc vinum regē cœleſtem ita inebriauit, quòd omnem offenſam humano generi relaxauit. Hoc vinum nobis ſub ſacramento reliquit, vt quotidie regi cœleſti pro mundi offenſa offeratur, quia quotidie à mundo offenditur. Vnde cùm Chriſtus naſceretur, vineæ Engadi floruerunt, & Chriſtum

Bethlehē ſitus.

Templum in Bethlehem.

Ciſterna in quam ſtella cecidit.

Ciuitates à Chriſto ſpecialiter electæ.

Adam ſecundus & primus.

Figura natiuitatis Chriſti. Gene. 40.

Vineæ Engadi floruerunt.

A verám vitem veniſſe oſtenderunt. Modus autem natiuitatis Chriſti, figuratus eſt in virga Aaron, quæ floruit & fructū amygdalinum protulit. Sicut enim virga illa mirabiliter contra naturam germinauit, ſic Maria ſupra ordinem naturæ mirabiliter filium genuit. Virga Aaron protulit fructum ſine plantatione, Maria genuit filium ſine virili commixtione. In teſta amygdalina dulcis nucleus latebat, in teſta carnis Chriſti dulciſsima deitas abſcondita fuit. In virga Aaron inuenimus frōdium viriditatem, florum ſuauitatem, & fructuum vbertatem, ſic Maria habuit viriditatem virginitatis, ſuauitatem pietatis, & ubertatem perpetuæ ſatietatis. Non ſolùm autem Chriſtus Iudæis, ſed & Paganis ortum ſuum præmonſtrauit,
B quia omnes homines ſaluos fieri voluit. Vnde Octauianus qui tunc toti mundo dominabatur, & ideò à Romanis tanquam Deus reputabatur, Sybillam prophetiſſam conſulebat, ſi in mundo aliquis eo maior futurus erat. Eodem autem die quando Chriſtus in Iudæa naſcebatur, Sybilla Romæ circulum aureum iuxta Solem contemplabatur, in quo circulo virgo pulcherrima reſidebat, quæ puerum ſpecioſiſsimum in gremio gerebat. Quod illa Cæſari Octauiano mōſtrauit, & regem potentiorem ipſo natum eſſe intimanit. Meditari ergo debes cum gaudio, quanta ſit hodierna ſolennitas. Hodie nanque natus eſt Chriſtus, & ſic verè eſt dies natalis regis ęterni, & filij Dei
C viui. Hodie puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Hodie Sol iuſtitiæ, qui in nubibus erat, clare fulſit. Hodie ſponſus Eccleſiæ, electorum caput de thalamo ſuo proceſsit. Hodie ſpecioſus forma præ filijs hominum deſideratam faciem eius oſtendit. Hodie illuxit nobis dies redemptionis noſtræ, reparationis antiquæ, fœlicitatis æternæ. Hodie pax eſt nunciata nobis hominibus, vt canitur in hymno angelico, qui hodie eſt factus. Hodie, vt cantat Eccleſia, per totum mundum melliflui facti ſunt cœli. Hodie *apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri Dei*: quia vt dicit Bernardus, Potentia apparebat in rerum creatione, ſapientia verò in earum gubernatione, ſed benignitas miſericordiæ maximè nunc
D apparuit in humanitate. Hodie adoratus eſt Deus in ſimilitudine carnis peccati. Hodie & nos cum Chriſto ſumus congeniti, quia generatio Chriſti origo eſt populi Chriſtiani. Hodie illa duo miracula contigerunt, quæ omnem ſuperant intellectum, & ſola fides apprehēdere poteſt, ſcilicet quòd Deus naſcitur, & virgo parit. Hodie aliorum miraculorum claruit multitudo. Denique omnia quæ de incarnatione dicta ſunt, quaſi hîc clarius elucecſcūt: ibi inchoata, hîc manifeſtata, videas nunc illa, ac iſtis coniunge & applica. Meritò ergo eſt iſta dies gaudij & exultationis, ac lætitiæ magnæ nimis.

Natiuitatis Chriſti modus figuratus virga Aaron.

1. Timo. 2. Octauianus

Natiuitatis Chriſti magnitudo.

Ad Tit. 3.

Bernar. ſer. 1. in Natali Domini.

E
ORATIO.

IESV *dulcis, qui de ancilla humili, humilis natus te humiliter natū humilitatis pānis ī uolui, & in præſepio reclinari voluiſti, da mihi clementiſsime Domine per tuam inenarrabilem natiuitatem renaſci in me nouæ vitæ ſanctitatem, & ſic ſub habitu & pānis me religionis humiliari, vt inter arcta regularis diſciplinæ ſtudia, velut in quodam præſepio reclinatus, ad culmen veræ humilitatis valeam attingere. Et qui noſtræ humanitatis & mortalitatis fieri dignatus es particeps, da mihi tuæ diuinitatis & æternitatis eſſe participem. Amen.*

De Cir-

De Circunciſione Domini. Correſpondet euangelio: Poſtquam conſummati ſunt dies, &c. *Cap. X.*

Luca 2. POSTQVAM *autem conſummati*, & impleti *ſunt dies octo*, ſcilicet à natiuitate Domini vtramque extremitatem computando, *vt circunci leretur puer*, ſecundum legis præceptum: quia hoc erat tempus circuncisioni deputatum, *vocatum* & declaratum *eſt nomen eius* eſſe *Ieſus*, id eſt, ſaluator: quia in circuncisione ſolebat nomen imponi, *quod* ſcilicet nomen iam antè inpoſitum eſt à Deo, *vocatum*, id eſt, prænunciatum *eſt ab angelo priuſquam in vtero*: ſcilicet virginis, *conciperetur*, de Spiritu ſancto. Ritus circuncisionis à beato patriarcha Abraham exordium ſumpſit, quando & nominis amplificationem accepit. Nam cum ſignaculo circuncisionis, augmentum & immutationem promeruit nominis, ut qui prius dicebatur Abram, id eſt, pater excelſus, deinceps ob meritum fidei diceretur Abraham, id eſt, pater multarum gentium. Nec ſolùm ipſe, ſed etiam venerabilis vxor eius augmentum cum nominis mutatione promeruit, ut quę prius dicebatur Sarai, id eſt, princeps mea & domus ſuæ tantùm, deinceps diceretur Sara, id eſt, princeps omnium rectè credentium fœminarum. Ex hoc ergo in conſuetudinem venit, quòd ad huius rei imitationem nomina imponerentur pueris in die circuncisionis eorum, & ſic puero Ieſu eſt factum. Ab humilitate ergo, quę eſt radix, & cuſtos virtutum, Ieſus ſumens initium, circuncisionis accepit ſignaculum: vt pro te ſanguinis precium non tardans effundere, ſe tuum veriſsimum ſaluatorem oſtendat, patribus tam verbo quàm ſigno repromiſſum, eique aſsimilatum per omnia, præter ignorantiam & peccatum.

Circũciſio ab Abraham incepta.

Abram & Sarai mutata nomina.

Nominis imponendi ratio.

Magna duo hodie facta. Duo magna hodie ſunt facta. Primùm, quia nomen ſcilicet Ieſus, eſt manifeſtatum, quod ab æterno erat ſibi impoſitum, & ab angelo (priuſquam in vtero conciperetur) uocatum. Angelus enim Gabriel, miſſus, ad Mariam ait: *Ecce concipies in vtero, & paries filium, & uocabis* ſcilicet in circunciosione *nomen eius Ieſum*, ſcilicet à Deo patre ſibi impoſitũ. Vnde ĩ Eſaia. *Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit*. Secundum Origenem, vocabulum Ieſu dulce & glorioſum, omni adoratu cultuque digniſsimum, nomen quod eſt ſuper omne nomen, non decuit primùm ab hominibus appellari, neque ab eis offerri in mundum, ſed ab excellentiori quadam maiorique natura. Hoc ergo nomen ei innatum eſt; ut enim ſal-

Eſa. 62.
Origenes de nomine Ieſu.

A uator ſit, à propria natura habet. Et quamuis hoc nomen alijs antè fuerit impoſitum, tamen fuit nouum in Chriſto, inquantum fuit impoſitum ab hac proprietate: quia eſt ſaluator omnium, quæ in alijs non fuit, licet ſalutẽ in aliquo facto particulare fecerint. Ieſus enim Hebraicè, ſaluator interpretatur Latinè. *Ieſus quid interpretetur.* Dicitur autem ſaluator: Primò, à potentia ſaluandi, & ſic conuenit ei hoc nomen ab æterno. Secundò, ab habitu ſaluandi, & ſic fuit impoſitum ab angelo: & conuenit ei à conceptionis ſuæ principio. Tertiò, ab actu ſaluandi, & ſic fuit vocatum nomen in circũcisione: & conuenit ratione paſsionis ſuæ. Igitur ſecundum Chryſoſt. *Chryſoſt. hom. 4. in Matth.* Hoc nomen Dei quo Ieſus ex vtero virginis nuncupatur, non nouum eſt ei, ſed anti-

B quum: quia Ieſus, id eſt, ſaluator vocatus eſt ſecundũ carnem, qui erat ſaluator ſecundum diuinitatem. Vnde conſidera dignitates huius nominis: Primò quòd *Dignitates nominis Ieſu.* hoc nomen fuit ab æterno præordinatum & conſecratum. Secundò, fuit diuino ore nominatum. Tertiò, patriarchis & patribus antiq̃s deſideratũ. Quartò à ꝓphetis prophetatũ. Quintò, ab antiquo ſcilicet in Ieſu Naue, qui & Ioſue dicitur, præfiguratum. Sextò ab angelo virgini & Ioſeph prænunciatum. Septimò, à beata virgine prædicatum. Octauò, à Ioſeph hodie impoſitum. Nonò, ab angelis diuulgatum. Decimò ab Apoſtolis magnificatum. Vndecimò, à martyribus teſtificatum. Duodecimò, à confeſſoribus

C collaudatum. Tredecimò, à ſanctis virginibus tãquam oleum effuſum prægustatum. Decimoquartò, à fidelibus ueneratum. Eſt autem ſecundum Auguſtinum differentia inter nomen Ieſus, & nomen *Aug. tractatu 3. in epiſt. Ioan.* Chriſtus: quia nomen Ieſus, eſt nomen propriũ: ſed nomen Chriſtus, eſt nomen commune & ſacramenti. Item nomen Chriſtus, eſt nomen gratiæ: ſed nomen Ieſus, eſt nomen gloriæ. Sicut enim hîc per gratiam baptiſmalem à Chriſto dicuntur Chriſtiani, ſic in cœleſti gloria ab ipſo Ieſu dicemur Ieſuitæ, id eſt, à ſaluatore ſaluati. Et quanta eſt differentia, inter gratiam & gloriam, tanta differentia poteſt dici inter nomen Ieſus & Chriſtus. Moraliter ſecundum Bedam, *Beda in c. 2. Luca.* ſicut Chriſtus in ſua circunciſione corporali accepit

D hoc nomen Ieſus, ita electi in ſua circunciſione ſpirituali participant iſto nomine: vt ſicut ipſi à Chriſto *Excellentia nominis Ieſu.* dicti ſunt Chriſtiani, ita à ſaluatore vocentur ſaluati. Quod etiam nomen eis non ſolùm priuſquam in vtero Eccleſiæ, per fidem conciperentur, ſed ante ſecula à Deo vocatum eſt. Hoc eſt ergo nomen quod eſt ſuper omne nomen. *Nec enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri*. Nomen *Phil. 2. Act. 4.* quod ſecundum Bernardum eſt mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Nomẽ quod inſtar olei *Ber. ſerm. 15. in cantica.* lucet prædicatum, paſcit recogitatum, lenit & vngit inuocatum. Et ſecundum Petrum Rauennatem: Hoc eſt nomen quod dedit cæcis viſum, & ſurdis auditũ,

E claudis greſſum, ſermonem mutis, vitam mortuis, totamque Diaboli poteſtatem de obſeſsis corporibus virtus huius nominis effugauit. De hoc nomine dicit Anſelmus. Ieſus eſt nomen dulce, nomen delectabile, *Anſelmus in medit.* nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei, ergo Ieſu eſto mihi Ieſus. Nomen Ieſu eſt virtuoſum, iuxta illud Apoſtoli: *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*. *2. Cor. 6.* Habet enim nomen Ieſu virtutem ablutiuam, quò ad peccati maculam: virtutem ſanctificatiuam, quò *Virtutes nominis Ieſu.* ad culpam: & uirtutem iuſtificatiuam, quò ad reatum. Cùm igitur tria ſunt in peccato, ſcilicet macula, culpa, & reatus, patet quòd quò ad omnia iſta peccatum

tum

1. Ioan. 2. tum remittitur per nomen Ieſu. Vnde Ioannes: Remittuntur vobis peccata, propter nomen eius. *Phil. 2.* In hoc nomine omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. *Roma. 10.* Hoc nomen Domini quicunque inuocauerit, ſaluus erit. De hoc quoque nomine ipſe Dominus ait: *Ioan. 14.* Quicquid peceritis patrem in nomine meo, dabit vobis. *Petere debemus in nomine Ieſu.* Hoc igitur nomine in omnibus orationibus uti debemus, ac petitiones in nomine Chriſti formare, & propter hoc orationes Eccleſiæ in fine formantur in Chriſti nomine, dicendo Per Chriſtum Dominum noſtrū, vel aliquid ſimile. In hoc nomine ille non petit, qui contra Dei diſpoſitionem, & contra ſuam uel aliorum ſalutem petit: imò uerò qui taliter petit, contra hoc nomen eum petere dubium non eſt. Verè ergo & propriè dictus eſt Ieſus, quia non niſi in hoc ſolo nomine ſalutem obtinere poſſumus. Vnde de ſe ipſo dicit: *Ioan. 8.* *Ego ſum α & ω principium & finis*. Quia ſicut per uerbum æternaliter dictum omnia producuntur, ſic per uerbum carni vnitum reparantur, promouentur, & finiuntur. *Sanguinem hodie fundere cœpit Ieſus.* Secundum quòd hodie factum eſt, quia cœpit hodie Dominus Ieſus ſuum ſacratiſsimum ſanguinem pro nobis fundere, cùm ipſius caro cultello incideretur lapideo. Tempeſtiuè cœpit pati pro nobis, & qui peccatum non fecit, pœnam hodie portare incepit pro peccatis noſtris. Non ſolùm enim in virili, ſed etiā in infantili ætate ſanguinem ſuum pro nobis voluit fundere. Plorauit autem puer Ieſus hodie, propter dolorem quem in carne ſenſit: nam ueram carnem & paſsibilem, ſicut cæteri homines habuit. *Plorauit Ieſu mater.* Sed eo plorante, credisne quòd mater potuerit lachrymas continere? Plorauit ergo & ipſa. Compatere & tu ſibi, & plora etiam cum eo, quia hodie ipſe fortiter plorauit. Nā in ſolennitatibus iſtis multum gaudere debemus, propter ſalutem noſtram quam quæſiuit, ſed multò compati & dolere, propter ſuas anguſtias quas pro nobis ſuſtinuit. Multum etiam ex hoc admirari debemus ad tolerandum pœnas pro peccatis proprijs, cùm cernimus ipſum tantas toleraſſe pro alienis. Vnde Bernar. Quis non erubeſcat refugere multò minores pœnas pro peccatis ſuis, cùm nouerit Chriſtū tāta pertuliſſe, nō pro ſuis ſed alienis? Et ſciendū quòd *Sanguinem ſuū ſexies fudit Chriſtus.* ſex vicibus fudit ſanguinem ſuum pro nobis. Primò, in circunciſione, & hoc fuit noſtræ redemptionis initium. Secundò, in oratione, & hoc fuit noſtræ redemptionis deſiderium. Tertiò, in flagellatione, & quartò in coronatione, & hoc fuit noſtrę redemptionis meritum: *Eſa. 53. 1. Pet. 2.* quia *liuore eius ſanati ſumus*. Quintò, in crucifixione, & hoc fuit noſtræ redemptionis pretium, *Pſalm. 68.* tunc enim quæ non rapuit exoluebat. Sextò, in lateris apertione, & hoc fuit noſtræ redemptionis ſacramentum, per quod figurauit, nos per aquam baptiſmatis debere mundari, qui quidem baptiſmus habiturus erat efficaciam à ſanguine Chriſti. Per primum docemur nos ſpiritualiter circuncidere, & peccata abijcere. Per ſecundum, mentis anguſtiam pro ſalute noſtra ſuſtinere. Per tertium, carnem noſtram domare. Per quartum, animam noſtram virtutibus ornare. Per quintum, membra noſtra mandatis Dei ligare. Per ſextum, uulneratum cor in charitate Dei habere. Vides ergo quoties Chriſtus ſuum fudit ſanguinem, propter noſtrā redemptionem: vbi ſunt noſtræ lachrymæ, vbi gemitus, vbi fletus, vbi gratiarum actiones pro tam copioſa ſanguinis effuſione? *Pſalm. 94.* *Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus ante Dominum qui fecit nos*; & tam copioſè redemit.

A Vt enim ait Bernardus. Sufficiſſet ad redemptionem orbis una precioſiſsimi ſanguinis gutta, ſed data eſt copia, ut in beneficij recordationem virtus diligentis clareſceret, copioſa enim apud eum redemptio. *Pſal. 129.* Vt autem dictum eſt, ritus & religio circunciſionis ab Abraham ſumpſit exordium: quia primus vnius Dei confeſſus eſt fidem, & in ſignum huius primò accepit circunciſionem, quæ fuit ſignum diſtinguēs fideles ab infidelibus. Credens enim Abrahā, adhuc in præputio poſitus, filium ſe habiturum, quē Deus ei promiſit, huius rei ſignum circunciſionem accepit, ut quòd credens iuſtificatus ſit, cerneretur. *Circunciſio cur inſtituta.* Fuit ergo data & inſtituta circunciſio, primùm propter meritum fidei Abrahæ, ut ſicut fide diſtabat à B nationibus cæteris, ſic diſtaret etiam ſigno circunciſionis. Item ut populus qui ex eadem progenie naſciturus erat, per circunciſionis ſignum peculiaris Deo agnoſceretur, & ab alijs nationibus diſcerneretur, ac ſemen eius qui credens Deo hoc ipſum acceperat, eſſe ſciretur. Item ut ſi qui ex eodem populo in prælio corruiſſent, hoc ſigno circunciſionis inter gentes cogniti, quia de ſtirpe ſancta deſcenderant, ſepulturæ traderentur. Et ideò in eremo non circuncidebantur, ubi ſoli ſine gentibus conuerſabantur. Item in remedium peccati originalis, & ad repreſsionem concupiſcentiæ carnalis. Data eſt etiam circunciſio in præparationem ſuſceptionis fidei, C quia circunciſio eſt quædam profeſsio Moſaicæ legis ſeruandæ, ſicut & baptiſmus eſt profeſsio legis euangelicæ, & profeſsionem illam diſponebantur ad iſtam. Circunciſio igitur præteriti tēporis mādatum fuit, & ſignū promiſsi Chriſti, quam uſque ad Chriſtum oportuit authoritatē habere, ut tādiu curreret, donec naſceretur promiſſus Abrahæ: quo nato, & promiſſione impleta, oportuit circunciſionē & ſignum promiſsionis ceſſare. *Circunciſio fiebat petrinis cultris.* Vnde fiebat cultris petrinis: quia petra erat Chriſtus. *Circuncidi voluit Chriſtus ob multa.* Voluit autem Chriſtus circuncidi ex cauſis pluribus, tanquam ſi † eſſet legi ſubiectus. *† quamuis non.* Primò, ut oſtenderet ſe eſſe de genere Abrahæ, qui circunciſionis mandatum accepit, & cui de Chriſto repromiſsio facta eſt. D Secundò, ut patribus aſsimilatus Iudæis ſatisfaceret, ac ſcandalum & omnem excuſationem in ſe non credendi, & eum nō recipiendi ipſis auferret. Tertiò, ut legem veterem, & circunciſionē quā Deus inſtituerat, approbaret: ac eam ſanctā, iuſtam & bonam fuiſſe monſtraret. Quartò, ut obedientiæ & humilitatis virtutem, nobis ſuo cōmendaret exēplo, præceptum legis (cui tamen ſubiectus non erat) obſeruando. Quintò, ut legem quam dedit alijs, etiam ipſe impleret, & qui in ſimilitudine carnis peccati, nō autem in carne peccati venerat, remedium quo caro peccati mundari conſueuerat, non reſpueret. Sextò, vt legis onus in ſe ſuſtinens, alios à legis onere quod portare nequiuerāt E liberaret: quia *factus eſt ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret*. *Gal. 4.* Septimò, ut pro nobis ſanguinem ſuum nō ſolùm in ætate virili ſed etiam in infantia funderet, & tempeſtiuè pati inciperet. Octauò, vt in ſe ueritatem carnis humanæ oſtenderet, & hæreticos qui dixerunt eum non uerum corpus, ſed phantaſticum habuiſſe, confunderet. Nonò, ut caſtitatem quæ à circunciſione actus illius membri eſt, commendaret, & concupiſcentiam carnalem reprobaret. Decimò, ut in ipſo carnalis circunciſio finem & ſpiritualis exordium haberet, & nos fore ſpiritualiter circuncidendos demonſtraret, ut enim Apoſtolus ait: *Finis legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.* *Roma. 10.*

Baptiſmus euacuauit circunciſionem.

Hodierno itaq; die ceſſat cicũciſio, & habemus pro ea baptiſmum, qui eſt maioris gratiæ & minoris pœnæ, nam gratia baptiſmi ſuperueniens carnis circunciſionem euacuauit, quemadmodum fructu adueniente flores decidunt, & marceſcunt. Vnde Grego.

Gregor. lib. 4. moraliũ cap. 3.

Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, uel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his qui ex ſtirpe Abrahæ prodiderunt myſterium circunciſionis. Et ſecundum Bedam,

Beda in ca. 2. Luca.

idem auxilium curationis in lege circũciſio cõtra originalis peccati uulnus præſtitit, quod nunc baptiſmus tempore gratiæ confert, niſi quòd introitus in regnum nondum patebat circunciſis, ut modò baptizatis. At uerò non ſolùm baptiſmus hoc facit, ſed etiam paſsionis adiunctio, quæ ſi circunciſioni adiuncta eſſet, & ſimiliter ibi fieret. Ideò autem

Circunciſio cur in præputijs.

in carne præputij fiebat circunciſio, quia in parte illa magis concupiſcentia dominatur, per quam originale peccatum propagatur. Vbi ergo via peccati eſt, ibi aptè ſignabatur peccati remedium. Significatur autem per circunciſionem carnis, circunciſio mentis, qua mundatur anima à uitijs: & ideò debemus circũciſionem ſpiritualem in omnibus intus & extra habere, & ex omni parte ſpiritualiter vitijs circunciſi eſſe. Circunciſus enim Chriſtus eſt, vt omnia peccatorũ uitiorumque ſuperflua hominem abſcindere à ſe deberet, doceret. Vnde ſecundum Bernardum,

Bern. ſerm. de circun.

Circunciſio duplex nobis neceſſaria.

Duplex eſt circunciſio, quæ à nobis fieri debet, ſcilicet interior & exterior. Exterior conſiſtit, ſcilicet in habitu ne ſit notabilis: in actu, ne ſit reprehenſibilis: & in ſermone, ne ſit contemptibilis. Interior ſimiliter in tribus cõſiſtit: ſcilicet in cogitatione, ut ſit ſancta: in affectione, ut ſit pura: in intentione, ut ſit recta. Hæc Bernardus. Debemus igitur eſſe circunciſi corde, à cogitationibus noxiis & immundis, à iudicijs falſis & temerarijs, ab intentionibus & voluntatibus iniquis, ut coram Deo pertimeſcamus verſare in corde quod corã hominibus erubeſceremus dicere uel facere: quia quod dicta uel facta hominibus, hoc sũt

Matth. 12.

cogitationes Deo. Debemus quoque eſſe circunciſi lingua à uerbis turpibus, detractorijs, mẽdoſis, ocioſis & ſuperfluis: quia de omni verbo ocioſo (etiam ignoranter prolato, ſicut & de cogitatione minutiſſima) reddẽda eſt ratio ĩ die iudicij. Debemus ẽt eſſe circunciſi omnibus ſenſibus & membris corporis noſtri, à prohibitis & illicitis, à voluptuoſis & ſuperfluis omnibus abſtinendo, & non ſolùm à peccato, ſed ab omni occaſione peccati nos ſubtrahẽdo: quia niſi quis occaſionem peccati uitauerit, vix peccatum declinabit.

Octaua die circunciſio fiebat.

Tali circunciſione omnia vitia & peccata tolluntur & excluduntur, vnde & octauo die circũciſio meritò fiebat, in qua & ultima reſurrectio fiet, quando omnibus membris circunciſis, id eſt, vitijs & peccatis abſciſis totus ex integro innouatus, omnique ſuperfluitate mundatus homo ad immortalitatem reſurget. Octaua dies ipſa eſt quæ & prima. In hac enim mundus cœpit, Chriſtus reſurrexit, in hac

Aetates mundi.

& vniuerſalis reſurrectio erit. Sex etenim ſunt huius ſeculi ætates in quibus pro Deo laboribus inſiſtere, & pro adipiſcenda ſempiterna requie ad tempus operari neceſſe eſt. Septima ætas non in hac, ſed in alia vita quieſcentium vſque ad tempus reſurrectionis omnium. Octaua autem ætas ipſa eſt dies reſurrectionis ſine vllo temporis fine beata. Tunc autem non ſolùm circũciſi, ſed omnibus ab eis peccatis abſciſis, mũdi & immaculati æternum nomen ſancti ſuſcipiẽt & hæreditatem. Qui ergo mala & uana cogitare, vel

A

loqui aut facere non appetit, iſte interius & exterius perfectè circunciſus eſt. Parum autem prodeſt circunciſum eſſe, ex parte una & non ex alia, ut enim ait Pius Papa: Nihil prodeſt homini ieiunare & orare, & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua prohibeatur. Nihil quidem prodeſt, ſcilicet quantum ad uitam æternam, prodeſt enim quantum ad temporalia. Vnde & Beda.

Beda in c. 2. Luca.

Nemo ſanè cùm circunciſionem prædicari audierit, unius ſolùm membri continentiam autumet imperari, quaſi uel à fornicatione tantùm abſtinentem, vel licito matrimonio temperanter vtẽtem, vel virginitate glorioſum exiſtere abſque aliarum virtutum adiectione ſufficiat, & non omnium potius quos corde, uel corpore geſtamus ſenſuum caſtigationem præcipi.

B

Ille itaque uera circunciſione mundatus eſt, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne uideat malum: qui cuſtodit vias ſuas ne delinquat in lingua ſua, & attendit ſibi ne grauetur cor eius in crapula & ebrietate: qui lauat inter innocẽtes manus ſuas, & ab omni via mala prohibet pedes ſuos; qui ſuper omnia caſtigat corpus ſuum & ſeruituti ſubiicit: omnique cuſtodia ſeruat ſuum cor, quoniam ex ipſo uita procedit.

Eſaia 33. Ibidem. Pſalm. 38. Luca. 21. Pſal. 25. Pſal. 118. 1. Cor. 9.

Sed & ipſa bona actio ſua, quæ in abſcondito eſt, circunciſione non minus indiget, ut cum ieiuno, oro, eleemoſynam facio, gloriam intrinſecus quæram. Quapropter & Apoſtolus abſconditam cordis circunciſionẽ ſedulò cõmendat, cui laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Hæc Beda.

C

Debemus ergo omne peccatum intus & extra uitare, & ex omni parte ſpiritualiter circunciſi eſſe.

Prouer. 4.

Totiens etiam homo circunciditur, quotiens poſt peccatum ad pœnitentiam reuertitur. Hanc autem circunciſionũ præcedere oportet octo ſpirituales illuminationes diuinarum gratiarũ quæ per octo dies intelliguntur, & ſic octauo die circunciſio in anima celebratur: videlicet peccatoris ad Deũ cõuerſio, peccati recognitio, cõtritio, cõfeſsio, ſatisfactio, peccati deteſtatio, in futurũ cautio, & extunc octauo ſequitur impij iuſtificatio, qua gratia infunditur, & peccatum expellitur, & in ipſa die octauo, ſcilicet in iuſtificatione impij celebratur circunciſio in anima pœnitentis.

Illuminationes octo circunciſionem mẽtis præcedentes

D

Quæquidẽ circunciſio non eſt aliud quàm amputatio uitiorum, quæ habet fieri in cultello pœnitentiæ. Sicut enim in circunciſione corporali fit amputatio ſuperfluæ carnis, ſic in circunciſione ſpirituali fit amputatio vitiorum & peccatorum, quę ſola ſunt homini ſuperflua: omnia enim alia creata in homine, ſunt ualde bona. Et niſi iſta circunciſio fiat in anima, ipſa eſt filia perditionis: ſecundum illud Geneſ. *Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.*

Gene. 17.

Item iſti octo dies ſunt octo illuminationes Spiritus ſeptiformis in ſeptem uirtutibus principalibus, cum perſeuerantia finali, quæ eſt octauo. Et quia

E

niſi per Chriſtum peccata non tolluntur, *ipſe eſt enim agnus Dei qui tollit peccata mundi*: ideò ut dictum eſt, circunciſio cultris fiebat petrinis: quia petra erat Chriſtus.

Ioan. 1.

Hæc illa Iudæorum circunciſio ſignificat, & ſine hac ſignificatione inutilis eſt. Et ideò Chriſtus circunciſus eſt, ut circunciſionis ſignificationem nobis commẽdaret. Sicut enim nobis eſt natus, nobis baptizatus, & paſſus, ita & nobis non ſibi eſt circunciſus.

Chriſtus nobis non ſibi circunciſus eſt.

Spiritualem ergo circunciſionem ſignificatam per corporalem habere ſtudeamus, ut illam ſpiritualem quæ in octaua reſurrectionis in nobis futura eſt ab omni corruptione culpę & pęnæ cõſequi

ſequi

Circumciſiones triplices. ſequi mereamur. Tres itaque cõſtat eſſe circunciſiones, vna eſt ſacramentum: ſcilicet circunciſio quæ eſt in corpore: duæ verò ſunt res illius ſacramenti, videlicet circunciſio à peccato, quæ quotidie eſt in anima, ac circũciſio à peccato & ab omni pœna peccati, quę in reſurrectione erit in anima & in corpore.

ORATIO.

IESV *clemens, qui de virgine natus ſub lege circuncidi voluiſti, circuncide Ieſu miſericors cogitationes verba & opera ſerui tui, vt nihil tuæ voluntati contrarium cogitando, loquendo, operando, peragam, & in ſenſu ſit mihi cogitatus Dei: & omnis narratio mea in præceptis altiſsimi, & in operibus mandatorum tuorum dirigantur omnes actus mei. Ecce Domine coram te ſunt, cor meum, lingua mea, ſenſus & membra conantur quidem, ſed per ſe non poßunt. Fac tu quod ipſa non poſſunt, & perfice in bonis deſiderium mei peccatoris, qui conſueuiſti deſiderium ſuum dare iuſtis. Amen.*

De Apparitione Domini, facta tribus Magis. Cap. XI.

TERTIADECIMA verò die puer Ieſus manifeſtauit ſe gentibus, id eſt, Magis qui erãt Gentiles. *Matt. 2.* Prophetatum quippe ſeu vaticinatum fuerat per Balaam prophetam Gẽtilium, *Num. 24.* quòd oriretur ſtella ex Iacob, & conſurgeret homo de Iſrael: vbi oſtenditur quòd ortus nouæ ſtellæ apparentis erat ſignum Chriſti naſcentis. Iſti ergo videntes nouam ſtellam, cognouerunt per inſpirationem diuinam quòd illa erat quæ per Balaam prædicta fuerat, & ideò ſtatim mouerunt ſe de locis ſuis, ut ad uenerandum puerum natum venirent. *Magorum genus & denominatio.* Iſti à Balaam genus duxerant, & non minus fidei quàm generis ſucceſſores & hæredes erant, unde non à magica arte ſed à magnitudine ſcientiæ vocati ſunt Magi; quaſi in ſapientia magni, & erant in ſcientia aſtrorum periti: quos enim Hebræi ſcribas, Gręci philoſophos, Latini ſapientes, hos Perſæ Magos appellant. Et ideò erant Magi non malefici, ſed ſapientes primitiæ fidei noſtræ. *Reges, vnde dicebatur.* Qui ideò etiam reges dicti ſunt, quia illo tempore philoſophi & ſapientes regnare conſueuerunt. *Seneca epiſtola 90.* Vnde de antiquorum temporum felicitate Seneca ſic dicit: Summa felicitas erat gentium in quibus non poterat potentior eſſe niſi melior. Illo ergò ſeculo quod aureum perhibetur, officium erat imperare non regnum: parum erat re-

A gi ſine arte & difficultate ſibi inuenire aliquod receptaculum. Vnde de quodam philoſopho tunc regente ſtatim ſubiungit: *Diogenis frugalitas.* Diogenes Cynicus, cùm vidiſſet puerum caua manu aquam bibentem, fregit protinus exemptum è perula calicem hac obiurgatione ſui: Quandiu homo ſtultus ſuperuacuas ſarcinas habui: qui ſe complicuit in dolio, & in eo cubitauit: hæc Seneca. O quantum diſtat inter rectores huius temporis & illius: quia nunc omnia illis contraria ſcilicet diuitias, honores, & delicias quærunt, & ideò in futuro fortè peius gentibus habebunt. *Et venerunt Magi ab Oriente*, id eſt, à partibus quæ reſpectu Hieruſalem ſunt verſus Orientem: *Magi cur ab Oriente venerunt: Chryſoſto. ho. 2. oper. imp.* vt ſecundum Chryſoſtomum. Vnde dies naſcitur, inde procederet fidei initium: B quia fidès lumen eſt animarum. *Seneca ibi. Bernardus ſermo. 3. in Epiphania Domini.* Et ſecundum Bernardum: Meritò ab Oriente ueniunt qui Solem iuſtitiæ nouum nobis ortum annunciant, lætisque tumoribus totum mundum illuminant. Venerunt autem ſpecialiter de finibus Perſarum, Medorum, & Chaldæorum, ubi fluuius eſt Saba, à quo & Sabæa regio illa dicitur: iuxta quam eſt Arabia, vbi Magi reges fuiſſe memorantur. *Arabia duæ.* Sunt autem Arabiæ duæ, vna contermina & vicina Iudeæ & reſpectu Hieruſalem ab Oriente, de qua uidentur Magi veniſſe, alia contermina Indiæ, diſtans à Hieruſalem quaſi unius anni itinere, & de hac infra treſdecim dies non poterát venire. *Remigius in eum locum.* Vnde Remigius: Sciendum eſt quòd aliqui C ſolent dicere, quòd puer qui tũc natus eſt in tam breui ſpatio temporis, de ultimis finibus terræ eos ad ſe perducere potuit: uel ſi fuerunt ſucceſſores Balaam; regio iſtorum nõ longè diſtat à terra promiſsionis; idcirco in tam breui ſpatio temporis Hieruſalem venire potuerunt. Hæc Remig. Factum eſt autem ut viſa ſtella quicquid per eam ſignificabatur ſancti Spiritus illuſtratione mox intelligeretur. Chriſtum igitur Deum & hominem in ſtella quęrebant, quem diuina inſpiratione per ſtellam ſignificari intelligebant. *Stella Magis viſa, ab alijs differt.* Iſta ſtella differebat ab alijs multipliciter: Primò, in ſubſtantia: quia aliarum ſtellarum materia eſt materiæ cœleſtis & quintæ eſſentiæ, hæc autem de ſubſtantia corruptibili fuit. Secundò, quò ad eius principium D effectiuum: quia aliæ ſtellæ à Deo per verbum creatę ſunt, nulla cooperante natura, ſed iſta miniſterio Angeli à uerbo facta eſt. Tertiò, in duratione: quia aliæ à principio mundi ſunt conditæ, & in æternum manebunt, iſta Chriſto nato creata eſt, poſtea eſſe deſinit. Quartò, in ſitu: quia aliæ ſunt in cœlo, iſta autem non fuit ſita in firmamento, ſed in aere non longè à terra. Quintò, in magnitudine: quia ſecundum Ptolomæum quælibet ſtellarum firmamenti viſibilis nobis, maior eſt tota terra, fortè iſta non fuit ultra quãtitatem duorum uel trium cubitorum. Sextò, in motu: quia aliæ mouentur circulariter ab Oriente in Occidentem, hæc autem ferebatur motu recto, ab ortu E in meridiem. Septimò, in ſtatu: aliæ mouentur motu continuo, & nunquam ſtant, iſta autem cum Magis euntibus ibat, & cum ſtantibus & quieſcẽtibus quieſcebat. Octauò, in uiciſsitudine apparitionis & occultationis: cùm enim intrauerunt Hieruſalem, occultauit ſe, deinde vbi Herodem reliquerunt ſeipſam monſtrauit. Nonò, in tẽpore: quia aliæ lucent ſolùm de nocte, hęc verò in meridie Sole lucẽte apparebat, quam lux diurna non impediebat: quia ſecundum Chryſoſtomum ipſos etiam Solis radios proprio fulgore ſuperabat. *Chryſoſto. hom. 2. operis imp.* Decimò, in ſignificatione: quia aliæ ſignant temporum & annorum diſtinctionem, iſta uerò ſignificabat creatoris natiuitatem. Vnde-

cimò, in effectu: quia aliæ habent efficaciam certam
ad tranſmutationem iſtorum inferiorum, iſta autem
nullum habuit effectum, niſi quòd notauit natũ ſal-
uatorẽ. Duodecimò, in miniſterio: cætera enim aſtra
creauit Deus in miniſterium cunctis gentibus, hæc
autem ſtella in miniſterium ſolius Chriſti eſt ædita.
Tertiodecimò, ĩ ſingularitate apparitionis: quia quæ
libet ſtella apparet omnibus qui ſunt in hemiſpherio
eius, ſed iſta viſa eſt tantùm tribus Magis. Quartode-
cimò, in motore: quia aliæ ſtellæ non habent moto-
res proprios, iſta autem habuit motorem proprium:
ſcilicet angelum, qui natiuitatem Chriſti paſtoribus
Magna facta hac die Eccleſiæ. nunciauit. Multa & magna hac die facta ſunt per Do
minum Ieſum, & maximè circa ipſam Eccleſiam. Pri
mum eſt, quia ipſa hodie in perſona Magorum ab eo
in ſponſam eſt recepta, quia eſt ex gentibus maximè
congregata. Nam die natalis ſui in perſona paſtorũ
Iudæis apparuit, de quibus non niſi pauci uerbũ Dei
receperunt: hodie uerò apparuit gentibus quæ Eccle
ſiam impleuerunt, quia in ſtellæ fulgore Dei gratia,
& in tribus Magis vocatio gentiũ pręceſsit, ipſi enim
Magi primitiæ gentium fuerunt, & gentes in Chri-
ſtum crediturus ſignauerunt: unde feſtum hodiernũ
propriè eſt feſtum Eccleſiæ, & fidelium Chriſtiano-
rum. Secundum eſt, quia Eccleſia hodie ſancta eſt ab
eo deſponſata, & eidem per baptiſmum verè coniun
cta, quẽ tali die anno ſuo. xxx. recipere dignatus eſt.
Et ideò lætanter cantatur, Hodie cœleſti ſponſo iun
cta eſt Eccleſia, quoniam in Iordane lauit Chriſtus
eius crimina. Nam in baptiſmo deſponſatur anima
Chriſto, qui virtutẽ ſumpſit à baptiſmo ſuo, & ideò
animarum baptizatarum congregatio vocatur Ec-
cleſia. Tertium eſt, quia tali die ſcilicet anno reuolu-
to poſt baptiſmum fecit ad nuptias primum miracu
lum, quod etiam ad Eccleſiam, & ſpirituales nuptias
adaptari poteſt, prout infrà ſuo loco apparebit. His
ergo ut cantat Eccleſia, tribus miraculis ornatũ ſan-
Maximus de tribus apparitionibus. ctum diem colimus. Vnde, ut dicit Maximus epiſco
pus, in antiquioribus libris dies illa dicitur pluraliter
dies Epiphaniarum, id eſt, pluriũ illuſtrationũ Chri
ſti, Epiphanes enim illuſtrationem ſonat. Has tamen
tres manifeſtationes proprijs quidem nominibus di
ſtinguunt Epiphaniam vocantes eam, quæ per ſtel-
lam facta eſt, quaſi deſurſum facta: Theophaniam
eam quæ in baptiſmo quaſi à Deo, id eſt, à patre fa-
ctam: Bethphaniam eam quæ in nuptijs quaſi in do-
Beth domũ ſonat. mo factam, Beth enim domum ſonat. Rectęq; tria
hæc in uno die acta nobis myſteria prædicantur, qui
trinitatis ineffabilis arcanum vno Dei ſub nomine
cõfitemur: Hæc Maximus. Inſuper ſecundum Orig.
etiam hac die pauit quatuor milia hominum de ſe-
ptẽ panibus, & paucis piſciculis. Vides itaque quàm
uenerabilis eſt dies iſta quam dominus elegit, ad tot
mirifica & magnifica facienda. Conſiderans ergo Ec
cleſia tot magna beneficia hodie ſibi à ſponſo exhi-
bita, grata exiſtere uolens exultat, iocundatur, & iu-
bilat, ac diem hanc magnificè ſolennizat. Dicamus
itaque nunc de primo, quia de alijs dicẽdum erit in-
fra ordine ſuo.

Cum ergo, ſecundum prophetiam Micheæ, *natus
eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ*. quæ eſt in tribu Iuda,
quod dicitur ad diſtinctionem alterius Bethlehem,
quæ eſt in Galilæa in tribu Zabulon, *in diebus Hero-
dis regis*, ſcilicet anno regni ſui. xxx. per quod oſten-
ditur tempus præfinitum Chriſti naſcẽtis: propheta-
uerat enim patriarcha Iacob illo tempore Chriſtum
naſciturũ, quãdo deficeret ſceptrum ſiue rex & dux

A de populo Iudęorum, & hoc impletũ eſt in Herode
Aſcalonita qui fuit Idumeus, & primus regnauit alie
nigena. *Ecce Magi*, & gẽtiles vniuerſam Eccleſiã futu
ram ex gentibus repræſentantes, à partibus Orienta-
libus, *venerunt Hieroſolymam* ciuitatem regiam, ibidẽ
de Chriſto nato inquirẽtes & dicentes: *vbi eſt qui na-
tus eſt rex Iudæorum*, ecce ergo titulus à Magis hîc nũ
ciatus à Iudæis reprobatus ibi, noli ſcribere rex Iu-
dæorũ, à ſcriptura cõfirmatus ibi: ꝙ ſcripſi, ſcripſi, *vi
dimus enim in Oriente ſtellam eius*, ſcilicet propriã, quia
hanc creauit ad ſui oſtenſionem, *& venimus* perſona
liter, *adorare* humiliter, *eum* ſingulariter. Veniunt pa- *Venerũt paſtores, reges & ſenes ad Chriſtum.*
ſtores ut certificentur ut ſuprà. Veniunt reges ut
uenerentur, ut hîc. Veniunt ſenes, ut gratulentur, ut
B infra. Primũ pertinet ad prælatos: Secundum ad acti-
uos: Tertium ad contẽplatiuos. Primi uidẽt & prædi
cant: Secundi uenerantur & adorant: Tertij amplexã
tur & tenent. Secundũ quoſdam Magis Iudæã intran
tibus ſtella diſparuit, ut amittentes itineris ducẽ, ne-
ceſſe haberent reccurrere ad ciuitatem regiã, ſcilicet
Hieruſalẽ, & ibidem inquirere de rege nato. Secundũ
verò alios cùm Magi Hieruſalem ad quærendum de
puero ingreſsi fuiſſent, ſtellæ ducatũ amiſerunt, quo
niã auxilium humanũ requirentes iuſtè perdere diui
num meruerunt, quia rectè diuino deſeruntur au-
xilio, qui humanũ præponunt diuino. Et poteſt ſtel- *Stella cur diſparuerit*
la iſta illuminatio gratię intelligi, quia dũ boni à ma-
lis conſilium quærunt, veram illuminationẽ amittũt.
C Sed ſiue ante ingreſſum in Hieruſalem, ſiue poſt in-
greſsũ diſparuit, factũ eſt hoc à Deo pluribus de cau
ſis. Prima, propter ipſos Magos, vt qui prius fuerant
commoniti cœleſti ſigno, confirmarentur etiam di-
cto prophetico ex doctorum ibi reſidentium reſpõ-
ſo. Secunda, propter Chriſtum, vt eius natiuitas in ci
uitate regia publicaretur, & prophetia de loco nati-
uitatis Chriſti impleta monſtraretur. Tertia, ut ſtu-
dio Magorum, damnaretur pigritia Iudæorum, qui
gentibus ſollicitè Chriſtum quærentibus ipſi in nul-
lo moti ſunt ad quærendum. Quarta, ut Iudæi Chri-
ſtum non recipientes, inexcuſabiles de aduentus eius
notitia remanerent, cùm Magi Iudæis tempus, & Iu
dæi Magis locum natiuitatis oſtenderẽt. Per hoc etiã
D figurabatur quòd fides Chriſti erat à Gentibus deuo
tè recipienda, & à Iudæis pro maiori parte infidelita
te remanentibus refutanda. Iſti Magi fixi fuerunt in *Magorum fides.*
timore Chriſti & fide firmati, quia nõ obſtante quòd
ſcirent iuxta edictum imperiale, capitali ſententia pu
niendum eſſe quicunque regem alium quàm ſubie-
ctum Romano imperio nominaret, Chriſtum ta-
men intrepidi ſunt confeſsi. Vnde Chryſoſtomus. *Chryſoſtomus hom. 2. operis imper.*
Sed nunquid neſciebant, quòd in Hieruſalem regna-
bat Herodes? Nunquid non intelligebant: quòd qui-
cunque rege uiuente alterum regem pronunciat aut
adorat punitur in ſanguine? Sed dum conſiderabant
regem futurum, non timebant præſentem, adhuc nõ
E uiderant Chriſtum, & iam parati erant mori pro
Chriſto. Obcæti Magi qui ante conſpectum cru-
deliſsimi regis priuſquam Chriſtum viderent, Chri-
ſti facti ſunt confeſſores, hæc Chryſoſtomus. *Au-
diens autem Herodes rex*, talia de puero nato, *turbatus
eſt*, timens ne regnaturus eſſet, pro eo ſe tanquam alie
nigena deſtituto. Vbi Auguſt. Quid erit tribunal iu- *Auguſt. ſermone 2. de Epiphania domini.*
dicantis, quãdo ſuperbos reges cuna terrebat infan-
tis? Timeant nunc reges ad patris dexteram iam ſedẽ
tẽ, quẽ rex impius timuit adhuc matris vbera laben- *Herodis timor.*
tẽ: & non ſolùm turbatus eſt ipſe, ſed *& omnis Hiero
ſolyma cum illo*, nouitate miraculi percuſſa, & fauere
volens

uolens Herodi quem timebant, quia ſibi ſubiecta. Sæpe enim populus plus eis iniuſtè fauet quos crudeles ſuſtinet, unde rex iniuſtus omnes miniſtros habet impios & adulatores. Turbatur ergo ſecundum Chryſoſtomum omnis Hieroſolyma cũ eo, vel cauſa adulationis uel timoris. Turbatur etiam ille & iſti, quia de aduentu iuſti non poſſunt gaudere iniqui. Vel accipiendo hîc partem pro toto, omnis Hieroſolyma intelligitur illa pars quæ ſibi fauebat, ſic communiter dicitur quando maiores ciuitatis aliquid faciunt, quòd tota ciuitas illud facit, ſic in propoſito, qui erant ibidem maiores, & in regalibus officijs aſſiſtentes, illi cum rege turbati ſunt, *& congregans omnes principes ſacerdotum & ſcribas populi*, ſapientes Iudæorũ, *ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.* Quia enim volebat Chriſtum perdere, ideò ſtuduit de loco natiuitatis Chriſti diligenter inquirere ab illis qui ſcripturas prophetarum prædictas de Chriſto nouerant, & genealogias deſcendentes à Dauid ſciebant. *At illi dixerunt ei*, quòd *in Bethlehem Iudæ* id eſt, quæ ſita eſt in terra Iuda prout ſcribitur in Michæa, ſecundum Auguſtinum. Iudæi in hoc facto, quòd docent alios locum natiuitatis, & tamen ipſi non vadunt, ſimiles ſunt fabricatoribus arcæ Noe, qui aliis vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt. Similes etiam ſunt lapidibus miliarium, qui alijs uiam indicant, nec ipſi per eam ambulant, de quibus etiam dicit ibidem Auguſtinus, quòd oſtenſo alijs vitæ fonte ipſi ſunt mortui ſiccitate. Per ſcribas autem & ſacerdotes qui locum natiuitatis Chriſti ex prophetia declarauerunt, & tamen ipſum Chriſtum non adorauerunt, ſed magis perſecuti ſunt, ſignantur doctores bonæ doctrinæ, ſed malæ uitæ, qui quem prædicant ſana doctrina, perſequuntur mala uita. *Tunc Herodes clam*, & occultè, *vocatis* ad ſe *Magis, didicit ab eis tempus ſtellæ quæ apparuit eis.* Cognito enim loco natiuitatis Chriſti, ex Iudæorum reſponſis, uoluit ſcire tẽpus natiuitatis ab ipſis Magis, ut ſi ad ipſum rediret, ex temporis & loci cognitione poſſet Chriſtũ interficere, & cùm eſſet alienigena, non confidebat de Iudæis, & ideo uoluit cõſilium ſuum latere eos, *& mittens illos in Bethlehem dixit*, eos doloſè & uolens decipiendo, *Ite & interrogate diligenter de puero*, nato, *& cum inueneritis renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum*, ſpondet falſum obſequium ut facilius eos decipiat, & ad redeundum per ipſum inducat. Falſa quippe fuit Herodis promiſsio, quia ſecundũ Chryſoſtomum, Deuotionem promittebat, ſed gladium acuebat, & malitiam cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis eſt conſuetudo omnium malignorũ, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitiam fingunt: & ſecundũ Raba. Finxit Herodes, tam uultu quàm uerbis ſe adorare eum uelle, quem inuida cogitatione tractabat occidere, & hoc ut uel ad ipſum Magi alacrius redirent, & ne Iudæi quorum rex erat futurus, ab eo ipſum abſcõderent, cuius perſonam omnes hypocritæ tenẽt, qui dum fictè Deum quærunt, inuenire illum nunquam merentur. Et ſicut Herodes ſub ſpecie religionis uoluit occidere Chriſtum, ſic hypocritæ, quantum in eis eſt, occidunt eum, ſecundum illud Apoſtoli, Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei: nam ſecundum Gregorium, Simulata ſanctitas, eſt duplex iniquitas, ſecundum Chryſoſtomum. Herodi ſimiles eſſe probantur, qui ſacra communione myſterij indignè abutuntur. Adorare quippe ſe fingunt, & eum quantũ in ipſis eſt, interimunt. Iuxta illi Apoſto-

Chryſoſtomus ibidẽ. *Auguſtinus ſermone 6. de Epiphania de Iudæis indicantibus Chriſtum.* *Chriſoſtomus ibidẽ.* *Rabanus in eum locum.* *Heb. 6.* *Chryſoſtomus hom. 7 in Math.*

A li: *Qui manducat & bibit indignè, reus erit corporis & ſanguinis domini.* *Cum autem Magi audiſſent regem*, Herodem, nihil mali ſuſpicantes, *abierunt* recedentes, ſcilicet de Hieruſalem, ut irent uerſus Bethlehem, edocti de hoc per prophetiam. *Et cùm Hieruſalem egreſsi fuiſſent, ecce ſtella quam viderant in Oriente*, quæ diſparuerat, iterum eis apparuit, quia auxilium deſerentes humanum, meruerunt recuperare diuinum. In ipſo autem loco, quo eis reapparuit ſtella, facta eſt in memoriam huius Eccleſia. Deinde, *antecedebat eos*, & uiam oſtẽdebat, *vſquedum ueniens ſtaret ſupra* locum, & uicina domui, *vbi puer erat*. Stabat quaſi ſupra caput pueri, ut quaſi innueret & diceret, hic eſt qui natus eſt rex quem teſtabar, ut quem loquendo mõſtra-
B re non poterat, teſtando mõſtraret. Et ſic ſtella duce cum magno gaudio ad tugurium, in quo Dominus Ieſus natus eſt, peruenerũt. Ambiguũ eſt quod iſtorum fuerit, ſcilicet an Magi in Oriente poſiti uiderũt ſtellam ſuper Iudæam exiſtentem immobilẽ, uel uiderint ſtellam in Oriente exiſtere, quæ eos perduxit in Iudæam. Potuit enim naſci in Oriente, & eos præcedendo in Hieruſalem perducere, & ſentit Chryſoſtomus, & tenetur communius. Fulgentius tamen videtur velle, quòd eam primò uiderint immobilem ſuper Iudæam quæ dedit eis ſignum veniendi in Iudæã præceſsit, quæ qui Hieruſalem tanquã caput Iudææ adierũt, & ipſis egreſsis tunc motu notabili eos peracto officio ſuo in præiacentem materiam reuerſa
C eſt. *Et intrantes domum*, Magi ſcilicet diuerſorium, *inuenerunt puerum cum Maria matre eius*, fortè tunc ſedente & tenente ſuper genua puerum, & valdè gauiſi ſunt, quia à deſiderio ſuo fraudati nõ ſunt, nec inaniter laborauerũt. Vnde Chryſoſtomus. Propterea gratulati ſunt, quoniam quod quæſitũ eſt deſideratũq; repererant, quoniam effecti fuerant nuncij veritatis, & quia non fruſtrata longæ viæ confecerunt ſpacia, tam ardenti quippe erga Chriſtum cupiditate flagrabant. Felix Maria, nam Ieſus ſine Maria non naſcitur, quia ipſa miniſtra incarnationis ſine Maria nõ inuenitur, quia ipſa famula educationis, ſine Maria non crucifigitur, quia ipſa ſocia paſsionis. Ioſeph autem,
D ſecundum Chryſoſtomum, idcirco tacetur, quia nullum de officijs ad nutricium pertinentibus commemoratur. Vel ſecundum Hilariũ, & Raba. Diuina diſpenſatione actum eſt, ut illa hora abſens eſſet, ne pater eius crederetur, vel aliqua ſuſpitionis occaſio daretur gentibus, quòd Deus non eſſet, qui primitias ſuas ſtatim nato ſaluatore, ad eum adorandum miſerunt. Ingreſsi itaque, & *procidentes* tam mente quàm corpore genua flectunt puero Ieſu humiliter, & adorant in carne Deum verum adoratione ſcilicet latriæ reuerenter. Honorant vt regem, & adorant ut Deum, uident enim hominem & agnoſcunt Deum, procidunt in ſignum humilitatis ſine qua nullus uere adorat, quia omnis adorator omnem faſtum, &
E confidentiam ſui deponere debet, ut quàm corporẽ deiectionem præfert in oculis Dei, animo gerat, contritique cordis & humiliati victimam offerens Deo ſe curandum committat. Quanta tũc exultatio tibi fuit, ò uirgo beatiſsima, quis cogitare ualeat, quando eum, quem nuper genueras, iam quaſi Deum adorare uidebas? O quàm magna fuit horum Magorum fides. Quid enim erat credere, quòd ille puerulus ſic uiliter indutus cùm paupercula matre, & in loco ſic abiecto ſine ſocietate, ſine familia, ſine omni ornatu inuentus, eſſet rex & uerus Deus, & tamen utrunque crediderunt. Paruulum enim

1. Cor. 11. *Stella vbi viſa eſt ſtare.* *Chryſoſtomus homi. 6. in Math. Fulgẽtius.* *Ioſeph cur tacetur.* *Rabanus ſuper illud Et intrãtes* *Adoratio Magorum.* *Magorum fides.*

non adoraſſent & honoraſſent, ſi paruulum tantum modò credidiſſent. Tales duces, & talia primitiua nos habere oportebat, ex quo patet quòd cognouerunt Chriſti diuinitatem per diuinam reuelationē. Cùm enim viderent puerum pannis vilibus inuolutum in gremio pauperis matris poſitum, nullum regiæ dignitatis habentem ſignum, non eſt veriſimile quòd talem reuerentiam ei exhibuiſſent, niſi in eo aliquid ſupra hominem cognouiſſent.

Bernardus ſermone 2. ī Epiphania domini.

Vnde Bernardus. Adorant Magi, & offerunt munera adhuc lactāti matris vbera. Sed vbi eſt ô Magi, vbi eſt purpura regis huius? Nunquid viles panni iſti quibus eſt inuolutus? ſi rex eſt, diadema vbi eſt? ſed uos eum uerè uidetis in diademate quo coronauit eum mater ſua, in ſacco noſtræ mortalitatis de quo conſurgens ait:

Cant. 3. Pſal. 29.

Conſcidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lætitia. Et iterum: ſed vnde vobis hoc ô alienigenæ, ut à vobis adoretur Chriſtus? Neque enim in Iſrael tantam fidem inuenimus. Sic vos non offendit vilis habitatio ſtabuli, non pauperes cunæ præſepij. Non vos pauperis matris præſentia, nō lactantis ſcandalizat infantia, quid facitis Magi, quid facitis? Lactātem puerum adoratis in tugurio vili, in vilibus pannis. Ergo ne

Pſal. 10.

Deus eſt iſte? *Deus* certè *in templo ſancto ſuo, Deus in cœlo ſedes eius*, & uos eum quæritis in uili ſtabulo, in matris gremio. Quid facitis quòd & aurum offertis? ergo rex eſt ipſe, & vbi aula regia, ubi thronus, ubi curiæ regalis frequentia? Nunquid aula eſt ſtabulum, trhonus præſepium, curiæ frequentia Ioſeph & Maria? Quomodo ita inſipientes facti ſunt uiri ſapiētes, ut adorent paruulum deſpicabilem, tam ſua ætate quàm paupertate ſuorum? Inſipientes facti ſunt, ut fierent ſapientes, & prædocuit eos ſpiritus quòd poſtea prædicauit Apoſtolus:

Cor. 3.

Qui vult eſſe ſapiens, fiat ſtultus ut ſapiens ſit. Nonne timendum erat fratres ne ſcādalizarentur viri iſti, & illuſos ſe crederent, cùm tanta indigna viderent? A regia ciuitate ubi regem quærendum coniectabantur, ad Bethlehem villam paruulam diriguntur. Ingrediuntur in ſtabulum, inueniunt inuolutum pannis infantulum, Nō illis ſordet ſtabulum, non offenduntur pannis, non ſcandalizantur lactantis infantia, procidunt ante eum, uenerantur ut regem, adorant vt Deum. Sed profectò qui illos adduxit, ipſe & inſtruxit, & qui per ſtellam foris admonuit, ipſe in occulto cordis intus edocuit: Hæc Bernar.

Auguſtin. ſermone 43. ad fratres.

Vnde & Auguſt. Non ſub pollice cella regalis, non de membris purpura, non in capite diadema fulgebat, non pompa famulantium, non terror exercitus, non glorioſior fama præliorum, hos ad eum viros ex remotis cum tanto voto ſupplices attraxerat. Iacebat in præſepio puer ortu recēs, exiguus corpore, contēptibilis paupertate. Sed magnum aliquid latebat in puero quod illi homines non terra portante, ſed cœlo narrante didicerant.

Chryſoſtomus hom. 2. operis imper.

Vnde & Chryſoſtomus: *Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius*. Matre, inquam eius, non diademate coronata, non auro refulgente, aut in lecto aureo recumbente, ſed vix tunicam vnam habente, non ad ornamentum corporis, ſed ad tegumentū nuditatis, qualem habere poterat carpentarij vxor peregrè conſtituta. Si ergo regem terrenum quærentes veniſſent, magis fuiſſent confuſi quàm gauiſi, quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſēt. Nunc autem quia cœleſtem regem quærebant, etſi nihil regale videbāt in eo, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti gaudebant oculi eorum cōtemptibilem puerum aſpicere, quia ſpiritus in corde eorum terribilem cum mon-

Leo Papa ſermon: de Epiphania.

A ſtrabat. Vnde & Leo Papa: Nec immeritò cùm tres ad adorandum puerum noui ſyderis claritas deduxiſſet, non eum imperantem dæmonibus, nō mortuos ſuſcitantem, non cæcis viſum, aut claudis greſſum, aut mutis eloquium reformantem, uel in aliqua diuinarū uirtutū actione uiderunt, ſed puerum ſilentem quietū ſub matris ſollicitudine cōſtitutū. In quo nullum quidem apparet de poteſtate ſignum, ſed magnū præbetur de humilitate miraculum. Tota enim uita ſaluatoris, quæ & diabolum ſuperauit & mundum, humilitate eſt concepta, humilitate eſt confecta. Diſpoſitos dies ſub perſecutione finiunt. Nec puero tolerantia paſsionis, nec paſſuro defuit māſuetudo puerilis: unde tota Chriſtianæ ſapientiæ diſciplina, non B in abundantia uerbi, non in aſtutia diſputandi, neque in appetitu laudis & gloriæ, ſed in uera & uoluntaria humilitate conſiſtit, quam Dominus Ieſus ab utero matris uſque ad ſupplicium crucis pro omni fortitudine, & elegit & docuit: Hæc Leo. Vt ergo poſsis & tu diabolum & mundum uincere, coneris pro uiribus humilitatis ac patientiæ uirtutes exemplo Chriſti ſeruare, quia his munitus poteris faciliter aduerſarios & inimicos tā uiſibiles, q̄ inuiſibiles ſuperare.

Muneris offerendi traditio.

Et Magi inuēto puero aperuerūt theſauros ſuos, in quo moraliter informamur, ut theſauros noſtros in uia non pandamus, donec præteritis hoſtibus ſoli Deo ex occultis cordiū offeramus. Et *obtulerunt* ſinguli C puero Ieſu, *aurum, thus, & mirrham*. Traditio fuit antiquorum, ut nullus ad Deum, uel ad regem, ueniret uacuus, & ſine muneribus. Arabes autem auro & diuerſis generibus aromatum abundant, & talia munera offerre conſueuerunt, & ideò Magi iſta obtulerunt. Et licet morē ſuæ gentis in donis offerendis ſequerentur, hoc tamen diuina inſpiratione eſt factū, ut aliquid myſterij muneribus demonſtrarent, & fidem ſuam myſticis rebus profiterentur. Tum ſcilicet trinitatis fidem & myſterium reuelantes, & in Chriſto trinitatem adorantes. Tum eum regem & Dominum Deum, ſed mortalem ſignificantes. Et Chriſti regiam poteſtatem, ac diuinam maieſtatem & humanam mortalitatem uenerātes.

Tria in Chriſto cognita à Magis.

Hæc enim tria Magi de D Chriſto cognouerunt ut ſuprà dixerunt, ubi eſt qui natus eſt, ecce humanitas, rex Iudæorum, ecce regia poteſtas, uenimus adorare eū, ecce diuinitas. Significatur enim in Chriſto regia poteſtas per aurū, quod regi ſoluitur in tributū, nā aurū propter ſui nobilitatē munus eſt regale, & ideò oſtendit puerū regē eſſe, & ſe illud decere. Signatur uerò diuina maieſtas per thus, q̄ Deo offertur ī ſacrificiū, & ideò oſtēdit puerū eſſe Deū, quod etiam erat oblatio ſacerdotalis, & puer ille erat ſacerdos, cui nullus unquā fuit æqualis. Signatur quoque humana mortalitas p̄ mirrhā, qua cōdiri ſolēt corpora mortuorū, & Chriſtus rex & ſacerdos, uoluit mori pro ſalute omniū.

Auguſtinus ſermone de Epiphania.

Vnde Aug. Aurū ergo ſoluitur quaſi regi magno, thus īmolatur ut E Deo, mirrha p̄betur tāquā pro ſalute omniū morituro. Vnuſquiſq; autē eorū prædicta tria obtulit, quia ut dictum eſt, myſterio congruit. Nullus enim uerè Chriſtianus dicitur, qui non Chriſtum & Deū, & regem, & paſſum cōfiteatur, quod illis tribus muneribus ſignificatur.

Remigius quòd ſinguli tria obtulerūt.

Vnde Remigius: Iſti Magi non ſinguli ſingula obtulerunt, ſed ſinguli tria, & ſinguli cū ſuis muneribus regem Deum & hominem prædicauerunt: Hæc Remigius. Hos omnis uerè Chriſtianus imitatur, qui Chriſtum uerum Deum eſſe regem & paſſum confitetur. Offeramus ergo ei aurum, ut eum omnium regem eſſe, & ubique regnare credamus:

damus: thus, ut Deum uerum & creatorem omniũ eſſe cõfiteamur: mirrham, ut ſic illum Deum eſſe credamus, quem hominem, & mortalem propter nos factum eſſe non dubitemus. Omnia enim hæc ſancta fides ueraciter Chriſto offerre non deſinit, dum unũ eundemque Deum uerum, uerumque hominẽ credit, & uerè pro nobis mortuum ueraciter recognoſcit. Habemus itaque ſecundum Hilarium, in his nõ modicam ſacramentorum cognitionem, in homine mortis, in Deo reſurrectionis, in rege iudicij. Et ego Domine Ieſu in extremo ueſtigio ſeruorum tuorũ, adoro te ſedentem in gloria Dei patris ubique regnantem, & offero tibi ſplendorem fidei, qua te credo regem omnium ſeculorum, Deum de Deo, & hominem de uirgine, mortuum pro peccatis noſtris: ſecundum Bernar. Obtulerunt auri precium ob paupertatem, ſcilicet ad pauperis matris & filij ſuſtentationem: thuris ad ornamentum, ob ſordidam ſtabuli manſionem, & contra loci fœtorem: mirrhæ unguentum ob infantuli, vt aſſolet, corporis teneritudinem, & debilium membrorum pueri conſolidationem. Quia ergo obtulimus Chriſto ſua, offeramus ei & noſtra. Quia enim regem, & Deum, & hominem eum eſſe credimus, ſuum eſt, noſtra uerò ſunt quæ nobis à Deo donata ſunt. Sunt enim in nobis tria munera Deo placentia, & hæc offeramus. Primum eſt, anima noſtra, quæ notatur per aurũ, quia, ſicut auro nihil nobilius eſt, vel precioſius aut pulchrius, ſic nihil nobilius vel pcioſius aut pulchrius, quàm anima coram Deo reputatur. Secundum eſt, corpus noſtrum, quod per mirrham deſignatur, mirrha enim eſt amare, & corpus eſt amaricandum per caſtigationes & paſsiones. Tertium eſt, conuerſatio ſancta & honeſta in utroque, ſcilicet in corpore & anima, & hoc deſignatur in thure, thus autem nõ redolet niſi in igne crémetur, ſic conuerſatio noſtra non reddit odorem Deo, niſi crémetur igne tribulationis. Debemus etiam offerre Chriſto aurum dilectionis, eo quòd pro noſtra ſalute ſubijt pœnam paſsionis: ac thus deuotæ laudis, per gratiarum actionem: mirrham compaſsionis, per mortis eius recordationem. Habet etiam Eccleſia moraliter aurum, in perfecta ſapientia, & doctrina, ac recta fide: thus, in deuota oratione vel bona cogitatione, ac ſancta ac bene Deo redolente conuerſatione: mirrham in pœnitentiæ amaritudine & carnis mortificatione ac bona operatione. Aurũ ergo offerunt doctores, thus martyres & confeſſores, mirrham iam pœnitentes peccatores. Omnis enim oblatio in his tribus muneribus continetur. Talia ergo munera Magi obtulerũt, in quibus fidei veritatem & totam eccleſiaſticam diſciplinam ſignificauerunt. Secundum Bernardum: Aurum offerimus ſaluatori, cùm pro nomine ipſius ex integro derelinquimus ſubſtantiam huius mũdi. Iam verò neceſſe eſt vt qui terrena contempſimus, flagranti deſiderio cœleſtia requiramus. Sic enim offerimus thuris odoramentum, quo nimirum deſignantur orationes ſanctorum. Oportet etiam, nõ ſolum ut præſens ſeculum contemnas, ſed & carnem ipſam caſtiges ac ſeruituti ſubijcias. Duas igitur alas habeat oratio ut contemptum mundi, & afflictionẽ cordis, nec dubium quin cœlos penetret, & in cõſpectum Dei ſicut incenſum dirigatur, in qua cum auro & thure mirrha quoque ei offertur: Hæc Bernardus. Sic ergo Magi Chriſtum honorauerunt, de ſubſtantia triplici: ſcilicet corporali, quia procíderunt: ſpirituali, quia adorauerunt: temporali, quia munera

Hilarius cano. 1. in Mathæum.

Bernardus ſerm. 3. de Epiphania.

Munera Dei in nobis Deo grata, & offerenda.

Bernardus ſermone 3. in Epiphania domini.

Munera Magorum trium tria de tribus.

A obtulerunt. Plus quippe non habet homo, niſi corpus, animam, & temporalia. Bene autem tres Magi fuiſſe dicuntur, quia qui ad fidem veniunt, indiuiduam trinitatem confiteri debent: ſiue quia qui Deũ adorant, tres principales uirtutes, ſcilicet fidem, ſpẽ, & charitatem debent habere, ſiue quia qui Deum uidere deſiderant, cogitationem, locutionem & operationem, ſeu memoriam, intellectum, & uoluntatem debent à malis obſeruare, & in bonis occupare. Vnde ſecundum Gregorium: Sancti viri bene reges vocantur, quia cunctis motibus carnis non conſentiendo ſuccumbere, ſed bene regendo, præeſſe nouerunt. Et ſecundum Iſidorum, Reges à rectè regendo uocantur: & ideo rectè faciendo regis nomẽ B tenetur, peccando amittitur, & hi ueniunt & recedunt ab Oriente, per quod intelligitur proſperitas humana, quæ eſt triplex, ſcilicet diuitiarum, delitiarum, & honorum. Per ſtellam autem quæ Magis apparuit, ſignificari poteſt virgo Maria, quæ interpretatur maris ſtella. Hæc autem ſtella apparet Magis, ſeu regibus condeſcendendo ſibi deuotis ſe bene regentibus, & eos per huius mundi mare turbulentum nauigantes, dirigit ad portũ ſalutis qui eſt Chriſtus, & ipſum inuenientes, uenerantur munera ei offerentes, ſcilicet aurum charitatis, & thus deuotæ orationis, ac mirrham mortificationis carnis. Eodem autem die cùm Chriſtus in Iudæa eſſet natus, C ortus eius Magis in Oriente eſt nunciatus. Videbant namque ſtellam nouam in qua puer apparebat, ſupra cuius caput crux aurea ſplendebat, audierunt vocem ſibi dicentem: Ite in Iudęam, & inuenietis ibi natum nouum regem. Igitur in Iudæam feſtinauerũt, & audacter eam intrantes, regi cœli nato munera obtulerunt. Hi ergo tres Magi per tres robuſtos præfigurati fuerunt, qui regi Dauid aquam de ciſterna Bethlehem attulerunt. Tres robuſti exercitum inimicorũ non timentes, ſed uiriliter caſtra eorum tranſeuntes aquam hauſerunt, ſic tres Magi potentiam Herodis non formidantes, ſed audacter Iudæam intrantes, de nouo rege interrogauerunt. Tres robuſti perrexerũt in Bethlehem pro aqua ciſternæ, quam hauſerũt de D ciſterna terreſtri, tres Magi ueńerũt in Bethlehẽ pro aqua gratiæ æternæ, quam ſuſceperunt de pincerna cœleſti. Figurabat ergo illa Bethlehemitica ciſterna quòd in Bethlehem naſciturus erat cœleſtis pincerna, qui propinaret aquam gratiæ omni ſitienti, & daret aquam vitæ non habenti.

Figura huius noui regis, & huius nouæ oblationis, præmonſtratata fuit in regno Salomonis. Salomon reſidebat in throno de ebore candidiſsimo, qui veſtitus erat auro puriſsimo. Vniuerſi reges terræ regem Salomonem videre cupiebant, & ei munera precioſiſsima apportabant. Sed & regina Saba talia & tãta munera ei offerebat, quanta & qualia in Hieruſalẽ E viſa non erãt. Thronus verò Salomonis eſt beata uirgo Maria, in quo reſidebat Ieſus Chriſtus vera ſapiẽtia, hic thronus factus eſt de ebore candido & auro puro: Ebur propter ſui candorem & frigiditatem, deſignat virginalis munditiæ caſtitatem, ſed ebur antiquum in ruborem uertitur, ſic longa caſtitas martyriũ reputatur. Aurũ quia ĩ valore præcellit omne metallũ, ſignificat charitatem, quæ eſt mater omnium uirtutum. Maria ergo dicitur eburnea, propter uirginalem caſtitatem, & auro ueſtita, propter perfectiſsimam charitatem, & pulchrè uirginitati coniungitur charitas, quia ſine charitate corã Deo nihil reputatur uirginitas. Thronus Salomonis ſup ſex gradus erat

Gregor. lib. 26. moral. cap. 26.

Qui ſint reges.

Maria eſt ſtella maris.

Apparitio Chriſti in Oriente.

Figura. 2. Reg. 23.

3. Reg. 10.

Thronus Salomonis eſt beata virgo.

Caſtitas longa.

exaltatus,& Maria ſuperexcellit beatorum ſex ſtatus, ſcilicet Patriarcharum, Prophetarũ, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, & Virginum. Duodecim leunculi ſuper ſex gradus thronum exornabant,quia duodecim Apoſtoli Mariæ tanquam reginæ cœli miniſtrabant,vel quia duodecim patriarchæ progenitores Mariæ erant. Summitas throni erat rotũda, quia Maria erat ſine angulo ſordium & tota munda. Duæ manus ſedile hincinde tenebãt, quia pater & ſpiritus à matre filij nunquam recedebant. Tandem Magi reuerẽter ac deuotè pedes pueri deoſculati ſunt,& adorato Domino,omniq́ue obſequio peracto,& deuotione completa,ac benedictione accepta inclinantes ſe cum magno gaudio receſſerunt: qui cùm de reditu deliberaſſent, reſpõſum acceperunt in ſomnis per diuinam reuelationem,ne ad Herodem redirẽt,quia cognita veritate,non licet retroire.Per hoc etiam admonemur, quòd cum malis hominibus ſocietatem aliquam nõ contrahamus, & cognitos errores vitemus. Vnde Seneca, non eſt leuitas à cognito errore diſcedere, non eſt turpe cum re mutare conſilium, quia ergo intus in conſcientia quærebant, quid vellet diuina voluntas de reuerſione ad Herodem(ſicut enim Moyſes tacens clamabat, ſic iſti pio affectu interrogabant quid diuina voluntas iuberet)ideò Dei meruerunt reſponſionem,ſcilicet internam,vel Angeli miniſterio factam. Et deſcendentes ad mare per nauem transfretantes,in Tharſis Siciliæ abierunt, & ſic per aliam viam in regionem ſuam redierunt, quia ſecundum Hieronymum infidelitati miſcendi non erant Iudæorum, propter quod factum Herodes iratus, poſtea naues Tharſenſium incendit, ſecundum prophetiam Dauid dicentis: *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis*.Vnde Chryſoſtomus: Intuere autem Magorum fidem, qualiter non ſcandalizati ſunt in ſeipſis dicentes: Si magnus eſt puer hic,quæ neceſſitas fugæ & occultæ receſsionis?Hoc enim eſt veræ fidei,non quærere cauſas eorum quæ uerè præcipiũtur, ſed ſuaderi ſolùm ab eis.Hæc Chryſoſtomus: In hoc ergo forma datur credẽtibus, vt deuoti ad Deũ veniant,&in omnibus operibus ſuis quid iubeat attẽdant,ſcilicet ne ad diabolum redeant,ſed per Chriſtum qui eſt uia, ueritas & uita, & per ſemitas uirtutum ad patriam reuertantur.Hic itaque admonemur omnem ſalutem & ſpem in Chriſto locare, & ab itinere prioris uitæ abſtinere, & per aliud iter incidere. Vnde Auguſtinus:Non qua uenimus uia redeamus, nec prioris noſtræ conuerſationis ueſtigia repetamus,uia mutata eſt. Vnde Gregorius: Magnum uerò nobis aliquid Magi innuunt, quòd in regionem ſuam per uiam aliam reuertuntur: Regio quippe noſtra paradiſus eſt, ad quam Ieſu cognito redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim noſtra ſuperbiendo, inobediendo, viſibilia ſequendo,cibum vetitum guſtando diſceſsimus:ſed ad eam neceſſe eſt vt flendo,obediendo, uiſibilia contemnẽdo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo uiam in regionem noſtram regredimur, quoniam qui à paradiſi gaudijs per delectamẽta diſceſsimus, ad hæc per lamenta reuocamur: Hæc Gregorius. Ad hoc etiam ſignificandum quòd per aliam uiam in regionem noſtram redire debeamus: Dominus Papa ĩ proceſsionibus redit per aliã uiam, ab ea per quã eſt egreſſus. Magi verò reuerſi ſtudioſè plus quam prius Deum colentes glorificauerunt & prædicantes multos erudierunt. Piè autem credi poteſt, quòd domina paupertatis amatrix,zelãs for-

Magorum reuerſio. — Seneca lib. 5. de beneficiis. — Naues Tharſenſes — Hierony. in Matth. c. 2. — Pſal. 47. — Vita mutãda ratio. — Auguſt. li. 4. de trinitate c. 12. — Gregorius hom. 10. in euang. — Proceſſio Papę.

A titer pro paupertate, & intelligens filij ſui uoluntatem,totum aurum infra paucos dies pauperibus erogauit. Vnde quando intrauit templum, non habuit de quo agnum emeret, quem offerret pro filio, ſed emit turtures vel columbas, quæ erat pauperũ oblatio.Vides hæc præconia paupertatis in duobus: Primò, quia hodie puer Ieſus eleemoſynam accepit ut pauper,& mater ſua ſimiliter.Secundò, quia non ſolum non procurabat acquirere,ſed etiam quæ dabãtur nolebat retinere.Increſcebat deſiderium paupertatis, ſi autem bene attendiſti, & profunditas creuit humilitatis. Sunt etiam qui ſe uiles & abiectos in animo ſuo reputant, & in oculis ſuis non extolluntur, ſed ſic eſſe nolunt in oculis aliorum. Non ſic puer

B Ieſus Dominus omnium: etiam alijs ſuos defectus & uilia patere uoluit, & non paruis & paucis, ſed regibus & eorum ſocijs, quos in comitatu ſuo adduxerant, & in tali caſu & tempore in quo multum timendum erat. Nam cùm illi uenirent, ut regem Iudæorum, quem etiam Deum eſſe credebant, inuenirent, dubitare poterant, ne talibus de ipſo uiſis, reputantes ſe deluſos, ſine fide & deuotione recederent. Sed nec propterea dimiſit humilitatis amator, dans nobis exemplum, ne ſub ſpecie alicuius apparentis boni recedamus ab humilitate, & quòd diſcamus etiam in aliorum oculis uiles & abiecti uelle apparere. Expeditis igitur Magis, & uerſus patriã ſuam

C regreſsis, adhuc ſtat domina mundi cum puero ſuo Ieſu, & nutricio eius Ioſeph apud præſepe in illo locello patienter & humiliter uſque ad quadrageſimũ diem, ac ſi quæuis mulier alia de populo, & puer Ieſus homo purus eſſet, & ipſi legis obſeruatione indigerent. Stabat igitur domina uigilans, & attenta ſuper dilecti filij ſui cuſtodia. O cum quanta ſollicitudine & diligentia ipſum gubernabat, ne uel in minimo defectum haberet. Cùm quanta etiam reuerentia, cautela, & pio timore ipſum contrectabat, quem ſuum Deum & dominum eſſe ſciebat.Flexis quidem genibus accipiebat ipſum de cunis, & reponebat in eis. Cum quanta etiam iocunditate, confidentia & authoritate materna ipſum amplexabatur,& oſcula-

D batur,ſtrĩgebat dulciter,& ĩ eo delectabatur,quẽ filiũ ſuũ cernebat,& certiſsimè ſciebat. Quàm ſæpe quàm curioſè & prudẽter tenella membra ipſius faſciã componebat, ſicut enim fuit humillima, ſic fuit & prudentiſsima. Vnde in ſingulis officijs & obſequijs ſedulè miniſtrabat, uigilanti & dormienti, non ſolùm infantulo, ſed etiam grandæuo. O quàm libenter eum lactabat, uix fieri potuit quin magnam & alijs fœminis inexpertam dulcedinem in talis filij lactatione ſentiret. Ipſa uirgo infantem hunc concepit ſine pudore, peperit ſine dolore, lactauit cœleſti rore. Virgo ante partum, in conceptione: uirgo in partu, in prolis enixione: & uirgo poſt par-

E tum, in pueri dulciſsima lactatione. Vnde Auguſtinus ipſam uirginem matrem dulciter alloquens, ait: Lacta mater Chriſtum, & Dominum noſtrum & tuum. Lacta panem de cœlo uenientem,lacta eum qui talem fecit te, ut ipſe fieret in te. Tibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & donum uirginitatis non abſtulit natus. Vnde Anſelmus: Verùm dum hunc paruulum inter manus ſuas uerſari, & ad ubera ſua pendere, atque ad paruas pueri corporis læſiones paruulorum more uagire cõſpiceret,quo præcordiali affectu mouebatur piiſsimus animus eius, quò ue ſtudio ad occurrendũ cũctis quæ incommoda illi fore timebat, parabatur caſtiſsimum

Aurũ Mariæ datum — Paupertatis præconia — Humilitatis indicia. — Maria in filium cura & amor. — Auguſtin. ſermone 9. de natali domini. — Anſelmus lib. de excellẽtia B. virginis c. 4.

mum corpus eius? Sed & de ſancto ſene Ioſeph refert Bernardus, quòd puerum Ieſum ſuper genua ſua tenens eidem frequenter arriſit. Stante igitur ante præſepe domina, ſta & tu iuxta præſepe cum ea, & delectare cum puero Ieſu, quia uirtus exit ab illo. Quælibet anima fidelis, & maximè religioſa, deberet à die natiuitatis Domini uſque ad purificationem, ſaltem ſemel in die apud dictum præſepe dominam uiſitare, puerum Ieſum, & matrem eius adorare, de paupertate & afflictione humilitate & benignitate ipſorum affectuosè meditari. Vidiſti quomodo beata uirgo in ſordenti ſtabulo patienter multis diebus cum puero Ieſu, & Ioſeph perſeuerabat: unde non deberet nobis graue eſſe, nec magnum uideri, in monaſterio & ſecreto noſtro conſiſtere. Conſidera nunc quanta ſit ſolennitas hodierna, & lætare in ea, quia hodie apparere cœperunt fidei noſtræ initia. Vnde Leo Papa: Agnoſcamus ergo dilectiſsimi in Magis adoratoribus Chriſti uocationis noſtræ, fideique primitias, & exultantibus animis beatæ ſpei initia celebremus. Honoretur à nobis ſacratiſsimus dies, in quo ſalutis noſtræ author apparuit, & quem Magi uenerati ſunt in cunabulis, nos omnipotentem adoremus in cœlis, ut ſicut illi de theſauris ſuis myſticas Domino munerum ſpecies obtulerunt, ita & nos de cordibus noſtris quæ Deo ſunt digna promamus. Sacramentum enim præſentis feſti oportet in nobis eſſe perpetuum, quod utique ſine fine celebrabitur, ſi in omnibus actibus noſtris Dominus Ieſus Chriſtus appareat: Hæc Leo. Vidiſti ergo quàm multa noua in natiuitate Domini concurrerunt, quæ cum natũ probauerunt. Vnde Chryſoſtomus, Omnia itaque noua, & ſupra modum admirationis humanæ in Domini natiuitate concurrerunt, Angelus in templo Zachariæ loquitur, futurum Elizabeth filium repromittit, non credens Angelo ſacerdos obmuteſcit. Sterilis concipit, virgo parit, Ioannes in vtero matris exultat, Chriſtus Dominus natus ab Angelo nunciatur, & quòd ſalus mundi ſit paſtoribus prædicatur: gaudent Angeli, exultant paſtores, magna in cœlo & in terra lætitia huius admirandæ natiuitatis exoritur. Nouum ſignum ſtellæ de cœlo Magis oſtenditur, per quod Dominus cœli & terræ rex Iudæorum noſcitur natus: Hæc Chryſoſtomus.

Bern. ſer. de natiuitate. — *Solennitas Epiphaniæ.* — *Leo ſermone 2. ī Epiphania.* — *Chryſoſtomus hom. 1. ex uarijs in Matthęum locis tom. 2.*

ORATIO.

O Ieſu bone, qui de virgine natus teipſum Magis ſtella duce reuelaſti, & eos per aliam uiam in regionem ſuam redire feciſti, illuminet Ieſu miſericors lumen gratiæ tuæ tenebras conſcientiæ meæ, & per tuam lætam apparitionem; da mihi plenam tui & mei cognitionem, ut intus te uideam, intus te inueniam, ibique mirrham compunctionis internæ, thus orationis deuotæ, aurum dilectionis piæ, tuæ maieſtati offeram: & qui per uiam tenebrarum & culpæ receſsi à patria fœlicitatis ſupernæ, per uiam ueritatis & gratiæ ad eam redeam te ducente. Amen.

A *De præſentatione Domini in templum. Cap. XII.*

B

ADVENIENTE autem quadrageſima die quando ſecundum legem, *impleti ſunt dies purgationis Mariæ*, exiit ipſa de ſtabulo cum Ioſeph & puero, ut legem impleret, in qua nihil purgandum erat, quia ſine peccato conceperat. In circunciſione quidẽ purgabatur puer ab originali, quod à parentibus contraxerat. In purgatione uerò purgabatur mater à peccato, quia in libidine conceperat, ſed nihil horũ in hoc puero, uel in matre erat. Et *tulerunt puerum* prius circumciſum de Bethlehem, *in Hieruſalem*, ut ſecundum legem *ſiſterent*, id eſt, offerrent, ſeu offerendo præſentarent, *eum Domino* in templo, *& ut darent hoſtiam*, ſcilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, pro eo. Ad euidentiam huius ſciendum, quòd de prole nata duplex erat præceptum. Vnum generale quantum ad omnes, ut ſcilicet completis diebus purgationis matris puer ad templum deferretur, & pro eo hoſtia daretur. Lex autem purificationis erat, quòd mulier quæ ſuſcepto ſemine peperiſſet maſculum immunda eſſet ſeptem diebus ſeparata à conſortio hominum, & ab ingreſſu templi, & à tactu ſacrorum, & die octauo circunciderectur infantulus, & ipſa quidem munda efficeretur quò ad conſortium hominum, ſed adhuc xxxiij. diebus immunda eſſet quò ad ingreſſum templi, & tactum ſacrorum, & his diebus non licebat egredi domum, &c. Completis xxxiij. diebus cum ſeptem præcedentibus, ex tunc quadrageſima die mulier intrabat templum, & præſentabat natum puerum, Domino offerens ſacrificia pro ſe & pro puero. Si autem fœminam peperiſſet, duplicabantur dies quò ad conſortia hominum, & quò ad templi ingreſſum. Aliud erat præceptum ſpeciale de primogenitis, tam in hominibus quàm in iumentis, ut ſancta Domino fierent, quia Domino cõſecrata erant. Ex eo tempore quo primogenita Aegyptiorum Dominus interfecit, filios Iſraël ſaluans, omnia primogenita filiorũ Iſraël ſibi uendicauit, ſibique offerri præcepit. Sicut enim uoluit ſibi offerri primitias fructuũ, ita & primogenita hoïum, & aliorũ animaliũ mũdorum. Sed quare hoc, niſi vt omnia prima, & maximè oïa meliora & cariora Domino offeramus. Quia ergo Chriſtus ex muliere natus, & primogenitus, ſub lege fieri uoluit, hæc duo præmiſſa circa eũ obſeruata fuerunt. Non ſuffecit magiſtro humilitatis perfectę, cũ per

Lucæ 2. — *Exod. 34.* — *Leuit. 12.* — *Purificationis lex.* — *Primogenita cur domino offerenda. Exod. 13.*

per omnia patri coęqualis eſſet, ſe ſubdere humili virgini, niſi & ſubderet ſe legi. Hoc autē pluribus de cauſis fecit: Primò, ut ueterem legem approbaret. Secūdò, ut eam ſeruando in ſemetipſam conſummaret & terminaret, oſtendens ex hoc quò d ad ipſam ordinata erat. Tertiò, ut Iudæis calumniādi occaſionem ſubtraheret. Quartò, ut homines à ſeruitute legis liberaret. Quintò, vt exemplum humilitatis, & obediētiæ nobis daret.

Chriſtus cur præſentari uoluerit.

Quamuis etiam beata virgo ad legem mulierum non teneretur, nec purificari indigeret, quia non cōcepit ſuſcepto ſemine, ſed ſpiritus ſancti myſtico ſpiramine, uoluit tamen ſubdi purificationi, propter plures rationes. Prima, ut ſe in hoc alijs mulieribus conformaret, ſicut & filius per omnia fratribus aſsimulari uoluit. Vnde Bernardus: Verè beata virgo non habes cauſam, nec tibi opus eſt purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circunciſione? Eſto inter mulieres tanquam una illarum, nam & filius tuus ſic eſt in medio puerorum. Secunda, ſecundum Bedā: Sicut Chriſtus ſic & beata virgo legi eſt ſponte ſubiecta, ut nos à legis uinculo ſolueremur. Tertia, ut occaſionem ſcandali uitaret, nondum enim erat notum ipſam ſine ſemine peperiſſe. Vnde ſi nō obſeruaſſet dies purificationis ſuæ, fuiſſet Iudæis occaſio ſcandali, & murmurationis cōtra ipſam. Quarta, ut legem purificationis terminaret adueniente, ſcilicet Chriſto, qui eſt noſtra purificatio, per ſidem nos purificans. Quinta, ut nobis exemplum humilitatis daret. Nam humiliauit ſe etiam in his ad quæ non tenebatur, ut humilitatem doceret, ut enim mater doctoris omnium & ipſa doctrix exiſteret, cùm non poſſet propter ſexum publicè docere uerbo, ideò uoluit docere exemplo. Maria igitur licet purificatione non indigeret, purificationem tamen peragere uoluit, quia omnia quæ legis erant diligentiſsimè obſeruabat, & ideò ipſa eſt per arcam teſtamenti præfigurata, in qua incluſa erant legis mandata. Ibi enim erant duæ tabulæ in quibus decem præcepta ſcripta erant, quæ Maria diligenter obſeruabat. Arca etiam librum legis continebat, & Maria libros ſacræ ſcripturæ libenter legebat: in arca erat virga Aaron quæ floruit, & Maria floruit, & benedictum fructum ventris ſui protulit. Arca etiam urnam auream cum manna cœli continebat, & Maria uerum māna cœli nobis offerebat. Arca de ligno cethim imputribili erat facta, & Maria in putredinē uel in puluerē nō eſt redacta. Arca quatuor circulos aureos in lateribus habebat, & Maria quatuor virtutes cardinales, quæ omnium uirtutum radices & initia ſunt, in ſe gerebat. Arca habebat duos uectes, quibus portabatur, per quos duos duplex charitas in Maria deſignabatur. Arca tam intrinſecus quā foris deaurata erat, Maria intus & foris uirtutibus reſplendebat. Quapropter ipſa etiam pulchrè figurata eſt in candelabro aureo, quod lucebat Hieroſolymis in templo Domini, ſupra quod ſeptem lampades ardentes ſtabant, quæ ſeptem opera miſericordiæ in Maria figurabant, quæ regina miſericordię, & mater pietatis erat. Hoc candelabrum & eius candelam honoramus, quando in feſto purificationis, accenſas candelas baiulamus. Maria enim candelam Domino in ſua purificatione offerebat, quando Simeon, lumen ad reuelationē gētiū cōcinebat, Chriſtus Mariæ filius eſt cādela accenſa, propter tria quæ inueniuntur in ea, ſcilicet lignem, ignis, & cera: & in Chriſto ſunt tria, ſcilicet caro, anima, & deitas uera. Hæc candela, pro humano genere Domino eſt

Purificationi Maria cur uoluit ſubdi.

Bernardus ſerm. 3. de purificatione.

Beda in eū locum.

Arca teſtamenti figurabat Mariam.

Cādelabrū in templo etiam Mariam figurauit.

A oblata, per quam nox tenebrarum noſtrarum eſt illuminata. Oblatio huius beatiſsimæ candelæ præfigurata fuit in puero Samuele. Annæ ſterili, contra morem naturæ Deus filium dedit, & Mariæ virgini ſupra curſum naturæ, filium inſpirauit. Anna obtulit filium, qui Iudæos erat propugnaturus: Maria obtulit filium, qui mundum erat protecturus. Filius Annæ poſtea à Iudæis eſt refutatus, filius Mariæ eſt ab eis turpiſsima morte condemnatus. Hoc eſt quod Simeon Mariæ prophetando prædicebat, quòd filij ipſius gladius animam ſuam pertranſire debebat. Ibant igitur parentes Ieſu in Hieruſalem, ut legis mandata perficerent, & quamuis timerent Herodem, tamen non ſunt auſi tranſgre-

Figura oblationis. 1. Regū 1.

B di legem, quin ad templum puerum deferrent. Et fortè adhuc omnia quieta erant, adhuc Herodes Magos expectans nondum ſui cordis malitiam reuelauerat. Dominus itaque Ieſus Chriſtus cum matre, in his & aliis legem obſeruans, oſtendit cum quanta ſollicitudine & uigilantia debemus obſeruare Euangelij præcepta, quādo ipſe præcepta legalia, quæ per ſeruum dederat, cum tanta obſeruauit diligentia. Adduxerunt ergo Dominum templi ad templum, ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo. Cumque intraſſent templum, emerunt duos turtures, aut duos pullos columbarum, ut pro eo offerrent, ſicut pro pauperibus erat conſue-

C tum. Et quia pauperrimi erant, credendum eſt magis quòd de pullis columbarum emerunt, quia facilius & pro minori precio inueniūtur, & ideò in lege, ultimo loco ponuntur. Et tacet Euangeliſta de agno, quia erat diuitum oblatio. Vide quia tā pauperes parentes Dominus elegit, qui non haberent agnum, quem pro eo offerrent: ſed tantùm par turturum, aut duos pullos columbarum, quæ erat oblatio pauperum. In lege enim Dominus præceperat, ut die quò parens infantem in templo præſentaret, pro ſua & ſobolis purificatione, agnum annicu-lum immaculatum in holocauſtum, ac etiam turturem, ſiue pullum columbæ, pro peccato (quia in libidine conceperat) offerret. Qui uerò non

D ſufficiebant ad offerendum agnum, duos turtures offerrent, uel duos pullos columbarum, unum loco agni in holocauſtum, quod totum incenſum dicitur, quia totum incendebatur, & alterum pro peccato, qui cedebat in partem ſacerdotis, qui orabat pro muliere, & ſic mundabatur. Hanc hoſtiam & oblationem pauperum, uoluit Dominus pro ſe dari, & cum diues eſſet, pro nobis pauper dignatus eſt fieri, ut nos ſua paupertate ditaret, & diuitiarum ſuarum donaret eſſe participes, & nos faceret hîc in fide diuites, & in cœlo regni hæredes. Sicut enim mortalitatem noſtram aſſumpſit, ut per eam nobis immortalitatem conferret, ſic pauper-

E tatem noſtram uoluit aſſumere, ut per eam nobis æternas diuitias tribueret. Imitemur ergo nos Dominum noſtrum, & ſpontaneam paupertatem amemus, ut habentes uictum & ueſtitum, his contenti ſimus. Cur autem pulli columbarum, & non ſimpliciter columbæ, ſicut turtures, in ſacrificia Domini permittebantur offerri, declarat Bernardus, dicens: Et licet alias quidem per columbam ſpiritus ſanctus ſoleat deſignari, quia tamē libidinoſa auis eſt, non decuit offerri eam in ſacrificio Domini, niſi ea ſanè ætate quæ neſciret libidinem. Ac turturis nō deſignatur ætas, quoniam agnoſcitur caſtitas, in quacunque ætate denique compare uno cō

Pulli columbarum cur offerebant, & non columba. Bernardus ſermo. 59. ſuper cantica.

tenta

tenta eſt, quo amiſſo, alterum non admittit, numero ſitatem in hominibus nuptiarũ redarguens. Cernere eſt turturẽ tpe ſuæ uiduitatis ſanctæ uiduitatis opus ſtrenuè ac infatigabiliter exequentẽ, uideas ubiq; ſingularem, ubique gementem audias, nec unquam in uiridi ramo reſidentem proſpicias, & tu ab eo diſcas uoluptatũ uirentia uirulenta uitare. Adde ꝙ in iugis montium, & in ſummitatibus arborum, frequẽtior illi conuerſatio eſt, ut quod uel maximè propoſitũ pudicitię decet, doceat nos terrena deſpicere, & amare cœleſtia: Hæc Bernardus. *Et ecce Simeon*, iter ſacerdotes famoſus & nominatus, qui *iuſtus* erat in omni operatione boni, *& timoratus* in cautela mali, uel *iuſtus*, rectè ſe habendo ad proximum: *& timoratus* quò ad Deum, qa difficile iuſtitia ſine caſto & filiali timore Domini cuſtoditur, timor enim Domini, iuſtitiæ & cæterarum uirtutum cuſtos eſt, quia quãto iuſtus ardentius Deũ diligit, tanto ſolertius offendere cauet. Illorum enim operationem comitatur iuſtitia, quorum mentes timor Dei illuminat, teſtante Pſalmiſta, qui ait: *Beatus uir qui timet Dominum*. &c. Et Salomone, qui dicit: Qui timet Deum, nihil negligit. Et benè iuſtus erat, & ad proximum ſe rectè habebat, quia nõ ſuam ſolummdò, ſed & totius populi ſalutem quęrebat, *expectans conſolationem Iſrael*, in deſiderio & ſpe boni promiſſi, quò ad fidei & ſpei rectitudinem, quam habebat. Minores quidem expectabant cõſolationem temporalem, per promiſſum ſalutis authorem, ut qui ab Herode preſſi fuerant in aduentu ſaluatoris liberati, conſolationem acciperent. Maiores uerò (ut Simeon & huiuſmodi) etiam ſpiritualem conſolationem, & redemptionem à diabolo expectabant. Conſolatio quippè Iſrael, id eſt, videntis Deum, Domini aduentus in carne fuit, ſancti enim patres, quos metus originalis peccati contriſtabat, per Domini incarnationẽ conſolari credebant. Hanc conſolationem Simeon, qui obediens interpretatur, expectabat, quem matura ætas de mundo exire compellebat, tamen propter deſiderium uidendi Dominũ, in carne manebat. *Et ſpiritus ſanctus*, & ſanctificator ex præſentia ſummi boni *erat in eo*, quãtum ad gratiæ plenitudinem, quam poſſidebat, quia non ſolùm habuit gratiam iuſtificantẽ, prout communiter habetur à iuſtis, ſed etiam quantum ad illuminationes, & conſolationes diuinas ſpeciales. Dicturus Euãgeliſta de Simeone, quia ſpiritus ſanctus erat in eo, præmiſit quod erat iuſtus & timoratus, quoniam illorum corda Deus inhabitat, qui timentes Deus iuſtitiam ſeruant, unde ipſe per prophetã dicit: *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* & ab ipſo, *ſpiritu ſancto*, qui per inhabitantem gratiam in eo erat, *reſponſum*, in orationibus ſuis deuotis *acceperat*, inuiſibiliter in mente, per occultam inſpirationem, & intellexit de Chriſti aduentu, ꝙ Chriſtum quem uidebat oculis mentis, uideret oculis corporis, antequam præſentem finiret uitam. Ex quo patet ꝙ pro hoc prius orauerat: quia hoc ſperabat, & conſolationem Iſrael expectabat. Tunc enim erat opinio communis apud intelligẽtes, ꝙ imminebat aduentus Chriſti, ſecundum ſigna à patriarchis & prophetis data. Et ideò Simeon de hoc feruentius Deũ orabat, *& in ſpiritu*, id eſt, per reuelationem ſpiritus ſancti, & ipſo ſpiritu ſancto qui in eo erat, iubente, *uenit in templum*: ut ſicut reſponſum & promiſſum, ab eodem ſpiritu acceperat, Chriſtum Domini, id eſt unctum à Domino antequam moreretur uideret.

Turturis caſtitas.

Pſal. 111.

Eccleſia. 7.

Simeon obediens interpretatur.

Eſaię. 11. & 66.

A O quanto deſiderió uidendi Dñm, ſenex iſte beatiſſimus æſtuabat, quẽ iã ętas de hoc ſeculo exire cogebat: ſed Dei rñſio renitebat, qa non erat mortẽ uiſurus, id eſt, ſenſiturus, uel experturus *niſi prius uideret Chriſtum domini*. meſſiã promiſſum, oculis corporalibus. Hoc ergo deſiderabat, hoc mẽte tractabat, hoc ſemꝑ cogitabat, dicẽs: Scio qa ueniet, ſcio quia uidebo eum. Sed quãdo ueniet: quando eũ uidebo? Veni Domine Ieſu, ſolue mihi hæc uincula, & me iã nunc in pace ire permitte. Dum autem hęc ſecum diceret, dum hoc deſiderio æſtuaret, dictum eſt illi à ſpiritu ſancto: Ecce adeſt quem expectas: quem quæris, nunc eum uidebis: ſurge, propera, feſtina, uade ad templum. Cùm autem feſtinanter ueniens templum

B intraret, & eum uideret, ſtatim eum ſpiritu prophetico cognouit. Eadem quippe ſpiritus gratia, qua olim præcognouerat uenturum, etiam nunc uenientem, & iam iamque à ſe uidendum, cognouit ſaluatorem. Et accelerando, occurrens genua flexit, & eũ inter brachia matris adorauit, brachiaque ſua extendit, & parentibus ait: Mihi eum date, mihi debetur, mei officij eſt, ad hoc miſſus ſum, huic obſequio reſeruatus ſum. Mater uerò intelligens uoluntatem filij, porrexit eum Simeoni. Ille autẽ lætus & exultãs, cũ maximo cordis gaudio, in ulnas ſuas, & inter brachia eum ſuſcepit. O quàm beatæ manus, quæ uerbum uitæ palpauerunt, & ulnæ quæ ipſum amplexatæ

C ſunt. Et cùm puerum in ulnas accepiſſet, ſurrexit, & mox ſenectus fugit, ac iuuenilis uirgo & fortitudo affuit. Magna hîc Domini poteſtas, ſed non minor eius claret humilitas. Qui cœlo terraq; non capitur, grandęui hominis ulnis geſtatur: qui prius ſeipſum ferre uix poterat, nunc leuiter puerum ferens exultat. Ipſe enim portabat, à quo portabatur, & qui uerbo uirtutis ſuæ oĩa portat: ille portabat Chriſtũ in humanitate, à quo portabatur per diuinitatem. Eleganter igitur dictum eſt: Senex puerũ portabat, puer autem ſenem regebat. Ferebat ſenex Chriſtũ infantem, qui illum regebat in ſenectute degentem. Fœlix quidem Simeon iſte, qui non ſolùm uidere,

D ſed et Chriſtũ in carne meruit portare. Fęlix nimiũ, qui tantam conſolationem meruit; quam deſiderauerant Patriarchæ & Prophetæ, & non acceperũt. Et nõ dubiũ quin ex huiuſmodi amplexu Ieſu Chriſti, multas conſolationes receperit, & ſingularia chariſmatum gratiarũ. Vnde & dicit doctor Græcus, ꝙ infantis ineffabile iubar adeo illuſtrauit ſenẽ, ut pro ceſſu temporis, futura mox ſibi fierent nota, Non minus fœlices ſunt, qui non uiderunt & crediderũt. *Benedixit*, quoque & laudauit, *Deum*, gratias agendo pro tanto beneficio, ſcilicet de impletione promiſſionis, & de exhibitione ſaluationis: ac uiſo redemptore, aperit reuelationem in ſecreto dialogo ſibi factã, dicens: *Nunc dimittis Domine ſeruum tuũ in pace: quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum, &c.* per totum.

E Te inquit, Domine benedico: promiſſio tua cõpleta eſt, completum eſt & deſiderium meum: quia uideo Chriſtum ſalutare tuũ Dñm meum. Ieſus enim ſaluator, ſiue ſalutaris interpretatur. Viderunt quidẽ oculi carnis hominẽ: ſed oculi mẽtis cognouerunt eũ eſſe Deũ. *Dimittis* ergo, id eſt, dimittes uel dimittas, vt intelligãt optatiuè, id eſt utinã dimittas, iã nũc & de cætero, *ſeruum tuum*, abire, *in pace*, & de hac vita tranſire in cordis quiete, quieturum in ſinu Abrahæ. Quaſi ſecurè morior, quia præſens eſt, & in proximo paſſurus, quo redimar. Sciebat quã beati oculi qui Chriſtum eſſent uiſuri: & ideò donec illum uideret,

Simeonis deſiderium.

Ioan. 20.

Ieſus ſaluator interpretatur.

deret,nolebat morte diſſolui. Mox autem ut uidit, optabat ſolui à corpore: & in ſinu Abrahæ pacem habere. Lætanter enim deſcendere uolebat ad limbum patrum, ex quo ſciebat ſaluatorem natum. Sed quomodo in pace dimittitur, cùm omnes tunc ſternerent lectum ſuum in tenebris? In pace,inquit, quietis, non in pace fruitionis Dei. Ecce Simeon perfectus fuit,habens uitam in patiētia, & mortem in deſiderio. Adeò ergo in quibuſdam perfecti fuerunt patres ueteris teſtamenti, ut noui ſecundū Bedam. Qui vult tenere Ieſum manibus & amplexari, & in pace dimitti omni labore,nitatur ut habeat ſpiritum ducem: ueniatque in Hieruſalem, conuerſando in cœleſtibus: ueniat in templum, aptando ſe exemplo illorum in quibus habitat Deus: ſuſpirando, & unam petendo, ut inhabitet ſemper in domo Domini, expectet Dominum & aduentum eius. Sic enim & ipſum uerbum Dei in manibus accipere, & fidei ac ſpei,& charitatis brachijs merebitur amplecti: tunc dimittetur, ut non uideat mortē æternam,quia uidit uitam.Multum enim fœlix mortem uidebit carnis,quicunque ſic Chriſtum Dominum ſatagerit prius uidere oculis cordis.Vnde Bernar.Dimittetur in pace, qui Chriſtum habet in pectore. Ipſe enim eſt pax noſtra: tu quò exibis anima miſera, quæ ducem itineris Ieſum ignoras?Moraliter, Simeon qui obediens interpretatur, bonum religioſum ſignificat: & hic manet in Hieruſalem,quæ interpretatur pacifica,quia manet in pace interna & fraterna,qui eſt iuſtus ad proximum, timoroſus ad Deum,expectans conſolationem Iſrael,id eſt, diuinæ uiſionis:quia Iſrael,uidens Deum interpretatur, & Spiritus ſanctus eſt in eo, per gratiæ ſuæ beneficium: Et tali datur Ieſus ad amplexandum, & ſic cū Simeone,de tanto beneficio benedicit Dominum, & deſiderat exire de mundo,ut ei detur ad perfectè fruendum,ſecundum Apoſtolum,*deſiderium habens diſſolui,& eſſe cum Chriſto*.Moraliter etiam hic inſtruimur de multis:Primò,quòd per uirtuoſa opera,quę per brachia intelliguntur, Ieſus apprehenditur. Secundò,in hoc quòd ſenex infantem ſuſcepit,inſtruimur quòd depoſita culpæ uetuſtate, debemus induere uitæ nouitatem.Tertiò,in hoc quòd Chriſtus qui omnia portat,uoluit portari, habemus exemplum humilitatis. Quartò, in hoc quòd benedixit Deum,inſtruimur ad agendum gratias Deo,de omnibus bonis noſtris.Poſſumus etiam dicere quòd in hoc cātico magnificatur Chriſtus, quò ad quatuor, ſecundum quatuor nomina, quibus Simeon Chriſtum appellat. Commendatur enim Chriſtus ut pax, ut ſalus, ut lumen, ut gloria. Pax eſt, quia mediator: ſalus, quia redemptor: lumen, quia doctor: gloria, quia præmiator. Et in his quatuor conſiſtit perfecta Chriſti commendatio,imò totius Euangelicæ hiſtoriæ, quædam breuiſsima comprehenſio, ea namque quæ reſpiciunt eius incarnationem comprehenduntur in pace. *Ipſe enim eſt pax noſtra, quæ fecit utraque unum*, quia utramque naturam, in uno ſuppoſito uniuit, duos populos in unum copulauit,dans pacem his qui longè & his qui propè, Deum etiam homini reconciliauit: Ea uerò quæ reſpiciunt eius prædicationem, & ſuæ uitę conuerſationem, ac miraculorum operationem, comprehenduntur in luce. Vnde ipſe dicit, *Ego ſum lux mundi.* Quæ autem reſpiciunt redemptionem & paſſionem, comprehenduntur in nomine ſalutis: ſed quæ reſpiciunt reſurrectionem & aſcenſionem, comprehenduntur in gloria. Et quia canticum iſtud ſic cōtinet laudis Chriſti plenitudinem,& ſenis morientis conſolationem: ideò in ſero & in fine cantatur in completorio. *Et erat pater eius*. ſcilicet priuatiuus, id eſt Ioſeph, qui meruit uocari pater Chriſti, eo quòd fuit nutricius eius, *& mater eius*, uera, ſcilicet Maria, *mirantes*: non dubitando, ſed aſſentiendo & cōgaudēdo,*ſuper his quæ dicebantur de illo*, ſcilicet Ieſu. Mirabatur Virgo, de his quæ audierat ab Angelo in annunciatione,ab Elizabeth in ſalutatione,& Ioannē exultatione, & à Zacharia in Ioannis natiuitate.Item mirabatur ipſa & Ioſeph de exultatione Angelorū,nato Chriſto,& de cātico nouo: item de aduentu paſtorum, & de reuerentia magorum: item de aduentu Simeonis, & laude eiuſdem: quæ omnia erant mira & admiratione digna. Vnde Ambroſius, Non ſolùm ab angelis & prophetis, à paſtoribus & parentibus, ſed etiam à ſenioribus & & iuſtis,generatio Domini accepit teſtimonium. Omnis ætas, & uterque ſexus,euentorumque miracula,fidem aſtruunt: virgo generat,ſterilis parit,mutus loquitur, Elizabeth prophetat, magus adorat, utero clauſus exultat, uidua confitetur,iuſtus expectat. Et ex uirtute pueri quem geſtabat in ulnis,benedixit Simeon Mariæ, & Ioſeph, cum affectu & gaudio, ac Deo gratias referendo. Quamuis enim Maria & Ioſeph eſſent maiores in ſanctitate, ille tamen præcellebat quantum ad ſacerdotis officium, ad quem ſpectat benedicere populum. Mos quippe erat in Lege, quòd quando parentes præſentabant puerū in tēplo, ſacerdos benedicebat illis, ſ. parētibus & puero:& ideò benedixit Simeon parentibus Chriſtū præſentantibus,id eſt,beatos eos dixit, & benedictos prædicauit,uel benedictionē à Deo eis optauit. Huius autem benedictionis formam non habemus expreſſam,ſed poteſt iſta benedictio intelligi,laudationis & gratiarū actionis: ſicut dicimus quòd creatura benedicit Creatori,ipſum cum gratiarū actione laudando.Benedixit parentibus, propter filium, ſicut è conuerſo plerunq; benedicuntur filij propter parentes. Et nota quia in Ioſeph patris ſimilitudo erat, quia nutritor eius, ideò non eſt communi benedictione priuatus.Maria virgo quia uerè eius mater erat, & de puero magis ad eam pertinebat: ideò ad eam ſingulariter ſe uertit, reuelando ei occultorum præſagia. Cognouit enim illo docente, quem geſtabat in ulnis,diuinum illud non eſſe ex Ioſeph, ſed ex virgine,ideò ad eam dirigit ſermonem. Et nō ſolùm benedixit, ſed etiam prophetādo,futura prædixit,dicens.*Ecce poſitus eſt hic* per aduentum ſuum, & à Deo ſtatutus & ordinatus *in ruinam* ſcilicet ſuperborum ſe ſtare putantium: de quibus ipſe dicit: *Si non ueniſſem,& locutus eis non fuiſſem, peccatū nō haberent*, ſcilicet humiliū ſe non ſtare reputantium, qui in eū credentes,reſurrexerunt à peccatis per eum. Et dicit *in Iſrael*, quia multi Iudæi à ueritate cadentes, fuerunt excæcati:& multi prius ſimplices & ignorātes illuminati,*& in ſignum* ſcilicet fœderis & reconciliationis inter Deum & hominem, *cui contradicetur* primò à Iudæis: deinde à gentibus, ſeu paganis: poſtea ab hæreticis,hoc non credentibus. Vbi notandum ſecundum Origenem, quòd in omnibus quæ de Chriſto narrantur à fidelibus, contradictionem paſſus eſt falſo ab incredulis: de quibus ipſe cōqueritur in Pſalmiſta, dicens: inſurrexerunt in me teſtes iniqui:& mētita eſt iniquitas ſibi. Potuit enim Chriſtus impugnari, ſed non expugnari. Sed & praui

Chri-

Marginal notes: Simeonis perfectio. — Beda in eū locum. — Moraliter. — Philip. 1. — Chriſtus in Nunc dimittis, magnificatur quatuor nominibus. — Ephe. 2. — Ioan. 8. — Admiratio parentum Ieſu. — Amb. lib. 2. in Lucā cap. de Simeone. — Benedictio Simeonis. — Prophetia Simeonis. — Ioan. 15. — Origenes hom. 17. in Lucam.

De contradicentibus Chriſto. Pſal. 26. ad Titũ. 1.

Chriſtiani contradicunt ei in moribus & operibus: etſi non in fide & ſermonibus, *qui confitentur ſe noſſe deum, factis autẽ negant*. Venit ergo ſaluator, in ruinã non credentiũ & ſuperborum, & hoc per occaſionem: & in reſurrectionem credentium & humilium, ſed per cauſam. Non ſolùm autem alijs in ruinam, & aliis in reſurrectionem uenit: ſed etiam uni eidemque homini in ruinam, pariter & in reſurrectionem apparet. In ruinam, ſcilicet uitiorum, & reſurrectionem uirtutum. Nec fit reſurrectio uirtutum, niſi præcedat ruina uitiorum. Vnde Bernardus: Non poteſt uirtus cum uitiis pariter creſcere: ergo ut illa uigeat, iſta creſcere non ſinantur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt. Vnde notandum quòd Chriſtus deſtruxit regnum peccati, & conſtruxit regnum uirtutum, propter quod dicitur poſitus in ruinam & reſurrectionem. Ruit enim ſuperbia, ex eius humilitate. Ruit auaritia, ex eius paupertate. Ruit luxuria, in eius caſtitate. Ruit inuidia, in eius benignitate. Ruit gula, in eius ſobrietate. Ruit ira, in eius patientia. Ruit accidia, in eius labore & vigilia. Et ſic Chriſtus, conſtruẽdo regnum uirtutum deſtruxit regnum uitiorum: ita quòd eiſdem uenerit in ruinam & reſurrectionem. Nam ſecũdum Chryſoſtomum, cùm ſuperbus, humilis efficitur: laſciuus, caſtus: auarus, miſericors, & ita de alijs: tunc in eadem perſona eſt ruina uitij, & reſurrectio uirtutis. Et ad hoc à Deo poſitus fuit hic in mundo, tanquam ſignum ad ſagittam: ut quilibet quaſi pro libito iaculum mitteret in eum. Et prophetizans Simeon de Chriſti paſsione, ait, *Et tuam ipſius animam pertranſibit* per compaſsionem *gladius*, id eſt paſsio, ſeu dolor paſsionis ipſius. Non enim abſque magno affectu materni doloris, potuit uidere crucifigi filium: etſi ſperaret mortem deuicturũ, ac reſurrecturum, & poſt mortem uicturum. Vnde dicit Hieronymus, quòd quia in parte impaſsibili paſſa eſt, plus quàm martyr fuit. Dolores quippè quos pariens effugit: hos tempore paſsionis Chriſti ſuſtinuit. Vnde Anſelmus: Nunc repoſcit debitum atrox uis naturæ, quod tibi detinuit olim parituræ: pœnasque cum fœnore æſtimant uſuræ, quæ communi matribus debebãtur iure, *ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes*. Chriſti namque paſsio, multorũ cordium cogitationes reuelauit: quia prophetarum dicta, cogitationes, & occulta myſteria ibi reuelata ſunt, & conſummata. Et hoc quidem velum templi ſignificauit, quod eo moriente ſciſſum eſt, ut ſancta ſanctorum omnibus apparerent. Vel multorum cordium, ſcilicet bonorum & malorum cogitationes, tunc reuelatæ ſunt: quia Chriſto paſſo, alij crediderunt, alij credere noluerunt. Et ſecundum Bedam, antea incertum erat qui Iudæorum eum recepturi erant, & qui non, poſtea certum fuit. Myſticè, ut dicit Beda, uſque ad finem ſeculi gladius tribulationis, animam eccleſię pertranſit cùm ſigno fidei, ab impijs & reprobis contradicitur: cùm multos tuere uidet: cùm reuelatis cordium cogitationibus, ubi bonum ſemẽ ſeminauerat, zizania germinare cõſpicit. Et notandum ꝙ illud, ut nõ tenetur hìc cauſaliter: nõ enim propter hoc principaliter pati uoluit Chriſtus, ut reuelarentur hominum cogitationes: ſed tenetur hìc cõſecutiuè: quia hoc quod eſt reuelare cogitationes, ſecutum eſt ad paſsionem Chriſti. Sicut ſi dicerẽ: Exiui ad campos, ut caperer ab hoſtibus. Capi ab hoſtibus non fuit de intentione mea, ſed quoddam cõſecutiuum ad exitum meũ.

Ruina uitiorum per Chriſtum.

Hieronym. ſermone de aſſumptione. Maria plus quàm martyr fuit. De pœnis Mariæ.

Beda in eũ locum. Lucæ 2. Beda. ibidẽ

A

Et eſt ſimilis modus loquendi, cùm dicitur ſæpe in Euangelio: Hoc factum eſt, ut implerentur ſcripturæ. Hoc enim non fuit principalis intentio Chriſti, quòd talia fecit, uel paſſus eſt, ut impleretur ſcriptura: ſed poſtquam talia euenerunt, conſecutiuè ſcripturæ ſunt impletæ. Non enim prophetia eſt cauſa euentus rei: ſed ipſa res eſt cauſa prophetiæ. Aliter exponit Origenes, de reuelatione occultoru m peccatorum in confeſsione: ut reuelentur cogitationes malæ per confeſsionem, quæ prius occultabantur, quæ per effectum paſsionis in ſacramento pœnitentiæ operantis, ſanantur. *Et ipſa eadem hora*, qua ſcilicet Simeon loquebatur de Chriſto, tenens eum in ulnis, *ſuperuenit & Anna prophetiſſa*, non à caſu, uel ex diſpoſitione humana, ſed ſpiritus ſancti reuelatione, ſicut dictum eſt de Simeone: & adorans eum, *confitebatur domino*, confeſsione laudis & gratiarum actionis, laudans Deũ de tãtis beneficijs adimpletis, & in incarnatione & natiuitate exhibitis: perhibenſque teſtimonium de filio, & inſtruens populum, *loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem* Hieruſalem, & *Iſrael*, annuncians eis natum eſſe redemptorem, & humani generis ſaluatorem: & quòd ille diu deſideratus eſſet, qui eos redimere & liberare deberet. Omnibus fidelibus qui iugo Herodis alienigenę grauati, liberationem ciuitatis & populi, ac etiam ſpiritualem expectabant, per aduẽtũ Chriſti in proximo fieri redemptionem, à tyrannide Herodis & dæmonis promittebat. Hæc mulier uenerabilis, cuius nobilitas extollitur, continẽtia laudatur, ætas commendatur, religio prædicatur: idonea & ualde digna erat, quæ de filio incarnato, teſtimoniũ perhiberet. Vnde & prophetiſſa deſcribitur, ut eius teſtimonium autentizetur, quia prophetiæ inſpiratio uel reuelatio diuina eſſe perhibetur. Vnde Origenes: Iuſtè ſancta mulier ſpiritum prophetandi meruit, quia longa caſtitate, longis etiam ieiuniis, ad hoc culmen aſcenderat. Quia ergo omnem ſexum, & omnem ut ætatem, & gradum, & omnem profeſsionem Dominus redimere uenerat: dignũ erat ut omnes, in eius natiuitate, teſtimonium perhiberent. Sunt enim tria genera, in utroque ſexu commendata: puta de virginibus, ſcilicet Maria & Chriſtus: ac de uiduis, ſcilicet Anna & Simeõ, cuius ętas comparatur Annæ: & ẽt tertium genus, ſ. de coniugatis, ſ. Elizabeth & Zacharias. Nullus ergo gradus Chriſtianorum fidelium prætermiſſus eſt, de quo non haberet teſtimonium ſalus omnium. Vt autem dicit Anſelmus, oblatus eſt in templo, & à ſancta uidua ſuſceptus: ut fideles ſuos domum Dei frequentare, & ut eum mereantur ſuſcipere, ſtudio ſanctitatis intendere moneret. A Simeone ſene ſuſceptus, atque laudatus eſt, ut uitæ grauitatẽ, & morum maturitatem, ſe diligere patefaceret. Exulta ergo & tu cũ illo ſene Simeone & Anna lõgeua, procede in occurſum matris & paruuli, uincat uerecundiam amor, timorem expellat affectus: accipias & infantem in ulnas tuas, dicasque cum ſponſa: *Tenui eum, nec dimittam*. Tripudia cum illo ſanctiſsimo ſene, & concine: Nunc dimttis ſeruum tuum Domine, ſecundum uerbum tuum in pace: Hæc Anſelmus. Moraliter nota, quòd inopinatus concurſus iſtarum perſonarum, de quibus hìc fit mentio, non ſine myſterio inſtinctu diuino factus eſt. Vnde nos ſpiritualiter, in mente debemus iſtarum quatuor perſonarũ proceſsionem celebrare. Per Simeonem, qui interpretatur audiens, qui & reſponſum audiuerat à ſpiritu

B

C

D

E

Prophetiæ non ſunt cauſa futurorum. Origenes hom. 17. in Lucam.

Anna prophetiſſæ cõmendatio.

Origenes hom. 17. in Lucam. Omne genus hominũ de Chriſto perhibet teſtimonium.

Anſelmus in euang. ſecundum Lucam.

Cant. 13.

Moraliter.

Simeõ, Anna, Ioſeph & Maria quid interpretentur.

ſpiritu ſancto, mentali ſcilicet reuelatione, ſignificatur uerbi Dei ſtudioſa auditio. Per Annam, quæ interpretatur gratia, & quæ non diſcedebat de templo, ſignificatnr crebra oratio. Per Ioſeph, qui interpretatur appoſitio, uel augmentum, qui & ſollicitam curam habuit de puero Chriſto, intelligitur bonorum operum continua appoſitio. Per Mariam uerò, quæ interpretatur illuminata, quæ & Chriſtum portauit in utero, ſignificatur diuinæ cõformitatis perfectiſsima unio. Hæ autem quatuor perſonæ Chriſtum offerentes, in mẽte debent portare quatuor luminaria. Simeon portat lumen ſanctæ meditationis. Anna geſtat lumen internæ deuotionis. Ioſeph defert lumen uirtuoſæ progreſsionis. Maria uerò portat lumen ſupernæ contemplationis. Hæc quatuor innuuntur in Pſalmiſta, cùm dicitur:

Pſal. 76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum, & exercitatus ſum, & defecit ſpiritus meus.* Et patet referendo ſingula ſingulis. Et conſiderandum eſt quòd præſentationi Domini interfuerunt quinque perſonæ. Ipſe Ieſus, per quem ſignificantur innocentes. Maria, ſcilicet amarum mare, per quam pœnitentes. Ioſeph, ſcilicet accreſcens, per quem proficientes. Simeon, per quem perfecti in uita actiua. Anna, per quam perfecti in uita contẽplatiua. In quo ſignificantur illi qui ſunt digni uultui Dei, in tẽplo Dei cœleſtis Hieruſalem, præſentari. Tandem Simeon puerum Ieſum

Proceſſio in templo. matri reddit: quem illa lætanter reaccepit. Poſtea uadunt ad altare, facientes proceſsionem, quæ hodie repræſentatur per uniuerſum orbem. Procedunt alacriter illi duo uenerabiles ſenes, Ioſeph & Simeõ, cum exultatione magna iubilantes. Sequitur mater, portans regem Ieſum, cum ineffabili cordis lætitia: & Anna aſſociat eam, uadens ex latere, cum reuerentia iubilans: & ipſi cum indicibili gaudio & laudans Dominum affectu immenſo. Ab iſtis ergo fit proceſsio uenerabilis: paucis quidem, ſed ualde magnis & quaſi de omni genere hominum repræſentãtibus. Sunt enim inter eos, de maſculis & fœminis, ſenibus & iuuenibus, uirginibus & uiduis. Maria quidem & Ioſeph, tanquam parẽtes, puerum Ieſum in templo præſentauerunt. Simeon uerò & Anna, ut prophetæ, præconijs propheticis laudauerunt. Sic & nos in iſta die, miſſarum ſolennia celebrantes, cereum ac cenſum (per quem ſignificatur puer Ieſus) in manibus baiulamus, & proceſsionem facientes uſque ad altare deferimus & offerrimus, recolentes illud lumen ineffabile quod Maria & Simeon hodierna die

Cerei ſignificatio. portauerũt in manibus. Sunt. n. tria in cereo, per quæ ſignificantur tria q̃ fuerunt in Chriſto. Nã cera ſignificat carnẽ Chriſti, quę nata eſt de virgine Maria ſine corruptione: ſicut apes ceram gignũt, ſine alterutrorum commixtione. Lichnus autem in cera latens, ſignificat animam Chriſti candidiſsimam, in carne latentem. Ignis uerò ſiue lumen, ſignificat diuinitatẽ:

Deute. 4. quia, *Deus noſter, ignis conſumens eſt.* Per hæc etiã tria poteſt trinitas deſignari. Vnde eſt uerſus: Cera, focus, lichnum: tria ſunt monſtrantia trinũ. Cùm autẽ perueniunt ad altare, mater cum reuerentia genua flectit, & dilectiſsimum filium ſuũ Deo patri ſuo ſuper altare offert. Præſentabat ipſa beata virgo puerũ domino, gratias agens Deo patri de munere tanto, quòd ipſa virgo eum conceperat & pepererat, & ꝙ ipſa in tali prole digniſsima, Deo patri communica-

Præſentationis cauſa. bat. Præſentatio enim puerorum ad templum, præcepta erat propter tres cauſas. Tum ut ex hoc infans Domino conſecraretur: tum ut per hoc diuinæ cu-

A ſtodiæ commendaretur: tum ut gratiarum actio Deo redderetur, à quo tale donum parentes acceperunt, &c. Sed primæ duæ cauſæ, non habebant locum in Chriſto: quia mox conceptus in utero, fuit pleniſsimè Deo conſecratus, & diuinæ cuſtodiæ, per diuinitatis unionem commendatus: ſed tertia cauſa præcipuè locum habuit in Chriſto, pro qua beata virgo gratias agere debuit Deo patri præ omnibus matribus: ut pote quæ eum ſingulari priuilegio concepit & peperit. Quid autem ipſa tunc orauerit, quidve dixerit, ſcriptum non habemus: ſed fortè ſimilia his uerba, ſaltem ore cordis, dicebat: Ecce domine ſancte pater, præſento tibi filium tuum, à te æternaliter genitum, & de me temporali-

B ter natum. Ego præſento tibi eum, qui tibi ſemper eſt præſens. Gratias tibi ago, quòd cum tuo munere ſic concepi mirabiliter, & peperi ineffabiliter. O ſancte pater, hunc filium tuum & meum, tibi offero oblationem nouam: Deum caro factum: qui pro ſalute mundi oblaturus eſt tibi ſemetipſum: O qualis eſt iſta oblatio. Nunquam talis facta à ſeculo. Vnde Bernardus: Offer filium virgo ſacra & benedictum fructum ventris tui, domino repræſenta. Offer ad noſtram omnium recõciliationem, hoſtiam ſanctam Deo placentem: Hæc Ber. Voluit autem Chriſtus Deo patri præſentari, qui nunquã ab eius aſpectibus latuit nobis in exemplum: ut ſi- Bernardus ſermone 3. de purificatione.

C cut non gratia ſui Deus factus eſt homo, ſed ut nos per gratiam faceret Deos: nec propter ſe circunciſus eſt in carne, ſed ut nos ſpiritualiter circuncidamur: ſic propter nos ſiſtitur Domino, ut diſcamus Deo præſentare noſipſos. Deinde aduocantur ſacerdotes, & redimitur Dominus omnium tanquam ſeruus quinque ſiclis argenteis, quia erat primogenitus. Quinque ſiclis argenteis redimebatur primo genitus: Et erat ſiclus genus monetæ, obolos uiginti habens. Præcepit enim lex omne maſculinum primogenitum tam hominis quàm pecoris, ſanctũ Domino uocari, id eſt, Domino ſanctificari & præſentari, ac ſanctificatum & dedicatum Domino dici, & ſacerdotis eſſe: ita quòd primogenitum de tri- Philip. 4. Dominus quinque ſiclis redimitur. Siclus quid erat.

D bu Leui non redimeretur: ſed in miniſterio & ſeruitio domus Dauid, ſcilicet templi, ſemper & perpetuò teneretur. Primogenitum verò de alijs undecim tribubus, ſacerdos redimi faceret: & precio accepto illud ad propria à parentibus referri permitteret: primogenitum quoque animalis mundi, Deo offerret: immundi uerò aut precio redimi, aut mundo mutari, aut occidi faceret. Eſt autem animal mundum ad offerendum, mundum ad eſum. Immundorũ uerò, aliud eſt immundum ad offerendũ ſed mundũ à natura: ut aſinus. Ideoq; aut precio redimebatur, aut agno cõmutabatur. Aliud immundũ ad offerendũ & redimendũ, ſeu commutandũ, u i- Primogeniti oblatio. Mundum animal duplex: & ſimiliter immundum.

E delicet canis, & ideo precium aliquod non habens occidebatur, & ex toto ab uſibus templi proijciebatur. Cùm igitur Chriſtus de tribu Iuda, una de vndecim fuerit, patet quòd redimi debuit, & ideò redẽptus fuit. Accepit etiam mater de manu Ioſeph, aues prædictas, & genua flectens, offert eas ſuper altare, Deo patri. Obtulit ergo beata virgo, tanquã paupercula, par turturum, aut duos pullos columbarum: unum in holocauſtum pro filio, alterum pro peccato: in hoc ſe ſubdens legi peccatricum, quamuis nullum haberet peccatum. Facta ergo oblatione & redemptione, mater filium recepit, & cum ſecum domum reportat. Vnde Bernar. Oblatio iſta fratres, Bernardus ſermone. 3. de purificatione.

fratres, ſatis delicata uidetur, ubi tantùm ſiſtitur duobus, redimitur auibus, & illico reportatur. Veniet tempus quando iam non offeretur in templo, nec inter brachia Simeonis, ſed extra ciuitatem, inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, ſed redimet alios ſanguine proprio: quia

Pſal. 110. redemptorem miſit eũ Deus pater populo ſuo. Iſtud eſt ſacrificium matutinum, illud autem ueſpertinũ:

Myſticè. Hæc Bernardus. Myſticè, per primogenita animalium, ſignificatur ille qui unigenitus Dei dignatus eſt naſci: primogenitus, ſcilicet dignitate oĩs creaturæ, qui eſt uerè ſanctus Domino, quia ſine pec-

Moraliter. cato. Moraliter autem per primogenita, ſignificantur bonæ actionis initia: quę quaſi corde gignimus, ex Dei gratia. Commonemur ergo hîc, ut omnia primogenita noſtra Deo offeramus, quicquid bonũ & iuſtũ in noſtris operibus inuenimus, eius gra-

Pſal. 113. tiæ non noſtris meritis deputemus, dicentes: *Non nobis Domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriam.* Si autem immundum aliquid parimus, id eſt, ſi peccatum in opere perpetramus, occidamus, id eſt malum per emendationem radicitus euellamus: aut certè mutemus illud mundo, declinantes à malo & facientes bonum, aut redimamus quinque ſiclis bona opera: & dignos fructus pœnitentiæ per quinque ſenſus corporis facientes. Commonemur etiam hîc, ut ſi in grege operum noſtrorum, agnum innocentiæ, uel principales uirtutes, qualis eſt charitas, caſtitas, humilitas, patientia, & huiuſmodi inuenimus, Deo offeramus: id eſt, quòd dignè uiuimus, non noſtris meritis deputemus: ſed illius qui ait in euãgelio: *Sine*

Ioan. 15. *me nihil poteſtis facere*: ipſe enim dat uelle & perfice-

Philip. 2. re. Si autem tam pauperes ſumus, ut in opere noſtro agnum & diuitias innocuæ uitæ, uel principales uirtutes non inueniamus, offeramus ſaltem duos turtures, uel duos pullos columbarum, id eſt, duo genera compunctionis: uidelicet timoris & amoris: & non ſolùm pro noſtris, aliorumque diluendis peccatis, ſed etiam pro impetrandis uirtutibus, & deſiderio patriæ cœleſtis quotidie defleamus. Et ſic unum pro peccato offerimus, dum de malis perpetratis gemimus: alterum in holocauſtum, quando amore

Moraliter tria notanda. cœleſtium inflammamur. Moraliter, hîc attendenda ſunt tria, ſcilicet myſterium purgationis Mariæ: ſacramentum delationis dominicæ, & ſignificantia oblationis factæ. Quantum ad primum, ſciendũ quòd Maria, quæ interpretatur ſtella maris, uel amarum mare, deſignat animam, ſiue ſit in lumine uitæ contemplatiuæ ſiue in amaritudine uitæ actiuæ. Et utrique neceſſaria eſt purgatio: quòd uidelicet anima contemplatiua purgetur à ſuperbia, quod fit per timorem: & anima actiua à negligentia, quod fit per rigorem & laborem. In Hieruſalem enim (quæ interpretatur uiſio pacis, & ſignificat uitam beatam) nemo infertur, niſi prius dies purgationis eius impleantur. Quia niſi quis ſit plenè purgatus, & ita purus ſicut fuit in baptiſmo, non poteſt peruenire ad iſtam Hieruſalem, uel etiam in templum cœleſte. Talis autem purgatio celebratur, uel hîc in præſenti per pœnitentiam, aut tribulationes, & huiuſmodi uel in pœnis purgatorij. Quantum ad ſecundum ſciẽdum ꝙ legimus Chriſtum delatum in Hieruſalem, ut hic & legimus eum delatum in Aegyptum. In quo docemur, quòd proles mentis noſtræ, quæ eſt intelligentia, nunc eleuanda eſt ad cõtemplationem æternorum, quæ per Hieruſalem deſignatur, quæ uiſio pacis interpretatur: nunc uerò depri-

A menda eſt ad conſiderationem propriorum defectuum, quæ per Aegyptum deſignatur. Aegyptus enim, tenebræ interpretatur. Poſſumus etiam ali- *Loca quinque in qua Chriſtus delatus eſt.*
ter quinque numerare loca, in quæ Chriſtus portatur uel ducitur, ſcilicet in Hieruſalem, in Aegyptum, in deſertum, in montem excelſum, & in templi pinnaculum: Et iſta quinque loca, ſignificant quinque ſtatus, in quibus inuenitur Chriſtus. Hieruſalem, ſignificat uitam contemplatiuam, ubi eſt uiſio pacis. Aegyptus, ſignificat uitam actiuam, in qua eſt mœror & anguſtia tribulationis. Deſertum, ſignificat religionem, in qua inſiſtitur ieiunijs. Mons excelſus, ſignificat faſtigium prælationis. Pinnaculum templi, eſt ſedes magiſtralis. Et in his ſta-

B tibus inuenitur Ieſus: quia in omni ſtatu eccleſiæ, poteſt inueniri Ieſus, ſcilicet ſalus. Sed conſidera quis portauit eum in Hieruſalem & alibi: & inuenies quòd in Hieruſalem & in Aegyptum, tulerunt *Portatores Chriſti.*
Chriſtum Maria & Ioſeph, ſtella maris, & augmentum: fides ſcilicet & charitas. In deſertum, ductus eſt à ſpiritu Sancto: ſed in montem excelſum, & ſuper pinnaculum, tulit eum diabolus. Et ideò timere debent prælati & magiſtri, ne eos portauerit diabolus in montem excelſum, ſcilicet prælationis, & in cathedram magiſtrationis. Quantum ad tertium, eſt notandum, quòd oblatio indeterminatè fiebat de turture uel columba. Per turturem, quæ eſt ſoliuaga & caſta, intelligitur uita con-

C templatiua. Per columbam uerò, quæ gregatim uolat, & fœcunda eſt, ſignificatur actiua. Et utraque auis gemitum habet pro cantu: ſed aliter. Gemi- *Gemitus quadruplices.*
tus enim turturis, competit contemplatiuis, & hîc geminatur, unde dicitur par turturum. Primus gemitus eſt amoris: de quo dicit Apoſtolus, quòd in- *Rom. 8.*
tra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes. Secundus eſt deuotionis, de quo dicit idem Apoſtolus, quòd ſpiritus poſtulat pro nobis, gemi- *Ibidem.*
tibus inenarrabilibus. Gemitus uerò columbæ, competit actiuis: hîc eſt duplex, unde dicitur, duos pullos columbarum. Vnus eſt pro peccatis proprijs ſecundum illud Eſaiæ: *Quaſi columbæ meditantes, gememus.* Alius eſt ꝓ peccatis alienis, ſecundũ illud Thre- *Eſa. 59.* *Thren. 1.*

D nor. *Omnes portæ eius deſtructæ: ſacerdotes eius gementes.* Hunc quadruplicem gemitum offerre debent, qui agnum, id eſt innocentiam non habent. Prædicta igitur recolligendo dicendum ꝙ in hac purgatione, delatione & oblatione, ſignificatur quòd qui purgatus eſt à ſuperbia & negligentia, & diſpoſitus eſt ut aſcendat ad contemplationem Dei, & deſcendat ad conſiderationem ſui: & rurſus aſcendens gemat ex amore & deuotione: & deorſum rediens gemat ex contritione & compaſsione: in his conſiſtit perfectio fidelis animæ Deo deuotæ. Et quia utræque iſtę uitæ Deo ſunt acceptæ, nõ eſt diffinitũ, utrũ pro Domino, turtures, an columbæ ſint oblatæ: ſed

E indifferenter eſt dictum, par turturum, aut duos pullos columbarum. Vidiſti ergo in prædictis, Chriſti & parentum eius paupertatem, quia pauperum tantum habebant oblationem. Si autẽ uis informari de humilitate, cõſiderata oblatione & redemptione, ac legis obſeruatione, de facili poteris aduertere. Aduerte etiam hũc de Chriſti humilitate, quomodo à præcedentibus ſit aucta ſucceſsiuè. Nam in natiui- *Humilitatis Chriſti incrementa.*
tate ſe habuit vt pauper homo: in circũciſione vt pauper, & peccator homo: ſed hodierna die, ut paup & & peccator, & ſeruus. Vt pauper quidẽ in eo quòd pauperum oblationem elegit: ut peccator uerò, in

eo quòd ipſe cum matre per oblationem expiari voluit:ut ſeruus autem,in eo ꝙ redimi ſe fecit.Et quia ut uiſum eſt,poſt circunciſionem filij, & purgationem matris,tulerunt Ieſum in Hieruſalem, ut ſiſterent eum Domino: ſciendum & diligenter aduertendum,quòd ex prædictis tribus moraliter inſtruūtur fideles,ut cùm templum Dei materiale, id eſt eccleſiam,ingredi uoluerint, in ipſis tribus circunſtātijs ſe debeant beatæ virgini & Chriſto conformare: ut uidelicet ſint à peccatorum ſcoria purgati & circunciſi,quò ad primum. Sint brachijs ſanctæ matris eccleſiæ deportati, quò ad ſecundum.Sint rectæ intentionis fine ordinati, quò ad tertium. Primò ergo, ingreſſuri eccleſiam debent à peccatorum ſcoria eſſe purgati, & circunciſi. Nam beata uirgo, antequam ingrederetur in templum, poſt partum ſui immaculati filij, dies purgationis impleuit: ipſe etiam filius antequam induceretur in templum, circuncidi uoluit. Non quòd mater purificatione indigeret, aut filius circunciſione: cùm illa non ſuſcepto ſemine conceperit, & ipſe ex intacta uirgine natus fuerit: uterque tamen in hoc legem ſeruare uoluit, ut nobis daretur forma purgationis & circunciſionis ſpiritualis: quia purificari & circuncidi debemus à uitijs, antequam eccleſiam ingrediamur, & Deo offeramur, ſi uolumus quòd ei noſtra placeat oblatio: quia ſecundum Bedam, nemo niſi purificatus & circunciſus à uitijs, dominicis eſt dignus conſpectibus. Ex quo trahitur documentum, quòd nullus ingredi debet eccleſiam, cū conſcientia mortalis criminis, niſi prius ſit confeſſus, uel ſaltem contritus, ſi non adſit copia confeſſoris: & quòd ingreſſuri eccleſiam prius debent purificari à peccatis, ſaltem generali contritione, etiam ſi non habeant conſcientiam certi peccati, cùm bonarum mentium ſit culpam timere, ubi culpa non exiſtit, exemplo beatæ virginis, purificatione minimè indigentis. Propter quod conſuetudo eſt, quòd aqua benedicta habetur ante fores eccleſiæ: ut ingreſſuri, eius aſperſione purificentur, etiam à uenialibus, qui de mortalibus ſibi conſcii non exiſtunt. In cuius figura labium, cum aqua erat ante oſtium tabernaculi: & ibi Aaron & filii eius ingreſſuri tabernaculum, lauabāt manus & pedes. Secundò, debent eſſe brachiis ſanctæ matris eccleſiæ ſupportati: ſicut Chriſtus portatus eſt in templum, brachiis ſuæ matris: ut de fidelibus dignè eccleſiam ingredientibus, dicat ipſa mater eccleſia, illud Oſeæ: *Portabam eos in brachijs meis.* Extra iſta autem brachia unitatis eccleſiæ, ſunt hæretici, qui aberant à fide: ſciſmatici, qui deuiant à charitate: & omnes excōmunicati, qui præciſi ſunt ab unitate eccleſiæ. Hi enim omnes quia non portantur in brachiis matris, non ſunt idonei ad ingreſſum eius: ut dicit Cyprianus, Non poteſt habere Deum patrem, qui matris eccleſiæ non tenet unitatem. Fruſtra ergo & indignè, eccleſiam materialē ingreditur, qui inter brachia eccleſiæ myſticè non conſtringitur. Tertiò debent eſſe rectæ intentionis fine ordinati: vt uidelicet cauſa deuotionis & orationis, ingrediantur eccleſiam: non cauſa uanæ ſimulationis, ſicut hypocritæ. Non cauſa oſtentationis & inanis gloriæ: ſicut illi q ſe ornāt in ueſtibus & alijs, ut appareāt hominibus. Non cauſa laſciuiæ: ſicut q uadunt ad eccleſiam, ad uidendū mulieres uel uiros ut & concupiſcant & concupiſcantur. Non cauſa vanitatis & ſolatij: ſicut qui uadunt ad eccleſiam, ut uacent uanis colloquiis, cachinnis, & leuitatibus. Non

Moraliter de templū ingredientibus. — *Beda in illa Luca postquam impleti sūt dies purgationis.* — *Aqua benedictæ ratio.* — *Oſea. 11.* — *Cyprianus de ſimplicitate prælatorum.* — *Intentio templum ingredientium.*

A cauſa quæſtus & auaritiæ: ſicut clerici qui uadunt ad eccleſiam, ſolùm propter præſentias ſibi dandas: uel qui uadunt ad negociationem, & cauſa lucri temporalis. Hi enim omnes, quia finē debitum non intendunt, non ſunt digni ingredi in tēplum: quia ingredientes, non ſiſtunt ſe Domino, nec ueniunt ſpiritu in templum. Vnde non uident Chriſtum, nec cū amplexari poſſunt ſpiritualibus animæ brāchiis. Et nota ſecundum Bedam, ꝙ ille poſt circunciſionem Hieruſalem allatus, & domino oblatus eſt: qui iuxtà eū qui dixit: *Declina a malo & fac bonum*, poſtquam deſiit à peccatis, bonis cœpit operibus abundare: qui dicere poteſt: *Oculi mei ſemper ad dominum: ut audiam*

B *uocem laudis tuæ*: qui dicit *Chriſti bonus odor ſumus: & leuaui manus meas ad mandata tua: & conuerti pedes meos in teſtimonia tua*: qui ſiue manducat, ſiue bibit, ſiue aliud quid agit, omnia in gloriā Dei facit: & dicit: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine* & ad extremum cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Quare autem ſaluator in templū portari uoluit præter rationes alias, poteſt eſſe ratio, ut per ſuam præſentiā templum ſanctificaret: ſicut baptizatus eſt, ut ipſe aquas ſanctificaret. Vnde ſicut per baptiſmum Chriſti, non ſolū ſanctificata eſt illa pars aquæ Iordanis, quæ tetigit carnē Chriſti, ſed & omnes aquæ: ſic per eius delationem in templum illud in Hieruſalem, ſanctificata ſunt omnia tēpla in eius

C nomine dedicata. Propter quod ſtatutū eſt ꝙ in eccleſiis, debet haberi etiam corporalis Chriſti præſentia, uidelicet in ſacramento. Vnde etiam ibi recondūtur reliquiæ ſanctorum, ibi etiā miniſteria fiunt angelorum. Et ideò dignū eſt ut eccleſiæ in ueneratione habeantur: & non niſi cum ſumma reuerentia & deuotione frequententur. Vnde ſecundum Pſalmiſ. *domum Dei decet ſanctitudo.* Poſſunt autem hæc exponi de templo mentali, in quod uerbum æternū quotidie inducitur à deuotis fidelibus: de quo ait Apoſtolus: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et quia nobilitas cuiuſlibet rei, ex eius cauſis colligitur: hinc eſt quòd huius templi nobilitas colligi-

D tur ex quatuor cauſis: ſcilicet, ex efficientis dignitate, ex materiæ precioſitate, ex formæ ſpecioſitate, & ex finis honorabilitate. Primum patet: quia hoc templum, quod eſt mens animæ rationalis, eſt ab ipſomet Deo immediatè creatum. Et hoc arguit maximam animæ nobilitatem: nam ad creandā animam, Deus non aduocauit aliquam creaturam, ſed ipſa trinitas ſemetipſam inuitauit, dicēs: *Faciamus hominem.* Non enim hoc uerbū direxit Deus ad Angelos ut dicit Auguſtinus ſed ipſe pater ad alias perſonas in diuinis, & ex hoc oſtēditur hoc eſſe opus ſingulare ipſius trinitatis. Secundum patet: quia non ex aliqua præiacente materia facta eſt anima, ſed ex nihilo. In omnibus enim rebus creatis, non inueniebatur aliquod materiale ita nobile, ut ex eo poſſet fieri

E anima rationalis. Non quidem terra uel aliquod aliorum elementorum, nec cœlum, puta ſol, luna, ſtellæ, ſeu aliquod corporum cœleſtium fuit dignū intrare compoſitionē animæ rationalis, ut materiale principium eius eſſet: quæ lōgè altior & nobilior eis extitit. Et ideò facta ē ex nihilo, quod ad maximā nobilitatem ei cedit. Tertiū patet: nam forma rationalis animæ eſt nobiliſsima, cùm ſit imagine Dei inſignita. Non enim Deus impreſsit animæ imaginē alicuius rei creatæ, ſed formam ſui ipſius: ita ꝙ ipſa forma animæ rationalis, non eſt aliud quàm quædam relucentia ipſius beatiſsimæ trinitatis. Nec poterat

Beda in eū locum. — *Pſal. 36.* — *Pſal. 24.* — *2. Corin. 2.* — *Pſal. 118.* — *Ibidem.* — *Templi ſanctificatio.* — *Pſal. 92.* — *1. Corin. 3* — *Templi mentalis dignitas ex cauſis animæ rationalis.* — *Gene. 1.* — *Augu. lib. de Gene. ad literam imperfect.*

terat beata trinitas magis animā rationalem nobilitare, quàm quòd eam ſibi aſsimilauit, & propriè imaginis formam ei impreſsit: vt quia ſimilitudo eſt cauſa dilectionis, & ut anima omnē affectū dilectionis in ipſum cōuerteret, cùm nihil ſibi ſimile in rebus creatis inueniret. Quartū patet: nā Deus non ad aliū finē creauit animā, quàm propter ſeipſum: vt videlicet eſſet habitaculū ſuū.

Pſal. 131.

Iuxta illud Pſalmiſt. *Quoniam elegit Dominus Sion.* id eſt animā ſpeculatricem: *elegit eam in habitationem ſibi.* Et quoniā ad hoc eā elegit, ſummè eius īhabitationē cōcupiſcit.

Prouer. 23

Iuxta illud Prouerb. Præbe fili cor tuū mihi.

Prouerb. 8.

Et illud Sapiētis: Deliciæ meæ eſſe cū filijs hominū. Vnde quādocunq; Deus, huiuſmodi animā dignè præparatā īuenerit: quaſi voto potitus,

Pſal. 131.

dicit illud Pſalmiſtæ: *Hæc requies mea in ſeculū ſeculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.* O igitur fidelis anima, ſi nobilitatē tuā, ex omnibus præmiſsis cauſsis attenderes, utiq; nunquā peccares.

Bernard. in medit.

Vnde Bernardus: Si nobilitatē tuā cognoſcis ò anima mea, peccatū abominaris. Et certè in tantū deſideratio nobilitatis animæ, ducit in abominationē peccati, quòd etiā nō habēdo reſpectū ad præmia vel ad pœnas, adhuc induceret ad nō peccādū: quia anima nobilis, omnia iſta caduca reputat nimis vilia & indigna, ad hoc vt ipſa eis uelit coinquinari.

Superbia ſancta.

De peccati fœditate.

Et hæc eſt quædā ſancta & nobilis ſuperbia animæ generoſæ: quā etiā habuit ille gētilis Seneca, q̄ dixit: Si ſcirē Deos ignoſcituros & homines ignoraturos, adhuc propter peccati vilitatem peccare dedignarer. Hoc igitur tēplū Dei mentale debet eſſe ornatū & depictū uarijs coloribus uirtutū: videlicet colore albo caſtitatis, rubeo uolūtariæ pro Chriſto paſsiōnis, croceo ſpiritualis iocūditatis, uiridi virtuoſi exercitij, blaueo cœleſtis deſiderij, aureo charitatis, demū nigro humilitatis. In iſtud igitur tēplū, ſic cōpoſitū, ſic ornatū, debemus inducere puerū Ieſum verbū æternū: ibiq; debemus offerre pro eo par turturū, aut duos pullos colūbarū, id eſt geminā dilectionē, Dei videlicet & proximi: vel ſolitudinē cōtēplationis, & publicū actionis: aut caſtitatē mētis & corporis: q̄a turtures ſunt aues caſtiſsimæ ad multiplicationē bonorū operū: q̄a colūbæ ſunt aues ī prole fœcūdæ. Debemus etiā eū cum Simeone portare in vlnis, amplexādo eum brachiis ueri amoris. Debemus nihilominus eum benedicere, pro omnibus beneficijs mēti, ī huiuſmodi prægustatione diuinæ dulcedinis exhibitis: vt ſic deſiderio diſſolutionis affecti, beatā fruitionē verbi æterni expectemus, cātantes cāticū iubiloſum cum Simeone, & dicētes: Nunc dimittis ſeruum tuū domine: ſecundū verbū tuum in pace.

Solennitatis huius magnitudo.

Magna eſt ergo præſens ſolēnitas propter multa quæ in ea facta ſunt, quā tamē tria ſpecialiter attollunt. Primū eſt, Chriſti in tēplum inductio præſentialis. Secundum eſt, parētū eius pro eo oblatio legalis. Tertium eſt, Simeonis ſenis cōſolatio ſalutaris. Et ſecundum hæc tria, feſtum iſtud ſortitur tria vocabula.

Hypapāti.

Nā ratione primi, dictū eſt hypapanti, ꝙ idem eſt ꝙ præſentatio: eo quòd ipſo die Chriſtus præſentatus eſt in templo.

Purificatio.

Ratione ſecundi, dicitur feſtum purificationis: eo ꝙ tunc beata uirgo pro ſui purificatione ſecundū legē, licet non indigeret, oblationē fecit. Ratione tertij, dicitur candelabra, vel feſtū luminis: eo ꝙ hodie candelas benedictas & accēſas in manibus geſtamus, repræſentantes & ſectantes in hoc, deuotionem Simeonis.

Moria, mōs in quo templi domini, & templi inſignia.

Hoc tēplum domini ſanctū, de quo hic dicitur, in monte Moria eſt conſtitutum, in quo uoluit Abraham immolare Iſaac filium ſuum, in quo etiam loco Iacob dormiens, vidit ſcalam erectam uſque ad cœlum.

A In hoc quoq; monte, uidens Dauid angelum ſtantem & cædentem populum, in terram corruit: & pœnitens, grauiterq; ſe affligens, à Deo veniam meruit. In hoc monte, aurea vrna Iebuſei erat: quam Dauid ad conſtituendā ibi domum dōmini emerat, eò ꝙ miſericordiam in illo loco conſecutus fuerat. In hoc ſancto loco cùm Salomon opere cōſummato, domino ſacrificia offerret, nebula impleuit domū, & apparuit gloria domini, & ignis deſcendens de cœlo, deuorauit holocauſta. Cùm autē ibi flexis genibus & manibus ad cœlum expanſis, Salomon dominum oraſſet, ut quicunque beneficia petiturus ingrederetur, preces eius à domino reciperētur, apparuit ei dominus, dicens: Exaudiui orationē

B & deprecationem tuam: elegi .n. & ſanctificaui mihi locum iſtum. In hoc loco Heliodorus à rege Antiocho miſſus, ut locum ſanctum violaret & ſpoliaret, flagellatus, & ſine ītermiſsione multis plagis vulneratus, verberatus eſt. Templū autem domini vocatur, quia in eo ſacrificia domino offerebātur: ſed modo conſecratum eſt in honore ſaluatoris mūdi, & genitricis eius Mariæ. Quod licet primò à Babylonijs, & poſtea à Romanis fuerit deſtructum, à fidelibus tamen & religioſis viris, opere rotundo, in eodem loco, magnificè & miro artificio eſt iterum reparatum. In hoc loco beata virgo, cū alijs uirginibus, dicitur miniſtraſſe, templi cortinas & veſtimēta ſacerdotalia

C præparando, literas ſacras addiſcēs, ieiunijs, vigilijs, orationibus, & diuinarū lectionum ſtudijs uacans. In hoc loco, dum ſanctus Zacharias incenſum domino offerret, apparuit ei angelus, nūcians ſibi orationem ſuam eſſe exauditam, & Ioānis natiuitatē futurā. In hoc loco, ut hîc dicitur, dominus noſter Ieſus Chriſtus à parentibus eſt oblatus, à Simeone ſuſceptus, à ſancta Anna uidua, omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael, annunciatus. In hoc templo Ieſus, cùm iam duodecim eſſet annorū, inuentus eſt, ad diſputationē ſedens, in medio doctorum. Supra pinnaculū huius templi, Ieſum diabolus ſtatuit: & ut ſe deorſum mitteret, tentando ſuggeſsit. Ab hoc tēplo, uendentes & ementes eiecit, ac menſas nummulario-

D rum, & cathedras columbas uēdētium, euertit. In tēplo hoc, dū moraretur in Hieruſalē docebat Iudæos, licet eū æmulantes. In templo hoc liberauit adulterā ab accuſantibus eam. Imminēte etiā eius paſsione, tota die erat in templo hoc, docens: & ueſpera in Bethaniā ſecedens Huius templi uelum in morte eius ſciſſum eſt à ſummo uſq; deorſum: ut pateret introitus ad ſancta ſanctorū. Ab huius tēpli pinnaculo, uerſus meridiē, beatus Iacobus apoſtolus primus, ſub gratia Hieroſolymorū epiſcopus, prędicās pręcipitatus, pertica fullonis percuſſus, martyrio eſt coronatus. Inter hoc tēplum & altare, quod eſt ante tēplum, foris, in atrio, ad meridiem, Zacharias filius Barachiæ mar-

E tyr occubuit. Ipſum uerò templum rotūdum, cōſtat ex octo parietibus cōcluſum, exterius per circuitū, *Templum rotundum* interius uerò ingentibus columnis marmoreis p̄ triuium, in medio quoque, in ipſa altitudine, in modū fornacis eſt obductum. Eſt autem intrinſecus ſcriptū in ſupremo ordine: Audi domine hymnū & orationem, q̄ ſeruus tuus orat coram te hodie, ut ſint oculi tui aperti: & aures tuæ intentæ ſuper domū iſtam, die ac nocte. In unoquoq; uerò pariete, extrinſecus ſcripti ſunt ſinguli iſtorum uerſuum in circuitu: ita ut per totam ciuitatem legi poſsint. Contra ciuitatem: Pax æterna, ab æterno patre, ſit huic domui. Cōtra templum militum: Bene fundata eſt domus domini,

mini, ſupra firmam petram. Contra Bethaniam: Nō eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli. Contra montem Oliueti: Beati qui habitant in domo tua domine. Contra vallem Ioſaphat: Benedicta gloria domini, de loco ſancto eius. Contra clauſtrum templi: In domo domini, omnes dicent gloriam. Cōtra mōtem Sion: Templum domini ſanctum eſt: Dei cultura eſt: Dei ædificatio eſt. Item contra ciuitatem: In domum domini lætantes ibimus. Hoc templum in inferiori parte vrbis, in uicinia muri ad Oriētem, nec longè à muro, ad meridiem eſt ſitum. In huius templi eccleſia, ſolebant eſſe cum abbate canonici regulares, ſecundum regulam beati Auguſtini, domino ſeruientes. *Auguſt. in regula.* Non longè autem ab hoc templo domini, eſt templum aliud immenſæ quantitatis, & altitudinis: quod domus ſaltus, id eſt de lignis libani dicitur, & templum Salomonis vocatur: quia Salomon ibi docebat, & iudicia faciebat: & ad diſtinctionem alterius prædicti, quod ſpecialiter appellatur templum domini. Vt ergo Maria & Ioſeph perfecerunt omnia quæ ſecundum legem debebantur, nihil omittentes, quamuis non tenerentur, receſſerunt de Hieruſalem, uolentes redire in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth. Erat quidem, ut dicit Theophilus, eorum ciuitas Bethlehem ſicut patria. Nazareth uerò tanquam habitaculum. Vadè & tu ſemper cum eis, & adiuua puerum Ieſum, & ſeruias eis in quibus poteris.

ORATIO.

IESV deſiderabilis, qui in templo te iuſto Simeoni, te ad vidēdum deſideranti, ad amplexādum miſericorditer tribuiſti: veni Ieſu dulciſſime, & meo deſiderio te expectanti, teipſum clementer indulge: & quicquid impuritatis in me inueneris, per gratiam purificantem expelle: & cor meum tēplum tuum, dignāter inhabitando perfice, ibi te brachijs deſiderū amplexer & teneā. Da mihi ſemper deſiderare te fontem luminis, qui es apud patrem: & non prius de hac uita exeam, quam te oculis cordis uideam, qui es amor & deſiderium, uita & præmium te deſiderantium. Amen.

De fuga Domini in Aegyptum, & nece innocentium. Correſpondet euangelio. Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph, &c. Cap. XIII.

A CVm ergo Maria & Ioſeph pergerent uerſus Nazareth, neſcientes adhuc ſuper hoc conſilium domini: & timor iam de puero inciperet dilatari, *Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens ei*, ut ſurgens acciperet puerum, & matrem eius, & fugeret in Aegyptum: quia *futurum eſſet ut Herodes quæreret puerum ad perdendum eum*. *Math. 2.* Quoniam ad humilitatem perfectam, trium ſpecialiter adornari decet comitatu virtutum, ſcilicet Paupertatis, in fugiendo diuitias: ut fomenta ſuperbiæ. Patientiæ verò, in æquanimi perpeſsione contemptus. Obedientiæ quoque, in alienis parendo mandatis. *Humilitatis perfectæ ornamēta.* Ideo ſupernæ reuelationis oraculo, Ieſus in Aegyptum transfertur, B ut peregrinus & pauper, in paruulis ipſius cauſa occiſis, occiditur, & quaſi in quolibet trucidatur: & ad patriam reductus adeò erat ſubditus parentibus, ut nunquam uel ad momentum ſecederet, niſi cùm duodecim factus annorum, remanſit in Hieruſalem, non ſine matris dolore quæſitus, nec ſine gaudio inuentus. Ioſeph uerò euigilans, matrem excitat, & quæcunque ipſe ab angelo audierat, ei narrat. Ipſa verò incontinenti, & nulla mora contracta, ſurrexit, & ad iter arripiendum ſe diſpoſuit. Concuſſa ſunt enim ad hanc uocem, omnia uiſcera eius: & etiam circa ſalutem filij, nolebat negligens ſaltem inueniri. Conſpice & meditare iſta: & quomodo C puerum Ieſum dormientem, mater eleuat, & puer ſic importunè excitatus, plorat: & compatere ipſis, ſi qua in te ſunt viſcera pietatis. *Fuga labores & difficultates.* Cogita quæ conſolatio matri eſſe poterat, quando ipſa puella delicata, quæ de partu recenter ſurrexerat, in terram longinquam, per uias aſperas & incognitas, cogebatur fugere, quando puerum tenellum, ſic per uias longas cogebatur circunferre: quando inter idololatras compellebatur manere. Igitur de nocte uerſus partes Aegypti iter cœperunt, quia nox magis quàm dies fugæ competit: vt ſic negocium, magis occultè fieret, & ſecretius pericula eminentia euaderent, ne ſcilicet fuga à videntibus accuſari apud regem poſſet. Licet enim de hoc haberent reuelatio- D nem diuinam, non tamen propter hoc debebāt omittere, quod poterant facere ſecundum viam humanam. Ecce fugit Chriſtus, & nocte fugit, ut fuga quæ per ſe difficilis eſt, noctis obſcuritate difficilior fiat. Fugit autem in Aegyptum, ut eos ſpecialiter illuminaret præ cæteris & ſanaret. *Chriſtus cur in Aegyptū fugit.* Vnde Auguſtinus: Audi etiam magni myſterij ſacramentum. Moyſes quandoque in Aegypto, perfidis clauſerat diem illuc Chriſtus aduenien s, ſedētibus in tenebris reddidit lucem. *Auguſtin. ſermone de epiphania.* Vnde & Chryſoſtomus: Sed quare in Aegyptum? Recordatus eſt enim dominus, qui in finem non iraſcitur, quanta mala fecerat ſuper Aegyptum: ideò miſit filium ſuum in eam, dans illi recon- E ciliationis ſignū, & perpetuæ amicitiæ pignus, ut decem plagas Aegypti, una medicina ſanaret. *Chryſoſto. hom. ſecunda in opere imper.* O mutatio dexteræ excelſi: ut populus qui antè fuerat perſecutor populi primogeniti, poſtea fieret cuſtos filij vnigeniti. Et iterum in Aegyptum paruulus mittitur, ut illam regionē quæ præ omnibus terris, flamma impietatis ardebat, igne potius fidei ſuccenderet: ex his perſuadens etiam, de alijs mundi partibus, ſperāda eſſe meliora. Et ut etiam addiſcamus quòd ab ipſis uitę initijs, ad tētationes debeamus atque inſidias præparari. Nam ab ipſis cunabulis Chriſti iſtud effectū eſt, ut tu uidelicet hoc audiens, cùm uideris te tribulationes varias, & mille ſuſtinere diſcrimina, nihil

omnino

turberis: ſed ut iſto munitus exemplo uiriliter cuncta ſuſtineas, ſciens tribulationes maximas inſeparabiles quaſdam comites eſſe uirtutum: Hæc Chryſoſt. Ideo etiam fugit in Aegyptum magis quàm in aliam terram, ut oſtenderet ſe verum Moyſen: ut ſicut Moyſes populum Dei de Pharaone & Aegypto liberans in terram, duxit promiſsionis, ita ipſe populum fidelium de diabolo & inferno liberans, ſecum ad regnum duxit beatitudinis. Multa quidem bona conſiderare potes in præſenti negocio & materia. Primò, conſidera quemadmodum dominus in ſua perſona circa proſpera, ſuſcepit etiam aduerſa. Etenim in natiuitate ſua, magnificatus fuit à paſtoribus, tanquam Deus: & parum poſt circunciſus tanquam peccator. Deinde uenientes Magi cum plurimum honorauerunt, & ipſe nihilominus, in ſtabulo remanens, inter beſtias ſtabat, & ut cuiuſdam homunculi filius plorabat. Poſtea præſentatus in templo, Simeon & Anna extulerunt quàm plurimum: & tunc ab angelo dicitur quòd fugiat in Aegyptum. Et multa talia in uita ſua poteris perpendere, quæ ad noſtram inſtructionem poſſumus retorquere. Vnde Chryſoſtomus: Miſericors Deus mœſtis rebus quædam etiam iocunda permiſcet, quod certè in ſanctis omnibus facit, quos neque tribulationes, neque iocunditates ſinit habere continuas: ſed tum ex aduerſis, tum ex proſperis iuſtorum uitam, quaſi admirabili quadam varietate contexit: quod hic quoq; cum ſe ciſſe conſidera. Videndo quippe ſanctus Ioſeph grauidam ſponſam, in turbationem incidit maximam. Sed affuit repentè Angelus, ſuſpicionem ſoluens, & timorem prorſus extinguens. Deinde uidens puerū ſigno natū, maxima exultatione repletus eſt. Sed rurſus huic gaudio, periculū grande ſucceſsit: cùm tota ciuitas turbaretur, & ipſe rex fureret. Sed & hunc mœrorem rurſus lætitia ſubſecuta eſt, apparitio uidelicet ſtellæ, & adoratio Magorum. Poſt hanc quoque iocunditatem, iterum periculum, iterumq; formido. Quærit Herodes animam pueri, & fugere neceſſe eſt, & in longinqua pertranſire: Hæc Chryſoſtomus. Cùm ergò conſolationē habueris, tribulationē expecta, & econuerſo. Vnde nec in conſolationibus debemus extolli: nec in tribulationibus frangi. Dat enim nobis Deus conſolationes, ad ſpem ſubleuandam, ne deficiamus: & tribulationes ad humilitatem conſeruandam, vt cognoſcentes noſtram miſeriam, ſemper in ſuo timore ſtemus. Secundò conſidera circa Dei cōſolationes & beneficia: quòd qui ea percipit, non percipienti ſe præferre non debet: & qui non percipit, non deiiciatur animo, nec percipienti inuideat. Nam & Angelorum locutiones fiebant Ioſeph, & non matri, cùm tamē longè eſſet ea inferior. Item & qui percipit, ſi non percipit pro ſuo velle, nō debet eſſe ingratus, vel murmurare: cùm etiam Ioſeph, qui tantus erat apud Deum, non palam, ſed in ſomnis, tales locutiones acciperet. Tertiò conſidera qualiter Deus permittit ſuos perſecutionibus & tribulationibus vexari. Et uerè magna erat tribulatio matri & Ioſeph, cùm viderent puerum Ieſum ad occiſionem quæri. Quid enim grauius audire poterant? In hoc etiam tribulatio erat, quòd in terram longinquā quā ignorabant, & per vias aſperas eos ire oportebat, cùm eſſent inhabiles ad eundum: dn̄a propter iuuentutē, Ioſeph verò propter ſenectutē: ipſe etiam puer quem portare habebāt, adhuc tenerrimus erat. Peregrinari quoq; habebant in terra aliena, pauperes & quaſi nihil habentes. Omnia enim iſta ſunt af-

Bona in Chriſti fuga: quia dulcibus miſcet amara.

Chryſoſt. hom. 8. in Matthæū.

Quod Ioſeph, & nō matri, nunciatum eſt.

Tribulari iuſtos Deus qualiter permittit.

Ætas ad fugam inhabilis.

A flictionum materia. Tu quoque cùm turbaris, patientiam habe: nec credas tibi à Deo priuilegium dari, quod nec ſibi tribuit, nec matri. Quartò conſidera benignitatem domini. Vides quàm cito perſecutionem patitur, & fugatur de terra natiuitatis ſuæ: & quàm benignè cædit furori illius, quem poterat in momento perdere. Magna patientia domini, ſed non minor eius humilitas. Ille enim ante faciem perſecutoris fugit, cui angeli miniſtrant. Deus eſt, ſed ut homo fugit Herodem miſerum, qui refugium eſt omnium. Profunda hæc eius humilitas, & mira patientia: nolebat perſecutori uicem reddere, nec eum offendere, ſed fugiendo inſidias uitare. In quo dedit nobis exemplum, vt & nos ſic facere conemur, ſcilicet aduerſantibus uel perſequen-
B tibus non reſiſtere, vel de ipſis vindictam expetere: ſed patienter expectare, & furori ipſorum cedere: & quod plus eſt, vt alibi docet, pro eis orare. Quia enim dominus ne occideretur, ſublatus eſt in Aegyptum, ſignificat electos ſæpius malorum improbitate, ſuis e ſedibus effugandos, uel etiam exilio damnandos. In quo etiam debilibus exemplum reliquit, & eos ad patientiam confortauit. Nam quòd fugit, ſacri fuit exempli, non timoris: ut exemplum daret ſuis, maximè cùm fuga & cōſeruatio prælati prodeſt eccleſiæ, vt Pauli: & quando grex non periclitatur de fuga prælati. Moraliter per fugam iſtam in Aegyptū,
C ſignificatur fuga iuſti à periculo & perditione peccati, in ſtatum pœnitentiæ, ubi debet manere vſque ad obitū Herodis, id eſt, donec ceſſent impugnationes hoſtis. Fugiebat quoque dominus ante faciem ſerui ſui, imò potius ſerui diaboli: non quòd mortem timeret, ſed vt tempore cōgruo ſuſtineret. Non enim fugit mortem, qui mori venerat: nec inſidias expauit, qui inſidias & verſutias diaboli aperire uenerat. Portauit eum mater tenera & iuuenis ualde: & ſanctus Ioſeph multum ſenex in Aegyptum, per uiam ſilueſtrem, obſcuram, nemoroſam, & inhabitatam, & per uiam ualde lōgam. Dicitur enim quòd ad iter curſoris ſunt duodecim uel quindecim dietæ, pro eis autem fortè erat duorum menſium uel plurium.
D Iuerunt autem, ut dicitur, per deſertum illud, per quod filij Iſrael tranſierunt: in quo & quadraginta annis ſteterunt. Sed quomodo de uictu ſecum portando faciebant? Vbi etiam & quomodo de nocte hoſpitabantur & quieſcebant? Raro enim domos in illo deſerto inueniebāt. Compatere ergo eis: quia labor difficilis, magnus & longus: & tam puero quàm ipſis: & uade cum eis, & adiuua portare puerum Ieſum, & in omnibus quibus poteris, exhibe eis miniſterium. Non debet uideri nobis labor pœnitentiam agere pro nobiſipſis, pro quibus labor tantus ab alijs & à talibus & totiens eſt aſſumptus. Vnde Anſelmus. Noli in tua meditatione fugientem in
E Aegyptum relinquere in comitatu. Inſpiciat oculus deuotionis paruulum Ieſum: dulces mammillas glorioſæ uirginis matris ſuæ dulciter ſugentem: & mammillas maternas filiali more tractantem. Quid uiſu iocundius? Quid delectabilius? Quid ſuauius? Cerne illum qui immenſus eſt: paruulis brachiis ad materna colla pendentē, & dicas: Fœlix ſum, fœliciorq; dum illum uideo quem reges optauerunt uidere, & non uiderunt. Dignus eſt uiſu, qui ſpecioſus eſt forma præ filiis hominum. Cogita & recogita, quo animo, & qua cogitatione tenebatur illa dulciſsima mater eius: cùm illum dominum, tantum ac tantillum in brachiis ſuis, exultans & læta te-

Benignitas & patientia domini.

Electorum exilia & eiectiones ac fugæ utiles.

Moraliter.

Longitudo itineris & difficultas.

Lucæ. 10. Eſa. 44.

neret: cùm ei vt infantulo geſtienti, dulcibus oſculis ac frequentibus cõgauderet: cùm eũ lachrymantem ſuper genua ſua, quibus poterat modulis conſolaretur: cùm deniq; alijs atque alijs ſtudijs, ad quæ ipſam materna pietas informabat, ei pro qualitatum uiciſſitudinibus ſedula blandiretur. Item vlterius notandum eſt, qualiter Maria in via apprehenſa eſt cum puero Ieſu, à latronibus. Opinare uerum eſſe quòd dicitur eum eſſe à latronibus comprehenſum in via: & adoleſcẽtuli cuiuſdam beneficio ereptum. Erat is, vt dicunt, principis latronũ filius: qui præda potitus, cum paruulum in matris gremio aſpexiſſet, tanta in eius ſpecioſiſsimo vultu, ſplendoris maieſtas apparuit, ut eum ſupra hominem non eſſe ambigens, incaleſcens amore, amplexatus eſt eum. Et ò inquit, beatiſsime paruulorum, ſi aliud ſe tempus obtulerit rurſus miſerendi, tunc memento mei, & huius temporis noli obliuiſci. Ferunt hũc latronem fuiſſe, qui ad dexteram Dei crucifixus, alterum blaſphemantem corripuit, dicens: *Neque tu times deum, qui in eadem damnatione es*. Et nos quidem iuſtè: hic uerò nihil mali geſsit. Conuerſus uerò ad Dominum eum in illa quæ in paruulo apparuit, intuens maieſtate, pacti ſui non immemor: Memento, inquit, mei dum ueneris in regnum tuum. Itaq; ad incentiuum amoris, hac non inutile arbitror vti opinione, remota omni affirmandi temeritate: Hæc Anſelm. Herodes autem, cùm Magi quos æſtimabat per eandem uiam regreſſuros, ad eum non reuerterentur, & nihil ſibi renunciarent, putauit eos viſione ſtellæ deceptos, & erubuiſſe ad eum redire, & ideò ceſſauit à pueri inquiſitione. Vel tot & tantis occupationibus regia cura diſtendebatur, ut à pueri inquiſitione auerteretur uel impediretur. Sed cùm poſtmodum audiret quæ in templo geſta eſſent, quid Simeon dixerit, & quid Anna prophetauerit, tunc fama pueri nati creſcente, turbatus ex his, magis timuit. Et ſentiens ſe illuſum à Magis ad ipſum non redeuntibus, iratus eſt ualde: tum propter ſui contemptum: tum propter timorem amittendi regnum: ideò de morte puerorum Bethlehemitrum tractauit: vt cum illis occideretur ille qui incognitus ſibi fuit. Putabat enim quòd ſi omnes pueri occiderentur, unus quem quærebat, euadere non poſſet. Non æſtimans infœlix, quia non eſt conſilium, non eſt ſapientia, non eſt prudentia contra dominum. Dum ergo de nece puerorum diſponeret, per epiſtolam hortatus eſt à Cęſare Auguſto vt Romam ueniret. Qui cùm iter faceret per Ciliciam audiens naues Tarſenſium Magos tranſuexiſſe, iratus valde in ſpiritu vehementi, id eſt in ira, comburi & conteri fecit naues de Tharſo Cilicię, quibus Magi credebantur occultè rediſſe, ſecundum quod Dauid prophetauerat, dicens. *In ſpiritu vehementi, conteres naues Tharſis*. Et de Roma reuerſus Hieroſolymam, miſit ſpiculatores, & iuſsit occidi *omnes pueros, qui erant in Bethlehem Iudæ, & in omnibus finibus eius, & locis adiacentibus, a bimatu & infra*. id eſt biennes & minoris ætatis, uſque ad puerum diei, ſeu noctis unius, ſecundum tẽpus quod à Magis de ortu ſtellæ exquiſierat: ut nec loco nec tempore cælaretur qui natus erat: quorum maxima pars, tertio miliario à Bethlehem, ad Auſtrum, ſepulta eſt. Bimatus, ſpacium duorum annorum dicitur, à bis & ymatos Græcè, quod eſt annus Latinè: & inde bimatus, quaſi binus annus appellatur. Vnde dicitur, bimus, bima, bimum, ſcilicet animal duorum annorum: & trimus, trima, trimum, annorum trium. Inter opiniones diuerſas, plurium ſententia, & vſitatior hæc eſt, quòd Herodes, euoluto anno poſt Chriſti natiuitatem, occidit infantes, & ꝙ ſtellam eadem die qua natus erat dominus, ortã didicerat: & ſecundum ortum ſtellæ dominum anniculum, & inſuper aliquot dierum eſſe ſciebat, ideoq; ſupra ætatem eius, uſque ad bimos & infrà, uſque ad unius diei ſeu noctis, in infantes deſæuit pueros: timens ne puer cui ſydera famulabãtur, paulò ſuprà ætatem ſuam, uel infra ſpeciem ſuã transformaret, ut ætatem ſui temporis occultaret. Sic ergo poſt annum, & quatuor à natiuitate domini dies, uериſimile eſt eum occidiſſe infantes. Tunc impletum eſt illud Hieremiæ: *Vox in rama audita eſt, ploratus & vlulatus &c.* Rama non eſt hîc proprium nomen loci, ſed eſt hîc nomen commune: ac interpretatur & ſignificat excelſum. Vt ſit ſenſus: Vox in excelſo audita eſt, id eſt, longè lateque diſperſa: quia multum exaltata, circunquaque diffundebatur, præ ſua magnitudine immenſa. Multus enim ploratus: quantum ad fletum paruulorum: & vlulatus, quantum ad lamentum matrum, ibi erat: vbi tot parentes, tot homines utriuſque ſexus, uiſa tanta crudelitate: etiam ſi uellent uoce cohibere, non poterant. In paruulis autem, mors faciebat finem doloris: in matribus uerò, ſemper per memoriã reparabatur: & ideò dicit: Vlulatus multus. Vel in excelſo audita eſt: quia de morte innocentium mittebatur, quorum ſanguis uſque ad cœlos contra interfectores eorum clamauit, ſecundum illud. *Vox pauperis penetrat nubes*. Quanuis autem Bethlehem ſit in tribu Iuda, orta de Lya: & Hieruſalem in tribu Beniamin, orta de Rachel: plorare tamen dicitur Rachel filios Iudæ, id eſt, Bethlehem quaſi ſuos: ſiue quia iuxta Bethlehem in Effrata ſit ſepulta: ac ratione ſepulturæ, & ex materni corpuſculi hoſpitio, nomen matris accepit: & dicta eſt mater ipſius Bethlehem, & habitantium in ea. Siue quia Iuda & Beniamin duæ tribus iunctæ ac vicinæ ſibi & proximæ erant: quia iuxta ſe hæreditatẽ acceperant: & funiculus ſortis Beniamin prope Hieruſalem perueniebat, & Herodes præceperat, non ſolum in Bethlehem: ſed & in omnibus finibus eius, interfici pueros. Et per occiſionem Bethlehem, intelligimus multos Rachel filios de Beniamin, pro victima fuiſſe occiſos: quod euangeliſta inſinuat, ad exaggerandum ſcelus Herodis, quòd ex effrenata crudelitate hoc fecit. Vnde dicit Rabanus: Crudelitas in nullo modum tenuit: non eſt contenta vaſtatione Bethlehem, ſed adiacentia loca vaſtauit. Plorauit autem *Rachel filios, & noluit conſolari: quia non ſunt*, id eſt, de hoc quòd nõ eſſent, & ſuper hoc quòd mortui erant: quia in æternum victuros eſſe ſciebat Rachel, quæ ouis vel uidens principium dicitur, eccleſiam ſignificat: cuius tota intentio, ut Deum contempletur inuigilat, & ipſa eſt ouis centeſima, quam paſtor in humeris ad caulas reportat. Hæc ergo filios ſuos plorauit, quia pro perſecutione fidelium gemit. Non vult autem conſolationem recipere de hoc, quia non ſunt, id eſt, quia nõ ſunt mortui: ut qui vicerunt ſeculum morte, rurſus ad ſeculi certamina, ſecum toleranda, redeant iterũ pugnaturi: ſed gaudet potius quia fœliciter ſunt, & regnãt cum Chriſto per martyrium coronati. Plorat ergo eccleſia bonos, vt martyres, quia uidet eos iniuſtè cruciari: ſed quia ſcit illos beatos, non vult temporaliter, ſed æternaliter conſolari. Plorat inſuper etiam malos, ut impœnitentes, quia uidet eos damnari:

Maria & Ioſeph, quo modo in latrones inciderunt.

Lucæ 23.

De nece puerorum.

Pſal. 47.

Bimatus unde dicitur.

Hiere. 1. & 31. Rama.

Eccle. 35.

Rachel. Gene. 35.

Rachel eccleſiam ſignificat.

Lucæ 15.

nari:& quia videt illos irremediabiliter perditos, nõ vult conſolari. Vbi ſciendum quòd triplex eſt genus martyrum. Quidam enim patiuntur voluntate & actu: vt Stephanus. Quidam voluntate, non actu: vt Ioannes euangeliſta. Tertij, non voluntate, ſed actu: vt Innocentes, in quibus Chriſtus, cuius vice mortui ſunt, ſuppleuit, ſi quid defuit voluntatis. Vnde ordinantur eorum feſta poſt natiuitatem domini, ſecundum maiorem martyrij dignitatem. Primò, Stephani. Secundò, Ioannis. Tertiò, Innocentium. Nam dilectus eccleſiæ Chriſtus, candidus in Ioanne: rubicũdus, in Stephano: electus ex millibus in innocentibus. Innocentes ergo etſi uſum non habeant, & ſic teſtificari non poterant: Chriſtus tamen cuius uice mortui ſunt, ſuppleuit ſi quid defuit uoluntatis: ipſi autem non loquendo, ſed moriendo, teſtificati ſunt. Laxato igitur uocabulo, martyres Chriſti, id eſt teſtes dicuntur. Quos enim teſtes Latinè dicimus, Græcè martyres appellantur: non quia propriè teſtes Chriſti ſunt, quia nec pro fide Chriſti, nec pro iuſtitia occubuerunt: ſed quia pro fide Chriſti, id eſt loco Chriſti occiſi ſunt: quia in eorum numero Chriſtus quærebatur occidi: in quo cum etſi non loquendo, tamen moriendo ſunt confeſſi. Multis uerò de cauſis poteſt quis martyr fieri: ſcilicet pro iuſtitia, ut Abel: pro lege Dei, vt Machabæi: pro aſſertione veritatis, vt Eſaias & Hieremias: pro argutione peccati, ut Ioannes Baptiſta: pro ſalute populi, ut Chriſtus: pro fide & nomine Chriſti, ut Stephanus: pro libertate eccleſiæ, ut Thomas: pro Chriſto, ſeu loco Chriſti, ut hi pueri. Vnde & eccleſia pro his pueris ſolennizat, quamuis ad inferos deſcenderunt, & ob hoc quædam cãtica lętitiæ prætermittuntur. Vnde Chriſoſtomus: In Bethlehem, omnes occiduntur infantes, qui dum innocenter pro Chriſto moriuntur, primi Chriſti martyres extiterunt, & perfectæ laudis martyrium conſequuntur. Vnde non immeritò, infantes illi beati per omnia extiterunt, qui primi mori pro Chriſto meruerunt. Vnde & Auguſtinus: O paruuli beati, modo nati, nunquam tentati, nondum luctati, iam coronati. Et iterum: Nunquam prophanus hoſtis, beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum profuit odio. Nam quantum contra eos iniquitas abundauit: tantum gratia diuinæ benedictionis effulſit. Et dum inſequitur Chriſtum regi noſtro coæuum: procurauit exercitum ſtolis victricibus candidatum, Hæc Augu. Conſidera hîc quomodo Chriſtus adhuc infans tenerrimus, iam cępit pati in ſe & ſuis: & vehementer ei compatere, ſi qua in te ſunt viſcera pietatis. Vnde Anſelmus: Sed & tenella hæc Chriſte tua infantia, à perſecutorum gladijs tuta non fuit. Adhuc enim, inter dulcia matris ubera ſugens dependebas, quando apparuit Angelus in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum: & eſto ibi, uſque dum dicam tibi: futurum enim eſt vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum: iam ex tunc bone Ieſu pati cœpiſti. Non ſolùm autem illam animæ infantiæ vexationem in teipſo pertuliſti, ſed etiam mortem in puſillis tuis: quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas, excepiſti: Hæc Anſelmus. In rege Herode crudelitas impiorum exiſtimantium martyrũ cæde poſſe religionem Chriſtianam extinguere, & in occiſione paruulorũ cunctorum martyrum: qui paruuli, id eſt humiles & innocentes, occiſi ſunt ab

Martyrũ genus triplex. — *Ex cauſa quinta.* — *Innocentes habẽdi sũt martyres.* — *Martyriũ fit multis de cauſis.* — *Chryſoſto. hom. 2. in natali Innocentium tom. 2.* — *Auguſt. ſermone de Innocentibus.* — *Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis cap. 4.* — *Herodis imitatores.*

A impijs forma præceſſit. Sed non ſic religio in Chriſto fundata extinguitur: quia, vt Leo ait, non minuitur perſecutionibus eccleſia, ſed augetur. Vnde ſecundum Bedam & Bernar. Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas, eſt naſcentem velle religionem extinguere, & paruulos Iſraelis allidire. Si quis enim quid ad ſalutem pertinens, ſi quis religionis & ſanctitatis ortum, uel profectum, uel conſummationem impedit, uel perſequitur, talis planè cũ Aegyptijs paruulos Iſraelitici germinis necare conatur, imò cum Herode naſcentem ſaluatorem perſequitur. Quòd autẽ nato Domino perſecutio cœpit, ſignificat per omne tempus uitæ præſentis, non deeſſe futuros, qui electos Dei perſequerentur, ſicut
B Dominus in Euangelio ait: *Si me perſecuti ſunt, & uos perſequerentur.* Et Apoſtolus: *Omnes qui pie uolunt uiuere in Chriſto perſecutionem patiuntur.* Quòd uerò pueri pro Domino occiſi ſunt, ſignificat per humilitatis meritum, ad coronam martyrij eſſe ueniendũ: Quia, ut Dominus ait, *qui ſe humiliat, exaltabitur.* Puerorum enim innocentia, humilitatem ſignificat ſimplicium, de quibus ait Dominus: *Sinite paruulos uenire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum.* Quòd autẽ occiſi ſunt, ſed Chriſtus euaſit, inſinuat corpora martyrum, ab impijs poſſe perimi: ſed Chriſtum pro quo perſecutio ſæuit, nullatenus poſſe à fidelibus auferri. *Siue enim uiuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.* Mo-
C raliter occidunt pueros multos, & multipliciter, Pharao ſubmergendo, Herodes detruncando, Antiochus ſuſpendendo, Medi ſagittando. In flumine ſubmergente, ſignificatur delectatio præſentis uoluptatis: in gladio detruncante, inflictio præſentis aduerſitatis: in ſagitta de longè percutiente, timor futuræ aſperitatis: in ſuſpẽdio ſpes, ſiue ambitio futuræ proſperitatis. Sic ergo diabolus, qui Pharao, id eſt diſſipans per inuidiam: qui Herodes, id eſt gloriãs per ſuperbiam: qui Medus, id eſt menſurans, ſcilicet culpæ pœnam per malam intentionem: qui Antiochus, id eſt ſilentium paupertatis per fraudulentiam. Paupertatẽ enim cælat, & diuitias ſuggerit. Hic occidit pue-
D ros ſecundum quatuor affectiones, quę ſunt gaudiũ præſentis proſperitatis, & ſpes futuræ: triſtitia præſentis aſperitatis, & timor futuræ. Et eſt notabile ꝙ interficiuntur pueri, in quo ſtultitia, in Bethlehem, in quo abundantia, à bimatu & infrà, in quo ſuperabundantia: & hoc compatiendo, luget eccleſia. Cùm autem Maria & Ioſeph cum puero Ieſu intrarẽt Aegyptum, omnia idola illius prouinciæ in templis ſuis corruerunt, ſicut per prophetam Eſaiam fuerat prophetatum. Tradunt enim, quòd ſicut in exitu filiorũ Iſrael de Aegypto, non fuit domus Aegypti, in qua Deo procurante, non iaceret mortuus primogenitus, ita nec modo fuit templum in Aegypto, in quo non corruiſſet idolum. Sicut & ante arcam Domini
E corruit Dagon idolũ, cùm arcà appropinquaſſet ad ipſum. Spiritualiter etiam corriuũt vitia, ingrediente Domino domum cuiuſque, prius deſertam per peccata. Vt etiã dicitur in Scholaſtica hiſtoria, quando Hieremias in Aegypto per captiuitatẽ ductus fuerat, prophetauit eis quòd in futuro, quędã uirgo paritura eſſet, & tunc omnes dij, & omnia idola Aegypti ruerẽt. Aegyptij ergo imaginẽ virginis cũ puero ſculpebant, & ſibi honores exhibebant. Hæc autem prophetia, modo quãdo Chriſtus cũ matre intrauit Aegyptũ, eſt impleta, nã omnia idola Aegypti corruerũt, & virginẽ (ſicut pdictũ fuerat) peperiſſe indicauerũt. Hoc idem pręfiguratum fuit in Moyſe &

Beda in eũ locum. Bernar. ſermone. 3. de epiphania. — *Ioan. 15.* — *2. Tim 3.* — *Luca 14.* — *Marci 10.* — *Rom. 14.* — *Moraliter* — *Idolorum caſus.* — *Eſaia. 2.* — *Idola pœnitus conteruntur.* — *Moraliter.* — *Virgo à Hieremia prædicta.* — *Hiſtoria ſcholaſtica.*

Corona Pharaonis. Hammon.

Pharaone, in confractione Dei ſui Hammonis, & coronæ. Vt enim in ſcholaſtica hiſtoria dicitur, Pharao rex Aegypti, coronam regalem habebat, in qua imago Dei ſui Hammonis Aegypti ſculpta fuerat. Filia ergo Pharaonis, quæ Moyſem puerum in filium adoptauerat, poſtea quadam uice decreuit, ut eum Pharaoni regi uidendum pręberet. Cui Pharao alludens, coronam ſuam imponebat, quam ille in terram proiiciens penitus confringebat. Et cùm eum occidere uoluiſſet, dixerūt quidam quòd puer hoc ex inſipientia feciſſet. Moyſes nutu Dei, ſaluatus eſt à nece Pharaonis: ſic Chriſtus nutu Dei ſaluatus eſt de gladio Herodis. Moyſes natus eſt, ut filios Iſrael educeret de Aegypto: Chriſtus homo factus eſt, ut eriperet nos de inferno. Moyſes Deum regis Aegypti cum corona confregit. Chriſtus omnia idola Aegypti, & Deos in nihilum redegit. Hanc ruinam idolorum, illa ſtatua prætendebat, quam rex Nabuchodonoſor in ſomno videbat. De monte autem ſine manibus quidam lapis eſt abſciſus, & in pedes illius ſtatuæ, ſeu imaginis & idoli, eſt illiſus. Contriuitque eam, & in puluerem redegit, & poſtea idem lapis in montem magnum excreuit. Lapis iſte ſignificat Chriſtum, qui abſciſus eſt de monte ſine manibus, quia natus de Maria ſine tactibus maritalibus. Lapis iſte, ſcilicet Chriſtus, contriuit in Aegypto omnia idola, de quacunque erant materia. Et confracta ſtatua, lapis ille in montem magnum excreuit, quia deſtructa idololatria, fides Chriſti per totum mundum inoleuit. Et Chriſtus creuit in montem talem & tantum, quòd ſumma immenſitate repleuit tam cœlum quàm mundum.

Danie. 2. Lapis abſciſſus ſine manibus.

Per trāſitum Domini in Aegyptum, propter perſecutionem Herodis, ſignificatus fuit tranſitus Apoſtolorum ad gentes, propter perſecutionem eis motam à Iudæis. Per reditum autem eius in Iudæam, defuncto Herode, ſignificatur illuminatio Iudæorum in mundi fine. Vnde ſecundum Remigium, per Ioſeph deſignantur prædicatores: per puerum, fides & notitia ſaluatoris: per Mariam, Eccleſia & ſacra ſcriptura: per perſecutionem Herodis, perſecutio facta à Iudæis: per fugam Ioſeph in Aegyptum, tranſitus prædicatorum ad gentes, ad quas fidem Chriſti & Eccleſiæ tulerunt, relicto Herode, id eſt Iudęorum infidelitate. Per tempus autem quo fuit in Aegypto, ſpatium temporis ab aſcenſione Domini, vſque ad aduentum Antichriſti. Per obitum Herodis, extinctio inuidiæ in cordibus Iudæorum in fine. Tunc itaque Dominus, in Aegypto ignorantiæ tenebras effugauit, & idolorum uanitate diſcuſſa, Dei ueri cultum uenerationemque reparauit. Vbi ignis fidei ſuccenſus in tantum excreuit, quòd etiam deſerta eius repleuerit. Domini enim præſentiam, poſtmodum eremus Aegypti meruit, vt paradiſo melior, & cœlo clarior effecta uideretur. Vnde Chryſoſtomus: Denique ſi quis nunc ad Aegypti ueniat ſolitudines, paradiſo prorſus omnem illam uideat eremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus, in corporibus fulgere mortalibus. Eſt enim cernere tota illa regione diffuſum exercitū Chriſti, & admirabilem illum regium gregem, virtutumque cœleſtium conuerſationem in terris micantem. Non ita uarijs aſtrorum choris cœlum refulget, ut Aegyptus innumeris monachorum diſtinguitur atque illuſtratur habitaculis. Noctes quidem ſacris hymnis & uigilijs, dies uerò orationibus, manuumque operibus exercent, Apoſtolicæ curſum

Chryſoſtomus hom. 8. in Matthæum. De Aegypti partibus.

A uirtutis imitantes: Hæc Chryſoſtomus. Iuerunt ergo ad quandam ciuitatem Thebaide, quę vocatur Heliopolis, & ibi aliquam domunculam conducentes, habitauerunt per ſeptem annos, tanquam aduenæ & peregrini, pauperes & egeni. Sed vnde & quomodo iſti tanto tempore uiuebant, nunquid mendicabant? Legitur autem de Domina, quòd colo & acu, quærebat ſibi & filio neceſſario. Suebat ergo & filabat domina mundi, pro precio, paupertatis amore & zelo. O quot & quantæ huiuſmodi aduenis fiebant iniuriæ, quas dominus uitare non uenit, ſed ſuſcipere. Quid etiam ſi aliquando filius famem patiens, panem petijt, nec unde daret mater habuit? Nonne in his & ſimilibus, totaliter concutiebantur

Heliopolis.

Maria operoſa.

B uiſcera eius? Conſolabatur verbis filium prout poterat, & nihilominus opere uictum procurabat, & ſibi fortè aliquando de uictu ſubtrahebat, ut filio reſeruaret. Et ſi ex opere manuum oportebat quærere uictum, quid dicemus de ueſtimentis, quid de utenſilibus, ſcilicet lectis & alijs intra domum opportunis? Nunquid duplicia? nunquid ſuperflua? nunquid curioſa habebat? Hæc cōtra paupertatem ſunt, & hæc ſi habere poſſet, nollet ea paupertatis amatrix. Sed nunquid domina ſuendo, uel alia opera faciendo, faciebat more quorundam opera curioſa? Abſit. Eſt enim periculoſum & ualde magnum vitium propter multa, de quo latius dicetur infrà.

C Conſpice nunc dominam in laboribus & operibus ſuis, filando, ſuendo, texendo, ſollicitam, quomodo facit ea fideliter, atque humiliter cum diligentia habendo, & nihilominus ſuper filio & gubernatione domus, curam diligentiſsimam habendo, uigilijsq; & orationibus iuxta poſſe ſemper intendendo, & toto affectu compatere ſibi, & conſidera ꝙ non habuit omnino gratis regnum Dei domina regni. Sed & Ioſeph ſanctus, faber lignarius, aliquid operabatur in arte lignaminis. Vnde quia compaſſionis occurrit materia, tandem cùm aliquam moram cum eis contraxeris, pete recedendi licentiam, & benedictione accepta, primò à puero Ieſu, deinde à matre, poſtea à Ioſeph, genibus flexis, & cum

D lachrymis compaſsione magna ualefacias eis, quia tanquam exules à patria, ſine aliqua cauſa, & exbanniti, remanent ad peregrinandum ibidem, per annos ſeptem, in ſudore vultus ſui uicturi.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui adhuc infans, perſecutiones & exilia pati, & infantes tunc pro te occidi uoluiſti, da mihi miſero hæc omnia, ac etiam mortem, ſi oportet, pro te patienter tolerare, cunctaque proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Et uos ò ſanctiſſimi innocentes, flores & primitiæ martyrum: qui per innocentiam &*

E *martirij palmam Dei filio infanti adhæſiſtis, dignemini de plenitudine gratiæ, & innocentiæ veſtræ infirmitati & miſeriæ, peccatorum meorum ueniam, & gratiam ab eodem Dei filio benigniſſimo obtinere. Amen.*

De reditu Domini ex Aegypto, & initio pœnitentiæ Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio: Defuncto Herode, &c. Cap. XIIII.

Math. 2.

COMPLETIS autem ferè ſeptem annis, quibus Dominus peregrinatus eſt in Aegypto, & Herode mortuo, uocatus eſt Dominus ex Aegypto, quia ſicut dicitur in hiſtorijs, triceſimo anno regni Herodis, natus eſt Chriſtus, & triceſimo octauo anno regni ſui, mortuus eſt Herodes. Hoc autem factum eſt, ut conſecutiuè adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Oſeam prophetam: *Ex Aegypto uocaui filium meum, ſcilicet conſubſtantialem.* Hoc autem de uocatione & exitu Iſrael de Aegypto, ad literam legitur, qui etiam quandoque puer & filius à Domino appellatur. Iſta ergo authoritas habet duplicem ſenſum literalem, quia uerificata eſt ad literam, de populo Iſrael, uocato à Domino de Aegypto. Perfectius tamen de Domino noſtro Ieſu Chriſto, quia ipſe eſt filius Dei naturalis, alij autem ſunt filij per adoptionem.

Oſee 11.

Primo ergo anno Archelai, ſenioris filij Herodis, & anno Domini octauo, *apparuit Angelus Domini Ioſeph, in ſomnis, dicens ei: Tolle puerum & matrem eius, & uade in terram Iſrael,* ſcilicet in Iudæam, *defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri,* id eſt uitam corporalem, ſcilicet Herodes & complices eius, & fautores in mortem Domini, ſcilicet Scribæ & Phariſæi. Quia ſecundum Ioſephum, Herodes præcepit in morte ſua, plures de nobilibus Iudæorum interfici, ut ſic cogeret Iudæos qui eum oderāt, flere in ſua morte. Vel Herodes mortuus eſt ad literam, alij quò ad poteſtatē. Ex hoc ergo loco ſecundum Hieronymū, intelligimus non ſolùm Herodē, ſed & ſacerdotes & ſcribas, eodē tempore, necē Domini fuiſſe meditatos. Vt autem ait Remigius, per hoc quòd Angelus in ſomnis Ioſeph apparuiſſe dicitur, myſticè deſignatur, quòd illi qui à curis terrenis & ſecularibus negocijs requieſcunt, perfrui angelica uiſione merentur. Igitur Ioſeph *conſurgens,* tanquam promptus obediens, *accepit puerum,* tanquam nutricius ſollicitus, *& matrem eius,* tanquam comes obſequioſus, & cœpit redire *in terram Iſrael.* Vadunt ergo & tranſeunt per deſertum, per quod uenerunt. Vade & tu cum eis, auxilium & ſeruitium exhibens, & impendens ipſis in quibus poteris. Et in ipſo itinere, poteris compati eis, & reſpicere ip-

Ioſephus li. 1. de capi. 21. Herodis crudele præceptum. Hieronymus in eū locum.

A ſos fatigatos & labore deuictos, & tam de die quàm de nocte, parum quietis habentes. O quantum puer egregius ac delicatus, rex cœli & terræ, pro nobis laborauit, & quàm citò cœperit. Vnde & propheta in eius perſona prædixit, *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Penurias magnas, labores arduos, & afflictiones duras corporis, conſtātiſsimè aſſumpſit, & ſeipſum quaſi odio pro amore noſtri habuit. Certè ſolus hic labor, de quo nunc tractamus, ad plenam redemptionem noſtram ſufficere debuiſſet. Dicitur autem quòd prope finem prædicti deſerti, iam puer Ioannes Baptiſta, pœnitentiam agere cœperat, cùm tamen nullum peccatū haberet, quia dicitur petiſſe deſertum, dum ſeptem

Labores Chriſti à iuuenta. *Pſal. 87.* *Ioannis Baptiſtæ pœnitentię locus.*

B annorum eſſet, & quòd locus Iordanis, ubi baptizauit ipſe Ioannes, eſt ille ubi tranſierunt filij Iſrael, quando uenerunt de Aegypto per ipſum deſertum, prope quem locum, in eodem deſerto, Ioannes fecit pœnitentiam. Prædicator pœnitentiæ futurus, quàm citius potuit, aſpera ſolitudinis elegit & petiit, ubi primæuam ætatem tranſegit, ut uiuens in deſertis, uitam auſteram duceret, & ab amore & illecebris mundi, & ſe & auditores ſuos ſuſpenderet facilius, & reuocaret: & ut ibi contemplationi uacaret liberius, diuinam ſapientiam hauriendo, quam poſtea effudit prædicando. *Bonum eſt igitur, eius exemplo, ab adoleſcentia iugum Domini portare:* & dum na-

Thre. 3.

C tura tenera eſt, bonis ſe aſſueſcere, & in prædicandis auditores actu præcedere. Ex quo ſumitur argumētum, ꝙ antequam quis perfectus fuerit, aliorum magiſterium obtinere non debet. Sed Manebat Ioānes in deſerto, ubi eſt aër purior, cœlum apertius, & familiarior Deus, ut quia nondum Baptiſmi & prædicationis tempus aduenerat, orationibus uacaret, & cum Angelis conuerſaretur, & extra multorum malitiam nutriretur, & neminem uereretur arguere, nihil ſibi conſcius, & eſſe fide dignus, qui Chriſtū erat prædicaturus, & de ipſo teſtificaturus. Nemo enim alterius teſtis eſſe poteſt idoneus, niſi prius fuerit ſuus. Fugit igitur turmas & tumultum populi, ne ex cohabitatione contraheret infamiam, uel uita ali-

Deſerti commendatio.

D quam maculam ſcandali uel delicti. Qui ſi in mundo manſiſſet, fortè malitia & conuerſatione hominum deprauatus fuiſſet. Mundum itaque fugit, ut ſanctitatem ſuam cuſtodiret, & ne leui ſaltem uerbo uel peccato, uitam macularet. Nam ſecundum Chryſoſtomum, ſicut impoſsibile eſt, arborem iuxta uiam poſitam, fructus uſque ad maturitatem ſeruare, ſic hominem iuxta mundum poſitum, uſque in finem uitæ innocentiam cuſtodire. Sunt autem quædam arbores, quæ licet in horto ſint plantatæ, ita ꝙ ab ſtipitem tranſeuntes non poſſunt attingere, tamen ramos ſuos per uiam expandunt, & ideò moleſtantur à trāſeuntibus, ſic eſt de religioſis in negocijs ſecularibus ſe implicantibus. Excellens ualde

Chryſoſtomus hom. 30. operis imperfect. *De mundo peruerſo.*

E & mirabilis eſt puer iſte Ioannes. Ipſe enim fuit primus eremita, ac principium, & uia religioſè uiuere uolentium. De cuius ſingulari cōuerſatione Petrus Rauennas ita ſcribit: Infra teneritudinem annorum beatus iſte puer, ſpiritu ducēte ad eremū ductus eſt, nec obſtitit ætatis infirmitas, quā maieſtas Domini fœcundauit. Reliquit Ioannes mundum, homines fugit, patriam neſcit, parentes aſpernatur, & in ſolius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtuitus. Mira rerū conuerſatio hominē vix mūdum ingreſſum, mūdi gloriā fugere, & ſeculi cupiditates non ſolùm obliuiſci, ſed & neſcire, perpetuum

Ioannis Baptiſta laus.

cum diuinitate ſtabilire conſortium. Receſſus montium, ſyluarum anfractus, & uallium ſubteriacens vaſtitas, puero patriarchæ domicilia, cùm nox cogerat præbuerunt. Sic Ioannes ætatis ſupergreſſus infantiam, & nobilioris generis generoſitatem oblitus, ſoli vacat diuinitati, forma uitæ, monachorum propoſitum, anachoritarum principium, totius religionis aſſertio. Vnde & Chryſoſtomus: Sicut ſacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ſic monachorũ princeps Ioannes Baptiſta eſt, quantum tradit Hebræorum ſcriptura, & vſque hodie in memoria eſt. Conſiderate monachi dignitatem veſtram: Ioannes princeps veſtræ eſt dignitatis. Ipſe monachus ſtatim ut natus eſt in eremo uiuit, in eremo nutritur, Chriſtũ expectat in ſolitudine, non vult cum hominibus cõuerſari, in eremo cum Angelis probatur: † fœlix iſta conuerſatio deſpicere homines, Angelos quærere, vrbes deſerere, & in ſolitudine Chriſtum inuenire. Chriſtum non quærebat in templo, ſed in deſerto: ſeparauit ſe à multitudine. Oculis expectantibus Chriſtum, nihil aliud dignum eſt aſpicere niſi Chriſtum, fœlices ſunt qui imitantur Ioannem, quo maior inter natos mulierum non fuit: Hæc Chryſoſtomus. Infœlices ergo monachi ſunt, qui Ioannem principem ſuum non ſequentes, ſolitudinem ſuã deſerunt, & in vrbibus cum hominibus conuerſantur, quibus ſolitudo carcer eſt, & oppidum paradiſus. Non ſicut Hieronymus ſentiebat, qui dicebat: Viderint alij quid ſentiant, unuſquiſq; ſenſu ſuo dicitur, mihi oppidum carcer eſt, & ſolitudo paradiſus: Hæc Hieronymus. Agnoſcat ergo monachus nomen ſuum. Monos enim Græcè, vnus Latinè, & achos Græcè, triſtis Latinè dicitur. Inde monachus, quaſi unus & triſtis interpretatur. Sedeat ſolus & triſtis, & officio ſuo uocet, alienumque officium non uſurpet: Qui tamen ſi docere vult, audiat conſilium Hugonis, qui dicit: Vilitas habitus tui, & ſimplicitas vultus, & ſanctitas conuerſationis tuæ, docere debent homines. Melius fugiendo mundum doces, quàm ſequendo. Qui etiam ſecundum conſilium Gregorij, reuerentiam ſui habitus, in actu, in cogitatione, in locutione, ſemper circumſpiciat: ut ea quæ mundi ſunt, perfectè deſerat: & quod oſtendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos, moribus prætendat. Non ergo glorieris, ꝙ in ſolitudine vel religione ſis, aut longo tempore fueris, niſi in ea bene vixeris, quia nihil tibi proderit: imò magna damna pateris, ſi eremita vel religioſus uocaris, & uitam non agis. Vt enim ait Hieronymus, non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene uixiſſe, laudandum eſt. Vnde Auguſtinus ad fratres eremitas: Non enim ſatis prodeſt, quòd iſtum locum expetiuimus, ſi tales ſimus, quales in ſeculo eſſe poteramus. Nunquid nobis habitatio huius ſecreti aliquid prodeſt, quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat, quando ira ſuperequitat, quando maiorem nobis uictoriã, humanus oculus quàm diuinus inducit, quando laudabiles eremitæ extra mundum nos eſſe credimus, & per diuerſarum paſsionum vitia, mundum intra nos incluſum tenemus, ita vt qui putabamus nos precibus noſtris ſeculo ipſi ſuccurrere: penè neceſſe ſit vt uideamur magis ſeculi interceſſoribus indigere. Dubium quippè non eſt, quòd illa anima quæ concupiſcentia uoluptatũ poſſeſſa, efficitur mundanæ conuerſationis, non poſsit effici regnum diuinitatis. Ideoque fratres, uidete uocationem veſtram. Venire quidem ad eremum, ſumma perfectio eſt: ſed

Ioannes Baptiſta monachorũ princeps. Chryſoſto. hom. de Ioãne Baptiſta tom. 3.

† Philoſophatur.

Hieronymus ad ruſticum Monachum de monachi inſtitutione.

Monachi nomẽ, & qualis ſit uita. Hugo.

Hieronymus epiſtola ad Paulinũ de inſtitutione monachi. Auguſt.

Ad eremũ uenire ſumma perfe.

A non perfectè in eremo viuere, ſumma damnatio eſt. Quid enim prodeſt, ſi locus corporaliter quietus teneatur, & inquietudo in corde uerſetur? Quid inquã prodeſt, ſi in habitatione ſilentium, in habitatoribus ſit uitiorum tumultus, & colluctatio paſsionũ: ſi exteriora noſtra ſerenitas teneat, & interiora tempeſtas? Non enim ideò ad locum iſtum uenimus, vt nobis mundus ſamuletur, vt rebus omnibus abundantes, omni quiete fruamur: non vtique ad requiẽ, nec ad ſecuritatem, ſed ad pugnam huc uenimus, ad agonem proceſsimus, ad exercenda cum vitijs bella properamus, ut linguæ gladio retundamur, vt non ſolùm non inferamus iniurias, ſed nec ſtatim ſentiamus illatas: Hæc Auguſtinus. Sed heu, pauci hodie

B religioſi reperiuntur, qui de bono in melius proficiunt, & de uirtute in uirtutem aſcendunt. Vnde Bernardus: Multo facilius reperiens multos ſeculares conuerti ad bonum, quàm unum de religioſis tranſire ad melius. Rariſsima auis in terris eſt, qui de gradu quem in religione ſemel fortè attigerit, uel parum aſcendit. Aut aſcendas, neceſſe eſt, aut deſcendas: ſi attentas ſtare, ut ruas, neceſſe eſt. Et iterum: Minimè pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult, & ubi incipis nolle fieri melior, ibi deſinis eſſe bonus: Hæc Bernardus. Ioſeph autem & Maria, cum puero Ieſu tranſeuntes Iordanem, venerunt in terrã Iſrael ſecundum Angeli iuſsionem. Non enim de-

C terminauerat Angelus, in quo loco terræ Iſrael, nec nominauerat aliquam ciuitatem determinatè, vt dubitante Ioſeph, iterum reuerteretur, & ex reuerſione Angeli inſtruentis eum de loco, Ioſeph ex frequentiori uiſitatione Angeli, & locutione cum eo, certior redderetur, & magis conſolaretur. Quòd Ieſus in patriam ſuam reuerteretur, nos quoque in patriã noſtram feſtinare admonet. *Audiens* verò Ioſeph, *quòd Archelaus* filius Herodis ſenior regnaret in Iudæa pro ſuo patre, timuit illuc ire præ Archelao paternæ crudelitatis hærede, quia ille tanquam principalis magis pro patre zelabat, & omnis impetus perſecutionis in Bethlehem eiusque finibus deſæuiebat.

D Iudæa, aliquando accipitur pro tota terra duodecim tribuum, vt ibi: *Notus in Iudæa Deus*. Aliquando pro ſola terra tribus Iudæ, vt ibi: Iudæa & Hieruſalem, nolite timere. Aliquando pro terra duarum tribuum, ſcilicet Iudæ & Beniamin, ut hîc dicitur quòd Archelaus regnauit in Iudæa. Diuiſum ergo erat regnum, & iam à pluribus regebatur. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum quòd ſecundum opinionẽ magis probabilem, Herodes moriens condidit teſtamentum, in quo ordinauit Archelaum filium ſuum regni ſui ſucceſſorem, ita tamen quòd coronam ſibi non imponeret, niſi per Romanum imperatorem. Ad ſumendum igitur diadema, Romam uenit, ſed & fratres eius duo, ſcilicet Herodes Antipas, & Philip-

E pus, qui cum ipſo mortem patris ſuperſtites erant (quia alios tres filios ſcilicet Antipatrum ſuum primogenitum, & Alexandrum & Ariſtobolum pater ante mortem ſuam miſerabilẽ necauerat) etiam Romam uenerunt, & paternæ hæreditatis partem petierunt. Tandem imperator & ſenatus Romanorum, uolentes frangere Iudæorum ſuperbiam, & auferre eis rebellandi occaſionem, abſtulerunt eis regiũ nomen, & diuiſerunt regnum in quatuor partes, ſcilicet tetrarchias: quarum duas, ſcilicet Iudæam & Abilinam dederunt Archelao, filio ſeniori: tertiam uerò, ſcilicet Galilæam regionem transfluentem, dederunt Herodi Antipæ, ſub quo Ioannes eſt decollatus,

Hic eſt, ſed nõ perfectè in eremo viuere ſũma damnatio.

Bernardus epiſt. 91. De raro monachorum profectu.

Reditus Chriſti.

Iudæa.

Pſal. 75.

Herodis teſtamentum & filij.

Diuiſio Iudææ.

latus, & Dominus paſſus, ſed quartam, ſcilicet Ituræam & Traconitidem regionem dederunt Philippo, cuius vxorem abſtulit ipſe Herodes Antipas frater eius. Et ſic Archelaus erat Diarcha: ſed alij duo fuerunt tetrarchæ. Adhuc præter Herodem Aſcalonitam, & Herodem Antipam, ſupradictus etiam tertius Herodes dictus Agrippa, filius Ariſtoboli, filij Herodis Aſcalonitæ fuit, qui Iacobum fratrem Ioannis gladio occidit, & Petrum incarcerauit. Et quia Archelaus fuerat à patre, quantum in ſe erat, in toto regno Iudęorum ſubſtitutus: ideo magis faucbat factis à patre. Propter quod Ioſeph timuit ire in Iudæam, *& admonitus in ſomnis*, per Angelum iuit cum puero & matre eius in Galilæam, vbi dominabatur alius filius, ſcilicet Herodes, qui portione ſibi debita à patre, quantum in ſe erat, antè priuatus fuerat. Propter quod Ioſeph ibidem cum puero ſecurius manſit: quæ & ipſa terra Iſrael erat, quia eã Iſrael incolebat. *Et ueniens, habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth*: vt ibi Chriſtus nutriretur, vbi fuerat conceptus, licet in Bethlehem fuerat natus. Ibi enim ſecurius habitare poterat quàm in Hieruſalẽ, uel Bethlehem, vbi Archelaus manebat. Vnde Chryſoſtomus: Venit igitur Ieſus in Nazareth, nõ ſolùm periculi timore, uerum etiam patriæ amore cogente, ſcilicet ut ſecurius ibi habitaret, & gratius. Hoc autem factum eſt *ut adimpleretur quod dictum eſt per prophetam: Quoniam Nazaræus uocabitur*. Hoc ut, tenetur conſecutiuè, non cauſaliter, quia prophetia non eſt cauſa euentus rei, ſed euentus eſt cauſa impletionis prophetiæ. Nazaræus autem Chriſtus eſt nuncupatus, tam ex loci appellatione, vbi conceptus eſt & nutritus, quàm ex ſacramento legis, ſecundum quam Nazaræus ſanctus interpretatur: & Dominũ omnes ſcripturæ ſanctum dicunt, & teſtantur. Sicut ergo elegit locum in quo naſceretur, ſic & ciuitatẽ, in qua coadoleſcens nutriretur. Cuius nomen eſt indicio, quòd eſſentialiter ipſe fons ſanctitatis in ſanctitate nutritus, ſanctus ſanctorum, quaſi Nazaræus Nazaræorum, rectè dicitur. Nazareth enim flos campi, uel germen nouellum, vel ſanctitas interpretatur, de cuius radice germinis, ſanctus ſanctorum, id eſt Nazaræus, aſcendiſſe legitur. Vnde & ex hoc quòd Chriſtus dictus eſt Nazaræus, diſcipuli eius & Chriſtiani, prius communi nomine conſueuerunt Nazaræi vocari. Sed poſtquam Petrus Antiochenam ſedem tenuit, communi conſilio Grę co nomine, à Chriſto Chriſtiani dicti ſunt. In Nazareth ergo concipi & nutriri Chriſtus voluit, vt per hoc daret intelligi, quòd florida fuit & eius conceptio, quia ſine peccato originali, & eius conuerſatio, quia ſine actuali. Vnde dicit Bernardus, quòd amat florigeram patriam, flos de radice Ieſſe. In hos autem quòd derelinquit Aegyptum, & uenit in Galilæam, habitauitque in Nazareth, datur nobis exẽplum, quòd ſtatum culpæ debemus deſerere, & de uitiis ad uirtutes tranſire, in perſeuerantiaq; bonorum operum florere: vt ſic ad patriam cœleſtem valeamus peruenire. Ecce reduximus puerum Ieſum de Aegypto. Eo reuerſo, ſorores Dominæ, aliiq́ue conſanguinei & amici concurrerunt, & ad viſitandum eos feſtinant. Ipſi autem Nazareth remanent, & pauperem uitam ducunt. Vbi more ſolito, Ioſeph operas fabriles locauit: & Maria filando, & ſuẽdo, & aliàs prout potuit, laborauit: ac nihilominus circa filium ſuum diligens & ſolicita fuit. Vt enim ait Anſelmus: Nec eſt aliqua ſcientia, quæ poſsit penetrare, nec eloquentia quæ poſsit prædicare, quanta dulcedinis ſedulitate paruulum fouerit, quanta diligentia obſequioque adoleſcentem, & in robur ætatis prouexerit uadentem. Et vt ipſamet cuidam deuotæ perſonæ reuelauit, multotiens cùm filium ſuum gremio confoueret, præ nimia deuotionis dulcedine: caput ſuum capiti filij acclinans, tantas lachrymas effudit, vt caput & totam eius faciem lachrymis amoris rigaret, & dicebat: O ſalus & gaudium animæ meæ. Quis hæc audiens, uel mente tractans, ſe à lachrymis poterit continere? Exinde uſque ad duodecimum annum pueri Ieſu, non legitur aliquid de ipſo, uel eius parentibus. Dicitur tamen, & ueriſimile eſt, quòd in Nazareth adhuc eſt fons paruus, ad quem Domina aliquando ibat, & de quo puer Ieſus frequenter aquam hauriebat, & matri miniſtrabat: ut pote qui ſubditus illi erat. Pro ſummis ergo deliciis, interdum aquam tribuit ſuæ matri, qui dat eſcã omni carni. Vbi etiam herbas in agris collegit, de quibus mater olera conficeret. Faciebat huiuſmodi ſeruitia matri humilis Dominus: non enim habebat alium ſeruientem, uel iuuantem in neceſsitatibus. In humilitate, ſe tẽpeſtiuè exercere cœpit, de qua poſtmodum præ cæteris uirtutibus gloriando, dixit: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*. Vnde Anſelmus: Nihil uæſanitatis æſtimes tibi acceſſurum, ſi eum apud Nazareth puerum inter pueros contempleris, ſi obſequentem matri, ſi operanti nutritio aſsiſtentem intuearis.

Chryſoſtomus hom. 9. in Matt.

Nazaræus Chriſtus nũcupatus eſt.

Nazareth.

Nazaræi uocabãtur qui nunc Chriſtiani.

De ſedulitate Marię in filiũ. Anſelmus lib. de excellentia beatæ Mariæ c. 4. tom. 3.

Chriſti infantię officia.

Matt. 11.

A B C D E

ORATIO.

O IESV *mitiſſime, qui de virgine natus in partes Aegypti ſeceſſiſti: & ab Aegypto vocatus, in terram Iſrael rediſti: reuoca me Domine ſeruũ tuum à vultu oculorum tuorum in Aegypto huius exilij proiectum, in huius peregrationis tenebris exulatum, ab Aegypti partibus, à mundanæ conuerſationis tenebris reduc corpore, reduc mente, reduc & voluntate, fac me vitia deſerere, & ad uirtutes trãſire, & in terrã promiſſionis me digneris introducere: modo fide, ſpe, & charitate: in futuro uerò re, ſpecie, glorificatione & ueritate. Amen.*

De eo quòd puer Ieſus remanſit in Hieruſalem, & inuentus eſt in templo. Cap. XV.

PVER *autem Ieſus creſcebat*; in augmento, *& confortabatur* in uigore, ſcilicet quantùm ad corpus. Et ne quis imaginetur ita eum creuiſſe ſecundum animam, ſicut creuit ſecundum corpus: ideo ſubdit, quia

erat

erat *plenus ſapientia*, ſcilicet quantum ad animam: *& gratia Dei erat in illo*, ſcilicet quantum ad utrumque. Vnde ſecundum Bedam: Quia in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ideo puer iſte erat plenus ſapiẽtia, nec ſecundum hoc indiguit augeri uel confortari, ut pote verbum Dei & Deus, ſed inquantum fuit homo erat in eo gratia. Magna enim gratia illi homini Chriſto donata eſt, vt ex quo homo fieri cœpiſſet, perfectus eſſet & Deus. Et ſecundum eundem Bedam: Huic ſimile eſt quod ſcribit Ioannes, cum plenum gratia & veritate, eandem ipſe diuinitatis excellentiam nomine ueritatis, quã Lucas ſapientiæ nomine commẽdauit. Habuit quippe Chriſtus plenitudinem omnium uirtutum dono rum ſpiritus ſancti, exceptis fide, & ſpe, pro quibus habuit certam ſciẽtiam & firmam poſſeſſionẽ, quia ab inſtanti ſuæ conceptionis beatus fuit. Quotiens ergo Chriſtus creſcere & confortari, uel tale aliquid agere dicitur, omnia ad corpus referuntur. Nam ſecundum animam ab inſtanti conceptionis totaliter perfectus fuit, ſed hanc perfectionem non oſtendebat niſi prout conuenientia temporis exigebat. Vnde Bernardus: Vir erat Ieſus nondum natus, ſed ſapientia non ætate: animæ uigore, non corporis maturitate: integritate ſenſuum, non corpulentia mem brorum. Neque enim minus habuit ſcientiæ Ieſus conceptus, quàm natus, paruus, quàm magnus. Siue ergo latens in utero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans legis doctores in tẽ plo, ſiue iam perfectæ ætatis docẽs in populo, æquè perfectè fuit plenus ſpiritu ſancto. De his & huiuſmodi habes etiã infrà in fine huius capituli. *Et ibant parentes eius*, tanquam deuoti & religioſi legis obſeruatores, *per omnes annos*, vt eſſent *in Hieruſalem in die ſolenni Paſchæ*, ſcilicet paraſceue ut legem audirent, ſacrificijs participarent, ſolennitati intereſſent, & eius adhuc umbræ ſeruiebant, cuius iam ueritatem tenebant.

Beda in c. 2. Lucæ. *De plenitudine ſapientia Chriſti.* *Beda ibidem.* *Ioan. 1.* *Virtutes omnes præter fide & ſpẽ habuit Chriſtus, nec creſcebat in anima.* *Bernardus hom. 2. ſuper miſſus eſt.*

Vbi nota quòd legales feſtiuitates Iudæorũ quædam erant communes & continuæ, quædam anniuerſariæ. Communes & continuæ erant duæ: ſcilicet ſabbatum, quo vacabant ab omni opere, quòd illo die Deus requieuit ab omni opere creationis. Alia eſt neomenia, in principio ſcilicet nouæ lunæ, ad laudem creatoris, qui creauit omnia tempora. Anniuerſariæ uerò feſtiuitates erant quinque: ſcilicet feſtum Paſchæ, quod celebratur decimaquarta luna menſis primi. Erat hæc feſtiuitas in memoriam liberationis de Aegypto. Secunda erat, feſtiuitas Pẽtecoſtes, quæ celebratur quinquageſima die à Paſcha, eo quòd tunc data fuit lex Iudæis in monte Sinai à Deo. Tertia feſtiuitas erat tubarum & clangorum, quę erat prima die menſis Septẽbris, tunc enim buccinabant cornibus pecorum, in memoriã quòd eadẽ die fuit Iſaac liberatus ab immolatione patris, pecore ſubſtituto pro eo. Quarta, feſtiuitas erat propitiationis, & celebratur decima die menſis Septembris: quia eadem die uenit ad eos Moyſes referens Dei iram placatam de offenſa conflationis uituli quem adorabant. Quinta erat ſcenopegia, ſcilicet feſtum tabernaculorum, quod erat decimaquarta die Septembris, & tunc illis diebus habitabant in tabernaculis, in memoriam quòd patres eorum quadraginta annis in deſerto fuerũt ſub umbraculis habitantes. Inter has quinque feſtiuitates, ſolæ tres, ſcilicet Paſchæ, Pentecoſtes, & ſcenopegiæ erant ſolenniores, & protendebantur ſeptem diebus. In his tri-

Feſtiuitates legales Iudæorum.

A bus omne maſculinum, ſecundum præceptum legis aſcendebat in Hieruſalem, ut appareret coram Domino, qui tamẽ erant remoti, ex rationabili cauſa de Pentecoſte & ſcenopegia ſe poterant excuſare, ſed de Paſcha non niſi infirmitate cogente. Iſta autem lege mulieres non erant aſtrictæ, ſed tamen plurimæ ueniebant ex deuotione. Vnde & beata uirgo aſcendebat ſingulis annis, nolens puerum dimittere ſine cura, maximè quandiu regnauit Archelaus. Quamuis ergo parentes timerent Archelaum, ibant tamen in Hieruſalem ad diem feſtum: quia poterat fieri ut tunc inter tam ingentem turbã latenter aſcẽderent mox reuerſuri, ut nec ſolennitate pretermiſſa eſſent irreligioſi, nec longa manſione conſpicui.

B *Et cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, aſcẽdit cum parentibus ſuis ſecundum legis conſuetudinem ad diem feſtum in Hieruſalem*. Per hoc oſtendit, quòd à pueritia debent homines aſſueſcere ad diuina, & ad idem facit quòd alijs recedẽtibus in loco diuini cultus remanſit. Laborauit ergo etiam nunc puer Ieſus itineribus longis, & uadit ut honoret patrem ſuum cœleſtem in feſtis ſuis, obſeruans humiliter legem Dominus legis. Quia enim Dominus uenit ut daret omnis perfectionis & humilitatis exemplum, uoluit legem, quamdiu ſtatum habuit, conſeruare: ubi Beda: Seruauit ipſe legem quam dedit, ut nobis, qui homines ſumus puri, oſtenderet ſeruandum per omnia quicquid Deus iubet. Sequamur ergo iter humanæ
C conuerſationis eius, ſi deitatis gloriam delectamur intueri: Hæc Beda. Nos itaque ſerui, ad exemplum Domini debemus magno ſtudio bonorum operũ & præuenire ſolennitates, & celebrare, ac ſollicitè diuina præcepta obſeruare. Vnde quidam frater tam magnę deuotionis ad feſta Chriſti & beatę uirginis, & ad feſtum omnium ſanctorum erat, quòd antę quodlibet feſtum ieiuniis, ac orationibus, & caſtigationibus, ad ſuſcipiendum ipſum feſtum ſe præparabat, & quandiu aliquod feſtum durauit, tam diu circa illud meditationibus, & orationibus ſe occupauit. Moraliter hic inſtruimur quòd ſpecialiter in diebus feſtiuis, quilibet Chriſtianus debet ire ad
D locum quem elegit Dominus, id eſt, ad Eccleſiam, non ad theatrum, uel tabernam. Debet vacare diuinis laudibus, non choreis & uanitatibus. Debet inſiſtere eleemoſynis, non uſuris, uel ſpolijs. Debet intendere bonis operibus, non comeſſationibus & ebrietatibus. Nam de his qui ſecus faciunt dicit Dominus in Eſa. *Solennitates veſtras & neomenias veſtras odiuit anima mea*. Poſtquam ergo Ieſus ad ætatem duodecim annorum uenit, ſuam ſapientiam manifeſtare cępit, & aperire quid patri cœleſti, quid terrenæ matri deberet. Aetas enim duodenis typus erat duodecim Apoſtolorum, per quos diuinitas & humanitas eius erat per orbem nuncianda uniuerſum. Rectè ergo in duodenario numero iubar per-
E fectionis eius declarari incepit, per quem quaſi per duodecim tribus, & per duodecim Apoſtolos uniuerſitas ſaluandorũ ſignificatur. *Conſummatis autem diebus* feſtis, & cõpleta ſolẽnitate quæ per dies octo durabat, recedentibus parentibus, *remanſit puer in Hieruſalem*, non à caſu, nec parentum negligentia uel obliuione, ſed ſua uoluntate & ordinatione, ut à pueritia zelum ſuum oſtenderet circa ſpiritualia, & ſicut parentibus quod debebat exhibuerat, aſcendens cum eis tanquam homo cum hominibus ad offerenda Deo ſacrificia, ſic etiam patri debitum ſpiritualis doctrinæ uacando exhiberet. *Et non cognouerunt*

Labores Chriſti, & obſeruatio legis. *Beda ibidem.* *De feſtis celebrãdis.* *Eſa. 1.* *Aetas duodenis.*

uerunt parentes eius, id eſt, non aduerterunt quòd in Hieruſalem remaneret. *Exiſtimantes illum eſſe in comitatu*. id eſt, inter eos qui ſimul fuerant comitati. Secretò autem & eis ignorãtibus, remanere uoluit, ne aut eis obediendo recedens retraheretur à diſputatione, aut non obediendo remanẽs uideretur eos contẽnere. Hinc habetur argumẽtum, ꝙ filius abſq; cuius præſentia pater & mater uitam poſſunt tranſigere, ipſis etiam neſcientibus aut nolentibus, poteſt ad religionem & ad ſtatum perfectionis euolare, ſeq; diuino cultui mancipare, diſcretionis iudicio comite. Et impeditoribus ait Dominus: Sinite paruulos uenire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum. Sed quæritur hic, quomodo parentes eius obliuiſcendo eum relinquere potuerunt, qui tanta cura eum nutrierunt? Ad hoc dicendum, ꝙ mos erat filiis Iſrael ad feſta cõfluentibus, uel ad propria redeuntibus, ut ſeorſum uiri & ſeorsũ mulieres, propter munditiã caſtitatis incederent, ut ab inuicẽ continentes, magis religiosè ſecundũ legis dationem ſe ſta celebrarent, & ne eorum mixta ſocietate aliquid inhoneſti contingeret: pueri autem cum quolibet parente indifferenter ire poterant. Vnde Ioſeph videns puerum Ieſum non eſſe ſecum, putabat eum eſſe cum Maria in comitatu mulierum, & econuersò Maria putabat eum eſſe cum Ioſeph in comitatu uirorum. Sic ergo *uenerunt iter unius diei*, à Hieruſalem ſine puero, cum hac exiſtimatione quòd eſſet in comitatu uirorum uel mulierum. Et cùm in ſero ueniſſent ad locum ubi hoſpitari debebant, uidens domina ipſum Ioſeph ſine puero quem cum eo rediiſſe credebat; dolore uehementi concuſſa cum lachrymis per domos quàm decenter poterat ſerò circuibat, & de ipſo puero quærebat. Ioſeph uerò ſenex, cum fletu eam ſequebatur & aſſociabat: Vade & tu ſemper cum eis & quære puerum Ieſum donec inuenias. Puero autem à parentibus tunc non inuento, qualem quietem habere poterant tu ipſe cogita, & maximè mater quæ ipſum arctius diligebat. Et licet à notis confortaretur, tamen conſolari non poterat. Quid enim erat perdere Ieſum. Conſpice bene ipſam, & uehementer ei compatere: quia in magna anguſtia eſt nunc anima ſua. Nunquam ex quo nata eſt uſq; tunc, fuit in tanta. Non ergo turbemur quãdo tribulationes habemus, cùm etiam matri ſuę non pepercerit Dominus. Ad ſuos enim eas uenire permittit, & per ipſas ſignum ſuæ dilectionis ſuis oſtendit. Tandem domina in cameram ſe recludens, & ad orationem & planctum ſe conuertens, per totam noctem illam anguſtiabatur ſuper dilecto filio ſuo. Manè uerò ſequenti tempeſtiuè domum exeuntes, eum etiam per circunſtantia loca quærebant, nam reditus per plures uias patebat. Circumeundo igitur eum in vtraque comitiua requirebant: id eſt, iterum & iterum quærebant, maximè *inter cognatos & notos*, amicos qui in vtroque comitatu erant. Quo etiam tunc non inuento mater ſine ſpe anxiabatur, & conſolari non poterat. Hæc diligenter recogita, quantis vulneribus & cruciatibus cor beatæ virginis tunc ſanciatum fuerat, quæ ſuſpiria, quæ lamenta, quas anxietates pertulerit, cùm quæſitum filium non inuenit? Iam experiri cœpit, qualis eſſet futurus dolor eius, de quo prædixit ei Simeon dicens: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Neſciebat uirgo quid ageret, quia theſaurum ſibi piè commiſſum à Deo, perdiderat. Vnde lamẽtabiliter potuit dicere illud Gene.

Religio nolentibus parentibus acceptari poteſt.

Marci 9.

De ignoratione parentum Christi quæſtio.

Maria dolores.

A Puer uerò non comparet, & ego quò ibo? Conſidera hic ꝙ beata virgo de terra ſua expulſa & in Aegyptũ fugata, in tanta tribulatione poſita filiũ non perdidit, ſed poſtquam ad feſtiuitates iuit ipſum amiſit, per quod datur intelligi quòd Ieſus ſæpe in aduerſitate cuſtoditur, & in proſperitate perditur. Tertia verò die regreſſi ſunt in Hieruſalem, à qua per unam dietam receſſerant, & eum ibidem requirebant. Puto quòd cum labore multo itineris, & lachrymis plurimis uirgo iterato rediit Hieruſalem, & appropriatè potuit dicere illud Can. Quęſiui quẽ diligit anima mea, quæſiui illum & non inueni: ſcilicet inter cognatos & notos. Surgam ergo eundo B de loco ad locum, & circuibo ciuitatem per vicos & plateas, & quæram quem diligit anima mea. Et poſt triduum amiſsionis eius, in quo præfiguratum eſt triduum mortis eius, in quo credebatur amiſſus, quarto die manè, *inuenerunt eum in templo*, vt ſecundum Ambroſium daret indicium, quia poſt triduum triumphalis paſsionis reſurgeret, qui credebatur mortuus, & tunc cum gloria immortalitatis eſt inuentus. Inuenerunt ergo eum in templo, in loco utique deuoto, in loco Dei ſancto. Non inuenerunt eum in theatro, aut foro, uel ludo, ſicut ſolent pueri inueniri, ſed in loco deputato doctrinæ ſacræ & orationi. Filius libenter in domo patris ſui manet. Ille igitur qui libenter ſtat in Eccleſia, ſignũ C eſt ꝙ ſit filius Dei, quia ſtat in domo patris ſui: ille uerò qui libenter ſtat in taberna, ſignum eſt quòd filius ſit diaboli, quia moratur in domo patris ſui. Inuenerunt inquam eum in templo, non huc atque illuc leuiter (prout mos eſt pueris) diſcurrentem, ſed tanquam ſapientiæ fontem, *in medio doctorum*, ut melius omnes audire & cum eis conferre poſſet. Compoſitè *ſedentem*, & tanquam exemplar humilitatis prius, *audientem illos interrogantem*, quàm docentem. Ille doctores interrogat in templo, qui Angelos docet in cœlo. Ille doceri interrogando voluit, qui uerbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtrauit. Interrogabat non quia indigeret, uel ut D addiſceret, ſed ut nobis addiſcẽdi & zelandi ſcripturas ſacras formam daret, & ut ea quæ non intelligimus interrogare non erubeſcamus, de quo tamen erubeſcunt multi ſuperbi, eligentes potius in errore permanere, quàm inſtrui. Ad exemplum quoque humilitatis prius audire, quàm inſtruere uolebat, docens quòd etiam homines docti promptiores debent eſſe ad audiendum, quàm ad docendũ. Quia qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat. Ad probandum etiam quòd Deus eſſet, eoſdẽ homines ſubtiliter interrogat, & ſapienter reſpondet, ita ut audientes inde ſtuperent. Vnde dicitur: *Stupebant autem*, id eſt, ualde mirabantur, *omnes qui eum audiebant ſuper eius prudentia*, E interrogando & opponendo, & in reſponſis ſoluẽdo: quia aliàs inauditum fuerat, quòd puer talis ætatis tam ſapienter locutus eſſet. Stupor quippe eſt vehemẽs admiratio rei omnino incõſuetæ, & ſic fuit hic. Audiuit enim humiliter, quæſiuit prudenter, & reſpondit ſapienter, cùm tamen eſſet puer. Ipſe interrogabat, ipſe reſpõdebat, ipſe ſuas & illorũ quęſtiones ſoluebat morem agẽs peritiſsimi magiſtri, qui nunc interrogando, nunc reſpondendo diſcipulós inſtruit. Vnde ſecundum Bedam: Ad oſtendendum quòd homo erat, homines magiſtros humiliter audiebat: & ad probandum quia Deus erat, eiſdem loquentibus ſublimiter reſpondebat. Stupebant

Gene. 37.

Cant. 3.

Cur poſt triduũ inuenitur.

Ambroſius li. 2. in Lucam.

Diligens domum dei oſtendit ſe filium Dei.

Beda in Euangelium dominica infra octa. Epiphani.

bant autem uidentes eius infantiã,& tamen ſic ſublimia loquentem: uidentes eum corpore & ætate paruum, ſed interrogationibus & reſponſis magnum: hominem & non Deum conſiderantes, & inter alta quæ audiunt, & infirma quæ uident dubia admiratione turbantur. Nos autem non cum ſenioribus Iudæorum, ſuper prudentia & reſponſis eius ſtupeamus, neque miremur: ſed ipſum uerum Deum uerumq; hominem eſſe credamus, à quo eſt omnis ſapiẽtia,& cum quo fuit ſemper & eſt ante æuũ,ſcientes ſecundum prophetiam ꝙ ſic paruulus natus eſt nobis,quòd permanet Deus fortis. Et parẽtes eius, *videntes*, eum in templo in medio doctorum ſedentem, *admirati ſunt*, valde propter rei inexperientiam: quia nunquam fecerat rem talem uel ſimilem. Mater autem eius quaſi reuiuiſcens,exhilarata Deo gratias egit immenſas. At puer Ieſus uidens matrem uenit ad eam,quem ipſa ſuſcipiens & dulciter oſculans, ac deinde reſpiciẽs in faciem eius decoram, dixit ad illum: *Fili quid feciſti nobis ſic*? Quaſi diceret, deſideratiſsime fili quare hoc feciſti, vt nobis ignorantibus & neſcientibus remaneres? Quid tam dilectæ, & tam diligenti matri tantam materiam doloris inferre potuiſti? Peto fili hoc mihi indicari, vt dolor meus ex hac re conceptus,ualeat mitigari:quem virgo mater per triduum anxio dolore quæſierat, poſt inuẽtionem inter mœrorem & gaudium poſita, pia correctione increpauit. Ioſeph autẽ licet pater eius diceretur, non fuit auſus illum arguere, cùm firmiter crederet ipſum Dei filium eſſe, ſed mater ex maxima dilectione quam habebat ad filium quem ſic quærebat, ſic arguebat illum: quia amor excellens neſcit modum. Loquitur ergo ipſa, & non Ioſeph: quia in ea fuit maior doloris affectus. Vnde Gregorius:Maria maternis affecta uiſceribus quaſi cum lamentis inquiſitionem doloroſam oſtendit, & omnia ſicut mater fiducialiter,& humiliter, & affectuo sè exprimit dicens: Fili quid feciſti nobis ſic? Vnde & Anſelmus: Quid ſi duodennem per triduum cum matre quæſieris? O quanta copia fluent lachrymæ, cùm audieris matrem dulci quadam increpatione filium uerberantem & dicentem: Fili quid feciſti nobis ſic? Vel poſſet dici quòd non fuit increpatio, ſed pia de eius abſentia conqueſtio. *Ecce pater tuus*, ſcilicet nutricius, *& ego dolentes*, ſcilicet de amiſsione tua & abſentia, *quærebamus te*, cuius præſentia eſt nobis dulciſsima.

Mater non Ioſeph interrogat Chriſtum. Hoc citatur ex Græco Anonymo in cathena D. Thomæ.

Anſelmus de meditatione redemptionis humanæ.

In quo moraliter inſtruimur, quòd dolere debemus cùm Ieſum, id eſt ſalutem æternam amittimus: quòd per peccatum fit, cùm peccamus. Et tunc eum quæramus per triduum pœnitentiæ, ſcilicet per contritionem cum dolore, per confeſsionem cum pudore, per ſatisfactionem cum labore, & reinueniemus eum. Sed heu multi plus dolent de amiſsione rerum tranſeuntium, quàm de amiſsione æternæ ſalutis ſuæ & aliorum. Vnde Bernardus: Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet. Perit anima, & non eſt qui ſuccurrat. Sacrata uirgo patrem eius appellat Ioſeph, tum propter Iudæorum ſuſpitionem, tum propter eius educationem, tum propter genealogiæ explicationem. Et nota quòd nunquam legimus Ioſeph Domino fuiſſe locutum, ſed hoc virgini dimittebat: quia ad ipſam, ſicut ad veram matrem, magis pertinebat. Quærendus eſt Ieſus ſocialiter cum Maria & Ioſeph: quod notatur cùm dicitur, pater tuus & ego. Ioſeph enim interpretatur augmentum,& ſignificat opera bona quæ ſemper debent augeri. Ma-

Bernardus li. 4. de conſideratione ad Eugenium.

Ioſeph cur hic pater dictus.

Ioſeph myſticè quid.

A ria interpretatur illuminata, & ſignificat fidem quæ eſt illuminatio mentis: interpretatur & ſtella maris, & ſignificat charitatem: quia ſicut cæteris ſtellis occidentibus illa non occidit, ſic cæteris virtutibus deficientibus illa non deficit. Cum tali igitur ſocietate Ieſus eſt quærẽdus: ſcilicet cum fide bona operatione ſollicita,& charitate ſuccenſa & tũc inuenietur. Si enim alterum iſtorum defuerit, inueniri non poterit. Debet etiam quæri lachrymabiliter, quod notatur ex eo quòd virgo dixit, dolentes quærebamus te. *Et ait ad illos*, non matrem exaſperando, ſed potius inſtruendo, dicens: *Quid eſt quòd me quærebatis*? ſcilicet inter cognatos & conſanguineos, cùm potius deberetis me quærere in templo, quod eſt do-
B mus patris mei, & in occupatione circa ſpiritualia. Non eſt uox indignantis, ſed humiliter ſe excuſantis & myſteria detegentis. Non enim increpat & uituperat, quòd cum quaſi filiũ quærunt, ſed quaſi corrigendo verbum matris, quis ſibi uerus pater ſit, & quid potius æterno patri debeat, illis & nobis inſinuat, ſubdens, *Neſciebatis: quia in his quæ patris mei*, ſcilicet Dei, *ſunt, oportet me eſſe*, ſcilicet in tempo, in doctrina, & in operibus quibus manifeſtetur pater meus: quaſi dicat. Potius debeo reſpicere eum cuius ſum æternus filius ſecundum naturam diuinam, quàm te cuius ſum filius ſecundum naturam humanam, & Ioſeph cuius tantum ſum filius nutricius:
C unde non debetis mirari, ſi vos dimiſi propter patrem æternum, cui plus teneor. Magis afficiebatur Ieſus ad patrem naturalẽ & æternum, quàm ad matrem naturalem & patrem putatiuũ. Quanuis enim parentes diligeret & eis obediens fuit, tamen principalius Deum honorare voluit. In quo datur doctrina, quòd pietas ad Deum, pietati reſpectu parentum eſt præferenda. Diſcas igitur & tu Deum & parentes diligere & honorare, eis obedire, ſed in omnibus Deum præferre. Nota etiam moraliter, quòd per hoc ꝙ Chriſtus interrogationi reſpondit, quaſi corrigendo verbum matris, quæ ipſum dolore inter cognatos & notos quæſierat, omiſsionem vinculorum ſanguinis pro parte † ſuggerit, oſtendens
D quòd non contingit metam perfectionis attingere eum, qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferuntur: & quòd homo deficit à perfectione, propter affectum cognatorum. Et hoc innuit per primam clauſulam, cùm ait: quid eſt quòd me quærebatis? ſcilicet inter cognatos, & carnaliter propinquos. Per hoc uerò quod addit, *neſciebatis*, &c. docet nos, non debere per infima gradi, ſed ad ſuperiora debere mentis oculos attollere.

Reſponſio Chriſti qualis fuerit.

Deus parẽtibus præferendus.

† apertè.

Moraliter per hoc quòd Chriſtus cùm correptus eſſet hîc à matre, ſe dulciter & humiliter excuſauit: alibi autẽ ſcilicet in nuptijs, cùm inuitatus eſt ad mi-
E raculum durè reſpondit, dedit nobis exemplum & formam humilitatis, ut malimus corripi quàm laudari. Et nota quòd iſtud fuit primum uerbum quod ab ore ſaluatoris prolatum eſſe legitur, in quo ſuam diuinitatem expreſsit. Et ipſum verbum tantæ fuit altitudinis, quòd Maria & Ioſeph ipſum non intellexerunt. Et hoc eſt quod ſubditur: *Et ipſi non intellexerunt uerbum quod locutus eſt ad illos*, ſcilicet quod de patre dixerat, & quid per hoc uerbũ innuere uellet. Volebat enim eis innuere, quòd ſicut ad patrem, ita ad ipſum pertineret cura templi, & ſpiritualium: & omnium quæ patris ſunt gubernatio, quia amborum una eſt maieſtas, gloria, & operatio: ac vna ſedes, & domus, nõ ſolùm materialis, ſed & ſpiritualis.

Primũ verbum Chriſti ſcriptũ

Cùm

Cùm Maria & Ioſeph Ieſum Dei filium crederent, non tamen animaduertũt quid dicat, nec diuinæ naturę arcanum intelligunt, quia talia ab eo audire adhuc aſſueti non erant, & de diuinitate ſua nondum ad eos loquentem audierant. Vel intellexerunt quid dixit, ſed non ita plenè vt poſtmodum. Ipſe uerò ad matris requiſitionem & uoluntatem rediit cum illis Nazareth, ad eorum conſolationem, ubi erat conceptus & educatus, vnde & Nazarenus eſt uocatus.

Deum & hominem ſe oſtendit Chriſtus.

Nã quia Deus & homo eſt, utramque ſuam naturam nobis hîc commendat, & nunc excelſa deitatis, nunc infirma humanæ fragilitatis præfert. Itaq; quaſi homo cum parentibus Hieruſalem aſcẽdit, ſed quaſi Deus illis neſcientibus in templo remanſit: quaſi homo ſeniores interrogabat, ſed quaſi Deus quę ſeniores mirarentur reſpondebat. Quaſi Dei filius in templo patris & ſuo commoratur, quaſi filius hominis cũ parentibus quò iubẽt reuertitur. *Et erat ſubditus illis*, ad noſtram inſtructionem, & ſuperbiæ noſtræ confuſionem, qui frequenter renuimus ſubiici ſuperioribus noſtris. Erat quippe ſubditus illis, ſcilicet in ea natura qua patre minor eſt.

Auguſt. li. 3. cõtra Maximinum c. 15.

Quia vt dicit Auguſt. ſecundum formã ſerui puer Chriſtus minor erat, etiã parentibus ſuis. Et tu ergo ſubditus eſto propter illum, vt ad eum per obedientię laborem redeas, à quo per inobedientię deſidiam receſſeras: Hîc enim exẽplum, & formam obedientię & humilitatis Chriſtus nobis præbuit & oſtendit, dum ipſe imperator mundi, & cui mundus ſubiectus eſt, parentibus ſuis & eorum imperio humiliter ſubdi voluit. Audiant ergo hæc ſubditi, & ſubditi eſſe non dedignentur, ſiquidẽ omnibus prælatis ſubditus fieri non eſt dedignatus. Prælati quoq; non ſuperbiant, & in Ioſeph prælato, & in Chriſto ſubdito intelligant: quia ſæpe fit vt maioris meriti ſint ſubditi quàm prælati.

Subditi interdum præſtant prælatis.

Quòd ſi intellexerit, non eleuabitur ſuperbia, qui eſt ſublimior dignitate, ſciens meliorem ſibi ſubiectum eſſe. Et aduerte quãta fuit dignitas uirginis, ꝙ ei ille ſubiectus eſt, cui omnis creatura ſubiicitur. Vnde Auguſtinus: Hoc ſingulare priuilegium habuit virgo, ut haberet ſibi ſubiectum quem non ſolum humana creatura, uerumetiam Angelica reueretur, & adorat multitudo.

Bernardus hom. 1. ſuper miſſus eſt.

Vnde Bernardus pertractans hoc idem verbum, *& erat ſubditus illis*, Mirare, inquit vtraque, & elige id quod amplius mireris, ſiue filij benigniſſimam dignationem, ſiue matris excellentiſſimam dignitatem. Vtrumque ſtupor, utrumque miraculum, ꝙ fœminæ Deus obtemperet, humilitas abſq; exemplo: quòd fœmina Deo principetur, ſublimitas ſinè ſocio.

Bernard. de eo quòd Chriſtus ſubditur.

Et ſubdit: Diſce ergo homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis obtemperare. Erubeſce ſuperbe cinis. Deus ſe humiliat, & tu te exaltas. Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus tuo te præponis authori. Quotiens enim hominibus præeſſe deſidero, totiens Deũ præire contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt. Hæc Bernardus.

Filius quæ debet parentibus.

Et nota ꝙ filius, multa debet parentibus. Primò, amorẽ cordis. Secundò, honorẽ operis. Tertiò, in neceſſariis ſuſtentationem. Quartò, in obſequijs famulationem. Quintò, reuerentiam in verbis. Sextò, obedientiam in honeſtis. Septimò, ueniam in offenſis. Octauò, tolerantiam in aduerſis. Sed quid fecit puer Ieſus, in illo triduo? Conſpice eũ, attende quomodo ſe ad aliquod hoſpitale pauperum reducit, & cum verecundia ſibi hoſpitari petit, & ibi cum pauperibus Ieſus pauper hoſpitatur, & comedit.

Chriſtus mendicaſſe aſſeritur.

Mendicat etiam oſtiatim cum pauperibus, quod & aliàs quan-

A doq; feciſſe creditur. Vnde Bernardus: Hoc quærens à Domino cum alloquitur. Domine, inquit, quis te in triduo ſuſtentauit? Et reſpondet ſibimet ſic dicẽs: Vt te Domine Ieſu Chriſte noſtrę paupertati ꝑ omnia conformares, quaſi vnus in turba pauperum ſtipendia per oſtia mendicans quæſiſti. Quis dabit mihi bucellarum illarum mendicatarum participem fieri, & illius ſacri edulij reliquiis ſaginari? Hæc Bernardus. Conſpice eum etiam inter doctores vultu placido, ſapiẽti, & reuerẽti, & quomodo eos quaſi ignorans interrogat, & audit: quod ex humilitate facit, & etiam ne illi ſuper mirabilibus reſponſis eius verecũdarẽtur. Conſiderare autem potes moraliter, in prędictis tria ualde notabilia.

Conſanguinei uitandi uolenti adhærere Deo.

B Primum eſt, qui vult Deo adhærere, non debet inter conſanguineos conuerſari, ſed potius ab eis diſcedere. Nam & puer Ieſus dimiſit à ſe dilectiſſimam matrem, cùm operibus patris intẽdere voluit, ac etiam poſtea inter cognatos & notos quęſitus inuentus non fuit: quia caro & ſanguis eum non reuelauit, nec inuenitur in carnali ſocietate. Vnde Bernardus: Puer Ieſus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, ſi tuam vis inuenire ſalutem. Et obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, vt cõcupiſcat rex decorem tuum. *Pſal. 44.* Et iterum: O bone Ieſu, ſi non inuẽtus es inter cognatos tuos, quomodo te inueniam inter meos? qualiter te inueniam in gaudio, quem

C vix mater tua dolens inuenit? Hæc Bernardus. Nec inueniri poteſt in comitatu multorum: quia non inuenitur in multiplicitate mundanorũ, ſed in intimo corde mentis, ubi Dei eſt templum.

Derelinqui ad tempus à cõſolatione diuina.

Secundum, ꝙ qui ſpiritualiter viuit, non miretur ſi aliquando mẽte arida remanens uideatur ſibi quòd à Deo derelictus ſit, cùm etiam hoc matri Dei contigerit. Non ergo mente tabeſcat, ſed per continuum exercitiũ in ſacris meditationibus & orationibus, ac bonis operibus perſiſtendo diligenter eum quærat, & cũ ſi ſollicitus fuerit, reinueniet.

Origen. ho. 18. in Lucam. De quærendo Ieſu.

Nam ſecũdum Origenem, Oportet eum qui quærit Ieſum, non negligenter & diſſolute trãſire, ſicut multi quærunt & nõ inueniũt, ſed cum labore & dolore.

D Vnde Bernardus: Si nolumus fruſtra quærere, quæramus ueraciter, ut nõ pro illo aliud: feruenter, vt non cũ illo aliud: perſeuranter, vt non ab illo ad aliud cõuertamur. Facilius enim cœlũ & terra tranſire poſſunt, quàm vt ſic querẽs nõ inueniat, ſic petens non accipiat, ſic pulſanti non aperiatur.

Proprius ſenſus vitatur.

Tertium, ꝙ nõ debet quis eſſe proprij ſenſus, uel propriæ uoluntatis. Nam cùm Dominus Ieſus dixiſſet, oportere eum operibus patris intẽdere, mutauit conſilium, & matris uoluntatem ſecutus receſſit cum ea & nutricio ſuo, & erat ſubditus illis. Hinc etiam perpende quantum debent homines obedire Deo, quandoquidem ipſe Deus obedit hominibus. Si enim exemplo Domini obediendum eſt

E hominibus, multomagis oportet obedire Deo. Obediamus igitur, non ſolùm Deo, ſed & hominibus: quia Dei filius obediuit, non ſolùm Deo patri cęleſti, ſed & parentibus.

Maria conſeruabat omnia in corde ſuo.

Et mater eius conſeruabat, quaſi magna, *omnia uerba hæc*, quæ nũc & aliàs audierat ab eo, & hoc *in corde ſuo*, quaſi ſub ſigillo: ſcilicet recondens & ſignaculo. Niſi.n. ipſa cõſeruaſſet, nos ea nõ haberemus: de eius namq; theſauris nos iſta ſuſcepimus. Omnia quippe quę de Domino, vel à Domino dicta vel facta cognouit, ſiue intellecta: ſiue nondũ intellecta, in corde & memoria quaſi ruminanda & diligentius ſeruãda recondebat, vt tempore ſuo vniuerſa prout geſta erant intelligeret, ac Euangeliſtis & quæ-

A & quærentibus ſufficienter explicaret, & his tanquã regula & lege per totam uitam vtebatur, docens vt nos crebra factorum & dictorum Domini meditatione importunas cogitationes repellamus, & alios inſtruere laboremus. Et ideo ſi quis indiget bonis ſermonibus ad eã recurrat, quia facta & uerba Chriſti in cuſtodia conſeruat. Moraliter ex iſto habemus exemplum, qualiter audiri debeant verba diuina, ſcilicet vt in corde conſeruentur, & ibidem ruminentur, non vt intrent per aurem unam & exeant per aliam. *Et Ieſus proficiebat ætate & ſapientia, & gratia apud Deum & homines.* Aetas pertinet ad corpus, ſapientia ad animam, gratia ad vtriuſque ſalutem: proficiebat vtique ætate, ſicut carnis eſt ætatis incrementa ſuſcipere: quia de infantia ad pueritiam, de

B pueritia ad iuuentutẽ conſueto hominibus creſcendi ordine peruenit. Porrò in ſapientia & gratia poteſt aliquis proficere dupliciter. Vno modo ſecundum ipſos habitus ſapientiæ & gratię augmentatos, & ſic Chriſtus in eis non proficiebat: quia ab inſtanti conceptionis, ſapientia & gratia plenus fuit. Alio modo ſecundum effectus, inquantum ſcilicet aliquis ſapiẽtiora & uirtuoſiora opera facit, & ſic Chriſtus proficiebat ſapientia & gratia ſicut & ætate. Secundũ quòd per proceſſum ætatis perfectiora opera faciebat, & in his quæ ſunt ad Deum & ad homines: & hoc eſt quod additur, apud Deum & homi-

Proficere in gratia & ſapientia poteſt aliquis dupliciter.

C nes. Vel aliter ſecundum Ambroſium: Proficiebat ſapiẽtia, quò ad manifeſtationẽ & vſum eius, quia ſuã ſapientiam & gratiam paulatim magis & magis patefaciebat. Vel ſecundum Gregorium: Proficiebat in alijs, qui doctrina eius & exemplo proficiebant, ſicut magiſter in ſcholaribus dicitur proficere, quia ſcholares ſub eo proficiũt. Et hoc apud Deũ, id eſt, apud laudem Dei, & apud homines, id eſt, ad utilitatem hominũ: vel ſecundũ Theophilum, apud Deũ & homines: quia prius debet placere Deo, & poſtea hominibus. Et licet Ieſus in ſe non proficiebat ſapiẽtiã & cognitione habituali, quia hæc in eo augmentata non ſunt, ab inſtanti enim conceptionis plenitudinem huius habuit: proficiebat tamen & in ſe cognitione ſenſuali & experimentali, quia ſenſus eius

Ambroſius in cap. 2. Lucæ.

Theophilus in eum locum.

D conuertebatur de nouo ad aliquid ad quod antea nõ conuertebatur. Vnde ſecundum Apoſtolum: Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam. Non tamen de nouo aliquid didicit quod prius neſciret, quia quod didicit, prius nouerat ſciẽtia diuina & inſpirata. Vnde Bernardus: Vt ob alienam miſeriam cor miſerum habeas, oportet vt tuam prius cognoſcas, vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi ſubuenias. Verus quippe Dei filius priuſquam ſe exinaniſſet, formam ſerui accipiens, ſicut miſeriam & ſubiectionem expertus non erat, ſic miſericordiam vel obedientiam experimento non nouerat. Sciebat quidem per naturam, non autem

Heb. 5.

Bernardus ſermo. 36. in cantica.

E ſciebat per experientiam. At ubi minoratus eſt uſque ad illam formam in qua & pati & ſubijci poſſet, in paſsione expertus eſt miſeriam, & in ſubiectione obedientiam. Per quam tamen experientiam, non illi ſciẽtia, ſed nobis fiducia creuit, dum in hoc miſero genere cognitionis is à quo longè erraueramus factus eſt propinquior nobis. Quando enim illi appropinquare auderemus in ſua impaſsibilitate manenti? nunc autem monemur cum fiducia adire ad thronum gratiæ ipſius, quem nimirum lãguores noſtros tuliſſe, & dolores portaſſe cognoſcimus, & in eo in quo paſſus eſt ipſe, nobis compati non dubitamus: Hæc Bernardus. Moraliter ſicut ipſe proficiebat ſapientia, ætate, & gratia: apud Deum & homines, & paſſus, & reſurrexit, & ita intrauit in gloriam ſuam, ſic etiam ſuos ſequaces oſtendit proficere virtutibus, & per paſsiones ad gaudia tranſmigrare debere. Hæc autem ſancta & Deo amabilis ciuitas Nazareth, in qua verbum caro factum eſt, & flos omnia vincens aromata in vtero virginis germinauit: vnde & meritò flos interpretatur. In hoc ſuper omnes alias ſpeciali gaudet priuilegio, quòd ſalutis noſtræ Dominus in ea principium procreauit, & ipſe præterea nutriri, & parentibus ſubijci dignatus eſt, cui pater omnia quæ ſunt in cœlo & in terra ſubiecit.

Eſa. 53.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte fili Dei viui, qui per triduum à parentibus tuis dolentibus quæſitus, tandem in templo es inuentus, da mihi miſero te deſiderare, deſiderando quærere quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Et qui petenti largiris, quærenti inueniris, pulſanti aperiris, non deneges mihi minimo quod omnibus promittis. Quidue ad uoluntatem parentum Nazareth rediens, & ſubditus eis exiſtens formam oſtendiſti obedientiæ, da mihi duro uoluntatem propriam frangere, ut ſubiectus ſim tibi, & propter te omni humanæ creaturæ. Amen.*

Quid fecit Dominus Ieſus ab anno duodecimo, uſque ad principium anni trigeſimi. Cap. XVI.

REVERSVS ergo Dominus Ieſus à templo & Hieruſalem cum parentibus ſuis in Nazareth: erat, ut dictum eſt, ſubditus illis. Et ibidem cum eis uſque ad principium anni trigeſimi habitauit, nec in ſcripturis reperitur quòd in toto tempore iſto aliquid fecerit, quòd valde uidetur mirabile. Quid igitur meditabimur ipſum feciſſe. Stetitne Dominus Ieſus ocioſus tanto tempore, ut nil faceret dignum ſcriptura & recitatione? Si enim feciſſet, cur (ſicut reliqua facta ſua) non ſcriptum fuiſſet Omnino ſtupor uidetur. Fortè ideo ſcriptura tacet, ne acta iuniorum nimis ſe publicent. Sed attende hìc bene: quia patenter poteris videre, quia nihil faciendo fecit magnifica. Nihil enim de factis eius à myſterio vacat,

Lucæ 2.

Chriſtus quid à xij uſque ferè xxx. annũ fecerit.

uacat, ſed ſicut virtuoſè loquebatur & operabatur, ſic virtuoſè tacebat & ſe ſubtrahebat. Credēdum eſt enim (ſicut dicit doctor Gregorius) quòd ante & deinceps abſque oſtēſione alicuius famoſi & publici miraculi taliter inter homines conuerſatus fuerit, quaſi fuerit unus ex illis, donec ad uirilem peruenit ætatem. Vnde de ipſo dicit Ionnes Baptiſta: Medius autem ueſtrùm ſtetit, quem uos neſcitis. Et totum iſtud tempus breuiter complexus eſt Lucas ſub his uerbis: Quia deſcendit cum eis, & erat ſubditus illis. Vnde & Thomas: Medio tempore, ſcilicet à natiuitate uſq; ad Baptiſmum nullum miraculum Chriſtus operatus eſt, ſed conformis conuerſationis alijs erat, & ſua uirtus ignota omnibus exiſtebat. Ideo autem non fecit miracula medio tempore, ut non putaretur myſterium incarnationis phantaſma eſſe, ſi non ſe habuiſſet ſicut alij ętate infantes, & ideo demonſtrationem ſcientiæ & uirtutis ſuæ ad id diſtulit tempus, in quo alij homines ſcientia & uirtute uigere conſueuerunt: Hæc Thomas. Magiſter hic ſummus, aliquando docturus virtutes & uiam uitæ, cœpit à ſua iuuentute opera uirtuoſa facere, ſed modo mirabili & incognito ac retroactis temporibus inaudito, uidelicet ſe in conſpectu inutilem & abiectum & inſipientem reddendo: ut deuotè & ſine omni temeraria aſſertione cogitari & meditari poteſt. Et cum hac modificatione omnia tibi affirmo, quæ per authoritatem ſacræ ſcripturæ non probantur, prout etiam ſuprà in prologo recitatur. Subtrahebat ergo ſe à conſortio hominum, & tumltus eorum deuitabat, crebriſq; orationibus intentus erat. Ibat ad ſynagogam: id eſt Eccleſiam, & ſtabat ibi multum in oratione, ponens ſe in loco uiliori & magis humili. Redibat domum, & cum matre ac nutricio ſuo ſtabat, & aliquando hos adiuuabat. Pertranſibat eundo & redeundo inter homines, ac ſi nō inueniret homines. Mirabantur cuncti, cernentes iuuenem tam ſpecioſum nihil facere, quantum apparebat laude dignum. Expectabat quòd faceret magnifica, & ꝓbi uiri opera. Cùm enim puer erat, proficiebat ætate & ſapientia & gratia apud Deū & homines. Sed ecce creſcens & perueniens uſque ad uigeſimum annum, & etiam uſque ad uigeſimum quintum, & ultra nulla faciebat opera, aliquam ſpeciem probitatis & uirilitatis prætendentia. Stupebant uehementer eum & deridebant, & apud omnes communiter uilis & abiectus reputabatur. Quod bene per prophetam in perſona ipſius dictum fuerat: Ego ſum uermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes uidentes me deriſerunt me, locuti ſunt labijs, & mouerunt caput. Reddebat ſe uilem omnibus & abiectum. Sed an tibi parum hoc uidetur. Ipſe quidem non indigebat, ſed certè in operibus noſtris nullum maius aut difficilius reputatur: ad altiſsimum gradū perueniſſe uidetur ac difficillimū, qui ad hoc peruenit, ut corde & animo uere & non fictè ita ſe uincit ac dominatur animo ſuo, & ſuperbo carnis ſuæ ſupercilio, quòd nolit alicuius momenti reputari, ſed ut abiectus & uilis ſperni. Vſquequo igitur ad hunc gradum perueneris nihil tibi feciſſe uidearis. Nam cùm in ueritate iuxta uerbū domini omnes ſumus inutiles, etiam cum benefecerimus, quouſq; in hoc abiectionis gradu non ſumus, nondum in ueritate ſtamus, ſed in uanitate conſiſtimus & ambulamus. Vnde non ſeducamus noſmetipſos, quia ſecūdum Apoſtolum: Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe cùm nihil

Citatur à D. Thoma in cathena ſub nomine Græci. *Ioan. 1.* *Thomas 3. parte quæſt. 43. ar. 4.* *Miracula cur infans non fecerit.* *Modeſtia Chriſti laus.* *Pſal. 21.* *Humilitatis commendatio.* *Gal. 6.*

A ſit, ipſe ſe ſeducit. In omni quidem cura quam pro ſalute tua geris, nō eſt ullum officium uel medicamentum utilius tibi, quàm teipſum uituperare atq; contemnere. Quicunq; ergo hoc facit, adiutor tuus eſt: hoc enim agit quod tu agebas, aut agere debebas vt ſaluus fieres. Ad eum itaque qui iniuriam tibi fecit, priuatum magis te exhibe & affabilem: ad eum uerò cui tu feciſti, ſupplicem erubeſcentem. Aduerſariū tuum & eū qui tibi moleſtiæ aliquid irrogat, amicū & adiutorē æſtima, damnum tibi illatum & cōtumelias, lucrum & profectum tuū deputa: & pro his gratias Deo, & inferentibus referre non ceſſa. Nam ſecundum quendam humilis gaudet cùm deſpicitur, B dolet ſi honoratur, gemit in proſperis, exultat in aduerſis, timet in diuitijs, luget in delitijs, cruciatur in abundantia, & in penuria gloriatur, laudes contemnit tranſitorias, & omni honore æſtimat ſe indignū, abhorret hypocriſim, neſcit ſimulationē, ſed diligit ueritatem, tēporalia obliuiſcitur, & æterna concupiſcit, neſcit quæ mundi ſunt, ut cœleſtia mereatur, nūquam de ſe præſumere conſueuit, uires ſuas uel gratias ſi quas habet nunquā ſibi tribuit, merita ſua non ſuis uiribus uel ſuo ſenſui adſcribit, ſed diuinę clemētiæ dona humiliter recognoſcit. Idem latere deſiderat ſi fieri poſsit ſine dāno proximi, ne poſsit uel modico iactantię ſeu elationis uitio inquinari. Quis eſt talis, & laudabimus eum? Vnde & Bernar. Appetere C de humilitate laudem humilitatis, non eſt uirtus, ſed ſubuerſio. Verus humilis uilis uult reputari, nō humilis prædicari: gaudet in contemptu ſui hoc ſolo ſanè ſuperbus quod laudes cōtemnit. Hæc Bernardus. Si ergo quæras quare dominus ſic uiuebat? Reſpondeo tibi, nō quia indigeret: ſed ut nos inſtrueret. Vnde ſi non diſcimus, in excuſabiles ſumus. Abominabile eſt prorſus, ſi ſe erigit uermiculus, & uermium eſca futurus, ubi ſe humilians abiecit dominus maieſtatis. Si autem abſurdum alicui uideatur ꝙ ſic inutiliter ſtaret, & quòd euangeliſtæ multa de factis eius omiſerint, & alia ſimilia fortè dicat, reſponderi poteſt, ꝙ non erat inutile facere & præbere tātæ uirtutis exercitium: imò erat ualde utile, & omnium uir- D tutum rectum & ſtabile fundamentum. Hoc autem quod dico uidetur etiam Bernar. ſentire, prout habes infrà in tractatu de baptiſmo domini circa finē. Quomodocunque autem ſe habet ueritas rei, pium & utile uidetur ſic meditari. Habes ergo quomodo dominus Ieſus cœpit prius facere quàm docere. Docturus enim erat, diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Hoc ergo primò facere noluit, & non fictè ſed ex corde faciebat, ſicut uerè & ex corde humilis & mitis erat. Non poterat in eū ſimulatio cadere, ſed potius intima fundauit & ꝓfundauit ſe in humilitate, uilitate, & abiectione, & ſic ſe in cōſpectu omniū annihilauit, ꝙ etiam poſtquā prædicare, E ac diuina & altiſsima loqui: miracula quoq; magnifica opera facere cœpit, non eū reputabant, ſed uilipēdebant dicentes: Quis eſt hic? Nonne hic eſt fabri filius? Et multa alia deriſoria & deſpectiua dicebant: Verificatum eſt ergo: ſecundum hunc intellectum, uerbum Apoſtoli: Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, & non ſolùm cuiuſcunque ſerui per incarnationem, ſed etiam inutilis ſerui, per humilem & abiectam cōuerſationem. Conſidera ſingulos eius actus, ſemper in eis relucet humilitas. Hic igitur ipſam fabricauit, id eſt, oſtendit qualiter acquiri poſsit: ſcilicet per uiliſicationem & abiectionem ſuiipſius in conſpectu ſuo & aliorum, ac per con-

Humilis animi indicia. *Bernardus ſermo. 16. in cantica.* *Otiū Chriſti, inutile fuerit nec ne* *Actu. 1. Matt. 11.* *Mar. 6. Philip. 2.* *Quomodo acquiritur humilitas.*

continuum exercitium operum uilium & humiliũ. Si enim uis adipiſci humilitatem, oportet quòd pręcedat humiliatio,& exercitium operum humilium. *Bernardus epiſtola 87.* Vnde Bernar. Humilitas ad quam utique ducit humiliatio, totius eſt ſpiritualis fabricæ fundamẽtum. Si quidem humiliatio uia eſt ad humilitatem, ſicut patientia ad pacem, ſicut lectio ad ſcientiam. Si uirtutem appetis humilitatis, uiam non refugias humiliationis. Nam ſi non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Prodeſt itaque mihi meam inſipientiam ſciri,& à ſcientibus iure confũdi, cui ſæpe contigit à neſcientibus iniuſtè laudari. Grande reuera periculum, audire quenquam de ſe ſuprà quàm ſentit in ſe. Quis dabit mihi apud homines tantum de ueris dignè humiliari, quantum uel de falſis datum eſt indignè exaltari? Illam uerò uocem propheticam iure aſſumerem. *Pſal. 87.* Exaltatus autem humiliatus ſum & conturbatus. Et illud: Ludã, & uilior fiam. Ludam, ſcilicet ut illudar. *2.Reg.6.* Bonus ludus quo Michol iraſcitur,& Deus delectatur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. *Pſal. 122.* Bonus inquam ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus,& deſpectio ſuperbis. Hoc caſto & religioſo ludo ludebat qui dicebat. *1.Cor. 4. Luca.2.* Spectaculũ facti ſumus,& angelis Deo, & hoĩbus, hoc ludo & nos interim ludamus: ut illudamur, confundamur, humiliemur, donec ueniat qui deponit potentes,& exaltat humiles, qui nos lætificet & glorificet,& in æternum exaltet. *Eccle 3.* Et iterum: Oportet namque humiliter ſentire de ſe nitentem ad altiora, ne dum ſuprà ſe attollitur cadat à ſe, niſi firmiter per ueram humilitatem fuerit ſolidatus. Maxima enim niſi humilitatis merito minimè obtinentur. Propterea qui prouehendus eſt correptione humiliatur, humilitate gratiam meretur. *Prouer.16.* Tu ergo cùm te humiliari uideris, habeto id ſignum in bonum, omnino eſt argumentum gratiæ propinquantis, nam ſicut ante ruinam exaltatur cor, ita & ante exaltationem humiliatur. *Iacobi 4.* Sanè utrunque legis: Deum ſcilicet & ſuperbis reſiſtere, & humilibus gratiam dare: ac parum eſt cùm ſeipſum humiliat nos Deus, ſi tunc libenter accipimus, niſi & quando per alium hoc facit ſapiamus ſimiliter. Quamobrem accipe huius rei mirabile documentum de ſancto Dauid. Aliquando maledictum eſt illi & à ſeruo. At ille nec cumulatam ſenſit iniuriam, quia præſenſit gratiã. *2. Reg.16.* Quid mihi ait & uobis filij Saruiæ? O uerè hominem ſecundum cor Dei, qui ſe ulciſcenti potius quã exprobranti ſuccenſendum putauit. Vnde & ſecura conſcientia loquebatur. *Pſal.7.* Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimans maledicta. Sæuiebat lingua maledicta,& ille intendebat q͂d in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat ſe ad benedictionem. *Pſal. 118.* Et ideo dicit: Bonum mihi quia humiliaſti me, ut diſcam iuſtificationes tuas. Vides, quia humilitas iuſtificat nos. *Humiliatio ſine humilitate inutilis eſt.* Humilitas dixi,& non humiliatio. Quanti humiliantur, qui humiles non ſunt. Alij cum rancore humiliantur. Alij patienter. Alij & libenter. Primi rei ſunt, ſequentes innoxij, ultimi iuſti. Quanquam & innocentia pars iuſtitiæ eſt, ſed conſummatio eius apud humilem, non humilitatis, ſed humilibus dat gratiam. Eſt autem uerè humilis, qui humiliationem conuertit in humilitatem: & hic poteſt dicere Deo: bonum mihi, quia humiliaſti me: Hæc Bernar. *De exercitio humilitatis.* Sunt autem plu-

A ra quæ ad humiliationem, & humilitatis exercitium ualent: de quibus ibidem Bernar. ſic dicit: Ad exercitium humilitatis quinque prodeſſe poſſunt Amor uilitatis, ut ea quærat homo in quibus & locus quidam uideatur iniuriæ. Aſsiduitas ſubiectionis, ut ſemper uelit eſſe cum aliquo, quem reuereatur & timeat, ut diſcat frangere ſuam uoluntatem. Tertio in humilitatis exercitio eſt comparatio melioris, ut eũ ſemper attendat homo in quo inueniat gratiam quę ei deſit, oblitus quæ retrò ſunt,& in ea quæ antè ſunt extentus. Quartum eſt aſsidua meditatio propriæ conditionis: ut ad omnem elationis motum ſtatim occurrat, quid ſuperbis terra & cinis? *Eccle.10.* Quintum eſt conſideratio occulti inſpectoris. Quomodo enim

B q̃ ſæpius cõfeſsionẽ fecerit alicui de uerbis, quæ arroganter dixerit, ſi fortè cõtingat, ut paruus ſimile aliquid loquens illum uideat audientem, ualde confunditur: ita qui conſiderat occultum inſpectorem, cui cogitatio omnis confitetur, non poterit non erubeſcere, ſi elatum quid meditetur: propterea non ſolùm contra ſuperbiã, ſed & contra uitia uniuerſa ualde utile eſt homini ſemper uidere uidentem ſe,& ſic attendere oculos eius in corde ſuo, ac ſi hæc ſola cura ſit Deo contemplari quid agat, aut quemadmodum ſe habeat ipſe: Hæc Bernar. Humilitatem igitur pro poſſe ſectare, ſine qua non poteris proficere, aut uirtutem aliquam poſsidere. *Bernardus epiſtola 42. ſine humilitate nulla eſt uirtus perfecta. Iacobi 4.* Vnde iterũ Bernar. Humilitas cęteris uirtutibus intantum eſt neceſ-

C ſaria, ut abſque iſta illæ nec eſſe uirtutes uideantur. Nempe ut charitas ſiue quæq; alia uirtus detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam. Seruat acceptas: quia non requieſcit ſpiritus niſi ſuper quietum & humilem. *Eſaia 66.* Seruatas conſummat: *2.Cor. 12.* nam uirtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur: Hæc Bernar. Humilitas ergo meretur gratiæ impletionem. *Pſ.104.* Vnde in pſalmo: Qui emittis fontes in conuallibus, id eſt, gratiam tuam præſtas humilibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ. Duo enim mõtes ſunt duæ ſpecies ſuperbiæ, quarũ una naſcitᷣ ex re tẽporali, alia ex re ſpirituali, & inter iſtos duos montes eſt uallis humilitatis nõ declinãs ad aliquam ſpeciẽ ſuperbiæ: & in iſto medio tranſeũt

D aquæ gratiarum. Secundò humilitas meretur imple re gratiæ augmentationem,& ideò uolens ulteriorem gratiam recipere à Deo, non æſtimet ſe magnũ ſed humiliet ſeipſum. Quòd autem homo nõ eleuet ſe de gratia quam habet, ſunt tria ſigna. Primùm, ſi non vult ut propter gratiam uel perfectionem quã habet, exhibeatur ſibi maius cõmodum quàm alij. *Humilitatis indicia.* Secundum, ſi paratus eſt contemptum, incommodum,& laborem pati ſicut alij. Tertiò quòd facto ſibi incõmodo, credit in hoc nõ ſibi fieri iniuriã, ſed iuſtitiam. Tertiò humilitas meretur gratiæ augmentatæ conſeruationẽ. Sicut.n. cinis conſeruat ignẽ: ſic humilitas gratiã, q̃ eſt ignis ſpiritualis. Conſeruatur

E ẽt ignis per lignorũ appoſitionẽ: ſic & gratia per bonorũ operũ multiplicationẽ, quæ eſt quaſi lignorũ appoſitio. Item conſeruatur ignis per inſufflationẽ: ſic & gratia per feruentem meditationem, quæ eſt quaſi quædam inſufflatio. Item conſeruatur ignis per præſeruationem à contrario, ſic & gratia per occaſionum & ſocietatum malorum deuitationem, quæ eſt quaſi quædam à contrario præſeruatio. *Vita Chriſti.* Sed redeamus ad intuendum actus & uitam domini Ieſu ſpeculi noſtri, quod eſt principale noſtri propoſiti. Igitur in omnibus exhibeas præſentem, & conſidera illam ſuper omnes alias benedictam familiam

paruam,

paruam:ſed ualde excelſam, pauperem, & humilem uitã ducentẽ. Fœlix Ioſeph ſenex quærebat de arte lignaminis quod poterat, Domina uerò colo & acu pro precio laborabat, uictum ſpõſo & filio parabat, & alia expedientia domus obſequia, quę multa ſunt, faciebat: quia ſeruientẽ non habebat. Cõpatere igitur ſibi quam ſic oportet laborare, & ſuis manibus operari. Compatere etiam domino Ieſu, quia eam adiuuat fideliter, & laborat in his q̃ poteſt, *Venit enim* (*Matt. 20.*) ut ipſe ait, *miniſtrare, & non miniſtrari*. Intuere igitur bene eum, humilia obſequia domus faciẽtem, & nihilominus intuere etiam dominam & Ioſeph ſenem pro uitæ neceſſarijs laborantes. Vnde Baſilius: Ab ipſa autem primæua ætate parentibus obediens, quantum laborem corporeum humiliter & reuerẽter ſuſtinuit. (*Baſilius c. 5. conſtitutionum monaſticarũ.*) Cùm enim homines eſſent honeſti, & iuſti, egeni tamen neceſſariorum penuriam patientes teſte prę ſepi, manifeſtum eſt ꝙ ſudores corporeos frequentabant, neceſſaria uitæ ſibi inde quærentes, Ieſus autem obediens illis etiam in ſuſtinendo labores ſubiectionem plenariam oſtendebat: Hæc Baſilius. (*Baſilius de labore corporali Chriſti.*) Conſpice etiam qualiter ipſi tres comedunt ad unã menſam ſimul per ſingulos dies, non lautas & exquiſitas, ſed pauperes & ſobrias cœnas ſumentes: & qualiter poſtea ſimul colloquuntur, non inania & ocioſa uerba, ſed plena ſpiritu ſancto, & ſapientia, nec minus mente reficiũtur quàm corpore, & qualiter poſt aliqualem recreationem conuertunt ſe in cubilibus ſuis ad orationem, non enim erat eis domus ampla, ſed parua. Meditare etiam tria cubilia in aliqua camerula, ſcilicet unum pro quolibet eorum, & intuere dominum Ieſum ſuper unum ſerò poſt orationem ſe componere per ſingulas noctes, tam longiſſimi temporis ſpatio, ſic humiliter, ſic uiliter, ſic ẽt perſeueranter: ut faceret quicunque alius paupercu lus de populo. Quolibet ſero in hoc ſtrato deberes ſibi compatiendo eum aſpicere, & te ibidem humiliter, & deuotè recommendare. In tanta tamen corporis afflictione & penuria, pia mater replebatur mẽtis lætitia de tanti filij præſentia. Vnde Anſelmus: Quo uel quali gaudio replebatur tota ſubſtantia eius, quãdo eum quem tantopere diligebat, quem creatorẽ atque dominatorem omnium rerum eſſe ſciebat, ſecum degentem, ſecum edentem, ſeq; quæcunq; noſſe uolebat dulci affatu docentem haberet, quis capiet? (*Anſelmus de excellentia B. Mariæ cap. 4. to. 3.*) Quantumuis mirabilis itaq; & ineffabilis amoris affectus conſiderari queat, inter hunc talem tantæ matris filium, & hanc talem tanti filij matrem perpendãt hi ſaltem quoquo modo, qui unico dilectionis feruore ſæpe altrinſecus amant, mater ſcilicet filium, & filius matrẽ. Nec putetur ab aliquo, uel parum quid ſentire in ſe quęlibet de affectu iſtius matris in filium ſuum. Nullo ſi quidẽ modo crediderim ꝙ is qui ad eum intelligendum prouehi meruerit, ab amoris ipſius dulcedine extraneus uſquequaque fieri poſsit. Qui autem in huius dilectionis ſuauitatem tranſit, nullo pacto defendendum, † quin & in retributionis eius participium tranſiturus ſit: Hæc Anſelmus. (*† deficiendum.*) Vidiſti quantam paupertatem, uilitatem, & aſperitatem, uigilando, dormiendo, abſtinẽdo: & in omnibus ſuis actibus rex regum, & dominus æternus per tam longiſsimis temporis ſpatia pro nobis ſuſtinuit. Vbi ſunt ergo quærentes ocia & commoda, quærentes ſuperflua & ornata, quærentes curioſa & uana? Non didicimus in ſcholis magiſtri huius, qui talia uolumus. Sed nunquid ſapientiores eo ſumus? Ipſe nos docuit uerbo & exemplo humi-

A litatem, paupertatem, ac corporis & laboris afflictionem. Sequamur ergo ſummum magiſtrum, qui nec fallere vult, nec falli poteſt, *& habentes* iuxta doctrinã Apoſtoli *uictum, & quibus tegamur* ad cõgruẽtem ſcilicet neceſsitatem, non ſuperabundantiam, *his contenti ſimus*. (*1. Timo. 6.*) Alijs etiam uirtutum exercitijs & ſtudijs ſpiritualibus, continuè, indeſinenter & uigilanter pro poſſe inſiſtamus. Ex hoc ergo facto domini, accipe doctrinam in tuam paruitatem reſiliendo: ac teipſum, non ſolum in tuo: ſed etiam aliorum conſpectu uiliſicando, & per exercitium uiliũ & humilium operũ abijciendo. Videas cõtinuè defectus tuos, & peccata tua, & ea aggraua quantum potes. Aliorum uerò defectus poſt tergum proijcias, & nõ B uideas: ꝙ ſi uideris, alleuies & excuſes, & ipſis compatiaris & ſucurras pro uiribus, cogitans ſemper ꝙ tu faceres peius, niſi ſola ſua gratia te cõſeruaret Ieſus Chriſtus. Auerte oculos tuos, & mentis & corporis ab aſpectu aliorum, ut in lumine uultus Dei conſpicere poſsis teipſum. (*Humilẽ facit ſeipſum inſpicere.*) Nihil enim ad te humiliandum utilius reperire poteris, quàm ſi teipſum bene inſpexeris. Vnde Bernar. Volo proinde animam primò omnium ſcire ſeipſam, quia talis ſcientia non inflat, ſed humiliat, & eſt quædam præparatio ad ædificandum. (*Bernar. ſermon. 36. in cantica*) Niſi enim ſuper humilitatis ſtabile fundamentum ſpirituale ædificium ſtare minimè poteſt. Porrò ad ſe humiliandam nihil anima inuenire uiuacius ſeu accommodatius poteſt, quàm ſi ſe in C ueritate perſpexerit: tantum non diſsimulet, non ſit in ſpiritu eius dolus, ſtatuat ſe ante faciem ſuam, nec à ſe auertere abducatur: Hæc Bernard. Vnde & Auguſtinus dicit, quòd non eſt paruus ad beatitudinem acceſſus, cognitio infœlicitatis ſuæ. Teipſum ergo ſine ceſſatione conſidera, & ſemper ſine ſimulatione diiudica. In omni actu tuo in omni locutione tua, & ĩ omni cogitatione tua teipſum reprehende, & in te ſemper compunctionis materiã ſtudeas inuenire, cogitando quòd etiam bona quę facis non ſunt ad plenum excocta, nec illo feruore quo deberent facta, ſed multis inquinata negligentijs, ut meritò omnis iuſtitia tua panno menſtruatæ comparari debeat mulieris. Conſidera etiam diligen D ter & cum magno pauore frequẽtiſsimè rumina, ꝙ omnem aptitudidem ad bonum, & ad omnem gratiam, ſeu quãcunque ſollicitudinem circa uirtutũ acquiſitionem, à teipſo non habeas, ſed Chriſtus tibi dedit ſola ſua miſericordia: qui ſi uoluiſſet, potuiſſet ita conferre cuicunque ribaldo, te in luto fecis & lacu miſeriæ derelicto. Quomodo enim ſibi aliquid tanquam ſuum attribuet, ac ſi ab ipſo proueniat, qui multotiens ſuam impoſsibilitatem in quibuſcunq; bonis operibus magnis & paruis eſt expertus: qui totiens cognouit ſe non poſſe dum uoluit: & quando, ut ita dicam, non uoluit, nec curauit, nec ſuper talibus cogitauit, ſenſit ſe ſubitò diuinitus excitatũ, ſer E uore mirabili ad illa opera facienda quæ prius cum omni ſuo conatu implere non potuit. Nam & talem impoſsibilitatẽ idcirco Deus tam longo tẽpore dominari in homine permittit vt diſcat humiliari, & nũquam in ſeipſo inaniter glorietur, ſed Deo omne bonum attribuat, non ſolum conſuetudine quadam & labijs, ſed potius ex intimo ſui cordis. Cogita etiã ꝙ non eſt ribaldus, uel quicunque peccator, qui non magis aſsiſteret Deo ſuo quàm tu, & qui nõ magis recognoſceret Dei beneficia q̃ tu, ſi recepiſſet gratias, quas tu ſola Dei gratuita bonitate & nõ ꝓpriis meritis recepiſti: propter quod potes teipſum vilio-

F rem

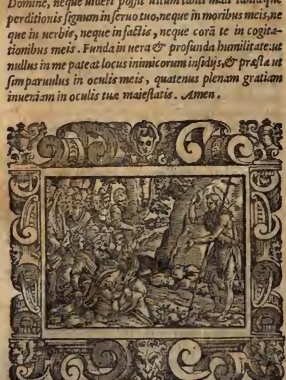
rem & inferiorem omni homini iudicare:& ne pro- A
pter ingratitudinem tuam à ſuo conſpectu te Chri-
ſtus foris abijciat,non immeritò formidare, & pec-
cata aliorũ in te ſub quadã ſimilitudine trãsformare:
ſic te in tua conſcientia increpando.Ecce ille eſt ho-
micida, & ego miſer multotiẽs occidi animam meã.
Iſte fornicator eſt & adulter, & ego tota die forni-
cor & adulteror à Deo meo oculos meos auerten-
do,& diabolicis ſuggeſtionibus ſupponendo, & ſic
de alijs ſuo modo. Debes etiam habere in proprio
tuo ſentimento duo, uidelicet quòd ſentias de teip-
ſo ſicut de uno corpore mortuo fœtenti, pleno uer
mibus, & malè olẽti, & ſicut de uno cadauere quod
homines dedignantur uidere, immo claudunt nares
propter eius peſsimum fœtorem,& auertunt facies B
ut non uideant talem ac tantam abominationem.Et
quòd ſi quis de tuo corpore iuſtitiam faceret, ſen-
tias quòd iuſtum eſſet ut ibi oculos erueret, ac na-
ſum, aures, & os abſcinderet, & ſic de alijs ſenſibus
& membris corporis: quia Deum offendiſti cum
eis,& quòd tantum de hoc gauderes ut nunquam a-
liud de te tantum deſiderares, aut uelles, & ꝙ om-
nia uituperia, uerecũdias, & diffamationes pluſquã
poſſent imaginari,uel cogitari, ut uinum biberes,ac
cum ſummo gaudio & lætitia cordis reciperes, imò
in facie ridens, ſplendens,& alacer appareres. Et ꝙ
omnes te uidentes faceres admirari, & ad ſeipſos
conuerti,& ꝙ crederent non poſſe ſine Deo hoc fie C
ri.Deinde oportet quòd diffidas de teipſo totaliter,
& de omnibus bonis tuis,& de tota uita tua, & con
uertas te totum,& reclines ſuper brachia Ieſu Chri-
ſti pauperrimi, humillimi, improperati,deſpecti,&
mortui propter te, uſquequo tu ſis mortuus in om-
nibus tuis ſentimentis humanis,& quòd Ieſus Chri
ſtus crucifixus uiuat in tuo corde,& in anima tua,&
totus transformatus & transfiguratus & uiuus, &
hæc cordialiter ſentias in te, intantum ut nunquam
uideas uel audias niſi ſolum Ieſum ſtantem in cruce
ſuſpenſum & mortuum propter te ad exemplar bea
tæ virginis mortuus mundo & uiuens in fide: & ꝙ
in illa fide uiuat tota tua uita, uſque ad reſurrectio- D
nem,in qua Deus mittet gaudium ſpirituale & donũ
ſancti ſpiritus in anima tua, & in illis qui diligunt
aduentum eius.Ex his præmiſsis generabitur in te
uirtus illa,quæ eſt mater & origo omnium uirtutũ:
ſcilicet humilitas, quæ interiores oculos aperit ad
Dei conſpectum,cor humanum ab omni ſuperflua
cogitatione purgando. Nam dum homo in ſuam
paruitatem reſilit,ſe uilificandò,ſe increpãdo,ſe de-
teſtando,ſuam nihilitatem cõſiderando, ſibiipſi in-
tentiſsimè diſplicendo, per hæc & ſimilia in tantum
circa propria occupatur negocia,quòd omnis alia
inutilis cogitatio areſcit, & ſic dum omnia alia audi
ta,uiſa,& tẽporaliter operata à ſe repellit,& in obli- E
uionem adducit,incipit ad ſeipſum redire, & modo
mirabili in ſeipſum reuoluitur,& ſic ad originalem
iuſtitiam & cœleſtem quodammodo puritatem in-
cipit propinquare. Sic dum in ſeipſum reflectitur cõ
templationis oculus dilatatur, & in ſe ſcalam erigit
per quam tranſeat ad contemplandum, & angelicũ
ſpiritum & diuinum.Ad quod oportet ut anima ma
terialia omnia ab oculis ſuis excludat, ſicut aliquis
uolens ſolem uiſibilem intueri,neceſſe eſt ut ab om
nibus aliis uiſibilibus oculos auertat.Et ex tali con-
templatione animus ad bona cœleſtia inardeſcit, &
omnia tẽporalia tanquam nihil & longè proſpicit.
Per hoc illa charitas in mente ferueſcere incipit,quæ
uelut ignis omnem rubiginem uitiorũ conſumit.Sic
totam animã intantum occupat charitas, ꝙ non eſt
qua intret uanitas:Iã quicquid cogitat,quicquid lo-
quitur uel operatur,totũ prouenit ex dictamine cha
ritatis.Vt ergo in bono iugiter perſeueres, ſta iugi-
ter in timore,& à Deo totaliter recognoſce,& ab ip
ſo perſeuerantiã pete.Et ſi non uis corruere, noli a-
lios iudicare, nec contra eos indignationis ſpiritu
mouearis,ſi eos uides in aliquibus deficere,& eis cõ
patiaris ex corde,ac pro eis ſuppliciter ora,& eos in
corde tuo quantum potes excuſa,cogitando ꝙ non
potes aliquid,nec ipſi poſſunt,niſi quantum Chriſti
gratia manum ſuam porrigit: qui non pro meritis,
ſed pro ſuæ uoluntatis beneplacito tribuit.Si hæc co
gitaueris,firmus eris.Nã quæ eſt cauſa ꝙ multi quã
doque incipiunt multa in abſtinentia,& in alijs face
re qui non perſeuerant corpore languente,uel ſpiri-
tu frigeſcente?Certè nulla alia cauſa, niſi propter eo
rum elationem & præſumptionem,dum de ſe præſu
mentes,alijs indignantur,& eos in cordibus ſuis iu-
dicant:& Deus ſubtrahit ab eis donũ ſuum, efficiun
turq; defectuoſi pluſquam alij, quos primitus iudi-
cabant.Nã communiter iſtud accidit,ꝙ quicunq; a-
lium in aliquo iudicat, Deus tandẽ eum in eodẽ de-
fectu,uel maiori cadere permittit.Ergo ſeruias Deo
in timore,& ſi quando te ſentias in exaltatione qua-
dã ob memoriam beneficiorũ,quæ tibi donat altiſsi
mus,apprehende diſciplinã increpationis & propriȩ
reprehenſionis,nequãdo tibi iraſcatur dñs,& pereas
de uia iuſta,& cadas.Et breuiter ſequere utilem An
ſelmi doctrinam: Omnia,inquit, interiora tua,& ea
quæ agis inſpicias,& ad quem finem quæq; peruen
tura ſint uideas.Et credo,niſi inſanus ſis,ea facies vn
de fœlicitatem & gaudiũ recipies: ea uerò dimittes,
unde tormenta & triſtitiam merearis. Hæc Anſel.

Inducentia duo ad humilitatem.

Perſeuerantiæ habendæ ratio.

ORATIO.

O IESV *mitis & ueræ patientiæ forma et humilitatis exemplũ: repelle à me omnes faſtus ſuperbiæ, cunctoſque appetitus inanis gloriæ omnia ſimul genera tantæ peſtis, tantæque malitiæ. Non ſit Domine, neque uideri poſsit ullum tanti mali tantæque perditionis ſignum in ſeruo tuo, neque in moribus meis, neque in uerbis, neque in factis, neque corã te in cogitationibus meis. Funda in uera & profunda humilitate: ut nullus in me pateat locus inimicorum inſidijs, & præſta ut ſim paruulus in oculis meis, quatenus plenam gratiam inueniam in oculis tuæ maieſtatis. Amen.*

De officio & uita Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio: Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris. Cap. XVII.

Math. & Luca 3. PRAETERMISSIS omnibus alijs infantiæ ſaluatoris actibus, cura fuit deinceps ipſis Euangeliſtis deſcribere facta & dicta Chriſti, q̃ geſsit ƥm ætatis plenitudinē, & ſecundū uirū perfectū, & primò de Baptiſmo quo à Ioanne baptizatus fuit. Præmittēdum eſt igitur myſterium & officiū Ioannis baptizantis, & Baptiſmū pœnitētiæ prædicātis. *In diebus itaque illis* quibus adhuc in Nazareth Ieſus habitabat, uel qñ hæc quæ ſequuntur contigerunt, ſecundū ꝙ dicitur in principio Euangeliorū in Eccleſia, In illo tpe, ſ. *anno xv. Tiberij Cæſaris*, qui ſucceſsit Octauiano Auguſto, ſub quo natus eſt Chriſtus, *procurante*, & regēte, *Pontiò Pilato, Iudæam: tetrarcha autem*, adhuc, *Galilææ Herode, & Lyſania Abylinæ tetrarcha: Philippo*, ēt adhuc, *tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis*. Vbi ſciendū ꝙ, ut ſuprà dictū eſt, regnū Iudæorū in quatuor tetrarchias diuiſum fuerat, quarū duas, ſ. Iudęā & Abylinā hēbat Archelaus, tertiā uerò, & quartam Philippus. Accidit aūt ut Archelaus, tyrannidē exercens, apud Auguſtū accuſaret̃, q̃ ob hæc ab Auguſto depoſitus, in exiliū ē miſſus decimo anno ſui principatus. Et extūc una pars principatus ſui, ſ. Iudæa cœpit ꝑ ꝓcuratores & officiales Romanorū adminiſtrari, quorū quintus Pontius Pilatus fuit dictus, à Pontio inſula ī qua ſtetit. Vnde nō erat princeps ordinarius, ſed fuit uicarius, uel delegatus, & iō ꝓcurator eſt dictus. Si ergo qñq; legitur præſes fuiſſe, intelligēdū ē de ꝓcuratore: q̃a ut vr̃, nunq̃ præſes fuit, ſed eo procuratore exiſtēte Vitellius pſes Syriæ, cuius pars Iudæa eſt, extitit. Et fortè iō præſes dici poterat, q̃a qñq; pſidis officiū exercebat. Altera uerò pars principatus ſui, ſ. Abylina, tradita eſt Lyſaniæ ſub noīe tetrarchiæ. Iſtū Lyſaniā dicunt q̃dā fuiſſe filiū Herodis Aſcalonitæ, ſub quo natus eſt Dñs, ſed Ioſephus dicit ꝙ fuerit nepos eius, natus ex Alexādra ſorore ipſius Herodis, & ex patre Ptolomæo de Libano, & hoc magis vr̃. Et ſubditur: *ſub principibus ſacerdotum Anna & Caypha*. Iſti affinitate erant cōiuncti, & uiciſsim pontificatū adminiſtrabāt, ſed Annas quo anno Dñs eſt baptizatus, & Cayphas illo quo ē paſſus, inter quos in illis tribus annis, tres alij, ſ. Iſmael, Eleazarus, & Symon fuerunt, q̃ hīc tacētur, & tāgit Euangeliſta ſolū illos ſub q̃bus pdicatio incepit Ioannis, & paſſus eſt Chriſtus. Quòd aūt pdicatio Ioānis tam ſolēniter deſcribit, ſ. per imperatoris, & pōtificū, & principū tpa, eſt ad deſignandū excellentiā eius quē nunciare ueniebat, utpote q̃ ſummus imperator & pontifex, & gubernator oīum exiſtebat. Tunc ergo *factum eſt uerbum Domini* .i. ſuperna mentis inſpiratio, quæ dr̃ uerbū, q̃a intus in mēte loquitur, ſecūdū illud Pſal. Audiā q̃d loquatur in me Dñs Deus, *ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto*, q̃ tūc in anno erat trigeſimo q̃d tempus prædicationi debitū eſt: q̃a tunc ætas uirilis uiget, ut baptizās & prædicās Chriſti aduentū, & redēptionis ſolatium annuntiaret. Audiuit Ioannes per internā inſpirationē, ac reuelationē diuinā & auditu mentis, uerbum Dñi ſola gratia deſuper ei loquētis: unde ſecundū Chryſ. Verbū Dñi hīc mandatū, ſeu præceptū Dei dr̃, q̃a non à ſemetipſo Ioānes, ſed Deo illū monente ad miniſterium illud acceſsit. Vnde & ipſe ait: Qui me miſit baptizare in aqua, &c. Et ne propter defectū aquæ differretur Baptiſmus eorū, qui in eius prædicatione cōuertebantur, & ut prædicando magis proficere poſſet: exiuit de deſerto ubi iā pœnitentiam agendā prędicare cœperat, *& uenit ī regionē*, circa Iordanē: ubi copia aquarum, & loca populoſa erant, *baptizans & prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum*. Et in hoc dedit exēplū prædicatoribus, ut loca fructificationis uerbi diuini quærant, nō recreationis. Baptiſmus Ioannis diſponebat hoīes ad ſuſcipiendū Chriſtū, iō non baptizātur ab eo, niſi Iudæi q̃bus principaliter ꝓmiſſus fuit Chriſtus. Mulieres ēt nō baptizabantur, q̃a ipſæ erāt inſtruēdæ à uiris. Nec infantes baptizabantur, q̃a myſteriū nō intelligebāt, & cognitio neceſſaria erat. Baptiſmus uerò Chriſti datur oī ſexui, omni genti, omni ætati in remiſsionē peccatorū. Quòd ergo hic dr̃ in remiſsionē peccatorū, nō eſt referendū ad Baptiſmū Ioannis, ſed ad pœnitentiā q̃ Baptiſmo annectebatur, ſola.n. ipſa pœnitētia remittebat. Baptiſmus q̃dē Ioannis Baptiſmus pęnitētiæ erat, q̃a ad pęnitētiā baptizandos monebat, & nō niſi adultos quos pœnitētes uidebat baptizabat. Vnde licet Baptiſmo ipſius nō dimitterētur peccata, ſuſceptio tñ illius erat quędā ꝓteſtatio agendi pœnitētiā, per quā dimittuntur peccata. Erat ēt Baptiſmus Ioannis in remiſsionē peccatorū, non effectiuè, ſed præparatiuè, q̃a præparabat ad Chriſti Baptiſmū, in quo fiebat remiſsio peccatorū. Baptiſmus ergo Ioānis erat Baptiſmus pœnitētiæ, q̃a pœnitentiā delictorū habebat: ſed ea relaxare nō poterat. Baptiſmus aūt Chriſti, eſt Baptiſmus gratiæ, q̃a in Chriſto datur, & peccata relaxantur. Vnde Chryſo. Illud datū eſt in pęnitētia, hoc ī gratia. Ibi uenia, hīc victoria. Et notandū ſecundū Greg. Naziāzenū, ꝙ quintuplex eſt dr̃ia baptiſmatū. Eſt n. quoddā figuratiuum, quo baptizauit Moyſes, ſed in aquā ſolū, ſ. in nube & mari. Aliud eſt ꝑparatiuū, quo baptizauit Ioānes, de quo hīc dr̃. Tertiū eſt pfectiuū, ut Baptiſmū Chriſti, q̃d fuit in ſpiritu. Quartū eſt ſupererogatiuū, q̃d ſ. fit in ſanguine per martyriū, & hoc eſt uenerabilius cæteris, quia iteratis non fœdatur contagijs. Quintum eſt culparum actualium abſterſiuū, quod fit quotidie in lachrymis, & eſt laborioſius cæteris. Ioānis q̃dem Baptiſmus erat præparatiuus, quia neceſſarium erat homines præparari ad Chriſtum Baptiſmo eius, & ſecundum hoc ita ſe habet Baptiſmus Ioannis ad Chriſti Baptiſmum, ſicut catechiſmus in quo baptizandi inſtruuntur de fide, & præparantur ad Baptiſmum, ſe habet ad Baptiſmum uerum. Vnde Remig. Baptiſmus Ioannis figurā gerebat catechuminorū. Nā ſicut modo catechizantur pueri, ut digni fiant ad ſacramētum baptiſmatis, ita Ioannes baptizabat, ut baptizati ab eo, poſtea deuotè uiuendo digni fierent accedere ad Chriſti Baptiſmum. Vnde & Chryſoſtomus: Aptè ergo cùm dixiſſet ꝙ uenit prædicās Baptiſmum pœnitentiæ, adiecit in remiſsionem peccatorum. q.d. Idcirco ſuadebat illis pęnitere, ut ſubſequentem ueniam facilius impetrarent credētes in Chriſtum, unde Baptiſma illud nullam aliam habuit cauſam, niſi ꝙ præparatoriū erat ad fidē. Hæc Chryſoſt. Vnde & baptizabantur in Iordane, qui deſcenſio interpretatur de ſuperbia ueteris hominis ad humilitatem confeſsionis & emendationis deſcendentes, quatenus abdicata uita ueteri renouari mererentur in Chriſto. Ideo etiam conuenienter Baptiſmus Ioannis factus eſt in Iordane: quia erat quędā proteſtatio pœnitentiæ agendæ, per quam appropinquat regnum cœlorum, & tranſitus ad terram uiuentium, ſicut filii Iſrael ad terram promiſsionis tranſierunt per Iordanis fluuium. Baptizauit autem

Ioannes

[Marginal notes, left column: *Pilatus procurator tantum fuit.* — *Vitellius.* — *Liſanias.* — *Annas & Caiphas.* — *Pſal. 84.* — *Theophila Hus in eum locum.* — *Quid uerbū Domini hoc loco.*]

[Marginal letters: A, B, C, D, E]

[Marginal notes, right column: *Baptiſmus Ioannis nō mundabat ſine pęnitētia.* — *Baptiſmus Chriſti.* — *Baptiſmus pœnitentiæ.* — *Baptiſmus gratiæ.* — *Chryſoſtomus ho. 1. in Marcū.* — *Gregorius Nazianzenus, oratione in ſancta lumina. Baptiſma quintuplex* — *Baptiſmus Ioannis pręparatorius & figuratiuus.* — *Chryſoſto. hom. 1. in Math.* — *Baptiſmus Ioannis quare factus in Iordane.*]

Baptizãdi cauſa in Ioanne. Auguſtin. ſermone 1. de Epiphania. Chryſ. ho. 16. in Ioã. Greg. hom. 7. in Euãg. Beda in ca. 3. Lucæ.

Ioannes propter plures rationes. Prima eſt ſecundum Auguſtinum, ut ſignificaret baptiſmum Chriſti, & ſic fuit ſacramentum. Secunda eſt, ſecundum Chryſ. ut ex nomine baptizandi plures ad Ioannem conuenirent, quibus de Chriſto annunciaret. Tertia eſt, ſecundum Greg. ut per Baptiſmum Ioannis homines aſſueſcerent ad Baptiſmum Chriſti. Quarta, ſecundum Bedam, ut per Baptiſmum Ioannis homines præparentur & humiliarẽtur ad Baptiſmũ Chriſti. Quinta eſt, ſecundum ipſum Ioannem, ut manifeſtaretur Chriſtus in Iſrael in Baptiſmate Ioannis, uoce patris & ſpirituſancto. Dicebat ergo prius in deſerto, & poſtea circa Iordanem ad eos qui moti conuerſatione uitæ eius exibant ad ipſum. *Pęnitentiam agite*, id eſt, pœniteat unuſquiſque mala prioris uitæ, *appropinquabit enim regnum cœlorum*: ſ. pœnitentiam agenti. Secundum Remig. regnum cœlorũ quatuor modis dicitur, ſ. Chriſtus, ſecundum illud: Regnum Dei intra uos eſt. ſancta ſcriptura, ſecundum illud: Auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur gẽti facienti fructum eius: ſancta Eccleſia, ſecundum illud: Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus: ſupernum ſolium, ſecundum illud: Multi uenient ab Oriente, & Occidente, & recumbent in regno cœlorum. Et hoc totum poteſt hîc intelligi. Agenda eſt pœnitentia & non ſera, quæ eſt damnatorum: non coacta, quæ eſt latronum: non ficta, quæ eſt hypocritarum: non deſperata, quæ eſt perditorum: ſed vera, quæ ſecundum Chryſ. cor mundat, ſenſus illuminat, & ad ſuſceptionem Chriſti humana præcordia præparat. Vt aũt ait Hier. Primùm Baptiſta Ioannes regnum cœlorum prædicat, ut præcurſor Domini hoc honoretur priuilegio. Vnde & Petrus Rauẽnas dicit, ꝙ poſt peccatũ Adæ, & illius diluuij uaſtitatẽ ſolennem electa eſt iuſtorum infinita pluralitas, cũ quibus Deus facie ad faciem locutus fuiſſe dinoſcitur. Et enumeratis pręcipuis patriarchis, patribus, & prophetis ueteris Teſtamenti ſubinfert, quia ab eis nulla mẽtio facta fuit de regni cœleſtis perpetua mãſione, nec in his omnibus memoria regni nec nominatur, nec auditur, nihilq́ue de cœleſtis regni gloria prophetatur. Et ſubdit: Quid plura? A principio mũdi uſq; ad Ioannem uniuerſitatis humanæ electionem recollige, nec in ſermone uel opere illius regni cœleſtis poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannem, & audi uocem exultationis, uocem lætitiæ, miſericordiæ uerbum, ſermonem, gloriæ, gratię largitatem, quod cælauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat Patriarchas, Prophetæ neſcierant. Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnũ cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce &glorioſum, uerbum regni cœlorum lætum & aduocandum illi ſoli primo cõueniens, q̃ primus noui Teſtamenti poſuit fundamenta, & addit: A diebus Adæ uſq; ad Ioannẽ organum noſtrum uerſum eſt in uocem flentium, quia ubi peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat plorandi materia. Ioannes natus oſtendit medicamen vulneri, peccato pœnitentiam, ueniã iniquitati. Hæc eſt prima uox quã clamans in deſerto ꝓpoſuit, & vox turturis audita eſt in terra noſtra, & tunc immiſit in os noſtrũ nouum carmẽ Deo nr̃o, & reſonat in ore nr̃o gratiarũ actio, & uox laudis. Superexaltatur miſericordia, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iuſtitia diſsimulatur, & miſerendi non feriendi quærit occaſionem miſericors & miſerator Dominus: Hæc Petrus. Et ut oſtendatur idoneitas Ioannis ad teſtificandum de Chriſto, ex ſanctitate uitæ deſcribit Euangeliſta uitam Ioannis.

Remig. Regnũ cœlorum. Luca 17. Math. 21. Mat. 25. Mat. 8.

Pœnitentia multiplex.

Hieronym. ſc. 3. Mat. Regni cęlorũ ꝓmiſſio prima per Ioannem Baptiſt.

A Primò ab aſperitate ueſtis, quia utebatur ueſte aſpera, ſcilicet cilicio ſeu tunica de duris camelorum pilis. In quo monemur, ut ad refrenationem carnis aſperis utamur. Vnde Hiero. De pilis, inquit, habebat ueſtimentum, non de lana. Aliud auſteritatis indicium eſt, aliud luxuriæ mollioris. Vnde & Chryſoſtom. Seruis autem Dei non conuenit habere ueſtimentum ad ſpeciem uiſionis, uel ad carnis delectamentum, ſed tantum ad nuditatis tegmẽtum. *Habebat enim Ioannes*, ueſtem non mollem neque delicatam, ſed cilicinam grauem & aſperam, & conterentem corpus potius quàm fouentem, ut de uirtute animæ eius ipſe habitus corporis loqueretur. Secundò à continentia conſtringente car-

B nis laſciuiam, quia habebat *zonam pelliceam*, aſperam, id eſt, corrigiam de ſiccis & crudis animalium pellibus factam, *circa lumbos*, in quibus eſt ſedes luxuriæ, ad carnem & luxuriam mortificãdam, quia carnem ſuam crucifixit cum uitijs & concupiſcentijs, quod eorum eſt proprium qui ſunt Ieſu Chriſti. Vnde Chryſoſt. Conſuetudo enim ęrat apud Iudæos ut zonis laneis uterentur, ideo iſte quaſi durius aliquid facere uolens zona pellicea cingebatur. Quid tunica & zona Ioannis allegoricè ſignificent, patet per Chryſoſt. qui ſic ait: Erat Ioannes, hoc eſt lex in Ioanne, ueſtitus pilis cameli. Non poterat habere tunicam de agno, de quo dicitur: Ecce agnus

C Dei, ecce qui tollit peccata mũdi, & zonam pelliceã habebat in lumbis, quia Iudæi hoc ſolũ putant peccatum eſſe quod opere peccant. Cæterũ Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Apoc. Ioannis qui uidetur inter ſeptem candelabra, habebat zonã auream, non in lumbis, ſed in pectore. Lex in lumbis cingitur, cæterum Chriſtus, hoc eſt Euangelium, & monachorum uirtus, non ſolũ in libidine, ſed & in mente cõmendatur: Hic nec cogitare quidem expedit, ibi qui fornicatus fuerit tenet in crimine. Tertiò ab abſtinẽtia & uictus parſimonia, *locuſtas enim*, id eſt herbas ſic appellatas, *& mel ſilueſtre comedebat*, qui cibus pauperum eſt in terra illa. Vbi ſciendum ꝙ locuſtæ plura ſignificant, de quibus iſte uerſus extat:

D *Radices, herbas, & aues, dic eſſe locuſtas.*

Sunt enim parua animalia per modum ſaltus uolitantia, quæ reperiuntur in deſerto Iudææ, & frixa cum oleo ſunt cibus pauperum, ſed non uidetur quòd Ioannes locuſtarum carnes manducauit, qui pane etiam ueſci renuit, & quòd frixuris uſus ſit: qui nihil coctum accepit, & ideò magis uidetur probabile de alijs intelligi debere, unde in partibus illis quandam herbam languſtæ, id eſt, locuſtam nominant: quæ dicitur illa eſſe, quam beatus Ioannes edebat. Mel autem ſilueſtre ex apibus in truncis arborum reperitur. Vel ſecundum Raban. ſunt folia arborum alba, & tenera, quæ

E manibus contritą ſaporem habent quaſi melis. Inuenitur etiam ibidem mel ex calamellis, quæ calamellæ ſunt calami pleni melle, id eſt, de ſucco dulciſsimo. Vocantur etiam alio nomine cannamelles, quod nomen ex canna & melle componitur, eo quòd cannis ſiue arundinibus huiuſmodi calami ſunt ſimiles. In hoc itaq; beatus Ioannes apertè demonſtrat quòd pro nihilo mundum iſtum omneſq; eius blanditias duceret, qui tam uiliſsimo indumento ciboq́ue tenui, & imparato utebatur. Sola enim huius uitæ neceſſaria quærebat, qui ſic uiuere diſpoſuerat. Huius exẽplũ illi ſequuntur, qui dicunt, habentes uictũ & ueſtitum his contenti ſumus. Propterea.n. q̃a pœnitentiã prædicabat qualiter pœnitẽ-

tes

Veſtitus Io. Bapt.

Hieronym. in eũ locũ. Chryſoſto. hom. 3. operis imperf.

Continẽtia Ioannis.

Zona Ioannis. Chryſoſto. hom. 10. in Math. Ioan. 1.

Apoc.

Sobrietas Ioannis. Marc. 1.

Locuſta nominaria acceptio.

Mel.

Rabanus in eũ locum.

Imitatores Ioannis Baptiſtæ. 1 Tim. 6.

tes uiuere debeant, ut bonus magiſter eis in ſeipſo exemplum & regulam dabat. Erat ei terra cubile, antra domus, pilus ueſtis, pellis zona, aqua potus, locuſta cibus. Et ſic non ſolum mundum & blanditias eius contemnere, ſed etiã totius generis humani peccata deflere ſe oſtendit, & exemplum utile poſteris dereliquit. Totum ergo quod erat in Ioanne pœnitẽtiam prædicabat: & nomen, quia Dei gratia: locus, quia deſertum: & habitus, quia cilicium: & cibus, q̃a locuſtarum: & ſermo, quia pœnitentiæ uerbum: & operatio, quia baptiſma aſſuefaciens ad bonum. In Ioanne deſcribitur Euangelij prædicator, & primò quantum ad doctrinam debet enim exemplo Ioannis prædicare pœnitentiã, & ea quæ recedere faciunt à peccatis, & ea quæ faciunt accedere ad conſecutionem regni cœleſtis. Secundò quantum ad continentiam, quia zona dicitur eſſe circa lumbos ut prædicator continentiam habeat. Vnde Dominus Hieremiam mittens prædicare ait: Accinge lumbos tuos. Tertiò quantum ad uitam, & hoc dupliciter, ſcilicet quantum ad ueſtitum & uictum, in quibus etiam à Ioanne accipiat exemplum. Qui ergo pœnitentiam & aſpera iniungit uel prædicat & corripit, habitum pœnitentiæ prætendat, aſpera ueſte tegatur, & parcè reficiatur ut in eo uilitas ueſtis & cibi laudetur, quorum uſus in diuite arguitur. Auſteritas enim uitæ requiritur in Euãgelij prædicatore, ideò dicit Apoſtolus: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cùm alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar. Vnde Hiero. Veſtis quippe & cibus & potus totam auſteram uitam prædicantium oſtendebat. Vbi & Chryſo. Talem eſſe oportebat præcurſorem Domini prophetam & Apoſtolum Chriſti, qui totũ ſe cœleſti Deo contemptis rebus mundi præſtaret. Vnde non immeritò à Domino etiam Angelus nuncupatur, quia in hoc mundo poſitus mundũ ipſum Angelica uita calcabat. Si autem ille qui putus ita erat & cœlo clarior, & Prophetis celſior, & quo nullus hominum maior fuit, quique tanta apud Deum familiaritate gaudebat, ita ſeipſum ad omnem patiẽtiam durabat laborum, fluxa deliciarum cũ diuitiis deſpiciens, atq; ad omnem ſe uitæ rigorem coartãs, quam nos habebimus excuſationem qui poſt tot Chriſti beneficia, poſt tãta & infinita onera peccatorum, neque minimam particulam illius caſtigationis imitamur: ſed comeſſationibus & ebrietatibus dediti, ac peregrino odore fragrantes, uel potius fœtentes, ac vndique noſmetipſos relaxantes & mollificantes in prædam diaboli præparamur, & ei captabiles nos facimus: Hæc Chryſo. Tunc audita Ioannis fama, *exibat ad eum omnis Hieroſolyma*, quantum ad habitantes in ciuitate illa, *& omnis Iudea*, quantum ad circumiacẽtes in ea, *& omnis regio circa Iordanem*, quãtum ad duas Tribus & dimidium: omnis inquã, id eſt multi de omnibus, ut ſit hyperbolica, id eſt, multum expreſsiua locutio, & ponitur ibi cõtinens pro contento. *Et baptizabantur ab eo in Iordane baptiſmo ſuo*, confitentes peccata ſua, & ſe aptantes Baptiſmo Chriſti ſuſcipiendo. Baptiſmus enim Ioannis ad hoc erat ordinatus, quaſi quædam præparatio & præfiguratio Baptiſmi ipſius Chriſti de proximo uẽturi, & ideo Ioannes non ſolum prædicabat, ſed et̃ baptizabat: q̃a ſicut ſua prædicatione nũciabat Chriſtum de proximo uenturum, ſic ſuo Baptiſmo aſſuefaciebat homines ad libentius ſuſcipiẽdũ Chriſti Baptiſmum. Vnde Baptiſmus Ioannis erat quædam proteſtatio credendi in Chriſtum uenturũ, &

Ioannis pœnitentia. — *Prædicator Euangelij & eius officium.* — *Hiere. 1.* — *1. Cor. 9.* — *Hieronym. ibidem.* — *Chryſoſto. Math. 11 & Mar. 1.* — *Ioan. Bapt. laudes.* — *Math. 3.* — *Omnis.* — *Ioannis Baptiſmus pręnũciatiuus Chriſti.*

A faciendi opera pœnitentiæ, ut deuotius acciperent ipſum. Et hoc eſt quod ĩ Actibus dr̃, ꝙ Ioãnes baptizauit Baptiſmo pœnitentiæ populũ, dicens, in eum qui uenturus eſſet poſt ipſum, vt crederẽt: hoc eſt in Ieſum, & ideò dicitur hîc, cõfitentes peccata ſua, delenda ſcilicet per Chriſtum uenturum: quia non poterat hoc facere Ioannes, ſed denunciabat hoc per Chriſtũ fiendum. Videns aũt multos Phariſæorũ, & Saducæorum, non cõfitentes peccata ſua, *venientes*, cũ turbis *ad Baptiſmum*, nõ ex uera religione, ſed populi timore, ac fictè & inſidioſè, dixit eis: *Genimina*, ſeu *progenies uiperarum*, id eſt, uenenati & uenenatorum filij, *quis oſtendit uobis*, non pœnitentibus, *fugere à uentura ira*: & euadere ſeueritatẽ futuri iudicij?

B q.d. nullus, niſi à malitia ueſtra recedatis, & pœnitẽtiam faciatis. Licet enim falſitas veſtra lateat in conſpectu populi, non tamen latere poterit in iudicio Dei, quia tunc erũt manifeſta abſcondita cordis ueſtri. Sic eos arguebat, ut à malis ſuis reſipiſcẽtes, per iuſtã pœnitentiã futuri iudicij pœnã euaderent: nam ſecundũ Gregorium. Vẽtura ira eſt extrema Dei uindicta, quàm tunc fugere peccator non ualet, qui nũc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Phariſæi dicuntur à Phares, quod ẽ diuiſio, quaſi ab alijs diuiſi, uel ſe diuidentes, ſ. Iudæorũ ſacerdotes, qui in habitu, & in uictu, & in geſtu erant quodãmodo diſtincti ab aliis in ſignũ maioris religionis. Saducæi dicuntur à Sadoch, quaſi iuſti, uel ſe iuſtificantes, qui quinque

C libros Moyſi recipiunt, prophetas reſpuunt, reſurrectionem & Angelos eſſe nõ credunt. Hos quoq; qui inter Iudęos maiores eſſe uidebant, uidens Ioannes ad ſuũ uenire Baptiſmũ eos increpabat, & cõfidenter vitia eorũ arguẽs, utroſq; genimina & progenies viperarũ uocabat, quia uenenũ hypocriſis & erroris à ſuis traxerũt progenitoribus & quia malorum actã imitantes eis inuident, eos perſequuntur, & ita uenenati filij de uenenatis parentibus ſunt nati. Nam ſecundum Remi. Cõſuetudo ſcripturarum eſt ab imitatione operum nomina imponere Sic & iſti ab imitatione uiperarum, pgenies uiperarũ dicuntur. Cũ igitur pęnitentia & correctione maximè indigerent, increpantur: quia non prius uenena deponũt, ut ſic

D ad Baptiſmũ ueniant, unde ſubiungitur: *Facite ergo*, ſ. in præſenti & citò, *dignos fructus pœnitentiæ*, id eſt, pœnitentiã dignã & fructuoſam per cõtritionẽ, per confeſsionem, per ſatisfactionem, vt fugiatis iram uenturam, quia hæc eſt ſola uia euadendi illam: ubi Chryſoſt. Non.n. ſatis eſt pęnitẽtibus peccata dimittere, ſed opus eſt eius ferre fructus, ſecũdũ illud: Declina à malo & fac bonũ. Sicut non ſufficit ad ſanationẽ ſagittã euellere, ſed oportet vlceri medicamentum apponere. Nõ aũt dicit fructum, ſed fructus, copiam deſignans: Hæc Chryſ. Fructus uerò dicit, non qualeſcunq;, ſed dignos pęnitentiæ, id eſt, ſecundũ exigentiã culpæ, ut ſecundum Grego. Quanto quis

E grauius peccauit, tanto amplius pro qualitate culpæ pœniteat, & tanto maiora quærat bonorũ operum lucra per pęnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit dãmna per culpã, unde in Apoc. Quantum ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantum illi date tormentũ & luctum: ubi Petrus Cantor Pariſien. Sed quid faciendum irretito pluribus facinoribus, confitenti tamen & pęnitẽti qualitercumq;, nolenti aũt ſubire opus & fructũ pœnitentiæ dignum culpæ. Ergo ne à ſe repelleret charitatẽ per impoſitionẽ grauioris pœnitentiæ, reſpuens eam per tedium, modicã ei iniungere pœnitentiã. Melius.n. eſt ut in purgatorio ſup-

Act. 19. — *Luc. 3. & Matt. 3.* — *Gregorius hom 20. in Euang.* — *Phariſæi unde dicãtur.* — *Saducæi unde dicuntur.* — *Chryſoſto. hom. 11 in Math.* — *De pœnitentia.* — *Pſal. 36.* — *Fructus pœnitentiæ.* — *Gregorius lib. 9. Moraliũ c. 47* — *Apo. 18.* — *Petrus Cãtor ĩ Apo.*

A etiam bonum. Nihil enim infructuoſum diligit Deus, nihil in horto ſuo, nihil in uinea ſua, nihil in agro ſuo vult eſſe infructuoſum, ſicut nec in paradiſo erat arbor infructuoſa, quod ex hoc patet, quia primi parentes iubebantur comedere ex omni ligno in paradiſo, præterquàm de ligno ſcientiæ boni & mali. Si autem ille qui non facit fructum bonũ in ignem eſt mittendus, quid erit de illo qui malum fecit? Arbor iſta eſt genus humanum, ſiue homo, qui eſt quaſi arbor conuerſa. Quædam uerò arbores omnino ſunt aridæ & ſteriles, ut pagani, & increduli. Quædam uirides, ut Chriſtiani, & inter has virides quædam infructuoſæ ſunt, & nullum fructum faciunt, ut ocioſi, accidioſi. Quædam faciunt fructum, ſed inutilem, & non bonum ſeu meritorium, ut hypocritæ. Quædam faciunt fructum, non tantum inutilem, ſed malum & uenenoſum, ut hæretici, qui prædicando fructum pariunt, ſed mortiferum: & hæ omnes incendio aptæ ſunt & damnabiles. Quædam uerò bonum fructum faciunt, ut boni catholici, obedientes uerbo Dei. Radices arboris ſunt cogitationes quibus plantati, uel ſurſum cœlo ſuſtolluntur: uel ad ima inferni mittuntur. Vel radices ſunt uolũtas bona & mala, ex qua ſicut ex radice prodeũt tanq̃ fructus bona & mala uerba & opera, quæ uoluntatis ſunt teſtimonia. Igitur, vt dicit Ambroſius: Faciat fructum qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitentiæ: adeſt dominus qui fructum requirat, fœcundos uiuificet, ſteriles reprehendat. Turbæ uerò comminationem gehennæ pro operibus malis, & omiſsione bonorum audientes territi interrogabant dicentes: *Ergo* ne excidamur, & in ignem mittamur *quid faciemus*, & operabimur? Quaſi dicerent, uitam noſtrã corrigere parati ſumus. *Et respondens dicebat*: turbis *qui habet duas tunicas*, id eſt, veſtimẽtum ſuperfluum, *det* quod ſuperabundat, *non habenti: & qui habet eſcas ſuperfluas ſimiliter faciat*. Et ita intelligendum eſt de alijs rebus quibuſcunque quæ ſuperfluunt, conſiderata conuenienti neceſsitate ſtatus perſonæ. Vnde Baſilius: Hinc aũt docemur, quia ex omni eo quod affluit ſupra ꝓprij victus neceſsitatẽ, tenemur erogare illi qui non habet ꝓ Deũ, qui quæcũq; poſsidemus largitus ẽ: unde & Greg. Quia enim in lege ſcriptum eſt: Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum, minus proximum amare conuincitur, qui non cũ eo in neceſsitate illius etiam ea quæ ſibi ſunt neceſſaria partitur. Vbi ſciẽdum, quòd duas tunicas habere, eſt ultra neceſsitatem aliquid ſuperfluum habere: non habens autem, poteſt intelligi exiſtens in neceſsitate extrema: uel citra neceſsitatem, quæ aliter abſque periculo poteſt probabiliter tranſiri: tũc dicendum quòd habens ſic ſuperflua, quòd ultra neceſsitatem ſui & ſuorum, quorum cura & nexus maior ex charitate ſibi incumbit, ea habet, & abſque illis poteſt tranſire, ex præcepto tenetur non habenti exiſtẽti in extrema neceſsitate dare aliter ſibi ſuũ auſert, & uitam, cùm in tali neceſsitate ſic ſuperflua illi ſint tanquam debita ſua, quantum ad ipſius neceſsitatem pertinet. Si uerò non habens ſit citra extremam neceſsitatem, tunc dare non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Hic probatur homo, & apparet in paruo quid facturus eſſet in magno. Vnde Gregor. Qui tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam ſuam, quomodo in perſecutione daturus erit animam ſuam? Virtus ergo charitatis, vt inuicta ſit in perturbatione, nutriatur per miſericordiã in tranquillitate: quatenus omnipotenti dño pri

Arbor homo eſt, aut genus humanum.

Ambroſius lib. 2. in Lucam.

Eleemoſina facienda praeceptum

Baſilius cõtra diuites.

Math. 22. Luca 10. Marc. 12. Greg. hom. 20. in euãgel.

Greg. ibidem.

mùm diſcat ſua impendere, poſtmodum ſe. Vnde & Auguſtin. Charitas ut perficiatur, naſcitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectionem uenerit, quid dicitur? *Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum*. Optabam diſſolui & eſſe cum Chriſto. Incipit iſta charitas fratres ut de ſuis ſuperfluis tribuat egenti, in anguſtijs aliquibus conſtituto hanc ita cœptam, ſi uerbo Dei & ſpe futuræ uitæ nutrieris, peruenies ad illam perfectionem, ut paratus ſis animam tuam ponere pro fratribus tuis. Hæc Auguſtin. Non ergo pigeat diuites ſubuenire pauperibus: quia pro diuitũ utilitate pauperes Deus fecit, ut per hoc quòd eorum miſerentur, ipſi miſericordiam conſequerentur. B Vnde Chryſoſt. Ne putes: quia propter utilitatem pauperum Deus diuites fecit, quos & ſine diuitibus poterat ſuſtentare: ſed propter utilitatem diuitũ pauperes fecit, quia infructuoſi & ſteriles erant futuri, niſi pauperes facti fuiſſent. Hæc Chryſoſt. Ioannes itaque turbis & rudibus nondum difficilia: ſcilicet uigilias, ieiunia, & huiuſmodi imponit: ſed opera miſericordiæ ad dignos fructus pœnitentiæ iniungit, ſuper quibus dominus in iudicio diſceptabit, & de q̃bus alibi dicit: Date eleemoſynam, & omnia mũda ſunt uobis. Vnde Beda: Ordo prædicandi aptiſsimus eſt, ut poſt pœnitentiam eleemoſyna, id eſt, opus miſericordiæ ſuggeratur. Ille enim iuſtè à Deo pœnitens, ut ſui miſe- C reatur impetrat, qui proximi indigentis quantũ ualet ipſe miſereri nõ tardat. Ac qui auertit aurẽ ſuam ne audiat pauperem, oratio eius erit execrabilis. Vnde & Ioãnes Baptiſta cùm turbis ſuaderet ne merito ſuæ ſterilitatis in ignem mitterentur, dignos pœnitentiæ fructus eſſe faciendos, mox conſilium ſalutis quærentibus adiunxit, atq; ait: *qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas ſimiliter faciat*. Inter hæc autem, ut ait Grego. ſciendum eſt quantum miſericordiæ opera ualeant, cùm ad fructus dignos pœnitentiæ ipſa præ cæteris præcipiuntur. Et bene mentionem facit de tunica & eſca: quia tunica qua interius & de neceſsitate tegimur, plus quàm palliũ eſt neceſſaria, & adhuc magis neceſſaria eſt eſca. Ad D fructus ergo dignos pœnitentiæ pertinet ut nõ exteriora & minus neceſſaria, ſed etiam ipſa ualde neceſſaria cum proximis diuidamus: ut eſcam qua uiuimus, & tunicam qua ueſtimur. Hinc habetur argumentum, ꝙ ſi habens duas tunicas, præcipitur unã dare non habenti ergo multo fortius qui habet duo beneficia, tenetur unum dimittere non habenti: & maximè ideò, quia duobus nequit ſeruire altaribus. Et ſi habens eſcas ſuperfluas, iubetur dare non habẽti: ergo habet duo fercula, quod præter neceſsitatẽ eſt, uel ad minus æqualibrya ſeu menſura tenetur de duobus unum erogare egenti. Per tunicas poſſunt uirtutes quæ ſunt animæ ueſtes intelligi, quas ha- E bens debet applicare ad bonum proximi. Et per eſcã poſſunt intelligi ſacræ ſcripturæ, quæ ſunt ſpirituales eſcæ, quas habens debet proximum ſpiritualiter inde paſcere. *Venerunt ergo et publicani*, ſic dicti: quia de negocijs ad publicum pertinentibus ſe intromittunt, ut qui publica uectigalia, thelonea, pedagia, & tributa colligunt, ſiue qui horum & reddituũ fiſci, uel rerum publicarum conductores ſunt, necnon & hi qui ſeculi huius lucra per negocia, ſcilicet per mercaturas, firmas, & huiuſmodi quærunt. Poſt minores peccatores uenerunt etiam maiores, *ut baptizarẽtur, ab eo. Et dixerunt ad illum: Magiſter quid facie*

Auguſtin. tractatu 5. in Ioan. c. 9.

Philip. 1.

Pauperes ad utilitatem diuitũ facit.

Chryſoſt. homil. 46. operis imperfecti.

Luca. 11.

Beda in ca. 3. Luca.

Pœnitẽs iuſte quis eſt.

Gregor. in hom. 20. in euang.

Fructus pœnitentia.

Publicani qualiter dicti ſunt.

A *mus*, ut ſcilicet uitam æternam habeamus? *At ille dixit: Nihil amplius*: ſcilicet in tributis & uectigalibus ab aliquo exigatis, *quàm quod conſtitutum eſt uobis*, ſcilicet à legibus & cõſuetudinibus approbatis. Hoc autem dixit, quia collectores talium ſolent eſſe proni ad plus colligendum quàm eis ſit permiſſum, vel mãdatum: ut quod amplius fuerit, eis remaneat. Non prius monet eos de eleemoſynarũ largitione, ſed ut caueãt à rapina rei alienæ, in quo innuit quòd prius declinandum eſt à malo, & poſtea faciendum bonum: & ſic primò reſtituenda eſt res aliena, quàm ſit facienda eleemoſyna. Vnde Beda: Publicanos ab agenda fraude coercet: ut dum primò ſe ab alienorum temperarent appetitu, tandem ad propria cũ proximis communicanda pertingerent. *Beda in ca. 3. Lucæ.*

B Per publicanos poſſunt intelligi officiales dominorum & præpoſiti; qui non debent à populo exigere, niſi quod conſtitutum eſt ſecundum ordinem iuſtitiæ. *Interrogauerunt autem & milites: Quid faciemus & nos*: ſcilicet ut ſalui ſimus? *Et ait illis, neminem concutiatis*: ſcilicet ſub prætextu officij ueſtri, pauperes qui ſe defendere non poſſunt opprimendo, uel corporaliter affligendo, uel indebitè terrendo, neque calumniam faciatis falſum crimen diuitibus & potentibus imponendo, & eos in cauſam trahendo, & ſic pecuniam & bona eorum quæ per aliam uiam à talibus rapere & habere non poteſtis extorquendo, C *& contenti eſtote ſtipendijs ueſtris*, quæ pro defenſione patriæ & reipublicæ habetis, præter hæc etiã ſine oppreſsione & falſi criminis impoſitione à nullo tallias, exactiones munerum, uel ſeruitiorum exigendo. Ad prædicta autem inducebat beatus Ioannes milites, quia ad contraria proni eſſe ſolent, requirentes inſidiando prædam ab eis quibus militando prodeſſe debent. *Militaris diſciplina.* Vnde Petrus Bleſenſis: Hodie militaris diſciplina prorſus euanuit. Olim ſe milites iuramenti uinculo obligabant quòd ſtarent pro reipublicæ ſtatu: quòd in acie non fugerent: & quòd uitæ propriæ, utilitatem communem præhaberent. *Petrus Bleſenſis epiſt. 37.* Sed & hodie enſes ſuos recipiunt de altari, vt profiteantur ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem D ſacerdotij, ad tuitionem pauperum ad uindictã malefactorum, & ad patriæ liberationem ſe gladiũ accepiſſe. Porrò in contrarium res uerſa eſt. Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, ſtatim inſurgunt in Chriſtos domini, deſæuiunt in patrimonium crucifixi, & ſpoliant & prædantur ſubiectos ſibi pauperes, & miſerabiliter atq; immiſericorditer affligunt miſeros; ut in doloribus alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleant uoluntates: Hęc Pet. Olim quippe rectores & gubernatores terrarũ à milite uſque ad regem & imperatorẽ utilitati reipublicæ magis quàm priuatæ intendebãt: pauperes ſe tueri non ualentes, defendebant. Sed, proh dolor, E hodie de republica, & pauperibus parum curant, terras & res alienas inuadunt & occupant, ut alijs excluſis domum ſuam ditent & augeant. Pauperes miſerabiliter affligi permittunt: &, quod plus eſt etiam ipſimet immiſericorditer eos affligunt. Et ideò timendum eſt eis ne in poſterum à terra uiuentium alienentur, & à regno cœlorum, quod pauperũ eſt, excludantur: ut ẽt dicit Aug. *Auguſt. ſermone 19. de uerbis domini.* Quilibet quoq; rectores, quilibet clerici, ſi amplius quàm decretũ eſt eis quærunt: tanquam calumniatores & concuſſores, Ioannis ſententia condemnantur, milites enim Chriſti ſumus. *Prædicatores milites dicuntur. Ephe. 6.* Per milites etiã poſſunt prædicatores intelligi: quos armat Apoſtolus dicens: Accipite arma-

A turam Dei, & gladium ſpiritus quod eſt urbũ Dei. Iſtis dicitur: *neminem concutiatis* nimis aſperè prædicando, & ſic ad deſperationem inducendo. Neq; calumniam faciatis, prędicationem ſubtrahendo: reputantes eos indignos exhortationis uerbo, & contenti eſtote ſtipendijs ueſtris quæ ſunt redditus aſsignati prædicatoribus, id eſt poſſeſsiones habentibus, & eleemoſynã date mendicantibus. O quàm felices turbæ mercatores ſeu publicani & milites eſſent, ſi hãc doctrinam Ioannis obſeruarent? Sed quis eſt qui de duabus tunicis, imò de multis unam det non habenti? Quis eſt qui ſine fraude mercationes faciat, & qui aliena bona ſibi commiſſa non inuadit? Quis eſt ex maioribus qui minoribus calumniam nõ faciat, B qui ſeruos non concutiat, & qui ſtipendijs ſuis contentus exſtat? Quis eſt officialiũ, qui ultra ſuum nõ accipiat? Certè talis rarus inuenitur. Et nota ꝙ Ioannes ſecundum audientium diſpoſitionem effundebat ſermonem: ut dum minora perficerent, tandem ad maiora pertingerent. Vnde Chryſoſt. Volebat autem Ioannes quãdo publicanis & militibus loquebatur, ad aliam maiorem perfectionem eos traducere: ſed quoniam nondum erant ad illam idonei, minora referat, ne ſi potiora proferret, nequaquam illis intenderent, & his etiam priuarentur: Hæc Chryſoſtom. *Chryſoſto. hom de natiuitate Ioannis.* Maiora autem quę turbis præceperat, etiam ad publicanos & milites, ac communiter ad omnes C pertinent. Vnde Ambro. Singulis quoque generibus hominum conuenies tribuit ſanctus Baptiſta reſpõſum unum omnibus ita. Publicanis, ne vltra præſcriptum exigant. Militibus, ne calumniam facientes, prædam requirant. *Ambroſi. lib. 2. in Lucam.* Sed hæc & alia officiorũ præcepta ſingulorum miſericordia communis eſt uſus: ideò commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus neceſſarium, & ab omnibus deferendum eſt. *Ambro. de miſericordia à Ioanne præcepta.* Non publicanus, non miles, excipitur, nõ agricola, uel urbanus, diues, & pauper: omnes in cõmuni admonentur, vt conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo uirtutum eſt, & ideò ab omnibus eſt propoſita perfectæ forma uirtutis, ne ueſtimentis alimentiſque ſuis parcant. *Miſericordia laus.* D Miſericordiæ tamen ipſius pro poſsibilitate conditionis humanæ menſura ſeruatur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet, cum pauperibus partiatur: Hæc Ambroſius.

ORATIO.

BEATISSIME *Ioannes Baptiſta præcurſor Chriſti & virgo ſanctiſſime, qui pœnitentiam peccatoribus uerbo prædicaſti, & eam nihilominus exemplo demonſtraſti: ſcilicet auſteram in uictu & ueſtitu uitam ducendo, & te à mundi illecebris elongando: Obſecro te obtine pro me tuis ſacris* E *precibus, ut donet mihi Dominus congruentem abſtinentiam cibi & potus, cogitationis, locutionis, atque operis: cuſtodiat me ab omni pollutione mentis & corporis: concedatq; mihi quandiu in hac uita temporali ſubſiſto, ſegregari à uitijs, ac militare ſibi, & ita dignos fructus pœnitentiæ facere, ut ualeam omnium peccatorum meorum ueniã conſequi, & ad uitam æternam peruenire. Amen.*

De eo quòd Ioannes non per ſeipſum ſed à Deo miſſus uenit ad publicum. Correſpondet euangelio. Fuit homo miſſus à Deo cui nomen erat Ioannes. Cap. XVIII.

QVÒD autem Ioannes officium baptiſmi non propria auctoritate vſurpauerit, ſed ad teſtificandum Chriſti maieſtatem miſſus, teſtatur Ioannes euanguilta dicens: *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Quia enim Lucas dixerat, *factum eſt verbum domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto*; quid hoc ſignificet, Ioannes hîc declarat, cùm dicit: *Fuit homo*: id eſt, uiuens uita hominis, ſecundum dictamen rectæ rationis, *miſſus à Deo*: ſcilicet de deſerto, ad baptizandum & teſtimonium perhibendum de Chriſto. Vbi obedientiæ virtus in Ioanne commendatur, non enim à ſemetipſo, id eſt, à ſua præſumptione venit: ſed à Deo miſſus, *cui nomen erat Ioannes*, & conuenit hoc nomen rei: Ioannes enim dicitur in quo eſt gratia, & ideò fuit idoneus ad præcurrẽdum ante illum qui eſt author gratiæ. *Hic venit in teſtimonium*: ſcilicet, *vt teſtimonium perhiberet de lumine*: ſcilicet Chriſto, *vt per illum*, id eſt per eius teſtimonium, *omnes crederent*, in Chriſtum. Et nota quòd euangeliſta quandoque hîc mutat nomen verbi: nunc enim appellat lucem, nunc lumen: & hoc ideò, quia lux dicit claritatem in puritate ſua, ſine alterius naturæ adiũctione. Sed lumen dicit claritatem cum aliqua re coniuncta, ſicut claritas aeris non eſt lux ſed lumen. Et quoniam Ioannes miſſus fuit ut teſtimonium perhiberet de Chriſto: in quo eſt unio humanæ naturæ cũ uerbo, ideò dicit Euangeliſta eum perhibere teſtimonium de lumine. Sed quia Iudæi æſtimauerunt de Ioãnne ne fortè ille eſſet Chriſtus, ideò eorum falſam opinionem remouet Euangeliſta, dicens: *Non erat ille lux*: ſcilicet uera per eſſentiam, & ex ſe naturaliter lucens, & ad illuminãdum alios luce gratiæ per ſe ſufficiens, ſed lux per participationem, & à luce uera illa quæ lucem inhabitat inacceſsibilẽ illuminatus, ut de ea luce uera & Sole iuſtitiæ: ſcilicet verbo quæ eſt ſubſtantia patris, luxq; in quo tenebræ non ſunt ullæ teſtimonium perhiberet. Ioannes quidem & ſancti nõ ſunt lux illuminans effectiuè, ſed lux illuminata à luce prima. Eſt enim lux illuminans effectiuè, quæ eſt lux per eſſentiam, & ſic ſolus Deus eſt lux illuminãs. Et eſt lux illuminans diſpoſitiuè: quæ eſt lux per participationem, & ſic ſancti ſunt lux, qui illuminant ver-

Ioan. 1. Luca 3.

Ioãnes miſſus à Deo, non à ſe, baptizauit, &c.

Lux. Lumen.

1. Timo. 6.

Lux illuminãs omnem hominem.

A bo & exemplo. Ipſa autem lux, de qua teſtimonium perhibebat, erat ab æterno lux uera ſine falſitate, ſine umbra, & ſine participatione: ſed p eſſẽtiã quæ illuminat lumine gratiæ omnẽ hominẽ venientem in hunc mũdum tenebroſum, & quemlibet verè illuminãdũ: quia ſecundum Auguſtin. Nullus eſt de omnibus qui illuminantur, qui non per hanc lucem illuminetur: vel ſecundum Chryſoſt. Illuminat omnem hominẽ, quantum in ſe eſt, & ad eum pertinet. Quia ſi aliqui non ſunt illuminati, hoc ideò eſt, quia ſe ſubtrahunt ab influentia huius lucis. Si enim quidam mentis ſuæ oculos claudẽtes, nolũt ſuſcipere lucis huius radios, non à lucis natura obtenebratio eſt illis, ſed à malitia eorum, qui huic illuminationi obicem ponunt, &

Auguſt. in enchiridio cap. 103. Chryſ. hom. 7. in Ioan. tomo. 3.

B à luce ſe auertentes, uoluntariè ſeipſos gratiæ dono priuant. Et ideò inexcuſabilis eſt homo, qui ſe ad gratiam recipiẽdam, non præparat. Et quidem uerbum, & lux illa, id eſt ſapientia Dei, per quam factus eſt mũdus, id eſt, uniuerſitas rerum, & omnis creatura, in mundo erat, ab ipſo, ſcilicet mũdi exordio, ſicut cauſa in effectu, & ars omnipotentis Dei, per quam omnia facta ſunt in facto, hoc eſt in uniuerſis creaturis lucebat, ratione creandi & gubernandi eas. Deus enim eſt præſens vbique per potentiam, quia eius virtus ad omnia ſe extendit: ſicut eſt rex in toto regno: & per præſentiam, quia omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ſicut eſt rex in aula ſua: quia omnia quæ

C ſunt ibi, patent eius aſpectui: & per eſſentiam, quia non ſolùm dat rebus eſſe, ſed rebus creatis inexiſtẽs, conſeruat eas in eſſe: quod non facit niſi per ſeipſum ubique, per eſſentiam præſentialiter exiſtentem: ſicut rex eſt in ſuo loco determinato, cui corpus ſuum eſt proportionatum, *mundus* inquam *per ipſum factus eſt*, ſua bonitate: ut eſſent quibus ſuam gratiam impartiret, *& mundus* id eſt, homo mundum inhabitans, *eum non cognouit*. Et ideò neceſſarium erat quòd ipſe creator per carnem in mundum ueniret, ut per ſeipſum cognoſceretur Vel mundus, id eſt mundani & mundi amatores, eum non cognouerunt: quia mundanæ impreſsiones in cordibus talium, impediunt à cognitione diuinorum. Qui autem Dei amici erant, eũ

Cõſeruatio rerum.

Mundus variè acceptus.

D etiã ante corporalẽ præſentiã cognouerunt. Et ideò, licet eſſet ĩ mũdo ſicut Deus uniuerſaliter eſt in rebus creatis: hoc tamẽ nõ ſuffecit ut cognoſci poſſet à rudibus & mundanis. Quapropter, ut ad ſenſum ab omnibus videri poſſet, carnem induit, & ſic per incarnationem, ſeu carnis aſſumptionem, *in propria venit*: ſcilicet in mundum, qui ſuus proprius eſt: ſicut creatura ſua, quam ipſe fecerat, per quem facta ſunt omnia: quia in mundo apparuit per humanitatem, quam fecerat per diuinitatem. Et ſpecialiter venit in Iudæam, quæ dicebatur terra Dei: & ad Iudæos, de quibus oriundus fuerat, quos præ ceteris in populum peculiarem ſibi elegerat: quia ſemẽ Abrahæ apprehendit,

E dum exiuit à patre, & uenit in mundum, carnem aſſumens. In mundo erat per deitatem, ſed in mundum uenit, per humanitatem. Venire quippe uel abire, eſt humanitatis: ſed manere, deitatis. Vnde ſenſus eſt: venit, id eſt uiſibiliter apparuit: & uenit non propter ſe, ſed propter nos: & hoc bene innuit euangeliſta. Quia enim non cognoſcebat mundus ſublimitatem diuinitatis, apparuit in humilitate humanitatis. *Et ſui eum*, per fidem & approbationem *non receperunt*, id eſt homines, quos ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam fecerat, magna ex parte, in eum credere noluerunt. Vel *ſui*, id eſt Iudæi, *eum*, per fidem & charitatem, *non receperunt*. Sic & hodie clerici, qui reſpectu omnium

Venire & abire.

Chri-

Chriſtianorum magis propriè ſunt ſui, quia de ſorte Dei ſunt: pro magna parte eũ non recipiunt: ſed prauis ſuis moribus magis quàm laici, eũ abijciũt. Moraliter, Deus in propria uenit: q̃a uenit in mentes hominum, qui ſe totos Deo dedicauerũt: & ſeipſos abnegantes, Deo ſe totaliter proprios fecerunt: ut iam non ſibi, ſed Deo viuant. *Et ſui eum non receperunt*, id eſt illi qui ſunt ſuimet, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Dei: tales enim eum non recipiunt, nec uenit in tales mentes. Et ſic uolens Deum in ſe uenire, oportet quòd ſit filius Dei. Verbum enim, cuius propriũ eſt, quod eſt filius, non uenit niſi in propria, id eſt in omnes qui ſunt filij Dei, qui credũt in nomine eius, cuius nomẽ propriũ, eſt filius. Aliqui tamen de ſuis, & pauci, comparatiuè receperũt eum, per fidem charitate informatam, filium Dei à patre miſſum: ac uerum Deum & hominem credentes & confitentes, ſibiq; per charitatem inhærentes. Sed quid eis profuit, quòd eum receperunt? Multum quippè profuit eis: quia uniuerſaliter, quotquot abſque diſtinctione ſtatus, aut conditionis, ſexus aut ætatis, & ſine diſcretione perſonarum, receperunt eum per fidem, *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: ſcilicet adoptionis, per regenerationem baptiſmi, & gratiam adoptionis, *his qui credunt in nomine eius*, id eſt in re uel ueritate nominis, quod eſt Chriſtus, Deus vngens, & homo unctus. Nomen quoque eius, eſt Emmanuel, id eſt nobiſcũ Deus. Et ideò ille credit in nomine eius, qui credit eum Deum & hominem, & hoc eſt filius Dei. Vnde Ioan. *Omnis qui credit quoniam ipſe eſt filius Dei, ex Deo natus eſt.* Et notandum quòd nõ dicit, fecit eos filios Dei: ſed ait, dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Et hoc ſignanter ſecundum Chryſo. Primò, ad oſtendendũ, quòd multo ſtudio opus ſit, ut imaginem filiationis Dei, in baptiſmo formatam, incõtaminatam ſemper cuſtodiamus. Secundò, ad ſignificandum quòd hanc poteſtatem, nullus nobis auferre poterit, niſi noſmet ipſi auferamus. Tertiò, ad oſtendendum quòd hæc gratia non datur, niſi uolentibus & ſtudentibus: ita quòd hoc eſt in operatione gratiæ, & in poteſtate liberi arbitrij. Nam hoc quidem eſt Dei, ſcilicet dare gratiam: illud autem hominis, ſcilicet præbere fidem. Poteſtas ergo filios Dei fieri, non datur niſi profitentibus fidem Chriſti per ſe, ſi ſint adulti: vel alium, ſi ſint paruuli. Per filium enim naturalem, & per credulitatem in eum, huiuſmodi filiatio acquiritur, nõ per carnis propagationem. Ecce quantus fructus aduentus filij Dei: quia ex hoc homo fit filius Dei, per adoptionis gratiam, quod ipſe eſt per naturam. Et hic eſt magnus fructus: quia, ut dicit Apoſtolus, *ſi filij & hæredes: hæredes quidem Dei: cohæredes autem Chriſti.* Vbi larga miſericordia Dei oſtenditur, quando qui ſerui non fuerunt, digni etiam filij Dei ſint & nominẽtur. Vnde Aug. Magna beneuolentia, vnicus natus eſt, & noluit manere unus: non timuit habere cohæredes: quia hæreditas eius non fit anguſta, ſi multi poſſederint. Et ne quis putaret hanc natiuitatem carnalem eſſe, & non ſpiritualem: ſubiungit euangeliſta modum quo aſſequimur iſtam filiationem, dicens: *Qui non ex ſanguinibus*, id eſt ex materia ſeminũ patris & matris. Pluraliter enim ſecundum Græcos, dicendo ex ſanguinibus, uiri pariter & fœminæ communionẽ oſtendit, quod etiam exponendo ſubdit, *neque ex voluntate*, id eſt concupiſcentia & delectatione *carnis*, id eſt mulieris. Quia enim caro, minus fortitudinis habet, & ab hoſtibus ſuſtentatur: ideò per eam ſexus infirmior deſignatur: *neque ex voluntate*, id eſt concupiſcẽtia & delectatione *uiri: ſed ex Deo nati ſunt*, per baptiſmi ſacramẽtum, & ſpiritualem generationem, & filij adoptionis facti ſunt: quia non fit per modum carnalis generationis, ſed ſpiritualis, inquantum homines à Deo recipientes gratiam, trahuntur quodammodo ad naturam diuinam: quia per donum gratiæ, efficiuntur conſortes diuinæ naturæ. Moraliter hinc collige quòd nihil humanũ, & per conſequens nihil mũdanum, neq; creatũ, debet ſe gignere in nobis, ut nõ ex illo, ſed ex ſolo Deo nati ſimus. Deinde oſtẽdit, & manifeſtat modum, quo verbum uenit in mundum: quia non uenit locali aduentu, & ubi prius non erat: ſed quia nouo modo, ibi eſſe incepit. Sicut rex qui prius eſt in aliqua ciuitate, per ſolam ſui potentiam, quando uenit illuc perſonaliter, incipit ibi eſſe nouo modo, ſcilicet per ſui præſentiam: ſic Dei filius, qui erat prius in mũdo per potentiam, præſentiam, & eſſentiam, uenit ibi nouo modo, ſcilicet humiliãdo ſe, per carnis & noſtræ infirmitatis aſſumptionẽ: ut filij adoptiui efficeremur, per filium naturalem. Et hoc eſt quòd dicitur. *Et verbum caro factum eſt*, id eſt carni unitum eſt, ſeu carnem aſſumpſit: hoc eſt hominem aſſumptum, in unam perſonam ſibi copulauit. Caro enim, dicitur homo accipiendo ſinecdochicè partem pro toto: ac ſi diceret, factum eſt caro, id eſt homo. Factum eſt utique verbum caro, non quòd uerbum mutaretur in carnem, ſed quia carnem anima rationali animatam, ſuſcipiendo ex diuinitate & humanitate, una perſona facta eſt: ut ſint duæ naturæ in una perſona, inconfuſibiliter, integrè, & indiſtinctè unitæ: non una in aliam conuerſa, ſed ambæ in una perſona, Deus & homo. Natura ergo humana aſſumpta eſt à uerbo, non in unitate naturæ, ſed in unitate ſuppoſiti, uel perſonæ. Et ideò ſenſus eſt: Verbum caro factum eſt: ac ſi diceretur, Deus homo factus eſt. Vnde Auguſtinus: Filius hominis habet animam: habet corpus. Filius Dei, quod eſt uerbum Dei, habet hominem tanquam anima corpus: ſicut anima habens corpus, non facit duas perſonas, ſed unum hominẽ: ſic uerbum habens hominem, nõ duas perſonas, ſed unum Chriſtum. Quid eſt homo? Anima rationalis, habens corpus. Quid eſt Chriſtus? Verbum Dei, habens hominem: hæc Auguſtin. Perfectam ergo in ſe naturam hominis, dominus demonſtrauit: quia totum hominem ſaluare uenit. Vnde Chryſoſto. Nam quia iam dudum propter peccatum, homo totus ſententiam mortis incurrerat, & in corpore, & in anima: neceſſario dominus utrumque ſuſcepit, ut utrumq; ſaluaret. Noluit autem euãgeliſta nominare totum, ut oſtẽderet ſingularem & maximam unionem verbi ad hominem, quæ tanta eſt, ut non ſolum uerbum ſit homo, & homo uerbum: ſed etiam ſeparatis partibus hominis, ſcilicet carne & anima: verbum eſt unaquæque partium, & quælibet pars eſt uerbũ. Et licet anima ſit nobilior & præſtantior carne, nominat tamen carnem magis quàm animã: quia vt magis nos certificaret, ideò partem indigniorẽ expreſsit: de qua magis dubium eſſe poterat, quòd uerbũ ipſam aſſumpſerit. Moraliter autem maluit dicere caro quàm anima, ad cõmendandum inenarrabilem condeſcenſum benignitatis & humilitatis Dei, unde partẽ uiliorem nominauit. In quo ſuperbiam multorũ percutit, qui requiſiti de cognatione ſua, reſpondet nominãdo aliquẽ tenentẽ ſtatum dignitatis, etiam in linea remota dicẽtes ſe eſſe nepotes talis epiſcopi, præpoſiti, vel decani, aut huiuſmodi: & tacẽt de parẽtibus, & alijs, qui magis ſunt propinqui. Exẽplum ad hoc fabuloſũ narratur

Marginalia: Moraliter. — 1. Ioan. 5. — Filios Dei fieri. — Chryſoſt. homil. 9. in Ioannem. — Rom. 8. — Auguſt. tractatu. 2. in Ioãnem. ca. 9. — Caro pro muliere capitur. — Moraliter. — Caro pro homine toto. — Augu. lib. 13. de trinitate cap. 11. — Vt anima habet corpus ſic verbum hominem. Homo. Chriſtus. — Chryſo. ho. 10. in Ioan. — Caro potius quàm anima factum dicitur verbum. — Moraliter. — Contra eos qui de parentibus gloriantur. — Multi parentes.

narratur de mulo,qui requiſitus quis eſſet pater eius,
reſpondit: quòd dextrarius eius eſſet auúculus,tacés
& erubeſcens,quòd aſinus eſſet pater eius.*Et* ſic uer-
bum, *habitauit in nobis,* id eſt in noſtra natura inſepa
rabiliter:ut amplius nullatenus ab ea diſiungeretur.
Non eſt intelligendum,quòd habitauit in nobis,qua
ſi in unitate ſuppoſiti, in quolibet noſtrum, ſicut in
Chriſto: ſed intelligendum in unitate naturæ huma-
næ, quam communem nobiſcum habuit, cum qua
manſionem perpetuam inijt.Vel *habitauit in nobis,*id
eſt inter nos in mundo, ſecundum illud Baruch: *In
terris uiſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt.* Morali
ter poteſt etiam intelligi de inhabitatione mentali,
qua Deus mentem inhabitat per gratiam. Et hæc ver
bi inhabitatio mentalis,bene ſequitur eius inhabita-
tionem carnalem,qua uidelicet factum eſt caro:ſicut
effectus ſequitur ſuam cauſam. Ex eo enim quòd ver
bum eſt incarnatum, prouenit nobis illud bonum,
quòd idem uerbum nos inhabitat mentaliter.*Et uidi-
mus gloriam eius,*id eſt cognouimus maieſtatem glo-
rioſam diuinitatis:quaſi,id eſt uerè unigeniti à patre,
id eſt unius & eiuſdẽ cũ eo naturæ. Videre accipitur
pro uiſione corporali,& pro cognitione intelligibili:
& utroque modo vidẽdi habuit Ioannes; & alij Apo
ſtoli notitiam uerbi incarnati:quia cum ipſo fuerunt
corporaliter conuerſati, & ſic uiderunt ſenſibiliter,
opera uirtutem totius naturæ excedentia: ex quibus
uiſu mentis perceperunt & intellexerunt diuinitatis
eius excellentiam in carne latentem, quam pro infir-
mitate carnis viſibilis, ſuperbi credere noluerũt.Glo
riam quippe uerbi cognouerunt diſcipuli, in ſapien-
tia doctrinæ:& quia erat docens,ſicut poteſtatem ha
bens,& propria authoritate loquens, ſimiliter in mi-
raculorũ operatione:& quia creaturæ obediunt ei ad
nutum,ſicut domino & creatori,nec non in trans fi-
guratione,in paſsione,in reſurrectione, in aſcenſio-
ne,& in ſpiritus ſancti miſsione.Propter quod dicẽs,
Et uidimus gloriam eius: ſubdit quaſi exponendo hanc
gloriam *quaſi unigeniti à patre* id eſt, non per adoptio
nem,ſed reuera unigeniti per naturam,& naturaliter
ab eo procedentis, & per conſequens eandem natu-
ram numero cum ipſo habentis. Et attende quòd il-
lud *quaſi* non ponitur hic ad ſignificandum ſimilitudi
nem filiationis diuinæ: quia non eſt hic expreſsiuum
ſimilitudinis uel comparationis, ſed veritatis & ex-
preſsionis. Acſi dicat ſecundum Chryſoſt. Vidimus
gloriam qualem decebat,& cõueniens eſt habere uni
genitum filium.Et eſt modus loquendi ſecundũ eun
dem:ſicut ſi aliquis uidiſſet regem valde ornatum, &
in multiplici gloria incedentem, & incipiens de hoc
alijs narrare,nec ualens totum apparatum & ornatus
claritatem enumerare, diceret alijs ſic: Quid oportet
multa dicere, quaſi rex ibat:id eſt ſicut decebat regẽ.
Ita & hic euangeliſta, cùm non poſſet ſub breui ſer-
mone omnia quæ de gloria verbi cognouerat enar-
rare: puta quomodo Angeli ipſum glorificauerant,
ut ſerui paſtores,magi adducti per ſtellam,dæmones
de corporibus expulſi,mortui ſuſcitati,infirmi cura-
ti,& alia ſuprà iam memorata.Et breuiter omnis crea
tura cognouit, & clamauit regem cœlorum aduenif-
ſe:imò & Pater de cœlis, & ſpiritus Sanctus ſuper ip-
ſum ueniens,hæc teſtati ſunt.Hæc & infinita alia, glo
riam uerbi atteſtantia, breuiter comprehendẽs Ioan
nes,dicit:*Et uidimus gloriam eius,gloriam quaſi unigeni-
ti à patre,* id eſt talem qualem decet vnigenitum Dei.
Eſt ergo Dei filius,iuxta diuinitatis excellentiam,vni
genitus à patre:iuxta fraternam uerò ſocietatem,pri

Inhabitatio verbi.

Baruch. 3.

Moraliter.

Videre: & quomodo uiderunt gloriam Christi apostoli.

Quaſi unigeniti.

Chryſoſto. homel. 11. in Ioannẽ.

A mogenitus in gratia.Inde eſt quòd frater nũcupatur,
& dominus: frater, quia primogenitus: dominus,
qa unigenitus.Cognitio autẽ uerbi incarnati,quã ha
buerunt Apoſtoli & credẽtes,fuit quantũ ad utranq;
naturã ſcilicet diuinam,& humanam:quantũ ergo ad
diuinam,dicit,*& uidimus gloriam eius,quaſi vnigeniti à
patre:* ſed quantum ad humanam, ſubiungit, *& uidi-
mus eum plenum gratiæ:*id eſt chariſmatibus:quia om-
nia dona ſpiritus Sancti, abſq; menſura recepit, *&
ueritatis,* quia promiſſa adimpleuit. Et dicit plenum
gratiæ, ad exhaurienda peccata: & plenum ueritatis,
ad implenda promiſſa,& uerè plenũ,*quia in Chriſto ha
bitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Et notãdũ
B ꝙ illud euangelium, cùm ſit altiſsimæ intelligẽtiæ,&
contineat profundiſsima myſteria,& præcipuè vbi di
cit,*Verbum caro factum eſt:*cuius myſterij modũ expli
care, ille ſanctiſsimus Ioannes ſe fatetur indignum,
non dubium quin verba ſint magnæ efficaciæ. Vnde
conſuetudo laudabilis eſt,ꝙ in fine miſſæ,iſtud euan
geliũ legitur:de cuius euangelij efficacia,breuiter re-
cito quædam exempla: In Aquitania fuerunt duo dæ
moniaci, ambo mendici: & videns vnus ꝙ alteri plus
daretur,clam uni ſacerdoti dixit:Si feceris id quod ti
bi dixero,ſcilicet ꝙ illud euãgelium, *In principio erat
verbum,* legeris in aurem ſocij mei,me tamen nõ au-
diente,pro certo fugabitur dæmon ab ipſo.Intelligẽs
autem ſacerdos uerſutiam dæmonis, altè illud euan-
C gelium legit: & cùm diceret, *Verbum caro factum eſt,*
ſtatim dæmones euolauerunt,& ambo liberati ſunt.
Item narratur diabolum dixiſſe cuidam ſancto homi
ni,eſſe quoddam uerbũ euangelij,valde tremebundũ
dæmonibus: quo interrogante quod eſſet illud uer-
bũ,noluit dicere.Vir ille,cùm produceret in medium
plures authoritates, diabolus reſpondit ad ſingula,
non eſſe illud. Tandem interrogatus, an eſſet illud,
*Verbum caro factum eſt:*non reſpondit,ſed cum clamo
re diſparuit. Item cuidam Abbati, apparuit diabolus
in forma mulieris pulchræ, alliciens eum ad concubi
tum:cùm ſoli eſſent in quodam viridario,& aduertẽs
Abbas malitiam diaboli, ſignauit ſe, dicens: *Verbum
caro factum eſt,& habitauit in nobis,* & mox dæmõ, cũ
D magno ſtrepitu, diſparuit.Item legitur de quodã mo
nacho:qui cùm audiens legi iſtud euãgelium,*In prin
cipio erat verbum,* & perueniens ad *Verbum caro factum
eſt,* non genu flecteret, nec aliquam reuerentiam fa-
ceret,diabolus ei alapã dedit,dicẽs:Si legeretur, Ver-
bum dæmon factum eſt, nos nunquam genu flecte-
re ceſſaremus. Et experimento patet ꝙ *uidimus eum
plenum gratiæ & ueritatis,* qa de plenitudine eius, nos
omnes accepimus gratiã pro gratia, quaſi dicat, etiã
nos omnes duodecim,& omnis plenitudo fidelium,
& qui nunc ſunt,& futurorũ, de plenitudine eius ac-
cepimus,& ideò plenum fuiſſe dicere poſſumus.Vbi
ſciẽdum ꝙ multiplex diſtinguitur plenitudo.Vna eſt
E uniuerſitatis, ſiue numeroſitatis, & corporeitatis,
quæ generaliter ſecundũ diuerſas perſonas eſt in ec-
cleſia,cui nullum donum deeſt.Alia eſt ſufficientiæ,
quæ fuit ĩ Stephano,& in alijs sãctis: & eſt in ſingulis
iuſtis,in unoquoq; pro ſua capacitate. Tertia eſt præ
rogatiuæ,ſiue abundantiæ,quę fuit in beata virgine:
quæ omnes ſanctos excedebat in donis gratiæ.Vnde
ſicut in ſole Deus poſuit virtutes omnium ſyderum,
ita & in Maria virtutes omniũ ſanctorum. Quare nõ
ſufficit ei habere cum alijs plenitudinẽ ſufficiẽtiæ, ni
ſi habeat eã cũ ſingulari prærogatiua, & in tãta abun
dantia,ꝙ poſsit ſupereffluere,& redundare ſuper pec
catores:cuius tamẽ gratiæ author eſt Chriſtus.Quar-
ta, eſt

plenũ gratia, &c.

Colloſ. 2.

Dæmonia per euangelium Ioannis effugata: præcipuè per illud, verbũ caro factũ eſt.

Genua flectenda ſunt dum dicitur, Et verbum caro factum eſt.

Plenitudo multiplex.

ta,eſt plenitudo conſummationis,ſiue excellentiæ,& ſupereffluētiæ, quæ fuit i Chriſto & de qua dicit hîc Ioannes. Non ſolum enim habuit plenitudinem in alijs repertam, ſed etiam in alios redundantem: quia de hac plenitudine donorũ quam habuit,omnes nos electi,tãquam huius capitis membra,quaſi ꝑ paruos riuulos,quoſdam ſupra merita noſtra accepimus,ſcilicet gratiam pro gratia.Gratiam reconciliationis & ſalutis, pro gratia fidei, qua in eũ credimus: gratiam uitæ æternæ, pro gratia præueniente & iuſtificante: gratiã remunerationis,pro gratia meriti. Dedit enim nobis gratiam,ut per eam gloriam cõſequamur,quæ eſt gratia conſummata.Et breuiter,quicquid de gratia additur gratiæ præuenienti, totum eſt gratia pro gratia. Vnde eſt illud.

Deus dat gratiã pro gratia.

Quicquid habes meriti, præuentrix gratia donat.
Nil Deus in nobis, præter ſua dona coronat.

Vnde Auguſtinus.

Gratia unde dicta. Auguſtin. tractatu tertio in Ioannem tom.9.

Quam gratiã primò accepimus? Fidẽ. Vocatur enim gratia:quia gratis datur.Hanc ergo accipit gratiã primam peccator,ut eius peccata dimitterentur.Et iterum,*gratiam pro gratia*,id eſt pro hac gratia,in qua ex fide uiuimus,recepturi ſumus aliam.i.uitã æternã.Vita enim æterna,quaſi merces eſt fidei.Sed quia ipſa fides gratia eſt, uita æterna gratia eſt pro gratia. Et quia ut dictum eſt, *de plenitudine eius,omnes gratiam accepimus*, in fonte autẽ pleno, uas accipere poteſt aquam quantũ poteſt,ſecũdum ſuam capacitatem: & ſi parũ accipiat,non eſt defectus fontis,ſed uaſis.Sic in Chriſto,qui eſt fons uitę plenus,nos gratiam recepimus, ſecundũ cordium noſtrorum capacitatem.Sed videmus quò plus capit uas baſſum & latũ,quàm uas altũ & ſtrictum ſic cor baſſum per humilitatem,& latum per charitatẽ,plus recipit,& magis eſt capax gratiæ, quàm cor altum per ſuperbiam,& ſtrictum per auaritiam.Vnde ex parte dantis,nõ eſt defectus,ſed ex parte noſtra eſt defectus: ſi non accipimus per humilitatem & dilectionem quantum poſſumus.Vnde Iſido. Nullo magis Dei & hominũ gratiã meremur, quàm ſi humiles in ſinu charitatis eſſe ſtudeamus. Vt autẽ dicit Augu. non erat iſta gratia in ueteri teſtamento: quia lex minabatur,non opitulabatur: iubebat, non ſanabat: languorem oſtendebat, non auferebat, ſed præparabat medico uenturo, cum gratia & ueritate: & ideò modum acceptionis gratiæ determinans, ſubiungit.*Quia lex per Moyſen data eſt*,quæ eſt annunciatio ſalutis *gratia*, quam dat in uirtutibus, & donis, & ſacramentis: & qua fit ſalus hominum, *& ueritas*, impletionis figurarum, & promiſsionum, *per Ieſum*,ſaluatorem,*Chriſtum*,unctum ſpiritu Sancto,*facta eſt*,in ſe,& per ſe,ſufficienter.Vnde Auguſt. Mortem enim temporalem & æternam,occidit mors domini tui.Ipſa eſt gratia,quæ promiſſa,& non habita, erat in lege.Et Chryſoſt.Ea enim quæ in nouo teſtamento perficienda erant, in ueteri teſtamẽto figuris præſcripſerunt, quas Chriſtus ueniens adimpleuit. Vnde figura data eſt per Moyſen: ueritas per Chriſtũ facta eſt. Qualiter autem hæc gratia & ueritas facta eſt,oſtenditur cùm ſubditur *Deum*,ut eſt,*nemo*,id eſt nulla creatura, *ui lit unquam*, id eſt uiſione comprehẽſionis.Quia ut dicit Chryſoſto. nec angeli nec ipſa ſeraphim, eſſentiam Dei viderunt. Vel Deum nemo, ſcilicet mortalium, uidit unquam.Vnde Grego.Quã diu hîc mortaliter uiuitur, videri per quaſdam imagines Deus poteſt: ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciẽ, non poteſt:ut anima gratia ſpiritus afflata, per figuras quaſdam Deum uideat:ſed ad ipſam uim eius eſ-

Ioann.1.

Auguſtin. tractatu.3. in Ioannẽ.

Auguſtin. ibidem.

Chryſoſt. hom.13.in Ioannem.

Chryſoſt. homil.14. in Ioannẽ. Gregorius lib.18.mor. cap.37. Deus ab homine mortali non uidetur.

A ſentiæ non pertingat. Si verò à quibuſdam poteſt in hac corruptibili carne uiuẽtibus, æterna claritas Dei videri: hoc ab hac ſententia non abhorret: quoniam quiſquis ſapientiam quæ eſt Deus, uidet, huic uitæ funditus moritur,ne iam eius amore teneatur.Et Auguſt.Niſi enim ab hac uita quiſq; quodammodo moriatur: non illam rapitur & ſubuehitur viſionem. Et ſubditur de eo à quo comprehenditur, *unigenitus*, ſcilicet filius, *qui eſt*, & manet *in ſinu*, id eſt in intimis ſecretis,*patris*,æterni.Per quod, ſecundum Chryſoſto. ſignatur familiaritas, & coæternitas eius apud patrem *ipſe enarrauit*, fidelibus quod uidit: quia eos de ſecretis diuinitatis, docuit: vt de myſterio trinitatis, & de multis alijs,quæ non fuerunt ita explicitè tradi-

Auguſtin. lib.12. in Geneſin.ca.27.

Chryſoſto. hom 14. in Ioannem.

B ta, in lege & prophetis, ſicut Chriſtus explicauit:ſicque eos in fide & gratia fidei fundauit, ac uiam ſalutis omnibus oſtẽdit,& in ſe aperuit.Vnde Beda: Homo factus, enarrauit quid de trinitatis unitate ſentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus ſit perueniendum.

Beda in hæc uerba Ioannis.1.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte filij Dei uiui,qui es lux uera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundũ: ego miſer qui tenebris denſis obfuſcor,te adoro,deprecans miſericordiam tuam,ut animam meam illumines, mentem informes, cogitationes diſponas,ſenſus componas,ſermones & actus dirigas: quatenus iniquitatis author, & tenebrarum amator, non me ſurripiat,nec in me ſignum ſuum reperiat ſed ueriſſimæ lucis fulgore percuſſus,procul à me recedat:ut per claram et rectam ſemitam ad te lucis authorem tendens,ad tuam gloriam perueniam ſempiternam. Amen.*

De eo quòd Ioannes confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum: ſed eius præcurſorem & nuncium. Cap. XIX.

OMNIBVS autem exiſtimantibus, & cogitantibus in corde ſuo, de Ioanne, ne forte eſſet Chriſtus in lege promiſſus: tum propter mirabilem eius conceptum & ortum: tum propter ſanctæ uitæ eius meritum: tum propter doctrinæ eius prudentiam efficacem: tum propter baptiſmi nouitatem: Phariſæi audita opinione,quam turba habebat de Ioanne,moti cõtra eum, quòd ſibi baptizandi officium, præter ordinem legis, & traditionem eorum, aſſumpſiſſet indebitè: & dubitan-

Ioãnes cur putabatur Chriſtus.

A dubitantes an Meſsias eſſet, *miſerunt ab Hieroſolymis*, ad Ioannem, de ſtirpe ſacerdotali exiſtentem, *Sacerdotes & Leuitas*, in lege ſapientes, *ut interrogarent eum qui eſset*, & quare baptizaret. Sapientes tamen & ſcribæ, ſcire poterant eum nõ eſſe Chriſtum, quia Chriſtus promiſſus fuit ex tribu Iuda, Ioannes autem fuit ex tribu Leui. Ioanni in utero ſanctificato, mouetur quæſtio quis ſit. Ratione cuius, nota quatuor quæſtiones cuilibet eſſe mouendas, ſcilicet quid ſit in natura, quid in perſona, qualis in forma, quantus in ſtatura. Prius ergo de his teipſum interroga: ut uideas quid interroganti Deo poſsis reſpondere. Prima ergo quæſtio eſt, quid ſis in natura. Ad hoc trina eſt reſponſio. Es enim homo, ratione corporis: terra, ut humilieris contra ſuperbiam: es ratione animæ ſpiritus, ut ſurſum coneris contra auaritiam: es ratione homo, id eſt animal rationale; ut rationabiliter conuerſeris cõtra luxuriam. Hæc ergo quærit à te Deus: *Tu quis es?* O ſuperbe, denaturaſti, non es terra te humilians, ſed aer te exaltans: non ſpiritus quærens ſpiritualia, ſed caro ſapiens terrena: non homo ratione utens, ſed beſtia brutaliter viuens. Secunda quæſtio eſt, quis ſis in perſona. Et hoc quæretur à te, quãdo pulſaueris ad ianuam, dicens, Domine domine aperi nobis. Et fortè reſpondebis: Chriſtianus ſum. Sed ut dicit Ambroſius, mendacium eſt, ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere. Vel fortè reſpondebis: Amicus eſt. Sed attende quid dicit: *Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ præcipio uobis*. Si ergo neuter es, audies: *Amen dico vobis, neſcio vos*. Tertia quæſtio eſt, qualis es, ſcilicet in forma morum & actionum interius & exterius: ut attendas diligenter quantum proficias uel quantum deficias. Quarta quæſtio eſt, quãtus ſis, ſcilicet in ſpirituali ſtatura: quàm paruus per humilitatem, ut ſciatur an poſsis per anguſtam portam intrare ad uitam: quàm magnus per charitatem, ut ſciatur quantus tibi locus in cœlo debeatur. Interrogatus ergo quis eſſet, *confeſſus eſt*, veritatem, *& non negauit*, hoc enim eſſet negare ipſum Chriſtum qui eſt ipſa ueritas. Vnde ſequitur, *Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus*. In quo magis ad mentem & intentionem quærentium, quàm ad uerba & quæſtionem reſpondit. Ad hoc enim quærebant quis eſſet, ut reſpõderet eis ſi eſſet Chriſtus, an non. Vnde licet expreſſe non quærerent an ipſe eſſet Chriſtus: hoc tamen ſecundum Chryſoſtom. intendebant in corde: ut patet ex Ioannis reſponſione. Cõfeſſus eſt ſe nõ eſſe, quod non erat: non negauit ſe eſſe, quod erat. Confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum, quod opinio uulgi publica habebat: & nõ negauit ſe eſſe Chriſti præcurſorẽ, quod erat. Confeſſus eſt ſe non eſſe iudicem: non ſe negauit iudicis præconem. Confeſſus eſt ſe non eſſe eccleſiæ ſponſum: non negauit ſe ſponſi amicum. Confeſſus eſt ſe nõ eſſe uerbum: non ſe negauit eſſe uocem. Elegit ſolidè in ſe ſubſiſtere, ne humana opinione inaniter raperetur ſuper ſe. E Magis enim uoluit infirmitatem ſuam humiliter recognoſcendo inter membra Chriſti numerari: quàm eius nomen immeritò uſurpando, ab ipſo Chriſti corpore abſcidi. Hîc ergo nobis Ioannis humilitas, qua nihil maius eſt, commendatur, qui cùm tantæ uirtutis eſſet & authoritatis apud Iudæos, ut eum crederent Chriſtum, non eſt tamen eleuatus in ſuperbiam, uſurpans nomen & honorem alienum. Vt enim ait Chryſoſtom. deuoti famuli eſt, non ſolum non rapere gloriam domini, ſed & oblatam à multis reſpuere. Sed hanc Ioannis humilitatem Lucifer non habuit, qui gloriam diuinitatis uſurpare ſibi uoluit. Hanc etiam humilitatem primi parentes non habuerunt, qui diuinæ ſapientiæ ſimilitudinem, ſibi uſurpare uoluerunt. Hanc igitur humilitatem ille malignus non habebat, qui ſe extollens, diuinum ſibi honorem uſurpabat. Et adhuc hodie quidam imitantur Luciferum: vt tyranni, qui ſæuiendo uiolenter præſunt: & ambitioſi, qui ſe extollendo nequiter ſuperioritatem quærunt. Quidã imitantur prothoplaſtum: ut hæretici & homines mundanæ ſapientiæ, qui uolunt plus ſapere, quàm oportet ſapere. Quidam uerò præfigurant Antichriſtum, vt hypocritæ, ſimulans ſanctitatem, ac mendaces & doloſi, negantes veritatem. Igitur, quia Iudæi æſtimabant Ioannem eſſe Chriſtum in lege præmiſſum, B patet quòd ſecundum ſcripturas, ſcilicet, *Non auferetur ſceptrum de Iuda*, & huiuſmodi dominicæ incarnationis tempus adeſſe, tunc eis fuit notum. Sed mira cæcitas Iudæorum, qui cùm crederent Ioannẽ eſſe Chriſtum, credere nolebant ipſo Ioanne atteſtante Chriſtum eſſe ſaluatorem tot ſignis ac uirtutibus approbatum. Et quia ſicut à populo Iudæorum expectabatur Chriſtus venturus: ita & Helias ipſam præceſſurus. Sicut enim aduentus Chriſti fuerat Iudæis promiſſus, ita etiam Heliæ aduentus. Et ideò uidentes qui miſsi erant, quòd Ioannes nõ conſitebatur ſe eſſe Chriſtum, quærebant ſi eſſet Helias. Propter duo quærebant ſi eſſet Helias: quorum unum eſt ſimilitudo habitus, & uitæ auſteritas: aliud ſimilitudo officij, C præcedendo aduentũ Chriſti. Et reſpondit ſe nõ eſſe Heliam. Sic Ioannes fuit angelus, non natura & perſona, ſed officio & uita: ſic etiã hîc ſe negat Heliã eſſe corpore & perſona: ſed alibi Chriſtus dicit eũ eſſe Heliam, officio, & vita. Non fuit ergo Helias in perſona & corpore, ſed in ſpiritu & uirtute: qa ſcilicet in ſuis operibus, oſtendebat ſimilitudinẽ Heliæ. Sicut enim Helias aduẽtum domini præueniet ſecundũ, ita Ioannes præuenit primum. Ille præcurſor uenturus eſt iudicis: iſte præcurſor factus eſt ſaluatoris. Et ſicut Helias in deſerto morabatur, parco cibo utebatur, & duris veſtitibus operiebatur: ſic Ioannes. Ambo in deſerto conuerſati, ambo uictu parci, ambo ueſtitu D inculti. Et ſicut Helias magni zeli fuit, ſic & Ioannes zelo ueritatis, mortuus eſt. Ambo reges arguebant, ambo regum inſaniam tolerabant. Ille Iordanem cœlum petiturus diuiſit: hic ad lauacrum quo cœlũ peteretur, multos conuertit. Et quia Ioannes negauit ſe eſſe Heliam, quem ante Chriſti aduentum nouerant eſſe uenturum: quærebant ſi propheta eſſet, ſcilicet ille de quo Moyſes locutus eſt: quem etiam fama erat eſſe uenturum ante Chriſtum. Erat enim famoſa opinio tunc tẽporis, quòd ante Chriſtum ueniret unus magnus propheta ſingularis, pro eo quod ſcriptum eſt: *Prophetam ſuſcitabit Deus de fratribus ueſtris: ipſum tanquam me audietis*. Quod ſecundum ueritatem intelligendum eſt de Chriſto, licet Iudæi intelligerẽt de pro E pheta alio. Et ideò interrogauerunt eum ſi eſſet ille Propheta. Et reſpondens, negauit ſe eſſe illum prophetã, de quo ſcriptura prædicta intelligitur: ſed non negauit ſe eſſe prophetam abſolutè, nec prophetam miſſum ante Chriſtum. Si enim fuit plus quàm propheta, ſequitur quòd fuit propheta: quia minus includitur in maiori. Cùm igitur Ioannes tam famoſus eſſet, ut poſſet ſi uellet Chriſtus putari: noluit non ſolum Chriſtus, ſed nec Helias, nec propheta alius reputari. Et hoc eſt contra eos, qui ſe iactant de genere, uita, ſcientia, & huiuſmodi. Deinde cùm inſtarent, & quærerent quis eſſet, & quid de ſe diceret, ne ad illos

qui

Ioannis. 1.

Quæſtiones quatuor utiles.

Ioan. 15.

Mat. 25.

Chryſoſt. hom. 15. in Ioannem.

Cõfeſſio vera & humilis Ioannis.

Chryſoſt. ibidem.

Humilitatem Ioannis non habentes.

Gene. 49.

Heliæ expectatio.

Heliæ ſimilitudo in Ioanne.

Deute. 18.

qui eos miſerant, abſque reſponſo redirent, reſpondit dans de Chriſto teſtimonium, aſſerendo ſe eius eſſe præcurſorem, & dicit. *Ego uox*. non quidem in perſona & corpore, ſed ī officio & ſimilitudine. Vox inquam verbi & Chriſti per me, *clamantis in deſerto: dirigite uiam domini ſicut dicit Eſaias propheta*, id eſt ego ſũ ille, de quo ſcriptura Eſaię dicit, quòd in deſerto Iudææ clamare debet: ut homines ad Chriſti aduentum in mundum, ſe præparent. Prænuncius Chriſti in deſerto clamat, quia Iudææ à gratia Dei deſertæ & deſtitutæ ſeu derelictæ ſolatium redemptionis annunciat. Et bene deſignatur Ioannes in proprietate vocis, quia erat annunciator verbi diuini, id eſt Chriſti, qui ſecundum diuinitatem, eſt verbum patris: ſicut uox humana eſt expreſsiua verbi mentalis. Vox ergo vocatur Ioannes, quia verbum vocatur Chriſtus. Sicut enim præcedit vox verbum, ita Ioannes præcedit Chriſtum. Nam ſtatim ut ex ore loquentis ſonus in qualeſcumque procedit, vox eſt: verbum autē non dum eſt: quia omne uerbum aliquid ſignificat. Et ſicut vox manifeſtat verbum, ſic Ioannes Chriſtũ: quia propterea venit, vt eum in Iſrael manifeſtaret. Itē vox propinquior eſt verbo, quàm ſonus: quia primò auditur ſonus, deinde percipitur quòd vox eſt, & deinde verbum quod dicitur per uocem. Sic Ioannes propinquior eſt Chriſto quàm alij prophetæ: quorũ prophetia fuit quaſi ſonus, reſpectu Ioãnis: quia illi de remotis, iſte de ꝓpinquo Chriſtũ indicauit, dicēs. Ecce agnus Dei. Meritò ergo Ioãnes, ꝑcurſor domini vocatur: quia & naſcendo, & baptizando, & prædicãdo, & moriendo, & ipſe ſui nominis appellatione, Chriſtum præcurrebat. Sed quid clamabat, alius euangeliſta ſic narrat, dicens, *parate*, id eſt præparate, *uiam domini*, ſcilicet quò ad mandatorum impletionem, *rectas facite ſemitas eius*, ſcilicet quò ad conſiliorum ſupererogationem: ut ipſe ad vos uenire dignetur, & in uobis habitare: qui niſi per uiam & ſemitas rectas neſcit incedere, uel ad homines intrare. Vnde Pſalmiſta: *Vias tuas domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me*. Primum clamabat ad omnes: ſecundum ad proficientes. Et hę ſemitæ, per quas citò compédioſe peruenitur ad patriam, melius rectificantur in ſolitudine, id eſt in mundanorum elógatione, & omnimoda temporalium abſtractione: ne per colles deuios mũdanæ oblectationis, contingat oberrare. Has autem ſemitas, quidam obliquant, qui ſpeciem ſanctitatis prætēdentes, uel habitum religionis geſtãtes, in obſeruantijs religionis, & conſilijs euangelicis, non rectè ambulant, nec ſeipſos in illis rectificant. Vel per vias, quę aptiores ſunt, poſſunt intelligi actiones: per ſemitas, quæ magis occultæ ſunt, cordis intentiones. Vnde *parate uiam domini* per mali deſertionem, & boni operationem, *rectas facite ſemitas eius*, id eſt intentiones occultas, facite rectas, non diſtortas, ſcilicet pro æternis, non pro terrenis faciatis. Reformatio imaginis in mente, in hoc attenditur, quòd facies mentis incuruata ad terram, per terrenorum oblectationem, erigatur ſurſum, & rectificetur per cœleſtiũ conſiderationem & dilectionem. Vnde in Canticis: *Recti diligunt te*. Vbi ſecundum Bernardum, recti intelliguntur qui à terrenis ſunt abſtracti: ac cõtemplatione & dilectione toti ad ſuperna erecti. Vnde dicit quòd quærere & ſapere quæ ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt: meditari verò & deſiderare quę ſurſum ſunt, rectitudo. Cui etiam rectitudini, ſecundum eundem Bernardũ atteſtatur ſtatura erecta corporis humani. Quid enim indecentius, quàm curuũ recto cor-

Eſaia. 40.

Quare uox Ioannes.

Præcurſor domini Ioãnes.

Matth. 3. Luca. 3.

Pſal. 24.

Semita domini.

Canti. 1. Recti qui. Bernar ſermone. 24. in cantica.

Bernardus ibidem.

A pore gerere animum? Peruerſa res eſt & fœda, luteũ vas, quod eſt corpus de terra, oculos habere ſurſum, cœlos liberè reſpicere: ſpiritualem uerò, cœleſtemq́; creaturam ſuos ecõtrario oculos, id eſt internos ſenſus atq; affectus trahere deorſum in terram? Et ſubditur, *Omnis uallis*, id eſt populus gentilis, uel quicunque humilis, *implebitur*, bonis ſpiritualibus, ſcilicet gratia in præſenti, & gloria in futuro, *& omnis mons & collis*, id eſt Iudaicus populus, uel quicunq; ſuperbus, *humiliabitur*, id eſt euacuabitur, quia gratiã & gloriam amittet. *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. *Et qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Mons dicit, quãtum ad maiores: & colles, quantum ad minores. *Et erunt praua*, id eſt

Iacob. 4. Luca. 14. & 18.

B corda malorum per iniuſtitiam diſtorta, erunt, *in directa*, id eſt per æquitatem iuſtitiæ rectificabuntur, & ad iuſtitiæ regulam dirigentur, *& aſpera* id eſt mētes iracundæ & immites *in uias planas*, id eſt per infuſionem gratiæ, ad manſuetudinem conuertentur: & corda contra Chriſtum indurata, mollificabuntur, *& uidebit*, oculo corporali in primo aduentu, *omnis caro*, id eſt omnis homo, tam gentilis, quàm Iudæus, *ſalutare Dei*, id eſt Chriſtum Dei filiũ. Diuidebatur enim tunc cõitas hominum in duas partes, ſ. in Iudæos, & gētiles: & multi de his omnibus hominibus, uiderũt eum in mundo, inter homines conuerſantem. Poteſt etiam hoc uerbum intelligi de uiſu ſpirituali, quo ui-

C dent eum conuerſi ad fidem catholicam, ex omnibus gentibus totius mundi. Vel uidebit eum in forma humana, omnis homo, tam reprobi, quàm electi in ſecundo aduentu, ſcilicet in die iudicij. Et cùm miſsi à Iudæis, audirent à Ioanne, quòd non erat aliquis triũ prædictorum, quos expectabant, tanquam perſonas ſolennes quæſierunt ab eo, dicentes. *Quid ergo baptizas*, nouum ritum inducendo, & officium alienum uſurpando, *ſi tu non es Chriſtus*, qui poteſtate propria baptizabit, *neque Helias*, qui in tranſitu Iordanis baptiſmum ſignificabat, *neque propheta* cuius officium eſt baptizare: ut patet de Heliſęo, qui Naaman baptizari miſit. Quaſi dicerent: Quare tibi officium baptizandi uſurpas, cùm uicem perſonarũ, quibus ſcriptu-

Ioan. 1.

D ra baptizare concedit, nõ geras: ſicut proprio ore cõfeſſus es? Notandum autem quòd licet Ioannes non eſſet Chriſtus, poterat tamen baptizare, quia erat pręcurſor eius: & ideò debuit parare viam illius. Item licet non eſſet Helias perſonaliter, erat tamen uirtute. Itē ſi non erat propheta ille ſingularis, erat tamē plus quàm propheta communis: & ideò baptizare potuit. Et reſpondit eis Ioannes, teſtimoniũ de Chriſto iterum perhibēdo: quia ſicut pręcurrebat pręadicationē Chriſti, ſua prędicatione & denunciatione, ita baptiſma Chriſti pręcedebat ſuo baptiſmate: ſicut & ꝓphetę antiquitus aliquando denunciabant futura, nõ ſolum verbis ſed etiam factis. Vnde dicit: *Ego baptizo in*

4. Reg. 5.

Baptizare poterat Ioannes.

E *aqua* in pœnitentiam, non in ſpiritu, in remiſsionem peccatorum, docens uos pœnitere, non potens uos abſoluere. *Ego baptizo in aqua*, pręparatiuè, corpora tantum lauando: ad ſignificandũ illum qui uenturus eſt baptizare in ſpiritu Sancto authoritatiuè, etiã animas abluendo, quaſi dicat. Non debetis imputare audacię quod ago: nec mirari ſi ego qui non ſum Chriſtus, neq; Helias, neq; ille propheta ſingularis baptizo, quia baptiſmus meus non eſt completus & perfectus. Nam ad completionē & perfectionē baptiſmi, exigitur lotio corporis & animę: & corpus quidē ſecundum naturam lauatur aqua, anima uerò non niſi ſpiritu. Vnde & ego baptizo in aqua tantũ, in pœnitentiam,

Baptizare in aqua & in ſpiritu.

tentiam, id eſt in ſignum pœnitentiæ purgantis animas: corpore lauo corpus, & inſtitutum baptizandi uſum, parans uiam fortiori me, donec ueniat qui abluit animas per ſpiritum. Vnde Ambro. *Ego*, inquit, *uos aqua baptizo*. Citò probauit ſe nõ eſſe Chriſtum, qui inuiſibili operetur officio. Nam cùm ex duabus naturis homo, id eſt, ex anima ſubſiſtat & corpore, viſibile per inuiſibilia inuiſibile per inuiſibile myſteriũ conſecratur: aqua enim corpus abluitur, ſpiritu animæ delicta mundãtur. Et ideò aliud fuit baptiſma pœnitentiæ, aliud eſt baptiſma gratiæ. Iſtud ex utroque, illud ex uno. Nam cùm delicta communia ſint mentis & corporis, purificatio quoque debuit eſſe communis. Et bene non uerbo, ſed opere declarauit non eſſe ſe Chriſtum, opus enim hominis eſt gerere pœnitentiam delictorum, Dei munus eſt gratiam implere myſterij: Hæc Ambroſius. Ioannis ergo baptiſmus umbra & figura erat melioris baptiſmi: quia ſignificatio & præparatio quædam erat futuri. Propter quod, ut habetur in Actibus, forma baptiſmi Ioannis erat in nomine uenturi. Nec putãdum eſt, baptiſmũ Ioannis parum profuiſſe hominibus: quia etſi peccata nõ dimittebat, omnes tamen qui ab illo baptizabantur, ſub peccati uinculo conſtrictos eſſe ſentiebãt: & ideò redemptorem & mundatorem, qui peccata dimittere poſſet, mox ubi apparuiſſet, quærere neceſſe habebant. Vnde baptizabat in pœnitentiam, id eſt ad hoc ut agerent pœnitentiam: ut ſicut ipſe eos aqua lauabat exterius: ita ipſi ſe pœnitentia lauarent interius: ut mox Chriſto ueniente parati eſſent ad eius baptiſmum ſuſcipiendum: quia quos baptizauit, baptizati ſunt iterum. Baptiſmus enim ipſius, erat quædam proteſtatio credendi in Chriſtum uenturum, & facienda opera pœnitentiæ, ut deuotius reciperent ipſum. Vtilis ergo erat baptiſmus Ioannis, propter aſſuefactionem ad Chriſti baptiſmum, & propter uitæ emendationem: quia baptizabantur confitentes peccata ſua, & propter Chriſti manifeſtationem. Vnde & ſubditur, *medius ueſtrum ſtetit*, id eſt præſens eſt inter uos quem prædico: qui eſt mediator Dei & hominum, *quem uos neſcitis*, nec cognoſcitis: & ad illum cognoſcendum, ego uos præparo, baptizando in aqua. Iſta uerba exponi poſſunt, uno modo ſecundum humanitatem Chriſti, ſecundum quam ad literam Chriſtus fuit in medio Iudæorũ: quia inter homines communiter eſt conuerſatus, quaſi unus ex eis: & nõ cognouerunt præſentem, quem crediderunt futurum. Alio modo exponuntur de Chriſto ſecundum diuinitatẽ, ſecundum quem ubique præſens eſt, & inuiſibilis. Et ſecundum hoc medius eſt omnibus rebus creatis, & tamen nemo ſcit eum, quia nemo comprehendit. Hîc nota quòd Chriſtus ſæpe legitur locum medium ſpecialiter eligere: quia medium eſt locus humilis. Vnde ipſe ait: *Ego autem in medio ueſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* Item eſt locus communitatis: quia uniformiter ſe habet ad omnes: ut centrum ad circũferentiam. Vnde Petrus: *In ueritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus.* Item medium eſt locus unitatis: quia extrema uniuntur in medio. Vnde Apoſtolus: *Ipſe eſt pax noſtra: qui fecit utraque unum.* Item eſt locus ſtabilitatis: quia medium mundi eſt fixum. Vnde Apoſtolus: *Fundamentũ aliud nemo poteſt, &c.* Item locus proximitatis: quia omnibus partibus approximat. Vnde in Actibus: *Si fortè attrectent eum, cùm non longè ſit.* Et ſubdit Ioannes de Chriſto: *Ipſe eſt qui poſt me ueniet, uel uenturus eſt*, quem ego ut præcurſor prænuncio, *qui tamen ante me factus eſt.* Licet iam ueniſſet naſcen-

Ambroſ. lib. 2. in Lucam.
Act. 19. Baptiſmus Ioannis profuit.
Baptizati à Ioanne, iterum baptizandi erant.
Medius ueſtrum ſtetit, quomodo exponitur.
Medium locum Chriſtus tenet. Luca. 22.
Act. 10.
Ephe. 2.
1. Corin. 3.
Act. 17.

A de, tamen dicit eſſe uenturum: quia nondum uenerat ad baptiſmũ, nondum ſe manifeſtauerat prædicãdo, & miracula faciendo, ac noſtræ redemptionis myſterium complendo. Et licet Ioannes præceſſerit Chriſtum tempore natiuitatis & mortis, non tamen reſurrectionis & aſcenſionis. Vel *qui poſt me uenturus eſt*, id eſt qui prædictus eſt à prophetis, poſt me uenturus eſt. Secũdum Remigium, quinq; modis uenit Ieſus poſt Ioannem: ſcilicet naſcendo, prædicando, baptizãdo, moriẽdo, & ad inferos deſcẽdẽdo: Et cùm hoc quod dicit, Ante me factus eſt, non poſsit intelligi ſecundum deitatem, quæ facta non eſt: nec de humanitate, qua Chriſtus poſterior eſt Ioanne factus: B oportet ꝙ intelligatur quò ad honorem & dignitatem: quia quaſi dominum, ſequitur eum Ioannes, & uadit poſt eum. Antè enim hoc in loco, non temporis, ſed ordinis, habet ſignificationem: & notat diuinitatis, non natiuitatis prioritatẽ. Ac ſi dicat, ſecundum Chryſoſtomum. Non quia prior ueni ad prædicandum, ex hoc maiorem illo me æſtimetis: poſt me ergo uenit tẽpore: quia poſtmodum natus, ante me factus eſt dignitate: quia tanquã clarior & honorabilior, ſeu maior & dignior mihi prępoſitus eſt & prælatus. Huic ſimile eſt, cùm de aliquo dicimus: Hic olĩ me minor, vel mihi par erat: ſed modò ante me factus eſt honore, modò me præcedit, modò mihi prælatus eſt. Vel factus eſt antè ſynceritate conſcientiæ, innocentia vitæ, famæ decore. C Prælationis autem Chriſti cauſas, Ioannes aperit, cùm ſubiungit: Qui prior me erat. Pro tãto enim, *ante me factus eſt*, id eſt mihi prælatus, & dignitate antepoſitus eſt, quia etſi poſterior ſit in tẽpore, eſt tamen prior in æternitate: quia prior me erat, nõ ſecundũ humanitatẽ, quã acceperat in tẽpore: ſed ſecundũ deitatem, in qua eſt ab æterno cũ patre, prior me erat: quia ipſe ab æterno, ego ex tẽpore. Quoniam qui poſt me natus eſt de matre ſine patre, ante omnẽ creaturã, ſine vllo initio genitus eſt ex patre ſine matre. Et fortior me eſt, quia ipſe Deus fortis & potens, ego autem homo & fragilis, & impotens. Ille dominus, ego ſeruus: ille imperator, ego miles. Vnde Rabanus: Fortis eſt Ioannes, qui ſpiritum ſan D ctum dignus eſt habere: fortior qui eundẽ poteſt dare. Fortis qui regnum cœlorum prædicat: fortior qui donat. Fortis qui baptizat in peccatorum cõfeſsione: fortior qui in eorum remiſsione. Immenſitatẽ autem excellentiæ eius, ſubdendo manifeſtat. *Cuius non ſum dignus ut*, procũbens, *ſoluam corrigiam calciamentorum eius*, quod humile, & uile officium eſt. Quaſi dicat: In tantum eſt ante me, ut ego neq; ſeruire ei, neq; in vltimis miniſtrorum eius vocari dignus ſim. Calciamentum enim ſoluere, ultimi miniſtri res eſt. Cùm Chriſtus calciamenta non portauerat, patet ꝙ hæc eſt metaphorica locutio: quia Ioannes in hoc dicit ſe nõ eſſe dignum exhibere Chriſto etiam minimum obſe E quium: hoc exprimens ſecundum cõmunem loquendi modum. Cùm enim aliquis ſuam paruitatẽ, & alterius excellentiã uult exprimere, ſolet cõmuniter dici: Nõ ſum dignus tãgere ſotulares eius, vel aliud huiuſmodi. Nec mirũ ſi Ioãnes hoc dixit: qa homo quãtuncumq; magnus, Deo cõparatus, nihil eſt niſi puluis & cinis: nec etiã aliqua creatura eſt digna ei ſeruire, niſi per gratiã aſſumatur. Per hoc oſtendit etiam Ioannes ipſis Phariſæis, ꝙ officium alienum non uſurpabat, ſed tantum ſuum proprium officium, ſcilicet præcurſoris, exercebat. Vnde ſecundum Gregorium, allegoricè per calciamentum, humanitas: per pedes, deitas: per corrigiam, unio calciamentorum, ſcilicet animæ

Ieſus venit poſt Ioannẽ quinque modis.
Chriſtus factus eſt ante Ioannẽ.
Chry. hom. 13. in Ioan.
Chriſtus fortior eſt Ioanne.
Calciamẽta ſoluere eius qui ea non habet.
Gregorius hom. 7. in Euang.

&

De pœnitentia facienda. *Cap. XX.*

Pęnitentia duo requirit.

QVIA verò de pœnitentia, per quam regnum cęlorũ appropinquat, & via Domini paratur, tactum eſt in pręcedentibus, nunc conſequenter de ipſa aliquãtulum latius videamus. Ad veram itaq; pęnitentiam, quam amor Dei & odium peccati facit, ante omnia duo requiruntur: ſcilicet ꝙ peccator de peccatis pręteritis doleat, & nunquam iterată uicę peccandi, firmam uoluntatẽ habeat. Sine his duobus, pœnitentia vera non eſt: quia ſine eis, nec Deus peccata dimittit, nec ſacerdos abſoluere à peccatis poteſt. Vnde Ber.

Bernardus in meditationibus.

Vera ſiquidem pœnitentia eſt, ſine intermiſsione tẽporis, de præteritis malis dolere, & ſic plangere com miſſa, ut non committat plangẽda. Irriſor namq; eſt, & non uerè pœnitens, qui adhuc agit quod pęniteat. Si ergo vis verus pęnitẽs eſſe, ceſſa à peccato, & amplius noli peccare. Quoniã inanis eſt pęnitentia, quã ſequens coinquinat culpa.

Iſidorus 2. de ſummo bono c. 16. Greg. hom. 34 in Euã.

Vnde & Gregorius: Pœnitentiam quippè agere, eſt & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare: nã qui ſic alia deplorat, ut tamen alia committat: adhuc pęnitentiã agere aut ignorat, aut diſsimulat.

Auguſtin. in ſoliloq.

Vnde etiam Aug. Inanis eſt pœnitentia, quã ſequens coinquinat culpa. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil ualet à malis ueniã poſcere, & mala denuò iterare. Et iterũ: Pęnitentes, pęnitentes: ſi tamen eſtis pęnitẽtes, & nõ irridẽtes, mutate uitam, reconciliamini. Pœntitentiã agis, genu figis, & rides, ſubſannas patientiam Dei. Si pœnitens es, pœnitet te, ſi non pœnitet, pœnitens non es: ſi ergo pœnitet, cur facis quod malè feciſti? Si feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, pœnitens non es.

Auguſt. de pęnitentia medicina cap. 2. Pęnitentia de quibus ſit agenda. Pęnitentia in baptiſmo.

De quibus autem pœnitentia ſit agenda, notat idem Auguſtinus dicẽs: Tres ſunt actiones pœnitentiæ. Vna eſt quæ nouũ hominẽ parturit, donec per Baptiſmum ſalutare, omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum. Omnis.n. qui iã ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cùm accedit ad ſacramẽta fideliũ, niſi eũ pœniteat vitæ veteris, nouã inchoare non poteſt. Ab hac pęnitẽtia, cùm baptizantur ſoli paruuli, immunes ſunt, nondum enim uti poſſunt libero arbitrio: quibus tamen ad conſecrationem remiſsionemque originalis peccati, prodeſt eorũ fides à quibus offeruntur, quaſcunque maculas delictorum, per alios ex quibus nati ſunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione & reſponſione purgẽtur. Cæterorum hominum nullus tranſit ad Chriſtum: vt incipiat eſſe quod non erat, niſi pœniteat eum fuiſ A ſe quod erat.

Pęnitentia totius uitæ.

Altera verò pœnitentia eſt, cuius actio per totam iſtam uitam, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. Primò, quia nemo vitam æternam deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis pęniteat. Quis dubitet in quacunq; temporali fœlicitate uerſemur, pœnitere tamen nos debere huius uitæ, vt ad illã incorruptionẽ tota auiditate curramus. Quis ergo feſtinat atque exoptat ad patriam remeare, niſi quem peregrinationis ſuæ pœnitet? Quis itaq; ſanæ mentis non ingemiſcit, cui non per pœnitentiam ſic eſſe diſpliceat? Deinde multa ſunt peccata, quæ quãuis ſingula, nõ lethali vulnere ferire ſentiantur, tamẽ ſimul omnia congregata, quæ plura ſunt necant, niſi medicamento quotidianæ pœnitentiæ deſecentur. B Quiſquis itaq; ſe diligenter attendit, ſatis intelligit cũ quanto periculo peregrinetẽ à Domino.

Pęnitentia pro peccatis contra decalogũ.

Tertia actio eſt pœnitẽtiæ, quæ pro illis peccatis ſubeũda eſt, quæ legis decalogus continet. In hac ergo pęnitẽtia maiorem in ſe quiſq; ſeueritatem debet exercere, ut à ſe ipſo iudicatus, non iudicetur à Domino. Aſcendat itaque homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante faciem ſuam. Atq; ita cõſtituto in cordis iudicio, aſsit accuſatrix cõgitatio, teſtis conſciẽtia, carnifex timor. Inde quidem ſanguis animi confitẽtis per lachrymas profluat. Poſtremò, ab ipſa mẽte talis ſentẽtia proferatur, ut ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis Domini, C ut qui ſeparari à regno cœlorum timet, per ultimam ſententiam ſummi iudicis, per Eccleſiaſticam diſciplinam à ſacramento cœleſtis panis ſeparetur. Iudicet ergo ſeipſum homo in iſtis, uoluntatẽ dũ poteſt, & mores conuertat in melius, ne cùm iã non potuerit, etiam præter uoluntatem, à Domino iudicetur. Sed ſi iã de ſanitate deſperãs, addis peccata peccatis:

Prou. 18.

Sicut ſcriptum eſt: *Peccator dum uenerit in profundum malorum, contemnet*: noli cõtemnere, noli deſperare, clama de profundis etiam ad Dominum. De tali profundo, Niniuitę clamauerunt, & propitiationem inuenerunt. Faciliusq; eſt euacuata cõminatio prophetiæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Quicquid enim feceris, quæcunq; peccaueris, adhuc in hac uita es, D unde te omnino, ſi ſanare nollet, auferret. Cur ergo ignoras, quia patientia Dei ad pęnitentiã te adducit? Hæc Aug.

Pęnitentia etiã de paruis agẽda.

Non ſolum ergo de magnis, ſed & de paruis peccatis, ut dictum eſt, quotidiana pęnitentia eſt agenda, & quãuis parua uideantur, non tamen propter hoc ſunt negligẽda.

Gregorius lib. 25. moralium ca. 12.

Quia, ut ait Greg. nullũ peccatum adeo paruum, quod non creſcat neglectũ. Et iterum: Peccatum quod pœnitentia non diluit, ipſo ſuo pondere, mox ad aliud trahit.

Ambroſius.

Vnde dicit Ambr. ꝙ minimum peccatũ ſcienter commiſſum, grauius eſt toto mundo.

Auguſtin. li. de decem chordis ca. 11. & tra. 10. in Io. Nota.

Vnde & Aug. Sed iſta leuia quæ dicimus, noli contemnere: ſi contemnis, quando appẽdis expaueſce, quando numeras leuia, multa faciunt E unũ grande. Multæ guttæ implent flumen. Multa grana faciũt maſſam: Hæc Aug. Non itaq; leuia ſunt cõtemnenda, nec propter grauia, eſt deſperandũ. Quia vt ait Aug. nullum peccatũ criminale eſt, dum diſplicet: nullum veniale, dum placet.

Auguſtin. ibidem.

Agenda eſt autẽ pœnitentia ſine dilatione, & dum poſſumus: ne ſubitò præoccupati, quæramus ſpatium pœnitentiæ, & inuenire non poſsimus. Vnde Aug. Remedia conuerſionis ad Deũ, nullis ſunt cunctationibus differẽda, ne tẽpus correctionis pereat tarditate. Qui.n. pœnitenti indulgentiã promiſit, diſsimulanti diẽ craſtinũ non ſpopõdit. Et iterum: Si quis autem poſitus in vltima neceſsitate ægritudinis ſuæ uoluerit accipere

dens cùm laborauerit, & fatigatus fuerit, in ipſum reſpiciat, & totam ſuam curam in eum iactet. Non enim ita crudelis eſt quòd eum cadere permittat.

Contritio cordis eſt prima pars pœnitentiæ.

Prima ergo pars pœnitentiæ, eſt cordis contritio. Eſt autem contritio, dolor voluntariè aſſumptus pro peccatis, cũ propoſito, ſeu intentione confitendi & ſatisfaciendi, quia nullus verè cenſetur contritus, niſi habeat propoſitum huiuſmodi. In qua contritione, homo ſigillatim omnia peccata ſua ante tribunal conſcientiæ ſuæ adducat: ut ibi ſeipſum accuſans, in amaritudine animæ ſuæ de ſingulis conteratur, & poſtea confiteatur. De ſingulis quippè peccatis mortalibus, requiritur cõtritio ſingularis. Diuerſorum enim morborum, diuerſæ ſunt medicinæ, ſed contritio eſt medicina ſingularis contra unum tantum mortale: ergo non ſufficit una cõmunis de omnibus peccatis: ſed de quolibet mortali, tenetur homo ſpecialiter contriti, ſi habet diſtinctam peccatorum memoriam. Sed ſecundum Chryſo. ſicut in radijs ſolaribus, videntur atomi minuti in aere, qui nequaquam extra radios ſolares apparent: ita menti radio circumſpectionis propriæ illuſtratæ, apparent ſeu defectus minutiſsimi, qui alijs deſidioſis, ac per hoc tenebroſis mentibus, occultantur. Si verò quæritur, quamdiu quis de peccatis dolere debeat, dicendum quòd Deus, quando abſoluit hominem à uinculo peccati, ſeu à culpa & à pœna æterna ligat eum uinculo perpetuæ deteſtationis peccati. Vnde utile eſt quòd ſacerdos aliquam pœnitentiam quantumcumque paruam perpetuam iniungat, ut homo per hoc, peccatorum ſuorum præteritorum, aliquando in contritionis ſpiritu rememoretur. Sed deteſtatio peccati perpetua eſt duplex. Quædã in actu, ad quã homo non tenetur ſemper, ſi quis tamẽ faceret, perfectionis eſſet, non tamen omnino de eſſentia. Sicut beatus Petrus legitur ſemper fleuiſſe. Et ſanctus Dauid dicebat: *Peccatum, meum contra † me eſt ſemper.* Alia eſt in habitu, ad quam homo ſemper tenetur, etiam poſt perfectam peccati remiſsionem. De hac ſecunda, dicit Auguſtinus loquens de pœnitente: Pœnitens, omnes fructus pœnitentiæ ſuæ paruos habeat, numquam ſufficiat, & ſemper doleat, & de dolore gaudeat, non ſemper doluiſſe ſe doleat, ſemper pro Domino, ante quẽm peccauit erubeſcat, dolorem cum uita finiat. Et iterum: Aut continui dolores, cruciabunt pœnitentem uitam meam: aut æterni cruciatus, uexabunt puniendam animam meam: Hæc Auguſtinus. Iſte ergo dolor ceſſare non debet in pœnitente, nec finiri in hac uita, ſed ſicut homo in Deum, qui æternus eſt, peccauit: ita in æterno ſuo, ſcilicet quandiu uixerit, dolere debet. Sed multi gemunt pro peccatis, non quia peccata eis diſpliceãt propter Deum, ſed propter pœnam. Nonnullos etiã pœnitet peccaſſe, pro ſola peccati turpitudine. Fructuoſa ergo contritio eſt, cùm quis de peccato, quo Deũ offendit, dolet, & inde turbatur & gemit: quia iniquitas, amore iuſtitiæ, ſibi diſplicet. Et quãto ocius aliquis ſic verè pœnitet, tanto ocius Deus peccatũ dimittit. Eſt autem Deũ peccata dimittere, æternã pœnã pro illo debitam, per collationẽ præſentis gratiæ relaxare. Sic quoq; actualis peccati, per uiuificationẽ mẽtis æterna pœna relaxata relinquitur temporalis, in quã æterna eſt commutata, ut quod illicita animæ delectatione, ſiue etiã carnali uoluptate cõmiſſum eſt, ſatisfactionis dignæ amaritudine purgetur ab homine, dũ licet, ne deſtrictius à Deo puniatur in futuro, quia nullũ malũ præterit impunitũ. Eſt aũt duplex pœnitẽtiæ gemitus, vel dum plãgimus quod malè geſsimus uel dũ plangimus, quia nõ egimus quod agere debuimus.

Cõtritio ſingularis requiritur in pœnitente. — *Chryſoſto. homel. 1. in Ioannem.* — *Contritio perpetua debet eſſe.* — *Cõtritio et deteſtatio duplex.* — *Pſal. 50. † coram* — *Auguſt. li. de vera & falſa pœnitentia.* — *Ratio contritionis perpetua.* — *Peccata dimittere quid ſit.* — *Gemitus pœnitentiæ duplex.*

Secunda pars pœnitentiæ. Confeſſio duplex.

Secunda pars pœnitẽtiæ, eſt oris confeſsio. Eſt autẽ confeſsio, per quã morbus latens, ſpe ueniæ aperitur. Et eſt confeſsio duplex, quædã mentalis, quæ fit corã Deo, & hæc eſt de iure naturali, quædã uocalis, quæ fit hoĩ, & hæc nõ eſt de iure naturali. Igitur ante incarnationẽ Chriſti ſufficiebat mẽtalis cõfeſsio, facta Deo ſoli, quia Deus nondũ erat homo. Sed poſtquã Deus homo factus eſt, requirit ab homine quod cõfeſsio ſibi tanquã homini fiat. Et quia ipſe in forma humana, nobiſcum ubiq; præſens eſſe nõ põt, uicarios ſuos cõſtituit homines, quorum primus fuit Petrus & cęteri Apoſtoli, ac cõſequẽter ſacerdotes, quibus ipſe dixit: *Quæcunq; alligaueritis ſuper terram &c.* Per hoc. n. quod miniſtris ſacramentorum dedit poteſtatem ligandi & ſoluendi, inſinuauit confeſsionem eis tanquam iudicibus debere fieri. Sic ergo Chriſtus inſtituit confeſsionẽ tacitè, ſed Apoſtoli promulgauerũt, eam expreſsè. Ideo etiam confeſsio facienda eſt homini, Chriſti uicario, ut per hoc peccata noſtra celẽtur diabolo. Vnde Aug. In omnibus ſcripturis diuinis fratres chariſsimi, utiliter ac ſalubriter admonemur, ut peccata noſtra debeamus iugiter ac humiliter, non ſolum Deo, ſed etiam ſanctis hominibus & Deum timentibus confiteri. Non. n. ideo vult Deus ut cõfiteamur peccata noſtra, quod ipſe ea ſcire nõ poſſit, ſed quia diabolus hoc deſiderat, ut inueniat quid nobis ante tribunal æterni iudicis obijciat: ideo vult, ut magis defendere, quàm accuſare peccata noſtra, uelimus. Contrariò Deus noſter, quia pius & miſericors eſt, vult vt ea cõfiteamur in hoc ſæculo, vt pro illis non confundamur in futuro. Sciens ergo diabolus uirtutem puræ confeſsionis, toto niſu impedire conatur hominẽ ne confiteatur. Et ſicut ſuggeſsit prius vt homo caderet, ſic poſt caſum impedit ne reſurgat, quia ſcit nos non reſurgere poſſe ſine confeſſione: Hæc Aug. Peius eſt cõfiteri nolle, quàm legem contẽnere. Peius eſt Dei offenſam ſatisfactione nolle placare, quàm peccando Dei bonitatẽ offendere. Quãuis. n. in contritione dimittatur peccatũ, tamen confeſsio vocalis neceſſaria eſt, uel in re, quãdo habetur opportunitas, vel in propoſito, quãdo articulus neceſsitatis eam excludit, & non contemptus religionis, & ita neceſsitas cõfitendi poſt contritionẽ, non eſt in tali caſu propter neceſsitatem remedij, ſed propter obligationem præcepti. Eſt autem confeſsio conuenienter inſtituta, ut qui in ſua poteſtate poſitus à Deo diſceſſerat, ſub alio poſitus, cum humilitate & deuotione rediret. Ideoq; Deus inſtituit ſacerdotem ſui vicarium, & quaſi medicum, cui peccatorũ vulnera detegerentur, vt peccator non à ſe, ſed ab alio maioris humilitatis, cauſa ſatisfactionis, medicinam ſuſciperet. Sunt enim ſacramenta quaſi quædam emplaſtra. Igitur, ut ait Aug. ponat ſe omnino pœnitens in poteſtate iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans, ſed omnia paratus ſit facere, eo iubente, pro recipienda vita animæ quæcunq; faceret pro euitãda corporis morte. Homines etiam ad peccandum efficerentur proniores, ſi turpitudines ſuas non eſtimarent reuelandas. Et quia initium operum bonorum eſt cõfeſsio, operum malorũ valde eſt vtile confeſsionem frequentare. Euenit enim cor prius contritum & humiliatum confirmari in cõfeſsione, & plerumque peccator ſolo timore, uel Eccleſiæ cõſuetudine, ſacerdoti præſentatus, per ſacerdotale officiũ verè compungitur, ac plenus charitate recedit.

Matt. 18. Confeſſio à quo inſtituta. Confeſſio cur homini fit. — *Auguſt. li. 50 homiliarum he. 12. tomo 10.* — *Cõfeſſio uocalis neceſſaria eſt.* — *Confeſſio eſt conuenienter inſtituta.* — *Auguſtin. li. de uera & falſa pœnitentia c. 15. to. 4. Pœnitens ſubmittat ſe ſacerdoti. Confeſſio frequentanda eſt.*

Nonnulli etiam,nec ex corde redeunt:ſed tamen forma pœnitentiæ,quam ſuſcipiunt paulatim, in eis humilitatem cum charitate nutrit. Nec ob pudorē ceſſes à confeſsione:quia erubeſcētia & pudoris anxietas,ac confitentis humilitas,maxima pars eſt pœnitētiæ. Vnde Chryſo. Confeſsio peccatorum,eſt ſignū bonæ mentis, & teſtimonium conſcientiæ Deum timentis:perfectus.n.timor,ſoluit omnē pudorem.Illic autem turpitudo confeſsionis aſpicitur,ubi futuri iudicij pœna non creditur.Et quia ipſum erubeſcere,pęna eſt grauis:ideo iubet nos Deus,noſtra confiteri peccata,vt verecūdiam patiamur pro pœna:nā & hoc ipſū,pars diuini iudicij eſt. Vnde & Valerius: Venia dignus eſt,qui peccati excuſationē non quærit. Vbi enim eſt confeſsio,ibi eſt remiſsio,quia proximum ad innocentiam locum tenet,verecunda confeſsio . Vnde Auguſt. Quoniam verecundia magna eſt cōfiteri peccata,qui erubeſcit pro Chriſto,fit dignus miſericordia. Et quāto pluribus cōfitetur quis in ſpe veniæ turpitudinē criminis,tanto facilius conſequetur gratiam remiſsionis . Et iterum : O ſtulte , cur erubeſcis homini dicere , quod non erubuiſti in conſpectu Dei facere?Remoue à te pudorem,curre ad ſacerdotem, reuela ſecretum, cōfitere peccatum: alioquin nihil tibi proderit contritio cordis, niſi ſequatur cōfeſsio oris,ſi poſsis. Et iterum:Confeſsio, eſt ſalus animarum , diſsipatrix vitiorū, reſtauratrix virtutum,oppugnatrix dæmonum. Quid plura?Obſtruit os inferni:portas aperit paradiſi:Hæc Aug.Vnde & Grego.ad commendationem confeſsionis,ſic dicit: Mirentur qui uolunt in quolibet iuſto caſtitatis continentiam,mirentur integritatem iuſtitiæ,mirentur viſcera pietatis, ego non minus admiror confeſsionem humillimam peccatorum , quàm tot ſublimia geſta uirtutum : Hæc Greg. Vtile eſt etiam & ualde ſalubre cōfeſsionem etiam eorundem peccatorum frequenter iterare,& pluribus confiteri,quia confeſsio iterata licet ad ſalutem non ſit neceſſaria, tamen multum eſt proficua.Tum quia neſcit homo, an in prima confeſsione ſufficiēter contritus fuerit . Tum quia maior humilitas & erubeſcentia,meritum cauſat & acquirit.Tum quia per quantamcumq; cōfeſsionem, tollitur uirtute ſacramenti aliquid de pęna, & confertur aliqua gratia.Quia.n.ſacerdos virtute clauium aliquid relaxat de pœna debita,poſſet aliquis totiens confiteri , ꝙ tandem nihil remaneret de pęna.Et licet aliqui dicāt,ꝙ ſola prima abſolutio,effectum habet ui clauium,aliæ autem non,cùm nihil inueniant abſoluendum, ſecundum benigniorem tamen opinionē aliorum,non reputatur inconueniēs, quin homo poſſet totiens idem peccatū corde contrito cōfiteri,& ab eo abſolui,ꝙ per hoc dilueret totam pœnam purgatorij, & talis moriēs,ſtatim euolaret. Tum uirtute clauiū, quæ ſemper aliquid relaxat, etſi talis abſolutio nō inuenit culpā , inuenit reatum pœnæ . Et dato ꝙ nihil pœnæ inueniat, tunc facit ad augmentum gratię,tum ex vi contritionis,nec tamē peccatum tunc remaneret ſine pœna:non.n.modica pars pęnæ eſt dolor contritionis,& erubeſcentia cōfitentis, quæ in ſequenti confeſsione iteratur. Quid igitur melius quàm frequenter confiteri, quouſque per centeſimā,uel milleſimam confeſsionē tota pœna relaxetur confitenti? Et notandū ꝙ confeſsio generalis,quæ fit ante miſſam in Eccleſia,purgat peccata uenialia,& delet peccata mortalia oblita. Valde autem cautus debet eſſe confeſſor, in tenēdo ſecretum confeſsionis,ita vt nec illud reuelet etiam de licentia

Chryſo.ho. 3.operis imperfecti. De cōfeſſionis utilitate.

Auguſt. de pœnitentia utilitate.

Gregorius lib. 12 moralium ca. 14. Cōfeſſio eorundem iteranda.

Confeſſio generalis.

A cōfitentis.In caſu.n.quo confitens renunciat ſuo ſecreto,& dat confeſſori licentiam dicendi cui voluerit,uel loquendi de eo,non poteſt ipſe confeſſor reuelare dictum ſibi in cōfeſsione : quia ipſe confitens non poteſt in præcepto legis diuinæ & Euangelicæ , ſub quo ſecretum confeſsionis cadit, diſpenſare . Et ideo ſi confeſſor non habet poteſtatem abſoluendi , uel indiget conſilio ſaniori , debet ſibi iterum extra confeſsionem , ob hanc tantum cauſam dici facere , & tunc poteſt exprimere ſuperiori , vel alteri conſulenti. Sed nec in caſu mortis, ſibi imminentis,nec ſub ſigillo confeſsionis , poteſt uel debet quis ſecretum confeſsionis alijs reuelare, nec debet ipſi confitenti, poſt cōfeſsionem peccatum improperare: nec ab eo B peccatum, ad denudandum , vel detrahendum cautelosè , poſt confeſsionem extorquere .

Confeſſor ſit ſecretus.

Tertia pars pœnitentiæ,eſt operis ſatisfactio. Eſt autem ſatisfactio, qua pro qualitate culpæ pœna digna exoluitur. Hinc eſt illud Baptiſtæ: *Facite dignos fructus pœnitentiæ*. Vnde Greg. Non ſolum fructus pœnitentiæ, ſed dignos pœnitentiæ fructus,admonet eſſe faciendos . Neq; enim par fructus eſſe boni operis,debet eius qui minus,& eius qui amplius deliquit,aut eius qui in nullis,& eius qui in quibuſdam facinoribus cecidit.Per hoc ergo cuiuſlibet cōſcientia conuenitur, ut tantò maiora quęrat bonorū operum lucra per pœnitentiā,quanto grauiora ſibi intu C lit damna per culpā.Et iterum:Nam cogitandū ſummopere eſt, ut qui ſe illicita meminit cōmiſiſſe, à q̄buſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat:& qui commiſit prohibita,ſibimet abſcindere debeat etiam conceſſa . Vnde Bern. Pro eo ꝙ ab ipſis licitis abſtinemus, ea nobis quæ prius cōmiſimus illicita condonantur. Patet ergo ex iſtis, quoniam ad pœnitentiā pertinet operari contraria his quæ aliquis peccauit. Vnde Chryſ. Pœnitentiam uerò dico non ſolum, ut à malis prioribus deſinamus , uerum etiam ut bonorum operū fructus impleamur. *Facite*, inquit, *fructus dignos pœnitentiæ*. Quo autem modo fructificare poterimus , ſi utique peccatis aduerſa faciamus? Aliena rapuiſti, D incipe donare iam propria:longo es tempore fornicatus, à legitimo quoque te uſu ſuſpende coniugij , ac perpetuam continentiam ſæpius paucorum dierum caſtitate meditare. Iniuriam, uel opere cuiquam , uel ſermone feciſti, refer benedictionis uerba conuitijs : & percutientes te, nunc officijs , nunc etiam beneficijs placare contende.Neque enim vulnerato , ſufficit ad ſalutem tantummodo ſpicula de corpore euellere:ſed etiam remedia adhibere vulneribus . Delitijs autem & temulentia diffluebas , ieiunio & aquæ potu utrunque compenſa, ut famem ſuperes imminentem . Vidiſti impudicis oculis alienam decoram fœminam, iam omnino ne videas ma E iore tactus cautione poſt uulnera . *Declina*, inquit, *à malo, & fac bonum : inquire pacem, & perſequere eam*. Non tātum hanc dico pacem,quæ cum hominibus, uerum etiam quæ cum Deo eſt copulando. Et bene ait,perſequere. Exagitata eſt undique,& prorſus exploſa,ac terras relinquens in cęlum profecta.Sed tamen poſſumus eam rurſus reuocare , ſi uolumus, id eſt,ſi iracundiam,ſuperbiam,atque iactantiam,omniaq; abijcientes impedimenta pacis , modeſtā hanc uitam,puramque ſectemur:Hæc Chryſoſto.Satisfactio autem debet fieri , per opera pęnalia . Per ſatiſfactionē enim,oportet peccati uulnus ſanare perfectè: ſed peccaminum medicinæ,ſunt pœnæ: & ergo ad

Satisfactio tertia pars eſt pœnitentiæ.

Luca.3.

Gregorius hom.20. in Euang. A licitis abſtinendū eſt aliquādo. Bernardus ſermo. 66. in Cātica. Chryſo.ho. 10. i Mat. Pœnitentia per contraria fiat.

Pſal.36. Pſal.33.

Pax fugata.

Satiſfactio pœnam dat Deo & honorem.

ad ſatisfaciendum ſunt neceſſarię.Nam licet Deo nihil poſſet ſubtrahi tamē peccator peccando,quantū in eo eſt,ſubtrahit quod eſt ad honorem Dei:& ideo cùm ſatisfactio ſit quędam recompenſatio,oportet ꝙ per eam ſibi ipſi pęnitens aliquid ſubtrahat quod ad honorem Dei cedat. Hoc autem non poteſt eſſe, niſi ſit opus bonum, quantum ad Dei honorem, & pœnale opus,quantum ad peccatorem pęnitentem, cui eſt ſubtrahendum. Sic & Deo ſatisfacit,& etiam à uitijs,& futuris malis, inquantum pœnale præſeruat. Satisfactio ergo debet eſſe talis,per quā aliquid nobis ad honorem Dei ſubtrahamus.

Bona noſtra triplicia, vnde triplex ſatisfactio.

Sed non habemus niſi tria bona: ſcilicet bona animæ,bona corporis,& bona fortunæ, ſcilicet bona exteriora. Ex bonis quidem fortunæ,ſubtrahimus nobis aliquid,per eleemoſynam : ex bonis corporis, per ieiunium : ex bonis autem animæ,non oportet quòd aliquid nobis ſubtrahamus,quantum ad diminutionem bonorum animæ, quia per ea efficimur Deo accepti : ſed per hoc quod ſubmittimus ea,ſcilicet tam animam, quàm eius bona,totaliter Deo.& hoc fit per orationem.

Radices peccatorū tres.

Iſte etiam numerus operum ſatisfactoriorum, uidetur eſſe ordinatus contra radices peccatorum, quæ ſunt concupiſcentia carnis,concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ , quia contra concupiſcentiam carnis,ordinatur ieiuniū: contra concupiſcentiam oculorum,eleemoſyna: cōtra ſuperbiam uitæ, oratio. Igitur, vt dictum eſt, ſecundum exigentiam culpæ, faciendi ſunt fructus pœnitentiæ, quod eſt contra illos, quorum culpa eſt multa , & pœnitentia modica.

Pœnitentiæ fructus digni.

Vnde dignos fructus pœnitentiæ facit ille, qui ſecundum modum culpæ, facit æqualitatem pœnæ, ut qui plus peccat, plus pœniteat: & quot inuenit in ſe oblectamenta in culpa, tot de ſe faciat holocauſta in pœnitentiā, & qui amiſit Deum in peccati delectatione, quærat eum in peccati abominatione, recogitando omnes annos ſuos, in amaritudine animæ ſuæ.

Eſaia 38. Pęnitentia minor delicto.

Et ideo quando condignam pœnitentiam ſacerdos non iniungit, uel ſi iniungit, non tamen impletur, non abſoluitur pœnitens à pœna condigna, ſed à tanta quantam hîc facit, non autem à reſidua. Vnde Bernardus. Nec tibi blandiaris,ſi grauiter peccanti lenior pœna,vel à naſciente,vel à diſſimulante dictatur : cùm in purgatorijs ignibus perficiendum ſit quicquid hîc minus feceris, quia dignos fructus pœnitentiæ quærit altiſsimus: Hæc Bernardus.

Pęnitentia interior.

Digna verò pœnitentia,non tantum carnis maceratione,uel temporis longitudinē,quantum cordis contritione compenſatur:quia apud Deum non tam valet menſura temporis,quàm doloris,nec tantū abſtinentia ciborum, quantum mortificatio uitiorum.

Tempus pœnitentiæ.

Propter quod menſuram temporis in agenda pęnitentia, canones in arbitrio ſacerdotis intelligētis ſtatuunt, & pœnitentiæ tempora fide, & conuerſatione pœnitentium abbreuianda,& negligentia protelanda exiſtimant.

Contritio poteſt pœnā delere.

Tanta etiam contritio poteſt eſſe, quòd totaliter tollat reatum pœnæ, quia Deus plus acceptat cordis affectum,quàm exteriorem actum, ſed per actus exteriores,abſoluitur homo à pœna & à culpa, ergo & ſimiliter per cordis affectū, quæ eſt contritio,abſoluitur ab ea, quia intētio cōtritionis, poteſt attendi dupliciter. Vno modo, ex parte charitatis, quæ diſplicentiam cauſat: & ideo mediante charitate, meretur non ſolum culpæ amotionem, ſed etiam ab omni pœna abſolutionem. Alio modo, ex parte doloris ſenſibilis, quem uoluntas in contritione exercitat. Et quia ille dolor eſt etiam il-

A li pœnitenti quædam pœna, quæ tantum poteſt intendi, quòd ſufficit ad deletionem culpæ & pœnæ.

Satiſfacientia pro peccatore cum eo.

Et ſi homo per ſe nō poſsit ſatisfacere pro peccatis, poteſt tamen per adiutorium alterius. Quia.n.pœna quā peccator debet ſuſtinere,excedit vires eius:ideò ordinauit Deus ex magna miſericordiā, vt cū eo & pro eo, primū ſatisfaciat meritū paſsionis Chriſti, qui per ſuā paſsionem, non ſolum mundū redemit, ſed ēt ſuū meritū pro peccatoribus ſatisfecit. Secundò, ſatisfacit pro peccatore meritū totius Eccleſiæ:

Auguſtin. lib. 50. homil. 6.

Dicit enim Augu. ꝙ eleemoſynæ, & orationes quæ ſiunt in eccleſia, ſubueniunt recognoſcenti mentem ſuā, adueniam. Tertiò, ſubuenit peccatori propria ſatisfactio. B Ex his tribus, ſ. merito dominicæ paſsionis, & totius Eccleſiæ, & propriæ pęnitentiæ, cōponitur talentū præponderans culpæ.

Hieronym. in ca. 6. ad Epheſios.

Et ſciendū ſecundū Hie. quia ſimiliter circūuenit Satanas per nimiam duritiā, vt peccatores pereāt deſperando, quomodo in nimia remiſsione corrigēdo. Vnde Salomon: *Ne declines ad dexteram, neq; ad ſiniſtram.*

Prouerb. 4.

Culpa grauitas conſiderata pœnitentiam excitat.

Vt aūt ad agendam pęnitentiā congruam magis accendaris, conſidera ſi unū peccatum Adæ tā diſtrictè punitum eſt, ut nongentis annis & amplius uitę huius miſeriā lugeret, & in augmentū miſeriæ multis ſubſidijs & ſolatijs mechanicorum, quibus nūc utimur careret, ac ferè quatuor milibus annorū inferni tenebras ſuſtineret: qualiter punientur tranſgreſsiones noſtrę tam C multæ, tam magnæ, cùm ſupernus iudex, cui reddituri ſumus de ſingulis rationem, & multitudinē numeret, & magnitudinem pōderet, & diuturnitatem menſuret, & ideo multis lachrymis & orationibus, multiſq; ieiunijs eſt opus: ut peccata noſtra, quibus mors æterna debebatur ſatisfactione condigna deleamus.

Damna è peccato emerſa ad pœnitentiā conferunt.

Conſidera etiam & attende quid per peccatum perdidiſti, quid incurriſti, quis ſit quem offendiſti. Perdidiſti amicitiam totius trinitatis, Angelorum, Apoſtolorum, & omnium ſanctorum, decorem animæ, ſuffragia Eccleſiæ. Incurriſti laqueos fortiſsimos, hoſtes crudeliſsimos, ſtatum periculoſum, horribile præcipitium, defectum gratiæ, & D mortem animæ. Offendiſti eum qui te creauit, pro te mortē ſuſtinuit, multa beneficia contulit, & æterna præmia repromittit. Si hæc iugiter cogitares, vtique dolores, & pro peccatis fleres.

Pęnitentiā agēdi ignorantia.

Ambroſius lib. 2. de pœnitentia c. 10.

Et quia in modo agēdi pœnitentiā raro pęnitentes docti ſunt, non omnes pęnitentiam verā agunt. Nam ſecundū Ambroſiū & Gregoriū, facilius inueniuntur qui innocentiā ſeruauerunt, quàm qui uerā pœnitentiā egerunt. Et ideo pauci ſunt qui igne purgatorij non indigēt.

Purgatorio omnes pœnitentes deſtinat.

Vnde Bernardus: Iudicent & ſentiant alij ut uolunt: ego certè adhuc nullum pęnitentē noui, quem non æſtimem igne & flāmis purgatorij indigere. Mecum feliciſsimè actum credā, ſi uſq; ad diem iudicij, ita me purgatoriū id eſt conflatoriū, omni ſcoria permun- E dabit, ut audeā iudici purgatus occurrere. Hæc Ber. Ecce quid ſperare poſſunt multi miſeri, ſi ille vir tam ſanctus, de ſe ſic tremuit & expauit.

Conſilium recte pœnitentia agenda.

Vt igitur pœnitētiam ueram agas, & perfectam remiſsionis gratiā conſequaris, cautela magna eſt adhibenda, ut ſcilicet circunciſus & purgatus per confeſsionē de peccato maneas, ſecundum Ioſue quinto in eodem caſtrorū loco, donec perfectè ſaneris. Quòd fiat ſi panem doloris & pœnitentiæ, cū ſilentio extra turbam manduces: ſubtrahendo te à ludis & ſpectaculis mūdanis, & aliorū conſortijs, & ab omni occaſione peccandi. Circuncide itaque omnem cauſam, & omnem occaſionem, & ſuſpitionem peccati, ac perſo-

 nas,

A nas,& loca,& conſortia eorum,cum quibus cõuerſabaris peccans. Circuncide ſenſus tuos, quibus tranſgreſſor fuiſti & intra in cubiculum tuę mentis, & otio clauſo, contra omnes riuulos peccatorum, ora in abſcondito patrem tuum,qui eſt in cœlis. Sedere enim & in uno loco manere pœnitentium eſt, non vagari, non diſcurrere ad conuiuia, ad ſpectacula,& huiuſmodi, maximè in crepundijs pœnitẽtię agendæ, dum recentia ſunt vulnera circuncisionis tuæ. Vnde Ioſue: Non ſinebat caſtra moueri, antequam perfectè vulnera circunciſorum ſanarentur. Maria ſedit ad pedes Domini, lachrymis rigauit, & capellis terſit, quouſq; audiuit: Dimiſſa ſunt tibi peccata multa. Et ut minus tedeat te laboris pœnitẽtiæ, recordare obſecro Iacobi minoris, qui licet Spiritũ ſanctum tanquam pignus accepiſſet, & ſic confirmatus, de uita ęterna certus eſſet, nihilominus tamẽ in pœnitẽtia,& vita dura, vſq; in finem perſeuerauit: ac verus etiã ipſe carnalis deſiderij ſupplãtator fuit, & adeò magni meriti, vt ab omnibus vocaretur iuſtus, qui etiam meritò filius Alphei, id eſt docti, eſt cognominatus. Vnde quando Hieroſolymam Paulus ingreſſus eſt, vt cum cæteris Apoſtolis, de dogmatum veritate conferret, continuò ad hunc intrauit. Hic epiſtolam canonicam ſcripſit. Hic, ut teſtatur Chryſoſtomus,& Egeſippus uicinus Apoſtolorum temporum hiſtoriographus, tam mirabilis fuit, ut ſtatim poſt paſsionem Domini epiſcopatum Hieroſolymorum, ordinantibus Apoſtolis, primus acceperit. Hic de utero matris, ſanctus uocatus fuit. Vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonſus eſt, neque unctus eſt vnguento, neque uſus eſt balneo, die noctuque flexis genibus orabat, intantum vt genua eius obduruiſſe callo, & camelorum duritiam traxiſſe dicerentur. Tantamque aiunt in eo fuiſſe carnis incuriam,& ipſum duræ uitæ tantum intendere, quod membra omnia mortificauerit, vt adhuc uiuentis, omnia ferè membra morerentur, atque aſsiduitate orationis, iugiq; ad pauimentum proſtratione corporis: frontem quoque eius, callo ſimiliter obductam & obduratam, ut nihil fere à cameli genibus diſcreparet. Reduc etiam diligenter ad memoriam, cilicium & locuſtam Ioannis Baptiſtæ, labores Pauli, uigilias Bartholomæi, ſaccum & panem Hieronymi, tunicam & vepres Benedicti, ſudarium & lachrymas Arſenij, mattulam Eulalij, columnam & uermes Simeonis, nuditatem & radices herbarum peccatricis Aegyptiacæ. Dauid etiam regem de ſolio deſcendiſſe, ac in cinere & cilicio, humiliter & abiectum, in terra ſedendo, pœnitentiam egiſſe, donec audiuit à Domino per Nathan Prophetam: *Tranſtulit Dominus peccatum tuum à te*. In ſeſsione humiliatio demonſtratur, in cinere verò, conſideratio mortis, per quã tota humani generis maſſa in puluerem eſt redigenda: in cilicio quod de pilis contexitur, memoria peccati aſperè pungentis ſignificatur. Vnde Grego. In cilicio quippe aſperitas & compũctio peccatorum: in cinere autem, puluis oſtenditur mortuorum, & iccirco vtrumq; hoc adhiberi ad pœnitẽtiam ſolet, ut in compunctione cilicij, cognoſcamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris, perpendamus quid per iudicium facti ſumus: Hæc Gregorius. Cõſolationem ergo in his habe, & teipſum in his exerce: quia cinis & cilicium ſunt arma pœnitentium. Maximè enim in cibo & veſte conſiſtit labor pęnitẽtiæ. Circa pmiſſa uerò his uerſibus poteris edoceri.

Ioſue 5. *Luca 7.* *Iacobi minoris pœnitentia, & ſanctitas.* *Galat. 1.* *Chryſoſto. home. 5. in Matthæũ. Egeſippus.* *Pęnitentia ſanctorũ.* *2. Reg. 12.* *Grego. lib. 35. moralium ca. 2.* *Pœnitẽtia labores & ſpecies.*

B C D E

Sit tibi potus aqua, cibus aridus, aſpera ueſtis:
Dorſo uirga, breuis ſomnus, durumque cubile:
Flecte genu, tunde pectus, nuda caput, orans:
Hæreat os terræ, mens cœlo, lingua loquatur:
Cor dictet, ſit larga manus, ieiunia crebra:
Mens humilis, ſimplex oculus, caro munda, piũ cor:
Recta fides, ſit firma ſpes, dilectio ſemper
Ferueat aſſiduis precibus, iuſtis tamen ora:
Hæc peccator age, quem verè pœnitet à te
Nunc potius pœnas, peccatis exige dignas,
Quàm te perpetuis, addicat iudicis ira.

Audi etiam Bernardum, qui dicit: Verè pęnitens de tempore nihil perdit, quia & præteritum reſtaurat, per contritionem: & præſens tenet, per bonam operationem: & futurum tenet, per boni propoſiti conſtantiam & firmitatem: Hæc Bernardus. Viriliter ergo agant pœnitentes,& non deficiant, tempore enim ſuo metent, non deficientes. *Nam qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent*. Confortetur cor eorum in pœnitẽtia, & conſolentur in ea, ſperantes cum martyribus partem habere. Quia ſecundum Chryſoſtomum, uiuentes in pœnitentia, poſſunt martyribus comparari. Grauior eſt enim longa fuga, quàm uelox mors. Sed & ipſe Dominus, eos beatos prænunciat, eiſque conſolationem promittit, cùm dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*. Pœnitentium enim luctum, Dominus perpetui gaudij conſolatione compenſat. De pœnitentiæ quoque laudibus, ſic dicit Cyprianus: O pœnitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata, tu ſoluis: omnia clauſa, tu reſeras: omnia aduerſa, tu mitigas: omnia contraria, tu ſanas: omnia confuſa, tu lucidas: omnia deſperata, tu animas.

Bernard. De vero pœnitente. *Pſal. 125.* *Chryſoſto. ſermone de pęnitentia.* *Matth. 5.* *Pœnitẽtia laus.* *Cyprianus li. de pœnitentia quẽ apocryphũ cenſet Gelaſius.*

ORATIO.

TERRET me uita mea, nam diligenter diſcuſſa, apparet mihi aut peccatum, aut ſterilitas & infructuoſa: & ſi quis fructus in ea videtur, aut eſt ſimulatus, aut imperfectus, aut aliquo modo corruptus. Quid ergo mihi reſtat peccatori, niſi ut in tota uita mea plorem totam uitam meam. Certus ſum Domine, quia peccata mea æternam merentur damnationem: certior quia pœnitentia mea non ſufficit ad ſatisfactionem: certiſſimus quia miſericordia tua ſuperat omnem offenſionem. Fac ergo mecum miſericordiam, & concede mihi peccatorum meorum indulgentiam, quia meritum meum, indulgentia tua eſt Domine Deus meus. Amen.

De Baptiſmo Domini. Cap. XXI.

Marci 1. Matth. 3.

COMPLETIS autem vigintinouẽ annis ætatis ſuæ, quibus Dominus Ieſus ſic pœnosè & abiectè uixerat, & trigeſimo iã incepto, *& in diebus illis*, ſcilicet quibus Ioannes baptizabat, & prædicabat, antequã clauderetur in carcere: dicit Ieſus matri ſuę, quia tempus eſt vt uadat & glorificet, ac manifeſtet patrem ſuum, & ſe mundo oſtendat, qui diu latuerat, & operetur animarum ſalutem, pro qua pater ipſum huc miſerat. Et reuerenter ſe licentians ab ea, & nutritio ſuo Ioſeph, *venit à Nazareth Galileæ*, vbi nutritus fuerat: quæ reſpectu Hieruſalem, eſt ad Aquilonem. Et iuit uerſus locum Iordanis, vbi Ioannes baptizabat, non longè à Hierico, quæ reſpectu Hieruſalem, eſt ad Orientem. De Hierico enim ſimiliter ad Orientem, ſunt quaſi duo miliaria vſque ad capellam ſancti Ioannis, ubi ipſe habitabat: & inde quaſi unũ miliare, vſque ad locum Iordanis, vbi Chriſtus dicitur baptizatus. Putatur tamen à nonnullis Chriſtus baptizatus inter Ennon & Salim, non longè à monte Gelboe in Bethania, quæ eſt ſupra Iordanem, tribus leucis de Hierico, ſed duabus de capella ſancti Ioannis, ſecundum Remig. quia Galilea transmigratio, & Iordanis deſcenſus interpretatur. Per hoc ꝙ Ieſus de Galilæa uenit ad Iordanem, ſignificatur ꝙ eius membra, ſi uelint baptizari, & per gratiam lauari, oportet ea tranſmigrari de uitijs ad uirtutes, & deſcendendo humiliari. Vt autẽ ait Beda, Ieſus anniorũ triginta baptizatus, & ĩcepit apertius ſigna facere & docere, legitimum tempus oſtendens, his qui omnem ætatem, uel ad ſacerdotium, uel ad docendũ putant oportunam. Nec contra hoc mouere quempiã debet ꝙ Hieremias, atq; Daniel prophetiæ ſpiritum pueri acceperunt, quia miracula in exemplum operationis non ſunt trahenda. Tricennalis autem baptizati ſaluatoris ætas conueniens fuit, & nobis conuenit propter myſterium trinitatis, & operationẽ decalogi. Qui ergo baptizatur, uel gaudet ſe eſſe baptizatum, tricennalis ſit in hunc modum, ut in fide ſanctæ trinitatis intelligat, & compleat decalogum: Hæc Beda. Hic ergo ſecundum Rabanum, inſtruimur nullum debere ſacerdotem, aut prædicatorem fieri, vel Eccleſiæ præfici, niſi uirilis & perfectæ ætatis fuerit: Sed heu, nunc tales præficiuntur regimini Eccleſiæ, qui ſeipſos neſciunt regere, tales procuratores patrimonij crucifixi, qui ſuarum rerum tutores eſſe non poſſunt: alijs etiam præeſſe uolunt, qui pedagogo adhuc indigent. Secundum uerò Chryſoſtomum, triginta annorum uenit Ieſus ad baptiſma, quia ſcilicet poſt baptiſma illud, legem ueterem erat ſoluturus, propterea uſque in hanc ætatem, quæ omnia poteſt capere peccata, in legis obſeruatione permanſit, ipſam uniuerſam implens: ne quis diceret, ideò illam ſoluiſſe legem, quia eam non ualuiſſet implere. Propterea igitur omnem hãc Chriſtus expectauit ætatem, per quã omne tempus iuſtitiæ impleuit, ac tunc demum uenit ad baptiſma, quaſi cumulum illud cunctis obſeruationibus legis imponens: Hæc Chryſoſtomus. Vadit ergo Dominus mundi ſolus, pedibus nudis, per ſpatium tam longi itineris. Intuere eum diligenter & deuotè, uidensque uehementer & ex corde compatere. Non ducit ſecum militum, aut equorum, aut alterius comitiuæ frequentiam: necdum habebat diſcipulos, uel ſequelam aliam. Non habet qui

Hierico. — *Locus baptiſmi Chriſti.* — *Beda in Euang. Lucæ cap. 3.* — *Cur annorũ triginta baptizatus Chriſtus.* — *Chryſo. ho. 10 in Mat.* — *Humilis Chriſti ad baptiſmũ acceſſus.*

A præcedat ad hoſpitia, ad neceſſaria præparanda. Nec ſunt ibi honores & pompæ, quibus nos uermiculi utimur & delectamur. Sed ille cui in regno ſuo milia milium miniſtrant, & decies milies centena milia aſſiſtunt, ſic ſolus incedit, terram pedibus nudis calcando, & uſq; ad fatigationem laborando. Nam regnum ſuum non eſt de hoc mũdo, qui exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui, non regis, ſumẽdo. Factus eſt ſeruus, ut nos reges faceret. Factus eſt aduena & peregrinus, ut nos ad patriam & regnum ſuum perduceret. Viam poſuit ante oculos noſtros: per quam illuc aſcendere ualeamus. Sed quare ipſum negligimus? quare noſipſos non humiliamus? Quare honores & pompas, caduca & vana, ſic auidè quærimus & B tenemus? Certè quia regnum noſtrũ eſt de hoc mundo, nec conſideramus nos aduenas & peregrinos, & ꝓpterea mala iſta incurrimus. O vani filij hominũ, cur uana pro veris, caduca pro certis, tẽporalia pro æternis acceptamus, & ſic ſtudioſè amplectimur? Cur iſta tranſitoria non ſpernimus, & quaſi trãſacta non reputamus? Vadit ergo Dominus Ieſus, ſcilicet dator ſalutis, & non indigens ſalute, ſic humiliter & continuatis diebus, quouſque perueniat ad Iordanem. Cùm autem uenit ad Iordanem, inuenit Ioannem peccatores baptizantem, & turbam magnam quæ illuc ad ipſius prædicationem concurrerat, quia eum quaſi Chriſtum habebant. Cum famulis Dominus, cum reis iudex baptizandus uenit, non C tamen aquis mundari, ſed ipſas mundare cupiens. Venit quidem Ieſus ad Ioannem, maior ad minorem, id eſt Deus ad Ioannem, Dominus ad ſeruum, rex ad militem, lux ad lucernam, ſol ad luciferum, ut & ipſius prædicationem Ioannis confirmaret, & ut teſtimonium à Ioanne acciperet: ut exteriori ablutione baptizaretur ab eo, ſcilicet fons à riuo, plenitudo à ſtilla, author baptiſmi à baptiſmi miniſtro, non purgatione indigens, ſed noſtram faciens, nõ neceſſitate ablutionis, ut ipſe remiſsionem peccatorum per baptiſmum acciperet, ſed ut baptiſmate ſuo, baptiſmum Ioannis approbaret, & ipſum à Deo ordinatum oſtenderet, ut nobis myſterium baptiſmi D inſinuaret, ut quia homo natus erat, omnem iuſtitiam legis, & omnem humilitatem impleret, & implendo doceret, ut trinitatis myſterium reuelaret, ut nemo quantumlibet ſanctus, baptiſmi gratiam ſuperfluam iudicaret: vt prius faceret, quod poſtea faciendum imperabat, ut cognoſcerent ſerui quanta alacritate debeant currere ad baptiſmum Domini, quando ipſe Dominus non dedignatus eſt ſuſcipere baptiſmum ſerui: & nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Chriſtus non refugit lauacrum pœnitentiæ: vt caput draconis in aqua contereret, peccata deleret, & veterem Adam ſepeliret, ut contactu mundiſsimæ ſuæ carnis, & corporis aquas ſan- E ctificans, uim abluendi, & regeneratiuam aquis conferret, & ſanctificatas aquas baptizandis poſtmodum relinqueret. Vt per deſcenſionem columbæ in lauacro credentium ſpiritus ſancti aduentum ſuper baptizatos monſtraret, ut populus teſtimonium Ioannis de Chriſto, & etiam Dei patris audiret, & ut per hoc quòd ipſe filius Dei baptizatus eſt, omnes per Baptiſmum renatos, filios Dei, & fratres ſibi faceret & oſtenderet. Quem & tu fidelis, ut iã in Chriſto regeneratus, concomitare, eiuſque ſacramenta, & cuncta quę aguntur, ſcrutare. Volens ergo Dominus operari noſtram ſalutem, *cœpit prius facere quàm docere*. Et primùm inchoans à ianua ſacramẽtorum,

Ioan 18. Philip. 2. — *Aduentus Chriſti ad Ioannem.* — *Actuum 1.*

& fundamento uirtutum, uoluit à Ioanne baptizari. Dixit itaque Ioanni, tunc peccatores baptizanti: Rogo te ut me cum iſtis baptizes. Ioannes uerò intuens eum, & ſpiritu per diuinam reuelationẽ cognoſcens eum eſſe uerum Deum & hominem, nullum peccatum habentem, & ob hoc lauacro non indigentem, alios à peccato lauantem, timuit & expauit: & ut humilitatem regis imitaretur miles, ex reuerentia eum

Math. 3. Ioannis Baptiſtæ humilitas.

prohibens, dixit: *Domine ego* terrenus *à te* cœleſti qui nõ eges *baptizari debeo*, quia egeo baptizari, *& tu* cuius generatio nõ eſt uitioſa *uenis ad me* baptizari? Tu maior es & Dominus, & ego minor & ſeruus, & tu non ad me, ſed ego potius debui ire ad te. Tu mundus es, & omnia mundas, non tu à me, ſed ego à te, & mundari, & baptizari debeo. Ego homo ſum, tu Deus. Ego peccator, quia homo: tu ſine peccato, quia Deus. Quid uis à me baptizari? Non recuſo obſequium, ſed ignoro myſterium. Ego peccatores baptizo in pœnitentia: tu quid uis baptizari, qui non habes peccati cauſam? Imò potius quid uis ut peccator baptizari, qui ueniſti peccata donare? Vnde

Bernardus ſermo. 1. de Epiphania.

Bernardus: Baptizari uis Domine Ieſu? Vt quid enim, aut quid tibi opus baptiſmate? Nunquid ſano opus eſt medicina: aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vbi baptiſma ſit neceſſarium? Quam maculam habere poteſt agnus ſine macula? Vnde &

Chryſo. ho. 4 operis imperfe. in Mathæum.

Chryſoſtom. Vt tu me baptizes, eſt idonea ratio, ut iuſtus efficiar, & dignus cœlo: vt autem ego te baptizem, quæ eſt ratio? Omne bonum de cœlo deſcendit in terram, non de terra aſcendit in cœlum. Vnde etiam Leo Papa: Quid facis Domine? Ecce quaſi mendacẽ me lapidabunt. Ego magna de te prædicaui, & tu tam ſimplex velut hoſpes aduenisti. Tu ſurſum filius regis, & deorſum filius regis, & nuſquã ſceptrum regale oſtendis. Oſtende dignitatem tuã. Cur ſolus tam humilis aduenisti? Vbi Angelorum agmina? Vbi miniſtratio Cherubim ſex alarum? Vbi uentilabrum? Tu Moyſen glorificaſti in nube lucida, & columna ignis, & tu mihi caput inclinas? Renue Domine, caput es omnium. Oſtendiſti humilia, oſtendiſti ſublimia. Baptiza omnes præſentes, & me ante omnes. Quid baptizari uis, ſordem non habẽs? Et ſi baptizare uoluero, Iordanis non ſuſcipit, cognouit te factorem ſuum, conuertit fluenta retrorſum: Hæc Leo. Non mirum ſi Baptiſta contremuit, quãdo ſub manibus ſuis humiliatur cui omni genu, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum curuatur. Vn

Bernardus ibidem.

de Bernardus: Inclinatur ſub Baptiſtæ manibus, caput adorandum Angelis, reuerendum poteſtatibus, tremendum principatibus. Quid mirum, ſi tremit homo, nec audet attingere ſanctum Dei verticem? Quid vel ipſa cogitatione non contremiſcit. O quàm altum erit in iudicio caput iſtud, quod modo ſic inclinatur, & vertex qui modo tam humilis uidetur, quàm ſublimis & erectus tunc apparebit? Hæc Bernardus. Dominus verò probat quidem famuli ſui, fidele ſeruitutis obſequium, ſed diſpenſationis ſuæ manifeſtat myſterium, dicens: *Sine*, id eſt permitte *modo*, ſcilicet me à te baptizari in aqua, ut tu poſtmodum à me baptizeris in ſpiritu, quia myſterium eſt quod ago. In quo ſecundum Chryſoſtomum oſtendit quia poſtea Chriſtus Ioannem baptizauit. *Sine modo*, vt qui formam ſerui aſſumpſi expleam, & humilitatem eius. Et ſubiungit: *Sic enim* faciendo, dum ego ſuperior & non indigens à te ſuſcipio baptiſmũ *decet nos* me ſuſcipiendo, & te baptizando, *implere*, & dare exemplum implendi *omnem iuſtitiam*. Et accipi-

A tur hîc iuſtitia, non prout eſt uirtus ſpecialis, uitio auaritiæ oppoſita, ſed generaliter prout includit omnem virtutem, ſeu omnium virtutum perfectionẽ, *Iuſtitia.*

Chryſoſto. hom. 12. in Mathæum.

ſecundum Chryſoſtomum, quod dicit tale eſt: Omnia iam legalia compleuimus, nec vllum tranſgreſſi ſumus aliquando mandatum: vnum adhuc deeſt ſolummodò, oportet etiam iſtud adiungi, ſicque à nobis iuſtitia omnis implebitur. Iuſtitiam uerò hîc complementum cunctorum nominat mãdatorum, oſtendens hanc ueram eſſe iuſtitiam: ut ipſe Dominus ac magiſter omne in ſe ſalutis noſtræ ſacramentum impleret. Mandatum ſiquidem erat hominibus, baptiſmum ſubire Prophetæ. Vel omnem iuſtitiam, faciendo unicuique quod ſuum eſt. Qui enim Chri- *Eccleſ. 30.*

B ſti baptiſmum ſuſcipit, miſeretur animæ ſuæ placens Deo, ſalutis medelam ſuſcipiens, & humiliter ſubditur creatori ſuo, eius inſtitutioni obediens proximumque exemplo ædificat, eum ad bonum inducens. Sic ergo omnem iuſtitiam implet, quia Deo, & ſibi, & proximo facit quod debet. Vel omnem iuſtitiam faciendo, prius quod poſtea fieri debet ab alijs, quaſi diceret: Ideò me nunc ſubdo tibi minori: ne dedignẽtur maiores à minoribus baptizari uel regi.

Ambr. lib. 2. in Lucã.

Chryſoſto. ibidem.

Vnde Ambroſius: Quę eſt iuſtitia, niſi quod alterum facere velis, prior ipſe incipias, & tuo alios horteris exemplo? Vnde & Chryſoſtomus: Non ergo ſui cauſa baptizari Dominus uoluit, ſed cauſa noſtri: ut im-

C pleret omnem iuſtitiam. Iuſtum eſt enim ut quod quis docet alterum facere prior incipiat. Quia igitur dominus magiſter humani generis venerat, exẽplo ſui docere voluit quid eſſet faciendum: ut diſcipuli magiſtrum, ſerui dominum ſequerentur. Vnde

Augu. ſermone de Epiphania.

etiam Auguſtinus: Voluit facere quod faciendum omnibus imperabat: ut dominus & magiſter doctrinam ſuam non tam verbis inſinuaret, quàm actibus exerceret. Vel ſecundum Rabanum, ſic decet nos exemplum dare omnis iuſtitiæ implendæ in baptiſmo: ſine qua non aperitur aditus regni cœleſtis: ut diſcant homines neminem ſine unda baptiſmi perfectum eſſe. Vel omnem iuſtitiam, id eſt omnem & ſuperabundantem humilitatem: maior enim pars iu-

D ſtitiæ, eſt humilitas. Eſt quippè debita & ſufficiẽs humilitas omni iuſto neceſſaria, maiori ſe ſubdere propter Deum, & non præferre ſe æquali: abundans, ſe ſubdere æquali, & non præferre ſe minori: perfecta & ſuperabundans, ſubdere ſe minori, & non præferre ſe alicui: & hunc tertium gradum Chriſtus hîc tenuit: ideò omnem humilitatem impleuit. Vnde Ber-

Bernardus ſermone 4. de epipha.

Iuſtitia ſtrictiſſima.

nardus: Eſt autem quædam iuſtitia ſtricta & anguſta ualde: ita ut quàm cito pedem uerteris, in peccati foueam cadis: nec pręponere ſe ęquali, nec æquare præpoſito. Huius diffinitio eſt, reddere, vnicuique quod ſuum eſt. Eſt altera latior & amplior iuſtitia, nec æquare ſe pari, nec inferiori præponere.

E Sicut enim grandis & grauis ſuperbia eſt præferre ſe æquali, aut æquare prælato: ſic grandis humilitas eſt inferiorem ſe exhibere æquali, & æqualem inferiori. Maxima & plena iuſtitia eſt, inferiorem ſe exhibere etiam ipſi inferiori. Sicut enim ſumma & intolerabilis ſuperbia eſt, ſuperiori ſe præponere: ita inferiori ſe ſubdere, ſumma eſt & plena iuſtitia. Quòd ergo Ioannes ait: Ego à te debeo baptizari, de prima fuit qua ſuperiori ſe ſubdidit. Quod autem Chriſtus fecit, de plena iuſtitia fuit: ſiquidẽ ille ſeruuli ſui ſe manibus inclinauit. Videat nunc quilibet quem imitetur, hunc, an eum, qui extollitur ſuprà omne quod creditur aut colitur Deus. Et iterum: Nonne Deo, inquit,

1.Theſ.2. Pſalm 61. 1.Petri.2. inquit, *ſubiecta eſt anima mea*? Aut parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & omni humanæ creaturę propter Deum. *Sic enim decet nos*, inquit, *implere omnem iuſtitiam*, id eſt, conſummationem (profectò) iuſtitiæ, in humilitatis perfectione conſtituens. Vade & tu ad minorem, ſi uis iuſtitia eſſe perfectus: defer inferiori, & minori te inclinato: Hæc Bernardus.

Iuſtitia inditia. In hoc apparet iuſtitia in humili, quia alienum non ſurripit, nec ſibi attribuit quod non debet: ſed unicuique ius ſuum reddit. Non ſurripit honorem & ſibi attribuit, ſed Deo honorem & ſibi retinet vilitatem. Non lædit proximum, nec eum diiudicat, nec præfert ſe alicui vel comparat: ſed minorem omnibus ſe reputat, & locum nouiſsimum ſibi eligit & optat. Vides itaque quomodo augmentata eſt domini humilitas à præcedentibus. Ibi enim parẽtibus ſubditus erat: hic uerò ſe etiam ſeruo ſubiicit, ſeque uilificat, ac ſeruum iuſtificat & magnificat. Sed & in alio conſidera quomodo eius creuit humilitas. Nã uſque modo conuerſatus eſt humilis, quaſi inutilis & abiectus. Hic autem etiam peccator uoluit apparere hominibus. Peccatoribus enim prædicabat Ioannes pœnitentiam, & eos baptizabat: & dominus Ieſus inter eos & coram eis baptizari voluit, tanquã unus ex illis. Et licet idem dici poſſet de circunciſione, quia uoluit peccator apparere: tamen hic plus eſt quia coram turba publicè, ſed ibi magis occultè. Sed

An prædicaturus cõuenienter ut peccator baptizatus eſt Chriſtus. nonne timendum fuerat, cùm ipſe ſe amodo vellet intendere ad prædicandum, ne tanquam peccator ſperneret. Non propterea dimiſit humilitatis magiſter, quin profundiſsimè ſe humiliaret. Ipſe ergo ꝓpter nos inſtruẽdos uoluit apparere quod nõ erat, in ſui abiectionem & deſpectionem: ac nos econtrà nolumus apparere quod non ſumus, in noſtram gloriam & laudem. Si quid in nobis uidetur eſſe probitatis, oſtendimus: defectus uerò, q in nobis ſunt, celamus. Ex hoc etiam poteris eius humilitatem cõſiderare, quod in ſuſcipiendo baptiſmum, & in alijs quæ ſecundum legem debebantur, dominus legis & ſuprà legem exiſtens, faciebat, ut cæteri homines, nec uolebat vllas habere prærogatiuas ſpeciales. Non ſic multi in communi congregatione poſiti faciunt, qui præ cæteris prærogatiuas ſingulares habere uolunt Cùm ergo Ioannes cognouiſſet iuſtitiam, ſic & tali ordine debere compleri: ſpiritus enim in momento eum docuit quod prius neſciuit, *tunc*, conſenſit & *dimiſit eum*, à ſe baptizari, id eſt, non vlterius reſtitit: non ulterius contradixit, quinimmo ut baptizaretur acquieuit, & eum ſecundum ſuam uoluntatem facere permiſit. Quaſi tenebat eũ Ioannes, & reuerentia prohibendo, ſed *dimiſit eum*, obediendo: uera enim eſt humilitas quam comes obedientia non deſerit: & ideo officium quod prius timens & expaueſcens humiliter recuſauit, poſtea conſentiens & obediens deuotè impleuit. Vnde Ber-

Bernardus ſermone primo de epiphania. nard. Acquieuit Ioannes & obediuit, baptizauit agnum Dei & aquis lauit. Nos abluti ſumus, non ille: quia nobis lauandis aquæ cognoſcuntur ablutæ: Hæc Bernard. Nunc ergo bene ipſum Dominum conſpice. Spoliat ſe dominus maieſtatis ſicut quilibet alius homunculus, & creator elementorum ſubiicit ſe humili elemento aquæ: & mergitur in aquis frigidis, tẽpore magni frigoris, pro noſtro

Chriſti corporis tactus aquas conſecrauit in baptiſmum. amore. Operatur noſtram ſalutem tactu ſacri corporis aquas mundans & conſecrans, ac vim regenerationis & ius baptiſmatis eis conferens, ſacramentumque baptiſmatis ſanctificans & conſtituens, ac

A crimina noſtra lauans & purgans, deſponſat ſibi uniuerſalẽ Eccleſiam, & omnes animas fideles: nam in fide baptiſmatis deſpõſamur Domino noſtro Ieſu Chriſto, propheta in perſona ipſius dicẽte: *Deſponſabo te mihi in fide*: unde hæc ſolennitas & hæc operatio ualde utilis eſt & magna, & ideò lætanter cantat Eccleſia: Hodie cœleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia, qm̃ in Iordane lauit Chriſtus eius crimina. Vnde Anſelm. At uerò ubi robuſtioris ætatis plenitudo aduenit, miſſurus manus ad fortia, egreſſus in ſalutem populi tui ut gygas fortis ad currendam uiam totius noſtræ miſeriæ. Et primum quidem ut per omnia te fratribus aſsimiliares, ſeruum tuum baptizantem peccatores in pœnitentiam, tanquam peccator adi- Oſee.2. Anſelmus in medit. Pſal.18.

B ſti: baptizari quoque te poſtulaſti. Innocens agne Dei, quem nulla peccata ſtilla uel cogitatio unquam maculauit, baptizatus es: non te in aquis, ſed aquas in te ſanctificans, ut per eas ſanctificares nos. Vnde & Chryſ. baptizatus eſt Chriſtus Ioannis baptiſmo ut ex ipſa natura baptiſmatis ſcias, quia neq; peccati cã neq; ꝓpter indigẽtiã doni ſpiritus baptizatus eſt. Iudaicũ q dẽ baptiſma aboletur ac deſinit, noſtrũ uerò ſumit exordiũ: quodq; in paſchę mutatione factũ eſt, idipſum efficitur etiã innouatione baptiſmatis. Nam & paſcha dominus cùm utrunque celebrauerit, illi quidem terminum poſuit, huic verò principium. Hic uerò poſtquam iudaicum impleuit baptiſ- Chriſti baptiſmis, baptiſmus Iudæorum finem impoſuit.

C ma, cõtinuò & ianuas Eccleſiæ reſerauit. Sicut ergo in una tunc menſa, ita in uno nunc flumine: & recepit umbram, & addidit ueritatem. Sancti enim ſpiritus gratia in Chriſti baptiſmate eſt, Ioannis verò baptiſma hac donatione priuatur. Et iterum: Quia ergo nouum baptiſma daturus erat ad humani generis ſalutem & remiſsionem peccati, prior ipſe baptizari dignatus eſt: non ut peccata deponeret, qui peccatum ſolus non fecerat, ſed ut aquas baptiſmi ſolus ſanctificaret ad diluenda peccata credentium. Nunquam enim aquæ baptiſmi purgare peccata credẽtium potuiſſent, niſi tactu dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Ille ergo baptizatus eſt, ut nos lauaremur à peccatis. Ille tinctus eſt aqua, vt nos à de-

D lictorum ſordibus purgaremur. Ille lauacrum regenerationis accepit, ut nos ex aqua & ſpiritu Sancto renaſceremur. Baptiſmus ergo Chriſti ablutio eſt peccatorũ noſtrorum, & renouatio uitæ ſalutaris. Per baptiſmũ .n. peccato morimur, ſed Chriſto cõuiuimus. Vitæ priſtinæ ſepelimur, ſed nouæ uitæ reſurgimus. Vetuſti hominis errore exiuimur, ſed noui hominis indumenta ſuſcipimus: Hæc Chryſoſtom. Congruè autem uoluit dominus in Iordane baptizari, ut ibi aperiretur ianua regni cœleſtis, ubi datus eſt aditus filijs Iſrael intrandi terram promiſsionis: quia ſicut per illud flumen filij Iſrael tranſierunt ad terram promiſſam eis per dominum, ſic per Cur in Iordane baptizatus eſt Dominus.

E baptiſmum fideles tranſeunt ad terram uiuentium. Et etiam ideò, quia Iordanis eſt fluuius medius gentium & Iudæorum: & baptiſmus communis eſt gentibus & Iudæis uenientibus ad fidem & Chriſtum. In Iordane quoque baptiſmus Domini, in Helia, & Heliſæo, & Ioſue, & Naamã præfiguratus fuit: quia in his figura baptiſmi præceſsit. In aqua verò baptizatus eſt, quia aqua eſt contraria igni, & peccatum eſt ignis, unde & igne ſupplicij punitur. Vt ergo hic ignis extinguatur, in acqua baptizatus eſt. Aqua etiã ſordes abluit, ſitim extinguit, imaginẽ reddit: ita gratia ſpiritus Sancti in baptiſmate ſordes peccatorum abluit, ſitim animæ uerbo Dei reſtinguit, imaginem Ieſus cur in aqua baptizatus eſt. Aquæ proprietates.

Dei

Dei per culpam amiſſam reſtituit. Et ex hoc quòd Dominus in aqua eſt baptizatus, trahitur argumentum quòd in alio liquore quàm in aqua non poteſt fieri baptiſmus. In aqua etiam uniformiter baptiſmus cõſecratur, quia à dextro latere aqua manauit, & quia nullus liquor adeò ad abluẽdũ valet, & apud omnes faciliter acquiritur, ne ſe aliquis propter inopiam excuſet. Et licet ſpiritus mundet interius, tamẽ neceſſaria eſt aquæ lauatio: quia ſicut ex duobus eſt homo, ſcilicet ex corpore & anima, ſic ex duobus renaſcitur, ſcilicet ſpiritu ſancto & aqua. *Factum eſt autem ut cùm baptizaretur*, à Ioanne ferè *omnis populus*, terræ illius, id eſt, multi de omni populo, *& Ieſu*, à Ioanne, *baptizato*, ac poſt baptiſmum de aquis aſcẽdente, & pro baptizandis, vt Spiritum ſanctum acciperent, orante *apertum eſt cœlum*, id eſt, inæſtimabilis ſplendor factus eſt circa Chriſtum, & tantus fulgor circumfulſit eum, ac ſi cœlum empyreum apertum uideretur, cœloque aereo & ſydereo reſeratis ſplendor cœli empyrei terris infunderetur. Non quòd cœlum tunc diuiſum fuerit: non enim illa apertio in corpore cœleſti, ſed in aere fuit; ſed quia aperiri uidebatur ſicut in coruſcatione ſolet fieri, in qua cœlum aperiri uidetur: & per hoc ſignificabatur gloriã cœleſtem aperiri credentibus in Chriſtum, & quòd renatis aperitur, & patet ianua regni cœleſtis, & aditus in cœlum, qui præcluſus fuit homini per peccatum. Vnde Chryſoſtom. Siquidem in eius baptiſmo aperti ſunt cœli, vt diſcas etiã cùm tu baptizaris hoc inuiſibiliter fieri, iam Deo te ad cœlum uocante, nihilque in terra commune habere ſuadẽte. Et iterum: Dicit autem, apertum eſt cœlum, tãquam hactenus recluſum fuiſſet. Iam autem ouili ſuperno & infimo in vnum redacto, & uno exiſtente omnium paſtore, cęlum patuit, & homo terricola ouis aggregatus eſt angelis. Vnde & Beda: Ieſu autẽ baptizato & orãte apertum eſt cœlũ: quia dum corporis humilitate Dominus vndas Iordanis ſubijt, diuinitatis ſuæ potẽtia cœli nobis ianuas pãdit: dumq; caro innoxia frigentibus tingitur aquis, oppoſita quondã noxijs rõphea extinguitur ignea: Hæc Beda. In hoc etiã ꝙ Ieſu baptizato & orante cœlũ apertum eſt, ſignificatur ꝙ oratio mundi & ſancti hominis cœlũ penetrat. Orauit autem Chriſtus, ut nos informaret ad orandum poſt baptiſmum, & vt oſtenderet nobis orãdi ordinem & neceſsitatem. Ordinem, quia ad hoc quòd placeat oratio, oportet prius mundari & baptizari quàm orare. Neceſsitatem, quia baptiſmalis gratia indiget per orationem conſeruari: & ut daret exemplum ꝙ in receptione ſacramentorum, debet mens hominis in Deum eleuari. Vnde Beda: Quòd Ieſus, cuius omnia quæ patris ſunt, baptizatus oraſſe memoratur, ad nos informandos actum non dubitatur: quibus poſt lauacrum baptiſmatis ut aula cœli pandatur, ideò non ocioſè uiuendum, ſed ieiunijs, precibus atque eleemoſynis eſt inſiſtẽdum: quia etſi peccata ſunt omnia in baptiſmo laxata, non adhuc tamen eſt carnis fragilitas ſolidata. Nam quaſi tranſito mari rubro gratulamur ſubmerſos Aegyptios, ſed in deſerto mundanæ conuerſationis hoſtes occurrunt alij, qui duce Chriſti gratia noſtro ſudore uincantur, donec perueniamus ad patriam: Hæc Beda. *Et deſcendit Spiritus ſanctus*, viſibiliter in columbæ ſpecie, ac requieuit ſuper eum, ſedẽs ſuper caput ipſius. Deſcendit, inquam, non per gratiam: quia à primo inſtanti conceptionis ſuæ plenus fuit Spiritu ſancto: ſed deſcendit in ſigno viſibili, & hoc triplici ratione. Primò, ad indicandum alijs, quòd in ipſo eſſet plenitudo gratiæ. Secundò, ad innuendum quòd in baptiſmo datur Spiritus ſanctus accedentibus non fictè. Tertiò, ad oſtendendum quòd ipſe eſt qui per Spiritum ſanctum baptizat, mundando à ſorde. Apparuit autem in corporali ſpecie columbæ, quatenus mitem & ſimplicem ſine felle omniq; amaritudine eum eſſe, & nos per manſuetudinem colligere eum ueniſſe, ſeque manſuetos & humiles inhabitare oſtenderet. Ideò etiam in columbæ ſpecie apparuit, vt in hominibus habẽtibus charitatem Dei, quæ præcipuè in columba eſt, Spiritum ſanctum eſſe deſignaret. Vnde Chryſoſtom. Ideò autem Spiritus ſanctus ſpeciem columbæ ſuſcepit, quoniã præ omnibus animalibus hæc cultrix eſt charitatis. Omnes autem ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in ueritate, poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatione: ſolam autem charitatem ſancti Spiritus, non poteſt immundus ſpiritus imitari. Ideò ergo hanc priuatam ſpeciem charitatis ſibi ſeruauit Spiritus ſanctus, quia per nullius teſtimonium ſic cognoſcitur ubi eſt Spiritus ſanctus, ſicut per gratiam charitatis. Et ſecundum eundem Chryſoſto. reſpondet etiam figuræ veteris teſtamenti. Sicut enim in diluuio columba apparens, & ramum uirentis oliuæ deferens, oſtendit ſignum clementiæ Dei, his qui reſidui fuerunt ex aquis diluuij, & omnem orbis terrarum tranquillitatem annunciauit: ita & nunc in baptiſmo ueniens Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie, oſtẽdit ſignum diuinæ clementiæ: qua uirtute baptiſmatis & peccata remittit, & gratiam confert, & liberatorem nobis demonſtrãs, pro ramo oliuæ adoptionem generi humano affert. Nihilominus tamen omnis baptizatus, ſeptem virtutibus in columba ſignificatis debet repleri & perfici. Quicunque enim eſt perfectus, debet eſſe perfectus quantum ad ſeipſum, quãtum ad proximum, quãtum ad Deum: & omnia iſta ſignificantur per proprietates in columba repertas. Quantum ad ſeipſum duplici proprietate: quia columba habet gemitum pro cantu, & caret felle: ſic homo debet habere in ſe cõtritionem pro peccatis, & gemitum cũ lachrymis, & debet carere felle amaritudinis peccati, & ira irrationabili. Quantum ad proximum triplici ꝓprietate: quia columba roſtro non lædit, ſic nec ſanctus cuiquam detrahit. Vnguibus nil rapit, ſic ſanctus aliena non recipit. Pullos alienos tanquam ſuos paſcit, ſic ſanctus per ſuam compaſsionem indigentibus ſua tribuit. Quantum ad Deum duplici proprietate: quia columba ſuper aquas reſidet, vt vmbra accipitris in aqua præuiſa mergat ſe & euadat, ſic ſanctus ſuper fluenta diuinæ ſcripturæ reſidere & oculum habere debet: ut diaboli verſutias & incurſum euadere queat: meliora grana eligit, & mundo veſcitur: ſic ſanctus ſanas ſentẽtias quibus paſcatur eligit, & in ſolo Deo in quo puritas ſumma eſt recreatur. Vnde ſicut columba in cauernis petræ nidificat, ſic ſanctus in plagis mortis Chriſti, qui petra firma eſt, nidum: id eſt, ſuum refugium & ſpem ponit. *Et vox patris*, teſtimonium filio præbẽtis, *intonuit*, & audita eſt de ſublimi ſcilicet de nube dicẽs: *Hic eſt filius meus dilectus*, præ cæteris: quia non adoptiuus ut cæteri, ſed naturalis. Vnde Chryſoſt. Suus vtique non per adoptionem gratiæ, neque per electionem creaturæ, ſed ſuus proprietate generis & ueritate naturæ. Et vt ait Hieronymus, Sedit columba ſuper caput eius, ne quis putaret uocem patris ad Ioannem factam, non ad dominum.

Marginalia: *Luca. 3.* — *Cęlum quomodo apertũ in Chriſti baptiſmato.* — *Chryſoſto. homel. 12. in Matth.* — *Beda in cap. 3. Lucæ.* — *Oratio Chriſti poſt bap.* — *Beda in ca. 3. Lucæ.* — *Spiritus ſancti uiſibilis deſcenſus triplici de cauſa.* — *Chryſoſto hom. 4. operis imper.* — *Spiritus ſãctus cur in ſpecie colũbæ apparuerit.* — *Charitas Spiritũ ſanctum indicat.* — *Gene. 8.* — *Chryſoſt. hom. 12. in Matth.* — *Columbæ proprietates ſeptem virtutes indicantes.* — *Columba ſanctorum ſymbolum.* — *Matt. 3.* — *Quomodo Dei filius Chriſtus.* — *Hieron. in Matthæũ.*

num. *In quo mihi complacuit*, id eſt in quo uoluntas mea complebitur de ſalute generis humani. Alius verò euangeliſta ſic dicit: *Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui*, id eſt, in te & per te conſtitui quod mihi placet facere, & quæ agenda ſunt agere, id eſt, genus humanum redimere. Vel mihi complacui, id eſt, cõpletè & totaliter placuit. Nihil enim unquã Deo diſplicuit in eo, ſicut in nobis, qui prius fuimus natura filij iræ. Vnde Bern. Verè enim hic eſt, in quo nõ eſt quod patri diſpliceat, quod oculos maieſtatis offendat: unde & ipſe ait, Omnia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Donet nobis Dominus Ieſus qui ſemper placet patri, ut nos per ipſum mereamur placere ſibi. Secundum Bedam, tantum durauit ſplendor, quamdiu paterna uox audita eſt, & cũ ea terminatus eſt. Ipſum autem filium audire, huic credere & obedire, pater nos admonet dicens: *Ipſum audite*. Cui enim niſi ſapientiæ, iuſtitiæ, & ueritati credere debemus? Vnde Bernardus: Ipſum, inquit, audite. Ecce Domine Ieſu vel nunc iam loquere, licentiam loquendi habes à patre. Quamdiu uirtus & Dei ſapientia quaſi infirmus aliquis, & inſipiens lates in populo? quamdiu nobilis rex, & rex cœli fabri filium te pateris appellari pariter & reputari? O humilitas uirtutis Christi, ò ſublimitas humilitatis, quantum confundis ſtultitiam meæ uanitatis, parũ aliquid ſcio uel magis ſcire mihi uideor: & iam ſilere non poſſum, impudenter & imprudenter me ingerens & oſtentans, promptus ad loquendum, uelox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Chriſtus cùm tanto tempore ſilebat, cùm ſeipſum ſic abſcondebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria qui eſt uera gloria patris? Vtique timebat, ſed non ſibi. Nobis timebat ab illa, quibus nouerat eſſe timendum. Nobis tacebat, & nos inſtruebat. Tacebat ore, ſed inſtruebat opere: & qđ poſtea docuit uerbo, iam clamabat exemplo. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*. Nam de infantia Domini parum aliquid audio. Ex tunc iam uſque ad hunc trigeſimum annum nihil inuenio. Nunc uerò iam non poteſt latere, qui tam manifeſtè demonſtratur à patre. Hæc Bernardus. Et hæc eſt autoritas quam ſuprà allegaui, per quã apparet quomodo ſiluit Dominus Ieſus ad noſtrã inſtructionẽ: & tacendo ore, inſtruxit opere. Ipſius igitur exemplo ſtude & tu taciturnitati: quia qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Stude inquam & nitere: quia ut ait Ambroſ. Rarior eſt tacendi uirtus, quàm loquendi. Vidiſti ergo vbiq; in Domino Ieſu humilitatem redolere, quæ eſt uirtus magnifica, & valde neceſſaria: eo quòd ſtudioſius quærenda, & etiam affectuoſius amanda eſt, quia Dominus in ſingulis actibus ſuis ſtuduit eam ſignanter obſeruare, & exemplum inde alijs oſtendere. Sic ergo in hoc opere excellentiſsimo tota trinitas modo ſingulari ſe manifeſtando apparuit, largè apparitionẽ accipiendo: & ſic trinitatis præſentia baptiſmus conſecratur. Pater apparuit in voce, filius in homine ſeu carne, Spiritus sãctus in colũba. Differenter tamen, quia filius apparuit in homine in vnitate ſuppoſiti, Ioannis primo: ſed in apparitione aliarum perſonarũ erat unio per modum ſigni. Caro.n. vnita erat filio in vnitate ſuppoſiti, vox autẽ & columba nõ habebant unitatẽ ſuppoſiti cum patre & Spiritu ſancto, ſed tantum in præſentatione ſigni. In colũba ergo fuit ſpiritus, nõ ſpiritus fuit columba:† quæ ei tamen non fuit unita: nõ enim fuit incolumbatus, quia præter naturam huma-

Luc. 3.
Bernardus ſermone de epiphania. Ioan. 8.
Beda in Marcum cap. 1.
Bernar. ſermone primo de epiphania.
Humilitas Chriſti.
Matth. 11.
Taciturnitas cõmendatur.
Ambroſ. in cap. 19. Lucæ.
Trinitas poſt Chriſti baptiſmum quomodo differenter apparuit. Spiritus ſanctus quomodo in columba fuit.
† non colũbam ſpiritu.

A nam nũquam vnquã creatura fuit Deo perſonaliter unita, nec infuit ei per gratiam: ſed per apparitionẽ & ſignum, quæ peracto officio ſuo poſt apparitionem in primordialem, & præiacentem materiam rediit: unde ſumpta fuerat, ſicut etiam ſentitur de alijs figuris in quibus Dominus apparuit. Apparuit autẽ myſterium trinitatis Domino baptizato, & nõ cùm baptizaretur: quia cùm non egeret gratia mundãte, non eſt baptizatus baptiſmate ſuo, ſed Ioãnis. Baptiſmus autem Ioannis dabatur in nomine venturi: baptiſmus uerò Chriſti datur in nomine trinitatis, & ideò non decuit in actu baptiſmi: ſed poſtea nomen trinitatis explicari: vt diſtantia pateret inter baptiſmum Ioãnis, qui non in nomine trinitatis dabatur, B & inter baptiſmum Chriſti, cui hæc forma ſeruabatur. Et per talem apparitionem trinitatis baptizato Chriſto factam, ſignificatum fuit ꝙ baptiſmus deberet conferri in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti. In primitiua tamen Eccleſia ad tempus collatus fuit baptiſmus in nomine Chriſti, ut nomen Chriſti in reuerentia haberetur maiori: ad excludendum illorũ errorẽ qui virtutem baptiſmi attribuunt miniſtris dicẽtes: Ego ſum Pauli, ego ſum Cephe, &c. ſed illis cauſis ceſſantibus rediit Eccleſia ad formã prędictã. Et ponitur hîc triplex effectus baptiſmi quẽ baptiſmus cauſat, maximè poſt paſsionem Chriſti, ſcilicet cœli apertio: quia cœlorum regna patent renaC tis in baptiſmo, Spiritus ſancti miſsio, cuius gratia ac donum cõfertur in eo: & paterna locutio quæ baptizatos regenerat in filios adoptionis, qui ſibi complacent: quia per baptiſmum de filijs iræ fiũt filij gratiæ, & regeneramur in ſpem uitæ æternæ. Conſidera hæc ſingula diligenter & erige animum, ut aperto iã trinitatis cęlo, ſurſum feraris in Deum. In humilitate quoq; mentis perſiſte, ut Spiritus ſancti dono & paterno colloquio munerari merearis. Vnde Anſel. In Iordane ſub manu Ioannis ſe ad baptiſmum indinans paternam uocem audiuit: & Spiritus ſancti aduetum in columba ſuſcepit: ut nos doceret in humilitate mentis (quæ per Iordanem notatur, Iordanis enim deſcẽſio eorum interpretatur) debere cõſiſteD re, ibiq; ſuperni patris honorari colloquio, de quo dicitur: Quia cum ſimplicibus ſermocinatio eius: & Spiritus ſancti præſentia ſublimari, qui ſuper humiles requieſcit: & hoc ſub manu Ioannis qui Dei gratia dicitur: ut eidem gratiæ quicquid à Deo percipimus, non noſtris meritis adſcribamus. Hæc Anſel. Fuit autem baptiſmus in mari æneo, id eſt, in lauatorio præfiguratus, quod ante templi introitum Hieroſolymæ erat collocatum. Sacerdotes enim qui tẽplum domini ingreſſuri erant, in lauacro illo ſe lauare neceſſe habebant: ita omnes qui uolunt intrare in cœleſte templum Domini, neceſſe habent prius per baptiſmũ lauari. Duodecim boues ęnei mare portaE uerũt, quia duodecim Apoſtoli baptiſmum Chriſti per totũ mundum dilatauerũt. Lauatorium circumtectum & ornatum erat ſpeculis mulierũ, ut ingreſſuri templum uiderent, ſi aliquam maculam uel indecentiã haberent: ſic baptiſmatis requirit conſcientiæ perfectionem, peccati diſpliſcentiã, & cordis contritionem. Iſtud etiam figuratum eſt, in Naamã Syro gentili & leproſo, qui ad iuſſum Heliſæi ſepties in Iordane baptizabatur, & ſic ab omni lepra ſua mundabatur. Per ſeptenam aquæ Iordanis lotionẽ præfigurauit Heliſæus ſeptem mortalium peccatorum in baptiſmo ablutionem. Caro Naaman facta eſt ut caro pueri, ita peccatores efficiuntur mundi ſi-

cut

Trinitas cur baptizato apparuit.
Act. 19. Matt. ult. Baptiſmi in primitiua eccleſia forma.
Anſelmus enarrat. in euangel. in Lucam.
Figura baptiſmi. 2. Para. 4.
4. Reg. 5.

cut paruuli. Iſtud etiam præfiguratum eſt in tranſitu Iordanis quando filij Iſrael intrauerunt terram promiſsionis: quia prius tranſierunt Iordanem, figuram baptiſmatis. Sic oportet omnes per lauacrum baptiſmi tranſire, qui deſiderant ad terram promiſſionis peruenire. Arca teſtamẽti quæ in medio Iordanis ſtabat, Chriſtum qui in Iordane baptizandus erat figurabat. Duodecim lapides quos populus tulit de Iordanis alueo pro memoriali perpetuo, ſunt duodecim Apoſtoli, qui per orbem terrarum teſtificati ſunt baptiſmum Chriſti. Circa præmiſſa eſt ſciẽdum ꝙ Dominus baptiſmũ ſuum inſinuauit & inſtituit, inſtitutum confirmauit. Inſtituendum inſinuauit verbo, & facto: uerbo cùm dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* facto, quando baptiaztus eſt à Ioanne. Inſtituit facto & uerbo: Facto, quando diſcipuli baptizabant eius auctoritate. Verbo quando miſit diſcipulos ad prædicandũ, & baptizandum. Inſtitutum confirmauit, & facto, & uerbo. Facto quando de eius latere, ſanguis & aqua exierunt. Verbo quando poſt reſurrectionem miſit diſcipulos in mundum uniuerſum, prædicare & baptizare. Hic gratia huius tanti ſacramenti, ſcilicet baptiſmi primò à Chriſto incitati, de ſacramentis aliquid uideamus. Circa quæ ſciendum, ꝙ cœleſtis medicus humani generis reparatiuus tali modo ſanauit ægrotum, ſicut optimè competebat. Aegrotus homo eſt, morbus autem originalis culpa eſt. Origo uerò illius culpæ, licet principaliter fuerit ex conſenſu rationis: occaſionem tamen ſumpſit ex ſenſibus carnis. Ad hoc ergo quòd medicamen reſpondeat morbo, oportuit quòd non tantum eſſet ſpiritualis: uerumetiam aliquid haberet de ſenſibilibus ſignis: ut ſicut ſenſibilia fuerunt animæ occaſio labendi, ita eſſent ei occaſio reſurgendi: propterea medicina noſtri vulneris, conuenit in eccleſiaſticis ſacramentis. Inſtituit autem Deus ſacramenta diuerſimodè: quædam ſcilicet ante aduentum ſuũ, vt matrimonium, & pœnitentiam: ſed hæc duo confirmauit in lege euangelica, & conſummauit dum nuptijs interfuit, & dum pœnitentiam prædicauit. Alia quinque ſacramenta ſolus Chriſtus initiauit, baptiſmum quidem ipſum ſuſcipiendo, & deinde formam dando, confirmationem manuum paruulis imponendo: unctionem diſcipulos ad curandum mittendo, qui infirmos ungebant oleo. Ordinem uerò, poteſtatem ligandi & ſoluendi, ac confitendi, ſacramentum altaris tribuendo, Euchariſtiam conficiendo & dando diſcipulis imminente paſsione & ſacramentum corporis & ſanguinis ſui. Inſtituta quoque ſunt ſacramenta, multiplici de cauſa.
1. Primò, propter humiliationem: magna enim humilitatis exhibitio eſt in iſtis viſibilibus, & homine multum inferioribus à Deo quærere ſalutem, quam ſuperbia perdidit.
2. Secundò, propter eruditionem,
3. qua rapitur & promouetur. Tertiò, propter congruẽtiam: quia homo per peccatum ſe ſubdidit, per affectum rebus corporalibus: ideò decens fuit ut Deus per quædam ſigna corporalia ſpiritualem adhiberet hominibus medicinam.
4. Quartò, propter excitationem qua homo ocium & noxiam occupationem deuitet, & ſe in bono miſſam audiendo, euchariſtiam ſuſcipiendo & ſimilia faciendo exerceat.
5. Quintò, propter congruitatem medicinæ, quia cùm medicus ſit Deus & homo, congruenter medicina debet cõtinere aliquid diuinum: ſcilicet inuiſibilem gratiam, & aliquid humanum, ſcilicet viſibilem gra-

Baptiſmi inſtitutio & confirmatio.
Ioan. 3. Matt. 3. Luca 10. Ioan. 19. Marc. ult.
Medicandi ratio optima à medico cœleſti ſeruata.
Sacramentorum inſtitutio.
Sacramentorum inſtituendorũ cauſa.

A tiæ formam.
6. Sextò eſt congruitas ex parte infirmi: quia cùm infirmus ſit homo conſtans ex corpore & ſpiritu: ſpiritus autẽ in corpore non bene capiet ſpiritualia, niſi in corporalibus: congruũ fuit dare medicamenta ſpiritualia in rebus corporalibus, ſic pillulæ dantur in nebula.
7. Septimò propter argumentũ meriti: multum enim valet ad meritũ quando Deo creditur in his vbi humana ratio non præbet experimentum. Conſiſtit autem ſacramentum in rebus & factis, ac dictis. Res ſacramentales ſunt: ut aqua, oleum, &c. Facta ut baptizandorum ſubmerſio, ſufflatio, & huiuſmodi. Dicta uelut ſanctæ trinitatis inuocatio, oratio, &c. Sacramentum eſt uiſibile ſignum B inuiſibilis gratiæ, ut cùm quis baptizatur, ipſa exterior corporis ablutio, quam videmus, ſignũ eſt interioris ablutionis animæ, quæ conſiſtit in peccatorum remiſsione quam non uidemus. Educti quidem ſumus de Aegypto per baptiſmum, tanquam per mare rubrum: quia ſanguine Chriſti conſecratũ, mortuis inimicis, id eſt, peccatis noſtris. A morte quippe Chriſti & ſanguinis effuſione, habet baptiſmus uirtutem & efficaciam, ſicut & alia ſacramẽta, ſiue ante legem, ſiue in lege. Per hunc enim Chriſtus peccata quæ facta ſunt dimittit, adiuuat ne amplius fiant, perducit ubi omnino fieri non poſſunt. Ratio numeri ſacramentorum eſt: quia ordinantur contra triplicem culpam, & quadruplicem pœnam. C Vnde baptiſmus ordinatur contra peccatum originale, pœnitentia contra mortale, extrema unctio contra ueniale, confirmatio contra impotentiam, ordo contra ignorantiam, euchariſtia contra malitiam, matrimonium contra concupiſcentiam, quam temperat & excuſat. Quia uerò character eſt ſignũ diſtinctiuum indelebile ſpirituale: ideò non confertur in ſacramentis quæ ſolent iterari ſicut eſt pœnitentia, matrimonium, unctio, & euchariſtia. Baptiſmus uerò, & confirmatio, & ordo characteres imprimunt, per quos indelibiliter impreſſos ſemper diſtinguuntur qui recipiunt. Per baptiſmum enim fit diſtinctio fidelium ab incredulis, per confirmatio- D nem fortium ab infirmis, per ordinem clericorum à laicis, unde nullatenus poſſunt iterari. Et quamuis hæc tria ſacramenta propter characteris impreſſionem non iterentur, tamen commune eſt hoc omnibus; non iterari ſuper eandem perſonam & materiam, & ex eadem cauſa, & hoc eſt ideò ne fiat contumelia ſacramento. Ex hoc enim credi poſſet quòd ſacramenta prius diſpenſata fuiſſent inefficacia & inepta.

Sacramentum in tribus cõſiſtit.
Sacramenti diffinitio.
Sacramenti efficacia.
Sacramentorum numeri ratio.
Character in non iterandis.

ORATIO.

CLEMENTISSIME *Ieſu, qui per manus Ioannis baptizari voluiſti: quia fidem quam in* E *primo lauacro promiſi irritam feci peccando, ad ſecundum recurro lauacrum pœnitendo. Confiteor tibi Deus ego peccator & reus me grauiter peccaſſe, cogitatione, locutione, opere, & omiſſione: innumerabilia ſunt peccata mea, & circumſtantiæ eorum, nõ tantum me in laqueis adduxi peccatorum, ſed & multos qui mea ſuaſione, exemplo, negligentia, uel occaſione aliqua peccauerunt, pro quorum & meis obnixè deprecor peccatis: ut omnia nobis indulgeas miſericorditer & abſtergas. Amen.*

Matth. 4.

De ieiunio & tentationibus Domini. Correſpondet Euangelio: Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu ſancto. Cap. XXII.

Ioan. 1.

POSTQVAM Dominus Ieſus fuit baptizatus, regreſſus eſt ab Iordane plenus Spiritu ſancto, plenitudine ſuperabundantiæ, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Et incontinenti ac ſine mora, *ductus eſt* ſpontaneè, *in deſertum*, ſuper quendam montem miræ altitudinis dictum Quarantena, qui eſt inter Hierico & Hieruſalem, diſtans à Hierico duobus miliaribus, & à Hieruſalem duodecim uel circa. In prædicto deſerto latrones morari ſolebant, qui locus vocatur Domyn, quòd ſanguinem ſonat, propter effuſionem ſanguinis quam ibi latrones faciebant. Specialiter Domyn eſt caſale, ubi ille qui deſcendit à Hieruſalem in Hierico incidit in latrones, quaſi circa medium in via quæ de Hierico ducit in Hieruſalem à parte auſtrali deſerti Quarantenæ: deinde eſt Bethania, & Bethphage, & Hieruſalem: & tranſit uia in latere auſtrali montis Olioeti. Quia ergo homo qui ibi incidiſſe dicitur in latrones, gerebat figurã Adæ qui à dæmonibus eſt uictus, conueniens fuit vt ibi hiſtorialiter & ſecundum rem Chriſtus ſuperaret diabolum, ubi figuraliter & ſecũdum ſimilitudinem diabolus dicitur hominem ſuperaſſe primum. Vnde dicitur ꝙ Samaritanus eadẽ uia deſcendit: quia carne indutus filius Dei, qui eſt cuſtos hominum, eaſdem tentationes ibi ſuſtinuit. Pugnaturus quidem Dominus cum diabolo, in deſertum ſeceſsit: ut nobis oſtenderet, quòd qui perfectè laqueos tentationum eius vult ſuperare, nõ ſolum turbas dæmonum: ſed etiam ſocietatem malorum hominum, aliquando quidem corpore, ſemper autem mente debet vitare & fugere: exemplo illius qui in regali aula, & iter turbas populares poſitus dicebat: *Ecce elongaui fugiens, & manſit in ſolitudine.* Nos ergo exemplo Chriſti & Ioannis agitemur à Spiritu ſancto, non per hypochriſim à maligno in deſertum loci & ſolitudinis, vel ſaltem in deſertum noſtri pectoris & contemplationis: ut quieti à ſtrepitu mundi melius Deo vacemus, & in mente ſeculum deſerẽtes, quaſi manna deſerti ſola æterna gaudia eſurire diſcamus. *Ductus eſt igitur Ieſus à ſpiritu*, ſancto: quia humanitas Chriſti erat organum diuinitatis, & ideò ad omnia agenda mouebatur inſtinctu Spiritus ſancti. Hoc ergo motu iuit in deſertum locum ut ibi

Matth. & Luca. 4.
Quarantena mõs eſt. Hæc habet Anſelmus in cap. 4. Matthæi.
Cur Chriſtus cũ dæmone pugnaturus deſertum elegit.
Pſal. 54.
Spiritus ſanctus ductor Ieſu.

A ſpiritum in oratione pro nobis Deo patri offerret, & per ieiunium carnem innocentem pro nobis maceraret, exemplumque fidelibus daret, ut ſe Deo per ieiunium & orationem offerant. Non iuit inuitus: ſed uoluntate pugnãdi, & *vt tentaretur à diabolo*, per quod inſinuatur quòd aggrediens deſertum pœnitentiæ fortius tentatur ab hoſte. Iuxta illud: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei: ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* id eſt, ad reſiſtendũ tentationi quæ imminet tibi. Ideò autem ductus eſt à Spiritu ſancto, qui eum deſignauerat in baptiſmo: quia quos ille replet, mittit ad pugnam, & præbet eis fortitudinem. Ideò duci voluit, *in deſertum*, id eſt, locum certaminis, & in quo pugnatur aſperis, quoniã

B Adam in paradiſo delicijs affluẽs, uictus eſt oblecta mentis. Ideò tentari uoluit, ut tentationes ſuperando, nobis poteſtatẽ ſuperandi tribueret: ſicut & mori uoluit, ut morte ſua noſtram deſtrueret. Et hoc poſt baptiſmum & ieiunium, per hoc nobis inſinuãs quòd poſt lauacrum regenerationis & gratiæ præceptionem, poſt laborem ieiunij & ſanctæ uitæ propoſitum, ſtatim diabolus tentator accedit, & acrius in nos ſurgit, ut nos à propoſito religionis auertat, & quòd proficientibus & ad meliorem tendẽtibus inuidet & inſidiatur: propter quod tunc magis cauendum eſt, quodque bonos magis quàm malos tentat. Quia ſecundum Gregor. illos tentare negligit, quos

C ſe quieto iure poſſidere ſentit. Et ſecundum Iſidor. Tũc maximè impugnaris, cùm te impugnari neſcis. Hæc enim quatuor: ſcilicet baptiſmus, deſertum, ieiunium, & tentatio ſic ordinata fuerunt in Chriſto. Quòd primò fuit baptizatus. Secundò, in deſertum ductus. Tertiò, ieiunauit. Quartò, tentatus fuit. In quo ſignificatur ꝙ prius debet eſſe in nobis ablutio à peccatis, ſecũdò ſubtractio à mundi illecebris, tertiò exercitatio in ieiunijs, quartò eſt oppugnatio ab hoſtium inſidiis. In figura huius quatuor occurrerunt populo Iſraelitico. Primò, mare rubrum. Secundò, deſertum. Tertiò, ſitis & fames. Quartò, hoſtium inſultus. Baptizatus igitur Dominus, ſolitariam ac duram uitam & pœnitentiam conſtanter

D aſſumpſit: ut fidelium mentes ad perfectionis aggreſsionem erigeret, ut ad grauia perferenda firmaret. Non enim propter ſe, ſed propter nos eremum adiit: ut uidelicet ſuis perfectis imitatoribus uitam eremiticam conferat, inſtruens nos nihilominus, ſecundum Chryſoſtom. ut unuſquiſq; baptizatorum relictis mundi illecebris, & ſocietate prauorum, diuinis per omnia debeat ſeruirẽ mandatis. Et hoc reputãt quidam fideles deuoti tempore iſto ieiunium obſeruantes, & per hoc ſe Chriſto uelut in deſerto configurantes. Voluit autem Chriſtus pœnitentiam agere, non quia egebat: ſed ut ad pęnitentiam nos moneret, & pœnitentiam nobis exemplo oſtenderet. Vbi docet tria, quæ debent eſſe in pœniten-

E tia uera & fructuoſa. Primò debet eſſe pura, ut Deo placeat: quia poſt baptiſmum ſtatim fecit pœnitentiam. Secundò debet eſſe aſpera, ut carnem domet: quia fecit pœnitentiam in deſerto, non in loco delicioſo. Tertiò debet eſſe diſcreta, ne nimis excedat, quia Chriſtus ductus eſt à Spiritu ſancto, non quia ductore indigeret: ſed ut nobis oſtenderet quòd in pœnitentia agenda ductore indigemus diſcreto. Et ueniens Dominus in deſertum, ieiunauit, *quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*, nihil interim mãducans. Vbi ſignanter noctibus additur, ne in nocte comediſſe putaretur. Item in ſignum quòd neceſſe

Eccleſ. 2.
Tentari uoluit Chriſtus, cur & quando.
Grego. lib. 31. moral. cap. 12.
Iſidorus.
Quatuor ꝑ ordinem in Chriſto facta.
Chryſ. ho. 5. in Matt. in opere imper.
Pęnitentia Chriſti nobis profuit.
Pęnitentiã fructuoſam tria faciant.
Noctibus quoque ieiunauit Dominus.

ceſſe habemus, & diebus proſperitatis, & noctibus aduerſitatis contra diabolum nos munire, qui nunquam ceſſat tentando nos impugnare. Ieiunauit quidem ut aduerſus tentationes exemplũ ieiunandi nobis daret: quia ſecundum Baſilium, Volenti pugnas tentationum ſuperare, ſobrietas neceſſaria eſt: & ſpecialiter ut oſtenderet ꝙ innocentia baptiſmalis periclitatur in uita uoluptuoſa: quia qui Chriſti ſunt ut baptizati qui ſunt membra Chriſti, & Chriſtum induerunt, conſepulti morti eius, debent carnem ſuã crucifigere cum concupiſcentijs ſuis, & æſtimare ſe mortuos ſuper terrã ſpiritu mortificando facta carnis. Vnde Chryſ. Vt autem diſcas quàm magnum bonum ſit ieiunium, & qualiter aduerſus diabolum ſcutum eſt maximum, & quoniam poſt lauacrum non delitijs & ebrietati & menſæ abundanti: ſed ieiunio intendere oportet, propter hoc & Dominus ieiunauit, non eo indigens, ſed nos erudiens: quibus peccata quæ ante lauacrum erãt, dominatio uentris introduxerat. Quemadmodum enim ſi aliquis ægrotantem ſanum cùm feciſſet, iubet non facere illa ex quibus ægritudo cõtigerat: ita vtiq; & hoc poſt lauacrũ ieiunium contra uitium edacitatis ipſe induxit. Nam & Adam de paradiſo incontinentia uentris eiecit, & diluuium quod fuit ſub Noe illa commouit, & fulmina in Sodomitas ipſa deduxit. Ita & Iudæi maxima operati ſũt ab ebrietate & delitijs mala, propter hoc & ipſe ieiunauit, nobis vtiq; demonſtrans formã ſalutis. Vnde & Ambroſius. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, ut rem vtilem non ſolum doceret uerbis ſed etiam exemplis inſtrueret. Qualis autẽ Chriſtianus es, cùm Chriſto eſuriente, tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Et iterum: Nihil tam cæcum quàm ſecularis ſuauitatis periculum: quę dum mulcet animum, uitam obruit, & ſenſum mentis illudit. Meritò igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ieiunio ſuo atq; deſerto aduerſus uoluptatũ informat illecebras: & tentari ſe à diabolo Dominus omnium patitur, ut in illo omnes voluptates uincere diſceremus. Hæc Ambro.

Baſilius. Innocentia Baptiſmalis uoluptate periclitatur. Chryſo. ho. 13. in Mat. Gula mala. Amb. ſermone. 34. de quadrageſima.

Et ſciendum quòd Chriſtus propter infirmitates noſtras, ut eas curaret, diuerſas in ſe medicinas accepit. Curauit nos per dietam quando ieiunauit, quadraginta diebus & noctibus. Per electuarium, quando corpus & ſanguinem ſuum dedit in cœna diſcipulis ſuis. Per ſudorem, quando factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terrã. Per emplaſtrũ, quãdo facies eius ſputo illita fuit. Per potionẽ, quando guſtauit acetum felle mixtum. Per minutionem, quãdo clauis & lancea vulneratus eſt. Conſidera hic & attentè inſpice Dominum Ieſum, pluriũ.n. uirtutum tibi monſtrat exemplum. Nam uadit in ſolitudinem: ieiunat, orat, & vigilat, in terra nuda iacet & dormit, & humiliter ac pacificè cum beſtijs conuerſatur. Compatere igitur ſibi, quia ſemper & ubique, & maximè hic vita ſua pœnoſa eſt, & corporis afflictiua, ac eius exemplo diſce etiam in his exercitari. Quatuor enim hic tanguntur quæ ſpiritualis exercitij ſunt, & mirabiliter ſe inuicem adiuuant: ſcilicet ſolitudo, ieiunium, oratio, & corporis afflictio: & per iſta maximè poſſumus ad puritatẽ cordis peruenire, quę utique nimium peroptanda eſt, eo quòd in ſe quodammodo omnes uirtutes comprehendit, & remotionem omnium uitiorum continet: quia cum uitijs, uel defectu uirtutis, non ſtat puritas cordis. Et propterea in collationibus ſanctorum patrũ traditur, quòd totum exercitium monachi debet eſ-

Medicinæ quas Chriſtus pro nobis accepit. Matt. 26. Luca 22. Marc. 14. Ioan. 19. Spiritualis exercitij quatuor ad cordis puritatem inducentis.

A ſe ad puritatem cordis habendam. Per hanc enim homo meretur Deum uidere, dicente Domino in euangelio: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt*. Et ſecundum Bern. Qui clarior eſt, Deo propinquior eſt: eſſe autem clariſsimum, perueniſſe eſt. Ad hanc habendam multum ualet oratio feruens & aſsidua. Sed oratio cũ crapula, & corporis mollicie ſeu ocioſitate parum ualet: & ideò requiritur ieiunium & corporis afflictio, diſcreta tamẽ: quia indiſcreta omne bonum impedit, propterea ad omnium prædictorum conſummationem uidetur facere ſolitudo. Nam cum tumultu & ſtrepitu non poteſt decẽter fieri oratio. Et uidere aut audire multa, vix poteſt fieri ſine impuritate & offenſa: quia mors intrat B per feneſtras ſenſuum ad animas noſtras. Et propter ſuperuenientes ſæpe relaxatur abſtinentia, & corporis afflictio. Et ideò quære ſolitudinem, & ſeparate à tumultu, ſi uis Deo coniungi, & per puritatem cordis eum uidere. Fuge collocutiones propter taciturnitatis cuſtodiam, interdum etiam à bonis ceſſa eloquiis: iuxta illud Prophetæ: *Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis*. Non quæras nouas amicitias: quia noua inde proueniunt colloquia & impedimenta. Non impleas oculos uel aures phantaſmatibus uanis, & omnia quæ quietem animi, & tranquillitatem mentis perturbant, fugias tanquam uenenoſa, & animę inimica. Non enim ſine cauſa patres ſan- C cti petebant loca ſolitaria, & mandabãt his qui in cœnobijs remanebant quòd eſſent cæci, ſurdi, & muti: quia ſic melius poterant Deo coniungi. Vnde Chryſoſt. Quandò Spiritus ſanctus deſcẽdit ſuper Dominum noſtrum, ſtatim expulit eum in deſertũ. Quando monachi habitant cũ parentibus ſuis: ſi deſcenderit Spiritus ſanctus, & manſerit ſuper eos, expellet eos de domo, & ducet eos in ſolitudinẽ. Spiritus ſanctus nõ libẽter habitat ubi turbę & frequẽtia, & diſſenſiones, & rixæ ſunt: ſed propriè ſedem habet ſolitudinẽ. Denique & Dominus noſter erat in die cum diſcipulis, ſed quando uolebat orare intentius, ſolus recedebat. Et nos ergo ſi uolumus orare pluſquã in publi- D co, habeamus cellulam, habeamus agros, habeamus deſerta: poſſumus & uirtutes habere de fratribus, & ſolitudinem habere. Vnde & Aug. Fratres cariſsimi quãtũ poſſumus ocioſis fabulis & detractionibus ac ſcurrilitatibus cũctis finẽ ſtudeamus imponere, & totis viribus de impedimentis mundi iſtius fugiẽdo aliquas horas quærere, in quibus pro ſalute aĩæ noſtræ orationi & lectioni poſſumus intendere. Igitur à toto affectu & poſſe tuo coneris imitari Dominum Ieſum in ſolitudine, ieiunio, oratione, & corporis afflictionibus diſcretis. De quo etiam ſcribitur quòd erat cum beſtijs: ſcilicet vrſis, leonibus, & alijs feris pacificè, *& angeli miniſtrabãt ei*. In hoc ergo diſce in- E ter alios humiliter conuerſari, & æquanimiter tolerare eos qui aliquando tibi uidentur irrationabiliter ſe habere: qa per hoc moraliter inſinuatur, ꝙ illi quorum ſenſualitas ſub ratione pacificè tenetur, per angelorum miniſterium ad cœleſtia transferentur. Angelicum enim eſt inter beſtiales homines conuerſari quaſi in eremo, in ſolitudine ſcilicet mẽtis. Hoc eſt in contemplatione, lectione, oratione, clauſo cubiculo, & moribus eorum ferinis non pollui. Difficile eſt.n. tangere picem, & ex ea non coinquinari. Vnde Beda. Inter beſtias Dominus cõmoratur ut homo, ſed miniſterio utitur angelico ut Deus. Et nos cùm in eremo ſanctæ cõuerſationis beſtiales hominũ mores impolluta mente toleramus, miniſterium angelorum

Matt. 5. Solitudinis commendatio. Pſal. 38. Chryſo. ho. 5. in Marc. Spiritus ſancti habitatio. Augu. ſermone de detractione. Marc. 1. Cũ beſtijs & angelis eſſe. Angelorũ officium. Beda in Marcum cap. 1.

Hieron. in Marcum.

à quibus corpore abſoluti ad æterna in cœlis gaudia tráſferamur. Vnde & Hie. Tunc beſtiæ pacatè nobiſcū ſunt, cùm caro nō cōcupiſcit aduerſus ſpiritū: poſt hæc angeli miniſtri mittūtur nobis, ut reſpōſa & ſolatia cordibus vigilātibus dent. Ipſum aūt Dñm in ſepe in hac ſolitudine viſita: conſpiciēs eū qualiter cōuerſatur ibidē, & maximè qualiter iacet de nocte in terra. Quælibet.n. aīa fidelis deberet eū ſemel ad minus in die uiſitare ab Epiphania vſq; ad dies xl. quibus ibi remanebat, & ſe humiliter ei recōmendare. In hoc ſiquidē monte & deſerto deſiderabili quidā exēplo Dñi ſpecialiter ducti, uitā eremiticā in paruis cellulis ducebāt, Dño deuotiſsimè militātes, & aluearibus cellularū modicarū tāquam apes Dñi dulcedinē ſpūalē mellificātes. In huius mōtis quaſi medio, qđ à terra plana ferè per dimidiū miliare diſtat, Dñs fecit pnīam, vbi eſt Eccleſia & cella, eſtq; ibi altare vbi ſtabat qñ tētabāt à Satana. Quadraginta aūt dieb⁹ & nōctibus Dñs ieiunauit: quia quadragenarius numerus ex quatuor conſtat & decē, quater.n. decē uel decies quatuor faciunt xl. p quatuor aūt nouū teſtm̄, qđ in quatuor euāgeliſtis cōſiſtit, ſignificatur: per decē uerò vetus: qa in decē mādatis legis cōtinetur. Quadraginta ergo diebus ieiunare, eſt vtriuſq; teſtī pręcepta ſeruare, & ab illis oībus quę utrūq; teſtm̄ interdicit, ſeinuicē & ieiuniū cuſtodire: ut ſicut caro exterius ieiunat à cibis, ita & mēs interius ieiunet à vitijs. Ieiunauit itaq; Dñs xl. diebus & noctibus, quatenus ī ciborū ieiunio ſignificaret nobis ieiuniū corporis, & ī dierū numero ſignificaret ieiuniū cordis. Exemplū ſanè ipſius hic numerus dierū pnīaliū in Eccleſia eſt. Vnde & poſt Epiphaniā nō ſtatim incipit Eccleſia ieiunare: ſed circiter poſt xl. dies, quaſi ipſo tpe ieiunium ſuū ieiunij Dñici conſecutiuū ſignificās. Vnde Beda: Quadrageſima ieiuniorū hēt authoritatē, & in veteribus libris ex ieiunio Moyſi & Heliæ, & in euāgelio: qa totidē diebus Dñs ieiunauit, demōſtrās euāgeliū nō diſſentire à lege & ꝓphetis. In pſona quippe Moyſi, lex: in pſona Heliæ, ꝓphetæ accipiūtur. Inter quos in mōte glorioſus apparuit, ut euidentius emineret qđ de illo dicit Apoſtolus: Teſtimoniū habens à lege & prophetis: Hæc Beda. unde & Albinus: Sicut Moyſes legē, Helias prophetiā, ita Dñs noſter euangelicā prædicationē xl. dierū ieiunio dedicat. Congruè etiā ieiunium quadrageſimæ ſtatutū eſt cōfine paſsioni Dñicę: qa ſignificat nos à mundi amicitia debere cōtinere vt Deū ſequi ualeamus. Vnde Aug. Moyſes, & Helias, & ipſe Dñs xl. diebus ieiunauerūt, vt inſinuaretur nobis, & in Moyſe, & in Helia & ī Chriſto: hoc eſt in lege & ꝓphetis, & in ipſo euangelio id nobiſcū agi, ne cōformemur & hęreamus huic ſeculo: ſed crucifigamus hoīem veterē, & carnis curā ne fecerimus in concupiſcētijs. Congruit.n. noſtrę deuotioni ut q. Dñi crucifixi paſsionē celebraturi ſumus, reprimēdarum carnaliū uoluptatū crucē nobiſipſi ēt faciamus, ſicut dicit Apoſtolus: *Qui autē Ieſu Chriſti ſunt, carnē ſuā crucifixerunt cum paſſionibus & concupiſcentijs*. In hac quidē cruce, per totā iſtam uitā quæ in medijs tētationibus ducitur, perpetuò dēt pendere Chriſtianus. Non.n. eſt in hac vita tp̄s euellēdi clauos, de quibus in Pſ. dicit: *Confige clauis à timore tuo carnes meas*. Carnes.n. ſunt carnales concupiſcētię, claui ſunt pręcepta iuſtitiæ. His illas timor Dei cōfigit qui nos illi acceptabilē hoſtiā crucifigit. Sic ſēper hīc viue Chriſtiane, ſi terreno limo greſſus nō uis immergere, noli de iſta cruce deſcendere. Hæc Aug. Sed caue ne de iſta cruce per uoluptatū admixtionē deſcendas: quia

Eremita in deſerto Domini.

Quadragenarius numerus ex quibus conſtat.

Quadrageſima initiū quando ſumendum.

Beda in ca. 4. Lucæ.

Inter Moyſen & Heliam Chriſtus.

Matt. 17.

Roma. 3.

Aug. ſermone primo de quadrageſima qui 64. de tempore.

Quadrageſimæ congruitas.

Galat. 5.

Pſal. 118.

A ut dicit Aug. Nihil prodeſt tota die longū duxiſſe ieiunium, ſi poſtea ciborū ſuauitate, uel nimietate aīa obruatur. Inſuper hoc numero ſoluimus decimas & primitias Dño. Sunt.n. in anno trecentiſexagintaſex dies, quorū præterquā ſex dierū decima eſt trigintaſex: & ne ſex reſidui remaneant indecimati, additur unus: quia minus addi nō pōt, tres aūt alij ſupperadditi ſoluūtur pro primitiis: pro quibus ſimiliter ſunt ieiunia quatuor tēporū per tres dies. Sicut ergo in lege offerre iubemur primitias & decimas rerū, ita xl. diebus ieiunādo offerimus primitias & decimas dierū. Vt qui nobiſmetipſis p acceptū annū viximus authori nr̄o, nos eius in decimis & primitijs per abſtinentiā mortificemus: & qui à paradiſi gaudijs per ci-

B bū cecidimus, ad hæc inquantū poſſumus per abſtinentiā reſurgamus. Igitur tpe quadrageſimæ plus ſolito debemus abſtinentiæ, & deuotioni intendere, & aliorū tēporū negligentias hoc tpe ſancto diluere & emendare. Hic numerus quadragenarius multipliciter eſt conſecratus: nā xl. annis pauit Dñs filios Iſrael pane angelorū in deſerto, xl. menſibus prædicauit in mūdo, xl. ſeptimanis fuit in vtero virgineo: xl. diebus ieiunauit in deſerto, xl. horis fuit in ſepulchro, ab hora mortis cōputando: xl. diebus fuit poſt reſurrectionem cum diſcipulis in mundo. Itē ſm Amb. Quia xl. diebus aquæ diluuij mundauerūt, per quas peccatores exterminati fuerūt, & exinde cęli ſerenitas illuxit, & refuſa fuit: ſic ſacro iſto ieiunij tpe abolētur pecca-

C ta, & refulget diuina clemētia. *Cū ergo, ieiunaſſet Dominus xl. diebus, & xl. noctibus*, non ultra proceſsit uel tranſiit ieiunādo, ne incredibilis uideretur carnis aſſumptio, & ut uirtus diuinitatis cælaretur diabolo: qa ēt tot diebus Moyſes ieiunauit, & Helias & *poſtea*. Dñs, *eſuriit*. Non aūt neceſsitate, ſed uolūtate eſuriit, & corpus eſurire permiſit: ut in ſe & ueritatē humanæ infirmitatis oſtēderet, & occaſionē tentandi diabolo daret, ac infeſtatus mōſtraret qualiter ſuperare & uincere oporteret ſm Chryſ. Per xl. dies non eſurire, non erat hominis: poſtea aūt eſurire, nō erat Dei: & ideò diabolus, ſicut dubius de Chriſto, accepit occaſionē tētandi ipſū. Moyſes & Helias, xl. diebus ieiu-

D nauerūt: ſed ieiunātes eſuriebāt & ſitiebāt: Chriſtus uerò xl. diebus nō eſurijt, ſed poſtea. Chriſtus aūt noluit ieiunare pluſquā illi, ne Deus à diabolo putaret; nec minus, ne purus homo uideretur. Tūc ergo diabolus ſentiēs dn̄m eſurire, acceſſit vt tētaret, ſi poſſet eū in peccatū deiicere, & ut exploraret an filius Dei eſſet: quē ſciebat qñq; venturū, & ſuā per eū poteſtatē amiſſurū: ſm Greg. Tentauit diabolus Dn̄m eiſdē tribus modis qbus primū hominē deiecerat. Primū hoīem ſuperauit gula ī uetito pomo. Vana gloria dicēs: eritis ſicut dij. Auaritia dicēs: ſciētes bonū & malū: auaritia.n. etiā dr̄ ſcientiæ & ſublimitatis ambitio. Sic & Dn̄m tentauit, ſed victus receſſit. Dauid Goliā

E proſtrauit tribus lapidibus de torrēte, Chriſtus diabolū tribus teſtimonijs de lege. Et ſm Greg. Cùm tētatio tribus modis fiat, ſ. ſuggeſtione, delectatione, & cōſenſu, Dñs ſola ſuggeſtione tētatus eſt: qa delectatio peccati mētē eius nō momordit, nec cōſenſus eū ſuperauit. Et ideò oīs illa tentatio foris, nō intus, fuit: qa nihil ꝯdictionis in ſemetipſo tolerauit. Vtrū aūt oēs iſtę tētationes factę ſint vna die, vel diuerſis, nō eſt expreſſū in ſcripturis. Primò itaq; tētauit eum de gula dicens: *Si filius Dei es*: ſcilicet naturalis, & per conſequēs in poteſtate ei æqualis, *dic ut lapides iſti panes fiāt*. Cogitabat enim intra ſe dicens: ſi lapides in panes conuerterit, filius Dei erit: ſi autem cōuertere

non

Aug. ſermone. 56. de tempore.

Decima carnis.

Ieiunia quatuor temporum.

Quadragenarij conſecratio.

Ambro. in ca. 4. Luc.

Matt. 4.

Quadraginta dies, & non plures, cur Dominus ieiunauit.

Chryſo ho. 13 in Mat.

Chriſti tentatio à diabolo.

Gregor. ho. 16. in euangelia.

Gene. 3.

1. Reg. 17.

Quibus modis diabolus Adam ſeduxerat yſdem tentat Chriſtum.

Gre. ho. 16. in euangel.

Tētatio triplex.

Tentatio Chriſti tātum foris.

non poterit, homo purus apparebit. Hoc etiam eſurienti congruè dicebatur, vt panes videns immoderato appetitu cibi accenderetur. Non ſolum experiri voluit, an Deus eſſet: ſed etiam quaſi hominē allicere voluit, vt eſuriēs indebitè delectaretur in cibo, & ſic vitio gulæ peccaret. Vnde Hilarius: Intendebat *Hilarius canone 3. in Matt.* dęmonū princeps ex mutatione lapidū in panes virtutē poteſtatis in Deo agnoſcere, & in homine oblectamēto cibi patientiā eſuritionis illudere. Sed nō potuit diabolus magiſtrū decipere. Taliter.n.reſpondit, & ſic ſe habuit, q̃ nec ipſum ad gulam poterat inducere, nec deitatē eius perpendere. Non.n.in tentatione ſuccubuit, ſeq; filium Dei eſſe nec negauit, nec aſſeruit, ſed cum authoritate ſcripturæ conuicit dicens: *Non in ſolo pane*: ſcilicet corporali, *viuit homo*, & ſuſtētatur, *ſed in omni uerbo quod procedit de ore Dei*, cùm ſ. voluntatem ſuam per ſcripturas reuelat. Vnde Aug. Certiſsimè ſcitote fratres cariſsimi, quia qualis *De verbo paſci. Augu. ſermone 56. de tempore.* eſt caro, quæ poſt multos dies non percipit cibum, talis eſt anima quæ non aſsiduè paſcitur Dei uerbo. Hæc Aug. Hoc etiam dictū Domini verificatur non ſolum de uita ſpirituali, ſed etiam de corporali: ſicut patet de Moyſe qui ieiunauit xl. diebus, & noctibus verbo & alloquio Dei, ſpiritualiter & corporaliter ſuſtentatus. Quaſi diceret: Non tantum pane corporali ſuſtentatur & viuit homo, ſed etiam ſpirituali pane: ſcilicet verbi Dei, pane operationis ſanctæ, pane gratiæ, tandem uicturus in æternum pane gloriæ. Et ideò non oportet de lapidibus panes facere, quia licet eſuriam, tamen Dominus poteſt ſolo ſermone eſurientem ſuſtentare. Vnde perſuaſio tua tētatio eſt, cùm mentionem faciat, & mihi ſuadeat tantum de cibo corporis, non de cibo mentis: ſecundū *Chryſo. ho. 13. in Mat.* Chryſ. De veteri teſtamēto teſtimonium protulit atque præcepit: ut ſiue famem, ſiue aliquid aliud patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus. Do*Ieſus cur non uertit lapides in panem.*minus quidē Ieſus panes de lapidibus facere potuit, ſed noluit, nec decuit, & ideò non fecit. Primò ut diabolum eius diuinitas lateret. Secundò, ut per humilitatem & ſapientiam magis quàm per potentiam vincere nos doceret. Tertiò, vt oſtentationē fugere ſuaderet. Quartò, ut uoluntatem tentatoris contemneret: quia fas non erat Dominum voluntati eius obtēperare, & aliter tentator non vincitur, niſi contēnatur. Quintò, ut doceret nunquā eſſe credendū diabolo, & nihil faciendum ad eius imperium, etiam ſi bonū & utile eſt quod ſuggerit vel iubet. Moraliter ſæpe ſuadet diabolus vt lapis, id eſt, duricies pęnitētiæ, ſub quadam ſpecie diſcretionis cōuertatur in panē, id eſt, in delicias & molliciem dicens: Iam filius Dei es, de cætero tanta auſteritate & pęnitenia non indiges. Sic Iezabel uineam Naboth cōuertit in hortum olerum: ſic Libanus cōuertitur in Chermel, quod interpretatur mollis: quod fit frequenter honore feſtiuitatis, vel cauſa ſocietatis, ſic Iudæi petierunt à Pilato, ne corpus Ieſu maneret in cruce in die feſto: tunc diabolo iſta ſuadenti eſt reſpondendum, ut ſuprà, ſecundum reſponſionē Domini. Et nota hic exemplo *Gulæ refrænatio.* Domini reſiſtendum eſſe gulæ, nam ab ipſa inchoandum eſt, ſi cetera vitia uolumus ſuperare. Videtur.n. q̃ qui gulæ ſuccumbit, imbecillis redditur ab alia vi*Beda in Lucam.*tia deuincenda. Vnde Beda: Niſi prius gula refrænetur, fruſtra contra alia uitia laboratur. Et ideò primò hic ponitur tētatio de gula: quia hæc tentatio primò occurrit homini ab infantia, & aliæ ſequūtur poſtea. Quia ergo Dominus ieiunans tentatus fuit: ſi tu ieiunaueris & tenteris, non dicas quia ieiunij mei fru-

A ctum perdidi. Nam etſi non tibi profuit ieiunij tui, ut non tenteris: tamē proficiet ut à tentationibus nō vincaris. Vt autē anima à carne nō vincatur, neceſſe eſt vt diabolo tētatori reſiſtat, & Deo rectori ſeruiat. Vnde Aug. Vis ſeruiat caro tua animæ tuæ, Deo ſeruiat anima tua: debes regi ut poſsis regere. *Auguſt. ſermone 56. de tempore.* Sed quia diabolus ſic vincere eum nō potuit, cogitauit apud ſe dicens, ſicut ait Chryſ. Homo iſte ſanctus uidetur, *Chryſo. homil 3. oper. imper.* ſancti autē etſi non uincuntur de vitio gulæ, ſæpe tamen uincūtur de aliquo motu uanæ gloriæ, & ideò, *Vana gloriæ tentatio.* *aſſumpſit*, Dominum & portauit, *eum in ſanctam ciuitatem*, in Hieruſalem, quæ reſpectu aliarū, in quibus idola colebantur, dicebatur ſancta: quia diuino cul*Aſſumptus corporaliter Dominus.*tui deputata propter templum, & ſancta ſanctorū, B quæ erāt ibi, nec erat licitum in lege ſacrificare alibi. Nunc autem dicitur ſancta, propter ſacramenta noſtræ redemptionis ibi patrata. Secundum Chryſoſt. Ex patientia nō impotētia ſe permiſit aſſumi, & hoc corporaliter: quia ſecundū gloſſam veriſimile eſt diabolum in humana ſpecie apparuiſſe: ſed tamen Chriſtus ſic egit, ut à nemine uideretur; & ſecundum aliquos eū in brachijs portauit: ſecundum alios, ad manum duxit: qui ſequebatur eum quaſi athleta ad tentationē ſpōte proficiſcens. Conſidera hic benignitatem & patientiam Domini: permiſit.n. ſe portari, & *Patientia Domini.* contrectari ab illa cruēta beſtia, quæ ſuum & omniū amicorum ſuorum ſanguinem ſitiebat. Nec mirum C ſecūdum Greg. ſi ſe ab illo permiſit duci, qui ſe per*Gregorius ho. 16. in euangel.*tulit à mēbris illius crucifigi. *Et ſtatuit*, ac collocauit, *eum ſupra pinnaculum templi*, ut eum de vana gloria *Manſiones templi erant tres.* tentaret ibi. Sciendum autem q̃ in templo erānt tres manſiones. Prima, pauimentum uſq; ad primum tabulatum, ſiue ſolarium altitudinis xxx. cubitorum. *Pinnaculum.* Secūnda, à primo ſolario uſq; ad ſecundum, xxx. etiā cubitis alta. Tertia, uſque ad tertium ſolarium, quod erat tectum templi non cameratū, ſed planum altitudinis xl. cubitorū. Quodlibet autē ſolariū habebat in circuitu exterius unū deambulatoriū, & iſta ambulatoria, ſecundū magiſtrū in hiſtorijs, dicuntur pinnacula: ſuper quorū unū Chriſtum ſtatuit diabolus, & fortè in eminentiori: uel forte inferiori, vbi Scribę & D ſacerdotes alloquebantur populū, exponēdo legem Domini. Et nota ſecundū gloſſam, q̃ in eo loco diabulus Chriſtū de uana gloria tētabat, in quo multos per uanā gloriā in cathedra doctorum deceperat. Et ſimile uolēs explorare quod ſuprà, tentauit eū, de uana gloria dicens: *Si filius Dei es, mitte te deorſum*, quaſi dicat: Virtute propria potes ſine periculo te mittere deorſum, & ēt propter miniſteriū angelorum tibi ſeruientiū, & te cuſtodiētiū. Cogitabat q̃ ſi per aera uolando ſine lęſione deſcēderet, filius Dei eſſet, ſuaſitq; ut deorſum ſe mitteret, ut ſic cadendo, & non ſe lædendo homines mirarentur, & ipſū tanquā Dei filiū reuererētur, & inde occaſionē inanis gloriæ aſſu E meret, cùm omnis ciuitas laudaret eū, & magnificaret. Verè diabolica uox quæ non ad cœli aſcenſum, *Diabolica uox deorſum mitti ſuadet.* ſed ad deſcenſum prouocat: & mentem hominis de altiori gradu meritorum præcipitare contēdit. Non enim quos decipit ſurſum aſcendere monet, ſed in ima prouocat, & deorſum ruere ſuadet: quia optat omnes cadere, qui ſe ſentit præ omnibus cecidiſſe. Diaboli quippe eſt, ſtantes deorſum mittere, Dei autem iacentes ſurſum erigere. Dicēs aūt, *mitte te deorſum*, infirmitatem ſuā manifeſtat: quia nemini poteſt nocere, niſi ipſe deorſum ſe miſerit. Nā ipſe qui omnes deorſum cadere deſiderat, perſuadere quidem poteſt, præcipitare non poteſt. Vnde Chryſoſtom.

Non

Non dixit mitto, ne vim facere uideatur: ſed mitte te deorſum dixit, vt oſtenderet quòd vnuſquiſq; noſtrûm libertate arbitrij, & voluntatis ſuæ culpa cadit in mortem. Illius eſt quidem ſuadere, ſed noſtrũ eſt perſuaſiones eis per legis obſeruantiam ſuperare, & quia Chriſtús ſuprà uſus eſt authoritate, ideò & ipſe authoritatem aſſumit ſcripturæ: & hoc non ut virtutes cõſtruat & doceat, ſed vt errores ingerat & fallat: Vnde ſubiungit: *Scriptum eſt enim de te*: ſcilicet in

Pſal. 90.

Pſalm. *Quia Angelis ſuis mandauit de te*: ut conſeruent te à nocumento, *& in manibus tollant te*, deducendo, *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum*, malum incurrendo. Manus angelorum dicitur hîc poteſtas eorũ

Manus angelorũ quid dicitur.

duplex: ſcilicet poteſtas ſeruandi à malo, & promouendi ad bonum: ita quòd prima eſt ſiniſtra, ſecunda

B

dextra. Authoritas hæc non eſt ad propoſitum, quia

Hieronym. in cap. 4. Matthæi.

ſecundũ Hieron. non intelligitur de Chriſto capite, ſed de membris, id eſt, quolibet iuſto. Chriſtus enim non portatur manibus angelorũ, ſed ipſe uerbo uirtutis ſuæ portat angelos, & omnem creaturam, nec indiget angelorum auxilio, qui maior eſt angelis. Eſt

Gloſſa huius loci.

ergo authoritas illa ſecundum gloſſam, ſic exponenda, ꝙ angelis ſuis adminiſtratorijs ſpiritibus Deus mandauit de te uiro iuſto, quicunq; ſis, ut tollãt te in manibus ſuis, id eſt, auxilijs ſuis ſuſtollãt, & ita cuſtodiãt te, ne offendas pedẽ, id eſt, mentẽ uel affectũ mẽtis: ad lapidẽ, id eſt, ad aliquod offendiculũ peccati:

Lapidis etymo.

lapis enim dicitur quaſi lædens pedem: unde omnis

C

peccati & ruinæ occaſio, ad quam poteſt offendi affectus mentis, nomine lapis intelligitur. Eſt ergo ſenſus quòd Angelis mandauit Deus vt cuſtodiant hominem iuſtum à peccatis, non quòd bonus homo confidens de cuſtodia Angelorum debeat ſe præcipitio exponere ad ſuggeſtionẽ dæmonum. Ex quo lo-

Angeli ad cuſtodiam deputati.

co & illud cognoſcitur, quia ad cuſtodiendum ſanctorum vitam Angeli deputantur. Malè ergo interpretatur diabolus ſcripturam, & intellectũ eius peruertit, & ſic impertinẽter allegauit incompletè, quia & ſi eſſet de Chriſto, etiã illud quod ſequitur debuerat meminiſſe, ſ. *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*. Ipſe enim diabolus eſt aſpis & baſiliſcus, ipſe leo & draco, quem in tẽ-

D

tationibus Chriſtus cõculcauit: ideo partem ſcripturæ quæ pro ſe facit tanquã ſuperbus inducit, partem uerò quæ cõtra ſe eſt tanquã aſtutus dimittit. Nã de Angelorum auxilio quaſi ad infirmum loquitur, de ſui cõculcatione quaſi tergiuerſator tacet. Sed & hîc authoritate ſcripturæ aduerſarius deuincitur, & ſua intentione fruſtratur, ſecundũ Hieron. In omnibus

Hieronym. in Mat. c. 4.

his tentationibus diabolus hoc agit, ut intelligat ſi filius Dei ſit; ſed Dominus reſponſionẽ ſic tẽperat, ut eũ ambiguũ relinquat. Vnde reſpondens ait illi, *ſcriptum eſt*, & dictũ, ſ. cuilibet homini: *Non tentabis Dominum Deum tuum*: ſ. quãdiu aliter euadere poteris, ego aũt homo ſum, & aliter poſſum deſcendere, q̃

E

per iactantiã me præcipitare, & ideo nolo Deũ ten-

Tentatur Deus multipliciter.

tare. Multipliciter aũt quis tentat, ſ. indebitè explorãdo Dei potentiã, uel indebitè experiẽdo eius uoluntatẽ, vel indebitè inquirendo eius ſapientiã, uel indebitè experiẽdo quod poſcit apud Deũ. Sed hæc ſunt uitanda, quãdiu homo habet ex humana ratione & facultate aliud quod faciat. Vnde hîc eſt argumentũ,

Regula ad dignoſcendu quando tentatur Deus.

ꝙ quandocumq; homo habet aliquid quod poteſt facere ſecundũ uiam humanæ rationis, uel conſilij, uel auxilij, ad euadendum periculum, non debet illud omittere quærendo diuinum experimentum: quia ſecundum Auguſt. Si periculum, quantum ca-

A

ueri poteſt, non caueret, magis tentaret Deũ quàm in Deum ſperaret. Vnde quamuis Deus omnia poſ-

Matth. 10.

ſit, diſcipulis tamen ſuis ait: *Si uos perſecuti fuerint in ciuitate una, fugite in aliam*. Et ipſe idem fugit & latuit. Et propter hoc probatio ferri candentis & mo-

Monomachia, id eſt ſingularis pugnę defenſio.

nomachiæ, id eſt, duelli, tanquam illicita prohibentur in iure. Si uerò deficit humana ratio & prouidentiã, & homo non habet aliud quod faciat, tunc ſecurè ad Dei potentiam ſe conuertat, & ſuæ prouidentiæ committat: non tentando, ſed deuotè confitendo, quia ſic non eſt dicenda tentatio, ſed quia Chriſtus adhuc habebat quid faceret, quia boni erant ibi gradus per quos de pinnaculo deſcendere poterat, ideo diabolo ſic reſpondebat: ubi Chryſoſtom. Nihil motus, nihil indignatus, ſed cum multa modeſtia ſcripturarum ei rurſus uoce reſpondet, nos utique docens, quia diabolum per patientiam atq; tolerantiam, non per ſigna ſuperari: nihilq; ad oſtentationem noſtri, atq; ad amorem facere gloriandi. Et

De Chriſti patientia.

iterum: Aſpice autem quomodo non turbatus eſt Dominus, immò de ſcripturis humillimè cũ iniquo diſceptat, & conformeris Chriſto pro poſſe. Nouit diabolus arma Chriſti, quibus ſuccubuit. Ex manſuetudine eum cœpit, ex humilitate deuicit, tu quoque cùm uideris hominem effectũ diabolũ, & tibi obuiãtẽ, eo modo deuincas. Doceas animam tuã formare, os cõcedens ori Chriſti. Sicut .n. cùm Romanus forſitan reſidet iudex, non exaudiet reſpõſum ignorãtis

C

eo modo loqui, ſic & Chriſtus niſi ſuo modo loquaris non exaudiet te, nec uocabit te. Hæc Chryſoſt.

Alta cadũt citius.

Moraliter: Multos diabolus eleuat in altum ut facilius ad grauiorem trahat caſum, ſicut cornix nucem eleuãt ut ab alto deiiciendo frangat: ſic & pugil ſocium à terra ſubleuat vt proſternat, multi enim ducuntur in altum prælationis, & deiiciuntur ibi, qui in ualle ſimplicis ſtatus fuerant ſecuri. In mon-

Auguſt. in Pſal. 106. 1. Reg. 31. & 2. Reg. 1

tibus enim Gelboe ceciderunt fortes Iſrael. Vnde ſecundum Auguſt. quanto quis in loco ſuperiori tanto in periculo maiori uerſatur: & ſecundum Chry-

Chryſoſto. homelia. 5. operis imperfecti.

ſoſt. Prælatos ſubuertit elatio: ideo ad talem locum Dominus ſe aſſumi permiſit, nec tamen ibi diabolo conſenſit, ut in talibus locis poſiti diabolo reſiſte-

D

rent, ſupra pinnacula templi, etiam diabolus hominem ſtatuit, quò ſe cæteris meliorem æſtimet, & per falſam humilitatem deorſum ſe mittat. Extunc ergo

Bernar. ſer. 14. in Pſal. qui habitat.

ſecundum Bernard. quia Dominus nihil oſtendit diuinitatis, arbitratus hoſtis eum eſſe hominem tenta-

Tertia tentatio Chriſti de auaritia. cur facta in mõte excelſo.

uit eum tertio ut hominem. Exinde .n. aſſumens eũ, reportauit eum in montem ualdè excelſum, ſecũdo miliario à Quarantena uerſus Galilęã, ut. ſ. locus cõgruat tẽtationi: ut ſicut in deſerto, ubi eſt eſuries, tẽtauit de gula: ſupra pinnaculum, vbi cathedra eſt doctorũ, de uana gloria: ſic in monte ubi uidẽtur hæc tẽporalia, tentet de auaritia. *Et oſtendit ei omnia regna mundi*, nõ ea quæ neſciebat indicando, ſed ſecundũ

E

Chryſoſto. hom. 5. operis imperfe.

Chryſo. oſtẽdit ei ac ſi aliquis in loco excelſo poſitus manũ extẽderet dicẽs: Ecce ex illa parte eſt Aphrica, ex illa Paleſtina, ex illa Græcia, ex illa Italia & huiuſmodi. Vel oſtẽdit, i. expoſuit & narrauit ei in momẽto & in breuibus õia regna mundi, i. omniũ regnorum pompam, & gloriam ac magnitudinem, uel omnia concupiſcibilia in mundo, ſicut ſunt diuitiæ, delitiæ, & honores: ut quaſi ſpecioſa & delectabilia

Momẽtum

ſuaderet, & uel ſic eum ſibi ſubiiceret. Momentum eſt decima pars puncti, uel quadrageſima pars horæ, pũctus enim quarta pars horæ eſt: per hoc ergo ſignificatur breuitas uel tranſitus bonorum tem-

H poralium

Ambroſ. in c.4. Luca.

poralium mundi huius. Vnde Ambroſius, Benè autem in momento temporis ſecularia & terrena monſtrantur, non enim tam conſpectus celeritatis indicatur, quàm caducę fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereũt, & ſæpe honor ſeculi abit antequam uenerit. Et tẽtauit eum de auaritia, Dominum omnium ex arrogantia & iactãtia, promittens mendaciter quæ dare non poterat, & dicens: *Hæc omnia tibi dabo*, & te regem faciam *ſi cadens*, tanquam inferior *adoraueris me*, tanquam ſuperiorem, quòd uerè eſſet cadere, & diabolo ſe ſubiicere. Vnde Chryſoſt. Nihil enim ſic diabolo hominem ſubiici facit, ut inhiare opibus, ac habendi amore ſuperari. Et iterum: Regna mundi promittit illi, qui regna cœlorum credentibus præparauit, gloriam ſeculi pollicetur ei, qui Dominus eſt gloriæ cœleſtis. Spondet ſe uniuerſa dare qui nihil habet, ei qui omnia poſſidet. Ab eo ſe iubet adorari in terra, quẽ Angeli & Archangeli adorant in cœlo: Hæc Chryſoſt. ubi & glo. Ecce antiqua diaboli ſuperbia, ſicut enim in principio uoluit ſe ſimilem Deo facere, ita nunc uolebat diuinum cultum ſibi uſurpare. Et eſt hîc notandum, quòd ſi cõſideremus principium huius tentationis, tunc tentatio eſt auaritiæ: ſi finem, tentatio eſt idololatriæ, & bene iũgitur, quia auaritia eſt idolorum ſeruitus. Conſiderandum etiam quòd gloria mundi, quæ cum mundo peritura eſt, in monte & in ſupercilio demonſtratur, & diabolus hominem ducere ad montem nititur, ut corruat & ei ſubiiciatur, ſuadens ut ſeruiat ei negligens iuſtitiam Dei, à cuius ſeruitio liberet nos Chriſtus pro nobis tentatus & paſſus. Dominus autem ad campeſtria & humilia deſcẽdit, ut diabolum humilitate ſuperaret. Nec intuebatur ſibi oſtenſa oculo concupiſcentiæ ſicut nos, ſed ſicut medici ſine læſione uident morbos. Cùm ergo uolueris fieri magnus & altus, & ante oculos mentis iſta proponis: ſcito quòd diabolus tibi regna mundi oſtendit, quæ ſi cõſequi uolueris, neceſſe eſt ut procidens diabolum adores, quia adoraturus diabolũ antè corruit, & nunquã ſine caſu diabolus adoratur. Vnde Ambroſius, Habet enim ambitio domeſticum periculũ, & ut dominetur alijs prius ſeruit, & curuatur obſequio, ut honore donetur, & dũ vult eſſe ſublimior, fit remiſſior. Omnis quidem poteſtas & ordinatio poteſtatum à Deo eſt: ſed à malo poteſtatis ambitio, nec eſt poteſtas mala, ſed his qui male utitur poteſtate. Docemur ergo ambitionem deſpicere eo quòd diabolicæ ſubiacet poteſtati: Hæc Ambroſius. Sed & hîc homicida ille ſuccubuit, & Dominus, & uictor authoritate diuina comminatus eum abiecit, & abſcedere iuſſit: *Vade* & recede à me, ſcilicet in ignem æternum *Satana*, qui ueritati & hominum ſaluti aduerſaris. In quo, ut ait Chryſoſt. finem tentandi diabolo ponit, ne progrediatur ulterius tẽtans. Continuò enim illum in fugam uertit, neq; alijs iam eum per ſemetipſum tentationibus appetijt. Vbi etiam docemur proprias iniurias portare, ſed nullo modo Dei iniurias tolerare. Vnde Chryſo. Chriſtus cùm paſſus fuiſſet tentationis iniuriam dicente ſibi diabolo, ſi filius Dei es, mitte te deorſum: nõ eſt turbatus, nec diabolum increpauit. Nunc autem quãdo diabolus Dei ſibi uſurpauit honorẽ dicens: Hæc omnia tibi dabo ſi cadẽs adoraueris me, exaſperatus eſt & repulit eum dicens: *Vade Satana*, ut nos illius diſcamus exemplo noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei autẽ iniurias neq; uſq; ad auditum ſufferre: quoniam in proprijs iniurijs eſſe quempiam

Chryſoſt. hom.4. ex uariis in Matth. & hom.13. in Matth.

Superbia antiqua diaboli.

Gloria mũdi.

Ambroſ. in cap.4. Luca. Ambitio ſeruit.

Chryſoſto. hom.5. ope. imperfect. Iniuria propria tolerãda, ſed non diuina.

Chryſoſto. hom.5. operis iperfe.

A patientem laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare nimis impium eſt: ubi & Hieronym. Non ut plerîq; putant eadem Satanas, vt Apoſtolus Petrus ſententia condemnatur: Petro enim dicitur, *uade retrò me Satana*, id eſt, ſequere me qui contrarius es voluntati meæ, hic uerò audit uade Satana: & nõ dicitur ei retro me ut ſubaudiatur: Vade in ignem æternũ qui paratus eſt tibi, & Angelis tuis. Deinde Dominus ſubiungit: *Scriptum eſt*, omni homini *Dominum* omniũ: ſcilicet per potentiam, *Deum* ſcilicet per creationem, *tuum*, ſcilicet qui debet eſſe tuus per cultum ſpecialem, *adorabis*, interius, fide, ſpe, & charitate, *& illi ſoli ſeruies*, exterius ſeruitute latriæ. Et per hoc ſecundũ Aug. Non excluditur ſeruitus debita dominis tẽporalibus. B Et ſecundum Bedã, iubemur hîc ſoli Deo ſeruire ſeruitute latriæ, quæ ſoli diuinitatis cultui debetur, vnde & hi qui hanc idolis impendunt, idololatrę nuncupantur: ſed ab Apoſtolo iubemur per charitatẽ inuicẽ ſeruire ſeruitute duliæ, quæ communis eſt, ſiue Deo, ſiue homini, ſiue cuilibet rerũ naturæ. Itaq; ut ait Beda: Dicẽs diabolus ſaluatori, ſi procidẽs adoraueris me, ècontrariò audiuit quòd ipſe magis adorare debeat eum Deum & Dominum ſuum, quaſi ſibi diceret: Non ego te, ſed tu me debes ut Deum adorare: ſed adoratio diaboli ſubiectionis eſt nõ deuotionis. Ex ſupradicto ordine tentationis patet quòd diabolus ĩcipit à leuioribus, & procedit ad grauia, deinde ad grauiora & tandem ad grauiſſima. C Incepit enim à tentatione leui, quando tentauit eũ de gula, quæ tentatio leuis eſt, maximè tempore famis, & finaliter poſt alias peruenit ad grauiſſima, quãdo tentauit eum de idololatria. Vicit autem Chriſtus ipſas tentationes, eis in ſuis principijs obuiando. Nam mox cùm diabolus tentationes inferebat, Chriſtus eas repellat. Sic & homo mox ut diaboli tentationes ſenſerit, eas in ſuo initio debet pellere. Nam ut dicit Hieronymus: Lubricus eſt ſerpẽs antiquus, & niſi capite teneatur, totus ſtatim illabitur. Habet enim ſerpens infernalis caput, ſcilicet malam ſuggeſtionem: habet corpus, ſcilicet conſenſum: habet caudam, ſcilicet operis conſummationem. D Vbi autem ponit caput ſuggeſtionis, ſtatim ponit corpus conſenſus, & ubi ponit corpus conſenſus, ſtatim ponit caudã operis, & ideo in ſuo capite, id eſt, in ſua ſuggeſtione eſt conterendus, & tunc nocere non poterit, nec quantum ad corpus, nec quantũ ad caudam, quia amputato capite ſuggeſtionis, tota eſt confracta uis ſerpẽtis infernalis. Et conſummata, id eſt, ſuperata omni tentatione: ad quam explendam Dominus venerat, Lucifer non inueniens quid agere, audito Dei nomine reliquit eum quem tamen nunquã tenuit, quia ſuperatus à tentatione ceſſauit, & receſſit ab eo tãquã uictus & confuſus, uſq; ad tempus, poſtea enim non tantum doloſè tentaturus: ſed apertè per Iudæos eũ E & in ſe & in mẽbris ſuis impugnaturus aduenit, quia appropinquãte tẽpore paſſionis perſecutione ei per principes ſacerdotum ſuſcitauit, non per ſeipſum ſolum, ſed & per alios, ac per organa & inſtrumẽta ſua propria, cœpit eum impugnare, putans eum mortis timore deiicere, ſecundum Chryſoſt. diabolus non quaſi obediens præcepto receſſit, ſed diuinitas Chriſti, & Spiritus ſanctus qui erat in eo excuſſit inde diabolum (quod quidem ad noſtrã proficit conſolationem) quia non tam diu homines Dei diabolus tẽtat quamdiu vult, ſed quamdiu Chriſtus permittit, & ſi eum permittat pauliſper tentare ad noſtram utilitatem, tamen repellit propter noſtram infirmitatem:

Hieronym. in Matth. cap.4. Marc.8.

Auguſtin. lib.10. de ciuitate c.1.

Latria ſeruitus Deo debetur.

Beda in c.4. Luca.

Beda ibidẽ

Tentandi ordo & vincendi.

Serpẽtis caput, corpus, & cauda.

Chryſo. ho.5. operis imperfecti. De diaboli receſſu.

1 Cor. 10. tẽ: *quia non patitur nos tentari ultra quàm poſſumus ſuſtinere.* Vnde Aug. Si tantum poſſet nocere diabolus quantum uult, aliquis iuſtorũ nõ remaneret. Tribus autem præmiſsis congreſsionibus in quibus, adhuc exercetur militia Chriſtiana, omnis tentatio dicitur conſumpta in ſuis radicibus & ſuperata, quia in gula, ſuperbia, auaritia, ex quibus tẽtatio oritur: omnia uitia ſibi confœderata ſũt perempta. In his.n. tribus eſt omniũ materia delictorũ, quorum ſemina in ipſa origine ſunt cauenda: quia, Ioanne atteſtãte, omne quod in mũdo eſt: cõcupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia uitæ. Cui triplici hoſtis telo, totidem arma defenſionis (ſcutum triangulum opponere debemus: ut ieiunio cõcupiſcentiam carnis, oratione ſuperbiam, eleemoſyna auaritiam repellamus. Sicut autẽ ille hoſtis antiquus à Domino uſque ad tẽpus receſsit, & tẽpore paſsionis rediens, nõ in dolo, ſed aperte eũ impugnauit, ſic & nos aliquando tẽtare intermittit, & quãdo in tentatione nõ prę-ualet, à nobis vſq; ad aliud tẽpus recedit, vt quaſi ſecuros iueniẽs, repẽte rediẽs facilius inopinatus irrũpat.

Diabo. non tantum nocet quantũ uult.
Auguſt. in Pſal. 61.
Vitiorũ materia in tribus, de quibus tentatus eſt Chriſtus.
Remedia cõtra uitia.

Inſtruimur ergo hic ad cautelam, quia licet aliquã tentationem ſuperemus, ſemper tamen diabolum ad pugnam paratum inuenimus: tempore uerò paſsionis, omnino uictus diabolus, relegatus eſt in infernum, in diebus antichriſti ſoluendus: ſecundũ Apocalypſim Ioannis. Vnde Aug. innuit ꝙ iſte tentator fuerit Lucifer primus Angelus, ille ſuperior qui primum hominem ſuperauerat: credendus eſt autẽ ipſe diabolus hominis formam ad horam aſſumpſiſſe, in qua Dominum circumducere, & ei colloqui poſſet.

Lucifer tentator Chriſti.

Et notandum, ꝙ ordo tentationum Chriſti ſic ſecundum Matthæum, poſitus fuit ſecundum ordinem tẽtationum Adæ qui fuit iſte. In quacunq; die comedetis, ecce gula: eritis ſicut dij, ecce inanis gloria: ſciẽtes bonum & malum, ecce auaritia: quæ nõ eſt tantũ pecuniæ, ſed & ſublimitatis & ſcientiæ, cùm ſupra modum ambitur. Secundum uerò Auguſt. Certum nobis non eſt quæ fuerit ſecunda, & quæ tertia. Sed duo Euangeliſtæ uariè narrant. Poteſt ratio aſsignari, quia una tentatio eſt de cupiditate principaliter, alia de elatione & frequenter contingit ꝙ unum ex alio naſcitur, & ecõuerſo, & ideo Matthæus præponit unam, Lucas uerò aliam. Vnde Remigius, obſtior Euangeliſtarum hanc iſte, illam uerò ille præmittit: quia inanis gloria, & auaritia adinuicem ſe gignũt. Chriſtus uerò diabolum in tentatione gulæ ſuperauit, & hoc quondam in idolo Belis, & draconis præfigurauit. In Babylone enim idolum Belis pro Deo colebatur, quod multum comedere & bibere dicebatur, quod Daniel deſtruxit, & ſacerdotes eius interemit. Ibidem etiam in ſpelunca draco latitabat, quem gens tanquam Deum æſtimabat, cui ſacerdos ſtatutis horis cibum offerebat, Daniel autem maſſam de pice & adipe, & pilis confecit, & in os draconis iniecit. Quam cùm comedit ſtatim eſt eruptus, & ſic uterque deuorator, & guloſus per Danielem eſt deſtructus: & ideo Daniel Chriſtum deſignauit, qui tentationem gulæ ſuperauit. Chriſtus etiam ſuperauit diabolum in tentatione ſuperbiæ, & hoc præfiguratum fuit olim in Dauid, & nece Goliæ. Golias ſuperbiſsimè de fortitudine ſua ſe iactauit, quem Dauid funda ad terram deiecit, & proprio gladio interfecit. Golias gygas figuram ſuperbi tenet Luciferi: Dauid autem paſtor, qui hunc proſtrauit, Chriſtus eſt, qui in tentatione ſuperbiæ humiliter triumphauit. Tertiò, Chriſtus diabolum in tentatione auaritiæ

Tentatus Chriſtus ordine quo Adam.
Auguſt. tractatu 2. in epiſt. Ioan.
Figura gulæ deuictæ.
Dani. 14.
Figura ſuperbiæ deuictæ.
1. Reg. 17.
De auaritia.

A ſuperauit, quod & Dauid in nece Leonis & Vrſi pręfigurauit. Leo & urſus auaritiam figurabant, quia auferendo ſibi ouem, eam perpetrabant. Dauid autem ouem ſuam eripiens, raptores interfecit, & Chriſtus ſuperata tentatione auaritiæ, Satanam à ſe reiecit. Abiecto autem Satana, *acceſſerunt Angeli*, & tanquã uictori *miniſtrabant ei*, ſic qui uiriliter pugnando cõtra diabolum triumphauerit, miniſterio & cõſortio Angelorum dignus erit. De tentationum uerò ſuggeſtionibus, ſic dicit Chryſoſto. Nunc breuiter perſtringamus quid ſignificent Chriſti tentationes. Ieiunium eſt abſtinentia rei malæ. Quando uerò quis inflatus fuerit quaſi ſanctus, ductus eſt quaſi ſuper tectum. Et hæc tentatio ſequitur primam, quoniam

1. Reg. 17.
Angelorũ acceſſus.
Chryſoſt. hom. 5. operis imperſe.

B uictoria tentationis gloriationem operatur, & fit cauſa iactantiæ. Fuge exaltationem cordis, & non patieris ruinam. Aſcenſio autem montis, eſt proceſsio ab altitudine diuitiarum & gloria huius mundi, quæ de ſuperbia cordis deſcendit: ut etiam dicit Bernard. qui quartam tentationẽ de Domino non legit, ignorat ſcripturam quæ dicit, ꝙ tentatio † eſt uita hominis ſuper terram. Apoſtolus quoque dicit cum fuiſſe tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Voluit autem Chriſtus tentari pluribus ex cauſis. Prima eſt, ſecundum Grego. ut per ſuam tentationem nos à noſtris liberaret, ſicut per ſuam mortem nos à noſtra liberauit. Secunda eſt, ſecundum Hilarium, ut cautos nos faceret, ne ſcilicet aliquis

Bernardus ſermo. 14. in Pſal. qui habitat.
† aliàs militia.
Iob 7.
Cur tentari voluerit Dominus.
Gregorius hom. 16.
Hilarius canо. 3. in Matthæ.

C quantumcumq; ſanctus præſumat de ſe, quaſi de tentationibus ſit immunis. Et ideo poſt baptiſmum, & accepto Spiritu ſancto, tentari uoluit, ut oſtenderet quòd ſanctificatis maior pugna incũbit. Tertia eſt, ſecundum Auguſtinum ut nobis exemplum pugnandi daret, & per hoc nos inſtrueret, & ut eſſet mediator, non ſolum per adiutorium, ſed etiam per exemplum. Quarta eſt, ſecundum Chryſo. ut nos animaret, ut ſcilicet nemo turbetur de tẽtationibus præter ſpem irruentibus, dum etiam Chriſtum uidet ſubdi tentationibus. Quinta eſt, ſecundum Leonem, ut diabolum uinceret, & uincendo eius uirtutem & audaciam reprimeret. Sexta eſt, ſecundum Apoſtolum: ut tentatis melius miſereri, & compati ſciret, & nobis

Auguſtin. lib. 3. de mirab. ſacræ Scripturæ.
Chryſo. homel. 5. operis imperſe.
Leo ſerm. 1. de quadrageſima.
Tentatio non diminuit ſtatum.

D de ſua miſericordia ſpem faceret, quia homo tẽtatus facilius miſeretur & compatitur tentatis. Item tentari uoluit, ut tentatis conſolationem daret, fuit enim tentatus ſtatim quando fuit baptizatus, quando à patre filius eſt appellatus, quando Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper eum manſit, quando cœlum ſibi apertum fuit, quando quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, ut per hoc detur intelligi, ꝙ ſi aliquis tentatur, non propter hoc eſt minus à peccato mundatus, non eſt minus Dei filiatione dignus, non eſt minus Spiritu ſancto plenus, non eſt minus cœlo dignus, non eſt minus in pœnitentia ſua Deo acceptus. Ideo quia Dominus ſic fuit contrectatus & tẽ-

E tatus, non miremur ſi nos tentamur: & quia in omnibus uicit, nitamur & nos eius adiutorio ut uincamus. Nec in aliqua uirtute noſtra cõfidamus, ſed totã ſpem & fiduciã in adiutorio altiſsimi ponamus. Et ſicut ubiq; Dominus aduerſariũ ſuum nõ uirtute potentiæ, ſed authoritate ſcripturæ conuicit, dicens ſcriptum eſt, quia humilitate non potẽtia eum uincere, & ſuę patientiæ nobis exemplũ præbere uolebat, ſic & nos quotiens à prauis hoĩbus aliquid patimur, ad doctrinam potius q̃ ad uindictam excitemur, & aduerſarios noſtros humilitate & patiẽtia magis quàm ſuperbia & potentia uincamus. Attende itaque ex

Reſpõdetur ſuggeſtionibus ex ſcripturis.

H 2 prædictis

prædictis documentum, quòd Dominus in omnibus tentationibus ſuis uſus eſt authoritatibus ſacræ Scripturę ad nos informandum. Attende quid ille reſpondit, & quando talis tentatio aduenerit, dic illud & tu, ſemper uidelicet reſpondendo per ſcripturam, ſicut & ipſe fecit. Vnde ſi tentat te appetitu bonorũ, debemus reſpondere, ſcriptum eſt: *Quid ſuperbis terra & cinis, omnis potentatus breuis eſt uita.* Si tentat de appetitu diuitiarum, reſpondeamus ſcriptum eſt: *Nihil intulimus in hunc mundum, nec auferre quid poſsimus: & nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Si tentat de appetitu deliciarum carnalium, reſpondeamus, ſcriptum eſt: *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt:* vbi ſecundum gloſſ. Per carnem & ſanguinem uentrem & libidinem, id eſt, opera carnalia deſignat: & ita de alijs quibuſcumque uitijs impugnamur, ſemper utamur clypeo ſacræ Scripturæ ad defenſionem noſtram contra iſtud uitium. De præmiſsis Domini factis, ſic dicit Anſel. De baptiſmo in deſertum in ſpiritu fortitudinis ingreſſus es, ut uitæ ſolitariæ in te non deeſſet exemplum. Solitudinẽ & ieiunium quadraginta dierum, famis acerbitatem, tentamenta illuſoris ſpiritus æquanimiter toleraſti: ut omnia hæc nobis tolerabilia efficeres. Et iterum: Exinde dilectiſsimus Ieſus ſolitudinis tibi ſecreta dicauit, & ſanctificauit ibi ieiunium, ibi ſubeundũ docens cum callido hoſte conflictum. Hæc tibi facta pro te facta, & quonam modo facta ſunt diligenter attendens, dilige eum à quo facta ſunt: Hæc Anſel. Eia nunc Chriſti diſcipule, cum pio magiſtro ſolitudinis ſecreta perquire, ut ſocius ferarum effectus arcana ſilentij orationis deuotæ, diuturni ieiunij, trinę cõflictationis cum callido hoſte imitator fias, & particeps, & in omni tentationis diſcrimine ad ipſum diſcas habere recurſum, pro eo quòd nõ habemus *pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Nec timere debes tentationes, aut dubitare in eis, quia quos Deus diligit, ſæpe caſtigat, & multæ tribulationes, non quorumcumque, ſed iuſtorum: ut cum probati fuerint, coronam uitæ accipiant. Vnde Ambro. Docet igitur te ſcriptura diuina, non ſolum contra carnem & ſanguinem, ſed etiam contra inſidias ſpirituales eſſe certamen. Corona propoſita eſt, ſubeunda certamina ſunt. Nemo poteſt niſi uicerit coronari, nemo autem uincere, niſi antè certauerit. Ipſi quoq; coronæ maior eſt fructus, ubi maior eſt labor. Et ideo tentationem nunquam timere debemus, eſt enim cauſa uictoriæ materia triumphorũ, non timeamus tentationes, ſed magis in tentationibus gloriemur dicentes: Cùm infirmamur, tunc potentes ſumus. Tunc enim nectitur corona iuſtitiæ, tolle martyrum certamina, tuliſti corona: tolles cruciatus, tuliſti beatitudines. Non debemus igitur tẽtationes ſeculi pro malis timere quibus bona præmia comparantur, ſed magis rogare contemplatione conditionis humanæ ut eas tentationes ſubeamus quas ferre poſſumus: Hæc Ambro. Vnde & Proſper: Ad magnam utilitatẽ fidelium reſeruata eſt materia certaminum, ut nõ ſuperbiat ſanctitas, quamdiu hoſtium incurſum ſentit infirmitas. Attẽtat autem diabolus ſpecialiter ſex modis: in bonis per elationem, in malis per deſperationem, in ocio per luxuriam, in negocijs per turbationem, in iuſtitia per crudelitatem, in miſericordia per adulationem. Et quamuis multis modis tentet, quatuor tamen modis ſpecialiter decipit & fallit. Primò, ſuadendo bonum propter malum, ut cùm homini

Ecleſ. 10. Ibidem. 1. Tim. 6. Iob. 1. 1. Cor. 15. Gloſſa ĩ eũ locum. Inuitat ad imitationem. Hebre. 4. Ambroſ. in cap. 4. Luca. Tẽtationes exoptandæ. 1. Cor. 12. Tentationum modi ſex. Fallẽdi modi quatuor.

A inſtabili ſuadet religionis ingreſſum: propter hoc ut apoſtatet poſtmodum. Secundò, ſuadendo malum ſub ſpecie boni, ut periurare pro rebus alienis cõſeruandis. Tertiò, diſſuadendo bonũ tanquam nociuũ, ut cũ diſſuadet bono uiro religionis ingreſſum, ne de hoc pœniteat, & egrediens confundatur. Vel quãdo diſſuadet alicui orationẽ uel eleemoſynã, ne per hoc incurrat uanam gloriã. Quartò diſſuadendo malum ut peius adducat, ut quando diſſuadet intemperantiã uictus & ſomni, ut in nõ diſcretã abſtinentiã, quod peius eſt, inducat. Multa ergo ſollicitudine pręcauendũ eſt omnibus, ne diabolicis capiãtur inſidijs, & eius inuoluantur laqueis, quos ubiq; prætẽdit modis uarijs. Vnde Leo Papa: Non deſinit hoſtis antiquus transfigurans ſe in Angelũ lucis deceptionũ laqueos ubiq; prætendere. B Nouit cui adhibeat æſtus cupiditatis, cui illecebras gulæ ingerat, cui apponat incitamẽta luxuriæ, cui ĩfundat uirus inuidię. Nouit quẽ mœrore conturbet, quẽ gaudio fallat, quem metu opprimat, quẽ admiratione ſeducat, omnẽ diſcutit conſuetudinẽ, uẽtilat curas, ſcrutatur affectus. Et ibi quęrit cauſas nocendi, ubi quemq; ſtudioſius uiderit occupari: Hæc Leo. Sollicitè ergo quilibet uigilet, q̃a nullus ſine tentatione eſt. Vnde Bernar. Hoc præmonitos uos eſſe uolo, quia nemo in corpore uiuere poterit ſine tẽtatione, & qui ab una liberatur ſtatim expectat aliã, & ſic petat ab ea liberari, ut nouerit aliam C protinus eſſe uenturam: ſæpius.n.fit ut unam Dominus patiatur diutius immorari, ne alia poſsit accedere, aut ab una citius liberet, ut alia poſsit exercere: Hęc Bernardus. Victoria itaq; facta à tẽtatore uicto pręconfuſione recedente, uenerũt & redierũt Angeli ut ſeruientes & ſubiecti ſibi ad obſequiũ parati, & accedentes miniſtrabant ei ſicut uero Domino proprij ſerui uoluntatem eius implentes, qui præcipiẽte Domino ad tẽpus receſſerant, agonẽ eius procul aſpicientes: ut diuinitas eius diabolũ magis lateret, & ut conuenientius locũ tentandi haberet, ne fortè uidẽs circa eũ Angelos ad eũ non appropinquaret, & ut uictoria Chriſti excellentior appareret, ex hoc ꝙ ſolus ipſum deuinceret, & ne eorũ præſidio eguiſſe uel uiciſſe uideretur. D Præcedit tentatio, ut uictoria ſequatur: poſt uictoriam ſtatim ſeruiunt Angeli, ut uictoris dignitas cõprobetur. Ex hoc.n. diuinitas Chriſti apparet & fit manifeſta, q̃a nulla natura eſt ſup Angelicã, niſi diuina. Et ſecundũ Greg. Ex hac re unius perſonæ utraq; natura oſtenditur, q̃a & homo eſt quẽ diabolus tentat, & idẽ ipſe Deus eſt cui ab Angelis miniſtratur. Hæc aũt miniſtratio tripliciter põt accipi. Primò, de corporali ſubuentione, ut ſit ſenſus, miniſtrabãt, i. eſurienti in cibo ſubueniebãt. Secundò, de adoratione, vt ſit ſenſus, miniſtrabãt, i. ipſum tanquã Deũ ſuppliciter adorabãt. Tertiò, de cõgratulatione & laudatione, ut ſit ſenſus, miniſtrabant. i. ſibi pugnanti & uincẽti congaudebant, & eũ laudabant. E De hac uictoria Domini & miniſterio Angelorũ, ſic dicit Anſelmus: Quadraginta dierum cõpleto ieiunio, diabolũ cũ ſuis tentamentis ſuperas, Angelico eſt miniſterio glorificatus, edocẽs nos toto uitæ præſentis tẽpore delectationes rerum tẽporalium declinando, mundum cum ſuo principe pedibus noſtris ſubſternere, & ſic Angelicis præſidijs cõmuniri. Vnde & Bernardus: Deinde tentationibus ſuperatis, & tentatore fugato, acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei: & tu ergo ſi uis habere miniſterium Angelorum. fuge cõſolationes ſeculi, & tentationibus reſiſte diaboli, renuat conſolari anima tua in alijs, ſi uis in Dei memoria

Tentatoris uigilantia. Leo ſermo. 3. de quadrageſima. Tentationis expers nemo. Angelorum acceſſus poſt uictoriam. Gre. hom. 16. ĩ Euã. Miniſtratio Angelorum tripliciter ſumitur. Anſelmus in Matt. De victoria Domini. Bern. ſer. 14 in Pſal. qui habitat.

ria

Chryſoſt. hom. 13. in Matth. *Cur poſt uictoriam apparuerunt Angeli.*

ria delectari. Vnde etiam Chryſoſtomus, quamdiu enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam Angelos apparere permiſit, ne ſcilicet ante victoriam ſuperandum fugaret. Poſtquam uerò illum per cuncta deuicit, & uictū fugere præcepit, tunc Angeli conſequēter apparent, ut tu diſcas quòd te quoque poſt confectam de diabolo victoriam Angeli repente ſuſcipient, plaudentes tibi, teq; ſtipatorum more ubique comitantes, & in omnibus honorantes. Sic utiq; & Lazarum poſt fornacem paupertatis ac famis, totius prorſus anguſtiæ, ſuſcipientes ad requiē pertulerūt. Et iterum: Angeli agonem Chriſti procul aſpiciebāt, ne uideretur eorum præſidio deuiciſſe, & victoria facta acceſſerunt & miniſtrabant ei. Sed quid miniſtrabant ſcriptura non exprimit, ſed ſatis credibile eſt quòd miniſtrabant ei aliquid comeſtibile, ut ſerui & miniſtri: quia legitur eſuriiſſe, & hoc non propter neceſsitatem impotentiæ Chriſti ei miniſtrabāt: ſed ad reuerentiam exhibendam, & propter honorificentiā poteſtatis: nō enim dicitur quòd adiuuant, ſed quòd miniſtrant. Hæc Chryſoſtom. Hîc diligentius attende; & conſpice Dominum comedentem ſolum circūſtantibus Angelis, & cōſidera bene omnia, quia pulchra ſunt ualde & deuota. Et quæro quid Angeli miniſtrabant, ut poſt tā longum ieiunium comederet? de hoc enim ſcriptura non loquitur, poſſumus antè victorioſum prandium ſicut volumus ordinare, & quidem ſi eius potentiam conſideremus, poterat res quas uellet creare, & pro ſuæ volūtatis arbitrio creatas habere, ſed non inuenimus quòd hac potētia pro ſe uel diſcipulis ſuis uſus fuerit, pro turbis uero uſus fuit: quas duabus vicibus in multitudine magna de panibus paucis pauit. De diſcipulis autem legimus quòd eo præſente vellebant ſpicas propter famem, & comedebant: ſimiliter cùm fatigatus ex itinere ſedebat ſuper puteum loquens cum Samaritana, non dicitur quòd creauerit cibos, ſed quòd miſerit diſcipulos in ciuitatem ad quærendū eos. Nec eſt uериſimile quòd per miraculum ſibi prouideret: quia miracula ad aliorum ædificationem, & in præſentia plurium faciebat, ſed hîc non erant aliqui niſi Angeli. Quid ergo circa hoc meditabimur? in monte namque illo nō erat habitatio hominum & cibi parati: ſed alibi parata cibaria portauerunt ei Angeli, ſicut contigit Danieli. Cùm enim Abacuch propheta pulmentū meſſoribus ſuis paraſſet, portauit eum Angelus Domini per capillos de Iudæa in Babylonem ad Danielem ut comederet, & poſtea in momento eum reportauit. Immoremur ergo hîc, & hunc modum aſſumamus, & cum Domino Ieſu in ſuo prandio iocundemur, ſentiatque mater ſua excellentiſsima de hac eadem iocunditate atq; uictoria, piè atque deuotè ſic meditemur. Pergunt duo ex Angelis Domino annuente, & in momento fuerunt coram matre, ac eā reuerenter ſalutantes, de filij ſui ſtatu ſibi narrant: & modicū pulmentum quod ſibi & Ioſeph parauerat, ac pānē cum alijs opportunis reportant: reuerſi ergo parant in plana terra, & menſæ benedictionem ſolenniter peragunt. Conſpice hîc eum bene in ſingulis quæ agit & quæ fiunt, ſedet in terra compoſitè, & comedit ſobriè, circunſtant Angeli miniſtrātes Domino ſuo, & hymnū cantant de canticis Sion, ac iocundantur, & diē feſtum agunt cum eo. Sed, ſi dici liceat, permixtū eſt hoc feſtum compaſsione permaxima, propter quam & nos plorare deberemus, conſpiciunt enim eum reuerēter, & conſiderantes Deū ac Dominum ſuum, & totius mundi creatorem, *qui dat eſcam omni carni*, ſic humiliatum, & ſuſtentatione cibi corporalis indigentem, & comedentem ſicut cæteros de populo, mouentur cōpaſsione ſuper eo. Et credo quòd ſi corde affectuoſo in hoc ſtatu eum reſpiceres, & eum aliqualiter diligeres, ex ualida compaſsione plorares. Tandem ſuſtentatione cibi perceptа, & gratiarum actione reddita, Dominus Ieſus volens ad matrem redire, cœpit de monte deſcendere. Conſpice etiam nunc bene eum, quomodo ſolus uadit nudis pedibus Dominus omnium, & ei uehementer compatere, & ualde ſemper cum eo, ſeruiens ipſi in omnibus ſtudioſè.

Miniſtratū Chriſto ab Angelis.

Eſca qua in deſerto refectus eſt Dominus.

Matth. 12. Ioan. 4.

Dani. 14.

Pſal. 135.

ORATIO.

BONE *Ieſu, qui ductus in deſerto à ſpiritu ieiunans quadraginta diebus & noctibus, & poſtea eſuriens tentatorem tuum ſuperaſti: da mihi miſericors per virtutem abſtinentiæ & continentiæ ieiunare à vitijs & peccatis: eſurire & ſitire iuſtitiā, & ut tentatorem meum, immo tentatores meos, mundum, carnem, diabolum, Deus tua gratia, Deus tuo auxilio ualeam ſuperare: & quia tentatio eſt uita noſtra, & miſeria ſuper terram: memento Domine noſtræ miſeriæ ac laboris, & da nobis in tentatione non cadere, ſed per tuam tentationem ſemper uincere, & tandem ab omnibus tentationibus miſericorditer liberari. Amen.*

Iob. 2.

De teſtimonio Ioannis de Chriſto Dei agno. Cap. XXIII.

ALTERA autem die poſt regreſſum à deſerto uenit Ieſus ad Iordanem, quem *Ioannes uidens ad ſe uenientem*, oſtendit eum digito, & exclamauit dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Vbi tangitur teſtimonium Ioānnis de Chriſto dupliciter. Primò, quantum ad eius ueram humanitatem, in qua pro nobis immolatus eſt, cùm dicitur: *Ecce agnus Dei*, id eſt à Deo miſſus, vt hoſtia acceptiſsima immolādus. Secundò, quantum ad eius diuinitatem, cùm ſubditur: *qui tollit peccata mundi*: quia tollere peccata, eſt proprium ipſius Dei. Hæc quippe eſt cauſa qua uenit, ut pereuntis mundi peccata ſuſcipiens, peccati labem & omnium mortē in ſe, qui uinci non poſſet, aboleret. Iam uenerat, & non agnoſcebatur, ſed nūc demonſtratur. Ecce eſt hic quē deſiderauerūt Patriarchæ, quem prænunciauerunt Prophetæ, quem præſignauit lex, *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi*, ac ſi

Ioan. 1. Teſtimoniū Ioannis de Chriſto.

 diceret:

diceret: Ecce innocens inter peccatores, iuſtus inter reprobos, pius inter impios: in quo nullum peccatum potuit inueniri, & ideo potens eſt tollere peccata mundi, unde ſicut agnus oblatus eſt pro peccatis populorum, quia in eo eſt gratia, & virtus purgatiua peccatorum. Specialiter autem inter cætera animalia quæ in lege offerri conſueuerunt Chriſtũ, agnum nominauit, quia licet alia animalia immolarentur in lege, ut bos, uitulus, capra, &c. tamen Chriſtus magis & potius vocatur agnus, quàm cætera animaliũ immolaticia. Primò, quia inter omnes figuras ueteris teſtamenti, agnus Paſchalis expreſsius figurabat Chriſtum innocentem immolãdum, quia ille Paſchalis agnus erat ſine macula, & per eius immolationem filij Iſrael liberati ſunt à ſeruitute Aegyptiaca. Sic & Chriſtus erat ſine peccato, & per eius paſsiõnem liberati ſumus à ſeruitute diabolica, & non ſolũ propter innocentiam, ſed & propter ſimplicitatem Chriſtus dictus eſt agnus: quia ſicut agnus ad victimam ductus eſt, & non aperuit os ſuum. Secundò, quia licet alia fierent ſacrificia in templo certis temporibus, unum tamen erat quotidianum in quo iugiter vnus agnus manè, & alius veſperè offerebatur, nec hoc mutabatur vnquam, ſed tanquam principale obſeruabatur, alia erãt ex adiuncto & tempore determinato. Hoc ergo iuge ſacrificium quod figurabat perpetuitatem beatitudinis fiebat de agno: ſic & Chriſtus noſtra perpetua beatitudo eſt. Agnus etiã dicitur ab agnitione, ſiue ab agnoſcendo, quia agnouit patrem, factus ei uſque ad mortem obediens, & agnouit matrem curam eius diſcipulo committens. Agnus dicitur etiam à pietate, qua tollit peccata mundi, non ſemel tantum, ſed & quotidie: vnde Theophilus nõ dixit qui tollet, ſed qui tollit: quaſi ſemper hoc faciente ipſo. Non enim tunc ſolum tulit cùm paſſus eſt, ſed ex illo tempore uſque ad præſens tollit nõ ſemper crucifixus. Vnam enim pro peccatis obtulit oblationẽ, ſed ſemper purgans per illam: Hæc Theophilus. Tollit enim peccata ſatisfaciendo & lauando nos à peccatis in ſanguine ſuo, & præter hæc dimittendo quotidie quæ facta ſunt, & adiuuando ne fiãt, & omnino liberando, ſcilicet perducendo ad uitam ubi omnino fieri non poſſunt. Non ſolum autem lauit nos quando ſanguinem dedit pro nobis, uel quando baptizamur in myſterio paſsionis illius: uerumetiam quotidie lauat nos in ſanguine ſuo, cùm eiuſdem benedictæ paſsionis memoria ad altare replicatur, cùm panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius ineffabili ſpiritus ſanctificatione transfertur, cùm ſanctiſsimo eius corpore & ſanguine ſatiamur. Propter duo uerò aliorum trium, ſcilicet pro dimittendo & adiuuando dicimus in miſſa bis, Agnus Dei miſerere nobis: propter tertium dicimus, da nobis pacem. O agne Dei agnoſce me miſerum inter oues à dextris tuis ponendas, ſed prius dimitte mihi peccata & offenſas, ut me melius inter tuas oues agnoſcas. Secundum Chryſoſtomum, Ieſus nunc ſecundò poſt baptiſmũ uenit ad Ioannem, duplici de cauſa. Prima, quia illud erat baptiſma pœnitentiæ, & ipſe eum cum multis baptizauerat, ut nullus ſuſpicetur, & putet quoniam ipſe tali propoſito & ex eadem cauſa ex qua & alij ad Ioannem & Iordanem uenerant, puta ut peccata confeſſurus: aut in pœnitentiam in flumine abluendus. Propterea accedit dans Ioanni occaſionem corrigendi hanc ſuſpitionem quam Ioannes per uerba correxit, agnum ac redemptorem uocan-

Agnus cur dictus Chriſtus.

Exod.12.

Agnus ab agnitione dicitur.

Theophilus in eum locum.

Lauat nos agnus in ſanguine ſuo.

Chryſoſt. hom.16.in Ioannem. Cur ad Ioã nem redijt iterum.

A do, ab omni quod in toto orbe erat peccato. Etenim dicendo: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: omnem hanc peremit ſuſpicionem, quia enim purus erat, ut aliorum peccata abſoluere, & cuncta humani generis peccata delere poſſet: multo magis abſque omni erat ipſe delicto, & ideo manifeſtum eſt quoniam non ut peccata confiteretur, uel in pœnitentiam ablueretur acceſsit: ſed ut occaſionem daret Ioanni loquendi de ipſo. Secunda cauſa, ut hi qui priora audierant, certius reciperent quæ dicta erãt, & alia rurſus audirent. Vnde ſubiungit: *Hic eſt de quo dixi*, antequam ad baptiſmum ueniret, *poſt me uenit uir*, virens in uirtute & gratia, & ætate perfecta, *qui ante me & factus eſt*, dignitate: quia prior me erat, æ-
B ternitate *& ego neſciebam eum*, quantum ad perſonã determinatam ante ſuum ad me aduentum, *ſed ut manifeſtetur in Iſrael*, id eſt, ipſi Iſrael, *propterea ueni ego in aqua baptizans*, & pœnitentiam prædicans: ideo inquit, deſertum & ſolitudinem reliqui, & ad planiciem deſcendens baptizare cœpi, ut manifeſtarem eũ populo undique ad me confluenti, totum enim officium Ioannis in baptizando & prædicando erat ordinatum, ad manifeſtationem Chriſti, ad teſtimoniũ de eo perhibendum, unde fuit ſibi præceptum à Domino, ut baptizaret, in nomine uenturi, & prædicaret eius aduentum, & præpararet populum ad eum recipiendum: & ferebat Ioannes de Chriſto pluries
C teſtimonium, ut efficacius eſſet pluries latum. Deinde ergo rurſus teſtimonium perhibet dicens, quia uidi Spiritum ſanctum deſcendentem quaſi, & verè columbam de cœlo, & manſit, ac ſedit ſuper eum, hoc fuit quando Ioannes eum baptizauit. In eo manſit Spiritus ſanctus, etiam ex quo conceptus eſt, non ſolum baptizatus, in alijs uerò quandoque uenit, & per peccatum recedit. Vnde Chryſoſtomus, In Chriſto Spiritus ſanctus deſcendit, & permanſit: cæterũ in hominibus deſcendit quidem, ſed non permanet, quando enim iraſcimur, quando detrahimus, quando triſtitiam habemus quæ ducit ad mortem, quando cogitamus ea quæ carnis ſunt, putamus quia Spiritus ſanctus non permanet in nobis. Si quãdo ergo
D boni aliquid cogitamus, ſciamus quia Spiritus ſanctus habitat in nobis. Si uerò aliquid mali, ſignum eſt quòd Spiritus ſanctus receſsit à nobis: Hæc Chryſoſt. Quandiu ſpiritus manet incluſus in corpore, quamuis corpus illud ſit in aqua, bene poteſt fluctibus & undis agitari, nunquam tamen ſubmergitur, ſed ſemper ſupernatat, & fluctuat, ſi autẽ per aliquã partem ſui aqua ſubintrat, tũc ſpiritus exit & corpus ſubmergitur & perit. Sic illi qui ſunt in aquis mundi, ac diuitiarũ & deliciarum temporalium, ſi habent incluſum ſpiritũ per amorem Dei & proximi, licet agitentur à fluctibus tentationũ & tribulationum, nunquam tamen ſubmerguntur, ad hoc autem ut bene
E cuſtodiant ſpiritum iſtum, requiritur quòd habeant ſenſus clauſos ad terrena & mundi delectabilia: quia in uaſe bene clauſo nunquã aqua intrabit, nec etiam per conſequens ſpiritus de eo exibit. Deinde iterum ſubiungit, & ego neſciebã eum: ſecundum Chryſoſt. Neſciebat eum facialiter antequam ad baptiſmum ueniret: quia extra paternam domum in deſerto conuerſatus, perſonaliter eum ante tempus quo uenit ad Iordanem, non nouerat, licet nouiſſet Dominum Chriſtum natum de virgine, qui in Spiritu ſancto baptizare debebat: ſed cùm Chriſtus præſentialiter acceſsit ad baptiſmum diuina reuelatione nouit eum, quem prius facialiter non nouerat. Auguſt. autem refert,

Chryſoſto. hom.4.operis imperfe.

Spiritus pro aere.

Chryſoſto. hom.16.in Ioannem.

Chriſtum quomodo Ioannes neſciuit.

Augu. tractatu 4. in Ioannem.

A refert, Neſciebat ad poteſtatem excellentiæ in baptiſmo, quam Chriſtus ſibi retinuit, ac per ſeipſum exercere & non alteri committere uoluit, quia neſciabat quòd hanc excellenriam in baptizādo ſibi retineret. Vnde poſtea ſubditur, hic eſt qui baptizat: ſcilicet ſolus, quantum ad iſtam excellentiam. Vbi notandum, quòd potentia baptizandi multiplex eſt. Prima eſt authoritatis, quam Deus nulli communicauit nec communicare potuit: ſicut nec potentiam creandi. Secunda eſt ſubauthoritatis, quam potuit dare ſecundū magiſtrum, ſed noluit, ſed alij dicunt quòd non potuit, quia implicat potentiam creandi, ſcilicet gratiā. Tertia eſt innouationis quam dare potuit, nam poſſet Deus, ſi uellet, quòd baptiſmus daretur in nomine sācti Petri, aut ſancti Pauli, ſed hoc noluit, ne ſpem in homine poneremus: & ne fieret ſchiſma, & tot eſſent baptiſmi quot Baptiſtæ. Quarta eſt excellentiæ, puta quòd unus baptizaret efficacius alio, quod etiam nemini eſt conceſſum. Quinta eſt inſtitutionis, quā habuit Chriſtus ſolus qui hoc ſacramentum inſtituit. Sexta eſt præparationis, quam habuit Ioannes, cuius baptiſmus erat quædam præparatio & ſignificatio futuri. Septima eſt miniſterij exterioris, quam dedit Eccleſiæ miniſtris. Neſciebat igitur eum tam altè tam ſubtiliter quem ſpiritu in eo deſcendente cognouit. Tunc enim didicit quòd ſicut aliorum ſacramentorum, ſic & baptiſmi ſui poteſtatē Dominus eſſet ſibi retenturus, & nulli eam ſeruo daturus. Sic ergo Chriſto ueniente ad baptiſmum, didicit ſecundum Chryſoſt. quòd iſte in perſona ille erat, quem prædicauerat uenturum: ſecundum Aug. uerò didicit quòd haberet in baptiſmo poteſtatem authoritatis & excelléntiæ, quā ſibi retineret: ſiue præſens ī terra corpore, ſiue abſens corpore, & præsēs maieſtate. Quòd ergo Chriſtus poteſtatē baptiſmi retineret, hoc Ioānes neſciuit, ſed p colūbam didicit: vnde ſubditur: *Sed qui miſit me*, ſcilicet Deus & tota trinitas, cuius opera sūt indiuiſa, *baptizare in aqua*, non in ſpiritu, *ille etiam mihi dixit*, per ſubiectam creaturam: ſcilicet Angelum uel inſpirationem. *Super quem*, inter multos quos baptizabis, *uideris ſpiritum Dei deſcendentem & manentem ſuper eum*, in ſigno uiſibili columbę, *hic* ſolus *eſt qui baptizat*, authoritate & poteſtate, *in Spiritu ſancto*, ſcilicet in remiſsionem peccatorum, quæ eſt per Spiritū ſanctum, quod eſt proprium ipſius Dei: ſcilicet lauare animas per gratiam Spiritus ſancti, aliis uerò non poteſtatem contulit, ſed miniſterium commiſit. Miniſter enim miniſtrat ſed Chriſtus baptizat: quapropter ſiue à clericis, ſiue à laicis, ſiue etiam à mulieribus neceſsitate imminente baptiſmus detur, non tamen iteratur. Et ſecundum Bedam, ſiue hæreticus, ſiue ſchimaticus, ſiue facinoroſus, quiſque in confeſſione ſanctæ trinitatis baptizetur valet, & non debet ille à catholicis rebaptizari, ne confeſsio uel inuocatio tāti nominis uideatur annullari: poteſtas quidem à Domino in neminem trāſit, ſed miniſterium in bonos & malos. Ne quis ergo exhorreat malorum miniſterium, reſpiciat in Domini poteſtatem, ueritas enim ſacramentorum nō minuitur merito miniſtrorum. Et ſubiungit, *ego uidi*: ſcilicet Spiritum ſanctum prædicto modo deſcendentem ſuper Ieſum, *& teſtimonium perhibui: quia hic eſt filius Dei*, unicus, nō adoptatus. In quo oſtenditur quid Baptiſta ex hac uiſione intellexerit, ſcilicet, quòd Chriſtus eſſet filius Dei verus & naturalis, & per conſequens eandem uirtutē habens cum patre. Hic teſtatur Dei filium, quem iam ſuprà dixerat uirū, ut ab eo habeatur utriuſq; naturæ teſtimonium. Quadripartitum autem habuit Dominus teſtimonium: habuit enim teſtimonium à Prophetis, quia hic eſſet Chriſtus: habuit teſtimoniū Ioānis, Ecce agnus Dei: habuit teſtimonium patris, Hic eſt filius meus dilectus. Habuit & teſtimoniū operū, ſi non facio opera quæ nemo, &c. Meditari hic potes quomodo Dominus Ieſus à Ioanne alacriter ſuſceptus ibi aliquātulum ſubſtitit, & illa cruda eremi cibaria comedit cū eo. tu verò aſtans ibidem & aſpiciens, extende manū ſicut mendicus eleemoſynam petens, inſinua quaſi tabefactus famē ſi fortè uouari mercaris ad refectionem. Tādem recreatione habita & gratiarum actione peracta, dominus Ioanni ualeſecit, & ad tempus ab eo diſceſsit, tunc autem ſequēs Ieſum, B & in aduentu, & in diſceſſu genu flecte Ioanni, deoſculans pedes eius, ac benedictionem petens recommenda te eidem, excellens enim & magnus eſt valde, ipſo etiam Domino teſtimonium de hoc perhibēte.

Baptizandi potentia multiplex.

Chryſoſto. hom. 16. in Ioannem. Auguſtin. ibidem.

Baptiſmus à quocūque datus ualet.
Miniſter baptiſmi quis.
Beda ī c. 3. Ioannis.

Non eſt abhorrendum malorum miniſteriū.

Teſtimonium quadruplex de Domino.

ORATIO.

DOMINE *Deus agnus Dei, filius patris: qui tollis peccata mundi per merita illius qui hoc teſtimonio te oſtendit mundo, tolle peccata mundi quæ contraxi in mundo: & tu ſancte Ioannes, qui oſtendiſti mundo tollentem peccata ſua per gratiam tibi datam, fac mihi hanc miſericordiā ut tollat peccata mea. Tu Deus tollis peccata mundi: tu amice eius dicis, hic tollit peccata* C *mundi, ecce ante nos onuſtus peccatis mundi. proba te mihi in me tu actum tuum, & tu dictum tuum: tu enim magnus Dominus, & tu magnus coram Domino, qui eſt in æternum miſericors, & ſuper omnia benedictus Deus.*

De teſtimonio Ioannis de Chriſto. Ac de prima diſcipulorum vocatione, & occulta Chriſti prædicatione. Cap. XXIIII.

ADHVC autem Ieſu in partibus illis manente, *altera*, id eſt, quadam alia ſeu una *die* quæ ad heſternam non refertur: nō enim ſemper reſpectiuè ponitur, *iterum ſtabat Ioannes*, iuxta Iordanem immobilis in culmine perfectionis, nec flectens ſe à rectitudine ueritatis, tanquam paratus ad exercēdum officium ſuum, teſtificando de Chriſto, ac baptizando, & docendo, & omnes ad ſe uenientes de ipſo inſtruendo. Suprà quidem perhibuit teſtimonium de Chriſto ad turbas, hîc uerò ad diſcipulos. *Et* ſtabant cum eo, *ex diſcipulis eius duo*, firmiter inhærentes eius magi-

Ioannis. 1.

Andreas. ſterio, quorum unus Andreas memoratur: ſed alterius, quia inſignc non erat, nomen tacetur. Vnde ſicut Stephanus eſt primus martyr poſt Chriſtum, ita & Andreas erat primus Chriſtianus, & ſimiliter primus Chriſti diſcipulus, quia de duobus primò adhærētibus principalis extitit & primus. Quidam tamen dicunt, quòd alter duorum fuit Ioannes Euāgeliſta, quia modus eſt ſcribentium, tacere laudem propriā, uel ſaltem loqui de ſe, tāquam de alio, ad uitādam arrogantiam. Et vidit Ioannes *Ieſum ambulantem*, tāquā in ſalute noſtra procuranda proficiſcentē *iuxta Iordanem*, ſcilicet prope locum ubi Ioannes ſtabat, quia Ieſus poſtq̄ à Ioanne eſt baptizatus, ad tempus prope locum illum morabatur, & factus eſt Ioanni familiaris, ut ſic Ioānes frequēter teſtimonium in ſui præſentia diceret, & ſic Chriſtus ab alijs cognoſceretur. In quo cōmendatur Ioannis conſtantia, quia non una die, nec ſemel tantum, ſed pluribus diebus, & multotiens, Chriſto perhibebat teſtimoniū. Vnde ſubditur eius teſtimoniū iteratò factū: quia cùm viderat Ieſū, dixit: *Ecce agnus Dei.* Ecce veruex qui ſequendus eſt, ſicut dux gregis. Breuiter repetit Euāgeliſta teſtimoniū, quod fuerat ſuperius dictum: & ideo omittit reſiduum q̄ ſuprà dictum eſt: ſcilicet, *qui tollit peccata mundi*, ſicut ſuprà eſt habitum. Per Ioannem, prædicator Euāgelij deſignatur. Et p hoc quod dicitur, Hic ſtabat, & vidit Ieſum ambulātē, & dicit, Ecce agnus Dei: ſignificatur q̄ prædicator Euangelij debet eſſe conſtans in prædicatione uerbi Dei, & diligenter cōſiderare proceſſum vitæ Chriſti, & non ſolum conſiderare, ſed etiā prædicare: & audientes debent deuotè recipere talem prædicationē, & dominus Ieſus ad tales conuertitur per clementiā, & recipit per gratiā, & eos inſtruit de neceſſarijs ad ſalutē: unde ſubditur fructus teſtimonij. Et audientes illi duo diſcipuli, crediderunt magiſtro loquenti, ac cōmendanti Ieſum, & de eo teſtimoniū perhibenti. *& ſecuti ſunt Ieſum*, ad uerbū Ioannis, ut potius illum audirent quàm Ioannē, gaudentes ſe tandē inueniſſe illum, de quo totiēs Ioannem audierant loquentē. Relinquentes Ioannē, ſecuti ſunt, non tantum paſsibus pedū, ſe etiam deuotione fidei & imitatione operum, eum quē ipſius teſtimonio cognouerunt, ipſius quoq; Ioannis eſſe magiſtrum, deſiderantes ei adhærere, & eius doctrinam audire. Admirare ſimplicē, & humilem, & facilem diſcipulorum uocationē, ſine omni obiectione & perſcrutatione factam. Benignus autem Dominus, ſitiēs corū & omnium ſalutem *conuerſus ad eos*, ex ſua benignitate, qui ſemper conuertitur ad eos qui ad ſe conuertuntur, & recipit uenientes, uidensq; oculis miſericordiæ & benignitatis, eos ſe ſequētes, ut daret eis de ſe fiduciam & audaciā, *dixit eis: Quid quæritis?* q. d. paratus ſum ad ueſtrā uoluntatem. Non dicit, quē quæritis? quia de perſona, illuminati per Ioannē erant: ſed dicit, quid quæritis? quia ſciuit q̄ de ſalute aliquid diſcere quærebant. Nec petiit hoc ex ignorantia, ut aliquid diſcat: ſed ut per interrogationem, magis familiares faciat, & ut ex eorū reſponſione, cōuenientius eos dirigat. Quòd Dominus ad eos cōuertitur, quòd eos reſpicit, & cum eis loquitur, clementiæ & bonæ uoluntatis eſt indicium, ſciebat enim quo affectu ſequebantur eum. In quo datur nobis intelligi, quòd omnibus qui Chriſtum ſequi incipiunt puro corde, dat fiduciam & ſpem miſericordiæ, & ad eos ſe cōuertit, ut opem miſericordiæ ſuæ eis impendat. Vnde Chryſoſto. Hinc erudimur, quia cùm nos bene velle incœperimus, tunc multas dat nobis ſalutis occaſiones.

Vocatio diſcipulorum Chriſti.

Conuerſio Domini ad ſequentes.

Chryſo. ho. 17. in Ioannem.

A Vnde & Theophilus: Vide autem quòd ſequentibus ſe, Dominus conuertit faciem, & reſpexit: quia niſi per bonam operationem, ipſum ſecutus fueris, ad uiſionem faciei eius, nunquam pertingens, neque ad domum eius poteris peruenire. *Qui dixerunt ei, Rabi*, id eſt magiſter *ubi habitas?* q. d. magiſterium tuū & doctrinam tuam quærimus. Ecce paucis uoluntatem ſuām, & cur eum ſequerentur, inſinuant: ſapienti enim multa ex paucis innoteſcunt. *Vbi habitas?* q. d. Vbi eſt hoſpitium tuum, ubi tanquam qui tranſeunt conuerſaris? De hoſpitiolo quærunt, non de domo eius, quam non habebat, quia filius hominis non habebat ubi caput ſuum reclinare. Nihil habuit Dominus in terra, præter unicum titulum Pilati: & nobis plures tituli nō ſufficiunt. Moraliter, Chriſtum interrogant, ubi habitas: quaſi uellent ſcire, quales debent eſſe homines, qui digni ſunt, ut Chriſtus in eis habitet: ut exemplo eorum, ſe tales exhibeant, in quibus habitare uelit. Myſticè autem delectabilis eſt iſta quæſtio, cōtemplantium lucem, in qua Deus habitat. Vnde Pſalm. *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ.* Quærebant ergo habitationē eius, ſicut ſtudioſi diſcipuli, ut poſſent ad eum frequenter uenire, & cum eo frequenter loqui, & ab eo inſtrui. Vnde Beda: Nolebant trāſitoriè magiſterio ueritatis perfrui, ſed manſionem quærebāt, ut plenius ab eo poſſent inſtrui, ſed nos quotiens incarnationis Chriſti tranſitum ad mētem reducimus, ſolicito corde eum rogemus, ut manſionis æternæ, habitationem nobis dignetur oſtendere. Ipſe uerò, liberaliter condeſcendens eorum petitioni, reſpōdit eis. *Venite, & videte.* uenite teſtimonio Ioannis, ab onere legis, ad fontem gratię: & uidete, reuelata fide, tandem uiſuri ſpecie, quaſi dicat ſecundum Alchuinum, Habitaculum meum, explicari non poteſt ſermone, ſed opere demonſtratur: uenite ergo credendo & bene operando, & uidete intelligendo. Vel ſecūdum Origenē, per hoc quod dicit, *venite*, ad actionem inuitat, per hoc autem quod dicit, *videte*, ad contemplationem. Non dixit, in illo uel in illo loco habito: quod ſi dixiſſet, potius locum oſtendere, quàm eos inuitare uideretur. Et duxit eos in domū, in quā tunc in partibus illis ſe reducebat, quia proprium habitaculum non habebat, *& manſerunt ibi apud eum, die illo*, id eſt, diei illius reſiduo, & ſequentis ſuæ noctis ſpatio, audientes uerba uitæ ab eo. Dicit autem die, quia ubi eſt Chriſtus, lux uirtutum & ſol iuſtitiæ, ibi nullæ tenebræ poſſunt eſſet. O quàm beatam diem, & quàm beatam noctem duxerunt, audientes & uidentes eum: quem multi uidere & audire uolentes, non uiderunt neq; audierunt? Quis eſt qui nobis nunciet, quæ audierunt à Domino? Aedificemus ergo & nos in corde noſtro, ubi habitet, & ī nobiſmetipſis faciamus domū quò veniat, & nobis colloquatur, & nos doceat. *Hora autem erat quaſi decima* id eſt, prope ueſperam, ubi inſinuat cōmendationē Chriſti, & diſcipulorū. Hora enim decima eſt in occaſu diei, ex quo & Chriſtus cōmendatur à diligētia, q̄ tam ſtudioſus ad docendū fuit, q̄ nec propter tēporis tarditatē, eos docere diſtulit: & diſcipuli cōmendātur, à feruore audiendi Chriſtum: quia quamuis tarde eſſet, & adhuc fortè ieiunarent, non tamen retardabantur à ſequendo eum, & cùm hora ueſpertina ſoleant homines reuerti ad domicilia propria: tamen omnibus dimiſsis, manſerunt cum eo uſq; in craſtinum, deſiderio audiendi ipſum, ſecundum Chryſo. Hinc docemur omne tempus ponere ad diuinam auditionem: quia omne

Theophilus in eum locum.

Matth. 8.

Moraliter.

Pſal. 27.

Cur habitationem quærebant.

Venite, & videte.

Origenes in Ioanē c. 3.

Chryſoſto. home. 17. in Ioann.

omne tempus,ad eam aptum eſt, & nullum intemporaneum. Vnde & Theophilus: Non fruſtra tempus notauit Euangeliſta,ut tam doctores, quàm diſcipulos erudiret, quòd doctrina propter tempus non eſt prætermittenda: Hæc Theo. Horum igitur exemplo,nullam horam prætermittamus, ad diſponendum nos,ut Chriſtum recipiamus, & cũ eo habitemus,quia neſcimus quãdo Dominus,ſiue in nocte,ſiue in die,ſiue in manè,ſiue in ſerò, ſiue in gallicantu uenturus ſit,iuxta mare huius mundi,iudicare,& damnare amaritudinem peccatorum quæ fecimus.Quæramus ergo in nocte culpæ, ubi Chriſtus habitet, ſequamur eum per ueram pœnitentiam,vt nos clementer reſpiciat, rogemus eum ſollicito corde,ut habitationem manſionis æternæ nobis dignetur oſtendere, & ut nos ſecum habitare faciat, in cuius domo beati qui habitant. Per decimã etiam horam, exprimuntur illi diſcipuli fuiſſe obſeruatores decalogi, quia uenerat hora ipſum implendi. Vnde & Auguſtinus, Numerus etiam iſte, legem ſignificat,quia in decem præceptis data eſt. Venerat tẽpus ut impleretur lex per dilectionem, quæ à Iudæis impleri non poterat,per timorem, ſecundum Chryſo. Non alterius alicuius cauſa uel gratia, Chriſtum ſecuti ſunt,quàm propter doctrinam:qua ita copioſè uoluptati ſunt in nocte una,ut confeſtim alteruter, & ad aliorum uenationem ueniret. Vnde Andreas, audita Chriſti doctrina ſtatim iuit ad quærendum fratrem ſuum, ad audiendum Ieſum Chriſtũ, Et hoc ẽ quod ſequitur, *Inuenit hic*,ſcilicet Andreas, *primùm Simeonem fratrem ſuum*, cui ex cognatione carnis plus tenebatur quàm alijs: non inuenit eum à caſu, ſed diligenter quæſitum,deſiderans eum habere fratrem in religione fidei,ſicut & in propinquitate carnali.Contra illos qui proprios amicos retrahunt ab ingreſſu religionis,uel aliquos à uia ueritatis, & uirtutis: *& dixit ei inuenimus*, ſicut lapidem precioſum, & ſicut theſaurum abſconditũ *Meſſiam*, in lege & Prophetis promiſſum, ac diu expectatum & quæſitum, *quod eſt interpretatum Chriſtus*, id eſt unctus. Et bene dicit inuenimus, quia ſufficienter fuerat à Chriſto inſtructus, quòd ipſe erat uerè Chriſtus.Et ut dicit Beda, hoc eſt uerè Dominum inuenire,uera illius dilectione feruere,fraternæ quoque ſalutis curã gerere.Meſſias Hebraicè,Chriſtus Græcè, & unctus Latinè dicitur.Chriſtus enim, à chriſmate,id eſt unctus ab unctione dicitur, à quo omnes Chriſtiani unguuntur. Ille autem ſingulariter unctus eſt, oleo inuiſibili, ſcilicet, Spiritus ſancti, præ participibus ſuis. Participes enim eius ſunt omnes ſancti, quia iſto oleo unguuntur & ipſi, ſed ille eſt ſingulariter ſanctus,ſingulariter unctus. Vnde Cirillus: Fuit autem unctus ſaluator,Spiritu ſancto, humanitus in forma ſerui, ungens ut Deus Spiritu ſancto, credentes in eum. Chriſtus ergo eſt rex & ſacerdos unctus,non unctione humana ſed diuina, quia in humanitate pro nobis aſſumpta,fuit unctus à Deo patre,imò à tota trinitate, plenitudine gratiæ,ſicut reges & ſacerdotes in ueteri teſtamẽto ungebantur corporali unctione,ut dicit Albinus.In fide,non quæritur annorum multitudo,nec paucitas. Andreas minor erat Simone, ætate: & tamen Ieſum primò inuenit, ſtatimque inuentum nunciat fratri, traditurus ei bona quæ ſuſcepit: ut ſicut ſanguine, ſic germanus eſſet & fide:uera pietas,ſtatim theſaurum inuentum fratri nunciauit, quia eum primùm inuenit, & ſi alium prius inueniſſet,ei nunciaſſet,&

Theophil. in eũ locũ.

Tẽpus nullum preter mittendũ.

Decima hora ſignificatio.

Auguſtin. tractatu 7. in Ioannẽ.

Chryſoſto. homel. 17. in Ioanne.

Meſſias.

Beda in ho. in uigilia. S. Andreæ.

De inuentione Domini & unctione eius.

Chriſtus rex & ſacerdos.

A ad ſaluatorem eũ adduxiſſet, nullius enim bono inuidit. *Et adduxit eum ad Ieſum*, id eſt, ſaluatorem: quia non confidebat de ſe,quòd poſſent eum ſufficienter inſtruere. Et ex hoc accepit Eccleſia, quòd in ſacramento baptiſmi & confirmationis, utitur adducentibus,qui preſentent ſuſcipientes ſacramentum,qui patrini ſolent uocari. Ieſus uerò alacriter eum ſuſcepit, ſciebat enim quid de ipſo facturus eſſet. Vide hîc Petri humilitatem & obedientia,quia non dedignatur maior ſequi minorem,ſed confeſtim occurrit,& nihil tardans obedit. *Intuitus autem eum Ieſus*, oculo miſericordiæ,non ſolum exterius,ſed & interius,uidens deuotionem eius,quia cor intuetur, *dixit ei:Tu es Simon*, id eſt uerè obediens. q.d. nomen B tuum eſt proprietati tuæ cõſonum *filius Ioanna*, ſeu Bar-iona,id eſt eius in quo eſt gratia,ſeu filius colũbæ.q.d.hoc cognomen conſonat tuo nomini, quia ille qui eſt uerè obediens, eſt filius gratiæ Spiritus ſancti, quæ per columbam deſignatur. Meritò Simon filius Ioanna ſeu Bar-iona dicitur, ſiue uocatur.Simon enim interpretatur obediens.Ioãna,gratia: Bar, filius: & Iona,columba:quaſi ei diceret:Tu es obediens filius gratiæ.Vel filius columbæ, id eſt Spiritus ſancti, quia humilitatem de gratia Spiritus ſancti accepiſti,ut uocante Andrea,uidere me deſiderares. Congruunt ergo hæc nomina myſterio ut inſinuetur ꝙ obedientia neceſſaria eſt conuerſis ad C Chriſtum per fidem: & ꝙ homines per gratiam ueniunt ad fidem Chriſti: & quòd per Spiritum ſanctum,firmamur in amore Dei. *Tu uocaberis Cephas*, quòd Latinè interpretatur Petrus, & in Græco caput uel capitaneus. Et congruit myſterio, ut ille qui debeat aliorũ eſſe caput & Chriſti uicarius,firmitatem habeat,quã deſignat Petrus.Simon quippè erat nomen eius, ante uocationem & conuerſionẽ, ſed pòſt impoſitum fuit ſibi nomen Petrus.Sicut etiam quando baptizatur adultus,& quando aliquis in Papam eſt creatus,mutatur nomen eius. Simon ergo, eſt proprium nomen. Petrus uerò, eſt cognomen. Bar-iona, eſt Hebræum,& ſonat filius Iona. Sed ſecundum alium Euangeliſtam, dicitur filius Ioan-D na, quia ſecundum quoſdam, idem erat nomen patris Iona & Ioanna. Aliqualiter tamen,propter ſubtractionem unius ſyllabæ, diuerſificatum ſicut in Latino, Nicolaus, pro colinus. Vel dicendum quòd pater Petri,erat binomius,& ſic Iona & Ioanna ſunt duo nomina: & hoc uidetur ex eorum interpretatione diuerſa, quia Ioanna interpretatur in quo gratia, & Iona interpretatur columba. Cephas Hebræum eſt & Syrum.Petrus Græcum & Latinum,& in utraque lingua nomen Petri,à petra eſt deriuatum.Vocatur enim Petrus, quod interpretatur firmus,ob robur mentis,& firmitatem fidei, & propter fidelem cõfeſſionem Chriſti, qua dixit: Tu E es Chriſtus filius Dei uiui:cui tanquam fideliſſimæ petræ, firmiter adhæſit, utrum autem hoc nomen modo ei impoſuit,an promiſit imponẽdum, eſt incertum.Tutius tamen dici poteſt quòd modo promiſit: quia cùm dicitur uocaberis, non impoſitio eſt, ſed prædictio, quaſi de futura nominis impoſitione loquendo: & tunc impoſuit, cùm dixit: *Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meã.* Vel in electione duodecim,ubi dicitur: Et impoſuit Simoni nomen Petrus: ſicut & claues ante reſurrectionem promiſit, ſed poſt dedit. Si uerò nomen modo impoſuit, tunc in ſequentibus confirmauit: ſic hi prædicti diſcipuli, primò ad fidem uocati, in ali-

Patrinorũ origo.

Simon. Ioanna. Bariona.

Cephas, Petrus interpretatur.

Nominis mutatio.

Petrus.

Matth.16.

Matth.16. Marc.3.

aliqualem notitiam, & familiaritatem Ieſu uenerũt, & deinde ad propria redierunt. *In craſtinum autem*, poſt Petri & Andreæ uocationem, *uolens Ieſus*, de Iudæa largè dicta, vbi Ioannes baptizabat, *redire in Galilæam*, de qua patria diſcipulos uocauit, & ad matrem quam ibi reliquerat, *inuenit Philippum*, qui erat de Bethſaida ciuitate, ſupra mare Galileæ, conciuis Petri & Andreæ. Et hoc congruit myſterio. Bethſaida enim domus uenatorum interpretatur: ut oſtendat quòd de domo uenatorum, congruè uenatores, ad capiendas animas, ad uitam uocaret: non à caſu, uel quaſi ignotum, ſed ex ſua præordinatione, & ex intentione quæſitum inuenit eum, ut eum illuminaret, & ad fidem uocaret. Vnde ſequitur *& dixit ei: Sequere me*, hoc eſt doctrinam & exemplum imitare, ut dicit Alchuinus. Sequitur eum qui imitatur humilitatem & paſsionẽ eius, ut ſit ſocius reſurrectionis & aſcenſionis: qui ſtatim ſine ulla cõtradictione, ſicut bonus obediens, ſecutus eſt eũ. Secundum hæc dicta, primus omnium Apoſtolorum Philippus uidetur eſſe uocatus. Hi quatuor prędicti ſcilicet Andreas, & alter cuius nomen tacetur, ac Petrus & Pihilippus, fuerunt diſcipuli Ioannis: qui uidentes quòd Ioannes, de Ieſu teſtimonium dederat, coniuncti ſunt ei. Philippus autem à Chriſto inſtructus, iuit ad quærendum Nathanaelem fratrem ſuum, deſiderans eum habere fratrem in fide, ſicut in carne: & inuenit eum ſub ficu, non caſu, ſed diligenter quæſitum, *& dixit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ nunciauerunt, inuenimus*, diu expectatum, *Ieſum*, ſalutis authorem, *filium Ioſeph*, ſcilicet putatiuum, *à Nazareth*, quia ibi conceptus & nutritus erat. Et quia de eo per prophetas audierat, quoniam Nazaræus uocabitur, Philippus ſecundum communem modum loquẽdi, loquitur: quia filius Ioſeph, cui deſponſata mater eius erat putabatur. Et miratus Nathanael, ꝙ de Galilęa, non de Iudæa ſurgeret propheta: Et quia ſcriptura Michææ dixerat, Chriſtũ in Bethlehem naſciturũ, ait negatiuè & dubitatiuè: ſecundũ Chryſ. *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* quaſi diceret, nõ. Vel quia iſte legiſperitus, legerat in propheta aliò Nazaręus uocabitur: & ſigna Domini aduentus fortè notauerat, quando audiuit, à Nazareth ſtatim erectus in ſpe dicere uolebat, ſecundum Auguſt. Affirmatiuè & aſſertiuè nunc tandem, à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Et quia Philippus non erat ita perfectè inſtructus: & ideò duxit eum ad Ieſum, ut ab illo plenius audiret, propter quod ſequitur: *Dixit ei Philippus: Veni & uide*, id eſt ab eo addiſce, per experimentum uirtutis, quæ eſt in ipſo: & adduxit eum Philippus ad Ieſum, ut dicit Chryſoſt. Trahit quidem eum ad Chriſtum, ſciens de reliquo eum non contradicturum: ſi uerba & doctrinam illius guſtauerit. Nathanael interpretatur donum Dei: & quòd aliquis ad Chriſtum conuertitur, ex dono Dei eſt. Et *uidit Ieſus*, intuitu dilectionis, *Nathanaelem ad ſe uenientem*, & magis intus quàm extra appropinquantem: quia non ſolum uidit corpus exterius, ſed etiam cor ipſius interius: *& dixit de eo*, circunſtantibus: *Ecce uerè Iſraelita*, Deum uidens, *in quo dolus*, & ſimulatio *non eſt*, nam ſine intentione doli & falſitatis ueniebat ut ueritatem agnoſceret: ſi enim habet peccata, confitetur ea: non igitur negat eum eſſe peccatorem, ſed laudat in eo confeſsionem. Doloſi quippe ſunt, qui ſe prædicant bonos & iuſtos, cũ ſint mali & peccatores. Magnus iſte uir Nathanael: cui ipſe

Bethſaida domus uenatorũ interpretatur

Sequi quid ſit.

Philippus.

Michea. Chryſo.ho. 19. in Ioã. Matt. 2. Iudicũ. 13.

Nathanael donum Dei interpretatur.

Doloſi qui ſint.

A

Dominus tale teſtimonium perhibet. Iſrael interpretatur uidens Deum, unde dicitur uerus Iſraelita. Primò, ex fide, qua iam Deum uidere, & in eum credere incipiebat: quia inſtructus in lege per fidem & intelligentiam ſcripturarum, ſaltem per ſpeculũ, & in ænigmate Deum uidebat. Secundò, ex confeſsione, quam Chriſto reſpondendo faciebat. Videns ergo Nathanael, quòd conditionem ſuæ mentis expreſſerat, quæſiuit unde ipſum ſciebat, dicens: *Vnde me noſti?* id eſt, ex qua uirtute, cùm hoc ſit ſupra uirtutem humanitatis. Et Chriſtus reſpondit ei, per reuelationem alterius occulti, dicens: *Priuſquam te Philippus uocaret*. & tibi de me loqueretur, *cum eſſes ſub ficu, uidi*, id eſt cognoui, *te*, & propoſitũ cordis tui.

B

Ad literam, ſub quadam ficu ſederat, forte cogitans de futuro ſaluatore: ubi Philippus ſuper ueniens, de Chriſto cum eo ſingulariter nullo alio præſente loquebatur. Et ideò propter hoc ſignũ & præcedens, Nathanael ſtatim confeſſus eſt ipſum eſſe Chriſtum. Vnde ſequitur. *Reſpondit Nathanael, & ait; Rabi, tu es filius Dei, & rex Iſrael*, id eſt Chriſtus expectatus ab Iſrael in regem & defenſorẽ. Expectabant enim omnes Iudæi Meſsiam temporalem regem futurum: & hoc modo uidetur loqui iſte Nathanael: quia non habebat adhuc cognitionem perfectam de Chriſto: non enim uidetur intellexiſſe tunc ipſius diuinitatem: quia non dixiſſet, tu es rex Iſrael, ſed totius mundi, & propterea cùm dixit: Tu

C

es filius Dei, non fuit confeſſus eius diuinitatem, ſed intellexit hanc filiationem, per quandam gratiæ excellentiam. Vnde dicit Chryſoſt. quòd adhuc credens eſſe ſapientem, qui ex aliqua reuelatione Dei ſecreta nouerit, confitetur eum eſſe filium Dei, non per naturam, ſed per adoptionis gratiam: quia adhuc non erat plenè illuminatus de fide trinitatis. Alij tamen dicunt quòd hoc ex corde credidit ſicut ore confeſſus fuit: ſed primum probabilius eſt, ſicut inferius patebit. Vnde Dominus docet eum amplius, eleuans eum ad maiora, ſcilicet ad diuinitatis ſuæ cognitionem, per obſequium angelorum, ſibi tanquam ſuperiori exhibendum. Nulla enim natura eſt ſupra angelicam, niſi diuina: & hoc eſt quod

D

dicitur. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: quia dixi tibi, uidi te ſub ficu, credis*, me eſſe Chriſtum, quantum ad excellentiam gratiæ, *maius his uidebis*, cognoſcendo uirtutem diuinæ ſubſtantiæ. Vnde Chryſoſto. quaſi dicat. Magnum tibi uiſum eſt hoc eſſe quod dixi: & propterea me regem Iſrael confeſſus es. Quid igitur dices cùm maius uideris? Et quid ſit iſtud maius, oſtendit ſubdens, *Et dixit ei*. ſ. Philippo, & Nathanaeli. *Amen Amen dico uobis*. Amen, idem eſt quod fideliter: & ideò ubi duplicatur, eſt ſignum maximæ certitudinis & firmitatis. *Videbitis cœlum apertum: & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis*, in obſequium deitatis, in humana latentis na-

E

tura. In paſsione enim apparuit angelus de cęlo, confortans eum, & in reſurrectione viſi ſunt angeli circa ſepulchrum eius: & in aſcenſione aſtiterunt, tanquam duo uiri, in ueſtibus albis. Sed & ante hoc, acceſſerunt, & miniſtrabant ei, & euangelizabant eius natiuitatem. Vbi Chryſoſto. Vide qualiter paulatim eum à terra ſubducit, & facit quòd non ultrà æſtimet eum hominem ſolum: cui enim angeli miniſtrant, qualiter hic homo purus eſſet? per hoc igitur ſuadet angelorum ſe eſſe dominatorem. Hæc Chryſoſt. Veruntamen, qua iſte Nathanael doctiſſimus & peritiſsimus erat in lege, noluit eum Dominus,

Iſrael quid interpretetur.

Expectatio Iudæorũ.

Chryſo.ho. 20. in Ioa.

Chryſo.ho. 20. in Ioã.

Amen quid eſt.

Chryſo.ho. 20. in Ioã.

Nathanael cur non ſit apoſtolus.

minus, in apoſtolum cum alijs eligere: nec etiam Nicodemum, de quo infrà dicitur: eo quòd & ipſe peritus & doctus eſſet: ne propter ſuam ſcientiam, ſe electos diceret vel præſumeret. Voluit enim Chriſtus, apoſtolos primos fundatores eccleſiæ, idiotas & ſimplices homines eligere: ne doctrina fidei, & prima conuerſio hominum humanæ ſapientiæ aſcriberetur, ſed diuinæ. Hoc etiam ideò fecit, ut mundum & ſapientes eius confunderet. Fuerunt tamen Nathanael & Nicodemus, à principio ad fidem uocati: ne doctrina fidei, quàſi à ſolis ſimplicibus recepta, haberetur contemptui: & ne ſi à principio, omnes fuiſſent ſimplices, crederentur per oppoſitum per ignorantiam decepti. Poſtquam uerò fides catholica radicata fuit, Paulus ad apoſtolatum uocatus eſt, quamuis literatus eſſet. Per Andreā & Philippum, qui à Chriſto edocti, de ſalute fratrū ſuorum ſolliciti fuerunt, ſignificātur illi, qui proximos ſuos, quantum bono modo poſſunt, ad ſequelam Chriſti

Luca.4. inducunt. Quod eſt contra multos, qui non ſolum non inducunt, ſed pro poſſe auertunt. *Et regreſſus eſt Ieſus* cū Philippo, *in Galilæam: & ueniens Nazareth*, ad matrem ſuam: cū indicibili gaudio, receptus eſt per eā. Attende ꝙ poſt baptiſmū, poſt uictoriā tentationū Chriſtus rediit Nazareth, quod interpretatur flos: & ſignificat ꝙ homo, quantūcumque lotus ſit à peccatis, quantuncumq; tentationes ſuperauerit, uel quæcumque bona fecerit, ſemper debet ſe reputare in flore & in principio eſſe. Et deinceps, per illū annum, Ieſus in Galilæa remanſit: nec aliquis euangeliſta ponit, quid interim uſque ad nuptias fecerit. In anno enim à baptiſmo, uſque ad nuptias, nihil aliud legitur Chriſtum feciſſe, niſi quod legitur de ieiunio in deſerto, & de tentatione à diabolo, & de teſtimonio Baptiſtæ, & de diſcipulorum conuerſione.

Chriſti poſt hanc uocationē, quietio.

ORATIO.

O Bone Ieſu, redemptor perditorum, ſaluator redemptorum, ſpes exulum, pauperum ſpiritu dulce ſolatium, laborantium fortitudo, laſſorum recreatio, triumphantium corona, ſupernorum ciuium unica merces & lætitia uera, inclyta proles ſummi Dei, & fructus ſublimis uteri virginalis: fons gratiarum omnium, de cuius plenitudine nos omnes accepimus: in te, ut finem omnium tendens, & ſperans, & amans ferar: deſiderate Ieſu ad te adducar, te ſequar: quia tu ſolus ſufficis, tu ſolus ſaluas, tu ſolus bonus & ſuauis ès te quærentibus & diligentibus nomen tuum. Amen.

A *De mutatione aquæ in uinum. Cap. XXV.*

DEINDE anno ſequenti, ſcilicet trigeſimoprimo, cœpit Ieſus, ſignis mirificis mūdum illuſtrare. Et primò approbans coniugium, nuptias intrauit, & aquam in uinum conuertit: quod eadem die qua baptizatus fuit, ſcilicet anno reuoluto fecit. Dominus ſua corporali præſentia, ac nihilominus ſignorum ſuorum initio, nuptias quas inſtituit, tanquam licitas & honeſtas, honorare & commēdare uoluit, ne eas hæretici deſpicere & damnare præſumerent. Vnde Beda: Quia bona eſt caſtitas coniugalis, melior cōtinentia uidualis, optima munditia virginalis, ad probandum omnium electionem graduum diſcernendum: tamen meritum ſingulorum, ex intemeratæ Marię virginis, utero naſci dignatus eſt, à prophetico Annæ uiduæ ore mox natus benedicitur, à nuptiarum celebratoribus, iam iuuenis inuitatus, hos præſentia ſuæ uirtutis honorat. *Die*, itaque, *tertio*, id eſt tertio ab euangeliſta nominato poſt primos duos: quibus Ieſus poſt regreſſum à deſerto ad Ioānem uenit: quamuis inter eos multi dies fluxerint, *nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ*, id eſt in quodam uico ſeu villa prouinciæ Galilææ ſic dicta. Quamuis autem dubium ſit, cuius nuptiæ fuerunt: tamen nos meditemur eas fuiſſe Ioannis euangeliſtæ: ſicut

Ioan.2.

Nuptiarū honoratio.

B

Beda in ho: in dominica 2. poſt epiphania.

Nuptiæ Ioannis euangeliſtæ.

Hieronym. in prologo in Ioannē.

C in prologo ſuper Ioannem, Hieronymus uidetur affirmare. Quem uolentem nubere, Chriſtus de nuptijs uocauit: & ex tunc Ioannes Chriſto, propter munditiam continentiæ virginalis, magis familiaris fuit. Hoc etiam uidetur, ex eo quòd Chriſtus non legitur fuiſſe in nuptijs alijs: & per hoc, *mater Ieſu erat ibi*, tanqnam in nuptijs ſui nepotis. Non enim eſt uериſimile, quòd ipſa ueniſſet, niſi multum ſibi attinuiſſet: ſicut iuit ad Elizabeth cognatā ſuam, nec legitur in tali caſu iuiſſe ad aliā. In ipſis ergo nuptijs, dn̄a noſtra fuit, non tanquam extranea inuitata, ſed tanquam primogenita, & dignior inter ſorores, fuit in domo ſororis, quaſi in domo ſua. Cū enim ſoror eius, Maria Salomæ, vxor Zebedæi,

D uellet facere nuptias filio ſuo Ioanni, uadens ad dominam noſtram in Nazareth, quarto à Chana miliario, intimauit hoc ei: & ſic ipſa ante alios uenit ad præparationem nuptiarum. Vnde legitur quòd, *mater Ieſu erat ibi*, ſed de Ieſu & diſcipulis eius, dicitur quòd fuerunt uocati: qui tamen diſcipuli, adhuc firmiter non adhærebant: ſed ſequebantur gratia familiaritatis, imbui cupientes eius doctrina. De Ioſeph autem ſponſo virginis, non fit mentio. Nam quidam dicunt eum tunc mortuum fuiſſe, & virginem in cuſtodiam filij tranſiſſe: quia nec etiam deinceps de eo legitur in euangelio. Quod ſi nondū mortuus fuit, tamen in paſsione Domini ſine dubio mortuus erat: quia uxor illius, alij commendata

Ioſeph obitus.

E eſt. Conſpice igitur Dominum Ieſum inter alios, ſicut unum quemuis de populo comedentem, & humiliter in loco infimo, non inter maiores ſedentem. Nam docturus erat in poſterum: Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſsimo loco. Ipſe uerò prius cœpit facere, quàm docere. Conſpice et dominā obſequioſam, & in cunctis rectè & ordinatè faciendis ſollicitam. Cumque prope finē conuiuij agnoſceret uinum deficere, iuit ad filium, & dixit ad eum. *uinum non habent*: non caſu, nec fortuitu accidiſſe putandum eſt, ut domino ueniente ad nuptias, uinum deficeret: ſed eo magis ut occa-

Luca. 14.

Actuū. 1.

Vini defectus.

ſio

ſio miraculi fieret. Vnde intelligens ſancta Dei genitrix, iam tempus perfectæ ætatis, quo per miracula ſe ipſum, Deum mundo innoteſceret, & non filius Ioſeph, ſed Dei & Mariæ virginis crederetur, ait, *vinum non habent*: ſcilicet ad ſufficientiã, quaſi dicat. Fili mi, uinum hîc deficit. Solum inſinuat hîc defectum, nihil petens, ſciens quòd amanti ſufficit ſolum inſinuare neceſsitatem, abſque ulla petitione. Vnde non dicit: Da eis uinum, ut reuerentiã filio ſeruet, & in liberalitate filij, & miſericordia ſpẽ ponens, tantum defectum proponit. Ex corde enim pijſsimo, uoluit præuenire totalem defectum, ne confuſio appareret: & ideò inuitauit filium, quem ad hoc potentem ſciebat. Plena quippe Spiritu ſancto, iam tunc illud miraculum præuidebat, quod filius eius facturus erat. Quod ergo facere cogitabat: hoc illa ut faceret, admonebat, ſecundum Hieron. congruum eſt, quòd ubi Deus inuitatur, temporalis uinum iocunditatis deficere debeat: hoc enim vino, ſancti nõ delectantur: quia inebriat ad Dei obliuionem, & incendit ad concupiſcentiam: nec dubiũ eſt quin Chriſtus, ad delectantes in uino iocunditatis, nunquam introiſſet: & ideò congruum eſt, ut in nuptijs ſanctorum deficiat. Reſpõdit Ieſus, *Quid mihi, & tibi eſt mulier?* quid me moleſtas? ſecundum Auguſti. Maria mulier dicta eſt, non corrupta virginitate, ſed appellatione gentis ſuæ. Mulieres enim omnes fœminas illi appellauerunt, proprietate linguæ Hebrææ. Vnde & mulier de Eua virgine, cùm adhuc in paradiſo eſſet, dicitur: *Mulier quam dediſti mihi ſociam, &c.* ſecundum Origen. congruè uocat Mariam mulierem, pro ſexu & proprietate cordis, per miſericordiam emolliti: quoniam miſericordia emollita, mollia ſenſit de nuptijs celebrantibus: qui ex paupertate uini, in proximo manifeſtanda uerecundati fuiſſent: & addidit: *Nondum uenit hora mea*, id eſt, nondum uini defectum ſentiunt, qui aſſunt: ſine ergo eos primùm hoc ſentire: quia cùm neceſſitatem cognouerint, magis reputabunt beneficiũ quod recipiunt. Nam ſecundum Chryſoſtomum, Beata virgo, ex pietate mota, uoluit præoccupare tempus debitum, faciendi miraculum. Et quia iſtud miraculum, inter miracula Chriſti erat primum, & ad confirmationem diſcipulorum: ideò debuit eſſe notum, ibidem exiſtentibus, & gratum ipſis conuiuantibus. Hoc autem magis fuit, ex eo quòd factum eſt, poſt talem uini defectum, quàm ſi antè fuiſſet factum. Et quia ut dictum eſt, mater Ieſu uoluit præuenire totalem defectum, & quòd ſtatim antequam eſſet opportunum Chriſtus faceret miraculum: ideò Chriſtus matre, haud dubium, ſapientior, eam repreſsit, dicens: *Quid mihi & tibi eſt mulier?* quaſi dicat. Scire tempus aptũ ad faciendum miraculum fiendum, non eſt mihi & tibi commune, ſed mihi ſoli cõuenit: propter quod ſubditur. *Nondum uenit hora mea*, id eſt hora conueniens faciendi miraculum à me ſolo cognita. Sed ſecundum Auguſt. facere miracula, competebat Chriſto, ſecundum diuinam naturam, quam à matre nõ habuit: & ideò prædicto modo, reſpondendo matri oſtendere uoluit, quòd in hoc non tenebatur ei obedire: quia in natura diuina, nihil habuit à matre: nec per conſequens, cum ea aliquid commune: ideò dicit, *quid mihi & tibi eſt mulier?* quaſi dicat. Vis fieri miraculum: ſed ad hoc agendum, quid commune habeo tecum? quaſi dicat, ex natura communi, tecum hoc nõ ago, ſed ex eo quòd habeo à patre: quia

Augu. tractatu. 8. in Ioannem.
Mulier Maria appellatur.
Geneſ. 3.
Nondũ uenit hora.
Chryſo. ho. 20. in Ioã.
Augu. tractatu. 8. in Ioannem.
Miracula facere quãdo competebat Chriſto

A uirtutem faciendi miracula, à patre habeo, non à te. Sed quia humanitatem, in qua paſſus eſt, traxit à matre: ideò addidit. *Nondum uenit hora mea*, à me diſpoſita: hora ſcilicet uoluntatis, non neceſsitatis: id eſt tempus patiendi ex communi mihi & tibi, ſ. in natura quam à te habeo: & tunc te recognoſcam, & tibi condeſcendam: unde cùm ueniſſet hora, qua ut homo moreretur de cruce, cognitam matrem, recommendauit diſcipulo, quem præ cæteris diligebat. Primæ tamen ſententiæ, ſecundũ Chryſoſto. magis conſonat litera ſequens: quia mater Ieſu ex eius reſponſione non oſtendit petitionẽ ſuam repulſam, ſed conuenienter dilatam. Vnde de Domini reſponſione non diffidens, ſed de ſua benignitate B præſumens, redijt ad miniſtros, qui ſeruiebant in nuptijs illis, & fiducialiter mittens illos ad filium ſuum, dixit eis. *Quodcunque dixerit uobis, facite*, expectans hora conuenienti, à filio ſuo cognita impletionem petitionis ſuæ, q.d. Licet abnegare uideatur, tamen faciet. Intellexit enim in illis verbis Domini, ipſum non exaſperatum: & ideò fiducialiter imperauit miniſtris, ut præcepta implerent, filij iubentis. Sciebat enim eum tantæ miſericordiæ & pietatis, quòd compateretur indigentibus, & faceret quod petebatur: licet aſperè loqui, & negare uideretur. Sana doctrina virginis Mariæ, ut ſemper debeamus Chriſto obedire: & per hoc etiam monemur, de Domino non deſperare, ſi nobis cùm oramus, uideatur C de facto durius reſpondere, ſed cum beata virgine, fiducialiter eius miſericordiam expectare. Sed cùm Chriſtus maximam reuerentiam matri detulerit, mirum uidetur quòd ſic extraneè ei reſpondit. Dura quidem uidetur prædicta Domini reſponſio. Sed ſecundum Auguſt. inſtructoria eſt: quia in diuinis quæ Dei ſunt, matrem recognoſcere non debemus. Et ſimiliter ſecundum Bernard. ad inſtructionem noſtrã fuit, qui de hoc loco ſic dicit: Quid tibi & illi Domine? nonne quod filio & matri? quid ad illam pertines, & quæris: cùm ſis benedictus fructus uentris ſui immaculati. Nonne ipſa eſt, quæ ſaluo pudore concepit, & ſine corruptione te peperit? Nonne ipſa eſt, in cuius utero nouem menſibus D moratus es: cuius virgineis uberibus lactatus es: cũ qua duodecim annorum factus, de Hieruſalem deſcendiſti, & eras ſubditus illi? dicis: Quid mihi & tibi? multum per omnem modum: ſed manifeſtè iam uideo, quòd non uelut indignans, aut confundere uolens, virginis & matris teneram uerecundiam dixeris, quid mihi & tibi: cùm uenientibus ad te iuxta præceptum eis miniſtris nihil cũctatus facias, quod ſuggeſsit. Vt quid ergo fratres: ut quid reſponderat prius? utique propter nos & conuerſos ad Dominum: ut iã non ſollicitet carnalium cura parẽtum, & neceſsitudines illæ non impediant exercitium ſpirituale. Quandiu enim de mundo ſumus, debitores E nos conſtat eſſe parentibus. At poſtquam reliquimus noſmetipſos: multo magis ab eorum ſollicitudine liberati ſumus. Vnde legimus fratrem quendã, in eremo conuerſantem: cùm ad eum carnalis frater auxilij gratia aduentaſſet, reſpondiſſe, vt adiret alterum fratrem eorum, cùm ille utique iam obijſſet. Cùm admiratus, qui uenerat, reſponderet, quia ille obijt eremita, ſe quoque ſimiliter obiiſſe reſpondit: Optimè ergo nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquos carnis noſtræ, plus quàm religio poſtulet quando ipſi matri, & tali matri reſpõdit: *Quid tibi & mihi eſt mulier?* ſic & in alio loco, cùm ſugge-

Hora Chriſti.
Chryſoſto. ibidem.
Maria doctrina.
Augu. tractatu. 8 in Ioannem. Mariam nõ eſſe Chriſto extraneam
Bernardus ſermo. 2. in Dominica. 1. poſt octauã epiphania.
Religioſi, mortui ſũt mundo.

ſuggereret ei quidam, quoniã mater eius & fratres eius foris ſtarent, quærentes ei loqui, reſpondit: *Quæ eſt mater mea, & fratres mei?* ubi modo ſunt, qui tam carnaliter, & inaniter, ſuper carnalibus propinquis ſuis ſolliciti ſunt: ac ſi adhuc uiuerent, & ipſi cũ eis: Hæc Bernard. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex, poſitæ ſecundum purificationem*, id eſt ſecundum morem & ritum purificationis, *Iudæorum*, hoc eſt uaſa aquatica, & aquarũ receptui parata: ab hydor quod eſt aqua, ſic dicta: ut ſi fortè contigiſſet aliquem de conuiuis, uel de miniſtris lauare ſe, uel uaſa, aquã ad hoc inueniret, & haberet paratam. Crebrò enim manus & uaſa epulatoria, Iudæi baptizabant, id eſt lauabant & purificabant: & ſi caſu immundum aliquid tetigiſſent, niſi prius loti, non comedebant. *Capiebant*, autem *ſingulæ*, hydriæ *metretas*, id eſt menſuras, *binas uel ternas*, à metron, quod eſt menſura ſic dicta, ſecundum Iſidorum. Metreta, quædam menſura eſt, continens decem ſextarios: & ſecundum eundem, ſextarius continet tantum duas libras: qui bis aſſumptus, uocatur bilibris. *Et dixit Ieſus*, miniſtris, *Implete hydrias aqua*. Aliquid enim de aqua prius poſita, inde aſſumpſerant ad purificationem uaſorum: & ideò iuſsit Ieſus ſuppleri, quod fuerat amotum. Euntes igitur miniſtri, hauſerunt aquam de puteo: qui adhuc ibi eſſe dicitur, extra uiculum, *& impleuerunt hydrias uſque ad ſummum*. Quæ cùm fuiſſent impletæ aqua, conuerſa eſt in uinum, diuina uirtute. Non dicitur hîc quòd aliqua uerba ad hoc dixerit, ſicut in tranſſubſtantiatione panis & uini in corpus ſuũ & ſanguinẽ: ſed occulta uirtute diuinitatis hoc operatus ẽ. Sine ergo omni uerbo, ſola Domini uoluntate, in optimum uinum aqua conuerſa eſt: cùm tamẽ alia miracula, & uerbo, & tactu corporeo, & aliquando fletu perfecerit. *Et dixit eis Ieſus: Haurite nunc, & ferte Architriclino*. In hoc duo notantur: Primum, diſcretio domini: quia primò miſit magis honorabili: nec in hoc fuit perſonarum acceptor: quia ſecundum Auguſt. non cùm homines diuerſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt, ne perſonas accipiamus. Secundum, humilitas Domini: quia patet quòd ſedebat longè ab Architriclino, cùm diceret: Ferte illi, quaſi ab eo remoto: & cùm ille ſederet in magis honorabili loco, colligitur quòd Dominus nolens ſedere ibi, nec iuxta eum, elegit ibi humiliorem locum. Triclinium, eſt locus ubi ſunt tres ordines menſarum, ſecundum gradus ſuperiores & inferiores ordinatarum: ſicut ſolet eſſe in refectorijs religioſorum. Et dicitur triclinium, à triplici ordine lectorum: ſuper quos ſedendo, recumbentes comedebant. Cline enim Græcè, lectum Latinè ſignificat. Nam antiquitus, in lectis ſedentes & accumbentes, comedere ſolebant: ut ex labore fatigationis, interim dũ cibus ſumitur, membra quieſcerent. Et ideò in ſcripturis dicuntur comedentes accumbere uel recumbere, ſeu diſcumbere, quod eſt quaſi iacendo comedere. Architriclinus, eſt princeps & primas triclinij, id eſt principalis, & primus inter conuiuantes in triclinio. Et probabile eſt, quòd fuerit aliquis ſacerdos illius temporis, qui nuptijs intererat, ad benedicendum, & ad oſtendendum qualiter debeant procedere, ſecundum legem & ſtatuta ſeniorũ. Voluit ergo Dominus noſter, quòd principalior inter conuiuas, primò de uino illo guſtaret: ut præſidẽtis ſententia acceptabilior eſſet: & ex ipſius commẽdatione, miraculum notius fieret. Sic etiam nos debemus, noſtra examinatori prælato offerre, ad probandum ea. *Vt autem guſtauit Architriclinus aquam uinum factam*, id eſt mutatam in uinum, *& non ſciebat unde eſſet*, ſcilicet per Chriſti uirtutem, *uocat ſponſum*, quaſi ad arguendũ ipſum, *& dicit ei: Omnis homo*, rationalis & prudenter agens, *in principio bonum uinum apponit* conuiuantibus: quia tunc ſenſus eſt uiuax, & poteſt diſcernere uini bonitatem, & acceptare, *& cùm inebriati fuerint, tunc* apponit, *id quod deterius*, id eſt aquoſius, & debilius ad mitigationẽ ebrietatis: quia tunc non ſic ſciunt diſcernere inter bonum & deterius. *Tu autem*, contra conſuetudinẽ faciens, *ſeruaſti uinum bonum uſque adhuc*, ita quòd modo ſapor eius diſcerni non poteſt, quaſi dicat arguendo eum, inordinatè & imprudenter feciſti contrarium. Iſte tamen, ut prædictum eſt, ignoranter loquebatur. Miniſtri ergo, qui dederant uinum illi & alijs, diuulgauerunt miraculum: quia ipſi ſciebant quomodo fuerat factum. Commendauit Architriclinus uini bonitatem: & poſt in communi, cõmendauerunt miraculi no:iitatem. Non dubiũ quin melior erat, mutati uini natura, quàm nati. Vnde Chryſoſt. Fecit aquam in uinum: non ſimpliciter autem uinum, ſed uinum optimum. Talia enim Chriſti miracula, multò his quæ per manum perficiuntur, ſpecioſiora & potiora quodammodo ſunt: ita & in alijs, quando membrum direxit corporis claudicans, ſanis demonſtrabat hoc melius. Et iterum: Generale eſt in omnibus Chriſti miraculis, ꝙ ſemper ad aliquid melius terminatur, quàm poſsit fieri per naturam. Hæc Chryſo. Hoc miraculum, primò à Chriſto factum eſt, ad manifeſtandam ueritatem diuinitatis in eo latentem, & ad confirmandũ eorum fidem. Et hoc eſt quod dicitur: *Hoc fecit Ieſus initium ſignorum*, per ſe factorum: quia ante hoc fuerunt ſigna per patrem facta, circa ipſum. Et ideò falſum eſt quod dicitur de ſignis puerilibus, in libro de infantia ſaluatoris, & in euãgelio Nazaræorum. Fecit autem hoc, *in Chana*, villa quadam prouinciæ *Galilææ*. In qua villa, oſtenditur locus, ubi ſteterunt hydriæ: & triclinium, ubi ſteterunt menſæ: & deſcẽditur ad ea per plures gradus, ſub terra: ſicut eſt in pluribus alijs locis ſanctis: quod fortè accidit ꝓpter frequentes deſtructiones, & ruinas factas in illis. *Et manifeſtauit*, per hoc ſignum, *gloriam ſuam*, id eſt glorioſam latentem in carne deitatem: & per deitatis potentiam, per quam hæc fecit, & quàm glorioſus eſt: oſtendẽs per effectum diuinæ uirtutis, quòd ipſe eſſet Dominus uirtutum & rex gloriæ: & quòd ipſe eſſet ſponſus eccleſiæ: & quòd ipſe eſſet qui cuncta ex nihilo potuit creare: qui etiã ſicut Dominus quando uoluit, potuit elementa immutare, ſecundum Chryſoſt. Oſtendens quoniam ipſe eſt, qui in uineis aquam tranſmutat: pluuiam per radicem in vinum uertit, quodque in planta per multum temporis fit: hoc repentè ſimul, in nuptijs operatus eſt. *Et uiſo miraculo, crediderunt in eum diſcipuli eius*, ſcilicet magis firmiter & perfectè, quàm ante miraculum. Habebat enim paucos diſcipulos, ſicut & Ioannes, quos familiariter docebat: non tamen ſic inſeparabiliter adhærentes, & perfectè credentes, ſicut poſt miraculum: ſed qui illi fuerunt, neſcimus. Vnde dicuntur diſcipuli, propter notitiam, & ſequelam & mutuum inter Chriſtum & ipſos amorem. Vel quia poſt futurum diſcipuli erant: ad uerbum enim Ioannis plures eum occultè audiebant: qui poſtmodum, omninò eum ſecuti ſunt. Poteſt etiam dici, ꝙ

aliqui

Marginal notes:

Matth. 12. Luca 8.

Hydria.

Metreta quid eſt.

Sextarius quid continet.

Aqua in uinũ mutatio ſine uerbo.

Auguſtin. tractatu. 8 in Ioannẽ. Acceptio perſonarũ non timenda.

Triclinium quid eſt.

Cline quid ſignificet.

Architriclinus quis dicatur.

Vini miraculoſi bonitas.

Chryſo. ho. 21. in Ioan.

Chana.

Vini in uineis productio.

Diſcipuli Domin' un de dicũtur.

aliqui de nouo in eum crediderunt, & illi qui prius crediderant, ut Andreas & alij, per hoc in fide ſolidati fuerunt. Vbi Auguſtin. Scriptura, non ſolum illos duodenos, appellat diſcipulos eius, ſed omnes qui in eum credentes, magiſterio eius ad regnum cœlorum erudiebantur.

Auguſtin. lib. 2. de cõſenſu euãg. cap. 17.

Notandum hîc, quòd ſecũdum quadruplicem ſenſum ſacræ Scripturæ, quadruplices ſunt nuptiæ: ſcilicet carnalis copulationis, ſecundum ſenſum literalem: diuinæ incarnationis, ſecũdum ſenſum allegoricum: ſpiritualis coniunctionis, ſecundum ſenſum tropologicum: & beatæ fruitionis, ſecundum ſenſum anagogicum. De primis nuptijs, ad literam, eſt euangelium præſens. Iſtis nuptijs intereſſe debent mater Ieſu, & Ieſus, cum diſcipulis ſuis. Per iſtos tres, intelliguntur tria bona matrimonij. Primum bonum eſt, fides caſtitatis, quod ſignificat caſta mater Domini. Secundum eſt ſacramentum: ſignificat enim coniunctionem diuinitatis & humanitatis in Chriſto, uel Chriſti & eccleſiæ, quam ſacram rem ſignificat & efficit Chriſtus, qui interfuit nuptijs. Tertium eſt, proles ſuſcipienda, & educãda in fide Chriſti, quod ſignificant Chriſti diſcipuli.

Nuptię quadruplices.

Bona matrimonij.

Ephe. 5.

Secundæ nuptiæ allegoricæ ſunt diuinæ incarnationis. In his nuptijs ſponſus eſt filius Dei, uerbum æternum: ſponſa uerò, humana natura. In his nuptijs, totaliter fuit mater Ieſu, & ipſe Ieſus, & diſcipuli eius futuri, quos elegit in ipſo, ante mundi conſtitutionem. Harum nuptiarum proles, ſunt omnes qui credunt in eum. Aliter, iſtæ nuptiæ allegoricè dicuntur eſſe inter Chriſtum ſponſum, & eccleſiam ſponſam: quarum nuptiarum proles, ſunt omnes fideles: & redit in idem, cum iam præmiſsis. Tertiæ nuptiæ ſunt tropologicæ, ſpiritualis uidelicet cõiunctionis Dei & animæ: in his nuptijs conſiſtunt tria bona coniugij, fides, proles, ſacramẽtum. Quartæ nuptiæ ſunt, anagogicæ & cœleſtes: in quibus gaudium noſtrum erit plenum. Vnde in Apoca. *Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo: quia uenerunt nuptię agni, & uxor eius præparauit ſe.* Ad has nuptias, non intrant, niſi beati, qui ad cœnam nuptiarum agni, uocati ſunt: quales ſunt virgines prudentes, quæ intrauerũt cum ſponſo, & clauſa eſt ianua.

Apoc. 19.

Matt. 25.

Sicut ergo ſunt nuptiæ hominis & hominis, in carnali copulatione: ita ſunt nuptiæ Dei & hominis, in naturarum cõiunctione: & ſpiritus creati & ſpiritus increati ſocietate: & hoc in gratia & gloria. Primę nuptiæ Dei & hoĩs, factæ ſunt, cùm humanã naturã diuinę naturæ, in unitate perſonæ copulauit. Secundæ ſunt Dei & hominis, in uno ſpiritu, in gratia charitatis coniuncti. Tertiæ ſunt Dei & hominis in gloria: quando fidelis anima ingreditur thalamum ſpõſi, in ſecreto cęleſtis luminis. In omnibus autem his, aqua terrenæ conſolationis inſipidæ, tranſit in uinũ iocunditatis æternæ, in Dei ſapore & ſocietate.

Aqua inſipida trãſit in uinũ.

Poſſumus etiam dicere, quòd per nuptias, de quibus hîc ſecundum ſenſum literalem dicitur, coniunctio Chriſti & eccleſiæ intelligitur: & quòd iſtud matrimonium in utero virginali initiatum fuit, quando Deus pater filio, humanam naturam, in unitate perſonæ uniuit: & ſic thalamus huius coniunctionis, fuit uterus uirginalis. Publicatum autem fuit, quando Eccleſia ſibi per fidem coniuncta eſt: conſummatum uerò erit, quando ſponſa, id eſt eccleſia introducetur in thalamum ſponſi, in cœleſtem ſcilicet gloriam. Et ſecundum Bedam, non uacat à myſterio, quòd die tertia nuptiæ factæ referuntur. Primus namque dies, eſt tempus legis naturæ, quo pa-

Beda in eũ locum.

Dies tertius.

A triarcharum exemplo: ſecũdus, tempus legis ſcriptæ, quo prophetarum ſcriptis: tertius tempus gratiæ quo euangeliſtarum præconijs, quaſi tertiæ diei luce mundo refulſit: in quo Dominus in carne natus apparuit, & nuptias celebrauit. Vnde Oſeæ: *Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, &c.*

Oſeæ. 6.

Sed ad hoc quod in Chana Galilææ, id eſt zelo tranſmigrationis, eædem nuptiæ factæ perhibentur, ſignificat eos gratia Dei dignos eſſe, qui zelo deuotionis feruere, ac de uitijs ad uirtutes, & de terrenis ad æterna norunt tranſmigrare. Et ſecundum Aug. myſteria quæ in illo Domini miraculo latent, uideamus, oportebat implere in Chriſto, quæ de illo ſcripta erãt. Illa erant aqua.

Augu. tractath. 9. in Ioannem.

Allegoricè.

Luca. 23.

B Fecit autem de aqua vinum, cùm aperuit eis ſenſum, & expoſuit. Sic enim ſapit quod non ſapiebat, & inebriat quod non inebriabat. Vt autem dicit Alchuinus, miniſtri, ſunt doctores noui teſtamenti, qui ſcripturas ſpiritualiter alijs interpretantur. Architriclinus uerò, eſt aliquis legiſperitus: ut Nicodemus, Gamaliel, Saulus. Dũ ergo talibus euangelij uerbum committitur, quod in litera legis occultatur, quaſi uinum de aqua factum, Architriclino ppinatur. Et bene in domo nuptiarum, tres ordines diſcumbentium altitudine, inter ſe diſtantes, deſcribuntur: quia eccleſia tribus ordinibus fidelium conſtat: ſcilicet coniugatorum, cõtinentium, & doctorum. Optimum autem uinum,

Ordines fideliũ tres.

C Chriſtus uſque adhuc conſeruauit, id eſt euangeliũ ſuum, uſque in ſextam ætatem diſtulit. Sed alijs propter prolixitatem uitandam, omiſsis de nuptijs tropologicis, propter moralitatem aliquantulum latius uideamus. Spiritualiter ergo, in Chana Galilææ fiunt nuptiæ, quando intra ſanctam Eccleſiam, ſiue conuerſationem bonam, per feruorem, Chriſto fideles animæ ſociãtur. Chana enim, interpretatur zelus, & ſignificat feruorem dilectionis. Galilæa uerò, interpretatur tranſmigratio facta: & deſignat Eccleſiam. Ex qua interpretatione hoc oſtenditur, quòd illi fœliciter ad has ſpirituales nuptias ueniũt, & diſcumbẽtes digni Chriſto ſunt, qui feruore dilectionis, & zelo amoris Dei tacti, mala opera re-

Moraliter.

Chana quid interpretatur.

D ſpuere, & bona amare didicerunt: ac de uitijs ad uirtutes, & de ſtatu culpæ ad gratiam, necnon de terreno amore ad cœleſte deſiderium, & à ſeipſis in Deũ tranſmigrauerunt. In ſancta namque Eccleſia, ſiue in ſpiritualis uitæ, conuerſatione honeſta, reſpuentes mala, amamus bona: & poſtponentes tranſitoria tranſmigramus ad æterna. Ad hoc facit, qđ illæ eximiæ nuptiæ in annũciatione, quãdo beata virgo, cęli nupſit architecto, ſunt in Galilæa factæ: ad inſinuandum quòd mens apta nuptijs ſpiritualibus, debet eſſe in tranſmigratione. In his nuptijs, Ieſus ſaluator, id eſt qui populum ſuum ſaluat à peccatis eorum, aquam conuertit in uinum, quando conuer-

Luca. 1.

E tit impium, & facit pium, quando aufert culpam, & confert gratiam: ſed ad preces beatæ virginis, quę ſemper compatitur miſeris, implentur hydriæ, & aqua triſtitiæ conuertitur in uinum conſolationis & deuotionis æternæ. Sex hydriæ, ſunt quinque ſenſus corporis, cum uno ſimplici ſenſu animæ: ſed hydriæ dicuntur lapideæ, quia ſenſus noſtri ante gratiam, obdurati ſunt per culpam. Iſtas hydrias aqua implemus, quando fletu noſtræ compunctionis, omnes ſenſus noſtros, à culpa tranſacta perfectè lauamus: tali aqua purificãtur Iudæi, id eſt ueri confeſſores Chriſti: qui non tantum confitentur cũ uoce oris, ſed etiam opere manuum, in ueritate cordis.

dis. Capiunt autem hydriæ metretas binas uel ternas: binas, quando flemus quæ commiſimus delectatione & conſenſu: ternas uerò, quando fletibus purgamus: non ſolum dilectionem prauam & conſenſum, uerumetiam opus malum. Aqua denique in uinum conuertitur, quando fletum culpæ, iocunditatis gratiæ ſequitur: uel etiam quando in mente hominis opus Dei, quod laboranti prius non ſapit per ſpiritualem negligentiam illuminatio dulceſcit. *Omnis autem homo primum uinum bonum ponit*, quia homines, ea quæ ad uinum bonum pertinent, ſcilicet delectabilia, amãt & quærunt in præſenti: deinde quod deterius eſt: quia amara inuenient & recipient in futuro. Sic ergo diabolus primò ſuggerit aliqua ſub ſpecie boni. Et cum quis per complacentiam inebriatus fuerit, tunc quod deterius eſt, ſcilicet enormitas diuerſas, in peccatis ſuperinducit. Sed Chriſtus non primò uinum bonum ponit, ſed in poſterum ſeruat: quia à principio, amara & dura proponit: quia arcta eſt uia, quæ ducit ad uitam: & omnes qui piè uolunt in Chriſto uiuere, amaritudines & tribulationes patiuntur: ſed in futuro, delectationes & gaudia conſequuntur: & parua ſunt bona, quæ nobis tribuit in præſenti tempore, ad comparationem futurorum, quæ bonis daturus eſt in æternitate. Bonus medicus, nunquam dat bonum & purum uinum infirmo: uel illi qui euaſit de infirmitate, quandiu eſt debilis, donec perfectam habeat ſanitatem, ſed dat illi uinum aqua mixtum. Sic homine exiſtente in uita iſta, quamuis euaſerit infirmitatem peccati, tamen debilis eſt & poteſt recidiuare, dat Dominus uinũ mixtum aqua tribulationis: ſed in fine quando habebit perfectam ſanitatem, tunc dabit uinum purum æternæ conſolationis. De prædictis hydrijs & metretis, ſic dicit Bernard. Sex hydriæ poſitæ ſunt his qui poſt baptiſmum in peccata labuntur. Prima hydria, & prima purgatio in compunctione eſt, de qua legimus: quoniam *in quacunque hora ingemuerit peccator omnes iniquitates eius nõ recordabuntur*. Secunda uerò confeſsio eſt, omnia ſiquidem in confeſsione lauantur. Tertia, eleemoſynarum largitio: hinc enim habes in euangelio: *Date eleemoſynam: & omnia mundi ſunt uobis*. Quarta eſt, remiſsio iniuriarum, ſecundum quod orantes dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Quinta eſt, afflictio corporis, unde exoramus: Vt mundi per abſtinẽtiam, Deo canamus gloriam. Sexta eſt, obedientia præceptorum: ſicut audierunt diſcipuli, quod utinam mereamur audire & nos: *Vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum uobis*. Nimirum: quia non erant ſicut hi de quibus dicitur: *Sermo meus non capit in uobis*: ſed in auditu uerbi obedierant ei. Hæ ſunt ſex hydriæ, poſitæ in purificationẽ noſtram: & quæ uacuæ ſunt, & plenæ uento, ſi pro inani gloria obſeruantur. Aqua replentur, ſi timore Dei cuſtodiuntur: quoniam timor Domini, fons uitæ. Aqua inquam, timor Domini eſt: etſi minus ſapida, ſed optimè refrigerans animam noxijs deſiderijs æſtuãtem: aqua eſt, quæ iacula inimici ignita, poſsit extinguere. Sed diuina uirtute, aqua mutatur in uinum: quoniam perfecta charitas, foras mittit timorem. Dicũtur autem lapideæ hydriæ, non tam propter duritiã, quàm propter ſtabilitatem: capientes ſingulæ metretas binas uel ternas: duæ metretæ, timor gehennæ incurrendæ, timor gloriæ amittendæ: ſed quia hæc

Vini boni propoſitio.

Matt. 7. 2. Tim. 3.

Bernardus ſermo. 2. in dominica prima poſt octauas epiphaniæ, ſed aliter habet.

Hydriæ ſex

Ezech. 18. Secundum aliã tranſlationem. Lucæ. 11. Matt. 6. Ioan. 15. Ioan. 8. Pſal. 17.

A de contingenti futuro ſunt & blãdiri ſibi poteſt anima dicens: poſtquam aliquandiu in uoluptatibus tuis uixeris, ages pœnitentiam: ut nec iſtam perdas, nec illam incurras, bonum eſt adhiberi & tertium, q utique ſpiritualibus notus eſt, eo utilior quo depræſenti eſt. Timent qui nouerunt ſpirituale cibum, nequando forte fraudetur eo. Ipſe eſt panis angelorũ, panis uiuus, panis quotidianus. Hic eſt de quo promiſſum eſt, quia centuplum accipiemus in hoc ſeculo. Sicut enim mercenarijs & cibus quotidianus datur in opere, & merces ſeruatur in fine: ſic Dominus uitam in fine reddet, & interim centuplum repromittit & exhibet. Quid ergo mirũ, ſi timet ne perdat hanc gratiam, qui iam ſecutus eſt eam. Hæc

B eſt metreta tertia, quam ſub diſtinctione ſignanter poſuit, eo quòd non omnium ſit: quia nec omnibus centuplum repromittitur. Et iterum Bernard. Quæramus ergo menſuras, quas hydriæ capiebant binas aut trinas. Nam & ſaluator triplicem nobis aquam apponit: & perfectus omnis erit, qui has tres metretas habere potuerit. Plorat ipſe ſuper Lazarũ, ſuper ciuitatem Hieruſalem: hæc eſt aqua prima ſit data, imminente paſsionis hora: & hæc eſt ſecunda, nõ ab oculis tantum, ſed à toto corpore, manans rubea quidem & ſanguinea. Tertia uerò, unà cum ſanguine manauit ex eius latere. Et tu ergo primam habes, ſi de peccatis compunctus, conſcientiæ ſtratum rigas.

Bernardus ibidem.

C Secundam habes, ſi in ſudore uultus tui, pane tuo ueſcaris: & labore pœnitentiæ corpus tuum caſtiges. Eſt autem coloris ſanguinei, ſiue propter laborem, ſiue propter ipſum concupiſcentiæ, quem extinguit, ignem. Iam uerò, ſi proficere potes uſque ad gratiam deuotionis, potaberis aqua gratiæ ſaluatoris, & Spiritus ſancti, qui ſuper mel dulcis eſt, in te fiet aquę fons in uitam æternam ſalientis: & memento hanc eſſe aquam, quæ de latere dormientis procedit, & ſine omni moleſtia fluit. Oportet enim quòd iam mundo mortuus ſit, qui in hac gratia delectari uoluerit. Prima igitur, à præteritis dilectis abluit conſcientiam. Secunda, ut futura capias,

D extinguit concupiſcentiam. Tertia uerò, ſi ad eam peruenire merueris, ſitientem potat animam. Hęc Bernard. Finito autem conuiuio, Dominus uocauit Ioannem ſeorſum, & dixit ad eum: *Dimitte hanc uxorem, & ſequere me*. Qui uiſo miraculo in eius nuptijs facto, ſtatim relicta ſponſa ſua, ſecutus eſt Dominum. Et hæc fuit prima uocatio Ioannis, qua ad Chriſti uenit familiaritatem & notitiam. Sponſa uerò eius, Anachita nomine, uel ſecundum alios, Maria Magdalena, uoluntariè ſicut ſponſus eius, cum alijs ſanctis mulieribus, Dominum ſecuta eſt. Dei enim perfecta ſunt opera: & ideò ex quo uocauit unum coniugum, conueniens fuit uocare

Ioannis uocatio.

Sponſa Ioãnis euangeliſtæ.

E & alterum. In hoc ergo quòd Dominus nuptijs interfuit, carnale matrimonium approbauit: ſed in eo quòd Ioannem de nuptijs uocauit, intelligi apertè dedit, quòd longè dignius eſt ſpirituale matrimonium, quàm carnale. Vnde in eccleſia obſeruatur quòd ante copulam carnalem, poteſt licitè alter coniugum intrare religionem.

Coniugum alter religionẽ quãdoque ingredi põt.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui die tertia, ſcilicet tempore gratiæ ad nuptias, ſcilicet coniunctionis tui & Eccleſiæ, per carnem ueniſti, & aquam in uinum conuertiſti, dum ea quæ in ſcriptura*

ptura ueteri carnalia uidebantur ſpiritualia oſtendiſti, unde plenæ ſunt hydriæ, quia impletæ ſunt prophetiæ: Conuerte quæſo animam meam frigidam, in charitatis tuæ feruorem: inſipidam, in ſuauitatis tuæ ſaporem: fluxibilem & ſtabilem, in uirtutis & gratiæ tuæ conſtantiam: mutans aquam totius meæ indeuotionis, in uinum fructuoſæ compunctionis: quo me miſerum ſemper potare, & inebriare: ac illud tandem in uinum iocunditatis conuertere de tua miſericordia digneris. Amen.

De prima eiectione uendentium de templo. Et de Nicodemo. Cap. XXVI.

PRAEFATO miraculo, in menſe Ianu. facto, moram traxit Ieſus in Galilæa, vſque dum appropinquaret menſis April. in quo tunc erat paſcha Iudæorũ: & tunc, *deſcendit*, ſecundum loci ſitum, de Chana in *Capharnaum*, metropolim Galilææ: *& ipſe, & mater eius*, deſcenderunt ſimiliter, *& fratres eius*, id eſt cognati eius ſecundum carnem, ſcilicet conſanguinei matris uel Ioſeph qui pater putabatur; *& diſcipuli eius*, qui per eum erudiebantur. Ideò autem Capharnaum, quæ erat metropolis, uoluit uenire: quia iam inceperat gloriam ſuam manifeſtare. *Et manſerunt ibi, non multis diebus*: quia ciues Capharnaum, ualde corrupti, non ſe exhibuerunt deuotos, ad ſuſcipiendam Chriſti doctrinam: & quia imminebat tempus eundi in Hieruſalem, propter proximum paſcha Iudæorum. *Appropinquante autem paſcha Iudæorum, aſcendit Ieſus*, cum diſcipulis ſuis, *Hieroſolymam*, metropolim Iudææ, ſecundum legis præceptum. *Et inuenit in templo uendentes boues, & oues, & columbas, & nummularios ſedentes.* Nomine templi non accipitur hîc ipſa domus Domini, in qua erat altare thimiamatis & candelabrum: nec atrium ſacerdotum, in quo erat altare holocauſtorum: ſed quoddam atrium vbi homines orabant, & doctores docebant, & ibi uendebantur ea quæ in templo offerebantur. Et quia de longinquo adduci non poterãt, ideò ſacerdotes, qui propter cupiditatem diuerſis adinuentionibus populum depauperabant, ſtatuerunt homines qui talia ibi uendebant, ut uenientes de longinquo, excuſationem de oblationibus dimittendis non haberent. Aliqui etiam aduenientium non habebant pecuniam, & ideò ſtatuerant ibi campſores, qui ſub cautione tradebant eam: & cum hoc ultra ſortem, recipiebant aliqua munuſcula, non tamen pecuniam, ne arguerentur manifeſtè facere contra legem, dando ad uſuram. *Et flagello de funiculis facto eiecit omnes*, ſcilicet uendentes, & nummularios, ac *oues, & boues*, de templo, *& nummulariorum æs*; id eſt pecuniam, *effudit*, & in diuerſa ſparſit, *& menſas* eorum; quæ erant quaſi uaſa denariorũ *euertit*, & deiecit. *Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte iſta hinc*; de loco iſto, *& nolite facere*, opere ueſtro illicito, *domum patris mei*, quæ eſt domus orationis, *domum negociationis*, & mercationis. Bis legimus Ieſum aſcendiſſe Hieroſolymam. In paſcha ſemel, in primo anno prædicationis, ut hîc: & iterũ illo anno quo paſſus fuit. Et hîc quidem in principio ſignorum expulit uendentes de templo: ſed ſecundò ad paſſionem ueniens expulit uendentes & emẽtes durius agendo: multò quippe maior numerus erat ementium quàm uendentium. Hîc quoque remiſſa quadam increpatione utitur, dicens: *Nolite facere domum patris mei, domum negociationis*. Ibi autẽ durioribus ſermonibus utebatur, dicens: *Nolite facere domum meam ſpeluncam latronum: &c.* Fecit autem flagellum de funiculis: quia ſecundum Augu. de peccatis noſtris ſumit materiã unde nos puniat. Ipſa enim protelatio peccatorum, ſecundum quod peccata peccatis adduntur, quidam funiculi dicuntur. Vnde in Proue. dicitur, quòd *impius funibus peccatorum ſuorum conſtringitur*. Myſticè ſecundum Alchuin. quotidie Deus ſpiritualiter eccleſiam ſuam intrat: & qualiter unuſquiſque conuerſetur attendit. Caueamus ergo ne in Eccleſia Dei, fabulis, uel riſibus, uel odijs, uel cupiditatibus uacemus: ne improuiſus ueniens nos flagellet, & de eccleſia ſua nos eijciat. Secundum Aug. uendentes in Eccleſia ſunt, qui quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: vænale totum habent, quia redimi uolunt. Et nota quòd per oues innocentes, quæ ſuo uellere ueſtiẽdis, præbent opera munditiæ & pietatis, ſignantur quæ venduntur, dũ pro laude humana ſub hypocriſi & in ueſtibus ouiũ geruntur. Hypocritæ namq; mentem lupinam habent ſub ouina pelle. Per boues qui arãt, prædicatores cœleſtis doctrinæ ſignificantur: quos uendunt, qui non amore Dei, ſed pro quæſtu temporali prædicant. Per boues etiam, qui laborioſi ſunt, ſignari poſſunt illi qui magnos labores ſuſtinent pro diuinis: ut per hoc in Eccleſia ualeant promoueri. Columbas uendunt qui acceptam Spiritus ſancti gratiam, quæ per columbam accipitur, nõ gratis, ſed ad præmium dant: etſi non ad quæſtum pecuniæ, ad vulgi tamen fauorem tribuunt, non ad vitæ meritum, ſed ad gratiam largiuntur. Nummos mutuo in eccleſia dant, qui non ſimulatè cœleſtibus, ſed à parte terrenis rebus in eccleſia deſeruiunt: & ſua, non quæ Ieſu, quærunt. Domum etiam Domini, domum negociationis faciunt, non ſolum hi, ſed ẽt qui gradum uel gratiã ſpiritualem, quã in eccleſia perceperunt, nõ ſimplici intentione, ſed cauſa humanæ retributionis exercent. Omnes iſtos eiecit de templo Chriſtus, ſignans quòd ſunt excluſi de templo gloriæ ſanctæ Dei. Qui ergo nolunt de Eccleſia, & de domo cœleſti, ueniente Domino auferri, auferant iſta de actibus ſuis: & auaritię & ſimonię ceſſent negocijs: eijciuntur enim de parte ſortis ſanctorum, q inter ſanctos poſiti, uel fictè bona uel à parte mala faciunt: & funiculis peccatorum modo flagellantur ad correctionem: quibus incorrecti, in fine ligabuntur ad damnationem. Poſuit autem Dominus remedium & operis, & uerbi: ut doceret eos, qui curam habent Eccleſiæ, ſubditos facto & uerbo

debe re

Ioannis. 2.

Capharnaũ metropolis eſt Galilææ.

Templum in quo uendentes inuenti ſunt.

Hieroſolymam Ieſus bis aſcẽdit. Ioan. 2.

Marci. 11.

Funiculi peccatorũ. Augu. tractatu 10. in Ioannem.

Prou. 5.

Auguſtin. ibidem. Vendentes in eccleſia. Oues uẽdi.

Boues.

Columbas uendere.

Nummularij.

Eiecti de templo.

debere corrigere. Si igitur in figurali templo, etiam in atrio eius, quod eſt domus orationis, prohibet negociationẽ, quæ honeſta putatur, cũ ſit de his quæ in templo offeruntur: multò magis prohibet comeſſationes, potationes, riſus, lites, uaniloquium. & huiuſmodi fieri in Eccleſia Dei. Ergo cùm omnis Chriſti actio, nobis debeat eſſe lex & pceptio, nõ licet candelas, uel alias merces, etiam Domino offerendas, in eccleſia uendi: nec aliquod officium, niſi merũ eccleſiaſticum exerceri. *Recordati uerò ſunt diſcipuli eius quia ſcriptum eſt* ĩ Pſalmiſta de Chriſto: *Zelus domus tuæ comedit me*, id eſt, accendit. Ex Chriſti enim facto recordati ſunt ſcripturę illius, & impletionis eius in Chriſto. Bonus zelus eſt animi feruor in bonum: quo mens relicto & abiecto humano timore, pro defenſione ueritatis accẽditur. Vnde Auguſtinus: Fratres, unuſquiſque Chriſtianus in mẽbris Chriſti, zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia quæ fortè ibi uidet peruerſa, ſatagit corrigi, cupit emendari, non quieſcit. Si emendare non potes, tolera, geme, ſuſpira, ſuſtine paleã: uerbi gratia: Vides fratrem currere ad theatrum: prohibe, mone, contriſtare: ſic zelus domus Domini comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle: ꝓhibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes: quibus non potes, blandire, noli acquieſcere. Si autem fueris frigidus & marcidus, ad te ſolum expectans, & quaſi tibi ſufficiens, dixeris in corde tuo. Quid mihi eſt curare aliena peccata? ſufficit mihi anima mea, ut ipſam integram ſeruem Deo. Eia, non uenit tibi in mentem ſeruus ille, qui abſcondit talentum, & noluit erogare. Nunquid enim accuſatus eſt quia perdidit, & non quia ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite fratres mei, ut non quieſcatis. Nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto: Hæc Auguſtinus. Vbi ſciendum ꝙ zelus dicit quandam intenſionem amoris, quo intensè Deũ diligens nihil ſuſtinet, quod amori ſuo repugnet. Ille igitur propriè zelum Dei habet, qui nihil patienter ſuſtinere poteſt contra honorem Dei, quem maximè diligit. Nos autem debemus diligere domum Dei, in tantum quòd zelus eius nos comedat. Cùm ſi quid contrarij fieri uidemus, ſtudemus etiam quantuncumque chari noſtri ſunt qui hæc faciũt, remouere: nec timemus, propter hoc, aliqua mala perpeti. Attendendum eſt autem quanti meriti ſit zelus domus Domini, & generaliter omnis zelus bonus, cuius actum inter prima opera Chriſtus oſtendit, cuius meritò Phinees pactum ſempiterni ſacerdotij accepit, cuius feruore Mathathias legẽ defendit, cuius igne ſuccenſus Helias, ꝓphetas Baal interfecit. *Et dixerunt ei Iudæi: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?* i. qua cum tanta authoritate & poteſtate nos expellis, non uidet̃ hoc tui officij eſſe, nec credimus tibi licere: ergo oſtende nobis ſignum quo credamus. Quãuis .n. factum eſſet bonum de ſe, non tñ pertinebat ad quẽlibet hoc facere, ſed ſolum ad eum qui haberet authoritatem corrigendi exceſſus ſacerdotum: quod non conueniebat alicui de cõmuni populo, cùm ſacerdotes eſſent ſuperiores in populo illo: ſed prophetæ quandoque mittebantur ad hoc ſpecialiter à Deo: Cùm ergo Chriſtus non eſſet filius Aaron, & per conſequens nec pontifex ſecundum legẽ, nec eſſet rex in conſpectu populi: non apparebat eis quare ſic authoritatiuè eijceret eos, menſaſq; ſubuerteret, niſi diuina authoritate propheta magnus miſſus eſſet: & ideò petierunt ſignum miſsionis ſuæ non aliud

Ceterorum illicita uenditio ĩ templo.

Pſal. 68.

Zelus bonus.

Auguſtin. ibidem.

A zelo comedi.

Zelus quid ſit.

Zeli meritum.

Nume. 25.

1. Mach. 2.

3. Reg. 18.

A manus in eum inijcere. Signum petunt, ut ſuæ poteſtatis fidem capiant, familiare enim erat Iudæis ſigna quærere, ut pote per ea ad legẽ & fidem uocati. Quærebant autem nunc ſignum, non ut crederent & uenerarentur, ſed quaſi deſperantes ꝙ ſignum oſtẽdere non poſſet, & ſic eũ deriderent, & impugnarent: quod ex hoc patet, quia ſtatim dictũ ſuũ impugnauerunt. Dedit ergo eis ſignum poteſtatis diuinæ, in ſuſcitatione corporis ſui, propria uirtute: & quia praue quærebant, non dedit eis ſignum apertum, ſed occultum, & in figura de ſua reſurrectione: quia digni non erant, ut prædiceret eis reſurrectionem ſui corporis manifeſtè. Vnde *reſpondit & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Hoc autem dicebat ſpiritualiter de templo corporis ſui, B ſcilicet intranſitiuè, hoc eſt de templo quod eſt corpus ſuum, loquendo de corpore ſuo ſub nomine tẽpli: quia humanitas Chriſti, erat ſpeciale habitaculum ipſius Dei. Templum enim dicitur, in quo Deus inhabitat: & quia in corpore Chriſti diuinitas inhabitat, ideò corpus Chriſti, templum Dei non ſolum ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus dicitur. Nec dicebat hoc, imperando uel conſulendo, uel hortando: ſed id quod facturi erant, prædicendo & denunciando: non enim eſt uerbum inductiuum ad hoc faciendum, cùm fuit ſimpliciter malum ex parte Iudæorum. Chriſtus autem non poterat inducere ad malum: ſed eſt uerbum denunciatiuum eius quod erat per ipſos fiendum, quo hoc quod affectabant demonſtrat non eſſe abſconditum. q. d. *ſoluite*, id eſt ſoluet is: quia in paſsione Chriſti, anima C fuit ſoluta à corpore, & ſanguis à carne: & continuitas membrorum in fixione clauorum, & lanceæ: & ego uirtute in me latentis diuinitatis excitabo, quaſi à ſomno illud templum per uos diſſolutum. Dedit ergo eis ſignum reſurrectionis futurum: quia in hoc maximè potentia & uirtus diuinitatis eius, oſtẽditur: nõ enim puri hominis, eſt ut ſe à mortuis excitaret, ſed ſolus Chriſtus qui inter mortuos liber fuit, hoc potentia & uirtute diuinitatis ſuæ fecit. Hoc etiam fuit ſignum pœnitentiæ & remiſsionis, quod ſolum peccatoribus competebat. Et quia dedit D eis ſignum in figura, uocans corpus ſuum templum: ideò illi carnales hoc non intelligentes, ſed de inanimato templo eum hoc dicere putantes, deridebant eum, & volebant arguere dictum ſuum per materiale templum, dicentes: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc*, id eſt reædificatum, *& tu in tribus diebus excitabis illud?* Hoc dixerunt deridẽdo, quaſi eſſet impoſsibile: & multò plus deriſiſſent: ſi reſurrectionẽ ſui corporis manifeſtè prædixiſſet: quia difficilius eſt reſuſcitare mortuum, quàm ædificare tale templũ. Et nõ loquuntur de tẽplo facto per Salomonẽ: quia illud fuit ædificatũ in ſeptẽ annis, & perfectũ, & poſtea per Nabuchodonoſor deſtructũ: ſed loquũtur de tẽplo reædificato per Zorobabel & E Nehemiam, poſt captiuitatem Babylonicam, quod factum fuit in quadraginta ſex annis, antequam cõpleretur inimicis prohibentibus: quia Iudæi impediebantur in ædificatione templi, à nationibus in circuitu eorum exiſtentibus, *multi* autem tunc *crediderunt*, id eſt credere inceperunt, *in nomine eius*, id eſt in ſuæ diuinitatis notamine, cuius notam fecit per ſigna: & ideò ſequitur: *uidentes ſigna quæ faciebat*. Vnde patet quòd in fide adhuc confirmati non fuerunt: quia magis ſignis, quàm ex deuotione crediderunt. *Ieſus autem non credebat ſe eis eo quòd ipſe*

Signa petunt Iudæi.

Templum quid dicatur.

Signum à Chriſto datum.

Templum quadraginta ſex annis factũ.

Scire cogitationes ſolius Dei eſt. *noſ:et omnes, & quid eſſet in homine.* Scire enim ea quę ſunt in corde hominum, ſolius Dei eſt, qui ſolus corda plaſmauit: & ideò ſciuit quòd inſtabiles erāt, & in tempore tentationis recederent. Quapropter, ut dicit Beda, monemur ut nunquam de noſtra conſciētia ſecuri ſimus, ſed ſemper ſolliciti formidemus: qa quod nos latet, æternum arbitrum latere non ualet.

Signa hic facta. Dubitatur hîc quænam ſigna uiderunt facta à Ieſu, cùm nullum legamus eum tūc ſignum feciſſe in Hieruſalem. Ad quod poteſt dici uno modo, quòd multa ſigna facta ſunt ibi tunc à Ieſu, quæ hic non habētur. Nam Euangeliſtæ multa ſcienter prætermiſerūt de miraculis Chriſti, cùm tot fecerit, quòd non poſſent ſcribi de facili. Alio modo, quia inter cætera miracula, poteſt maximum reputari ſignum, quòd cū flagello uno Ieſus de templo ſolus, & parum adhuc reputatus, eiecerit multitudinem hominum. Diuina quidem uirtus, in illo facto operabatur, quæ apparebat in effectu cùm uolebat. Corpus enim Chriſti, erat inſtrumentum diuinitati cōiunctum: & ideò quidam fulgor radioſus & mirabilis, egrediebatur de uultu & oculis eius, uirtute diuina eos deterrēs: quo territi ſacerdotes & Leuitæ, & alij, non audebāt, nec poterant ei reſiſtere. Sicut & in paſsione, uox illa diuinitatis quodammodo inſtrumentum erat, quo magnam armatorum multitudinem legitur proſtrauiſſe. Vnde Hieronymus in Matthæo, de ſecūda eiectione: *Hieronym. in cap. 21. Matthæi.* Plurimique arbitramur maxima eſſe ſignorum, quòd Lazarus ſuſcitatus eſt, quòd cæcus ex utero lumen accepit, quòd in Iordane uox audita ſit patris, quòd transfiguratus in monte, gloriam oſtendit triumphantis: mihi autem inter omnia ſigna quæ fecit Dominus, hoc uidetur eſſe mirabilius, ꝙ unus homo & illo tempore contemptibilis, & in tantum uilis, ut poſtea crucifigeretur, Scribis & Phariſæis, contra ſe ſæuientibus, & uidētibus lucra ſua deſtrui, potuerit ad unius flagelli uerbera tātam eiicere multitudinem, menſasque ſubuertere, & confringere cathedras, & talia facere quæ infinitus nō feciſſet exercitus. Igneum enim quoddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie: Hæc Hieronymus. *Signorum maximum eiectio uendentium de templo.*

Credere in nomine Chriſti qui dicuntur. Aug. tra ctat. 11. in Ioannem. De his autem qui crediderunt in nomine eius, eſt ſciendum quòd ſecundum Auguſtinum, illi credunt in nomine eius, qui ſolum propter ſigna credūt & adhærent nomini eius, qui nondum ſacramentum baptiſmi perceperunt uelut catechumeni, hoc eſt inſtructi: & quia plenam fidem ut oportet non habent in Chriſtum & eius ſacramenta: ideò adhuc non credit ſe eis, quia eccleſia non dat eis corpus Chriſti: quod quidem corpus, ſicut conficere non poteſt, niſi ſacerdos conſecratus: ita nullus ſumere debet, niſi baptizatus. Et ſecundū *Chryſo. ho. 23. in Ioā.* Chryſoſtomum, iſti qui propter ſigna credebant in nomine eius, non firmiter nec perfectè credebant in eum, & ideò non confidebat in eis: ſicut in diſcipulis perfectè & firmiter credētibus, nec recipiebat eos ad perfectionem & conuictū, ut cum eo inſeparabiliter habitarent: nec omnia ſua dogmata & ſecreta eis committebat: nec eis altiora myſteria fidei reuelabat, quia horum credulitas non erat ex fide firma, ſed ex ſuſpitione quam de Chriſto receperant ꝓpter ſigna: nec æſtimabant eum Deum, ſed hominem à Deo miſſum doctorem ueritatis. Et ideò ſignanter Euangeliſta, ut oſtendat eos imperfectè credere, nō dicit quòd crederent in eum: quia nondum credebant in eius diuinitatem, ſed dicit in nomine eius, id eſt illud quòd de eo nominetenus dicebatur, ſcilicet

A quòd iuſtus & huiuſmodi. Vnde *Nicodemus*, inter iſtos, *princeps*, ac unus de *Phariſæis*, & principibus, ſeu magiſtris Iudæorum: quia in tenebris huius erroris erat, *nocte ad Ieſum*, & ad lucem uenire perhibetur. *Ioannis. 3. Nicodemi ad Chriſtū acceſſus.* Ipſe quidem in tenebris erat, non lux, quia non renatus. Et ideò nocte *ad lucem*, uenit, quia illuminari uolebat: præ timore quoque populi, quem offendere metuit, cùm eſſet unus de rectoribus: quia tūc populus per doctores & ſacerdotes gubernabatur, in palam uenire, & ſciri non audebat, nec de ſynagoga expelleretur: præ uerecundia etiam palam addiſcendi: quia magiſter in Iſrael erat, ſecretè, & extra turbam aliorum docendus, ad Ieſum ſolus uenit, ut ab ipſo plenius inſtrueretur. In hoc etiam quòd no

B cte uenit, à ſtudio & diligentia inquiſitionis commēdatur, & ſecretum ſignificabat quòd extra ſcriptum diſcere ueritatem uolebat. Vnde Beda: Hic uenit ad Ieſum nocte cupiens ſecreta eius allocutione diſcerē myſteria fidei, cuius aperta oſtenſione iam rudimentum perceperat: Hæc Beda. *Beda hom. in feſto inuentionis S. Crucis.* Et quia prudenter aperta & manifeſta ſigna notauit, plenius fidei myſteria requirit. Et ideò de his quæ ad fidē pertinēt, doceri meruit. Inſtruxit enim eum dominus de ſecunda & ſpirituali generatione, ſeu natiuitate, ſcilicet de baptiſmo, & de introitu regni Dei, ac de ſua diuinitate, & utraque natiuitate: de paſsione quoque ſua, ac reſurrectione, & aſcenſione, necnon de utroque aduētu,

C & pluribus alijs ad ſalutē neceſſarijs. Vnde congruēter hoc euāgelium in feſto trinitatis legitur, quia in eo de baptiſmo dicitur, qui in nomine trinitatis confertur. Hoc quippe ſacramentum baptiſmatis, eſt neceſsitatis: & ideò oportet quòd habeatur in re, ſi eſt poſsibile: uel in uoto, quo ad præoccupatos: nā ubi contemptus in aliquo, baptiſmum aquæ excludit, neque baptiſmus flaminis, neque ſanguinis prodeſt ei ad uitam æternam, quia non poteſt introire in regnum Dei. Homines nanque non aſcendunt illuc, niſi inquantum efficiuntur membra Chriſti. *Baptiſmi uirtute in cęlum aſcēditur.* Per generationem autem ſpiritualem, uniuntur ſibi, & membra eius fiunt, & ſic uirtute ipſius aſcendunt. *Nemo*

D *enim aſcendit*, id eſt, aſcendere poterit, *in cælum*, propria uirtute, *niſi qui deſcendit de cælo*, non pēr motum localē cęlū dimittendo, ſed carnē de nouo ſibi uniendo: quia oīs qui aſcendit, virtute ipſius aſcēdit: & ipſe ſolus per ſuam uirtutem propriam aſcēdit. Si aūt hîc obijcitur, ꝙ plures ueteris teſtamēti, ſaluati ſunt ſine baptiſmo: dicendum ꝙ non erat in præcepto: conſecuti ſunt tamen ſpiritualem uitam, per gratiam in fide Chriſti uenturi, & ſic habuerunt rem baptiſmi, habuerunt ipſum etiam in figura, in aliquo correſpōdente, per quod tollebatur peccatum originale. Ideò etiam hoc euangelium in feſto trinitatis legitur: quia in eo quælibet perſonarum, apertè exprimitur. Nam perſona filij, eſt quæ loquitur: perſona pa-

E tris exprimitur, cùm dicitur, *ſcimus quia à Deo ueniſti*, perſona Spiritus ſancti, cùm dicitur. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum cælorum.* *Trinitatis expreſſio.* Exprimuntur autem perſonæ diuinæ, cum ſuis appropriatis. Exprimitur autem perſona patris, cum ſua potentia, cùm dicitur. *Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Signa enim facere, diuinæ potentiæ eſt. Exprimitur perſona filij, cum ſua ſapientia, cùm dicitur, *ſcimus quia à Deo ueniſti, magiſter*: ad magiſtrum enim ſpectat ſapientiam docere. Exprimitur perſona Spiritus ſancti, cum ſua bonitate, cùm dicitur. *Spiritus ubi uult ſpirat*: nō enim noſtris meritis, ſed ex ſua gratuita

Attributa perſonis diuinis. A tuita bonitate, ſe nobis infundit. Quamuis enim Pater & Filius & Spiritus ſanctus, habeant eandem potentiam, ſapientiam, & bonitatem: tamen quia apud nos, nomen patris propter antiquitatem, importat impotentiam, ne ſimplices hoc crederent de patre cœleſti attribuitur ſibi potentia. Similiter nomen filij, apud nos propter iuuentutem importat imperitiam, ideo ne de filio Dei hoc credatur, attribuitur ſibi ſapientia. Similiter nomen Spiritus ſancti, apud nos importat quendam furorem: iuxta illud Eſaiæ, *Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius eſt.* (*Eſaia. 2.*) Ideò ne de Spiritu ſancto hoc credatur, attribuitur ſibi bonitas. (*Fides de trinitate quid conferat.*) Fides & confeſsio ſanctæ trinitatis, ſi eam deuotè receperimus, ualet inter cætera, ad B tribulationum propulſionem. Nam ſicut ait Ioannes Damaſcenus, (*Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 10.*) cùm apud Conſtantinopolim peſtilentia grauis eſſet, quidam puer de medio populi in cœlum raptus, canticum ſanctæ trinitatis, ſcilicet, Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte & miſericors ſaluator, miſerere nobis, ab Angelis eſt edoctus, quod cùm rediens, coram populo decantaſſet, mox omnis peſtilentia eſt fugata. *Moraliter.* Per Nicodemum qui uenit ad Ieſum, ut de pertinentibus ad fidem plenius erudiretur, ſignificatur diſcipulus humilis & diligens, qui uenit ad doctorē, ut ab ipſo inſtruatur: qui debet eum dulciter recipere, exemplo Chriſti, qui Nicodemum dulciter recepit C ac manſuetè ualde, & cum quiete ei loquebatur. Quod eſt contra iraſcentes, qui furioſè & cum clamore frequenter loquuntur: contra quos eſt remedium utile, molliter & ſine clamore reſpondere, ſecundum illud Sapientis: *Reſponſio mollis frangit iram: ſermo durus, ſuſcitat furorem.* (*Prouer. 15.*) Etenim ſecundum Chryſoſtomum, (*Chryſoſto. hom. 16. in 1. Timoth.*) ſi famuli cùm aduerſus eos iraſcimur, portant humiliter, & cum ſilentio contumeliam, propter timorem noſtrum, qua uenia digni erimus, aut quam excuſationem habebimus nos, qui propter Dei timorem aliquid ferre non poſſumus, magis autem nolumus.

ORATIO.

D TV *Domine uniuerſorum, qui nullam habens indigentiam, uoluiſti templum tuum fieri in nobis, eijce à corde & corpore meo omnia offendicula & tibi diſplicentia, mundans me ab omnibus inquinamentis, & maculis mentis & corporis: & fac de me tibi templum gratum & idoneum, in quo habitare delecteris tu, cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum. O ſapientia, quæ ex ore altiſſimi prodijſti, & magiſter qui à Deo ueniſti, doce me quæſo à malo declinare, & bonum facere, terrena deſpicere, & cœleſtia amare, ut ueterem hominem cum ſuis actibus exuens & nouum induens, quaſi de nouo natus regnum* E *tuum introire merear, & uidere. Amen.*

De incarceratione Ioannis Baptiſtæ. Cap. XXVII.

POST hæc ſcilicet completis diebus feſtis in Hieruſalem, quæ eſt in una parte Iudææ, *uenit Ieſus cum diſcipulis ſuis,* (*Ioan. 3.*) & credentibus, in aliam partem Iudææ, ſ. in Iordanem, quæ à ſorte Iudæ, uel à regno duarum tribuum, Iudæa dicebatur. (*Iudæa unde dicta.*) A tribu enim Iudæ, quæ erat principalis & regia terra, ubi habitauerunt filij Iſrael, nominata eſt Iudæa, *& illic demorabatur*: & per ſuos diſcipulos *baptizabat,* multique fiebant credentes & diſcipuli eius. (*Iudæa confeſſio interpretatur.*) Iudæa interpretatur confeſsio, ad quam uenit Ieſus, quia Chriſtus confitentes, uel ſua peccata, uel diuinam laudem, uiſitat. Et illic moratur, quia tales non tranſitoriè uiſitat, *& illic baptizat*, id eſt à peccatis purgat. Vnde Alchuinus: Per Iudæam quippe ſignantur confitentes, quos uiſitat Chriſtus: ubi enim eſt peccatorum confeſsio, uel diuinarum laudum, illuc uenit Ieſus & diſcipuli eius, hoc eſt doctrina & illuminatio eius, & ibi moratur, purgando à delictis & uitijs per Baptiſmum ſancti Spiritus, ſecundum Auguſtin. (*Auguſtin. trac. 13. in Ioannem.*) Chriſtus primò baptizauit diſcipulos aqua & Spiritu ſancto, (*Baptizat Chriſtus.*) poſtea officium baptizandi eodem baptiſmate diſcipulis reliquit: intentus prædicationi & doctrinæ. Sicut & Apoſtolus Paulus (*1. Cor. 1.*) paucos per ſe baptizauit: ut poſſet prædicationi fidelius intendere: (*Baptizat Chriſtus ſemper.*) Poſtea ergo ſoli diſcipuli Ieſu baptizabant, eo interim circa altiora docenda occupato. In quo dedit exemplum prælatis Eccleſiæ committendi ea, quæ per inferiores poſſunt commodè fieri, ut ipſi liberius poſsint in altioribus exerceri. Et quamuis Ieſus tunc non baptizaret manibus ſuis, & miniſterium exhibendo, ſed diſcipuli eius, baptizabat tamen præſentia maieſtatis. Ipſius enim erat baptiſmi ſacramentum, & ad diſcipulos pertinebat miniſterium. Hic eſt enim qui baptizat: ergo adhuc Ieſus baptizat, & quouſque baptizandi ſumus, Ieſus baptizat. Vnde Aug. (*Auguſtin. ibidem.*) Vtrumque uerum eſt, quia Ieſus & baptizabat & nō baptizabat. Baptizabat enim, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia ipſe non tingebat. Præbebant diſcipuli miniſterium corporis, præbebat ille adiutorium maieſtatis, de quo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. *Ioannes autem baptizabat in Ennon, iuxta Salim* oppidum prope Iordanem ſitū, *quia aquæ multæ ibi erant*, quod eſt et inter-

Ennon.

Salem.

pretatio eius quod dicitur Ennon. Ennos Hebraice, dicitur aqua Latinè. Et dicunt aliqui, quòd hoc oppidum, alio nomine uocetur Salem, & ſit locus ubi rgnauit Melchiſedech, ſed hoc eſt falſum: quia Salem, ubi regnauit Melchiſedech, idem eſt quod Hieruſalem. Nam ipſam ædificauit Melchiſedech,& primo dicta eſt Salem, id eſt pacifica, ex conditione regis, qui regnauit in pace. Poſtea dicta eſt Hieruſalem, à tempore quo Abraham uoluit ibi offerre filiũ ſuum, quia locum illum appellauit, Dominus uidet. Et ita Hieruſalẽ, interpretatur viſio pacis: quia cum prima interpretatione, addita eſt uiſio. Mittebat autẽ Ioannes ad Ieſum baptizari, qui ueniebant ad eum: ſed non mittebantur ad Ioannem, uenientes ad Ieſum. Sicut ante baptiſmum Chriſti Ioannes baptizabat in nomine Chriſti, uenturi: ſic poſt baptiſmum Chriſti, illos quos baptizabat, ad Chriſtum mittebat, ſic & ſuum teſtimonium de Chriſto confirmabat. Et exinde turbati,& inuidia moti, diſcipuli Ioãnis & indiſcretè zelãtes pro magiſtro ſuo, uolenteſq́ue preferre baptiſmum eius Chriſti baptiſmo, murmurabant quòd magiſtri ſui gloriam zelabat, quia uidebatur eis quòd magiſtri ſui & baptiſmi eius authoritatem, minueret. Et *facta eſt quæſtio,* & controuerſia, *de purificatione,* i. baptiſmo, *à diſcipulis Ioannis,* defendẽtibus magiſtri ſui baptiſmũ, & putãtibus cũ maiorẽ Chriſto, quẽ uiderãt à Ioanne, quaſi maiore, baptizatũ, *cum Iudæis.* i. Chriſti diſcipulis, & aliis ad Chriſti baptiſmũ ueniẽtibus,& magis ad ipſum, propter miracula currentibus, & dicentibus maiorẽ eſſe Chriſtum, & ad eius deberi concurri baptiſmum tãquam ad baptiſmum meliorem: quia Ioannes mittebat quos baptizabat ad Ieſum: non Ieſus mittebat quos baptizabat ad Ioannem. Et hæc quæſtio ad Ioannem per ſuos diſcipulos eſt delata, & querimonia de Chriſto facta quòd baptizaret, & plures ad eum quàm ad Ioannem currerent, unde zelo indiſcreto moti *dixerunt ei Rabbi,* cùm ſis excellenter magiſter omniũ,& magiſtri debeas habere gloriam, *qui erat tecum,* ſicut cũ principaliori *trans Iordanem,* ubi cũ quaſi diſcipulum baptizaſti,& ſic beneficium ei præſtiti ſti, *cui etiam teſtimonium perhibuiſti,* id eſt quem tu clarum oſtendiſti, & ſic magnum honorem impẽdiſti, *ecce hic,* à te ſeparans nunc *baptizat,* & eadem tibi audens, tuum officium uſurpat, unde ualde miramur *& omnes ad eum* & ad ipſius baptiſmum *ueniunt,*& te qui eum baptizaſti, dimittunt, quaſi dicerent. Nos deſerimur, hic raritas eſt, ad illum turbæ concurrũt, de te non curatur, & ſic gloria tibi ſurripitur. Nonne prohiberi debẽt, vt ad te potius veniãt? Vbi Chryſoſtomus: Ipſe quidem non baptizabat, ſed nuncij uolentes erigere eos qui audiebant in inuidiam, ita annunciauerunt, quia omnium malorum cauſa eſt uana gloria. Hæc enim eos zelotypia duxit, neq; ad malitiam ſolam impellit captos, ſed & uirtutibus obſtat, labores quidem ſuſtinere cogens, fructibus uerò priuans: Hæc Chryſoſtomus. Ioannes autẽ æmulationem & inuidiam diſcipulorũ ſedare uolẽs Chriſtum commendabat, & excelſa de eo prædicabat, ſéque non Chriſtum, ſed eius nuncium, nec ſponſum Eccleſiæ, ſed ſponſi amicum eſſe dicebat: & ꝙ illum oporteret creſcere & exaltari, non in ſe, ſed quantũ ad alios, fama & authoritate, inquantum eius uirtus per miracula & opera magis & magis inciperet eis innoteſcere, ipſum autem minui & humiliari in re uera, & quo ad populum in fama, ſicut Lucifer minuitur in claritate quò ad apparentiam, orien-

Baptiſmus Ioannis.

Diſcipulorum Ioannis murmuratio.

Chryſoſto. homil. 28. in Ioannẽ.

Gloria uana omnium malorum cauſa.

Creſcit Chriſtus, decreſcit Ioannes.

A te Sole,& authoritas præconis, adueniente iudice,& officium legati, adueniente principe. In æſtimatione quippe populi & Chriſtus creuit, quia agnitus eſt quod erat:& inuentus eſt eſſe Chriſtus, qui putabatur tãtum propheta,& Ioannes decreuit, quia ceſſauit dici quod non erat,& inuentus eſt eius propheta, qui putabatur Chriſtus, cui atteſtatur ꝙ Ioannes natus eſt decreſcentibus diebus, Chriſtus creſcentibus, & quòd Ioannes capite minuitur, Chriſtus in cruce extenditur. Moraliter autem hoc debet eſſe in unoquoque noſtrum, quia oportet illum, ſ. Chriſtum in te creſcere, ut ſcilicet in eius proficias cognitione & amore, quia inquantum magis eum potes

Moraliter.

B cognoſcendo & amando percipere, tanto magis Chriſtus creſcit in te, ſicut qui magis proficit in uidendo unam & eandem lucem, reputat lucem illam magis creſcere: & hoc oportet homines ſic proficientes minui in ſui reputatione, quia quanto plus homo cognoſcit de altitudine diuina, tanto minorem reputat paruitatem & humilitatem. Diſcipulis Ioannis pro magiſtro ſuo indiſcretè zelãtibus, & de Chriſto querimoniam facientibus, ſimiles ſunt multi etiam religioſi, qui magis adhærent quibuſdam opinionibus, pro eo quòd ſunt opiniones illorum quos magis diligunt, quàm pro ipſa ueritate quam relinquunt: cùm dicat philoſophus, quòd duobus exiſtentibus amicis, ſanctum eſt præhonorare ueritatem.

Diſcipulis Ioannis ſimiles.

C Et Plato dixit de Socrate magiſtro ſuo, amicus quidem Socrates, ſed magis amica ueritas. Per hoc autem quòd eoſdem diſcipulos ſuos reprehendit, informantur doctores boni, ut tales adulationes non recipiant, ſed magis repellant. Conſiderent etiam hic qui detractores libenter audiunt, & contra eos quibus detrahitur ſubitò ſæuiũt, quomodo Ioannes diſcipulos Chriſto detrahentes ſtatim compeſcuit, Chriſtum laudibus extollendo,& ſe humiliando: & exemplo eius detractores compeſcant de ſe humiliter ſentiendo,& detractos laudando, ipſoſque detractores fortiter reprehendant,& eis malum vultum oſtendant. Quia ut dicit Sapiens, *ventus Aquilo diſſipat pluuias: & facies triſtis linguam detrahentem.*

Platonis dictum.

Detractores non audiẽdi ſunt.

Prouer. 25 Marci. 6. & Matt. 14.

D *In illo tempore,* dũ hæc agerentur, & cum Ioannes uno anno & tribus menſibus prædicaſſet: & arguens Herodem, plurimos cõuertiſſet, *miſit Herodes tetrarcha, miniſtros, ac tenuit,* & cepit Ionnem per eos,& uinxit, ſeu *ligauit eum,* qui liberè prædicauerat Dei uerbum, & ad ſe in Galilæa adductum, *poſuit,* ſeu poni fecit, *in carcere, propter Herodiadem,* quam fratri ſuo abſtulerat, & ſibi copulauerat illicitè, quam ſecundum legem quam acceperat, non liceret ſibi habere uxorem fratris ſui, eo uiuente. Sic diabolus ſpiritualiter tenet per delectationem, alligat per conſenſum, incarcerat per conſuetudinem, propter animam uerò ſpon-

Diabolus Herodi ſimilis.

E ſo Chriſto ſeparatam, & alij copulatam. Proſelitus quippe fuit Herodes,& circunciſionem receperat, ut magis acceptus Iudæis eſſet, & regnare ſuper eos poſſet. Ideoq; ad legem Moyſi tenebatur in hoc, ſicut cæteri:& propter legis quoq; naturalis honeſtatem, nõ licebat fratri reuelare turpitudinem fratris ſui: ducendo etiam eo mortuo eius uxorem, niſi ad ſuſcitandũ ei ſemen. Vnde *Ioannes,* tanq̃ teſtis & defenſor ueritatis *dicebat* Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* In quo uirtus & cõſtantia Ioannis oſtẽditur, q maluit apud Herodẽ periclitari, quã pp adulationem immemor eſſe præceptorũ Dei. Quòd n. uenerat in ſpiritu & uirtute, arguit Herodẽ & Herodiadem

Herodes proſelitus

Veritas prædicanda eſt.

rodiadem, ſicut Helias, Achab & Iezabel. Non omiſit dicere ueritatem, propter Herodis poteſtatẽ, uel Herodiadis inſidiationem, dans in hoc exemplum prædicatoribus Euangelij, ut propter talia nõ omittant conſtãtiam prædicandi ueritatem. Primò ergo Herodes Ioannem incarcerauit, ex eo quòd ipſum reprehendebat de Herodiade, quã fratri abſtulerat; & ideo ad ſuggeſtionem Herodiadis, ipſum in uinculis poſuit. Secundò, ex eo quòd iuſtitiam & baptiſmum prædicabat, & ideo multus populus ad Ioannem ob baptiſmum & prædicationem undique confluebat. Et timens Herodes ne ſui populi, Ioannem ſequentis, diſpendium haberet: & ob uerba Ioannis populo, cùm eſſet alienigena, exoſus fieret, eumque à regno ob inceſtum pelleret, Ioannem hinc tenuit, & uinctum poſuit in carcere, non auſus eum ſtatim interficere. Tertiò, ex eo quòd Ioannes quẽdam magnum regem poſt ſe uenturum prædicabat: & cùm Romani ordinaſſent, ne aliquis ſine ſenatus authoritate rex nominaretur, offenſam Cæſaris timuit, & ideo ipſum incarcerauit. Et inſuper propter hoc eſt captus & incarceratus; quia Phariſæi propter inuidiam de prædicatione Ioannis turbati, ſuaſerãt Herodi ut caperet eum, incitantes Herodem ad eius mortem. *Herodias autem,* adultera *inſidiabatur ei:* timebat enim ne Herodes, ad prædicationem Ioannis de peccato ſuo pœniteret, & eam marito ſuo redderet, qui eam fortè occideret, & ideo uolens Ioãnem occidere, mortem eius quærebat, ſed quonam facto id aggredi poſſet, inuenire nõ poterat. *Herodes enim metuebat Ioannem,* eum reuerendo timore mundano vel humano *ſciens eum uirum iuſtum,* quò ad homines, *& ſanctum,* quò ad Deũ, *& cuſtodiebat eum,* ne ab Herodiade occideretur, & ex hoc ipſe Herodes damnum & periculum pateretur: ſolo enim metu, ab interfectione Ioãnis tenebatur, quia propter ſanctitatẽ eius, q erat nota toti populo, timebat ſi eũ interficeret, ne totus populus contra eum inſurgeret, quia omnes Ioannem Prophetam ſanctum reputabant. *Et audito eo multa,* ſcilicet quædam parua, non principalia *faciebat* ſimulatoriè, non ex ueritate *& libenter eum audiebat*; ſ. ſimulatoriè, id eſt audire ſimulabat: totum enim iſtud erat ſimulatorium, ut ex tali auditu & obtemperatione, in aliquibus retineret populum à rebellione contra ipſum. Herodes populum & ſeditionem eius timebat, ſed amor mulieris ſuperabat, pro quo etiam Deum poſtponebat, quia Deum in cauſa non habebat. Nam ſecundum Chryſoſtomum, facilè deuiat à iuſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed hominẽ formidat. Timor enim Dei corrigit, timor autem hominum, peccandi differt facultatem, & operationem non aufert, ſed retinet uoluntatem, donec habeat opportunitatem uel occaſionẽ, unde & quos ſuſpẽdit à crimine, audiores reddit ad crimen, & æſtuat animo, quouſque perficiat ad malum cogitata. Solius enim Dei eſt timor, qui nocentes corrigit, fugat crimina, innocẽtiam tribuit perpetem confert facultatem: Hæc Chryſoſtomus. Iſte qui Ioannem tenuit & ligauit in carcere, eo quòd de malis ſuis eũ arguebat charitatiuè: & qui ſimilia faciunt ſimiles ſunt phreneticis, qui pium medicũ percutere uel occidere quærunt. Conſidera nũc, quomodo Ioannes magis uolebat Deo, quàm hominibus placere, magisq; timebat Deum, quàm homines offendere, eiusque exemplo ſemper ad Deum magis, quã ad homines aſpiciendo, in omnibus Dei beneplacitum facias, & ab eius offenſa omnimodè abſtineas.

Incarcerandi Ioannis occaſiones.

Herodis ſimulatio.

Chryſoſt. ho. 16. ex varijs in Mat. locis.

A Vnde Chryſo. Cùm à perniciofis quid patimur hominibus, ad principem noſtrũ conſideremus, & conſummatorem fidei, & quoniam à malis hominibus, & quoniam propter ueritatem, & quoniam propter eum. Si enim hoc excogitauerimus, omnia facilia erunt, & portabilia. Si enim pro amabilibus quis patiẽs gloriatur, & propter Deum, ſi patiatur quicquã, ſuſcipiet ſenſum. Si enim ipſe rem reprobabiliſsimam, uidelicet crucẽ, gloriam uocabat, multò magis nos ita diſponi oportet. Oportet ergo cùm debemus qd pati indelectabile, non labores ſed coronas excogitare, & ſi malum quid delectabile appareat, excogitare quoniam Deus non vult, & indelectabile confeſtim apparebit, ſi enim hominum timor auertit ab
B inconuenientibus rebus, multo magis Chriſti dilectio: Hæc Chryſoſt.

De patientia & tolerantia.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, magiſter bone, doce me ueritatem uitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ, cordis, oris, & operis, propter metum, uel fauorem humanum, ſeu mundanum non omittere: ne teneritudo carnalis timoris, uel amoris ualeat in me perfectionem ſpiritualis dilectionis impedire. Et quoniam propter peccatum primorum parentum, uis iraſcibilis noſtra contraxit debilitatem, rationabilis caliginem, & concupiſcibilis pronitatem, da mihi paracletum defenſorem, contra*
C *perſecutiones: illuminatorem, contra errores: inflammatorem, contra concupiſcentiam, ut in omnibus ualeam beneplacitum tuum facere, & ab offenſa tua abſtinere. Amen.*

De initio publicæ prædicationis Domini Ieſu. Cap. XXVIII.

D

E CVM autẽ Ieſus audiſſet q Ioannes traditus eſſet, ſecundum Chryſ. ſine dubio à Deo, quia in uirũ ſanctum nemo poteſt aliquid, niſi tradiderit eum Deus, & cognouiſſet per intimationem ſibi factam, quia audierunt Phariſei, q plures faceret diſcipulos, & baptizaret, quàm Ioannes, & inde contra eum inuidiã ceperunt maiorẽ. Quamquam Ieſus non baptizaret tunc per ſemetipſum exteriori tinctione corporũ, ſed diſcipuli eius, quos tñ ipſe baptizauerat prius reliquit Iudæam, in qua erant Phariſæi increduli, inuidentes augmento baptiſmi & doctrinæ Chriſti, qui ad capiendum Ioannem conſilium dederãt: & Chriſtum etiam perſequi cogitabant; propter baptiſ-

Matth. 4. Chryſoſt. hom. 6. operis imperf.

mum eius qui creſcebat, & ꝑpter doctrinã eius, per
quam euacuari legem intelligebant, & ſic docendi
gentiles habebat occaſionem, & *ſeceſſit*, ſeu abijt ite-
rum *in Galilæam*. Ceſsit autem Ieſus primò, ut exem-
plum patientiæ & manſuetudinis, malis cedendi da-
ret. Secundò, ut abſentatione, inuidiam eorum miti
garet, donec melioris animi fierent. Tertiò, ut no-
bis fugiendi perſecutores & periculum formam præ
beret. Quartò, ut alijs Euãgelium prædicaret. Quin-
tò, quia tempus paſsionis ſuæ, nondum uenerat. Sex
tò, ut uerbi Dei tranſitum à Iudæis ad gentes, præ-
figuraret: & ex hoc diſcipulos, quid quandoque fa-
cturi eſſent inſtrueret. Iſte enim tranſitus eius, tran-
ſitum eiuſdem ad Gentes ſignificabat, ad quas eum
tranſire impellebant. Et regreſſus Ieſus in Galilæam
in uirtute ſpiritus, faciendi ſigna & miracula, quia
quamuis eſſet plenus ſpiritu ſancto, tamen ex tunc
plus manifeſtauit uirtutem ſuam, in publicatione do
ctrinæ, & operatione miraculorum, & fama exijt de
eo per uniuerſam regionem, & receperunt eum Ga-
lilæi honorificè, propter illa quæ eum in Hieruſalẽ,
in die feſto feciſſe uiderant & cognouerant, propter
quæ etiam Nicodemus crediderat, *& relicta ciuitate
Nazareth*, ubi fuerat conceptus & nutritus *uenit*, ad
prædicandum in Galileam: *& habitauit in ciuitate Ca
pharnaum maritima*, quæ iuxta mare eſt ſita prope Na
zareth, *in finibus Zabulon & Neptalim, & exinde*, ſcili
cet de finibus illis *cœpit Ieſus* apertè *prædicare & dice-
re*, quoniam impletũ eſt tempus, ſcilicet humanæ re
demptionis, & uenit plenitudo temporis, ergo dum
tempus habetis, *pœnitentiam agite*, & credite Euange
lio, quia ſine pœnitentia & fide, impoſsibile eſt pla-
cere Deo. *Appropinquauit enim regnum cœlorum*, quia
ianua cœli aperta eſt per Chriſtum. Vnde Beda: Re-
gni enim cœlorum ianuis appropinquare, eſt de his
quemque quibus ab eo diſceſſerat pœnitere. Vnde
& Hieronymus: Pœnitentiam agite, qui uultis æter-
no bono, ſcilicet regno Dei adhærere. Qui enim de
ſiderat nucleum, frangit nucem: amaritudinem radi
cis, dulcedo pomi compenſat: pericula maris, ſpes
lucri delectat: dolorem medicinæ, ſpes ſalutis miti
gat. Myſticè, per hoc quòd Ieſus antequam publicè
prædicaret uenit in Galilæam, inſinuatur quòd præ
dicator Euangelij prius debet tranſmigrare de car-
nalibus ad ſpiritualia, de terrenis ad meditandum cæ
leſtia, quia Galilæa tranſmigratio interpretatur. Et
per hoc quòd habitauit Capharnaum, quæ maior &
populoſior erat, ut prædicãdo & miracula faciẽdo,
plures illuminaret, reliquit ſecũdum Remigium præ
dicatoribus exẽplũ, ut eo tẽpore, & in locis illis ſtu-
deant prædicare quando & ubi multis poſſunt pro-
deſſe. Capharnaum etiam dicitur eſſe inter fines Iu-
dææ & Gentium. Exinde ergo Ieſus prædicare cœ-
pit, unde uocare Iudæos & Gentes præſignaretur,
qui utroſque ſaluare uenerat. In Galilæa enim Gen-
tes ſimul & Iudæi habitabant, & ideo ibi debuit fun
dari lapis angularis, qui fecit utraque unum, duos
in ſe concludens parietes, Gentium & Iudæorum.
Vnde & poſt dixerunt ſacerdotes ad Pilatum: Com
mouit uniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa uſq;
huc. Sunt autem duæ Galilææ, una Iudæorum, alte-
ra Gentium. Diuiſa eſt enim Galilæa a tempore Salo
monis qui uiginti ciuitates in Galilæa dedit Hyram
regi Tyri, qui gentes ibi poſuit, quæ pars poſtea dicta
eſt gentium, & reliqua Iudæorum. Et meritò in con
finio illo cœpit Dominus prædicare, ut multi Iu-
dæi & Gentiles, ad prædicationẽ confluerent: in quo

Fugit Chriſtus Herodem multas ob cauſas.

Hieronym. epiſt. ad Euſtochium.

Prædicationis officiũ

Ephe. 2.

Luca. 23.

Galilæa diuiſa tẽpore Salomonis.

A oſtendebatur, quòd ad redemptionem Gentium &
Iudæorum uenerat. Vel *exinde*, ſcilicet poſtquam ba
ptizatus, ubi monſtratur in eo plenitudo gratiæ, per
trinitatis teſtimonium: poſtquam tentatus, ubi mõ-
ſtratur in eo ſanctitudo uitæ, per uictoriam tentatio
num: poſtquam à Ioãne teſtificatus, ubi monſtratur
certitudo idoneitatis ad prædicandum: poſtquam
Ioannes traditus, ubi ſignificatur quòd deficiente
lege, incepit Euãgelium, ſicut ſol ſequitur auroram
cœpit Ieſus prædicare & dicere, Pœnitentiam agite, non
tantum dicite contra loquentes, qui dicunt & nõ fa-
ciunt, non tantum in animo proponite contra diffe
rentes, non omittite contra negligentes, nõ deſtrui-
te contra recidiuantes, ſed agite pœnitentiã, quaſi me
B dicinã ad ſanandũ morbum, quaſi armaturã ad ineũ-
dũ bellum, quaſi clauem ad reſerandum cælũ, & ideo
ſubditur, appropinquabit enim regnum cælorum, ſi
cut elongatur per peccatũ, ita appropinquat per pœ-
nitentiam. Recto autem ordine, à Ioanne tradito, in
cipit prædicatio Domini: quia deſinente lege, oritur
gratia Euangelij, quòd bona annunciatio ſolet dici.
Lex enim promittebat bona terrena & trãſitoria, ſed
Euangelium promittebat cœleſtia & terrena. Vnde
Theophilus: Vetus namq; teſtimonium, his qui ſer-
uabant illud, dierum longitudinem promittebat,
Enaugelium uitam æternam. Vnde & Chryſoſt. Pro
pter hoc neque prædicauit ante Ioannem, donec il-
C le incideret in carcerem, ut non hac prædicatione,
multitudo populi ſcinderetur: idcirco neque ſignũ
ullum fecit Ioannes, ut ex hoc quoque multitudinẽ
traderet Chriſto, quæ ad eum ſignorum admiratio-
ne conflueret. Vnde etiam Auguſtinus: Præmiſſus
eſt Ioannes, uelut uox ante uerbum, aurora ante ſo-
lem, præco ante iudicem, ſeruus ante dominum, ami
cus ante ſponſum. Et quia uniuerſum mundum te-
nebræ & nox infidelitatis oppreſſerant, & ſolem iu-
ſtitiæ aſpicere non ualebant, beatus Ioannes quaſi lu
cerna præmittitur, ut oculi, qui lippitudine iniquita-
tis oppreſsi, magnum & uerum lumen uidere non
poterant, admiſſum lumen lucernæ, primum qua-
ſi tenuem ſplendorem uidere conſueſcerent, ut pau
D latim peccatorũ nubilo recedente, & infidelitatis di-
geſto humore Chriſto aduenĩẽte, ab illo cæleſti lumi
ne lætificari, potius q̃ retorqueri poſſent: Hæc Aug.
Et notandum quòd perfectio Euangelica, uerſa-
tur præcipuè circa tria, uidelicet circa opera pieta-
tis, circa concilia humilitatis, & circa præcepta chari
tatis. Hæc etiam tria præcipuè Dominus docuit in
Euangelio. Incepit autem Dominus, ſicut Ioannes,
eadem prædicans, quæ ille antè dixerat: ut prædi-
catio diſcipuli & magiſtri conſona eſſet, & Domi-
nus prædicationem, ac doctrinam Ioannis appro-
baret & confirmaret, ac ſuperbiam eorum qui di-
cta aliorum dedignantur accipere, confutaret: ac
E ut ſe eiuſdem Dei filium, cuius ille propheta ſit, eſ-
ſe oſtẽderet. Verbũ ergo quod in Ioanne organo, &
in omnibus prophetis clamauerat, prædicans re-
gnum Dei, à pœnitentia inchoare uolebat: quia
niſi remiſso peccato, per baptiſmum & pœniten-
tiam condignam, nõ poterit quis intrare in regnum
cœlorum, unde non ſtatim iuſtitiam prædicauit, ſed
pœnitentiam. Quis ergo auſus eſt dicere, uolo bo-
nus eſſe, & non poſſum? Pœnitentia enim correctio
eſt uoluntatis, & ſi uos mala non terrent, ut ſcilicet
pœnitentiam agatis, uel bona delectẽt, appropinqua
bit enim regnum cœlorum, id eſt beatitudo re-
gni cæleſtis, ac ſi dicat, Parate uos ad † pœnitentiam
quia

Prædicationis Chriſti initium.

Euangeliũ.

Chryſoſto. hom. 14. in Matthæũ. Signa nulla fecit Ioannes.

Auguſtin. tract. 2. in Ioannem. De Ioanne. collatione Chriſti.

Euãgelica ꝑfectio circa tria.

Prædicatio Chriſti cõformis Ioãnis.

Chriſoſto. ho. 16. operis imperf.

† per pœnitẽtiã prædicatio.

quia appropinquabit tempus mercedis æternæ: Hęc Chryſoſto. Prædicauit autem Dominus pœnitentiam, appropinquante regno cœlorum, & fine mundi, ut formidaret forte iuuenilis ætas mundi. Nunc uerò appropinquante regno cœlorum, oſtenditur regnum mundi agere in extremis, ideo meritò debet conuerti. Sic itaque Dominus à baptiſmo ſuo, uſque ad Ioannis incarcerationem prædicauit, & docuit occultè, & in locis priuatis, ſed poſt eius incarcerationem, publicè & in ſynagogis. Sicut enim Ioannes erat præcurſor Chriſti, ita prædicatio Ioannis erat præuia Chriſti prædicationi. Et ideo Chriſtus non prædicauit communiter & publicè ante Ioannis incarcerationem, ſed finita eius prędicatione: ex hoc nobis tribuens exemplum humilitatis ſtupendæ, dum ſeruo ſuo Ioanni, longè ſe inferiori, in prædicationis & doctrinæ officio humiliter dignatus eſt deferre. O quot ſunt (proh dolor) hodie religioſi, qui non dico inferiori, ſed nec pari, imò nec ſuperiori deferunt, in quo ſe Dei filio præferre, & eum præire contendunt. Ad prædicationem quoq; & doctrinam requiritur ætas perfecta. Perfectio aũt ætatis, eſt annorum triginta. Et ideo conueniens fuit vt Chriſtus non niſi poſt trigeſimum annum, publicè prædicaret & doceret. Hóc tempus eſt aptum prædicationi, ut hîc patet, aptum prælationi, ut patet de Ioſeph, qui hac ætate factus eſt præpoſitus Aegypti: aptum regimini, ut patet de Dauid, qui triginta annorum erat, cùm regnare cœpit. Hac ẽt ętate pręficiẽdi ſunt epiſcopi, ſed heu hodie præficiuntur pueri, ac inſufficientes pro hoc ſtatu, & minus idonei. Fuerunt autẽ à baptiſmo Chriſti, vſq; ad mortẽ eius, tres anni, & tanto plus quantũ ab Epiphania, uſq; ad Paſcha, & ſi modico tẽpore prædicauit. Eadẽ enim die, qua baptizatus eſt, reuoluto anno conuertit aquam in uinum, & in Paſcha ſequenti, ſ. trigeſimiprimi anni, incarceratus eſt Ioannes: & in alio Paſcha ſequenti, ſ. trigeſimiſecundi anni, decolatus: & in tertio Paſcha, ſ. trigeſimitertij anni paſſus eſt Dominus: & ita uixit triginta duobus annis integris: de trigeſimo tertio, quantum fluxit temporis à natali, uſq; ad Paſcha quod pro anno dimidio computari ſolet. Fuit aũt anno trigeſimo Paſcha Iudæorũ quinto calendas Aprilis, & feria quinta: ſed anno trigeſimoprimo, fuit decimoſexto calendas Maij, & feria quarta: anno uerò trigeſimoſecũdo, fuit nonis April. in die Dominica: ſed anno trigeſimotertio, fuit octauo calendas Aprilis, & ſexta feria. Et poteſt triplex cauſa aſsignari, quare Chriſtus modico tempore uoluit prædicare. Prima, ad demoſtrandum ſuam uirtutem, quòd ſ. in tã modico tempore, totum mũdum immutaret. Secunda, ad excitãdum deſideria diſcipulorum, vt magis eum deſiderarent, quem tam modico tempore corporali præſentia habituri erant. Tertia, ad augmentandum diſcipulorũ ſpiritualem profectum. Cùm enim Chriſti humanitas ſit nobis uia tendendi in Deum, nã ipſe dixit: *Ego ſum uia*, non debemus in ea ut in termino quieſcere, ſed per eam in Deũ tendere. Ne ergo corda diſcipulorum, ad Chriſtum carnaliter affecta, in eo ut in homine quieſcerent, corporalem præſentiam citò ſubtraxit. Vnde Apoſtolus: Et ſi Chriſtum ſecundum carnem nouimus, ſcilicet quando corporaliter nobiſcum erat, ſed nũc iam non nouimus: vnde & ante paſsionem, inter cætera, dixit eis: *Si ego non abiero, Paracletus non ueniet ad nos*: quia ut capaces ſpiritus fierent, expediebat quòd caro & forma ſerui ab eis auferetur, ne adhuc carnaliter eum diligerent. Ipſe

Prædicatio Chriſti cur poſt Ioannem.

Anni trigeſimi perfectio.

Gene. 41.

2. Reg. 5.

Aetas Chriſti, & duratio prædicationis.

Prædicationis Chriſti breuis, triplex ratio.

Ioan. 14.

2. Corin. 5.

Ioan. 14.

enim Dominus qui mundum uicit, uoluit ut diſcipuli animum totum ad cęlũ transferrẽt, quia ſic & ipſi faciliter uincere mundum poſſent. Nos quoque ſimiliter, ſi ad patriam noſtrã cor tranſponimus, & ad principem fidei noſtræ inſpicientes, uiam eius ſequi uolumus, facilius aduerſa & proſpera mundi contemnere, & ipſum mundum uincere poterimus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui noſtræ miſeriæ compatiens, & tanquam uerus medicus, medicinam animarum nobis dare uolens, à pœnitentia prædicationem tuam incepiſti, & nobis peccatoribus, dum tempus habemus, eam facere iuſſiſti: da mihi miſero peccatori ſpatium & effectum pœnitendi: qui tandiu, pro quo tibi laus, miſericorditer peperciſti delinquenti: ut per pœnitentiam appropinquet, & reſeretur mihi regnum cœlorum, quod elongatur & clauditur per peccatum, per ueram pœnitudinem, & lachrymarum compunctionem, talem me eſſe concede in mortis articulo, qualem me eſſe per aquam regenerationis præſtiſti in baptiſmatis lauacro, ut aptus eſſe merear cœlorum regno. Amen.*

De ſecunda & tertia uocatione diſcipulorum. Cap. XXIX.

POSTQVAM igitur Dominus Ieſus reuerſus de Iudæa in Galilæam, multa prędicaſſet & feciſſet, propter quæ fama clarè de ipſo creuerat, ita ut turbæ cũ preſſura & impetu irruerent & impingerent in eum, præ nimia deuotione & deſiderio audiendi uerbum Dei: quadam die, *cùm eſſet ſecus ſtagnum Genezaret*, quod & mare Galilææ, uel etiam Tyberiadis dicitur, & in terra ſtare præ preſſura non poſſet, *uidit duas naues ſecum ſtagnum ſtantes*, quarum una erat Simonis, & etiã Andreæ ſui fratris: altera uerò Iacobi & Ioannis, *piſcatores autem deſcenderant* ad terram, *& lauabant retia ſua*, amouentes immunditias ut plicarent ea: quia nullos piſces ceperãt nocte illa: *aſcendens autem in unam nauem quæ erat Simonis*, ut populum de naui conuenientius doceret, *rogauit eum à terra reducere nauem puſillum*, & paululum, ita ut non nimis à terra diſtaret: quia ita uolebat à terra elongari ut poſſet audiri, non tamen opprimi. *Et ſedens*, tanquam doctoris authoritate utens, *docebat de nauicula turbas*, in terra ſtantes, ecce mira Chriſti humilitas & manſuetudo, præcipere po-

Luc. 5.

terat, præceptor enim erat, & tamen rogat, in quo prælatis formam dedit ut libentius moneant quàm præcipiant, magisq́ue amari quàm timeri appetant, quia ut dicit Seneca genero ſus animus facilius duci tur, quàm trahitur. Sed econtrariò faciunt fatui de quibus in Ezechiele dicitur: *cum auſteritate imperaba tis eis & cum potentia.* Myſticè per ſtagnum poteſt intelligi lex, extra quam Dominus erat, quia legalia iam ceſſare incipiebant, & duæ naues quas uidit ſunt duo populi, ſcilicet Iudaicus & Gentilis, quos uidit, quia de utroque populo multos miſericorditer uiſitando ad fidem uocauit. Piſcatores ſunt prædicatores, & Eccleſiæ doctores, qui nos per rete prædicationis & fidei comprehendunt, & quaſi littori ſic terræ uiuentium aduehunt, qui debent deſcendere de alto prædicationis ad conſiderationem ſuæ fragilitatis, & retia lauare, id eſt maculas peccatorum quæ in prædicatione contrahuntur, aqua contritionis delere, quia uerba prædicationis ſæpe maculantur à quæſtu temporali, & gloria inani, ab adulatione fallaci. Ille ergo lauat retia, qui lucrum temporale, uel curioſitatem, uel humanum fauorem à doctrina & prædicatione ſua excutit. Nauis Simonis eſt primitiua Eccleſia Iudæorum, quorum prædicator Petrus erat, in quam Dominus per fidem aſcēdens de ea turbas docebat: quia de authoritate ipſius Eccleſiæ uſque ad hodie gentes docet. Alia nauis eſt Eccleſia de Gentibus, quibus Paulus doctor eſt miſſus, quia de Iudæa non ſunt credituri tot quot ad uitam æternam ſunt prædeſtinati, in naui autem terræ uicina docebat turbas, ita enim cœleſtia debemus docere, ut ea terreni ualeant ſaltem per fidem capere uel intelligere. Ad turbas quidem temperatè eſt utendum uerbo diuino, ut nec terrenis præcipiantur, nec à terrenis, nimis ut penitus non intelligant, in profunda ſacrorum recedatur. Aliter per iſtud ſtagnum quod dicitur mare, intelligitur mundus, qui ad modum maris tumet per ſuperbiam, feruet per auaritiam, ſpumat per luxuriam, ad tranſeundum iſtum mundum uidit Chriſtus, id eſt approbauit duas naues, quarum una quę non nominatur ſignificat uiam communem mandatorum, eo quòd omnes indiſtinctè obligentur ad eam, & alia quæ nominatur, ſcilicet Simonis qui interpretatur obediens, ſignificat conſiliorum & ſtatum religioſorum, quorum potiſsimum uotum eſt obedientia, & ad iſtam deſcendit Chriſtus, & in ipſa ſedit, & docuit, & uoluit quòd reduceretur à terra, quia Chriſtus ad cor religioſi deuotè conſilia obſeruantis, deſcendit per gratiam, ſedet per contemplationem, & docet per donorum Spiritus ſancti influentiam, & ipſe uult quòd à terra reducatur puſillum, ſcilicet corde & ſi non corpore, quia non poteſt aliter cor noſtrum retineri, ne aliquando terram ex aliqua tangat parte, & ſancti uiri non poſſunt penitus elongari: ſed oportet corpori prouideri, ſic ergo nauis Simonis, id eſt, religioſi debet à terra elongari, ſed hodie multi per ingreſſum religionis non ſeparantur, nec elongantur à terrenis, ſed potius magis quàm prius approximant eis. Item duæ naues quas Chriſtus uidit, ſunt duæ uiæ quas approbauit, quarum utramque ingreſſus eſt, una eſt uia innocentiæ, altera eſt uia pœnitentiæ. Sicut enim duobus modis habetur hæreditas, ſcilicet per ſucceſsionem & emptionem, ſic cœlum habetur per uiam innocentiæ quaſi per ſucceſsionem, & hanc nauem ingreſſus eſt Chriſtus, *qui peccatum*

Ezech. 34. — *Piſcatores dicũtur prędicatores.* — *Lauare retia quis dicatur.* — *Vtendum ſobriè uerbo diuino apud turbas.* — *Stagnum mundus.* — *Naues duę* — *Calũ duobus modis cõparatur.* — *1. Pet. 2.*

A *non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*: habetur & per emptionem, id eſt per pœnitentiam, & hanc nauem pro nobis Chriſtus aſcendit quam uſq; ad mortem non dimiſit, per has duas naues tranſitur mundus, & uenitur ad cœlũ: ut uerò ait Chryſoſtomus, Habemus pro naue Eccleſiam, pro gubernaculo crucem, pro gubernatore Chriſtum, pro rete patrem, pro uento Spiritum ſanctum, pro uelo gratiam, pro nautis Apoſtolos, pro nauigantibus Prophetas, pro naui uetus teſtamentum & nouum, committamus ergo nos pelagi huius profundo ad perquirendam in ſcripturis diuinis margaritam latentem. *Vt autem,* finita prædicatione, *ceſſauit loqui*, doctrinam ſuam miraculo confirmare uolens Simoni, *dixit, duc* ſcilicet B nauem *in altum*, id eſt, ad locum aquæ magis profundum qui eſt conuenientior ad piſcandum, *& laxate retia ueſtra in capturam*: ſcilicet piſcium, *& reſpondens Simon dixit*, Ieſu, *præceptor*, cui obedire debemus, *per totam noctem laborantes nihil cepimus*, quamuis diligentiam magnam adhibuerimus, *in uerbo autem tuo laxabo rete*, id eſt, confidens in uirtute uerbi tui. *Et cùm feciſſet*, obediēdo præceptori, *concluſerunt piſcium multitudinem copioſam*, tantam ſ. quantā ipſe maris & terræ Dominus volebat, nimirum quia obediebant ei cui ſubiecta ſunt omnes uolucres cœli & piſces maris, ideo in eorum poteſtate datæ ſunt creaturę. Vnde Anſelmus: Ius ſiquidē nullum in his C quæ Dei ſunt, creaturis debent habere, qui uoluntati eius prauis actibus non uerentur contraire. In hoc autem diſcipulorum datur religioſis forma obedientiæ, ut ſ. faciliter obediant ſimplici uerbo, non præceptum uel comminationem expectando. Et attende quòd etſi alijs imperatur ut relaxarent retia prædicationis in humilitate Simonis, ſoli tamen Petro dicitur, duc in altum rete, ſ. in profundum ſcripturæ & doctrinæ, quid enim tam altum, quàm ſcire Dei filium? q.d. Sufficit minoribus ſacerdotibus ſcire prædicare minora, epiſcopis verò ſi qua dubia in Eccleſia emerſerint offerri debent, ut ea ſoluant & doceāt. Myſticè hic tanguntur tria prædicatori expedientia. Primò, ſublimis conuerſatio, cùm dicitur, duc in altum. D Secundò, plana & non inuoluta locutio, cùm ſubditur laxate retia ueſtra. Tertiò, recta intentio, cùm additur in capturam piſcium, nō propter adulationē humanā, non pp uanam gloriam, non propter utilitatē temporalem, ſed propter hominum ædificationem. *Rumpebatur autem rete eorum*, ex grauitate multitudinis piſcium, ex quo patet duplex miraculum, quia nō ſolum ceperant magnam multitudinem piſcium ſupra modū ſolitum & impoſsibilem per uiam humanam, ſed etiā tanta multitudo tenebatur in reti rupto *& annuerunt*, Simon & Andreas filijs Zebedæi, *qui erant in alia naui, ut uenirent & iuuarēt eos*, ubi Theophilus, per nutum ipſos uocant, quia ex ſtupore propter E capturam piſcium loqui non poterant, *& uenerunt & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut penè mergerentur*: ſed Eccleſia ſubmergi & deficere non poteſt, licet fluctuet & quaſſetur. Et cùm ſtupor admirationis circūdaret Simonem Petrum & ſocios eius, ac totam eorum mentem occuparet propter facta Chriſti inſolita, Petrus intelligens quòd non poterat eſſe uirtute humana, procedit ex humilitate ad genua Ieſu, tanquam ſuum recognſcens Dominum, & dixit ad eum. *Exi, & recede à me Domine, quia homo peccator ſum* & non ſum dignus habitare in tua ſocietate. *Exi à me*, quia ego homo purus, tu homo Deus: ego peccator, tu ſanctus: ego ſeruus, tu Dominus. q.d.

Chryſoſt. homil. 13. ex uarijs in Matthæũ. — *Obedientię forma.* — *Prædicatori tria expedientia.* — *Theophilus in eũ locũ.* — *Cur nutu uocabant diſcipulos.*

ſepa-

ſeparet te locus à me quem ſeparat à te fragilitas naturæ, uilitas culpæ,& infirmitas potētiæ. Reputabat enim ſe indignum eſſe præſentia tam ſanctæ perſonæ. Argumentum quia ualde timendum eſt homini peccatori ſancta tangere circūdare,Chriſti altare,ad euchariſtiam accedere,

Sacra tangere uereantur peccatores.

Dominus autem Petrū conſolando & ei exponēdo quòd captura piſcium ſignificaret capturam hominum per eum , ait ad illum. *Noli timere*,nec obſtupeſce,ſed potius gaude & crede, quia maiori prædeſtinatus es piſcationi, alia nauis & alia retia dabuntur tibi. Vſque modo cepiſti per retia piſces, *ex hoc*,id eſt, poſt hoc tempus & de cætero,non tamen ſtatim *eris capiens*, per uerba *homines*, per ſanam doctrinam trahendo eos ad uiam ſalutis,hoc eſt ad prædicationis officium aſſumeris. Verbum enim Dei hamo piſcatoris cōparatur: quia ſicut hamus non capit piſcem niſi ab ipſo capiatur, ſic nec uerbum Dei capit hominem ad uitam æternam,niſi ipſum uerbum mente eius teneatur.

Verbū Dei cōparatur hamo.

Vel ex hoc eris homines capiens,id eſt, ex hoc quod factū eſt ſignificatur quòd homines capies , vel ex hoc quòd ſic te humiliaſti, habebis officium homines capiendi,humilitas enim uirtus attractiua eſt, & dignum eſt ut illi aliis præſint, qui in poteſtate extolli neſciunt.Vnde non in apoſtolatum eligitur, ſed aliquando eligendus prædicitur, totusque facti huius ordo quid in Eccleſia, cuius ipſe typum tenet, geratur,hic oſtenditur.

Miſtica ſignificatio piſcationis Petri.

Per Petrum etiam qui cum ſocijs per totam noctem laborans nihil ceperat, & in uerbo Chriſti laxans rete cepit copioſam multitudinem piſcium , & tamen non attribuit ſibi niſi culpam dicens : exi à me Domine, quia homo peccator ſum , figuratur prædicator Euangelij, quia propriæ innitens uirtuti nihil proficit,ſed innitēs uirtuti Dei magnum profectum facit. Et in hoc quòd Petrus capta multitudine piſcium procidit ad genua Ieſu , datur intelligi quòd in prædicatione uel exhortatione capta multitudine hominū, prædicator debet ſe Deo humiliare,& ei totum attribuere, ſibi autem nihil niſi defectum aſcribere, & tunc confortatur à Domino dicente, noli timere,& tunc maior profectus ſibi promittitur cùm ſubditur : ex hoc iam plures homines eris capiens. *Et ſubductis ad terram nauibus*, id eſt,tractis & collocatis animo & ſpe redeundi ad eas *relictis* , ad tempus *omnibus*, ſcilicet nauibus & manuum inſtrumentis, *ſecuti ſunt Dominum*, aliquantulum cauſa reuerentiæ aſſociando:Petrus & Andreas & Iacobus & Ioannes , ſed iterum ad propria redierunt.Ideo enim naues ad terram reduxerunt,quia adhuc voluntatem redeūdi ad piſcationis officium habuerunt Ex quo patet quòd nondum rebus ſuis perfectè renunciauerunt,nec perfectè in hac uocatione Chriſto adhæſerunt.

Mare Tyberiadis.

Et ſciendum quòd idem eſt mare Galilææ,& Tyberiadis,& ſtagnum Genezareth ſitum inter Hieruſalē & Damaſcum,diſtans quaſi tribus dietis ab utraque ciuitate,& habet in longitudine duodecim miliaria,in latitudine quinque,uel circa, arenoſo littore & ſiluis circundatum , in quo eſt magna copia piſcium diuerſorū generum, & eſt viſu amœnum,& delectabile ad potandum.

Mare.

Et quamuis eius aqua ſit dulcis & non amara, dicitur tamen mare ſecundum conſuetudinem linguæ Hebraicæ: quia magnam collectionem aquarū , ſiue dulcium , ſiue ſalſarū,vocat Hebræus Tharſis,id eſt, mare, ſecundum illud Geneſis,*Congregationesque aquarum appellauit maria*.

Gene. 1.

Dicitur autem mare Galilææ à prouincia adiacente,quia ſitum eſt in confinibus prouinciç

A Galilææ. ſcilicet Iudæorum, non Gentium. Dicitur autē mare Tyberiadis à Tyberiade ciuitate cui adiacet, quam Ieſus in ſua iuuentute frequenter viſitare ſolebat.Dicitur etiam ſtagnum, quia eſt lacus ſtans, qui fit ex reflectione & flexu Iordanis ac undis ebullientibus & influētibus,nec habet alueum quo fluat extra locum ſuum,ut fluuius.

Genezar quid.

Porrò Genezar Græco uocabulo quaſi generans ſibi auram dicitur,à natura & proprietate lacus ipſius,quia ex faucibus montium circunſtantium frequenter de ſeipſo ſibi auram excitat,& uentum ualidum colligit,qui undis creſcētibus & ſe mouētibus ex ipſius aquæ reſolutionibus generatur, ex quo facta in ſtagno perturbatione, & inualeſcente tempeſtate undis fluctuantibus nauiculæ plerunque ſubmerguntur.

B Dicit tamen Ioſephus, quòd ſic dictus ſit à modica regione Genezara quā præterfluit,quæ temperatiſsima eſt & conuenientiſſima omni generi arborum:unde interpretatur hortus uel principium natiuitatis. Dicitur etiam interdū lacus ſalinarum propter puteos vnde ſal trahebatur.

Iordanis.

Fluuius autem Iordanis ad radices mōtis Libani iuxta Cæſareā Philippi ex duobus fontibus ſcilicet Ior, & Dan,ex quibus nomen trahit & originem in prædicto ſtagno Genezareth deſcēdit,& per ipſum trāſiens,& inde totus egrediens per longum ſpacium regionem adiacentē irrigans per vallem illuſtrem,quæ uallis ſalinarum dicitur,in mare mortuum nō longè

C à Hierico ſe infundit, & poſtea nuſquam apparēs in abyſſo abſorbetur.Deinde cùm poſt iſtam vocationem prædicti diſcipuli ad ſua,ut dictū eſt,& ad piſcationem rediſſent. *Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ*, iterum uidit Petrum & Andream, non tam corporaliter quàm ſpiritualiter, & magis ad corda quàm ad faciem reſpiciens, *mittentes retia in mare*, ad piſcandū & uictum quærendum, ut dicit gloſſa, decenter per piſcatoria vadit loca piſcatores piſcaturus.Et ait illis: *Venite poſt me*, affectu & imitatione,& quemadmodū ego ambulo & vos ambulate, *& faciam uos piſcatores hominum*,non præbendarum,non decimarum, ſed animarum:quia per rete ſanctæ prædicationis piſces,id eſt homines de profundo pelagi,id eſt,infide-

Matth. 4. Tertia uocatio.

Gloſſa in eum locu.

D litatis ad lucem fidei traxerunt,quaſi ad littus ſalutis: unde Theophilus:Admirāda eſt autem iſta piſcatio, piſces enim cùm capiuntur,mox moriuntur, homines cùm capti ſunt verbo prædicationis potius uiuificantur:ut autem dicit Chryſoſtomus, in medijs autem operationibus exiſtentes eos uocauit, mōſtrans quòd omnibus occupationibus ſequelam ſuam præponere oportet,cùm ergo quis præficitur Eccleſiæ piſcator & paſtor,valde debet timere ne non ſequatur Dominū perfectione ſequelæ,quæ eſt, ut ſemetipſū abneget & crucem ſuam tollat. *At illi continuò relictis retibus & naui ſecuti ſunt eum*,omnino, non ſolū pedum inceſſu,ſed magis obedientia & affectu, nō am-

Theophilus in eum locum. Cur in medio opere uocauerit.

Chryſoſt. home. 14. in Matt.

E plius ad propria reuerſuri. *Et procedens inde*, puſillum ultra, *uidit Iacobum & Ioannem, in naui cum Zebedæo patre eorum*,qui tanquam ſenex tenebat remum, *reficientes* id eſt, componentes, uel reparantes *retia ſua*, quod magnæ paupertatis erat indicium. Vnde Chryſoſtomus, Vide autem quàm etiā diligenter inopiā eorū Euangeliſta ſignauerit.Inuenit,inquit,eos ſuentes retia ſua,tanta erat paupertatis nimietas & ſuperabundantia,ut uetera & prærupta cōtexerent & emēdarēt, quia noua & meliora emere,vel habere nequibant , & quod ad maiorem pietatem eorum pertinet , in tanta paupertate ſic patri ſuo ſuccurrēbant , ut ſecum baiularent in naui,non ut iſtos ille adiuuaret in

Chryſoſt. hom. 7. operis imperfe.

Paupertatis & pietatis Apoſtolorum indicia.

ret in opere, ſed ut iſti illum conſolarentur ſua præſentia. Nec ſanè parua hæc ſunt dogmata virtutis facilè omnem tolerare paupertatem, & de iuſtis laboribus uiuere mutua ſibi charitate connecti, habere ſecum inopem patrem, atque in eius obſequio laborare:Hæc Chryſoſtomus.Ergo quandoque quieſcendum eſt à piſcatione, & ceſſandum à prædicatione, ut retia reficias.Si refeciſti retia & collegiſti authoritates ſacræ ſcripturæ,quibus auaritiã iugulaſti,quieſcas à prędicatione pauliſper,ut iterum reficias retia, & colligas authoritates quibus aliquẽ uitioſum hominem capias, & vitium eius iugules & extinguas. Et uocauit eos ad ſe,ut etiam de captura piſcium trãſirent ad piſcationem hominum. Secundum Chryſoſtomum, eliguntur piſcatores, qui erant futuræ dignitatis gratiam ſui officij opere prophetantes, qui in melius mutato piſcationis officio, de terrena piſcatione ad cœleſtem tranſlati ſunt, ut humanum genus de profundo gurgite erroris, uelut piſces caperent ad ſalutem,illi autẽ ſtatim relictis retibus & patre ſecuti ſunt eũ,omnino imitatione & ſequelæ perfectione,ecce quòd mutatur intentio non piſcatio, mutantur retia in doctrinam, cupiditas in amorem animarum, fit mare ſeculũ,nauis Eccleſia,piſces boni & mali homines,in his autem datur forma omnibus Chriſtum ſequi volentibus, per hoc enim quòd Petrus & Andreas & Iacobus,& Ioannes relictis retibus,naui, & patre vocãtem Dominum ſtatim ſunt ſecuti, oſtenditur nobis quòd non uoluntas carnalis,non cupiditas temporalis, nec affectio ſanguinis nos retrahere debent à ſequela Chriſti, quia perfecti ſectatores Chriſti relictis retibus peccatorum,& naui poſſeſsionum,& etiam parentibus, quantũ ad carnalem affectũm,animo prompto ſequuntur eum,in retibus enim, & naui,& patre, tria ſignificantur quæ relinquere debent diſcipuli Chriſti, ſcilicet actio peccati: quæ per retia quaſi retinentia, poſſeſsio mundi quæ per nauim,affectio cõſanguinitatis, quæ per patrem poteſt intelligi:unde Chryſoſto. tria enim ſunt quæ relinquere debet qui uenit ad Chriſtum: actus carnales, qui per retia piſcationis ſignificantur, ſubſtantia mundialis, per nauem: parentes per patrem. Reliquerunt ergo nauem,ut fierent Eccleſiaſticæ nauis gubernatores,reliquerunt retia ut non piſces afferrent ad ciuitatem terrenam, ſed homines ad cœleſtem, reliquerunt unum patrem, ut ſpirituales patres omnium fierent.Hæc Chryſoſtomus.Et notandum quod de Petro, & Andrea dicitur quòd mittebant rete in mare,ſed de Ioanne & fratre eius dicitur quòd reficiebant retia ſua:quia ſecundum Chryſoſt. propter Petrum dicti ſunt mittentes, propter Ioannem reficientes, quia Petrus Euangelium prædicauit,ſed non compoſuit:Ioannes compoſuit & prædicauit.Item ſciendum eſt hîc, quia primò uocatur actio,deinde contemplatio.Quæ enim circa Petrum, actionem ſignificant:quæ verò circa Ioannem,contemplationem. Petrus namque feruidiſsimus & magis ſollicitus alijs,Ioannes uerò theologus excellentiſsimus fuit. Conſidera nunc quanta fuerit horum quatuor beatorum diſcipulorum obediẽtia, quia ad unius iuſsionis uocem ſtatim relictis omnibus, etiã uoluntate & propoſito habendi, Chriſtum Dominum ſunt ſecuti,in quo,ut ait Chryſoſtomus,ſe ueri Abrahæ filios comprobauerunt, quia ſimili exẽplo audita Dei voce ſecuti ſunt ſaluatorem. Dimiſerunt namque ſtatim quæſtum corporalem, vt æterna lucra conquirerent: reliquerunt patrem terrenum, ut patrem cœleſtem haberent, unde non immeritò & eligi meruerunt. Et iterum,perpende tu uerò fidem & obedientiam uocatorum,noſcitis autem qualiter auidum quid eſt piſcatio. Siquidem in medio ipſius operis conſtituti,cùm illum uidiſſent iubentem, nihil diſtulerunt,nihil omnino cunctati ſunt,non dixerunt reuertimur domum,loquimur propinquis:ſed cuncta illicò relinquentes, fecerunt quod Heliſæus quoque ſub Helia legitur impleſſe. Talem quippe obedientiam à nobis Chriſtus efflagitat, ut neque punctum temporis differamus, & ſi nos aliquid neceſſarium urgere videatur propter quod & alium quem accedentem ac ſe rogantem, ut ad ſepeliendum patre rediret,ne id quidem facere permiſit,oſtẽdens quia Chriſtus cunctis ſit etiam neceſsitudinibus præferendus:Hæc Chryſoſtom.Vnde & Grego. Audiſtis quia ad unius iuſsionis vocem ſecuti ſunt redemptorem, & ad unum domini præceptum,hoc quod poſſidere videbantur obliti ſunt: quid ergo in iudicio eius dicturi ſumus, qui uocantem ſequi contemnimus: & ob amorem præſentis ſeculi, nec præceptis flectimur, nec uerberibus emendamur? Hæc Grego. Secuti autem ſunt Dominum eius ueſtigia ſequendo, eius opera imitando,eius uirtutes tenendo.Hoc namque eſt poſt Chriſtum ire,hoc eſt Chriſtum ſequi. Neq; enim ſufficit nobis pedibus tãtùm ire poſt Ieſum, niſi & mente & dilectione ſequamur eum.In his ergo ſecũdum Hilarium, docemur Chriſtum ſequi, & ſecularis vitæ ſollicitudine, ac paternæ domus conſuetudine non teneri. Et ſi pauca hi diſcipuli habuerunt, multa tamen reliquerunt, quia in hoc ſeculo nihil retinere uel amare ſtuduerunt. Vnde Gregorius: Sed in hac re affectum debemus potius penſare, quàm ſenſum: multum reliquit, qui quamlibet parum, totum deſeruit: multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit: multum dimiſit, qui deſideria habendi dereliquit:multum dimiſit,qui cum re poſſeſſa etiam concupiſcentijs renunciauit. A ſequentibus ergo ſcilicet Chriſtum tanta dimiſſa ſunt, quanta à non ſequentibus concupiſci potuerunt. Cor nãque & non ſubſtantiam Dominus penſat, nec perpendit quantum in eius ſacrificio,ſed ex quanto proferatur. Aeſtimationẽ quippe precij non habet, ſed tamen regnum Dei tantum valet quantum habes. Ante Dei namque oculos nunquam eſt uacua manus à munere, ſi arca cordis repleta eſt bona uoluntate.Nihil quippe offertur Deo ditius uoluntate bona: Hæc Gregorius.

Quomodo prædicatores retia reficiant. — *Chryſoſto. ho.7.operis imperfe.* — *Cur piſcatores elegit Chriſtus.* — *Chriſti ſequelam nulla affectio dirimat.* — *Relinquenda religioſis.* — *Chryſoſto. ho.7.operis imperfect.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Obedientia diſcipulorum.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Matth.8.* — *Gregorius hom.5. in Euangeliũ* — *Hilarius canone.3. in Matth.* — *Omnia relinquere.* — *Gregorius hom.5.in Euang.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, fac me per auiditatem ad audiendum uerbum Dei irruere retia prædicationis ac deſiderij, & bonæ operationis: ab omni auaritia, adulatione, & inani gloria lauare, nauem religionis à terrenis reducere, in ea quieſcendo ſedere, & per exemplum alios docere, & in profundum contemplationis & prædicationis ducere, in uerbo tuæ inſpirationis retia laxare, & in aquis tribulationum copioſam multitudinem internarum conſolationum concludere. Voca & trahe me miſerum ad tuum ſanctum diſcipulatum, quatenus omnia relinquendo, & te ſequendo ad tuorum pauperum merear pertingere conſortium. Amen,*

De

De Epilogo vocationum diſcipulorum. Et de diligentia Chriſti ad prædicandum.
Cap. XXX.

Ioan 1. Tres diſcipulorum Chriſti uocationes. Luca. 5.

TRES itaque uocationes diſcipulorum ſuprà habuiſti. De prima dicit Ioannes, & tunc uocati ad fidem uenerunt ſolùm, ut aliquam notitiam & familiaritatem Ieſu contraherent. De ſecunda dicit Lucas, & tunc etiam ſecuti ſunt cum animo redeundi ad propria: cœperunt tamen audire eius doctrinam. De tertia dicit Matthæus, & Marcus, & tunc uenerunt ad perſeuerandum cum eo, perfectionem eius imitando, primæ duæ vocationes forma ſunt nouitiorum in religionibus, qui primò uocantur ad probandum & inſtruendum, & quandoque ad propria redeunt. Tertia tenet formam profeſſorum, quia tunc velut profeſſi religionem Chriſtianam Chriſto inſeparabiliter adhæſerunt. Item de uocatione Matthæi publicani, habes infrà. De modo autẽ uocationis aliorum nõ eſt determinatum uel ſcriptum. Vnde Chryſoſto. Quid eſt autem quòd de alijs Apoſtolis nobis non dicitur qualiter, & quomodo ſunt uocati, niſi de Petro, Andrea, Iacobo, & Ioanne, & Matthæo? Hi enim maximè erant in conuenientibus & humilibus ſtudijs, neque enim telonij officio eſt aliquid deterius, neque piſcatione uilius. Conſidera igitur, & conſpice Dominum Ieſum in prædictis diſcipulorum uocationibus & conuerſatione eius cum illis, quomodo affectuosè eos vocat: reddens ſe eis affabilem, domeſticum, benignum, & obſequioſum: attrahens eos intus & extrà, ducendo eos ad domum matris, uel alibi vbi prò tempore manebat, & familiariter vadẽs ad domos eorum. Docebat etiam eos & inſtruebat, ac curam de ipſis præcipuam habebat, ſicut mater de unico ſuo filio habere conſueuit. Dicitur enim quia beatus Petrus referebat, quòd quãdo in aliquo loco cum eis dormiebat, & ſurgens de nocte eos recooperiebat, quia tenerrimè eos diligebat: ſciebat enim quid de ipſis facturus erat. Nam quamuis eſſent homines rudis conditionis & humilis nationis, tamen principes mundi & duces in bello ſpirituali omnium fidelium eos erat conſtituturus. Cõſidera etiam uocatorum obedientiam, quæ commendatur, quia prompta, eo quòd continuò & ſtatim eam oſtenderunt, quia integra, eo quòd omnia reliquerunt: quia recta, eo quòd Dominum Ieſum ſecuti ſunt. Primũ perfectum, ſecundum perfectius, tertium perfectiſsimum. Sed ad quid reliquerũt om-

Matth. 9. Marci. 2.

Matth. 9.

Chryſoſto. homi. 31. in Matth. Vocatio Apoſtolorũ ſcripta.

Obedientia uocatorũ.

A nia? Secundum Chryſo. In hoc docuerũt nos Apoſtoli, quòd nemo poteſt terrena poſsidere & perfectè ad cœleſtia properare. Aer inter cœlum & terrã conſtitutus, oſtendit quòd inter cœleſtia & terrena nulla poteſt eſſe coniunctio: cœleſtia enim quia ſpiritualia & leuia ſurſum ducunt, terrena quia ponderoſa & grauia, deorſum deprimunt. ſed nõne poſtea reſumpſerunt, ergo imperfectè reliquerunt. Dicendum quòd perfecta fuit obedientia, quia etſi poſtea reſumpſerunt, non ex proprietate, ſcilicet amore vel cupiditate, ſed ex neceſsitate vitæ hoc fecerunt. Conſidera etiam & nota quibus, qui, & qualibus cœpit & orta eſt Eccleſia. Noluit Dominus primos fundatores

Chryſoſto. hom. 7. operis imperf.

Eccleſiæ fundatores.

B Eccleſiæ eligere ſapientes, uel potentes, aut nobiles huius ſeculi, ne fides Euangelij, & uirtus fidei, & opera quę fienda erãt, aſcriberẽtur eorũ ſapientiæ, vel potẽtię aut nobilitati, ſibi hoc reſeruauit, quia ſua potentia, ſapientia, & bonitate nos redemit. Si enim doctus uel potẽs aut nobilis eligeretur, fortaſſe ideo electum ſe diceret, quia doctrina, vel potẽtia, uel nobilitas eius eligi meruerit, uolẽs frãgere ſuperbiam, elegit illiteratos & mundo deſpectos, hosq; doctores faciens, & ad prædicandum mittens, per eos ſubiecit mundi rectores, ne fides credentium putaretur non in virtute Dei, ſed in ſapientia & uirtute hominum. Vnde Gregorius: Relictis ſapientibus inſipiẽtes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pau-

Vocatorũ congruitas.

C peres eligit, & prædicatores infirmos abiectosq; qui potentes quoſq; & fideles populos colligerent habere ſtuduit. Ad prædicandum namque cum tales venire debuerant, qui de laude propria nil habebant, ut tãto ſolius ueritatis cognoſceretur eſſe quod agerent, quanto & à parte cerneretur, ſi ad hoc agẽdum idonei per ſe non fuiſſent. Vnde Chryſoſt. O beatos piſcatores iſtos, quos Dominus inter tot doctores legis & ſcribas inter tot ſeculi ſapiẽtes ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiam apoſtolatus primos elegit. Et digna ſanè Domino noſtro atq; conueniens prædicationi eius fuit talis electio: ut in prædicatione nominis ſui, tanto maioris laudis admiratio naſceretur, quanto etiam eam mũdi infimi & hu-

Chryſoſto. hom. 3. in 1. Cor.

D miles ſeculi prædicaſſent. Qui non per ſapiẽtiam verbi mundum caperent, ſed ſimplicem fidei prędicationem de errore mortis humanũ genus liberarẽt. Nõ ergo nobiles mundi aut diuites elegit ne ſuſpecta fieret prædicatio, non ſapientes ſeculi, qui per ſapientiã mundi perſuaſiſſe humano generi crederẽtur: ſed elegit piſcatores illiteratos, imperitos, idoctos, ut aperta eſſet gratia ſaluatoris. Humiles quidem in ſeculo etiam in ipſo artis officio, ſed præcelſos fide, ac deuotos mentis obſequio. Ignobiles ſeculo, ſed nobiles Chriſto. Non ſcriptos in aluo ſenatus terreni, ſed ſcriptos in aluo ſenatus in cœlo. Deſpectos terræ, ſed acceptiſsimos cęlo, pauperes mundo, ſed diuites Deo.

E Scit enim Deus quos elegit, qui occulta cordis nouit, eos utiq; qui non ſapientiam ſeculi quæreret, ſed Dęi ſapientiam deſiderarent, nec diuitias mundi cuperent, ſed theſauros cœleſtes optarent: Hæc Chryſ. Attendant hæc nobiles, potentes, & ſapientes ſuperbi huius mundi, & cognoſcant ignobiles, impotentes & idiotas ſibi præferri, & ex hoc confundantur & erubeſcant, & à ſua ſuperbia reſipiſcant. Exẽplo itaq; horum principũ, & ducum noſtrorũ relinquamus, & nos omnia, & ſequamur Ieſum in quo habemus omnia ad quod bene horatur nos Chryſ. dicens: Monachus apoſtolicã uitã deſiderat imitari. Vis ò mona-

Chryſoſto. homil. 18. ex uariis in Matth. locis.

che

che eſſe diſcipulus Chriſti, immò uis diſcipulorum eius eſſe diſcipulus? Fac quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus & Ioannes: habebant oculũ ſcandalizãtem: patrẽm, & nauẽ, & rete. Dicit eis Ieſus, venite ſequimini me, abſconditur oculus, & hi ſequuntur Ieſum.

Monachũ ad imitationem Chriſti inuitat:

Monachi Apoſtolorũ imitatores ſunt non ergo poſſumus eos imitari, niſi fecerimus quod fecerũt & Apoſtoli: nemo ergo monachorũ dicat, habeo patrẽ, habeo matrem, & cętera pietatis charorum nomina. Reſpondeo tibi: Habes Ieſum, quid quæris iſta quæ mortua ſunt? qui habet Ieſum habet patrem, habet matrem, habet filios, habet omnem propinquitatẽ, quid quæris mortuos? ſequere uiuum, dimitte mortuos, ſepeliant mortuos ſuos. Dicit ad eum unus diſcipulus: *Dimitte me ut uadã, & ſepeliam patrem meum:* non dixit, dimitte ut ſim cum patre meo, ſed dimitte me unius horæ ſpacio: quid reſpondit Dominus, & in una hora perire potes. Vide nedũ uis ſepelire mortuũ, ipſe moriaris: Hæc Chryſ. De prædictis quatuor diſcipulis à piſcatione uocatis: ſic ait Hiero. Myſticè autem hac quadriga piſcatorum uehemur ad ęthera, ut Helias: his quatuor angulis conſtituitur prima Eccleſia, his quatuor literis Hebraicis tetragrammaton nomẽ domini agnoſcitur à nobis. Quibus ſimili exẽplo præcipitur ut audiamus uocem Domini uocantis, & obliuiſcamur populum uitiorũ & domum paternæ cõuerſationis, quæ eſt ſtultitia Deo: & rete arenarum, in quo nos uelut culites penè lapſos tenebat aer, qui pendet in nihili, nauẽ priſtinæ cõuerſationis abominantes. Simon autem obediens, Andreas uirilis, Iacobus ſupplantans, Ioannes gratia in Latinum ſonat, quibus quatuor nominibus in imaginem Dei conuertimur: obedientia, ut audiamus: uirilitate, ut pugnemus: ſupplantatione, ut perſeueremus: gratia, ut cõſeruemur. Quæ quatuor uirtutes cardinales dicuntur, per prudentiam enim obedimus, per iuſtitiam uiriliter agimus, per temperantiã ſerpentem calcamus, per fortitudinem gratiã Dei meremur: Hæc Hieronymus.

Matth. 8.

Hieronym. ic. 1. Mar.

Quadriga uocatorũ.

Vocatorum nomina quatuor.

Matth 4.

Et circuibat Ieſus totam Galilæam docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans languorem & omnem infirmitatem in populo, ubi Chryſ. quia enim illi ut debiles ad medicum uenire non poterant: ipſe ſicut ſtudioſus medicus circuibat grauiter ægrotantes: Hæc Chryſ. Hic ſaluator exemplo ſuo doctorum ſuorum uitam inſtruit, & qualis eſſe debeat prælatus & prædicator Euangelij manifeſtè oſtendit: ut enim non ſint negligẽtes & pigri, ſed diligentes & feruidi, docentur per hoc quod dicitur, *circuibat Ieſus*, ut non ſint perſonarũ acceptores, ſed in doctrina omnibus communes, docentur per hoc quod ſubiungitur, *totam.* Vt autem nõ ſint carnales, nec quærant delicatas procurationes, docentur per hoc quod additur, *Galilæam*, erat enim Galilæa uilis & pauper prouincia: Vt autem uacui & ocioſi in uanum non diſcurrant, docentur per hoc quod ſubditur, *docens.* Vt autem pluribus prodeſſe ſtudeant, & doctrinam ſuam non ſuſpectã habeãt, monẽtur per quod ſequitur, *in ſynagogis*, ubi plures & doctores cõueniebant. Vt autẽ non errores neq; fabulas & inutilia, ſed ſalutaria prædicẽt, docẽtur per hoc quod ſubditur, *& prædicans Euangelium regni*, id eſt, quod docet uenire ad regnum. Vt autẽ doctrinam ſuam uirtutibus commendare ſtudeant, & nõ ſolũ ſpiritualia, ſed etiam temporalia ſubſidia, & quæcunq; poſſunt beneficia ſubditis exhibeant, docẽtur per hoc quod additur, *& ſanans omnem languorem: & omnem infirmitatem in populo*, id eſt, in turba pauperum & minorũ. Sic ergo prædicabat Ieſus diligenter, quia *circuibat*, generaliter: quia *totam*, non carnaliter: quia *Galilæam*, euidenter: quia *in ſynagogis*, utiliter: quia *docens*, quo ad uirtutes & moralia, *prædicans Euangelium regni*, quo ad fidei præcepta & myſteria: mirabiliter quia *ſanans omnem languorem*, diuturnum, *& omnem infirmitatem*, leuiorem, ut quibus ſermo credere non ſuaſerat, opera perſuaderet. Nõ ſolùm docebat uerbo, ſed & doctrinam ſuam cõfirmabat facto ſcilicet per miracula uaria, quæ ſolum fieri poterãt uirtute diuina. Vel quòd dixit, *languorem* ad paſſiones uoluit pertinere corporales: quòd autẽ dixit, *infirmitatem*, ad paſſiones animæ ſpirituales, ut oſtendatur naturæ conditor utriuſque. Vnde tanquam uerus medicus omnes interius & exterius curauit infirmitates. Hoc enĩ propheta prædixerat dicẽs: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit.* Vnde Chryſo. Ad hoc enim doctor vitæ & medicus cœleſtis Chriſtus Dominus uenerat, ut magiſterio ſuo homines erudiret ad uitam, & ægritudines corporis animæq; cœleſti medicina ſanaret: ut obſeſſa corpora à diabolo liberaret, & uarijs infirmitatibus laborantes reuocaret ad uitam & integram ſanitatem: nam ualetudines corporum diuinæ poteſtatis uerbo curabat, animarum autem uulnera cœleſtis doctrinæ medicina ſanabat: uerus ergo & perfectus medicus ille eſt, qui & corpori ſanitatem, & animæ ſalutem reſtituit. Hęc Chryſo. *Et abijt opinio, & fama, eius in totam Syriam*, quæ eſt regio ſpacioſa continens Palæſtinam, in qua Iudæi habitabant, & quaſdam alias prouincias circa eam Syriæ enim terminus ad Oriẽtem, eſt Eufrates: ad Occidentem, mare magnum Achon: & à Septentrione Armenia, & Cappadocia: à Meridie Aegyptus & ſinus Arabicus. Et ſic largè accipitur hĩc Syria, quia ſtrictè accipiendo (ſcilicet pro quodã regno, cuius caput eſt Damaſcus) ſic non cõprehendit Iudæã. Non ſolùm ergo in Iudæa, ſed & in prouincijs uicinis abiit eius fama, propter crebra ipſius miracula: propter quod rex Abagarus, qui regnabat iuxta Eufratem, ſcripſit ſaluatori vnam epiſtolam: ut habetur in eccleſiaſtica hiſtoria. *Et obtulerunt ei omnes malè habẽtes uarijs languoribus & tormẽtis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paraliticos, & curauit eos.* Curat corpora ut paratius adeant inuiſibilia: aliter parum erat mox morituris curam impendere ſanitatis. Vbi Chryſoſto. Et attende moderationem Euangeliſtæ, qualiter non unumquemq; curatorum nobis enarrat: ſed breuibus uerbis copioſitatem tranſcurrit ſignorum: Hæc Chryſo. Per dæmoniacos ſignificãtur ſortilegi & diuini ſuperſtioſi: per lunaticos, inſtabiles in bono: p paraliticos, pigri quaſi impotẽtes bonum operari. Iſti enim poſſunt curari per bonam doctrinam prædicatoris, & confeſſoris diſcreti. *Et ſecuti ſunt eum turbæ multæ de Galilæa*, quæ interpretatur tranſmigratio, *& decapoli*, quæ dicitur decem ciuitatũ regio, *& de Hieroſolymis*, quæ interpretatur pacifica, *& de Iudæa*, quę interpretatur cõfeſſio, *& de trans Iordanem*, qui interpretatur riuus iudicij. Per hoc enim ſignificatur quòd illi Chriſtum ſequuntur, qui de uitijs ad uirtutes tranſmigrant, & qui decalogum obſeruant, & qui pacificè cum alijs habitant, & qui peccata humiliter confitentur, & qui diuina iudicia formidant. Multi diuerſarum regionum ſunt eũm ſecuti, ſicut diuerſi corpore, ita diuerſi mente. Alij propter inſtructionem & cœle-

Chryſoſt. hom. 8 ope. imperf.

Circuitio Chriſti.

Prælatorũ, et doctorũ inſtructio.

Galilæa.

Prædicatio Chriſti.

Eſa. 53.

Chryſo ho. 8. operis im perf.

Medicus Chriſtus.

Syria.

Abagarus rex.

Euſebius lib. 1 hiſt. eccleſ. cap. 13.

Curatorũ ſignificatio.

Sequentes Chriſtum.

Sequentium intentiones.

ſte

ſte myſterium, ut diſcipuli. Alij propter curationem infirmitatum, ut infirmi. Alij propter refectionem, ut famelici. Alij propter uidẽda miracula, ut curioſi, uolentes ſi uerum eſſet quod dicebatur experirii. Alij propter inuidiam, ut Iudæi obſeruãtes eum, & quærentes in aliquo uerbo uel facto capere, & accuſare. Vnde ſunt uerſus.

Verſiculi de cauſis ſequentium Chriſtum.

Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuere.
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit.

Et ideò quotiens in Euãgelio turbæ uocabulum inſeritur, ſicut diuerſitas hominum, ita & diuerſitas uoluntatum intimatur: non enim omnes eadem uoluptate, ſed ex diuerſis cauſis ſequebantur. Quidam pro bono, quidam pro malo, omnibus tamẽ Dominus beneficia præſtabat, docendo, alendo, & ſanãdo. Iſtis quinque generibus Dominum ſequentium reſpõdent quinque loca prædicta: quia de Galilæa, id eſt rota, ueniunt curioſi quibus dicitur: *Viri Galilæi quid ſtatis, &c.* De Decapoli ueniunt infirmi, ut per obſeruantiam decem mandatorum curẽtur, quibus dicitur: *Si uis ad uitam ingredi, &c.* De Hieroſolymis obſeruatores inuidi, quibus dicitur: *Hieruſalem quæ occidis, &c.* De Iudæa famelici: vt confitendo peccata & laudes agendo, doctrinis Euangelij ſatientur. De trans Iordanem diſcipuli, ut inſtruantur & lauentur: & poſtea inſtruant & lauent. In iſtis autem quinque ſignificantur quinque ſtatus hominum qui ſequuntur Chriſtum, per Galilæam, id eſt, trãſmutationem ſtatus pœnitentium: per Decapolim, id eſt, Decalogi operationem, ſtatus actiuorum: per Hieroſolymam, id eſt, pacis uiſionem, ſtatus contemplatiuorum: per Iudæam, id eſt confeſsionem, ſtatus prælatorum: per trans Iordanem, ſtatus innocentiũ. propter reſtitutionem ſanctitatis, per baptiſmũ in Iordane ſignatum. Vbi Chryſoſt. Sequamur illum igitur etiam nos: varios ſiquidem languores habemus animarum, & hi ſunt quibus principaliter uult mederi. Accedamus ergo ad eum, & indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nunc dabit ille, ſi nos nõ negligimus poſtulare. Nunc uerò ſiquidem habuerimus aliquam corporis paſsionem, omnia facimus & negociamur, ut in reliquũ ægritudine liberemur: anima uerò noſtra tã male ſe habente diſsimulamus, ſẽp differimus. Propterea nec corporis quidẽ lãguoribus liberamur, quoniã quæ maximè neceſſaria ſũt, ſuperflua eſſe ducimus: quæ uerò penè diſsimulanda, hæc omnino neceſſaria iudicamus: & fontẽ ipſum incuratum relinquentes, malorum riuulos purgare conamur: quoniam malorum quæ ſunt in corpore, malitia animæ eſt cauſa. Exſiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta ſiccabuntur. Nec quia nõn doles ipſe cùm peccas, age te ſecurum, ſed propter hoc ipſum maximè ingemiſce, quia non ſentis de peccatis dolorem: hoc enim fit, non quia peccata non mordeant, ſed quia inſenſibilis eſt anima quæ peccat. Eſt ergo primum bonũ, nihil omnino peccare: ſecundum uerò, poſt peccatum ſentire quod commiſeris atque lugere. Si autem neq; hoc habuerimus, qualiter deprecabimur Deũ & remiſsionem peccatorũ petemus, de quibus nihil omnino curamus? cùm enim ipſe ille qui deliquit, ne hoc quidem ipſum quod peccauit ſtudeat agnoſcere, pro quibus Deum delictis rogabit, quæ adhuc ſe cõmiſiſſe neſcit? Hæc uerò ignorans quonam modo noſſe poterit diuini beneficij largitatem? Sollicitè igitur ꝓpria delicta cõſidera, vt diſcas quorũ accipias ueniã, atq; ita ipſi beneficio gratus exiſtas. Nõ dolere

Loca quinque.
Acto. 1.
Matt. 19.
Matt. 23.
Status hominũ quinque.
Chry. ho. 14. in Mat. De anima curatione.
Anima cura, corporis cura poſt poſita.
Bona cõtra peccata.

A enim quia peccaueris, magis indignari atq; iraſci facit Deum, quàm illud ipſum quod antè peccaueras: propter hæc ergo omnia ſic Deum precemur, ut etiam noſtram iungamus, uoluntatem uidelicet, ac ſtudiũ & deſiderium bonum. Ita enim etiam breui tempore poterimus à malis quæ nos obſident liberari, & tunc ſaltem ubinam fuerimus addiſcere: ac digna perfrui libertate: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui tanquam ſtudioſus medicus circumeundo quæſiſti ægrotantes, ac corporum & animarum ſanaſti infirmitates,* B *ſana me quæſo interius & exterius uariis laborantem infirmitatibus, trahe me poſt te ut te ſequar de uitiis ad uirtutes tranſmigrando, decalogum obſeruando, pacificè cum aliis habitando, peccata humiliter confitendo: & diuina iudicia formidãdo. Educ me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis, & dirige greſſus meos in uiam ſalutis: ut in præceptis tuis proficiant, & ad beatam patriam feſtinent, ac ſine impedimento me perducant. Amen.*

De uocatione Matthæi, & eius conuiuio. *Cap. XXXI.*

C

D

ET *cùm præteriret Dominus Ieſus, uenit ad mare Galilææ,* ubi uectigalia, maximè de rebus per mare deductis, ſoluebantur. *Et uidit ibi,* non tam corporis, quàm mẽtis & miſerantis intuitu, *hominem*: ſcilicet Matthæũ, qui & Leui ante uocationem dictus eſt, Alphæi filiũ, *ſedentem* in domo, *ad telonium*, id eſt, ad curam & diſpenſationem uectigalium: Telos enim Græcè, vectigal interpretatur Latinè, Sedebat quippe: id eſt, per tinaci animo lucris inhiabat: ſeſsio enim moram in lucro conſequendo notat. *Et ait illi* Ieſus, *Sequere me.* E q.d. ei, iam non ſede, ſed amodò ſequere, non ad lucra, nec ſecularia negocia: ſed me, & affectu cordis, & officio corporis, & effectu operis. Matthæum autem talibus occupatum uocauit: ut de gratia Dei nullus deſperet, quantumcunq; uilibus occupatus fuerit. *Qui ſtatim ſurgens*, à telonio in quo ſedebat, & de amore terrenorum ad deſiderium ſupernorum, *relictis omnibus*, ſcilicet ſuis & etiam alienis, ex rapina collectis: reliquit enim etiam propria, qui rapere ſolebat aliena: quia ſecundum Chryſo. telonium eſt rapina permiſſa: *ſecutus eſt eum*, ſine aliqua dilatione, tam greſſu, quàm affectu: ſicut diſcipulus magiſtrũ, ſicut viator

Matt. 9. Marc. 2. Luca. 5.
Telos uectigal interpretatur.
Chryſ. ho. 14. in Matt. ... thæum lectis.

viator ducem ſuum, ſicut ſeruus Dominũ, ſicut ouis paſtorem ſuum: funem præcidens, non ſoluens ſecũdum Hieronymi conſilium. Secutus eſt quidem ſine dilatione, diuina potentia intus operante, accendente & docente. Qui enim exterius vocauit, ut mox ſequeretur intus accendit, traxit, & modum docuit. Vnde Hieronymus: Fulgor ipſe & maieſtas deitatis occultæ, qua etiam in facie relucebat humana, uidentes ad ſe trahere poterat in primo aſpectu. Si enim in magnete lapide hæc eſſe uis dicitur ut ferrum trahat, quãto magis Dominus omnium creaturarum ad ſe trahere poterat quos uolebat? vbi & Chryſo. ſicut vidiſti uocantis uirtutem, ita addiſce uocati obedientiam. Neque enim reſtitit, neque vacillauit, ſed protinus paruit: & nec in propriam domum abire rogauit, ut ſuis hæc intimaret: Hæc Chryſo. Lætus igitur Dominum ſequens, & gratus exiſtens, cum & diſcipulos ipſius in domo ſua recepit, & conuiuij magni apparatum eis exhibet, congruam cœleſtis beneficij uicem Chriſto rependẽs: ut illi redderet terrena, qui ei ſeminauerat ſpiritualia: & accommodaret temporalia, à quo expectabat bona perpetua. *Conuiuium*, quidem exhibet, *magnum*, id eſt, ex magna deuotione & delectatione mentis, pro aduentu & præſentia tanti hoſpitis, & tam magnum, ut de reliquijs reficiãtur angeli in cœlis: quia gaudium eſt angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Et bene conguit ꝙ magnum eſſet. Qui enim, ut ait Ambroſius, domicilio Chriſtum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium paſcitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, & in eius recumbit affectu: ubi Chryſ. Statim ut dictũ eſt illi à Domino, *ſequere me*, non moratur, non tardat, ſed *mox*, ſurgens, *ſecutus eſt eum*. In quo ſe fidelem Deo & Abrahæ filium eſſe ſimili exemplo uocem Domini ſequẽdo probauit: unde ſtatim (exemplo Abrahæ) & hoſpitio Dominum recipit, & conuiuium exhibet, ut uerè per omnia dignus Abrahæ filius noſceretur: Hęc Chryſoſtmus. Myſticè, ſicut Matthæus poſt ſuã conuerſionem fecit Chriſto cõuiuium in domo ſua: ſic quilibet conuerſus ad Chriſtum, debet ſibi facere conuiuium ſpirituale in domo ſua ſpirituali: ſcilicet in corde & conſcientia, ubi ſeruire ei debet de ſanctis cogitationibus, meditationibus, & affectionibus. Vnde in Apocal. *Ego ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intoibo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum. Diſcumbentibus autem eis in domo, ecce multi publicani & peccatores*, ac cæteri eiuſdem ordinis homines, illuc ad conuiuium conueniebant, *& cum Ieſu & diſcipulis eius diſcumbebant* Fuerant enim ſocij Matthæi, & eiuſdem artis ſeu officij: & ideò recedens ab eis, & uolens ſequi Chriſtum, fecit eis conuiuium, ſicut fecit Heliſæus ſocijs ſuis, uolens ſequi Heliã magiſtrum ſuum. Erant etiam multi peccatores alij, qui iam pœnitentes ſequebantur Dominum, ſperãtes ueniam conſequi peccatorum. Vnde Hieron. Quia uiderunt publicanum à peccatis conuerſum, & pœnitentiæ inueniſſe locum, ob id etiam ipſi non deſperabant: ſed ueluti pœnitentes ueniebant & diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius, fortè inuitati à Matthæo, ut haberet ſocios in pœnitentia, quos habuit ſocios in culpa: & ſecundum gloſſam pulchrum fuit præſagium: quia qui Apoſtolus & doctor gentium erat futurus, in prima ſua conuerſione peccantium gregem poſt ſe trahit ad ſalutẽ: ut iam perficeret exẽplo, quod perficere debebat & verbo. Vbi Chryſoſt. poſt comprobatam igitur fidem Matthæi qui unus

Hierony. in Matt. cap. 9. — Fulgor uultus Chriſti. — Magnes. — Chryſo. ho. 31. in Mat. — Matthæi. uocati obedientia. — Cõuiuium Matthæi. Luca. 15. — Ambro in cap. 5. Luc. — Chryſo. ho. 31. in Ma. — Apoc. 3. — 3. Reg. 19. — Hieron. in Mat. ca. 9. — Chryſ. ho. 31. in Mat.

A ex publicanis fuit, Meritò iam cum Domino in conuiuio peccatores & publicani recumbunt: conueniunt autem publicani ad eum ſicut ad collegam & hominẽ eiuſdem officij: decoratus enim in ingreſſu Chriſti, & glorians de præſentia eius, omnes eos cõuocauit: Chriſtus etiam quodlibet genus remedij exhibebat, & non ſolum diſputando & præſtando ſanitatum remedia, uel arguendo æmulos, ſed etiã comedendo non nullos errantium dirigebat: inde nos inſtruens quòd quodlibet opus & tempus poteſt nobis utilitatem afferre: ſic nec publicanorum participationem uitauit, propter utilitatem ſequentem, more boni medici, qui niſi ſaniem tangeret, à morbo non liberaret. Vnde & Hieron. Ibat autem

B Dominus ad conuiuia peccatorum, ut occaſionem haberet docendi, & ſpirituales imitatoribus ſuis præberet cibos. Deniq; cum frequenter pergere ad conuiuia deſcribatur, nihil refertur aliud, niſi quid ibi fecerit, quid docuerit: ut & humilitas eius, eundo ad peccatores, & potentia doctrinæ eius in conuerſione pœnitentium demonſtraretur: Hæc Hiero. Et nos eadem cauſa poſſumus manducare cum peccatoribus, ut alterius cauſa potius quàm noſtra agatur: non tamen cum uſurarijs & raptoribus, quia ea quæ apponuntur, reſtituere tenentur. *Phariſæi*, uerò, tenacitate iuſtitiæ legis, & traditionum ſuarum adhærentes, & miſericordiam declinantes, de hoc indignati,

C *murmurabant*, & hoc arguentes, *ad diſcipulos Ieſu dicebant: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magiſter ueſter?* quaſi dicerent: Contrarius eſt legi hoc prohibenti, & eſtis fatui qui talem magiſtrũ ſequimini. Conſuetudo detractorum eſt loqui de alio, non in facie illius. Vnde quando diſcipuli uidebantur eis peccare, alloquebantur magiſtrum vt alibi: quando uerò magiſter, alloquebantur diſcipulos, ut hic: utrobique tamen in magiſtrum iniuriam irrogãtes: quia error diſcipulorum, ignominia eſt magiſtrorum. Sic hodie faciunt detractores bona facta membrorum Chriſti denigrantes. Dupliciter iſti errabant, quia putabant ſe eſſe iuſtos, cùm ſuperbi eſſent: & illos reos, cùm iam pœniterent: ſimiles Phari-

D ſæo qui ſe iuſtificabat, & alios cõdemnabat. Vera iuſtitia compaſsionem habet falſa dedignationem. Solent etiam iuſti peccatoribus indignari: ſed aliud eſt quod agitur typo ſuperbiæ, aliud quod zelo diſciplinæ. His Phariſæis ſimiles ſunt, qui traditiones ſuas præceptis Domini, & operibus miſericordiæ præponunt: colantes cum appetitu, & exequentes cum diligentia, culicem ſuarum traditionum, & deglutientes camelum mandatorum Dei: ac mandata maxima ſaluti neceſſaria, quaſi amara citò exhaurientes, & prætereundo poſtponentes. Sed ipſis Phariſæis murmurãtibus obuiat Domini miſericordia, prouocãs peccatores ad pœnitentiam: cuius cibus, & potus, & am-

E bulatio, & omnia quę geſſit, ſaluti ſeruiunt: cuius omnis actio noſtra eſt lectio & inſtructio: ac magiſter, cuius liuore ſanati ſumus, ſeipſum medicũ oſtendens, pro diſcipulis ſuis reſpondit Phariſæis: primò per rationem dicens: *Non eſt opus*, & peroperoſus, id eſt, neceſſarius, *ualentibus*, id eſt, ſanis, *medicus*, uerum eſt ad collationem ſanitatis: ſed tamen ad conſeruationẽ bene eſt neceſſarius, *ſed malè habentibus*, & infirmis, & ergo familiarius ſe debet habere ad infirmos qui eo indigent, quã ad ſanos qui nõ egent. Cùm igitur Chriſtus ſit uerus medicus animarũ, familiarius ſe debuit habere ad peccatores, qui ſunt infirmi infirmitate ſpirituali. q. d. Vos ſani eſtis reputatione ueſtra,

Chriſtus eo medendo inſtruxit. — Hieron. in Matt. c. 9. — Cur ad cõuiuia iuerit Dominus. — Manducãdi cum peccatoribus ratio. — Detractorum conſuetudo. — Luca. 18. Vera iuſtitia quæ eſt. — Phariſæis ſimiles qui.

ſtra, ideò opus nõ habetis uiſitatione noſtra: ſed iſti ſe ĩfirmos reputant & peccatores. Vnde gloſſa: Ideò nos declino, quia putatis uos non indigere: ſed illos uiſito, quia pœnitendo dant locum gratiæ. Vbi ſecũdum Chryſ. Oſtendit non mereri eos ſanitatem cœleſtẽ conſequi, qui ſanos ſe, id eſt, iuſtos eſſe putant, medicinã Domini reſpuentes: ſed eos qui infirmitatẽ ſuam, hoc eſt peccata propria cognoſcentes: ac tota fide credentes medelam cœleſtis gratiæ quærunt. Vt enim ait Augu. Nemo adeò fit firmus, niſi qui ſe à ſeipſo ſentit infirmũ. Deinde reſpondet eis ſecundò, per authoritatẽ in Oſeæ inſcriptam, exprobrãdo eis ſcripturarũ ignorantiam dicens: *Euntes autem diſcite*, à temeritate ueſtra recedendo: diſcite ignorantiæ ueſtrę ſubueniẽdo, *quid eſt*, quod dicit Dominus in Oſeæ. *Miſericordiam nolo*, per peccati dimiſsionem, *& non ſacrificium* per holocauſtorũ oblationem. Vnde in Prouer. *Facere miſericordiam & iudicium, magis placet Domino quàm uictimæ*. q.d. Ite, & diligenter conſiderate illud quod ſcribitur in Oſeæ propheta: quia ſi hanc conſideraueritis ſcripturã, inuenietis me facere ſecundũ ipſam. *Miſericordiam uolo* potius ſine ſacrificio, & cũ cordis humilitate, quàm ſacrificium ſine miſericordia, & cùm cordis elatione: unde plus diligit Deus peccatorẽ humilẽ, qui ſuæ infirmitatis conſcius pœnitẽdo ſe gratiæ Dei ſubmittit, quàm iuſtũ ſuperbum: qui de ſua iuſtitia prǽſumens, alios condẽnat: & miſericordiã circa eos reprehendit. Secũdum Chryſ. Scribæ & Phariſęi, omnia peccata ſua putabãt ſacrificijs legis poſſe deleri: & omnẽ reliquam uirtutem contemnentes, in ſacrificijs totã ſpem ponebãt: & ideò Dominus miſericordiã ſacrificio prętulit, vt manifeſte oſtenderet, non per ſacrificia legis: ſed per opera miſericordię peccatorũ delicta poſſe purgari. Vbi Glo. Non tamen deſpicit Deus ſacrificiũ, ſed ſacrificiũ ſine miſericordia. Faciebãt autem Phariſæi ſacrificia ut iuſti apparerent corã populo, nec exercebant opera miſericordię, in quibus probatur vera iuſtitia. Vbi & Rabanus. Admonet itaq; eos ut per opera ſibimetipſis ſupernæ miſericordiæ præmia cõquirant, & non contemptis pauperũ neceſsitatibus per oblationẽ ſe ſacrificiorum Deo placere confidãt: unde & ſuum de miſericordia exemplũ eis præponit dicens: *Non ueni enim uocare iuſtos*, ſcilicet ad pœnitẽtiam: ſed tantum ad proficiendum, & ut proficiant de virtute ad uirtutem, *ſed peccatores*, ad pœnitẽtiã: ut corrigantur per eam. Vel non ueni uocare iuſtos, id eſt, eos qui ſe iuſtos reputant, qui ignorantes Dei iuſtitiam, ſuam conſtituere uolunt: quia ſi conuertantur peccatores, iam non ſibi iuſti uidentur: ſed peccatores, id eſt, peccata & mala ſua attendentes qui ſe peccatores eſſe, & medico egere recognoſcũt, ac gratiæ Dei pœnitẽdo ſe ſubiiciũt. Vel *non veni vocare iuſtos*, q̃a nulli ſunt iuſti, ſed peccatores: quia omnes peccauerunt, & egẽt gloria Dei. Vbi Greg. Nicenus. q.d. Adeò peccatores non abominor quòd eorũ tantum gratia veni, non ut maneant peccatores, ſed ut conuertantur & boni fiant. Vnde Apoſtolus: Chriſtus uenit in hũc mundum, peccatores ſaluos facere. Ecce magna ſpes peccatorum, quia propter eos venit Dei filius in hũc mundum. Vnde & Auguſtinus: Nulla cauſa ueniẽdi fuit Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle uulnera, & nulla eſt medicinæ cauſa. Sic uenit de cœlo magnus medicus: quia magnus per totum orbem iacebat ægrotus, humanum genus. Venit unus ſine peccato, qui plures ſaluos faceret à peccato. Non enim de cœlo traxerunt eum

Chryſ. ho. 31. in Mat. Sanitate digni.
Augu. ſermone. 31. de uerbis Domini ſecundum Matt.
Oſea. 6.
Prou. 21.
Chryſ. ho. 31. i Matt. Miſericordia ſacrificijs praefertur.
Gloſſa in Matth.
Rabanus ĩ eum locum Matthæi.
Non veni vocare iuſtos, &c.
Peccatores uocare uenit ſaluator.
1. Tim. 1.
Augu. ſermone. 9. de uerbis Apoſtoli.

A noſtra merita, ſed noſtra peccata. Ergo ut ait Ambroſius: Vſurpatores iuſtitiæ non uocantur ad gratiam. Nam ſi gratia ex pœnitentia, utique qui faſtidit pœnitentiam, abdicat gratiam. Publicani quippe uocantur qui uel publicè ſceleribus fœdantur: uel qui publica uectigalia ſeu tributa exigunt: uel qui cõductores ſunt uectigalium ſeu fiſci, uel rerum publicarum. Vel qui alijs publicis negocijs & actibus implicantur, & ſeculi lucra per negocia ſectantur: ut communiter ſunt campſores, & pecuniarum numeratores ac alij huiuſmodi & ſimiles. Principaliter tamen qui uectigalia ſeu tributa exigunt, dicuntur publicani à Publico rege Romano, qui eos primo ordinauit, ſic dicti. Et quia ſecundum Gregor. Talia negocia uix aut nunquam ſine peccato exerceri poſ-

B ſunt ideò in hoc magna Dei gratia patet, quæ ex talibus Matthæum ad ſtatum Apoſtolicum reuocauit. Oſtenditur autem hic in uerbis & factis Chriſti, quòd peccatores redeuntes ſunt dulciter recipiendi: quia Chriſtus dulcem ſe exhibuit in receptione Matthæi publicani. Vnde ſecũdum Hieronymũ: Cæteri Euangeliſtæ propter uerecundiam & honorem Matthæi, noluerunt eum appellare nomine uulgato, ſed dixerunt Leui. Ipſe autem Matthæus ſecundum illud Salomonis, *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui*, Matthæũ ſe & Publicanũ nominat: ut oſtendat lugentibus nullum debere ſalutem deſperare, ſi ad meliora conuer-

C ſus ſit, cùm ipſe de publicano in Apoſtolum ſit repẽtè mutatus. In hoc etiam inſtruimur, quòd peccata & defectus aliorum inquantum poſſumus celare & occultare debemus, ut nec uerbo, nec nutu ueniant in aliorum, non tantum cognitionem, ſed nec ſuſpitionem, ac noſmetipſos accuſare: &, quod turpius eſt, in peccatis noſtris exemplo Matthæi confiteri. Secundum Bedam, per Matthæi electionem & Publicanorum uocationem, fides gentium exprimitur: qui prius lucris mundi inhiabant, & nunc ſpiritualiter à Domino reficiuntur: ſed per ſuperbiam Phariſæorum inuidia Iudæorum inſinuatur, qui de ſalute gentium torquentur. Vel Matthæus ſignificat hominem terrenis lucris inhiantem: quem Ieſus uidet,

D dum oculis miſericordiæ reſpicit, & uocat eum, uel prædicationem, uel ſcripturæ admonitionẽ, uel per internam inſpirationem, uel per tribulatiónem, uel per quamcunque uiam aliam. Poteſt etiam uocatio Matthæi ad Apoſtolatum, ſignificare uocationẽ hominis ſecularis ad religionis ſtatum: Phariſæi uerò murmurantes, homines maligni, religionis ſtatui detrahentes, quibus bene dicitur: Euntes diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificiũ, opus enim magnæ miſericordiæ eſt peccatores ad pœnitentiam uocare. Tunc accedentes Phariſæi & diſcipuli Ioãnis quærebant à Domino Ieſu, quare ipſi frequẽter, ſed non ſui diſcipuli ieiunarent. Phariſæi enim frequen-

E ter ieiunabant, cum quibus Ioannis diſcipuli adhuc in conſuetudinibus Iudaicis permanebant. Sicut autem prius Phariſæi ad diſcipulos acceſſerant, ut apud eos magiſtrum de conſortio peccatorum, in conuiuando arguerent: ſic modo ad magiſtrum accedunt, ut apud eum diſcipulos de ieiuniorum omiſsione arguant, ut ſic inter eos materia diſsidij poſsit oriri. Iſti in duobus deficiebant. Primò, quia de ſua abſtinentia ſe iactabant, cùm talia in ſecreto fieri debebant. Secundo, quia Chriſtum arguebant, ex defectu abſtinentiæ in diſcipulis, defectum & errorem diſcipulorum retorquentes in magiſtrum. Per iſtos qui de frequenti ieiunio ſe iactabant, & propter illud

Ambroſius in cap. 5. Lucæ.
Publicani qui uocantur.
Hieron. in ca. 9. Mat.
Prouer. 18.
Beda in Marc. cap. 2. Gentium fides.
Vocatio Matthæi.
Ieiunium Phariſæorum.

lud ſe diſcipulis Chriſti præferebant, ſignificantur hypocritæ, propter apparentiam ſuæ religioſitatis alios contemnentes, dicentes illud cum Phariſæo:

Luca. 18.

Non ſum ſicut cæteri hominum: ieiuno bis in ſabbato, &c. Ieſus autem confutauit eos, & rationabiliter excuſauit diſcipulos: tum quia corporaliter cum eis erat, tum quia rudes & nõdum perfectè innouati eſſent, nec difficilia & noua ſuſtineret, ponendo ad idem tres ſimilitudines: ſcilicet de nuptijs & de ſponſo: de panno & ueſtimento: de utribus & uino. Vnde ait: *Nunquid poſſunt filij nuptiarum ſeu ſponſi*, ſcilicet Chriſti ſponſi Eccleſiæ, hoc eſt diſcipuli de me & Eccleſia per fidem geniti *ieiunare* ſeu lugere, *quam diu cum illis eſt ſponſus?* Secundum Hieronym. quoddam eſt ieiunium expectationis, ut perſona melius expectetur: & ſic in ueteri teſtamento ieiunabatur, & iſto diſcipuli non indigebant: quia iam præſentem Chriſtum habebant. Aliud eſt ieiunium vexationis, quod ordinatur ad carnis refrænationem, & diſponit ad contemplationem: quo quis ieiunat, retrahendo ſe à delectationibus carnalibus vt repleatur ſpiritualibus, & iſto etiam non indigebant, cùm ad tales non afficerentur delectationes: & Chriſtum præſentem haberent, cuius præſentia & doctrina plus refrænauit concupiſcẽtias illicitas in eis, quàm ieiunij auſteritas in alijs. Et ideò ieiunare & lugere nõ habebant, quam diu ſponſum per corporalem pręſentiam cum ſponſa eſſe uidebant: ſed potius de ſponſi gratulari præſentia quæ plus proficit, quàm corporalis abſtinentia. Eſt & aliud ieiunium, quod ex plenitudine & perfectione contemplationis procedit, quale ieiunium Moyſi in monte fuit: quanto enim anima eſt in contemplatione magis eleuata, tanto eſt pauciori nutrimento contenta: & tale ieiunium non competebat diſcipulis, quia adhuc erãt rudes & imperfecti. Sed prius debuerunt per charitatem Spiritus ſancti innouari, quod factum eſt in die Pentecoſtes, quando fuerunt per gratiam Spiritus ſancti innouati, & tunc debebant incipere nouum modum uiuendi.

Hieron. in ca. 9. Mat.
Ieiunium multiplex.

Deinde ſubiungit: *Venient autem dies*: ſcilicet paſſionis & aſcenſionis, *cùm auferetur ab eis ſponſus*, corporali pręſẽtia, *& tũc ieiunabunt*, ieiunio mœroris in humilitate tribulationis, & illi dies luctus erunt & doloris. Vnde Apoſtolus: *In fame & ſiti, & ieiunijs multis.* Vnde & Auguſt. Quaſi diceret: Tunc deſolabuntur, & in mœrore & luctu erunt, donec eis per Spiritum ſanctum gaudia, & conſolatoria retribuantur. Secundum Bedam, notandum hunc luctum abſtinentiæ ſponſi, non nunc tantum, id eſt, poſt mortem reſurrectionemq́; eiuſdem ſpõſi: ſed & ante incarnationem illius, per totum huius ſeculi tempus eſſe celebratũ. Prima quippe tempora Eccleſiæ ante uirginis partum ſanctos habuere, qui deſiderarent incarnationis Chriſti aduentum. Iſta uerò tempora ex quo aſcendit in cœlum ſanctos habent, qui deſiderent eius manifeſtationem, ad uiuos & mortuos iudicandos. Neque hîc deſiderabilis Eccleſiæ luctus requieuit aliquantulũ, niſi quãdiu hic cum diſcipulis in carne uerſatus eſt. Hæc Beda. Et licet hoc de præſentia ſua corporali Chriſtus dixerit, moraliter tamẽ dies quibus aufertur nobis Chriſtus, ſunt dies culpæ, quando à domo conſcientiæ excludimus verum ſponſum animæ Chriſtum, & introducimus adulterantem diabolum, & tunc ieiunamus & caremus cibo ſpiritualis conſolationis: & habemus dies luctus & doloris. Igitur tenendus eſt ſponſus, ne perdatur cibus. Sed cùm aufertur à nobis ſponſus per mortale pecca-

2. Cor. 11.
Auguſt. in lib. 2. de quæſtionibus Euangelicis quæſtion. 18.
Beda in ca. 2. Marci.
Sponſum auferri.

A tum, tunc ieiunandum eſt nobis per pœnitentiæ effectum & luctum. Quandoque etiam ſponſus ſe ſubtrahit: ut auidius reuocetur, & fortius teneatur, & tunc continuis deſiderijs & ſuſpirijs eſt reuocandus: quia quamdiu ſponſus nobiſcum eſt & in lætitia ſumus, nec ieiunare nec lugere poſſumus. Vnde Ambroſius: Ieiunant hi quibus abeſt Chriſtus, qui bonorum meritorum copijs egent. At verò cui uirtus ſua uoluntate ſufficit, quia ſua domo recipit Chriſtũ, conuiuium magnum exhibet: hoc eſt bonorum operum ſpirituale conuiuium, quo diues populus eget, pauper epulatur. Nemo tibi Chriſtum poteſt auferre, niſi te illi ipſe auferas. Non te auferat iactãtia tua, non te auferat arrogantia: Hæc Ambroſius.

Ambroſi. in Lucam cap. 5.

B Spiritualiter anima ſponſa eſt, cum qua Chriſtus eſſe deſiderat. Iſte ſponſus habet omnes conditiones deſiderabiles in ſponſo, quia ditiſsimus, alioquin ſponſam ſuam non dotaret. Vnde in Prouerbijs: *Mecum ſunt diuitiæ.* Quia ſapientiſsimus, alioquin totum diſſiparet. Vnde Apoſt. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ.* Quia pulcherrimus, alioquin ſponſæ diſpliceret. Vnde in Pſal. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Quia nobiliſsimus, alioquin contemneretur. Vnde ſapientia generoſitatem illius glorificat. Quia potentiſsimus, alioquin opprimeretur. Vnde Eccleſ. *Vnus eſt altiſsimus creator.* Quia optimus, alioquin non diligeretur. Vnde & in Cantic. *Dilectus meus, &c. electus ex*

Sponſus & ſpõſa ſpiritualiter.
Prouer. 8.
Coloſſ. 2.
Pſal. 44.
Eccle. 1.
Cant. 5.

C *millibus.* De his omnibus Apoſtolus ad Hebr. *locutus eſt nobis in filio*, ecce nobilitatis excellentia quem conſtituit hęredem uniuerſorum ecce diuitiarum affluẽtia: per quem fecit & ſecula, ſic mira, ecce mirabilis ſapientia qui cum ſit ſplendor gloriæ, ecce formæ elegantia: portans omnia uerbo uirtutis, ecce infinita potentia: remisſionem peccatorum faciens, ecce bonitas immẽſa. Talis ſponſi ſponſa: talis ſponſi filij nõ habent lugere, quamdiu ſponſus eſt cum illis. Et nota quòd Chriſtus quandoque uocat ſe Dominum, quandoque patrem, quãdoque ſponſum. Vnde Gregor. Quando uult timeri, Dominum: quando honorari, patrem: quando amari, ſponſum ſe nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim ſolet pro-

Hebr. 1.
Appellationes Chriſti.
Greg. prologo in cantica canticorum.

D cedere honor, ex honore amor. Vnde & Bernardus: Si ego Dominus, ubi eſt timor meus? Si ego pater, ubi eſt honor meus? Sed ſi ſe ſpõſum exhibeat: puto, quia mutabit uocem & dicet: Si ego ſponſus, ubi eſt amor meus? Exigit ergo Deus timeri, ut Dominus: honorari, ut pater: & ut ſponſus amari. Quid in his præſtat, quid eminet? Nempe amor. Abſque hoc & timor pœnam habet, & honor non habet gratiam. Seruilis eſt timor quamdiu ab amore non manumittitur. Et qui de amore non uenit honor, non honor ſed adulatio eſt. Et quidẽ ſoli Deo honor & gloria: ſed horum acceptabit neutrũ Deus, ſi melle amoris condita non fuerint. Is per ſe ſufficit. Is per ſe pla-

Bernardus ſermo. 83. in cant.
Timor.
Honor.
Amor.
Amoris excellentia.

E cet, & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmium eſt ſibi. Amor præter ſe, non requirit cauſam, non fructũ. Fructus eius uſus eius: Hæc Bernardus. Et ut idẽ Bernardus dicit: Anima ſponſa Dei dicitur: quia donis gratiarũ ſubarrata, quia caſto amore illi ſociata: quia prole uirtutum fœcundanda. Deinde ponit ſecundã ſimilitudinẽ: quia, *nemo*, ſapiens & ſecretè operans aſſumit, vel *immittit*, & inſerit ueteri ueſtimento aſſumentum: uel, *commiſſuram*, id eſt, particulam ſeu ſupplementũ, *panni rudis*, ſcilicet nondum uſitati: quia in nouitate eſt ſpiſſior & rudior. Nouũ enim, *tollit plenitudinem*, id eſt, uniformitatem, ſeu pulchritudinem, *à ueſtimento*, & facit difformitatem, & propter pondus

Anima ſponſa Dei dicitur.

dus

dus ſuum rumpit uetus, & facit in eo ſciſſuram ſeu A rupturam maiorem. Commiſſura quippe idem eſt quod iunctura, ſeu particula quæ mittitur cum alia: dicta à con, id eſt, ſimul, & mittere quaſi ſimul mittere: illa enim quæ coniunguntur ſimul mittuntur. Deinde ponit tertiam ſimilitudinem: quia nemo ſapiens & diſcretè agens, *mittit uinum nouum in utres ueteres*: quia tunc eſt in ebullitione, *& utres*, propter uini fortitudinem, *rumperentur*, & uinum effunderetur: *& nemo bibens uetus uinum, ſtatim uult nouum*, propter conſuetum ueteris uſum. Sic à ſimili hominibus ueteri conſuetudine imbutis, & de nouo conuerſis, non expedit ſtatim grauem abſtinentiam imponere: quia difficilè eſt aſſueta relinquere. B Ex omnibus his ſimilitudinibus concludere uult magiſter bonus, quòd diſcipuli ſui adhuc quaſi noui cij non debeant auſterum continuare ieiunium: ſed poſtea ieiunarent cum eſſent magis ſolidati, & innouati per Spiritum ſanctum. Ex his etiam uult concludere, quòd nouiter conuerſi non ſunt nimis per pœnitentiam onerandi, ne propter nimiam auſteritatē deſperent & totum dimittant, & ea quæ ſunt perfectionis magnæ non ſunt hominibus imponenda, donec ſpoliati fuerint ueteri uita: quia hominibus de nouo conuerſis opera inconſueta ſunt difficilia & dura, ſed paulatim aſſuefaciendo efficiuntur facilia & ſuauia. Qui ergo vult aliquem ad uirtutes & perfectionem inducere, parua quædam debet primùm C ſuadere emendare: & ſic gradatim ultra procedere. Vnde Chryſoſtomus: Hoc autem dixit, regulā dans ſuis diſcipulis, ut diſcipulos ex uniuerſo orbe terrarum cum manſuetudine ſuſcipiant. Itaque neque nos omnia ab omnibus expectamus in proemis, ſed quæcūque poſsibilia ſunt & uelociter & ultra incedemus: Hæc Chryſoſtomus. Huius loci memor debet eſſe quilibet condens decreta uel traditiones, & etiā confeſſor imponens pœnitentiam pœnitentibus. Melius eſt enim exemplo Domini pœnitentiam leuem & tolerabilem alicui iniungere quæ impleatur, quàm grauem & importabilem, qua non impleta oneratus reus conſtituatur. Melior eſt leuis pœnitentia hilariter peracta, quàm grauis in angaria & reiecta. Ita eſt D de ſententia danda: ita de decreto promulgando, ut ſemper miſericordia & lenitas ſuperexaltet iudicium & auſteritatem.

Commiſſura unde dicta.

Cōuerſi nouiter pœnitentia.

Chryſ. ho. 31. i Matt.

Pœnitētia ponenda quo modo ſit.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui multis modis me uocas & admones, ut ſequar te. Tu diuina inſpiratione cor meum accēde, ut te uocantem ſequar tua gratia, nec aliquid me ſeparet à charitate tua. Da mihi ut de ſanctis cogitationibus, meditationibus, & affectionibus, bonisque operibus & uirtutibus tibi ſeruiam, & conuiuium ex magna delectatione & deuotione mentis* E *exhibeam. Et qui miſericordiam uis potius quàm ſacrificium: & uenisti uocare peccatores magis quàm iuſtos, præſta mihi miſero peccatori, ut in me tuam miſericordiam merear clementer experiri. Amen.*

De electione duodecim Apoſtolorum.
Cap. XXXII.

DEINDE poſtquam Dominus plures diſcipulos uocauit, *uidens turbas*, ſequentes, *dimiſit eas*, & à ſtrepitu receſsit. *Aſcenditque in montem*, Thabor, *ſolus orare*, quia qui bene orat, mentem ſurſum leuat à terrenis, cui etiam neceſſaria eſt tranquillitas corporalis. Hic mons eſt in campo Galilææ in cuius deſcenſu & pede oſtenditur locus ubi Melchiſedech obuiauit Abrahæ à cæde regum reuertenti, & ad radicem eius fluit torrens Syſon. In hoc monte fuit abbatia nigrorum monachorum, ſub metropolitano Nazareno, à qua ciuitate contra Orientem ipſe mons diſtat quarto miliario. Vel ſecundum quoſdam aſcendit in quendam montem alium ſupra mare Galilææ ſitum. *Et erat pernoctans in oratione, Dei*, non ſeculi: nō pro ſe tamquam infirmus & indigens, ſed pro nobis tanquā pius & clemens. Quædam enī oratio eſt Dei, ut pro ſpiritualibus & ueris bonis cōſequendis. Quędā eſt ſeculi, ut pro terrenis cōferendis: quæ eſt etiā diaboli ſi ex cupiditate fiat. Quædā eſt tantū diaboli, pro carnalibus deſideriis implēdis. Vbi Ambroſius: Et erat, inquit, pernoctās in oratione. Species tibi datur, forma præſcribitur quā debes æmulari. Quid enī te pro ſalute tua facere oportet, quando pro te Chriſtus in oratione pernoctat? Quid te facere conuenit, cùm uis aliquod officium pietatis adoriri, quando Chriſtus miſſurus Apoſtolos orauit prius? Et ſolus orauit, nec uſquam alibi, ſi non fallor, oraſſe cū Apoſtolis reperitur. Vbique ſolus obſecrat: Dei enim conſilium humana uota non capiunt: nec quiſquam interiorum poteſt eſſe particeps cum Chriſto. Vnde & Bernardus: *Tu*, inquit, *cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora*, & quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, non modo abſcondens ſe à turbis, ſed nec ullum quidem diſcipulorum, nec ullum domeſticorum admittens. Denique tres ſecum intimos ſibi adduxerat, cùm ultro properaret ad mortem, auulſus eſt ab ipſis orare uolens. Ergo & tu fac ſimiliter quando orare uolueris. Vnde & Chryſoſtomus: Exurge igitur & tu in tempeſtate noctis, purior eſt tunc temporis anima, ipſæ tenebræ ſilentium nimium poſſunt ſufficienter ad compunctionem perducere. Tunc non uexat inanis gloria, nō accidia & cōcitatio occupat: nō ſic ignis ferri ſequeſtrat rubiginem, uelut nocturna oratio eruginem peccatorū. Quæ de die Solis æſtus percuſſit, nocte refrigerantur:

Matt. 5 & 14 & Lu. 6.

Thabor mons.

Oratio multiplex.

Ambro. in cap. 6. Luc.

Oratio Chriſti pro nobis.

Matt. 6.

Nocte mediorandū eſt.

Chryſo. ho. 42. ad populum Antiochenum.

rantur: quemlibet rorem ſuperant nocturnæ lachrymæ, & contra concupiſcentiam valent, & quemlibet tumorem. Si verò prædicto rore nõ foueatur homo, areſcit ſub die. Quapropter ores noctu, & oſtende quòd nõ ſolum ad corpus nox pertinet, ſed etiam ad animam. Hæc Chryſoſto. Qui ergo Deum orando quærit exurgentem ſtrepitum vitiorum premens ad ſuperiora progrediatur, & ad verticem ſublimioris curiæ aſcendat: vt exteriori ceſſante tumultu, in quodam mentis ſecreto per interna deſideria ſilenter cũ Domino loquatur. Cupienti enim cum Deo loqui,

Oranti ſolitudo quærenda.

& conſolationem diuinam promereri expedit ſolitudinem quærere, & conſolationem humanam relinquere. Cuius exemplum habemus in Ioanne Euangeliſta, qui quantum in ſolitudine profecerit & lucratus ſit, penè omnibus notum eſt. In Pathmos inſulam exilio relegatus, & conſortio hominum deſtitutus, conſolationem Angelorum promeruit, & Apocalypſim quam ei Dominus pro ſtatu Eccleſiæ præſentis, ſcilicet & futuræ, reuelare dignatus eſt, propria manu ſcripſit. Vnde Beda: Hiſtoria nota eſt, Ioannẽ à Domitiano Cæſare propter Euangelium in inſulam relegatũ, cui tunc cõgruè ſecreta datum eſt cœli penetrare, cùm certa terrarũ ſpatia negabatur excedere. Et ſimilia reperiuntur de pluribus aliis, qui modico tẽpore plus lucrati ſunt ſoli, quàm toto tẽpore ſuo lucrati fuerint comitatu. Quando autem Chriſtus orat, theoricam: quando docet, practicã vitam informat: ne quis pro cura proximi à contemplationis ſtudio torpeſcat: vel pro ſtudio diuinæ cõtemplationis, quãuis ſuperior ſit, proximi curã negligat. Vnde Anſelmus: Regnum Dei prædicando diebus cum populo commoratur, & confluentes turbas miraculis & uerbis ædificat: noctibus montem frequentas, orationibus uacat, admonẽs pro congruentia temporis nunc proximis inter quos uiuimus, uerbis & exemplis pro modulo noſtro uitæ uiam demonſtrare: nunc ſolitudinem mentis adeuntes, & uirtutum montem aſcendentes dulcedini ſupernæ contemplationis inhiare, & intentionem noſtram infatigabili affectu ad ſuperna dirigere. Huic illud Bernardi conſonat, quo de ſe & ſibi ipſi dicebat: Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos uias ſuas: intentiones, cogitationes, uolũtates, & affectiones, & omnia interiora mea. Venite aſcendamus in montem Domini, in locum ubi Dominus uidet uel uidetur. Curæ, ſolicitudines, anxietates, pœnæ, expectate hìc cum aſino corpore iſto, donec ego cum puero, id eſt, intelligentia uſque illuc properantes reuertamur ad uos. Reuertemur enim ad uos, & heu reuertemur quàm cito. *Et cùm factus eſſet dies: vocauit Dominus ad ſe diſcipulos ſuos,* fortè adhuc dormientes, *& elegit ex ipſis xij.* ſeu fecit ſtatuendo ut eſſent xij. cum illo magis principales, *quos & Apoſtolos,* id eſt miſſos ſcilicet ad prædicandũ regnum Dei, *nominauit,* prius quidem uocauit eos ad diſcipulatum, ſed modo ad Apoſtolatum. Conſidera hic, quòd Chriſtus Apoſtolos electurus orabat prolixè, quia erat pernoctans in oratione, & ſic diutina & nocturna oratione præhabita elegit Apoſtolos, per hoc oſtẽdens quòd promotioni prælatorum in Eccleſia Dei debent orationes deuotæ præmitti: & quòd ipſi per deuotas orationes, & non per inductiones & promiſſiones ſunt eligendi. Vnde Glo. Dominus in montem aſcendens ad ſe uocat, & elegit quos vult, quia non illorum electionis & ſtudij: ſed diuinæ erat dignationis & gratię, vt in Apoſtolatum uocarentur. Vnde ait: *Non uos me*

Ioãnes Euãgeliſta in ſolitudine quantum profecerit.

Anſelmus in Mat.

Bernard. I meditat.

Electio xij. Apoſtolorũ nõ ſine præcibus facta

Gloſſa Tex. locum.

Ioan. 15.

A *elegiſtis, ſed ego elegi uos*: ergo humanum ſtudium, ut præcum humanarum, pecuniæ, quæſtus, generis, & huiuſmodi excludit Dominus ab electione prælati: ut in ea currat ſola gratia diuina propter quam tantũ & per quã debet quis eligi. Vnde in Pſalmiſta: *Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum,* ſcilicet prælationis *quem fundaſti eis*, non pecunia, non carnalis affectus: ſed ſola gratia & electio canonica, quæ hodie ad perniciem Eccleſiæ multipliciter corrũpitur, non ſine magna Dei offenſa. Per hoc autẽ quòd Apoſtolos inſtituit in monte, ſignificauit quòd Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores in ſuperiori gradu ſunt Eccleſiæ. Vnde dicuntur Epiſcopi, ab epi, quod eſt ſupra, & ſcopos intentio, qui ſupra gregem Dominicũ

Pſal. 103.

Epiſcopi vnde dicũtur.

B debent intendere, ut eum ad ſuperna ualeant erigere. Sed heu multis ex eis inferiores in opere ſunt: & nec ſibi, nec aliis proſunt: & ſic nomen ſine re tenent. Sicut autem in uocatione fuit commendatio gratiæ: ſic in numero congruentia figuræ: nam duodenarius Apoſtolorum numerus in multis eſt figuratus. Iſti enim xij. Apoſtoli ſub figura loquendo ſunt. Primò, xij. patriarchæ, totum populum Chriſtianum ſpiritualiter generando. Secundò, xij. uiuentes fontes in Helym, doctrinis ſuis Eccleſiam & mundum irrigando. Tertiò, xij. lapides in ueſte pontificali, exemplis ſanctis Eccleſiam adornando. Quartò, xij. panes ſupra menſam propoſitionis, animas uerbo uitæ reficiendo.

Duodenarius numerus, & duodenaria multa.

Gen. 35. *Exod. 15.* *Eodem. 28.* *1. Reg. 21.* *Gene. 25.* *Ioſue. 2.* *Ioſue. 4.*

C Quintò, xij. principes tribuum, præcepta ſalutaria promulgando, & eccleſiam ſalubriter gubernando. Sextò, xij. exploratores terræ promiſſionis, futuram uitam per contemplationem inquirendo, & poſtea deuotis annunciãdo. Septimò, xij. lapides de Iordane ſublati, mundi fluxum contemnendo. Octauò, xij. lapides altaris, Chriſti ſacrificium in ſe portando. Nonò, xij. uituli Domino immolati, pro Chriſto martyrium ſuſtinendo. Decimò, xij. boues ſub mari æneo, baptiſmi gratiam prædicando & miniſtrando. Vndecimò, xij. leunculi in throno Salomonis, tyrannos mundi uincendo, & obſtinatos comminatione pœnarum inferni terrendo. Duodecimò, xij. Prophetæ, de futuro tempore Eccleſiam admonendo. Tre-

Exod. 24. *2. Para. 4.* *3. Reg. 10.*

D decimò, xij. horæ diei, uitæ Chriſtianæ tempora ordinando. Quartodecimò, xij. portæ ciuitatis, poteſtate clauium regnum cœlorum aperiendo. Quintodecimò, xij. fundamenta ciuitatis, eccleſiã meritis & precibus ſuſtentãdo. Sexdecimò, xij. ſtellæ in corona ſpõſæ, Eccleſiã doctrinis & miraculis illuſtrando. Secundam, ẽt hunc numerũ Apoſtolorũ inſtituit certa cauſa myſterii: ut ſcilicet mundi ſalutem quã uerbo prædicarent, ſuo quoque numero commendarent. Ter enim quatuor xij. faciunt, & totidem Apoſtoli ad prędicandum miſſi ſunt: quia per eos fides ſanctæ trinitatis in quatuor mundi partibus prædicanda erat, ut quadratum orbem fide ſanctæ trinitatis inſignirent.

Ioan. 11.

E Vnde & de ciuitate ſancta Hieruſalem deſcendente de cœlo à Deo ſcriptum eſt: quia erant ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres. Vbi figuraliter oſtendebatur, quia prædicantibus Apoſtolis, Apoſtolorumque ſucceſſoribus cunctæ per orbem nationes in fide ſanctæ Trinitatis Eccleſiam eſſent ingreſſuri. Secundũ Hieronymum: Fecit ut eſſent duodecim, vt ſint ipſi ſuper thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Vel cùm duodenarius cõſtet ex duplici ſenario, qui eſt numerus perfectionis, ſignificare uoluit quòd duplex perfectio, ſcilicet uitæ & ſcientiæ, ſiue operis & ſermonis, debent eſſe

Apoc. 21.

in his

Apoſtolorũ nomina. in his qui habent Apoſtolicum officium. Nomina autem Apoſtolorum quos elegit ſunt hæc quæ ſequuntur: Simon quem poſt conuerſionem cognominauerat Petrum, & Andræas frater eius: Iacobus Zebedæi, ſcilicet filius, & Ioannes frater eius, impoſuit his duobus nomina Bonarges, id eſt filij tonitrui: quia ſæpe audierunt terrificam uocem, & tonitruum patris per nubem de filio tonantis: Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, ſcilicet filius qui & Iacobus iuſtus propter ſanctitatẽ uitæ: & minor, quia poſterior in uocatione: & frater Domini, propter ſimilitudinem eſt uocatus, & Simon Chananæus frater eius à Chana uico ſeu uilla Galilææ, qui & zelotes eſt dictus: Chana enim zelus, & Chananæus zelotes, id eſt, æmulator dicitur, & Thaddæus ſimiliter frater eius qui & Iudas Iacobi: ſcilicet frater eſt uocatus, & Iudas Schariotes à Scharioth uico Iudeæ in quo ortus eſt, & nominatus. *Iuda in Apoſtolatũ electio. Pſal. 40.* Hic inter Apoſtolos eligitur, ad oſtendendum prophetiam Dauid eſſe completam, qua Dominus Ieſus tradendus per diſcipulum prædicitur, & ad excuſationem bonorum quando in congregatione eorum aliquis malus reperitur. *Auguſtin. lib. 18. de ciuitate c. 49.* Vnde Auguſtin. Non audeo mihi arrogare, quòd domus mea ſit melior cœtu Apoſtolorum. Item ſecundum eundem Auguſtin. ut ipſo malo vtens bene, & ſuæ paſſionis impleret diſpoſitum, & Eccleſiæ ſuæ tolerandorum malorum præberet exemplum. *Ambroſ. in cap. 6. Lucæ.* Inſuper ſecundum Ambroſium: Proinde eligitur ut oſtendatur quia magna eſt ueritas, quam nec aduerſarius miniſter infirmat: uoluit deſeri, uoluit prodi, uoluit ab Apoſtolo ſuo tradi: ut tu à ſocio proditus moderatè feras tuum erraſſe iudicium, periſſe beneficium. *Theophil. in Lucam.* Item ſecundum Theophilum: Vt diſcamus quòd Deus non repellit aliquẽ propter futuram malitiam: ſed propter præſentem uirtutem dignum habet. *Nominationis Apoſtolorum cauſa.* Nominat autem Apoſtolos proprijs nominibus, ut pſeudo & falſi Apoſtoli qui futuri erant excluderentur, & ab omnibus uitarentur: nec quiſquam auderet alium inſcribere catalogo Apoſtolorum. Item ut tàm nomina Apoſtolorum quàm ſibi credentium oſtenderentur ſcripta eſſe in libro uitæ. Combinat uerò eos, ac duos & duos nominatim exprimit, in ſignum mutuæ dilectionis & approbationis iugalis ſocietatis. Itemque ut mutuo ſe iuuantes eſſent fortiores, & inſuper cõtra dolum in fidei confeſſione, & contra conflictum in tormentorum toleratione. *Augu. lib. 18. de ciuitate cap. 49.* Vt autem dicit Auguſtinus: Elegit hoc diſcipulos: quos & Apoſtolos nominauit humiliter natos, inhonoratos, illiteratos: ut quicquid magnum eſſent & facerent, ipſe in eis eſſet & faceret. *Ambro. in cap. 6. Lucæ.* Vnde & Ambroſius: Similiter aduerte cæleſte conſilium. Non ſapientes aliquos, non diuites, non nobiles: ſed piſcatores & publicanos quos dirigeret elegit, ne traduxiſſe prudentia: ne redimiſſe diuitijs, ne potentiæ nobilitatiſque authoritate traxiſſe aliquos ad ſuam gratiam uideretur: vt veritatis ratio, non diſputationis gratia præualeret: Hæc Ambroſius. *Montana petendi ratio.* Ad montana ergo Dominus conſcendit, ut à turbis recederet & quietè oraret, & familiariter Apoſtolos eligeret & inſtrueret: ut & turbas ad altiora traheret, ſed turbis aſcendere non ualentibus, ſequuntur diſcipuli eius. Voluit etiam docturus in montem aſcendere, ut altiora præcepta daturus de altis ea prædicaret. Et qui minora legis præcepta filijs Iſrael in monte dederat, maiora diſcipulis Angelicis in monte dare uoluit, ut ſe eundem

A Deum oſtenderet, qui legem Angelicam uitam dedit. Poſt electionem itaque Apoſtolorum, uoluit eos de operibus perfectionis inſtruere: quia ad gradum maiorem promoti debent cognitionem maiorem habere. Vnde Beda: Myſticè mons ille in quo Apoſtolos elegit Dominus, altitudinem deſignat iuſtitiæ, qua inſtruendi erant, & quam prędicaturi hominibus. Nam quia miſſurus erat eos ad prędicandum Euangelium regni cœleſtis, meritò per ſublimitatem loci, in quo electi ſunt admonere uoluit eos, non in infimis deſiderijs animi diſſoluere: ſed ad ſuperna deſideranda & quærenda ſemper erigere debere. Sic etiam legem daturus priori populo ſuo in mõte apparuit de monte quæ agẽda eſſent innotuit. Vnde & glo. *Gloſſ. in eũ locum.* B Aſcendit quippe mons in montem, ut altiora uirtutum culmina doceret: & Eccleſiam ſuper quã ſedet prædicans præceptum Domini, ſublimius erigendã oſtẽderet, quam eadem doctrina uſq; ad finẽ ſeculi plenius erudiret. Quanuis ergo ibidem docere poterat ubi erat: in montem tamen ad prædicandum aſcendit, *Cur in mõtem aſcenderit.* in ſignum quòd in montem & altitudinem uirtutum debet aſcendere, qui prædicare vult & iuſtitiam Dei docere. Vnde Chryſoſtom. *Chryſoſto. hom. 9. operis imper.* In ueritate conſiſtere debet qui iuſtitiam docet & audit: nemo enim poteſt in ualle ſtare, & de monte loqui. Vbi ſtas, inde loquere: aut unde loqueris, ibi ſta. Si animus eſt in terra, quomodo de cœlo loqueris? Si de C cœlo loqueris, in cœlo conſiſte. Et ſi iuſtitiam facere non uis, quomodo magiſtrum iuſtitiæ audis? Vt qui id magiſtrũ uocas, cuius non uis eſſe diſcipulus? Vnde Richard. *Richardus. Victorinus in pſ. 113.* Quia autem docturus diſcipulos in montem aſcẽdit, hoc nobis inſinuat quòd qui ſacræ doctrinæ uerbum diſpenſat non in ualle praui operis, non in campo effrenatæ diſſolutionis conſiſtere debeat: ſed in montem ſpiritualis conuerſationis per exercitia uirtutum & exhibitione bonorũ operum aſcendat, ſicut ſcriptum eſt: *Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion.* *Eſa. 40.*

ORATIO.

D DOMINE *Ieſu Chriſte, qui propter inæſtimabilem miſericordiam tuam in mundum ueniſti: ut peccatores ab erroribus ad pœnitentiam reuocares, & ex his quàm plures dignatus es eligere in tuos ſecretarios, & diſcipulos ſpeciales: reuoca miſericors Deus me miſerum peccatorem errantem, amplectere redeuntem, conforta dolentem: inſtrue ignorantem, ac tandem me, licet indignum, cum diſcipulis tuis admittens totaliter à deſiderio terrenorum leues, & mentem omnino ad cæleſtia transferas: ut audiam & intelligam uerba tua, & opere compleam uniuerſa. Amen.*

E

De ſermone Domini in monte. Et primo de octo beatitudinibus. Cap. XXXIII.

POST hæc Dominus Ieſus fecit ſermonem pulcherrimum & copioſum quem ut dicit Auguſtin. Si quis piè ſobrieque conſiderauerit, inueniet in eo, quātum ad mores optimos pertinet, perfectum uitæ Chriſtianę modum: & iſtum ſermonem omnibus pręceptis, quibus Chriſtiana uita informatur eſſe perfectum. Hunc ſermonem Matthæus & Lucas uariè narrant, & ob id quidam dicunt Dominum prius ſermonem feciſſe diſcipulis tantum in ſupercilio montis ſedendo, per modum doctoris, & hunc narrat Mattheus, & poſt in latere montis communiter turbis & diſcipulis alium ſimilem ſtando, per modum prædicatoris, & hunc narrat Lucas. Alij uerò dicunt Dominũ, primò ſediſſe cum diſcipulis in ſupercilio montis, & electis .xij. deſcendiſſe ad aliquam planiciem in latere montis eiuſdem: & ibi unum ſermonem ſimul cum turbis & diſcipulis habuiſſe, quem uterq; Euangeliſta narrat diuerſimodè, eadem tamẽ rei ueritate. Sed primũ conuenientius tenetur, & ueritati magis conſentire uidetur. Et ex hoc inoleuit conſuetudo in Eccleſia, quòd quando fit ſermo turbis & ſecularibus, ſtat prædicator: ut inuitans ad pugnam & operationem. quando clericis & religioſis, ſedet, ut inuitās ad quietem & contemplationem. Proponit autem Dominus Ieſus in principio ſui ſermonis octo beatitudines ſeu uirtutes, & ſubnectit præmia ſingulis beatitudinibus ſeu uirtutibus correſpondētia. Vnde ponitur ibi aliquid per modum meriti: puta, *beati, &c.* & aliqua per modum præmij: puta, *quoniam, &c.* Primum enim pertinet ad beatitudinem meriti. Secundum uerò ad beatitudinem præmij. Sed qui deſiderat conſequi præmium, ſtudeat primò habere meritum. Vnde Auguſtin. Nemo quippe inueniri poteſt, qui beatus eſſe nolit. Sed ò ſi homines quomodo deſiderant mercedem, ſic opus mercedis non recuſarent. Quis non alacriter currat, cùm ei dicitur beatus eris? Libenter audiat, & cùm dicitur ſi hæc feceris. Non recuſetur certamen, ſi diligitur præmium: & accendatur animus ad alacritatem operis, cõmendatione mercedis: Hæc Auguſtin. Beatitudo quippe dicitur dupliciter. Vno modo in ſpe: ſicut habetur in uia. Alio modo in re: ſicut habetur in patria. Beati ſunt ergo excellentes in uirtute beatitudine uiæ per gratiam, beatificādi beatitudine patriæ per gloriam. Vel ſecundum Auguſtin. Non inde beati ſunt, quia

Aug. lib. 1. de ſermone Dom. in monte. Sermo Domini in mõte.

Matt. 5. & Luca. 6.

Variæ opiniones de ſermone Domini in mõte.

Sedendi & ſtandi in prædicando mos.

Beatitudines octo.

Augu. lib. de beata uita.

Beatitudo duplex in ſpe, & in re.

A pauperes ſpiritu, ſed quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: & ita de alijs ſuo modo. *Docebat*, ergo, *eos dicens: Beati pauperes ſpiritu* id eſt, uoluntate & electione, non neceſsitate uel ſimulatione, *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, quod eſt præmium correſpondens merito eorum. Vbi ſciendum quod paupertas ſpiritus ſumitur hîc, pro abſtinētia ab amore mundi, id eſt, ab amore eorum quæ in mundo ſunt: & quæ amator mundi complectitur: & ſic eſt plenaria omnium delectabilium abdicatio, omnes delectationes quæ ſunt in diuitijs, & delitijs, & honoribus contemnens. Et ideò beatitudo iſta poteſt intelligi dupliciter. Vno modo pro contemptu diuitiarum & carnalium uoluptatum. Secundò pro contemptu ſui & propriæ excellentiæ, ut etiam bonus ſe inutilem & cæteris reputet inferiorem. B Contemptus autem diuitiarum, naſcitur ex contemptu ſui: qui enim ueraciter & humiliter propter Deũ ſe contemnit, temporalia quæ propter ſe ſunt, faciliter etiam contemnit: nec magno precio exteriora æſtimat, qui ſe interius non curat. Sic ergo paupertas ſpiritus implicat uirtutem uoluntariæ, propter Chriſtum egeſtatis, & etiam ueræ humilitatis. Et ſecundum utrumq; intellectum hæc beatitudo primum tenet locum. Secundum primum quidem intellectum: quia paupertas eſt prima perfectio uolentium ſequi Chriſtum, & totius ſpiritualis ædificij fundamentum. C Non enim poteſt expeditè ſequi Chriſtum, paupertatis ſpeculum, qui oneratus eſt rebus temporalibus. Nec eſt liber, ſed ſeruus, qui animi affectionem ſubijcit iſtis rebus tranſeuntibus. Eius enim rei quam affectuoſè diligo, me ſeruum ſponte conſtituo. Et ideò nihil eſt amandum, niſi ipſe Deus, uel aliud propter Deum. Vnde Ambro. Primam beatitudinem hanc uterq; Euangeliſta poſuit: ordine enim prima eſt, & parens quædam generatioque uirtutum. Quia qui contempſerit ſecularia, ipſe merebitur ſempiterna. Nec poteſt quiſquam meritum regni cœleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate poſſeſſus emergendi non habet facultatem. Similiter quò ad intellectum ſecũdum, quia humilitas D opponitur initio omnium uitiorum, ſcilicet ſuperbiæ, quæ inter omnia uitia tenet principatum. Vnde Auguſtin. Rectè hîc intelliguntur pauperes ſpiritu, humiles & timentes Deum, id eſt, non habentes inflantem ſpiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem. Sic quidem peruenitur ad ſummam ſapientiam. *Initium autem ſapiētiæ timor Domini:* quoniam & econtrario, *initium omnis peccati ſuperbia*, deſcribitur. Vnde & Chryſoſtom. Sicut cætera uitia deprimunt ad inferos, & maximè ſuperbia: ſic uehunt uirtutes ad cœlum, maximè autem humilitas. Hæc Chryſoſt. Cupidi ergo & ſuperbi appetant & diligant regna terrarũ, *beati*, autem, *pauperes ſpiritu*, E id eſt, ſpirituali uoluntate, uel ſui reputatione, *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, nunc in ſpe, & in futuro erit in re. Et bene præmium merito reſpondet, ut indigentiæ & humiliationi copioſitas & exaltatio ſuccedat. In regno. n. intelligitur omnimodo ſufficiētia, & excellentia, quæ bene promittitur in cœlis qui talia contempſerunt in terris. Deinde ſequitur ſecunda: *Beati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram.* Poſt paupertatem ſequitur mititas: qui enim pauper eſt, multis laceſsitur iniurijs, & ideò neceſſarium eſt quòd ſit mitis, uel manſuetus: quod idem eſt ſecundum rem, ſed differunt nomine. Mitis enim eſt, qui alium non offendit: manſuetus, qui ſe offendentes tolerat.

Aug. ſermone in feſto omniũ ſanctorum de Euāgelio. 10.

Paupertas ſpiritus, duobus modis intelligi poteſt.

Beatitudo prima.

Ambroſ. in cap. 6. Luca.

Augu. lib. 1. de ſerm. Do. in mõte cap. 2. Eccl. 1. Eodem. 10.

Chryſ. ho. 9. operis imperfecti.

Secũda beatitudo.

Mitis & manſuetus differunt.

tolerat. Vnde manſuetus dicitur, quaſi manu aſſuetus, cui facilè eſt ſuſtinere, non malum pro malo reddere: mitis uerò, qui nulla animi accenſione turbatur, ſed iugiter in animi bonitate perſeuerat. Et ſecundum hoc mitis dicitur in affectu, manſuetus in effecto. Mites ergo ſecundum rem ſunt homines manſueti, modeſti, & humiles, in fide ſimplices: & ad omnem iniuriam patientes, qui nullam amaritudinẽ animi ſentiunt, & cùm irritati fuerint, nec cogitant facere malum, nec faciunt, cedunt improbitatibus, & non reſiſtunt malo: ſed uincunt malum in bono. Et uerè, *beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*: ſcilicet duplicem, id eſt, corporis proprij quam gerunt, & paradiſi quam quærunt. Terram inquam corporis proprij quia mites habent dominium ſui, & non iracundi quia nõ ſubijciunt ſenſualitatem rationi. Item terram paradiſi: mites enim quietè & pacificè poſsidet Dominus in terra morientium, & ideò lege viciſſitudinis mites poſsidebunt Dominum in terra uiuentium. Et ſecundum Glo. quoniam ſeipſos in præſenti poſsident, hæreditatem patris in futuro poſsidebunt. Vbi Auguſtin. Tunc uerè poſsidebis terrã, quando inhæſeris ei, qui fecit cęlum & terram. Hoc eſt enim eſſe mitem, non reſiſtere Deo tuo. Vt in eo quòd bene facis, ipſe tibi placeat, non tu tibi. In eo autem quòd mala iuſtè pateris: ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt, quia placebis ei, diſplicens tibi. Diſplicebis enim ei, placens tibi. Hæc Auguſtin. Rixentur ergo immites, & dimicent pro terrenis & temporalibus rebus. Beati autem mites, quoniam ipſi hæreditate ac immobiliter & ſolidè poſsidebunt terram æternæ beatitudinis. Ad hoc, enim homines feroces mouent bella & lites ſequentes motus iraſcibilis, ut quaſi ſecuri poſsideant terrã, deuictis inimicis, & ideò illis qui ſunt totaliter quietati à motibus iraſcibilis, bene promittitur poſſeſsio pacifica terræ uiuentium: de qua pelli nõ poſſunt ab aduerſarijs. Significat enim terra, ſecundum Auguſtin. quandam ſoliditatem & ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ: ubi anima, per bonum affectum tanquam in loco ſuo requieſcit ſicut corpus in terra, & inde cibo ſuo alitur ſicut corpus à terra. Ipſa eſt requies, & uita ſanctorum. Si ergo, ut dicit Beda, cęlorum regnum pauperibus, & terra mitibus promittitur: quid ſuperbis & contentioſis niſi infernus relinquetur? Deinde ſequitur tertia: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*. Hæc tertia beatitudo rectè primam ſequitur & ſecũdam: poſt contemptũ namque mundi, per paupertatem: poſt quietem mentis, per manſuetudinem: vacans homo ſibi, & conſiderans ſtatum ſuum nihil inuenit, nec in ſe, nec in alijs niſi materiam luctus & flebile, & ideò incipit lugere. Eſt autem lugendum non propter temporalia damna, ſed propter ſpiritualia detrimenta. Et uerè beati qui lugent, quoniam Deus eos conſolando omnem lachrymam ab oculis eorum abſterget. Vnde Bernard. Fœlix lachryma quæ manu pij Domini meretur abſtergi. Vt dicit Maximus: Lachrymæ ueniam non poſtulant, & tamen merentur: cauſam non dicunt, & tamen miſericordiam conſequuntur: quia ſermo interdum non totum profert negocium, lachryma uerò totum prodit affectum. Conſolabuntur autem lugentes, & hîc & in futuro. In præſenti enim conſolationes ſpirituales conſolante Spiritu ſancto qui paracletus, id eſt, conſolator dicitur, recipiunt pœnitentes. Conſolabuntur & in futuro, cùm ad gloriam perducentur, ubi gaudium & lætitiã obtinebunt,

Gloſſa in Mattha.

Augu. ſermone in feſto omnium ſanctorum tomo. 10.

Poſſidere terram.

Terra.

Aug. lib. 1. de uerbis Dom. ca. 3.

Beda in ca. 6. Lucæ.

Tertia beatitudo: Lugendi ratio.

Apoc. 21.

Bernardus ſermo. 32. in cant.

Lachrymarum commendatio.

A tinebunt, quia ſecundum Chryſoſto: huiuſmodi luctum Dominus perpetui gaudij conſolatione compenſat. Vt autem dicit idem Chryſoſtomus: Lugendum eſt & uerè lugendum præſentis uitæ tempus, in quo tantam malorum labem: tantaque quotidie uidemus flagitia cumulari, quæ ſi uelis conſiderare per ſingula, numquam te poteris à lachrymis tẽperare. Etenim ſi quis extrinſecus undecumque adeſſet, & præceptorum Chriſti ac noſtræ conuerſationem & perturbationem uidere inimicos nos eſſe, & cõtrarios præceptorum Chriſti iudicaret, & quaſi qui ſtudium quoddam habuerimus contraria in omnibus gerere quàm ille mandauit: Hæc Chryſoſtom. Et ſciendum quòd quinque ſunt cauſæ luctus, quarum duæ reſpiciunt culpam, ſcilicet propriam & alienam, duæ pœnam, ſcilicet præſentem, & æternam: quinta gloriam cœleſtem. Lugendum eſt ergo in hac uita. Primò, pro peccatis & miſerijs proprijs. Secundò, pro peccatis & miſerijs alienis. Tertiò, pro incolatu præſentis miſeriæ. Quartò, pro periculo & dubio pęnæ æternæ. Quintò, pro dilatione gloriæ. Et ideo *Beati qui lugent*, ſcilicet in præſenti, *quoniam ipſi conſolabuntur*, plenariè in futuro, contra quinque lectus prædictos, contra primum, de peccatorum remiſsione: contra ſecundum, de proximorum bonorum ſalute, & malorum condemnatione: contra tertium, de huius exilij liberatione: contra quartum, de euaſione pœnæ futuræ: contra quintum, in gloriæ adeptione: & tunc poterunt dicere cum Pſalmiſta: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam*. Huic ſententiæ concordat Gregorius qui dicit: Quatuor ſunt qualitates quibus iuſti uiri anima in compunctione uehementer afficitur, cùm aut malorum ſuorum reminiſcitur, conſiderans ubi fuit, aut iudiciorum Dei ſententiam metuens, & ſecum quærens, cogitat ubi erit, aut cum mala huius uitæ præſentis ſolerter attendens, mœrens conſiderat ubi eſt, aut cùm bona ſupernæ patriæ contemplatur: quæ quia nondum adipiſcitur lugens conſpicit ubi non eſt: Hæc Gregor. Gaudeant ergo uani in hoc mundo, beati autem qui lugent quoniam conſolabuntur in cœlo. Congruè autem lugentibus promittitur, & præparatur æterna conſolatio, ut qui triſtati ſunt in præſenti, gaudeant in futuro, & temporalem amittentes lætitiam, perfruantur æterna.

Lugendum quid eſt.

B *Luctus cauſa quinq.*

Conſolationes lugentium.

C *Pſal. 93.*

Compũctionu incitamenta.

Gregorius lib. 23. moraliũ c. 21.

D

Deinde ſequitur quarta: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, hæc quarta beatitudo rectè ſequitur tres prædictas, qui enim mundana contempſit, ac mores manſuetudine rexit, & defectus luxit: iam poteſt eſurire & ſitire iuſtitiam, quod non prius potuit, quia ſecundum Ambroſium æger cum in graui morbo eſt, non eſurit. Primæ uerò tres à ſeculo nequaquam † eripiunt, paupertas enim diuitias abijcit, manſuetudo iniurias non ſentit, luctus commiſſa diluit, quæ uerò ſequuntur, ad cœlum erigunt. Quarũ prima eſt nõ tam iuſtitia, quàm eſuries ſiue deſiderium iuſtitiæ, quia in præſenti perfectam iuſtitiam nõ poſſumus habere, ſed poſſumus eſurire. Vnde dicit: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã*, id eſt, cum omni deſiderio, & uehemẽter ad modum eſurientis & ſitientis appetunt eam: ſecundum Bedam nos inſtituens, nunquam nos ſatis iuſtos æſtimare debere, ſed quotidiano iuſtitiæ ſemper ardere profectu. Vnde Hiero. Non ſufficit nobis velle iuſtitiam, niſi iuſtitię patiamur famem, ut nunquã nos ſatis iuſtos, ſed ſemper eſurire opera iuſtitiæ intelligamus.

Quarta beatitudo.

E *† nequam.*

Eſuries iuſtitiæ.

Beda in ca. 6. Lucæ.

Hieronym. in cap. 5. Matth.

Pſal. 36.

mus. Et accipitur hîc iuſtitia, ſecundum quòd eſt uirtus generalis ad omnes qua declinatur à malo & fit bonum, ſecundum quòd homo ab ea generaliter iuſtus dicitur per exercitium, quia ſecundum Chryſoſtomum: Eſurit iuſtitiam, qui ſecundum Dei iuſtitiam deſiderat conuerſari, hanc iuſtitiam & uitæ rectitudinem, non ſolum in nobis, ſed & in omnibus alijs appetere debemus. Et hæc eſt iuſtitia quæ tribuit vnicuiq; quod ſuum eſt: Deo, proximo, & ſibi. Deo tria, ſcilicet honorem creatori, amorem redemptori, timorem iudici. Proximo tria, obedientiam ſuperiori, concordiam pari, beneficentiam inferiori. Sibi tria, munditiam cordi, cuſtodiam ori, diſciplinam carni. Et uerè beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, vt qui per eſuriem & ſitim iuſtitiæ merentur, per ſaturitatem gloriæ præmientur, & conatum quem paſſi ſunt in merendo, reficiat pręmium in perficiendo. Quæ ſaturitas reddetur in uita beata, de qua dicit Pſal. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* In præſenti quoq; redditur, quia ſicut auaritia ſitit aliena & eſurit, ſic per iuſtitiam ſaturatus contentus eſt ſuis, & aliena non cupit. Non ſolum itaque illi qui faciunt iuſtitiam, ſeu iuſtitiæ opus, ſed etiam qui eam eſuriunt & ſitiūt, id eſt, qui eam facere concupiſcunt, & ſi non poſſunt facere quod deſiderant, tamen beati ſunt, quia quantum in ipſis eſt faciunt quod deſiderant. & iſti quidem ſaturabuntur, quando omnia eorum deſideria complebuntur. Vnde Auguſt. Qui perfectè nouit, & perfectè amat iuſtitiam, iam iuſtus eſt, etiam ſi nulla exiſtat ſecundum eam forinſecus per membra corporis operādi neceſſitas. Deſiderant ergo alij uana quæ eos ſatiare non poterunt, *beati autem qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur:* hic pro modulo, ſed plenariè in futuro. Deinde ſequitur quinta: *Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Poſt iuſtitiam rectè ponitur miſericordia, quia una non debet eſſe ſine alia, ſed altera ab altera temperari. Nam miſericordia ſine iuſtitia deſcendit ad diſſolutionem, iuſtitia ſine miſericordia deſcendit, ad crudelitatem, una cum alia incedit ſecundum æquitatem. Eſt autem miſericordia miſeria cordis ſuper malo: unde dicuntur miſericordes, quaſi miſerum cor habentes, quia alterius miſeriam quaſi ſuam reputant, & de malo alterius, quaſi de ſuo dolent. Miſericordia eſt dimittere iniurias illatas, ac omnem rancorem & odium, & dare quodcumq; poteſt ſpirituale, & corporale ſubſidium. Miſericordiæ autem ſubſequendæ is eſt ordo, ut prius ſit ſuper malo proprio, ſecundum illud Eccleſ. *Miſerere animæ tuæ placens Deo:* deinde ſuper proximi malo eius, defectibus condeſcendendo, cuius finis eſt pro alio mori: exemplo Chriſti qui pro nobis ex miſericordia dedit ſe morti. Eſt igitur miſericordia prima propria ad ſeipſum, per pęnitentiam. Secūda fraterna ad proximum, per beneficentiam. Eſt & tertia filialis ad Deum, per compaſsionem, ſed heu quia nihil compatiuntur ſuper cōtritione Ioſeph. Prima conſequitur miſericordiam in remiſsione omnis culpæ. Secunda conſequitur miſericordiam in diminutione pœnæ, & interceſſorum multiplicatione, qui enim diminuit alterius pœnam, meretur ſuæ diminutionem. Tertia conſequitur miſericordiam in adeptione gloriæ, quia ſecundum Apoſtolum, *ſi compatimur, & glorificabimur.* Sed ut dicit Ambroſius, qui compatitur, non perfunctoriè compatitur: ſed ut tribulationes Chriſti in corpore ſuo impleat, ſicut implebat & Paulus. Igitur ſtudioſè circa miſericordiam inſiſtere

Chryſoſto. hom. 9. operu imperf.
Iuſtitia tribuēs tribus terna.
Pſal. 16.
Quinta beatitudo.
Miſericordia temperata.
Miſericordia quid eſt.
Miſericordia exhibēda ordo.
Eccleſ. 30.
Miſericordia, triplex.
Amos 6.
Roma. 8.
Ambroſ. in epiſt. ad Rom.
Miſericordia laus in oratione Eccleſiæ.

A debemus, quia in omnibus miſericordia Dei indigemus. Hæc uirtus tanta eſt quòd ea præ cæteris Deo, quaſi ſibi propria attribuatur. Vnde dicitur: Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Hanc etiam negatam exprobrabit reprobis, & impenſam cōmendabit iuſtis. Maximè enim ſuccurrēt opera miſericordiæ in die iudicij his, qui fecerint ea, quoniam, ut ait Iacobus, *iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam.* Vnde Aug. beatos eſſe dicit qui ſubueniūt miſeris, quoniā eis ita rependetur, ut de miſeria liberētur, fac & fiet: fac cū altero, ut fiat tecum. Quod egeris cum petitore tuo, hoc agat Deus cum ſuo. Vnde & Hilarius: Intantū enim Deus beneuolentiæ noſtræ in omnes delectatur affectu, ut miſericordiam ſuā ſit
B ſolis miſericordibus præſtiturus. Vnde & Chryſ. Dominus miſericordiarū miſericordes dicit eſſe beatos, oſtēdens unūquemq; noſtrū miſericordiam promereri non poſſe, niſi & ipſe miſericors fuerit. Et iterum: Videtur autē eſſe æqualis retributio, ſed & multo maior: non eſt enim æqualis humana miſericordia, & diuina. Sæuiant ergo tyranni cum ſuis crudelitatibus ſine miſericordia perituri, *beati autem miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur,* in futuro, ubi ab omni miſeria culpæ & pœnæ ſubleuabuntur, & in hoc ſeculo, ubi eis culpa remittitur & gratia largitur, conferuntur temporalia, & ſubleuantur à multiplici miſeria, prout ſtatus iſte patitur, & ſaluti ſpirituali expedire uidetur. Deinde ſequitur ſexta: *Beati mundo cor*
C *de: quoniam ipſi Deum uidebunt.* Sexta beatitudo optimè ſexto loco ponitur, quia per ipſam homo ad Dei imaginem, quæ ipſius Dei per cognitionem & amorē capax eſt, reparatur: quam ſexta die conditus perdidit, & ſexta ætate recuperauit. Et rectè poſt miſericordiam ponitur cordis mundicia: quia ſecundum Amb. Qui miſericordiam defert, miſericordiam amittit, niſi mundo corde miſereatur: nam ſi iactantiam quærit, nullus eſt fructus. Dicit ergo, Beati mundo corde: non dicit, de ſuperficie, ut fallaces hypocritæ, qui mūdant quod foris eſt, non tantum corpore, ut mundani diuites qui corporis ſtudent munditiæ, ſed corde; quos non arguit conſcientia peccatorū, qui declinant
D à malo quolibet, & faciunt omne bonum, quod poſſunt bono fine & recta intentione. Et verè ſic mundo corde beati ſunt, quoniam ipſi Deum uidebunt, quia munditia maximè unit ſummæ beatitudini, & mūdus non niſi mundo corde poteſt uideri. Illud eſt cor mūdum, quod non arguit conſcientia ulla peccati, ſed eſt templum ſanctum Dei, ex quo cogitationes malæ nō procedunt. Si enim cor fuerit mundum à prauis cogitationibus, totus homo erit mundus ab iniquitatibus, ibi enim peccata oriuntur, ibi radices figunt, quę ſi ibi ſuccisæ fuerint, non eſt ubi creſcant. *Deus quippe ſpiritus eſt:* & ideo non oculo carnis, ſed oculo cordis & mentis tantum uideri poteſt. Et ſicut oportet
E oculum carnis eſſe purum & mundum ut Solem poſſit uidere, ſic longè plus oportet oculum cordis mundum eſſe, ut poſsit Deum, qui lucem inhabitat inacceſsibilem, uidere, quia in eo omnis ſufficiētia noſtra completur, & finis deſideriorū noſtrorum habetur, qui ſolis mundis corde debetur. Vnde Auguſtinus: Hic eſt finis amoris noſtri. Quicquid bene agimus, quicquid laudabiliter eſtuamus, quicquid in culpabiliter deſideramus, ad Dei uiſionem cùm uenerit plus non requiremus. Videre Deum uolumus: ſed uide quid dictum eſt: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt.* Hoc para unde uideas. Non enim corde non mundo uidere permitteris, quod non uidetur

niſi

Mat. 25.
Iacob. 2.
Auguſtin. li. 1. de ſermone do. in monte c. 6.
Hilarius cano. 4. in Matthæū.
Chryſoſt. hom. 15. in Matth.
Sexta beatitudo.
Ambroſ. in ca. 6. Luca.
Cordis mūditia, Matt. 23.
Munditia laus.
Exod. 1.
1. Cor. 3.
Ioan. 4.
Deum uidere finis.
1. Timo. 6.
Auguſtin. ſermone in feſto omniū ſanctorum tom. 10.

niſi corde mundo. Vnde & Ambroſius. Emunda cor tuũ, omnes pollutas cogitationes de corde tuo abijce, nihil ſit quo tuus inquinetur affectus. Simplex mens, pura ſinceritas ſit, talibus ſe Dominus, uolutabris corporis depoſitis, demõſtrare dignatur: Hæc Ambroſius. Immundi ergo corde, qui in ſordibus ſunt, ſordeſcant adhuc: *beati autem mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt*, in præſenti per fidem, & in futuro per ſpeciem: in præſenti familiarius, & in futuro glorioſius. Hic ſecundum quòd aliquis eripuerit ſe à malis, & bona fecerit, ſecundum hoc Deum uidet aut minus aut amplius, & ibi quãto mundicia maior, tanto uiſio potentior & clarior. Deinde ſequitur ſeptima: *Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur*. Septimo loco ponitur beatitudo pacis, quia in ſabbato ſeptimæ ætatis plenariè dabitur pax habẽtibus beatitudines ſupradictas. Bene autẽ poſt munditiam pax ſequitur, quia ad gradum pacis qui purgatus eſt dirigitur, nec niſi in bona uoluntate pax nutritur. Vnde Ambroſius: Cùm interiora tua uacua feceris ab omni labe peccati, à te pacem incipis, ut ſic pacem alijs feras. Dicit ergo, beati pacifici, nec dicit, animo pacati, quia hoc pertinet ad ſecundam beatitudinem, quæ eſt mititas: ſed dicit, pacifici, qui ſcilicet primò in ſemetipſis pacem faciunt, & quicquid peruerſæ cogitationis, locutionis, operiſue deprehẽdunt potenter expellunt: nec aliquid turbationis in ſuæ regno dominationis eſſe permittunt, & ſi quid eis aduerſitatis occurrant, pacem ſuam tamen ſeruant, & cuncta cum cordis ſui tranquillitate iudicãt. Deinde nõ in ſe tantum pacem cuſtodiunt, uerumetiam alios diſcordantes ſibi ad vnitatem pacis reducunt, ac ſemper paci faciendæ, reformandæ, & conſeruandæ, ſiue in ſe, ſiue in alijs, inuigilant. Paci autẽ contrariantur quinque: ſcilicet bella, lites, tumultus, inquietudines, & moleſtiæ. Pacifici ergo huiuſmodi bellis ſopiendis, litibus dirimendis, tumultibus ſedandis, inquietudinibus quietandis, moleſtiis mitigandis inſiſtunt. Hæc autem ſunt officia filij Dei, qui in ſe pacificus pacem reformauit in alijs, & ideo de pacificis bene dicitur, *quoniam filij Dei uocabuntur*. Pacifici etiam dicuntur qui totaliter etiam per affectum mentis Deo ſicut ſummæ bonitati coniungũtur, & ſic nihil aliud extra ipſum quærunt: ſed in ipſo quietantur & pacificantur. Qui & filij Dei uocari merentur, quia filiatio Dei importat aſsimilationem ad Deum, proprium autem eſt ipſius Dei ſeipſo frui, & in ipſo quietari. Pacifici ergo eſſe debemus, ut uerè ipſum Deum pacis in nobis habere mereamus, de quo ſcriptum eſt: *Factus eſt in pace locus eius*. Vbi Auguſtinus: Pacifici in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus exponentes & ſubijcientes rationi, id eſt, menti & ſpiritui, carnaleſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei. In quo ita ordinata ſunt omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum & excellens, hoc imperet cęteris non reluctantibus, quæ ſunt nobis beſtiiſq; communia, atque idipſum quod excellit in homine, id eſt, mens & ratio, ſubiiciatur potiori, quod eſt ipſa veritas vnigenitus filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperiori ſe ſubijciat. Et hæc eſt pax quæ datur in terra, hominibus bonæ uolũtatis, hæc eſt uita conſummati perfectique ſapientis: Hæc Auguſtinus. Litigent ergo diſcordes, patrem ſuum diabolum imitantes. *Beati autem pacifici*, primò ſibi, deinde alijs, ſcilicet internam pacem, & fraternam ſeruantes, *quoniam filij Dei*, & ueri imitatores eius, in

Septima beatitudo. Pacifici. — *Pax.* — *Ambroſius in cap. 6. Lucæ.* — *Paci cõtraria quinq;* — *Pacifici filij Dei.* — *Pſal. 75.* — *De pacificis Auguſtin. lib. 1. de ſermone do. in monte c. 8.* — *Luce 2.*

A ſuperna pace *vocabuntur*. Habent.n. ſimilitudinem Dei patris, quia Deus pax & quies ſumma eſt, & omnia cum tranquillitate diſponit.

Deinde ſequitur octaua. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*. ſecundum Chryſoſtomum. Poſita pacificorum beatitudine, ne aliquis æſtimaret, ꝙ ſemper pacem ſibi quærere, ſit bonum: ſubdit, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*. Hæc etiam beatitudo perficit hominem, ad bene patiendũ, ſicut prędictæ ad bene agendum, quia ſicut ad uirtutem pertinet bene agere, ita & bene pati. Et ideo poſt præcedentes beatitudines, quæ conſiſtunt in perfectione actionis, ſequitur hæc, quæ conſiſtit in perfectione B paſsionis. Nam ſicut beatitudo patriæ diſtinguitur penes auream & aureolã, ſic beatitudo uiæ, quæ eſt imago quædam & ſimilitudo illius, præcedẽtibus enim reſpondet præmium aureæ, huic uerò præmiũ aureolæ, quæ hic per regnũ intelligitur. Nam ſecundum Hier. hæc martyrio terminatur. Dicit ergo: *Beati* ſcilicet non tantum qui bene operantur, ſed etiam *qui perſecutionem patiuntur*, ſ. patienter, & nõ propter ſcelera & peccata ſua, ſed propter iuſtitiam, ſ. legalẽ, quæ includit omnem uirtutem, id eſt ſecundũ Chryſoſtomum, pro ueritate atq; pietate, & pro aliorum defenſione, ſolemus.n. iuſtitiã pro omni uirtute animi ponere. Et uerè beati in ſpe, beatificãdi in re: *quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*, & quò ad auream. C Sed nunquid pro libertate Eccleſiæ, me exponã morti? Ita pro alijs, quæ ſpiritualia ſunt, nõ pro agris, uel redditibus Eccleſiæ & ſimilibus. Sæpe.n. nos opponimus pro his, magis inducti auaritia, quàm iuſtitia. Huiuſmodi quæſtionem Amb. determinans ait: Si à me petierit imperator qđ meũ eſt, id eſt fundũ meũ, argentũ meũ, & huiuſmodi, ſciat me nõ refragaturũ, quamquã oĩa quæ mea ſunt, ſint pauperũ: uerùm ea quæ diuina ſunt, imperatoriæ poteſtati non ſunt ſubiecta. Si patrimoniũ petitis, inuadite: ſi corpus, occurrã: vultis in vĩcula rapere, vultis in mortẽ rapere, uoluntatis eſt mihi: non ego me uallabo circunfuſione populorũ, nec altaria tenebo uitam obſecrans, D ſed pro altaribus & ſpiritualibus, ad ipſa pertinentibus immolabor: Hæc Amb. Hæc octaua, complemẽtum eſt aliarum beatitudinum, & ſumma omnium coronarum: tunc ut cùm homo perfectus eſt in cæteris, tandem aptus ad patiendum aduerſa dignus reperiatur. Vnde Chryſoſt. Propterea à priori ſemper ſequenti, uiam faciens mandato, ſeriem & catenam nobis quandam auream ſubtexuit. Cùm enim quis humilis fuerit, erit conſequenter & mitis: qui autem mitis, etiam peccata lugebit, qui uerò ob peccata luget, eſurit, ſititq; iuſtitiam, qui iuſtus eſt, iſte etiã miſericors, qui miſericors fuerit & iuſtus, idem eſt compunctus & mundus corde: qui uerò talis eſt, E erit etiã profecto pacificus. Porro, qui iſta perfecerit, erit abſque dubio etiam ad pericula præparatus, nec ad maledicta prorſus ulla terrebitur, nec ſi mala quoque mille patiatur: Hæc Chryſo. Qui ergo prædictas uirtutes habet, beatus eſt, multò autem beatior, qui has uirtutes inter aduerſa ſeruare non trepidat. Septem itaque perficiunt, ſed octaua clarificat & demonſtrat quod perfectum eſt. Nam patientia, opus perfectum habet, ut per hunc gradum perficiantur & cæteri, tanquam à capite rurſus exordiens. Vnde octaua redit ad caput, ſiue ad principiũ, id eſt ad primã beatitudinẽ, probãs & purgans eam, ſiquid fermentũ habet admixtum, beati enim pau-

Octaua beatitudo. Patientes. Chryſoſto. hom. 15. in Mattheũ. — *Aurea, & Aureola.* — *Hieronym. in Mat. c. 5.* — *Chryſoſto. hom. 15. in Mattheũ. Iuſtitia.* — *Ambroſius epiſt. 33.* — *Chryſoſto. ex uarijs in Mat. ho. 6. Mandatorũ Dei catena. Beatitudinum catena.* — *Octaua reditio ad primam.*

peres,ſi perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Redit etiam ad ſecundam, probans & purgans eam, beat enim mites,ſi perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Ita & ad omnes alias referendo,redit iterũ, ut pote probatio,purgatio, & conſummatio earum. Debet ergo replicari ad omnes alias præcedentes,ad hoc quòd ſint probatæ beatitudines.

Scorpij & hominis collatio.

Scorpius nõ calcatus,quietus iacet,aculeos non exerit,ſed tactus ſtatim exerit pugionem & pungit. Ita & homo uacuus uirtute, punctus vrenti verbo uel iniuria ei illata, ſtatim ſicut ſerpens, ira & odio, ac uerbo contumelioſo,& impatientia armatus crepat & inſilit in illum qui eum læſit,in quo probatur,& uas uacuũ eſſe cognoſcitur.

Matt.5.

Econtra,ſancti percuſsi in una maxilla, præbẽt aliam,diligunt inimicos,& orant pro perſequentibus ſe.

Bernardus ſer.27.in cantica.

Hinc dicit Bernardus,ꝙ ſicut ſtellę de nocte lucẽt, de die autẽ non apparent,ſic uirtus quæ non apparet in proſperis,emicat in aduerſis. Vnde ſecundum hoc non uidetur octaua propriè beatitudo dicẽda, & per ſe diſtincta, ſed præcedentiũ illuminatio potius & cõfirmatio.

Octauę beatitudinis congruentia.

Octauo autem loco ponitur, quia ſignificat generalẽ reſurrectionem,octaua ætate futuram,quę etiam per octauas ſanctorum deſignatur: Hæc ergo circunciſioni,& octauę reſurrectionis cõparatur,ꝗa per hãc circunciditur in nobis & auſertur, ſi quid fermenti in nobis remãſerit, & conſummamur in omni perfectione & probatione uirtutũ.Sicut enim in octaua reſurrectionis immutabimur, & perficiemur in gloria,ita & per hanc,hîc in merito & gratia.Et reſpõdet ſibi idem præmium,quod primæ,ſcilicet regnum cœlorum, quia illi maximè perſecutionem in mundo patiuntur,qui contemptui habentur, & tales ſunt maximè pauperes ſpiritu,qui iam à pluribus deridentur.

Paupertas volũtaria.

Maximè etiam conueniunt in merito, uoluntaria enim paupertas, eſt quoddam genus martyrij, quia utrobiq; oportet uincere animum, quò ad delectabilia huius mundi. In regno quoque includuntur duo, ſcilicet diuitiæ,& dominatio.Promittitur ergo regnũ pauperibus,per reſpectum ad diuitias, quia qui propter Chriſtum abrenunciant diuitijs temporalibus, in futuro gaudebunt æternis. Patientibus uerò, per reſpectum ad Dominum,quia qui hîc propter Chriſtum opprimuntur, in futuro cum Chriſto, oppreſſoribus dominabuntur. Poteſt etiam dici quòd non eſt idem præmium utrobique: quia ibi per regnũ intelligitur præmium aureæ,hîc præmiũ aureolæ. Hoc autem unum præmium,quod eſt regnum cœlorum, etiam in alijs eſt,ſed uariè nominatum.

Chryſoſto. hom.15.in Matt.

Vnde Chryſoſtom.Tu uerò etſi non per ſingulas beatitudines regnum audias repromitti, ne triſteris, etſi enim retributiones ipſas differenter appellat, eas tamẽ cunctas ad unum cœlorum regnum reducit, nihil enim omnino aliud niſi cœleſte regnum per hæc cuncta deſignat:Hæc Chryſoſtom.

Regnum cœlorum promittitur in omnibus beatitudinibus.

Videat ergo unuſquiſq; hæc audiens,ſi in aliqua iſtarum beatitudinum cõtinetur: & ſi in aliqua ſe inuenerit, ſecurus ſit ꝙ beatus erit: hoc enim ueritas dicit,ueritas autem mentiri non poteſt. Deinde poſt generalem ſententiam, ſubdit ſpecialem perſuaſionem,verbum ad Apoſtolos conuertendo:

Perſecutio triplex.

& triplicem actũ perſecutionis,ſcilicet in corde, ore, & opere, eis prænunciando, dicens: *Beati eſtis cùm maledixerint*, ex odio, *& oderint*, ex animo, *uos homines*, quò ad primum *& perſecuti uos fuerint*, *& ſeparauerint vos*, excludendo à ſynagogis, & communione ſua tanquam immundos, & ſibi graues ad uidendum, quò ad tertium, *& dixerint omne malum aduerſus uos*,id eſt omnia genera uerborum malignã-

A

tium, quibus ueſtram famam lædant,*& exprobrauerint uos*, conuitia & improperia uobis dicendo *& eiecerint nomen veſtrum*, ſcilicet nomen Chriſtiani *tanquam malum*, illud execrantes, ac diffamantes, & extinguere cupientes,quò ad ſecundum.Non ꝙ debeat aliquis iſta quærere,ſed quia timore horum,non debet ueritatem uitæ,iuſtitiæ,& doctrinæ dimittere.

Iterum triplex oſtẽditur perſecutio.

Sicut autem triplex eſt perſecutio, ſcilicet cordis, oris, & operis,& hæc tertia triplex,ſcilicet in damno temporalium, in perſecutione amicorum, in afflictione & iniuria proprij corporis, ita & triplex eſt patientia, quæ odium cordis,uerbum contumelioſum oris, & manualem perſecutionem operis ſuſtinet patienter, remittendo omnem iniuriam, compatiendo peccato proximi, orando ut à uia mala conuertatur, & ita

B

peccatum eius deleatur. Hîc triplex hoſtis Eccleſiam Dei impugnat, contra quos triplicem patientiã opponit. Hucuſque ergo ad omnes generaliter & indeterminatè ſentẽtias poſuit, hic uerò ſpecialiter ad Apoſtolos verba dirigit, quamuis & hæc etiã alijs conueniant,prædicens eis præcipuè quanta pro nomine eius paſſuri eſſent,& monſtrans quia eorum hoc maximè proprium eſt, ſuper omnes alios. Quia ergo propter maiorem difficultatem, ſpeciali perſuaſione indigebant,ideo cõuertitur ad eos vt animaret,quos ſicut agnos inter lupos miſſurus erat.

Beda in ca. 6.Luce.

Vnde Beda: Non ad hoc noſtri ſimiles ualent, ſed eorũ qui ibant

C

gaudentes à conſilio,quoniam digni habiti ſunt,pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Pati pro Chriſto.

Sed quia non omnis perſecutio beatificat, ſed tantum illa quæ gaudiosè ſuſcipitur propter iuſtitiã,quę eſt Chriſtus filius virginis,ideo addit *mentientes*, *& propter me*, ſeu filium hominis, quia ad hoc quòd perſecutionis tolerantia beatum faciat,requiritur quòd mendosè & falsè,ſeu iniuſtè, ac propter Chriſtum nobis inferatur,in quo triſtitia perſecutionis, conuertetur in gaudium,quãdo reddet Deus ſanctis mercedẽ laborum ſuorum. Aliàs enim non eſt beatus, ſed miſer, nec eſt ei merces inde,ſed accumulatio ſuæ miſerię.Vnde Auguſt. Si ſuſtines quia peccaſti,propter te ſuſtines,non propter Deum.Si autem ſuſtines,quia mandata Dei ſer-

D

uaſti: verè propter Deum ſuſtines,& merces tecum manet in æternum. Quæ ſentitur in corde patientiũ, eorum qui iam poſſunt dicere,gloriamur in tribulationibus. Non enim iſta perpeti, fructuoſum eſt, ſed iſta pro Chriſti nomine: nõ ſolum æquo animo, ſed etiam cum exultatione tolerare. Vnde concludit ſubiungens præmium, & per hoc alliciens ad patiendum.

Hierony. in epiſtol.

Vt enim dicit Hiero. quodlibet opus leue fieri ſolet,cùm eius præmium cogitatur,& ſpe mercedis, leuigatio fit laboris. *Gaudete* inquit, ſcilicet interius in corde, *& exultate*, ſcilicet exterius in corpore, id eſt propter exemplum,gaudium foris oſtendite,tam propter bonum virtutis patientiæ,quàm propter ſpẽ

E

præmij & gloriæ, *quoniam merces veſtra*, non tantum magna eſt ſicut aliorum, ſed *copioſa*, & ſupra condignum eſt in cęlis.Multa enim merces eſt in cęlis, multa propter iuſtitiam patientibus in terris.

Merces beatorum.

Merces iſta magna eſt, multa eſt, precioſa eſt,diuturna eſt. Tam magna eſt, quòd non poteſt comprehẽdi: tam multa eſt,ꝙ nõ põt numerari: tam precioſa eſt, ꝙ nõ poteſt æſtimari:tam diuturna eſt, ꝙ non poteſt finiri. Merces iſta tanto eſt uberior,quanto gaudio & exultatione,in tribulationibus,fides eſt deuotior.Deus enim, non tam quantitatem laborum,uel multitudinẽ operum, remunerat: quàm qualitatem & modum radicis, ex qua oriuntur & tolerantur. Non enim

attendit

attendit quantum, ſed ex quanto: nam minutum viduæ, prætulit Zachæi dimidio. Sentiunt ergo, ut dicit Auguſtin. iſtam mercedem, qui gaudent in bonis ſpiritualibus, ſed ex omni parte perficientur, cùm & mortale hoc induerit immortalitatem. Sed nos heu in multis decipimur, quando nobis arrident ſecularia, quando vulgus laudibus non attollit, gaudemus & exultamus, cùm magis flere & dolere deberemus, quia magis periculum ſunt proſpera, quàm aduerſa: laudes, quàm uituperationes. Gaudeamus ergo & exultemus cum Apoſtolis, quibus ſalubre gaudium, & ſalubris exultatio demonſtratur, cùm eis in contumelijs & perſecutionibus gaudendum eſſe, & exultandum denunciatur. Vnde Hierony. Neſcio quis hoc noſtrum poſſit implere, vt laceretur opprobrijs fama noſtra, & nos exultemus in Domino, hoc qui uanam ſectatur gloriam, implere non poteſt. Gaudere igitur & exultare debemus, ut merces nobis in cęleſtibus præparetur. Eleganter in quodam uolumine ſcriptum legimus: Non quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris. Vnde & Chryſoſtom. Quantum aliquis lætatur de laudibus hominũ, tantum de uituperatione triſtatur. Qui uero gloriam concupiſcit in cœlo, opprobria non timet in terris. Vnde dicit Seneca: Numquam fœlixes, ſi nondũ te turba deridet. Si beatus eſſe uis, cogita hoc primùm contemnere contemptum. Si uis beatus eſſe, ſi fide bona, uir bonus, ſine te ſtultum uideri, ſine contemnat te aliquis. Quiſquis uolet, tibi contumeliã faciat & iniuriam, tu tamen nihil patieris, ſi modo tecum erit virtus: Hæc Seneca. Non ſolum autem præmio, ſed etiam exemplo, eos ad patientiam prouocat, & rigorem tribulationum temperat, confortanſq; eos exemplo prophetarum, & ſuadens ad ſuſtinendum, conſolationem eis de illorum ſocietate præſtat, qui ante eos afflictiones uarias pertulerunt, dicens: *Sic enim*, crudeliter, multipliciter, & inceſſanter *perſecuti ſunt Prophetas*, ueros, ut Hieremiam, Eſaiam, & alios, *qui ante uos fuerunt*, quia pro ueritate perſecutionem ſunt paſſi, & ita dant uobis exemplum & animum patiendi. q. d. Non miremini ſi uos patiamini, quia non eſt nouum, nec inſolitum. Illorum ergo exemplum uos doceat, ſi illorũ uos beatitudo & lætitia delectat, illorum exemplum uos inuitet, ne timore deficiatis pro ueritate, pro qua ipſi paſſi ſunt ſine exemplo eos inuitante. Secundum hunc modũ, oſtendi ſolet, elephãtis ſanguis vuę & mori, ad acuẽdum eos in prælium. Similiter nobis proponitur exẽplum Chriſti & martyrum, ad confortãdum nos in tribulatione perſecutionum. Et idcirco propoſitæ gloriæ præmium conſiderantes, ad omnem tolerantiam paſsionis, deuota fide, parati eſſe debemus, ut conſortes gloriæ Prophetarum atque Apoſtolorũ, effici mereamur. Non ergo debet quis timore perſecutionis ueritatem deſerere, ſed potius ubi Chriſtus in cauſa eſt, perſecutionem affectare. Vt enim dicit Apoſtolus, *omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur*. Si ergo perſecutionem pateris, habeto id ſignum in bonũ, quia piè in Chriſto uiuis. Nam ſi non pateris perſecutionem, nõ uis piè uiuere in Chriſto. Vnde Ambroſius: Et fortaſſe cùm perſecutiones non patimur, tanquam condemnati habemur, quia nequaquam piè viuere volumus in Chriſto. Nam utique, cùm ſit definita ſententia, ꝙ *omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur*: uidetur is qui perſecutiones non patitur, abdicatus quòd non ſit piæ intentionis in Chriſto.

Luca 19.
Augu. ſermone in feſto omniũ ſanctorum.
Hieron. in Mattheum c. 5.
Gloriandũ non eſt.
Seneca lib. de moribus.
Exemplum ſuum debet à bonis.
1. Mach. 6.
Perſecutiones tolerandæ ſunt.
2. Timo. 3.
Ambroſi. in Pſa. 118

A Deuotionem enim fidei, prælia ſequuntur: Hæc Ambro. Sed diceret aliquis: Nemo poteſt modo propter perſecutionem attingere ad beatitudinem, quia nũc in pace conſiſtunt omnia, & ſancta Eccleſia ferè de nulla parte patitur aduerſa. Ad quod dicendũ, ꝙ vbique tentationes ſunt, & perſecutiones, quia quotidie in penetralibus ſanctæ Eccleſiæ, ꝑſequitur Cain Abel, Hiſmael Iſaac, Eſau Iacob, id eſt impius iuſtũ. Et ſi quis perſecutionem nõ patitur ab extraneis, patitur tamen à falſis fratribus. *Omnes enim qui piè uolunt uiuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* Et ſi nõ patitur quis extrinſecus, patitur tamen intrinſecus, & à nequitijs ſpiritualibus. Et quia non ceſſant perſecutiones, patientia nobis neceſſaria eſt, ut reportemus repromiſsiones. Væ aũt his qui perdũt patiẽtiã,

B quia & perdũt patiẽtiæ coronã. Non ergo murmuremus ſi in paucis vexemur, quia in multis bene diſponemur. De his octo beatitudinibus, quas ponit Matthæus, quatuor tantũ ponit Lucas. Sed ſecũdũ Amb. in iſtis octo, illę quatuor ſunt, & in illis quatuor, iſtæ octo. Manſuetudo enim & pax, referuntur ad patiẽtiam: munditia cordis, ad paupertatem ſpiritus: miſericordia, ad eſuriem iuſtitiæ. Et quia Dominus ſuprà præmijs ad uirtutes & fidem populos prouocauit, conſequenter eos etiam à criminibus & peccatis, futurorum ſuppliciorũ denunciatione deterret, dicens: *Verumtamen uæ*, ſ. doloris æterni *uobis diuitibus*, non tamẽ omnibus, ſed *qui habetis hic conſolationem ueſtram*

C à vobis optatam: abutentes diuitijs ad uitæ uoluptatem. q. d. Non habetis meam, & nec in præſenti, nec in futuro. Diuites ergo uocat, qui in bonis ducunt dies ſuos, quia non tam diuitiæ, quàm amor & abuſio diuitiarum, in culpa eſt. Cùm enim ſuperius regnum cęlorum pauperum eſſe dicatur, ex oppoſito apparet, quòd ab hoc regno ſe alienat, qui in temporalibus quæ non cõſolatio, non deliciæ: ſed remedium, refrigerium, contra neceſſarias temporis miſerias eſſe debent, conſolationem quærit, auditurus à iuſto iudice, *Fili, recordare quia recepiſti bona in uita tua.* Vnde Ambroſius: Qui conſolationem uitæ præſentis habuerunt, remunerationẽ perpetuæ perdiderunt.

D *Væ nobis qui ſaturati eſtis*, in præſenti uacãdo comeſſationi, & ebrietati, & in delicijs uiuendo, *quia eſurietis* in futuro, non cibi carentia ſpecialiter, ſed totius boni penuria generaliter. Sicut diues qui epulabatur quotidie ſplendidè in delicijs uiuens, dirum uæ ſuſtinebat eſuriens, quando de digito Lazari, quem deſpexerat, guttam aquæ quærebat. Epulones arctiſsimo ieiunio macerabuntur in pęna, vt culpæ eorum ſcilicet gulæ, pœna ſit contraria. Sicut ergo contraria contrarijs punientur in pœna, ita contrariis contraria curari debent, in pœnitentia. Vbi Beda: Si beati ſunt illi qui iuſtitiæ ſemper opera eſuriunt, infelices econtrario ęſtimandi ſunt, qui ſibi in

E deſiderijs placentes, nullam ueri boni famam patiũtur ſatis ſe rati beatos, ſi non ad tempus ſua uoluptate priuentur. Væ uobis qui nunc ridetis riſu inordinato, ac gaudetis & laſciuitis gaudio uano: quia lugebitis dolore interiori, & flebitis dolore exteriori. Vel lugebitis, pro omnis boni carentia: & flebitis, pro omnis mali præſentia, in ardoribus ſempiternis, *ubi erit fletus & ſtridor dentium.* Si enim lugentes beatificentur, & cõſolabuntur: merito ridentes, tanquã miſeri cruciabuntur. Vnde Salomon ait: *Riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudij, luctus occupat.* Vbi Baſilius: Cùm Dominus ridentes nunc arguat, palã eſt ꝙ nunquam erit fideli tempus riſus, & præcipuè in

Perſecutionis mater à non deſici.
2. Tim. 3.
Patientia utilitas.
Beatitudines ſecundum Lucam.
Ambroſius in c. 6. Luca.
Maledictiones cõtrariæ beatitudinibus.
Luca 16.
Ambroſius in Lucam.
Epulones.
Beda in c. 6. in Luca.
Luca 13.
Baſilius in regulis breuioribus interrogat. 31.

Ridẽdi nullum tempus.

in tanta multitudine eorum qui in peccato moriuntur, pro quibus oportet lugere. Et Chryſoſtomus: Dic autem mihi, cur concuteris & defluis, qui debes aſsiſtere terribili iudicio, & ponere rationem de omnibus hîc operatis. *Væ uobis, cùm benedixerint vobis homines*, ſ.adulando, ac laudando, & extollendo uos, per applauſum talem, nutrientes uos in malis, ut cæci efficiamini, voſmetipſos non cognoſcentes, nec attendentes illud Apoſtoli: *Si hominibus placerem: ſeruus Chriſti non eſſem.* Secũdum hoc, *faciebant pſeudoprophetis patres eorum*, qui benedicebant illis Prophetis, qui ob captandum vulgi fauorem, & ad habendum populi applauſum, de corde ſuo, non de ſpiritu & ore Domini, prophetabant falſum. Et hoc

Gala.1.

Pſal.9.

eſt quod Pſalmiſta deplorat: *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuę: & qui iniqua gerit, benedicitur.* Sed & uæ eis qui ſic laudant, quia plus nocet lingua adulatoris, qnàm gladius perſecutoris. Qui enim mala agẽtibus adulatur, puluinar ſub capite dormientis ponit, ut fulcitus laudibus in malis requieſcat. Si ergo beati ſunt, qui ab hominibus odiosè maledicuntur, meritò infœlices reputandi ſunt, qui ab hominibus adulatoriè benedicuntur. Magna quidem Dei ira eſt & ultio, quòd pecatori deeſt correctio, & adeſt adulatio, quaſi de bene geſto: quia ipſa adulatione nutritur in culpa, & maiorem fouetur ad pœnam. Has ſententias Lucas ponit: ut ueritas quatuor beatitudinum, quas ante poſuit, clarius per oppoſitam damnationem eluceſcat.

Ira Dei iudicium eſt peccatorim punitus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui ut altiora uirtutum culmina doceres, in montem cum diſcipulis aſcendiſti: ibiq; beatitudines & uirtutes ſublimes docuiſti, & præmia ſingulis congruentia promiſiſti. Da mihi fragili ut tuam uocem audiens, ſtudeam per uirtutum exercitium habere meritum: quatenus te miſerante conſequar & præmium. Fac ut conſiderans mercedem, opus mercedis non recuſem, ſed ſpes æternæ ſalutis mitiget in me dolorem medicinæ præſentis, & accẽdat animũ ad alacritatem operis. Fac me miſerum nunc beatum, beatitudine uiæ per gratiam, & tandem beatum, beatitudine patriæ per gloriam. Amen.*

Quòd prælati debent lucere opere & ſermone. Et quòd Chriſtus non uenit legem ſoluere, ſed implere. Cap. XXXIIII.

Matth.5. Chriſtus Apoſtolos comparat ſali, luci, ciuitati, & lucernæ.

A ET quia Dominus hortatus eſt Apoſtolos ad ſuſtinendum tribulationes, nũc conſequenter ponit quatuor ſimilitudines, ſ.comparando eos ſali, luci, ciuitati, & lucernæ, quibus ipſos oſtendit ſimiles, ut per hoc intelligãt ſe in tribulationibus debere magis eſſe fortes. Ac ſi eis diceret: Non uos debetis in tribulationibus deficere, quia defectus ueſter multis eſſet occaſio ruinæ. *Vos enim eſtis ſal terræ: vos eſtis lux mũdi.* Vos eſtis ciuitas ſupra montem poſita, & lucerna ſupra candelabrum poſita. *Vos*, inquam *eſtis*, id eſt eſſe debetis. Duæ primæ ſimilitudines dicuntur per affirmationem, in quibus oſtenditur ad quid ſunt; quia ad condiendum affectum, & illuminandum in-
B tellectum. Duæ ſequentes dicuntur per negationem, in quibus oſtenditur ad quid non ſunt, quia nec in abſconſione perſonæ, nec in occultatione doctrinæ. Apoſtoli igitur & prælati dicuntur ſal terræ, propter uitæ perfectionem, qua homines condiuntur, & mentes eorum qui adhuc terrena ſapiunt, imbuuntur. Sal enim terram ſterilem facit, cibos cõdit, carnes ſiccat, & à putrefactione conſeruat, ex aqua & igne cõficitur, in omni ſacrificio offertur. Sic exẽplum ſanctitatis, terrenum affectum mitigando, ſterilem facit, ſanctum deſiderium ſapiendum reddendo condit: carnem mortificando deſiccat, à putredine libidinis reſtringendo conſeruat: ex aqua deuo-
C tionis, & igne dilectionis, decoquendo in fornace pœnitentiæ, conficitur: in omni opere dirigendo, & moderando, offertur. Præcipuè autem ſal in ſcriptura, diſcretionem ſignificat, quę in pręlatis eſſe debet, qua debent opera ſubditorum ſic cõdiri & dirigi, ut coram Deo ſapida reddantur, ſicut cibaria ſale condita, magis ſapida ſentiuntur. Et monet Apoſtolos & cæteros Eccleſiæ prælatos, ut in uirtutibus perſiſtant: *quia ſi ſal*, id eſt prælatus uel doctor per quem alij condiendi ſunt, *infatuatus fuerit*, vel *euanuerit*, & defecerit, ſcilicet aut perſecutionis & aduerſitatis timore, aut cupiditatis & proſperitatis amore, aut ſuperbiæ & uanæ gloriæ elatione, aut carnalis affectus attractione, aut negligentiæ & incuriæ ſeductione,
D aut ſubuerſus errore, quo minus condiat, & doceat ſubditos, exemplo & uerbo, *in quo ſalietur*, infirmus populus ſubditus, qui debet condiri uita & doctrina maiorum, uel in quo, & quo alio doctore condietur, & emendabitur, ſcilicet ipſum ſal, id eſt ipſe qui habet alios condire, ſecundum illud Sapientis: *Quis medebitur incantatori à ſerpente percuſſo?* Vnde dicendum eſt ei: *Medice, cura te ipſum.* Similiter ſi diſcretio, quæ opera noſtra cõdit, ab operibus noſtris bonis, de genere defuerit, Deo accepta non erunt. In cuius figura, ſal in omni ſacrificio ponebatur. Sal igitur ſic euaneſcens, propter inutilitatem ſui, ad nihil ualet ultra, neque in terra, neq; in ſterquilinio. Non
E eſt utile terræ, quia ſuo iniectu prohibet eam germinare, nõ ſterquilinio, id eſt fimo: quia ſibi immixtũ, non ſinit ipſum fœcundare. q.d. nihil ualet, quia nec in ſe fructificat, aut fructum boni operis fert ut terra, nec in alijs fœcunditatem, ſeu fœcundandi uirtutem dat, aut eos extollere valet vt fimus, ſed mittatur foras ab officio, & humilietur inter homines, quia ſibi nocet, & alijs non prodeſt, unde talis debet repelli à prælatione, ne officium prælatorum in conſpectu hominum reddatur uile. Aut ergo à dignitate eccleſiaſtica deponetur, aut ab unitate Eccleſiæ numero uel merito ſecernetur, aut à ſanctorum gloria excludetur, & talis conculcabitur ab hominibus in

Salis proprietates enumerantur.

Sal diſcretio dicitur.

Salis depranatio.

Eccl.12.

Luca 4.

mundo

mundo per deriſionem, ab Angelis in iudicio per ſeparationem, à dæmonibus in inferno per afflictionem. Dicuntur etiam Apoſtoli & prælati lux mundi, id eſt hominum qui ſunt in mundo, propter uerbum doctrinæ, quia debent ignorantes de credendis & faciendis illuminare. Sicut enim ſol & luna, illuminant oculos corporis: ſic Apoſtoli & doctores illuminant oculos mentis. Prius autē eſt bene uiuere, quàm bene docere: Et ideo poſtquam Apoſtolus dixerat, Sal terræ, ſapienter uiuendo: dicit eos lucem mundi, tenebroſos illuminando. Debet ergo prælatus eſſe ſal, bene uiuendo: lux, bene docendo: ſal, in exemplis: lux in doctrinis. Rectus ordo iſte, primò bene uiuere, dein debene docere, ſecūdū gl. Deus eſt lux nō illuminata, ſed illuminnas, Apoſtoli & Apoſtolici uiri, lux illuminata, & illuminās: ſimplices iuſti, lux nō illuminās ſed illuminata. Prima eſt ſicut lux ſolis: ſecunda ſicut lux lunæ: tertia ſicut lux ſtellæ. Deinde poſt condimentum ſalis & radiū lucis, ſequitur ciuitatis protectio, & lucernæ illuminatio, quia Apoſtoli & prælati non debent ſe abſcondere, neque lucernam diuini ponere ſub modio & occultatione humani timoris, neq; ſub lecto & quietæ mundanæ proſperitatis: ſed debet eſſe ciuitas in monte poſita, ut ſint refugium iniuſtè oppreſſis, & lucerna ſupra candelabrum poſita, ut per ſanctæ uitæ exempla luceant tenebroſis. Vnde ad ſimilitudinem ciuitatis ſupra montem, & lucernæ ſupra candelabrum poſitæ, ſic monet Apoſtolos & prælatos, ſimili lumine coram hominibus lucere & fulgere, ut uiſis operibus eorum bonis, odore & admiratione talium homines attrahuntur & informentur, ac inde Deus pater glorificetur, & non ipſis, ſed ei à quo omne bonum eſt, laus impartiatur. Debent ergo lucere & opere & ſermone. Non enim ait: Vt audientes ueſtrū ſermonē bonum: ſed *ut uidentes ueſtra bona opera, glorificent patrē ueſtrū qui in cęlis eſt.* Magis.n. operando quis proficit, quàm loquendo & plus mouent exempla, quàm uerba, quia maior eſt ſplēdor operis, quàm ſermonis. Iſte enim tantum ore prædicat, & una hora in ſeptimana, ille verò totus prędicat, & omni totius temporis hora. Vnde alibi: *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurret.* Quod ſecundum Gregorium, eſt uita ſecularium, qui foris quaſi ad alta proficiunt, ſed intus à ſoliditate inaneſcunt. Econtra uerò docere uoce & non opere, quædam uanitas eſt, & parum prodeſt. Quia ſecundum Bernard. lingua magniloqua, & magnus ocioſa, doctrina lucida, & uita tenebroſa, monſtruoſa res eſt. Ad hoc autem lucere debent, ut finem boni operis in laudibus Dei, non hominum conſtituant: quia non debent de hoc ſuam, ſed Dei quærere gloriam, & proximi ædificationem, ut uidentes opera eorum bona, Deum per quem in eis fiunt, non facientes glorificent, per imitationem eorum, per laudem quoq; eorum, omnia ei aſcribentes ut authori bonorum. Non eſt ergo huic contrarium, quòd infrà dicitur: *Attendite ne iuſtitiam ueſtram faciatis coram hominibus*: quia in opere bono, quærenda eſt gloria diuina, & ſic loquitur hîc, ſed fugienda gloria propria & humana, & ſic loquitur infrà. Deinde incipit eos iā informare, ꝙ doceāt prçueniēdo primò falſam opinionē, quàm habere poterant. Tanquā ſi quærerent, dicentes: Ecce uolumus doctrinā tuam non abſcondere, ſed quid eſt hoc ipſum quod uetas abſcondi? Numquid alio docturus es, cōtra ea quæ in lege & Prophetis ſcripta ſunt? Nō, inquit, *Nolite putare*, ne ſcilicet in errorem incidatis, *quoniam ueni ſoluere legem aut Prophetas*, prohibendo

Apoſtoli & prelati ſunt lux mundi.

Lux triplex.

Gloſſa in Matt.

Lucernam abſcondi.

Operando proficimus plus quàm docendo.

Sapiētia.3. Gregorius lib.33.moraliū.c.4. Bernard. ſerm.de cuſtodia linguę.

Lucere debemus ad laudem Dei.

Matt.6.

A ſcilicet ne ſpiritualiter fiant. Vt enim dicit Auguſtin. omnia quæ in ueteri teſtamento conſcripta ſunt, noui teſtamenti typum & imaginem prætulerunt. *Non ueni ſoluere* & deſtruere *legem*: ſed potius adimplere eam. In hac autem Domini ſententia, ſecundum Auguſtin. duplex eſt ſenſus. Nam adimplere legem, eſt aut addendo aliquid quod minus habet, aut faciendo quod habet. Dominus ergo addit quod minus habet, non utique ſoluit quod inuenit, ſed magis perficiendo confirmat. Omnia etiam quæ lex & Prophetæ de eo promiſerant, iā pro parte in ipſo cōpleta ſunt, & antequam *cęlum & terra tranſeant*. & elementa mutentur ab hac mutabili forma, in immutabilem, ſcilicet antequam iſte mundus, quò ad figurā, B non quò ad materiam, finiatur, omnia quæ de eo ſcripta ſunt, ſpiritualiter implebuntur, nec *unum iota, aut unus apex* id eſt minimum etiam legis præceptū, poteſt cadere ab effectu impletionis, ut remaneat irritū & inane. Iota, minima litera eſt inter alias, & vno ductu fit. Apex autem eſt particula litteræ, quæ ponitur in ſummitate, ad diſtinctionē: & notat minima præcepta, quia minimum præceptum, vel minima præcepti particula, *non præteribit à lege*, id eſt non remanebit, quin impleatur ſuo tempore, vel in capite, vel in corpore. Deinde poſtmodū implendi & docendi ipſi Chriſto, proprium oſtēdit modum implendi à parte doctorum, & qualiter debet ei confirmari doctrina prælatorum. Et ponit quondam diuiſionem bimem- C brem doctorū. Quidam enim ſunt, qui malè uiuunt, & bene docent, ſicut Scribæ & Phariſæi faciebant. Et de iſtis dicitur: *Qui ergo ſoluerit*, malè ſcilicet uiuendo & tranſgrediendo, *unum de mandatis iſtis minimis*, id eſt de mandatis decalogi, quæ dicūtur minima, quia inchoant hominem, & ad uitam pertinent incipientium, *& docuerit ſic homines*, malis exemplis corrumpendo, *minimis uocabitur in regno cœlorum*, id eſt in Eccleſia militante. Quia ſecundum Gregorium, cuius uita deſpicitur, reſtat ut eius prædicatio contemnatur. O quot ſunt hodie in Eccleſia tales minimi, qui tamen ſibi uidentur ualde magni. Vbi Auguſt. Conſequens eſt ut qui minimus eſt in regno cęlorū, qua- D lis nunc eſt Eccleſia: non intret in regnum cœlorum, qualis tunc erit Eccleſia, quoniam docendo quod ſoluit, ad eorum ſocietatem qui faciūt quod docent nō pertinebit. Vnde & Chryſoſto. Docere & non facere, non ſolum nihil lucri, ſed & damni plurimum cōfert. Grandis enim damnatio eſt componenti quidē ſermonem ſuum, uitam uerò ſuam atque opera negligenti. Alij autem ſunt qui bene uiuunt, & bene docēt, & tales debent eſſe prælati Eccleſiæ: & de iſtis ſubditur. *Qui autem fecerit, & docuerit, hic maior uocabitur in regno cœlorum.* Quia ſecundum Chryſoſtom. per uerba philoſophari facile eſt, quæ uerò per opera demonſtratio generoſi cuiuſdam & magni eſt, E magni quoque erunt, & ſi non adeò magni, qui faciunt & non docent: factores enim legis iuſtificabūtur apud Deum. Omnia autem mandata deputantur facta, quando quicquid non fit, ignoſcitur. Ideoque dicere debemus: *Dimitte nobis debita noſtra.* Deinde confirmat quod dixit, quia intantum non ſoluit legem, ſed ſuperabundanter vult eam impleri, quòd niſi ſui eam ſuperabundanter impleuerint, & iuſtitia eorum ſuper Scribarum & Phariſæorum, qui dicunt & non faciunt, ſuperabundauerit, & non ſolum doceant, ſed etiam faciant, quia ad ſalutem non ſufficit bona doctrina, niſi adſit bona uita. Vel ſecundum Auguſtin. niſi non ſolum illa legis minima præcepta

Vetus teſtamentum, figura noui.

Adimplere legem quid eſt. Auguſtin. lib.1. de ſermo. do. c.14

Iota. Apex.

Gregorius home.3. in Ezechielē. Regnum cęlorum pro Eccleſia. Minimi. Auguſtin. lib.1. de ſermone do. in monte ca. 16. Chryſoſto. hom.16. in Matthaū. Docere & non facere, periculoſum. Chryſoſto. hom.79. in Ioannem. Matt.6.

Auguſtin. li.1. de ſer domini in mōte c.17

cepta impleuerint, ſed etiam iſta quæ ab eo adduntur, negat eis introitum regni cœlorum, per iuſtitiam enim legis, nullus intrare potuit in regnum cœlorum, licet iuſtitia propriè ſumatur pro uirtute cardinali, qua redditur unicuique quod ſuum eſt, largè tamen ſumitur hîc: quia ut dicit Hieronym. omnes uirtutum ſpecies, uno iuſtitiæ nomine continentur. Et ſecundum hoc dicit Auguſtin. duas eſſe partes iuſtitiæ, ſcilicet declinare à malo, & facere bonũ, quia ſic iuſtitia diſtinguitur contra peccatum.

Iuſtitia acceptio. *Hierony. in c. 56. in Iſayam.* *Auguſtin. Iuſtitiæ duæ partes.*

Vbi ſciendum quòd ſicut ſunt uaria dona gratiarum Dei: ita ſunt uarij ſtatus & conditiones hominum. Propter quod his qui ſunt in ſtatu maiori, reſpectu minorum, aptè dici poteſt, *niſi abundauerit iuſtitia ueſtra plusquam*, talium, ſcilicet minorũ, *non intrabitis in regnum cœlorum*. Hic aduertendum eſt quod ſaluator, præcepta decalogi replicat, & ad obſeruationem eorum, homines inducit, uerum intellectum eorũ declarando, & errores Iudæorum circa hæc excludendo. Nam doctores Iudæorum dicebant, per præcepta decalogi negatiua, tantum actum exteriorem non motum animi eſſe prohibitum: & quòd uoluntas mala non eſt peccatum, niſi exeat in effectum. Vnde dicebant de hoc præcepto: Non occides, ꝙ per hoc prohibetur occidendi factum, & non occidẽdi propoſitum. Et hoc eſt ꝙ dicit: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non occides*, ſcilicet hominem, hoc eſt, ſic interpretabuntur præceptum hoc. Sed hunc errorem excludit ſaluator, prohibens iraſci ſine cauſa.

Præceptorum decem à Iudæis interpretatio.

Vnde non occidere hominem iniuſtè manu & actu, pertinet ad iuſtitiam legis. Qui autem ſic occiderit, reus erit, ſecundum legem, iudicio mortis, ſeu accuſatione & damnatione in mortem, quia lex punit ſecundum talionem. Sed perfectius ſuperaddit, prohibens ne quis ſine cauſa iuſta iraſcatur fratri in corde, uel ſignum commoti animi oſtendat in uoce, dicens: Racha, quæ uox indignantis eſt abſque certa expreſsione uituperij uel blaſphemiæ, aut certam iniuriam, ſub expreſsione uerbi irroget, dicens Fatue, quod eſt magis iniuriari, quàm dicere racha. Prohibetur ergo primò motus iræ in animo. Secundò indignationis in ſigno. Tertiò uituperationis in uerbo. Tribus autem generibus & gradibus culpæ, aſsignat tres gradus pœnæ. Prima culpa eſt, ira uel odium, in corde latens. Secunda eſt, ira in generalem contumeliam prorumpens. Tertia eſt, ira in ſpecialem contumeliam procedens. His tribus culpis, debetur pœna differens, eis correſpondens.

Homicidij actus exterior non tãtum damnatur, ſed etiam interior. *Racha.* *Culpa & pœna gradus tres in peccato iræ.*

Nam qui iraſcitur motu interiori, uel odio, fratri ſuo, non uitio, ut ſit ira per uitium, non per zelum, qui deliberat odium conceptum implere opere, ſi opportunitas adeſſet: reus erit iudicio, id eſt dignus accuſatione apud Deum, & in foro ſummi iudicis, licet non hominis, cùm de uoluntate non poſsit accuſari coram homine. Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, ex indignatione & contemptu, reus erit conſilio, id eſt cõſenſu iudicij, de danda in eum ſententia, & determinanda pœna, quia iam uenit in notitiam culpa. Qui autem dixerit fatue, ad contemptum perſonæ, non ad correctionem culpæ, reus erit gehennæ ignis, & pœnæ determinatæ, quia ſecundum Glo. non modicus furor eſt, quem Deus ſale ſapientiæ condiuit, infatuatum dicere, & ſalienti derogare. Moyſes ergo & lex, ſecurim poſuit ad ramum arboris, prohibens homicidium: Chriſtus uerò tanquam ſapiens agricola, & Euangelium ſecurim poſuit ad radicem, prohibens iram, ut omnem radicẽ peccati de cordibus noA ſtris auferret, quia per iracundiam etiam uſq; ad homicidium perueniri poteſt. Et bene incipit ab ira, quia ſecundum gloſſam ianua omnium uitiorum, eſt iracundia: qua clauſa, uirtutibus intrinſecus dabitur requies, aperta ea ad omne facinus armabitur animus.

Gloſſa in Matthæũ. *Iræ prohibitio.* *Iracundiæ malum. Gloſſa in eũ locum.*

Secundum Hier. ira eſt omnis malus motus ad nocendum, aut ergo ſurgit ſubitò, & ſic eſt ueniale, aut ex deliberatione & conſenſu, & ſic eſt mortale. Conſiderandum tamen ꝙ licet ira ſit peccatum, non tamen omnis ira. Ira.n. eſt appetitus uindictæ. Vindicta autem, ſi ſit iuſta, non eſt peccatum eam appetere. Eſt autem iniuſta quadrupliciter, uel quoniam appetitur pœna eius qui non meruit, uel plus quàm B meruit, ſi appetatur ordine debito prætermiſſo, uel quia appetitur propter indebitum finem: ut quando appetitur ſolum propter uindictam, non propter iuſtitiam.

Hierony. in Matt. Ira quid ſit & quòd nõ omnis peccatum ſit. *Vindicta quadruplex iniuſta.*

Chriſtus itaque radices inimicitiarum, ipſoſque fontes per quos charitas necari ſolet intercipiẽs, ſtudeat nos mutuis nobis charitatis nexibus colligare, quod tamen heu parum curamus aduertere. Vnde Chryſoſtom. Et nos quidem maiores noſtros & potentiores, etiam ſi iniurijs & contumelijs contra nos agant, ferimus uerentes, ne quid ab eis grauius patiamur, erga æquales uerò uel inferiores, interdum nec læſi iraſcimur, in tantum humanus metus timore Dei præponitur: noli, inquit, iraſci fratri tuo ſine cauſa. Num multò hoc leuius eſt, quàm C ſi tu alium feras iraſcentem tibi ſine cauſa? Cùm ergo quod maius eſt propter timorem hominum feras propter timorem Dei ne minimum quidem patieris? Hæc Chryſoſtomus. Et ſi prohibetur ira recens, multò magis inueterata, ut dicit Auguſtinus. Si iraſci non eſt fas fratri, aut dicere racha, aut fatue; multo magis in animo tenere aliquid, ut in odium indignatio conuertatur.

Metus potentum. *Ira inueterata. Auguſtin: lib. 1. de ſermone domi. cap. 20.*

Ideo ex præmiſsis concludit, quòd uolens offerre Deo in altari fidei & cordis ſui quodcunq; *munus*, ſ. cordis, oris, operis, ſiue hoſtiam, ſiue eleemoſynam, ſiue doctrinam, ſiue orationem, ſiue hymnum, ſiue pſalmũ, ſiue aliud ſpiritualium uel corporalium donorum, *prius debet reconciliari fratri* læſo ſeu offenſo per eum uerbo uel D facto, dãno corporali uel ſpirituali, quia munus non accipitur, niſi antè diſcordia ab animo repellatur. Deus quippe non munus repellit, ſed charitatẽ proximi quærit, & ideo charitatem prius proximo exoluat, qui munus ſuum Deo placere exoptat. Munus enim Deo oblatum non proficit ipſi offerẽti, niſi ſit in charitate. Charitatem autem non habet, niſi proximo per eum læſo uelit ſatisfacere.

Munus ſine charitate non proficit.

Vbi ſciendum ꝙ ſi commodè poſsit haberi ipſius fratris offenſi præſentia, tunc pergẽdum eſt ad eum pedibus corporis, & reuocandus eſt in gratiam, ſatisfaciendo, uel ueniam poſtulando. Si autem eius præſentia non poſſit commodè haberi, tũc ſufficit ad eum ire pedibus E mentis, proſternendo & ſubdendo ſe illi pijs uotis & affectu humili, habendo propoſitum ſatisfaciẽdi, loco & tempore competenti. Et hoc modo utitur Eccleſia Romana quæ reum confitẽtem abſoluit, & ſibi ſatisfactionem læſo faciendam imponit.

Reconciliãdi forma.

Sciẽdum eſt etiam, quòd ſi offenſa nota eſt fratri, poſtulanda eſt reconciliatio: ſi uerò abſcondita, non teneor ſibi manifeſtare, ne concitetur ad iram, ſed poſtulanda eſt à Deo, & manifeſtanda ſacerdoti. Et ſecundum Chryſoſtom. ſi cogitatu offendiſti, reconciliare cogitatu: ſi uerbis offendiſti, reconciliare uerbis: ſi operibus offendiſti, reconciliare operibus. Omne enim peccatum, quomodo committitur, eodem modo

Offenſa occulta nõ eſt manifeſtanda. *Chryſoſto. ho. 11. operis imperf.*

do

do de ipſo pęnitentia agitur. Et ſi offendit quis verbo detrahendo, debet reconciliare famam reſtituendo.

Reconciliatio per ſalionem.

Attende bene iſta, quia relucet hîc circa nos magna Dei miſericordia, quando hominum utilitates plus aſpicit, quàm ſuos honores, & plus diligit fidelium concordiam, quàm munera ſibi oblata.

Charitatis praſtantia. Chryſoſt. hom. 16. in Matthaũ.

Vnde Chryſoſt. O admirabilem benignitatem, atq; ineffabilem erga homines amorem Dei, honorem ſuũ deſpicit, dum in proximo charitatẽ requirit. Nihil enim ita ſtudet Deus, ut nos mutuis nobis charitatis nexibus colligare, propter hoc.n. facta ſunt omnia, idcirco & Deus homo factus eſt: atque omnia illa geſsit, ut nos in unum congregaret: Hæc Chryſoſt. Relucet & hîc nihilominus ſeueritas Dei magna, quando diſcordantium uota recuſat & munera.

Gregorius hom. 8. in Ezechielẽ.

B Vnde Grego. Ecce à diſcordantibus accipere non vult ſacrificium, holocauſtum ſuſcipere recuſat. Hinc ergo perpendite quantum ſit malum diſcordiæ, propter quod & illud abijcitur, per quod culpa relaxatur.

Diſcordia malum.

Cyprianus lib. de unitate Eccleſ.

De hoc malo diſcordiæ, ſic dicit Cypria. Diſcordans & diſsidens, & pacem cum fratribus non habens, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimine diſſenſionis fraternæ poterit euadere. Quale delictum eſt quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimẽ eſt, quod martyrio non poteſt expiari?

Chryſoſto. hom. 18. in Geneſim. Munera Abel Geneſis 4.

Et ideo, ut ait Chryſoſtom. munera Abel ſuſcepta ſunt à Deo, Cain reprobata: quia Abel pura ac ſimplici mente Domino munera offerebat: C Cain uerò iram aduerſus fratrem tenebat, & ideo ille placuit in munere, qui placebat in corde. Sed heu hodie multi huic Cain ſunt ſimiles, cum diſcordijs & dolis ad altare accedentes.

Chryſoſto. hom. 11. operis imperfe.

Vnde Chryſoſt. Cùm Deus tantum curæ reconciliationis noſtræ habeat, ut patiatur interrumpi miniſteria ſua, donec tu eas & reſoluas inimicitiam cũ fratre tuo, nec nos hoc ipſum erubeſcimus, ſed multos dies patimur manere inimicitias, & trahimus ſicut funem longum diſcordias, ignorantes ꝙ tanto longior erit nobis pęna, quãto & diſcordias. Et quia dictum eſt de concordia cũ fratre offenſo habenda inducit generaliter, ut cõſentiamus aduerſario noſtro, & cõcordemus cum eo citò dum ſimus in uia & in hac præſenti uita, ubi eſt locus & tempus pœnitendi & mœrendi, D & quod poſſumus hodie, non differamus in craſtinum: quia mora trahit ad ſe periculum, & nemo ſcit uitę ſuæ terminũ.

Periculum in mora. Chryſoſto. hom. 16. in Matt.

Vnde Chryſoſtom. Nihil quippe eſt quod ita uitam noſtram ualeat euertere, ut operum actionem bonorum diſsimulare ſemper, ſemperq; differre. Sæpe enim iſtud ex omnibus nos bonis fecit excidere. Citò inquam concordemus cum aduerſario, *ne ipſe aduerſarius tradat nos*, id eſt cauſa ſit ut tradamur *iudici* in vltimo examine: *& iudex tradat nos ministro*, & exactori, id eſt maligno ſpiritui ad ultionem *qui mittet in carcerem*, id eſt in infernum, & pœnam exigit pro culpa quam ſuggeſsit. Vnde *non exibit homo, donec reddat nouiſſimum quadrantem*. & minutum, E id eſt, luat etiam minima & leuiora peccata, quia nihil erit impunitũ.

Donec pro numquam.

Donec enim ponitur hîc pro numquam, ut ſit abnegatiuum omnium temporum, ſicut quandoque omnium affirmatiuum.

Auguſtin. lib. 1. de ſermo. do. c. 21

Vnde ſecundum Auguſtinum, non ſignificat finem pœnæ, ſed continuationem miſeriæ. Pœnam ergo gehennæ, tunc homo etiam pro peccatis minimis, ratione mortalis annexi, ſẽper reddet patiendo, & nunquam perſoluet ueniam conſequendo, quia ſemper punietur & eluet, neq; unquam ueniæ locus ibi erit, unde numquam ad nouiſsimum quadrantem uenitur, qui ſemper ſoluitur: & ideo nũquam homo exibit, quia in inferno, ubi locus ueniæ

Veniæ locus non eſt in inferno.

A non eſt, numquam erit redditio poſsibilis. Non loquitur hîc de diabolo aduerſario noſtro, quia illi non eſt conſentiendum, ſed potius reſiſtendum, ſed hoc loco aduerſarius noſter, eſt proximus offenſus, ſeu lęſus. cui debemus per ſatisfactionem debitam, & ipſius placationem conſentire, & cum eo concordare, uel quicumque alius nobis aduerſatus, cui beneuoli & benigni eſſe debemus.

Aduerſarius reconciliandus eſt.

Vel aduerſarius noſter eſt ſynderesis, & conſcientia, quæ malæ noſtræ uoluntati, & contra malum remurmurat, & nos accuſat, teſtimonium nobis perhibente cõſcientia, cui debemus ad bonum conſentire.

Synderesis.

Myſticè etiam aduerſarius noſter eſt Deus quando peccamus, quià nobis reſiſtit, cùm ab eo peccando recedimus, cui conſentire debe B mus pœnitendo, & eius uoluntatem faciendo.

Deus eſt aduerſarius noſter.

Vel ſermo diuinus, qui peccare uolentibus contradicit, & nos peccantes arguit & accuſat: cui debemus obedire, à peccatis abſtinendo & auertendo, ac præceptis eius humiliter nos ſubdendo. Deinde ſubiungit quædam alia, ad confirmandum ꝙ dixit ſuprà, ſcilicet ꝙ non uenit ſoluere legem ſed adimplere, & dat intellectum alterius præcepti in lege: Iudæi enim, per iſtud præceptum, Non concupiſces uxorem proximi tui, intelligebant ſigna exteriora tãtum prohibita, ut ſunt tactus impudici, oſcula, & huiuſmodi, & ſic exponebant: Non concupiſces, id eſt, ſigna concupiſcentis non facies.

Falſa Iudæorum interpretatio.

Similiter per iſtud præceptũ: *Non mecha*-C *beris*, intelligebant actum mechiæ exteriorem tãtum eſſe prohibitum, & ſic concupiſcentia & voluntas interior latens, omnimodè in corde non expreſſa ſigno uel facto, nullum eſſet peccatum. Sed hoc eſt irrationabile, quia actus exteriores uel ſigna, non habent rationem peccati, niſi inquantũ ſunt uoluntarij. Et ideo ſaluator, hunc errorem excludens, dicit: *Omnis qui uidet mulierem ad concupiſcendum eam*, id eſt ea intentione & animo, & hoc fine attendens ut concupiſcat eam, quod non eſt iam titillari, ſed plenè conſentire libidini, *iam mechatus eſt eam in corde ſuo*.

Chryſoſto. hom. 11. opo. imperfe.

Vnde Chryſoſtomus: Et ſi concupiero, nec etiam plus fecero, cũ adulteris ero. Per legem ergo luxuria perpetrata: per authorem uerò munditiæ, luxuria cogitata damna-D tur. Lex adulterum damnat: Euangelium uerò etiam concupiſcentiam, quæ radix eſt Euangelij, adulterij punit.

Chriſtus in pectore cinctus Ioannes in lumbis.

Vnde Ioannes in lumbis, ſed Chriſtus in pectore cinctus fuit. Et ſciendum ꝙ quædam eſt concupiſcentia ex ſubito motu, ſine deliberatione boni operis vel mali, & ſine conſenſu, & dicitur propaſsio, & hoc eſt peccatum ueniale. Alia eſt cum deliberatione animi, & cũ cõſenſu in delectationem, vel in opus, & dicitur paſsio, & hoc eſt peccatum mortale. Dominus uerò loquitur hîc de concupiſcentia deliberata, quæ implicat in ſe conſenſum in delectatione uel in opus. Concupiſcentia ergo cum conſenſu in animo, eſt mortale peccatum, etiam antequã exprimitur fa-E cto uel ſigno: & quia uiſus eſt concupiſcentiæ prouocatiuus.

Cõcupiſcentiæ deteſtatio.

Ambroſ. in pſ. 118. in illud auerte oculos meos, &c.

Gregorius lib. 21. moralium c. 2.

Chryſoſto. hom. 16. in Matthaũ.

Ideo ſecundum conſilium Ambroſ. auertamus oculos à uanitatibus: ne qđ oculus uiderit, animus concupiſcat. Vnde Gregorius: Prouidendum ergo nobis eſt, quia intueri non decet, quod nõ licet concupiſci. Vt enim munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia uoluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam raptores ad culpam. Vbi & Chryſoſtom. Qui ſtudet elegantes facies inſpicere, ipſe fornacem ſibi paſsionis accendit & captiuam faciens animam, ad opus quoque celeriter adducit.

Quid iam hîc quoque reſpondent, qui auſi ſunt temerè cohabitare virginibus? Huius enim ſanctione

legis,

legis, mille ſunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiſcendum uidentes. Audiant hæc qui ſæpius ad theatra feſtinant ſeque ibi pene quotidie adulterij obſcœnitate commaculant, & adulteros ſeipſos per unumquemq; diē faciunt, & decem mille conſtruūt perditionis occaſiones: Hæc Chryſoſtom. Sed contra hæc audi efficax conſiliū Gregorij. Caro, inquit, cùm concupiſcitur, penſetur quid ſit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nihil quippe ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitū ualet, quàm ut unuſquiſque hoc quod uiuit, diligit: quale ſit mortuum penſet. Hæc Gregor. Et quia Dominus dixerat, ex uiſione mulieris, mechari uidentem: ideò conſequenter docet abijcere occaſionem, quæ facit hominem ruere in talem cōſenſum: ut, *ſi oculus tuus dexter, uel manus tua dextera ſcandalizat te*, id eſt faciat te ruere in prædictū conſenſum, *erue eum*, uel abſcinde eā, non membrū, ſed membri abuſum, cohibendo ipſum membrū ab exercitio & affectu illicito, *& proijce abs te*, ex toto annihilādo. *Expedit.n.tibi, ut pereat unū membrorum tuorum*, prædicto modo, ſ. actū illicitum, quamuis delectabilē, deſerēdo, *quàm totū corpus tuū*, cum anima, *mittatur in gehennam*. Vnde Gregor. Intueri non decet, quod non licet concupiſci. Et Ber. Qui manū mulieris tenet, ſciat ſe eſſe in uinculis diaboli. Attēdant ergo multi quàm malum ſit pulchras facies mulierum, ſeu quoruncumque iuuenum intueri: aut horum manus uel facies, ſeu quaſcumque corporis partes contrectare, uel libenter cum eis fabulari: quia ſecundum plures doctores Eccleſiæ, & religioſæ uitæ patres, talia deſignant interioris hominis corruptionem, ac quādam eius molliciem & deiectionem. Hic ſecundum Auguſtinum, non præcipitur aliquod membrum, ad literam, erui, ſed occaſio peccandi. Poteſt enim eſſe occaſio ex aſpectu, & tūc oculus ſcandalizat: & cùm bona ſit intentione, tunc ſcandalizat oculus dexter. Vel poteſt eſſe occaſio ex contactu, & cum bona intentione, & tunc ſcandalizat manus dextra: huiuſmodi ergo ſi ſcādalizant, abijcienda ſunt: quia fugiendæ ſunt occaſiones peccandi. Et poteſt accipi exemplum de uiſitatione bona, uel opere bono, de genere. Verbi gratia: Si aliquis uadit ad collegium mulierū cauſa prædicationis, uel conſilij dandi, uel ſi dat eleemoſynam alicui mulieri, & ex hoc percipiat occaſionem ruinæ ſibi imminentis, per ortum alicuius familiaritatis malæ, uel tentationis periculoſæ, debet illud bonum de genere dimittere, ne tota congeries bonorum operum ſubiaceat ruinæ. Et ideò dicit Alanus,

Si uitare uelis Venerem, loca, tempora uita,
Et locus & tempus, pabula donat ei.

Et idem remedium eſt in omnibus. Vnde Seneca: Qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarū cupiditate flagrauit: & oculos & aures, ab his quę reliquit, auertat. Et hoc patet ex eo quod dicit idem: Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior: imò uerò crudelior, quia inter homines fui: Hæc Seneca. Vel accipe hic oculum & manum interiorem, ſ. cordis: quod membrum dextrum hic dicitur comparatione ſiniſtri & exterioris ſcilicet corporis fragilioris. Si ergo dextera ſcandalizat ſiniſtram, quid faciet? Vnde Hieron. Cauendum eſt ne quod in nobis eſt optimum, labatur in uitiū. Si enim dexter oculus, & dextera manus ſcandalizant: quanto magis ea, quæ in nobis ſiniſtra ſunt? Si anima labitur, quanto magis corpus, quod eſt ad peccata procliuius? Vnde & Chryſoſto. Oculum hic uel manum, non corporis huma-

Gregorius lib. 16. moraliū. c. 31. Contra concupiſcentiam.

Amputanda peccati occaſio.

Gregor. lib. 21. moral. cap 2. Viſus & contactus illicitus uitetur.

Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domi. cap. 20.

Membrorū abſciſio & erutio.

Dexter oculus & manus dextra.

Hieron. in Matthaū.

Chryſoſto. 12. operis imperfecti & hom. 16 in Matt.

A ni ſignificat, ſed oculum, uel manū cordis, id eſt ſenſum malæ concupiſcentiæ, & carnalis deſiderij cogitationem, quam per fidem cœleſtem erui, & abſcidi à cordibus præcipit, unde omnia mala procedunt. Vnde hic magis membra uitiorum malæ mentis, & prauę cogitationis excidere nos Dominus pręcipit, propter regnum cœlorum: ne dominantibus uitiis, & corpus & anima, id eſt totus homo reus efficiatur ignis æterni. Deinde poſtquam docuit alienam vxorem non eſſe concupiſcendam: conſequenter docet ſuam non eſſe dimittēdam: & dat intellectum cuiuſdam permiſsi in lege, ſcilicet de vxoris dimiſsione, & libelli repudij datione. Credebant enim Iudæi, ꝙ hoc eſſet ſimpliciter licitum, ſed eſt falſum: quia ideò

B hoc permittebatur, non quia licitum, ſed ad euitandum maius malum, ſcilicet uxoricidium. Minus enim malum erat vxores dimittere, quàm eas interficere: & ideò non erat licitum, niſi propter fornicationem, uxorem dimittere. *In lege*, ergo, *Moyſes iuſſit dari libellum repudij propter duritiam cordis*, maritorū, odio uxores ſuas habentium: non diſsidium concedens, ſed homicidium auferēs: & minus malum permittēs, vt maius abſcideret: ne mariti propter odiū, ſanguinem funderent. Chriſtus autem iubet vxorem non dimitti debere, *excepta fornicationis cauſa*, quia tunc ipſa vxor eſſe primò noluit, quæ fidem cōiugalem marito non ſeruauit. Tunc enim licitum eſt eam

C dimittere, quantum ad cohabitationē, & debiti redditionem: manet tamē vinculum matrimonij, per totam eorum uitam: & ideò ſi dimiſſa nubit alteri, committit adulterium: & ſimiliter qui ducit eam. Quiſquis tamen cauſa fornicationis vult uxorem abijcere: prius debet à fornicatione purgatus eſſe. Quia ſecundum Hieronymum, quicquid uiris iubetur, hoc conſequenter redundat in fęminas: neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & uir mœchus tenendus. Deinde poſtquam docuit Dominus non eſſe iniuriam proximo inferendam, prohibendo iram & concupiſcentiam: conſequenter docet ab iniuria Dei abſtinendum, prohibendo periurium & iuramentum: & dat intellectum cuiuſdam præcepti, quo prohibe

D tur periurium in lege ueteri. Circa quod errabant Iudæi, credentes ꝙ ſolum iuramētum mendax, eſſet prohibitum: & ꝙ iuramentum illicitum eſſet ſeruandum: & ſimiliter quòd iuramentum incautum, quod ſine neceſsitate fit, eſſet licitum. Propter quod ſaluator dicit non eſſe iurandum omnino, id eſt ex quacunque cauſa, ubi non excluditur iuratio neceſſaria, ſed incauta. Iuſtitia ergo Phariſæorum eſt, non periurare. Hanc confirmat Dominus, uetans iurare, quod pertinet ad iuſtitiam eorum qui intraturi ſunt regnum cœlorum. Sicut enim falſum loqui non poteſt, qui non loquitur: ſic periurare non poteſt, qui non iurat. Et ſicut in multiloquio non

E deerit, peccatum, ſic nec in multiiurio, periurium. Sicut autem Deus præcepit ſibi uictimas legales offerri, non quia ei placerent, ſed ne eas prout conſueuerant, idolis immolarent: ſic infirmis conceſſit iurare per Deum, non quòd Deo placeāt hoc fieri, ſed quòd minus malū eſt hoc Deo, quàm creaturis exhiberi. Vnde ſecundum Hieronymum. In lege præceptum eſt non iurare, niſi per Deum: non quòd bonum ſit, ſed ne Iudæi peſsima conſuetudine iurantes per creaturas, crederent eas uenerandas. Euangelium autē non recipit iuramentum, cùm omnis ſermo fidelis pro iureiurando ſit. Vnde Chryſoſt. Vnde iurare nos prorſus nō conuenit. Quid.n. unicuiq; noſtrum

Repudium non faciendum.

Vxoris propter adulterium dimiſſio.

Maritus adulter dimitti poteſt

Hierony. in epitaphio Fabiola.

Periurij prohibitio.

Prouer. 10. Iuramentum non eſſe.

Hierony. in Matt. ca. 5.

Chryſoſto. in Matt. ex opere imperf.

noſtrum iurare neceſſe eſt, cùm nobis mentiri omnino non liceat. Quorum uerba ita uera ſemper, ita debent eſſe fideliſſima, ut pro iuramento habeantur. Et idcirco Dominus, non ſolum periurare, ſed etiam iurare, nos prohibet: ne tunc tantum uideamur uerum dicere cùm iuramus: & ne quos ueraces in omni ſermone eſſe conſtituit, putaremus ſine iuramento licitum eſſe mentiri. Iuramenti enim hæc cauſa eſt, quia omnis qui iurat, ut quod uerum eſt, eloquatur. Et Dominus inter iuramentum & loquelam noſtram, nullam uult eſſe diſtantiam. Quia ſicut in iuramento, nullam conuenit eſſe perfidiam: ita quoque in uerbis noſtris, nullum debet eſſe mendacium. Quod utrunque & periurium & mendacium diuini iudicij pœna damnatur. Quiſquis ergo noſtrum loquitur, iurat, quia ſcriptum eſt: *Teſtis fidelis non mentietur.* Vnde non immeritò non iurare ſæpe ſcriptura diuina commemorat: quia Deo qui uerax eſt, & noſcit quicquid dicitur, pro iuramento habetur: quia uerum eſt omne quod loquitur. Hæc Chryſoſt. Vnde & Seneca: Nihil interſit an affirmes, an iures. De religione & fide ſcias agi, ubicunque de ueritate tractatur. Secundum Auguſtinum quoniam ille iurat qui adhibet teſtem Deum, ridiculum eſt putare, ut non iurauerit quis, quia non dixit per Deum, ſed dixit, teſtis eſt mihi Deus, uel ecce coram Deo quia non mentior, uel Deus ſcit quia non mentior. Præcepit ergo Dominus non iurare omnino, id eſt iurare non omnimodo, & in omni caſu: quia hoc eſt incauta iuratio. Per hoc tamen non excluditur iuratio in neceſſitate: quia negatio ibi præponitur ſigno uniuerſali affirmatiuo, quod æquipollet ſuo contradictorio: ſed poſtpoſita æquipollet ſuo contrario. Hic enim non dicitur omnino non iurare: quia eſſet ſenſus, quòd in nullo caſu eſſet iurandum, quod eſt falſum: quia in aliquo caſu eſt iurandum, & in aliquo non: ſed dicitur hic, *non iurare omnino*, id eſt iurare non omnino, id eſt non omnimodo: & ideò non eſt ſenſus, quòd in nullo caſu ſit iurandum, ſed quandocunque deeſt neceſſitas, & non eſt neceſſarium: & ſic excluditur omne iuramentum incautum. Vnde ſecundum Auguſtinum, Dominus non præcepit non iurare tamquam omnino illicitum: ſed ne quiſquam iurare appetat, tanquam per ſe bonum: & ut nullus iuret de facili abſque neceſſitate, & dilabatur in periurium, ex iurandi conſuetudine. Ad hoc autem quòd rectum ſit iuramentum, tria requiruntur. Vnum ex parte rei de qua iuratur, ſcilicet ueritas: aliter enim non eſſet confirmandi idoneitas. Alterum, ex parte cauſæ pro qua iuratur, iuſtitia: aliter enim non eſſet debita iurandi neceſſitas. Tertium, ex parte iurantis, ſcilicet iudicium, ſiue diſcretio: aliter enim non eſſet debita periculi cautela. Vnde in Hieremia: *Iurabis, dicit Dominus, in ueritate, & iuſtitia, & iudicio.* Et non ſolum incautè iurare per Deum, eſt illicitum: ſed etiam per creaturas, inquantum in eis relucet uirtus diuina. Ideò ſequitur, *neque per cœlum: quia thronus Dei eſt*, id eſt principaliter ibi relucet gloria Dei, *neque per terram: quia ſcabellum pedum eius eſt*, id eſt infima creatura, ſicut ſcabellum eſt inferior pars ſedis, *neque per Hieroſolymam: quia ciuitas eſt magni regis*, id eſt Dei qui eſt rex regum, & ad eius deputata cultum, quia ſcilicet eſt opus diuinum, non tuum: quod probat, dicens, *quia non potes facere unum capillum album, aut nigrum.* Vnde vult dicere, ſicut nec per Deum non eſt iurandum, ita nec per creaturas: quia cùm quælibet creatura ſit opus diuinũ, qui iu-

Prou. 14.

Iurationis modi. Iuramenta Apoſtoli. Augu. lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 30. Iurandum eſſe in neceſſitate.

Augu. lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 30. Iuramento recto tria neceſſaria.

Hiere. 4. Non iurãdũ per creaturas.

A rat per creaturã, iurat per Deũ. Ideò etiam prohibemur iurare per creaturas, ne creaturã in honore diuinę uenerationis habeamus, uel ne putemus non eſſe periuriũ, iurare falſum per creaturas: & dũ per creaturas iuramus, nihil iurare, & iuramentũ non obligare credamus. Fiũt tamen interdũ per cruces & Euangelia i. per eũ cui hæc ſunt dedicata. Et ſimiliter fiũt per ſanctorũ reliquias, quia in his potius Deũ quàm ſanctos ueneramur, à quo authore, omne bonũ quod habent, eos habere recognoſcimus. Qui autem iurare prohibuit, quomodo loqui oportet, docuit, ſubdens: *Sit autem ſermo ueſter, eſt eſt, non non*, ſimpliciter affirmando ueritatem, & negando falſitatem. Vnde B duplicat utrunque: ut quod eſt intus in corde, hoc dicatur foris in ore. Tũc eſt enim ſermo noſter, eſt eſt, non non, cùm gemina ueritate cordis, & oris, affirmamus, uel negamus. Igitur ſicut eſt in conſcientia, ita ſit & in lingua: & ſicut eſt in re, ita & in ore: & ſicut eſt in ore, ita & in opere: ut quod ore affirmamus, operibus probemus: & quod uerbis negamus, factis non confirmemus. *Quod autem his abundantius, & amplius eſt*, ſcilicet iurare, *à malo eſt*, id eſt ab infirmitate & ſuſpicione illius qui ſine iuramento non credit. Non dixit, malum eſt, tu enim non facis malum, qui bene uteris iuratione, quæ & ſi non bona, tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas quod utiliter ſuades: ſed à malo & infirmitate illius eſt, cuius C infirmitate cogeris iurare, cùm uides pigrum ad credendum, quod ei utile eſt credere, niſi firmetur iuratione. Semper tamẽ eſt malum ibi ex aliqua parte: vel ex pate iurãtis, quando iurat ſine neceſſitate, uel ſi requiſitus iurat, eſt ibi à parte requirentis. Et hoc uel malum culpæ, quando ſcilicet requirit iuramentum ſine neceſſitate, uel malum pœnæ, quia ex infirmitate humana, quæ eſt quædam pœna generi humano inflicta, procedit, quòd homines non credunt ſibi mutuo ſimplici uerbo, abſque iuramento. Verum igitur loquamur, neque id iurationibus crebris, ſed morum probitate commendemus. Et in loquendó ore tantum utamur, quia quod ore amplius eſt, ſcilicet etiam cæteris artibus uti, à malo eſt. Vt enim in D Prouerbiis dicitur, *homo apoſtata uir inutilis digito loquitur.* Stultus ergo eſt, qui talem imitatur, & ſimiliter digito loquitur: ſed magis ſtultus eſt ſi etiam manu in qua plures digiti ſunt, loquatur: & per conſequens, ſtultiſſimus eſt, ſi etiam brachiis & humeris, in loquendo vtatur. Si autem ad motum membrorum iſtorum accedit & motio capitis, iam uidetur quaſi inſano ſimilis. Expedit ergo omnia membra, præter os, in loquendo continere: ne inde ſcandalum ad alios poſſit quomodolibet deriuare.

Loquendi chriſtianis forma.

Bonus iuramenti uſus non prohibetur.

Prouerb. 6. Digito loquitur apoſtata.

ORATIO.

E DOMINE *Ieſu Chriſte, qui antiquis temporalia nobis uerò æterna promiſiſti, ut noſtra ſuperabundet iuſtitia: da mihi coram te & proximis ſermone & opere lucere, ac legem tuam non ſoluere, ſed ſuperabundanter implere. Cuſtodi me ab ira & offenſione proximi, ut munus cordis, oris uel boni operis, quod tibi obtulero, acceptum ſit in conſpectu tuo. Concede mihi clementiſſime Deus, à concupiſcentijs & aſpectibus malis cauere, omne iuramentum declinare: ut ſicut à proximi, ſic & à tua iniuria ualeam abſtinere, & tibi in omnibus ſemper placere. Amen.*

tollerare, ab eo quẽ uult eſſe correctum. Talis enim uindicta ad correctionem, propter amorem, pertinet ad miſericordiam. Beatus ergo, qui ipſo corde eſt ad omnia paratus in omnibus quæ patitur pro Deo, ueraciter poſsit dicere, & canere illud propheticum: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

Pſal. 56.

Non ſolum autem maxillam prębendam percutienti Dominus præcepit: ſed damna ſubiri, quia ſecũdum Chryſoſtom. poſt corporalis iniuriæ tolerantiam, uult nos etiam Dominus ſecularium habere cõtemptum, & non tantummodo in plagis, uerumetiam in pecunijs: rebusq́ue diuerſis nos uult præſtare patientiam. Vnde addit: *Et ab eo qui aufert tibi ueſtimentum, noli prohibere*, ſcilicet repugnando, uel cum eo contendendo: exemplo Domini, qui ueſtimenta ſua permiſit à ſuis auferri, & à militibus diuidi. Dum enim uis vindicare ueſtem corporis, precioſiſsimum animæ ueſtimentum perdis. *Et qui uult tecum in iudicio contendere*, id eſt contentioſè agere, *& tunicam tuam tollere*, id eſt ueſtem interiorem & magis neceſſariã, per quam & cætera neceſſaria intellige. hoc eſt ſi te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negocium tibi, moleſtiamq; commoueat, *dimitte ei & pallium*, id eſt exterius ueſtimentum, & cætera quibus non adeò indiges, nunquam contentioſè, cum & iracundia agas, quaſi diceret: Si quis contendendo uelit tibi auferre unum de neceſſarijs, antequam contendas in iudicio, ſuſtine potius ut auferatur tibi & reliquum de eis. Hoc quoque ſecundum Auguſtinum, ad præparationem cordis, non ad oſtenſionem operis intelligendum. Ex hoc etiam potes trahere, ut ſi quis uult tunicam tuam tollere, id eſt animam, uel interiora bona dimittas pallium id eſt exteriora negocia. Vbi Chryſoſtomus: Si litem tibi uideris imminentem, etiam illa quæ non poteris indulge: melius eſt enim iurgio liberari, quàm retinere materiã iurgiorum. Difficile eſt rem dimittere: ſed difficilius de iudicio ſine peccato exire. Et iterum: Non ſolum, inquit, iniuriam patiens, nihil iracundiæ moueas aduerſus eum, qui iniuriam facit, & non ſolum pro his quæ abſtulit non indigneris, ſed & ſi quid tibi fortè ſubrelictum eſt, id ſponte largire ei qui totum abſtulit. Cùm enim ille talem te inuenerit, reſipiſcet continuò, & facti pigebit eum. Vbi & Beda: Quod de ueſtimento & tunica dictum eſt, non in eis ſolis, ſed in omnibus faciendum eſt, quæ aliquo iure temporaliter noſtra eſſe dicimus. Si enim de neceſſariis hoc imperatum eſt, quanto magis ſuperflua contemnere oportet? Lex igitur eſt, ut alterius non tollas, & ſi tuum non das: gratia autem ut & alterius non tollas & tuum des, ſecundum Auguſtinum. Qui ſponte uel conuictus pecuniam debitam reddere noluerit, intantum ut uelit litigare, dimittenda illi eſt: ſeruum enim Dei non oportet litigare, manente illa regula, ut in animo paratus ſit amittere quod ſibi debetur. Nam ſi modeſtè ac leuiter omnino egerit ut ſibi reſtituatur, non tam intẽdens fructum pecuniæ, quàm vt hominem corrigat, cui ſine dubio pernicioſum eſt habere unde reddat, & non reddere: non ſolum non peccabit, ſed proderit etiam plurimum: ne ille, dum in aliena pecunia lucrum facere uult, damnum fidei patiatur. Quod tanto eſt grauius, ut nulla ſit comparatio. Et nota quòd repetere ſua, contingit dupliciter. Aut coram iudice infideli, & ſic Chriſtiano non licet, & maximè ubi Eccleſia libertatem habent. Aut coram fideli, & hoc dupliciter: aut contentioſè & cũ fraude, & ſic nulli licet: aut modeſtè & cum iuſtitia,

Chryſo ho. 18. in Mat.
Contendendum non eſſe.
Palliũ dandum.
Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 36.
Chryſo. ho. 12. operis imper. & hom. 21. in Matt.
Beda in ca. 6. Lucæ.
Contentio licita.
Repetere ſua dupliciter.

A & ſic infirmis & imperfectis licet: ſimpliciter uerò repetere ſine contẽtione & fraude, nõ corã iudice, omnibus licet. De religioſis uerò ſua non habentibus, eſt ſciendum quòd repetere aliqua contigit dupliciter: Aut ut aliqua propter utilitatem propriam: ſic perfectis non licet. Aut ut congregationis propter utilitatem communem, ſic licet etiam perfectis: qui etſi nõ habent ſua in proprio, tamen habent in communi, & ita nomine communitatis licet repetere. Vel ſi non habẽt dominium, nec in communi, nec in proprio, habent tamen res ad uſum deputatas. Tamen magis expediret iudici ſecreto ſignificare, quàm in iudicio repetere. Deinde ſubiungit: *Et qui te angariauerit mille paſſus, uade cum eo alia duo milia*, id eſt patienter feras, B ſi amplius te ire oporteat. Angaria dicitur in debiti ſeruitii exigentia in propria perſona: uel quæcunque coactio iniuſta. Vnde angariare, eſt iniquè ſeu iniuſtè aliquo modo trahere, uel perſonalia obſequia & opera impendere, opprimendo in perſona, & grauando. Eſt ergo ſenſus: Quicunque te in ſeruitio indebito ſine peccato tamen coegerit ſeruire: ad hoc etiam ita debes paratus eſſe: ut amplius pati uelis, quàm ille optat inferre. Nã mille paſſus eſt iter ſabbati & ideò hoc non eſt contra ſabbatum legis, ſic ſuſtine iniurias in his quæ non ſunt contra ſabbatum pectoris. Vel in millenario, perfectio ſpiritualis ſignificatur, quæ impletione huius præcepti oſtenditur. Et cùm millenarius ſit numerus perfectionis, in tribus mille C nariis notatur quòd in tribus conſiſtit perfectio patientiæ: ſcilicet in corpore, & ratione, & uoluntate: quod ſignificatur per alia duo milia. Vbi Chryſoſtomus: Vides ſuperabundantiam philoſophiæ, & cumulum ſapiẽtiæ. Poſtquam nimirum dederis maxillam, & tunicam, & ueſtimẽtum, etiam ſi nudo inquit corpori tuo uti uoluerit inimicus ad mi arias & labores: nec ſic quidẽ illũ oportet prohibere. Vult enim omnia nos poſsidere communiter, & pecunias uidelicet & corpora, non cum indigentibus ſolum, uerumetiã cum iniuriam facientibus. Vnum enim miſericordiæ eſt, alterum patientiæ. Et iterum: Ad omne deuotionis opus impigros nos eſſe præcipit Dominus, ac paratos. Bonũ enim noſtrum uult non tam neceſsitatis D eſſe, quàm propriæ uoluntatis: ut dum amplius ex nobis facibus, quàm ab aliis poſtulamur maioris mercedis gratiam conſequamur. Integræ enim charitatis, ac perfectæ deuotionis officium eſt plus ſponte præſtare, quàm poteris. Hæc Chryſoſtomus. Vbi ſecundum Auguſtinum monet, non tam ut pedibus agas, quàm ut animo ſis paratus. Non ſolum ergo tuã ut deuites altercationem, ſed & te ipſum præbe angariãti: non tam opere & pedibus, quàm animo & compaſſionis affectu paratus multo plus ſeruire, quàm præcepit. Totum enim quod dictũ eſt, intelligendum ſecundum præparationẽ animi in caſu conſimili, nõ autẽ in caſu in quo ex tali permiſsione nutriretur percu E tiens, aut rapiens, uel angarians, ſeu aliàs offendẽs in ſua malitia & iniquitate. Imò in tali caſu ſuſtinere nõ eſſet bonũ, niſi propter ſcandalũ, uel aliquod maius malũ euitandũ. Nam teſtante Aug. cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter uincitur. quoniã nihil eſt in fœlicius infœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala uoluntas, uelut hoſtis interior roboratur. Vt autem dicit idem Auguſtinus, in his triũ exemplorum, nullius genus iniuriæ eſt prætermiſſum. Nam omnia in quibus inprobitatem aliquam patimur, in duo genera diuiduntur, quorum alterum eſt quod reſtitui non poteſt: in quo uindictæ

L ſolatium,

Religioſi an repetãt ablata.
Angaria quia dicitur.
Mille paſſus iter ſabbati.
Chryſo ho. 18. in Mat.
Patientia animi ſine nutrimento alienæ iniquitatis habenda.
Augu. epiſtola. 5.
Augu. lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap. 37. 38. 39.
Iniuriæ genus nullum prætermiſſum in Euangelio.

pienda eſt, ſe permittentis infirmo, ego autem dico uobis. *Diligite*, ſcilicet affectu, *inimicos ueſtros*, homines ſcilicet, non uitia: naturam, non culpam. Quia ſecundum Auguſtinum, ſic diligendi ſunt homines, ut eorum non diligantur errores. Diligere debemus inimicos, bona gratiæ & gloriæ eis optando, quibus homo non poteſt uti malè, alia uerò bona, ſcilicet naturæ, uel fortunæ, non ſunt eis optanda, niſi quadam generalitate, inquantum ualent ad ſalutem eorum, quod ſoli Deo eſt notum: quia talibus bonis poteſt homo bene uti uel malè, & ideò circa hæc nō eſt aliquid petendum determinatè. Et nota quòd diligere amicum, eſt magis debitum, & non excludit Dominus à dilectione amicorum mercedē, ſed innuit minorem: quia cæteris paribus, dilectio inimicorum eſt magis meritoria, quàm amicorum, quia difficilior & cum maiori conatu bonæ uoluntatis, quia purior: & ex motu gratiæ, non naturæ inclinantis, quia liberalior, non ex debito meriti præcedentis. Et quia non ſufficit diligere corde, niſi dilectio probetur operis exhibitione, ad minus loco & tempore ſubdit. *Benefacite*, ſcilicet effectu, *his qui oderunt uos*, in his quæ ſpectant ad eorum ſalutem, eam modo debito & poſsibili procurando, quia benefacere, eſt dilectionis effectus, & exhibitio. Et ideò, ſicut tenemur diligere inimicos, quantum ad bona gratię & gloriæ: ita tenemur in effectu ſalutem eorum procurare. Inimicus ergo, quò ad naturam, qua eſt proximus, de neceſsitate præcepti, eſt generali dilectione diligendus, qua dicitur: *Diliges proximum tuum*: ſed dilectione ſpeciali, ut ſpecialiter quis moueatur ad diligendum inimicum, non eſt præcepti, ſe perfectionis. Non enim eſt præceptum ad omnes ſpecialiter affici, quia nec hoc eſt poſsibile, & ideò nec eſt præceptum ſpecialiter affici ad inimicum, ſed generaliter inquantum eſt homo proximus. Et quia exteriora beneficia proportionantur interiori dilectioni,

Signa dilectionis generalis.

ſigna generalis dilectionis, ut aliquod bonum facere toti communitati, uel orare pro toto populo in communi, iſta exhibere inimicis, cùm ab his quæ ſunt generaliter exhibenda non debeāt excludi, eſt de neceſſitate præcepti, quia ſi ab his intenderet homo eos excludere, iam generaliter dilectio non ferretur, imò magis odium oſtenderetur. Et quia ex tempore extremę neceſsitatis, obligatur homo, omni homini in tali neceſsitate exiſtenti: ideò etiam inimico, niſi ex hoc deterior fieret, & fidem impugnaret, debet in tali neceſsitate beneficiū exhiberi.

Matth. 5.

Beneficia uerò quæ ſunt ſigna dilectionis ſpecialis, non tenetur inimico exhibere, extra caſum neceſsitatis, ſed hoc eſt perfectionis.

Dilectio duplex.

Dilectio ergo, alia interior, alia exterior. Dilectione interiori, & perfectione ſufficientiæ, quilibet etiam imperfectus tenetur quemlibet etiam inimicum diligere: dilectione autem exteriori, id eſt beneficij exhibitione & perfectione ſupererogationis, tenetur tantū perfectus hoc facere.

In dilectione inimicorum plus exigitur à perfectis, quàm imperfectis.

Imperfectus .n. tenetur inimico rancorē odij dimittere, & bonū optare: ſiue petierit ueniam, ſiue non, & ſi petierit ueniā, tenetur ei colloqui, & dicere, Aue: ſed nō tenetur beneficia temporalia miniſtrare. Perfectus autē tenetur etiam præſidia temporalia conferre, & neceſſaria miniſtrare, ſiue ab eo ueniā petierit, ſiue non. Quia ſi inimicū à communione noſtra ſeparemus, eo ipſo ei benefacimus, dum illud hoc fine faciamus, ut eū ab errore reuocemus.

Gloſſa in Matt. Excommunicationis finis.

Vnde gloſſa: Benefacite miniſtrādo cibum mentis, id eſt, inſtructionem uel correctionē corporis, omnia enim in Eccleſia, etiā excommuni-

A catio, eo ſpectant, ut fratres & amici fiant. Et quia eſt quoddā beneficium, ad ſalutē pertinēs, quod à quolibet quantūcunq; paupere poteſt exhiberi, ſcilicet orare pro animarū ſalute, ideò ſubiungit: *Benedicite*, ſcilicet bona gratiæ & gloriæ imprecando, *maledicentibus nobis*, retro detrahendo, uel apertè blaſphemando, *& orate*, dicta bona optādo, & Deū deprecando, *pro perſequentibus & calumniantibus nos* falſum crimē uobis imponendo. Huius exemplū dedit Dominus, in cruce ſuſpenſus, & Stephanus lapidatus, & Dauid, à Semei maledictus.

Iniuria triplex.

Vbi nota quòd triplex eſt iniuria, ſ. cordis quæ rancor uel odiū dicitur: oris, quę detractio uel maledictio: operis, ſ. læſio manualis. His igitur generibus, tria Dominus apponit remedia. Cōtra primum, *diligite inimicos ueſtros*. Contra ſecūdum,

B *benedicite maledicentibus nobis: & orate pro perſequentibus & calumniantibus nos*. Contra tertium, *benefacite his qui oderunt uos*.

Gloſſa in Matt.

Vnde gloſſa: Cōtra Eccleſiam tribus modis pugnatur, odio, uerbis, & cruciatu corporis, econtra Eccleſia diligit, orat, & benefacit.

Beneficium triplex perfectorum.

Si ergo uolumus eſſe perfecti, debemus iniuriantibus nobis beneficium dare cordis, ipſos diligendo, beneficium oris, pro eis orādo, & beneficiū operis, ipſis benefaciendo. Et quia magnum dedit præceptum, præclarum ſubdit præmium. Ita, inquit, diligite, benefacite, orate pro inimicis ueſtris, *ut ſitis filij patris ueſtri*, altiſsimi, *qui in cœlis eſt*. Filij inquā, per bonitatis imitationem, per gratiæ adoptionem, per educatio-

C nem, per hæreditatis adoptionem. Vt ſicut eſtis filij Dei per naturam & creationem, ſic etiā ſitis filij eius per gratiā & imitationem, in eo quod eſt ei propriū: nam proprium eſt ei miſereri, & eſſe beneficum.

Beda in ca. 6. Lucæ.

Vnde Beda: Nulla maior poteſt eſſe merces, quàm filios hominum terrigenas, effici filios altiſsimi, qui in cœlis eſt. Nos enī poteſtate accepta efficimur filij Dei, inquantum ea quę ab eo pręcipiuntur, implemus. Et ſubiungit: *Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos*, ac gratos & ingratos. Et non ſolū amicis, ſed etiam inimicis benefacit. Sic enim inimicos nutrit ut amicos, ac hos & illos ſui ſolis ſplendore illuminat, & ſuarum pluuiarum inundatione fœcundat, & beneficia communia non ſub-

D trahit, etiam malis hominibus, qui tamen ei inquantū in eis eſt inimicantur, ſed pro ſua miſericordia indiſcretè omnibus uitæ præſentis beneficia largitur.

Hieronym. in Matth. cap. 5.

Vbi Hiero. Noli negare quod Deus nulli negat, quāuis ſit blaſphemus & impius. Sine diſtinctione omnibus tribuamus, non quærentes cui, ſed quare demus.

Orare pro inimicis quādo præceptum eſt.

Vt autē dictum eſt ſuprà, orare generaliter pro inimicis, & eis benedicere, pro quanto in generalitate populi includuntur, eſt præceptū: ſicut quòd in generali dilectione diligantur: ſed in ſpeciali iſta facere, non eſt præceptū, ſed perfectionis.

Chryſ. ho. 18. in Mat. Gradus nouem ad perfectionem.

Et ſciēdum quòd Chryſoſtomus ponit nouem gradus, ſecundum acceſſum ad perfectionem mādati huius. Vnde ait: Vidiſti nempe quantis ad perfectionem gradibus aſcē-

E dit, & quemadmodum nos in ipſum ueritatis cacumen ſtatuit, & paulatim in ipſum cœlum reducit. Primus gradus eſt, nequaquam ad lædendum priorem uenire. Secundus, ut nō amplius referat, quàm quòd à lædente ſuſtinuit. Tertius, ne læſus faciat illa quæ paſſus eſt, ſed quieſcat. Quartus, ut etiam præbeat ſeipſum ad iniuriam ſuſtinendam. Quintus, ut etiam ad maiora ſe præbeat, quàm uult eſſe qui fecit. Sextus, non odiſſe eum à quo iſta perpetitur. Septimus, etiam diligere lædentem. Octauus, beneficijs eum libenter afficere. Nonus, etiam Deum pro ad-

A uerſario deprecari. Perſpexiſti celſitudinem Philoſophiæ, & idcirco tam claro digna eſt præmio, quia tam magno eſt ſubiecta præcepto. Nam & præmiũ illi, tale proponit, quale priorum omnino nulli: ut ſcilicet fierent ſimiles Dei, prout tamen hominibus id eſſe poſsibile eſt. Igitur bene faciendum eſt omnibus, quia ut dicit Seneca, nemo non cùm alteri prodeſt, ſibi profuit. Quia verò perfectio dilectionis, ultra dilectionem inimicorum, non poteſt procedere, ideò poſtquam præcepit inimicos diligere, conſequenter ſubiungit: *Eſtote ergo uos perfecti, ſicut & pater cœleſtis perfectus eſt:* quæ eſt lex amoris conſeruando, ut quæratis etiam inimicis prodeſſe: quod Deũ facere manifeſtum eſt, qui beneficia largitur etiam B malis hominibus, ſic quòd propter eorum malitiam, non deſerit beneficentiam circa ipſos, ita nec uos circa inimicos. Nam ſecundum Chryſoſtomum, ſicut filij carnales ſimilantur patribus, in aliquo corporis ſigno, ita filij ſpirituales, Deo in ſanctitate, & nihil nos Deo ita aſsimilat, ſicut iniuſta facientibus ignoſcere, & pro eis orare. Et arguit hoc exemplo publicanorum & infidelium, qui ſuos amicos diligunt, & eis bene faciunt. Si ergo ſupra ipſos mercedem beatitudinis uolumus habere, debemus plus propter Deum facere, dilectionem etiam ad inimicos extendendo. *Si enim diligitis*, inquit, *tantum eos qui uos diligunt, quam mercedem habebitis?* hac ſcilicet C de cauſa à Deo in æterna vita? quaſi diceret nullam. De his enim dici poteſt, *Recepiſtis mercedem ueſtram*. Talis nanque dilectio, eſt naturalis, & non procedit de charitate, quæ ſe extendit ad omnes homines, & ideò non eſt meritoria. Sed tamen hæc oportet facere, & illa non omittere. Diligere enim diligentes, eſt naturæ: diligere non diligentes, eſt gratiæ: non diligere diligentes, eſt peruerſitatis maximæ: non diligere non diligentes, eſt imperfectionis humanæ.

Prodeſſe omnibus.

Filios & ſimiles Dei fieri ſummum præmium eſt.

Chryſo. ho. 13. operis imperf.

Diligere diligentes natura eſt, diligere non diligentes, gratia.

Et ſi ſalutaueritis fratres ueſtros tantum: qui aliqua affinitate iuncti ſunt uobis, id eſt ſalutem eis optaueritis, ac charitatis & dilectionis affectum eis oſtenderitis, *quid amplius*, ſcilicet quantum ad perfectio- D nem *facietis? Et ſi bene feceritis tantum, his qui uobis bene faciunt*, quod eſt debiti naturalis, ex accepto beneficio: *quæ uobis eſt gratia*, id eſt quod meritum gratiæ apud Deum? quaſi diceret nullum. *Nam Publicani & Ethnici*, id eſt peccatores & gentiles, *hoc faciunt*. Publicani, qui publica uectigalia exigunt: à Publio rege Romanorum nomen traxiſſe dicuntur. Ethnici verò, ab ethnos Græcè, quod gens Latinè eſt, uocantur, qui tales ſunt ut fuerunt geniti, ſcilicet ſub peccato.

Publicani.

Ethnici.

Et ſi mutuum dederitis his a quibus ſperatis recipere: quæ gratia uobis, ſcilicet apud Deum? quaſi diceret, nulla. Nam, ut dicit gloſa, ex hoc ſolo quod ſperatis recipere, non pro Deo datis, Vnde de talibus dici poteſt, *Receperunt mercedem ſuam*: quia ſpe retributionis hu- E manæ mutuant. *Nam & peccatores*, qui gratiam Dei nõ habent, peccatoribus fœnerantur, id eſt mutuum dant, ut æqualia, non ultra ſortem, recipiant. Ex quo patet, quòd plus quàm peccatores ſunt qui mutuãt, ut cum uſura recipiant. Quaſi diceret, ſecundum Bedam: Si tales inter ſe natura duce norunt eſſe benefici, quanto uobis gradus profeſsionis eximior neceſſe eſt, ut cura uirtutis ſit vberior, quatenus etiam non amantes charitatis ſinu amplectamini. Vnde Chryſoſtomus: Quonam igitur digni ſupplicio ſumus, qui cùm ad ſimilitudinem Dei, uitam noſtram informare iubemur, forſitan ne gentilibus quidem inuenimur æquales. Et iterum: Sed ſi nos

Beda in ca. 6. Lucæ.

Chryſo. ho. 18. in Mat.

A in his nec Publicanis, nec Gentilibus, meliores efficimur: nonne lugendi & plangendi ſumus. Quinimò in tantum longe ſumus à diligendis inimicis: ut nec amicis quidem charitatis uicem reddamus: ſed econtrario odio habeamus etiam diligentes, in quo non ſolum Gentilibus & publicanis naquaquam differimus, ſed multo etiam inferiores exiſtimus. Chriſtus etiam non ſolum uult nos ignoſcere delinquẽtibus: ſed ut etiam amemus eos, & oremus pro ipſis. Nam ſi tantummodo non lædas eum qui te læſit, auertis te tamen ab eo, nec libenter eum videas: manet ſine dubio uulnus in pectore, & dolor augeſcit in corde. Nunquid tu ita uis tibi propitium fieri Deum: ut nõ te quidem lædat, auertat ſe tamen abs te, & peccato- B rum tuorum memoriam teneat, & uidere te nolit? Igitur qualem uis erga te eſſe Deum cùm delictorũ ueniam poſcis: talem te exhibere debes his qui deliquerunt in te: Hæc Chryſoſt. Intellige quòd quando iſta fiunt ex naturali affectione, quæ poteſt procedere ex cauſa utili aut delectabili, & ex cauſa honeſti, & per habitum moralis amicitiæ, ſic non ſunt meritoria uitæ æternæ. Sed quando iſta procedunt ex habitu charitatis, tunc ſunt meritoria, ac principium & ratio merendi ad Deum, quæ ſola diuidit inter filios regni & perditionis. Diligere enim propter amorem reciprocum, naturæ eſt debitũ. Diligere propter beneficium acceptum, uel ſperatum, eſt mercenarium. C Diligere propter mutuæ familiaritatis oblectamentum, eſt malum. Diligere propter peccati cõſenſum, eſt malignum. Diligere propter opus bonum, eſt gratuitum. Qui enim diligit proximum, aut quia bonus eſt, aut ut bonus ſit, aut quia eiuſdem corporis membra, & eiuſdem patris filij ſumus, uerè diligere dicitur. Talis enim amor, ſpiritualis eſt, & ideò indeficiens. Carnalis enim amor citò dilabitur, ſicut & ipſa caro, quali uidelicet amore Publicani & Ethnici ſe inuicem diligunt, in quibus eſt natura ſine gratia, & tantũ diligentes ſe diligunt, ſtatim enim ut ſe ab alijs non diligi intelligunt, ipſi quoque alios nõ diligunt. Nos ergo omnes diligere, omnium ſalutem quærere, omnibus bene facere, & charitatis affectum oſten- D dere debemus, non quærentes cui, ſed quare iſta faciamus. Sic enim augetur amor, & concordia creſcit. Iſta itaque debent fieri, non in ſpe retributionis humanæ ſed diuinæ. Sicut enim Deus eſt omnis boni principium, ſic vult eſſe & finis. Ego ſum, inquit, alpha & omega, principium & finis. Vnde Aug. Qui amicum propter commodũ quodlibet amat, non amicũ conuincitur amare, ſed cõmodum. Et ideò Deus, quo nihil eſt maius aut melius, propter quod diligatur, propter ſe ipſum perfectè diligitur. Si uerò ſaltẽ propter illa quæ pręſtat, amatur, nõ utiq; gratis amatur, quia iam illud propter quod diligitur ei, quod dictu quoq; nefas eſt, antefertur. Et iterũ: Gratis Deus E ametur, ut operis quo illi miniſtratur, preciũ ſit eſſe cũ illo. Nihil enim debemus pro amore Ieſu quęrere niſi eius ſuauẽ pręſentiam. Hæc Aug. Vnde Bernard. Nõ ſine præmio diligitur Deus, etſi abſq; pręmij intuitu ſit diligendus. Verus amator præmiũ non quærit, ſed meretur: Hæc Bernard. Amemus ergo aduerſarios noſtros, & nihilominus eis beneficia præſtemus: ut ſimus perfecti, pro modulo noſtro, pfectione gratię, ſicut & pater noſter cœleſtis perfectus eſt, perfectione naturæ: quoniam perfectus Dominus, bonos & pfectos uult habere fideles. Simus interim perfecti, ſaltẽ perfectione ſufficiẽtię, quæ eſt in Dei & proximi charitate, & nitamur ad cumulum perfectionis

Publicanis & Ethnicis præſtare debemus.

Auerti prohibemur.

Dilectio quæ ad uitam æternã prodeſt.

Dilectio multiplex.

Augu. lib. 50. homil. 38.

Apoca. 21. & 22.

Deus amãdus propter ſe & gratis.

Præmium qui nõ quæris amãdo, meretur.

Chryſo.ho. 28.in Mat.

ctionis ſupererogationis quæ eſt diligere inimicos, & orare pro eis, ſicut fecit Chriſtus. Vnde Chryſoſt. Non tantum lædimur ab iniquis, quando nocemur ab ipſis, quantum per malitiam eorum, cõſtantia bonitatis, à ſuo propoſito uicta receſſerit. Ne igitur odio habeas facientem tibi mala, & ne maledicas uexanti, ſed magis ama, quaſi multorum tibi conciliatorem bonorum, teque ad amplisſimum honorem lædendo ducentem. Alioquin & laborem ſuſtinuiſti, fructu autem priuatus es, & iacturam quidem feres, mercedem autem perdes. Quod certè extremæ omnino dementiæ eſt, ut aliqui cum maiora perpeſſi ſunt, nequaquam minora ſuſtineant. Et quemadmodum inquies fieri iſta poſsibile eſt. Vidiſti Deum hominem factum, & euſque pro tua deſcẽdentem ſalute, tantaque propter te eſſe perpeſſum: & adhuc inquiris aut dubitas, quemadmodum poſsibile ſit iniurias donare conſeruis? Sed tu plurimum læſus es. Verùm quid tale perpeſſus es, quale tuus, imò omnium Dominus? Sin autem omnino nimis læſus es, idcirco maximè beneficium refer nocenti: ut & tibi ipſi clariorem facias coronam, & fratrem à periculo grauiſsimi languoris abſoluas: Hæc Chryſoſtomus.

Poſſibilitatis amandi inimici, exemplum eſt Chriſtus.

B

ORATIO.

D*OMINE Ieſu Chriſte, mitiſſime & totius humilitatis & patientiæ magiſter: da mihi ſeruorum ultimo & ſimplici, ut me humilem &* C *alijs inferiorem conſtituens ab omnibus contemni cupiam, & conculcari, iniuriamque in corpore uel rebus patienter ſuſtinens: animum paratum ad plura ſuſtinenda habeam, ac omni petẽti in corporalibus & ſpiritualibus pro poſſe ſubueniam. Concede etiam, & ut non ſolum amicos, ſed & inimicos me corde, ore, uel opere, perſequentes econtra ualeam diligere, eisque benefacere & bene dicere, ac pro eis orare; ut inter filios & electos tuos, merear tua gratia numerari. Amen.*

De laude humana in bonis operibus non quærenda. Cap. XXXVI.

POST hæc magnæ perfectionis uerba docet, ne de bonis operibus inaniter glorientur: quia ualde difficile eſt, ut in eis uana gloria totaliter euitetur. Vnde ait: *Attendite*, id eſt diligenter conſiderate, & attenti ac cauti eſtote, ſcilicet contra inſidias ſuperbię: quia etiam bonis operibus inſidiatur, ut faciat ea

Matth. 6.

A perire, *ne iuſtitiam ueſtram*, id eſt opera iuſtitiæ, ſcilicet opera bona de genere, quæcunque fuerint illa, quia omnia continentur ſub iuſtitia generaliter dicta: *faciatis coram hominibus*, eo ſcilicet fine, *ut uideamini ab eis*, id eſt propter laudem humanam & fauorem mundi, non propter gloriam Dei, nec propter ædificationem proximi, alioquin mercedem non habebitis apud Deum, cuius amore non feciſtis. Ille enim debet mercedem dare, cuius mandato moueatur operarius uel amore. Niſi ergo Deus ſingulariter ſit in cauſa, non operis mercedem, ſed fallaciæ ſupplicium apud Deum habebunt, quia hic ab humano ore, mercedem, ſcilicet leuem auram fauoris recipere uoluerunt. Ab his tamen duntaxat acceperunt, à quibus eam concupierunt. Ex quo enim intentio fer- B tur ad homines tantum, non eſt aliquid à Deo iuſtè expectandum, quia nõ uirtus ſed cauſa uirtutis, mercedem habet apud Deum. Hoc igitur deputatur eis pro mercede, cuius amore fecerunt, ſcilicet laus humana, quam quæſierunt. Et non ſolum uera mercede, ob prauam intentionem euacuantur, ſed & nihilominus pro inani gloria, quæ ſiue præcedat opus, ſiue ſequatur, ſemper mortale peccatum eſt, pœnam ęternam merentur. Minuitur etiam probitas cõſcientiæ, ex famæ mercede. Vnde Boetius: Minuit ſe probitatis conſcientiæ ſecretum: quotiens oſtendendo quis fructum recipit famæ precium. Et ideò, ut idem Boetius dicit, ſapiens bonum ſuum, non populari rumore, ſed conſcientię ueritate metitur. Et cõſidera quod C ut ait Chryſoſt. non ſolum non oſtendi iubet, ſed & ſtudere latere. Neque enim eſt æquale non ſtudere apparere, & ſtudere latere. Per hoc tamen non prohibentur opera bona fieri coram hominibus, ad Dei gloriam, & proximi ædificationem, quia hoc eſt bonum & meritorium apud Deum. Sed ut dicit Gregorius, ualde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere gloriã autoris quęrere, ut de illata laude neſciat priuata exultatione gaudere: quoniam infirmi, quia perfectè contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſt, ut bonum quod operantur, abſcondant. Deinde poſtquam generaliter iuſtitiam nominauit, nunc conſequẽter per partes exequitur: & ſpecialiter prohibet in eleemo- D ſyna, & oratione, ac ieiunio, uanam gloriam quæri: qui hæc tria præcipuè conſueuit inanis gloria comitari. Hæc ſunt tria ſatisfactionis opera, ſcilicet eleemoſyna contra peccatum in proximũ, oratio contra peccatum in Deum, ieiunium cõtra peccatum in ſemetipſum. Hæc etiam tria, ualent contra tres radices peccatorum, ſcilicet cõtra tria mala quę in mundo ſunt. Eleemoſyna enim, eſt iuſtitia, contra concupiſcentiã oculorum. Oratio, contra ſuperbiam uitæ. Ieiunium contra cõcupiſcentiam carnis. Ait ergo, *cùm facis eleemoſynam*, corporalem ſcilicet uel ſpiritualem, *noli ante te tuba canere, ſicut faciunt hypocritæ*, id eſt noli eam facere in manifeſtatione, & uelle innoteſcere, ut glorieris in laude tua: ſicut ille apertum dat ſignum, qui E canit tuba. Non eſt ingrata Deo eleemoſyna quæ uidetur, ſed quæ ideò fit ut uideatur. Et quia tales principaliter intendunt honorem uanum & tranſitorium: ideò amittunt uerum & æternum. Vnde ſequitur: *Amen dico uobis, receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet gloriam humanam, quam quærebant pro dono eleemoſynæ: ſed pœna expectatur, pro mala intentione. Ita ergo faciũt hypocritæ. *Te autem faciente eleemoſynam*, quod eſt opus de genere bonorũ, *neſciat ſiniſtra tua*, & intẽtio pLuerſa, *quod faciat dextera tua*, & ĩtẽtio ſãcta. Siniſtra eſt appetitio et delecta-

Mercedem unde petas.

Gloria inanis malum

Chryſ. ho. 19. in Mat. bona opera palam fiãt ad laudem Dei.

Gregor. lib. 8. moraliũ cap. 30.

Elemoſyna, ieiuniũ & oratio.

Siniſtra, dextera.

tio laudis humanæ, uel commodi terreni: dextera au
tem, intẽtio implẽdi præcepta diuina, ſeu amor Dei,
& cœleſtis præmij. Eſt ergo ſenſus, non ſe immiſceat
intentio alicuius prauitatis, dũ præcepta Dei imple-
re ſatagis. Et exponit quod dixit, *neſciat*: illud enim
neſcitur, quod in abſcõdito eſt: & ideò dicit, *ut ſit elee
moſyna tua in abſcondito*, ſit ſcilicet ſecundũ rationẽ in
tentionis, etſi non ſecundum rationem operationis.
Sit in abſcondito & ſecreto mentis, id eſt in ipſa bo-
na conſcientia, quæ humanis demonſtrari nõ poteſt
oculis. Sufficit tibi ad promerendum præmium, qui
ſolus conſcientiæ inſpector eſt. Et hoc eſt quod ſub-
ditur: *Et pater tuus*, ſ. Deus, qui eſt pater omnium per
creationem, & iuſtorum per gratiæ adoptionem, *qui
uidet in abſcondito*, quia ipſe ſolus uidet intentionẽ cor
dium, *reddet tibi*, quia retribuet bonis, ſecundũ inten
tionem cordis hominibus abſconditam & occultã: &
ſi non in præſenti, tamen in futuro. Non ergo ſi hæc
ſciant homines, formidandum eſt, ſed ſi hoc animo
fiant, ut fructus placendi hominibus in eis expecte-
tur, & laus humana admiſceatur. In omni enim ope-
re noſtro, neſcit ſiniſtra quid facit dextera, ſi nõ amo
re laudis humanæ, ſed Dei amore & iuſtitiæ id aga-
mus. Et ideò ſiue in ſynagogis, ſiue in uicis & plateis
eleemoſynam, uel aliud opus bonum quis faciat, in
abſcondito tamen facit, quicunque hoc faciens, non
ab hominibus ſed à Deo uideri deſiderat. Econtra ve
rò, qui in abſcondito facit, & uideri cupiens laudem
ex hoc: & gloriam quærit, nõ in abſcondito quidem
facit, quoniam abſconditum nõ uult eſſe quod facit,
tantùmq́; ei ualet, ac ſi in publico fieret. Vnde Chry
ſoſt. Poteſt enim aliquis coram hominibus eleemo
ſynam facere, nec tamen ad hoc facere, ut eam homi
num oculis oſtentet: & aliquis nõ coram hominibus
faciens: eo tamen animo facere, ut ſe id facientem
optet uideri. Propter quod non factum ipſum, ſed
uolũtatem, aut coronat, aut punit: nec fini operi, ſed
uoluntati operãtis, mercedem damnumve decernit.
Non igitur tatummodo dediſſe eleemoſynam, ſed
quemadmodũ oportet dediſſe, uirtutis eſt: Hęc Chry
ſo. Similiter in oratione, docet nos fugere uanã glo-
riam, ut non ores in publico, ad manifeſtationem, vt
uidearis ab hominibus, ſicut faciunt hypocritæ: qui,
ut dicit Chryſ. non intendunt exaudiri, ſed uideri. Et
ꝗa intentionẽ habent peruerſam, ideò dãnoſam ſub
dit ſequelam, *quia receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet
laudem tranſitoriam, ſed tandem recipient pœnam
æternam. Argumentum habes ex hoc, quòd cùm ua
na gloria ſit mortale peccatũ: ideò omne opus ex va
na gloria factum, eſt mortale reputandum, quia pro
eo pœna infligitur æterna: Ita ergo faciunt hypocri-
tæ. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum*, id
eſt in locum ſecretum, *& clauſo oſtio*, ne ueniat multi
tudo, impediens eleuationem mentis, & auertens te
à propoſito, *ora patrem tuum*, cœleſtem, *in abſcondito*.
Et eſt ſenſus ſecundum Remig Sufficiat tibi ut ille ſo
lus nouerit tuam orationem, qui omnium corda no
uit occulta, quia ipſe qui eſt iſpector, erit exauditor.
Et pater tuus, cuius honorem debes intendere, *qui ui-
det in abſcondito, reddet tibi*, fructum orationis in aper
to. Secundum Chryſoſto. Qui ſic orat ſecretò, ut ab
hominibus abſconsè orare uideatur, non Deum aſpi
cit, ſed homines. Et ideò quantũ ad propoſitum ſuũ
in Synagogis orat, ac etiam ſic dupliciter laudatur,
& quia orat, & quia abſconſe orat. Cuius autem orã
tis mens ſolum aſpicit Deum, quamuis in Synagoga
oret, tamen apud ſe, in ſecreto uidetur orare. Orans

In abſcondito facere quid eſt.

Chryſo ho. 13. operis imperfecti.

Oratio hypocritarũ. Chryſo. ho. 19. in Mat.

Oratio ſanctorum.

Chryſo. ho. 13. operis imper.

Orandi modus.

A ergo nihil nouum faciat, quòd aſpiciant homines,
uel clamando, uel pectus percutiendo, uel manus ex
paudendo: Hęc Chryſoſtom. Vbi ſciendum quòd du
plex eſt oratio. Quædam publica, quæ fit à miniſtris
Eccleſiæ, & iſta non debet fieri in occulto, ſed magis
in publico, & in Eccleſia coram populo, quia pro to-
ta offertur communitate, & populus in hoc confor-
mare ſe debet miniſtris Eccleſiæ, ipſum Deum depre
cando, ſecundum modum congruum & ſibi poſſi-
bilem. Alia eſt oratio priuata, & talis magis debet
fieri in ſecreto, duplici de cauſa. Vna eſt, quia ora-
tio eſt eleuatio mentis in Deum, mens autem ci-
tius & melius eleuatur in Deum, quando homo eſt
B in ſecreto loco, & à tumultu ſeparatus. Alia eſt, ad
euitationem uanæ gloriæ, quæ de facili inſurgit in
publico. Orare itaque uolentibus, ſalubre dat Chri-
ſtus conſilium, ut intrent in cubiculum, ſcilicet cor-
dis ſecretum, & claudant oſtium, ſcilicet carnales
ſenſus, per quos exteriora improbè ſe ingerunt, &
turbæ phantaſmatum orantibus obſtrepunt: ut ſic
etiam clauſo oſtio mentis, & collectis animæ uiri-
bus, oratio ſpiritualis fiat in intimis cordis, & inde
dirigatur ad Deum feruentius, ubi oratur pater in ab
ſcondito: quia abſconditum & cubiculum, eſt ſecre-
ta cordis intentio. Quantum enim homo contem-
nit quod eſt extra ſe, tantum poteſt ſe recolligere
intra ſe, & quantum ſe recolligit intra ſe, tantum po-
C teſt ſupra ſe ad orationem & Dei contemplationem
aſcendere. Deinde circa orationem, excludit genti-
lium errorem, dicens: *Orantes autem, nolite multum lo-
qui: ſicut faciunt Ethnici, qui putant in multiloquio*, & alti-
loquio, ac ſuauiloquio, *ſuo exaudiri*: & quòd ipſi ita
uerbis flectere queant Deum, ſicut orator iudicem.
*Scit enim pater ueſter cœleſtis, quid opus ſit uobis ante-
quam petatis eum*, quia audit præparationem cordis
ſingulorum. Hoc addit ad excludendum iſtorum gẽ
tilium falſum intellectum, ſecundum quem aliquid
Deo notificatur de nouo, quia omnia ſcit ab ęterno.
Non prohibet Dominus in oratione multiplicatio-
nem uerborum, ſimpliciter & abſolutè, quia & ip-
ſe pernoctauit in oratione, & factus in agonia pro-
D lixius orabat: ſed prohibet ne multiloquio utamur
in oratione, eo fine & ea intentione, quibus uteban-
tur Gentiles idololatræ, qui triplici de cauſa uteban-
tur uocali oratione in multiloquio facta. Prima,
quia orabant dæmones, qui neſcirent quid illi pete-
rent, niſi uerbis & ſigno exteriori inſtructi eſſent, ſe
creta enim cordis humani, penetrare non ualent. Se-
cunda, quia putabant dæmonibus, quaſi hominibus
uerbis perſuaſibilibus & multis perſuadendum eſſe,
& ſic eos ad miſerandum prouocari. Tertia, quia dæ
mones, quos orabant, quandoq; abſentes eſſe putã-
bant. & quòd per talem orationem reuocari poſſent.
Iſtá ſunt mala, & ideo ab oratione fidelium remouẽ
E da. Similiter autem triplex eſt cauſa, quare nos utã-
mur uocali oratione. Prima, ut obſequium oris, ſicut
& cordis & operis Deo impendamus: triplex enim ſa
crificium Deo debemus, ſcilicet ſacrificium cordis,
oris, & operis. Secunda, ut ad memoriam reuoce-
mus quod petere debemus, & ut ipſa uocalis oratio
pigritiam noſtram excitet, quia ſi homo ſemper in
ſilentio oraret, de facili obdormiret, oblitus quid
peteret. Tertia, ut uocali oratione proximus in-
ſtruatur, & ad conſimile opus inuitetur. Vult autem
Deus ut oremus, ne quod ab eo nobis datur uile ha-
beamus, ſed eo ipſo amplius eum adoremus, deſide
remus, & ita amplius mereamur. Nec ad eum orãtes
fruſtra

Oratio duplex, publica, & ſecreta.

Oratio breuis commendatur.

Noui nihil indicatur Deo.

Oratio gentilium, cur longa & uocalis erat.

Oratio noſtra cur uocaliter fit.

Orationem cur petat dominus.

Hieronym. in eū loc.

A frustra ſcienti loquimur, quia ſecundum Hieronymum. Non narratores, ſed rogatores ſumus, aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud petere ſcienti. Vnde & Chryſoſtomus dicit, quòd oportet orare, ut ſcilicet Deum non doceas, ſed inflectas, ut familiaris efficiaris interpellationis frequentia, ut humilieris orando, utque peccatorum tuorum recorderis.

Chryſoſto. hom. 19. in Matth.

Verba orationis multiplicari poſſunt.

Et notandum, quòd poſſunt multiplicari verba in oratione, ut per ſignificationem uerborum deuotorum animus melius eleuetur in Deum, & non ſolùm mente, ſed etiam corporali uoce homo eleuetur in eum, ſecundum illud: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, non tamen poteſt ibi dari regula certa, ſed debet homo talibus uti in oratione, quantum percipit quòd faciunt ad deuotionis exercitationem.

Pſal. 83.

B Si autem econtrariò percipiat, quòd multiplicatio uerborum diſtrahat mentem eius, quia aliquando multiloquium oris, impedit deuotionem mentis, tunc debet ceſſare à uerbis, & orare Deum mentis affectibus: unde ſecundum Auguſt. Quando rogamus Deū, pietate opus eſt, non uerboſitate, aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam plerumq; hoc negocium plus gemitibus agitur, quàm ſermonibus, plus fletibus, quàm affatu. Hæc tamen intelligenda ſunt de orationibus priuatis & uoluntarijs: quia orationes debitè & publicè debent eſſe in uerbis, ut poſsint percipi ab alijs.

Auguſtin. lib. 2. de ſermone domini cap. 7.

C Deinde docet fugere hypocriſim in ieiunio, dicens, *cùm ieiunatis*, quod expedit pro tempore, *Nolite fieri triſtes, ſicut hypocritæ*. Non ſolum prohibet fieri, ſed uelle, cùm dicit, nolite, in uoluntate eſt enim prima radix merendi uel demerendi. Itèm fieri prohibet, non eſſe, quia ſecundum Chryſoſt. Sciens Dominus quòd nō poteſt eſſe hilaris qui ieiunat, non dixit, nolite eſſe triſtes, ſed nolite fieri. Aliud eſt enim eſſe, aliud fieri. Aſsiduum quidem ieiunium naturaliter facit eſſe triſtem, qui autem per hypocriſim pallentes apparent, triſtes non ſunt, ſed fiunt ſicut hypocritæ triſtes in apparentia, ut ipſa uultus triſtitia ſit oſtentatio ieiunij, falſa & uana.

Ieiuniū hypocritarū.

Chryſoſto. ho. 15. operis imperf.

Fieri & eſſe triſtem differunt.

D *Exterminant enim*, & quaſi extra proprios terminos ponunt & adducunt, *facies ſuas*, ac deformāt corpora ſua habitu ſordido & ſqualido deturpant, *ut appareant hominibus ieiunantes*, ac ſemper uideantur triſtes, & quaſi de peccatis & aliorum lugentes, oſtendunt enim quādam faciei triſtitiam, & extra ſolitum aliorum modum in uultu & ueſte ſqualorem demonſtrant: ut pœnitentiæ rigorem ſimulent, & religioſi præ cæteris appareant, & inde laudes ab hominibus recipiant. O inſania uanitatis, nolunt eſſe quod tamen uolunt apparere. Et propter hoc cum aſſertione comminatur eis pœnam non modicam dicens: *Amen*, id eſt, uerè dico uobis, *quia receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet laudem hominum quam quærebant, & in futuro recipient pro ſimulatione damnationem, quam non timebant.

E Et ſignanter dicit receperunt, non recipiunt, quia talis laus adeo breuis eſt, quòd quaſi nihil de præſenti habet. Vnde in Iob: *Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ inſtar puncti*. Non ergo prohibet Dominus triſtitiam pœnitentiæ pro peccatis, ſed triſtitiam fictam pro laudibus conſequendis, nec prohibet uideri ieiunantes: ſed hoc non appetere propter hominum fauores, quia non uirtus uetatur, ſed mēs ficta reprobatur.

Laus hypocritarum. Iob. 20.

Vnde Chryſoſtomus. Si ergo qui ieiunat, & triſtem ſe facit hypocrita eſt quāto magis iniquior eſt qui non ieiunat, ſed argumentis quibuſdam in facie ſua pingit uenalem pallorem, quaſi ieiunijs ſignum.

Chryſo. hom. 15. operis imperfe.

Ieiunium bonorum.

Deinde ſubdit modum ieiunandi debitum. *Tu autem cùm ieiunas*, non ſcilicet imiteris hypocritas: ſed *unge caput tuum, & faciem tuam laua*. Quia rediculum eſſet caput oleo, ad literam, vngere, ideo ſecundum Hieronymum, Accipitur metaphoricè à Palæſtinis, qui in feſtis ſolebant hoc facere: ut quando ieiunamus lætos nos & feſtiuos eſſe mōſtremus, *unge ergo caput tuum*, id eſt, hilarem te exhibe, *& faciem tuam laua*, ad literam ne ſordidus appareas.

Vngere caput.

Hieronym. in Matth. cap. 6.

Duo dicit contra duo, unge oleo lætitiæ, contra triſtitiam hypocritarum. Laua aqua munditiæ, contra exterminationem facierum. Vel ſecundum duas partes iuſtitiæ laua faciem internam, id eſt, conſcientiam à malo per confeſsionem tergendo, ut munda ſit ante Deum, ſicut enim in conſpectu hominum gratioſa eſt facies pulchra, ſic in oculis Dei præcioſa eſt conſcientia munda, & unge caput, id eſt, mentem ſeu rationem quæ in anima præeminet, ac cogitationes & cætera hominis regit in bono per deuotionem gaudendo, ut in ieiunio hilarem animum exhibeas Deo, ſpiritualis enim hilaritas in ieiunio, ſicut in eleemoſyna eſt neceſſaria, quia ſicut Deus diligit hilarem datorem, ſic & hilarem ieiunantem.

Lauare faciem.

Hilaritas in ieiunio neceſſaria.

Vbi Auguſt. Intelligendum eſt, hoc præceptum ad interiorem hominem pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiā pertinet: lauare autem faciem, ad munditiam. Et ideo caput ungunt, qui lætantur interius mente, atque ratione. Et hoc faciat qui non foris quærit lætitiam, vt de laudibus hominum gaudeat. Ita enim & faciem lauabit, id eſt, cor mundabit quo uiſurus eſt Deum, nōn pro interpoſito uelamine propter infirmitatem contractam de ſordibus: uel ſecundum Chryſoſtomum, Vnge caput, id eſt, Chriſtum, oleo miſericordiæ, ſcilicet pauperes recipiendo: laua faciem, id eſt, intentionem, propter Deum hoc faciendo.

Auguſtin. lib. 2. de ſermo. do. c. 20

Chryſoſto. hom. 15. operis imperfe.

Et ſubdit, remouens intentionem prauam, *ne uidearis hominibus*, id eſt, ob laudem & gloriam hominum quærendam ieiunare, ſed patri tuo cœleſti, cuius gloriā tantum debes in operibus tuis quærere, qui eſt in abſcondito cordium, quia ſcrutatur renes & corda hominum, uel in abſcondito remunerationum, quas abſcondit timentibus eum: uel quia Deus in vita præſenti non poteſt à nobis videri, licet præſens ſit ubique. *Et pater tuus*, qui nō obliuiſcitur prolē ſuam, *qui uidet in abſcondito*, id eſt, approbat rectam, & ſecretam intentionem, *reddet tibi*, talis ieiunij mercedem, quia *reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum*. Vbi Remigius: Sufficit enim tibi, ut qui eſt inſpector conſcientiæ, ſit etiam remunerator.

Pſal. 7.

Sapien. 10.

De utilitate autem & fructu ieiunij, ſic dicit Auguſtin. Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinem extinguit, charitatis † lumen accendit.

Auguſtin. ſermo. 230. de tempore.

Ieiunij fructus.

† caſtitatis.

Hic ſecūdum Aug. animaduertendum eſt, non ſolum eſſe iactantiam in corporum & rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus & ſqualore: & hoc eo periculoſius eſt, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit, quæ tamen ex cæteris operibus cognoſci poteſt. Et ideo medium eſt tenendum, quia nec nitor, nec ſqualor nimius decet Chriſtianum.

Iactātia in ſordidis.

Auguſtin. lib. 2. de ſermone do. in monte c. 19

Ex præmiſsis etiam perpende, quòd uirtutes propter ſe & Deum, non propter homines ſunt appetendæ.

Virtus propter Deū.

Vnde Chryſo. Non paruus autem fructus eſt, humanam gloriam contemnere, per hoc enim aliquis à graui ſeruitute liberatur, & proprius virtutis operator efficitur, eam amans non propter alios, ſed propter ſe-

Chryſoſto. ibidem.

Oratio eſt auicula alis freta.

ipſam. Notanter uerò orationi eleemoſynam & ieiunium adiungit, A quia oratio eſt quędam auicula quæ penetrat cœlum, & habet duas alas, ſcilicet eleemoſynam & ieiunium: & ideo primò agit de eleemoſyna, & ultimo de ieiunio, & medio loco de oratione, quia ipſa oratio his quaſi duabus pennis à dextris, & à ſiniſtris ſubleuata penetrat cœlum, & ipſa quaſi uolando peruenit ad Deum. Vnde in Tobia: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.* In omnibus ergo noſtris operibus humanam laudem fugere debemus, quia ut dicit Boetius: Sapiens bonum ſuum non populari rumore, ſed conſcientiæ ueritate metitur. Nō ſolum autem in operibus, ſed etiam in ocio laus humana eſt fugienda. Vnde Seneca: Abſconde te in ocio, ſed & ipſum ocium abſconde. B Non inſcribas tibi philoſophiam, aliud propoſito tuo nomen impone, ualetudinem imbecillitatem uocato & deſidiam. Gloriari in ocio, ambitio eſt. Animalia quædam inueniri poſſunt, quæ ueſtigia circa ipſum confundūt cubile, idem tibi faciendum eſt, alioquin non deerunt qui perſequantur. Optimum eſt, non iactare ocium ſuum. Ille ſe abſcondit, ille clauſus eſt, ille multis annis non tranſit domus ſuæ limen. Conuocat turbam, quiſquis ocio ſuo aliquam fabulam impoſuit. Cùm ſeceſſeris non eſt hoc agendum, ut de te homines loquantur, ſed ut ipſe tecum loquaris. Quid in ocio facis. Vlcus meum curo. Si oſtenderem tibi pedem turgidum, C liuidam manum, ac contracti cruris aridos neruos, permitteres me uno loco iacere & fouere morbum, maius malum eſt hoc quod non poſſum tibi oſtendere. Nolo me laudes, nolo dicas: O magnum uirum, contempſit omnia, & damnatis humanæ uitæ furoribus fugit. Nihil dānaui niſi me, nō eſt quod proficiendi cauſa uenire ad me uelis. Erras qui hinc auxilij aliquid ſperas. Non medicus, ſed æger hîc habitat. Malo illa cùm diſceſſeris dicas: Ego iſtum beatum hominem putabam & eruditum. Erexeram aures, deſtitutus ſum. Nihil uidi, nihil audiui quod concupiſcerem, ad quod reuerterer. Si hæc ſentis, ſi hæc loqueris aliquid per profectum eſt. Mala ignoſcas ocio meo quàm inuideas: hæc Seneca. D

Tobiæ.12.

Laus humana uitāda eſt in omnibus.

Ocium ambitioſum uitandum.

Seneca epiſtola.69.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui nobis in omnibus operibus tuis humilitatis exemplum oſtendiſti, ac uanam & inanem gloriam fugere docuiſti, cuſtodi me quæſo intus & foris contra inſidias ſuperbiæ: ut nullus pateat locus inimicis animæ meæ, & da mihi ut in eleemoſyna, oratione, ieiunio, & in cunctis bonis operibus laudem humanam, & mundi fauorem non quæram, ſed purè propter Dei gloriam, & proximi ædificationem ea faciam, nec de eis unquam inaniter gloriari præſumam, ne mercedem hic recipiens, in* E *futuro uera mercede merear euacuari, & nihilominus pœnis æternis deputari. Amen.*

De oratione Dominica. Cap. XXXVII.

INTER cætera autem quæ de oratione dicuntur, oratio dominica interſeritur, quæ multis ex cauſis orationibus cæteris antecellit, ſcilicet authoritate doctoris, quia ipſius ſaluatoris ore prolata fuit, breuitate ſermonis, quia facilè dicitur, & citò profertur, ſufficientia petitionum, quia utriuſque uitæ continet neceſſaria, & fœcunditate myſteriorum, quia immenſa continet ſacramenta. Vnde Chryſoſtomus: Dominus ſub compendio uerborum formam orandi tradens diſcipulis, & ſummam & ſufficiētiam omnium petendorum, tum beatitudinum, tum donorū omnium, uidelicet ad uitam præſentem & futuram pertinentium complectitur. In hac orationis formula breuis paucitate uerborum, ſed ſufficiens continētia omnium petendorum, omni oratione ſpiritualioris & ſanctioris, quia ex ore altiſsimi proceſsit, quia petuntur & includuntur quę in omnibus alijs orationibus continentur. O quàm fidelis hæc & beata nobis oratio eſt, cuius ordinem nobis doctor uitæ, ac magiſter cœleſtis inſtituit: quàm beati etiam nos eſſe poſſumus, ſi huius orationis dominicæ uerba non tantum officio oris, ſed etiam fideliſsimæ conuerſationis actu ſeruemus. Hanc itaque formam Dominus diſcipulis ſuis ad ſpem ſalutis humanæ orandi conſtituit, uniuerſa igitur quæ fidei ac ſaluti noſtræ ſunt neceſſaria in hac breuitate orationis dominicæ continentur: Hæc Chryſoſtom. De ſufficientia quoque iſtius orationis benedictæ: ſic dicit Auguſtin. Quæcumq; alia uerba dicamus, quę affectus orantis format, nil aliud dicimus, quàm quod in iſta oratione dominica poſitum eſt, ſi rectè & congruenter oramus. Et ſi per omnia præcationum ſanctarum uerba diſcurras, nihil inuenies quod in iſta oratione dominica non contineatur: quiſquis autem id dicit quod ad iſtam Euangelicam pręcem pertinere non poſsit, carnaliter orat, quod neſcio quomodo non dicatur illicitè, quando renatos Dominus non niſi ſpiritualiter docet orare: Hæc Augu. Cyprian. etiam de oratione dominica dicit, ꝙ Chriſtus in iſta oratione magiſterio ſuo omnem præcem noſtrā ſalutari ſermone breuiauit. Quare autem hæc oratio tam breuis eſt, & tā pauca uerba complectitur, poſſunt aſsignari ſeptem rationes. Prima, ut citius addiſcatur. Secunda, ut melius retineatur. Tertia, ut nullus de eius ignorantia excuſetur. Quarta, ut frequentius dicatur. Quinta, ut tędium in dicendo remoueatur. Sexta, ut fiducia citò impetrandi tribuatur. Septima, ut in deuotione men

tis non

Matth.6.

Oratio dominica excellit.

Oratio dominica omnium petendorum ſummam continet.

Auguſtinus. epiſtola 121.c.12.

Cyprianus tractatu de oratione dominica.

Orationis dominicæ breuitatis cauſa.

Septem rationes orationis dominicæ.

tis non in multiplicatione uerborum uirtus orationis eſſe oſtẽdatur. Omnes uerò petitiones ſub ſeptenario numero comprehenduntur, quia ſeptenarius eſt numerus uniuerſitatis, & uniuerſitas omnium rectè deſiderabilium in his comprehenditur petitionibus: ideo rationabiliter omnes petitiones ſub ſeptenario eſt complexus. Habet ergo hæc oratio dominica, octo partes. Prima eſt, captatio beneuolentiæ, quam ſequuntur ſeptem petitiones. Captatur autem beneuolentia tripliciter, ex parte rogati, quia pater, cuius filij ſumus per fidem, ex parte rogantium, quia noſter, nobis datus per charitatem, ex parte aſſeſſorum rogati, quia *in cœlis*, eſt, id eſt, in ſanctis, quorum auxilio erigimur per ſpem. Dicamus ergo: *Pater*, in quem credimus, *noſter*, quem diligimus, *qui es in cœlis*, de quibus ſperamus, hæc enim tria faciunt orationem dignam: ſcilicet motus fidei charitatis, & ſpei. Ipſe quidem Dominus dicitur pater noſter tripliciter, ſecundum triplex eſſe quod ab eo accepimus, ſcilicet naturæ, gratiæ & gloriæ. Eſſe naturæ dedit nobis in creatione, eſſe gratiæ, in recreatione, ſeu redẽptione, & eſſe gloriæ, in regni comitatione. Dicitur ergo pater omnium generaliter ratione creationis, ſed fidelium ſpecialiter, ratione adoptionis, nomine autẽ patris intelligitur hîc tota trinitas, ſcilicet pater, filius, & ſpiritus ſanctus. O quanta fiducia & fiducialis audacia, quòd factura factorem, creatura creatorem, homo Deum patrem audeat nuncupare? Quis unquam auſus eſt in ueteri lege talia præſumere? Nemo utique. Quia ſecundum gloſſ. Deus antiquis ut ſeruis dicebatur Dominus, nunc dicitur pater, cui non timore, ſed amore ſeruimus. Vnde & Auguſt. Nunquam inuenitur præceptum populo Iſrael, ut diceret pater noſter, ſed eſt eis inſinuatus tanquam dominus ſeruis. Nos uerò per ſanguinem Domini Ieſu filij adoptionis eſſecti, confidenter clamamus, Abba pater. Et iterum: Quo nomine & charitas excitatur. Quid enim charius filijs eſſe debet quàm pater? & ſupplex affectus, cùm homines dicunt, pater noſter. Et quædam præſumptio impetrandi, qua petituri ſumus. Quid enim non det iam filijs petentibus, cùm hoc ipſe antè dederit, ut filij eſſent? Poſtremò quanta cura animum tangit, ut qui dicit, pater noſter, tanto patre non ſit indignus. Admonentur hîc etiam diuites, uel genere nobiles, ſecundum ſeculum, cùm Chriſtiani facti fuerint, non ſuperbire aduerſus pauperes & ignobiles, quoniam ſimul dicunt pater noſter, quod non poſſunt uerè ac piè dicere, niſi ſe fratres eſſe cognoſcant. Hęc Aug. Vnde & Chryſ. Quanta Domini circa nos dilectio, quanta miſericordia eius & pietas, quæ nobis tantæ gratiæ munus indulſit, ut licenter Dominum ac Deum noſtrum ſerui patrem dicere audeamus, quo uocabulo non iam tantum ſeruos, ſed etiam filios Dei eſſę demonſtrat, quia ergo tanti muneris gratiam conſecuti ſumus, quaſi filij Dei agere & conuerſari debemus, ut id nos eſſe quod dicimus ſpirituali actu probemus, ne aliter agentes quàm Dei filios conuenit, rei ſub uſurpatione tanti nominis teneamur. Docet autem & generalem pro fratribus facere orationem, non enim dicit, pater meus, ſed pater noſter, ut pro communi ſcilicet corpore præcem fundas, & ubique non tanta propria commoda, quàm proximorum requiras. Ab hoc autem & inimicitias interimit, & ſuperbiam reprimit, & inuidiam repellit, & matrem bonorum omnium charitatem introducit, & humanarũ rerum inæqua-

Partes octo. Captatio beneuolentia.

Pater noſter Deus eſt. Eſſe triplex

Pater pro trinitate.

Pater noſter iam dictus Deus. Roma. 8. Auguſtin. li. 2. de ſer. domini in monte c. 8.

Chryſoſto. ſimile quid habet. ho. 9. ex uarijs in Matt.

Orandũ eſt pro omnibus.

A litatem prorſus excludit, & mutuam regis cum paupere æqualitatem honoris oſtendit, ſi tamen in maximis & ad æternam gloriam neceſſarijs communione ſociemur. Cunctis enim unam atque eandem nobilitatem donauit Deus, cùm dignatus eſt pater omnium uocari. Hæc Chryſoſtom. Admonemur hîc ad fraternam unionem & dilectionem: ſicut geniti ab uno patre cœleſti per gratiam, ab uno etiam terreno per naturam plaſmato & creato à ſummo patre cœleſti, omnes etiam de eodem luto formati, ne ſimus elati, quaſi alij alijs clarioribus ſint orti natalibus. Per cœlos autem intelliguntur ſancti & iuſti, q templum Dei ſunt, quia in eis tanquam in templo ſuo Deus habitat. B Nam licet Deus ſit in omnibus per diuinitatis præſentiam, eſt tamen ſpeciali modo in iuſtis per inhabitantem gratiam, & ſpecialiſsimè excellentia eius relucet in beatis per gloriam. Vnde Auguſt. Rectè intelligitur quod dictum eſt, *Pater noſter qui es in cœlis*, in cordibus iuſtorum eſſe dictum tanquam in templo ſancto ſuo. Simul etiam vt qui orat, in ſe quoque ipſo uelit habitare quẽ inuocat. Et cùm hoc affectat, teneat iuſtitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus. Hæc Auguſt. Vel *qui es in cœlis*, id eſt, in ſecreto tuæ maieſtatis, quæ adhuc celatur nobis, ſecundum illud Eſaiæ: *Verè tu es Deus abſconditus*. In quo admonemur & ſanctos imitari in cõuerſatione, ac ſecreta C & abſcondita petere. Vel *in cœlis*, id eſt in illa cęleſti regione æternæ beatitudinis, ut commorationem uitæ præſentis uelut peregrinam, & à patre noſtro nos ſeparantem, horrentes, ad regionem in qua patrem noſtrum commorari fatemur, ſummo deſiderio properemus, & ad illam tanquam ad patriam totam noſtram intentionem figamus. Admonemur etiam ut nihil admittamus eiuſmodi, quod hæreditate paterna nos priuet. Et per hoc quod dicitur eſſe in cœlis, non excluditur quin ſit ubique, & in omnibus locis, quamuis enim ubique ſit totus eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter: tamen dicit de eo, *qui es in cœlis*, ut innuat quòd cœleſtis pater cœleſtes vult habere filios, & ideò, ut ait Chry- D ſoſtom. erubeſcant ſe terrenis rebus ſubſternere, qui patrem habent in cœlis. Item ut orantes cœleſtia petamus, & ut in cœlis hæreditatem filiorũ Dei cogitemus. Item, quia in cœlis magis relucet ſuæ diuinæ operationis poteſtas & uirtus, præcipuè & potius dicitur eſſe ibi quàm alibi, ſicut anima ubiq; eſt in corpore, intenſius tamen dicitur eſſe in corde. Vel ſecundum alios etiam dicitur eſſe in capite, quia ibi nobiles ſuæ operationes magis uidentur apparere. Iam nunc quæ ſunt appetenda, uideamus. Primũ autem omnium quæ petuntur, hoc eſt, *Sanctificetur nomen tuum*, id eſt, nomen tuum quod in ſe & ſemper uenerabile eſt & ſanctum, glorificetur ac ſan- E ctum & celebre ſit, & oſtendatur in nobis, & in corde credendo & amãdo, & in ore laudando & prædicando, & in opere bene uiuendo, ut ſ. in noſtra uita & conuerſatione ſpirituali ſanctus appareas. Ita ergo dicitur ſanctificari, ſicut clarificari, & magnificari, non in ſe, ſed in nobis, non enim petimus q aliqua ſanctitas ei de nouo accreſcat, quia hoc eſt impoſsibile, ſed quòd ſanctitas quæ æternaliter ineſt, reluceat amplius in creaturis, ac primò & principaliter quæratur in operibus humanis: ut ſecundum Apoſtolum: *Omnia in gloriam Dei faciamus*. Vnde Chryſo. Digna prorſus eius qui Deum patrem appellauit oratio, nihil omnino prius quàm pro illius gloria

Nobilitas & generoſitas omnibus una data. Cœli pro ſanctis.

Auguſtin. li. 2. de ſermone domini in monte. c. 9.

Eſa. 45.

Deus ubiq; eſt.

Chryſoſto. ho. 14. operis imperf.

Anima ſedes.

Petitio prima. Sanctificatio nominis Dei.

1. Cor. 10. Chryſoſto. hom. 20. in Matthæũ. Nomẽ Dei

A gloria ſupplicare. Dignare, inquit, in tam munda nos conuerſatione ſeruare, ut per nos cuncti te omnino glorificent. Sicut enim cùm quis cœli pulchritudinẽ aſpicit, dicit gloria tibi Deus, ſic etiã cùm aſpicit alicuius uirtutem, quia hominis uirtus multo magis q̃ cœlum glorificat Deũ: Hæc Chryſ. Vel *nomen tuum*, ſcilicet paternitatis quo diceris pater, *ſanctificetur*, id eſt, confirmetur in nobis per perſeuerantiam & ſtabilitatem, ne à ſanctificatione nominis in aliquo diſcrepemus, ſed patris nomen in nobis tanquam in filijs uita & moribus oſtendamus, ut numquam per peccatum à filiationis gratia ſeparemur, uel à nobis gratia ſeparetur filiationis, ſed filij tui per gratiam ſemper maneamus, vt uerè ſimus filij tui, quorum tu pater eſſe dignaris. Vel *nomen tuum* ideſt, noticia tua, B *ſanctificetur* id eſt, confirmetur nobis per uerã fidẽ, ut tu Deus qui in te ſanctus es, ſanctus habearis ab hominibus, & ita omnibus innoteſcaris, ut non exiſtiment aliquid ſanctius quod magis timeant offendere, & quòd diligentius ſtudeant honorare. Deinde ſequitur ſecunda petitio. *Adueniat regnum tuum*: ſcilicet Eccleſiæ, id eſt, manifeſtetur hominibus, ut tu qui nunc regnas ſemperque regnaſti in terris, ab hominibus ignorantibus regnare percipiaris & cognoſcaris, quibus regnum Dei quamuis numquam diſcedat de terris, tamen abſens eſt, ſicut lux præſens ab eſt cæcis, & oculos claudentibus. Vel *adueniat regnum tuum*, ſcilicet gratię, quo quotidie regnas in ſan C ctis, quòd fit cùm diaboli imperio per extinctionem uitiorum de cordibus noſtris pulſo, tu in nobis per uirtutum flagrantiam incipias dominari, ut non regnet diabolus, aut mundus, uel carnalis affectus, ſeu ullum peccatum in nobis, ſed tu ſolus ſine illis. Vel *adueniat regnum tuum*: ſcilicet gloriæ, quod præſtitutò tempore omnibus eſt perfectis, ac Dei filijs generaliter repromiſſum. Vbi deſiderium noſtrum ad futurum regnum excitamus, ut nobis & ad nos ueniat & in eo regnare mereamur. Nam uelimus nolimus utique adueniet, & utinã paratos inueniat. Vnde Chryſoſt. Hoc quoque gratiſsimi omnino ſerui eſt, neque inhærere præſentibus, neq; magnum aliquid ea quę uidentur putare, ſed ad partem ſemper vrgeri, ſemD perque in futura geſtire. Quod certè de optima oritur conſcientia, & mente terrenis omnibus exuta. Qui enim iſto amore ſuccenditur, & hoc habet deſiderium, neque huius opibus & benignis inflari poterit, neque aduerſis & triſtibus humiliari, ſed tanquã in ipſo cœlo habitans & cõuerſans, ab utraq; erutus eſt inæqualitate. Et iterum: Sed magnæ fiduciæ & ſinceræ conſcientiæ eſt hoc Domini regnum, ut adueniat confidenter optare. Et idcirco quia ut regnum Dei ueniat ſemper oramus, tales nos in fide Domini & mandatis eius exhibere debemus, ut futuro regno digni eſſe poſsimus: Hæc Chryſoſtomus. Et ſic regnum Dei eſt triplex, ſcilicet in Eccleſia, & in anima, atque in uita æterna, nec poſſumus ad E Deum uenire per gloriam, niſi ipſe primò ueniat ad nos per gratiam. Poſt hæc ſequitur petitio tertia: *Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in Angelis & electis, qui ſunt in cœlo perfecta eſt uoluntas tua, ut uoluntati tuæ cõformati præceptis tuis obediant, & tibi omnino adhæreant, & inculpatè ſeruiant, teq; perfruãtur: ita fiat in hominibus qui de terra ſunt, & in terra conuerſantur. Vel *fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in iuſtis, ita & in peccatoribus, ut ad te, ſcilicet unum Deum & uerum conuertãtur, & uniuerſi non ſuam, ſed tuam fa

Petitio ſecũda orationis dominica.

De aduentu regni Dei.

Chryſoſto. hom. 20. in Matth. Aduentus regni Dei optandus bonis.

Regnũ Dei triplex.

Petitio tertia. Volũtatem Dei fieri in cœlo & in terra.

A ciant uoluntatem, ad te credant omnia quæ uidentur, uel aſpera uel proſpera pro noſtris utilitatibus diſpenſare. Tantum enim ſpiritualiter intereſſe uidetur inter iuſtos & peccatores, quantum corporaliter inter cœlum & terram, & hoc accidit ex diuerſitate affectuum. Nam affectus iuſti eſt circa cœleſtia, peccatorum autem affectus uerſatur circa terrena. Vel *fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in ſpiritu, ita & in carne, ut caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, ſed quemadmodum bonus ſpiritus non reſiſtat tibi, ità & corpus non reſiſtat ſpiritui, & per conſequens nec tibi, & utroque omnia quæ odis, odiamus: & quæ diligis, diligamus: & quæ præcipis impleamus. De uoluntate Dei, ſic dicit Cyprianus ſuper orationem Dominicam: Vo- B luntas Dei eſt, quam Chriſtus fecit & docuit, humilitas in conuerſatione, ſtabilitas in fide, modeſtia in uerbis, in factis iuſtitia, in operibus miſericordia, in moribus diſciplina, iniuriam facere nõ noſſe, & factã poſſe tolerare, cum fratribus pacem tenere, Dominum toto corde diligere, amare in illo quòd pater eſt timere quod Deus eſt: Chriſto nil præponere, quià nec nobis quicquam præpoſuit, charitati eius inſeparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter aſsiſtere, quando de eius nomine & honore certamẽ eſt exhibere in ſermone conſtantiam qua confitemur, in quæſtione fiduciam qua congredimur, in morte patientiam qua coronamur. Hoc eſt cohæ- C redem Chriſti uelle eſſe, hoc eſt præceptum Chriſti facere, hoc eſt uoluntatem patris implere: Hæc Cyprianus. Deinde ſequitur quarta petitio. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, id eſt, uictum quotidianum corpori neceſſarium, nomine panis deſignatum. Et in hoc intelliguntur peti omnia uitæ neceſſaria. Vnde Auguſtinus: Sic ergo hic ſufficientiam petimus à parte quæ excellit, id eſt, nomine panis totam ſignificantes. Panem ergo dicit, non carnes, non piſces, id eſt, non aliquod ſuperfluum, ſed tantum quod eſt naturæ neceſſarium, quod bene ſignificatur per panem, quia ſecundum Eccleſiaſticum: *Initium uitæ hominis aqua & panis*. Et addit noſtrum, ut nemo ſibi temporalia appro- D priet, quia ſecundum Chryſoſtom. Omnia quæ nobis dat Deus, ſiue orantibus, ſiue militantibus, nõ ſolum nobis dat: ſed etiam alijs per nos, ut de eo quod accepimus à Deo, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus ſuis indigentibus non præſtat, non tantum panem ſuum, ſed etiam alienum manducat. Et qui de iuſtitia panem acquiſitum manducat, ſuum panem manducat, qui autem cum peccato, alienum. Nam illi Deus dat panem, qui cum iuſtitia præparat, diabolus autem ei qui præparat cùm peccato: ſecundum Grego. Noſtrum hunc panem dicimus, & tamen ut detur oramus, Dei enim eſt ex munere, quia ab illo datur & E noſter fit ex perceptione, cùm accipitur. Dicit autem quotidianum, non annuum, uel ad plures annos prouiſum, & in horreis reſeruatum, quem Matthæus dicit ſuper ſubſtantialem, id eſt ſuperadditum ſubſtantiæ ad ſuſtentationem. Et ſecundum Cyrillum: Ex eo etiam quòd quotidianum alimentum iuſsit quærere, uidetur quòd nihil concedat eos habere, ſed magis honeſtam colere paupertatem. Non enim eſt habentium panem petere, ſed oppreſſorum penuria. Et ſubiungit, *da nobis hodie*, quia nec minimum habere poſſumus, niſi det ille qui dat eſcam omni carni. Vnde homo deuotus tali mente

Cyprianus tractatu de oratione dominica. Voluntas Dei quę ſ.

Petitio quarta. Panis quotidianus.

Auguſtin. epiſto. 121. c. 11.

Eccleſ. 29. Omnia cõmunia. Chryſ. ſto. ho. 14. operis imperf. Panis noſter. Gregorius lib. 24. moraliũ. c. 5.

te

te debet ſumere cibum, ac ſi ſibi de manu Domini præſentialiter miniſtretur. Et addit *hodie*, id eſt, in præſenti: uel *hodie*, id eſt illum qui nobis hodie tantummodo ſufficit, ut de craſtino non cogitemus, quia neſcimus ſi in craſtinum proueniamus. O ſapientia uera, & diuina prouidentia, quæ docuit & panem ſolum petere, & hodie nominare: hoc enim dicto & auiditas & auaritia tollitur, & humanæ uitæ incertum inſinuatur. Vel *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, id eſt, panem ſpiritualem, ſcilicet præcepta diuina, quæ quotidie oportet meditari & operari. Nam de ipſis Dominus dicit: *Operamini cibum, qui non perit.* Quotidianus dicitur iſte panis, quamdiu durat hæc uita temporalis. Dictum eſt autem, *da nobis hodie*, quod intelligitur pro toto tempore huius uitæ humanæ. In futura enim eis qui hîc meruerunt non auferetur, quia cibo ſpirituali in æternum ſaturabuntur. Vel *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, id eſt panem ſacramentalem, & uiuũ qui de cœlo deſcendit, qui eſt ſuperſubſtantialis, id eſt, ſuper omnes ſubſtantias, & uniuerſam ſuperat creaturam, qui panis noſter eſt in altari, & quotidie offertur pro ſalute fidelium, qui reficit animam naturam corporis tranſcendentem, quo quotidie ad roborandum nos indigemus, quia quotidie labimur, & ad lapſum proni ſumus. Qui ẽt uocatur quotidianus, quia quotidie ipſum ſumimus per miniſtros Eccleſiæ, qui hoc ſacramentum percipiunt pro ſe, & pro tota communitate. Vnde Chryſo. Non immeritò ſemper orare debemus ut hunc panem cœleſtem quotidie mereamur accipere, ne aliquo interueniente peccato, à corpore Domini ſeparemur. Poteſt etiam adhuc de alio triplici pane exponi, ſcilicet doctrinali ſeu intelligentiæ, luctuali ſeu mœſtitiæ, & cœleſti ſeu gloriæ. De primo dicitur, *Cibauit illum pane uitæ & intellectus*: de ſecundo, *Cibabis nos pane lachrymarum*: de tertio, *Qui manducat panem in regno Dei.* Et bene illa beata fruitio dicitur panis, quia ſicut panis corporalis ſatiat appetitũ edẽtis, ſic fruitio illa ſatiat deſiderium contemplantis, ſecundum illud: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Poſt hoc ſequitur petitio quinta: *Et dimitte nobis debita noſtra*, id eſt peccata quæ nos debitores pœnæ conſtituunt, & quibus obligamur ad pœnam, aut ſatisfactoriã, aut purgatoriam, aut æternam. Debita inquam & peccata quæcumque contra te commiſimus, uel contra proximos, uel contra noſmetipſos. Item contra te patrem & contra te filium, uel contra ſpiritum ſanctum. Item corde, uel ore, uel opere, ubi Cyprianus: Et ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollendo plus pereat, inſtruitur ſe peccare quotidie, dum pro peccatis quotidie iubetur orare. *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Ecce regula nobis propoſita, quòd ſi uolumus nobis dimitti peccatum noſtrum, debemus dimittere proximo peccatum in nos commiſſum. Vt ſecundum Gregor. Bonum quod à Deo compuncti petimus, hoc ipſum primo proximo conuerſi faciamus. Vnde Cyprianus: Qui ergo pro peccatis orare nos docuit; paternam miſericordiam promiſit, ſed planè addidit legem, certa conditione nos conſtringens ut ſic nobis debitũ dimitti poſtulemus, ſecũdũ quod & noſ ipſi debitoribus noſtris dimittimus. Vnde & Chryſoſtom. Non autem dixit ut prius nobis Deus dimittat, & poſtea nos debitoribus noſtris. Scit enim Deus homines eſſe mendaces, quoniam & ſi acceperint remiſsionem peccati ſui, ipſi ſuis debitoribus

Ioan. 6. *Euchariſtia.* *Chryſoſto. ibidem.* *Panis triplex.* *Eccleſ. 15.* *Pſal. 80.* *Pſal. 16.* *Petitio quinta. Debita noſtra.* *Cyprianus tractatu de oratione domi.* *Dimittere debemus priusquàm dimittetur nobis.* *Gregorius lib. 10. moraliũ c. 11.* *Cyprianus tractatu de oratione dc.* *Chryſoſt. ho. 14. operis imperf.*

A non dimittunt, ideo ſic dicit ut prius dimittamus: & poſtea petamus dimiſsionem. Et iterum: Hæc igitur animaduertentes grates agendę ſunt debitoribus noſtris, ſiunt enim nobis, ſi ſapimus cauſa indulgentiæ maximæ, & pauca exhibentes plurima recipiemus. Nam & nos multa debemus & magna debita Domino, quorum ſi minimam partem à nobis uellet exigere, iam periſſemus. Hæc Chryſoſt. Sed quid de illo qui non ſatisfacere vult cùm poteſt, nec ueniã poſtulare cũ nõ poteſt? ſanè diſtinguẽdũ eſt. Is enim qui uiam perfectionis arripuit, debet etiam non petenti ueniam omnimodis indulgere, non ſolum rancorem animi dimittendo, ſed ſine ſatisfactione iniuriarum, ſine reſtitutione rerum: ſine interuentu præ- B cum omnia dimittere, & ex puro corde diligere, & ad hoc tenentur perfecti, quia ſic conſilium eſt. Qui uerò nondum perfectionis uotum aſſumpſit, tenetur quidem rancorem animi dimittere, ut nec malũ inimici uelit augeri, nec bonũ eius minui, ſed quod in eum deliquit, aliqualiter ſatisfieri, & ad hoc tenetur omnes, quia ſic præceptum eſt. Remiſsio ergo offenſæ eſt de neceſsitate, quia homo tenetur eſſe in charitate & omnes diligere, ſed remiſsio iniuriæ nõ eſt neceſsitatis, ſed ſupererogationis. Sicut enim pecuniam ablatam non tenetur quis auferenti dimittere, ſed poteſt eam repetere, ſic pro iniuria ſibi illata poteſt recompenſationem per emendam petere, ſe- C cundum ordinem iuſtitiæ. Nam ſecundum Auguſt. Non loquitur de debito pecuniæ ſiue iuſtitiæ exigẽdæ, ſed rancoris & inimicitiæ non reinferendæ. Quia uerò ſunt culpę, in quibus culpa eſt uindictã relaxare, & ſi peccatũ in nos teneamur dimittere, peccatũ tñ in Deũ & peccatum in proximum debemus punire. Vnde Hiero. Si peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa non læſerit, dimittendi habemus poteſtatem, imo neceſsitatem. Si autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrij. Nos ecõtrariò in Dei iniuria benigni ſumus, in noſtris contumelijs exercemus odia. Hæc Hiero. Qui ergo laborat odio uel inuidia grauatur magis hac oratione quàm iuue- D tur ea. Tale enim eſt ac ſi dicat: Noli mihi dimittere peccata mea, quia nec ego uolo alijs dimittere ſua. Ecce quantum deteſtetur dominus fraternum odium, cùm ita conditionaliter & non aliter dimittat peccatum, ſi ſ. fratri dimiſerimus. Nam ut ait Anſelmus: Indulgentiam non habebis, niſi dederis. Vt dicit Seneca: Alteri ſemper ignoſce, tibi ipſi numquam.

Deinde ſequitur ſexta petitio: *Et ne nos inducas in tentationem*: ſ. carnis, ut nos non abſorbeat per uoluptatem, uel mundi, ut nos non comburat per cupiditatem, uel diaboli ut nos non perdat per iniquitatẽ. Eſt autem tentatio duplex: Vna ſcilicet probationis, & hac Deus ſanctos bene tentat, non ut ipſe per hoc de eis notitiam capiat, cui ante omnes tentatio- E nes quiſque notiſsimus eſt, ſed ut ipſi ſeipſos probẽt & ſibipſis innoteſcant quı̃ ſe neſciebant. Alia eſt tentatio deceptionis, & hac Deus neminem tentat, ſed fit à carne quæ ſuggerit mollia, & à mũdo qui offert uana, & ab hoſte qui ingerit amara, ſed Deus bene permittit in hanc induci ex cauſa. Vnde eſt ſenſus *ne nos inducas* i. ne permittas nos induci in tẽtationem, & tentari ſupra id quod poſſumus ferre, ſed fac cum tentatione etiam exitum, ut poſsimus ſuſtinere, ne irretiti teneamur & ſuperemur eius fortitudine. q.d. Et ſi nos permittas duci per ſenſum ut exerceamur, non tñ permittas induci per conſenſum ut ſuccũbamus. Cauſaliter quidem efficiẽdo Deus per ſeipſum non

Dimittendum etiam non petenti bus. *Remiſſio offenſæ.* *Remiſſio iniuriæ.* *Auguſtin. lib. 2. de ſermone dom.* *Culpa puniẽda.* *Hieronym. in Matth.* *Anſelmus in Matt.* *Seneca in Prouerb.* *Petitio ſexta.* *Tẽtatio duplex.* *Induci in tentationẽ.* *1. Cor. 10.* *Permiſſa à Deo.*

Exod. 10. Amos 30.

non inducit,ſed permiſsiuè & deſerendo patitur induci eum quem ſuo auxilio deſerit, ſicut cor Pharaonis indurauit,id eſt indurari permiſit,& ſicut dicitur quòd non eſt malum in ciuitate quod Dominus nõ facit,id eſt,quod fieri nõ permittat. Vbi Cyprianus: Qua in parte oſtenditur contra nos nihil aduerſariũ poſſe,niſi Deus antè permiſerit, ut omnis timor noſter & deuotio conuertatur in Deum. Aliud eſt in tẽtationem duci,& aliud induci. In tentationem enim ducitur qui à tentatione pulſatur, ſed non deiicitur. In tentationem inducitur qui tentationi ſuccumbit, & ab ea ſeparatur. Induci enim eſt intus duci, & ſuccũbere. Oſtendit ergo non id à nobis orandũ eſſe ut non tẽtemur, quia tẽtari nõ eſt malũ, ſed magis utile & ad uirtutis exercitiũ quando viriliter reſiſtitur. Nã ſine tentatione nemo poteſt probatus eſſe, ſiue ſibi-ipſi, ſiue alij, ſed ne deſerti eius adiutorio per blanda vel aſpera in tẽtationem per conſenſum inducamur, ne alicui tentationi uel conſentiamus decepti, uel cedamus afflicti, & ſic ab ea deuincamur à Deo deſerti. Sed qui blandis non decipitur, etiam aſperis nõ deijcitur: quia ut dicit Auguſtinus, Nemo frangitur rerum aduerſarum moleſtia, qui proſperarum delectatione non capitur. Et iterum: Primò itaque vitandæ ſunt delectationes, poſtea dolores. Quomodo enim ſuperare poteſt mundum ſæuientem, qui non poteſt blandientem? Sic ergo Dominus uoluit nos ad ſe in tentationibus recurrere, & non de nobis præſumere. Vnde Auguſtinus: Voluit ergo Deus à ſe poſci, ne inferamur in tentationem, quod poterat nobis etiam non orantibus dare, quia uoluit nos admoneri à quo hæc beneficia accipiamus. In quo ut dicit Cyprianus: Admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, ne quis ſe inſolenter extollat, ut dũ præcedit humilis & ſubmiſſa confeſsio, & datur totum Deo quicquid ſuppliciter petitur, ipſius pietate præſtetur. Poſt hoc ſequitur petitio ſeptima & vltima: *Sed libera nos à malo*, ſcilicet omni, uel innato quod cõtrahimus, ſcilicet originali, uel adiecta quod committimus, ſcilicet actuali, uel inflicto quod ſuſtinemus, ſcilicet pœnali, id eſt pœna conſequenti. Vel à malo omni, uiſibili & inuiſibili, id eſt, culpæ & pœnæ: uel à malo omni, ſcilicet præterito, præſenti, & futuro.

Cyprianus de oratione dominica. *Duci & induci in tentationẽ.* *Tentari nõ eſt malum.* *Blanda facilius deci piunt. Auguſtin. in pſal. 83.* *Auguſtin. li. 2. de ſer. domini in mõt. c. 14.* *Cyprianus tractatu de oratione domi.* *Petitio ſeptima. Malũ multiplex. Malum à quo liberari petimus.*

Et notandum quòd hæc petitio non intelligitur de malo culpæ iam perpetratæ, quia tunc coincideret cum quinta petitione: ſed culpæ inſtantis perpetrari poſsibilis, à quo malo liberari nos petimus, ne uidelicet peccemus. Item non intelligitur de malo pœnæ futuræ, quia tunc coincideret hæc petitio cũ ſecunda, ſed pœnæ præſentis inquantum eſt nobis cauſa & occaſio ruinæ. Poteſt etiam accipi de malo pœnæ futuræ, ita quòd petamus ſic nos liberari à malo præſenti, ut non incurramus malum pœnæ futuræ. Et ab omnibus prædictis petimus liberari, orãtes, & loquentes in perſona Eccleſiæ. Sed qui vult à malis liberari ſtudeat malis proximis compati, quia qui vult impetrare miſericordiam à Deo, neceſſe eſt ut exhibeat eam proximo. Deinde ſequitur concluſio totius orationis præmiſſæ, cùm dicitur, *Amen*, id eſt, fiant omnia prædicta. Quo uerbo deſideriũ orãtis exprimitur, quia eſt uerbum optatiuum reſpectu bonorum præcedentium, & optatio impletionis omnium petitorum. Hoc uerbum Amen additum à Ioãne, quia Angelicum eſt, ſicut & alleluia nulla lingua præſumpſit transferre. Hoc autem uerbum eſt Hebræum, & nec Græcus interpres auſus eſt interpreta-

Amen. *Amen & alleluia cur interpretata nõ ſunt.*

A ri, nec Latinus, propter reuerẽtiam Saluatoris qui ad confirmandum ueritatem ſæpe eo eſt uſus. Sic manſit & non eſt interpretatum ut honorem haberet uelamento ſecreti, non ut eſſet negatum, ſed ne uileſceret nudatum. Ponitur autem quandoque nominaliter ut in Apocalypſi, ubi dicitur: Hæc dicit Amen, i. ueritas: quandoq; uerbaliter, ut ubicumq; in Pſalmiſta dicitur: fiat fiat, idem eſt quod amen amen, & ſic ponitur in fine orationum ut hîc: quandoq; autem aduerbialiter, ut in Euangelio ubicumque dicitur, amen dico uobis, i. verè & fideliter. Habet autem hęc dictio amen poſita in fine, triplicem efficaciã & uirtutem. Nam concludit orationem: quia ſecundum Hiero. eſt orationis ſignaculum, ut ſicut per ſigillum

Amen triplicem efficaciam habet. Hieronym. in eũ locũ Matthæi.

B clauditur ſcriptura, ſic per amen clauditur oratio. Recolligit etiam intentionem, nã quando dicitur amẽ, intentio ſummatim fertur ſuper omnia pręcedentia, & ſi aliquid ex fragilitate humana per diſtractionem mentis in oratione abſque actuali intentione pertrãſitum fuerit ad id intẽtio redit dicendo Amen. Impetrat nihilominus exauditionem, eſt enim amen exauditionis nota & ſignum. Vnde Rabanus: Per hoc ꝙ Dominus dixerat amen, ſignat indubitãter illis à Domino conferri omnia quæ ritè poſtulant: qui conditionis additæ ſeruare pactũ non negligunt, quæ quidem conditio eſt dimittere debitoribus noſtris, de qua dictum eſt: Hæc Rabanus. O Domine parũ eſt

Rabanus in eum locum.

C ꝙ dixerim amen uel fiat optando: niſi tu dicas amen imperando, id eſt, fiat. O magnificũ & efficaciſsimũ uerbũ fiat, hoc enim uerbo tu pater ſumme in principio, i. in uerbo tuo coæterna omnia creaſti, dixiſti & facta ſunt, hoc etiam uerbo nos perditos reparaſti, dicente illa ſanctiſsima reparatrice noſtra ad Angelum, *fiat mihi ſecundum uerbum tuum*. O ſalutiferũ uerbum fiat, ò amen, ò fiat, ò uerbum omnipotentiæ, uerbum miræ efficaciæ. Eia mi Domine Ieſu bone, uerbum patris, comple tu orationem meam, perfice tu uerba mea per te dictata, & in os meum commendata, perfice ea & dic amẽ, dic fiat, dic mihi ſicut dixiſti illi mulieri Syrophenìſſæ, *fiat tibi ſicut uis*. O

Fiat. *Luca. 1.* *Matt. 15.*

D dulcis amor Ieſu, ò dulcis ueritas, ò dulce amen, ò dulce uerbum fiat, fiat mihi ſecundum uerbum tuũ, fiat amen. Et ſciendum quòd Lucas omittit duas petitiones orationis dominicæ, ſ. tertiam & ſeptimam, quia tertia continetur in duabus præcedentibus, & ſeptima in ſexta. In ſanctificatione enim animæ quæ petitur in prima, & in reſurrectione carnis quæ petitur in ſecunda, impletur diuina uolũtas quæ petitur in tertia. Vel ſi gloriã Dei principaliter quæramus, & participationẽ regni eius, quæ continetur in duabus primis petitionibus bene uoluntatem eius facimus, & eius uoluntas impletur in nobis, quod continetur in tertia, quia ad hoc præcipuè uoluntas Dei tendit ut eius ſanctitatem cognoſcamus, & cum ipſo regnemus. Similiter ſeptima continetur in ſexta,

Petitiones à Luca omiſſa.

E ut ſciat unuſquiſque ſe liberari à malo, cùm non inducitur in tentationem. Si enim in tentationem non inducimur ei ſuccumbendo, ſed magis præualemus reſiſtendo, bene liberamur à malo. Et ſic quod Matthæus dicit explicitè, Lucas complectitur implicitè. Vt autem dicit Auguſtinus: Non negligenter prætereundum eſt, quòd ex omnibus his ſententijs quibus nos Dominus orare præcepit, eam potiſsimum commendandam eſſe iudicauit quæ pertinet ad remiſsionem peccatorum, in qua nos miſericordes eſſe uoluit, quod unum eſt conſilium miſerias euadẽdi. in nulla enim ſententia ſic oramus, ut quaſi paciſcamur

Auguſtin. lib. 2. de ſermo. do. c. 18. Ignoſcendi neceſsitatẽ oſtendit. Paciſcimur cum Deo.

ſcamur cum eo. Dicimus enim dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. In qua pactione ſi mentimur, totius orationis nullus eſt fructus: Hæc Auguſtinus. Vnde poſt orationem ſubiungitur: *Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, ut & pater ueſter qui in cœlis eſt, dimittat uobis peccata ueſtra.* Vnde ait Chryſoſtomus: Ideo cœlorum & patris meminit, ut ex hoc prouocet auditorem. Nihil enim ita Deo aſsimilat, ſicut iniuriam facientibus ignoſcere. Inconueniens eſt autem ſi talis patris filius exiſtens feralis efficitur, & ad cœlum uocatus terrenum quendam & uitæ huius proprium habet ſenſum: Hæc Chryſoſtomus. *Si enim dimiſeritis*, non retinendo rancorem, non appetendo uindictam, *hominibus peccata eorum*, ſcilicet in uos commiſſa, *dimittet uobis pater ueſter cœleſtis delicta ueſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra.* Bene dicit ueſtra, quia hæc eſt ſola operatio hominis & poſſeſsio, ſcilicet peccatum: in malum enim poteſt per ſe, non in bonum. Ecce lex o homo tibi à Domino poſita eſt. Si enim dimiſeris, dimittetur tibi: ſi non dimiſeris, non dimittetur tibi. Vnde Cyprianus: excuſatio enim tibi nulla eſt in die iudicij: cùm ſecundum tuam ſententiam iudiceris, & quod feceris hoc ipſe patieris. Vbi & Chryſoſtomus: Poſt impletam orationis formulam nullius prorſus mandati meminit, niſi iſtius certè quo ad dandum nos ueniam concitauit. Ait quippe: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater cœleſtis peccata ueſtra.* Itaque à nobis tota hæc res ſumit exordiū, futurumque de nobis in noſtra eſt poteſtate iudicium. Ne enim uel irrationalis quiſpiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de iudicio Dei conqueri poſſet, ipſum reum Dominum illius fecit eſſe ſententiæ. Quemadmodum, inquit, tuipſe iudicaueris, ita tibi etiam iudicabo. Si enim dimiſeris conſeruo tuo, à me quoque eandem gratiam conſequeris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt: Tu enim remittis, cùm ipſe quoque remiſsione indigeas, Deus uerò cùm nullius unquam indigeat, ignoſcit. Tu conſeruo remittis, Deus ſeruo. Et tu quidem mille peccatorū reus, Deus uerò ab omni peccato extraneus. Et tamen ſic quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit, quo non igitur digni ſupplicio ſumus, cum tali enim à Deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtræ efficimur proditores. Quemadmodum uerò in alijs cauſis ut audiamur rogamus, qui nobis ea ipſa quorum domini ſumus non impendimus. Nihil eſt quod ſic Dei ſimiles faciat, ut malignis atque lædentibus eſſe placabilem. Propterea & per ſingula quæque uerba nos communes fieri orationes docet: dicendo, *pater noſter, &c.* Plurali ubique numero nos uti doceris, ut proximis per cuncta placati, ne ueſtigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quod ſi unius diei ſaltem uellemus noſtra peccata dinumerare, tunc optimè diſceremus quantorum rei eſſemus malorum. Quis igitur ueſtrum in oratione non habet deſidiam? Quis non ſuperbiæ eſt inflatus tumore? Quis nō inanis gloria aurula uentilatus? Quis nō de fratre detraxit? Quis non concupiſcentiam admiſit maligna, uel impudicis oculis aſpexit? Quis non inimici cū paſsione animi recordatus eſt? Quis nō æmuli ſui aut cruciatus eſt proſperis, aut delectatus aduerſis? Veruntamen tot ac talium peccatorū compendioſam nobis ac facilem Deus uiam liberationis

Chryſoſto. hom. 20. in Matth. *Similari Deo.*

Peccata ſunt hominis ꝓpria.

Cyprianus tractatu de oratione dom.

Chryſoſto. hom. 20. in Matth.

Cur pluraliter fiant praces.

A dedit, totiuſq; laboris alienam. Quis enim labor eſt fratri indulgere mœrenti? Labor quidem in remittēdo nullus, in retinendo uerò inimicitias maximus. Si quidē iracundia liberari magnam mēti reddit quietem, & ualde hoc eſt facile uolenti. Sufficit uelle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta ſunt: Hæc Chryſo. Igitur ut ait Auguſtinus: Amplectenda eſt homini tam benigna conditio, ut dimittendo delicta aliena, diluat ſua. Nam ſecundum eundem multa ſunt eleemoſynarum genera, quas cùm facimus adiuuamur ut dimittantur nobis peccata: ſed ea nihil maius ē quàm cùm ex corde dimittimus quòd in nobis quiſque peccauit, nec ſimus pigri ad dimittendum alijs, qui enim, ut ait Chryſo. remiſit proximo, ſe prius quàm illum de reatibus liberauit. Vnde

B & Grego. Si cogitauerimus quoniam non ei qui cōtriſtauit nos, ſed nobiſipſis largimur, citò dimitteremus uenenum iræ. Ad dimittendum autem alijs neceſſe eſt frenare iram, quæ frequenter nos ſtimulat ad uindictam. Vnde Auguſtinus. Fratres mei exercete uos quantum poteſtis ad exhibendam manſuetudinem, etiam erga inimicos ueſtros. Frenate iram quæ uos ſtimulat ad uindictam. Si uindicare te uis de inimico tuo, ad ipſam iram te conuerte, quia ipſa eſt inimica tua, quæ occidit animam tuam. Oraturus es Deum, uentura eſt hora ut dicas, *pater noſter qui es in cœlis:* uenturus es ad illum uerſum, *dimitte nobis de*

C *bita noſtra.* Quid ſequitur? *ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, ibi illa inimica ſtat contra te. Sepit uiā orationis tuæ. Murum erigit, & non eſt qua tranſeas. Non ſæuias contra inimicum tuum, in iſtam ſæuias. Melior eſt qui uincit iram, quàm qui capit ciuitatem. Non potes illam interimere, potes iſtam reprimere. Si fortis es iram uince, & ciuitati parce: Hæc Auguſtinus.

Auguſtin. lib. 2. de ſermone do.

Dimittēdi, & ignoſcēdi meritū.

Chryſoſto. ibidem. *Ira frenanda eſt.*

Auguſtin. in pſal. 92.

ORATIO.

PATER *noſter, excelſus in creatione, ſuauis in amore, diues in hæreditate. Qui es in cœlis: ſpeculum æternitatis, corona io-*

D *cunditatis, theſaurus fœlicitatis. Sanctificetur nomen tuum, ut nobis ſit mel in ore, cithara in aure, deuotio in corde. Adueniat regnum tuum, iocundum ſine permixtione, tranquillum ſine perturbatione, ſecurum ſine amiſſione. Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra, ut omnia quæ odis, odiamus: quæ diligis, diligamus: quæ tibi placent, impleamus. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, ſcilicet doctrinalem, pœnitentialem, uirtualem. Et dimitte nobis debita noſtra, quæcunque contra te commiſimus, aut contra proximos, uel contra noſmetipſos. Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: qui nos offenderunt uerbis, uel in perſonis, aut in rebus. Et ne nos*

E *inducas in tentationem: mundi, carnis, dæmonis. Sed libera nos à malo: præſenti, præterito, & futuro. Amen.*

Expoſitio breuis orationis dominica per ternas particulas.

De non theſauriꝫando in terra, ſed in cœlo. Cap. XXXVIII.

Matt. 6. Luca 12. Theſaurizandũ non eſſe i terris.

DEINDE docens perfectum contemptum terrenorum propter Deum, ponit prohibitionem de collocando theſaurum in periculo, nẽ ſcilicet theſaurizemus *in terra, ubi erugo*, id eſt, æris rubigo conſumit, & in hoc tangitur corruptio diuitiarum artificialium, ut auri & argenti, ac cæterorum metallorum, *& tinea*, id eſt uermis *demolitur*, & in hoc tangitur corruptio diuitiarum naturalium: ut bladi, uini, ueſtimentorum & conſimilium, *ubi fures effodiunt & furantur*, hoc dicit propter lapides precioſos, qui licet non poſsint rubiginari, nec à uermibus corrodi, tamen poſſunt à latronibus tolli. Sed uæ nobis, quia totum contrarium facimus. Vnde Chryſoſtom. Quid dicam de illo mandato quo iubemur non theſaurizare ſuper terram? quòd forte quidem faciunt pauci. Cæteri uerò quaſi econtrariò audierunt præceptum, & quaſi dictum ſit ad eos, theſaurizate omnimodis ſuper terras, ita relinquentes cœlum, adhærent terræ, & inſaniunt erga pecuniam congregandam: Hæc Chryſoſtom. Deinde ſubdit admonitionem de theſauro reponendo in tuto, ut ſcilicet theſaurizemus in cœlo, ubi nec erugo demolitur, quia ibi nulla uetuſtas, nec tinea, quia ibi nulla paſsibilitas, & ubi fures non effodiunt nec furantur, quia ibi nulla uiolentia uel fraus. Excellentiſsimus modus theſaurizandi eſt, quando bona temporalia, & tranſitoria in pios uſus conſumuntur: & ſic in bona ſpiritualia & æterna, & per cõſequens incorruptibilia commutantur. Non ergo theſaurizemus in terra emolumenta terrenorum, ubi recondita deficiunt & perduntur, & unde ſumus exituri, ſed in cęlo pręmia meritorum, ubi recondita proficiunt & ſeruantur, & ubi ſemper ſumus manſuri. Vnde Hieronym. Stultitia eſt illic theſaurum rponere unde exiturus es, & illuc non præmittere ubi ſemper uicturus es. Illuc ergo ſubſtantiam tuam colloca, ubi patriam habes: unde & Gregor. Iuſti hîc ædificare & theſaurizare negligunt, ubi peregrinos & hoſpites ſe eſſe cognoſcunt: nam qui in proprijs gaudere deſiderant, in alieno fœlices eſſe recuſant. Vnde Chryſoſtomus: Qui enim collocat theſauros in terra, non habet quod ſperet in cœlo, ut quid ergo aſpiciet in cœlum, ubi nihil repoſitum habet? Hæc Chryſoſtom. quia uerò unuſquiſque illuc peruenire deſiderat, ubi ſuas diuitias recõditas eſſe cognoſcit, beatus eſt qui

Chryſoſto. lib. 1. de cõpunctione cordis to. 5.

Theſaurizandi modus excellẽtiſſimus.

Hieronym. in Matth. Greg. libro 12. moral.

Chryſoſto. ho. 15. operu imperf.

A diuitias ſuas in cœlo repoſuit, ut ſemper ibi mẽtem habeat, ſemperque illuc omnibus uiribus & deſiderio tendat, quia ut ſubditur: *Vbi eſt theſaurus tuus*, id eſt, res à te amata & deſiderata, ibi eſt cor tuũ & affectus tuus. Neceſſe eſt enim ut quo præceſsit dilectionis theſaurus, illuc & cogitationis ſequatur affectus. Nam ſecundum Auguſtinum, Amor eſt animæ pondus, portans eam quocunque ipſe fertur, & anima uerius eſt ubi amat quàm ubi animat. Vnde Fulgentius: Vt ergo in cœlis theſaurizemus, cœleſtia diligamus. Vis noſſe ubi theſaurizas, attende quod amas: uis noſſe quod amas, attende quod cogitas. Ita fiet ut theſaurum tuum ex tuo amore cognoſcas, & amorem tuum iudicio tuæ cogitationis

Mali ſuꝫ ſtra reſpiciunt cœlũ.

Fulgentius ſermone de confeſſorib.

B intelligas: & ideo ut dicit Gregorius: In tot partes cor diuiditur, quot ſunt ea quæ diliguntur. Vnde & Chryſoſtom. Ne theſaurizaueris theſauros in terra: tineæ enim & uermibus & furibus ea congregas. Si autem & hæc effugeris nocumenta, & nihil horum erit, in ſeruitutem redactum eſſe cor tuum & affixũ eſſe inferioribus omnino non effugies, in ſeruitutẽ redactum eſſe intellectum ęgritudine hac multo difficilius eſt quàm habitare carcerem. Non paruam ſuſtinebis iacturam inferioribus affixus, & ſeruus pro libero factus, & à cœleſtibus bonis cadens, & nil excelſorum cogitare potens, propter hoc & gentiles non credunt his quæ à nobis dicuntur: de acti-

Chryſoſt. hom. 12. in Matthaũ.

C bus enim non de ſermonibus noſtris futurorum uolunt habere documentum. Nunc uerò cùm uideant ædificari à nobis ſplendidas domos, agros emi, balnea atque hortorum amœnitates parari, nolunt credere quòd ad alterius nos urbis profectionem paremus. Si enim, inquiunt, uerum eſſet iſtud, uendentes prorſus cuncta quæ poſsident, illuc profectò pręmitterent. Hæc igitur conſiderantes uincula tanti abrũpamus erroris. Qui enim pecuniæ ſeruit, & præſentibus compedibus ſtringitur, & futuris paratur. Qui uerò iſtius cupiditatis immunis eſt, utraque libertate potietur. Quam ut conſequamur grauiſsimum auaritiæ conterentes iugum ad cœli faſtigia ſubleuemur: Hæc Chryſoſto. Vnde & Anſelmus: Vileſcat

D tibi mundus: omnis amor carnalis ſordeat. Neſcias te eſſe in hoc mundo, quoniam ad illos qui in cœlo ſunt, & Deo uiuunt, tuum tranſtuliſti propoſitum: ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum: noli cum argenteis ſimulachris uili marſupio tuo tuum includere animum, qui numquam cum nummorum pondere poterit tranſuolare ad cœlum: hoc autem ſecũdum Hieronym. non tantum intelligendum eſt de theſauro pecuniæ, ſed uniuerſaliter de cunctis uoluptatibus ac poſſeſsionibus, &c. Guloſi Deus uenter eſt, luxurioſi theſaurus epulæ ſunt, laſciui ludicra, amatoris libido, auari pecunia, & ſic intelligendum eſt in alijs, huic enim ſeruit uitio unuſquiſque quo

Hieronym. cap. 6. in Mattha.

E uincitur, & ibi habet cor, ubi theſaurum, & ad hanc conuerſionem cordis ad amorem paſsionum & rerum huiuſmodi, ſequitur auerſio à Deo. Si ergo in cœlo eſt, mundum eſt, quia munda ſunt cœleſtia. Si autem in terra uolutatur, id eſt, ſi quid agat ut terrena conſequatur, quomodo mundum eſt? Vnde Auguſtinus, Sordeſcit aliquid, cùm inferiori naturæ miſcetur, quamuis in ſuo genere non ſordidetur; quia & de puro argento ſordidatur aurum, ſi miſceatur: ita & animus noſter terrenorum cupiditate ſordeſcit, quamuis terrena in ſuo genere munda ſint. Igitur ut ait Richardus: Quęcunq; in mundo concupiſcis, quæcũmque in mundo metuis, impende liben

Sordeſcit uiliori commixtum. Auguſtin. lib. 2. de ſermo. dom. in monte. c. 25

ter

Auguſtin. ibidem.

ter pro libertate cordis: quia ut dicit Auguſt. totum mundum debet contemnere qui ſibi theſaurizat in cœlo. Et ne timor ſubrepat diffidentiæ habendi vitæ neceſſaria, conſequenter excludit diffidentiam quæ naſci poſſet ex conditione propria, dicens. *Nolite timere puſillus grex*, id eſt, congregatio humilium, *quia complacuit patre ueſtro*, cœleſti *dare uobis regnum*, non quidem ob merita ueſtra, ſed ex mera liberalitate & bonitate ſua diuina. Quaſi diceret: Ex quo regnum cœlorum paratum eſt uobis, parum debetis curare de terrenis. Non enim de uitæ neceſſarijs debet diffidere, cui regnum uitæ promittitur, in quo omnis ſufficientia habetur. Dicitur autem grex, propter fidei obedientiam: puſillus, propter uoluntariæ paupertatis & humilitatis deuotionem, qua peruenitur ad cœleſtis regni poſſeſſionem. Vel puſillus dicitur grex electorum, reſpectu maioris numeri reproborum, quia pauci erant fideles reſpectu infidelium, & pauci ſunt electi reſpectu reproborum. Vtinã & ego merear de illis paucis uel minimus eſſe, & cum eis regnum percipere. Peruenitur etiam ad regni opulentiam per conſiliorum ſupererogationẽ, quibus itur ad perfectionẽ, & ideo ſubiungit: dicens: *Vendite quæ poſſidetis*, etiam neceſſaria, & date eleemoſynam, quæ ad idem regnum uia eſt: facite uobis ſacculos, id eſt, repoſitoria bonorum, & loca ad reponendum mercedem eleemoſynarum ueſtrarum, quæ non ueteraſcunt, & deficiunt, ſcilicet reponendo eleemoſynam in manus pauperum, qui uobis per hoſtes, & fures tranſeuntibus pecuniam veſtram uſque ad locum tutum portent, ne eam amittatis, theſaurum non deficientem in cœlis, & æternis, quia merces eleemoſynæ in ęternum manet in cœlis. Nam fructus eleemoſynæ auget merita, quæ ſunt theſaurus indeficiens in patria. Et ſi per eleemoſynam habemus in cœlo theſaurum meritorum, ibi cor noſtrum ſuſpiret & expectet theſaurum præmiorum. Deinde docet eos de oculo ſimplici habendo, quod attendere debemus in omni opere noſtro. Vnde ait: *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus.* Hic eſt locutio metaphorica, quia corpus morale hîc accipitur pro congerie operationum, ſicut corpus materiale eſt quædam aggregatio membrorum diuerſorum, & ideo ſicut oculus materialis regit totum corpus materiale, & dirigit membra ad operandum, ſic oculus moralis, ſcilicet intentio, regit totum corpus morale, & dirigit uarias operationes in finem. Ideo ſubditur: *Si oculus tuus fuerit ſimplex*, id eſt, intentio tua recta ſine plica ſimulationis & erroris, *totum corpus tuum lucidum erit*, id eſt, congeries operationum tuarum erit bona & meritoria, etiam ſi non ita hominibus uideatur, dum tamen operationes ſint bonæ de genere, uel ſaltem indifferentes & licitæ, aliter non caderent ſub recta intentione. Vnde Seneca: Nihil intereſt quo animo facias quod uitioſum eſt feciſſe, quia facta cernuntur, animus non uidetur. *Si autem oculus tuus nequam fuerit*, id eſt, intentio peruerſa, *totum corpus tenebroſum erit*, id eſt, congeries operationum obſcura per peccatum, & mala etiam ſi operationes ſint bonæ de genere, & hominibus uideantur rectæ, quia opus bonum de genere, efficitur malum ex peruerſa intentione. Vide ergo ne intentio tua ſit peruerſa, quia per hoc corrumperentur omnia bona. *Si enim lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt*, id eſt, ſi actio bona de genere quæ eſt quaſi quoddam lumen efficitur ma-

Puſillus grex.

Eleemoſyna ad cœlos uia eſt.

Corpus morale.

Seneca in prouerbijs Vitioſum, quocunque animo fiat turpe eſt.

A la propter defectum intentionis bonæ, *ipſæ tenebræ quantæ erunt*? quaſi diceret, multomagis, qui actio mala de genere, quæ eſt quaſi quædam tenebra, ſi cum hoc ſuperueniat intentio mala, eſt multo deterior quàm prima. Quando enim quæ per ſe mala ſunt, ẽt cum mala intentione fiunt, tunc duplex obtenebratio eſt: & prauæ intẽtionis, & prauę operationis. Non ergo quid quiſq; , ſed quo animo faciat conſiderandum, & primò circa puritatẽ intentionis laborandũ eſt, quia ſine ipſa opus ſequẽs nihil ualet. Itaq; ſi bonum bona intentione feceris, non habens in tua conſcientia aliquam partem tenebroſæ cogitationis, illuminatur etiam factum tuum, qualemcumque exitum habuerit, & illuminabit te, id eſt, B ſplendidum & fulgidum reddet, & hîc per ſplendorem gratiæ, & in futuro ſplendore gloriæ. Et ſi bene alicui proueniat quòd tu non recta & munda intentione facis, quomodo tu feceris tibi imputatur, nõ quõ illi prouenerit. Igitur caue ne ipſa cordis intentio, quæ lumen eſt animæ, uitiorum caligine fuſcetur, ut oculus ſimplex totum corpus faciat lucidũ, quatenus quicquid feceris, facias propter Deũ, & ad locum unde exeunt gratiæ redeant, & iterum fluant. Et quia aliquis cupiens aſſequi terrena & cęleſtia poſſet dicere, quò recta & ſimplex poteſt eſſe intentio, ut quis agat & propter temporalia, & propter Deum bona quæ agit. hoc remouet exemplo C duorum contrariorum dominorum, quia *nemo poteſt ſeruire duobus dominis*, ſcilicet contrarijs, & diſparatis, & nõ ſuperalternatim poſitis. Nam, ut ait Beda: non ualet ſimul tranſitoria & æterna diligere. Et ut ait Auguſtinus: Vnus oculus non poteſt uidere in cœlo & in terra. Vnde & Cyprianus: Mundi amor, & Dei, pariter in uno habitare non poſſunt, quemadmodum oculi cœlum & terram nequaquã conſpiciunt. Sic autem dicit philoſophus in libro de animalibus: Aues claudunt oculos cum palpebra inferiori, animalia uerò groſſa cum palpebra ſuperiori. Per aues intelligũtur uiri ſpirituales, qui ad inferiora & terrena oculos claudũt, per animalia verò groſſa intelliguntur uiri mundani, qui habent oculos D clauſos ad cęleſtia, & apertos ad terrena & ſecularia: ſecũdum Chryſoſtomum: Duos Dominos dicit qui contraria iniungunt, plures autem idem iniungentes, non ſunt plures, ſed unum. Nam concordia multos facit unum. Iſti domini quibus non poteſt ſimul ſeruiri, ſunt uitia & uirtutes, cœleſtia & terreſtria, Deus & diabolus, caro & ſpiritus, nam ad contraria trahunt, & contraria iniungunt, & ideo conſequens eſt ut unum deſerat, & alteri obtemperet. Vnde quaſi declarando ſubiungit: Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ. Mammona mammonæ, Syriacè, dicitur diuitiæ Latinè: & Mammon Mammonis nomen eſt dæmonis, qui præeſt diuitijs, & tentat de uitio E cupiditatis, non quòd in eius ditione ſint diuitiæ, ut dare eas poſſit, uel auferre, niſi quando Deus permittit: ſed ꝙ his utatur ad decipiendũ & irretiendum homines laqueis, quos in diuitijs prætendit. Et licet homo non poſſit ſeruire Deo & diuitijs, poteſt tamen ſeruire cum diuitijs. Diuitijs enim qui ſeruit, illi utique ſeruit qui de cupiditate diuitiarum tentat & decipit. Ille autẽ diuitijs ſeruit qui eas propter ſe, & vt finem ultimum diligit, aut qui eas cupidè acquirit, uel auarè retinet, & ut ſeruus cuſtodit. Ille aũt qui in operibus pijs diuitias expendit, nõ ſeruit diuitijs, ſed magis diuitiæ ſeruiũt ei, quia eas diſtribuit vt Dominus, & eis utitur ad opera uirtutum ſicut inſtrumen-

Intẽtio cõſiderãda eſt

Dominis duobus ſeruire nemo poteſt. Beda lib. 4. in Lucam. Oculos claudendi modus.

Chryſoſto. hom. 22. in Matt. Duo domini.

Mammona Mammon nomen eſt dæmonis.

Seruire Deo cũ diuitijs potes Seruire diuitijs.

[Ambroſ. li. 8. in Lucã. Chryſo. ho. 39. in Ioã. & hom. 22. in Matt.]

mentis. Nam ſecundum Ambro. Sicut diuitiæ ſunt impedimenta improbis: ita probis ſunt adiumẽta virtutis. Vnde Chryſoſt. Duo ergo ſunt nobis Domini propoſiti, Deus & Mammona, i. diabolus qui mammonæ eſt author. Ille nos ad miſericordiam prouocat, hic ad auaritiam. Ille ad uitam, hic ad mortem. Ille ad ſalutem, hic ad perditionem. Cui de duobus obtemperare debemus? Ei utique qui nos ad uitam inuitat, non ei qui nos trahit ad mortẽ. Quid enim terribilius eſt, quàm ſi propter pecunias à Chriſti ſeruitio dicamur excidere: uel deſiderabilius, quàm ſi deſpectu pecuniarum tota illi poſſimus mẽte & dilectione coniungi. Hæc Chryſo. Et cùm nullo modo poſsit quis duobus dominis ſeruire, multi tamen fatui conãtur cõtra hanc impoſsibilitatẽ, ſimiles illis de quibus in libro Regum dicitur, quòd fuerunt gẽtes Deum timentes, & nihilominus idolis ſeruientes.

[4. Reg. 17.]

Et ſciendum ꝙ diligere diuitias propter ſe, & Deum propter ſe, & utrunque ut finem ultimum, ut in hoc ſeruus utriuſque dicatur, eſt impoſsibile: licet poſsit unum in ordine ad aliud appetere, puta diuitias propter Deum. Actio ergo corporalis poteſt referri ad finem temporalem, dummodo poſtea illud temporale referatur ad Deum. Si autem in actionibus finis proximus ponatur Deus, & finis ultimus temporale peruerſiſsimum eſt. Quæcunque enim res propter aliud aliquid quæritur, inferior eſt quàm id propter quod quæritur. Vnde bene licet conſtituere duos fines, ſcilicet temporalem, & æternum, & finẽ ſub fine ponere: ut illud quod eſt æternum finis ultimus ſit: quia una intentio multos actus informat. Diuerſi verò fines, quorũ vnus ſit ad aliũ referibilis, non ſunt faciendi.

[Fines duos conſtituere licet. Sollicitudo tollenda.]

Poſt hoc concludendo inducit, ut de victu & ueſtitu quæ neceſſaria ſunt non ſollicitemur, loquẽs ad diſcipulos ſuos, quos ſpecialiter ad mundi contẽptum inuitat. hæc enim ſpecialiter dicuntur Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, & cæteris omnibus qui ad ſummum perfectionis culmen attingere cupiũt, nam talibus nulla terrenorum bonorum ſollicitudo eſt, quia habentes uictum & ueſtitum his contenti ſunt. Hæc omnia dicuntur hic ad tollendum à prędicatoribus Euangelij ſollicitudinem ſuperfluã de neceſſarijs, quantum ad præſentem uitam. Vnde ne dicerent, qualiter poterimus uiuere ſi omnia abiecerimus? idcirco inferendo intentum ſuum ex præmiſſis, ſubiungit: *Ideo dico uobis ne ſolliciti ſitis*, ſollicitudine ſuperflua & inordinata, *animæ ueſtræ*, id eſt, uitæ animali, quæ cibo ſuſtentatur, *quid manducetis*, uel bibatis, *neque corpori ueſtro quid induamini*. Quaſi diceret: Si vultis Deo ſeruire, oportet renunciare mammonæ in nimia temporalium ſollicitudine, non ait: ne laboretis ne curetis, ne quęratis de cibo, aut potu, aut ueſtimento: ſed, ne ſolliciti ſitis, ut uitioſam ſollicitudinem prohibeat, quæ mentem perturbat, & ab æternis retrahit, ſeu reuocat, & ut neceſſarium concedat. Vnde Beda: Præcipitur nobis ne ſolliciti ſimus quid comedamus, & quia in ſudore vultus præparamus nobis panem, labor exercendus eſt, ſollicitudo præcauenda. Vnde & Chryſ. Non. n. ſollicitudinibus ſpiritualibus, ſed laboribus corporalibus acquirẽdus eſt panis, qui laborãtibus pro præmio diligẽtiæ Deo præſtante abundat, & negligentibus pro pœna, Deo faciente, ſubducitur. Item nõ ait: Vt manducetis uel bibatis, aut induamini: ſed quid manducetis, uel bibatis, aut induamini. Manducare nanque ac bibere, & indui neceſſarium eſt ad ſuſtentationem naturæ, ſollicitari uerò circa ſumptuoſitatem, uel delectatio

[Beda in ca. 12. Luca. Chryſo. ho. 16. ope. imperfe. Vt manduces, ſed non quid, ſollicitetis.]

A nem, ad uitium pertinet gulæ, aut uanæ gloriæ, uel etiam auaritiæ. Vbi ſecundum Bedam, uidetur argui qui ſpreto uictu & ueſtitu cõmuni, lautiora ſibi, uel auſteriora, præ his cum quibus uitam ducunt, alimẽta uel indumenta requirunt. Spiritualiter ergo in mãducatione, poſſumus intelligere guloſos. In induitione, uanè glorioſos. In utroq; auaros. Vnde alibi: *Erat quidam diues*, in quo cupiditas: *qui induebatur purpura & byſſo*, in quo uanitas: *& epulabatur quotidie ſplendidè*, in quo guloſitas. Noli ergo quicunque es qui mũdi gloriam ſpreuiſti, ac Deo ſeruire elegiſti, noli inquam ſollicitus eſſe uitæ tuæ de victu & ueſtitu quia uanum eſt pro his eſſe ſollicitum. Vnde confirmat

[Beda in ca. 12. Luca. Luca. 16.]

B ſpem noſtram Dominus, primò de maiori ad minus deſcendens, & probat à maiori neminem eſſe ſollicitum circa huiuſmodi. Si enim maius donabile datur ex amore, & minus dabitur ſaltem in neceſsitate: ſed Deus dedit nobis maiora beneficia, ſ. animam & corpus, ergo dabit & minora, ſcilicet uictum & ueſtitũ. Non enim anima propter eſcam creata eſt, nec corpus propter ueſtimentum, ſed magis econtra eſt factum: ideo nõ ſit ſollicitus animus ne percipiat quod propter ſe creatum eſt. Vnde Chryſo. Niſi Deus uellet conſeruare quod eſt, ipſum non creaſſet, quia uerò ipſe conſtituit ut anima cibo, & corpus indumento conſeruetur: ideò ipſe utrũq; tribuit. Hęc Chryſo. Qui ergo dedit ſine ſollicitudine noſtra uitam, dabit

[Chryſo. ho. 16. operis imperfecti.]

C ſine ſollicitudine noſtra ſuperflua, etiam illud unde regatur uita, fatuus eſt ergo qui propter minus, ſcilicet eſcam, aut veſtimentum perdit maius ſcilicet animam uel corpus. Deinde probat ſingulariter de vtroque ſcilicet cibo & ueſtimento. Et primò de cibo de quo confirmat ſpem noſtram à minori ad maius aſcendens, & ex minori maius perſuadens. Et ponit exemplum de irrationabilibus creaturis, ſcilicet uolatilibus cœli, id eſt, aeris in quo uolitant, quia *non ſerunt, neque metunt*, ſcilicet ad cibum acquirendum, *neque congregant in horrea*: ſcilicet ad cõſeruandum; *& pater cœleſtis paſcit illa*, propter homines ſine ſollicitudine eorum magna, ergo multomagis paſcit

[Sollicitudo uictus.]

D homines qui ſunt chariores ſine ſollicitudine eorũ ſuperflua. Rationale enim animal, ſicut & homo, maioris eſt ponderis & precij coram Deo quàm irrationabilia, ſicut ſunt aues, quia animalia facta ſunt propter hominem, finis autem eſt nobilior his quæ ſunt ad finem. Sicut ergo Deus paſcit aues cum ſollicitudine conuenienti ſuæ naturę, ſic paſcit homines cũ ſollicitudine conuenienti eorum naturæ, quæ eſt ſecundum regulam rationis rectæ, ſi tamen ea quæ præcipit ſtudeant implere. Quia ſicut natura auium eſt prædicto modo uiuere, ſic natura hominis eſt uiuere ſecundũ dictamẽ rationis rectæ, ad qđ ſequitur ipſum debere ſollicitari ſollicitudine moderata ad quærendum ea quæ non dedit ſibi natura: ut

[Animal rationale.]

E cibum & ueſtimentum neceſſarium. Vnde non dicit de auibus non uolant ad grana & ad paſcua, quia nõ prohibet laborem & prouidentiam, ſed ſollicitudinẽ & auaritiam. Vbi Chryſ. Omnia uolatilia fecit Deus propter hominem, hominem autẽ propter ſeipſum. Si ergo animalibus miniſtrat propter hominẽ, quomodo non homini miniſtrat propter ſeipſum? Deinde probat de ueſtimẽto, & ponit duplex exemplũ. Primum eſt de eo quod eſt intra hominem magnitudine corporis, quã dat Deus ſine ſollicitudine ipſius: quod ex hoc patet, quia quantumcunque aliquis ſollicitetur de augmentatione ſua, nõ poteſt addere ad ſtaturam ſuam cubitum vnũ. Cùm igitur veſtimẽtũ

[Chryſo. ho. 16. operis imperfecti. Sollicitudo ſtatura & amictus.]

competat

competat maius uel minus ſecundum quantitatem
corporalem, & quantitas datur ei ſine ſollicitudine
ſuã, per conſequens ueſtimentum conueniens dabi-
tur ei ſine ſollicitudine ſua ſuperflua. Secundum exẽ-
plum ſumitur ex eo quod eſt extra hominem ſcilicet
ex terræ naſcentibus, ut lilijs & herbis, quia ſine ſua
ſollicitudine creſcunt, & ſecundum ſuam quantita-
tem à Deo ueſtiuntur, propter quod dicit, *non labo-
rant*, ad ornandum ſe coloribus, *neque nent*, id eſt, fi-
lant ad faciendum ſibi ueſtimentum, & tamen opti-
mè ueſtiuntur Dei prouidentia, tam precioſis co-

Natura uincit artem.

loribus induta. Ipſa enim color operimentũ eſt flo-
rum qui omnes excellit colores ueſtium, & regale ex
cellit ornamentum. Quod probat, quia Salomon li-
cet fuerit rex potentiſsimus, tamen non fuit ita bene
ueſtitus, quia licet ars imitetur naturam, tamen ope-
ra artis non aſſequuntur perfectionem operum na

Hierony. in ca. 6. Mat.

turæ. Vnde Hiero. Et reuera, quod ſericum, quæ re-
gum purpura, quæ pictura textricum poteſt flori-
bus cõparari? Quid ita rubet ut roſa? Quid ita candet
ut lilium? Violæ uerò purpuram nullo modo ſupera
ri murice, oculorum magis quàm ſermonum indi-

Chryſo. ho. 23. i Mat.

cium eſt. Vnde & Chryſoſtomus: Cur uerò tanto e-
tiam herbas decore ueſtiuit, ut ſuam ſcilicet ſapientiã
demonſtret, & ſuperabundantiam uirtutis, ut undi-

Pſal. 18.

que eius gloriam diſcamus. Non enim ſoli cœli enar
rant gloriam Dei: ſed & terra. Hæc Chryſoſto. Et ex
hoc concludit quòd Deus ſufficienter ueſtit homi-
nem abſque ſollicitudine ſuperflua, dicens: *Si autem
fœnum*, id eſt herbam, *agri, quod hodie eſt*, id eſt in præ
ſenti, *& cras in clibanum mittitur*, id eſt, in furno mit
titur ſeu ponitur, quia in quibuſdã terris loco ligno-
rum utuntur ſtipulis & talibus ad calefaciendum fur-
num, Deus ſic pulchrè & uarijs coloribus & formis
ueſtit & uenuſtate adornat, *quanto magis nos minimæ
fidei*: ſ. ſine ſollicitudine ſuperflua ueſtiet? Quaſi dice
ret: Si de floribus qui nati ſunt tãtummodo ut uideã
tur & pereant tantam Deus curam gerit, quantoma
gis de hominibus, qui ad imaginem Dei ſunt facti,

Sollicitudinis origo.

& ad æterna uocati. Vocat autẽ eos qui nimis ſollici
tantur modicæ fidei, quia ex defectu fidei procedit
talis ſollicitudo ſuperflua, non aũt ſollicitudo rationa

Gloſſa in Matth.

lis & moderata. Secũdũ gloſſ ſancti nõ immeritò aui
bus cõparantur, qui nihil in mũdo habẽtes, nec labo
rãtes, ſola contemplatione terrena deſpiciunt, cœle-
ſtia petunt, iam Angelis ſimiles. Ecce quòd commẽ
dantur in ſanctis tria, ſcilicet paupertas uoluntaria,
quia nihil habentes, contemplationis quies ſiue ocio
ſitas ſancta, quia non laborantes, mentis eleuatio ad
ſuperna, quia æterna petunt. Per uolatilia ergo cœli
intelligi poſſunt viri contemplatiui qui non ſerunt,
neque metunt, neque congregant in horrea, ſe nego
cijs ſecularibus implicando, & Dominus pro eis ſol-
licitatur neceſſaria miniſtrando. Per lilia uerò agri in
telligi poſſunt uerè caſti, quia propter candorẽ mun
ditiæ, & propter odorem uirtutis in quibus creſcũt,
non tam ſuo labore quàm Dei dono qui conſideran
di ſunt ad laudandum & imitandum, & incremento
bonæ actionis, & inquiete ſanctæ contemplationis,
& in decore honeſtæ conuerſationis. Ex his ergo in-
ſtructi non diffidamus de neceſſarijs, quia tempore
opportuno Deus prouidebit nobis de illis, ſi tamen
ea quæ præcipit faciamus. Si enim de temporalibus
diffidimus, quomodo æterna ſperabimus? Fides fa-
mem non timet. Modica fides quæ nec de minimo
certa eſt, nedum æterna non ſperet, qui intelligit
quid eſt homo, non deſperat de Deo: qui au-

A tem deſperat de Deo, neſcit quid eſt homo, quia
Deus in homine, & homo in Deo. De creatore de-
ſperat, qui in creaturis ſpem ponit. Igitur, ut ait An-
ſelm. Non te futuri temporis ſterilitas terreat, non
futuræ famis timor mentem tuam deiiciat, ſed ex ip-
ſo tota fiducia tua pendeat, qui aues paſcit & lilia ue-
ſtit. Ipſe ſit horreum tuum, ipſe apotecha, ipſe mar-
ſupium tuum, ipſe diuitiæ tuæ, ipſe delitiæ tuæ, ſolus
ſit tibi omnia in omnibus. Et ponit hîc Dominus tria
bona quæ Deus homini dedit: ſ. animam, corpus, &
res. Anima debet ſubijci ſuperiori, ſcilicet Deo, ſibi
obediendo, & corpus ſuo ſuperiori, id eſt, animæ
ſibi obtemperando, & res ſuis ſuperioribus ſcilicet
Deo vt pauperibus diſtribuantur, & animę ut diſcre
B tè diligantur, & corpori ut ſibi neceſſaria miniſtren
tur. Sed iſtum ordinem peruertunt diuites, qui non
ſubiiciuntur Deo, quia pauperibus nihil tribuunt:
nec animæ, quia res iniquè diligunt: nec corpori,
quia illud fatuè afficiunt. Deinde ad inculcandum
arctius quod ſuprà dictum eſt, repetens ſubiungit:
Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes: quid manducabimus,

Chryſo. ho. 23. in Mat.
Operari licet ſine ſollicitudine
Gentiũ ſollicitudo.

aut quid bibemus aut quo operiemur? ſecundum Chry-
ſoſtomum: Quòd dicitur, nolite ſolliciti eſſe, non idẽ
eſt quod nolite operari: ſed nolite rebus mundanis
mente affligi, contigit enim aliquem operantem ni-
hil ſollicitum eſſe. Et ſecundum eundem: Si pro ne-
ceſſarijs non oportet eſſe ſollicitos, qua pœna digni
C erunt qui pro ſuperfluis non dormiunt, & aliena ra-
piunt. Nolite inquam, de his ſolliciti eſſe, *Hæc enim
omnia*, ſcilicet ad uictum & ueſtitum pertinentia,
gentes, id eſt gentiles, *inquirunt*, cum ſollicitudine ni-
mia & vitioſa, quæ diuinam prouidentiã circa actus
humanos negantes, circa talia immoderatè ſollicitã-
tur, quorum videlicet erga præſentem vitam ſtudium
omne conſumitur, quibus nulla prorſus cura eſt futu
rorum, nec confidentia de promiſsione æternorum.
Vel, *hæc omnia gentes*, i. homines mundani cũ ſollicitu
dine immoderata & nimia, *inquirũt*: quia magis bona
præſentia quàm futura quærũt: & ideò talis ſollicitu
do facit eos infidelibus ſimiles. Quid enim amplius
habet fidelis à gentili, cuius infidelitas animum ſolli-
D citat, & curis huius uitæ fatigat? Sed heu multi ex no
bis ea quæ mundi ſunt, magis quàm gentes inquirũt.
Vos ergo hæc quærere nõ eſt neceſſe quærere in quã
cũ ſollicitudine. *Scit enim pater ueſter*, qui viſcera non
claudit bonis filijs: *quia his omnibus indigetis*: ſ. in via ne
ceſſarijs: ſine his.n. neq; uiuere, neq; Deo ſeruire po-
teſtis, q̃ utiq; ipſe dat, niſi infidelitas ueſtra auertat.
Quia nõ eſt pater pius qui nõ tribuit neceſſaria filijs,
indigentiam ſibi notã patientibus. Et quia pater eſt,
vult, & quia cæleſtis, poteſt: ſi autẽ poteſt, & vult, ſine
dubio donabit quod nobis expediat ad ſalutẽ. Vnde

Rabanus in eum locũ.

Rabanus: Quis rex militibus deuotis debitam non
procurat alimoniam? Quis Dominus famulis ſuis

Chryſo. ho. 23. i Matt.

E non miniſtrat cibaria? Quis pater non dat filiis alimẽ
tum? Vnde & Chryſoſto. Non dixit, nouit Deus;
ſed, nouit pater veſter: vt eos in maiorem ſpem du-
cat. Si enim pater eſt, & pater talis non poterit de
ſpicere filios in ultimis malis, cùm utique neque ho
mines patres exiſtentes hæc ſuſtineant. Eſt enim om
nino clarum quòd Deus naturam ipſam nouit, & e-
ius creator exiſtit, quique illam talem formãdo crea
uit, indigentiam quoq; eius magis proſpiciat quàm
tuipſe qui eiuſmodi neceſsitatibus coartaris: nam ip-
ſi utique ſic placuit, vt hanc indigentiam natura pa-
teretur. Nequaquam erit ergo contrarius in his
quibus ei opus eſſe decreuit, neceſſariarũ eam re-

rum perceptione fraudabit: Hæc Chryſoſt. vnde e-
Aug. ſer-mo. 16. ad fratres. tiam Auguſtu. Scit cœleſtis medicus quid nobis da-
turus eſt ad conſolationem, quidve ſubtracturus ſit
ad exercitationem: non enim homo iumento ſuo ci
baria ſubtrahit ſine cauſa. Si ergo ſcit ut dictũ eſt:
& uult, quia pater: & poteſt, quia omnipotens,
ergo nec eſt timendum quin prouideat nobis: Hæc
Penuria cauſa. Auguſt. Notandum autem quòd ex pluribus cauſis
aliquando patimur penuriam in uitæ neceſſarijs. Pri
ma eſt, ex merito peccatorum noſtrorum. Secun-
da eſt, cauſa exercendæ uirtutis. Tertia eſt, ex impor
tunitate noſtræ auaritiæ, nimia nanque ſollicitudo,
ne deficiant neceſſaria, facit ut aliquando deficiant.
Quarta eſt, humana ſuperfluitas, dignum eſt enim
ut qui ſuperflua quærimus, aliquando neceſſarijs
careamus. Quinta eſt, abuſus temporalium, qui e-
nim creatura Dei abutitur, dignum eſt ut aliquando
ad neceſsitatem ei tollatur. Sexta eſt, ingratitudo,
dignum enim eſt quòd beneficijs Dei priuetur qui
ingratus extitit. Septima cauſa eſt, ut credamus Deũ
nobis præbere temporalia, & non eſſe à nobis, uel
ex debito nobis tribui à Deo, ea enim ſubtrahendo
Sollicitudo prohibita & per-miſſa. oſtendit quòd ipſe ſit Dominus. Prohibet ergo Do
minus ſollicitudinem diffidentiæ & timorem, ſed
permittit ſollicitudinem prouidentiæ & laborem.
Prohibet ſollicitudinem deordinatam & ſuperfluam
per quam impediuntur & poſtponuntur bona ſpiri-
tualia: ſed permittit ſollicitudinem moderatam & ne
ceſſariam, ſecũdum regulam rationis rectæ, cùm ſit
pars prudentiæ, aliter ſequeretur quòd homo tenta-
ret Deũ, ſi expectaret ab eo omnia neceſſaria, omit-
tendo quod debet fieri circa hæc uia humana Igitur
Amor rerũ temporaliũ duplex. cum duplex poſsit eſſe amor rerum tẽporalium, ſci-
licet reſpectu ſuperflui, uel reſpectu neceſſarij, con-
tra primum prohibet Dominus theſaurizationem,
contra ſecundum prohibet præfocantem ſollicitudi-
Sollicitudo triplex. nem. Vbi notandum, quòd triplex eſt ſollicitudo.
Prima eſt naturæ, quæ uerius labor & cura dicitur:
prouidentiæ, quæ homini ne Deum tentet conce-
ditur, ut tamen omnibus Deus præferatur. Vnde &
Gene. 3. Adæ dictum eſt: *In labore & ſudore vultus tui veſce-
ris pane tuo:* & Dominum loculos habuiſſe patet ex
Euangelio. Secunda eſt, culpæ quæ conſiſtit in quã-
titate rerum, cùm ſupra neceſsitatem acquiruntur, &
hanc ſollicitudinem parit & comitatur auaritia: in
qualitate etiam & lauticia rerum quam comitatur lu
xuria, in nimis quoque anxia neceſſariorum proui-
ſione, ex qua ſequitur ſpiritualium negligentia, &
hæc ſollicitudo omnino prohibetur, quia uitioſa iũ-
dicatur. Tertia eſt, gratiæ quæ conſiſtit in operibus
iuſtitiæ, & proximi compaſsione. Vnde Apoſtolus:
2. Cor. 11. *Inſtantia mea quotidiana, & ſollicitudo omnium Eccleſia
rum*, hæc ſollicitudo præcipitur, quia ad charitatem
pertinere dignoſcitur. Prima eſt tollerabilis. Secũda,
uituperabilis. Tertia commendabilis. Tandem con-
cludit de quo debet homo eſſe ſollicitus, quia de æter
Bonum triplex. nis, non de terrenis. Et implicat hic triplex bonum,
ſcilicet cœleſte ſpirituale, & temporale. Primum eſt,
donum gloriæ. Secundum, gratiæ. Tertium fortu-
næ. Primum eſt maximum. Secundum, minus. Ter-
tium, minimum. Ideò primum debet eſſe in inten-
tione ſicut præmium. Secundum, in operatione, tan
quam meritum. Terium, in adiectione, tanquam
ſuſtentamentum. Ita inquit, nolite eſſe ſolliciti
circa temporalia quærenda: ſed primùm intentio-
ne & affectione, ac præcipuè præ omnibus alijs, &
principaliter tanquam beatitudinem omniũ actio-

A num, & ultimum finem qui eſt per ſe appetibile, *quæ
rite regnum Dei*, ideſt uitam æternam, & cœleſtia bo
na, & ne ſit error in quærendo, ſecundò tanquam re
ctam uiam, & id per quod meretur obtineri regnum
Dei, quærite, *iuſtitiam*, Dei, ſequendo eius præcepta,
etiam iuſtitiæ opera, & tertiò ad uitæ neceſſaria uo-
bis, *hæc omnia*, ſcilicet temporalia, quorum uniuerſi-
tatem in tribus poſuit, ſcilicet in cibo, potu, & ueſti-
mento, *adijcientur*, ſ. *uobis*, cooperantibus & col-
laborantibus, ac ſollicitudinem modo habentibus,
quia ſicut propter mala opera fructus terræ ſubduci
tur, ſic propter bona opera adijcitur. Veruntamen ſi
præſentia ſubtrahuntur ad exercitationem eſt & pro
B bationem, ac etiam penitus ſubtracta martyrij pro-
merentur coronam, ſi uerò dantur, ad conſolatio-
nem eſt, & gratiarum actionem. Quia, *diligentibus* *Roma. 8.*
Deum omnia cooperantur in bonum: ſcit enim medi-
cus cœleſtis quid magis expediat nobis. Igitur quia
primum relatiuè dicitur ad ſecundum, patet ꝙ nõ ex
cludit ſolliicitudinem omnino circa neceſſaria uitæ:
ſed oſtẽdit quòd principaliter debemus ſollicitari de
ſpiritualibus, & ſecundariò de temporalibus, quia
temporalia adijcientur nobis, id eſt, conſequentur
ſine ullo noſtro impedimento, ne cùm iſta quæri-
mus, illinc auertamur, aut ne duos fines conſtitua-
mus. Nam ſecundum Aug. Cùm dixit, primùm quæ- *Augu. lib. 2. de ſerm. Do. in mõte cap. 24.*
rite regnum Dei, ſignificauit tẽporale poſterius quæ
C rendum, non tempore, ſed dignitate. Illud tanquam
bonum, hoc tanquam neceſſarium propter illud bo-
num. Hoc eſt primùm quærere regnum Dei, & po-
ſterius temporale, i. hoc priore loco ponere, & illud *Regnum Dei.*
poſteriore, ſ. ut ideò quæramus temporale, ut habea
mus regnum Dei, & non econuerſo. Apertè. n. oſtẽ *Regnum temporale.*
dit non temporalia ſic eſſe appetenda ut propter ip-
ſa benefacere debeamus, licet ſint neceſſaria: ſed quæ
cunque facimus, propter regnum Dei facere inſtrui-
mur. Ergo cùm aliquid boni operamur, non tempo
ralia, ſed æterna cogitemus, & primùm intentione &
affectione regnum Dei quæramus. Sancti primitiuĩ
quæſierunt primò regnum Dei, & ideò Deus adiecit
eis regnum mundi, ſ. tempore Conſtantini: ſed hodiè
D à multis primò, & præcipuè quæritur regnum mun
di magis quàm Dei, & magis ſolliciti ſunt pro terre-
nis & diuitijs, quã pro animabus & Eccleſijs, & ideò
timendum eſt eis, ne cum regno mundi amittant re-
gnum Dei. Deinde uetat cogitare de craſtino & fu-
turo, dicẽs: *Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum*, i. in fu- *Craſtini cura prohibetur.*
turum, ſollicitudinẽ ſ. futuro tempori debitam inor-
dinatè præoccupãdo, & curã, quæ incumbit diei cra-
ſtino, in diem hodiernum anticipando. De præſenti-
bus ergo, ut ait Hiero. cõceſsit debere eſſe ſollicitos, *Hierony. in ca. 6. Mat.*
qui futura ꝓhibet cogitare. Sufficit enim nobis præ-
ſentis temporis cogitatio, futura quæ incerta ſunt re
linquamus Deo. Vbi Petrus Cantor, ſuprà pro- *Petrus Cãtor in Mat. Chryſo. ut ſupra.*
E hibuit ſollicitudinem uitioſam de præſentibus, quæ
ſcilicet ſunt unius anni: ſemel enim in anno ſerimus,
metimus, & colligimus. Vnde & præſentia quaſi di-
cuntur, hîc autem prohibet ſollicitudinem de futu-
ris, ut de his quæ poſt annum ueniunt. De his enim
quæ procurat diuina ordinatio, non conuenit ſolli-
citari. Si ergo prouidentia tua ultra annum extendi
tur, iam in uitioſam ſollicitudinem uertitur, ut abba
tis, qui uſque in tertium annum reſeruauit annonã.
Cuiuſmodi homines modo reputamus ſapientes,
cùm tamen ueniant contra Domini prohibitum,
qui concedit tantum curam præſentium. Tales e-
tiam de Deo diffidunt, & ob hoc miſerrimi ſunt:
Hæc Pe-

Hæc Petrus. Vnde & Chryſo. Quòd autem dictum eſt nolite cogitare de craſtino, ſcio ego nec audire aliquem, nec omnino ſeruare. Cùm enim neque orare pro his iubeamur, nos omne ſtudium erga hæc expendimus, & de his ſingulis cogitando conſumimur. Sed quantam in his quæ ad corpus ſunt curam oſtendimus, tantam in ſpiritualibus habemus incuriam, imò longè etiam maiorem: Hæc Chryſoſtom. Non vult autem Dominus de futuro nos eſſe ſollicitos, tanquam certi de futura uita ſimus, quia neq; de præſenti certi & ſecuri ſumus. Vnde Anſelmus: Puta te quotidie moriturum, & de craſtino non cogitabis.

Seneca de breuitate uitæ & in prouerbijs.

Vnde & Seneca: Omnis dies ſicut ultima eſt ordinanda. Sufficit ergo nobis præſentis cogitatio temporis, futurorum curam, quæ incerta eſt, relinquamus. *Craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibiipſi*, i. ipſe affert ſollicitudinem ſuam ſecum, quia tempus futurum habebit ſollicitudinem ſuam, ſibi congruam & debitã, ſicut pater quòd ex uariatione temporis occurrunt uaria fienda, de quibus ſufficit tunc ſollicitari cùm venerit eorum hora, ac ſi dicat: Cùm futurus dies aduenerit, de ipſo curabitis, & non antè, ſicut enim hodiernã ſollicitudinem non interdico, ita nec craſtinam, poſtquam craſtinus dies aduenerit. Et ſecũdum hoc, in prædictis, hoc nomen ſollicitus dicit anxietatem auaritiæ, quæ ſemper eſt fugienda? hîc diſcretionem prouidentiæ, quæ de præſentibus non de futuris eſt habenda. Sit ergo hodiernus dies de ſe ſollicitus tantummodo, & non de alio. *Sufficit enim diei malitia ſua*, id eſt, cuilibet tẽpori labor & fatigatio, calamitas & contritio: dolor & triſtitia, afflictio & anguſtia, ſollicitudo & cura.

Craſtinus dies.

Malitia.

Vnde malitia hîc dicitur, non malum culpæ quod agimus: ſed malũ pœnæ quod patimur. In ſtatu enim innocẽtię nõ indiguiſſet homo tali ſollicitudine, ac ſi dicat, non oportet ꝙ laboret cogitatus ad habendũ uitæ neceſſaria diem præueniat, quia ad hoc ſufficit dies quo neceſſaria ſumere oporteat, cùm enim pro ſe ſuam habeat ſollicitudinẽ, nõ oportet addere aliam. Cur ergo malitiam malitiæ, laborem labori, curam curæ ſuperaddere uelis? Non itaque pro malignitate ponitur hîc malitia, ſed pro labore & miſeria. Sic enim dicere ſolemus, multa mala hodie paſsi ſumus, quãdo aliquo magno labore uel miſeria fatigamur.

Chryſo. ho. 23. in Mat.

Amos. 3.

Vnde Chryſ. Malitiam uerò hîc non malignitatẽ uocat, ſed miſeriam & laborem. Sicut. n. cùm alibi dicit: *Si eſt malitia in ciuitate quam Dominus non fecit*, non auaritiam ſignificat, ac rapinas, nec taliũ quicquã aliud omnino, ſed eas profectò plagas, quæ diuinitus inferuntur, de quibus rurſus loquitur per prophetam: *Qui facio pacem, & creo malum*. Neq; enim hîc malitiam uoluit intelligi: ſed peſtilẽtias profectò & fames, cæteraque huiuſmodi, quæ mala eſſe putantur à plurimis, ita hîc quoque malitiam pro afflictione poſuit dicens: *ſufficit diei malitia ſua*. Nihil. n. ita dolorẽ infert animæ, ut ſollicitudo & cura: Hæc Chryſo. Itaque non labor & prouidentia damnatur, ſed mentem præfocans cura.

Eſaia. 45.

Augu. lib. 2. de ſerm. Domini in mõte c. 26.

Et ideò ſecundum Auguſt. Hoc loco uehementer cauendum eſt, ne cùm uiderimus aliquem ſeruum Dei prouidere, ne iſta neceſſaria ſibi deſint, uel ſibi cõmiſsis, iudicemus eũ contra præcepta Domini facere, & de craſtino ſollicitum eſſe. Nam & ipſe Dominus cui miniſtrabant Angeli, propter exemplum, & ad informandam Eccleſiam, loculos habere dignatus eſt, ne quis in hoc ſcandalum pateretur. Et iterum ſatis apparet Dominum noſtrum non hoc improbare, ſi quis humano more iſta procuret: ſed ſi quis propter iſta Deo mili-

Loculos habuit Dominus.

A tet, vt in operibus ſuis non regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur. Ad hanc ergo regulã hoc totum præceptum redigit, ut etiam in iſtorum prouiſione regnum Dei cogitemus, in militia uerò regni Dei iſta non cogitemus, & ſimplici corde tantũmodo propter regnum Dei debemus operari bonũ ad omnes: non autem in hac operatione, uel ſolam, vel cum regno Dei mercedem temporalium cogitare. Ita enim etiam ſi aliquando defuerint (quod plerunque propter exercitationem noſtram Deus ſinit) non ſolum non debilitant propoſitum noſtrũ: ſed etiam examinatum propoſitum confirmant: Hæc Auguſtinus.

B

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, fac me non theſaurizare in terra elementa † terrenorum: ſed in cœlo præmia meritorum, & quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire per contrarietatem obſequiorum, libera me à domino & ſeruitute mundi, carnis, et diaboli: ut reſpiciam contemplationes cœleſtes, non terrenas: adijce ad ſtaturam naturæ meæ cubitum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: ut conſiderem lilia agri, deuotos Eccleſiæ, coopertos uirtutum candore, potius quam fœnum diuites ſeculi mittendos in clibanum gehennæ. Quæram præcipuè regnum Dei & iuſtitiam eius, ut cum uiatico temporaliũ* C *per uiam uirtutum perueniam ad regnum cœlorũ. Amen.*

† emolumẽta.

De miſericordia facienda, & non iudicando: ac fiducia orationis. Cap. XXXIX.

D

POST hæc hortatur nos Dominus ad miſericordiam circa proximum faciendã dicens: *Eſtote miſericordes ſicut & pater ueſter miſericors eſt*. Deus enim reuelat E miſerias noſtras, non expectãdo aliquid à nobis, ſed propter ſuã bonitatem, ſic nos debemus moueri ad releuandum miſeriam proximi, non propter noſtrum commodum & emolumentum, ſed propter illius ſalutem, & diuinæ bonitatis amorem, qui enim propter ſuum commodum uel emolumentum proximo conſulit uel benefacit, non utique per charitatem hoc facit, quia non illius quẽ debet tãquã ſeipſum diligere: ſed ſuam utilitatem quærit, vult nos Dominus patrẽ imitari in miſericordia qua nos miſeri multum indigemus, non in potentia, quã ſuperbè appetens diabolus, in infernum eſt detractus, nõ in ſapientia, quam appetens homo paradiſum perdi

Luca. 6. & Matt. 11.

Miſericordia commendatio.

Homo homini ſocietatem & pietatem debet. *Pietas opera.*

dit, immortalitatis ſpoliatus gloria. Magnum ergo præconiū pietatis animalibus noſtris imprimit, quæ nos Deo conformes reddit. Naturale eſt omnibus animabus eiuſdem ſpeciei adinuicem miſericordiā ſeruare, multo magis homo ad imaginem Dei conditus debet alter alteri tanquam coimagini ſuæ compati, & unus alterius miſeriam cordis aſſumere uelut ſuam, & in hoc conſiſtit ratio miſericordiæ. De pietatis operibus ſic dicit Hieronym. Non memini me legiſſe mala morte mortuum, qui libenter opera pietatis exercuit, habet enim multos interceſſores, & impoſsibile eſt multorum præces non exaudiri. Deinde ponit tres ſpecies miſericordiæ, quarum prima conſiſtit in non iudicando. De multis enim incertum eſt quo animo fiant, cùm poſsint ſimplici corde fieri aut duplici, & ideò bene ſubiungitur: *Nolite iudicare*, ſcilicet iniuſtè & temerariè de proximo, *& non iudicabimini*, id eſt, non incurretis peccatum per quod ſitis digni à Deo iudicari, & ſi fortè ex humana fragilitate contingat uos ſuſpicioſè iudicare, *nolite*, tamen, *condemnare*, id eſt, aliquem dignum condemnatione dicere, *& non condemnabimini*, ſcilicet à Deo pro hoc peccato, quia aliquis eſt hodie peſsimus, qui fortè cras erit bonus. Circa iſtud ſciendum eſt, quòd iudicium uno modo eſt actus iuſtitiæ pertinens ad iudicem ſecularem, uel Eccleſiaſticum, & de hoc non loquitur hic. Alio modo accipitur iudicium, prout aliquibus ſignis aliquis iudicat de proximo malè, & hoc prohibet hic dicens. *Nolite iudicare*. Poteſt autem aliquis malum iudicare, de proximo multipliciter. Vno modo ex euidentia facti: vt cùm aliquis iudicat aliquē homicidam, quia vidit eum interficere hominem, & hoc nullum eſt peccatum. Alio modo ex ſignis euidentibus: ut ſi aliquis iudicet aliquem fornicatorem, quia uidit eum nudū cum nuda, ſolum cum ſola & hoc ſimiliter nullum eſt peccatum. Tertiò modo ex ſignis leuibus. Et in hoc iudicio eſt triplex gradus. Primus eſt, quando ex leuibus ſignis incipit aliquis dubitare de fratris bonitate: & hoc peccatum ueniale eſt, quia procedit ex humana infirmitate, & hoc non uocatur propriè iudicium, ſed ſuſpitio. Secundus gradus eſt, quando talibus ſignis firmiter tenet in animo quòd frater ſit malus: & hoc propriè dicitur iudicium, quia iudicium importat firmam ſententiam, & hoc eſt peccatum mortale, ſi malum quod iudicat de fratre ex leuibus ſignis ſit de genere peccati mortalis, quia eſt contra charitatem. Tertius gradus eſt, quando ex leuibus ſignis non ſolum prædicto modo iudicat: ſed etiam procedit ad punitionem fratris, ſicut de facto, & hoc eſt grauius, quia non ſolū eſt contra charitatē ſed ēt contra iuſtitiæ æquitatem, & de talibus intelligitur uerbū prædictum, *nolite iudicare, &c.* Prohibet Dn̄s ne temerè iudicemus uel condēnemus. Mali.n. homines ſæpe in malam partem iudicant, quæ uidēt uel audiunt. Boni autem in bonam partem interpretantur, & non dubitant quin rectè omnia fiant, Deo cuncta uel rectè operante, uel iuſtè permittente, & ideò de omnibus lucrum faciunt. Vnde enim ait Auguſtin. In tribus conſiſtit ordinatio bonorum, in æſtimando bonum de quolibet, in exhibendo bonum cuilibet, in ſuſtinendo malum pro quolibet. Vnde & Bernardus: Caue alienæ conuerſationis eſſe aut curioſus explorator, aut temerarius iudex etiam ſi perperam actum quid deprehendas, nec ſi iudices proximum, magis autem excuſa. Excuſa intentionem, ſi opus non potes, puta ignorantiam:

Hieronym. epiſt. ad Nepotianum. *Miſericordię ſpecies tres.* *Iudicium capitur diuerſimodè.* *Iudicare de alio, multipliciter fit.* *Bonorū ordinatio.* *Ber. ſermone .4. in cantica.* *Excuſatio factorum alienorum*

A puta ſurreptionem, puta caſum. Quòd ſi omnem omnino diſsimulationem rei certitudo recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi, & dicito apud teipſum. Vehemens fuit nimis tētatio. Quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem: Hæc Bernar. De dubijs ergo iudicare, eſt ſuſpectos quaſi reos condemnare, penitus repellit à nobis Dominus. Et ideò ſemper dubia ſunt in melius interpretanda, & in dubijs benigniora ſunt præferenda. Vnde Auguſtin. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta quæ dubium eſt quo animo fiāt, in meliorem partem interpretemur, ſunt enim quædam facta media quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt iudicare, maximè ut condemnemus. Duo autem ſunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus, cùm incertum eſt quo animo quid factum ſit, uel incertum eſt qualis futurus ſit qui nunc malus uel bonus apparet. Non ergo reprehendamus ea quæ neſcimus quo animo fiant, neque ita reprehendamus quę manifeſta ſunt, vt deſperemus ſanitatē, & uitabimus iudiciū de quo nunc dicitur: Nolite iudicare ne iudicetur de uobis: Hæc Auguſtin. Vnde & Chryſoſtomus: Non oportet exprobrare delictum, neque illum qui peccato aliquo ſit præuentus, inſolenter obruere: ſed clementer monere, neque perſequi iurgio, ſed iuuare conſilio. Non enim illum, ſed temetipſum profectò condemnas, & facis tibi terribilius eſſe iudicum, cogiſque aduerſus te diligentiſsimam fieri, etiam de minimis, ultionem, ut enim diligentius peccata examinentur tua, legem primus ipſe poſuiſti ſeuerius de his quæ proximus peccauerit iudicando. Sunt autem hæ diabolicæ tentationis inſidiæ. Nam qui ſeuerè diſcutit aliena, nunquam propriorum reatuum merebitur ueniam. Et iterum: ſi nullum nobis aliud peccatum fuiſſet admiſſum, pro hoc ſolo gehennæ nos tradi ſatis abundeque ſufficeret. Quippe qui in aliorum delictis ſeueri & amariſsimi iudices reſidemus, noſtras autem trabes oculis infixas proprijs non uidemus, qui aliena etiam minima, tam ſollicitè perſcrutamur, & ad condemnandos cæteros, omne uitæ noſtræ tempus abſumimus, à quo uitio, neque ſeculi hominem, neque monachorum ullum facilè inuenias liberum: Hæc Chryſoſtomus. *In quo enim iudicio*, id eſt, pro quali, ſcilicet iuſto uel iniuſto, miſericordi uel duro, *iudicaueritis*, alios, *iudicabimini*, à Deo: *& in qua menſura menſi fueritis*, alijs modo, *remetietur uobis*, ſcilicet in iudicio, id eſt iuxta qualitatem temeritatis in iudicando, erit qualitas pœnæ, & ſecundum menſuram prauæ uoluntatis, erit menſura retributionis in futuro. Comminatur ergo duo ſcilicet iudicium & menſuram, iudicium refertur ad culpæ & pœnæ qualitatem, menſura ad earum quantitatem. Et ſecundum Auguſtinum: Non eſt intelligendum ſi temerè nos iudicauerimus, quòd temerè de nobis Deus iudicabit: aut ſi menſura iniqua menſi fuerimus, quòd apud Deum iniqua menſura nobis remetietur: ſed quoniam temeritas qua punis alium, eadem ipſa te puniet. Vnde non accipitur hic æqualitas iniquitatis ad iniquitatem, ſed culpæ ad pœnam: ut qui per culpam malè iudicat, per pœnam iuſti diuini iudicij mala ſuſtineat, & iuxta menſuram culpæ, ſit menſura pœnæ. Ad hunc ſenſum etiam retorquetur illud: Qui gladio, ſcilicet iniquæ ſententiæ iudex quemque percuſſerit,

Dubia in meliorē partem interpretanda ſunt. *Augu. lib. 2. de ſerm. Domin. in monte cap. 18.* *Iudiciū temerarium.* *Chryſoſto. ho. 24. in Mat. Iudicat ſe, qui altos iudicat.* *Augu. lib. 21 de ciuitate ca. 11.* *Temerè iudicantes, nō iudicabuntur à Deo temerè ſed ſeuerè.* *Secūda miſericordiæ ſpecies.*

cuſſerit, gladio diuinæ ſentétiæ iuſtè ferietur, & æterna morte morietur. Deinde ponit ſecundá ſpeciẽ miſericordiæ, quæ conſiſtit in dimittendo, cùm ſubiungit: *Dimittite*, ſcilicet iniurias uobis illatas à proximo, & debita uobis à pauperibus, *& dimittetur uobis*, ſcilicet peccatum ueſtrum à Deo, cui frequenter iniuriati eſtis, & debitum quod Deo debetis.

Tertia ſpecies.

Et ponit tertiã ſpeciem, quæ conſiſtit in dando, cùm addit: *Date*, ſ. indigentibus beneficia temporalia, *& dabitur uobis*, ſcilicet vita æterna. Indiuiſibiles enim ſocii ſunt dimittere & dimitti, ac ſimiliter dare & dari.

Aug. ſermon. 15. de uerbis Domi. ſo. 10.

Vnde Auguſtinus: Duo ſunt opera miſericordiæ quæ nos liberant: Dimittite, & dimittetur uobis: date & dabitur uobis. Dimittite & dimittetur uobis ad ignoſcẽdum pertinet: date & dabitur vobis, ad beneficium præſtandum. Ignoſci uobis vultis, ignoſcite, remittite, & remittetur vobis. Accipere vultis, *date & dabitur uobis*.

Augu. ſermone de quadrageſima.
Orationis ala.
Beda in ca. 6. Luca.

Et ſecundum eundem hæ ſunt duæ alæ orationis, quibus uolat ad Deum, ſi illud quod committitur, ignoſci delinquenti, & donat egenti. Vnde & Beda: Dimittere nos iniurias, dare beneficia iubet: ut & nobis peccata dimittantur, & uita detur æterna. Qua ſententia breui, ſed eximia, cuncta quæ latisſimè de cõuerſando cum inimicis mandauerat, comprehendendo concludit.

Iacobi. 2.

Et quia ut ait Iacobus, *iudicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecerit miſericordiam*, multum nobis inſiſtendum eſt circa miſericordiam in proximorum neceſſitatibus, ut & nos eam in noſtris neceſſitatibus reperiamus.

Augu. ſer. 103. de tempore.

Vt enim ait Auguſtinus: Vnuſquiſque talem indulgentiam accepturus eſt à Deo, qualem & ipſe dedit proximo ſuo. Et iterum hoc unum remedium eſt de malis euadendi, ut infirmitatem aliorum ferat, & eis quãtum poteſt opituletur qui ſuæ diuinitus deſiderat ſubueniri, & dimittat ſicut ſibi uult dimitti.

Matt. 5.

Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus. Vbi nota ex uitis patrum, quòd cùm fratres cuiuſdam monaſterii multum abundarent, & ad pauperes multum liberales eſſent, tandem eleemoſynas dimiſerunt, & ipſi egere cœperunt. Quod cùm uiro ſancto referrẽt, ait: Duo ſocii in iſto monaſterio conſueuerunt habitare, ſcilicet, Date, & dabitur uobis, uos expuliſtis primum, & noluit ſecundus remanere.

Date, & dabitur, ſunt duo ſocij.

Deinde ex ubertate præmii liberales nos facit Dominus ad benefaciendum & miſericordiam impendendum, quia illi quibus fit dabunt, id eſt, erunt cauſa quare Deus dabit nobis præmium. Nam per ipſorum interceſſionem & merita, quibus uel calicem aquę frigidæ dederimus, dabit nobis in ęterna beatitudine mercedem, *& menſuram bonam*, id eſt, iuſtam, quia ſecũdum meritorum exigentiam, *& confertam*, id eſt, plenã, quia ſupra condignum, *& coagitatam*, quia ſupra deſideratum, *& ſuper effluentem*, quia ſupra coagitatum. Vel præmium quo remuneramur miſericordes deſcribendo, dicit, *menſuram*, quia vnicuique diſtribuitur præmium iuxta menſuram meritorũ, &, *bonam*, quia bonum eſt illud beatitudinis præmium, imò bonum omnis boni, complectens in ſe quæcunque ſunt bona, *& confertam*, id eſt, plenam, plena nanque erit anima cœleſti beatitudine, ita ut nihil eius ſit uacuum à gloria, *& coagitatam*, id eſt, firmam, quæ enim firma eſſe uolumus, coagitamus, id eſt, quaſſamus: ſic præmium beatorum erit ſtabilitum & ſecurũ, *& ſupereffluentem*, id eſt, abundantem: quia excedit merita noſtra, dedimus temporalia pro æternis, mundana pro diuinis. Et dicit, *in ſignum*, quia ſecundum Greg. Nihil ſecurius & amabilius eo quod in ſinu collocamus. Deinde ponitur æquitas retributionis, cùm ſubditur: *Eadem quippe menſura qua menſi fueritis*, in merito, *remetietur uobis*, in præmio.

Menſura eadem.

Non dixit in tanta, ſed in eadem, id eſt conſimili, qui enim bene facit, bene fiet ei, quod eſt remetiri eadẽ menſura, ſed ſupereffluentem dicit, quia millies bene faciet ei & ultrà: Deus enim abundantius præmiat quàm mereamur, ſicut & minus punit quàm demereamur. Generaliter autem de omnibus quæ mente lingua manu gerimus, accipi poteſt: quia reddet Deus ſingulis ſecũdum opera eorũ, & ſecũdũ ꝙ opera pietatis ſunt maiora ſimiliter erit retributio diuina. Iſta tñ maioritas non eſt attendenda ſemper ſecundum magnitudinẽ operis exterioris: ſed ſecundũ magnitudinẽ affectus interioris. Vnde & uidua quæ miſit duo minuta in gazophilacium, ſecundũ teſtimonium ſaluatoris dicitur plus miſiſſe quàm multi diuites, qui magna dona miſerunt in ipſum.

Luca. 21.

Dicebat aũt illis ſimilitudinem. Nunquid poteſt cęcus cæcum ducere? id eſt ſtultus ſtultum docere, & dirigere in regulam iuſtitiæ. *Nonne in foueam*, & perditionem, *ambo cadunt*, ſcilicet primò culpæ, & deinde gehennæ.

Gregor. paſtorali.

Nam, ut ait Gregorius: Cùm paſtor per abrupta graditur, cõſequẽs eſt ut grex ad præcipitium ſequatur: quaſi diceret Dominus. Prædicta facere debetis ut illuminantes uerbo & exemplo alios gubernare poſsitis, ne ſitis de cæcis ſpeculatoribus ſynagogæ, non Eccleſiæ, ridiculoſa res eſt, imò magis periculoſa, ſpeculator cæcus, doctor inſcius, præcurſor claudus, prælatus negligens, præco mutus.

Speculator cæcus.

Ergo ratione uitandi periculi non debet ignorans præſidere. Si ergo tu alium iudicas, & ipſe in eiſdem peccas: iam cæco cæcum ducenti aſsimilaris. Quomodo enim ille à te ducetur ad bonum, cùm & tu pecces qui te doctorem putas & magiſtrum? Deinde inducit & aliã ſimilitudinem de eodẽ dicens: *Quid autem*, id eſt, quare & quomodo, *uides*, & conſideras, *feſtucam*, id eſt, paruum & leue peccatum: quod tamen oculum non excæcat, & de facili ſicut feſtuca conſumitur ardore charitatis, *in oculo*, i. in intentione & conſcientia, *fratris tui: trabem autem*, id eſt magnum & graue peccatum, *in oculo tuo*, id eſt, in intentione & conſcientia tua, *non conſideras?* Quaſi diceret: Cur habes oculum apertum ad iudicandum minima & aliena, clauſum uerò ad iudicandum tua magna, & conſideratione tui relicta conſideras aliorum errata. Conuenit autem hoc omnibus, & maximè doctoribus, qui cùm ſubditorum minima peccata puniant, propria impunita relinquunt. *At quomodo*, id eſt, qua conſcientia, aut qua fronte dicis, *fratri tuo*, minus peccanti uel innocenti, *frater*, loquendo ſimulatoriè, *ſine*, id eſt patienter ſuſtine & permitte, *eijciam feſtucam*, id eſt, culpam licet modicam, *de oculo tuo*, id eſt, de conſcientia & intentione tua te corripiendo: *& ipſe trabem in oculo tuo non uides*? Quaſi diceret, non potes dicere ordinatè.

Chryſoſto. hom. 17. operis imperf.
Chryſoſto. ibidem.
Feſtucã uidere & eijcere.

Vt enim dicit Chryſoſt. uidere feſtucam & eiicere non eſt omnium: ſed doctorum & ſanctorum. Et quia ſecundum eundẽ Chryſoſt. Omnis ſacerdos qui vult docere populum debet prius docere ſeipſum, ideò bene ſequitur: Igitur tu, *hypocrita*, id eſt ſimulator & repręſentator perſonæ alienæ, quia ſæpe malus bonũ arguit, ut iuſtus uideatur, & alium accuſat, ut ſe extollat, *eijce primùm*, per collyrium pœnitentiæ, *trabem*, maioris peccati, *de oculo tuo*, & conſcientia, quia magis tui quàm alterius es cognitor, quia magis uides maiora quàm minora, quia magis te diligis quàm alium,

 quia

quia in maiori peccato, maius eſt periculum, *& tunc*, ſ. cùm mundatus fuerit oculus tuus, videbis &, *proſpicies ut eycias feſtucam*, minoris peccati, *de oculo*, & conſcientia *fratris tui*, ipſum arguendo, quia oculus conſcientiæ purgatus uidere poteſt, ſed nube & caligine peccati cæcatus non poteſt. Sic facias ut exemplo potius quàm dictis fratrem emendes ne tibi dicatur: *medice, cura teipſum*, & illud Apoſtoli, *qui alium doces, teipſum non doces*. Sic eſt ordo charitatis quòd à ſeipſo incipiat, & prius ſe ac poſtea alios corrigat & emendet. Circa correctionem enim proximi attẽdi debet ordo correctionis, ſcilicet ut homo prius ſe corrigat, deinde proximum: modus manſuetudinis, cauſa mouens, ſ. zelus charitatis, circunſtãtia loci & temporis, æſtimatio euentus ſequentis. Propemodũ & ferè naturale eſt ut quilibet peccata ſua leuiget, & aliena aggrauet. Vnde dicit Hilarius, quòd vix inuenitur aliquis ab hoc uitio alienus, quia unuſquiſq; ſui tijs ſuis fauens aliena facilè reprehẽdit. Et ideò ut ait Auguſt. piè cauteq; vigilandum eſt, ut cùm aliquem reprehendere uel obiurgare neceſsitas coegerit, primùm cogitemus vtrum tale ſit uitium quod nunquã habuimus. Et ſi nunquam habuimus, cogitemus & nos homines eſſe, & habere potuiſſe. Si uerò habuimus, & non habemus: tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehenſionem aut obiurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat. Si autem cogitantes noſmet inuenerimus in eo uitio in quo eſt ille quem reprhendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus: ſed tantum congemiſcamus, & non illum ad obtemperandum nobis: ſed ad pariter conandum inuitemus. Rarò ergo & magna neceſsitate obiurgationes adhibẽdæ ſunt, ita tamen, ut etiam in his non nobis, ſed Deo ut ſeruiatur inſtemus: Hæc Aug. In omnibus iſtis, ut dicit Baſilius, conſiderandũ eſt quãtæ ſit difficultatis alios iudicare, quia oportet ut primò ſeipſos iudicẽt & cõſpiciãt, quod uř grauiſsimum omniũ, quia cùm oculus cuncta uideat exteriora, tamen ſuper ſe uiſu non utitur: ita intellectus cùm alienum corrigit peccatum, difficile eſt proprios defectus percipere. Aduertendum tamen, quòd crimina arguentis aut ſunt publica, aut occulta: publica, peccat dupliciter arguendo, ſcilicet peccato præſumptionis, & peccato ſcandali, ſi autem ſunt occulta, tunc peccat primo modo tantũ, ſi tñ iſte qui arguit primò pœniteat, & poſtea humiliter arguat, non peccat. Sed quia aliqui Dei præceptis obtemperare cupientes, quandoque aperiendo ea quæ hi quibus aperiuntur capere & ſuſtinere non poſſunt, amplius nocent quàm ſi occultarent, rectè ſubiungit: *Nolite ſanctum*, id eſt, ſacræ ſcripturæ myſteria & fidei ſecreta, uel etiã Eccleſiaſtica ſacramenta, *dare*, uel id eſt, publicare & reuelare: prædicando myſteria, diſpenſando ſacramenta, *canibus*, id eſt, oblatrantibus detractoribus. & ueritatis oppugnatoribus, *neque miſeritis margaritas*, id eſt, quod ſanctum, *ante porcos* i. contemptores & deriſores, *ne fortè conculcent eas*, ſ. porci contemnendo & faſtidiẽdo, *pedibus ſuis*, ſcilicet intellectu & affectu, *& conuerſi*, ſ. canes ab eo quod audierunt à uobis, *dirumpãt uos*, reprehendendo & blaſphemando, ac fidei ſimplicitatem & ueritatem impugnando. Vt enim ait Auguſtinus, duæ res faciunt magna non recipi ſcilicet contemptus & odium, primum ad porcos, ſecundum ad canes refertur. Cauendum eſt ergo, ne quid aperiatur ei qui non capit, melius enim quærit quod clauſum eſt, quàm id quod apertum eſt, aut infe-

Luca. 4. *Rom. 2.* *Correctionis fraternæ ordo, modus, cauſa, locus, tempus, euentus.* *Hilarius canone. 5. in Matth.* *Cautè corrigas.* *Aug. lib. 2. de ſerm. Domini. c. 30.* *Baſilius in regulis breuioribus.* *Iudicandi alios cautio.* *Arguentis incautè peccata.* *Augu. lib. 2. de ſerm. Domi. cap. 31. & 32.* *Cõtemptus & odium.*

A ſtet per odium ut canis: aut negligat per contemptum ut porcus. Et ne poſsit aliquis ignorantiæ ſuæ conſcius dicere, quod ſanctum me dare canibus prohibes, & quas margaritas mittere ante porcos, cùm adhuc me habere non uideam, oportunè ſubieci, dicens. *Petite*, in fide, & orando, *& dabitur uobis: quærite*, ſcilicet in ſpe, & rectè uiuendo, *& inuenietis: pulſate*, ſcilicet in charitate, & perſeuerando, *& aperietur uobis*. Vbi Chryſoſtom. Quoniam maiora erant mandata ſuperius poſita, quàm uirtus humana, tranſmittit eos ad Deum, cuius gratiæ nihil eſt impoſsibile dicens: *Petite, & dabitur uobis*: ut quod ex hominibus conſummari non poteſt, per gratiam Dei adimpleatur. Cùm enim alia animalia B Deus muniuerit, ueloci pedum curſu, aut uelocibus pennis, aut unguibus, aut dentibus, aut cornibus: hominum ſolum ſic diſpoſuit, ut virtus illius ſit ipſe: ut infirmitatis ſuæ neceſsitate coactus, ſemper neceſſarium habeat Dominum ſuum. Vbi & Hieronymus. Si petenti datur, & quærens inuenit, & pulſanti aperietur: ergo cui non datur, & qui non inuenit, & cui non aperitur, apparet quòd non bene petierit, quæſierit, pulſauerit. Et Chryſoſto. Petentis negligentia reprehenditur. ubi de dantis miſericordia non dubitatur. Vnde etiam Auguſtinus. Dominus Ieſus Chriſtus inter nos petitor, cum patre dator: non utiq; nos tantum hortaretur ut peteremus, C niſi dare uellet. Erubeſcat humana pigritia, plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus uult ille miſereri, quàm nos à miſeria liberari. Nam ille quod nos hortatur, propter nos hortatur. Euigilemus, & hortati credamus promittenti: obſecremus, ut & dãtem gaudeamus: Hæc Augu. Sciendum uerò quòd oratio eſt exaudibilis, tribus concurrentibus. Primum eſt, quòd ſit pia & iuſta, id eſt de pertinẽtibus ad ſalutem, quia exaudiri in alijs, quandoque non expedit. Secundum eſt, quòd ſit perſeuerans, id eſt non interrupta per aliquid orationi cõtrarium, quia non ceſſat orare, qui non ceſſat benefacere. Tertium eſt, quòd oret pro ſe quia licet aliquis piè & perſeueranter pro alio oret, D oratio tamen poſſet impediri propter demeritum illius pro quo oratur: ſed tribus prædictis concurrentibus, ſemper exauditur. Et hoc eſt quod notatur in tribus uerbis hîc poſitis, ſ. *petite*, piè, *quærite*, perſeueranter, *pulſate & aperietur uobis*. Ex quo patet quòd loquitur de oratione facta pro ſe, cùm dicit, *& aperietur uobis*. Et quia iſtis concurrentibus, ſemper exauditur oratio: ideò ne homines deſperent in ſua oratione exaudiri, ſubdit omnibus, ſpem conferens impetrandi: Omnis inquit, qui credendo petit ſicut debet, accipit: & qui ſperando quærit ſicut debet, inuenit, & operando pulſanti aperietur. Ergo perſeuerantia opus eſt ut accipiamus quod petimus, inueniamus quod quærimus, & quod E pulſamus aperiatur. Hac enim tanta cõculcatione verborum, manifeſtè Dominus oſtendit, quàm ſollicitos, moleſtos, & importunos, uiolentos, & improbos, ad petendum nos eſſe uelit. Vnde & quidam ait: Labor improbus omnia uincit. Illud enim quod ad ſalutẽ petitur, non ſemper ſtatim datur: ſed differtur, ut congruo tempore detur, & ut ex dilatione charius habeatur, quia diu deſiderata dulcius obtinentur: citò autem data uileſcunt. Expedit etiã ut ab ocioſa locutione abſtineat, qui in oratione exaudiri deſiderat. Quia ſecundum Gregor. os noſtrum ab omnipotente Domino, tanto minus exauditur in prece, quanto amplius inquinatur ſtulta locutione.

Chryſo. ho. 18. operis imperfecti. *Hieron. in cap. 7 in Matth.* *Petenti dabitur, &c.* *Chryſoſto. ibidem.* *Aug. ſerm. 29 de uerbis Domini.* *Oratio eſt exaudibilis per tria.* *Orationis fiducia.* *Virgilius in Georg.*

ne. Conetur etiam orans, vt ſeipſum intelligat, ſi vult ꝙ Deus eum exaudiat. Nam ſecundū Ambr. illā orationē Deus non audit, ad quam iſte qui orat non intendit. Vult Deus fideliter peti à ſe, quo diſpoſuit pe tētibus erogare. Vnde Ber. Vult aūt ſe requiri Deus, et quod pollicetur. Et ideò fortè multa quæ dare diſpoſuit, prius pollicetur: ut ex ꝓmiſſione, deuotio excitetur, ſicq; quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Non aūt dicit Dn̄s, quid accipit petēs, uel quærens, aut pulſans, quia quādoq; exauditur ad votū, ut cùm datur id quod petitur, quandoq; ad meritū, ut cū aliquid ęquiualēs, uel melius datur. Aliqū enim ſancti, non recipiēdo quod petūt, magis exaudiuntur, quàm ſi illud reciperent. Vnde Auguſt. Nolite pro magno habere ad uoluntatē à Deo exaudiri. Aliquando Deus quaſi iratus, dat quod petis, & propitius, negat quod petis. Quid proſit & quid nō, medicus nouit, quia Deus ſi uoluntati noſtræ non dat, ſaluti dat. Quid enim ſi hoc petieris quod tibi obeſt, & medicus nouit quia obeſt tibi: fratres diſcite rogare Deum, ut medico committatis. Quod ipſe nouit, faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat. Non te exaudit ad uoluntatē, ſed exaudit ad ſalutem. Non fit quod uis, ſed fit quod tibi expedit: Hæc Aug. Vnde & Bern. Nemo ueſtrum paruipendat orationem ſuam, quoniam ipſe ad quē oramus, non paruipendit eā: ſed aut dabit quod petimus, aut quod nouit utilius. Frequenter Dominus diſcipulos ad orandum monuit ſæpe opere comprobauit, & exempla plura ad hoc eis propoſuit, ut nobis uirtutem orationis commēdaret. Eſt quippe virtus eius inæſtimabilis & efficax ad omnia bona, & proficua impetrāda, ac mala & nociua repellenda. Si ergo uis patienter aduerſa tolerare, ora. Si uis prauas affectiones cōculcare, ora. Si uis aſtutias Satanæ cognoſcere, & fallacias eius euitare, ora. Si uis lętāter in opere Dei uiuere, ac laboribus & afflictionibus non cedere, ora. Si uis in ſpirituali uita te exercere, & carnis curam in deſiderijs non agere, ora. Si uis uanarum cogitationum muſcas effugare, ora. Si uis animam tuam ſanctis & bonis cogitationibus ac deſiderijs, feruoribus, & deuotionibus impinguare, ora. Si uis cor tuum virili ſpiritu, & conſtanti propoſito, in Dei beneplacito ſtabilire, ora. Si uis uitia extirpare, & uirtutibus imbui, ora. Si uis ad contemplationem aſcendere, & ſponſi amplexibus frui, ora. Si uis cœleſtium dulcedinem, & alia Dei magnalia deguſtare, ora. Et breuiter, in quacunq; neceſsitate oratio ualet, quæ ſpiritus malos à nobis fugat, & bonos ad nos uocat. Vnde Beda: Sicut fur audito clamore fugit, & uicini excitantur, & ueniunt ad ſuccurrēdum, ita clamor orationis diabolum fugat, & angelos ac ſanctos omnes ad ſuccurrēdum excitat. Vnde & Bernard. Inter Babylonem & Hieruſalem, eſt nuncius fideliſsimus, regi bene notus & curiæ, oratio ſcilicet, quæ in ſecreto noctis ſilentio, per ignotas ſemitas, arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & opportuna importunitate impij regis animum, ad auxilium mittendum inflectere nouit: Hæc Bernar. Vides quàm magnæ potentiæ & uirtutis, ſit oratio. Ad quorum omnium probationem, omiſsis ſcripturarum probationibus, hoc tibi ſit pro efficaci probatione, quod audiuimus & uidemus quotidie per experientiam, illiteratas & ſimplices perſonas, prædicta & plura alia, etiam maiora per orationem impetrare. Magnum quippe ſignum eſt gratiæ Dei, uacare frequenter orationi. Vnde Auguſt. Cùm uideris non à te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto, quia non eſt amota à te miſericordia ipſius. Et ut breuiter utilitatem orationis dicam, multum eſt neceſſaria ad ſalutē promerendā. Vnde Aug. Nullum credimus ad ſalutem, niſi Deo inuitāte venire, nullū inuitatū, niſi Deo adiuuante bona operari: nullū, niſi orātem Dei auxiliū promereri. Vaca igitur orationi, nihilq́ue aliud, neceſſarijs curis tantum exceptis, te delectet, niſi oratio quia nihil tantum te delectare debet, quantum morari cum Deo, quod fit per orationem. Vnde Chryſ. Conſidera quanta eſt tibi conceſſa fœlicitas, quanta gloria attributa orationibus fabulari cum Deo, cum Chriſto miſcere colloquia, optare quod velis, quod deſideras poſtulare. Deinde auget orantibus obtinendi fiduciam, à minoribus conſurgens ad maiora, confirmans ſuperius promiſſum per exempla. Et ponit primò ſimilitudinem de amico, qui propter importunitatem, & conſtantiam amici, media nocte uenientis, & petentis, ſurgit, & panes neceſſarios commodat. Si enim homo perſeueranter petenti, dat ex tedio, multò magis Deus, perſeueranter petenti, dat ex amicitia. Vnde Beda: Comparatio eſt à minore: Si enim amicus homo ſurgit delecto, & dat, nō amicitia, ſed tedio compulſus, quanto magis dat Deus, qui ſine tedio largiſsimè donat quod petitur: ſed ad hoc ſe peti vult, vt capaces donorum eius fiant qui petunt. Vnde & Aug. Non propter amicitiam, quamuis amicus ſit, ſed propter improbitatem, quia pulſare non deſiſtit, quia & cùm eſſet negatum, non ſe auertit, ille qui non nolebat dare quod petebatur fecit, quia in petendo non defecit. Quanto magis dabit bonus pater, qui nos hortatur vt petamus cui diſplicet ſi non petamus. Vbi et Ambroſ. Media nocte perrexit, ut omnibus momentis, non ſolum diebus, ſed etiam noctibus, oratio deferatur. Et ideò ſcriptorum memores, noctibus ac diebus orationi inſtantes peccatis noſtris veniam poſtulemus. Nam ſi ille tam ſanctus, & qui regni erat neceſsitatis occupatus, *ſepties in die laudem Domino*, dicebat: matutinis & veſpertinis ſacrificijs intentus, quid nos facere oportet, qui eo amplius rogare debemus, quò frequentius carnis ac mentis fragilitate delinquimus: ut de uia laſsis, & iſtius ſeculi curſu, ac vitæ huius anfractu grauiter fatigatis, panis refectionis deeſſe non poſsit, qui hominis cor confirmet. Nec ſolum media nocte, Dominus, ſed omnibus propè docet vigilandum eſſe momentis. Vigilandum eſt ſemper, multæ enim inſidiæ ſunt nobis, & grauis corporis ſomnus, quia ſi dormire mens cœperit, uigorem ſuæ uirtutis amittet. Excita igitur ſomnum tuum, vt pulſes oſtium Chriſti: Hæc Ambroſ. Secundò ponit ſimilitudinem de patre carnali, qui dat filijs ſuis bona data, & neceſſaria quę petunt. Et ponit exemplum de tribus, per quę intelliguntur, quæ à Deo poſtulare debemus. Primū eſt panis, & ſignificat charitatem, quia ſicut ſine pane, omnis mēſa inops dicitur: ſic ſine charitate, omnis virtus uana & inanis eſt, & omne opus bonū perdit: Huic opponitur duritia cordis, quæ per lapidē intelligitur. Et pro vtroq; iſtorum debet orari: vt. ſ. charitas detur, & duritia cordis auferatur. Secūdò ponit exemplum de piſce, per quē intelligitur fides, quia ſicut piſcis in aqua naſcitur, & in fluctibus aquæ nō moritur, ſed potius purgatur & melioratur: ſic in baptiſmo fides naſcitur, & inter tribulationes & fluctus anguſtiarum huius mundi extinguitur, ſed potius purgatur. Huic contrarius eſt ſerpens, propter uenenum infidelitatis.

Ambro. in cap. 11. Luca.

Bernar. ho. 4. ſuper Euang. miſſus eſt.

Exauditio multiplex.

Augu. ſer. 53. de uerbis Domin.

Bernar. ſermone. 5. in quadrageſima.

Orationis uirtus inæſtimabilis.

Ber. in ſententijs. Oratio nūcius fideliſ.

A

Oratio ad ſalutem neceſſaria eſt.

Chryſo. li. 2. de orando Deum. Inſtanter orandum.

B

Dans ex tedio.

Beda in ca. 11. Luce.

Augu. ſerme. 5. de uerbis Domini.

C

Ambro. in ca. 11. Luc.

Pſal. 118.

D

Vigilandū eſt.

E

Tria à Deo petenda. Panis.

Piſcis.

tatis. Iſtam fidem debemus petere à Deo.& non dabit ſerpentem,i.infidelitatem,nobis aut doctrinam, uel peruerſitatem hæreticorum quæ per ſerpentem intelligitur. Tertiò ponit exemplum de ouo,& ſignificat ſpem:quia ſicut in ouo nõdum eſt fœtus perfectus,ſed ſola ſpes fętus:ſic ſpes nõ eſt de habitis, ſed habendis. Vnde ſicut ab ouo expectatur pullus, ſi ouum à matre fuerit calefactum: ſic æterna beatitudo à ſpe expectatur,ſi ſpes à matre conſcientiæ in calore charitatis conſeruatur. Huic contrariatur ſcorpio,cuius uenenata eſt cauda. Hanc ſpem debemus petere à Chriſto,& nõ dabit nobis ſcorpionem qui pũgit cauda,& occidit,& mortẽ inferni inducit. Tres uirtutes prædictas petere debemus, quia ſine eis nõ eſt ſalus. Si ergo homo qui malus eſt,ad comparationem diuinæ bonitatis & clemẽtiæ,reſpectu cuius nemo eſt bonus,qui etiam ideò malus dicitur, quia ad malum eſt pronus:dat bona data ſibi à Deo,ſ.temporalia,filio petenti,multò magis pater noſter cęleſtis, qui ex natura ſua bonus & pius eſt,per eſſentiam, *dabit ſpiritum bonum*, i. bona ſpiritualia, ſcilicet gratiã & gloriam,*petentibus ſe*, non renuentibus. Vocat autem omne bonum ſpirituale, ſpiritum bonum: quia ſecundum Auguſtinum, Spiritus ſanctus eſt primũ donum,in quo omnia donantur. Vbi Auguſtinus: Non denegabit ſe petentibus, qui ſponte obtulit ſe non petentibus. Et præter hæc omnia,qui proprio filio ſuo non pepercit,ſed pro omnibus tradidit illũ, & dedit ad occidendũ,quomodo nobis non cuncta quę petimus donabit? Dabit autem ea quę petimus, ſi tamen ea quæ præcepit,fecerimus. Et iterum: Qui vult audiri à Deo,prius audiat Deũ. Qua fronte poſtulas quod promiſit Deus, ſi non facis quod iuſsit Deus? Prius audi monitione, & ſic exige promiſsiones. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione poſtulat non meretur: Hæc Auguſtin. Deinde oſtendit per quid oratio à parte orantis exaudibilis ſit: & ad meritum exauditionis concludendo, ſubiungit: *Omnia ergo quæcunque uultis*, ſcilicet rationabiliter & dictante charitate,*ut faciant uobis homines* ſcilicet utiliter & ordinatè, *eadem & uos facite eis* ſcilicet loco & tempore. Qua enim fronte petis Dominum tuũ, qui non agnoſcis parem tuum? quaſi dicat: Si vultis petita accipere, quæſita inuenire, pulſantes intrare, ergo uos facite alijs,quæ uobis fieri uultis ab illis. Sic nec ab alijs expectetis, quod illis non feceritis. Vbi Chryſoſto. Ac ſi diceret: Si ergo cupitis audiri præter illa quæ dixi, etiã iſta perficite. Vidiſti certè,quia cum oratione opus ſit etiam diſciplina uirtutum. Quæ uis tibi fieri à conſeruo, ea tu erga proximum, inquit, oſtende. Quid unquam hoc præcepto, aut læuius inuenitur, aut iuſtius? Hæc Chryſoſt. Et quia iuſti faciunt hæc omnia, ideò, *multum ualet oratio iuſti aſſidua*. Iuſtus quippe, fortis turris & murus eſt in aduerſis,& ſe & alios defendit ab eis. Vnde figura in Numeris eſt, ubi dicitur quòd Aaron ſtans inter mortuos & uiuos,deprecatus eſt, & plaga ceſſauit, & ab incendio eos liberauit. Vnde & ſuper illo uerbo Gen. *Non delebo propter decem* dicit Ambr. Hinc diſcamus quantus murus ſit patriæ,homo iuſtus. Illorum fides uos ſeruat, iuſtitia ab odio diuino nos defendit. Vnde Greg. Melius pugnat vir iuſtus orando,quàm innumeri præliatores pugnando. Oratio enim uiri iuſti cœlos penetrat, quomodo ergo in terris hoſtes non vincat? Et nota quòd cùm dictum ſit omnia, hoc mandatum non implet, qui aliquid talium omittit,precipuè quando illud facere poteſt,

Serpens. *Ouum.* *Scorpio.* *Auguſ. ſer. 61. in Ioa.* *Spiritus ſanctus.* *Exaudiri uolenti neceſſaria.* *Chryſo. ho. 24. in Mat.* *Iuſti oratio.* *Iacob. 5.* *Nume. 16.* *Geneſ. 18.* *Amb. li. 1. de Abraha ca. 6.* *Greg. in li. 1. Reg.*

A nisi maius bonum illud excuſet. Quid ergo dicetur de illis,qui non tantum omittendo, ſed alios multipliciter affligendo,quod ſibi nolunt fieri,alijs facientes,huius mandati tranſgreſſores efficiũtur? Dici poteſt quod perfecti tenentur ad utrunque, ſcilicet nihil talium omittere, & nihil moleſtum, quod ſibi nollent alijs inferre. Imperfecti autem,tenentur ad ultimũ, ſed nõ ad primũ, niſi in caſu neceſsitatis,quia primũ in tali caſu,eſt præcepti:ſed in alijs,eſt ſupererogationis. Cũ ergo ſit duplex præceptũ legis naturalis. Vnũ negatiuũ, de quo in Tobia dr̃: *Quod ab alio tibi oderis fieri,uide ne aliquando alij facias.* Aliud affirmatiuũ, de quo hic habetur. In hoc affirmatiuo,negatiuum illud intelligitur. Vnde Chryſ. Cum.n.ſunt duæ uiæ, B quæ ducunt ad virtutẽ,ſ.abſtinẽtia mali, & operatio boni,hanc ponit per iſtam & illam ſignificans: Hæc Chryſ. Et iſtud affirmatiuũ ad maiorẽ perfectionem obligat,quàm negatiuũ & ideo rationabile fuit, ut affirmatiuũ poneretur in noua lege, quę maioris eſt perfectionis. Ibi malũ facere interdicimur, hîc autem ẽt malis,bona facere iubemur. Quia enim charitas patiens & benigna eſt,nõ tantum iniurias proximi fortiter ſuſtinet,ſed eius quoq; gratiam benignè præuenit,ut beneficijs ad amorem trahat. Perpende quantę perfectionis ſit hoc mandatum,cuius eſt affectus, non amantem beneficijs cogi ad amorem? Vnde nõ ait,prout faciunt,facite.ſed,prout vultis ut faciant vobis,facite illis. Qui hanc regulam obſeruaret,nullum C offenderet, ſicut à nullo uellet offendi,& alijs bona impenderet, ſicut ab alijs vellet ſibi impendi. Qui enim cogitat, ut ea alteri faciat, quæ ſibi ab altero fieri expectat, penſat nimirum ut malis bona, & bonis meliora exhibeat. Et declarans iſtius præcepti præconium, conſequenter adiungit, *Hoc eſt enim lex & prophetæ*, id eſt impletio legis naturalis, quia hæc lex naturalis, ſcripta eſt in corde hominis, & inſita nobis, per quam quid ſit virtus, & uitium, dignoſcimus, ac impletio legis Moſaicæ, & propheticæ prædicationis, quia nihil dictum uidetur, quàm diliges proximum tuum tanquam te ipſum, quod tamen ex Dei dilectione, eſt facien- D dum, quaſi diceret: In hoc uno implentur, & ad hoc tendunt,& propter hoc ſunt, & hoc docent lex & Prophetæ, & omnes ſacræ ſcripturæ. Omnia enim præcepta ordinantia hominem ad proximum, non ſunt niſi quædam concluſiones, ex iſto principio deriuatæ. Vnde Apoſtolus: *Qui diligit proximum,* legem impleuit. Vbi & Chryſoſt. Breui ſermone,omnia quæ ſaluti,ac fidei noſtræ erant neceſſaria, Dominus comprehendit,ut ea quę nobis ab alijs fieri volumus,ipſi quoq; alijs ſimiliter faciamus. In quo mandato, uniuerſa præcepta legis,ac prophetarum conſiſtere, Dñs apertè monſtrauit,dicẽdo: *Hoc eſt enim lex & prophetæ*. Nã quæcumq; lex & Prophetæ ſparſim E in omnibus præceperunt ſcripturis,in hoc compendioſo cõtinentur mãdato, quaſi innumerabiles arborũ rami in una radice. Qui ergo ab alijs nobis,non niſi bona & utilia fieri uolumus ipſi quoq; uicẽ gratiæ amoriſq; rependere debemus, ut præcepta legis, ac Prophetarum implentes,retributionem fidei à Dño conſequamur: Hæc Chryſo. Iugũ ergo Domini ſuaue eſt,& onus eius leue,ut in tã breui regula eius lex & præcepta, ad proximum complectantur. Nam alio loco,de duobus præceptis,ſcilicet de dilectione Dei & proximi loquens, non tantum ait: Lex pendet in his & Prophetæ, ſed addidit: Tota lex, & omnes Prophetæ. Quòd cùm hîc non addidit,ſeruauit locum

Præceptis duplex. *Tobia. 4.* *Via ad uirtutem.* *Chryſoſto. homelia in pſal. 5.* *1. Cor. 13.* *Charitatis perfectio.* *Roma. 13.* *Chryſoſto. ho. 18. operis imperf.* *Matt. 22.*

Matt.22. locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet. Quidam tamen uolunt, quòd comprehendatur etiam dilectio Dei, ſine qua nõ impletur charitas proximi, quia nec proximus ſine Deo, nec Deus ſine proximo, diligitur. Conſidera nunc præmiſſa Domini præcepta, & uide quàm rarus ſit, qui obſeruet ea. Præcepti quidem affirmatiui hîc in Euãgelio poſiti, ſcilicet: Omnia quæcumque uultis ut faciant uobis homines, & uos facite eis: neſcio ſi obſeruator aliquis poſſit hodie reperiri. Præcepti uerò negatiui, in Tobia poſiti, ſcilicet, *Quod ab alio tibi oderis fieri, ne facias alij.* & ſi ſint operarij, ſunt tamen ualde pauci, quia ut dicit Chryſoſtomus, nos econtrariò omnia faciamus hominibus, quæ ipſi pati nolumus. Hoc quippe non ſolum in ſecularibus, ſed & in quibuſdã patet religioſis, qui ſæpe in perſonis & rebus, ſiue utiles alijs ſubtrahendo, ſiue de inutilibus ſe expediendo, fratribus ſuis iniuriam faciunt. Sicque in his & cæteris modis uarijs, contra prædictum Domini mandatum, id faciunt, quod ipſi pati nollent, nec mirum ſi in futuro patientur quod nollent.

Tobia.4. Chryſoſt. ibidem.

A B

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui docuiſti nos facere omnibus miſericordiam, & nõ iudicare quemquam, da mihi quod doces perficere, ut tibi per te ualeam complacere, hortaris nos ut oremus, & utique conferre uis, qui ſemper commones ut rogeris. Peto ergo, quia iubes: quæro, quia præcipis; pulſo, quia iniungis: Qui me feciſti petere, fac accipere: qui dediſti quærere, da inuenire: qui docuiſti pulſare, aperi pulſanti, ut poſſit intrare. A te habeo deſiderare, à te habeam impetrare. Dona quod offeram, cuſtodi quod exigas, ut uelis coronare quod præſtas. Amen.*

De arcta uia &c. & concluſione ſermonis Domini in monte. Cap. XL.

Luca.13. & Matt.7. ET quia multa & admiranda Dominus præceperat, cur etiã paſsionibus ſuos eſſe liberos iuſſerat, ne aliquis diceret, quia importabilia sũt iſta prorſus, ac dura: arcta uia eſt iſta, ualde difficilis obſeruationis sũt iſta mandata, ſubdit monitionem, dicens, *Contendite,* ergo & ſollicitè ſatagite, *intrare per anguſtam portam,* non per latam: quaſi diceret: Quamuis prædicta ſunt difficilia & anguſta tamen meritoria ſunt, & introitus ad cœleſtia. Et notanter dicit, *contendite: quia regnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud.* Non

Matt.11. Contentio bona.

enim poteſt fieri ſine conatu magno, quod homo terrenus, fiat ciuis in cœlo. Et hæc contentio, eſt bona & ſancta qualis fuit in legione Thebæorum, inter quos erat de glorioſæ mortis acceleratione, contentio. Sed hodie eſt contentio de alijs, quia de maioritate & excellentia, de acquirenda pecunia, de iniuria remordẽda, & huiuſmodi ſimilia. Deinde reddit monitionis dictæ rationem, dicens: Ita ergo intrate per anguſtam portam, non per latam, quia lata eſt porta, & ſpatioſa uia, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Anguſta uerò eſt porta, & arcta uia, quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Porta, ingreſſus eſt quò ad incipientes: uia, progreſſus eſt, quò ad proficientes, uel deficientes. Et bene dixit uiam ad uitam anguſtam & arctã, aliam uerò latam & ſpatioſam. Nam ieiunare, uigilare, à carnis deſiderijs & uoluptatibus abſtinere, propriam uoluntatem non facere, cui non uidetur anguſtum & arctum? At uerò delitiosè manducare & bibere, cæteriſque carnis deſiderijs & uoluptatibus obedire, ac uoluntati ſuæ in nullo contradicere, cui non uidetur latum & ſpatioſum? Sed heu, per latam uiam quaſi omnes incedimus, & de anguſta, pauci curamus. Vnde Chryſoſtomus. Qui iuſſi ſumus per anguſtam portam incedere, per latam ſemper incedimus. Et quidem, ſi homines ſeculi latam uiam, ſpacioſamque gradiantur, non ualde mirum eſt. Eos autem qui uidentur ſuſtuliſſe crucem ſuam, & ſequi Chriſtum, non per hanc latam & ſpacioſam uelle incedere, non tibi prodigium uideatur. Denique monachi, cùm de monaſterijs requirunt, & de locis habitationum percunctantur, ante omnia inquirunt, ſi requies ſit in loco, ſi abundent omnia, ſi aquarum copia confluant. Sed & ſi de eremo requirant, etiam ibi ante omnia de requie tractant, & de opportunitate miniſterii corporalis. Iam uerò ſi ad aliquam diſpenſationem uocaueris, aut aliquid miniſterii diuini iniungere uolueris: prima ſtatim ſollicitudo eius, & prima uerba eius, iſta ſunt: Si eſt ibi requies, quo eundum eſt, ſi inueniantur ea, quæ neceſſaria ſunt abundanter ſi nihil deſit eorum, quæ lata uia & ſpacioſa depoſcit. Quid agis ò homo, quid loqueris? Arctam uiam & anguſtam, iuſſus es ambulare, ut quid de requie, ut quid de abundantia percunctaris? Per anguſtam ianuam, tranſire iuſſus es, ut quid amplos requiris ingreſſus? Eſt aliquid iſta permutatione nequius eſt aliquid iſta peruerſitate deterius? Et quidẽ, qui principibus ſeculi miniſtrant, horum nihil requirunt, ſed tantum ſi lucri habeat aliquid temporalis, militiæ eius locus. Quid ſi ſolum eſſe cognouerint, iam nullus refugitur labor, nullum periculum uitatur, nulla indignitas excuſatur, ſeruilia etiam, ſi ab ingenuo depoſcantur, officia non negabit. Peregrinationes quoque longiſsimas, periculoſaſque non reſpuet, contumelias, cruciatus, permutationes temporum feret, omnia ſpe lucri. Nec timet ne fortè ab ipſa miſerabili ſpe decipiatur ac decidat, nec immaturam peregrinis locis mortem & ſubitã pertimeſcit, ſeparationem ſuorum, coniugis etiam ac liberorum abſentiam tollerabiliter patitur, non patriæ, non charorum mollitur affectu, ſed deſiderio & cupiditate pecuniæ uelut amens agitur, & amore eius incenſus, nihil laboris ſentit, nihil doloris intelligit. Nos econtrariò, qui non pecuniam quærimus, ſed ſapientiam: nec terram, ſed cœlum petimus, & ad cœli diuitias feſtinamus, quas *neque oculus uidit, neq; auris audiuit,* quæ nec in cor hominis aſcenderunt. Hæc inquam quæ-

Porta anguſta. Via ad uitam eſt anguſta.

De uia lata.

Monachos non ire per arctam uiã, deflet.

Secularium pro lucro labor.

1.Corin.2.

C D E

quærentes, & pro his cœlo ipſi uim parantes, inferre de requie corporis percunctamur. Vide illis quanto miſeriores ſumus & molliores. Quid dicis ô homo, quid agis? Cœlum paras aſcendere, & regnum cœli inuadere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat in itinere: ne quid in uia tibi aſperum accidat, aut laborioſum, & non erubeſcis, nô pudore oppreſſus, ſub terrã temetipsũ defodis. Si .n. omnia tibi mala occurrerent, ſi uniuerſa tibi pericula imminerent, ſi cõuitia, ſi iniuriæ, ſi ignominiæ, ſi calumniæ, ſi gladius, ſi ferrum, ſi ignis, ſi beſtiæ, ſi præcipitia, ſi fames, ſi ægritudo, ſi cuncta quæ dici uel cogitari poſſunt mala ſuper te irruerent, dignum aliquod erat, ut non tibi hæc omnia pro tantis & talibus cauſis ridẽda prorſus & penitus ſpernenda uiderentur. Anilis animæ metus hic, & effœminatæ. Erit ergo aliquis ita abiectus, & ita infœlix, & ita degeneris animi, ut cœlum cupiens aſcendere, de terrena requie cogitet: quam non ſolum requirere, ſed etiam paratam recipere, Iudæorum eſt. Non uideo chariſsime, quòd aliquis noſtrùm, uera & perfecta cupidine cœleſtium teneatur. Alioquin, omnia quæ uidentur eſſe grauia, umbras putaret & riſum Hæc de uia lata Chryſoſto. De uia uerò arcta, ſic dicit Greg. Arcta quippe bene uiuendi cenſura, non eſt ampla uia, ſed ſemita, in qua quiſque ſtudioſè conſtringitur, qui ſub præceptorum cuſtodia, ſolicitè coanguſtatur. An non quaſi quædam anguſtia itineris eſt, in hoc quidem mundo uiuere, ſed de mundi huius concupiſcentia nil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi deſpicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, & deſpectum ſequi adulatores deſpicere, deſpicientes honorare mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Quæ quidem omnia ſemitæ ſunt, ſed magnæ, quia quantum in hac uita pro ipſa uiuendi cuſtodia, anguſtę ſunt, tanto amplius in ęterna retributione dilatantur. Perfecta quippe ſcientia eſt, & cuncta hæc agere, & de ſuis uiribus ſcire ſe nihil poſſe. Vnde & Ioannes Abbas montis Sinai: Attendamus nobiſipſis, ne quando arctam & anguſtã uiam ambulare dicamur, amplam & ſpacioſam tenẽtes curramus. Arctam uiam indicabit tibi, & lucidabit tribulatio uentris, ſtatio ad uigilandum in orationibus per totam noctem, menſura aquæ, & panis penuria, ſubſannationes, deriſiones, illuſiones, deciſio propriarum uoluntatum, ignominiarum pôculum, paſsionum & impulſionum patientia, ſub deſpectione eſſe ſine murmuratione, uiolentia iniuriarum, læſus ſuſtinere fortiter, detractione non indignari, contemptus & uilipenſus non iraſci, iudicatus humiliari. Beati poſt dictam uiam ingredientes, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: Hęc Ioannes. Non autem te moueat, quia hîc dicitur: *Anguſta eſt porta, & arcta uia, quæ ducit ad uitam* & dicitur: *Iugum enim meum ſuaue: & onus meum leue.* Quia ſicut onus dicitur leue in comparatione ad mercedem, licet in ſe ſit graue, ſic præſentia incommoda, reſpectu gloriæ futuræ. Itaq; lata dici poteſt hæc uia, quia in amore cæleſtium, cor dilatat cogitantium. *Quoniam non ſunt condignæ paſsiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et anguſta, quia amorem terrenorum anguſtat, & à terrenis hominem alienat. Vnde ſecundum Chryſoſt. arcta eſt uia & anguſta, & nihilominus leuis ac facilis, quia cuncta aſpera uitæ huius pertranſeunt, & quia ad bonum finem, ſcilicet ad uitam perueniunt. Temporale, ſudorum, & perpetuum coronatorum. Et quia prius ſunt laborioſa quæ trãſeunt, & poſtea glorioſa quæ permanent, maximum poteſt laborum eſſe ſolatium. Igitur etiã in ſe difficile ſit quod iubemur, tamen faciendum eſt ut ad gloriam peruenire mereamur. Qui enim non compatitur, non conregnabit: nec coronabitur, niſi q legitimè certauerit. Et iterum: Si quis uiam laborioſam exiſtimat, ſuam deſidiam accuſat. Si enim nautis pelagi fluctus, ſi tẽpeſtates, atque hyems agricolis, ſi uulnera cædesque militibus, ſi grauiſsimi ictus, plagæque pugilibus, leues uidentur, & tolerabiles ſunt, propter ſpem temporalium, ac pereuntium commodorum, tanto magis cùm cœlum præparatur in præmio, nihil ex præſentibus aſperitatibus debet ſentiri. Nec aſpicias quòd uia eſt aſpera, ſed quòd ducit: nec alia, quia lata eſt, ſed ubi deſinit: Hæc Chryſoſt. Quomodo autem Domini præcepta nobis nõ difficilia & oneroſa, ſed magis facilia & leuia eſſe uideantur, docet adhuc idẽ Chryſoſt. dicens: His ergo quæ dicta ſunt, ne ultra inobedientiã contentione foueamus, maximè cùm præmia, & uoluptatem habeant in ſe, & utilitatem ipſa præcepta. Quæ ſi moleſta & oneroſa pleriſque, & ingentis cuiuſdam uidetur laboris, intellige propter Chriſtum te illa ſuſcepiſſe facienda, & quod uidetur eſſe triſte, iucundiſsimam iudicabis. Si enim cogitationem hanc ſemper habuerimus, nihil experimur oneroſum, ſed ex diuerſo plurimam undique capiemus uoluptatem. Siquidem labor, ipſe non amplius labor apparebit, ſed quanto magis intenditur, tanto dulcior & uoluptuoſior fiet. Quando igitur te cupiditas pecuniarum, aliorumque obſederit conſuetudo uitiorum, ipſe ad animam tuã loquere. Triſtaris, quia te corporis uoluptate defraudo, ſed lætare potius, quia cœlorum tibi regna prouideo. Non enim propter hominem, ſed propter Deum iſta operaris. Paululum igitur expecta, & uidebis quàm ſit cõmodum grande paratum. Diſce præſentis uitæ pondera magnanimiter ſuſtinere, & ineffabili apud Deum fiducia, ac liberalitate gaudebis. Si enim iſta ſemper noſtræ inculcemus animæ, celeriter ab omnibus illam uitijs ſubtrahemus. Vnum illud à te, ac ſolum requirit Deus, ut aduerſus hoſtẽ feras inimicitias pro honore regis & tua ſalute ſuſcipias. Itaque ſi ei iſtud obtuleris, omne bellum ipſe cõficiet. Ita etiam illa quæ importabilia nunc putamus, facilia prorſus, ac leuia, amabiliaque ducemus. Quandiu enim in uitijs permanemus, aſperam atque difficilem, & omninò arduam opinamur eſſe uirtutem, ipſa uerò uitia, deſiderabilia prorſus ac dulcia. Sin autem uel breui illa tempore deſeramus, tunc & hæc horribilia, & turpia: & uirtus delectabilis apparebit ac facilis. Hæc autem ex illis abundè ualemus addiſcere, qui uitam ſuam facta in melius conuerſione mutauerunt: Hæc Chryſo. Vnde dicit & Seneca: Quædam non quia difficilia ſunt, non audemus, ſed quia non audemus, difficilia ſunt. Et quia dixit paucos eſſe qui inueniunt anguſtã portam, & arctã uiam, ne hæretici & peruerſi homines, falſitatem apparentia uirtutum pallïantes, & ſe plerũque paucitate commendantes, ſe nomine paucitatis ſupponant, & ſimplices in uia Dei ambulantes decipiant, ſtatim ſubiecit, dicens: *Attendite* id eſt attentè & diligenter cauete *à falſis Prophetis.*. Vnde Hilarius: Quia paucorũ eſt inuenire arctam uiam, fraudulentiam eorum qui ſe eam inuenire mentiuntur, exponit, ne ab illa nos impediant. *Attendite, inquit, à falſis Prophetis*, id eſt à deceptoribus hæreticis, ſimulatis hypocritis, falſis fratribus, religionis ſpeciem prętendentibus,

Omnia dura pro cœlo toleranda

De uia arcta. Grego. lib. 37. moral. cap. 14.

Ioannes Abbas.

Matt. 11.

Roma. 8.

Chryſoſto. ho. 24. in Matth.

Arcta uia facilitas.

2. Timo. 2.

Ibidem.

Preceptorũ domini facilitas.

Virtus uitioſis ardua.

Hilarius canone. 6. in Matth.

Prophetæ falſi ſunt tres.

dentibus,& huiuſmodi. Moraliter tres falſi Prophetæ ſunt,caro,mundus,diabolus. Ille enim dicitur falſus propheta, qui unū prædicit & prę̄mittit, & aliud eueniens ſoluit, ſicq́ue homines decipit & fallit. Primus ergo eſt concupiſcentia carnalis,promittens delectationem & ſoluens æternam afflictionem. Secūdus eſt, cupiditas mundialis, promittēs ſufficiētiam, & ſoluens finalem inopiam. Tertius eſt diabolus,ſiue ſuperbia ſecularis,promittēs exaltationem,& ſoluēs futuram abiectionem:quia *qui ſe exaltat,humiliabitur.* Poteſt etiam hoc exponi de omnibus dæmonibus,ſe in Angelos lucis,ut iuſtos decipiant, transferentes. Vnde dicit Ioannes. *Nolite credere omni ſpiritui,ſed probate ſpiritus,an ex Deo ſint.Qui ueniunt ad nos,*

Luca.14. *1.Ioan.4.* *Veſtimēta ouium.*

B ſcilicet decipiēdos,*in ueſtimentis ouium*,id eſt ſub ſpecie religionis in conſpectu hominum,ſimiles iuſtitię miniſtris, in habitu humili & oratione prolixa, in ieiunio arcto,in eleemoſynæ largitione, in uerbis blandis,cæterisq́; religionis ſignis,q̄ pretendunt ſimplicitatē, ſimulāt manſuetudinem, oſtentant humilitatē, fingunt ſuam ad populum humilitatē,*habentes*, ſecūdum Apoſtolum,*ſpeciem pietatis,uirtutem autem eius abnegantes.* Vnde ſubiungitur,*intrinſecus autem*, ſcilicet in corde & uoluntate decipiendi *ſunt lupi rapaces:* quia cùm ſpecie uirtutis ſint induti, uitæ tamen prauitate ſunt corrupti,& ideo magis cauendum ne rapiendo dilanient uos blanditijs & ſimulationibus.

2.Tim.3.

C Vnde enim ait Chryſoſt. Nulla res ſic exterminat bonum,ſicut ſimulatio, nam malum ſub ſpecie boni celatum,dum non cognoſcitur,non cauetur. Vbi Hierony. Et de omnibus quidē intelligi poteſt, qui aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant.Sed ſpecialiter de hæreticis intelligendum eſt, qui uidentur cōtinentia, caſtitate, ieiunio quaſi quadam pietatis ueſte ſe circundare. intrinſecus uerò habentes animum uenenatum, ſimpliciorum fratrum corda decipiunt:Hæc Hierony. Et quia iſta falſi prophetæ non poſſunt cognoſci ex apparentia exteriori:ideo oſtendit unde debeant cognoſci,ſcilicet à fructibus & operibus. Cùm enim alteri ſint exterius in conuerſatione alteri interius in affectione, & ita difficilè cognoſcantur:tamē *à fructibus eorum*,id eſt operibus,*cognoſcetis eos*,ſcilicet finaliter, non tamen

Chryſo.ſuo hom 19. operis im perfe. *Simulatio.* *Simulatores ſunt hęretici* *Hierony. in ca 7. Matthæi.*

D omnibus licet bona & laudabilia opera uideantur alijs, ſed quibuſdam & maximè per impatientiam eorum, tempora perſecutionis & aduerſitatis, quia de facili in tempore tentationis recedunt, & pro ſimulata iuſtitiā preſſuras non ſuſtinent.Sed ut dicit Auguſt. ueſtimenta religioſa ſine bonis operibus,non ſolum remedium habere non poterunt,ſed etiam iuſtum Dei iudicium ſuſtinebunt. Vt enim dicit Seneca, malus, ubi bonum ſe ſimulat, tunc peſſimus eſt. Igitur, ut idem Seneca dicit, quis ſis intereſt, non quid habearis. Deinde probat quod propoſuit exemplo particulari,quia ſpinæ,& tribuli, ac uitis, & ficulnea cognoſcuntur diſtinctè ex fructibus diuerſis,ergo & homines.

Simulationis malū. *Seneca in prouerbijs.*

E Non enim *colligunt de ſpinis uuas,aut de tribulis ficus.* Vbi Chryſo. Quod uerò dicit huiuſmodi eſt. Nihil habent manſuetum, nihil mite, nihil dulce, uſque ad pellem ſunt oues. ideoque facilis eſt cognitio, ut neque de contingenti dubites: Hęc Chryſo. Nomine ſpinæ, poteſt intelligi carnalis concupiſcentia,quæ ſemper ardet,& numquam conſumitur. Nomine tribuli,ſpiritualis malitia,quę plena eſt punctionibus peccatorum.Nomine uuæ,feruor uitæ actiuæ.Nomine ficus,dulcendo uitæ contemplatiuę. Ex concupiſcentia ergo carnis, non colligitur bona

Chryſo. ho.24 in Matthæū. *Spinæ.* *Tribuli.* *Vua.* *Ficus.*

A actio,quæ requirit corpus ſpiritui obediens,& ſubiectum.nec de malitia cordis contemplatio,quæ requirit cor deuotum & pacificum,quia *in maleuolam animam non introibit ſapientia*, quò ad contemplatiuam: nec habitabit in corpore ſubdito peccatis, quò ad actiuam, quæ miniſterio corporis exercetur. Deinde confirmat hoc idem exemplo generali, quia ſicut unaquæq; arbor,ex fructu ſuo cognoſcitur,ita unuſquiſque homo,ex fructibus & operibus ſuis, cognoſci poteſt.Ideoque non dixit à folijs eorum,id eſt uerbis,ſed *à fructibus*,id eſt operibus *cognoſcetis eos*.Si .n. uerba attendimus,non facilè boni diſcernuntur à malis,ſed qui in uerbis non diſcernūtur,in operibus cōprehēdūtur,ſi fideles ſunt,ſi mites,ſi patiētes,ſi humiles,ſi caſti ſi auaritiam oderint,& ſimilia quæ enume-

Sapiētia.1.

B rare longū eſſet.Cognoſcentur ergo falſi prophetæ,à fructibus ſuis, quoniam & ſi aliquando bonum aliquod facere uideantur,ſcilicet eleemoſynam,orationem & ieiunium,& huiuſmodi, tamē quia uel pro lucro,uel pro laude faciant,eorū ſimulatio diu non poteſt celari. Quāuis enim inſcrutabile ſit cor hominis, poteſt tamen humano iudicio, maximè longo tempore,cognoſci ex actibus & operibus,quę uocat fructus,quia qualis vnuſquiſque eſt,talia dicit, & operatur.Vnde licet mali & uitioſi, malitiam ſuam operiāt aliquo tempore & operentur bonum ex genere,tamen non eſt bene poſſibile quin operentur quandoque ſecundum inclinationem ſuæ malitiæ. Vnde Se-

Perſona ficta diu nō fertur. *Seneca in lib.1.de clement. cap.1.*

C neca:Nemo poteſt diu ferre perſonam fictam,citò in naturam ſuam recidunt, quibus ueritas non ſubeſt, qui autem ex ſolido naſcuntur, tempore ipſo in melius proficiunt. Detegitur etiam error, quandoque temporalis commodi tentatione, perſecutionis tempore etſi fingant humilitatem & bona opera, tempore proſperitatis cùm honorantur, detegetur tamen eorum ſuperbia, cùm aduerſis tanguntur & honor ſubtrahitur. Poſſunt etiam cognoſci, quando conſecuti ſunt ea propter quæ operando laborauerunt, vt dignitates & huiuſmodi, quia ſæpe poſtmodum ceſſant operari. Vnde Auguſt. Quæcunque in factis vel dictis apparere non potuerunt,tētationibus aperiuntur.Tentatio autem duplex eſt,aut in ſpe adipiſcendi

Auguſtin. in pſal.36 *Tentatio duplex.*

D aliquod commodum temporale,aut in timore amittendi. Cùm enim aliquibus tentationibus cœperint ea ipſa illis ſubtrahi vel negari,quæ iſto velamine,vel conſecuti ſunt,vel conſequi cupiunt:tunc neceſſe eſt ut appareat, utrum lupus in ouina pelle ſit an agnus in ſua: Hæc Auguſtin. Inſuper & in hoc cognoſcuntur,quia ſimplices opprimūt, maioribus detrahunt, minima redarguunt, correctionem impugnant non faciunt quod dicunt,in dignitatibus ſe iactant,in bonis inceptis faſtidiunt,in aduerſitatibus murmurant, & maximè per impatientiam,in aduerſitatibus, vt ſuprà dictum eſt cognoſcuntur.Vbi nota quòd homo non loquitur ita expreſsè nec ita propriè,ſicut in lin-

E gua propria.Sunt autem aliqui. qui faciunt ſicut auis in capola,quę mutat linguam propriam, & fingit vocem hominum, uel aliarum auium, & licet quando bene ſit ſibi hoc faciat, tamē ſi aliquis eam in pede læſerit, vel alibi dolorem ſenſerit, vel quicquam contra uoluntatem receperit, ſtatim ad vocem propriam reuertitur. Sic multi quādo sūt in proſperitate, vel quādo bene ſit eis,mutant vocē propriam, Deū laudant, adulationibus ſeruiunt:ſed ſi ſint in aliqua aduerſitate,vel aliquo modo lædantur, ſtatim ad linguam propriam,ſcilicet ingratitudinem,impatientiā,& huiuſmodi,reuertuntur. Et bene dicit, quòd ex fructibus cogno-

Auis uocē ſimulans.

eſt credendo amare & diligere, credendo in eum ire,&eius membris incorporari. Et notandum quòd hæc videntur immediatius facere uoluntatem Dei, ſcilicet ſuper omnibus agendis, ſuſtinendis & habendis ei ſe conformare, & inde quies mentis, faciem Domini omnia intuentem, ſemper ut præſentem intueri, & inde reuerentia, pudor, & diſciplina intus & extra, bonitatem gratuitè liberalitatis Dei libenter conſiderare, ſæpius actualiter aduertendo, inde amor gratuitus & confidentia de futuro, ſemper attendere ad ædificationem proximi, omne verbum & opus præmeditari, ſæpius ſuper ſe reflecti. Et ne decipiamur, non ſolùm nomine Chriſti; per eos qui nomen & non facta habent, ſed etiam quibuſdam factis & miraculis adiungit, & dicit: *Multi dicent mihi in illa die*, notabili & famoſa, terribili impijs, & blanda piis, ſcilicet die extremi iudicij, quando ſecundum Chryſoſto. Loquentur corda, & tacebunt ora, quãdo non perſona interrogatur, ſed conſcientia diſcutitur: ubi non erunt teſtes adulatores, ſed Angeli ueraces. *Domine, domine, nonne in nomine tuo*, id eſt in virtute & inuocatione nominis tui, *prophetauimus*, id eſt propheticum ſermonem protulimus, & occulta denunciauimus, *& in nomine tuo dæmonia eiecimus*, ab obſeſsis, *& in nomine tuo uirtutes multas*, id eſt miracula *fecimus*, his ſimiles ſunt bene docentes, & malè viuentes. Vbi Chryſoſto. Illi quippe, quia contrarium expectationis ſuæ finem videbunt, quia hîc fuerunt mirabilia faciendo conſpicui, ibi autem ſe intelligent puniendos, quaſi ſtupentes dicent, atque mirantes: *Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus?* quemadmodum nobis aduerſaris † modo? Quid ſibi vult nouus iſte finis, nec à nobis aliquando præuiſus?

Chryſo. ho. 19. operis imperfe.
Corda loquentur in die iudicij.
Chryſo. ho. 25. in Matthæũ.
† nos auerſaris.

Deinde ſubiicitur ſententia iudicis, tales reprobantis & abiicientis. *Et tunc*, inquit, *confitebor*, & dicã illis *numquam*, in prædeſtinatione *noui uos*, ſcilicet notitia approbationis, ſed reprobationis. Illos enim dicitur ſcire, quos approbat, illos uerò neſcire, quos in ſua dilectione non approbat: Vnde Auguſtinus. Scit reprobos, quos cognoſcendo iudicat, non autem approbat voluntatem, quæ ab ipſo diſcordat. Vnde & Beda: Non ſcientia ſcripturarum Deo notum facit, quem operum iniquitas obtutus eius oſtẽdit indignum. Et tandem eos propter opera iniquitatis abiiciendo, ſubiungit: *Diſcedite à me*, bonos glorificantes, *qui operamini iniquitatem*. *Diſcedite*, id eſt diuiſi per iniquitatem, cædite in æternam damnationem, non ergo cognoſcit niſi eum qui operatur æquitatem, à Deo, qui vbique eſt, iubentur recedere, quia licet ſit vbique per præſentiam deitatis, non tamen ut obiectum beatitudinis. Dicit autem in præſenti, qui operamini, quia affectus malus, adhuc remanet in eis. Vnde Hiero. Non dixit, qui operati eſtis iniquitatem, ne uideretur tollere pœnitentiam, ſed qui operamini, hoc eſt, qui yſque in præſentem horam, cùm iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum: Vnde & Chryſoſto. Non dicit, qui operati eſtis, ſed qui operamini: quia iniqui poſt mortem nõ deſinunt eſſe iniqui, quia etſi peccare nõ poſſunt, peccandi tamen voluntatem non amittunt. Nam mors animam quidem à carne ſeparat: animæ autem propoſitum, non immutat. Igitur, ut ait Chryſoſtomus, voluit Dominus hoc loco aſſerere, ꝙ fides abſq; operum ſanctitate nil valeat, & non modo fides, ſed ne ipſa quidẽ cuipiã mirabilia ꝓfutura ſint, ſi ea operatus fuerit abſque poſſeſsione virtutum: quia neque fides, neque mirabilia quicquam valent, ſi non aſsiſtat uita: & iterum nuſquã in opere ſignorum & mirabilium beatitudo ponitur, ſed in expletione mãdatorum & perfectione. Qui ſignorum & mirabilium indiciis probari uult, non poteſt probus uideri. Vita enim & actus probi, etiam ſine ſignis & mirabilibus, merentur coronam: iniqua autem cõuerſatio, etiam ſi ſigna & prodigia fecerit, ſupplicia non euadet: Hæc Chryſoſt. Notandum quòd hîc miraculorũ operatio, quandoque prouenit ex merito inuocantis nomen Domini, quandoq; ex merito illius ſuper quem inuocatur, quandoque nec ex merito huius, nec ex merito illius, ſed ob utilitatem aſsiſtentium, ut videntes hoc, Deum honorent, & in Chriſtũ credant, quandoque ad damnationem inuocãtis & præſentiũ, ut uidentes nõ uideant, & uidentes cæci fiant: quandoq; etiam in elationem & uanam gloriam extollit, vel aliquo alio modo facienti, nocet. Non mireris ergo, ſi quandoq; iniqui prophetant, aut miracula faciunt: quia iſtæ ſunt gratiæ Dei gratis datæ, quæ dantur principaliter ad communem utilitatem Eccleſiæ, & raro ad utilitatem ſingularis perſonæ: & ideo aliquando per malos homines, à Deo nobis dãtur, ad inuocationem nominis Chriſti, non propter merita inuocantium, ſed ad declarationem virtutis Chriſti, & confirmationem fidei, licet ipſi inuocantes ſint mali. Sicut bona eleemoſyna, aliquãdo datur à bono domino, mediante malo ſeruo. Bonum ergo ſectemur, malum omne uitemus, totoq; affectu præceptis cœleſtibus obtemperemus, ac talibus officijs cogniti Dei ſimus, agẽteſq; potius quod vult, quàm quod poteſt, gloriemur. Et quia Dominus repellit ipſum confitentes, ore & opere legem ſuam nõ implẽtes, concludit inutilitatem auditus, ubi non ſequitur opus, & admonet nos ut Chriſti doctrinam opere impleamus, ne cum operariis iniquitatis ab eo diſcedamus, quia inutilis eſt legis auditio, niſi ſequatur operis impletio. Vnde concludit totum ſermonem, cuius concluſio quàm terribiliter inferatur, ualde attendendum eſt. *Omnis ergo*, inquit, nullo excluſo *qui audit*, aure interiori intelligendo, *uerba mea hæc*, quæ locutus ſum in aperto, *& facit ea*, affectu charitatis, opere adimplendo, *aſsimilabitur uiro ſapienti*, ſibi in futurũ prouidenti, *qui ædificauit domum ſuam*, id eſt bonorum operum conſtructionem, *ſupra petram*, id eſt Chriſtum, omnia opera ſua faciens propter ipſum, talis enim facit opera bona de genere & recta intentione, quæ duo requiruntur ad impletionem legis Euangelicæ. Non enim quiſque firmat quæ audit uel percipit, niſi faciendo, & opere implendo. Et quia petra eſt Chriſtus, ille in Chriſto ædificat, qui quod ab illo audit facit. *Deſcendit pluuia* id eſt tentatio carnalis laſciuiæ & concupiſcentiæ, *uenerunt flumina*, mundanę cupiditatis & auaritiæ, *flauerunt uenti*, diabolicæ uanitatis & ſuperbiæ, *& irruerunt*, per impetuoſitatem & importunitatem tentationum, *in domum illam*, id eſt ædificium uirtutum in Chriſto conſtructum, ſed nõ diruerunt eã, *nec cecidit*, à ſtabilitate uirtutis ſuccumbendo tentationibus iſtis, *fundata enim erat*, finaliter, radicaliter, & perſeueranter per fidem, ſpem, & charitatem, *ſupra firmam petram* & ſolidam, ſcilicet Chriſtũ, non in terrenis. Tangitur ergo hic triplex tentationũ differentia, in qua ſignificantur & conſiſtunt omnia tentationum genera. Poteſt etiam dici, ꝙ quędã ſunt tentationes uoluptatis & concupiſcentiæ carnalis, quæ deſignantur in pluuia, quæ guttatĩ cadit & emollit.

Scire & neſcire Dei.
Diſcedere à Deo.
Operantur adhuc uoluntate damnati.
Chryſo. ho. 19. operis imperf.
Chryſoſto. hom. 25. in Matth.
Miraculorum operatio non iuſtificat.
Tentationum tria genera.

A

addendo obſcuritates legis, explanando, in iure condendo, & ad libitum ſuum ſicut author, & conditor iuris ſui mutando, vel illud ſicut nemini ſubiectus cùm vellet reuocando, vel *ſicut poteſtatem habens*, infirmos ſanandi & miracula faciendi: vel *ſicut poteſtatem habens*, imprimendi, & corda audientium ad ſe conuertendi. *non ſicut Scribæ & Phariſæi eorum*, qui ea quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant, nec eis aliquid de his mutare licebat. Sicut nec etiam Moyſes aliud quàm Dominus iuſſerat potuit loqui, & nihil de præceptis eius mutare, vel ſubticere. Vbi Chryſoſtomus: Admirabantur verò eius inter multa alia præcipuè poteſtatem, non enim quaſi ex alterius perſona præcepta ponebat, ſicut Moyſes fecerat, & Prophetæ, ſed ferè vbique ſe indicabat eſſe qui imperandi authoritatem teneret. Denique cùm præcepta ipſa ſanciret, ſæpe dicebat. *Ego autem dico uobis*, & terribilis illius iudicij faciens mentionem, ſe monſtrabat eſſe iudicem, de præmijs atque ſupplicijs: Hæc Chryſoſtomus.

Chryſo. hom. 25. in Matt.

B

Conſpice nunc & conſidera dominum Ieſum in ſermone iſto, quomodo affectuosè, benignè, & efficaciter loquitur auditoribus, & eos ad actus virtutum inducit. Conſpice etiam diſcipulos, quomodo reuerenter, humiliter, & cum tota mentis intentione eum aſpiciunt, & verba illa mirifica auſcultant, & ea memoriæ commendat, & cum iocunditate magna, tam in uerbis, quàm in aſpectu fruuntur. Erat enim *ſpecioſus forma præ filiis hominum, & diffuſa eſt gratia in labiis ſuis*. In hac enim conſideratione iocunderis & tu aſpiciendo & oſcultando, ac ſi eum videres, & loquentem audires, & approximando eis, ſi fortè vocatus fueris, & immorando ibidem ut Dominus tibi dabit. Deinde cõſpice eum, vnà cum diſcipulis de monte deſcendentem, & cum eis familiariter etiam per uiam eundo loquentem, & quomodo ille ſimplicium cœtus gregatim ſequitur eum, non curioſè ordinati, ſed ſicut pulli poſt gallinam, & quilibet vt melius audiat, magis eidem nititur appropinquare, ſequere & tu precioſum illum theſaurum, vel à longè, ſi fortè micas vel reliquias aliquas inde cadentes poſt tergum tam pij magiſtri ualeas colligere.

C

Pſal. 44.

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte clementiſſime, fac me per arctam uiam iuſtitiæ, & anguſtam portam pœnitentiæ, intrare ad aulam ſalutis, & uitam gloriæ. Doce me uitare deceptorum fallaciam, & da mihi imitari ſpiritualis ouis ſimplicitatem & innocentiam: fac me radicem cordis cælo non terræ affigere, nec in ſoliis uerborum tantum, ſed potius in fructibus bonorum operum fidelis merear inueniri. Fac ut uoluntatem patris cæleſtis faciam, & uerba tua audiens, opere adimpleam, ut in te firmatus, nullis à te ſeparer tentationibus. Amen.*

E

De curatione leproſi. Cap. XLI.

LEGE ergo Euangelica in monte data, cõſequenter ponitur eius confirmatio per miracula, quia boni magiſtri eſt doctrinã ſuam comprobare per facta. *Cùm* itaque completo ſermone, *Dominus deſcendiſſet de monte. ſecutæ ſunt eum turbæ multæ*, propter quarum ædificationem, & rogantis populi deuotionem, mouebatur ad faciendum miraculum. Vnde Hieronyimus: Poſt prædicationem, atque doctrinam ſignorum, offertur occaſio, ut per uirtutum miracula, præteritus apud audientes ſermo firmetur. Et Chryſoſtomus: Poſt ſermonem, immediatè procedit ad miracula: ut verbis præcedentibus authoritatem præſtaret, vt mirabilis in uerbis, mirabilis appareret in opere. Et Theophilus: Doctrinę autem operationem immiſcuit, niſi enim oſtenderet miracula, eius ſermoni nõ crederetur. Sic & tu poſt doctrinam operare, & non ſit in te vacuus tuus ſermo. Myſticè *cùm deſcendiſſet Ieſus de monte*, ſcilicet diuinæ excellentiæ, in vallem humilitatis † manendo quod erat, aſſumendo quod nõ erat, tunc enim de monte deſcendit, quando ſe exinaniuit, formam ſerui accipiens, tunc poſt deſcenſum, *ſecutæ ſunt eum turbæ multæ*, quia niſi Deus deſcendiſſet, homo ad ſequelam ſuam nõ aſcendiſſet, quia magna gloria & dignitas eſt homini, ſequi hunc Dominum. Et ſecundum Auguſtinũ, primò leproſum mũdauit, vt ex hoc appareret nouum teſtamentum in monte datum, & gratiam Euangelij, ſupra legem eſſe, quæ leproſum excludebat, non ſanabat. Videtur autem hìc contrarietas, in eo quod Matthæus dicit, cùm deſcendiſſet de monte. Lucas verò dicit, cùm eſſet in vna ciuitatum. Ad hoc dicendum ſecundum Gloſſ. Quòd poſt deſcenſum de monte, fuit aliquod interualli antequam intraret ciuitatem, & in illo interuallo fuit ſanatus leproſus: quod Matthæus ſuo loco ponit. Lucas verò dicit, cùm eſſet in vna ciuitatũ, ſcilicet Capharnaum, quia erat ibi propè, ad leucam & dimidiam, contra Orientem. *Leproſus* ergo *ueniens* non tam paſſibus corporis, quàm fide cordis, *genu flexo procidens in faciem ſuam, adorabat eum*, cum humilitate corporis, *& rogauit eum*, cum oratione oris. Vbi tria iſta concurrunt, ſcilicet fides, humilitas, oratio, nihil negatur à Deo, *procidit in faciem*, ſicut humilis maculas ſuas non tegens, ſed humiliter confitens & publicans, ideo exaudiri meruit & mundari: ſic & tu humilieris, ut exaudiri & mundari merearis. Vnde Ambroſius: Quia in faciẽ procidit, humilitatis eſt

Matt. 8. Mar. 1. & Lucæ. 5.

Miracula poſt doctrinam.

C

Hieronym. in cap. 8. Matthæi.

Chryſoſto. ho. 21. operis imperfe.

Theophilus in Matth.

† humanitatis.

D

Gloſſa in Matth.

E

Ambroſius in c. 5 Luc.

&

& pudoris, vt vnuſquiſque de uitæ ſuæ maculis erubeſcat, ſed confesſionem verecundia non repreſſit, vulnus oſtendit, remedium poſtulauit. *Adorabat ergo eum dicens: Domine* per quem omnia facta ſunt, *ſi uis potes me mundare*, voluntas tua opus eſt, & opera tuæ uoluntati obediunt: non dixit munda me, ſed in voluntate ei ſicut Deo poteſtatem & authoritatem curandi tribuit, & ei totum concedit, quaſi diceret, quicquid vis potes ſicut omnipotēs. Vbi Titus: Addiſcamus ex verbis leproſi corporalium infirmitatum medelam non quærere, ſed diuino beneplacito totum committere, qui nouit opportuna, & omnia iudicio diſponit. Leproſus ergo confitendo in Chriſto diuinam potentiam, & poteſtatis authoritatem, ac ſuam oſtendendo fidem, & deuotionem, meruit curationem. *Ieſus enim miſertus eius*, per compaſsionem & affectum: & *extendens manum ſuam*, quod fuit liberalitatis contra auaros, *tetigit eum*, quod fuit humilitatis contra ſuperbos, *dicens uolo*, quod fuit pietatis contra inuidos, *mundare*, quod fuit poteſtatis cōtra incredulos. Vbi notandum quòd lepram corporalem quinque modis curatam legimus. Primò, per ablutionem, ſicut patet in Naamam, & ſignificat lachrymarum effuſionem. Secundò, per oſtenſionem, ſicut patet in decem leproſis qui eundo ad oſtendendum ſe ſacerdotibus, mundati ſunt, & ſignificat confeſsionem. Tertiò, per ſeparationem, ſicut patet in Maria ſorore Moyſi, & ſignificat excommunicationem, quæ inſtar cauterij debet eſſe medicinalis. Quartò, per incluſionem, ſicut patet in manu Moyſi, quæ de ſinu extracta, leproſa apparuit, ſed in ſinum repoſita, curata fuit. Sic multi qui in ſeculo ſpiritualiter erant leproſi, mundantur clauſtrum ingreſſi. Quintò, per tactum, ſicut patet hîc, ubi manus Chriſti, carnem leproſi tetigit & mundauit. Vbi notandū quòd triplex eſt Dei tactus valde uirtuoſus, ſcilicet tactus purè corporalis, & tactus purè ſpiritualis, & tactus partim corporalis, & partim ſpiritualis. Tactus purè corporalis eſt, in quo & quod tangit, & quod tangitur, eſt purè corporale, & iſte fuit in Chriſto ualde virtuoſus, quia omnem infirmitatem ſanabat vniuerſaliter, ſicut de multis patet in Euangelio. Tactus partim ſpiritualis, & partim corporalis eſt, in quo quod tangit eſt ſpiritus, ſed quod tangitur eſt corporale vel ſpirituale, hic eſt tactus tribulationis, & iſte tactus eſt ſimiliter ualde virtuoſus. Valet namque ad conſtringendum peccatorum duritiam, & ad reprimendum carnis concupiſcentiam & ad probandum iuſtorum patientiam. Tactus purè ſpiritualis eſt, in quo & quod tangit, & quod tangitur eſt ſpiritus, & hic eſt tactus internæ inſpirationis, & iſte ſimiliter eſt ualde uirtuoſus. Virtus autem eius ad ſeptem effectus eſt, ſecundùm ſeptem dona ſpiritus ſancti. Primus effectus eſt boni propoſiti inſpiratio, ſiue conceptio, & hic pertinet ad donum timoris, à quo concipitur ſpiritus ſalutis. Secundus eſt, per gratiam peccatorum remiſsio: & hic poterit referri ad donum pietatis, ſecundū illud Danielis: *Peccata tua, eleemoſynis redime.* Tertius eſt, utilium ſiue neceſſariorū ad ſalutem inſtructio: & hoc refertur ad donum ſcientiæ, quæ docet rectè conuerſari. Quartus eſt, ad bene operandum, & ardua aggrediendum roboratio: & hoc quantum ad donum conſilii quod reſpicit maximè opera ſupererogationis. Quintus effectus eſt, in tribulatione conſolatio, per quam anima fortificatur ad tolerandum aduerſa, & hoc quantum ad donum fortitudinis, quæ præcipue attenditur in

Lepra curatio quintuplex.

4. Reg. 5.

Luca. 17.

Nume. 12.

Exodi. 4.

Tactus Dei triplex.

Virtus tactus Dei ad ſeptem uales.

Danie. 4.

A tollerantia aduerſorum. Sextus eſt charitatis & dilectionis Dei inflammatio, & hoc quātum ad donum intellectus, qui docet intelligere, id eſt intus legere Dei beneficia, per quæ anima in eius amorem accenditur & inflammatur. Septimus eſt, à terrenis eleuatio, & cœleſtium contemplatio, & hoc quantum ad donum ſapientiæ, quæ eſt de æternis, ſcilicet donis quæ ſurſum ſunt ſapere, nō quæ ſuper terram. *Et confeſtim mundata eſt lepra eius*: ad domini imperium & voluntatem ſtatim eſt opus ſecutum, ſecundum Cyrillum: Iſta dictio, confeſtim, tardius profertur, cùm opus ſanationis fuerit factum, cùm autem hîc magna appareat domini poteſtas, non minor eius declaratur humilitas. Leproſum enim quem lex extra caſtra eiiciebat, quem Scribæ & Phariſæi vix reſpicere

B dignabantur, ipſe tangere non recuſauit, non ſolum propter occultum rei myſterium, ſed ut nobis formam humilitatis præberet, & compaſsionis exemplum, ne quis hominem pro quacumque corporis maculatione, vel infirmitate, ſperneret vel abhorreret. Item tetigit eum, vt ſe non eſſe ſub lege, ſed ſupra legem, quæ leproſum tangere prohibuerat, nec ſeruum ſed Dominum legis oſtenderet, qui cùm ſecundum legem ambulaſſet, etiam ſupra legem ſanaret eos quos remedia legis non ſanauerant. Item ut lepra, quæ contaminare tangentem ſolebat, econtra tactu domini fugaretur, & recederet, neq; enim manus à lepra facta eſt immunda, ſed corpus leproſum

C à manu tactum, eſt mundatum. Lex nanque quæ facere non potuit, vt lepra tangentem non ſordidaret, ideo lepram tangi prohibuit, non vt leproſi non ſanarentur, ſed ut tangentes non iniquinarentur: nō autē inquinari à lepra potuit, qui † eam mundauit, & ideo quamuis literam legis ſoluerit, tamen prohibitioni legis nō obuiauit. Nec propoſitum eius ſoluit. Quia non erat prohibitum tangere leproſum ei, qui ex tactu ſuo poterat curare eum, ſicut Helias & Heliſæus non fecerunt contra legem, tangendo mortuum ad reſuſcitandum. Licet etiā Dominus poſſet ſolo verbo curare leproſum, tamen appoſuit manum: quia humanitas Chriſti, erat quaſi inſtrumentum ipſius diuinitatis, & ideo, ſicut artifex mediante inſtrumen-

D to operatur, ſic virtus diuina in Chriſto, per applicationem humanitatis aliqua faciebat, vt eam coniunctam diuinitati declararet. Et præcepit ei Dominus, quòd miraculum factum nemini diceret, ne iactāter ſe ſanatum eſſe prædicaret, vt daretur nobis exēplū; & nos doceret non diligere oſtentationem & honorē, & bona quæ facimus, non eſſe diuulgāda, ſed ſubticenda, vt nō ſolū abſtineamus à merede pecuniæ, ſed etiam gratiæ, ac laudis humanæ, & vanæ gloriæ, & iſta non quæramus in operibus noſtris, ne vnquā aliqua ſiniſtra manus ſe admiſceat dextræ in eis. Vnde ait Chryſo. Et nulli hoc cū iuſsit fateri, docēs quā eſſet alienus ab aura gloriæ, & pompa iactātię. Et certè nouerat ille, quia nō eſſet taciturus, ſed paſsim tā

E grande beneficium prædicaturus, & tamen quātum in ipſo eſt, fugit oſtentare quod fecerat. Et alibi publicari talia ipſe præcepit, non contra ſe veniens, ſed curatos à ſe gratos eſſe præcipiens. Non enim ſemetipſū prędicari iuſsit, ſed dari gloriā Deo, vt & per leproſum nos non eſſe inanē glorioſos, & glorię ac iactantiæ renunciandum doceret, & per illum quem à legione mundauerat, non eſſe ingratos, ſed gratias nos Deo referre commoneret, eiuſq; beneficia confiteri, atq; vt oſtenderet ſemper ex mirabilibus ſuis, laudem non niſi Deo referendam. Quia enim homines quandiu

Humilitas Chriſti.

Numeri. 5.

† *qua*

Cur tactu curauerit leproſum.

Cur præcepit nemini dicere.

Chryſo. ho. 26. in Matthæū.

quandiu ægritudine detinentur, Dei ſemper meminerunt, à morbo autem liberati, grauius obſidentur languore deſidiæ, idcirco præcipiens ut & ægroti & ſani Deum iugiter recordemur. ei quem curauerat, ait, da gloriam Deo. Hæc Chryſoſtomus. Vbi notandum quòd triplex eſt pręceptum, ſcilicet cautelę, probationis, & obedientiæ. In primo, non interdicitur actus, qui optimus eſt, ſed gloria, quę immiſcet ſe bonis actibus & honeſtis, tale præceptum fuit hîc. In ſecundo, non vult Deus actum, ſed oſtenſionem uirtutis, quæ latet in eo cui datur præceptum: & eſt utilis ſibi, & alijs oſtenſio uirtutis eius, ſicut in pręcepto facto Abrahæ, de immolatione filij, cui dicitur: Nūc cognoui, id eſt te & alios cognoſcere feci, quia timeas Dominum. In tertio autem vult Deus actum, ut patet Exo. xx. per totum. Vel iuſsit ut nemini diceret, propter credentium ſponte maiorem utilitatem, quia meliores ſunt qui ſpontaneè, quàm qui ſperatis beneficijs credunt. Vel ut nemini diceret, ſcilicet antequam ea quæ in lege ſunt, compleret, quia prius expectandum erat iudicium ſacerdotum, ad quos ſecūdum legem pertinebat iudicare de lepra. Vnde Chryſoſtomus: Vel non ſimpliciter prohibet, ut non aliquando dicat, ſed ut antequam oſtenderet ſe ſacerdoti nemini diceret: ne fortè ſi antè alicui nunciaret, audiret ſacerdotes, & occaſionem habentes lepræ, propter odium & inimicitias Chriſti, expellerent eum de populo, quaſi leproſum, nō recipientes mandatum: Hæc Chryſoſtomus. Et humiliter miſit eum ad ſacerdotes quorum erat lepram diſcernere, præcepitque ſecundum legem, munus eis offerre Hoc autem primò ideo fecit, quia licet eſſet mundatus, non tamen reputabatur mundus, nec debebat ſecundum legem reſtitui ad communem habitationem hominum, niſi prius per ſacerdotum iudicium mundatus eſſe demonſtraretur, & munus Domino pro eius mundatione offerretur. Vnde ſicut ad eorum arbitrium ſeparabatur, ita non ſine eorum arbitrio, ad conſortiū aliorum admittebatur. Secundò, propter humilitatem, ut ſacerdotibus deferens, non uideretur eorum gloriam rapere, uel honorem: & ut oſtenderet exhibendam ſacerdotibus reuerentiam. Tertiò, ut quod in eo ſæpe criminabantur, oſtenderet ſe non legis tranſgreſſorem, nec legem ſoluere, ſed implere, ſecūdum legem gradiens, & ſupra legem curans. Quartò ut intelligerent eum: non legis ordine & conſuetudine, ſed Dei gratia & operatione, ſupra legem curatū eſſe, & ſe maioris uirtutis eſſe, quàm legem, uel ſacerdotes, quia lepram cognoſcebāt, quam mundare nō poterant. Item ut ſacerdotum animos ad credulitatē prouocaret, & non credentibus, omnem excuſationem auferret, offerri munus uoluit, in teſtimonium illis, id eſt contra illos, ſi uiſo miraculo non crederēt, ſed pro illis, in teſtimonium ſalutis, ſi crederent, ut ſcilicet uidentes leproſum mundatum, ſi crederent mundatori, ſalui fierent, & ſic credentibus eſſet teſtimonium, & cauſa ſalutis eorum, ſi non crederent, inexcuſabiles eſſent, eo quòd uiderint & non crediderint, & ſic non credentibus, fieret accuſatio, & teſtimoniū damnationes eorum. Per hoc etiam quod eū ad ſacerdotes miſit, figurare & docere uoluit, quòd peccator, qui per leproſum ſignatur, licet ſit mundatus à lepra peccati per contritionē, tamē adhuc tenetur ſe ſacerdoti oſtēdere per cōfeſsionē, & ad eius cōſiliū ſubire ſatiſfactionem. Vnde Dominus iſtum leproſum tangendo mundauit, & poſtea ut ſacerdoti ſe repræſentaret, & ſacrificium offerret, præcepit.

Præceptum triplex.

Chryſoſto. ho. 21. operis imperfe.

Cur ad ſacerdotes miſſus leproſus.

A Tunc enim leproſus à Deo tangitur, quando peccator compungitur. Tunc ſacerdoti ſe repræſentat, quā do peccatum confitendo manifeſtat. Tunc ſacrificiū offert, quando ſatiſfactionem complet. Piger quippe expectat, donec ſacerdos eum quærat: ſed tu pręueni ſacerdotem, & lepram animæ oſtende per oris cōfeſsionē, quę cōfeſsio quatuor cōditiones debet habere. Prima eſt, quia debet eſſe uolūtaria. Vnde dicit, *uade*, nō ductus, nec tractus, nec coactus, ſicut q tormētis afflictus, uel timore mortis in ultimis cōfitetur peccata. Secunda eſt, quia confeſsio debet eſſe nuda & aperta. Vnde dicit, *oſtende*, quid ſcilicet egiſti, quid cogitaſti, quid locutus es, non dicit abſconde, ſcilicet

B excuſationibus, aut uerborum palliationibus: uel mētiendo, aut etiam muſsitando, uel non plenè omnia peccata cum debitis circunſtantiis recitando. Tertia eſt, quia confeſsio debet eſſe pura. Vnde dicit, *te*, ſcilicet oſtende, & non alios. Contra quod aliqui dupliciter faciunt: uel aliorum facta recitando, uel eos cū quibus peccauerunt reuelando. Quarta eſt, quia cōfeſsio debet eſſe ordinaria. Vnde dicit, *ſacerdoti*, quia non cuique facienda eſt: ſed ſacerdotibus, qui habent clauem ſcientiæ & authoritatis. Typicè leproſus ſignificat genus humanum lepra originali infectū, & per hoc ad uaria peccata pronum. Per lepram enim, quæ morbus contagioſus eſt, originalis culpa ſignificatur, quę per carnalem generationem ad poſteros de-

C riuatur, qui manu Chriſti tactus ſanatur, quia uirtute eius per baptiſmum emundatur. Per oblationem autem muneris, & diuulgationem operis, ſignificatur quòd baptizatus tenetur Deo fideliter ſeruire, & eum iugiter collaudare. Vnde Beda: Typicè autem leproſus, humanum genus, languidum peccatis, ſignificat plenum lepra, quoniam, *omnes peccauerunt, & egent gratia Dei*, illa ſcilicet ut extrema † manu, id eſt incarnato Dei uerbo, humanamque contingente naturam, à priſci erroris uarietate mundentur, & offerant pro ſua emūdatione, corpora ſua hoſtiam Deo uiuam. Hæc Beda. Hoc idem Dominus miraculum, per gratiam ſuam facere, quotidie non dedignatur. Quotienſcumque enim aliquem impium iuſtificat,

D rectè leproſum mundat, moraliter quippe per leproſum ſignificatur peccator, pluribus de cauſis. Primò, quia lepra eſt morbus cōtagioſus, & periculoſum eſt commorari leproſis: ſic peccatores contagioſi ſunt, & inficiunt alios ad peccādum, & ideò periculoſum eſt cōuerſari cum eis. Secūdò, quia lepra eſt morbus periculoſus, inficit enim totum corpus non tantum partem eius, ſed peccatum eſt periculoſius, quia corpus & animam inficit & corrumpit, & ideo ualde timendum & fugiēdum eſt. Tertiò, quia lepra eſt morbus fetidus & abominabilis, ſic peccatores ferentes ſunt & abominabiles Deo & Angelis. Quartò, quia leproſi ſeparantur ab alijs hominibus, & locantur ex-

E tra alios: ſic peccatores poſiti ſunt extra gratiā Dei, & extra communionem fidei & Eccleſiæ, & ſeparantur à bonis, hîc quantum ad meritum, ſed in futuro quantum ad conſortium, & quantum ad locum, & quantum ad præmium. Quintò, quia ſicut lepra uarium exprimit colorem in cute: ſic peccatum uarias habet ſpecies in mente. Illa enī anima leproſa eſt, quę ſuperbia, ira, auaritia, accidia, gula, inuidia uel luxuria ſordeſcit. Nam ſignificatur in carnis tumore, ſuperbia: in exuſtione, iracundia: in ſiti auaritia, in ponderoſitate accidia: in prurigine gula, in putredine inuidia: in fetore anhelitus, luxuria. Talis leproſus cōſidēter currat ad Ieſum, feſtinet ad medicū, nō

Confeſſionis cōditiones quatuor.

Leproſus typicè acceptus.

Beda 1 ca. 5. Lucæ.

Roma. 3.

† extrema.

Leproſus ſignificat peccatorem.

Curatio peccatoris.

deſperet, uerè pœniteat, & mundari deſideret. Cum fideli leproſo ex humilitate & pudore in faciem procidat, ut de ſuæ uitæ maculis erubeſcat. Sed confeſſionem uerecundia non reprimat, vulnus oſtendat, ac cum lachrymis & gemitibus ſe peccatorem recognoſcat, detecto vulnere remedium quærat, & Domini miſericordiam compuncto animo & corde imploret, & remedium poſtulet. Deo ſe humiliet deprecetur eum, ut ſua gratia ſe tangat & ſanet. Confiteatur ſeſe immundum & Chriſtum potentem ad ſe mundandum, & apud ipſum cum leproſo clamet & dicat: *Domine, ſi uis, potes me mundare*. Si enim hoc egerit, certus ſit de miſericordia, non deſperet de uenia, quia benignus eſt Dominus, qui neminem ad ſe uenientem repellit, ſed omnibus ſinum ſuæ miſericordiæ aperit, & expandit. Non eget ſpatio annorũ, *Pſal. 50.* uel longitudine temporis in pęnitentia: ſed cor contritum & humiliatum requirit, & dignè pœnitentibus peccata per miſericordiam relaxat. Tali enim manus diuinæ miſericordiæ protenditur, cuius tactu & imperio, cuncta eius crimina relaxantur. Extendit enim Dominus manum, quando diuinæ miſerationis impendit auxilium, & ſtatim conſequitur remiſſionem delictorum: nec debet Eccleſiæ reconciliari talis, niſi iudicio ſacerdotis. A peccatis autem mundatus, debet Deo offerre munus, id eſt ſacrificium laudis, & eum ubique laudare, quia debet Deo ualde gratus eſſe, ei ſemper gratias referendo, & proximis bona quæ poteſt faciẽdo, ſeruãs erga Deũ & erga proximos charitatẽ. Nihil.n.nobis ꝓ uanã gloriã debemus attribuere: ſed omnia Deo offerre. De omnibus enim operibus noſtris, Deus vult ut habeamus totum meritum, & proximus habeat bonum exemplum: ſed Deus vult habere laudem & gloriam. *Reſeruata Deo tria.* Tria enĩ ſibi Deus ſpecialiter reſeruauit, & nulli creaturæ unquam communicare uoluit, ſcilicet gloriam, uindictam, & iudicij poteſtatem. Gloriam autem auferunt uanè glorioſi, uindictam ſuperbi & iracundi, qui de iniurijs ſibi illatis uindicare ſe cupiunt, iudicium temerarij & præſumptuoſi, qui de occultis alio rum iudicare uolunt. Et quia, ut dicit hîc Titus, oportet beneficiatum gratum eſſe, gratias reddere, etiam ſi beneficians non indigeat. Ideò licet præcepiſſet Dominus leproſo mundato, ut de ſua curatione taceret, tamen *egreſſus*, & recedens, *ſermonem*, id eſt opera & uerba Domini, *diffamabat*, & ſermo ſanitatis & doctrinæ, de illo magis perambulabat, quia hoc ipſo quòd homo fugit famam & gloriam, acquirit eam. *Gloria fugientem ſequitur.* Nam ut ait. Bernard. hoc ſolum habet mundi gloria glorioſum, quòd inſequentes ſe fugit, & fugiẽtes inſequitur. Et ideò comparatur umbræ, quam ſi ſecutus fueris, non apprehendes, & ſi præcurreris, non effugies. Ille itaque functus officio Euangeliſtæ, *cœpit prædicare*, & ſe interius exteriuſque ſanatum docere: ita quòd unius ſaluatio, multos ad Deum cogeret uenire, & Ieſus iam non poſſet manifeſtè propter turbam & preſſuram hominum, ad quærendum ſanitates, & uidendum miracula, concurrentium in ciuitatem, ad orandum introire: unde ſecedebat in deſertũ, ut ſecretius oraret. Sanat ut Deus: ſed orat ut homo. *& conueniebant ad eum undique*, turbæ, ut eius doctrinam audirent, & ſanitates perciperent. Strepitum igitur & tumultum Dominus fugit, & ſecretum locum *Tumultũ fugit Dominus.* quærit, ut oſtendat ſe magis quietam, & ſeculi curis remotam diligere uitam, quia tumultum & carnales mentes declinat, ſecretas uerò à mundanis curis uiſitat. In quo etiam oſtendit, quòd prædicatores uerbi

A diuini, debent fugere applauſum populi, & aliquando ſe retrahere à multitudine, ut uacent orationi. Vbi Hieronymus. Quòd autem non poterat Ieſus *Hierony in ca. 8. Mat.* manifeſtè in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis locis eſſe, ſignificatur quòd non omnibus manifeſtatur Ieſus, qui latis atque plateis ſeruiunt laudibus, & proprijs uoluntatibus: ſed his qui cum Petro foras exeunt, & in deſertis locis ſunt, quæ elegit Dominus ad orandum, & reficiendum populum, qui deſerunt delectationes mundi, & omnia quæ poſſident, ut dicant. Portio mea Dominus. Gloria uerò Domini, manifeſtatur his qui vndique conueniunt, id eſt qui per plana & ardua ad eum

B ueniunt, quos nihil poteſt ſeparare à charitate Chriſti. Vbi Beda: Quia in urbe miracula facit, in deſerto uerò, uel monte orando pernoctat, utriuſque nobis *Beda in ca. 5. Luca.* uitæ, & actiuæ ſcilicet & contemplatiuæ documenta præmonſtrat: ut nec contemplationis ſtudio quis *Vita utraque à Chriſto commẽdatur.* proximorum curam negligat, nec cura proximorũ immoderatius obligatus contemplationis ſtudia derelinquat, quatenus nec amorẽ Dei præpediat amor proximi, nec amori proximi obuiet amor Dei. In monte quippe orare eſt, relictis infirmarum cogitationum curis, tota mente quemlibet ad æterna ſupernæ cõtemplationis gaudia feſtinare. In deſertum ſecedere & orare, eſt exurgentem intrinſecus ſtrepitũ *Gregor. lib. 6. moraliũ. cap. 17.* terrenorum deſideriorum premere, & quoddam ſi-

C bi cum Domino intra ſe ſecretum quærere: ubi cum illo, exteriori ceſſante tumultu, per interna deſideria ſilenter loquatur. Vnde etiam Gregor. Redemptor noſter, per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis ſtudium in monte pernoctat: ut perfectis uidelicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam amore ſpeculationis funditus deſerant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate contemnant: ſed quieti contẽplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos loquentes profundant: Hæc Gregorius. Quòd autem hîc, ſecundum Marcum & Lucam dicitur, quia Ieſus non poſſet manifeſtè in ciuitatem introire, ſed ſecedebat in

D deſertum, non intelligitur de illa die qua curauerat leproſum, quia illo curato, intrauit ipſa die Capharnaum ciuitatem, ſecundo miliario ibi proximam, antequam ſermo ſeu fama ad multos perueniret. Vnde & Matthæus, hoc miraculum de leproſo, cum ſequenti de Centurionis ſeruo ſimul continuat.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui de monte paterni ſolij & uirginalis uteri deſcendiſti, ut ſanares lepram generis humani: ecce ego leproſus uarijs peccatorum maculis aſperſus, Adoro te Domine, ſi uis potes me mundare. Extende manum gratiæ & pieta-*

E *tis: tange interiora & exteriora leproſi te inuocantis: miſerere mihi pœnitenti, & impera morbo peccati. Deus meus & miſericordia mea: qui non uis mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Perfice hæc in me peccatore, ut in anima non moriar, ſed conuertar & uiuam tecum in æternum. Amen.*

De ſeruo Centurionis paralytico Cap. XLII.

Matth.8. Luca.7.

DEINDE cœpit Ieſus appropinquare ci-uitati Capharnaum:quæ,ut dictum eſt ibi,propè erat,& tunc *Centurio*, ſeu tri-bunus, id eſt princeps centum militū, poſitus ibi à Romanis,pro collectione tributi & cu-ſtodia Galileæ,ne fortè uellent cōtra Romanos,qui-bus tota illa terra ſubiecta erat, rebellare, propter quod manebat in Capharnaum, quæ erat metropo-lis illius terræ, tunc ciuitas glorioſa, ſed nunc ualde abiecta. *Acceſsit ad eum*,fide,deſiderio,& deuotione, potius quàm greſſu corporalis præſentiæ. Vnde Ori gen. Acceſsit alienigena generatione,ſed domeſticus corde:alienus natione,ſed proximus fide & princeps militum & ſocius Angelorum. Iſte non erat Iudæus, ſed Gentilis,& ideò per ſeipſum,non eſt auſus ad Ie-ſum corporaliter accedere, reputans ſe indignum præſentia Chriſti eſſe:ſed primò per ſeniores Iudæo-rum, quaſi per familiares & dilectos Ieſu, acceſsit, quos miſit ad eum,rogans per eos,& dicens:*Domine* in cuius poteſtate eſt morbus & ſanitas,mors & vita, *puer meus*, id eſt ſeruus & ſubditus, quem curialiter loquens, uocat puerum, ab ætate uel familiaritate, potius quàm conditione. Contra ſuperbos, qui de-dignantur famulos, *iacet paralyticus in domo*, contra inhumanos dominos, qui de domo ſua expellūt in-firmos,& ad hoſpitale mittū t eos: *& malè torquetur*, propter multa incommoda,quæ patitur. Tria uerba hæc,ſcilicet iacet,paralyticus,& torquetur,dicit ut & animæ ſuæ anguſtias indicet, & dominum ad miſeri cordiam flectat. Vnde Chryſoſt. Infirmitatem tantū-modo expoſuit,ſed remedium ſanitatis, in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit. Diuina autem proniden-tia, Iudæi ſunt miſsi, ut inexcuſabiles fierent, ſi uiſo miraculo,& credente Gentili,nō crederent. Iſte qui-dem Centurio,auditis Chriſti miraculis,firmiter cre didit quòd poterat ſanare ſeruum eius, qui erat ſibi charus & moriturus, niſi per Chriſtum fuiſſet ſana-tus,& ideò de eius ſanatione era ſollicitus. In hoc er go facto Centurionis,tantam curam & ſollicitudinē pro ſeruo habentis,diſcere debemus commiſereri ſer uis noſtris & ſubditis,ac ſollicitudinem & curam ha bere de eis. Non erat ipſe ſicut multi ſunt hodie, qui uidentes ſubditos ſuos infirmari, eos negligunt: & plus de ſeipſis ſanis,quàm de ſubditis infirmis ſollici ti ſunt,plusque ſibi ipſis in uoluptatibus,quàm ſub-ditis in neceſsitatibus condeſcendunt. Rogauit in quam, affectans ut ueniret ad domum ſuam, minus

Origenes hom. 5. in diuerſos.
De laude Centurionis.
Chryſo. ho. 22. operis imperfecti.
Seruorū miſereri oportet.

A plenè præ anguſtia ſerui & deſiderio curæ, cogitans Chriſti maieſtatem & reuerentiam. Ieſus autem ſciēs deuotionem eius, reſpondit per ipſos internuncios: *Ego ueniam*,ecce humilitas: *& curabo eum*, ecce pie-tas. Venit autem potentia ſanandi, non præſentia corporali. *Et ibat cum illis*. Alteriuſmodi erat iſte medicus,quàm ſunt illi qui non pauperes,ſed diuites uiſitare ſunt parati. *Et cùm iam eſſet prope domum Cen-turio*, plenius cogitans, & per actum fidei ſe conuer-tens, ad Chriſti eminentiam & maieſtatem, acceſsit ante reditum aliorum,per amicos ſibi magis dome-ſticos,quos,*miſit ad eum*, rogans ut non ueniret, *di-cens: domine noli uexari: non enim ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Non dicit palatium,non domum,

B licet princeps eſſet:ſed tectum præ humilitate ſui, & conſideratione magnitudinis Chriſti. Propter Genti lis uitæ conſcientiam, timebat offendere Chriſtum, quem credebat Deum, ſi corporali præſentia intra ret ad eum. Sed ſecundum Auguſt. dicendo ſe indi-gnum,præſtitit ſe dignum:non intra cuius parietes, ſed in cuius cor Chriſtus intraret. Vnde & Chryſoſt. Quia indignum ſe fecit ſuſcipiendi Chriſtum in do-mo, dignus factus eſt regno. Et ad maiorem ſui hu-miliationem adiecit,dicens: *propter quod & meipſum arbitratus non ſum dignum ut uenirem ad te*,& internun cios ſubmiſi pro me. *Sed tantum*,ſine præſentia cor-porali: *dic uerbo*,per quod omnia creantur, reguntur

Aug. ſer. 6. de uerbis Domini
Chryſo. ho. 27. in Mat.

C & ſanantur, *& ſanabitur puer*, & ſeruus meus, ipſe enim dixit, & facta ſunt: ut dicit hîc Beda: Magna eſt fides, quæ dicere, credit eſſe facere. Vbi Petrus Cantor Pariſienſis: Hinc argue melius eſſe abſtinere ab ordine, à confectione, uel ſumptione Euchari-ſtiæ, niſi plurimum ad hoc uel illud accedentem confortet bona conſcientia, quàm ordinari, uel conficere uel ſumere cum conſcientia,non dico læ-ſa, quia hoc eſſet mortale, ſed dubia, de qua dubi-to an ſana ſit, cùm ſic accedens potius grauet quàm iuuet. Et quia irregularitas excludit aliquem à mini-ſterio huius ſacramenti, ideò non debet ignorare ex quo incurritur irregularitas, ex quo ponit ſe ad ta-lem actum, ſed ſcire debet ſuum ſtatum. In opere

Beda in ca. 6. Luca.
Dubitātē, à ſacris abſtinere præſtat.
Petrus Cātor in Mat.

D huius Centurionis, tres mirabiles nobis oſtendun-tur uirtutes, ſcilicet humilitas, fides, & prudentia. Magnam enim humilitatem habuit, qui cùm Do-minus ad eum uenire paratus eſſet, indignum ſe ut ſub tectum ſuum intraret, iudicauit. Perfectam quo que habuit fidem, quia cum eſſet Gentilis, ſolo uer-bo Deum credidit poſſe puero reddere ſanitatem. Non paruam etiam prudentiam habuit, quia ultra carnem diuinitatem latentem cognouit, & eum quem corporaliter ambulantem uidit, ubique per diuinitatem eſſe præſentem intellexit. Nec charitas in eo defuit, quia cùm multi pro ſua ſuorumque fi-liorum, ac charorum ſalute ad Dominum rogaturi accederent, ille pro ſerui tantum ſanitate rogauit.

Virtutes Centurionis.
Humilitas.
Fides.
Prudētia.
Charitas.

E Vnde adhuc in fidei conſtantia perſeuerans, oſten-dit quòd uerbo poteſt ſanare, dicens: *Nam & ego ho mo ſum ſub poteſtate*,altiori, ſcilicet præſide & impera tore, *conſtitutus habens ſub me milites*,& ſeruos,*& di-co huic*, militi, *uade, & uadit*, quantum ad nego-cium implendum in abſentia, *& alio*, quod anti-qua eſt grammatica, id eſt alij, *dico ueni, & ue-nit*, quantum ad officium implendum in præſentia, *& ſeruo meo*, dico, *fac hoc, & facit*, ſine reſiſtentia. Ex his concludit, quòd ſi dicto eius, unus uadit, & alius uenit, & alius facit quod iubet, multo plus, ſi Chriſtus Deus & Dominus dicat infirmitati, uade

& uadet, & ſanitati ueni & ueniet, & paralytico fac hoc & faciet: uel ſeruientibus ſibi angelis, ut hæc miracula faciant, & facient. Et eſt ratio à minori talis: Potius debet fieri uerbum Dei, quàm hominis ſubiecti: ſed verbum meũ fit, qui ſum homo & non Deus, ſubiectus & non Dominus ſummus, ergo & tuum, qui es Deus & ſummus Dominus. Si ergo, qui ſum homo modicæ potentiæ, & maiori ſubiectus, ſolo uerbo operor per miniſtros meos: & poſſum imperare inferioribus, qui ad uerbum meum mihi obediunt, multo magis, tu qui Deus es ubique præſens, & potens ſuper omnes poteſtates & omnium Dominus, cui omnes poteſtates ſeruiunt, cui angeli & omnia obediunt, poteris ſolo uerbo & ſine præſentia corporali ſeruum meum curare: & ideò non eſt neceſſe, corporaliter eundo te fatigare. *Audiens autem Ieſus*, uerba Centurionis, expreſsiua tantæ fidei, ſcilicet quòd ſub uelamento carnis agnouit excellentiam maieſtatis: *miratus eſt*, id eſt ad modum mirantis ſe habuit, & uultum mirantis oſtendit. Admirabatur Dominus fidem Centurionis, quam cordi eius mirabiliter miniſtrabat, & magnalia Dei ĩ eo laudauit, nõ quòd ei aliquid mirandum eſſet, qui cuncta mirabiliter operatur: ſed ut nos in beneficijs Dei, mirari & laudare doceret. Vnde Auguſtin. Quia miratur Dominus, nobis mirandum eſſe ſignat, quibus adhuc opus eſt ſic moneri, omnes enim tales motus, cùm de Deo dicuntur, non perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſtri. Centurionis ergo Dominus fidem admirans, pariter & collaudans, ſequentibus ſe dixit, fidem eius approbando, & in exemplum proponendo. *Non inuenit tantam fidem*, id eſt tantæ fidei ſignum, uel fidei facilitatem, ſcilicet in credendo, *in Iſrael*, id eſt in populo Iſraelitico, ſcilicet huius temporis præſentis. Inuenit enim in antiquis maiorem: ut in Abraham, Iſaac, & Iacob, & aliis pluribus Patriarchis & Prophetis, qui fuerunt fidei noſtræ principium. Excipitur autem ſemper beata Virgo, cùm de meritis uel peccatis fit mentio. Nec tamen hoc uerbum Chriſti, de omnibus præſentibus eſt intelligendum, qnia excluduntur illi quibus loquebatur, ſcilicet Apoſtoli ſequentes eum. Hoc autem apparet, ſecundum communẽ uſum loquendi: ut ſi quis intrat domum aliquam cum ſocietate, ſi nullum ibi inueniet, dicit: Non inueni aliquem in domo iſta. In tali enĩ modo loquendi non connumerat ſecum uenientes, & redditur locutio vera, pro pluribus abſentibus. Vel ſecundum Chryſoſto. Si uolumus fidem huius præferre fidei Apoſtolorum, ſic intelligendum eſt, ſecũdum quod unumquodque bonum hominis, ſecundum qualitatem illius laudatur. Ruſticum enim dicere aliquid ſapienter magnum eſt, quod de Philoſopho non eſt mirum, ſic & hîc. Non enim erat ęquale Iudæum credere & Gentilem. Vel ſecundum eundẽ, Chryſoſt. intelligendum eſt quantum ad originem credendi, quia alij pluribus ſignis uiſis crediderunt, iſte uerò nullo miraculo uiſo, ſed tantum auditu credidit. Vbi Hiero. De præſentibus dicit, non inueni tãtam fidem in Iſrael, non de Patriarchis & Prophetis, niſi forte in Centurione, fides Gẽtium præponatur Iſraeli. Et Beda: Præſentibus ideò fides Centurionis anteferfur, quia illi legis Prophetarumque monitis edocti erãt: hic autem nemine docente ſponte credidit: Hæc Beda: Mirabatur ergo Ieſus de fide Centurionis, Gentilis hominis, & eam laudauit: ut ex iſtius laude erubeſcant & confundantur Iſraelitæ, & ideò unc fidem gentium mirabatur, quam ultra fidem Iu-

Admiratio Chriſti.

Augu. lib. 1. cõtra Manichæum cap. 8.

Fidei Centurionis excellentia.

Mariæ præexcellentia.

Chryſo. ho. 22. operis imperf.

Chryſo. ho. 27. in Mat.

Hieronym. in cap. 8. Matthæi.

Beda in ca. 6. Luc.

A dæorum creſcere uidebat. Nec ſolum fides Gentium eſt in Centurione collaudata, ſed etiam præfigurata. Vnde occaſione accepta ex fide huius Gentilis, concludit & prædicit Dominus conuerſionem & uocationem Gentilium, & ex oppoſito, ſcilicet infidelitate, reprobationem Iudæorum, dicens: *Amen*, id eſt fideliter, *dico*, & prædico, *uobis quòd*, ad exemplum iſtius, in quo fides Gentium præfiguratur, *multi*, ſed non omnes, quia non omnes obediunt Euangelio, *ab Oriente & Occidente*, ac etiam ab Auſtro & Aquilone, id eſt ex omni parte mundi, & ex omni genere gẽtium, *uenient*, ad fidem & unitatem Eccleſiæ. Vnde ſecundum Auguſt. Iſtis duabus patribus, ſcilicet Oriẽte & Occidente, totus orbis deſignatur. Vnde ſub B typo Eccleſiæ, dictũ fuit Iacob: Dilataberis ad Orientem & Occidẽtem, ad Septentrionem & Meridiem. Moraliter ab Oriente ueniunt, qui ex conſideratione propriæ naturæ uel natiuitatis humiliantur, uel qui pœnitentiam agunt in ſua iuuentute: ab Occidente, qui ex memoria mortis conuertuntur, uel qui pœnitentiã agunt in ſenectute ab Auſtro, qui fauẽte ꝓſperitate uacãt operibus pietatis, & inter ꝓſpera ſeruãt tẽperantiam: ab Aquilone, qui neceſsitate urgẽte cõpunguntur, & inter aduerſa ſeruant patientiam. De his enim omnibus, aliqui ſaluabuntur. *Et recumbent*, id eſt fœliciter requieſcent, non carnaliter, iacentes, ſed ſpiritualiter pauſantes, *cum Abraham, Iſaac, &* C *Iacob*, quorum fidem imitati ſunt, & cum alijs fidelibus & amicis meis, *in regno cęlorum*, & iuſtorum, ubi lux, & gloria, & longæuitas uitæ æternæ, & omne bonum, Abraham, Iſaac, & Iacob ſpecialiter nominantur, quia iſtis principaliter facta eſt promiſsio de terra promiſsionis, per quam patria beatorum ſignificatur. *Filij autem regni*, id eſt Iudæi, in quibus regnabat Deus: uel filij regni uocatione, nõ electione: promiſſione, non conſecutione: ſua reputatione, non re: qui pro regno habendo facti fuerant, ſed ſe indignos reddiderunt, *eiicientur*, à facie & viſione Dei, in tenebras exteriores, quia in ſe habent interiores. Tenebræ primæ ſunt culpæ: aliæ autem ſunt gehennæ. Nam ſecundum Gregor. interiores tenebræ, ſunt cæcitas mentis: D exteriores, æterna nox damnationis. Ideo autem dicuntur ibi eſſe tenebræ exteriores, quia licet ibi ſit ignis, tamen non lucet, ad oſtendendum damnatis aliquid ad eorum conſolationem, ſed ad eorum deſolationem. Vnde Iſidor. Ignis gehennæ lucebit miſeris ad miſeriæ augmentũ: ut uideant unde doleant, nõ ad cõſolationẽ, ut uideant unde gaudeãt. Ibi erit fletus oculorum, ex fumo & calore ignis, eo quòd mors intrauit per feneſtras: quia non licet intueri, quod non licet concupiſci, & ſtridor dentium ex frigore, quia hîc gaudebant de edacitate. Vel fletus ex anguſtia animi, ſtridor ex indignantis affectu: eo quòd ſerò pœnituerunt de peccato: & in hoc oſten-E ditur tormentorum magnitudo. *Et dixit Ieſus Centurioni*, ſcilicet per internuncios ſupradictos: *Vade*, id eſt ſecurus reuertaris, & *ſicut*, perfectè, *credidiſti*, ſic, *fiat tibi*, in ſanatione ſerui tui: ut ſicut per nũcios acceſsiſſe, ſic & per nũcios reuerſus fuiſſe, intelligatur. Vbi Rabanus: Fidei merito oſtendit impetraſſe ſalutẽ ſeruo, ut fidei robur, magis in eo accreſceret, quo proſpiceret quæcunque uellet per illam impetraſſe ſe poſſe. Et ſanatus eſt puer uerbo Chriſti abſentis, ex illa hora, quia Chriſtus protulit hoc uerbũ, *fiat*: quo etiã uerbo omnia creata ſũt: ut fides Cẽturionis uerificaretur, & potẽtia Chriſti, quã Cẽturio cõfeſſus fuerat, ex opere ſubſecuto pateret. Dixerat enim Centurio,

Augu. ſermone. 6. de uerbis Do.

Ab Oriẽte & Occidẽte uenire.

Gregor. lib. 9. moral. c. 9.

Tenebræ exteriores.

Ignis gehennæ.

Rabanus in ca. 8. Matt.

Chryſo. ho. 27. in Mat.

& Chriſtus dixit,& opere cõpleuit. Vnde Chryſoſt. Vbi uelocitatem admirare, neque enim ſolum curare,ſeu inopinatè,& in momento temporis hoc facere,uirtutem Chriſti oſtẽdebat. In itinere autem,uerbo ſanauit eum,ne putaretur ire corporaliter ob impotentiam & non humilitatem. Hic conſiderandum eſt quantum unicuique fides ualeat propria, quando tantum ualuit aliena. Nam propter fidem Centurionis,ſanitas puero eſt reddita Conſidera etiam hîc humilitatem Domini,quia ad ſeruum Centurionis, etiam non rogatus, ire paratus fuit:ad filium autem reguli, de quo infrà dicetur, quaſi pompam refugiens,etiam rogatus ire noluit. Excelſus enim, *Dominus,humilia,*de prope *reſpicit:& alta,*id eſt ſuperba,*à longè cognoſcit*, id eſt contemnit. In quo ſecundum Gregor. ſuperbia noſtra retunditur, & increpatur, qui perſonas acceptando in hominibus, non naturam,qua ad imaginem Dei facti ſunt,ſed honores & diuitias uenerantur. Ecce de cœlo uenit, qui ſeruo occurrere in terram non deſpicit, & tamen humiliari in terra contemnimus,qui de terra ſumus. Quid uerò apud Deum uilius,quid eſſe deſpectius poteſt, quàm ſeruare honorem apud homines,& interni teſtis oculos non timere?Et ſecundum Ambr.ad reguli filium noluit pergere, ne in reguli ſilio uideretur magis diuitijs detuliſſe: hîc ipſe perexit, ne uideretur in Centurionis famulo,conditionem deſpexiſſe ſeruilem.omnes enim,ſeruus & liber,inChriſto unũ ſumus:Hæc Ambroſ.In Centurione fides Gentium præfiguratur,& per eum primitiæ,& electi de Gentibus deſignãtur, qui quaſi centenario milite ſtipati, uirtutum perfectione ſunt ſublimes, credentes in Chriſtum, & laborantes ad conuerſionem aliorum. Vnde Remigius:Per Centurionem deſignantur,qui primi ex Gentibus crediderunt, & perfecti in uirtutibus fuerunt. Centurio enim dicitur qui centum militibus præeſt. Centenarius autem numerus perfectus eſt. Rectè ergo Centurio pro puero ſuo rogat, quia primitiæ Gentium, pro ſalure totius Gentilitatis Deo ſupplicauerunt. Et ſi opponitur de Magis,qui primò Domino crediderunt:reſpõdendum ꝙ Centurio dicitur primitiæ Gentiũ, quia primus credidit à nullo edoctus, niſi à Spiritu ſancto. Magi uerò & ſi primi crediderunt,edocti tamẽ per libros Balaam,& per nouæ ſtellæ indicium. Ipſis autem Gentibus, corporalis Chriſti præſentia non eſt exhibita,ſed uerbum fidei per Apoſtolos eis miſit,& ab infidelitate ſanauit.Moraliter,per iſtum puerum Centurionis,ſignificatur peccator,propter quatuor mala quæ peccator incurrit, quæ deſignantur in quatuor cõditionibus,quæ de iſto puero hîc ſcribuntur.Primum malum peccatoris eſt,ſeruitus peccati,id eſt pronitas peccandi.Vnde dicitur de puero iſto,quòd erat ſeruus.Vnde Ioannes: *Omnis qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati.*& Petrus:*A quo quis ſuperatus eſt,huius & ſeruus eſt.* & Auguſt. Peccator eſt ſeruus tot dominorum,quot uitiorum. Peccatum autem, cùm homini dominatur, facit eum pronum ad peccandum:ut ex uno peccato,ad aliud tendat. Peccatum etiam ulterius deducit ad aliam ſeruitutem, ſcilicet diaboli,quia ſuperbus eſt ſeruus Luciferi,auarus eſt ſeruus Mammonis, luxurioſus eſt ſeruus Aſmodei. Secundum malum eſt, impotentia ad bene operandum, quod ſignificatur per iacentem. Vnde dicitur iſte puer iacere in domo. Iacentes enim nihil operantur, uel operari poſſunt. Iacet autem peccator aliquando in igne iracundiæ, aliquando in

Humilitatis exẽplũ.

Pſal. 137.

Gregor. ho. 28. in Euãgel.

Ambr. in ca. 6. Lucæ.

Fides gentium.

Remigius in cap. 8. Matth.

Centurio primitiarius.

Puer Centurionis.

Mala peccatoris.

Ioan. 8.

2. Petri. 2.

Seruitutes peccatorũ.

Iacere quid moraliter.

A luto luxuriæ,aliquando in ſpinis auaritiæ.Et bene dicitur iacere, quia nullum bonum meritorium poteſt operari. Tertium malum eſt, timor & tremor, quia ſemper eſt peccator in timore, quod per paralyſim deſignatur, ex qua fit diſſolutio & tremor membrorum.Si enim dicatur peccatori ut det eleemoſynam, aut malè acquiſita uel ablata reſtituat, timet ne ſibi deficiat.Si dicitur ꝙ ieiunet,timet ne eſuriat.Si dicitur ꝙ confiteatur peccata ſua, timet de uerecundia. Si dicitur quòd faciet pœnitentiã & ſatisfactionem de peccatis,timet de afflictione & incommodo corporis. Ecce quomodo iſte paralyticus tremit, & ad ſonitum folij paueſcit.Quartum malum eſt afflictio ſpiritus, quod ſignatur per hoc quod de puero iſto

B dicitur,quia malè torquetur. Et reuera,omnis peccator malè torquetur in ſeipſo, propter uermem conſcientiæ,qui ſemper pungit & rodit. Vnde Auguſti. Iuſsiſti Domine & ita eſt, ut pœna ſibi ipſi ſit omnis inordinatus animus. Vnde & Sapien. *Semper præſumit ſæua & perturbata conſcientia.* Ex alio etiam torquetur peccator,dum anxius eſt quomodo acquirat honores, diuitias mundi,oblectamenta corporis. Torquetur inter proſpera, per curam ſuperuſlã, & inter aduerſa,per impatientiam.Item malè torquetur,quãdo conſiderat turpitudinem uitiorum in quibus iacet, & pœnas infernales, quibus æternaliter ſubiacebit:nec tamen miſer,per pœnitentiam reſilit. Sed ta-

C men, talem quandoque curat Dominus, ueniendo ad eum, ſuffragantibus meritis ſanctorum. Tu ergo ſi habes animam paralyticam, & talia mala in te ſentis:roga & mitte ſanctos, ut ad Dominum intercedant pro te,ſicut ſeniores pro Centurione, & clama ad Dominum, dicens deuotè cum eodem: *Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur, & non ſum dignus,*propter fragilitatem naturæ, propter fœditatem culpæ,& multiplicitatem miſeriæ, *ut intres ſub tectum meum,* tam anguſtum, tam immundum, tam ruinoſum, *ſed tantum dic uerbo, & ſanabitur,* ad tuum imperium. Et quia iſtud uerbum Centurionis tantæ efficaciæ fuit, quòd, ut ſuprà dictum eſt,dignum præſtitit,ut in corde eius Chriſtus habi-

D taret,& ad recipiendum corpus Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ nullus eſt dignus:ideò quando ad mẽſam Chriſti accedimus: & fragilitatem noſtram cõſideramus,uerbis Centurionis edocti, dicamus ſinguli: *Domine,non ſum dignus ut intres ſub tectum meum,* non ſum dignus ut corpus & ſanguinem tuum ſuſcipiam in os meum:ut uidelicet uirtute uerborum iſtorum digni effici mereamur. Vnde Origen. Nunc etiam quando ſancti & acceptabiles Eccleſiarum antiſtites ſub tectum tuum intrant, ibidem Dominus per eos ingreditur,& tu ſic ęſtimes,quaſi Dominum ſuſcipiens, & quando corpus & ſanguinem Domini manducas & bibis,tunc Dominus ſub tectum tuum

E intrat,& tu ergo humilians teipſum,dicas: Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum meũ. Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti: Hæc Orig. Per iſtum etiam Centurionem ſignificatur ratio,uel intellectus, cuius ſeruus eſt appetitus ſenſitiuus, qui debet obedire rationi,ſed ex corruptione naturę eſt infirmus ad obediẽdũ ei,propter quod homo per rationẽ cognoſcens hãc infirmitatẽ, in ſuo appetitu ſenſitiuo, per ſe & per alios debet rogare Deum,ut ſanet ſeruũ ſuũ,& ſic puer eius ſanatur ꝑ Dominũ.Itẽ ſicut ille Cẽturio dicebat,*nã & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, uade,& uadit:& alij, ueni, & uenit:& ſer-*

Timor peccatorum.

Auguſt. in confeſſionibus.

Pœna ſibi eſt animus inordinatus.

Cap. 17.

Verbi Centurionis efficacia.

Orig. hom. 5. in diuerſos.

Ratio comparatur Centurioni.

Caſſianus collatione ſeptima ca. 3.

Caſſianus collatione ſeptima ca. cap. 5.

no meo, fac hoc, & facit, ſicut dicit Caſsia. perfecta mens, quæ per Centurione intelligitur, ſub Dei poteſtate conſtituta. omnibus uiribus ſuis dominatur, & habet poteſtatem cogitationes noxias depellendi, & in bonis cogitationibus immorandi. Tunc malis cogitationibus dicere poſſumus, abite, & abſcedent: bonis uerò dicere, uenite, & uenient: ſeruo quoque noſtro, id eſt corpori, quod debet ſeruire ſpiritui, ea quæ caſtitatis & continentiæ ſunt, ſimiliter iniungemus, & ſine ulla contradictione obtemperabit, omnemq́ue ſubiectionis ſpiritui exhibens famulatum.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu chriſte, non ſum dignus ut intres ſub tectum carnis meæ, quia puer ſenſualitatis iacet paralyticus diſſolutus morbo peccati in domo corporis mei, & malè torquetur concupiſcentiarum motibus: ſed ueni per gratiæ infuſionem, & dic uerbo ueritatis, ut ſanetur puer meus, & reſurgat à peccatis. Præſta miſericors Deus mihi miſero ſub poteſtate tuæ gratiæ conſtituto, & habenti de tua gratia ſub me uires & uirtutes naturales: ut habeam poteſtatem cogitationes, & motus noxios repellendi, & in bonis immorandi, ac corpori ut ſpiritui ſeruiat imperandi. Amen.*

De curatione dæmoniaci, & ſocru Petri. Caput XLIII.

Mar. 1. & 9. Luc. 4. & Mat. 8.

E*T ingrediebatur Domus Ieſus in ciuitatem Capharnaum*, quod interpretatur ager, ſeu uilla pulchritudinis, & pinguedinis, & conſolationis: & ſignificat animam religioſi deuoti, quæ debet eſſe impinguata pinguedine triplici, ſcilicet charitatis, deuotionis, & cõtemplationis. Ad iſtam uillam deſcendit libẽter Chriſtus, & ob hoc efficitur uilla pulchritudinis & conſolationis. De pulchritudine, & conſolatione huius uillæ dicit Petrus Rauennas: Iuxta ſententiam cordis mei, ſi paradiſus in hac uita præſenti eſt, uel in clauſtro, uel in ſcholis eſt, quicquid enim eſt extra hæc duo, plenum eſt anxietate, inquietudine, amaritudine, formidine, ſollicitudine, & dolore. Hoc tamen quod dicit de ſcholis, intellige de diuinis ſcripturis, non de aliis uanis ſcientijs. Vnde Hugo: Nihil in hac uita dulcius ſentitur, nihil auidius ſumitur, nihil ita mentem ab amore mundi ſeparat, nihil ſic animum contra tentationes roborat, nihil ita hominem exci-

Studiũ ſacræ ſcripturæ commẽdatur.

A tat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, ſicut ſtudiũ ſacræ ſcripturæ. Et ſtatim ſabbato quando plures cõcurrebant, & ab operibus ſeruilibus quieſcendo ſpiritualibus uacabant, *ingreſſus ſynagogam*: ubi legiſperiti ad docendum, & cõmunis populus ad audiendũ legis doctrinã conueniebant, *docebat eos*, maximè tali tẽpore & loco docebat Chriſtus: quia erant congruentia doctrinæ eius, tunc enĩ plurium ad ſynagogam fiebat conuentus. Sic modo quilibet Chriſtianus tenetur diebus dominicis ueni re ad Eccleſiã, & audire ibi miſſam totam & integrã. Et nota quòd miſſa eſt aliquo modo de lege naturæ, diuina & euangelica: lex naturæ uult quòd quilibet aliquo temporis ſpatio uacet adorandum Deum,

Miſſa eſt de lege triplici.

B lex ſcripturæ præcipit ſabbato uacandum adorationem, ſed canones ordinauerunt ad iſtam orationem tempus miſſæ, ubi Deus & homo realiter cõtinetur. Ideò, ut dicit gloſſa, peccant mortaliter qui miſſam non audiunt, quia præceptum eſt, niſi cogat neceſsitas, aliis uerò diebus non eſt præceptum, ſed conſilium. *Et ſtupebant*, id eſt, admirabantur, *ſuper doctrina eius*, tum quia legem & prophetas non didicerat, & tamen clariſsimè docebat, tum quia doctrinam ſuã diuinis operibus confirmabat: unde ſubditur: *Erat enim docens eos, quaſi poteſtatem habens*, quia in oſtenſione ſignorum & uirtutis docebat, & quia pro timore ueritatem non celabat, *& non ſicut ſcribæ*, qui ſolum

C uerbis docebant, & ueritatem dicere timebant, uel quia non cuſtodiebant, ideò diſcere erubeſcebant. Vnde Beda: Sermo doctoris in poteſtate fit, cùm ea quę docet operatur. Nam qui factis ipſe ſua deſtruit, contemnitur: uel ideò in poteſtate *erat docens eos, & non ſicut ſcribæ*: quoniam ſcribæ quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant: ipſe uerò quaſi author impletorq́ue legis, uel mutãdo uel augẽdo quæ minus uidebãtur liberè ſubſtituit: Hæc Beda: Quia ergo Chriſtus doctrinã ſuam confirmabat per opera miraculoſa, cæteri prędicatores & doctores, qui hoc nõ poſſunt, debent doctrinã ſuam cõfirmare per opera uirtuoſa: & non ſicut ſcribæ qui dicunt, & non faciunt, ac doctrinam ſuam uerborum iactantia affir-

Beda in ca. 4. Luca. Docere in poteſtate.

D mant & oſtentant, unde ſtatim poteſtas Domini oſtenditur per factum, cùm ſubditur: *Et erat in ſynagoga eorum*, fortè adductus ad locum ſanctum, ut ibi liberaretur, *homo* quidam *habens ſpiritum immundum*, id eſt, obſeſſus à dæmone, *exclamauit* uoce magna, *dicens: Quid nobis & tibi Nazarene? Veniſti ante tempus perdere nos*, id eſt, diminuere & auferre noſtram poteſtatem nocendi hominibus, & torquere nos. Quia enim diabolus inuidia motus, de ſalute hominum torquetur, ideò de Chriſti doctrina, quæ erat animarum ſalus & medicina, dolebat, & ſic clamabat. Vnde Theophilus: Exire enim ab homine perditionem ſuam, dicebat dæmonium. Immiſericordes enim exi

Theophilus in eum locum.

Dæmoniorum in nos malitia.

E ſtunt in homines, malum aliquod pati ſe æſtimantes, cùm homines non moleſtant. *Scio, te quis ſis*, id eſt, uehementer opinor, ſcilicet ſanctus Dei, id eſt Chriſtus, ad ſalutem hominum miſſus. Per prophetias enim de Chriſto dictas, quæ determinauerant tempus & modum & locum ueniendi ipſius Chriſti, & per alias circunſtãtias, ſciebant ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum, ueruntamen neſciebant ipſum eſſe Deum: nec per tentationẽ Chriſti in deſerto diabolus potuit ſcire de Chriſto, utrũ Dei filius per naturam eſſet: licet ad hunc finem tripliciter eũ tentauerit. Si enĩ cognouiſſent dęmones ipſum eſſe Deũ, nũquã induxiſſent Iudæos ad ipſum crucifigẽdũ. Vnde

Apoſtolus:

1.Cor.2. Confeſſio dæmonum.

Apoſtolus: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Ecce quãtę peruerſitatis ſunt multi homines, qui in aduerſitate ſua Deum blaſphemãt: cùm tamen dæmones ipſum prædicent.

Beda in ca. 4. Luca.

Vbi Beda: Non uoluntatis iſta confeſsio eſt, quàm præmium nõ ſequitur confitendi, ſed neceſsitatis extorſio, quæ cogit inuitos. Et uelut ſi ſerui fugitiui poſt multum temporis Dominum uideant, nihil aliud niſi de uerberibus ſuſpicantur: ſic & dæmones cernentes Dominum in terris repentè uerſari, ad iudicandos ſe ueniſſe credebant, præſentia ſaluatoris tormenta ſunt dæmonum: Hæc Beda.

Spiritus immundus. Chryſo. in ca. 1. Mar.

Dicitur autem dæmon ſpiritus immundus, ab affectu, quia facit immundum quem poſsidet: ſicut dicitur ſpiritus ſurdus, uel mutus, quia hominem ſurdum uel mutum facit. Vel ſecundum Chryſo. Immundus dicitur propter impietatem, ac elongationem à Deo, & quia omnibus immundis & prauis operationibus ſe immiſcet.

Cur tacere iuſſit.

Ipſum quoque immundum ſpiritum Dominus licet uera de eo teſtificantem iuſsit obmuteſcere, ne ueris falſa miſceret, & ne uideretur ab ipſo teſtimonium quærere, maximè quia Phariſæi dicebant ipſum in Beelzebub dæmonia eiicere, & ne uideretur utilitas crucis & paſsionis ſuæ. In quo datur nobis dogma ſalutiferũ, ut dæmonibus qui mẽdaces ſunt, & in ueritate non ſteterunt, non credamus, quantũcunq; denuncient ueritatem, quia ſi aliquos ſibi credentes inuenerint, ueritati mendaciũ miſcent, & ueritatẽ in mendaciũ conuertunt: ac uera dicendo nituntur credentes in errorem idololatriæ & peccata inducere. Per hoc autem quòd Chriſtus increpauit dæmonẽ, qui ſuam confitebatur poteſtatẽ, & ſanctitatem, imponens ei ſilentiũ docuit nos laudes turpiũ fugere.

Laus turpiũ & malorum fugienda.

Vnde ſecundum Senecã: Tam triſte, & tam turpe nobis debet eſſe laudari à turpibus, quàm ſi laudemur ob turpia. Et ſpiritus immundus iuſſus exire ab homine, proiecit illũ in medium, & *diſcerpens eum*, quantum ad afflictionem, *exiuit inde, & nihil ei nocuit*, quantũ ad mutilationem.

Hieron. in ca. 1. Mar.

Vbi Hieron. Spiritus diſcerpens hominẽ, exiit ab eo. Appropinquãte ſalute, appropinquat tẽtatio: Pharao dimiſſus ab Iſrael, perſequitur Iſrael. Diabolus cõtẽptus ſurgit in ſcandala: Hæc Hieron. Sic etiã accidit ſpiritualiter, quia diabolus ſępe in mediũ proiicit peccatũ alicuius, ad eius infamationem, & cùm peccator uidet ſe cõfuſum, dimittit peccatum, cogiturq; diabolus ab eo exire.

Pſal. 62. Verecundiæ utilitas.

Vnde in Pſal. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Verecundia enim, quã habet peccator de peccato, eſt ualde utilis ad dimittendũ peccatũ. Propter quod dicit Seneca, quòd non dimittendus eſt pudor, quia quãdiu in animo durauerit alicuius, erit bonę ſpei locus. Per hoc autẽ quòd diſcerpens eum exijt ab ipſo, intelligitur quòd nullus liberatur à diabolo, niſi diſcerpatur per compunctionẽ, & contritionẽ ſalutarem. Et ſpecialiter hoc de carnis uitio intelligitur, quia uitiũ carnale non niſi carnis afflictione curatur: ut,

Sapien. 11.

per quæ quis peccat, per hæc & torquetur. Et factus eſt ſicut mortuus ita ut multi dicerent, quia mortuus eſt. Vnde Gregorius: Velut mortuus quippe oſtẽditur, qui à maligni ſpiritus poteſtate liberatur, quia quiſquis iam terrena deſideria ſubiicit, uitam in ſe carnalis conuerſationis extinguit, & mundo mortuus apparet, quia poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria ſe agitabat, caret. Quem multi mortuum dicũt, quia ſpiritualiter uiuere neſciũt, cùm qui carnalia bona non ſequitur, extinctũ funditus arbitrantur: Hæc Gregorius. Si ergo à maligno liberatus eſt mortuus,

A ſequitur quod qui non eſt mundo mortuus, non eſt à maligno liberatus, quod eſt uerbum terribile mundum diligentibus. *Ieſus autem tenens manum eius leuauit eum, & ſurrexit* ipſe enim proſtratis manum auxilij porrigit, ipſe eliſos erigit: ubi Ambroſius.

Ambr. in ca. 4. Luca. Populus Iudæorum.

Myſticè autem qui in ſynagoga habebant ſpiritum immundum, populus eſt Iudæorum, qui innodatus diaboli laqueis ſimulatam corporis mundiciam interioris mentis ſordibus inquinabat. Et bene ſpiritum immũdum habebat, quia ſpiritum ſanctum amiſerat. Introierat enim diabolus, unde Chriſtus exierat: ubi & Theophilus.

Theophilus in eum locum.

Sciendum eſt etiam quòd multi nũc dæmonia habent, omnes ſcilicet qui dæmoniorum deſideria implent, ut furioſi habent dæmonium iræ, &

B ſic de cæteris. Sed Dominus in ſynagogã uenit cùm mens hominis fuerit congregata, & tunc dicit dæmoni inhabitanti, obmuteſce, & ſtatim egreditur ab eo. Et protinus egrediens Dominus de ſynagoga, ſcilicet poſt prædicationem, & eius confirmationẽ,

De ſocru Petri.

poſt dæmonis expulſionem introiuit in domum Petri, ut ibi refectionem acciperet poſt laborem. Saluator enim noſter cùm corpus paſsibile ad noſtram accepiſſet ſalutem, aliquando declinabat ad loca familiarium ſibi & deuotorum, ad quietem habendam poſt laborem & fatigationem: & iſto modo uenit ad Petri domum, ſeu hoſpitium: unde Cyrillus, Aſpice autem quomodo manet penes uirum inopem Chri-

C ſtus, qui ſpontaneam paupertatem pro nobis paſſus eſt, ut diſcamus cum pauperibus conuerſari, nec ſpernere depreſſos & pauperes:

Chryſo. ho. 28. in Mat.

Vnde Chryſo. Et nimirũ excogita quales erant domus piſcatorum horum, ſed tamen non dedignatus eſt ſub uilia tuguria piſcatorum intrare, erudiens per omnia humanum conculcare tumorem.

Domũ præclarã non intrauit Chriſtus.

Et iterum: Propter hoc numquam intrauit in domum præclaram Chriſtus, ſed in domum publicani, & principis publicanorum, & piſcatoris, palatia dimittens, & eos qui mollia induunt ueſtimenta. Si itaque cum uis & tu uocare, orna domũ tuam eleemoſynis, orationibus, ſupplicationibus, uigilijs. Nullus itaque uerecundetur domum uilem habens, ſi hæc habuerit opertoria. Nullus diues ma-

D gnum ſapiat, domum habẽs precioſam, ſed uerecundetur magis, & hanc zeletur, illam dimittẽs: ut & hic Chriſtum ſuſcipiat, & illic æternis potiatur tabernaculis. Hæc Chryſoſtomus:

Domus Petri quę & ubi.

Hic quidam dicunt, quòd licet Petrus fuerit de Betſaida, tamen ratione uxoris habebat domum in Capharnaum. Sed contra hoc videtur quod Marcus dicit: Venit in domum Simonis, & Andreæ. Ideo dicendum, ſecundũ Stephanum, ꝙ domus Petri non dicitur poſſeſsiuè: ſed ad quã declinare conſueuit cauſa uendendi piſces, & hac etiam familiaritate uxorem duxit de domo illa: quæ etiam dicitur domus Andreæ, propter inſeparabilitatem illorum in piſcium negociatione.

Socrus Petri curatio.

Et mox diſcipulis

E petentibus pro ſocru Petri, id eſt, matre uxoris eius febricitante, ſtans Dominus ſuper illam imperauit febri, ut ceſſaret uel recederet: & apprehenſa manu leuauit eam, quę ſtatim & ſubito liberata eſt, ita vt cõtinuò ſurgens miniſtrauerit ei & diſcipulis ſuis. Vires quas accepit, quaſi gratias agendo, in obſequium ſui exercens ſaluatoris. Non remanente ut ſolet moleſtia ægritudinis, quod non niſi diuina uirtute potuit fieri. Natura enim non operatur, in inſtanti.

Natura non operatur in inſtanti.

Et ideò hoc proprium eſt medici cœleſtis, ſed ſecus eſt in aliis, licet enim uirtute naturæ poſsit homo à febribus curari, non tamen in inſtanti, ac ita ſubito & perfectè quòd poſsit ſtatim opera conſueta facere:

cere:ſicut hîc dicitur factum eſſe, ex quo oſtenditur iſta curatio miraculoſa, ad diſcipulorum confirmationem in fide. Vnde Beda: Naturale eſt febricitantibus, incipiente ſanitate laceſcere, & ægrotationis ſentire moleſtiam: uerùm ſanitas quæ Domini infertur imperio, ſimul tota redit. Non ſolum ipſa redit, ſed & tanto robore comitante: ut eis continuo qui ſe adiuuarant miniſtrare ſufficiat. Et iuxta leges tropologię, membra quæ ſeruierant immunditiæ ad iniquitatem, ut fructificarent morti, ſeruiant iuſtitiæ in uitam æternam. Vnde & Cyrillus: Et nos ſuſcipiamus Ieſum, cùm enim uiſitauerit nos, & portauerimus eum in mente & corde, tunc enormium uoluptatũ æſtum extinguet, & incolumes faciet vt miniſtremus ei: hoc eſt, eius beneplacita peragamus. Moraliter autem per hoc datur intelligi quòd ante curationem à peccato, non eſt gratum ſeruitiũ impenſum Deo: ſed pœnitens quàm citò curatus eſt à febre peccati, tam citò debet ſe occupare, & totaliter mancipari ſeruitio Dei. Secundum illud Apoſtoli: *Sicut exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra ueſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Si ergo anima tua febre uitiorum eſt capta, ſanctos in adiutorium tuum inuoca: ut eorum rogatu gratia Dei curet te, quòd poſſis ei & ſanctis ſuis gratam ſeruitutẽ exhibere. In hoc etiã quòd diſcipuli rogauerunt pro illa, datur nobis exẽplum orãdi pro infirmis, & neceſſitate aliena. Secundum Bedam: Myſticè domus Petri Eccleſia, de circumciſione eius Apoſtolatui commiſſa. Socrus eſt ſynagoga, quæ quodammodo mater eſt Eccleſiæ Petro commiſſæ in cura & cuſtodia. Hæc ſyna goga febricitat, quia inuidiæ æſtibus laborat, perſequens Eccleſiam: cuius manum Dominus tangit, quando carnalia eius opera in ſpiritualem intellectum & uſum conuertit, & ſic erecta miniſtrat in ſpiritu Moraliter autem ſocrus Petri febricitans eſt caro concupiſcens: cùm enim homo calore concupiſcentiæ laborat, quaſi febribus æſtuat, quod poteſt eſſe tripliciter, iuxta illud Ioannis: *Omne quod eſt in mundo: aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ* & ſic triplicem habemus febrem. Quædam enim eſt corruptione in ſpiritibus. Alia ex corruptione in humoribus. Tertia ex corruptione in membris, & in omnibus eſt calor inordinatus ſupergrediens naturæ curſus. Primam facit ſuperbia. Secundam, luxuria. Tertiam, auaritia. Ad hãc ueniens Ieſus uidet per gratiam illuminantem, imperat per gratiam iuſtificantem, tangit manum per gratiam adiuuantem: & ſic dimittit febris in cõtritione, ſurgit ſana in confeſsione, miniſtrat in ſatisfactione. Moraliter autem dicitur ſtans ſuper illam, quia nullum ſpiritualiter ſanat, niſi eum qui ſub eo eſt, ſcilicet per timorem ſe ſalubriter humiliantem. Vbi Beda: Si uirum à dæmonio liberatum, moraliter animum ab immunda cogitatione purgatũ dixerimus, conſequẽter fœmina febribus tenta ſed ad imperiũ Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentiæ ſuæ feruore per cõtinentiæ præcepta frenatam: omnis enim amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia, ſpiritus furor eſt immundi, fornicationem uerò, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus, febrem illecebroſi carnis intellige. Hæc Beda. Poteſt enim per ſocrum Petri, quæ mulier erat ſenſualitas, quæ ab Auguſtino, mulier uocatur, ſignificari: per Chriſtum autem qui eſt imago patris, ratio: ſecundum quam

Beda in ca. 4. Luca. Febricitãtium natura. Roma. 6. Beda in ca. 4. Luca. 1 Ioan. 2. Febris triplex. Submiſſos ſanat Dominus. Beda in ca. 4. Luca. Coloſ. 3. Senſualitas & ratio.

A homo factus eſt ad imaginem Dei. Igitur moraliter ſocrus Petri ſanatur, cùm ſenſualitas quæ calore concupiſcentiæ febricitans iacet, per rationem ad debitum ordinem moralis uirtutis reuocatur. Ideò ſubditur: *& miniſtrabat eis.* quia ſenſualitas reformata uirtute morali miniſtrat, & ſeruit rationi. Et tunc homo peccatum, quod antè cũ in eo eſſet non nouerat, incipit agnoſcere poſt quã ab eo exiuerit. Vnde Chryſoſtomus: Si uis diſcere peccati fœtorem, excogita id poſtquã factum eſt cùm à deſiderio ereptus fueris, cùm non adhuc moleſtat ignis, & tunc uidebis quid eſt peccatum. Nota etiam de quatuor infirmitatibus præmiſſis, quòd ſpiritualiter per lepram poteſt intelligi culpa originalis: per paralyſim, culpa actualis in B omittendo: per febrem, actualis in committendo: per uexationem dæmoniacam, culpa erroris. Deinde ponuntur ad confirmationem legis euangelicæ multa miracula in generali: quia, *audito hoc miraculo & ueſpere facto*, cùm Sol occidiſſet, id eſt, ad occaſum ueniſſet, *omnes qui in illa ciuitate habebant infirmos uariis languoribus detentos, & à dæmoniis uexatos, ducebant illos ad Ieſum: & obtulerunt ei ut curaret eos*, quia tunc ad hoc poterant uacare. Vnde dicit Theophilus, quòd ita tardè adduxerunt eos ad Chriſtum, quia illa dies, erat dies ſabbati, & credebant curationes non eſſe licitas durante die ſabbati, quæ finiebatur in ueſpere illius diei, & ideò expectabãt occaſum: C ut curandos ad Ieſum adducerent. At ipſe ſingulis manus imponens curabat omnes: nullius enim morbum horrebat, quod eſt contra medicos ſuperbos, & indignantis naturæ, qui pauperes & miſeros dedignantur uiſitare & tangere. *Eteiiciebat ſpiritus immundos uerbo*, in ſignum quòd uerbum Chriſti deuotè auditum, fugat dæmonem de corde peccatorum. Licet autem poſſet etiam omnes curare ſolo uerbo, tamen quandoque appoſuit manus: quia humanitas Chriſti erat quaſi organum, ſeu inſtrumentum diuinitatis ipſius, in miraculis faciendis. Et ideò ſicut artifex mediante inſtrumento operatur: ſic uirtus diuina in Chriſto per applicationem humanitatis aliqua faciebat: ut eam coniunctam deitati declararet. Mira D cula quidem Chriſti ad duo ordinabantur, ſcilicet ad manifeſtationem diuinitatis ſuæ: & ad confirmationem ſuæ doctrinæ, per quam homines ad fidem inducebantur. Vnde & ad tactum manus eius ſanabantur infirmi, curabantur leproſi, illuminabantur cæci: & ad uocem eius ſuſcitabantur mortui, & eijciebantur ſpiritus immundi. Per hoc autem quod ueſpere facto obtulerunt ſibi infirmos & dæmoniacos, ſignificatur quod hora mundi ueſpertina Chriſtus uenit dæmones eiicere, & infirmitates hominũ curare: & per occaſum Solis ſignificatur, quod paſsio ſua, in qua Sol iuſtitiæ occidit, futura erat medicina omnis ſpiritualis infirmitatis. Vnde ſecundum Bedã: Myſticè, Solis occubitus, paſsionem mortemque illius ſignificat qui dicit, quandiu ſum in mundo, lux E ſum mundi: & ſole occidente plærique dæmoniaci & ægroti ſanantur, quia qui temporaliter in carne uiuens, paucos Iudæorum docuit, omnibus per orbem gentibus fidei ſalutiſque dona tranſmittit. Moraliter uerò occaſus Solis poteſt dici caſus mundanæ proſperitatis poſt quam multi ſanantur, qui lucente Sole proſperitatis grauiter infirmantur. Conſidera, quòd paucis uerbis multa hîc miracula comprehendũtur, quę expreſſe fortaſsis incredibilia uiderẽtur. Vnde Chryſoſto. Tu autem intende quantam multitudinem curatam tranſcurrunt Euangeliſtæ, non unum-

Gene. 1. Peccati fœtor à deſerente percipitur. Peccatorũ quatuor genera. Theophilus in eum locum. Cur ueſperi adduxerunt. Contra medicos. Miracula Chriſti ad duo ordinata. Beda in ca. 4 Luca. De Solis occaſu. Ioan. 9. Cur paucis multa. Chryſo. ho. 28. in Mat.

A

nnumquenque curatum dicentes nobis & enarrantes:ſed uno uerbo pelagus ineffabile miraculorum ſuperuenientes,ut non rurſus magnitudo miraculi incredulitatem immittat, ſi tantam plebem & uarias ægritudines in uno temporis momento ſoluit, & emendauit.Hæc Chryſoſtomus.*Exibant autem dæmonia à multis clamantia:& dicentia quia tu es filius Dei. Et increpans non ſinebat ea loqui*: quia ſciebant per uehementem coniecturam ipſum eſſe Chriſtum, non tamen per ſcientiæ certitudinem. Vnde Beda: Dæmonia filium Dei confitebantur, & ſciebant ipſum eſſe Chriſtum, quia cùm ieiunio fatigatum eum diabolus uideret, uerum hominem intellexit: ſed quia tentando non præualuit, utrum filius Dei eſſet, dubitabat. Nunc autem per ſignorum potentiam, uel intellexit, uel potius ſuſpicatus eſt eſſe filium Dei: ſed ſe morte illius non præuidit eſſe damnandum. Verè enim de hoc myſterio à ſeculis abſcondito, dicit Apoſtolus, quòd nemo principum huius ſeculi cognouit: *ſi enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: Hæc Beda. Ideo autem non ſinebat ea loqui, ne homines audientes dæmonem prædicare mundo ueritatem, de inceps acquieſcerent ſibi prædicanti falſitatem. Vnde gloſſa: Ideò prohibet loqui, ne dum aliquis audit dæmonem uera prædicantem, poſtea ſequatur errantem. Improbus enim magiſter uera falſis permiſcet: ut ſub ſpecie ueritatis, falſitatis teſtimonium obtegat. De hoc habes, & alias cauſas proximè ſuprà de ſpiritu immundo dictas. *Facta autem die*, & ualde diluculò, *egreſſus Ieſus de Capharnaum ibat in deſertum locum*, ut applauſum populi fugeret, & ibi ſecretius oraret. In hoc dans exemplum quòd prædicator & mirabilium diuinorum operator debet uanam gloriam & oſtentationem fugere, & ad ſolitudinem contemplationis, ac ſecretum orationis, poſt laborem prædicationis redire: ut Deo gratias agat de ꝓfectu præterito, & ſe diſponat ꝓ futuro: ut ſibi hauriat ꝙ poſtea populis effundat. Et ſecũdũ Theophilũ: Oſtendit nobis quòd Deo debet attribui ſi aliquid boni facimus, & ei debemus dicere, quoniam omne optimum deſuper eſt, deſcendens à te. In deſerto ergo Chriſtus orat, non quòd ipſe oratione indigeat: ſed ut nobis bonæ exemplificationis, operationis, exemplum & forma fieret, & ut nos tumultum fugere, & curam mundi uitare, ac ſecretum mentis quærere doceret, cùm eum orare, uel ei ſilenter loqui, affectamus. Et turbæ requirebant eum, ſcilicet per fidem, & uenerunt uſque ad ipſum, per ſpẽ, & detinebant illum per charitatem, ne diſcederet ab eis: ut profectum conſequerentur maiorem. Vbi Chryſoſt. Gaudens autem eos ſuſcipiebat, ſed & noluit eos dimittere: ut & reliqui doctrinæ eius participes eſſent, & ideò ſequitur, quibus ait: *quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei*, id eſt, qualiter peruenitur ad regnum Dei, quia per pœnitentiam quæ eſt uia ad hoc perueniendi. Vbi Theophilus: Tranſit enim ad alios magis indigentes doctrina, quia non conuenit in uno loco doctrinam concludere: ſed ubique radios eius extendere. Vbi & Chryſoſto. Simul etiam conſidera, quòd poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad ſe, non tamen illud fecit, præbens nobis exemplum ut perambulemus & requiramus pereuntes, ſicut paſtor perditam, & medicus accedit ad infirmum. Vna enim anima recuperata, poterit aliquis mille delicta abolere: Hæc Chryſoſtomus.

Scientia dæmonum de Chriſto.
Beda in ca. 4. Luca.
Matth. 4.
1. Cor. 9.
Dæmonia cur prædicare prohibentur.
Gloſſa ibid.
Applauſus uitandus.
Theophi. in eum locum.
Iacobi. 1.
Teophilus in eũ locũ.

B C D E

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, remoue & eiice ſpiritum immundum à me: ne aliquo modo me ualeat maculare, uel in maculis detinere: ut ſim & appaream mundo mortuus, cum à poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria nos agitat, fuero liberatus. Peto etiam Domine te medicum animarum: ut me curare digneris à febre uitiorum, quatenus ſurgens ab eis ualeam tibi miniſtrare, & gratam ſeruitutem exhibere. Tu etiam Domine cura me, & omnes uariis animæ detentos languoribus: ut à peccatis ſani & incolumes facti tibi miniſtremus, & beneplacita tua peragamus. Amen.*

De ſuſcitatione filij uiduæ. Cap. XLIIII.

ET deinceps, *ibat Ieſus cum diſcipulis, & turba copioſa quæ eum ſequebatur*, nouitate operum, ſuauitate doctrinę, & ex ſanctitatis eius deuotione, *in ciuitatem Galilææ quæ uocatur Naym*, ſecundo miliario à monte Tabor eſt ciuitas Naym, & ſupra Naym mons Endor, ad cuius radicem fluit torrens Cyſon. Ante huius ciuitatis portam, ubi erat maior concurſus populi, obuiauit Dominus multitudini hominum efferentium, id eſt, extra portantium, defunctum filium unicum uiduæ ad ſepeliendum, quia antiquitus loca ſepulturæ erant extra ciuitates, & hominum habitationes, ne cadaueribus inficerentur loca & homines. Hoc autem ſic factum eſt, ut euidentius eſſet miraculum coram multis factum, & multi eſſent teſtes tanti miraculi. Et quia uacabant ad pietatis opus proſequendo funus, & conſolando uiduam & orbatam matrem, meruerunt ipſum uidere miraculum. Vbi Gregorius Nicenus, ærumnę molem, breuibus uerbis explicuit: Mater uidua erat, quæ non ſperabat ulterius filios procreare: non habebat in quem dirigeret aſpectum uice defuncti, quia unicus erat, hunc ſolum lactauerat. Hic ſolus aderat alacritatis cauſa in domo, quicquid matri dulce ac pretioſum, hic ſolus extiterat. Vnde & Cyrillus: Miſeranda paſsio, & ad fletum & ad lachrymas potens prouocare. Quam cùm uidiſſet Dominus ſic triſtem & afflictam, miſericordia & pietate motus ſecũdum quòd homo ſuper ea: tum quia uidua erat, tum quia non habebat alium filium à quo in ſenectute ſuſtentari poſſet quàm ab ipſos, dixit illi uerbo conſolatorio & dulci: *Noli flere*, quaſi diceret: cito conſolata eris, deſiſte quaſi mortuum flere, quem mox uiuum reſurgere uidebis.

Luca. 7.
Naym.
Sepultura antiquorũ.

Mœren-

Mœrentium conſolator Deus, illorum maximè lachrymas intuetur, qui aliorum miſerias & peccata deflent. Secundum Bedam: Dominus miſericordia motus eſt, ut nobis exemplũ imitandæ pietatis oſtenderet. Vnde & Chryſoſt. Iubẽs ergo ceſſare à lachrymis qui conſolatur mœſtos, monet nos de præſentibus defunctis conſolationem recipere, reſurrectionem ſperantes. Pagani & Gentiles, cauſam habent plangendi defunctos, quia reſurrectionem neſciunt: ſed Chriſtiani eam credunt, & ideò cauſam plangendi non habent. *Et acceſsit & tetigit locum*, id eſt, feretrum: ut effectus ſalutis tactu corporis ſui deueniret, & oſtenderet quòd corpus ſuum deitati unitum, erat inſtrumentum deitatis, in miraculis faciendis. Loculus diminutiuè, eſt mortui locus in quo iacet: cui enĩ uiuenti magna palatia, & amplæ domus non ſufficiebant pro loco, ei morienti paruum ſpatium ſufficit pro loculo. Vnde mortuo Alexandro dixit quidam Philoſophus, quem totus mundus non capiebat, hodie parua continet arca. *Hi autem qui portabant, ſtiterunt*, nec ultra progredi auſi ſunt. Et ait: *Adoleſcens ſurge*. & ſic eum ſecundum quod Deus ſuſcitauit. *Et recedit qui erat mortuus*: quia ſurgens ſedit in loculo in quo iacuerat prius, *& cœpit loqui*. Vt manifeſtè appareret quòd erat uerè & non apparenter ſuſcitatus, & fortè uerba ipſius fuerunt gratiarum actiones, *& dedit illum matri ſuæ*: quia non ſuo merito, ſed matris reſurrexerat: ut quæ de ipſo triſtis fuerat, in ipſo conſolaretur. *Omnes autem inuaſit timor ex ſtupore tanti miraculi*, qui timor non fuit alicuius mali, ſed reuerentiæ de potentia & bonitate: *& magnificabant*, id eſt, laudabant, *Deum*, & magnum prædicabant, quia quãto grauior eſt caſus, tanto pietas erigentis eſt gratior, & ſpes ſalutis pœnitentibus eſt certior. *Et dicebant: quia Propheta magnus* ſcilicet in lege, & Prophetis promiſſus, *ſurrexit in nobis*, imò pluſquam Propheta: *& quia Dominus uiſitauit plebem ſuam*, mittendo eis ſaluatorem, ut eos redimeret, ſicut medicus uiſitat infirmum, ut eum ſanet. Myſticè iſte defunctus, eſt homo per peccatum mortale mortuus. Eius mater eſt Eccleſia, quæ eſt uniuerſitas credentium, & cuius filij ſunt credentes ſinguli. Peccator autem dicitur filius unicus matri ſuæ, ſcilicet Eccleſiæ, quia quemlibet ita deflet quando in peccatum cadit, ſicut mater unicum filium quando decedit. Eccleſia quoque dicitur uidua, quia ſponſi ſui morte redempta: uel quia nunc quandiu peregrinatur à Domino, eſt ab amplexibus ſponſi ſui priuata, de qua uidua dicitur in Pſal. *Viduam eius benedicens benedicam*. Effertur defunctus, cũ ſenſus interior exiit in opus. Quatuor portitores huius defuncti, ſunt quatuor affectiones cordis noſtri ſcilicet gaudium & triſtitia, ſpes & timor. Iſta enim quatuor portant mortuum per abuſum. De quibus dicit Bernardus: Amant quod non decet, timent quod non oportet, dolent uanè, & gaudent uanius. Vel iſti quatuor portitores ſunt amor peccati, timor pœnitentiæ, ſpes emendæ, & præſumptio de Dei miſericordia. Vel quatuor portitores, ſunt quatuor quæ animam in peccato perſeuerare faciunt, ſcilicet fiducia longioris uitæ, quæ tamen hominem ſæpe decipit, conſideratio culpæ alienæ, qua homo correctionem propriam deuitat: ſtulta ſpes pœnitendi in futuro, & fiducia de uenia quam homo concipit ex magna Dei miſericordia, impunitas peccatoris, qua redditur ad peccata magis procliuus. Poſsũt etiam intelligi iſti portitores, carnalia deſideria, uel adulatorum & benedicentium blandimenta, uel prælatorum mercenariorum uerba ungentia, non pungentia, & quicunque uerbo uel facto fouentes hominem in peccato. Porta per quam effertur ſeu egreditur mortuus, eſt aliquis de quinque corporis ſenſibus peccati manifeſtatiuus. Nam qui uidet, uel audit uel loquitur quod non licet, mortuus extrahitur per portam uiſus, uel auditus, uel oris, & ſic ſuo modo de aliis, & ideo cuſtodiæ ad iſtas portas ſunt adhibendæ. Vnde Beda: Portam ciuitatis qua defunctus efferebatur, puto aliquem de ſenſibus eſſe corporis. Qui enim ſeminat inter fratres diſcordias, qui iniquitatem in excelſum loquitur, per oris portam extrahitur mortuus. Qui uiderit mulierẽ ad concupiſcendum eam, per oculorum portam, ſuæ mortis indicia profert. Qui fabulis ocioſis, obſcœnisue carminibus uel detractionibus aurẽ libenter aperit, hanc animę ſuę portã mortis efficit, cęteroſque qui nõ ſeruat ſenſus, mortis ſibi ipſe reddit aditũ: Hęc Beda. Loculus eſt cõſciẽtia peccatoris, in quo tanquã in lecto malę cõſciẽtiæ requieſcit. Talis autẽ mortuus per peccatum mortale ſuſcitatur à Deo per præces Eccleſię. Sed quomodo reſuſcitatur in figura, hîc docetur. Sicut enim tria ſunt ſigna mortis ſpiritualis, ſic tria ſunt ſigna reſuſcitationis ſpiritualis. Signum mortis ſpiritualis accipitur, ſecundum ſignum mortis corporalis. Signum autem mortis corporalis triplex eſt. Primum eſt, carentia operationis, ſic carentia ad bene operandum, eſt ſignum mortis ſpiritualis: unde in Exodo: *Fiant immobiles quaſi lapides*. Secundum eſt, carentia ſenſus, quando percutitur & non ſentit, ſic quando homo non ſentit percuſsiones & admonitiones ſpirituales, ſignum eſt quòd ipſe ſpiritualiter eſt mortuus. unde in Prouerbiis: *Verberauerunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & non ſenſi*. Tertiũ eſt rigor, ſic homo quando habet cor ita rigidum, quòd flecti non poteſt per compaſsionem ad proximum, nec per obedientiam ad Deum, ſignum eſt mortis ſpiritualis: unde in libro Regum dicitur quòd manus Hieroboam, quam extẽdit de altare, exaruit. Sic ergo tria ſunt ſigna mortis ſpiritualis. Bene quippe operari tollit ſuperbia, ſenſum aufert luxuria, & rigorem facit auaritia. Et econtrà ſunt tria ſigna reſuſcitationis ſpiritualis, quæ tanguntur in hoc quòd reſedit, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ. Per hoc quod dicit reſedit, intelligitur contritio, in contritione enim homo reſidet & reſilit à peccato. Per hoc quod dicit cœpit loqui, intelligitur confeſsio, in qua homo loquitur ſe accuſando. Per hoc quòd dicitur dedit eum matri ſuæ: intelligitur ſatisfactio. Per hoc enim quòd homo ſoluitur & iniungitur ei ſatisfactio, reſtituitur matri ſuæ, id eſt, Eccleſiæ, & communioni fidelium per ſpiritualem incorporationẽ, quæ quidem ſatisfactio fit per tria: ſcilicet per orationem, ieiunium, & eleemoſynã. Sed modus iſte reſuſcitationis tangitur cùm dicitur: acceſsit & tetigit loculum. Ad mortuũ ſpiritualiter ſaluator accedit, & appropinquat, cùm aliquam gratiam præuenientem vel deſiderium propriæ ſalutis ei donat. Loculum tãgit, quando conſcientiam & cor durum peccatoris ad pœnitentiam emollit, & peccatorem ad ſui cognitionem reducit, & tunc mortuus à peccato reſurgit. Et ſciendum quòd ſpirituſſanctus peccatũ per mortem uoluit deſignari, ad oſtendendum quantum peccatum ſit fugiendum, & quantum de eo ſit dolendũ quando eſt commiſſum. Peccatum fugiendum eſt ut mors, & de eo dolendum eſt tanquam de morte, ſic dolere debet qui amicũ ſuum in peccato mortali

uidet

Marginal notes:

Beda in ca. 7. Lucę. *Miſericors Dominus.* *Mors plangenda incredulis, tãtum.* *Loculi tactus.* *Loculus ſepulturę.* *Defunctus myſticè.* *Eccleſia mater peccatorum.* *Vidua.* *Pſal. 131.* *Portitores quatuor moraliter.* *Bern. in ſententijs.* *Quatuor in peccato perſeuerare facientia.* *Porta qua effertur peccator.* *Beda in c. 7. Lucę. Matth. 5.* *Loculus defuncti, eſt conſcientia.* *Signa mortis tria.* *Exod. 15.* *Prouer. 23.* *3. Reg. 12.* *Signa reſuſcitationis tria.* *Modus reſuſcitandi.* *Peccatum mors eſt.* *Peccatum ut mors fugiendum.*

ac ſic eum mortuum uideret: imo etiam eum plus dolere debet. Et quia ſicut mortuus iſte figurat peccatorem, ſic eius ſuſcitatio figurat peccatoris conuerſionem, ideo ſicut multum timendum eſt peccatum, & multum dolendum de eo commiſſo, ſic multum deſideranda eſt peccatoris conuerſio, & multũ gaudendum de ipſa iam facta. Obſecra ergo ò peccator dominum ut reſuſcitet te à morte peccati, & reſtituat te ſanctæ Eccleſiæ ſuæ in laudem & gloriam nominis ſui. Et ut ait Ambroſius: Si graue peccatum eſt quod pœnitentiæ tuæ lachrymis ipſe lauare non poſſis: flet pro te mater Eccleſia, quæ pro ſingulis tanquam pro unicis filiis uidua mater interuenit, compatitur quodammodo ſpirituali dolore naturæ, cùm ſuos liberos lætalibus uitijs ad mortem cernit urgeri. Viſcera enim ſumus de uiſceribus eius: Vnde & Auguſtinus. De iuuene illo reſuſcitato gauiſa eſt mater uidua, de hominibus in ſpiritu quotidie ſuſcitatis gaudet mater Eccleſia. Ille quidẽ mortuus erat corpore, illi autem mente. Moraliter tres mortuos Chriſtus ſuſcitauit, puellam in domo clauſam, id eſt, mortuum per conſenſum delectationis prauæ, in cogitatione ſeu uoluntate adhuc tectum. Iuuenem in porta, id eſt, mortuum per actum peccati in uerbo, nutu, uel opere. Lazarum in ſepulchro, id eſt, mortuum: lapide, id eſt, mole conſuetudinis peccandi preſſum, malè olentem, & alios fama corrumpentem. Omnes iſtos ſuſcitat & ſanat Dominus, cùm ad ipſum redeunt ueraciter pœnitendo, & tantò leuius reſuſcitatur quiſque per gratiam, quantominus mortificatus eſt per culpam. Vnde Dominus puellam coram paucis de facili ſuſcitat, puellæ dicens, ſurge. Iuuenem coram pluribus, & quaſi difficilius, tangens feretrum, & dicens: *Adoleſcens tibi dico, ſurge.* Lazarũ difficillime, quia cùm lachrymis, cum fremitu, cum ſui perturbatione, cum magna uoce dicens, *Lazare ueni foras:* & quaſi cum auxilio & teſtimonio præſentium, dicens: ſoluite, & ſinite abire, non quòd domino tam facilis non fuerit reſuſcitatio Lazari ſicut puellæ, cùm ut ait Auguſtinus, nemo tam facilè excitat in lecto, quàm Chriſtus in ſepulchro: ſed Domini facta aliarum rerum ſunt exempla. Longa enim conſuetudine preſſus, uix & quaſi cum labore ſuſcitatur. Qui ut ſuſcitetur Dominum cogit lachrymari, & eiulare, & ideo licet omne peccatum, maximè tamen peccandi conſuetudinem fugere debemus: quia hęc ſanatur difficilius. Vnde Ambroſius: Omne peccatum conſuetudine uileſcit, & fit homini quaſi nullum ſit, ſic & econuerſo, omnis uirtus bona conſuetudine fit gratia & facilis, quia nihil differt aſſueſci ſic, uel ſic. Triplex eſt ergo mors culpæ deſignata in prædictorum trium morte, ſcilicet peccatum cordis, peccatum operis, & peccatũ conſuetudinis. In ſuſcitatione uerò horum triũ mortuorũ oſtenſum eſt, ꝙ ſaluator poteſtatẽ habet ſuper triplicem mortẽ, ſ. naturæ, culpæ & gehennæ. Super triplicem uitam, ſcilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quartum mortuum inſinuante diſcipulo audiuit, ſed ad eum ire noluit, id eſt ad mortuum in obſtinatione, uel deſperatione, ſeu praua peccati excuſatione. De quo dixit, dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Hæc igitur audientes, qui ſtant, non præſumãt, ſed cauti ſint ne cadant: & qui ceciderunt, non deſperent, ſed ſolliciti ſint ut reſurgant. Vnde Auguſtinus: Hæc ergo chariſsimi audiuimus, ut qui uiuunt uiuant, qui mortui ſunt reuiuiſcant. Siue adhuc peccatum in corde conceptũ, non proceſſit in factum, pęniteat, corrigatur cogita-

Ambroſius in ca. 7. Lucæ.
De matre Eccleſia.
Auguſtin. ſermo. 44. de uerbis domi.
Mortuos tres ſuſcitauit comi nus.
Matth. 9. Ioan. 11.
Facilitas Chriſti in ſuſcitando à morte.
Auguſtin. ſermo. 44. de uerbis domi.
Conſuetudo peccãdi [illegible]
Ambroſ. in pſal. 1.
Mors triplex.
Quartus mortuus nõ excitatus.
Auguſtin. ſer. 44. de uerbis do.

A tio, reſurgat mortuus intra domum conſcientię, ſiue iam quod excogitauit admiſit, nec ſic deſperetur. Nõ ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus: pœniteat facti, de proximo reuiuiſcat: non eat in profunda ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè iam illi loquor, qui iam duro ſui molis lapide premitur, qui iam urgetur conſuetudinis pondere, qui iam quatriduanus putet: nec ipſe deſperet, profundus mortuus eſt, ſed altius eſt Chriſtus, agũt etiam tales pœnitentiam. Neque enim Lazaro reſuſcitato poſt quatriduum ullus putor in uiuente remanſerat: ergo qui uiuunt, uiuant: qui autem mortui ſunt, in quacumque harum trium morte ſe inuenerint, pœnitentiam agant, accelerent, iam reſurgant.

B Vnde & Chryſoſtomus: Ne audiamus qui ſtamus, ſed dicamus nobiſipſis, qui æſtimat ſe ſtare, uideat ne cadat: ne deſperemus ſi cecidimus, ſed dicamus nobis, *nunquid, qui cadit non reſurget?* Etenim multi in ipſum cœli uerticem aſcendentes, & omnem patientiã demoſtrantes, parum lapſi ſunt, & ad ipſum uenerũt malitiæ baratrum. Alij autem rurſus ad cœlum inde aſcenderũt, & à ſcena & ſcurrilitate ad Angelicã ſunt tranſlati urbanitatem, & tantam oſtenderunt uirtutem, ut dæmones abegerint, & multa ſigna alia operati fuerint, & horum quidem plenæ ſunt ſcripturæ, & plena uita exemplis nobis. Quemadmodum enim medici difficiliores ægritudines libris inſcribunt, &

C huius emendationis methodum, id eſt, doctrinam docent, ut in maioribus exercitati facilè minora ſuperant: ita vtique & Deus magna peccata in medium adduxit, ut qui parua deliquerunt, per illa facilem horum emendationem inueniant. Si enim maiora habuerunt ſanationem, multòmagis minora. Igitur armemus noſmetipſos bonis operationibus, & ſi ad uenerit aliquod delictum, abluamur, ut digni efficiamur in gloriam Dei uiuentes præſentem uitam, futura frui uita: Hæc Chryſoſtomus. Conſidera hîc uiduam de morte filij flẽtem: & ita tu omnibus poſtpoſitis de morte animæ tuæ luge & lachrymare, ut merearis ab ipſa morte animæ per tactum diuinæ miſerationis reſuſcitari. Abſtine à riſu & cachinno, cogi-

D tans quia de cunctis actibus tuis redditurus es rationem in iudicio: Vnde Chryſoſto. nihil quippe ita conglutinat Deo, ut lachrymæ illæ quas & peccati dolor & amor uirtutis effundit, ſiue propria peccata quis, ſiue etiam lamentetur aliena. Cuius enim rei gratia in cachinnũ laxaris ac diffluis, qui tantorum ſponte factus es cauſa mærorum, ante terribile illud Chriſti ſtaturus tribunal, & ſumma cum examinatione rationem pro cunctis actibus redditurus: Hæc Chryſoſtomus. Valde autẽm periculoſum eſt, quòd peccator in ſordibus peccatorum, & in morte animę iacet, non curans ſe per pœnitentiam purgare & reſurgere, ſi enim linguis hominum loquereris & an-

E gelorum, & ſi tot per tuam doctrinam conuerteres homines quot fuerunt homines ab initio mundi, uel quot ſunt ſtellæ cœli, & te ipſum per pœnitentiã non mundaueris: *factus es velut æs ſonans, aut cymbalũ tinniens:* campana enim ad utilitatẽ hominũ ſeruiens, pulſando ſeipſam conſumit, & ſi habueris omnem ſcientiam, & ſi per tuam ſcientiam, & tuis diſcretis conſilijs omnes reges mundi uel principes, imo totus mundus pacificè dirigerentur, & te ipſum per pænitentiam non correxeris, nihil proficies: & ſi habueris omnem fidem, ita quòd trahas ad fidem omnes Iudæos, hæreticos & paganos, & ſi in peccato mortali es, nihil tibi proderit ad uitæ æternæ ſalutem.

Item

Chryſoſto. hom. 27. in Matth. 1. Cor. 10. Hiere. 8. & pſal. 40
Chriſoſto. ſermone de pœnitentia.
Lachrymãdũ eſt nobis.
Periculum ſtatus peccati.
1. Cor. 13.

Item ſi mille clauſtra faceres, & mille hoſpitalia manu propria ædificares,& in illis omnes mundi pauperes bonis tuis paſceres, quandiu in peccato mortali perſiſtis,in ſtatu ſaluandorum nõ es. Item ſi corpus tuum ad cremandum dares ut Laurentius, ad excoriandum ut Bartholomæus, ſi crucifigereris ut Chriſtus, & ſic cum unico peccato mortali morereris, nunquam ſaluareris. Item ſi mille millia miſſarũ pro te dicerentur,ſi omnes ſancti in cœlo cum omnibus Angelis proſtrati ante Deum ſanguineas funderent lachrymas, uſque in diem nouiſsimum orantes pro te:non flecterent miſericordiam Dei ad miſerendũ tui,ſi decederes in peccato mortali,& ideo peccatori in morte animæ iacente plus ualeret una confeſsio bona, quàm omnia beneficia prædicta per eum facta, uel ſibi impenſa.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ueni in Naym, animam meam fluctuantem tentationibus, appropinqua portæ cohibendo, ne per ſenſus ueniant ad effectus, accede per gratiam, tange per correctionem, ſtent portitores occaſiones peccandi & opportunitates, dic animæ iacenti in peccatis, ut reſidat per bonam uoluntatem: incipiat loqui per confeſsionem, ſurgat per bonam operationem: redde matri ſuæ, gratiæ nutrici, ut ſtet per ſtabilitatem, & ſic plebem tuam, uires animæ affectiones, & cogitationes uiſitet tua ueritas per cognitionẽ, uirtus per operationem, & bonitas per conſeruationem. Amen.*

De Scriba doloſo, & duobus alijs Chriſtum ſequi uolentibus. Caput XLV.

Matth. 8. Luca. 9. VIDENS autem Ieſus turbas multas circum ſe, & ſe ſequentes: iuſsit diſcipulos ire trans fretum, id eſt, ultra mare Galilææ in locum ſecretum, *& iuit ut cum eis transfretaret, & eos à turbis ſequeſtraret.* Doces etiã prædicatorem Euangelij & omnes applauſum populi declinare, & nihil ad oſtentationem facere. *Cura uitanda.* Per hoc etiam innuit, quòd curæ mundi ſunt fugiendæ, quia turbæ multæ, ſunt multæ curæ, quæ turbant animã ex omni parte, & ideo dicit, circum ſe. Nam impediunt à poſteriori, ne poſteriora recolat: ab anteriori, ne ſe ad meliora extendat à dextris, ne deſideret æterna: à ſiniſtris, ne timeat ſupplicia: uel à poſteriori, ne deſiderentur defectus uitæ præteritæ: ab ante- A riori, ne conſiderentur pericula in ſtatu proſperitatis: à ſiniſtris, ne conſiderentur pericula in ſtatu aduerſitatis. Sicut enim faber quando uult ſanguinem minuere equo, cooperit ſibi oculos, & tunc percutit ubi uult: ſic diabolus uolens hominem percutere, operit ſibi oculos per curas & ſollicitudines, & tunc uulnerat per peccatum, & extrahit ſanguinem uirtutum, & ideo ab hac turba eſſet declinandum. Hæc eſt turba quæ impediebat Zachæum, in uidendo Ieſum. Et in uia aſcẽdens corporaliter, nõ ſpiritualiter unus ſcriba, id eſt, legiſperitus, ſeu literatus ait illi: *Magiſter,* nõ dicit Domine, quia cauſa diſcendi, non ſeruiendi, uenit, nec quærens magiſtrum, ſed ex magiſtro lucrum, *ſequar te quocunque ieris.* *Magiſter.* Iſte dupli- B ci de cauſa uolebat ſequi Chriſtum: ſcilicet cauſa cupiditatis, & lucri temporalis, ac iactantiæ, & uanę gloriæ, multitudine enim & magnitudine ſignorum uiſorum motus, uolebat ſequi Dominum, ut diſceret ſigna facere propter lucrum acquirendum, uel propter uanam gloriam conſequendam. *Scriba intentio.* Hoc idem conſiderans non ſequi à Domino quod Simon Magus uolebat emere à Petro. *Ieſus autem uidens eius animum, non reſpondit ad eius uerbum,* tantum, ſed ad eius animũ dicens: *Vulpes foueas habent,* ad quieſcendũ, & latitandum *et uolucres cæli nidos,* habẽt ad quos aſcendũt & cõfugiunt, *filius autẽ hominis,* id eſt, uirginis: (ecce à parte inferiori denominat genus ſuum, contra gloriantes de genere ſuo, & allegantes quod eſt in eo pręcipuum,) *Acto. 8.* C non habet domicilium proprium, *ubi caput ſuum reclinet,* ad pauſandum. q.d. Bruta habent ſua latibula, & loca ubi poſſunt latere & quieſcere: ego autem ſum ita pauper quòd non habeo hoſpitiolũ proprium ubi percipiendo quietem caput reclinem, & ideo fruſtra uenis ad me propter lucrum temporale. Vnde Chryſoſt. Aſpice qualiter paupertatem, quam Dominus docuerat, per opera demonſtrat, non erat ei menſa, non candelabrum, nec domus, nec quicquam talium, Hæc Chriſoſt. *Paupertas domini.* Hoſpitiolum quidem habuit uirginis uterum, reclinatorium habuit præſepium non proprium, & crucis patibulum, ſepulchrũ habuit ſedalienum. Hic ergo remouetur cupiditas D terrenorum, à uolentibus ſequi Chriſtum. Audita autem Chriſti paupertate non inſtitit amplius ut ſequeretur. Vnde Chryſoſt. Non autem reſpondet, ſequar te pauperem, hoc enim Dominus forſitan conceſsiſſet: *Chryſoſt. hom. 28. in Matth.* uel per uulpes, doloſitas, & ſimulatio: per uolucres, inanis iactantia & elatio ſignatur, q.d. Dominus: Doloſitas, & elatio latent in corde tuo, quia ſcilicet cauſa cupiditatis & uanæ gloriæ uis me ſequi, & ideo te in ſocietatem meam non recipio, quia filius hominis ſimplex contra doloſitatem, humilis contra ſuperbiam, non habet in te ubi caput reclinet. Caput enim Chriſti Deus eſt, Deus autem habitat in humili & ſimplici, & tremente ſermones eius, & ipſa reclinatio capitis, non erectio humilitatis magi- E ſtra eſt, quæ in illo locũ non habent. In tribus ergo iſte reprehenditur à Domino, ſcilicet in doloſitate: *Reprehẽditur Scriba.* quia ficto animo & non ſimplici ſequi uolebat, & in cupiditate, quia eum pro quæſtu ſequi intendebat, & in elatione, quia propter inanem gloriam ei adhærere cupiebat, ſicut uulpes eſt animal fallax, inſidijs intentum, & rapinis plenum: auis uerò alta petens & aſcendens ſurſum, hic ergo ſequi uolebat magiſtrũ, nõ ut uirtutes diſceret, non ut paupertatem & humilitatẽ magiſtri imitaretur, ſed ut fictus diſcipulus deciperet, & ſub magiſtro humilitatis, & paupertatis, honorum dignitates ambiret, & diuitias cõgregaret.

Et

Ambitioſi & ſimoniaci Scribæ ſimiles. Philip. 2.

Et hunc ambitioſi & ſimoniaci in Eccleſia imitantur, qui cupiunt ad alta ſubuehi, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, non ut miniſtrent, ſed ut miniſtrentur. & ideo vulpi doloſæ, & uolanti aui merito comparantur. Per hunc etiam ſignificantur quærentes intrare religionem, uel monaſterium diuitias habentium, non ex deuotione, ſed ut ex pauperibus diuites, & ex contemptibilibus honorati fiant. Ideo talibus dicitur: *Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos*, id eſt, dæmones doloſi & ſuperbi habent in vobis habitaculum, ſed non Chriſtus. Poteſt inſuper dici, quòd *vulpes foueas habent*, id eſt, doloſi habent cautelas, ad quas refugium, ne in ſuis capiantur malitijs, *& uolucres cæli nidos*, id eſt, ſuperbi quærunt eleuari in altis, *filius autē hominis non habet ubi caput ſuū reclinet*, in talibus, id eſt, ille qui ſecundum dictamen rationis uiuit, talia non querit: ut ergo dicit Chryſoſtomus,

Chryſoſto. ibidem.

Scriba hic non animo credēdi, ſed ſimulata mente acceſsit ad Dominum, unde inſpector cordium & ſecretorum cognitor Deus tentantem ſe potius, quam uerè ac fideliter ſequi uolentem non immeritò refutauit: Nam ut ait Auguſtinus, Videbat eum doloſa ſimulatione tenebroſum, & uentoſa elatione iactatum, non habere locum humilitatis, ubi doctorem ſe inclinantē exciperet, quia in diſcipulatu Chriſti nō illius gratiam, ſed ſuā gloriā requirebat. *Dixit autem Dominus alteri*, cuius patrem iam mortuum ſciebat, *ſequere me*, qui rñdit, *Domine*, quod eſt reuerētiæ, *permitte me*, qđ ē obediētiæ: qa de diſcipulis ſuis ſ. futuris dicitur, & ſi nōdū erat, *primū ire & ſepelire patrē meū*, qđ ē opus miſericordiæ: ubi Rabanus, nō diſcipulatū reſpuit, ſed expleta primùm paterni funeris pietate, liberior hunc ſequi deſiderat, ſicut Heliſæus uocante ſe Helia. *Oſculer*, inquit, *oro te, patrem meum & matrem meam, & ſic ſequar te. Ieſus autem ait illi*, animo corripiendi, *ſequere me*, non obſtante patris tui funere, q.d. non eſt de charitatis ordine minus bonū maiori præponere, *& dimitte mortuos*: ſcilicet morte culpæ, *ſepelire mortuos*, morte naturæ, *ſuos*, ſcilicet ſibi aſtrictos uinculo propinquitatis uel naturæ, dicens autem ſuos, monſtrabat quoniam hic nō eius mortuus, ſed aliquis infidelium erat, cuius & ſepultores per infidelitatem impietatis in amima mortuos intelligi uolebat. Infideles dicuntur mortui, quia fide carent, quę uita animę eſt, ſecundum illud. *Iuſtus ex fide uiuit*, hic ergo remouetur carnalitas propinquorū: per hoc enim quòd dixit ei, *ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*, oſtendit quòd carnalis affectus à ſequentibus Chriſtum, eſt totaliter dimittendus. Et eſt hoc argumentum contra excuſante ſe de ingreſſu religionis, ꝑp curam parentū. Itē contra procraſtinantes, ſi.n. noluit retardari pro ſepultura, multo minus pro expeditione diuturna: Vnde Chryſ. Alius intentione ficta dixit, ſequar te, hic ēt ſanctā rē petens non ſinitur recedere, quia alij erant qui ſepelirent, & hunc à magis neceſſariis recedere non oportebat: hæc Chryſoſtomus. Et uide quomodo primū doloſum & ſuperbum, qui ficte & ſimulata mente acceſſerat, reſpuit: ſecundum ſimplicem & deuotū, qui uerè & ſimplici mēte & puro corde quærebat, ad ſui ſequelam traxit, & abſque dilatione ſe ſequi iubens nec patrem ſepelire permiſit, quem fortè à ſepultura prohibuiſſet. ſi alij qui ſepelirent non fuiſſet, ac ſi ei diceret: Veniſti ad uitam, uis redire ad mortem? ego ſum uita, ego ſum pater, & creator tuus: me ſequere *& dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*, tu autem uade, & annuncia regnum Dei, non fabulas, non curio

Scriba doloſus.

Futurus diſcipulus. Auguſt. ho. 7. de uerbis Do.

Rabanus in eum locum. 3. Reg. 19.

Infideles ſunt mortui Abacuh. 2.

Religionis ingreſſus non differēdus. Chryſoſt. hom. 28 in Matthęum.

A ſitates, uel aliquid huiuſmodi. Non nego ſepulturam eſſe de operibus miſericordiæ, nec dico opera eius proximo non eſſe impendenda, ſed pro maioribus eſſe poſtponenda. Annuncia regnum Dei, ſuſcita mortuos in anima. Inſtruimur ergo hic ut pro maiori bono minus bonū deſeramus, nā ſi meritoriū ſit parētē ſepelire, dignius eſt tamē uerba uitæ docere, piū quippe erat quod volebat facere, ſed docuit magiſter quid deberet præponere: maius enim eſt animas mortuorum prædicando ad uitam reſuſcitare, quàm corpus mortui in terra abſcondere: maius eſt prædicando unum ſaltem uiuificare, quàm omnes mortuos ſepelire. Vnde Ambroſius: Cùm religioſum humani corporis ſepeliendi acceperimus officium, quomodo

Minus bonū pro maiori omittendum.

Ambroſius in c. 9. Luc.

B hic paterni quoque funeris ſepultura prohibetur? niſi ut intelligas humana poſthabenda diuinis, bonum ſtudium, ſed maius impedimentū, nam qui partitur ſtudium, deriuat affectum: qui diuidit curam, differt profectum, ergo prius ſunt habenda quæ maxima. Quomodo ergo mortui ſepelire mortuos poſſunt, niſi geminam hic intelligas mortem: unam naturæ, alteram culpæ. Eſt etiam mors tertia in qua peccato morimur, Deo uiuimus, non ergo paterni funeris ſepultura prohibetur, ſed neceſsitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Illud conſortibus relinquitur, hoc mandatur electis. Vnde & Chryſoſto. Inconueniens enim erat, ut qui ſemel filio Dei credens

Mortuos ſepelire mortuos ſuos.

Chryſoſto. hom. 28. in Matth.

C uiuum, & cœleſtem Deum patrem habere iam cęperat, de patre mortuo cogitaret, & ideo Dominus oſtendit præferendam eſſe fidem & cognitionē Chriſti, huiuſmodi pietatis officijs, propter quem uiuentes parentes iubemur relinquere. Ieſus ergo prohibuit eum non iubens contemnere honorem, qui eſt ad eos qui progenuerūt, ſed monſtrans quoniam nihil cęleſtibus negociis magis nobis neceſſarium eſſę oportet: & quoniam cum faſtidio uniuerſorum his iungi oportet, & neque parum tardare, & ſi ualde ineuitabilia & incitantia fuerint quæ attrahunt. Etenim multo melius eſt regnum diuulgare, & alios euellere à morte, quàm mortuum qui in nullo inde vtilitatem habet ſepelire, & maximè cū fuerint qui hæc

D uniuerſa complent. Nihil igitur aliud hic diſcimus, quàm quoniam neque contingens tempus perdere oportet, & ſi decem milia quę prouocant fuerint, omnibus, & maximè neceſſariis, ipſis ſpiritualia præponere: Hæc Chryſoſt. Moraliter mortui ſepeliunt mortuos, quando peccatores in peccatis ſuis mutuò fouendo cęlant, & operiunt ſemetipſos: Vnde ſecundū Gregorium, Per mortuos intelligi poſſunt adulatores, qui peccatores fouēt in peccatis, eoſque amplius ſepeliunt premendo terram, & terrenam adulationē ſuper caput ipſorum, ut exerceantur in uitiis, inſtitis ligantes pedes eorum, ne in uiis Dei ambulent. *Et ait alter*, ad Ieſum, *ſequar te Domine: ſed primùm permitte me renunciare his qui domi ſunt*, uolebat renunciare

Gregorius lib. 4. moralium c. 25.

E eis, ne fortè quomodo fieri ſolet quærerent eum, licentiando ſe ab eis, & dicturus ualete, ac diſpoſiturus familiæ. Sic Heliſæus requiſitus Heliam ſequi dixit: *Oro te ut oſculer primùm patrem meum, & matrem meam, & ſic ſequar te*: ſic hodie multi faciunt qui inutiliter ingreſſum religionis, uel executionem melioris uitę differunt & dicūt, diſponam prius de amicis, uel de rebus meis, & poſtea religionem intrabo, ſeu uitam emēdabo: quod Hiero. diſſuaſit cuidam, cumque ab hac periculoſa dilatione reuocauit dicens: Nauiculæ hęrentis in ſalo funem potius præſcinde, quā ſolue. Vnde & Chryſoſt. Ne dicam diſſoluam negocia

3. Reg. 19.

Religio non eſt differenda.

Chryſoſt. ibidem.

cia mea primùm, principium deſidiæ hæc tardatio eſt. Quoniam uehemẽter inſtat diabolus ingreſſum quem Deus uolens accipere, & ſi paruam uocationẽ & tardationem apprehenderit, magnam operatur pigritationem: propter hoc admonet quidam, ne tardaueris de die in diem, & hoc etiam remouetur conuenienti exemplo, cùm ſubditur: *Ait, enim illi Ieſus. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum*: ſcilicet pœnitentiæ qua cor euertitur, ut uirtutibus ſeminetur, mittens inquam pœnitendo, & Chriſtum ſequi proponendo, *& reſpiciens retrò*, facto uel propoſito, ad ſtatum priſtinum redeundo, *aptus eſt regno Dei*, conſequendo uel prædicando. Vnde Paulus regnum Dei habiturus, & ipſum alijs prædicaturus ait, quæ retrò ſunt obliuiſcens, quaſi Dominus dicat ei: Vocat te Oriens, & tu attendis ad Occidentem. Hic ergo remouetur inutilis dilatio, quia cùm propoſitum mutandi uitam parentibus reuelatur, quandoque ab eis reuocatur. Arator quippe retrò aſpiciens facit ſulcũ tortuoſum & ineptum: ſic accipiens melioris uitę ſtatum, & habens affectum redeundi ad ſtatum priſtinum, ineptus eſt ad regnum Dei adipiſcendum. Talis eſt religioſus qui mundum reliquit, ſed ad mundũ mẽte recurrit: nũc hos nũc illos, ſeu prius habita uel facta in corde reuoluẽdo, & amorẽ ſeu delectationẽ ad huiuſmodi flectendo. Vnde Maximus epiſcopus: Omnis enim arans ſi retro aſpicit, aut tortuoſum & inutilem facit ſulcum, aut aratrum boum ſuorum ueſtigia uulnerabit: Ita & qui directo tramite ac ſpirituali uomere uitia mundana perſulcans incedit ad regnum Dei: ſi aſpectum ſuum ad impia & uana conuerterit, & iuges ſuos hoc eſt corpus atque animam uulnerabit, & optimi itineris periculoſum nimis incurrit errorem. Vnde Auguſtinus: Apponit manum aratro, qui affectuoſus eſt ad ſequendum: retrò tamen reſpicit, qui dilationem petit occaſionem redeundi ad domum cum amicis conferendi. Vnde & Bernardus: Si autem ſecuturus Dominum diſcipulus, qui uel domui renunciare uelit arguitur: quid fiet illis qui nulla utilitatis, nulla fidei ædificandæ gratia ſæpius ſuorum quos in mundo reliquere domos reuiſere non timent? hoc facit contra monachos in domibus parentum & ſecularium conuiuentes. Vnde etiam Chryſo. Oſtendit quòd qui ſequi Dominũ deſiderat, qui manum in aratro ponit, id eſt, qui in ſpe crucis Chriſti Euangelica fide fundatus ſeculo renunciat, reſpicere retrò non debeat, id eſt, rurſus ad ea quæ ſeculi ſunt redire, ne per huiuſmodi inanem ſeculi curam & uanã cupiditatem regno Dei efficiatur indignus: unde non immeritò & Apoſtolus admonet ne ad infirma & egena mundi reuertamur. Vnde & Bern. Et hoc omnino timẽdum eſt, ne quis aut corde ſolo, aut etiam corpore fiat apoſtata. Legimus enim de filijs Iſrael, quia corde redierunt in Aegyptum. Nam corpore reuerti clauſum poſt eorum talos rubrum mare uetabat: hoc eſt quod ego uereor fratres, ne fortè ſint aliqui quibus ſi pudor negat apoſtaſiam corporis, tepor faciat apoſtaſiam cordis: ut uidelicet in habitu religionis cor ſeculare gerant, & quicquid ſecularis conſolationis inuenire potuerint, læti ſuſcipiant: Hæc Bernar. Qui ergo ſeculo renũciauit, nullatenus retrò reſpiciat: quia, ut ait Gregorius: Nil angelis charius, nil Deo acceptius, nil homini fructuoſius, quàm in ſuſcepta religione perſiſtere, iuraque obedientiæ obſeruare & complere: &, ut ait Iſidorus, atrociter in diſcuſsione diuini iudicij arguendi ſunt, qui quod profeſsione ſpoponderunt,

Philip. 3.

Arator retroſpiciens. Arãtis & religioſi collatio.

Bernardus epiſt. ad fratres. Monachi ſint in clauſtro.

Chryſo. ho. 28. in Mat.

Bernardus ibidem. Apoſtatio cordis.

Religio obſeruanda. Gregorius in regeſto.

A opere implere contempſerunt, & ideò cauti eſſe debemus ne mundo undique retrahente, & poſt dorſum ut retrò reſpiciamus ſtrepente ſeducamur: & retrò cum uxore Loth, quæ in ſtatuam ſalis uerſa eſt, reſpiciamus. Vnde nota, quòd ſtatua habet figuram humanam, ſed non ſentit nec mouetur, ſic perſonæ quæ exierunt mundum, habentes cor adhuc ad negocia mundi, nõ habent ſenſum uel motum alicuius boni operis. Item terra ubi ſal ſeminatur efficitur ſterilis: ſic tales reddunt ſocietatem, in qua ſunt, ſterilẽ. Item ſal præbet ſaporem alijs, tamẽ per conſumptionem ſui: ſic tales conſumuntur in religione ſine propria utilitate, & dant alijs exemplum conſeruationis: ſecundum Bedam, etiam manum ad aratrum, mittit, B qui quaſi quodam inſtrumento compunctionis, ſcilicet ligno & ferro dominicæ paſsionis, duritiam cordis ſui emollit & euertit ad pœnitentiam: ſicque ad bonos fructus ferendos terram cordis uomere pœnitentiæ aperit, recolens Dominicam paſsionẽ. Qui ſi ad relicta uitia deſiderio rapitur, à regno Dei cum uxore Loth excluditur. Sancti enim poſteriorũ obliti ſemper in anteriora ſe extendunt: iuges ſuos, id eſt, corpus & animam quaſi boues iugo Dei coniunctos, à iugo eius nõ relaxantes, ſed ſemper colla ſubdentes, ut fructum plus afferant. Et ſciendum quòd quanuis ſepelire patrem, & renunciare bonis uel amicis, per ſe non impediant hominem à perfectione & regno Dei, per accidens tamen & propter ali- C qua ſuperuenientia imminet periculum retrocedendi à uia Dei: quia dum differt implere propoſitum, poteſt faciliter immutari ab eo quod propoſuit propter intuitum eorum quæ dimiſit: uel reuocari à propoſito propter ſuaſum parentum, ſeu aliorum quos reliquit, ut autem dicit Auguſtinus, in hoc capitulo, & hoc dicimus: quia quos uoluit Dominus hos elegit, obtulit ſe unus ut eum ſequeretur & reprobatus eſt, alius non audebat, citatus eſt: tertius differebat, culpatus eſt: non ſis ergo doloſus & ſuperbus, ne cum primo reproberis, ſed magis ſis ſimplex & deuotus, ut cum duobus aliis eligi merearis.

Gene. 9. Statua ſalis.

Beda in c. 9. Luce.

Sepelire patrem impedit.

De electione domini.

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, magiſter bone, inſpector cordium, & cognitor ſecretorum, exclude & remoue à me omnem doloſitatem & ſimulationem, & fac me uerum & fidelem tuum diſcipulum, & ſine fictione ſequi te ueracem magiſtrum, Da etiam mihi ut propter carnalem quorumcunque affectum te ſequi non differam, & minus bonum maiori non præferam. Præſta mihi Domine Deus meus, ne ad aratrum pœnitentiæ manum mittens, & te ſequi per melioris uitę ſtatum proponens, reſpiciam retrò, facto uel propoſito, ad ſtatum priſtinum redeundo, ut non efficiar ineptus regno Dei conſequendo. Amen.*

E

De eo quòd Dominus excitatus, imperauit uentis & mari. Cap. XLVI.

Matth. 8. Marc. 4.

POST hæc Dominus Ieſus, dimittens turbas, aſcendit ſerò in nauiculam, ad tranſeundum lacum Genezareth, ut in locum remotum, propter cauſas ſuprà in principio præcedentis capituli dictas, cum diſcipulis iret. Vt enim dicit Remigius: Tria legitur Dominus habuiſſe refugia, ſcilicet nauis, montis, & deſerti: & quotiens à turbis comprimebatur, ad aliquod iſtorum refugiebat. Vbi Origenes: Cùm multa magna & miranda Dominus oſtendiſſet in terra, tráſiit ad mare, ut ibi excellentia opera demonſtraret: quatenus terræ mariſq; Dominum ſe oſtenderet, & *ſecuti ſunt eum diſcipuli eius*: transfretantes ſcilicet cum eo, non tantum greſſus ſequentes, ſed magis ſanctitatem concomitantes. *Secuti* quidem *ſunt eum*: quia trahebantur ſuauitate ſermonis eius, & admiratione operis, & benigna cóuerſatione ipſius, ita ut eſſet eis difficile ipſum relinquere. *Et ecce motus magnus*, ut maius appareret miraculum, *factus eſt in mari*, non naturaliter & ex ſe, ſed Chriſti imperio & uirtute, *ita ut nauicula operiretur*, ſcilicet ferè *fluctibus*, innundantibus. Et bene dicit operiretur, non ſubmergeretur, quia nauicula Petri concuti poteſt, ſed ſubmergi non poteſt: cuius figura in arca Noè fuit, *ipſe uerò dormiebat in puppi*, ideſt, in poſteriori parte nauis, iuxta tabernaculum, ſuper ceruical ligneum, oſtendens ſecúdum Chryſoſtomú, ſuam humilitatem. Nec mirum ſi dormiebat, ipſe enim multum de nocte in orationibus uigilabat, multumq; de die in prædicationibus laborabat. Dormiebat quidem corpore, ſed uigilabat deitate. Vnde ipſe in canticis dicit: *Ego dormio & cor meum uigilat*. Vbi Chryſoſtomus: Aſcendit paruam nauiculam, ut nauigaret ille qui totum mundum diuina uirtute gubernat. Dormit in ſomnú, qui populum ſuum uigilia æterna cuſtodit. Voluit autẽ Dominus dormire multiplici de cauſa. Prima, ut ueritatem humanæ naturæ in ſe demonſtraret, in miraculis enim Chriſti ſemper aliquid ponitur ad oſtendendam ueritatem humanitatis, & aliquid ad oſtendendum ueritatem diuinitatis. Secunda, ut diſcipulorum fidem probaret, non quòd ipſe corda eorum ignoraret, ſed ut ipſi ſeipſos agnoſcerẽt. Tertia ut diſcipuli magis timerẽt, & ſic eos ad orationem prouocaret. Si enim, ut ait Chryſoſtomus, eo uigilante tempeſtas facta eſſet, uel non timuiſſent, uel non rogaſſent. Quarta, ut ueritatem diuinæ

Refugia domini tria.

Origenes hom. 6 in diuerſos.

Nauicula Petri mergi nó poteſt

Chryſoſto. hom. 29. in Matth.

Canti 5.

Dormitio Domini & eius cauſa.

Chryſoſt. ibidem.

A naturæ, & ſuam potentiam demóſtraret, quæ magis claruit in eo, quòd mox excitatus imperauit uentis qui ei parebant. Timétes ergo diſcipuli, & in periculo poſiti, acceſſerunt recurrentes ad ipſum, & ſuſcitauerunt eum dicentes: *Domine ſalua nos*, tu enim potes, & nos indigemus: *quia perimus*, & in periculo conſtituti ſumus. Vbi Origenes: O ueraces diſcipuli, ſaluatorem uobiſcum habetis, & periculum timetis: uita uobiſcum eſt & de morte ſolliciti eſtis. Et ideò quòd dixerunt ſalua nos, fuit fiduciæ: quia perimus, fuit puſillanimitatis: quod ſuſcitauerunt, infidelitatis: propter quod increpando dixit eis: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* q.d. ſi haberetis fidem, nó timeretis: ſed faceretis quod uelletis, & uentos & mare placaretis.

Origenes home. 6. in diuerſos.

B Vbi Cyrillus: In quo oſtendit quòd timorem non facit tentationum inductio, ſed imbecillitas mentis. Sicut enim aurum probatur in igne, ſic in tentationibus fides. Redarguit ergo in eis duo, ſcilicet mentis puſillanimitatem, quia non debebant timere eo præſente quem uiderunt tot miracula facere, & cui qui adhæret perire non poteſt: ac fidei modicitatem, quia non credebant eum tantum poſſe in dormiendo, quantum in uigilando: uel tantum in mari, quantum in terra. Argumentum hinc habemus, quia modicæ fidei eſt, qui in aduerſitate famis, preſſuræ, & huiuſmodi, conſtitutus murmurat, timet, & impatienter fert. Vnde fides maximè neceſſaria eſt in periculis:

Timere quid facit.

Modica fidei quis dicendus.

C hæc eſt enim uictoria quæ uincit mundum, id eſt, mundi pericula fides noſtra. Vt autem dicit Ambroſius. Oeconomia ſeruatur in Apoſtolis, ut aduertas ſine tentatione neminem poſſe ex hoc uitæ curriculo demigrare, quia exercitium fidei tentatio eſt. Subiecti ergo ſumus nequitiæ ſpiritualis procellis, ſed quaſi peruigiles nautæ gubernatorem excitemus. *Tunc ſurgens Ieſus imperauit uentis & mari* ſæuientibus, ſicut Dominus creaturæ dixit: tace & obmuteſce, *& ceſſauit tempeſtas, & facta eſt tranquillitas magna*, ita quòd nec ſemita nec ueſtigium alicuius turbationis remaneret, ſic itaque utriuſque ſuæ naturæ, ſcilicet diuinæ & humanæ ueritatem Dominus Ieſus Chriſtus dignatus eſt hîc commendare: quaſi enĩ

1. Ioan. 5.

Ambroſius i c. 8. Lu. c.

D homo nauem aſcendit, ſed quaſi Deus mare conturbat: quaſi homo in naui dormit, ſed quaſi Deus uentis & mari imperat, & eorum furorem uerbo coercet. Nam ſentiunt Dominum mandantem, quorum tamẽ inſenſibilis natura uidetur: unde dicuntur Deo obedire inanimata, quia ſolo uerbo de his facit quod vult, ſecundum quem modum loquendi ſolet dici materia obediens, uel inobediens medicinæ. *Porrò homines*, ſecundum Hierony. non diſcipuli, ſed nautæ & cæteri qui erant in naui, *mirati ſunt*: ex effectu uirtutem deitatis eius cognoſcentes, ac etiam confitentes, & admirando dicentes: *Qualis eſt hic*, & quantus, id eſt, quàm magnus, quàm potens, & quantæ dignitatis & poteſtatis. q d. non eſt homo purus, ſed uerus Deus.

Hieronym. in cap. 8. Matthæi.

E Vbi Chryſoſtomus: Somnus hominem, tranquillitas Deum oſtendebat, ideò dicunt, qualis eſt hic: quia ſicut homo dormit, ſicut Deus miracula facit. Tria ergo admirantur, & hominem dormientem, & Deum imperantem, & creaturam obedientem. Vnde addunt: *quia uenti & mare*, quæ inſenſibilia ſunt: *obediunt ei*, ad nutum obſequendo, ſicut creatura creatori ſuo. In quo redarguuntur creaturæ rationales, quæ non obediunt creatori, cùm creaturæ inſenſibiles obediant ei. Qui ergo prius miracula in terra fecit, etiam in mari facere uoluit: ut Dominus terræ & maris appareat, & in ſignum quòd tota

Chryſoſt. hom. 29. in Matth. Somni & tranquillitatis ſignificatio.

ti ſeruit orbis machina, & cuncta ad nutum ſuum ſunt creata. Per hoc autem quòd à diſcipulis excitatus & rogatus eos liberauit, oſtenditur quòd ſemper vult rogari à nobis: ſæpe enim exponit nos preſſuris, quia vult ut eum oremus & ſic liberemur ab illis. Vnde patet quòd multo melior eſt oratio, quàm lectio: ſecundum Chryſoſtomum, Chriſtus fecit in mari magnam turbationem, ut magna turbatio magnum diſcipulis incuteret timorem, & magnus timor induceret eos ad clamoſam orationem, & clamoſa oratio induceret Chriſtum ad magnam miraculi operationem, & magnum miraculum induceret homines ad fidem & admirationem. Vnde Auguſtinus: Ideò premuntur iuſti ut preſſi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deum. Iſte autem clamor non tantum debet fieri uoce & corde, ſed etiam opere, ut inſiſtant ieiunijs & eleemoſynis, & macerationi corporis. Myſticè iſtud poteſt exponi diuerſimodè. Primò allegoricè pro ut pertinet ad totum corpus Eccleſiæ, ut nauicula intelligatur Eccleſia fidelium, quæ ad modum nauis in principio fuit arcta, quia paucos habuit credentes: in fine etiã, ſcilicet tempore Antichriſti, erit anguſta, quia tunc pauci erunt fideles: in medio autem eſt lata, quia modo fides eſt multum dilatata. In hac naui continentur fideles qui cum Chriſto per mare ſeculi ad regnum cœlorum perueniunt. Hanc itaque nauem aſcendit Chriſtus per regimen & gubernationem, quia ipſe eſt rector Eccleſiæ & gubernator, in qua diſcipuli continentur. Hanc autem aſcendit in baptiſmo, quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum. In Eccleſia ergo tanquam in naue ſumus, & Dominus nobiſcum propter ſua ſacramenta. Sed contra Eccleſiam flant uenti uarij & ualidi malorum, & eleuantur fluctus contra eam, ut ſic nauicula quaſi operiatur fluctibus, ſubmergi tamen non poteſt, & inter hæc omnia Chriſtus dormire uidetur, & non attendere, quia ſecundum Origenem: Patientiam bonorum, & pœnitentiam impiorum expectat: Chriſti enim dormitio, eſt diuina in tribulationibus permiſſio, qui excitatur, quando bonorum præcibus pulſatur, accedamus ergo ad eum dicentes: *Exurge, quare obdormis Domine, exurge, & ne repellas in finem.* Ipſe autem exurget, & imperabit uentis, id eſt, dæmonibus qui concitant fluctus, id eſt, malos huius mundi ad immittendum perſecutiones ſanctis, facietque tranquillitatem magnam, pacem Eccleſiæ, & ſerenitatem mundo per ceſſationem tribulationis conferendo, uel patientiã tribulatis dando. De iſta naui ſic dicit Chryſoſtomus: Non dubium eſt nauem iſtam Eccleſiam figuraſſe, quæ nauigantibus Apoſtolis, gubernante Domino, flante Spiritu ſancto, prędicationis verbo vbique diſcurrit: portans ſecum magnum inæſtimabile precium, quo totum mundum ſanguine Chriſti mercata eſt. Mare uerò ſeculũ intelligitur, quod à diuerſis peccatis & uarijs tentationibus uelut quibuſdam fluctibus æſtuat: uenti autem, nequitiæ ſpirituales & immundi ſpiritus intelliguntur, qui ad naufragium Eccleſiæ per diuerſas ſeculi tentationes uelut per fluctus maris deſæuiunt. Dormire verò Dominus in hac naui intelligitur, cùm ad probationem fidei Eccleſiam ſuam preſſuris & perſecutionibus mundi iſtius tentari permittit. Excitatio uerò diſcipulorum excitantium Dominum & auxilium implorantium, ut liberentur, præces ſanctorum omnium oſtenduntur. Et quanuis infeſtatione inimici Eccleſia uel ſeculi tempeſtate laboret, quanuis tentationum fluctibus pulſetur, naufragium tamen facere non poteſt; quia Dei filium habet gubernatorem. Inter ipſos enim turbines mundi, inter ipſas ſeculi perſecutiones, plus gloriæ ac uirtutis acquirit, dum in fide firma & indiſſolubili permanet. Nauigat enim inſtructa fidei gubernaculo fœlici curſu per huius ſeculi mare, habens Deum gubernatorem: angelos remiges, portans choros omnium ſanctorum, erecta in medio ipſa ſalutari arbore crucis, in qua Euangelicæ fidei uela ſuſpendens, flante Spiritu ſancto ad portum paradiſi, & ſecuritatem quietis æternæ deducitur: Hæc Chryſoſtomus. Alio modo hoc idem poteſt exponi allegoricè, prout pertinet ad caput eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, ut nauicula quam Chriſtus aſcendit intelligatur arbor crucis, cum qua mare huius mundi pertranſitur ſine periculis cuiusque beneficio & auxilio fideles adiuti transfretatis & emerſis mundi fluctibus, perueniunt ad littus & portum patriæ cœleſtis. Hanc nauiculam Chriſtus in die paraſceues cum diſcipulis ſuis aſcendit, per quam mare præſentis ſeculi tranſiuit, non quidem quod ipſi tunc paſſi fuerint, ſed quia tunc eis exemplum patiendi reliquit. Vnde aſcendente eo in hanc nauiculam, ſunt eum conſecuti, quia omnes ad tormenta & uſque ad mortem fuerunt eum imitati. Cùm ergo Chriſtus in cruce poſitus fuiſſet, magnus motus in mari factus eſt, quia mentes diſcipulorum motæ ſunt, quia à ſtabilitate fidei corruerunt, terræmotus magnus factus eſt, petræ ſciſſæ ſunt: & cætera ſigna quæ tunc facta ſunt, ita quòd nauicula operta eſt fluctibus, quia tota uis perſecutionis circa crucem Chriſti fuit, & mentes omnium contra ipſam fluctuabant, & facta eſt crux Chriſti Iudæis ſcandalum, gentibus autem ſtultitia. Sed inter has commotiones ipſe dormiebat in cruce moriendo, quia ſuum dormire hoc loco mori eſt. Excitant autem diſcipuli Dominum, dum turbati mente maximis deſideriorum clamoribus reſurrectionem efflagitant, dicentes: *Salua nos*, reſurgendo à mortuis: quia *perimus*, perturbatione tuæ mortis. Ipſe uerò reſurgens, & per reſurrectionem excitatus, primò increpat diſcipulorum modicam fidem: quia exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis. *Imperauit autem uentis*: quia diaboli ſuperbiam ſtrauit, imperauit *& mari*: quia ueſaniam Iudæorum compeſcuit, *& facta eſt tranquillitas magna*, & conſolatio: quia uiſa reſurrectione ſedatæ ſunt mentes diſcipulorum & gauiſæ, nos uerò homines uidentes hæc omnia, & cognoſcentes dicimus, *qualis eſt hic*, & quantus: diſcipuli ergo, id eſt, homines fideles debent eum ſequi iuxta illud: *Si quis vult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me.* Et quia per pœnitentiam maximè crux tollitur, ideò etiam tropologicè ſeu moraliter per nauiculam pœnitentia deſignatur, quia per ipſam homo ad portum ſalutis deducitur, & quicunque extra iſtam nauiculam inuentus fuerit, ad portum ſalutis non perueniet, ſed ipſum unda infernalis inuoluet, ideò ſignificata eſt per arcam Noe: quia illi qui in eam aſcenderunt fuerunt ſaluati, qui uerò non aſcenderunt, fuerunt ſubmerſi. Tunc autem Ieſus nauiculam hanc aſcendit, quando quis ſalutis ſuæ auidus pœnitentiam aſſumit, & ſæpe contingit quòd quando quis pœnitentiam inchoat grauis tentatio eum pulſat, nec Deus ipſum liberat, ſed auxilium ſubtrahit: ideò recurrere debet ad eum per feruentem orationem, & tam perſeueranter inſtare donec impetret Dei

Orari vult Deus. — *Oratio melior lectione eſt.* — *Chryſoſt. hom. 29. in Matthæum.* — *Eccleſia eſt nauicula.* — *Origenes homi. 6. in diuerſos.* — *Pſal. 43.* — *Chryſoſt. hom. 29. in Matth.* — *Mare pro ſeculo.* — *Eccleſia nõ facit naufragium.* — *Nauicula eſt arbor crucis.* — *1. Cor. 1.* — *Mar. ult.* — *Luca 9.* — *Pœnitentia per nauiculam.*

Dei miſerationem. Tanta autem gratia ſæpe eum cõ ſequitur, quòd ipſe etiam in admirationem excitatur. Vnde ſecundum Bedam: Cùm ſigno Dominicæ crucis imbuti ſeculum relinquere diſponimus, nauem cum Ieſu conſcendimus, mare tranſire conamur. Qui enim abnegans impietatem & ſecularia deſideria crucifigit membra ſua cum vitijs & concupiſcentijs, & cui crucifixus eſt mundus & ipſe mundo: quaſi cum Domino nauem aſcendens, mare huius ſeculi trãſire deſiderat, ſed nobis nauigãtibus quaſi inter æquoris fremitus obdormit Dominus, quando crebreſcente vel immundorum ſpirituum, vel hominum prauorum, vel noſtrarum cogitationum impetu fidei ſplendor obtenebreſcit, ſpei celſitudo contabeſcit, amoris flamma refrigeſcit, ſed tunc ad Dominum recurramus, quatenus tempeſtatem compeſcat, tranquillitatem refundat, & portum ſalutis indulgeat. Poteſt etiam aliter tropologicè ſeu moraliter exponi, vt per nauiculam intelligatur quælibet fidelis anima: hęc nauicula mari exponitur, quia corpori ſociatur, verè enim corpus noſtrum mare eſt, quia omnia opera eius amaritudinem habent annexam. In hanc nauiculam Chriſtus aſcendit, cùm eam per gratiam inhabitat. Sequuntur autem eum diſcipuli, id eſt, virtutes tres theologicæ, & quatuor cardinales, & ſeptem dona Spiritusſancti. Ecce quàm pulchra Chriſti comitiua, quæ eum ſemper comitabatur, & quotidie cùm in animam fidelem aſcenderit comitatur. Sed & hanc nauiculam commouent venti tentationum, id eſt, exteriores dæmonum impulſiones, & vndæ ſeu procellæ paſsionum, id eſt, interiores vexationes carnales, quæ frequenter inſurgũt piè in Chriſto viuentibus, & nonnunquam eſt tãtus tentationum impetus, quòd quaſi anima operiatur fluctibus, ex quibus timendum eſt virtutes & dona periclitari in ea: ſed Chriſtus in ea dormit cùm talia permittit, eo quòd ſomno noſtro conſopiatur in nobis, ita quòd uidetur nos dereliquiſſe: ſed non eſt ita, imò ipſe promiſit dicens: *cum ipſo ſum in tribulatione, &c.* Et ideò redeunte anima ad ſe, virtutes & dona excitant Dominum, exclamantes voce grandi, & dicentes: *Domine ſalua nos perimus*, tunc Chriſtus omnem turbulentiam ſedat: exteriores ventos dæmonum cõpeſcit, fluctus carnis contra animam ſe erigentis mitigat, & ſic fit magna tranquillitas exterius, cùm tribulatio & tentatio ceſſat: vel interius cùm patientiam bonam præſtat, & hæc trãquillitas virtutis melior eſt quàm tranquillitas corporalis, ſicut dictum fuit Paulo: *Sufficit tibi gratia mea*, propter quod ſubiunxit: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chriſti.* Tam magna autem fit tranquillitas, ita vt ipſe totus homo miretur, & dicat: *Qualis eſt hic*, miſericordiſsimus, potentiſsimus, & ſapientiſſimus Dominus: *quia mare & uenti*, tentationũ & paſſionum, *obediunt ei*, ad nutum. Quid igitur tam benigniſsimum, quam quòd Deus in hanc nauiculam de cœlo veniens pro delitijs habet eſſe cum filijs hominũ? Quid iterum tam admirãtiſsimæ utilitatis eſſe poterit, quàm quòd Deus cõiunctus animæ ipſam pro mouet ad ſalutem: qui deſcendens in animam dormire tunc dicitur, cùm ſubtracta gratia ſpirituali motus tentationis inſurgunt. Vigilare verò & excitari tunc dicitur, cùm ſpiritualis gratia iam præſens ſẽtitur, ad cuius pręſentiam omnia tentationum genera cõquieſcunt. Circa iſtud Aug. quaſi de vno exẽplum inducens, ſic ait: Intrant venti in cor tuum, vtiq; vbi nauigas: vbi hanc vitam tanquã procelloſum & periculo-

Beda in ca. 8. Luc. — *Titum.2. ad Titũ.2. & Galat. 5.& 6.* — *Anima fidelis per nauiculam intelligitur.* — *Pſal.90.* — *2.Co.,12. Ibidem.* — *Prouerb.8.* — *Auguſtin. ſermone in dominica 3. poſt octauas Epiphaniæ & tracta. 49. in Ioan.*

A ſum pelagus tranſis, intrant uenti, mouent fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuitium, iraſceris: conuitium ventus eſt, iracũdia fluctus eſt, periclitaris: diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iã nauis propinquat naufragio, excita Chriſtum dormientem: ideò enim fluctus, & mala pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormit in naui. In corde enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei, nam ſi excites Chriſtum, id eſt, recolas fidẽ: quid tibi dicit tãquã vigilans Chriſtus in corde tuo, ego audiui dæmonium habes, & pro eis oraui audit Dominus & patitur, audit ſeruus & indignatur, ſed vindictã uis: quid enim? ego iam ſum uĩdicatus cùm

B tibi hæc loquitur fides tua, quaſi imperat uẽtis & fluctibus, & fit tranquillitas: Hæc Augu. Et ſimiliter de alijs quæ nos tentat uel tribulãt, intelligas ſuo modo, ut ex omni parte excludatur mala conditio: quia ſicut modicum foramen exiſtens in naui ponit eam in periculo niſi obſtruatur: ſic anima eſt in periculo damnationis propter unam malam conditionem, niſi excludatur, & ideò dicitur in Prouerbijs: *Omni cuſtodia ſerua cor tuum*, & in Eccleſiaſtico: *Sepi aures tuas ſpinis, & ori facito oſtia, & ſeras auribus.* Igitur quando tribulamur & tentamur debemus eſſe conſtantes in fide, & nihil hæſitare, quia licet circa nos, & facta noſtra Dominus uideatur dormire, ipſe tamen diligentiſsimus eſt ſuper cuſtodia noſtra quotidie, qui & ſi

C iam ſui corporis ſomno non dormiat, caueamus tamẽ ne noſtri corporis ſomno nobis dormiat & quieſcat. Dormit enim quando ab orationibus, & bonis operibus ceſſamus, & ſuſcitandus tunc eſt in nobis crebris & deuotis precibus, & ipſe facit tũc tranquillitatem, quia facit in tentatione prouentũ, ſed fatui ipſum magis obdormire faciunt: in hoc ſ. quòd magis ad humanum conſilium, quàm ad diuinũ cõfugiunt. Vnde Auguſt. Nihil tam maximè ſuggeritur humano cordi ab inuiſibiliter expugnantibus inimicis, niſi quòd Deus non eſt adiutor, ut requirentes alia adiutoria inueniamur inualidi, & ab inimicis ipſis capiamur: Hæc Augu. Volens ergo ad ſeruitutem Dei ac-

D cedere: ſecundum conſilium ſapientis, præparet ſe ad tentationes imminentes, cùm .n. quis à vitijs & peccatis ſe ſubtrahere uoluerit, ut ſoli Deo uacare, id eſt intendere poſsit: cõmotio magna fit in mari ſeu mundo, id eſt, pſecutio multiplex, cuius cauſa eſt triplex, ſ. impulſus uentorum hoc eſt tentatio à diabolo. Turbatio maris, hoc eſt tentatio à mundo. Commotio tempeſtatis, hoc eſt tentatio à carne, quas tentationes contra ſe ſentit inſurgere. Procella enim tentationis ex inuidia diaboli conatus uiri iuſti à bono propoſito commouere optat, aliquando prauorum perſecutionibus exterius, aliquando impulſu malarũ cogitationum interius, nonnunquam etiam ex propria fragilitate carnis ſtimulus: quia quantomagis quis

E Deo appropinquare uoluerit, & in Deũ profecerit, tãto amplius ĩuenit quod durius portet. In exemplo uidelicet Iſraelitarum, qui tunc durius à Pharaone ſunt afflicti, quando per Moyſen & Aaron ad terram promiſsionis ſunt uocati: quod Dominus etiam ſuo exemplo oſtẽdit, quando poſt baptiſmum & ieiuniũ tentationes diaboli pertulit, ſæpe enim poſt conuerſionem nos diabolus acrius tentat, quos à ſua ſeruitute recedere conſiderat: ſed ille qui non dormitat neque dormiet cuſtodiens Iſrael, quaſi dormit in naui, cùm mentem uiri iuſti inter procellas tentationum durius permittit fatigari. Cumque ſentit tentationes ſua uirtute ſuperare nõ poſſe, accedit ad omnipoten-

Prouer.4. Eccleſ.28. — *Dormit corpus noſtrũ. 1.Cor.10.* — *Suggeſtio peſſima.* — *Eccleſ.2. Perſecutionis cauſa tres.* — *Matth.4. Pſal.120.*

tiam Dei recurrens, & ſuſcitat Dominum cum men
tis deuotione illi appropinquans, & ſuam fragilitatẽ
humiliter recognoſcit,ac diuinam potentiam, & Dei
miſericordiã deuotiſsimè totis viribus mẽtis implo-
rare nõ ceſſat,quouſq; in ſui adiutorium diuinum ex
citet auxilium, tunc enim ſurgens imperat uentis &
mari : quia tentamenta diaboli inſurgentia contra
mentem viri iuſti conquieſcere facit, & eum ſibi libe
rè ſeruire permittit. Fit autem tunc magna tranquil-
litas: quia expulſis malarum tentationum radicibus,
virtutes animæ, & ea quæ prius non ſine formidine
obſeruabat, poſtmodum velut naturaliter per bo-
Pſal.118. nam conſuetudinem cuſtodire incipit gaudens cum
propheta & cantans: *Declinate à me maligni, & ſcruta-
bor mandata Dei mei*: ſicque tranſnauigato mari, &
huius ſeculi fluctibus calcatis, ad portum feliciter
peruenit paradiſi.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, impera ſuggeſtio-
num & tentationum ſtatibus & motibus: ve-
ni & gradere ſuper cordis fluctus, vt ſerena &
tranquilla fiant omnia mea. Requieſcat in te Deus meus
cor meum: cor mare magnum tumens fluctibus dormiat
ab omnibus quæ ſub cælo ſunt, vigilans in te, quatenus
amplectar te vnum bonum meum, & contempler te lu-
men oculorum meorum, & lætabundus cãtem & dicam,*
Canti.5. *ego dormio & cor meum vigilat: & illud, In pace in idip-*
Pſal.4. *ſum dormiam & requieſcam. Amen.*

De duobus dæmoniacis, à legione obſeſsis. Cap. XLVII.

Matt.8. *CVM autem Ieſus & diſcipuli eius transfretaſ-*
Mar.5. *ſent, & mare Galilææ tranſiuiſſent, uenerunt*
Lucæ.8. *in regionem Geraſenorum contra Galilæam.*
Geraſa ciuitas eſt Arabiæ. Geraſa quippe eſt inſignis ciuitas Ara-
biæ trans Iordanem, iuxta monte Galaad: in quo La-
ban comprehendit Iacob, in tribu Manaſſe, non lon-
gè à ſtagno Tyberiadis, ex oppoſito Galilææ ſtagno
interiacente, à qua ciuitate denominatur regio Ge-
raſenorum, & cùm de naui eſſent ad terram egreſsi,
occurrerunt ei duo homines dæmoniaci, *ſæui nimis*:
quia in ſe & in alios ſæuiebant, non quia dæmoniaci
aliquid poſsint, niſi quantum Deus eis permittit, *ita
ut nemo poſſet per uiam illam tranſire*, hoc enim inten-
dunt ſæuiẽtes in nos dæmones: ſcilicet obſtruere no
bis viam vitæ, *exeuntes de monumentis*, in quibus ha-
bitabant, *& domicilium habebant*. Ideò in monumen-

A tis gentilium, ubi corpora eorum ſepulta erant, dæ- *Cur in monumentis habitent dæmones.*
mones habitabant, tanquam habituri ſuper corpora
eorum poteſtatem iam habebant. In monumentis
etiam aliquando dæmoniaci habitant: vt per hoc dæ-
mones terrorem hominibus de animabus defuncto
rum ingerant, & etiam quia in mortuis operibus, id
eſt, in peccatis delectantur & gaudent: qui etiam vin
ciebantur catenis, & compedibus, & ruptis uinculis
agebantur in deſerto à dęmonibus. His ſimiles ſunt
mali religioſi, quos uincula obedientiæ, & conſtitu-
tionum non poſſunt tenere, quin exeant de monumẽ
tis, id eſt, de clauſtris in quibus mũdo mortui debent
eſſe, & hoc ad negocia ſecularia, vel inutilia, ſeu etiã
mala, excercenda. *Et uirtutem Dei ſentientes*, atque ex
B magno timore, non ex humilitate *ante Ieſum prociden
tes, eum adorauerunt*, & clamantes ſcilicet coacti voce
magna: ut enim dicit Hilarius: Non eſt voluntatis cõ *Hilarius canone.8. in Matt.*
feſsio, ſed neceſsitatis extorſio, quia timent eius præ *Confeſsio coacta.*
ſentiam, dixerunt: *Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei?* quaſi
dicat, nihil eſt commune tibi & nobis: tu Deus, nos
diaboli: tu humilis, nos ſuperbi: tu ueniſti ſaluare, nos
perdere. Vnde Apoſtolus, *quæ conuentio Chriſti ad Be* *2.Cor.6.*
lial? id eſt ad diabolum: certè nulla, quia Chriſtus om
nia facit bene, diabolus omne malè, ſupra dubitans
dixit: *ſi filius Dei es*: hîc eruditus tormẽtis aſſerit, Ieſu *Matt.4.*
fili Dei: pęna enim oculos aperit, quos culpa claudit:
non cognouerunt ex certa ſcientia Ieſum eſſe filium
Dei, ſed ex coniecturis quibuſdam opinabãtur, non
C tamen de hoc certi. Vnde Auguſtinus, quòd dæmo- *Auguſti. de quæſtio. noui & veteris teſtamenti.*
nes clamant, quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? magis ex
ſuſpitione quàm ex cognitione dixiſſe credẽdi ſunt:
*ſi enim cognouiſſent: nunquam Dominum gloriæ crucifigi
permiſiſſent*. Iſtis dæmoniacis, ex timore domini ado-
rantibus & confitentibus, ſimiles ſunt qui timore ge-
hennæ potius quàm amore iuſtitiæ Deo ſeruiunt:
qui magis habent oculum ſiniſtrum ad gehennam,
vel ad commodum tranſitorium, quàm oculum dex
terum ad cœlum, & incommutabile bonum non gra
tis colentes Deum. *Veniſti ante tempus debitum torque* *Tormentũ dęmonum.*
re nos. Sciebant enim in die iudicij ſibi futuram dam-
nationem, & ſe mittendos in abyſſum, & torquẽdos,
ſed iam torqueri ſe dicebant: quia ſecundum Hiero- *Hierony. in c.8. Matt.*
D nymum, Præſentia ſaluatoris, tormentum eſt dæmo-
num. Vnde Chryſoſtomus, Etenim flagellabãtur in- *Chryſoſto. hom.29. in Matt.*
uiſibiliter pũcti & infixi, & intollerabilia patientes ex
præſentia ſola. Vel ideò torquebantur, quia ſuſpica-
bãtur quòd exire & à læſione ceſſare cogerẽtur: nam
ſecundum Hieron. Magnum tormentum eſt dæmo- *Hierony. in c.8. Matt.*
nibus à læſione hominum ceſſare, propter odium
quod erga nos habent, & tanto grauius dimittunt,
quanto diutius poſſederunt. Caueat ergo læſus à dia
bolo, vt citò eius iugum diſrumpat: quia tãto facilius
quanto citius eius dominium euitatur. Et interroga
bat Ieſus de nomine, non quia ignoraret, ſed vt mul-
titudo dæmonum ex confeſsione eorũ appareret, &
E magis credibile eſſet ꝙ tot dæmones in duobus ho-
minibus fuiſſent, & ut cõfeſſa peſte virtus curãtis gra
tior emicaret. Vnde dixerũt, *legio mihi nomen eſt*, quia *Legio.*
multi ſumus: legio autem propriè dicitur numerus
determinatus armatorũ in exercitu, & cõtinet ſex mi
lia ſexcẽtos ſexaginta ſex, & ĩde dicitur legio in dæmo
nibus, quia militant contra eos, & quia & ſi non poſ-
ſunt hominibus nocere in perſona, ſaltem appetunt
eis nocere in ſubſtantia: ideò rogabant Ieſum ſi eos
eijceret ne ſe expelleret extra regionẽ, id eſt, habita-
tionẽ hominũ, vel in abyſſum & infernũ: locus .n. in-
ferni debetur dęmonibus, permittũtur tamẽ inter ho
mines

Dæmonum locus.

mines habitare uſq; ad iudicium, vt glorioſior ſit victoria electorum in ſuperatione dæmonum tentantium, *ſed mitteret eos in porcos*, vt ſaltem ſic in aliquo affligerent homines: quia ubiq; homines in mœſtitiam mittere ſtudent, & de perditione eorum gaudent. Ecce dæmonum infirmitas, quia nil poſſunt niſi permiſſi: ſi ergo porcis nocere non poterant, niſi permiſſi, multominus hominibus factis ad imaginē Dei: oportet igitur Deum ſolū timere, illos autē contemnere, in quo etiam apparet eorum uilitas, quia ingredi uolunt in porcos. *Et permiſit*, Dominus concedendo eis petitionē ipſorum, quod patet per ſequentē effectū: nam porcorū gregem, qui iuxta paſcebantur inuaſerunt, & duo milia in ſtagno Genezareth, ſeu Tyberiadis ſubmerſerunt: & ſic dæmoniaci liberati ſunt & curati,

Cur Deus permiſerit dæmonibus ingreſſus in porcos.

permiſit autem hoc Dominus non propter eorum perſuaſionē, uel ut impiā eorum impleret uoluntatem, ſed propter multiplicē cauſam & utilitatē. Quarū prima eſt, quia fortè homines illius terræ peccatis ſuis illud damnum ſibi fieri demeruerant. Secūda, ut ex euentu & iacturæ magnitudine appareat hominibus quàm ſint crudeles, & nocētes ſibi ſubditis & obtemperātibus, & quòd homines quos magis odiunt plus affligerent, ſi Deus permitteret & eis liceret.

Chryſoſto. hom. 29. in Matth.

Vnde Chryſo. & conceſſit eis, uolens furiam quam contra homines habent dęmones omnibus demonſtrare, & quòd multo peiora uellēt hominibus infligere, ſi poſſent uirtute non impediti diuina, & quia in hominibus hanc demonſtrationem fieri eius pietas nō ferebat, ipſos in porcos intrare permiſit: ut in illis uirtus & furor dæmonum uideatur.

Chryſoſto. ibidem.

Tertia, ſecundum Chryſo. ut diſcant omnes quoniā neq; aduerſus porcos audent uel poſſunt, niſi Deus conceſſerit uel permiſerit. Quarta, propter ſalutē hominum, ut inde hominibus ſalutis occaſio pręberetur, & ut homines regionis illius diſcerent Dei uirtutem, & in eius uenirent cognitionē: huius enim occaſione paſtores fugerunt, & hæc omnia hominibus in ciuitate Geraſa nunciauerunt. Quinta, propter dignitatē homini oſtendendam. ſ. quanto dignior ſit homo beſtijs, cùm propter ſalutem duorum hominum perire permiſit Deus duo milia porcorum: multum ergo peccāt, qui hominem perdere, uel mutilare non formidant.

Hominis præſtantia.

Sexta, ad contumeliam dæmonū, quia porcus animal eſt immundum. Elegerunt enim intrare in porcos, quia hoc magis ſibi permitti putabant, & hoc magis congruebat: porci enim propter immunditiam, & ſerpentes propter aſtutiam, magis eis competunt.

Porci & ſerpentes dęmonibus apti.

Remigius in eum locum.

Vnde Remigius: Ideò autem non petierunt mitti in homines, quia illum cuius uirtute torquebātur humanam ſpeciē geſtare uidebant: nec petierunt ut in pecora mitterentur, quia uelut munda animalia in templo Dei offerebantur. Petierunt autem ut in porcos mitterentur, quia nullum animal immundius eſt porco, & dęmones ſemper in ſpurcitijs delectantur. Septima, propter myſterium, nam porci qui non habent ad cœlū faciem, ſed ad terram, & in luto iacere delectantur ſignificant illos qui Deum præ oculis non habent, ſed uitijs ſordidantur, & hi in poteſtatem dæmonum traduntur, & in infernum cum eis finaliter demerguntur, & nunc ſuffocati in aquis & uoluptatibus huius mundi, tunc ſuffocabuntur in abyſſis & puteo inferni.

Porci terrenos ſignāt.

Gloſſa in Matt. c. 8.

Vnde glo. Niſi quis more porci uixerit, diabolus poteſtatem in eo non habebit, niſi fortè ad probandum, non ad perdendum.

Auguſtin. tractatu 6. in epiſt. Io.

Vnde Aug. Certi myſterij gratia, & certa diſpenſatione dimiſit dęmones in porcos: ut oſtenderet diabolum in eis dominari qui uitā

A porcorū gerunt. Vbi ſecundū Ambr. Clementiā Domini debemus aduertere, quòd nullum prius ipſe cōdemnat: ſed unuſquiſq; ipſe ſibi author eſt pœnæ. Timeant ergo libidinoſi, gaſtrimargi, qui immundi in ſordibus luxuriæ & uoluptatum uiuūt: ne in poteſtatem diaboli etiam uiuentes Domino iubente vel permittente tradantur & poſtea cum eo in infernum demergantur.

Ambroſ. in c. 6. Luc.

Dæmones turpia peccata abominantur.

Dicitur etiam quòd dæmones nobiliores peccata deteſtantur uilia, quanto magis homo debet deteſtari ea? Patet autem ex hoc quàm deteſtabilis ſit libido, gaſtrimargia, ſicut & ſuperbia: nō enim legitur diabolum in aliquod animalis organū intraſſe præterquam porci, ſerpētis & hominis.

Chryſoſto. hom. 29. in Matthæū.

Vbi Chryſo. Cùm porcini homines ſunt, facilè capi poſſunt ab

B actionibus. Porcini ſunt homines auidè comedentes per gulam, pingues ad luxuriam, in luto iacentes per accidiam, in terra fodientes per auaritiā, ſpumantes per iracundiam. Per porcos etiam ſignificātur detractores, & referendarij, qui paſcuntur de fecibus & immunditijs aliorum tanquam porci, referentes quę uident uel audiunt, rodūt uitam eorum, quos etiam dæmones intrant & demergunt in infernum

Detractores ſunt porcis ſimiles.

Erubeſce miſer, de hoc deteſtabili officio pacis turbamento & diſcordiæ ſeminario, & inſuper time de animæ periculo: quia diabolus in te poteſtatem accepit, quādo te ad hoc officium perduxit, & qui nunc te ſuffocauit in hoc uitio, poſtea te ſuffocabit in inferno.

Auditor detractorū uituperatur.

C Timeat etiam & caueat auditor ne talibus conſentiendo, & aures prębendo eis ſimilis fiat, quia ſicut ſuper linguam detractoris, ſic ſuper aures auditoris diabolus ſedet: & ſi non eſſet auditor, non eſſet detractor.

Gloſſa in Matt.

Vnde glo. ſuper illud: *Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem*. Sic dicit: Si hilari uultu detractorem audieris, tu illi das fomitem detrahendi. ſi uerò triſti, dicit non libenter dicere quod dixerit non libenter audiri. Aufer Domine opprobrium talium hominum peſtiferorū, à religione ſeruorum, tuorum.

Quid per dæmoniacū myſticè ſignificetur.

Myſticè per dæmoniacum ſignificatur diabolus, qui in monumētis & montibus, id eſt, fœdis & ſuperbis habitat hominibus. Nomen eius legio dicitur, quia multis in malum aſſociatur, eius autem

D eiectio per Chriſtum, ſignificauit dęmonū multitudinem deuincendam per ipſum: legio quoque ad hominibus pulſa porcos ingreditur, quia dæmones ab illis qui ad uitam æternam prædeſtinati ſunt, per gratiā eiecti, malè uiuentibus, & terrenis intendentibus dominantur, quod tamen non faciunt niſi Ieſus concedat, quia nec malos tētare poſſunt, niſi potētia diuina permittat. Grex uerò porcorū à legione ī mare proijcitur, dū per dæmones malorū uniuerſitas ad infernalē amaritudinē perducitur.

Auguſtin. lib. 2. de conſenſu euang. c. 24.

Nō repugnat autē ꝙ Matthæus de duobus dæmoniacis, Marcus uerò & Lucas de uno loquūtur: ſed ſecundū Augu. intelligas unū eorum fuiſſe perſonæ alicuius clarioris & fa-

Chryſoſto. hom. 29. in Matt.

E moſioris. Vel ſecundum Chryſoſto. Sæuioris & inſaniæ maioris, pro quo illa regio maximè dolebat, quod uolentes ſignificare duo Euangeliſtæ ſolū unū commemorandum iudicauerunt, de quo facti huius fama latius præclariusq; flagrauerat. Illi autē homines de ciuitate exeuntes, *uenerunt ad Ieſum*.

Damni tēporalis utilitas.

Vbi Titus: Illos autem ad ſaluatorem duxit damni neceſſitas, frequenter enim Deus homines damnat in rebus poſſeſsis, & confert beneficium animabus.

Et homines Ieſum, ac facta uidentes conſcij fragilitatis ſuæ uelut adhuc infirmi, & præſentia Domini indigni rogabant eum ex humilitate, ut à finibus eorum diſcederet, quia timore magno admiratio-

nis & reuerentiæ tenebantur. Reputabát enim ſe indignos tanto doctore & eius conuerſatione, ſicut Centurio reputabat ſe indignum tāto hoſpite: & ſicut Petrus fragilitatis ſuæ memorauit, *exi à me Domine, quia homo peccator ſum*. Vel fortè iſti Geraſeni ex peccatis ſuis territi timebant offendere præſentiam Chriſti, & per conſequens incurere pœnam maiorē præcedenti, & per eum amplius quàm in amiſsione porcorum damnificari: ſicut Oza tangens arcā Dei. *Ipſe autem aſcendit nauem*, vt infirmos deſereret, quibus oneri ſuam præſentiam eſſe uidebat. Vbi Chryſoſt. Attende autem Chriſti humilitatem, poſtquam enim collatis à ſe talibus beneficiis emittebant eum, non obſtat, ſed diſcedit, & eos qui ſeipſos indignos ſua doctrina promulgauerant, dereliquit: dans eis doctores liberatos à dæmonibus, & porcorum paſtores. *Cumque Ieſus nauem aſcenderet: rogabat illum ex deuotione ſanatus, ut cum eo eſſet*; quia gratus de beneficio ſibi collocato eum ſequi volebat. *Ieſus autem non admiſit* id eſt, non recepit eum ad diſcipulatum, propter præcedentis paſsionis horrorem: & ne aſcriberetur dæmoni, quod iſte faceret ſi diſcipulus Chriſti eſſet. Ex hoc loco accipitur, & conſuetum eſt in Eccleſia, quòd dæmoniaci & furioſi poſt curationem non promouentur ad Eccleſiaſtica officia: ſed Dominus eum quem curauerat ſecum ducere noluit, ut iactantiæ cauſam vitare doceret: & propter fructum prædicationis ipſum ad ſuos remiſit, vt per eum aliis pro curaretur ſalus, & infidelibus eſſet exemplo ipſe ſanatus: vnde cum à ſua ſequela ſimpliciter non repellit, ſed ipſum prædicatorem magnalium diuini conſtituit dicens: *Vade in domum tuam*, ad tuos quibus ex officio charitatis plus teneris, *& annuncia illis quāta tibi Dominus fecit*: & tui miſertus ſit, ſanans te in anima & in corpore. Vnde Theophil. Vide ſaluatoris humilitatem: non dixit denuncia omnia quæ feci tibi, ſed, omnia quæ fecit tibi Dominus: ſic tu cùm bonum aliquod operaris, non tibi, ſed Deo attribuas. Vnde & Chryſoſtomus. Licet autem alijs ſanatis præcepit nemini dicere, conuenienter tamen huic præcepit quòd annunciet, quoniam omnis regio dæmonibus detenta ſine Deo manebat. Vnde etiam Augu. Quòd antem ille ſanatus cupit iam eſſe cum Chriſto, & dicitur ei redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus: ſic intelligitur, ut ſi quiſque intelligat poſt remiſsionem peccatorum redeundum ſibi eſſe in conſcientiam bonam, ſicut in domum, & ſeruiendum Euangelio propter aliorum ſalutem, vt deinde cum Chriſto requieſcat. Nedum præproperè vult iam eſſe cum Chriſto, negligat prædicationis myſterium, fraternę redemptioni accommodatum. Et Gregor. Cùm enim quantumlibet parum de diuina cogitatione perceperimus, redire iam ad humana nolumus quietem contemplationis quęrentes: ſed Dominus præcepit vt mens prius exſudet in opere, & poſtmodum refici debeat per contemplationem. *Et abiit*, non mente, ſed corpore ſeparatus à Domino, *& prædicauit in Decapoli*, id eſt, in regione decem ciuitatum, quanta ſibi feciſſet Ieſus magnalia: & omnes mirabātur, & per eum ad fidem ædificabantur. Ecce mutatio dexteræ excelſi, quia ex infideli & dæmoniaco factus eſt prædicator fidelis & deuotus, operante Domino, & verè fidelis, quia ad gloriam Dei, & ad vtilitatem proximi effectus eſt talis. Quòd verò hîc dicitur de vno, intelligendum eſt etiam de alio qui erat cum eo, qui ambo volentes Chriſtum ſequi ad ſuos miſsi ſunt, & ambo ſalutem ſibi factam & magnalia

Luca. 5. — *Chryſoſto. hom. 29. in Matt.* — *Dæmoniaci non admittuntur ad eccleſiaſtica officia.* — *Deo attribuit Chriſtus opus ſuum.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Auguſtin. lib. 2. quæ. euangelicarum q. 13* — *Dæmoniacus prædicator efficitur.*

A Dei prædicauerunt, hoc quoque exemplo docetur quenquam ſuo proximo ſalutem ſibi factam prædicare, & à diabolo ſe liberatum eſſe verbis, & operibus bonis demonſtrare, & alios ad eandem ſalutem percipiendam uocare. Studeamus ergo & nos ſi non dum liberati ſumus à diabolo liberari, & ſi iam nos liberatos eſſe cognoſcimus, ſalutē alijs prædicemus, quam nos obtinuiſſe gaudemus, memores quod ſcriptum eſt, qui audit dicat veni. Sed multi hoc exemplum minimè ſequuntur, & de his quæ ad corpora pertinent circa amicos ſuos ſolliciti ſunt & inquirūt: ſed de his quæ ad ſalutem animarum pertinent ſollicitudinem nullam gerunt.

B

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, amator hominum benigniſſime, ſupplico lachrymabiliter bonitati tuæ, libera me ab omnibus peccatorum ſordibus, & dæmonum infeſtationibus, meque ab eis liberatum uſque in finem miſericorditer cuſtodi illæſum: ut ad tuam gloriam & proximorum utilitatem ualeam uerbis narrare, & operibus demonſtrare, quanta magnalia feceris animæ meæ per tuam gratiam liberatæ, quatenus cognoſcentes cęteri, quia hæc mutatio dexteræ excelſi, omnes meo exemplo prouocentur, & te miſerante ad meliora conuertantur. Amen.* Pſal. 76.

C

De curatione paralytici, per tectum dimiſsi. Cap. XLVIII.

D

ET *cùm Dominus Ieſus aſcendiſſet in nauiculam*, vt de terra Geraſenorum rediret in Galilæam: vnde illuc iuerat, ſecundum Chryſoſtomū: Nauigio tranſierat qui poterat pede pertranſire, nō ſemper enim voluit potentiam oſtēdere in mirabilibus, ne incarnationis noceret myſterio. At contrà homines huius mundi ſi vl-
E lam habent potentiam, ſemper volunt ea uti magis quàm veritate iuſtitiæ: ideò etiam vehiculo nauis trāſire voluit, nos doceret naui & ſuffragio pœnitentiæ uti in mari ſeculi huius: vt in ciuitatem cœleſtem perueniamus. Hæc enim nauis pœnitentiæ in ciuitatem cœleſtem deducit, ideò ſequitur: *Et uenit in ciuitatem ſuam*, ſcilicet Capharnaum, in qua frequentius conuerſari ſolebat & miracula operari. Secundum Chryſoſtomum: Ciuitatem ſuam hîc dicit Capharnaum, quam, non naſcendo, ſed miraculis illuſtrando ſuam ipſe fecerat. Alia quidem cum extulit, id eſt, extra in lucem duxit, ut Bethlehem. Alia autem nutritur, vt Nazareth. Alia autem diu inha-

Matt. 9. Mar. 2. & Luc. 5. Chryſoſto. hom. 30. in Matt. — *Chriſtus quare potētiam non ſemper oſtendit* — *Chryſoſto. hom. 30. in Matt.*

Capharnaum ciuitas Domini dicitur.

Auguſtin. lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarũ ca. 5.

inhabitantem habuit, vt Capharnaum. Hanc enim ci-
uitatem magis frequentauit conuerſatione, & in mi-
raculorum operatione, quia ſecundum Auguſti-
num, erat quaſi metropolis & inſignior ciuitas Ga-
lilææ, vbi plurimorum concurſu fides & doctrina
eius clarius pateret, & miraculis confirmata ad mul-
tos ſalubriter perueniret: vel quia, vt ſuprà dictum
eſt, Capharnaum interpretatur villa pulchritudinis,
& pinguedinis, & conſolationis, quæ ſunt occaſio
peccandi multis, ideò ad ſui conuerſionem pluribus
indigebat miraculis: vel ſicut metropolim regionis
alicuius ciuitatem noſtram dicimus, exiſtentes tamẽ
de ciuitate ſubiecta illi: ita & Capharnaum metropo-
lis Nazareth Galilææ, ſita inter Nazareth & ſtagnum,
dicitur ciuitas Domini, in Nazareth concepti & nu-
triti. *Et cùm in domo doceret turbas, uiri quatuor por-*
tantes in lecto paralyticum, inuenientesque multitu-
dine ianuam obturatam, & non valentes introire per
eam, & illum inferre præ turba, *aſcenderunt ſupra te-*
ctum, & nudantes illud per tegulas, *ſubmiſerunt illum*
cum lecto in medium ante Ieſum, & hoc fuit ſignum ma
gnum fidei ipſorum. Vnde poſt fidem eorum oſten-
dit Dominus diuinæ poteſtatis actum, & ſuper ani-
mam, & ſuper corpus ipſum. Et hoc tripliciter: Pri-
mò, in remiſſione criminis. Secundò, in cognitione
cogitationis, & hæc duo pertinent ad animam. Ter-
tiò, in ſubita curatione ægritudinis corporalis: nam
videns Ieſus fidem illorum, ſcilicet offerentium, &
etiam paralytici oblati: non enim ſe portari, & per te-
ctũ ſubmitti ſuſtinuiſſet, niſi curationis fidẽ habuiſ-
ſet, dimiſit ei peccata, dicens: *Confide fili, remittuntur*
tibi peccata tua, & non dicit remitto: ſed remittuntur,
cauſa humilitatis & pietatis inſinuandæ. Ex hoc pa-
tet, quòd fides Paralytici aderat: quia licet ſanitas cor
poralis, vel aliquid huiuſmodi detur alicui propter
fidem alienam, remiſſio tamen peccatorum non da-
tur alicui adulto ſine fide propria, & ideò bene fi-
lium vocat, quia iam credebat. Vbi Hieron. O mira
humilitas, deſpectum & debilem, totiſque membro
rum compagibus diſſolutum filium vocat, quem ſa-
cerdotes non dignabantur attingere. Aut certè ideò
filium: quia dimittuntur ei peccata ſua. *Et quidam de*
Scribis, id eſt, legiſperitis, *dixerunt intra ſe*, id eſt co-
gitabant, quia extra dicere propter populum non au
debant, uerbũ.n. intrinſecũ, eſt cogitatio mentis. *Hic*
blaſphemat, id eſt, quod Dei eſt ſibi vſurpat. Eſt.n. bla
ſphemare, Deo iniuriã irrogare, quod fit tripliciter.
Vel cùm Deo attribuitur quod ei nõ cõuenit. Vel ab
eo remouetur, quod ei conuenit. Vel cùm homo ſibi
quod propriũ eſt Dei, tribuit: & hoc modo tertio iu
dicabant eũ blaſphemare, quia ipſum putabant homi
nem tantum & non Deum eſſe, dimittere autem pec
cata ſoli Deo conuenit. Sed Chriſtus conuenienter
eos redarguit, oſtendens ſe eſſe Deum dupliciter.
Primò, quia reſpondet eorum cogitationibus, quas
cognoſcere per certitudinem ſoli Deo proprium
eſt, dicens: *Vt quid cogitatis mala in cordibus ueſtris?*
imponendo mihi falsò blaſphemiam, ſcilicet me non
poſſe peccata dimittere, & quod Dei eſt vſurpare. q.
d. quia poteſtate cogitationes ueſtras uideo, etiam
peccata dimittere poſſum, quia cogitationes ſunt
fons boni, & origo mali: ideò ſaluator noſter cùm
uidiſſet malas Scribarum cogitationes, ne ulterius
prodirent in peius, ſtatim redarguit eos dicens: *ut*
quid cogitatis mala in cordibus ueſtris, dans nobis do-
ctrinam: ut quàm citò perpenderimus nos mala co-
gitatione pulſari, ſtatim debeamus noſmetipſos re-

Paralytici oblatio.

Remiſſio peccatorũ exigit fidẽ in adulto.

Hieronym. in c. 9. Ma.

Blaſphematio tripliciter fit.

A prehẽdere: ut. q. d. tibi ipſi hæc Chriſti uerba, ut quid
cogitas mala in corde tuo? Deinde hoc etiam oſten-
dit ſanando paralyticum, per imperium tanquã pro-
pria uirtute: quod eſt eiuſdem poteſtatis, ſicut & pec
cata dimittere, licet enim paralyſis uirtute naturæ ali
quando poſſit curari, non tamen ſubitò, nec ita per-
fectè ut ſtatim homo poſſit lectum in quo iacet por
tare, ut hîc dicitur factum eſſe: unde ſubiungit, *quid*
eſt facilius inter duo iſta, ſcilicet, *dicere dimittuntur ti-*
bi peccata tua, aut dicere ſurge & ambula? hoc eſt ſolo
uerbo efficere ut dimittantur peccata, an uerbo, ef-
ficere ut Paralyticus ſurgat ſanus, & ambulet? q. d. Si
vobis hoc manifeſtius & maius uidetur, ſcilicet ſubi-
ta curatio corporũ quàm animarum, & poſſum ho-
rum primum, ergo & reliquum, quia æqualis pote-
B ſtatis eſt utrunque, & utrunque eſt uirtutis infinitæ.
Vnde ex hoc concludit uirtutem diuinitatis ſuæ, per
factum dicens: *Vt autem ſciatis, quia filius hominis ha-*
bet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc ait Para-
lytico, quod uerbum interponitur ab Euangeliſta: *Sur*
ge, ſcilicet ſanus à lecto, *tolle lectum tuum*, in quo diu
decubueras infirmando: ut quod fuit teſtimonium
infirmitatis, ſit probatio ſanitatis, *& uade in domum*
tuam, per te: non indigens ut prius portitore. Et fe-
cit ſic, *magnificans Deum*, qui ſanauit eum. Magna uir
tus, ubi ſine mora ſalus imperium comitatur, ut ne-
mo iam dubitaret eum Paralytico dimiſiſſe peccata,
qui eundem ſublato grabato ambulare præcepit.
C Vnde merito qui aderant ſtupentes & mirantes, reli-
ctis blaſphemiis ad laudem conuertuntur tantę maie
ſtatis, propter quod ſequitur: *Videntes autem turbæ*,
ſcilicet miraculum factum in paralytico, *timuerunt*,
reuerendo & admirando, *& glorificauerunt*, laudando
Deum, qui dedit poteſtatem talem, ſcilicet dimittẽdi pec
cata, & curandi ſolo uerbo infirmos, *hominibus*, ad
eorum ſcilicet ſalutem. Vel ſecũdum gloſſam, homi
nem tam potenter inter homines operantem. Et hãc
poteſtatem dedit Deus pater Chriſto cauſatiuè, ho-
minibus autem receptiuè. Chriſtus quippe tribus de
cauſis, miracula faciebat. Primò, propter illorum cir
ca quos hæc faciebat utilitatem, quia eos in corpore
& in anima curabat. Secundo, propter aliorum con-
D uerſationem, quia multi uidentes ea conuertebãtur.
Tertiò, propter Dei gloriam & honorem: & iſta tri-
plex cauſa hîc tangitur. Ex hoc tamẽ quòd timuerũt,
uidetur ꝙ nec de Chriſto plenam cognitionẽ habe-
bant, quia purum hominem eſſe & poſſe & hãc pote
ſtatẽ à Deo credebant. Vnde glo. Spectant ſurgentẽ
increduli, imitantur abeuntem, & diuini operis mira
cula malunt timere quàm credere. Nã ſi crederẽt, nõ
timerent, ſed diligerẽt. *Perfecta enim charitas foras mit*
tit timorem. Conſidera hîc quòd Dominus curãdo Pa
ralyticũ, icepit à morbo ſpirituali, qui erat cauſa & ra
dix morbi corporalis, qa primò remiſit peccata eius
quæ fuerunt cauſa morbi, ad modũ boni medici qui
E primò remouet cauſam morbi: & tũc poſtmodũ intẽ
dit curationẽ. Infirmitas autẽ hæc fuerat inflicta pa-
ralytico propter peccata ſua, ut purgarentur: & ideò
Dominus primò remouit cauſã, quia ceſſante cauſã,
ceſſat & effectus, introductus ob illã cauſã. Nulla.n.
nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Vn-
de ſecundum glo. quinque modis infirmitates con-
tingunt. Vel ut iuſtis merita, per patientiã, augeãtur:
ut Iob. Vel ad cuſtodiam uirtutum, ne ſuperbia ten-
tet: ut Paulo. Vel ad corrigendum peccata: ut Mariæ
lepra, & ſicut huic Paralytico. Vel ad gloriã Dei: ut
cæco nato, ut Lazaro. Vel ad initiũ pœnæ: ut Herodi,

In curanda paralyſi quomodo fuit miraculum.

Gloſſa in Matth. aũ.

Miraculorum cauſæ in Chriſto tres.

1. Ioan. 4.

Peccata cur prius remiſit quàm ſanauit.

Gloſ. ex Beda in c. 2. Marci.

Infirmitates contingunt quintupliciter.

quatenus hic uideatur quid in inferno ſequatur. Hic ergo ſecundum Hieron. datur intelligi pleraſque corporum debilitates euenire propter peccata. Et ideò prius peccata dimittūtur, vt cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur, & ſit viſibilile ſignum, vt inuiſibile probetur.

Hieronym. in c. 9. Matt.

Vnde & Beda: Curaturus autem hominem à paralyſi Dominus, primò peccatorum vincula diſſoluit: vt oſtenderet eum, ob nexus culparū, artuum diſſolutione fuiſſe damnatum: nec niſi his relaxatis, membrorum poſſe recuperatione ſanari. Sed heu, nos econuerſo magis ſatagimus de curatione corporis, quàm animæ: ideo ſæpe deſtituimur vtrobique. Vnde Chryſoſtom. Nos autem ſi corporaliter patiamur, ſatagimus nociuum abiicere. Cùm verò malè ſit animæ, differimus, atque ideò nec à corporis nociuis curamur. Abſcidamus ergo fontē malorum, & ceſſabunt ægritudinum fluxus: Hæc Chryſoſto.

Beda in c. 5. Luca.

Confeſſio à medico ſuadenda eſt.

Ergo quia conſtat quòd propter peccata quandoque homo ægrotat, medicus ægrum viſitans, primò eum ad pœnitentiam & confeſsionem monere debet: ne peccato tanquam ferro manente in vulnere, fruſtra ſit emplaſtrum apponere. Vnde peccant medici, qui curā materialem adhibent corpori, prius quàm cura ſpiritualis ſit adhibita animæ, ignorantes cauſam morbi, videlicet quòd pro peccato animæ, inflictus ſit corpori. Vbi Chryſoſto. Sed quia hæc ipſa Domini geſta ſpiritalium in ſe rerum continent rationem: cuius typum Paralyticus iſte gerat, debemus aduertere. Figuram namque in eo populi Gentilium præoſtenſam eſſe cognoſcimus, qui peccatis grauibus animo diſſolutus, quaſi quadam inſanabili infirmitate plagatus, in quatuor angulis mundi iſtius, velut in lecto iacebat. Vnde & in eo Paralytico, cui remiſſa ſunt peccata, id oſtenſum eſt, quia populus Gētium, qui graui valetudine peccatorum laborabat, data ſibi remiſsione, per medicinam cęleſtem, integram & perfectam ſanitatem, ſecundum corpus & animā æternæ ſalutis acceperit. Cui non immeritò, poſt remiſsionem peccatorum, reddita ſalute, iam dicitur, redi in domum tuam, id eſt in domum Paradiſi: de qua Adam iam dudum expulſus fuerat: qui huius infirmitatis author extiterat, & meritò ſequitur: Hoc viſo, turbæ timuerunt, & magnificauerunt Deum, qui tantam poteſtatem dedit hominibus. Magnificatur enim Deus, qui vel Apoſtolis ſuis poteſtatem dimittendi peccata donauit: vel hominibus tantam gratiam cōceſsit, ut poſt remiſsionem peccatorum, per meritum fidei atque iuſtitiæ, poteſtatem accipiant ad Paradiſum redeundi.

Paralyticus ſignificat populū Gentilem.

Vbi & Hilar. Videntes autē turbæ timuerunt. Magni enim timoris res eſt non dimiſſis peccatis à Chriſto in mortem reſolui, quia nullus eſt in domum æternam reditus, ſi cui indulta non fuerit venia delictorum, ceſſante autem timore, honor Deo redditur, quia poteſtas hominibus, hac vita data, ſit per verbū eius & remiſsionis peccatorum, & corporū reſurrectionis, & reuerſionis in cœlū: Hæc Hilar.

Hilarius canone. 8. in Matt.

Paralytic. ſignificat peccatorem.

Moraliter per Paralyticum, qui priuatus eſt vſu membrorū corporaliū, ſignificatur homo peccator, operibus meritoriis priuatus, & turpi marcens ocio. Talis enim priuatur greſſu meritoriæ affectionis, & tactu bonæ operationis, & guſtu ſuauitatis cœleſtis, & viſu diuinæ contēplationis, & auditu diuini ſermonis, & odoratu diuinæ conſolationis. Et tunc iacet in lecto, quando ſuperueniens, tenet eum praua conſuetudo: hęc enim lectus dici poteſt hoc loco. Ipſū quoque peccatum, more paralyſis, facit tremulū, per mali dilectionem: reddit inſenſibilem, per obſtinatio-

Peccatum paralyſi cōparatur.

A nem: impeditloquelam, per deſperationem. Vbi ſciēdum quòd ſicut Dominus legitur reſuſcitaſſe tres mortuos (ſed multò plus ſunt) ſic legitur curaſſe tres Paralyticos, licet etiam plures ſint, ſcilicet Paralyticum in domo, Paralyticum iuxta probaticam piſcinam, Paralyticum in lecto, vt in propoſito. Et quia Paralyticus, vt dictum eſt, peccatorem ſignat: ideò notandum quòd tria genera peccatorum, ſcilicet peccator occultus, publicus, & conſuetudinarius. Paralyticus in domo, eſt peccator occultus, Paralyticus iuxta piſcinam, eſt peccator manifeſtus, Paralyticus in lecto, eſt peccator conſuetudinarius, & hoc peccatum in cōſuetudine ductum, difficulter relinquitur:

Paralyticos tres curauit Dominus Ieſus.

Peccatorū tria genera.

B & Paralyticus hic in lecto iacere dicitur, id eſt, peccatum continuare dicitur. Prædictos peccatores quatuor exportant extra domum propriæ conſcientiæ, & etiā extra Eccleſiā tā militantē, quàm triumphātē. Primū eſt, tepiditas boni, quando.n. homo incipit ex deſidia tepeſcere in bono inchoato, talis dimittit Deum, & per conſequens dimittitur à Deo. Secundum eſt, delectatio mali, quod coniungitur quaſi ſocius eius: cùm enim Deus derelinquitur, ſtatim anima in malo delectatur, & hi duo ſocij præcedunt. Tertium eſt, mali operatio, cùm delectatio ad opus ducitur. Quartum eſt, mali operis conſuetudo, cùm ipſum malum frequentatur. Et hi duo ſequuntur portantes peccatorem extra ſuffragia Eccleſiæ, quibus ip-

Exportātes paralyticum, id eſt, peccatorē.

C ſe priuatur. Sunt autem quatuor, quæ ipſum reportant & reconciliant. Primum eſt, vitæ breuitas: ut homo conſideret quàm breuis ſit vita præſens, & incerta. Secundum eſt, timor pœnæ gehennalis: ut homo conſideret eius acerbitatem, diuerſitatem, & æternitatem. Tertium eſt, conſideratio culpæ: vt homo cōſideret quid grauedinis, quid immūditię, quid malitiæ ſit in peccatis. Quartum eſt, ſpes veniæ: ut quamuis in multis offenderimus, nihilominus tamē veniam ſperemus. Qui hæc quatuor habuerit, ante Deum portabitur, & miſericordiam conſequetur. Vel portitores eius, vt ſanetur à Chriſto, ſunt quatuor ſuæ ſalutis procuratores, ſcilicet, monens ſecre-

Reportātes eundem.

Salutis procuratores quatuor.

D tè, prædicans publicè, orans pro eo, & inuitans exemplo: & ſic iſti offerunt eum Chriſto, ſollicitantes pro ipſo, & ipſe offertur, quando eis conformatur conſentiendo, & meritis eorum obicem non ponendo. Chriſtus autem fidem illorum inſpicit, cum preces eorum exaudit, & Paralyticus curatur, quando peccatum ſibi dimittitur, & donatur ſibi gratia, per quā ad actus meritorios reſtituitur. Et tunc ſuum malæ conſuetudinis lectum tollit, quando ab ea per exercitium boni operis recedit, & ſic procedens de virtute in virtutem, vadit in domum ſuam, quando bonis actibus, ad cœleſtem feſtinat patriam, & populus cū glorificat de mutatione tali, quoniā hæc eſt dexteræ excelſi. Illi verò qui inde murmurant, ſignant dæmo-

Pſal. 76.

E nes, qui inde valde dolent. Chriſtus verò curans, quatuor imperat pœnitēti. Primò, ante omnia ut confidat & ſpem de venia cōſequenda habeat, quē etiā iam filiū per adoptionē vocat. Deinde volēs eum ſanare, iubet eū ſurgere, & lectū tollere, & in domū ſuā abire. Surgere inquā à peccato, & mentis deiectione, in peccato enim malè delectando, peccator quaſi in lecto quieſcit: & ex peccato ita mens deiicitur, ut nunquam poſsit eſſe læta, quia ſemper præſumit ſæua per turbata conſcientia, tunc autem ſurgit, quando iſta deſerit. Tollere verò lectum, & portare, eſt ut peccatum quod erat ſibi quieti & delectationi, incipiat ſibi eſſe oneri & dolori. Abire quoque in domum ſuā,

Pœnitenti quatuor imperata à Chriſto.

vt in

vt in cœlum meditatione pergat, vel conſcientiam ſuam, quæ domus animæ eſt, diſcutiat, & ſi quid ibi immundum inuenerit, per os quaſi per oſtium, confitẽdo proiiciat: à qua homo per multitudinem peccatorum ita alienatur, quòd quaſi ipſam perdat, & ſeipſum non cognoſcat. Homo ergo Paralitycus, hoc eſt molllicie, & illecebris carnis, vel uoluptate ſęculi reſolutus, & torpens, ac præ turba cogitationum & cauſarum ſeculi, videre Deum non valens, poſtquam ſupra tectum carnis aſcenderit, vt ſpiritus dominetur carni, videt Deum, & ad cognitionem Dei verè redit, & tunc Deus eum ſanat per gratiam, ab omni quod deliquit, & vocat filium per adoptionem, & iubet ſurgere de corpore negligentiæ, & ſe erigere à carnalibus deſiderijs per pœnitentiam: & corpus in cuius deſiderijs iacuit ad voluptatem ſpiritus attollere, ac carni dominari per continentiam: & ire ac tẽdere per bonam operationem, & honeſtam conuerſationem, in domũ ſuam, ſcilicet paradiſum: quæ prima fuit hominis domus, hoc eſt in habitationem æternam, vel in bonam conſcientiam ſegregatus à terrenis, & cuſtodiens illam, vel ne iterum peccet ad internam ſui cuſtodiam. Vbi Beda: Spiritualiter de lecto ſurgere, eſt animam ſe à carnalibus deſiderijs, ubi ægra quieſcebat, abſtrahere: Lectum verò tollere, eſt ipſam quoque carnem per continentię frena correptam ſpe cœleſtium prĕmiorum, delicijs priuare terrenis. Ipſe eſt enim lectus, qui per ſingulas noctes lauatur à Dauid, id eſt, pro vniuſcuiuſque noxę maculis digno pœnitentiæ flumine caſtigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradiſum redire eſt. Ipſa eſt enim vera domus, quæ hominem prima ſuſcepit, non iure amiſſa, ſed fraude, tandemque reſtituta per eum, qui fraudulẽto hoſti nihil debuit. Vbi & Anſelmus, ſed & domum illam non prĕteribis, vbi per tegulas paralyticus, ante pedes eius ſubmittitur, ubi pietas & poteſtas obuiauerunt ſibi. *Fili, inquit, remittuntur tibi peccata tua.* ò mira clementia: ò indicibilis miſericordia. Accepit fœlix remiſsionem peccatorum ſuorum, quam non petebat, quam non præceſſerat confeſsio, non meruerat ſatisfactio, non exigebat contritio. Corporis ſalutem petebat, non animę: & ſalutem corporis & animæ recepit. Verè Domine uita in uoluntate tua, ſi decreueris ſaluare nos, nemo poterit prohibere: ſi aliud decreueris, non eſt qui audeat dicere, cur ita facis? Phariſæe, quid murmuras? an oculus tuus nequam eſt, quia ipſe bonus eſt: certè miſeretur cui ipſe uoluerit, ploremus & oremus ut uelit, bonus etiã operibus pingueſcat oratio, augeatur deuotio, excitetur dilectio, leuentur puræ manus in oratione, quas non ſanguis immunditiæ maculauit, tactus illicitus non fœdauit, auaritia non exaſperauit, leuetur & cor ſine ira & diſceptatione, quod tranquillitas ſedauit, pax compoſuit, puritas conſcientiæ lauit: ſed nihil horum Paralyticus ille legitur præmiſiſſe, qui tamen legitur remiſsionem omnium peccatorum meruiſſe. Hæc eſt autem ineffabilis miſericordiæ eius uirtus, cui ſicut blaſphemum eſt derogare, ita & hoc ſibi præſumere ſtultiſsimum. Poteſt cuicunque uult & hoc ipſum efficaciter dicere quod dixit Paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua: ſed quicunque ſine ſuo labore, uel contritione, uel confeſsione, uel etiam oratione, ſibi hoc dicendo expectat, numquam ei remittuntur peccata. Hæc Anſelmus.

Beda in ca. 5. Luca. De lecto ſurgere.

Pſal. 6.

De eo quod paralyticus non petitã ueniam obtinuit.

Matt. 20.

Roma. 9.

A

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui in paſſione tua nauiculam crucis aſcendiſti, in reſurrectione tranſfretaſti, & in aſcenſione in ciuitatem tuam ueniſti: ecce timor de peccatis, de ira Dei, de periculo ſuperuenientis infirmitatis, & de incertitudine mortis offerunt tibi animam peccati morbo diſſolutam. Dic iacenti in peccatis, ut confidat de gratia remiſſionis, reſurgat per contritionem & confeſſionem, tollat lectum ſuum per ſatisfactionem, ambulet per profectum uirtutum in domum ſuã æternam beatitudinem: ut turbæ fidelium uideant, timeãt, & glorificent Deum, qui talem poteſtatem dedit, ad hominum utilitatem. Amen.*

B

De Emorrhoyſſa & Archiſynagogi filia. Cap. XLIX.

C

POST hæc, *quidem princeps Synagogæ, nomine Iairus, acceſſit ad Ieſum,* tã fidei, quàm corporis greſsibus: & *adorabat eum,* faciendo ſibi reuerẽtiam debitam, & procidendo ad pedes eius, quibus circumportauit omnibus ſalutem, *rogans* pro unica filia, annorũ duodecĩ, dicens, *Domine, filia mea modò defuncta eſt,* & mortua. Hoc dixit ſecundum reputationem, quia enim deſperabat filiam poſſe inuenire uiuam, de ea loquebatur ut iam defuncta, deſiderans à Domino uel morientem ſanari, uel mortuam ſuſcitari. Sed Marcus dicit, quòd erat in extremis: tamen erat morti ita propinqua, quòd reputabatur mortua. Vnde ſecundum communem modum loquendi de illo qui ſic eſt morti propinquus, dicitur quòd eſt mortuus, quia quod modicum diſtare uidetur, quaſi nihil reputatur, *ſed ueni,* & per miſericordiam appropinqua, *& impone manum tuam,* adiutricem ſuper eam, *& uiuet,* ſanitate ſibi reſtituta. Duo petit propter tertium, ſcilicet ut ueniat, & manum imponat, & ſic filia reuiuiſcat, ignorans ſcilicet quòd & abſces liberare poterat. Sic moraliter, cùm quilibet non habeat niſi unicam animam, magis debet curare de eius ſanatione, quia ſi eam amittit, totum amittit. Spiritualiter autẽ uenit Deus, per gratiã præuenientẽ: manum imponit per gratiã concomitantẽ: & tunc anima uiuit, per gratiã cooperantẽ. *Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum, & diſcipuli eius, & turba multa cum eo.* In hoc datur ſubditis forma obediendi, ac paribus mutuo obſequẽdi, & plātis animas mortuas ſuſcitãdi. Vnde Remigius: Mira autem pariter atque imitanda Domini humilitas & manſuetudo. Nam mox ut rogatus eſt, ro-

Matth. 9. Mar. 5. & Luc. 8.

D

E

Humilitas Domini.

Remigius in Matth.

gantem cœpit ſequi. Hinc ſubditos & prælatos, pari
ter inſtruxit: ſubditis, exemplũ obedientiæ reliquit:
prælatis verò, inſtantiam & ſollicitudinem docendi
demonſtrauit, vt quotiens audierint aliquem mor-
Chryſoſto. ho. 32. in Matth.
tuum in anima, ſtatim adeſſe ſtudeãt. Vnde & Chryſ.
Cùm rogatus eſſet Dominus à Iairo, ut ad ſuſcitan-
dam filiam ipſius veniret, non moratur: ſed ſtatim
ſurgens, ſecutus eſt eum. Quo exemplo docuit nos,
impigros in omni opere Dei eſſe debere. Et dum Ie-
Emorrhoyſſa.
ſus pergeret, *ecce mulier emorrhoyſſa*, à morbo quẽ pa
tiebatur ſic dicta, *ab annis duodecim ſanguinis fluxum
paſſa, quæ in medicos erogauerat omnem ſubſtantiã ſuam,
acceſſit retrò*, & à tergo: tum quia verecundabatur de
infirmitate fœtida, tum quia ſecundum legem repu-
tabatur immunda. tum quia ante faciem non potuiſ-
ſet accedere præ turba, tum propter myſterium cõ
fuſionis, quam debet homo habere pro culpa ſua,
& tetigit fimbriam ueſtimenti eius, nõ ſolum tactu cor
porali, ſed & deuotione fidei, in quo laudãda eſt hu-
militas eius, quia indignam ſe reputabat tangere pe-
des Domini, vel plenitudinem veſtimenti. Habebat
enim Chriſtus fimbrias iuxta conſuetudinẽ Iudæorũ
ſecundũ legis præceptum. Ecce quia nõ habebat Do
minus ianitores, vel ſtipatores, ſeu maſſerios, nec ali
quem qui comprimentes eum verberaret, & ideo li-
Remigius in Matth.
berè mulier accedit, & turbæ comprimunt. Vbi Re-
Fides emorrhoyſſa.
migius: In quo fides eius admiranda eſt, quia deſpe-
rans de ſalute medicorum, in quos ſua erogauerat,
intellexit cœleſtem adeſſe medicum, & in eo totam
Rabanus in Matth.
ſuam intentionem collocauit, & ideo ſaluari prome-
ruit. Vnde Rabanus: Docet mulier quantum ſit cor
pus Chriſti, quod in fimbria tantam demonſtrauit eſ
ſe uirtutem. Quid ergo nos ſperare debemus, qui nõ
ſolum corpus dominicum contingimus, ſed confici
mus & ſumimus? Illa quidem medicinam accepit ex
vulnere, væ illis quibus ipſa medicina, in vulnus con
uertitur: *dicebat enim intra ſe*, firmiter ſcilicet creden-
do: *ſi tetigero tantum ueſtimentum eius, ſalua* ab infirmi
tate mea, *ero*: non quia veſtimenta aliquam virtutem
ſanandi habebant, ſed quia per hoc declaratur uirtus
illorum quorum ueſtimenta ſunt. Tangens autem,
confeſtim eſt ſanata à plaga ſua. Et eſt notabile quòd ac-
ceſsit, accedens dixit, dicens tetigit, tangens cura-
tionem accepit: quia his tribus, ſcilicet uerbo, fide,
Quæſtionis Chriſti cauſa.
& opere, omnis ſalus acquiritur. *Et cognoſcens Ieſus ex
ſe exiiſſe uirtutem, dixit: Quis me tetigit?* Non quærit ex
ignorantia ut doceatur: ſed ut mulier ſanata confitea
tur, & per cõfeſsionem appareat fides eius, & à Chri
ſto commendetur: tum propter mulieris meritum,
per humilem confeſsionem, tum propter aſtantium
ædificationem, tum propter Dei laudem & glorifica
tionem. tum propter ſpem archiſynagogi augendã,
& eius de ſanatione filiæ ſuæ aſſecurationem. Et di-
centibus diſcipulis, quòd turbæ eum comprimerent,
dixit: *Tetigit me aliquis, nam & ego noui uirtutem de me
exiiſſe*, id eſt effectum uirtutis in curatione infirmita
tis. Nam licet turbæ, quæ in ipſum præ deuotione
audiendi irruebant, eum comprimerẽt, & in tali preſ
ſura corporaliter tangerent: non tamen tangebant
eum cum tali deuotione & fide, ſicut iſta mulier te-
tigerat, & de tali tactu, ſingulariter Dominus quære
bat. *Videns autem mulier quia non latuit*, timens corde,
& *tremens*, corpore ad maieſtatem diuinitatis, cuius
uirtutẽ in ſe experta fuit, *uenit, & ante pedes illius pro
cidit*, ac cauſam tactus & ſanationem corã hominibus
indicauit, confitendo ueritatẽm de quantitate & pro
lixitate infirmitatis, & de perceptione ĩtegræ ſanitatis:

A hoc enim Dominus ſciri uoluit, ad laudẽ Dei, & alio
Chryſoſto. hom. 32. in Matth.
rum utilitatem. Sed quærit Chryſoſto. quare ipſam
manifeſtat Deus, cùm ipſa latenter acceſſerit? Et re-
Manifeſtãda occulte tangentis cauſa.
ſpondens, ponit ad hoc ſex rationes. Prima eſt, ut
mulier ſanguinaria, Chriſtum tangens, non habe-
ret inde conſcientiæ remorſum. Secunda, ut mu-
lierem emendet, quoniam æſtimabat hoc latere
Chriſtum. Tertia, ut fidem eius oſtendat omni-
bus, ad exemplar celeriter credendi. Quarta, ut
monſtraret ſe cognitorem omnium. Quinta, ut
oſtendat quòd ut Deus ſiſtit ſanguinis fluxum. Sex-
ta, ut in fidem dirigat Archiſynagogum. *At Ieſus*
Fides argumentum.
cõuerſus & uidens eam, id eſt approbans ipſius fidem,
dixit illi: *Confide filia, fides tua te ſaluam fecit*, id eſt hanc
B tibi ſalutem meruit. Cùm enim operatio miraculo-
ſa ſit ſupra naturam, fidei attribuit eam, eo quòd fi-
Hiero. in c. 9. Matt.
des eſt de his quæ ſunt ſupra naturam. Vbi Hiero-
nym. Non autem dixit, quia fides tua te ſaluam factu
ra eſt, ſed ſaluam fecit. quaſi dicat: In eo quod credi-
Chryſoſto. hom. 32. in Matt.
diſti, iam ſalua facta es. Vbi & Chryſoſtomus. Quia
formidoloſa erat hæc mulier, propter hoc ait, con-
Fidei efficacia.
fide, & filiam eam fecerat. Filiam uerò uocat ſanatam
fidei ratione. Fides enim Chriſti, Dei filiationem præ
ſtat. Notãdum etiam quòd Dominus non dixit, ego
ſanaui te, ſed fides tua: ut uitandam oſtentationem
doceat, & meritum fidei extollat. Vnde ſecundum
Chryſoſtom. Dominus ait, quòd fides ſua ipſam ſa-
C nauerat, nolens ſuæ uirtuti, ſed fidei eius ſanitatis be
neficium arrogare, docens per hoc in uirtuoſis acti-
bus noſtris, non noſtram, ſed Dei laudem quærere
debere, & prædicare. Et addidit Dominus: *Vade in
pace*, quæ ſcilicet prius eras in perturbatione, propter
longam infirmitatem tuam corporalem. Vbi Chry-
ſoſtom. Dicit autem ei, uade in pace, mittens in fi-
nem bonorũ. In pace enim Deus habitat, ut cogno-
ſcat, quod non ſolum corpore curata eſt, ſed etiam à
cauſis corporalis paſsionis, id eſt, peccatis mutata. *Et
ſalua facta eſt mulier, ex illa hora*. Vbi gloſſ. Intelligen-
dum eſt ex illa hora, ex qua tetigit fimbriam, non ex
illa hora, ex qua Ieſus conuerſus eſt ad eã, iam enim
D ſalua facta erat, ut ex uerbis Domini perpẽdi poteſt.
Ex uerbis Ambroſ. quibuſdã uidetur quòd hæc mu-
lier, Martha fuerit, qui in quodam ſermone, inter be-
neficia Chriſti, quæ enumerat, ſic dicit: Dum largum
ſanguinis fluxum ſiccauit in Martha, dum dæmones
expulit de Maria, dum corpus rediuiui ſpiritus, calo-
Ambr. in c. 8. Luc.
re conſtrinxit in Lazaro. Sed ex iſtis uerbis Am-
broſ. bene habetur, quòd Martha fuerit à Chriſto cu
Martham emorrhoyſſam dubitans quiſpiam.
rata à fluxu ſanguinis. Quòd autẽ Martha fuerit hæc
mulier de qua hìc agitur, non habetur ex uerbis illis.
Et quòd hæc mulier non fuerit Martha, ex hoc uide-
tur, quia de hac muliere dicitur quòd omnẽ ſubſtan-
tiam ſuam in medicos erogauerat. Martha autẽ diues
Euſebius lib. 7. hiſtoriæ eccleſia. cap. 14.
erat. Hoc etiam patet per Euſebium, quid dicit hanc
E mulierẽ fuiſſe quandam Cæſareæ Philippi ciuẽ. Nam
ſecundum eum, mulier emorrhoyſſa. poſtquã ſanata
Statua ab emorrhoyſſa erecta Chriſto.
eſt, fecit in Cæſarea Philippi, unde oriunda eſt, ſta-
tuam æneam, in curia ſua fieri, ad imaginem Chri-
ſti, cum fimbrijs ueſtimenti, ipſamque imaginem,
in magna reuerẽtia habebat, & deuotè adorabat. Fe-
cit & ex oppoſito imaginem ſuam, flexis genibus, &
manibus iunctis ac cãcellatis, quaſi præcaretur & ſup
plicaret, uerſus quam imaginem Chriſti, manum ex-
tendebat. Cõtigit autem quòd ſubtus imaginẽ Chri-
ſti, creuit herba quædam, nullius efficaciæ & uirtutis,
quæ cũ fimbriã attingebat, tantæ uirtutis erat, quòd
omnes infirmitates ſanabat. Iterum dicit Hieronym.
quòd

Iuliani apoſtatæ ſtatua diecta fulmine.
Humilitatis custodiæ doctrina.
Bernardus ſermone de quatuor modis orandi.

quòd Iulianus apoſtata, cùm cognouiſſet quòd in
Cæſarea Philippi eſſet ſimulacrum, quod ſcilicet ſan
guinis liberata profluuio fœmina fecerat, eo depo-
ſito, ſuam imaginem ibi collocauit, quæ fulminis
ictu fracta eſt. Hic habes quoddam ualde notabi-
le, ad humilitatis cuſtodiam, ſicut Bernard. hoc mo-
do introducit, dicens Quilibet Domino perfectè ſer
uiens, poteſt appellari fimbria, quaſi ultima pars ve-
ſtimenti Domini, propter ſuam humilem reputa-
tionem. Qui ergo ad tantum ſtatum peruenerit, ꝙ
ſciat ſe à Domino exaudiri, in liberandis infirmis,
uel alijs miraculis, non extollatur propterea: quia
non ipſe ſed Dominus facit. Quamuis enim hæc mu
lier tangeret fimbriam, ad cuius tactum ſe liberari
confidebat, & ſic contigit, non tamen à fimbria, ſed
à Domino uirtus liberationis exiuit. Et propterea
ipſe dixit, *ſenſi de me uirtutem exijſſe*. Nota igitur hoc
bene, & nihil boni tibi in perpetuum attribuas, quia
totum eſt à Domino. Allegoricè mulier ſanguine

Eccleſia Gentium.

fluens, ſed à Domino curata, eſt Eccleſia de genti-
bus congregata, quæ fœdata fuit ſanguinis martyrū
effuſione, & idololatriæ pollutione, & his quæ car-
nis & ſanguinis geruntur delectatione. Quæ & fim-
briam ueſtimenti Chriſti tetigit, quando fidem in-
carnationis Chriſti credidit: humanitas enim ueſti-
mentum diuinitatis eſt Chriſto. De quo dicitur ꝙ
in ſimilitudine hominum factus eſt, & habitu inuen
tus ut homo. Et tunc à fluxu ſanguinis ſanata fuit: q̃a
fundere ſanguinem catholicum deſtitit, & ab Idolo-
lolatriæ, ac carnis delectatione, & ſanguinis effuſio-
ne ſanata fuit, ac ab eius pollutione ceſſauit. Pergen

Cur pergente Domino ad filiã archiſynagogi ſanata eſt.

te autem Domino ad filiam Archiſynagogi, mulier
morboſa ſanata eſt, quia ſic diſpenſata eſt ſalus hu-
mani generis, ut primò aliqui ex Iſrael, deinde pleni-
tudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fie-
ret. Emorrhoyſſa autem ſanata, Archiſynagogi fi-
lia nunciatur mortua, quia dum gentilitas ad Deum
cõuertitur, ſynagoga perfidiæ & inuidiæ, rectè mor
tua nunciatur. Hoc etiam ſignificatum fuit in para-
bola de duobus filijs, quorum ſenior, de conuerſio-

Ambroſius in c. 8. Lucæ

ne triſtabatur iunioris. Vnde Ambroſius: Quem au-
tem putamus ſynagogæ principem eſſe, niſi legem,
cuius contemplatione Dominus ſynagogam non
penitus dereliquit? Ad hanc autem principis filiam,
dum properat Dei uerbum, ut ſaluos faceret filios Iſ
rael, ſancta Eccleſia eſt gentibus congregata, quæ in
feriorum lapſu criminum deperiebat, paratam alijs
fide præripuit ſanitatem. Quid autem ſibi vult, quòd
hæc principis filia, annorum duodecim morieba-
tur, & mulier iſta fluxu ſanguinis ab annis duodecim
laborabat, niſi ut intelligatur quia quandiu ſynago-

Hierony. in ca. 9. Matt.

ga uiguit, laborauit Eccleſia. Vnde & Hierony-
mus. Nota ergo quòd eo tempore hæc mulier, id
eſt Gentiū populus, cœperat ægrotare: quo genus
credidit Iudæorum, niſi enim ex comparatione cri-
minum, uitium non oſtenditur. Moraliter etiam,
per mulierem ſanguinis fluxum patientem, perſona
peccatrix, à longo tempore, & de peccato in pecca-
tum cadens, poteſt intelligi, quæ tamen remedium
quærit à Domino, dicens ei: *Libera me de ſanguinibus*

Pſal. 50.

Deus Deus ſalutis meæ. Dominus ergo quotidie mu
lierem ſanguine fluentem ſanat, dum animam diuer-
ſis uitijs corruptā, per gratiam curat. Deinde, cùm
nuncij ad Archiſynagogum ueniſſent, dicentes eius
filiam iam eſſe mortuam: dixit Ieſus Archiſynagogo,
eum ad fidem confortando. *Noli timere*, in fide du-
bitando, *tantummodo crede & ſalua erit*, à morte. *Et*

A *ueniens Dominus Ieſus ad domum principis*, inuenit fi-
liam eius iam defunctam, & tibicines conductitios
carmen lugubre canentes. Diuerſæ enim melodiæ,

Cantuum muſicorum excitationes.

diuerſas paſsiones excitant in homine. Aliquæ enim
excitant audaciam, ut patet in tubis bellicis. Aliquæ
deuotionem, ut patet in canticis Eccleſiaſticis. Ali-
quæ lætitiam, ut patet in diuerſis inſtrumentis muſi-
cis. Aliquæ excitant fletum & deuotam lamentatio
nem, & talibus utebantur antiquitus in exequijs ma
gnarum perſonarum, ut prouocaretur multitudo
ad fletum & luctum. Chriſtianis tamen non conue
nit tales habere, quia non debet inconſolabiliter fle-
re, *& inuenit*, etiam turbam tumultuantem, in fletu,
planctu, & vlulatu multo, quod uocatur tumultus,
B quia inde cauſatur ſonus confuſus, ac etiam in præ-
paratione funeralium. Et dicebat *nolite flere: non eſt*

Mortua dormit Chriſto

mortua puella, id eſt in morte manſura, *ſed dormit*, ſci
licet mihi: quia ita de facili poſſum eam ſuſcitare, ut
de ſomno excitare. Vnde Beda: Hominibus mortua

Beda in ca. 8. Lucæ.

erat, quia ſuſcitare nequiuerant: Deo dormiebat, in
cuius diſpoſitione & anima recepta uiuebat, & caro
reſuſcitãda quieſcebat. Vnde mos apud Chriſtianos
obtinuit, quòd mortui qui reſurrecturi eſſe non du
bitantur, dormientes uocẽtur. *Et deridebant eum*, pu-
tantes quòd de dormitione ſomni diceret, & eam eſ
ſe mortuam neſciret. Ecce deridetur in curijs princi
pum, nec iraſcitur, nec arguit eos, quia quanto ma-
ior fuit deriſio, tanto poſtea maior uirtutis oſtẽſio.

Hiero. in c. 9 Matthæi

C Vbi Hierym. Non autem erant digni, ut uiderent
myſterium reſurgentis, qui reſuſcitantem indignis

Deriſio non auertat te à bono.

contumelijs irridebant. Quamuis autem Dominus
deridebatur ab eis, non tamen deſtitit ab incœpto.
In quo inſtruuntur boni, quòd cùm deridentur à
malis, non ideo debent deſiſtere à bono inchoato.
Et cùm eieciſſet turbam, ſcilicet lamentantium, &
tumultuantium, & deridentium, qui propter incre-
dulitatem & deriſionem non erant digni uidere mi-
raculum, *intrauit cum patre & matre puellæ*, quos in fi
de confortare tanto miraculo diſponebat, *ac Petro*,
Iacobo, & Ioanne, quos ſpecialiter inſtrui uolebat.
Hos enim quinque uoluit habere teſtes miraculi, ut
D in ore duorum parentum, uel trium Apoſtolorum,
ſtaret omne uerbum. In hoc etiam facto oſtendit
nobis Dominus, quia blaſphemis & irriſoribus non
ſunt reuelanda myſteria, ſed fidelibus qui honorant

Chryſoſto. home. 7. in Marcum.

ea. Et ſecundum Chryſoſtomum: in hoc quòd tur-
ba eijcitur, & diſcipuli ſolum in domum intrant, &
neq; hi omnes, erudit nos gloriã quæ eſt à multis, eui
tare. Vnde & Theoph. Mortuam ſuſcitans eiecit om
nes, quaſi nós docens abſque inani gloria eſſe, & ni-
hil ad demoſtrationẽ facere, non enim humilis Chri

Diſcipuli à Domino ad miſſi.

ſtus, ad oſtentationem uolebat aliquid operari. Præ
dictos autem tres diſcipulos, tantum permiſit Do-
minus intereſſe ſuæ transfigurationi. Item agonis
ſui orationi. Item huic ſuſcitationi. Primò, propter
E eorum dignitatem. Secundò, propter ſignandam
trinitatis fidem. Tertiò, propter teſtium numerum
ſufficientem. Quartò, propter omnium ſtatuum
Eccleſiæ ſignificationẽ, & commendationem. Per
Petrum enim qui uxorem habuit, ſignificantur con-
iugati: per Ioannem qui uirgo fuit, virgines: per Ia-
cobum, qui neſcitur virgo fuiſſe, uel uxorem habuiſ
ſe, uidualis ſtatus. Patrem autem & matrem permi-
ſit intrare, propter eorum credulitatem, & propter
eorum teſtificationem. *Et tenens manum puellæ ait*
illi: Tibi dico ſurge. Per tactum & uocem eam cura-
bat, vt oſtenderet quòd humanitas eſſet inſtrumen-
tum

tum diuinitatis, miracula facientis. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, manus Ieſu uiuificatiua exiſtens, mortuum corpus uiuificat: uox autem, iacẽtem excitat. *Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat*: quia nulla mora inter uerbum eius, & factum erat. Vbi Chryſoſto. In ambulatione eius, non ſolum ſuſcitata, ſed & perfectè ſanata oſtenditur. *Et iuſsit illi dare manducare*, ad demonſtrandum quòd eam uerè ſuſcitauit, & non ut uideatur phantaſma eſſe, quod factum eſt. Myſticè, puella in domo mortua, eſt anima mortua per peccatum in cogitatione. Dicit autem Dominus, quòd puella dormit: quia qui peccant in præſenti, adhuc per pœnitentiam reſuſcitari poſſunt. Tibicines ſunt dæmones ſuggerentes, uel homines adulatores, qui fouent mortuam, & tenent hîc corpus in carnis laſciuia & ſolatijs, quæ faciliter terminantur, ad luctum inferni & deſolationis. Sed nos ad patriam tendentes, mortiferos ſirenarum cantus, ſurda aure prætereamus. Vnde Vlyſſes fecit ſe ligari in malo nauis, & aures ſuas obturauit, ne deceptus ſirenarum cantibus in mare ſaltaret. Turbæ tumultuantes, ſunt affectiones, uel amici carnales, deriſores, ſunt ſeculares, uel detractores. Turba ergo foris eijcitur, ut puella ſuſcitetur, quia anima intus iacens mortua, non reſurgit, niſi prius affectiones carnales, & curæ ſeculares de corde expellantur: hæc enim impediunt, ne quis ad conſiderationem ſuæ ſalutis ſe colligat. Tibicines eijci debent, qui tanquam magiſtri in errorem animam demulcent. Deriſores quoque eijciendi ſunt, quia contemnendi, & minimè curandi. Et tunc puella ſuſcitatur, quando Chriſtus domum cordis ingreditur, ducens ſecum Ioannem gratiam, Petrum cognitionem, & Iacobum ſupplantationem uitiorum. Qui uerò à ſpiritali morte, ſcilicet à uitijs, reſuſcitatus fuerit, non ſolum à ſordibus ſcelerum exurgere, ſed etiam in bonis ambulare & proficere debet, & mox cœleſti pane, ſcilicet uerbi Dei, & ſacramento altaris, ſatiari neceſſe habet. Poſſunt autem hîc notari tria, ſcilicet peccatoris periculũ in filia, id eſt anima moriente: pœnitentis remedium in principe, id eſt in Eccleſia Deum rogante, creatoris beneficium, in Chriſto propitiante. Periculum ſic procedit: nam morti appropinquat, cùm delectabile illicitum concipit, in extremis laborat, cùm ad cõſenſum accedit, ſed moritur, cùm conſentit, & tunc opera ſunt mortificata. Remedium quæritur, cùm princeps ad Chriſtum accedit credendo, adorat diligendo, dominum appellat metuendo. Beneficium datur, cùm Chriſtus ſurgit, preces exaudiendo, turbã eijcit, peccata expellendo, uel impedientia remouendo, domum intrat, gratiam infundendo: prius.n. eijcitur culpa, & ſic ingreditur gratia. Et inſinuandum humilitatem, docens Dominus Ieſus fugere oſtentationem, & inanem gloriam, præcepit parentibus, ne alicui dicerent quod factum erat. Oſtendens, ut dicit Grego. quòd largitor bonorum eſt, non autem cupidus gloriæ: datq; totum, nihil recipiens. Et tamen exiuit fama hæc, in uniuerſam terram illam, ſcilicet prouinciæ Galilææ, ad manifeſtandam miraculi magnitudinem, & ueritatem ubique. Prohibuit quidem Dominus iactantiam, non miraculi manifeſtationem, quia res ipſa ſe indicabat, & manifeſtam faciebat, ac ſi diceret: Nolite gloriari in bonis operibus ueſtris, ſicut nec ego in eis. Vbi ſciendum quòd Chriſtus publicari prohibuit opera miraculorum propter mundi honorem, & laudes

Chryſoſto. hom. 32. in Matt.

Tibicines.

Vlyſſis prudentia.

Notanda tria in puellæ ſuſcitatione.

Grego. lib. 19. moraliũ. ca. 18.

Miracula publicari uetat Chriſtus.

A hominum, ſeu uanam gloriam, ſed non ad glorificandum Deum, & ad fidem probandam, propter quæ Dominus miracula faciebat: nõ prohibuit enarrare. Vnde & parentes puellæ, præceptum Domini ſeruauerunt, propter humanum applauſum, ipſum miraculum non publicando, nec contra prohibitionem Dei fecerunt hoc ad Dei gloriam prædicando. Et ſimiliter fecerunt duo à cæcitate curati, de quibus mox ſubiungitur, & plures alij de quibus alibi ſimile reperitur.

ORATIO.

B DOMINE *Ieſu Chriſte, adoro pedes miſericordiæ & ueritatis tuæ: deprecor te piiſſime, ſana tactu gratiæ tuæ animam meã ſanguinolentam, & peccatis uarijs maculatam. Ac reſuſcita eam à morte uoluntatis, propoſitique peſſimi & occulti: ac reſtitue me Deo & patri tuo, cui filium inter cohæredes tuos adoptaſti. Ne memineris bone Domine iuſtitiæ tuæ, aduerſus peccatorem tuum: neque ire aduerſus reum tuum: ſed memor eſto benignitatis tuæ, erga creaturam tuam: & miſerationis tuæ, erga miſerum tuum Domine Deus meus. Amen.*

De duobus cæcis, & uno muto. Cap. L.

C

D

ET tranſeunte inde Ieſu, ſcilicet de domo principis, *ſecuti ſunt eum duo cæci,* miſericordiam cum clamore in uia petentes: & deuota oratione dicentes: *Miſerere noſtri fili Dauid*. Vulgata enim erat fama apud Iudæos, quia Chriſtus naſciturus erat de ſemine Dauid, ſecundum carnem. Et ideo quia credebant ipſum eſſe Chriſtum, ipſi Dauid promiſſum, uocant ſic eum Dauid filium. Clamabant au-
E tem, quia ad literam non uidebant, quoniam propè eſt Dominus. Vbi Chryſoſtomus. Vide autem eorum deſiderium, & à clamore, & ab ipſa interpellatione. Neque enim ſimpliciter acceſſerunt, ſed magnè clamantes, & nihil aliud quàm miſericordiam poſtulantes. Filium autem Dauid uocabant, quia nomen honoris eſſe uidebatur. *Cum autem ueniſſet domum*, id eſt ad hoſpitiũ ſuum, in illa regione interrogauit eos, ſi crederent eum hoc poſſe facere. q.d. Confeſſi eſtis humanitatem me dicendo filiũ Dauid, ſi creditis quòd poſſum hoc facere ut Deus, opus enim eſt diuinitatis. Non interrogat quaſi ignorans eorum fidem, quia omnia ſciebat per certitu-

Matth. 9.

Chryſoſto. hom. 33. in Matthæũ.

titudinem, ſed ut confeſsio exterior adderetur fidei A interiori, & ſic eſſent digniores illuminari, & mercede ampliori: quia ſecũdum Apoſtolum, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem.* Vnde Rabanus: Non quaſi neſcius interrogabat, ſed ut fidem confeſsio promat, confeſsionem uirtus, ſaluſque comitetur uirtutem. *Dicunt ei*, fidem confitẽdo: *Vtique Domine.* Vbi Chryſoſt. Non ultra filium Dauid uocant, ſed altius extenduntur, & Dominũ cõfitentur, quod eſt nomen poteſtatis. *Tunc*, poſt cõfeſſionem fidei, *tetigit oculos eorum.* Vbi Raban. Confeſſio oris tactum meruit diuinæ pietatis. Fœlix tactus, ad quem tanta ſequitur uirtus. Et dixit, *ſecundum fidẽ veſtrã fiat uobis*, i. ſicut fides mẽtem illuminat, ita oculis lucem reſtituat. B *Et* ſtatim, *illuminati ſunt, & aperti oculi eorũ.* Ecce quanta eſt fides ſimpliciter credentiũ quæ meretur tot donorum collationem, & augmentum à Deo, ut omnia poſsibilia ſint credenti. Nõ eos in uia curat, ut laudes hominum, & iactantiæ gloriã uitare doceat. Vnde Chryſoſtomus: Rurſus autem hoc erudit nos gloriã multitudinis expellere: quia.n. propè erat domus, ducit eos illuc ſingulariter curaturus. Vnde & propter humilitatem etiam *comminatur eis, ne cui dicant*: ut ad fugiendam iactantiã, & inanem gloriam, nos inſtruat. Vt enim dicit Chryſo. Iuſtus cùm laudatur in facie, flagellatur in mẽte. Sed *illi* cæci illuminati *exeuntes*, ſcilicet de domo, *diffamauerunt eum*, id eſt famam eius per miraculum factũ diuulgauerunt, C *in tota terra illa*, & publicè nunciauerũt: & propter memoriam gratiæ non potuerunt beneficium tacere, ſed non ingrati gratiæ Dei, facti ſunt eius præcones & Euangeliſtæ. Vnde Hieronymus: Dominus quidem propter humilitatem, fugiens iactantiæ gloriam, hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non poſſunt tacere beneficium. Vnde & Chryſoſtom. Quod autem alteri dicit: Vade, & enarra gloriam Dei, non eſt contrarium illi hoc, ſed & ualde conueniens. Erudit enim noſipſos quidẽ, de nobiſipſis nihil dicere, ſed & eos qui volunt nos, propter nos laudare prohibere. Si autem ad Dei gloriam refertur, non ſolũ non prohibere, ſed & D iniungere hoc facere. Vt enim ſuprà dictum eſt, ſolũ prohibet Dominus publicari beneficia ad laudẽ humanam, ſed non prohibet hæc enarrarri ad Dei gloriam. Vbi ſciendũ ꝙ præceptum datur, uel ad exequẽdum, uel ad probandum, uel ad inſtruendum. Primũ obligat ad faciendum rem præcepti. Secundum, ad ſequendum uoluntatem, ſeu intentionem præcipientis. Tertium, ad diſcendum aliquid ex præcepto. Et hoc tertio modo *comminatus eſt eis ne alicui dicerẽt.* Vnde non fuit ſimplex inhibitio dicendi, ſed potius moralis inſtructio: ut exemplo ſui, bona quæ faciunt homines uelint latere, ſed tamen ut proſint alijs prodant inuiti: & ideo iſti non ſunt tranſgreſsi, quia non fecerunt contra intentionẽ præcipiẽtis. Vnde Deus E iuſsit taceri, non ſimpliciter, ſed propter gloriam, ſed taceri non potuit, uerum eſt utiliter, propter aliorũ ſalutem. Nam nõ poſſe utiliter fieri, dicitur ſecundũ ius non poſſe fieri. De hoc ẽt habes ſuprà de curatione leproſi. Allegoricè, uterq; populus cæcus & ſine lumine ueritatis erat, Domino per hoc ſeculũ tranſeunte: & niſi uterq; in domum, id eſt in ſanctam Eccleſiam ueniat, & uerbo Dei credat lumen non meretur recipere. In ipſa enim Eccleſia, in quam uenit Chriſtus per carnem, illuminantur cæci per fidẽ Chriſti incarnati. Vnde Remigius: Allegoricè autem per hos duos cæcos, duo populi deſignantur, id eſt, Iu-

Roma. 10.

Rabanus in Matt. c. 9.

Idem ibidẽ.

Fidei uirtus.

Chryſoſto. hom. 33. in Matt.

Gloria uitanda.

Chryſoſto. ho. 27. operis imperfe.

Hierony. in Matt. c. 9.

Chryſoſto. hom. 33. in Matthæũ.

Gloria Dei nõ hominũ quærenda.

Præcepti dandi triplex ratio.

Remigius in Matt.

daicus & Gẽtilis. De vtroque autem populo, in ſe credentes Chriſtus illuminauit in domo, per quã intelligitur Eccleſia, quia abſque unitate Eccleſię nullus ſaluari meretur. Illi autem qui crediderunt aduentum Domini, per uniuerſum orbem diffamauerunt: Hæc Remi. Spiritualiter ẽt duo cęci ſunt intellectus & affectus: duo aũt ſunt oculi intellectus: dexter, fides diuinitatis: ſiniſter, fides humanitatis. Duo ſimiliter ſunt oculi affectus: dexter, amor bonitatis, ſiue gloriæ diuinæ: ſiniſter, timor iuſtitiæ uel gehẽnæ. Et ſic ẽ quadruplex cæcitas in quatuor oculis. Prima ẽ, error circa diuinitatẽ. Secũda eſt, error circa humanitatẽ. Tertia eſt malignitas, contẽnens bonitatẽ, ſiue gloriã diuinã. Quarta eſt præſumptuoſitas, nõ uidens gehẽnã, B & non timens iuſtitiã. *Egreſſus autem*, de domo, *illis*, ſcilicet duobus cæcis iã illuminatis, *obtulerunt ei*, homines illius terrę, *hominem mutum*, & quod peius eſt, *habentem dæmonium.* Hic ſecundum Chryſo. non erat mutus à natura, ſed à dæmone inſidiante, & linguam tenente: & ideo, *eiecto*, & expulſo per Dominum, *dæmonio, locutus eſt*: quia amoto impedimento, habuit loquendi officium, ſicut prius. In quo, ſecundum Hilarium, rerum ordo ſeruatus eſt, nã dæmoniũ prius eijcitur, & tunc reliqua corporis officia ſuccedunt. *Et miratæ ſunt turbæ*, ſ. ex ſignorũ nouitate, *dicentes*: *Nunquam apparuit ſic in Iſrael*, id eſt talia miracula nõ ſunt uiſa inter Iudæos. Vbi Chryſoſto. Præponebant C quidem cæteris eum, non quia curabat ſolũ, ſed quoniam facilè, & velociter, & infinitas ægritudines & inſanabiles ſanabat. Phariſæi autem dicebant: In principe dęmoniorum eijcit dæmonia, quaſi dicerent: Nõ eſt hæc poteſtas à ſe, uel à Deo; ſed à diabolo. Vbi Hiero. Quia uirtutem negare non poſſunt, opus calumniãtur. Et Remigius: Scribæ namque & Phariſæi facta Domini negabant, quæ poterant: & quæ non poterant negare, in ſiniſtram partem interpretabantur. Turbæ namque, id eſt deuoti & ſimplices, opera Dei confitebantur, & cum Dei reuerentia & laude admirabantur: ſed Phariſæi inuidi & inſidiantes, expulſionem dæmonis, principi dæmoniorum aſcribebant, & opera Dei calumniabantur. Odium enim D & inuidia, faciunt interpretari facta in deteriorẽ partem, & peruerti iudicia. Phariſæi autẽ odiebant Chriſtum, quia acriter arguebat uitia eorum: & ideo miracula à Chriſto facta uirtute diuina, dicebant eſſe facta arte magica. Et eodem modo, eiectionem dæmonum factam per Chriſtum, dicebant fieri uirtute cuiuſdam dæmonis ſuperioris, ſibi familiaris & priuati, quem uocabant Beelzebub, cui inferiores dæmones obediebant ad nutum, de corporibus exeundo. Sed iſtud inferius de alio dæmoniaco, rationabiliter reprobatur à Chriſto. Myſticè autem, in turbis confeſsio nationum: in Phariſæis, infidelitas ſignatur Iudæorum. Et ſicut in duobus cæcis ſignatus eſt vterq; E populus, Iudæorum & Gentium ita in homine muto & dæmoniaco, generaliter ſignatum eſt omne genus humanum. Vnde prædicatores obtulerunt Domino hominem mutum, id eſt genus humanum, mutum à confeſsione fidei, dæmonium habentẽ, & idololatriæ deditum. Sed *eiecto dæmonio*, & idololatria relicta, *locutus eſt mutus*, & Chriſtum cõfeſſus. Per iſtũ etiam mutũ, ſignatur quilibet homo poſſeſſus à dæmone per peccatum mortale. Et dicitur mutus, quia loqui non poteſt meritoriè. Sed Deo curandus offertur, quando iuſti pro eo deprecantur, & tunc dæmon eijcitur, quando peccatũ ipſius à Deo per infuſionem gratię relaxatur, tuncq; ſoluitur eius lingua,

ad

Oculi intellectus.

Cæcitas quadruplex.

Muti dęmoniaci curatio.

Chryſoſto. hom. 33. in Matthæũ.

Hilarius canone 9. in Matthęũ.

Chryſo. ho. 33. in Mat.

Hierony. in ca. 8. Matt.

Scribarum malitia.

Remigius in Matt.

Odiũ Phariſæorum.

Peccator eſt ſeu dæmoniacus.

ad Dei præconia perſoluenda. Quando enim dæmone per peccatum poſsidetur quis, ſi conertatur, & ad pœnitentiam redeat, mox uidebis mutum loquentem, Deum laudantem, ſeipſum accuſantem, & ueritatem prædicantem. Phariſæi autem hoc dæmoniorum principi attribuentes, ſunt homines maligni, bona aliorum deprauare & peruertere ſtudentes. Dominus autem non deſiſtebat à prædicatione, propter illorum deprauationem, docens nos accuſatoribus noſtris retribuere, non accuſationes, ſed beneficia: Vnde Chryſ. Voluit Dominus ipſo facto accuſationem redarguere Phariſæorum, dicentium *in principe dæmoniorum eijcit dæmonia:* dæmon enim conuitium paſſus, non benefacit, ſed nocet eis qui eum inhonorant: Dominus autem contrarium facit, qui poſt conuitia & contumelias, non ſolũ nõ punit, ſed etiam nec increpauit, quinimò beneficia præſtitit. Vnde ſequitur: *Et circumibat Ieſus,* hoc eſt contra negligentes, *omnes ciuitates & caſtella,* id eſt omnia loca maiora, & minora: hoc eſt contra locorũ, uel perſonarum acceptores. Vnde Theophilus: Non ſolum in ciuitatibus Dominus prædicabat, ſed etiam in caſtellis: ut diſcamus parua loca non ſpernere, neq; magnas ſemper quærere ciuitates, ſed uerbum Dei in uicis abiectis & uilibus ſeminare. *Circuibat, inquam, docens in ſynagogis eorum,* i. in locis communibus & debitis, ubi erat conuentus hominum, non in latibulis ſicut mos eſt hereticis, *Et prædicans Euangelium regni,* id eſt legem nouam, quæ immediatè ducit ad regnũ, quod non faciebat lex uetus, non fabuloſa, inutilia, uel curioſa, *& curans omnem languorem,* prolixum: qui licet non ſit multum uehemens, grauat tamen ex diuturnitate, *& omnem infirmitatem,* i. uehementem, quæ grauat ex paſsionis acerbitate, ut non ſermone tantum, ſed & opere perſuaderet. Ex quo patet multa miracula hic in quodam generali concluſa, ad confirmationem legis Euangelicæ à Chriſto facta. Hic enim ponuntur miracula in generali, quia Euangeliſtæ non poterant omnia facta Chriſti ſcribere in particulari. Nam, ut dicit Ioannes, *multa alia ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* Sicut enim in Eccleſia legitur, & dicitur in martyrologio & aliorum plurimorum ſanctorum martyrum, & confeſſorum, atque uirginum, hac. ſ. de cauſa: quia Carolus Magnus fecit inquiri diligenter obitus & actus martyrum, & aliorum ſanctorum, & inuentum eſt quòd diebus ſingulis, occurrebant plus quàm trecenta feſta, propter quod ſtatutum eſt, ut in fine martyrologij, addatur clauſula prædicta, ut ſaltem in generali, fiat memoria ſanctorum, in die tranſitus eorum. Ita ſimiliter Euangeliſtæ, quia non poterant omnia miracula Chriſti in particulari ſcribere, ideo frequẽter multa concludunt in quadã generalitate, ſicut patet hic & alibi in diuerſis locis Euãgelij. *Circuibat ergo Ieſus,* non ad deuorandum & perdendum, ſed ad maxima beneficia eis afferendum. Vnum quidem regni Euãgelium, aliud autem omnium ægritudinum curationem, in quorum primo ſalus animarum, in ſecundo ſalus corporũ exprimitur, & illos quos corpore ſanabat extrinſecus, ẽt mente ſanabat intrinſecus. Omnium quidem ſalutem affectabat, & bonum commune, magis quàm priuatum procurabat. Sed proh dolor, hodie bonum priuatum, magis quàm commune quæritur: & per hoc in magna parte mundus deſtruitur. Hoc autem procedit ex defectu charitatis, quæ non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorũ: Vnde Chryſoſt. Hæc eſt perfecta gratia charitatis, quando quis

Chryſoſto. hom. 33. in Matt.

Parua loca non ſpernenda.

Languor.

Infirmitas.

Ioan. 20.

Sanctorum numerus. Carolus magnus martyrologiũ confici iuſſit.

Mundi perditis cauſa

1. Cor. 10. Luca. 10. Ioan. 10. Luca. 5.

A alijs feſtinat amplius utilis & lucroſus eſſe quàm ſibi. Igitur ad tam pium Samaritanum, ad tam ſalutarem paſtorem & medicum, in omni neceſsitate ſemper eſt recurrendum, & non ſolum animarũ, ſed corporũ ſalus, ab ipſo ſolo eſt quærenda, & in eo tota ſpes noſtra eſt ponenda, ipſe enim melius nouit & conſiderat quid cuilibet expediat. Vnde Auguſt. Bonum eſt ut de ſalute corporis non ſatagas, niſi ut à Deo illa petas. Si ſcit tibi prodeſſe, dabit illam. Si non tibi dederit, non tibi proderat habere illam. Nouit Deus quid nobis expediat, id agamus, ut ſanum ſit cor noſtrum à peccatis. Et quãdo forte flagellamur in corpore, ipſum deprecemur. Hæc fratres ideo dixi, ne quis quærat aliquid, præter auxilium Dei: Hæc Aug. B Permittit quidem Deus tribulationes & tentationes aduenire, & ſcit quandiu debeant durare: ipſe enim qui earum nouit principium & introitum, nouit etiã finem & exitum. Et ideo omnia patienter feramus, & ad ipſum ſolum recurrentes, omnia ſibi committamus. Vnde Chryſoſt. Orationibus cum diligentia intendamus, & ſi non acceperimus, immoremur ut accipiamus. Ideo enim aliquandiu, & annuere præcantibus differt, & tribulationes irruere permittit, ut continuè ad ipſum refugiamus, nec ab eo aliquando diſcedamus. Quia ſi quales in tribulatione ſumus, tales eſſemus etiam in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid dico de uobis. Etenim omnes quicumque vnquã clariores induti ſunt C coronas, à tribulationibus & tentationibus induti ſunt, & famoſi effecti. Quæ omnia cognoſcentes, ne feſtinemus in tempore inductionis mali, ſed unum ſolum erudiamur, ut viriliter cuncta toleremus, nec de his quæ nobis accidunt, quæſtionem curioſitatis moueamus. Scire enim quando oportet ſolui tribulationes permittentis eſt eas aduenire: illatas autẽ, ferre cum omni gratiarum actione, noſtræ eſt bonæ mentis opus. Quod ſi fiet, omnia bona ſequentur. Vt igitur hæc conſequamur, & probabiliores hic, & clariores illic fiamus, omne quodcumque ſuperuenerit, æquo animo ſuſcipiamus, gratias agentes ei qui ſuper omnes ſcit magis id quod nobis expediat: D & his qui genuerunt uehementius nos diligenti, & ad ſingula quæque diſcrimina, has utraſque excogitationes in nobiſipſis cantantes, iuſtitiam comprimamus. Glorificemus autem in omnibus Deũ, pro nobis cuncta facientem, nobiſque omnia prouidentem. Sic enim facilè & eas qui uirtuti opponuntur expellemus, inſidias, & immarceſsibiles conſequemur coronas: Hæc Chryſoſtomus.

Matt. 6. Auguſt. in

pſal. 49.

Tribulatio coronat.

ORATIO.

Domine *Ieſu Chriſte, lumen claritatis æternæ, illumina oculos meos interiores, ne unquam obdormiam in morte animæ, ut per tuã* E *gratiam illuminatus, omnia quæ agenda ſunt uideam, & per eandem adiutus ad implendum quæ uidero conualeſcam: ac inde tua beneficia enarrem, ad tui gloriam & aliorum utilitatem. Aperi etiam Domine os meum mutum, peccata mea per infuſionem gratiæ relaxando, & linguam meam ad tua præconia ſoluendo, ut loquendi gratia percepta me ipſum accuſem, te Deum laudem, proximum ædificem, & prædicem ueritatem.* *Amen.*

De miſsione Apoſtolorum ad prædicandum cum poteſtate curationum. *Cap.* L I.

Mat. 9. & 10. Mar. 4. & Luca 9.

POSITA Euangelica legiſlatione, per Chriſti prædicationem, & deſcripta eiuſdem legis confirmatione, per miraculorum operationem: nunc conſequenter ponitur prædictæ legis promulgatio, per diſcipulorum miſsionem. Vbi Chryſoſtomus.

Chryſo. ho. 33. in Mat. Miſſio diſcipulorũ opportuna.

Attende autem opportunitatem miſsionis. Poſt quam cum uiderunt mortuos ſuſcitantem, mare increpantem, & cætera huiuſmodi, & ſufficienter uirtutis eius demonſtrationem ſuſceperant per uerba & opera, tunc eos emittit. Vnde & glo. Non ab initio miſit illos, ſed poſtquam uiderunt paralyticos curatos, & mortuos ſuſcitatos. Quia ergo multi Ieſum ſequebantur, tum propter prædicationem audiendam, tum propter infirmitatum curationem habendam, Ieſus enim ita pauper erat, quòd nec domicilium, ubi caput reclinaret, habebat: & ideo turbæ ſequentes eum, feſſi & uexati ſub diuo, ſuper terram iacebant. Propter quod *uidens*, intuitu clementiæ, *turbas*, ad ſe congregatas, uiſcera miſericordiæ expandens circa ipſas, *miſertus*, & compaſſus *eſt eis: qui erant uexati*, labore corporali, & etiã ſpirituali, ſcilicet corporum & peccatorum, & abiectè iacentes, ſicut oues paſtorem, qui eos dirigeret, non habentes. In quo pontifices Iudæorum redarguit, qui magis lupi, quàm paſtores erant. Vnde Hieronym.

Hiero. in c. 9. Matthæi Paſtorum culpa.

Vexatio gregis & ouium atque turbarum, paſtorum culpa, & uitium magiſtrorum eſt. Sacerdotes enim & doctores illius temporis, intenti auaritiæ, non uacabant debito modo eorum doctrinæ, ſed erant ſicut lupi rapaces, ſpoliantes populum bonis temporalibus, per malum exemplum reuocantes à ſpiritualibus. Ieſus uerò tãquam paſtor bonus, paſcebat eos continuè, uerbo doctrinæ ſuæ ſpiritualiter, & aliquando etiam temporali ſubſidio corporaliter. Sicut autem tunc, ſic & hodie proh dolor, multi qui paſtores dicuntur, attamen ea quę luporum ſunt facere non uerentur. Non ſolum enim non emendant ſubditos, ſed per negligentiam & mala exempla, nocent eorum profectibus. Mittunt collectores decimarum, & confiſcatores rerum temporalium, non inquiſitores hæreſeon, & emendatores uitiorum, & ideo tot & tantæ hæreſes, & ſentes uitiorum in horto Eccleſiæ iam pullulant & creſcunt, quòd uix eradicari & exterminari

A poſſunt. Vexatio ergo ouium, & negligentia paſtorum, fuit occaſio mittendi Apoſtolos ad prædicandum populo, & ſanandum infirmos, ut non eſſet neceſſe quòd turbæ currerent poſt Ieſum tanto labore. Et quamuis primò Apoſtolis, & poſtmodum ſeptuaginta duobus diſcipulis, cùm eos mitteret, præcepta quædam Dominus dederit, tamẽ quia ferè omnia, & his, & illis, & non ſolum ipſis, ſed & eorum ſucceſſoribus & imitatoribus conuenire uidentur: ideo in ſequentibus, ſimul ordine congruenti ponuntur. Conſiderans itaque Ieſus uexationem ouium, & negligentiam paſtorum, poterat dicere diſcipulis ſuis: *Meſsis quidem multa*, id eſt, multitudo præparata, ad hoc quod per fidem colligatur, &

B in horreum reponatur. Vnde & alibi dicitur. *Leuate oculos ueſtros, & uidete regiones, quia albæ ſunt ad meſſem, operarij autem pauci*, id eſt doctores & prædicatores ueri, reſpectu tantæ multitudinis conuertẽdæ, quia adhuc nondum prædicauerant Chriſti diſcipuli. Meſsis, eſt turba credentium, in qua nunc ſunt grana cum paleis, id eſt boni cum malis, ſed in futura meſsione ſeparabuntur. Dicitur enim uno modo meſsis, collectio hominum ad fidẽ: alio modo, collectio fidelium ad retributionem. Operarij ſunt in Eccleſia, qui quærunt opus, non ocium: onus, non honorem: animas, non decimas: prodeſſe, non præeſſe. Pauci autem ſunt operarij, ſed multi

Ioan. 4.

Meſsis allegoricè.

Operarij.

C conducticij: pauci operarij, ſed multi mercenarij: pauci operarij ſalutem animarum quærentes ſed multi quæſtuarij, lucrum temporalium ſectãtes. Et ideo rogandus eſt Dominus, ut operarios multiplicet & mittat eos, quia etſi ſunt qui bona audiant, deſunt tamen qui dicant. *Rogate ergo Dominum meſsis*, ſcilicet me, qui ſecundum quod Deus, ſum Dominus meſsis, *ut mittat operarios in meſſem ſuam*, id eſt prædicatores ad erudiendum populum, quia nullus fit aptus ad prædicationem uerbi diuini, niſi per gratiam Dei, & ab eo miſſus immediatè uel mediatè. Ecce optima & neceſſaria oratio, quã quotidie debemus Deo facere, ut mittat inquit, nõ ut ipſi ſe ingerant, ſi-

Mitti debent prædicatores.

D cut fures & latrones faciunt, in meſſem ſuã, id eſt in ſalutem animarum. Ad hoc enim mittuntur, ſed multi conuertunt falcem ſuam in meſſem alienam, ſcilicet in temporalia, ad quæ non diriguntur. Dominus mittere proponit, & tamen rogari uult, & hoc propter rogantium excitandam charitatem, & augendũ meritum, quatenus fideles ſui, non ſolum de operatione, uerumetiam de affectu & uoluntate remunerentur. Ex quo patet, quòd licet Deus uelit aliquid facere, uult tamen quandoque pro hoc, à iuſtis exorari. *Et conuocatis duodecim Apoſtolis, dedit eis poteſtatem*, eijciendi ſpiritus immundos ab obſeſsis *& curandi omnem languorem*, corporum, *& infirmitatem*, animarum: quæ quidem Dominus facit poteſtatiuè,

Orari uult Deus.

E ſed diſcipuli fecerunt in eius nomine, id eſt inuocatione & uirtute. Vnde Beda. Benignus & clemẽs Dominus, non inuidet ſeruis atque diſcipulis uirtutes ſuas. Et ſicut ipſe curauerat omnem languorem, & omnem infirmitatem, Apoſtolis quoque ſuis, dedit poteſtatem, ut curent omnnem languorẽ, & omnem infirmitatem. Sed multa diſtantia eſt inter habere, & tribuere, donare & accipere. Iſte quodcunq; agit, poteſtate agit: illi ſi quid faciunt, imbecillitatẽ ſuam & uirtutem Domini confitentur, dicentes: In nomine Ieſu, ſurge & ambula: Hæc Beda. Per iſtum numerum Apoſtolorum duodenarium, qui componitur ex denario & binario, ſignificatur ꝙ Apoſtoli &

Beda in c. 9. Lucæ. Miracula diſcipulorũ

Duodenarius Apoſtolorum numerus.

& eorum ſucceſſores, debent præ cæteris implere
Mat. 6. & decalogum legis, & duo præcepta charitatis. *Et miſit*
Luca. 10. *illos binos*, in ſignum charitatis, quæ requiritur in prę
dicatoribus, & ut haberent mutuò ſolatium ſocieta-
tis, quia adhuc erant infirmi. Quando autem erant
perfecti, ſ. poſt perceptionem ſpiritus ſancti, miſit
eos ſimpliciter, ſiue binos, ſiue ſolos quia tūc erant
ſpiritu ſancto ſolidati. *Miſit*, inquā, *illos prædicare re-
gnum Dei*, i. Euangelium quod promittit regnū Dei,
& docet qualiter ad hoc itur & pœnitur: quia per pœ
nitentiā. Vel, *prædicare*, id eſt in ſua prædicatione pœ
nitentibus promittere regnum Dei, *& ſanare infir-
mos* corporaliter & ſpiritualiter. Hoc etiam quotidie
facit prædicatoribus Euangelij, ſi faciant quod in ſe
eſt, quia dat eis poteſtatem eijciendi dæmones ſpiri
tualiter de cordibus hominū, & ſanandi languores
Miſſorum uitiorum. Inſtruxit ēt Dn̄s Apoſtolos quò pergerēt,
qualitates. & quid facerent, quo uterētur, & à quo abſtinerēt &
à quibus cauerent, & à quibus non timerēt. Sicut ita-
que ex præcedentibus & ſequentibus poteſt intelli-
gi, non niſi uirtuoſi ſunt miſſi, pauperes & expediti,
ſtabiles, impigri, & benigni, non malis communicā-
tes, nec cupidi debent prædicare regnum Dei. *Miſit*,
ergo, *duodecim, præcipiens eis, & dicens: In uiam gen-
tium*, ſcilicet quæ ad gentes ducit, *ne abieritis*, ubi pro
hibuit eis, ne irent ad prædicandum gentibus extra
Samaritani. terram promiſſionis: *& in ciuitates Samaritanorum
ne intraueritis*: qui Samaritani, licet eſſent in terra ꝓ-
miſſionis, tū erāt partim Gētiles, & partim Iudæi: qa
receperūt libros Moyſi, & cum hoc ſeruierūt idolis.
Ideo aūt Apoſtoli fuerunt ꝓhibiti prædicare prædi
ctis gentibus, quia uſq; ad paſſionē Chriſti non erat
magnum tempus, & conueniens erat ut eius aduen
tus primò denunciaretur Iudæis, quibus principali-
ter erat miſſus, & ideo tempus quod erat uſque ad
paſſionem Chriſti futurum, erat neceſſarium ad ma-
nifeſtandum Iudæis per Apoſtolos, Chriſti aduen-
tum. Et hoc eſt quod ſubditur, *ed potius ite ad oues
domus Iſrael, quæ perierunt*, propter idololatriæ pec-
Quando gē- catum, & legis præuaricationem. Non ergo negat
tibus prædi quin aliquando ituri ſint ad Gētes: ſed potius & pri
care con- mò ad Iudæos, ne Iudæi haberent excuſationem, &
gruit. cauſam non recipiendi Dominum & Euangelium,
quia ad Gentes miſit Apoſtolos dicentes ſe, qui pro-
prij erant, eſſe reiectos. Vnde poſt reſurrectionem
Marci ult. aſcenſurus in cœlum, dixit eis: *Euntes in mundum uni
uerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui credi-
diderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui uero non cre
diderit, condemnabitur*. Vbi Hieronymus, Non eſt
Hierony. in contrarius locus iſte, ei pręcepto quo poſtea dicitur:
c. 10. Matt. Euntes docere omnes: quia hoc ante reſurrectionē,
illud poſt reſurrectionem præceptum eſt. Et oporte
bat prius aduentum Chriſti nunciare Iudæis, ne in-
ſtam haberent excuſationem, dicentes ideo ſe Do-
minum reieciſſe: quia ad Gētes & Samaritanos apo-
Greg. hom. ſtolos miſerit. Vnde & Gregorius: Redemptor no-
4 in Euan- ſter, prius ſoli Iudææ uoluit, & poſtmodum cunctis
gel. Gentibus prædicari, ut dum illa uocata, conuerti re-
nueret, prædicatores ſancti ad uocationem Gentiū,
per ordinem uenirent: quatenus redemptoris noſtri
prædicatione, à proprijs repulſa, gentiles populos
quaſi extraneos quærerent: Hæc Gregorius. Myſti-
cè in uiam Gentium non eſt abeundum, id eſt mo-
dus uiuendi eorum non eſt tenendus: & in ciuitates
Samaritanorum, per quas ſignificantur conuenticu
la hæreticorum, non eſt intrandum per conſenſum.
Sicut enim Samaritani, i. Gentiles, partim tenebāt ve

A tus teſtamentū, & partim negabant, ſic hæretici, par-
tim confitentur fidem Chriſti, & partim negant. De
inde oſtenditur forma docendi, cùm dicitur, *Euntes
autem prædicate, dicentes quia appropinquabit regnum cę
lorum*, quaſi diceret: Prædicate quia propè eſt, ut apę
riatur ianua regni cœleſtis, ſ. mea paſſione. quod re
gnum ante Chriſti aduētum erat longè, quia nullus
poterat illuc peruenire. Hoc regnū, diuerſimodè no-
minatur. Aliquandō regnum Dei, à regnante: aliquā- Regni cœ-
do autem regnū cœlorum, à ſubditis Angelis, & ſan lorum no-
ctis, qui cœli dicuntur. Itē ēt quia propè eſt, ut rex cę mina.
lorū regnet in hoībus ſibi ſubditis in fide, & hoībus
obedientibus. Vel *appropinquabit regnum cœlorum*, id
ē Chriſtus, qui eſt dator regni cœlorū. A prædicatio
B ne igiť regni cœlorū, incipit Ioannes & Chriſtus, &
diſcipuli eius. Et quia doctrina nō eſt efficax, niſi aſ-
ſit probatio, ſequitur modus conueniens ad proban
dum ueritatem huius doctrinæ, ſ. opera facta uirtute
diuina, cùm dicitur: *Infirmos*, corpore uel mente *cura
te: mortuos*, in corpore uel ī anima, *ſuſcitate leproſos*, re
ſperſos maculis in corpore uel aīa, *mūdate: dæmones*,
ab obſeſſis, & crimina à peccatoribus, *eijcite*. Hic po Miraculo-
nuntur quatuor genera miraculorum, ad prędicatio rum qua-
nis confirmationem. Procedit autem ordo ſecundū tuor gene-
myſterium: quia infirmi ſunt qui tentationibus con ra Apoſto-
ſentiunt. Mortui ſunt, qui operantur, & digna mor- ſtolis con-
tis opera faciunt. Leproſi ſunt, qui cōſuetudine ſe & ceſſa.
C alios inficiunt. Dæmoniaci ſunt, qui contēnunt. Hæc Cauſa mi
autem ideo Dominus conceſſit, ut ipſa miraculorū raculorum
operatio, fidem ſermoni eorū faceret. Vnde Hieron. conceſſorū.
Ne hominibus ruſticanis, & abſque eloquij uenuſta Hierony. in
te indoctis & illiteratis, pollicentibus regna cœlorū, c. 10. Matt.
nemo crederet: dat poteſtatē miracula faciendi, ut Gregorius
magnitudinem promiſſorum, probet magnitudo home. 4. in
ſignorum. Vnde & Greg. Adiuncta ſunt autem præ Euangelia.
dicatoribus ſanctis miracula, ut fidem uerbis da-
ret uirtus oſtenſa, noua facerent, qui noua prædica-
rent. Et iterū: Hæc aūt ſigna in exordio Eccleſię ne-
ceſſaria fuerunt, ut. n. fides creſceret credentium, mi-
raculis erat nutrienda. Et Chryſ. Poſtea autem ſtete- Chryſoſt.
runt, reuerentia fidei ubiq; plantata. Si aūt & poſtea in pſ. 142.
D facta ſunt, pauca & rara fuerunt. Deinde excludēs ab
eis cupiditatem, ſubiungit *Gratis*, & ſine precio, *acce* Gratis da-
piſtis, poteſtatē miracula faciendi, gratiam prædicā- te.
di, & miniſterium, ſacramenta diſpenſandi, & dona
alia à Deo uobis collata, *Gratis*, & ſine pretio, *date*, a-
lijs eodem modo quo accepiſtis, ne deſinat eſſe gra-
tia, ſed merces uideatur, ne uileſcat inæſtimabile, dū
preciabile reputatur. Quaſi dicat ſecundum Hiero. Hierony. in
Ego magiſter & Dominus abſq; precio hæc tribui, c. 10. Matt.
ergo & uos ſine precio date. Vnde & Chryſo. Ne ui- Chryſo. ho.
deatur eorum beneficiū, ſuperbiam eorum compri- 33. i Mat.
mit, dicens: Gratis accepiſtis, & ab amore pecuniarū
eos mundos preparat dicens, Gratis date. Et iterum,
E Quaſi dicat: Nihil uos de ueſtro largimini ſuſcipięti
bus, neq; enim mercede hoc accepiſtis, neque labo-
rantes in ea eſt gratia, gratis enim accepiſtis, ita igi-
tur alijs date, neque enim eſt condignum preciū eo-
rum inuenire. Hæc Chryſo. Hæc audiant Simoniaci, Contra Si-
hoc audiāt illi qui ſpiritalia uēdere uel emere nō for moniacos
midāt. Pro ſpiritalibus. n. actibus, ut pro adminiſtra
tione ſacramentorum & prædicatione, uel miraculo
rum operatione, & conſimilibus, non debet aliquid
quaſi precium accipi, quia non eſt precium eorum
dignum inuenire. Deinde ab omni eos liberat ſollici
tudine, ut uacationem omnem tribuat uerbo Dei,
& tota ſollicitudo eorum congregata, conuertatur
ad

ad prædicationem Euangelij, dicens: *Nihil tuleritis, in uia*, euntes ad prædicandū, *neque aurum, neque argentum, neque pecuniam aliquam in zonis*, & burſis *ueſtris*, ad prouidendum, ſcilicet uobis, in uia de neceſſarijs, *neque ſacculum, neque peram*, i. repoſitoriū ciborū, ad portandum in via, *neque panem*, qui magis uidetur neceſſarius inter alia, & multò minus cibaria delicata. *Neq; duas tunicas*, i. ueſtes ſuperfluas, *habeatis*: quot quot enim ſunt neceſſariæ, pro una reputantur, *neq; calciamenta*, ſcilicet integra, quia Apoſtoli ſandalijs utebantur, *neque uirgam*, quæ ſcilicet itinerarijs præbet auxilium.

Cōtra pompoſos monachos.

Qui enim Domini habet auxilium, cur baculi, uel alterius rei quærat præſidium? Sed ſi prohibet uirgam & quædam alia, quę uidentur neceſſaria, quid de equis & equorum phaleris, uel cæteris ſuperfluis. Vbi omnis cupiditas, & auaritiæ occaſio, & ſollicitudo temporaliū tollitur, omne ſuperfluum amputatur, & ſola neceſſaria conceduntur. Denique expeditur uia, & fugit timor, creſcit ſecuritas. Vnde nō immeritò poeta Iuuenalis ait: *Caniabit uacuus coram latrone uiator*.

Iuuenal. Satyra 10.

Hoc ergo totum dicit, ad excludendū à prædicatione uerbi diuini ſollicitudinem temporalium.

Tēporaliū ſollicitudo praſcribitur à prædicantibus.

Temporalia enim, in ſui acquiſitione moleſtāt animum, & adhuc plus in ſui poſſeſſione turbant eū, quia iā ſunt quaſi mēbra, ipſi habenti incorporata, & ideo magis trahunt animum hominis ad inordinatā dilectionem ſui. Et quia hoc ſuffocat uerbum Dei, ideo non debet eſſe in prædicatoribus Euangelij.

Gregorius hom. 17. in Euang.

Igitur, ut dicit Gregorius, tāta prædicatori debet in Deo eſſe fiducia, ut præſentis uitæ ſumptus, quāuis non prouideat, tamen ſibi hos non defecturos certiſſimè ſciat, ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus alijs prouideat æterna Et ſecundum Greg. Nazianzenum, horū ſumma eſt, ut adeo uirtuoſi exiſtant, ꝙ non minus propter vitæ modum, quàm propter eorum uerbum, Euangeliū proficiat.

Gregorius Nazianzenus, oratione de Paſchate.

Chryſo. ho. 33. in Mat.

Vnde & ſecundum Chryſ. hoc etiam eis Dominus præcepit, ut per habitum oſtenderent quantum à diuitiarū deſiderio diſtabant. Et ſecundū Theophilum, ut uidētes eos prædicare paupertatem, acquieſcant, cùm Apoſtoli nihil habent. Ita autem expreſsè prohibuit poſſeſſionem temporalium, quia ſic oportebat in primitiua Eccleſia, ut oſtenderent omnia gubernari diſpēſatione diuina, & oſtenderetur uirtus fidei, cōtra errores hominum, qui curſu ſiderum, uel fortuna, credebant agi omnia, & hoc adhuc competit Apoſtolicis uiris, Apoſtolorum ſucceſſoribus.

Rationes paupertatis prædicatorū, an alij ſeruare teneantur.

Quidam tamen ſunt qui poteſtati, non paupertati ſuccedere uolunt: cùm tamen nō poteſtati, ſed paupertati regnum cœlorū ſit promiſſum. Tres ergo ſunt rationes, quare hoc præcepit. Prima, ne ſint quaſi cupidi & ambitioſi. Secunda, ne ſint ſolliciti quaſi puſillanimes. Tertia, ut mittentis uirtutem oſtenderet, quando nihil eis deeſt. Si quæritur an alij ad hoc obligantur: dicendum quòd conſilium eſt, non præceptum. Sed certè non auderet aliquis utile & ſanum conſilium repellere in facie eius, quāto magis illud, quod dedit magni conſilij Angelus: & quicumq; huic conſilio fiducialiter adhæreret, non dubiū quin Deus ſufficienter ſibi prouideret. Quando enim miſſi fuerunt Apoſtoli ad prædicandum, ſine ſacculo & prouiſione aliqua neceſſariorum, fuit diuinitus eis lautè prouiſum: quia nihil eis defuit, quando uerò relaxatum fuit illis prouidere ſibi de neceſſarijs in uia, paſſi ſunt penuries multas poſtea. Hoc autem fecit Deus ad dandum fiduciam pauperibus prædicatoribus, ad exequendū conſtanter prædicandi officium.

A Vbi nota pulchrū de duobus religioſis, ultra mare ad terram ſanctam profectis, exemplum. Cùm.n. ultra mare, & redeūdo circa mare, adhuc inter ignotos eſſent, ſemper in Deo ſolo ſpem habebant, & nihil de neceſſarijs eis deficiebat.

Religioſi peregrini.

Cùm autem perueniſſent ad dulce natale ſolum, dixit unus inter eos ad alterum: Modo pericula euaſimus, quia iā in terra noſtra, & inter notos ſumus. Et cùm ſic ponerent ſpem in homine, inceperunt in neceſſarijs deficere, & maiorem paſſi ſunt penuriam, quàm antè. Et quia quodammodo nudos & expeditos, ad prædicandum diſcipulos Dominus miſerat, ſeueritatem præcepti in ſequenti ſentētia temperauit, dicens: *Dignus eſt enim operarius*, id eſt prædicator, q. operatur opus Dei ad

Victus prædicatoribus accipiēdus.

B utilitatem proximi, *cibo ſuo*, id eſt neceſſarijs ad uitā, quia in cibo intelligitnr etiam ueſtimentum & domicilium, ſine quibus decenter non uiuit genus humanum: quaſi diceret: Tantum accipite, quantum in uictu & ueſtitu, uobis neceſſarium eſt. Vnde & Apoſtolus replicat: *Ordinauit Deus his qui Euangelium annunciāt, de Euangelio uiuere*. Et iterum: *Habentes uictū & ueſtitum, his contenti ſimus*.

1. Cor. 9. 1. Timo. 6.

Hinc eſt quòd diaconus procedit à presbytero, quaſi miſſus à Domino, ad prædicandum Euangelium, cui ſubdiaconus fert puluinar quo liber ſuſtentatur: quia alij debent prædicatorē ſuſtentare. Dignus eſt enim operarius mercede ſua, non ſolum æterna, quæ debetur in patria ad

C remunerationem, ſed ēt temporali, quæ debetur in uia ad ſuſtentationem ſcilicet conuenienti uictu, ac ueſtitu, & domicilio. Hîc eſt duplex honor, quo digni ſunt qui bene præſunt. Nam ſecundum Gregorium, merces prędicationis hîc inchoatur, & in cœlo perficitur: quia uni noſtro operi, duæ mercedes debentur, una in uia, quæ nos in labore ſuſtentat: alia in patria, quæ nos in reſurrectione remunerat.

Gregorius hom. 17. in Euangelia. Prędicatorum merces

Ergo q. non operatur nec laborat, non manducet, nec mercedē exigat. Ecce quare præcepit eis nihil ferre, q. a omnia debētur eis pro labore. De iure enim naturali eſt, & diuino, ac etiam humano, ut illis qui ſeruiunt communitati in ſpiritualibus, ſ. in diuino cultu & doctrina, prouideatur à communitate in temporalibus ne-

D ceſſaria. Non ergo prohibuit eis ferre neceſſaria, ad ſuſtentationem huius uitæ, ſed ut demonſtraret hæc eis deberi ab illis quibus prædicarent. Nec omnino & ſimpliciter præcepit eis illa: ſed magis ad reuocandum eorum affectum ab inordinato amore temporalium, ut non quærerent ſuperflua, ſed eis ſufficerēt neceſſaria, quæ in eis non defectura Dominus ordinauit, dando eis poteſtatem ſumēdi ea ab his quibus euangelizabant: & ſic carnalia meterent, qui ſpiritualia ſeminabant. Nec tamen inobedientes ſunt, qui de ſuo iure cedunt. Vnde Auguſtinus: Apparet autem hæc non ita præcepiſſe Dominus, tanquam

Auguſtin. lib. 2. de cō ſol. c. 30.

E Euangeliſtæ uiuere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annunciant Euangelium. Alioquin contra hoc præceptum feciſſet Apoſtolus, qui uictum de manuum ſuarum laboribus trāſigebat, ne cuiquam grauis eſſet, ſed poteſtatem dediſſe Apoſtolis, in qua ſcirent ſibi iſta deberi. Cùm enim à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt. Cùm autem poteſtas datur, licet cuique non uti. & tanquam de ſuo iure cedere: Hæc Auguſtinus.

Viuere de ſuo licet prędicantibus. Poteſtate non uti licet.

Chryſoſto. hom. 33. in Matthæū.

Et nota ſecundum Chryſoſt. quòd Matthæus & Lucas non calciamenta, neque baculum portare permittit, quod oſtendit perfectiſſimum eſſe. Marcus uerò iubet baculum aſſumere, & ſandalijs calciari, quod dictum eſt permiſſiuè. Vnde & illud de dua-

Tunicæ duæ. *Hieronym. in cap. 10. Matthæi.* duabus tunicis non portandis, exponit Hierony. nō ad literam, ſed quòd una tunica dicatur ueſtimentũ neceſſarium, ſecunda ſuperfluum, ne alio ueſtiti aliud nobis futurorum timore ſeruemus. Sed ſi non propter timorem, multò minus propter oſtentationem. In quo comprehenduntur, qui particas ueſtiunt, & arcas implent, & qui equos mutatorijs ueſtimentorum onerant. *Auguſtin. lib. 2. de cõſen. ca. 30.* Vnde & Augu. Hoc de duabus tunicis intelligendum eſt, ne quiſquam eorum præter eam quam eſſet indutus, aliam portãdam, putaret ſollicitus, ne opus eſſet, cũ ex illa poteſtate poſſet accipere. *Virga non portanda.* In Matthæo etiam & in Marco, virga accipitur ęquiuocè. In Matthæo enim accipitur metaphoricè, ut ſit ſenſus: Neque uirgam, id eſt nec minimas res. Vel non innitamini ſubſidio temporali, ſicut corpus innititur baculo ſuſtentanti, & ſimilibus. In Marco autem, ubi dicitur: Niſi uirgam, tãtum accipitur ad literam: per quam tamen intelligitur poteſtas accipiendi ſumptus, qua uti potuerunt, uel non uti, ſecundum quod uoluerint. Vnde doctores Hebræorum, in ſignum doctrinæ, virgam in manu portabant: quia apud Iudæos conſuetum erat prouideri eis deuictu à populo quem docebãt. Ideo Chriſtus uoluit, ꝙ hoc eis pro alia prouiſione ſufficeret. Per hoc enim oſtendebatur, ꝙ populus cui prædicabãt prouidere eis debebat. Igitur nõ prohibet Dominus neceſsitatem, ſed ſuperfluitatem: & prohibet Euãgelium annunciantibus, nimiam curam & ſollicitudinem de temporalibus, ne uelint portare ultra neceſſaria aliud, timentes, quòd ſibi deficiat. Item ut ſub quanta feſtinatione ad prædicandum pergere debeãt oſtẽdatur adiunxit: *Et neminem per uiam ſalutaueritis:* *Salutare in uia quatenus prohibitum.* Non ſimpliciter ſalutationem prohibuit, ſed cũ mora & confabulatione, hanc fieri noluit, ne occaſione ſalutationis impedirentur à curſu prędicationis: quo minus ſcitò ſalutẽ prædicarent auditoribus. Vel prohibuit ne ſalutarent, ſ. ex curioſitate. Sicut quidã faciunt, qui non ex ſtudio ſalutẽ optandi ſalutare conſueuerunt: ſed non prohibuit hoc fieri ex charitate, & ad conſulendum, ac ſtudio optandi ſalutem. Vbi oſtenditur quanta diligentia & feſtinatione, prædicator uerbi diuini debet officium ſibi iniunctũ exercere, quia non debet ab officio huiuſmodi, propter familiaritatem cum aliquo retardari. Et ideo prædicator multum debet plangere tempus, quo prætermittit fructum prædicationis: & ſimiliter alii debent plãgere tẽpus quo prætermittũt ſpiritualia exercitia, ad eorum ſtatum pertinentia. Item omnium eis aperiens domos de neceſſario cibo, fecit eos confidere, dicens: *In quamcumque autem ciuitatem aut caſtellum,* i. in quæcũq; loca maiora uel minora, *intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit,* i. fidelis & bonę famę, & non ſuſpectu ipſe uel locus eius, ne infamia ſuſcipiẽtis, fama & dignitas prædicatorum maculetur, & eorum prædicatio & doctrina deturpetur, ac tanquam ſuſpecta impediatur. *Hierony. in c. 10. Matt.* *Hoſpes eligendus.* Vbi Hieronym. Teſtimonio uicinorum & per famam, eligẽdus eſt hoſpes, ne eius infamia, prædicatio lædatur. Ergo multò magis ſocius eligẽdus ẽ dignus. Itẽ hoc dicit, ut ſciat hoſpes, ſe magis gratiam accipere, q̃ dare. *Et in quacumq; domum intraueritis,* cauſa hoſpitandi, *in eadem manete,* nõ ſine honeſta cauſa inde excũdo: nec curioſè & inutiliter diſcurrendo, *donec exeatis,* trãſituri. ſ. aliò ad prædicandum. *Diſcurſus uagi prohibentur.* Non eſt tamen intelligendum, quod per hoc uelit excludere cauſas honeſtas exeundi, ut ad docendum, uel aliquid huiuſmodi faciendũ, cùm propter hoc intrauerint ciuitatem uel caſtellũ,

A ſed per hoc uult diſcurſus uagos excludere, qui non debent eſſe in prædicatore: ſed magis ceſſante neceſſitate exeundi, debet uacare cõtẽplationi, ut ibi auriat qđ populo poſtea effundat. Itẽ hortatur eos ad temperantiam, dicens: *edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt,* id eſt non quærentes, nec quæri facientes extra domum, delicata & ſuperflua, quæ apud illos non ſunt: ſed manducate quæ uobis ſponte apponũtur & offeruntur ab illis, quamuis modica ſint & vilia, non quærentes lautiora uel plura etiam ſi apud illos ſint talia. *Sobrietatē & tẽperantiam præcipit.* Et certè quanto paucioribus & uilioribus utuntur, tanto amplius implent quòd hîc dicitur: Dignum eſt, ut ibi maneant, & ab eis conſequantur terrena, quibus offerunt cœleſtia, *dignus eſt enim*

B *operarius mercede ſua,* non ſolum æterna in patria ad remunerationem, ſed etiam temporali, in uia, ad ſuſtentationem. Item iubet ne de domo ad domũ quadam uaga facilitate demigrent, & hoſpitem propter lautiora habenda non mutent, quem etiam ex hoc infamare poſſent. *Hoſpes non mutandus.* Vnde iubet hoc ideo ſecundũ Chryſoſtomum, ne leues & vagabundi diſcurſores uideantur & guloſi, quibus non ſufficit vnius hoſpitis uictus neceſſarius, & ne contemnere & iniuriari, ſeu contriſtari uiderentur ſuſcipientem, ut ingrati. *Chryſoſto. hom. 33. in Matthæũ.* Duo ergo hîc mandantur, unum de electione hoſpitij: aliud de impermutatione electi. Nec dicitur hic quin liceat prædicatori aliquando mutare hoſpitiũ,

C uel cum alijs comedere, maximè ut nõ grauet hoſpitem ſuum, dũ tamen ad dignos diuertat & honeſtos, ſed prohibuit Dominum mutatione hoſpitij, ratione triplici. Vna eſt uitatio leuitatis, quæ nullo modo debet apparere in prædicatore. *Hoſpitij nõ mutãdi rationes.* Alia, ſuſpitio guloſitatis: quia conſueruunt nouos hoſpites lautius procurare. Tertia, declinatio infamiæ hoſpitis: quia ſi dimitteretur, uideretur indignus. Item iubet ut cum benedictione intrent domum dicens: *Intrantes autem in domum, ſalutate eam,* ſcilicet familiam, ſcilicet homines habitantes in ea, ut ſit lata relatio, ſcilicet antecedens pro continente, & relatiuum pro contentis, *dicentes: Pax huic domui,* id eſt familiæ, ut qui cibum & neceſſaria recipiunt, ſalutem pacis beneficium largiantur.

D Quia prædicator debet habitantibus in domo quam intrat pacem offerre & optare, & non ſolum optare, ſed etiam Euangelium Chriſti, quod eſt Euangelium ueræ pacis, prædicare, & eos ad pacem internam & fraternam inducere: ac ſalutem habitantiũ, bonis uerbis & exemplis procurare, ut appareat eos legatione fungi pro Chriſto Ieſu, qui eſt uera pax, & ſaluos omnium. Ob hoc ſolis uicarijs Apoſtolorũ, ſcilicet Epiſcopis præcipuis Eccleſiæ ſpõſis, licet in principio miſſæ ſalutare populum, & dicere: Pax uobis, pax peccatorum, pax temporis, tandem pax æternitatis. *Pax uobis ab epiſcopis in principio miſſę dicitur.* Fit ergo introitus, cum optatione ſalutis: ſalus, cum optatione pacis.

E Et hæc duo ſunt optanda hoſpitibus: ſalus, in amotione malorum: pax, in adoptione bonorum: ſalus, contra periculum damnationis: pax, quantum ad bonum reconciliationis. *Pax & ſalus.* Hunc autem modum intrandi & ſalutandi, Dominus dedit: ut ex hoc oſtenderet ad quid ueniret, pacem ſcilicet facere, bella ſedare, prædicatores non de nugis, ſed de ſalute animarum loqui debere, *& ſi fuerit domus illa digna,* recipiendi pacem oblatã, i. ſi fuerit eius familia ad uitam æternam prædeſtinata, *& ibi fuerit filius pacis,* i. amator uel obſeruator, uel hæres pacis, ad pacem æternam ordinatus, *ueniet,* & requieſcet, *ſuper illam pax ueſtra,* à uobis nunciata, & eis optata, quia oratio ueſtra

ſtra & prædicatio habebit ibi effectum: recipientque pacificè ueſtram doctrinam,& ſequentur eam, quæ prouocat ad pacem æternam. *Si autem non fuerit digna*, id eſt ad uitam æternam non ordinata, & nullus doctrinam ueſtram receperit & ſecutus fuerit, uos tamen nõ eritis ſine fructu, nec priuati merito ueſtro, quia, *pax ueſtra*, id eſt meritum & merces optatæ pacis, ad uos reuertetur: nam uobis à Deo recompenſabitur. Et quamuis non habeat quantum ad ipſos effectum: uos tamen habebitis mercedem inde apud Deum, à quo pro labore veſtri operis reddetur uobis præmium. *Et quicunque non receperint uos*, hoſpitio,neceſſaria uobis miniſtrando, *neque audierint ſermones ueſtros*, veſtris monitis obtemperando, *exeuntes de domo*, uel ciuitate illa, *excutite puluerem pedum ueſtrorum in teſtimonium illis*, ſiue ſignum ſcilicet triplex, quia Iudæi ſigna quærunt, & mos fuit Iudæorum typicis & figuratiuis uti operibus. Primum, ut dicit Hieronymus, in teſtimonium laboris ſui, ſcilicet ꝙ ingreſsi ſunt ciuitatẽ,& prædicatio ad illos peruenit.

Signum triplex.
Hierony. in c. 10. Mat.
Pulueris excuſsio.

Excutite ergo puluerem, id eſt minima itineris & laboris, quæ pro illis ſuſtinuiſtis exponite: & erit eis occaſio maioris damnationis. Secundum ſignum eſt, quia puluis in pedibus, ſignum eſt laboris: excuſsio pulueris,inutilitatem ſignificat laboris:inutilia enim excuti ſolent & abijci. Excutiendo ergo puluerem, oſtendunt quia inaniter laborauerunt, & ideò inexcuſabiles erunt:nec iniuſtè damnabũtur qui ſalutem ſibi oblatam recipere noluerunt. Tertium ſignum eſt, ut oſtenderent ſe ab eis nihil terrenum quærere, nec etiam minimum de terrenis opibus accipere: ut nec etiam puluerem de terra ſua ſibi paterentur adhærere, cùm incorrecti fuerint, & Euangelium ſpreuerint. Ergo nihil unquam nec etiam neceſſaria accipiantur ab incorrectis, & à contemptoribus Euangelij & indignis. Vel *excutite puluerem pedum*, id eſt leuia peccata, quæ ſolent ex talibus accidere,etiam in hominibus perfectis. Moraliter pedes iubentur excuti in ſignum excuſsionis terreni appetitus, uel humanæ laudis. Prohibentur ergo in prædicatoribus & prælatis, ſarcinarũ multiplicitas, uictus curioſitas, temporalium cupiditas, ueſtium ſuperfluitas, inſtabilitas, & malorum communicabilitas. Et ne leuis culpa uideatur Apoſtolos non recipere, ſubdit: *Amen dico uobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati*, id eſt habitatoribus illius ciuitatis, quæ ſpreuit uos & ſermones ueſtros. Huius ratio eſt ſecundum Hieronymum, quia illis non fuit prædicatum: huic autem cùm prædicatum ſit, non recipit Euangelium. Et ſecundum Rabanum, quia illi ſolum legem naturæ tranſgreſsi ſunt, ſed iſti etiam legem ſcriptam, & dicta Prophetarum & Apoſtolorum. Non fit comparatio horum, quantum ad peccatum carnale, quo Sodomitæ grauius peccabant: ſed quantum ad peccatum inhoſpitalitatis, quo iſti magis peccabant, quia de illis dicitur quòd egeno manum non porrigebant: ſed iſti tantos poſt auditam ueritatem repellebant, & non eſt dubium quòd grauius peccatum eſt negare uictum ſeminantibus ſpiritualia, quibus tenentur homines de iure naturali, diuino, & humano, quàm manum non porrigere egeno ſimplici ſpiritualia non ſeminanti. Cui enim multum datum eſt, multum quæretur ab eo. Vnde Beda: Sodomitæ, etſi

Hieronym. ibidem.
Rabanus in Matthæũ.
Grauitas peccati prædicatorem repudiantis.
Ezech. 16.
Beda in c. 9. Luca.

A in hoſpitales fuerint, inter cætera carnis animæque flagitia, nulli tamen apud eos tales hoſpites, quales Apoſtoli reperti ſunt. Et Loth quidem aſpectu & auditu iuſtus erat: non tamen ibi aliquid docuiſſe, aut ſigna feciſſe, perhibetur. Vnde & Remigius: Specialiter tamen Sodomorum & Gomorhæorum mentionem facit: ut per hoc demonſtret, quia illa peccata ſunt Deo magis odibilia, quæ fiunt contra naturam, pro quibus deletus eſt mundus aquis diluuij, & quatuor ciuitates ſubmerſæ, & mundus quotidie diuerſis malis affligitur. Vnde ſecundum Hieronymum, uidens Dominus hoc peccatum in carne, penè deſiit incarnari, quia naturam, quam aſſumpturus erat, corruperant. B Summa enim munditia, talem ſummam immunditiam maximè abominatur, & ſuſtinere non poteſt. Vnde etiam dicit Auguſtinus: Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam mala conſuetudine ſe implicant: ut ipſa conſuetudo mali non eos ſinat uidere quia malum eſt: fiunt defenſores malorum factorum ſuorum: iraſcuntur cùm reprehenduutur, intantum ut Sodomitæ quondam dicerent Loth reprehendenti nequiſsimam uoluntatem, habitare ueniſti, non leges dare. Tanta enim ibi nefandæ turpitudinis conſuetudo erat, ut iam nequitia eſſet iuſtitia,& prohibitor potius reprehẽderetur, quã factor: Hæc Auguſt. Quàm grauiter autem hoc peccatum C Deus punierit, teſtatur mare mortuum, ſiue diaboli: & uere mortuum, quia nil uiuum recipit, & diaboli, quia inſtinctu eius quatuor ciuitates, igne ſulphureo concrematæ, in illud ſubmerſæ ſunt. Vnde mare maledictum etiam appellatur, ſemper fumans, & tenebroſum de uaporibus, quaſi ſit inferni caminus. Eſt ultra Hiericho, non longè poſitum: diuiditque Iudæam & Arabiam, & habet in latitudine ſeptem leucas. Et licet quinque ciuitates fuerint deſtructæ propter hoc peccatum, tamen duæ nominantur tantum, quia maiores & famoſiores erant in multitudine populi, & turpitudine peccati.

Sodomitici criminis deteſtatio.
Sodomię abominatio.
Auguſtin. ſer. 44. in uerbis do.
Gene 19.
Sodomia punitio.
Mare maledictum.

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui diſcipulos tuos id prædicandum mittens, dediſti eis poteſtatem curandi ac præcepta uiuendi & conuerſandi: dirige pedes meos in uiam pacis: & da mihi ſalutem mentis & corporis: & ut habeam in operibus iuſtitiam, in moribus diſciplinam: & in omnibus tuum timorem & amorem: mortifica in me omnia uitia: meque tuis donis interius & exterius reſtaura: ut ea quæ diſcipulis tuis præcepiſti, pro modulo meo merear imitari: & cum ipſis æterna gloria, de tua miſericordia munerari. Amen.*

E

De patientia in aduerſis habenda. Cap. LII.

Matth. 10.

ET quia omnem ſollicitudinem diſcipulorum abiecit, & ſignorum oſtenſione armauit, ac ferreos quoſdam operatus eſt & fecit, ab omnibus huius uitæ negocijs eos eruens, & ab omni temporanea ſollicitudine liberans: nunc poſt proſpera, dicit etiam illa quæ debent eis contingere mala, C ad præliandum contra mundum & diabolum: eos præparans, & ad patientiam contra aduerſa toleranda inſtruens. Quia, ut dicit Seneca, cuius dolori eſt remedium, patientia. Et hæc præcipuè diſcipulis erat neceſſaria. Qui enim, ut dicit Gregorius, locum prædicationis ſuſcipit, mala inferre non debet, ſed tolerare: ut ex ipſa ſua manſuetudine, iram ſæuientium mitiget, & peccatorum uulnera in alijs, ipſe afflictionibus uulneratus ſanet. Dicit ergo: *ite*, ſcilicet ad prædicationis officium, *ecce ego*, Dominus & magiſter ueſter, qui uos elegi, uos docui: ego Dominus omnipotens, qui uos armaui: ego cui nemo reſiſtere ualet: ego inquam qui Dominus ſum mēſsis *mitto uos*, homines electos, D doctores inſtructos, milites armatos, medicos peritos, *ſicut oues*, id eſt ſimplices & innocentes, per arma nos defendentes: ut lacte doctrinæ alios nutriatis, exemplo manſuetæ cōuerſationis attrahatis, pro eis etiam corpora exponatis, *in medio luporum*, id eſt Scribarum & Phariſæorum, & aliorum crudelium perſecutorum & detractorum: qui dicūtur lupi propter rapacitatem, & crudelitatem, & diſsimilitudinem, quaſi dicat: Sicut manſueti inter crudeles, ad patiendum itis, patientiam & innocentiam cuſtodite. Non uos defendatis, quia oues eſtis, ſæuiant illi qui lupi ſunt. Mirabilis uenator eſt Dominus, E qui per agnos, ſiue oues, capit & deuincit lupos: per patientiam, uincit potentiam. Et bene dicit, *in medio luporum*, ut patientia ſit quaſi centrum ad omnē iniuriam circundantem. Item *in medio*, per communem omnium conuerſionem, ac propter ouium unitatem in fide, & luporum pluralitatem in erroribus. Et hæc unitas maximè facit uincere. Quia ut dicit Ambroſius, omnis pugna unanimiter aggreſſa, parit uictoriam. Dicit autem: *Ecce ego mitto uos*, ut dum mittentis poteſtas conſideratur, periculi magnitudo non teneatur. Vnde Chryſoſtomus: Quæ igitur horum erat conſolatio: Mittentis uirtus. Ideoque hoc ante omnia poſuit, dicens: *Ec-*

Patientia prædicanti neceſſaria.

Venator mirabilis Dominus.

Mittentis uirtus.

A *ce ego mitto uos*. Sufficit hoc ad confitendum, & nullum formidandum ſuperuenientium: uides authoritatem, uides poteſtatem, uides uirtutem inexpugnabilem: Hæc Chryſoſtomus. Mittit Dominus diſcipulos, ſicut oues inter lupos, ſed heu hodie multi prælati ſunt inter ſuos, ſicut lupi inter oues. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes*, cōtra ſcribarum aſtutiam & fallaciam, ſcilicet ad intelligendas & cauēdas fraudes & inſidias, *& ſimplices ſicut columbæ*, contra tyrannorum crudelitatem & malitiam, ſ. ad ſuſtinendas, & ignoſcendas læſiones & iniurias. Prudentia eſt neceſſaria, in præcauendis malis: ſimplicitas, in faciendis bonis, quaſi dicat: Sicut ſerpentes reſiduū corporis, pro capitis periculo exponunt, & caput B in quo uita eſt, toto corpore occultando cuſtodiunt, & lethale vulnus excludunt: ita & uos totius corporis periculo, caput ueſtrum, id eſt me, ac fidē & animam integrè & incorruptè ſeruate, & cuſtodite. Et ſicut columbæ ſine felle & amaritudine malitiæ ſunt, & nulli malum faciunt: ita & uos innocentiam cuſtodiendo, malum inferre uel referre alijs nolite, ut per prudentiam, malum deuitetis: & per ſimplicitatem, nullli malum faciatis. Poteſt etiam prudentia ſerpentis conſiderari in tribus. Veterem enim pellem ad arctum foramen deponit: corpus ꝓ capitis ſalute exponit: & cū ſit frigidæ naturæ, ſolem diligit. Pellis depoſitio pertinet ad inſipientes, qui debent deponere, ſecundum priſtinam conuerſationem ueterem hominem, cum actibus ſuis. Corporis expoſitio pro capite, ad proficientes pertinet, qui pro mente defendenda, quæ eſt caput hominis, totum hominem morti tradunt. Solis dilectio pertinet ad perfectos qui inſiſtunt diuinæ cōtemplationi, quia & illuminantur & inflantur. Sic. n. ſerpens propter duo diliget ſolem. ſ. propter calorē, quo natura vigoratur: & propter lucem, quia illuminatur: quia cū ſeneſcit amittit uiſum: ſed ad radios ſolis, directè oculos opponens recipit eū. In his tribus nos dominus uoluit aſsimilari prudentiæ ſerpentis: ſed non in uenenata complexione, non in anfractuoſa deambulatione. Simplicitas ſimiliter columbina debet eſſe in tribus ſcilicet cognitionis in iudicando: habet enim blandos oculos, & dulcem aſpectū. Affectionis in diligendo: figitur enim in amore ad genus ſuū, unde & frequentat oſculum. Intentionis operando: reſidet enim ſuper fluenta aquarū, ut accipitris inſidia caueat per umbrā. Et ſecundum Remig. bene adiungit prudentiæ ſimplicitatē: quia ſimplicitas abſq; prudentia, facile decipi poteſt: & prudentia periculoſa eſt ad decipiendum, niſi ſimplicitate tēperetur. Vnde patet ꝙ aſtutia vulpina vituperabilis eſt: & ſimiliter ruditas bouina: ſed mediū eſt tenendū, & medio modo eſt incedendū. unde & Gre. Vtraque neceſſario in admonitione coniungit: ut ſimplicitatē columbæ, aſtutia ſerpentis inſtrueret: & rurſus ſerpentis aſtutiā columbæ ſimplicitas tēperaret. Vnde & Chry. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpētes, ad intelligendas fraudes: eſtote ſimplices ſicut colūbæ ad ignoſcēdas iniurias. Nolo uos eſſe ſemper quaſi columbas ne propter ſimplicitatem nimiam per ſeductionem in laqueū incurratis. Nolo vos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem uenena fundatis, ſed ſecundum tempus & perſonas mutetis & mores. Et ut breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes ut omne malum intelligatis & caueatis: eſtote ſimplices ut columbæ, ut non faciatis ullum malum: quia intelligere malum laudabile

Prudentia & ſimplicitas neceſſaria ſunt.

Prudentia ſerpētis tribus.

Serpenti aſſimilari debemus.

Simpliciter columbina in tribus.

Prudentia ſimplicitati adiūcta.

bile

bile eſt facere autem uituperabile. Nec qui intelligit malum, ille facit malum, ſed qui facit malum: Hæc Chryſoſto. Et ſubiungit aperiendo quos lupos dixerit: *Cauete autem ab hominibus*, ſcilicet lupis deterioribus, id eſt, ab hominum perſuaſionibus, qui quærunt fraudulenter uos decipere, & uiolenter peruertere. Vbi ſe exponendo Dominus declarat, qui lupos non bruta, ſed homines dixerit. Vnde Chryſoſt. ita dixit: Attendite uobis ab hominibus, quaſi à quibuſdam peſsimis malis, & ſuper omnia mala malis: oſtẽdere volens, quia præ omnibus malis, homo eſt peſsimum malum. Nam ſi beſtiæ eum cõparare uolueris, peiorem inuenies eum. Beſtia enim quamuis ſit crudelis, tamen quia irrationalis eſt, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis, cum ſit rationalis, non facilè euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem ſerpenti, peiorem inuenies eum: quoniam ſerpens, etſi malitiam habet, tamen & hominis habet timorẽ. Ideo ſi quidem potuerit, mordet: ſi autem nõ potuerit, fugit. Homo autem malitiam habet ſerpentis, & timorem nõ habet ſicut ſerpens. Ideo quandiu non habet tempus, latet ſicut ſerpens: ſi autẽ tempus inuenerit, irruit ſicut beſtia. Adhuc autem omnis beſtia, ſi quidẽ irritata non fuerit: in ſilentio tranſit. Homo autem non irritatus, inſanit à quibus nõ fuerit irritatus. Et ut breuiter dicam, unaquæque beſtia, unum & proprium malũ habet, homo autem omnia mala habet in ſe. Denique homo malus, peior eſt quàm ipſe diabolus: diabolus enim ſi uiderit hominem iuſtum, nõ eſt auſus ad eũ accedere: homo autem malus, quamuis hominẽ ſanctum uiderit, non ſolum illum non timet, ſed adhuc magis contemnit: non enim diabolus præſtat homini uirtutẽ ſed homo diabolo. Arma ergo diaboli homo eſt malus. Sicut enim homo ſine armis nõ poteſt aliquid facere contra hoſtem: ſic & diabolus ſine homine non ualet contra ſanctos. Et iterum: Virtus diaboli, homines mali ſunt: nec enim poteſt aliquod malum ſeminare in mundo, niſi per ſuos miniſtros: qa in ſanctis non inuenit locum. Hæc Chry. Vnde Aug. Si Chriſtianus es, ipſe mundus inimicus eſt, abſq; priuatis inimicitijs. Non enim eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinem: ſed aduerſus principes & poteſtates & ſpiritualia nequitiæ, id eſt aduerſus diabolum & angelos eius: quia & quando patimur homines importunos ille inſtigat, ille inflãmat, ille tanquam vaſa ſua mouet. Attẽdamus ergo duos hoſtes: quem videmus, & quem non videmus: hominem uidemus, diabolum non uidemus: hominem diligamus, diabolum caueamus: pro homine oremus, contra diabolum oremus. hæc Augu. Vnde etiam legitur in uita ſancti Columbani, quòd cum ipſe per opaca ſolus inter deuia ambularet, & librum humeris ferens, de ſcripturis ſacris ſecũ diſputaret, ſubitò cogitatio in mentem ruit, quid eligeret, melius in hominum iniurias incidere, an ferarum ſæuitiã ſuſtinere. Cumque urgeret cogitationẽ illata ſeueritas, crebrò fontem ligno crucis armans, atq; orans, inter ſe ait: Melius eſſe ferocitatẽ beſtiarum abſq; alieno peccato, quàm hominum rabiem ſuſtinere cum damno animarũ. Vnde interrogatus quidam à philoſophis, quare horribilis homo grauior eſſet ei, quàm quodlibet pondus; taliter eis reſpondiſſe fertur. Homo, inquit, horribilis pondus eſt ſolius animæ: alia verò põdera, animæ & corporis ſunt. Vnde Sen. Quid eſt homini inimiciſsimum? Alter homo. *Cauete igitur ab hominibus*, uos malitioſè & inſidioſè ad peccatum tra-

Homo malus, peſſimũ malũ & beſtia peior.

Homo omnia habet mala, beſtia unum.

Homo malus arma diaboli.

Eph. 6.

Hoſtes duo.

Homo horribilis grauiſſimum pondus.

A here nitentibus, ne uos decipiant, ne uos ſeducãt, ne uos blanditijs, & perſuaſionibus, ne uos minis & flagellis a ueritate deuiare faciant. *Tradent enim uos*, primum, *in concilijs*, id eſt in locis priuatis, ubi cõuenientes conſiliantur, quaſi rationabiliter operentur, uos ibidem conueniendo, uel prohibendo, ne prædicetis in nomine meo, & deinde incorrectos *flagellabũt uos in ſynagogis ſuis*, i. in publicis conuentibus, & congregationibus ubi cõueniunt ſub ſpecie cuiuſdam iuſtitiæ & ſanctitatis: & tandem, *ad magiſtratus*, id eſt principes ſynagogæ, ſcilicet pontifices, *& ad reges*, id eſt ad maiores principes, *& præſides*, id eſt principes maiores, ſcilicet Romanorum, *ducemini*, ſcilicet uiolenter, non manſuetè: ut ſcilicet condemnemini B ad mortem, quod non licebat Iudæis, quia erant ſubditi Romanis, *propter me*, id eſt confeſſionem nominis mei: ecce optimus titulus & honeſtiſsima cauſa patiendi: quia, ut dicit Beda, felix iniuria, cui Deus eſt cauſa. Vnde & Chryſoſt. Non enim parua conſolatio eſt, propter Chriſtum pati: quoniam non ut pernicioſi & nociui hoc patiebantur. Et hoc *in teſtimonium illis*, ſcilicet Iudæis de eorum peruerſitate, *& gentibus*, de earum correctione: illis ad accuſationẽ, & gentibus ad compunctionem & correctionem, *in teſtimonium*, quippe ſaluationis electorum: & *in teſtimonium*, damnationis reproborum: quia contra illos, & pro iſtis, ferretis teſtimonium. C Vnde Chryſoſto. Ante reges & præſides ſtantes, in teſtimoniũ & illis gẽtibus, & dum apoſtoli accuſantur, dum reſpondent in quibuſque prætorijs, Chriſti ueritas prædicetur, Iudæorum perfidia demonſtretur, & gentibus ad ſalutem credentibus myſterium reueletur. Et iterum: Mors quippè iuſtorũ, bonis in adiutorium eſt: malis in teſtimonium: vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, unde electi exẽplum capiunt ut uiuãt: Hæc Chryſ. Futuris ergo aduerſis, ut præuiſa minus lædant, a domino prædictis quia tot terroribus auditis, diſcipuli turbari poterãt: coniungit contra terrores conſolationem, dicens: *Cũ autẽ*, inducent & *tradent uos*, ad iudices: adducẽdo oppoſitiones contra vos, machinando, ut me negeD tis, *nolite cogitare*, & ſolliciti eſſe, uos præ ſollicitudine anxiando: qualiter aut, *quomodo*, id eſt de modo proferendi, quoad formam, *aut quid*, id eſt de modo inueniendi, quoad materiam, *reſpondeatis*, interrogantibus, uel *loquamini*, diſcere uolentibus, *dabitur enim uobis*, ſcilicet a patre luminum, *in illa hora*, ſcilicet ad reſpondendum opportuna, *quid loquamini*, id eſt ſapientiam in mente, & eloquentiam in ore. Non confidatis de ſcientia ueſtra & eloquentia, ſed de diuina prouidentia, quia ſpiritus ſanctus docebit uos: tunc ſine præmeditatione ueſtra, quid loqui oporteat. *Non enim uos eſtis qui loquimini*, E id eſt non ex ſolo ingenio ueſtro procedunt uerba ueſtra, ſed ex ſpiritus ſanctus gratia: *ſpiritus enim patris ueſtri eſt, qui loquitur in uobis*, ut in organis: quia ſicut organa emittunt modulationem ad motum temperantis, ſic bonum quod prædicatur loquitur ad uoluntatem patris inſpirantis. Per hoc autem, ut dicit Chryſoſtom. ad prophetarum eos dignitatem reduxit, qui ſcilicet Dei ſpiritu ſunt locuti. Vnde Gregorius: Ac ſi membris ſuis infirmantibus dicat: Nolite pertimeſcere, uos ad certamen acceditis, ſed ego præliabor, uos uerba æditis, ſed ego ſum qui loquor. Hinc Paulus ait: *An experimentum quæris, eius qui in me loquitur Chriſtus?* Securi ergo ibant, quocunque ducebantur. Securus

Iniuria felix.

Mors iuſtorum.

Prophetarum dignitas apoſtolis collata

2. Cor. 3.

enim ad prælium uadit,qui talibus armis, & ſub tali principe pugnat:ſecurus ad concilium pergit, qui tali prolocutore cauſam ſuam defendit. Vnde Chryſoſtomus: Cùm autem tradent uos, nolite ſolliciti eſſe quomodo aut quid loquamini, mea eſt enim cauſa. Ideò uos mihi tantùmodo perſonas præſtate,& ego uobis ſenſum. Nam ſollicitum eſſe ante iudiciũ,non eſt præparatio rei,ſed deſperatio de Deo. Sinite ergo,ut in cauſa ſua Deus loquatur pro uobis,q̃ cõſciẽtiã interrogantis agnoſcit. Nõ.n.eſt poſsibile,ut rex qui milites ſuos mittit ad bellũ, nõ præſtet illis arma aduerſus hoſtem.Qui ergo ſollicitus eſt quid loquatur,in ſua ſapientia ſperat,quæ eſt prima cauſa ruinę. Nam in perſecutionibus uirtus Dei non requiritur, niſi præceſſerit fides. Vnde & Hieronymus: Cùm ergo propter Chriſtum ducimur ad iudices, uoluntatem tantum noſtram pro Chriſto debemus offerre. Cæterùm ipſe Chriſtus, qui in nobis habitat, loquitur pro ſe:& Spiritus ſancti in reſpondendo, gratia miniſtrabitur:Hæc Hieronymus. Per hoc tamen nõ intendit excludere meditationem reſpondẽdi, & uiã prouidendi de reſponſione, ſi tempus & ſcientiæ facultas aſsit,ſed promittitur ſecuritas ſi iſta deficiãt. Quod frequenter contingebat in primitiua Eccleſia, quia tunc ſæpe fideles illiterati & ſimplices:ſubitò trahebantur ad iudices, & Deus prouidit illis. Vnde nõ debent propter hoc conturbari, ſi iſta deficiãt, quia hominibus de Deo confidentibus, Spiritus ſanctus non deficit in neceſsitate, cùm non poſſunt aliter occurrere. Et item,quia in tali caſu ſufficit ad ſalutem cõfiteri conſtanter in generali, fidem,quod poteſt facere quilibet Chriſtianus quantumcunque ſimplex. Et patet ex prædictis quòd non loquitur hîc de uerbis prædicatoris. Debet enim prædicator uerbi diuini præcogitare qualiter debeat uerbum Dei proponere: aliter tentaret Deum, ſi negligeret de hoc cogitare, dum tamẽ de hoc tempus opportunum poſsit habere. Hanc prohibet Dominus prouiſionem,in dicendis ornatum, & nimiam ſollicitudinẽ,per multum temporis. Facile eſt enim ueritatem dicere,quę ſine ornatu perſuadet ut recipiatur ubique. Et ne in auxilio amicorum confidant, ſubiungit grauiorem perſecutionem, quæ eſt ab amicis. Quia ſecundum Gregorium,plus in nobis ea tormenta ſæuiunt, quæ ab illis patimur, de quibus præſumebamus, quia cum damno corporis,mala nos cruciant,amiſſæ charitatis. Vnde ait: *Tradet autem frater fratrem, pater filium,& filius parentes in mortem*, ſcilicet infidelis fidelem.Quia, ut ait Hieronymus, nõ eſt inter eos ullus fidus affectus, quorum diuerſa fides eſt. Vnde Chryſoſtomus:Nemo ſperet in patronis,nemo in amicis, aut parentibus.cùm etiam frater fratrẽ tradat in mortem,pater filium,& filius patrem.Vide quale tunc incendium perſecutionis ardebit, ut nec ſibiipſi parcat natura. Quomodo autem tunc patronorum, aut amicorum fidem integram quæras: cùm uideris amicitiam fraternitatis & paternitatis eſſe extinctam? Si enim amicitia in ipſa natura deficiet, quomodo inuenietur extra naturam?Hæc Chryſoſt.*Et eritis odio omnibus hominibus*, humana ſapientibus, ſcilicet amatoribus mundi,qui inimici ſunt Dei. Homo enim hîc magis dicit uitium,quàm naturam, quia multum repugnat amor Dei, & mundi: diſtant enim plus, quàm cœlum & terra: quaſi dicat: Eritis odio non ſolum inimicis,ſed etiam amicis, non ſolum extraneis, ſed etiam propinquis,ſ.parentibus & fratribus. Sequentes enim Chriſtum frequenter ſunt odioſi

Chryſoſto. ibidem. Sollicitudo ante iudicium. Hierony. in c.10. Matt. Spiritus ſanctus loquitur in bonis ſed cum bonis. Simplex bene reſpondere poteſt. Prædicator præcogitet dicenda. Gregorius hom. 35. in Euangelia. Amicorũ perſecutio cur grauior. Hierony. c. 10. Matth. Perſecutio fratrum. Chryſoſto. ho. 24. operis imperf.

A alijs,etiam carnalibus fratribus. Et ſubditur, *propter nomen meum*, quod additur propter conſolationem eorum,quia delectabile eſt propter amorem nominis Domini,eſſe odioſum.Quòd enim habetur odio propter nomen Chriſti,cauſa eſt ſufficiens patienter perſecutiones ſuſtinendi: & ad hoc magnũ ſequitur præmium,quia non martyrem facit pœna,ſed cauſa. Et ne in tribulationibus deficiant, cõſolatur eos ſubiungens: *Qui autem perſeuerauerit uſque in finem*, ſ. in gratia permanendo,non finaliter ſuccumbendo. Vel ſecundum Remigium, qui præcepta fidei non deſeruerit,& in perſecutionibus non defecerit, *hic ſaluus erit*,quia finis non pugna,coronat:non.n.cępiſſe,ſed perfeciſſe,uirtutis eſt.In quo non modicã dat conſo-

B lationem inter perſecutiones. & in tolerantia tribulationũ,quia non inchoantibus, ſed perſeuerantibus, confertur præmiũ.Non.n.coronabitur,niſi qui legitimè certauerit.Hoc ſignificatur in ſigno Tau, quæ eſt ultima litera,quo omnes ſaluandi ſignãtur. Dicit enim hîc,in ſignũ diſcretionis,ſingularitatis, & paucitatis.Vnde Chryſ.Quia incipere multorũ eſt,finire paucorũ: ſemper in principio delectatio eſt, in fine probatio.Cura bonæ fidei,eſt exitus bonus,quia nõ incipere aliquod bonũ glorioſum ẽ,ſed finire. Quod propter Deũ fit,ęternum eſt,ſicut Deus æternus eſt. Cùm ergo conuerſus fueris ad Deũ, & cœperis Deo ſeruire,& opera iuſtitię facere,nec aliquãdo acta tua

C præterita recorderis,ſed finem tuũ cogita,quia præteritorũ operum bonorum conſideratio, negligentiã uel iactantiam operatur,cõſideratio autẽ finis timorem. Vnde & Ber. Perſeuerantia eſt uigor uiriũ, conſummatio uirtutũ nutrix ad meritũ,mediatrix ad præmium,ſoror patientiæ,conſtantiæ filia,amica pacis,amicitiarũ nodus,unanimitatis uinculũ, ſanctitatis propugnaculũ.Tolle perſeuerãtiam,nec obſequiũ habebit mercedem,nec beneficium gratiam, nec fortitudo laudem. Denique non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit, ſaluus erit:Hæc Bernard. Et nota quòd duplex eſt perſeuerantia. Vna eſt, continuatio in bonis operibus:hæc non eſt in præcepto. Alia, perſeuerantia uoluntatis in propoſito bene agendi,

D & hæc eſt in præcepto. Et quia Apoſtoli adhuc erãt infirmi,nondum uirtute ex alto induti docet eos tãquam teneros fugere, ut pluribus poſsint prodeſſe, dicens:*Cùm autem perſequebantur uos in una ciuitate, fugite in aliam*, ut amplius diuulgetur nomen ueſtrũ, & ueſtra prædicatio audiatur,& vt ueſtræ infirmitati prouideatur,& hoſtibus parcatur. Vnde Chryſoſto. Sciens in tentationibur infirmitatem humanæ naturæ:*ſi quis uos*,inquit, *perſecutus fuerit in ciuitate iſta,fugite in alteram*.Non enim contemno timidos,nec eligo tantũ fortes,quia non uirtutem hominum Deus conſiderat,ſed uoluntatem. Nã ille qui fugit,etſi uirtute quidem diſsimilis eſt, uoluntate tamen æqualis

E eſt.Nam ſicut iſte ideò paſſus eſt,ne ſe magis uideatur amare,quàm Deũ:ita & ille ideò fugit, ne uictus in doloribus, theſaurũ Chriſtianitatis amittat: Hoc autem mandat, non ut qui ſteterit peccet: ſed ut qui fugerit, non peccet. Infirmitati humanæ conſulit.non fidei promptioris uirtutem excludit. Dicimus autẽ ad cõſolationem fugientium Chriſtianorum,quoniam ſtare quidem fortis fidei eſt: magnæ autem humilitatis fugere:Hæc Chryſoſt. Vnde & Remig. Sicut præceptum perſeuerandi in perſecutionibus,ſpecialiter ad Apoſtolos pertinet, & ad eorũ ſucceſſores uiros fortes:ſic licentia fugiendi ſatis cõuenit infirmis in fide. Cuilibet condeſcendit pius magiſter,

Remigius ĩ eum locũ. 2.Tim.2. Chryſoſto. ho.24. operis imperf. Bernardus epiſt. 129. Perſeuerantiæ laus. Perſeuerantia duplex. Remigius ĩ eum locũ. Fugere poſſunt infirmi.

ſter, ne ſi ſe ultro ad martyrium obtuliſſent, fortaſsis poſiti in tormentis negarent, leuius enim erat fugere, quàm negare. Sed quamuis fugiendo perfectæ fidei conſtantiam in ſe non oſtenderent, tamen magis meriti erant: quoniam omnia pro Chriſto parati erāt deſerere fugiendo. Niſi autem illis licentiam fugiendi dediſſet, dicerent eos aliqui alienos eſſe à gloria regni cœleſtis: Hæc Remigius. Vbi ſciendum quòd perſecutio aliquando eſt perſonalis, ut quando quis quæritur ad mortem: non quia fidelis principaliter, ſed propter odium perſonæ determinatæ, & tunc eſt ſemper fugiēdum: ſicut Paulus quærebatur ad mortem in Damaſco. Quod patet ex hoc, quia alij fideles permittebantur ibi pacificè habitare: ſed quærebant ſolum Paulum interficere. Ideò dimiſſus à fratribus per murum, fugit perſecutionem perſonalem non timendo perſecutionem, ſed potius declinando, ut multis prodeſſet. Itaque non eſt imperfectionis fugere, ſecundum dictamen rectæ rationis ad tēpus ſalubrius: ut ſaluetur fugiēs ad maiores fructus. Aliquando autem non ſolum eſt perſecutio perſonę, ſed etiam fidei & iuſtitiæ: & tunc ſi homo percipiat probabiliter quòd ex fuga ſua ſequatur deriſio fidei, & depreſsio iuſtitiæ: fuga eſt mala, & peccatū mortale. Si autem non apparet hoc probabiliter, ſed magis contrarium: vtpote, quia ex fuga tali poteſt alibi fieri utilitas Eccleſiæ, ex manſione autem non habetur niſi occiſio miniſtrorum Eccleſiæ, & conculcatio articulorum fidei ab obſtinatis infidelibus, tunc eſt fugiendum, & alibi proficiendum, qui enim non poteſt in uno loco proficere, debet ad alium tranſire. Vnde Auguſtinus: Faciant ergo ſerui Chriſti, quod præcepit uel permiſit, ſicut ipſe fugit in Aegyptum. Fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quiſquam ſpecialiter à perſecutoribus quæritur: ut ab alijs qui non ita quæruntur, non deſeratur Eccleſia, ſed præbeant cibaria conſeruis, quos aliter uiuere non poſſe nouerint. Cùm autem omnium, id eſt Epiſcoporum, clericorum, & laicorum eſt cōmune periculum, hi qui alijs indigent, non deſerantur ab alijs quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes tranſeant: aut qui habent neceſsitatem remanendi, non relinquantur ab eis, per quos illorum Eccleſiaſtica ſupplenda eſt neceſsitas: ut uel pariter uiuant, uel pariter ſufferant quod eos paterfamiliâs uolet pati: Hæc Augu. Sed ne dicerent, Iuſsiſti ne ad Gentes iremus, quid ergo faciemus ſi omnes ciuitates Iudææ circumiemus, & nos abiecerint? Hoc prævenit, hunc timorem remouendo, dicens: *Amen dico uobis, non conſmabitis ciuitates Iſrael*, prædicando ſcilicet ibi aductum, uel fidem Chriſti, *donec ueniat filius hominis*, reſurgendo ſcilicet à mortuis, quia denunciato aduentu Chriſti ab Apoſtolis per ciuitates Iudææ, immediatè paſſus eſt Chriſtus, & à mortuis reſurgens, apparuit diſcipulis. Vnde Rabanus: Prædicit quòd non ante prædicationibus ſuis, ad fidem perducerent ciuitates Iſrael, quòd reſurrectio Domini fuerit perpetrata, & toto orbe terrarum, prædicādi Euangelium poteſtas conceſſa. Vel ſi intelligatur de aduentu Chriſti ad iudicium, tunc intelligenda eſt conſumatio prædicationis Apoſtolorum per totum orbem: quantū ad conuerſionis effectū, quia ubiq; diſperſi ſunt filij Iſrael, ſecundum prædeſtinationem. Licet enim prædicatio Apoſtolorum, diſcurrerit per totum orbem tempore ipſorum: *quia in omnem terram exiuit ſonus eorum*, tamen effectus conuerſionis fidelium, quantum ad eos qui generaliter conuertendi ſunt ad fidem, habebit plenariè effectū circa mūdi finem dicit: *Amen dico uobis, non conſummabitis*, id eſt, complebitis *ciuitates Iſrael*, fugiendo, uel fidem prædicando, & ad fidem conuertēdo: *donec ueniat filius hominis*, ſcillicet ad reſurrectionem generalem, in gloria patris. Non enim conuertentur communiter filij Iſrael, donec prope finem mundi. Vnde Chryſoſtomus: Et quaſi dicentibus eis, quandiu poſſumus fugere. Grauior eſt enim fuga lōga, quàm uelox mors conſolans eos. Propterea Dominus ait: *Nō conſummabitis ciuitates Iſrael, donec ueniat filius hominis*. Si de Apoſtolis hoc tantum intelligitur dictū, non procedit intellectus, cùm multò antè defuncti ſint Apoſtoli, quàm Chriſtus adueniat. Sed omnia quæ ad Apoſtolos loquūtur, etiam ad illos loqui videtur, qui poſtmodum per illos fuerant credituri, uſq; ad exitum mundi. Ipſi enim duodecim erant capita totius Chriſtianitatis futuræ. Et quemadmodū, quod in os miſeris, per tota corporis membra diſpargitur, ſic & Apoſtolis quod dicebatur, ad totam plenitudinem Chriſtiani corporis pertinebat. Sciebat enim Dominus quia notitia eius tot occupata fuerat ciuitates, ita ut penè omnes totius orbis terræ ciuitates Iſraeliticæ dicerentur: Hæc Chryſoſtomus. Deinde poſt oſtenſam magnitudinem tribulationis imminentis, hortatur diſcipulos ad eius tolerantiam, & conſolatur eos ſuo exemplo, & procedit à minori ſic: Si in magiſtro, in Domino, in patrefamilias blaſphemias iniecerunt, & iniurias multas ſine cauſa fecerunt, & ipſe patienter & intrepidè ſuſtinuit: multo plus fiet in ipſis qui ſunt ut diſcipuli, ſerui, & famuli, & ipſi ſimiliter debent patienter ſuſtinere. Vnde dicit: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſeruus ſupra Dominum ſuum*, intelligendum eſt donec & quandiu fuerit diſcipulus, & ſeruus non eſt, inquam, ſuper magiſtrum & dominum, ſecundum honoris naturam: vel *non eſt diſcipulus*, id eſt, non debet eſſe, *ſupra magiſtrum*, *nec ſeruus* debet uelle *ſupra dominum ſuum*: contraria, & quaſi potentiora magiſtro, & dño ſuo operādo: quaſi dicat: Non dedignemini tolerare uos ſerui & diſcipuli quod ego tolero, uel tolerabo, Dñs & magiſter, quia dñs ſum faciens quod volo, & magiſter docens quod utile ſcio. Mea exēpla vos doceant, ad me reſpicite quid in me fieri uidetis, hoc in uobis ne formidetis. Qui me offendere & perſequi non timent, uos quoque offendere & perſequi non timebunt. Vnde Chryſoſt. Nunc incipit eos conſolari in paſsionibus corū futuris ſuo exēplo. Naturalis eſt res ſi pro Deo iniuriā patimur, ab aliquibus indignis iraſcimur & dolemus. Si uerò audierimus aliquam præclaram perſonam quæ ſimiliter paſſa eſt, refrigeramur, & inflatio indignationis noſtræ laxatur. Dicimus enim ſi uir ille qui clarior eſt quàm ego, paſſus eſt talia, planè ego iniuriæ meæ non debeo ſentire dolorem. Quanto magis conſolabuntur diſcipuli in paſsionibus ſuis cùm diſcipuli eſſent, & ſerui, recordante Chriſtum Dominum & magiſtrum talia aut maiora perpeſſum: Hæc Chryſoſtomus. Et ideò debent Dominum non ſolum patienter, ſed etiam gaudenter ſequi: quia ut dicit Seneca, Malus miles eſt, qui imperatorem gemens ſequitur. Et ſubiungit: *Sufficit diſcipulo*, id eſt, ſufficere debet, *ut ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo, ut ſit ſicut dominus eius*: iniurias ſuſcipiens, & uindictam non quærens: mala recipiens, & beneficia conferens, uel ſufficere debet ei ſi non plus conculcetur & contemnantur. Perſecutus

Margin notes: *Perſecutio perſonalis.* — *1. Cor. 11.* — *Perſecutio fidei.* — *Auguſtin. epiſt. 180.* — *Fugere quādo liceat prælatis.* — *Rabanus in Mattheū.* — *Pſal. 18.* — A — B — *Tribulatio toleranda.* — C — D — *Exemplum Chriſti.* — E — *Seneca epiſtola. 108*

ctus autem erit ſi ſit ſicut magiſter & dominus eius ipſum in ſuis imitando operibus, quia perfectio & aſsimilatio magiſtri. Vnde Beda: Si magiſter non ſuas vult uindicare iniurias qui Deus eſt, ſed ipſos mauult inſectatores patiendo reddere mitiores, eandem neceſſe eſt diſcipuli qui puri homines ſunt, ut regulam perfectionis ſequantur: Hæc Beda. Hoc autem dictum Domini in propoſito eſt uerum, vbi de ſe loquitur, qui eſt magiſter & Dñs: imò pater omnium, ſe enim dicit magiſtrum & Dominũ: Apoſtolos autem & eorum imitatores uſque ad finem ſeculi dicit diſcipulum & ſeruum. Huius magiſtri, & Domini imitatio, eſt humana perfectio. Vnde Auguſtinus: Summa Chriſtianæ religionis, eſt imitari quem colis. Non autem dicit hoc Dominus de alio: ſi enim magiſter indoctus fuerit, non ſufficit diſcipulo ignorantia magiſtri: & ſi Dominus miſer fuerit, non ſufficit ſeruo miſeria Domini. Vel ſecundũ Chryſoſtomum: Non ſecundum ea quæ rarò contingunt, ſed ab amplioribus & ab his quæ ſunt in pluribus ſuſcipit hunc ſermonem. Et addit: *Si patrem familias*, id eſt, me qui paternam gero ſollicitudinẽ, patris habens authoritatem. *Beelzebub uocauerunt*, i. me operari in Beelzebub dixerunt, *quanto magis domeſticos eius*: ſcilicet uos in hoc etiam diffamabunt? Quòd enim Apoſtoli facerent miracula uirtute dæmonis, ſæpe dixerunt Iudæi & Gentiles, ut patet multipliciter ex Apoſtolorum legendis Non ergo boni contriſtari debent, ſi fortè ab aliquibus prauis hominibus ſine culpa detrahatur eis: quia ad conſolationem noſtram ſua Dominus opprobria adducere dignatus eſt, dicens: *Si patrẽfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domeſticos eius?* Sunt enim plurimi qui uitam bonorũ fortaſſe amplius laudant quàm debent, & ideò ne eis elatio de laude ſurrepat, permittit omnipotẽs Deus malos in obtrectatione prorumpere: ut ſi qua culpa ab ore laudantium in corde bonorum naſcitur, per obtrectationẽ malorum ad pœnitentiam reuocentur. Sed inter uerba laudantium & uituperantium, ad mẽtem ſemper recurrere debemus: & ſi in ea non inuenitur bonũ quod de nobis dicitur, magna triſtitia in nobis generari debet: & ſi in ea non inuenitur malũ quod de nobis dr, in magnam lætitiam reſilire debemus. Vnde Gregorius: In omne quod de nobis dicitur, ſemper taciti ad mẽtem recurrere debemus interiorem teſtem, & iudicẽ quærere. Quid enim prodeſt ſi omnes laudẽt, cùm conſcientia nos accuſet? Aut quid poterit obeſſe ſi omnes nobis derogent, & ſola nos conſcientia defendat? Vnde Cato:

Cùm te quis laudat, iudex tuus eſſe memento.
Plus alijs de te, quàm tu tibi credere noli.

Sed vt dicit Gregorius: Qui non amat gloriã, non ſentit contumeliam. Et de uirtutibus alijs & uitijs ſimiliter iudicabis. Valde autem periculoſum eſt hominẽ in præſentia ſua laudari, quia oporteret eũ valde fortem in Deo eſſe, quòd non eleuaretur intus in corde: ut etiam conſulit Horatius:

Quales commendes aſpice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Igitur loco gloriæ id amplectimur, ſi Domino noſtro in paſsionum conditionibus adæquamur. Quia enim in igne tribulationis peccata purgantur, ideò ſicut tunc caput Eccleſiæ Chriſtum fluctibus paſsionum Deus expoſuit: ſic & corpus eius, ſcilicet Eccleſiam ſuam uſque in finem ſeculi, ad probationem & purgationem tribulari permittit. Aſpe-

Auguſtin. lib. 8. de ciuitate c. 18. — *Imitatio Chriſti, hominis eſt perfectio.* — *Chryſo. ho. 35. i Mat.* — *Detractio quibuſdam expedit.* — *Te nõ quæſieris extra.* — *Gregorius epiſt. 45. lib. 8.* — *Laudari in præſentia periculoſum eſt.* — *Tribulatur Eccleſia militans.*

A ra enim & dumis ac ſentibus plena & horrida eſt uirtutis uia. Sic Patriarchæ, ſic Prophetæ, ſic Apoſtoli, ſic Martyres ſic Cõfeſſores & Virgines, & quotquot placuerunt Deo, per multas tribulationes tranſiere fideles, ſic etiam omnia Chriſti mẽbra uſq; ad diem iudicij pertranſibunt. Vnde Auguſtinus: Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt. Si putas non habere perſecutiones, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus. Et ſubiungit Dominus concludendo, *ne ergo* domeſtici & imitatores mei, *timueritis eos*: ſcilicet perſecutores, homines fragiles & peccatores, nec eorum blaſphemias, uel ſæuitias, omittendo ueritatẽ fidei propter perſecutionis timorem: ſed ferte patienter iniurias, propter Dei amorem. Ad tolerandum igitur B patienter aduerſa, multum iuuat, ſi quis Chriſtum pro ſe paſſum cogitat. Vnde Auguſtinus: Noli eſſe puſillanimis, ſi enim pleno corde intuitus fueris quid pro te Chriſtus paſſus fuerit, nec tu puſillanimitate deficies: ſed magnanimiter & tu quicquid aduerſi acciderit tolerabilis, inſuper & gaudebis, quia inuentus es in aliqua ſimilitudine paſsionum regis tui. Et iterum ſi ille qui ueriſsimè dixerat: *Ecce uenit princeps mundi huius, & in me nihil inueniet*: dictus eſt peccator iniquus, Beelzebub inſanus, tu dedignaris ſerue audire pro meritis tuis quod Dominus audiuit nullis meritis ſuis? Ille uenit ut præberet tibi exemplum, quaſi gratis hoc fecerit ſi tu non proficis. C Quare enim ille audiuit, niſi cùm audire tu non deficeres? Ecce tu audis, & deficis. Fruſtra ergo ille audiuit, non enim propter ſe, ſed propter te audiuit. Ideò enim prior ille ſuſtinuit, ut nos ſuſtinere diſceremus, & ſi ille qui non habebat quod ſibi obijciebatur: quanto magis nos qui & ſi non habemus peccatum quod nobis obiicit inimicus, habemus tamen alterum quod dignè in nobis flagellatur. Neſcio quis furem te dicit, & non es fur: audis opprobriũ, non tamen ſic nõ es fur, ut non ſis aliquid quod Deo diſpliceat. Et iterum: Vnuſquiſque conſiderans conſcientiam ſuam, ſi mundi amator eſt, mutetur: fiat amator Chriſti, ne ſit Antichriſtus. Si quis ei dixerit quòd Antichriſtus ſit, iraſcitur, iniuriam ſibi D factam putat. Dicit ei Chriſtus, Patiens eſto. Si falſum audiſti, gaude mecum, quia & ego ab Antichriſtis falſa audio. Si autem uerum audiſti, conueni cõſcientiam tuam, & ſi audire times eſſe, plus time: Hæc Auguſt. Vnde & Grego. Tunc illata conuitia bene toleramus, cùm in ſecreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe uidebitur quòd iniuria percutimur, dum in actione noſtra conſpicimus, quòd peius eſt quod meremur: Hæc Gregorius. Deinde Dominus hortatur diſcipulos ad tolerantiam, ex conſideratione diuini iudicij, in quo omnia manifeſtabuntur: quia bona & mala omnium erunt E omnibus manifeſta, tale enim erit iudicium quod omnibus uidebitur iuſtum: quod non poſſet eſſe niſi merita, & demerita uiderentur ab omnibus manifeſtè. Vnde dicit: *Nihil enim eſt opertum*, in præſenti tempore quantum ad operata, quæ occultantur ex induſtria, *quod non reueletur*, in iudicio futuro, *& nihil eſt occultum*, nunc quantum ad cogitata quæ occultantur ex propria natura, *quod tunc nõ ſciatur*: quia non ſolum opera, ſed etiam cordis ſecreta quæ ſoli Deo ſunt nota, tunc erunt nobis manifeſta. q.d. ſecundum Hieronymum: Nolite timere perſequentium ſæuitiam, & blaſphemantium rabiem, neque æmulemini ſimulatores, quia ueniet dies iudicij, in quo & ueſtra uirtus, & eorum nequitia omnibus

Auguſt. in pſal. 55. — *Paſsionis Chriſti memoria. Auguſtin. in pſal. 68.* — *Ioan. 14.* — *Cõtumeliã & opprobria audire docemur.* — *Antichriſti qui ſint.* — *Grego. lib. 30. moralium ca. 17. Cõuitiorũ tolerandorum facilitas.* — *Hierony. in c. 10. Mat.*

nibus

nibus demonſtrabitur, & cuilibet ſecundum opera ſua tam interiora quàm exteriora reddetur, quia tunc patientia martyrum præmiabitur, & nequitia perſecutorum punietur. Nolite ergo Euangelium erubeſcere, ſed tota intentione uerbo operam date, fixa mente retinentes illum extremæ retributionis diem, quo illuminabit Deus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordium: tunc enim erit uobis à Deo laus, & aduerſarijs ueritatis pœna manet æterna. Conſideratio huius manifeſtationis debet dare magnam audaciam in ueritatis prædicatione, & prædicatores monere ad prædicandum ueritatem ſecurè. Propter quod ſubditur: *Quod dico uobis*, ſcilicet modo exiſtentibus, *in tenebris*: ſcilicet timoris, id eſt, dum adhuc in timore carnali eſtis, *dicite*, id eſt, prædicate *in lumine*, id eſt, in fiducia ſecuritatis: quod & fecerunt accepto Spirituſancto, *& quod in aure auditis*, id eſt, ſolo auditu percipitis, *prædicate*, opere complendo, exiſtentes, *ſuper tecta*, id eſt, corpora ueſtra, quæ ſunt animarum domicilia. Vel *quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine*, id eſt, quod auditis in myſterio, & ænigmate, prædicate apertius & manifeſtè, *& quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta*, id eſt, quod uos erudiui in paruulo Iudææ loco, audacter dicite in toto mundo: uel *quod dico uobis in tenebris*, id eſt, in locis priuatis, *dicite in lumine*, id eſt, in locis publicis & communibus: quia Apoſtoli poſtea in palàm populo prædicauerunt ea quæ ſeorſum à Chriſto didicerunt, *& quod in aure auditis*, id eſt, in ſecreto ſoli: *prædicate ſuper tecta*, id eſt, publicè coram omnibus nulli abſcondentes uerbum, quaſi quis ſtet ſuper tectum, & clamet in publicum. Et loquitur ſecundum modum in Palæſtina, ubi domus non habent tecta cacuminata, ſed plana, & ibi ſolebant ſermones fieri ad populum inferius in terra poſitum. Conſidera hîc, quia diſcipuli Domini exponuntur perſecutionibus, nos autem in pace pigritamus, propter quod uenia digni non ſumus. Vnde Chryſoſtomus: Quo utique erimus digni, in pace molliti & pigritantes? Nullo denique bellante occidimur, nullo perſequente diſſoluimur. In pace ſaluari iuſsi, & neque hoc poſſumus, quæ igitur nobis uenia? Non flagella, non carceres, non principes, non ſynagogæ, non aliud aliquid talium imminet, ſed & contrarium uniuerſum. Nos regnamus, etenim reges pij ſunt, & honores multi ſunt Chriſtianis, & neque ita ſuperamus. Si igitur fieret prælium eccleſiarum, & perſecutio, excogita quanta eſſet deriſio, quanta opprobria. Et ualde decenter: Cùm enim in palæſtra nullus exercitatur, qualiter in agone erit clarus? Sta igitur aduerſus paſsiones, fer utiliter dolores qui ſunt mentis, ut & eos qui ſunt corporis ſuſtineas. Etenim beatus Iob, niſi bene eſſet exercitatus ante agones, non utique ita clarus in agonibus effulſiſſet: niſi meditatus fuiſſet extra omnem triſtitiam eſſe, dixiſſet utique aliquid pertinax, nunc autem ad omnia ſtetit certamina. Hanc igitur fortitudinem, hanc manſuetudinem, & nos zelemus illius qui ante legem & gratiam fuit: ut æternis cum eo poſsimus communicare tabernaculis: Hæc Chryſoſtomus.

Super tecta prædicare.

Tecta Palæſtinorum.

Pigritia noſtra reprehenditur. Chryſoſt. homelia in Matth.

A

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, clementiſsime, qui diſcipulos tuos ad præliandum contra mundum & diabolum ſicut oues inter lupos miſiſti, & eis conſolationem intolerantia tribulationum præſtitiſti, confirma fragilitatem meam, & mihi contra mundi pericula, & inſidias diaboli, præbe firmitatem: cuſtodi me ab hoſtibus meis uiſibilibus & inuiſibilibus, & da mihi patientiam in aduerſis & tribulationibus, ut te meum creatorem ſemper ſentiam meum defenſorem, & in præſenti uita ſemper à te defenſus, poſt hanc ad te perueniam à peccatis omnibus abſolutus. Amen.*

B

De morte non timenda, & Chriſto confitendo. Cap. LIII.

C

POSTQVAM Dominus excuſsit diſcipulis timorem perſecutionũ, & infamiæ, ſeu maledictionis, conſequenter aufert eis timorem mortis corporalis, quæ eſt ultimum omnium terribilium in hoc mũdo & finis. D Et ut ait Chryſoſtomus: Non promittit eis ereptionem à morte, ſed permittit mori, maiora largiens quàm ſi non feciſſet hoc pati: ſuadere enim contemnere mortem, maius eſt quàm eruere à morte. Euacuat autem Dominus timorem mortis ſex rationibus, quæ in ſerie literæ ponuntur. Prima eſt ex conſideratione humanæ impotentiæ, quia homines non poſſunt lædere niſi in minimis, ſcilicet in corpore, & ſic læſus proficit in magnis: ſcilicet in anima. Vnde ait: Dico autem ſpecialiter uobis amicis meis, qui nihil terrenum cupitis: qui debetis alijs eſſe exemplum fortitudinis. *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, id eſt, hominem in corpore tantum, & ad tempus, *animam autem non poſſunt occidere*, quin Deus eam cor- E pori reddat, & ipſum corpus reſuſcitet. Vbi Chryſoſtomus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, ne forte propter timorem mortis, non liberè dicatis in lumine, qđ audiſtis in tenebris: nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod ĩ aure ſoli audiſtis. Sicut ergo ex his uerbis oſtẽditur, non ſolũ ille eſt proditor ueritatis, qui trãſgrediens ueritatẽ palàm pro ueritate mẽdacium loquitur: ſed etiã ille qui non liberè pronunciat ueritatem, quam liberè nnciare oportet, aut non liberè ueritatem defendit, quam liberè defendere conuenit, proditor eſt ueritatis. Non ſolum ille tranſgreſſor eſt ueritatis, qui palàm denegat ueritatem:

Matt. 10.

Chryſo. ho. 35. in Mat. Timor mortis expellitur ſex rationibus.

Chryſoſto. ho. 25. operis imperf. Vera taceri nolunt. Proditor ueritatis.

tem: ſed etiam ille qui propter timorem eorum qui poſſunt occidere corpus, tacet ueritatem. Et quid dico, quia propter timorem mortis tacent homines ueritatem, propter miſerum ventrem, & propter ſpē vani honoris tacent homines ueritatem. Sed fortè dicis: Si taceo veritatem ante aduerſarios, nunquid conſentio mendacio eorum? Dic mihi: Si princeps aliquis Romani imperatoris, uidens ciuitatem Romanam ab hoſtibus expugnari: cùm poſsit liberare, defendere neglexerit: num ipſe videbitur tradidiſſe, quam potuiſſet liberare ſi voluiſſet? ſic & tu uidens ueritatem Dei ab impiis expugnari, cùm poſsis eam defendere ſi loqui voluiſſes, tacēs expugnaſti per hoc ipſum quòd eam paſſus es expugnari. Et ſi propter timorem eorum, qui occidunt corpus tacere ueritatē impietas eſt: quomodo non ſit impietas maior tacere veritatem, propter miſerum ventrem, & ſpem vani honoris, melioremq́ue facere gratiam panis & honoris, quàm gratiā veritatis Dei. *Et nolite timere eos qui occidunt corpus*, quoniam corpus & ſi ab impijs occiſum non fuerit propter Deum, à ſeipſo poſt modicum morietur propter naturam: ergo occiſi ſecundū corpus ab impijs, nihil perdunt niſi mortis dilationē, magis autem nec ipſam dilationem. Si enim verum eſt, quòd nec folium cadit de arbore ſine præcepto Dei, & q̄a numerati ſunt nobis dies ad uitā, credere debemus quòd nec moriuntur ante diem, nec tranſire poſſumus diem. Tamen ponamus quoniam & ante diem moritur, qui moritur propter Deum. Si ergo & gratis poſt modicum morituri ſimus, nulla Dei cauſa propoſita, quare nō ante modicum in cauſa Dei cum gloria morimur ut fiat ſacrificium uolūtarium propoſita cauſa Dei: vt offeramus Deo pro munere quod aliquando reddituri ſimus pro debito. Ecce ſi mutuo acceperis, ut puta bouem, aut equum, aut aſinum, nonne aſsiduè opus tuum operaris in eū? Dicis enim apud te, hodie aut cras tollēdus eſt à me, quia non eſt meus. Et in corpore corruptibili natus, quare non ad utilitatem animæ tuæ uteris corporali corpore tuo, ſciens quia poſt modicum tollendum eſt à te, quia non eſt tuum. Quæ eſt iſta inſipientia noſtra odire quod noſtrū eſt, & amare quod noſtrum non eſt? Studere quod ſeruare non poſſumus, & negligere quod in æternum habebimus? *Nolite timere eos qui occidunt corpus*. Quid eſt timor mortis? Non dolor exeundi de corpore, ſed deſperatio uitæ poſt mortem, id eſt, timet mortem, qui non putat ſe uiuere poſt mortem. Vis ſcire: Ecce frequenter homines grauem dolorem patiuntur in infirmitate, & non moriuntur, & tñ magis contenti ſunt grauē dolorē pati, & nō mori. Vides ergo quia nō dolor mortis, ſed mors ipſa timetur. Et iterum: Qui malæ conſcientiæ eſt, ſemper puſillanimis ac timidus eſt: Hæc Chryſ. Vnde ait Seneca: Timidum non facit animū, niſi reprehenſibilis uitæ conſcientia mala. Hæc Seneca: Sit ergo tibi ſingularis & ſuperexceſsiua fiducia in Chriſto, & eius promiſsis & uerbis in omni periculo & dubio, & in omni inopia cor ineffabiliter aſſecurans, ita quòd ſi omnia caſtra dæmonum, & tota ſynagoga peccantium, ac tota caterua mundanorum ſapientium & principum te obſideāt, habeas omnes pro fumo uolatili, & pro ſtuppa, & pro ſpuma gracili & inani, & ſi in principio tentationis fortis fueris: poſtea minus uinci poteris. Vnde Chryſoſtomus: Omnis operatio inimici talis eſt. In primis grauis, & fermè intolerabilis eſt impetus eius. Quia ſi quis forti animo ſuſt inuenerit eum, ſecun-

Ante diem mori. — *Mutuo accepis anima corpus.* — *Timor mortis quid ſit.* — *Chryſoſto. ho. 25. operis imperfe.*

A dò inueniet eum infirmiorē. Et quāto plus repercuſſus fuerit, tanto magis frigeſcit. Vnde puto in perſecutionibus Chriſtianis ſi in primis quando comprehenduntur non denegauerint territi, nullis poterunt poſtea uinci doloribus: quia diabolus non tantū habet in ſe uirtutis, quantum terroris: Hæc Chryſoſtomus. Secunda ratio eſt, ex conſideratione diuinæ potentiæ, quia Deus poteſt poteſtate ordinaria, non ab alio delegata uel permiſſa, & animā & corpus perdere, quod plus eſt quàm corpus occidere. Vnde dicit: *Sed potius eum timete, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam*, quæ eſt mors animæ æterna. Manum enim omnipotentis nullus poteſt effugere, neque viuus, neque defunctus. Vnde in Eccleſiaſte:
B *Deum time, & mandata eius obſerua, hoc*, id eſt, ad hoc, *eſt omnis homo*. Nullum ſiquidem ſummè pius perdit, ſed perdere dicitur quando nō ſaluat: ſicut indurauit cor Pharaonis, i. non emolliuit, ſed indurari permiſit. Vt autem dicit Gregorius: Magna ſecuritas eſt nihil timere præter Deum, & ſtultus timor eſt, quo plus timetur humana indignatio quàm diuina. Nā, ut dicit Sapiens: *Qui timet hominem, citò corruet, qui ſperat in Domino, ſubleuabitur*. Sed proh dolor, hodie à multis plus timetur offenſa hominis, quā Dei, & magis damnum corporis, quàm animæ. Iuſtū enim eſt ut timeamus non timenda, qui timere nolumus timēda. Vnde Chryſoſt. Quia enim quæ oportet nō time-
C mus, propter hoc quæ non oportet formidamus. Timore igitur mundi expulſo, ſeruite Domino timore gehennæ, donec illū charitas foras mittat permanente caſto timore, i. reuerentia ſine fine Deo exhibēda. Vt enim dicit Chryſ. In natura creauit Deus timere carnalia mala, ut per timorem carnalium magis timeamus ſpiritualia. Et ſciendum quòd multiplex eſt timor: ſcilicet humanus, mūdanus, naturalis, ſeruilis, initialis, filialis, ſiue caſtus. Duo primi ſunt uitia, duo ultimi ſunt uirtutes, duo medij nec uitia, nec uirtutes. Humanus timor ille eſt quo quis à bono declinat ad malum, ut uitet corporale periculum. Sicut Petrus qui ne mortem incurreret, uitam negauit: im-
D memor eius quod audierat à magiſtro, nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem nō poſſunt occidere. Mundanus timor eſt ille quo quis à bono declinat ad malum, ut uitet temporale incommodum ſiue damnum. Sicut Herodes qui ne regnum perderet innocentes occidit, illic trepidans timore ubi non erat timor. Naturalis timor eſt ille quo quilibet homo naturaliter horret pœnam, & timet nocumentum naturæ. Sicut & ipſe Chriſtus, de quo legitur quòd Ieſus cœpit pauere & tedere, contriſtari & mœſtus eſſe. Seruilis timor eſt ille quo quis timet peccare propter gehennam, & non amore iuſtitiæ, ſed formidine pœnæ cohibet manum, ſed non
E animum à peccato. Et de tali timore legitur: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Initialis timor eſt ille quo quis timet gehennam, & cum hoc Dei offenſam, ac declinat à malo partim amore iuſtitiæ, & partim formidine pœnę. De hoc timore legitur: *Initium ſapientiæ timor Domini: Intellectus bonus omnibus facientibus eum*. Omnis iſti timores ſunt imperfecti, q̄a perfecta charitas foras mittit timorem. Sed filialis ſiue caſtus timor eſt ille, quo quis amore boni & uirtutum ſuccenſus purè timet offendere Deum, & ab eo ſeparari, ac declinat à malo tantum amore iuſtitiæ. Iſte timor eſt perfectus, & nō expellitur per charitatem, imò augetur ſecundum augmentum charitatis. Et de iſto timore legitur:

Impetus aduerſarij noſtri. — *Eccle. 12.* — *Securitas magna.* — *Prouer. 29.* — *Chryſoſto. ho. 25. operis imperf.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Timor naturalis.* — *Timor multiplex.* — *Humanus timor quis eſt.* — *Mundanus & naturalis timor quis eſt.* — *Pſalm. 54.* — *Mar. 14.* — *Seruilis timor quis ē.* — *1. Ioan. 4.* — *Eccle. 1.* — *Filialis timor.*

Pſal. 18.

legitur: *Timor Domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi.* Prohibet ergo Dominus ne timore humano vel mundano, & propter corporale periculum, vel temporale commodum de uirtute ad vitium declinemus. De timore ſeruili & filiali. ſeu caſto, ſpecialiter ſic dicit Auguſtinus: Eſt timor ſeruilis, & eſt timor caſtus. Eſt timor ne patiaris pœnam. Eſt alius timor ne amittas iuſtitiam. Timor ille ne patiaris pœnam, ſerui eſt. Non eſt magnum timere pœnam, ſed magnum eſt amare iuſtitiam. Eam Deus innocentiam probat, qua homo non metu pœnæ fit innocens, ſed amore iuſtitiæ. Nam qui timore non peccat, quamuis non noceat cui vult nocere: ſibi tamen plurimum nocet & abſtinens ab iniquo opere, ſola tamen reus eſt voluntate. Et iterum: Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia etſi non impletur foris negocium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis. Nam quãtum in ipſo eſt, mallet & non eſſe iuſtitiam punientem peccata. Inimicus iuſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit ſi ex amore iuſtitiæ non peccauerit. Mandatum Dei ſi timore potius ſit pœnæ quàm amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit & non liberaliter, & ideò nec fit. Non enim bonus fructus eſt qui non de charitate procedit. Nemo inuitus facit bonũ, etiam ſi bonum eſt quod facit, quia nihil prodeſt ſpiritus timoris, vbi non eſt ſpiritus charitatis: Hæc Auguſtinus. Vnde & Chryſoſtomus: Qui in timore ſeruit Deo, pœnam quidem euadit, mercedem autẽ iuſtitiæ non habet: quia inuitus fecit bonum propter timorem. Vnde etiam dicit Horatius.

Auguſtin. tractatu 43. in Ioã. Timor ſeruilis & caſtus.

Bonum nemo inuitus facit.

Chryſo.ho ſ.ale uerbis Iſaye.

Horatius in epiſtolis.

Oderunt peccare boni uirtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Vnde dicit Seneca: Non putes virtutem hoc effecturam, quod efficit nimia formido. Tertia ratio eſt, ex conſideratione diuinæ prouidentiæ: quia prouidẽtia Dei ordinatur vita & mors ſanctorũ, quia & irrationabilium animaliũ, ergo non eſt eis timendum, ſiue viuant, ſiue moriantur. Vnde dicit: *Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt*, id eſt, venduntur: (quia veneo, venis, habet ſenſum paſsiui ſub voce actiua) *& tamen unus ex illis*, quantuncumq; ſint parui precij & valoris, *non cadet ſuper terram*, & in laqueum, id eſt, non morietur *ſine patre veſtro*, id eſt, ſine Dei patris prouidentia in qua ſunt omnia, quaſi dicat: Nolite timere mortem, quia mori nõ poteſtis ſine nutu & voluntate Dei patris quod liquet in minoribus. Si enim paſſeres qui parui & uiles ſunt in auibus, & minimi precij ſine Dei voluntate vel permiſsione non poſſunt mori, quantomagis vos qui pluris eſtis hoc eſt apud Deum maioris dignitatis & precij: quia rationales ac empti precio magno, & redempti ſanguine Chriſti, non moriemini ſine ordinatione Dei. Non eſt enim proportio valoris infinitorum paſſerum ad unũ ſpiritum. Et ita patet ratio ſecũdum appreciabilitatem. Item poteſt probari ſecundum æternitatẽ, & eſt ſenſus ſecundum Hieronymum: Si peritura ſine Dei prouidentia non pereunt, vos qui ęterni eſtis timere non debetis quòd abſque Dei prouidentia viuatis. Vbi Chryſoſtomus: Si ergo paſſeres in voluntate Dei poſiti ſunt, non in poteſtate hominis, quos Deus ad uſum hominnm fecit: quantomagis vos nõ eſtis in poteſtate hominum, ſed in uoluntate Dei, quos Deus ad ſuam gloriam fecit. Si paſſer euentu nec moritur, nec cadit, propter hoc ipſum quia opus Dei eſt, quãtomagis iuſtus homo non eſt in euentu poſitus, quia imago Dei eſt, ſed aut à Deo traditus, aut à Deo li-

Paſſer non cadit ſine Deo.

Hierony. in c.10. Mat.

Chryſoſto. homi. 25. operis imperfecti

A beratus euadit. Si in paſſeribus nihil ſine ratione agitur, quorum duorum precium unus eſt aſsis: quantomagis in uobis ſine Deo nihil agitur, quorum precium eſt ſanguis meus. Si ſic habentur paſſeres, quomodo habendi ſunt filij? Ideoque non debetis timere homines, quia non eſt in uobis illorum poteſtas, ſed Dei. Non enim quando volũt impij tunc poſſunt nocere ſanctis: ſed quando illis nocendi tempus conceſſerit, ut prouideat ſanctis ſuis coronam. Quæ eſt ergo ſapientia illum non timere qui dat poteſtatem, ſed illum timere quia accipit? Si ergo non es traditus, ſine cauſa times: & ſi traditus es, pariter ſine cauſa times. Deo .n. liberante homo tibi nocere non poteſt, B Deo autem tradente, homo tibi parcere non poteſt, & ſi uult. Neſcitis quomodo Pilatus uolebat dimittere Chriſtum: ſed non potuit, quia Deus eum tradebat: Hæc Chryſoſtomus. Vnde dicit & Seneca: Vir bonus quicquid illi accidit, æquo animo ſuſtinebit: ſcit enim id accidiſſe lege diuina, qua uniuerſa procedunt. Myſticè ſecundum Hilarium: Duo paſſeres ſcilicet corpus & anima minimo precio uẽdũtur, cùm pro minima delectatione diabolo traduntur. Quarta ratio eſt ex conſideratione reſurrectionis futuræ, quæ ſolum pertinet ad hominem: quia Deus habet prouidentiã de minoribus, ſcilicet de capillis qui ſunt extrema pars, & de ſuperfluo hominis, ut corpore indebito numero redeant: ergo non eſt timendum C de alijs maioribus ſi propter Deum morti tradãtur. Vnde dicit: *Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt* apud Deum, & in Dei præſentia: & redibũt, quãtum ſufficit ad ornatum corporis, in reſurrectione futura, & longè magis corpus & partes corporis, etiam ſi à beſtijs comeſta fuerint, quantum ſufficit ad debitam ſubſtantiam, in reſurrectione redibunt. Quaſi diceret: Mori ne timueritis, quia in plenitudine reſurgetis. Vnde glo. Vt de tota taceã maſſa corporis, etiam minimæ particulæ futuræ reſurrectioni ſeruantur. Meditatio huius reſurrectionis multum facit ad tolerantiam martyrij: quia per reſurrectionẽ redibunt in electis, non ſolum illa quæ ſunt de neceſsitate humanæ naturæ, ſed etiam ea quæ faciũt ad D decorem, cuiuſmodi ſunt capilli. Non ergo noſtrorum corporum caſum pertimeſcamus, ſed omnem curam in eum apud quem nec capillus perit, proijciamus: ſecundum Hiermonymum. Non dixit ſaluator quòd capilli omnes ſaluandi ſunt, ſed numerati, ubi ſcientia numeri demonſtratur, non eiuſdem numeri conſeruatio: quod immenſam Dei erga homines oſtendit prouidentiam, & ineffabilem affectum ſignificat, quia nihil noſtrorum Deum lateat. Non ergo actu computationis, ſed facilitate cognitionis ſunt à Deo omnia numerata: quia cùm cognita ſunt omnia, numerata ſunt omnia. Bene etiam numerata dicuntur quæ ſeruat quia illa quę uolumus ſeruare nu E meramus, unde capilli numerati ſunt, ut ſeruẽtur ad reſurrectionem glorioſam, ſicut numeratur pecunia ut ſeruetur. Myſticè, ſecundum Remigium Chriſtus caput eſt, inde prodeunt capilli: ſcilicet omnes iuſti, qui pulchrè numerati dicuntur, quia nomina ſanctorum ſcripta ſunt in cœlis. Et ſecundum Cyrillum: Caput hominis eſt intellectus, capilli verò minutiſsimæ cogitationes, quæ patent Deo, & diſcutientur in iudicio. Et bene per capillos intelligũtur cogitationes: ſicut enim capilli capiti, ſic cogitationes cordi adhærent, & omnes iſtæ numeratæ ſunt, ut bonæ remunerentur, & malæ puniantur. Omnia etiam opera noſtra, ſiue bona, ſiue mala, Deo numerabilia ſunt & nota,

Hilarius canone 10. in Matth.

Gloſſa in Matth. Reſurrectionis meditatio.

Hierony. in c.10. Mat. Capilli numerati.

Remig. in c.10. Mat.

nota, ut iſta remunerentur, illa puniantur. Deinde concludendo ſubiungit: Nolite ergo timere, ſcilicet mortem, quia multis paſſeribus meliores uos eſtis: ſcilicet quò ad ſtatum naturæ, quia rationales & perpetui, quò ad ſtatum gratiæ, quia per adoptionem filij: quò ad ſtatum futurum, quia in gloria beatificandi, & pluris ac maioris reputationis eſtis apud Deũ, quia ad imaginem eius facti, quod non cõpetit creaturæ irrationabili. Quinta ratio eſt, ex conſideratione beatæ retributionis, quia omnis qui confitebitur me, & fidem meam: coram hominibus ſcilicet malis, non timendo eos apud quos confeſsio Chriſti eſt odibilis: ſed non eſt magnum confiteri coram bonis, confitebor & ego eum gloria & uita æterna dignum, coram patre meo rege ſummo, qui eſt in cœlis æternæ beatitudinis: ut approbet, ut recipiat, ut remuneret. Qui ergo Chriſtum hîc confitebitur, id eſt, ſimul corde, & opere fatebitur, non recuſans mori pro eo, & confeſsione nominis Chriſti, ac mandatis eius uſque ad mortem fideliter firmiterque perſiſtens: confitebitur & Chriſtus eum de diuino iudicio coram patre ſuo pro eo atteſtans, ac ipſo affectu remunerationem teſtimonij adiecit, dicens: Venite benedicti patris mei percipite regnũ. Non ſolum enim martyres, ſed & confeſſores Chriſtum confitentur. Vnde Anſelmus. quem olim uenerandi confeſſores, & doctrinis ſacris, & operibus iuſtis confeſsi ſunt coram hominibus: nunc confitetur eos coram patre ſuo, & ſanctis angelis eius. Quanto autem melior eſt Deus homine, tanto melior eſt confeſsio eius confeſsione hominis. Sexta ratio eſt, ex conſideratione futuræ damnationis: quia *qui coram hominibus*, ubi debet prodeſſe confeſsio nominis mei, *negauerit me*, non audens me confiteri, & ueritatem Euangelij, *negabo & ego eum coram patre meo*, tanquam indignum conſequi gloriam in cœlo. Qui ergo hîc Chriſtum negauerit corde non credendo in eum, uel ore, quia non ſolum corde credere eſt neceſſarium ad ſalutem: ſed etiam confiteri ore pro loco & tempore caſu recurrente, uel opere: quia qui præceptis non obedit, & ſi ore confiteatur, factis tamen negat: hunc Chriſtus negabit in tempore, ſcilicet extremæ neceſsitatis, quando dicet: *Neſcio uos, & ite maledicti in ignem æternum.* Vbi Chryſoſtomus. Omnem rem poſsibilem quantum ad naturam carnalem mandauerat, nunc & pœnam proponit & præmium: ut modo timore pœnæ, modo deſiderio præmij, uirtus animæ adiuuetur. Sed prius dicit præmium, poſtea pœnam: quia miſericors Deus paratior eſt ad remunerandum quàm ad puniendum. Igitur, ut ait Auguſtinus. Ama quæ pollicetur omnipotens Deus, time quæ minatur omnipotens, & ſic uileſcit omnis mundus, ſiue promittens, ſiue terrens: qui mundus ſecundum Auguſtinum periculoſior eſt blanditijs quàm moleſtijs, & magis cauendus cùm allicit ſe diligi, quàm cùm admonet, cogitque contemni.

Matt.25. Cõfeſſores.

Oris confeſſio interdum eſt neceſſaria.

Matt.25. Chryſoſto. ho.25. operis imperf.

Auguſti. epiſt.144.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ut ſic omnes cupiditates terrenas, & delectationes uitioſas deſpiciam, quòd nihil pro tuo nomine in terris pati timeam, ſed tuum nomen & tua paſſio ſic cordi meo ſemper inſcribantur, ut palmam uictricem contra omnia aduerſa & proſpera anima mea habere mereatur, & ſic te confitear corde, ore, & opere coram hominibus in terris: quòd tu ſecundum promiſſum tuum confitearis me coram patre tuo in cœlis, vbi de tua pietate & miſericordia cum ſanctis & electis tuis percipere merear gaudia, per te bone Ieſu ſic confitentibus repromiſſa. Amen.*

A

De quibuſdam impedimentis perfectionis, & ſequela Chriſti. Cap. LIIII.

B

ET quia Dominus Ieſus ualde nos dilexit, & ita etiam diligi uult à nobis. ideò uehementiã amoris quem expetit oſtẽdẽs cõſequẽter ſubiungit, dicẽs: *Ignem*, ſcilicet diuinum id eſt, feruorem Spiritusſancti, ac charitatem Dei & proximi, *ueni.* per incarnationem, *mittere in terram*, id eſt, in homines ad conſumptionem peccatorum, & innouationem animarum; *& quid uolo*, niſi ut mediante ſufflatorio diuinæ inſpirationis, uel humanæ prædicationis, uel ſecretæ meditationis: accẽdatur, id eſt, ardeat & augmẽtetur, quia charitas meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Vnde Gregorius: Ignis quippe in terrã mittitur, cùm per ardorem Spiritusſancti afflata terrena mens à carnalibus deſideriis ſuis concrematur. Succenſa autem à ſpirituali amore malum quod fecit plangit, & ſic ardet terra, quando accuſante ſe conſcientia, cor peccatoris in dolore pœnitentiæ concrematur. Vnde Beda: Ignem quippe dicit Spiritusſancti feruorem, qui ſecreta cordis illuminans continuis motibus ad ſuperna prouocat, uitia concupiſcentiæ carnalis quaſi ſpinas tribuloſque comburit: aurea dominicæ domus uaſa probando meliorat, & lignum, fœnum, ſtipulamque conſumit, & qui ob hoc ſolum de ſinu patris exiui, & ueni in mundum, ut homines à terrenis cupiditatibus ad cęleſtia deſideria ſuccẽdã: quid uolo aliud quàm ut huius incendii iubar cunctas mundi plagas illuſtret: huius flamma deuotionis, uſque in finem ſeculi fidelium ſemper augeſcat in corde, nec que ullo infidelium, uel fluctuum, extinguatur incurſu uel flatu: Hæc Beda. Vnde etiam Hugo de ſancto Victore: Homines gratiæ ſunt hi qui per aſpirationẽ Spiritusſancti ſunt illuminati: ut bonum quod faciendum eſt agnoſcãt, & inflammati ut diligant: Hæc Hugo. Si ergo te à uitiis purgaueris, accendes in te ignẽ diuini amoris, ſi dulcedinem diuini amoris in te perfectè guſtaueris, de dulcedine temporali non curabis. Et ſubdit tempus miſsionis iſtius ignis, quia non perficietur eius miſsio donec ipſe paſſus fuerit. Vnde dicit: *Baptiſmo autem habeo prius baptizari*, id eſt, ſecũdum Bedam, ſanguinis proprii tinctione prius habeo perfundi, & ſic corda credentium ſpiritus igne inflam-

C D E

Luc.12.& 14.& Matt.10.

Gregorius hom.2.in Ezechiel. Ignis in terram miſſus.

Beda in c.12.Luca.

Hominus gratia qui ſunt.

Beda ibidem.

A

inflammare, quod eſt dicere, antequam mitto ſpiritum: dabo me crucifigendum. Vnde dicitur, non erat ſpiritus datus: quia Ieſus nondum fuerat per reſurrectionem, & paſsionis victoriam glorificatus.

Ioan. 7.

Quia enim paſsio Chriſti, quam ex magna charitate pro nobis ſuſtinuit, eſt maximum charitatis incentiũ: ideò dicit ſe prius baptiſmo baptizandum, baptiſmum hîc appellans effuſionem & tincturã ſui ſanguinis in ſua paſsione benedicta, ex quo baptiſmus & alia ſacramẽta Eccleſiæ habent efficaciam. q.d. vt ignis iſte accendatur, quo à meis omnia terrena deſpiciantur, reſperſione proprij ſanguinis perfundi habeo: vt baptizatus in ſanguine meo alios baptizem in eo, vt eos magis in meum accendam amorem.

Paſſio Chriſti.

Baptiſmus eius.

Nihil enim eſt quod ita excitet, & accendat nos ad diligendum Deum: ſicut quòd paſſus eſt pro nobis, & in ſanguine ſuo lauit nos à peccatis noſtris. Vt autem dicit Ambroſius: Tanta eſt Domini dignatio, & infundendæ nobis deuotiones, & conſummandæ perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis paſsionis ſtudium ſibi ineſſe teſtetur. Vnde ſequitur: *Et quomodo coartor*, uel angor, & contriſtor *uſque dum perficiatur*, per paſsionẽ meus baptiſmus & hominum ſalus, id eſt, quanto deſiderio affecto orationem meam & paſsionem pro ſalute generis humani conſummari. Quaſi diceret, multum. Per hoc ergo intelligitur magnum deſiderium eius perficiendi noſtram ſalutem per ſuam paſsionẽ.

Paſſio Domini inflãmat nos.

Ambroſius in cap. 12. Lucæ.

Deſideriũ Domini.

Vnde alibi: *Deſiderio deſideraui hoc paſca manducare uobiſcum*, ut mihi uniremini per dilectionem. Vnde Ambroſius: Cùm enim in ſe nihil habuit quod doleret, noſtris tamen angebatur ærumnis, & tempore mortis mœſtitiam prætendebat, quam non ex metu mortis ſuæ, ſed ex mora noſtræ redẽptionis aſſumpſerat. Vt autem dicit Beda: Quomodo poſt baptiſma ſuæ paſsionis, poſt ignis ſpiritualis aduentum terra ſit arſura, declarat ſubdens: *Nolite arbitrari*, id eſt, falſo iudicio rationis opinari: *quia ueni mittere*, id eſt, procurare, uel confirmare, *pacem in terra*, id eſt, concordiam prauæ colligationis ſuæ carnalis afflictionis. *Non ueni pacem*, ſcilicet talem, *mittere*, quia guerram conſtituit & hominem inimicum Dei facit: *ſed gladium*, id eſt, ſeparationem & præciſionem eius quę pacem inducit, & hominem Deo coniungit. *Veni ſeparare filium aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam*, id eſt, ſecundum gloſam.

Luc. 22.

Ambroſius ibidem.

Beda in c. 12. Lucæ.

Gladium mittit Dominus.

Veni priuatos carnis affectus extinguere, quibus ita inuicem diligunt, vt Deo minus ſeruiant, uel penitus à Dei ſeruitio ſe auertant. Vnde loquitur hîc de ſeparatione ſpirituali, ſcilicet ab amore amicorum inordinato, non de corporali quando eſt ſine contumelia creatoris & offenſa, & inimici hominis, qui ſcilicet ſic operatus eſt ab aliis: vel fide, vel religione, & moribus ſunt domeſtici eius, qui etiam ante ſeparationem & ſi carnaliter diligunt, tamen ſpiritualiter odiunt dum curſum vitæ ſpiritualis impediunt. Deinde oſtendit modum quo venit ſeparare hominem ab amicis, & ponit primum impedimentũ perfectionis & ſequelæ Chriſti, quod eſt inordinatus amor propinquorum, dicens: Qui amat patrem, aut matrem, vel filium, aut filiam pluſquam me: quod fit multipliciter, cum propter eos ad fidem non uenit, vel acceptam dimittit, vel mortale committit, uel ſtatus ſui periculo ſe exponit, non eſt me dignus: me ſcilicet in mundo habere hoſpitem, in iudicio teſtẽ, in regno remuneratorem. Secundum enim Auguſtinum. Peccator etiam non eſt dignus pane quo veſcitur. Quaſi diceret Dominus: Sic veni ſeparare hominem à patre vel amicis, non quin patrem diligat, & in parentes pietatem ſeruet: ſed ne paternam pietatem ſuæ ſaluti diuinæ religioni, ac pietatis cultui anteponat, & ubi patri vel matri non poteſt ſeruari honor aut pietas ſine offenſa Dei, & iactura proprię ſalutis: tunc odium in ſuos pietas eſt in Deum, & ſalubriter relinquitur pater & mater, quia præferendus eſt creaturæ creator. Charitas enim eſt ſic ordinata quòd homo debet Deum diligere ſuper omnia, etiã ſuper ſeipſum, & ideò pro nullius quantumcunque amicitia debet retardari, quin proſequatur ea quæ pertinent ad honorem Dei. Sub Deo, & propter Deum quicquid amatur eſt amandum. Vnde Hieronymum. Hic ordo in omni affectu neceſſarius eſt.

Impedimentum à ſequela Domini.

Peccator indignus pane.

Charitas ordinata.

Hiero. in c. 10. Matth.

B

Ama poſt Deum, patrem: ama matrem: ama filios, ſi autem neceſsitas uenit vt amor parentum ac filiorum amori Dei comparetur, & non poſsit uterque ſeruari, etiam odium in ſuos, pietas in Deum eſt. Circa hoc primum impedimentum ſequendi Chriſtum, nota hîc vtile exemplum. Cùm enim quidam amore propinquorum detentus, per hoc à ſequela Domini eſſet impeditus: quadam vice volens apponere remedium, conuocauit eos ad conuiuium, & inter epulas rogauit vnum ex illis quem magis ſibi fidelem eſſe credebat præ cæteris: vt ſi eum diligeret, digitum ſuum minimum pro eo in ignem mitteret: ſed ille pœnam timens hoc facere renuit, nec fidem quam ſimulauerat ei exhibuit, & deinde cæteris omnibus per ordinem ſimiliter requiſitis, idem quod in primo, etiam repperit in eis.

Exemplum de parentũ exigua fidelitate.

C

Tunc propoſitum ſuum aperiens omnibus dixit, quòd ob ſolum amorem eorum hactenus à ſequela Domini retardatus eſſet: ſed quia fidem in eis non inuenit, amplius retardari nollet, & quia ipſi minimũ membrum corporis noluerunt pro eo ad horam exponere igni tranſitorio, nec ipſe totum corpus & animam pro eis exponere uellet igni perpetuo, & vale dicens omnibus illis, receſsit ab eis. Deinde ſubiũgit, de non diligendo corpore proprio pluſq̃ Chriſtum, & ponit ſecundum impedimentum, qđ eſt amor carnalis voluptatis, dicens: *Et qui non accipit crucem ſuam*, quotidie, *& ſequitur me, non eſt me dignus*: quia nec meo cõſortio ꝑ gratiã, nec meo ſolatio per familiarem præſentiam, nec meo conuiuio per gloriã.

Corpus proprium minus Deo diligendum.

D

Vt.n. dicit Bernardus. Declinata eſt diuina conſolatio, & non datur admittentibus alienam, crucem autem accipimus, cùm propter fidem Chriſti martyrium ſuſtinemus, paſsionẽ Domini per ſanguinis effuſionem imitando, aut cũ pœnitentiæ onus aſſumimus, concupiſcentias carnis per eius afflictionem reprimẽdo, aut cùm proximis compatimur, neceſsitatem illius noſtram compaſsionem putando. In cruce enim omnia tormentorum genera deſignantur. Vnde crux à cruciatu dicitur, & cruciari dicitur qui quolibet modo affligitur, & quotidie ac ſemper crucem portare debemus, ut amorẽ Chriſti oſtendamus, & ſemper nos Chriſtum amare doceamus.

Bernardus ſermo. 3. de natiuitate.

Crux aſſumenda.

E

Non ſunt aduerſa timenda, non proſpera & carnalia deſideria ſectanda, ut crux ipſi feratur quæ neceſſario in hac uita eſt ferenda. Vnde Auguſtinus. Crux Domini non tantum illa dicitur, quæ tẽpore paſsionis ligni affixione conſtruitur: ſed & illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur: tota enim vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundum Euangelium viuat, crux atque martyrium eſt. Vbi Chryſoſtomus: Crucem ſuam tollit, qui paratus eſt ad omne periculum propter Deum: ſi neceſſe fuerit uſque ad mortem, magis quam relinquere

Auguſtin. lib. de uita Chriſtiana

Chryſoſto. ho. 26. operis imperfe.

linquere Chriſtum. Ille talis & ſi miſericordia Dei euadat, tamen quantum ad propoſitum ſuum quotidie cruciatur: ideò & ſi nihil tale paſſus fuerit, tamen mercedem accipiet: voluntas enim apud Deum remuneratur, non opus: quia voluntas ex arbitrio noſtro procedit, opus autem Dei per gratiam conſummatur: Hæc Chryſoſtomus. Et quia crucis acceptio poſſet fieri ſiniſtra intentione, ideò additum eſt, *& ſequitur me:* non mundum, per viam cupiditatis: non carnem, per viam voluptatis: non homines, per fauorem & gloriam vanitatis. Dominum enim ſequitur, licet crucem ferre videatur, qui non propter Dei laudem & æternam intentionem: ſed propter inanem gloriam, & temporale lucrum, aut commodum, imitatur Domini paſsionem, ſeu affligit carnem, ſeu proximo carnaliter cõpatitur, ut culpæ eius faueat: vel etiam qui in angaria vt rota fœnũ crucem portat. Quia verò, vt dicit Chryſoſtomus, præcepta hæc quæ iniungit, oneroſa videbantur: ponit & vtilitatem eorum maximam dicens: *Qui inuenit animam ſuam,* ſcilicet hanc præſentem vitam quæ cauſatur ab anima exiſtẽte in corpore, & quærit eam ſaluam facere, ſcilicet potius Chriſtum & nomen eius negando, vel amore eius cadendo: vel quodcunque opus iuſtitiæ deſerendo, vel etiam carnis deſideria ſectando, vel alias uerbo, aut opere poſtponendo, quàm vitam præſentem temporaliter amittẽdo, *perdet eam,* æternaliter, quia perdet uitam æternam. Vnde Remigius: Qui hanc præſentem vitam & lucem, ac eius delectationes & voluptates ad hoc deſiderat: vt ſemper inuenire poſsit iſtam quam ſeruare cupit perdet, & animam ſuam æternæ damnationi præparat: *& qui perdiderit,* temporaliter, *animam ſuam,* id eſt, vitam hanc animalem, & paratus eſt perdere eam ad mortem temporalem, eam pro Chriſto exponendo, & omnia Chriſti amore poſtponendo: & ideò ſequitur, *propter me,* ſcilicet diligẽdum in corde, confitendum in ore, imitandum in opere, non propter ſe ut latrones: vel propter fauorem humanum, vt ſuperbi vane gloriantes, non propter temporalem mercedem, vt cupidi terrena ſectantes, *inueniet eam* in futuro ſaluam: quia inueniet & accipiet pro tranſitoria æternam. Vnde Auguſtinus: Quiſquis propter Deum hanc vitam, quæ nunc corporis viuificatione ex anima temporaliter mortalis, conſtat, libenter deſpexerit in futuro eandem corporis, non ſolum animæ vitam æternam & immortalem recipiet: Hæc Auguſtinus. Animam ergo in hoc loco pro vita præſenti poſuit, quia omnis vita noſtra in anima eſt. Anima quippe dicitur, inquantum corpus animat, ſiue viuificat: Spiritus, dum ſpirat: mens, inquantum recordatur ſeu meminit: animus, dum vult: ratio, dum rectũ iudicat: ſenſus, dum ſentit: memoria, dũ recordatur: voluntas, dum conſentit. Hæc nomina diuerſa ſunt animæ, nec propter animæ pluralitatẽ, ſed propter effectuũ multitudinem. Vnde Aug. Anima ex eo dicta eſt, quòd animet corpus ad viuendum, hoc eſt viuificet: ſpiritus eſt ipſa anima, pro ſpirituali natura, vel pro eo quòd ſpiret in corpore: ſpiritus ad ſubſtantiã dicitur, anima ad viuificationem. Eadem eſt ſubſtantia, ſed proprietas diuerſa. Nã vnus & idem ſpiritus, ad ſeipſum dicitur ſpiritus, ad corpus anima: Hæc Auguſtinus. Spiritus ergo qui eſt ſubſtantia noſtræ animæ, ſi deſiderat ea quæ ſunt corporis, in his perditur totum bonum eius: quia totum bonum ſpiritus noſtræ animæ eſt in auertendo ſe à carne, & abſtrahendò ſe à deſiderijs concupiſcentiæ: ſic enim uincit paſſiones, & uirtute perficitur, & contemplationi coniungitur ſuperiorum, & deputatur & mũdatur, ut ſit honeſtati ſubiectum, & diuinæ ſapientiæ ſpeculum. *Qui* ergo *animam,* id eſt, uitam præſentem in anima de ſignatam *inuenit,* & amat inordinatè, in ea carnaliter uiuere cupiendo: unde & dicitur animalis homo, *perdet eam,* in futuro. Res enim perditur quæ finem debitum non conſequitur: ſicut medicina perditur, cùm per eam ſanitas non acquiritur, & eodem modo uita præſens, quæ finaliter ad conſecutionem uitæ æternæ ordinatur, rectè perditur, quando per ipſam ad æternam uitam nõ peruenitur, quòd illi contingit qui inordinatè ipſam diligit. Et econtrariò, *qui perdiderit,* uitam præſentem propter Chriſtum negligendo: talis enim dicitur perdere non ſecundum ueritatem, ſed tantum ſecundum hominum opinionem: *inuenit eam,* accipiendo pro tranſitoria æternam. Non debet ergo homo trahi à bono, propter dulcedinem præſentis uitæ, quæ eſt breuis & tranſitoria, & ad merendum æternam uitam ordinata: finis enim melior eſt his quæ ſunt ad finem, imò ea quæ ſunt ad finem, non ſunt niſi propter finis aſſecutionem: ideò de ipſis non curatur, niſi quòd finis habeatur, propter quod non eſt curandum de uita præſenti, ſed aſſecutione uitæ æternæ. Vnde Chryſoſtomus: Melius eſt pro tempore mori, & in perpetuum uiuere, quàm pro tempore uiuere, & in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus eſt, qui mori non poterat, niſi uoluiſſet: quantomagis nos pro eo mori debemus, qui & ſi nolumus, mortales ſumus. Si Dominus pro ſeruo mortuus eſt & hoc ſine præmio, iuſtius eſt ut ſeruus pro Domino moriatur, & hoc cũ præmio. Vnde & Auguſtinus: Non habebat ille quare moreretur, & mortuus eſt tu habes & quare mori dedignaris? Dignare æquo animo pati per meritũ tuum, quod ille pati dignatus eſt, ut te à ſempiterna morte liberaret. Circa prædictum ſecundum impedimentum, nota hîc pro ædificatione exemplum. Nam cùm quidam monachus deuotione motus, uitam auſteram duceret, & parentes ſui hoc cognito ad eum uenientes, ipſum ſuper hoc arguerunt: tale eis dedit reſponſum, corde & memoriæ commendandum: Tanta & talia audiui, & legi de uita æterna, quòd non curo quantum mihi conſtet, & quid expendam pro ea. Quia autem dicit Matthæus de non amare patrẽ, & huiuſmodi, plus quàm Chriſtum, hoc refert Lucas de odire, dicens: *Si quis uenit ad me,* id eſt, uult uenire per fidem credendo, uel ſtatum perfectionis aſſumendo, *& non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuam,* id eſt, animalitatẽ, & uitam animalem ſeu corporalem, eam contemnendo propter Deum, paratus ſi opus fuerit pro fide exponere, & eligens occidi potius quàm in Deum peccare: eiusque acquieſcẽdo deſideriis carnalibus, *non poteſt meus eſſe diſcipulus,* quod ualde damnoſum eſt: quia ipſa eſt ueritas, & uera docet. Non quòd propinquorum naturã odiamus, ſed ea quibus nobis in itinere Dei obſiſtũt, & nos impediunt: ne ad Chriſtum, fide, & charitate accedamus. Nullus enim odio eſt habendus, etiam ſi ſit malus. Vnde Boetius: Apud ſapientes nullus prorſus odio locus relinquitur, nam bonos quis niſi ſtultiſsimus oderit, malos uerò odiſſe, ratione caret: nam ſi uti corporum langor, ita uitioſitas quidem eſt quaſi morbus animorum, cùm ægros corpore minimè dignos odio, ſed potius miſeratione iudicemus: multomagis non inſequẽdi, ſed miſerendi ſunt, quorum mentes

Margin notes:

Chryſoſto. hom. 36. in Matt.

Vita præſens non amanda.

Auguſtin. de uita Chriſtiana.

Anima acceptiones.

Auguſtin. li. de dogmatibus eccleſiaſticis ca. 46.

Spiritus noſtri bonum.

Res qua perditur.

A

B

Chryſoſto. ho. 26. operis imperf.

Moriẽdum pro uita cũ Deo habenda.

C

Exemplum contemnẽdi mundum.

D

Lucæ. 14.

E

Odium nullum ſit in naturam, ſed in uitia.

mentes omni languore atrocior urget improbitas: Hæc Boetius. Vnde excluditur hîc affectio carnalis, ſcilicet amor inordinatus parentum & coniunctorũ, & hoc eſt vnũm impedimentum ſuprà ſecũdum Matthæum etiam dictum, quod obeſt ſequelæ Chriſti,& uolentibus uenire ad ipſum.

Amor parentum excluſus.

Ambroſ. in c.6. Luc. Matt.12.

Vbi Ambroſius. Etenim ſi propter te Dominus ſuæ renunciauit matri, dicens: Quæ eſt mater mea aut qui fratres mei, cur tu Domino tuo cupias anteferri? ſed neque ignorare naturam, neque ſeruire naturæ Dominus iubet: ſed ita indulgere naturæ, vt uenerari authorem, nec à Deo parentum amore deſiſtas.

Natura nõ ſeruiẽdum eſt.

Gregorius hom.37.in Euangelia.

Vnde Gregorius: Quiſquis iam æterna concupiſcit, in ea quam aggreditur cauſa Dei extra patrem, extra vxorem, extra filios, extra cognatos, extra ſemetipſum fieri debet: ut eò uerius cognoſcat Deum quò in eius cauſa neminem recognoſcit. Amandi ergo ſunt proximi, impendenda charitas omnibus & propinquis, & extraneis: nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flectendum. Fideles quique compatiantur proximis per charitatem,& tamẽ de uia Dei nõ exorbitent per compaſsionem. Secundum impedimentum, etiam ſecundum Matthæum ſuprà poſitum, eſt amor carnalis uoluptatis, & hoc tangitur ſecundum Lucam, cùm ſubditur: *Et qui non baiulat crucem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Chryſoſto. ubi ſupra.

Nã ut ait Chryſoſtomus, pfectus Chriſti diſcipulus eſt, qui omnia mala patitur, aut pati paratus eſt propter Chriſtum. De his duobus impedimentis iam ſuprà dictum eſt latius, ſimile etiam habes infrà ante Domini transfigurationem, ſed non eſt idem. Tertium impedimentum, eſt inconſiderata leuitas mentis, qua quis impeditur à perſeuerantia uitæ aſſumptæ: dũ inconſideratè aggreditur uiam quam non poteſt perficere. Vnde huic qui aggreditur uiam perfectionis, neceſſaria eſt diſcretio, ut cõſideret ſi habeat illud quod ad hoc requiritur: quod eſt fortitudo animi ad relinquendum omnia, & ſuſtinendum aduerſa pro Deo: ne propter indiſcretionem reſileat ab incepto,& hoc oſtendit per ſimilitudinem de uolente ædificare turrim, id eſt, aggredi perfectionem Euangelicam & uitæ ſublimitatem, per quam Chriſti ſumus diſcipuli, qui ergo Chriſti diſcipulus eſſe & dici deſiderat, ſedeat prius & computet, id eſt, deliberans conſideret ſi habeat ſumptus requiſitos ad perficiendum: ſi diſcipulorum uitam tenere, patientiam habere, laborem ſuſtinere, & ſimul cum eis turrim uirtutum ædificare, contra hoſtes pugnare,& cætera quæ ſequuntur agere ualeat.

Turris magna ædificatio.

Magnam etenim turrim ædificare incipit, qui mundi honores, diuitias, & dignitates, cõtemnẽs, omnia relinquit, & Apoſtolorum uitam, ac monachorum conuerſationem promittit: ſed iſte prius computare debet quàm arctam & laborioſam uiam aggrediatur, & quàm magnũ & difficile opus agere incipiat:

Gregorius hom.37.in Euangelia.

Quia ſecundum Gregorium: Omne quod agimus, præuenire per ſtudium conſiderationis debemus. *Sedens* igitur, id eſt, à uita ueteri & à tumultibus mundi & paſsionum quietatus & quieſcẽs: *computet* & diligenter diſcernat erogandam eſſe ſubſtantiam temporalem, & cor à cupiditatibus auertendum, & animam contra ſeculi aduerſa præparandam. Debet etiam cogitare ſi habeat ſumptus ſpirituales uirtutum & bonorum operum: ſumptus enim temporales potius ſpargendi ſunt, antequam congregandi: *ſi habeat*, inquam, *ad perficiendum*, opus intentum, id eſt, humilitatem, patientiam, obedientiam,& perſeuerantiam quæ conſumat, tenere & cuſtodire

A ualeat, ſine quibus hoc ædificium perfici nõ poteſt. Sumptus quidem ſunt ea quæ debes Deo, tibi, proximo.

Sumptus ædificij ſpiritualis.

Aedificans ergo ſpiritualiter conſidera ſi piè, ſobriè, & iuſtè uixeris: *ne poſteaquam poſuerit fundamentum*, quod conſiſtit in obſeruantia mandatorum, *& non potuerit perficere*, à bono propoſito declinando,& in ædificio bonæ operationis deficiendo, irriſionem patiatur ab inimicis: ſcilicet malignis ſpiritibus, noſtris bonis operibus ſemper inſidiantibus,& ex noſtris defectibus gratulantibus: *& omnes qui uiderint* eum deficere, *incipiant illudere ei*, aut homines in uita, aut dæmones in morte: aut Dominus in iudicio,& etiam ſancti qui ſuper eum ridebunt, dicentes, *quia hic homo cœpit ædificare*, iter perfectionis aſſumẽdo, *& non potuit conſummare*, in incepto perſeuerando.

B Sed quid ei cœpiſſe prodeſt, ſi ſaluus non erit? Non enim qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit, hic ſaluus erit.

Matt.10.

Quartum impedimentum, eſt confidentia ſtultæ ſecuritatis, dum quis confidit in ſecuritate ſuarum uirium uel meritorum: quibus uiolenter credit cœleſte regnum obtinere, & ex meritis ſaluari iuſtè, ſed quia non poteſt, cùm nullus meritis ſuis ad gloriam pertingere poſsit, niſi ſeueri iudicis ſententia temperetur per miſericordiam: neceſſe eſt ut præmittens legationem lachrymarum & operum bonorũ, *roget ea quæ pacis ſunt*, & ad pacem animæ pertinent: in conſpectu enim eius omnis homo imperfectus eſt, & nullus iuſtus.

C Et hoc oſtendit per ſimilitudinẽ de rege uolente committere bellum aduerſus alium regem, qui cùm non poſsit cum decem milibus occurrere, uenienti cum uiginti milibus quærit pacem. Si rex à rege pacẽ quærit, multo magis nos infirmos cum Deo pacem habere congruit.

Rex hoc loco quomodo capitur.

Hîc quippe accipitur rex, quicunque uult aggredi ſtatum perfectionis, quia debet bene regere operationes & cogitationes ſuas omneſque ſenſus ſuos interiores & exteriores, & habet committere bellum ad rapiendum ſibi cœleſte regnum: quia regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Eccleſiam quaſi committere bellum cum Deo, eſt aliquem confidere ſe ex meritis debere ab eo ſaluari. Sed quaſi cum decem milibus Deo occurrit, qui offert opera & obſeruantiam

D decem mandatorum quæ exterius geſsit. Deus uerò cæleſtis duplicem obſeruantiam exigit ab eo, ſcilicet mandatorum & conſiliorum: quia prima non ſufficit ad perfectionis ſtatum acquirendum.

Gregorius hom.37.in Euangelia.

Deus rex placandus nobis.

Vel ſecundum Gregorium: Deus rex quaſi cum duplo exercitu contra ſimplum uenit, quia nos uix in ſolo opere præparatos, ſimul de opere & cogitatione diſcutit: uel quia multo plura ſe pro nobis ſuſtinuiſſe allegabit. Mittamus ergo ad eum nobis plancandum legationem, aſſentiendo ei in obſeruantia conſiliorum: uel offerendo munera lachrymarum, orationum & bonorum operum. Sicut ergo præmeditatio eſt neceſſaria ad cauendum inimicorum irriſionem, ita eſt

E neceſſaria ad impetrandam iudicis miſericordiam. Vnde hæc ſimilitudo eadem eſt quæ & ſuperior, nihil enim aliud his uerbis admonemur: niſi ut ultra uires noſtras nos non extendamus.

Diuitiæ nõ amandæ.

Quintum impedimentum, eſt amor ſubſtantiæ temporalis, qui multum impedit perfectionem & ſequelam Chriſti. Vnde ſubiungit inferens ex ſimilitudinibus pręmiſsis, ſic ergo *omnis ex uobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*: quia non poteſt quiſq; Deo ſeruire ſimul & mundo, propterea, ut ait Proſper, voluit Deus cultores ſuos omnibus renunciare: ut excluſa mundi cupiditate, diuina in eis charitas poſ-

Auguſtin. in pſal. 31. tas poſsit augeri & perfici. Vnde Aug. Diſce non diligere mundum, vt diſcas diligere Deũ, funde ut impl eaaris, auerte vt conuertaris: dilectio ergo temporalium, non poſſeſsio hîc reprehenditur: quia, vt dicit Augu. non damnat Deus diuitias, vnde meremur cęlum: ſed cor appoſitum quod eas non expendit, ſed recondit. Vnde Abrahã legitur multas poſſeſsiones habuiſſe, & tamen fuit perfectus. Non dixit ei Dominus, relinque omnia, ſed ambula coram me, ſcilicet perfectè me amãdo, & ſic eſto perfectus. Sed quia difficile eſt diuitias habere in arca per poſſeſsionem, & non in animo per amorem; ideò conſulit Dominus iuueni diuiti, dicens: *Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.* Hac igitur concluſione ſecundum glo. oſtenditur quòd ædificare turrim, facere cum fortiori pacẽ, nihil aliud eſt quàm eſſe diſcipulum Chriſti: præparare uerò ſũptus, mittere legationem, nihil aliud eſt quàm renunciare omnibus, & ideò infert ex prædictis ſimilitudinibus, quò ſicut non poteſt ædificare qui non cõputat ſumptus: nec ſecurè occurrere qui non pręmittit legationem: *ſic omnis ex uobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Hæc omnia ſunt non ſolum temporalia, ſed & amor proximorum, & ipſa anima quibus omnibus Deum præponere debemus, ut renunciemus temporalibus, & carnalibus propinquorũ affectibus, & animalitati noſtræ, vt etiam ipſam animam, vitam ſcilicet pręſentem, pro Deo & proximo ſi opus fuerit, ponamus. Vnde dicit, *omnibus*: ut innuat quòd integra debet eſſe renunciatio, ſcilicet quò ad ſua, quò ad ſuos, & quò ad ſe: ſecundum quod dictum eſt Abrahæ: *Egredere de terra tua, &c.* Vnde quidam ait: *Gene. 12.*

Chriſte tuos, tua, te gratis accepimus à te.
Ergo meos, mea, me, meritò nunc exigis à me.

Iſtud quod dictum eſt Abrahæ, poteſt exponi de religioſo, cui loquitur Deus, dicens: Egredere de terra: per votum paupertatis, quia ſicut lutum & puluis adhærẽs fatigat & impedit ambulantes, ſic terrena cupiditas poſt Dominum ire volentes. Et de cognatione tua, quantũ ad uotum caſtitatis: in cognatione enim tangitur carnalitas, quę multum impedit caſtitatem. Et de domo patris tui, quantum ad uotum obedientiæ: quia monachus debet eſſe in religione ſine patre, ſine matre, ſine genealogia. Iſta tria ſignificata fuerũt per munera Magorum: per aurum, notũ paupertatis: per myrrham, caſtitatis: per thus deuotæ obedientię, humilitatis. Et veni in terram quam mõſtrauero tibi, ſpiritualiter non dedero, quia adhuc quandiu ſumus in hac vita non datur terra Paradiſi, ſed oſtenditur. *Monachus Melchiſedech. Heb. 7.*

Beda in ca. 14. Luc. Renunciare omnibus. Relinquere omnia. Et nota quòd ſecundum Bedam, diſtat inter renunciare omnibus, & relinquere omnia: paucorũ enim, ſcilicet perfectorũ, eſt relinquere omnia: hoc eſt omnia temporalia, & curas mundi poſtponere, & ſolis æternis inhiare: cunctorum autem fidelium eſt, renũciare omnibus: hoc eſt, ſic gerere terrena, & tenere quæ mundi ſunt, vt tamen per ea non teneantur à mũdo, ſed tota mente tendant ad cœleſtia. Vnde renunciare conuenit omnibus, eis qui licitè mundanis utuntur, relinquere uerò omnia, perfectorum eſt: ut Apoſtolorum & ſuorum ſequacium. Omnibus ergo renunciat, qui quamuis aliqua poſsideat, omnia tamen ſi neceſſe ſit pro Chriſti nomine amittere nõ timeat. Nam ipſi quoque Apoſtoli & ueſtimenta & calciamenta qualiacunque habebant, quibus tamen iam renunciauerant: quoniam, ſi neceſſe eſſet, ea ſimul cum ipſa uita perdere non timebant. *Habentes igitur uictum* *1. Tim. 6.*

A *& quibus tegamur, his contenti ſimus*, hoc enim, ut ait Bernardus, eſt perfectio Euangelica. Et ſecundum cõſidera, quòd duplex eſt diſcipulatus Chriſti. Vnus eſt neceſsitatis, & ſic in primitiua Eccleſia omnes dicebantur diſcipuli, qui nunc dicuntur Chriſtiani. Alius eſt ſupererogationis, quo quis Chriſtum ſequitur in conſilijs Euangelicis. Primo diſcipulatui neceſſarium eſt renunciare omnibus, quãtum ad affectũ, ne quis ita afficiatur ad bona temporalia, vt poſtponat æterna, & amore temporalium ſuperatus ordine peruerſo diligat creaturam ſuper creatorem. Secundo diſcipulatui neceſſarium eſt omnia relinquere, nõ ſolum quantum ad affectum, ſed etiam quantum ad rem in effectu, ſicut Apoſtoli omnia reliquerunt per uoluntariam paupertatem: non ergo omnes tenentur omnia relinquere, quantum ad effectum, niſi per *Diſcipulatus Chriſti duplex. Bernardus epiſt. 2.*

B ſecti, qui uoto paupertatis ſunt aſtricti: omnes uerò tenentur renũciare omnibus quantum ad affectum, ne plus afficiantur ad iſta quàm ad Deum. Similiter relinquendi ſunt parentes & propinqui ſecũdum carnem, & amici ſecundum ſeculum, quia aliter non poteſt quis eſſe Chriſti diſcipulus. Quod quantũ ad primum diſcipulatum intelligendum eſt, ſic quòd homo huiuſmodi propinquos & amicos non amet niſi in ordine ad honorem Dei: & ideò ſi inſtigent ad aliquid quod ſit contra diuinum honorem, tunc ſunt odiendi & relinquendi. Sed quantum ad ſecundum

C diſcipulatum, relinquendi ſunt realiter, quantum ad omnem conuictum mundanum, etiam in licitis, niſi quantum cedit ad honorem Dei. Tertiò, relinquendum eſt corpus propriũ, & uita corporalis: quod ſignificat Dominus per animam, ſecundum unum ſenſum, cùm ait: adhuc autem & animam ſuam. Vbi, ut ſupra dictum eſt, anima accipitur pro uita animali, pro ut anima uiuificat corpus & delectatur in eo. Et ſic ſecundum Augu. Anima eſt dupliciter odienda. Vno modo, ut homo mortem pro Chriſto non timeat: ut cum Chriſto in perpetuum uiuat. Alio modo, ut huius uitæ delectationẽ reſpuat: ut uoluptatẽ fœliciter in regno Dei inueniat. Et utrunque horum eſt neceſſarium, ſi uelimus eſſe diſcipuli Chriſti, quãtum ad diſcipulatum utrunque. Nam primo diſcipu- *Auguſtin. lib. 50. ho. 37. Anima odienda eſt dupliciter.*

D latui neceſſarium eſt, ut quis in cauſa fidei interrogatus & exactus, mori pro Chriſto non timeat, ſecundum præparationem animi, quantum ad primum, & in delectationibus corporalibus ad peccandum nullatenus acquieſcat quantum ad ſecundum. Secundo autem diſcipulatui neceſſarium eſt, ut quis etiam nõ exactus, cùm de fidei agitur ad mortem ſe offerat, & hoc quantum ad primum. Rurſus quantum ad ſecundum huic diſcipulatui conuenit: ut quis non ſolum non frangatur delectatione carnali, ſed etiam ut corpus non nutriatur propter uoluptatem, ſed propter ſolam naturæ neceſsitatẽ: nec hoc propter ſe, ſed pro

E pter honorem diuinũ: ut ex hoc Deo expeditius ſeruiatur, ita quòd homo imaginetur quaſi Deus ſedeat in mente: expetendo corporis neceſſaria tanquã ſui mancipij, & ſic quicquid homo de cibo uel potu ſumit, per hoc intendat non ſolum ſua neceſsitati ſubuenire: etiam Deo principaliter miniſtrare, & propinquare pro ſui mancipij ſuſtẽtatione. Similiter eſt intelligendum de quolibet commodo corporali. Quartò, relinquenda eſt anima propria accipiẽdo pro nobiliori ui animæ, qualis eſt uoluntas: & ſecundũ hoc in propoſito relinquere animã, nihil eſt aliud quàm uoluntatem propriam relinquere, & eam diuinæ uoluntati conformare. Quod contingit dupliciter ſecũ- *Voluntas Deo ſubdenda.*

dum

dum duplicem diſcipulatum. Vno modo quantum ad diuina præcepta, quibus homo non uelit aliquali ter contraire: & hoc eſt neceſſarium primo diſcipula tui. Alio modo, quantum ad quæuis diuina benepla cita, quibus homo uoluntatem ſuam inquãtum ſcit, & poteſt, per omnia conformat: Ita quod animus quaſi ſui, & omnium exteriorum oblitus: ſe totum in diuinam voluntatem transformet, iuxta illud verbum Domini: *Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum*. Vbi dicit Baſilius, quòd abnegatio ſui ipſius eſt totalis ſui obliuio, & receſſus à proprijs voluntatibus: & iſto modo relinquere animam propriam cõ uenit ſecundo diſcipulatui. Et nota quòd hæc omnia prædicta propter Chriſtum relinquenda, comprehenduntur in profeſſione religioſorum: etiam hoc modo & aliter quàm ſuprà nam relictio rerum exteriorum ac etiam propinquorum, & amicorum, comprehenduntur in uoto uoluntariæ paupertatis: relictio vitæ carnalis, & delectationis corporalis, intelligitur in uoto caſtitatis: relictio proprię voluntatis, intelligitur in uoto obedientiæ.

Luce. 9.
Baſilius in regulis fuſius diſputatis, interrogat. 6.
Profeſſio religioſorum continet relinquenda.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ſplendor paternæ gloriæ, mitte in me ignẽ & feruorẽ Spiritus ſancti, vt accendatur & augeatur, ac perficiatur in me charitas Dei & proximi. Da mihi affectionem carnalis propinquitatis, & amorem corporalis delectationis omnino relinquere: te que ſuper omnia diligere, ac per conſiderationem & diſcretionem in omnibus agendis habere, & nunquam in ſecuritate virium vel meritorum meorum confidere: ſed legationem lachrymarum & bonorum operum ſemper ad te mittere, pacem que à te petere & reportare. Da etiam mihi vt omnibus renunciem ex affectu, & omnia relinquam in effectu, vt ſic tuus verus ſim diſcipulus. Amen.*

De conſolatione diſcipulorum, inter onera præceptorum. Cap. LVI.

Matth. 10.
Ioan. 13.

QVIA vero Dominus ſeparat diſcipulos ab amicis & temporalibus bonis, dat eis pro conſolatione alios qui eos charitatiuè ſuſcipient, & ipſis domos ſuas aperient, ac neceſſaria miniſtrabunt vitæ, propter ſpem retributionis æternæ, dicens: *Qui recipit uos*, corporaliter, *me recipit*, ſpiritualiter: *& qui me recipit, recipit eum qui me miſit*. Simile alibi habetur: ubi dici- A tur, *qui accipit ſi quem miſero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.* Quia inquit, uos mẽbra mea eſtis, & ego in vobis ſum: *qui recipit uos me recipit*. Similiter autem quia ego & pater unum ſumus, & ego ſum in patre, & pater in me eſt: *qui me recipit*, in membris meis, *recipit eum qui me miſit*, ſcilicet patrem. Et per conſequens etiam recipit Spiritum ſanctum, qui cum patre & filio per gratiam inhabitat recipientis mentem. Vnde manifeſtum eſt, quia & patrem & filium totamq́ue trinitatem recipit, qui Dei nuncium ueneratur & recipit. Qui uerò Dei miniſtro iniuriam facit, Deo omnipotenti & trinitati inſeparabili iniuriam facit. Et certè hoc magnum eſt præmium, quòd tu recipiendo hominem B efficiaris totius trinitatis habitaculum. Et per hoc hortatur eos qui diſcipulos ſuos & nuncios recipiũt, oſtendens magnitudinem præmij quam habebunt. Vnde Chryſoſtomus: Seipſum poſuit in eis, ut ad ſuſceptionem eorum omnem Chriſtianum populũ prouocaret: ſibi imputans acceptum quod eis foret datum: Hæc Chryſoſtomus. Sed ſtudeant prædicatores & diſcipuli Domini, vt ſe tales exhibeãt, quòd cæteri bonorum operum eorum exemplo prouocati, beneficia charitati libentius eis impendant. Vnde dum quidam in prædicando exclamationem nõ modicam faceret, de hoc quòd charitas & affectus hominum multorum ad Deum & ad ſanctos eius defe- C ciſſet: & quòd Chriſtus ſuam Martham in mundo iam non inueniret, quæ tot ut olim obſequia ſibi faceret: poſt completum ſermonem quædam matrona deuota ipſum adiit, eique quaſi ſubſtomachando dixit: O frater ſi Martha nũc ut olim inueniret ſuum Chriſtum: vtinque Chriſtus nũc quoque ſicut olim inueniret ſuam Martham, intendens quòd ſi quidam de prædicatoribus eſſent ſicut deberent: adhuc eſſent qui eis cum omni deuotione ſubuenirent. Et ut in ſuſcipiendis diſcipulis vnuſquiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcipere arbitraretur adiungit: *Qui recipit prophetam*, non ſimpliciter: ſed *in nomine iuſti*, id eſt, non ex affectu carnis, ſeu propter conſanguinitatem uel affinitatem, aut quia amicus eſt, ſeu compatriota vel D huiuſmodi: nec propter lucrum vel commodum tẽporale, quia ſic non recipit eum purè in Dei vel Prophetæ ſeu iuſti nomine: ſed quia Dei miniſter eſt, ác Chriſti fidem prophetat & nunciat. vel iuſtitiæ opera facit, *mercedem Prophetæ, uel iuſti, à Deo*, cuius propheta ille eſt, & qui hunc iuſtificat, *recipit*. Recipitur enim quis dupliciter: vel intuitu doctrinæ ſuæ, ſic dicit Prophetam: vel intuitu bonæ uitæ, ſic dicit iuſtũ. Merito Prophetiæ & iuſtitiæ mercedem accipiet, qui intantum Prophetiam & iuſtitiam diligit: ut omnibus hominibus ex affectu ſeruiat, in quibus Prophetiam vel iuſtitiam eſſe cognoſcit. Nam quaſi operarios in Prophetia & in operibus iuſtitiæ ſibi conſti- E tuit, dum ſua largitate eos ſuſtentat, ne propter inopiam deficiant, qui enim ſpiritualia dona habentibus temporalia ſubſidia tribuit, in ipſis ſpiritualibus donis eis collaborat & cooperator exiſtit: idcirco cum illis apud Deum præmia habebit, & princeps meriti eorum erit. Similiter qui ſacerdotes pro Chriſti nomine, & quia ſacerdotes ſũt, veneratur & recipit, mercedem ſacerdotij habebit. Eandem itaq; mercedem habebit recipiens de receptione, quam Propheta de Prophetia, & iuſtus de iuſtitia, & ſacerdos de ſacerdotio, & poteſt eſſe æqualitas quantum ad mercedẽ ſubſtantialẽ, ſi æquali operentur charitate: Vbi Chryſo. Prophetæ doctores intelliguntur, iuſti autem omnes

Trinitatẽ recipit qui Chriſtum recipit. Chriſtum recipere.
Chryſoſto. ho. 26. operis imperf.
Contra prędicatores.
Recipitur quis dupliciter.
Recipientiũ merces.
Chryſoſto. ho. 26. operis imperf.

nes Chriſtiani. Prophetæ ergo nomine voluit oſtendere omnes prædicatores Chriſti, iuſti autem nomine omnem hominem Chriſtianum. In nomine Prophetæ, id eſt, quaſi Prophetam Chriſti. In nomine iuſti, id eſt, quaſi iuſtum Chriſti ſeruum. Qualē autem mercedem habet ille, qui propter Deum peregrinatur, talem mercedē habet & iſte qui ſuſcipit propter Deum peregrinantem, & fiunt ambo æquales, & ille qui propter Deū laborat, & iſte qui propter Deum laborantem refrigerat: vt pote ſuſcepiſti ſacerdotem, ſacerdotis habes mercedem: ſuſcepiſti laicum iuſtū, laici iuſti habes mercedem: Hęc Chryſo.

Tribuendũ omnibus. Eccle. 29.

Si ergo omnibus ſufficis, omni petenti & indigenti ſine perſonarum electione tribue, des naturæ, vel gratiæ, nunquam culpæ: ſi non omnibus ſufficis, des tantum gratiæ: iuxta illud: Deſudet eleemoſyna in manu tua, donec iuſtum inuenias: tamen ſi opus fuerit, paſce fame morientem, alioquin ſi non paueris, occidiſti.

Hieronym. in ca. 10. Matthæi.

Et ſecundum Hieron. Ne quis poſſet ſe per paupertatem excuſare ac cauſari & dicere, paupertas me retinet quòd hoſpitalis eſſe non poſſum, hanc excuſationem leuiſſimo præcepto deleuit dicens: *Et quicunque potum dederit*, non dico aliud: *uni*, non pluribus: *ex minimis meis*, non ſolum maioribus: *calicem*, non lagenam: *aquæ*, non uini: *frigidæ*, non calidæ: *in nomine diſcipuli*, id eſt, intuitu iſto, quia eſt diſcipulus meus & fidelis denuncians fidem Chriſtianam: *amen dico uobis*, id eſt, fideliter & certitudinaliter promitto; *non perdet mercedem*, quam ex bono affectu potius meruit quàm ex actu, quia & actu meruit, & affectu: non enim inquit, de maiori obſequio, ſed de minimo quoque mercedem ſuſcipiet, quicunque in nomine diſcipuli uobis ſeruierit.

Aqua frigida.

Hoc autem de aqua frigida dicit, vt nemo excuſetur excuſando ſe per inopiam: non enim ait aquæ calidæ, ne in calida & paupertatis penuria de lignorum occaſione quereretur: & ideò qui non habet vnde aquam calefaciat, ſaltem frigidam det pro Deo petenti. Quilibet ergo quantumcunque pauper poteſt aliqua pietatis opera facere, quia poteſt aquæ frigidæ potum dare. In his enim quæ datur propter Chriſtum, non tantum penſatur quantitas doni quod datur, quantum penſatur quantitas bonæ voluntatis ex qua datur: non quãtum des, ſed ex quanto, attendit Deus. Vtrunque quidem attendit, ſed potius hoc quàm illud.

Chryſoſto. ho. 26. oper. imperfe. Iudex iuſtus Deus.

Vnde Chryſoſtomus: Verè iuſtus iudex, qui enim & pro verbo ocioſo conſtituit pœnam, iuſtum erat vt pro aqua frigida daret mercedem. Frigidam aquam ideò dixit, ut nec calefaciendi impendat laborem, non quia aliquid eſt quod dat, ideò habet mercedem, ſed quia magnus eſt propter quem dat. Quid enim ſi aliquid amplius voluit dare & non potuit: nunquid iuſtum eſt vt ſecundum modicum opus anguſtetur larga voluntas? Melius eſt ergo vt opus extendatur ſecundum voluntatem, quàm larga voluntas anguſtetur ſecundum opus, quomodo ergo omnes pauperes volentes benefacere confortat, ita nolentes benefacere inexcuſabiles reddit, qui enim aquæ frigidæ mercedem conſtituit: puto quòd ſine opere nudæ volũtati reddet mercedem: Hæc Chryſoſtomus.

Recipiendorum triplex differentia.

Et nota, quòd triplicem recipiendorum differentiam ponit, prophetam, & iuſtum, & minimum diſcipulum. In Propheta, prærogatiua doctrinæ. In iuſto, prærogatiua vitæ. In minimo diſcipulo, prærogatiua ſupererogationis: ſecundum gloſam enim minimi ſunt, qui nil penitus ex hoc mundo habent, & ideò iudices cum Chriſto erunt. Vltimo autē loquitur de receptione diſcipulorum, quia

A hoc principaliter intendebant, quaſi ex præmiſſis, cõcludere ſic: maior eſt imitatio diſcipuli ad magiſtrũ, quàm prophetæ vel iuſti: ſed illorum receptio remunerabitur à Chriſto, ergo multo plus diſcipulorum Chriſti receptio. Magno ergo affectu recipiendi ſunt diſcipuli propter Chriſtum, qui tam minima beneficia non euacuat à mercede. Ea enim quæ fiunt Chriſti fidelibus, reputat ſibi fieri Chriſtus: & hoc tam in factis malis ſicut ibi *Saule, Saule quid me perſequeris*, id eſt, fideles meos, quàm etiã ĩ bonis, ſicut patet hîc ex præmiſſis, q̃a dicit ſe eſſe receptũ in diſcipulis ſuis.

Act. 9.

Vnde Benedictus in regula: Omnes ſuperuenientes hoſpites tanquam Chriſtus ſuſcipiantur, quia ipſe dicturus eſt, *hoſpes fui & ſuſcepiſtis me*. Omnibus veniẽ-

Matth. 25.

B tibus ſiue diſcedentibus hoſpitibus inclinato capite Chriſtus in eis adoretur, qui & ſuſcipitur. Pauperum & peregrinorum maximè ſuſceptio omni cura ſollicitè exhibeatur, quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur. Infirmorum cura ante omnia & ſuper omnia adhibēda eſt, vt ſicut reuera Chriſto, ita eis ſeruiatur, quia ipſe dixit: Infirmus fui & viſitaſtis me. Et quòd feciſtis uni de his minimis meis, mihi feciſtis: Hæc Benedictus.

Ibidem. Chryſoſto. hom. 43 in Geneſin. Hoſpitalitatem commendat. Obedientiã commendat.

Igitur, vt dicit Chryſoſtomus, caueamus ne ſi nos duri in hoſpitum receptione fuerimus: poſt hanc vitam nobis hoſpitia ſanctorum denegentur. Deinde ad commendandum obedientiam ſubiungit: *Qui uos audit audit me. & qui uos ſpernit, me ſpernit: qui autē me ſpernit*, in uobis, *ſpernit eum qui me miſit*, ſcilicet pa-

C trem, quia ego & pater vnum ſumus. Hoc addit ſaluator, ad oſtendendum quòd doctrina diſcipulorum eius eſt deuotè & reuerenter audienda, ſaltē propter reuerentiam ipſius Dei, cuius principaliter eſt hęc doctrina: quia enim Chriſtus in diſcipulis, pater uerò in filio, & filius in patre eſt, nõ poteſt vnus honorari ſine alio, vel cõtemni.

Luca. 10. Prædicat in ſuis Dominum.

Igitur in audiẽdo Euangelij prædicatores, ſciat ſe quiſque non uiles perſonas quaſlibet audire vel ſpernere: ſed ipſum Dominum ſaluatorem & ſuum patrem. In diſcipulo enim magiſter auditur, & in filio pater honoratur. Quicũq; ergo es qui ſacerdotes audire contemnis, & eorum uerbis & exhortationibus acquieſcere deſpicis, ſaltem Deum ipſum non paruipendas, & eum audire non faſtidias.

D Si deſpicis audire ſacerdotem, audi vel Dominum in eo loquentem: per eum te admonentem, & ad uitam reducentem. In ſacerdotibus enim & diſcipulis Chriſtus loquitur: & in eis honoratur vel contemnitur. Vnde Apoſtolus: *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus*?

2. Cor. 13.

Noli itaq; ſpernere diſcipulos & nuncios Chriſti, ne ad illum perueniat quod illis feceris: imò noli Deum ſpernere q̃ in diſcipulis & nũcijs ſuis. Hic ergo Chriſtus nos inſtruit, vt præceptis Eccleſiæ & prælatorũ obediamus: ne ad Deum perueniat iniuria quã illis fecerimus, & ideò quilibet ſic miſſum & propoſitum accipiat: vt in eo mittẽtem & proponente attendat: vt in Petro Chriſtũ, ſcilicet in ſer-

E uo Dominum, in Chriſto patrem, ſcilicet in vnigenito genitorem, & Deo ac prælato non in his quæ expreſsè docent vel dicũt: ſed in his quæ nouerit eorum præciſè eſſe voluntatis, vel conſilij, obediat.

Auguſtin. ſermone de obedientia. Iubẽti Deo ſeruire non cognita ratione.

Vnde Auguſtinus: Magna eſt vtilitas hominis iubenti Deo, etiam incognita iuſſionis ratione, ſeruire: iubendo enim Deus vtile facit, quicquid iubere voluerit: de quo metuendum non eſt, ne non profutura recipiat: nec fieri poteſt vt uoluntas propria non grãdi ruinæ pondere ſuper hominem cadat, ſi eam uoluntati ſuperioris extollendo præponat. Et iterum: Suam uoluntatem homines faciunt, non Dei, quan-

do

do faciunt quod uolunt, non quod iubet Deus, ut diuinæ ſeruiant uoluntati: quando autem ita faciunt quod uolunt, quamuis uolentes agant quod agunt, illius tamen uoluntas eſt à quo præparatur & iubetur quod uolũt. Volẽs fac quod iuberis: atque ita & hoc facies quod uis, & non uoluntatem tuam facies, ſed iubentis. Vnde Bernard. Spiritum diſcretionis nihil ita extinguit ſicut propria uoluntas: uoluntatem dico propriam, quæ non eſt communis cum Deo & hominibus: ſed noſtra tantum. id eſt, quando quod uolumus non ad honorem Dei, non ad utilitatem proximi, ſed propter noſmetipſos facimus, non intendentes placere Deo, & prodeſſe proximis: ſed ſatisfacere nobiſipſis. Huic contraria charitas eſt, quæ eſt Deus, quid enim odit, aut quid punit Deus, præter uoluntatem propriam? Ceſſet uoluntas propria, & infernus non erit: ut autem ait Hieronymus: Tantum uirtuti adijciens, quantum uoluntati ſubtraxeris, & ergo non confidas in orationibus & operibus priuatis, contempto mandato ſuperioris. Quia, ut dicit Auguſtinus, citius exauditur una oratio obedientis, quàm decem millia contemptoris. Et ideò, ut dicit Bernardus, grande malum eſt propria uoluntas, qua fit ut bona tua tibi bona non ſint. Quando uerò magis, & quando minus meritoria ſit obedientia, oſtendit Gregor. Obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt, aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cùm huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur: is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi uirtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad percipienda huius mundi proſpera libidini propriæ ambitionis ſeruit. Rurſum cùm mundi deſpectus præcipitur: cùm probra adipiſci & contumeliæ iubentur, niſi hæc ex ſemetipſo animus appetat: obedientiæ ſibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac uita deſpecta ſunt, inuitus nolenſq; deſcendit. Debet ergo obedientia & in aduerſis ex ſuo aliquid habere, & rurſum in proſperis ex ſuo aliquid omnino non habere: quatenus in aduerſis tanto ſit glorioſior, quanto diuino ordini etiam ex deſiderio iungitur, & in proſperis tãto ſit uerior, quanto à præſenti ipſa, quam diuinitus percipit gloria, funditus ex mente ſeparatur. hæc Greg. ut autem dicit Ber. Tria uincula debet habere uera obedientia, uidelicet celeritatem in iuſsione, iocunditatem in labore, perſeuerantiam in operis executione. Quantum verò bonum ſit obedientia: & per oppoſitum quantum malum inobedientia, oſtendit Auguſtinus dicens: Perfectè Deus euidenterq; monſtrauit quantum ſit bonum obedientia, cùm hominem in paradiſo poſitum ab ea re prohibuit, quæ nõ erat mala. Sola ibi obedientia potuit tenere palmam, ſola inobedientia incidit pœnam. Vnde & Bernardus: Inobedientia deum offendit: angelos alienat: eijcit à communione ſanctorum, uitam æternam amittit, gaudium facit dæmonibus, æternum meretur ſupplicium. Et iterum: Non dabit inobedienti copiam ſui tantus amator obedientiæ, qui maluit mori quàm nõ obedire: & ne perderet obedientiam, perdidit uitam. Hæc Bernardus: *Cùm ergo conſummaſſet Ieſus*, ſermones prædictos, *præcipiens duodecim diſcipulis ſuis*, modum ſcilicet prędicandi & uiuendi prædictum, tranſit inde ut doceret & prædicaret in ciuitatibus eorũ: ſcilicet diſcipulorum, quarum domini non erant: ſed in quibus nati uel enutriti, ſeu morati fuerant: hoc eſt ut prædicaret Iudæis quibus miſſus erat. Prędicãs

Bernardus ſermo. 3. de reſurrectione Domini.
Voluntas propria & eius mala.
Hierony. ĩ epiſt.
Obedientię merita.
Bernardus Ingum. ſerm. 17. in cantica.
Gregorius lib. 35. moraliũ c. 13.
Obediẽtia in aduerſis & proſperis.
Bernardus de pręcepto & diſpẽſatione.
Auguſtin. de arbore ſcientię boni & mali 10. p.
Inobedientia mala.
Bernardus ſermo. 46. in cantica.

A itaque ibidem Iudęis non Samaritanis, nõ gentibus, fecit quod docuerat & mandauerat diſcipulis, ut ſecundum promiſſa prius offerretur Iudæis occaſio ſalutis. Hic ergo dat maioribus prælatis exemplum: ut ipſi prædicare non deſinant, quamuis alios deſtinent ad prædicandum, ne alijs laborantibus ocioſi fiant: & bonorum glorioſum fructum perdant. Sed heu, hodie multi prælati uicarios, non auditores, quærunt: & quieſcere, non collaborare uolunt: opinãtes quòd ſic ſuæ & ſubditorum animæ requieſcant in pace. Immo, quod peius eſt, prædicationibus omiſsis, quidã uacant guerris & pugnis: & qui prædicando deberẽt animas uiuificare, guerras faciendo non timent & corpora & animas perimere: & ſic lotis extrinſecus B manibus, ſed pollutis intrinſecus cordibus ad altare accedere. Vbi Chryſoſtomus: Cùm conſummaſſet Ieſus pręcipiens diſcipulis ſuis exijt ad prędicandum, ne laborantibus diſcipulis ocioſus eſſet magiſter. Non enim uicarios operis ſui illos ordinauerat, ſed adiutores: & ideo feſtinantibus mercenarijs, neceſſe erat ut amplius ipſe pater familias feſtinaret: nam in ſecularibus qui fuerit maior aut clarior, & habuerit ſecus ſe minores aut ſubditos, à quo omnia quæcunque neceſſaria fuerint ipſi adimplent: ille autem in ſuo honore conſtitutus tantummodo iuſsionibus præeſt, ab omni labore ſecutus eſt. In ſpiritualibus autem uiris non eſt ita: ſed qui maior eſt, maiorem C habet laborem: ideò prædicantibus Apoſtolis amplius laborabat Chriſtus: miſerat enim illos quaſi Sol radios ſuos: quaſi roſa ſuauitatis odores, quaſi ignis ſcintillas ſuas diſperſit: ut ſicut Sol in radijs ſuis apparet: ſicut roſa ĩ odoribus ſuis ſentitur: ſicut ignis in ſcintillis ſuis aſpicitur, ſic in illorũ uirtutibus Chriſti potentia cognoſcatur. Quis enim uidens diſcipulos ſuos bene inſtructos, non ſcientiam magiſtri collaudet? Aut opera eorum magna conſiderans, non potentiam admiretur authoris? faciebat enim Chriſtus miracula, faciebãt & diſcipuli eius: & inter mirabilium operationes maior uirtutum fama creſcebat. Hæc Chryſoſtomus: Exeuntes autem xij. diſcipuli circumibant per caſtella euangelizantes, non ſolum D procurationem recipientes & curantes in anima & corpore, non malo exemplo occidentes, & hoc ubique ſine perſonarum acceptione. Exierunt ab arce contemplationis ad actionem prædicationis & curationis: inducendo homines uerbo & exemplo, ut pęnitentiam agerent de peccatis: ſed heu multi hodie exeunt à latebris peruerſæ cogitationis, ad actionem iniquitatis, corrumpendo homines uerbis & exemplis malis.

Prędicent prælati.
Contra pręlatos.
Magiſter non ceſſet.
Exitus diſcipulorũ.

ORATIO.

E DOMINE *Ieſu Chriſte magiſter bone, da mihi Prophetas: ſcilicet qui doctrina te prædicant: & iuſtos, qui bona uita te demonſtrant: ac diſcipulos, ac nuncios tuos, qui te quoquo modo denunciant: ſic pro nomine tuo uenerari & recipere, ac eis charitatis obſequia, & beneficia impendere: ut mercedem cum eis merear, te donante, meritis eorum obtinere. Da mihi etiã Domine Deus meus prælatos prædicatores & ſacerdotes reuerenter audire, & eorum admonitionibus obediendo acquieſcere: ut cum ueris obedientibus ualeam apud te gratiam inuenire. Amen.*

De quæſtione Ioannis Baptiſtæ, & eius commendatione. Caput LVI.

Matt. 11. & Lucæ 7.

IOANNES autem Baptiſta in uinculis & in carcere conſtitutus, cùm per diſcipulos ſuos magis inuidia, quàm ſimplici corde ſtimulatos, audiſſet opera & miracula quæ faciebat Chriſtus: plus de diſcipulorum ſalute quàm de ſuo periculo ſollicitus, mittens duos de diſcipulis ſuis dubitantibus, ut ipſis reuerſis crederetur ab alijs: quia in orè duorum uel trium teſtium ſtabit omne uerbum, *ait illi*, ſcilicet Chriſto, per diſcipulos ſuos miſſos. q. d. ſi mihi non creditis qui teſtimonium de Chriſto perhibui, uoſipſi dicite ei: *Tu es qui uenturus es Chriſtus*, & Meſsias in lege promiſſus, qui debes ſaluare Iſrael, *an alium expectamus*, ad ſaluã dñi? Ioannes interpretatur gratia, Ioãnes ergo in uinculis eſt: cùm gratia in aliquo uinculis mundi, uel carnis, uel peccati ligata tenetur ne ꝓficiat. Heu in multis hodie Ioãnes tenetur uinculis: corpus enim carcer eſt impediens hominem à cõtemplatione ueritatis: non autem ipſe Ioannes dubitauit, nec dubitando quęſiuit qui de Chriſti pręſentia in utero matris exultauit, qui ei etiam ad baptiſmum uenienti dixerat: ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me, & in baptiſmo eum per columbam deſcendentem ac per patris uocem & teſtimonium agnouit, & poſtea digito demonſtrauit, qui etiam pro Chriſto ac fide eius, & iuſtitia poſitus eſt in carcere, & paratus mortem ſuſtinere: ſed morem dubitantis gerens quæſiuit, ut diſcipulorum dubitationi conſulendo eos per Chriſtum cõfirmaret, & Chriſti diſcipulos faceret: quos de Chriſto adhuc dubitantes nouerat, ut uidentes ſigna & correcti dictis crederent: ſcandalum enim patiebãtur, quia Ieſum præponi & præferri ſuo magiſtro audierant. Vnde Auguſtinus. Ite dicite illi, non quia ego dubito: ſed ut uos inſtruam, quod ego ſoleo dicere, ab ipſo audite: audiſtis præconem, confirmamini à iudice. Vnde & Hilarius: Ioannes igitur non ſuæ, ſed diſcipulorum ignorantiæ conſuluit: ut enim ſcirent non alium à ſe prædicatum, ad opera eius intuenda diſcipulos ſuos miſit, ut authoritatem dictis illius opera conferrent nec Chriſtus alius expectaretur quàm cui teſtimonium opera præſtitiſſent. Vnde etiam Chryſoſtomus: Ioannes in carcere ſciens ſe eſſe iam in exitu conſtitutum, uolebat diſcipulos ſuos Chriſto adiungere, tanquam ſi prouidus pater moriens filios ſuos conſignet fideli tutori, deſiderabat enim uiuens plenam fidem uidere diſcipu-

Deut. 19.
Quæſtio Ioannis.
Ioannes in uinculis.
Corpus carcer eſt.
Lucæ 1.
Matth 4.
Ibidem. & Ioan. 1.
Ioãnes quęſiuit ut ſuos doceret.
Auguſtin. in quæſtionibus ex nouo teſtã quæſt. 14.
Hilarius canone 11. in Matt.
Chryſoſto. ho. 27. operis imperf.

A lorum ſuorum, & ſine dubitatione aliqua credentes Chriſto. Sicut pater moriens ſi uiderit filios ſuos bonis moribus ornatos, & omni ſapientia perfectos, quaſi ſecurus moritur, nihil de cætero timens de illis: ſic & Ioannes uolebat diſcipulos ſuos perfectos uidere in Chriſto, ut iocundius moreretur. Magis autem non ſicut pater filios ſuos cõmendauit Chriſto quaſi tutori: ſed quaſi pedagogus alienos filios quos ad tempus accepit ut erudiret, eruditos uolebat Chriſto reddere, quaſi proprio patri ipſorum: ideò interrogabat per diſcipulos ſuos, non ut ipſe accipiens reſponſum à Chriſto audiret & diceret: ſed ut miſsi diſcipuli oculis ſuis uiderent opera eius & crederent. Miſit Ioannes diſcipulos ad Chriſtum ut
B miracula eius uiderent, qui tot fecit ut paucorum animas lucraretur, quia melior eſt apud Deum unus iuſtus, quàm totus mundus peccatoribus plenus. Hæc Chryſoſtomus. Sed ſecundum Gregoriũ: Quærit Ioannes per diſcipulos: tu qui ueniſti in mundum naſcendo, es tu uenturus ad inferos moriendo? & poteſt dici quòd non ſimpliciter dubitauit de deſcenſu ad inferos: ſed de deſcenſu in anima & corpore ad eos. Ieſus autem amouit dubitationem diſcipulorũ, & oſtendit eis primò factis, & poſtmodum uerbis, quia ipſe eſſet Chriſtus, ſecundum illud: *cœpit Ieſus facere & docere.* In quo prędicatores & doctores inſtruxit: ut non ſolum uerbis, ſed etiam factis doceant. In
C eorum enim pręſentia, & multorum qui ibi aderant, cęcos, ſurdos, claudos, & lęproſos curauit, & alia miracula fecit: populo prædicauit, cuius euangelium primò pauperes receperunt: quia pauperes & humiles magis credunt euangelio, quàm diuites. Et per hoc reſpondit quæſtioni Ioannis, uel magis diſcipulorum eius, oſtendens per miracula ſoli diuinæ uirtuti poſsibilia quòd ipſe eſſet uerè Chriſtus. Hæc enim plenum perhibebant ei teſtimonium quòd eſſet Dei filius. Nam etſi ante euangelium aliqui ſimilia egerunt, rari tamen fuerunt: & ſua authoritate & iuſsione, ſed miniſterio & oratione hæc fecerunt. Vnde dicitur, *& reſpondens Ieſus*: ſcilicet uerbis & factis, *ait illis: Ite & renunciate Ioanni quæ audiſtis*, ab alijs ante-
D quam ueniretis, *& uidiſtis*, pręſentialiter ad præceptũ meum fieri poſtquam ueniſtis, & uos de me certificemini per eum potiuſquam ipſe: uel *quæ audiſtis*, in prædicatione: *& vidiſtis*, in miraculorum operatione. q. d. Videtis me, agnoſcite me: uidetis facta agnoſcite factorem. Cæcos illumino, mortuos ſuſcito: pauperes ad fidem conuerto, & cætera facio quæ me facturum prophetæ nunciauerunt. Ipſa opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me. Vnde ſi mihi non creditis, uel operibus credite. Conferte opera quæ in me uidiſtis, cum prophetarum oraculis quæ legiſtis, ut & me illum de quo dixerunt eſſe cognoſcatis. *Cæci uident*, ut impleatur illud propheticum,
E tunc aperientur oculi cæcorum, *claudi ambulant*, ut impleatur illud: tunc ſaliet ſicut ceruus, claudus. *Leproſi mundantur*, ut impleatur illud: Languores noſtros ipſe tulit, cuius liuore ſanati ſumus. *Surdi audiũt*, ut impleatur illud: & aures ſurdorum patebunt. *Mortui reſurgunt*, ut impleatur illud: Viuent mortui, interfecti mei reſurgẽt. *Pauperes euangelizantur*, id eſt per euangelium inſtruuntur & illuminãtur, & ad fidem conuertuntur: ut impleatur illud, Euangelizare, uel ad annunciandum pauperibus miſit me. Fit autem potius mentio de pauperibus, quàm de diuitibus: quia pauperes conuertuntur facilius. Vbi Hieronymus: Pauperes autem euangelizantes intel-

Iuſti precium.
Gregorius hom. 6. in Euang.
Acto. 1.
Eſaia. 29.
Eſaia 35.
Ibidem.
Eſaia 29.
Pauperum cur mẽtio fiat.
Hierony. in c. 11. Mat.

intellige, uel pauperes ſpiritu: uel certè opibus pauperes, ut nullam inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos, in prædicatione diſtantia ſit. Narrate ergo Ioanni, quæ quidem audiſtis in prophetis per Meſsiam fienda, uidiſtis modo per me impleta: ea enim tunc agebat Chriſtus, quę prophetæ loquentes de tempore Meſsiæ prædixerant eum facturum. Subtiliter ergo reſpondit, innuens talem rationem:

Ratio reſpõſionis Chriſti.

Qui operatur opera omnem naturæ facultatem excedentia, & quæ prophetæ prædixerant de Chriſto, ille profectò Chriſtus eſt: ſed ego talia operor, ergo ego ſum. Vtiliter ergo ad Ioannis diſcipulos reſpondit Dominus, potius per opera, quàm ſi dixiſſet ego ſum: ut ipſa opera eius manifeſtarent eis quòd ipſe eſſet Meſsias, potiuſquam uerba: quia teſtimonium quod eſt de rebus & operibus: credibilius & ualidius eſt teſtimonio quod eſt à uerbis, & ualidior eſt uox operis, quàm ſermonis. Noluit etiam apertis uerbis dicere, ego ſum, propter arrogantiæ uitandæ exemplum: ſed tamen euidentiſſimè oſtendit ſe eſſe illum de quo quærebãt eum. Moraliter per ſex opera Chriſti mirabilia hic poſita, quibus liberauit homines à corporalibus defectibus: poſſunt accipi ſex mala à quibus quotidie ſpiritualiter liberat animas.

Sex opera Chryſti, cõtra ſex mala.

Cæcitas, eſt ignorantia, & error rationis eligentis. Claudicatio, eſt infirmitas & curuitas affectionis mouentis. Lepra, eſt concupiſcentia & immundicia concupiſcentiæ carnalis. Surditas, eſt malitia & duritia obſtinata mentis. Mors, eſt ſeparatio animæ à Deo, per mortale peccatum. Paupertas, eſt defectus gratiæ & uirtutum. Hæc ſex mala pro magna parte, nobis ex peccato primi hominis inflicta tollit fides & prædicatio Chriſti deuotè accepta. Nam ratio illuminatur, affectus certificatur, concupiſcentiæ ardor extinguitur, obſtinatio frangitur, peccatum fugatur, & gratia confertur. Quidam enim ſunt cæci per ignorantiam: quos liberat Chriſtus, illuſtrando mentem ad diuinorum cognitionem.

Cæci. *Claudi.*

Quidam ſunt claudi, in affectu prauæ uoluntatis, qui bene uident quid agendum ſit, & quomodo derelicto mundo Chriſtus ſequendus eſſet: ſed nolunt, uel partim uolunt ſequi mundum, pàrtim Chriſtum, claudicantes in duas partes, id eſt, uerſus Deum & mundum: quos liberat Chriſtus diſponendo mentem ad diuinæ uoluntatis expletionem.

Leproſi.

Quidam ſunt leproſi lepra luxuriæ, quæ corpus & animam maculat, uel alterius peccati contagione: quos liberat Chriſtus depurãdo mentẽ omnimodo à culpabilibus defectibus quibuſcunque.

Surdi.

Quidã ſunt ſurdi per cordis duritiã & immiſericordiam, ſiue ad prædicationis uocem, ſiue ad pauperum clamorem: quos liberat Chriſtus inclinando mentem ad uerbi Dei & pauperum obauditionem.

Mortui.

Quidam ſunt mortui per peccati mortalis obſtinationem, quos liberat Chriſtus uiuificando & renouando mentem, & hominem interiorem.

Pauperes.

Quidam ſunt pauperes à cœleſtibus gratijs & uirtutibus nudi & miſeri, quos Chriſtus liberat ditando mentẽ gratijs & ueſtiendo uirtutibus.

Iuſtificare impium. Auguſt. in tracta. 71. in Ioan.

Iſta autẽ miracula ſpiritualia ſunt maiora quàm corporalia: magis enĩ eſt, ſecundum Auguſt. iuſtificare impiũ, quàm creare cęlum & terram: plus eſt iuſtificare animã in æternum uicturam, quàm ſuſcitare carnem iterum moriturã: plus eſt in anima reformare imaginem Dei, quàm in corpore reformare materiã noſtri limi. Deinde Dominus ſubiungit: *Et beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me*, ſcilicet in infirmitate & humanitate mea, dubitando de deitate & diuina potentia, credens me

A purum hominẽ eſſe: quia me uidet in paſsibili carne, beatus qui me pati uiderit, & non me negabit, cuius fidei nihil tentamenti affert, crux, mors, & ſepultura. Vnde & latro fuit beatus, quia nõ fuit ſcandalizatus.

Latro beatus.

q.d. Licet operer ut Deus mirabilia, quia tamen ut homo ſum crucifigendus, cauendũ eſt ualde hominibus, ne in me mortem deſpiciant, qui ſigna uenerãtur.

Scandalizari in Chriſto, quid ſit.

Et bene dixit in me, non à me: quia Chriſtus nũquam fuit cauſa ſcandali actiuè, ſed potuit eſſe quodammodo materia ſcandali & occaſio. Vnde & dicitur petrá ſcandali, petra enim nullũ ſcandalizat: quia naturæ ſuæ debitum facit, ſed de petra cæcus, uel incautus ſcandalizatur qui læditur. In hoc ergo Dominus internuncios Ioannis qui eum Chriſtũ non cre-

B debant percutit, & à perfidiæ ſcandalo caſtigat. Hoc enim induxit ut Ioannis diſcipulos ad ſe traheret qui de eo offendebantur: quia Ioannes in operibus maior clarebat, quaſi eis diceret: Videte ne ſcandalizemini in me, & ne in aliquo de me minus ſentiatis. Sicut autem præcurſor intendebat amouere à diſcipulis dubitationem de Chriſto, ſic ſaluator uiceuerſa à turbis de præcurſore: commendans eum multipliciter turbis, quę neſciebant myſterium ſecretũ, ſeu cauſam interrogationis: ne turbæ ſuſpicarentur Ioannẽ malè motũ fuiſſe, & ideò diſcipulos miſiſſe, ac per hoc minus crederent præteritis teſtimonijs Ioãnis. Audientes enim quæſtionẽ à diſcipulis Ioannis Chri-

C ſto propoſitã, putare poterant Ioannẽ leuem in fide, & mollẽ in uita: quia uidebatur prius dũ erat liber de Chriſto affirmaſſe, quę modo in carcere quaſi aduerſitate fractus uidetur quærere. Leuitas, ad hæſitationem rationis: mollicies ad concupiſcentiã uoluptatis pertinet: & utraque Dominus à Ioanne cõcludit: & eum de cõtrarijs, & quibuſdã alijs cõmendat. Magis autem uoluit cõmendare Ioannẽ in abſentiã diſcipulorũ eius, quàm in præſentia, ut eius cõmendatio nõ ex fauore humano, uel ex adulatione: ſed amore ueritatis procedere uideretur.

Commẽdatio Ioannis in abſentia à cõſtãtia.

Et per hoc docuit nos ſugere notam adulationis in cõmendatione aliorũ, & maximè magnorũ in præſentia eorũ. Vnde Chryſoſtomus, quàm bene recedentibus diſcipulis cępit lau-

Adulatio uitanda. Chryſoſto. ho. 27 operis imperf.

D dare Ioannẽ. Non ſicut quidã homines blanditores, qui libenter homines in facie laudant: aut quando uident amicos eius fideles, aut domeſticos eius quos credunt nunciaturos illi quicquid audierint. Nã qui inſipiens eſt, gaudet laudatus in facie: uir autẽ ſapiẽs quãdo laudatur in facie, flagellatur in corde. Propter duas ergo cauſas homo in facie laudari non debet.

Laudari in facie.

Primùm, ſi ſapientẽ illum putas, grauiter ſuſcepturus eſt. Et quare illi laudibus tuis moleſtiam facis? Si inſipientẽ illũ exiſtimas, extollendus eſt: quare inſipiẽtiam eius laudibus tuis nutris? Hæc Chryſoſtomus. Deinde conſequẽter cõmendat Ioannẽ à multis, & primò à conſtantia fidei & mentis. Dicit ergo: *Illis*

E *autem* ſcilicet diſcipulis Ioannis, *abeuntibus*, ſcilicet à Chriſto, & reuertentibus ad Ioannẽ, *dixit Ieſus ad turbas. Quid*, id eſt, qualem, *exiſtis in deſertum uidere*, non modo: ſed olim cùm adhuc Ioannes eſſet in deſerto, nunc enim erat in carcere. Quaſi diceret: Qualis creditis quòd ſit ille quem iamdudum ante uincula frequenter, *exiſtis uidere*? Vnde Chryſoſtomus. Ac ſi diceret, propter quid ciuitates dimittẽtes: cõueniſtis in deſertũ? nõ plebs tanta cũ tãto deſiderio in eremũ ueniſſet: niſi magnũ quẽdã & mirabilẽ, & petra ſolidiorẽ ſe uidere ęſtimãs.

Chryſoſto. ibidem.

Exiſtis inquã uidere arundinẽ uẽto agitatam? q.d. Nõ fuit mobilis ſicut arundo, ut leuitate mẽtis & fidei de Domino ambigeret quem antea

 præ-

prædicauerat: ſed ita conſtans quòd nec timore, nec fauore à ueritate declinabat. Non fuit arundo Ioannes, ſed columna: non mouebatur uento: nec proſperis erigi, nec aduerſis inclinari nouerat, ſed inter aduerſa & proſpera immobilis permanebat, ſeruans in proſperis humilitatem, & in aduerſis patientiam: non quatiebatur timore, nec flectebatur adulatione: nec eum blandum gratia, nec aſperum ira cuiuſlibet faciebat: uno eodemque uultu reſpiciebat illos qui eum laudabant, & illos qui eum uituperabant. Sic inimicos, & amicos diligebat: ſic potentes & impotentes arguebat: arundo igitur uento agitata Ioannes non erat, quem à ſtatu ſuæ rectitudinis nulla rerum uarietas inflectebat. Vnde Chryſoſtomus. Calamus eſt uacuus, & nullam habens uirtutem: & ideò qualis uis uentus leuis flauerit ſuper eum: huc & illuc flectit eum: ſic & homo carnalis & ſecularis in quo fidei nulla eſt medulla, & uirtus ueritatis non inuenitur in eo, qualiſcunque tentatio uenerit ſuper eum: curuat eum. Vnde & Grego. Diſcamus ergo fratres chariſſimi arundo uento agitata non eſſe: ſolidemus animum inter auras linguarum poſitum: ſtet inflexibilis ſtatus noſtræ mentis, nulla nos detractio ad iram prouocet, atque ad remiſsionem inutilis gratiæ nullus fauor inclinet: non nos proſpera eleuent, non aduerſa perturbent, ut qui ſoliditate fidei figimur: nequaquam rerum tranſeuntium mutabilitate moueamur. Hæc Gregorius. Myſticè hîc Ioannem laudat: ut ſic ipſe nec mortis timore, nec carnalis uitæ amore formam iuſtitiæ deſeruit, ſic nec nos utilia relinquamus pro uanis, uel æterna pro tranſitorijs, & crucem potiuſquam phaleras mundi eligamus. Secundò commendat eum ab auſteritate uitæ & pœnitentiæ: quia non fuit mollibus ueſtitus, nec delitijs uſus. Vnde dicit: *Sed quid exiſtis uidere hominem mollibus ueſtitum?* ſcilicet per carnis curam delitioſum? non dicat, non: quia, ut dictum eſt ſuprà, Ioannes habebat ueſtimentum de pilis camelorum, & eſca eius erat locuſta & mel ſilueſtre: ut ipſo conuerſationis ſuæ teſtimonio contemneret mundum cum bonis & delitijs ſuis. Ad hoc etiam manebat in deſerto: ut auſteram uitam duceret, non ſolum uictu & ueſtitu, ſed etiam ex loco: propter quod ſubditur: *Ecce qui mollibus ueſtiuntur*, & delitijs utuntur, non in deſerto: ſed *in domibus regum ſunt*: quia ibi uita delitioſa agitur. Ad hoc enim multi magnatibus adulantur, ut cum ipſis commorantes delitijs utantur: ſed homines ueritatis talia aſpernantur. Vnde narrat Valerius Maximus, quòd quidam dixit Diogeni olera lauanti. Si tu Dionyſio adulari uelles, iſta non ederes. Cui reſpondit: Si tu iſta edere uelles, Dionyſio adulari nolles. & ſequitur: hic ueredicus ueritatis annunciator, malens oleribus ſuſtentari, quàm magnatibus adulari: ſed heu hodie multi etiam religioſi contrarium faciunt, & pro modico maioribus & etiam alijs adulari non erubeſcunt. Et bene dicit, *in domibus regum*, non pontificum. Debent enim pontifices & omnes prælati Eccleſię, & etiam eorum familia indui ueſte ſimplici & religioſa: non molli & precioſa. Vnde legitur de beato Auguſt. quòd ueſtimenta eius erant nec nitida plurimum, nec abiecta nimis. Vnde & Hieronymus: Ornatus & ſordes pari modo fugiendi ſunt: quia alterum delitias, alterum gloriam redolet. Quomodo ergo clerici & religioſi ęquè mollibus & delitijs utuntur, ſicut & hi qui in domibus regum ſunt: ſed timeant & caueant ſibi, quia non cęleſti ſed terreno regi militant qui pro Deo perpeti aſpera fugiũt: ſed ſolis exterioribus deditì, præſentis uitæ molliciem & delectationem quærunt. Si ergo uilibus ueſtimentis indui uirtus non eſſet, nequaquam Dominus Ioannem de ueſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Et ſi precioſis indui ueſtimentis peccatum non eſſet, nequaquam de pœna diuitis locuturus præmiſiſſet, quia induebatur purpura & byſſo. Quàm uerò periculoſum ſit uti mollibus ueſtibus, patet per Chryſoſtomum, qui dicit: Mollis ueſtis diſſoluit rigidam animam: & ſi rigidum corpus aſſumat & aſperum, facilè per huiuſmodi molliciem delicatum reddit & fragile. Facto autem corpore molliori, neceſſe eſt & animam participare læſionem, nam ut plurimum operationes ipſius conſonant diſpoſitionibus corporis. Hæc Chryſoſtomus. Myſticè per ueſtitos mollibus, poſſunt intelligi adulatores: quod bene ſignificatur per indumentum: ſicut enim indumentum adaptat ſe ille cuius eſt, ſic adulatores adaptant ſe malis, ut qui timore perſecutionis, uel amore laudis, peccantium uitia non redarguunt: & ut temporalia lucra uel commoda conſequi poſsint, illis ſe conformare non metuunt. Sed ſecundum Gregorium: Ioannes ſic mollibus ueſtitus non erat: quia peccantium uitia non blandiendo fouere, ſed increpando caſtigare nouerat. Moraliter ſecundum Hieronymum, & Rabanum: Docemur hîc quòd prędicatores ueritatis declinare debent mollium palatia, quæ mollibus induti adulatores frequẽtant, qui uitã peccantiũ palpant, ungunt, & non pungunt. Itẽ notatur hîc, quòd prædicatio ueritatis conuenit cũ duritia cibi & ueſtis: qui autẽ falſa prędicant, adulatores ſunt, lucra ſectãtur, diuitias quærũt, delitijs affluunt. Et tales ſic mollibus ueſtiti, *in domibus regum ſunt*, id eſt, ſecundum Gregoriũ, extorres regni cœleſtis ſub iure diaboli ſunt, qui ſunt reges tenebrarum. Per deſertum quoque poteſt intelligi religio: quia ſicut deſertum fuit medium, & quædam uia inter Aegyptum & terram ſanctam promiſsionis, ſic religio eſt quoddam mediũ inter cęlũ & mundum, & quaſi quædã uia directa qua itur ad cœlum. Per Ioannem exiſtentẽ in deſerto, intelligitur religioſus qui nõ debet eſſe arundo, i. hypocrita exterius: ſicut arundo uirens & interius uacuus: ſed exterius debet uirere per honeſtam conuerſationem, & interrius debet eſſe plenus per fidem & feruentẽ deuotionem. Itẽ non debet eſſe fragilis ſicut arundo, & omni uento cedere: ſed debet eſſe firmus, & omni tentationi reſiſtere: & nec benedictione, nec maledictione debet moueri. Item non debet eſſe mollibus ueſtitus, id eſt adulator: ſed ſerioſus ad uitia: & nullius in hoc perſonæ acceptor. Tertiò commendat ſaluator Ioannem ab excellentia perſonæ & claritate notitiæ: quia pluſquam propheta fuit. Propheta quidem fuit: quia Chriſtum præuidit & prædixit, quod & alij prophetæ fecerunt. Vnde ſuprà dictum eſt: Tu puer Propheta altiſsimi uocaberis. Item pluſquam Propheta fuit. Primò, quia à Deo per Angelum prophetatus fuit. Secundò, quia in utero matris prophetare cœpit. Tertiò, quia filius † prophetarum fuit. Quartò, quia Chriſtum à ſe & ab alijs præuiſum & prædictum digito demonſtrauit, quod alij non fecerunt. Nam ſecundum Gregor. Prophetæ officium eſt uentura prædicere: ſed non etiam demonſtrare. Quintò, ſecundum Auguſt. & Ambroſ. eſt maior prophetis: quia prophetæ Dominum uenturum prænunciauerunt, quem uidere deſiderauerunt,

Marginal notes:

Chryſoſto. ibidem. Calamus.

Gregorius hom. 6. in Euangelia. Arundo ne ſimus.

Commẽdatur à ueſtitu.

Veſtitus Ioannis.

Domus diuitum uitandę.

Horatius lib. 1. epiſt. ad Senecã.

Veſtis eccleſiaſticorũ.

Hiero. lib. 1 contra Pelagianos tomo 2.

Chryſo. ho. 29. in epiſt. ad Hebræos.

Veſtitus mollis. Veſtiti molliter.

Gregorius home. 6. in Euangelia.

Hierony. in c. 11. Matt. Prædicatores uitent palatia.

Gregorius hom. 6. in Euangelia. Deſertum moraliter religio.

Ioannis cõmendatio à perſona.

Luc. 1. Ioãnes pluſquam propheta.

† finis.

Gregorius. hom. 6. in Euangelia. Auguſtin. lib. 2. cõtra literas petiliani. c. 37. Ambroſ. in c. 7. Lucæ.

runt,& non uiderunt: huic autem præſtitū eſt quod illi quæſierunt. Sextò, ſecundum Hieron. quia ad priuilegium prophetale etiam Baptiſtę acceſsit præmiū, ut ſuum & prophetarum baptizaret Dominum. Septimò, quia angelus,& ſi non natura, tamen officio dictus eſt. Octauò, quia proximior Chriſto fuit,& penè cum ipſo uenit: vnde Chryſo. Omnes quidem prophetæ ante faciem Chriſti tranſmiſsi ſunt: ſolus autē Ioannes ſic miſſus eſt ante faciem Chriſti vt penè cū Chriſto ueniret. Quantum præ cæteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Chriſtū: tantum iuſtitia præ illis proximior erat Chriſto. Multæ quidem ſtellæ ante lucem præcedunt, nunciantes locis aduentum: nulla earū Luciferi nomen habere meruit, niſi una: quia cum ipſa luce procedit. Sic omnes prophetæ ante faciem Chriſti præcedunt nunciantes aduentum eius: ſolus tamen Ioannes præcurſor eſt appellatus: quia non ſolum aduentum eius annunciat, ſed etiam illū digito oſtendit dicens. *Ecce agnus Dei.* Hæc Chryſoſt. Quartò commendat eum ab authoritate doctrinæ, & officij dignitate, cùm dicitur: *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt*, in Malachia, & ſunt uerba patris ad filiū Ioannem commendantis & dicentis. *Ecce ego mitto angelum meum*, id eſt nuncium ſcilicet Ioannem baptiſtam: qui etiam uitam duxit angelicam, *ante faciem tuam*, id eſt ante præſentiam tuam temporalem: & ante eiuſdem potentiæ † manifeſtationem & cognitionem, *qui præparabit uiam tuam*, prædicando pœnitentiam: baptizando ad aſſuefactionem, te annunciando ac manifeſtando, ac corda audiorum ad recipiendū te & tuam prædicationem peruia reddendo, *ante te*, id eſt ante oſtenſionem tuam ad mundum: ſic officium prædicatorum eſt præparare corda auditorū, ante aduentū Domini ad iudiciū, uel in mētē. Dictus eſt autē Ioānes angelus, ꝓpter duo. Primò, ꝓpter officij dignitatem: quia nuncius. Officiū enim angelorum, eſt arcana reuelare: ſic officium Ioannis, arcana prædicere. Nam ſicut angelus Gabriel natiuitatē ſaluatoris paucis annunciauit perſonis, ſcilicet uirgini, Ioſeph, paſtoribus, & Magis: ita Ioannes palam illū toti mundo nunciauit. Vnde Beda: Angelus uocatur Ioannes, non naturæ ſocietate, ſed officij dignitate. Quo nomine, rectè appellari potuit homo ille, qui fuit miſſus à Deo, ut teſtimonium perhiberet de lumine,& uenientem in carne Dominum, mundo nūciaret. Et ſacerdos angeli nuncupantur, Vnde Apoſtolus prohibet, nè mulieres, detecto capite orent, propter angelos Dei, id eſt ſacerdotes. Et ſecundum Gregor. Vnuſquiſque fidelis, ſi à prauitate proximū reuocat,& ad bonum exhortatur, ſi æternum regnū uel ſupplicium erranti denunciat, profectò angelus, id eſt nuncius Domini eſt. Secundò dictus eſt angelus, propter uitæ angelicæ puritatem, quam duxit in ſolitudine, id eſt uirginitate, in contemplatione. Vnde Chryſoſt. Beatus Ioannes, qui talem meruit habere laudatorem. Audi nunc & intellige dignitatē: puto ſi non eſſet audaciæ dicere quòd glorioſior eſt Ioānes, quia homo fuit, & propter meritum uirtutis angelus eſt uocatus, quàm ſi nomine angelus & natura fuiſſet. Angelus enim hoc ipſum quòd angelus eſt, non tantum eſt uirtutis præmium, quantum naturæ proprietas. Iſte autem mirabilis eſt, qui in natura humana Euangelicā tranſgreſſus eſt ſanctitatem. Et hoc obtinuit per gratiam Dei, quod non habuit natura. Hæc Chryſ. Et ut ſummā uirtutum commendationis eius Dominus breuiter comprehendat, ſubdit: *Amē dico uobis, inter natos mulierum, non ſurrexit maior Ioanne baptiſta.* Signanter dicit, *natos*, non natas, ne uirgini matri Chriſti præferri, uel æquari quo ad ſanctitatē intelligatur, quæ prælata eſt omnibus ſanctis, & poſt Chriſtū ſanctior fuit uniuerſis. Dicit autē, *mulierū*, non uirginis, ne Chriſto comparari uideatur: quia mulier ibi non ſolū ſexum, ſed etiā corruptionem ſignificat: ſecundum quē modum, beata uirgo mulier non fuit. Et ſi mulier aliquando in Euangelio nuncupatur, ibi mulier pro fœmina & ſexu ponitur: nec cæteris prophetis, & patriarchis, cunctiſq; hominibus præfertur hic Ioannes: ſed æquatur, uel nullus ei anteponitur. Non enim ſtatim ſequitur, ſi alii eo meliores nō ſunt, ille maior alijs ſit. Vnde non negat quin æqualis ſi ui aliquando ſurrexit: utrū uerò poſtea ſanctior eo aliquis fuerit, uel adhuc futurus ſit indiſcuſſum relinquitur. Vnde Chryſo. Scriptura quidem nō dicit Ioannē maiorem eſſe cæteris ſanctis, ſed cæteros ſanctos nō eſſe maiores Ioāne. Coæquauit enim cæteris, nō præpoſuit. Et iterū: Quod autē dicit tale eſt. Non peperit mulier iſto maiorē. Et ſufficit quidē hæc annūciatio Chriſti. Si autem uis à rebus ipſis diſcere: hic excogita eius immenſam conuerſationē, & mentis altitudinē. Velut enim qui cęlitus deſcēdiſſet degebat in terra ferè nullā gerens curam de corpore, intellectualiter erectus in cœlū, & ſoli Deo coniunctus, de nullo mundanorū ſollicitus: ſicut enim in cęlo ita cōuerſabatur, & naturæ neceſsitatibus ſuperior effectus, extraneā quandā ambulabat uiam, in hymnis & orationibus omne pertranſiens tēpus, hominū quidē nulli, Deo autē continuè ſoli colloquēs. Neque enim uidit aliquē conſeruorū, neque uiſus eſt alicui horū: non lacte uſus eſt, nō lectulo, nō tecto, nō foro, non aliquo quoque potitus eſt hūmanorū: ſermo ſeuerus & lenis. Nam cū populo Iudæorū uiriliter & feruenter, cū rege audacter, cū diſcipulis leniter cōferebat: nihil fruſtra uel leuiter, ſed omnia conuenienter agebat: propter hoc dixit: Non ſurrexit in natis mulierū, maior Ioāne Baptiſta: Hæc Chryſoſt. Et quia multa eſt Ioannis cū filio Dei collatio: ideò ſecundū Chryſo. ut copia laudū Ioannis, Iudæis occaſionē non daret pręferendi Ioannē Chriſto, ſubdit diſtinguendo excellentiā Chriſti, ab excellentia Ioānis dicens: *Qui autem minor eſt*, ſcilicet ætate & multo cum opinione *in regno cœlorum*, id eſt in eccleſia ſanctorum militante, *maior* eſt illo ſcilicet dignitate & maieſtate. Quod de Chriſto rectè accipitur, qui tunc in eccleſia militante, quæ à primo iuſto incipiens, uſque ad ultimum electum perdurat, minor à multis reputatur. Sed ſecundum Chryſoſtomum. Non putes quòd comparatiuè ſe dixerit maiorem Ioanne. Vt enim etiam dicit Ambro. alia eſt iſta natura, nec cum humanis generationibus comparanda, non enim poteſt homini cum Deo ulla eſſe collatio: uel nouiſsimus Angelorum, qui in regno cœlorum, id eſt in eccleſia triumphante miniſtrat: ſeu minimus ſanctorum, qui iam ibi cum Deo regnat, maior eſt eo, propter ſtatum fruitionis: quia quilibet beatus, & comprehenſor quantumcunque minimus, maior eſt actu, quàm quilibet uiator purus: licet aliquis uiator ſit maior in potentia, aliquo iam beato. Vnde Hiero. Nos autem ſimpliciter intelligamus, quòd omnis ſanctus qui iam cum Deo eſt, maior ſit illo qui adhuc conſiſtit in prælio. Aliud eſt enim coronā uictoriæ poſsidere, aliud adhuc in acie dimicare: intellige tamen quantum ad præmij ſecuritatem, non quantum ad meriti magnitudinem. Deinde quaſi declarando quòd erat pluſquam Propheta, commendat

Marginal notes: *Hierony. ī c.11. Mat.* — *Angelus Ioannes.* — *Chryſoſto. hom. 27. operis imperfe.* — *Ioan. 1.* — *Commendatur Ioānes ab authoritate doctrinæ, &c.* — *† præſentię.* — *Ioānes Angelus propter duo.* — *Beda in c. 7. Luc.* — *Ioan. 1.* — *1. Cor. 11.* — *Gregorius hom. 6. in Euangelia* — *Chryſoſto. hom. 27. operis imperfe.* — *Mulier.* — *Chryſoſto. ho. 27. operis imperfe. Ioannis uita & cōuerſatio.* — *Chriſti cū Ioanne cōparatio.* — *Chryſoſto. hom 38. in Matthæū. Ambroſius in c. 7. Lucæ.* — *Hierony. in c. 11. Mat.*

Commẽdatur Ioãnes à temporis cõmoditate

Regnum cęlorum uim patitur.

dat eum à temporis commoditate,in quo venit:quia
in tempore gratiæ commodo, & utili humano gene
ri.*A diebus enim Ioannis*, id eſt poſt quem cœpit Ioã
nes prædicare conſecutionem regni cœleſtis per pę
nitentiam,*uſque nunc*,incluſiuè: quia tempus gratiæ,
à tempore prædicationis Ioannis inchoatum, ſem-
per erit,quandiu nunc dici poteſt, & uſque ad finem
mundi durabit.*regnum cœlorum uim patitur*, à pœni-
tentibus,*& uiolenti*, illi ſcilicet qui non uidentur ha-
bere ius, ſicut publicani & peccatores *rapiunt illud*
excluſis ſcilicet filiis regni. A ſimili dictum eſt, ſicut
ſi aliquod regnum datum eſſet extraneis, quaſi uio-
lentia uideretur inferri ipſi regno. Vnde Hilarius:Re-

Hilarius canone 11. in Matthæũ.

gnum cœlorum uim patitur, quia gloria Dei Iſrael
patribus debita, à Prophetis prænuntiata, à Chriſto
oblata, fide gentium occupatur, dum per pœniten-
tiam quam Ioannes prædicauit, fideles ad cœleſtem
patriam, quaſi in locum alienum penetrantes. Vnde
Chry. Vides ergo quia magnus eſt Ioannes,in cuius
tempore, tanta gratia effuſa eſt ſuper terrã, & quod
in diebus omnium Prophetarum factum non eſt, in
illius tempore factum eſt,& ipſe factus eſt gratię hu
ius miniſter:Hæc Chry.*A diebus ergo Ioannis regnum
cœlorum* patuit pœnitentibus, à quibus, *uim patitur*,
& uiolenter rapitur: quia primus pœnitentiam præ-
dicauit,qua uelut quadam uiolentia nos affligendo,
& pro peccatis ſatisfaciendo, regnum cœlorum,qua
ſi uiolenti,non pigri,rapimus & intramus. A quo enĩ
per peccatum,alieni facti ſumus, ui & uirtute pœni-
tentiæ acquirimus, & id quod nobis de iure non de-
betur,labore & uiolentia rapimus. Quaſi rapere qui

Rapere.

dem eſt,ubi nullum ius habemus, & quod Angelo-
rum eſt poſſeſsio acquirere. Non poteſt enim homo
natus in terra, rapere cœlum, niſi ſibi faciat uiolen-
tiam,coercendo à delectationibus proprium appe-
titum, & ſubiugando ſpiritui carnem ſuam. Vnde
Hiero. Grandis eſt uiolentia, nos in terra genitos eſ-

Hiero. in c. 11. Matth.

ſe,& cœlorum ſedem quærere: poſsidere per uirtu-
tem,quod non tenemus per naturam. Vnde & Am-

Ambro. in ca 7. Lucæ.

bro. Et ideò faciamus uim regno cœlorum. Omnis
enim qui uim facit,uehementi ſtudio properat,non
torpendi leneſcit affectu,& ideò uim facimus natu-
ræ,ut non ad terrena dimergat, ſed ad ſuperna ſe ſu-
brigat. Vnde Grego. Cùm peccatores ad pœnitentiã

Gregorius hom. 6. in Euangel.

redeunt,quaſi in locum alienum intrant, & uiolẽter
regnum cœlorum rapiunt. Et iterum: Recogitemus
ergo fratres chariſsimi mala quæ fecimus, & noſ-
metipſos aſsiduis lamentis atteramus: hæreditatem
iuſtorum quam non tenuimus per uitam, rapiamus
per pœnitentiam, vult à nobis omnipotens Deus ta-
lem uiolentiam perpeti. Nam regnum cœlorum ra-
pi vult noſtris fletibus, quod noſtris meritis non de
betur. Vnde & Euſebius: Non ſine uiolentia fieri po
teſt, ut unuſquiſque iracundiam patientia, ſuperbiã
humilitate commutet:amore paupertatis & indigen
tiæ, affluentiam ſuperet:uinolentiam ſobrietate, lu-
xuriam caſtitate commutet, & homo ſubitò in uirũ
alterum tranſmutetur,& ſic à talibus,per uiolentiam
regnum cœlorũ diripitur. Vnde etiam in collatione
abbatis Abraham,ſic dicitur:Regnum etenim cœlo-

Caſſianus collatione 24. c. 26.

rum non deſides,non remiſsi, non delicati,non tene
ri,ſed uiolenti diripiunt:qui non alijs, ſed animę ſuæ
præclaram inferunt uiolentiam, omni eam præſen-
tium rerũ uoluptate fraudantes. Iſto profectò ſunt
laudabiles uiolenti, qui uim faciunt perditioni ſuæ.
Homo enim, ut ſcriptum eſt, in doloribus laborat ſi
bi, & uim facit perditioni ſuæ. Perditio noſtra, eſt

Vim facere perditioni.

A oblectatio præſentis uitæ, & executio deſideriorum
uoluptatumque noſtrarũ: quas ſi quis ab anima ſua
ſubtraxerit, ac mortificauerit,glorioſam profectò,
& utilem perditioni ſuæ uim facit: abnegans dun
taxat ei iocundiſsimas uoluntates: Hæc Abraham.
Secundum Bernardum, Quidam regnum Dei mer-

Bernardus in ſentẽtiis

cantur,ut qui exercent opera miſericordiæ,eleemo-
ſynam,& huiuſmodi. Quidam furantur,ut qui faciũt
occultas pęnitentias. Quidam compelluntur intrare,
ut pauperes neceſſarij,non uoluntarij. Quidã rapiũt,
ut pauperes uoluntarij,qui pauperes Spiritu ſunt. Si
autem adhuc dubitas regnũ conſequi, fortè propter
defectum meriti,uel auxilij,audi Auguſtinum dicen

Auguſtin. in pſal. 93.

tem tibi:Si quæris quomodo iſtud poteſt fieri, qui-
B bus meritis,quibus ue auxilijs,audi: Res iſta eſt po-
ſita in poteſtate facientis, quoniam regnum cœlorũ
uim patitur. Regnum cœlorum ò homo, aliud non
quærit precium,niſi teipſum:tantum ualet, quantũes:
te da, & habebis illud: quid turbaris de precio? Chri-
ſtus ſemetipſum tradidit,ut te acquireret regnũ Deo
patri:ita temetipſum da,ut ſis regnum eius:ut non re
gnet peccatum in tuo mortali corpore,ſed Chriſtus
in acquiſitionem uitæ. Et iterũ: Vænale habeo,quid
Domine? Regnum,quo emitur? Paupertate regnum,
dolore gaudium, labore requies, ignominia gloria,
morte uita. Vnde & Chryſoſtomus. Qui ſeipſum do
nauit hominibus,quomodo regni ſui ſocietatem nõ
C dabit? Hæc Chryſoſtomus. Igitur non cures quid uel
quantum modo conſtet,& quid uel quantum de cõ-
modis ſeu lucris temporalibus perdas, aut quid uel
quantum de incommodis ſeu damnis temporalibus
ſuſtineas:ut regnum illud, de quo tam glorioſa dicta
ſunt,rapias & poſsideas. Deinde ſubditur, *omnes enĩ
Prophetiæ & lex*,quæ erant de Chriſto uenturo,du-
rauerunt,*uſque ad Ioannem*,id eſt uſque ad tempus Io

Ioannis & Chriſti tempus.

annis, & etiam Chriſti:quia Chriſtus & Ioannes fue
runt quaſi contemporanei, extunc enim ceſſauerunt
legalia & prophetica. Vbi Chriſti tempus oſtẽditur,
ut quem illi uenturum eſſe dixerunt, Ioannes ueniſ-
ſe oſtenderet, non quòd tunc lex & Prophetia fuerit
annihilata, imò impleta, & imperfectio eius amota:
D quia extunc prædicari cœpit perfectio Euangelica.
Ita Ioannes initium eſt Euangelij, & terminus legis
& Prophetarum. Lex enim & Prophetia ibi finit, ubi
id quod præfigurauerat,& Prophetauerat,adimple-

Lex uſque ad Ioannẽ.

tur. Nam uſque ad Ioannem,lex & Prophetę figurãt
& promittunt:ſed extunc in antea figurata & promiſ
ſa ſuccedunt: quia in lege & in Prophetis, ueritas de
Chriſto erat ſub figuris & ænigmatibus:ſed à Ioanne
eſt manifeſtè oſtenſa,quem enim lex & Prophetę uẽ
turum prædixerant,Ioãnes ueniſſe oſtendit, dicens:
Ecce agnus Dei. Et quamuis poſt Ioannem fuerunt
Prophetæ,ut Agabus, & quatuor filiæ Philippi, non
tamen de Chriſto in carne uenturo ſunt uaticinati,ut
E præcedentes,de quibus tentum eſt hîc ſermo. Vnde

Beda in ca. 7. Lucæ.

Beda:Lex & Prophetæ,uſque ad Ioannem, quia non
potuit ultra uenturũ Prophetari, quòd Ioannes præ
conio,iam ueniſſe clarebat. Vnde & Aug. Inter om-

Auguſtin: lib. 1. de cõſenſu euãg.

nes diuinas authoritates, Euangelium meritò excel-
lit. Quod enim lex & Prophetæ futurum pręnuncia-
uerunt: hoc redditum atque completũ in Euange-
lio demonſtratur. Non obſeruamus ſacramenta,quę
in lege & Prophetis præcepta ſunt:quia mutata ſunt,
quia intelligamus quæ ibi prædicta ſunt, & tenemus
quæ ibi promiſſa ſunt. Vnde etiã Chryſo. Ergo finis

Chryſoſto. hom. 36. in Matthęum.

promiſsionis,Ioannes eſt. Si autem finis promiſsio-
nis Ioannes eſt,& initium beatitudinis ipſe eſt. Quę-
cun-

Ioan. laus.

A cunq; enim promiſſa ſunt ſeculo iſti, uſque ad Ioannem promiſſa ſunt. Ex illo autem iam non promittuntur futura, ſed ea quæ promiſſa fu erant, adimplẽtur. Vſque adeum fuit ſpes, ex illo autem cœpit eſſe res. De commendatione etiam Ioánis, ſic dicit Bern. Ioannes ubique maior, in omnibus ſingularis, mirabilis ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annũciatus eſt? Quis ſic ſpecialiter in matris utero, ſpiritu ſancto legitur fuiſſe repletus? Quem legiſti intra matris uterum exultaſſe? cuius natiuitatem uidiſti eccleſiam celebrare? Quis ſic puer eremum concupiuit? Quis ita ſublimiter legitur conuerſatus? Quis pœnitentiá & regnum cœlorum primus oſtendit? Quis regem gloriæ baptizauit? cui ſe primùm trinitas ſic apertè reuelauit? cui tale teſtimonium perhibuit Dominus B Ieſus Chriſtus? Quem ſic honorauit eccleſia? Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, imò plus quàm propheta, quia quem uenientem nunciat, digito demonſtrat. Ioannes angelus. ſed & inter Angelos electus, ſaluatore atteſtante, cùm dicit: Ecce mitto Angelum meum &c. Ioannes Apoſtolus, ſed & Apoſtolorum primus & princeps: quia fuit homo miſſus à Deo. Ioannes Euangeliſta, ſed & Euangelij primus inceptor, prædicás Euágelium regni. Ioannes uirgo, imò uirginitatis norma, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum. Ioannes martyr, ſed & martyrij lumen, inter natiuitatem ſiquidem mortemque Chriſti conſtantiſsima forma C martyrij. Ipſe uox in deſerto clamantis, præcurſor iudicis, præco uerbi. Ipſe eſt Helias, uſque ad quem lex & Prophetæ, lucerna ardens & lucens, amicus ſponſi, ſponſæ præparator. Silentio tranſeo cætera, ſic nouem ordinibus Angelorum inſertus eſt, ut etiam ad Seraphim apicem transferatur: Hæc Bern. Deinde Dominus ſubdit: *Et ſi uultis recipere*, & intelligere, *ipſe eſt Helias*, non in perſona, ſed in Spiritu: quia fuit ſimilis Heliæ, & hoc in tribus. Primò, in auſteritate pœnitentiæ, quia de Helia ſcribitur quòd erat uir piloſus: quia habebat ueſtem hirſutam & aſperam, & zona pellicea accinctus renibus. Similiter de Ioanne dicitur quòd habebat ueſtimentum de pilis camelorũ, D & zonam pelliceam circa lumbos. Secundò, in ſoliditate conſtantiæ: de Helia enim ſcribitur, quòd ipſe conſtanter arguebat regem Achab, & regem Ochoziam, & ſimiliter Ioannes conſtanter arguebat Herodem. Tertiò, in authoritate doctrinæ, quia ſicut Helias uenturus eſt, per prædicationem ſuam denuncians Chriſti aduentum ſecundum: ita Ioannes, ut ſuprà dictum eſt, præuenit primum. Et ſecundum Hierony. hoc dictũ ipſe eſt Helias, myſticum eſſe, & egere intelligentia, ſequens Domini ſermo demonſtrat, dicens: *Qui habet aures*, cordis, *audiendi*, id eſt intelligẽdi, *audiat*, id eſt, intelligat: ſcilicet quia non dixit Ioannem eſſe Heliam in perſona, ſed in ſpiritu. Vel, *qui* E *habet aures*, ad officium audiendi exterius, *audiat*, interius adhibendo diligentiam, circa ea quæ dico & dixi ſuperius. Vtitur autem Chriſtus talibus uerbis, proponendo aliquod arduum uel myſticum, & hoc uel ut moueat intellectum ad intelligendum, uel affectum ad acquieſcendum & exequendum.

Bernardus ſermone de natiuitate ſancti Ioãnis Bapti.

Ioãnes omnis ſanctus

Mat. 11. & Mar. 1. Ioan. 1.

Helia ſimilis Ioãnes. 4. Regũ 1.

3. Reg. 21. & 4. Regũ 1. Mar. & Luca 3.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, quoniam tu es qui uenturus es ad ſaluandum nos, & alium non expectamus: da nobis ut uincti tuo amore & timore exeamus de arundineto uanitatis, & de molli ueſtitu uoluptatis, in deſertum pœnitentiæ. Renuncia nobis per effectum miſericordiæ tuæ, quia tu es ueritas, qua mente cæ-* A *ci uident: charitas, qua affectu claudi ambulant: humilitas qua ſuperba leproſi mundantur: uerbum, quo ſurdi audiunt: uita, qua mortui reſurgunt, & uirtus, qua pauperes, euangelizantur: ut omnes ad te conuertantur. Amen.*

De increpatione & condemnatione infidelium Iudæorum. Cap. LVII.

PRAEMISSA igitur commendatione Ioannis, increpat & condemnat Dominus ſuperbiam Iudæorum, qui prædicatione Ioannis moti non ſunt: ſed & ipſius Chriſti prædicationem deſpexerunt, & comparat eorum generationem peruerſam & obſtinatam: per quam tam prædicantes, quàm audientes comprehendit, *pueris in foro clamantibus, & eorum coæqualibus*, id eſt in partes æquales, diuiſis, ac ſibi inuicem improperantibus, & dicentibus: *Cecinimus uobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis*. Vbi ſciendum quòd pueri Hebræorum, ad exercendum ſe in ludis honeſtis, inducentibus ad uirtutes, & retrahentibus à uitijs, talem ludum habere conſueuerũt. Diuidebantur in medio ciuitatis, in duas partes æquales, & illi qui erant ex una parte, canebant carmen lætitiæ, & alij ex oppoſita parte, carmen lugubre, deridentes tranſmutationem repentinam præſentis uitæ, & poſtea ſibi mutuò exprobrabant, & exultantes dicebant alijs, quare ſibi non congaudebant & econtrariò alij, quare ſibi compatiendo non condolebant. Et hoc fiebat ad comprimendam uanam lætitiam hominum, & defectum compaſsionis & amicitiæ, adinuicem in hoc mundo: ſicut videmus frequenter fieri in eadem ciuitate, imò & in eodem uico, uel etiam eadem domo, quòd aliqui lætantur, & aliqui ex oppoſito triſtantur, & quandoque modicum ſibi inuicem compatiantur. Huic negotio, ſimile eſt negotium circa Iudæos, & poſtea Chriſti tempore factum. Multi enim Prophetarum, ſedentes propter docendi & iudicandi authoritatem in foro, id eſt in eccleſia, ubi lex & iura promuntur, & canentes per gaudiorum æternorum promiſsionem, monuerunt Iudæos exultare pro ſpe futurorum, & exultare noluerunt. Multi etiam lamentantes, per tormẽtorum comminationem, monuerunt eos dolere pro peccatis & noluerũt. Propter hoc igitur poterant eos arguere Prophetæ, dicentes: *Cecinimus uobis, & nõ ſaltaſtis*, ad laudes Dei aſſurgendo, *lamentauimus, & nõ planxiſtis*, pœnitentiã agendo. Id eſt inuitauimus uos ad exultandum pro ſpiritualibus bonis, & nõ exultaſtis niſi in terrenis: monuimus ad pœnitentiã, & non

Matt. 11 & Luca 7.

Ludus Iudæorum. Carilena Iudæorum.

Commoda tur Ioãnes à temporis cõmoditate. *Regnum cœlorum uim patitur.*

dat eum à temporis commoditate, in quo uenit: quia in tempore gratiæ commodo, & utili humano generi. *A diebus enim Ioannis*, id eſt poſt quem cœpit Ioãnes prædicare conſecutionem regni cœleſtis per pęnitentiam, *uſque nunc*, incluſiuè: quia tempus gratiæ, à tempore prædicationis Ioannis inchoatum, ſemper erit, quandiu nunc dici poteſt, & uſque ad finem mundi durabit, *regnum cœlorum uim patitur*, à pœnitentibus, *& uiolenti*, illi ſcilicet qui non uidentur habere ius, ſicut publicani & peccatores *rapiunt illud* excluſis ſcilicet filiis regni. A ſimili dictum eſt, ſicut ſi aliquod regnum datum eſſet extraneis, quaſi uiolentia uideretur inferri ipſi regno. Vnde Hilarius: Regnum cœlorum uim patitur, quia gloria Dei Iſrael patribus debita, à Prophetis prænuntiata, à Chriſto oblata, fide gentium occupatur, dum per pœnitentiam quam Ioannes prædicauit, fideles ad cœleſtem patriam, quaſi in locum alienum penetrantes. Vnde Chry. Vides ergo quia magnus eſt Ioannes, in cuius tempore, tanta gratia effuſa eſt ſuper terrã, & quod in diebus omnium Prophetarum factum non eſt, in illius tempore factum eſt, & ipſe factus eſt gratię huius miniſter: Hæc Chry. *A diebus ergo Ioannis regnum cœlorum* patuit pœnitentibus, à quibus, *uim patitur*, & uiolenter rapitur: quia primus pœnitentiam prædicauit, qua uelut quadam uiolentia nos affligendo, & pro peccatis ſatisfaciendo, regnum cœlorum, qua ſi uiolenti, non pigri, rapimus & intramus. A quo enĩ per peccatum, alieni facti ſumus, ui & uirtute pœnitentiæ acquirimus, & id quod nobis de iure non debetur, labore & uiolentia rapimus. Quaſi rapere quidem eſt, ubi nullum ius habemus, & quod Angelorum eſt poſſeſsio acquirere. Non poteſt enim homo natus in terra, rapere cœlum, niſi ſibi faciat uiolentiam, coercendo à delectationibus proprium appetitum, & ſubiugando ſpiritui carnem ſuam. Vnde Hiero. Grandis eſt uiolentia, nos in terra genitos eſſe, & cœlorum ſedem quærere: poſsidere per uirtutem, quod non tenemus per naturam. Vnde & Ambro. Et ideò faciamus uim regno cœlorum. Omnis enim qui uim facit, uehementi ſtudio properat, non torpendi lenteſcit affectu, & ideò uim facimus naturæ, ut non ad terrena dimergat, ſed ad ſuperna ſe ſubrigat. Vnde Grego. Cùm peccatores ad pœnitentiã redeunt, quaſi in locum alienum intrant, & uiolẽter regnum cœlorum rapiunt. Et iterum: Recogitemus ergo fratres chariſsimi mala quæ fecimus, & noſmetipſos aſsiduis lamentis atteramus: hæreditatem iuſtorum quam non tenuimus per uitam, rapiamus per pœnitentiam, vult à nobis omnipotens Deus talem uiolentiam perpeti. Nam regnum cœlorum rapi vult noſtris fletibus, quod noſtris meritis non debetur. Vnde & Euſebius: Non ſine uiolentia fieri poteſt, ut unuſquiſque iracundiam patientia, ſuperbiã humilitate commutet: amore paupertatis & indigentiæ, affluentiam ſuperet: uinolentiam ſobrietate, luxuriam caſtitate commutet, & homo ſubitò in uirũ alterum tranſmutetur, & ſic à talibus, per uiolentiam regnum cœlorũ diripitur. Vnde etiam in collatione abbatis Abraham, ſic dicitur: Regnum etenim cœlorum non deſides, non remiſsi, non delicati, non teneri, ſed uiolenti diripiunt: qui non alijs, ſed animę ſuæ præclaram inferunt uiolentiam, omni eam præſentium rerũ uoluptate fraudantes. Iſto profecto ſunt laudabiles uiolenti, qui uim faciunt perditioni ſuæ. Homo enim, ut ſcriptum eſt, in doloribus laborat ſibi, & uim facit perditioni ſuæ. Perditio noſtra, eſt

Hilarius canone 11. in Matthæũ. *Rapere.* *Hiero. in c. 11. Matth.* *Ambro. in ca 7. Lucæ.* *Gregorius hom. 6. in Euangel.* *Caſſianus collatione 24. c. 26.* *Vim facere perditioni.*

A oblectatio præſentis uitæ, & executio deſideriorum uoluptatumque noſtrarũ: quas ſi quis ab anima ſua ſubtraxerit, ac mortificauerit, glorioſam profectò, & utilem perditioni ſuæ uim facit: abnegans dun taxat ei iocundiſsimas uoluntates: Hæc Abraham. Secundum Bernardum, Quidam regnum Dei mercantur, ut qui exercent opera miſericordiæ, eleemoſynam, & huiuſmodi. Quidam furantur, ut qui faciũt occultas pęnitentias. Quidam compelluntur intrare, ut pauperes neceſſarij, non uoluntarij. Quidã rapiũt, ut pauperes uoluntarij, qui pauperes Spiritu ſunt. Si autem adhuc dubitas regnũ conſequi, fortè propter defectum meriti, uel auxilij, audi Auguſtinum dicentem tibi: Si quæris quomodo iſtud poteſt fieri, qui-

B bus meritis, quibus ue auxilijs, audi: Res iſta eſt poſita in poteſtate facientis, quoniam regnum cœlorũ uim patitur. Regnum cœlorum ò homo, aliud non quærit precium, niſi teipſum: tantum ualet, quantũ es: te da, & habebis illud: quid turbaris de precio? Chriſtus ſemetipſum tradidit, ut te acquireret regnũ Deo patri: ita temetipſum da, ut ſis regnum eius: ut non regnet peccatum in tuo mortali corpore, ſed Chriſtus in acquiſitionem uitæ. Et iterũ: Vænale habeo, quid Domine? Regnum, quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, ignominia gloria, morte uita. Vnde & Chryſoſtomus. Qui ſeipſum donauit hominibus, quomodo regni ſui ſocietatem nõ

C dabit? Hæc Chryſoſtomus. Igitur non cures quid uel quantum modo conſtet, & quid uel quantum de cõmodis ſeu lucris temporalibus perdas, aut quid uel quantum de incommodis ſeu damnis temporalibus ſuſtineas: ut regnum illud, de quo tam glorioſa dicta ſunt, rapias & poſsideas. Deinde ſubditur, *omnes enĩ Prophetiæ & lex*, quæ erant de Chriſto uenturo, durauerunt, *uſque ad Ioannem*, id eſt uſque ad tempus Ioannis, & etiam Chriſti: quia Chriſtus & Ioannes fuerunt quaſi contemporanei, extunc enim ceſſauerunt legalia & prophetica. Vbi Chriſti tempus oſtẽditur, ut quem illi uenturum eſſe dixerunt, Ioannes ueniſſe oſtenderet, non quòd tunc lex & Propheti a fuerit annihilata, imò impleta, & imperfectio eius amota:

D quia extunc prædicari cœpit perfectio Euangelica. Ita Ioannes initium eſt Euangelij, & terminus legis & Prophetarum. Lex enim & Prophetia ibi finit, ubi id quod præfigurauerat, & Prophetauerat, adimpletur. Nam uſque ad Ioannem, lex & Prophetę figurãt & promittunt: ſed extunc in antea, figurata & promiſſa ſuccedunt: quia in lege & in Prophetis, ueritas de Chriſto erat ſub figuris & ænigmatibus: ſed à Ioanne ęſt manifeſtè oſtenſa, quem enim lex & Prophetę uẽturum prædixerant, Ioãnes ueniſſe oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei. Et quamuis poſt Ioannem fuerunt Prophetæ, ut Agabus, & quatuor filiæ Philippi, non tamen de Chriſto in carne uenturo ſunt uaticinati, ut

E præcedentes, de quibus tentum eſt hîc ſermo. Vnde Beda: Lex & Prophetæ, uſque ad Ioannem, quia non potuit ultra uenturũ Prophetari, quòd Ioannes præconio, iam ueniſſe clarebat. Vnde & Aug. Inter omnes diuinas authoritates, Euangelium meritò excellit. Quod enim lex & Prophetæ futurum prænunciauerunt: hoc redditum atque completũ in Euangelio demonſtratur. Non obſeruamus ſacramenta, quę in lege & Prophetis præcepta ſunt: quia mutata ſunt, quia intelligamus quæ ibi prædicta ſunt, & tenemus quæ ibi promiſſa ſunt. Vnde etiã Chryſo. Ergo finis promiſsionis, Ioannes eſt. Si autem finis promiſsionis Ioannes eſt, & initium beatitudinis ipſe eſt. Quecun-

Bernardus in ſentẽtiis *Auguſtin. in pſal. 93.* *Ioannis & Chriſti tempus.* *Lex uſque ad Ioannẽ.* *Beda in ca. 7. Lucæ.* *Auguſtin. lib. 1. de cõſenſu euãg.* *Chryſoſto. hom. 36. in Matthæum.* *Ioan. laus.*

cunq; enim promiſſa ſunt ſeculo iſti, uſque ad Ioannem promiſſa ſunt. Ex illo autem iam non promittuntur futura. ſed ea quæ promiſſa fuerant, adimplétur. Vſque adeum fuit ſpes, ex illo autem cœpit eſſe res. De commendatione etiam Ioãnis, ſic dicit Bern.

Bernardus ſermone de natiuitate ſanctis Ioãnis Bapti.

Ioannes ubique maior, in omnibus ſingularis, mirabilis ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annũciatus eſt? Quis ſic ſpecialiter in matris utero, ſpiritu ſancto legitur fuiſſe repletus? Quem legiſti intra matris uterum exultaſſe? cuius natiuitatem uidiſti eccleſiam celebrare? Quis ſic puer eremum concupiuit? Quis ita ſublimiter legitur conuerſatus? Quis pœnitentiã & regnum cœlorum primus oſtendit? Quis regem gloriæ baptizauit? cui ſe primùm trinitas ſic apertè reuelauit? cui tale teſtimonium perhibuit Dominus Ieſus Chriſtus? Quem ſic honorauit eccleſia?

Ioãnes omnis ſanctus

Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, imò plus quàm propheta, quia quem uenientem nunciat, digito demonſtrat. Ioannes angelus: ſed & inter Angelos electus, ſaluatore atteſtante, cùm dicit: Ecce mitto Angelum meum &c. Ioannes Apoſtolus, ſed & Apoſtolorum primus & princeps: quia fuit homo miſſus à Deo. Ioannes Euangeliſta, ſed & Euangelij primus inceptor, prædicãs Euãgelium regni. Ioannes uirgo, imò uirginitatis norma, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum. Ioannes martyr, ſed & martyrij lumen, inter natiuitatem ſiquidem mortemque Chriſti conſtantiſsima forma martyrij. Ipſe uox in deſerto clamantis, præcurſor iudicis, præco uerbi. Ipſe eſt Helias, uſque ad quem lex & Prophetæ, lucerna ardens & lucens, amicus ſponſi, ſponſæ præparator. Silentio tranſeo cætera, ſic nouem ordinibus Angelorum inſertus eſt, ut etiam ad Seraphim apicem transferatur: Hæc Bern.

Mat. 11. & Mar. 1. Ioan. 1.

Deinde Dominus ſubdit: *Et ſi uultis recipere*, & intelligere, *ipſe eſt Helias*, non in perſona, ſed in Spiritu: quia fuit ſimilis Heliæ, & hoc in tribus.

Helias ſimilis Ioãnes. 4. Regũ 1.

Primò, in auſteritate pœnitentiæ, quia de Helia ſcribitur quòd erat uir piloſus: quia habebat ueſtem hirſutam & aſperam, & zona pellicea accinctus renibus. Similiter de Ioanne dicitur quòd habebat ueſtimentum de pilis camelorũ, & zonam pelliceam circa lumbos. Secundò, in ſoliditate conſtantiæ: de Helia enim ſcribitur, quòd ipſe conſtanter arguebat regem Achab, & regem Ochoziam, & ſimiliter Ioannes conſtanter arguebat Herodem.

3. Reg. 21. & 4. Regũ 1. Mar. & Luca 3.

Tertiò, in authoritate doctrinæ, quia ſicut Helias uenturus eſt, per prædicationem ſuam denuncians Chriſti aduentum ſecundum: ita Ioannes, ut ſuprà dictum eſt, præuenit primum. Et ſecundum Hierony. hoc dictũ ipſe eſt Helias, myſticum eſſe, & egere intelligentia, ſequens Domini ſermo demonſtrat, dicens: *Qui habet aures*, cordis, *audiendi*, id eſt intelligẽdi, *audiat*, id eſt, intelligat: ſcilicet quia non dixit Ioannem eſſe Heliam in perſona, ſed in ſpiritu. Vel, *qui habet aures*, ad officium audiendi exterius, *audiat*, interius adhibendo diligentiam, circa ea quæ dico & dixi ſuperius. Vtitur autem Chriſtus talibus uerbis, proponendo aliquod arduum uel myſticum, & hoc uel ut moueat intellectum ad intelligendum, uel affectum ad acquieſcendum & exequendum.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, quoniam tu es qui uenturus es ad ſaluandum nos, & alium non expectamus: da nobis ut uincti tuo amore & timore exeamus de arundineto uanitatis, & de molli ueſtitu uoluptatis, in deſertum pœnitentiæ. Renuncia nobis per effectum miſericordiæ tuæ, quia tu es ueritas, qua mente cæ-*

A *ci uident: charitas, qua affectu claudi ambulant: humilitas qua ſuperba leproſi mundantur: uerbum, quo ſurdi audiunt: uita, qua mortui reſurgunt, & uirtus, qua pauperes, euangelizantur: ut omnes ad te conuertantur. Amen.*

De increpatione & condemnatione infidelium Iudæorum. Cap. LVII.

B

PRAEMISSA igitur commendatione Ioannis, increpat & condemnat Dominus ſuperbiam Iudæorum, qui prædica-

Matt. 11 & Luca 7.

C tione Ioannis moti non ſunt: ſed & ipſius Chriſti prædicationem deſpexerunt, & comparat eorum generationem peruerſam & obſtinatam: per quam tam prædicantes, quàm audientes comprehendit, *pueris in foro clamantibus, & eorum coæqualibus*, id eſt in partes æquales, diuiſis, ac ſibi inuicem improperantibus, & dicentibus: *Cecinimus uobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis*. Vbi ſciendum quòd pueri Hebræorum, ad exercendum ſe in ludis honeſtis, inducentibus ad uirtutes, & retrahentibus à uitijs, talem ludum habere conſueuerũt.

Ludus Iudæorum. Carilena Iudæorum.

Diuidebantur in medio ciuitatis, in duas partes æquales, & illi qui erant ex una parte, canebant car-

D men lætitiæ, & alij ex oppoſita parte, carmen lugubre, deridentes tranſmutationem repentinam præſentis uitæ, & poſtea ſibi mutuò exprobrabant, & exultantes dicebant alijs, quare ſibi non congaudebant & econtrariò alii, quare ſibi compatiendo non condolebant. Et hoc fiebat ad comprimendam uanam lætitiam hominum, & defectum compaſsionis & amicitiæ, adinuicem in hoc mundo: ſicut uidemus frequenter fieri in eadem ciuitate, imò & in eodem uico, uel etiam eadem domo, quòd aliqui lætantur, & aliqui ex oppoſito triſtantur, & quandoque modi cum ſibi inuicem compatiantur. Huic negotio, ſimile eſt negotium circa Iudæos, & poſtea Chriſti tem-

E pore factum. Multi enim Prophetarum, ſedentes propter docendi & iudicandi authoritatem in foro, id eſt in eccleſia, ubi lex & iura promuntur, & canentes per gaudiorum æternorum promiſsionem, monuerunt Iudæos exultare pro ſpe futurorum, & exultare noluerunt. Multi etiam lamentantes, per tormẽtorum comminationem, monuerunt eos dolere pro peccatis & noluerũt. Propter hoc igitur poterant eos arguere Prophetæ, dicentes: *Cecinimus uobis, & nõ ſaltaſtis*, ad laudes Dei aſſurgendo, *lamentauimus, & nõ planxiſtis*, pœnitentiã agendo. Id eſt inuitauimus uos ad exultandum pro ſpiritualibus bonis, & nõ exultaſtis niſi in terrenis: monuimus ad pœnitentiã, & non pœni-

pęnituiſtis, nec doluiſtis. Eo modo etiam factum eſt tempore Chriſti. Ioannes enim ieiunans & abſtinẽs, inuitabat eos ad dolendum pro peccatis, & dolere noluerunt: Dominus autem comedens & bibens cũ eis, inuitabat eos ad exultandum pro gratijs: quia mos comedentium eſt exultare, & noluerunt hoc facere. Sub ſimilitudine ergo, eos increpat: quia nec habuerunt planctum compunctionis, ex pœnitentia prædicata à Ioanne: nec ſaltum exultationis, ex miſericordia exhibita à ſaluatore. Ioannes enim prædicabat lamenta pœnitẽtiæ: Chriſtus exultationem miſericordiæ, ſed generatio Iudaica non plorat cum Ioanne plorante, nec gaudet cum Chriſto gaudente. Per clamantes ergo, intelliguntur prędicantes, ſcilicet Ioannes & Chriſtus, & per coæquales, ipſi quibus prædicant, ſcilicet auditores. Nam quòd ait: *Lamentauimus, & non planxiſtis*: ad Ioannem pertinet, cuius abſtinentia à cibo & potu, luctum pœnitentiæ ſignificabat, quòd autem ait, *cecinimus, & non ſaltaſtis*: ad ipſum Dominum pertinet: qui utendo cum cæteris cibo & potu, lætitiam futuri ſeculi & regni figurabat. Ioannes enim præceſsit in typo præſentis uitæ, quæ debet eſſe in lamento: ſed Chriſtus ſecutus eſt in typo futuræ, quæ erit in gaudio. Vnde Pſal. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent*. Sed peruerſi Iudæi, uidentes auſteritatem Ioannis, per hoc moti non ſunt ad pœnitentiam, & poſtea dulcedinem Chriſti, & tamen per hoc moti non ſunt ad pietatem. Vnde Hiero. Dicunt ergo, cecinimus uobis, & prouocauimus uos, ut ad noſtrum canticum bona opera faceretis, & noluiſtis: lamentauimus, & uos ad pęnitentiam prouocauimus: nec hoc quidem facere uoluiſtis, ſpernentes utranque prædicationem tam exhortationis ad uirtutes, quàm pœnitentiæ poſt peccata: Hæc Hiero. Doctor uel prædicator cantat, quandocunq; ſcilicet de uirtutibus & æternis gaudijs docet, uel prædicat, & tunc auditores extra uitia, ut mundum, ſaltare debent: quandoq; lamentatur, quandocunq; ſcilicet uitia & inferni dolores deteſtatur, & tunc auditores plangere debent, & pœnitere. Spiritualiter, pueri ſunt prædicatores & doctores: pueri, per conuerſationis humilitatem, per columbinã ſimplicitatem, & per uitæ puritatem, ſedentes in foro: quia venditores cœleſtium, iudices animarũ, & præcones regularium † præceptorum, clamantes prædicando coæqualibus, ſecundum capacitatem auditorum doctrinam contemperando: canentes miſericordiam peccatorum, gratiam iuſtorum, gloriam beatorum exprimendo. Triplex ergo canunt carmen, ſcilicet Nuptiale, pro unione Dei & animæ. Familiare, pro inhabitatione diuinæ præſentiæ. Triumphale, pro conſummatione uictoriæ. Et non ſaltant mali ſaltu cõuerſionis, quò ad primum: ſaltu deuotionis quò ad ſecundum: ſaltu contemplationis, quò ad tertium. Lamentant oſtendentes culpam multiplicem, miſeriam præſentem, pœnam æternam: ſed mali non plangunt planctu compunctionis, pro culpa: planctu compaſsionis, pro miſeria: planctu orationis, pro pœna. Deinde applicando ſimilitudinem ad propoſitum, ſubdit increpationis duplicem rationem: quia non crediderunt Ioanni, ad pœnitentiam exhortanti: nec ſaluatori, ad miſericordiam aduocanti. Nam nec prædicatio & pœnitentia Ioannis, eos ad luctum & pœnitentiam inflexit: nec prædicatio & conuictus Chriſti, eis placuit: ſed remanſerunt obſtinati in peccatis, utriuſq; prædicationem contemnendo, & utriuſq; uitam in malum interpretando. *Venit enim Ioannes, non manducans, neque bibens*, id eſt in abſtinentia maxima uiuens. Ille enim qui parum comedit, dicitur non comedere, ſecundum communem modum loquendi. Vel *non manducans neque bibens*, delicata: ſcilicet, uel *non manducans*, ſcilicet panem: *neque bibens*, ſcilicet uinum & ſiceram. Secundum Auguſtinum, Ioannes dictus eſt non manducans neque bibens: quia illo uictu quo Iudæi utebantur, non utebatur: hoc ergo Dominus, niſi uteretur, non in eius cõparatione manducans & bibens diceretur. Ecce vnus puerorum lamentãtium, id eſt Prophetarum, ad pœnitentiam uerbo & exemplo prouocantium, & tamen non credunt ei Iudæi, ſed dicunt *dæmonium habet*: q.d. more dæmonum, non comedit neque bibit: uel dæmoniacus & inſanus eſt, auſteritatem eius, dæmoni attribuendo. Dæmoniaci enim poſſunt multa agere & pati, quæ non poſſunt alij. Vel non eſt hic homo à Deo, ita rigidus ſibi & alijs, cùm Dominus ſit ſuauis & mitis. *Venit filius hominis* ſcilicet uirginis: nõ hominum, ſcilicet uiri & mulieris, *manducans & bibens*, ſcilicet in mundo & in publico, cum alijs hominibus, id eſt cõmunem uitam inter homines ducens: hoc enim facere debebat, quia mediator Dei & hominum erat, & ideò talem uitam debuit communiter ducere, ut communiter uiuentes peccatores, acceſſum familiarem ad ipſum poſſent habere. Ecce unus puerorum gaudentium, id eſt prophetarum lætitiam promittentium, *& tamen dicunt* pueri generationis & Phariſæi malè interpretando. *Ecce homo*, nil habens diuinum *uorax* per auiditatem, *potator uini* per conſuetudinẽ, *publicanorum* id eſt peccantium publicè, *& peccatorum*, id eſt peccantium occultè, *amicus* ſcilicet per malam ſocietatem, cum illis manducans & bibens: quod tamen non faciebat ut eorum uitia amaret, ſed magis ut ſanaret, & eos alliciendo attraheret, & ad pœnitentiam conuerteret. Ipſe enim homines attrahebat & uictus conformitate, & familiaritatis oſtenſione. Vbi Hiero. Si ergo ieiunium placet uobis: cur Ioannes diſplicuit? Si ſaturitas uobis placet: cur non placet filius hominis? Quorum alterum dæmonium habentem, alterum uoratorem nuncupaſtis & ebriũ: Hæc Hiero. Ecce peſsima lingua, quæ & manducantes iudicat, & non manducantes, & ex utraque parte ſcindit, quia maledicit Deum & homines: nec eſt enĩ qui ſe abſcondat à furore eius. Abſtinentia quidem Ioannis, fuit alijs exemplum auſteritatis & pœnitentiæ. Manducatio uerò Chriſti, fuit alijs exemplum condeſcenſionis & miſericordiæ. Per illos igitur qui utrumque in malum interpretantur, ſignificantur detractores, bonos actus aliorum nequiter deprauantes. Sunt namque quidam peruerſi, iſtis ſimiles, de omnibus malè iudicantes. Dicunt enim, ſi quis ſtudet & uacat humilitati, quòd hypocrita eſt: ſi patientiæ & manſuetudini, timidus eſt: ſi iuſtitiæ, impatiẽs eſt: ſi ſimplicitati, fatuus eſt: ſi prudentiæ, malitioſus eſt: ſi maturitati, flegmaticus eſt: ſi iocũditati diſſolutus eſt: eſt: ſi religioni, ſingularis eſt: ſi ſocietati, ſecũlaris eſt: ſi ſilentio & paci, melancholicus uel diſsimulator eſt: ſi aliorum correctioni, turbator pacis & pręſumptuoſus eſt: ſi diſsimulat, negligẽs eſt: ſi inſtat uigiliis & orationibus, indiſcretus eſt: ſi communi dormitioni, ſomnolentus eſt: ſi prędicationi & aliorũ ſaluti, appetitor laudis eſt: ſi deſiſtit, remiſſus eſt: ſi habet gratiam hominum, adulator eſt: ſi adulari renuit, ſuperbus eſt, & ſimiliter ĩ multis aliis, temerè iudicant, & quæ bene fieri poſſunt, in malum interpretantur. Qui cum talibus habitat, poteſt dicere illud

Iob

Increpantur Iudęi. *Pſal. 125.* *Hieronym. in cap. 11. Matthæi.* *Cantus docentium. Lamentũ eorum.* † *regaliũ.* *Non manducãs Ioãnes.* *Auguſtin. lib. 16. cõtra Fauſtũ cap. 31.* *Hierony. in c. 11. Mat.* *Lingua peſſima.* *Iudices iniqui & detractores.*

Iob 30.
Eſaia 5.
Venator dominus.

A Iob: *Frater ſui draconum, & ſocius ſtruthionum.* Dominus ergo, & per ſe, & per Ioannem, conatus eſt Iudęos, in regnum introducere, ac ſi cum propheta diceret: *Quid debui facere uineæ meæ, & non feci?* Et ſecundũ Chryſoſtomum, fecit ſicut faciunt uenatores: qui per duas uias contrarias, alicui inſidiantur animali, ut in alteram incidat & capiatur. Miſit enim Ioannem, cũ uita auſtera, uenit ipſe, cum communi uita: ſed ipſi renuerunt, & utranque uiam ſalutis reſpuerunt, quia nec cum Ioanne lugere, nec cum Chriſto gaudere uoluerunt. Iſtis Iudæis ſimiles ſunt multi, qui nec flagellis, nec beneficijs, à malo reuocari, uel ad bonum prouocari poſſunt & ideò cum ſuperbis & peruerſis Iudęis, in faſciculis ſimul colligati, pœnas meritò ſuſtinebunt.

1.Cor.1.

B Et licet Chriſtus, qui eſt ſapientia Dei patris, ſi prædicto modo reprobatus à Phariſæis & legiſperitis, qui Dei conſilium & uitæ documentum ſpreuerunt: tamen iuſtificatus eſt, id eſt cognitus, & comprobatus iuſtus *à filijs ſuis*, id eſt diſcipulis, & ab eis qui regnum cœlorum fidei iuſtificatione diripiunt: qui ſunt filij Chriſti per adoptionem, confitentes iuſtum ſapientiæ opus, ac Dei diſpoſitionem & doctrinam.

Ciuitatũ exprobratio.

Deinde poſt communem Iudæorum increpationem, quaſi nominatim increpat tres ciuitates Galilææ, ſitas in littore laci Genezareth: quibus ſpecialiter prædicauerat, & miracula fecerat, nec tamen conuerti uolebãt. *Tunc* enim, ſcilicet poſtquam increpauit Iudæos in communi, & uidit eos obſtinatos, *cœpit*, in ſpeciali, *exprobrare*, id eſt ad modum exprobrantis, mala futura prædicere *ciuitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ uirtutes eius*: ut ſaltem operum magnitudini & multitudini crederent, *quia pęnitentiã non egiſſet*. q.d. & doctrinam audierunt, & miracula, uiderunt, & tamen credere noluerunt, ſed peiores gentibus remanſerunt.

Exprobrandi modus & intẽtio Domini.

C Exprobrat eis Dominus ad correctionem, & comminatur eis, uæ, id eſt æternam damnationem, prædicendo uentura, non optãdo mala, ſicut & cùm dicitur: Maledicam illis, qui maledicent tibi, id eſt, qui malè facient, infligam eis pœnam. Maledictio enim in ſcriptura, nunquam eſt imprecatiua, ſed prophetica. Vbi Chryſo. Deplorat autem Dominus, ad noſtrum exemplum: eo quòd effuſio lachrymarum, & gemitus amarus ſuper patientes, inſenſibilitatem doloris, non modicum antidotum eſt, & ad correctionem patientium, & ad remedium ingemiſcentium ſuper eos: Hæc Chryſoſtomus.

Corozaim.
Bethſaida.

D Dicit ergo *uæ* ſcilicet damnationis æternæ imminet tibi *Corozaim* prope quam ciuitatem, Iordanis ingreditur mare Galilææ: & in qua nutrietur Antichriſtus: *uæ tibi Bethſaida*, de qua ciuitate fuerunt Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes: & diſtat à Corozaim, quarto miliario, *quia ſi in Tyro & Sidone*, quæ fuerunt urbes Gentilium, idololatriæ & uitijs deditę: quæ tantum legem naturalem habebant, *factæ eſſent uirtutes*, id eſt diuina prodigia & miracula, quæ factæ ſunt in uobis frequenter, & prædicatum eis fuiſſet ſicut uobis: olim pęnitentiam quam uos non feciſtis, ipſi egiſſent dolentes de peccatis in cinere, ex conſideratione mortis, & cilicio, ex conſideratione peccati pungentis: ſedentes, id eſt in conſcientijs ſe humiliantes. Vel in cinere humiliatio interior: in cilicio, exterior deſignatur: hæc addit: quia antiquitus erat mos ſic agere pœnitentiam. *Veruntamen dico uobis* Iudæis, *quòd Tyro & Sidoni*, licet non ſunt conuerſi, *remiſſius erit in die iudicij, quàm uobis*: quia minus puniẽtur quàm uos Iudæi obſtinati: nam minus peccauerunt illi.

Gentilium trãſgreſſio

E Gentiles enim, neque legem ſcriptam receperunt, neque prædicatores habuerunt, neque miracula uiderũt: ſed tantum legem naturæ tranſgreſſi ſunt. Iudæi uerò doctrinam audierunt, & miracula uiderunt, & poſt tranſgreſsionem legis naturalis & ſcriptæ, etiam legem gratiæ, & ſigna paruipenderunt: & ideò propter ingratitudinem punientur, iſti ſeuerius, & illi remiſsius: quia grauius eſt fidem auditam repellere, quàm mori in gentilitate. Et eſt argumentum, quòd cæteris paribus, maior erit pœna Chriſtianorum, quàm infidelium, clericorum, quàm laicorum: ſapientum, quàm ſimplicium: prælatorum, quàm ſubditorum: nam *cui multum donatum eſt, multum ab eo quæretur, & potentes, potenter tormenta patientur: & ſeruus ſciens uoluntatem Domini, & non faciens, plagis uapulabit multis*.

Luca 12.
Sapien. 6.
Luca 12.

Deinde ſeparatim exprobrat ciuitati Capharnaum: quia diſtrictius alijs iudicãda: eo quòd bona à Domino acceperat crebriora.

Capharnaum.

Itẽ quia duas alias arguerat, de omiſsione pœnitendi & negligentia: hanc uerò de contemptu & ſuperbia. Vnde & alijs comminatus eſt pœnã in genere, cùm ait, *uæ*: huic autem in ſpecie, quid apparet plus eſſe. Dicit ergo: *Et tu Capharnaum*, ponendo, ut ſuprà, continens pro contento. *nunquid* ſecundum opinionem tuam *uſque in cœlum exaltaberis*? q.d. non. Imò propter peccatum ſuperbiæ & ingratitudinis *uſque in infernum deſcendes*. Nam qui ſe exaltat, humiliabitur.

Luca 14. & 18.

Quia ſi in Sodomis, qui tamen fuerunt homines peſsimi, *factæ fuiſſent uirtutes* quæ frequenter factæ ſunt in te, fortè permanſiſſent uſque in hanc diem: quia feciſſent pœnitentiã, ut Niniuitæ fecerunt, ad Ionæ prædicationẽ. Dicit autem fortè, non ad denotandum dubitationem ex parte ſua, ſed ad denotandum mutabilitatem liberi arbitrij ex parte hominis.

Fortè, dictum à Domino.

Veruntamen dico uobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicij, quam tibi: id eſt minorem pœnam ſuſtinebunt, ratione incredulitatis: ſed maiorem, ratione enormitatis peccati & criminis. Per iſtas ciuitates, quibus Chriſtus frequenter prædicauerat, & miracula fecerat: ſignificantur illi qui frequenter audiunt uerbum Dei, & uident exempla uirtutum, & tamen in peccatis ſuis obdurantur: propter quod, cæteris paribus, grauius alijs punientur.

Ingratitudinem grauãtia tria.

Specialiter autem per has tres ciuitates, aſsignantur tria in hominibus, quæ maximè aggrauant ingratitudinem in eis. Primum eſt, litteratura & ſapientia, quod per Corozaim, quę interpretatur ſecretum mihi, uel miſterium meum. Secundum eſt ordo uel prę latio, quod per Bethſaidam, quæ interpretatur domus pecudũ, & domus uenatorũ, ſeu domus frugũ. Sunt enim domus Domini peculiares, & refugiũ pecudum, i. ſubditorũ & cæterorum. Tertiũ eſt religio, quod per Capharnaum, quæ interpretatur uilla pulchritudinis, ſeu conſolationis, uel ager pinguedinis, & utinam interius ſicut exterius. Et iſti ſi inuenti fuerint negligentes, ſeu peccatores, & Chriſto inobedientes, durius quàm cæteri redarguentur, & acrius punientur. Vel per Corozaim, ſignificantur huius ſeculi ſapientes, per Bethſaidam, diuites: per Capharnaum carnales, qui ſpecialiter Chriſtum repellunt, ſicut illæ ciuitates fecerunt.

Miracula nobis omnia ſunt facta: quia ſcripta.

Vbi Chryſo. Conſiderate Chriſtiani: quia quædam miracula facta ſunt in Corozaim, quædam autem in Bethſaida, alia in Capharnaum: apud nos autẽ Chriſtianos, omnia facta ſunt. Quæ enim facta ſunt in Corozaim, forſitan Bethſaida non cognouerat: & quæ facta ſunt in Bethſaida, forſitan Capharnaum neſciebat. Nos autem Chriſtiani, quicquid ubique operatus eſt Chriſtus, omnia Euangelio referente didicimus. Si ergo ſic Chri-

ſtus

ſtus luget ſuper illas ciuitates, quia pœnitentiam non egerunt, quæ non omnia mirabilia uiderunt: putas quomodo quotidie luget ſuper nos Chriſtianos, qui quotidie uirtutes eius in eccleſia legimus & audimus,& tamen pœnitentiam peccatorum noſtrorũ non agimus? Si tempore Sodomitarum Chriſtus ueniſſet, & talia demonſtraſſet, forſitan conuerſi fuiſſent. Illi, quia Loth hominem iuſtum non audiuerunt, ſulphure & igne combuſti ſunt. Nos quæ & qualia expectant tormenta, qui ipſum contemnimus Chriſtum? Et uide quia non dixit, Tunc improperauit ciuitatibus: ſed tunc cœpit improperare. Si ergo tunc cœpit, & uſque nunc quotidie improperat talibus. Et quotiens legitur in eccleſia, improperans, improperat his qui tales ſunt in eccleſia. Væ ergo uobis Chriſtianis; quibus quotidie omnes ſcripturæ uociferantur, & uos tanquam aſpides ſurdæ, obturantes aures ueſtras non auditis uoces earum. Quidam enĩ dicunt: Peccata noſtra erubeſcimus confiteri. Dic homo, quid eſt peius facere malum, an dicere? Si ergo ante Dei conſpectum, facere malum non erubuiſti: quomodo ante cõſpectum hominis, erubeſcis dicere? Ad iracundiam Deũ excitare nõ timuiſti, & ad miſericordiam eum flectere dubitas: Hæc Chryſoſto.

Cœpit improperare, ſignãter dictum.

Oportet igitur lectioni ſcripturarum uacare, & intẽdere: ita enim peccator ad melius poterit proficere. Vnde idem Chryſo. Debemus ſcripturas ſcrutari cũ diligentia, & non ſimpliciter: poterimus ſalute noſtra potiri, ſi ſemper eis immorabimur. Et ſi uehementer durus quis fuerit, & ſi nihil lucratus fuerit in alijs temporibus: tempus ſaltem lucrabitur hoc, & ſuſcipiet aliquam utilitatem. Quid igitur ais? quoniam audiens non facio, non paruum lucrum miſerum uocare ſeipſum, non inutilis hic timor. Si ingemueris ſolum quoniam audiens non facis: omnino ad faciendum uenies quandoque. Non enim eſt Deo loquentem & audientem Deum, loquentem non lucrari. Et iterum: Quicquid quæritur ad ſalutem: totum iam adimpletum eſt in ſcripturis. Qui ignarus eſt: inuenit ibi quod diſcat. Qui contumax eſt & peccator: inuenit ibi futuri iudicij flagella quę timeat. Qui laborat: inuenit ibi glorias promiſsionis perpetuæ uitæ: quas manducando, amplius excitetur ad opus. Qui puſillanimis eſt & infirmus: inuenit ibi mediocres iuſtitię cibos: qui etſi pinguem animam non faciunt, tamen mori non permittunt. Qui magnanimus eſt & fidelis: inuenit ibi ſpiritaliores eſcas, continentioris uitę, quæ perducent eum propè ad Angelorum naturam. Qui percuſſus à Diabolo uulneratus eſt in peccatis, inuenit ibi medicinales cibos, qui eum pro pœnitentiam reparent ad ſalutem: Hæc Chryſoſtomus, ſecundum Bedam: Quare non olim, his qui credere potuerunt, uerùm Iudęis qui credere noluerunt, ſit euangelizatum: ipſius eſt ſcire cuius uniuerſæ ſunt uiæ miſericordia & ueritas. Quia ſecundum Anſel. alio modo, iuſtè damnat malos: alio modo, iuſtè parcit malis. Nam cùm damnat malos, iuſtum eſt, quia illorum meritis conuenit, cũ uerò parcit malis, iuſtũ eſt: non quia illorũ meritis, ſed quia bonitati ſuæ condecens eſt. Parcendo ergo malis, iuſtus eſt ſecundũ ſe, & miſericors, ſecundũ nos, nõ ſecundũ ſe. Non enim ideò eſt miſericors, quia miſerum cor habeat: ſed quia circa miſeros, cor pietatis impendit. Qui etiam ſecundum Auguſt. cuius uult miſeretur, non in iuſtitia ſed gratia, quem uult obdurat non iniquitate, ſed ueritate uindictę. Sic tamen miſericordia & ueritas obuiant ſibi, ut nec miſericordia impediat ueritatem,

Sacra ſcriptura intendendũ eſt. Chryſoſto. hom. 32. in Ioannem.

Scripturarum laus & utilitas.

Bed in c. 10 Lucæ.

Iudicia Dei occulta.

Pſal. 118.

Anſelmus in proſologio c. 9.

Rom. 9.

Auguſtin. in enchiridio c. 99.

A qua plectitur dignus: nec ueritas miſeri cordiam, qua liberatur indignus. Deus quidem, ab æterno ſciens conuerſationem hominum malam futuram, & quia nec ſola ſeueritate poſſet ſaluari, nec ſola miſericordia peruenire ad profectum meritorum: decreuit quòd in unoquoque tempore prædicandum eſſet, unumquemque permittens ſuo iudicio, id eſt naturali legi, quæ dicit in corde, quod tibi fieri non uis, aliis ne feceris. Sed quia naturalis lex obtorpuit con ſuetudine peccandi, prædicata eſt, quæ refrenaret peccãtes. Et quia iterum homo, non ſe per legis ſeueritatem cohibet, imò per interdictum reus tenebatur, prædicata eſt miſericordia, quæ ſaluaret confugientes ad eam, ut excæcaret refutantes, mittens ad

B promiſsionem Iudæorum, ut ipſi Iudæi, ſaltem ęmulatione gentium conuerterentur. Et hæc eſt altitudo conſilij Dei, quo mira prouidentia, Iudæos & Gentes reduxit ad uitam quam perdiderant in Adam.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui nos uerbo & exemplo prouocaſti ad dolendum pro peccatis, & ad exultandum pro ſpiritualibus bonis: da mihi gratiam lachrymarum, & terram cordis mei aridam, irriguo cœleſti ſecunda, ut plangam me quotidie in omni uita mea: ita ut efficiantur mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & mens mea oblita uanitatis & miſeriæ, ardeat in tuo amore: ita ut ſaltando ad bona opera, & laudes Dei*

C *aſſurgendo, nunc exultem in ſpe, & tandem ſemper te laudando, tecum gaudeam ſine fine. Amen.*

De reuerſione Apoſtolorum, ac miſsione, & reuerſione ſeptuagintaduo diſcipulorum. Caput. LVIII.

D

E REVERTENTES *autem Apoſtoli* de prædicatione *ad Ieſum, nunciauerunt ei quę docuerant* prædicando, & fecerant miracula, operando: oſtendentes quòd mandatum eius, fideliter executi fuerunt: & gratias referentes ſuper his, quæ acceperunt. Veniunt Apoſtoli ad Ieſum, riui ad fontem, ad locum unde exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Ibant animalia de quiete contemplationis ad laborem actionis, & reuertebantur iterum ad quietem contemplationis. Et compatiendo eis de laboribus ſuis, duxit eos, *ſeorſum in deſertum locum,* ut poſt laborem quieſcerent, *puſillum,* ſegregati à tumultu populorum: & ut

Marci 6. Lucæ 9. & 10. Matth. 14

ut ſe colligerent in oratione, ſicut diſperſi fuerant in A
Eccle. 1. Beda ſ ca. 6. Marci.
prædicatione: *nec enim ſpatium edendi habebant*, præ
turbis quæ ueniebant & redibant. Vnde Beda: Vbi
magna temporis illius fœlicitas, de labore docentiú
ſimul & diſcentium, ſtudio demonſtratur, quæ utiná
in noſtro æuo rediret: ut tanta miniſtris uerbi frequẽ
tia, fidelium inſiſtat auditorum: quæ nec liberum eis
curandi corporis ſpatium concedat. Nam quibus ne
ceſſaria curandi corporis hora negatur: quanto mi-
nus illecebris animæ ſuæ, carnis ſtudendi facultas ad
eſt: quin potius à quibus uerbú fidei, & ſalutare my-
ſterium opportunè, importunè exigitur, horum ani-
mus conſequenter, ad agenda ſemper, & cogitanda
cœleſtia ſuccenditur: ne ea quæ uerbis docent, factis
Hierony. ſ c. 6. Marci.
impugnent: Hæc Beda. Myſticè autem ſecundú Hie- B
ro. ſeorſum ducit Dominus quos elegit: ut inter ma-
Electorum ſegregatio.
los uiuentes, mala non intendant. Et bene dicitur, ut
Requies ſãctorum in terris puſilla.
quieſcerent puſillum: quia puſilla requies eſt hîc, ſan
ctis & labor magnus: ſed poſtea dicetur eis: ut requie
ſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum, ſequútur
Apoc. 14.
illos. Vnde dicit Gre. quòd tanto tunc maior requies
Gregorius in paſtorale.
erit, quanto modo ob amorẽ conditoris ſui, requies
nulla fuerit Et econtra intellige ò piger, quòd tanto
tunc minor requies erit, quanto nunc ob amoré car-
nis, requies maior fuerit. Et ideò ut tunc gaudere poſ
ſis dulcedine quietis, non abhorreas nunc guſtare
amaritudinem laboris, attendens uerba Boëtij dicen
Boetius.
tis: Dulcior eſt apium melle labor, ſi malus ora prius
ſapor edat. Quieſcere ergo facit Chriſtus diſcipulos C
ſuos, ut diſcant omnes, & maximè qui præſunt, quòd
qui laborant in opere & ſermone, requiem prome-
rentur. Per hoc etiam oſtenditur, quòd prædicato-
res, poſt prædicationis diſcurſum, redire debent ad
contemplationis ſecretum: & opera ſua coram Deo
diſcutere, & diligenter examinare: ut de bonis gratias
Quieſcẽdũ interdũ eſt.
agant, & de defectibus ueniam petant. Admonemur
itaque hîc in Domini factis, ut aliquando ab actione
quieſcamus, & ad ſecretum contemplationis tranſea
mus: quia in actione exteriori, ſpatium contemplan-
di non habemus. Quę contemplatio, rectè deſertum
dicitur: quia à multis deſeritur, & à paucis inhabita-
tur: in qua requieſcimus puſillú, quia pro noſtra fra- D
gilitate, nó diu diuinæ uiſioni ualemus inhærere: nec
pro neceſſitate proximi, illius curam diu prætermit-
tere. Taceas ergo ad tempus, à proximorum ædiſica
tione: ut tacendo diſcas, qualiter ſuo tempore utiliter
eloqui ualeas. Rogando tamen Deum quòd per ſeip
ſum ſuppleat cordibus proximorum, interius ea in-
ſpirando, à quibus interim te abſtineas, linguam per
ſilẽtium edomando. Vnde Grego. Nemo debet pro
Gregori. in paſtorali c. 5. primæ partis.
pter contemplationem Dei, omnino poſtponere ne
ceſſitatem proximi: nec propter neceſſitatem proxi-
morum, contemnere contemplationem Dei. Quid
Contẽplandum interdum.
enim prodeſt, ſi amantes noſmetipſos, relinquamus
proximos? Vel quid rurſus prodeſt, ſi amantes uel ze E
lantes proximos, relinquamus noſmetipſos? Et *poſt*
hæc Dominus Ieſus deſignauit, id eſt ſignanter elegit, &
ab alijs diſtinxit, ac inſtituit, *ſeptuaginta duos*, diſcipu-
los, *alios*, pręter duodecim prædictos: in ſignú quòd
poſt Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem in cœ-
lum, fides Chriſti prædicanda erat gentibus, ſeptua-
gintaduarú linguarú: ſicut antè duodecim tribubus,
ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum. Pri-
Prima lingua.
ma ergo lingua, inter omnes erat Hebraica: quæ po-
Apoſtolorũ & diſcipulorum ſignificatio.
ſtea in ſeptuagintaduas fuit diuiſa. Et ſicut apoſtoli,
formam demonſtrabant epiſcoporum, id eſt primi
ordinis & maiorum ſacerdotum: ſic & iſti figurá ge-

A rebant presbyterorum, id eſt ſecundi ordinis, & mi-
norum ſacerdotum, ſcilicet curatorum. In primis ta
men eccleſię temporibus, utrique presbyteri, utrique
uocabantur epiſcopi. Qui ergo epiſcopi ſunt, ſunt
ſucceſſores Apoſtolorum, ideò ſi gaudent de Apo-
ſtolico honore, debent eis ſimiles eſſe in labore. Se- *Septuaginta.*
ptuaginta quoque conſurgunt ex ductu denarij per
ſeptenarium, ideo ſignificant impletionẽ decalogi,
cum ſeptem donis ſpiritus ſancti. Per binarium uerò
ſuperadditú, ſignificatur maximè gemina charitas,
ſ. Dei, & proximi, quæ omnia debent eſſe in prædica
toribus Euangelij. *Et miſit illos binos*, ſic etiá ſecundú
Orige. & duodecim bini & bini numerati fuerunt: ut
in eorum catalogo Matthæus oſtendit. Miſit autem
B binos. Primò, propter duos populos conuertendos, *Binis cur mitti dicãtur.*
Iudæorum ſcilicet & Gentium. Secundò propter ſa-
lutem duplicem operandam, corporis ſcilicet & ani-
mæ. Tertiò, propter duplex mádatum charitatis: ſcili
cet Dei & proximi, quæ debet eſſe in prædicatore
Euangelij. Quartò, propter geminá perfectionem,
ſcilicet uitæ & ſcientiæ prædicatori neceſſariá. Quin
tò, propter mutuá conſeruationem, & ſecuritatẽ cu-
ſtodię: ut unus eſſet cuſtos caſtitatis alterius, & bono
rum cæterorú. Sextò, propter mutuá conſolationẽ,
& ſocietatis emolimentú. Septimò, propter confir- *2. Cor. 13.*
mationem ueritatis prædicandæ ab ipſis, & eius teſti
monium: ut in ore duorum teſtium, ſtaret uerbum,
ante faciem ſuam, ſcilicet ante præſentiam, ut aduen-
C tus Chriſti non lateret, & ut ei uiam & hoſpitium in
cordibus hominú præpararent, *in omnem ciuitatem*
& locum, qui indifferenter Chriſtus & diſcipuli eius
prędicabant in ciuitatibus & locis, paruis & magnis,
quò erat ipſe uenturus, ſcilicet in Iudæam. Poſt reſurre
ctionem tamen & aſcenſionẽ Domini, ad prædican-
dum etiá Gentibus miſſi ſunt, ſecundú Greg. Prædi- *Gregorius hom. 17. i Euangelia.*
catio præuenit, & ſic ad habitaculum mentis Domi-
nus uenit: quia uerba exhortationis percurrunt, per *Reuerſio diſcipulorum.*
quá ueritas in mente ſuſcipitur. *Et dicebat illis: Meſſis*
quidẽ multa: operarij autem pauci. Iſta & plura alia quæ
ſequuntur, modú prædicandi & uiuendi diſcipulorú
continentia, dicta ſunt ſuprà de miſſione Apoſtolo-
rum: & ideo hîc repetere, non eſt neceſſarium Exple
D to autẽ miniſterio legationis ſuæ, reuerſi ſunt lxxij. di
ſcipuli, *cum gaudio*, tum de fructu prædicationis ſuæ,
per quam populú ædificauerant: tum de miraculorú
operatione, quia dęmones eiecerant, gloriantes, & *di*
cẽtes, ſibi, *in nomine*, & inuocatione nominis Chriſti,
nó ſolú languores & infirmitates, non ſolú homines
iniquos, ſed, *etiam dæmonia*, ſubiici; quæ tamen ſunt
tantæ poteſtatis, ut non ſit poteſtas ſuper terrá, quæ
cóparetur eis. Vbi Beda. Bene quidẽ profeſsi ſunt, de *Beda ſ ca. 10. Lucæ.*
ferentes honoré nomini Chriſti: ſed infirma adhuc
fide, gaudebant in uirtutibus. Et quia diſcipulos, de
ſignorum operatione Dominus uidit elatos: qui ex
E hoc nimis gloriabantur, tanquá infirmi & imperfe-
cti: ideo hæc gloria eorú reprimitur, cú ſubditur. *Et*
ait illis: Vidi Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem: quia *Vidit caſum Luciferi Dominus.*
præſens erat qñ corruit, imò cú præcipitauit. Fulgur
enim cadit celeriter, & manifeſtè, & cú fetore & in-
flámatione: ſic dęmones de cœlo empyreo ceciderút *Fulguris caſus.*
in inſtanti, & uidẽtibus ſanctis Angelis, & cú fetore
proprij peccati, ad inflámandú homines per tẽtatio-
nẽ parati. Et cauſa huius ruinæ fuit elatio, ſiue ſuper
bia de ſua excellẽtia. q. d. ſaluator diſcipulis ſuis: Caue
re diligenter debetis, ne ex elatione & poteſtate con
ceſſa ſuper dæmones, nimis eleuemini, & ſic corrua-
tis. Satanæ ergo exẽplo deterrẽtur, & ad humilitaté *Caſus cur mẽtio facta.*
reuo-

câtur:ut qui hunc ob ſuperbiã de cęlo recordarẽtur eiectũ,multò magis ſe de terra ęditos, ſi ſuperbierĩt, humiliãdos: ut caſum propriũ hoc exẽplo caueant: *& qui ſtat, uideat ne cadat.* Et ſi ille ꝑpter ſuperbiã de cœlo cecidit, multo minus ſuperbus illuc aſcendet: quia,ut alibi dicitur, turpius eiicitur, q̃ non admittitur hoſpes. Vnde Greg. Mirè autẽ Dominus, ut in diſcipulorũ cordibus elationẽ premeret, iudiciũ ruinæ retulit, quod ipſe magiſter elationis accepit: ut in authore ſuperbiæ diſcerẽt, quid de elationis uitio formidarent. Vnde Iſid. Quiſquis iã ex deteriori, melior eſſe cœpit: caueat de acceptis extolli uirtutibus: ne grauius per uanã gloriã corruat, quã prius perlapſum uitiorũ iacebat. Itaq; non cõfidas in naturę dignitate, non ſuperbias de ſapiẽtia, nõ de honore, non de ſtatu, nõ de poteſtate: quia in omnibus natura Angeli te excedit, & tamẽ ex ſuperbia cecidit, & ex cęlo eſt eiectus, & tuis pedibus ſubiectus. Vt enĩ dicit Aug. Melior eſt in malis factis humilis cõfeſsio, quã in bonis ſuperba gloriatio. Et plus placet Deo humilitas in factis malis, quã ſuperbia in bonis. Humilitas tamẽ non illa tantũ laudatur, quæ de cõſcientia peccatorũ uenit: ſed illa quæ ex uirtute deſcẽdit, Deo cara eſt. Igitur nõ debet homo gloriari in gratia gratis data, quæ malis & iniuſtis quãdoq; confertur: ſed in gratia gratũ faciente, per quã in libro uitæ aſcribitur, & cũ humilitate, in omnibus gratias agere. Vnde ait, *Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi,* ſcilicet pede ſpirituali, *ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra omnem uirtutẽ,* & multiplicia ſpiritualia nocumẽta inimici, & omne genus immundorũ ſpirituũ, de obſeſsis corporibus eiiciẽdi, & nihil uobis nocebit, ſecundũ Bedã, Quia ſerpentes dente, & ſcorpiones cauda nocẽt. Serpentes enim morſu oris, & ſcorpiones punctione caudę, uenenũ fundũt. Ideo ſerpẽtes apertè ſęuientes, ſcorpiones clãculo inſidiãtes, uel homines uel dæmones ſignificãt. Vel ſerpẽtes ſunt qui inchoãdis uirtutibus uenena prauæ perſuaſionis obiiciũt: ſcorpiones, qui conſummatas uirtutes, ad finẽ uitiare intendũt ſecũdum Theophilũ: ſerpẽtes ſunt, qui uiſibiliter nocẽt: uelut fornicationis, & homicidij dæmon: qui uerò inuiſibiliter nocent, ſcorpiones uocãtur, ſicut in uitiis ſpiritualib. Inſuper etiã calcare ſerpentẽ, eſt ſubiicere rationi ſenſualitatẽ: quæ ſecundũ Auguſt. ſignificatur per ſerpentẽ: & calcare ſcorpionẽ, eſt deteſtari detractorẽ: & calcare omnẽ uirtutẽ inimici, eſt obiicere omnẽ occaſionẽ mortalis peccati. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus uobis infirmis ſubiiciuntur: nã malos ſpiritus arcere, & alia ſigna facere, aliquando cõceſſum eſt, etiã malis hominibus: non ꝑpter ſeipſos, ſed ad cõfirmationẽ fidei Chriſti prædicatę per eos: & aliquãdo nõ eſt meriti eorũ qui operãtur, ſed potius per inuocationẽ nominis Chriſti cõceditur: uel ad maiorẽ condẽnationẽ eorũ qui inuocãt: uel ad utilitatẽ eorũ qui uidẽt & audiunt: in quo ſemper honoratur Deus: per cuius nomẽ miracula fiũt, licet deſpiciãtur qui faciunt. Vnde Chryſo. Eiicere dæmones, cõmune opus eſt, inter miniſtros Dei, & miniſtros diaboli. Veritatẽ cõfiteri, & iuſtitiã facere, priuatũ eſt opus tantũ ſanctorũ. Ideo quẽ uideris dæmonia eiicientẽ, ſi nõ eſt confeſsio ueritatis in ore eius, nec iuſtitia in manibus eius: nõ eſt homo Dei. Si autẽ uideris ueritatẽ cõfitentẽ, & iuſtitiã facientẽ: & ſi dæmonia non eiicit, homo Dei eſt. Et iterũ: Nõ ſigna pete: ſed animæ ſanitatẽ. Si autẽ ſigna vis facere, eruaris à delictis, & omnia expleſti. Etenĩ magnus dæmõ eſt peccatũ: & ſi aufers, maiora decẽ mil

1. Cor. 10.

Grego. lib. 23. moralium cap. 4

Auguſtin. in pſal. 93. Humilitatis excellentia.

Bed. in ca. 10. Luca. Serpentes. Scorpiones.

Auguſtin. in pſal. 41.

Mali poſſunt malos ſpiritus arcere.

Chryſoſtom. hom. 23. in Matthæũ. Eiicere dæmones.

Peccatum dæmon eſt.

A le dæmones abigẽtibus operatus es: ſigna enim mil totiens aliis profuerunt, facienti autem obfuerunt, in elationem extollentia, & uanam gloriam, uel in alio aliquo modo. In operibus uerò nihil tale ſuſpicari eſt, ſed & participãtibus eis & aliis multis, proſunt. Hæc itaque cum magna diligentia operemur. Si enĩ ab inhumanitate, ad eleemoſinam tranſmutatus fueris: ſiccam manum exiſtentem extendiſti. Si à ſpectaculis deſiſtens, ad eccleſiam ieris: claudicantem pedẽ correxiſti. Si autem deſtiteris oculos tuos à meretrice, & pulchritudine aliena: cęcos exiſtentes aperuiſti. Si pro ſatanicis uiis, didiceris pſalmos ſpirituales: mutus exiſtens, locutus es. Hæc itaque miracula ſunt maxima: hæc ſigna ſunt inopinabilia. Si hæc ſigna fecerimus, & ipſi magni quidem & mirabiles per hæc erimus, & pernicioſos uniuerſos ad uirtutem attrahemus, & futura fruemur uita. hęc Chryſo. De hoc etiã habes ſuprà, circa finem ſermonis Domini in mõte. Si ergo non eſt gaudendum in ſubiectione ſpirituũ: multo minus eſt gaudendum in ſubiectione hominum: & adhuc minus in ſubiectione rerum temporalium: de quibus tamen gaudent multi, etiam qui uidentur ſpirituales & deuoti. Et ſubiungit: *Gaudete autem, quia nomina ueſtra ſcripta,* & ſine obliuione memoriæ tradita, *ſunt in cœlis,* id eſt in libro uitæ, licet deleantur tanquam malum & eiiciantur in terris, & hominum reputatione. Econtra nomina malorum ſcribuntur, & magnificantur in terris: & ideo non in cœlis. In libro uitæ, aliquorum nomina dicuntur ſcripta dupliciter. Vno modo, ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ ſcriptura eſt delebilis. Alio modo, ſecundum æternam prædeſtinationem, quæ ſcriptura eſt indelebilis: & utroque modo nomina eorum erant ſcripta in cœlis, quia erant prædeſtinati: & cum hoc habebant gratiam Dei: quia iſta gloriatio quam habuerunt de eiectione dæmonũ, non fuit mortale peccatum. Si autem & tuum nomẽ uis ſcribi in cœlis, ſtude ut bonum, & non malum operis: quia qualia opera facis, talibus nomen tuum inſcribitur literis. Et ex his literis, elicietur iudicium: quia in Apocaly. dicitur: Iudicati ſunt mortui, ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum. Vnde Beda: Salubriter autem intelligendum eſt, quòd ſiue cœleſtia, ſiue terreſtria quis opera geſſerit: per hæc quaſi literis annotatus, apud Dei memoriam ſit æternaliter affixus. Quædam autem ſunt quæ ſcribuntur, quidem non in uita, ſed ſecundum Hieronym. in terra: ut ſecundum hoc intelligatur duplex quædam conſcriptio: horum quidem ad uitam, illorum ad perditionem. Quòd autem dicitur, de libro uiuentium, intelligitur de his qui digni putabantur in libro Dei conſcribi. Et ſecundum hoc fieri dicitur ſcripturæ mutatio, quando à uirtute dilabimur in peccatum, uel econtra. hæc Beda. Gaudeant ergo diſcipuli Chriſti, non de humiliatione dæmonum, qui per ſuperbiam, cœli ſedem amiſerunt: ſed de ſua ſublimatione: quia in locum illorum electi ſunt: ut unde illi ceciderunt ſublimati, illuc iſti aſcendant humiliati. Illud enim gaudium, uanum & temporale eſt: hoc autem, utile & æternũ. Illud, ad uanam reſpicit gloriã: hoc ad gloriã ſpectat æternã. Et illud quidem ſimul habere poſſunt & mali, & boni: hoc autem, non niſi boni. Et quia regreſſi diſcipuli de duobus gaudebant: primò, quia prædicationem eorum receperant illi ad quos miſſi fuerant: ſecundò, quia dæmonia ſubiiciebantur eis: ideo repreſſa ſuperbia in diſcipulis, & audita fide eorum & illorum quibus prædicauerant uerbum ſalutis,

Miracula omnibus conceſſa.

B

C

Nomina ſcribi in libro uitæ.

Apoc. 20.

D

Bed. in ca. 10. Luca.

E

Gaudẽdũ unde ſit: & unde non.

tis, *exultauit*, Dominus Ieſus in donis ſpiritus ſancti: & gratias egit pro ſalute hominum Deo patri. vnde Theophil. Sicut benignus pater videns filios ſuos dirigi, gaudet: ſic Chriſtus exultat quòd diſcipuli tantis bonis facti ſunt digni. Vnde & Cyrillus: Inſpexit quidem per ſpiritus operationem, quam Apoſtolis tradidit, plurium acquiſitionem. Vnde & in ſpiritu ſancto lętatus dicitur, id eſt in effectibus qui per ſpiritum ſanctum proueniunt. Quaſi enim amator hominum, gaudij reputabat materiam conuerſionem errantium: de quo gratias egit. hæc Cyrillus. Gratias ergo egit dicens: *Confiteor tibi*, id eſt, gratias ago: & laudo te pater per æternam generationem, *Domine cęli & terræ*, inuiſibilium & viſibilium: per temporalem creationem, *quia abſcondiſti*, per iuſtitiam, *hæc*, ſcilicet myſteria fidei & arcana ſapientiæ tuæ: quæ in aduentu filij ſunt impleta, *à ſapientibus & prudentibus*, ſecundum ſuam reputationem: & in oculis ſuis, ſcilicet Scribis & Phariſæis, & alijs ſuperbis ſapientibus quidem in diuinis: vt in lege & Prophetis: & prudentibus in mundanis, ſeu humanis vel, *ſapientibus*, ſecundum philoſophiam humanam: de qua Apoſtolus: *Stultam fecit Deus ſapientiam huius mundi*. Hæc autem eſt triplex: ſcilicet terrena, propter affectum terrenæ cupiditatis: animalis, propter affectum carnalis voluptatis: diabolica, propter affectum mundialis ſublimitatis. Terrena, eſt in cupidis & auaris. Animalis, in voluptuoſis & luxurioſis. Diabolica, in ſuperbis & ambitioſis, *& reuelaſti ea paruulis*, id eſt humilibus, & intellectum in obſequium fidei captiuantibus, ſcilicet piſcatoribus: & aliis ſimplicibus ſe exaltare neſcientibus: vt humiles ad te veniant: & ſuperbi à te recedant. Chriſtus in eo quòd Deus, eſt ęqualis patri: in eo quòd homo, confitetur: id eſt gratias agit Deo patri, imo indiuiduæ trinitati. Pulchrè autem ſapientibus & prudentibus, non inſipientes & hebetes: ſed paruulos, id eſt humiles oppoſuit: vt ſecundum Grego. probaret ſe damnare tumorem & ſuperbiam: non acumen ingenij & ſapientiam. Et ſecundum Chryſoſt. vt erudiret per omnia nos ab elatione erui, & humilitatem zelare. Magnus honor ex hoc eſt humilibus ueris: quia ſunt de ſecreto conſilio ſummi regis: vocati & admiſsi ad notitiam veritatis: vt enim dicit Beda, Humilitas eſt clauis conſcientiæ, qua ad notitiam veritatis Chriſti poterit perueniri. vbi Chryſoſto. Gratias agit, quia illuminati ſunt ruſtici & ſimplices homines qui totum quicquid fecerint boni, imputant authori: non ſapientes Iudæorum, qui prius ſapientes videbantur in eloquiis Dei, cùm non eſſent ſapientes: ſapientia enim eſt, non eloquia Dei ſcire, ſed ſecundum eloquia Dei viuere. Tu autem ad quaſcunque volueris perſonas potes dilatare tractatum: quoniam & omnibus ſapiētibus, qui ſecundum ſenſum carnis ſunt ſapientes: & non ſecundum ſpiritum cordis: abſcondit Deus ſemper myſterium veritatis: & reuelat illud paruulis. Sic ergo quòd Iudęis quotidie meditantes, legem Dei inuenire non potuerunt: piſcatores & ruſtici inuenerunt, quotidie tractantes retia manibus ſuis. hæc Chryſoſto. Non lætatur Dominus, quia eſt ſapientibus occultatum: ſed quia humilibus eſt reuelatum: quia hoc dignum eſt lætitia: illud autem męſtitia. Vnde Chryſoſto. Quid igitur in perditione lætatur: & quia non didicerunt hoc illi? Nequaquam. Reuelatum enim eſſe his dignum eſt lætitia: occultari autem ab illis non lætitia, ſed lachrymis eſt dignum. Hoc deniq; & fecit lugens ciuitatē. Non ergo propter hoc lætatur, & gratias agit ꝙ Dei myſteria latebant Scribas & Phariſæos: nō enim erat materia alacritatis, ſed gemitus: ſed quia quod ſapientes non nouerant, humiles nouerunt. hęc Chryſ. Accipitur ergo hic confeſsio, pro gratiarū actione & laude: quia (vt dicit Hiero.) confeſsio non ſemper pęnitentiam, ſed & gratiarum actionem ſignificat. Vnde & Aug. Non ſolius eſt confeſsio peccatoris, ſed aliquando etiam laudatoris. Confitemur ergo ſiue laudantes Deum, ſiue accuſantes noſmetipſos. hæc Augu. Et ſic patet ꝙ cauſa ex parte credentium fuit eorum humilitas: quæ ad ſapientiam diſpoſuit: quia vt dicitur in Prouerbijs: *Vbi humilitas, ibi ſapientia*. Et vt dicit Ptolo. philoſophus, qui inter ſapientes eſt humilior, inter ſapientes eſt ſapientior. Ex parte autem non credentium, fuit eorum ſuperbia: quæ eſt intellectus excæcatiua: ſed ex parte Dei cauſa fuit ſimplex voluntas diuina. & hoc eſt quod ſubdit: *Ita pater factum eſt: quoniam ſic placitum eſt ante te*. id eſt tibi in conſpectu tuo: ante quem ſcilicet nihil iniuſtum poteſt placere. Nullam verò aliam rationem reddere voluit filius: quia pater illos reprobauerit & hos elegerit: niſi ſolum beneplacitum ipſius patris: in exemplum, ne ſecreta Dei diſcutiamus: & in confuſionem illorum qui de ſecretis Dei volunt quærere rationem. Vnde Grego. His Domini verbis exempla humilitatis accipimus: ne temerè diſcutere ſuperna conſilia de aliorum vocatione, aliorum ve repulſione præſumamus. Cùm enim præmiſiſſet vtrunque: non mox rationem reddidit: ſed ſic Deo placitum dixit: hoc videlicet intendens ꝙ iniuſtum eſſe non poteſt quod placuit iuſto. In cunctis ergo quæ exterius à Deo diſponuntur, aperta cauſa rationis eſt, occulta iudicia voluntatis. Vnde & Chryſo. Non dicit, qua ratione ſic ei placuit: ſed tantum gratias ait patri: quia ſic ei placuit. Sic & tu nunquam diſcutias conſilia Dei in operibus eius, quid fecit, aut qua ratione fecit: ſed quocumque modo rem ſuam voluit ordinare, gratias ei agas: ſufficit tibi ad teſtimonium ipſa Dei natura: quia Deus ſine ratione & ſine iuſtitia nihil facit. Non enim ad diſcuſsionem ſuam, ſed ad honorem ſuum creauit te: nec iudicem te voluit eſſe actuum ſuorum, ſed ſeruum præceptorum. Boni enim Domini, eſt omnia prouidere quæ ad vtilitatem pertinent ſerui: boni autem ſerui eſt, fideliter operari, & non diſcutere Domini ſui actus. hæc Chryſo. Vnde & Auguſt. Quare illum trahit, & illum non trahit: noli velle diiudicare, ſi non vis errare. Vt autem dicit Proſper: Deus reſiſtentem non trahit: inuitumque non compellit: ſed ex inuito volentem facit: & infidelitatem reſiſtentis inclinat, vt cor audientis obediendi in ſe delectatione genita ibi ſurgat vbi premebatur: inde velit, vbi nolebat. Hæc Proſper. Et licet in ſpeciali non poſsit aſsignari ratio quare illum eligat, & illū dimittat: niſi eius ſimplex voluntas. Quòd tamen aliqui ſint electi, & aliqui reprobati, bene poteſt aſsignari cauſa in generali: etiā ex parte Dei, vt in electis appareat Dei miſericordia: in alijs autem, eius iuſtitia: quia ſicut ad gloriam regis & decorem ſui regni non ſolum pertinet aula in qua ſtrenui milites honorantur: ſed etiam patibulum in quo malefactores puniuntur: ſic ad gloriam Dei non ſolum pertinet præmiatio bonorum, ſed ēt punitio reproborum. Et quia dictum eſt de uocatione humiliū: conſequenter ponitur huius vocationis medium. Chriſtus enim mediator Dei eſt & hominum: debitus aūt proceſſus eſt, vt ab extremo in extremum

Gratias cur egit Dominus.

Sapientia mundi.

1. Cor. 1.

Gregorius. in ca. 9. 1. 1. Regum.

Sapientia reuelata paruulis.

Chryſoſto. home. 39. ī Matthęū.

Beda.

Humilitatis laus.

Chryſoſto. hom. 28. operis imperf.

Lętitię Chriſti ratio. Chryſo. hom. 39. in Matth.

Confeſsio Domini.

Auguſtin. in pſal. 94.

Prouer. 11

Secreta nō inquirēda.

Gregorius lib. 11. moralium.

Chryſoſto. hom. 28. operis imperfe.

Iudicem nec Dei, nec operū eius eſſe licere.

Auguſtin. tractatu 26. in Io.

Deus nemi nem cogit.

Mediū vocationis humilium.

mum procedatur per medium: ideo omnis proceſſus gratiæ deriuatur ad nos per Chriſtum: & hoc eſt quod dicit, *omnia mihi tradita ſunt à patre*, quia ſecundum naturã diuinam, Chriſtus habet eſſe à patre: & per cõſequens poſſe: licet habeat idem eſſe numero, & poſſe cum ipſo: & ſic omnia tradita ſunt ſibi à patre ab ęterno.

Tradita omnia Chriſto.

Secundum autem naturam humanam, omnia tradita ſunt in poteſtate Chriſti & Domino, à Deo patre. Vno modo, quãtum ad authoritatem: & ſic ſibi ſunt tradita ab inſtanti conceptionis: quia eoipſo quòd natura humana uerbo eſt unita: omnia creata ſibi ſunt tradita: alio modo, quantum ad effectum: & ſic in iudicio omnia erunt ſubdita pedibus eius: quia tunc eius uoluntas perfectè implebitur in omnibus.

Diuinorũ notitia eſt nobis à Chriſto.

B Et quia ſecundum diuinam naturã eſt idẽ cum patre: ideo ſubdit: *Et nemo nouit filium, niſi pater: neque patrẽ quis nouit, niſi filius*. nec tamẽ per hoc excluditur ſpiritus ſanctus: quia fit exceptio eſſentialis, nõ perſonalis: ſed ſpiritus ſanctus non eſt alterius eſſentiæ, quàm pater. Et quia Chriſtus eſt mediator Dei & hominum: ideo notitia diuinorum ad nos deriuatur per Chriſtum: propter quod ſubditur: *Et cui filius uoluerit reuelare*, nõ quòd iſti quibus reuelatio fit mediante filio, habeãt notitiam comprehenſionis ſicut filius: quia hoc eſt impoſſibile creaturæ: illud enim quod comprehenditur, totaliter & perfectè cognoſcitur.

C Et quia (ut dictum eſt) Chriſtus eſt mediator Dei & hominum: ideo conſequenter oſtendit quòd familiariter & ſecurè ad ipſum eſt accedendum. Vnde nos ad hoc inuitãs ait: *Venite*, credendo & obediẽdo, non pedibus ſed moribus: non corpore, ſed fide. Iſte nãque ſpiritualis eſt acceſſus, quo quiſque Deo appropinquat uerius ad me orandum per fidem, ad me comitandum per imitationem, ad me fruendum per glorificationem: ergo, *uenite*, uos clauſi, *ad me*, oſtium ueritatis, *uenite*, uos ægri ad me medicum ſalutis, *uenite*, uos naufragi ad me portum quietis. Fœlix terminus ad quẽ: ſed infœlix terminus à quo. ideo ait: *Omnes qui laboratis*, ſiue ſecũdum naturam in qua naſcimur: ſiue ſecũdum culpam, qua tranſgredimur: ſiue ſecundum pœnam, in qua morimur: ſpecialiter tamen loquitur hîc de dolore infidelium in cultura idolorum. O tamen quantum laborat luxurioſus in uoluptatibus, auarus in cupiditatibus, ambitioſus in dignitatibus. *& onerati eſtis*, triplici onere: ſcilicet ueteris legis, phariſaicæ traditionis, diabolicæ ſeruitutis.

Onus triplex.

O Dei noſtri dignatio admirabilis, ô charitas ineffabilis, ô uerba dulcia, uerba deifica. Ecce inuitat inimicos, hortatur reos, allicit ingratos: ubi Chryſoſto. Non autem dixit, uenite ille & ille: ſed, omnes qui in ſolicitudinibus, qui in triſtitijs, qui in peccatis eſtis: non ut expectam noxas: ſed ut ſoluam peccata: uenite, non quoniam indigeo ueſtra gloria: ſed quia volo ueſtram ſalutem.

Chryſoſt. hom. 39 in Matthaũ.
Saturatio Domini.

Vnde dicit: *& ego*, non ſolum exonerabo: ſed etiam, *reficiam uos*, triplici cibo: ſcilicet doctrinæ, euchariſtiæ, & gloriæ. Vel reficiam uos, id eſt interna refectione: & iocunditate ſaturabo & recreabo: & in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam. Vbi Chryſoſt. Non dixit, ſaluabo ſolum, ſed quod multò amplius eſt, reficiam uos, id eſt in omni quiete conſtituam.

Chryſoſto. ibidem.

Ad ipſum quippe eſt ueniendum: qui eſt quies laborantibus: eſt ſubleuator oneratis: eſt refectio famelicis & deficientibus: & non uenit uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: Vnde Bernard. Mundus clamat, ego deficiam: caro clamat, ego interficiam: Chriſtus clamat, ego reficiam, ad quem ibis? Iugum ergo

Bernardus de duodecĩ gradibus humilitatis.
Iugum Domini.

A legis ac peccati & ſolitudinis temporalium quæ uobis laborioſa ſunt & oneroſa, abijcite, & ita, *tollite*, id eſt uoluntariè accipite, *iugum*, à iugendo dictum, iugum inquam Euangelicæ lectionis & eruditionis, eo quòd Gentes & Iudæos in unam fidem iungat: iugũ amoris & dilectionis, eo quòd homines Deo iungat: iugum crucis ſiue mortificationis, eo quòd carnem ſpiritui ſubijciat: *meum*, dicit: quia prius pro nobis illud tulit: primum docendo, ſecundum diligẽdo, tertium ſuſtinendo, *ſuper uos*, ut impleatis & in honore habeatis: ne fortè ſubtus ponentes & contẽnentes, pedibus uitiorum conculcetis.

Iugum.

Vbi Chryſo. O gratiſſimum pondus quod magis confortat portantes. Nam pondus terreſtrium Dominorum atterit paulatim miniſtrantium uires: pondus autẽ Chriſti magis adiuuat baiulantem, quia non nos portamus gratiam, ſed gratia nos, nec nos ad auxilium gratiæ dati ſumus, ſed gratia magis ad noſtrum. Hæc Chryſo.

Chryſoſto. hom. 28. operis imperfe.
Põdus gratum.

Et diſcite à me, magiſtro, docente uerbo & exẽplo. *quia mitis ſum*, exterius, in moribus, interius, in affectibus, corde, & non fictus pro humanis laudibus: *mitis ſum*, quia nullum lædo, *humilis*, quia nullum deſpicio: ſed, *corde*, quia nullũ decipio. Ecce tria imitanda: mititas, in conuerſatione: humilitas, in cogitatione: ueritas, in intentione: quibus maximè generatur ac nutritur & conuerſatur dilectio. q.d. *Diſcite à me*, quòd ſitis mites moribus, ut neminem lædatis. Humiles mentibus, ut neminem contemnatis. Corde: ut quod extrà eſt in opere, ſit & intus in corde: ne lateat ſerpens in ſpecie columbæ. Meritò ergo iugum eſt tollendum, quia mitis eſt & humilis: libentius eſt enim quis ſub iugo Domini manſueti & humilis, quàm rigidi & ſuperbi.

Diſcẽda à Chriſto, mititas & humilitas.

Conſidera hîc, quia Dominus inter cæteras ſuas uirtutes ſpecialiter ad humilitatem nos remittit: ut hanc ab eo diſcamus: quia omnium uirtutum radix & fundamentum eſt: unde Ambro. Non dixit, diſcite à me quia potens ſum. Nõ dixit: diſcite quia glorioſus ſum ſed, diſcite quia humilis ſum: quod poteſtis imitari. Vnde Aug. Fratres mei, tota medicina noſtra eſt iſta: diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.

Ambroſ. in pſal. 118
Auguſtin. ſer. 10. de uerbis Do.

D Diſcite, inquit, à me non mundum fabricare, non cuncta uiſibilia creare, non in ipſo mundo miracula facere, & mortuos ſuſcitare, ſed quia mitis ſum & humilis corde: Vnde etiam Bernard. Quid deinde author & dator uirtutũ Chriſtus: in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi: in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, nonne tamen ipſe de humilitate tanquam ſumma ſuæ doctrinæ, ſuarumque uirtutũ gloriatus eſt? Diſcite, ait, à me, non quòd ſobrius, aut caſtus, aut prudens, aut aliquid huiuſmodi: ſed quia mitis ſum & humilis corde: à me, inquit, diſcite: non ad doctrinas patriarcharum, non ad prophetarum libros uos mitto: ſed meipſum uobis exemplum, me

Bernardus ibidem.
Coloſſ. 2.
Ibidem.

E formam humilitatis exhibeo. Neſcio quo pacto familiarius ſemper humilitati propinquare ſolet diuinitas. Denique illa ſe induit, ut appareret hominibus: ſubſtantiam, formam, habitum geſtauit humilem: ipſius nobis commendans uirtutis excellentiam: quã ſpeciali ſui uoluit honorare præſentia.

Superbiam uitandam docet.

Vnde & Gregorius. Adhoc namque unigenitus Dei filius formã infirmitatis noſtræ ſuſcepit: adhoc inuiſibilis, non ſolum viſibilis: ſed etiam deſpectus apparuit: ad hoc cõtumeliarum ludibria, & irriſionum probra, paſſionũ tormenta tolerauit: ut ſuperbum non eſſe hominem doceret Deus. Quanta ergo humilitatis uirtus eſt, propter quàm ſolam ueraciter edocendã, is qui ſine

Gregor. lib. 34. moral. c. 22. & 23
Humilitatis excellẽtia.

æſtimatione magnus eſt, uſque ad paſsionem factus eſt paruus. Ecce quippe nouimus eum de ſuæ celſitudinis culmine: ut humano generi gloriam daret ad ima deſcendiſſe. Quia enim originem perditionis noſtræ ſe præbuit ſuperbia diaboli, inſtrumentum redẽptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei: quia igitur redemptor noſter corda regit humilium: & Leuiathan rex dicitur ſuperborum: apertè cognoſcimus quia euidentiſsimum reproborum ſignum ſuperbia eſt: ac contrà electorum, humilitas. Cùm ergo quã quiſque habeat cognoſcitur, ſub quo rege militet inuenitur: unuſquiſque enim quaſi quendam titulum portat operis, quo facile oſtendat ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris: Hæc Grego. Et breuiter dicit Caſſiodo. Tanta fuit in ſancta incarnatione humilitas, quãta eſt in diuinitate incomprehenſibilis maieſtas. [*Exemplum ut Deo ſeruiamus.*] Elige ergo magis ſub rege cœli, quàm principe mundi militare: & magis ſub Dei, quàm hominis poteſtate ſeruire. Et ad hoc faciendum nota hîc utile exemplum. Cùm enim quidam miles Domino ſuo, ſcilicet cuidam Marchioni militando, diu ad uoluntatẽ deſeruiſſet, tandem ad infirmitatem de qua & mortuus eſt peruenit. Quem & ipſe Marchio in infirmitate eadem uiſitans, exhibuit ſe paratũ ad omnia quæ pro eo facere poſſet, dicens, quòd nec auro nec argẽto pro ipſius neceſsitate parceret. Cui miles gratias agẽs, dixit quòd eũ iuuare nõ poſſet, quia ipſe ſecũdũ medicorum iudicium moriturus eſſet. Deinde idem miles aduocans ſimul in unum, nobiles, & alios qui circa Marchionem erant: admonuit eos, dicens: Chariſsimi, quia uidetis quòd Dominus meus Marchio cui diu ad nutum ſeruiui, iam me in neceſsitate poſitum iuuare non poteſt: quamuis etiam uellet: & ſic corpus & tempus, ac ſeruitium meum perdidi uanè, quod me pœnitet, rogo uos & admoneo, ut tali Domino ſtudeatis ſeruire, qui uobis in neceſsitatibus omnibus poterit ſubuenire. [*Præmium ſeruientiũ Deo.*] Deinde ſubiungit præmium, dicens: Et ſi iugum acceperitis & didiceritis obediendo, *inuenietis requiẽ animabus ueſtris*, ſcilicet in præſenti & futuro: quæ requies hîc inchoatur, ſed in patria perficietur. [*Chryſoſto. hom. 28. operis imperfe.*] Vnde Chryſoſt. Non dixit, & inuenietis requiem, & tacuit, ſed addidit, animabus: quoniam mandata Chriſti in hoc ſeculo animarum requies ſunt, non corporum. Quoniam etſi laborant & triſtantur in corpore, requieſcunt & gaudent in ſpiritu & in ſpe. Ideo alibi dicit: Hæc autem locutus ſum uobis, ut in me pacem habeatis, in hoc mundo autem tribulationes. Et ne ex iugo legis Euangelicæ tanquam graui & oneroſo aliqui terreantur & timeant: & quare ſub iugo Domini requiem animabus ſuis inueniant, ſubiungit dicens: *Iugum enim meum ſuaue eſt*, ſed graue erat iugum legis propter multiplicitatem ceremonialium, propter auſteritatem iudicialium, propter defectum ſacramentorum iuſtificantium, ſed non ſic erat Euangelii iugum. Vnde & [*Onus Domini leue. Hiero in c. 11. Matth.*] ſequitur, *& onus meum leue*, quia ſufficit Charitas pro huius oneris releuatione: Vnde Hierony. Nil amantibus durum, nullus labor difficilis. Amemus Chriſtum, & facile nobis uidebitur omne difficile. Vnde etiam Quintilianus dicit, quòd nulla pœna eſt, niſi inuito, nullum habemus niſi de impatientia dolorẽ, & ut crudele aliquid ſit metus facit. Quæritur autẽ [*Iugũ euangelij.*] qualiter iugum Euangelij ſuauius ſit, quàm legis? cùm in lege adulterium, in Euangelio concupiſcentia, in lege homicidium, in Euangelio ira puniatur. Et reſpondetur ſecundum Hieronymum, quia in lege, opera requirebantur: in Euangelio, ſola bona uo-

A luntas præmium non amittit. Item cur dicit, onus leue, cùm ſuperius dixerit anguſtam portam, & arctã uiam, quę ducit ad uitam. [*Quomodo leue.*] Et reſpondetur ſecundum Auguſtinum & Hilarium, [*Auguſtin. ſer. 9. de uerbis Do. Hilarius can. ne. 11. in Matth.*] quòd arcta uel anguſta uia dicitur: quia anguſtat in initio, graue eſt enim cõſuetudinem dimittere, ſed in proceſſu temporis, ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur: ſicut ſtupentibus dentibus grauat in principio comedere, ſed poſtea delectat. Suauis ergo & leuis eſt impletio Euangelij amanti, atque charitatem habenti, uel in progreſſu conſueſcenti, uel in reſpectu operum legis, uel reſpectu expectatæ mercedis.

B

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi per ſanctam diſcipulorum tuorum prędicationem ſic gratia tua edoceri, quòd non in uanitatibus uel quibuſcumque eleuationem & extollentiam mihi ingerentibus, ſed in tua cruce & ſingulis humilitatem in me excitantibus mihi libeat gloriari. Ipſa ſancta doctrina Euãgelica in profunda humilitate, & in omnibus uirtutibus cor meum confirmet ſemper & corroboret: ut à uitiis purgatus & uirtutibus ornatus merear in præſenti uita & in futura requiem animæ inuenire: quia inquietum eſt cor meum, donec requieſcat in te Ieſu bone. Amen.*

C

De homine ſauciato et uulnerato à latronibus. Caput LIX.

D

ET quia dixerat Dominus Ieſus myſteria fidei & arcana ſapientiæ abſconſa ſuperbis, & reuelata humilibus, [*Luca 10.*] conſequenter omiſſa Iudæorum excęcatione oſtẽdit diſcipulorum illuminationem, ut oſtendat eos eſſe paruulos, quibus pater aduentus ſui myſteria E reuelauit, Vnde dicit eos beatos: quia in eis fuit completum quod antiquis patribus fuerat promiſſum. *Beati*, inquit, *oculi qui uident quæ uos uidetis*. Et per hoc beatos dicit: quia Dominum Ieſum & corporaliter oculis exterioribus, & mentaliter oculis interioribus uidere meruerunt. Videntes enim Chriſtum per fidem charitate formatam, beati ſunt in ſpe, & ſi perſeuerent, beati erunt in re. *Dico enim uobis quòd multi prophetæ* pollentes in cogitatione, *reges*, ſeu iuſti pollentes in ſanctitate: quos enim Lucas reges dicit, Matthæus iuſtos appellat, quia magni reges ſunt, qui tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerunt:

runt: *uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis,& non audierunt*, deſiderauerũt enim uidere & audire eo modo, quo diſcipuli uiderunt & audierunt,ſed non uiderunt, neque audierũt eo modo: quia non corporaliter, licet ſpiritualiter, ſed diſcipuli utroque modo. Nam exterius uiderunt præſentiam corporalem, & miracula conſpiciendo: interius uiderunt diuinitatem latentem, intelligendo:& exterius audierunt uocem,doctrinam percipiendo: & interius audierunt, per fidem aſſentiendo. Prophetæ ſiquidem & reges à longè aſpicientes per figuras uel uiſionum ſpecies, quaſi per ſpeculum & in ænigmate Chriſtum uiderunt & audierunt per fidem, ſed diſcipuli præſentem Dominum habentes, & ab ipſo quæ uolebant interrogantes, docebantur per ipſum apertè,non per Angelos, aut uarias uiſionũ ſpecies in ænigmate.Non beatificat eos,qui enim corporaliter & nõ mentaliter per fidẽ eũ uiderũt, ut Iudæi,qui increduli remãſerunt, & quẽ corporaliter uiderũt,mẽtis oculis nõ uiderunt, & ideo eorũ oculi nõ beati,ſed maledicti: ſed eos beatificat,qui eum per fidẽ uidebant, non ſolũ exteriora conſpiciendo, ſed etiam uirtutem diuinitatis latentem intelligendo, quorum interiores oculi beati, per quos etiam præſentem cernere meruerunt. Viderunt enim Apoſtoli gratioſam præſentiam,in aſſumpta humanitate,uiderunt ſanctitatem uitæ, in eius conuerſatione, uiderunt eius poteſtatem, in miraculorum operatione, uiderunt eius gloriam in transfiguratione. Beati & illi qui licet corporaliter non uiderunt per fidem, tamẽ & mẽtis oculis uiderũt, & crediderũt, quòd per ſpeciẽ & facie ad faciem quandoq; uiderũt. Vtrique beati per fidẽ, & hoc in ſpe:ſed illi qui nõ uiderũt propter difficiliorem aſſenſum,in quo maior ſtrenuitas: iſti qui uiderunt propter præſentialiorem aſpectum, in quo maior delectabilitas. Vbi ſecundum Chryſoſtomum,utriuſque teſtamẽti liquet ueritas, ut quod patres ueteris teſtamenti futurum præuiderunt,& uidere cupierunt,hoc in nouo eſt completum,& ab eodem ſpiritu & eadem fide antiqui uiderunt futurum Chriſtum, quem Apoſtoli præſentem uiderunt, & nos credimus aduenifſe, ut eadem fides probetur in nobis & in patribus, & idem author non authores contrarij fuerunt utriuſque teſtamenti. Et notandũ quòd quadrupliciter uidetur Chriſtus,ſcilicet oculo corporali,quomodo uiſus eſt in carne. Iſta autem uiſio non beatificat, quia ſic etiam eum uiderunt Iudæi & infideles. Secundò,ex uiſione corporali oritur in mente admirabilis uiſio, qua ipſe creditur filius Dei. Vnde eſt illud: *Quia uidiſti me Thoma*,ſcilicet oculo corporis,*credidiſti*,uidendo me oculo fidei. Hæc uiſio beata nõ eſt,ſed huius beatitudinis mercatio,qua meremur beatitudinem. Tertiò,ex uiſione fidei,oritur uiſio qua Chriſtus ipſe uidetur oculo intellectiuæ contemplationis:& hæc uiſio iam eſt aliqua beatitudinis participatio, inde uidetur & guſtatur quoniã ſuauis eſt Dominus. Quarta uiſio qua ipſe uidetur ſicuti eſt in lumine gloriæ. Hæc uiſio beatificat intellectum:quemadmodum perfecta charitas beatificat uoluntatem noſtram. *Et ecce tunc quidem legiſperitus*, peritia literali, non intelligentia ſpirituali:uerba legis tenens, uim autem legis ignorans:*ſurrexit*,ut melius audiretur, uel ut bonus uideretur, *tentans eum* non ut addiſceret,ſed ut reprehenderet,*& dicens: Magiſter quid faciendo uitam æternam poſſidebo?* Magiſtrum uocat,non Dominum:quia vult ſcire,non ſeruire: audire,non obedire. Magiſtrum vocat,cuius non vult eſſe

Videre ſpiritualiter Chriſtum.

Beati, non qui corporis ſed mentis oculis Deũ uiderunt.

Videtur Chriſtus quadrupliciter.

Ioan.20.

Pſal.33.

A diſcipulus, & ſignificat laudatores ſanctorum, non imitatores. Et bene dicit, *quid faciendo*, quia non auditores legis,ſed factores iuſtificabuntur,& non in ſermone eſt regnum Dei, ſed in uirtute. Et Dominus dixit ad eum. *In lege*,ſcilicet diuina, *quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* ſcilicet de habendo uitam æternam: hæc lex diuina,eſt lex legum: de qua fiet interrogatio in examine diſtricti iudicij, ſecundum illud Apoſtoli: *Qui in lege peccauerunt,per legem iudicabũtur*. In hac ergo ſtudere debemus,ut de ea reſpõdere poſsimus, ſicut uir iuſtus, de quo in Pſalmo dicitur: *Et in lege eius meditabitur die ac nocte*. Sed ut ait Hieronymus, tanquam maiora ſint imperatorum ſcita,quàm leges

B Chriſti,ea amamus,euangelia contemnimus: ſecundum Bedam. Iſte tentando quæſiuit de uita æterna: ſi fortè diceret aliquid contra Moyſen:& ideo Chriſtus per uerba Moyſi reſpondendo,confundit eum: per hoc oſtendens quod deriſores fidei catholicæ ſunt confutandi,per illud quod tenent indiſcuſsè, ſcilicet Iudæi per ſcripturas Hebræorum, & Sarraceni per legẽ Machometi. *Ille*,uerò,*reſpondens,dixit*,quod legerat, ſed nondum impleuerat. *Diliges Dominum*, quia per ſuam potentiam te creauit, *Deum*, quia per ſuam ſapientiam te docuit,*tuum*,quia per ſuam bonitatem ſe tuũ fecit, & ſic te redemit: *ex toto corde tuo*, id eſt ex tota uoluntate tua: quia ſicut ex corde oritur motus ad alias partes corporis: ita uoluntas mo-

C uet animæ potentias,*& ex tota anima tua*,id eſt ex appetitũ ſenſitiuo,qui mouetur per uoluntatem. Vnde pars ſenſitiua poteſt hìc intelligi per animam,ſecundum quod ſcribitur in Gene. *Factus eſt homo in animam uiuentem*,id eſt,ut dicit glo. uitam animalem,id eſt ſenſibilem corpori dantem, *& ex tota mente tua*, id eſt ex toto intellectu,qui etiam mouetur per uoluntatem ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei: & ad meditandum de Deo dilecto, *& ex omnibus uiribus tuis*,uel ex tota fortitudine,ſeu uirtute tua, quod idẽ eſt: per quod notantur potentiæ motiuæ & executiuæ:quæ etiam mouentur per uoluntatem ad operandum ex dilectione uiriliter:& non remiſsè. Vbi Ma-

D ximus:Cùm hac igitur intentione, trinam ad Deum dilectionem lex pertractat: ut euellat nos à trina mũdi habitudine,qua reſpicitur ad poſſeſsiones,ad gloriam,& ad uoluptates:in qua etiam tentatus eſt Chriſtus. Sequitur,*& proximum tuum*,id eſt, omnem hominem, *ſicut teipſum*, id eſt eo affectu quo teipſum: uel ad quod teipſum:ſcilicet ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro. Vbi Baſilius: Eſt igitur primum & præcipuum mandatum diuinæ dilectionis. Secundum autem primi cõpletiuum, & ab eo completum quo cõmonemur diligere proximum: Vbi & Chryſ. Tu autem attende qualiter ferè cum eodem exceſſu poſtulat utrunque præceptum. De Deo enim ait, to

E to corde tuo:de proximo,ſicut teipſum. Quod ſi diligenter obſeruaretur,nec ſeruus eſſet,nec liber: nec uictor,nec uictus, nec diues,nec pauper, nec notus unquam eſſet diabolus. Potius enim paleæ ignis ſuſtinerent immiſsionem, quàm feruorem charitatis diabolus, adeò cuncta ſuperat dilectionis conſtantia. Vnde etiam Grego. Cùm autem dicatur: diliges proximum tuum ſicut teipſum: quomodo alteri miſerendo pius eſt, qui adhuc iniuſtè uiuendo fit impius ſibimetipſi? De hac materia habes latius infrà,ſ. feria tertia poſt palmas. *Dixit illi*, Dominus, *Rectè reſpondiſti. Hoc fac*,ſ. Deũ & proximũ diligẽdo. Et dicit, fac:quia nõ ſufficit diligere,niſi dilectio demõſtretur in opere:quia probatio dilectionis,exhibitio eſt operis.

Roma.2.

Pſal.1.

Hieronym. epiſt.ad Nepotianũ de uita clericorum.

Beda in ca.10. Luc.

Anima.

Gene.1.

Triplex dilectio Dei.

Baſilius in moralibus.

Dilectionis mãdatum.

Gregorius lib.19. moral.c.20.

A ris. *& uiues:* ſcilicet vita perpetua. Hæc eſt enim excellentior via eundi ad uitam æternam. q.d. Hæc dicis, ſed non facis: & ideo ad uitam non uadis. *Ille autē uolens iuſtificare ſeipſum,* id eſt iuſtum oſtendere ſecūdum apparentiam, putans ſe eſſe ante hominem, qui tantum videt exterius: & non ante Deum, qui videt interius, dixit ad Ieſum: *Et quis eſt meus proximus?* In quo à dilectione proximi, uacuum ſe oſtendit, quia proximum non nouit. Forſitan putabat quòd Chriſtus diceret, Iudæus eſt proximus tuus: & tunc reſponderet, Deum & Iudæum diligo: & ſic appareret iuſtus. *Suſpiciens autem Ieſus,* id eſt ſurſum aſpiciens Ieſus, propoſuit ei parabolam de homine, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho incidit in latrones.

Surſum aſpicere.

B Ideo ſurſum aſpexit, quia de rebus magnis locuturus erat. Vnde ſcilicet humanum genus deſcēderat, dum per peccatum cecidit. Secundum aliquos eſt hîc parabola, ſecūdum alios eſt res geſta: quia inter Hieruſalem & Hiericho, erat quædam ſolitudo, ubi frequenter homines tranſeuntes ſpoliabantur, & occidebantur, à latronibus deſertum illud inhabitantibus. Allegoricè. *Homo,* iſte deſignat genus humanum: qui in primis parentibus *deſcendebat ab Hieruſalem,* quæ viſio pacis dicitur, id eſt, à paradiſo & ſupernæ ac cœleſtis beatitudinis pace & uiſione, *in Hiericho,* quæ luna interpretatur, & mutabilitatem ſignificat id eſt, in defectum & miſeriam huius vitæ

Hiericho luna interpretatur.

C mutabilis & erroneæ: quia à contemplatione ſuperna & uita pacifica, quam in paradiſo habuiſſet, ad mutabilitatem huius exilij, & terrenæ miſeriæ per culpā corruit: *& incidit in latrones,* id eſt in poteſtates dæmonum, ſeu in diabolicas, uel etiam humanas tentationes, in quos non incidiſſet, niſi prius intus tumuiſſet. Vera eſt enim ſententia, dicens: *Ante ruinam exaltatur cor: qui eum deſpoliauerunt,* veſtem innocentiæ, & immutabilitatis, ſeu immortalitatis, per fraudulentiam auferendo. Veſte innocentiæ, ſeu ſtola prima amiſſa, cognôuit ſe eſſe nudū: gloriaque immortalitatis perdita pelliceum, hoc eſt, mortale ſumpſit indumentum. Vnde in ſignum mortalitatis, induit

Prouer. 16.

D Deus primos parētes tunicas pelliceas, quæ de mortuis fiunt animalibus: *& plagis,* peccatorum, *impoſitis,* & illatis, id eſt naturalibus per peccatum vulneratis & debilitatis, *abierunt,* nō ab inſidiis ceſſando, ſed eas occultando. Primò enim ſenſibiliter, in ſpecie ſerpentis, diabolus decepit: ſed pòſt occultè & inuiſibiliter tentauit: *ſemiuiuo relicto,* quia & ſi immortalitatis poteſt auferri, oculus tamē rationis remanet hominum, quo Deus poteſt cognoſci. Vnde Beda: Semiuiuum reliquerunt, quia beatitudinem uitæ immortalis exuere, ſed non ſenſum rationis abolere ualuerunt. Ex qua .n. parte ſapere & cognoſcere Deum poteſt, uiuus eſt homo: ex qua uerò peccatis contabeſcit, & miſeria deficit, mortuus idem, letiferoque

Semiuiuus derelictus. Beda in c. 10. Lucæ.

E eſt vulnere fedatus. Vnde & Theophilus: Ac ſemiuiuus dicitur homo, poſt peccatū, quia anima immortalis eſt, corpus verò mortale: ita ut medietas hominis ſuccumbat. Vnde Auguſtin. Semiuiuus enim habet uitalem motum, id eſt liberum arbitrium vulneratum, quo ad æternam, quam perdiderat, redire nō ſufficiebat. Et ideo iacebat, quia uires ei propriæ ad ſurgendum non ſufficiebant, vt ad ſe ſanandum medicum, id eſt Deum requireret. Vel ſemiuiuum reliquerunt, remanente uita naturæ, non vita gratię, iuxta illud Apoſtoli: Viuo autem, ſcilicet uita naturæ, iā non ego, ſ. vita culpæ: uiuit verò in me Chriſtus, ſcilicet vita gratiæ. Fecerat enim Deus hominem ad ima

Auguſtin. li. 2. quæſt. Euāg. c. 19

Gala. 2.

Gen. 1. & 9.

A ginem ſuam, ſecundum rationem: ad ſimilitudinem, ſecundum dilectionem: vt per vtrumq; Deo adhæreret, & inhærendo beatus eſſet. Sed diabolus humanæ beatitudini inuidens, cōtra duo bona prædicta, duo homini in originali, intulit principalia mala. In eo namque quòd factus erat ad imaginem, ſeu ſecundum rationem, vulnerauit eum per ignorantiam boni, in eo verò quòd factus eſt ad ſimilitudinem Dei, ſecundum dilectionem, vulnerauit eum per concupiſcentiam mali. Homo ergo vulneratus, ſemiuiuus relictus eſt: quia & ſi in humana natura poſſit diuina ſimilitudo, quæ in dilectione eſt, penitus corrumpi: diuina tamen imago, quæ in ratione eſt, non poteſt penitus deleri.

B Quamuis enim tanta malitia poſſit affici, vt nil diligat boni: non tamen ignorātia tanta excæcari poteſt, ut nil cognoſcat veri. *Sacerdos,* autem, *& leuita,* deſcendentes, *eadem uia: uiſo,* ſpoliato & vulnerato, *præterierunt,* & vitæ præſentis ſtatū tunc ſanctè uiuendo pertranſierunt: ſed humanum genus per culpam vulneratum, ſanauerunt minimè: quia ſacerdotium legis & eius miniſterium, peccata non curauerunt, ſed ſolum oſtenderunt. Impoſsibile enim erat ſanguine vitulorum, & agnorum, & hircorum, auferri peccata hominum. Vel ſacerdos & leuita, intelliguntur lex & Propheta, quæ hominem non ſanauerunt: ſed peccata oſtenderunt, & reprehenderunt. *Samaritanus uerò iter faciens,* id eſt Chriſtus, qui ani-

Sacerdos & leuita.

C mas cuſtodit per humanitatē, momenta vitæ huius currens: pro nobis enim factus eſt homo in mundo, *uenit ſecus eum,* id eſt vulneratum, quia in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuētus eſt ut homo: *& uidens eum,* oculo clementiæ, *miſericordia motus,* eſt, ex compaſsione. *Et appropinquans,* homini vulnerato miſerationis exhibitione, *alligauit uulnera eius,* quia redarguens peccata cohibuit, *& uinculis* gratię, *ligauit, infundens oleum,* mitigatiuum, ſpem ueniæ pęnitentibus promittendo: *& uinum* pungitiuum, terrorem pœnæ peccantibus incutiendo. Alligat ergo vulnera, dum præcipit, Pœnitentiam agite: infundit oleum, dum addit, appropinquabit enim regnum cęlorum: infundit vinum, cùm dicit, omnis arbor quæ

Vulnerum curatio.

Matth. & Luca. 3.

D non facit fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Qua in re docuit nos Dominus, qualiter infirmis, & ad pœnitentiam uenientibus, mederi debeamus. Vulnera enim ligamus, quando per peccatorē, à peccato ceſſare iubemus. Oleum autem infundimus, quando miſericorditer & blandè conſolando, indulgētiam peccatori promittimus. Inſuper & vinū infundimus, quando aſperè & auſterè increpando ieiunare, & carnem macerare iubemus. Non ſit igitur oleum ſine vino: neque vinum ſine oleo. Vnde Gregorius: Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeueritate: faciendū eſt quoddā ex utroq; temperamentū: vt neq; multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia

Matt. 3.

Olei infuſio.

Vini infuſio.

Gregorius in c. 3. 1. Regum.

E benignitate ſoluantur. Vnde & Bernardus: Semper punire, ferocitatis eſt: ſemper parcere, puſillanimitatis: nec hoc nec illud æquitatis habere, plus amaritudinis, quàm ſuauitatis, damnabile eſt: econuerſo commendabile, utrumque tolerabile. *Et leuans, illum, in iumentum ſuum impoſuit, ac ducens in ſtabulum, curam eius egit.* Iumentum dicitur hîc caro Chriſti: in qua ad nos uenire dignatus eſt. Huic iumento ſauciatum impoſuit, fidem incarnationis inſpirando: & peccata noſtra, in corpore ſuo, ſuper lignum portando: & iuxta aliam parabolam inuentam quæ errauerat ouem, humeris ſuis impoſitam, ad gregem reportando. *Et duxit in ſtabulū,* id eſt intra ſanctā præſentē

Luca. 17.

eccleſiam collocauit: vbi depoſito onere peccatorũ, viator laſſus reficitur:& refectus, ſalubri paſcua repa ratur. Non domum, ſed ſtabulum vocat: quo nomi ne, fetores & miſerias huius præſentis vitæ ſignificat: ne homo in hoc exilio, tanquã in patria gaudeat. Et vt bonus medicus & neceſſarius, *curam eius egit*, quandiu in hac vita cum eo fuit: quia circa ægrotum ſollicitus fuit. *Et altera die*, poſt peractum miniſterium redemptionis, ſcilicet poſt domini reſurrectionem, quæ magis ſplendet, quàm tempus præcedens. Prima enim dies, fuit dies mortalitatis & paſſibilitatis: Altera dies, fuit immortalitatis & impaſsibilitatis: quando ſplendor lucis æternæ magis effulſit, *protulit duos denarios*, ſcilicet duo teſtamenta: in quibus & nomen & imago regis æterni continentur: & quorum precio, vulnera noſtra curantur, *& dedit ſtabulario*, quia diſtribuit vtriuſque teſtamenti ſcientiam, & prædicandi gratiam Apoſtolis: quibus ſenſum aperuit, vt ſcripturas intelligerent, ac prælatis & omnibus qui Eccleſiam gubernare debent: vt curam ægroti agerent & haberent. Qui etiam debet in hac cura aliquid ſupererogare: vt non ſolũ ea quę in duobus teſtamentis continentur ſtudeant prædicare: ſed & alia multa, ſecundum ea quæ ſcripta ſunt, laborent aliis prædicatione manifeſtare. Supererogat etiam, qui ſine ſumptibus, exemplo Apoſtoli, prædicat: & ab eis quibus prædicat, ſumptus non accipit. Item ſupererogat, qui non ſolum præcepta, ſed etiam conſilia implet vel prædicat. In die autem iudicij, cùm Dominus redierit, totum quod promiſerat, tãquam debitor reddet, cùm fideli ſeruo dicet: quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Quilibet ergo peccator, qui peccando mortaliter, à Deo, qui eſt pax noſtra, tanquam ab Hieruſalem ſe auertit & ad Hiericho, id eſt ad culpabilem defectum ſe conuertit: & ſic à bono incommutabili, ad bonum commutabile deſcendit. Homine autem ſic lapſo in latrones, & ſpoliato, ac vulnerato, & relicto, quid aliud reſtat niſi flagitare? Vt ſamaritanus ille, id eſt cuſtos animarum, Ieſus Chriſtus iter miſerationis ſuæ, per nos faciat, latrones fugitet, ſpoliatos gratia reſtituat, & vulnera noſtra liget, ſemiuiuos in integrum habilitet: & ſic demum in cœleſtem Hieruſalem nos perducat. Moraliter per Hieruſalẽ, ſtatus uirtutis deſignatur. Et ideò per hominẽ deſcendentem ab Hieruſalem in Hiericho, deſignatur peccator, deſcẽdẽs à ſtatu iuſtitię, in peccatum mortale: qui incidens in latrones, id eſt dęmones, ſpoliatur per eos gratuitis, & vulneratur in naturalibus, ac relinquitur ſemiuiuus: quia tollitur ab eo uita gratiæ, remanente uita naturæ. Sacerdos & leuita tranſeuntes, ſunt mali miniſtri eccleſiæ: Samaritanus eſt confeſſor, & prædicator, motus ex charitate, alligans uulnera ſauciati, per ſanum conſilium: infundens oleum miſericordiæ, & uinum iuſtitiæ, & imponit illum in iumentum: quia non ſolũ mente præbet auxilium, ſed etiã, prout poteſt corpore, quod eſt animæ iumentum: & ducit in ſtabulum & domum Eccleſiæ, ubi datur pabulum uerbi Dei, & ſacramẽti euchariſtię: & altera die, poſt quam duxit in ſtabulum, protulit duos denarios, per quos deſignatur gratia in pręſenti, & gloria in futuro: & dedit ſtabulario, id eſt dandos denunciauit bono curato, facienti debitum ſuum erga peccatorem ſibi ſubditum: & ei curam peccatoris commendauit dicens, *curam illius habe*, debitum tuum exercendo: *& quodcũq; ſupererogaueris*, faciendo circa debitũ ali

Supererogatio.

Peccator uulneratus.

A quod bonum, ad quod non teneris, *reddam tibi*: id eſt reddendũ denuncio, promittens ei uitam ęternã pro ſalario. Et interrogatus legiſperitus à Domino, quis prædictorũ proximus fuiſſet ei qui incidit in latrones, reſpondit: *Qui fecit miſericordiam in illum*. Vbi Cyrillus: Neq; .n. ſacerdos, neq; leuita factus fuit proximus patiẽtis: ſed ille qui eſt eius miſertus. Inutilis eſt .n. ſacerdotij dignitas, & legis ſcientia, niſi per bona opera confirmetur. Vnde Beda: Iuxta literã manifeſta eſt Domini ſententia: nullũ nobis amplius, quàm qui miſeratur eſſe proximum. Sic ciui Hieroſolymitæ, non ſacerdos, non leuita ex eadẽ gente: imò in eadem urbe nati & nutriti, ſed externæ gentis accola, quia magis miſertus eſt, factus eſt proximus. Deinde Dominus ex legiſperiti reſponſione & confeſsio
B ne, oſtendens omnẽ hominẽ miſericordiam facientẽ eſſe proximum, & ſpecialiter ipſum Dei filium, concluſit dicens; *Vade*, ſcilicet de uirtute in uirtutẽ, *& tu fac ſimiliter*, proximo, ſicut Samaritanus fecit Iudæo: quòd .ſ. omnem hominẽ, etiam inimicũ, proximũ reputes: & ei miſericordiã affectu, affatu, & effectu impendendo neceſsitates eius, ſubleues: ut te proximũ diligere ſicut teipſum manifeſtes. Vnde Chryſ. quaſi dicat: Si quem uides oppreſſum, non dicas, utiq; nequam eſt, ſed ſiue ſit Gentilis, ſiue Iudæus, & ope indiget, non cauilleris: ius habet auxilium, quicumque mala fuerit paſſus. hæc Chryſ. Ex reſponſione quoq;
C legiſperti, Dominus concludit quòd propinquitas generis non facit proximum, ſed opus miſericordiæ impenſum. Ac ſi dicat ei: Tu ergo me dilige, & in me utrumque mandatum legis implere ſtude: quia ſum Deus, & ſum ille tuus proximus: & quicquid uales in proximi neceſsitate ſubleuãda, uel corporali, uel ſpirituali deuotus operare, ut manifeſteris proximus eſſe. Vnde Bernardus. Vtramq; teneo dilectionẽ Dei & proximi, cùm te amo Domine Ieſu, qui meus proximus es, quoniam homo es, & feciſti mecũ miſericordiam. hæc Ber. Ex utraq; ergo Domini cõcluſione legiſperitus conuicitur: quia Chriſtum Deum & hominem proximum non dilexit: qui ſuſcipiens carnem noſtrã per humanitatem factus eſt nobis pro-
D ximus, & tot miſericordiæ opera impendit: unde meritò diligi debet. Ad Dei .n. dilectionem in nobis excitandam, nutriendam, & augendã, nihil ita ualet ſicut beneficiorum eius frequens & diligens conſideratio. Magna ẽ igitur miſericordia, quæ ignotis & extraneis nos proximos facit: magna eſt miſericordia, per quã uita poſsidetur æternã. Ille quippe eſt proximus tibi, cui miſerendo appropinquas: qui uerò nulli miſeretur, nullum proximũ habet. In illo ergo mãdato, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, Dominus proximũ intelligit omnem hominẽ: hìc autem, eum qui implet legẽ naturalem: ut qui facit alij, quæ ſibi fieri uult. Vbi Ambro. ergo quoniã nemo magis
E proximus, quàm qui uulnera noſtra curauit: diligamus eum quaſi Dominum: diligamus & eum quaſi proximum. Nihil enim tam proximum, quàm caput membris. Diligamus etiam eum, qui imitator eſt Chriſti. Diligamus eum, qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur. Neque enim cognatio facit proximum, ſed miſericordia: quia miſericordia ſecũdum naturam eſt. Nihil .n. tã ſecũdũ naturam, quàm iuuare conſortem naturæ. hęc Ambro. ad hoc quoq; faciendũ, hortatur nos Aug. dicẽs: Nunc cùm in hac uita, id eſt in hac uia ſumus, inuicẽ onera noſtra portemus: ut ad eam uitã quę caret omni onere, perueni re poſsimus. Dilectionis officium eſt inuicẽ onera noſtra

Proximus noſter.

Beda in c. 10. Lucæ.

Dilectio utraque in Christo, qui Deus & proximus implẽda eſt.

Bernardus ſermo. 20. in cantica.

Miſericordia laus.

Ambroſius in cap. 10. Lucæ.

Auguſt. de uerbis apoſtoli c. 23.

Dilectionis officium.

noſtra portare. Nihil enim ſic probat amicum, quē-admodum oneris amici portatio. Neque vlla res officioſum iſtum laborem, ad portādum onera alio rum, facit libenter impendi: niſi cogitemus quanta pro nobis pertulit Dominus. Hinc admonens, ait

Philip. 2. Apoſtolus: *Hoc ſentire in nobis, quod & in Chriſto Ieſu.* Huic cogitationi, accedit etiam illa: quia homines ſumus: & quòd ægritudinem, ſiue animi, ſiue corporis, quàm in homine alio videmus, etiam nos habere potuimus, aut poſſumus. Hoc ergo exhibeamus ei, cuius infirmitatem portare volumus: quod ab illo vellemus nobis exhiberi, ſi fortè nos in eo eſſemus, & ipſe non eſſet. Ad hoc pertinet quod Apoſtolus ait: *Omnibus omnia factus ſum, ut omnes lucrifacerem*: cogitando ſcilicet in eo uitio ſe eſſe potuiſſe, vnde cupiebat alium liberare. Deinde etiam illud cogitandum, nullum eſſe hominem, qui non poſsit habere aliquod bonum, quod tu non habes, etiā ſi lateat: in quo ſine dubio poſsit te eſſe ſuperior. Vnde Apoſtolus: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam*: ſed in humilitate mentis, alter alterum exiſtimantes ſuperiorē ſibi. iſtæ cogitationes deprimētes mentis ſuperbiam, & acuentes charitatem, faciunt onera fraterna inuicē non ſolū æquo animo, ſed etiā

Gregorius hom. 13 in Ezechielē. libentiſsimè ſuſtineri. Hæc Aug. Vnde & Grego. Si quiſq; ſua incommoda, quæ ab aliis portantur, conſiderat: ea quę ab aliis ſuſtinet, leuius portat. Et iterū: Quia illa interna pacis viſio, ex ſanctorum ciuiū congregatione conſtruitur: Hieruſalem cœlēſtis vt ciuitas ædificatur. Quę tamen in hac peregrinationis terra, dum flagellis percutitur, tribulationibus tūditur, eius lapides quotidie quadrantur. Quæ videlicet ciuitas habet hic in ſanctorum motibus, magnū iam ædificiū ſuum. In ædificio quippe, lapis lapidem portat: & qui portat alterum, portatur ab altero. Sic nūc in ſancta Eccleſia, vnuſquiſque & portat alterum, & portatur ab altero. Nam viciſsim ſe proximi tolerāt: vt per eos ædificium charitatis ſurgat. Omne autem pondus, fabricæ fundamentū portat: quia redēptor

1. Cor. 3. noſter: de quo Paulus Apoſtolus ait: *Fundamentum aliud nemo ponere poteſt, præter id quod eſt poſitum, quod eſt Chriſtus Ieſus.* Omnia noſtra tolerat: ſed ī ipſo malum non fuit, quod tolerari debuiſſet. hæc Greg. Ex his uerbis Greg. colligitur, quòd quanto plura quis pro Deo portauerit, tanto erit ipſi fundamento, ſcilicet Ieſu, propinquior: & quāto pauciora portauerit, tanto erit ab ipſo fundamento remotior. Hæc igitur omnia bene conſidera & proximorum infirmitates, ac defectus & onera, non ſolū patienter, ſed etiam li-

Anſelmus lib. de ſimilitudinibus c. 45. benter pro deo porta & tolera. Vnde Anſelmus: Qui bonis alterius arridet, ſanctis conſentit: qui uerò inuidet, diabolis. Siquidem magis puto, ſaluationē eius ſperandam, qui parum boni facit, & factis aliorū fa-

Charitas. uet: quàm qui multa, & inuidet. Et iterum: Charitas quæ colligit & uiuificat omnia mēbra eccleſiæ, cùm nos uiderit de alterius ruina gaudere, ſtatim nos præcidit de corpore. Forte igitur non dolemus de ruina proximorum noſtrorū: quia præciſi ſumus à corpore. Si enim ibi eſſemus, ſine dubio doleremus: quia tā diu dolet membrū, quandiu in corpore continetur. Si autem abſciſum fuerit, non dolere poterit, nec ſentire. Ex his ergo homo poteſt perpendere, ſi eſt mēbrum Chriſti. Et ſicut dictum eſt de compaſsione, & congratulatione: ita intellige de communicatione: quia in corpore humano, unum membrum communicat alteri, indigenti ſuum officium & cibū quē recipit: ita in corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, quilibet

A debet alteri cōmunicare gratiā ſibi diuinitus datam, ac cibum & etiam temporalia omnia à Deo recepta. Similiter intellige de conſideratione: ut ſicut membra inter ſe adunantur tanta amoris cōcordia, vt nulla ratione inter ſe valeant diſſentire occaſione aliqua: ita etiā ſit inter vos. Similiter intellige de ſupportatione: vt ſicut unum membrorum ſupportat alterum, & ſuſtinet læſionem pro curatione, ſiue pro tectione alterius: & ſi læditur ab alio, ſine ultione ſuſtinet læſionem, ſic debet eſſe in nobis. hæc Anſelmus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, cuſtodi nos deſcendentes de contemplatione ad actionem, ne incidamus in latrones ſenſuum appetitus, nec ſpoliemur gratuitis, nec vulneremur in naturalibus, ſacerdos & leuita ſuperior, & inferior portio rationis non deſcendant eadem uia conſentiendo in peccatum, ſed potius aſcendant ſurſum. Samaritanus uero gratia prædeſtinationis, ſecus nos appropiet, nobis vulnera peccatorum liget, infundens oleum ſpem veniæ, & vinum timorem iuſtitiæ imponat in iumentum, ordinando rationem ſupra ſenſualitatem: ducat in ſtabulum in conſideratione peccatorum: altera die reſurrectionis det duos denarios: ſtolam animæ & corporis. Amen.*

B

De pœnitentia Mariæ Magdalenæ. Cap. LX.

C

D

POST hæc aſcendit Ieſus de Galilæa in Iudæam: ubi *quidam de Phariſæis,* ſcilicet Simon leproſus, uolens ſe iuſtificare, & de iuſtitia iactare, *rogauit Dominum Ieſum, ut cum illo manducaret.* Cuius tamen ſimulatam iuſtitiam, benignus medicus non uitauit: ſed magis curare voluit. *& ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.* Legitur autem Chriſtum manducaſſe cum Luca 7.

E publicanis & peccatoribus, vt eos ad pœnitentiam prouocaret: ſicut quando in domo Matthæi, cum publicanis comedit. Item cùm iuſtis eum diligentibus: vt eorum amorē & deuotionē nutriret & augeret: ſicut dicitur de Martha & Maria. Item cū cognatis & pauperibus: ut eorum inopiam ſuppleret: ſicut habetur de nuptijs, vbi aquam in vinum vertit. Itē cum Phariſæis ſuperbientibus: vt eorum ſuperbiam reprimeret, & eorum vitia argueret: ſicut in hoc loco facit. Aliquādo etiā humiliter, & cū gratiarū actione, cùm inuitabatur, recipiebat ꝑ loco & tēpore, ex pau- Manducandi cum peccatoribus ratio. Marc. 2. & Luca. 5. Luca. 10. & Ioā. 12. Ioan. 2.

 pertatis

pertatis amore: quia pauper erat, & de huius mundi ſubſtantia, parum habebat. Non immeritò talis & tãtus hoſpes eſt inuitandus: & cùm ſe inuitat, libentius ſuſcipiendus: veniunt enim omnia bona pariter cum illo. Audiens autem hoc Magdalena, quæ iam fortè ipſum prædicantem audierat, tacta dolore cordis intrinſecus pro peccatis ſuis, & de eis plenè & perfectè contrita, amoriſque eius igne accenſa, cum alabaſtro, id eſt tali vaſe unguenti, perrexit ad locum conuiuij. Vt enim dicit Beda, alabaſtrum eſt genus marmoris candidi, varijs coloribus intertincti, quod ad vaſa vnguentaria cauare ſolent: eo quòd optimè ſeruare incorrupta dicatur. Iſte Phariſæus, quandoque in euangelio Simon leproſus dicitur: cuius lepra non ſine cauſa memoratur. Vnde Chryſ. Non ſimpliciter autem lepræ Simonis meminit Euangeliſta: ſed ut oſtendat vnde cõfidẽs acceſſit hæc mulier: quia .n. lepra uidebatur valde immũda eſſe paſsio & abominabilis, vidit autem quòd Ieſus curauerat illum hominem: confidit quoniam & animæ eius immunditiam facilè expurgabit. Hæc Chryſoſt. Et cùm mulier ad locum perueniſſet, facie inclinata, & oculis in terram demiſsis, ante conuiuas tranſiens, non quieuit donec ad Ieſum perùeniret: & tunc illico retrò ad pedes eius proſtrata: quia ſe antè ponere non audebat, prę peccatorum ſuorum verecundia: & procumbens vultu ſuper pedes ipſos, cum quadam confidentia: quia iam intensè, & ſuper omnia eum diligebat, & in eius amore ardebat: cœpit fortiter fletibus & ſingultibus abundare: ac lachrymis largiter decurrentibus, pedes Domini balneare & lauare. Vnde patet magnitudo contritionis, ex qua lachrymas pœnitentiæ, ſanguinem cordis fundens, tãtum fleuit, quòd pedes vnius hominis lauare potuerunt: tandem à fletu ceſſans, capillis ſuis pedes Ieſu lotos exterſit, & amore creſcente, oſculabatur eos ſępe dulciter & amanter: nec de hoc ſatiari potuit. Et quia propter itinera ſqualidi & laſſi erant, eos etiam unguento precioſo ungebat, ad refrigerium caloris, & mitigationem doloris, ex labore itineris. Et hæc quidem quæ dicta ſunt, agebantur exterius: quæ uerò reuoluebat eius intentio, multò feruentiora erant quæ ſolus Deus inſpiciebat. Vnde Grego. Nicenus: Indignitatem autẽ ſuam oſtendens, ſtabat poſt tergum, deiectis luminibus, & effuſa coma pedes amplectẽs, lachrymiſq; eos perfundens, rebus triſtẽ animũ oſtẽdebat, veniam implorans. hæc Greg. In eo ergo quòd mulier retrò ſtat, deuotio & humilitas agnoſcitur: in eo verò quòd lachrymis pedes rigat, vera pęnitentia & cordis compunctio demonſtratur. Et quoniã eaſdem lachrymas capillis tergendo abſcondit & delet, ſeſe de illis non eſſe oſtendit qui opera ſua faciunt: vt ab hominibus uideantur: in oſculo, pacem, amorem, & dilectionẽ monſtrabat: in vnguento verò, cordis intima blandimẽta, & deuoti obſequij affectionẽ ſignificabat. Per alabaſtrum, pectus & cordis ſecretarium plenũ fide & charitate poſſumus intelligere: tale .n. alabaſtrum, huiuſmodi vnguentum conſueuit ſeruare. Vbi Grego. Cogitanti mihi de pœnitẽtia Mariæ: flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius .n. vel ſaxeum pectus, illæ huius peccatricis mulieris lachrymæ, ad exemplũ pœnitendi non emolliant? Cõſiderauit namque quid fecit, & noluit moderari quid faceret. Super conuiuantes ingreſſa eſt: non iuſſa uenit: inter epulas, lachrymas obtulit. Diſcite quo dolore ardet: quæ flere & inter epulas non erubeſcit. Sed quia turpitudinis ſuæ lachrymas aſpexit: lauanda

Beda in ca. 7. Luca. Alabaſtrũ quid eſt.

Chryſoſto. hom. 81. in Matth.

Contritio Magdalenę

Gregorius hom. 33. in Euangelia. Pœnitentia Magdalenę.

A ad fontem miſericordiæ cucurrit: conuiuantes non erubuit. Nã quia ſemetipſam grauiter erubeſcebat intus: nihil eſſe credidit, quod uerecũdaretur foris: Hęc Greg. Myſticè, pedes dominici corporis ſunt pauperes: quia ſunt inferior pars corporis myſtici, per deiectionẽ: & cruci affixi, per afflictionẽ. Diues ergo & peccator, volens obtinere ueniã in præſenti: & regni, quod pauperũ eſt, gloriam in futuro: debet ſecus pedes iſtos ſtare per familiaritatis exhibitionem, & amicitiæ acquiſitionẽ: lachrymis rigare, per cõpaſsionẽ: capillis extergere, p ſqualorẽ paupertatis: & refouere per temporalium, quæ per capillos deſignãtur communicationem, & miſeriæ reuelationem: oſculum da-

B re, per affabilitatem, & blandam allocutionẽ, fraternitatiſq; amorẽ: vnguento ungere, per miſerendi hilaritatem, & cordis benigni dulcedinẽ, acconſolationis ſuauitatem. Aliter. n. ſecundum Auguſt. non poſſunt diuites dicere competenter, Pater noſter, niſi ſe fratres pauperum cognoſcant. Sed heu, multi faciũt his contraria: & ergo cũ Phariſæo, nec gratiã merentur, nec gloriam. Vnde Greg. Nos ergo, nos illa mulier expreſsit, ſi toto corde ad Dominum poſt peccata redeamus, ſi eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid autẽ unguento, niſi bonus odor opinionis exprimitur? Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odore eccleſiã reſpergimus, quid aliud in Domini corpore, niſi vnguentũ fundimus? Cõtra

C pedes Domini ſtetimus, cùm in peccatis poſiti, eius itineribus renitebamur. Sed ſi ad ueram pœnitentiã poſt peccatũ conuertimur, iam retrò ſecus pedes ſtamus: quia eius veſtigia ſequimur, quem impugnabamus: Lachrymis mulier pedes rigat: quod nos quoq; agimus, ſi quibuſlibet ultimis membris Domini, per compaſsionis affectũ inclinamur. Capillis pedes Domini tergimus, quando ſanctis eius quibus ex charitate compatimur, etiã ex his quę nobis ſuperfluunt, miſeremur. Oſculatur mulier pedes quos tergit: quod nos quoq; agimus, ſi ſtudioſe diligimus quos ex charitate continemus: Hæc Greg. Per hanc ergo mulierem peccatricẽ ad Domini pedes accedentem, ſignificatur quælibet perſona uerè de peccatis pœni-

D tens, & contra: ad quod requiritur quòd ſicut Deum offendit per culpam, ita ei ſeruiat per pœnitentiã: ſecundũ illud Apoſtoli: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita exhibete nũc ſeruire iuſtitiæ in ſãctificationem:* & ſic fecit mulier hæc pœnitens. Vnde Grego. Liquet fratres quòd illicitis actibus prius intenta unguentum ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo ſibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat: ſed hos iam per pœnitentiã conterens, flebat. Capillos ad compoſitionem uultus exhibuerat: ſed iam capillis lachrymas tergebat. Ore ſuperba dixerat: ſed pedes Domini oſculãs, hoc

E in redẽptoris ſui ueſtigia figebat. Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot in ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad numerum uirtutum numerum criminum, ut totum ſeruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa. Hæc Grego. Conſimile inducit Hieronymus, de beata Paula, dicens: Cumque à nobis crebrius moneretur ut parceret oculis: ut eos euangelicæ ſeruaret lectioni: aiebat, Turbanda eſt facies, quam, contra Dei præceptum, purpuriſſo, & ceruſſa & ſtibio depinxit. Affligendum eſt corpus, quod multis uacauit delitijs: longus riſus perpetuo compenſandus eſt fletu. Mollia linthea-mina, & ſerica precioſiſsima, aſperitate cilicij ſũt cõ- mutan-

Pedes Domini.

Auguſtin. ho. 42. lib. 50. homil. Fratres pauperum qui filij domini.

Gregorius hom. 33. in Euangelia. Vnguẽtum fũdere &c.

Pœnitẽs cõtraria faciat.

Rom. 6.

Gregorius hom. 33. in Euangelia.

Holocauſta Magdalenæ.

Hierony. in epitaphio Paulæ ad Euſtachiũ. Paulę pœnitentię.

mutanda. Quæ viro & ſeculo placui, nunc Chriſto placere deſidero: Hæc Hieron. Hinc ergo habemus quomodo facienda ſit pœnitentia. In quo enim quis peccat, in eodem per contrarium pęnitentiam agat. Verbi gratia: Peccaſti nimis potando, pœnitentiam age à potu abſtinendo. Qui nimis comediſti vel prę cioſiora, ieiuna & comede uiliora. Et ſic de alijs ſuo modo. Conſpice igitur bene hanc mulierem, & eius deuotionem, & ſuper his moroſè meditare: quia factum hoc ſolenne fuit valde. Conſpice etiam Dominum Ieſum quàm benignè eam ſuſcipit, & quàm patiēter ſuſtinet quicquid facit. Ceſſat & quie ſcit à comedendo, donec negocium compleatur: ceſſant & conuiuæ, & omnes ſuper hac nouitate mi rantur. Sed *Phariſæus qui eum uocauerat*, non tamen inuocauerat, quod melius fuiſſet: fallaciter iuſtus, ac de falſa & putatiua iuſtitia veraciter ſuperbus: nullaque compaſsione naturæ motus, & ſuæ fragilitatis oblitus, de hoc murmurans, *ait intra ſe*, contra ſuum hoſpitem murmurando dicens: *Hic ſi eſſet propheta*, verus, ſciens occulta, *ſciret utique quæ*, in perſona, *& qualis*, in uita, *eſt mulier quæ tangit eum*: & per conſequens non permitteret ſe tangi ab ea, *quia peccatrix eſt*: & ideò unguentum eius vitare deberet.

Pœnitentia agendæ forma.

Aegram reprehendit de ægritudine, quæ potius erat commendanda: quia languoris ſui remedium quærebat apud tantum medicum: quem etiam reprehen dit de ſubuentione, de qua gratiarum actiones erāt referēdæ: qui ipſe quoq; de elationis vulnere ægrota bat, & ideò nec medicum pro ſubuentione requirebat. Neſcis, Phariſæe ſtulte, neſcis, nuper te mundauit à lepra, quem modo non credis eſſe prophetam. Et propheta quidem eſt, & optimè ſcit quia peccatrix eſt mulier quæ eum tangit. Ad hoc enim ipſe ve nit, ad hoc ipſe de cœlis deſcendit. *Non enim uenit uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam*: hoc ipſe teſtatur, eius verba ſunt hæc. Non horret ergo peccatores, qui pro peccatoribus factus eſt homo. Igitur ſecundum Gregorium: Neceſſe ſemper eſt, ut cùm peccatores quoſque conſpicimus, noſmetipſos prius in illorum calamitate defleamus: quia fuiſſe in ſimili bus aut lapſi ſumus, aut labi poſſumus, ſi lapſi non ſumus. Per iſtum Phariſæum qui Chriſtum notauit de ignorantia, & mulierem de immunditia, ſignifica tur hypocrita de falſa iuſtitia præſumens & alios cōtemnens: quia ſecundum Gregorium, uera iuſtitia compaſsionem habet, falſa verò indignationem: pro pter quod iſte Phariſæus arguitur de pietatis omiſſione immodicis reſpectiuè, & mulier commendatur de maioribus ualde. Vnde Dominus Ieſus non verba Phariſæi audiens, ſed cogitationes inſpiciens, reſpondit cogitationi eius ad confutationem illius: per hoc enim quòd ad eius reſpondit cogitationem, quæ ſoli Deo eſt nota, oſtendit ſe plus quàm prophetam, & Dominum prophetarum, & propoſuit ei parabolam de duobus debitoribus, vt conuenientius concludat contra eum ex reſponſione ipſius. Cùm enim de ſua ſententia Phariſæus conuincitur: quaſi phreneticus funem portat cum quo ligetur. Iſti duo debitores erant Maria Deo debitrix quingentorum denariorum, & Phariſæus qui quinquaginta debebat: quia minus ſe peccaſſe credebat, & ideò Maria plus diligere debebat: quia maiorem remiſsionem acceperat: & plus diligebat, ideò maiora obſequia Chriſto præbebat. Exemplo igitur debitorum & feneratoris conuincit Phariſæum, quòd hæc mulier eſſet gratia diuini amoris iuſtificanda, & dignior amari, &

Reprehenſio iniqua Phariſæi.

Matth.4.

Gregorius hom.33.in Euange. Peccatore miſo flendū nobis.

Greg.hom. 33.in Euāgel.

A peccata ſibi remitti, quæ plura grata Deo obtulit in hoc facto, quàm ſuperbus Phariſæus in conuiuādo: quia amor i humanis plerunq; cauſatur ex donis pręcedētibus, & ꝑ cōſequēs maior amor ex donis maioribus. Vnde Dominus enumerans bona peccatricis, & mala falſi iuſti, redarguit Phariſæū ex defectu triplici. ſ. pietatis, quia non dedit aquā pedibus ſuis: qui tamen erāt feſsi & dolētes ex labore itineris, ac lutoſi, ſeu puluerizati: eo ꝙ incedebat ſine calciamentis. Vnde Titus, quaſi dicat, Facilis eſt vſus aquarū, nō eſt facilis lachrymarū effuſio: tu prōptis non es uſus, hęc effudit non prōpta: lauans lachrymis pedes meos, lauit lachrymas proprias. Secūdò redarguit ex defectu charitatis: quia nō dedit ei oſculū, quod eſt ſignum

Amoris mundani cauſa.

Phariſæi defectus tres.

Lachrymarum diffi-cultas.

B amicitiæ & dilectionis. Tertiò ex defectu hilaritatis, quæ deſignatur in nomine olei, quo nō unxit caput eius: tria .n. prædicta faciebant olim ſuis hoſpitibus, quia primò dabant oſculū in ſignū ſecuritatis: deinde lauabant pedes, propter laborē itineris: poſtea vngebant caput unguentis refrigeratiuis, contra æſtū caloris. Et prædicta tria. ſ. charitas, pietas, & hilaritas, requiruntur in hoſpitalitate uera & gratioſa: ex qua ad obſequiū magis tenebatur Phariſæus, quàm mulier ſuperueniens ab extrà. Vnde conſidera, ꝙ præfer tur hīc deuotū obſequium largitioni cibi & potus, quos credibile eſt Phariſæū in domo ſua Domino præbuiſſe. Hinc poteſt elici argumentū, ꝙ cùm ſuſci

C pitur quis hoſpitio: magis meritorum eſt ei benignè miniſtrare, quàm ipſum cibū & potum exhibere. Et econuersò laudat Dominus mulierē, de triplici perfectione, defectibus Phariſæi oppoſita, pro vt clarè patet in litera. Ex factis ergo mulieris apparet, ꝙ Dominum multū dilexit, & ideò ueniam reportans iuſtificata fuit: propter quod & ex peccatis multis ſibi dimiſsis magis in amore eius exarſit. Vnde volens Dominus monſtrare, ꝙ omnia in dilectione cōſumman tur, dixit Simoni: *Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: *charitas enim operit multitudinem peccatorum.* Et tu plurimū dilige, vt tibi plurimum remittatur. Vnde Chryſo. Nam qui vehementer ſe ingeſſerunt malis, rurſus & bonis ve-

Perfectio triplex Magdalenæ.

Iacobi.4.

Chryſo.ho. 6.in Matt.

D hementer inſiſtent, conſcij ad quot debita ſe obligauerunt. *Cui autem minus dimittitur, minus diligit*: vt ſ. tu Phariſęe. Sed non ſuperbias ſi in paucioribus teneris, quia tu quoq; uenia eges: nullus .n. poteſt per ſemetipſum, à debito peccati liberari: niſi diuina gratia ueniā conſequatur. Igitur, ut ait Chryſo. Opus eſt nobis feruenti anima: quia nihil impedit hominem fieri magnū. Nullus ergo cōſtitutorū in peccatis, deſperet: neq; uirtuoſus dormitet. Nec hic confidat, ſæpe .n. meretrix præcedet eum: nec ille diffidat, poſsibile nanq; eſt eum etiam primos ſuperare: Hęc Chryſoſt. unde & Greg. Quid fratres mei eſſe dilectionē credimus, niſi ignē? Et quid culpam, niſi rubiginem? Vnde

Chryſoſto. hom.68.in Matthæū. Matth.21.

Gregorius hom.33.in Euangel.

E nunc dicitur, *remittuntur ei peccata multa: quia dilexit multum*. Incendit planè peccati rubiginē: quia ardet ualde per amoris ignem. Et ſi durum eſt ualde quod coquitur, abundat tamen amoris ignis quo etiam dura conſumantur. Tanto nanque amplius peccati rubigo conſumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Vbi Auguſtinus: Hic multa commiſit, & multorū debitor factus eſt: ille, gubernante Deo, pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimiſit huic, & iſte deputet quod non com miſit. Nullum eſt enim peccatum quod facit homo, quod non poſſet facere & alter homo, ſi deſit rector à quo factus eſt homo. Vnde & Bernardus: Quis nō

Auguſtin. lib.50.homiliarum hom.23.

 uideat

videat quòd ſicut in multa peccata cecidi, ſic & ĩ multa alia cecidiſſem, niſi omnipotens pietas ſeruaſſet? Fateor & fatebor, *niſi quia Dominus adiuuit me paulominus habitaſſet in inferno anima mea.* videlicet cecidiſſet in omne peccatum anima mea. Myſticè fœnerator iſte Deum ſignificat, qui pro culpa pœnam: & pro donis gratiarum, meritum bonorum exigit. Debitores dici poſſunt Maria, & Phariſæus, quãtum ad propoſitum: vel populus gentium, & Iudaicus: vel peccator notorius & occultus. Vel clericus, & laicus: & ſic duo debitores ſunt duo populi, uel duo ſtatus peccatorum: primi debent quingẽtos denarios, quia plus peccant: ſecundi quinquaginta, quia minus. Sed non habent vnde reddant, quia nullus prædictorum poteſt abſolui proprijs viribus abſque gratia, & ideò donat utriſque, id eſt, donum gratuitũ dat, per quod eis debitum dimittit: non enim ſine dono Dei gratuito fit culpæ remiſsio. *Dixit autem Dominus ad mulierem, remittuntur tibi peccata:* ſcilicet non ſolum quãtum ad reatum & culpam, ſed etiam quantum ad reatus pœnam: & hoc fit ex vehementi amore Dei, & horrore peccati præteriti. O felix Maria, cui tot dantur munera. Nam primò datur ei peccatorum remiſſio: vt hîc dicitur: Secundò fit ſpiritualiter familiaris Domino, vt in ſequenti capitulo ſubditur. Tertiò fit ei dominicæ reſurrectionis prima apparitio: prout infrà de reſurrectione Domini narratur. Et accumbentes ſimul cum Domino, *dicebant intrà ſe*, in corde ſuo: *Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit?* Hoc dicebant, quia humanitatem exterius apparentem, quæ non poteſt peccata dimittere, tantum videbant. Sed Dominus cogitationes eorum paruipendens, dixit ad mulierem, *Fides tua*, id eſt, à Deo tibi infuſa, *te ſaluam fecit*: quia iſta fides charitate formata fuit: & ideò habentem dignum vita æterna fecit: ſecundum Gregorium, Fides eam ſaluam fecit: quia hoc quod petijt, poſſe accipere non dubitauit. Spem enim iam ab illo acceperat, à quo ſalutem quærebat. *Vade in pace*, id eſt, in quiete & ceſſatione à vitijs, non diſcordando à gratia tui amoris. In pace ire præcipitur, ut in veritatis itinere perſeueret, & ab eo in vita ſcandali ulterius non declinet. Vnde Theophilus: Poſtquam autem ei peccata dimiſit, non ſiſtit in remiſsione peccati, ſed adiicit operationem boni. Vnde ſubditur: *Vade in pace*: id eſt, in iuſtitia. Nam iuſtitia eſt pax hominis ad Deum: ſicut peccatum eſt inimicitia inter Deũ & hominem. Quaſi diceret: Operare omnia, quæ ad pacem Dei te ducunt: Hæc Theophilus. In hoc ergo quòd dicitur, *uade in pace*: notatur quòd ipſa iuit ſollicite per bona opera, & quòd ipſa habuit pacem in conſcientia. O uerbum delectabile & ſuaue: quàm libenter id Magdalena audiuit, & quàm iocundè receſsit, & perfectè ad Deum conuerſa, deinceps honeſtè & ſanctè uixit, ac Domino Ieſu & matri eius perſeuerãter adhæſit. Et bene ait, in pace, poſt remiſsionem peccatorũ: quia iuſtificatis eſt pax, cùm conſcientia non remordet: ſed non eſt pax impiis & exiſtentibus in peccatis. Hic habes apertè quòd charitas reformat pacem inter Deum & peccatorem. Vnde & beatus Petrus dicit, quòd *charitas operit multitudinem peccatorum.* Sine quo profectò impoſsibile eſt placere Deo, cum qua ſine dubio placet quicunque, & ideò hanc præcipuè debemus Deo referre. Vnde Ambroſius: Quoniam nihil eſt quod dignè referre Deo poſſumus, quid enim referamus pro ſuſceptæ carnis iniuria? Quid pro uerberibus? Quid pro cruce, obitu, ſepultura? Væ mihi ſi non

Pſal. 93. Peccator non eſt ſoluendo. Munera in Magdalenam collata. Fides Magdalenæ. Gregorius hom. 33. in Euangelia. Theophilus in eum locum. Iuſtitia eſt pax, &c. 1. Pet. 4. Charitas pacifica eſt Deo præcipuè offerẽda. Ambroſius in c. 7. Lucæ.

A dilexero. Audeo dicere, non reddidit Petrus: & ideò plus dilexit. Non reddidit Paulus: Reddidit quidem mortem pro morte, ſed alia non reddidit: quia multum debebat. Reddamus licet crucem pro cruce: funus pro funere, nunquid reddimus: quia ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo habemus omnia? Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere: gratiam pro ſanguinis precio. Plus enim diligit, cui donatur amplius. Hæc Ambroſius. Nemo ergo deſperet, nemo de Dei miſericordia diffidat. Clemens eſt Dominus, qui ex corde conuerſis tam facilè miſeretur. Vnde ſi quid confeſsio & lachrymæ poſſunt videre vis: vide quid fides & dilectio operatur. Paruo temporis ſpacio iuſtificata eſt mulier, & ab omni peccato mundata, quæ uniuerſis uitijs plena, & B tam peccatrix fuerat vt eam Phariſæus videre dedignaretur. Hanc igitur imitans peccator, peccata nunc defleat, vt eius lachrymas quandoque Deus abſtergat. Nam ut ait Bernardus: Fœlices lachrymæ quas benigna manus conditoris abſterget, & beati oculi qui in talibus liquefieri fletibus potius elegerunt, quàm eleuari in ſuperbia, quàm omne ſublime videre, quàm auaritiæ petulantia famulari. Vnde & Chryſoſtomus: Sicut autem vbi uehemens hymber prorumpit, fit ſerenitas: ſic lachrymis effuſis apparet tranquillitas, & perit caligo reatuum. Et ſicut per aquam & ſpiritum purgamus, ſic per lachrymas & confeſsionem denuò mundamur. Vbi C Anſelmus. Iam nũc ingredere domum Phariſæi, recumbentem ibi Dominum tuum attende: accede cum benigniſsima peccatrice ad pedes eius, laua lachrymis, terge capillis, demulce oſculis, foue unguentis. Nonne iam ſacro liquoris illius odore perfunderis? Si tibi adhuc ſuos negat pedes, inſta, ora, & grauidos lachrymis oculos attolle: tuiſque ſuſpirijs inenarrabilibuſque gemitibus extorque quod petis, luctare cum eo: ſicut Iacob vt ipſe ſe gaudeat ſuperari. Videbitur tibi aliquando quòd auertat oculos, quòd aures claudat, quòd deſideratos pedes abſcondat. Tu nihilominus inſta oportune, importuneque clama: *uſquequo clamabo & nõ exaudies.* Redde mihi Ieſu bone lætitiam ſalutaris tui, quia tibi dixit cor meum: quæſiui faciem tuam, faciem tuã D requiram. Hæc Anſelmus: Nullus ergo peccator debet de clementia Dei deſperare: quia præſto eſt cunctis relaxare, & pœnitentes ad regnum cœlorum reuocare. Iſtud Deus per Manaſſem regem Iſrael olim præfigurauit, quem propter pœnitentiam ad gratiã reuocauit. Manaſſes infinitis Deum offenderat. Eſaiã qui eum de peccatis ſuis redarguit, ſerra lignea per medium deſecari fecit, & tot Prophetas ipſum arguentes trucidauit, quòd plateas Hieruſalem ſanguine prophetarum purpurauit. Tãdem ab hoſtibus eſt captus, & in exilium deductus, carceri deputatus, vbi cœpit pœnitere, & ex corde ſcelera ſua deflere. E Et cum lachrymis orauit Dominum, dicens: Peccaui Domine ſuper numerum arenæ maris, & iam non ſum dignus videre cœli altitudinem, propter iniquitatum mearum multitudinem. Miſertus Dominus pœnitentiam eius acceptauit. Nam de captiuitate eum liberauit, & in regnum ſuum in Hieruſalem reuocauit. Per hunc peccator deſignatur: qui prophetas Domini ipſum arguentes cruciat, quando prædicatores & doctores audire recuſat. Et quamdiu talis perſeuerat in peccato mortali, tandiu eſt in captiuitate Diaboli: ſi autem ex corde egerit pœnitentiam, Deus paratus eſt eum ſuſcipere ad gratiam.

Deſperandum non eſt. Bernardus in ſermo. de uerbis euan. ecce relinquimus omnia. Lachrymarũ uirtus. Chryſoſto. ho. 6. in Matth. Anſelmus in medit. Gene. 32. Abacuc. 1. Manaſſes pœnitens. 4. Reg. 21. In oratione eius in fine ſecundi paralipo.

2.Reg.11. 2.Reg.12. gratiam. Hoc idem præfiguratum fuit in rege Dauid, qui adulterium & homicidiũ perpetrauit. Cũq; redargutus à Natham peccaui diceret: ſtatim Nathã reſpondit, Dominus tranſtulit peccatum, id eſt, dimiſit. O quàm magna eſt pietas Domini, & quàm ineffabilis qui nullum pœnitentem deſpicit cuiuſcũque conditionis. Non ergo propter immanitatem peccatorum noſtrorum deſperemus: quia diuerſos teſtes diuinæ miſericordiæ habemus. Neque ultrà peccatis ſeruiamus: quia magnam dignitatem amittunt miſeri homines ſeruiendo peccatis, quidam carnis voluptates & concupiſcentias, quidam aſpirando ad honores, & excellentias: quidam pertinaci ſtudio quærentes mundi facultates & diuitias. Et quia pauci ſunt hodie qui iſtum trinarium nephandum non ſequantur, certè miſeri meritò dicuntur: quia illis rebus quæ eis deberent ſeruire & obſequi, ſeruiũt & obſequuntur. Tales proculdubio ſe uiles oſtendunt non nobiles, non dominos: ſed potius garſiones & ſeruos. Exemplum de Diogene, de quo legitur ꝙ cùm quadã vice ratione ſuæ eminentes ſciẽtię & ſapientię imperator eũ viſitaret, philoſophus ei aſſurgere noluit. quod videns imperator iracũdia motus retroceſsit, veneruntq; ſerui eius & dixerunt ad eum. Domine quare ſic agere voluiſti? non modicũ te imperator honorabat, quia te pauperẽ talis ac tantus viſitabat, tu verò econuerſò ipſum inhonoraſti: quia ei aſſurgere noluiſti. Quibus reſpondit: Non decet dignitatem meam, vt ſeruo ſerui mei reuerentiã faciam. Seruit iſte ſeruo meo, ſcilicet mundo, qui mihi ſeruit, eo factus eſt ut mihi ſeruiat. Igitur non decuit me ſignum alicuius reuerentiæ ſibi exhibere. Bene dominabatur iſte mundo & imperabat, bene naturæ ſuæ dignitatem & præſidentiam obſeruabat.

Diogenes in dolio iacens, & Alexãder Magnus.

Mundus nobis ſeruire debet.

ORATIO.

O *IESV bone ſpes pœnitentium, qui Mariæ peccatrici ad tuos pedes flenti, & eos lachrymis riganti, capillis tergenti, labiis oſculanti, pietatis ſignum aperiens peccatorum veniam tribuiſti: ne deſpicias Ieſu miſericors me peccatorem ad clementiæ tuæ ueſtigia prouolutum, rigantem lachrymis intimæ compunctionis, oſculantem labiis deuotæ orationis: & fac me audire uocem tuam pietate & clementia, ſuauitate, & miſericordia plenam, quam audire meruit & ipſa: vt dimittantur mihi peccata mea multa per tuam gratiam & ipſius merita. Amen.*

A *De miniſterio Marthæ, & ocio Mariæ Magdalenæ. Cap. LXI.*

ET poſt hæc quadam uice, *intrauit Ieſus in quodam caſtellum*: ſcilicet Bethaniã, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod ſignatum eſt quòd libenter intrat Dominus domum conſcientiæ, vbi ei obeditur deuotè. Et venit ad domum Marthæ & Mariæ, ad illam enim domum frequenter diuertebat: & ſecurè propter ſpecialem ibi habitantium amicitiam & deuotionem. Sed Marthę domus hîc appellatur cùm dicitur, *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam*: quia maior natu erat, & curam domus habebat. B At illæ ſorores toto affectu Ieſum diligentes reuerenter, & alacriter eum ſuſceperunt, de tanti hoſpitis aduentu gaudentes. Et Martha quidem ſe incõtinenti ad refectionem Domino, & diſcipulis ſuis procurandam parauit, & in miniſterio laborauit, ut eis conuenienter prouideret: Maria verò ad pedes Domini ſe poſuit: vt diligentiam, aſsiduitatem, ſolertiam erga auditionem oſtenderet, & multam reuerentiam quam ad Dominum habebat. Illa ſtabat & ſatagebat vt paſceret Dominum, cibo utique corporali: hæc ſedebat & audiebat, vt paſceretur à Domino ſuo cibo ſpirituali. Sanè quanto melior eſt anima corpore, tanto dulcior eſt cibus ſpiritualis in mente C quàm carnalis in uentre. Vt autem dicit Auguſtinus: Quanto humilius ſedebat, tanto amplius capiebat: confluit enim aqua ad humilitatem conuallis, denatat de tumoribus collis. Et cum Dominus more ſuo, nolens ſtare ocioſus, verba vitæ loqueretur æternæ: per hoc dans exemplum diſcipulis, & cùm recipiuntur in domibus, ſuſcipientes repleant ſacris doctrinis, Maria oculis & auribus in eum intenta ſpecioſiſsimam faciem eius contemplabatur, & in eius ſuaui ſermone reficiebatur, & vltrà quam dici poſsit in aſpectu & verbis eius iocundabatur, nec quicquã aliud cogitabat: ſed tantum dulcedini verbi diuini & operibus vitæ contemplatiuæ intenta erat, & de illa menſa Domini opulenta micas de uerbo Domini D colligebat. Martha verò in operibus uitæ actiuę occupata ſtetit, & ſubſtitit quaſi fatigata & feſſa labore miniſterij ceſſans aliquantulũ, & moleſtè ferẽs quòd ipſa ſola in neceſsitatibus domus laboraret, ſoror verò eius ocio & quieti vacaret, & Domino hoc ꝑmittenti conquerẽs poſtulauit ab eo, ut ad laborandũ ſecũ in miniſterio & iuuandũ illam compelleret: ſed cõtrariam ſententiã reportauit. Maria autem Martham adiuuat conſilijs, opera eius dirigendo, & ſuffragijs pro ipſa orando. Ecce ꝙ ſorores iſtę nec ſeruum nec ancillam habebant, qui eis ſeruirent: nec Dominus coquum vel hoſtiariũ qui eius cõmodo prouiderẽt: ex quo habes argumẽtum contra ſuperbiam præſertim E prælatorum. Martha de ſorore conquerens ex illorum perſona loquitur, qui adhuc diuinæ contemplationis ignari ſolũ quod didicerunt fraternæ dilectionis opus Deo placitũ ducunt: ideoq; cũctos qui Chriſto per contemplationẽ deuoti eſſe volunt, huic mancipandos autumãt. Hanc ignarorum obiectionẽ ſoluit Hieron. in epiſtola, in qua inuitat nobilẽ & diuitẽ matronã ad eremum dicens: Quando finem habebit iſta ſeruitus imperfecta? Nunquid non habebit Dominus, vnde alet pauperes niſi per te? Inuenitur autem Maria accuſata tripliciter: ſcilicet à Phariſæo, de præſũptione & temeritate, eo ꝙ peccatrix Chriſtũ recumbentẽ tetigit. A Iuda de prodigalitate:

Luca. 10.

Martha.

Magdalena.

Auguſtin. ſer. 27 de uerbis Do.

Humilitas Magdalenæ.

Martha & Magdalenę ſtatus.

Contra ſcioлos & ignaros.

Hieronym. epiſtol. ad Paulam & Euſtachiũ.

Accuſatio Magdalenę triplex.

eo quòd precioſum unguentum effudit, ac caput & pedes Domini unxit. A ſorore, de ocioſitate: ſicut patet hic, & ubique Maria tanquã patiens tacuit, & Chriſtus ſemper pro ipſa reſpondit & eam excuſauit, oſtẽdens Phariſæo quòd factum Mariæ non erat præſumptionis, ſed deuotionis: oſtendens quoque Iudæ, & alijs diſcipulis, quòd illa effuſio unguẽti non erat prodigalitatis, ſed pietatis: oſtendens etiam ſorori, quòd ſeſsio Mariȩ non erat ocioſa: ſed melioribus actibus occupata. Maria autẽ quæ in uerbis Domini quieſcebat, & mira ſuauitate tenebatur, ad clamorem ſororis quaſi ſomno euigilans, de quiete ſua timuit, & facie inclinata in terra ſiluit: ac cauſam ſuam tanquam ocioſa iudici commiſit, non parans reſpondendi ſermonem, ne remitteret uel interrumperet audiendi intentionem. Et Dominus excuſando Mariam, dixit ad Martham. *Martha Martha*, repetitio nominis ſignum eſt dilectionis, uel monendæ intentionis: ut ſcilicet audiret intentius, *ſolicita es, & turbaris erga plurima*, ac circa multa es occupata: opera enim uitæ actiuæ ſollicitudinẽ & diſtractionem mẽtis inducunt, & frequenter perturbationem ingerunt. Si ergo uis cum lętitia uiuere, noli multa agere: quia in multis actionibus minor eris. *Porrò unum eſt neceſſariũ*: ſcilicet Deo iugiter inhærere ſecundum illud: Vnam petij à Domino, hanc requirã, &c. Vel *unum*. ſcilicet ipſe Deus, qui unus eſt præ omnibus quærendus: uel *unum*, id eſt, unitas mentis ad Deum: quia per uitam contemplatiuam mẽs adhæret Deo, qui eſt ſimpliciter unus, ſicut econtrà per uitam actiuam intendendo creaturis, quæ multæ ſunt, anima diuiditur, & per multa diſtrahitur. Et tamen multa ſunt neceſſaria tendentibus ad unũ, quod omnibus eſt præferendum. *Maria optimam partem elegit*, ſecuram magis & digniorem quaſi dicat. Non tu malam, ſed illa meliorem. Ne ergo conqueraris de ocio ſororis: quia maior eſt qui recũbit, quàm qui miniſtrat. Sed quomodo dicitur optima, cùm eam tantum ſit conſecutura in patria? Sed & illam optimitatem dulcedinis, & iocunditatis patriæ iã hîc pręguſtauit, non ſicut in futuro apprehendit. Nõ tamen reprehenditur pars Marthæ, quia & ipſa eſt bona: ſed laudatur pars Mariæ, quia optima, cuius cauſam ſubiungit: quia *non auferetur ab ea*: hoc enim elegit quod ſemper manebit. In hac uita incipit & augetur, in alia uita plenius perficietur: quia quod non uidet per ſpeculum in ænigmate, tunc uidebit facie ad faciem. Et amoris ignis qui hîc ardere inchoat, cùm ipſum quem amat uiderit, in amorem amplius inardeſcet. Charitas nunquam excidit: quia una & eadem charitas hîc, & in patria remanet. Ignis eſt in Sion, & caminus in Hieruſalem: ita & contemplatiua eadem eſt hîc & in patria: ſed hîc iucunditas mentis eſt ſemiplena, & ibi erit perfecta. Non ergo cõtemplatiua auferetur, quæ ſubtracta præſentis ſeculi lucta perficietur: actiua uerò ſicut & fides euacuabitur quandoq; & auferetur: quia in æterna patria non erunt opera pietatis neceſſaria, in quibus ipſa exercetur. Maria ergo per Domini excuſationem excuſata, deinde ſecurius ſedit, & iocũdus quieuit. Vnde Auguſtinus: Dominus pro Maria reſpondit Marthæ, & ipſe eius factus eſt aduocatus qui iudex fuerat ĩterpellatus. Quę ſententia interpellanti reſpondit, & ſuſceptam defendit. Intenta erat Martha quomodo paſceret Dominum, intenta Maria quomodò paſceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio iam Maria iocundabatur. Mira enim ſuauitate tenebatur, quæ profectò eſt maior mentis, quàm uentris. Excuſata eſt, ſedit ſecurior. Non ergo Dominus opus reprehendit, ſed munus diſtinxit: una eſt theorica, id eſt, contemplatio Dei, cui meritò uniuerſa uirtutum ſtudia poſtponuntur. Vnde & Ambroſius: Agat te ſicut Mariam deſiderium ſapientiæ: hoc enim maius, hoc perfectius opus. Nec miniſterij cura à cognitione uerbi cœleſtis te auertat. Nec arguas eos & ocioſos iudices quos uideas ſtudere ſapientiæ. Nec Martha tamẽ in bono miniſterio reprehenditur, ſed Maria, quòd meliorem partem ſibi elegerit, antefertur. Ieſus enim multis abundat, & multa largitur, & ideò ſapientior quod principale aduertit, elegit. Deniq; Apoſtoli optimum non putauerunt relinquere Dei uerbum, & miniſtrare menſis. Hæc Ambroſius: itaque Mariæ pars, id eſt, contemplationis ocium Marthæ miniſterio prælata eſt, quia dignior: ſcilicet Angelorum conuerſationi uicinior, & quia ſecurior, & quia quietior, & quia iocundior, & quia diuturnior: quia *non auferetur*. Illa uerò periculoſior, propter lutum & puluerem pedibus actiuorum adhærentem, & laborioſior, propter ſolicitudinem & occupationem, proximis tamen utilior, propter ſubuectionem & ædificationẽ. Actiua autem, quædam eſt prælationis & prædicationis: quædam miniſterij & uitæ communis. Sicubi ergo legitur actiuam præferri contemplatiuæ intelligendum eſt de actiua prælationis & prædicationis: in aliquo enim excedit actiua contemplatiuam, & in aliquo exceditur per illam. Vbi ſciendum, quòd diſtinguitur duplex actio à doctoribus, Vna quæ cõſiſtit in exercitio uirtutum moralium, & iſta diſponit ad contemplationem. Vnde Gregor. Qui contemplationis arcem tenere deſiderant, neceſſe eſt ut prius in campo actionis ſe probent. Sedatis enim paſſionum tumultibus per exercitium uirtutum moralium, diſponitur anima ut liberè poſsit eleuari in contemplationem uirtutis, ex quo patet quòd talis actio ordinatur ad contemplationem ſicut ad finem: finis autem melior eſt, his quæ ſunt ad finem. Et ideò de tali actione concedunt omnes quod contemplatio eſt melior. Alia autem actio eſt, quę ſequitur contemplationem, procedens ex plenitudine contemplationis: ſicut eſt docere, & in regimine animarum laborare: & huiuſmodi opera facere: & de tali actione dicunt aliqui, quòd eſt melior ipſa contemplatione: & de iſta actione nõ loquitur hîc Chriſtus, ut patet intuentibus. Alij uerò dicunt, quòd etiam in iſta actione contemplatio melior eſt, quia id quod ſimpliciter præeligitur, uidetur eſſe melius abſolutè, quàm id quod præeligitur in caſu: ſed cõtemplatio eſt per ſe eligenda: cura autem animarum in caſu neceſsitatis fraternę eſt ſuſcipienda. Vnde Auguſtinus: Ocium ſanctum quęrit charitas, negocium iuſtum ſuſcipit neceſsitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit intuendę ueritati uacandum eſt. ſi autem imponitur ſuſcipienda eſt, propter charitatis neceſsitatem. Hęc Auguſtin. Hæ duæ ſorores Domino dilectæ, ſcilicet Martha & Maria, duas uitas demonſtrant ſpirituales, quibus præſens exercetur Eccleſia. Martha actiuam, qua proximo in charitate aſſociamur. Maria contemplatiuam, qua in Dei amore ſuſpiramus. Vnde non Maria, ſed Martha Chriſtum ſuſcepiſſe dicitur in domo ſua. Maria enim non habet domum, quia vita contẽplatiua omnem huius ſeculi ſpernit habere poſſeſsionem. Sufficit ei ad pedes Domini ſedere, & uerbum Dei ſemper audire, ac mentem potius quàm uentrem nutrire. Sufficit ei

remo-

Defenſio eius. — *Eccleſ. 12. & 38.* — *Pſal. 26.* — *Lucæ. 22.* — *1. Cor. 13.* — *Ibidem.* — *Contemplatiua vita manet.* — *Sapientiæ ſtudentes non ſunt ocioſi.* — *Acto. 6.* — *Actiua uita.* — *Actio duplex.* — *Gregor. in c. 14. lib. 1. Regum.* — *Auguſtin. lib. 19. de ciuitate c. 19.* — *Ocium ſanctum.* — *Vita duplex.*

remotis omnibus curis & ſollicitudinibus lectioni & orationi aſsiduè inſiſtere:& in Dei contemplatione uacare:crebra quoque lachrymarũ compunctione,pro peccatorum remiſsione, & æternæ uitæ ſuſceptione,dulciſsimè ſuſpirare. Tales enim Prophetæ fuerunt. Tales & Apoſtoli. Tales & multi alij,omnia relinquentes, mundum fugientes, Domino adhærentes: tanquam nihil habentes, & omnia poſsidentes. Actiua verò vita dicitur, quia ſemper in actu ſemper in fatigatione & labore eſt: & uix aliquando in quiete poteſt eſſe. Vnde hîc de Martha dicitur, quia, *ſatagebat circa frequens miniſterium*. Videmus enim multos Eccleſiarũ præpoſitos & miniſtros, ac multos alios ſollicitè diſcurrere, laborare, æſtuare,& multis modis fratrũ & proximorũ neceſsitatibus, & miſericordiæ operibus inſudare: ut eos quoque non immeritò circa frequens miniſterium ſatagere dicamus. Et ideò Maria ſedet, quia contemplatiua, pacatis uitiorum tumultibus, optata iam in Chriſto quiete mentis perfruitur. Martha uerò ſtat, quia actiua laborioſa deſudat in certamine. Vnde Auguſt. Remanſerunt ergo in illa domo, quæ ſuſceperat Dominum, in duabus fœminis duæ uitæ, ambæ innocentes, ambæ laudabiles. Vna laborioſa, altera ocioſa: nulla facinoroſa, quam cauere debet laborioſa: nulla deſidioſa, quam cauere debet ocioſa. Erant ergo in domo illa duæ uitæ & ipſe fons vitæ. Hæc Auguſt. Hæ autem mulieres prudentiſsimæ totius Eccleſiaſtici exercitus duces & præuiæ ſunt. Has cætera turba ſequitur. alij poſt Martham, alij poſt Mariam vadunt. Nulli enim cęleſtem illam patriam ingrediuntur, niſi qui hanc uel illam ſequuntur. Sed in his neceſſe eſt, ut unuſquiſq; uires ſuas cõſideret: & ad qđ opus aptior ſit. Si enim ad contemplationem ſit habilior, & ad orandum deuotior, tutè ſe transferat ad eremum, pro ſe & alijs oraturus: nec ſic abſcondit talentum in terra, ſed in Domino, licet non prædicet: quia talentum orationis & deuotionis in quo amplius ualet, & meliorem ſe ſentit, omnibus erogat. nec piger dici debet, qui totus in ſancta deuotione & oratione, ieiunijs, & uigilijs, & lachrymis eſt. Et de actiua ſimiliter ſuo modo accipe & intellige. Non tamen fit diuiſio inter has ſpecies uitæ, quaſi per oppoſita, ſed per officia: conueniunt enim etiam eiſdem, ſed officia habent diſtincta. Actiuus enim ſæpe eſt contemplatiuus & econuerſo, qui tamẽ denominatur ab altera, cuius ſcilicet plura, & frequentius gerit officia. Sunt autem officia actiuæ legere, in publico prædicare, corripere, errantes reuocare, neſcientes docere, pauperes ſuſtentare & alere, petentibus conſilium & auxilium dare, in opem de manu fortis eripere, infirmantis curam gerere, commiſſis nobis qualiter ſubſiſtere ualeant prouidere, quæ ſingulis quibuſque expediant diſpenſare, opera pietatis omnia exercere. Officia contemplatiuę ſunt, ſibi & in ſecreto legere, in lege Dei meditari, ſecretò orare, ſuauitatem & dulcedinem patriæ cum angelis prægustare & præſentire, ſoli deſiderio conditoris inhærere, exutam mentem à cũctis habere terrenis, eamque quãtum humana imbecillitas ſinit unire cũ Chriſto, ut nil iam agere libeat: ſed calcatis curis omnibus ad uidendam faciem ſui creatoris animus inardeſcat: adeò vt conuerſatio contemplatiui, iam quaſi in cœlis ſit, & nihil de terrenis ſapiat. Cõtemplatiuus enim & uerè ſpiritalis homo tam fidelis debet eſſe in tota uita ſua, & in omni opere ſuo, ac ſi ſingulis horis iudicari debeat corã Deo: & tam ardenti deſi-

Contra ſollicitudinẽ eccleſiaſticorum.

Auguſtin. ſermo. 27. de uerbis Domini.

Vita duplex innocentia.

Delectus uitæ habendus.

Officia uitę actiuæ.

Cõtemplatiuæ uitæ officia.

Cõtemplatiui fidelitas.

A derio uiuere & ardere, quaſi ſingulis horis debeat iniungi Angelorum cœtibus ad fruẽdum Deo ęternaliter, & qui habet cor in ſupernis eleuatum quando ſedet, quando ambulat, quando requieſcit, quando aliquid facit, cor à Deo non recedit: omnes ad Dei amorem exhortatur, deridet huius mundi gloriam & fœlicitatem: miratur hominum cæcitatem, & quàm ſtultum ſit in tranſitorijs fiduciam habere oſtendit. Contemplatiuus tamen pro oportunitate temporis & neceſsitate inſtante, alter alterius ſumat officia, ſitque de contemplatiuo actiuus, & econuerſò, cum expedire uiſum fuerit eccleſiæ. Vnde Cenomanenſis ſcribens cuidã aſſumpto in prælatũ, cõquerẽti ademptã ſibi eſſe cõtẽplationis requiẽ,& actiuę ſollicitudinis ſarcinã ſe inuitũ ſuſtinere ait: Ad B pedes Domini cum Maria ſedebas: nunc cum Martha Domino miniſtras. Species Rachelis te allexit, ſed nec faſtidias Lyam lippam: quia gignit ſibi ſobolem. Maria à Domino fercula ſumit: Martha Domino præparat, & apponit: hæc Deum reficit, illa à Deo reficitur: hæc miniſtrat panem hominum, illi miniſtratur panis Angelorum. In menſa eius nil faſtiditur: in menſa Marthæ multa. Ibi audiebas canticum Angelorum: uidebas lilia virginum, roſas martyrũ, uiolas confeſſorum: hîc filium Dei de cœlis deſcendentem & dicentem: *gaudium maius eſt Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agentem &c.* Videtur tibi contemplatiuam actiuæ debere præponi: ta C men ſi ſollicitè conſideres, actiua materia eſt ad gloriam, ſicut contemplatiua non deſcenſus ad ruinam: quarum utranque in eodem & in diuerſis inuenies. Chriſtus enim docens in campeſtribus, in mõte orauit. Moyſes in monte & in tabernaculo loquebatur cum Domino deſcendens de monte, & egreſſus de tabernaculo, loquebatur cum populo. Petrus cui dictum eſt in cœnaculo, macta,& manduca: prædicauit populo. Apoſtolus raptus in paradiſum, factus eſt doctor gentium. Maria legitur tantum ſediſſe & audiſſe, nec aliquando ſorori diſcurrenti ſubueniſſe: licet eius auxilium quadam mentis amaritudine anxia ſoror poſtularet. Martha nequaquã legitur par D tem Mariæ ſuo miſcuiſſe obſequia,& ideò ſicut Dominus teſtatur: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Per Mariam ergo ſignantur quorum conuerſatio in cœlis eſt, ut qui dicunt: *Ecce elongaui fugiens &c.* Per Martham, negocioſi ſacerdotes reprehenduntur, in quibus turba negociorum cõtemplationis excludit ſacrarium, & contriti cordis extinguit ſacrificium. Neque enim fieri poteſt, ut aliquando loquatur cum Domino: qui etiam ſilens cũ toto fabulatur mundo. Talibus occurant inimica negocia, quorum recordatio illos ſequitur uſque ad ſacra altaria, qui illis furantur orationum ſuffragia, E & defraudant ſuis temporibus eccleſiaſtica officia. Martha miniſtrauit, ſed Chriſto, diſcurrit, ſed pro Chriſto. Si nobis diſcurrimus, quærentes quæ noſtra ſunt aucupantes temporalia, nec Martha ſumus, ſed negociatores. Vnde ſic diſcurris, iuſta eſt tibi flẽdi & conquerendi ratio. Cæterùm ſi Martham ſimpliciter agis, bene agis. Si inter Lyam diſcurris & Rachelem: melius agis. Si cum Maria ſederis,& audieris: optimè. Bonum eſt ſeminare quod illa fecit, melius eſt metere quod iſta. Hæc iccirco dixerim ut magnum reputes bonum ſic alternare ſtudia iſtarum, ut nunc quieti uaces, nunc proximorũ utilitati. Vna quippe & eadem eſt ſcala qua Iacob aſcendentes & deſcendentes uidit Angelos. Rachelem diligas pro ſpecie:

Lucæ 15.

Vtraq; uita in eiſdem.

Actuũ 10.

Pſal. 54.

Contra ſacerdotes ſecularia tractantes.

Vita actiua.

Vita mixta

Vita contemplatiua.

Gene. 28.

ſpecie:Lyã pro prolẽ. Neutra ergo prælato eſt poſtponenda, ſed utraque amplectenda. Vtram uerò alteri præponas, ignoro. Verùm hoc ſcio, quòd *duo ſunt in lecto, unus aſſumetur, & alter relinquetur, &c.* Hæc Cenomanenſis. Hęc autem hiſtoria quæ hîc tangitur, licet ad beatam Mariam non pertineat: tamen hoc Euangelium in die aſſumptionis eius legitur, quia ipſa eſt caſtellum in quod Dominus intrauit, uel quia uitas & officia iſtarum ſororum habuit. Caſtellum quippe fuit corpus intemeratæ virginis Mariæ, quod intrauit Dominus Ieſus in cõceptione. Quod bene dicitur caſtellum, propter ſeptem, quæ conſtituunt nobile caſtrum. Primum eſt ſitus altus, ut uidelicet caſtrum ſit in alto ſitum: per quod ſpiritualiter altitudo uitæ ſpiritualis accipitur, ut homo ſpiritualis ſit eleuatus ab inqetudine & affectione eorum qui in mundo ſunt, & in altitudine cœleſtium deſideriorum, & contemplatione diuinorum. Talis fuit beata virgo Maria, quæ altitudinem uitæ ſpiritualis excellentiſsimè in ſe habuit, quo ad omnia prædicta. Secundum eſt, murus clauſus & firmus: per quem intelligitur firma clauſura, & vigil cuſtodia virginalis integritatis, quæ excellentiſsimè fuit in beata virgine, quam ita murus virginalis integritatis undique uallauit, ut nullus unquam libidinis acceſſus ad eam eſſet: nec ſenſus eius ſola etiam cogitatione ab aliqua tangeretur libidine: unde in ea uerificatum eſt illud Canticorum: *Hortus concluſus es, fons ſignatus.* Tertium eſt turris, per quam intelligitur humilitas, quæ hominem prouehit in altum uſque ad cœlum. iuxta illud: *Qui ſe humiliat, exaltabitur*: & ſicut turris eſt ad protectionẽ omnium qui ſunt in caſtro: ſic humilitas protegit & conſeruat omnes uirtutes in homine. Et hoc munimentum turris humilitatis, ualde conueniens eſt ad murum virginitatis, quæ duo inuicem ſe defendunt, & excellentiſsimè in beata virgine fuerunt. Quartum eſt foſſatum, per quod intelligitur paupertas, quæ omnem terreneitatẽ euacuat ab anima: & hæc fuit in virgine Maria: de qua dicitur quòd nõ erat ei locus in diuerſorio, quo ſuum pareret filium. Quintum eſt armatura ad protectionem caſtri, & confugientibus ad id neceſſaria: per quam intelligitur abundantia pietatis, quæ eſt in virgine beata, qua protegit peccatores, & ab hoſte compreſſos fugientes ad eam. Sextum eſt alimenta, ſine quibus caſtrum conſeruari nõ põt: per quæ intelligitur copia alimenti ſpiritualis, quam ſufficientiſsimè in ſe beata virgo habuit: ipſa enim intra ſe continebat panem uiuũ & uerum qui de cœlo deſcendit. Septimum eſt fluuius confluens, per quem intelligitur plenitudo gratiæ, quæ confluxit in beata virgine. Vnde Hieronym. Cæteris per partes: Mariæ autẽ ſe totam infudit plenitudo gratiæ. *Intrauit ergo Ieſus in quoddam caſtellũ,* ſcilicet in beatam virginem: in quam uenit ipſe Deus ad expugnandum diabolum: *& mulier quædam Martha nomine*, id eſt beata virgo, *excepit illum in domum ſuam*, id eſt in uterum ſuum: *& huic erat ſoror nomine Maria*. Beata virgo Martha fuit & Maria, Martha propter ſtudium bonæ actionis: Maria, propter ociũ contemplationis. Martha enim & actiua in Chriſto filio ſuo fuit, quando omnia opera miſericordiæ & pietatis circa illum exercuit, & curam eius obnixè ſicut mater egit. In membris eius etiam quando Elizabeth cognatæ ſuæ præcurſorem Domini parienti miniſtrauit, & ipſum præcurſorẽ in cunabulo fouit, & in balneo lauit: aliaque obſequia utrique humiliter exhibuit. Fuit etiam Maria & contemplatiua audiendo angelum & Dominum: & cum eis loquendo, ac ſeruans & conferens ea quæ uidebat & audiebat in corde ſuo: quæ non niſi tẽpore ſuo aperuit: cùm ſcilicet Euangelium ſcribi cœpit, & tũc docuit Apoſtolos ea quæ didicerat, in quo actiua erat. Ideò dicitur hic, *& huic erat ſoror nomine Maria.* Quę ſtetit conſtans in fide, *& ait: Domine non eſt tibi curæ &c.* Iſta Martha quæ conqueritur de ſorore ſua, eſt ratio inferior: attendens & uidens filium ſuũ ad mortem comprehendi inter hæc ſollicita naturali cõpaſsione, quaſi ſatagebat eum liberare: ſed Maria eſt ratio ſuperior, contemplans diuinam uoluntatem, & attendens totum factum eſſe ex Dei ordinatione quaſi, *ſedens ſecus pedes eius, audiebat*, ea quæ filius ſuus prædixerat de ſua paſsione, & conformans ſe diuinæ uoluntati conſentiebat quòd ſic fieret: ita ꝙ quaſi ratio inferior beatæ virginis conquerebatur de ſuperiori. Sed quid reſpondit Dominus, audiamus: *Martha Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima*, quia beata uirgo ſollicita fuit, quando Herode perſequente in Aegyptum fugit: quando Iudæos filium ſuum perſequentes cognouit: *ſed unum eſt neceſſarium*, ut ſcilicet unus moriatur pro populo, & non tota gens pereat: & *Maria*, ſcilicet ratio ſuperior, *optimam partem elegit*, ſcilicet in omnibus conſentire diuinæ uoluntati: & ideò, *non auferetur ab ea*, quia ſic oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriã ſuã. Vnde Anſelmus: Hoc caſtellum quod intrauit Ieſus ſingulariter intemeratam virginem, eiuſdem Ieſu genitricem Mariam, per ſimilitudinem accipimus. Caſtellum enim dicitur quælibet turris, & murus in circuitu eius: quę duo ſeſe inuicem defendunt, ita vt hoſtes per murum ab arce, & à muro per arcem arceantur. Huiuſmodi caſtello non incongruè virgo Maria aſsimilatur, quam virginitas mentis & corporis, ita quaſi muros vndique uallauit, ut nulli unquam libidini eſſet ad eam acceſſus, nec ſenſus eius aliqua corriperetur illecebra. Et quia virginitatem cum libido uincere non poſsit, ſolet impugnare ſuperbia: eſt in eadem virginitate turris humilitatis, omnem repellens ſuperbiam. Itaque hæc duo, murus videlicet virginitatis, & turris humilitatis ab alterutro muniuntur, ut nunquam in humili virgine fuerit nec ſuperba virginitas, nec inquinata humilitas: ſed ſemper in eadem permanſerit & humilis virginitas, & virginalis humilitas. Duæ iſtæ ſorores (ſicut ſancti patres pleniſsimè expoſuerunt) duas in ſancta Eccleſia vitas deſignant: Martha, ſcilicet actiuam: Maria uerò contemplatiuam. Iſta laborat ad exhibenda indigenti omnia humanitatis officia: illa uacat, & uidet quoniam ſuauis eſt Dominus. Iſta circa exteriora occupatur: illa interiora contemplatur. Sicut autem Maria ſingularis eſt mater Domini: ita & effectus iſtarum uitarum, quarum iſtæ duæ ſorores typum tenent, in ea extitit ſingularis. Nunquam in aliqua perſona, immò in omnibus, Martha ſic eſt operata: nunquam ſic alias Maria contemplationi vacauit: nũquam ſic alias hæc uel illa quod ſuum eſt exhibuit. Alteram Martham & Mariam dico, eorum ſignificantium intelligo. Sed iam uideamus actionem huius Marthæ: deinde conijciamus contemplationem huius Mariæ: & vt plenius id faciamus, quid alij per Martham operantur: & quid iſta operata eſt conferamus. Alij hoſpitem quemlibet in domo ſua ſuſcipiunt: iſta non quemlibet, ſed proprium filium Dei, qui non habet ubi caput ſuum reclinet, non in

domo

Matth. 24. — *Aſſumptionis Mariæ cur hoc Euãgelium.* — *Maria caſtellum.* — *Caſtelli nobilitas.* — *Cant. 4.* — *Luca. 14.* — *Luca 1.* — *Ioan. 6.* — *Hiero. ſer. de aſſump. plenitudo gratię Mariæ.* — *Maria Martha fuit & Magdalena.* — *Luca 2.* — *Anſelm. in Euangelium Lucę, intrauit Ieſus in quoddam caſtellũ tomo 3.*

domo, ſed in vtero ſuſcepit. Alij nudum quemlibet veſte mutabili atque corruptibili undelibet cõpoſita operiunt, iſta uerbum Dei, quod in eadem virgine carnem in vnitate perſonæ aſſumpſit, quæ ſine fine incorruptibilis atque incommutabilis permanebit. Alij quemlibet eſurientem, uel ſitientem, cibo uel potu exteriori reficiunt: iſta hominem Deũ humanitus indigentem: non ſolum exterioribus cibis uel potibus pauit, uerumetiã interiori ſuo lacte aluit. Et ut breuiter ſex illa opera miſericordiæ percurramus, quæ ſi uni ex his minimis fiunt, Deus ſibi facta cõfitetur: iſta non quẽlibet ex minimis ſed ſummũ Dei filium hoſpitem ſuſcepit: nudũ carne, uel etiã pannis, operuit: eſurientem pauit: ſitientem lacte potauit: infirmum per infantiam & iacentem non ſolum uiſitauit, ſed & balneando, liniendo, fouendo, geſtando frequentauit: ut meritò de illa dicatur. *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſteriũ.* Comprehenſo & crucifixo, quaſi in carcere poſito, affuit: ſicut ſcriptũ eſt: Stabat aũt iuxta crucem Ieſu mater eius. Inter hæc ſollicita erat: & turbabatur cùm fugeret in Aegyptũ à facie Herodis: turbabatur cùm Iudæos inſidiantes, & mortem ei inferre uolentes, cognoſceret. Ad ultimum turbata eſt ualde, cùm uidit filium ſuum talem comprehendi, ligari, flagellari, conſpui, ſpinis coronari, derideri, colaphizari, crucifigi, mori, ſepeliri. Vnde ei congruit quod dicitur: *Martha Martha ſollicita es*, & turbaris erga plurima. Nemo uerò dubitat quin beata Maria filium uellet de omni tribulatione eripi, & ſeipſam in perturbatione adiuuari à diuinitate, quam ei dem filio ſciebat ineſſe per theoricam, quæ eſt pars Mariæ. Hoc eſt quod Martha conqueritur: quòd eam ſoror reliquit ſolam miniſtrare, & eius auxilium in miniſterio flagitat. Hæc de parte Marthæ. Porrò de parte Mariæ, quæ optima prædicatur: quanta uel qualis fuerit in beata Maria quis dignè loquatur? Si talis eſt ut diximus: imò melior eſt, quàm diximus in beata Maria pars Marthæ, quæ tamen à Domino nõ laudatur: ſed tamen nõ uituperatur, qualis eſt pars quam optimam Maria elegit, quæ ſic laudatur: ut ab ea non auferri dicatur? O quã magna multitudo dulcedinis Dei fuit in beata virgine Maria, quando Spiritusſanctus in eam ſuperuenit: & uirtus altiſsimi ei obumbrauit, & de eodem Spiritusſancto concepit: quid de eo nõ ſapiebat, in qua ſapientia Dei latebat, & in cuius utero corpus ſibi aptabat. Hæc autem non ſolum, *ad pedes*, ſed ad caput, *Domini ſedens: audiebat uerbum ex ore eius.* Hæc conſeruabat omnia uerba angelorum, paſtorum, magorũ: nec non ipſius filij, ſui conferens in corde ſuo. Nemo unquam ſicut iſta guſtauit quàm ſuauis eſt Dominus: inebriabatur ab ubertate Domus Dei, & torrẽte uoluptatis eius potabatur. Nec mirum, quoniam apud eam, imò intra eam, erat fons uitę de quo manabat tanta perfectio utriuſque uitæ. Circa plurima, ut Martha, occupabatur: circa vnum, vt Maria delectabatur. *Porrò unum eſt neceſſarium*: quia plurima auferuntur, unum manet. Singulariter igitur partem Marthæ peregit, ſingulariter optimam Mariæ partem elegit. Sed pars Marthæ ei aufertur: iam enim non erit ſollicita ut miniſtret ei ſicut puero, cui omnes angelorum ordines miniſtrans ſicut Domino. Iam non triſtabitur fugiens in Aegyptum à facie Herodis: quia ipſa aſcendit in cœlum, & Herodes deſcendit ad infernum à facie eius. Iam non turbabitur erga plurima, quæ fecerunt filio ſuo Iudæi: quia om-

Opera miſericordiæ.

Matt. 25.

Iohan. 19.
Maria turbatio.

Pars Mariæ matris Domini.

Martha pars ablata Mariæ matri domini

A nia ſubdita ſunt ei. Iam filius Mariæ à Iudæis uel militibus non flagellabitur nec occidetur: quia Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Pars ergo Marthæ aufertur: ſed bono ſuo: quia pars Mariæ ei præficitur, quę nõ auferetur ab ea. Exaltata enim eſt ſuper choros angelorum: repletum eſt in bonis deſiderium ſuum. Videt Deum facie ad faciem ſicuti eſt: gaudet cum filio ſuo in æternum. Hæc eſt pars optima, quę non auferetur ab ea. Cuius & nos participes ſimus, meritis & precibus eius, per Ieſum Chriſtum Dominũ noſtrũ. Amen. Hæc Anſel. Ipſa ẽt virgo Maria elegit optimã partem, & in gratia, & gloria. In gratia quidem in uita iſta per omnimodam uirtutum ſuperabundantiam, quia (vt dicit Hierony.) Sicut in com-
B paratione Dei nullus homo bonus: ſic in comparatione matris Domini, nulla inuenitur perfecta, quãtumcunque uirtutibus eximia comprobetur. Ideò bene de ea canit eccleſia.

Nec primam ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem.

In gloria etiam elegit optimam partem: illam videlicet partem: quia in cœlo citra thronũ Dei maieſtatis ſublimior: quia exaltata eſt ſuper omnes choros angelorum, & hæc pars optima nunquam auferetur ab ea in æternum. De hac parte optima Auguſt. loquens ad eam dicit: Ad hanc uſque gloriam tu virgo glorioſa prouecta es, ut ſuperno regi nil ſu-
C perius habeas in ſupremis, quæ etiam angelicam trãſcẽdens dignitatem ad ſuperni regis es ſublimata cõſeſſum. Vbi enim rex filius tuus poſuit quod ex te ſumptum eſt, ibi poſuit & te matrẽ ex qua ſumptus eſt. Neq; enim fas eſt credere te eſſe alibi, quàm vbi id eſt quod ex te ſumptum eſt. Hæc Auguſtinus. Moraliter exponitur iſtud de religioſis ut caſtellum ſit ipſa religio: muri iſtius caſtelli eſt abbas & prælati cęteri: foſſata ſunt paupertas, quæ foſſata diabolus, ut caſtellũ poſsit capere conatur abundantia diuitiarũ implere: aqua circundans hoc caſtellum, eſt fons lachrymarum: alimenta, ſunt vigiliæ: ieiunium, diſciplinæ quibus caro attenuatur, ſed anima impinguatur: turris eſt contemplatiatio. In hoc caſtello ẽ Mar-
D tha, ſcilicet officiales qui ſunt ſolliciti, & turbãtur erga plurima: & Maria, ſcilicet clauſtrales in clauſtro circa pedes Domini reſidentes. Ad iſtud caſtellum uenit Ieſus, quando aliquis cauſa hoſpitalitatis ad ipſam religionẽ declinat: Ieſus enim recipitur, quãdo aliquis noĩe eius recipitur. Igitur Ieſus in mẽbris ſuis *intrat in quoddam caſtellum*, id eſt religionis locum, *& mulier quædam Martha*, ſcilicet cõpaſsio, & ſignificat quòd officiales debent eſſe mites, benigni, & ſeduli circa hoſpitum receptionem, *& huic erat ſoror nomine Maria*, non domina, non ancilla: quia officiales in clauſtro non debent eſſe Domini clauſtralium, nec ecõuerſò, ſed omnes fratres: quia magiſter unus eſt
E Chriſtus, & unus eſt pater Chriſtus: una mater regula. *Quæ ſedens ſecus pedes Domini*, vbi deſcribitur officium clauſtraliũ, ſ. ſedere, tacere, meditari audire Dominum loquentem in ſcriptura, & in cordibus eorũ. Sed Martha conqueritur: dicens. *Domine non eſt tibi curæ, &c.* quia officiales qui ſunt circa temporalia occupati, debẽt de clauſtralibus qui uacãt cõtẽplationi conqueri pacẽ contẽplationis appetẽdo, & tumultum negociorum mundanorum fugiendo. Vnde Bernardus: Fœlix domus & beata congregatio, ubi Martha conqueritur de Maria: nam Maria Martham æmulari indignum eſt prorſus: nam Maria optimam partem elegit, ſ. clauſtrales qui uacant contemplatio ni,

Magdalenæ pars permanens.

Maria optimam partem elegit. Hiero. ſer. de aſſump. In officio matutino.

Auguſtin. ſermone de aſſumpt.

Moraliter de religioſis.

Bernardus ſerm. 3. de aſſumptio.

ni, quæ non auferetur ab ea: quia nullus hodie appellat contra clauſtralem, qui vult in clauſtro reſidere: ſed bene appellatur contra eum qui vult abbas fieri, uel quæ non auferetur ab ea: quia uita actiua cum uita præſenti deficit: uita uerò contemplatiua, poſt hanc uitam proficit.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui pro nobis ueniſti in carnem per diuinæ naturæ & humanæ unionem: moueantur uiſcera miſericordiæ tuæ ſuper me indignum ſeruum tuum peccatorem & reum, & illius Marthæ quæ te in uirginali utero ſuſcepit hoſpitio, & illius Mariæ, quæ uerba tua conſeruauit conferens in corde ſuo, ſcilicet illius clementiſſimæ genitricis tuæ fide meritis & precibus: ueni & in mentem meam pergratiæ infuſionem, ut nil præter te diligam, nil quæram, nil etiam cogitare concupiſcam: ſed tu ſolus mihi ſis ſpes & omne opus. Oro, ut & hic prælibare aliquatenus ualeam conſolationis tuæ dulcedinem. Amen.*

De muliere Samaritana. Cap. LXII.

ET abijt iterum Ieſus in Galilæam, de qua uenerat in Iudæam. Antequam ueniret autem in Galilæam *oportebat eum tranſire per Samariam* regionē, non ex intentione declinandi ad Samaritanos ne doctrinæ ſuæ uideretur cōtrarius, qui dixit diſcipulis ſuis: *In uiam gentium ne abieritis*, quia Samaritani partim erant Gentiles, ſed ex uiæ diſpoſitione & neceſſitate: quia Samaria media eſt inter Iudæam & Galilæam. *Venit ergo iuxta Sychem* ciuitatem regionis Samariæ: quæ corruptè Sychar dicebatur: nunc uerò Neapolis dicitur: quarto militario à ciuitate quæ Samaria dicebatur: nunc uerò Sebaſte dicitur: à quā tamen adhuc regio Samaria denominatur. Diſtat verò Sichem de Hieruſalem xiij leucis ad Aquilonem. Vt autem in Geneſi dicitur: Iacob ueniens de Meſopotamia emit agrum ab Emor principe ciuitatis Sychem, & ibi ad tempus habitauit iuxta urbē: ſed propter raptum Dynæ filiæ ſuæ occiſi ſunt habitatores illius à filijs Iacob: & ſic ceſſit in poſſeſſionem eius: quem locum dedit Iacob moriens filio ſuo Ioſeph: ſed tempore procedēte uenit ad Samaritanos & Gētiles: *Erat autem ibi fons Iacob*, id eſt puteus non longè à porta Sychem auſtrali: quem ipſe foderat quan-

Ioan. 14. *Matth. 10.* *Samaria.* *Sychem.* *Neapolis. Sebaſte.* *Geneſ. 34.* *Puteus Iacob nūc Samaritanæ.*

A do ibi habitabat: qui hactenus ſic uocatus fuerat, ſed ex euentu qui ſequitur: poſtea puteus Samaritanę eſt denominatus: ſuper quem eccleſia fuit conſtructa in modū crucis: in cuius medio ipſe puteus ē ſitus: ad cuius ſiniſtram oſtenditur manſio Iacob, & prędium quod dedit filio ſuo. Iſte puteus eſt fons dictus, quia omnis puteus fons eſt: ſed nō omnis fons puteus. Fōs. n. dicitur vbicunq; manat aqua de terra: ſed ſi in ſuperficie ſcaturit, fons tantum, & propriè dicitur: ſi in profundo ſcaturit: ita puteus appellatur, ut nomen fontis nō amittat: hîc autem fons pro puteo ponitur. *Ieſus ergo fatigatus ex itinere* in quo apparebat ueritas humanæ naturæ, ex infirmitate: *ſedebat ſupra*, id eſt iuxta *fontem*, ſeu puteum, propter B loci aptitudinem, ad quieſcendum & docendum, ut ſcilicet requieſcere faceret corpus: quia ſeſsio propter laborē facta eſt: ut dicit Chryſoſtomus. Et iuxta fontem erat locus aptus Chriſti doctrinæ, apud quem eſt fons aquæ ſapientiæ, gratiæ, & uitæ: unde etiam propter authoritatem docendi ſedebat: quia ſummus doctor erat. *Hora autem erat quaſi ſexta.* Hoc dicitur ad oſtendendum cauſam fatigationis: quia per magnum tempus etiam prędicando laborauerat, nō enim iumentū habebat. Iſta fatigatio Chriſti hora ſexta fuit ſignum paſsionis eius futuræ tali hora. Fatigatur Dominus ſecundum carnem, cuius fortitudine conditi ſumus: fatigatur, per quem fatigati recreantur: fatigatur, quo deſerente fatigamur C quo præſente firmamur. Suſcepit enim omnia, quæ noſtræ infirmitatis ſunt ſine peccato: ut nos à peccato liberaret, & nos quaſi infirmus infirmos nutriret: Fortitudo namque eius nos creauit: infirmitas nos recreauit. Aſſumpſit non ſolum naturam humanam: ſed etiā defectus circa naturā: quos uidelicet ipſum decuit aſſumere. Vnde cùm pœnæ ſint exercitatiuæ uirtutis perfectæ, & teſtificatiuę humanæ naturæ: non ſimulatiuè aſſumpſit pœnalitates tam corporales, quàm ſpirituales: quæ reſpiciunt noſtram naturam in communi, ſicut famem & ſitum in abſentia alimenti: triſtitiam & timorem, in præſentia nocumenti: & cætera huiuſmodi: ut eſt calor D & frigus, laſsitudo, & ſimilia: Nec tamen omnes defectus aſſumpſit corporales, ſicut ſunt defectus ęgritudinum multiformium: nec omnes ſpirituales ſicut ſunt peccatum ignorantia, rebellio carnis ad ſpiritum. Chriſtus quippe uolens oſtendere veritatē humanæ naturæ, permittebat eam agere: & pati quæ ſunt propria hominis, volens etiam in ſe oſtendere voluntatem diuinæ naturæ, faciebat & operabatur opera Dei. Vnde quando retrahebat influxum diuinæ naturæ uirtutis à corpore, eſuriebat & fatigabatur: quando uerò ipſam uirtutem diuinam corpori exhibebat, ſine cibo non eſuriebat, & in laboribus E non fatigabatur. Ierunt autem diſcipuli in ciuitatē Sychem, ut cibos emerent. Hinc ſecundum Chryſoſtomū, Euangeliſta oſtendit Chriſti humilitatem, in eo quòd ſolus relinquebatur: etenim ita diſcipulos aſſuefecit omnem ſuperbiam cōculcare. Vbi ēt notā Chriſti parſimoniā: nam ita parum de cibis curabat, quòd nihil comeſtibile ſecum ferebat. *Et uenit mulier de Samaria*, regione, ſcilicet de ipſa ciuitate Sychem, tūc Samaritanorum metropoli, *haurire aquā*, literaliter propter defectum corporalem: ſed in myſterio, propter defectum ſpiritualis doctrinæ & gratiæ prædicto peiorem: inter quam & Chriſtum dialogus fuit: quia plures locutiones mutuo habuerūt. Domino ergo potum petente, quaſi fidem eius ſitiē-

te:

Fons, & puteus. *Chryſoſto. hom. 33. in Ioannem.* *Hora ſexta fatigatio Chriſti.* *Suſcepit Chriſtus infirmitatē noſtrā.* *Nō omnes defectus aſſumpſit.* *Chryſoſto. ibidem. Chriſti humilitas.*

te:quia & ſitiebat aquã propter itineris fatigationẽ: & ſalutem hominis propter eius amorem:mulier notans cũ & cognoſcens ex fimbrijs pallij ipſum eſſe Iudæum:dixit Iudæos non couti Samaritanis:quia Iudæi abſtinent à rebus eorum .Ex habitu ergo quem portabat cognouit mulier quod Iudæus eſſet:quia ſicut erant diſtincti ab alijs in cultu Dei,& in corporali circuncisione:ita etiam in ueſte. Iudæi enim habebãt fimbrias in ueſtibus: per quas diſcernebãtur à Gẽtibus.Ergo & tu ex habitu cognoſcaris eſſe Chriſtianus: ex habitu & ſobrietate ciborum & ædificiorum & huiuſmodi clericus, uel religioſus. Sed heu hodie uix cognoſcũtur, & abinuicem diſcernuntur clerici à laicis, & Chriſtiani ab infidelibus. Et ſciendum hîc,quòd ſublatis decem tribubus in captiuitatem: rex Aſſyriorum miſit proprios homines in odium Iudæorum ad incolendum regnum decem tribuum, ſcilicet terram Samariæ, & miſit Dominus leones eos deuorantes:& ideò rex Aſſyriorũ habito ſuper hoc conſilio, miſit unum de ſacerdotibus captiuis,ut doceret eos colere Deum: qui cõſilio perſuaſi receperunt ob metum ferarũm à Deo immiſſarum libros Moyſi & Ioſue diſcipuli eius, & legitima terræ:non autem prophetias:& inde illis circuncisio inerat: non tamen ab idololatria ceſſabant: quia cũ lege etiam idola colebant: & ſic partim erant Gentiles,& partim Iudæi:qui primo Cynæi à fluuio uocati:tunc dicebantur Samaritani: quaſi inter Gentiles & Iudæos medij.Hos igitur Iudæi execrantur.abſtinendo ſe à cibis & uaſis eorum: ſupplantatoresq́; uocant:quia hæreditatem patriarchæ Iacob ſibi uendicant: à quo etiam Samaritani Iacobitæ ſunt dicti. Licet enim eſſet Iudæis præceptum ne iungerent fœdus & amicitias cum nationibus: tamen ſpecialiter abominabantur Samaritanos: & eos habebant, tanquam excommunicatos. Tum quia terram eorum pro parte occupauerant. Tum quia eis multas moleſtias in reædificatione templi & ciuitatis fecerant: tum quia idola colebant: tum quia in monte & non in templo Dei orabant. Cumque colloquẽdo cum Ieſu mulier accepiſſet ab eo, quòd quinque uiros,ſcilicet legitimos habuerat: & ſexti concubina erat: qa non erat ſuus legitimus vir:licet hoc ab hominibus loci illius crederetur,ait: *Video*,ſcilicet per effectũ: hoc eſt per ſecreti reuelationem,*quia Propheta es tu*, quaſi dicat,ſecundum Chryſoſtomum.In hoc quòd mihi occulta,dicis oſtenderis Propheta eſſe. Et ideo conuertit ſe ad interrogandum eum de quodam dubio: quòd inter Iudæos & Samaritanos uertebatur, ſcilicet de loco debito orationis, qui apud eos alius & alius habebatur.Dicebãt.n.Iudæi propriũ locum adorandi eſſe Hieruſalem, & templum à Salomone in monte Moria ædificatum: pro quo templo Iudæi ſe Samaritanis præferebant. Econtrà uerò Samaritani montem Garizim iuxta Sychem ſitum, iuxta fontem prædictũ ad dexteram: in quo patres eorũ adorauerunt: quia ante tẽpli ædificationẽ Iudæi in montibus adorare & ſacrificare conſueuerunt: & ideo probabile eſt, quòd Iacob & filij eius, qui prope locum illum manſerunt: in monte Garizim orationes, & ſacriſicia fecerunt. Vbi eſt adhuc phanũ Iouis hoſpitale: de quo dicitur ſecundo librò Machabeorum: ut patet intuenti. Pro hoc ergo monte Samaritani, aduerſus Iudæos ſe iactabant: qui adhuc celebris locus erat. Et uocabant Samaritani patres ueteris teſtamẽti patres ſuos:quia receperant libros Moyſi:& in parte erant Iudæi.Sciendum tamẽ,

Samaritanorum religio, ob leones introducta.

Cynæi.

Iacobitæ Samaritani odio habiti.

Chryſoſto. hom. 31. in Ioannem.

Orandi locus.

A quòd locus conuenientior erat in Hieruſalem: quia erat à Deo electus,ut eſſet orationis,& ſacrificij locus. *Ieſus autem*, reſpondens, *dixit*, tempus uenisſe, ſcilicet publicationis Euangelij: *quando neque in Hieruſalem adorabunt homines, quia ceremoniæ ceſſauerunt Iudæorum*,neque,*in monte* illo:quia ſimiliter cultus ceſſauit Gentilium: ſed *ueri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ueritate*. Dicit autem patrem: quia adoratio legis non erat patri,ſed Domino:nos enim adoramus, ut filij per amorem: illi uerò adorabant, ut ſerui per timorem. Dicit etiam, *in ſpiritu*,per quod excluduntur figurales, & carnales cerimoniæ legis & Iudæorum. Et ſubdit, *& ueritate*, per quod excluditur falſitas & error idololatriæ, qui

Adoratio patris.

B erat in cultu Gentilium: quia utrunque eſt amotum per Chriſtum. A tempore enim prædicationis Chriſti incepit prædicatio Euangelij: per quam introductus eſt uerus cultus diuinus: & ex Iudæis & Gentibus factus eſt unus populus Chriſtianus.Cùm ergo umbra ablata, lux ueritatis fidei radiauit: apparebat non eſſe Deum in locis materialibus: ſed potius in puris mentibus. Quaſi diceret: non præfero locum loco in adorando: ubique adoretur Deus, tantum, *in ſpiritu & ueritate*, id eſt in feruore ſpiritus, & ex dilectione, ſeu charitate, quæ eſt à ſpiritũ: pro his quæ uerè ſunt, id eſt pro æternis: uel *in ſpiritu & ueritate*,id eſt, in intimò cordis ſpeciali adoratione,ac ueritate fidei, & eius cognitione. Nec puteis ora-

C tionem eſſe meliorẽ ratione corporalis loci:ſed magis ratione feruoris & deſiderij. Cùm enim Deus ſit ſpiritus, & non corpus: ſpiritualem locum, ſcilicet cor mundum & deuotum: ac puram mentem,& non fictam quærit: non corporalem locum & montem, uel templum in quo orandum ſit: quia locus non eſt de ſubſtantia orationis, ſed eius templum eſt ſpiritus purus: in quo oretur de ueris bonis, ſcilicet æternis: non de uanis & tranſitorijs.Qui ſicut ubique eſt: ita ubique adorari vult & poteſt. vnde Dauid ait:

Deus ubique adorari uult.

In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino. Vnde Theophilus: Samaritanorum erat

Pſal. 102.

Loco nõ circumſcribitur Deus.

D opinio, quòd Deus loco concluderetur: & quòd in hoc loco Deum adorare oporteat: contra quos dicit: quòd,*ueri adoratores*,non localiter, ſed ſpiritualiter adorant. Iudæis uerò omnia ſub figura erant: & ideo dicit quòd ueri adoratores non in figura adorabunt, ſed in ueritate. Quia enim Deus ſpiritus eſt:ſpirituales adoratores quærit:quia ueritas,veros. Vnde & Auguſtinus. O ſi inuenirem,dicebas,montem aliquem altum & ſolitarium: credo enim quia in alto eſt Deus: magnus me exaudiet ex alto. Quia in monte es,propinquum te Deo putas, & cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantem. In excelſis habitat, ſed humilia reſpicit, prope eſt Dominus: quibus?fortè altis his qui obtriuerunt cor. Mira res

Auguſtin. tract. 15. ĩ Ioannem.

E eſt,& in altis habitat, & in humilibus propinquat. Humilia reſpicit: excelſa autem à longè cognoſcit. Superbos longè uidet, eò illis minus propinquat, quò ſibi uidentur altiores. Quęrebas ergò montẽ? deſcende ut attingas. Sed ſi aſcendere uis,aſcende: noli montem quærere. Aſcenſus inquit, in corde eius.Hoc Pſalmus dicit,in conualle plorationis,cõuallis humilitatem habet:ergò intus age totum. Et ſi forte quæris aliquem locum altum, aliquem locũ ſanctum,intus exhibe te templum Deo. Templum enim Dei ſanctum eſt,quod eſtis uos.In templo uis orare: in te ora,ſed prius eſto templum Dei. Et ſic

patet

patet quòd Chriſtus inſtruxit mulierẽ de vero cultu diuino in proximo futuro: quia idololatriæ gentiũ, & cerimoniæ Iudæorum conuertendæ erant in ſpiritualem nouæ legis cultum diuinum, *Et uenientes diſcipuli de ciuitate*, cum cibis emptis, *mirabantur quia cum muliere loquebatur*, non propter aliquã ſuſpitionem: ſed quòd talis & tantus doctor, ac Dominus orbis terræ dignatus eſt alloqui unam ſolam mulierem pauperculam & gentilem. Non mirabantur, quòd cum muliere loquebatur: quia mulieribus, quandoque loqui conſueuerat:& quandoque in comitatu eas habebat, ſed mirabantur clemẽtiam qua gentilem, & alienigenam erroneam docebat: ignorantes myſterium quòd mulier iſta typum gereret Eccleſiæ de gentibus futuræ: quam quærebat qui uenit quærere,& ſaluum facere, quod perierat. Vnde Chryſoſtomus: Mirabantur quidem ſuperabundantem Chriſti manſuetudinem & humilitatem: quoniam ita perſpicuus exiſtens ſuſtinuit loqui cum tanta humilitate inopi, & Samaritanæ. *Nemo tamen illorum dixit ei: quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* ſcientes quòd eius locutio cum muliere, nõ erat inutilis & uana, quãuis hoc non uiderent, quod bene ex ſequenti effectu patet. Nam, *mulier*, edocta à Chriſto ex feruore denunciandi quod audierat, *reliquit hydriam ſuam, & abijt in ciuitatem*, annunciare de Chriſto magnalia: monens ciues egredi ad uidendum hominem: qui dixit ei quæcunque fecerat, etiã occulta. Ex quo patet eius deuotio quam conceperat de Chriſto: quia oblita aquæ neceſſariæ ad uitam corporalem cucurrit ad denunciandum aquæ ſapiẽtiæ neceſſariam ad uitam ſpiritualẽ: nõ curans de corporali commodo propter ſalutem. In quo etiam ſequitur exemplum Apoſtolorum: qui relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum. Ex hoc diſcant Euangelizaturi: prius deponere curam,& onus ſeculi. unde Chryſoſtomus: Sicut Apoſtoli uocati dimiſerunt retia: ita hæc dimittit hydriam, & Euãgeliſtarum opus facit:& non unum tantum uocat, ſed ciuitatem integram. Vnde & Auguſtinus: Oportebat autem ut Chriſto credẽs ſeculo renunciaret: & relicta hydria cupiditatem ſecularem ſe reliquiſſe demonſtraret. Proiecit ergo cupiditatem, & properauit annunciare ueritatẽ. Diſcant qui uolunt euãgelizare, ut prius hydriam ad puteum projiciant. Hæc Auguſtinus: Item ex eo patet mulieris deuotio: quia non ueretur fateri ſuam turpitudinem, ut eos adducat ad Chriſti prædicationem. Vnde Chryſoſtomus. Non uerecundata autem eſt hoc dicere: anima enim cùm ignita fuerit igne diuino, ad nihil eorum quæ ſunt in terra de reliquo inſpicit: neque ad gloriam, neque ad uerecũdiam, ſed ad illam ſolã quæ detinet eam flammam. Et dicebat: *nunquid ipſe eſt Chriſtus?* quaſi dicat ſic uidetur per effectum. Videtur enim magis Deus quàm homo: quia ſolus Deus nouit cogitationes & ſecreta hominum.

Loqui cum muliere cõſueuit Dominus. — *Chryſoſto. hom. 32. in Ioannem.* — *Chryſoſto. ho. 33. in Ioannem.* — *Hydriæ dimiſſio.* — *Auguſtin. lib. 83 quæſtione 64.* — *Samaritanæ deuotio.* — *Chryſoſto. hom. 33. in Ioannem.*

Nota hic quòd Chriſtus hanc mulierem, & nos in ea ad tria induxit. Primò ad contemnendum amorem mundi cùm dixit: *Omnis qui biberit ex aqua hac*: ſcilicet materiali, *ſitiet iterum*, licet ad tempus ſitim auferat: amor enim mundanorum, ſcilicet diuitiarum, deliciarum,& honorum, ſitim non extinguit, ſed auget: de quibus dicitur in Prouerbio. *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, quæ ſemper dicunt affer, affer.* Sanguiſuga eſt mater ſuperbiæ quæ eſt cauſa & initium omnium malorum: habet autem duas filias: ſcilicet cupiditatem, & uoluptatem: quia ſuperbus non tan-

Prouer. 30. — *Sãguiſuga quid eſt.*

A tum honores ambit, ſed etiam bona aliorũ rapit, voluptuoſè uiuit. Iſta autem quàm ſint uacua & uana, in morte oſtenditur Alexandri, qui cùm eſſet totius mundi Dominus, diuitijs plenus, & libidinoſus: & eius oſſa in uaſe aureo repoſita fuiſſent, philoſophi ibidem conuenerunt. Vnus ergo uolens ſuum Dominum oſtendere uanum fuiſſe ait: Heri iſti non ſufficiebat totus mundus: hodie parua ſepultura eſt cõtentus. Alius volens oſtendere uanum eſſe aurum & argentum congregare, ait: Heri iſte faciebat theſaurum de auro: hodie aurum theſaurum faciet de ipſo. Alius uolens oſtendere uanum eſſe corpus delicijs nutrire, dixit: Heri iſte nutriebat corpus ſuum diuerſis delicijs: hodie uerò comeditur à uermibus.

Alexandri Magni ſepultura.

B Secundò Chriſtus inducebat iſtam mulierem, & nos in iſta ad deſiderandum amorem Dei, cùm ait: *Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei*, ſcilicet de gratia ſpiritus ſancti, *non ſitiet in æternum*, quia amor ſpiritus ſancti extinguit amorem mundanarum deliciarum, & honorum. Vnde Auguſtinus: Qui biberit de fluuio paradiſi, cuius una gutta maior eſt Oceano: reſtat ut in eo omnis ſitis mundi huius penitus extincta ſit. Hæc Auguſtinus: Huius fluuij paradiſi unam guttam perceperat Paulus: & ſtatim extinxit in eo omnem ſuperbiam: ita quòd ferocem lupum mutauit in agnum manſuetum. Perceperat Matthæus: & ſtatim extinxit in eo

Fons aquæ uiuæ. — *Gutta fontis uiui.*

C omnem auaritiam: ita quòd rapacem conuertit in contemplatorem: nam qui prius rapiebat aliena, poſtmodum contempſit propria. Perceperat Maria Magdalena, & mox extinxit in ipſa omnẽ luxuriam: ita quòd corniculam nigram conuertit in columbã candidam. Tertiò inducebat eam, & nos in ſui cognitionem. Gradatim autem mulier ſurrexit ad cognitionem Chriſti: nam primò dixit eum eſſe unius Dei cultorem: in hoc quòd dixit eum eſſe Iudæum: & hoc fuit magnũ. deinde dixit eũ eſſe Prophetã, & hoc fuit maius: tandem dixit & credidit eũ eſſe Chriſtũ, & hoc fuit maximum. Per hoc datur intelligi, ꝙ debemus à minimis & paulatim aſcendere ad maiora. Iſte gradus ſignificatur in Marco, ubi dicitur: Vl-

Gradus in cognoſcendo. — *Mar. 4.*

D trò terra fructificat: primò herbam, deinde ſpicam, deinde plenum fructum in ſpica. hoc eſt ſecundum gloſſam: timorem, pœnitentiam, & charitatem. Primum pertinet ad incipientes: ſecundum, ad proficiẽtes: tertium, ad perfectos. De hoc habebis latius infrà poſt ſequens capitulum in ſecunda parabola, quę eſt de zizania. *Et exierunt*, homines de ciuitate uenientes ad Ieſum, ut præſentialiter audirent eum. In quo datur intelligi, quòd ſi ad Chriſtũ uolumus ire, oportet nos ciuitatem exire, id eſt amorem carnalis cupiditatis deponere. *Interea*, ſcilicet dum mulier abeſſet, ac ciuibus prædicaret: & antequam Samaritani ad eum ueniſſent: *rogabãt eum*, quem fatigatum

E uidebant, *diſcipuli*, qui cibos attulerant ut manducaret, quia hora comedẽdi, & locus ad hoc aptus erat, & ſimiliter tempus aptum ad prandium in abſentia aliorum. Habita autem occaſione ex cibo corporali, incipit loqui de cibo ſpirituali, ſcilicet de conuerſione Samaritanorum: qui per eius prædicationem ſunt ei incorporati. unde ſubdit: *Ego cibum habeo*, ex patris ordinatione, *manducare*, id eſt mihi incorporare: *quem uos neſcitis*, quaſi dicat: alius cibus, ſcilicet conuerſio gentium plus me delectat, quàm cibus per uos apportatus. Vbi Theophilus: Hominũ ſalutem hîc cibum uocauit: oſtendens quantum deſiderium habet noſtræ ſalutis. Sicut enim nobis concupiſci-

Cibus Chriſti.

cupiſcibile eſt comedere: ita ei ſaluare nos. Hæc Theophilus: Dicant ergo hoc prælati eccleſiæ exẽplo Domini, cùm eis offeruntur exenia ciborum & huiuſmodi: ego cibum habeo manducare quem vos neſcitis, & contemnãt oblata eis, quia excæcant oculos cordis. Et adiũgit: *Meus cibus eſt*, id eſt in hoc eſt mea refectio: & delectatio, ac firmitas ſuſtentatio: vt non curans de corporali commodo propter ſalutẽ: in quo etiam ſequitur exemplum Apoſtolorum, qui relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum, *vt faciam uoluntatem eius, qui miſit me*, ut perficiam & compleam opus eius, quod ſcio eum uelle in hominum conuerſione & redemptione, qui vult omnes homines ſaluos fieri: & ad agnitionẽ eius uenire. Voluntas quippe patris eſt, ut in filium eius credamus: opus uerò patris eſt, prouiſio noſtræ redemptionis. Cibus ergo & potus, id eſt delectabilis refectio Christi, noſtra eſt fides, & noſtra eſt ſalus quã ipſe cum magno quærebat deſiderio: cuius delitiæ ſunt eſſe cum filijs
Intentio debita. hominum. Tunc ergo Deo cibum ſpiritualem offerimus, quando per præuenientem gratiam ab eo ſalutem noſtram poſcimus: cùm ſcilicet petimus, fiat uoluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Secundum Ori-
Origenes tomo 15. in Ioannem. genem: Omnis homo qui bene operatur, ad duo debet dirigere ſuam intentionem ſcilicet ad honorem Dei, & utilitatem proximi: quia *finis præcepti eſt charitas*, quæ continet amorẽ Dei & proximi: & ſic quãdo aliquid facimus propter Deum, finis præcepti eſt Deus: quando uerò propter utilitatem proximi, finis præcepti eſt proximus. Facit ergo uoluntatem patris, docendo credere in ſe: facit opus eius, manifeſtando myſterium incarnationis, quouſque per paſsionem & cætera perficiat illud & compleat. Et quòd inſtet tempus hoc faciendi, oſtendit, dicens: *Nonne uos dicitis quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis uenit*: unde perpenditur (ſicut in ſcholaſtica hiſtoria dicitur,) quòd hyemis tẽpore hoc factum eſt. & uidetur quòd factum ſit in menſe Ianuarij: quia in illa calida regione ſunt meſſes tempeſtiuæ. unde in feſto Pentecoſtes offerebantur frugum primitiæ, quaſi dicat Chriſtus licet tempus meſsis corporalis adhuc diſtet: tempus tamen meſsis ſpiritua-
Meſſis, quid dicitur. lis iã inſtat. Dicitur.n. meſsis materialis & corporalis collectio frugum, & ad huius ſimilitudinem meſſis intelligibilis & ſpiritualis dicitur uocatio & collectio hominum ad fidem per quam congregamur in Domini horreum. Vnde ſequitur: *Ecce dico uobis: leuate oculos ueſtros*, ſcilicet ſpirituales: *& uidete regiones*, ad fructum fidei diſpoſitas, *quia iam albæ ſunt*, ſcilicet candore deuotionis ueſtitæ & maturæ, *ad meſſem*, & metendum. Hoc dicebat propter Samaritanos ad ipſum uenientes, quos uocauit ſegetes albas & paratas ad meſſem, id eſt paratos & diſpoſitos ad credendum. Ex ciuitate autem illa quæ dicebatur Sychem: multi Samaritanorum crediderunt in eum, propter uerbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit ei quæcunque fece-
Samaritanorum deuotio. rat, quæ ẽt occulta erant. *Cùm ergo Samaritani*, audita fama Chriſti, *ad eum ueniſſent: rogauerunt ut ibi maneret*, ut ab eo inſtruerentur melius: & firmi in fide fierent. Ecce deuotio auditorum: quia accepta fide deſiderabant per eius doctrinam amplius informari ad ſuam confirmationem. In quibus omnibus econtrariò arguitur duritia Iudæorum, qui in
Chryſoſto. hom. 33. in Ioannem. omnibus fecerunt contrarium. unde Chryſoſtomus: Sic ergo ſolo mulieris teſtimonio credentes: & nullum ſignum uidentes, exierunt deprecantes

A Chriſtum, ut apud eos maneret. Iudæi uerò miracula uidẽtes, omnia egerunt ut à regione eorũ eum abijcerent. Et Iudæi quidem etiam uiſis ſignis incorrecti manſerunt: hi autem & ſine ſignis multã circa eum fidem demonſtrauerunt. Et acquieſcens Dominus petitioni eorum, quæ erat honeſta & deuota, manſit ibi: quia ſemper ſatisfaciat deuotis in oratione ſua: per duos dies: propter duo præcepta charitatis, quibus inſtruit credentes. Tertius autem dies, eſt dies gloriæ, & in hoc non manſit ibidem: quia Samaritani nondum erant capaces gloriæ. Sic & hodie quotidie mulier, id eſt eccleſia, his qui foris ſunt Chriſtum annunciat: ueniunt ad Chriſtum per famam, & credunt: & Chriſtus manet per
B charitatem biduo apud illos: hoc eſt, dat eis duo pręcepta charitatis, ſcilicet dilectionis Dei & proximi, in quibus pendet lex & Prophetæ. Rogemus eum & nos, ut & nobiſcum duos dies maneat: quatenus duo præcepta charitatis: duorumque teſtamentorum fidẽ & amare, & tenere nos doceat. *Et multo plures, quàm in principio crediderunt*, propter ſermonem eius quem ſicut uerba uitæ præferebant uerbis mulieris, quia nunquam ſic homo eſt locutus. *Et mulieri dicebant, quia iam propter loquelam tuam non credimus*, quæ nihil eſt in comparatione eius, quod uidemus. Licet enim ex doctrina alicuius inducatur quis ad credendum: fides tamen ſecundum ſe innititur diuinæ ueritati, ſeu uirtuti ad id quod credit fir-
C mandum. *Ipſi enim*, exterius & interius audiuimus ſapientiæ uerba, ab ipſo qui eſt Deus & homo, *& ſcimus*, firmiter credendo, quia in fide eſt maior certitudo adhærentiæ quàm in ſcientia, & quia non ſufficit corde credere, ſed oportet fidem confiteri ore: ideo fidem ſuam confitentur dicendo, *quia hic*, per eminentiam ſingularem, *eſt ſaluator*, per efficaciam ſalutarem: *mundi*, per influentiam generalem. Conſpice nunc Dominum Ieſum, quia itinerando non utitur ſubiugalibus aut uecturis: ſed pedibus incedebat, ne grauis eſſet his ad quos declinabat, & quomodo fatigatos planè & moroſè incedit, ac tandem ad quieſcendum ſuper puteum ſe ponit. In hoc ergo ꝙ *Meditatio hiſtoria.*
D fatigatus eſt ex itinere, datur nobis exemplum nõ refugiendi laborem pro aliorum ſalute: ſimulque datur & paupertatis exemplum, quia prædicabat & ſedebat ſic prout contigit iuxta puteum, ſuper nudum locum, quaſi dicat ſecundum Chryſoſtomum. Non in throno, aut puluinari, ſed ſimpliciter iuxta puteum: & ut cõtingebat ſuper terram. Sępe fatigatus eſt Dominus Ieſus, & tota uita ſua in paupertate & labore fuit. Vnde Pſalmiſta in perſona ipſius. *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Vnde Chryſoſtomus: Chriſtus igitur in Samariam accedens facilem & delitioſam uitam abijciens, laborioſam uerò & ſtrictã ſequẽs nõ ſubiugalibus utitur: ſed ita ualidè &
E difficulter incedit ut ex itinere fatigetur. Ex hoc ubique erudit ſe operatorem eſſe, & non ſuperflua petere, & non multis indigere. Ita enim vult à ſuperfluis alienos nos eſſe, ut & ipſorum neceſſariorum multa abſcindamus à nobis. Propterea dicebat: *Vulpes foueas habent: & uolucres cœli habitationes, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet*. Propterea & in montibus quamplurimum conuerſatur, non ſolum in die ſed & in nocte, & in deſertis. Hæc Chryſoſtomus. Conſidera etiam quia diſcipuli non deferebãt uictualia: ſed hora comedẽdi inſtante ibant ad comparandum ea. Vnde Chryſoſtomus: diſcimus autem Domini non ſolum circa itinera ualidum robur: ſed etiam

Right margin notes: *Fatigatio Chriſti.* — *Chryſoſto. hom. 30. in Ioannem.* — *Pſal. 87. Chryſoſto. ibidem.* — *Matth. 8. et Lucæ. 9.*

& circa cibaria negligentiã. Non. n. diſcipuli eius deferebant victualia, ſed uiaticula: & oſtendit hoc alius Euãgeliſta dicẽs: Cùm de fermẽto Phariſæorũ eis loqueretur, quoniam illi æſtimauerunt: quia panes nõ portauerunt, & cùm eſurientes inducit, & incidẽtes ſpicas & comedentes, & cùm dicit eum ad fiſcum propter eſuriẽ ueniſſe: nihil aliud per omnia nos erudit, quàm hoc, ſ. contemnere uentrem: & nõ ſtudioſam eius æſtimare eſſe miniſtrationẽ. Intuere equidẽ eos & hîc: neq; deferẽtes utique quid, neq; quia non portabant ſtatim ab initio diei huius ſollicitos, ſed ſecũdũ tps ſecundũ quod oẽs pulmẽtũ accipiunt, eſcas cõparãtes: ſed nõ ut nos qui mox è lectulo ſurgẽtes præ alijs hæc intendimus: coquos & mẽſæ poſitores uocantes, & cũ multo hoc ſcrutantes ſtudio, & poſt illa ita alia tangentes, ſecularia ante ſpiritualia facientes, & quæ ſuperuacua habere oportebat ut neceſſaria honorãtes, propter hoc omnia ſurſum & inferius ſunt. Contrarium enim oporteret omnium ſpiritualium multam facientes rationem. Poſtquam compleuerimus, illa tunc tangere hæc. Hæc Chryſo. Ambulauit ergo Chriſtus ſine equis, uſque ad laſsitudinem: ſine expenſis, uſque ad eſuriem: ac ſine ſeruitoribus & pompis, uſque ad miniſtrationem. Cõſpice etiam quomodo nõ dedignatur cum neglecta & alienigena muliere loqui: monſtrans q̃ mitis, quamque humilis ſit. Non deſpicit perſonas uiles & humiles, tales enim interdum capiunt archana ſalutis pluſquam diuites & nobiles. Item cõſpice quomodo intentus erat ſtudio ſpirituali, quia cum eſſet tẽpus comedendi: uoluit tamen differre ut intenderet prædicationi: & diſtulit refectionem corporis accipere, nolẽs comedere antequam illis de ciuitate prædicaret: quamuis iam eſſet hora ſexta, & ipſe etiam ex itinere fatigatus eſſet: uolens prius intendere cõuerſioni Samaritanorum, & operari ea quæ erãt ſpiritus, quàm ea quæ erant corporis, quantumcunque tunc indigeret. In quo dans exemplũ alijs ſimiliter faciendi: oſtẽdit uerbo & facto quantum prædicator Euãgelij debet eſſe ſollicitus de ſalute hominum, & poſtponere omne aliud negocium, & ꝙ homo debet eſſe magis ſollicitus de ſui proximi ſalute ſpirituali, quàm de propria neceſsitate corporali. Item conſpice quomodo fatigatus & famelicus ſedet in terra nuda, nõ ſuppoſito puluinari, & reficitur cum diſcipulis ſicut aliquis pauper de populo communi, nec ad magna hoſpitia in ciuitate declinat, ſicut nos miſeri. Non enim legitur, quòd ciuitatem tunc intrauerit: ne ſibi contrarius eſſet qui diſcipulis dixit, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nec credas, quòd ſola hac uice in terra comedit Dominus humilis & amator paupertatis, ſed ſæpe cùm ibat per mundum comedebat extra ciuitatem & uillam, ad aliquem riuum uel fontem: quantumcunque fatigatus foret & afflictus. Non habebat cara & exquiſita cibaria, non uaſa diuerſa uel curioſa, non precioſa & delicata uina: ſed habebat aquam puram de ipſo fonte vel riuo, quæ uineas fecundat, & panem tanquam pauper ſedens in terra humiliter comedebat, qui eſcam omni carni miniſtrat. Compatere ſibi, quia uides eũ fatigatum, & ſic humiliatum: ac ſuſtentatione potus & cibi corporalis indigentem, & ſicut cæteros de populo his utentem. vnde Auguſtinus: eſuriuit qui omnes paſcit, ſitiuit qui eſt fons ſitientium, fatigatus eſt ex itinere, qui uiam nobis fecit in cœlum.

Meditatio operũ Chriſti.

Mat. 10. a.

Auguſtin. li. 83. quaſtio.

A

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte diues omnium bonorum & largitor opulentiſſime: da mihi fatigato in huius uitæ itinere cibum & potum, ut recreer a te: fons uitæ & omnium gratiarum uberrime, cor meum ab ubertate uoluptatis tuæ inebria: ut obliuiſcatur omnia iſta tranſitoria. panis uiuus quo numquam deficis: da mihi hunc cibum ſpiritualem, ut tuam in omnibus faciam uoluntatem. mane apud me duos dies: quatenus duo præcepta charitatis, duorumque teſtamentorum fidem me amare facias & obſeruare, ac tertia die, ſcilicet gloriæ, apud te ſemper manere. Amen.*

B

De filio reguli ſanato. Cap. LXIII.

C

DEINDE poſt duos dies quibus Dominus Ieſus manſit apud Samaritanos, *exijt inde.* ſ. de Samaria confirmatis Samaritanis ĩ fide, *& abijt in Galilæam,* vbi fuerat nutritus: per quod ſignificatur, quòd in fine ſeculi confirmatis gentibus in fide & ueritate, reuertetur ad Iudæos cõuertẽdos: *uenitq; iterum in Chana Galilææ, ubi,* in nuptiis, *fecit aquã uinum,* corã diſcipulis ſuis. *Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum, hic cùm audiſſet Ieſum,* ad partes ſibi uicinas aduenisſe, *abijt ad eum,* in Chana, ubi eum nouerat eſſe, *& rogabat eum ut deſcenderet,* ſ. in Capharnaũ, quæ erat in baſſo reſpectu loci ĩ quo Ieſus erat, *& ſanaret.* præſentialiter, *filiũ eius,* quem diligebat: quaſi non poſſet ſanare niſi præſens eſſet. Secũdũ Theoph. Iſte regulus interfuit miraculo facto in nuptijs, quando Chriſtus aquã in uinũ mutauit: quia tunc credidit, ſed tñ Chriſti diuinitatẽ perfectè non cognouit. Dicitur autem regulus multipliciter: Vno modo paruus rex q̃ paruo præeſt regno: & hoc modo non accipitur hîc: quia tunc tẽporis non erat rex in Iudæa. Romani enim uolentes frangere Iudæorũ ſuperbiam, abſtulerunt ab eis regiam dignitatẽ: regnum Iudææ in quatuor tetrarchias diuidentes, ad præcauendum eorũ rebellionem. Alio modo, ſecundũ Chryſ. dicitur regulus, aliquis de ſtirpe regia: ſeu generis exiſtẽs regalis: nec hoc modo accipitur hîc. Tertiò modo dicitur aliquis regulus, regum officialis: & iſto modo accipitur hîc: quia erat officialis imperatoris, deputatus ad cuſtodiam Galilææ, propter quod manebat in Capharnaum, quæ erat metropolis illius terræ: uel fortè aliquis de familia Herodis Tetrarchæ, pollens aliqua principatus dignitate.

D

E

Ioan. 4.

Regulus multipliciter dicitur.

Regulus

Regulus iſte auditis miraculis Chriſti,ſperauit ab eo impetrare ſanitatem filij ſui: & credidit ipſum poſſe ſanare filium ſuum à quo ſalutem quæſiuit: ſed in fide dubitauit in hoc, quòd pręſentiam eius requirẽs, non niſi præſentia corporali, & tactu eum poſſe ſanare putauit. non enim ubique præſentem eum eſſe

Matth. 8.

credidit,ſicut Centurio, qui ait: *Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum,ſed tantũ dic uerbo,et ſanabitur puer meus*. Agnoſcens itaque Dominus cor diffidentis:arguit hominem in fide tepidum,dicens.

Prodigia.

Niſi ſigna, ſcilicet communia: *& prodigia*,ſcilicet ſigna maiora quæ ſunt ſine exemplo, eo quòd ſimilia eis non ſunt uiſa uel audita: & ideo procul à digito, id eſt à ſimilium demonſtratione dicta, *uideritis*, ſicut increduli,*non creditis*,nam ſigna dantur infidelibus ad confirmationem doctrinæ,non fidelibus,qui aſſentiuntur ſcripturæ.Non reprehendit eum de petitione ſalutis filij ſui,ſed de defectu fidei. Veruntamen quia ex deuotione repetit petitionẽ dicens: *Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus*,ideo exauditur à Domino. Ieſus tamen ibidẽ remanens: & propter ſemiplenam fidem eius ſe nõ deeſſe,ſed ubique ſicut Deum præſentialiter eſſe indicans,ſolo iuſſu & uerbo filium abſens ſanat,ut pater amplius credat dicens:*Vade*, non enim uoluit Ieſus ire corporaliter: ut amoueret ab eo falſam æſtimationem, qua putabat ipſum poſſe ſanare tãtum per præſentiã corporalem, *filius tuus uiuit*, id eſt reſtitutus eſt perfectæ ſanitati, de ianua mortis,cui appropinquauit:qa mori incipiebat. *credidit homo ſermoni Ieſu*, quia fides requiritur ad obtinendum Dei beneficium: & ibat ſine corporali præſentia Chriſti: credens, quia ubique eſſet uirtus eius ad curandũ. Iam incipit credere, quia ſermone ſanat: & ita eum Deum eſſe & præſentem ubiq; exiſtere, quod nõ ſuprà credebat.

Doctrina, quibus cedamus.

Ad informationem ergo noſtram ceſſit Dominus ſuperbo regulo, ne iret cum eo ad filium ſuum:conceſſit humili centurioni,ut iret ad eius ſeruum.unde

Gregorius hom. 18. in Euãgelia.

Gregorius: Quid eſt ꝙ regulus rogat,ut ad eius filiũ ueniat: & tamen corporaliter ire recuſat:ad ſeruum uerò Centurionis non inuitatur: & tamen ſe corporaliter ire pollicetur.Reguli filio per corporalẽ præſentiam non dignatur adeſſe: Centurionis ſeruo nõ dedignatur occurrere.Quid eſt hoc,niſi quòd ſuperbia noſtra retunditur:qui in hominibus non naturã, qua ad imaginem Dei facti ſunt,ſed honores & diuitias ueneramur? Cũq; penſamus quæ circa eos ſunt, profectò interiora minimè prouidemus. Dũ ea cõſideramus,q̃ in corporibus deſpecta ſunt:negligimus pẽſare qđ ſunt. Redẽptor uerò noſter,ut oſtẽderet: qa q̃ alta ſunt hoĩ, ſanctis deſpicienda ſunt: & q̃ deſpecta ſunt homini,deſpicienda non ſunt:ad filiũ reguli ire noluit:ad ſeruũ Centurionis ire paratus fuit. Increpata eſt ergo ſuperbia noſtra, quæ neſcit penſare homines,propter homines. Hæc Grego.Non ergo conſideremus aut penſemus, quæ circa homines

Ne te quęſiueris extra.

ſunt, ſed quid ſunt. Multi enim negligentes quod ſunt, ſollicitè gloriam aliunde ſibi quærunt. Vnde

Chryſoſto. ho. 23. ad popu. Antiochenum.

Chryſoſtomus: Nabuchodonoſor itaque plurimi nunc inueniuntur imitari.Vt enim ille tunc de imagine:ſic modo alij de ueſte precioſa:de equis,uel curribus:de amplitudine domorum: de pulchritudine columnarum: & picturis parietum opinãtur eſſe meliores. Quia enim quod errant homines perdiderunt:ſollicitè huc illucque circumeunt, aliunde ſibi gloriam colligentes omni ſanè irriſione pleniſſimã. Hæc Chryſoſtomus:*Credidit ergo regulus ſermoni Ie-*

A *ſu*,non tamen integrè,neq; ſanè.quod oſtenditur ex hoc quòd ſequitur. Nam eo deſcendente de Chana Galilææ in Capharnaum,quę magis eſt in ualle:cum ſerui ſibi occurrerent: & congaudendo filium ſuum ſanatum nunciarent: *interrogabat horam ab eis in qua melius habuerat*. Quod fecit ad certificationem miraculi reſpectu ſui, uolebat enim ſcire utrum caſu hoc factum eſſet,uel ex præcepto Chriſti. *Et dixerunt ei, quia heri hora ſeptima reliquit eum febris*. Vbi Chryſoſt.Vide qualiter miraculum manifeſtum eſt: non enim ſimpliciter:neque vt contigit à periculo erutus eſt, ſed repentè & ſimul: ut appareat non eſſe ex naturæ conſequentia quod fiebat, ſed actione Chriſti.

Chryſoſto. ho. 34. in Ioannem.

Vnde ſequit: *Cognouit ergo pater quia illa hora erat in*

B *qua dixit ei Ieſus*,author ſalutis:*filius tuus uiuit*.& ꝙ in hora uerbi dominici ſanatus eſſet, *& credidit ipſe & domus*, id eſt, *familia eius tota*. & hæc eſt concluſio intenta.Ad hoc enim factum eſt illud miraculum, vt regulus cum familia ſua crederet in Chriſtum: & ex tunc perfectus in fide fuit,quia perfectè credidit.

Miraculi finis.

Vnde ſecundum Aug. & Bedam datur intelligi & in fide gradus eſſe ſicut & in alijs uirtutibus, ſcilicet initium,incrementum,& perfectionem.Huius ergo reguli fides initium habuit, quando Dominum rogauit.ut deſcenderet & filium ſuum ſanaret:tunc enim & credidit,& dubitauit. Credidit quidem quòd filiũ ſuum ſanare poſſet:ſed non credidit quòd eum ſana

Auguſtin. tractatu 16. in Ioã. Gradus in fide.

C re poſſet,niſi & corpore præſens eſſet. Deinde fides eius accepit incrementum: quando ſcilicet credidit ſermoni Domini dicentis: *Vade, filius tuus uiuit*: Sed perfectionem obtinuit: qñ.ſ. ſerui ſanitatem filij nunciauerunt: quia tũc perfectè credidit,& domus eius tota.ſecundũ illud Lucę:*Hodie huic domui ſalus à Deo perfecta eſt*.

Luca 19.

Iam ergo hic regulus Euangeliſta efficitur:dum ad fidem ſuſceptã alios inducebat. Et ideo ſignanter qui prius regulus in Euangelio eſt uocatus:poſtea creſcente fide homo eſt dictus: & conſequenter propter perfectam fidem pater eſt appellatus.Item notandũ ꝙ tribus uicibus in hoc Euangelio de uita filij iſtius reguli habetur oſtenſio.Primò perDominum, qui dixit,*filius tuus uiuit*.Secũdò,per

Regulus. Homo. Pater.

D ſeruos:qui nunciauerunt dicentes.ꝙ filius eius uiueret.Tertiò pater hoc cognouit, *quia illa hora*,i. ſeptima ſanatus eſſet: & hoc ad denotãdum ꝙ triplex eſt uita triplici morti oppoſita. Prima naturæ, quæ habet oppoſitam mortem naturæ. Secunda gratiæ,cui opponitur mors culpæ. Tertia gloriæ, cui opponitur mors gehennæ.

Mors,et uita triplex.

Myſticè.

Myſticè iſte filius reguli, ſignificat humanum genus: filium reguli propagatum de Adam:qui de rege factus eſt regulus,quando perdita charitate factus eſt malus.Hic filius reguli febre laborabat: quando per diuerſa uitia genus humanum æſtuabat: cuius ſalus inter Chana & Capharnaum completur: ad dandum intelligere, quòd de zelo mi

E ſericordiæ diuinæ: quia Chana zelus interpretatur: proceſſit ſalus in nomine qui erat in Capharnaum: hoc eſt, comeſſationibus & ebrietatibus deditus: quia Capharnaum interpretata, pinguedo dicitur. Horæ autem ſeptem: ſunt ſeptem illuſtrationes ſolis iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus, ſcilicet ſanctificationis naturæ, in incarnatione: uiſitationis hominum, in natiuitatis humilitate: & condemnationis concupiſcentiæ,in circunciſione: regenerationis noſtrę,in baptiſmo: ſanctificationis pro nobis, in ieiunio: eruditionis noſtræ, in prædicatione & miraculis: & redemptionis noſtræ,in paſſione: quando hora ſeptima ſol declinauit: & infirmitas ſanata fuit. & hoc

Illuſtrationes ſolis iuſtitia.

S ſignifi-

ſignificabatur in libro Regum, ubi dicitur: Vade la-
4 Reg. 5. uare ſepties in Iordane, &c. Iordanis enim, humilis
decurſus interpretatur: & ſignificat per ſeptem ho-
ras deſcendentem ad nos Dominum: in cuius gra-
tia lauamur ad ſanitatem. Vel horæ ſeptem, ſunt ſe-
ptem recordationes ſolis iuſtitiæ: quia in nocte in
matutinis recolimus Domini captiuitatem: in pri-
ma illuſionem: in tertia, productionem ad iudi-
cium: in ſexta, ſententiam: in nona, mortem: in ue-
ſpera ſepulturam: in completorio, poſitionum cu-
ſtodum circa ſepulchrum. his enim horis perduci-
Pſal. 118. mur ad vitā & ſalutē. unde in Pſalmo: *Septies in die lau
dem dixit tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.* Myſticè ētiſte cu
ius filius infirmabatur non rex, ſed regulus appella-
Pro. 20. b. tur, nam ſicut in Prouerbijs dicitur: *rex qui ſedet in
ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo*: Qui ergo
ſeipſum bene diſponit regere, ſedeat in ſolio iudicij
diſcutiens omnia opera ſua: ut ſi quid intermiſceat,
diſcretionis intuitu illud diſsipet: quoniam qui re-
gnum ſuū bene adminiſtrat, meritò rex dicitur. Vn-
de Seneca: Vis habere magnum honorem: dabo tibi
Imperare ſibi. imperium, impera tibi. Qui uerò malè regnum ad-
miniſtrat: non rex ſed regulus dici debet. Quilibet
ita peccator poteſt dici regulus diminutiuè: quia de
ficit in ſuiipſius regimine: & tunc eius filius infirma-
tur, quando rationi ſenſibilis appetitus contraria-
tur: qui debet obedire rationi, ſicut filius ſuo patri:
ſed cùm homo per rationem Chriſtum fideliter de-
precatur: tunc iſte filius per uirtutem Chriſti ſana-
tur, per quem ſenſibilis appetitus ſub ordine rationis
collocatur. Ipſa ergo ratio rex eſt in regno: quæ be-
ne rex dicitur, quia totum corpus hominis per eam
regitur: & affectus hominis ab ea dirigitur & infor-
matur: nec non & filiæ, ſcilicet uires aīæ, eam ſequū-
tur. Sed quandoque dicitur regulus, quando ſcilicet
diminuitur in cognitione: & obſcura ſequitur inor-
dinatas paſsiones, & non reſiſtit eis: & ideo filius e-
ius, id eſt affectus infirmatur, id eſt deuiat à bono &
declinat ad malum. Si enim ratio fuiſſet rex, i. for-
tis: filius eius infirmaretur: ſed quia regulus eſt,
ideo filius eius infirmatur. Serui rationis, ſunt
opera hominis: quia homo eſt Dominus actuū ſuo-
rum, & affectus partis ſenſitiuæ, quia obediunt ratio
ni imperanti & dirigenti. Iſti autem ſerui annun-
ciant quòd filius reguli, ſcilicet rationis, uiuit: quā-
do relucet in opere quòd uires inferiores obediunt
rationi. Per horam autem ſeptimam in qua puer à
febre dimittitur, ſignātur ſeptem dona ſpiritus ſan-
cti: in quo omne peccatum dimittitur, & uita ſpiri-
tualis in anima creatur: ac tota & perfecta ſalus men
Horę ſeptē. tis & corporis conſiſtit. Horæ etiam ſeptem qui-
bus anima de peccato per pœnitentiā reſurgit, poſ-
ſunt dici iſtæ: Vna eſt in contritione, tres in confeſ-
ſione quæ eſt uera, ſimplex, & integra: & tres in ſa-
tisfactione, ſcilicet ieiunium, oratio, & eleemoſyna.
4. Reg. 4. Iſtæ ſeptem horæ ſignificantur in lib. Regum, ubi di-
citur quòd puer ab Helizæo reſuſcitatus oſcitauit
ſepties, & redijt ad uitam: quia iſtis ſeptem reſurgi-
Regulus quilibet. tur à portis mortis ad uitam. Vbi Theophi. Regu-
lus eſt omnis homo non ſolum quia regi uniuerſo-
rum propinquus ſecundum animam exiſtit, ſed quia
ipſe ſuper omnia principatum ſumpſit: cuius filius,
id eſt mens febricitat uoluptatibus prauis & deſide-
rijs. Accedit autem ad Ieſum & deprecatur ut de-
ſcendat, id eſt ut condeſcenſu miſericordiæ utatur:
& peccatis parcat priuſquam à uoluptatum infirmi-
tate mortificetur. Sed Dominus dicit, uade: id eſt,

A profectum continuū circa bonum oſtendas: & tunc
filius tuus uiuet. Si autem ambulare ceſſaueris, mor
tificabitur tibi intellectus circa boni operationem.
Hæc Theophilus: Quotidie etiam regulus pro filio
infirmo ſanando intercedit: dum prælatus quiſque
pro ſuo ſubdito uarijs tentationibus deprauato, ut à
Domino ſanetur preces effundit. Infirmus uerò ſa-
natur, dum per culpam deprauatus, per gratiam ad
iuſtitiam reuocatur. Debemus ergo rogare Deum,
ut à peccatis ſanemur: quia nullus per ſe poteſt ad ſta
tum redire iuſtitiæ: niſi à Deo ſanetur. In hoc au-
tem quòd infirmabatur Capharnaum: notantur tria
quæ ſunt cauſa ſpiritualis infirmitatis. Capharnaum Capharnaum quid interpretetur.
enim interpretatur ager pinguedinis, uel uilla conſo
B lationis: erat etiam ciuitas magni honoris. Ex qui-
bus habetur quòd ſæpe cauſa ſpiritualis infirmitatis
eſt abundantia rei temporalis: & nimia conſolatio
mundana: & nimia exaltatio terrena: quia proſpera proſperitas nocet.
plus nocent homini, quàm aduerſa. Vnde Boetius:
Plus hominibus reor aduerſam, quàm proſperam
prodeſſe fortunam. Vnde & Seneca: Tunc conſilia Seneca lib. de diuina prouidentia.
ſalutaria aduoca, cùm tibi alludit uitæ proſperitas.
Tunc te uelut in lubrico ſuſtinebis ac ſiſtere: nec da-
bis tibi impetus liberos, ſed circūſpicies quò eūdum
ſit, uel quouſque: Hæc Seneca. In hoc etiam quòd
erat filius reguli, datur intelligi, quòd nobilitas ge-
neris ſæpe eſt cauſa infirmitatis ſpiritualis: quia nobi
C les ſæpe efferuntur in ſuperbiam: ſæpe exercent rapi-
nā: ſæpe ēt immergūt ſe in lutum luxuriæ, & laſciuiā.
Cauendum ergo in proſperitate huius mūdi, ne ſpi-
ritualiter infirmemur, quia tunc facilius & frequētius
per peccatum arrripimur. Vnde Chryſo. Quādo pro- Chryſoſto. hom. 46. ad pop. Antiochenum.
ſperitate perfruimur, cùm in malignitate uiuamus:
tunc magis nobis eſt, ac magis dolēdū. Nam ſemper
quidem nos oportet metuere peccantes: maximè au
tē cùm nihil triſte perpetimur. Qn̄.n. per partes ab v-
noquoq; noſtrum pęnas exigit: leuiorē nobis ipſam
animaduerſionem facit. Quando verò patientius
noſtra videtur diſsimulare delicta, ad maximam nos
in talibus permanentes pœnā reſeruat. Sanatur autē
filius hora ſeptima in uirtute uerbi Dei: hora enim ſe
D ptima declinat ſol à meridie & uergit ad occaſum.
Cùm ergo uitæ noſtræ uidemus trāſiſſe meridiem,
& nos in declinatione poſitos: tempus eſt in uir-
tute diuinæ prædicationis relinquat nos febris, &
ad Dominum conuertamur. Et notandum quòd be Febris
ne per febrem ſignificatur peccator: & febricitās po
teſt intelligi peccator. Sicut enim febricitans nunc
habet calorem, nūc frigus & tremorem, ſic peccator
habet modo cupiditatem, & inordinatum amo-
rem boni tranſitorij, & hic eſt calor animæ: modo
habet timorem, qui eſt frigus eiuſdem animæ. Vn-
de dicit Auguſtinus: quòd omnia peccata duæ res Auguſtin. Pſal. 79. Peccatoris origo.
faciunt in homine, ſcilicet timor & cupiditas. Timor
E facit fugere omnia quæ ſunt carni moleſta: cupidi-
tas appetere omnia quæ ſunt carni ſuauia. Et ſecun
dum hæc duo duplicem pœnam habebit peccator
in inferno: ſecundum illud Iob: *Ad nimium calo-* Iob. 24.
rem tranſibit, ab aquis nimium. Inter cætera etiam
incommoda quæ patitur febricitans, eſt iſtud, ꝗ ha-
bet palatum inordinatum: propter quod dulcia ui-
dentur ſibi amara & inſipida, & econuerſò eodē mo
do peccator ſic habet inordinatum palatum, quòd
omnia ſpiritualia ſibi uidentur inſipida: dicitur autē
febris à feruore: & ideò omnis inordinata paſsio,
feruens igne maligno, febris eſt animæ. Sicut au- Febrium ſpecies.
tem ſunt diuerſæ ſpecies febrium: ſic ēt ſunt diuerſa
genera

A genera peccatorum. Prima eſt ephemera, quæ dicitur ab ephemero piſce marino: qui eodem die quo naſcitur, moritur: & ſignificat motum inordinatæ paſsionis: & ſpecialiter ſubitum iræ motũ, q debet finiri ante ſolis occaſum, ſecũdum illud Apoſtoli: *Sol non occidat ſuper uerecundiam ueſtram.* Secunda febris eſt tertiana, quæ uno die interrumpitur, qua laborant illi qui cùm peccauerint dolent de peccato: & ſic habent unum diem pœnitentiæ, quæ eſt cõtritio: ſed ad ſecundum diem confeſsionis non perueniunt, & ideo ſtatim in idem redeunt. Tertia febris eſt quartana: ubi duo dies abſq; acceſsione ſunt. Quidã enim poſt acceſsionem peccati, duos dies pœnitentiæ, ſ. contritionem & confeſsionẽ aſſumunt: ſed quia iuxta ſacerdotis arbitrium ad diem tertium, ſcilicet ſatiſ- B factionis non perueniunt: ideo rurſus in peccati paſſionem incidunt. Quarta febris eſt quotidiana: eorum uidelicet quæ abſque contritione aliqua frequẽtant mala: qui ad literam omni die gulæ ſeruiunt: aut mendacijs & litibus, ſeu iurgijs uocant. Sed hanc ſequitur febris quinta. ſ. continua, quia frequentationem ſequitur continuitas. & hac febre maximè laborant luxurioſi & inuidi & auari, qui propter cõſuetudinem difficulter poſſunt curari. Sexta febris eſt iam generatæ conſuetudinis: quæ per ethicam intelligitur. Ethica enim dicitur, quæ in morem eſt deducta: ἦθος nanque mos appellatur. Hæc autem febris radicatur in membris: & naturalem humiditatem aſſumit & conſumit: & ſpecialiter ſignificat ſeculi triſtitiam quæ oſſa exiccat: & mortem operatur. Vnde in Prouerbijs: *Spiritus triſtis exiccat oſſa:* i. robur uirtutum. Septima febris eſt acuta, quæ eſt defenſio conſuetæ iam nequitiæ: cùm quis iam non erubeſcit, nec timet, nec paueſcit facere, quæ conſueuit. De ſalute talis ualde timendum eſt: quia in tali febre ſolent medici deſperare. *Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus,* in Chana Galilææ, ubi primò mutauit aquã in uinum: & nunc ſecundò ſanauit reguli filium. Quãuis enim filius reguli, cùm ſanaretur, Capharnaum fuerit: Ieſus tamen in Chana hoc ſignum fecit: quia ibi corporaliter exiſtens, uerbo eum abſens ſanauit. Myſticè autem per duplicem Domini aduentum in Chana, ſignificatur duplex effectus uerbi Dei in mente. Primò enim lætificat: & ſignificatur in miraculo uini: quod lætificat cor hominis. Secũdò ſanat: & hoc ſignificatur in cura infirmi. Item per hoc ſignificatur duplex aduentus filij Dei. ſ. primus, qui fuit manſuetudinis ad lætificãdum: quia in natiuitate eius Angelus nunciauit paſtoribus, & omni populo magnum gaudium: & hoc ſignificatur per uinum. Secundus aduentus eius in mundum, erit maieſtatis: quando ueniet tollere infirmitates: & pœnalitates noſtras: & cõfigurare nos corpori claritatis ſuæ, & hoc ſignificatur in cura infirmi.

Ephe. 4. — *Ethica febris.* — *Pro. 17.* — *Myſticè.* — *Pſal. 103. b*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui de Iudæa Angelicæ confeſsionis & laudis: in Galilæam rotam huius mundi aduenisti: quoniam infirmus ſum temporalium rerum pulchritudine tentatus: & ideo incipio mori tentatione fatigatus. Miſerere mei priuſquam moriar morte culpæ, uel corporis, aut gehennæ: ut uirtute uerbi, humilitate confeſsionis, ieiunio, oratione, pietate, & exemplo per gratiam tuam liberer a febre fomitis, & ægritudine peccati, & nulli ſuccumbam inordinatæ paſsioni. Amen.*

De quatuor parabolis Domini ad turbas, & tribus ad diſcipulos habitis. Cap. LXIIII.

POST hæc Dominus Ieſus iuit ad mare piſcaturus homines in terra exiſtentes: & præ turba ad eum congregata aſcendens cum diſcipulis in nauiculam: & ſedens in ea docebat turbas ſimplices & deuotas in littore ſtantes. unde Chryſoſt. aſcendit in nauẽ ut poſt C ſe neminem dimitteret: ſed omnes auditores ante faciẽ haberet, & ut audiret eum populus, & uideret, & uiſus delectaret auditum, & auditus uiſum. vbi & Beda: Præfigurabat hæc nauis Eccleſiam in medio nationũ ædificandum: in qua Dñs dilectam ſibi conſecrat manſionem. Et propoſuit Dñs turbis quatuor parabolas diuerſas, diuerſis conditionibus hominũ cõgruentes: ut pro uarietate morborũ, uaria eſſet medicina: alij. n. amaris, alij dulcibus, alij auſterioribus, alij lenibus delectantur cibis. Vt. n. ait Hier. Turba nõ vnius ſententiæ eſt: ſed diuerſarum in ſingulis uoluntatũ, & ideo loquit ad eã in multis parabolis, ut iuxta uarias uoluntates, diuerſas reciperent diſciplinas, & quaſi diues paterfamilias inuitatos diuerſis reficiens D cibis: ut unuſquiſque ſecundum naturam ſtomachi ſui alimenta uaria ſuſciperet. Et ſciendum ſecundum eundem Hieronym. quòd non omnia locutus ſit eis: in parabolis, ſed multa. Si enim dixiſſet cuncta in parabolis, abſque emolumento populi receſsiſſent: perſpicua miſcet obſcuris: ut per ea quæ intelligunt, prouocentur ad eorum notitiam quæ non intelligunt. In his autem quatuor parabolis, alijs tribus conſequenter ſibi ſuccedentibus, ponitur decurſus eccleſiæ à prædicatione Chriſti uſque ad finem mundi. In prima parabola, quæ eſt de ſemine proiectio E in terram, cuius quarta pars tantum fecit fructum: denotatur prædicatio Chriſti, & Apoſtolorum qui prædicauerunt Iudæis indifferenter bonis & malis, pauci comparatiuè crediderunt: pro maiori autem parte in infidelitate remanſerunt. Prima ergo eſt de ſemine, & verbo Dei quod ipſe exiens à patre, quando de inuiſibilitate patris mundo uiſibilis apparuit ſeminauit in mundo, & in quatuor locis cecidit, ſcilicet in terram tripliciter malam nec ferentem fructum: & in terram bonam, facientem fructũ triplicem. Seminauit autem plura genera ſeminum. Primò ſeminauit legem naturalem in mente cuiuſlibet hominis, ſicut eſt: quod tibi fieri non uis, alijs ne feceris: & quod tibi fieri uis, alijs feceris. Itẽ ſeminauit per Angelos reuelationes: per Moyſem legẽ

Matt. 13. Luca. 8. Marci. 4. — *Chryſoſt. hom. 45. in Matthæũ. Bed. in c. 6. Ioannis.* — *Nauis eccleſiam ſignificat.* — *Hieronym. in cap. 13. Matthæi. Turba uarietas.* — *Hieronym. ibidem. Parabolicè quædã dũtaxat.* — *Parabola prima.* — *Seminum plura genera.*

ſcriptã,ſ.præcepta &,phibitiones:per Prophetas pro miſsiones & comminationes: ſed nunc exijt ſeminare per ſeipſum legem Euangelicam omnibus fidelibus. Non ceſſat etiam ſemper in noſtris animabus ſeminare: non ſolũ cùm docet, ſed etiam cùm creat in eis ſemina bona uirtutum,ſcilicet donorum.*Exijt* ergo Dei filius de ſinu patris,non ſecundum diuinitatem: quia ſic eſt ubique, ſed ſecundum humanitatem & carnis aſſumptionem. Vnde Chryſo.Exijt autem qui ubique eſt, non localiter, ſed incarnatione: & per amictum carnis propinquior nobis factus. *Exijt* inquam *qui ſeminat*, id eſt qui habet officium, ſcientiam,& gratiam ſeminandi:*ſeminare ſemen ſuum*, id eſt doctrinæ uerbũ.Seminator ergo propriè Chriſtus eſt:prædicator enim potius eſt cophinus ſeminatoris,quàm ſeminator. *Et dum ſeminat*, id eſt doctrinam indifferenter ſpargit,*aliud cecidit ſecus uiam*, id eſt ſuper cor deuium, per errores: uagum, per laſciuias:attritum, per carnales affectiones:ac ſuggeſtionibus dæmonum, & varijs tentationibus uitiorum ad modum uiæ expoſitum, per carnis concupiſcentias: & horum omnium ſedulo tranſitu & frequenti meatu ſemen uerbi conculcatur, ne germinare poſsit, *& uolucres cœli*, ſcilicet aerei, i. dæmones qui uolucres cœli dicuntur: ſiue propter aeris inhabitationem, quia per aera diſcurrunt:ſiue propter naturam cœleſtem, quia cœleſtis ſiue ſpiritualis naturæ ſunt, ſiue propter uelocitatem ad malum: quia ad hoc ſemper intendunt,*comederunt illud*,id eſt ſua ſuggeſtione rapuerunt: & fructum impediuerunt,& ſic tollunt uerbum & memoriam verbi de corde:ut nec memoria,nec mens teneat quod opere exercere neglexit: ut impedito uerbo, impediatur fides, ne credẽtes ſalui fiant, quia fides ex auditu eſt.Hi ſunt qui audiunt: ſed in uerbi uirtute non afficiuntur. Vnde neque naſcitur, quia diabolus de corde eorum tollit. Verba ergo Dei mente retinenda ſunt,& ſicut ſemen ſub terra,ita uerbum Dei in memoria debet occultari ut fructificet. quia ſecundum Gregorium,ſicut de eius uita deſperatur qui languente ſtomacho alimenta non retinet: ſic æternæ mortis periculum formidare debet qui uerba uitæ,id eſt alimenta iuſtitiæ in memoria non tenet.*Aliud cecidit ſupra petram*, id eſt ſupra cor petroſum & durum ac rebelle,& proteruum per ſuperbiam,*& natum* ſtatim ſole & feruore tentationis orto,*aruit*, & uigorem †fidei perdidit, *quia non habebat profunditatem terræ*, id eſt ſtabilitatem patientiæ *& humorem*,deuotionis & gratiæ. Hi ſunt qui audiunt, & aliquo modo afficiuntur:ſed nõ proponunt facere quod dicitur,unde non radicatur in eis uerbum per bonum propoſitum. In cordibus enim duris quandoque citò ad horam naſcitur germen compunctionis, cùm uerbum comminationis audiunt,& ſtatim feruore perſecutionis uel cuiuſlibet tribulationis & tentationis areſcit: cùm per impatientiam deſolantur & deficiunt:quia uerbũ prædicationis ſine humore gratiæ & amore uirtutis nõ proficit. Et hi radices non habent, ſcilicet profundæ firmitatis & firmi deſiderij,& ideò ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt:quia verbũ prius receptum renuunt. Et ſicut arbor quæ ſæpe tranſplãtatur, radices fixas non habet:ſic hi frequẽter de bono in malum mutantur: & ideò in bono non radicãtur. Tentatione nempe probatur ſi uerbum Dei rãdices fixerit: ſicut impetu uentorum apparet ſi arbor bene radicata ſit: tales inſtabiles ſunt de familia regis Saul, qui inter Prophetas erat Propheta, & in-

Chryſoſto. hom. 45. in Matthæu.

Rom. 10. a.

Stomachus languens allegoricè.

†uirorem.

Trãſplantatio frequẽs nocet.

A ter ſtultos ſtultus. *Aliud cecidit inter ſpinas*, id eſt in corda diuitiarum ambitione ſollicita & ſollicitudinibus earum lacerata:ac curis tẽporalibus nimis dedita per auaritiam,*& ſimul exortæ ſpinæ*,i. multiplicatæ diuitiæ,*ſuffocauerunt illud*,id eſt impedierunt fructum prædicationis, occupando mentem, ut in ea proficere non poſſet fructus ſpiritualis. Hi ſunt qui audiunt & afficiuntur,& proponunt bonum facere, ſed nõ perficiunt: quia ſuffocatur in eis bonũ propoſitũ, præualẽtibus in eis curis & diuitijs & uoluptatibus. Euntes enim à loco prædicationis ad mundana, ſuffocantur:à ſollicitudinibus, quæ important auarã acquiſitionem: & diuitijs quæ notant auaram conſeruationem:& uoluptatibus uitæ,quæ importãt la-
B ſciuam fruitionem: & fructum non referunt: quia hæc tria ſemen ſpirituale fructificare non ſinunt: ſicut ſpinæ ex condenſatione ſemen immiſſum ſuffocant,& oriri non permittunt. Diuitiæ quippe & honores,ſpinæ ſunt: quia ſicut ſpinæ ſuis punctionibus corpus laniant & cruentãt,ac turpe fœdum in oculis hominum reddunt: ſic amor & ambitio diuitiarũ & honorum,cogitationum ſuarum punctionibus, ac curis & ſollicitudinibus:quæ ſunt ſpes acquirendi,ac timor perdendi, & ſollicitudo conſeruandi animam lacerant:& cùm uſque ad peccatum pertrahunt,quaſi inflicto vulnere cruentat:ac miſeram & infœlicem coram oculis Dei faciunt. Et tamẽ ſub his ſentibus,
C eſſe delitias multi reputant,& quando de ſpiritualibus cogitare incipiunt,ſtatim ſe temporalibus immiſcent:ac ſuffocati & emolliti rigorẽ uirtutum amittunt. Sicut ouis cõuerſans inter ſpinas, ſemper ibi de lana dimittit: ſic uacans curis temporalibus & mundo,multa bona ſpiritualia amittit. Vnde Chryſoſto. Quemadmodum ſpina undecunq; detineatur, pungit eum qui detinet:ita & ſecularia undecunque detineantur, contriſtant eum qui conſtringit ea & fouet. Sed nõ quæ ſpiritualia talia,ſed margaritæ alicui aſsimilantur,undecunque circumuolueris delectant oculos. hæc Chryſ. Vel diuitiæ dicuntur ſpinæ, quia pungũt animam in mundo,in iudicio,& in inferno. In mundo triplex eſt punctura:ſ. laboris, in acquiſi-
D tione:timoris, in poſſeſsione: & doloris,in amiſsione. In iudicio ẽt pungunt mentem:qñ Dñs dicet auaris:*Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & nõ dediſtis mihi bibere &c.* Iſtæ puncturæ erunt ita pęnoſæ,quòd ipſi auari quaſi cupiant non eſſe:quia *dicent montibus,cadite ſuper nos:& collibus,cooperite nos.* In inferno ẽt iſtæ ſpinæ pungent animam perpetuo cruciatu:quia ex eis paratur ignis, quo peccatrix anima comburitur. Et nota ordinẽ iſtorũ prædictorũ triũ ſeminum non fructificantium. Primum non germinat:ſed conculcatur,& ab auibus comeditur. Secundũ germinat,ſed non multũ erigitur: quia humorem non habet. Tertium uerò iã in ſtipitẽ eleuatur,ſed nõ
E fructificat:quia à ſpinis ſuffocatur. *Aliud*,ſ. quartum, *cecidit in terrã bonam*: quæ eſt nigra per deſpectũ, pinguis ꝑ affectum,culta per uirtuoſum exercitium: & ſic fecunda per fructum,i. inter fidele & deuotum, *& ortum fecit fructum*, bonorum operum. Vbi Beda: Terra autem bona, eſt electorum conſcientia: quæ omnibus prædictis tribus terris contraria facit: quia & commendatum ſibi ſemen uerbi libenter excipit: & exceptum inter aduerſa & proſpera conſtanter ad fructus uſque conſeruat. hæc Beda. *Aliud autem fecit fructum centeſimum: aliud ſexageſimum: & aliud triceſimum.* Iſta uerò triplex differentia fructuum primò poteſt conſiderari quantũ

Diuitiæ ſunt ſpinæ.

Matt. 25. Luca 23.

Seminũ nõ fructificantium ordo.

Beda in c. 8. Lucæ. Terra bona.

Status tres fidelium.

ad

ad tres ſtatus fidelium: qui ſunt incipientes, proficiẽtes, & perfecti. Incipientes ſunt tanquam terra quæ profert fructum triceſimum: quia ſufficit ut habeant fidem trinitatis, cum impletione decalogi. proficientes ſunt tanquam terra quæ profert fructum ſexageſimum: quia non tantum habent fidem trinitatis, & ſeruant decem præcepta: ſed etiam exhibent ſex opera miſericordiæ.

Perfecti.

Perfecti ſunt tanquam terra optima, quæ profert fructum centeſimum: quia habẽt duplicem perfectionem, ſeruantes ueteris legis præcepta, & Euangelij conſilia. Iſte triplex gradus: ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum, tangitur infrà in ſecũda parabola, ubi dicitur: Vltrò enim terra fructificat: primò herbam, deinde ſpicam, & deinde plenum fructum in ſpica.

B

Secundò poteſt conſiderari quantum ad tres ſtatus ſaluandorum: ſcilicet virgines, uiduas, & coniugatos.

Status ſaluandorum tres.

Aliud ergo fecit fructum centeſimum: ſcilicet in virginibus. Virgines enim nolunt multiplicari per opus carnale in alijs: ſed per opus ſpirituale in ſeipſis: & ideo ſignificantur per centenarium, qui fit ex ductu denarij in ſeipſum. Aliud autem fecit ſexageſimum: ſcilicet in viduis & continentibus: ſexageſimus enim cõſtat ex denario ducto per ſenarium: in quo ſignificatur decalogus cum ſenario operum miſericordiæ. Aliud uerò facit triceſimum: ſcilicet coniugatis, propter fidem trinitatis, cum obſeruantia decalogi. Vbi tanguntur tres

Gradus caſtitatis tres

C

gradus caſtitatis. Primus eſt, caſtitas coniugalis: per quem gradum uitatur illicitus concubitus, licito tamen concubitu retento in matrimoniali actu. Secũdus gradus eſt, caſtitas vidualis: per quem euitatur de cætero omnis concubitus: ut animus poſsit de cætero liberius Deo ſeruire: licet poſsit licitè matrimonium contrahere. Tertius gradus eſt virginalis, quę eſt ſuperior iſtis: per quẽ omnis concubitus ſimpliciter euitatur: ut mẽs ipſa tanquã ſponſo ſuo ſoli Deo per amorem copuletur. Vnde Theoph. Qui in centũ fructificant, ſunt qui perfectam habent uitam: ut virgines & eremitæ. Qui autem in ſexaginta, qui mediocriter ſe habent: ut cõtinẽtes, & qui in cœnobijs ſunt. Qui autem in triginta, qui parui quidem ſunt ſecundum propriam uirtutem fructum ferentes: ut laici,

D

Auguſtin. lib. de ſancta virgini. ca. 45. tomo. 6.

& qui in coniugio ſunt. Vnde & Augu. Centeſimus fructus eſt martyrum, propter ſanctitatem uitæ, uel contemptum mortis: ſexagenarius, virginum, propter ocium interius: quia nõ pugnat contra conſuetudinem carnis. Triceſimus uerò, coniugatorũ: quia hæc eſt ætas prœliantium: ipſi enim acriorem habẽt conflictum, ne libidinibus ſuperentur. Hæc Auguſt. Vel triceſimum fructum affert, qui detrimentum in exterioribus bonis conſtanter ſuſtinet: ſexageſimũ, quando ſuſtinet detrimentum etiam proprij corporis, per flagellationem & incarcerationem & cætera huiuſmodi: centeſimum, quando contemnit etiam totam uitam per martyrium.

E

Chryſoſto. ho. 32. operis imperf. Terra bona.

Vnde Chryſo. terra bona ſunt, qui abſtinent ſe à malis, & ſecundum uires ſuas faciunt bona: & eſt iſte fructus eorum triceſimus. Si autem & omnia bona ſua contemnant, & accedant ad ſeruiendum Deo, habent ſexageſimum. Si autem & præceptum imperialis ſententiæ de morte eorum proceſſerit, habent centeſimum: aut ſi bona eorũ percuſſa fuerint & filij, habent ſexageſimum: ſi autem infirmitas aliqua corporis eis contigerit, & fideliter ſuſtinuerint, habent centeſimum. Nam Iob ante tẽtationem triceſimum habuit in facultatibus ſuis iuſtè viuendo: poſt damna ſubſtantiæ & filiorum, ſexageſimum: poſt plagam autem corporis, centeſimum

A

fecit. Qui centeſimum habet in ſe, & ſexageſimũ habet, & triceſimum. Ecõtra qui triceſimum habet, ſexageſimum nõ habet: & qui ſexageſimũ habet, nõ ẽt centeſimũ habet. Semper enim maius, quod minus eſt in ſe habet incluſum: illud autem quod minus eſt, maius in ſe non habet. Hæc Chryſ.

Remig. in Mat. c. 13.

Item, ut dicit Remigius, ſemen uerbi Dei, triceſimum fructum facit, quando bonam cogitationem gignit: ſexageſimum, quando bonam locutionem: centeſimum, quãdo ad fructum boni operis perducit. Hi ergo per terrã bonam deſignati, in corde bono quod intendit verbum Dei audire: & optimo quod intẽdit ſecundum hæc operari: audientes uerbum Dei deuotè, retinẽt fideliter in memoria, & fructum afferunt in patientia: ſ.

B

uſque ad finem, expectando præmia: qui ſecundum

Gregorius hom. 15. in Euãgelia.

Grego. dum æquanimiter proximorũ mala tolerãt, & humiliter flagella ſuſcipiunt: poſtmodum ad requiem ſublimitèr ſuſcipiuntur. Et aduerte ꝙ bona terra habet cõditiones penitus oppoſitas alijs in quibus ſemen cecidit: Quia enim hi audientes uerbũ retinent: eſt contra eos qui ſunt ſecus uiã: & uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ꝙ autem fructum afferunt, ſanctarum ſ. operationum, eſt contra eos qui ſunt ſpinæ ſuffocantes Dei uerbum, quòd uerò hoc faciunt in patiẽtia eſt contra eos qui ſupra petrã: qui ad tẽpus credunt, & in tempore tẽtationis recedunt.

Terra mala diſtinguitur.

C

Terra ergo mala in loca ſecus uiã petroſa & ſpinoſa diſtinguitur: ſed terra bona nõ ſubdiuiditur: quia una eſt eccleſia: una ẽ columba mea: licet fructus & uirtutes eius ſubdiuidantur in centeſimũ, ſexageſimũ, & triceſimũ: ita ẽt & præmia diuerſa ſunt: quia differt ſtella à ſtella in præmio, ſicut & in merito. De ſemine itaq; tres partes, pro dolor, pereunt: ac una tantum ſaluatur & proficit: & neq; hoc æqualiter, ſed cũ multa differentia. Quamuis .n. ſemen diuini uerbi de ſe ſit fœcundum: fit tñ (ut uiſum eſt) tripliciter infructuoſum. Vnde Theop. uide quomodo mali ſunt plurimi, & pauci ſaluantur: quarta .n. pars ſeminis ſaluata inuenitur. Ex quo patet ꝙ exemplo Chriſti, prædicator uerbi diuini non debet ceſſare à prædicatione: licet uideat inde paucos proficere: quia faciens quod

D

in ſe eſt, meritum ſuum non perdit. Vnde nota ſecundum Theoph. quòd nõ dixit, quòd ſeminans aliud proiecit ſecus uiam, & cætera: ſed quòd ſemen cecidit.

Cecidit nõ factum eſt, ſemen.

Qui enim ſeminat docet rectum ſermonem, ſed ſermo diuerſimodè cadit in audientes: quia ſemen quodlibet recipitur ſecundum modũ & diſpoſitionem terræ in qua ſeritur: quæ ſi ſit fertilis & culta, profert bonum fructum: ſi autem ſit ſterilis & inculta, germinat ſpinas & tribulos, uel etiam nullum fructum: ita quòd ſecundum uariam diſpoſitionem terræ, ſemen diuerſimodè proficit ad fructum: ſic in nobis ſecundum uariam diſpoſitionem cordis noſtri diuerſimodè recipitur ſemen, quod Chriſtus

E

uerus agricola de cœlo nobis adduxit. Primùm ergo debemus uerbum Dei cum deuotione audire: ac cum gaudio & deſiderio ſuſcipere. Deinde intelligere: ac inter proſpera & aduerſa utiliter conſeruare: & deniq; fructus facere, uel centeſimum, uel ſexageſimum, uel triceſimum.

Parabola ſecunda.

In ſecunda parabola, quę eſt de zizania, deſcribitur ſtatus Eccleſiæ ſequẽs immediatè poſt mortem Chriſti & Apoſtolorũ: quia diabolus fidei in cordibus fidelium ſeminatæ inuidit: & ideò poſt Chriſti & Apoſtolorum dormitionem, per mortem aliquos inter fideles ad perfidiam hæreſis commouit, quaſi ſeminans zizaniam in medio tritici ad ipſius deſtructionem. Poteſt au-

Zizania. tem omnis immunditia in ſegete zizania dici: ut lolium, ſteriles que auenæ, & huiuſmodi. Sicut ergo zizania boni ſeminis: ſic hæreſes bonis ſcripturis ſuperſeminantur, & eis ſe admiſcent. Vnde Auguſt. *Auguſtin. trac 18. in Ioannem.* Neque enim natæ ſunt hæreſes & quædã dogmata peruerſitatis illaqueantis animas & in profundum præcipitantis, niſi dum ſcripturæ intelliguntur non bene: & quod in eis non bene intelligitur etiam temerè & audacter aſſeritur. Et notandum quòd Christus habet triplicem agrum ſuum proprium: in quo ſeminat triplex ſemen bonum. *Ager Christi triplex.* Primus ager eſt mundus, in quo Chriſtus ſeminauit ſemen uerbi Dei, ſiue doctrinam ueritatis. Secundus ager eſt eccleſia catholica: in qua Chriſtus ſeminauit fideles homines qui ſunt filij regni, id eſt ſancti & electi uiri, qui inter filios regni computantur. Tertius ager eſt anima: in qua Chriſtus ſeminat duplex ſemen bonũ. *Semen boni duplex.* Primum ſemen eſt bona uoluntas: & hoc ſemen debet proferre fructum bonæ operationis. Secundum ſemen eſt cognitio ſui mundi, & Dei. Ex cognitione ſui, quaſi ex quodam ſemine oritur dolor, ſecundum illud Eccleſiaſtes: *Eccl. 1.* Qui addit ſcientiam: addit dolorem. Ex cognitione mundi oritur timor: quia ĩ medio laqueorum homo ingreditur. Ex cognitione Dei oritur amor: quia ipſe eſt creator, redemptor, & glorificator. Primum ergo ſemen ſeminat Deus in agro affectus: ſecundum, in agro intellectus: ſed inimicus diabolus ſuperſeminat zizaniam, ſcilicet errores in intellectu, & cogitationes malas in affectu. Hoc ſemen tripliciter extinguitur. *Seminis extinctio.* Primò, igne contritionis. Secundò, per præciſionem confeſſionis. Tertiò, per eradicationem ſatisfactionis. Studeat ergo anima fidelis, ut ſemen Dei in ea germinet ſanctis deſiderijs, & operibus uirtuoſis. Hic autem ager, ſcilicet anima, ſepitur fide, aratur prædicatione, compluitur pluuia gratiæ, & rore miſericordiæ. Secunda itaque parabola eſt de zizanijs & lolijs, bono ſemini ſuperſeminatis, quæ deſcribit cœtũ hæreticorum. *Simile eſt enim regnum cœlorum*, id eſt Eccleſia militans, ſeu ſtatus eius, *homini*, ſcilicet Chriſto, qui dat regnare in cœleſtibus: & cui ſeruire regnare eſt, *qui*, per ſe & Apoſtolos, *ſeminauit in agro ſuo*. id eſt in mundo, ſeu in Eccleſiã labore & ſanguine Chriſti exculta, *bonum ſemen*, i. ſanctam doctrinã & fidem catholicam: ac eos quos filios regni uocat. *Cõparatio factorum.* Et nota hîc quòd in iſtis parabolis non fit comparatio perſonæ ad perſonam: ſed negocij ad negociũ, ſeu facti ad factũ ac ſi diceret: factũ quod agitur circa regnum cœlorũ & circa Eccleſiam, ſimile eſt tali facto uel negocio. *Cùm autem dormirent homines*, id eſt cuſtodes, interius, qui ad tutelam & cuſtodiam ſunt deputati: per quos ſignificãtur prælati, quorum ſomno. i. negligentia interueniente diabolus ſuperſeminat zizaniam, ſeu lolium. Dormiũt enim prę lati tripliciter: uel cùm torpent inertia, uel cùm reſoluuntur laſciuia, uel cùm præmuntur ignorantia ſiue culpa. Hæc autem dormitio non ſolum ſignificat ſuperiorem negligẽtiam, circa cuſtodiam gregis, ſed ẽt negligentiã cuiuſlibet circa cuſtodiam ſuæ propriæ perſonæ & ſalutis. Vtramque enim negligentiã explorat diabolus: & ſic per ſuggeſtiones malas ſeminat zizaniam in cordibus humanis. *Cùm ergo dormirent, uenit inimicus*, id eſt diabolus, *& ſuperſeminauit zizaniam*, id eſt errores & ſequẽtes iniquitates, ac eos quos filios maligni Dominus interpretatur, *in medio tritici*, id eſt electorum: hoc eſt, hæreticos permiſcuit electis. *Zizania.* Zizania alio nomine dicitur loliũ: & A eſt fœminini generis in ſingulari: ſed neutri uel fœminini in plurali. Vnde eſt uerſus:

Eſt zizania, ſunt zizania plura, niæque.

Et dicunt aliqui quòd zizania in ſingulari penultimam producit: ſed in plurali corripit. Vigilent ergo præpoſiti Eccleſiæ & ſubditi: ne per eorum negligentiam diabolus ualeat zizaniam ſeminare. *Cùm autem creuiſſet herba*, per profectum fidei: *& fructum feciſſet*, per effectum operis boni: quia fides ſine operibus mortua eſt: *Iacob. 2. d.* *tunc apparuerunt zizania*, per manifeſtationem errorum & ſordium peccati, & perſecutionem fidelium Chriſti. Et cùm ſerui hoc Domino dicerent, *ait illis: Inimicus homo fecit hoc*. *Inimicus homo dicitur diabolus.* Diabolus dicitur inimicus homo: quia ſub ſimilitudine rationis B humanæ hominem decipit. uel ex eo quòd homini à principio inimicatus ſit. uel ab euentu: quia hominem uicit. ſicut ab Africa, dicitur Scipio Africanus: quia Africam deuicit. Serui iſti ſunt patres antiqui, qui fuerunt in primitiua Eccleſia: qui admirãtes perfidiam hæreſis inſurgentem in ea, acceſſerunt ad Deum per orationem, inquirentes unde oriretur talis perfidia: quibus fuit diuinitus reuelatum, quòd hoc erat ex diaboli opere, Deo permittente factũ: & hoc ut ſtabilitas probaretur fidelium. Diabolus quidem in mundo ſeminauerat tria ſemina peſtifera: ſcilicet ignorãtiam obtenebrantem, culpam infrigidãtem, & miſeriam ignominioſam. Ideo de cęlo uenit C cœleſtis agricola, portans tria ſemina illis contraria: ſcilicet ſapientiam illuminantem, gratiam inflãmantem, & gloriam exaltantem Seminauit quoque Chriſtus ſanctam doctrinam & fidem catholicam: & ſuperſeminauit diabolus errores & iniqtates multiplices. Seminauit Deus in mundo pacem & fraternam charitatem: ſuperſeminauit diabolus inuidiam & malam uoluntatem. Seminat etiam Deus quotidie in agro interiori, id eſt mente, bona propoſita: diabolus ſuperſeminat deſideria carnalia. Seminat Deus in agro exteriori, i. in corpore munditiã & puritatem: ſuperſeminat diabolus immunditiã & carnalitatem. *Serui autem dixerunt*, id eſt ſancti patres per orationem diuinum conſiliũ quæſierunt. *Vis imus et* D *colligimus ea?* ſeparando malos à communitate Eccleſiæ, per excommunicationem: & tandem dimittendo iuſtitiæ ſeculari, exterminandos per mortem. *Et ait: non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul, cum eis, & triticum*, id eſt, illud quod eſt triticũ quò ad ſe: ſicut ſi aliquis fidelis dãnaretur ſola ſuſpitione, uel quod eſt triticum quò ad alios: ſicut ſi eradicatur non primò uictus: tunc alij fideles ſcandalizantur: quia nõ ſeruatur ordo iuris: & ſic eradicatur triticũ, i. alij fideles per ſcandalum: uel quod eſt futurum triticum: quia modo eſt aliquis malus, qui cras erit bonus. Vbi prohibetur eradicatio feſtinata, *Eradicatio triplex.* damnoſa, & ſuſpicioſa. Feſtinata eſt, quam non præcedit admonitio. Damnoſa eſt, quando multi- E tudo eſt in cauſa uel princeps: niſi fuerit cauſa manifeſta redundans in iniuriam Eccleſiæ. Vnde Auguſt. dicit quòd aliquando tolerãdi ſunt mali pro pace Eccleſiæ: quando timetur de Schiſmate. *Auguſtin. l. 3. cõtra Parmenianum 10. 7.* Suſpicioſa eſt, quando non habetur certitudo de alicuius hæreſi uel uitio. Tales ergo non ſunt excludendi: quia in his tribus modis prohibetur hîc eradicatio fieri. *Sinite utraque*, ſcilicet zizaniam & triticum, malos & bonos, *creſcere uſque ad meſſem*, id eſt uſque ad conſummationem ſeculi & diem iudicij. & hoc eſt intelligendum de illis qui non ſunt notorij neque pertinaces: neq; per eos imminet uniuerſale dãnum Eccleſiæ.

Eccleſiæ. Hic datur pœnitentiæ locus, & diſcretionis exemplum. In hoc enim monemur ne occultorum iudicium nobis uſurpemus: ſed Deo illud reſeruemus, qui tribuit unicuique iuxta opera ſua.
1.Cor.5. Nec iſtud eſt contrarium Apoſtolo: qui ait: *Auferte malum ex uobiſipſis*: quia hoc dictum Domini intelligitur de ambiguis: illud autem Apoſtoli, de manifeſtis. Hic etiam innuitur diuina benignitas, & patientia dilationis: ſuſtinet enim patienter diuina clementia zizanias cum tritico, hoc eſt malos cum bonis. Suſtinet autem eos tribus de cauſis. Prima, ut ſi uelint conuertantur, & per bonos adiuuentur. Secunda, ut iuſti plurimū Deo regratientur, quòd electi ſunt per gratiam de numero pereuntium: & eorum comparatione, plus nitantur ad bonum. Tertia, ut bonis proficiant, & eis merita ſua augeãt. Proſunt enim mali bonis purgando: ut ſi qua eſt in eis peccati rubigo, eliminetur. Exercitando: ut virtus in bonis latens manifeſtetur. Ac ſtimulando ut electi in uia huius exilij ſegnes nō efficiantur, ſed ad patriam ſuam feſtinent. Et coronando: quia dum tribulationes iuſtis ingerunt, lapides precioſos in corona cœleſtis gloriæ apponunt. Seruiunt ergo mali bonis, prædictis modis: & ideo permittuntur uiuere cum eis. Deinde Dominus ſubiungit: *Et in tempore meſſis*, id eſt iudicij & finalis conſummationis, *dicam meſſoribus*, ſcilicet Angelis: *Colligite primum zizania*, id eſt malos, à conſortio bonorū eos excludendo: & hoc quò ad pœnam damni: & ſequitur pœna ſenſus: *& alligate ea in faſciculos ad comburendum*: quia miniſterio Angelorum ſeparabuntur tunc mali de medio iuſtorum: & mittentur in infernum, qui creditur eſſe in centro terræ: & terra vallatus undique. Et bene dicit, *in faſciculos*, non in uno faſce: quia unuſquiſque punietur pro modo peruerſitatis ſuæ: & ſimul erunt immundi cum immundis, guloſi cum guloſis, auari cū auaris, ſuperbi cum ſuperbis, & ſic alij impij cū ſuis ſimilibus: ut qui ſocij fuerunt in culpa, ſimul torqueantur in pœna. Quò ad pœnam ſenſus, erunt plures faſciculi: ſed unus erit quò ad pœnam damni. Et ſubditur: *Ibi erit fletus*, id eſt dolor uehemens ex damno: ſcilicet pro carentia uiſionis diuinæ: & exponitur pro triſtitia & dolore: quia fortè non erunt ibi corporales lachrimæ: *& ſtridor dentium*, id eſt paſsio urgens ex pœna ſenſus: & tormento, ſcilicet pro pœnarum acerbitate. In quo ſignatur duplex pœna inferni. Vna ex parte mentis: ſcilicet triſtitia uehemens: quæ ſignificatur per fletū. Et alia ex parte corporis: quæ ſignificatur per ſtridorem dentium. Vel fletus, ex calore diſſoluente: & ſtridor dentium, ex frigore conſtringēte. unde Iob: *Ab aquis niuium, tranſibit ad calorem nimium*. Deinde ſequitur: *triticum autem*, id eſt fideles & electos, qui in area mundi ſunt triturati flagellis & afflictionibus, & tentationibus uarijs: ita ut in eis nulla ſit palea uel macula, *congregate in horreum meum*, ſcilicet cœleſtium manſionum. Et tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol: & hoc per dotem claritatis, ex gloria animæ ad corpus redundante. Vbi Chryſoſtomus. Non quia ita ſolum ſicut ſol: ſed quia hoc ſydere aliud magis luculentum non noſcimus, cognitis nobis vtitur exemplis. hæc Chryſoſtomus. Comparatur autem gloria iuſtorū ſoli, maximè quò ad corpus: quia anima glorificata, multo pulchrior erit ſole. In ſole autem quatuor dotes corporis glorificati notantur: ſcilicet Claritas: quia in creaturis inferioribus nihil ſole eſt clarius. Agilitas: quia exiens

Suſtinētur malis tribus de cauſis.

Mali proſunt bonis.

Faſciculi malorum.

Pœna inferni duplex.

Iob 24.c.

Chryſoſto. hom.48.in Matth.

Soli comparatur gloria iuſtorū. Dotes ſolis quatuor.

A ab Oriente, ſtatim apparet in Occidente. Subtilitas: quia tranſit per uitrum illæſum. Impaſsibilitas: quia radius eius non læditur, nec maculatur. Et ſubditur, in regno patris eorum: ergo tanquam filij regis accipient regnum decoris. O quàm glorioſum eſt regnum. in quo ſancta ſocietas: quia iuſti. in quo perfecta claritas: quia fulgebunt. in quo perfecta delectabilitas: quia ſicut ſol: dulce enim lumen eſt & delectabile. in quo ſublimis dignitas: quia in regno. in quo paterna charitas: quia patris eorū. Hanc parabolam ſecundam tangit Marcus, faciens tantum mentionem de bono ſemine, quod ad ſolos electos pertinet: qui tanquam triticum & frumentum, in horreum æternæ beatitudinis colligentur, quando
B zizania & lolium in caminum ignis mittentur. Vnde comparat regnum cœlorum, id eſt Eccleſiam quæ à Deo regitur, & homines regit: homini iacienti ſemen in terram &c. Per ſemen intelligitur uerbum uitæ: quod homo ſcilicet Chriſtus ſeminauit in corda humana: & dormiuit per mortem. *Exurgit*, autem ſemen, *nocte & die: ac germinat & creſcit*, quia poſt ſomnum Chriſti, numerus credentium per aduerſa & proſpera germinauit in fide & creuit *in opere*, *dū neſcit ille*, hoc eſt neſcire nos facit, quem ſcilicet fructum uſque in finem afferat: & *terra ultrò fructificat*, quia uoluntate adducitur, ut fructum faciat, *primò herbam, deinde ſpicam, & tandem plenum fructum*. Ex
C ſemine enim iſto recepto in aliquo homine, primò concipitur timor diuinorum iudiciorum, & ſignificatur per herbam, quæ eſt quid imperfectū: & quia ex timore ceſſat homo à malis, & incipit ſe exercere in bonis: ideo ſecundò concipitur ſpes diuinorum beneficiorum, quæ ſignificatur per ſpicam, in qua eſt iam ſpes grani futuri. Tertiò ex hoc datur charitatiuus amor, qui habet opus perfectum: & ideò ſignificatur per plenum granum: quia, ut dicit Apoſtolus, *Plenitudo legis, eſt dilectio*. Vel, *terra fructificat primò herbam: deinde ſpicam: deinde plenum fructum*: hoc eſt timorem, pœnitentiam, & charitatem. Illi qui generat herbam, id eſt timorem, ſunt incipientes, qui debent incipere à timore. Sicut enim
D herba eſt principium ſpicæ: ſic timor Domini eſt principium uitæ, & initium ſapientiæ. Illi qui generant ſpicam, id eſt pœnitentiam duram, ſunt proficientes: qui ſicut delectati ſunt in peccatis, ſic debent ſe affligere in pœnitentia & lamentis. Illi qui producunt plenum fructum, id eſt charitatem, & bonorum operum plenitudinem, ſunt perfecti, qui habent charitatem Dei & proximi: quia plenitudo legis eſt charitas: & tunc eſt homo diſpoſitus, ut de ſtatu gratiæ tranſeat ad gloriam. Et ideo Dominus tunc, *mittit falcem*, id eſt mortem, abſcindendo iuſtos de præſenti uita, ut transferat ad gloriam: *quoniam adeſt meſſis*, id eſt collectio iuſtorum in patria. Secundum Gregorium. Semen ho-
E mo iacit in terram: cùm cordi ſuo bonam intentionem inſerit. Et poſtquam ſemen iactauerit, dormit: quia iam in ſpe boni operis quieſcit. Nocte uerò exurgit ac die: quia inter diuerſa & proſpera proficit. Et ſemen germinat, & creſcit dum ille neſcit: quia & cùm adhuc metiri incrementa ſua non ualet: ſemel concepta uirtus ad profectum ducitur. Et ultrò terra fructificat: quia præueniente ſe gratia, mēs hominis ſpontanea ad fructum boni operis aſſurgit. Cùm ergo deſideria bona concipimus: ſemen in terra mittimus. Cùm uerò operari recta incipimus, herba ſumus: cùm autem ad profectum opus trahimus,

Spes.

Roma.13.

Gregorius hom.15.in Euāgelia.

mus,

mus, ad ſpicam peruenimus: cumque in eiuſdem operis perfectione ſolidamur, iam plenum frumentum in ſpica proferimus. Omnipotens autem Deus in productum fructum falcem mittit, & meſſem ſuam deſecat: quia cũ unũquemq; ad opera perfecta perduxerit, eius tẽporalem uitam per immiſſam ſententiam incidit: vt granum ſuum ad cœleſtia horrea perducat. Vide ergo ne ſis tantum in herba uel ſpica, & maturitatem expectes in purgatorij pęna: non enim fructũm immaturum congregat Deus in horreum ſuum. Nullus tamen qui ad bonũ propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit ut granũ fiat. In tertia parabola, quæ eſt de grano ſinapis, deſcribitur Eccleſiæ ſtatus ſequens immediatè poſt ſurrectionem hæreſum, quia contra hæreſes inſurgẽtes, ſuſcitauit Dñs in Eccleſia doctores ſanctos literatos: ut per rationem & ſcripturam confutarent hæreticos: & licet primò fuerint humiles & abiecti: tamen diuina diſpoſitione fuerunt poſtea exaltati. Tertia ergo parabola eſt de exaltatione Eccleſiæ: ac prædicationis fidei & Euangelij: in qua comparatur regnum cœlorum grano ſinapis. *Simile eſt enim regnum cœlorum*, id eſt prædicatio Euangelij, quæ dicitur regnũ: quia docet regere manũ, cuius ciues ſunt opera: regere os, cuius ciues ſunt uerba: regere cor, cuius ciues ſunt cogitationes & deſideria: *grano ſinapis*, qui calefacit in amore: uenenum expellit, id eſt errorem: caput purgat, id eſt mentem: quod accipiens homo, ſcilicet Chriſtus à patre, *ſeminauit*: & per ſe & per diſcipulos ſuos, *in agro ſuo* id eſt in mundo, *quod minimum eſt omnibus ſeminibus*, id eſt omnibus diſciplinis: uel quia uix ei in principio creditur: uel quia docet quæ in mundo minima & vilia reputantur: quia ampulloſitati uerborum non innititur, *cùm autem creuerit*, per diuulgationem, *maius eſt omnibus oleribus*, id eſt ſcientijs, phyſicis, naturalibus, & poeticis, quæ dicuntur olera: quia citò decidunt: nec fructum æternum, ſed temporalem habent, *& fit arbor alta*, per eius ſublimationem: fructifera, per eius vtilitatem: *ita ut uolucres cœli*, id eſt animæ credentiũ cœlos affectantium, *ueniant*, per fidem, *& habitent*, per amorem, *in ramis eius*, id eſt in dogmatibus: vel *uolucres*, id eſt prædicatores qui ut nubes uolant, *ueniant*, ſtudendo, *& habitent*, meditando & operando, *in ramis eius*, id eſt diuerſis expoſitionibus & ſententijs. quatuor enim rami ſunt: hiſtoria, tropologia, allegoria, anagoge. Vnde, *regnum cœlorum*, poteſt hic intelligi primitiuà Eccleſia: quæ ratione humilitatis, paupertatis, & paruæ multitudinis, quæ uidebatur etiam abiecta: ſed uirtute eſt magna: uel pro feruore fidei, quæ modica uidebatur propter ſcandalum crucis: ſed feruida eſt propter calorem dilectionis, paruo, *grano ſinapis*, comparatur, *quòd cum ſit minimum*, quantitate: tamen eſt magnum in uirtute & calore, quæ creuit in arborem magnam: quia ubique orbis eſt expanſa, habens ſtipitem per ſpem: & ramos exaltatos, per dilectionem Dei: dilatatos, per charitatem proximi. Alta eſt, quia ad cęleſtia ſuſtulit: ampla, quia totum mundum occupauit. Quam arborem aſcendit Zachæus ut Chriſtum uideret: quia niſi in Eccleſiæ & fidei arbore Chriſtus non uidetur. *& uolucres cœli*, id eſt principes huius mundi, alta petentes, uel alti intellectu, ſcilicet huius mundi ſapientes, *habitant in ramis eius*, & ei ſubiecti reguntur eius conſilio. Vel *uolucres*, id eſt ſancti, qui pennis uirtutum in alta aſcendunt, & ad præ-

Tertia parabola ad turbas. *Parabola tertia.* *Luca 19.*

A mia cœleſtium bonorum uolare contendunt, *habitant in ramis eius*, id eſt in diuerſis eius ſententiis ſpiritualibus. Rami Euangelicæ arboris, ſunt dogmatum diuerſitates: ut pro uarietate morborum, uaria ſit medicina, in quibus unaquęque uolucrum, id eſt animarum iuſtarum requieſcit. Volucres enim cœli ſunt animæ fideles, quæ cor à terrenis leuantes ad cœleſtia per deſiderium uolant: & neglectis temporalium rerum cupiditatibus, ſurſum cor habent in cœleſtibus: atq; in ſanctorum dictis & conſolationibus reſpirant: & requieſcunt ab huius uitæ fatigationibus. unde Pſal. *Quis dabit pennas ſicut columbæ: & uolabo & requieſcam?* Aſſumamus ergo & nos pẽnas columbæ: ut ad altiora uolantes poſsimus in ramis huius B arboris habitare: & nidulos doctrinarũ nobis facere, terrenaq; fugientes, ad cœleſtia feſtinare. Magnum quoq; & feruens ſit nobis deſiderium exaltãdi fidem noſtrã: ut Dominus Ieſus Chriſtus ab omnibus timeatur, cognoſcatur, & ametur. In quarta parabola quæ eſt de fermento deſcribitur ſtatus Eccleſiæ ſequens exaltationem prædictorum ſanctorum: quia per diligentiam eorum ad prædicandum, iam fides ubique eſt diuulgata. In hac ergo parabola comparat regnum cęlorum fermento, *quod mulier abſcondit in tribus farinæ ſatis*. Eſt autem ſatũ mẽſura in Paleſtina capiens unum modium & dimidiũ. Regnum cœlorum eſt Eccleſia militans: in qua Deus per fidẽ C regnat: uel doctrina fidei, quæ regnum cœlorũ prædicat: mulier autem Dei ſapientia, uel diligentia ſanctorum ad prædicandum vſquequaque fidem catholicam. Tria uerò ſata farinæ ſunt tres partes mundi: ſ. Aſia, Africa, & Europa. uel tres linguæ, ſ. Hebræa, Græca, & Latina. Fermentum autẽ licet in ſcriptura frequentius accipiatur in malo, eo quòd eſt corruptiuum: tamen quia aliud eſt fermentum zizaniæ, & aliud fermẽtum tritici, hic accipitur in bono tantũ: & propter uirtutẽ alterandi ſignificat uerbũ Euangelicum, quod ad fidẽ tranſmutauit magnã partẽ mũdi, & adhuc amplius tranſmutabit ipſum. Vnde in figura in pentecoſtem, quæ celebratur à Iudæis propter D beneficiũ legis datæ quinquageſima die ab exitu de Aegypto, quæ fuit euãgelij figura, offerebantur duo panes de ſimila fermentata. Mulier ergo, i. Dei ſapiẽtia, uel ſanctorum diligentia, accepit fermẽtũ: quod propter calorem intrinſecum & incluſum, legem Euangelicam, quæ eſt lex amoris, & feruorem fidei ſignificat: & abſcondit ſeu poſuit in tribus farinæ ſatis, donec fermentaretur totum. Hoc enim fermentũ poſitum fuit in tribus mundi partibus à tempore Apoſtolorũ: & amplius ponetur donec fermentetur totũ: & multiplicetur fides trinitatis per totum mundum: quia inde totum penè mundum iam fermentatum & uiuificatum in Eccleſiæ corpus creuiſſe uidemus: ſicut modicum fementi magnam fa- E rinæ maſſam tranſmutat in ſuiipſius uirtutẽ, ac uiuificat & creſcere facit. Secundum Bedam: Mulier, id eſt anima ſancta, abſcondit per rectam intentionem à mundi laudibus occultando fermentum, id eſt dilectionem, in tribus ſatis farinæ, id eſt in tribus modis diligendi: ſcilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente. uel in tribus animæ uiribus ſcilicet rationali, concupiſcibili, iraſcibili: in quibus charitas ſiue doctrina abſconditur, donec totam mentem in ſui perfectionem commutet: quod quidem hîc inchoatur: ſed in futuro perficitur. Secundum Hilarium, farina eſt plebs ex diuerſis collecta: tria ſata, triplex ſtatus fidelium: ſcilicet Noe, Daniel,

Arboris euãgelic. rami. *Pſal. 54.* *Parabola quarta.* *Satũ quid eſt.* *Fermentũ quid eſt.* *Pentecoſte.* *Beda in c. 8. Luca.* *Modi diligendi tres.* *Farina.* *Hilarius canone 13. in Matth.*

niel, Iob. vel quia de tribus filijs Noë proceſsit totum genus humanũ: cui Dei ſapientia fidem & Charitatem, & ſanam doctrinam commendat in præſenti, donec totum fermentetur, id eſt donec in fine mũdi completo numero electorum fideles ad reſurrectionis gloriam perueniant: & tunc perfecta caleſient charitate: modo enim eſt ignis paruus: ſed tunc erit caminus, *hæc omnia* .ſ. prædicta & talia multa, *locutus eſt Ieſus ad turbas in parabolis*, & licèt alia multa ſine parabolis dixerit turbis: tunc tamen nihil ſine parabolis dixit eis: vt ſcilicet mouerentur ad interrogandum de auditis. Quia enim hominibus rudibus loquebatur de regno Dei: opus erat induci eos talibus parabolis: & rerum ſenſibilium eis cognitarum ſimilitudinibus ad diuinorum arcana: ut ex his quæ animus nouit, ſurgat ad incognita: & exemplo viſibilium, rapiatur ad inuiſibilia: ac per ea quæ uiſu didicit, diſcat amare quæ non nouit: ut qui cœleſtia capere non poterant, per ſimilitudinem terrenam

Parabola.

audita perciperent. Parabola enim Græcè, ſimilitudo dicitur Latinè: per quam ueritas demonſtratur: & in qua aliud dicitur, & aliud rationabiliter intelligitur.

Aures audiendi.

Vnde ſubdit admonitionem, *hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat*. Hanc admonitionem

Hierony. in c. 13. Mat.

addit Dominus in locis pluribus. Nam ſecundum Hieronym. ubicunque ponitur hoc uerbum, deſignatur myſticus intellectus: quia ſub verbis parabolicis, alius ſenſus eſt per intellectum requirendus. Et ſecũdum

Beda in ca. 8. Luca.

Bedam, aures audiendi ſunt aures cordis & ſenſus interiores: ſcilicet aures intelligendi, obediendi, & faciendi quæ iuſta ſunt.

Auditus triplex.

Innuit ergo triplicem auditũ: ſcilicet ſentiendi, intelligendi, obediendi. Primus eſt exterior in corpore: de quo dicit, *qui habet aures*. Secundus interior in mente: de quo ſubdit, *audiendi*. Tertius vtrunque complectens: de quo addit, *audiat*. Primus auditus eſt ſenſitiuè. Secundus, intellectiuè.

Pſal. 44.

Tertius, affectiuè. De his dicitur in Pſal. per ordinẽ. *Audi filia*, quò ad primum, *& uide*, quò ad ſecundum: *& inclina aurem tuam*, quò ad tertium. Et in

Iob. 42.

Iob: *Auditu auris audiui te*. In hoc autem quòd Ieſus hæc dicens clamabat, tangitur magnitudo affectus

Clamor Domini.

eius in prædicando. Clamor enim iſte, ſignum erat magni affectus in ipſo. De hoc clamore Chriſti, dicit Augu. Intonuit Dominus Ieſus Chriſtus clamãs, dictis, factis, uoce, uita, deſcenſu, aſcenſu, ut redeamus ad eum: clamat ſurdis, vt audiant: clamat dormientibus, ut euigilent: clamat tranſeuntibus, ut attendant: clamat ignorantibus, ut intelligant: clamat errantibus, ut redeant: clamat peccatoribus, ut pœniteant. Clamauit quippe prædicando, clamauit orãdo, clamauit Lazarũ reſuſcitando: clamauit tãdẽ moriẽdo: quotidie in cęlis exiſtens clamat ad nos, dicẽs:

Matth. 11.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Et nos miſeri adhuc tantos clamores contemnimus. hæc Auguſtinus. *Tunc dimiſsit turbis*, quæ eum non interrogauerunt: & ſecedens à tumultibus, *uenit in domum*, ut diſcipuli tanquam digniores haberent opportunitatem quærendi & interrogandi eum. *Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius*, tanquam familiares: non tam corpore, quàm diſcendi voluntate, quærentes, *quare in parabolis*, loqueretur turbis, cùm ipſi non caperent: & petentes ut eis parabolas exponeret. Quia enim percipiebant Chriſtũ myſticè loqui, quæſierunt intellectum, & ſibi exponi. Qui reſpondens ait: *Vobis*, credentibus, uobis humilibus, vobis obedientibus, uobis mihi adhærentibus & dilectis, uobis mundo abiectis & odioſis.

A Vobis uolentibus, & ſimpliciter dignis, ac ueſtris ſequacibus ad me accedentibus, *datum eſt*, diuinitus, & ex gratia Dei, non ex merito ueſtro, *noſſe apertè* ſine parabolarum inuolutione *myſteria regni Dei*, id eſt ſecreta & intelligentiã ſacræ ſcripturæ quæ cõtinet ſtatuta atque decreta illius regni ſeu abdita: & profunditatem ueritatis Euangelicæ: quæ ducit ad regnum cœleſte. Vel *myſterium regni cœlorum*, id eſt eccleſiæ militantis, ſiue triumphantis. Apoſtoli enim erant quaſi fundatores eccleſiæ poſt Chriſtũ: & ideò ad ipſos pertinebat ſcire ſecreta eccleſiæ: de quibus

Apoſtoli fundatores eccleſiæ.

erat proceſſus eccleſiæ uſque ad finem mundi: quia iſta erant futura in diuina diſpoſitione præordinata: & iſtud poteſt hîc uocari *myſterium regni cœlorum* id eſt ſecretum eccleſiæ.

B *Cæteris autem*, qui foris ſunt: qui clauſis ſenſibus non curant intrare & cognoſcere ueritatem, ſcilicet vulgaribus turbis, ſeu etiam Scribis & Phariſæis incredulis: non eſt datum neq; conceſſum iſta intelligere. & propter hoc loquebatur eis talia parabolicè, *ut uidentes*, id eſt uidere ſe reputantes, non uideant ſecundum ueritatem, *& audientes*, id eſt intelligere ſe putãtes, *non intelligant*, ſententiam interiorem: nam hęc eſt una cauſarum quare Dominus loquebatur in parabolis: ut ſcilicet ueritas occultaretur malis, & boni ad inquirendum exercerentur in eis. Vnde ſequitur: *Qui habet*, ſcilicet amorem uerbi, *dabitur ei*, ſcilicet intelligentia uerbi amati, *& abundabit*, ſcilicet ſenſu intelligendi: quia habẽ-

C tibus deuotionem & fidem, datus eſt uerus ſacræ ſcripturæ intellectus. Dicitur enim in Luca, quòd aperuit eis ſenſum ut intelligerent ſcripturas: & ex abundanti reuelatus eſt eis eccleſiæ proceſſus. Item

Luca. 24.

qui habet opus, *dabitur* ei intellectus, *et abundabit* augmento profectus. Item *qui habet* gratiam, *dabitur ei* perſeuerantia, *& abundabit* gloria: quia gratiam & gloriam dabit Dominus. *Qui autem non habet*: ſcilicet amorem uerbi *id quod uidetur habere* ſcilicet naturali

Auferri à nõ habẽte.

ingenio, uel literarum ſtudio, *auferetur ab eo*: quia nulla ueræ ſapientiæ gaudebit dulcedine. Vnde non habentibus fidem & deuotionem ad Chriſti doctrinam, intellectus ſcripturæ ueteris teſtamenti ablatus eſt propter eorum incredulitatem: & datus eſt Gen-

D tibus propter eorum fidem. Item qui non habet opus: id quod uidetur habere, ſcilicet intelligentiæ, auferetur ab eo: quia fides ſine operibus mortua eſt. Item ſicut auarus multas habet opes & nullas: & ſic qui non diuinam ſapientiam habet, nullam habet: quia ſecundum Hierony. literas neſcit, qui ſacras ignorat. Secundum Ambro. intelligitur, quod habet, id eſt quod ſe putat habere. Seorſum autem, ſcilicet in domo, diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. Vnde patet quòd non ſolum parabolas, de quibus eum interrogabant: ſed etiam alia ibidem eis expoſuit: licet de aliarum expoſitione mentio hîc non fiat. Et tunc etiam in parabolis locutus eſt diſcipulis: pro-

Ambroſius ſermo. 80.

E poſuitque eis tres parabolas alias à prædictis. In quarum prima quæ eſt de theſauro abſcondito in agro: deſignatur ſtatus eccleſiæ ſequens poſt prædictum: quia diuulgata fide in orbe terrarum per prędicationem ſanctorum: multi ualentes & literati uiri, ut Auguſtin. & alij, ad fidem catholicam conuerſi, inceperunt ſe exercere, & ſcientiam ſuam ad utilitatem animarum conuertere. Aſsimilat ergo regnũ cœlorũ, id eſt cœleſtem patriam theſauro abſcondito in agro: qui ager omnibus uenditis emitur, ut theſaurus ibidem inuentus habeatur. Ager iſte, labor eſt in exercitio uitę actiuę, & operibus omnibus miſericordię

Parabola prima diſcipulis dicta.

Theſaurus abſconditus.

in

in regimine eccleſię. Theſaurus autem abſconditus, eſt præmium cœleſte: cuius diuitiæ nondum omnibus apparent manifeſtè, ſecundum illud Pſal. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te.* (Pſal.30.) Inuenitur tamen ipſe theſauros, & ſi non ad plenum: quoniam ſanctorum doctrina & prędicatio qualis quantaue ſit, ex magna parte declaratur: hunc autem theſaurum inuentum abſcondit, qui cognito qualis ſit corde retinet, & mente diligit: eiusque nullo modo obliuiſcitur. *Et præ gaudio illius uadit* pedibus mentis ipſum affectando, *& vendit vniuerſa quæ habet* temporalia ac voluptates carnis, & deſideria terrena contemnendo. *Et emit agrum illum*, omnibus alijs dimiſsis in agro Dominico propter cœleſte præmium laborando: & totaliter cœleſtibus inhiando. Contemnere ergo ſecularia debet, vt totum poſsideat: & vt ſit ei poteſtas vtendi theſauro cum agro: quia cœleſtes diuitiæ non niſi damno ſeculi poſsidentur ab aliquo. Ad laudem virginum exprimitur iſta parabola: & ſic theſaurus in agro, eſt virginitas in carne. (Virginum laus.) Circa iſtum theſaurū conſideranda ſunt tria. Primum eſt, quòd inueniatur. Secundum, quòd inuentus abſcondatur. Tertium, quòd abſconditus cæteris præponatur. Non autem inuenitur in luxurioſis: non abſconditur in uanglorioſis: non præponitur in auaris: ſic ergo habemus triplicem uirtutem: ſcilicet virginitatis, humilitatis, & paupertatis. Virginitas nouit theſaurum inuenire, vt habeatur: humilitas nouit theſaurum abſcondere, ne amittatur: paupertas nouit theſaurū omnibus præponere, ne vilipendatur. In ſecunda parabola quæ eſt de Margarita, declaratur ſtatus eccleſiæ immediatè ſequens præcedentem: (Secūda parabola ad diſcipulos. Margarita.) quia poſt ſtatum prædictum inceperunt aliqui contemptis mundi diuitijs & honoribus, intendere vitę contemplatiuæ: ſicut beatus Benedictus & alij ſequentes eū in diuerſis ſtatibus & gradibus religionū. Et iſte ſtatus figuratur per Margaritā quæ īuenitur in conchilijs maris: quia religio fundatur & nutritur in humore deuotionis. Iſta autē margarita dicitur una & precioſa. Vna: quia hominem unit: Actiua autem vita magis diuidit: & propter hoc dicitur quòd Martha erat circa multa occupata: Maria verò circa unum intenta. (Luca.10.g.) Dicitur etiā percioſa: quia vita contemplatiua ſimpliciter & abſolutè melior eſt quàm actiua: licet in caſu actiua ſit magis fructifera: propter quòd dicitur: Maria optimam partem elegit. Aſsimilat ergo, *regnum cælorum*, id eſt præſentem eccleſiam, *homini negociatori:* quia ſicut homo ille vnius margaritæ deſiderio omnia uendit & emit eam: ſic & iſta, *inuenta una precioſa margarita*, ſcilicet dulcedine vitæ contemplatiuæ, *uadit*, ad forum ſpiritualium mercationum, *& uendit omnia quæ habet*, per contemptum terrenorum. *& emit eam*, per conatum & deſiderium ęternorum. Moraliter in hac parabola, proponuntur nobis tria imitanda: (Moraliter imitanda tria.) ſcilicet officium ſanctorum, ſtudium morum, deſiderium ęternorū. Officium notatur, in negociando: ſtudium, in quærendo: deſiderium, in operando. Fœlix qui nouit negociari ſpiritualiter: ſiue quantum ad ſtatum actionis, operibus miſericordiæ intendendo: ſiue quātum ad ſtatum perfectionis, pro Chriſto omnia relinquēdo: ſiue quantum ad ſtatum ſupererogationis, per prædicationem animas Deo lucrificando. Item fœlix negociator, qui nouit quærere non nociua, ſicut ambitioſi: non inutilia ſicut curioſi: ſed ſalubria, ſicut ſancti. Item fœlix qui inuentis bonis mercibus bene nouit lucrari: qui. ſ. abijt à ſe, per carnis mortificationē:

A vendidit terram pro cœlo, per omnium abrenunciationem: comparauit eam, per propriæ voluntatis ſubiectionem. Et quia iſte ſtatus duraturus eſt vſque ad finem mundi: ideo non ponitur alia parabola poſt iſtam niſi illa quæ finem mundi ſignificat: quæ eſt de ſagena in mare miſſa. Igitur quia ſub parabola theſauri & margaritæ, induxit nos ad æternæ beatitudinis amorem: conſequenter ſub parabola ſagenæ, inducit nos in timorem: ut mala caueamus & bona ſectemur. (Parabola tertia. Sagena.) Aſsimilat ergo, *regnum cœlorum*, quod hîc notat pręſentem Eccleſiā, *ſagenæ*, quia piſcatoribus eſt commiſſa: & per eam quiſque ad ęternum regnum de præſentis ſeculi fluctibus trahitur, ne ęternæ mortis profundo mergatur, *miſſæ in mare*, id eſt in mundum, B qui dicitur mare propter magnitudinem, & propter amaritudinem, *& ex omni genere piſcium*, id eſt hominum, *congreganti*, ſcilicet bonorum & malorum: quia miſſa in huius ſeculi fluctibus, nullum reſpuit: ſed malos cum bonos capit: & omnis generis homines ad veniam vocat. *Quam cùm impleta eſſet*, quod erit in fine ſeculi, quando humani generis ſumma concluditur, & numeris electorum impletur, *educentes*, ſcilicet de mari & de fluctibus vitæ huius, & trahentes ad littus vitæ alterius: quia ſecundum Gloſſ. ſicut mare ſeculum: ita littus maris eſt finis ſeculi: *& ſecus littus ſedentes*, per immortalitatem, *elegerunt bonos in uaſa ſua: malos autem foras miſerunt.* Nunc enim C malos bonosque communiter quaſi permixtos piſces ſagena fidei continet: ſed littus indicat quos ſagena Eccleſiæ trahebat. Nam ſicut non diſtinguuntur boni piſces & malis, quandiu ſagena eſt intra aquas: ſic in Eccleſia militante permixti ſunt mali cum bonis. Sed in fine mundi trahetur ad littus per apertum iudicium: quia tunc erunt manifeſta abſcondita cordium. Vnde ſubditur: *Sic erit in conſummatione ſeculi*, id eſt in fine mundi. Et dicitur conſummatio tripliciter: vel quia tunc completus erit numerus electorum: vel quia terminabitur ſtatus meritorum: vel quia ceſſabit ſucceſsio rerum mutabilium. *Exibunt Angeli*, de cœlo empyreo ad conuocandum populū iudicandum, *& ſeparabunt malos de medio iuſtorum.* O D quàm dura ſeparatio quippe malis: quia irremediabilis, quia irreuocabilis. *Et mittent eos*, ſcilicet malos, *in caminum ignis*, inferni, torrendos & exſiccandos: & ſic Eccleſia purgata offeretur Deo patri ſine macula & ruga: tunc enim boni mittentur in vaſa cœleſtium manſionum: malis ſeparatis & detruſis in infernum. Sic introductis prudentibus uirginibus, & excluſis fatuis, claudetur ianua regni cœleſtis. (Mat.25.a.) Et ſubditur de pęnis malorum: (Tormenta malorum.) cùm dicitur: *Ibi erit fletus*, præ ardore, *& ſtridor dentium*, præ frigore. Tunc ſerò mali pœnitebunt & ingemiſcent: ſerò ſibiipſis iraſcentur & indignabuntur quòd tam pertinaci improbitate deliquerint. Apertè in multis locis ſacræ ſcripturæ dicitur E de tormentis malorū, ne quis ſe excuſet per ignorantiam: & totiens commemorantur ſupplicia gehennalia: vt ſitiamus & anhelemus ad gaudia cœleſtia. Deinde ponitur cōcluſio principalis: ad hoc.n. in prędictis parabolis pſcriptus eſt proceſſus Eccleſiæ militantis: ut Apoſtoli qui erant ipſius fundatores poſt Chriſtum intelligerent huiuſmodi proceſſum. Vnde ſubiungitur: *Intellexiſtis hæc omnia?* ſcilicet parabolas prædictas. q. d. ad uos pertinet intelligere eas. unde Gloſſ. Ad Apoſtolos fit ſermo: quos non tantū uult audire ut populos: ſed etiam intelligere: Et eſt argumentum quòd non ſufficit maioribus tantum audire ad faciēdum: ſed oportet etiā intelligere ad docendū. (Facere & docere decet.)

Dicunt

A *Dicunt ei etiam*, ſcilicet, intelligimus. Deinde utitur exhortatione ad alios docendum: cùm ſubditur: *Ait illis: ideo omnis Scriba*, id eſt doctor: ut enim dicit Auguſt. Apoſtoli ſunt Scribæ & notarij Chriſti, verbũ eius ſignantes in tabulis cordis: doctus & inſpiratus in his quæ neceſſaria ſunt ſibi & alijs: *in regnum cœlorum*, id eſt in Eccleſia militante. Vbi tria dicit: quòd ſit doctus, per habitum ſcientiæ: ſcriba, per officium doctrinæ: in regno cœlorum, per meritum vitæ, *ſimilis eſt homini patrifamilias*, id eſt mihi. Et intelligitur de ſimilitudine imitationis, non æquiparationis, *qui profert de theſauro ſuo*, id eſt de ſcientia ſua in corde abſcondita, *noua & uetera*, id eſt authoritates noui & veteris teſtamenti: ex quibus teſtamentis contexta eſt Eccleſiæ ſagena. Vel ſecũdum Greg. *noua*, de ſuauitate regni: B *& uetera*, de terrore ſupplicij: vt ſcilicet pœnæ terreant, quos præmia non inuitant. Vel, *noua* per admonitionem uirtutum: *& uetera*, per deteſtationem vitiorum. Ex quo patet quòd epiſcopi, qui ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, debent habere notitiam vtriuſque teſtamenti: in cuius ſignum portant mitram in capite cum cornu duplici. Et bene comparat cum patrifamilias: quia ſicut paterfamilias habet paſcere filios pane corporali: ſic iſte paruulos fideles pane ſpirituali. Hortatur ergo Dominus diſcipulos quòd parabolas intelligant: ut alios docere ſciant: quia ideo ſimiles ei erunt, ſi alios docebunt.

Auguſt. in. in quaſt. in Mattheũ.

ORATIO. C

Domine Ieſu Chriſte fac me de ueteri uita exire: ne ſemen uerbi tui, quod in meo intellectu: boni propoſiti, quod in meo affectu: boni operis, quod in meo actu ſeminaſti, comedatur à uolucribus inanis gloriæ: non conculcetur in uia aſſiduitatis: ne areat in petra dura obſtinationis: & ne ſuffocetur in ſpinis ſollicitudinis: ſed potius in terra bona & optima cordis humilis compatientis & hilaris, centeſimum fructum afferat in patientia. Fac etiam me hæc omnia in parabolis dicta intelligere & facere: ac verbo, vel ſaltem exemplo alios docere. Amen.

De aduentu Domini in Nazareth: quando legit in ſynagoga eorum: & ipſi volebant præcipitare eum. Cap. LXV. D

Matth. 13. Marci. 6. Lucæ. 4.

Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, tranſiit inde cum diſcipulis ſuis, & abijt per patriam illam, ſcilicet Galilæam, *& docebat in ſynagogis eorum*, tum propter plurium ibi conuenientium utilitatem: tum propter maiorem authoritatem: *& magnificabatur*, propter doctrinæ & miraculorum excellentiã, *ab omnibus*, id eſt pluribus, & de omni ſtatu: non tamen ab omnibus uniuerſaliter, cùm multi eum contemnerent, & ſibi contradicerent. *Et uenit in Nazareth, ubi erat nutritus*, licet in Bethlehem fuiſſet natus. *Et*, die ſabbati quando plures conueniebãt, *intrauit ſecũdum conſuetudinem ſuam in ſynagogam*, quæ erat locus orationis & doctrinæ legis, quibus Iudæi ſecundum præceptum legis, uacare debebant in ſabbatis. *Et ſurrexit legere*, ut non prędicaret ſeipſum verbo ſuo tantum: ſed etiam teſtimonio ſacræ ſcripturæ. Ergo non eſt legendum in Eccleſia niſi ſtando: pſallere tamen poſſumus ſedendo. B *& traditus eſt ei*, à miniſtris, quorum officium hoc erat, *liber Eſaiæ Prophetæ*, clauſus: qui de Chriſto loquitur apertius. & ſecundum Hieronymum non tam Propheta quàm Euangeliſta eſt dicendus. Myſticè autem ſecundum Gloſſ. ideo traditus eſt ei liber Propheticus, vt oſtenderetur eſſe qui locutus eſt in Prophetis: & quòd omnes prophetiæ ad ipſum pertinent, & in ipſo implentur, & per ipſum aperiuntur. Item ut in hoc oſtenderetur quòd omnes prophetæ libros ſuos ei tradiderunt, id eſt illi aſcripſerunt quicquid dixerunt. *Et ut reuoluit*, id eſt aperuit librum: in quo intelligere dedit ſe illum eſſe qui aperiret ſcripturas, *inuenit*, non à caſu, ſed ex propoſito: quia ſciebat paſſus ſcripturæ lo- C quentes de ſe, *locum ubi*, ſecundum tranſlationẽ lxx. interpretum, *erat ſcriptum: Spiritus Domini ſuper me*, &c. prout patebit infrà. Circa quod ſciendum quòd Iudæi expectant illa quæ eis promittuntur in hac prophetia impleri per Meſsiam quem expectant futurũ, & toti mundo temporaliter dominaturum: & educturum Iudæos de captiuitate: & poſiturum eos in maxima gloria & honore ſuper omnes gentes. Sed quia tempus aduentus Chriſti tranſiit: ideo Chriſtus hunc locum conuenienter de ſeipſo expoſuit, dicẽs: *Spiritus Domini* ſcilicet patris, *ſuper me*, ſcilicet requieſcit tanquam ductor & præceptor: cuius exhortationibus ſemper obedio: *propter quod unxit me*, idem ſpiritus ab inſtanti conceptionis plenitudine gratiæ in D regem, in pontificem, in prophetam, & in deitatis tabernaculum, *Euangelizare*, id eſt bona nunciare, *pauperibus*, id eſt humilibus quibus doctrina proficit: non ſuperbis, *miſit me*, quod & ipſe perfecit, dicens: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*, & per hoc, *ſanare*, non tantum corporaliter: ſed & ſpiritualiter, *contritos corde*, uulneratos à peccatis: & *prædicare captiuis*, à diabolo peccatorum cùm carcere & uinculis, *remiſſionem*, ſcilicet ad pœnitentiam eos uocando, *& uiſum*, id eſt ueram Dei cognitionem, *cæcis*, id eſt Gentilibus excæcatis per errorem, *dimittere confractos*, & depreſſos importabili pondere legis, *in remiſſionem*, ſcilicet per gratiam nouæ legis alleuiando, *prædicare annum Domini acceptum*, annũ E ſcilicet benignitatis: quia nunc tempus acceptabile, nunc dies ſalutis. Iſte annus eſt totum tempus Eccleſiæ, & ſpecialiter annus paſsionis Chriſti, in quo Dominus placatus eſt humano generi, ſoluta emẽda primi peccati: *& diem retributionis*, extremi iudicij ſententiam comminando ſecundum merita: ubi retribuetur unicuique ſecundum opera ſua. Tanguntur autem hic ſex conditiones, quas debet habere prædicator uel prælatus. Prima eſt, miſerorum conſolatio: ibi, *Euangelizare pauperibus*. Secunda eſt, pœnitentium confortatio: ibi, *ſanare contritos*. Tertia

Hierony. in proœmio in Eſaiam.

Liber traditus Chriſto.

Expectatio Iudæorum

Matth. 5.

2. Cor. 6.

Annus.

Prædicatoris & prælati conditiones ſex.

eſt,

eſt, captiuorum viſitatio: ibi *prædicare captiuis remiſſionem*. Quarta eſt imperitorum inſtructio: ibi, *cæcis uiſum*. Quinta eſt oppreſſorum reuelatio: ibi, *dimittere confractos*. Sexta eſt pigrorum excitatio: ibi, *prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis*. Reuolutum ergo librum legit: quia palam locutus

Iudæorum reuerentia erga libros ſacros. eſt, & omnem veritatem docuit. Et deinde plicuit librum in quo legerat: in quo intelligere dedit, quòd non omnia omnibus ſunt prædicanda. Hoc etiam fecit, ad oſtendendum quòd libri ſacræ ſcripturæ reuerenter tractandi ſunt. Vnde & Iudæi hanc reuerentiam faciunt libris ueteris teſtamenti: quòd nullo modo iuxta illos ſederēt tam altè, quàm libri ſunt poſiti: multo magis debemus nos reuerentiam libris Euangelij exhibere, quòd tantæ eſt reuerentiæ, ut ſecundum Chryſoſtomum, ſi Euangelium ſuſcipere oporteret non lotis manibus: non vtique eligeres hoc facere. Ex quo patet quòd Chriſtiani ſunt multum reprehendendi: qui non ſolum libros veteris teſtamenti, ſed etiam noui, & ſacra Euangelia ita irreuerenter tractant, & quādoque irreuerentius, quàm libros Gentilium damnatorum: ſeu ueſtes: & multa alia rerum tranſeuntium. Et bene dicit reuoluit &

Libri Iudæorum in rotulis. plicuit: nec dicit, aperuit & clauſit: quia libri Iudæorum in rotulis ſunt: *deditque miniſtro*, librum plicatum: quia alijs tradidit Euangelizandi officium: & pro captu audientium, commiſit diſpenſandum verbum. *Et ſedit:* vt ſedendo exponere mature, quod ſtā do legerat reuerenter & deuote. Stans ergo legit: quia dum nobis ſcripturas aperuit, in carne operatus eſt: ſed poſtea ſedit: quia ſe ſupernè quieti reſtituit. Et inſtruimur hìc: quia primò nobis eſt ſedendum & flendum per humilitatem pœnitentiæ: deinde ſurgendum à uitijs per ſerenitatem conſcientiæ. Tertiò legendum, id eſt bene operandum, & prælato etiam prædicandum, & poſtea reſidendum, præmia quietis expectando: vt ea demum accipiamus,

Pulchritudo & præeminentia Chriſti. in quibus in æternum quieſcamus. *Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum*, propter efficaciam verborum, & aſpectum humilem & decorum: quia in facie eius, quidam fulgor diuinæ gratiæ relucebat: qui animos intuentium attrahebat. Fuit enim pulcherrimus: vt pote virgo de virgine: non ex voluntate viri, ſed ex Deo natus. Fuit & eloquentiſſimus. Et de utroque ſic ei dictum fuerat per Prophetam:

Pſal. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis*. Et prophetiam quam legerat in ſeipſo impletam oſtendens, dixit ad illos: Attendite & intelligite, *quia hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus ueſtris*, ſcilicet in me ipſo. Impletam dicit eſſe ſcripturam: quia ſicut illa prædixerat: ſic ipſe faciebat. quaſi diceret: In me impletam & uidere poteſtis occulis: quia cæci vident, claudi ambulant, pauperes Euangelizantur: & audire etiam & intelligere auribus mentis: cùm vobis eam expoſuerim ad me eſſe referen-

Lector Dominus. dam. Conſpice bene Dominum quomodo humiliter ſuſcipiens lectoris officium, benigno & placito

Ambroſ. libro. 4. in Lucam. vultu legit inter eos. Vt enim ait Ambroſius, ita ad omnia ſe curauit obſequia: vt nec lectoris quidem aſpernaretur officium. Conſpice etiam quomodo humiliter ſe manifeſtans dicit: *Hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus ueſtris*. quaſi diceret: Ego ſum il-

Lectoris officium approbatum. le de quo loquitur. Igitur exemplo ſuo approbat officium lectoris in hoc loco. Officium oſtiarij quando eiecit vendentes & ementes de templo. Officium exorciſtæ, dæmones de obſeſſis corporibus expellendo. Officiū acoliti, ſiue ceroferarij, ſe lumen mundi

A oſtendendo & dicendo. Sic ergo patet Dominū quatuor officia minorum ordinum in quatuor ſuis operibus exercuiſſe & approbaſſe: propter quod nullus, quantumcunq; magnus, debet dedignari minores ordines ſuſcipere, vel eorum officia exequi & exercere. *Officia quatuor minorum ordinū exercuit Chriſtus.* Cùm enim Chriſtus ea exercuerit, nobis utique reliquit exemplum vt ſequamur ueſtigia eius. Siquidem omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio. Subdiaconatum verò exercuit, quando linteo ſe præcinxit, & pedes diſcipulorum lauit. Diaconatum exercuit, quando in cœna corpus & ſanguinem ſuum miniſtrauit. Presbyteratum exercuit, quando in cœna panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum mutauit. Deinde vt pontifex in ara crucis ſe obtulit. *Et* *Diaconus. Dominus. Presbyter.*

B *omnes*, id eſt multi de omni populo, *teſtimonium illi dabant*, ſcilicet quò illa ſcriptura eſſet impleta: & quòd ipſe eſſet ille de quo Eſaias & alij Prophetæ ſcripſerunt. & hoc erat ſignum veritatis: quia vt dicit Seneca, veritatis argumentum eſt, omnibus aliquid videri. *Et mirabantur in verbis gratiæ*, id eſt gratioſis, *quæ de ore eius procedebant*. Bonus .n. homo de bono theſauro cordis ſui profert bona: ergo de theſauro gratiæ uerba gratioſa. In ipſo autē erat theſaurus gratię: qa plenus gratiæ & ueritatis: de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Deinde poſt atteſtationē ſimpliciū de Chriſto, ſubditur: Scribarum & Phariſæorum detractio & æmulatio: cùm dicitur: *Et dicebant*, ſcilicet Scribæ & Phariſæi ei inuidentes: dicebant inquam de ſpeciuè & eum deridentes. *Vnde huic ſapientia hæc?* in doctrina & in uerbis, *& virtutes*, in operibus miraculoſis: hoc dicebant, quia non viderant eum literas diſcentem, nec in lege ſtudētem. quaſi dicerent: Non habet hęc à Deo, vel exercitij ſtudio: ſed magis habet à diabolo: quod arguunt ex infirmitate & paupertate parentum, dicentes: *Nonne hic eſt fabri filius?* id eſt Ioſeph, qui erat faber lignarius: cuius ipſe putabatur filius: quia cum Maria Ioſeph deſponſata genuerat. Putabatur quidem: ſed non erat. *Nonne mater eius dicitur Mariæ? & fratres eius*, id eſt conſanguinei, *& ſorores eius*, id eſt cognatæ, *nonne omnes apud nos ſunt?* Secundum enim conſuetudinem ſcripturarū, conſanguinei & propinqui Domini more Hebraico fratres & ſorores eius ſolēt appellari. *Vnde ergo huic omnia iſta?* *Matt. 12. & Luc. 6. Ioan. 1.* *Phariſæorum detractio.* *Fratres Domini.*

D quaſi dicerent: Si non habet ex exercitio, vel ex genere, ergo habet ex dæmone: & ideò ſequitur: *Et ſcandalizabantur in eo*, id eſt conturbabantur & indignabantur: conſiderantes generis paupertatem & humilitatem: ac ſi ſapiens & virtuoſus non poſſet de pauperibus & humilibus procreari: cùm potius oporteret propter hoc maximè obſtupeſcere, & ipſum honorare: quia maius miraculū & amplior ſtupor erat quòd de talibus exiſtēs, talia loquebatur & faciebat: quia maniſeſtè apparebat, quòd non ex humana diligētia, ſed à diuina gratia erat. Humilia .n. Dominus reſpicit: & *Pſal. 137.*

E alta à longè cognoſcit. Irrationabiliter ergo mouebātur, deſpicientes eum propter paupertatē & humilitatē generis: & attribuentes virtuti dæmonis, quod debebat attribui virtuti diuinitatis. Quia Dauid qui fuit radix regū, & eximius Prophetarum, fuit paſtor ouiū, & cuiuſdam agricolæ. Ieſſe filius. Sed & Moyſes legiſlator valde à ſe deficientem habuit patrem: & in pluribus alijs ſimile poteris reperire: à quibus ergo oportebat admirari Dominū, ab his qui contemnunt eum. Vnde & hoc quod ueritatis eſt, & honoris, pro uituperio inducunt: dicentes eū fabri filium, ſeu fabrum. Sicut enim pater per filiū in principio omnia fabricauit: ſic ipſe filius per quem omnia facta *Dauid.*

ſunt,

ſunt, omniū fabricator exiſtit: ut uerè & fabri filius, & faber dici poſsit. In illorum ergo errore ueritas latet: nam utique fabri filius erat: ſed non illius cuius ipſi putabant: ſed fabricatoris omnium: qui fabricatus eſt auroram & ſolem, id eſt Eccleſiam primitiuam & ſequentem. Magna cæcitas eorum erat: quia cum in verbis & factis illius Chriſtum cognoſcere poterāt: & tamen propter generis notitiam eum contemnebant: & ex paruitate generis, & infirmitate carnis, uolebant ab eo excludere potentiam maieſtatis. Et quia auditis famoſis miraculis, ab eo frequenter in Capharnaum factis, illi de Nazareth indignati ſunt contra eum: nec credebant miracula eius eſſe vera: ipſe intuens eorum corda, obiectionem eorum tacitam ſibi ipſi obiecit: vt ad eam congruenter reſponderet. Vnde ſubditur: *Et ait illis Ieſus*: ſcilicet Scribis & Phariſæis. *Vtique dicetis mihi*, qui multos in Capharnaum curaui, *hanc ſimilitudinem*, id eſt obiectionem à ſimilitudine medici corporalis ad ſpiritualem ſumptam, *medice, cura te ipſum*, id eſt tuos compatriotas: quibus magis teneris impendere beneficium charitatis. Sicut enim medicus verus citius & libentius curat ſeipſum & alios ad ſe pertinentes quàm extraneos: ita dicebant & ei, Si tu faceres vera miracula: citius faceres ea in ciuitate tua: & potius inter propinquos tuos, quàm inter extraneos. Vnde ſubiungitur: *Quanta*, miracula, *audiuimus facta à te in Capharnaum? fac & hic in patria tua*, id eſt in tua ciuitate, vbi conceptus es & nutritus: tot & tanta vt credamus: quia quæ facis apud alienigenas, magis debes facere apud tuos compatriotas: magis enim teneris beneficia impendere tuis compatriotis, quàm alienis. quaſi dicant: Multa audiuimus à te facta miracula: ſed non credimus quod incerta vulgauit fama, cùm apud nos nihil tale feceris: quibus conuenientius talia impēdenda erant beneficia quàm cæteris. Sed Dominus conſequenter reſpondens, oſtendit quòd non dimittebat inter eos facere miracula propter odium patriæ, vel defectum potentiæ: ſed propter eorum incredulitatem & malitiam. Quòd enim ibi miracula non faciebat, non erat propter hoc quòd patriam ſuam deſpiceret: quam ſua conceptione & educatione honorauerat: uel propter hoc ꝙ ipſe impotens eſſet: ſed quia ipſi indigni erant. Et ad hoc inducit ſacræ ſcripturæ exempla. Vnde ſequitur: *Ait autem Ieſus: Amen*, id eſt verè, *dico uobis: quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*, in qua natus eſt: *& in domo ſua*: ex qua ſecundum carnem proceſsit: & hoc ut in pluribus ac cum debito honore & reuerentia. Minus enim Helias & cæteri Prophetæ in ſuis ciuitatibus fuerunt honorati, quàm in alijs. Eſaias ſectus, Hieremias carceratus, & cæteri vituperati. Mos enim & penè naturale eſt, ciues ciuibus inuidere: & non præſentia uiri opera, nec uirtutes conſiderare: ſed infantiæ fragilitatem recordari: quaſi non & ipſi per eoſdem ætatis gradus ad maturam ætatem peruenerint: dum enim ciuis & contribulis ad alicuius virtutis vel probitatis eminentiam aſcendit, ciuſque fama creſcit: cō ciues & contribuli qui nō ſic laudantur, inde grauius ſauciantur, & æſtimant ſe contemni ſi eis in laude & fama probitatis, præſertim minor genere, præferatur. Hinc habemus in Ioſeph exemplum reſpectu fratrum ſuorum. Vnde contingit quòd facilius promouentur homines in terra aliena, quàm in patria propria. Idcirco igitur non curo patriam meam: quia ei acceptus non ſum: & quia fidem in ea non inuenio: & mihi ſicut cæteri non credit: tantoq; minus me co-

Caritas Phariſæorum.

Medici curatio.

Propheta in patria non accipitur.

A gnoſcit, quanto plus præ cæteris me notum habuit, & quia non erat acceptus eis: nec ei credebant: ideò, *uirtutes multas*, id eſt ſigna & miracula, *ibi facere non poterat* nō de impotentia, ſed de inconuenientia: non enim conueniens fuit, quia digni non erant: & cauſa ſtatim ſubditur: ſcilicet, *propter incredulitatem eorum*, propter quam etiam Dominus, *mirabatur*: quia ipſum etiam præſentem habentes Chriſtum, agnitionem ſui verbis & ſignis eis ingerentem nihilominus increduli perdurabant. In hoc patet quòd fides maximè cooperatur in miraculis faciendis: quia propter incredulitatem ſubtracta ſunt illis, aliquas tamen virtutes ibi fecit, ſcilicet paucos infirmos fideles & deuotos manibus deificis impoſitis curando: quod patet ex hoc quod ſuprà dixerunt: vnde huic ſapientia

B hæc, & uirtutes? Pro tanto ergo non poſſe dicitur: quia noluit: ne decuit propter incredulitatem eorū: ut negetur potentia non abſoluta, ſed ordinata ac cōgruitatis & decentiæ, qua ſe diſpoſuerat non facturū: quia non erat decens & congruum quòd ibi miracula faceret & multa: fides enim credentium eſt meritoria, de congruo, quòd eis fiant miracula. Ideò autem aliquas uirtutes ibi fecit ut fideles cōfirmaret: & infideles excuſationem de peccato ſuo non haberent: dum opera diuinitatis in eo uiderent: nec fecit multas, ne infideles amplius damnarentur, id eſt plus punirentur: dum ſcilicet contemnerent. Vnde Chriſoſt.

C Pauca fecit ſigna: ne dicerent, hoſtis eſt nobis, & proprios deſpicit: ſi facta eſſent ſigna, & nos utique credidiſſemus. Propter hoc ergo fecit, ut quod ſuum eſt impleat: ſed continuit, ut non illos amplius condemnet. Ad ſui autem excuſationem quare ipſe Dominus in patria ſua ubi acceptus non erat, multas uirtutes non fecit: oſtendit exēplo Heliæ & Heliſæi, quòd ſimiliter Prophetæ ueteres in maiori honore habebantur apud extraneos, quàm apud domeſticos: & quòd plura miracula faciebant apud alienos, quàm apud ſuos. Helias enim à Iudæis expellebatur & contemnebatur: à Gentibus autem & alienis recipiebatur & honorabatur: & ibi miracula operabatur. *Miſſus* enim, *ad uiduam in Sarepta*, urbe Sydoniæ prouinciæ,

D receptus eſt honorificè: ibiq; duo miracula fecit: quia farina & oleum non defecit: & filium uiduę mortuū, ſcilicet Ionam Prophetā ſuſcitauit: non ergo in Iſrael ubi multę uiduæ erant, ſed in Sydonia operabatur miracula: quia uiduæ Iſrael non erant ita deuotæ, ſicut illa mulier Sareptana: & quia Helias perſecutionē patiebatur in terra Iſrael: quæ debuiſſet ſibi eſſe grata & gratioſa. Sarepta urbs Sydoniæ eſt, in littore maris: ante cuius portam oſtenditur locus ubi Helias uenit ad uiduam eiuſdem urbis. Deinde eſt quædam capella, ubi erat cenaculum in quo quieuit, & ubi filium uiduæ ſuſcitauit. Quare autem oratione Helię clauſum eſt cœlum, & facta fames, oſtēdit Baſilius dicens: Vt

E enim aſpexit ex ſaturitate non modicū generari Dei opprobrium: per famē illis ieiunium attulit, quo culpam illorum quæ in immenſum creſcebat, cohibuit. Non ergo nunc mirentur homines ſi propter eorum laſciuiam fiat fames. Heliſæus etiam à Iudæis deriſus & contemptus: à Naaman Syro deuotè eſt quæſitus: quem à lepra ſua curauit, quia deuotionem eius agnouit, qui ante curationem bonus fuit: quia per illum Deus ſalutem Syriæ dedit, & poſt curationem adhuc melior ac ualde gratus Deo & Heliſæo fuit. Curauit ergo alienum & Gentilem: ſed non conciues & cōſortes, propter eorū erga Deum ingratitudinem: quia regnum Iſrael declinauerat ad idolo-

Fidei augmentatio.

Chryſoſt. hom. 49 in Matth.

Sarepta urbs eſt.

Baſil orat. ſecunda de ieiunio. Helia oratione clauſum eſt cœlum. Heliſæi deriſio. 4. Reg. 2. & 4. Regum. 5.

idololatriam, colendo uitulos aureos quos fecerat Hieroboam. Si ergo iſti famoſiſsimi Prophetæ non fuerunt accepti compatriotis ſuis: non propter ſuam ſed propter compatriotarum malitiam & inuidiam: multo fortius nec minores Prophetæ fuerunt accepti in patria ſua. Ex quo patet uerum eſſe quod dixerat: *quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.* Moraliter autem vidua (de qua dictum eſt) ſignificat animam peccatricem: quæ priuata eſt amplexibus ſponſi ſui Chriſti: modò multæ viduæ tales ſunt in mundo: tamē ad nullam mittitur Helias, niſi ad illam quæ eſt in Sarepta Sydoniæ. Sarepta interpretatur incendium, vel anguſtia panis: Sydonia, venatio inutilis: & ſignificat animam peccatricem: quæ propter hoc quòd conſiderat quòd quicquid quæritur in mundo, eſt uenatio inutilis, ſiue diuitiæ, ſiue delitiæ anguſtiantur: quia perdidit illum panem verum quo reficiebatur: Chriſtum ſcilicet qui dicit: *Ego ſum panis uiuus: qui de cœlo deſcendi.* & inceditur per contemptum terrenorum, & deſiderium ſupernorum. Ad talem animam venit verus Helias Chriſtus: ut eam paſcat & reficiat cum filiis ſuis, id eſt cogitationibus & affectionibus ſuis. Similiter Naaman Syrus ſignificat peccatorem: eo quòd peccatum ſicut lepra inficiat hominem. Modo multi tales ſunt in mundo: tamen ad nullum venit Heliſæus niſi ad Naaman Syrum. Naaman interpretatur decorus, vel commouens me: Syrus ſublimis, & ſignificat peccatorem: qui commouet ſeipſum per contritionem: currit ad Iordanem, qui interpretatur riuus iudicij, id eſt ad confeſsionem: & ibi induit gratiæ decorem, & per hoc efficitur ſublimis: quia per hoc eleuatur ad Deū. Ad talem venit verus Heliſæus, id eſt Chriſtus. *Et omnes in ſynagoga hæc audientes:* ſcilicet quòd eos indignos reputaret inter quos miracula faceret, indignati ſunt: *& repleti ira:* qui ex Chriſti doctrina quieſcere debebant à malitia. Per iſtos ſignificantur illi qui perſequuntur prædicatores & defenſores ueritatis: eo quòd dicunt diſplicentia illis. Hoc autem facto probatur verbū Chriſti quod dictum eſt ſupra, *quia non eſt acceptus Propheta in patria ſua.* Nam cùm audirent Nazareni quòd Prophetis Prophetam ſe comparabat: & quia eos de incredulitate notabat: & deuotionem Gentium, quas vt canes abominabantur, deuotioni eorum præferebat: creuit zelus: creuit ira: creuit inuidia. Et quod Dominus de eis dixerat & teſtabatur verbo: hoc ipſi oſtēdunt & teſtantur facto, mala pro bonis retribuendo. Vnde, *ſurrexerunt*, & eum tanquam dignum morte, extra ciuitatem ſuam Nazareth eiecerunt, ut illum interficerent. Vnde dicit Ambroſius: Non mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui de finibus ſuis eiecerunt ſaluatorem. Dominus autem qui docuerat exemplo ſui omnibus omnia fieri, nec uolentes repudiat: nec inuitos alligat: nec eijcientibus reluctatur: nec rogantibus deeſt. *Et duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis:* ſuper quem ædificata erat ciuitas eorum: *ut præcipitarent eum.* Nazareth quidem ædificata erat ſuper montem, ſed non in cacumine: unde extra ciuitatem, ad cacumen duxerunt eum ad præcipitandum. In quo (ſecundum Bedam) Iudæi diſcipuli peiores diabolo magiſtro ſuo oſtendūtur: quia ille uerbo tentans ait: mitte te deorſum. iſti facto, de ſupercilio montis eum mittere & præcipitare conabantur. Ieſus autem virtute diuinitatis, qua poterat ſe ſeruare illæſum quando uolebat, *tranſiens, per medium illorum ibat:* & deſcendit de mōte non uiſus ab eis quos deſerebat, mente furentium

Moraliter. — *Sarepta. Sydonia.* — *Ioan.6.* — *Naaman.* — *Iordanis.* — *Ambroſius lib.4. in Lucam ca. de indignatione Iudæorum.* — *Bed. in c.4. Luca.* — *Potentia Chriſti.*

A ſubitò per Deum mutata vel obſtupefacta. Etenim quando vult capitur: quādo vult labitur: quando vult ſuſpenditur: quando uult non tenetur. Quòd capitur & tenetur à paucis, uoluntatis eſt: quòd à populo non tenetur, ſed tranſit, maieſtatis eſt: non ergo reſiſtit, nec ſe uindicat: docent nos in hoc ut non quæramus uindictam de iniurijs nobis factis: ſed per medium inimicorum tranſiens, canes hincinde latrantes contemnit, malens eos ſanare quàm perdere: ut caſſatam uidentes ſuam nequitiam, deinde deſiſterent ab eius morte. Tunc enim euadere uoluit: quia pœnitentiæ locum adhuc illis reſeruabat: & quia nōdum hora paſsionis eius uenerat: nec tunc in loco paſsionis erat: & quia hoc genus mortis (qui crucifigendus præconizabatur) non elegerat. Adhuc ibi

B oſtenditur locus, qui dicitur præcipitium & ſaltus Domini: ſcilicet per miliare à Nazareth, contra Meridiem, uerſus Hieruſalem. Vbi, ſecundum Bedam: Cùm Dominus de manibus illorum elapſus per medium illorum de rupe deſcenderet: atque in ipſa rupe latere uellet: ſubitò ad tactum dominicæ ueſtis, ſaxum illud ſubterfugit: & inſtar ceræ reſolutū quendam ſinum quò dominicum corpus reciperetur effecit: tantæ utique capacitatis quantæ ipſum dominicum corpus extitit quantitatis: in quo ueſtigia pedum & uniuerſa liniamenta & rugæ ueſtis quæ à tergo Domini fuerant: ueluti de manu ſculptoris impreſſa ſeruantur. Saxea duricies ſub deſcendente re-

C cedit: & quaſi nolens lædere ei cedit, & ſub pede preſſa emolleſcit. Mira res. Lapis emolleſcit: & ipſe homo emolliri neſcit, ſed lapideſcit: agnoſcit Dominum lapis emollitus: & ipſe homo, à quo erat cognoſcendus, erat fortius. Et notandum quòd quatuor modis eſt Domino mors intentata: quidā enim tentauerunt eum perimere gladio, ſicut Herodes: quidam præcipitio, ſicut hîc Nazareni: quidam lapidatione, ſicut in templo Iudæi: quidam crucifixione, ſicut in paſsione etiam Iudæi. Adhuc etiam Chriſtus ſpiritualiter crucifigitur, in noſtra recidiuatione: lapidatur, in noſtra obduratione: præcipitatur, in noſtra deſperatione: gladio perimitur, in blaſphematione.

Præcipitiū Domini & ſaltus. Beda in ca. 4. Luca. — *Quatuor modis mors intenta Chriſto.*

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui ſic ad omnia te humiliaſti obſequia, vt nec officium lectoris ſuſcipere dedignareris: ac tandem poſt doctrinæ beneficium Nazarenis humiliter impenſum, mala pro bonis patienter recepiſti: cùm te ab ipſis præcipitare te uolentibus duci ſine reſiſtentia permiſiſti: da mihi bone Ieſu hāc gratiam, vt te imitando ad omnia humilitatis obſequia me curuare appetam, & paratum gaudenter exhibeam: da etiam mihi iniurias patienter tolerare: & de ipſis uindictam non quærere: omneſque meos aduerſarios ex corde diligere, & eis beneficia exhibere. Amen.*

E

De

De decollatione Ioannis Baptiſtæ. Cap. LXVI.

Matt.14. et.Marc.6.

POST hæc autem imminente paſchali feſtiuitate, paſsio & mors Ioannis baptiſtæ eſt ſubſecuta: & ponitur motiuũ cõtinens multiplicem culpam. Herodias enim timens ne prædicatione Ioannis Herodes pœniteret:& ipſam fratri redderet:cum quo nõ ſine periculo remaneret:ideò cogitauit modum quo interficeretur Ioannes abſque ſeditione populi:& Herodes conſcius fuit eiuſdem doli. *Cùm igitur Herodes,* tetrarcha(qui aliquando rex dicitur, non à regia dignitate,ſed à regendi officio)diem natalis ſui celebraret coram principibus & primis Galilææ, *ſaltauit filia Herodiadæ*, id eſt tripudiauit in medio, ut uideretur ab omnibus:& hoc fuit ex diſpoſitione matris & Herodis: *& placuit Herodi.* quod tamen deberet erubeſcere: quia ſignum fuit impudicæ filiæ & diſſolutæ: *& cum iuramento promiſit ei dare quicquid ab eo peteret.*

Iuratio Herodis. Hieron. in cap.14. Matth.

Secũdum Hieronymum: Ad hoc fortè iurauit, ut occaſionem apparentem ad occidẽdum Ioannem,& reprimendum populi ſeditionem haberet: ut uideretur facere inuitus, quod faciebat ſpontaneus. Et præmonita à matre, petijt pro munere dari in diſco, id eſt ſcutella, caput Ioannis baptiſtæ. Eſt enim in hoc loco diſcus, uas rotundum, deſuper extenſum. Quandoq; etiam menſa inferior diſcus dicitur: & aliquãdo mappa ſeu menſale diſcus appellatur. Vnde & animalia dicuntur Petro apparuiſſe in diſco: qui in actibus Apoſtolorum lintheum uocatur.

Diſcus.

Act.10. Chryſo. ex uarys in Matt. locis hom.16.

Vnde Chryſoſtomus: Hæc eſt mulier antiqua malitia, quæ Adam eiecit de Paradiſi delitijs: hæc cęleſtes homines facit terrenos: hæc humanum genus merſit in infernum: hæc vitam abſtulit mundo propter vnius arboris pomum: hæc malum fecit quod homines inducit ad mortem: hæc inuenit verum laborem & preſſuram, quæ nunc occidit Baptiſtam, deiicit pueritiam, perdit iuuẽtutem, allicit & inquietat mortuam ſenectutem. *Et contriſtatus eſt rex,* ſimulatoriè, non verè: vt poſtea videretur implere coactus, quod diſpoſuerat facere voluntarius.

Herodis diſſimulatio.

Dicitur ergo contriſtatus, id eſt triſtari viſus: quia ſecundum Bedam: Diſsimulator mentis ſuæ, triſtitiam præferebat in facie: cùm tamen lętitiam haberet in mente. fœdus excuſabat iuramento: ut ſub occaſione pietatis magis impius fieret. Et ideò per ipſum Herodem ſignificantur illi qui ſub ſpecie religioſitatis, machinantur opus facere malignitatis. Per Herodiadem uerò ſignificatur luxuria: per ſaltatri-

Beda in Marcum, cap.6.

A cem, diſſolutio libidinoſa: per quas Ioannis, id eſt hominis gratioſi frequenter procuratur mors ſpiritualis, & aliquando corporalis. Rex verò noluit eam contriſtare, *propter iuſiurandum:* quod tamen non erat obſeruandum: quia ſecundum Iſidorum: Non eſt iuramentum obſeruandum, vbi malum incautè promittitur:& in malis promiſsis, reſcindenda eſt fides. Quaſi diceret rex: Nõ eſt ex malitia quod ego facio: ſed, *propter iuſiurandum*, quod tranſgredi non licet. Fuit enim doloſus in promittendo: & ſacrilegus id ſoluendo: *& propter ſimul recumbentes,* coram quibus publicè iurauerat: vt omnes fierent ſceleris ſui conſortes, non correptores, non reſiſtentes. Ecce quàm de facili peccatum tranſit de uno in omnes.

Spectatiũ. ſcelus.

B Similiter etiam qui ludum & ſpectaculum illud inſpiciebant: conſortes ſceleris cum facientibus fiebant. Nam ſecundum Chryſoſtomum: Sicut ſi non eſſent inſpectores, non vtique eſſent qui talia exercerent; ita quia ſunt, & ipſi eorum quæ fiunt ignem vel ſcandalum ſentiunt.

Chryſ.hom. 49.in Mat.

O quàm multi ſubditi hodie periclitantur in conſcientia, & anima, propter præſidẽtium facta minus iuſta. *Miſitque ſpiculatorem,* qui ex officio portabat ſpiculum quo amputabantur capita damnatorũ: *& decollauit Ioannem in carcere*, occultè pro uitanda populi ſeditione: *& attulit caput eius in diſco:* cruentas epulas in luxurioſum conuiuium, & tam digno ferculo indignum: *& dedit illud puellæ,* in præmiũ

C ſaltationis ſuæ: *& puella dedit* in ludibrium matri ſuę: vt illi mortuo illuderet, qui ſuum inceſtum reprehenderat:& vt in ſua poteſtate linguam haberet, quæ illicitas nuptias arguebat. Ecce quatuor crudelia: magna enim crudelitas quòd ſanctum caput eſt decollatum: maior quòd allatum & homicidium oſtentatum, & adhuc maior, quòd ſaltatrici datum: ſed maxima, quòd in poteſtatem adulteræ aſsignatum.

Crudelia quatuor in decollatione Bapt.

Conuiuãte itaque Herode, paulo ante horam diei nonam, ſanctus Ioannes baptiſta eſt decollatus in cuſtodia, clamando voce magna: Domine Deus meus, tibi cõmẽdo ſpiritum meum: & nudus ſub aere admodum deſpectiuè iacuit, expoſitus ſpectaculis, donec tolle-

D retur à diſcipulis. Per hoc quòd in conuiuio iuſſus eſt Ioannes decollari, ad ſaltatricis & ſuæ matris adulteræ petitionem: oſtenditur quòd multa mala fiunt propter crapulam, & mulierum malitiam. Vnde in Eccleſiaſtico: *Vinum & mulieres, apoſtatare faciunt ſapientes.* Secundum Remig in Herode minus peccatum factum eſt cauſa maioris peccati.

Eccl.19. Remigius in Matt.

Nam quia libidinoſam voluntatem non extinxit: ideo uſq; ad luxuriam peruenit. & quia luxuriam non coercuit, ad reatum homicidij deſcendit. Sed cõtra Herodis impietatem, qui Ioannem propter ueritatem decollauerat, & inſepultum reliquerat: commendatur diſcipulorum religioſa & officioſa pietas: quia hoc audito, uenerunt, & tulerunt corpus eius de carcere: quod rex ipſis reddi

E iuſsit: & ſepelierunt illud reuerenter vt decuit: & uenientes nũciauerunt Ieſu, ſcilicet paſsionem Ioannis, ac etiam opera & doctrinam. In omnibus uerò oſtendunt diſcipuli deuotionem ſuam ad magiſtrum: & quòd uenerunt uelociter: & tulerunt reuerenter: *& ſepelierunt*, humaniter: & quòd, *nunciauerunt*, compatienter.

Diſcipulorũ Ioannis deuotio.

Iſti erant diſcipuli Ioannis: qui ad Chriſti diſcipulatum tranſierunt, huius enim pietatis officio tranſire in Chriſti ſocietatem meruerunt. Vnde Chryſoſto. Tu autem mihi intende qualiter diſcipuli Ioannis iam magis familiares facti ſunt Ieſu. Ipſi enim ſunt qui nunciauerunt quod factum eſt de Ioanne: & uniuerſos dimittentes ad ipſum confugiunt.

Chryſ.ho. 50.in Mat.

De loco necis Ioannis Hierony. in cap. 14. Matthæi.

A fugiunt. Secundum Hieronymũ & Ioſephum: Ioannes occiſus eſt Sebaſte vrbe Palæſtinæ: quæ olim dicta eſt Samaria: ubi Herodes fecerat domum regiam: ſed ſepultus eſt in Matheronta oppido Arabię trans Iordanem: in ſorte duarum tribuum & dimidiæ. Sed hoc videtur contrarium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ: in qua dicitur quòd in Matheronta ſit occiſus: ſed in Sebaſte ſepultus.

Caput Ioannis.

Caput verò fecit Herodias in Hieruſalem deferri: & ibidem iuxta Herodis habitaculum cautè ſepeliri: timens ne Propheta reſurgeret ſi cum corpore caput ſepultum eſſet: quod poſtea reuelatione beati Ioannis, duo monachi inuenerunt, ſaccis cilicinis inuolutum: veſtibus (vt æſtimatur) quibus in deſerto fuerat indutus: & in Hie-B ruſalem inter Heliſæum & Abdiam Prophetas fuit ſepultus.

Decollationis Ioannis dies.

Decollatus eſt autem Ioannes, non eo die quo decollationis eius feſtiuitas celebratur, ſed circa dies azymorũ paſchæ Iudæorũ: in anno paſſionẽ Chriſti præcedente: cùm iam uno anno ſtetiſſet in carcere. Oportuit autem vt propter dominica ſacramenta paſsionis & reſurrectionis Chriſti, minor ſcilicet Ioannes, cedere maiori, ſcilicet Chriſto: & ob hoc decollationis feſtiuitas fuit alio tempore fieri inſtituta: ſcilicet eo die quo caput eius inuentum eſt, ſiue eleuatum.

Augu. ſermone de decollatione Ioannis. Ioan. 3. Grego. ho. 6. in Euãg.

Vnde ait Auguſtinus. Factũ eſt Ioãni quod ipſe predixerat: de Domino enim Ieſu Chriſto dixerat: *Illum oportet creſcere: me autem minui*. Iſte minutus eſt in capite: ille creuit in cruce. C Secundum Gregorium, decollatio Ioannis minorationem famæ illius qua Chriſtus à populo credebatur inſinuat: ſicut exaltatio ſaluatoris in cruce, profectum deſignabat fidei: quia & ipſe qui prius à turbis Propheta eſſe credebatur: Dominus Prophetarum & Dei filius à cũctis fidelibus eſt agnitus. Vnde Ioãnes quem oportebat minui: cùm diurnum lumẽ decreſcere incepit natus eſt: Dominus autem eo tempore, quo dies creſcere incepit.

Hieron. in cap. 14. Matthæi.

Vbi Hieron. Hoc iuxta literam factum ſit: nos autem uſq; hodie cernimus in capite Ioannis Prophetæ, Iudæos Chriſtum, qui caput eſt Prophetarum perdidiſſe. Et iterum caput legis quod eſt Chriſtus de corpore abſcinditur D proprio, id eſt Iudaico populo: & datur Gentili puellæ, id eſt Romanæ Eccleſiæ: & puella dat matri ſuæ adulterę, id eſt ſynagogæ crediture in fine. Corpus Ioannis ſepelitur: caput in diſco collocatur: litera humata tegitur: ſpiritus in altari honoratur ac ſumitur, Hæc Hieron. Ioannem etiam incarcerat, quãdo quis dona gratiæ quæ habet, ad terrena deflectit: aufert ei caput, quando bona quæ habet, de ſe non à Deo habere præſumit.

Meditatio.

Conſpice nunc Ioannem reuerẽter, qualiter ad iuſſum uilis ſpiculatoris collum parat: humiliter genua flectit: & gratias Deo agens ceruicem extẽdit: & patienter ictus ſuſtinet quouſq; caput totaliter abſcindatur. Sãctus ergo Domini pręcurſor qui E ante faciem eius baptiſmum in aqua præparauerat, baptizando. & baptiſmum in lachrymis compunctionis prædicando: modo præparat baptiſmum in ſanguine paſsionis moriendo. Ecce quomodo uadit Ioãnes amicus intimus Domini Ieſu: & conſanguineus ac Dei maximus ſecretarius: & qualiter talis & tãtus vir ĩperãte nequitia ac ſi eſſet viliſsimus malefactor, occubuit. O impietas: ò crudelitas: iuſtus decollatur: fit caput eius precium ſaltationis: in diſco affertur: conuiuantibus apponitur: magnum quidem ferculũ, ſed horribile ad videndũ.

Ioannis laus. Chryſoſto. hom. 16. ex uarijs in Matthæũ.

Vnde Chryſ. Hodie nobis Ioannis virtus: Herodis feritas cùm refertur, concuſſa ſunt viſcera: corda tremuerunt: caligauit viſus: ha-

A buit intellectus: aufugit auditus: aut quid conſtat in ſenſibus humanis quando virtutum magnitudinem operit criminum magnitudo. Ioannes ſtola virtutum, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma iuſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina. Ioannes maior homine, par angelis, legis ſumma, Euangelij ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna mundi, præcurſor iudicis, Chriſti mediator, teſtis Domini, totius medius trinitatis. Et hic tantus datur inceſtui, traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici. Meritò ergo concuſſa ſunt viſcera: corda tremuerũt. Et iterum: Deus autem ſuſtinuit, & iuſtum amplius coronans: & his qui poſtea B iniuſtè patiuntur, multam derelinquens mitigationem.

Ioannis innocentia.

Audiamus igitur quicunque in virtute viuentes, mala patimur à pernicioſis hominibus. Etenim Deus tunc ſuſtinuit eum qui in eremo, eum qui in zona pellicea, eum qui in cilicino veſtimento, eũ qui Propheta Prophetarum minor erat, eum qui nullum maiorem habebat, occidit à puella incontinente & corrupta meretrice: & hoc leges defendentem diuinas. Hęc itaque cogitantes feramus vniuerſa viriliter quæcunque patimur. Quis enim non utique horreſceret, ſacrum illud caput ſanguine ſtillans, videns in cœna prapoſitum? Si enim nos audientes hæc horreſcimus: quid dignum erat viſum illum tunc operari: C quid pati eos, qui ſimul recumbebant nouiter occiſi capitis ſanguinem ſtillantem videntes in medio conuiuij? Sed non iniquus Herodes, neq; abominabilior eo mulier, neque ſanguinis voratrix illa, paſſa eſt aliquid ob ſpectaculum iſtud. Hęc Chryſoſtom.

Gregorius lib. 3. moralium. ca. 5.

Vnde & Gregorius: Non ſine admiratione grauiſsima perpendo quòd ille Prophetiæ ſpiritu intra matris uterum repletus: quo inter natos mulierum nemo maior ſurrexit: ab iniquis in carcerem mittitur: & pro puellæ ſaltu capite truncatur: & vir tantæ ſanctitatis pro riſu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuiſſe in eius vita, quod illa ſic deſpecta mors tergeret? Sed quando ille uel in cibo peccauit, qui locuſtas ſolummodo & mel ſilueſtre edit: quando con-D uerſatione ſua offendere potuit, qui de eremo nõ receſsit? Quid eſt quod omnipotens Deus ſic uehemẽter in hoc ſeculo deſpicit, quos ſic ſublimiter ante ſecula elegit, niſi quod pietati fidelium patet, quoniã idcirco ſic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in ſummis: & foras uſq; ad deſpectũ deiicit, quia intus ad incomprehenſibilia perducit. Hinc ergo unuſquiſq; colligat quid illic paſſuri ſint quos reprobat, ſi ſic cruciat hîc quos amat. Hæc Gregor.

Martyr Ioannes. Gregor. lib. 29. moralium. ca. 6.

Mortuus eſt igitur Ioãnes pro Chriſto: quia pro ueritate. Vnde Greg. Neq; enim Baptiſta Ioannes de confeſsione Chriſti, ſed de iuſtitiæ ueritate requiſitus occubuit. Sed quia Chriſtus eſt ueritas: idcirco E uſque ad mortem pro Chriſto, quia .ſ. pro ueritate, peruenit. Ex quo patet quòd nõ ſolum pro fide, ſed etiã pro ueritate iuſtitiæ martyr quis efficitur.

Auguſtin. lib. 13. de ciuitate ca. 8. Eccl. 4. Martyr fit multiplic.

Vnde dicit Aug. ꝙ cùm mors pro ueritate iuſtitiæ ſuſcipitur, martyres facit. Vnde & in Eccleſiaſtico dicitur: *Certa uſque ad mortẽ pro iuſtitia*. Martyrẽ enim non facit pœna ſed cauſa: id eſt, mors propter Chriſtum ſuſcepta. Vbi nota ꝙ multis de cauſis poteſt quis martyr fieri. ſcilicet pro iuſtitia, ut Abel. pro lege: ut Machabæi. pro aſſertione ueritatis: ut Eſaias & Hieremias. pro arguitione peccati, uel etiam aſſertione ueritatis: ut Ioannes Baptiſta. pro ſalute populi: ut Chriſtus. pro fide Chriſti: ut Stephanus. pro Chriſto: ut

Inno-

Innocentes.pro libertate Eccleſiæ:ut Thomas Can-
tuarienſis. Et non ſolum mors pro ueritate & alijs
prædictis cauſis ſuſcepta, ſed etiam uera in aduerſis
patiẽtia, martyrem facit. Vnde Gregorius. Duo quip
pe ſunt martyrij genera: unum in mente: aliud in mẽ-
te ſimul & actione. Itaque ſine ferro martyres eſſe
poſſumus: ſi patientiam ueraciter in animo cuſtodi-
mus. Patientia autem uera ſecundum eundem Gre-
Gregorius hom. 35. i Euãgelia. gor. eſt iniurias fortiter ſuſtinere: & poſtea uindictã
non quærere: ſed ex corde ei qui mala irrogat igno-
Patientia uera. ſcere, & contra eum nullo dolore morderi. Ille enim
ueraciter patiens eſt, qui & ipſum amat quem por-
Idem homilia 17. in Ezechielẽ. tat: nam tolerare & odiſſe non eſt uirtus manſuetu-
dinis: ſed uelamentum furoris: ut etiam dicit Bernar.
B *Bernardus epiſtol. 7.* Vera patientia eſt pati uel agere contra quod libeat:
ſed non præter quod liceat. In ſuper ſecundum Chry
Martyriũ perfectum. ſoſtomum, Martyrium non ſola ſanguinis effuſione,
Chryſoſto. in pſal. 95. ſed & abſtinentia peccatorum & exercitatione præce
ptorum Dei perficitur. Vnde & Bernard. Semper
Chriſtiani perſecutionem patiuntur. Omnia quæ in
mundo ſunt perſequuntur Chriſtianum. Si comede
ro paululum, & corpuſculum meum fuerit robuſtũ:
ſanitas corporis mei perſequitur animam meam.
Quocunque me uertero, perſecutio mihi eſt. Si uide-
ro mulierem, oculus meus perſequitur me: cupit enĩ
interficere animam meam. Si uidero diuitias, ſi aurũ,
ſi poſſeſſiones, ſi delitias corporales, ſi pulchra ueſti-
C menta: quodcunque uidero perſequitur animã meã.
Adoleſcentulum libido perſequitur. Non putemus
tantum in effuſione ſanguinis eſſe martyrium Chri-
ſtianis ac religioſis. Si ergo ſunt martyria in pacis tẽ-
pore, ſunt & negationes. Ego hodie qui uideor mo-
nachus, ſi rupero propoſitum meum, Chriſtum ne-
gaui. Et ſi in pace Chriſtum nego: in perſecutione
quid facerem? Hoc ergo dico: quia omni tempore
ſunt martyria: ſunt & perſecutiones. Hæc Bern. Sicut
ergo patienter ſufferre debemus iniurias ab alijs in
nos delatas: ita & tribulationes infirmitatum, & pœ-
nas quę nobis eueniunt, patienter ſufferre neceſſe eſt.
Tẽtationũ pulſatio. Multis enim calamitatum tentationibus mentes bo-
D norum pulſantur: & multis modis à diabolo tentan-
tur. Sed non amplius tentat eos, quàm Dei uoluntas
permittit: & ſi nolens, tamen utilitati eorum ſeruit,
quando eos tentationibus ſuis non decipit, ſed po-
tius erudit: Tentat autem eos aliquando per ſtimu-
los paupertatis non poteſt eos mouere, diuitias ad-
hibet ad ſeducendum: & dum per contumelias & op
probria non præualet: laudes & gloriam adhibet. Si
per ſalutem corporis non poteſt, ægritudines mittit:
& dum per delectationes ſeducere eos non poteſt,
per moleſtias quæ contra uotum eueniunt, eos cona
tur ſubuertere. Infirmitates uerò etiam quaſdam ad-
uerſus eos qui tentandi ſunt adhibet: ut per eas puſil-
lanimes faciens, conturbet charitatem eorum quam
E habent ad Deum. Sed quáuis concitatur corpus, &
febribus ualidiſſimis inflammetur: inſuper etiam ſi
intollerabili contritione affligatur: quiſquis es qui
hæc ſuſtines, recordare futuri ſeculi pœnas, & æter-
num ignem, & perpetua tormenta: & hæc cogitans,
non deficies ad ea quæ in præſenti contingunt. Inſu-
Heb. 12. per etiam gaude: quia uiſitauit te Deus. *Quem enim di*
ligit Deus, corripit: & flagellat omnem filium quem reci-
pit. Exulta uidens cui ſimilis factus es.. Nam Paulo
Apoſtolo ſimile donum accipere meruiſti: qui dixit:
2. Cor. 12. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut inhabitet in*
Ibidem. *me uirtus Chriſti.* Et rurſum: *Quando enim infirmor: tunc*
fortior ſum & potens. Si frigore, ſi febribus caſtigaris:

A memor eſto quod ſcriptura dicit: *Tranſiuimus per* *Pſal. 65.*
ignem & aquam: quia reſiduum eſt ut inducaris in re
frigerium. Clama etiam cum Propheta: *In tribulatione* *Pſal. 4.*
dilataſti me. Perfectus enim eris per huiuſmodi tribu
lationes Si fortè amittis oculos, non feras grauiter:
extollentiæ enim inſtrumentum amiſiſti, ſed interio-
ribus oculis gloriam Dei ſpeculari ſtude. Surdus fa-
ctus es, non contriſteris: quia auditum uanum amiſi
ſti. Manus tuæ ex aliqua paſſione debilitatæ ſunt: ſed
interiores paratas habeas aduerſus inimici tentatio-
nes. Infirmitas totum corpus tuum tenet: ſed interio
ri homini ſanitas creſcit. Nihil enim aliud eſt ægritu-
do corporis, quàm ſanitas mentis. Si infirmitas talis
tibi fuerit, ut non poſſis ſtare ad orandum & pſallen-
B dum, non contriſteris inde: quia ipſa infirmitas orat
pro te. Si ieiunas, non tibi inuenias occaſionem, dicen
do quia grauatus in ægritudinem incurriſti: quoniã
& qui non ieiunant, ſimiles ægritudines incurrunt.
Inchoaſti aliquid bonis, non reuoceris per impedi-
menta inimici: quoniam ieiunia & labores nobis cõ-
ſtituti ſunt propter turpes delectationes. Hæc om-
nia nobis proficiunt ad deſtruenda corporis deſide-
ria. Quapropter diſcat non murmurare qui patitur, *Murmurã*
ſi ignorat cur patitur: & per hoc iuſtè ſe pati arbitre- *dum non*
tur, quòd ab illo iudicatur, cuius nunquam iudicia *eſſe.*
iniuſta ſunt. Qui ergo in flagellis murmurat: iuſtitiã
iudicantis accuſat. Qui uerò iuſtè recognoſcit à iu-
C ſto iudice pati quod ſuſtinet (etiã ſi cauſam pro qua
patitur ignoret (per hoc iam iuſtificatur, per quod
ſeipſum accuſat, & Dei iuſtitiam laudat. Igitur pro
Chriſto, pro fide, pro ueritate, pro iuſtitia uiriliter
uſque ad mortem certemus: & ad ſufferendum pro
patienter aduerſa, nos quotidie pręparemus. Et ideò *Martyres*
martyres maximè commendantur: quia plura ſuſti- *maxime cõ*
nuerunt propter amorem Dei: tentationes cõtra hu *mẽdãtur.*
manam uoluntatem. Vnde Eleazar dum plagis peri- *2. Machabeorum. 6.*
metur, ingemuit & dixit: Domine qui habes ſcientiã
ſanctam: manifeſtè ſcis tu, quia cùm à morte poſſem
liberari, duros corporis ſuſtineo dolores: ſecundum
animã uerò propter amorẽ tuũ libenter hæc patior.
In martyrio enim non debetur præmiũ ſecundũ hoc
D quod ab exteriori infligitur: ſed ſecundũ hoc quod
pro Chriſto uoluntariè ſuſtinetur: quia nõ meremur
niſi per ea quæ ſunt in nobis: & non per ea quæ ſunt
extra nos: ſicut nec demeremur, niſi per ea quæ ſunt
intra nos. Quanto autẽ illud quod quis ſuſtinet uolũ
tariè: difficilius eſt uolũtati ſuſtinere: tanto uoluntas
quæ propter Chriſtũ illud ſuſtinet, oſtẽditur firmius
in Chriſto fixa eſſe: & ideò excellentius ei præmiũ de
betur. Ad efficaciã quippe merendi, tria ualẽt. Primũ *Merendi*
eſt, difficultas operis: quod patet in martyrio: quia ut *tres cauſa.*
ait Gregorius, maioris meriti eſt aduerſa patienter to
lerare, quàm bonis operibus inſudare. Secundum eſt,
prõptitudo uolũtatis: quia ſecundũ Apoſtolũ, *Hilarẽ* *2. Corin. 9.*
datorẽ diligit Deus. Et ſecundũ Auguſt. Nemo inuitus
E benefacit: etiã ſi bonũ ſit quod facit. Tertiũ eſt magni
tudo charitatis: quia ipſa charitas põdus eſt ſanctua-
rij: ſecundũ quod omnia quæ in tẽplo erant pondera *Leuit. 27.*
bantur. Et ideò opus tantũ in conſpectu iudicis pon
derat, quantũ amor unde procedit. Opera autẽ bona *Opera bona.*
meritoria ſunt triũ. ſ. uitæ æternæ, augmenti gratiæ,
remiſſionis pęnæ. Primum, ſcilicet ſubſtantiale præ-
mium, uitæ æternæ, reſpondet radici operis: ſcilicet
charitati. Præmium uerò accidentale, ſcilicet aug- *Præmium duplex.*
mentum gratiæ, reſpondet generi operis: quia ope-
ribus excellentibus, & operibus ſupererogationis
meremur magis augmentum gratię, quàm operibus

aliјs. Remiſſio autem pœnæ, reſpondet pœnalitati
operis. Nam opera quæ magis ſunt pœnalia, magis
ſunt meritoria remiſſionis pœnæ Eſt enim regula in
theologia, quòd pœna pœnæ eſt reſolutoria. Sancto
rum igitur pugnam & patientiam ante oculos pona

Memoria ſanctorũ. Gregorius lib. 14. moral.

mus: ut ſingula nobis aduerſa & contraria faciamus
pro Deo libentius, aut patiamur. Vnde Gregorius:
Labores præcedentium ſanctorum recolamus: & nõ
erunt grauia quæ toleremus. Vnde & Chryſoſtom.
Sanctorum luctamina in corde noſtro ſicut in tabu-
la deſcribamus: & aſſiduè meditemur contra omnẽ
ſpiritualium inimicorum armaturam: & eorum patiẽ
tiam nobis proponamus ad exemplum inuictæ uir-
tutis: ut iſtic æmulantes fortitudinem illorum, simili-
ter illic eorum coronam poſſimus adipiſci. Quãtam
illi patientiam in periculis corporalibus oſtenderũt:
tantam nos in paſſionibus irrationabilibus continẽ-
tiam demonſtremus, id eſt contra iram, uel auaritiã,
uel inanis gloriæ concupiſcentiam, & huiuſmodi di-
uino timore munitis ſenſibus repugnantes: & conſi-
milia figmenta diaboli deſtruentes in nobis. Si enim
cupiditatum & uitiorũ huiuſmodi ignes uicerimus,
ſicut illi tyrannidis ignem uicerunt: poterimus iuxta
ipſos pari gloria conſtituti ſimiles haberi. Et iterum:

Speculum ſpirituale.

Speculum eſt & ſpirituale bonorum uirorum memo
ria: & beatæ uitæ ipſorum hiſtoria: & ſcripturarum le
ctio: & quæ à Deo datæ ſunt leges. Et ſi uolueris ſe-
mel ſolum inſpicere ad ſanctorum illorũ imagines:
& turpitudinẽ uidebis mentis tuę, & videns nullo in-
digebis alio in liberationem ſordis huius. Etenim in
hoc utile eſt nobis ſpeculum, & facilem facit tranſpo
ſitionem. Neque enim monſtrat deformitatem ſo-
lum: ſed tráſponit eam ad pulchritudinem ineffabi-
lem ſi uoluerimus. Hæc Chryſoſt. Vnde etiam Aug.
Chriſtum animo attende: attende Apoſtolos: atten-
de animo tot martyrum milia. Ibi uidebis non ſolũ
uiros; ſed etiam fœminas: poſtremò pueros & puel-
las nec imprudentia decipi, nec iniquitate peruerti,
nec periculorum timore frangi, nec ſeculi amore cor
rumpi. Ita te non inuenientem quid excuſes: non ſo-
lum præceptorum ineuitabilis rectitudo, ſed etiam
exemplorum innumerabilis multitudo circundabit.

Induratio noſtra.

Hæc Aug. Sed ue nobis miſeris: qui nec flectimur
præceptis, nec monemur exemplis. Vt enim ait Gre-
go. Nos plerunq; à bono opere uerba reuocant: ſan-
ctos uiros à ſancta intentione frangere nec tormen-
ta potuerunt: nos ad præcepta dominica largiri, no-
ſtra ſaltem ſuperflua, nolumus: ſancti nõ ſolum Deo
ſuam ſubſtantiam contulerunt, ſed pro illo etiam pro
priam carnem dederunt. Hæc Gregorius. Et magna
quidem alacritate hoc multi fecerunt: & illam horam

Præſentia martyrum. Iſaac abbas apud Caſſianum collat. 9.

tanquam ad nuptias inuitati expectauerunt. Vnde
Iſaac abbas Syriæ dicit de multis martyribus, quòd in
hac die qua præſtolabantur coronam percipere mar
tyriј: ſi præſciebant, hoc eſt ex reuelatione, uel ab ali-
quo amico ſuo, in illa nocte aliquid non guſtabant:
ſed à ſero uſque ad mane ſtabant uigilantes in oratio
ne, glorificantes Deum in pſalmis, & hymnis, & can-
ticis ſpiritualibus: & in lætitia & exultatione ſperabãt
horam illam: ſicut illi qui ſunt ad nuptias præparati,
præſtolãtes occurrere gladio in ieiunio ſuo. Nos quo
que qui ad inuiſibile martyrium uocati ſumus: ad re-
cipiendas ſanctificationis coronas, uigilemus: nec in
aliqua parte negationis ſignum noſtris inimicis exhi
beamus. Hæc Iſaac. Vides ergo quia ſecundum do-

Sanctorum imitatio neceſſaria.

ctorum conſilium, debemus labores & agones ſan-
ctorum nobis ante oculos ponere in exemplum. Væ

A ergo illis qui geſta ſanctorum tanquam apocrypha
exufflantes, non ſolum legere nolunt, ſed quantum
in ipſis eſt, nec inter alios legi permittunt. Et ideò tan
quam illegitimi à ſanctis patribus in religione Chri-
ſtiana degenerantes, ſortem hæreditatis inter filios
Dei non merentur: nec merita ſanctorũ qui pro Deo
paſſi ſunt, eis ſuffragantur. Contra quos pulchrè &
congruè in quodam prologo paſſionis beatæ Ana-
ſtaſiæ, ſic dicitur: Omnia quæ à ſanctis geſta ſunt, vel
geruntur, ſi quis uoluerit ſtudioſe perquirere, & ſibi
& plurimis ædificationis exhibet fructum: & quaſi ar
bor fructifera non ſine cauſa probatur terram occu-
pare dum uiuit: cùm ipſe ſuis pomis ornatur: & om-
nis qui ex eo fructus percipit, ſaginatur. Scribimus,
B ut in geſtis inuenimus, quid egerint: quid locuti: quid
paſſi ſint ſancti. Oſtenditis uos eſſe catholicos, qui
Chriſti uictorias libenter legitis, libenter auditis. In-
terrogo uos, qui iſta inter apocryphas literas exuf-
flandas cenſetis, per quos ſtat canon ſcripturarum
omnium diuinarum: nunquid nõ per eos qui pro ip
ſo canone occidi magis optauere, quàm uici? Quid
enim tenuerunt martyres? Fidem certam, quæ ſacris
uoluminibus, certo librorum numero, continentur.
Agunt illis gratias apices ſacratiſſimi: quia per eorũ
perſeuerantiam perſeuerant. Et ideò uolunt eorum
geſta cõſcribi, ut in conſpectu Dei & hominum ſem
per ſancti laudentur: qui in conſpectu incredulorũ,
C pro eorum defenſione, tormenta immania pertule-
runt. Nihil ergo præter ſcripturas canonicas recipien
tes, eorum geſta ſtudioſe conſcribimus: oſtendentes
dogma catholicum, per catholicos martyres cuſtodi
tum, exemplum poſteris damus: ædificationem cre-
dentibus tradimus: artem belli Chriſti militibus de-
monſtramus. Conſtat eos quidem nolle pugnare, ſi
neceſſe ſit, qui nolunt legere pugnatores. Imperent
ſilentium infideles: ſpectent pugiles diabolicos, qui
athletas Domini ſpectare contemnunt: nos diuinas
uirtutes loquimur, ſcribimus, prædicamus. Prohibe

Gloria militum.

ant æmuli, imperent ſilentium timidi, verberent con-
temnentes, legentes increpent, libenter hæc audien-
tes accuſent: glorioſos faciunt milites vulnera pro im
D peratoris laude ſuſcepta, pro cuius amore etiam ani-
mas ponere libenter optamus. Triumphum Chriſti,
ac uictoriã laborioſi exercitus, de occultis foras pro-
ferimus. Scimus enim quæ illi uiſibiliter paſſi ſunt:
inuiſibiliter nobis excitari quotidie: & negligenter
pugnãtes acrius vulnerari. Ergo ut arma pertractes:
attende bellantes. Da mentem ſtudiјs: ut hoſtis inci-
piat te timere. hæc ubi ſuprà. Vides ergo impudens
ſanctorum detractor & Chriſtianæ religionis impu
gnator, quia ſecundum hæc dicta, tanquam arbor
infructuoſa, terram occupas dum uiuis: & non te ca
tholicum, ſed infidelem eſſe oſtendis: ideoque time-
re habens ne meritò excidaris, & in ignem mitta-
E ris, ac partem cum infidelibus, conſequaris. Da
ergo miſer gloriam ſanctis: ut cum eis partem ha-
bere merearis.

ORATIO.

O Beate *pręcurſor & alme Baptiſta, & magne amice Chriſti Ioannes: lucerna lucens & ardens: ora pro me miſero ad Deum patrem miſericordiarum: ut cor meum tenebroſum & frigidum illuminet & accendat, & ita ut te imitando pro Chriſto, pro fide, pro ueritate, pro iuſtitia patienter aduerſa ſuſtineam: & uiriliter etiam uſque ad mortem certare non timeam: ut poſt hanc fragilem uitam, tuis meritis & preci-*
bus

bus intercedentibus, fœliciter peruenire ualeam ad regales nuptias immaculati agni, quem tu almo tuo digito populo oſtendiſti. Amen.

De refectione quinque milium hominum. Caput LXVII.

Matt. 14. Ioan. 6. & Luca 9.

CVM autem audiſſet Ieſus necem Ioannis, propter doctrinam ueritatis, *aßumptis diſcipulis aſcēdit in nauiculam. & abyt trans mare Galilææ, in montem, & deſertum locum ſeorſum*, deuotioni & doctrinæ aptum; iuxta Tyberiadem ciuitatem Galilæę: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, & docebat eos: vt dicit Chryſoſtomus. Aſcendit in montem, erudiens nos à tumultibus & ab ea quę eſt in mundo turbatione quieſcere. *Seceſſit*, autem Dominus, & declinauit Herodis tyrannidem: non timens mortem: ſed quia nondum uenerat hora ſuæ paſsionis: & ut parceret inimicis, nę homicidium Domini iungerent homicidio Ioannis: & ut oſtenderet quòd aliquando ad tempus eſt cedendū humanæ malitiæ: quodq́ue licitum eſt Chriſti fidelibus fugere in perſecutione, ut ſe ſeruent pro multorum ſalute: & ut præberet nobis exemplum uitandæ temeritatis ultrò tradentium ſeipſos: quia nos omnes eadem conſtantia perſeuerant in tormentis, qua ſe offerunt torquendos. Seceſsit etiam ut probaret fidem credentium: ſi ſcilicet ſequerentur eum. Vnde ſequitur: *Cùm*, autem, *cognouiſſent*, hoc, *turbæ*, ſimplices ſcilicet & humiles ac pauperes: non ſapientes huius mundi, non potentes, non diuites, *ſecuti ſunt eum*: non in iumentis & uehiculis: ſed proprio labore pedum, & *pedeſtres*, ut ardorem mentis & deſiderium ſuæ ſalutis oſtenderent. Erubeſcebant etiam Dominum pedeſtrem, in equis ſequi & quadrigis. Minores ſequebantur: ſed maiores perſequebantur. Adhuc temporibns iſtis pauperes & populares magis currunt ad ſermones, quàm diuites & potentes. Circa eos autem benignitas Chriſti multipliciter apparuit: qui uiſcera miſericordię in eis expādit. *Cùm enim ſubleuaſſet oculos: & uidiſset eos*, uenientes ad ſe, deſcendens de monte, & obuiam eis exiens, curialiter illos excepit: *& miſertus*, in corpore & anima, *curauit*, ut plena fides ſtatim pręmium haberet. Nam quoſcunque in corpore ſaluabat: eos pariter & in anima reformabat. Secūdum Bedam: Per hoc quod dicitur ſubleuaſſe oculos Ieſus, datur intelligi quòd oculos non erigebat huc atque illuc: ſed pudicè ſedebat attentus cum diſcipulis ſuis. Et ſecundum Chryſoſtomum, Non ſimpliciter & ocioſè ſedebat: ſed diligenter lo-

Chriſti benignitas multiplex.

Chryſoſto. hom. 41 in Ioannem. Beneficia fecit dominus quatuor ſequentibus ſe.

A quens eis aliquid, & eos ad ſeipſum conuertens. Quatuor autem beneficia fecit Dominus ſe ſequentibus: excepit enim fatigatos, docuit inſcios, ſanauit infirmos, refecit famelicos: per hoc quantum deuotione credentium lætetur inſinuans. Hæc ſunt quatuor beneficia, quæ Dominus ſpiritualiter exhibet ſequentibus eum. Primò ſuſcipit ad pœnitentiam, operibus peccatorum fatigatos. Secundò illuſtrat per gratiā, tenebris peccatorum excæcatos. Tertiò ſanat per iuſtificationem, iaculis peccatorum vulneratos. Quartò reficit per internam conſolationem, pondere peccatorum debilitatos & deſolatos. Sic etiam debet bonus prælatus facere ſubditis: ſcilicet ſuſcipere dulciter, docere ſapienter, ſanare efficaciter, reficere ſpiri-

B tualiter. Qui ergo inter deſerta Chriſtum quærunt, & non faſtidiunt, à Chriſto ſuſcipiuntur: ac corporaliter & ſpiritualiter ſi indigent curantur. Sed nemo cibum Chriſti accipit, niſi antea ſanatus fuerit: quia poſt remisſionem peccatorum, tribuitur alimonia cęleſtis. *Erat autem proximum paſcha, dies feſtus Iudæorū.* Iſtud erat ſecundum feſtum paſchale: & in eo nō fuit Dominus in Hieruſalem. Sicut enim ſeruando legē oſtendebat ſe eſſe uerum hominem de filijs Iſrael ſecundum carnem: ſic aliquando prætermittendo obſeruationem eius, oſtendebat ſe eſſe Deum ſupra legem. Vbi nota, quòd iſtud Euangelium bis in anno in Eccleſia recitatur, ſcilicet in quarta dominica qua-

Euangeliū bis recitatum.

C dragesimæ: & hoc propter principium Euangelij, vbi dicitur, *erat proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.* & in ultima dominica ante aduentum: & hoc propter finem Euangelij: ubi dicitur, hic eſt Propheta, qui uenturus eſt in mundum. *Veſpere autem facto, iam hora*, redeundi ad propria & comedendi: *præterijt*, & ideo refectio neceſſaria fuit. In quo oſtenditur deſiderium ſaluatoris, quod de ſalute animarum habebat: quia uſque ad ueſperam ſermonem protrahebat: & turbarū deuotio, quæ dulcedine ſermonis dominici tenebātur: nec propter noctem imminentem ab eo recedebant: quamuis alimenta non haberent. Tantum enim deſiderabant audire Chriſtum, quòd omiſerant apportare ſecum alimentum, propter quod neceſſariū

D erat fieri miraculum. Vbi Chryſoſtomus. Turbarum fidem oſtendit, quòd Dominum etiam famem patiētes, expectabant uſque ad ueſperam. *Cùm ergo ſubleuaſſet Ieſus oculos*, miſericordiæ ſuæ: *& uidiſſet*, miſerationis intuitu, quia multitudo maxima venit ad eū: totius mundi ſignificabat multitudinem concurrentem ad Chriſtum: incepit conferre cum Philippo de tantæ multitudinis refectione, qui ſecundum Chryſoſtomum magis rudis fuit, & magis indigens inſtructione: & cognouit referēte Andrea, quòd unus puer inter eos, quinque panes hordeaceos, & duos piſces tantum haberet: quos eo iubente in medium attulerunt, propter ſpiritualem refectionem, quam cōtinuè à Domino habebant, non multum de corpora-

Chryſoſto. hom. 50 in Matthæū.

Chryſoſto. hom. 41 in Ioannem.

E li refectione ſibi curabant prouidere. In quo arguuntur ſucceſſores eorum, qui de delicijs ſibi prouidere non ceſſant. Vbi Chryſoſtomus: Addiſcimus autem in hoc diſcipulorum philoſophiam, qualiter contempſerunt eſcam. Duodecim enim exiſtentes, quinque panes habebant, & duos piſces: contemptibilia enim eis erant corporalia, & à ſpiritualibus posſidebantur. Oportebat autem erudiri, diſcipulorū exemplo quoniam & ſi pauca habuerimus, oportet tribuere indigentibus. Iuſſi nanque diſcipuli afferre quinque panes: non dicunt, unde mitigabimus famem noſtram? ſed obediunt confeſtim. Et fecit turbas diſcūbere, id

Chryſoſto. hom. 50 in Matthæū.

eſt ordinatè ad comedendum ſedere, ſuper fœnum, id eſt ſuper herbam agri uiridem:in quo oſtenditur, quòd locus erat aptus ad ſedendum. Vbi innuitur probatio fidei turbarum: quia aliter non ſediſſent ad comedendum,niſi credidiſſent miraculum. *Diſcubuerunt ergo quinque milia uirorum*,perfectorum, abſque paruulis & mulieribus. ſecundum modum enim Hebraicum ſoli uiri à uiginti annis,& ſuprà numerãtur: ſed paruuli & mulieres tacentur. Hoc autem dicit Euangeliſta,ut appareat maius miraculum. *Accepit ergo Ieſus panes*, & piſces in manibus glorioſis & uenerabilibus:quæ uim multiplicãdi habebant:ut ſacratiſſimarum manuum tactu multiplicarentur,ac magna munera daturus prius in cœlum aſpexit: ut omne datum optimum & donum perfectum deſurſum eſſe inſinuaret:ut patrem ſuum honoraret & non uirtute elementari,ſed cœleſti hoc factum eſſe oſtenderet. Deinde orauit, patri *gratias agens*, ut oſtenderet quantum de noſtris profectibus gratuletur,& ſecundum Chryſoſtomum,ut informaret nos ad agendas ſemper Deo gratias,cùm uel in carne reficimur, uel in anima: & non prius tangere menſam, donec gratias egerimus ei, qui cibum hunc nobis præbuit: & dat nobis eſcam in tempore oportuno.Similiter etiã, *benedixit*, ut ſua benedictione multiplicarentur: ſic enim in principio creationis rerum omnibus creaturis benedicens, contulit illis naturalem uirtutem: ut ex ſe inuicem naturaliter multiplicarentur:cuius benedictione ſemel accepta, uſque hodie fructificare non ceſſant. in quo dat exemplum,quòd in principio mẽſæ debemus panem Deo offerre, & benedictionẽ ſupernam ſuper ipſum elicere:& quòd non debemus ad menſam accedere,uel cibum ſumere:niſi præmiſſa benedictione. Et iſtam benedictionem(ut creditur) Chriſtus aliquibus uerbis expreſſit: quibus creaturã & ſanctificauit,& multiplicauit:ſed quę illa uerba fuerint, Euangeliſtæ non ponunt: quia fortè ſecretè ea protulit. *Et fregit*,in groſſas partes,non ſcidit per minutias:ut nos doceret panem noſtrum frangere debere,& dare pauperibus:& ſic multiplicata eſt illa materia inter manus Chriſti frangentis: quia hoc fiebat uirtute deitatis:cuius organum & inſtrumentum eſt humanitas eius. Secundum Chryſoſtomum, Multiplicat panes & piſces, ad ſignificandum, quòd tam mari,quàm aridæ dominatur.Fregit ergo,& frangẽdo multiplicauit. *deditque diſcipulis ſuis*, ſ. panes & piſces multiplicatos,ut ponerũt ante turbas, in ſignũ quòd data ſunt temporalia prælatis, propter pauperes paſcendos & ſic per diſcipulos diſtribuit:id eſt diſtribui fecit diſcumbentibus: officium enim prælati eſt miniſtrare, & non miniſtrari. Ipſos autem panes & piſces Dominus ita multiplicauit:ut omnes pro libitu ſuo comederent:& multa fragmenta ſuperarẽt. unde ſequitur:*Vt autem impleti ſunt*,quia omnes mãducauerunt,& ſaturati ſunt,quod ſignificat cœleſtem refectionem,in qua ſancti plenè ſatiantur: *dixit Ieſus diſcipulis*,ut fragmenta reſidua colligerent,unde poſtea cibum egentibus pręberent:non ſic diues epulo fecit, cuius reliquias canes nõ pauperes comedebãt: cui hodie multi ſunt ſimiles,idem uel peius facientes. In hoc quippe,quòd turbam pauit,dedit nobis exemplum, ut operibus miſericordiæ inſiſtamus: & licet hoc ſit laborioſum:tamen eſt multum fructuoſum. *Collegerunt ergo & impleuerunt*, de reliquijs, *duodecim cophinos*, hoc eſt magnas ſportas, quæ circulis per quos brachia inſeruntur dorſo portantur: unuſquiſque enim Apoſtolorum implet cophinum ſuum; ut

Fides turbæ. — *Iacobi 1.* — *Chriſtus gratias egit* — *Chryſoſto. hom. 50. in Matth.* — *Pſal. 144.* — *Gene. 1. & 9.* — *Chriſti benedictio.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Luc. 16.*

A quolibet unum ſuper humerum apportante, ineffabile uideretur miraculum. Hîc Domini miraculum augmentatum eſt.Magnum enim miraculum eſſet,ſi de quinque panibus & duobus piſcibus quinque milibus hominum ſatiatis,nil ſupereſſet. Sed ſignũ creuit iuxta admirationem:quia non ſolum quinque milia hominum ſatiati ſunt:ſed etiam tot fragmenta remanſerunt,unde duodecim cophini replerẽtur. Hoc ergo etiam ad euidentiam miraculi facit, quòd plus remanſit,quàm à principio fuit. Et ſecundum Cyrillum:Hoc factum eſt,ut hinc eſſet manifeſta certificatio,quòd opus charitatis in proximos, uberem uendicet retributionem à Deo. & ſecundum Theophil. B ut addiſceremus quantum hoſpitalitas poteſt,& quã tum augentur noſtra:cùm indigẽtibus ſubuenimus. *Illi ergo homines*,aliquid de ratione habentes, *cùm uidiſſent* potentiam diuinam per effectum probatam, *quòd faceret ſignum*, alias non auditum:in quo probauit ſe eſſe Deum:quia illa multiplicatio per Heliſæum facta,multum deficiebat ab iſta:*dicebant* magnificantes Deum, *quia hic eſt uerè Propheta*: imo ſecundum Auguſtinum: Ipſe Dominus Prophetarum, de quo dixit Moyſes: Prophetam ſuſcitabit uobis Dominus de fratribus ueſtris:tanquam me audietis eum,ſecundum legis dictum uenturus eſt in mundum ad ipſum ſaluandum:ſic autem non uenerunt alij Prophetæ:ſed ſolum ad denunciandum iſtius aduentum.

C Vbi ſciendum quòd Chriſtus promiſſus erat in lege, tanquam Propheta cæteris excellentior: & ideo uiſo miraculo prædicto, populus confeſſus eſt illum eſſe, de quo loquitur prædicta ſcriptura & ſic confitebatur eſſe uerum Chriſtum. Conſpice igitur Dominũ Ieſum, qualiter indigentibus miſericorditer condeſcendit & ſubuenit,ac omnia ordinatè facit: & qualiter illos comedentes aſpicit,& in eorum iocunditate lætatur:& quomodo illi ſuper iſto miraculo admirantur:& unus ad alterum inde loquitur,dicentes, *quia hic eſt uerè Propheta*, & plura alia ad laudem eius pertinentia. Lætantur, & cum gratiarum actione manducant:non ſolum corporaliter cibum ſumentes,ſed D etiam mentaliter,ſaltem aliqui ex eis,refectionẽ percipientes. Sta & tu à longè famem deſiderij, & miſeriam lachrymis prode: manum tanquam mendicus extende,ſi fortè de Dei donis & beneficijs ſaltẽ modicum quid merearis accipere. ubi conſideranda eſt parſimonia uictus diſcipulorum Chriſti, in duobus: Primò in qualitate:quia pane hordeaceo utebantur, qui eſt cibus iumentorum. Secundò, in quantitate: quia duodecim uiri,& Chriſtus cum eis:& fortè nonnulli de alijs diſcipulis eos comitati, nõ niſi quinque panes hordeaceos habebant: in quo notatur mira inopia Chriſti & diſcipulorum, quòd paucos panes habebant, & uiles:unde & frequenter cum Domino paſſi ſunt famem.In quo etiam apparet, quantum eſ E cam carnalem contempſerunt,ſolis ſpiritualibus intendentes. Vnde Chryſoſtomus: Diſcamus autem hinc,qui uoluptati attendimus,quæ comedebãt mirabiles uiri illi & magni, & quantitatem eorum quæ inferebantur,& uilitatem menſæ eorum. Et iterum: Ioannes autem panes hordeaceos eſſe dicit, non inaniter hoc enarrans: ſed tumorem precioſitatis erudiens nos conculcare: talis enim prophetarum menſa erat. Et iuſſit eos ſuper fœnum iacere, philoſophari turbas erudiens. Non enim nutrire corpora ſolum uolebat:ſed & animam erudire. Et à loco igitur, & à nihil amplius panibus dando & piſcibus, & ab apponendo omnibus eadem, & à faciendo communia,

Theophilactus in Lucam c. 9. — *Auguſtin. tracta. 24. in Ioan.* — *Deut. 18. c.* — *Chriſtus promiſſus ut propheta.* — *Chriſti inopia.* — *Chryſoſto. hom. 42. in Ioannem.* — *Hordeaceus panis.*

nia,& à nihil alteri plus præbendo: & humilitatem, &parſimoniam,& charitatem quæ omnia æſtimarẽt communia, eos erudiuit: & quod uidebatur in eremo Iudæis eſſe mirabile, dicebant quippe: nunquid & panem poteſt dare, uel parare menſam in deſerto? hoc per opera oſtendit, propter hoc & in deſertum eos ducit:ut ſine omni ſuſpicione ſit hoc miraculũ: & nullus æſtimet ex caſtello aliquo propè exiſtenti, inferri aliquid ad menſam.hæc Chryſoſtomus:voluit etiam in deſerto hoc miraculum facere: ut ſignificaret ſe eſſe illum, qui quadraginta annis pauit populũ in deſerto:qui patribus erat promiſſus.Item in ſignũ futuri,quia in regione & ſtatu multorum:ubi nec ſeminatur,nec metitur paſcit Deus ſeruos ſuos. Vnde ſecundum Theophilum: Addiſcimus ex miraculo perpetrato non fieri puſillanimes in coartationibus paupertatis.Et bene panibus pauit hordeaceis: quia panis delicatus non hic, ſed in futuro eſt guſtandus. Quotiens autem Dominum legimus ex paucis panibus multas hominum turbas pauiſſe:non tantum eſt mirandum,quantum uenerandum. Non eſt mirum quia pauit: ſed potius uenerandũ, quia facere uoluit. Qui enim ex nihilo cuncta creauit: non eſt mirum, ſi ex paucis panibus multas turbas pauit.Myſticè per quinque panes,quinque libri Moyſi:per duos piſces, Prophetæ & Pſalmi intelliguntur.In his enim tribus, ſcilicet lege,Prophetis,& Pſalmis,totum uetus teſtamentum comprehenditur. per quinque autem milia uirorum,Dominum ſequentium, deſignantur actiui omnes quinque ſenſibus interioribus & exterioribus,quæ poſſident bene utentes: per mulieres uerò & paruulos,ſignificantur infirmi nondum pugnæ idonei, qui numero ſunt indigni. Hi ergo prædicti rectè quinque panibus aluntur:quia tales neceſſe eſt legalibus adhuc præceptis inſtitui: nam qui mundo ad integrum renunciant,quatuor ſunt milia: & ſeptẽ panibus refecti,hoc eſt Euangelica perfectione ſublimes,& ſpirituali ſunt gratia docti. Cùm ergo in hoc conuiuio Domini tantummodo viri fuiſſe dicuntur, myſticè monemur: ut ſi quàm ſuauis ſit Dominus, guſtare deſideramus: uiri, id eſt fortes contra tentationes ſimus: uir enim à uiribus dicitur: & uirorum nomine illos ſcriptura ſancta deſignare conſueuit, qui uiriliter tentamenta uicerunt. Qui ergo cœnam Domini manducant, uirtute mentis & ſenſu uiri eſſe debent: non in concupiſcentijs emolliti ſicut fœminæ:nec puerilem ſenſum habentes,ſicut pueri. Per diſcubitum autem, & ſeſſionem corporis, intelligitur quies mentis:qui enim à Deo ſpiritualiter paſci deſiderat: oportet quod ſedeat, id eſt à curis ſuperfluis, & turbationibus conquieſcat. Secũdum Bedam quoque ſuper fœnum diſcumbentes dominicis paſcuntur alimentis, qui per continentiam calcatis concupiſcentijs, audiendis implendisque Dei uerbis operam impendunt.Fœnum enim carnem ſignificat, ſecundum illud: Omnes caro fœnum, nec ad menſam Dei dignè ſedere poterit, qui carnem per ſeruitutem ſpiritui non ſubijcit. Qui ergo vult refici pane gratiæ ſpiritualis, congruum eſt ut ſedeat ſuper fœnum, id eſt ut dominetur corpori ſuo, & mortificet carnem ſuam.Saluator autem non noua creauit cibaria, ſed præſentibus benedixit:quia ueniens in carne,nõ alia quàm quæ lex & Prophetæ prædixerant prædicauit: & ea myſterijs gratia grauida demonſtrauit. Reſpexit in cœlum:ut illuc dirigendam mentis aciem,ibi lucem ſcientiæ doceat eſſe quærendam. Sed tripliciter impeditur quis ne oculos ſubleuet ad Deũ. Primò,

In Exodi libro, & Numeris,

Myſtic'.

Vir.

Beda in c 9. Luca.

Fœnum.

Oculorum ſubleuãdorũ triplex impedimentum.

A quando nimis occupatur circa ſenſibilia, id eſt terrenas diuitias:quia tunc oculus fœdatur puluere auaritiæ. Secundò, quando occupatur circa delectabilia, id eſt circa carnales delitias: quia tunc oculus excæcatur igne concupiſcentiæ.Tertiò, quando occupatur circa ſublimia,id eſt circa ambitiones mundanas: quia tunc oculus obſcuratur fumo ſuperbiæ. Fregit quoque,& ante turbas ponenda diſcipulis diſtribuit: quia clauſa ſacramenta legis & Prophetiæ ſanctis doctoribus, qui hæc toto orbe prædicent patefecit. Quod autem turbis ſupererat, à diſcipulis colligi uoluit:quia ſecretiora intelligentiæ,& ſacratiora myſteria, quæ a rudibus capi nequeunt:non ſunt negligenter omittenda: ſed à diſcipulis Domini, & eorum ſuc-

B ceſſoribus diligenter inquirenda: & illis qui idonei ſunt alios docere,committenda. Nam per cophinos duodecim, Apoſtoli, & ſequentes uiri Apoſtolici, & doctores figurantur:foris quidem hominibus deſpecti:ſed intus ſaluatoris cibi reliquijs cumulati. Cophinis enim ſeruilia & ruſticana aguntur opera & officia: & Deus infirma mundi elegit, ut confundat fortia.Eſt autem Cophinus, ſecundum Iſidorum: uas ex uirgultis factum: & de iuncis uel uiminibus, aut folijs palmarum contextum: aptum ad portandum purgamenta, & ad ſeruilia opera. Vnde in Pſalm. de Ioſeph dicitur: *manus eius in cophino ſeruierunt.* Sicut autem pauci panes & piſces fracti, in multas reliquias

C excreuerunt:ſic cibus uerbi Dei, quanto magis diſtribuitur, tantomagis multiplicatur. Nec à caſu, ſed ex diuina diſpoſitione impleti ſunt duodecim cophini, ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum: nec data ſunt turbæ fragmenta portanda: ſed diſcipulis, ut per hoc deſignaretur quòd fragmenta,& reliquiæ uerborum Chriſti, per Apoſtolos erant per mundũ portanda:& per eos corda ieiuna paſcenda, quia bene duodecim eſſe dicuntur:quia fides ſanctæ trinitatis, in quatuor mundi partibus, per eos erat prædicanda.unde Ambroſius: His uerò panis quem frangit Ieſus, myſticè quidem Dei uerbum eſt, & ſermo de Chriſto,qui dum diuiditur augetur:de paucis enĩ ſermonibus,omnibus populis redundantem alimo-

D niã miniſtrauit.Dedit ſermones nobis, uelut panes: qui noſtro dũ libantur ore,germinãtur Hæc Ambroſius. Moraliter per Apoſtolos, intelliguntur prælati: per quinque panes hordeaceos quinque bona ſpiritualia,quibus anima à Deo reficitur in pręſenti.Sicut enim in domo patrisfamilias ſolet eſſe multiplex panis,ſcilicet pauperum, famulorum, filiorum, dominorum,& amicorum:ſic in Domo Dei, quæ eſt Eccleſia ſunt diuerſa genera panum ſpiritualium. Primus eſt panis naturæ, & abſtinentiæ corporalis: hic eſt panis pauperum, id eſt peccatorum: hunc enim panem largitur Dominus, etiam peccatoribus, qui

E uerè pauperes ſunt.de quo in Geneſi dicitur: *In ſudore vultus tui, ueſceris pane tuo.* & in Eſaia: *Dabit tibi Dominus panem arctum, & aquam breuem.* Iſtum panem debemus pauperibus cõmunicare, ſi uolumus quòd facta noſtra Deo ſint grata: alias enim bona noſtra opera Deo nõ placent,niſi eleemoſynis ornata ſunt. Secundus eſt panis pœnitentiæ luctualis: hic eſt panis famulorum: de quo in Pſalmo dicitur: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ, panes die ac nocte.* Et iterum: *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis in lachrymis in menſura,* ſcilicet proportionis, id eſt pro modo culparum: quia quantum homo delectatus in peccatis, tantum debet ſe affligere, in pœnitentiæ lamentis. Hunc panem dat Dominus,

Cophinus.

Pſal. 80.

Ambr. lib. 6. in Luca.

Moraliter.

Panis multiplex.

Gene. 3. Eſaia. 30.

Pſal. 41. Pſal. 79.

per prælatos pœnitentibus: inducendo eos ad contritionem, & iniungendo pœnitentiam. Tertius eſt panis intellectualis & doctrinalis: hic eſt panis filiorũ: [Matth. 15.] de quo in Euangelio dicitur: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum.* [Eccleſ. 15.] Et in Eccleſiaſtico: *Cibauit illum pane uitæ & intellectus.* Hunc panem miniſtrat Dominus fidelibus per prælatos & curatores, uerbum Dei ſeminando: unumquenque pro modulo ſuo paſcendo. Quartus eſt panis euchariſtiæ ſacramentalis: hic eſt panis dominorum, de quo in Euangelio dicitur: [Ioan. 6.] *Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi.* Et Apoſtolus: [1. Cor. 11.] *Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat.* Hunc panem dat Dominus per prælatos mundis & peccato dominantibus: quia immundis & malis non eſt dandus. Quintus eſt panis deuotionis internalis: hic eſt panis amicorum: licet enim paterfamiliàs habeat in domo ſua panem bonum, tamen amicis ſuperuenientibus quærit meliorem. de quo in Eſaia: [Eſa. 30.] *Erit panis terræ noſtræ uberrimus & pinguis.* [Piſces duo.] Duo autem piſces dulcorãtes hos panes, ſunt ſpes ueniæ, & amor Dei: uel intellectus & operatio: quia ſine eis nullus iſtorum panum eſt ſapidus. Iſtis uerò quinque panibus & duobus piſcibus, reficit Dominus animam in præſenti effectiuè, & prælatus miniſterio. O quàm fœlix anima eſt illa, apud quam inuenti fuerint iſti panes & piſces, ut de ea dicatur: *eſt puer unus hic, qui habet quinque panes & duos piſces.* Per puerum enim intelligitur fidelis anima à puritate innocentiæ puer dicta, quæ in quolibet fideli, etiam obnoxio peccatis, debet per pœnitentiam reparari: ad quod aſſequendum requiruntur quinque panes: & qui habet illos, eſt uerè puer Euangelicus. Eſt & panis cœleſtis, quem ſancti manducabunt in menſa Chriſti, de quo in Luca [Luca 9.] dicitur: *Beatus qui manducat panem in regno Dei.* Et de iſta mãducatione dicitur in eodẽ: Et ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnũ: ut edatis & bibatis ſuper mẽſam meã in regno meo. Moraliter etiã ſimul & allegoricè & anagogicè faciamus quinque panes pœnitẽtiæ, doctrinæ, & refectionis æternæ. [Moraliter.] Moraliter pœnitentiæ, quinque ſunt panes, ſ. panis compunctionis ex conſideratione peccati: panis afflictionis ex conſideratione paſſionis Chriſti: quem ille comedit, qui conſiderando Chriſti paſſionem corde & corpore, ſe mortificando ſubijcit: panis compaſſionis, ex conſideratione defectuum, & miſeriarum proximi: panis timoris & tremoris, ex conſideratione futuri ſupplicij: & panis ſuſpirij, & deuotionis ex cõſideratione dilationis cœleſtis gaudij & præmij. Omnes iſti panes ſunt hordeacei: ideoque ſunt cum amaritudine ſumendi. Piſces autem duo, ſunt ſpes ueniæ, & dulcedo uitæ æternæ. [Allegoricè.] Allegoricè autem panes doctrinæ ſunt quinque libri Moyſi: hordeacei, propter literæ duriciem: reficientes tamen, propter ſpiritualem intellectum reficiẽtem. Duo autem piſces, ſunt dulcedo prophetiæ, & dulcedo Pſalmorum. [Anagogicè.] Anagogicè uerò, refectionis æternæ ſunt panes quinque ad quos ſuſpiramus: & ex quibus reficimur in æternis: quorum unus eſt præſentia Dei. Secundus eſt, pulchritudo uiſionis faciei Dei. Tertius eſt, ſocietas Angelorum: inter quorum ſortes, eſt ſors noſtræ beatitudinis. Quartus eſt, conſortium ſanctorum, qui cum Chriſto regnant in cœlis. Quintus eſt, dulcedo internæ beatitudinis, quam hîc parumper experimur. In omnibus his hordeum eſt, dilatio ſuſpirantis ad iſta. Dulcedo autem duorum piſcium cõſolantium, certitudo conſcientiæ, & certitudo fidelitatis diuinæ. Item primus panis hordeaceus, qualis conuenit pec-

A catori, uerè pœnitenti, eſt contritio in corde. Secundus eſt, pudor in confeſſione. Tertius eſt, ieiunium in carne. Quartus, oratio in mente. Quintus, pietas in opere. Duo uerò piſces condientes hordeaceos panes, ſunt timor, qui capitur in ſalſiſſimo mari, id eſt pœnis inferni: & ſpes quæ capitur in dulciſſimo fluuio paradiſi: cogitas quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Inſuper moraliter quinque panes ſignificant quinque quæ Dominus dat nobis ad ſpiritualem quinque ſenſuum refectionem. [Moraliter Quinque dona Dei ſenſuum.] Primò dat præſentia, quo pane reficitur uiſus, dum uidet omnia tranſitoria eſſe, & caduca. Secundus panis quem dat, ſunt præterita, quo pane reficitur auditus, quando
B audit, quòd omnia tranſeunt uelut umbra, & ideo ſpernis ea. Tertiò dat futura: quo pane reficitur odoratus, quando cogitat mortem futuram, & inferni pericula: & ideo ſe comprimit operibus uirtuoſis. Quartò dat ſpiritualia æterna, ſcilicet bona cœleſtia: quo pane ſatiatur guſtus, quando propter amorem eorum omnia contemnuntur. Quintò dat flagella: quo pane ſatiatur tactus, quando per flagella mouetur ad dilectionem Dei, & contemptum mundi. Et piſces ſecundum iſtum modum ſignificant cognitionem quæ illuminat intellectum, & dilectionem, quæ inflammat affectum. [Cognitio dat ſaporẽ.] Cognitio enim tribus primis dat ſaporem: quia cognitio præſentia intelligit: futura præuidet, & præterita recordatur. Dilectio ſimi-
C liter duabus ultimis dat ſaporem: quia diligens Deũ præ amore, & deguſtatione cœleſtium: & in flagellis Domini delectatur. Hoc autem facto miraculo, *ſtatim compulit Dominus diſcipulos aſcendere in nauiculã & præcedere trans fretum ad Bethſaidam,* ciuitatem Andreæ & Petri & Philippi Apoſtolorum: ut ab illo loco recederent, donec turbas dimitteret, ſub forma alicuius benedictionis & ualedictionis: uolebat enim ſeparare ſe à turbis: quia ſciuit quòd uenturi erant, ut facerent eum regem: & ideo ſe à diſcipulis, inter quos à turbis quærebatur, ſeparauit. [Coactio turbæ.] Coegit eos, quia non libenter recedebant abſque magiſtro ſuo, eius ſocietate & doctrina delectati. [Chryſoſto. hom. 50. in Matthæũ.] Vnde Chryſoſtomus:
D Cùm autem dicat, coegit, multam diſcipulorum inſtantiam oſtendit: quia non de facili ab eo poterant ſeparari: & hoc quidem tum propter nimium affectum, quem ad eum habebant: tum quia ſollicitabantur, qualiter ad eos ueniret. [Hierony. in c. 14. Mat.] Et Hierony. Quo ſermone oſtenditur inuitos eos à Domino receſſiſſe, dum amore præceptoris, nec puncto quidem temporis ab eo uolunt ſeparari. [Bed. in c. 9. Lucæ.] Rectè autem quaſi inuiti, & retractantes Apoſtoli à Domino receſſerant: ne illo abeunte naufragia ſuſtinerent. Et quia Chriſtus erat promiſſus rex futurus: ideo poſtquam confeſſi ſunt eum Chriſtum: uoluerunt conſequenter ipſum facere regem: conſiderabant enim quòd ipſe qui eos ſatiauit, poſſet eorum neceſſitatibus ſubuenire: & ſub tali re-
E ge uidebatur eis non poſſe egere. Putauerunt forſitã illum ſic ueniſſe, ut iam regnaret: & uolebant præuenire tempus eius, quod ipſe apud ſe uſque in finem ſeculi occultabat. Vbi Beda: Turbæ uiſo tanto miraculo intellexerunt pium atque potentem: & idcirco uoluerunt eum facere regem: & homines nanque uolunt habere regem pium ad regendum, & potentem ad tuendum. Vnde & Chryſoſtomus: Nouit enĩ eos, quia tam faciliter multos procurauit: & ideo ſub ipſo ocioſam & reſolutam. & gaſtrimarginoſam putabant ducere uitã: qui omnibus abundarẽt, & nihil laborũ, uel impenſarũ impenderent: & ideo corruptã

eorum

eorum nouit eſſe intentionem,& non conſentiens reſolutæ ocioſitati,& guloſitati,fugit ab eis: quia quanuis bonum uellent,non tamen bene uoluerunt. Vnde etiam Auguſtinus: Fugit Chriſtus cùm eum uoluerunt facere regem. Omnia enim bona terrena contempſit homo Chriſtus, ut contemnenda monſtraret:omnia mala ſuſtinuit, ut nec illis quæreretur fœlicitas,nec in iſtis timeretur aduerſitas. *Ieſus ergo*, ſcrutator cordium:cognoſcens uoluntatem eorum:poſtquam præcepit diſcipulis ſuis transfretare,*fugit ipſe ſolus*, à turbis,*in montem orare*,& gratias patri pro beneficijs agere, & nobis in hoc formam dare: ita quòd illi non perpenderunt: nec eum inuenire tunc potuerunt. Sequere autem tu eum à longè, ſi fortè dignabitur te vocare: uel ſaltē aliquid de reliquiis refectionis & gratiæ tibi impartiri. *Fugit ergo Dominus in montem*, id eſt celeriter aſcendit: noluit enim temporaliter honorari,exemplo ſuo nos docens,ut uanam gloriam fugiamus: & in bonis, quæ agimus humani fauoris retributionem uitemus.unde Chryſoſto. Conſiderandum autē, quòd cum Dominus magna operatur,dimittit turbas:docens nos nūquam gloriam, quæ à multis eſt perſequi: neque attrahere multitudinem. Et vt dicit Auguſtinus:noluit rex ab hominibus fieri:quia humilitatis viam oſtendit miſeris.Dedit itaque nobis exemplum humilitatis,& fugiendi honores, & acceptandi labores: quia quæſitus ad regnum & honores fugit:quæſitus ad paſſionem & mortem, ultro ſe obtulit:ut ſcilicet exemplo eius parati ſimus ad aduerſa toleranda: cauti ad blandimenta declinanda:& ne nos aduerſa fatigando deijciant,uel proſpera emolliendo decipiant: crebris precibus à Domino imploremus:& eius auxilium inuocemus, Omnem ergo laudem humanam fugias,cum honore, tāquam uenenum mortiferum, & omnem cogitatum ſuggerentem tibi appetitum cuiuſcunque altitudinis,ſub quocunque prætextu charitatis,in ipſo principio & ortu ſuo,uelut caput draconis infernalis, tam citò mortifices cum baculo crucis. Præpara quoque teipſum ad quęcunque opprobria, quæcunque aſpera,quæcunque aduerſa,pro Chriſti nomine ſufferenda:& in deſpectu tuo gaudeas: teipſum talem uerè & ex corde reputans,qui merito ab omnibus deſpici debeas:ſemper tibi Chriſti humilitatem & duriſſimam paſſionem reuocando ad memoriam: qui regnum fugiens,crucem uoluntariè eſt amplexus. omni confuſione contempta. *Aſcendit*, itaque Dominus, *in montem*,uelut in locum cęlo proximiorem: innuens ut ad ſublimia uitæ uirtutum cliuum aſcendamus,& cœlo proximi eſſe cupiamus:& orare, ut ſi bene orare uelimus,mentem ſurſum à terrenis leuemus: & ſolus,ut non in ſtrepitu,ſed in loco quieto oremus: & nos totos & uires noſtras ad Deum colligamus. Et bene coniungit iſta duo,ſcilicet ſolus, & orare: quia ſolitudo amica, & utilis eſt orationi,ſecundum illud: Tu autem cùm oraueris,intra in cubiculum: & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: habemus hîc exemplum triplex, ſcilicet à terrenis recedendi, orandi,& nobiſipſis uacandi. Et eſt notandus ordo: quia orationem præcedit dimiſſio turbarum: dimiſſa enim turba, ſcilicet tumultu hominum, affectionum cogitationum:aſcendit in montem ad orandū, & comitatur ſolitudo:quia ſolus aſcendit cum intentione orandi:& ſequitur nobiſipſis uacatio:quia, *ueſpere facto ſolus erat ibi*. In quo dat exemplum, quòd homo poſt ſermonem, uel aliud opus bonum debet à turbis recedere & tumultibus, & redire ad locum

Fuga Chriſti.

Chryſoſto. hom. 50. in Matth.

Auguſtin. tracta. 25. in Ioan.

Laus humana fugienda.

Orare competit ſolis.

A ſolitarium,vt proprios defectus qui contrahuntur ex conuerſatione cum hominibus,recolligat & abſtergat: profectus uerò,ſi quos inuenit, Dei gloriæ aſcribat: & debet aſcendere in montem ad orandum, ut Deum orando quærat:non enim debet orans in terrenis deſiderijs iacere. nam ſecundum Bedam: Qui de diuitijs & honore ſeculi obſecrat: & in infimis iacet,uiles ad Deum preces mittit.debet etiam ſibi uacare ut hauriat, quod poſtea docendo effundat: uel operando exerceat.Hic datur intelligi,quia cùm Dominus ſederet in monte cum diſcipulis ſuis, & uideret turbas ad ſe uenientes,deſcendit de monte: & circa inferiora loca turbas pauit,& deinde fugiendo honorem regium, iterum im montem ſolus aſcendit.

B Vnde Chryſoſtomus:Faciebat autē hoc, rurſus erudiens nos neque turbis commiſceri continuè,neque fugere multitudinem ſemper:ſed alterutrum utiliter facere.Conſpice nunc Dominum Ieſum,quomodo fugit honorem,& aſcendit in montem orare:uidelicet docens mundi proſpera fugere,& contra ea Deū inuocare,& quomodo quęrit loca ſolitaria, & uadit ad ea: affligit ſe,& uigilias longas impendit, pernoctans in orationibus, & ſe humilians corā patre intercedit paſtor fidelis pro ouibus ſuis.Orat enim nō pro ſe:ſed pro nobis,tanquam aduocatus noſter, & mediator apud patrem.Orat etiam ut det nobis orādi exemplum.Frequenter inde diſcipulos monuit, &
C hîc opere comprobauit. Non orat inquātum Deus, quia ſic ei orare non competit:ſed inquantum homo, & ſic ei competit: quia aduocatus noſter factus eſt, & ideo pro peccatis noſtris interpellat.

Chryſoſto. hom. 50. in Matth.

Meditatio.

Oratio Domini pro nobis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte fac me oculos mentis à carnalibus delicijs,à terrenis diuitijs, & à mundanis ambitionibus ad te ſubleuare: & ſuper fœnum carnalis uoluptatis, temporalis poſſeſſionis, & mundialis gloriæ diſcumbere:ut merear ſatiari quinque ſpiritualium panum refectione: ſcilicet timore diuini iudicij,*
D *horrore peccati, dolore contritionis, pudore confeſſionis, & labore ſatisfactionis: ac duobus piſcibus, ſtabilitate ſcilicet propoſiti,& deſiderio in melius commutandi & proficiendi: quos puer unus, ſcilicet humilitas habet, quæ gratiam & gloriam mereri ſolet. Amen.*

De ambitione, & quibuſdam alijs clericorum & religioſorum defectibus. Cap. LXVIII.

E

CIRCA præmiſſa meditare & conſidera, quomodo Dominus uerè, & non fictè honorem regium fugit & declinauit: non ſicut illi, qui ne apud homines uileſcant, recuſant orare quod corde deſiderant. Sunt enim multi, & potiſſimè religioſi, qui dignitates ſe non appetere ſimulant: ſed cùm offeruntur, manibus & pedibus promptiſſimi occurrunt, & læti ſuſcipiũt: imò & quandoque uoluntariè ſe offerunt. Sunt etiã ex his aliqui, qui in dignitatibus poſiti fingunt ſe uelle eas non habere: ſed nihilominus per ſe, & mediatores procurant, & occaſiones quærunt ſollicitè, quòd poſſint in ipſis officijs remanere. Non fuit huiuſmodi ſimulatio & fictio in Domino, prout patet ex eius facto. Miſit enim diſcipulos per mare: nec cum eis nauem intrauit, ne turbæ eum inter diſcipulos quærerent: & deinde ipſis non aduertentibus ſolus in montem aſcendit, & ſic manus eorum euaſit. Vide cum quanto ſtudio & cautela fugit, & declinauit honorẽ. Exemplũ dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Non enĩ pro ſe, ſed pro nobis fugit Cognoſcebat nãque quantæ ſit temeritatis, ſi ad honores aſpiceremus. Honor enim de maioribus eſt laqueis, & grauioribus ponderibus ad ſubuerſionem animarum, ſiue ſit honor prælationis, ſiue potentiæ, ſiue ſcientiæ, & ſimilium. Vix enim fieri poteſt, quòd qui in honore delectatur in periculo uel præcipitio non ſit: uel quod eſt peius, iam præcipitio colliſus. Ambitio enim eſt uitium peſſimum, ac cauſa & radix multorum aliorum uitiorũ. Multos quippe hæc paſſio ſic excæcat, ut etiã ea quæ multis alijs manifeſta ſunt ipſi non uideant: ſicque in foueam primæ culpæ, & deinde gehennæ cadant. Et quid prodeſt eis ſi mundum lucrentur uniuerſum: ſe ipſos autem perdant, & detrimentum ſui faciant? Si fortè blandiuntur ſibi aliqui ambitioſi ſub ſpecie lucri animarum, quaſi ſic melius poſſent intendere ſaluti aliorum. Quibus Bernardus reſpondet dicens: Vtinam quiſquis ſic intrat, ſi fieri poſſet, tam fideliter miniſtraret, quàm fiducialiter ſe ingeſſit. Ac difficile fortaſsis & impoſſibile eſt: ut ex amara radice ambitionis, ſuauis fructus prodeat charitatis. Sed heu cõmuniter hodie honor & non onus, gloria & non pęna attenditur: & honoris nomen uirtutis tenetur. unde Bernardus: Curritur à clero paſſim ab omni ætate & ordine: à doctis pariter & indoctis, ad eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſque uicturus ſit: cùm ad curas peruenerit. Multi non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores: ſi eſſe ſentirẽt & onera. Grauari profectò metuerent: nec cum tanto labore, & periculo, quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc uerò quia ſola attenditur gloria, & non pœna: purum eſſe clericum erubeſcitur in Eccleſia: ſeque uiles æſtimant & inglorios, qui quocunque eminentiori loco non fuerint ſublimati. Idẽ etiam Bernardus, quaſi ſubſannando alloquitur ambitioſum, ſic dicens: Age ergo quoniam duriſſimum iudicium his qui præſunt fiet: & potentes potenter tormenta patientur: aſcendit ſuperbia tua ſemper: ſequere regem tuum, omne ſublime uideant oculi tui: feſtina multiplicare præbendas, in archidiaconatum uola: deinde ſpira ad epiſcopatum: nec ibi quidem requiem habiturus, quoniam ſic itur ad aſtra. Quò progrederis miſer? An ut ab altiori gradu ſit caſus grauior? neque enim ſic paulatim decides: ſed tanquam fulgur impetu uehementi, quaſi alter Sathanas ſubitò deijcieris. hæc Bernardus, unde Hieronym. Lætamur ad aſcenſum: timeamus lapſum: non eſt tãti gau-

Ambitioſi clerici taxantur. *Ioan. 13.* *Honorum pericula.* *Ambitionis malũ. Marci 8.* *Bernardus epiſt. 42.* *Bernardus epiſt. 42. ad Hẽricũ Senonẽſem epiſcopum. Onera honorum. In ambitioſos.* *Idẽ ĩ illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.* *Hieronym. in cõment. in cap. 44. Ezechielis.*

A dij excelſa tenuiſſe, quanti terroris de excelſis cecidiſſe. hæc Hieronymus. Timeat ergo ambitioſus, & ſe corrigat: ne apud homines exaltatus, & ad tempus falſis florens bonis, apud Deũ humilietur: & in æternum ueris pereat tormentis. Quanto enim maiori honore ſublimatus quis fuerit: tanto maioris uirtutis debitor erit, aut maiori ſupplicio ſubiacebit. Honores enim ſunt, quaſi quædam ligna ad augmentãdum ignem in futura pœna. unde Chryſoſt. Honoris ſiquidem magnitudo his, qui non digne uiuunt in honore, cumulus incipit eſſe pœnarum. hæc Chryſoſtomus. Et tunc ambitioſus nullam requiem habebit, ſicut nec in præſenti habere uoluit. Cor enim ambitioſi nunquã quieſcit: ſed uel honorem, quem non

B habet appetit: uel eũ quẽ habet amittere metuit: & ſic diabolus cor eius ſemper mouet & rotat, tanquam molendinũ quod nunquã pauſat. Et nota circa hanc materiã, quòd pręter ſimoniã & alia mala, quę frequẽter non ſine graui ſcandalo cõmittuntur, ſunt adhuc quædã mala: quibus hodie multi, quaſi nõ mala ſed licita eſſent, implicantur. Primũ malũ eſt, quia plerique antequam uocentur, promoueri ad dignitates & curas Eccleſiaſticas, per ſe, & per alios ſollicitè quærunt: nec uocationem humiliter expectant, ſed ambitioſè præueniunt. Hi malè accedunt teſtante Apoſtolo, qui ſic ait: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem ſed qui uocatur à Domino tanquam Aaron.* Quantum-

C cunque enim ſufficiens, quis fuerit & uirtuoſus: pro fectò non erit dignus, ſi non aſſumatur inuitus. Nã cùm quis honoris primatum ambit: ex hoc ſolo efficitur indignus: quia indebitè præſumit. unde Auguſtinus: Status ſuperior, ſine quo reſpublica non regitur, & ſi bene adminiſtretur, indecenter tamen appetitur. unde & Gregorius: Virtutibus pollens coactus ad regimen ueniat: uirtutibus uerò uacuus, nec coactus accedat. De his qui ſeſe in patrimonium Chriſti ingerunt: ſic dicit Bernardus: Audi querelas Domini, quid ſuper hac temeritate loquatur. *Ipſi inquit regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & ego non uocaui eos.* Quid iſtud temeritatis: imo quid inſa-

D niæ? ubi timor Dei? ubi mortis memoria? ubi gehennæ metus, & terribilis expectatio iudicij? hæc Bernardus. Vnde ſi aliquis ad primum locum in Eccleſia eligitur: tolerabile eſt licet periculoſum: quia ſecũdum Bernardum, non omnes qui uocantur ad miniſteriũ, eliguntur & ad regnum: ſicut patet de Saule in regno, & de Iuda in ſacerdotio electis à Deo: ſed ſi ſe ingerit procurando ſe eligi, damnabile eſt & pernicioſum omnino: nemo enim debet eligi, uel promoueri, ſeu præfici, niſi de quo ſpiritus ſanctus inſpirauerit: alioquin ipſi ſpiritui ſancto iniuria fit. Vbi nota quòd cum ſanctus Ludouicus rex Franciæ, à quodã deuoto quæreret, cur epiſcopi modo, ſicut olim ſan-

E cti nõ eſſent: ille (ut creditur) nutu diuino reſpondit: quia tunc epiſcopi per inuocationem & inſpirationẽ ſpiritus ſancti, ab electoribus canonicè eligebantur: nunc uerò per ſupplicationes & procurationes aliàs de eis prouidetur: & ob hoc modo ſancti non ſunt, ſicut olim communiter fuerunt. Quo audito rex dixit, quòd de cætero nullatenus pro aliquo ſupplicaret. Non ſolum autem qui ad curas & dignitates ſe ingeruut, in periculo ſunt: ſed etiam qui ad eas cũ delectatione accedunt, uel in eis cum delectatione perſeuerant. Vnde Gregorius: Vnuſquiſque ſuperbus rector totiens ad culpã apoſtaſiæ dilabitur, quotiens præeſſe hominibus delectatur, ac honoris ſui ſingularitate lætatur. Vnde autem hæc uitiorum radix

Honores ĩcendij materia. Chryſoſto. ho. 23. ad populũ Antiochenũ. *Beneficia petentes.* *Heb. 5.* *Auguſtin. lib. 19. de ciuitate c. 19.* *Oſee 8. Bernard. ĩ ſer. in illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.* *Idem ibidem.* *Ludouici regis Franciæ queſtio.* *Gregorius epiſt. 38. & in paſtorali. Luciferi imitatores.*

dix pullulat in corde regentium, niſi ex imitatione illius qui deſpectis Angelorū ſocietatibus dixit: *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo*. Vnde magnopere curandum eſt: ut qui regendis hominibus præfertur: apud ſe penſet, quia ad ſatisfaciēdum diſtricto iudici de ſua tantummodo anima uix ſufficit: & quot regendis ſubditis præſto eſt reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot ſolus animas habet. Nam cui eſſe nunc iudicem libet, huic uidere tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendæ poteſtatis amore perpetrantur. Hæc Grgorius. non dicit qui iudex eſt: ſed cui iudicem eſſe libet: animum uidelicet, non gradū redarguens: & ad uoluntatem, non ad factum uituperationem referens. Cui autem uidere tunc iudicē non libet: de numero reproborum ſe eſſe non dubitet. Sicut enim electi tunc de uiſione iudicis gaudebunt, quia appropinquat eorum redemptio, ſic & reprobi de uiſione iudicis dolebūt: quia appropinquat eorum perditio. Vnde & alio loco Euangelij, Dominus dicit: *Væ*, id eſt æterna damnatio, *uobis*, ſcilicet imminet, *qui diligitis primas cathedras*: non dicit, qui habetis: ſed, qui diligitis: non arguens eos qui his utūtur ex officij ordine: ſed eos qui hæc dum habent amant, uel dum non habent affectant, quod procedit ex ambitione. Væ quippe in ſcriptura ſacra, notat æternam damnationem, & gehennæ ſupplicium: ſed heū huius ſeculi peregrinationem, & præſens exiliū. unde & Chryſoſtomus: Hæc dictio uæ ſemper in ſcripturis dicitur de his qui non poſſunt euadere à futuro ſupplicio. Solent autem ambitioſi ſe excuſando quandoque allegare illud apoſtoli, & dicere: *Qui epiſcopatum deſiderat: bonum opus deſiderat.* Quibus reſpōderi poteſt, quòd opus eſt bonum: ſed deſiderare eſt malum. Sic & dici poteſt: qui aurum furatur, bonam rem furatur: quia aurum bona res eſt, ſed furari malum eſt. unde apoſtolus ipſum opus, tanquam bonū & fructuoſum, commendat: Chriſtus uerò ipſum deſiderare, tanquam malum & uanum, condemnat. Sic ergo patet ex Chriſti uerbis & cæteris ſcripturis, quòd ambitioſus non eſt in ſtatu gratiæ & ſalutis. Patet hoc etiam ex quibuſdam rationibus et cauſis: quia in tot humanis defectibus, nullus relinquitur ambitioſo locus excuſationis, & per hoc graue ei imminet periculum perditionis. Multi enim per infirmitatem uel ignorantiam: aut in toto aut in parte de peccatis excuſantur: ſed ambitioſus cui præeſſe libet, per nullum horum defenditur. Non quidem per infirmitatem: quia ducatum gregis libens ſuſcepit & tenuit: & ideo tanquam aries in grege fortis præ cæteris eſſe debuit, nec per ignorantiam, quia magiſterium aliorum aſſumere & tenere ſibi placuit: & ideo ignorare non debuit qui magiſter eſſe uoluit. Talem ergo ſcilicet ambitioſum, & cęcitatem eius ualde plangere debemus: quia hominem ad Dei imaginem factum ipſum Luciferum (ut ſuprà per Gregorium dicitur) imitari uidemus. Et quia ambitioſus in tanto uerſatur periculo, ideo qui ſcienter talem eligunt uel promouent, aut in ſtatu ſuo fouent & defendunt: grauiter Deum offendunt: & ſe participes cum eo in culpa faciunt. Vnde timendum eſt conſentientibus ambitioſo, ne cadant cum eo: ſicut conſentientes Lucifero ceciderunt cum illo. Iſta maledicta peſtis ambitionis, totam inficit religionem Chriſtianitatis: & ſcandalum toti mundo parturit, non ſolum in clericis, ſed & in religioſis. Væ ergo miſeris ad quos Phariſæorum, quibus Dominus uæ imprecabatur uitia trā

Eſaia. 14.

Diligere honorem.

Luce 11.

Væ quid notet.

Heū quid.

1. Tim. 3.

Deſiderare.

A ſierunt: qui per breue & incertum huius uitæ ſuæ curriculum, quo peccata plangere debuerunt, ad dignitatem, & honorem aſpirare: uel pro his laborare, ſeu etiam certare Dei timore poſtpoſito non metuunt. Secundum malum eſt: quia ſæpe carnales amici in beneficiorum collatione alijs melioribus, & dignioribus pręferuntur: quorū promotoribus uę damnatio nis Propheta comminatur dicens: *Væ qui ædificat Siō in ſanguinibus*. Multi enim qui pro amicorum carnalium promotione, & corpus & animam æternis exponunt incendijs: qui econuerſo pro eorum liberatione extremum digiti uix ad horam ponerent in tormentis. Multis quidam prælatis, procurat diabolus amicorum carnalium multitudinem: ut eorum in carnali affectione & promotione, obſcuret dignitatem

B & ſanctitatem. Sæpe nanque nepotes prælatorum, & alij carnales amici, qui ante ipſorum prælatorum promotionem non apparebant, poſt promotionem eorum apparere incipiunt: quaſi una die, ſcilicet promotionis nati uideantur. Sed ſuper hoc poteſt Eccleſia dicere illud Eſaiæ: Quis genuit mihi iſtos? Ego ſterilis & nō pariens, tranſmigrata & captiua, & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta & ſola & iſti ubi erant, ſcilicet ante prælati promotionem? Vnde ait quidam.

Cùm factor rerum priuaret ſemine clerum:
Ad Sathanæ uotum ſucceſſit turba nepotum.

Hi tales qui in promotionibus amicos carnales

C præferunt factis & operibus ſuis, illud Pſalmiſtæ dicunt: *Hęreditate poſſideamus ſanctuarium Dei*. Et ideo timere habent maledictionem, quæ ibidem ſequitur, quam non ſolum Eccleſia & alij: ſed etiam ipſimet ſibi ipſis imprecantur ſæpius, cùm orant dicentes: *Deus meus pone illos ut rotam: & ſicut ſtipulam ante faciem uenti. Sicut ignis qui comburit ſyluam: & ſicut flamma comburens montes. Ita perſequeris illos in tempeſtate tua: & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine. Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi: & confundantur & pereant.* Vbi nota uiſionem de quodam pontifice nimis ad carnales amicos affecto quæ ſtatim poſt mortē eius oſtenſa eſt cuidam legato Eccleſiæ in uia iam poſito.

D Quodam enim mane, cùm idem legatus excitatus à ſomno uellent orare, ut conſueuerat: ſubmiſſus eſt quidam lectus, in ſuperficie aureis tapetijs circunſeptus in camera ubi quieſcebat: in quo reſidere uidebatur ipſe defunctus, ad modum Pontificis ornatus, & in gyro eius multi de genere ſuo per eum promoti, & ditati choream ducebant: & cantilenas lugubres cantantes in hunc modum proclamabant: Maledicta promotio, & exaltatio tua: tu enim es perditionis noſtræ cauſa. Ille uerò circunquaque reſpiciens: maledictionem ſimiliter eis imprecabatur dicens: Maledicti uos à Deo, quia propter uos traditus ſum igni perpetuo. Et hæc dicens, coopertorium aureum eleuauit,

E & flamma de lecto cum fumo fœtidiſſimo aſcendit: & ſic uiſio diſparuit. Hæc autem uiſio prædicto legato, Angelo ſibi referente ideo oſtenſa fuit, ut ipſe à ſimilibus abſtineret: quia defuncti ſucceſſor futurus eſſet. Poſt hæc quodam tempore, quidam pontifex alius promotioni carnalium amicorum nimis intentus, cùm ex infirmitate in qua per medicos neglectus fuerat, morti eſſet propinquus: quaſi de ſalute corporis & animæ deſperans, dixit pluribus circunſtantibus & audientibus: Medici abſtulerunt mihi corpus, & amici animam. Ecce qualem retributionē de amicis habuit, quos ſic carnaliter dilexit & promouit. Sic & hodie multi religioſi carnalitatem nimis

Secundum malum, affectio carnalis.

Abacuc 2.

Eſa. 49.

Pſal. 82.

Viſio pontificis.

Amici animā auferunt.

mis ſequentes: non ea quæ ſpiritus & Dei ſunt: ſed quæ carnis & diaboli ſunt, in electionibus ſuis ſapiunt, & magis corpori quàm animæ prouidere ſolliciti ſunt. Multi enim potius eligunt bonũ cocum, qui carnalibus uoluptatibus eorum ſatisfaciat, quàm uirum deuotum qui utilitatibus animarum proficiat: ut ſic ſimul cum illo ducant in bonis dies ſuos, & quaſi de alia uita deſperati, recipiant bona in uita ſua, ac ſi ſic iretur ad aſtra. Hi tales ſimiles illis ſunt: de quibus Seneca ſic dicit: Quidam uoluptatibus ſe immergunt, quibus in conſuetudinem adductis carere non poſſunt: & ob hoc miſerrimi ſunt quòd eo peruenerunt, ut illis quæ fuerunt ſuperuacua, facta ſint neceſſaria. His etiam talibus applicari poteſt, quod de quodam patre factum eſt. Qui cùm quadam uice melius ſolito ſe refeciſſet: nocte ſequenti diabolus ſibi aſsiſtens, uentrem eius ſuauiter quaſi manibus contrectando deliniuit: & quaſi eum ſubſannãdo dixit: Modo bene, modo bene. Ille autem diaboli illuſionem intelligens, pœnitentiam de hoc exceſſu egit, & ad abſtinentiam conſuetam redijt. Iſtud etiam uerbum, ſcilicet modo bene, modo bene, poteſt dici cuilibet in hac uita proſperatè uel delicatè uiuenti. Et ſimiliter iſtud Euangelij, *et quidem in hac die tua quę ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt, ab oculis tuis*, ſcilicet mala futuri temporis. Tertium malum eſt, quia plerunque cauſa mala mouente & alliciente: indigni, & quãdoque etiam mali & hoſtes Chriſti ad Eccleſiaſtica beneficia promouentur: & magis perſonis, quàm Eccleſijs: magisque utilitati priuatæ, quàm communi prouidetur: nec fiunt clerici uel prælati Deo, ſed mundo. Vnde magna cura eſt multis, ut in domo ſua officiales utiles præficiant: ſed parua cura eſt eis, ut in domo Dei miniſtros idoneos inſtituãt: quia heu quaſi nulla miniſtrorum Chriſti eſt electio: cùm tamẽ miniſtri hominum ſæpe cum magno eligantur conſilio. Proh dolor ſæpe magis inſufficientes aſſumuntur ad ſtatũ clericorum, & ad eccleſiaſtica beneficia etiã curata:, quàm ad ſtatum mæchanicorum, uel ad aliqua huiuſmodi officia. Qui enim męchanicus eſſe voluerit, neceſſe eſt ut ad ſuum officium ſpectãtia ſciat, uel addiſcat: ſed plerunque in clericis hoc fallit. Quo modo ergo tales per ignorantiam poterũt excuſari: maximè ſi ad dignitates & beneficia curata fuerint promoti? Vnde Bernardus: Quæ ignorantia excuſare poſsit hominem, qui ſe magiſtrum infantium, doctorem inſipiẽtium profitetur? Talium quippe dum quis promouetur, rectè à diabolo ſupra templi pinnaculum eleuatur: cui diabolus quaſi ſubſannando tunc loquitur: *Si filius Dei es, mitte te deorſum*. Iam inter filios Dei computatus es: iam ab his qui te non cognoſcunt, uideris eſſe quod non es. Fac igitur aliquid unde lauderis: unde glorioſus habearis, & unde magnus ab hominibus uidearis. *Mitte te deorſum*: Quid enim tam proprium diabolo, quàm ſuadere, ut unuſquiſque indignus Eccleſiæ ſe ſibi ſubmittat? Et reuera hi tales ſemper deorſum ſe mittunt: quia ſolas diuitias, dignitates & gloriam quęrentes, quotidie deteriores fiunt. Promotores etiam talium in quacunque dignitate, quaſi ſupra templi pinnaculum conſtituti, ſe ad perſuaſionem & conſilium diaboli deorſum mittunt, quando per carnalem affectionem, uel aliam cauſam malam eos excæcantem, talibus condeſcendendo: eos promouent: uel eorum promotionibus acquieſcunt. Simia quippe ponitur in tecto: & latro in ſcalis coram populo, non ad ſui honorem, ſed ad deriſionem: ſic etiam eſt de indigno in Eccleſia

Cocum prælatus ſapienti.

Gula conſuetudo. Seneca lib. de beata uita.

Modo bene.

Lucæ 19.

Tertiũ malũ, promotio malorũ.

Ignorantia nõ excuſans

Bernardus ĩ pſal. Qui habitat. Matt. 4.

A exaltato. unde Seneca: Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas. Vt autem dicit Gregor. Neceſſe eſt ut is qui præeſt, quæ exempla ſubditis præbeat ſolerter attendat, & tantis ſe ſciat uiuere quantis præeſſe. Et ideo ut idem dicit: Non debet hominum ducatũ ſuſcipere: qui neſcit homines bene uiuendo præire: neque ad hoc eligatur, ut aliorum culpas corrigat, qui quod reſecare debuit ipſe committit. Et iterum: Durum quippe eſt ut qui neſcit tenere moderamina uitæ ſuæ: iudex fiat uitæ alienæ. Hæc Gregorius: Sic & hodie apud multos etiam religioſos in electionibus & prouiſionibus timore Dei poſtpoſito, Ieſus, id eſt uir bonus & dignus, ac Dei amicus, qui ſe & alios ſaluare ſtudet, reprobatur, & Barrabas latro

B inſignis, id eſt malus & indignus, ac Chriſti hoſtis, qui ſe & alios in anima perimit, eligitur. Vnde qui in talibus promotionibus, faciendo uel conſentiendo culpabiles ſunt: ipſo ſuo facto, uel conſenſu, cum Iudęis dicunt: *Non hunc, ſed Barrabam*. Et ideo timeant tales, ne alienati à Ieſu ſaluatore, partem ſortiantur cum Barraba latrone. Tales quippe ſic electi ſunt ſubditis magis in ruinam & ſcandalum, quàm in reſurrectionem & boni exemplum: & hoc fermentum prælatorum corrumpit totam maſſam ſubditorum: quia dũ caput ægrotat: cætera membra dolent. Aegrotãt quidem, ſed non ſanantur, quia morbum noli me tangere habere uidentur: & intacti remanentes, per eos

C quorum intereſt debitè non corriguntur. Et ideo heu, iam apud plures de capite facta eſt cauda: de priore poſterior, & de magiſtro diſcipulus: & utinam Chriſti, non diaboli. Sed timere habent homines in his culpabiles, ne iuſtitia per eos neglecta ad supernũ iudicem quærelam ſuam dirigat: & ille uoces quærimoniæ eius ſuſcipiens, iuſto iudicio ſuo uindictam ſuam ſuper præuaricatores rectitudinis inducat. Et iſtud in multis talibus factum nouimus. & adhuc frequenter fieri uidemus, ſed quidam miſeri ſic ſunt excæcati, quòd nec cognoſcere defectus ſuos uolunt, unde talia flagella procedunt: & ideo ſæpe grauiora eis ſuperueniunt. Quartum malum eſt, quia unus be-

D neficio uno non eſt contentus, in aliorum clericorũ præiudicium & damnum: plura occupat, & alijs eſurientibus ipſe ſe pompis & uanitatibus inebriat. Pauperum enim neceſsitatibus ſubtrahitur, quicquid diuitum uanitatibus accedit: & multitudo ſeruorum, multitudinem pauperum facit. Vnde eſt quod communiter dicitur.

Quicquid delirant reges plectuntur Achiui.

Et quod peius eſt, interdum unus ad unum etiam beneficium minus idoneus, plura occupat: & qui unicum quamuis modicum uix officium implere ſufficeret, plurimorum ſtipendia ſibi uendicat. Plura quidem beneficia habentibus, paratur uagandi & delin-

E quendi materia: diuinus cultus & hoſpitalitas in ipſis beneficijs minuitur: Eccleſiarum commodis & honori detrahitur, quæ per hoc in ſpiritualibus & tẽporalibus multipliciter collabuntur. Sed eſto quòd tales habeant diſpenſationem, ſuper pluralitate beneficiorum: nunquid diſpenſationem habere poterunt, ſuper perpetrationẽ prædictorum malorum? Quę quidẽ mala tãta ſunt, ꝗ ſola ad damnationem ſufficiunt: & reũ in infernũ detrudere poſſunt: ubi unus ut plures in beneficijs, erit unus ut plures in tormentis. Iſtos ſecundum Bernardum ſupra montem excelſum ualde diabolus ducit: quibus etiam omnia regna mundi, & eorum gloriam oſtendit: & oſtenſa ſi procidentes eum adorent dare promittit, & reuera poſt

Gregorius lib. 24. moraliũ c. 30.

Ioan. 18.

Caput fit cauda.

Quartum malum, beneficiorum pluralitas.

Horatius in principio epiſtolarũ.

Diſpẽſatio.

Bernardus in pſal. Qui habitat. Matt. 4.

quam auaritiæ ſuæ conſulendo, multa beneficia adepti ſunt, eum adorant, eum colunt & uenerantur, cũ quaſi Deũ ſequuntur: & poſt eũ in tenebris demerguntur. Vbi nota quædam exempla de hac materia.

Guil. Pariſienſis quæſtio.

Guilhelmus Pariſienſis epiſcopus, in theologia regens, conuocationem fecerat magiſtrorum. Et propoſita quæſtione de pluralitate beneficiorum: ſolerti & longa diſputatione probatum eſt, duo beneficia, dummodo unum quindecim libras Pariſienſes valeret, ab uno teneri cum ſalute non poſſe. Hoc determinauit prædictus epiſcopus, hoc omnes alij magiſtri theologiæ determinauerunt: exceptis duobus, ſcilicet magiſtro Philippo Pariſienſi Cancellario: & magiſtro Arnoldo poſtmodum Ambianenſi epiſcopo. Quid autem prædicto Philippo contigerit audiamus.

Philippi Cancellarij damnatio.

Agonizantem in morte Dominus Guilhelmus epiſcopus, tanquam bonus paſtor uiſitauit: rogans eum ut ſingulari opinioni de pluralitate beneficiorũ cederet, & omnia beneficia ſua uno excepto in manus Eccleſiæ reſignaret. Sed renuit, dicens ſe uelle experiri utrum eſſet damnabile plura beneficia ab uno teneri. Mortuus eſt ergo ſic: & poſt paucos dies dicto Pariſienſi epiſcopo in terra & miſerabili forma apparuit, dicens inter cætera, propter pluralitatem beneficiorum ſe eſſe damnatum. Similiter alius quidam clericus magnæ literaturæ, apparens cuidam poſt mortem ſuam, dixit ſe damnatum ob hanc ſolam cauſam, quia duas tenuit præbendas. Super hac eadem quæſtione Robertus Romanæ eccleſiȩ cardinalis, & magiſter in theologia, interrogatus morti uicinus, reſpondit: Dico iam migraturus à uita, quòd mortale & damnabile eſt, plura tenere beneficia.

Hoc idem ſanctæ memoriæ Petrus Cantor Pariſienſis, & dixit, & ſcripſit. Hoc idem magiſter Guilhardus Cameracenſis epiſcopus, uerbo huiuſmodi confirmauit: Nollem, inquit, pro toto auro Arabiæ una nocte duo beneficia detinere, & hoc propter diſcrimen incertæ uitæ. Super hoc etiam narrante Bernardo, quondam domini Papæ pœnitentiario: cùm beatæ memoriȩ Gregorius Papa nonus interrogaretur, ſi poſſet de plenitudine poteſtatis cum plurium beneficiorum detentoribus diſpenſare: reſpondit: Non poſſum, inquit, niſi tantum ſuper uexatione detinentium diſpenſare.

Diſpenſatio papæ.

Quod fortè ideo dixit: quia ut uiſum eſt, plura mala ac peccata grauia & ineuitabilia inde ſubſequuntur, ſuper quibus faciendis diſpenſatio cadere non uidetur: quia peccatum in nullo caſu conceditur. Quis ergo erit ſapiens qui ſe fallat, & tanto diſcrimini committatur. Eſto quòd multi dicãt hoc, & multi alij in contrarium opinentur, hoc ſolum tamẽ mortale ab Auguſtino doctorum maximo iudicatur, cùm quis incertitudinis periculo, aut mortalis peccati diſcrimini ſe committit. Sic & hodie multi religioſi non ſolum grangias, ſed & Eccleſias non ſine animarum periculo ſibi incorporando multiplicare ſolliciti ſunt, exponentes ſe periculo reddendæ rationis de animabus Eccleſiarum, quarum decimas & fructus percipiunt.

Quintum malum.

Quintum malum eſt, quia plerique in beneficijs non reſident, & fructus eorum percipientes debitum pro his laborem uel ſeruitium Eccleſijs non impendunt. Gaudent & ſe iactant, quia habent tot florenos ſibi apportatos, ſed timeant ne ſint floreni eos ad infernum portantes. Fruſtra enim ſe iactant habere beneficium, uel mercedem cuius non exhibent operationem. Sed eſto quòd tales habeant diſpenſationem, ſuper abſentia ſeu non reſidentia: nunquid diſpenſationem habere potuerũt ſuper pec-
A catis, & malis committendis quæ ineuitabiliter ſequuntur ex eorum abſentia & negligentia? Et ideo bene eis eſſet, ſi haberent uicarium in tormentis, ſicut excuſando ſe dicunt habere in beneficijs. Qui enim reſidere nolunt in beneficijs, timere habent ne reſidentiam perpetuam faciant in tormentis. Et hoc magis delinquunt prælati, & curam habentes animarum: quia ex illorum abſentia maius ſequitur periculum. Pauci quidem ex eis paſtores, ſed multi mercenarij ſunt: quia non lucrum animarum, ſed mercedẽ temporalis commodi, aut lucri, uel honoris quærũt. Iſtis bene congruit illud Bernar. ubi ait: Væ tibi clerice mors in olla, mors in huiuſmodi delitijs. Peccata enim populi comedis, ac ſi propria minus ſufficere
B uiderentur. Sumptus eccleſiaſticos gratis habere te reputas: ſed bonum erat magis fodere & mendicare. Et iterum: Indignus lacte & lana conuincitur, ſi non paſcit oues: ſi non uigilat in cuſtodia gregis, Iudiciũ ſibi manducat & ueſcitur. Quid tibi inſipiens delitiæ ſapiunt: quid diuitiæ illæ cæcos delectãt oculos, quibus mereris tam graue iudicium, tam duræ temetipſum obligas rationi. Vniuerſa ſiquidẽ vſque ad quadrantem nouiſſimum exigeris. Hæc Bernardus: Et iterum ſuper illo uerbo Prophetæ. *Peccata populi mei comedent.* Quaſi dicat, peccatorum precia exigunt: & peccantibus debitam ſollicitudinem non impendũt. Quem dabis mihi de numero præpoſitorum, qui non
C plus inuigilet ſubditorum euacuandis marſupijs, quàm uitijs extirpandis? Vbi qui orando flectat irã: qui prædicet annum placabilem Domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt antichriſto. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem nõ fecerunt. Hæc Bernardus: Sunt autem quidam qui Eccleſijs & ouibus ſuis proprijs derelictis, alijs deſeruiunt Eccleſijs uel prædicant populis: ſed per hoc de negligentia Eccleſiarum, & ouium ſuarum non excuſantur apud Deum: quia reddent rationem de omnibus uſque ad quadrantem nouiſſimum. Allegant etiam quandoque non reſidentes, quòd in Eccleſijs
D eorum ſunt rebelles & tyranni, uel infideles & huiuſmodi. In quo ipſos magis redarguunt: quia uident lupum & fugiunt cùm tamen pro illorum & Eccleſiæ utilitate deberent tunc potius reſidere. Sic & hodie multi in religione curam animarum habentes clauſtrum quaſi carcerem fugiunt, & cum Satham circũeundo terram, & perambulando eam quaſi uagi diſcurrunt: parum timentes, quòd ligatis uagi eorum pedibus proijciantur in tenebras exteriores. Primi quidem religionis patres urbes & palatia relinquentes, ſolitudinem petebant: dicentes cum Hieron. Opidum mihi carcer eſt, & ſolitudo paradiſus: ſed iſti uagi ſolitudinem deſerentes, urbes & palatia quærunt,
E quaſi intra ſe dicẽtes: ſolitudo mihi carcer eſt, & opidum paradiſus. Vnde talibus bene competit: & de eis ſcribi poſſet, quod de quodam huiuſcemodi poſt mortem eius, quaſi pro epitaphio, quidam uerſificator ſic ſcripſit.

Bernardus in illud Euang. Ecce nos relinquimus omnia. 4. Reg. 4.

Oſeæ. 4.

Matth. 5.

Clauſtri fuga.

Dum fuit in mundo, per mundum uexit eundo.
Hæc poſtrema dies, hæc ſibi prima quies.

Epitaphiũ uagi.

Sextum malum eſt, quia multi fructibus beneficiorum & bonis Eccleſiaſticis abuti non metuunt, ac patrimonium Chriſti, & res pauperum in uſus ſuperfluos & illicitos conuertunt. Quantumcunque enim utiliter in beneficio quis laboret, ultra tamen uictum & ueſtitum ſibi uendicare non debet. Quicquid amplius eſt, pauperum eſt. Vnde Bernard. Sed

Sextũ malum.

Bernardus ſer. in illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.

eſto,

eſto, ſtudioſè quis & fructuoſè laboret, uiuat de altario ut alimenta & quibus tegatur habens, his contentus ſit. Nõ ſuperbiat, non luxurietur, denique nõ ditetur, nec ex clericatu ditior fiat: non ſibi de bonis Eccleſiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in uanitate aut ſuperfluitate diſpergat, nõ extollat de facultatibus Eccleſię conſanguineos ſuos aut nepotes, ne filias dixerim nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par ſacrilegij crimẽ eſſe dignoſcitur. Nec.n.ordinauit Deus his q̃ Euãgelio ſeruiũt de Euãgelio quęrere, aut hẽre delitias, aut ornatũ: ſed uiuere ait Apoſtolus de eo, ut uidelicet ſint contenti alimenta corporis, nõ gulę irritamenta, aut incentiua libidinis: & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Et iterum: Pauci admodum ſunt qui non quæ ſua ſunt quærant. Diligunt munera, nõ poſſunt pariter diligere Chriſtum: quia manus dederunt mammonæ.

Prælatorũ pompa.

Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti uarietatibus, tanquam ſponſa procedens de thalamo ſuo: nonne quempiam talium repẽtè eminus procedentem aſpexeris, ſponſam potius putabis, quàm ſponſæ cuſtodem. Vnde uerò hanc illis exuberare exiſtimas rerum affluentiam, ueſtium ſplendorem, menſarum luxuriam, congeriem uaſorum argenteorum & aureorum, niſi de bonis ſponſæ? Inde eſt, quòd illa pauper & inops, & nuda relinquitur, facie miſeranda inculta, hiſpida, exanguis. Propter hoc non eſt hoc tempore ornare ſponſam, ſed ſpoliare: non eſt cuſtodire, ſed perdere: non eſt defendere, ſed exponere: nõn eſt inſtruere, ſed proſtituere: non eſt paſcere gregem, ſed mactare & deuorare: dicẽte de illis Domino, *qui deuorant plebem meã ut cibum panis*: & *quia comederunt Iacob, & locum eius deſolauerunt*. Hæc Bernardus: Sic & hodie multi religioſi bonis monaſterij abuti non uerentur: & diuitem purpura & byſſo indutum imitando, quęrunt ad induendum non quod utilius, ſed quod ſubtilius inuenitur: non quod frigus expellat, ſed quod ſuperbire compellat, & cum eodem diuite epulari quotidie ſplendidè uolunt: & pro carnibus, à quibus abſtinetur, ſtudium ſuum in piſcibus & delicijs uarijs ponunt. Et ſecundum quod de quibuſdam dicitur, plus in Salmone, quàm in Salomone ſtudent: quod, ſecundum Proſperum, non eſt delicias reſecare, ſed unam in aliam commutare.

Pſal. 13. Pſal. 78. Luca 16.

Vnde & Auguſtinus: Qui ſic à carnibus ſe temperant, ut alias eſcas, & difficiliores præparationis & precij maioris inquirant: multum errant. Non enim eſt hoc ſuſcipere abſtinentiam, ſed inuitare luxuriam. Iſti non intelligunt quòd in his hamum accipiunt: quia pœnam pro ſingulis exoluent, & quantum ſe glorificauerunt & in delicijs fuerunt: tãtum de tormento & luctu habebunt. Vtinam multi mercenarij, & pſeudopaſtores hæc attenderẽt: qui plus de ſeipſis etiam ſanis, quàm ſuis ſubditis etiã infirmis, ſolliciti ſunt: pluſquam ſibi in uoluptatibus, quàm ſubditis in neceſsitatibus condeſcendunt. Et ideo ſæpe huiuſmodi mercenarij diris à Deo caſtigantur flagellis: ſed intelligere nolũt unde hęc flagella procedunt, conquerẽtes quandoque de percuſsione, ſed tacentes de cauſa mouente: ſecundum illud quod cõmuniter dicitur: puer & quęritur, ſed cauſa tacetur. Quandoque etiam iuſto Dei iudicio tales in neceſsitate deſeruntur ab alijs, ut ſicut fecerunt, fiat & ipſis: & utinam hæc ſaperent, & intelligerent, & ſe emendarent. Septimum malum, quod præcedenti ſæpe malo eſt annexum, eſt maledictum curioſitatis uitium, à quo tam in faciendo, quàm utendo tanquam

Augu. ſer. de ieiunio.

Hamus in cibis & ueſtibus ſuperfluis.

Septimum malũ, Curioſitatis clericorũ.

A à uenenoſo ſerpente eſt omnibus Dei ſeruis abſtinẽdum. Curioſa enim qui faciũt, & qui eis, uti uolunt, mundo uiuunt & ſeruiunt: Talia nanque ſunt ornamenta mundi, & blaſphemia Dei. Qui uerò in puritate conſcientiæ intendit uiuere: mirum quomodo in faciendo uel utendo ſe audet hac fece fędare. Eſt enĩ periculoſum, & eſt ualde magnum uitium. Primò, quia tempus ad laudandum Deum conceſſum perditur, & contra ipſum in uanis expenditur. Multo enim plus de tempore occupat curioſum opus, quàm expediat: & hoc ualde malum eſſe nullus ſapiens ignorat. Secundò, quia facienti eſt cauſa uanæ glorię & iactantiæ. O quotiens cogitat & recogitat, ac mente reuoluit, etiam quando non operatur, ac etiam quan-

Curioſitatis pericula & mala.

B do diuinis intendere debet: vt pulchrum opus faciat. O quotiens illud aſpicit, & inde ſe reputat, & apud alios reputari vult & ſe iactat. Tertiò, quia etiam ei cui facit, eſt cauſa & occaſio ſuperbiæ. Tali enim oleo ignis ſuperbiæ nutritur, & magis accenditur. Nam ſicut rudia & groſſa ſunt humilitatis fomentum, ſic curioſa & pulchra ſunt ſuperbiæ nutrimentum. Quartò, quia eſt materia & occaſio retrahendi animum à Deo. Nam ſecundum Gregorium: Tanto quis à ſuperno amore diſiungitur, quanto inferius delectatur. Quintò, quia eſt concupiſcentia & uoluptas oculorum. Ad nihil enim talia curioſa ualere uidentur: niſi ut inde oculi paſcantur, & per conſequens etiam

Grego. lib. 18. moraliũ. cap. 6.

C animus ex eis diſtrahitur. Sextò, quia multorũ aliorũ eſt laqueus & ruina. Nã talia reſpiciẽtes multis modis offendere poſſunt, vel delectabiliter aſpiciẽdo, & ſimilia cõcupiſcẽdo, uel detrahẽdo & maledicẽdo: ſeu alijs ſcãdalũ & malũ exemplũ inde trahẽdo. Cogita ergo quotiens Deus offendi poterit antequam illa curioſitas deleta ſit. De omnibus autem illis offenſis ipſe qui tale opus fecit, uel fieri procurauit, eſt in cauſa, & per conſequens in culpa. Ecce quot mala ex tali curioſitate proueniunt. Adhuc eſt & aliud magnum malum ualde: quia curioſitas directè obuiat paupertati. Et vltra omnia prædicta eſt hoc malum, quòd leuis ac uani & inconſtantis animi eſt indicium, & ſu-

D perbiæ in corde latentis ſignum. Hoc autem malum curioſitatis non ſolum reperitur in clericis: ſed etiam pleriſque religioſis. Quidam enim eorum relicta, & quaſi contempta antiquorum patrum ſimplicitate & humilitate, nouitates ſeculares ĩ multis ad vſum pertinentibus adinueniunt, & diabolum adulterantem cum ſuis ſatellitibus in religionem introducunt: vnde non uidentur filij religionis ueri & legitimi, ſed potius adulteri: quia à ſanctis patribus degenerantes, adulterinas nouitates & curioſitates adinueniunt, & quales ſunt, talia opera faciunt. Vnde de eis illud vulgare dici poteſt.

Curioſitas religioſorum.

Qualis erat mulier, tale coquebat olus.

E Miniſtri ergo diaboli ſunt: quia opus eius faciendo ſibi ſeruiunt. Et ideo propter nullum de mundo tale opus quis facere debet, nec uelle pro ſe fieri etiã ſi gratis fieret: quia nulla de cauſa peccato eſt conſentiendum, & ab offenſa Dei eſt omnibus modis abſtinendum. Nam ut dicit Anſelmus: Omne peccatum per præuaricationem Deum exhonorat. Si ergo peccare, eſt Deũ exhonorare: hoc homo facere non deberet, etiam ſi neceſſe eſſet perire omne quod Deus non eſt. Mirum ergo ualde quomodo homuncio, cinis & puluis, tam audacter Deum & tantam maieſtatem præſumit offendere. Vnde Bernardus: Tangit montes & fumigant, & tam tremendam maieſtatem audet irritare puluiſculus vno leui flatu diſpergẽdus,

Anſelmus de cõceptu uirginali. Pſal. 103.

&

& minimè recolligendus. Et ſi propter nullum alium curioſa facere deberes: quanto magis offendis ſi proprio motu ad ſolam complacentiam talia facis: uolēs magis complacere creaturæ, quàm creatori. Ex præmiſſis igitur apparet aliquantulum in quali & quanto periculo ſit hodie ſtatus clericorum: & quanta per eos ueniunt ſcandala: quantamque perſecutionem ſuſcitant in Eccleſia. Illi enim uerè Eccleſiam perſequūtur, qui uitijs & malis exemplis perſequūtur. Illi acerbius ſanguinem fundunt, qui Chriſtum quantum in ipſis eſt in homine occidunt. Vnde Bernard. Si Dominus proprium ſanguinem dedit in precium redemptionis animarum: nonne tibi uidetur grauiorem ſuſcitare perſecutionem, qui ſuggeſtione mala, exemplo pernicioſo, ſcandali occaſione, auertit ab eo animas quas redemit, ab illo qui ſanguinem ſuum fudit? Et iterum: Quis obſecro laicorum auidius clericis acquirit temporalia: & ineptius utitur acquiſitis. Cùm tantum faſtum uideant laici in ſupellectile clericorum, nonne per eos potius inuitantur ad mundum diligendum, quàm negligendum? *Medice cura te ipſum.* Si mundum prædicas contemnendum, contemnetur prius: & ad ipſum alios efficacius inuitabis. Da uoci tuæ uocē uirtutis: conſonet uita uerbis, & ſtatī erit in ore tuo uiuax, & efficax ſermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non ſic profectò eſt: ſed ſicut populus, ſic ſacerdos: ſicut laicus, ſic & clericus: uterque cupit, uterque diligit mūdum, & ea quæ in mundo ſunt. Laicus tamē cum labore, ſed clericus ſine labore uolunt poſſidere totum mundum. Communicare uolunt cupiditati & ſuperfluitati hominū, ſed non labori. Peccare uolunt, ſed non flagellari cū hominibus. Vnde timendum eſt quòd flagellentur cum dæmonibus. Quomodo ſeculares non expenderent ſubſtantiam ſuam uiuendo luxurioſè etiam in præſentia ſacerdotum: quomodo non intenderent uanitatibus & lenocinijs huius ſeculi? quomodo nō eſſent inſolentes & elati, cùm tantum faſtum, tantam inſolentiam uideant clericorum? Nonne in præſentia eorum irreuerēter abutimini eleemoſynis pauperū? De patrimonio crucis Chriſti non facitis codices in Eccleſijs: ſed paſcitis pellices, impīguatis canes, adornatis equos. Et uerè in capitibus omnibus omnium platearum diſperſi ſunt lapides ſanctuarij. Plateæ latę ſunt: & lata eſt uia, quæ ducit ad mortem. Lapides ergo ſanctuarij, id eſt ſacerdotes ſunt in capitibus: id eſt in introitu latarum uiarum: docent enim populos per praua exempla ingredi uias latas quæ ducunt ad mortem: & demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in membra redundat. Et meritò clamat ſancta Eccleſia hodie. *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Multa eſt hodie & longè & grauior, quàm credi poſſit perſecutio ſanctæ Eccleſiæ: & talis incumbit qualis non fuit à principio. Multis modis perſecutus eſt eam diabolus, ſed nūquam grauius, quàm hodie: quia nunquam fuit maior perditio Chriſtianorum, nec liberior aut ſecurior tranſgreſſio diuinorū præceptorum: Eccleſiam incipientem perſecutus eſt per tyrannos: proficientem perſecutus eſt per hæreticos: iam lætam & florentem perſequitur per motus illicitos. Hæc Bernard. Adhuc autem unum de clericis in fine ſubiungo exemplum: Clericus quidam in ſynodo epiſcoporum prædicare compulſus anguſtiabatur nō modicū, quidnam dignè poſſet coram tot Eccleſiæ prælatis prædicare. At ubi acceſſurus in oratione iaceret, uenit ad eum diabolus, & dixit: Quid anguſtiaris iſtis clericis prædicare? Dic eis iſtud, &

Periculum clericorū. — *Scandalizantium malum.* — *Bernardus ſermo. 1. de cōuerſione Pauli.* — *Luca 4.* — *Heb. 4.* — *Thren. 4. Lapides ſanctuarij.* — *Eſaia 38.* — *Exemplū de clerico.*

A non aliud. Princeps inferni ſalutat principes Eccleſiæ. Læti omnes nos eiſdem referimus gratias, quia per eorum negligentiam ad nos ferè totus mundus deuoluitur: quia cū ipſis prælatis nobis eorū ſubditi pariter offeruntur. Inuitus quidem tibi dico, ſed altiſſimi iuſſione coactus. Quàm uera iſta ſint, ſtatus proculdubio Eccleſiæ monſtrat: qui nullam trium malorum quæ in mundo ſunt, ſcilicet ſuperbię, auaritiæ, luxuriæ, comparationem recipit in clericis & prælatis. Vide moderatores orbis, & reges magnos: uide duces, comites & barones, nihil uidebis in eorum cultu & apparatu tam ſingulariter exquiſitum, tam pōpoſum. Eorum auaritiam ſi attendas, nullam mercatorum, nullam ciuium talem reperies. Qui tamen hę- B des legitimos ſi haberet, tolerabilior inſania uideretur. De luxuria uerò eorum nihil diffinire præſumo: niſi quòd illam ſolus nouerit omnipotens, qui renū & cordiū ſcrutator eſt Deus. A qua quidem luxuria ualde terrere deberent eos, quorundam clericorum exempla, de quibus noui quoſdam ſubitò & improuiſè in latrina & fœtore uitam ſuam fœtidam terminaſſe: & quendam in ipſo actu ſimul cum fine operis expiraſſe. Et ſi quæris de gula, quæ fomentum eſt luxuriæ: inuenies populum ſemel in anno carniſpriuium facere, ſed clerum quotidie. In ſabbato quoque delitijs affluere mos erat Iudæis ueri ſabbati ignaris: quos clerici in hoc ſatis imitātur, in feſtis die- C bus delicatius conuiuantes, nec aliter Diem feſtum, niſi plus ſolitò ſe ingurgitent reputantes. Vnde Hieronymus: cùm ſuperbia propria ſit dæmonibus, ſiue mulieribus luxuria, pecudibus: auaritia, mercatoribus: ex his factum eſt monſtrum, quod eſt malus clericus. Similiter in religioſis inuenire poteris unum monſtrum ex huiuſmodi malis compoſitum. Quandoque enim præſidens eſt ſuperbus & ambitioſus, diligens præeſſe, & quærens modis omnibus in officio remanere. Eſt etiam quandoque cum hoc concupiſcentiæ carnis deditus: quærens frequenter occaſiones uacandi delitijs & uoluptatibus. Eſt inſuper quādoque concupiſcentia oculorum, & auaritia cæca- D tus pro quæſtu faciendo: diſcurrens & qualitercunque temporalia acquirens, uel acquiſita recipiens. Et quia in ſe habet hæc tria ex quibus oriuntur omnia huius ſeculi mala: nam teſtante Ioanne. Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum aut ſuperbia uitæ: ideo expectare habet pro retributione condigna omnia ſeculi alterius incommoda Si quis propter prædicta mihi ea ſcribenti iraſcitur, talis de ſeipſo quòd huiuſmodi ſit confitetur. Multi enim cùm eis ueritas proponitur indignè ferunt: & cum aliter euadere nō poſſunt, reſpondent quòd de talibus ſibi conſcientiam non faciunt: & hæc eſt mala conſcientia: quia ueritati & rationi contraria. Vnde notandum quòd quadru- E plex eſt conſcientia: ſcilicet duæ bonæ, & duæ malæ. Prima eſt bona & tranquilla: & hæc eſt illius qui peccata præterita punit, & committenda diligenter refugit. De qua in Pſalmo: *Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum.* Omne autem quod ipſe non imputare decreuit, ſic eſt quaſi non fuerit. Secunda eſt bona, ſed turbata: quæ ſe leuat, non tamen in dulcedine, ſed in amaritudine repugnante ſenſualitate: ita ut dura videatur ei uia recta, parca uita, longa uigilia, oratio prolixa, rudis ueſtis, cibus agreſtis: & tamen retinet ſe freno timoris. Sed audiet iſte à Chriſto cum Apoſtolis: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:* & illud Pſalmi: *Cum ipſe ſum in tribulatione.* Tertia eſt

Luxuria clericorū. Pſal. 7. c. — *Mōſtrū ex uitijs malus clericus eſt.* — *Tria capitalia mala 1. Ioan. 2.* — *Conſcientia quadruplex.* — *Pſal. 31.* — *Luce 22* — *Pſal. 90.*

eſt mala & turbata, quæ non tantum timet peccatū, quantum deprehendi in peccato: & minus timet Dei offenſam, quàm peccati infamiā. De qua in Pſalmo: *In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* [Pſal. 9.] Et iterum: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* [Pſal. 82.] Quarta eſt mala & tranquilla, ac per hoc ſummè periculoſa. Iſta nec timet Deum offendere, nec hominē ueretur ſcandalizare: quæ cùm uenerit in profundum peccatorum, contemnit: & ideo in peccato quietè manet. [Prouer. 18] Sed nihil eſt quo tantum prouocetur uindicta iudicis, ſicut cū ſecuritate peccare, & non deſiſtere à peccatis. [Peccare cū ſecuritate.] Talis eſt conſciē tia quorundam, qui cùm errant & malefaciunt, ita quòd etiam ſcriptura uel ratione conuinci poſſunt: poſtpoſito Dei timore, dicunt quòd non faciunt ſibi conſcientiam: putantes quòd Deus in iudicando eorum ſequatur opinionem phantaſticam, & relinquat iuſtitiam.

ORATIO.

[Iacobi 4.] DOMINE *Ieſu Chriſte, qui ſuperbis reſiſtis, & humilibus das gratiam: da cunctis ſtatum dignitatis & regiminis pro bono obedientiæ humiliter & ſine ambitione ſuſcipientibus, & ſic in eo perſeuerantibus gratiam in præſenti, & gloriam in futuro: & reſiſtere ambitioſis, ſepiendo uias eorum ſpinis, ne proſperentur in eis: ita ut neque præeſſe hominibus delectentur, neque honoris ſui ſingularitate lętentur, ſicque tandem illuminati, & ad cor reuerſi, à peſtifero uitio ambitionis deſiſtant, & tales eſſe deſinant, ut te miſerante in æternum non pereant. Amen.*

De eo quòd Dominus ſupra mare ambulauit: & Petrum ne mergeretur erexit. Caput LXIX.

[Matt. 14. Ioan. 6. Marci 6.] INTERIM autem quòd Dominus orauit in monte ſolus, *nauicula*, in qua erāt diſcipuli, *in medio maris iactabatur fluctibus*, & laborabant in remigando, *quia uentus erat eis contrarius*. Ex quo aduerte quàm formidanda ſit Chriſti abſentia, quia illi qui Chriſti ſocietate carent tentationibus exponuntur. Conſpice igitur eos, & ipſis compatere, quia in magna ſunt anguſtia & tribulatione. Tempeſtas enim eos inuaſit, & tempus nocturnum eſt, & abſque Domino ſuo ſunt. Cùm autem à ſero & deinceps, quaſi per totam no-

A ctem laboraſſent: *uidens eos Dominus, oculis miſericordię in mari laborantes*, quarta uigilia noctis, de monte deſcendit: *& ambulans ſupra mare*, eis appropinquauit. [Nox in quatuor partes.] Diuiditur autem nox in quatuor partes, ſecundū quatuor excubias, ſeu uigilias quas faciunt in caſtris excubantes, & per uices quatuor ſibi ſuccedentes. Prima dicitur conticinium: quia tunc omnes dormiendo conticent & tacent. [Cōticiniū.] Secunda, intempeſtum: [Intēpeſtū.] quia nondum eſt tempus ad ſurgendum uel operandum. Tertia, gallicinium: quia tunc excitatur gallus ad cantandum. Quarta, antelucanum: quia ante lucē. [Antelucanum.] Vnde quælibet uigilia tres horas habet, quia (ut ait Hieronymus. Stationes & uigiliæ militares in trina horarum ſpacia diuiduntur. [Vigilię tres.] B Patet ergo quòd quaſi per totam noctem periclitati fuerunt, quia penè iam nocte finita Dominus ad eos uenit: & non mox, ſed demum tamen eis ſuccurit: [Hierony. in c. 14. Mat.] quia & ſi ad horam differre uidetur auxiliū tribulatis, tandē tamē eos cōſolari & corroborare non deſinit. Vnde Teophilus: Permiſit autem Dominus, periclitari diſcipulos, ut fierent patientes: [Theophil. ī eum locū.] unde non ſtatim eis aſtitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit: ut doceret eos patienter expectare, ut non à principio in tribulationibus ſperarent ſubſidium. Et iterum: Vide quomodo non in principio periculi Dominus aſtitit, ſed in fine: permittit nanque nos eſſe in medio periculorum, ut certantes in tribulationibus probabiliores fiamus: & ut ad C ipſum ſolum recurramus, qui potens eſt ex inſperatis nos liberare. Cùm enim intellectus humanus ſibi prouidere non poterit: tunc ſalus diuina aduenit. Cōſidera nunc Dominum quomodo fatigatus ex uigilia longa & oratione prolixa, ſolus deſcendit noctis tempore pedibus nudis de monte laborioſo & fortè petroſo: [Meditatio uigilia dominica.] & uehementer ei compatere, & quomodo uadit ſupra mare firmo ueſtigio, & non infuſis pedibus ſicut ſupra terram: non quidem aſſumpta agilitate, ſed corporis grauitate, & aquarū liquiditate manente: cognouit enim creatura ſuum creatorem: cuius etiam poteſtate ſubiectæ ſunt omnes tribulationes mundi: unde miraculosè hoc fecit: ſicut quando D uirgo manens, uirgo peperit: & quando manente corporis ſoliditate, per clauſa oſtia Dominus intrauit. Cùm autem appropinquauit naui, diſcipuli uidentes eum turbati ſunt, & præ timore, *clamauerunt putantes eſſe phantaſma*, & apparitionem rei non exiſtentis, vel alicuius ſpiritus nocere uolentis: [Ioan. 20.] & tamen iam uiderant eum tanta miracula feciſſe, quòd credere deberent ipſum ſuper aquas poſſe ambulare. Et quia (ut ex hoc apparet) paruæ fidei erant: ideo, *eos præterire uolebat*, id eſt ad modum uolentis ſe habebat, eo modo ſicut poſt reſurrectionem ſuam ambulans cum duobus diſcipulis, finxit ſe longius ire, quia non cognoſcebatur: tales enim apparitiones fiunt communiter ſecundum diſpoſitionem interiorem ipſorum E quibus oſtenduntur. Ideo etiam ad horam præterire uolebat, [Luca 24.] ut dilata gratia magis grata foret, & liberatio dulcior eſſet: ſic & finxit ſe longius ire, ut deſiderium accenderet. At benignus Dominus amplius eos uexari nolens, ne abſorberentur à timore: quia propè eſt omnibus inuocantibus eum in ueritate: [Pſal. 144] ſtatim aſſecurauit eos dicens: *Habete fiduciam*, ſcilicet liberationis, contra deſperationem tribulationis: *Ego ſum*, liberator, non phantaſma, *nolite timere*, quia poſſum uos de periculo aquæ eripere. Secundum Hieronymum non dixit quis eſſet: [Hierony. in cap. 14. Matthæi.] quia ex uoce ſibi nota poterant magiſtrum agnoſcere, uel ut intelligerent ipſum eſſe qui Moyſi dixerat, *qui eſt miſit me ad nos*. [Exodi 3.] Vbi

Chryſo-

Chryſoſto. hom. 51. in Matthæū. Chryſoſtomus: Non cognoſcebant perſonam eius propter tenebras: ſtatim autem in uoce cognouerūt eum,& timor ſolutus eſt. Vbi & Theophilus: cùm autem homines uel dæmones nos per timorem nituntur mouere: audiamus Chriſtum dicentem: *Ego ſum, nolite timere*: id eſt, ego ſemper aſſiſto: & ſicut Deus permaneo,& nunquam pertranſeo. Non perdatis in me fidem, pro falſis terroribus. Tunc Petrus amore uehementi ſuccenſus, & ſtimulatus: cupienſque ad Dominum uenire,& illi propinquior eſſe dixit: *Domine ſi tu es*, ſcilicet liberator & ſaluator: *iube me uenire ad te ſuper aquas*, quaſi diceret ſecundum Hieronymū: *Hierony. in eum locum Matt. 14.* Tu præcipe, & illicò ſolidabuntur undæ: leue fiet corpus, quod per ſe eſt graue. Et innuit illi Dominus, uo- B ce & manu, ut ueniret. Et confiſus de Domini potentia, inſilijt in mare: cœpitque & ipſe ſupra mare ambulare: ut ad Ieſum poſſet uenire. Fœlix motus: quia *Ambulatio Petri ſuper mare.* ſuper aquas mundanæ proſperitatis per contemptū: ſed fœlicior terminus, quia ut ueniret ad Ieſum ſaluatorem animarum. Intantum enim deſiderabat Chriſti ſocietatem, quòd nolebat expectare aduentū eius uſque ad nauem: ſed uolebat occurrere ſuper aquā, oblitus præ amore Chriſti aquæ periculum. Vbique *Petri feruor.* Petrus frequentiſſimæ & ardentiſſimæ fidei fuiſſe monſtratur. Neque enim profundiſſimo pelago ſeſe crederet: niſi fidem certiſſimam de Domino haberet. Sciebat enim ſaluatorem noſtrum omnia poſſe: & nihil minus de poteſtate in mari, quàm in terra eū credebat habere. Et in hoc miraculum maius apparuit: quia non ſolum Chriſtus uirtute diuinitatis ſuper aquas ambulauit, ſed etiam Petrus eadem uirtute ad ipſum uenit. Sed poſtea Petrus uidens uentum ualidum & uehemētem, timuit ex infirmitate hominis, & titubauit: & quia parum dubitauit, parum ſubmerſus fuit. Fides ardebat: ſed humana infirmitas in profundum trahebat. Supra mare Dominus eum ambulare facit, ut diuinitatis ſuæ potentiam oſtendat, mergi facit, ut propriam infirmitatem cognoſcat: ne putet ſe æqualem Deo, & ſuperbiat. Relinquitur ergo paulum tentationi: ut ita per orationem augeatur fides eius, credentis ſe Domini imperio poſſe liberari. *Petri hæſitatio.* *Et cùm cœpiſſet mergi*, ſtatim Dominum inuocauit: & dextera Domini eum ne mergeretur erexit, ac naui reſtituēs dixit ei: *Modicæ fidei quare dubitaſti?* In hoc enim paruitas fidei in Petro apparuit: quia ex quo ad præceptum Dei ſuper aquas liquidas ambulauerat: de uento contrario timere non debebat. Vnde Chry- *Chryſoſto. hom. 51. in in Matth.* ſoſtomus: ut igitur monſtraret quoniam non uenti immiſſio, ſed illius modica credulitas periculum operabatur: ſubditur, *modicæ fidei quare dubitaſti*. In quo manifeſtat, quia neque uentus nocere potuiſſet, ſi fides firma fuiſſet. Modicæ fidei erat Petrus, reſpectu eius quæ expediebat ei: magnæ tamen & ardentiſſimæ, reſpectu noſtræ fidei, unde Hieronymus: Si Apo- *Hierony. in c. 14. Mat.* ſtolo Petro qui confidenter ſaluatorem rogauerat, dicens: Domine, ſi tu es, iube me uenire ad te ſuper aquas: quia paulum timuit: dicitur: modicæ fidei quare dubitaſti? quid nobis dicendum eſt, qui huius modicæ fidei nec minimam quidem habemus particulam. Intrauit autem Dominus nauem, *ceſſauitque uentus*, & tēpeſtas, & omnia ſunt pacata. In hoc Chriſtus ſe oſtendit Dominum aeris: ſicut in deambulatione ſuper aquas oſtenderat ſe Dominum maris. Vnde datur intelligi, quòd Dominus patitur nos ad tēpus tribulari, ut uirtus noſtra probetur; finaliter tamen & in neceſſitate non deſerit, ſed nobis proximus fit. *Et ſtatim*, uirtute diuina, *fuit nauis ad terram*, ad quam

A ibant, ſcilicet Bethſaidam ciuitatem, *in terra Genezareth*. Quòd autem Ioannes dicit diſcipulos ueniſſe trans mare in Capharnaum: nō eſt contrarium, quia Capharnaum & Bethſaida in eodem littore ſunt & uicinæ: & fortè diſcipuli uenerūt in confinio utriuſque: medium autem ab utroque extremo poſſumus denominare. Vel uento compellente uenerunt primò Capharnaum: & poſtea inde Bethſaidam. Et ſic à deſerto Bethſaidæ, id eſt quod pertinet ad terminos ciuitatis Bethſaidæ: in quo deſerto Dominus turbas pauit, migrauerunt uſque ad ciuitatem Bethſaidæ: quia inter ciuitatem & deſertum, pertinens ad ciuitatem, eſt mare, ſeu ſtagnum medium. Pluries legimus diſcipulorum nauiculam fluctibus & uentis exagitatam, ſed nunquam ſubmerſam. Semper enim Deus adeſt ſuis in tribulatione: quia promiſit cum eis tunc eſſe. Vnde Bernardus: Quantumcunque ſæuiat tribulatio, non memineris te derelictum: ſed memineris eſſe ſcriptum, cum ipſo ſum in tribulatione. Et ego aliud interim in tribulatione, quid requiram? Bonum mihi Domine tribulari dummodo ipſe ſis mecum, quàm regnare ſine te, epulari ſine te, gloriari ſine te. *Bernardus in pſal. Qui habitat. Tribulatis bonis adeſt Deus. Pſal. 90.* Myſticè nauicula iſta eſt Eccleſia, uel quælibet fidelis anima: quæ fluctibus perſecutionū & tentationū ſeculi, modo in hęreticis, modo in tyrānis, modo in falſis fratribus tūditur & turbatur: cùm ad patriā cęleſtē tendere conatur. *Nauis Eccleſia.* Vētus contrarius, C eſt malignorum ſpirituum flatus: labor diſcipulorum in remigando, labores deſignat fidelium ad quietem patriæ cœleſtis peruenire conantium, ſed Dominus uidens laborantes pietatis intuitu corroborat, & aliquando manifeſto adiutorio liberat. Non enim aufert auxilium, etſi differat: non derelinquit, etſi quandoque preſſuras exponat. Diluculo autem appropinquante, Dominus ſupra mare ambulans & preſſuras ſeculi cōprimens, uenit ad eos: quia cùm homo mentē ad ſuperni lumen præſidij erexerit, aderit Dominus: qui ſicut Lucifer matutinus omnes tenebras pellit, & pericula tentationū ceſſare facit: Deo enim præſente pacificatur anima, & fit tranquilla. Quia ue- D rò hæc nauicula non torpentes uehit, ſed fortiter remigantes ſignificatur quòd in Eccleſia non deſidioſi & molles, ſed fortes & in bonis operibus perſeuerantes, perueniunt ad portum æternæ ſalutis. Moraliter mare mundus eſt: nauicula, eſt pęnitentia uel crux Chriſti: motus autem maris, motus eſt tentationum ex flatu dæmonum: diſcipuli ſunt in naui: quia pœnitentia, quæ eſt participatio crucis & paſſionis Chriſti, non continet niſi diſcipulos Domini. Ieſus non eſt in naui: quia pœnitentia non indiget eo quod aquas concupiſcentiæ calcauit. *Moraliter.* Hæc eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ut dicit Hieronymus, ſine qua nullus uenit ad littus ſolidæ æternitatis. Ieſus author ſalutis inducit tranquillitatem, quia ſedat tentatio- E nem: turbæ admirantur, quia nihil talis tranquillitatis in ſe experiuntur, quia non eſt pax impijs. *Tabula ſecunda eſt pœnitētia. Hieronym. epiſt. ad Demetriadem. Eſaiæ 43.* Petrus ambulans ſuper aquam nil mali paſſus eſt ab aqua, ſed à uento, qui eum ferè ſubmerſit: ſic homines ambulando ſuper aquam mūdi, per contemptum diuitiarum, nil ab eis mali patiuntur: tamen debent timere periculum uenti ſuperbiæ & elationis, propter contemptum huiuſmodi exurgentis. Hoc debent timere illi qui in anguſta pœnitentia uel religione ſunt, & terrena dimiſerunt: & pedibus, id eſt affectionibus & deſiderijs quibus anima graditur, ſuper aquas ambulant: ne uento ſuperbiæ agitentur, & ſubmergantur. Vnde primo homini dictum eſt: Dominamini uni- *Gen. 1.* uerſis

Nauis moraliter.

A uerſis quæ mouentur ſuper terram. Item moraliter nauis eſt corpus humanum: in quo anima eſt ſicut nauta in naui, quæ fluctibus paſſionum iræ & concupiſcentiæ quæ in organis corporalibus ſunt, frequenter impellitur, & aliquando periclitatur: nam motus paſſionis aliquando ſubuertit iudicium rationis. Sed quarta uigilia, quæ terminatur in luce matutina, Chriſtus uenit: quia dum mens ad ſuperni luminis claritatem oculos erigit, paſſionum impetus conquieſcit: Et tunc fit applicatio ad terram Genezareth, id eſt generantis auram: per quam ſignificatur ſpiritus auræ lenis, ubi eſt Dominus, & ſanantur infirmi à languore peccati. Sic ergo triplex hîc concurrit miraculũ: ſcilicet ambulatio ſuper mare, ſubita tempeſtatis ſedatio, & nauis multum à terra diſtantis ad portum deductio: ut diſcamus quòd fideles, in quibus eſt Chriſtus, tumorem mundi premunt: fluctus tribulationum calcant: & uelociter ad terram uiuentium trãſeunt. Vbi Auguſtinus: Attendite ſeculum quaſi mare. Ventus ualidus & magna tempeſtas, unicuique ſua cupiditas. Amas Deum, ambulas ſuper mare: ſub pedibus tuis eſt ſeculi tumor. Amas ſeculum: abſorbet te. Amatores ſuos uorare nouit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut uincas tuam cupiditatem: inuoca Chriſti diuinitatem: Diſce calcare ſeculum: memento fidem in Chriſto. Et ſi motus eſt pes tuus, ſi titubas, ſi aquam non ſuperas, ſi mergi incipis: Dic pereo, libera me. Dic pereo, ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te. qui mortuus eſt in carne pro te. hæc Auguſtinus. Vbi & Beda: Nec mirãdum ſi aſcendente in nauiculam Domino uentus ceſſauit: in quocunque enim corde Deus per gratiam ſui adeſt amoris: mox uniuerſa uitiorum & aduerſantis mundi, ſiue ſpirituum malignorum, bella cõpreſſa quieſcũt. Et ut ait Theophilus: Si uoluerimus Chriſtum in nauiculam noſtram ſuſcipere, id eſt in cordibus noſtris habitare: ſtatim inueniemur in terra, ad quam ire uolumus, id eſt cœlum. *Cùm autem,* Dominus Ieſus & diſcipuli eius, *trãsfretaſſent, uenerunt in terram Genezareth,* ſic dictã à loci uicinitate: & gentes regionis illius cognouerũt Ieſum: alij rumore & fama, alij facie & præſentia. Et perquirẽtes infirmos uniuerſæ regionis illius, adduxerunt eos ad Ieſum, *ut uel fimbriam ueſtimenti eius* mererẽtur tangere: ſcientes q̃ poterat eos curare: & conſequebantur beneficia curationum, tam mente quàm corpore: quia illos quos Chriſtus ſanabat corpore, ſanabat & mẽte. Vbi Chryſoſtomus: Nos autem non ſolum fimbriam aut ueſtimentum Chriſti habemus, ſed etiam corpus eius ut comedamus. Si ergo qui fimbriam ueſtimenti eius tetigerunt, tantam acceperunt uirtutem: multo magis qui totum ipſum ſument: Hæc Chryſoſtomus. Mira fides Geraſenorum, ut non tantum præſentium ſalute contenti ſint: ſed mittant ad alios per circuitũ, ut currant omnes ad medicum. Curre & tu pro quacunque infirmitate ad Ieſum authorem ſalutis, ut beneficium curationis conſequi merearis. Hoc autem facto Domini Ieſu ſignificatur, quòd prædicator euangelij debet curare languidos ſpiritualiter, medicina prædicationis, & ſanctæ operationis. Myſticè transfretatio hæc ſignificat tranſitum Chriſti ad Gẽtiles per Apoſtolos. Innuit ergo primò tranſitum Apoſtolorum ad gentilium conuerſionem. Genezar enim interpretatur uitium natiuitatis, & ſignificat gẽtilitatem: ſecundò, ſequẽtem fidei cognitionem, quia cognouerũt eum: tertiò, fidelium multiplicationem, quia ad congregandum infirmos miſerunt in uniuerſam regionem.

Miraculũ triplex.

Augu. ſer. 13. de uerbis domini. Amor ſeculi.

Beda in c. 6. Marci. Tẽtationũ ceſſatio.

Theophil in Matthæũ.

Chryſoſt. hom. 51. in Matthæũ. Fimbria ueſtimenti Chriſti.

Geraſenorum fides.

Myſticè. Trãsfretatio.

Genezar.

Et audiuit Herodes tetrarcha famam de Ieſu, id eſt de doctrina & miraculis eius, ita ut & ipſe, & quidam alij mirarentur in eo Ioãnem reſurrexiſſe à mortuis. Et uerè de mortuis ſurrexit, qui de morte huius miſeriæ corporalis, ſecundum ſpiritum, in uitam immortalem trãſiuit. Opinio enim omnium loquentium de reſurrectione & immortalitate animæ, fuit: quòd poſt reſurrectionem ſit homo maioris & excellentioris potentiæ & uirtutis, quàm antè, dum adhuc grauaretur infirmitate carnis: & ideo licet Ioãnes Baptiſta non feciſſet miracula in uita ſua: Herodes tamen credens eum ſurrexiſſe à mortuis, aſſerebat eum facere miracula. Vnde Theophilus: Sciens Herodes quòd Ioannem iuſtum exiſtentem ſine cau**B**ſa occiderat: credebat eum à mortuis ſurrexiſſe, & quòd ex reſurrectione ſuſcepiſſet miraculorum operationem: Hæc Theophilus. Per hoc autem moraliter deſignatur, quòd reſurgentes de morte culpæ, maiora uirtutum opera debent facere, quàm antè, ut ſic oſtendant ſe gratos de ſua reſurrectione. Moraliter quoque Ioannem decollat, qui bonum propoſitum ab aliquo aufert, uel in ſe necat. Herodes uerò inter dubium timidumque uacillãs: optabat ſępius & quęrebat uidere Ieſum: magis ductus curioſitate uidendi miracula, quàm deuotione: & ut ſi fortè ſic Ioannem poſſit agnoſcere: imò uolebat eum occidere. Per hũc ſignificatur curioſi, qui facta miracula uide**C**re quærunt & audire, ſed non imitari. Tremebat quidem & formidabat Herodes Ioannem adhuc uiuum, pauperem prorſus & nudum: timebat etiam & formidabat eum iam occiſum & mortuum. Vnde Chryſoſtomus. Sed nec abſciſſum eius caput ſecurè poterat ac libenter aſpicere: quia poſt mortem quoque Ioannis in illo terror uigebat. Tanta eſt uis quippe uirtutis, ut poſt mortem quoque ſit uiuentibus fortior: adeo eſt imbecillis nequitia, etiã ſi honore regis iuuetur: etiam ſi pręſidio multitudinis, atque uniuerſa huius mundi potentia fulciatur: omnes tamen quorum pectoribus ineſt, cunctis omnino rebus fragiliores facit. Et iterum: Peccatores enim, ſcientes & neſcientes, quenque ſtrepitum per**D**timeſcunt: peccatum enim, nemine arguente, hominem prodit: nemine accuſante condemnat: & timidum, & pigrum reddit delinquentem: Hæc Chryſoſtomus.

Matt. 14.

Reſurrectio defunctos maiores reddit.

Theophil in Mat. c. 14.

Decollare Ioannem quis dicatur.

Ioannes erat timori etiam defunctus.

Chryſoſto. hom. 49. in Matth.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, clementiſſime, dignare in nauiculam pectoris mei aſcẽdere: & ſuperbiæ uentoſitatem, ac uitiorum inſurgentium procellas ſedare: ne me in aliquo tentationum uentus ſubuertat, uel unda ſubmergat. Da mihi in perturbatione conſilium, in perſecutione auxilium, in tribulatione ſolatium, in aduerſitate fortitudinem, in omni tentatione uirtu***E***tem. Libera me à tempeſtatibus huius procelloſi maris: & perduc me ad tranquillitatem quieti littoris: dans mihi nunc pacem temporis & pectoris poſt hoc æternitatis. Amen.*

A *De uerbis Domini propter quæ quidam retrò abierunt. Cap. LXX.*

Ioan. 6.

POSTQVAM ergo Dominus Ieſus transfretaſſet cum diſcipulis à deſerto uſque ad Genezareth, *altera Die*, turbæ quas pauperat, non inuenientes eum in loco ubi hoc fecerat: intrauerunt naues ſuperuenientes à ciuitate Tyberiade: quæ eſt iuxta idem deſertum, & transfretantes, *uenerunt Capharnaum.* Et inuenientes Ieſum, mirabantur quomodo illuc ueniſſet: cùm ſolam nauiculam uidiſſent: quam cum diſcipulis non intrauerat, & dixerunt ei. *Rabi quando huc uenisti?* qui ſcilicet nec diſcipulorum, nec aliam nauem intraſti. *Reſpondit eis Ieſus*, non ad quæſtionem eorum, ſed ad intentionem. *Amen dico uobis*, licet uos quaſi deuotos oſtendatis, tamen, *quæritis*, & ſequimini, *me*, ſcilicet aliqui ex vobis, etſi non omnes, *non propter ſigna quæ uidiſtis*, quibus me cognoſcere potuiſtis: non propter ſermonem quem audiſtis: non ut mihi uel ſignis meis, quæ facio credere uelitis: ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. hoc eſt, non propter me, ſed propter refectionem: ne pro victu oporteat uos laborare & habere ſollicitudinem: quaſi diceret, propter carnem me quæritis, non propter ſpiritum, quia ſcilicet ut ſaturemini iterum: ſed deberetis eſſe magis ſolliciti de cibo ſpirituali, quo anima ſuſtentatur: quia tanto melior eſt cibo corporali, quo corpus reficitur, quanto anima melior eſſe corpore dignoſcitur. Conſidera modo quantæ ſuauitatis fuerunt panes illi quanuis hordeacei: quorum dulcedine illæ turbæ captæ adhuc dominum ſequebantur, tam ſolliciti. Nec mirum: quia ſuauis & dulcis erat prouiſor & diſpenſator panum illorum. Similiter quotidie multi quærunt Ieſum, non propter Ieſum: ſed ut bene ſit eis in hoc tempore & præſenti uita, ut aſſequantur commoda, & uitent damna. Multi etiam conficiunt Ieſum, non propter Ieſum, ſed propter nummum. Hic lætus obuiat intrantibus religionem, & aſſumentibus clericatum ex ignauia, vt ſic ocioſè, & ſine labore panem manducent. Quibus ait Dominus: *Quæritis me*, ab ambitione plurium reddituum eccleſiarum: celebratione plurium miſſarum: & propter alia huiuſmodi, *non quia uidiſtis ſigna*, id eſt opera in quibus uelitis me imitari: de quibus ò Domine fac mecum ſignum in bonum, *ſed quia manducaſtis*, ex redditibus & oblationibus, *nec tamen ſaturati eſtis*, quia ſecundum dictum commune, quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Panes hordeacei ſuauiſſimi.

Pſal. 85.

Ita etiam eſt de cupiditatis pane. Vnde Gregorius: de panibus enim fuerant ſaturati: & per eorum perſonam Dominus illos intra ſanctam eccleſiam deteſtatur, qui per ſacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eiſdem ordinibus uirtutum merita: ſed ſubſidia vitæ præſentis exquirunt: nec cogitant quid viuendo imitari debeant, ſed quæ compendia percipiendo ſatientur. Satiatos quippe de panibus Dominum ſequi, eſt de ſancta eccleſia temporalia alimenta ſumpſiſſe: & non pro ſignis Dominum, ſed pro panibus quærere: eſt ad religionis officium non pro agendis virtutibus, ſed pro requirendis ſubſidijs temporalibus inhiare. Vnde &

Gregorius. lib. 2 3. c 2 6 moralium. *Panis cupiditas.* *Panum ſectatores.*

B Chryſoſtomus: Diſcamus aſsiſtere Ieſu, ſed non propter dationem ſenſibilium, ut non exprobremur, ſecundum Iudęos. Etenim quæritis me ait: nō quoniam uidiſtis ſigna: ſed quoniam comediſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Propter hoc neque continuè facit hoc ſignum: ſed ſecundò ſolū, vt erudiat eos non ventri ſeruire, ſed ſpiritualibus adhærere continuè. His itaque adhæreamus & nos: & quæramus panem cęleſtem, & accipientes omnem proijciamus vitæ huius ſollicitudinem. Vnde etiam Auguſtinus. Quàm multi non quærunt Ieſum, niſi vt illis faciat bene ſecundum tempus. Alius negociationem habens: quærit interceſsionem clericorum.

Chryſoſto. hom. 43. in Ioannem. *Ieſus propter ſe quærendus.*

Auguſtin. tracta. 25. in Ioan. *Chriſti quæſitores.*

C Alius premitura potentiore: fugit ad eccleſiam. Alius vult pro ſe interueniri apud eum, apud quem parum valet. Ille ſic: ille ſic. Impletur quotidie talibus eccleſia. Vix quæritur Ieſus propter Ieſum. Vnde & Beda: Illi etiam qui in oratione quærunt nō æterna, ſed temporalia: quærunt Ieſum non propter Ieſum, ſed propter aliquid aliud. Et quia turbæ in hoc operabantur, ſcilicet ſequendo Chriſtum propter cibum corporalem: inducit eos ad opera meritoria, vt ad reficiendum quærant cibum ſpiritualem. Vnde ſatagens eorum ſatiare mentes, quorum ſatiauerat uentres, altiorem eis panem oſtendit, & ait: *Operamini*, id eſt operando quærite: ſeu operibus mereamini, *non cibum qui perit*,

D ſcilicet corporalem, *ſed qui permanet in uitam æternam*, ſcilicet ſpiritualem qui æternam tribuit vitam. Cibum qui perit operatur omnis ille qui intentionem ſpiritualem ad temporale refert lucrum: ſicut illi qui Dominum ſequebantur ad hoc quòd corporaliter paſcerentur: qui autem laborem corporalem per intentionem refert ad ſpiritualia: hic *operatur cibum qui non perit, ſed qui permanet in uitam æternam*, hic autem cibus eſt uerbi Dei & gratiæ, pro cuius deuotione ſequi debuerant præcipuè. Opus ergo noſtrum, id eſt principale ſtudium & intentionem noſtram, dirigamus ad quærendum cibum qui ducit ad uitam æternam, ſcilicet bona ſpiritua-

Cibum qui perit operari.

E lia. Ad temporalia autem nō debemus principaliter accedere, ſed acceſſoriè ſolum ea procurare, ratione corporis corruptibilis, quod in hac uita oportet ſuſtentari. Vbi Chryſoſto. Quaſi diceret, uos exquiritis eſcam temporalem: ego autem corpora ueſtra nutriui: vt per hoc exquireretis illam eſcam quæ non temporalem, ſed æternam tribuit uitam. Et iterum: Sed quia quidam eorum qui uolunt pigrè nutriri, abutuntur hoc verbo: neceſſariū eſt inducere id quod eſt Pauli: *Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret manibus ſuis unde tribuat neceſſitatem patienti.* Sed & ipſe Corinthū ueniens morabatur apud Aquilā & Priſcillā, & operabātur. Dicēdo ergo,

Chryſoſto. hom. 43. in Ioannem.

Epheſ. 4. *Act. 18.*

ne operemini cibũ qui perit:nõ inſinuat quòd oporteat pigritari, ſed ꝙ oporteat operari & dare: hoc enim eſt cibus qui non perit. Operari autem cibum qui perit, eſt aſfici ſecularibus rebus. Hoc igitur dixit, quia illi nullam fidei curam habebant: ſed ſolum volebant ventrem implere nihil laborantes: & hoc decenter cibum qui perit vocauit: Hæc Chryſoſtomus: Quem cibum permanentem filius hominis dabit vobis, id eſt paratus eſt dare, quia ad hoc uenit in mundum miſſus à patre. Hunc enim filium hominis Deus pater ſignauit, id eſt ad hoc ipſum ſpecialiter aſsignauit & inſtituit, mittendo in mundum, ut daret vitam æternam mundo. Vnde infrà dicit: *Ego ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati*: & hoc eſt dare cibum ſpiritualem. Operam ergo date, ut poſsitis cibum ſpiritualem habere. Quæritis me propter aliud: quærite me propter me, non propter aliud, qui ſum cibus permanens in uitam æternam. Seipſum enim hunc cibum inſinuat, ut ſtatim patebit. Operamur ergo opus Dei, id eſt, quod ipſe acceptat, & per quod conſequi poſſumus hunc cibũ qui non perit: dum per fidem veram, & bona opera nos Chriſto incorporamus, & efficimus eum noſtrum mentis cibum: quem ipſe per gratiam ſeipſum nobis dat, ut maneat nobiſcũ in æternum. Ipſe enim eſt cibus quo viuunt angeli: qui permanet in uitam æternam. Sed Iudæi quaſi ingrati de cibo, quem eis Dominus dederat: manna quod patres in deſerto comederant præferebãt dicentes: *Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto*: ſicut ſcriptum eſt: *Panem de cœlo dedit eis manducare*. Quaſi diceret: Tu adhuc non feciſti ſimilia Moyſi: Moyſes enim dedit manna, & annis quadraginta: Tu autem panem hordeaceum, & pauiſti nos ſemel tantum. Vnde Auguſtinus: Attendebant itaque qualia feciſſet Moyſes: & adhuc aliqua maiora volebant fieri. Quaſi dicant: Tu promittis cibum qui non perit, & non talia operaris qualia Moyſes, panes enim hordeaceos ille non dedit ſed manna de cœlo. Et *dixit eis Ieſus. Moyſes panem*, ſcilicet ſignificatiuum de aere, quia deſcendebat ut ros uel pruina, & non uerum *panem de cœlo*, deſcẽdentem vobis tunc, *dedit*: *ſed* modo *pater meus dat uobis panem de cœlo uerum*: ipſum ſcilicet Dominum Ieſum, quem ille panis figurabat: nam ille panis figura erat iſtius panis qui ueritas eſt. Vnde non diuiditur, ſed diſtinguitur hic uerũ contra falſum, quia panis ille uerus, non falſus fuit: ſed contra figurale, & ſic panis ille propriè non fuit panis uerus quia fuit figura panis ſubſtantialis dati in ſacramento, & ideo iſte panis eſt uerus, qui fuit per illũ figuratus. *Panis enim Dei uerus*, nõ figuralis, *eſt qui deſcendit de cœlo, & dat uitam mundo*: effectus nanq; panis eſt, uitam conſeruare: & ideo ille eſt verus panis ſpiritualis, qui dat & conſeruat uitam ſpiritualem: hoc autẽ cõpetit uerbo incarnato: cuius egreſsio à ſummo cœlo, id eſt à patre: unde uenit, *ut uitam daret mundo*. Panis corporalis non dat uitã: ſed tantũ præexiſtentẽ conſeruat ad tẽpus: panis uerò ſpiritualis ita uiuificat, ꝙ ipſe dat uitam: nam anima incipit uiuere per hoc, ꝙ adhæret uerbo Dei: & ideo ipſum uerbũ Dei principaliter dicitur panis uitæ: propter quod Chriſtus dicit: *Ego ſum panis uitæ*, id eſt dãs uitã per diuinitatẽ: *qui de cœlo deſcendi*, per aſſumptã humanitatem: *ex quo ſi quis*, dignè, *manducauerit*, ac ei fide & dilectione coniunxerit ſe, *non morietur*, morte animæ, *ſed uiuet*, non tantum in præſenti: & tunc uita gratiæ, ſed etiam in futuro & in æternum uita gloriæ. Non ſicut, *patres*, eorũ qui ſimiles iſtis erãt *manducauerunt manna, & mortui ſunt*, morte animæ: quia quod uidebant, intelligebant: quod non uidebant, nõ intelligebant. Iuſti autem qui ſimiles iſtis non erant, non ſecundum animam mortui ſunt: quia uiſibilem cibum ſpiritualiter intellexerunt. Vnde erga deuotos habebat omne delectamentum ſuauitatis: malis autẽ erat inſipidus: quorum anima nauſeam habebat, ſuper cibo illo quando edebant. Sic euchariſtia dignè ſumentibus, eſt vitæ ſpiritualis ſolatium: & indignè ſumentibus, iudicium. Ille ergo eſt uerè panis uitæ, ſeu uiuus, & de cœlo deſcendens: qui poteſt præſeruare à morte ſecundum animam: & dare uitam æternam: talis uerò panis eſt uerbum incarnatum: non autem datus à Moyſe in deſerto, quia multi qui ex illo mãducauerunt, mortui ſunt in anima, & morte æterna. Et tunc inter cætera dixit eis Ieſus uerba ſpiritualia de corpore & ſanguine ſuo. *Panis*, inquit, id eſt ſignatum per panem, *quem ego* ſummus ſacerdos, *dabo*, ſacramentaliter & ſpiritualiter, uel ſaltem ſpiritualiter manducanti, *caro mea eſt*, latens ſub ſpecie panis: pro mũdi totius uita ſufficienter: & ſi in quibuſdam non efficit, culpa eorum eſt. Et iterum: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*, uiuificam ad uitam gratiæ & gloriæ, *& biberitis eius ſanguinem*, intima aſpergentem & emendãtem a *non habebitis uitam in uobis*, id eſt pignus uitæ, gratiæ, & gloriæ. Et iterum: *Qui mãducat carnem meam*, quæ pignus eſt uitæ, quia in carne eſt deitas quæ uiuificat: *& bibit meum ſanguinem potu ſpirituali*, qui inquam mãducat & bibit ut debet, ſcilicet non ſolum ſacramentaliter, ſed etiam ſpiritualiter, *habet uitam æternam*, quia habet principium uiuificans in æternum. Et iterum, *Caro mea uerè eſt cibus*, inquantum eſt coniuncta uerbo Dei, quod eſt cibus quo uiuunt angeli: *& ſanguis meus uerè eſt potus*, quia totus purus, nihil habens de contrario admixtum: & cætera huiuſmodi dixit tunc eis. Qualiter autem eius uerba intelligere debeamus, ipſe Dominus exponit dicens: *Qui manducat carnem meam*, ut ſpiritualem cibum, *& bibit ſanguinem meum*, ut ſpiritualem potum, *in me manet*, per uitæ conformationem, *& ego in illo*, per gratiæ inhabitationem. Profectò fides in corde tuo, eſt Chriſtus in corde tuo: crede ergo in eum, & manducaſti. Hæc fides ꝑ dilectionẽ operans eſt opus Dei, ut initiũ & finis omnis boni: qa per fidem uerã homo incorporatur Deo. Vnde Aug. Credere in eũ, eſt credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius mẽbris incorporari. Ipſa eſt fides quã de nobis exigit Deus, quæ per dilectionẽ operatur. Credere ergo in eum, eſt manducare cibum qui manet in uitam æternam. Vt quid paras dentes & uentrem? Crede & manducaſti: Hæc Auguſtinus. Caro enim Chriſti duplex eſt: ſpiritualis, ſcilicet eccleſia: materialis, quam aſſumpſit de uirgine Maria. Comeſtio ergo fit duobus modis: ſcilicet ſpiritualiter, quando quis eccleſiæ unitur: & ſacramentaliter quãdo corpus & ſanguis in altari ſumitur. Vnde panis in altari, eſt ſacramentum corporis Chriſti: quod eſt in eccleſia: & quod ſumpſit de Maria. Et, *cùm hæc dixiſſet in ſynagoga*, ubi locus communis & publicus erat docendi, docens in Capharnaum: quæ erat metropolis Galilææ. Per quod oſtenditur quòd Chriſtus palam docebat: ſicut habens doctrinam ſanam, & non ſuſpectam: & hæc dicendo charitatem ſuam nobis commendaſſet in dando corpus & ſanguinem ſuum, *multi ex diſcipulis eius*, id eſt ex his qui eum ſequebantur: ea tanquam carnales propter cæcitatem cordis non intelligentes: ſed carnaliter accipientes

Marginalia: *Cibus ſpiritualis qui non perit.* — *Ioan. 18.* — *Pſal. 77.* — *Auguſtin. tracta. 25. in Ioan.* — *Verus panis.* — *Num. 21.* — *Panis ſacramentalis.* — *Auguſtin. tracta. 29. in Ioan.* — *Credere in Chriſtum.* — *Chriſti caro duplex.*

Section letters: A, B, C, D, E

Dur us ſermo.

tes, & abhorrentes, murmurabant: & dixerunt (ſcilicet ſecretè) apud diſcipulos, *Durus eſt hic ſermo*: atq; difficilis, *quis poteſt eum audire?* id eſt intelligere & obedire. Durum enim putabant, ad intelligendum: inaudibilem, ad faciendum. Hoc autem, ſecundum

Auguſtin. tracta 27. in Ioannem.

Auguſtinum, Dominus diſpenſatiuè permiſit, vt bene docentibus cauſam patientiæ & conſolationis, cõtra malignantes eorum dicta præberet: cum diſcipuli etiã uerbis Chriſti detrahere præſumãt. *Sciens autẽ Ieſus*, qui ſcrutatur corda, *quia de hoc*, occultè *murmurarẽt*, ſoluit qđ illos mouebat, & aperit vnde fuerunt ſcandalizati, ſi tamen intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus & ſanguinem ſuũ: ipſe autem dixit ſe aſcenſurum in cœlum utique integrum: ergo de ſpirituali manducatione hoc intellexit, non de carnali. *Cùm uideritis*, inquit, oculis cordis *filium hominis aſcendentem*, vbi erat prius quàm aſſumeret carnem, certè uel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus: & quia non eo modo quo putatis erogat corpus ſuum. Ipſi enim intellexerunt carnem, quomodo in cadauere laceratur, aut in macello venditur: non quomodo ſpiritu

Auguſtin. ibidem.

vegetatur. Vbi Auguſtinus. Filius hominis Chriſtus ex virgine Maria hic eſſe cœpit in terra: vbi carnem aſſumpſit ex terra. Quid ergo ſibi vult quod ait: cùm uideritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius niſi ut intelligamus vnam perſonam eſſe Chriſtum Deum & hominem, non duas: ne fides noſtra

Chriſtus in cœlo fuit.

non ſit trinitas, ſed quaternitas. ſic ergo erat filius hominis in cœlo, quemadmodum filius Dei erat in terra in ſuſcepta carne, filius hominis in cœlo in unitate perſonæ. Vnde & Theophilus: Non ergo propter

Theophilus in c.6. Ioã.

hos putes quòd de cœlo corpus Chriſti deſcenderit: ſed quia unus & idem erat filius Dei & hominis. Deinde dicit: *Spiritus eſt qui uiuificat*, id eſt, uerba ſecundum ſpiritualem ſenſum intellecta viuiſicant & uitam dant: *caro autem non prodeſt quicquam*, ſine ſpiritu, id eſt ſecundum carnalem ſenſum intellecta nihil proderunt, imò nocent. Sicut ſcientia ſine charitate

1. Cor. 8.

inflat: ſed per charitatem ædificat. *Verba quæ ego ſum locutus uobis*, ad utilitatem veſtram, de corpore meo manducando, & ſanguine bibendo, *ſpiritus & uita ſunt*, id eſt ſpiritualem habent intellectum: & ſpiritualiter & non ad literam intelligenda ſunt, & viuificant.

2. Cor. 3.

Litera enim occidit: ſpiritus autem uiuificat. Nam ſicut palea frumentum: ſic & litera tegit ſpiritum. Hinc enim uoluit intelligere manducatores & potatores carnis & ſanguinis ſui: vt in illo maneant: & ipſe ĩ illis. *Ex hoc autem multi diſcipulorum eius* in doctrina eius non perfectorum: qui ad audiendum eius doctrinam ipſum ſequentes videbantur: ſed non erant uerè diſcipuli, *abierũt retrorſum*, & retroceſſerunt, *& iam non cum illo ambulabant*, credentes, uel per pœnitentiam redeuntes. *Dixit ergo Ieſus ad duodecim*: *Nunquid & uos*, quos ſpecialiter elegi, *uultis abire?* Non petit quaſi ignorans: ſed ut oſtendat ſe eis non indigere: quia ponit in eorum optione cum alijs recedere. *Et Petrus*, qui erat principalior, & obediens ac firmus ſicut petra, & in omnibus maximè ad interrogãdum Dominum, eiq; reſpondendum promptus: ex feruore charitatis pro ſe & alijs, *reſpondit*: Domine in cuius ditione cuncta ſunt poſita, *ad quem ibimus*, quia non eſt dux ueritatis niſi tu. q. d. Similem tui inuenire non poſſumus: tu ſolus ſufficis nobis, propter quem

Auguſtin. tracta. 27. in Ioannẽ.

omnia reliquimus. Et cùm non ſit ſimilis tibi: non eſt à te, ſed ad te eundũ. unde Aug. Si nos repellis à te: da nobis alterũ te, quẽ ſequamur. In Petri reſponſione,

Petri feruor.

A exprimitur maxima dilectio ad Chriſtũ. unde Chryſo. Petrus fratrum amator, amicitiæ cõſeruator, pro

Chryſoſto. hom. 46. in Ioannem.

toto reſpondet collegio: *Domine ad quem ibimus?* Hoc autem uerbum multæ amicitiæ eſt oſtenſiuum: iam enim Chriſtus eis honorabilior erat, quàm patres & matres. *Verba uitæ æternæ habes*, id eſt uerba uitę æternæ promiſſiua, & ad eam inductiua: quibus qui non crediderit, in æternum peribit. Qui in miniſtratione corporis & ſanguinis tui promittis uitam: etiam in uerbis prędicationis tuæ promittis eam: uirtus enim Dei eſt in Euãgelio. Moyſes habuit uerba Dei, ſimiliter & Prophetæ: ſed raró uerba uitæ æternæ: tu uerò promittis uitã æternam. Quid ergo aliud maius quærimus? Exprimitur enim in Petri reſponſione uera

B confeſsio fidei: cùm ſubditur: *Et nos credimus corde*, & cognouimus ſignorum uirtute: uel *credimus & cognouimus*: quia de credere procedit & intelligere: *quia tu es Chriſtus*, quantum ad humanitatem: in qua unctus es unctione deitatis, ut rex, & ſacerdos: *filius Dei*, patris naturalis quantum ad diuinitatem: & per conſequens æqualis ei in natura & potentia, id eſt (ſecundum Augu.) quia ipſa uita æterna tu es: &

Auguſtin. tracta. 27. ĩ Ioannem

non das in carne & ſanguine niſi quod es, ſcilicet uitam æternam. Panem ac carnem & ſanguinem ſuum uocat hic Dominus fidelium ſocietatem in corpore ſuo, quod eſt eccleſia. Panem: quia eccleſia quotidie reficit quos recipit: & in ea quouſque ad plenam ſa-

Panis & ſanguis, eccleſia eſt.

C tietatem perueniatur, alter alterum, uerbo & exemplo paſcit. Vnde Dominus ad Petrũ: *Paſce oues meas*.

Ioan. 21.

Caro autem & ſanguis Chriſti eccleſia dicitur: quia incarnatione uerbi, fide & ſacramẽtis unita, uiuit de ſpiritu Chriſti. Sicut enim corpus uniuſcuiuſque hominis uiuit de ſpiritu ſuo, id eſt de anima ſua: ita fideles animæ uiuunt de ſpiritu ſancto. Vnus ergo panis, & unum corpus, ſiue una caro & ſanguis Chriſti, multi ſumus. Conformitas etiam Chriſti & eccleſię, pariter & caro & ſanguis Chriſti appellatur: eo quòd ſit proprius effectus incarnationis uerbi, & finalis cauſa dominicæ paſsionis. Vnde Augu. Hunc itaque

Auguſtin. ibidem.

cibum & potum, ſocietatẽ uult intelligi corporis & mẽbrorũ ſuorũ, quod eſt eccleſia. Huius rei ſacramẽ-

D tũ, id eſt unitatis corporis & ſanguinis Chriſti, in dominica menſa præparatur, & de menſa Domini ſumitur. Qui accipit myſterium unitatis, & non tenet uinculum pacis: non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe. Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum potum bibere, in Chriſto manere: & illum manẽtẽ in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus: proculdubio non manducat ſpiritualiter eius carnem: nec bibit eius ſanguinem: licet carnaliter & uiſibiliter premat dentibus ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti: & tantæ rei ſacramentũ, ad iudiciũ ſibi manducat & bibit. Signũ ergo quia mãducauit & bibit hoc eſt,

E ſi manet & manetur: ſi habitat & inhabitat: ſi hæret & non deſeratur. Manemus autẽ in illo, cùm ſumus mẽbra eius: manet autẽ ipſe in nobis, cùm ſumus tẽplum eius. Hæc dicuntur ut amemus unitatẽ: & timeamus ſeparationẽ. Hoc totum ꝙ Dominus de carne & ſan-

Manducandi corporis Chriſti forma.

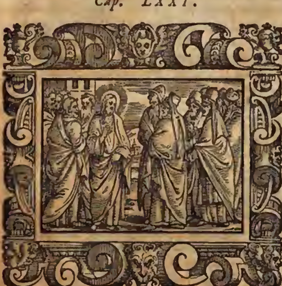
guine ſuo locutus ẽ, ad hoc nobis ualeat, ut carnẽ & ſanguinẽ Chriſti nõ edamus & bibamus tantũ in ſacramẽto, quod & multi faciũt mali: ſed uſq; ad ſpiritus participationem manducemus & bibamus: ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut eius ſpiritu uegetemur: Hæc Augu. Et ſecundũ eundem, ille ſacramẽtaliter manducat & bibit, qui ipſum ſacramẽtũ tantũ ſumit: ſpiritualiter uerò, ꝗ pertingit

ad rem ſacramenti. quæ eſt res duplex: vna ſignata & contenta: quæ eſt Chriſtus integer: qui continetur ſub ſpecie panis & vini. Alia res eſt ſignata & non contenta: & hoc eſt corpus Chriſti myſticum: quod eſt in prædeſtinatis vocatis, & iuſtificatis. Et ſciendum quòd nõnulli doctores aliqua de prædictis incidentaliter ad altaris ſacramentum referunt: ſed in continua expoſitione nullus: quia de ſacramento altaris propriè habetur infrà in cœna domini, quando hoc ſacramentum inſtituit.

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, ſufficiens ſalus animæ meæ: da mihi te ſolum deſiderare: deſiderando te propter te, non propter aliud, quærere: quærendo inuenire: inueniendo tenere: tenendo amare: amando peccata redimere: redempta non iterare. Illuſtra quæſo Domine cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: vt te ductorem in omnibus uiis meis habeam: & ſemper te, qui es ſuper omnia, præ omnibus timeam & diligam: tuamque in omnibus faciam uoluntatem: nec unquam à te recedam: ſed ſemper tibi adhæream: quia tu ſolus ſufficis, & uitam æternam promittis: ad quam miſericorditer perducere me digneris. Amen.

De tranſitu Domini & diſcipulorum per ſata. Cap. LXXI.

Luca 6. Matth. 12. DEINDE cùm Dominus quadam die ſabbati *tranſiret per ſata*, ſeu blada, id eſt per campos vbi erant ſegetes, *diſcipuli eius*, vt homines eſurientes *uellebant ſpicas*, propter ciborum defectum & penuriã: *& manibus ſuis confricantes edebant grana*, conſolando famis inopiam. Ecce fercula Apoſtolorum, ſcilicet grana ſpicarum: erant enim columbę: quarum eſt grana comedere. (Fames apoſtolorum.) Eſuriebãt tum ex paupertate, tum ex turbarum importunitate: in quo ſignatur quòd prædicatores & prælati debent poſtponere cibũ corporum propter ſalutem animarum. Vnde Beda: (Beda in c. 6. Lucæ.) nõ habentes enim diſcipuli ſpatium manducandi propter importunitatem turbarum, eſuriebant ut homines, ſed uellentes ſpicas inediam conſolabãtur: quod eſt indicium auſterioris vitæ non præparatas eſcas ſed ſimplices quærere cibos. Vnde & Chryſoſto. Putas quantam occupationem doctrinæ habebant Apoſtoli: ut nec manducandi licentiam inuenirent. O beati Apoſtoli, in quibus tunc corpus quod ſuum

A eſt ſuggerebat: quando animus quid ageret non habebat. Carnales autem homines: nec tunc ſpiritualia curant: cùm nihil habuerint carnale quod agant. *Phariſæi autem uidentes*, reprehenderunt Dominum de hoc: quaſi contra legẽ agerent diſcipuli ex doctrina magiſtri, & dicũt: *Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet eis facere ſabbatis*. (Deut. 23.) Non arguebant eos agere cõtra legem, quaſi raperent alienum: quia ſecundum legem licitum erat famelico intrare ſegetem vel vineã proximi & comedere: non tamen falcem mittere, ſeu foras eijcere vel portare: ſed ſuper eo quòd ſpicas vellendo, & fricando die ſabbati cibum præparabãt ſibi: quia præceptum erat in lege quòd cibaria præpararentur die præcedenti, & nõ in die ſabbati. B ubi Chryſoſtomus: Iudæi ſcientes quia diſcipuli quaſi ſpeculum ſunt magiſtri: (Diſcipuli ſpeculum ſunt magiſtri.) quia in diſcipulis magiſter videtur: propter hoc errorem diſcipulorum volentes in opprobrium Chriſti vertere, ita dicebant: Non propter iniuriam legis dolentes, ſed detractionis occaſionem inuenire cupientes, iſta dicebant. Nec enim poterant alijs contra legem agentibus contriſtari: cùm ipſi quotidie in legem peccarent. Nam qui alio peccãte dolet: ipſe circa iuſtitiam multum eſt perfectus. (Dolere de peccato alieno.) Nec enim poteſt aliquis alteri amplius miſericors eſſe quàm ſibi. Hæc Chryſoſto. Dominus autem confutat Phariſæos; diſcipulos rationabiliter excuſando: & quòd contra legem non faciebant oſtendendo. C Et primò per exemplum: in quo duplex tangitur ratio. Prima eſt à ſimili, ex parte ſumẽtium: quia ſimilis neceſsitas fuit in diſcipulis, quæ fuit in Dauid, quando comedit conſecratos, *panes propoſitionis, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant*. (1. Reg. 21.) Si ergo Dauid excuſatur, quia comedit in neceſsitate, quod alias non licebat: per conſequens & diſcipuli excuſantur, quia neceſsitas eis imminebat. Secunda eſt à minori, ex parte ſumptorũ: quia Dauid in neceſsitate comedit ſanctos panes licitè, quod licebat ſolis ſacerdotibus: ergo multo magis diſcipuli ſpicas communes omnibus. q.d. ſi neceſsitas ibi legem non habuit: nec hîc habere debet. Neceſsitas enim facit aliquid licitũ, (Neceſsitas legem non habet.) D quod alias eſſet illicitum. Et ideò diſcipulis eſurientibus, quod licitum non erat in lege: factum eſt licitũ famis neceſsitate. Sic hodie, ſi quis æger ieiuniũ fregerit: reus non habetur. Cùm ergo Phariſęi illa legũt, laudant miſericordiam factam in Dauid & ſuis: & quando iſta vident, reprehendunt tranſgreſsionem in diſcipulis: ex quo apparet quòd non legis iniuriam defendunt: ſed ſuam malitiam oſtendunt. Alia ratio eſt à maiori: quia ſacerdotes quorum intereſt maximè cerimonias legis obſeruare, uiolãdo ſabbatũ quãdoq; ſine crimine ſunt: vt dum in templo opera manualia circa ſacrificia faciunt, animalia occidendo, excoriando, hoſtias lauando, carnes coquendo, & conſimilia faciẽdo: vel etiã dum pueros circuncidũt. E Ergo multo plus diſcipuli, qui nullius in hoc legis ſunt, vel ordinis, uellentes ſpicas in die ſabbati, & comedentes ſine crimine ſunt. Deinde poſt authoritates alienas, conuicit eos authoritate propria. Et primò per aſſertionem veritatis: & eſt ratio talis: quia potentius eſt templum ſpirituale quàm figurale: ſed figurale potuit defendere ſacerdotes ſibi ſeruientes: ergo multo plus ſpirituale, quod eſt Chriſtus: diſcipulos ſibi credentes: de quo templo dicit: Soluite templum hoc: *quia maior templo eſt hic*, ſcilicet Chriſtus: (Ioan. 2.) quia eſt templi Dominus. Secunda ratio eſt, in qua conuicit eos per affectũ pietatis: & eſt talis: Magis uult Dominus affectũ miſericordiæ & pietatis,

tis, quàm cerimonias veteris legis. Sed paſcere eſu-
rientes, eſt opus miſericordiæ: & obſeruare ſabba-
tum, vel victimas offerre, eſt cerimoniale: ergo &c.
Vnde magis vult Deus miſericordiam, qua quis ſub
uenit alteri, vel ſibi indigenti, quàm ſacrficium: &
opera miſericordiæ ſunt magis accepta Deo, quàm
victimæ: hoſtia enim Deo placabilis, eſt ſalus homi-
num. Tertia ratio eſt, in qua conuicit eos per ſuæ po-
teſtatis oſtenſionem, & eſt talis: Dominus poteſt di-
ſponere in his rebus quibus totaliter prȩeſt: ſed Chri
ſtus præeſt totaliter & diſcipulis, & ſabbato: ergo po
teſt diſpenſare cum diſcipulis de opere in ſabbato.

Sabbati Dominus.

Ipſe enim fecit ſabbatum propter hominem: vt in eo
quieſcat, & Deo vacet: & non hominem propter ſab
batum: & ita, *Dominus eſt etiam ſabbati*. Et ideo ſe-

Ambroſius lib. 5. in Lucam. c. 6.

B

cundum Ambroſium, ſicut poſuit ſabbatum: ita po-
teſt etiam deſtruere. Quia ergo ſabbatũ propter ho-
minem fecit: & Dominus ſabbati eſt: magis curam
adhiberi voluit ſaluti hominum, quàm cuſtodiæ ſab-
bati: permittendo diſcipulos ſpicas vellere, & famem
repellere. Chriſtus itaque non ſubeſt obſeruationi
legis: ſed præeſt, & eam mutare poteſt: & ideo non
peccat qui ſecundum ordinationem eius obſeruat.

Gala. 4.

Quòd autem dicitur, factus ſub lege, ſubiectio illa
erat voluntatis, non neceſsitatis: ideò quandoque ſe
ſubiecit, propter humilitatem: quandoque ſe præ-
fuiſſe oſtendit, propter authoritatem. Vbi Chryſo-
ſto. Sabbatum non propter ocium factum eſt: vt om

Chryſoſto. concione. 1. de Lazaro. Sabbati inſtitutio. Homines per ſpicas denotãtur.

C

nino in die ſabbati vacent: ſed vt ociantes mediten-
tur Deum, ſuum eſſe factorem: & per vacãtiam, Dei
opera recordentur: vt dum vacãtiæ illius ratio quæ-
ritur, Deus rerum opifex demonſtretur. Ipſe enim
legem dans ſabbati: nihil facietis, ait, præter ea quæ
faciet anima: hoc eſt enim feſtum, ſi intendantur ſpi-
ritualia, & ſecedant terreſtria, & vacemus vacatione
ſpirituali: hæc Chryſoſtomus. Myſticè, per Apoſto-
los intelligi poſſunt prædicatores & prælati: per eſu-
riem, fames ſalutis humanæ: per ſata, mundus in quo
ſunt diuerſa hominum genera ſeminata: per diuer-
ſas ſegetes, diuerſæ nationes: per ſpicas, homines: per
paleas corpora: per grana, animæ: quia ſicuti in ſpica
duo ſunt, ſcilicet granum & palea: ſic in homine cor

D

pus & anima. Diſcipuli ergo, id eſt prædicatores &
prælati, eſurientes hominum ſalutem, debent tranſi-
re per ſata, id eſt per mũdum prædicando: & euelle-
re ſpicas homines à terrenis, quibus corde inhȩſerãt,
ſeparando: confricare manibus exemplo ſuæ opera-
tionis ad bonum prouocando: in qua ſeparatur vi-
tium à virtute, ſcilicet palea à grano: & ſic manduca
re, Eccleſiæ incorporando: & ſabbato debent hoc a-
gere, ſcilicet ſpe quietis æternæ, ad quam alios volũt
inuitare. Et de hõc conqueruntur Phariſæi, id eſt dæ
mones, & infideles Phariſæorum conſortes. Vbi Be-

Vellere ſpicas. Beda in c. 6. Lucæ.

da: Vellere itaque ſpicas, eſt homines à terrena inten
tione, qua ſolum mentis quaſi radice fixerant, erue-

E

re. Fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ip
ſa carnis concupiſcentia quaſi folliculis atque integu
mentis ariſtarum puritatem mentis exuere. Grana
verò manducari, eſt emundatum quemque ab omnĩ
inquinamento carnis & ſpiritus per ora prædicantiũ
Eccleſiæ membris incorporari. hæc Beda. Item per ſa
ta, intelligitur ſacra ſcriptura: quæ diuinarum ſenten
tiarum ſeminibus eſt ſeminata. Per diuerſas ſegetes,
diuerſi libri: per ſpicas, ſententiæ. Item per ſata præ-
dicatores cum Domino ambulant, cùm ſacras Scri-
pturas deuotè ſtudendo & meditando inueſtigant.
Eſuriunt, dum in eis panẽ vitæ pro ſe & alijs inueni-

A

re deſiderant: ſpicas euellunt, dum ea quæ ſibi vtilio
ra videntur in eis, colligunt: collectas confricant, dũ
tandiu diſcutiunt, donec ſub paleis literæ, grana ſpiri
tualis intelligentiæ inueniant. grana verò ipſa mandu
cant: cùm ſibi & alijs miniſtrãdo per impletionẽ ope
rũ incorporant, & virtutes roborant: & hoc ſabbato
faciunt, dũ à terrenis neceſsitatibus, & etiã turbidis
cogitationibus quieſcentibus, Deo vacant: ſecũdum
illud Eccleſ. *Sapientiã ſcribe in tempore vacationis*. Hoc

Eccleſ. 38.

Dominus ſabbati, ſcilicet Chriſtus, probat: ſed Iudȩi
vel adulatores, mentis refectionem & requiem ani-
marum neſcientes. reprobant: dicentes quia quieſcen
dum eſt ſaltem in ſabbato, non intelligen tes quòd
tunc magis debemus videre, quoniam ſuauis eſt Do-

Pſal. 33. 85, 99. & 144.

minus, & requiem cœleſtem quærere operãdo. Cõ

B

ſidera nunc & intuere diſcipulos, & in tanta neceſsi-
tate cõſtitutis compatere: quãuis ipſi gaudenter hoc
faciant paupertatis amore. Quid enim eſt cogitare
principes mundi præſente omnium conditore, ad tã
tenuem paupertatem redactos, ut tali pabulo more
animalium oporteat ſuſtentari? Vnde Chryſoſto-

Cryſoſto. hom. 40. in Matth.

mus: Tu autem admirare diſcipulos, qui ita erant
oppreſsi, & nullam temporalium habebant curam:
ſed contemnebant carnalem menſam, & fame op-
pugnabantur continua: & neque ita deſiſtebant à
Chriſto. Niſi enim eos coegiſſet uehementer eſu-
ries: nequaquam hoc feciſſent. Hæc Chryſoſto-
mus. O quàm dulcis erat ille cibus eſurientibus,

C

ſicut & illa aqua inſtar mellis ſitientibus obtinere ui-
debatur: de qua dicitur: De petra melle ſaturauit

Pſal.

eos. Aſpiciebat eos Dominus, & eis compatieba-
tur: quia tenerrimè eos diligebat. Sed nihilomi-
nus gaudebat, tam propter eos quos in hoc mul-
tum mereri ſciebat, quàm propter nos quibus exem
plum relinquebat. In hoc enim exemplo ad mul-
tas uirtutes proficere poſſumus. Nam hìc mira-

Paupertas Voluptas.

biliter paupertas relucet: pompa mundi contemnen
da oſtenditur: ſumptuoſa & ſaporoſa ciborum præ-
paratio deſtruitur: & gulæ uoracitas cum turpi un-
ctuoſitate, & inſatiabili appetitu totaliter enerua-
tur: inſuper & beſtialitas multorum hominum hìc
cõfunditur: quia ut dicit Auguſtinus, appetere uo-

Auguſtin. ſer. 49. ad fratres in eremo.

D

luptates corporis, & uitare moleſtias, ferinæ uitæ
actio eſt. Igitur, ut ait Bernardus, Ridiculum eſt
ſanctos honorare conuiuijs, qui Deo abſtinentijs

Bernardus in uigilia S. Andreæ.

placuerunt. Hìc etiam renouata uidetur primæ æ-
tatis beata ſimplicitas: in qua homines fructibus ar-
borum, ac herbis & aqua contenti uiuebant. Vn-
de Boetius.

Boetius lib. 2. de conſol. metro. 5.

Felix nimium prior ætas.
Contenta fidelibus aruis:
Nec inerti perdita luxu.
Facili quæ ſera ſolebat
Ieiunia ſoluere glande,
Somnos dabat herba ſalubres:
Potum quoque lubricus amnis:

E

Vmbras altiſſima pinus.
Vtinam modo noſtra redirent.
In mores tempora priſcos:
Sed ſæuior ignibus Ethnæ.
Feruens amor ardet habendi.

Hæc Boetius. Vnde & Hieronymus: Videns

Gen 8. Hieronym. lib. 1. cõtra Iouinianũ tomo. 2.

Deus quòd diligenter appoſitum eſſet ad malitiam
cor hominis ab adoleſcẽtia: & ſpiritus eius in his per-
manere non poſſet: quia erant caro: opera carnis di-
luuio condemnauit: & auidiſsimam hominum gu-
lam probans, dedit eis licentiam comedendarum

V 3 carnium.

Carnium eſus.

carnium. Eſum enim carnium vſque ad diluuiũ ignoratum fuiſſe ſcias: poſt diluuium autem quaſi in eremo murmuranti populo conturnices ita dentibus noſtris neruos & virulentas carnes ingeſtas. Vinum enim cũ carnibus poſt diluuium dedicatum eſt. Vnde etiam Petrus Damianus: Poſt mundi naſcentis exordium, per mille ferè atque ſexcentos annos humanum genus ſine uini poculo & eſu carnium vixit nec tamen quiſpiam eorum quos ſcriptura commemorat languore contabuit. Hæc Petrus. Tunc ergo ſimplex erat cibus, & morbus rariſsimus? nunc autẽ contrarium videmus. Vnde Seneca: Immunes erant ab iſtis malis, qui nondum ſe delitijs ſoluerant. Multos morbos multa fercula fecerunt: variuſque ex diſcordi cibo morbus eſt. Innumerabiles eſſe morbos non miraberis, coquos numera. Ex iſtis non ſingulares morbi naſcũtur: ſed inexplicabiles, diuerſi, multiformes, Vnde & Chryſoſtomus: Voluptas: & ingluuies ſanitatis noſtræ ſtabilitatem omnem ſubtrahit facilè. Et ſi ieris ad medicinalem locum: & accedẽs interrogaueris, omnes ferè ægretudinẽ cauſas illinc inuenies exiſtentes. Nam vilis quidem & parua menſa, ſanitatis mater eſt. Propterea & medici ita eam vocarunt, non ſaturari demum ſanitatem uocantes: inſatietas enim cibi, ſanitas eſt: indigenter cibari matrẽ ſanitatis dicentes. Si verò indigentia eſt mater ſanitatis: manifeſtũ eſt quoniam plenitudo mater eſt morbi & ægritudinis: & generat paſsiones, & ipſorum ſuperexcedens medicorũ artem. Etenim pedum dolores & capitis grauedinem, & caligines, & manum dolores, & tremores, & diſſolutiones membrorum, & ictericitiæ, febres longæ & flammæ, & his multò ampliora, non parſimonia & philoſophica diæta: ſed ex abundanti comeſtione & plenitudine generari apta nata ſunt. Si verò vis & animæ ægritudines videre quæ hinc naſcuntur: aſpicias quoniam auaritiæ, luxuriæ, melancholiæ, deſidiæ, incontinentiæ, inſcitię, omnes hinc habent principium. Quæ omnia excogitantes, fugiamus & ebrietatem & uoluptatem: non eã tantum quæ in menſis eſt: ſed & aliam omnem quæ eſt in rebus mundanis: & pro ea permutemus eam quę à ſpiritualibus eſt uoluptatem: & ſecundum Prophetã uoluptemur in Domino, in his quæ hic ſunt, & futuris potiamur bonis. Hæc Chryſoſto. Voluptates ergo corporis ſpernendæ ſunt: quia dolores ingerendo nocent. Vnde Hora.

Exodi. 16. Vini inuentio. Morbi origo ex cibo vario. Chryſoſto. hom. 55. ad populũ Antiochenum. Gulę mala. Voluptas ſpernanda. Horatius in epiſtolis.

Sperne uoluptates: nocet empta dolore uoluptas.

Nec ſolum corpori nocent: ſed & animam occidunt. Vnde Gregorius: Dum os delectatur in condimentis: anima necatur comedentis. Et ideo qui ſapiens eſt, uoluptatem corporis in uoluptatem animi cõmutet. Vnde Rabanus: Si dulcedinem diuini amoris perfectè guſtaueris: de temporali dulcedine non curabis. Vnde & Seneca: Animi uoluptates quiſquis ſequitur, & bene intelligit: omnium ſenſuum blandimenta contemnit. Si ergo ſic hodie fieret, prout tunc diſcipuli, & in prima ætate communiter homines faciebant: non indigeremus apparatu rerum, nec ſupellectili uaria & pompoſa: in quibus genus humanum eſt inextricabiliter intricatum. Vnde Chryſoſto. Vbi enim coquorum ars utilis eſt, nobis nuſquam ſed & ualde inutilis & nociua, corpori & animæ nocens, & mater eſt uniuerſarum ægritudinum & paſsionum: & laſciuiam, cum multa munificentia inducit. Vnde & Seneca: Si audire humanum genus uoluerit: tam ſuperuacuum ſciet ſibi coquum eſſe quàm militem: Non deſiderabis artifices,

Gregor. in paſtoral. 3. parte c. 20. Chryſoſto. hom. de his qui delitiis vacant. Seneca lib. de paupertate.

A ſi quęris naturam. Simplici cura conſtant neceſſaria: in delitijs laboratur. Vnde etiam Boetius: Si de eo quod naturæ ſatis eſt replerę indigentiam uelis: nihil eſt propter quod fortunę affluẽtiam appetas: paucis enim minimiſque natura contenta eſt. Cuius ſatietatem ſi ſuperfluis urgere uelis: aut iniucundum quod infuderis, aut noxium erit. Quàm modicis autem natura contenta ſit, oſtendit Seneca, qui dicit, Panem & aquam natura deſiderat: nemo ad hęc pauper eſt. Et Lucanus:

Boetius lib. 2. de cõſo. proſa. 5.

Diſcite quàm paruo liceat producere uitam:
Et quantum natura petat fluuium Cereremque.

Si uerò iſtis famem pro condimento, & ſalſa addideris: miro modo ſapida reperies, quæ ſine hac inſipida uidentur. B Vnde Ber. Prudenter ſobrieq; conuerſanti, ſatis eſt ad omne condimentum ſal cum fame. Qua ſola non expectata, neceſſe eſt alias atque alias de neſcio quibus ſuccis extraneas confici permixtiones: quæ uidelicet & palatum reparent, gulam prouocent, excitent appetitum. Hæc Bernardus. Igitur (ut dicit Seneca) uoluptatibus reſiſtamus: quia facilius non recipiuntur, quàm exeunt. Et iterum: Proiice quæcunque cor tuum laniant: uoluptates præcipuè extirpa, & inimiciſsimas habe more latronum, qui in hoc nos amplectuntur ut ſtrangulent. Et (ut idem dicit) ad rabiem cogunt uenire delitiæ: ut quicquid non ex uoluntate reſpondet, iram C euocet. Ad debellandum autem uoluptates, multum ualet fugere earum occaſiones. Vnde Seneca: Debellandæ ſunt in primis uoluptates: & nihil delicatè, nihil molliter faciendum: his cogitationibus intẽtum loca ſeria ſanctaque eligere oportet. Effœminat animos amœnitas nimia: nec dubiè aliquid ad corrumpendum uigorem regio poteſt. Sed quidam excuſantes ſe, dicunt quia debiles ſunt: & quia aſſuetis carere non poſſunt. Quibus idem Seneca reſpondet, dicens: Occurres hoc loco mihi illa uoce: Nimis dura præcipis: nos homunciones ſumus: omnia nobis negare non poſſumus. Scis quare non poſſumus iſta? quia nos poſſe non credimus. Nolle in cauſa eſt: D non poſſe prætenditur. Et iterum: Moleſtum eſt, inquis, carere aſſuetis uoluptatibus: abſtinere cibo, ſitire, eſurire. Hæc prima abſtinentia grauia ſunt: deinde cupiditas relangueſcit: inde moroſus eſt ſtomachus: inde quibus fuit auidus, tibi odium eſt: deſideria ipſa moriuntur. Non eſt acerbum carere eo quod cupere deſieris. Quemadmodum pernicioſior eſt hoſtis fugientibus: ſic omne incommodum magis inſtat cedenti & auerſo. Hæc Seneca. Expedit autem ut non ſolum in delicatis, ſed etiã in uilibus eſcis concupiſcentia inordinata uitetur: ad cauendum murmur, quo Deus multum offenditur. Vnde Auguſtin. De nulla re magis Deum offendiſſe ille populus dictus eſt, quàm contra E Deum murmurando. Sed ut ſciremus non Dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inordinatam cupiditatem: non propter porcum, ſed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Eſau primatus ſuos, non propter gallinam, ſed propter lenticulam perdidit. Et iterum: Daniel ideò uir deſideriorum appellatus eſt, quia panem deſiderij non comedit: & potum concupiſcentiæ non bibit: quia magis Chriſtum quàm epulas deſiderabat. Hæc Auguſtin. Et non ſolum corporis: ſed & animi uoluptates ſunt debellãdæ: quia (ut dicit Greg.) Incaſſum caro atteritur, ſi à prauis ſuis voluptatibus animus nõ refrenatur. Tu ergo hoc exemplo diſcipulorum animatus, pauper-

Condimentum facile fameni. Bernardus epiſtola 1. Seneca epiſtola 52. Seneca epiſtola 51. Prima abſtinentia dumtaxat dura. Cupiditas in uilibus nocet. Auguſtin. ſer. de murmuratione. Idem ſer. 2. dominica prima quadrageſima. Animi uoluptas refrenanda. Gregorius in pſal. 3. Pœnitentialem.

paupertatem totis amplectere viribus: quæ ſic emicuit in præfatis mundi principibus, & ſimiliter in Domino Ieſu & ſua matre, & in omnibus qui uoluerunt eos perfectè imitari. Spiritu autem eam complectere, & corde dilige: quia alias meritoria non eſſet. Laudabile quidem non eſt pauperem eſſe: ſed in paupertate paupertatem amare, & paupertatis inopias propter Chriſtum gaudenter & hilariter ſuſtinere. Proh dolor, quia multi de paupertate ſolo nomine gloriantur: ſed quo pacto vt eis penitus nihil deſit. Dicunt ſe amicos Dominæ paupertatis: ſed paupertatis ſodales & amicos fugiunt toto poſſe: ſcilicet famem, ſitim, frigus, contemptum, deſpectum, & huiuſmodi. Et vt dicit Bernardus, uolunt eſſe pauperes ſine defectu, humiles ſine deſpectu, patientes ſine contumelijs. Tu verò nunquam pro aliqua re ipſam paupertatem lædere velis: & nihil omnino vltra neceſsitatem habeas, vel habere deſideres. Et ſi quæris, quæ ſit illa neceſsitas? Reſpondeo tibi, quòd quanto intimius paupertatem dilexeris, tanto ſubtilius de neceſsitate iudicabis. Illa nanque neceſſaria ſunt nobis, ſine quibus eſſe non poſſumus. Vide ergo ea ſine quibus commodè potes eſſe: & illa nec habere, nec appetere, nec procurare, nec à ſponte dantibus recipere. Vnde Seneca: Circuncide ſuperflua, & in arctum deſideria tua conſtringe. Conſidera tecum quantum natura poſcat, non quantum cupiditas expetat. Impone concupiſcentiæ frenum: omnia quæ ſunt blandimenta reiice. Hæc Senec. Sed multi in iudicando de neceſſarijs & ſuperfluis decipiuntur & ſuperfluis tanquam neceſſarijs utuntur. Vnde Auguſtinus: Multa nos in facultatibus noſtris ſuperflua habere probamur, ſi neceſſaria ſola retineamus: nam uana quærentibus nihil ſufficit: & aliorum quodammodo retentor eſt, qui profutura pauperibus inutiliter habet. Vnde & Seneca: Quàm multa ſuperuacua eſſent non intelleximus, niſi deeſſe cepérint. Tota mihi vita mentitur: neceſſaria indicat quorum magna pars ſuperuacua eſt: quæ ſi quandoque neceſsitas abſtulit, non ſentimus ablata. Hæc Seneca. Non ſolum autem ſuperuacua, ſed & neceſſaria ſunt quandoque contemnenda. Vnde iterum Seneca: Non te laudes ſi contempſeris aureos lectos, & gemmeam ſupellectilem: quæ eſt enim virtus ſuperuacua contemnere? Tunc te admirare cùm cõtempſeris neceſſaria. Non magnam rem facis, ſi viuere ſine apparatu potes: tunc te mirabor, ſi contempſeris etiam ſordidum panem: ſi tibi perſuaſeris herbam, ubi neceſſe eſt non pecori tantum, ſed homini naſci. Et notandũ quòd abſtractio à rebus mundanis (ſecundum Bernardum) fit tribus modis. Primus modus eſt, quòd quis ſolum in neceſſarijs contetur: & tanquam aduenam & peregrinum ſe reputans, victu & veſtitu contentus, graue exiſtimet alijs onerari: quia (ſecundum Gregorium) hoc ipſum grauiter tolerant, quòd feſtinantes ad patriam in itinere multa portãt. Secundus modus eſt, quòd quis nec in neceſſarijs delectetur: & in nullo ad temporalia ſit affectus: ſed tanquam mundo & mundialibus mortuus abundantiam & defectum, laudem & opprobrium æqualiter accipiat. Mortuo enim ſi quid defuerit, non ſentit: ſic anima in ſuis affectibus mortificata, commodum & incommodum non diſcernit. Tertius modus, eſt quòd quis in vſu neceſſariorum non ſolum non delectetur: ſed potius affligatur & crucietur: vt dicere poſsit cum Apoſtolo: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Talis nanque non ſolum mundo eſt mortuus, quia mundana non ſentit: ſed etiam mundo crucifixus, quia omnia velut ſtercora arbitratur. Tali pœna eſt res creatas pro quacunque neceſsitate proſpicere: ſed ſolum delectatur per amorem Deo dulciter adhærere. Nec tamen Dominum in paupertate perfectè imitari poteris quantumcunque te aſtrinxeris. Nec videtur quòd noſtra paupertas ſuæ æquiparari poſsit, quantumcunque à nobis totis uiribus obſeruata fuerit. Ad quod, omiſsis alijs quæ reddi poſſunt rationibus, ſcilicet & quia Deus eſt, & quia ditiſsimus, & omniũ Dominus, & quia perfectiſsimus, & huiuſmodi ſimilibus, hanc ſpecialem adduco rationem: quia ipſe non ſolum paupertatis penuriam, ſed eius opprobrium aſſumpſit. Nam noſtra paupertas, quia voluntariè & pro Dei amore aſſumpta eſt, reputatur & eſt virtuoſa. & ideò non opprobrioſa, ſed honorifica habetur, etiam apud malos. Ipſius verò non ſic: non enim cognoſcebatur, nec ſciebatur quòd uoluntariè pauper eſſet: ſed credebatur quòd neceſſaria paupertas eum teneret: & hæc opprobrium & contemptum parit. Cùm eſſet abſq; domo & poſſeſsionibus & diuitijs, ſcientibus hoc uniuerſis, magis habebatur contemptui à multis: huiuſmodi enim pauperes quaſi ab omnibus conculcantur: ſi ſapientes ſunt, non eis creditur: ſi nobiles, nihilominus deridentur & contemnuntur: immo quod plus eſt, ſapientia & nobilitas, & omnis uirtus in reputatione hominum, in eis extincta videtur. Deijciuntur enim quaſi ab omnibus: adeo vt nec amicitiæ antiquæ, nec ſanguinis uincula ut plurimum eis proſint: cùm omnes ferè tales amicos uel conſanguineos habere recuſent.

Vides bene quomodo nec eius paupertati æquiparari, nec eum imitari potes in tam profundæ paupertatis & humilitatis abiectione. Et propterea pauperes mundi contemnendi non ſunt: qui ipſum Dominum repræſentant. Quantum etiam noſtra paupertas à Domini paupertate diſtet: conſiderare potes ex pluribus quæ ſimul tangit Chryſoſtomus, dicens: Cùm naſciturus erat, non exquiſiuit claram domum, neque matrem diuitem, ſed pauperem, & ſponſum tectorem habentem. Et in tugurio naſcitur, & in præſepio ponitur: & diſcipulos eligens, non rhetores, non ſapientes, non diuites, non nobiles, ſed pauperes & ex pauperibus, & undique ignobiles elegit: & menſam apponens, quandoque quidem hordeaceos panes apponit: quandoque autem ipſo tempore diſcipulos à foro emere iubet. Et ſedilia faciens de fœno facit. Et ueſtimenta induens uilia: & à multis illo in tempore differentia circumamictitur: domum autem non habuit. Si autem tranſire de loco ad locum oportebat, ambulans hoc faciebat, & ita ambulans quòd fatigabatur. Et ſedens non throno opus ei erat, neque puluinari, ſed pauimento. Sic ergo Chriſtus pauper erat: qui tamen Dominus omniũ, rex expectabilis erat. Hæc Chryſoſtomus. Attendamus hæc, & erubeſcamus nos miſeri: quia talibus non contenti, Dominum contemnimus imitari. Et maximè hoc tempore malo, quo omnis qui panem habet, contentari deberet. Vnde Hieronymus: Iuxta miſerias huius temporis, & ubique gladios ſæuientes, ſatis diues eſt qui pane non indiget: ſatis potens qui ſeruire non cogitur.

Paupertatis ſodales. — *Bernardus ſermone. 4. de aduentu.* — *Neceſſaria nobis.* — *Seneca epiſtola. 11.* — *Neceſſaria contemnenda. Seneca lib. de conſolatione.* — *Abſtinentia tribus modis fit. Bernardus ſerm. 7. in quadrageſima.* — *Gala. 6. Philip. 3.* — *Paupertatis dominicæ excellentia.* — *Chryſoſto. hom. 67. in Matth.*

ORATIO.

DOMINE *Deus omnipotens: qui omnia quæ cœli ambitu continentur, ſub pedibus hominis ſubieciſti: ut ſolus homo tibi ſubiectus eſſet totus: exteriora nempe pro hominis corpore cuncta creaſti, ipſum uerò corpus pro anima, animam verò pro te, ut tibi ſoli uacaret, & te ſolum amaret: qui etiam* Pſal.146. *das iumentis eſcam ipſorum, ac uolucribus cœli, & piſcibus maris paſtum: da mihi huius uitæ neceſſaria ad ſalutem meam, & ad laudem tuam: ut ſic per te prouiſus, melius tibi uacare ualeam: da quoque mihi in omni defectu & penuria patientiam, ne puſillanimitate fractus deficiam. Amen.*

De manco manum aridam habente. Cap. LXXII.

Matth.12. Luca 6. Marci.3. Hilarius canone 12. in Matth. FACTVM eſt autem poſt hæc in alio ſabbato, *ut intraret Ieſus in ſynagogam eorum & doceret.* Nam ſecundum Hilariũ; præmiſſa in campo dicta ſunt & geſta: & poſt hoc ſynagogam ingreditur. Sabbato intrauit ſynagogam ad docendum, propter maiorem populi Beda in ca. 6. Luca. frequẽtiam & conuentum. Vnde Beda: Sabbatis præcipuè Dominus in ſynagoga docet, operaturque virtutes, non ſolum propter inſinuandum ſpiritale ſabbatum: ſed etiam propter celebriorem eo die populo conuentum: cui tunc moris erat, quia vacare à labore per legem iubebatur, legendis audiendisq́; ſcripturis operam dare. Nam ſicut hi quibus venãdi ars eſt, ubi feras, vbi piſces & volucres plus abundare didicerint: ibi maximè ſua rhetia tendũt: ita Dominus ſemper docuit in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniebant: uolens omnes homines ſaluos fieri: & ad cognitionem veritatis venire. Christi præconia tria. Beda in c. 6. Luca. Hæc Beda. Ecce in Chriſto tria: ſcilicet Mentis ſtabilitas: quia licet Phariſæi inſidiarentur ei: non tamen metuebat venire vbi erant: & hoc eſt contra puſillanimes. Doctrinæ veritas: quia in publico docebat: & hoc eſt contra hæreticos. Zeli immenſitas: quia totum hoc propter ſalutem animarum faciebat: & hoc eſt contra eos qui inde quærunt uanam gloriam, vel temporale lucrum ſeu commodum. *Et erat*, in ſynagoga, *homo habens manum aridam*, & contractam: *& obſeruabant*, id eſt doloſe ſeruabant eum Phariſæi ſi ſabbato curaret: ut illum arguerent vel accuſarent. Vnde interrogabant eum malicioſè, ſi licet ſabbatis curare? ut ſi diceret non, arguerent eum de immiſericordia uel impotentia: ſi diceret ſic, accuſarent eum de ſabbati tranſgreſſio-

A ne. Vbi Beda: Quia ſolutionem ſabbati quam in diſcipulis arguebant excuſauerat, ipſum calumniari uolentes obſeruabant: ut ſi in ſabbato curet, trãſgreſſionis eum accuſent: ſi non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant. Vt enim ait Bernardus: In factis obſeruatores, in uerbis exprobratores, in tormentis ſuſtinuit illuſores. Et uidens Dominus cogitationes eorum: iuſsit hominem infirmum ſurgere & ſtare in medio: ut miraculum eſſet magis manifeſtum: & euidentius argueretur cæcitas malignantium: & quaſi repetendo quæſtionem ab eis motam, ſub alijs verbis hoc idem quæſiuit ab ipſis. Illis autem ſic tacentibus, propoſuit ſimilitudinem de animali: & ſoluit quæſtionem prius uerbo, oſtendens per rationem quòd licitum eſt ſanare homi-
B nem die ſabbati. & eſt ratio talis: Magis ſubueniendum eſt homini quàm animali: ſed animal ſi ceciderit in puteum uel foueam, extrahitur & liberatur die ſabbati: ergo multo plus homo qui eſt nobilior & melior: cùm ſit factus ad imaginem Dei, ſi in infirmitatem ceciderit, curatur die ſabbati. Si enim hoc fit propter cupiditatem temporalium: multo magis debet iſtud fieri ubi ſalus quæritur animarum. Et ſic ipſi uitæ communis & propriæ conſuetudinis uincuntur exemplo. Vnde Chryſoſtomus: Vobis ouẽ licet in ſabbato ſaluare: & mihi hominem non licet? Vobis manibus licet extrahere: mihi nec uerbo licet curare? Ecce nec medicinam conficio: nec manum
C meam ſuper illum extendo. Dico uerbo, & ſanatur infirmus: & legem ſabbati ueſtri non tranſgredior: & ſine opere opus uirtutis conſumo. Hæc Chryſoſtomus: Sed auari Phariſæi plus diligunt ouẽ quàm hominem proximum: & laudant impendere ſubſidium in oue: & accuſant beneficium charitatis in homine. Vnde Hieronymus: Sic ſoluit quæſtionẽ propoſitam, ut interrogantes auaritiæ condemnaret. Si Hierony.in c.12.Mat. uos, inquit, in ſabbato ouem & quodlibet aliud animal in foueam incidens eripere feſtinatis: non animali, ſed ueſtræ auaritiæ conſulentes: quanto magis ego hominem, qui multo melior eſt oue, debeo liberare? Vnde & Rabanus: Competenti ergo exemplo ſoluit quæſtionem eorum: ut eos oſtendat ſab-
D batum uiolare in opere cupiditatis, qui eum uiolare arguunt in opere charitatis, legem malè interpretantes, qui dicunt in ſabbato à bono feriandum, in quo à malis tantum feriandum eſt. Vnde opus ſeruile nõ Exo.20.& facietis in eo, id eſt peccatum: quia qui facit pecca- Leuit.23. tum, ſeruus eſt peccati. Sic in æterna requie à malis Ioan.8. tantum feriabitur, non à bonis. Hæc Rabanus. Secundo ſoluit quæſtionem facto, hominem habentem manum aridam ſanando. Tunc enim ait illi, extende manum tuam: & cùm extenderet, ſtatim reſtituta eſt ſanitati. In quo patet perfectio ſanitatis. Vbi Chryſoſtomus: Vt propoſitum legis, quam Iudæi non intelligunt, ſanitas manifeſtat. Si enim Deus of-
E fenditur in opere ſabbati, ſine dubio infirmitas non fugatur: quia non poteſt iniuriã Dei beneuolentia ſequi. Iſte mancus, ſecundũ Hiero. in Euãgelio quo u- Hierony.in tũtur Nazaræi, cemẽtarius ſcribitur, iſtiuſmodi uoci c.12.Mat. bus auxiliũ precans: Homo cementarius erã, manibus uictũ quæritans: precor te Ieſu ut mihi reſtituas ſanitatẽ: ne turpiter mẽdicem cibos. Dominus Ieſus maximè in ſabbatis docebat, & operabatur uirtutes. Primò, ut oſtẽderet ꝙ Euangelicũ & ſpiritnale ſabbatũ, melius & fructuoſius ueteri ſabbato ſuccedebat. Secundò, ut ſabbato pluribus occurrentibus, proficeret pluribus: & ſaluator mũdi ex miraculorũ uirtute mani-

manifeſtus fieret. Tertiò, ut Dominus legis & ſabbati probaretur. Quartò, ut malum intellectum Iudæorum de obſeruantia ſabbati auferret, dum bene operando ſabbatum ſe non uiolare probaret, qui in ſabbato curabat, & in hoc coram pluribus legiſperitos confutabat. Circa quod ſciendum, quòd aliqui ſunt actus boni in genere entis, qui tamen ex ſe non habēt bonitatem in genere moris: ſicut ædificare domum, uel huiuſmodi: & talia non erant licita in die ſabbati. Alij autem ſunt actus boni in genere moris, ſecundum ſe: ſicut ſunt opera uirtutum: & talia licita ſunt in die ſabbati: de quibus erat ſanatio manus aridæ: quia erat opus pietatis: & cum hoc erat ad gloriam Dei manifeſtandam, inquantum fiebat miraculoſe & ſupra naturam: & ideo talia poſſunt fieri in die ſabbati, non ſolum licitè ſed & laudabiliter. Myſticè, ſecundum Bedam & Rabanum, homo qui habebat manum aridam, humanũ genus in bono opere arefactum, pro manu in primo parente ad pomũ uetitum extenſa: ſed in miſeratione Domini, ſaluti & bonorum operum fructibus, per innocentes Chriſti manus in cruce extenſas, eſt reſtituta. Et bene manus in ſynagoga erat arida: quia ubi maius donũ ſcientiæ, ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpę: & grauius eſt periculum inexcuſabilis noxæ. Sananda manus arida iubetur extendi: quia infructuoſa debilitas animæ nullo melius ordine quàm eleemoſynarum largitate curatur. Habebat autem homo dexteram manum languidam: quia ab eleemoſynis torpebat: ſiniſtram ſanam: quia ſuæ utilitati intendebat. Sed ueniente Domino, dextera ſanatur ut ſiniſtra: quia quod congregauerat auide: modo diſtribuit charitatiuè. Myſticè etiam in hoc infirmo docuit quatuor neceſſaria pœnitenti: ſcilicet quòd ſurgat à culpa, per pœnitentiam: quòd ſtet in gratia, per perſeuerantiam: quòd in medio, per boni exempli euidentiam: quòd extendat manum per bonam operationem. Extende ergo manum primò ad pauperes, in eleemoſynarum largitione: ſecundò ad Deum, in feruenti oratione: quia ſecundum Gregorium: Fruſtra pro peccatis rogaturus ad Deum manus expandit, qui eas pro poſſe ad pauperes non extendit. Moraliter homo habens manũ aridam, eſt peccator: habent enim quidam cor aridum, quia ſine bona affectione, ſine compaſsione: quidam linguam aridam, quia ſine bona locutione, ſine Dei laude: quidam manum aridam, quia ſine bona operatione. Hæc autem triplex ariditas ſumitur ex ſimilitudine arboris aridæ: quia tunc eſt uerè arida: quando eſt ſine ſucco, ſine folijs, ſine fructu. Cor habent aridum, inuidi: linguam, mali loqui: manum, auari. Iſte ex obedientia diuina manum debet extendere ad proximum, per eleemoſynarum largitionem. Ille lingua loqui ad Deum, per deuotam orationem. Alius cor eleuare ad cœlũ, per ſanctam meditationem: & ſic ſanatur peccator. Itē ſecundũ Theoph. Aridam dexteram habet manũ quiſquis non operatur quæ ſunt dexteræ partis: quia talis eſt impotens ad bona, ſed potens ad mala. Ex quo enim manus conſtituitur in operibus prohibitis, extunc areſcit in operibus bonis. Iterum uerò reſtaurabitur: quando in uirtute ſtans operabitur. Per manum enim, quæ eſt organum organorum, conuenienter intelligitur opus meritorium: & ideo manus eſt arida, quæ eſt ad hoc opus inualida: ſed cùm ad uerbum Chriſti ſurgit per gratiam, tunc manum extendit per ſanctam operationem. Poteſt

Beda in c. 6. Lucæ.

Pœnitenti quatuor neceſſaria.

Gregorius epiſt. 37.

Theophil. in Matth.

A etiam per hominem, manum aridam habentem, ſignari piger & ocioſus: quia ad operandum eſt inualidus: ſed cùm ad uerbum Chriſti ſtat in medio uirtutis: manus eius ſanatur, & in bonis operibus exerceatur. Specialiter tamen & præcipuè per hunc hominem auarus ſignatur: cuius manus ad opera pietatis & largitatis inualida reperitur. Huius manus ſunt quinque digiti. Primus, inordinatum deſiderium habendi. Secundus, labor acquirendi. Tertius, ſollicitudo conſeruandi. Quartus, ſtudium multiplicandi. Quintus, infidelitas diſpenſandi. Sed ut ſanetur, ei per gratiam dicitur: extende manum tuam: quia cùm ex Dei dono ad opera pietatis extenditur, tunc ſanatur. Vnde Ambroſius: B Audiſti Domini uerba dicentis: extende manum tuam. Communis iſta generaliſque medicina eſt. Et tu qui putas manum habere te ſanam: caue ne auaritia, caue ne ſacrilegio contrahatur. Extende ſæpius eam. Extende illam ad pauperem, qui te obſecrat. Extende, ut proximum iuues: ut uiduæ præſidium feras: eripias iniuriæ quem uides iniuſtè calumniæ ſubiacere. Extende ad Deum pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, ſic ſanatur. Hæc Ambroſius. Igitur ò auare, qui manum aridam & contractam habens non vis dare, uis accipere: non uis largiri, uis prædari: extende manus tuas ut tribuas indigentibus: quia in hoc tibiipſi C prouidebis, & theſaurizabis in cœlis. Vnde Chryſoſtom. Eleemoſynam faciamus, & ne deſpiciamus à fame correptos. Etenim tibiipſi benefacies magis illis benefaciens. Nam his quidem præſentia porriges: tibiipſi uerò futuram gloriam prædæ ponis. Hæc Chryſoſtom. Inter omnia ergo opera miſericordiæ prærogatiuam habet eleemoſyna, quam totiens & tam attentè nobis inculcat diuina ſcriptura. *Phariſæi autem*, repleti inſipientia, id eſt irrationabili iracundia, cùm magis deberent eſſe grati de diuino beneficio, *exeuntes*, de Sinagoga, & de conſpectu Chriſti: & à lumine recedentes, *ſtatim cum Herodianis*, principis ſecularis ſatellitibus, *conſilium faciebant aduerſus Ieſum, quomodo eum perderent*, ſe- D cundum Ambroſium: quomodo uitam perderent: non quomodo uitam inuenirent. Iam ergo de morte ipſius tractabant: & hic primò loquitur de procuratione mortis Chriſti, pro qua tunc primò conſilium faciebant. Magna inſipientia de nece eius tractare, cuius beneficijs plurimum indigebant, quos etiam ad hoc non eius culpa, ſed liuor mouebat. Magna etiam eorum fuit obſtinatio, quia nec uerbis Chriſti, nec factis, reſilierunt à malo ſuo: ſed amplius inuidia permoti, remanſerunt in malo obſtinati. Vnde Chryſoſtom. Phariſæi autem conſilium acceperunt, ſcilicet à diabolo, ut perderent eum. Inuidentes enim Chriſto, nolebant eum facere E ſigna ne gloriam acquireret, & diſcipulos congregaret: ſed turpitudinem inuidiæ ſuæ, ſabbati defenſione tegebant: ut in prima quidem facie uiderentur ſabbati iuſtitiam defendere: reuera autem ſuam exequerentur inuidiam. *Ieſus autem*, ſciens machinationes eorum, quia nihil eum latebat, receſſit inde, *cum diſcipulis ſuis, & ad mare ſeceſſit*. Receſſit autem inde propter multa. Primò, ut eis parceret, & occaſionem impietatis auferret: maiorique utilitati Eccleſiæ ſe ſeruaret. Secundò, quòd nondum uenerat tempus paſsionis ſuæ præfinitum à patre: necdum impletæ erant Prophetarum ſcripturæ. Tertiò, quia non aderat locus, ſcilicet Hieruſalem

Digiti quinque auari.

Ambroſius lib. 5. in Lucam.

Phariſæorum mala & cæcitas.

ruſalem, extra quam non fuit locus paſsionis eius. Quartò propter dandum ſuis in perſecutione fugiendi exemplum: ne fuga eorum imputaretur in peccatum. Quintò, propter humilitatis & patientiæ indicium, & cùm poſsit aduerſarios ſuos nutu deijcere in abyſſum. Sextò, ad oſtendendum ueræ humanitatis ſignum: cùm licet ipſe mortem non timeret, tamen tanquam homo fugit à conſilio malignantium. In quo etiam nos docuit, ut ab illis recedamus quos bonis monitis ſemp̱ deteriores fieri videmus: homines enim in malis obſtinati, uix poſſunt per rationem compeſci. Vnde Chryſ. Sciens autem Dn̄s conſilium eorum, non diu contendit, ſed una reddita ratione receſsit: ne magis inſaniam eorū excitaret: quia nō poteſt fieri, ut malitia ratione placetur. Ignorantia quidem ratione placatur: malitia autem amplius excitatur. Sciens ergo paratos illos eſſe ad maleficiendum ſeceſsit: nō quaſi timidus ſubtrahens ſe ab eis: ſed quaſi miſericors parcēs eis: ne eos ad opus impium amplius irritaret: quamuis enim qui paratus eſt malum facere, apud Deum iam fecit: tamen qui intelligit paratum eſſe aliquem opus malum facere, & irritat eum, dans ei occaſionem ut compleat malum, ipſe particeps eſt peccati eius. Vt quid enim res mala per te exitum ſuum inuenit. Et qui ſine te fuerat periturus, aut quantum ad uoluntatem ſuam iam perditus erat: ut quid per te impleta eſt perditio eius? Hæc Chryſoſtomus. *Et multi*, infirmi, *ſecuti ſunt eum*, ex eo quòd uiderant prædictum hominem curatum, *curauit eos omnes*, remunerans fidem ipſorum, forſitan quia omnes digni fuerant curatione. Docti ergo uiſis ſignis, perſequuntur: indocti, opinione eius ducti, amando ſequuntur: & ideo curari merentur. Vnde Remig. Quem Phariſæi unanimi conſilio perdere quærunt: turba indocta unanimi dilectione ſequitur: unde mox ſui deſiderij cōſequitur effectum: ſi uis & tu curari, ſi uis ſanari, ſi uis à mortis periculo liberari: ſequere & imitare Ieſum, ipſe enim neminem repellit: omnes qui eum ſequuntur ſanat. Per Phariſeos qui diuiſi interpretantur, diſcoli qui diſſenſiones faciunt ſignantur: per Herodianos verò ſuperbi, q̨ glorioſi in pellibus interpretantur. Iſti uerò conſilium faciunt contra Ieſum: qui cum humilibus & charitatem habentibus commorantur: & ideo recedit ab illis ſe elongando, & humilibus eum ſequentibus benefacit, beneficia ſalutis impendendo. *Et præcepit eis*, qui curati erant, *ne*, cum diuulgarent &c, *manifeſtum facerent*, ut inanē gloriā & gloriādi de ſe iactantiam declinaret, & ut nobis exēplū uitandi eam daret. Non prohibuit Dominus miraculorum prędicationes ad vtilitatem audientium, ſed in beneficijs uanæ gloriæ appetitum. Vnde Ambroſius: Hic myſticè inſtruit nos, ne cùm magnum aliquid facimus, laudē foris quæramus. Vnde Chryſoſtomus: Vbi quidem propter alios alij curantur, nō præcepit eis ut nemini diceret: quale eſt ubi oculos cæci nati aperuit: & Paralyticum triginta & octo annis iacentē erexit. Vbi autē non propter alios, ſed pp̄ meritum ipſius curat hominē, præcipit ei ut nemini dicat, ſicut & leproſo mandauit. Ideo & iſtis præcepit ne vulgarent eum: quia propter ipſos ſolos curauerat eos: quia non æſtimationem hominum miraculis uenabatur, ſed credentium deſiderabat ſalutem: Hæc Chryſoſtomus. *Et uenerunt in domum*, quandam ad hoſpitandum *& conuenit iterum turba*, ad audiendum Dei uerbum: & tunc ita feruenter in-

Recedendū ab obſtinatis in malo

Ignorantia ratione placatur. malitia excitatur.

Remigius in Matth. c. 12.

Phariſæi.

Laudis humanæ uitatio.

A tendebant prædicationi, quòd ipſi diſcipuli eius non habebant tempus panem manducandi. Hoc eſt contra illos qui dimittunt opus prædicationis, propter curam & ſaturitatem commeſtionis. Vbi Beda: O quàm fœlix occupatio ſaluatoris: quàm beata frequentia turbæ confluentis: cui tantum ſtudij ad audiendum uerbum Dei, tantum fuit curæ ad obtinendam ſalutem, ut authori ſalutis cum his qui ſecum erant ne ueſcendi quidem hora, à ſolatio uitæ miſeris impendendo, libera maneret. Vtinam Domine Ieſu & in noſtri temporibus æui, tantum gratiæ tuis fidelibus largiaris, qui doctores ſuos aſsiduitate diſcendi non ſolum ab appetitu carnalium uoluptatum, uerumetiā nōnūquā ab ipſa quoq; panis quotidiani

B perceptione prępediāt. Hæc Beda. *Et cùm ſui*, ſ. Iudæi qui ex parte matris de cognatione ſua erāt, uiderent inſolitum feruorem in eo, & audirent altitudinem diuinæ ſapiētiæ, quam capere non ualebant: æſtimabant eum mente alienatum, & in furorem uerſum ſenſu perdito loqui: & *exierunt tenere eum*, & ligare, ne ſibi uel alijs poſſet nocere. Vbi Beda: Verè ſicut ipſe dicit alibi: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. Quem enim exteri quaſi authorem uitæ, & ſapientiam Dei adire & audire deſirant: hunc propinqui quaſi mentis impotem eſſe ligandum decernunt. Allegoricè autem in eo quòd turba ad illum conueniente frequenti, ut furioſus à

C ſuis contemnitur: ſalus credentium de Gentibus approbatur: & inuidia Iudæorum & perfidia notatur: de quibus ait Ioannes: *In propria uenit, & ſui eum nō receperunt*. Hæc Beda. Similiter & hodie qui ad ſequendum Chriſtum ſunt feruidi, à mundanis hominibus inſani reputantur: & per eos quātum poſſunt à bono retinentur. O quantum una non dico menſura, ſed gutta huius uini ualeret, quæ hanc inſaniam induceret. Fœlices qui hac laborant inſania, ut de illis dici poſsit illud Sapientiæ: *Nos inſenſati uitam illorū æſtimabamus inſaniam*: utinam & ego miſer unus de illis merear fieri: ac cum eis inter filios Dei computari: & inter ſanctos ſortem habere.

Beda in c. 3. Marci.

Beda ibid.

Ioan. 1.

Sapien. 5.

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, rogo te per uiſcera miſericordiæ tuæ, ut me mancum, ad faciendum opera bona inualidum, digneris miſericorditer ſanare: & ad omne opus bonum, fortem & aptum facere. Fac me ſtare in medio uirtutum: ut te iubente & faciente, extendam ad iuſtitiam, non ad iniquitatem, manus meas: meque in bonis exercendo, tuum beneplacitum in omnibus faciam: & in malis areſcendo, ab offenſa tua omnino abſtineam. Da mihi bone Ieſu: ut præ omnibus diuitijs & delicijs ſeculi, intendam uerbo Dei, ac meæ & aliorum ſaluti. Amen.*

E

De

De dæmoniaco, cæco, & muto.
Cap. LXXIII.

Matt. 12. Luce 11.

POST prædicta, oblatus eſt ei homo dæmonium habens, cæcus, & mutus: ſed Lucas mutum tantum, non cæcum dicit, tacens quòd Matthæus expreſsit. Nec talia ſunt in dæmone formaliter, ſed ſolum effectiuè: quia effecerat hominem cæcum & mutum: & ideo ipſo eiecto, uidit, & loquebatur homo. Vnde ſequitur: *Et curauit eum*, in quo notatur à dæmonio liberatio: *ita ut uideret*, in quo cæcitatis illuminatio: *& loqueretur*: in quo loquelæ reſtitutio. Vbi Hieronym. Tria ſigna ſimul in homine perpetrata ſunt: cæcus uidet: mutus loquitur: poſſeſſus, à dæmone liberatur. Quod tunc quidem carnaliter factum eſt: ſed quotidie completur in conuerſione fidelium: ut expulſo dæmone primùm lumē fidei accipiant: deinde in laudes Dei tacentia prius hora relaxentur. Vnde & Auguſt. Dæmonium enim habens, cæcus & mutus eſt, qui nō credit Deo: & ſubditus eſt diabolo: q. nō intelligit, & non confitetur ipſam fidem: uel qui non dat laudem Deo. Vnde etiam Chryſoſtom. Ne aliquis putet q͞a ſufficit homini fideli cognoſcere Deū, eſt & neceſſarium confiteri Deum: & ideo cæcum & mutum cu rauit: oculos ad cognoſcendum: os ad cōfitendum Deum. Qui cognoſcit, & non confitetur: ille etſi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus eſt. Qui ergo uidens non facit præcepta Dei: & qui loquens non loquitur laudem Dei & gratiam: ille etſi loquitur & uidet quantum ad Deum: tamen & mutus & cæcus eſt. Non enim ille uidet Deum, qui ſcit Deum: ſed qui timet & diligit Deum. Et qui orat & pſallit, & non facit quæ laudat: ille corpore loquitur, animo autem tacet. Hæc Chryſoſtom. Spiritualiter dæmonium ille habet, qui in peccato mortali perſeuerat. Quandiu enim peccatum in homine regnat, tandiu uictus & captiuus à diabolo poſſidetur & captiuatur. Vexat autem dæmoniū triplex: ſuperbia, in mente: concupiſcentia, in carne: cupiditas, in rebus: quia omne quod eſt in mundo, cōcupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ. Hoc autem triplex dæmonium facit mutum: nam cùm loquela data ſit homini ad laudandum Deum, & gratias agendum: ad loquendum ueritatem: & ædificandum proximum: ad confitendū peccatum; & ueniam de eo petendum. Primam loquelā aufert ſuperbia: quæ quod Dei eſt, ſcilicet laudem, uſurpat ſibi. Secundam aufert auaritia: quæ ſoli ſibi intendit, non proximo. Tertiam aufert luxuria, & maximè contra naturam. Vnde Sodoma interpretatur ſilentium, ſiue muta. Item facit cæcum: ut ad ſalutem ſuam pertinentia & ſibi proficua non uideat: & eam lucem, quæ ait, Ego ſum lux mundi, nō ſequatur: ſed in tenebris ambulet. Hic dæmoniacus, cæcus, & mutus ſi Domino offeratur, ſi ad pœnitentiam conuertatur, mox Ieſus curabit eum: ita ut eiecto dæmonio, uideat & loquatur. Abundat dęmonis malitia: ſuperabundat diuina clementia. In iſto dæmoniaco, malitia dæmonis multum abundauit: quia cum tenebat obſeſſum, ipſum fecerat cæcum & mutum: ac ſecundum Chryſoſto. etiam ſurdum: ſed Dei miſericordiā in ipſo abundauit: quia dæmonium ab obſeſſo eiecit: loquelam ſibi reſtituit: lumen reparauit: & auditum reſerauit. Per hunc igitur homiuem ſic curatum, intelligere poſſumus peccatorem iuſtificatum: cui Deus ſpiritualiter quatuor beneficia ſupradicta concedit. Primum eſt, quòd diabolum ab eo expellit. Peccator enim diabolum in domum animæ ſuæ inducit: ſed Chriſtus eum expellit ut eam inhabitet. Domus autem animæ, tria habet ſolaria: unum ſuperius, ſcilicet ſpiritum: aliud inferius, ſcilicet corpus: tertium medium, ſ. animam, Deus in ſuperiori ſolario, ſ. ſpiritu habitat: quando ipſe ſpiritus contemplationi uacat habitat in ſolario, medio, i. in anima, quādo ipſa intendit internæ meditationi: habitat in ſolario inferiori, id eſt in corpore, quando ipſum corpus exercitatur & intendit mortificationi. Secundum beneficium eſt: quia Deus peccatori linguam aperit. Deus dedit homini linguam ad tria: ſcilicet ut Deum laudet, ut proximum ædificet, ut in confeſsione coram Deo ſe reprehendat & accuſet. Peccator autem quia lingua ſua ad iſta tria non utitur: ideo rectè mutus dicitur. Cùm ergo Deum incipit laudare proximum ædificare, & ſe accuſare tunc loquitur, & lingua ad debita officia utitur. Tertium beneficium eſt, quando Deus peccatori lumen reſtituit. Signum autem quòd ipſe ſic illuminatus eſt, quando uidet antè retrò, à dextris & à ſiniſtris. Ille habet oculos retrò: qui conſiderat & cogitat peccata quæ fecit, quàm turpia, quàm multa, quàm grauia, & inde habet dolorem. Ille habet oculos ante ſe, qui uidet & cogitat de iudicio Dei futuro, & inde habet timorē. Ille habet oculos à dextris: q. uidet & cogitat mundi proſpera, quàm ſint caduca & uana: & ad ea non allicitur per amorem: ſed reſilit per aſpernationem. Ille habet oculos à ſiniſtris, qui uidet mundi aduerſa, quàm ſint breuia & uilia: & ideo in eis non frangitur per impatientiam. Quartum beneficium eſt, quādo Deus peccatori auditum reſtituit. Eſt enim peccator ſurdus: quia non audit Deū admonentem, nec Deum benefacientem, nec Deum inſpirantem, nec Deum comminantem: tunc autem ſurdus auditū recipit, quando Deum in huiuſmodi audit. *Et ſtupebant turbæ*, ſcilicet ſimplices, diuinam uirtutem in Chriſto admirantes. *Et dicebant: Nunquid iſte eſt filius Dauid?* quaſi dicat ſic, quia hic eſt Chriſtus nobis promiſſus de ſemine Dauid. Moraliter eijcitur dæmonium, in contritione: loquitur qui prius erat mutus, in confeſsione: admirantur turbæ, in ſatisfactione: ſcilicet quando uident bene operari eos qui non ſolebant niſi mala facere. Scribæ autem & Phariſæi, ſcilicet literati & maiores inuidiæ nequitia pleni, audientes turbas, ſcilicet ipſum confitentes eſſe Chriſtum, propter euidentiam facti: *dixerunt*, in corde & cogitatione. *In Beelzebub principe dæmoniorum*,

Hieronym. in c. 12. Matthæi.

Auguſtin. libro 1. de quæſtionib. euang.

Moraliter.

Dæmoniū uexās mētem, triplex peccatū eſt faciens mutū & cæcum.

Ioan. 8. b.

Chryſoſto. hom. 4. in Matthæū.

Iuſtificato conferūtur quatuor beneficia.

Lingua cur data.

Oculos habet ante et retrò.

Moraliter.

niorum, eijcit dæmonia:& ſic in ſpiritū (cuius opus eſt dæmones eijcere, & ſanitates perficere) contumeliam inferebant. Quia enim factum mirabile negare non poterant:ideo modum faciendi calumniabātur: & ſic factum infamare conabantur:dicentes Ieſum Chriſtum per aliquem dæmonem ſuperiorem ſibi,etiam familiarem & priuatum, eijcere demones inferiores de corporibus obſeſſorum. Nam ut ait

Inuidię mos.

Chryſoſtomus. Inuidia non quærit quid dicat: ſed ſolum ut dicat. Sic & hodie, multi cùm non poſſunt aliorum uerba uel facta directè reprehendere: conantur intentionem & modum eorum infamare.

Beda in c. 11. Luc. Beda ibid. Idolorum origo.

Vbi Beda: Turpis autem, quæ minus eruditæ uidebantur, Domini facta mirantibus, Scribæ & Phariſæi, uel negare,uel ſiniſtra interpretatione peruertere laborabant: quaſi non diuinitatis, ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent. Secundum eundem Bedam, nomina idolorum, à Belo habuerunt originem.Ninus .n. rex conditor,uel potius reparator Niniuę,Belo pātri ſuo (qui fuit primus rexū Aſſyriorū) ſtatuā poſt mortem eius conſecrauit: ad quam confugientes qui forſecerant, ueniam merebantur. Vnde ipſam ſtatuam cœperunt uenerari: & tandem inſtigante diabolo, diuini honores ſunt ipſi ſtatuæ attributi: & incepit cultus idololatriæ. Cuius ſimulacri conſuetudinem Chaldæi ſuſcipientes,uocauerunt Beel, Palæſtini Baal,Moabitæ Beelphegor, ſecundum diuerſitatem linguarum. Iudæi autem unius Dei cultores,

Beelzebub.

in deriſionem Gentium Beelzebub appellabant: quod ſonat vir, ſeu princeps muſcarum: propter multitudinem muſcarum, quæ in templo eius erant, propter ſordes immolati ſanguinis: quem muſcæ ſequi ſolebant. In hoc ſimulachro dicebant Iudæi principem dæmoniorum habitare: tum quia in eo fuit principium idololatriæ: tum quia nullum idolum inueniebatur illo efficacius: tum quia cultus eius erat generalior apud omnes gentes. Licet enim quælibet natio habeat alios Deos ſpeciales: hunc tamen tanquam uniuerſalem Deum uenerabātur omnes. Itaque in uirtute principis dæmoniorū, qui in hoc idolo habitabat, Phariſæi Dominum facere miracula dicebant.

Remigius i eū locum. Beel.

Vnde Remigius: Beelzebub autem ipſe eſt Beel, & Baal,& Beelphegor. Beel fuit pater Nini regis Aſſyriorum. Baal dictus eſt: quia in excelſo colebatur. Beelphegor à loco, id eſt à monte Phegai.

Zebub.

Zebub, ſeruus fuit Abimelech filij Gedeonis: qui occiſis. lxx. fratribus, ædificauit templum Baal: & conſtituit eum ſacerdotem in ipſo,ad abigendas muſcas,quæ ibi congregabantur,propter nimium cruorem uictimarum. Zebub nanque muſca dicitur: Beelzebub ergo uir muſcarum interpretatur. Vnde propter ſpurciſsimum ritum colendi, dicebant eum eſſe principem dæmoniorum. Nihil ergo ſordidius inuenientes, quod Domino obijcerent: dicebant eum in Beelzebub eijcere dæmonia. Hæc Remigius.

Chryſoſto. hom. 42. in Matth. Æmulationis mala.

Hoc autem totum ex inuidia faciebant: de qua hîc dicit Chryſoſto. Tale quid eſt æmulatio: qua non utique erit malitia alia deterior. Sicut enim porcus gurgite, & dæmones iactura noſtra: ita & æmulator proximi lætatur malis: & quemadmodum ſcarabæi nutriuntur ſtercore:ita & hic aliorum infortunijs. Hæc Chryſo.

Dæmones prælati uitijs.

Vbi notandum quòd dæmones habent ſua officia ualde ordinata in malū. Eſt enim unus dæmon,qui præeſt ſuperbiæ,& uocatur Lucifer: & iſte multos habet ſatellites qui ſibi aſtant; & multos ſubiectos quibus principatur: ſcilicet ſuperbos.

Iob 41.

Vnde Iob: *Iſte eſt rex ſuper omnes*

A *filios ſuperbiæ*. Et hic expellitur per ueram humilitatem cordis. Alius qui præeſt luxuriæ: & iſte uocatur Aſinodeus: de quo dicitur in Tobia, quòd interfecit ſeptem uiros Saræ.

Aſmodeus Tobię 3.

Iſte enim odit legitimū matrimonium: & ideo per hunc modum uolebat trahere hanc puellam ad fornicationis uitium. Et iſte dæmon multos habet ſatellites,qui ſibi aſsiſtunt: & multos habet ſubiectos, ſcilicet omnes luxurioſos. Et hic expellitur per ieiunium & mortificationem corporis. Tertius eſt qui præeſt auaritiæ: & uocatur Mammona. Vnde dicitur in Matthæo: Nō poteſtis ſeruire Deo & Mammonæ.

Matt. 6.

Et iſte multos habet ſatellites qui eum iuuant: & multos ſubditos ſuper quos regnat: ſcilicet ſuper omnes auaros. Et

B hic expellitur per temporalium abiectionem: quæ fit aut totaliter, ſicut faciunt perfecti,qui omnia dimittunt: aut particulariter, ſicut faciunt qui de ſua abundantia pauperibus largiuntur. Quartus eſt qui præeſt immundis cogitationibus, & rancoribus, & inuidijs, & malis affectionibus: & uocatur Beelzebub, id eſt muſcarum: immittit enim muſcas,id eſt cogitationes immundas, odia, & uoluntates malas, quæ dicuntur muſcæ: quia ad animam citò uolant, & ipſam commaculant. Iſte autem dæmon multos habet ſatellites qui eum adiuuant: & multos ſubditos, quibus præeſt. Et expellitur per confeſsionem & ſacerdotalem abſolutionem. Ieſus autem, *uidens*

C *cogitationes eorum*, probat pluribus rationibus quòd non in Beelzebub: ſed in digito & ſpiritu Dei eijcit dæmonia: & quòd miracula quæ faciebat, non poterant attribui ſpiritui maligno: ſed oportebat ea attribui ſpiritui diuino.

Digito cōparatur Spiritus ſanctus.

Comparatur autem Spiritus ſanctus digito,propter tria. Primò, propter proceſsionem: quia ſicut manus & brachium procedūt de ſubſtantia corporis, & digitus de manu & brachio,& etiam à corpore:ita filius à patre,& Spiritus ſanctus à patre & filio. Secundò, propter partitionem: quia ſicut in digito ſunt plures articuli diſtincti:ita diuerſa & diſtincta ſunt dona Spiritus ſancti. Tertiò, propter operationem: quia ſicut manus & brachium operatur per digitos: ſic filius per

D Spiritum ſanctum: filius autem, manus & brachium patris dictus eſt: quia cuncta per eum operatur. Ad cogitationes uerò eorum reſpondit, & in hoc deitatem ſuam oſtēdit:quia ſolus Deus cogitationes ſcit: ut uel ſic compellerētur credere in eum, qui cordis occulta uidebat. Nam ſecundum Chryſoſtomum,

Chryſo. ho. 42 in Matt.

Cùm eorum ſuſpicio irrationalis eſſet: metu multitudinis non audebant eum diuulgare. Probat ergo primò ratione tali: quia ſi per dæmonem aliquē eijciebat alios: ſequitur quod diuiſio eſſet inter eos: & ſic non poſſet diu ſtare poteſtas diaboli: & ex hoc ſequitur aduentus Chriſti, per quem poteſtas dæmonis debebat auferri. Vnde dicit: *Omne regnum*

E *in ſe & contra ſe diuiſum*: ut pote per diſcordias principum,contra ſe alternatim pugnantium,*deſolabitur*, & diſsipabitur: & omnis ciuitas uel domus diuiſa contra ſe per contrarias uoluntates & operationes, non ſtabit: ſed diſſoluetur. Nam ſecundum Saluſtium, concordia paruæ res creſcunt:diſcordia maximæ dilabuntur.

Vnitas triplex.

Inductionem facit in tribus: in regno: in ciuitate: in domo: ſecundum triplicem unitatem, ſub qua uiuunt homines. Aliqui enim uiuunt tantum ſub una lege uel iure, & hi per regnū: alij ſub una conſuetudine, & hi per ciuitatem: alij ſub uno uictu & ſocietate, & hi per domum. Item à regno, ciuitate, & domo ſumit exemplum, id eſt à magnis,

gnis,

gnis, mediocribus, & paruis: ut per hoc rationem ſuam oſtendat fortiorem & ſufficientẽ. Vnde Chryſoſtomus. Nihil enim eſt in terra regno potentius: ſed tamen per altercationem perit. Quid autem dicendum de ciuitate, uel de domo? Siue magnum ſiue paruum fuerit contra ſeipſum pugnans perit. Hęc Chryſoſtomus. Sed, *ſi Satanas*, per me & ad meum imperium expellit &, *eiecit Satanam*, dæmonum regnum diuiſum eſt contra ſe, & diſcors ſibi: quia contra ſe pugnãt: & ergo regnũ & poteſtas malitiæ ipſorum ſtare non poteſt: & ita finis mundi erit: quia uſque ad finem mundi ſtabunt hîc, ad tentandum nos. Regnum enim Satanæ, eſt in malis hominibus, quos ſibi ſubditos tenet: quod ante finem mundi non ceſſabit: tum propter diuinæ iuſtitiæ ordinationem, & hoc ad hominum excitationem: tum propter Prophetiarum nondum impletionem. Vnde Chryſoſtomus. q. d. Regnum cõtra ſe inteſtino bello diuiſum, neceſſe eſt deſolari: quod & in domo & in ciuitate uidetur. Quocirca & ſi Satanæ regnum in ſeipſum diuiſum eſt: ita quòd Satanas ab hominibus Satanã repellat: deſolatio regni dæmonum appropinquauit: regnum autem eorum in hoc eſt ꝗ homines ſubditos tenent. Si igitur ab hominibus pelluntur: hoc non eſt aliud, quàm regnum eorum diſſolui. Si autem adhuc in hominibus poteſtatem tenent manifeſtum eſt quòd regnum maligni adhuc ſtat: & nõ eſt contra ſeipſum diuiſum. Hæc Chryſoſtomus. Moraliter regnum diuiſum, eſt anima hominis, mali, cuius ſenſualitas rebellat rationi: & hoc regnum deſolatur: quia Chriſtus qui eſt ueritas, inde recedit: & diabolus ingreditur. Itẽ per regnum in ſe diuiſum, ſignatur oĩs congregatio carens concordia & pace: in qua ſunt duo Satanæ: quorũ quilibet nititur ſuã partem ampliare: ut ſic poſsit alteri parti præualere: & talis congregatio deſolabitur, & concordia diſsipabitur: quia ſi ſint à ſe diuiſi, per contrarietatem effectuum non poteſt durare: ſed deficit domus & congregatio eorum. Sed heu uix inueniuntur aliqui homines, qui tantam concordiã habent in bono, quantam mali ſpiritus in malo. Cùm enim ſint infiniti & innumerabiles: omnes tamen in eo concordant, ꝗ nihil niſi malefacere deſiderant. Et utinam ſic homines in bono concordarent: & ad faciendum bonum ſe mutuo animarent. Deinde probat idem hoc ſecunda ratione, quæ talis eſt: Eiuſdem poteſtatis eſt eiectio dæmonum per me & per filios ueſtros: ſed illi, ſecundum uos, non eijciunt dæmonia in principe dæmoniorum: ergo nec ego. Vnde dicit: *Et ſi ego in Beelzebub*, id eſt authoritate principis dæmoniorum, *eijcio dæmonia*, à corporibus obſeſsis: *filij ueſtri*, i. exorciſtæ, ſecundũ Bedã & Rabanum: uel Apoſtoli de eis nati, ſecundum Auguſtinum, & Hieronym. *in quo*, id eſt in qua poteſtate, *eijciunt*? q. d. Cùm non poſsitis attribuere eiectionem per filios ueſtros factam, niſi uirtuti diuinæ: per conſequens nec eiectionem factam per me. *Ideo ipſi iudices ueſtri erunt*, ſ. exorciſtæ, uos condemnantes de mendacio quod dicitis contra me: quia ſi in uirtute Dei eijciunt: multo plus & ego: cuius oppoſitum mendaciter affirmatis, hoc dæmoni attribuendo. Vel Apoſtoli de eorum ſtirpe geniti: qui ſibi bene conſcij ſunt nil malæ artis à Chriſto didiciſſe: erunt iudices eorum in futuro: ſcilicet aſſeſsione & approbatione iudicij: quia ſedebunt in duodecim ſolijs, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Deinde eliſa falſitate Phariſæorum, aſtruit ueritatem: quia ex quo non eijcit uirtute diaboli; ſequitur quòd eijcit uirtute Dei, cùm aliud medium non poſsit dari. Dicit ergo: *Si*, id eſt quia, *in digito ſpiritu Dei eijcio dæmonia*: & ſic expello regnum diaboli, ut concluſum eſt ex prædictis: & expulſio unius contrarij, eſt introductio alterius: *profectò peruenit in uos regnum Dei*. id eſt ego Chriſtus qui Deus debeo regnare in uobis: quare ergo me blaſphematis? Vel *regnum Dei*, id eſt tempus gratiæ, ad merendum regnum gloriæ, quod uobis offertur, dum per uerba ueritatis, & miracula poteſtatis prædicatur, Vel *peruenit in uos regnum Dei*, id eſt aditus regni cęlorum patefactus eſt uobis & credentibus. Probato ergo quòd dæmon non eſt actor miraculi: deinde cõſequenter probat Chriſtus multipliciter, quòd ipſe non eſt miniſter diaboli, & prima ratio eſt talis: Miniſter non eſt potentior actore: ſed Chriſtus potentior eſt diabolo: ergo Chriſtus non eſt miniſter diaboli. Hoc autem oſtendit ſic: Non enim, *poteſt quiſquam intrare in domum fortis*, domum ſuam cuſtodientis: *& bona eius diripere niſi prius*, tanquam fortior: *alligauerit fortem: & tunc* eo uicto *domum & uaſa, arma & ſpolia illius diripiet*, auferet, *& diſtribuet*. Diabolus fortis eſt fortitudine naturalium bonorũ: de quo ſcribitur in Iob, quòd non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei comparetur. Arma eius ſunt aſtutiæ & doli nequitiarum ſpiritualium: & omnes ſpecies peccatorum. Domus & atrium eius, eſt mundus in quo principabatur uſque ad ſaluatoris aduentum. Vaſa & ſpolia eius, ſunt homines obſeſsi uel decepti à diabolo. Quo cuſtodiente atrium ſuum, in quo ſicut in domo habitabat: in pace fuerunt omnia ſua: quia nemo ſibi reſiſtebat: & adhuc, *in pace ſunt*, ad eum, *omnia quæ poſsidet*, id eſt omnes peccatores qui ei obediunt & fauent: quia ſecundum Gregorium. Illos pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit. Sed *fortior eo*, ſcilicet Chriſtus, *ſuperueniens*, id eſt deſuper de cœlo ueniens, *uicit eum*, tentationibus eius uiriliter reſiſtendo: & paſsionem ab eo procuratam patienter ſuſtinendo: eoque in infernum relegato, & ſub pede Domini contrito, *uniuerſa eius arma*, id eſt callidiſsimas uerſutias nequitiæ ſpiritualis, *in quibus confidebat*, abſtulit, eas compeſcendo & detegẽdo: *& uaſa eius diripuit*, id eſt peccatores diabolo ſubiugatos à poteſtate eius eripuit: *& ſpolia eius diſtribuit*, id eſt peccatores prius à diabolo captos, diuerſis officijs Eccleſiaſticis aſsignauit: quia quoſdam Apoſtolos, alios Euangeliſtas, hos Prophetas, ilios paſtores & doctores ordinauit. Secũdum Bedam, diſtribuit ſpolia in regno Eccleſiæ tam militantis, quàm triumphantis, in diuerſis dignitatibus & præmijs. Et quia Chriſtus iſta fecit, ſequitur quòd potentior eſt dæmonibus: & ideò nõ eſt miniſter eorum: nec uirtute eorum egens ad eijciendum. Ex quo etiam concluditur quòd ipſe ſit uerè Chriſtus: quia in aduentu Chriſti, poteſtas dæmonis erit diminuenda & arcenda. Non ergo debemus eſſe ſecuri: quia aduerſarius noſter fortis, uicto riſque uocibus comprobatur: nec debemus deſperare: quia princeps noſter fortior illo non dubitatur. Vnde Chryſoſtom. Non debet hoſtem timere fortem: qui habet principem fortiorem. Sed uigilemus & laboremus: ne fiducia principis fortioris contemnamus aduerſarium noſtrum. Nam ſi contendimus contra eũ, fortiores illo ſumus: ſi aũt negligimus, ille fortior inuenitur. Fortem enim diabolum, noſtra negligentia facit, non illius potentia: Hęc Chryſtom. Vnde & Greg. Diabolus cùm ei reſiſtitur, eſt debilis

Chry. ho. 42. i Mat. — *Regnum Satanæ. Chryſoſto. ibidem.* — *Moraliter Regnum diuiſum.* — *Beda in c. 11. Lucæ. Auguſtin. li. 1. de quæſtio. euãge. Hierony. in cap. 12. Matt.* — *Mat. 19. d.* — *Chriſtũ nõ eſſe miniſtrum diaboli probat.* — *Diaboli fortitudo.* — *Iob. 41.* — *Arma diaboli & diuitiæ.* — *Grego. lib. 24. moraliũ. c. 12.* — *Bed. in ca. 11. Lucæ.* — *Gregorius li. 5. c. 16.*

debilis ſicut formica: cùm uerò eius ſuggeſtio recipitur, eſt fortis ut leo. Et Hieronym. Tentamenta ſi ad te reſpicias, grandia ſunt: ſi ad Deum bellatorem fortiſsimum, ludus & umbra ſunt. Deinde ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt: Miniſter & author †concordant in uoluntate: ſed Chriſtus & diabolus habent contrarias uoluntates: ergo Chriſtus non eſt miniſter diaboli. Et hoc eſt quod dicit: *Qui non eſt mecum*, in bono conueniens meæ uoluntati, *contra* ſeu aduerſum *me eſt*. Et huiuſmodi ẽ diabolus: quia Chriſtus uult animas ſaluare: ſed diabolus uult eas perdere. Chriſtus uult homines à peccatis retrahere; & ad uirtutes reuocare: diabolus ad peccata trahere, & per uitia diſtrahere. Vnde Hieronymus. Diabolus qui cum Domino non eſt, contra ipſum eſt: quia ille uult animas tenere captiuas: quas Chriſtus liberare deſiderat. Deinde ad idem ponitur tertia ratio talis: Eadem ſunt opera authoris † & miniſtri: ſed non eadem Chriſti & diaboli: ergo Chriſtus non eſt in operando eius miniſter. Et hoc eſt quod dicit. *Et qui non congregat, ſeu colligit mecum*, ſcilicet in fidei unitatem, in eccleſiæ ſinum, in oliuæ ſupernum: *ſpargit, ſiue diſpergit*, ſicut lupus: & hic eſt diabolus, qui diuerſas ſectas & hæreſes, ac ſchiſmata quantum poteſt introducit. Diuerſa enim ſunt opera Chriſti & diaboli: quia Chriſtus colligit diſperſa: ſed diabolus diſpergit colligata. Ille prædicat idola: hic unius Dei notitiam. Ille trahit ad malum: hic reuocat ad bonum. His ergo & alijs modis diabolus eſt contrarius Chriſto: & non eſt ſecum per concordiam in uoluntate & facto: & ideo non eſt ſecum, nec cooperatur ſibi in eijciẽdo dæmones & expellendo. Vnde Chryſoſtomus: Qui igitur non mecum eſt, neque mecum congregat, non erit mihi cooperator, ut mecum dæmones eijciat: ſed magis quæ mea ſunt ſpargere deſiderat. Deinde poſt inſtructionem ueritatis ſubdit comminationẽ damnationis. Quia enim eos induratos ſermonibus inſuaſibiles uidet: ad comminationes, terrores ſe conuertit: & blaſphemiam ſpiritus ſancti per quem peccabant, dicentes opus ſpiritus ſancti in Beelzebub fieri: dicat omnino carere uenia in hoc ſeculo & in futuro: intellige tamen, niſi pœniteãt de peccato. Vnde Chryſoſtomus: Quia Dominus Phariſæi excuſando reſponderat, iam eos terret: eſt enim hæc correctionis non parua pars, non ſolum excuſando reſpondere, ſed & comminari. Dicit ergo: quia non uultis acquieſcere rationibus nec operibus: imò blaſphematis, *ideo dico uobis* ueraciter & pro certo, *quòd omne peccatum & blaſphemia*, ſcilicet procedens ex humana infirmitate, uel ignorantia, *remittetur hominibus* per pœnitentiam, id eſt remiſsibile peccatum eſt de ſe: quia non obuiat directè principio per quod fit peccatorum remiſsio: ſicut obuiat peccatum in ſpiritum ſanctum: cuius ſex ſunt ſpecies, ſcilicet Deſperatio, Præſumptio, Obſtinatio, Finalis impœnitentia, Inuidentia fraternæ gratiæ, Impugnatio ueritatis agnitę. Vnde ſubditur: *Spiritus autem blaſphemiæ non remittetur*, id eſt difficilè & uix remittetur: quia uix aut nunquam tales pœnitent: & hoc peccatum non habet annexam excuſationis rationem. Ex hoc patet differentia inter peccatum, blaſphemiam, & ſpiritum blaſphemiæ: quia duo prima ſunt remiſsibilia: tertium non. Peccatum, in ſe uel in alterum: blaſphemia, in Deum: quæ ſi eſt ex ignorantia uel infirmitate, dicitur ſimpliciter blaſphemia: ſi eſt ex certa malitia, dicitur ſpiritus blaſphemiæ. Vnde blaſphemia erat in turbis: ſed ſpiritus blaſphemiæ in Phariſæis: qui ſcientes ſcripturas, ex inuidia impugnabant opera Chriſti: & ex certa malitia blaſphemabant Deum: dicentes falſa de ipſo quando miracula diuinitus facta attribuebant diabolo: quod erat impugnatio ueritatis agnitæ, quædam ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum. Blaſphemia quippe eſt, per quã de Deo falſa dicuntur. Sed ſecundum Auguſtinum, rarò iam inueniuntur qui blaſphemant lingua: ſed multi uita. Quidam autem blaſphemant ex coactione, & hi peccant in patrem per infirmitatem, quæ eſt contraria patris potentię: quidam ex deceptione, & hi peccant in filium per ignorantiam, quę contrariatur filij ſapientiæ: quidam ex ſtudio, & hi peccant in ſpiritum ſanctum per malitiam, quæ eſt contraria bonitati ſpiritus ſancti. Primum & ſecundum dimittetur dignè pœnitentibus: quia ex aliqua circunſtantia remiſsione dignum eſt: ſcilicet quia per infirmitatem uel ignorantiam commiſſum eſt, quæ peccatum attenuant: ſed tertium non remittetur, id eſt remiſsione dignum non erit: quia circunſtantiam excuſantem non habet. Inexcuſabiliter enim meretur ſupplicium, qui ſi uoluiſſet potuit uitare peccatum. Vnde Bernardus: Potentia ad patrem, ſapientia ad filium, charitas pertinet ad ſpiritum ſanctum. Hoc eſt quod alibi dicitur: peccare in ſpiritum ſanctum. Quando enim ex fragilitate peccamus, in patrem quaſi contra potentiam peccamus: quando ex ignorantia peccamus: in filium quaſi cõtra ſapientiam peccamus: quando uerò ex maleuolentia peccamus, in ſpiritum ſanctũ peccamus, quaſi contra dilectionem. Et ideo peccare in patrem & filium, hîc ſiue in futuro remittitur: quia qui ex fragilitate uel ignorantia peccat, ſicut aliquam excuſationem habet in culpa: ita etiam aliquam remiſsionem habere debet in pœna: ſiue in hoc ſeculo, ſi pœnituerit, ut facilius conſequatur indulgentiam: ſiue in futuro, ſi in malo perſeuerauerit, ut tolerabiliorẽ ſentiat pœnam. Qui uerò ex malitia peccant eorum delictum nullam excuſationem habet: & ideo pęna eorum remiſsionem habere non debet: quia ſi pœnituerint in hoc ſeculo, plena ſatisfactione mulctandi ſunt: ſi non pœnituerint, plena damnatione in futuro ſeculo: non quia pœnitentibus uenia denegetur: ſed quia pleno peccato, plena retributio debeatur: Hæc Bernardus. Spiritus ergo blaſphemiæ non remittetur homini: non quòd ei negetur remiſsio ſi pœniteat: ſed quia hic blaſphemus, exigentibus malis meritis, ſicut nunquã ad remiſsionem, ita ad pœnitentiam peruenturus eſt. Vnde ait Ioannes: *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis*. Secundum Gregorium: Peccatum ad mortem, eſt peccatum uſque ad mortem, pro quo non eſt rogandũ: quia ſcilicet peccatum quod hîc non corrigitur, eius uenia fruſtra poſtulatur. Peccatum ergo in ſpiritum ſanctum, eſt obſtinatio uel pertinacia mentis in nequitia obduratæ, procedens ex præſumptione uel deſperatione. Qui enim præſumit de miſericordia Dei promittens ſibi impunitatem, putans ita Deum peccata impunita relinquere, eo ipſo obſtinatur, id eſt pertinaciter in peccato obduratur, peccata peccatis ſuperaddens. Et ita peccat contra iuſtitiam ſpiritus ſancti: qui ita miſericors eſt in iuſtitia, quòd eſt & iuſtus in miſericordia: qui oleum habet cum uino, & uiceuerſa. Qui autem propter magnitudinem ſceleris deſperat de miſericordia Dei, tanquam magnitudo peccati ſui excedat magnitudinẽ miſeri-

† alias, actor.

Hieron. in cap. 12. Matth.

† alias actoris.

Chryſo. in Matt. hom. 42.

Chryſoſto. ibidem.

Peccatorũ in ſpiritum ſanctũ ſpecies.

Auguſtin. tract. 27. in Ioannẽ.

1. Ioan. 5.

Peccatum ad mortẽ. Gregorius li. 16. moralium. c. 31.

miſericordiæ Dei: inde obſtinatur, peccata peccatis ſuperaddens, de peccato in peccatum effrenata libertate ruens, qnouſque ad cumulum damnationis ueniat. *Cur in ſpiritum ſanctũ dictũ.* Sed quamuis tota etiam trinitas peccata remittat: huiuſmodi tamen peccatum ideo ſpecialiter attribuitur ſpiritui ſancto: quia ſpiritus ſanctus, amor eſt patris & filij, & benignitas vtrorumq;. Qui autem deſperat, uel præſumit ſpecialiter facit illi iniuriam, cuius benignitati attribuitur remiſsio peccatorum: quia putat eum immiſericordem uel iniuſtũ: quia ſicut ex miſericordia peccata remittit: ita ex iuſtitia ea impunita non relinquit. Male ergo de iuſtitia vel miſericordia ſpiritus ſancti ſentit: qui deſperat uel præſumit. *Morbus incurabilis.* Sicut ergo morbus incurabilis dicitur, qui directè tollit remedia per quæ expellitur morbus & curatur: vt cùm tollit uirtutem naturæ uel uirium naturaliũ: Deus tamen qui eſt ſuper omnia poteſt curare eum: ſic peccatum in ſpiritum ſanctum contemnit & excludit illa per quæ peccatũ debet curari & uitari, ut timorem diuinæ iuſtitiæ, & ſpẽ ueniæ: & huiuſmodi: & ſic ex ſui natura dicitur irremiſsibile: Deus tamen ſua benignitate, omne peccatum pœnitentibus remittit. *Irremiſſibile peccatũ.* Vnde dicitur irremiſsibile, quaſi de difficili & uix remiſsibile. De hac materia ſic dicit Auguſtinus. *Auguſtin. ſer. 11. de uerbis domini.* Dico charitati ueſtræ, fortè in omnibus ſanctis ſcripturis nulla maior quæſtio, nulla difficilior inuenitur, in eo quod ait: Qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum: non quocunque modo blaſphemauerit, reus erit huius irremiſsibilis delicti: ſed modo quodam quem nos quærere atque intelligere uoluit, qui hanc ſententiam ueram terribilemq; depromſit. In ſpiritu. n. ſancto, quo ĩ unũ Dei populus cõgregatur: eijcitur ſpiritus immũdus, q in ſe ipſum diuiſus dicitur. Contra hoc donũ gratuitum: contra iſtã Dei gratiam, loquitur cor impœnitens. *Impœnitentia.* Ipſa ergo impœnitẽtia, eſt ſpiritus blaſphemiæ: *quæ non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro*. Contra ſpiritum enim ſanctum quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit eccleſia, ut cui dimiſerit peccata, dimittantur ei: uerbum ualde malum & nimis impium: ſiue cogitatione, ſiue etiam lingua ſua dicit: quem patientia Dei, cùm ad pœnitentiam adducat ipſe, ſecũdum duritiam cordis ſui, & cor impœnitens theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei: qui reddet unicuiq; ſecundum opera eius. Hæc ergo omnino impœnitentia non habet remiſsionem neque in hoc ſeculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remiſsionem in hoc ſeculo, quæ ualet in futuro. *Cor impœnitens.* Sed iſta impœnitentia uel cor impœnitens, quandiu quiſque in hac uita uiuit, non poteſt iudicari: de nullo enim deſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad pœnitentiã adducit: nec de hac uita rapit impium, qui non uult mortem impij, quantum ut conuertatur & uiuat. Ideo autem omne prorſus peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: quia ubi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis contra ſpiritum ſanctũ, quo in eccleſia peccata ſoluuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimittetur, quod etiã remiſsionem impedit aliorum. Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc nõ eſt quod nunquam dimittetur. In quibus autem eſt, quoniam hoc nũquã dimittitur: nec alia dimittuntur: quia omnium remiſſio uinculo iſtius impeditur. Ideo peccatũ omne atque omnis blaſphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in ſpiritu ſancto, & non aduer-

A ſum ſeipſum diuiſo cõgregat Chriſtus. Ipſius aũt ſpiritus illa blaſphemia qua fit ut corde impœnitẽti huic tanto dono Dei vſque in finem uitæ iſtius reſiſtatur, non remittetur. Vnum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſsibilis blaſphemia: cor impœnitens caueatur: nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi ut teneatur eccleſia ubi remiſsio peccatorum datur, & ſocietas ſpiritus in pacis uinculo cuſtoditur: Hęc Auguſtinus. Deinde ad refellendum & corrigendum Phariſæorum errorem, inducit ſententiam ſub ſimilitudine arboris: oſtendens quòd miracula ſua non ſunt à uirtute maligna & diabolica: ſed à uirtute bona & diuina. Vnde dicit, *aut facite arborẽ bonã, et fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malũ.* *Facere pro dicere & æſtimare.*

B Loquitur vulgariter facite, id eſt dicite: ſecundum quod dicitur, iſte facit bonum: id eſt, dicit. Arbor autem hîc accipitur principium ipſorum operũ, & fructus, ipſa opera. Inter arborẽ verò & fructũ, ſemper eſt ſimilitudo: quia arbor bona ſemper fructũ bonũ, & arbor mala fructum malum producit: ergo quia opera miraculoſa quæ Chriſtus faciebat, non erant mala & uana, ſicut quæ fiunt arte magica, ſed erãt bona & ſalubria: concludit quòd principium per quod talia faciebat, erat ſanctum & bonum. q. d. Conſiderate fructum arboris bonæ, & fructum arboris malæ, ut ex fructu cognoſcatis utrũ ſit bona an mala: quia *ex fructu arbor cognoſcitur*. Similiter conſiderate opus

C actoris, utrum ſit bonum an malum: quia opus bonum, procedit à bono principio, & malum à malo: & ſic ex bonitate operũ quæ ego facio, poteſtis perpendere quòd uirtus per quam ea facio, non eſt mala, ſed bona: & ex operibus quæ fiunt per artem magicã, cùm ſint mala & uana, poteſtis perpendere quæ fiunt uirtute maligna. Opus ergo eiiciendo dæmonia, cùm ſit bonum, non eſt à malo principio, quale eſt dæmonium: ſed à bono principio, quod eſt ſpiritus ſanctus. Malè ergo dicitis, quia ego in Beelzebub eiicio dæmonia. Vbi Auguſtinus: *Augu. ſer. 12. de uerbis domini.* In hoc admonuit nos Dominus ut bonæ arbores ſimus: ut bonos fructus habere poſſumus. Vbi enim ait: Facite arborem

D bonam, & fructum eius bonum: eſt præceptum ſalubre, cui obedientia neceſſaria eſt. Quia autem dicit, Facite arborem malam, & fructum eius malum: non eſt præceptum ut faciatis, ſed monitio ut caueatis: Hæc Auguſtinus. Deinde quaſi explanando & aptando dictam ſimilitudinem Phariſæis, oſtendit falſitatis eorum radicem. Radix enim iſta erat inuidia & odium: quia licet Phariſæi & legiſperiti primò cognouerint Chriſtum: tamen quia cœpit reprehendere uitia eorum, ideo conceperunt odium & inuidiam contra ipſum: ex quibus excæcati, ceciderunt à prima notitia in errorem: quia talia peruertunt iudicium rationis rectum: & extunc inceperunt omnia facta eius interpretari in malum, ad diffamandum ip-

E ſum. Oſtendit ergo illos eſſe malam arborem ex mala radice, & malos fructus dare, cùm intentione cordis eorum malitia abundet inuidiæ, dicens: *Progenies ſeu genimina viperarum*, id eſt uenenati filij uenenatorum Iudæorum: quia uenenum inuidiæ ex ueſtris parentibus traxiſtis: qui perſecuti ſunt Prophetas ex inuidia: & uos ex eadem ratione perſequimini me patrem Chriſtum, & matrem eccleſiam, *quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali?* q. d. Non poteſtis de me bona loqui, inuidia prohibente: cùm enim ſitis arbor mala, non poteritis fructum bonum ferre: utilia quidem alijs poſſunt loqui, ſed non meritoria ſibi. Vbi Chryſoſtomus: Non poteſt fieri ut alia ger-

mina

mina producãtur. niſi qualis fuerit radix in terra. Voluntas enim hominum, radix eſt: uerba autem & opera fructus ſunt uoluntatis. Ideo quale cor unuſquiſque habuerit: talia & uerba loquitur, & opera facit: Hęc Chryſo. Et ideo ſubditur: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*: quia uerbũ exterius, eſt ſignificatiuũ interioris conceptus. q. d. Cor ueſtrum plenum eſt ueneno, & eructat de pleno. A parte autem totũ intellige. ſ. per locutionem oris, locutionẽ cordis, & locutionem operis. Per oris enim locutionem, uniuerſa quæ actu, uel cogitatu, uel ſermone de corde proferuntur Dominus ſignificat. Nam uerbum pro facto quandoque poni ſolet. Vnde Eſaias de Ezechia: *Non fuit uerbũ quod non oſtenderet eis*, i. res digna verbo. Vbi Chryſo. Et uide ad maiorem accuſationem malorum: & maiorem laudem bonorum, ꝙ dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur*: i. cũ homo locutus fuerit uerbum bonum uel malum: ne putes quia tãtum boni uel mali habet in corde quantũ oſtendit in verbo: ſed multo amplius. Ex abundantia enim boni vel mali quæ eſt in corde, ſermo procedit. Quod enim exterius dicitur, eſt ſupereffluentia eius quod intus eſt. In quo eos uehementer tetigit. Si enim quod dictum eſt ab eis, ita malum eſt: excogita radicem uerborum quàm eſt magna: Hæc Chryſoſtõ. Et ideo ut dicit Gregor. Curandum eſt & omni cuſtodia mens ſeruanda: non enim ante oculos Dei tranſuolant cogitationes noſtræ: & nulla momenta tpis per annũ tranſeunt ſine ſtatu retributionis. Et quia *ex abundantia cordis os loquitur*; ideo bene ſequitur: *Bonus homo de bono theſauro*, i. de bona intentione & uoluntate: quæ ſicut theſaurus abſconditus latet interius in mente, *profert bona* cogitationis, locutionis, & operis: *& malus homo de malo theſauro ſuo profert mala*: quia contrariæ cauſæ habent contrarios effectus. Ac ſi dicat: Vos mali eſtis: ideo de theſauro cordis ueſtri non niſi mala profertis, ſecundum gloſſ. Theſaurus cordis, eſt intentio ex qua Deus iudicat opera. vnde aliquando minora maiorem, & maiora minorem habent mercedem. Sæpe enim maiora in genere, minori fiunt charitate, & econuerſò. Sicut ſæpe aliquis maiori charitate dat eleemoſynam, quàm alius cãtat miſſam: ideoq́; hic magis meretur de eleemoſyna, quàm ille de miſſa. Vnde paupercula uidua, dando duo minuta, parificata eſt diuiti Zachæo: q̃a Deus non penſat quantum, ſed ex quanto de prædicta ſimilitudine arboris & alijs iam tactis, habes etiã ſuprà circa finem ſermonis Domini in monte: ubi plura de his uidere poteris. Poſtquam autem proceſſit probando & arguendo, conſequenter procedit comminando, ne credant paruum uitium malè loqui, & mala uerba nõ puniri: Ita ergo malus profert mala uerba, quæ quidem non ſunt paruipendenda; *quoniam de omni uerbo ocioſo*, nõ tantum pernicioſo, *reddent homines rationem*, quod erit ualde difficile: quia locuti ſunt ſine ratione: uel *reddent rationem*, id eſt ſoluent *in die iudicij*, pœnam: quod iudicium erit terribile, quia ſine ſpe ueniæ. Si autem dicitur quòd uerbum ocioſum eſt, quod ratione uacuum eſt: ergo de eo non debet quæri, nec poteſt ratio reddi: reſpondendum ꝙ licet ocioſum ſit ratione uacuum: tamen quia uerbũ debuit habere rationem, ideo de ipſo exigitur ratio, ſcilicet omiſsionis rationis. Et ex hoc patet ꝙ longè magis uerbum nociuum & crimi noſum acriter punietur: & reddet homines in die iudicij condemnabiles: quale eſt uerbum eorum quo opera ſpiritus ſancti calumniabantur, & blaſphema-

Verbũ pro facto 4. Reg. 20. Chry. in c. 12. Matt.

Gregor. 3. parte paſtoralis.

Theſaurus. Cordis.

Luca 21. Luca 19.

Ratio reddenda de omni uerbo ocioſo.

A bant, dicentes: *In Beelzebub eijcit dæmonia.* Et ſenſus ſecundum Hieron Si ocioſum uerbum non eſt abſq; periculo eius qui loquitur, & in die iudicij reddet vnuſquiſque rationem ſermonum ſuorum: quãto magis uos reddituri eſtis rationem calũniæ ueſtræ? Caueant ergo ſibi detractores, opera proximorum minuentes uel infamantes, dicendo illa eſſe facta in hypocriſi, uel pro uana gloria, uel aliquo indebito fine: & ita in Beelzebub dæmoniorum principe. Si. n. ita iudicat Dominus de verbo ocioſo: quanto magis de nociuo & criminoſo? Vt autem dicit Hiero. Ocioſum uerbũ eſt quod ſine utilitate loquẽtis dicitur & & audientis: ſi omiſsis ſerijs de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas Cæterũ qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliq̃d profert turpitudinis: hic non ocioſi ſermonis, ſed criminoſi tenebitur reus: ideoq́; in uerborũ pondere probatio conſiſtit humanę uitæ. Et iterum: Quicquid nõ ædificat audientes: in periculum uertitur audientiũ. Et Origenes: Inanis eſt omnis ſermo, in quo nõ eſt intrinſecus aliquid pro Deo, uel pro Dei mandato. Vnde etiam Gregorius: Ocioſum uerbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſsitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Et ſi de uerbo ocioſo & cogitatione minutiſsima reddenda eſt ratio in die nouiſsimo: penſandum eſt quanta peccata ſequantur multos. Sic. n. Deus uniuſcuiuſq; uias cõſiderat: ſic greſſus enumerat: ut nec minutiſsimæ cogitationes, aut tenuiſsima uerba, quæ apud nos viluerunt, eius iudicio indiſcuſſa remaneant. Vnde & Chryſoſt. Ocioſum uerbũ intelligitur, nõ malum, ſed bonum quod nõ operatur, id eſt quod non ædificat audientem. Si ergo pro bono uerbo & ocioſo rationẽ ſumus reddituri: quid ſperamus de malo? Et ſi de malo uerbo rationem daturi ſumus: quid ſperamus de opere malo? Hæc Chryſoſtomus. Et ideò cauendum eſt à uerbis ocioſis & malis. *Ex uerbis enim tuis*, ſi fuerint bona, ac bonitate mentis cõſona, & ſub debitis circũſtantijs prolata *iuſtificaberis*, i. mereberis: uel tanquã iuſtus remuneraberis, *& ex uerbis tuis condemnaberis*, ſi fuerint mala & prædictis contraria. Scriptũ eſt. n. quia *mors & uita in manibus linguæ*. Et ideo ex ſermonibus tuis iuſtificaberis vel condẽnaberis, q̃d omniũ eſt iuſtiſsimũ: Etenim tu Dñs es: & dicendi, & non non dicẽdi. Vnde Chryſ. Manſuetum iudiciũ: non. n. ex quibus alius dicit de te: ſed ex quibus ipſemet locutus es, calculationes iudex feret: & tu Dñs es dicẽdi. Et iterũ Vnuſquiſq; hominum ex uoluntate ſua ſola, aut peccator, aut iuſtus cõſtituitur. Conuincitur aũt uniuſcuiuſq; peccatoris uoluntas teſtimonijs tribus, i. cogitationũ, uerborum, & operũ: Hæc Chryſ. Hìc ergo docemur, ut os noſtrũ cuſtodiamus: ne uerba ocioſa uel mala loquamur: quia ſicut uas quod non operitur, citò immundum fit: & quicquid eſt interius frigeſcit: ſic eſt & de corde: niſi os quod eſt eius operculũ, teneatur cũ diſcreta cuſtodia clauſum. Et ut dicit Grego. Ab omni rectitudinis ſtatu pereũt qui per noxia uerba dilabuntur. Et ideo frequenter oremus, dicentes: *Pone Domine cuſtodiam ori meo: & oſtium circunſtantiæ labijs meis*. Vnde Chryſoſtomus: Magis utique virgine aliqua cuſtodi linguã. Equus eſt regalis lingua. Si igitur impoſueris frenum: & docueris ambulare cum bona compoſitione, quieſcit ſuper eam: & deſuper ſedebit rex. Si autẽ infrenatam dimiſeris ferri, & ſaltare: diaboli & dæmonum ſeſsio ſit: Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Origenes: Eorum qui uerba Dei loquuntur, os Deus aperit: illorũ uerò qui loquuntur

Hieronym. in c. 12. Mat. Detractorum periculum.

Hieronym. ibidem.

B

Gregorius home. 6. in Euangelia.

C

Chryſoſto. home. 43. in Matt.

D

Prouer. 18.

Chryſoſto. home. 43. in Matt.

E

Gregorius lib. 7. moraliũ. c. 25

Pſal. 140. Chryſoſto. home. 46. in Matt.

Origenes home. 3. in Exodum.

quuntur mendacium, falſum teſtimonium, ſcurrilitate,turpitudines quoque & detractorum, & corū qui ocia loquuntur, diabolus os aperit. Magnum ergo periculum eſt loqui de ſecularibus & uanis: cùm multa ſint diuina & utilia de quibus loqui poſſumus. *Ambro. in pſal. 38.* Vnde Ambroſius: Non mediocre periculum eſt,cùm tanta habeamus eloquia Dei, & opera quæ fecit: his prætermiſsis loqui quæ ſeculi ſunt. *Auguſtin. ſer. de detractione.* Et maximè à verbis detractorijs cauere debemus:ne malè loquamur de alijs. Vnde Auguſtinus: Vide quomodo iraſceris ſi quis de te mala loquatur:quomodo iraſceris alteri, quando de te malè loquitur: ſic iraſcere tibi, quando de altero malè loqueris. *Detractor non audiendus.* Et non ſolum cauere debemus ne uerba detractoria loquamur: ſed etiam ne audiamus: quia ſi non eſſet auditor, non eſſet detractor. *Bernardus ſer. de cuſtodia linguæ.* Vnde Bernardus: Detrahere,& detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Et iterum: Lingua detractoris, & auditoris, diabolus ſedet ſuper utranque. Cauendum eſt etiam ualde à uerbis contẽtioſis & rixoſis:quia occaſionem dant multis malis. Vnde Chryſoſtomus. *Contentio uitanda.* Contentio, eſt altercatio longa. Naſcitur autem ex uana gloria:quæ dicitur amor victoriæ? Nemo enim diu contendit, niſi qui uincere conſpicuit. *Iudicatio uitanda. Chryſ. ho. 43. i Matt.* Gloriam tibi putas eſſe ſi uiceris: ſed occidiſti gladio amicum & amicitiā eius in ipſo:& ideo quaſi de amico occiſo dabis rationem. Nam ſi hominem non occidiſti ferreo gladio: amicum tamen occidiſti gladio contioſi ſermonis:Hæc Chryſoſto. Multum inſuper debemus, ne proximum uerbo uel cogitatu iudicemus. Vnde Chryſoſtomus: *Ex ſermonibus tuis condemnaberiis*, ait: Non audis quoniam & Phariſæus uera locutus eſt: ſed tamen ultimam dedit uindictam. Etenim habet iudicem qui deliquit. Ne igitur capias dignitatem unigeniti: illi iudicij thronus conſeruatus eſt. Sed ſi uis iudicare: eſt tibi iudicium multum lucrum habens. Sedere fac in conſcientia tua intellectum diſcernentem: & affer in medium omnia delicta tua: & inueſtigia omnia peccata animæ: & expete cum diligentia noxas, & dic: Propter hæc & hæc tu facere auſus es? Et ſi hæc quidem fugerit omnia: quæ autem aliorum ſunt inueſtigauerit,dic ad eā: *Accuſa & iudica teipſum.* Non pro his te iudico:non pro his intraſti te accuſatura. Quid enim ſi ille debeat:tu cur hæc & hæc deliquiſti?Excuſantẽ te accuſa:quæ tuiipſius ſunt intuere,non quæ aliorum. Et continuè in hanc deduc agoniam. Deinde ſi nihil habere dicat:ſed retardatur:dilania, flagella eā uelut quandam ancillam elatā & fornicatam. Et hoc ſecundum unamquāque diem conſtitue iudiciū:& ſubſcribe flumen ignis, uermē conſcientiæ uenenum emittentē,& alia loca tormentorū:& ne dimittas eam eſſe cum diabolo. Et ſi doluerit hæc audiens,ne ſubtrahas manum. Nō enim morietur ſi percuſſeris:à morte aūt eā eripies. Et paruorū magnas expete noxas: ut neq; prope magna deuiat. Si hæc feceris, ſecundū unāquāque diem cum libera propalatione ſtabis ſecus tribunal illud terribile. Ita Paulus factus eſt purus. Propter hoc & dixit. *Si noſmetipſos iudicaremus:nō* *1.Cor.11.* *utique iudicaremur*: Hæc Chryſoſtomus. Moraliter autē in uerbis,ſiue in loquēdo, attēdēda ſunt quinque: ſ.quid, cui, ubi, quando,& qualiter dicatur. Iſti ſunt quinq; digiti in manu linguæ. Quid determinat Apoſtolus, dicens: *Sermo ueſter ſit ſemper in gratia ſale conditus*.i.gratus, utilis, ſine ocioſitate. *Coloſ.4.* Ocioſa ſunt omnia quæ aut inutilia, aut inhoneſta, aut nociua ſunt. Inutilia ſunt quæ nec loquentibus, nec audientibus

A proſunt. Inhoneſta, quæ nec dignitati loquentis, nec audientis conueniunt. Nociua ſunt, quæ uel ad errorem, uel ad prauitatem ducunt. Cui: determinat ſapiens, dicens: *Cum ſtulto ne multum loquaris*. *Eccl. 22.* Qui ergo cā alio loquitur: conſideret an ꝑ ſe, uel propter alium loqui habeat. Si ꝓpter illum, utrum ſit talis qui ſua correctione indigeat, vel qui correctionem non recipiat. Vbi quædam enim ſunt loca, ubi nullo modo, ut in ſanctuario: quædam ubi rarò, ut in conuiuio: quædam ubi moderatè, ut in locutorio eſt loquēdum. *Eccle.3.* Quando: determinat Eccleſiaſtes, dicens: *Tēpus tacendi, & tempus loquendi*. Tacendum eſt aliquando propter auditorum infirmitatem: aliquando propter uitandam præcipitationem: aliquando propter perſonæ alterius reuerentiam: aliquādo propter B auditorum indignitatem. Quomodo autem loquendum, id eſt quo geſtu: quo ſono: qua ſignificatione. Sit ergo geſtus ſimplex & humilis: ſonus mitis & ſuauis: ſignificatio uerax & dulcis. Conpendiū autem omnium prædictorū hoc eſſe uidetur: ut tardè & rarò quis loquatur. Vnde Seneca: Summa ſummarum hæc eſt tardiloquū te eſſe iubeo. Et iterum: Quicquid dicturus es: antè quàm alijs, dixeris tibi: Magna eſt res: uocis ſilentij temperamentum. Et iterum: Quod tacitum eſſe uis, nemini dixeris: quia nō poteris ab alio exigere ſilentium, ſi tibi ipſi non præſtas: Hæc Seneca. *Seneca epiſtola 40. Idem i Prouerbijs.* Sed heu ſunt aliqui non ſolum ſeculares: ſed & religioſi, qui quandoque etiā ſine cauſa C rationabili alijs irati toruos oculos & vultus oſtēdunt: ac inſuper dentibus ſtridendo, uoces furioſas emittunt: & ſic dæmonē qui intus eos poſsidet, alijs extrà prodūt. Hi tales bene in hoc Daciano in beatū Vincentium ſæuienti aſsimilātur: de quo in ſermone *Auguſtin. ſer. de ſancto Vincentio.10.10.* Auguſt. ſic dicitur: Per furioſas. n. Daciani uoces: ꝑ truces oculos & minaces vultus, & totius corporis motus ille habitator eius interior monſtrabatur: & per hæc ſigna uiſibilia tanquam per ſui uaſculi quod impleuerat crepantis rimulas uidebatur: Hæc Augu. Tales ēt quandoque ſuis linguis acutis parcunt: & ſe abſcondentes taciturnitati inſiſtunt: ac ſilentiū quod boni ex religionis obedientia Deo ſacrificant: ipſi ex D peruerſitatis malitia dæmonis, & non Deo, immolant. *Caſſianus colla. 16. c. 18. et 19.* Vnde in collatione abbatis Ioſeph, de amicitia ſic de talibus dicitur: illud uerò quale eſt, quòd interdum patientes eſſe nos credimus, quia reſpondere contemnimus laceſſiti: ſed ita commotos fratres amara taciturnitate, uel motu geſtuque irriſorio ſubſannamus, ut eos magis ad iracundiam vultu tacito prouocemus, quàm tumida potuiſſent incitare conuitia: in eo nos æſtimantes minimè apud Deū reos, quia nihil ore protulimus, quod nos notare hominū iudicio aut condemnare potuiſſet. Ita igitur tacere nihil prodeſt: ſi idcirco nobis indicimus ſilentium: ut quod agendum conuitio fuerat: hoc ta- E citurnitate faciamus: aſsimilantes quoſdā geſtus, quibus & ille quem curare nos oportuit, uehemētiore inardeſcat iracundia. Vtique enim tale ſilentiū erit æqualiter noxium: quia ſicut exaggerat in alterius corde triſtitiam: ita in ſuo non permittit extingui. Nonnulli quoque cùm teſtificati fuerint, uel irati: ab ipſo ēt pertinaciter abſtinent cibo. In quo planè ſacrilegij crimē euidenter incurrunt: ieiunia. ſ. quæ ſoli Deo pro humiliatione cordis, & purgatione uitiorum, ſunt ſpecialiter offerenda, pro diabolico tumore tolerantes. Quod tale eſt ac ſi orationes atque ſacrificia non Deo, ſed dæmonibus deferanr: illam quoque Moſaicam increpationem merean-

Deu.32.b. tur audire: *Sacrificauerunt dæmonijs, & non Deo: dijs quos ignorabant.* Hæc ubi ſuprà. Sic ergo prædicti miſeri tam peruersè litigando, quàm malitioſè tacendo dæmonibus ſeruiunt: qui vtrobiq; ſe ingerēdo eis illudunt. Quorum illuſiones non incurrerent, ſi non fictā, ſed ueram humilitatem & charitatem haberēt: quia nec tunc ad tantam impatientiam deuenirēt. Et (quod adhuc peius eſt) tales ſæpe abſque fratris offenſi reconciliatione accedūt ad altare: & ſic accedētes 1.Cor.11. iudicium ſibi manducant & bibunt. Et inſuper à diabolo excæcati, quandoque ſe excuſando dicunt: quia nihil aduerſus alium habent: non intelligentes quia ſecundū euangelium attendere debent, ſi alius aduerſus eos quid habet? Aufer Dñe opprobrium talium peruerſorum à religione ſeruorum tuorum.

ORATIO.

O Vera uirtus, eijce à me dæmonium per contritionem. O uerbum patris, ſana mutum per cōfeſſionem. O intima lux, illumina cæcum per ſatisfactionem: & ut fortis armatus me non poſſideat, uniuerſa arma eius, ſcilicet uires animæ meæ interiores, & corporis ſenſus exteriores in tuum conuerte obſequium. Opto etiam & deſidero Deus altiſſime: ut quotienſcunq; malignus ſpiritus abominandas cogitationes blaſphemiæ mihi immiſerit: totiens ex uoto omnium deſideriorum meorum ineffabilis laus & gratiarum actio tibi ſit in perpetuas æternitates: & blaſphemia ſua ſecum ſit in perditionem. Amen.

De Iudæis ſignū de cœlo quærentibus: & de ſpiritu immundo olim eiecto ab eis. Cap. LXXIIII.

FINITIS autē uerbis Domini aduerſus blaſphemiā Scribarum & Phariſęorum quidā ex eis ꝓcaciores uolētes experiri uolūtatē Chriſti, & capere eū, dixerūt:
Matth.12. *Magiſter, uolumus à te ſignum uidere,* ſ. non quodcunque: ſed de cœlo. Reputabant enim miracula Chriſti parua, eo ꝙ erant ut cōmuniter circa inferiora: ut pote circa ſanitates corporū & ſimilia. Ideo quærebant ab eo ſigna fieri circa corpora cœleſtia, fortè manna
Exodi.16. deſcēdere, ut tēpore Moyſi: uel ſonare tonitrua, ſicut
1.Reg.12. tēpore Samuelis, quod magnū fuit in Palæſtina tēpo
Iosue.10. re æſtatis, ꝓp defectum materiæ, & potentiam agen-
4.Reg.1. tis, ſ. ſolis omnes uapores cōſumentis: uel ignē de ſu-
4.Reg.2. blimi deſcendere, ut tēpore Heliæ; uel ſolem ſtare; ſi-
4.Regum 20.b. cut tempore Ioſuę: uel retrocedere, ut tempore Ezechiæ: uel alia huiuſmodi, quaſi non poſſent & illa calumniari & dicere, ex occultis & uarijs paſsionibus accidiſſe. Nam qui calumniatur eis quę oculis uidet, manu tenet, utilitate ſentit: quid facturus eſt de his quæ de cœlo uenerint? Vtique reſpōdebit, & magos in Aegypto multa ſigna feciſſe de cęlo: uel calumniabitur alio modo. Vnde Chryſoſto. Cùm multa ſigna uidiſſent tanquā ſi nullum uidiſſent ita ſignum petebant. Verè enim nullū uiderunt: quia corporali aſpectu uiderunt, non ſpiritali affectu. Vbi ſciendum ꝙ aliqui malignantes detrahebāt miraculis Chriſti dupliciter. Vno modo attribuebant ea uirtuti dæmonis, ut uiſum eſt ſuprà in præcedenti capitulo. Alio modo reputando ea parua, ut dicitur hoc loco. Iſti enim ac ſi ſigna eius non uidiſſent, uel quaſi quæ viderant parua uel nulla fuiſſent, tentantes eum de cœlo ſignum quærunt, non ex deuotione ut ex hoc credant, ſed magis ex curioſitate: & ut facilius quàm primis contradicant. Adulantes autem dicunt, magiſter: ut blanditijs alliciant, quem conuitijs blaſphemauerant. Vnde Chryſoſtomus: Hi quos oportebat admirari & obſtupeſcere, & credere: nunc à nequitia non deſiſtunt. Vnde autem uerba & adulatione & ironia ſunt plena, putabant enim allicere per hoc. Et nunc quidem conuitiantur, nunc adulantur, nūc autem dæmoniacum uocant, nunc magiſtrum utraque pernicioſo conſilio: & ſi contraria ſint quæ dicebantur, propter hoc & eos, & uehementer tetigit: Hæc Chryſoſtomus. Et quia malè quærebant, ideo non dat eis ſignum: ſed, *reſpondens ait illis: Generatio mala,* in opere: *& adultera,* in fide: q̄a relicto proprio uiro, ſcilicet Deo, idolis ſeruiebant: etſi idola non colebant, tamen à uero ſponſo Chriſto ſe alienabant, *ſignum de cœlo quærit,* ad calumniam contra me quaſi alia quæ uiderunt ſigna non fuerint. Vide q̄ño cùm Iudæi Chriſto conuitiabantur, dicentes in principe dæmoniorum eijcit dæmones: manſuetè eis reſpondet per rationes improbās dictum eorū: hîc uerò cū laudando adulantur, magiſtrum uocātes, aſperè eos tangit: demonſtrans, (ſecundū Chryſoſt.) quò vtraque paſsione erat ſuperior: & neque conuitijs in irā conducitur, neque adulatione mollitur: in quo oſtēdit amplectenda eſſe opprobria, & adulationes uitādas. Nam (ut ait Chryſoſt.) Vir ſapiens in faciem cæditur, quando in facie laudatur. Non ſic multi maiores huius temporis faciunt, qui bona ſuadentes contemnunt: & eis tanquam conuitiantibus iraſcuntur: ſed mala ſuggerentes audiunt, & eorum adulatione molliuntur. Vtinam attenderent conſilium ſapientis, qui dicit: *Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi,* deinde ſubiungit. *Et ſignum non dabitur ei,* ſcilicet poteſtatis: & de cœleſtibus quale petit ad calumniam: *niſi ſignum Ionæ Prophetæ,* quod fuit humilitatis & abiectionis contra eorum ſuperbiam, quaſi diceret: Tu generatio praua petis ſignū cœleſte, & ſignum potentiæ uel gloriæ de ſublimi; & tibi non dabitur, niſi ſignum terrenum, & ſignum paſsionis & infirmitatis, ſignificatum ſigno & facto Ionæ Prophetæ. Ionas enim fuit Niniuitis ſignum dupliciter, ſcilicet uerbo & facto. Verbo, quia uiua uoce eis ſignificauit quòd perirent niſi conuerterentur. Facto, eo quòd fuerit in uentre ceti, tribus diebus & noctibus. Vbi fuerunt tria, ſcilicet abſortio, detentio, euomitio. Abſorptio fuit ſignum mortis Chriſti; detentio, ſepulturæ: euomitio, reſurrectionis. Et ſic dabitur eis ſignum, i. ſignificatio

Marginal notes: Chryſoſto. hom.44. in Matthæū. — Chryſoſto. ibidem. — Chryſoſto. ibidem. — Adulatores uitādi. — Eccle.7. — Ionas fuit ſignum.

tio in facto Ionæ: ut ſcilicet conuertantur & ſaluentur. Non hoc eſt dictum, quaſi alia ſigna ante mortem Chriſti non fuerint data: ſed quia mors & paſſio Chriſti fuit ſignum præcipuum & ultimum: & ſignum ſignorum, in quod omnia ſigna ducebãt: ideo dandum Iudæis dicitur, quia ſi illi crederent ſaluarẽtur: ſi non crederent damnarentur: ſicut Ionas fuit ſignum Niniuitis, ut ſi uellent credere, ſaluarentur: ſinautem, ſubuerterentur. Non ergo dat eis ſignum diuinitatis de cœlo quod quærebãt: quia propter eorum curioſitatem & malitiã uidere indigni erant: ſed de abyſſo maris, & ꝓfundo inferni, quale Ionas à ceto uoratus, ſed de abyſſo mortis liberatus: & accepit & dedit ſignũ uidelicet incarnationis, nõ diuinitatis:

Matt. 17. paſsionis, nõ glorificationis. Diſcipulis aũt ſuis ſignũ de cœlo dedit, quibus æternæ beatitudinis gloriam, & prius figuraliter in monte transfiguratus: ac poſteà ueraciter in cœlum ſubleuatus oſtendit. Quia enim Iudæi terreni & infimi erãt, ideo de terrenis & infimis ſignum debebant habere. Vnde dat eis ſignũ

Mat. ult. Iona 2. de imò ſuæ paſsionis & ſepulturæ dicens: *Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti, tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus*, per ſynecdochen, accipiendo ſcilicet partem ſextæ feriæ, & totam diem ſabbati, & partem Diei Dominicæ reſurrectionis, pro tribus diebus & noctibus. Per iſtos qui quærebant ſignum de cœlo, ſignãtur curioſi & ſuperbi, qui ſupra uires cœleſtia rimantur, & nimis curioſè diuina ſcrutantur de cœlo: & cœleſtibus ac ſecretis diuinis diſputantes, uel de reuelationibus & uiſionibus præſumentes, omiſſa uia ſcilicet præceptis domini & conſilijs, quibus uenitur ad illa, propter quod opprimũtur à gloria, quia per hoc aliquando labuntur in erronea documenta: uel quandoque in peccata ſpiritualia & carnalia, propter quod dicitur eis, *generatio mala & adultera &c.* quia quærunt quæ non ſunt ſcibilia, nec ad fidem uel mores utilia, & ideo non dabitur eis ſignum, niſi ſignum Ionæ prophetę, quem deglutiuit cetus: & ſic deludit & deglutit eos diabolus. Deinde Iudæorum malitiã quam obſtinatam, & obduratã, Dominus præuidit, exemplis quibuſdam condẽnat,

Niniuitarum cum Iudæis comparatio. quia conuerſio Niniuitarum & factum reginæ Auſtri oſtendit iſtos in iudicio, quo omnes tam boni quàm mali ſurgent, grauius puniendos: & condemnabit eos, id eſt oſtendet condemnandos: quia ex illorum facto apparebit iuſta iſtorũ condemnatio. Vnde dicit: *Viri Niniuitæ*, qui ſunt Aſſyrij, *ſurgent* ſcilicet in reſurrectione generali, *in iudicio*, futuro, *cum generatione iſta*, ſcilicet Iudaica, quæ ſimiliter tunc ſurget, *& condemnabunt eam*, id eſt condemnandã oſtendent, ſ. primò ex comparatione populi ad populũ qa ibi Niniuitæ, Gentiles, & Barbari: hîc Iudęi populus Dei. Secundò ex comparatione prædicantis ad prædicantem, quia ibi Ionas propheta purus homo: hîc Chriſtus Dominus Prophetarum, Deus & homo, ubi Ionas peregrinus hîc Chriſtus conciuis ſuus. Tertiò ex cõparatione prædicationis ad prædicationẽ, quia ibi Ionas tm̃ tribus diebus: hîc Chriſtus tribus annis prædicauit, ibi Ionas nullum miraculũ: hîc Chriſtus multa fecit Quartò ex cõparatione effectus ad effectũ, quia illi egerunt pęnitentiã: iſti uerò non:

Chryſoſto. ibidem. ſed ẽt addiderũt blaſphemiam. Vbi Chryſoſtomus: Illi Prophetam ſuſceperunt: iſti Dominum Ieſum repulerunt. Illi neque in lege inſtructi, neque prophetis admoniti ad Dominum conuerſi ſunt, cognoſcentes ſuum peccatum: iſti tot præceptis eruditi le-

A gis & Prophetarũ, à Dño receſſerũt. Illi qui ſemꝑ fuerũt populus diaboli, infrà tres dies facti ſunt populus Dei: iſti qui ſemper uidebanẽ populus Dei, infrà tres dies facti ſunt crucifixo Chriſto populus Satanę. Deinde ſubditur: *Regina auſtri*, i. regina Saba: cuius regnũ *3. Reg. 10.* erat in auſtrali parte reſpectu Hieruſalem, quæ non dubitatur electa eſſe, & ſecundum quoſdam dicebatur Sybilla, *ſurget*, id eſt reſurget, *in iudicio*, extremo, *cum generatione iſta*, peſſima, *& condemnabit eam*, id eſt oſtendet condemnandam: hoc eſt ex facto ſuo oſtendetur iuſta iſtorum condemnatio, *quia uenit à finibus terræ*, id eſt à longinquis partibus, *audi ſapientiam Salomonis* qui tamen non fuit niſi ſolum forma Chriſti. Ex his aggrauatur Iudæorũ malitia: quia illa

B mulier, iſti uiri: illa à remotis uenit, iſti præſentem habuerunt: illa cum labore, iſti ſine difficultate. Illa laudauit alienigenam, iſti condemnauerunt propriũ terrigenam. Illa ad ipſum uenit, quem ſola fama cognouit: iſti probatum miraculis contempſerunt. Illa ad purum hominem: iſti ad Deum & hominem. Illa cum muneribus: iſti cum opprobrijs & uulneribus. *Et ecce plus quàm Salomon hîc*, ſcilicet Chriſtus præſentialiter poſitus: quia hic Deus, ille homo: ille ſcientiam habuit terreſtriũ, hic omnium: ille ædificauit templum defectibile, hic indefectibile. Vbi Chryſoſtomus: Regina Auſtri cùm eſſet gentilis, & *Chryſoſto. ibidem. Regina Auſtri.* mulier ob tantam longitudinem itineris uenire ad eum, nec propter infirmiorem ſexum impedita eſt:

C concupiſcentia enim ſapientiæ infirmitati dabat uirtutem: iſti autem viri & ſacerdotes quorum propriũ eſſe debuerat amare ſapientiam ante oculos ſuos, & in medio gremio ſapientiam poſitam cõtempſerũt. Illa ad hominem cucurrit: iſti à Deo receſſerunt. Illa munera multa obtulit ut audiret eum: iſti autem nec præmia regni cœlorum accipere uolunt nec credunt. Et iterum: Regina Auſtri uenit à finibus terræ ad audiendum Salomonem, & Chriſtiani nolunt uenire de plateis ad audiendum Chriſtum: multi etiam de eccleſia exeunt, & ibi Chriſtum ſolum relinquunt: Hæc Chryſoſtomus. Myſticè hîc damnata ple

D be Iudęorum, eccleſiæ myſterium ſecretum exprimitur, quæ in Niniuitis, & in regina Auſtri de totius finibus orbis congregatur, & in illis fides gentium Iſraeli antefertur. Duæ enim ſunt partes eccleſiæ, uel duo genera hominum in ea, unum quod peccauit: ſed deſiſtit per pœnitentiam, & hoc ſignatum eſt per Niniuitas, de quorum peccato legitur. Alterum ꝙ mortaliter nõ peccauit, & hoc ſignatũ eſt per reginam Auſtri: de peccato cuius non legitur. Vnde Ambroſius: Eccleſia fidelium ex gentibus collecta, *Ambr. lib. 7. in Lucã. in c. 11.* quæ Niniuitis per pœnitentiam præterita peccata delet, & in regina Auſtri quæ electa eſſe non dubitatur, per ſapientiam cauet futura: in iudicio condemnabit generationem hãc nequam: damnabit au-

E tem non ſine poteſtate, ſed operationis exemplo, quia præfertur eccleſia ſynagogæ. Ex duobus igitur conſtat eccleſia: ut aut peccare neſcias, aut peccare deſiſtas: pœnitentia enim peccata abolet, ſapientia cauet. Hæc Ambroſius. Per Niniuitas *Niniuitæ.* etiam ſignantur peccatores ad uocem prædicatoris pœnitentiam agentes, & per reginam Auſtri ſimplices ſapientiam Chriſti deuotè quærentes, quorum ſalus ſecundum ſententiam ſaluatoris præponitur ſaluti eorum, qui uidentur iuſti uel ſapientes, & de ſua iuſtitia uel ſciẽtia præſumentes. Niniuitę quoque interpretantur germina pulchritudinis: ideo etiam ſignificare poſſunt iuuenes exiſtentes in ſta-

tu potiſsimo iuuentutis, qui ſolent de facili ad uitia declinare, & ad bonam intentionem de facili pœnitere, propter quod ſubditur, quòd fecerunt pœnitentiam ad prædicationem Ionæ, qui columba interpretatur: & ideo per eum ſimpliciter admonens ſignificatur.

Morale.

Per reginam uerò Auſtri, ſignari poteſt anima rationalis, quæ ſi bene regat uires inferiores per dictamen legis naturæ, dicitur regina: ſed ſi hoc facit ex charitatis feruore, tunc dicitur regina Auſtri, eo quòd ab Auſtro prouenit feruor caloris ſignans feruorem charitatis. Et hæc regina uenit ad uerum Salomonem Ieſum Chriſtum per deuotionem afferẽs ei aurum ſapientiæ, & gemmas uirtutum, & aromata bonæ famæ: iſtis utendo ad diuinũ honorẽ. Ex hoc facto igitur iuuenũ prędictorum, obſtinati ſenes: ex facto animæ bene & ex charitate ſe regentis, anima frigida & neligens: cõdemnabiles oſtenduntur: qui per generationem Iudæorum ſignãtur. Poſt hæc dominus contra Iudæos nolentes aſsimilari Niniuitis, quia eo pœnitentiam prædicante non pœnituerunt: uel reginæ Auſtri, quia eo docente non didicerunt, inducit exemplum ad arguendum ingratitudinem eorum: oſtendens eos ſimiles homini prius à dæmone obſeſſo; & poſt liberato, & iterum propter negligentiam plenius poſſeſſo.

Diabolus inuidens.

Nam primò diabolus habitauit in eis, quando erant in Aegypto uiuentes, ſecundum ritum Aegyptiorum, qui expulſus fuit ab eis, quando in figura Chriſti mactauerunt agnum, & ſanguine eius liniti ſunt: quando & legem acceperunt, quæ excludebat cultum dæmonum, & inducebat ad colendum unum uerum Deum: & ſic eiectus tranſiit ad poſsidendum plenius gẽtiles, ſine lege & Prophetarum oraculis uiuentes, & ideo eos tenebat in idololatria ſubiectos. Sed adueniente Chriſti prædicatione & apoſtolorum, Iudæi pro maiori parte increduli permanſerunt: Gentiles uerò deuotè fidem Chriſti acceperunt: & ſic diabolus eiectus à gentibus, reuerſus eſt ad poſsidendum populum Iudaicum errore excæcatum, & facta ſunt nouiſsima huius populi peiora prioribus: q.a peior eſt modo, *quam à principio ante legem datam fuerit*, ſtatus eius.

Immundus ſpiritus.

Vnde ait: *Cùm immundus ſpiritus*, ſcilicet diabolus immundum faciens, & immunditiam diligẽs, uel inhabitans: dæmones enim dicuntur ſpiritus immundi, uel affectione: quia diligunt immunda, uel perſuaſione, quia ſuadens immunda, uel inhabitatione, qui inhabitant corda immunda, *exierit ab homine*, ſcilicet à populo Iudaico, quia ſecundum Ambroſium: In homine totius Iudaici populi comparatio eſt: à quo uiuente adhuc ſub lege naturæ immundus ſpiritus exierat per ſuſceptionem legis Moſaicæ, *ambulat per loca arida & inaquoſa*, i. corda Gentilium prius humore gratię & uirore fidei, ac pinguedine ſpiritusſancti carentia ritum idololatriæ & maculas criminum eis immittẽdo, *quærens* in eis, *r. quiẽ*, id eſt perpetuam manſionem, appetens ibi finaliter manere per infidelitatẽ & dominationẽ, *& non inuenit*, quia adueniente Chriſto, & prædicantibus Apoſtolis, ſuſcepta Chriſti fide inde eiectus fuit. *Tunc dicit*, intra ſe. *Reuertar in domum meã*, i. ad populũ Iudaicum, *unde exiui*, eos dimittendo. *Et ueniens inuenit eam uacantem*, ab obſeruantia legis; & operibus uirtutum per negligentiam, ac fide & bonis operibus uacuam, & Chriſtum, hoſpitem non habentem, *& ſcopis mundatam*, ab operibus uitiorum ſuperficialiter, & ſecundum apparentiam: quia populus Iudaicus habebat quandam exteriorem munditiam: ſicut

Ambroſius in cap. 11. Lucæ.

A enim ſcopa non tollit tenaces ſordes, ſed ſuperficiales: ita ipſi quod de foris eſt ſcopabant & mundabant, ac munditiam exteriorem quærebant: ſed intus ſordidi manebant, & ornatam exterius per hypocriſim & boni ſimulationem propter legis apparentiã, & traditionum Phariſæorum obſeruantiam. *Matt. 23.* Tangit ergo tria quæ dant locum diabolo, ſcilicet ocioſitatem, ſanctitatis præſumptionem, & uirtutis ſimulationem. Similiter hodie timendum eſt eccleſiæ, ne olim expulſus ab ea diabolus eam inueniat uacãtem ab obſeruantia mandatorum Dei, *& ſcopis mundatam*, ſecundum exteriorem apparentiam, *& ornatam*, per exteriorem cultum & obſeruantiam humanarũ traditionum. Multi enim hodie plus attẽdunt ad cul-

B tum eccleſiæ corporalem, quàm ſpiritualem: quia parietes eccleſiæ & altaria ornantur, & de ornatione & purgatione miniſtrorum parum curatur. Sed ecõtrariò in eccleſia fuit primitiua: maior enim uis fiebat in ornatu ſpirituali & interiori. Et ideò multum diſtat nunc eccleſia in hoc tempore malo à ſtatu ſuo priſtino. Vnde Hieron. Chriſti eccleſia prius nata, & pòſt adulta, perſecutionibus creuit, martyrijs coronata eſt. Et poſtquã ad Chriſtianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior, ſed uirtutibus minor ẽ facta. *Tunc*, ut firmius poſsideat Iudæos, *uadit*, per conatum, *& aſſumit ſeptem alios ſpiritus*, per quos uniuerſitas dæmonum & uitiorum quibus tentat in-

Hieronym. aduerſus errores Ioannis Ieroſolymitani. tomo 2.

C telligitur, quia uniuerſitas hoc numero ſæpe deſignatur: hæc ſunt ſeptem gentes pugnantes contra filios Iſrael. Iſte autem ſeptenarius ſeptem donis ſpiritusſancti expellitur. Et addit, *nequiores ſe*, uel ꝓpter numerum, uel propter conatum, uel propter effectum quem inducunt: quia eos ad quos redeunt nequiores, quàm antè, faciunt. *Et intrantes*, ſeu ingreſsi, *habitant ibi* & ſic omnia cumulantur in eis uitia. Hæc eſt enim intentio dæmonum, ut non tranſeant ad horã uel tempus modicum: ſed ut immorẽtur uſq; ad obitum. *Et fiunt nouiſſima hominis*, ſ. populi Iudaici, *peiora prioribus*, quia Iudæi ante legem datam fuerunt peccatis irretiti, & à diabolo poſſeſsi: ſed poſt aduentum Chriſti in peccato ſuo obſtinati, ſunt peiores fa-

D cti: quia eorum peccata propter ingratitudinẽ ſunt quaſi duplicata: deteriores. n. ſunt Iſraelitæ blaſphemantes Chriſtũ in conuenticulis ſuis, q̃ olim fuiſſent in Aegypto ante notitiam legis: quia maior infidelitas eſt uenientẽ non ſuſcipere, quàm uenturum non credere. Deinde ſimilitudinẽ dictam, & quò tendat parabola exponit: quodq́ue hîc quaſi de uno homine per ſimilitudinem dictum de toto populo Iudaico intelligatur, oſtendit dicẽs: *Sic erit generationi huic peſſimæ*, ſ. Iudaicæ, prout ſuprà dictũ eſt de homine uno. Mala fuit generatio hæc in deſerto, quãdo uitulum adorauit, quando contra Dominum murmurauit, quando terræ promisſionis detraxit: ſed peior

E in terra promiſsionis ante aduentum Chriſti, quando filios & filias demonijs immolauit: ſed peſsima poſt aduẽtum Chriſti, quãdo Dei filium ad eam miſſum crucifixit. Moraliter exponitur iſtud exemplum de homine qui poſt gratiam baptiſmalẽ, uel pœnitentialem, recidiuat in culpã, ſicut canis reuerſus ad uomitum, diabolus enim ab homine exit, quando in baptiſmo pompis illius, & præcedentium peccatorũ illecebris homo abrenunciat: uel quando per pœnitentiam & confeſsionem à peccatis mundatur, proponens ꝙ ab eis abſtineat: qui eiectus, *ambulat per loca arida & inaquoſa*, quia corda iuſtorũ ab omni carnalis cõcupiſcentię amore ſiccata & immunia tẽtãdo explorat,

Moraliter De recidiuante. Prou. 26.

explorat, ſi quos ibi nequitiæ ſuæ greſſus figere poſſit. Sed in eis, tanquam per gratiam Dei ſolidatis, requiem non inuenit: quia qui prauis cogitationibus & actibus paſcitur, in mentibus fidelium omnia ſua tentamenta ceſſare perpendit. *Et nolens reuerti in domum*, priorem: peccator enim eſt domus diaboli, ſicut iuſtus templum Dei: *inuenit eam uacantem*, à bonis actibus per negligentiam, *& ſcopis mundatam*, à ſordibus vitiorum, ſecundum apparentiam, *& ornatam*, ſimulatis virtutibus, ſcilicet exterioribus & apparentibus: non interioribus & veris. *Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe*, id eſt vniuerſa vitia diabolo nequiora: quia diabolus ſolum ſuggerit malum: habitus autem vitioſi intranei cum quadam violentia ad malum inclinant, & ingreſsi inhabitant vacantem & torpentem: à tot enim dæmonibus homo poſsidetur, quot vitijs ſubijcitur: ſingulis enim vitijs ſinguli dæmones præſidere dicuntur. *Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus*, & hoc propter ingratitudinem doni & gratiæ præcedentis: grauiora enim ſunt crimina poſt baptiſmum, vel pœnitentiam quia melius eſt, id eſt minus malum eſt viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti: id eſt leuius eſt committere aliquod peccatum cum ignorantia, quàm idem cum ſcientia quò ad pœnam: minorem enim pro illo patietur pœnæ vindictam, quia per contemptum gratiæ, quam de ſe malè viuendo pellit, deteriora ſupplicia meretur: & vulnus iteratum tardius ſanatur. vnde Chryſoſtomus: Hæc autem non ſolum ad illos, ſed ad nos etiam dicta eſſe rationem habet, ſi illuminati, & à prioribus eruti malis, rurſus ab eadem poſsideamur nequitia. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum propter quod paralytico dixit Chriſtus: *Ecce ſanus factus es: noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*. Et iterum. Cum ſemel aliquis liberatus à malis non ſobrius efficitur, multo difficiliora patietur prioribus. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum: hinc autem non ſolum pœnam excogita, ſed etiam infinitam Dei longanimitatem. Sed ne confidamus, ſed timeamus. Etenim Pharao ſi in prima plaga eruditus fuiſſet, non utique accepiſſet experientiam poſteriorum: non utique poſtea ſimul cum ipſo exercitu ſubmerſus eſſet. Sed non rubrum mare iam pertranſire nunc eſt: ſed pelagus eſt ignis: pelagus non tale neque tantum, ſed multo maius & ſylueſtrius. Ideo rogo ut compungantur ſermones gehennæ audientes. Nihil enim delectabilius eſt diſpoſitione hac, quare hac nihil amarius. Conuertit enim animas noſtras, & erigit intellectum, & pernicioſam concupiſcentiarum captiuationem proijcit, & medicina nobis hæc fit. Excogitemus igitur & mittamus principium uel nunc, & oſtium pœnitentiæ: & tangamus uiam arctam. Vſquequo laſciuia, uſquequo remiſsio, non impleti ſumus pigritantes, deridentes, tardantes? Non eadem rurſus erunt menſa & ſaturatio, & ſuperabundantia, & pecuniæ, & poſſeſsiones, & fabricationes. Et quis finis? Cinis, & puluis, & ſepulchra, & uermis. Oſtendamus itaque nouam quandam uiam, faciamus terram, cœlum: & omnino aſſumamus uirtutem, ut futuris potiamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

2.Pet.2.

Chryſoſto. hom.44.in Matthaũ.

Ioan.5.

Exod.5.& ſequen. ibidem.

A

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, magiſter bone, fac mecum ſignum gratiæ tuæ in bonum, ut me miſerum quem cetus & draco ille magnus abſorbuit peccatis ſpiritualibus & carnalibus tãquam diebus & noctibus, & hoc tribus: quia conſenſu, & opere, ac cõſuetudine, tu miſericorditer de faucibus eius digneris liberare. Fac etiam me præterita peccata plangere, & ſutura cauere. Exicca me ab humore concupiſcentiæ, ut quietem non inueniat in me, munda me ſcopis confeſſionis à uitiorum ſordibus: & orna me ueris uirtutibus, ne me à bonis uacantem inueniat, & iteratò deterius peccare faciat. Amen.*

B

De muliere uocem de turba extollente: ac de matre & fratribus Domini eum quærentibus. Cap. LXXV.

C

FACTVM eſt autem cùm Dominus Ieſus hæc diceret, reſpondens blaſphemijs Iudæorum, *extollens*, id eſt ex corde tollens: ac conſtanter & altè proferens *uocem*, in Chriſti commendationem, & Iudæorum blaſphemãtium confutationem, *quædam mulier*, non diues, non potens, non nobilis, ſed pauper, *de turba* & de communi plebe, & popularibus. Solent enim populares deuotiores eſſe maioribus, prorupit in laudem Chriſti contra uituperium Iudæorum. Et dicitur fuiſſe Sancta Marcella ancilla beatæ Marthæ: quæ nõ potuit amplius blaſphemias Iudæorum contra Chriſtum ſuſtinere, & contra blaſphemos uocem extulit in laudem Chriſti & matris ſuæ: commẽdans eius conceptum, & partum corporalem, & dicens: *Beatus eſt uenter qui te* beatum *portauit*, per quẽ omnes beatificamur, *& beata* ſunt *ubera quæ ſuxiſti*. Matrem beatificat & laudat ex filio, & non econuerſò, quia gratia & gloria prouenit principaliter ab ipſo. Vbi apparet magna confidentia, & audacia, & fides, & deuotio iſtius mulieris in duobus. Primò, in eo quòd non ſilenter & in aure loquebatur, ſed extollens uocem in altum non timuit, ſuauitate enim uerborum Chriſti accenſa fuit. Secũdò, in eo ꝙ Scribis & Phariſæis Dominum tentantibus, ſimul & blaſphemantibus ipſa magna fiducia Dei filium confitetur, ut & præſentium Iudæorum calumniam, & futurorum hæreticorum perfidiam confundat. Nam ſicut tunc Iudæi blaſphemantes, & eum in Beelzebub eijcere dæmonia dicentes, negabant eum eſſe Dei filium: ita poſtea quidam hæretici

Luca.11.

D

Marcella.

E

Fides & deuotio mulieris.

negabant eum eſſe verum hominem, dicentes eum non veram carnem ex Maria virgine aſſumpſiſſe, ſed corpus æthereum attuliſſe. Hæc autem mulier vtroſque confutat, quia & verum Dei filium patri conſubſtantialem aduerſus blaſphemantes confitetur, cum matrem ex filio tanquam principio ratione diuinitatis beatificat: & verum non phantaſticum hominis filium matri conſubſtantialem teſtatur, cùm eum ventre portatum, vberibusque lactatum ſignificat. Spiritualiter autem iſta mulier ſanctam eccleſiam ſignat, quæ inter turbas Iudæorum, paganorum, & hæreticorum credula voce dominum Ieſum Chriſtum confitetur: cuius reuera voce venter Mariæ virginis beatus prædicatur, qui totius mundi redemptorem portare meruit, ſicut ipſa de ſe ait: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. vbi Beda: Et nos igitur extollamus vocē cum eccleſia catholica, cuius hæc mulier typum geſsit: extollamus & mentem de medio turbatum, dicamusque ſaluatori: Beatus venter qui te portauit: & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens, quæ ſicut quidam ait:

Beda in Lucam c. 11. Laus Maria.

Enixa puerpera regem,
Qui cælum terramque regit per ſecula: cuius
Nomen ab æterno, complectens omnia giro:
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens, cùm virginitatis honore.
Nec primã ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

At Ieſus confirmando verbum mulieris, & commendando laudem matris, ac fidem & conſtantiam eiuſdem mulieris aliorumque ſimiliũ dixit: *Quinimmo: beati qui audiunt uerbum Dei et cuſtodiunt illud.* Per quod ſignauit beatam virginem ſe concepiſſe fœlicius, per fidem & deuotionem ſpiritualiter, quàm corporaliter. Ac ſi dicat: Iuxta tuam ſententiam principaliter beata eſt illa cuius venter me portauit: ſed non ſolum ipſa beata eſt, imò etiam omnes ſunt beati in præſenti in ſpe & tandem in futuro in re, *qui audiunt uerbum Dei*, corde credentes, *& cuſtodiunt illud*, opere adimplentes. Beata quidem & fœlix eſt mater mea: quæ me portauit & lactauit: ſed magis ideo fœlix atque beata, quia uerbum Dei audiuit, audiendo credidit, credendo cuſtodiuit: hoc enim niſi feciſſet, nec fœlix, nec mater mea eſſe potuiſſet. Vnde Elizabeth ad eã ait: *Beata quæ credidiſti: quoniam perficientur in te quæ dicta ſunt tibi à Domino*. Beatior ergo fuit, quia uerbum ſpiritualiter mente concepit, auditu fidei ſuſcepit, memoriterque ac ſtudioſè operatione cuſtodiuit, quia cõceptio ſpiritualis, qua Chriſtus in corde concipitur, fœlicior eſt quàm carnalis. Fides enim per dilectionem operans beatitudinem æternã promeretur: non autem conceptio uel portatio ſine fide, quia impoſsibile eſt ſine fide Deo placere. Vnde ſecundum Auguſtinum: Beatior fuit Maria profitendo fidē Chriſti, q̃ cõcipiendo carnē Chriſti: & fœlicius concepit Deũ mēte per fidē, quàm corpore per carnis aſſumptionē. Nihil enim Mariæ materna propinquitas profuiſſet, niſi illum fœlicius corde quàm carne geſtaſſet. Vnde Chryſoſt. Neq; cõcipere Chriſtum, neque mirabilem illum fœtũ parere habet aliquam utilitatem, virtute non exiſtente: quoniam nulla huius ei utilitas ſi non uniuerſa quæ oportet feceri, & nihil partus ei profuiſſet, niſi ualde bona & fidelis eſſet. Si verò Mariæ nihil prodeſſet ſine ea, quæ ſecũdum animam eſt uirtute, genitum ab ea eſſe Chriſtum: multo magis nos & ſi patrē, etſi filium habuerimus uirtuoſum & nobilem: ipſi uerò lõgè erimus à uirtute illius, nobis prodeſſe poterit: Hæc Chry-

Lucæ 1. Beata Maria, ex fide præcipuè.

Auguſtin. libro de ſancta virginitate c. 3.

A ſoſtomus. Vbi Beda: Pulchræ atteſtationi mulieris annuit, non eam tantummodo quæ uerbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes uerbum Dei ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodia, uel in ſuo, uel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint aſſerens eſſe beatos: quia & eadem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia uerbi incarnandi miniſtra facta eſt temporalis: ſed inde multo beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapientes Iudæorum tanquam indignos beatitudine clam percutit, qui uerbum Dei non audire cuſtodire: ſed negare & blaſphemare quærebant: Hæc Beda. Et ſecundum eundem tota uitæ cœleſtis perfectio

Chryſoſt. ho. 45. in Matt. Beda in c. 11. Luc.

B duobus his comprehenditur, ut verbum Dei audiamus & faciamus. Quem ergo beatitudo Mariæ delectat, uerbum Dei libenter audire & cuſtodire ſtudeat, & beatus erit. Quiſquis enim uerbum Dei libenter audit, Chriſtum concipit: ſi autem opere impleuerit, Chriſtũ parit: quem Maria portauit corporaliter, ipſe poterat ſpiritualiter. Vnde Aug. Qui corde credit ad iuſtitiam, concipit Chriſtum: & qui ore confitetur ad ſalutem, parit Chriſtum. unde Dominus alibi: Si quis fecerit uoluntatem patris mei: ipſe meus frater, & ſoror & mater eſt. Hac laude Chriſti matriſque eius cùm ſe audiret laudari à quadam muliere Robertus, fundans & ædificans monaſteriũ Præmonſtratenſe ait ei: Et maledicta tu, & qui tibi ſuggeſsit uerba dominica, & laudem eius in me miſerum retorquere, qui etiam modica laude capi

Verbũ Dei audire nolentes, beati eſſe nequeunt. Rom. 10. Matt. 7. Robertus Præmonſtratenſiũ fundator.

C conſueueram. Verbum Domini debet audiri reuerenter propter precioſitatem. Si enim aliquis haberet particulam de ueſte Domini, uel lachrymam quæ exiuit de oculis eius, vel ſtillã ſanguinis quę exiuit de carne ipſius: valde reuerenter ſuſciperet & ſeruaret: multo fortius uerbũ Dñi quod nõ ſolũ egreditur de ore eius, ſed de intimis cordis ipſius. Item patienter non cum tædio, uel murmure & detractione. Item obedienter, ut ſcilicet quod quis audit opere impleat. Mali libenter debent audire uerbum Dei ut

Verbi Domini præcioſitas, & q̃uo audiendum ſit.

D corrigantur, nam uerbum Dei eſt medicina animæ contra morbum peccati. Boni etiam, qui ſunt in ſtatu triplici, libenter debent audire uerbum. Incipientibus enim hoc conuenit ut erudiantur: & illis verbum Dei eſt lac. Proficientibus etiam conuenit audire uerbum Dei, ut dirigantur in uia profectus ſpiritualis. Perfectis etiam conuenit audire uerbum Dei, ut amplius perficiantur: quibus uerbum Dei eſt ſolidus cibus. Eſt enim uerbum Dei manna cœleſte, & ſapit cuilibet pro ſuo uelle. Vnde Origenes: Nũc ergo feſtinemus cœleſte manna ſuſcipere: illud enim manna prout quiſque deſiderat, talem ſaporem reddit in ore eius. Tu ergo ſi uerbũ Dei, quod

Verbũ Dei audiendũ. Origenes hom. 7. in Exodum.

E in Eccleſia prædicatur, tota fide, & tota deuotione ſuſcipias: fiet tibi ipſum uerbum quodcunque deſiras. Verbi gratia: Si tribularis, conſolatur te dicens: *Cor contritum & humiliatum, Deus non deſpicies.* Si lętaris proſperè, futurorum cumulat tibi gaudia dicēs: *Lætamini in Domino & exultate iuſti.* Si iracundus es, mitigat te dicens: *Deſine ab ira & delinque furorem.* Si in doloribus es, ſanat te dicens: *Dominus ſanat omnes languores tuos.* Si in paupertate conſumeris, conſolatur te dicens: *Dominus alleuat de terra inopem: & de ſtercore erigit pauperem.* Sic ergo manna uerbi Dei reddet in ore tuo ſaporem quemcunq; uolueris. Hęc Origenes. *Adhuc autem*, Dño Ieſu prædicante, & q̃ ſuprà dicta ſunt, *ad turbas loquente, mater eius & fratres,*

Pſal. 50. Pſal. 31. Pſal. 30. Pſal. 102. Pſal. 112.

tres,

tres, id eſt conſanguinei uenerunt: *quærentes eum*, licet enim Phariſæi eſſent mixti cum turbis, tamen principaliter prædicabat propter turbas erudiendas. Et quia faciliter eum adire præ turba non poterant, etiam ne fructum diuini uerbi impedirent, *foris ſtabant*, & miſerunt ad eum uocantes ipſum.

Fratres Domini.

Fratres hic uocantur conſobrini Domini ſecundum morē ſcripturæ, quæ ſæpe conſanguineos ſolet fratres nominare. Et cùm Dominus erat occupatus in officio prędicandi: primò unus, & poſt illū plures de turba dixerunt ei: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.* Iſti inſidias tendebant, ac malitioſe & inſidiando hæc dicebant, ſcilicet ad tentandum & explorandum, ſi carnis affectu prædicationem inceptam dimitteret, uel interrumperet, ut ſi ſpirituali operi præferret carnem & ſanguinem, arguerent ipſum eſſe purum hominem, natum propter affectionem carnalem, & ut populus uidens quòd parentes carnales haberet, ipſum filiū Dei non crederet, cùm Deus carnaliter non generet. Et ideo multas implicant circunſtantias, quæ ipſum mouere poterāt ad ceſſandū dicentes: *Ecce mater tua*, quæ pręcipitur honorari: *& fratres tui*, quos & natura & lex iubet diligi, *foris ſtāt*, expectantes te in loco exteriori, ubi uerecundum eſt ſtare, *quærentes te*, quaſi propter te tantum uenerint, & ideo debes meritò ad eos egredi.

Chryſoſto. hom. 45. in Matthæū. Matt. 12. et Luc. 11.

Vnde Chryſoſtomus: Videns diabolus quia perſuadebat populo Chriſtus, eſſe ſe filium Dei, dicens: & ecce plus quàm Salomon hic: timens ne ſi filius Dei cognoſceretur, qui putabatur homo, ipſe derelinqueretur ab omnibus: ad conuincendos ſermones eius, ſubintroduxit parentes ipſius carnales, ut per eorum contemplationem diuinitatis eius obſcuraret naturam. Ideoque uenit aliquis, quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore uerba diabolica loqueretur dicens: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant uolentes loqui tecum.* ac ſi dicat: Quid gloriaris ò Ieſu de cœlo dicens te deſcendiſſe, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres. Non potes eſſe filius Dei, quē homines genuerunt: non potes in te filiū abſcondere, quem natura conuincit. Hæc Chryſoſtomus: Sic & hodie multis prælatis procurat diabolus propinquorum multitudinem, ut in carnali affectione obſcuret eorum dignitatem & ſanctitatem.

Foris ſtant parentes.

Et bene dicitur foris ſtant: ad ſignificandum, quòd carnales amici clericorum debēt eſſe remoti ab eis, uel ſaltem à cordibus eorum, quantum ad carnalem affectum, & tamen in multis uidemus hodie contrarium.

Myſticè. Beda in c. 11. Lucæ.

Myſticè ſecūdum Bedam: Mater & fratres Ieſu poſſunt dici Synagoga, & Iudęi ex quibus ſecundum carnem eſt editus, qui foris ſtare dicuntur Chriſto prædicāte, quia Gentibus Chriſto credentibus Synagoga cū Iudæis extra fidem manſit pro maiori parte.

Maria Chriſtum quæſiuit ter.

Et notandum de beata uirgine, ꝙ tanquam pia mater filiū quærebat paruulum, quia eius abſentiam non ſuſtinebat. ſ. quando eum amiſerat: quærebat adultum, quia eius præſentia ſatiari non poterat, ut hîc petet: quærebat magiſtrum factum, ſ. crucifixum: quia iam eius præſentiam amittebat, quando iuxta crucē ſtabat. Sed inuenit primò in medio doctorum interrogantem, nunc in medio populorum prædicantem: ultimo in medio latronum patientem. Primò, in tēplo. Secundò, in domo. Tertiò, in patibulo. Ibi cupiebat inuenire, & ideo laborabat & dolebat in quærendo filium: hic cupiebat uidere, & ideo ſtabat foris expectādo eius aſpectum: ibi cupiebat ſimul crucifigi, & ideo ſtabat iuxta crucem uſque ad finem ſuum Ie-

A ſus autem ad requiſitionem matris uocatus, prædicationis officiū, ꝑ matris affectū (licet eā ſummè diligeret & honoraret) relinquere, uel interrūpere noluit: q̄a nobiliora ſunt opera miſericordiæ ſpiritualis, quā corporalis: & utilitas matris Eccleſiæ, præferenda eſt utilitati matris ꝓprię.

Non intermittenda officia diuina.

In quo feruor Chriſti apparuit, quē in prædicādo habuit. Vnde inſidiātes confutauit, & ſicut qui intus prauā intentionē uidit, malignū eorū uerbū rationabiliter repulit, oſtendens ꝙ ſpiritualis occupatio carnali affectioni, & opus Dei negocijs familiarium perſonarum præponi debet dicens: *Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?* Ac ſi diceret matri & proximis. Neſcio uos in opere ſpirituali, & patris mei prædicatio non eſt propter uos

B dimittenda, ſeu etiam interrumpēda. *Et*, quaſi ad proteſtandum ueritatem: *extendens manus in diſcipulos ſuos*, qui in circuitu eius ſedebant, *dixit: Ecce mater mea*, ſcilicet hi qui in me in ſuo corde concipiunt, & me per prædicationem in cordibus auditorum pariunt, *& fratres mei*, qui opera patris mei faciunt, & mihi in cœlo cohæredes erunt: quaſi diceret intantū eſt mihi aliquis propinquus, inquantum eſt ſpiritualibus actibus intentus, Et ille eſt mihi magis propinquus, qui ſpiritualibus operibus eſt magis intentus. Spirituales proximos præfero carnalibus, & utiliora opera minus utilibus, adeo ut ſpirituali operi uacās omnino carnales poſtponam affectus.

Matrem noſſe diſſimulat Dominus.

C Dominus ſe noſſe matrem diſsimulat, & per cognationem proximos, dicens ſibi proximos eſſe per ſpiritum coiunctos. Quo exemplo nobis monſtrauit, quod uerbo docuit. ſ. qui amat patrem aut matrē plus quàm me, non eſt me dignus: id eſt, qui operi ſpirituali carnales præponit affectus. Qui ergo conferendis beneficijs & dignitatibus Eccleſiaſticis, perſonas accipit, præferens carnem ſpiritui, & opus minus utile vtiliori: formam à Domino præſcriptam relinquit, & maximè Deum offendit.

Hieron. in c. 12. Mat.

Vnde Hieronym. Non matrē negauit, ne natus de phantaſmate putaretur: ſed Apoſtolus cognationi prætulit, ut & nos in comparatione dilectionis carni ſpiritum præferamus. Vnde &

Ambroſius libro 7. in Lucam.

D Ambroſius: Nec tamen iniurioſè refutantur parentes, ſed religioſiores copulæ mentium docentur eſſe quàm corporū: nec putet eſſe aliquis offendiculum pietatis, ubi mandatum legis impletur. Vnde etiam Chryſoſtomus: Non ſpernens generationem carnalem, neque erubeſcens humanam conceptionem tale dedit reſponſum: ſed uolens oſtendere quia præponenda eſt cognatio ſpiritalis carnali. Deinde Dominus Ieſus, quaſi rationem dicti ſui reddit quaſi dicendo: nec ſolum diſcipuli ſpecialiter, ſed etiam quicunque fideles, & iuſti æternaliter ſunt mater mea & fratres mei. *Quicunque enim fecerit*, corde, ore, & opere, *uoluntatem*, in præceptis ac conſilijs & exemplis, *patris mei qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, &*

E *mater eſt*: frater & ſoror credendo, quia filius Dei eſt: dedit enim eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.

Ioan. 1.

Frater quippe & ſoror dicitur, propter utrunque ſexum qui ad fidem colligitur. Qui autem Chriſti frater & ſoror eſt credendo, mater eius fit prædicando: & in cordibus proximorum dicto, uel exemplo eum generando. Igitur qui filij & filię ac hęredes Dei ſunt per gratiā, & fratres, & ſorores, & matres, ac hæredes Chriſti ſunt, qui eſt Dei filius per naturam. Hinc etiam eos & fratres, & ſorores, ac matres uocat, quoniam quaſi fratres, & ſorores ac matres diligit. Et his quidem uerbis apertiſsimè monſtratur quòd carnali amori ſpiritualis

Amor ſpiritualis preferendus carnali. amor debet præferri: & propinquitas charitatis propinquitati conſanguinitatis. Eo enim amore & matrem & fratres, omneſque propinquos noſtros diligere debemus, quo Chriſtus matrẽ & fratres ſuos dilexit. Diligebat enim eos, non quia magis ſecundum carnem propinqui erant: ſed quia uoluntatem patris eius magis faciebant. Ille ergo magis Chriſto eſt propinquior, qui eſt melior. quia ut dicit Hieronymus: Non in ſexibus, ſed in factis diſcernit. Et ut *Gregorius epiſt.32.* ait Gregorius: Apud Dominum non gradus elegantior, ſed uitæ melioris actio comprobatur. Hanc au- *Chryſoſto. hom.45.in Matthæū.* tem ſententiam, ſecundum Chryſoſtomum, Dominus induxit, ut nullus de generis nobilitate, aut ſanctorum propagine ſine uirtute confidat: docens nos in nulla cognatione confidentes uirtutem negligere. Si enim Mariæ nihil prodeſſet matrem eſſe niſi uirtus adeſſet: quis utiq; alius per cognationem ſaluabitur? Vna enim nobilitas ſola eſt uoluntatem Dei facere, & hic nobilitatis modus eſt illo melior & principaliter.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ut uerbum tuum audiam fide credendo, & cuſtodiam opere adimplendo; fac me ſpiritualiter per auditum portare, & per cuſtodiam nutrire idipſum Dei uerbum. Da mihi Domine Deus meus ut occupationem ſpiritualem omni affectione carnali, & opus Dei negocijs humanis, ac uniuerſaliter utiliora minus utilibus, te rectore, te duce præferam ſemper & præponam. Fac me corde, ore, & opere tuam in præceptis, conſilijs & exemplis facere uoluntatẽ: ut merear ſeruitor tibi gratus fieri, & tandem inter Dei filios & hæredes per tuam gratiam computari. Amen.*

De increpatione Phariſæorum, & legis doctorum. Cap. LXXVI.

Luca 11. Matt. 23. CVM autem Dominus iam præmiſſa loqueretur, *rogauit eum quidam Phariſæus ut pranderet cum illo.* Inuitabant Phariſæi Dominum non ut reficerent: ſed ut comprehenderent, accuſarent, & perderent. Vnde ad domum Phariſæorum non intrabat niſi rogatus, ſed ad conuiuium Publicanorum bene ibat etiam non inuitatus. Supponendum eſt quòd Dominus poſt ſermonem exiens de domo, in qua hoſpitatus fuerat & docuit, locutus eſt matri,

A decẽtem honorem exhibens ei: & deinde iuit ad domum Phariſæi, magis intendens reficere, quàm refici. Vnde Cyrillus: Sed Chriſtus qui Phariſæorum nequitiam nouerat: diſpenſatiuè condeſcendit, ſatagens commonere eos, ad ſimilitudinem optimorum medicorum, qui grauius infirmantibus afferunt remedia ſuæ induſtriæ. *Et ingreſſus*, domum, *recubuit*; & requieuit, id eſt ad comedendum ſe poſuit. Omiſit autem lauare manus, ut illorum errorem corrigeret qui credebant, quòd illa lotio ad ſalutem neceſſaria eſſet: & ut per eam interior mundatio à peccatis fieret: & ut demonſtraret quòd non lotis manibus manducare, hominem non coinquinat. Vnde Phariſæus intra ſe murmurauit, & reputauit magnam eſ-
B ſe culpam quòd ſecundum traditiones Iudæorum non eſſet lotus ante prandium. Mira ſtultitia: filium Dei arguit, quia præcepta hominum non ſeruat, qui traditionibus hominum ſubiectus non erat. Dominus autem cogitationi illius reſpondit: oſtendens per hoc ſe eſſe Deum, cui nuda & aperta ſunt ſecreta cordium, & arguit ipſos Phariſæos, qui quod foris erat à ſordibus exterioribus mundabant: & quod intus erat, à macula rapinæ, & iniquitatis & fraudis nõ mundabãt: quia de mũditia exteriori in uaſis & corporibus ſuis erant multum ſolliciti & diligẽtes, & de munditia interiori ipſius mentis negligentes, & non curantes: cùm tamen meritò deberet eſſe ecõuerſo, quia interior munditia eſt neceſsitatis: exterior autẽ ſolummodo honeſtatis: unde non interior, ſed exterior ſine peccato omitti poteſt. Et ideo Chriſtus ex-
C teriorem lotionem omiſit, ut haberet occaſionem arguendi Phariſæos: de exteriori munditia tantum curantes, & interiorem negligentes: exterius ſimulãtes iuſtitiam, & ſanctitatẽ, intus retinentes nequitiam & iniquitatem. Sed ò Phariſæe mũda prius quod intus eſt, ſ. cor & animã à fraude & malis deſiderijs ut mũdum fiat, quod eſt de foris, ut foris per opera ueraciter ſanctitatẽ oſtendere poſsis. Qui enim utrãque hominis naturam, ſ. corpus & animam fecit, utramque mundari deſiderat. Vbi Beda: Hoc contra illos qui *Beda in c. 11. Lucæ.*
D corporalia peccata, fornicationem uidelicet, immunditiã, libidinẽ, furtum, rapinam & cætera talia, quaſi *Eph.5.* grauiſsima deteſtantur: ſpiritualia uerò quæ non minus damnat apoſtolus, hoc eſt amaritudinem, iram; indignationẽ, clamorem, blaſphemiam, ſuperbiã, & auaritiam quæ eſt idolorum ſeruitus, ut leuia contẽnunt: Hæc Beda. Per hoc etiam arguuntur illi qui de minoribus magnã uim faciunt, & de maioribus parũ curant. Sicut aliqui religioſi plus ponderant fractionem ſilentij, uel aliquid eiuſmodi, quã iniuſtum grauamen proximi, uel aliam etiam tranſgreſsionem præceptorum Dei. Phariſæis etiam ſimiles ſunt cle- *Phariſæorum ſimiles.* rici, qui bene tonſo capite & raſa corona in ueſte al-
E ba & munda, & lotis manibus accedunt ad altare intus pleni auaritia & iniquitate, alijſque immunditijs multifariè: ac legem Dei poſtponentes, & traditiones hominum in exterioribus ſollicitè cuſtodientes. Deinde Dominus, quaſi bonus pceptor, docet qualiter noſtri contagium corporis mundare debemus, dicens: *Veruntamen*, do uobis ſalutis conſilium, ſcilicet, *quod ſupereſt*, id eſt, de eo quod ſupereſt poſt aliorum reſtitutionem, *date eleemoſynam*, quia primò debet fieri reſtitutio, & de eo quod remanet eleemoſynarum elargitio: uel ſecundũ Bedã, de eo quod ſupereſt uictui & ueſtitui neceſſario. Neque enim ita facienda iubetur eleemoſyna, ut teipſum conſumas inopia: ſed ut tui cura corporis expleta, inopem

quantum

quantum uales ſuſtentes. *Et ecce omnia munda ſunt nobis*, quia eleemoſyna magnam habet uirtutem ad peccatorum remiſsionem. Vnde in Daniele dicitur: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Vel, *ueruntamen*, conſilium & remedium, *quod ſupereſt*, & reſtat poſt tanta ſcelera do uobis: hoc ſ. *date eleemoſynam*, ſcilicet ordinatè ut incipiatis à uobis. Quod dictum ſic eſt intelligendum, ut prius homo ſibi faciat eleemoſynam mundando ſe interius per fidem & baptiſmum credendo in Chriſtum: & ſi poſt baptiſmum immunditia innocentiæ fuerit fœdata, emundet conſcientiam per pœnitentiam: qui enim vult ordinatè eleemoſynam dare, id eſt miſericordiam facere, à ſeipſo debet incipere, & eam primò ſibi dare. Eſt enim eleemoſyna omne opus miſericordiæ. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Nullum enim opus hominis Deo placere poteſt, niſi ipſe prius placeat. Vnde in Gen. legimus ꝙ Deus prius reſpexit ad Abel quàm ad munera eius. Et tunc ſupereſt, ut qui propriæ ſubuenit miſeriæ, ſubueniat & alienæ dando eleemoſynam procedentem ex fide & charitate, & ſic per miſericordiam ſui & proximi omnia munda ſunt: & nullam mentem inquinant & immundam faciunt. Ergo miſericordia & abolitio peccati promittitur omnibus miſericordiam facientibus. Quod itaque hic dicitur, *date eleemoſynam*, ad omnia quæ utili miſeratione fiunt valet. Non enim ſolum qui dat eſurieti cibum, & cætera huiuſmodi: verumetiam & qui dat veniam peccanti, atque orat pro eo: & qui corripit, & alia emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat. Vnde Auguſtinus: Facere eleemoſynam, eſt facere miſericordiam. Si intelligis, à te incipe. Quomodo enim miſericors es alteri ſi crudelis es tibi? Audi ſcripturam dicentem: Miſerere animæ tuæ placens Deo. Redi ad conſcientiam tuā quicunque malè aut infideliter viuis, & ibi inuenies mēdicantem animam tuam: inuenies egentem, pauperem, ærumnoſam: inuenies forte nec egentem, ſed egeſtate obmuteſcentem: quando inueneris animam talem intus in corde tuo, illi fac prius eleemoſynam. In iudicio & charitate fac eleemoſynā cū anima tua. Quid eſt iudiciū? Diſplice tibi. Quid eſt charitas? Dilige Deum, dilige proximum. Hanc eleemoſynam ſi prætermittis, quantumuis ames: nihil facis, quando tecum non facis. Hæc Auguſtinus. Et quia Phariſæi ex hypocriſi non ſolum quærebāt exteriorem mundiciam, ſed etiam apparentem iuſtiziam ac decimas dabant: & eleemoſynam faciebant: putauerūt Chriſtum inaniter loqui, quaſi eis qui eleemoſynam non facerent, & eum in cordibus ſuis deridebant. Non ſolum enim triticum, uinum & oleum: ſed etiam res contemptibiles: ſcilicet ciminum rutam, mentam, & huiuſmodi decimabant: & de reſiduo eleemoſynam faciebant, quod non facile facit Chriſtianus aliquis, ut per hoc apparere iuſti, quaſi uolendo implere mandatum Dei de decimis reddēdis, etiam circa minima, ut per hoc crederentur multum uoluntarij ad implemdum diuina mandata, cùm tamen eſſent tranſgreſſores in maioribus, & vt de eis diceretur à videntibus, quoniam omnium decimas dant, qui etiam olerum decimas dare non negligūt. Dominus uerò cogitatum eorum ſciens, ſubiunxit dicens: *Væ*, ſcilicet damnationis, *uobis Phariſæis, qui decimatis mentam, & rutam, & omne olus*, ſcilicet minuta & contēptibilia fructuum veſtrorum, *& relinquitis grauiora legis*, ſcilicet, *iudicium & iuſtitiam*, ſubuertendo, *ac charitatem*, & opera miſericordiæ omit-

Dan 4.

Eccle. 30.
Gen. 4.

Auguſtin. ſer. 30. de uerb. domini.
Eleemoſinā facere.

A tendo. Non eſt hoc facere miſericordiam & eleemoſynam, *hæc*, enim, ſcilicet iudicium & charitatem: *oportet facere*, primo loco: quia hæc præcepta ſunt ad Dei honorem, & illa ſcilicet decimam & eleemoſynā non omittere, quę ſunt ad ſacerdotum & proximi neceſsitatem. Illa facite, & iſta præponite. Non enim per eleemoſynam emitur impunitas in iniquitate manentibus. Decimantes igitur & eleemoſynam facientes, exteriora mundabant: ſed quia iudicium & charitatem relinquebant, interiora non mundabant. Optimè autem coniunguntur iudicium & charitas, quia iudicium ſine charitate vergit in crudelitatem: charitas ſine iudicio in remmiſsionem: charitas cum iudicio in æquitatem. Iſtud autem de decimatione B poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu ſui, quia licet miniſtri templi acciperent decimas à populo: tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebant ex labore ſuo, decimas reddebant ſacerdoti ſummo: & ideo ad ſimulationem ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis. Hoc etiam faciebant ratione cupiditatis: vt per exemplum ſui inducerēt populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus uſque ad minima. Alio modo poteſt intelligi reſpectu aliorum, quos per doctrinam ſuam inducebant ad decimas ſtrictè ſibi ſoluendas. Illud etiam quod de omiſsione grauiorum legis additur, ſimiliter dupliciter intelligitur. Vno modo reſpectu ſui, quia iſta quæ erant magnæ neceſsitatis facere omittebant. C Alio modo reſpectu aliorum, quia alios ad talia obſeruanda inducere negligebant. Silimiter hodie faciunt ſacerdotes Eccleſiæ & prælati qui ſolliciti ſunt circa ſubiectos de redditione decimarum, & ſimiliū quæ eis debentur, & parum curant ſi in maioribus criminibus inuoluantur. Et quia honor eſt præmiū virtutis, & ex appetitu apparentis iuſtitiæ, ſequitur appetitus indebiti honoris: ideo conſequenter arguit arrogantiam & ambitionem Phariſæorum, comminando eis uæ & pœnam æternam, dicens: *Væ*, id eſt æterna damnatio imminet, *uobis Phariſæis qui diligitis primas cathedras in ſynagogis*. Non dicit qui habetis cathedras: ſed, qui diligitis: has enim appetere, D ambitionis eſt: iniunctas ſuſcipere, charitatis. In quo reprimit omnem indebitum appetitum honoris, & inſtruit nos vt ambitione careamus, & primatum in Eccleſia non ambiamus. Væ ergo miſeris ad quos Phariſæorum uitia tranſierunt: qui per breue & incertum huius uitæ ſuæ curriculū quo peccata humiliter deplangere debuerunt, ad prioratum aſpirare, uel pro eo certare non metuunt. Et non ſolum uolebant eſſe doctores & magiſtri in ſynagogis, uolētes vocari ab omnibus rabi, ſed etiam quærebant, *ſalutationes in foro*, cauſarum & negociorum, ex quo videtur quòd iidem erant in ſynagoga magiſtri, & in foro aduocati. Sed non conuenit ut litibus intendant qui diuino officio mancipantur: nemo enim militās E Deo implicat ſe negocijs ſecularibus. Vnde Rabanus. Culpa non carent ſi in foro litibus intēdant, qui in cathedra Moyſi & Synagogæ magiſtri cupiunt appellari. Et quia vitia occulta punietur adeo grauius, quanto peccatores tales volunt alli præferri in honoribus: ideo poſt hæc arguit eorum ſimulationē, comminando eis væ pœnę æternę, quia erant quaſi ſepulchra quę non apparent, ſcilicet exterius qualia ſunt interius, quia aliquando exterius ornantur, & fœtore interius replentur: & homines ambulantes ſuprà, neſciūt qualia ſunt intrà. Sic quicunque decepti per Phariſæorum & hypocritarum ſententias eos imitantur,

Prælato ū, auaritia.

Litibus abſtineat clericus.
Rabanus in Matth.

tur,quaſi ſuprà ſepulchra ignoranter gradiuntur. Et bene comparat eos mortuorum ſepulchris, quia anima mortua eſt in corpore hypocritę & peccatoris. Vnde ſepulchrum dicitur,quaſi ſemi pulchrum,& tales ſunt hypocritæ exterius nitidi, & interius fœtidi. Tales non ſunt filij ſponſæ,id eſt Eccleſiæ,quæ dicit: Nigra ſum,ſcilicet exterius: ſed formoſa ſum,ſcilicet interius: ſed iſti econtrariò ſunt diſpoſiti. Hic reprehenditur quælibet ſanctitatis ſimulatio falſa:vt abſtineamus ab ea. Vnde Cyrillus:Per ea quibus illos reprehendit, nos facit meliores: vult enim ambitione nos carere, & non plus uenari apparentiam, quàm veram exiſtentiam,quod tunc Phariſæi agebant. Vnde & Chryſoſtomus:Sed quòd tales extiterint Phariſæi non eſt mirabile. Si autem nos digni reputati fieri templa: fiamus repentè ſepulchra ſolum fœtorem continentia, hoc eſt extremæ miſeriæ. *Quidam autem legiſperitus*, dicta à Chriſto contra Phariſæos in contumeliam legiſperitorum, retorquet dicens: *Magiſter hæc dicens*, non tantum Phariſæis, ſed, *etiam nobis*, legiſperitis qui maiores ſumus, *contumeliam facis.* Hic legiſperitus ignorabat imperitus legem veritatis: quia redargutio culpæ, non eſt contumelia perſonæ:& qui erubeſcit redargui,ceſſat à culpa: nec offendat eum corripientis charitas, ſed propria iniquitas. Vbi Beda: Quàm miſera conſcientia,quæ audito Dei verbo,ſibi contumeliam fieri putat: & commemorata pœna perfidorum, ſe ſemper intelligit eſſe damnandam. Vnde mihi meiſque ſimilibus vnum ſupereſt ſuffragium Domino cum Propheta ſupplicare: *Vtinam dirigantur uiæ meæ,ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas:tunc non confundar,dum reſpiciam in omnia mandata tua.* Hæc Beda. Communiter ſcribæ & legiſperiti erant doctores legis,quæſtiones legis ſoluentes: Phariſæi verò, ſcilicet ſacerdotes Iudęorum, diuiſi ab alijs, quaſi religioſi videbantur. Dominus autem liberrimus vitiorū corrector, nec legiſperitorum altitudinem verebatur:ſed eos redargui,quia peccata eorum publica & manifeſta erant, & ideo publicè eos arguendo,contumeliam eis non faciebat: prout iſte legiſperitus ſibi imponebat. Sed non ſic hodie noſtri maiores faciunt qui in corrigendo perſonas accipiūt. Vnde Auguſtinus:Noſtri principes cum pauperes delinquentes publicè arguāt & confundant,diuitibus maiora peccantibus, nec nutum faciunt. Quapropter Anaxagoras leges principum telis aranearum comparabat, quæ minora animalia capiunt, & maiora tranſmittunt. Vnde Chryſoſto. Si poſsibile eſſet in diuites vindictam procedere:videres ex eis repleri carceres vniuerſos. Sed cum omnibus ſuis hoc malum habent diuitiæ, quòd in malignitate peccantes ab vltionibus eruunt. Vnde etiam Valerius Maximus narrat, quòd Socrates videns unum duci ad ſuſpendium riſit,& interrogatus cur rideret, reſpondit:Video magnos latrones ducētes paruum latronem ad ſuſpendium. Minuta ſacrilegia puniuntur:ſed magna triumphis extolluntur. Vnde & Auguſtinus: Remota iuſtitia,quid ſunt regna niſi magna latrocinia?&latrocinia quid ſunt niſi parua regna? Ideo eleganter & veraciter Alexandro Magno quidam pirata comprehenſus,cum ab eo interrogatus quid ſibi ut mare infeſtum haberet.ille libera voce reſpondit, quid tibi vt orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna claſſe,imperator. Et reuera ſic heu eſt & hodie: nam minores & pauperes pro leui tranſgreſsione grauiter puniuntur: ſed maiores & potentes etiā

Simulatio proſcribitur.

Chryſ.hom. 84.in Mat.

Beda in ca. 11. Luca.

Pſal. 118.

Auguſt.in. lib.4.de ciuitate c.4.

Pirata reſponſum.

A pro enormibus nihil patiuntur. Sed non glorientur quia in præſenti ſic intacti permanent:nam in futuro pœnas debitas cum vſura recipient. Tunc potentibus qui hic perperam pauperes innocentes iudicabant:nullum erit conſiſtorium,nullum tribunal: ſed coram illis tunc iudicio ſtabunt, quos hic ſuo peruerſo iudicio nedum iudicabant,ſed & ſæpius condemnabant. O quod in iuſtitiæ ſiunt hodie in una ciuitate, de quibus non eſſe mirum ſi ipſa & tota patria redigeretur in nihilum. Aliter enim iudicant extraneo quàm domeſtico. Aliter minori quàm maiori. Aliter per carnē coniūcto q̃ remoto. Aliter pauperi q̃ diuiti: quod omnino & manifeſte eſt contra legem Dei altiſsimi. Nullam quippe legem ſcriptam in iudicando reſpiciūnt, ſed ſecundum affectiones uarias quas ad

B diuerſas perſonas habent,ſententias uarias proferūt: dicentes,ſic vel ſic mihi videtur. nec dicunt,ſic vel ſic in lege ſcriptum habetur. Quanta autem mala iniuſtitia inducit,patet ex bonis quæ iuſtitia facit. De quibus Cyprianus ſic ait:Iuſtitia regis, pax populorum, tutamen patriæ,unitas plebis,munimentum gentis, cura lāguorum,gaudium hominum,temperies maris,aeris ſerenitas,terræ fœcunditas,ſolatium pauperum,hæreditas filiorū, & ſibimetipſi ſpes futuræ beatitudinis. Hæc Cyprianus. Horū omnium contraria timenda & expectanda ſunt de iniuſtitia: quia in lege veteri & Euangelica legitur populus punitus propter mala iudicia. Et heu iniuſtitia & malorū conſue

C tudo in multis locis intantum excreuit, quòd vix extirpari poſsit. Vnde quia mala conſuetudo multa mala inducit;ideo apud Longobardos communiter dici conſueuit,quòd melius eſt in ciuitatem ignem ponere,quàm malā conſuetudinem, inducere: quia ad extinguendum ignem omnes currunt, ad malam verò conſuetudinem ampliandam omnes intendunt. Sed vtinam ſequerentur doctrinam & conſilium Senecæ, qui ſic dicit de conſuetudine: Bona conſuetudo excutere debet, quod mala induxit. Et primò redarguit Dominus legiſperitos de immoderata dominatione & inordinata auſteritate, comminando eis, *uæ*,damnationis, quia alijs onera importabilia imponebant: & ipſi nec vno digito tangere ſarcinas cura-

D bant,id eſt, alijs impoſita nec in minimis perficiebāt: alijs erant ſeueri,& ſibi nimis propitij:contra ius naturale in alijs fieri volebant quod ſibi nolebant: dicebant & non faciebant: docebant grandia, & non faciebant minora. Iſti diuerſa pondera habebant:aliter enim facta propria,& aliter aliena ponderabant. Vbi Theophilus. Quotiens enim doctor facit quæ docet alleuiat faſcem tradens ad exemplum ſeipſum. Quando verò nil agit eorum quæ docet:tunc graues faſces uidentur eis qui doctrinam ſuſcipiunt: vt pote quæ nec à doctore poſſunt portari. Per iſtos ſignātur prælati,alijs imponentes grauia & magna, & pauca faciētes aut nulla. Vnde Gregorius Nicenus: Tales ſunt

E modo multi iudices ſeueri peccantium,& debiles agoniſtæ: intolerabiles legiſlatores, & debiles portitores: nec appropinquare volentes nec palpare uitæ honeſtatem,quam irremediabiliter exigunt à ſubiectis. Deinde redarguit legiſperitos, condemnando eos de ſimulata deuotione,& falſa religione:quia ob fauorem vulgi captandum ſimulabant ſe horrere & cōdemnare acta & peccata ac perfidiam patrum ſuorum, *monumenta Prophetarum quos occiderunt patres*, eorum per hypocriſim & non ex pietate, magnificè ędificando & ornando:quaſi de morte innocentum Prophetarum dolentes & dicentes, quòd ſi fuiſſent

Cyprianus lib.de duodecim abuſionibus. Iuſtitia laudes.

Conſuetudo mala plus nocet igne.

in

in,*diebus patrum*,ſuorum,*non*,eſſent,*ſocii in ſanguine*
Prophetarum, vt viderentur iuſtiores patribus ſuis,
qui occiderunt illos: ſed ipſo opere teſtificabantur
quantum paternæ nequitiæ conſenſerint perſequen
do Chriſtum Dominum Prophetarum eis promiſ-
ſum,& ab ipſis Prophetis prænunciatum. Defectus
Chryſoſto. ho. 45. operis imperfe. aliorum videbant & nō ſuos. Quia vt dicit hic Chry
ſoſtomus. Alter alterius culpam facile intelligit, ſuā
difficilè. Secundum literalem ſenſum hoc faciebant
vt viderētur horrere crudelitatem patrum ſuorum:
& ſimiliter faciunt qui vitia verbis deteſtantur,vt ab
eis immunes ab ignorantibus videantur. Deinde re-
darguit legiſperitos condemnando eos de praua &
peruerſa ſcripturarum expoſitione: quia gloriaban-
tur ſe habere notitiam legis & prophetarum, quam B
Chriſtus vocat clauem ſcientiæ: quia per hanc noti-
tiam potuerūt in fidem & veritatem Chriſti intrare:
ſed ipſi malitia excæcati hanc clauem abſtulerunt:di-
cta legis & Prophetarum, vel truncando, vel peruer-
sè intelligendo & exponendo, ac Chriſti dogmata
& opera denigrando: vt ipſi ad intellectum veritatis
& fidem non intrarent, nec alios qui intrare deſide-
rabant, intrare permitterent: quia peruerſitate do-
ctrinæ ſuæ prohibebant. Clauis ergo ſcientiæ eſt au-
thoritas docendi, per quam debet intellectus uerus
latens interius aperiri, & ipſi econtrariò claudebant
peruersè interpretando, & alios in errorem ducēdo:
ut patet circa præceptum de honore parētum, quod
per ſuam euacuabant doctrinam: & etiam circa alia
Beda in ca. 11. Luca. plura Domini præcepta ſecundum Bedam. Omnis
etiam doctor qui auditores quos uerbo ædificat, exē
plo ſcandalizat: nec ipſe regnum Dei intrat, nec eos
qui poterant intrare permittit. De præmiſsis redargu
tionibus Scribarum & Phariſæorum habes latius in-
frà feria tertia poſt palmas: ubi ponuntur multa ſimi
lia, ſed non ſunt eadem, quia diuerſis temporibus di
cta. Vltimo exaggerat Phariſæorum & legiſperito-
rum nequitiam & obſtinationē, qui ex uerbis Chri-
ſti nō fuerunt emendati: ſed magis peiorati, quia *cùm*
Dominus, *hæc* præmiſſa ad illos diceret, ueritate of-
fenſi cœperunt doctorem ueritatis perſequi, & dolo
sè ſibi inſidiari: quia cœperunt hæc grauiter inſiſte-
re, id eſt reſiſtere ac inſtare, *& os eius comprimere*, id
eſt ſermonem eius in pluribus interrumpere, ſeu uer
ba oris eius calūniari, *de multis inſidiantes ei*, *&*, mul-
ta ab eo inſidiosè, *quærentes*, ut eū tererrent & ſtupe
facerent: quia conturbati minus præuident, & ſic ex
uarijs quæſitis & obiectis aliquid calumniabile de o-
re eius extraherent: & in uerbis eum caperent ut ac-
Phariſæorū obſtinatio. cuſare eum poſſent. Doctrina ergo ueritatis fiebant
deteriores, qui inde debuerant fieri meliores. unde
Beda in ca. 11. Luca. Beda: Quam uera perfidiæ ſimulationis & impietatis
ſuæ crimina audierint, ipſi teſtantur, qui tanto into-
nante turbine, non ipſi reſipiſcere: ſed doctorem ue
ritatis inſidijs moliuntur aggredi.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ante pran-*
dium ſpirituale, ſcilicet ante perceptionē ſan-
ctæ eucharistiæ, per confeſſionē puram ſpiritua
liter baptizari & lauari, ut ab inimicorum inſidiis & ac-
cuſationibus te protegente ualeam liberari. Da mihi uita-
re omnem hypocriſim & ſimulationem: omnem arrogan-
tiam & ambitionem: ne peccem in te, uel in proximum
meum per mendacem uſurpationem perfectionis, per ex-
cellentiam ſingularitatis, per temeritatem iniuſti iudicij,
A *uel per prauitatem cuiuſcunque mendacij, ne cùm Phari-*
ſæis in uanitate participem, ſed te ueritate me ducente, per
te uiam, ad te uitam miſericorditer perueniam. Amen.

De fratre petente diuidi hæreditatem, & de
diuite uolente horrea ampliare.
Cap. LXXVII.

C QVIDAM autem de turba cognoſcens
Ieſum eſſe iuſtum, dixit ei: *Magiſter dic*
fratri meo, ut mecum diuidat hæreditatem. *Luca. 12.*
Non fuit iſte expertus quàm bonum, *Pſal. 132.*
& quàm iocundum, habitare fratres in unum. Incon
uenienter autem petebat, quia nec tempus, nec lo-
cus erat: & Chriſtus temporalibus non intendebat: *Chriſtus litium iudex eſſe noluit.*
imo ea contemnere docebat, qui etiam tantum colli
gere & non diſpergere uenerat: & ideo reſpondit di
cens: *Homo*, ſcilicet carnalis & terrenus, humum ſa-
piens, & ſecundum hominem ambulans, *quis me con*
ſtituit iudicem, ſcilicet litium, *aut diuiſorem*, ſcilicet fa-
cultatum, *ſuper uos*, ſcilicet qui fratres eſtis inter quos
non iudex, ſed pietas debet eſſe ſequeſtra: quaſi dice-
D ret: Nō ſum miſſus, ſiue conſtitutus ad iudicium ter-
renarum poſſeſsionum, ſed cœleſtium. Non ſum diſ
ſenſionis Deus, ſed collectionis, & pacis, & unitatis:
qui ueni homines pacificare cum Deo & Angelis. &
ut multi cor unum & animam unam habeant: nō ut
diuidantur per diuerſa, ſed ut colligantur & habeant
omnia communia: nec ſit aliquis egens inter illos,
ſed diuidatur ſingulis, prout unicuique opus fuerit.
Ille qui non colligit mecum, eſt fraternitatis diuiſor *Act. 4.*
& diſsēſionis author. ubi Beda: Qui magiſtro ſuper- *Beda in ca. 12. Luca.*
næ pacis gaudia commendanti terrenæ diuiſionis
uult ingerere moleſtiam: merito homo uocatur ſe-
cundum illud. *Cùm ſit inter uos zelus & contentio non-* *1. Cor. 3.*
ne homines eſtis? ubi Ambroſ. Bene ergo terrena de- *Ambroſius libro. 7. in Lucam.*
E clinat, qui propter diuina deſcenderat. Nec iudex di-
gnatur eſſe litium & arbiter facultatum, uiuorum ha
bens mortuorumque iudicium & arbitrium merito
rum: Non ſolum ergo quid petas, ſed à quo poſtu-
les intuendum eſt. Nec maioribus intento animo,
putes minoribus obſtrependum. Vnde non imme-
ritò refutatur hic frater, qui diſpenſatorem cœle-
ſtium geſtiebat corruptibilibus occupare. hæc Am-
broſius. Per hoc quòd Chriſtus noluit ſe intromit-
tere de diuiſione hæreditatis terrenæ: oſtendit quòd
prædicatores Euangelij, & ſpiritualibus dediti, non *Prædicatores à ſecularibus abſtineant.*
debent ſe intromittere de negocijs ſecularibus, ob
quæ minus ſolliciti ſint de ſpiritualibus. Sic & Apo-
ſtoli

Act. 6. ſtoli ut poſſent uacare uerbo Dei, curam temporalium à ſe abiecerunt dicentes: *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis*. Sed heu, hodie perſonæ Eccleſiaſticæ litibus & cauſis uſq; occupantur, ut his ſolummodo vacare videantur: vtiliora poſtponentes, & legem Dei: auaritia ad hoc tracti & inuitati. Primò quidē floruit Eccleſia in ſtrage martyrum. Secundò, creuit in perſecutione hæreticorum: nūc autem corruptione falſorum fratrum litibus & inutilibus creſcere non deſinit. Quāuis ergo Dominus poterat, tamen diuidere nolebat: ne, ſicut multi faciunt, ſpiritualia propter temporalia intermitteret, & ne fauere videretur auaræ cupiditati petentis, qui ad circumueniendum fratrem hoc petebat: & quem non tam ius, quàm res & amor habendi trahebat: quique terrena & non cœleſtia ſapiebat, ſicut terreni inter quos huiuſmodi zelus, & contentio diuidendæ hæreditatis eſſe ſolet. Vnde & ex hoc conſequenter auaritiam quæ à Deo ſeparat: ſtatim reprehendit, & cauere docuit dicens, tam ad turbas quàm ad diſcipulos, quia auaritia commune vitium eſt tam clericorum, quàm laicorum: tam religioſorum, quàm ſecularium: tam minorum, quàm
Beda in ca. 12. Lucæ. maiorum, quia omnes auaritiæ ſtudent. Vnde eos, ſecundum Bedam, occaſione huius ſtulti petitoris aduerſus auaritiæ peſtem, quæ radix omnium malorum eſt, præceptis pariter & exemplis munire ſatagit
1. Tim. 6. dicens: *Cauete ab omni auaritia*, ſcilicet tam interiori quàm exteriori quæ conſiſtit in cupida acquiſitione
Beda ibidē. temporalium, & tenaci retentione eorum. unde Beda: Dicit autem, *ab omni*, quia non nulla ſimpliciter ab hominibus geri videntur: ſed internus arbiter qua intentione fiant, quia cernit, diiudicat. vel ſecundum
Matth. 4. Cyrillum, dicit ab omni, ſcilicet magna & parua. *Quia non in abundantiam diuitiarum cuiuſquam vita eius eſt*, ſcilicet ſpiritualis, per quam coniungitur Deo, qui non in ſolo pane uiuit homo: nec etiam corporalis, quia temporalis uita diuitiarum multitudine non protenditur: imo frequenter ex ſollicitudinibus animarum, & delitiis corporum, minuitur. Vita hominis temporalis non conſiſtit in abundantia rerum: quia quādoque plus minuitur & abbreuiatur in proſperitate, quàm aduerſitate. Vita etiam ſpiritualis nō conſiſtit in abundantia: imo frequenter periclitatur.
Chryſoſt. de his qui vacant delitiis. Seneca de vita breuitate. vnde Chryſoſt. Neque enim animæ ſoli, ſed ipſi corpori ſunt nociuæ delitiæ: eo quòd ex forti fit debile, & ex ſano ægrotiuum: ex agili graue, ex formoſo deforme, ex iuuene veternoſum. vnde & Seneca: Poteſt noſtra prouidentia longiorem prorogare huic corpuſculo moram: ſi voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coercere. Hæc Seneca. Propter abundantiam quoque & ſuperfluitatem ciborū & potuum, mors plurimum acceleratur. Plures enim ex repletione quàm ex attentatione moriuntur. vnde dicit Hipocrates quòd ex plenitudine, quæcunque ægritudines generantur. Vitæ etiam pauperum nullus ſtruit inſidias. diuites autem in omni loco, ci-
Theophil. in eum locum. bo & potu timent eas. vnde Theophilus: Hoc dicit Dominus refellens auarorum intentiones, qui vidētur coaceruare diuitias, quaſi diu victuri. Sed nunquid te opulētia longæuum efficiet? Quid igitur manifeſtè ſuſtines mala tam incertæ quietis. Nam dubiū eſt an debeas attingere ſenium, cuius gratia theſaurizas. Et ad deteſtandum auaritiam, & ad ſuum propoſitum declarandum, inducit ſimilitudinem.
Idem ibidem. vnde Theophilus: Dico quòd ex affluentia opum non protelatur vita humana: ad huius fidem para-

A bolam ſubdit: *Hominis cuiuſdam diuitis uberes fructus ager attulit*, id eſt abundantes & multo plures quàm ſolito curſu conſueuit: & cogitabat præ ſollicitudine, quia abundantia diuitiarū inducit ſollicitudinē, & per conſequens animi anxietatem, quia non ſupplent indigentiam. *Cogitabat inquam intra ſe dicens*: non extra ſe proferens, ne audiretur: diues enim auarus omnem hominem timet: nam ſecundum Auguſtinum: Videt diuitem, & æſtimat prædonem: videt pauperem, & ſuſpicatur furem. *Quid faciam quia non habeo quò congregem fructus meos*. Anguſtiabatur iſte diues ex opulentia, infœlix in præſentibus bonis, infœlicior in futuris: ager enim ei non tam redditus, quàm gemitus attulit grauiores: & ſollicitudo nimia Diuites omnes formidoloſi ſunt. Auguſtin. ſer. 20 de verbis domini.

B creuit ei ex auaritia, & anguſtia ex ſatietate: *deſtruam horrea mea, & maiora faciam*: Non oportebat eum horrea dilatare: bene erant horrea parata, ſcilicet pauperum eſurientium ventres, ſed non meminit communis naturæ, nec ſciebat cogitare, niſi de congregatione temporali, non de cœleſti, cuius horrea ſunt pauperes Chriſti. *Et illuc inquit congregabo*, cùm econtrariò deberet dicere diſpergam pauperibus, *omnia quæ nata ſunt mihi*, id eſt propter me ſolum, vel meo labore, *& bona mea*, in quo dicit mendacium, quia ex iniquitate dictum eſt meum & tuum: cùm omnia iure naturæ eſſent communia. Bona ſua reputant temporalia, cùm tamen hominis, vt homo eſt,

C ſint bona ſpiritualia, & non terrena. unde Gregorius: Non eſt hominis terrena poſſeſſio, ſed cœleſtis. Et Ambroſius: Non ſunt bona hominis quæ ſecum ferre non poteſt: ſola miſericordia eſt comes defunctorum. Ambroſius lib. 7. in Lucam. Vnde dixit quidam philoſophus, qui de incendio euaſerat, Ego nihil perdidi: bona mea mecum ſunt: animo enim illa porto, non humeris. Bona noſtra, bona interna ſunt. Vnde Seneca: Sapiens intra ſe omne bonum terminabit. Bias. Et dicit idem Seneca, quòd quidam capta patria & liberis amiſsis: cum ex incendio publico ſolus, & tamen beatus exiret: interroganti uictori num aliquid perdidiſſet, nihil inquit perdidi: bona mea mecum ſunt. *Et dicam animæ meæ*, id eſt animalitati meæ, uel mihimetipſi, ſecun-

D dum quòd totus homo denominatur, à parte digniori. *Anima mea habes multa bona*: imo habebatur ab eis, *poſita*, id eſt repoſita & congregata ad obſeruandum auatè: non ad erogandum liberè, *in annos plurimos*. Vbi Cyrillus: Diues igitur non parat permanentia horrea, ſed caduca: & quod ſtultius eſt, uitæ ſibi taxat longitudinem. Sed ò diues, fructus quidem habes in horreis, ſed annos plurimos unde poteris obtinere? Hic arguitur habentium redditus ſibi ſufficientes reprehenſibilis detentio, & collectio ſupra annum eorum, quæ ſingulis annis redeunt & innouantur. Et ſubiungit: *Requieſce*, ſcilicet à labore, ubi peſti auaritiæ peſtem iungit deſidiæ, ut nec pro tem-

E poralibus Deum interpellet, ecce ocioſitas: *comede*, ecce guloſitas: *bibe* ecce ebrietas: *epulare*: ſplendidè & ſuperbè magno delitiarum apparatu, ubi prædictis malis etiam laſciuiā & uoluptatem addit, ecce commeſſationis celebritas. Hic ergo exprimuntur quatuor mala quæ euenire ſolent ex diuitiarum abundātia. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia*, in epulatione, Ezech. 16. *ſaturitas panis*, in commeſtione, *& abundantia*, in ebrietate, & ocium in requie. Vbi Beda: Cui ſimile eſt quod in Eccleſiaſt. legitur: *eſt qui locupletatur parcè agendo*, Eccl. 11. *& hæc eſt pars mercedis illius in eo quòd dicit inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis ſolus: & neſcit quòd tempus prætereat & relinquat omnia*

nia alijs. Secundum eundem Bedam non reprehen- A
ditur iſte diues in eo quòd terram coluerit, & fru-
ctus ſeruare voluerit: ſed quòd omnem uitæ ſuæ fi-
duciam in ſua abundantia poſuerit: fructusque na-
tos fructus ſuos & ſua bona computans, nihil pau-
peribus erogare conſtituerit, iuxta imperium Do-
Lucæ. 11. mini dicentis: *Quod ſupereſt date eleemoſynam*, ſed ſuæ
in futurum eleemoſynæ reſeruare studuerit. Sed (vt
Baſilius ho. 6 in diteſcentes. dicit Baſilius:) dum in abſcondito loquitur, eloquia
eius examinantur, unde ſibi reſponſa proueniunt.
Sequitur enim: *Dixit autem illi Deus*, id eſt contrariũ
ſuæ cogitationi fecit: dicere enim Dei, facere eſt:
Pſal. 148. ſecundum illud Pſal. *Ipſe dixit & facta ſunt. Stulte*,
qui non cogitas de Dei prouidentia & iuſtitia. Vbi
Baſil. ibidem. Baſilius: Audi conuenieus tibi ſtultitiæ nomen, quod
tibi nullus imponit hominum, ſed ipſe Deus, *hac no* B
cte repetent; ſcilicet exactores & dæmones, *à te ani-*
mam tuam, tamquam ſuam, & ſibi per peccatum ven
ditam & obligatam, vt de cætero tempus non habeas
Eccleſ. 10. emendandi & te redimẽdi. Vnde in Eccleſiaſtico, *ni-*
hil iniquius quàm amare pecuniam, hic enim animam ſuã
Beda in c. 12. Luca. *uenalem habet*. Vbi Beda: Qui multa tibi delitiarum
tempora promittebas, proxima hac nocte morte
præreptus alijs congregata relinques. Hæc à Deo ad
homines dicere eſt prauas eius machinationes ſubi-
ta animaduerſione compeſcere. Dies enim exitus tã
quam fur in nocte comprehendit, quando ſtultò-
rum animas futura non præmeditantes eiicit. vnde
Grego. lib. 22. moralium. c. 2. & Grego. Eadem enim eſt nocte ſublatus, qui mul- C
ta fuerat præſtolatus, vt ſcilicet qui in longum ſibi
ſubſidia colligendo proſpiceret, ſubſequentem diem
vel unum minimè videret. In nocte autem ablata eſt
anima, quæ in obſcuritate cordis eſt eualſa. In no-
cte ablata eſt, quæ conſiderationis lucem habere no
luit, vt quod pati poterat præuideret. hæc Grego-
rius. *Quæ autem paraſti cuius erunt?* Quaſi diceret, nõ
erunt tua, quia non portabis ea tecum: ſolas enim
Chryſoſto. ho. de Lazaro. diuitias virtutum portat homo ſecum. Vnde Chry-
ſoſto. Hîc enim ea deſeres, non ſolum nullum inde
Opum congeſtio. percipiens commodum, ſed etiam ſarcinam pecca-
torum portans ſuper humeros proprios, & quæ qui
dem à te cõgeſta ſunt plerunque in manus inimico-
rum peruenient: à te uerò ſuper his ratio requiretur. D
Ambroſius libro. 7. in Lucam. vnde & Ambroſius: Fruſtra enim congregat opes,
qui ſe his neſcit vſurum. Neque enim noſtra ſunt,
quæ non poſſumus auferre nobiſcum. Sola virtus
comes eſt defunctorũ: ſola nos ſeqtur miſericordia,
quæ tabernacula defunctis acquirit æterna. Hæc Am
bro. Hęc quæſtio. ſ. *quæ paraſti cuius erunt*, potiſsimè
poteſt fieri perſonis eccleſiaſticis, quæ nõ poſſunt re
Eccleſ. 4. linquere bona Eccleſiæ hæredibus ſuis. vnde in Ec-
cleſiaſte: *Vnus eſt, & ſecundũ non habet non filium, non*
fratrẽ, & tamen laborare non ceſſat: & non ſatiantur ocu
li eius diuitiis. Et applicando ad propoſitũ, ſubiũgit:
Sic eſt, videlicet ſimiliter ſtultus, & ad ſimilẽ finẽ vẽ-
turus, ac in nocte & improuiſè à diuinis iudicijs ra- E
piendus, *qui ſibi*, id eſt utilitati priuatæ, *theſaurizat*, ſci
licet bona temporalia non diſtribuens pauperibus,
vt ab eis recipiatur in æterna tabernacula: talis enim
in morte pauperrimus erit, quia theſaurizat, & igno-
rat cui ea congregabit: an tineæ demolienti, an furi
effodienti, an hoſti diripienti, an igni deuoranti: *&*
non eſt diues in Deum, quia uacuus bonis ſpirituali-
bus, & ſine theſauro meritorum: cuius expectatio
In Deum diues. non eſt Dominus, nec apud Deum eſt ſubſtantia
eius. In Deum namque diues eſt, qui tranſitoria
contemnens pauperibus tribuit: cuius expectatio eſt

A Dominus, cuius ſubſtantia, id eſt conſcientia fides,
& poſſeſsio qua ſuſtẽtatur & paſcitur eſt apud Deũ:
non in ſacculis & inferioribus terræ huius. Sed (ut
dicit Gregorius:) tanto quiſque minus dolet, quòd
deſunt æterna: quanto magis gaudet, quòd aſſunt
temporalia. vbi Beda: Si is qui ſibi theſaurizat, & non Beda in c.
eſt in Deum diues, ſtultus eſt & in nocte rapiendus: 12. Luca.
ergo qui vult eſſe in Deum diues: non ſibi theſauri-
zet, ſed poſſeſſa pauperibus diſtribuat: ſic enim ſa-
piens & filius lucis eſſe merebitur. Vnde bene & Pſal Pſal. 38.
miſta, cùm de auaro quolibet diuite præmiſiſſet: *ſed*
& fruſtra conturbatur, theſaurizat & ignorat cui con-
gregabit ea: mox ubi cordis ſui theſaurum locaſſet a-
peruit, dicens: *Et nunc quæ eſt expectatio mea: nonne Do*
B *minus, & ſubſtantia mea apud te eſt?* hæc Beda. Per iſtũ
ergo diuitem intelligitur omnis homo congregans
& conſeruãs bona temporalia, ut inde ocioſè & deli
cioſè uiuat: & frequenter contingit quòd tales ſubi-
tò moriuntur: & ſic à propoſito ſuo defraudantur.
Cum iſto enim diuite, & multi hodie dicunt apud
ſe: Epulare, lætare, quieſce, plenus es bonis, utere, læ-
tus eris; non curo qualia ſint poſt me tempora: fiat
tantum pax & fertilitas in diebus meis. Sed timeant
tales ne ſubitò & improuiſè animam ab eis rapiant
dæmones exactores. Vnde bene de talibus & ſimili-
bus, ſic dicit Auguſtinus: Gaudet piſcis quando ha-
mum non uidens eſcam deuorat. Sed cùm piſcator
cum adducere cœperit, uiſcera eius torquentur pri-
C mò: deinde ab omni lætitia ſua per ipſam eſcã de qua
lætatus eſt ad conſumptionem trahitur. Sic ſunt om
nes qui de bonis temporalibus beatos ſe putant. Ha
mum enim acceperunt & cum illo uagantur, ueniet
tempus ut ſentiant quanta tormenta cum auiditate
deuorauerunt. Hæc Auguſtinus. Quis intelligẽs hæc
in diuitijs ſpem ſuam ponet: cùm & diuitiæ tam faci-
le amittantur, & homo tã ſubitò moriatur? Qui enim
iſta bene attenderet: de facili ab auaritia caueret.
Nam ut ait Hieronymus: Facilè contemnit omnia, Hieronym.
qui ſe cogitat moriturum. *Diuitiæ ergo ſi affluant, no-* ad Heliodorum.
li cor apponere: & ſi non affluant, noli ſollicitus pro Pſal. 61.
eis eſſe ne immundà peſte maculeris auaritiæ. Nam
ut ait Ambroſius: Omnes cupidi, omnes auari, Giezi Ambr. lib.
D læpram cum diuitijs ſuis poſſident. Et, ut dicit Chry 7. in Lucã.
ſoſtomus: Qui auaritię ſeruit: & præſentibus compe 4. Reg. 5.
dibus conſtringetur, & futuris incendijs preparatur.
Dicitur tantum malum eſſe in inferno quòd ſemper
ſitiant, & nunquam ſatientur: & hanc pœnam auari
iam ſuſtinent, qui tantam cupiditatem acquirendi di
uitias habent, ut nullo modo ſatientur. Vnde dicit
Baſilius de iſto diuite, quòd horrea quidem crepa- Baſilius
bant præ copia conditorum: auarus tamen animus ho 6. in di-
nequaquam implebatur. Quæ eſt iſta auiditas homi teſcentes.
num, cùm ipſius beluæ modum non habeant. Tunc
enim beluæ rapiunt, quando eſuriunt: parcunt uerò
prædę, cùm ſaturitatem ſentiunt. Inexplebilis eſt aua
E ritia hominum: ſemper rapit, & nunquam ſatiatur:
nec Deum timet, nec hominem reueretur: nec patri
parcit, nec matrem agnoſcit: non fratri obtemperat,
non fidem amico ſeruat: uiduam opprimit, pupillum
inuadit. Quæ eſt inſania hæc, acquirere aurum, & per
dere cœlum? ut autem dicit Petrus Damianus: Aua-
ritia quaſi biceps eſt coluber: utroque conſueuit o-
re modere, utroque peſtiferum uirus influere, dum Gregorius
aut aliena res quæritur, aut habita delectabiliter poſ- lib. 15. mo-
ſidetur. Aliena etiam, ſecũdũ Gregorium, rapere cõ raliũ c. 10.
uincitur, qui ultra ſibi neceſſaria retinere probatur. Baſilius
Vnde dicit hîc Baſilius: An iniuſtus eſt Deus inæqua ho. 6. in diteſcentes.
liter

liter res nobis diſtribuens? Cur tu abundas: ille uerò mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris: Ille verò patiētiæ brauiis decoretur? At tu nonne ſpoliator es, quę diſpenſanda ſuſcępiſti propria reputando? Eſt panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam in conclaui conſeruas: diſcalceati calcius qui penes te marceſsit, indigentis argentum quod poſsides: quocirca tot iniuriaris, quot dare valeres. Vnde & Bernardus: Clamant nudi, clamant famelici: conqueruntur, & dicunt diuitibus: Nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extenſa in perticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plaſmatio, Chriſti nos ſanguine redempti ſumus. Nos igitur fratres ueſtri videte quale ſit de fraterna portione paſcere oculos ueſtros, vita noſtra cedit uobis in ſuperfluas copias. Noſtris neceſsitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis: dum & vos vanitādo peritis: & nos ſpoliando perimitis. Vnde & Chryſoſtomus: Omnia quæ nobis Deus dat, per nos alijs dat: vt de eo quod accepimus partem impotentibus faciamus.

Bernardus epiſt. 42.

Chryſoſto. libro. 1. de prouid.

ORATIO.

NE reuoces me Domine in dimidio dierum meorum: nec morte improuiſa me perire permittas, ſed ſpacium ueræ & fructuoſæ, & tibi gratæ pœnitentiæ mihi concedas, ut ſic ualeam tranſitoria contemnere: & digna ſatisfactione in hac uita peccata delere: quatenus poſt hanc uitam merear ſine impedimento te uidere, & ad te lætus ac ſecurus peruenire. Tu es enim Domine expectatio mea: & apud te eſt mea ſubſtantia: tu es pars hæreditatis meæ, qui reſtitues hæreditatē meam mihi: ibi cum fratribus meis electis tuis quieſcam, epuler, & iocunder in conſpectu tuo, in æternum. Amen.

De Probatica piſcina, & Paralytico. Cap. LXXVIII.

POST *hæc aſcendit Ieſus in Hieruſalem, ad diem feſtum Iudæorum*, ſcilicet Pentecoſtes: & hoc erat feſtum nouorum, quia in hac ſolennitate menſis primitiuorum offerebantur primitiæ frugum. Vbi notandum quòd apud Iudæos erant præcipuè tria feſta, in quibus debebat quilibet aſcendere ad locum ſtatutum à Deo, ſicut erat tunc templum: ſcilicet in ſolen-

Ioan. 5.

Feſta Iudæorū tria.

A nitate azimorum in ſolennitate hebdomadarum, & in ſolennitate tabernaculorum. Prima ſolennitas, ſcilicet azimorum, quæ vocabatur Phaſe, fiebat annuatim in primo menſe, hoc eſt in Martio: ad commemorandū beneficium liberationis de Aegypto, quia Phaſe interpretatur tranſitus. Iſtud feſtum ſpiritualiter celebramus, quando iam dimiſsis uitijs ad virtutes tranſimus. Secundum feſtum ſcilicet hebdomadarum, hoc eſt Pentecoſtes, fiebat in memoriam legis datæ quæ data fuit quinquageſima die ab exitu de Aegypto. Hoc feſtum nos celebramus, cùm legibus obtemperamus. Tertium feſtum, ſcilicet tabernaculorum, hoc eſt ſcenophegia fiebat ad rememorandum diuinum beneficium protectionis, & deductionis B per deſertum: vbi in tabernaculis habitauerūt ſub umbra ramorum ad ſignādum quòd per aridam terram deſerti eos duxerit ad terram promiſsionis. Hoc feſtum nos celebramus, quando per hunc mundum quaſi peregrini tranſimus: & ſic tranſeundo virides ramos habere, & de virtute in virtutem proficere debemus. Ad dies feſtos Iudæorum Dominus aſcendit homo cum hominibus ſolennitates celebrans, & cum eis dies feſtos agens, ne legi contrarius videretur, & ut populis undique tunc confluentibus fidei doctrinam annunciaret, & impartiretur: ſalutiſque myſterium panderet, & veritatis lumen oſtenderet: ac uirtutem ſuam manifeſtaret, & eos per doctrinā, C & ſigna attraheret. *Erat autem in Hieruſalem*, iuxta templum, *probatica piſcina*, in qua aquæ pluuiales à templo & ædificijs templi ſtillantes colligebantur. Et dicebatur piſcina: quia aqua non habens piſces in aliqua concauitate collecta, etiam piſcina, quaſi per contrarium dici ſolet. Et à πρόβατον Græcè, quod eſt ouis Latinè, dicebatur probatica, quaſi ouina, ſeu ouiaria vel peculialis, quia miniſtri ſcilicet Nathinęi, qui aquæ baiuli in templo erant, *exta*, & cadauera pecudum, & præcipuè ouium quæ vt plurimum in ſacrificijs offerebantur in ea ad ſacrificium primò lauabant, & poſtea in luteribus in atrio ſacerdotū exiſtentibus. cuius interpretationem ponit, in Hebraico di- D cens: *qui cognominatur Hebraicè Bethſaida*; id eſt domus pecorum, ſeu peculialis. quia ibi corpora pecorum in porticu iacebāt donec lauarētur à miniſtris. *Et habbat quinque porticus*, & aditus in circuitu, ut per plura loca poſſent miniſtri ad aquam deſcendere, & inde hoſtias abluere. *In his*, ſcilicet porticibus, *iacebat*, in caſulis, & locis ad quieſcendum paratis, *magna multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, & aliorum infirmorum, *expectantium aquæ motum*. Et ſubditur cauſa. *Angelus autem Domini ſecundum tempus*, aliquod, id eſt in diuerſis temporibus per interpolationem, *deſcendebat in piſcinam, & mouebatur aqua*: ex deſcenſu Angeli qui dabat virtutem ſanatiuam aquæ illi, *& ſanabatur*, vnus infirmus, E ſcilicet qui primus deſcendebat in aquam poſt eius ab Angelo motionem *à quacunque detinebatur infirmitate*. Quia enim incertum erat tempus quo Angelus in piſcinam deſcendere, & aquam moueri debebat: ideo languentes continuè ibi iacebant vt parati eſſent. dicuntur autem languentes, diu ex quacūque infirmitate infirmati: quia languor eſt longus angor. Cauſa uerò deſcenſus Angeli & ipſius miraculi aſsignatur à quibuſdam dicentibus quòd in piſcina fuit lignum Dominicæ crucis: & propter eius præſentiam & reuerentiā fiebant iſta: quod ibi per aquæ motionem enatauit tēpore conuenienti. ſ. appropinquante paſsione Chriſti. Per hoc etiam oſtendebatur

Piſcina probatica.

Languor.

Lignum crucis.

Piſcina mouenda cauſa.

tur quòd natura humana à morbo peccati per lignũ dominicæ crucis erat ſananda. Et quia hoc authoritate non probatur: ideo potius eſt dicendum quòd piſcina reuerentiam accepit, tum à facto, tum à myſterio. A facto autem duplici: ſcilicet ab ablutione ſacerdotum & hoſtiarum, & ab hoſpitalitate pauperum ibi receptorum. A myſterio autem quia ibi ſpiritus ſanctus dignitatem figuralium hoſtiarum oſtendere voluit, propter dignitatem paſsionis Chriſti, quæ in eis ſignificata fuit: & ideo Angelus locum illum viſitauit, & mouebatur aqua vt infirmi ex ipſo aquæ motu ſcirent gratiam curationis adeſſe. Mouebatur autem forti motu & turbatur, quia à fundo commiſcebatur quod relictũ fuit ex ablutione de carnibus ſanctis cum aqua ſanctificationis & curationis, ut baptiſmus ſignificaretur cõmixtus cum paſsione Chriſti qui curationem ſpiritualem perfectam fuit exhibiturus. Voluit ergo Dominus expreſſam figuram baptiſmi in hac piſcina oſtendere, quæ conueniebat cũ baptiſmo in mutãdo & ſanando virtute occulta Dei ad motionem Angeli: ſicut baptiſmus ſub ſenſibili elemento mundat animam virtute occulta verbi: & aliquando cum hoc ſanat corpus miraculosè. Veruntamen quia figura eſt, deficit à figurato: ideo iſta piſcina non ſanabat niſi corpus, & una vice non ſanabat niſi vnum. Baptiſmus autem pertingit ad animã, & ſanat omnes quotquot veniunt ad ipſum: niſi ponant impedimentum. hæc itaque piſcina ſanans infirmitates, inuiſibili virtute apparuit ante baptiſmum Chriſti, ad ſignandum virtutem huius baptiſmi, *quinque porticus habens*, id eſt aditus per quos ſignantur Lex, Prophetæ, Agyographa, Euangelium, & Apoſtolica doctrina: hæc enim quinque mentionem faciunt de Chriſti baptiſmate, quaſi ad ipſum præbentes aditum: tria prima figuratiuè, duo alia exhibitiuè. Per Angelum deſcendentem in piſcinam, ſignatur Chriſtus, qui dicitur magni conſilij Angelus. Ipſe enim deſcendens in Iordane vim regeneratiuam dedit aquis tactu ſanctiſsimæ carnis ſuæ. Sed quoniam diuina virtus non alligatur ſacramentis: ideo ad hoc ſignificandum languidus iſte de quo hîc agitur non fuit ſanatus per deſcenſum in piſcinam: per Chriſti ſermonem cùm ei dixit: *ſurge tolle grabatum tuum, & ambula*. Multi erant ibi infirmi, ſed vnus ſanabatur: quia ſolus in vnitate fidei & Eccleſiæ, quæ vnũ Deũ colit, conſiſtens iuſtificatur vnus Dominus, vna fides, unum baptiſma. Væ ergo illis qui unitatem odiunt, & in hominibus partes faciunt. *Erat autem ibi, paralyticus iacẽs ĩ grabato, & trigintaocto annos habẽs in infirmitate ſua.* In quo oſtenditur infirmi patientia, qui tot annis expectauit eripi, & nõ deſiſtebat: & per hoc dignior ad ſanandum apparebat. Iſte enim propter peccatum præcedẽs infirmitatem incurrerat, & diu punitus fuerat: & quia pœnam patienter ſuſtinuerat, ideo dignũ erat vt ei ſubueniretur. Propter quod Dominus non ſolum oculo corporis, ſed etiam miſerationis eum videns, dixit ei: *Vis ſanus fieri?* quaſi diceret, in volũtate tua eſt: qa tu tibi per peccatum fuiſti cauſa infirmitatis, & ideo voluntatem ad me à peccato conuerte, ſicut ad authorem ſalutis, & curaberis. Non petit quaſi dubitans de uoluntate: ſed ut eum erigat in ſpem ſanitatis, de qua iã quaſi deſperabat: & ut magis excitet deſideriũ eius, quia per hoc dignior efficitur accipere Dei donum. *Reſpondit ei languidus*, oſtendẽs ſuum deſiderium. *Domine hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcina: dum enim uenio ego, alius ante me deſcendit*, quaſi diceret:

Piſcina ſanatio deficit.

Quinque de Chriſto teſtificãtia.

Eſaiæ.9.

Epheſ.4.

Paralytici īfirmitatis cauſa.

A Multũ deſidero & bene habeo uoluntatem, ſed inopia tãta eſt quòd non habeo adiuuantẽ & portantẽ: & ego tam debilis ſum, quòd ita citò ſicut alij uenire nõ poſſum. Peccator enim omni deſtituitur auxilio humano, & hoc quidem facit peccatum in homine ipſo, quia tollit communionem ſanctorũ per quã deberet habere adiutorium ab alio, & uulnerat ipſam naturam per quam deberet habere auxiliũ in ſeipſo: hoc autẽ dicebat Paralyticus, quia uidebat Ieſum fortem, & aptum ad portandum eum: & magnum reputaret, ſi in hoc ei ſeruire uellet: ſed ſtatim contulit ei maius beneficium uidelicet ſanitatem perfectam. unde ſequitur: *Dicit ei Ieſus. Surge*. reſtitutus ſanitati, *tolle grabatum tuum*, reſtitutus priſtino uigori, *& ambula*
B ad declarationem diuini miraculi. Grabatum Syriacè dicitur à graba, quod eſt caput, quia eſt lectus portabilis in quo tantum capiti aliquid ſubſtratum eſt, & ſolum caput in ſtramento requieſcit, ſicut pauperes infirmi habere ſolẽt. *Et ſtatim ſanus factus eſt*, quia diuina uirtus infinita eſt, & in inſtanti operatur. ſanitas autem quæ uirtute naturæ reſtituitur in tempore eſt, & non in inſtanti acquiritur, *& ſuſtulit*, ſeu portauit, *grabatum ſuum & ambulabat*, in ſignum reſtitutæ uirtutis. Et ſic portat pœnitens onus peccati in quo prius requieuit, quando iniunctam ſibi pro peccato pœnitentiam ſuffert & ambulat, ſicut gradu corporis, ita profectu uirtutis. Grabatum enim in quo iacet peccator: eſt peccati delectatio, quia quan-
C diu homo portatur ab iſto grabato, uel de eo ſurgere non poteſt, infirmus eſt: ſed cùm ſurgit de eo & portat eum: tunc eſt perfectæ curationis ſignum, ſed multotiens impeditur homo ne portet grabatũ ſuũ, propter peccati conſuetudinem. Sic ergo factum eſt miraculum, & intus in anima, & exterius ĩ corpore. Ad literã quippe præcepit ut ſurgeret, & tolleret grabatum & ambularet: ut oſtenderet perfectam ſanitatem homini reſtitutam. In omnibus enim miraculis ſecundum ipſius naturæ optimum, Dominus opus fecit perfectum: ſicut de aqua perfectum fecit uinũ, quia Dei perfecta ſunt opera. Nihilominus tamen hæc tria in iuſtificatione præcepit peccatoris. Primò,
D quòd ſurgat: recedendo à peccatis. Secundò, ut tollat grabatum: portando onus pœnitentiæ pro eo. Tertiò, ut ambulet: proficiendo in bonum, & de bono in melius: & eũdo de uirtute in uirtutem. Cõſidera hîc quòd triginta octo annos iſte infirmus habebat: & tamẽ non deſperabat: in quo peccatoribus exemplum datur patientiæ, & ut perſeueranter inſiſtent orationi cum ſpe ſalutis conſequendæ ab eo qui ait: *Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis.* unde Chryſo. Oſtenditur patientia Paralytici: triginta enim & octo annos manens hic, & ſecundum unumquenq; alios quidem erutos uidens: ſeipſum uerò detentum ægritudine, neque ita recedit, nẽ-
E que deſperauit. Et nimirum non ſolum præteritorũ triſtitia, ſed & futurorum deſperatio, ſufficiens erat eum (niſi patiens eſſet) abigere ab hoc loco. Sed tũc quidem infirmitas impedimentum uolẽti curari fiebat: nunc autem potens unuſquiſque eſt accedere. Non enim Angelus eſt qui turbat, ſed Angelorum dominator, qui omnia operatur. Non eſt nunc dicere, laborantem hominem non habeo: non eſt dicere, in quo uenio deſcendere, alius ante me deſcendit: ſed & ſi orbis terrarũ uniuerſus ueniat, gratia non conſumitur, neque actio finitur, ſed ſimul manet, & talis qualis ante hoc: & ſicut ſolares radij per unamquanque illuminant diem, & non conſumuntur, neque.

Peccator omni auxilio deſtituitur.

Grabatum literaliter quid.

Grabatum moraliter quid.

Pœnitens tria faciat.

Lucæ.11.

Paralytici patientia.

Chryſoſto. hom.36. in Ioannem.

neque à multa largitione minor eis fit lux: ita & multo magis ſpiritus actio in nullo minuitur à multitudine eorum qui potiuntur ea. Et iterum: Erubeſcamus dilecti & ingemiſcamus in multa deſidia. Triginta & octo annos habebat aſsiſtens Paralyticus:& non potitus eſt his quæ valebat, & non potiebatur: non à propria negligentia, ſed præpeditus ab alijs,& vim patiens,& neque ita torpebat. Nos autem ſi decem diebus aſsiderimus ſtudioſè pro aliquo rogantes:& non potiti fuerimus, negligimus de reliquo eodem uti ſtudio. Et hominibus tanto quidem aſsidemus tempore militantes, & afflicti, & in fine multotiens ab ipſa ſpe excidentes: dominatori verò clementi, vbi omnino eſt recipere retributionem multo maiorem laboribus, nō ſuſtinemus aſsidere cum decenti ſtudio. Et quanto hæc ſupplicatio digna? Et ſi nihil ſuſcipere eſſet hoc ipſum, ſcilicet continuè ei loqui, nonne infinitis dignum bonis eſſet æſtimare? Sed laborioſum ais, continua oratio. Et quæ tibi gratia utique eſſet, ut eius rei ſuſciperes mercedem: ſi non laborioſa hæc res eſſet? Quoniam circa illa magis anima affectuoſè diſponitur pro q̄bus laborauit. hec Chryſ. Conſidera etiam quòd ſicut Dominus requiſiuit infirmum ſi vellet ſanus fieri: ita nobis ſine noſtro conſenſu ſalutem non dabit. Et faciliter conſequitur homo veniā à Deo: dummodo velit,& obicem non ponat. Et ideo inexcuſabiles ſunt peccatores uoluntati Domini, & ſuæ ſaluti non conſentientes: quia, vt ait Auguſt. Qui creauit te ſine te: non iuſtificabit te ſine te. Moraliter probatica piſcina, id eſt ouilis in qua oues lauabantur. quæ in ſacrificio Deo offerebantur, conuerſationem deſignat ſanctam, & religioſam: in qua lauatur anima quæ ouis debet eſſe per innocētiam, vt offeratur Domino per operationem bonam. Habet iſta piſcina quinque porticus, propter quinq; ſenſus corporis: per quos omnis noſtra actio ad effectum, ſeu profectum ducitur. In his autem, id eſt ſenſibus noſtris iacet multitudo magna languentium, quia multiplex eſt corruptio ſenſuum corporalium. Quotquot enim in aliquo ſenſu illicitos appetitus quis habet: tot in eodem ſenſu languentes continet. Aqua in qua languidi ſanabantur ſignificat compūctionem: Angelus verò qui mouebat aquam, ſpiritum ſanctum. Angelus Domini deſcendebat in piſcinam:& mouebatur aqua,& ſanabatur infirmus. Sic ſpiritus ſanctus quotiens in nos deſcendit,& in nobis excitat gratiam compunctionis, ſanatur noſter animus: vel ſenſus à quacunque detinetur infirmitate corruptionis. Circa iſtos infirmos prædictos notatur morbi diuerſitas. Omne enim peccatum, aut fit per inertiam & deſidiā, aut per ignorantiam, aut per infirmitatem humanam, aut per certam maliciam, aut per conſuetudinem longam. Illi qui peccant per inertiam & deſidiam: ſunt languidi qui languēt propter inopiam & defectum gratiæ & boni. Illi qui peccant per ignorantiam intelliguntur per cæcos, quia cæci ſunt qui lumen fidei non habēt: vel qui nec Dominum nec eius mandata cognoſcūt: Illi qui peccant per imfirmitatem humanam, intelliguntur per claudos: claudi enim ſunt qui firmum greſſum non habent, & in ſemita iuſtitiæ, ac bonorum operum greſſus non dirigunt: uel quæ quæ vident operari non poſſunt. Illi qui peccant per malitiam, intelliguntur per aridos: tales enim arefacti ſunt ab humore gratiæ & voluntatis bonæ: nam aridi ſunt, qui quicquid agant ſine pinguedine charitatis ſunt & operantur, uel qui in bona actione, uel e-

Orandum perſeuerātèr.

Augu. ſer. 15. de uerbis Apoſto li.

Moraliter.

Quinque porticus: quinque ſenſus.

peccati cauſa.

A leemoſynarum largitione manus non porrigunt. Illi qui peccant per conſuetudinem inueteratam: intelliguntur per infirmū qui trigintaocto annos, in infirmitate ſua habebat. Ideo autem potius ſanauit iſtum inueteratum, quàm aliquem cæcū, claudum, uel aridum: ad innuendum quòd ſi Deus aliquando iuſtificat hominem, qui peccauit per cōſuetudinē longā: non debet deſperare aliquis qui peccauit, aut per deſidiam, ut languidus: aut per ignorantiam, vt cæcus: aut per infirmitatem, vt claudus: aut per malitiam, vt aridus. Quòd autem unus tantum ſanatur de multitudine languidorum, ſignat quòd pauci ſaluantur de multitudine uocatorum: qui languerat ſurgit, ac grabatum domi reportat & ambulat: cùm anima à uitijs
B ſurgens,& à torpore ac praua cōſuetudine ſe erigēs, peccatorum remiſsione curata ſe ad internam ſui cuſtodiam cum ipſo corpore referēne quid iterum vn de feriatur admittat, ac de virtute in virtutem ambulans:& in bono opere proficiens, vſque ad viſionem Dei feſtinat. *Erat autem ſabbatum die illa*, quando fiebant iſta in quo non eſt licitum opera facere ſeruilia. Dicebāt ergo Iudæi illi qui ſanatus fuerat. *Sabbatum eſt*, id eſt dies feriatus: *non licet tibi*, propter legis prohibitionem, *tollere grabatum tuum*, quaſi dicerent: Si ſanitas non erat differenda, nunquid & opus fuerat imperandum? Sic dicunt mali conſiliarij, feſtum eſt, non licet tibi ieiunare, aut pœnitentiam facere. Iſti falſum dicebant, quia opera corporalia quæ ad cultū
C & honorem Dei ſunt, in ſabbato licitè fieri poſſunt. Sicut ſacerdotes corporaliter operabantur in tēplo, ipſum templum ornando: hoſtias lauando & immolando, & cōſimilia faciendo. Similiter portatio illius grabati erat ad magnificentiam diuini miraculi: ſicut & modo illi qui de carceribus & huiſmodi liberātur: portant compedes ſuos publicè ad manifeſtationem ſuæ liberationis miraculoſæ. Sed tamen aliter ſe excuſat iſte ſanatus, quia authorem ſanitatis ſuæ obiiciens calumniantibus & authorem dominicæ legis prætendens, *reſpondit ei dicens: Qui me ſanum fecit*,& per hoc ſe diuinam uirtutē habere oſtendit, *ille*, tantæ authoritatis & uirtutis, *mihi dixit: tolle grabatum tuum & ambula*.& huic obediendū fuit, quaſi diceret: Ille qui me
D diuina virtute ſanauit: eadē uirtute & authoritate mihi præcepit:& per conſequens ſibi qui tantus eſt, & beneficiū mihi tale contulit, obedire teneor, nec ſum tranſgreſſor. Quare enim non acciperem iuſsionem à quo acceperam ſanitatem? Non cædit aduerſarijs, nec timet prædicare eum qui eum ſanum fecit. Sed quis uel ubi eſt qui nunc contra ſæuitiam principum uel damnum propriū eum prædicet? Et quia curatū hominem qui per curantem ſe conuenienter excuſabat calumniari non poterant: ideo Chriſtum curantē calumniari nitentes, quærebant de eo: non quidē bona intentione ut proficerent, ſed maligno animo ut perderent. Et hanc eorum malitiam ipſorum uerba manifeſtant: cùm .n. Dominus & ſanauerit lāguidum,& tolli iuſſerit grabatum: primum uirtutis diuinæ oſtenſiuum,& irrefragabile ſignum ſubticent, &
E aliud quod trāſgreſsio legis uidebatur replicant, interrogando eum dicentes: *Quis eſt ille homo qui tibi dixit: tolle grabatum tuum, & ambula?* quaſi dicerent: Malus homo eſt, qui talia præcepit. Non calumniantur de collatione ſalutis, ſed de portatione lecti: & ſic accipiebant quòd poſſent ſaltem apparenter reprehendere, non quod poterant laudare. Sic mali homines & malicioſè contra aliquem agentes, frequēter notāt & cōſiderāt in alijs, quod poſsint reprehendere

Saluandorum pauci tas.

Paralytici ſanatio.

Peruerſorū mos.

hendere & accuſare: non quod poſſint laudare, & ad ædificationem trahere: ſi quid boni in eis uident, tacent: & mala ſi qua uident, manifeſtant: & quãdoque etiam bonum in malum conuertunt. Vbi Chryſoſt.

Chryſoſt. ho. 41. in Matth. xii. Liuoris, ſeu inuidiæ mala peſſima.

Videamus quantum liuor malum, & qualiter animæ oculos excæcat, aduerſus eius qui captus eſt ſalutem. Inuidi enim propriè rationem non faciunt ſalutis, & feris ſunt deteriores. Illæ quidem aut cibo indigentes, aut prius à nobis exacerbatæ aduerſus nos armantur. Hi uerò & benefaciẽtes multoties his quæ ſunt iniuſta facientium benefactores diſpoſuerunt. Igitur feris quidẽ hi ſunt difficiliores, dæmonibus pares: fortaſsis autem illis deteriores. Illi enim ad nos quidem inexpiabilem habent inimicitiam: his autem quibus ſunt eiuſdem generis, non inſidiantur. Hi uerò neque

B communionem naturæ uerecundantur, neque ſibiipſis parcunt: prius enim quàm eorum quibus inuidẽt, ſuas ipſorum animas torquent, tumultu omni & triſtitia implentes eas uanè & inaniter. Hæc paſsio, & fornicatione, & adulterio multum eſt deterior. Nam

Inuidia fornicatione peior.

hæc quidem uſque ad eum qui egit ſtant: liuor uerò tyranni Eccleſias integras euertit, & orbem terrarũ uniuerſum læſit. Hæc homicidij mater eſt: Interfecit fratrẽ Cain, ita Iacob Eſau, ita Ioſeph fratres, ita homines uniuerſos diabolus. Et nimirum alijs eſt difficilior: Etſi enim miſerearis, etſi uigiles, etſi ieiunes: omnibus ſordidior factus es inuidens fratri. Hæc

C Chryſoſtomus: Is autem qui ſanus fuerat effectus, *ne ſciebat*, de Ieſu, *quis eſſet*, ſcilicet genere & patria: licet ſciret in perſona & præſentia, & quia diu languidus iacuerat: ideo & facta Chriſti, & eius famam ignorabat. *Ieſus autem*, nolens ſe iactare de miraculo, *declinauit à turba conſtituta in loco*, permittens ab ipſis ſuum factum examinari, ut eo abſente teſtimonium fieret inſuſpicabile: dans quoque exemplum non quærendi in bonis operibus laudem & fauorem hominum: ac declinandi aliquando conſortia calumniari uolentium, & fugiendi oculos inuidorum in operibus noſtris, ne ex hoc inuidia creſcat in eis. *Poſtea*, propalato miraculo, & ſoluta turba, *inuenit eum Ieſus in tẽplo*, quia ad agendum gratias de ſanitate ſibi collata frequentabat templum, quod eſt locus ad orandum. In

D turba poſitus nõ cognouit Ieſum, ſed pòſt in templo inuenit, & cognouit eum. In quo myſticè datur intelligi quòd Ieſus in multitudine hominum, & in turbine curarum temporalium de facili nõ inuenitur, ſed in ſpirituali ſecreto, & in templo cordis, quod Deus inhabitare dignatur. Vnde Chryſoſtomus: Inuenit

Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem.

eum in templo, quod maximæ religionis eſt ſignum. Non enim ſeceſsit ad nũdinas & circuitiones: neque uoluptati aut negligẽtiæ & remiſsioni dedit ſeipſum: ſed in templo conuerſabatur. Ieſum in turba non cognoſcebat: cognouit in templo, in loco ſacrato. unde & Auguſtinus: Difficile eſt in turba uidere Ieſum.

Auguſtin. tracta. 17. in Ioãnem.

E Solitudo quædam neceſſaria eſt menti noſtræ. Quadam ſolitudine intentionis uidetur Deus. Turba ſtrepitum habet, uiſio iſta ſecretum deſiderat. Hæc Auguſtinus. In hoc ergo datur nobis intelligi: quia ſi gratiam conditoris cognoſcere, & ad eius uiſionem uenire uolumus: fugienda eſt turba cogitationum & effectuum prauorum: declinanda ſunt conuenticula hominum malorum: & fugiendum eſt ad templum cordis noſtri, & internæ orationis, id eſt ad ſecretum mundæ conſciẽtiæ, ut noſipſos templum Dei ſtudeamus facere, quos Deus inuiſere, & in quibus manere dignetur. *Et dixit ei*: inſtruens eum ad cautelam futurorum. *Ecce ſanus factus es*, Dei beneficio: *iam noli*,

A id eſt non uelis, *peccare*, de cætero: hoc eſt, habe uolũtatem firmam non peccandi: quia omne peccatum ex uoluntate, ſicut ex radice procedit. Deinde ponit & oſtendit, quàm periculoſa ſit recidiuatio in peccatum, dicens: *ne deterius aliquid tibi contingat*, uel hîc, uel in futuro: quia in recidiuante nouiſsima fiunt peiora prioribus. Et iſtud periculum attenditur. Primò ex parte Dei, quia recidiuans grauiter peccat, propter ingratitudinem: & ideo à Deo grauius punitur. Secundò attenditur ex parte diaboli, quia ſicut miles caſtrum quod ſemel perdidit, ſi poſtea illud recuperat fortius munit, & cautius cuſtodit: ſic diabolus fortius munit recidiuantem, quia ſeptem ſpiritus nequiores ſe ibi ponit, & ad omnia ſeptem peccata mor-

B talia ipſum trahit. Tertiò attenditur ex parte hominis, quia recidiuans facilius poſtea in peccatum cadit: iam enim ex quadam mala conſuetudine, peccare pro nihilo ducit. In his ergo uerbis ſuis innuit Dominus, quòd propter peccata Paralyticus languebat: & quòd infirmitas illa propter peccata inflicta fuerat. Vnde Chriſoſtomus: Vbi diſcimus quòd ex peccatis ei nata eſt hæc ægritudo.

Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem. Peccatum cauſa morbi.

Quia enim ſæpius anima in nobis ægrotante inſenſibiliter nos habemus: corpus autem ſi paruam ſuſceperit læſionem, omne facimus ſtudium ut ab infirmitate liberemur. propterea Deus punit corpus, pro his quæ anima deliquit. Cum his & illud diſcimus, quòd ſi grauem ſuſtinea-

C mus pœnam pro prioribus peccatis: deinde in eadem inciderimus, grauiora patiemur: & hoc decenter: qui enim neque ſupplicio factus eſt melior, ut inſenſibilis de reliquo & contemptor, ad maius ducetur tormentum. Si autem hic non omnes pro peccatis torquẽtur, non confidamus: nihil enim nos hîc pati pro peccatis, ſignum eſt maioris illic ſupplicij. Cauere ergo debemus, ne Deum in pœnis contemnendo, tanquam indurati, in peccato permaneamus: uel ſanati à Domino, tanquam ingrati, in peccatum relabamur: ne propter contemptum uel ingratitudinem deterius nobis cõtingat: uel quia deteriores efficeremur, uel grauiori ſupplicio hic, uel in futuro traderemur. Ieſus ergo ſicut exterius corpore, ſic interius mente

D Paralyticum ſanauit: præmonens ne iterum peccaret, & grauius iudicium incurreret: quaſi diceret, Præcedens peccatum eſt tibi dimiſſum, ne iterum peccando conſtituas te magis reum. Quis enumerare ſufficiat mira & magna opera Domini, exquiſita in omnes uoluntates eius: quæ in materiam laudis ſuæ, & in uſum neceſsitatis noſtræ creauit?

Pſal. 110.

Vidit Deus omnia quæ fecerat: & erant ualde bona, & nihil odit eorum quæ fecit. Solum peccatum, quod nihil eſt, odit, perſequitur, & deſtruit. Vnde cùm ſex diebus ſolo uerbo cuncta creauit: annis pluſquam triginta ad deſtruendum peccatum in mundo laborauit. Hoc

Peccati deſtructio difficilior quã mũdi creatio.

E ſolum eſt quod ei diſplicet: quod oculos maieſtatis eius offendit: quod ipſum mitem & ſuauem, nobis aſperum & durum reddit: hoc eſt quod de Angelo diabolum fecit, de amico inimicum: de libero, ſeruum: de incorrupto, mortalem & corruptum: de beato, miſerum: de ciue exulem & eiectum: de filio Dei, filium diaboli: hoc eſt quod nunquam impunitum eſt relinquendum. *Tunc abijt ille homo*, ad publicandum Chriſti uirtutem: *& nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum*. Ecce nunc in mente ſanatus, fide cognouit Dominum, & eo noto non eſt piger in annunciando illum. Vnde Auguſtinus: Nunc autem ille poſteaquam uidit Ieſum, & cognouit eum ſalutis ſuæ authorem:

non fuit piger in Euangelizando quæ uiderat. Iſte ergo nunciauit ſalutem ut ſequatur, ſed illi econtrà perſequuntur. Vnde ſequitur: *Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum*, tanquam uiolatorem legis diuinæ: *quia hoc faciebat in ſabbato*, agens cõtra Deum, qui requieuit in eo: opinantes quòd nihil penitus eſſet in ſabbato faciendum, ſed ab omni opere hominum uacandum, quantumcunque ſit utile & diuinum. Malè de ſabbato intelligebant: quia hominem in ſabbato curare, ac pietatem & miſericordiam exercere, peccatum eſſe putabant. Iudæi perſequebantur Chriſtum, opus eius bonum peruertẽtes in malum, & adhuc multos habent ſequaces, frequenter ſeruos Chriſti propter opus bonum moleſtãtes. Cùm ergo arguerent eum, & murmurarẽt de hoc quòd in ſabbato operabatur, excuſans ſe, ait illis: *Pater meus*, qui eſt in cœlis, quanuis in ſabbato ceſſauerit ab omni opere creationis, diſpoſitionis, & ornatus: tamen, *uſque modo operatur*, gubernando & inſtaurando quod corrũpitur in opere, & propagando: & per hoc non ſoluit ſabbatum: ergo cùm & ego operor, reſtaurans & reparans corrupta, & ſanans infirma, non ſoluo ſabbatum: ſed in operando, me patri conformo: & ſicut in principio creando, diſponendo, & ornando operatus ſum cũ ipſo: ita facio & modo. ac ſi dicat: non tantum ſex diebus primis (ut putatis) operatus eſt pater meus, creaturas nouas condendo & producendo, à quibus requieuit die ſeptima: ſed vſque modo, & ſemper vſque in finem continuè operatur, in eſſe conſeruando & gubernando, ut condita permaneant. Non ſolum enim Deus omnia fecit: ſed & facta, ne deficiant, in eſſe conſeruat: ita quòd ſi ſe rebus ſubtraheret, & eas manu regiminis non retineret; ſicut de nihilo facta ſunt, ſic in nihilum uniuerſa tenderent & defluerent. Vnde ſic Deus intelligendus eſt requieuiſſe ab omnibus operibus ſuis, ut iam nullam nouam creaturam conderet: nõ ut conditas continere & gubernare ceſſaret: cũ quo in cunctis pariter, *& ego*, operatus ſum &, *operor*: quia ſum uerbum patris, per quod omnia facta ſunt, & conſeruantur in eſſe: & ergo bonum eſt quod ago: nec mirum ſi hominem in ſabbato ſano, qui Deus cum patre omnia ſemper operor. In nullis enim quæ fiunt, operatio mea deeſt operationi patris: ſed in omnibus ſimul ego cum patre operor: cùm diuina potentia nihil niſi per ſapientiam ſuam faciat. Si ergo me in aliquo quod per me factum ſit reprehẽdere præſumitis, reprehendite & Deum patrem, pariter mecum operantem: cuius nos populum peculiarem eſſe iactatis. Vbi & Augu. Quomodo ipſe pater & filius inſeparabiles ſunt: ſic & opera patris & filij inſeparabilia ſunt: nõ tantum patris & filij, ſed etiam ſpiritus ſancti: ſicut æqualitas & inſeparabilitas eſt perſonarum, ita etiam opera inſeparabilia ſunt. Hæc Auguſt. Hinc autem totius trinitatis opera indiuiſa id eſt communia eſſe dicuntur: quia quicquid potentia geritur, idẽ ſapientia moderatur, & bonitate conditur. Vnde bene in his quæ facimus, uel Deum facere exoramus, commemorationẽ trinitatis facimus, dicentes: In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: uel In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis: ut ſicut perſonarum indiuiſa eſt operatio: ſic & earum ſit inſeparabilis inuocatio Et ſic Chriſtus excuſatur in ſabbato operãdo. Sed quia ex hac excuſatione ſequitur quòd Chriſtus ſit ęqualis Deo patri: ideo ex hoc uerbo magis perſequebantur eum tanquam blaſphemũ, quia blaſphemia maius peccatum eſt, & acrius punitur in lege, quàm uiolatio ſabbati. Vnde ſubditur:

Ioannis 1.

Operatio trinitatis indiuiſa.

Auguſtin. ibidem.

A *Propterea ergo magis*, id eſt auidiori animo & feruentior zelo, quàm prius pro opere ſabbati, *quærebant Iudæi interficere eum: quia non ſolum*, ut eis apparebat, *ſoluebat ſabbatum: ſed & patrem ſuum*, naturalem & ſibi conſubſtantialem, *dicebat Deum*: non ut nos, qui adoptati patrem uocamus eum, æqualem ſe faciens & oſtendens Deo per ęqualitatem naturæ & poteſtatis, quod illi blaſphemiam eſſe dicebant. Cùm enim eum tantummodo hominem putarent, imponunt ei quòd rapinam faciat, ſe æqualem faciens Deo: quaſi non eſſet, cùm reuera eſſet talis: quia ipſe per naturam natus eſt ei æqualis. Duo quippe crimina in lege morte punita fuerunt: ſcilicet crimen ſolutionis ſabbati: & magis crimen blaſphemiæ. Et hæc B duo ei imponebant: & propterea eum occidere quęrebant. Et quia excuſauit ſe de primo, conſequenter excuſat ſe de ſecundo, probans ſe eſſe filium Dei & æqualem patri. Et ne Iudæi dicerent. Tibi non credimus: nullus enim ſibi teſtans dignus eſt fide. Ideo ad confirmationem propoſiti multiplex inducit teſtimonium, ſcilicet Ioãnis, & operum: ac patris, & ſcripturarum. Dicit ergo: *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo: teſtimonium meum non eſt uerum*: id eſt efficax ſecundum reputationem ueſtram, quanuis in ſe ſit efficacisſimum. Vnde ſecundum Chryſoſtomum: hoc quòd dicit, non eſt uerum: non quantum ad dignitatem ſuam: ſed quantum ad illorũ ſuſpitionẽ loquebatur. C Nota ergo quòd in teſtimonio ſunt quatuor teſtes filij: quia in teſtimonio poſſunt quatuor reperiri: ſcilicet ueritatis demonſtratio, ueritatis confirmatio, ueritatis immobilitas, & ipſa ueritatis ueritas. Demonſtratio autem fiebat per Ioannem Ipſe enim Ioãnes ad quem Iudæi miſerunt: & quem magis omnibus fide dignum putabãt, teſtimonium perhibuit: non ſibi, ſed ueritati Chriſto, ſicut amicus ueritatis. Confirmatio fiebat per opera fortisſima. Quòd enĩ cæcos illuminauit: aures aperuit: ora mutorum reſoluit: dæmonia fugauit: mortuos reſuſcitauit: hæc opera teſtimonium Chriſto perhibebant. Immobilitas patebat per atteſtationem patris, qui teſtimoniũ perhibuit de Chriſto, quia uox patris audita eſt in ba- D ptiſmo: & in monte ipſo Chriſto transfigurato. Veritas autem oſtendebatur ex ſcripturis, quę mentiri nõ poterant, eo quòd à ſpiritu ueritatis proceſſerunt: ſcripturæ enim legis quæ datæ ſunt per Moyſen & Prophetas, perhibent de Chriſto teſtimonium. Et ſic penes hæc quatuor, quæ omne teſtimonium ueritatis fulciunt: iſta quatuor teſtimonia accipiuntur. Et quãuis eſſent per tot incontradicibilia inducti, & conuicti teſtimonia: tamen nolebant credere in eum. Vnde dicit: *& non vultis uenire ad me*, ſcilicet per fidem, id eſt non vultis credere in me: & à me quærere ueram ſalutem, ex ſola malitia ueſtræ uoluntatis, quia nihil E aliud impedit uos, niſi odium contra me conceptum à uobis: *non vultis*, inquã credere in me: *ut uitam æternam habeatis*: nunc in ſpe, & in futuro in re, quæ habetur per fidem formatam charitate ita nec ueritas uos conuincit: nec promisſio uitæ uos trahit. Deinde redarguit eorum duritiam & tarditatem ad credendũ, dicens: *Ego ueni in nomine*, & ad honorem, *patris mei*: ut per me pater glorificetur: quod patet per prædicta teſtimonia: & non accepiſtis me: nec in me creditis: ſed magis perſequimini, quia dilectionem Dei non habetis. Et inde pœna peccati uobis hæc erit: quia alium, id eſt Antichriſtum in nomine ſuo uenientẽ, id eſt non habentem, prædicta teſtimonia & ſuam gloriam propriam quęrentem accipietis pro Chriſto &

Philip. 2.

Chryſoſto. hom. 39. in Ioannem.

Teſtes quatuor ueritatis. Ioan. 1.

Matth. 3.

Duritia Iudæorum ad credẽdum.

& uero Deo:ut ſecundum Apoſtolum credant mendacio qui noluerunt credere ueritati. q.d. Quia non accepiſtis me,id eſt,quia nō crediſtis me eſſe Chriſtum, hæc pęna infligetur uobis ut decepti pro Chriſto Antichriſtum recipiatis. Per hoc arguitur quòd Iudæi primi erunt qui ad Antichriſtum conuertentur.Iudæi enim in fine Antichriſtum recipient, & tēplum ei facient:quia faciet ſe circuncidi: & dicet ſe eis promiſſum:& ei adhærebunt quouſque eius falſitas detegatur per Enoch & Heliam, ſecundum Auguſtinum.Antichriſtus cerimonias legis tentabit reſtaurare,vt Euangelium ſoluat:quę res Iudæos eum pro Chriſto recipere ſuadebit. Deinde cauſam infidelitatis eorum ſubdit,*quia gloriam humanam ab inuicem accipientes*,& acceptantes,id eſt ex ſuperbia humanū fauorem captantes,*quæ à ſolo Deo eſt*,id eſt humilitatem quæ eſt uera gloria: uel gloriam cœleſtem non quærebant.Non ergo,quia non eſt aperta ueritas nō credunt:ſed quia ſuperbia eos excæcat: quæ laudari, & ſe ſuper alios efferre deſiderat.Ideo enim in Chriſtum credere non poterant: quia cùm ſuperba mens eorum gloriam & laudē appeteret,& ſeſe ſuper alios efferret, reputabant inglorium & dedecus in Chriſtū credere,qui abiectus & pauper uidebatur: & ideo ei credere non poterant: ſed ille in eum credere poteſt qui cor habens humile ſolius Dei gloriam quærit,& ei placere appetit. Ex quo apparet quòd multum periculoſa eſt inanis gloria.Vnde Chryſoſtomus. Nihil ita deformat animam,ſicut gloriam deſiderare terrenā:nō enim eſt poſſibile qui hanc gloriā amat,gloriā quęrere crucifixi.Vnde dicit & Tullius, quòd cauenda eſt hominū gloria, quæ aufert animi libertatē: pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe cōtētio. Et ideo ſecundum gloſſ.magnum uitium eſt iactantia & humanæ laudis ambitio:quæ de ſe æſtimari appetit quod in ſe non habet:& gloriam ſuam, nō Dei, quærit. Econtrà uerò, magna uirtus eſt humilitas, quæ ſe nihil reputat,& ſolius Dei gloriam quærit,eique ſoli placere appetit.Hæc eſt etiam cauſa cur mandata Dei non impleamus: quia non humiles, ſed ſuperbi & ambitioſi ſumus, præſumentes de induſtria & uiribus noſtris: ut ad ea implenda nequaquam humiliari poſſimus. Vel hoc impediuit Iudæos à fide Chriſti in parte: quia ſolum attendebāt, & adhuc intendunt ad gloriam & exaltationem temporalem,dādam eis per Meſſiam. Videbant autem Chriſtum pauperem & abiectum:& ideo non receperunt eum: non attendentes ſcripturas Prophetarū, quæ de eius paupertate & abiectione loquuntur Gloria autem & exaltatio, quæ per Chriſtum danda promittitur: illa eſt gloria cœleſtis, quàm non intelligebant: & ideo gloriam quæ à ſolo Deo eſt,non quærebant:& propter hoc in infidelitate permanſerunt. Ipſe ſolus poteſt Chriſto pauperi & abiecto credere,qui non propriam,ſed Dei gloriam quærit. Vbi de uitio uanæ & humanæ gloriæ ſic dicit Beda:Hoc autem uitium caueri melius non poteſt,quàm ut ad conſcientias noſtras redeamus,noſque puluerem eſſe cōſideremus: & ſi quid boni nobis ineſſe deprehendamus: non nobis,ſed Deo aſcribamus.Hæc Beda.Vbi & Chryſoſt. Vanam gloriam fugiamus omni ſtudio. Et qualiter eam ſuperabimus,ais: Si ad aliā reſpexerimus gloriā quæ ex cœlis eſt, à qua eiicere nos hæc cogit. Quæ igitur nobis ſpes erit ſalutis,cùm iusſi eſſe ab his exteri,quæ hìc ſunt exteri à cœlis ſumus, & coram quæ illic ſunt. Quid hac inſenſibilitate deterius fiet unquam, cùm ſecundum unamquanque diem, ea quæ

Antichriſtum Iudęi ſuſcipient primi
Auguſtin. tractatu de Antichriſto to.9.
Cur Chriſtū non credāt Iudęi.
Chryſoſto. hom.37.in Ioannem Gloria uitanda.
Gloria tēporalis à Iudæis expectata.
Beda ī ca. 5. Ioan,
gloria ſuperādę uia. Chryſoſto. hom.37 in Ioannem.

A iudicij, ea quæ regni audientes, eos qui ſub Noe & in Sodomis erant imitemur,experientia rerum expectantes omnia diſcere. Et nimirum propter hoc omnia illa ſcripta ſunt,ut ſi quis futuris decredit, ab his quæ facta ſunt manifeſtam,& de futuris demonſtrationem accipiat.Hæc igitur intelligentes, & præterita & futura, parum ſaltem reſpiremus à difficili hac ſeruitute, & aliquam animæ faciamus à difficili hac ſeruitute, & aliquam animæ faciamus rationem: ut & præſentibus & futuris potiamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

B *DOMINE Ieſu Chriſte, ſana me languidum longo languore malè uexatum: & Paralyticum diutino corpore boni grauatum:da mihi ut ſurgam,recedendo à peccato:ac tollam grabatum, portando onus pœnitentiæ pro eo: & ambulem proficiendo in bonum,& de bono in melius,& eundo de uirtute in uirtutē: ſanus quoque factus,tuo beneficio ſtudeam à peccatis abſtinere decæterò: ne deterius mihi aliquid contingat, uel hic,uel in futuro. Da mihi etiam bone Ieſu, ut te humilem ſequens humanam & terrenam gloriam contemnam: ac laudari & me ſuper alios efferri non cupiam: ſed tui ſolius gloriam quæram:& tibi ſoli placere appetam. Amen.*

C
De arbore infructuoſa: & muliere curuata. Caput LXXIX.

D

ET relictis illis in incredulitate ſua, *iterū abiit*, Ieſus, *in Galilæam*. Cumque ibi maneret & doceret, *aderāt eo tempore quidam*, Iudæi, *nunciantes*, Chriſto quòd Pilatus quoſdam, *de Galilæis*, ſcilicet uiginti uiros, dum
E ſacrificarent, & in actu in ſacrificijs occupati eſſent, interfecit: *& ſanguinem eorum cum ſacrificijs miſcuit*: quia morte cum ſacrificijs concurrēte, ſanguis interfectorum cum ſanguine ſacrificiorum mixtus fuit. Secundum Cyrillum, iſti erant ſequaces dogmatum Iudæ Galilæi: cuius mentionem Lucas in actibus Apoſtolorum facit: qui dicebat quòd illicitum erat Iudæis cognoſcere aliquem Dominum pręter Deū: & multi conſenſerunt ei, intantum quòd prohibebant oblationes ſtatutas à populo fieri pro ſalute Romani imperij. De quo Pilatus indignatus, venit ſuper eos ſacrificantes, ſecundum ritum ſuum:& inter ipſas uictimas quas ritu legis ſe offerre putabant, eos occidit:

Lucæ 13.
Iudas Galilæus.
Actuū 15.
Pilatus interfector Galilæorū.

dit: ita quòd ſanguis offerentium, oblatis uictimis miſceretur. Vnde ortæ ſunt inimicitiæ inter ipſum & Herodem: quia Galilæi de Herodis poteſtate erant. Et quia aliqui de vulgo, illam occiſionem ſubitam & horrendam, horribilibus peccatis ipſorum occiſorū imputabant, credentes iuſtiſsimè eos talia paſſos eſſe: narrauerūt hoc ſaluatori, uolentes percipere quid ei ſuper hoc uideretur. Dominus autem non negat: ſed ponit eos peccatores fuiſſe, & propter hoc perijſſe: non tamen aſſerit talia eſſe paſſos eos, tanquam peiores non patientibus: quia talis mors non eſt argumentum ſufficiens quòd grauius peccaſſent cæteris omnibus: quia frequenter Deus peccata minus grauia punit in præſenti uita, & grauiora poſt uitam præſentem differt grauius punienda. Myſticè Pilatus ſignat diabolum, ſemper animas occidere paratum: ſanguis exprimit peccatum: & ſacrificia bonas actiones. Galilæi qui interpretātur tranſmigrantes, ſignant huius mundi uiatores: mors quoque iſtorum corporalis, ſignat ſpiritualem mortem eorum qui non purè offerunt ſacrificia. Pilatus ergo ſanguinem Galilęorum, cum ſacrificijs eorum miſcet, quando diabolus preces, eleemoſinas, ieiunia, cæteraque bona opera fidelium, uel mortifera carnis & ſanguinis delectatione, uel odij meditatione: uel inuidiæ furore, uel humanæ laudis ambitione, uel ſiniſtra intentione, uel alia qualibet nepharia peſte commaculat: ut quamuis oblata Domino uideantur, nihil tamen proſint offerentibus, ſed potius interdum fiant in peccatum. De Iuda enim qui inter ſacrificia poſitus, proditionem Dominici ſanguinis cogitabat, ſcriptum eſt: *Et oratio eius fiat in peccatum.* Et ait Dominus eis qui hæc ſibi nunciabant, Iudæos non minus illis Galilæis ſceleratos: & niſi de peccatis pœnituerint, ſimiliter in corpore & anima perituros. Sola enim pœnitentia liberat à periculo: quia eſt ſecunda tabula poſt naufragium. Illi quidem Galilæi, non ſolū quia peccatores fuerunt, ſed & in terrorem aliorum puniti ſunt: quia frequenter mouentur homines ad penitētiam ex morte aliorum horrida & repentina. Vnde Chryſoſt. In hoc autem oſtendit quòd illos permiſit talia pati: ut uiuentes, alienis periculis territi, fierent hæredes regni. Quid igitur, dicens, ut melior ego fiam, ille punitur? Non ideo: ſed punitur quidem propter alia crimina: fit uerò ex hoc uidentibus ſalutis materia. Deinde ponit aliud exemplum de decem & octo Hieroſolymitis: qui dum ædificarent quandā turrim in Syloa, ſubitò cecidit ſuper eos & oppreſsit: punitique ſunt inſtrumento ſuæ offenſionis: quam ruinā aliqui imputabant enormitati peccatorum ſuorum: de quo ſimilem ſententiam dicit Chriſtus, ſicut & de primo exemplo ſupradicto. Vnde Beda: Illi etiam Hieroſolymitæ à ruina turris oppreſsi, ſignificāt Iudæos qui pœnitere noluerint, cùm mœnibus ſuis eſſe perituros: illa turris ſignat illum qui eſt turris fortitudinis: quæ meritò eſt in Syloa, quæ interpretatur miſſus: ſignat enim eum qui miſſus à patre, uenit in mundum: qui omnes ſuper quos ceciderit, conteret. Hæc Beda. Super quo dixit eis ſimilitudinem ficulneæ fructum non facientis, & terram inutiliter occupantis: quam Dominus uineæ ſuccidi uoluit: quia tertio anno fructum in ea quærens, non inuenit: ſed à cultore uineæ circa eam fodere, & ſtercora mittere uolēte: rogatus etiam ipſo anno ter io, propter ſpem emendationis dimiſit. Concludens quòd Iudęi ſimiliter eſſent pręſcindendi de uita pręſenti, & puniendi, niſi fructum pœnitentiæ & bonorum operum facerent. In hac ſi-

Miſticè. — Pſal. 108. — Chryſoſt. ſermone 3. de Lazaro. — Beda in ca. 13. Luc.

A militudine, quanta ſit Dei patientia, quanta ſit hominis negligentia, manifeſtatur. Ficulnea plantata in uinea, eſt ſynagoga erecta in domo Iſrael & plebe Iudaica: tres anni uiſitationis, ſunt legis edicta, Prophetarum conteſtationes, & coruſcantis Euangelij gratia: in quibus Deus quæſiuit fructum bonorū operum à Iudæis, & non inuenit, niſi in valde paucis, qui quaſi nihil computabantur, reſpectu tantæ multitudinis. Et quamuis cultores eius circa illam foderent ligone acutæ inuectionis eam humiliando, & terrorē diuinorum iudiciorum ſibi immittendo, ac ſtercora mitterent: fœditatem & abominationem peccatorum ſuorum ei oſtendendo, per quæ ſolent humilitas & compunctio ſuſcitari: & homines de peccatis
B ſuis pœnitere: parum tamen cultores profecerunt: & ideo Iudæi ſuccidi meruerunt. Dei etiam ager & uinea mundus dicitur: cuius arbores & uites ſunt homines: & aliæ quidē fructuoſæ, aliæ uerò infructuoſę. Huius verò cultores, ſunt pręlati & ſacerdotes. Sed & cuiuſlibet anima eſt arbor, uinea, ortus, & ager illius qui illam excolere habet ut fructus faciat. Sed (heu) in multis terram inutiliter occupantibus, fructus non inuenitur: & ideo timere habent pœnā quā eis Dominus non comminatur. Vnde Grego. Tertiò autem Dominus ad ficulneam uenit: quia naturam generis humani ante legem, ſub gratia expectando, admondēo, viſitando requiſiuit: ſed tamen in tribus
C annis fructum ſe non inueniſſe cōqueritur: quia quorundam prauorum mentes nec inſpirata lex naturalis corrigit: nec præcepta erudiunt: nec incarnationis eius miracula conuertunt. Se cum timore audiendū eſt quod dicitur: *Succide eam: ut quid terram occupat?* Vnuſquiſque enim iuxta modum ſuum ſi fructū bonæ operationis non exhibet, uelut infructuoſa arbor terrā occupat. Hæc Gregor. Cultores uerò ſunt qui ficulneæ pręſunt, & eius curam gerunt: uel ſancti qui intra Eccleſiā orant pro eis qui extra eam ſunt: qui omnes interpellant Dominum pro ficulnea, dicentes: *Domine dimitte illam hoc anno*, id eſt tempore iſto ſub gratia, *uſque dum fodiam circa illam*, excolendo, & uitia reprehendendo: *& mittam ſtercora*, per fętorem
D peccatorum ad pœnitentiam ſuſcitando. Circunfodere enim, eſt humilitatem pœnitentiæ & patientiā docere: foſſa nanque eſt humilis terra: ſtercus autem ſordes ſunt, & memoria peccatorum, & fructū dant. Quid enim ſtercore ſordidius? & tamen ſi bene utaris, quid fructuoſius. Vnde Gregor. Ex ſtercore igitur ad fructum reuiuiſcit arbor: quia de cōſideratione peccati, ad bona ſe opera reſuſcitat. Vel foſsio, eſt peccatorum recognitio: peccator enim peccata ſua cooperit, ſed fodiendo uidebit abominationem peccatorum, & inde erubeſcet. Stercoratio autem, vel fimi appoſitio, eſt mórtis recordatio: in morte enī homo ſtercus efficitur & putredo: ipſa namque mortis
E memoria à peccato præſeruat, in bono opere ſolicitat, & gratiam Dei conſeruat. Per arborem etiam fici moraliter poteſt quęlibet perſona in Eccleſia Dei ad fructificandum plantata ſignari: & per tres annos in quibus non facit fructum, iuuentus & ætas media & ſenecta intelligi: propter quod meruit per mortē de præſenti uita ſuccidi: per cultorem autem, Angelus cuſtos huius hominis accipitur: qui rogat ut adhuc in ſenio uiuere dimittatur: ut per eius diligentiam circa talem hominem ſe emendet, & fructificet: alioquin ſuccidatur, & in ignem mittatur. Poteſt etiam moraliter arbor fici dici religio: quam Dominus eius qui eam ſeruat, ſcilicet Chriſtus, *habe*

bat

Moraliter. — Gregorius ho. 31. in Euangelia. — Gregorius ibidem. — Moraliter.

bat plantatam in uinea ſua, id eſt in Eccleſia: ſcilicet per Antonium, per Benedictum, per Auguſtinum: *& uenit quærens fructum*, ſcilicet religionis & ſanctitatis, profectum in illa ſcilicet religione: *& non inuenit niſi folia tãtum*, & nihil de ueritate religionis, præter uerba & exteriorem habitum. *Dixit autem ad cultorem uineæ*, ſcilicet ad cœtum prælatorum & doctorũ: quorum officium eſt ſarmenta amputare, ſpinas euellere, & cætera huiuſmodi facere. *Ecce tres anni ſunt*, ſcilicet tempus Antonij, Benedicti, & Auguſtini: *ex quo uenio quærens fructum*, ſcilicet uirtutum & operum: *& non inuenio*, illum: nimis enim prope uiam & mundũ erat: & ideo fructus uſque ad maturitatem & finem ſeruare nõ poterat. Sed reuera omni religioſo timor incutitur, cùm hic dicitur: *Succide ergo illam*, id eſt, ſuccidendã annuncia: quia eſt infructuoſa: *ut quid terram occupat?* & temporalibus utitur: quia locum quem tenet, operibus bonis non exercet. Vt enim dicit Auguſt. peccator non eſt dignus pane quo ueſcitur. *Et reſpondens*, prælatus: quia prælati debent ſe opponere pro ſubditis, *dixit*, ſcilicet orando pro eis: *Domine dimitte illam & hoc anno*, ſcilicet ut pœniteat & fructificet. (Sed heu quia conceſſo ſpatio pœnitentiæ multi abutuntur in ſuperbia, ſe non emendando): *uſque dum fodiam circa illam.* ſcilicet per increpationem humiliãdo: & ob amorem terrenorum reuocando: qui enim fodit, terram extrahit, & foſſam, id eſt humilitatem facit: *& mittam ſtercora*, ſcilicet malorum quæ facit abominationem & fœditatem, & uilitatem ad memoriam reducendo. Sunt tamen multi qui nec ſic pœnitere uolunt: ſed murmurant cõtra illos qui eis peccatorum ſuorum abominationem ad memoriam reducunt: ſiue in prædicatione, ſiue in lectione, ſiue in correptione, ſiue in accuſatione: & ideo timendum eſt eis ne ſuccidantur: quia arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Tres etiam anni poſſunt ſignificare tria uota communia omni religioni, ſuper quibus Dominus quemlibet noſtrum interrogabit cum exactione magna quomodo fuerint obſeruata: ſed timendum eſt multis, ne iſta uota inueniat fracta, uel malè obſeruata. Cultor etiam huius uineæ poteſt ipſa ratio eſſe, quæ debet fodere circa conſcientiam ſuam, in faciendo foueam humilitatis: & ipſam euacuando ab ommi appetitu mundi huius: & debet mittere circa illam ſtercora, conſiderando huius mundi miſeriam: quia omnia mundana, ſecundum Apoſtolum, non ſunt niſi ſtercora: & iſtorum conſideratio & foſſio prædicta, faciunt ficum conſcientiæ religioſi fructificare. Et bene per arborẽ fici, intelligitur religio. Primò, quia ſicut ficus ſub uno cortice multa grana continet in quadam dulcedine: ita religio ſub uno modo uiuendi, & ſub una regula, multos habet homines concorditer uiuentes. Secundo, quia folia ficus habent quaſi ſimilitudinem manus humanæ: ſic uerba religioſorũ, quæ per folia ſignificantur, debent operibus adæquari: ut quicquid dicunt, illud faciant. Tertiò, quia tauri ferociſſimi dicuntur manſueſcere, quando ficui alligantur: ſic iuuenes inſolentes & diſſoluti manſueſcunt, & Chriſti iugo humiliter ſubijciuntur, quando religionem ingrediuntur, & ceremonijs ordinis alligantur. Sed nota quòd in Hieremia dicitur: Quid tu uides Hieremia? Ficus bonas, bonas ualde: & ficus malas, malas ualde: quia quando religioſus eſt bonus, non eſt melior eo: & quando eſt malus, non eſt peior eo. Vnde Auguſt. Simpliciter fateor ex quo Deo ſeruire cœpi, quoniam ſicut difficile expertus

Spatio pœnitentiæ abutentes.

Vota omnis religionis

Religio per arborẽ fici intellecta.

Tauri ad ficũ ligati manſueſcunt.

Hiere. 24.

Auguſtin. epiſto. 137. Religioſi optimi aut peſſimi.

A ſum meliores, quàm qui in monaſterio profecerunt: ſic non ſum expertus peiores, quàm qui in eis defecerunt. Docemur ergo hic & monemur, ut non ſimus ſteriles, ſicut arbor infructuoſa: & terram inutiliter non occupemus: ne ſine fructu bonorum operum inuẽti, ſuccidamur, & in ignem mittamur. Quia (ut ait Bernard.) arbori infructuoſæ duo debentur, ſecuris & ignis. Poteſt autem per terram ſterili ficu occupatãm, Eccleſia ſignificari: quæ noxia prælatorum & præpoſitorum umbra premitur, ne lumen ueritatis uideat: & exemplis eorum impeditur, ne ſole dilectionis Dei caleſcat: de quibus bene dici poteſt: *Væ uobis Scribæ & Phariſæi: qui clauditis regnum cœlorum ante homines.* Vnde Ambro. Inutiliter terram oc-
B cupat, qui locum quem tenet, bonis operibus non exercet: qui exemplo prauitatis, impedimentum præſtat cæteris. Sed ut ait Hieron. Qui uiderit ſe inſufficientem eſſe, vel non proficere in loco in quo miniſtrare & alijs prodeſſe debet: tenetur cædere, ne melioris locum occupet. Vbi & Auguſt: Nihil eſt quod ſic quiſque cogitare debeat, niſi ut in ſemetipſum oculos conuertat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe quærat, & ſe inueniat: & quod diſplicet necet: quod placet, aptet & plantet. Cùm enim ſe homo inanem inuenerit meliorum bonorum: ut quid eſt auidus exteriorum bonorum? Ecce quid prodeſt plena bonis arca, ſi inanis eſt conſcientia? Bona uis habere: & bonus non uis eſ-
C ſe. Non vides erubeſcere te debere de bonis tuis, ſi domus tua plena eſt bonis, & te habet malum? Quid enim eſt quod uelis malum habere, dic mihi? Nihil omnino. Non vxorem, non filium, non ſeruum, non villam, non tunicam, poſtremò non caligam: & tamẽ uis habere vitam malam. Rogo te præpone uitam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumiacent oculis tuis elegantia & pulchra tibi chara ſunt, & tibijpſi vilis es, fœdus es. Si poſſent tibi reſpondere bona, quibus plena eſt domus tua, quæ habere optaſti, quę perdere timuiſti, nonne tibi clamarent: tu nos bona vis habere, ſic & nos volumus bonum habere? Tacita voce interpellant contra te dominum ſuum: Ecce tanta bona dediſti huic: & ipſe malus eſt. Quid enim pro-
D deſt quod habet: quando eum qui omnia dedit non habet? Hæc Augu. Per hæc verba prędicta quendam lubricum à peccatis retraxit. Auguſtinus in quodam ſermone ſuo. *Erat autem docens in Synagoga eorum*, in loco communi, ubi conueniebant Iudæi: &, *in ſabbatis*, in quibus homines debent intendere diuino cultui ad audiendum verbum Dei: vt ibi prædictam ſimilitudinem proponens, eam ad ſynagogam pertinere indicaret: & quod ſynagogam infructuoſæ arbori compararet. Arboris enim ſucciſio, ſignificabat ſynagogæ exciſionem quo ad quoſdam reprobos & damnandos: ſed mulieris de qua ſequitur erectio, Eccleſiæ exaltationem & cuiuſlibet fidelis animæ erectio-
E nem, ſiue ad fidem & gratiam ſiue ad gloriam. Vnde Ambroſ. Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut miſeretur, aut vindicat: in ſynagogæ typo, arborem excidi iubet: in typo Eccleſiæ, fœminam ſaluat. Tunc ergo mulierem quandam, *quæ habebat ſpiritum infirmitatis*, id eſt infirmitatem à ſpiritu maligno inflictam & cauſatam: quia erat à Satana, *decem & octo annis*, uinculo infirmitatis alligata: & more brutorum incuruata: ita ut, *nec poſſet ſurſum reſpicere*, in cœlum, ad quod erat facta: quia terrena ſapiens, & infima requirens, cœleſtia & ſuperiora cogitare nondum ſciebat: cùm eam uideret, uocauit ad ſe, & ſanauit: & cùm manus ei imponeret,

Matt. 23. b.

Auguſtin: ſer. 144. de tẽpore.

Auguſtini uerba quibus lubricũ conuertit.

Ambr. lib. 7. in Lucam.

neret, *confeſtim erecta eſt: & glorificabat Deum*, pro beneficijs acceptis: ſolam enim gloriam retinet Deus de operibus ſuis: totam uerò utilitatem concedit nobis.

Humilitas Domini.

In hoc oſtendit Dominus ſuam humilitatē: quia infirmos non dedignabatur tangere, quantumcunque deformem uel grauem haberent infirmitatem. Licet autem iſta inclinatio mulieris intelligatur de inclinatione infirmitatis, quam diabolo uexante ſuſtinebat: tamen accipimus eam moraliter ſic: quòd utinam omnis mulier ſi haberet vultū & oculos ad terram demiſſos, quòd in perpetuum hominem non reſpiceret: quia aſpectus eius ualde eſt periculoſus.

Aſpectus mulieris.

Hic erudimur ne uita noſtra ſit terrenis implicata, ſicut mulier terræ erat inclinata. Quia, ut dicit Auguſtinus, quanto magis quiſque terrenis occupationibus implicatur: tanto magis à ſui conditoris uiſione præpeditur.

Gregorius hom. 31. in Euangelia.

Et ut dicit Gregorius. Concupiſcens uiſibilia: inuiſibiles uirtutes amittit. Ille quippe homo curuus eſt, qui inclinatus ad culpam, ſurſum reſpicere non poteſt per iuſtitiam: quia terrenis uoluptatibus deditus, ſola terrena & tranſitoria cogitat & diligit: ad cœleſtia contemplanda, mentis oculos non erigit: & æternæ fœlicitatis diuitias non requirit. Hunc autem ſi Dominus per gratiam tangat: & ſuæ miſericordiæ manum ſuper eum ponat: ſtatim per iuſtificationem erigitur, & terrenorum oblitus, cœleſtia contemplatur.

Gregorius ibidem.

Vnde Gregor. Omnis enim peccator terrena cogitans, & cœleſtia non requirens, ſurſum reſpicere non ualet: quia dum deſideria inferiora ſequitur, à mentis ſuæ rectitudine curuatur: & hoc ſemper uidet quod ſine intermiſſione cogitat. Et quia ad cœleſte deſiderium non aſſurgit, quaſi mulier inclinata, ſurſum reſpicere nequaquam poteſt. Vſitata etenim culpa obligat mentem: ut nequaquam aſſurgere poſſit ad rectitudinem. Conatur & labitur: quia ubi diu ſponte perſiſtit, ibi & cùm noluerit coacta cadit. Si ergo iam bona patriæ cœleſtis agnouimus: diſpliceat nobis quòd curui ſumus. Ponatur ante oculos mulier curua: & arbor infructuoſa.

Augu. ſerm. 31. de uerbis domini.

Vnde & Auguſt. Ergo qui ſterilis eſt, agat pœnitentiam, & faciat fructū dignum pœnitentiæ. Qui curuus eſt ut terram intueatur: terrena fœlicitate lætetur & erigatur. Si per ſeipſum non poteſt: inuocet Deum. Hæc Auguſt. Et meritò ſe erigere debet homo: habet enim faciem ad cœlum erectam: ut plus intendat cœleſtibus & æternis, quàm iſtis temporalibus & caducis.

Auguſtin. ibidem.

Vnde Augu. Erecta in cœlum corporis forma: admonet quæ ſurſum ſunt ſapere. Beluas Dominus proſtratas in faciem fecit, paſtum quærentes de terra: te in duos pedes erexit: tuam faciem ſurſum attendere uoluit. Non diſcordet cor tuum à facie tua: ut habeas faciē ſurſum, & cor deorſum.

Baſil. ho. 9. in examæron.

Vnde & Baſilius: Beſtiæ terreſtres ſunt ad terram reſpicientes: ſed cœleſtis arbor homo, quantum figura corporalis plaſmationis, tantum & dignitate animæ differt. Quadrupedum figura qualis eſt? Capite uel corpore ad terram reſpicit: ſuper uentrē uadit: & quicquid uoluptuoſum eſt, ex omni parte proſequitur. Tuum caput ad cœlum erectum eſt: oculi tui ſuperiora contēplantur: ut ſi quando tu paſſionibus carnis teipſum conuitiaberis uentri ſeruiēs, & his quæ ſub uentre ſunt, comparatus es beſtijs inſipientibus, id eſt non ſapientibus, & aſſimilatus es eis:

Pſal. 68.

alia tibi ſollicitudo eſt digna, quæ ſuperius ſunt quærere: ubi Chriſtus eſt, ſuperque terreſtria eſſe mēte: ut formatus es: ita diſpone tuiipſius uitam. Vrbanitatem habes in cęlis: uera tua patria, quę ſuperius eſt, Hieruſalem.

Bernardus ſermo. 24. Curuitas animæ.

Vnde & Bern. Curuitas animæ eſt, quę-

A rere & ſapere quæ ſuper terram ſunt. Turpe eſt in humano corpore, quod eſt erectæ formę, beluinam mētem gerere. Et iterum: Corporis ſtaturam dedit homini Deus rectam: forſan ut iſta corporea exterioris uilioriſque rectitudo figmenti, hominem interiorē illum, qui ad imaginem Dei factus eſt ſpiritalis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoneret: & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius, quàm curuum recto corpore gerere animum? Peruerſa res & fœda, luteum uas quod eſt corpus de terra, oculos ſurſum habere, cœlos liberè ſuſpicere, cœlorumque luminaribus oblectare aſpectus: ſpiritalem uerò cœleſtemque creaturam ſuos econtrariò

B oculos, id eſt internos ſenſus atque affectus trahere in terram deorſum: & quæ debuit nutriri in croceis: hęrere luto quaſi unam de ſuibus, amplexarique ſtercora. Hæc Bernard. Vnde & Boetius.

Boetius li. 5. de cōſol. metro. 5.

Qui recto cœlum vultu petis, exeriſque frontem,
In ſublime feras animum, ne grauata peſſum
Inferior ſidat mens corpore celſius leuato.

Et Ouidius:

Ouidius 1. Metamor.

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram.
Os homini ſublime dedit cœlumque tueri,
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Palpebra auium.

Nota etiam, ut dicit Ariſtotel. in libro de Animalibus, quòd aues claudant oculos cum palpebra inferiori: animalia uerò groſſa, cum palpebra ſuperiori.

C Per aues intelliguntur uiri ſpirituales: qui ad inferiora & terrena oculos claudunt, ac cœleſtibus & ſuperioribus intendunt. Per animalia uerò groſſa, intelliguntur uiri mundani: qui habent oculos clauſos ad cœleſtia & ſpiritualia: & apertos ad terreſtria & ſecularia.

Anima peccatrix.

Per hanc mulierem curuam ſignatur peccatrix anima, & meris auara. Mulier: quia propter abſentiā charitatis frigida. Inclinata: quia longo tempore, diabolo procurante, ſic ad inordinatum amorem terrenorum eſt incuruata, quòd propter longam conſuetudinem aſpicere non poteſt ſuperna, tanquam cœli oblita. Fratres enim fuerunt Manaſſes, id eſt obliuio, & Effraim, id eſt frugifer. Habens ſpiritum infir-

D mitatis: quia ad ſpiritualia infirma. Decem & octo annis: quia ualde diuturna.

Auguſtin. ſermo. 48. ad fratres in heremo.

Secundum enim Auguſtinum. Cùm cætera uitia, homine ſeneſcente, ſeneſcāt: ſola auaritia iuueneſcit. Sed Ieſus eam tangit in ſabbato, quando eius inſpiratione quieſcit à peccato: & ſic erigitur ſurſum per cœleſtium appetitum. In ſanatione autem mulieris, fecit Dominus quinque: uidit miſericorditer, uocauit, ſanauit, tetigit, & erexit. Sic Dominus animam peccatricem perfectè curaturus. Primò, uidet eam per pietatem. Secundò, uocat eam per internam inſpirationem. Tertiò ſanat per peccati remiſſionem. Quartò, tangit per ſatiſfactionis dolorem. Quintò, erigit ad ſuperna, per amoris feruorē. Per archiſynagogum uerò, de quo ſtatim ſubditur,

E hypocrita qui ſe ſuper alios extollit ſignatur: qui de hoc murmurat quādo malè iudicat & interpretatur. Propter quod meritò arguitur de murmure tali: quia cura maior circa humanam naturam, quàm circa animalia bruta debet adhiberi. Vnde ſequitur: *Reſpondēs autem Archiſynagogus*, id eſt princeps Synagogæ: qui ex inuidia nitebatur geſta Chriſti decolorare, *indignans*, de hoc facto, quaſi ex legis zelo, *dicebat turbæ*, quòd non uenirent pro cura die ſabbati: ſed ſex alijs diebus, in quibus licet operari: quaſi indirectè arguens Dominum, turbæ dicebat: quia cum perſonaliter & directè arguere non audebat. Et reſpondit illi Dominus, uocans eos hypocritas, quòd be-

ne licebat mulierem ipſam ſoluere à uinculo infirmitatis die ſabbati: quia & ipſi bouem aut aſinum tunc ſoluunt à præſepio: & ducunt adaquare. Vbi Ambr. Quàm dulcis parabola facilis autem. Vinculum uinculo comparat: ut inſimulatio Iudæorum actu ipſorum redarguatur. Nam cùm ipſi animalibus ſabbato ſoluunt uincula: reprehendunt Dominum, qui homines à peccatorũ uinculo liberauit. Denique & Deus ab operibus mundi requieuit: ſed non ab operibus ſanctis: cuius ſempiterna & iugis operatio eſt: ſicut filius ait: *Pater meus uſque modo operatur: & ego operor*. ut ad ſimilitudinem Dei, ſecularia opera noſtra non religioſa ceſſarent. Hæc Ambro. Archiſynagogus ergo malè legem intelligebat: qui pietatis & miſericordiæ opera in ſabbato fieri nolebat. Lex enim non filiale & liberale, ſed ſeruile & noxium opus ſabbato prohibebat: præfigurans tempus quo noſtra ſecularia opera, non religioſa & laudandi Deum ceſſabũt. In ſignum etiam huius rei Dominus ſabbato curabat: unde curatio & miraculorum operatio quæ ordinatur ad Dei gloriam, & uidentium deuotionem excitandam, poterat fieri in die ſabbati: & conuenientius in die illa, quàm in alijs: eo quòd dies illa erat ordinata diuino cultui, & ad deuotionem populi. Sed ipſi opus charitatis, ſcilicet ſanationem hominis, nõ uerentur poſtponere operi cupiditatis, ſcilicet pecoris: ideo bene eos hypocritas, id eſt ſimulatores uocat: quia cùm magiſtri plebium uideri appetunt, hominem beſtię poſtponunt. Vnde Chryſoſto. Bene dicit hypocritam principem Synagogæ, quia faciem habebat legis cultoris: mẽs uerò eius erat uerſuti & inuidi. Non enim turbatur propter ſabbatum, quia uiolatur: ſed propter Chriſtum, quia glorificatur. Hæc Chryſoſto. Similiter hodie multi non ſolum ſeculares, ſed etiam religioſi, ſunt tales, magis de pecore, quàm de homine curantes. Vnde Bernard. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet: perit anima, & non eſt qui curet. Ergo qui præponit curam equi, uel cuiuſcunque pecoris ſui, uel etiam corporis libentius ſumptus faciendo & laborãdo, ut liberetur à morbo, uel ab alijs periculis, quam pro anima Chriſtiani ut ſanetur & liberetur à diaboli laqueis: cùm eam multo magis teneatur diligere quàm corpus proprium: hypocrita eſt, & graue facit peccatum. Et ſciendum quòd quando dicitur, Sabbata ſanctifices: iſtud poteſt tripliciter accipi. Primò generaliter: ut ceſſemus à uitijs & peccatis. Secũdò ſpecialiter: ut ceſſemus ab operibus corporalibus, quæ impediunt uacationem ad Deum & eius cultum: ut ſunt opera mechanica, & agricultura, ac mercantium, & placitantium & huiuſmodi. Tertiò ſpecialiſsimè: ut eſt in uiris contemplatiuis, qui ab omnibus mundanis ſe ſeparant, ut totaliter Deo uacent. Prima uacatio eſt neceſſaria. Secunda, debita. Tertia, perfecta. *Et cùm hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius*, confuſa ſua rationabili reſponſione: quia ueritati apertæ non poterant contradicere. *Et omnis populus*, ſcilicet ſimplices & humiles *gaudebant*, in factis & dictis ſuis glorioſis, tanquam amatores ueritatis. *In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi*, ſcilicet Ieſu: quidam fortè bono zelo, ſcilicet ut ſibi conſulerent: quidam malo, ſcilicet ut probarent ſi timore mortis à doctrina ceſſaret: *Exi & uade hinc*, ſcilicet ad locum in quo Herodes partem non habet. Et oſtendens ſe talibus non terreri, ait illis: *Ite dicite vulpi illi*. Per vulpem intelligitur malus prīceps. Vulpes enim eſt animal doloſum, rapax, tortuoſe incedens, & fœtidum. Sic princeps malus, qualis erat iſte Herodes, eſt doloſus per machinationem mali: rapax æris alieni: tortuoſo incedens, peruerſitate iudicij: fœtidus per infamiam nominis ſui. Qui etiam nititur Chriſtum occidere in ſe & in ſuis membris, quantum in ipſo eſt. Vnde Bernard. Patet quantum noceat iniqua poteſtas: quomodo caput impiũ ſubiectos quoſque ſuæ conformet impietati. Miſera planè ciuitas, in qua regnat Herodes: quoniam Herodiana particeps erit malitiæ. Herodiana uerò malitia fuit, naſcentem uelle extinguere religionem. Si quis ergo religionis, uel ſanctitatis ortum, uel profectũ, uel conſummationem impedit, uel perſequitur: talis cum Herode Chriſtum perſequitur. Hæc Bernar. *Dicite inquam vulpi illi. Ecce eijcio dæmonia*: & non poſſunt reſiſtere, cùm ſint maioris poteſtatis quàm Herodes: & ideo non habeo timere eum: *& ſanitates*, ſcilicet in corpore & anima, *perficio hodie & cras*, id eſt paucis diebus, uſque ad tempus paſsionis meæ: *& tertia die conſummor*, per mortem. q.d. Herodes non poterit me impedire quin faciam quod intendo. Tangit autem intentionem in tribus dietis. Prima conſtitit in dæmonum expulſione. Secunda, in infirmitatum curatione. Tertia, in officij ſui per crucis patibulum conſummatione: tunc enim cõſummata ſunt omnia de ipſo in lege & prophetis dicta. Vnde dixit: *Conſummatum eſt*. Et notãdum quòd aduerbia, hodie & cras, ſingulatim reddenda ſunt uerbis: ut ſit ſenſus, hodie eijcio dæmonia, & cras perficio ſanitates. Primò enim eſt dæmonum eiectio: poſtea, ſanitatis collatio: tertiò, ſanitatis collatæ cõſummatio. Myſticè prima dieta fuit hoſtis expulſio. Secũda, naturæ vulneratæ perfecta ſanatio. Tertia, hominis ad Deum recõciliatio. Moraliter, prima dieta conſiſtit in abiectione uitiorum. Secunda, in collatione uirtutum, & exercitio morum. Tertia, in adeptione præmiorum. Vnde in Oſee: *Viuificabit nos poſt duos dies: & in die tertia ſuſcitabit nos*, ſcilicet ad glorificandum. Vel iſti tres dies ſignificant tres partes pœnitentiæ: quæ ſunt contritio cum dolore, confeſsio cum pudore, ſatisfactio cum labore. Et ſubiungit de loco paſsionis, ubi cõſummabitur per mortem, dicens: *Veruntamen oportet me*, nõ facili neceſsitate: ſed patris & mea uoluntate, *hodie & cras & ſequenti cras*, id eſt paucis diebus, *ambulare*, ſcilicet ad locum paſsionis: *quia non capit*, id eſt non conuenit, abſolutè intelligendo, non tranſitiuè: *non capit inquam Prophetam*, ſcilicet me, *perire*, id eſt occidi, *extra Hieruſalem*, ubi mei Prophetæ ſunt occiſi: ibi ego caput Prophetarum, de quo omnes Prophetæ ſcripſerunt, debeo immolari: ubi ſcilicet non dominatur Herodes, ſed Pilatus. Ex quo patet quòd mors mea non eſt in poteſtate eius: ſicut nec hora, nec tempus. q.d. Bene ſcio quando debeo mori, ſed ipſe non: bene ſcio locum paſsionis meæ, ſed ipſe non. Vtinam & hodie prædicatores & prælati, ac fideles cæteri à doctrina & confeſsione ueritatis, timore principum & malorum hominum non ceſſarent: ſed Chriſtum imitando ueritatem coram hominibus confiterentur audacter, & defenderent.

Ambr. lib. 7. in Lucam.

Ioan. 5. c.

Bernardus libro 4 ad Eugeniũ.

Exodi 20. Sabbata quomodo ſanctificãda.

Bernardus ſermo. 3 de Epiphania.

Dietæ tres

Myſticè.

Moraliter.

Oſee. 6.

A B C D E

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi fructum bonorum operum feruenter facere, & in eis iugiter perſeuerare: ne ſine fructu inuentus merear ſuccidi, & in ignem mitti. Da etiam mihi Deus meus, ut non ſim deorſum inclinatus per culpam, ſed ſurſum reſpiciam per iuſtitiam: nec à mentis rectitudine curuatus*,

tus, terrena & tranſitoria cogitem & diligam: ſed ad cœleſtia contemplanda mentis oculos erigam, & æternæ fœlicitatis diuitias requiram. O Domine, uide me per pietatem: uoca me, per internam inſpirationem: ſana me, per peccati remiſſionem: tange me, per ſatisfactionis dolorem: erige me ad ſuperna, per amoris feruorem. Amen.

De hydropico, & exhortatione ad humilitatem & miſericordiam. Caput LXXX.

Luca 14.

DEINDE ibat Ieſus per ciuitates & caſtella, docens & indifferenter prædicans, nõ perſonas accipiens. *Et factum eſt ut dum intraret domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panem*, neceſſitatis, nõ delitias, non fercula uoluptatis.

Panis.

Nomine enim panis, uitæ neceſſaria, excluſis ſuperfluis, deſignantur: paruis quippe erat contentus, nec receptori oneroſus. Supponendum eſt quòd intrauerit ab eo inuitatus: quia Dominus non uenit ad conuiuium Phariſæorum, niſi rogatus: qui inuitabant eum, non ex deuotione, ſed malicioſe. Ad conuiuium autem publicanorum acceſſit etiam non rogatus. Phariſæi enim ſe iuſtos & ſanos reputabant, nec medico egere: ſed publicani ſe peccatores & infirmos confitebantur, & medico indigere. Ideo iſtos, ut illuminet, præoccupat: illos autem rogatus, ut ſe humilient, expectat. *Et ipſi obſeruabant eum*, inſidiando: ut uel in eius factis uiderent aliquid unde eum reprehendere & accuſare potuiſſent: Magna malitia eorum, qui eum paſcebant, & ſibi inſidias parabant: cum eo comedebant, & ipſum mordere uolebant: *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*, ſperans de infirmitate ſua remedium. *Et reſpondens Ieſus*, non ad uerba: quia ſibi quæſtio nõ proponebatur: ſed ad cogitationes Phariſæorum & legiſperitorum: quoniam cogitabant curationem in ſabbato eſſe illicitam. In quo Dei ſapientiam ſe habere monſtrabat qui corda hominum intellexit, *dixit ad eos: Si licet ſabbato curare?* Sic interrogat: ut ex dictis proprijs eos cõfutet. *At illi tacuerunt*. Vbi Beda: Sed meritò interrogati tacent: quia cõtra ſe dictum, quicquid dixerint, uidẽt. Nam ſi licet ſabbato curare: quare ſaluatorem an curet obſeruant? Si non licet: quare ipſi ſabbato pecora curant? Tacebant ergo: quia neſciebant quid dicere debuiſſent. Iſte hydropicus non petebat ſanitatem: quia infirmitas pro eo loquebatur. Vel propter Iudæorum præſentiam, non audebat in ſabbato petere curationẽ. *Ipſe autem apprehenſum eum ſanauit*, tangendo: *ac dimiſit*, liberè ſine precio:

Beda in c. 14. Lucæ. Tacẽt Phariſæi.

A quia per impoſitionem manus ipſum curauit: & poſtea manum retraxit. Tetigit eum, non cauſa neceſſitatis, ſed humilitatis: & ut diuinitatem in carne oſtenderet, eum ſanauit. Vbi Cyrillus: Neglectis ergo Iudæorum inſidijs, liberat à morbo hydropicum: qui metu Phariſæorum remedia nõ poſtulabat, propter ſabbatum: ſed ſolum aſtabat, ut ex aſpectu miſertus eius ſanaret eum: quod Dominus agnoſcens, non poſtulabat ab eo ſi uellet ſanus fieri: ſed protinus eum ſanauit.

Hydropici curatio.

Et reſpondens cogitationibus eorum, qui murmurando cogitabant factum illud eſſe illicitum: oſtendit illud eſſe licitum, per exemplum animalis bruti: cuius periculo licitum erat, etiam ſecundum ipſos, ſuccurrere in ſabbato. Si enim licet tunc ſubue-
B nire pecori, quod eſt opus cupiditatis: multo magis licet ſubuenire homini, propter quem facta ſunt animalia bruta: & qui factus eſt ad imaginẽ Dei, quod eſt opus charitatis. Vnde Beda: Cõpetenti ergo exẽplo ſoluit quæſtionem: ut oſtendat eos uiolare ſabbatum in opere cupiditatis: qui eum uiolare arguunt in opere charitatis.

Beda in c. 14. Lucæ.

His Phariſæis ſimiles ſunt hodie multi prælati: qui plus ſolliciti ſunt pro ſalute beſtiarum, quàm hominum eius commiſſorum. Si patitur uel deficit beſtia, ſtatim remedia procurant: ſi frater uel ſubditus, parum curant: & multi habent de paruis curam magnam, de magnis paruam uel nullam.

Phariſæorũ ſimiles.

Mirum autem erat quòd de curationibus in ſabbato eum ar-
C guebant. Habent enim in traditionibus ſuis determinata genera operum circiter .lxx. à quibus eſt uacandum in ſabbato: inter quæ non eſt curatio, maximè quæ ſolo fit uerbo, ſicut Dominus ſæpe legitur curaſſe. Sæpe Dominus in ſabbato docebat & curabat: ſiue ut plures qui ad ſabbatum conueniebant, lucrifaceret: ſiue ut in ſabbato cœleſtis quietis omnes infirmitates curandas eſſe oſtenderet: ſiue ut interdum à quiete contemplationis, propter ſalute animarum, nos ſubtrahendos eſſe doceret. Et ideo ad manducandum ſabbato cum iſto principe intrauit: non propter cibum, ſed propter animarum lucrum: ubi etiam hydropicum iſtum in corpore & in mente curauit. Et non poterant ad hæc reſpondere illi tanquam uicti
D & confuſi ratione euidẽti.

Opera quibus abſtinendũ ſabbato. Curandi ſabbato cauſa.

Myſticè, princeps iſte fuit Moyſes: domus eius, ſynagoga: hanc intrauit Chriſtus, cùm uenit in mundum manducare panem, id eſt delectari in pœnitentia Iudæorum. Vnde in Apoca. *Si quis audierit uocem meam*, ſcilicet in prædicatione: & aperuerit mihi, ſcilicet in contritione, *intrabo ad eum*, ſcilicet in oris confeſſione: *& cænabo cum eo & ipſe mecum*, ſcilicet delectando in operum ſatisfactione. Iſtud etiam poteſt ſimili modo accipi de prælato & eccleſia domo eius: quam tunc intrauit, & quotidie intrat Chriſtus.

Myſticè. Apoca. 3.

Et notandum quòd proprietates hydropici ſunt ſeptem: per quæ ſeptem capitalia uitia deſignantur: & ideo iſte hydropicus quemlibet pec-
E catorem ſignificare perhibetur. Habet enim hydropicus corporis tumorem: ſic ſuperbus cordis inflationem. Secundò habet ſpirituum compreſſionem: ſic inuidus bona comprimit, ne publicentur & ueniant ad lucem. Tertiò, ſitis ardorem: ſic auarus quãto plus de diuitijs bibit, tanto plus ſitit. Quartò, humorum indigeſtionem: ſic iracundus per iram diminuit dies ſuos. Quintò, pedum pigritiam: ſic accidioſus pigritiam affectionum & cogitationum ad bene operandũ. Sextò, genitaliũ inflationem: ſic luxurioſus eorũdem tumefactionẽ. Septimò, oris fœtorẽ: ſic guloſus oris corruptionẽ. Specialiter autẽ hydropiſis auaritiã deſignat: quia hydropicus quanto magis abundat

Hydropici proprietates ſeptem peccata totidem ſignificantes.

humore

humore inordinato, & quanto plus bibit tanto amplius ſitit:ſic auarus, quãto eſt copioſior diuitijs quibus non bene utitur:& quò plus diuitias adeptus fuerit: tanto ardentius eas concupiſcit: quia ut Iuuenali dicit.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ferociſsima peſtis eſt cupiditas:quæ eos quos capit,egenos efficere ſolet, dum finem inquirendi non inuenit: ſed ut magis quò fuerit locupletata mendicat: Et iſte auarus ſtat ante Ieſum, cùm conuertitur ad Deum, paratus acquiſita diſpenſare ad honorem diuinum:& ſic recuperat ſanitatem:quia de cupiditate mutatur in liberalitatem:& ideo ante Phariſęos hydropicum curat: & mox eos per exemplum animalis bruti ſic conuincit: ut eoſdem etiam auaritiæ condẽnet. Comparatur etiam hydropicus ſpiritualiter ei quem fluxus carnalium uoluptatum exuberans aggrauat. *Hæ enim ſunt duæ filiæ ſanguiſugæ: quæ ſemper dicunt, affer affer*:ſcilicet carnis uoluptas,& auaritiæ cupiditas. Deſignat quoque hydropiſis ſpecialiter ſuperbiam: quia ſicut in hydropico erat turgens corporis inflatio:ſic in ſuperbo eſt tumens mentis elatio:& ideo coram ſuperbis Phariſæis curat hydropicum corporaliter: ut hoc exemplo ipſi diſcant curari ſpiritualiter: & per iſtius ægritudinem corporis,oſtendit in illis ægritudinem mentis: quod enim iſte in corpore, hoc illi geſtabant in mente. Vnde intendens quomodo primos accubitus, id eſt primas & honorabiliores ſedes in conuiuijs ſolennibus eligerent,hortatur eos ad humilitatem, proponens exemplum unius operis humiliter faciendi: ubi loci ſuperioris arcetur appetentia: ut ad ſimilitudinem eius fiant cætera: & docens humilitatem non ſolum apud Deum,ſed etiam apud homines eſſe laudabilẽ. Non enim intendebat principaliter docere quod hic dicitur ad literam:ſed myſticè aliud intendebat ſecũdum ſpiritualem intelligentiam. Monet ergo inuitatos ad nuptias, ut non in primo ſed in nouiſsimo recumbant loco:iuxta illud Sapientis: *Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus.* Vt enim ait Chryſo. Nihil ita Deo amicum eſt, ut cum ultimis ſeipſum numerare:hoc enim philoſophiæ uniuerſæ principium eſt. Hoc autem non tantum corporaliter, ſed & ſpiritualiter intelligi debet. Multi enim cum iactantia & ſuperbia cordis recũbunt in nouiſsimo loco: non niſi ut iuſti & humiles ab alijs uideãtur:& multi uerè humiles recumbentes in cornu, conſcientia & corde reputant ſe in nouiſsimo loco eſſe. Vnde Chryſoſtomus. Iubet nos Dominus in ultimo loco recumbere: nõ ſolum vt corpore in nouiſsimo iaceamus:ſed etiã animo, ut nouiſsimos nos eſſe omnium iudicemus. Sine cauſa loco ſe humiliat,qui corde ſe præfert. Vbi notandũ quòd ſunt quædam nuptiæ ſpirituales: & quædam cœleſtes. Spirituales ſunt quas facit Deus in præſenti cum anima in thalamo conſcientiæ. Coniunctio autem animæ cum Chriſto, fit per fidem & dilectionem. Ex qua coniunctione uenit triplex bonũ: ſcilicet fidei, prolis, & ſacramenti. Bonum fidei eſt, ne diabolum adulterum ſuſcipiat. Bonum prolis eſt, ut ſponſa Chriſti per bona opera ſe exerceat. Bonum ſacramenti eſt, ut inter ſponſum & ſponſam diuiſio nũquam fiat. Nuptiæ cœleſtes ſunt refectio uiſionis diuinæ:ubi erit plena ſatietas:in nuptijs enim conſueuerunt omnia abundare. Via autem ueniendi ad iſtas nuptias, eſt humilitas: quod notatur cùm dicitur: *uade & recumbe in nouiſſimo loco.* Et concludendo ſubiũgit rationem. *Quia omnis qui ſe exaltat* ſuperbiendo, *hu-*

Auaritia fera peſſima. — *Prouer. 30.* — *Inuitat ad humilitatem.* — *Eccleſ. 3.* — *Humiliationis utilitas.* — *Chryſoſt. ho. 43. operis imperfe.* — *Nuptiæ ſpirituales.* — *Bona matrimonij ſpiritualis.* — *Nuptiæ cœleſtes.*

A *miliabitur*, uel hîc uel in futuro. Non dicit, exaltabitur: quia ſecundum Gregorium. Non poteſtas ſed elatio in crimine eſt. *Et qui ſe humiliat*, uoluntariè:nõ qui humiliatur quaſi ex neceſsitate, *exaltabitur*, in futuro:& quandoque etiam in hoc mundo. Hæc ſentẽtia infallibiliter eſt uera in cõſpectu Dei: in cuius iudicio ſuperbi abiecti ſunt,& humiles accepti:quamuis in iudicio hominum aliquando ſit econtrà:ut ſuperbi ſint in gloria,& humiles contempti. Et ſi ſuperbi exaltantur in hoc mundo, humiliabuntur in inferno: & ſi humiles abijciuntur in hoc mundo, exaltabuntur in cœlo. Vnde Cyrillus: Hoc dicitur ſecundũ diuinum iudicium, non ſecundum humanã conſuetudinem, ſecundum quam plures concupiſcentes ho-

Superbi abiecti ſunt Deo.

B norem conſequuntur. Alij uerò ſe humiliantes, inglorij remanent. Vnde & Theophi. Porrò non finaliter, nec omnibus hominibus eſt reuerendus qui ſe honoribus ingerit:ſed dum à quibuſdam honoratur, alij detrahunt ei, & quandoque etiam ipſi honorantes. Vbi nota quòd cùm quidam ſuperbus per procurationem ſuam exaltatus audiret in eccleſia legi hæc uerba euangelij: *Omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur*, hoc uerum eſſe non reputans:& quaſi in uerba blaſphemiæ prorumpens dixit, quòd ſi ſe humiliaſſet & non ſe exaltaſſet, ad ſtatum illum nõ perueniſſet: & ſtatim in eodem loco cecidit: & à diabolo ſuffocatus expirauit. Heu quam multi

Superbi exemplũ.

C hodie hoc dicunt corde uel facto, ſi non verbo: quaſi nunquam exaltari poſſent, ſi ad hoc per ſe nihil facerent. Per primum ergo locum, non ſolum intelligitur hîc honorabilior ſeſſio in conuiuijs ſolennibus: ſed etiam quælibet dignitas in eccleſia, ſeu primatus. Ad dignitates enim nullus catholicus ad Chriſti & eccleſiæ nuptias inuitatus, ſe debet ingerere:ſed alios meliores præponere quantum in ſe eſt: alioquin inuitator principalis, ſcilicet Deus, à quo eſt omnis poteſtas, deijciet eum à ſua dignitate, ſaltem ſpiritualiter, ſententia æternæ damnationis:aliquando etiam deijcit tales pœna damnationis temporalis. Si autem humiliter & ex corde refugiens (ſicut faciebant antiqui

Locum primum.

D patres: ut Gregorius & conſimiles) dignitatem ex obedientia ſuſceperit: & ex charitate fraterna bene ea uſus fuerit: tandem cœleſtem gloriam obtinebit. *Quia omnis qui ſe exaltat*, præſumptione ſe dignitatibus ingerendo, *humiliabitur*, modo prædicto: *& qui ſe humiliat*, non fallaciter & fictè, ſed ueraciter & ex corde *exaltabitur*: quia ſecundũ quod dicitur in Prouerbijs, *humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria*. Vbi ſciendum, quòd humilitas meritoria cui debetur exaltationis gloria conſiſtit in tribus. Primò, in propriæ æſtimationis annihilatione:& hęc inducit contemptum ſui, ita ut homo nihil reputet ſeipſum:& omnium quę habet recognoſcat datorem eſſe Deum. *Quid enim habes*, inquit apoſtolus, *quod non accepiſti*? Secundò, cõ-

Prouer. 29 d. — *Humilitas meritoria conſiſtit in tribus.* — *1. Cor. 4.*

E ſiſtit in dignitatum uilipenſione: & hæc inducit honorem Dei,& hæc habetur quando homo in magnis uirtutibus, donis, & honoribus conſtitutus inde nõ extollitur: ſed totum illi infundit & integrum reſtituit, à quo omne bonum fluit. Tertiò, conſiſtit in aliorum ſibi prælatione:& hæc inducit proximi appreciationem, quomodo ſeruare poterimus quod dicit Apoſtolus, honore inuicem præuenientes: niſi alios digniores nobis in uirtutum meritis æſtimemus? Homo enim illum quo ſe digniorem ęſtimat, uix honorat, ſed potius contemnit. Poteſt & hoc quod dictũ eſt de dignitate, etiam accipi de meritorum præſumptione. Vnde Beda. Myſticè quiſquis nuptias Chriſti

Iacobi 1. Roma 12. — *Meritorũ præſumptio.* — *Beda in c. 14. Lucæ.*

&

& eccleſiæ inuitatus adierit, membris eccleſiæ per fidem coniunctus non ſe extollat quaſi ſublimior cæteris, gloriando de meritis. Dabit enim locum honoratiori poſt inuitato, cùm illorum qui ſe in Chriſto ſecuti ſunt, agilitate præitur. Et cum rubore nouiſſimum locum tenet, quando de alijs meliora cognoſcens, quicquid de ſua operatione celſum ſentiebat humiliat. Sed recumbit aliquis in nouiſſimo loco ſecundum illud, quanto magnus es humilia te in omnibus. Veniens autem Dominus quem humilem inuenerit, amici nomine beatificans ſuperius aſcēdere pręcipiet Quicunque enim humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorum. Pulchrè autem dicitur, *tunc erit tibi gloria*, ne nunc quærere incipias quod tibi ſeruatur in fine. Poteſt etiam & hoc in hac uita intelligi: quia quotidie Dominus ſuas nuptias intrat ſuperbos deſpiciens, & humilibus ſæpe tanta ſui ſpiritus onera præſtans: ut diſcumbentium cœtus eos admirando glorificet Qui enim ſe de meritis eleuat humiliabitur à Domino, & qui ſe de beneficijs humiliat exaltabitur ab eo Hæc Beda. *Cùm ergo inuitatus fueris*, à Domino per prædicatores ſuos ad nuptias ſpirituales, quæ conſiſtunt in coniunctione Chriſti & eccleſiæ, ad quas nuptias inuitati ſunt omnes Chriſtiani: quorum quidā cæteros dignitate pręcedūt: alij uerò merito uirtutum, & excellit unus vna uirtute, & excellitur alia: alij uerò excellunt ſacra intelligentia, *non diſcumbas in primo loco*, aut meritorū tuorum præſumptione, aut bonorum mundanorum ambitione, aut apetitu inanis gloriæ. Quare autem primus locus non ſit ambiendus, probat ex tribus. Primò, ex cōparatione dignioris, *ne fortè honoratior*, id eſt, dignior maiori honore: *ſit inuitatus ab eo*, & talem debes tibi præponere. Dignior enim maiori honore eſt uirtuoſior, & ideo quilibet quātacunque dignitate polleat, habet incitatiuum fugiēdi honorem ſi attendat quòd in congregatione eſſe poteſt aliquis eo honoratior. Non enim dignitati debetur excellentia honoris, niſi quia ipſa atteſtatur excellentiam uirtutis. Secundò, hoc idem probat ex indigni eiectione: quia locus ſublimis indigno non eſt ſtabilis, ſed ſæpe inde eijcitur. Vnde dicitur: *Et ueniens*, per effectum, *qui te inuitauit & illum, dicat tibi*: facto ſcilicet te humiliando, & alium tibi pręferendo, *da huic locum*, quo reputabas te dignum. Hoc ſępe euenit, quòd qui putabat ſe dignum honore, eijcitur à ſua cogitatione, & expellitur inde. Tertiò, hoc idem probat ex cōfuſione quæ ſequitur. Vnde ſubditur: *& tunc incipias cum rubore nouiſſimum locum tenere*, erubeſcens ſcilicet, quando qui de te maiora præſumpſiſti incipies humiliari, quaſi deiectus in animo tuo, aut eiectus de tuo officio, aut deiectus poſt mortem in inferno. Deinde oſtēdit quid ſit obſeruandum ei qui vult honorem acquirere: quia debet humilia de ſe ſentire. Vnde dicit: *Sed cum inuitatus fueris uade*, non te excuſa, *& recumbe in nouiſſimo loco*, minorem te alijs reputando, & te eſſe in omnibus in imo merito, & ſi forte ſis excellentior dignitate uel originis nobilitate. Et notandum, quòd triplex diſtinguitur nouiſſimum: ſcilicet ſtatuū, graduum, & locorum. Inter ſtatus locus nouiſſimus eſt incipientium, medius proficientium, ſupremus perfectorum. Inter gradus locus nouiſſimus eſt ſubditorum, medius prælatorum minorum ſupremus maiorum. Inter loca nouiſſimus eſt inferni, medius mundi, ſupremus cœli. Recumbe ergo aut in nouiſſimo primo, ſcilicet in ſtatu incipientium te reputando per humilitatem, aut in nouiſſimo ſecundo, ſcilicet in gradu ſubditorum per Dei timorem, aut in nouiſſimo tertio, ſcilicet in inferno per iugem meditationem. Et adducit tria, propter quæ nouiſſimus locus eſt eligendus. Primùm eſt, quia ex hoc habetur gratia amicitiæ: *ut cum uenerit*, mentes uiſitando, uel merita poſt mortem diſcutiendo, *qui te inuitauit ad nuptias dicat tibi, amice*, ſcilicet propter tuam humilitatem. Secundum eſt conſecutio loci dignioris, *aſcende ſuperius*, & in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam: quia te humiliaſti, & quia etiā amicus. Tertium eſt honoris gloria quæ ſequitur dignitatem, *tunc erit tibi gloria*, honoris, *coram ſimul diſcumbentibus*, in eadem fide, uel in eadem beatitudine quieſcentibus: tum quia humilis, tū quia amicus principis, tum quia alto gradu ſublimatus. Et nota quòd Dominus non intendit hic dicere, quomodo acquirere debeamus humanam gloriam: ſed exemplo acquirendi gloriam iſtam humanam docet nos acquirere gloriam cœleſtem, ita quòd ſicut humilitas eſt neceſſaria ei qui cupit exaltari honore eccleſiaſtico: ſic eſt neceſſaria ei qui cupit exaltari honore gratiæ & gloriæ. Sed differētia eſt: quia quicunque ſe humiliat ut exaltetur promotione eccleſiaſtica, peccat: eſt enī falſa humilitas in qua latet immunda ſuperbia. qui verò ſe humiliat vt exaltetur donis gratiarū & pręmio glorię, habet rectam intentionē. Quia ut dicit Hieronymus. Sancta ſuperbia eſt uirtutes appetere. Vltimò aſſignat rationem dicti, quantum ad omnia præmiſſa. *Qui omnis*, ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue religioſus, *qui ſe exaltat*, ſcilicet ſuperbiendo, *humiliabitur*, ſponte uel neceſſario, hic uel in futuro. *& qui ſe humiliat*, uoluntariè, non qui humiliatur quaſi ex neceſſitate, *exaltabitur*, uel hic uel in futuro: & hoc aut in officio, aut in merito, aut in præmio. Humiles dicti ſunt ab humo cui proſtrati ſunt, eo quòd nihil inferius ſe niſi humum reputant, & ſe conculcandos omnibus exhibent, & propter hoc exaltari merentur: & ideo homo qui factus eſt de humo humiliari debet, & exaltatio non debetur ei niſi per humilitatis meritum: & talis humilitas ducit ad letabundum gaudium. Vnde Bernardus: Semper in corde tuo debes habere, quòd ſis peccator uiliſſimus, & omni dono & gratia Dei indignus: nec ad hoc aliquo modo aptus, ut Deus orationem tuam exaudiat. Multum ergo debemus fugere ſuperbiam, quæ nos deriſibiles & inimicos Deo & hominibus conſtituit: & amplecti humilitatē, quę nos deſiderabiles & amicos eiſdem facit. Vnde Chryſoſtomus: Ne timeas honore tuo deſtructo ſi humiliaueris teipſum. Ita enī magis extollitur gloria tua: ita maior efficitur. Hęc regni eſt ianua Si uoluerimus magni apparere, non erimus magni: ſed & omnibus de honorabiliores. Qui enim deriſibiles ſunt, & omnibus inimici: & ab inimicis facilè captabiles, & immūdi: apud Deum hi maximi omnium ſunt. Quid autē humilibus eſt delectabilius, aut beatius, cùm humiles Deo ſint deſiderabiles? Sed & ea quæ ab hominibus eſt gloria, hi maximè potiūtur: & omnes eos velut patres honorant, ſicut fratres ſalutant, ſicut propria membra amplexantur. Hæc Chryſoſtomus. Et quia Dominus inſtruxit inuitatos ad humilitatem: nunc inſtruit inuitantes ad miſericordiæ pietatem, & ad pauperum ac debilium potius quàm amicorum & diuitum inuitationem: ut conuiuia faciant, non propter hominum fauorem & uanitatem, ſed propter charitatem & pauperum neceſſitatem: arguens per hoc Phariſæos, quia faciebant conuiuia, non moti pietate, ſed magis cupiditate, intendentes per hoc conſequi

Margin notes: *Matth. 18.* — *Locus primus nō appetendus.* — *Nouiſſimi loci appetē di rationes.* — *Gloriam cœleſtē docet acquirere.* — *Humilitas du ſui cauſa.* — *Alias appetere.* — *Hieron. in cap. 1. Sophonia.* — *Humiles unde dicti.* — *Chryſoſto. ho. 66. in Matth.* — *Humilitatis præmia.*

conſequi utilitatem,ſeu honorem temporalem.Vnde Dominus, ut pro refectione corporali rependeret ſpiritualem,ſcilicet documentum pietatis, *dicebat ei qui ſe inuitauerat*, & per hoc etiam alios aſſidentes qui erant in hoc culpabiles arguebat:*Cùm facis prandium,aut cœnam,noli uocare amicos*,id eſt,propter amicitiam ſecularem, *neque fratres tuos*, id eſt, propter conſanguinitatem,*neque cognatos*,id eſt,propter affinitatem,*neque uicinos*,id eſt,propter familiaritatem, *neque diuites*,id eſt,propter aliquam utilitatem conſequendam: hæc determinatio ſcilicet diuites, omnibus prædictis uidetur debere ſubintelligi, & ita fratres,& cognatos,amicos,& uicinos pauperes ſicut & alios egenos uocare potero, ut eis ſicut & alijs pauperibus diſtribuam pro Deo. Et ſubditur cauſa,cùm dicitur,*ne forte & ipſi reinuitent te*.Hæc enim eſt conſuetudo carnalium hominum: ſcilicet reinuitare inuitantes ſe,*& fiat tibi retributio*,ab homine,non à Deo: in præſenti, non in futuro: iſta nanque reinuitatio intelligitur cuiuſque boni temporalis recompenſatio.Vnde dicit Ambroſius, quòd hoſpitalem remuneraturis eſſe, affectus auaritiæ eſt. Sciendum tamẽ, quòd ſi uocentur prædicti ad conuiuia propter charitatem mutuò nutriendam,meritorium eſt. Si autẽ ad laſciuiam uel ad gulam exercendam, uel ad inanẽ gloriam,peccatum eſt:& inuitans ſuſtinebit pœnam. ſi autem ad reinuitandum: recepit mercedẽ ſuam. ſi autem ad beneuolentiam ſeu liberalitatem, indifferens eſt: & poteſt bene fieri & malè, prout ad finem ulteriorem ordinatur,qui poteſt eſſe bonus uel malus.Vnde hæc inuitatio permittitur niſi de patrimonio Chriſti,quod totum debet in uſus pauperum expendi:ſicut de teſtamento mihi commiſſo ad faciendum eleemoſynam,non poſſum in alios uſus expendere quicquam.*Sed cùm facis conuiuium*,motus pietate,*uoca pauperes*,cenſu:qui non habent de ſuo ad uiuendum. *& debiles* conatu: qui potentiam non habẽt ad laborandum.*& claudos*, greſſu: qui ire nequeunt ad mendicandum. *& cæcos*, uiſu: qui non uident ad aliquod artificium operandum.*& beatus eris*:ſcilicet in præſenti beatitudine ſpei, & in futuro beatitudine rei:*quia* inuitati,*nõ habent retribuere tibi*: & ideo Deũ nunquã obliuiſcentẽ habebis debitorẽ, pietas enim ad omnia utilis eſt,promiſſionẽ habens uitæ quæ nũc eſt,& futuræ. Vbi Chryſo. Nõ ergo turbemur cùm nõ recipimus beneficij recõpenſationẽ: ſed cùm recipimus.Quoniam ſi receperimus, non amplius recipiemus illic: ſed ſi minimè retribuit homo, tunc tibi Deus retribuet.Vnde ſequitur: *Retribuetur enim tibi*: ſcilicet à Domino, *in reſurrectione iuſtorum*. ſecũdum Bedam:Et ſi omnes reſurgant, ſingulariter tamen & quaſi propriè non immerito reſurrectio iuſtorum dicitur,qui in ea immutandi ſunt,& ſe beatos eſſe futuros non dubitant.Vbi Gregorius Niſſenus: Non ergo negligas iacentes,quaſi nullo ſint digni. Cogita quid ſint, & precioſitatem eorum inuenies. Saluatoris induerunt imaginem, futurorum bonorum hæredes, regni clauigeri, accuſatores & excuſatores idonei: non loquentes, ſed inſpecti à iudice. Vbi & Chryſoſtomus: Deceret ergo eos ſurſum in ſolario ſuſcipere. Si non placet ſaltem deorſum:ubi ſunt ſubiugalia & famuli.Chriſtum ſuſcipias,fiat ſaltem pauper edituus. Vbi eſt eleemoſyna, non audet intrare diabolus. Et ſi ſecum conſedeas, mitte ei de menſa fercula. Et iterum: Sed dicis: Immundus eſt pauper & ſordidus.Laua eum,& fac tecum in menſa ſedere. Si ueſtes ſordidas habet,mundum indumentum ex-

Ambr.lib. 7. in Lucam.

Bona eccleſiæ expendantur in pios uſus.

Chryſoſto. hom. 1. in epiſtolã ad Coloſſen.

Chryſoſto. loco citato.

A hibeas.Chriſtus accedit per eum,& tu friuola loqueris: Hæc Chryſoſtomus, Moraliter, *cùm facis conuiuium*, id eſt, cùm accedis ad orationem, ut reficiaris pane lachrymarum,& inebrieris uino compunctionis,*noli inuitare amicos*, id eſt, noli orare tantum pro amicis & conſanguineis tuis:& pro diuitibus, id eſt, pro iuſtis qui ſunt diuites in uirtutibus:ſed pro inimicis & peccatoribus,qui uerè pauperes ſunt.Vnde ſubdit: *Sed uoca pauperes*, id eſt, aſſocia in tua oratione peccatores:& ſubdiuidit in tria genera peccatorum, dicens:*debiles*,id eſt,peccantes ex infirmitate,*claudos*, id eſt peccantes ex malitia,ſcilicet qui habent pedem intellectus ſanum: ſed pedem affectus infirmum, *& cæcos*,id eſt,peccantes ex ignorantia.Prædicator etiã

B uerbi diuini facit ſpirituale conuiuium: ſed ſi facit hoc propter honoris uel lucri temporalis conſecutionem,non habebit à Deo mercedem:ſi uerò facit propter animarum ſalutem, recipiet cum iuſtis uitam æternam. Ex eo autem quòd Dominus hîc ait: *retribuetur in reſurrectione iuſtorum: quidam de ſimul diſcumbentibus*, rudis & carnalis, motus uerbis Chriſti,credidit quòd reſurrectio futura eſſet ad uitam cibis corporalibus indigentem, & quòd Chriſtus promitteret eſcas corporales in regno cœlorũ,& dicit ei, *beatus eſt qui manducat panem in regno Dei*.Vnde Cyrillus: Homo iſte animalis erat, non diligenter percipiens ea quæ Chriſtus protulerat.putauit enim corporeas

C eſſe remunerationes ſanctorum.Sed quidam dicunt, quòd per panem iſte intelligebat beatitudinem uerã quæ conſiſtit in uiſione & fruitione deitatis Chriſti principaliter,& humanitatis ſecundariò,qui uocat ſe panem uitæ. Vnde Auguſtinus: uel quaſi in longinqua iſte ſuſpirabat,& panis iſte,ſcilicet quem deſiderabat,ante illum diſcumbebat.Quis enim eſt panis regni Dei,niſi qui dicit: *ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi*?Noli parare fauces,ſed cor:Hæc Auguſtinus. *Beatus igitur qui hunc panem*, qui refectio animarum eſt *manducabit in regno Dei*,uidendo ſcilicet & fruendo,de quo dicitur in Eccleſiaſtico.*Qui edunt me adhuc eſurient*,non propter famis inediam:ſed propter faſtidij abſentiam. Vnde Beda: Panis qui manducatur in

D regno Dei, non corporalis intelligendus eſt cibus, ſed ille utique qui ait: *Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcendi:ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum*.id eſt,ſi quis meæ incarnationis ſacramento perfectè incorporatus meæ diuinæ maieſtatis uiſione frui meruerit,hic perpetua uitæ immortalis beatitudine gaudebit. Hæc Beda.

Moraliter.

Conuiuiũ prædicatoris.

Auguſtin. ſer. 33. de uerbis domini. Ioan. 6.

Eccle. 24.

Beda in c. 14. Luc. Ioan. 6.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, manu miſericordiæ tuæ me apprehende,& protege:ne præualeat in me hydropiſis carnalis uoluptatis uel auaritiæ,aut*

E *ſuperbiæ: & da mihi ut per ueram cordis, oris, & operis humilitatem in nouiſſimo loco recumbam minorem me alijs reputando, & per miſericordiam indigentes inuitare nõ obmittam, eorum neceſſitatibus pro poſſe ſuccurrendo. Largitor opulentiſſime Deus, da mihi miſero panem cœlicum(qui tu ipſe es)manducare in regno Dei;pro quo pane tibi Domine quotidie militamus, pro quo tota die mortificamur, ut in tua uita uiuamus. Amen.*

De inuitatis ad cœnam magnam,
Caput LXXXI.

Luc.14. ET quia nõnulli terrenis, vel voluptatibus mundi huius dediti, hunc panem de quo dictum eſt, fidetenus quaſi odorã do percipiunt, dulcedinem uerò attingere ueraciter guſtãdo faſtidiunt:ideo ad oſtẽdendũ talium teporem cœleſtibus epulis non eſſe dignum, ſubiungit dominus parabolam, in qua demonſtrat di
Ingratitudo Iudæorum. uinæ largitatis effluentiam, & arguit multiplicem Iudæorum ingratitudinem, qui præ cæteris gentibus fuerunt inuitati ad cœleſtem beatitudinem. Primò, per Prophetas. Secundò, per ipſum Chriſtum. Tertiò, per Apoſtolos: & tamen renuerunt uenire per fidem: & ita uocati ſunt Gentiles. Dicit ergo. *Homo quidam*, id eſt, Chriſtus uerus homo & uerus Deus, qui dicitur homo rationem ueritatis naturæ humanæ, quidam, ratione ſingularitatis perſonæ reſpectu aliorum, *fecit cœnam magnam*, id eſt, præparauit futuram gloriæ & uitæ æternæ refectionem, & cœleſtem ſeu æternam beatitudinem, quàm ſanctis animabus
Cęna magna. ab æterno præparauit Dominus. Quæ uocatur cęna eo quòd eſt refectio ultima: quia ſicut cęna paratur declinante die, poſt quam nulla refectio ſequitur: ſic uita æterna datur per diem præſentis uitæ, ubi nihil aliud expectatur. Item dicitur cœna magna imò ſic maxima, ut eius immenſitas in cor hominis non poſ ſit aſcendere, *& uocauit multos*, quia vult omnes ho-
Vocatio domini. mines ſaluos fieri & beatos. Vocauit Dominus quoſdam per Angelos, quoſdã per patres, quoſdã per Prophetas, quoſdã per ſeipſum, quoſdã per Apoſtolos, quoſdã aliorũ prædicatorũ uerbis, quoſdã inſpirationibus internis, quoſdã beneficijs & proſperis, quoſdã flagellis & aduerſis. *Et miſit ſeruum ſuum*, id eſt, prædicatorẽ Euangelicum: & licet plures ſint ſerui perſonarum ſtatuum & habituum diuerſitate, unum tamen debent eſſe fidei & charitatis unitate. *hora cœnæ*, id eſt, ultima ætate & tempore gratiæ. Hora cęnæ eſt finis ſeculi, ſcilicet ultima ætas. Nam etſi homines in alijs ætatibus ad cœnam inuitabantur, nullus tamen recipiebatur ad cœnam: ſed omnes ad limbum deſcẽdebant, *dicere inuitatis ut uenirent*, id eſt, ad ueniendũ per bona opera ſe prępararẽt: *quia iam parata ſunt om*
Cęnę tempus. *nia*. Ante aduentum Chriſti, nondum erat cęna Chriſti parata: quia nullus poterat ingredi vitam ęternam: ſed agno Chriſto immolato apertus eſt regni cœleſtis aditus, & tunc miſſi ſunt Apoſtoli ad quos antè fuerant Prophetæ miſſi. Sicut enim Chriſtus miſſus fuit

A à patre ut inuitaret ad cœnam: ita ipſe ſeruos ſuos Apoſtolos ſuos miſit & mittit prædicatores, ut dicãt nobis: uenite ad cœnam quia parata ſunt omnia. Cõſiſtit autem illa cœna in tribus: ſcilicet in beata uiſio- Cœna cœleſtis cõſiſtit in tribus.
ne diuinarum perſonarum, in ſocietate Angelorum, & in conſortio ſanctorum: quæ omnia ut hic dicitur ſunt parata. *Et cœperunt ſe ſimul omnes excuſare*, id eſt, per mala opera ſe retrahere: quia plus dilexerunt terrena & corporalia quàm cœleſtia & ſpiritualia. Omnes ſe excuſant, & ſi non uerbo ſaltem cogitatu uel facto, Omnes dicit, id eſt, pro maiori parte: quia Omnes pro plurimis.
pauci ſaluantur reſpectiuè ſecundum Gregorium. Multi uocantur, ſed pauci ueniunt: quia multi qui
B per fidem ei ſubijciuntur, malè uiuendo eius conuiuio contradicunt. Sed uæ nobis: quia ſecundum eundem Gregoriũ, Ecce homo diues inuitat: & pauper Gregorius hom.36 in Euãgelia.
occurrere feſtinat: ad Dei inuitamur conuiuium, & excuſamus. Dominus clementer omnes inuitat: ſed qui uenire nolunt excuſant, & ſic æternum conuiuiũ quod Deus non rogatus, ſed gratis offert uolentibus, ſibi intercludunt. Excuſatio enim iſta eſt indiſ- Excuſatio à cœna.
poſitio uoluntaria: qua alij cadunt in ſuperbiam, alij in auaritiam, alij in luxuriam. Primi ſignantur per uillam emptam uidentes. Secundi, per iuga boum empta probantes. Tertij, per uxorem ducẽtes: & omnes iſti ad cœnam Dominicam ſunt inepti. Vnde conſequenter excuſantium cauſæ ſubduntur, cùm dicitur.
C Primus dixit. *Villam emi & neceſſe habeo exire, & uidere illam*, Vbi notantur ſuperbi amatores mundi, in Villã emit amator mundi ſuperbus.
quibus eſt ambitio dignitatum & huiuſmodi. in uilla enim empta dominatio notatur & ſuperbia: quia ſuperbi uolunt alijs dominari. Et alter dixit: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa*, Vbi intelliguntur auari Iuga bouũ auarus.
& cupidi quinque ſenſibus, & terrenis nimis intenti: in quibus eſt cupiditas terrenorum & mũdanorum: per boues enim qui terram uerſant, terrena ſignantur. Et alius dixit. *Vxorem duxi, & ideo non poſſum uenire*. Vbi notantur carnales & luxurioſi delitijs car- Vxorem duxit carnalis.
nis dediti: in quibus eſt amor voluptatum carnalium, uxor enim ad uoluptatem carnis pertinet. Dicit au-
D tem ſecundũ Baſilium, non poſſum uenire: eo quòd intellectus humanus vergens ad humanas illecebras, debilis eſt ad agendum diuina. Omnes ergo prædicti ſunt indigni cœna nuptiarum agni. Vnde ſunt uerſus iſti:

Villa, boues, uxor, cœnam clauſere uocatis,
Mundus, cura, caro: cœlum clauſere renatis.

Ad iſta uerò tria uitia, reducuntur omnia à beatitudine cœleſti excludentia. Quia (ut ait Ioannes) *Om* 1. Ioan. 2.
ne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ. Vnde Augu- Augu. ſer. 13. de uerbis domini.
ſtinus: O qui ad cœnam Dei uenitis: nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Amor rerũ terrenarum, uiſcus eſt ſpiritualium pœnarum †: quo- Amor terrenorum. † pennarũ.
E niam omnia quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis ſunt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi. Concupiſcentia carnis, uxorem duxi: concupiſcentia oculorum, quinque iuga boum emi: ambitio ſeculi, uillam emi. Tollamus ergo de medio excuſationes uanas & malas: & ueniamus ad cœnam: quia Excuſatio tollatur.
intrinſecus ſaginabimur. Non nos impediat extollentia: non ſuperbia extollat: non nos teneat curioſitas illicita & auertat à Deo: non nos impediat uoluptas carnis à uoluptate cordis. Veniamus & ſaginemur: Hæc Augu. Secundum Chryſo. Quamuis uideantur rationabiles excuſantium occaſiones eſſe: tamẽ hinc Chryſoſto. ho. 42. operis imperf.
diſcimus: & ſi neceſſaria fuerint quæ detinent omnibus

bus prima facere ſpiritualia. Excuſat quippe omnis qui plus terrena quàm cœleſtia diligit: etiam ſi ſe ad cœleſtia tendere dicit. Quòd hodie clericis & religioſis multis obijci poteſt, qui curam & ſollicitudinem tantam habent de terrenis & omnibus quibus laici occupantur, ut nulla differentia inter hos & illos uideatur.

Greg. hom. 36. in Euã.

Vnde Gregorius: Sed ecce inter hæc penſare poſſumus, quid ſibi corda noſtra reſpondeant Occultis enim fortaſſe ſibi cogitationibus dicant: Excuſare nolumus: ad illud enim ſupernæ refectionis conuiuium & uocari & uenire gratulamur. Loquentes nobis talia, mentes noſtræ uerum dicunt: ſi non plus terrena, quàm cœleſtia diligunt: ſi non amplius rebus corporalibus, quàm ſpiritualibus occupantur: Hæc Gregorius. *Et reuerſus ſeruus nunciauit hæc Domino*. Prædicatores exeunt ad prædicationem: reuertũtur ad Dei contemplationem: nunciant quid egerũt per interiorem confeſſionem. *Tunc iratus paterfamilias* ſcilicet Chriſtus (cuius familia ſunt omnes Angeli, omnes electi fideles) contra ſuę cœnæ contemptores ira non affectus, ſed effectus: quia punit ut iratus.

Auguſtin. in pſal. 78. Ira Dei iuſta.

Nã ſecundũ Auguſt. Ira Dei eſt uindicta peccati. Et iuſtè iraſcitur Deus de negligentiis hominum, quòd paratam pro eis æternæ uitæ cœnam contemnunt, & uilibus cibis mentem implent. Iratus (inquit) dixit *ſeruo ſuo*, ſcilicet prædicatori euangelico: *Exi citò*, ſcilicet ab oſtio ſtudij & cõtemplationis, ad publicum actionis & prędicationis, *in plateas & uicos*, ciuitatis. Per uicos & plateas ciuitatis, quæ ſcilicet clauſuram habent,

Iudæorum uocatio.

intelligitur uocatio Iudæorũ qui clauſi erant legalibus obſeruantijs, & quaſi Dei ciues: ut potè eius legem tenentes: quorum quidam erant in plateis, id eſt in lata uia proſperitatis & uoluptatis: quidam in uicis, id eſt in anguſtia aduerſitatis & tribulationis. Vicus enim arctior eſt, quàm platea: & pauperes propter defectum gratiæ & uirtutis: ac debiles, propter defectum bonæ operationis & cæcos, propter defectum ueræ cognitionis: & claudos, propter defectum rectæ affectionis & intentionis: hoc eſt humiles, qui ſe tales reputant, & intrare deſiderant, introduc huc: tales enim uult Dominus ad pœnitentiam uocari, & ad ſuum conuiuium introduci. Nam principibus & ſacerdotibus, ac legiſperitis Iudæorum, propter ingratitudinem & ſuperbiam dimiſsis à Deo, & relictis: humiles, ſimplices, & publicani illius populi ſunt uocati: ut patet in Apoſtolis & pluribus alijs ex decurſu Euangelij.

Gregorius hom. 36. in Euangelia. Pauperum electio. 1. Cor. 1.

Vnde Grego. Quia ergo uenire ſuperbi renuunt pauperes eliguntur: quia infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: peccatores ſuperbi reſpuuntur, & peccatores humiles eliguntur: hos itaque elegit Deus, quos deſpicit mundus quia plerunque ipſa deſpectio hominem reuocat ad ſemetipſum. Pauperes ergo & debiles, cęci & claudi, uocantur. & ueniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo deſpecti, plerunque tanto celerius uocem Dei audiunt, quanto in hoc mundo non habent ubi delectentur.

Augu. ſer. 33. de uer. domini.

Vnde & Auguſtinus: Et qui uenerunt niſi mendici, debiles, claudi, cæci? Illi autem non uenerunt diuites, ſani, quaſi bene ambulantes, & acutè cernentes, multum de ſe præſumentes: & ideo tanto deſpectiores, quanto ſuperbiores.

1. Cor. 8. Matth. 9. Pſal. 16. Pſal. 12.

Veniant mendici: quia ille inuitat qui propter nos factus eſt pauper, cùm diues eſſet: ut illius paupertate mendici ditaremur. Veniant debiles: quia non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus: Veniant claudi, qui ei dicant: compone greſſus meos in ſemitis tuis. Veniant cæci, qui dicant: *illumina oculos meos*

A *ne unquam obdormiam in morte*: Hæc Auguſtinus. *Et ait ſeruus: Domine factum eſt ut imperaſti*: ſed etiam eo modo ut imperaſti: & ſic notatur perfecta obedientia. ſ. in opere & in modo. *& adhuc locus eſt*, quaſi dicat: Multos introduximus de Iudæis, *ſed adhuc eſt locus*, ubi recipiantur Gentiles. hoc etiam ideo dicitur: quia eccleſia plures recipere ſemper eſt parata.

Vocatio Gentiliũ.

Et ait Dominus ſeruo: Exi citò in uias & ſepes, id eſt extra Iudæam diſcurrendo ad Gentilem populum. Per uias enim & ſepes intelligitur uocatio Gentilium: qui tanquam agreſtes in uijs & ſepibus erant diſperſi, & direptioni hoſtium expoſiti in uijs, ſ. mundanæ proſperitatis, & ſepibus aduerſitatis: *& compelle intrare*, inſtantia & importunitate prædicationis.

B Vocantur enim, qui à malo retrahuntur feruentibus exhortationibus: compelluntur, qui trahuntur duris comminationibus. Vnde Iudæos monet uocari, & Gentiles compelli: quia Iudæis tanquam legem & Prophetas habentibus, leuior uocatio debebat ſufficere, quę nõ ſufficiebat gentibus, *ut impleatur domus mea*, ſ. cœlũ & cœleſtis patria, ubi fit æternum conuiuium debito numero prædeſtinatorum: qui numerus non remanebit inexpletus.

Intrare cõpulſi.

Vel compelluntur intrare hæretici: qui per eccleſiam puniti reſipiſcunt: uel quicunque alij qui huius mundi aduerſitatibus fracti, ad Dei amorem redeunt. Fœlix neceſsitas, quæ ad meliora compellit.

Tribulationum bona.

C Multi enim qui in ſecuritate & proſperitate mundo uiuunt, inſtante aduerſitate & periculo ad Deum fugiunt. Vnde Chryſoſtomus: Multo laborioſius eſt in ſecuritate concupiſcentias uincere, quàm in periculo diuitias poſſe contemnere. Ipſe enim timor periculi adiuuat animum, & facilè uincitur delectatio corporalis. Quot enim ſunt qui in ſecuritate non fuerunt contenti pauperes eſſe: & tamen uidentes perſecutionem, magis contenti fuerunt bona ſua dimittere, quàm perire. Illos tales ſciens Deus, frequenter præcidit diuitias eorum: ut à ſollicitudinibus releuati, ſecurius & melius permaneant Deo: Hæc Chryſ.

Gregorius hom. 36. in Euãgelia.

Liquet ergo (ut ait Gregorius) quòd alij uocantur, & uenire contemnunt ut qui donum intellectus accipiunt, ſed eundem intellectum operibus nõ

D ſequuntur alij uocantur & ueniunt ut qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. alij intrare compelluntur: ut quos eccleſia temporaliter punit. In fine autem concludendo, ſubiungit, *Dico autem uobis*, cuius dicere infallibile eſt, *quòd nemo uirorum illorum qui uocati ſunt*, & ſe excuſantes uenire noluerunt, *guſtabit cœnam meam*, imò nec uidebit: ſed ſancti guſtant & uident etiam in præſenti, ſecundum illud Pſal. *Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt Dominus*.

Pſal. 33.

Prædeſtinati ſolũ ad cœnam recipientur. Gregorius ibidem.

Implenda eſt enim domus Dei numero prædeſtinatorum: ſed ſuperbi peccatores qui uocati uenire noluerunt, ſeipſos irrecuperabiliter excuſarunt. Hæc ſententia Domini (ut ait Gregorius) ualde timenda eſt.

E Nemo ergo uenire contemnat: ne dum uocatus excuſat, cùm uoluerit intrare non ualeat. Et certè qui non intrauerit, famelicus & inanis à refectione diuinæ fruitionis & uiſionis remanebit.

Chryſoſto. hom. 5. ad populũ Antiochaum.

Ecce, quàm periculoſum eſt contemnere inuitationem Ieſu Chriſti: tales enim à refectione eius in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam, merentur excludi.

Hæc igitur omnia, & ad quæ uocati ſumus, diligenter conſideremus: & præſentia deſpicientes, ad futura nos præparemus. Vnde Chryſoſtomus: Permaneamus igitur cuſtodientes eam quam initiò ſuſcepimus dignitatẽ & futura quotidie regna quæramus. Omniaque præſentia, umbras eſſe prorſus ac ſomnia iudicemus.

iudicemus. Neque enim ſi rex terrenus aliquis, aſſumens te pauperem ac mendicum, repentè ſibi adoptaret in filium: tu iam ad tugurij tui reſpiceres uilitatem Ita nunc igitur nihil præſentium putes eſſe precioſum. Longè quippe maiora ſunt ad quæ uocatus es capeſſenda. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui omnes homines uolens ſaluos fieri, refectionem cœleſtis beatitudinis omnibus præparaſti: & multos ad eam miris modis uocaſti: ne me miſerum excludas ab illa gratia generali quam omnibus uoniſti impartiri: & da mihi calcare omnem ſuperbiam & ambitionẽ auaritiam & cupiditatẽ, concupiſcentiam carnis & uoluptatem. ne hæc uel alia impedientia mihi æternum intercludant conuiuium: ſed qui ſum pauper in gratia & uirtute, & debilis in bona operatione, ac cæcus in uera cognitione, & claudus in recta affectione, miſericorditer introducat in idipſum: Amen.*

De ſcenophegia feſtiuitate Iudæorum. Caput LXXXII.

Ioan. 7. POST hæc ambulabat & manebat adhuc *Ieſus in Galilæa*, docendo in ſynagogis eorum: *non enim uolebat in Iudæam ambulare: quia Iudæi quærebant eum interficere.* Licet enim poſſet inter eos ſine nocumento eſſe: uoluit tamen aliquando ante tempus paſſionis, ſe ab eis ſubtrahere. Primò, ratione ſui: quia nondum uenerat tempus quo uolebat occidi. Secundò, ratione noſtri: ut noſtram conſolaretur infirmitatem: dando nobis exemplum, quòd poſſumus aliquãdo declinare perſecutionem. Tertiò, ratione Iudæorum: ne manens in medio eorum, magis eos incitaret in odium. *Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum ſcenophegia*, id eſt feſtiuitas tabernaculorum, quando habitabant filij Iſrael in tabernaculis ſeptem diebus, ſub umbra ramorum, in ſimilitudinem & memoriam tabernaculorum, in quibus habitauerunt patres eorum, cùm educti ex Aegypto peregrinarentur in eremo, uelut reminiſcentes beneficia Domini, qui erant Dominũ occiſuri. Et eſt ſcenophegia dictio græca, compoſita à ſcenos quod eſt umbra: & phagin quod eſt comedere: quia in umbraculis comedebant, durante illa feſtiuitate. Et celebrabatur collectis fructibus anni in Septembri mẽſe ſeptimo: quia illo tempore quo duæ erant colligendæ, exiuerunt de eremi tabernaculis. & uenerunt in terram promiſsionis, unde exploratores portauerunt in uecte uuas. Et tunc Iudæi habitabant

Scenophegia quid.

Num. 13.

A in umbraculis: quia patres eorum per quadraginta annos habitabant in tabernaculis. Imminente igitur ſcenophegia, *fratres*, id eſt cõſanguinei Domini, nõ Apoſtoli, ſed alij propinqui eius cognatione ex parte uirginis Mariæ: quia uiderunt ipſum non eſſe paratũ ad aſcendendum, inuitabant eum ut ad diem feſtum in Hieruſalem, quæ caput regni eſt, aſcenderet: ibique gloriam miraculorum oſtenderet, & ſe manifeſtaret. Chriſtus enim habebat quoſdam cognatos ſecundum carnem, qui more Iudæorum fratres dicebãtur. Et dixerunt ad eum: *Tranſi hinc, & uade Iudæam*, hoc eſt Hieruſalem Iudeæ metropolim: *ut & diſcipuli tui*, id eſt turbæ te ſequentes, ſeu aliæ undecunque illuc conuenientes, *uideant opera tua*, & miracula. Ac

B ſic (ſecundum Bedam) dicant: Tu ſigna facis: & pauci ea uident. Tranſi ergo ad regiam urbem ubi ſunt principes: ut uiſis ſignis laudem conſequaris ab eis: carnales amici gloriam eius quærentes: ut illius participes fierent: & per miracula eius magnificarentur, carnale conſilium dabant quò ſaluator noſter mundi gloriam acquireret: & ſuum nomen longius dilataret: ideoq; non in occulto & abſcondito: ſed palam & in conuentu multorum, miracula Dominũ Ieſum facere admonebant. Eſt nanque proprium inanis gloriæ cupidorum: ut quicquid glorioſum ſuum uel ſuorum extiterit, oſtendatur in publico. *Neque enim fratres*, id eſt, conſanguinei, *eius*, humanam & mundanam gloriam requirentes fideliter, *credebant in eum*,

Beda in ca 7. Ioan.

Amicorũ carnalium conſilium.

C æſtimantes eum uanè glorioſum, & gloriæ hominũ amatorem & cupidum. Facis inquiunt miracula, ſed in abſcondito: innoteſce & appare hominibus, ut laudari poſsis ab hominibus. Putabant enim quòd laus & fauor mundi eſſet fructus uirtutum, & miraculorum ſuorum. Et quia ſuggerebant ei malum, ſcilicet gloriam mũdanam quærere: ideo recuſauit, & eis nõ acquieuit: ut daret nobis exemplum non quærendi gloriam huiuſmodi, dicens: *Tempus meum*, id eſt gloriæ meæ manifeſtandæ, *nondum aduenit*: quia poſt reſurrectionẽ manifeſtanda erit: *tempus autem ueſtrum*, ſcilicet mundanæ gloriæ, quo & mundi laudem, hominumque fauore & uana gloria decipiamini, *ſemper*

D *eſt paratum*: id eſt mundi gloria quã affectatis & quæritis, ſemper eſt parata uobis. Ea enim quę omnibus horis mundus exhibet quæritis, ſcilicet honores, diuitias, & delitias: & ideo ſicut uos tẽpori parati eſtis, ita tempus paratum eſt uobis. Mundani ergo habent tempus gloriæ paratum: quia eadem amant quæ mũdus & mundo conſentiunt: & ideo quod quærunt, ſemper inueniunt: ſancti uerò, qui quærunt gloriam ſpiritualem, non habent hîc tempus paratum: quia uituperãt quæ mundus amat, & mundum contẽnunt. Et ideo dicit: *Nõ poteſt mundus*, id eſt mundani, *odiſſe uos*: quia cum mundo conuenitis, & de amatoribus eius eſtis: & ſimilium in uoluntate, & uoto, & opere

E non eſt odium, ſed amor & amicitia. Vnde Chryſo. Qualiter eos mundus odit, qui eadem cum mundo uolunt & pro eo ſtudent? *Me autem*, & meos *odit*, propter diſsimilitudinem quæ eſt in uoluntate, uoto, & opere: quia opera eius mala nõ approbamus, ſed magis redarguimus. Sicut autem duæ gloriæ, ita & diuerſa ſunt feſta. Mundani enim habent feſta tẽporalia, ſcilicet gaudere, epulari. & huiuſmodi delitias exteriores: ſancti uerò habent feſta ſpiritualia, quæ cõſiſtunt in delectationibus ſpiritus. Et ideo bene ſubdit: *Vos*, qui gloriam mundi & feſta gaudiorum mũdanorũ quæritis, *aſcendite ad diem feſtum hunc*, in quo uideri & uidere in uanitate & concupiſcentia uultis,

Chryſoſt. hom. 47. in Ioannem.

Gloria & feſtum duplex.

id eſt

id eſt ad feſtum lætitiæ temporalis. Vbi laus humana & uoluptas quæritur: vbi carnalia gaudia extẽdũtur, *ego*, qui talibus non delector, *non aſcendam*, ſcilicet vobiſcum, *ad diem feſtum iſtum*: & hoc modo ſicut uos vultis, ſcilicet quærens gloriam, *quia tempus meum*, id eſt gloriæ meæ ſecundum humanitatem, ad quam perueniendum eſt, impleta prius humilitate, *nondum eſt impletum*, non enim niſi impleta humilitate paſſionis, ſequitur tempus gloriæ & immortalitatis. Vel *uos aſcendite ad diem feſtum hunc*, id eſt ad principium ſolennitatis huius: quia Iudæi magis uacabant epulis & lætitiæ in principio feſti quàm in fine *ego autẽ non aſcendam ad diem feſtum iſtum*, ſcilicet primum: *quia tẽpus meum nondum eſt impletum*. Tempus enim aptum doctrinæ ueritatis, propter quam ſaluator uenerat, non erat ſic in principio ſolennitatis propter prædicta, ſicut circa finem: quia tunc paratiores ſunt omnes ad doctrinam. Dicendo autem, uos aſcendite, nõ conſulit nec præcipit nec eos ad talia inuitat: ſed prędicit & præmittit, & oſtendit quid ipſi quęrebant qui mundana ad huc tantum ſapiebant. Iſti ſemper uolebant eſſe in feſto, & non in uigilia, qui ſemper uolebant habere mundi laudem & uoluptatem, & nullam ferre mundi moleſtiam. Similes ſunt multi in pręſenti uita, qui ſemper uolunt habere feſta, & ideo in futuro facient vigiliam: uolunt enim modo eſſe in comeſſatione, & ebrietate, ac riſu, & uanitate: & ideo ſẽper erũt in fame, & ſiti, & fletu, & tribulatione. Iſtud autẽ feſtũ diabolicũ triplici de cauſa nõ eſt faciendũ. Primò, quia hęc uita eſt uigilia: ideo debemus ieiunare, & peccata noſtra plangere: ut poſſimus ad feſtum cœleſtis patriæ peruenire. Vnde Matthæus. *Beati qui lugent*, ecce uigilia: *quoniam ipſi conſolabuntur*, ecce feſtum. Sed uani homines uolunt hic feſtum facere: & ideo uenient ad uigiliam. Vnde Lucas. *Vę uobis qui ſaturati eſtis*, ecce feſtum: *quia eſurietis*, ecce uigilia. Secũdò, quia iſta uita eſt exilium: & ſtultus eſſet peregrinus qui in exilio poſitus uellet facere feſtum: ſed debet expectare quouſque ad patriam ſuam redeat: patria autem noſtra, eſt regio cœleſtis, quæ nos expectat: & quia peccatores de hoc exilio patriam faciũt, ideo à patria cęleſti exules & banniti ſemper erunt. Tertiò, quia iſta uita eſt locus laboris: & ideo ſerui Dei ſunt in labore continuo, & de labore ueniunt ad quietem: uani autem homines uolunt eſſe in ocio, & ideo de ocio ueniunt ad laborem. Hìc ergo oſtenditur diſcretio ſeu diſtinctio bonorum à malis: tempus enim gloriæ malorum ſemper eſt in pręſenti, ubi dies mali ſunt, & mali florent: tempus verò glorię bonorũ erit in futuro, quando cum Chriſto regnabunt: ad quam gloriam per paſſiones & tribulationes perueniunt. Dicant ergo deuoti alijs ad conuiuia & laſciuias eos inuitantibus: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc*, nos qui talia non appetimus, non aſcendimus. Non enim debet ſeruus Chriſti in talibus delectari: quia delicatus miles eſt, qui vult ſimul gaudere cum ſeculo, & regnare cum Chriſto, cùm dictum ſit: *Væ his qui in bonis ducunt dies ſuos: quia in puncto horæ deſcendent ad inferni nouiſſima*: receperunt enim bona in uita ſua. Vnde Auguſtinus. Simus recti corde, tempus gloriæ noſtræ nondum uenit. Dicatur amatoribus huius ſeculi, quales erant fratres Domini: Tempus ueſtrum ſemper eſt paratum: tempus noſtrum nondum uenit. Audeamus enim & hoc dicere & nos. Et quoniam corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumus: quoniam membra eius ſumus: quoniam caput noſtrum gratanter agnoſcimus, dicamus pror-

Feſtũ diabolicum. Matth. 5.

Labor huius mũdi.

Iob. 21. b.

Auguſtin. tracta. 28. in Ioan. Tẽpus noſtrum nõdũ uenit.

A ſus: quoniam propter nos & ipſe dignatus eſt dicere, quando nobis inſultant amatores huius ſeculi, dicamus eis: Tempus ueſtrum ſemper eſt paratum: tempus noſtrum nondum uenit: Hæc Aug. Tempus etiam diuitum ſemper eſt paratum: quia eſt in burſa eorum: ſi enim eſt frigus, bene ſe induunt, uel aliter calefaciũt: ſi eſt calor, habent domos frigidas, uel ſub uentiones alias: & ſimiliter in alijs defectibus corporum, promptum habent remedium: & ideo tempus eorum ſemper eſt paratum: pauperes uerò totũ habent contrarium: ſed aliter erit in alio ſeculo. *Hæc cum dixiſſet Ieſus, manſit in Galilæa*, ex ratione ſupradicta. *Poſt quam autem aſcenderunt fratres eius*, duobus diebus tranſactis, latẽter aſcendit ſine eis. B Sicut enim noluit eſſe in principio feſtiuitatis, ne fratribus ſuis, malum perſuadentibus uideretur fauere: ſic noluit ſe omnino ſubtrahere: nec doctrinam ſalutis omittere, quam uenerat docere: *Aſcendit ergo ad diem feſtum*: ſed non ad illum ad quem fratres eius aſcenderunt: nec ut illi, ſcilicet manifeſtè & cum magna comitiua: nec ut uideretur ab hominibus, ne occaſionem maioris inuidiæ daret Iudæis: quia non cupiebat gloriari temporaliter: ſed aliquid docere ſalubriter: homines corrigere: de feſto ęterno admonere: amorem ab hoc ſeculo auertere: *ſed aſcendit quaſi in occulto*: in hoc condeſcendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant: & ne ſe hominibus oſtendens, fauorem C humanum quæreret: quia dies feſtus Domini, non exterius, ſed interius: non facie, ſed in mente agitur: de quo in Pſalmo dicitur: *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem feſtum agẽt tibi*. Sic ergo age diem feſtum, ſi ad tuam feſtiuitatem uis uenire Ieſum. Qui enim agunt in manifeſto, & ut ab hominibus uideantur: receperunt mercedem ſuã. Vbi Beda: Myſticè autem deſignatur quòd ſingulis quibuſque carnalibus, humanam gloriam quærentibus, Dominus manet in Galilæa: quæ interpretatur tranſmigratio facta: id eſt in membris ſuis, quę tranſmigrant de uitijs ad uirtutes & in eis proficiũt. Poſt modum uerò Dominus aſcendit: quia membra Chri- D ſti non huius uitæ, ſed æternæ gloriam quærunt: occultè autem Dominus aſcendit: quia omnis gloria eius ab intus, id eſt de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: Hæc Beda. Nota quia dominus docturus miracula, imo in omnibus magnis operibus potentię & uirtutis ſuæ gloriam fugit: nolens ſocios habere: uel nuncios præambulos: ut patet hic & in pluribus alijs, quaſi diceret: *Quanto maior es, humilia te in omnibus*. In operibus uerò humilitatis, turbam comite habuit, ueniens ad paſſionem: & diſcipulos præmiſit, ut ſibi aſinam & pullum adducerent. Etiam comeſturus agnum paſchalem, præmiſit qui prępararent locum: ſed hoc fecit in tanti ſacramenti myſterium: quod non debet ſumi, niſi cum magna præpa- E ratione uirtutũ & bonorum operum. *Iudæi ergo*, cõmuniter, *quærebant eum in die feſto*, antequam aſcenderet: quia non uiderant eum adeſſe cum fratribus: *& dicebant: Vbi eſt ille?* ſcilicet talis & tantus prædicator, & miraculorum operator. Non nominant eum nomine proprio, tam quærentes eũ animo bono, quàm malo. Quidam enim quærebant Deum deſiderio addiſcendi, ut eius doctrinam deuotè audirent: alij deſiderio malignandi, ut eum interficerent: alij uana curioſitate, ut eum uiderent. Illi ergo qui quærebant eum ex odio, dedignabantur eum nomine proprio nominare: quia nomen ſuum fuit eis graue. Sed illi qui quærebant eum ex deuotione, non audebant eũ nominare:

Pſal 75. b. Feſta ſecretò agenda.

Beda in 6. 7. Ioan. Myſticè.

Eccleſ. 3.

Quærentiũ dominum intentio.

nominare uel ita reputabant eum famoſum & authẽticum quòd non oportebat nomen proprium exprimere. Vani autem non curabant de ſuo nomine. *Et erat murmur de eo in turba*, & diſſenſio propter contrarietatem opinionũ de eo: *quidam enim*, ſcilicet qui pia intentione quærebãt eum, *dicebant quia bonus eſt*, approbantes eius doctrinam & miracula: *alij autem*, ſcilicet qui mala intentione quęrebant eum, *dicebant, non ſed ſeducit turbas*, dicta eius perſequentes & opera. Vbi Chryſoſtomus: Illam quidem æſtimo opinionem multitudinis eſſe: hanc uerò principum & ſacerdotũ. Vides utique principatum corruptũ: eos autẽ qui principatui ſubijciuntur ſanos iudicio. *Nemo tamen*, ſ. illorum qui dicebant quia bonus eſt, *palàm loquebatur de eo propter metum Iudæorum*, ſ. principaliũ, ne extra ſynagogam & congregationem fieret aliorum. Ex quo patet quòd principes populi illius dicebant eum ſeductorẽ: & maior pars dicebat contrarium. Seducit turbas, clarius ſonabant: ſed bonus eſt, preſſius ſuſurrabant. Ecce quantum deprimitur ueritas, & extollitur falſitas. Quidam erant ibi formidoloſi & timidi qui in Chriſtum credebant, ſed ueritatem dicere non audebant: & ideo in ueritate peccabant. Tribus enim modis (ſecundum Chryſoſtomum) in ueritate quis peccare poteſt. Aut ueritatem præ timore tacendo. Aut ipſam ueritatem in mendacium commutando. Aut ipſam ueritatem nõ defendendo. De primis dicitur: *alij dicebant quia bonus eſt: nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum*. Vt dicit Augu. Vterque eſt reus apud Deum: & qui ueritatem tacet, & qui mendacium dicit: ille quia prodeſſe non vult: iſte quia nocere deſiderat. De ſecundis ſubditur: *alij autem non: ſed ſeducit turbas*. De talibus dicit Apoſtolus: *Commutauerunt Dei ueritatem in mendaciũ*. De tertijs dicitur: *multum murmur erat de eo in turba*. Murmurabant quidem de eo quòd Phariſæi Chriſtũ perſequebantur, ſed tamẽ eum non defendebant: nec apertè reſiſtere audebant: cùm tamen dicat Sapiens: *Vſque ad mortem certa pro iuſtitia*. De omnibus ſeruis Chriſti, hoc idem dicitur. Sed nõ mirum ſi de eis iniqui homines aliquando malè loquuntur: cùm de ipſo Dei filio talia loquerentur. Vnde Auguſt. De omnibus ſeruis eius intelligendum hoc dicitur modo. Quicunque apparuerit in aliqua gratia ſpirituali: alij dicunt bonus eſt: alij, non: ſed ſeducit turbas. Quod dictum eſt ergo de Domino, ualet ad conſolationẽ noſtram: de quocunque hoc dictum fuerit chriſtiano: Hæc Auguſt. Sed ſi bene conſideras, hæc malorũ derogatio commendatio eſt. Vnde Grego. Stultũ ualde eſt ſi illis placere quærimus: quos nõ placere Deo ſcimus. Peruerſorum autem derogatio, uitæ noſtræ approbatio: quia iam oſtẽditur aliquid iuſtitię nos habere, ſi illis diſplicere incipimus, qui nõ placẽt Deo. In omni igitur quod de nobis dicitur, ſemper tacitè recurrere ad mẽtem debemus, interiorem teſtem & iudicem quærere. Quid enim prodeſt ſi omnes laudent, cùm conſcientia accuſet? Ad quid poterit obeſſe ſi omnes derogent: & ſola cõſcientia defendat? Vnde & Boetius: Itaq; nihil eſt quòd admireris, ſi in hoc uitæ ſalo circunſtantibus agitemur procellis: quibus hoc maximè propoſitum eſt peſſimis diſplicere. Vnde etiam Seneca: Tam turpe eſt laudari à turpibus, quàm laudari ob turpia, uel eſſe turpem. Et iterũ: Nemo mihi plus uidetur æſtimare uirtutem: nemo illo magis deuotus, quàm qui boni uiri famã perdidit ne cõſcientiam perderet. Honeſta turpitudo eſt pro bona cauſa: Hæc Seneca. *Iàm autem die feſto mediãte*, id eſt

Chryſoſto. hom. 48. in Ioannem.

Auguſtin. tracta. 28. in Ioannẽ.

Roma. 1.

Eccleſ. 4. Detractio communis eſt.

Auguſtin. tract. 28. in Ioannem.

Gregorius epiſt. 45.

Diſplicendũ malis.

A in medio ſolennitatis, ſcilicet die quarta: quãdo etiam Deus ab initio mundi coruſcare fecit lumen in cœlis, *aſcendit Ieſus in templum*, publicè: quia ibi erat locus communis aptus doctrinę, *& docebat*, quia in principio feſti his, quæ feſti erant magis intendebant, & ideo poſtea Chriſtum attentius audiebant. Euangeliſtæ quandoque more Iudæorum dies ſeptem, quibus celebritas durabat, diem feſtum propter unam feſtiuitatem appellauerunt. Octauus autem dies de integritate ſcenophegiæ non erat: & tamen totus celebris manebat. Fiebat enim in eo collecta ad opus pauperum: & in neceſſitates fabricæ & utenſilium eius. Et quidam de turba dicebant eum uerè prophetam & Chriſtum. Alij dicebant eũ
B habere dæmoniũ: quod patet manifeſtè falſum: quia dæmonia expellebantur per ipſum. Dominus autem non turbatus, ſed tranquillus non reddidit maledictũ pro maledicto: ſed tranquille ad omnia reſpondit. In quo ſecundum Bedam nobis patientiæ reliquit exẽplum: ut quotiens nobis ab aliquo falſa obijciuntur conuitia, patienter toll eremus: & uerà quę poſſumus non obijciamus, ſed ſalutaria monita prędicemus. *Et quærebant apprehendere eum*, ad occidendum: ſed repreſſi ſunt diuina uirtute: *& nemo miſit manus in illũ*, quia nihil ei facere poterant: niſi quantum & quãdo ipſe permittebat: *quia nondum uenerat eius hora*, id eſt ab eo ordinata de captione ſua. Voluit enim præmiſ-
C ſa longa ſerie præconum, oportuno tempore naſci: & ſimiliter prædicato euangelio opportuno tempore mori. *Quidam autem de turba*, humiles & pauperes, prędicatione & miraculis eius moti, *credebant in eum* uerba & factu eius glorificantes. Nõ dicit de principibus: quia quanto maiores erãt, tanto magis inſaniebant. *Audientes autem principes & Phariſæi*, turbã de illo bona ſecretò murmurantem, & eum glorificantem: quia turbę non audebant cõfiteri palam: & propter contrarias de eõ opiniones diſſenſionem in turba factam, inuidia commoti, *miſerunt miniſtros*, ſ. ſatellites præſidis, quos ad hoc conduxerant, *ut eum apprehenderent*. Non ſunt auſi ire perſonaliter ad capiẽ-
D dum Chriſtum timore turbarum: ſed miſerunt miniſtros, tanquam periculis expoſitos: quia tales perſonæ pleni precio non timent ſe periculis exponere. Ipſi quidem maiores ſtantes in littore, nõn timent alios ſubmergere. Inſani audito murmure quòd Chriſtus à turba glorificaretur, & tanta bona de ipſo dicerent, doluerunt ualde, & quærebant eum occidere. *Dixit ergo eis Ieſus*: erudiens ad ſalutem etiam pertinacium peruicatiã. *Adhuc modicum tempus uobiſcum ſum*, quid feſtinatis me interficere? paruum tempus, ſcilicet ſeptem menſium, expectate: quod modo facere vultis, facturi eſtis, non modo: quia iam nolo. q. d. Non modo implebitis quod vultis: quia adhuc modico tẽpore uolo manere in populo, ad docendum, & miracu-
E la faciendum. In uanum laboratis & uos & principes ueſtri: quia non in ueſtra ſed in mea poteſtate eſt ut me apprehendatis. Expectate dum tempus adueniat: citò uos relinquã & perfecto opere redẽptionis, propter quod uobiſcũ ſum, *uado*, quaſi ſpõtaneus, ſ. per paſſionẽ & mortẽ, *ad eum qui miſit me*, ſ. ad patrẽ. Implere debeo meã diſpenſationẽ, prædicãdo, ſ. & miracula faciẽdo: & ſic peruenire ad meam paſſionẽ completo diſpẽſationis officio. *Quæretis me & non inuenietis*. Hoc ſecundum Auguſt. fuit poſt Chriſti aſcenſionem, quando multi Iudæi compuncti ad prędicationem Apoſtolorum crediderunt. Iſtud autem quotidie accidit: quia Chriſtum multi quærunt & non inueniunt

Scenophegię duratio.

Beda in ca. 7. Ioãnis.

Quærentes & non inuenientes Chriſtum.

ueniunt: quia quærunt eum non ibi vbi eſt: ſed vbi non eſt. Chriſtus nō eſt in delitijs, nec in diuitijs, nec in honoribus: & ideo nō ibi inuenitur. Vnde in Iob:

Auguſtin. tracta. 41. in Ioānem. Iob. 28.

Non inuenitur in terra ſuauiter uiuentium, quantum ad delitioſos: *abyſſus dicit non eſt in me*, quantum ad auaros: quorum cupiditas nō habet fundum: *& mare loquitur non eſt mecum*, quantum ad ſuperbos, qui ſemper ſunt tumidi & inflati. Inuenitur autem in humilitate, paupertate, & aſperitate: quia ibi eſt, Iſta enim

Chriſti lotus. Luca. 2.

tria Chriſtus in hunc mundum ueniens ſecum portauit: & cum iſtis naſci uoluit. Vnde in Luca: *Inuenietis infantem*, ecce quanta humilitas: *pannis inuolutum*, ecce quāta paupertas: &, *poſitum in præſepio*, ecce quāta aſperitas. *In nouiſſimo autem die feſtiuitatis*, ſcilicet

A

die ſeptimo: qui ſicut primus erat celeberrimus: & in quo maior erat populi concurſus: vel *in nouiſſimo*, id eſt in octauo: quia peractis ſeptem diebus feſtiuitatis tabernaculorum, in octauo die erat feſtum cœtus vel collectæ: & dicebatur illa dies ſanctiſsima in lege: quia figurabat cōgregationem ſanctorum in ſuperna fœlicitate *ſtabat Ieſus*, firmè, qui ſe nunquam deflectebat à rectitudine, *&*, conſtanter, *clamabat*, prædicando verbum Dei publicè. Vocat Dominus Ieſus non utrunque loquendo: ſed clamando uocis intentione: vt omnes poſſent eum audire. In quo oſtendit ſui feruoris deſiderium, & affectus magnitudinem, ad noſtram informationem & ſalutē. Secun-

B

Chryſoſto. hom. 50. in Ioannem.

dū Chryſoſt. Primo die laudibus & ſacrificijs dediti erant: intermedijs diebus epulando coram Domino voluptati vacabant: in vltimo die feruentius audiebant: ut doctrinæ aliquid ſecum recedentes portarent: & ideo illo die Dominus magis doctrinæ inſtabat. & qua ſi uiatica ſalutis in doctrina dabat: quę percipiētes ſecum meditarentur vſq; ad aliud feſtū, quo iterum doctrinam perciperent. Septem autem

C

Septē feſta cordis.

iſti dies, ſignificant ſeptem feſta cordis, quæ Dominus agimus: in quorum primo ſacrificium laudis offerimus, quinque autem ſequētibus refectiones co-

1. ram Domino accipimus. Primò quidem in pane lachrymarum pro peccatis. Secundò, in confortatione conſcientiæ, & refectione virtutis. Tertiò, in pane ſerenatæ conſcientiæ à peccatorū reliquijs. Quartò, in refectione deſiderij. Quintò, in cōſolatione Spiritus ſancti. Sextò, in refectione ſacramenti. Septimò die ſurgit Ieſus, reficiens in pane verbi. Quid autē docebat, ſubditur: *Si quis ſitit*, ſcilicet intus, id eſt deſiderat aquam gratiæ, doctrinam vitæ, & gratiam Spiritus ſancti neminem compello: ſed ſi quis multum deſiderat, & feruens deſideriū habet, hunc ego voco: generaliter loquitur ſi quis, nullum excipiendo, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis: quilibet ſecundum ſuam ſitim potum inueniet apud Deū. *Si quis inquam ſitit, ueniat ad me*, fontē aquæ viuæ: veniat autem, non corporis, ſed fidei formatæ paſsibus: non pedibus, ſed affectibus: non migrando, ſed me amando, & ab amore mundi recedendo, *& bibat*, abundāter aquam ſapientiæ ſalutaris: & Spiritum ſanctū, nō ſolum ad ſufficientiam, ſed etiam ad redundantiā: & tunc, *flumina aquæ uiuæ*, purgātis mentes, ac viuificātis, & ſemper agentis: ſcilicet doctrina ſacra, & dona gratiarum, ac beneuolentia: quæ vult conſulere proximis, *fluēt abundanter de uentre eius*, interioris hominis. ſ. cōſciētia cordis ad alios per redundantiā: quia fides & bonitas vnius fidelis debet ad alios deriuari: non .n. fluunt aquæ viuæ de eius ventre: qui quod bibit, putat ſibi ſoli ſufficere. Si autē proximo conſulere feſtinat: ideo nō ſiccatur: qa manat. Propter quod

D

E

admonendo dicit Petrus: *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes*: Dominus vocat illos ſitientes qui ſunt vacui ab amore mundi: ad aquas gratiæ. ſ. ad amorem Dei. Vnde Aug. Si habitat amor mundi in te: non eſt quo intret amor Dei in te. Vas es, ſed plenus es: funde quod habes, ut recipias quod non habes: funde amorē ſeculi, vt amore Dei implearis. Hæc Aug. Vocatur autē ſecundum Chryſ. Spiritus ſanctus flumen, quia ſicut flumen non reuertitur nec ſtat, ſed ſemper currit: ſic & illi qui habēt Spiritum ſanctum, non reuertuntur ad peccata, nec ſtāt per ociū, ſed ſemper currūt ad fortia: dicitur quoq; Spiritus ſanctus aqua viua, quando aliquis habet gratiæ continuationē & perſeuerantiam: ſine qua nihil valerent omnia præcedentia. Vnde Bernardus: Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedē habet: nec beneficium gratiā, nec laudē fortitudo.

1. Pet. 4. Auguſt in. tracta. 32. Amor ſeculi effundendus eſt. Chryſoſto. hom. 50. in Ioanne. Flumen eſt ſpiritus ſanctus. Perſeuerantia neceſſaria eſt. Bernardus epiſtol. 129.

Miniſtri ergo ſermonibus eius delectati, & doctrinæ ſuæ verbis capti redierunt, ſe excuſantes & dicentes: quia, *nunquam ſic locutus eſt homo ſicut hic homo loquitur*: quaſi dicerent. Ita bene loquitur, ꝙ non videtur homo purus, ſed plus: propter quod temerarium eſſet ponere ſuper eum manus: vtinam & vos præſentes fuiſſetis, vtinam & vos eius verba audiſſetis: nunquam fortaſſe vlterius aduerſus eum aliquid ageretis. Phariſæi ergo inuidia moti reputabant eos ſeductos: ſicut & turbā, quæ de facili poteſt ſeduci, per ignorantiam, quos & maledictos dicunt. Secundum illud Deuteronomij: *Maledictus qui non permanet in lege*. In me (vt dicit Augu.) ſit iſta maledictio. Ita etiam & nunc eſt in Eccleſia, quòd ſimplices & laici, ſunt aliquādo deuotiores, ꝗ alij. Secundum illud Eſaiæ: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit*.

Deut. 27. Eſaia. 1.

Et quia Chriſti doctrina, miniſtrorum præconia, populorum fides Phariſæos à ſua malicia non traxerant: ſurgit ad hoc Nicodemus, qui ad Ieſum nocte venerat: qui & unus ex ipſis erat, & legis authoritate nititur eos à perſecutione & captione Chriſti cōpeſcere: ac Chriſtum in quem occultè credebat excuſare ex lege, dicēs: *Nunquid lex noſtra hominem iudicat: niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat?* Nemo .n. ſecundum legem condemnatur: niſi ex ſe confeſſus, vel ab alijs conuictus: & præſens, non abſens: quia in damnatione hominis non leuiter eſt procedēdum. Nam etiam ſecundum leges ciuiles diligens inquiſitio debet præcedere ſententiam: Sed illi volebāt peruersè antè eſſe damnatores, ꝗ cognitores. Credebat Nicodemus, ſi tantummodo Dominum Ieſum vellent patienter audire, ꝙ uerbum Chriſti eſſet tantæ efficaciæ, ꝙ fortè ſimiles fierent illis, qui ad tenendum eum miſſi fuerant, & ad uerba eius cōuerſi ſunt in eo facto ad quod miſſi erant, & crederent, ſicut illi crediderunt. Et ideo uolebat per hoc eos inducere ad audiendum Chriſtum, ut conuerterentur per uerba eius: ſicut etiam ipſe fuit conuerſus. Phariſæi uerò inuidia & iracundia agitati non recipientes de veritate perſuaſionem: ſed magis Nicodemo contradicentes: tandem, *reuerſi ſunt confuſi in domum ſuam*, & in propria, nullo perfecto negocio, uacui fide, & fraudati à malo deſiderio ſuo, vel, *in domum ſuam*, id eſt in propriam cordis maliciam, ſcilicet in infidelitatem & impietatē ſuam: valde dolētes, quòd facere non potuerunt voluntatis ſuæ propoſitum: quia conſilium eorum per diuiſionem fuit diſſipatum. *Ieſus autem*, qui miſericordiæ viſceribus abundabat, *perrexit in montem Oliueti*, in cuius latere Bethania erat, & domus Marthæ in qua hoſpitari ſolebat: nam

Cõſuetudo Domini.

Dominus hanc ſibi conſuetudinem fecerat, vt per
diem quando Hieroſolymis erat in diebus feſtis in
templo prædicaret: ſigna & miracula oſtenderet: &
in ſero reuertebatur in Bethaniam, vt ibi hoſpitan-
do quieſceret.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi corde & deſi-
derio aſcendere ad diem feſtum ſolennitatis
æternæ: & me ſemper ad illam præparare, ut
cum tempus uiſitationis tuæ aduenerit: ad contemplan-
dum te facie ad faciem merear illuc fœliciter peruenire.
O fons aquæ uiuæ, ſitio, & deſidero ego miſer gratiam tuã,
uenio & ſuſpiro ad te toto affectu requirens eam: da er-*
B *go mihi bibere, & tam abundanter de ea percipere, ut do
na gratiarum & mihi ſufficiant, & per beneuolentiam à
me ad proximos fluant: eiſque proficiant, ut tu uidens
in me opus miſericordiæ mouearis ampliorem gratiam
mihi infundere. Amen.*

De muliere in adulterio deprehenſa. Cap. LXXXIII.

Ioan. 8.

SEQVENTI autem die, *iterum dilucu
lo uenit Ieſus in templum*, in quo oſtendi
tur in eo zelus animarum, *& omnis po-*
D *pulus uenit ad eum*, in quo patet deuotio
audientiũ, *& ſedens docebat eos*, de ſalute animarum:
Scribæ uerò, qui habebant notitiam ſcripturarum, *&
Phariſæi*, qui videbantur præ alijs religioſi inuiden-
tes & inſidiantes ei: quia ſciebant eum manſuetum,
& miſericordiæ prædicatorem: & ob hoc habere po
puli gratiam & fauorem, *adduxerunt ei mulierem in
adulterio deprehenſam*, & ob hoc ſecundum legem la-
pidandam: *& ſtatuerunt eam in medio*, ut omnium o-
re condemnaretur ad mortem: tentando expectan-
tes Chriſti ſententiam, & quærentes quid de ipſa fa-
E ciendum eſſet: vt ſi eam lapidari iudicaret, quaſi cru-
delem & contrarium miſericordiæ eum irriderent,
& non habentem miſericordiam quam populo prę-
dicabat: propter quam etiam populus eũ diligebat:
ſi autem dimitti decerneret, quaſi contrarium iuſti-
tiæ, & præuaricatorem legis, quæ adulteram lapi-
dari præcipit, cum ipſa adultera reum mortis iudica
rent. Putabant Deum vel immiſericordem eſſe in iu
dicando, uel iniuſtum. De iuſtitia facienda non cura
bant: ſed Chriſtum in ſermone capere volebant. Ipſe
autem utramq; calumniam prudenter euitauit: quia
& iuſtitiam in iudicio ſeruauit, & à miſericordia nõ
declinauit. Protulit enim iuſtum iudicium ſalua mi-

Prudentia in Chriſti ſermone.

A ſericordia: & ſic ſuũ ſermonẽ temperauit, ut & legi
non contradiceret, & pietatẽ non amitteret. Non ta
men ſtatim iudicauit: ſed prius, *inclinans ſe*, humili-
ter à rigiditate iuſtitiæ, *digito ſcribebat in terram*, tan-
quã (ſecundũ Aug.) illos tales in terram ſcribendos
ſignificaret: non in cœlo. Secũdũ Alchuinum: Per ter
ram cor humanum oſtenditur, quod bonarũ vel ma
larum actionum ſolet reddere fructus: per digitum
autem qui articulorum compoſitione flexibilis eſt,
ſublimitas diſcretionis exprimitur. Nos ergo ĩſtruit
ut auditis malis proximi: nõ ſtatim ea temerè iudice
mus, ſed prius ad cõſcientiã cordis humiliter reuer-
ſi digito diſcretionis ea ſollicitè diſquiramus: nos etiã
ipſos ſi ſine peccato ſumus, intus diſcutiamus. Iudex
B igitur qui audit accuſantes, non debet ſtatim dare
ſentẽtiam, ſed diſcutere & ea quæ audit debet in cor
de ſcribere, ideſt diſcretè ĩquirere, & quę agẽda ſunt
uidere. Digito quidẽ Dominus in terra ſcribebat, ac
ſi eis diceret: Vos legis mihi teſtimonia affertis, & le
gis uerba narratis, qui legẽ ipſam non intelligitis. hic
eſt digitus ille qui quondã ipſam legẽ ſcripſit in la-
pide. Præcepit enim lex mulierem huiuſmodi lapida
ri: ſed non ſicut uos intelligitis, neq; à talibus quales
uos eſtis: præuaricatores legis legem implere cupie-
bat. Vnde, *cùm*, in temeritate, *perſeuerarent interrogan
tes eum erexit ſe*, ad corũ importunitatẽ reprimendã:
& ꝓpoſuit eis ſñiam iuſtitię, dicẽs: *qui ſine peccato eſt*
C *ueſtrũ, primus in illã lapidẽ mittat*, ſine peccato, i. ſine
crimine: põt .n. aliquis ſine crimine eſſe, ſed uix ſine
peccato: quaſi diceret aſcẽdat unuſquiſq; tribunal mẽ
tis ſuæ, & inueniet ſe peccatorẽ eſſe. Aut ergo iſtã di
mittite, aut ſimul cũ illa pęnã legis accipite: puniatur
peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur lex quã
allegatis, ſed non à legis præuaricatoribus. Prius iu-
ſti ſitis: poſtea ream puniatis. Ecce plena iuſtitia, ut
iuſtus mala puniat non reus. Vbi Aug. Non dixit, nõ
lapidetur, ne contra legem dicere uideretur: abſit au
tẽ ut diceret lapidetur, uenit .n. nõ perdere quod in-
uenerat, ſed quærere quod perierat. Hæc Auguſt. Si
quis ergo in mortali eſt, neminẽ iudicare debet: quia
D qui alium iudicat de illo, uel conſimili, quo ipſe te-
netur obnoxius: ſeipſum in hoc damnat, uel damnan
dũ oſtẽdit: ergo antequam aliquem iudicemus, con
ſcientiam noſtram uideamus, & iuſta examinatio-
ne dirimamus. Rigor enim diuinæ iuſtitiæ exigit, ut
nemo alium de crimine arguat, accuſet, teſtimoniũ
ferat, iudicet, ſi de pari uel de maiori redarguendus
eſt. Sed nos hũc rigorem nimis temperamus, & ma-
gis quàm iuſtum eſt relaxamus. Audi de hoc Sene-
cam: Te primùm exhibe bonum, & ſic quære alterũ
ſimilem tui. Vide ſi adhuc malus es, & ſimilibus par-
ce. Hæc Seneca. Quid autem Dominus in terra ſcri-
pſit, ad literam incertum eſt. Auguſtinus tamen
dicit, quòd ſcripſit illud, quod uoce expreſſit, & eis
E reſpõdit, ſcilicet quòd qui ſine peccato eſt ueſtrum,
& cætera. Et ſic ipſe ſecundum modum iudicialem
ſuam ſententiam primò ſcripſit ſecundò protulit †
Hieronymus autem in quadam epiſtola uidetur
uelle eum ſcripſiſſe: terra terra, abſorbè uiros iſtos
abdicatos. Vel ſecundum Ambroſium: Terra, ter-
ram accuſas: uel ſecundum quoſdam: primò ſe in-
clinans ſcripſit uerba hæc: Terra, terra, terra, mea
eſt æquitas: meum eſt iudicium, meum eſt iudicare
illum uel illam: ſecundò uerò ſe inclinans ſcripſit,
terra terram accuſat: meum autem eſt iudicium: uel
ſecundum gloſſam ſcribebat peccata eorum, ut eos
oſtẽderet ineptos ad huius ſententiæ executionem,
quæ

In terra ſcribendi ratio.
Auguſtin. tracta. 33. in Ioãnem.
Sententia non præcipitanda.
Auguſtin. ibidem.
Lucæ. 16.
Rigor iuſtitia diuinæ.
Scriptum à Domino in terra.
Auguſtin. ibidem.
† Hoc habet.
Ambroſius epiſt. 38.

quæ illi legentes præ uerecundia exierunt. Et erat illa ſcriptura tantæ virtutis, quòd quilibet eorum cognoſcebat in ea peccata ſua. Non ſcribebat per ſingula, ſed potuit facere uirtute diuina quòd in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum uideret ſua propria peccata, & non alia. *Et iterum ſe inclinans ſcribebat*, eadem denuò, *in terra*, quaſi diceret: Si iſta eſt peccatrix, & uos ſimiliter eſtis peccatores. Eadem denuò inclinatus ſcripſit: vt oſtenderet maiorem ſententiæ ſuæ firmitatem: & eos ſua uiſione indignos eſſe. Vnde cùm eos zelo iuſtitiæ percuſsiſſet, non eſt dignatus eos attendere: ſed obtutum ab eis auertit. In quo docet nos, ſicut prius ante correptionem alterius: ita & poſt noſipſos humiliter inueſtigare, ne idē vel aliquid ſimile in nobis ſit. Inclinauit ſe, & vultum aliò vertit: benignus Dominus etiam pro æmulis & aduerſarijs ſuis, quaſi diſsimulans vt à ſtultitia ſua declinarent, & vt eorum verecundiæ conſulens liberam exeundi facultatē eis daret: quos citius exituros quàm plura interrogaturos præuidebat. Si enim eos intueretur in facie, magis erubeſcerent exire: fac ſimile, ac confuſis condole, & in faciem noli reſpicere. Hic inſtruimur ex Chriſti actione qualiter in iudicādis proximorum defectibus fidelis quiſque debeat ſe habere. Ad quod ſciendum quòd primò debet homo ante oculos cordis peccata & defectus proprios ſcribere, vt ſic ſeipſum iudicet: & tunc dignior fit alios iudicare. Quæſtio: Vtrum peccator poſsit iudicare, & reprehendere alios? Ad qđ dicendum ꝙ iudicans aut eſt irretitus ſolum communibus peccatis & leuibus: & tunc ad corripiendum nō redditur indignus, aut eodē peccato vel maiori de quo corripit alium, & tunc aut peccatum corripientis eſt manifeſtum aut occultum. Si manifeſtū, tunc nō pōt corripere ꝓꝑ proximi ſcandalum. Si occultū, aut pœnitet: & tunc pōt cum humilitate corripere alios, ut & ipſi de ſuis peccatis pœniteant. Aut nō pœnitet: & tunc nullo modo dignus eſt alios reprehendere: quia talis correctio non procedit ex charitate, vel vitij deteſtatione: quia alias prius deteſtaretur, in ſe quàm alio: nec homo dēt plus diligere proximum quàm ſeipſum: immo in hoc caſu in quo ipſe alium iudicat, ſeipſum condemnat. Ex hac autem propriorum defectuum conſideratione innaſcitur humilitas: & hæc humilitas docetur in inclinatione Domini deorſum vſque ad terram. Secundò debet etiam homo antequam alium corripiat cum ſumma diſcretione diſquirere duo. primò perſonę diſpoſitionem: an ſcilicet ſic ſit diſpoſitus vt ex hoc emēdetur, aut nō: ſecundò facti qualitatem & circunſtantiam: an ſcilicet factum quod reprehendit in alio, ſit ſecundum ſe malum: & tūc debet corripere, aut ad vtrumlibet, vt ſcilicet bene fieri poſsit & malè, tunc eſt in meliorem partem interpretandum. Tertiò debet diſquirere propriam intentionem: an ſcilicet ex charitate mouebatur ad talē correptionem, vel ex propria oſtentatione, uel ex paſsione, vel ſuſpitione: de talibus iudicijs temerarijs dicitur alibi: *Nolite iudicare, non iudicemini*. At illi, *diſceſſerunt omnes unus poſt alium*, quia omnes peccatores ſe eſſe ſciebant: quod & ipſo abſceſſu de ſe confeſsi ſunt, *incipiens à ſenioribus*, tum quia grauioribus implicati erant peccatis & criminibus: tum quia melius cognoſcebant æquitatē ſentētię prolatæ, & euanuerunt eorū aſtutiæ. *Et remanſit Ieſus ſolus*, ſ. ab illis calumniatoribus, quia diſcipuli & multitudo populi manſerunt cū eo. *Et mulier ſtans in medio*. Relicti ſunt duo, ſcilicet Ieſus mi-

Bis ſcripſit in terra.

Iudicare quis debet ſeipſum: ſed an peccator aliū.

Iudicaturus diſquirat duo aut tria.

Mat. 7.

A ſericordia, & mulier miſeria. Et meritò remanſit miſericordia cū miſeria: quia miſeriæ neceſſaria eſt miſericordia. Poſito ergo timore iuſtitiæ, conſequenter Chriſtus ipſum temperat dulcore miſericordiæ. Nam confutatis calumniatoribus, *erigens ſe iterum Ieſus dixit: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant?* quaſi diceret: Qui venerant ad quęrēdum iuſtitiam, fugati ſunt iudicio iuſtitiæ. Ille autem qui aduerſarios repulerat lingua iuſtitiæ, leuans in illam oculos manſuetudinis, interrogauit eam, dicens: *nemo te condemnauit? Quæ reſpondit, nemo Domine*, iam enim receſſerant, & quilibet eorum ſe ſimiliter inquinatum ſciebat. Vnde Auguſtinus: Ideo enim liberauit Dominus peccatricem: quia non erat qui iuſtè mitteret lapidem. B Quomodo lapidaret, qui ſe lapidandum cognoſceret? Hæc Auguſtinus. Et quia mulier territa poterat timere ne ipſe qui ſine peccato eſt, eam puniret: & timens ei dicere nemo quippe me cōdemnauit, tu autem qui ſine peccato es ſi vis potes, quia tibi ſoli peccaui: ideo ſubditur Chriſti abſolutio. Audiuimus ergo ſuprà uocem iuſtitiæ: audiamus nunc uocem miſericordiæ. Nam dixit ei Ieſus, *nec ego te condemnabo*: à quo fortè te damnari timuiſti, quia in me peccatum non inueniſti: nec mirum, quia veni peccatores ſaluare non condemnare. Noli timere, ſed ſecura ſis: crede tantummodo meis conſilijs: non abiicio peccatores, ſed ſuſcipio pœnitentes, quaſi diceret: Illi dimiſerunt te indamnatam propter peccata ſua: & ego C te abſoluo ex miſericordia mea. *Vade*, abſoluta à culpa & à pœna, *& iam amplius noli*, id eſt non uelis, peccare, hoc eſt non ſit tibi voluntas peccandi. Magnum ergo peccatum eſt voluntas peccandi. Facta ſecura de præterito, caue de futuro: deleui quod commiſiſti: obſerua quod præcepi, ut īuenias quod promiſi. Ergo & Dominus damnauit, ſed peccatum non hominem: ſaluando enim naturam, damnauit ulpam, qui ergo amant in Domino manſuetudinē, timeant & ueritatem: etenim dulcis & rectus eſt Dominus. Erectus itaque dedit ſententiam iuſtitiæ in accuſantes: & iterum erectus ſententiam miſericordiæ circa accuſatam: quia hoc utrumque facere diuinæ eſt potentiæ, & æque utrumq; propriū eſt Deo, D punire ſcilicet & parcere: & æque iuſtum eſt ſeruare miſericordiam ſicut iuſtitiam. Punit iuſtè, & parcit piè. Et ſicut primò protulit iudicium iuſtitiæ ſalua miſericordia: ſic ſecundò protulit iudicium miſericordiæ ſalua iuſtitia, ſcilicet ut miſericors peccata præterita dimittens: & ut iuſtus ne amplius peccaret interdicens: nam uniuerſæ uiæ Domini miſericordia & ueritas. Sic ergo liberata eſt miſera iubēte miſericordia. Licet autem Deus ſit iuſtus, ſit & miſericors, tamen dicitur ei propriū eſſe potius miſereri, q̄ iuſtū eſſe: quia nihil requiritur ad cōplendum opus miſericordiæ, niſi uoluntas eius tantū: ſed ad cōplendū opus iuſtitię requiritur etiā aliquid ex parte hominis, ſ. exigentia meritorū. E Vnde Anſelmus: Occurrat iam nunc memoriæ mulier illa in adulterio deprehēſa, & Ieſus rogatus ſententiā ferre. quid egerit, quod dixit recordare. In terrā oculos iecit: ne fortè accuſatā reſpiciens nimis confunderet. Cùm .n. ſcribens in terra terrenos eos, non cœleſtes, prodidiſſet: qui ſine peccato, inquit, eſt ueſtrū, primò in illam lapidē mittat. O mira & ineffabilis Chriſti bonitas. Quam condemnare iuſtè potuit, aduerte q̄ piè, & q̄ cautè liberauit. Cùm enim omnes ſententia terruiſſet & expuliſſet de templo. imaginare quàm pius oculos in illam leuauerit, q̄ dulci & ſuaui uoce ſententiā abſo-

Auguſtin. tracta. 23.

Liberatio peccatricis

Pſal. 50.

Vox miſericordiæ dominicæ.

Pſal. 24.

Bonitas Chriſti ineffabilis.

lutionis eius protulerit. Puta quòd ſuſpirauerit, quòd lachrymatus fuerit cùm diceret. Nemo te condemnauit mulier & cætera. Fœlix (vt ita dicam) hęc adultera mulier: quæ de præteritis abſoluitur, ſecura efficitur de futuris. Ieſu bone te dicente: nec ego te condemnabo, quis condemnabit? Deus eſt qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Audiatur tamen de cæterò uox tua: vade, & iam amplius noli peccare. Hæc Anſelmus. *Pœnitentia eſt iniungenda.* Et quamuis Dominus Ieſus mulierem à culpa abſoluendo: & ne amplius peccaret interdicendo, nullam aliam iniungeret ei pœnitentiam ſeu pœnam: tamen hoc factum Chriſti non eſt trahendum ad conſequentiam & in conſuetudinem: ut exemplo Domini aliquis abſque confeſsione, & pœnæ inflictione quenquam abſoluat: quia Chriſtus excellentiam in ſacramentis habuit: & potuit conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, quod nullus purus homo poteſt: imo debent ſacerdotes in foro pœnitentiali imponere pœnitentiam, ſecundum conditionem peccantis, & peccati: quia non habent talem poteſtatem remittendi. Poterat etiam Chriſtus illi mulieri tantam contritionem dare quòd ſufficeret ad deletionem totius culpæ & pęnæ, & illam contritionem cognoſcere: non ſic autem alius ſacerdos poteſt, qui nec mouet cor, nec videt. *Moraliter.* Simili modo quotidie Dominus recipit adulteram, cùm per gratiam recipit quamlibet animam à diabolo corruptam per culpam. Per mulierem enim in adulterio deprehenſam, ſignificatur quælibet perſona Chriſto per fidem deſponſata: ſed poſtea per mortale peccatum cum diabolo adulterata: per ſcribas verò & Phariſæos ſignificantur dæmones qui dicuntur hic ſcribæ, quia peccata noſtra retinent memoriter tanquam firmiter ſcripta: & Phariſæi, id eſt diuiſi rectè dicuntur: quia à Chriſto & ſanctorum conſortio ſeparantur. Hi mulierem ad iudicium adducunt. quia damnationem hominum ſollicitè quærunt. Et quia Dominus non vult mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat: ideò ei dicit, *uade & amplius noli peccare*, quia ſibi ſufficit vera pœnitentia de præteritis, & cautela contra recidiuam pro futuris.

ORATIO.

Ieſu clemens qui deprehenſam in adulterio clementer ab accuſatoribus liberaſti, & à te incondemnatam in pace miſericorditer dimiſiſti; ſtat coram te anima mea adulteratrix, quæ totiens à te uero ſponſo receſſit, quotiēs ſuggeſtionibus adulterantis inimici conſenſit: accuſat conſcientia, accuſant opera & actio praua: non intres Domine in iudicium cum ea: ne memineris iniquitatem eius antiquarum, libera ab accuſatoribus peccatricem & ream, dimitte in pace ſibi conſcientiam à tuo tremendo iudicio abſolutam: quia tibi proprium eſt miſereri ſemper & parcere: & non eſt numerus tuæ miſericordiæ. Amen.

A

De quibuſdam uerbis Domini, pro quibus uolebant eum Iudæi lapidare. Cap. LXXXIIII.

B

QVIS verò, ſecundū Alchuinum, Ieſus mulierem abſoluerat à crimine: ne aliqui dubitarent, an ille quem videbāt verum hominem, poſſet peccata dimittere: dignatur ipſe apertius diuinitatis ſuæ potētiam demōſtrare. *Ioan. 8.* C Vnde dicitur: *Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus dicens: Ego ſum lux mundi*, ſcilicet totius, non particulariter gentis vnius. *Lux mūdi Chriſtus.* Et ideò accedens ad eum per fidē & deuotionem, ab eo illuminatur ad ſalutem: ab eo verò recedens, obtenebratur ad gehennam. Chriſtus ſecundum vtramq; naturam dicitur lux: quia ſecundum diuinitatē illuminat intus animam, & ſecundum humanitatem informat exterius vitam: & hoc tripliciter ſ. miraculis, prædicationibus, & exemplis: & primum eſt potentiæ, ſecundum ſapientiæ, tertiū bonitatis. Ipſe quippe eſt lux, quæ illuminat omnem hominem veniētem in hunc mundum: *Ioan. 1.* quia ipſe vniuerſaliter omnes illuminat, & eſt ſolus lux per eſſentiā: quia ab ipſo omnis notitia deriuatur: cuius parti- D cipatione alij ab hac luce illuminati dicuntur lux, ſed non per eſſentiam vt ipſe, quia ipſe eſt uerbum à patre progrediens, ſicut lux à luce. Vnde ſecundū Aug. *Auguſtin. tracta. 34. in Ioan.* Lux mundi à patre egrediens nube carnis tegitur: & ſic cōtēperata tolerāda hominibus efficitur, vt per hominē veniatur ad diuinitatē. Illa ergo luce illuminăte illuminamur modo collyrio fidei, q de Adā cęci nati ſumus: & ſequitur tā uerbis q̄ exemplis obediendo; ut excluſis ignorantię, vel peccatorum tenebris, in futuro manifeſta viſione deitatis illuminemur. Itaq; ſubiungit: *Qui ſequitur me.* ſ. credendo, amando, & imitando: *non ambulat in tenebris*, ſcilicet ignorātiæ: quia ego ſum veritas: nec culpæ, quia ego ſum uia: & per E conſequens non venit ad tenebras gehennæ, quia ego ſum uita: fructus autem huius lucis ſubditur, *ſed habebit lumen uitæ*, nunc & in futuro, quia habebit Chriſtum Dei ſapientiam: qui eſt lumen indeficiēs & inextinguibile: hic per fidem, & ibi per ſpeciem. Vnde hoc quòd dicit, *qui ſequitur me*: pertinet ad meritū: quòd uerò dicit, *habebit lumen uitæ*, pertinet ad præmiū. Vbi Augu. *Auguſtin. ibidem. Sequendus eſt Chriſtus.* Ergo fratres mei, quoniam Dominus breuiter ait: *Ego ſum lux mundi, qui me ſequitur nō ambulat in tenebris: ſed habebit lumen uitæ*, qbus uerbis aliud ē quod iuſsit, aliud quod promiſit: faciamus quod iuſsit, ne īpudēti frōte deſideremus quod promiſit: ne dicat nobis in iudicio ſuo: Feciſti ne quod iuſsi,

iuſsit, ut expetas quod promiſi? Quid igitur iuſsiſti Domine Deus noſter? dixi tibi ut ſequereris me: ergo modo faciamus, ſequamur Dominum: ſoluamus compedes quibus impedimur. Sequamur Chriſtum lumen mūdi: ne ambulemus in tenebris: tenebræ metuendæ ſunt, ſed morum non oculorum. Et ſi oculorum, non exteriorum, ſed interiorum: vnde diſcernitur non album & nigrum, ſed iuſtum & iniuſtum. Hæc Auguſtinus. De ſuperexcellentia autē iſtius luminis nobis promiſsi dicit idem Auguſtinus: Tanta eſt iocunditas lucis æternæ, ut etiam ſi non liceret in ea amplius manere quàm vnius diei mora: propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ pleni delitiis, & circunfluentia bonorum temporalium rectè meritoque cōtemnerentur. Deinde poſt aliqua iam incipiens ad certamen paſsionis Iudæos prouocare, dixit eis: *Cùm exaltaueritis*, ſcilicet in cruce, *filium hominis* id eſt filium uirginis, ſecundum cuius carnem debebat pati: & exaltari in cruce, in qua fuit extenſus, & exaltatus in aere, propter quod & exaltatus eſt à Deo patre: *tunc cognoſcetis*, ſcilicet aliqui ex vobis per fidem: *quia ego ſum*, ſcilicet uerè Chriſtus: *ego ſum*, ſub carne Deus abſconditus: ubi prædicit quoſdā de eis poſt paſsionem ſuam cognituros quis eſſet, & credituros in eum: prænuncians eis per quæ debeant peruenire ad fidem, quia per ſuam paſsionem. Vnde Auguſtinus: Differo cognitionem veſtram, ut impleam paſsionem meam: hoc oportebat impleri per manus eorum, qui poſtea fuerant credituri. Quare hoc? niſi vt nemo deſperaret in quocunque ſcelere malè ſibi conſcius, quando videt eis donari homicidiū qui occiderant Chriſtum. Hæc Augu. Tribus modis nos offendimus Deū, & ipſum humiliamus. ſ. malis cogitationibus, malis uerbis, & malis operibus. Quando uerò conterimur: confitemur, & ſatisfacimus: tūc ipſum exaltamus in anima, ipſum ſuper omnia diligendo, & per cōſequens cognoſcimus ipſum ſuper omnia venerando. Si ergo uis cognoſcere Deum, exalta eum tribus modis prædictis: ſcilicet cordis contritione, contra malas cogitationes: oris confeſsione, contra malas locutiones: & corporis ſatisfactione, cōtra malas operationes. Deīde quibuſdam Iudæis, tunc in ſe credentibus, dicebat: *ſi uos manſeritis in ſermone meo*, id eſt ſi perſeueraueritis uſque in finem in fide, quæ in uobis cœpit eſſe per ſermonem, à doctrina & diſciplina mea non recedendo: nullisque tentationibus cedendo: tunc, *uerè diſcipuli mei eritis*, hoc dixit quia aliqui eorum fictè credebant, & iſti ueri diſcipuli non erant: *& uos cognoſcetis ueritatem*, quę modo carne tectā loquitur uobis, & latet vos: vel ueritatem doctrinæ quam ego doceo, & fidei quā modò creditis, *& ueritas*, cognita, *liberabit uos*: id eſt liberos faciet: quia in præsēti liberat à ſeruitute culpæ, & dat libertatem gratiæ: & tunc vera libertas inchoatur, & in futuro liberabit à ſeruitute miſeriæ: & dabit libertatem gloriæ, & tunc vera libertas perficietur. *Reſponderunt*, alii non credētes, & iactando dixerunt ſe eſſe, *ſemen Abrahæ* & nemini unquam ſeruiſſe, quaſi liberi eſſent, & liberatione nō indigerent. Sed manifeſtè patet dictum eorum falſum eſſe: quia primò in Aegypto fuerunt in magna ſeruitute, & iterum in Babylone. In terra etiam ſuā ſeruierunt regi Aſſyriorum, & nationibus alijs: & iterum Romanis, ſoluentes tributā eis. Dominus autem propoſuit eis ſeruitutem difficiliorem quàm hominum, dicens: *Amen dico uobis, quòd omnis qui facit peccatum*, cuiuſcunque conditionis ille ſit, ſiue nobilis, ſiue ignobilis, Iudęus vel Græcus, diues uel pauper, imperator vel mendicus, *ſeruus eſt peccati*. Vnde Chryſo. Omnis qui diaboli ſequitur voluntatem, ſeruus eſt, etſi ſit liber. Qui autē Deo obedit, ille verus īgenuus eſt: etſi fuerit ſeruus. Ingenuitatem enim ſpiritalem non ſordidat ſeruitus corporalis, nec turpitudinē ſpiritalem honeſtat corporalis libertas. Seruitutem enim non Dei diſpoſitio, ſed humana violentia introduxit. Omnis enim homo liber creatus eſt, quē Deus in libero arbitrio poſuit, niſi ipſe ſe feciſſet ſeruum. Vnde & Auguſtinus: Bonus etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus autem, etiā ſi regnet, ſeruus eſt: nec vnius hominis, ſed quod eſt grauius, tot dominorum, quot uitiorum. Seruus eſſem utinam hominis, non peccati. Et iterum: *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*. O miſerabilis ſeruitus: Plerunque homines cùm Dominos malos patiuntur, Venales ſe petunt: non quærentes Dominum non habere, ſed ſaltem mutare. Seruus peccati quid faciat? quem interpellet? apud quem uenalem ſe petat? Deinde ſeruus hominis aliquando ſui Domini duris imperijs fatigatus fugiendo requieſcit. Seruus peccati quo fugit? ſecum ſe trahit quocunque fugerit. Non fugit ſeipſam mala conſcientia: non eſt quo eat: ſequitur ſe, immo non recedit à ſe. Peccatum enim quod facit, intus eſt: fecit peccatum ut aliquam corporalem caperet voluptatem. Voluptas tranſit, peccatum manet. Præteriit quod delectabat: remanſit quod pungat. Mala ſeruitus. Ad Chriſtum omnes fugiamus: contra peccatum Deum liberatorem interpellemus: uenales nos petamus, ut eius ſanguine redimamur. Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus Dominus. Qui illam non habuit, ipſe de illa liberat. Solus enim in hac carne uenit ſine peccato. Hæc Auguſtinus. Peccator ergo, ut dictū eſt, ſeruus eſt tot dominorum, quot uitiorum. Vnde legitur de Diogene Philoſopho, quòd cum Alexander diceret ſe dominatorem orbis: ille ait: nequaquam es Dominus, ſed ſeruorum meorum ſeruus. Superbia. n. domina tua & ancilla mea, te circunducit: egō autem eam ſuppeditaui: carnalis concupiſcētia & gula ſunt Dominæ tuæ, & ancillæ meæ, quæ te ducunt & tibi dominantur: ego autem eas ſuppeditaui & uici, & ideo tu es ſeruorum meorum ſeruus. Deinde oſtendit pœnam huius ſeruitutis, dicens, *Seruus autem*, ſcilicet culpæ, *non manet in domo*, id eſt in eccleſia *in æternum*, licet modo ad tempus inquantum eſt de numero fidelium: quia modo ſunt admixti mali cum bonis: & in futuro abinuicem ſeparabuntur, ſicut oues ab hœdis: *filius autem*, ſcilicet Dei naturalis: *manet in æternum*, quia ſolus eſt ſine peccato, & ſic habet poteſtatem alios liberandi à peccato: faciendo eos filios Dei per gratiam adoptionis, ut ſecum maneant in domo libertatis: & hoc eſt quod concludit, dicens: *Si ergo filius*, qui uerè liber eſt, & potens in domo libertatis: *uos liberauit*, à ſeruitute culpæ: *uerè liberi eritis*, non à Barbaris, ſed à diabolo: non à corporis captiuitate, ſed ab animæ iniquitate, ut peccatum non dominetur in uobis, quia in hoc conſiſtit uera libertas. Vnde dicit Gregorius: Quem conſcientia defendit, etiam inter accuſatores liber eſt. Vnde & Boetius: Liber eſt qui habet liberam conſcientiam: patet ergo ꝙ mundana libertas, de qua gloriabantur, non eſt uera libertas: nec carnis nobilitas, eſt uera nobilitas. Sed hodie heu ſunt multi qui de carnali nobilitate & libertate

Lucis æternæ iocunditas.

Auguſtin. tracta. 40. in Ioānem.

Cognoſci noluit ut crucifigatur.

Offēdimus Deum tripliciter.

Seruitus Iudæorum.

Chryſoſto. ho. 41 operis imperf.

Auguſtin. tracta. 41. in Ioannē.

Seruitus peccati peſſima.

Peccator ſeruus.

Diogenis ad Alexādrū reſpōſum.

Gregorius epiſto. 39. lib. 9.

A B C D E

bertate quærunt extolli: non uerecundantes de ſeruitute peccati. Secundum Auguſtinum: Qui ex amore peccat, non ex languore naturæ, nec ex ignorantia leui, ſeruus eſt peccati: alia enim ſunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ, infirmitas & imperitia contraria ſunt virtuti & ſapientiæ: malitia contraria eſt bonitati. Deinde oſtendit eos non eſſe filios Abrahæ, de quo gloriabantur: ſed potius degeneres, quia cum operibus fidei non imitantur.

Auguſtin. tracta.41. Peccati differentia.

Vera enim filiatio declaratur per imitationem paternæ conditionis, quia imitatio patris eſt ſignum ueræ filiationis: Iudæi autem non imitabantur facta Abrahæ, quia quærebant eum interficere, quod Abraham non fecit, ex quo ſaluator concludit quòd eius uerè filij non erant quanuis ab eo carnaliter deſcendiſſent. Vnde erant filij Abrahæ tãtummodo carne, ſed non operum & fidei imitatione. Caro quidem illorum ex ipſo erat, ſed uita nõ erat. Ex hoc patet quòd fruſtra quis gloriatur: quia ſecundum habitum eſt filius Auguſtini, uel Benedicti, ſeu alterius ſancti: niſi opera ipſius ſecundum ſuam poſsibilitatem ſtudeat imitari. Videntes autem Iudæi quòd ex operibus filiationem arguebat: ideo dixerunt ſe filios dei, cuius legem & cæremonias ſeruabant: non ſicut alij idololatriæ dediti, unde dicunt ei: *nos*, unius dei cultores, *ex fornicatione*, ſcilicet ſpirituali gentilitatis, quæ fornicatur cum multis dijs: *nati non ſumus*, idola colentes ſicut ipſi, ſed in fide vnius Dei: fornicationem enim uocãt idololatriam, ſicut & frequenter nominatur in ſacra ſcriptura, quia anima ſeparatur à deo per eam, *unum patrem*, ſpiritualẽ, *habemus deum*, quem colimus: quia non colebãt pluralitatem deorũ, ſicut gentiles. Sed hanc paternitatem ſaluator excludit: & deum nõ eſſe eis patrem oſtendit, quia non diligunt, nec cognoſcunt eius filiũ, ſcilicet ipſum Chriſtũ ab eo miſſum: nã dilectio & notitia Chriſti, eſt ſignum filiationis dei: eorum enim quæ ab uno procedunt mutua eſt dilectio in illo à quo procedunt.

Filiatio uera. *Deum patrem habẽtes.*

Deinde oſtendit cuius ſint filij, & dicit eos ex patre diabolo eſſe: non creatione, ſed imitatione: qui deſideria patris ſui, ſcilicet diaboli, uolunt perficere, & innocentem occidere: quod probat conſequenter, conditionis diaboli explicans, & poſtea ad ipſos applicans: unam autem conditionem diaboli primò tangit dicens: *Ille homicida erat ab initio*, mundi, & conditi hominis: primos homines malis ſuaſionibus occidendo, & eis immortalitatẽ auferendo. Homo enim in ſpecie humana reponitur per animam: & ideo magis propriè eſt homicida, quia animam per peccatum mortale occidit, quàm ille qui occidit corpus, per quod homo cum brutis conuenit. Vbi Auguſtinus: Noli ergo putare non eſſe homicidium, quãdo fratri tuo malè perſuades. Si fratri tuo malè perſuades, occidis: & vt ſcias quòd occidis, audi pſalmum: *Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ & lingua eorum machæra acuta.* Alia conditio diaboli tangitur, cùm ſubditur, *& in ueritate*, operis & iuſtitiæ, *non ſtetit*, id eſt in debita obedientia ad Deum: quia non eſt ueritas in eo. Res enim dicuntur veræ, inquantum conformantur veritate primæ: à qua ſuæ: qua veritate deuiauit diabolus per peccatum ſuperbiæ, & deſeruit ordinationem naturæ ſuæ: quæ erat ut Deo ſubiiceretur continuè, nec ſtetit in veritate uocis & loquelæ: quia mendax eſt, & pater, id eſt inuentor eius, ſcilicet mendacij: ſicut Deus pater eſt ueritatis. Ante ipſum non erat mendacium: ab ipſo, &

Filij diaboli. *Auguſtin. tracta.42. in Ioãnem.* *Pſal.56.* *Res uera quæ ſint.*

A per ipſum eſt factum, ut ſit omnis homo mendax. Ille quidem dicitur mendax non tantum pater mendacij, qui mendacium ab alijs in mentem refert, ſed mendax eſt & pater mendacij, quia non ſolum refert illud, ſed & facit: & propter hæc diabolus dicitur pater mendacij: quia primum mendacium adinuenit dicens mulieri: *Nequaquam moriemini*: Hanc ergo proprietatem, hanc nephariam hæreditatem filijs ſuis diabolus dereliquit, ut mentiantur & patrem ſuum diabolum mentiendo ſequantur. Cùm enim mẽtiuntur à diabolo accipiuntur, & eum imitantur. Attendant mendaces illud verbum Chriſti dicentis: *Ego ſum uia, ueritas, & uita.* quia recedendo à veritate, recedunt à via & uita. Tales ergo tanquam illegitimi in religione Chriſtiana meritò ſunt habendi: B quia à Deo patre degenerantes, facti ſunt filii diaboli. O quàm multi ſunt huiuſmodi filii diaboli etiam religioſi, & quàm plenus eſt de eis mundus. Et utinam omnes tales characterem patris ſui diaboli in fronte geſtarent vt cognoſcerentur, ne alii per eorũ mendacia deciperentur. Sed heu aliqui habent frontem meretricis, & parum erubeſcunt de mẽdaciis.

Mendacij pater. *Gene.3.* *Ioannis.14.*

Vt quid terram occupant tales peſtiferi ſeductores, errantes & in errorem mittentes: ac ſi patrem ſuum qui uniuerſum orbem ſeducit imitantes. Mendax ergo in loquendo, & mendacia fingendo, proprietatem diaboli aſſumit malè uiuendo. Vnde dicit Auguſtinus, Quòd diabolus non ſpeciale nomen eſt, C ſed commune: & in quocũque opera diaboli fuerint inuenta, diabolus eſt appellandus: operis enim nomen eſt, non naturæ. Erubeſco ergo ò Chriſtiane, & maximè tu religioſe, de hoc nomine: & ab omni mendacio abſtine: quia in quolibet Chriſtiano debet eſſe ueritas tanta, ut inter iuramentum & ſimplicem affirmationem nulla ſit differentia. Et quia ſolent innocentes antequam ſubeant iudicium paſsionis, expetere iudiciũ examinationis: ideo dominus noſter ſciẽs Iudæos in mortem ſuam conſpiraſſe, iudicium examinationis ab eis expetiit: ad oſtendendam ſuam innocentiam, & Iudæorum malitiam, & ad conuincendam apertiua eorum iudiciariam iniuſtitiam. Quamuis enim ultro mortem pati uoluerit: ipſe tamẽ Chri- D ſtus ſuam innocentiam omnibus manifeſtam eſſe voluit. Vnde dicit: *Quis ex uobis*, coram quibus palam docui, & miracula fecit, *arguet*, & reprehendere poteſt me de peccato? quaſi diceret: uos uultis me interficere: oſtendite peccatum quo meruerim mortem: quod ſi non poteritis, manifeſtum erit, quòd me innocenter occiditis. Secundum Gregorium, Penſanda eſt manſuetudo dei qui uenerat peccata relaxare, quia non dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui etiam ex virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare. Et ideo cùm nõ poſsitis me de peccato arguere, *ſi*, id eſt, quia *ueritatem dico uobis*, quoniam ſcilicet dico me filium deĩ, *quare uos non creditis mihi*, & in me, ex quo non ſum peccator ſicut E cæteri. Et ſubdit cauſam dicens: *Qui eſt ex deo*, nõ natura, ſed fide: non ore, ſed amore & per conformitatem uoluntatis, *uerba dei audit*, & hoc aure cordis, non ſolum corporis audit ea libenter & amat, quia quilibet libenter audit doctrinam ad quam affectum habet, quia quaſi connaturalis eſt. Ille enim qui ueraciter in deum credit, ac ueraciter deum timet & diligit: dei verba libenter audit. Qui uerò non habet fidẽ nec amorẽ, ſicut Iudęi erãt: uerba dei audire nõ poſſunt. In his uerbis domini unuſquiſq; cõſcientiam

Auguſtin. de quæſtio. euangelo. ca.90. *Diabolus nomen commune officij.* *Veritas in Chriſtianis* *Gregorius hom.18. in Euangelia.* *Manſuetudo Chriſti.*

tiam ſuam probare poteſt, utrum ex deo ſit an non: qui enim verba dei & cœleſtem patriam deſiderare, carnis deſideria & mundi gloriam contemnere, aliena non appetere & propria largiri, & alia huiuſmodi iubentis libenter audit, & libentius opere complet: nullo modo ſe ex deo eſſe dubitet. Qui verò vęcors & durus verba dei audire contemnit: uel ſi hoc aure corporis audierit, & tamen nullo ſtudio vel labore in opus mittere conatus fuerit: profectò ſe ex deo non eſſe oſtendit. Et tales erant iſti, quibus concludendo à Domino hic dicitur: *Propterea uos non auditis*, id eſt non recipitis uerba Dei ex ore meo, & mihi non creditis, *quia ex deo non eſtis*, propter vitium quòd à Deo nō eſt: ſed à diabolo ſuggeritur, & à mala uoluntate perficitur. Et quia non eſtis ex Deo, nō habentes fidem nec amorem: ſequitur quòd ſitis ex diabolo, non per creationem, ſed per imitationem. Vnde Auguſtinus: Cùm dicit ex Deo non eſtis, noli attēdere naturam, ſed vitium: ex Deo quidem ſunt ſecundum naturam, ſed ex Deo nō ſunt vitio & praua affectione. Eſt autem ſecundum Gregorium triplex gradus malè affectorum. Nam ſunt nōnulli qui præcepta Dei nec aure corporis, id eſt exteriori auditu percipere dignantur: quidam verò percipiūt, ſed nullo mentis deſiderio complectuntur, non habentes voluntatem implendi quæ audiunt: quidam autem libenter audiendo compunguntur, ſed poſt lachrymas tribulationibus preſſi aut delitijs allecti ad iniquitatem reuertuntur: hi profectò uerba Dei non audiunt, quia exercere in opere contemnunt. Licèt ergo oēs ſint filij Dei per naturam: illi tñ ex diabolo per vitium ſunt, qui verba Dei non diligunt. Qui verò ex Deo generationis adoptione renati ſunt, audiūt verba Dei & cuſtodiunt. Dum terra eſt ſub tecto & nō compluta, latet quos fructus ſit ferre apta: ſed ſi eſt ſub aere nudo & compluta, patet quis fructus veniat ex ea. Igitur ſi diuinus ſermo ſit tibi grauis, & quaſi ſarcinat aures: time ne ſis præſcitus cum Iudæis quos imber verbi compluit, & ipſi ſpinas & tribulos exercuerunt: quo patuit quòd terræ maledictio proxima erat, quam ignis deuaſtare debuit. Et quia Iudæi conuicti ſunt non eſſe filij Abrahæ vel Dei, ſed diaboli: ideo neſcientes contradicere veris, cōtradicunt iniurijs: & ingerunt conuicia, quia reſiſtere non poſſunt ex veritate aliqua. Modus enim hominū qui neſciunt rationabiliter reſpondere, eſt ad conuicia ſe conuertere: & ideo Iudæi non habentes quid rationabiliter Chriſto reſponderent, ad conuicia ſe conuertunt. Vnde contradicentes dicunt eum Samaritanum eſſe, & dæmonium habere: licet enim Chriſtus eſſet genere Iudæus & non Samaritanus: tamē uocant eum Samaritanum ex cauſis pluribus. Samaritani enim qui erant Gentiles, Iudæis infeſti & odibiles erant, eo quòd terram eorum poſſidebant: & ideo vulgare erat apud Iudæos, quòd homines malos & eis odibiles etiam ſi Iudæi eſſent uocabant Samaritanos: talis autem erat Chriſtus ſecundum opinionem eorum, quem credebant arguere eos propter odium: ideo vocabant eū Samaritanū, & quaſi aduerſariū. Vel qa Samaritani partim legē ſeruabāt, & partim non ſeruabant: videntes Iudęi Chriſtū in aliquo legē ſeruantē, & in aliquo diſſoluentē, uocabant eum Samaritanū, quaſi à lege diuina alienū. Vel à Samaritanis cū quib. cōuerſatus erat, eū Samaritanū quaſi peccatorē uocabāt, qa peccatores illos reputabāt, nec eis coūti volebant. Dicebant ēt eū dæmoniū habere, propter mirabilia quæ faciebat, quæ magicis artibus imputabāt:

Auguſtin. tracta. 42. in Ioānem.

Affectorū gradus. Gregorius hom. 18. in Euangelia.

Conuictorū de peccato modus.

Samaritanus cur uocatus Chriſtus.

Dæmonium habere dicitur ſaluator.

A uel quia cogitationes & ſecreta eorum reuelabat & frequēter dicebat: quod dæmoni attribuebant, cui tñ cordiū occulta ſunt abſcōdita. Vel qa aliquādo quædam alta, & ſubtilia loquebatur quæ non intelligebant, credebant quòd quaſi dæmonio plenus loqueretur, & eum arrepticium reputabant. Dominus autem hic, ſicut & ubique, ad patientiæ & manſuetudinis exemplum nos prouocat: quia manſuetè iniuriam declinat. Accepta iniuria non iraſcitur, neque conuitijs cōuitia reddit, &, ut dicit Petrus, *cùm malediceretur non maledicebat*. Et attende quòd licet Dominus Iudæos ſæpe docendo, uel corrigendo durè & aſperè reprehenderit: tamen dura uerba uel facta inferentibus, nunquam vel hic vel alibi durè vel aſpe

B rè reſpondit. Erudiens nos ſecundum Chryſoſtomum, quæ ad Deum pertinent, vindicare: quæ uerò ad nos, deſpicere. Vnde cùm in veritate eis reſpondere poſſet, uos dæmonium habetis: tamen noluit, ſed malum quod in eis eſſe cognouit, patienter tacuit: imitabilem nobis patientiam oſtendens, ut quotiens à proximis iniurias patimur, eorum etiam uera mala patiēter taceamus: ne fortè talis correptio non ex dilectione, ſed ex odio nata videatur. In his ergo, ſecundum Gregorium, ſuperbia noſtra confunditur, quæ ſi exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit quàm acceperat: facit mala quę poteſt, & minatur facere quæ non poteſt. Duo quippe ei illata fuerant:

C vnū negauit, & aliud tacēdo conſenſit. Tacuit quod recognouit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit. Dæmonium ſe non habere reſpondit, ſed tamen Samaritanum nō eſſe negauit. Quia enim Samaritanus interpretatur cuſtos, & ipſe præcipuè cuſtos noſter eſt: nō .n. dormitat qui cuſtodit Iſrael: ideo ſe Samaritanum eſſe non negauit. Negauit autem dæmonium habere: diabolus enim honori Dei reſiſtit: qui ergo honorem Dei quærit, alienus à diabolo eſt, & ideo Chriſtus qui honorificat patrē ſuū, ſcilicet Deum, dæmonium non habet. Vnde ait: Sed honorifico Deum, *patrem meum*: declarando eius virtutem in miraculis, & omnia ei attribuendo, pro cuius honore, *uos me inhonoraſtis*, per falſa opprobria,

D & quod virtuti diuinæ attribui debet, dæmoni aſcribendo. Imò in hoc quòd inhonoraſtis me, inhonoraſtis & patrem meum: qui enim non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit illum. Item habens dæmonium, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, ſuperbus eſt, & ſe extollit quærendo gloriam ſuam: *ego autem nōn*, ſic: non enim, *quæro gloriam meam*, ſicut ſimulatores, qui ſe oſtendunt, & quærunt uideri quod nō ſunt. Et uerè nō q̄rit, qui ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Non quæſiuit in iſto mundo gloriam, nec ullam magnificentiam: uenit enim ut doceret omnem mundi gloriam contemnendam. Inquantum homo eſt loquens dicit:

E *ego gloriam meam non quæro*, ſolus enim Deus eſt, qui poteſt gloriam ſuam quærere abſque culpa & peccato: alij autem non niſi in Deo. Sed, *eſt qui quærat*, ueram & debitam gloriam meam, *& iudicet*, ſcilicet iudicio diſcretionis, id eſt à gloria ueſtra humana: & ſecundum ſeculum diſcernat & ſeparet: ſcilicet pater meus qui me & glorificantes me remunerat, & uos, & omnes qui me non glorificant damnat. Cùm itaque filius Dei multa ſigna faceret, & virtutes multas oſtenderet, gloriam ſuam non quæſiuit: ut nos eius exemplo inſtructi diſcamus de bono quod agimus non gloriari, & cum à patre omne iudicium, ſibi datum eſſet: illatas

1. Petri. 2. Reſponſio Chriſti ſemper mollis.

Chryſoſto. hom. 54 in Ioannem.

Mala proximi tacenda. Impatientia noſtra. Greg. hom. 18. in Euā. Samaritanus.

Pſal. 120.

Philip. 2.

Gloriam ſuam non quæſiuit Chriſtus.

iniurias patris iudicio ſeruauit, ut nobis inſinuaret quantum nos eſſe patientes debemus, dum ſe ulciſci non vult & ipſe qui iudicat. Accepta ergo contumelia meditemur in operę uocē Domini illam, *ego non* (Ioan. 5.) *quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet*, Et quia, ſecundum Gregorium, cū malorum peruerſitas creſcit, non ſolum prædicatio frangi non debet, ſed etiā augeri: (Gregorius hom. 18. in Euangelia.) ideo Dominus poſtquā habere dæmonium dictus eſt, prædicationis ſuæ beneficia largius impendit In quo oſtenditur magna Chriſti benignitas: quia illis à quibus tantum receperat conuitium, non negauit ſuæ doctrinæ beneficium. unde dicit: *amen amen*, id eſt fideliter, *dico uobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit*, nō ſolum fide, ſed etiam vita & opere: *mortem non uidebit*, id eſt non experietur, *in æternum*, hoc eſt æternæ mortis amaritudinem. ſed uitam habebit æternam. Deinde ex his verbis Domini volentes oſtendere eum habere dæmonium, dixerunt: *Abraham mortuus eſt & prophetæ*, ſed fundabant rationem ſuam ſuper falſum, ſcilicet quòd Chriſtus dixiſſet de morte temporali, qui tantum intellexerat de morte æterna: & poſt pauca ſubiungit: *ſi ego*, ſcilicet ſolus, ſine patre meo, *glorifico meipſum*, ſcilicet inaniter: & quæro gloriam meam præter regulam diuinæ ueritatis, vt nos mihi imponitis, *gloria mea*, quam dicitis meam *nihil eſt*, & falſa, quia falſum eſt non ens & nihil. Gloria mundi nihil eſt, quia eſt fumus tranſiens, & ventus tumens, & ad nihil culpæ & ad infernum deducēs. Sed gloria mea eſt à Deo patre, à quo nullum falſum poteſt eſſe. *Eſt enim pater meus*, ſubſtantialis, *qui glorificat me*, uoce & per miraculorum operationem: & poſtea glorificabit per reſurrectionis, & aſcenſionis gloriam, *quam uos dicitis: quia Deus noſter eſt*, per operum imitationē, ſed hoc eſt falſum quod probat dicēs: *& non cognouiſtis eum*, ſcilicet per (Chriſti dies Abraha uiſa.) fidem formatam, in qua conſiſtit Dei ſimulatio per adoptionem. quia dicentes, *nunquid tu maior es patre noſtro Abraham?* reputabant Dominum eo minorē: ideo oſtendit ſe eſſe maiorem quàm Abraham: quia Abraham ab eo tanquam à maiore bonum redemptionis expectat ſibi promiſſæ. unde dicit, *Abraham pater ueſter*, ſecundum carnem, de quo ſcilicet gloriamini: credens *exultauit*, in ſpiritu ſperando, *ut uideret* (Gen. 18. Gene. 22. Gene. 26.) *diem meum*, intelligendo & cognoſcendo tantum myſterium, quia deſiderauit cognoſcere tempus aduentus Chriſti, quod eſt uidere Chriſtum in ſpiritu: & uidit in figuris & fide diem æternitatis, & diem futuræ temporalis meę natiuitatis quādo in figura trium angelorum, ſibi apparentium, cognouit trinitatis myſterium: & quando dictum eſt ei, in ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ: & in oblatione Iſaac; in loco qui ideo dictus eſt Dominus uidet. Quia Dominus fecit Abraham videre occultum Chriſti myſterium, (Gaudium Abrahę de Chriſto.) *& gauiſus eſt*, propter beneficium à me ut à maiore ſibi promiſſum. Ineffabili nanq; gaudio exultare potuit, quādo & verbum apud patrem manens, & idem aliquando in carnem uenturum non de patris gremio receſſurum perſpexit: quādo eum de ſtirpe ſua naſciturum prænidit, per quem non ſolum ipſe ſaluaretur: ſed etiam totus mundus redimeretur, & facta eius de Chriſto repromiſsio impleretur. Et cùm Iudæi ſolam in eo ætatem carnis non diuinam naturam penſantes & de uerbis ſuis mirantes dicerent ad eum, *quinquaginta annos nondum habes, &* (Eſſe & fieri) *Abraham uidiſti?* qui ſcilicet ante mille annos eſt mortuus: quaſi dicerent, hoc eſt impoſsibile: uolens eos ab intuitu carnis ad deitatem trahere reſpō-

A dit eis: *Antequam Abraham fieret*: ſcilicet temporali generatione: *ego ſum*, æternaliter manens. non dicit Abraham eſſet, ſed fieret: quia Abraham creatura fuit: nec dicit ego fio, ſed ego ſum. quod eſt uerbum ſubſtantiuum: quia nō creatura, ſed creator eſt omnium. Vbi oſtenditur eius æternitas cōiungendo uerbum præſentis, ſcilicet ego ſum, cum uerbo præteriti, ſcilicet antequam fieret: quia æternitas omni tempori aſsiſtit. Vnde deus ſolus habet eſſe perfectum: (Eſſe Dei.) quia illud perfectum eſt, cui nihil de eſt extra ipſum: & ideo diuinum eſſe cùm totum ſimul ſit, nec quicquam de illo prætericrit aut futurum ſit, perfectiſsimum eſt: noſtrum autem eſſe quia habet aliquid extra ſe imperfectū eſt: deeſt enim nobis aliquid quod

B de noſtro eſſe iam præterijt, vel quod futurum eſt. Quando ergo ad ſubſtantiam diuinitatis Chriſtus eſt ante Abraham: ſed ſecundum naturam aſſumptā fuit poſt Abraham. Vnde Chriſtus vidit Abraham oculo diuinitatis, & Abraham uidit Chriſtum oculo cordis, fide uidelicet illuminatus. At infideles inſenſati Iudæi conſiderantes quòd æternitas non niſi Deo conuenit & quòd ſe per æternitatem Deum eſſe profiteretur & oſtenderet: iſtaque æternitatis uerba intelligere & ſuſtinere non ualentes, reputabāt ea blaſphemiam: quodque pro tali blaſphemia eſſet lapidandus: & ideo ſecundum legis mādatum eum tan quam blaſphemum lapidare uolentes, *tulerunt lapi-*

C *des vt iacerent in eum*, ſicut in blaſphemum & mortis reum. Quia enim non ualebant ſapientiæ quæ loquebatur reſiſtere: nec ſciebant uerbis eius rationabiliter cōtradicere loquendo: ideo conuertētes ſe ad lapides contradixerunt corporaliter perſequendo: & quem intelligere cuiuſque ſermoni reſiſtere non poterant, eum lapidibus obruere quærebant. Lapides (Lapides Iudæis congruentes.) enim cordis contra ueritatem, ac duri & inflexibiles ad credendum erant: & eorum animus facto eorundem conſonabat. Vnde ad hoc ſignificandum lex ſcripta eſt in tabulis lapideis per Dominum. Vbi Auguſtinus: (Auguſtin. tractatu 43. in Ioánem.) Tanta duritia quo curreret, niſi ad lapides ſibi ſimiles? Sed Dominus qui ſolo uerbo eos ſuperare

D poterat, uindicare ſe noluit: quia pati uenerat, & hoſtes ſuos non poteſtate ſed humilitate uincere: & ideo abſcondit ſe ut homo & ut humilis: *& exiuit de templo*, quia commendanda erat patientia, non exercenda potentia. *Abſcondit ſe*, non timore mortis: ne- (Domini abſconſio.) que impotentia reſiſtendi eis, ſed cedens furori eorū uſque dum ueniret hora paſsionis, & docens nos furore hoſtium quandoque & pro tempore declinare, *& exiuit de templo*, ab eis, deſignans derelictionem Iudæorum, & tranſitum ad gentes. Notandum autem quòd Dominus aliquando fugiebat, aliquando occurrebat, aliquādo ſe occultabat. Fugiebat qui- (Fuga Domini.) dem honores, ut quando uenturi erant ut facerent eum regem: occurrebit ſuis crucifixoribus, quando

E uolebant capere eum: abſcondebat ſe ſicut hic patet à Iudæis furentibus, ut occaſionem furendi ſubtraheret ab eis. Per iſta tria exempla, dat nobis tria ſalutaria documenta: ſcilicet ut fugiamus mundi proſpera: deſideremus pro Chriſto pati aduerſa & uitemus iurgia. Nos autem cōtrarium facimus, quia honores appetimus & procuramus: aduerſa fugimus & uitamus: & litigijs nos immiſcemus. Conſidera hic (ut ait Gregorius) ſaluatoris noſtri manſuetu- (Gregorius hom. 18. in Euangelia.) dinem & humilitatem: qui cùm potentia diuinitatis nutu tacitæ mētis ſuos perſecutores poſſet ſubitò in pęnas mortis obruere, tāquā pauidus humiliter ſe abſcondit. Hoc autē fecit propter tria. Primò, qa tēpus

mortis

mortis ſuæ nondum aduenerat. Secundò, quia ta-
le genus mortis non elegerat. Tertiò, ut daret nobis
intelligere, quòd liceat perſecutores declinare: & hoc
quádo eſt perſecutio perſonalis, ſecundũ illud quod
Matth. 10. dixit diſcipulis: Si uos perſecuti fuerint in una ciuita
Ioan. 10. te, fugite in aliam. Sed quando non eſt perſecutio
perſonalis: tunc prælatis non licet fugere, ut patet de
mercenario & paſtore. Ideo etiam abſcondit ſe ab
eis corpore, quia non merebantur eum uidere men
Gregorius ibidem. te. Vnde Gregorius: Illis ipſa ueritas abſcôditur, qui
eius uerba ſequi contemnunt, quia eam quam non
inuenit humilem ueritas fugit mentem. Et Auguſti
nus. Tanquam homo à lapidibus fugit: ſed uæ illis à
quorum lapideis cordibus Deus fugit. Secundum
Auguſtin. tracta. 43. in Ioannẽ. Auguſt. Non abſcondit ſe in angulo templi quaſi ti-
mens, aut in domunculam fugiens, uel poſt murum
aut columnam diuertens: ſed cœlica poteſtate ſe in-
uiſibilem inſidiantibus conſtituens, per medium illo
rum exiuit: à ſuis tamen diſcipulis uidebatur, quia
Abſcondendi occaſio. illi eum ſequebantur. Hoc ergo exemplo ſuo Domi
nus non inſtruit ut locum irę demus: & ut perſecuto
rum ac malorum ſæuitiam quantum ſine fidei peri-
Gregorius hom. 18. in Euãgelia. culo fieri poteſt fugiamus. Vnde Gregorius: Quid
autem nobis hoc exemplo loquitur: niſi ut etiá cùm
reſiſtere poſſumus, iram ſuperbiẽtium humiliter de
clinemus? Quanta humilitate iram proximi fugere
debeat perpendat homo, ſi furores iraſcentium ab-
ſcondendo ſe declinauit Deus. Nemo ergo ſe cõtra
acceptas contumelias erigat: nemo conuicijs conui-
cium reddat. Imitatione etenim Dei glorioſus eſt in-
iuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſupera-
re. Hæc Gregorius. Sunt autem multi qui Iudæo-
rum duritiam reprehendunt, ſed ſuam minime attẽ-
Gregorius ibidem. dunt. Vnde Gregorius: Quam multi ſunt hodie, qui
Iudæorum duritiam deteſtantur, quia prædicationẽ
Domini audire noluerunt: & tamen quales illos ar-
guunt fuiſſe ad fidem, tales ipſi ſunt ad operationẽ.
Præcepta Dei audiunt, miracula cognoſcunt: ſed cõ-
uerti à ſuis prauitatibus renuunt. Hæc Grego. Con-
ſpice hic Dominum Ieſum bene, & cum uehemen-
ti dolore, quomodo uolens Iudæorum furori cede
re abſcondit ſe: & intuere ipſum ac diſcipulos tan-
quam imbecilles mœſtè & inclinato capite recedere:
& eis ex corde compatere.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui ad audiendum uer-
bum Dei nos inuitas: doce nos cõtumelias &
iniurias ſufferre, propriam gloriam non quæ-
rere: ueritatem uitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ propter ſcan
dalum uitandum non omittere: propter iteratam contu-
meliam & iniuriam à prædicatione non deſiſtere. Ie-
ſu Chriſte ſumma ueritas, bonitas, iuſtitia, miſeri-
cordia, largitas, munditia, ſobrietas, humilitas, cha-
ritas, qui lapidaris, & abſconderis à mendacibus & ma
litioſis, iniuſtis, impijs, cupidis, immundis, luxurio-
ſis, ſuperbis & odioſis: ne exeas à templo animæ
meæ: redde me corrigibilem, & tecum per omnia con-
cordantem. Amen.*

A *De cæco à natiuitate illuminato.
Cap. LXXXV.*

B

ET præteriens inde Ieſus, in exitu tem-
pli, *uidit hominem cæcum à natiuitate*, qui *Ioan. 9.*
ibi ſedebat mẽdicans eleemoſynam ab
ingredientibus in templum: & diligen-
ter intuitus eſt eum Ieſus, ut dicit Chryſoſtomus:
quaſi uellet aliquid agere circa eum, ut ex hoc ſe mi- *Chryſoſt. hom. 55. in Ioannem.*
C ſericordem ad miſerum oſtenderet: & diſcipulos in
admirationem, & ad quærendum prouocaret: &
ideo diſcipuli moti ſunt ad quærendum de cauſa cæ-
citatis eius dicentes: *Rabbi quis peccauit: hic, aut paren
tes eius, ut cæcus naſceretur?* in uindictam ſcilicet ta-
lis ſui, uel parentum peccati. Putabant enim pœnam
ſine culpa non infligi: & ideo crediderunt quòd pec
catum ipſius, uel parentes eius eſſent cauſa huius cæ
citatis. Ieſus autem non negat ſimpliciter ipſum pec
caſſe, uel parentes eius: ſed ſolum ad id de quo eſt in
terrogatus, dicens: *Neque hic peccauit, neque paren-
tes eius*, ſcilicet ut ideo cæcus naſceretur: quaſi dice-
ret. Neque peccato proprio cæcus natus eſt: quia
D ante natiuitatem peccare non potuit: in quo appa-
ret quæſtio Apoſtolorum ſimplex quantum ad hanc
partem: nec mirum, quia adhuc rudes erant ante
Spiritus ſancti receptionem, uel poteſt eſſe ſenſus ta
lis: *Rabbi quis peccauit, &c.* Hoc eſt, utrum peccatum
originale huius: an peccatum actuale in parentibus
fuerit cauſa cæcitatis iſtius? Omnes enim filij iræ na-
ſcimur: filius autem iræ meritò punitur. Et ſi obiici
tur quia ſic quilibet puniendus eſſet, cum quilibet in
originali concipiatur. Dicendum quòd miſericor-
diæ diuinæ eſt quando alicui parcitur: iuſtitiæ autẽ
eſt, quando aliquis punitur. Vnde in Threnis: *Mi-
ſericordiæ Domini multæ quòd non ſumus conſumpti.* Et *Threno. 3.*
Apoſtolus: *Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei:* *Roma. 3.*
E & ſic quæſtio ad hanc parent fuit bona. Neque pec- *Pœna duplici homines puniuntur.*
cato parentum hoc contingit licet peccauerint. Vbi
ſciendum quòd eſt duplex pęna, qua homines pu-
niuntur. Vna ſpiritualis, quantum ad animam, qua
nunquam filius pro patre punitur: quia anima filij
non eſt ex patre, ſed à Deo, ſcilicet per creationem.
Alia corporalis quantum ad corpus, qua filius, cùm
quantum ad corpus ſit res quædam patris, pro patre
punitur temporaliter: hoc eſt malus pater in filio,
ut filium uidendo torqueatur. *Sed, hæc cauſa cæci-
tatis huius*, ſcilicet, *ut manifeſtentur opera Dei in illo*,
in eius illuminatione mirabili: ac ſi dicat. Non eſt
cæcus natus ad punitionem peccati: ſed potius cæci-
citas

A citas iſta eſt diſpenſatiua, ut manifeſtato opere mi-
rabili, in eius illuminatione filius Dei manifeſtetur,
& diuina eius uirtus declaretur:& ſic ad fidem homi
nes ædificentur. Vbi conſiderandum ꝙ egrediens
de templo ſtudioſè uenit ad opus ſui manifeſtatiuũ.
Ipſe enim uidit cæcum: & non cæcus acceſsit ad eũ.
Chryſoſto. hom. 55. in Ioannem.
Vnde dicit Chryſoſtom. Quòd exiens de templo cu
rauit cæcum, & abſentationem furorem mitigans:
per operationem ſigni duritiam & inſanabilitatem
eorum molliens: & his quæ dicta ſunt fidem faciẽs.
Et expuit in terram: ut oſtenderet quòd uirtus ſana
tiua quodammodo erat ab eius humanitate, inquan
tum eſt organum diuinitatis: ſaliua enim fluit à ca-
pite: *& fecit lutum ex ſputo*, ut oſtenderet ſe eſſe illũ
B qui formauit primum hominem de limo:& liniuit lu
tum ſuper oculos eius: ſic & homo excæcatus per
peccati delectationem apponere debet, pro reme-
dio peccati utilitate: *& miſit eum ad natatoria Siloe*, ad
lauandum: ut cæcus tranſeundo ſic per ciuitatem
linitus luto, à multis uideretur: & per conſequens
miraculum magis, diuulgaretur & firmaretur, *quod
interpretatur miſſus*: hoc addit euangeliſta uolens in-
terpretari nomen Hebraicum, & ad deſignandum
myſterium Chriſti, miſsi ad ſalutem hominum: &
abijt & lauit,& uenit uidens: nõ uirtute luti uel aquę:
Siloa quid eſt.
ſed uirtute diuina qua fuit illuminatus. Eſt autem
Siloa fons ad pedem & radicem montis Sion deſcen
C dendo in uallem Ioſaphat, qui non iubigus aquis:
ſed in certis horis per cõcaua terrarum ebullit, quia
non ſingulis & continuis, ſed interpolatis diebus,
ter uel quater in hebdomada dulces aquas ex uiſceri
bus ſuis emittit: de quibus cum exciperentur, quaſi
ſtagnum non longè à fonte conſtructum erat quam
collectionem modo piſcinam, modo natatoria ſcri-
Fõs Marię.
ptura uocat. Ibi eſt & fons virg. Mariæ, de quo ip-
ſa aquã pro ſe, & pro ſuo filio hauriebat,& ſuos pan
nos lauabat. Erat autem ſabbatum, quando hæc fie-
bant: & ideo Phariſæi hæc cognoſcentes reprehen-
debant: ſed errabant, quia opera ad Dei magnificẽ-
Auguſtin. tracta. 44. in Ioan. Ioan. 8.
tiam ordinata licitè in ſabbato fiebant. Vnde Augu-
ſtinus: Ipſe potius ſabbatũ cuſtodiebat qui ſine pec-
D cato erat. Sabbatum enim obſeruare ſpiritualiter, eſt
non habere peccatum:& hoc admonet Deus, quan-
do commendat ſabbatum: omne opus ſeruile, nõ fa-
cietis in eo. Quid ſit opus ſeruile, à Domino audite:
Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed iſti
ſabbatum carnaliter obſeruabant, ſpiritualiter uiola-
bant. Hæc Chryſoſtomus. Ecce quomodo hi tra-
ditionibus ſuis innitebantur, ut nullo modo uiolari
eas permitterent: & mandata Dei magis neceſſaria
omittebant, colantes culicem, & glutientes camelũ.
Sic & hodie multi ſuas traditiones & inſtituta magis
ſequuntur & obſeruant, quàm Dei mandata: ſimiles
in hoc Phariſæis in opere, ſed timeant ne etiã in mer-
E cedis retributione. Et cùm ſchiſma & diſſenſio in-
de fieret, cæcus illuminatus conſtanter & virilliter ẽt
contra maiores Iudæorum partem Domini defen-
dit. In quo gratitudo eius magna apparuit: & per
hoc etiam oſtendit quòd quilibet gratanter & con-
ſtanter beneficium diuinum recognoſcere debet.
Conſtans athleta & immobilis confeſſor ueritatis,
apertè fatetur beneficium, ne incurrat ingratitudinis
damnum. Annunciat gratiam, Euangelizat & con-
fitetur liberè ueritatem ad gloriam Dei & laudem:
hoc non niſi à Dño, nec à diſcipulis, niſi Deus eſſet in
Veritatis præco.
cis, fieret. Vnde Chry. Vides pręconẽ ueritatis: uides
quanta audiuit ex initijs, & quanta paſſus eſt, & per

A uerba,& per opera:& qualiter teſtatus eſt: nõ enim
Chryſ. ho. 56. in Ioannem.
uerecundatus de priori cæcitate, neque formidauit
furorem plebis, neque renuit oſtendere ſeipſum, ut
prædicet benefactorem: hæc autem ſcripta ſunt, ut
& nos imitemur. Et iterum hæc ueritatis eſt natura,
per quæ putatur inſidias ab hominibus pati, per hæc
fortior ſit: per hæc claret, per quæ obumbratur. Men
dacium uerò ſibijpſi obuiat:& per ea per quę lædere
ueritatem uidetur, per ea clariorem eam oſtendit:
Idem ibidem.
quod & nunc factum eſt, ſecundum eundem Chry-
Veritatis firmitas.
ſoſtomum. Ex iſta cæci conſtantia apparet, quàm
forte quid ſit ueritas: quæ ſi deſpectos aſſumpſerit,
claros & fortes eos facit & oſtendit: & quàm imbe-
cille quid ſit mendacium: quod etſi cum fortibus
B fuerit, imbecilles eos monſtrat, & reddit. Tandem
poſt longam concertationem maledixerunt ei, ſecũ
dum ſuam reputationem: licet magis eſſet benedi-
ctio, ſecundum ueritatem: & dixerunt: *tu diſcipulus
illius ſis*. Vnde Auguſtinus: Maledictum eſt, ſi
Auguſtin. tracta. 44. Ioannem.
cor diſcutias, non ſi uerba perpendas. Tale maledi-
ctum ſit ſuper nos,& ſuper filios noſtros. Et ſequi-
tur, *nos autem Moyſi diſcipuli ſumus*. Moyſes prædica-
uit ſeruantibus legem, fertilitatem, & bona tem-
poralia, & propter hoc habet plures diſcipulos quã
Chriſtus, qui prædicauit paupertatem, & ſimilia: *&*
iniuſtè condemnantes, *eiecerunt eum foras*, extra ſyna
gogam, id eſt extra ſocietatem Iudæorum, tanquam
C excommunicatum & reprobatum: quod apud eos e-
rat maximũ opprobrium, ſicut apud nos excõicatio
ne & eiectio à ſocietate & cõione Chriſtianorũ. Ob
confeſsionem quidem ueritatis: & quia Domino ad
hæſit immobilis, eiectus eſt foras à Iudæis. Ipſe ne
Deum contẽneret, uoluit contemni ab hominibus:
nos uerò ne ab hoĩbus contemnamur, Deũ contẽni
mus. Deinde cũ cæcus curatus foras à Iudęis eiectus
eſſet,& ad Ieſum ueniſſet, ab eo interrogatus & in-
ſtructus ẽt lumen fidei recepit:& fidẽ ſuáquam cor
de credidit, ore confeſſus eſt dicens: *Credo Domine*,
& opere proteſtatus: quia *procidens adorauit eum*:
adoratione & ſeruitute latriæ: per hoc eius diuinam
uirtutem oſtendens & uerbo opus adiungens: nam
D proſtratio & adoratio debetur ſoli Deo & creatori:
in ſignum quòd manu eius de nihilo ſumus erecti:
ſicque cum credidit,& confeſſus eſt, uerum Deum
& hominem. Quem ergo Iudæi repellebant, hunc
Chriſtus recipiebat: quanto magis enim quis pro-
pter Deum ab hominibus contemnitur, tanto ma-
gis à Deo diligitur: & quanto amplius ab illis eijci-
tur, tanto amplius ab ipſo recipitur. Vnde Chryſo-
Chryſoſto. hom. 58. in Ioannem.
ſtomus: Qui propter ueritatem & Chriſti con-
feſsionem iniuria opprimuntur, hi maximè hono-
rantur: quod in cæco factum eſt, Eiecerunt enim
eum ex templo Iudæi, & inuenit eum Dominus
templi & eum ſuſcepit: ſicut agonetheta athle-
E tam multum laborantem, & coronauit: Hæc Chry
ſoſtom. Chriſtus itaque hunc totum ſanat: extrà
oculos, & intus cor aperit. Iã Dominus agnus miſ-
ſus ad tollenda peccata mundi, lauat inuncto faciẽ
cordis: iam mentis oculos illuminat, & ille confite-
tur non tantum filium hominis, ſed etiam Dei. *Et*
commendando cæcum ex deuotione, & fidei illumi
natione, *dixit ei Ieſus. In iudicium*, ſcilicet diſcretionis
non damnationis: *ego in hunc mundum*, qui comple-
ctitur bonos & malos, *ueni*, ſcilicet per aſſumptionẽ
carnis, *ut*, ſimplices & humiles, *qui non uident*, id eſt
ſe non uidere reputant & confitentur, ac medicum
requirunt, ut *uideant*, & illuminẽtur per fidem & ue

ritatis

A ritatis cognitionem: *ac* legiſperiti & ſapientes ſuperbi, *qui uidere* id eſt ſe uidere præſumunt, & iactant, ac medicum non quærunt, *cæci fiant*, amplius, id eſt in ſua cæcitate permaneant, & indurentur per infidelitatem: & quantum ad intuendam ueritatem nolentes ſuſtinere ueritatis lucem, ut patet impletum in hoc cæco nato: & in Apoſtolis qui propter ſuam humilitatem à Chriſto ſunt illuminati. Sacerdotes autẽ & legiſperiti, propter ſuam ſuperbiam ſunt excæcati. Item exponitur hoc de illuminatione Gentiliũ, per fidei ſuſceptionem: & obtenebrationem Iudæorum per fidei refutationem: quia antè reputabantur Gentiles cæci, & Iudæi uidentes: modo econuerſò Gentiles uident, & Iudæi cæci ſunt: unde non accipitur hîc iudicium condemnationis & præmiationis manifeſtum, quod in ſecundo aduentu expectatur futurum: ſed iudicium diſcretionis credentium, & non credentium occultum, quod in primo aduentu eſt factum, quaſi diceret: In hoc quòd te illuminaui, intellige ꝙ ego ueni ſeparare pauperes ſpiritu à ſuꝑbis, ut illi illuminẽtur, iſti cæcẽtur. Et notat hîc cauſam, quia ad hoc non uenit finaliter, ut aliquis excæcaretur: ſed notat terminum, quia aduentus eius fuit ad hoc terminatus: ſicut boni medici operatio in deſperatis terminatur ad mortẽ.

Excæcandi alicuius cauſa non uenit Chriſtus. Lucæ 12.

Et audientes Phariſæi, repugnauerunt dicentes: *nunquid & nos cæci ſumus?* qui religioſi & literati in lege ſumus, & ſpiritualem uiſum illuminatum habemus. Sed ex eorum reſponſione eos confutat dicens: *Si cæci eſſetis*, id eſt ignorantes ſcripturas & prophetias de me: *non haberetis peccatum*, ſcilicet tantum quantum habetis: *nunc uerò quia dicitis uidemus*, id eſt reputatis uos intelligere ſcripturas, *peccatum ueſtrum manet*, id eſt aggrauatur, & magis punietur. Ex quo patet quòd ſcientes ſcripturas, & non obſeruantes eas, grauius delinquunt, & grauiorem pœnam incurrunt, ſecundum illud: Seruus qui ſcit uoluntatem Domini ſui, & non facit, uapulabit plagis multis. Poteſt etiam exponi de corporali uiſione miraculorum & operum Chriſti: quia ſi ea non uidiſſent, haberent aliquam excuſationem de hoc quòd ei non crediderunt: nunc autem quia uiderunt, ideo peccatum eorum aggrauatur & magis puniendi ſunt: uel *ſi cæci eſſetis*, ueſtra reputatione: id eſt ſi ex humilitate uos cæcos aduerteretis, ſeu reputaretis, recognoſcentes per humilitatem peccatum ueſtrum, & currẽtes ad ueniam & medicum, *non haberetis peccatum*, quia ego ueni auferre peccatum, quod remittitur per gratiam, quę nõ datur niſi humilibus, & de ſe nõ præſumentibus. *Nunc vero*, quia ſuperbè, *dicitis, uidemus*, id eſt uos uidere reputatis, ac ueniam & medicum non quæritis: *peccatum ueſtrum manet*: id eſt, non remittitur, & ĩ cæcitate infidelitatis ueſtræ permanetis.

Myſticè: Cæcitas mentis.

Myſticè cæcus iſte à natiuitate, humanum genus eſt, habẽs cæcitatẽ ab Adã, unde ſecundum mentẽ cæci nati ſumus: hæc.n. cæcitas contigit in primo homine per peccatum: de quo omnes originem traduximus, non ſolum mortis, ſed etiam iniquitatis. Cæcus etiam ideo naſcitur omnis habens peccatum originale, quia priuatus eſt Dei uiſione. Cæcum ergo à natiuitate, id eſt omne genus humanum, Dominus in hunc mundum ueniens illuminauit. Spuit in terram, deitatem aſſocians naturæ humanę: ac de ſaliua & terra lutum fecit: contemperando terram ſapientiæ diuinæ: i. Deus homo factus eſt: per ſputum enim quod eſt ſaliua de capite deſcendens, ſignificatur uerbũ, quod Deo capite omnium rerũ procedit, & ſapientia quę ex ore altiſsimi prodijt: ſaliua enim eſt humor ſalſus: & ſal ſapientiam ſignificat: per terram uerò caro & humanitas, quam pro nobis ſuſcepit: liniuit autem ſeu unxit oculos, ſcilicet cordis ipſius cæci: id eſt generis humani, per fidem incarnationis Chriſti, quando fecit cathechumenum, quod interpretatur inſtructus: qui fidem habet, ſed nondum baptizatus eſt: & ideo mittit eum ad piſcinam, ut lauetur & illuminetur, id eſt baptizetur, & in baptiſmo plenam illuminationem recipiat. Vnde ſecundum Dionyſium: Baptiſmus dicitur illuminatio, quæ piſcina uocatur Siloe, quod interpretatur miſſus: quia quicunque baptizantur, oportet quòd baptizentur in Chriſto, qui eſt miſſus à patre: & tunc eum illuminat:

Dionyſius li. de eccle. hierarchia

B niſi enim ille fuiſſet miſſus: nemo noſtrum eſſet ab iniquitate dimiſſus. Qui ergo de limo terræ hominem formauit, per idem genus luti humanum genus reformauit: & reformando ſignificauit. unde puluerem maſſans de ſputo, liniuit ſuper oculos cæci: quaſi dicat ei, ego ſum qui puluerem de terra accipiens hominem plaſmaui. In facto etiam huius cæci illuminati ſignificatur modus curationis, cuiuſlibet peccatoris iuſtificati: qui bene per cæcum intelligitur: peccatum enim mentis oculos obtenebrat & obſcurat. Vbi notãdum quòd cæcitas ſpiritualis cauſatur tribus modis. Primò, à puluere cupiditatis terrenæ. Secundò, ex igne carnalis concupiſcentiæ. Tertiò ex tumore ſuperbiæ.

Cæcitatis ſpiritualis cauſa.

C Plerunque etiam peccator, uel ex conſuetudine peccandi, uel ex obſtinatione mentis, uel etiam ex obcæcatione diaboli, peccatum ſuum non uidet: quia uidere nõ uult: nec peccatum, reputat peccatum. Vnde Gregorius: Cùm in graui peccato miſer homo labitur, ſuadet ei diabolus ne pœniteat, ne confiteatur peccatum: leue & modicum in corde affirmat, miſericordiam prædicat, longum ſpatium uitæ promittit, ut permaneat in peccato ſuggerit: ut ſic eum in contemptum Dei, & deſperationem ſui inducat, & perdat. Ad huius cæci illuminationem tria neceſſe eſt concurrere. Primum eſt, diuinæ gratiæ præuenientis reſpectio. Et

Illuminationi neceſſaria.

D ſecundum eſt, cordis de peccatis compunctio. Tertium eſt, pura peccatorum confeſsio: hæc tria per ordinem deſignauit Dominus in curatione iſtius cęci. Primum ſignificauit in eo quod dicitur, quòd uidit cæcum oculo, ſcilicet miſericordiæ & gratiæ pręuenientis, quæ ante omnia præexigitur, ad conuerſionem peccatoris: homo enim per ſe poteſt in peccatum labi, ſed per ſe reſurgere non poteſt ſine auxilio gratiæ Dei. Niſi ergo Dominus peccatorem oculo miſericordiæ reſpiciat, reſurgere non ualebit.

Cõpunctio cordis.

Secundum deſignauit Dominus per hoc, quòd expuẽs in terram, fecit lutum ex ſputo, quo liniuit oculos cæci. Per ſputum uel ſaliuam, quæ à capite in os defluit, intelligitur diuina ſapientia, quæ ex ore al-

E tiſsimi prodijt: per terram autem, intelligitur corpus humanum, quæ duo commixta fuerunt in Chriſto: ſcilicet uerbum æternum, quod per ſaliuam: & caro humana, quæ per terram intelligitur: & hoc benedictum lutum eſt remedium cęcitatis noſtræ, ſi tamẽ ſuper oculos cordis noſtri liniatur: quod fit quã do peccator ad conſiderationem Dei, per peccatum offenſi, ad recognitionem utilitatis ſuæ, propter peccatum inducitur, tunc enim nobile lutum Chriſti, ſupra uile lutum peccatoris ponitur, ex quo compunctio cauſatur. Prædicto igitur luto ſuo, tunc Deus luteos oculos peccatoris liniuit, quando eum ad cõſiderationem ſuæ offenſæ, & uilitatis peccati, ac miſeriæ

ſeriæ ſui ſtatus inſtigat & inducit. Vt autem peccator plenè illuminetur ad rectam cogitationem, & ueram compunctionem: oportet quòd ex gratia Dei conſideret hæc ſeptem. Primò, ut conſideret peccatum quod commiſit, ut poſsit uidere peccati multitudinem, & omiſsionem boni,& commiſsionem mali cogitatione, locutione, & operatione, quinque ſenſibus contra decem præcepta, contra ſeptem ſacramenta, in operibus miſericordiæ: & tunc dicat: peccaui ſuper numerum arenæ maris,& cætera. Item peccati magnitudinem, quòd tam magna peccata fecit, & contra tam magnum Dominum, & dicat: pater peccaui in cœlum, & coram te: & non ſum dignus, & cætera. Item peccati turpitudinem, quòd tam turpia peccata fecit. Secundò, ut uideat tempus quod amiſit: uide ergo quot dies, quot menſes, quot annos inaniter conſumpſiſti. Et quia ſecundum Bernardum: Omne tempus perdidiſti, in quo de Deo non cogitaſti. Tertiò, ut uideat pulchritudinem animæ, quam polluit, quæ pulcherrima fuit & digniſsima, quia ad imaginem Dei creata: & ꝙ ſe ſic turpiter nihilificauit. Quartò, ut uideat gratiam quam amiſit: & quanta bona per peccatum perdidit. O quàm multam gratiam multi negligunt: Deus enim ſemper paratus eſt dare, ſed pauci nolunt accipere. Quintò, ut uideat iram Dei, quam prouocauit: & quòd beneficijs Dei ita ingratus fuit. Sextò, ut uideat pœnam, quam meruit, quæ eſt æterna, amara, & diuerſa. Septimò, ut uideat gloriam, quam perdidit, quæ eſt infinita: pro cuius guſtu ad unam horam, ſecundum Auguſtinum, contemnenda eſſent omnia. His ſeptem conſideratis, bene durum & lapideum cor haberet homo, qui non amara contritione compungeretur de peccatis ſuis. Tertium, quod eſt pura peccatorum confeſsio: deſignauit Dominus per hoc quòd iſtum cæcum ſic linitum miſit lauare ſe per confeſsionem apud ſacerdotem. Quamuis enim Deus dimittat peccatum ad contritionem peccatoris: obligat tamen eum ad confeſsionem homini uice Dei faciendam. Et talis abſolutio facta in confeſsione (ſecũdum Auguſtinum) reducit hominem ad baptiſmi puritatem. Præmiſſis autem tribus peractis, tunc incipit peccator uidere: & ſic à ſua cæcitate diuina gratia curatus procidat humiliter, & adoret ſuppliciter gratias agens Deo. Signũ uerò eſt ꝙ peccator ſic illuminatus eſt, quando clarè uidet & cognoſcit. Illa autem cognitio in duobus conſiſtit. ſ.in cognoſcendo Deum,& in cognoſcendo ſeipſum. Cognoſcere Deũ in præſenti, eſt cognitio ſuæ potentiæ & ſuæ bonitatis Cognitio autem potentiæ generat in nobis timorem, qui timor facit recedere à malo: cognitio bonitatis generat in nobis amorem, qui amor ducit nos ad bonum faciendum. Cognitio autem noſtri generat in nobis humilitatem, quæ eſt mater omnium uirtutum. Et ſic patet quòd hæc duplex cognitio, ſcilicet Dei & noſtri, eſt cauſa totius noſtræ ſalutis: nam cognitio potentiæ Dei generat timorem, qui facit uitare malum: cognitio bonitatis Dei generat amorem, qui facit operari bonum: cognitio noſtri generat humilitatem, quæ nos conſeruat in euitatione mali & in operatione boni. Tempus igitur obſeruemus,& ab intemporaneis abſtineamus: ne cum cęcis Iudæis illud in uanitatibus conſumentes, cum ipſis in cæcitate maneamus. Vnde ait hoc loco Chryſoſt. Dedit tibi uitam Deus ut ſe coleres, tu eam in caſſum & inutiliter conſumis. Quæris quòd ſit damnum? Si parum argenti temere conſumpſeris, id omnino damnum appellas: ſi totos dies in diaboli operibus conſumpſeris, nihil amiſiſſe opinaris. Opus eſt in ſacrificijs & orationibus uitam omnem impendere: tu ad clamores, perturbationes, obſcœna uerba, contentiones intempeſtiuas uoluptates magicas uitam tuam temere conſumis, & in tuum conuertis detrimentum, & cum hæc commiſeris, quod damnum acceperis interrogas, neque intelligis omnia potius amittenda quam tempus. Aurum amittis, poterit recuperari: amiſſum tempus difficulter. Breue nobis in præſenti uita præſtatur, quo niſi in neceſſarijs utamur, quid illuc migrantes faciemus. Dic quæſo ſi cui filiorum tuorum præciperes, ut aliquam artem diſceret, ille autem uel domi uel alibi tempus fruſtra conſumeret, poſſet ne apud magiſtrum excuſari? Nonne diceret, conuenimus, tempus ſtatuiſti. Si tibi non curæ eſt, ut apud me arti incumbat filius, quomodo eum erudiemus? Et qua gratia nobis breue tempus præſcripſit Deus? O ſtultitiam, ò inſipientiam, pro quo maximæ gratiæ habendæ ſunt, quod labores nobis & ſudores minuit, quod requiem nobis & æternitatem largitur, id reprehendis, & moleſto fers animo. Hæc Chryſoſto. Vnde & Seneca: Etiam ſi multum ſupereſſet ætatis, parcè diſpenſandum erat ut ſufficeret neceſſarijs: nũc quæ dementia & ſuperuacua diſcere in tanta temporis egeſtate? Eo magis itaque indignor aliquos ex hoc tempore quod ſufficere ne ad neceſſaria quidem poteſt, etiam ſi cuſtoditum diligentiſsimè fuerit: in ſuperuacua maiorem partem erogare. Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliquid ex eo liceat perdere. Et uide quàm multa etiam diligentiſsimis pereant. Aliud ualitudo ſua cuique abſtulit, aliud ſuorum. Aliud neceſſaria negocia, aliud publica occupauerunt. Vitam nobiſcum diuidit ſomnus. Ex hoc tempore tam anguſto & rapido & nos auferente, quid iuuat maiorem partem mittere in uanum? Hæc Seneca.

[Margin notes: Cõſideranda peccatori ſeptem. — 2.Par.36. in oratione Manaſſes. Luc 15. — Cognitio clara. — Cognitio duplex. — Temporis uſus. — Chryſoſto. hom.37.in Ioannem. — Seneca epiſtola 30.]

[Section letters: A, B, C, D, E]

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui illuminaſti oculos cæci nati: illumina quæſo oculos cordis mei ne in tenebris offendam, uel unquam in morte obdormiam. Deus uitæ meæ: quàm uanè conſumpta ſunt, quàm infructuoſè lapſa ſunt tempora mea, quæ dediſti mihi ut facerem uoluntatem tuam in eis, & non feci. Quot anni, quot menſes, quot dies, quot horæ perierunt apud me: in quibus ſine fructu uixi coram te? Fiat amandè pater hoc reſiduum temporis mei fructuoſum & ſanctificatum in gratia tua: ut in diebus æternitatis inueniat locum, & computabile ſit ante te. Amen.

De paſtore ouium. Cap. LXXXVI.

Ioan. 10. ET quia cæci & increduli Phariſæi & Iudæi non accedentes ad lucem Chriſtũ qui eſt uia, ueritas, & uita: nec intrantes in ouile ouium ut oues Domini fierent: iactabant ſe uidere ſine Chriſto, & per conſequens poſſe ad ueritatem peruenire ſine eo: ideo Chriſtus qui ſuprà incœpit diſputare contra ſuperbiam & iactantiam eorum: nunc ut hanc magis retundat proponit contra eam, ſimilitudinem humilitatis de ouili & oſtio eius: quorum utrunque eſt humile, nec admittit niſi humiliantes ſe, ac ſi eis diceret. Si uultis intrare per humile oſtium in humile ouile ouium: oportet ut uos humilietis, nec tam alta de uobis ſentiatis. Et non tantum inducit hanc ſimilitudinem ad humilitatis inſinuationem: uerumetiam ut oſtendat per quod oſtium in ouile ouium ſit intrandum: & exprimitur in ea diſtincta conditio furis & paſtoris ouium, propter diuerſum ipſorum ingreſſum & officium. Dicit ergo. *Amen amen dico uobis qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ille fur eſt & latro.* Non enim uenit propter bonum: ideo quærit indebitum ingreſſum: *qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium* quærens bonum earum. *Huic oſtiarius aperit,* quia ſcit eum ouibus beniuolũ: *& oues uocem eius audiunt*, id eſt cognoſcunt: quia bruta animalia ſuos benefactores recognoſcunt: *& proprias oues uocat nominatim*, quia diſtinctè eas cognoſcit, quod alienus non facit: & educit eas ad paſtum uitæ huic neceſſarium, *& cùm proprias oues emiſerit, ante eas uadit*, quia communiter ſolent paſtores præcedere greges, & ad paſtorum greſſum oues diriguntur: ideo ſubditur, *& oues illum ſequuntur, quia ſciunt*, & cognoſcunt, *uocem eius: alienum autem*, id eſt furem, *non ſequuntur*, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum paſtores ſe mentientium. Oſtendit itaque Chriſtus Phariſæis: quia nec ſapientia, nec obſeruatio legis, nec bona uita quicquam ualet niſi per eum: & quòd impoſsibile eſt eos uidere ſine Chriſto, & ad ueritatem peruenire ſine eo, dicens: *Qui non intrat per oſtium*, id eſt per Chriſtum: *in ouile ouium*, id eſt in eccleſiam & congregationem fidelium: *ille fur eſt & latro*, quales ſunt omnes infideles, & etiam mali fideles. Vbi Auguſtinus: Intrat per oſtium, qui intrat per Chriſtum, qui imitatur paſsionem Chriſti, qui cognoſcit humilitatem Chriſti. *Qui autem intrat per hoſtium*, id eſt per fidem Chriſti & humilitatem, & alias eius *Intrare per oſtium.*

A uirtutes, *in ouile ouium*, ad paſcendum eas, *paſtor eſt ouium*, ſecundum ueritatem. Non omnis qui intrat per oſtium paſtor eſt, quia & oues intrant: ueruntamen unitas uniuerſitatis eccleſiæ uerbo & exemplo paſcit quotidie. *Huic*, ſcilicet paſtori, *oſtiarius*, Spiritus ſanctus reuelando, *aperit*, oſtium ueritatis ad rectè intelligendum, & iuſtitiæ ad bene operandum, ut oues paſcere poſsit, *& oues uocem eius audiunt*, id eſt doctrinam recipiunt: *& uocat eas nominatim*, condeſcendendo familiariter ſubditis ſingulis: ut ex familiaritate unicuique det auſum ueniendi ad ſe, & educit eas per inſtructionem de tenebris erroris in lumen ueritatis, & ex mœrore ſeruitutis in regnum libertatis, *& cùm proprias oues emiſerit,*

B de tenebris ignorantiæ ad lumen uitæ, & de carcere culpæ ad libertatem gratiæ: *ante eas uadit*, per exempla bonorum operum & uitæ, *& oues illum* ac ueſtigia eius, *ſequuntur*, per imitationem & rectam operationem, *quia ſciunt uocem eius*, id eſt cognoſcunt & in ea delectantur: *alienum autem*, uoce & uita, *non ſequuntur*, recipientes eius doctrinam uel exempla: quia uerba inducunt ad errorem, & exempla ad malum, *ſed fugiunt* ab eo tanquam à latrone & inimico, *quia non nouerunt*, approbando, *uocem*, & doctrinã, *alienorum*, quia alieni aliena loquuntur: & ideo non cognoſcuntur. Ouile ergo ouium commune eſt eccleſia catholica, ſub uno paſtore Chriſto: eccleſiæ *Ouile eſt eccleſia.*

C autem congregationes particulares cõtinentes ſunt etiam ouilia & caulæ ouium: ſicut conuentus religioſorum & eccleſiarum conuentualiũ & parochialium: in quibus fecit Deus accubare ſuas oues: hoc eſt fideles ſimplices & manſuetos, ſubiectos & humiles. *Qui ergo non intrat per oſtium*; hoc eſt qui per principia religionis Chriſtianæ non uenit, ſicut per principia ueritatis non uenit hæreticus: per principia gratiæ non uenit ſimoniacus: per principia libertatis non uenit potenter uel armatis precibus intruſus: per principia ſimplicitatis non uenit doloſus, *ſed aſcendit aliunde*, quidam enim ad intrandum deſuper per ſcalas aſcendunt, ſicut ambitioſi cũ Lucifero ac cum Datan & Abiron, quos propter ambitionem

D uiuos terra abſorbuit: quidam parietem irrumpunt, ſicut auari cum Simone Mago: quidam fundamenta ſuffodiunt, ſicut hæretici cum Ario: *ille fur eſt & latro*. quia in hoc differũt, quia fur eſt qui in furuo hoc eſt in nigro, id eſt in tenebris (ſcilicet ignorantibus hominibus) alienam rem contrectat inuito Domino. Latro autem eſt qui uiolentiam infert & manifeſtè contrectat Domino inuito. Et ideo fur eſt qui ouile ouium ſuffodit, ac oues & utilitatem ouium clã inuito Dño contrectat: & iſte eſt occultus & ſub dolus, uel hypocrita, uel hæreticus: quia uterq; oues & utilitatẽ ouiũ furatur. Latro aũt eſt qui uiolentiã facit ut rapiat: & tales ſunt qui potenter ſe intrudere *Fur quis dicitur. Latro quis dicitur.*

E uolũt. Fur ergo & latro per oſtiũ nõ intrat, quia uel ambitioſè aſcendit aliũde, uel doloſè ſuffodit occultè, uel uiolentia irrumpit manifeſtè, ut intrudat ſe. *Qui autem intrat per oſtium*, in catholicam uitam & dignitatem, *paſtor*, uerus, *eſt ouium*. & iſte introitus eſt ueritatis, libertatis, gratuitæ bonitatis, & ſimplicitatis. Intrat autem oſtium ueritatis per catholicam fidem: intrat oſtium libertatis per ſupernam uocationem: intrat oſtium gratuitæ bonitatis, nulli propter hoc faciens aliquam promiſsionem: intrat oſtiũ ſimplicitatis, non obtinens per aliquam doloſitatem. Chriſtus autem eſt oſtium ueritatis & libertatis & gratuitæ bonitatis & ſimplicitatis. Si uerò aliquis *Oſtiũ ueritatis Chriſtus &c.*

quis aliter intrauerit dicetur ei illud: *Amice, quomodo huc intraſti non habens ueſtem nuptialem?* & eijcietur extra oues in tenebras exteriores. Huic uero paſtori oſtiarius aperit, qui eſt triplex: Chriſtus quidem exemplo, ſcriptura, doctrina, & Spiritus ſanctus inſpiratione: iſti enim ſunt oſtiarij eccleſiæ. Chriſtus dat claues, hoc eſt ligandi & ſoluendi poteſtatē: ſcriptura docet claues uoluere, & ſeras reſerare: unde etiam una clauium eſt authoritatis diſcernendi, quæ eſt ſcientia: ſpiritus autem ſanctus dignitatem & idoneitatem confert ad intromittendum: ſicut ianitor fidelis, cui committitur cuſtodia rerum. Talis ergo oſtiarius exemplo Chriſti, doctrina ſcripturæ, & dignitate Spiritus ſancti aperit tali paſtori: aperit autē oſtium humile, ad quod ſuperbi impinguūt: uero paſtori humili, ut non impingat: aperit oſtium arctum, per quod auari intrare non poſſunt: pauperi paupertate ſpiritus, ut non conſtringatur: ut humilem & conſtrictum in uita recipiat, & alios repellat. Hic ē nota quòd tribus modis munera captantur in officijs ad quæ à pleriſque feſtinatur. Eſt enim munus à corde ſcilicet, fauor & gratia: munus ab ore, ſcilicet popularis adulatio: munus à manu, ſcilicet præmij donatio. Qui ab his ſe excuſſerit, & ſine horum intentione intrauerit, beatus erit; quia autem horum intentione ingreditur, fur eſt & latro. *Hoc prouerbium dixit eis Ieſus*: prouerbium dicitur, quando uerbum pro uerbo ponitur. Sic eſt in parabola, quando per uocem unam rem ſignificātem aliud deſignatur. Et quia illi non intellexerunt, conſequenter exponit dicens: *Ego ſum oſtium ouium*, per doctrinam & exemplum, per quod oſtium eſt intrandum. *Omnes quotquot uenerunt*, non per me, & non intrantes per oſtium: ſed præter me diuinā authoritatē & ſuſpicationem, non cum intentione diuinæ gloriæ quærendæ: ſed quippe non à Deo miſsi, ſed propria ſponte ingerentes ſeipſos impudicè, *fures ſunt*, alienum; ſ. oues Dei, ſibi uſurpando, *& latrones*, malo exemplo & peruerſa doctrina quantum in ſe eſt occidendo. *ſed non audierunt eos oues*, id eſt fideles in ouili eccleſiæ permanentes: illi ſcilicet de quibus dictum eſt: Nouit Dominus qui ſunt eius. Deinde probat ſe eſſe oſtium, quia officium oſtij eſt ſaluare ea quæ ſunt intra domū, & quòd per ipſum ſit ingreſſus & egreſſus: ſic autem eſt de Chriſto, quia per ipſum fideles ſeruantur & ſaluantur, & ſimiliter per ipſum eſt ingreſſus ad fidem & egreſſus ad gloriam. Per Chriſtum enim qui ſolus eſt oſtium, *ſi quis introierit*, & perſeuerauerit, *ſaluabitur*, quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri: *& ingredietur*, hic ad fidem & eccleſiam, *& egredietur*, ab iſta miſeria ad gloriam & uitam æternam, à fide ad ſpem, à credulitate ad contemplationem: *ingredietur*, etiam per ſtudium contemplationis, & ſecretum orationis: *& egredietur*, per exercitium, boni operis, & exemplum bonę actionis: *& ſic inueniet* in æterna refectione *paſcua* uiriditatis, ſ. mel diuinitatis, & lac humanitatis: quia beati reficiuntur interius in aſpectu diuinitatis, & exterius in aſpectu humanitatis Chriſti, per quam ſunt ſaluati: & ideo dicit *paſcua* in plurali. Vel in eccleſia militante inueniet paſcua, ſcilicet doctrinæ & gratiæ: & in eccleſia triūphante, ſ. gaudij & glorię. Vnde Augu. Quamuis ergo & hic in ipſo ouili non deſinit paſcua: inuenient tamen paſcua, ubi ſaturentur: qualia inuenit cui dictum eſt, hodie mecum eris in paradiſo. *Fur non uenit*, ad populi ſalutem, ſed magis ad eius deſtructionem: ſcilicet *ut furetur*, quod non eſt ſuum ſibi uſurpando: non de præceptis Chriſti ſuos ſectatores inſtruens, ſed ſuis exemplis eos uidere ſuadens, *& mactet* prauo exemplo, & mala doctrina ad malum trahendo: *& perdat* in æternam damnationem mittendo. *Ego ueni*, non ſicut fur, ſed pro hominum ſalute miſſus à patre: *ut* ingredientes in ouile, *uitam*, gratiæ *habeant*, in præſenti per fidem in ſpe: quia iuſtus ex fide uiuit: *&* egredientes de corpore, uitam gloriæ, *abundantius habeant*, in futuro per ſpem in re: quia gloria, eſt gratia conſummata. Vnde Gregorius: Oues ergo eius paſcua inuenient: quia quiſquis illum corde ſimplici ſequitur, æternæ uiriditatis pabulo nutritur. Attendamus ergo animum fratres: inardeſcat ad ſuperna noſtra deſideria. Ab ęternæ ſolennitatis gaudio, nulla nos aduerſitas reuocet: quia ſi quis ad bonum propoſitum ire deſiderat, eius deſiderium quælibet uiæ aſperitas non immutat. Nulla nos proſperitas blandiens ſeducat: quia ſtultus uiator eſt, qui in itinere amœna prata conſpiciens, obliuiſcitur quò tendebat. Vt ſi cœleſtis paſtoris ueraciter oues ſumus, quia in uia delectationis non figimur, æternis paſcuis in perueniendo ſatiemur. Hæc Gregorius. Deinde oſtendit ſe etiam eſſe paſtorem: hoc autem patet per hāc rationem, quia ſicut per paſtorem grex gubernatur & paſcitur: ita etiā per Chriſtum fideles reguntur, & ſpirituali cibo, ac etiam corpore & ſanguine ſuo reficiuntur: ſed ad differentiam mali paſtoris, & furis, addit *bonus*. Bonus quidem non ſolum in natura & gratia: ſed & in paſtorali cura, quia implet boni paſtoris officia. Vnde Chryſoſtomus: Paſtorem ſeipſum, & oſtium, indifferenter prædicat. Quia enim adducit nos patri, oſtium ſe dicit: quia uerò procurat, paſtorem: & ponit conditiones boni & mali paſtoris: quia bonus & uerus paſtor, qui attendit ad præmium gloriæ: debet habere affectionem, ad gregem intantum, quòd pro eo, ſi neceſſe eſt ſuſtineat mortem. *Bonus enim paſtor animam ſuam* propriam, id eſt uitam corporalē, *dat* cùm opus eſt: ſemper aūt paratus eſt dare: pro *ouibus ſuis* & earum ſalute. Si hæc eſt deſcriptio boni paſtoris & ſignum ualde timendum eſt de paucitate bonorum paſtorum. Cadit enim beſtia proximi, & multi eam ſubleuant: cadit anima iuſti, & non eſt ex omnibus charis eius qui eam releuet: cùm tamen quilibet plus tenetur diligere animam proximi, quàm corpus proprium. Sed quomodo pro ea corpus meum ponam, qui nec rem temporalem dare uolo ut eam à peccato eripiam? Et nota quòd mori pro grege dominico poteſt eſſe tripliciter: aut pro ipſo de bono in melius promouendo: & ſic eſt ſupererogationis, quantum ad omnes prælatos: ſed ad opera ſupererogationis nullus tenetur, niſi uoto ſe aſtrinxerit. Aut pro ipſo ab imminente periculo liberando: & ſic tenetur quilibet prælatus, quia ſuſcepit curam dominici gregis: & de manu eius requiretur ſanguis. Aut pro ipſo in extremo articulo neceſsitatis conſtituto: qui non poteſt euadere damnationem, niſi homo morti ſe exponat, & ſic eſt neceſsitatis: ſicut uēdere ſua, & dare pauperibus in extrema neceſsitate exiſtentibus. Sed ſciendum quòd ſi eſt perſecutio generalis, quæ populo indicitur: tunc debet paſtor ſe opponere, & animā ſuam ponere, ne totus grex diſpergatur: ſi uerò eſt perſecutio perſonalis, & ipſe ſolus quæritur: tunc licet fugere perſecutionem, exemplo Chriſti, qui à facie Herodis fugit in

Oſtiarius triplex. Claues eccleſiæ.

Munera captantur tripliciter.

Auguſtin. trac. 45. in Ioannem. Paſcua inuenienda.

Abacuc 2. Gregorius hom. 14. in Euangelia.

Chriſtus paſtor.

Chryſoſt. hom. 58. in Ioannem.

Bonus paſtor quis ſit.

Mori pro grege dominico tripliciter poſſumus.

Fuga paſtoris non mala.

in Aegyptum: & exemplo Pauli, qui dimiſſus fuit per murum: oues namque paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendabat: ſe autem utilitati earũ fugiendo ſeruabat. Hinc ait Dominus: *Si uos perſecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam*. Aliquando autem debet fugere, nec animam ſuam ponere: ſed patienter expectare, quando ſ. tm̃ lana, i. temporalia diripiuntur, non perſonæ. *Mercenarius autem* à mercede dictus, uel qa mercede conductus eſt, uel quia mercedẽ terrenã ſperat, *& qui non eſt* propriè *paſtor*, quia nõ attendit ad præmium gloriæ cœleſtis, ſed ad commodum rei temporalis. Talis enim, ſecundum Gregorium, meritò nomẽ paſtoris perdit, eo quòd terrenam ſubſtantiam plus quàm oues diligit: & ideo eius, *non ſunt oues propriè*, ſed tantum uſurpatiuè, quod probat per effectum: quia *uidens lupum uenientem*, ſcilicet diabolum, ut oues rapiat, uel hæreticum ut decipiat, uel tyrannum ut corporaliter affligat: & timens damnum rerum uel corporis incurrere. *dimittit oues*, direptioni patere, *& fugit*, tacendo, non reſiſtendo, & auxiliũ debitum ſubtrahendo. Dum enim ſola exteriora commoda requirit, interiora & etiam exteriora gregis damna negligenter patitur: & contra hæc nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur: quia mercenarius eſt, ſolum curans de mercede ac lucro & commodo temporali, *& non pertinet ad eum*, id eſt ad eius curam, *de ouibus*, de quarum perditione non ſollicitatur & curat: quia non amore earum, ſed pro ſua mercede temporali laborat: nam ſecundum Auguſtinum. Non diligit in ouibus Chriſtum, ſed lac & lanam: *& lupus rapit*, ad malum & periculum pertrahendo: *& diſpergit oues*, ab vnitate charitatis, & Eccleſiæ ſeparando, uel affligendo. *Sed bonus paſtor*, aduerſus prædictos lupos, *animam ſuam ponit*, quia reſiſtit tentationibus diaboli, arguendo & increpando uitia reſiſtit fallacijs hæreticorum, prædicando uera: reſiſtit perſecutionibus malorũ, orando & implorando cœleſte beneficium. Bonus paſtor quærit utilitatem ouiũ: ſed malus paſtor & mercenarius, commodũ proprium: *bonus paſtor i uidens lupum uenientem*, id eſt tentationẽ diabolicam, deceptionẽ hæreticam, uel ſæuitiam tyrannicam: opponit ſe, & ſubditos contra hunc lupum triplicem tuetur & defendit: ſed malus paſtor fugit & dimittit oues, nec aduerſarijs reſiſtit. Vnde in Zacharia: *O paſtor & idolum derelinquens gregem*: quaſi diceret, Non es paſtor, ſed ſimilitudinem & idolum geris paſtoris: bonus paſtor non quærens, quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, ſupra gregem ſuum ſollicitè vigilat: cogitãs quotidie quam rationem de commiſſis Deo reddat. Vnde Auguſtinus dicebat: Et pertinetis ad curam noſtram, vt rationem de vobis bonam reddamus: tota autem ratio noſtra, quę eſt ſcitis. Dñe ſcis quia dilexi, ſcis quia nõ tacui, ſcis quia ex animo dixi: ſcis quia fleui cùm dicerẽ, & nõ audiret: ipſa puto ꝙ integra ratio mea eſt. Hæc Augu. Mercenarins verò, ſua non q̃ Ieſu Chriſti quærens, ſupra gregem non vigilat: nec de grege ſollicitus cogitat quam rationem de eo reddere valeat, quia non propter Deum, ſed propter mercedem temporalem, quam hic recipit, Deo militat. Vnde Grego. Mercenarius quippe eſt qui locum paſtoris tenet, ſed lucra animarum nõ quærit. Terrenis commodis inhiat: honore prelationis gaudet: temporalibus lucris paſcitur: impenſa ſibi ab hominibus reuerentia lætatur. Iſtæ ſunt etenim mercedes mercenarij, vt pro eo ipſo quòd in regimine laborat, hic quod quærit inueniat: & ab hæreditate gregis in poſterum

Matt. 10.

Mercenarius unde dictus.

Gregorius hom. 14 in Euãgelia.

Auguſtin. tracta. 45. in Ioannẽ.

Zacha. 2.

Auguſtin. ſermo. 49. de uerbis domini.

Gregorius hom. 14 in Euangelia.

A alienus exiſtat. Hæc Greg. Deinde quod dixerat probat per ſigna dicens: *Ego ſum paſtor bonus*, & ſubditur ſignum huius: *& cognoſco oues meas*, non ſolum ſcilicet notitia viſionis, qua omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ſed etiam notitia approbationis & dilectionis, qua cognoſcit ſolum dignos vita æterna promiſſa eis: cognoſcit etiam Chriſtus oues ſuas per imaginem & ſimilitudinem ſuam, quam eis impreſsit: per arma & veſtimenta virtutum, quibus fideles ornauit, per ſigna bonorum operum, quibus eos decorauit: per doctrinam ſuam, & ſpecialiter per charitatẽ adinuicem, qua eos informauit: quæ omnia in eis inuenit. *Et cognoſcunt me meæ*, quia uerè fideles cognoſcunt Chriſtum, notitia per dilectionem operante:

B & ideo decipi non poſſunt: beneficia quoq; eius manifeſtè cognoſcunt. Boni ergo paſtoris ſignum eſt, mutua cognitio ipſius & ouium ſuarum: quod prouenit ex hoc quia paſtor frequenter & ſollicitè oues ſuas uiſitat: & ſic particulariter cognoſcit eas, & indiuidualiter & conditiones earum ac diligit, & oues ex frequenti imaginatione beneficij paſtoris ipſum attendunt, & ſpecialiter recognoſcunt, ac diligunt. Sic autem eſt de Chriſto & uerè fidelibus, & ergo eſt paſtor bonus, & uerus. Secundum ſignum boni & ueri paſtoris eſt, affectio quam oſtẽdit ad oues: quæ non poteſt eſſe maior quàm ſe exponere pro ouibus: ſic autem eſt de Chriſto & fidelibus: & ideo

C ſubdit, *& animam meam pono pro ouibus meis*; ſolis enim ouibus Chriſti, proficit paſsio eius. Vnde Petrus Rauennas: Ecce paſtor bonus animam ſuam pro ouibus ſuis dat, quod utique facit uis amoris, qa nil durum, nil amarum, nil graue, nil letale computat amor uerus: quod enim ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem præualent ſuperare perfectũ? Amor eſt impenetrabilis lorica: reſpuit iacula, inſultat periculis, mortem ridet Hæc Petrus. Sed cùm homo habeat tria, ſ. res, propinquos, & perſonam propriam: iſta tria pro ouibus ſunt ponenda: ſua autem pro ouibus non ponunt, qui temporalia eis non tribuunt: ſuos non ponunt, qui conſanguineos inſufficientes promoueri faciunt: perſonã

D non ponunt, qui malis non reſiſtunt. Chriſtus autẽ iſta tria pro ouibus poſuit. Vnde in Hieremia: *Reliqui domum & familiam meam* ſcilicet Angelos: *dimiſi hæreditatem meam*, ſcilicet cœleſtem ſubſtantiam: *dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum*. Tertium ſignum boni & ueri paſtoris eſt: quia oues omnes ad ouile deducit. Vnde Chriſtus ne crederetur quòd pro ſolis Iudæis mori deberet, ſubiungit: *Et alias oues habeo*, iam in prædeſtinatione ex gẽtibus mihi credituras, *quæ non ſunt ex hoc ouili*, ſcilicet de ſynagoga Iudæorum, ſed de populo Gentium: *& illas oportet*, id eſt opportunum eſt: *me adducere*, in fidem & Eccleſiam cum populo Iudæorũ:

E quod factum eſt per prædicationem Apoſtolorum Chriſto principaliter operante in prædicatione eorum. ſecundum Chryſoſtomum hoc quod dicit, oportet, non eſt neceſsitatis demonſtratiuum, ſed confirmatiuum eius ꝙ omnes oues ſuas ſaluas faceret. Et ſubddit, *& uocem meam audient*, & ad fidem uenient: quia Gentiles ad prædicationem Apoſtolorum deuotè fidem receperunt: *& fiet unum ouile*, & fidelium receptaculum, id eſt una Eccleſia ex Iudæis & Gentibus collecta: *& unus paſtor*, qui in cœlo eſt Chriſtus, quia ipſe eſt pax noſtra qui fecit utraque unum, in terra autem eſt Papa Chriſti uicarius. Bonus etiam paſtor gregem ſuum paſcere debet.

Cognitio gregis, ſignum primum boni paſtoris.

Amor ueri, ſecundum ſignũ.

Petrus rauẽnas Chryſologus ſermone 40.

Tria pro ouibus ponenda.

Hiere. 12.

Signum tertium boni paſtoris.

Chryſoſto. hom. 59. in Ioannem.

debet. Vnde & à paſcẽdo nomẽ accepit: hinc ait Dñs Petro, quando paſtorem Eccleſię ipſum inſtiuit: Paſce oues meas. Secundò debet ipſum diligere: ideo Petrus quando debuit præfici Eccleſiæ, fuit examinatus de charitate: Petre amas me? Tertiò debet gregem à lupo cuſtodire & defendere. Vnde Dominus ait Petro, *& tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos*: ſcilicet contra quorumcunque luporum turbationes. Hæc autem tria per quandam excellentiam facit nobis Dñs noſter, ut meritò bonus paſtor dici debeat: etenim nos paſcit, nos diligit, nos defendit: oſtẽdit itaq; Chriſtus ſub metaphora prædicta, quòd per eum tanquam per oſtium ſit intrandum, & quòd ipſe paſtor bonus ſit ſequendus: bonum ergo paſtorem Chriſtum ſequamur: ſub eius diſciplina maneamus, & uocem præceptorum, ac conſiliorum eius audiamus, ut ab ipſo paſci mereamur.

Ioan. 21. — *Luce. 22.* — *Paſtor bonus dominus.*

Quanta uerò fuerit huius pijſsimi paſtoris ad perditas oues ſollicitudinis cura, quantaque clementia: ipſe bonus paſtor alibi in parabola paſtoris & ouis centeſimæ perditæ: multaque cura quæſitæ, ac tandem inuentæ, & in humeris cum gaudio reportatę, pia metaphora indicat, ſed hîc ſermone expreſſo apertè declarat cùm dicit: *bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*, & in eo illud propheticum uerè & perfectè impletur: ſicut paſtor gregem ſuum paſcet: nam propter hoc labores, laſsitudines, & inedias paſſus: inter Phariſæorum inſidias & pericula multa Euangelizando regnum Dei, ciuitates circuibat & caſtella, noctes ducebat in oratione peruigiles, nec Phariſæorum ueritus murmur & ſcandalum, publicanis ſe præbebat affabilem: aſſerens propter malè habentes ſe ueniſſe in mundũ: ad pœnitentes quoque paternum prætendebat affectum: apertum eis oſtendens diuinæ miſericordiæ ſignum. Audite hæc paſtores, & ab uno paſtore boni paſtores eſſe diſcite: quod ipſe fecit, hoc & uos, ſi neceſſe fuerit, facite. Vt autem Hugo dicit, anima pro ouibus ponit, qui periculoſum regiminis locum aſcendens, clauſo ſilentij oſtio clauſtralium gregem in pace cuſtodit: animam ponit, qui ſolus inter mũdana pericula exteriora negotia curans, neceſſaria quærit: animam ponit, qui ad ſuſtinenda iurgia rei familiaris exit: qui inter adulantium & detrahentiũ linguas medius incedit: qui pro infirmis laborat, & laborantes paſcit, conſolatur puſillanimes, & cum ſuperbis increpando contendit. Hæc Hugo.

Animam pro ouibus ponere.

Nempe ad onus curæ paſtoralis portandum, & ſalutem proximorum quærendam, hortatur Bernardus ad quendam abbatem, ſic ſcribens: Paſcas uerbo, paſcas exemplo: paſcas & ſanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: uerbum, exemplum, oratio: maior autem his eſt oratio: nam etſi uocis uirtus ſit opus: operi tñ & uoci gratiam efficaciãque promeretur oratio. Quid cauſaris te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio? Denique inquantum grauaris, intantũ lucraris, & inquantum iuuaris, intantum tua tibi præmia minuit: elige ergo quos eligas: an qui grauãdo iuuãt, an qui iuuando grauãt. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nã q̃ ſocij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuare, non iuuari: illius te & agnoſce uicarium, qui uenit miniſtrare, & non miniſtrari. Beati ſi ſic permanſerimus uſque in finem: ſemper & vbique quęrẽtes non quæ noſtra ſunt ſed quæ Ieſu Chriſti. Hæc Bernardus. Sed ad hęc facienda neceſſe eſt

Bernardus epiſto. 201. — *Orationis excellentia*

A habere cor bene ſibi conſcium, & conſcientiã ſecuram. Vnde idẽ Ber. In oĩbus actis, uel dictis ſuis, nihil ſuũ q̃s quærat: ſed tñ aut Dei honorẽ, aut ſalutẽ ꝓximorũ, aut utrunq; nec purẽ ualet Dei, uel proximi quærere lucra, qui propria non contempſerit. Bona obliuio ſi teipſum neſcias, ut proximo proſis. Sanè in tanta obliuione, ſui neceſſe eſt cor bene eſſe cõſcium ſibi: quo ſe in lucra ſecurius foras extendat cũ ſecuram intra ſe reliquerit conſcientiam. *Quid enim prodeſt homini ſi mundũ uniuerſum lucretur: animæ autẽ ſuæ detrimentum patiatur?* Sed & ordinis exigit ratio, ut qui ad ſui menſuram proximum iubetur diligere: prius ſeipſum diligere norit. Itaque duo ſunt, quæ poſt peccata bonam reddunt conſcientiam: pœnitere de malis, & abſtinere à malis: hoc eſt (ut uerba loquar beati Gregorij) & commiſſa flere, & flenda nõ committere: horum neutrum ſufficit. Vtriuſque uirtutis bene conſcius animus, ſecurè iam ſeipſum deſerat: & quodammodo perdat, ut alios lucrifaciat. Hæc Bern.

Matt. 16. — *Conſcientiam bonam faciũt duo.*

B Caueant autem paſtores ne ſubditos ſcandalizent, uel occaſionem ruinæ eis præbeãt. Væ enim æternę damnationis eis imminet, per quos ſcandala ueniunt, & animarum pericula procedunt: nam ſecundum Grego. tot mortibus prælati digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Et ſecundũ Aug. Qui animas ad peccandũ inflammãt, & Deo ſubtrahunt magis peccant, quàm qui carnem

Gregor. 3. parte paſtoral. admonitione 5.

C Chriſti crucifixerunt. Et ſecundum Iſidorum: Qui exemplis uitam moresq; bonorum corrumpunt: deteriores ſunt his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Non præſumant tales de quibuſdam iuſtitijs & operibus ſuis, nec ſperent ſaluari, alijs neglectis: Nam ut ait Grego. Nihil ei ſua iuſtitia ſuffragatur; de cuius manu anima pereuntis exigetur. Vnde & Chryſ. Sacerdos & ſi propriam bene diſpenſauerit uitam: aliorum uerò non cum diligentia curam habuerit, cum pernicioſis in gehennam uadit. Hæc Chryſoſt. Attendant etiam paſtores, quia ſubditorũ culpas Deus per ipſos leuius uindicat, ſed prælatorũ mala per ſemetipſum grauius damnat. Vnde Grego. Qui modo ſubditorum culpas per præpoſitos ulci-

Chryſoſto. ho. 51. operis imperf. — *Prælatorũ culpa.* — *Gregorius lib. 12. epiſto. 31.*

D ſcitur: tunc præpoſitorum mala per ſemetipſum ſæuiens damnat. Attendant autem ſubditi ne propter negligentes & malos paſtores à curſu certaminis ſibi præpoſiti deficiant, ſed aſpicientes in Ieſum totius boni ſpeculum: etiam talium iudicium patienter ſuſcipiant: quia tunc poſtmodum non habebũt aliud iudicium, cùm non puniat Deus bis in idipſum. Vnde ſuper illud uerbum Eſaiæ: *Nunquid tota die arabit arans, ut ſerat?* dicit † gloſator arans. De milio autem & uitia non dicit textus an trituretur: quia ſubiecti quotidie de ſuis actibus infirmis, per prælatos iudicantur. Et ſi præſens iudicium patienter ſu-

Eſaia 28. — *† alias gloſator Heruens, de milio &c.*

E ſceperint, ac de cætero mores ſuos emendauerint, non ultra iudicabuntur: alioquin & ipſi iudicabuntur. Attendant etiam ſubditi & humilientur, quia defectus & negligentia paſtorum, ſæpe prouenit de meritis ſubditorum: & à Deo idcirco permittitur, quia bonos paſtores habere non merentur. Vnde Grego. clero Mediolanenſi, paſtorem ab eo poſtulanti, inter cætera ſcribit: Veruntamen quia antiquæ meæ deliberationis intentio eſt, ad ſuſcipienda paſtoralis curæ onera pro nullius unquam miſceri perſona: orationibus proſequar electionem ueſtram, ut omnipotens Deus talem uobis paſtorem præbeat, in cuius lingua & moribus exhortationis diuinæ paſcua ualeatis inuenire. Sed quia

iuxta

iuxta meritum plebium ſolent ſuperno iudicio perſonæ prouideri paſtorum: uos ſpiritualia quærite: cęleſtia amate, temporalia & fugitiua deſpicite: & certiſsimum tenete, quia placentem Deo paſtorem habebitis: ſi uos in ueſtris actibus Domino placetis. Hæc Gregorius.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, paſtor bone, qui pro ouibus tuis poſuiſti animam tuam in precium, carnem in cibum, & ſanguinem in potum: qui factus es nobis oſtium in Eccleſiam militantem & triumphantem, ut per te ad ſaluandum introeamus ad te: cognoſce me inter oues tuas, & miſericorditer nos reſpice in uiam ſalutis dirigendo, ut cognoſcamus te, & tibi conformemur te imitando: non audiamus uocem alienorum, ſcilicet mundi carnis, & diaboli: ſed tantum tuam, obediendo tuis præceptis & cõſilijs, ut uitam habeamus gratiæ, & abundantius habeamus gloriæ, & apud te paſcua inueniamus refectionis æternæ.* *Amen.*

De Encænijs in quibus uoluerunt Iudæi Ieſum lapidare. Cap. LXXXVII.

Ioan. 10. *Encænia unde dicãtur.* FACTA *ſunt autem encænia in Hieroſolymis, & hyems erat.* Encænia dicuntur ab en, quod eſt in, & neos quod eſt nouum, interpoſita ce ſyllabica adiectione, & ſonat innouationes, quando. ſ. aliqua res noua ſuo uſui applicatur, uel aliqua res à communi uſu ad celebrem & diuinũ uſum dedicatur: quod enim Latinus dicit dedicationem, Hebræus uocat inchoationem uſus nouæ rei, ſeu innouationem. Vnde & uſus habebat hoc uerbum, ut ſi quis noua ueſte indueret, *Encænio.* encæniare diceretur: Eſt igitur encænio, as, are, id eſt initiare & aliquid de nouo facere. unde ueſtem nouam encæniat, qui primò eam ueſtem portat: & epiſcopus Eccleſiam encæniat, quãdo eam dedicat: hîc igitur encęnia uocantur feſtũ dedicationis tẽpli: quia in dedicatione tẽpli applicatur diuino uſui, quod feſtum annuatim ſolenniter celebrant Iudæi. Et dicitur encænia encæniorum in plurali: quia iſtud feſtũ per plures dies ſolebat agi, hoc autem non ad primã, neque ad ſecundam, ſed ad tertiam ſpectabat dedi- *Dedicatio templi triplex.* cationem. Legitur enim triplex dedicatio templi, facta à diuerſis temporibus. Prima à Salome decima die Septembris, quæ celebrabatur eadẽ die, quotannis uſque ad euerſionem templi factam à Babylonis. Secunda, tempore Eſdræ à Neemia, & Zorobabel, &

A ab his qui redierunt de Babylonica captiuitate reparato templo, ab eis facta eſt duodecima die Martij, & eadem die quotannis celebrabatur, quouſq; illud polluit Antiochus, ponens in templo idolum Iouis. Tertia propter hanc contaminationẽ, facta eſt à Iuda Machabæo, qui templum prophanatum à gentibus mundauit, quintadecima die Decembris: & eadem die exinde celebrata eſt quotannis, & hæc dedicatio tempore Chriſti celebrabatur, unde hîc agitur. Tunc, *ambulabat Ieſus in templo*, ſcilicet, *in porticu Salomonis*, id eſt in porticu tẽpli, ubi Salomon *Templum.* ad orandum ſtare ſolebat. nomine enim templi non ſolum corpus ipſius, ſed etiam porticus, & atria, ſeu loca circunſtantia, & ad domũ domini per-

B tinentia, intelliguntur: in quibus populus ſtabat ad orandum, non in templo: non enim licebat ingredi templum, niſi ſolis templi miniſtris. Alij autem orabant extrà in porticibus, ſeu atrijs templum cingentibus: ubi rex Salomon ſibi oratorium fecerat, quod hîc appellatur porticus, in quo oratorio die dedicationis columnam, ſeu baſem æneam, habẽtem quinque cubitos longitudinis, & tres cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis erexit, ſuper quã genibus flexis orauit: qui locus etiam regis oratorium diceba *Oratoriũ regis.* tur. Vbi Theophilus: Satagas tu quoque dum hyems imminet. i. uita præſens turbinibus iniquitatis concuſſa, ſpirituales encænias tui templi celebrare, ſem-

C per renouando teipſum, & aſcenſiones in corde tuo diſponens: tunc Ieſus erit præſtò in porticu Salomonis, pacificum ſtatum tibi tribuens ſub regimine proprio: in ſeculo autem futuro nemo renouationis ſolennia perficere poterit. *Circũdederunt eum ergo Iudæi*, cõprimentes, animo circumueniẽdi & perſequendi, ut citius eum in uerbis caperent, *& dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis*, id eſt crucias, dimittendo nos in ſuſpẽſo dubitationis: certificandi enim ſumus de te. Adulatoriè loquuntur, uolentes per hoc oſtendere ſe deſiderare ſcire ueritatem de ipſo: quaſi dicerent, anima noſtra eſt in ſuſpenſo deſiderij, quandiu uinctos nos derelinquis. *Spes quæ differtur affligit animam:* per hoc innuentes quòd uellent eius dicto ſta- *Prou. 13.*

D re, & eũ libenter ſicut Chriſtũ recipere: cùm tñ contrarium haberẽt in corde. *Si tu es Chriſtus*. i. rex & vnctus: quem enim nos regem dicimus, Iudæi appellãt Chriſtum. i. vnctum: qa unctio debebatur regibus, *dic nobis palàm*, ut ſciamus quem ſequamur: palàm. n. annunciandũ eſt de ueritate, quaſi dicerent, peccamus ſi tu es Chriſtus & Meſsias in lege promiſſus, & tibi non credimus. Inſidioſè hæc ab eo quærebãt, ut ſi ſe Chriſtũ diceret, quaſi ſe regẽ faciens, Cæſari contradiceret, mox teneretur: & Romanorum miniſtris occidendus traderetur. Vnde gloſa Non ueritatẽ deſiderabant, ſed calumniam præparabant: & quià dolo loquebãtur, ideo reſponſum tẽperauit dicẽs: *Loquor*

E *uobis*, ut uerbum Dei, & dico uobis ueritatem, & qui ſim probo per opera, *& non creditis mihi*. *Opera quæ ego facio in nomine patris mei*, & ad gloriã eius, confitẽdo eum, & gloriã eius non aliã ubi quærẽdo: eiq; omnia tribuendo, *hæc teſtimonium perhibent de me*, & de mea deitate: quia ſcilicet non poſſunt niſi à Deo fieri, & ideo manifeſtè apparet ꝙ à Deo ueni, quaſi dicat: Vultis à me audire ſi ego ſum Chriſtus: & ego reſpondeo uobis, quòd non oportet ut ego dicam uerbis, quia *opera quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me*. Et ſi operibus nõ creditis, qualiter verbis credetis? & ſic nõ dixit expreſſè ſe eſſe Chriſtum, quod quærebant: ſed dixit aliquid æquiualens, uel

maius, quod tamen eis non ſufficiebat: ut ueritatem
reſponderet, & calumniæ malitiam excluderet. Sic er
Reſponſio temperata. go temperauit reſponſum ut nec illis ſit calumniæ lo
cus: & fidelibus propter quos hæc referuntur, mani-
feſtè appareat quòd ipſe ſit Chriſtus: non homo tan
tum, ut illi putant, ſed uerbum patris, & Dei fi-
lius. Illi enim Chriſtum purum hominem credunt
uenturum, ſed præ omnibus regnaturum: non er-
go propter illos tantum reſpondit eis: ſed & pro-
pter poſteros fideles. Alia teſtimonia quòd ſit ue-
1. Ioan. 5. rus Deus, & uerus homo, ponit Ioánes dicens: *Tres
ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: pater, uerbum, & Spi-
ritus ſanctus. Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra:
ſpiritus, aqua, & ſanguis.* quòd enim Chriſtus fuerit cę
leſtis, id eſt, uerus Deus, teſtimonium dedit pater,
Matth. 3. quando dixit, *Hic eſt filius meus dilectus.* Teſtimoniū
Ibidem. dedit ſpiritus ſanctus, quando in ſpecie columbæ ſu
Ioan. 10. per ipſum baptizatum deſcendit. Teſtimonium de-
dit ipſe filius quando dixit, ego & pater unum ſu-
mus. Quòd autem fuerit terreſtris, id eſt uerus ho-
mo, tres teſtes ſunt: ſcilicet ſpiritus, id eſt anima quā
in cruce emiſit. Aqua, quæ de eius latere, & ſanguis
qui de eius uenis effluxit. Cauſa autem incredulita-
tis eorum ſubditur, *ſed uos non creditis: quia non eſtis,*
nec eſſe uultis, *ex ouibus meis,* id eſt, innocentes &
humiles: ſed ſuperbi & maligni, & ideo Dei iudi-
cio excæcati. *Oues meæ,* id eſt humiles quibus reue-
latur ueritas à me, *uocem meam audiunt,* credēdo cor
de, & obediendo opere, *& ego cognoſco eas,* non ſo-
lum notitia uiſionis: ſed etiam approbationis, *& ſe-
quuntur me,* imitando hîc in præſenti per gratiam,
& in futuro per gloriam: ideo ſequitur, *& ego uitam
æternam do eis,* hîc in paſtu mei corporis & ſanguinis,
& in futuro in dulcedine fruitionis, *& ideo non peri-
bunt in æternum.* quia prædeſtinatio de eis fruſtrari nō
poteſt. *Et,* ideo, *nō rapiet eas quiſquam de manu,* id eſt,
poteſtate *mea,* per uiolentiam hîc trahendo ad cul-
pam, uel in futuro ad pœnam: quod probat dicens,
Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt: id eſt,
deitas quam habeo à patre: quia omnia excedit in in-
Auguſtin. tract. 48. in Ioánem finitum. Vnde Auguſtinus: Dedit mihi, ut ſim uer-
bum eius: ut ſim unigenitus filius eius, ut ſim ſplen-
dor lucis eius. Et nemo poteſt rapere de manu pa-
Perſona in Deo plures tris mei per uiolentiam, cùm ſit infinitæ potentiæ. er
go nec de manu mea continente eas & conſeruante.
Ego enim & pater unum ſumus, ſcilicet in uirtute & po
tentia, ſicut in deitate & eſſentia. Notandum autem,
quòd ex hoc uerbo ſaluatoris, *ego & pater unum ſu-
mus:* excluduntur duo errores contrarij circa articu-
lum ſanctiſsimæ trinitatis. Sabellius enim poſuit in
Deo unitatem perſonæ, ſicut & eſſentiæ: & hoc re-
mouetur cùm dicitur: *ego & pater ſumus:* ſi. n. pater
& filius eſſent una perſona, dixiſſet ſum in ſingulari.
Eſſentia una. Arius autem econtra poſuit diuerſitatem eſſentia-
rum, ſicut & perſonarum: & hoc excluditur cùm di-
citur, unum: ſi enim pater & filius haberent diuerſas
eſſentias, non diceret unum neutraliter, ſed plura igi
tur per, *ego & pater ſumus,* diſcretio & æqualitas per-
Vnus & unum. ſonarum exprimitur, per, *unum,* unitas diuinæ ſub-
ſtantiæ intelligitur. In theologia enim per neutrum
genus dicitur ſubſtantia diuina, per maſculinum
perſonæ, per fœmininum notio. Vnde patet, quòd
nō debet in hymno cantari unus patri cum filio, ſed
unum: quia pater & filius non ſunt unus in perſona,
Auguſtin. tract. 36. in Ioánem. ſed una tamen ſubſtantia. Vnde Auguſtinus, utrunque
audi, & unum ſumus, quòd dixit unum, liberat te ab
Ario: quòd ſumus, liberat te à Sabellio. Si unum: er-

A go non diuerſum. ſi ſumus: ergo pater & filius. Oues *Ouiū Dei ſigna quatuor.*
ergo Dei per ſigna quatuor cognoſcuntur, quæ hîc
per ordinem tanguntur. Primò, per bona opera quę
faciunt, cognoſcuntur quia oues Chriſti ſunt. iſtud
ſignum ponit Dominus de ſe, qui eſt paſtor, cùm di
cit, *opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.*
Notandum tamen eſt, quòd ſunt quædam opera quæ
hominem ſanctum oſtendunt, ſed non faciunt: ſicut
ſunt opera miraculorum, quæ etiam aliquando ma-
li faciunt uirtute fidei. Alia ſunt opera quæ ſanctum
faciunt, ſed non oſtendunt: ſicut eſt ſimplicitas &
humilitas ſanctorum hominum, & cæteræ uirtutes
eorum quæ faciunt hominem ſanctum coram Deo:
ſed ſæpe reddunt deſpicabilem coram mundo. Alia *uoces Chriſti quatuor*
B ſunt opera quæ hominē ſanctū faciunt, & oſtēdunt:
ſicut ſunt opera pietatis, quæ ex charitate fiūt. Secun
dū ſignū eſt, quòd oues Chriſti ſunt, quando uocē eius
audiūt. vnde ſubditur: *oues meæ uocem meam audiunt.*
Quatuor autē uoces iſte paſtor dat ouibus ſuis. Pri-
ma, eſt exterior exhortatio. Secunda interior inſpira
tio. Tertia, eſt beneficiorum elargitio. Quarta, eſt cor
poralis flagellatio: ſed multi ſunt qui iſtas uoces non
audiunt, ideo Dominus conqueritur dicens: *Vocaui,* *Prouer. 1.*
ſcilicet per exteriorem exhortationem, *& renuiſtis
extendi manum meam,* multa bona faciendo, & non
fuit qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſilium meum
quo uobis bona propoſita inſpirabam, & increpatio
C nes meas neglexiſtis, per quas aliquando uos argue-
bam, & flagellabam: ideo ſubditur magna commina
tio, ego quoque in interitu ueſtro ridebo. Tertium
ſignum eſt, quòd aliqui ſint oues Chriſti, quādo Chri-
ſtus qui eſt paſtor eas cognoſcit. unde ſequitur: *& ego
cognoſco eas.* Cognoſcit autem, ut etiam ſuprà dictū
eſt fideles ſuos per imaginem & ſimilitudinē ſuam,
quam eis impreſsit: per arma uirtutū, quibus eos or
nauit: per ſigna bonorum operum, quibus eos deco
rauit: per charitatē adinuicē, qua eos inſtruxit. Quar
tum ſignū eſt, quòd ſint oues Chriſti, quando ipſum ue-
rum paſtorē ſequuntur. vnde ſubditur: *& ſequuntur
me,* mali autem nolunt ſequi Chriſtum, ſed ab eo fu-
giunt & ſe auertunt: boni uerò ſequuntur ipſum per
D imitationem bonorum operum. Chriſtum etiam
quidam ſequuntur fictè, ſicut hypocritæ: quidam lē
tè, ſicut tepidi, & negligentes: quidam ſollicitè, ſicut
amore Dei feruentes. Hæc autē prædicta Dn̄i uerba
quando dixit, ego & pater unū ſumus, *Iudæi,* cætera
ferentes iam nō tulerūt: ſed *lapides ſuſtulerunt,* & hoc
duriſsima intentione fecerunt. ſ. *ut lapidarent eum,* ſi-
cut blaſphemum, moti liuore inuidiæ, non amore iu
ſtitię: quia abſq; legis ordine: quia enim duri erāt, &
profunda Dn̄i uerba intelligere non poterant, lapidi
bus ſimiles ad lapides currebāt. *Reſpondit eis Ieſus,* dul
citer eos reprimendo, *multa bona opera oſtendi uobis,*
ad ueſtrā utilitatē, *ex patre meo,* hoc eſt uirtute patris
E mei facta: ſcilicet ueritatem docendo, infirmos cu-
rando, & alia miracula faciendo, *propter quod horum,
operum, me lapidatis,* cùm tamen ob hoc me honora
re deberetis. Vbi ſciendum, quòd ſunt qui reddunt mala
pro malis, & iſtud eſt prohibitum: quia Deus uindi
ctam ſibi reſeruauit, & dicit: Mihi uindictam, & ego *Deut. 32. & Ro. 12.*
retribuam. Alij ſunt qui reddunt bona pro bonis: &
iſtud eſt quoddam naturale debitū, & nō meritoriū:
quia & publicani hoc faciunt. Alij ſunt qui reddunt
bona pro malis: & iſtud eſt perfectæ charitatis indi-
cium: ſic fecit Chriſtus, & docuit ſuos diſcipulos.
Alij ſunt qni reddunt mala pro bonis, & iſtud eſt
ualde iniquum: & tales erant Iudæi circa Chriſtum,
&

A &ideo eos arguit dicens: multa bona opera, & cæt. *Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum.* Aſſerens enim ſe eſſe unum cum patre, innuit ſe eſſe Deum: non autem ipſe ſeipſum fecit Deum, ſed pater generans eum, fecit ipſum Deũ. Dominus autem uolẽs eorum furorem temperare, *reſpondit eis*, ſe non eſſe blaſphemum, dicendo ſe eſſe Deum, uel Dei filium naturalem, quod probat primò per ſcripturam: quia ſcriptura ſacra, cùm ſit inſpirata, non poteſt eſſe falſa: & hæc tribuit hominibus ſanctis, & Prophetis deitatẽ participatiuè: ergo multomagis, *quem pater ſanctificauit*, id eſt, ſanctum ab æterno genuit, ſecundum deitatem: &iam ſanctificauit, id eſt, plenitudine gratiæ repleuit, quãtum ad humanitatem, *& miſit in mundum*, ad ſaluandum & ſanctificandũm ipſum, ſicut erat per Prophetas dictũ: poteſt dici Deus propriè, cùm tamen dicatur homo Deus, & uerbum Deus diſsimiliter: quia homo adoptione, uerbum naturaliter. Si inquit, adoptiui filij dij dicuntur: quare naturalis filius Deus non dicatur? Scriptura quidem ſacra attribuit hominibus ſanctis deitatem participatiuè dictam, ſed Chriſto attribuit Deitatem propriè dictam: ſecundum enim Auguſt. tribus modis dicitur Deus: natura, ut Deus omnipotens: adoptione, ut particeps deitatis: de qbus in Pſal miſta dicitur, dij eſtis: opinione, ſeu nuncupatione, ut idola & Dæmones. Deinde hoc idem oſtendit ꝑ rationem, ſcilicet ex operibus patris quæ faciebat. Omnia enim, ſecundum Philoſophum, determinantur proprio opere: & ideo per propriam operationẽ certificamur de natura rei, Chriſtus autem faciebat opera diuinitatis propria: ſcilicet miracula, totam facultatem creaturæ tranſcendẽtiã, & uirtute propria: non ſolum obſecrando diuinam potentiam, ſed aliquando imperando: ex quo concluditur, quòd in eo uerè erat natura diuina, & per conſequens non erat blaſphemus dicendo ſe eſſe Deum, uel filiũ Dei: ac ſi diceret, non tantum per uerba me eſſe filiũ Dei credatis: ſed etiam per opera, quæ & modo quo ea facio, & facto ipſo oſtendunt in me naturam & uirtutem Dei eſſe. *Si non uultis credere uerbis*, fidem adhibete *operibus*, ut merito fidei, amplius cognoſcendo opera ueniatis ad fidem deitatis, *ut cognoſcatis & credatis quia in me eſt pater* per naturæ inſeparabilitatem, & ſui conſenſus uolũtatem in omnia facta mea, *& ego in patre*, ſicut à quo habeo naturam, & ueritatem, & opera. In eo eſt pater, & ipſe in patre, inquãtum eſt una natura amborum ſicut una operatio. Qui ergo magis diligit, uel credit, amplius cognoſcit. Vide hic mirabilem Iudæorum inſaniam. Ipſi uolebant ſcire ſi eſſet Chriſtus: & quia uerbis & operibus hoc probabat, eum lapidare uolebant. Ipſi verò nec verbis, nec operibus inducebantur ad credẽdum, ſed tãquam obſtinati, *quærebant* ſtudioſè, *eum apprehendere*, non bona apprehenſione, ſcilicet ad credendum & intelligendum: ſed mala, ſcilicet ad ſæuiẽdum & occidendum. Tu apprehendas ut habeas, illi apprehendere uolebant ut non haberent. *Et exiuit de manibus eorum*, uirtute diuina tranſiens per ipſos, ſicut alias fecerat: ut oſtenderet ſe non poſſe detineri: niſi quando uellet: & ut daret nobis exemplum declinandi malorum ſæuitiam, quando ſine fidei periculo fieri poteſt. Non enim apprehenderũt: quia manus fidei non habuerunt. Et relicta Iudæa, propter incredulitatem eorum, *abijt iterum trans Iordanem, in locum ubi Ioannes primùm baptizauerat: & ibi*, ad tem

Filij Dei participatiuè.

Pſal. 81.

pus cum diſcipulis ſuis, *manebat*, ut populi uenientes ad ipſum, recordarẽtur de teſtimonio Ioannis, & de teſtimonio Dei patris, & alijs ibi factis & dictis: & ſic habita primorum & nouiſsimorum collatione, confirmarentur in fide ipſius. Conſpice igitur tam eum, quàm diſcipulos ſuos mœſtos recedere, & eis toto poſſe cõpatere. *Et multi uenerunt ad eum*, non tam corpore, quàm mentis deuotione, & crediderunt in ipſum, ex corde. Ecce iſti apprehenderunt ꝑmanentem, ut haberent: ſed iniqui Iudæi apprehendere uoluerunt deſcendentem, ut non haberent. Myſticè autem ſecundum Theophilum, recedẽs ab Hieroſolymis Dominus, hoc eſt, à plebe Iudaica, ad loca fontes habentia ſe transfert: id eſt, ad Eccleſiam

B ex gentibus, quæ habet fontem baptiſmi, per quem multi ad Chriſtum accedunt, quaſi tranſeuntes Iordanem. Sciendum eſt hîc, quòd mali Iudæi ſunt non ſolum illi qui literæ legis & circuncisioni carnis innitentes Chriſtum blaſphemãt, ſicut iſti de quibus hîc dicitur: ſed etiam omnes mali Chriſtiani, qui ſolo nomine Chriſtiani ſunt: & ſolum nomen habent Chriſti, à quo appellantur Chriſtiani: qui uerbis confitentur Chriſtum, factis autem negant: de quibus etiam uerificatur quod hîc dicitur: *quia ſuſtulerũt lapides, ut lapidarent Ieſum.* Vnde Ambroſius. Quod fecerunt tunc Iudæi perſequentes: hoc uerè faciunt hodie mali Chriſtiani malè uiuentes: Chriſtum enim lapidant

C & occidunt. Quid eſt Chriſtus? Veritas, pax, & iuſtitia. Qui ergo pro falſitate ueritatem derelinquunt, pro diſcordia odiunt unitatem & pacem, pro temporali precio relinquunt iuſtitiam: nil aliud facere uidẽtur quàm lapidare, crucifigere, & occidere Chriſtũ: quia ipſius dona extinguunt in ſeipſis. Hæc Ambroſius. Et tales ſunt in triplici genere. Quidam enim lapidant Ieſum corde, quidam ore, & quidam manu. Primi ſunt, corda ſua prauis cogitationibus, & malis uoluntatibus indurantes: ſecundi ſunt, uerba blaſphemiæ in Deum & ſanctos proferentes: uel præceptis maiorum & prælatis ſuis recalcitrãtes: tertij ſunt, per oppreſsionem uiolentiæ proximos lædentes. Primi

D ergo lapidant Dominum Ieſum: quælibet enim mala cogitatio, & mala uoluntas, eſt unus lapis qui iacitur contra eum. Vnde Beda: Quotquot malas cogitationes quis aſſumit, quaſi tot lapides in Chriſtũ mittit. Et ideo beatus Ambroſius nos admonet dicens: Videte fratres ne per opera, uel cogitationes malas, lapidetis Ieſum. Sed dices, quomodo tã grauc iudicatur peccatum cogitationis, ſi ad opus non procedit? Ad hoc dicendũ, ꝙ tota ratio peccati eſt in corde: actus autẽ exterior non aggrauat peccatũ, niſi extenſiuè. Et quia Chriſtus habet domicilium ſuum in corde, dicente Apoſtolo: Vos eſtis tẽplum Dei uiui: hinc eſt quòd ſicut Chriſtus inuitatur ad tem-

E plum ſuum, per cogitationes & uoluntates bonas: ita expellitur per malas. Et ſecundum hoc quælibet mala uoluntas, eſt quaſi lapis quo Dominus Ieſus lapidatur, & expellitur de templo ſuo. O quàm deteſtabile eſt Dominum domus lapidare, & eijcere de hoſpitio ſuo? Nam ſicut dicit Apoſtolus: Quis cõſenſus templi Dei, cum idolis? Quid autem aliud ſunt cogitationes quas quis format in corde quaſi quandam imaginationem contra honorem Dei, niſi quædam idola? Et cum talibus idolis, Chriſtus in eodem templo habitare dedignatur. Vnde ad conſeruandam Chriſti præſentiam in templo ſuo, hortatur nos Apoſtolus Petrus: Dominum, inquit, Ieſum ſanctificate in cordibus ueſtris. Ille Dominum Ie-

Iudæi mali qui dicẽdi.

Titum 1.

Lapidãtes Chriſtum triplices.

Beda in 6. 10. Ioãnis.

2. Cor. 6.

Ibidem.

1. Pet. 3.

Aa 2 ſum

Matt. 15. & Marci 7.

QVIA verò ſcribæ qui putabant ſe habere perfectionē ſcientiæ, & Phariſæi qui ſimulabāt ſe habere perfectionem uitæ, Dominum Ieſum in templo reprehendere non potuerunt: uenientes ab Hieroſolymis in Galilæam eum inſequuntur. In quo nimia apparet malitia eorũ: quia deſcendētes ab Hieruſalē ciuitate ſancta, relinquētes templum ſequebantur eũ: & quia ſeniores populi & legiſdoctores erant, & nō ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dominũ uenerant, obſeruando & inſidiando ut eum caperēt in ſermone uel facto. Vnde ut ſaltem ex diſcipulis magiſtrum tanquam contemptorem doctrinæ ſeniorũ arguant, & ſic eum populo odioſum reddant: uidentes diſcipulos eius communia gentilibus non lotis B manibus manducare: quia Iudæi communia Gentilibus immunda reputabant: ei dicebant: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Non enim lauant manus, cùm panem manducant:* Vbi Beda: Spiritualia enim Prophetarum uerba carnaliter accipientes, quæ illi de cordis & operis caſtigatione præcipiebant dicentes: lauamini, mundi eſtote: & mundamini qui fertis uaſa Domini. iſti de ſolo corpore lauando ſeruabant. Superſtitioſa ergo hominum traditio ob manducandum panem præcipit crebrius lauare: ſed neceſſarium eſt eos qui panem de cœlo deſcendētem participare deſiderant, crebro eleemoſynis, lachrymis, & alijs iuſtitiæ fructibus ſua opera purgare. Hæc Beda. Iſti gerunt typũ eorum qui plus zelant C tranſgreſsionem humanarum traditionum quàm diuinorum præceptorum, plus decretalium q̃ Euangeliorum, plus conſuetudinũ q̃ utilitatum. Per iſtos ēt multum ſollicitos de mũditia exteriori & modicum de interiori, ſignantur hypocritæ & ſimulati, arguētes alios de leuibus, cùm tamen ſint infecti grauibus: uidentes feſtucam in alterius oculo, & non trabem in ſuo. His quoque ſimiles ſunt multi, qui uolunt habere exteriora pulchra, interiora autem habent fœtida. Diſcipuli autem Domini inſtructi ea quæ uirtuti tantũ ſunt operari, non lotis manibus manducabāt: quia hoc non pertinere ad ueritatem uitæ intellige- D bant. Vnde Chryſoſtomus: Ideo autem diſcipuli nō lotis manibus manducabant: quia iam ſuperflua deſpiciebant, ea ſolum quæ ſunt neceſſaria attēdentes, & neque lauari neque non lauari pro lege habentes: ſed ut contingebat alterutrum facientes. Qui enim & ipſum neceſſarium cibum contemnebant, qualitèr circa hoc ſtudium haberent? Et quia hæc traditio, ſcilicet iubere manus lauari, non erat contraria legi: ideo Dominus aliam traditionem legi contrariā ducit in medium, & quaſi clauum clauo retundēs dicit eos deficere: quia faciebant tranſgredi mandatũ Domini propter mandatum hominum, quod non erat faciendum: quia ſecundum Bernar. nihil placet Deo E quodcunque ei obtuleris, neglecto eo quod teneris. Vnde, *reſpondens ait illis, quare & uos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditionem ueſtram?* quaſi diceret ſecundum gloſam: Si uos cōtemnitis mandata Dei pro traditionibus hominum, quare arguitis diſcipulos meos, qui mandata hominum dimittunt vt præcepta Dei cuſtodiant? Et Dominus quidem non reprrhendit munditiam corporalem: ſed hoc reprehendit, quòd relicta munditia interiori putabant ſufficere tantum exteriorem. Deinde hoc quod dixit, probando ſubdit: *Nam Deus dixit, honora,* ſcilicet neceſſaria dando, & reuerentiam exhibendo: nam honor iſte non ſolum intelligitur reuerentia, ſed etiam

Beda in c. 7. Marci. Eſaię 1. Eiuſdē 52.

Luca 6.

Chryſoſto. hom. 52. in Matthaũ.

Bernardus de præcepto & diſpen.

Honoratio parentum.

A neceſſariorũ adminiſtratio. *patrem & matrem,* in quibus ēt proximus ꝗlibet intelligitur: ſed illi noīantur quibus obligamur. *Et qui maledixerit patri, uel matri,* non tam uerbo uel ſigno, quàm facto, *morte moriatur,* Dominus enim imbecillitati & penuriæ parentũ conſulens, hoc per Moyſen præcepit: & ideo uæ illis qui parentes debiles uel pauperes cōtemnunt, & debitis obſequijs, ſcilicet reuerentia & neceſſariorum, exhibitione defraudant. Hanc autem legem Phariſei cupidi per ſuam doctrinam falſam ſubuertētes vt ſuæ auaritiæ conſulerent, & ſub nomine pietatis impietatem inducerent: docebant filios parentum, & dicebant ꝙ melius erat bona parentibus adminiſtrando Deo fauere & offerre: tum quia eſt pater princi- B palis & ſpiritualis, tum quia licet per talem oblationem parentes ſuſtinerent detrimentum corporale, conſequebantur tamen bonum ſpirituale, inquātum illud quod erat in eorum neceſsitatem cōuertendũ, Deo offerebatur: ut ita parentibus ſuis ab eis neceſſaria exigentibus ea negare poſſent, & ditiores frequētius offerrent: ex quo parentes egeni fiebant, & oblatio filiorum ſub prætextu religionis in lucra ſacerdotum cedebat. Vnde inſtruebant filios ꝗd egenis parentibus reſponderent. & hoc eſt quod ſaluator dicit: *Vos autem,* ſcilicet aduerſatiuè, *dicitis,* id eſt, in traditione ueſtra alios inſtruitis falsò, ſcilicet exponendo mandatum Dei pro lucro ueſtro, *quicunque dixerit,* id eſt dicere poterit, *patri uel matri,* ò pater & ma- C ter qui indiges & petis munus à me, *munus quodcunque eſt ex me,* id eſt, ex mea deuotione Deo ſcilicet conſecratum & oblatum, *tibi proderit,* ſcilicet ad utilitatem animæ, magis quàm ſi darem tibi quia tunc prodeſſet ſoli corpori. Vel poteſt legi interrogatiue ſic, *munus quodcunque eſt ex me,* id eſt, ex meis rebus iam deuotum Deo, *tibi proderit?* quaſi dicat: Quod uoui Deo uis tuis uſibus applicare, & tibi prodeſſe? abſit, quia ſacrilegium faceres ſi acciperes. Sic dicebant parentibus: ut illi timentes accipere quod Deo uidebant mancipatum, & ſacrilegij crimen incurrere, inopem magis nellent uitam ducere quàm de ſa- D cramentis comedere. Et eſt hic conſtructio defectiua. unde eſt ſenſus. *Quicunque dixerit,* &c. ſlicite, & bene poteſt dicere illud, & implet præceptum diuinum & legem, & eſt dignus uita æterna & regno cœlorum. quod tamen eſt falſum: quia ſecundum ueritatem eſt tranſgreſſor præcepti & hoc eſt quod ſubditur, &, ſic ꝑ ueſtras ſuaſiones filius poſtea, *non honorificabit patrem ſuum & matrem:* illud quod erat ſibi debitum ſubtrahendo, &, ita ꝙ, *irritum feciſtis mandatum Dei* de parentibus honorandis & ſuſtentandis, *propter traditionem ueſtram,* quæ ueſtræ ſeruit auaritiæ: quaſi diceret mandatum pietatis deſeritis propter cupiditatem impietatis. Sed uide ne hac au- E thoritate (ut plurimi faciunt) abutaris, ſupra modum de rebus Eccleſiæ & pauperum erogans parentibus. Ad maiorem autem intellectum eſt conſiderandum, quòd pater per ſe tenetur filijs prouidere: quia eſt cauſa eorum quantum ad eſſe, & ideo debet eis nutrimentum & documentum. Filius autem tenetur prouidere parentibus de neceſſarijs per accidens: ſcilicet ſi illi indigeant, & ipſe ſit potens. Et ideo ſi pater iam neceſsitatem incurreret: bona de quibus filius poteſt ei adminiſtrare, iam ſibi debita ſunt. De alieno autem nullus poteſt Deo facere ſacrificium, & ideo talia offerre non eſt licitum: quia hoc eſt tranſgredi præceptum de honore parentum. Secus autem ſi filius bona ſua uouiſſet ante-

Parentum ſuſtētatio.

Communis pro immūdo. ponit communibus:& pro coinquinat, ponit cōmunicat,iuxta Hebræorū idioma,qui commune immūdum dicebant.Iudæi enim partē ſe Dei eſſe iactitantes,cōmunes cibos uocant quibus omnes utūtur homines:quos ideo quia in lege prohibiti erant, immūdos iudicabant.Commune ergo quod cæteris hominibus patet,& quaſi de parte Dei non eſt immundū appellant.Ex eo autem ꝙ dictū eſt,de corde exeunt *Cogitatio mali. Cogitatio mala.* cogitationes malę,&c.colligitur ꝙ etſi diabolus quādoq; immittit homini cogitationē mali,cogitationē tamen malam non poteſt immittere: quæ mala fit tātum per conſenſum qui eſt in corde. Vnde quando dr̃ cū miſiſſet diabolus in cor Iudæ: & in Pſalmiſta: *Pſal. 77.* *Immiſſiones per Angelos malos*: immiſsio accipitur ꝓ ſuggeſtione:aliter enim nō poteſt illabi animæ. Vbi *Hieronym. in cap. 15. Matthęi.* Hiero. Ex hac ſententia arguendi ſunt,qui cogitationes à diabolo immitti putant: & nō ex propria naſci uoluntate. Diabolus adiutor & incenſor malarū cogitationum eſſe poteſt,author eſſe non poteſt. Si autem ſemper inſidijs poſitis leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammat,non debemus opinari eum cordis quoq; occulta rimari:ſed ex corporis habitu & geſtibus æſtimare,quid uerſemus intrinſecus. Verbi gratia,ſi pulchram mulierem nos crebrò uiderit aſpicere:intelligit cor amoris iaculo uulneratum. Vnde & Auguſt. Internas animæ co- *Auguſtin. de eccleſiaſticis dogmatibus cap. 81.* gitationes diabolum non uidere certi ſumus:ſed motibus eas corporis & affectionum indicijs,ab illo colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus nouit ille ad quem dicitur: *3 Reg. 8.* *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum*. Hæc Augu. Solet quippe diabolus antequam ueniat præmittere ſui aduentus præcurſorē, ſ. mali cogitationem: quam ſi quis in corde ſuſceptā nutrierit,diabolus in corde ſuo habitaculum præparauit . Et quamuis diabolus quandoque ſit adiutor, & occaſio malarum cogitationum,non tamen omnium:quia quandoque procedunt ex nobis tantum . *Auguſtin. ibidē. c. 82* Vnde Auguſt. Nō omnes malę cogitationes noſtrę, *Cogitationes unde.* à diaboli inſtinctu excitantur:ſed aliquotiens ex noſtri arbitrij motu emergunt,bonæ autem cogitatio- *Cogitationibus malis reſiſtendum eſt.* nes ſemper à Deo ſunt. Qualiter aūt cogitationibus malis reſiſtendū ſit docet Anſelmus dicens:Quomodo autem prauam uoluntatem,aut malam cogitationem à uobis excludatis, hoc paruum conſiliū quod uobis do, intelligite & tenete: nolite litigare cū peruerſis cogitationibus, uel peruerſa uolūtate: ſed cū uobis infeſtæ ſunt,aliqua utili cogitatione & uoluntate mentem ueſtram donec illæ euaneſcant fortiter occupate. Nunquam enim expellitur cogitatio uel uoluntas niſi alia cogitatione uel uoluntate,quæ nō concordat illi. Sic ergo uos habete ad inutiles cogitationes: ut toto niſu intendendo ad utiles mēs ueſtra dedignetur eas ſaltem recordari,uel aſpicere. Cùm autem uultis orare,aut in aliquam bonam meditationem intendere,ſi uobis tunc importunæ ſunt cogitationes quas non debetis ſuſcipere,nunquam propter illarum importunitatem bonū quod incepiſtis uelitis dimittere:ne inſtigator earum diabolus gaudeat, quia uos ab incepto facit deficere:ſed eo quē dixi modo illas contemnendo eas ſuperare: neque doleatis, nec triſtemini de illarum infeſtatione, quamdiu illas,ſicut dixi,cōtemnendo nullum eis aſſenſum præbetis,ne occaſione triſtitiæ iterum redeant ad memo- *Principijs obſta.* riam,ut ſuam importunitatē reſuſcitent. Hanc enim habet mens hominis cōſuetudinem:& hoc unde delectatur aut contriſtatur ſæpius ad memoriā redeat, quam hoc quod negligendū ſentit aut cogitat. Simi-

A liter ſe debet habere perſona in ſancto propoſito,ſtudioſa in quolibet motu indecenti corpore uel anima ſicuti eſt ſtimulus carnis,iræ,inuidiæ,uel inanis gloriæ. Tunc enim facillimè extinguuntur, cùm & illos uelle ſentire,aut de illis cogitare , uel quid eorū ſuaſione facere dedignamur:neq; timeatis ꝙ huiuſmodi motus,uel cogitationes uobis ad peccatum imputentur, ſi nullatenus uoluntas ueſtra ſe illis aſſociat: quoniam nihil damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu,qui non ſecundum carnem ambulāt. Secundum carnem enim ambulare, eſt carnis uoluntati cōcordare . Carnem autem uocat Apoſtolus omnem *Ambulare ſecundum carnem.* uitioſum motum in anima,vel in corpore,cùm dicit: *Caro.* *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus* *Gala. 5.*
B *carnem*. Facilè quippe huiuſmodi ſuggeſtiones extinguimus,ſi principium earum ſecundum prædictum conſilium cōterimus:difficilè uerò poſtquam caput earum,intra mentem admittimus. Hæc Anſel. Vnde & Hier. Ad peccatū quod opere perpetratur nūquā peruenies,ſi incentiua uitiorum ſtatim in mente iugulabis:& paruulos Babylonis ad petram allides: in qua ſerpentis ueſtigia nō reperiuntur:& tandē Deo promittis ſi mei non fuerint dominati,tunc immaculatus ero. Hæc Hiero. Ad uitandum ēt cogitationes *Pſal. 18.* malas , multum habere ualet cor unitum cum Deo: quia hoc ipſe à nobis præcipuè requirit. Vnde Hugo. In omni creatura quæ ſub cęlo uanitatibus humanis
C occupatur, nihil humano corde ſublimius, nil nobilius,nihilq; Deo ſimilius reperitur:quare nihil aliud quærit à te niſi cor tuum. Et uniuerſaliter in omni tētatione remedium ſalubre eſt Deo inhærere . Vnde Augu. Cùm inhæſero tibi exonero me , & omnino *Auguſtin. in ſoliloq.* nuſquam erit mihi labor & dolor . Moraliter autem in hoc euangelio ponit Dn̄s quædam ad increpationem phariſæorum,quædam ad inſtructionem diſcipulorum. Increpat uerò Phariſæos,de tribus principaliter. Primò,de impietate, cū dicitur: *quare & uos tranſgredimini*. Secundò, de ſimulatione , cùm ſubditur: *hypocritæ,bene prophetauit de uobis Eſaias*. Tertiò de ſuperſtitione,cùm ſubiungitur: *& conuocatis tur-*
D *bis*. In primò ſuggillantur tyranni, qui mala ſtatuta faciunt. In ſecūdò falſi fratres,qui ſimulant exterius quod intus non ſunt. In tertiò hæretici,qui prohibēt homines à cibis quos Deus creauit, & non abſtinēt à falſis Doctrinis,quibus ſe & alios corrumpunt. Circa ſecundum ponit triplicem inſtructionem : unam in deſtructionem guloſitatis,cùm dicit, *omne quod in os intrat*: aliam in refrenationem oris, cùm ſubdit, *quæ autem procedunt de ore*. Tertiam in cuſtodiam cordis, cùm ſubiungit: *de corde enim exeunt, &c.*

ORATIO.

E DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ſic mandata Dei ſine tranſgreſſione ſeruare, ut ea omnibus & ſingulis præferam: & ab eis quacunque occaſione non recedam: da etiam mihi in omni quod in os corporis intrat, guloſitati reſiſtere, ac interiori cordis munditiæ præcipuè intendere: & os cordis ac corporis diligenter cuſtodire. Et quia non ſufficit cuſtodia humana niſi aſſit diuina, ideo te Domine ſuppliciter peto: pone tu cuſtodiam ipſi utrique ori meo, ne aliquid in illud intret uel inde procedat, quod me ſpiritualiter in anima et apud te maculare ualeat.*

De muliere Chananæa, & eius filia. Cap. LXXXIX.

ET relictis Scribis ac Phariſæis calum-
niatoribus , propter ingratitudinem
eorum *egreſſus inde* Ieſus, ſcilicet à par-
Matt. 15. tibus Iudæorum, abijt & *ſeceſſit in par-*
tes ...,&c. Sidonis, ut Tyrios Sidonioſque curaret,
Tyrus & Sidon. & gentibus benefaceret. Tyrus enim & Sidon urbes
fuerunt Chananæorum, & gentilium, ſitæ tamen in
terra promiſsionis prope montem Libani in corde
maris: quia filij Iſrael non potuerunt totaliter expel-
lere, & exterminare gentiles de terra promiſsionis.
Et cum ingreſſus eſſet quandam domum cauſa quie
tis ex labore uiæ, acceſsit ad eum, *mulier*, Gentilis nõ
edocta per Prophetas & legem, *Chananæa* natione,
Syrophe-niſſa. Syropheniſſa genere: quia Chananæi quandoq; Sy-
riam & Phœnicem tenebant, vt dicatur Syropheniſ-
ſa: quia à Syris & Phęnicibns deſcenderat. Syria quip
pe eſt nomen generale prouinciæ, Phœnis nomen
cuiuſdam ſpecialis contratæ, in illa prouinciæ ſitæ:
& ideo componitur Syrophcniſſa, id eſt de tali con-
trata oriunda, à finibus illis egreſſa, non ſolum à ci-
uitatibus pro peccatorum dimiſsione: ſed à finibus
per elongationem, & occaſionum uitationem: quia
iſtud in finibus geſtum eſt gentilium ubi mulier ſe-
quebatur Ieſum. *Mulier à finibus illis*, ſcilicet genti-
lium & peccatorum *egreſſa*, ſignificat animam pecca
tricem, à finibus peccatorum per pœnitentiam ſe
auertentem. Non enim ſufficit homini à peccatis ſe
auertere, niſi etiam exeat à finibus peccatorum, qui
ſunt occaſiones peccandi & cauſæ. Vnde Aug. Fines
peccatorum exire, eſt cauſas peccatorũ excindere, &
eorũ ſuggeſtionibus aditũ nõ indulgere. Vbi notan
Matt. 10. dũ, ꝙ quando ſuprà dixit dominus: *In uiam gentium*
ne abieritis, ſcilicet ad prædicandum: iſtud uerbum,
prohibet inuitationem, non receptionem ſi ueniret:
unde Dominus mulierem exterius non inuitauit:
ſed uenientem recepit, & hoc ſignificatur in aduen-
tu Magorum, qui à Domino ſunt recepti quaſi pri-
mitiæ gentium. Iſta enim mulier famam & miracu-
la Ieſu audiuerat: ideo firmiter credebat ꝙ filiam ſuã
ſanare poterat. Vnde *clamauit dicens ei: Miſerere mei*,
quia miſera ſum: & in hoc quòd dicit, mei patet ue-
hementia affectus ſui: quia malum alienum, ſcilicet
filiæ reputat ſuum: ſic debet facere prælatus quilibet
domine propter naturam diuinam, *fili David*, propter
humanam: ſed ſimul *domine fili David*, propter per-
ſonam in duabus naturis unitam, quaſi diceret: ex

A diuina habes poteſtatem quia potens es Domine:
ex humana uoluntatem, quia Dauid manſuetudi-
nem: ex unione commiſsionem, quia ideo Deus fa-
ctus eſt filius Dauid, ut nos ſaluet. Filium autem Da
uid appellat: quia Chriſtum promiſſum Iudæis de-
ſcendere de genere Dauid audiuerat. Magna fides
Chananææ hic notatur: quia uerum Deum, & ue-
rum hominem Ieſum confitetur: Deum credit ubi Chananæa fides.
Dominum uocat, hominem credit ubi filium Da-
uid dicit. Nihil ex merito poſtulat, ſed ſolum Dei
miſericordiam efflagitat dicens: *miſerere*, quaſi di-
ceret: non allego meritum, non peto iudicium, non Confeſſio
obliuiſcor defectum: ſed poſtulo beneficiũ, & ideo, Chananææ
miſerere mei. Vnde Chryſoſtomus: Miſerere mei Do Chryſoſto.
B mine fili Dauid. O præclara confeſsio. Euangeli- ho. 17 ex
ſta fit mulier, deitatem eius, & diſpenſationem an- marys in Mat.locis
nuncians: confitetur enim & damnationem, & in-
carnationem eius: miſerere mei. Vides philoſophiã
mulieris dicentis, miſerere mei. Non, inquit, habeo
conſcientiam bonorum operum: nec rectæ uitæ fi-
duciam. Ad miſericordiam confugio, ubi ceſſat iu-
dicium: ad miſericordiam confugio, ubi ineffabilis
ſalus eſt: miſerere mei. Modicus ſermo, ſed immen-
ſum benignitatis continet pelagus: ubi enim miſeri-
cordia poſtulatur, ibi uniuerſa comprehenſa ſunt
bona. Hæc Chryſoſtomus. Et ut magis eum ad cõ-
paſsionem moueat, totum ei dolorem enarrat di-
cens: *Filia mea*, non ancilla, non extranea, ſed filia:
C quod eſt mihi grauius, *malè uexatur*, non quocun-
que dolore: ſed *à dæmonio*, quod eſt ei periculoſius.
In quo uulnera medico detegit, & magnitudinem &
qualitatem morbi qui premit. *Ieſus autem non reſpon* Perſeuerã
dit ei uerbum, non propter indignationem: ſed ut e- tia cõmen-
ius conſtantiam probaret, & probatam manifeſta- datio.
ret, & ut ex perſeuerantia in prece oſtenderetur fi-
des eius, & deuotio dignior exauditione: & in illo ſi-
lentio ſecundum Auguſtinum, Chriſtus exiuit do- Auguſtin.
mum cum diſcipulis; quos mulier ſequens in uia ni- li. 2. de cõ-
hilominus inſtabat & perſeuerabat clamans, intan- ſenſu Euan
tũ ut & diſcipuli miſterij ignari miſericordia moti geliſt. c. 49
D importunitate mulieris victi rogarent pro ea *dicẽtes:*
Dimitte eam: quã tenes non exaudiendo, *quia clamat*
poſt nos, præ anguſtia quæ eã tenet premẽdo. Fac qđ
ipſa petit, & ſic recedat: moti enim erant ad hoc, uidẽ
tes eius fidem & deuotionem. *Ieſus autem reſpondens*
ait: non ſum miſſus niſi ad oues domus Iſrael, i. ad Iudæos
qui perierunt, ſcilicet per infidelitatem à Deo receden
tes, ad illos potius uenire debuit quibus promiſſus
fuit. In hoc uitat ſcandalum Iudæorum quantum eſt
in ſe, & reddit eos inexcuſabiles. Loquitur de ſua
miſsione ad prædicandum in perſona propria, quia
non fuit miſſus niſi ad Iudæos primò & perſona-
liter: ſed ex conſequenti & per apoſtolos ad gen-
tes, & ideo Iudæis tanquam eorum apoſtolus prin-
E cipaliter miſſus, in propria perſona tantum prædi-
cauit, & miracula fecit: niſi in caſu ex aliqua cauſa
ſpeciali etiam circa alios hoc ageret: ut ſcilicet eccle-
ſiam in fide gentium eſſe fundandam oſtenderet, ſi-
cut habetur hic & ſupra ubi Chriſtus prędicauit Sa-
maritanis deuotè cum recipientibus, poſt mortem
autem Chriſti prædicata eſt fides publicè gentilibus.
Ac illa miſera miſericordiã ſequitur, repulſa nõ eru-
beſcit, importunè clamat, ſaluatorem adoratione la
triæ adorat, *dicens: Domine adiuua me*, ſe adiuuari
poſtulat: infirmitatem enim filiæ ſuam reputat, &
per conſequens etiam ſanitatem, quaſi diceret:
Si uſque modo non fui, tamen modo uolo eſſe
ouis

Miſſus ad Iudæos Chriſtus.

ouis Dei:in ſignum huius adoro te ſicut ouis paſtorem: & ideo, *Domine adiuua me*, ſicut paſtor adiuuat ouem ſuam debilem & infirmam. *Qui reſpondens ait: Non eſt bonum*, quia eſt contra ordinem iuris, & etiã naturæ, *ſumere*, & auferre, *panem* id eſt, uerbum Dei & ſalutis, ſeu doctrinam & mirationem miraculoſam *filiorum*, id eſt, Iudæorum: quia promiſſa ſunt Iudæis, tanquam ſpiritualibus filijs propter cultum vnius Dei, *& mittere canibus*, id eſt, dare gentilibus qui ante conuerſionem dicebantur canes ratione immunditiæ, ratione idolatriæ, ratione ſæuitię in ſanctos. *At illa dixit*, ecce humilitas mulieris quæ tanto plus magnificatur, quãto maior fuit obiurgatio. quæ quanta fuit patet ex tribus: quia non filia, non pane digna, ſed potius canis eſt dicta: & ipſa conceſſit omnia. Vnde ſequitur, *etiam Domine*: quaſi diceret, verum dicis: quia ſum canis. Canem me vocans, canis tuus eſſe uolo: ergo me canem tuum nutri: quia non poſſum relinquere menſam Domini mei. Domini canes non expellũt: & ſi expelluntur per unam portam, ipſi reuertuntur per aliam Si ergo ſum canis non debes me expellere à te: & ſi expellis me à te, protinus redibo ad te. *Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum* quaſi diceret: Domine, non peto panem, ſed micam: quia iſtud quod peto, eſt tibi quaſi mica parua: & quia conſuetudo eſt quòd Domini dant canibus & catellis ſuis ſaltẽ micas, ergo da mihi iſtam micam quam peto: ſcilicet filiæ meæ curationem. Vel, *etiam Domine*, id eſt, bonum eſt in caſu: unde non eſt contrarietas in verbo Chriſti & mulieris: quia verbum Chriſti eſt intelligendum, quod non erat regulariter & vniuerſaliter bonum cum Chriſtus eſſet apoſtolus Iudæorum, ſed uerbum mulieris intelligendum eſt in caſu, ſcilicet propter petentis deuotionem: & vt oſtenderet eccleſiæ gentium futuram fundationem, *nam & catelli edunt &c.* quaſi diceret. Si catelli aliqua modica, ſcilicet micas cadentes de cibo filijs conceſſo percipiunt: ita etiam gentiles aliqui ſaltem modicum de beneficijs Chriſti percipere debent. Vnde ſic intelligi poteſt, *nam & catelli*, id eſt, gentiles immundi & miſeri, *edunt*, id eſt, edere debent, *de micis*, id eſt, de reliquijs, *quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum*, id eſt: Iudæorum, quibus menſa ſcripturæ & fercula miraculorum, & alia quæ ad ſalutem noſtram pertinent poſita ſunt. quaſi diceret: debemus habere aliquam micam tuæ largitatis. Vnde & ſi non uis facere nobis ſicut Iudæis varia miracula: ſaltem unũ fac, ſana filiam meam. Nõ peto panem integrum cum filijs in menſa patris: ſed micas & reliquias ſub menſa eius cum catulis, quaſi diceret: Nõ in dignitate mea, ſed tantum in miſericordia tua confidens gratiã tuã peto. In me ſeruetur iſta ſimilitudo panis & canis, & ſi indigna ſum vt panem integrum præbeas: uel micam tribue filiam meam ſanando, quod quaſi mica reputabitur reſpectu mirabiliũ quę feciſti. Vbi Chryſo. Vide mulieris patientiam & humilitatem: Deus enim vocat Iudæos filios, & illa Dominos: nec doluit de inimicorum laudibus, nec de ſuo moleſtata eſt conuicio: imò amplius ſe humiliauit. Nam Deus gentiles vocat canes, & iſta catellos ille panem, hæc menſam dixit. Vnde & Hiero. Mira ſub perſona mulieris chananitidis eccleſię fides, patientia, humilitas. Fides, qua credit ſanari poſſe filiam ſuam: patientia, qua totiens contempta precibus perſeuerat: humilitas, qua ſe nõ canibus ſed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem nõ mereri, nec integros ca-

Chananea humilitas ex tribus.

Chryſo. ho. 53. in Mat. Humilitas & patiētia Chananeę.

Hierony. in c. 15. Mat.

A pere cibos poſſe, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquijs catulorum, ut per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Hæc Hieron. Et nota hic triplicem mulieris petitionẽ. In prima, petit liberari dicens, *miſerere mei Domine fili Dauid*. In ſecunda, petit adiuuari dicens: *Domine audiuua me*. In tertia, petit ſatiari dicens, *nam & catelli edunt &c.* In prima confitetur ſe miſeram: ideo ait, *miſerere*, in ſecũda infirmam: ideo addit, *adiuua me*, in tertia mendicam: ideo ſuperaddit, *nam & catelli &c.* quaſi diceret, & ſi à menſa, non tamen à micis excludas. Hic enim eſt ordo: primo fit homo miſer per peccatum, ſecundo impotens ad reſurgendum, & tertio mẽdicus ad releuandum. In illis ergo

Petitio triplex Chananaa.

B petitionibus ſignificatur ordo effectuũ gratię. In prima petit gratiam remiſsionis, & hæc pertinet ad gratiam iuſtificantem. In ſecunda gratiam operationis, & hæc ad gratiam operantem. In tertia gratiam conſolationis, & hæc ad gratiam conſummantẽ. Et quia ſic prudenter habuit ſe: ideo tandem benignum audire reſponſum meruit. Tunc enim, *reſpondens Ieſus ait illi, O mulier, magna eſt fides tua*, quod patet ex uerbo & facto ſuo: quia non fuit retardata à feruore petendi, primo propter taciturnitatẽ, nec poſtea propter eius negatiuam reponſionem, nec propter illatum conuicium. Iam te non uoco canem, ſed mulierem fidelem: quia tanta eſt fides tua, quòd me ſuperauit & uicit, & ideo *fiat tibi ſicut uis*, quaſi diceret: Fides

Fides Chananaa.

C tua hoc meretur, quod patet ex facto cum ſubditur. *Et ſanata eſt filia eius ex illa hora*, ex qua ſcilicet Dominus dixit, *fiat tibi ſicut uis.* dicere enim Dei eſt facere: quia enim à feruore petitionis non refriguit, ſed perſeuerauerit, & ualde ſe humiliauit: ideo diuina pietas ſe amplius continere non potuit, quæ ſemper in orationem humilium reſpexit, & preces eorũ non deſpexit. Igitur quia magnã fidem habuit, hoc quod petijt impetrauit: imò plus obtinuit quàm poſtulauit Nam poſtulauit filiæ ſuæ corporis ſanitatem: & non ſolum hanc ei obtinuit, ſed etiam mentis iuſtificationem & ſibiipſi plenam conuerſionem. Sæpe enim propter magnam fidem petẽtis Deus plus exaudit, & plus concedit quàm ille petit. Vnde Chryſoſt.

D O mulier, magna eſt fides tua: non uidiſti mortuum ſuſcitatum, nec leproſum mundatum: nec prophetas audiſti: nec legem meditata es: neque mare in diuiſionibus ſcindi uidiſti: nihil horum contemplata es, inſuper & deſpecta & contempta es à me, & non receſsiſti, ſed perſeueraſti petendo: & quia magna eſt fides tua, copioſa effuſa eſt gratia, *& ſanata eſt (inquit) filia eius ex illa hora*, non ex qua uenit mater in domum eius: ſed ex qua Domini ſermo proceſsit. Et iterum: Chananęam mulierem magno dono impletam remiſit. In hoc euidenter oſtendit, quoniam Deus etiam illa qui nobis parata non ſunt, dare poſſit, ſi vehementius poſtuletur: non eſt, inquit, bo-

Chryſoſto. hom. 17. ex narijs in Matt. locis.

E num tollere panem filiorum & dare canibus: & tamen dedit: quia illa uehementer exegit. Iudæis uerò è regione monſtrauit, quia deſidioſis nec illa quidẽ tribuat, quæ eis fuerant præparata. Deniq; illi nihil acceperunt, imò etiam propria perdiderunt. Et ideo quia minimè quęſierunt, ne ſua quidem acceperunt: illa uerò quia uehementer incubuit uendicare, & rẽ filiorum accepit canis: tantum quippe bonum eſt fides ſedula, & deprecatio perſeuerans. Et iterum: Tu autẽ intende qualiter Apoſtolis uictis, & non perficientibus ipſa perficit: tam magnum quid eſt inſtantia orationis, etenim pro noſtris noxijs à nobis uult

Matt. 15.

magis

magis rogari, quàm ab alijs pro nobis. Hæc Chryſo. De Sarepta ad duas leucas eſt Sidō ciuitas, ante cuius portam oſtenditur una capella, in loco ubi locutus eſt Dominus Chananææ: & deinde ſanauit filiā eius in via, quæ ducit Cæſaream Philippi in Ituræam: ſicut autē fides matris cooperatur filiæ, ſic fides eccleſiæ paruulis qui baptizantur in eius fide. Vnde ſecundum Remigium: Datur hîc exemplum catechizandi, & baptizandi infantes: vt fideles pro ſuis paruulis Deo fidē promittāt: quatenus ſicut fide iſtius mulieris ſanata eſt filia eius, ita & fide catholicorum virorum peccata paruulis relaxentur. Per fidē enim eccleſiæ, & confeſsionem, ſeu reſponſionem offerentium in baptiſmo, liberantur à dæmonio paruuli, qui necdum per ſe ſapere, vel aliquid agere poſſunt boni aut mali. Allegoricè autem, ſecūdum eundē Remigium: Hæc mulier ſanctam eccleſiā ſignat de gentibus congregatā. Per hoc enim quòd Dominus relictis Scribis & Phariſęis, uenit in partes Tyri & Sidonis: ſignat quia relicturus erat Iudæos, ac tranſiturus ad gentes. Eſt autem hæc mulier egreſſa à finibus ſuis: quia ſancta eccleſia receſsit à priſtinis erroribus & vitijs. Rogat quoq; pro filia, id eſt, pro populo ſuo nondū credente, vt & ipſi abſoluantur à fraudibus diaboli. Et ſi ad primā petitionem eccleſiæ Dominus ſalutē animæ differt dare, non eſt deſperandum, vel à petēdo ceſſandum, ſed magis precibus inſiſtēdum, & ad Deum, & ad ſanctos recurrendum: & tunc perficietur oratio, vt ſequatur effectus quantumcunq; fuerit Chananæus, gentilis, canis & immundus. Meritò autem magna dicitur fides eccleſiæ de gētibus: quia cùm gentes nec lege fuerint imbutæ, nec Prophetarum vocibus inſtructæ: ad prædicatiqnē mox Apoſtolorum, in auditu auris obedierunt. ideoque ſalutem impetrare meruerunt. Moraliter autem filia eſt anima, vel conſcientia cuiuslibet intra eccleſiam diabolo mancipata: pro qua mater eccleſia orat, vel ipſe homo pro fœdata cōſcientia. Vnde Rabanus: Si quis conſcientiam habet alicuis uitij ſorde pollutam, filiā habet à dæmonio vexatam. Et ſi quis bona quæ geſſit peccatorum peſte fœdauit, filiam habet immundi ſpiritus furijs agitatam. Ideoque neceſſe eſt, ut ad preces lachrymasque confugiat: ſanctorumq; interceſsiones & auxilia quærat. Vnde & Chryſo. Imitare Chananæam, uir mulierem. Sed forſitan dicis: Non habeo filiam quæ dæmonio plena ſit: ſed habes animam peccatis refertā. Dicito & tu: miſerere mei Domine, quia anima mea malè à dæmonio uexatur: grādis enim dæmon peccatum eſt. Hæc Chryſoſto. Malè autem uexatur, anima, quando uexatio non ſentitur. peius, quādo morbus deſperatur: peſsimè, quādo medicus contemnitur. Secundum Theophilum quoq; unuſquiſque noſtrum cùm peccat, mulier eſt anima eius peccatrix: id eſt, fragilis, infirma: cuius filia eſt operatio praua, quæ filia à dæmone eſt poſſeſſa: quia actus praui dæmonum ſunt. Peccatores nos autem exiſtens, nuncupamur catelli impleti immunditiis: propter quod non ſumus digni panem Dei recipere, aut participes fieri immaculatorum myſteriorum Dei. Si uerò cognoſcentes noſmetipſos per humilitatem eſſe catulos, humiliter confiteamur peccata noſtra, tunc ſanatur ſilia: quia deletur operatio praua. Secundum uerò Auguſtinum, per mulierem Chananæam poteſt intelligi ratio ſuperior, quę legibus æternis inſpiciendis & conſulendis intendit: per dæmonem autem intelligendum eſt ipſa ſenſualitas, quæ etiam per ſerpentem ſignatur. Sic ergo pariformiter filia mulieris Chananæę uexatur, quando per ſenſualitatem inferior ratio ad conſenſum peccati mortalis impellitur, cuius ſanatio per matrem, id eſt, rationem ſuperior à Domino petitur: nam ratio ſuperior ad optima deprecatur. Et ſicut Dominus diſtulit exaudire petitionem mulieris Chananææ, ut eius fides clarius appareret: ſic & Dominus aliquando dimittit impulſum rationis inferioris per ſenſualitatem diutius protrahi, ut augeatur meritum tentati: propter quod Paulo petenti ſtimulum carnis à ſe auferri dicit Dominus, uirtus in infirmitate perficitur. Imitemur ergo & nos eccleſiæ filij hanc mulierem, quæ de gentibus credendo mater noſtra in fide effecta eſt: quia de gentilitate uenimus. Habeamus fidem, ut unum & trinum Deum credentes, quicquid iuſtè ab eo petimus, nos impetrare poſſe credamus. Habeamus conſtantiam, ut ſi diuina diſpenſatio preces noſtras tardius exaudierit, tamdiu præces pręcibus iungamus, quouſque hoc quod petimus impetremus. Et ſi ad impetrandum nos idoneos non ſentimus, ſpiritualium fratrum orationis adiutorium quæramus: ut ſicut iſta mulier Apoſtolis pro ſe interuenietibus quod petebat promeruit, ita & nos cōmunibus precibus magis quàm ſingularibus & propriis adiuuari credamus. Habeamus humilitatem, ut aliis de nobis maiora exiſtimantibus, nos minores iudicemus, exemplo huius mulieris: quæ cùm à Domino canibus comparata eſſet, ipſa de ſe humilius ſentiens, catellis ſe coæquauit: hanc humilitatem in corde habebat, qui deſpectus ab aliis dicebat: Ludam & uilior fiam plus quā factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Oremus inſtanter Dominum, ut ſanet filias noſtras: oremus, ut ſanet à peccatis, & liberet noſtras animas quę malè à dæmoniis & uitiis uexantur. Clamemus humiliter & perſeueranter ad eum, dicentes cum Chananæa, miſerere mei Domine fili Dauid: & Domine adiuua me. Illa enim anima à dæmonio uexatur, quæ peccare non ceſſat, & in crimine perſeuerat: quæ ſi bene conuerſa fuerit, & de Chriſti miſericordia non deſperauerit, dicetur ei à piiſsimo Domino, fiat tibi ſicut uis: & ſanabitur ex illa hora: quia peccator quacunque hora conuerſus fuerit & ingemuerit, uita uiuet & non morietur. Noli ergo deſperare, uel à petendo ceſſare: quia ſi corde integro, fideli, & puro, in oratione perſeuerans, coram Deo tuo humiliaueris, reputans te indignum omni beneficio ſuo: certiſsimè credas, quòd quæcunque petieris obtinebis. Et ſicut Apoſtoli rogauerunt pro Chananæa, ſic & Angelus pro te rogabit: & orationem tuam Deo offerens utilitatem tuam procurabit.

Marginalia: *Sidon & capella eius.* — *Remigius in Matth.* — *Catechizandi argumentum.* — *Allegoricè.* — *Moraliter di anima.* — *Rabanus in c. 15.* — *Chryſoſto. hom 17. ex variis in Mat. locis.* — *Theophil. in eum locum.* — *Peccatores catelli sūt.* — *Augu. ser. 74 de tempore.* — *2. Cor. 12.* — *Dauid. 2. Reg. 6.* — *Ezech. 18.* — A — B — C — D — E

ORATIO.

DOmine *Ieſu Chriſte, te rogo & obſecro, miſerere mei, & adiuua me in meis neceſſitatibus, ac tentationum & tribulationum uexatio nous, & ſi Domine quia canis ſum, & apud te uix ut canis, non ſum dignus integrum à te panem, id eſt, magnitudinem donorum tuorum recipere: ſaltem da mihi micas paruulas, id eſt, aliquantulum de gratia tua, ſine qua anima mea malè dęmonio uexatur, cùm ipſa uerò quātucunque praua fuerit, à peccato & dæmonio liberabitur. Nam gratia tua exiſtens in anima, & delet omnia peccata, & Deo facit animam filiam adoptiuam. Amen.*

De

De ſurdo & muto, à dæmone poſſeſſo. Cap. XC.

Marci. 7. ET iterum, *exiens Ieſus de finibus Tyri, uenit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* Decapolis nomen eſt regionis decem urbes continẽtis,& dicitur à Decas quod eſt decẽ,& polis quod eſt ciuitas,& huius regionis una pars eſt vltra Iordanem,& alia citra. (Decapolis.) Igitur mare Galilææ,quod eſt quidam lacus per quem tranſit Iordanis fluuius, reſpicit vtrinſq; partis regionis prædictæ fines, & terminos. (Mare Galilææ.) *Et adducunt ei* per fidei ſuæ deuotionem,*ſurdum & mutum.* Non erat iſte talis à natiuitate, nec ab infirmitate ſuperueniente: ſed à dæmone ipſum obſedente, ac eius auditum & loquelam impediente, & in ipſo tria miracula concurrunt:quia auditus & affatus fuit ei redditus, & à dæmone fuit liberatus. *Et deprecabantur eum,ut imponat illi manum,*omnipotentẽ quæ conſiderat eum: efficax eſt enim manus Chriſti ad ſaluandum.Sanatur quem tangit Ieſus,ſanatur quem tangit ſaluator:quia ipſe eſt ſalus & uita, non aliũde quærit herbas:ipſe eſt & medicus,& medicina. Tangit, & ſanat: reſpicit, & medetur. (Senſus moralis.) Moraliter omnis Chriſti actio,noſtra eſt inſtructio: ſi ergo tu vis curari,ſequaris exemplarem inſtructionem medici.Exeas de Tyro .i. de peccato, per cõtritionem: interpretatur enim anguſtia: venias per Sidonem, id eſt confeſsionem: interpretatur enim uenatio: & confeſsio venatur circunſtãtias peccatorum.ad mare Galilææ tranſmigrando per ſatisfactionem,à delectationibus carnis ad opera ſatisfactoria per medios fines Decapoleos, obſeruando ſcilicet decem præcepta: conducant autem te timor & amor. *Et apprehendens eum Ieſus de turba ſeorſum miſit digitos ſuos in auriculas eius,& expuens tetigit ſputo linguam eius.* Chriſtus aliquando ſanauit infirmos tangendo eos corporaliter, vt oſtenderet humanitatem ſuã eſſe deitatis inſtrumẽtũ: quia per humanitatẽ faciebat miracula inſtrumẽtaliter,ſed per deitatem principaliter:*& ſuſpiciens in cœlum ingemuit*, ex compaſsione:ut quærens à Deo auxiliũ,oſtẽderet ſe uerum hominẽ,*& ait effeta:quod eſt,ad aperire*,ſ.tam in vinculis auriũ,q̃ in uinculis linguę,vt audias & loquaris perfectè. (Tangendo ſanati.) In quo oſtendit ſe eſſe verũ Deũ curando per imperiũ.Hoc vno ſermone curauit eum:quia ſtatim ad eius imperiũ,*apertæ ſunt aures eius*:& ſoluta eſt lingua eius,& loquebatur rectè.Myſticè per ſurdum,& mutũ accipitur genus humanum, quod monita ſalu-

A tis nõ audierat:& à laude Dei ceſſabat, pro quo deprecabantur Patriarchæ & Prophetę incarnationem Chriſti deſiderantes, vt imponat illi manũ miſericordiæ,quæ hominẽ ſanat per aduentum eius in carnẽ: ſed & varia peſte, & omnium fere morbo in primo parente percuſſum eſt genus humanũ. Cæcatur,dũ uidet non videnda. Surdus fit, dum audit non audiẽda. Dum odorat, emũgitur.Obmuteſcit,dum loquitur.Mancus fit dum manum erigit,& ad vetitum pomũ extendit.Incuruatur,dum ſuperbia erigitur.Hydropicus fit,dum concupiſcit.Claudus fit, dum progreditur. Lepra ſuffunditur,dũ virtutibus nudatur. Dæmone impletur,dum deitatem appetit. Moritur, dũ audacter peccatũ excuſat. (Sanandi modus.) Circa ſanationẽ iſtius B languidi,plura hîc tãguntur.Primum eſt,eius adductio ad Deum, per preces patrum ſanctorũ. Secundum eſt,apprehenſio,vt enim genus humanũ liberaret,naturam noſtrã apprehendit.Tertium eſt,ipſius à turba ſequeſtratio,vt doceret nos fugere inanẽ gloriam,in actibus noſtris.Quartum eſt,digitorum immiſsio, vt doceret in eius membris diuinitatem habitare licet potẽs eſſet etiam verbo ſanare. Digiti etiã, qui in aures mittuntur, dona ſpiritusſancti ſunt: de quo dicitur,digitus Dei eſt hic. (Exodi. 8.) Et ita digitos in auriculas mittit:cùm per dona ſancti ſpiritus aures cordis ad intelligẽdum verba ſalutis aperit, & præceptis ſuam gratiam obediendi tribuit.Quintum eſt tactus C linguæ eius cum ſaliua,ut oſtenderet q̃ omnia membra ſacri corporis eius diuina exiſtunt & ſancta, & etiam ſputum quod vinculum ſoluit: etenim omne ſputum ſuperfluitas quędam eſt:ſed in Domino omnia ſunt diuina.Saliua etiam ex capite in os defluens diuina ſapientia eſt, quæ vincula labiorum ſoluit Et ſic expuens linguam tãgit,cùm ad fidei confeſsionẽ & prædicationem ſapientiam dat,& ora relaxat. Sextum eſt,aſpectus in cœlum, ut inde cunctis infirmãtibus medelam,ac omne remedium quęrendum eſſe oſtenderet,& in cœlum theſaurum cordis noſtri erigere, & ad Deum intentionem noſtram ſemper dirigere doceret. (Gemitus Chriſti.) Septimum eſt,gemitus,non quia ipſi opus eſſet cum gemitu aliquid petere à patre, qui D cuncta petentibus dat cum patre:ſed ut gemere nos doceret,& gemẽdi exemplum nobis daret,cum pro noſtris ſeu aliorum exceſsibus & erroribus,uel deſiderio patriæ cœleſtis ſupernæ,pietatis præſidia inuocamus. Ingemuit etiam, noſtram cauſam ſuſpiciens in ſeipſo: ac naturæ miſertus humanæ, & compaſſus miſeriæ tantarum infirmitatum, in quas genus humanum incidit propter peccatum. Octauũ eſt, Chriſti imperium,cùm ait,effeta, quod eſt Hebræum, & idem quod adaperire imperatiuum paſsiui uerbi: (Effeta.) id eſt,ſis apertus:quod licet propriè loquendo ad ſolas aures referatur, tamen per uerbum iſtud Dominus intellexit, quòd utraque infirmitas curaretur: quod E patet per effectum ſubſecutum. Vbi ſecundum Bedam,utraq; natura unius & eiuſdem eſt Chriſti maniſeſtè diſtincta. (Beda in c. 7. Marci.) *Suſpiciens enim in cœlum*, quaſi homo Deum precaturus,*ingemuit* ſed mox uno ſermone, quaſi potens diuina maieſtate curauit. Aures deniq; infirmi ad audiendum aperiuntur, & lingua ad loquendum ſoluitur: dum ſurdus qui pręceptis diuinis aures cordis non commodat, & mutus qui clauſa in diuinis laudibus ora tenet, per gratiam Dei iuſtificatus utrunque operatur. Vinculum quoque linguę ſoluitur quando ad orationem, ad proximi ędificationem, ad peccati confeſsionem, & ad Dei laudem lingua utimur. Hinc igitur docemur, ut quoſli-

ut quoſlibet peccatores quotid ie per prędicationē noſtram Deo adducere ſtudeamus, & pro illis iugiter exoremus. Deprecatio enim adducentium, ſignificat eccleſiæ interceſsionem. Vnde Beda: Surdus & mutus eſt, qui nec aures habet audiendi verba Dei: nec os aperit pro loquendis: quales neceſſe eſt, vt hi qui loqui iam & audire diuina eloquia didicerunt: domino ſaluandos offerant. Vnde & Gregorius. Sed cui aures cordis ad obediendum apertę fuerint, ex ſubſequenti proculdubio etiam linguæ eius vinculum ſoluitur: vt bona quæ ipſe fecerit, etiam facienda alijs loquatur. Vnde & bene ſubditur: *& loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur Dominum confitendo, vel alijs prædicando: qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda. Quilibet etiā peccator, quò ad Deum ſurdus eſt: qui obturat aures ſuas ne audiant Deum ſibi loquentem, ſiue per prędicationem, ſiue per ſcripturam, ſiue per inſtinctum internum: his enim tribus modis Deus loquitur nobis, & ſurdi ſunt qui eum non audiunt. Sunt etiam muti, qui Deo per multa beneficia eos ad ſe vocanti non reſpondent per gratiarum actionem, & debitam recognitionem: quātum ad vtrumque defectum conqueritur Dominus per Eſaiam dicēs: *Locutus ſum, inquit, & nō audierunt, uocaui, & non erat qui reſponderet.* Surdus igitur eſt inobediēs & mutus, laudes debitas Dei omittens, & nec aures, nec os ad Dei verba audienda & pronūcianda aperiens: ſed tactu Chriſti utrumque tollitur impedimentū, quia cùm Chriſtus ſua gratia tāgit cor hominis, fit humiliter obediens, & deuotè Deum laudans: talis verò adducitur & ſanatur in prouincia, vbi ſunt decem urbes, decalogum ſignificantes. Qualiter autem peccator de utroque defectu, per diuinam clementiam curari habeat, proceſſus ſanationis huius īfirmi declarat, in quo plures concurrunt circunſtantiæ ſignāter attendendæ. Primò enim infirmus ad ſaluatorem adducitur. Secundò, ſaluator pro illius ſaluatione rogatur. Tertiò, infirmus à ſaluatore comprehenditur, & à turba ſequeſtratur. Quartò, ſaluator digitos in auriculas eius mittit. Quintò, linguam eius ſaliua ſua tangit. Sextò, in cœlum ſuſpicit. Septimò, gemit. Octauò dicit, effeta: & ſic nono infirmus perfectam ſanitatem recepit. Et hæc omnia circa ſanationem huius infirmi geſta corporaliter, explentur in ſaluatione cuiuſlibet noſtrum ſpiritualiter. Primò ergo ad ſaluationem peccatoris exigitur, ut ſaluatori adducatur: quod fit pluribus modis. Aliquando virtute prædicationis: aliquando correptione infirmitatis, & præcipuè cum timetur ne ſit ad mortem. Aliquando hoc fit exemplo alterius, uitam præteritam corrigentis. Aliquando fit eleemoſynarum largitione. Aliquando ductu propriæ conſcientiæ. Secundò ſaluator rogatur, nam ſæpe precibus ſanctorum ſalus alicui impetratur: Deus enim vult rogari, licet tamen velit facere. Tertiò, infirmus à turba ſequeſtratur, quod fit cùm Dominus quemlibet impium iuſtificans de ſocietate malè viuentium diuidit, uel à conſuetis malis moribus euocat & retrahit: quia ſecundū Hieronymum: Seorſum ſemper à turbulentis cogitationibus, & actibus inordinatis ſermonibusq; incompoſitis, quaſi de turba educitur qui ſanari meretur. Hic datur documentum pœnitentibus, abſtrahendi ſe à prauis mundanorum hominum ſocietatibus. Sed quia non oēs qui per pęnitentiam adducuntur ad Deum, poſſunt ſe ſegregare à turbis fuga corporali, ſaltem hoc debent facere abſtractione menta

Beda ibidē. Surdus & mutus.

Gregorius hom. 10. in Ezechielem.

Locutio Dei ad nos.

Eſaia. 65.

Sanādi peccatoris modus.

Adduci ad ſaluatorem

Turba fugienda nobis.

Hierony. in c. 7. Marci.

A li, & ſufficit ad ſalutem. Quartò, ſaluator digitos ſuos in auriculas peccatoris mittit: quod fit quādo Deus conſiderationem peccatorum ſuorum ei immittit, quaſi omnia peccata ſua in corde ſuo digito Dei ſcripta uideat. Quintò, ſaluaor ſaliua ſua linguam hominis tangit, cùm ipſum ad confeſsionem inſtruit. Et rectè cognitionem veritatis digito Dei per aures immiſſam, debet ſequi confeſsio, quæ per tactum linguæ ſignificatur. Eſt autem triplex confeſsio: ſcilicet peccatorum, fidei, & laudis diuinæ. Sextò, ſaluator in cœlum ſuſpicit: docens per hoc peccatorem conuerſum oculos, intentionis & deſiderij, ſurſum ad cœleſtia debere erigere. Quid enim prodeſſet à terrenis fore ereptum: ſed non animum habere ad cœlum erectum? Septimò, ſaluator ingemiſcit in-

B firmum ſanandum: docens per hoc nos gemere debere pro incolatu præſentis miſeriæ, dicendo cum Dauid: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.* Pręmiſsis ſeptem peractis, dixit ſaluator, effeta: quaſi per hoc verbum dans peccatori plenam abſolutionē, à pœna & culpa. Vnde mox ſequitur: *Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, et ſolutum eſt uinculum linguæ eius: & loquebatur rectè.* Et ſic peccator reſtitutus eſt perfectæ ſanitati, & non reſtat ei niſi euolare. *Et præcepit eis,* non præcepto obſeruationis, ſed inſtructionis: ad humiliandum ſe in factis exemplo ipſius, *ne cui dicerent:* & per hoc non iactare bona ſua diſceret: quia iactantia in omni opere bono prohibuit. Pręcepit ne

C cui dicerent Primò, vt doceret non eſſe gloriandum in uirtutibus, ſed in cruce & humiliatione. Secundò, vt doceret quòd beneficia largientes, de eis laudem propriam non debent quærere. Sed quia accipientes conuenit laudare benefactores, ideo bene ſubditur: *Quanto autem,* ex abundantiore humilitate, *eis præcipiebat, tanto magis prædicabant,* gloriam ipſius & dilatabant: quia humilitas ſemper gloriam præcedit. Per hoc autem oſtenditur, quòd beneficiatus de beneficijs debet ſe gratum oſtendere, & benefactorem laudare, quāuis hoc benefactor non quærat, aut velit. Vnde Theophilus: Docemur autem ex hoc, cùm alicui beneficia elargimur, minimè applauſus & laudes appetere: cùm verò accipimus beneficia, benefa-

D ctores prędicare & laudare, quamuis nolint. Per hoc etiam monemur, ut frequenter prædicemus Chriſti gloriam, qui ab ipſo mandatum habemus, dum eos quibus datum erat præceptū ſilentij, prædicaſſe conſpicimus. Vnde Auguſt. Hoc habet. Sciebat ille qui omnia nouit antequam fiant, quia magis prædicarent: ſed hoc præcipiendo pigris uoluit oſtendere quanto ſtudioſius, quantoq́ue feruentius prædicare debeant, qui iubentur vt prædicent: quandoquidem illi qui prohibebantur tacere non poterant. Et quantum ipſe ex humilitate non dilatari præcipiebat, *eo amplius admirabātur dicentes,* & cum laudādo prædicantes: *Bene omnia fecit,* & facere probauit:

E quia, *& ſurdos fecit audire, & mutos loqui,* quotquot voluit & ſibi placuit. Licet enim hic non exprimat niſi vnum ſurdum, & mutum eſſe curatum: tamen plures fuerunt ſurdi, & muti, ac cæci, & claudi, aliiq́ue infirmi curati: ut patebit in capitulo ſequenti, ſed inter illos erat vnus cuius cura fuit mirabilior inter cæteros: quia in ipſo, ſecundum Hieronymum, tria concurrerunt miracula: ſcilicet in reparatione auditus & loquelæ, ac liberatione à dæmone. Et notanter dicitur, *bene omnia fecit:* quia non ſufficit bona facere, niſi bene fiant: bene autem fiunt, quando Dei adiutorium poſtulatur, & quando

Pſal. 119.

Pręcipiendi ne cui dicerent forma & cauſa.

Theophilus in eum locum.

Beda in ca. 7. Marci.

Hieronym. in cap. 7. Marci. Bene facere.

Gloriam nõ quęrẽti damus.

do humana gloria fugitur. Hic ergo docemur uanam gloriam fugere, & hominũ iactantiam declinare. Qui ſi aliquid dignum laude aliquando fecerimus: hoc non ad vulgi fauorem extollere & prædicare, imò humiliter abſcondere & cælare debemus. Et hoc totum vertitur in contrarium: quia plus laudantur illi qui facta ſua abſcondere volunt, quàm illi qui ea pro vana gloria manifeſtare contendunt. Si gloriam mundi fugis, ipſa te ſequitur: & ſi eam ſequeris, ipſa te fugiet. Vnde Auguſtinus: Virtutes habenti magna uirtus eſt contemnere gloriam: quia contemptus eius in conſpectu Dei eſt, iudicio autem non aperitur humano. Et qui contemnit iudicia laudantium, contemnit etiam ſuſpicantium temeritatem. Neque eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit ubi eſt bonum hominis quo melius non eſt. Vnde & Chryſoſtomus: Verſuta eſt & uana gloria, & ad ea quæ valde ſunt manifeſta excæcat mentem eorum, qui ab ea capiuntur. Ebrietas enim quædam profunda eſt, ideoque difficilè reducibilem eum, qui captus eſt facit hæc paſsio. Hæc eorũ quæ capiuntur animam abſcindẽs à cœlis terræ affigit, & lucẽ reſpicere veram non dimittit. Hæc paſsio auaritiam genuit, liuorem, accuſationem, inſidias: hæc eos qui nihil mali paſsi ſunt, aduerſus eos qui nihil mali fecerunt armat, & irritat. Neque amicitiam nouit, qui in hanc ægritudinem incidit: non verecundari ob aliquem vniuerſaliter ſcit, ſed ab animo eius eiiciens bonum, ad omnes bellatur, inſtabilis & ſine amicis exiſtens. Vigilemus itaque dilecti, & ſumamus ſenſum humilitatis nobis à Deo datæ. Contemnamus multorum gloriam: nihil enim ita deriſibilem & dehonorabilem facit vt hæc paſsio, nihil ita confuſione plenum. Quoniam gloriam quidem cupere ingloriatio eſt: gloria autem vera eſt hanc deſpicere, & nullam eius facere curam: ſed ad id quod Deo placet omnia dicere & facere. Ita enim poterimus & mercedem recipere, ab eo qui noſtra videt diligenter, cùm eo ſolo contenti fuerimus inſpectore. Nos verò talem habentes Dominum, precor alios ne inquiramus inſpectores, qui prodeſſe quidem nobis nihil: nocere verò ex inſpectione eorum poſſunt, & omnem euacuare laborem nobis. Sed unde habemus mercedes ſuſcipere, hunc vocemus laudatorem eorum quæ ſiunt, hunc inſpectorem. Nihil nobis & humanis oculis ſit. Si enim volumus & hanc potiri gloria, tũc hac fungemur cùm eam quæ à Deo eſt quærimus ſolam. Hæc Chryſoſtomus.

Auguſtin. lib. 5. de ciuitate c. 19.

Chryſoſto. hom. 2. in Ioannem. Vitanda gloria difficultas. Gloriationis mala.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui finaliter malos deſeris, ueni per Sidonem prædicationis, ad mare contritionis, Galilææ confeſſionis, ſatisfactionis, & tranſmigrationis, inter medios fines decapoleos charitatis, in decalogo proficientis, & apprehende nos ſeorſum à turba tentationis multiplicis. Mitte digitum diſcretionis in auriculas noſtri intellectus, & guſtum ſapientiæ in os noſtri affectus: ut ad confitendum ſoluantur uincula linguæ noſtræ, & loquamur rectè, uerbo & opere non diſcordante à uoluntate, uitemusque laudes hominum: ut & ſurdi audiant per conuerſionem, & muti loquantur per confeſſionem. Amen.*

A

De refectione quatuor milium hominum. Cap. XCI.

B

DEINDE *aſcendens Ieſus in montem,* & deſertum locum &: *ſedebat ibi,* ad quieſcẽdũ, *& acceſſerunt ad eum turbæ multæ,* quia de multis ciuitatibus, & caſtellis & villis uenerant ad impetrandum ſanationem infirmorũ, *habentes ſecum mutos, claudos, cæcos, ac debiles,* C *& alios multos,* infirmos: quod addit Euangeliſta ad includendum omnia infirmitatum genera, quæ hic nòn ſunt nominata, *& proiecerunt eos ad pedes Ieſu,* ut fidem & deuotionẽ non ſolum uerbo: ſed & facto oſtenderent. Fœlices pedes Ieſu ubi peccata purgantur: vt ibi, ſtans retro ſecus pedes Ieſu. Vbi morbi curãtur: ut hic. Vbi verba ſancta diſcuntur: vt ibi, quæ ſedens ſecus pedes Domini. Vbi gaudia renouantur: ut ibi, acceſſerunt & tenuerunt pedes eius. *Et curauit eos,* ſolo uerbo. Ille enim ſolo uerbo poterat curare, qui totum mundum ſolo uerbo de nihilo potuit creare, *ita ut turbæ mirarentur, uidentes* omnes ſanatos, & glorificabant Deum Iſrael: quia ſecundũ D Chryſoſtomum, Multitudo eorum qui curabantur, & facilitas ſanationis eos in ſtuporem mittebat Hic enim in quodam generali multiplicant multa miracula, & diuerſorum generum, quæ propter multitudinem in particulari deſcribi non poterant: quia ſi in particulari explicarẽtur, unum magnum librum implerent: propter quod dicit Ioannes, quòd ſi omnia facta Chriſti eſſent ſcripta, totus mundus non poſſet capere libros, qui ſcribendi eſſent. Ponit ergo hic multiplicitatem infirmorum, & ſpecialiter tãgit quatuor: ſcilicet, *mutos, claudos, cæcos, & debiles.* Spiritualiter mutos habemus, ex defectu boni ſermonis: claudos, ex defectu bòni operis: cæcos, ex defectu ueræ cognitionis: debiles, ex defectu bonæ uoluntatis. E Et notãdum, quòd ſecundum Origenem, primo eſt debilitas in uoluntate, deinde ſequitur cæcitas in ratione, & ſic claudicat in operatione: & ex his ſequitur mutitas à diuina laude: ſed hic ordinantur ſecundum magnitudinem nocumenti. Vbi gloſa: Muti autem ſunt, qui non laudant Deum. Cæci, qui non intelligunt uiam vitæ. Claudi, qui per deuia boni operis, & non rectè eũtes. Debiles ſunt, qui infirmi ſunt in bonis operibus. Mutos ergo curat, cùm eorum linguas in laudem ſui creatoris ſoluit. Cæcos illuminat, cùm ignorãtibus cognitionem ſuæ ſalutis infundit. Claudos ſanat, cùm in uia iuſtitię greſſus eorum dirigit. Debiles fortificat, cùm pigros & accidioſos operari

Matt. 15. Marc. 8. & Luca. 9.

Chryſoſto. hom. 53. in Matthęũ. Miracula multa ſimul facta. Ioan. ulti.

Origenes cõment. in c. 15. Mat.

Gloſ. in eũ locũ Matt. Muti. Caci. Claudi. Debiles.

operari bonũ uiriliter facit. Turbæ uerò mirantur & Deum glorificát, cùm ex talibus mutationibus quæ ſunt dexteræ excelſi Deum laudát. Vbi & Rabanus: Aſcendit autem in mõtem: vt ſcilicet auditores ſuos erigat ad ſuperna & cœleſtia meditanda. Sedebatq́; ibi, ut demonſtraret non niſi in cœleſtibus requiem eſſe quærendam. *Ego autem ſedente in monte*, id eſt, in cœlorum arce: accedunt turbæ fidelium, deuota mẽte illi appropinquantes, ducentes ſecum mutos, & cæcos, & alios infirmos, eos ad pedes Ieſu proiiciũt: quia peccata confitentes ipſi ſoli curãdos ſubiiciunt. Quos ita curat, ut turbæ mirentur & magnificent Deum Iſrael: quia fideles quãdo viderint eos qui ſpiritualiter ægrotauerant, diuerſis operibus virtutum ditatos, laudem Deo decãtant. *Cùm ergo turba multa eſſet*, cum Ieſu, *nec haberent*, quod manducauerent, *conuocatis diſcipulis*, loquebatur cũ eis de hoc quod facturus erat: ſecundum gloſam, prius Chriſtus infirmorum debilitates abſtulerat. poſtea verò ſanatis cibos offert: quia prius remouenda ſunt peccata, & poſtea anima verbis Dei nutrienda. Voluit autem Dominus prius diſcipulos conuocare, & cum eis loqui pluribus de cauſis. Prima, ſecundum Hieron. vt magiſtris tribuat exemplum non ſemper ſpernere cum minoribus conſiliari, & de agendis quandoque eos conſulere. Secunda, ſecundum eundem, vt ex collocutione intelligant ſigni magnificentiam. Tertia, ut oſtendatur magnitudo miſericordiæ ſuæ, quæ diutius intrinſecus latere nõ potuit. Et ait illis: Miſereor ſuper turbam. Ecce verbum miræ dulcedinis & amoris, procedens ex intimis cordis medullis, & pertingens ſuo vigore vſque ad intima noſtra. Neq́; enim alius eſt qui noſtris miſeriis ſit ſic miſerator, quemadmodum conditor noſter, cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Hoc verbum dixit Apoſtolis, ut eorum animos ad pietatem & miſericordiam induceret & inclinaret. Secundum gloſam, Cõpatitur vt verus homo, paſcit vt Deus. Et ſubiungitur ratio miſerationis duplex, ſcilicet longanimitas: *quia iam triduo ſuſtinent me*, pro curatione ſuorum quos attulerunt expectando, & perſeuerant mecum me ſequẽdo, uerba mea audiendo, miracula uidendo. Alia verò ratio miſerationis eſt, neceſsitas: quia, *non habent quod manducent*, & tamen non ſollicitantur: & ideo congruit eis prouidere. Ex quo patet eorum deuotio, & quanto ei adhærebant deſiderio, audientes ſuauem doctrinam, cõtemplantes gratioſam faciem: videntes eius opera mirabilia, ad quæ intantum afficiebantur, vt quaſi extra ſe rapti de alimoniæ defectu ſollicitі nõ eſſent, & per tres dies ad loca propria non redirent, manentes cum Chriſto in loco deſerto, & ſub diuo ac ſine cibo: ſed non poterant in victu deficere, quia erant cum Ieſu ſaluatore. Cibaria quippe quæ de domibus ſuis apportauerant, iã conſumpta erãt, & in deſerto loco victum acquirere nõ poterant: & ideo prima die vel ſecunda hoc miraculum non fecit, tum quia alimenta adhuc habebant, tum quia miraculum magis apparuit quando eis victus omnino defecit. *Et ſi dimiſero eos ieiunos*, ſic labore & fame affectos, deficient in via, & ideo refectio eſt eis neceſſaria. Tanta eſt creatoris uirtus, q̃ ſi erea turã deſereret, omnino deficeret. *Quidam enim ex eis de longè uenerunt*, & à domibus ſuis longè diſtabãt, q̃ fortè die præcedẽti etiã parũ comederãt. Fama Chriſti à remotis diffuſa erat, & ideo multi de longè uenerãt. *Et dixerunt ei diſcipuli. Vnde iſtos poterit quis hic ſaturare panibus in ſolitudine?* Quaſi diceret, locus eſt

Rabanus in eum locum Mat.

Hierony. in c. 15. Mat.

Diſcipulos alloquendi cauſa.

Domini miſericordia.

Populi feruor.

A deſertus & multũ diſtant villæ: & ideo nõ poſſumus per humanã prouidentiã neceſſaria habere. Ipſi hoc infirma cogitatione dixerunt: non enim adhuc intelligebãt, neq́; uirtuti eius propter priora miracula credebãt. *Et interrogauit eos: Quot panes habetis?* Nõ interrogauit Dominus quaſi neſciens quid haberent; ſed ad hoc, ut cùm ſeptem reſpõderent, quò paucіores panes dicerent, eo magis miraculum diffamaret & notius fieret, & ut ex eorum reſponſione de modo prouideret. *Qui dixerunt, ſeptem*: quod erat quaſi nihil reſpectu tantæ multitudinis: & paucos piſciculos, nõ multos, nec magnos, q̃a pauci erant in numero, & parui in quãtitate. In quo apparet ſobrietas & tẽperantia diſcipulorũ, quia nõ utebantur carnibus,
B ſed piſcibus: & illis nõ magnis, ſed paruis, & ipſis paucis. Omnia iſta dicuntur ad maiorem declarationem miraculi, q̃ ex tam paruo cibo potuerit tanta multitudo ſatiari, & hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus Chriſti. *Et præcepit turbæ ſuper terram diſcumbere.* In alia paſtione circa paſcha herba ſuper terram erat, nunc autem iam herba defecerat: quia ſecũdum Origenẽ, & plures alios, in hyeme, ſcilicet in die epiphaniæ hoc miraculum factum eſt, quando & plura alia miracula per Dominũ ſunt facta. *Et accipiens ſeptem panes & piſciculos*, ut multiplicarentur cõtactu manuum beatarum, *& gratias agens*, in quo dedit nobis exemplum gratiarum actionis, oſtẽdens nos dif-
C ferre à beſtiis: ut cognoſcẽtes à quo, & q̃d datur gratias patri luminum referamus: à quo eſt omne datũ optimum, & omne donum perfectum: *benedixit*, ut benedictione ſua creſcerent, *& fregit*, per minutias, ad diſtribuendum inter plures: ſed modo unus ſolus totum colligere conatur, quod in omnes indigẽtes à Chriſto frangitur, *& dedit diſcipulis*, non ut ſibi retinerent: ſed ut tanquam miniſtri diſtribuerent, *& turbæ apponerent*: & manducauerunt quatuor milia hominum, abſq́; mulieribus & paruulis, *& ſaturati ſunt*, nec mirum: quia bonum prouiſorem habuerũt. De fragmẽtis quoq́; reſiduis, *tulerunt diſcipuli ſeptem ſportas plenas*, ut darent pauperibus: in quo bene apparet eos fuiſſe ſaturatos. Ecce quantum ualet eleemo-
D ſyna, & cõmunicatio mutua: quia res diſtributæ creſcunt & ſuperabũdant, coaceruatę uerò putreſcunt, & inopiam faciunt. *Et dimiſit eos.* Magna nanq́; ſuauitate uerbi, & admiratione uehementi uirtutis Chriſti detinebantur: ita ut niſi Chriſto iubente non redirent. Myſticè hoc miraculo deſignatur, quòd uitam uitæ præſentis aliter incolumes tranſire nequimus, niſi nos gratia redemptoris noſtri alimento ſuo miſericorditer reficiat. Triduo autem turba Dominum ſuſtinet: quia tertium tempus eſt quo fidei Chriſtianæ gratia data eſt. Primũ tempus eſt ante legẽ. Secundũ, ſub lege. Tertium, ſub gratia. Et quia reſtat quartũ quo ad cœleſtem Hieruſalem uenturi ſumus: dicit ſe turbam reficere, ne deficiãt in uia: in pręſenti enim uita quaſi in uia ſumus, qua ad patriã per-
E gimus. Igitur ne fideles in uia deficiant, per prælatos & doctores pane euchariſtiæ, & doctrinæ paſcendi ſunt: quo ſeptiformis gratia ſpiritusſancti augetur. Et quia ad hoc turba ſuſtinuerat Dominum, ut infirmos ſanaret, ideo ſi infirmitates tuas ſpirituales uis ſanari, exemplo turbæ ſuſtine Dominum triduo. Vt primus dies, ſit dolor contritionis. Secundus, pudor confeſsionis. Tertius, labor ſatisfactionis. Iſtud eſt triduum quo in deſertum itur, ut Deo gratum ſacrificiũ offeratur. Vel ſecundũ gloſam: Turba triduum Dominũ ſuſtinet, cùm multitudo fidelium peccata

Diſcipulorum ſobrietas.

Iacobi. 1.

Myſticè. Gratia Dei opus eſt nobis.

ſua

ſua per pœnitentiam declinans ad bonum ſe in opere, in locutione, & cogitatione conuertit. Inuenitur nihilominus triduum multiplex, ſcilicet pœnitentium, operantium, cõtemplantium, prælatorum, prædicatorum. Pœnitentium: contritio, confeſsio, ſatiſfactio. Operantium: cogitatio ſancta, locutio vera, actio bona. Contemplantium: meditationis, lectionis, & orationis. Prælatorum: diſcretio in intellectu, zelus in affectu, iuſtitia in effectu. Prędicatorum: paupertas, caſtitas, & obedientia. Quidam autem de propè veniunt: vt qui baptiſmalem innocentiam ſeruauerunt: quidam de longinquo, vt qui poſt multa flagitia pęnituerunt, quia quanto plus quis errauit, tanto longius à Deo quis receſsit. Sed diſcipuli reputabant quaſi impoſsibile, quòd quis eos ſaturaret panibus, qui non inueniebantur in ſolitudine. Vbi moraliter notandum, quòd cùm panis animæ ſit cognitio veri, & amor boni: in rei veritate non inuenitur in ſolitudine præſentis ſeculi: vnde quis eſurientem animam paſcat, & ſatiare poſsit. Panis enim veritatis mũdanæ ſciẽtiæ multis eſt admixtus erroribus: quia diminutæ ſunt veritates, à filiis hominum. Rurſus panis amoris creaturæ multas habet amaritudines. Vnde Aug. Miſer eſt omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur cùm eas amittit. Nec eſt igitur hic panis cognitionis, nec amoris, qui animam noſtram ſatiare poſsit. Et cùm dominus cognoſceret diſcipulos habere ſeptem panes, & paucos piſciculos, accepit eos in manus ſuas: in quo oſtendit ſe panum, & omnium dominum & factorem: quia in manu eius ſunt omnes fines terræ, & gratias egit Deo patri à quo ſibi poteſtas eſt, vt & ipſe quantum de ſalute generis humani congaudeat, oſtenderet, & nos ad agendas Deo ſemper gratias de omnibus à Deo datis informaret. Deinde benedixit, in quo virtutem multiplicationis eis dedit. Quia verò fregit, cùm dare uellet diſcipulis: apertionem deſignat ſacramentorum, quibus nutriendus erat mundus. Vel etiam fregit, ut multiplicationem panũ ſua uirtute fiendam oſtenderet. In eo autẽ quòd dedit diſcipulis, ut turbæ apponerent: eos honorauit, ſignificans ꝙ ſpiritualis dona ſcientiæ tribuens Apoſtolis per eorum miniſterium uoluit eccleſiæ ſuæ per orbem uitæ cibaria diſtribui. Et hoc ſignatum eſt, in diſtributione panum, ut hîc & ſuprà in ſolutione mortuorum: ut ibi, ſoluite eum & ſinite abire: & in adductione uehiculorum: ut ibi, ſoluite & adducite mihi. Eorum enim miniſterio, & fit adductio ad fidem, & ſolutio ad reconciliationẽ, & diſtributio ad refectionẽ. Dedit panes, quia panis eſt cibus quo ſuſtentatur uita: piſces uerò dedit in condimentum cibi, ad oſtẽdendum ꝙ pani uerbi Dei addendum eſt condimentum boni exempli: magis enim ſuadent opera, q̃ uerba. Et appoſuerunt turbæ: in qua appoſitione creuerunt per nouæ materiæ creationem, & ad illos additionem, non enim creuerunt per rarefactionẽ: quia tunc corpus illorum fuiſſet ſubtilius & rarius corpore aliorum. Vnde Auguſtinus: Nil abſurdius quàm dicere, quòd aliquid creſcat nullo ſupperaddito, & non rareſcat. Studeamus ergo & nos ceptum panem diuinæ ſcientiæ, per prædicationem alijs apponere: ne per noſtram negligentiam in uia deficiant, & fame pereant. Conuerſi nanque peccatores in præſentis uitæ uia deficiunt ſi in ſua conſcientia ſine doctrinæ pabulo ieiuni & uacui dimittantur. Ne igitur laſſentur in huius peregrinationis itinere, paſcendi ſunt ſacra admonitione. Hoc uerò inter hanc

Triduum multiplex.

Panis cognitionis.

Auguſtin. in pſal. 26.

Fractionis cauſa.

Ioan. 11. Matt. 21.

Multiplicatio panum.

Auguſtin. lib. 10. de Geneſi ad literã c. ult.

A refectionem, & illam de quinque panibus & duobus piſcibus diſcat, quòd ibi per quinq; panes ſignificatur doctrina ueteris teſtamenti ſecundum quinque libros Moyſi, hîc per ſeptem panes doctrina noui teſtamenti, in quo plenius & reuelatur & datur ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti. Item propter ſeptem beatitudines, & propter ſeptem ſacramenta: & propter ſeptem uirtutes, ſcilicet tres theologicas & quatuor cardinales: propterea illi hordeacei, iſti triticei erant: quia delitioſior, ſapidior, & manifeſtior eſt doctrina noui teſtamenti quàm ueteris. Ibi per duos piſces, duæ perſonæ quæ populum paſcebant intelligiguntur, ſcilicet rex & ſacerdos qui ungebantur: hîc per paucos piſciculos intelliguntur ſancti fluctibus ſeculi tunſi, qui de turbulentis fluctibus erepti, in refectionem nobis internam exemplo ſuæ uitæ,
B ac ſopore mortis ac patientiæ præbent: doctrinamque noui teſtamenti tanquã panem condiunt: quorum ipſa ſcriptura fidẽ, uitã, & paſsiones continet: q. dicuntur piſciculi, propter humilitatẽ: ſed pauci, propter perfectionẽ: quia ſtultorum infinitus eſt numerus: & multi ſunt uocati, pauci uerò electi. Ibi ſuper fœnum, ſed hic non iam ſuper fœnum, ſed ſuper terram diſcumbit: ad oſtendendum quòd in ueteri lege terrena promittebantur, ſed in noua lege illa cõtemni, & ſubiugari docentur: quia conuiuæ noui teſtamenti, diuitias & delitias, ac etiam ipſam carnẽ, quæ fœnum eſt, calcare & relinqnere iubentur: quos omni cupiditate ętemali remota ſpei permanẽtis firma-
C mentũ, tanquã terræ ſterilitas nullo fœno interpoſito cõtinet. Ibi fuerunt quinque milia hominum, iuxta numerum panum, & iuxta numerũ quinque ſenſuũ q̃bus inhærebant: hic quatuor milia, q. ſignificãt ſpirituales, propter quatuor euãgeliorum perfectionem, uel propter quatuor cardinaliũ virtutum, quibus in hac uita ſpiritualiter uiuitur, exercitationem. Per quatuor etiam milia hominum, qui Chriſtum ſunt ſecuti, ſignificatur multitudo credentiũ in Chriſtum, de quatuor partibus mundi. Erant autem tot, exceptis paruulis & mulieribus, qui non numerãtur in lege: neminem enim dimittit Chriſtus ieiunum: ſed omnes uult ſua gratia ſaturare. Ibi cophinos æ-
D quales diſcipulis fecit: ut ſicut duodecim erant Chriſti Apoſtoli, ſic duodecim fragmentorum cophini: hic uerò panibus, ut ſicut fuerant ſeptem panes, ſic ſeptem ſportæ. Quod autem turbis ſaturatis Apoſtoli fragmẽta colligunt, & ſeptem ſportas implent: triplici de cauſa factum eſt. Primò, propter myſterium: quia ſunt altiora perfectionis præcepta & conſilia, quæ communis turba nequit ſeruanda & implẽdo attingere, quorum executio reſpicit uiros ſpirituales propriè: & ideo Apoſtoli ſuſtollunt & implẽt ſeptem ſportas, id eſt, perfectos ſeptiformis ſpiritus gratia illuſtratos, & tamen turba ſaturata eſſe memoratur: quia etſi ſua relinquere nequeunt, tamen audiendo mandata ad uitam ſempiternam proficiunt.
E Secundò, propter exemplum: ut ea quæ nobis ſuperſunt, uel quæ ieiunando nobis ſubtrahimus, pauperibus erogemus. Tertiò, propter documẽtum: ut ex hoc inſtruamur, ꝙ illis qui ſunt pauperibus miſericordes, bona temporalia multiplicẽtur. Vnde datur intelligi, quòd pauperes magis paſcunt eleemoſynarios, quàm econuerſo, uel ſpiritualia bona eis impetrando, uel bona temporalia multiplicando. Quãuis autem, ut uiſum eſt, hæc refectio à ſuperiori in pluribus diſtet, tamen utraque in monte celebrata eſt: quia utriuſque teſtamenti ſcriptura rectè intellecta altitu-

Panum numerus myſticus: & diſcretio à cõſimili miraculo alibi facto.

Fragmentorũ collectorũ cauſa.

Cur utraq; refectio in mõte facta fuerit.

altitudinem nobis cœleſtium præceptorum & præmiorum docet, & altitudinem Chriſti qui eſt mons in vertice montium, cõſona voce prædicat. Conſidera nunc hic quos Dominus paſcere dignatur, & quibus gratię ſuę alimentum impartiatur. Vtique qui in deſerto eum quęrunt, & cum eo triduo perſeuerant: quod fit cùm fideles trinitatem credentes, ac contriti & confeſsi pro peccatis ſuis ſecundum poſſe ſatisfacientes, ſe ad Deum in cogitatione, locutione, & opere conuertunt: ac Dei bonitatem expectantes neceſsitate tentationis imminente nõ recedunt. Quorum miſeretur Deus, & paſcit eos ſeptem panibus, id eſt, ſeptem donis Sancti ſpiritus, ne deficiant in via mundi huius: quibus & ſeptẽ dotes per ſeptem ſportas remanentes ſignificatæ reſeruantur, poſt hanc vitam dandæ: quę ſunt clara Dei viſio, fruitio, tentio quantum ad animam: impaſsibilitas, agilitas, ſubtilitas, claritas quantum ad corpus. Vnde Ambroſius: Gratiæ cœleſtis impartitur alimentum, ſed quibus impartiatur aduerte. Non otioſis, non in ciuitate quaſi in Synagoga, vel ſeculari dignitate reſidentibus: ſed inter deſerta quærentibus Chriſtum. Qui enim non faſtidiunt, ipſi excipiuntur à Chriſto. Diuidit ergo eſcas Dominus Ieſus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini: diſpenſator enim eſt omnium. Sed cùm ille panes frangat & det diſcipulis, ſi tu manus non extendas tuas ut accipias tibi eſcas, deficies in uia. Nec poteris in eum culpam referre, qui miſeretur & diuidit. Sed his diuidit qui cũ eo etiam in deſerto permanent, qui primo & ſecundo die, & tertio non recedunt. Non vult ieiunos dimittere, nec vult vt deficiant in uia. Noli ergo deficere à diſciplina Dei, neq; fatigeris cùm habeo incre paris: ne fatigeris nũc, ne poſtea fatigeris. Hęc Amb. Cõſidera etiã utilitatẽ & parſimoniã mẽſæ eorũ, & voluptatẽ ſperne: q̃a inimica ẽ & corporis & animę. Vnde Chryſo. Nihil ita corpori inimicum & nociuum eſt, ut voluptas: nihil enim ita reſcindit & ſuffodit, id eſt, corrumpit. Et primùm pedes punit, qui portauerunt nos ad pernicioſa illa conuiuia: deinde manus quæ miniſtrant ventri ligans, quia talia & tanta attulerunt cibaria. Multi autem & ipſum os peruerterunt, & oculos & caput. Hæc Chryſoſtomus, Vnde & Horatius:

Ambroſius in cap. 8. Lucæ. *Gratia quibus impertitur.* *Chryſoſto. ſer. contra luxum & crapulam. tom. 5.* *Voluptatis deteſtatio.* *Horatius in epiſtolis.*

Sperne uoluptates, nocet empta dolore uoluptas.

De aliis ad meditationem pertinentibus patet ſupra, in alia paſtione de quinque panibus. Adhuc autem hic per ſeptem panes, intelliguntur ſeptem pœnitentiæ partes. Primus panis, eſt malæ uitæ ſollicita emendatio. Secundus, vera & humilis defectuum accuſatio. Tertius, contra exceſſum commiſſum iugis indignatio. Quartus, non relabẽdi anxia trepidatio. Quintus, amplius proficiendi affectio. Sextus, ſanctorum virorum imitatio. Septimus, ſuorum malorum & aliorum punitio. Iſtæ ſunt ſeptem ſpicæ, pullulantes in culmo uno. Iſti ſunt ſeptem gradus in ſcala, per quam in cœlum aſcenditur: ſeptem peccatorum mortalium culpa diluitur: ſeptiformis Spiritus ſancti gratia infunditur, & uirtutum ſeptenarius acquiritur. Sed cum iſtis panibus erant piſciculi pauci, ſaltem duo: qui ſignificant timorem & amorem, qui cum iſtis panibus debent edi. Primus piſcis, eſt timor pœnarum inferni, & iſte capitur in aquis inferni. Secundus piſcis eſt amor & deſiderium æternorum, & iſte capitur in fluuio paradiſi: & dicuntur piſciculi, nõ piſces: quia timor eſt paruulus, eo quòd hominẽ paruulum & humilem reddat: & amor ra-

Partes pœnitentiæ ſeptem. *Piſciculorũ ſignificatio.*

A tione ſtatus, quia paruus eſt reſpectu amoris futuri ſeculi. Inſuper ſciendum, quòd ſunt ſeptem panes myſtici cuiuſlibet ſtatus: ſcilicet, incipientium, proficientium & perfectorum: de quibus Dominus paſcit fideles ſecundum diuerſitatem ſtatuum eorundem. Primos ſeptem panes beatus Bernardus proponit clauſtralibus, qui gerunt formam incipientiũ, quantum ad initium ſuæ cõuerſionis. Primus eſt panis uerbi, in quo vita hominis eſt: quia nõ in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur ex ore Domini. Et vt taceamus de verbo vocali, quo Deus aliquando locutus fuiſſe legitur Moyſi, Abrahæ, & aliis: ſiue per Angelos, ſiue per ſe, ſiue alio modo: ad præſens dicere poſſumus quòd verbum egre-

Panes myſtici ſeptẽ. *Incipientiũ panes.* *Bernardus ſerm 1. de ſeptem panibus.* *Matth. 4.*

B ditur ex ore Dei dupliciter. Vno modo immediatè, quando uidelicet Deus loquitur per inſtinctum ad cor hominis, inſpirando ei quid facere debeat. Hoc modo Deus loquitur peccatoribus & hominibus mundanis, inſtigando eos ad pœnitentiam. Alio modo loquitur Deus per aliquem hominẽ, ſcilicet prælatum vel prædicatorem, uel doctorem, vel aliquem amicum: per quem quaſi per referendariũ Deus verba ſua trãſmittit ad aures hominis. Eſt & tertius modus quo Deus loquitur hominibus, præcipuè clauſtralibus, ſcilicet per ſcripturam, quæ ad omnia recipienda ſunt ſicut verba Dei, cuius inſpiratione ſunt ſcripta, ad paſcẽdum videlicet legentes pane vitæ ſpi-

Verbum ex ore Dei.

C ritualis. Secundus panis, ſecundum eundem Bernardum, eſt obedientia, qui bene comitatur primum. Quid enim prodeſt verba Dei audire, niſi quis eis velit & ſecundum ea uitam ſua dirigere? Tertius panis eſt meditatio, & hic bene comitatur duos præcedẽtes. Nam poſtquam verba Dei cõmendata ſunt cordi, & eis homo ſtatuit obedire: neceſſe eſt hominem continue meditari qualiter vitam ſuam ſecundum Dei beneplacitum diſponat. Quartus panis eſt orantium lachrymæ, qui panis bene adiungitur præcedẽti. Cùm enim meditatur peccatorum ſuorum ſarcinam, præſentis incolatus miſeriam, & uitæ æternæ gloriam ſuam imbecillitatem, & Dei erga ſe bonita-

D tem: ĩ tali meditatione exardeſcit ignis deuotionis, & reſoluitur cor in lachrymas cõpunctionis: & tunc recurrit ad præſidium orationis. Quintus panis eſt labor pęnitentiæ, & hic panis utique neceſſarius eſt incipientibus etiam poſt alios præmiſſos: quia ſecundum Aug. Nõ ſufficit mores in melius commutare, & à malis factis recedere: niſi & de his quæ facta sũt ſatisfacias Deo per pœnitentiam, laborem, & dolorem. Sextus panis eſt iocunda vnanimitas ſocialis: & hic bene dicitur panis: quia paſcit & confortat in vita ſpirituali uiuentes in congregatione: quantum ad clauſtrales: etiam uiuẽtes in communione Eccleſię, & quantum ad alios incipientes. Septimus panis eſt euchariſtia: & de hoc pane ſatis dicitur alibi in diuer-

E ſis locis. Prolatis ſeptem panibus incipientium, conſequenter deguſtandi ſunt alij ſeptem proficientiũ. Vbi ſciendum q̃ ſicut dicit Apoſtolus: Non eſt uolentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei: oportet enim currere uolentem in uia profectus ſpiritualis, totaliter inniti diuinæ miſericordiæ: & de bonis iam præſtitis miſericordias Domini cum gratiarum actione iugiter ante mentis oculos habere, & ſic ſemper ad meliora poterit proficere. Propter quod beatus Bernardus omnes miſerationes Domini erga ſe recogitans, reducit eas ad ſeptem panes, quibus cũ Dominus miſericorditer reficere dignatus fuit. Et nos de eiſdẽ panibus ueſci debemus, ſi i uita ſpirituali

Proficientiũ panes ſeptem. *Rom. 9.*

tuali

Pſal.18. tuali proficere uelimus, ut dicamus cum Pſalmiſta: Veniant mihi miſerationes tuæ,& uiuam. Primus panis,uel prima miſericordia, ſecundum Berna. eſt pręſeruatio à multis peccatis, in quæ incidiſſet ſi cũ Dei miſericordia non cuſtodiſſet: huius panis ſecundum eundem Bernar. tria ſunt fragmenta. Tribus inquit modis à peccatis me memini conſeruatum: occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data uirtute, & affectionis ſanitate. Secundus panis eſt, pia Dei diſſimulatio circa peccantem: quia tardabat ultionem. & indulgẽtiam cogitabat: habet & hic panis tria fragmenta: uidelicet longanimitatem, quam exhibuit: electionem prædeſtinationis, quam impleri uoluit: & charitatem nimiam, qua nos dilexit. Tertius panis eſt miſeratio, qua conuertit ad pœnitentiam. Hic etiam panis habet tria fragmenta: quia cor concutit, excitans illud ut aduertat ſuorum uulnera peccatorum, & uulnerum dolorem ſentiat: terret, deducens ad portas inferi, & præparata iniquis ſupplicia monſtrans: & ſpem dat intelligentiæ. Quartus panis eſt indulgentia peccatorum, quòd uidelicet Deus pœnitentem cum miſericorditer ſuſcepit. Et hic panis habet tria fragmenta. Quia, ut dicit Bernardus: Sic ex toto Deus indulſit, & tam liberaliter omne condonauit iniuriam: ut iam nec damnet ulciſcendo, quod eſt primum: nec confundat improperando, quòd eſt ſecundum: nec minus imputando, quod eſt tertium. Quintus panis eſt continentia à peccando, ſeu uirtus continendi & emendatius uiuendi, ne recidiuum pateretur. Et hic panis etiam habet tria fragmenta. Nam hæc continentia habet tres oppugnatores, ſcilicet carnem, mundum, & malignum ſpiritum, quibus reſiſtere noſtra uirtute non ualemus: ſed pane iſto diuinæ miſericordiæ confortati, habemus in Domino hanc uirtutem. Sextus panis eſt gratia promerendi: qua uidelicet minus bonæ conuerſationi indulget. Quam gratiam dicit Bernardus in tribus maximè conſtare, tanquam fragmentis: uidelicet in odio præteritorum malorũ, in contemptu bonorum præſentium, & deſiderio futurorum. Septimus panis eſt ſpes obtinendi: qua Deus donat homini indigno & peccatori de ſua totiens experto bonitate uſque ad cœleſtia ſperanda præſumere. Cuius etiam tria, ſecundum Bernardum, ſunt fragmenta. Tria, inquit, conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit: charitatem adoptionis, ueritatem promisſionis, poteſtatem redditionis. Refecti duobus ſeptenariis panum, à beato Bernardo nobis appoſitis, uidelicet incipientium, & proficientium: feſtinemus nunc utcunque guſtare ſeptem alios à Spiritu ſancto nobis proponendos, quibus reficiuntur animæ perfectorum: qui panes ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti: fœlix anima quę his ſaturari meruerit. Et bene hæc dona nomine panum deſcribuntur, quia delectabiliter reficiunt animam in præſenti, & ſatiant in futuro. Primus panis eſt timor Domini: timor inquam filialis: nã timor ſeruilis incipientium eſt. Et hic eſt timor caſtus quo quis ex timore timet à Deo ſeparari: & ideo declinat à malo, quod contrariatur Deo. Sed quia oportet etiam benefacere: ſequitur ſecundus panis, qui eſt donum pietatis, quo monet nos Spiritus ſanctus ut operemur bonum ad laudẽ Dei, & ad utilitatem omnium proximorum: & hæc eſt pietas quæ ad omnia utilis eſt: & procedit ex pio corde, quo Deus tantum inuenitur: corporalis autem exercitatio, ſcilicet ſine pietate ad modicum utilis eſt. Tertius panis eſt donum ſcientię: hoc donum comitatur duo prædicta, quia ut dicit

Bernardus ſermo. 2. de ſeptem panibus. — *Bernardus ibidem.* — *Bernardus ibid. ſer. 3. Sperandi ratio.* — *Perfectorũ panes ſeptem. Dona ſpiritus ſancti.*

A Chryſoſtomus, nemo poteſt cauere malum, niſi cognitum: neque bonum facere quod ignorat: & hoc datur per donum ſcientiæ, quo datur homini rectũ habere iudicium de iſtis inferioribus, ad cognoſcendum quid noxium, & quid expediens ſit ad ſalutem. Quartus panis, eſt donum fortitudinis. Et bene fortitudo ſequitur ſcientiam. Nam cognito per donum ſcientiæ quæ mala cauenda ſunt, & quæ bona proſequenda, opus eſt ſpiritu fortitudinis quo poſſit proſequi, quæ cognouit tam in uincendo mala, quàm in aggrediendo bona. Hoc dono dotati fuerunt ſancti martyres: quos nulla tormenta poterant ſuperare. Quintus panis eſt donum conſilij, per quod homo dirigitur, quaſi conſilio à Deo accepto, in his ad quę
B humana ratio non ſufficit. Et bene conſilium ſequitur fortitudinem: quia ſecundum Gregorium: Valde fortitudo deſtruitur, niſi per cõſilium fulciatur: quia quò plus ſe poſſe conſpicit, eo uirtus ſine moderamine in præceps ruit: & mens quæ intus ſedem conſilii perdidit, foras, ſe per deſideria innumerabiliter ſpargit. Sextus panis eſt donum intellectus: & illud donum ſequitur donum conſilij, & duo bona facit in anima. Primum, quia illuſtrat intellectum ad ſanè capiendum conſilium Spiritus ſancti ſpeculatiuè. Secundum, quia deputat affectum ad agendum practicè conſultum. Septimus panis eſt donum ſapientiæ, quod ſequitur donum intellectus, & omnia dona
C alia, quæ ſine ſapientia nihil ſunt. Sapientia eſt cognitio ſuauitatis diuinæ per experientiam habita. Vnde dicitur ſapientia, quaſi ſapida ſcientia. Nam per donum ſapientiæ iuuatur homo, non ſolũ ad cognitionem diuinorum, ſed etiam ad guſtationẽ eorundem.

Gregor. lib. 6. moraliũ. c. 9. — *Sapientia, quaſi ſapida ſcientia dicitur.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, miſerere ſuper turbam penitentium, & incipientium iuſtorum, & proficientium perfectorum, & contemplantium per triduum contritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis: per uictoriam mundi, carnis, & diaboli: per uiſionem corporalem, imaginariam, & ſpiritualem expectantium ueniam, & gloriam. Refice primos per diſcretam ſollicitudinem, cautelam, indignationem, timorem, deſiderium, æmulationem &* D *uindictam. Refice ſecundos per ſpiritum timoris, pietatis, ſcientiæ, fortitudinis, conſilij, intellectus, & ſapientiæ. Refice tertios per tres animæ, & quatuor corporis dotes: in præſenti quidem ſpe quæ ſuperexcreſcat in ſeptem ſportas in futura beatitudine. Amen.*

De fermento cauendo, & cæco Bethſaidæ illuminato. Cap. XCII.

E

Matt. 16. & Marc. 8.

ET poſt miraculum de paſsione oſtēſum, *dimiſſa turba*, ſtatim, *aſcendit*, Ieſus cum diſcipulis, *in naniculam*, fugiens turbę applauſum & reuerentiam, & ut à turba remotus doctrinæ uacaret diſcipulorum: dans in hoc nobis ſimile faciendi doctrinam & exemplum. *Et uenit in fines*, ſeu partes, *Magedã*, ſeu, *Dalmanutha*, quod ſecundum Auguſtinum, idem eſt ſecundum rem, & eadem terra dupliciter uocata: Sed ſecundum alios ſunt duæ regiones diſtinctæ: ſed in extremitatibus coniunctæ: & ideo exiſtens in confinio utriuſque dicitur eſſe in fine iſtius uel illius: & in tali loco erat Ieſus.

Magedam. Dalmanutha.

Auguſtin. lib. 2. de cõſenſu Euãgeliſt. c. 51.

Et acceſſerunt ad eum, non tanquam deuoti & ſimplices, ut addiſcerent: ſed tanquam inuidi & inſidiantes, ut ipſum tentarent, *Phariſęi & Sadducęi tentantes*: ſcilicet ſi poſſent eum capere in aliquo, & *rogauerunt eum ut oſtenderet eis ſignum de cœlo*, declarando, ſcilicet tempus aduentus ſui ex aliquo cœleſti ſigno. Ac ſi dicant: Si de cœlo ueniſti, proba in hoc quòd ſigna de cœlo oſtendas.

Signum de cœlo.

Vbi aduertendum, quòd aliqui Scribæ & Phariſæi, omiſſo ſtudio legis & Prophetarum, ſtudebant in Aſtrologia: vnde & uſque hodie aliqui eorum in hoc ſunt ualde curioſi: & quia aſtrologi aliquando per conſiderationem aſtrorum uolunt iudicare de inchoatione legum & ſectarum diuerſarũ: ideo iſti per aſtra uolebant prænoſticare de aduentu Chriſti, quod erat impoſsibile: quia ad talia non ſe extendit uirtus cœli: licet ſe extendat ad prænoſticandum de futura diſpoſitione aeris ut ſiccitate, & pluuia, & huiuſmodi. Vel ad cognoſcendum ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum, petebant de cęlo ſignũ maieſtatis ſuæ, ut fulgura & pluuias, uel huiuſmodi ſimile: uel quod in exemplum Moyſi manna cœlitus emiſſo omnem populum reficeret multo tempore, uel quòd ſolem ſtare faceret ſicut Ioſue, uel retrocedere ſicut Eſaias, uel quòd daret ignem de cęlo, ſicut Helias.

Aſtrologi Iudæi.

Exod. 16. Ioſua. 10. 4. Reg. 20. 4. Reg. 1.

C Dominus uerò, *reſpondens*, & eos redarguens, *ait: Facto ueſpere dicitis*, id eſt aliquid de futura temporis diſpoſitione prædicere per conſiderationem cœli poteſtis, uidelicet, *ſerenum erit: rubicundum eſt enim cœlum*, quia talis diſpoſitio in ueſpere frequenter eſt ſignum ſerenitatis futuræ: licet impediatur quandoque, *& mane*, ſcilicet dicere poteſtis: *hodie tempeſtas erit*: rutilat enim cœlum, quia hoc ut plurimum eſt tẽpeſtatis ſignum.

D Et eſt ratio talis: Ex ſignis cęli in quibus non eſtis edocti ſcitis iudicare tempora prænoſticando de ſerenitate uel pluuia: multo magis ex ſcriptura legis & prophetarum in qua eſtis edocti, debetis cogitare me eſſe Chriſtum ab eis promiſſum. Vnde ſequitur arguitio eorum. *Faciem ergo cœli*: id eſt diſpoſitionem aeris, *diiudicare noſtis*, prænoſticando de futuris per ſigna, quę tamen ſunt fallibilia: *ſigna autem temporum*, ſcilicet aduentus mei à prophetis prædicta à me in effectu exhibita (primus enim & ſecundus aduentus Chriſti ſunt quaſi duo tempora) *non poteſtis ſcire*: facultatem uobis hæreſi & inuidia auferente. Ex dictis enim prophetarum & uiſis miraculis quæ nemo alius feciſſet, ſaluatoris aduentum cognoſcere debuerunt: & iudicare quòd ipſe eſſet Chriſtus in lege promiſſus.

E Moraliter hic reprehendit Dominus iſtos, qui per ſigna apparentia in cœló quæ ſunt fallibilia, de futuris iudicabant: & ex his quæ hābebāt in ſcripturis de Chriſto, quæ quidem ſcripturæ ſunt infallibiles, iudicare neſciebant: & ſignificāt illos qui de factis aliorum ſe intromittere volūt, & de propriis conſcientiis in quibus poſſem legere non iudicant. Vnde Hieronymus: Vix inueñies qui irreprehenſibilem uitam ſuam exhibere uelit, ut libenter non reprehendat alienam: tamq́ue huius mali libido mentem hominum inuaſit, ut etiam qui procul ab alijs uitiis receſſerunt: in illud tamen quaſi extraneum laqueum diaboli incidant.

Moraliter. Scripturę potius quã aſtrologię credas.

Hieronym. epiſt. ad Celantiam de inſtitutione matriſfamilias.

A Iſtud etiam dicitur contra illos qui ſolliciti ſunt futuram aeris, uel aliarum rerum qualitatem conſiderare, & de tempore ſuæ mortis uel futuri iudicii nolunt cogitare. Sed ut dicit Auguſtinus: Laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas propria, quàm qui cœlorum conſtellationes, & terrarum fundamenta ſcrutatur. Moraliter, ueſper eſt hominis ſenectus: mane, iuuentus: rubor, eſt feruor charitatis: ſerenitas, tranquillitas mentis.

Veſper moraliter.

B Quando ergo in mane iuuentutis rubet cœlum, ſignum eſt futuræ tribulationis. Vnde in Eccle. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore: & præpara animam tuam ad tentationem.* Quando uerò in ſero & in fine rubet charitas: ſignum eſt ſerenitatis futuræ, quæ ſequitur tempeſtatem. Vnde in Tob. *Poſt tempeſtatem tranquillum facis*: & in Salom. *Extrema gaudii luctus occupat*: & ecõuerſo, & in Ioan. *Triſtitia ueſtra conuertetur in gaudiũ*: ſimiliter quando eſt ſerenitas proſperitatis in uita præſenti: ſignum eſt pœnæ & tempeſtatis in uita futura: & econuerſo quando eſt ſerenitas in ueſpere & tardè, ſcilicet in uitæ fine, ſignum eſt ſerenitatis, & conſolationis uitæ futuræ.

Eccle. 2.

Tob. 3.

Prouer. 15. Ioan. 16.

C *Et*, Dominus, *ingemiſcens ſpiritu*, quia ſicut de hominum ſalute lętatur, ita ſuper eorum dolet erroribus, *ait: Generatio mala*, quo ad morum peruerſitatem, *& adultera*: quo ad fidei uiolationem, recedens à Deo uero ſponſo animarum, per infidelitatem, *ſignum quærit*, quò ad maieſtatis iudicationem: *& ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ prophetæ*, id eſt ſignum infirmitatis. De quo Pſalmiſta dicit: *Fac mecum ſignum in bonum*, & cætera. Hoc enim eſt ſignum paſsionis, per quod omnis homo eſt adiutus, & conſolatus. Simile habes ſuprà, ubi plura de hac uideas materia.

Pſal. 85.

Et tanquam obſtinatos relinquens. Phariſæos & Sadducæos, quò ad corporis præſentiam & gratiæ effectum: *& aſcendens iterum nauem*, cum diſcipulis ſuis, *abiit*, ab illis, *trans fretum*, id eſt ultra ſtagnũ Genezareth, relicto ſtrepitu mundano.

D *Et cùm ueniſſent diſcipuli trans fretum obliti ſunt panes accipere*, id eſt fragmenta panum ſeptem ſportarum, *& non habebant, niſi panem unum*. Cauſa autem huius obliuionis potuit eſſe multiplex: una, prohibitio ſollicitudinis de craſtino. Alia occurſus pauperum, quibus reliquias dimiſerunt: tertia, ſpes de Domino, quia iam uiſis miraculis certi erant quòd nihil eis deficeret: quarta, interna dulcedo unius & ueri panis habentis in ſe omne delectamentum, quem ſecum habebant: illo enim capti, de exteriori pane non cogitabant. Vnde Beda: Vnus panis quem ſecum habebant in naui. Myſticè ipſum panem uitæ Dominum, uidelicet ſaluatorem deſignat: cuius amore, quia ſemper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus paſci ſolet, curabant. Hæc Beda.

Beda in ca. 8. Marci.

E In quo oſtenditur in eis feruor & deſiderium ſupernę doctrinæ, & contemptus delitiarum mundi huius: cùm etiam circa uitæ neceſſaria parum fuerunt ſtudioſi, & eorum deuotio ad pręſentiam Chriſti, quia ſic inſeparabiliter adhærebant ei, quòd neceſſaria uitæ fuerant obliti: & quàm modicam carnis curam habebant, in reliquis neceſſariis, qui nec uiaticum ſumpſerunt intentione dominici comitatus. Vnde Remigius: Tanto enim amore magiſtri detinebantur, ut nec etiam ad punctum uellent ab eo recedere. Animaduertendum eſt ergo, quantum alieni eſſent ab appetitu delitiarum,

Remigius in Matth.

tiarum, cùm tam paruam haberent de neceſſarijs curam, ut etiam obliti ſint panes accipere, ſine quibus humana fragilitas ſubſiſtere non poteſt. Hæc Remigius. Horum ergo diſcipulorum exemplo, & tu magis cura de cibo mentis, quàm uentris: & magis de uirtute animi, quàm uiatico corporis. Nam ſecundũ Chryſoſtomum, hoc loco: uirtutis poſſeſſio omnem triſtitiam & ſollicitudinem expellit, ac lætitiam & ſpẽ magnam immittit: deoque & hominibus acceptabiles facit. *Et dixit eis*, Ieſus, *intuemini*, per diligentem conſiderationem mentis, *& cauete*, per fidei puritatem: *à fermento*, id eſt à corruptione & doctrina corrumpente, *Phariſæorum & Sadducæorum*: fermentum enim quandoque propter curruptionem ſignificat doctrinam malam, ut hic: quandoque propter calorem incluſum ſignificat feruorem fidei, ut ſuprà: *& à fermẽto*, & corruptione, *Herodis*, ſcilicet prauis moribus. Et ſic habetur triplex fermentum. Primum, Sadducæorum, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: neque Angelum: neque Chriſtum: prophetas ſpernunt: ſpe præſentium Deo ſeruiunt. Secundum, Phariſæorum, qui decreta legis diuinæ traditionibus hominum poſtponunt: legem prædicant uerbis, & impugnant factis: in quorum doctrina duo erant, ſcilicet peruerſitas doctrinæ, & ſimulatio uitæ. Tertium eſt Herodianorum, quod eſt adulterium, homicidium, temeritas iurandi, ſimulatio religionis. Primum eſt erroris. Secundum, ſimulationis. Tertium, praui moris. Primum corrumpit rationem. Secundum, intentionem. Tertium, operationem. De his tribus dicit apoſtolus: Non in fermento ueteri, quantum ad primum: neque in fermento nequitiæ, quantum ad ſecundum: & malitiæ, quantum ad tertium. Vel ſecundum quoſdam fermentum Herodis uocat etiam doctrinam corruptiuam Herodianorum, dicentium Herodem Chriſtum. Iſti Herodiani, ſecundum eos fuerunt quidam Iudæi: fingentes quandam ſectam nouam, dicentes de Herode Aſcalonita, quòd erat Meſſias: moti falſo intellectu illius, quod dicitur in Geneſi: *Non auferetur ſceptrum de Iuda*, & cætera. Vbi dicitur quòd ablatio regni, à tribu Iudæ erat ſignum aduentus Meſſiæ. Iſte autem Herodes obtinuit regnũ illud, cùm tamen alienigena, quia pater eius fuit Idumæus, & quia Meſſiam promiſſum intelligebant illi regnare temporaliter: nec uidebant alium tunc regnare in Iudæa, niſi Herodem: ideo dixerunt eum eſſe Meſſiam, cùm tamẽ prophetia Iacob prædicta eſſet, ſecundum ueritatem de Chriſto, tempore Herodis nato, intelligenda. Ab his ergo omnibus monet diſcipulos cauere, ne in his conſentiant, uel hæc in eis approbando, uel in his eos imitando. Non enim uiuendum eſt in fermento ueteri, quantum ad peruerſam doctrinam: neque in fermento malitiæ, quantum ad morum prauitatem: & nequitiæ, quantum ad ſimulatam iuſtitiam: ſed in azymis ſynceritatis, quò ad uitã & intentionem: & ueritatis, quò ad doctrinam. *At illi*, id eſt diſcipuli dictum Domini intelligentes de pane fermentato, & materiali, *cogitabant intra ſe dicentes*, quodam occulto murmure: quia hoc ideo dicit, *quia panes non accepimus*: non uult quòd de pane Phariſæorum fermentato accipiamus. Putabant enim ſe eſſe tacitè notatos de panum obliuione: & quòd ad literam de pane fermentato loqueretur, ne ab eis acciperent, eo quòd panes ſecum non accepiſſent. Errabant Apoſtoli in duobus: quia & de panum defectu dubitabant, eo quòd panes non attulerãt: & quia uerbum Domini de fermento ad literam capiebant.

Chryſoſto. hom. 54 in Matthæũ. — *Fermẽtum triplex.* — *1. Cor. 5.* — *Herodiani.* — *Gene. 49.* — *Apoſtolorũ error duplex.*

A Primò ergo arguuntur de primo: ſcilicet quòd timebant panis defectum materialis. *Sciens autem Ieſus*, cogitationes eorum, tanquam Deus, arguit eos de fidei modicitate, quia eo præſente & cum eo timebãt poſſe egere, dicens: *Quid cogitatis modicæ fidei, quia panes non habetis*: & me dixiſſe de panibus terrenis, de quibus dubitare non deberetis. Panem uitæ, quæ eſt cauſa omnium panum, ſecum habebant: & ideo de panum defectu dubitare non debebant. Hoc autem, ſecundum Chryſoſtomum, Dominus facit, ut ſollicitudinem eſcarum ab eis abiiciat: quaſi diceret. Ex factis meis præcedentibus, & doctrina debetis ſic eſſe illuminati, quòd uerbum meum intelligeretis non de pane materiali, quia de hoc poſſum uobis ſufficienter prouidere. B Quod probat duplici exemplo, in quo magnam multitudinem ſatiauit paruo cibo. Vnde ſubdit: *Nondum intelligitis*, ſcilicet myſterium. Nam ſi per panes intelligitur doctrina ſana: neceſſariò per fermentum intelligitur corrupta, *neque recordamini*, ſcilicet uirtutis in multiplicatione panum. Vnde ſequitur, *quinque panum*, ſcilicet diſtributorum, *in quinque milia hominum: & quot cophinos ſumpſiſtis*, de reſiduo: *neque ſeptem panum*, ſcilicet diſtributorum, *in quatuor milia hominum*, & quot ſportas ſumpſiſtis fragmẽtorum. Reducit eos ad memoriam miraculorũ de quinque & ſeptem panibus, ut confidant quòd ipſe paſcet eos qui pauit turbas. Quaſi diceret: Non eſt uobis timendum, C cùm de tam paucis panibus, tantas feci abundare reliquias. Vnde Chryſoſtomus: Per hoc in memoriam eis reducit ea quæ præterierunt, & ad futura attentiores facit. Deinde arguũtur de ſecundo, ſcilicet quòd habebant defectum intellectus ſpiritualis: cùm dicitur. *Quare non intelligitis*, ſcilicet, *quia non de pane dixi uobis*. Quaſi diceret, non eſt uobis dubitandum de pane materiali, quia ita poſſum eum multiplicare ſicut uidiſtis: nec de illo ego ſollicitor, nec loquor uobis: ideo potius de alio pane & fermento intelligere debuiſtis: ſcilicet doctrinæ peruerſæ, quæ more fermenti ſe ueri panis ſubſtantiam ſimulat habere. Sed reuera totam ſubſtantiam eius cui admiſcetur corrumpit, & ad ſaporem ſuum trahit. D Hoc eſt de quo Apoſtolus, dicit: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit*. Ab iſto ergo ſicut à nociuo cibo ſummè eſt cauendum. Vnde Ambroſius: Cibus corporalis nociuus cum magna ſollicitudine cauetur: quanto magis ſpiritualis? *Tunc intellexerunt, quia non dixerat cauendum à fermento panum*, ſcilicet materialium: ſed à doctrina Phariſæorũ & Sadducæorum, quæ ratione prædicta uocatur fermentum. *Et uenerunt Bethſaidam, ubi cæcum ei adducunt: rogantes ut illum tãgeret*, & firmiter credentes quòd ad tactum eius ſanus fieret. *Et apprehenſa manu eius eduxit eum extra uicum*, id eſt extra uicinitatem & tumultum malorum. E *Et expuens in oculos eius, impoſitis manibus ſuper oculos interrogauit eum, ſi quid uideret. Et aſpiciens*, id eſt aſpicere incipiens, *ait*, uideo homines uelut arbores ambulantes. Non enim diſtinguere poterat lineamenta humanorum corporum, uidebat obſcurè corpora eorum moueri de loco ad locum: & poſtea perfectè illuminauit eum. Nam, *iterum manus ſuper oculos eius impoſuit, & clarà omnia uidit*. Per hoc arguitur ignorantia diſcipulorum, facto quòd ipſis præſentibus illuminauit cæcum: primò imperfectè, & poſtea perfectè. Certum eſt enim quòd Chriſtus poterat eum ſtatim perfectè illuminare: ſed per talem modum uoluit facere, ut deſignaret diſcipulos adhuc in parte obſcuratos caligine ignorantiæ, & ad clarè intelligendum

Chryſoſto. hom. 54 in Matthæũ. — *Chryſoſto. ibidem.* — *1. Cor. 5.* — *Ambroſius in c. 9. Lucæ* — *Cæci illuminatio.* — *Cur prius imperfectè illuminatus ſit cæcus.*

A indigere maiori illuminatione. Vnde & poſt reſurrectionem ſuam aperuit illis ſenſum, ut intelligerēt ſcripturas. Alij dicunt illuminationem huius cæci ſucceſſiuè factam, propter paruitatem fidei huius cęci & offerentium ipſum Chriſto: & poteſt eſſe quòd iſta cauſa & prædicta concurrerunt ad iſtum effectum in ipſo. Per hoc etiam ſignatur quòd Dominus aliquando dat ſuam gratiam augmentando prius datam. *Et mittens illum in domum ſuam iuſſit, ut nemini diceret*, ad uanitatis iactantiam, ut mundi gloriam nos doceret fugere: ſed tamen dicere poterat, & debuit, ad prædicationem laudis diuinæ: hoc nondum intelligunt, qui omnia opera ſua, ut ab hominibus uideantur, faciunt. De quibus Dominus ait: *Receperunt mercedem ſuam.* (*Matth. 6.*) B Ne ergo hic recipias mercedem, & recipiendo perdas æternam: uitioſitatem tuam potius enarra, quàm uirtutem: exemplo Apoſtoli dicentis: qui fui blaſphemus, & perſecutus ſum Eccleſiam Dei. (*1. Tim. 1.*) Vnde Auguſtinus: Vis uirtutes tuas augeri, prodere noli, fuge uideri quod eſſe meruiſti. Quod manifeſtando potes amittere, tacendo cuſtodi. Vbi Beda: (*Beda in ca. 8. Marci.*) Cuncti qui à Domino curantur languores, ſpiritualium ſunt ſigna languorum, quibus anima per peccatum æternæ morti propinquat. Sicut enim in ſurdo & muto à Domino ſanato: ſanatio mentis inſinuatur eorum, qui neque audire uerbum Dei, neq; loqui nouerant: & mox in refectione turbæ eſurientis, quæ Dominum ſecuta fuerat ſuauitas figuratur illa qua diligentium ſe & quærentium ſolet corda nutrire: C ita & in hoc cæco paulatim curato à Domino, illuminatio deſignatur cordium ſtultorum, ac longe à uia ueritatis aberrantium. Rogabant autem eum ut illum tangeret: ſcientes quia tactus Domini, ſicut leproſum mundare, ita etiam cæcum illuminare ualeret. (*Tangimus Dominum.*) Tangimus autem Dominum nos, cùm ei fide integra & ſyncera adhæremus: tangit nos, cùm mentem noſtram afflatu ſui ſpiritus illuſtrat, atque ad cognitionem nos propriæ infirmitatis ſtudiumque bonæ actionis accendit. Apprehendit manum cæci, ut eum ad excuſationem bonæ operationis confortet. Eduxit extra uicum, ut à uita vulgari ſegregatus

A uoluntatem ſui conditoris, qua illuminari meretur, liberius ſedulo corde ſcrutaretur. Quiſquis enim lumen æternitatis uidere deſiderat: non exempla turbarum, ſed ducatum neceſſe eſt ſemper ſui redemptoris ſequatur. Ideo autem cæcum hunc paulatim, & non repentè curat, quem mox uno uerbo, ſi uellet, poterat curare, ut magnitudinem humanæ cæcitatis oſtenderet: quæ quaſi pedetentim, & per quoſdam profectuum gradus ad lucem diuinæ uiſionis ſolet peruenire. Sputum quippe ab intus de capite Domini procedit: manus uerò ſunt membra corporis, exterius poſita. Expuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus ſuas ut uideat quia cæcitatem generis humani, & per inuiſibilia diuinæ pietatis dona, & B per exhibita foris ſacramenta aſſumptæ humanitatis abſterſit. Quòd autem eum in domum ire præcepit, myſticè admonet omnes qui cognitione ueritatis illuſtrantur, (*Myſticè.*) ut ad cor ſuum redeant: & quantum ſibi donatum ſit, ſollicita mente perpendant: donatis collatisque ſibi beneficijs digna operum executione reſpondeant. Quia verò eum (ſicut & multos alios quos ſanauit) ſanationem ſuam ſilentio tegere iubet: exemplum ſuis tribuit ne de his quæ faciunt mirandis, fauorem vulgi requirant: ſed diuinis tantum aſpectibus, ubi & merces reſtat, ſint placere contenti. Hæc Beda.

C

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, fac mecum ſignum infirmitatis & paſſionis tuæ in bonum, ut inde per te me adiutum gaudeam & conſolatum. O panis uitæ, da mihi ſemper tuo amore refici: ut minus ſollicitè de pane uel quocunque ſolatio temporali. Da mihi, ut à fermento peruerſæ doctrinæ, ac ſimulatæ iuſtitiæ, & actionis prauæ caueam: & in his nec actiuè nec paſſiuè te offendam. O ſplendor paternæ gloriæ illumina cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: meque de omnibus erroribus & laqueis erue, ac dirige in uiam ueritatis & iuſtitiæ, ac ſalutis æternæ. Amen.

Finit prima pars vitæ IESV CHRISTI.

SECVNDA PARS VITAE CHRISTI DOMINI NOSTRI.

DE CONFESSIONE VERAE FIDEI, *quam Petrus fecit pro omnibus.* *Caput I.*

Matth.16. & Mar.8.

PRIMA pars libri huius, quæ præcedit, nullam de paſſione mentionem expreſſe facit. Secunda uerò pars, quæ hîc ſequitur, frequenter de paſſione facit mẽtionem: & totam continet paſſionem: & eorum quæ ultrà ſunt ſeriem. Poſt præmiſſa ergo, *uenit Ieſus,* tanquã ſaluator: ubiq; lumẽ doctrinæ ſpargẽs, ubiq; perditos quęrẽs, vbiq; pęnitẽtes ſaluans: *in partes,* & fines ciuitatis, quę, *Cæſaria Philippi,* uocabatur: ſed nunc Paneas dicitur. Philippus tetrarcha fratrer Herodis ciuitatẽ illã renouauit & ampliauit: & extunc eã Cæſareã Philippi, in memoriam ſui nominis, & in honorem Tyberij Cæſaris, qui ei quartam partem regni dederat, appellauit. Et eſt ſita in pede montis Libani, ubi hincinde in decliui latere montis oriuntur duo fontes Ior & Dan dicti: qui poſt modicum ad radicem, & pedem Libani confluentes, efficiunt Iordanem, qui poſt longos circuitus ingreditur mare Galilęæ, propè Corozaim ciuitatem. Dicitur etiam Cæſaria Philippi, ad differentiam Cæſareæ Palęſtinæ: ubi Cẽturio Cornelius dicitur habitaſſe. Eſt & alia Cæſarea, Metropolis Cappadocię, quæ eſt in regione Turciæ. In iſta autem ciuitate, ſcilicet Cæſarea Philippi, & in confinibus eius, habitabat Gẽtium populus: & ideo ex hoc quòd Chriſtus myſterium ſuæ incarnationis hîc reuelare uoluit: oſtenditur quòd fundamentum eccleſiæ in fide Gentiũ ſit. Hæc enim ciuitas eſt Phœnicis regionis Gentium, & terminus Iudææ ad Septentrionem, ad quam tributum cenſus capitis deferebatur: pro quo ſub Cæſare Auguſto uniuerſus orbis deſcriptus dicitur. Congruum autem fuit, ut in loco in quo orbis tributum ſoluit: rex regum, & Dominus orbis tributum fidei exigeret, quod ſoluitur de capite animę, id eſt de mente.

Cæſaria Philippi.

Iordanis ortus.

B

Et cùm eſſet ſolus orãs in uia: interrogauit diſcipulos ſuos, non quia dubitaret, uel ignoraret, & ut aliquid diſceret: ſed ut eos ueritatem inſtrueret & doceret, & errorem hominum per reſponſionem diſcipulorum eliminaret. Item, ut eis occaſionem merendi daret: & nos fideli eorum confesſione, in fide ſolidaret. Item, ut fidem illorũm per ſequẽtem approbationem & promisſionem in ipſis fortius confirmaret, ac differentiam Apoſtolorum & populorum cõfirmando oſtenderet. Exploraturus autem fidem diſcipulorum, prius vulgi ſententiã inquirit: quia confirmaturus eos in fide, prius opiniones & errores aliorum à mentibus eorum remouere uoluit, ut de ueritate eos melius informaret. Si doctor euangelicus debet errores deſtruere: ut melius poſſit ueritatem aſtruere. Volens ergo Dominus errores exponi, ut eis expulſis diſcipuli ueritatem proferant, non vulgi opinione, ſed ex Domini reuelatione, *interrogauit eos dicens: Quem dicunt homines,* & turbæ vulgares, *eſſe filium hominis?* id eſt uirginis. Hoc ſoli Chriſto conuenit. Adam enim fuit filius terræ: alij filij hominum, quia ex utroque gignuntur parente: ſed ſolus Chriſtus fuit filius unius hominis, quia nõ niſi unum parentem habuit in terra, ſic unum in cœlo. Vocat ſe etiam non ſolum filium Dei, ſed hominis, ratione humilitatis: quod eſt contra illos, qui ſemper uolunt ſe à digniori nominare: & maiores ſuæ parentelæ, tacitis cæteris, allegare. ſecundum Hieronymum, non dicit, quem me dicunt eſſe homines? licet de ſe intelligeret, ne iactanter de ſe quærere uideretur: ſed dicit, ſecundum Chryſoſtomum, filium hominis: quia diſpenſationem incarnationis credi vult, & in confesſionem deuenire. Similiter prælati ac doctores, magni homines, deberent inquirere de fama ſua à collateralibus ſuis: quia bona fama doctoris & præſidentis, multum facit ad doctrinæ & ædificationis fructum: mala ad detrimentum. Vnde Origenes: Interrogauit Chriſtus diſcipulos: ut nos ſemper ſcrutemur qualis opinio ſit apud homines de nobis: ut ſi quid malè dicitur de nobis, occaſiones illius præcidamus: ſi quid autem boni, eius occaſiones augeamus. Sed & diſcipuli epiſcoporum, apoſtolorum inſtruuntur exemplo: ut qualeſcunque opiniones audierint foris de epiſcopis ſuis, referant eis. In hoc autem quòd Dominus ab apoſtolis quæſiuit de fide turbarũ: dedit intelligere quòd prælati reddituri ſunt rationem de fide ſubditorum. Et quia de Chriſto erant ua

Interrogandi ratio in Chriſto.

C

Filius hominis.

D

Hierony. in c.16. Mat.

Chryſoſto. ho. 55. in Matthæũ: Fama noſtra nobis curanda.

Origenes tracta. 1. in Matthæũ.

E

Opiniones omnes de Chriſto. *Luc. 1. c.* *Luca 9. a.* riæ opinionis in populo: ideo diſcipuli reſponderunt dicendo, quòd alij dicerent eum eſſe Ioannem Baptiſtam, qui in utero matris poſitus ſentiebat Domini præſentiam: & propter baptiſmum & vitę eminentiã: cuius opinionis fuit Herodes, & ſui ſequaces. Vnde Theophilus: Multi nanque putabant quòd Ioannes à mortuis ſurrexiſſet, ſicut & Herodes credebat: & poſt reſurrectionem ſuam miracula perpetraſſet. Alij uerò dicerent eum eſſe Heliam, propter zelum *4. Reg. 1. b. c.* ueritatis quem habuit: & propter potentiæ euidentiã quia ignem de cœlo poſuit: & quia ad cœlum raptus, creditur inde eſſe uenturus. Alij Hieremiam pro *4. Reg. 2.* *Hiere. 1. b.* *In Threnorum libro.* ſanctitate: qui ſanctificatus fuit in utero matris, & propter patientiam in aduerſis, & propter beneficiũ miſericordiæ: quia populi peccata planxit, & lamẽtatus fuit. Alij autem unum de Prophetis, ſcilicet Heliſæũ, propter excellentiam ſapientiæ: habuit enim duplicẽ ſpiritum Heliæ, uel quia ſurrexit unus alius de antiquis prophetis prioribus. Et ſic patet diuiſio erroris habiti, de Ieſu, à diuerſis. Sic adhuc hodie uariantur homines inquirendo ſalutem, ſiue beatitudinem. Vnuſquiſque enim ponit beatitudinem in eo quod *Auguſtin. 1. de doctrina chriſtiana.* diligit: & hoc pro Deo colit: quia ſecundum Auguſtinum, hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligit. Deinde exigit, à diſcipulis propriam de ſe confeſſionem, dicens: *Vos autem*, ab alijs diſcreti, qui non *Mat. 13. b.* eſtis de turba, ſed mei diſcipuli: quibus datum eſt noſ*Ibidẽ. 5. b.* ſe myſterium regni Dei, qui eſtis lux mundi: quibus *Ioan. 15. b.* omnia quæcunque audiui à patre meo nota feci, *quẽ me eſſe dicitis*, quaſi diceret: Si alij errant opinione falſa de me: uos tamen nõ debetis errare, qui tandiu mecum fuiſtis: & meam doctrinam audiſtis, & miracula *Petri reſpõſio.* tanta uidiſtis. *Et reſpondit Petrus:* pro omnibus, ſcilicet pro ſe, & pro alijs: quia omnes unum ſciebant, & idem ſentiebant: licet alij apoſtoli etiam ſcirent: iſte tamen tanquam ſenior, ac princeps & caput aliorum, fit os totius collegij: ac prę omnibus & pro omnibus reſpondit, qui omnibus præeſſe & prodeſſe debuit. Ex quo patet quòd precipuè ad Petri ſucceſſorẽ pertinet certificatio dubitationum de fide, & pertinentibus ad eandem. Petrus igitur non à parentibus, ſed à patre cœleſti edoctus: Dei filium & hominem *Papę eſt decidere de dubijs fidei.* uidens, utrunque complexus eſt: ac ueritatem diuinæ & humanæ naturæ, id eſt uerum Deum & hominem, in eodem ſuppoſito confitetur, dicens: *Tu es* *Pſal. 44. b.* *Chriſtus filius Dei uiui*: quaſi dicat, *tu es Chriſtus*, id eſt homo ſecũdum quòd unctus es oleo gratiæ præ participibus tuis: & ſic confitetur eius humanitatem, in qua unctus eſt oleo gratiæ præ alijs: & es filius Dei, naturalis ſcilicet, & non adoptiuus ſicut alij, & per *Deus uiuus.* conſequens eiuſdem naturæ cum Deo patre: & ſic confitetur eius diuinitatem: & addit, *uiui*: id eſt incõmutabilis, & æterni: quia Hebræi conſueuerunt uocare Deum uiuum, ad differentiam & diſtinctionẽ falſorum deorum, qui non uiuunt: quos ſcilicet gentes, uel de mortuis hominibus, uel de inſenſibili materia & ſubſtantia ſibi inſtituerunt. *Reſpondens autem Ieſus*, *Bariona.* Petro: & in Petro omnibus, mercedem ueræ cõfeſſionis, *Dixit ei: Beatus es Simon Bariona*, id eſt filius Ioanna: Bar enim idem eſt quod filius: Iona autem ponitur per diminutionem, pro Ioanna, ſubtracta media ſyllaba. Vnde Bariona hic accipitur, ac ſi filius Ioannis diceretur: & propter hoc etiam Petrus, quando- *Chryſoſto. ho. 55. in Matthaũ.* que Simon Ioannis dicitur. ſecundum Chryſoſtomũ, hoc dicit, ut oſtendat quoniam ita naturaliter eſt Chriſtus filius Dei: ſicut Petrus filius Ioannæ, eiuſdẽ ſubſtantię cum eo qui genuit. Beatus inquam es, pro

A pter confeſſionem ueræ fidei, quæ ducit ad beatitudinem, *quia caro & ſanguis non reuelauit tibi*: id eſt nõ parentes tui, uel homo mortalis, aut humana doctrina iſtam ueritatem, & tantum arcanum fidei te docuerunt, *ſed pater meus qui eſt in cœlis*: & per conſequens tota trinitas: quia indiuiſa ſunt opera trinitatis. Vbi Chryſoſtomus: Sermo iſte conuenit & ad *Chryſoſto. ibidem.* omnes, ut ſingulis quibuſque dicatur. Beatus es quoniã caro, & ſanguis non reuelauit tibi: ſed pater meus qui eſt in celis. Tu dicis, & uerum dicis: quia ego ſum Chriſtus filius Dei uiui. *Et ego*, qui ſum ueritas immobilis, *dico tibi*, pro te, & pro ſocijs tuis, cuius dicere, eſt facere: *quia tu es Petrus*, à me petra dictus, id *Petri nominatio.* eſt confeſſor ueræ petræ, qui eſt Chriſtus, ac fide for

B tis & doctrina ſtabilis. Meritò propter fidei fortitudinem, & fidelem Chriſti confeſſionem hoc nomen Petrus accepit, qui in petram Chriſtum credidit. Simon quippe antea uocabatur: ſed hoc nomen Petrus à Domino ei impoſitum eſt, ut eccleſiam ſignificaret. Quia enim petra Chriſtus, Petrus eſt populus Chriſtianus. *Et ſuper hanc petram*, quam modo cõfeſſus es, & quam tu modo in fidei fundamento poſuiſti, id eſt ſuper Chriſtum, *ædificabo eccleſiam meam*: Pe *1. Cor. 10. a.* tra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam ipſe ædificatus eſt. Huic ſententiæ apoſtolus concordans ait: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere: præter id quod poſitum eſt Chriſtus Ieſus*. Ac ſi dicat, *1. Cor. 3.*

C non eſt aliud fundamentum, niſi illa petra, quam Petrus poſuit fundamentum, cùm diceret: *tu es Chriſtus filius Dei uiui*. Super hanc enim petram ædificatur tota Dei eccleſia. Item, *ſuper hanc petram*, id eſt ſuper hanc fidem & confeſſionem, ſeu huius fidei & ueritatis firmitatem: tanquam ſupra fundamentum firmum, *ędificabo eccleſiam meam. Et portę inferi*, quę ſunt ſuggeſtiones dęmonum, delectationes vitiorum, doctrinæ hereticorum, tormenta ac blandimenta perſecutorum: ac praua malorum opera, colloquia, & exẽpla: quę iter perditionis oſtendunt, & ad tartara ducunt: *non præualebunt aduerſus eam*, ſcilicet eccleſiam ſic firmatam, quia à fide & charitate Chriſti non ſe-

D parabunt eam. Ex quo patet quòd eccleſia conſiſtit in illis perſonis in quibus eſt notitia & vera confeſſio fidei & ueritatis. Deinde claues regni cœlorum ſe Pe *Clauium promiſſio.* tro daturum Dominus promiſit, ſed tunc non dedit: quia ſi ſtatim dediſſet: nunquam in Petro prauitas confeſſionis, de qua ſtatim ſubditur: uel error negationis, de quo in paſſione dicitur, locum inueniſſet. Sicut autem pro omnibus Apoſtolis Petrus reſpondit, ita in eo omnibus claues regni Dominus promiſit, dicens. *Et tibi*, qui præ cæteris confeſſus es, *dabo claues*, id eſt iudicij poteſtatem, *regni cœlorum*, id eſt eccleſiæ preſentis, quę dicitur regnum cęlorum, quia ad uſum poteſtatis eius dignè miniſtratum ſequitur aditus uel clauſio regni cœlorum. Vnde Beda: Cla- *Beda in ca. 8. Marci.*

E ues autem ei non modo dantur, ſed promittuntur: nec dum enim fabricatæ ſunt ſuper incudem crucis, nec in eo ſanguine temperatæ. Ego quoque earum miniſterio cum in actu perfectionis fuerint, adhuc in ardentis paſſionis fornace, primo latroni & homicidæ aperiam ianuam paradiſi: ut & tu in eo exemplo publicanos & meretrices intrare permittas. Tu enim ſuper eos iudicium exercebis, qui confitebuntur culpam, & expectabunt pœnam. Et ideo habebis ordinariam iuriſdictionem, & iudiciariam poteſtatem, ad quod duo requiruntur: authoritas cognoſcendi uel arbitrandi de culpa: & poteſtas abſoluendi uel etiam iudicandi: quæ duo

ſub nomine clauium tibi dabo. Hæc Beda. Claues ergo regni cœlorum ipſam diſcretionem, qua dignos uel indignos diſcernat: potentiam qualiter vel ſoluat. Clauis quippe eſt poteſtas quædam ſpiritualis ſupernaturaliter à Deo data & infuſa, nō innata & acquiſita. Et dicit hìc gloſa quòd duæ ſunt claues, ſcilicet ſciētia diſcernendi, ac poteſtas ligandi & ſoluendi. Vnde ſciendum quòd ſicut in ſole potentia liquefaciendi & indurandi una eſt in radice, ſed duæ in effectibus: ſic tantum una eſt clauis in radice, ſed duę in effectibus.

Clauium poteſtas duplex. Clauis enim dicitur poteſtas iudicandi in foro animarum, non corporum: poteſtas autem iudicādi ex duobus integratur: ex poteſtate diſcernendi in cauſæ examinatione, & poteſtate diffiniendi in cauſæ determinatione per ſententiam condemnatoriam uel abſolutoriam. Prima poteſtas dicitur hic ſcientia, non ut eſt habitus cognitionis: ſed authoritas & poteſtas diſcernendi & iudicandi per ſcientiam præhabitam. Alia dicitur potentia admittendi ad regnum, uel excludendi, ſecundum uerum iudicium præhabitum: quia debent indigni excludi, & digni recipi. *Bernardus ſerme. 69. in cantica.* Vnde Bernar. Petrus claues accepit in ſcientia & poteſtate ſibi data deſuper: & hæ claues ſunt poteſtas aperiendi & claudendi: atque inter admittendos & excludendos diſcretio. Deinde ſubiungit. *Et quodcunque ligaueris ſuper terram*, id eſt ipſo ſuper terram uiuente, *erit ligatum & in cœlis*, id eſt cœleſtis curia approbabit & confirmabit. Et ſimiliter, *quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum et in cœlis*. Hoc eſt ſecundum gloſam, quemcunque indignum remiſsione iudicaueris dum uiuit, indignus apud Deum iudicabitur: & quemcunque ſoluendum iudicaueris dum uiuit, remiſsionem à Deo conſequetur. *Poteſtas hæc quibus data.* Hæc autem ſoluendi atque ligandi poteſtas, non ſoli Petro ſed & cæteris Apoſtolis data eſt à Domino: & non tantum Apoſtolis, uerum etiam in epiſcopis & presbyteris omni eccleſiæ. Ita tamen quòd poteſtas authoritatis eſt in ſolo Deo, qui aperit per gratiæ infuſionē: poteſtas excellentiæ in Chriſto, qui aperit per paſsionis meritum: poteſtas miniſterij in prælatis eccleſiæ, qui aperiunt per ſacramentorum miniſterium. Sed ideo Petrus ſpecialiter claues regni cœlorum, & principatum iudiciariæ poteſtatis accepit: ut omnes per orbem credentes intelligant: quia quicunque ab unitate fidei uel ſocietate illius quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec uinculis peccatorum abſolui, nec ianuam regni cœleſtis ingredi poſſunt. Et ſecundum gloſam ſpecialiter eam poteſtatem Dominus Petro conceſsit, ut ad unitatem nos inuitaret. Ideo enim eum principem Apoſtolorum conſtituit: ut eccleſia unum principaliter Chriſti haberet vicarium, ad quem diuerſa membra eccleſię recurrerent: ſi fortè inter ſe diſſentirent. *Vnus Chriſti uicarius* Quòd ſi diuerſa capita eſſent in eccleſia, unitatis uinculum rumperetur. Hic ergo Petrus eligitur eccleſiæ prælatus: ſed poſt cum alijs Apoſtolis hanc promiſſam poteſtatem accepit. Vbi Apoſtoli epiſcopi ſunt ordinati, quando poſt reſurrectionem Dominus inſufflans in eos dixit: *Ioan. 20.* Accipite ſpiritum ſanctum, & cętera. Sed paſtorem omnium fidelium & Apoſtolorū principem, ac ſuum uicarium in tota eccleſia præfecit cum ei dixit. *Ioan. ulti.* *Paſce oues meas*. Hæc prædicta epiſcopi & prælati audiant, de munere gaudeant, de poteſtate non ſuperbiant. Si enim ſic ligauerint ut Petrus, ſi ita ſoluerint ut Petrus: quicquid ligauerint ligatū erit, & quicquid ſoluerint ſolutum erit. *Petrus imitandus, & minuendus.* Imitentur ergo illum in diſcretione & iuſtitia, quem imitari uolūt in ligandi ac ſoluendi poteſtate. Ideo enim hæc ſoli

A Petro dicta ſunt: ut omnes alij ſe in illo quaſi ſpeculo uideant, ſic uiuendo, ſic ligando, ſic ſoluendo, & à pace & concordia non recedendo. Non præſumāt quicquam contra iuſtitiam & ueritatem: attendentes uerbum Apoſtoli dicentis: Non enim poſſumus aliquid contra ueritatem, ſed pro ueritate. Et ſecundum Origenem: *Origenes tractatu 1. in Matth.* Sit irreprehenſibilis qui alterum ligat uel ſoluit: ut inueniatur dignus ligare uel ſoluere in cœlo. Quodcunque ergo ligauerint uel ſoluerint in terra iuſtè & diſcretè, ac utraque claue cooperante & non errante: ligatum & ſolutum erit & in cœlo. Si tamē iniuſtè agit prælatus, ſententia etſi ligat quo ad eccleſiam militantem: non tamen quo ad triumphantem. Sed ſiue iuſtè ſiue iniuſtè proferatur, ſemper ſententia paſtoris timenda eſt: ne fortè culpa quæ non fit ex opere,

B fiat ex elatione. Vnde Gregorius: *Gregorius hom. 26. in Euangelia.* Sub magno moderamine paſtores eccleſiæ, uel ſoluere ſtudeant, uel ligare. Sed utrum iuſtè uel iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt. Ne is qui ſubeſt: & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo uel abſoluere indiſcretè timeat, uel ligare. Is autē qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat iuſtè, uel iniuſtè. Nec paſtoris iudicium temere reprehendat: ne & ſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quę non erat fiat. Hæc Gregorius.

Tunc poſt confeſsionem diſcipulorum de filio Dei, factam in Petro dicente, tu es Chriſtus filius Dei ui-

C ui. *Præcepit Ieſus diſcipulis ſuis*, ut nemini dicerent, & *Vetatio ne eum dicerēt.* reuelarent, *quòd ipſe eſſet Ieſus Chriſtus*: ut ſecundum quòd ipſi de Chriſto intellexerant, aliis non prædicarent. Hoc præcepit Chriſtus cauſa humilitatis, quia de ſe non magna, ſed humilia prædicari uoluit: & cauſa non impediendæ ſuæ paſsionis, quia ſi prædicaretur, & crederetur Chriſtus, non crucifigeretur: & cauſa non ſcandalizandæ ſuæ congregationis: quia ſi primò immortalitas, & magna de eo prædicata fuiſſent: & poſtea puſilli, & adhuc infirmi in fide eum flagellari, crucifigi, & poſt multa ignominioſa morte mori uidiſſent, ſcādalizati de eorum prædicatione fuiſſent. Vnde iſta prohibitio fuit ad tempus, ſcilicet uſque

D poſt reſurrectionem: ne ſi ante paſsionem prædicaretur, irritaretur fides in cordibus credētium, propter futurum ſcandalum paſsionis: ſicut patet factum in ipſis Apoſtolis. Inſtabat enim tempus paſsionis, tēpus ignominię & oſtendendę infirmitatis, ſed poſt reſurrectionem habita perfecta uictoria mortis, erat tempus prædicandi gloriam ſuæ maieſtatis. Quando enim ceſſauit cauſa, ſcilicet ſcandalum paſsionis, ceſſauit & effectus. Vnde Chryſoſtomus. *Chryſoſto. ho. 55. in Matthæū.* Quia ſi manifeſtè eſſet agnitus filius Dei: nemo auſus fuiſſet manus in eum inijcere: & neque crucifixus fuiſſet: neque reſurrexiſſet à mortuis: propterea adhuc infernorum regnum eſſet in terra, & dominatio diaboli, totum

E mundum teneret. Vnde & Ambroſius: *Ambroſius in c. 9. Lucæ.* Multis ex cauſis iubet tacere diſcipulos: ut fallat principem, ut declinet iactantiam, doceat humilitatem, ſimul ne rudes & imperfecti adhuc diſcipuli maioris prædicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo diſcipuli eum euangelizare Dei filium, ut euangelizēt poſtea crucifixum. Hæc eſt fidei gloria, ſi uerè intelligas crucem Chriſti. Alię cruces nihil mihi proſunt: ſola crux Chriſti mihi utilis eſt. *Crucis Chriſti utilitas.* Et uerè utilis, per quam mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Si mihi crucifixus eſt mundus, ſcio quia mortuus eſt, & nō diligo eū: ſcio quia præterit, & non concupiſco eū: ſcio quia corruptela cōſumit hunc mundū, & quaſi fetidū vito:

quaſi leuem caueo, quaſi nociturum relinquo. Hæc Ambroſius. Modum autem alloquendi, & ad eccleſiam ac fidem uocãdi, ſiue Gentiles, ſiue Iudæos deſcribit hoc loco idem Ambroſius dicens: Cùm aliqui ex gentibus uocantur ad eccleſiam, ita præceptorum ſeriem formare debemus: ut primò unum Deum authorem mundi omniumque eſſe doceamus, in quo uiuimus, & ſumus, & mouemur: cuius & genus ſumus, ut non ſolum propter munera lucis & uitæ, uerum etiam propter cognitionem quandam generis diligendus à nobis ſit. Deinde opinionem illam quæ eſt de idolis deſtruamùs, eo quòd non poſſit auri, ar gentique uel ligni materia, uim in ſe habere diuinam. Cùm unum Deum eſſe perſuaſeris, tunc indicio eius aſtrues per Chriſtũ nobis ſalutem datam: incipiens ab illis quæ geſſit in corpore, etiam diuina deſcribẽs: ut pluſquam homo uideatur uictam huius uirtute mortem: mortuumq; ab inferis reſuſcitatum. Paulatim enim fides creſcit, ut cùm ſupra homines fuiſſe uideatur, Deus eſſe credatur. Nam niſi probaueris quòd facere illa ſine diuina uirtute non potuit: quẽadmodum potes probare in eo uim fuiſſe diuinam? Tali Athenienſes informauit præcepto Apoſtolus: talis nobis apud Gentiles ordo ſeruandus eſt. At uerò cum Iudæos alloquerentur Apoſtoli, ipſum Chriſtum eſſe dicebant, qui propheticis nobis eſſet promiſſus oraculis: quem nõ prius cum authoritate ſua Dei filium nominabant: ſed uirum iuſtum, uirum à mortuis ſuſcitatum. Illum uirum de quo dictum eſt in prophetis, *filius meus es tu, ego hodie genui te*. Ita ergo, & tu ad ea quæ difficilè creduntur authoritate diuini ſermonis addiſce: & promiſſum eius aduentum prophetarum uoce deſigna: reſurrectionem quoque multo antè compertam ſcripturarũ teſtimonijs edoceto, non uſitatam cum cęteris, ut in ipſa ſuſcitati corporis aſſertione æternæ teſtimonium diuinitatis acquiras. Cùm enim cæterorum corpora corruptionẽ probaueris ſubijſſe poſt mortem hunc utiq; de quo dicitur: *Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem*, cùm probas humanæ fragilitatis expertam: probas humanę conditionis merita ſupergreſſum Deo magis, quàm hominibus conferendum. Quia ſi ad ſacramenta fidelium tendens catechumenus imbuendus ſit: dicendum, quia unus Deus ex quo omnia, & unus Ieſus per quem omnia, non duos Dominos eſſe dicendos. Perfectum quidem patrem, perfectum eſſe filium, ſed unius patrem & filium eſſe ſubſtantiæ uerbum æterni Dei: non quod profertur, ſed quod operatur: ex patre genitum non uoce editum. Hæc Ambroſius. Vt autem Apoſtoli melius tenerent præceptum Domini, ne ante reſurrectionem euangelizarent: ſimulque ne horrerent mortis periculum, ſi regni gloriam diligerent, prędixit eis tunc paſsionem ſuam, oſtendens, *quia oporteret*, id eſt conueniens eſſet, ſecundum ordinationem diuinam, *filium hominis*, ſcilicet, *eum ire Hieroſolymam*, ad operandum ſalutem in medio terrę: quia pręordinatum erat à Deo patre, quòd ibi compleretur myſterium redemptionis noſtræ. Vnde iſtud oportet opem portat, opes apportat. Oportet inquam non propter ſua, ſed propter noſtra peccata. Et ideo in Pſalm. dicitur: *Quæ non rapui, tunc exoluebam*. Et eſt notabile quòd ipſe loquens de ſua paſsione nominat ſe filium hominis, non filium Dei: quaſi uellet dicere quòd paſſurus erat, non ſecũdum naturam diuinam, ſed humanam. Modus autẽ noſtræ redẽptionis ſubiungitur cum dicitur, *& multa pati*: factus enĩ faſciculus myrrhæ, id eſt cumulus

Act. 17. — *Vocãdorũ Iudæorum modus.* — *Pſal. 2.* — *Pſal. 15.* — *Catechumeni informandi modus.* — *Oportet.* — *Pſal. 68.* — *Faſciculus myrrhę. Canti. 1.*

A amaritudinis, quia ex multis paſsionum generibus compoſitus eſt myrrhæ faſciculus. Multa inquam pati: quia comprehendi, colaphizari, conſpui, accuſari, denudari, flagellari, & reprobari: *à ſenioribus*, qui debebant habere præeminentiam uitæ: *& ſcribis*, qui uidebantur habere prærogatiuam ſcientiæ, *& principibus ſacerdotum*, qui habebant excellentiam authoritatis & potentiæ, quia ab iſtis iudicatus eſt ad mortem, & præſidi traditus: & occidi in cruce à gentibus, quæ eum crucifixerunt proprijs manibus: & tertia die reſurgere, tanquam uirtute propria: non ſuſcitari poteſtate aliena: quod dixit ne nimis de eius morte triſtarentur, & ſic ſpe reſurrectionis confortarentur. Ad hoc ignominiam ſuæ paſsionis & ſuæ reſurrectionis

B gloriam prædixit, ut ſuo exemplo timorem paſsionis tolleret: & eos ad conſiderandum ſuæ reſurrectionis gloriã eleuaret. Vbi Hierony. Eſt autem ſenſus: Tunc me prædicate, cùm iſta paſſus fuero. Quia non prodeſt Chriſtum publicè prædicare, & eius uulgare in populis maieſtatem, quem poſt paululum flagellatũ uiſuri ſunt & crucifixum. *Et aſſumens eum Petrus*, ſeorſum, & ducens ſeparatim, ne coram aliis uideretur arguere magiſtrum: *increpauit eum*, amantis affectu dicens: *Abſit à te Domine* ſic pati, *non erit tibi hoc*, ſcilicet quòd intereat filius Dei uiui: quaſi diceret: Indecens eſt quòd tu Dominus maieſtatis, tam ignominioſe patiaris. Increpauit Petrus Dominum potius

C quàm cæteri, quia non uult confeſsionem ſuam deſtrui: nec putat filium Dei poſſe occidi uel mori: uel potius propter feruoris amorem hoc fecit quo præ cæteris ardebat. Et benè aſſumpſit eum Petrus ſecretò, relinquens nobis exemplum ſimiliter arguẽdi maiorem: quia inferior non debet in publico arguere ſuperiorem. *Dominus autem conuerſus*, id eſt facie uerſa ad Petrum, quem præcedebat, ut ſic conuerſus eum aſpiceret & efficacius argueret: *dixit ei*, arguendo ipſum: *uade poſt me*, conformitate uoluntatis: & retro non contra me, *Satana*, id eſt aduerſariè & contrariè: quia meæ uoluntati & uiæ ſalutis communis aduerſaris, & contraria loqueris: Satanas enim interpreta-

D tur aduerſarius, ſiue contrarius: quaſi diceret, non aduerſeris mihi: ſed applica uoluntatem tuam meæ uoluntati: & noli impedire paſsionem meam: ſed magis ſequere, & poſt me eundo ueſtigia mea imitare. Vbi Origenes. Beatus autem ad quem conuertitur Chriſtus: etiam ſi corripiendi cauſa conuertitur. & ſubiungit Dominus: *Scandalum eſt mihi*: id eſt, das mihi occaſionem offenſionis, & me offendis, quia in iſto facto, *non ſapis ea quæ Dei ſunt*, diſpoſitionẽ Dei de mea paſsione conſiderando, *ſed ea quæ hominum*, qui præſentia appetunt humanè pro me zelando, & me affectu humano diligendo. Ergo ſapere debemus non humana, ſed diuina: non carnalia, ſed ſpiritualia: non terrena, ſed cœleſtia. Vt dicit Origenes: Omnem diſci

E pulum peccantem, ſcandalum ſibi appellat. Petrum autem quem Dominus antè ita magnificauerat, Satanam uocauit, eo quòd propter amorem carnalem quem ad Dominum habebat, diſſuaſit ei de ſua paſſione, ut non fieret. Maximi nanque ardoris & amoris legimus fuiſſe Petrum in Dominum ſaluatorem noſtrum. Vt enim legitur in itinerario Clementis: Petrus adeo afficiebatur ad Chriſti corporalem præſentiam, quam feruentisſimè dilexerat quòd poſt Chriſti aſcenſionem quotieſcunque dulcisſimæ præſentiæ ac ſocietatis & allocutionis Chriſti, & ſanctisſimę conuerſationis memor erat: totus in lachrymas reſoluebatur: ita ut genæ eius aduſtæ lachrymarum fluxu uideren-

Paſsionis prędicãdæ cauſę. — *Hierony. i. c. 16. Mat.* — *Arguendi maioris forma.* — *Satanas.* — *Origenes tractatu 1. in Matth. Scandalũ eſſe.* — *Origenes ibidem. Petrus Satanas dictus.* — *Clementis itinerariũ.*

A uiderentur. Ex zelo igitur Chriſti uolebat impedire eius paſſionem: & quia iſte zelus erat indiſcretus: nã Chriſti paſſio erat à Deo prędordinata ad humani generis ſalutem: ideo duram meruit reprehenſionem. Quia ergo affectum non regulauit, ut uellet quod Chriſtus uolebat: & uoluntatem ſuam non conformauit uoluntati diuinæ cui aduerſari uidebatur: meritò reprehenditur & Satanas, id eſt aduerſarius appellatur. Hoc ergo exemplo Domini habeas & tu omnes pro aduerſariis, qui pro corporali alleuiatione & conſolatione à bono & exercitio ſpirituali te uellent retrahere. Sicut autem Petrum quem antè probauit hîc increpat: ſic nemo ob bona prius facta immunis ſit à correptione, propter mala quæ facit. Non eſt er-

B go in cruce Domini uerecundandum, ſed potius gloriandum: quia eſt noſtræ ſalutis ſignum, & bonorum noſtrorum principium. Vnde Chryſoſtomus. Vt coronam ita circũferamus crucem Chriſti. Etenim omnia quæ ſecundum nos ſunt, per ipſam perficiuntur: & ſi regenerari oporteat crux accedit: & ſi paſci myſtico illo cibo, & ſi conſecrari, & quocunque aliud facere, ubique ſymbolum id eſt ſignum uictoriæ nobis aſſiſtit. Propter hoc & in domo, & in muris, & in ianuis, & in fronte, & in mente cum multo inſcribimus id ſtudio: ſalutis enim quę pro nobis eſt, hoc eſt noſtrum ſignum. Quando igitur ſignaris, excogita omnem conditionem crucis, uel cauſam: non enim ſimpliciter digito inſigniri eam oportet, ſed cum mul-

C ta fide: & nullus prope te ſtare poterit immundorũ dæmonum uidens enſem & gladium in quo plagam & peſtiferum vulnus accepit: & arma per quæ omnem uirtutem eius Chriſtus ſoluit.

Gloriandũ in cruce Domini.

Chryſoſto. ho. 55. in Matthæũ.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, quem beatus Petrus uerum Dei filium eſt confeſſus: te quoque ego indignus toto corde & ore confiteor: quia tu es Chriſtus filius Dei uiui æterni: & rogo te Domine clementiſſime, da mihi ut opere te confitear, & factis non negando fidelis inueniar: quatenus benedictionem tuam conſe-*

D *quar cum Petro, ac firmus in fide & opere permaneam cum ipſo. Da etiam mihi rex meus & Deus meus, ut conformitate uoluntatis te ſequendo beneplacitum tuum in omnibus perficiam: omni modò ab offenſa tua abſtineam: & ſic uſque in finem te largiente perſeuerem. Amen.*

De exhortatione ad ſequendum Chriſtum, & ſuæ paſſionis exemplum. Cap. II.

POSTQVAM Dominus diſcipulis myſterium ſuæ paſſionis ſecretò prædixit, cõuocat turbam cum eis: & tam ipſos diſcipulos quàm omnes, ad ſui imitationem, & paſſionis tolerantiam inuitat, quaſi diceret: Nolite prohibere paſſiones, quia oportet ſuſtinere eas omnes ſaluari uolentes: & ideo hîc ad omnes generaliter loquitur & omnes hortatur: quia imitatio paſſionis ad omnes pertinet, uel per martyrium, uel per pœnitentiam. Vnde ait: *Si quis*, quod notat uarietatem, *vult poſt me uenire*, per affectum interiorem, per imitationem exteriorem, ad patrem ſuperiorem: & bene dicit vult: quia neminem cogit ſed conſulit, & vnumquemque ſuo arbitrio relinquit, vt ſeruitium ſit gratius Domino, & præmium ſit gratius ſeruo. Vnde Chryſoſt. Cùm autem ſaluator ſit pius & benignus: nullum inuitum aut coactum habere vult famulum, ſed ſpontaneos & gratias agentes ei pro famulatu. Et ideo neminè cogendo, aut neceſſitatem imponendo, ſed perſuadendo & benefaciendo uniuerſos uolentes attrahit. Et iterum: Si quis aurum daret, aut theſaurum exponeret, omnes currerent: multomagis ad ea quæ ſunt in cœlis. Hæc Chryſoſto. Et ſubdit Dominus: *Abneget ſemetipſum*, per propriæ voluntatis renunciationem, nõ tantum ſua uel ſuos: ſed ſuum intellectum, ſuum affectum, ſuum ſenſum, & *tollat crucem ſuam*, per mortificationem corporis ſui, per compaſſionem proximi: & ſi neceſſe fuerit, per ſuſtinentiam martyrij, & *ſequatur me*, ſcilicet me habens lucem in intentione, contra fauorem humanũ: me ſequens ducem in operatione, cõtra errorem diabolicum: me expectans mercedem in remuneratione, contra temporale commodum. Rectus ordo, ut qui vult ſequi dominum primò abneget ſemetipſum, & ſic tollat crucem, ut primò uoluntas eius ſit prompta ad omnem miſeriam ſuſtinendam. Et notandum quòd primus homo tria perdidit per peccatum: ſcilicet libertatem, fœlicitatem, & dignitatem: quę tria docet hîc dominus per tria recuperare. Libertatẽ: cùm dicit, abneget ſemetipſum: fœlicitatem, cùm ſubdit, & tollat crucem ſuam: dignitatem, cùm addit, & ſequatur me. Vel abneget ſe in proſperitate, & malum declinando tollat crucem ſuam in aduerſitate, & bonum operando: & ſequatur me uitæ conformitate, & in Deum omnia ordinando. In uerbis autem Domini prædictis excluduntur ſex genera pœnitentiæ inutilis: & eſt prima uiolenta, contra quod dicit ſi quis vult: ſecunda diminuta, quãdo ſcilicet homo dat ſua Deo, & ſe mundo. contra quod dicit, abneget ſemetipſum: tertia delicata, quia ſic uolunt aliqui facere pœnitentiam, ut nullam ſentiant afflictionem: contra quod dicit, tollat crucem: quarta mutuata, quando aliqui gloriantur de paſſionibus patrum, uel fratrum ſuorum, ipſi uerò nihil talium faciunt: contra quod dicit, ſuam, non alienam. Quinta momentanea, quando aliqui una die abſtinent: & aliis diebus delitiis uacant, contra quod dicit, quotidie. Sexta ſimulata, quę eſt hypocritarum: contra quod dicit, & ſequatur me: non fauorem mundi. *Si quis etiam vult poſt me uenire*, hoc eſt, ſi quis vult attingere perfectionẽ uitæ Chriſtianę: faciat ea quę ſequuntur, ſcilicet, *abneget ſeipſum & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*. Vbi tria exprimuntur, in quibus perfectio uitæ Chriſtianæ conſiſtit. Primum eſt, ſui abnegatio: ſecundum eſt, crucis portatio. tertium, uitæ Chriſti imitatio. Quãtum ad primum ſciendum quòd ad ſequendum Chriſtum oportet hominem tria abnegare: ſcilicet, ſua: ſecundũ illud:

Matth. 16. Marci 8. et Luca 9.

Chryſoſto. hom. 56. in Matthæũ. Inuitũ nõ vult Dominus.

Hominis primi, ſeu Adę iactura, & amiſſio triplex.

Perfectio uitę Chriſtianæ in tribus.

E

Lucæ 14. g. *Lucæ 14.*

illud: *Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et ſuos, ſecundum illud: *ſi quis uenit ad me, & non odit patrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et ſemetipſum ſecundum quod hic dicitur, *abneget ſemetipſum,* ſcilicet uetuſtatem & peccata abiiciendo, & ad meliora mutando: ut deſinat eſſe quod erat, & incipiat eſſe quod non erat: & alter ex altero efficiatur, ac uoluntatem propriam abnegãdo: quod plus eſt, quàm abnegare res ipſas, & abiicere. Vnde Proſper: Quid eis prodeſt ꝙ facultates ſuas abiiciunt qui uoluntates proprias non relinquunt? cùm ſit longè preſtantius uoluntatibus proprijs renunciare, quàm rebus. huiuſmodi ergo abnegatio debet fieri omnibus deſiderijs carnis, & mundi concupiſcentiis perfectè reluctando: & in bonis actibus nullam complacentiam propriam vel humanam captando, ſed ſolum diuinum honorem in omnibus quæ agimus intendendo, ut ſic ueraciter poſſimus dicere cum Chriſto: *non ueni facere meam uoluntatem, ſed eius qui miſit me.*

Voluntatis renunciatio.

Ioan. 6. d.

Crucē tollere.

Quantum ad ſecundum ſciendum quòd crucem tollere tripliciter poteſt intelligi: ſcilicet per carnis mortificationem, per proximi compaſsionem, per martyrii ſuſtinentiam. Vnde Hila. Sequendus eſt dominus cruce aſſumpta etiam paſsionis, & ſi non forte, tamen uoluntate comitandus eſt. ſecundum Maximum episc. duo abſtinentiæ & crucis ſunt genera: unum corporale: ſcilicet à delectationibus, & ab aliis quæ decipiunt ſenſus uiriliter reuocare, ac uiolenter abſtrahere & coercere. Aliud ſpirituale, quod eſt ſpecioſum & ſublimius, ſcilicet motus animi regere, & perturbationis illius placare. Impetus uitiorum refrenare, & contra ea quotidie litigare, ac rixam quodammodo, cum interiori homine conſerere. Hæc Maximus. Hoc etiam de cruce tollenda poteſt & aliter exponi dupliciter. Vno modo de cruce corporali: & ſic conuenit martyribus, & per hanc crucem intelligitur omne genus martyrij, ſcilicet mortis, & cuiuslibet alterius pœnæ uel periculi pro Chriſto ſuſtinendi animi tentatio & præparatio. Tunc enim, ſecundum Auguſt. crucem noſtram tollimus quando pœnalitates quaslibet pro Chriſto uoluntariè aſſumimus. Alio modo exponitur de martyrio ſpirituali, quod conuenit religioſis, & perfectis: de quo martyrio dicit Apoſtolus: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo:* id eſt, ſecundum glo. Mundi concupiſcentiæ non habent in me dominium, nec mundus iam mihi ſe ingerit, & ego contra eum ſum fortis. Et nota quòd nõ ſine cauſa utrunque dixit, ſcilicet ſibi mundum crucifixum, & ſe mundo. Plerunq; enim contingit ut homo mundum non teneat, ſed tamen mundus eum in ſuis occupationibus aſtringit: & mortuus eſt homo mũdo: & mundus eum quaſi uiuus concupiſcit, dum in alio intentum in ſuis actibus rapere contendit. Sed ſecundum Grego. nec Paulus à mundo gloriam quærebat, nec ipſe à mundi gloria quærebatur: ideo & ſe mundo & ſibi mundum eſſe crucifixum gloriabatur. Sunt autem tria in mundo, quæ nobis debent eſſe crucifixa, & nos eis: Quia ut dicit Ioannes: *Omne quod eſt in mundo: aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ.* Horum trium crucifixio fit per tria uota religioſorum, qui uerè martyres ſunt ſpirituales. Primum ergo martyrium conſiſtit in temporalium uoluntaria relictione. Secũdum in concupiſcentiæ carnis reluctatione: & quãto fortior fit iſta pugna, tanto glorioſior uictoria martyrii. Tertium in propriæ uoluntatis abdicatione: quia ſecundũ Grego. per obedientiam mactatur uoluntas propria, &

Hilarius canone 16. in Matth. *Abſtinentiæ & crucis genera.*

Gala. 6.

Crucifigi mũdo &c.

Gregorius lib. 5. moraliũ c. 2. *Crucifigenda in mũdo tria sũt* *1. Ioan. 2.*

Gregorius in ca. 15. 1 Reg.

A per uictimam caro aliena: & ideo obedientia dicitur melior quàm uictima. Quantum ad tertium de uitæ Chriſti imitatione: ſciendum quòd Chriſtum ſequi nihil aliud eſt quàm eius ueſtigia imitari, & eius uitæ conformari. Ipſum autem imitari debemus triplici uia, qua nos præceſſit: uidelicet paupertatis, humilitatis, & aſperitatis. Chriſtus enim in ſuo ingreſſu nobis reliquit exemplum ſyncerisſimæ paupertatis, in progreſſu exemplum profundisſimę humilitatis, ſed in egreſſu exemplum acerbisſimæ pęnalitatis: & quia in his tribus debemus Chriſti ueſtigia ſequi, ideo ad iugem eorum memoriam nos inuitat, dicens: Recordare paupertatis meæ, quantum ad primum: & transgresſionis meæ, id eſt profundisſimæ humilitatis,

Imitatio Chriſti in triplici uia.

Threno 3.

B quantum ad ſecundũ: & abſenthii & fellis, id eſt amariſſimę paſsionis, quantum ad tertium. Et nota quòd omnia in quibus deuoti ſectatores perfectionis euãgelicæ Chriſtum debent imitari, & eius ſimilitudini conformari, poſſunt & hoc modo ad tria reduci: ſcilicet ſecundum tria bona quæ à Deo recepimus: ut ſunt res exteriores, corpus proprium, & ipſa anima: quæ omnia oportet relinqui propter Deum, ſi uolumus ipſius Chriſti eſſe perfecti imitatores. Perfectus enim Chriſti imitator, primò debet relinquere mundum, & omnes res temporales: & etiã cum hoc omnium terrenorum occupationem & ſollicitudinem penitus debet poſtponere.

Tria in quibus imitemur Chriſtum. *Triplicia bona.*

C Hoc autem fit per uoluntariam paupertatem, quam Chriſtus altisſimè ſeruauit: quia in tota uita ſua pauperrimus fuit. Secũdò debet relinquere corpus, quod quidem relinquitur tribus modis: Primò, per carnis macerationem: per quã corpus uigiliis, ieiunijs, & orationibus atteritur, ne caro laſciuiat, & contra ſpiritum ſe erigere pertinaciter non præſumat. Secundò, per temporalis commodi abiectionem: quia qui nimis delicatè nutrit ſeruũ, ſcilicet corpus ſuum, poſtea inuenit eum contumacem: & ideo debet ſemper in rigore teneri, ut magis ſubiiciatur ſpiritui. Tertiò, per pœnalitatum uoluntariam perpesſionem, ſicut Apoſtoli & martyres, qui pro Chriſto uolũtariè ſunt paſſi. Et omnia iſta Chriſtus fecit: & ſeipſum in exemplum dedit.

D Quartò, debet relinquere animam ſuam, per propriæ uoluntatis abdicationem: ut uoluntatem ſuam diuinæ uoluntati conformet: quòd nihil aliud uelit, niſi ſolum illud quod diuinæ uoluntati beneplacitum fuerit: hoc enĩ fecit ipſe Chriſtus, qui dixit: *Non ueni facere uoluntatẽ meam: ſed uoluntatem eius qui miſit me.* Vnde ad uoluntatem diuinam ita habeas regulam & menſuram omnium actionum tuarum, ſic quòd in omnibus actionibus & deſiderijs tuis, nihil concupiſcas, niſi quòd honor Dei in te amplietur, & in omnibus alijs creaturis. Sed eſt ſciendum, quòd nullus poteſt uiuere uita Chriſti, niſi etiam moriatur morte Chriſti: ideo ſicut Chriſtus per hoc quòd ex nimia charitate ſe aſ-

Ioan. 5. 6.

Viuere uita Chriſti. *Mori pro Chriſto.*

E ſumptioni noſtræ carnis inclinauit, ſeipſum exinaniuit: & per conſequens claritati diuinæ qua patri conſubſtãtialis exiſtit, quodammodo mori uoluit: ita quilibet ad iſtam perfectionem tendens debet per uerã humilitatem & plenarium contemptum ſui mori ſibipſi, ſeipſum uſque ad nihil deijciendo, & ſeipſum nihil reputando, ut uiuere poſſit ſoli Deo. Homo enĩ ad perfectionẽ tendens debet ſeipſum, hoc eſt quod uidetur habere à ſeipſo, nihil reputare: quod autem habet à Deo, puta dona Dei, quibus conformatur uitæ Chriſti, debet ſummè reputare: & cum ſumma diligentia cuſtodire, ut uerè poſſit dicere cum Apoſtolo: *uiuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Chriſtus.* Vnde

Coloſ. 3.

Coloſ. 3.

de de talibus mẽtibus perfectis ſic mortuis ſibiipſis, dicit Apoſtolus: *Mortui eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Signanter autem dicit, & uita ueſtra abſcondita eſt cũm Chriſto in Deo: quia uita illa qua mens per amorem continuum & beatificum perfectè unitur Deo in patria, illa eſt in præſenti abſcondita: quia propter neceſſitatem mortalis uitæ talis amor continuus, & non interruptus in præſenti uita haberi non poteſt. Sed hoc euidenter apparebit in uita beata, ubi obiecto beatifico cõtinuè fruemur: & in ſolo Deo iugiter delectabimur, propter quòd bene ſubditur: Cùm autem Chriſtus apparuerit uita ueſtra: tunc & uos cum ipſo apparebitis in gloria. Eſt autem ſciendum quòd mors iſta ſpiritualis, qua homo per contemptum ſui moritur ſibi, quibuſdam gradibus perficitur. Primus eſt, quòd homo per humilitatem reputet ſe omnibus viliorẽ. Secundus eſt, quòd hoc uerbis proprijs fateatur. Tertius eſt, quòd etiam ab aliis dici æquanimiter patiatur. Quartus eſt, quòd homo æquanimiter ferat cùm ab alijs contemptibiliter tractatur. Quintus eſt, quòd homo non ſolum nõ doleat: ſed etiam diligat, quòd ab alijs contemnatur. Et omnes iſti gradus propriæ deſpectionis perfectè relucebant in Chriſto. Sequamur ergo & imitemur non diabolum ut ambitioſi & ſuperbi: non mundũ, ut cupidi & auari: non carnalem appetitum, ut uoluptuoſi & lubrici: ſed Dominum Ieſum Chriſtũ. Qui enim Deum non ſequitur: ei quidem neque ſe abnegare, neque crucem tollere prodeſt. Vis ſequi Chriſtum? Sis Deo obediens, & proximum diligens: ac propter Deum omnia ſuſtineas & facias: & malum declinando circa uirtutes inſiſtas: hac enim uia Chriſtus incedit: per hãc ergo uiam ambula ſi uis eum ſequi in uita præſenti, & cum eo gaudere in patria. Sed heu pauci hodie Dominum ſequi uolunt: & tamen multi ad eum peruenire cupiunt. Vnde Bernard. O quàm pauci poſt te uolunt ire Domine: cùm tamen peruenire ad te nemo eſt qui nolit: conregnare cupiunt, ſed non compati: non curãt quærere, quem tamen deſiderant inuenire: cupiunt te cõſequi, ſed nolũt ſequi: optãt extrema iuſtorũ, non curãtes principia eorũ. Et quia Dominus monuit ad ſuſtinendum, pro cõfeſſione fidei, martyriũ: cõſequenter tollit huius cõfeſſionis triplex impedimentum. Et primò primũ, quod eſt nimius amor ſuiipſius, dicẽs: *Qui enĩ uoluerit animam*, id eſt animalitatem, *ſuam*, ſcilicet uitã præſentem alimonijs indigentem, *ſaluam facere*, id eſt in præſenti cuſtodire: martyrium declinando, uel corpus in pœnitentia non macerando: hoc eſt potius ſaluare tempore perſecutionis quàm me confiteri ſcilicet eligẽs potius Deum offendere, quàm pro eo mori: uel tempore pacis declinatè ſeruare, potius quàm per pœnitentiam affligere: *perdet eam*, in futuro, ſcilicet uitam uel animam: & pro uita momẽtanea incurret mortem æternam. Vnde fugiendo mortem, incurret mortem: & ſeruando uitam, amittit uitam. *Qui autem perdit animam ſuam*, id eſt animalem & præſentem uitam perditioni & morti, ſi neceſſe eſt, exponendo: eligens potius pro Deo mori, quàm eum offendere, uel per pœnitentiam ſe affligendo, eligens potius ſic Deum placare, quàm ſe delicatè fouendo ipſum magis irritare: & hoc non propter mundi uanitatem, uel erroris defenſionem, aut deſperationem: ſed propter me, id eſt antequam contra mea faciat mandata, *inueniet eam*, in futura gloria, & pro uita mortali inueniet æternam. Iſtud dictum Domini de anima & uita ſaluanda, & perdenda, ſimile eſt ſecundum Gregoriũ

Mors ſpiritualis perficitur gradibus.

Bernardus ſermo. 21. in cantica. Sequentiũ Chriſtum paucitas.

Anima perdenda.

Gregorius hom. 32 in Euangelia.

A acſi diceretur agricolæ: frumentum ſi ſeruas, perdis: ſi ſeminas, renouas. Igitur, ut dicit Caſ. Væ carni, quę hìc ſuperata non fuerit: nam quæ in hac conuerſatione uincitur, illic ſine dubio coronatur. Vnde Bernad. Qui noluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eã. Et quidẽ prudẽtius eã perdis ut cuſtodias, quàm cuſtodis ut perdas: quid hìc uos dicitis obſeruatores ciborum, morũ neglectores? Hippocrates & ſequaces eius docent animas ſaluas facere in hoc mũdo: Chriſtus & eius diſcipuli, perdere. Quẽ nam uos ex duobus ſequi, magiſtrũ aut ſeruũ eligitis? Epicurus atq; Hippocrates, corporis alter uoluptatem, alter bonã habitudinem præfert: meus magiſter utriuſque rei contemptum prædicat. Quid enim tibi aliud ſonuit

B cum clamatum eſt: qui amat animam ſuam, perdet eam? Perdet autem dixit: ſiue ponendo ut martyr, ſiue affligendo, ut pœnitens. Quanquam martyrij genus ſit, ſpiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra cæduntur ferro: horrore quidẽ mitius, ſed diuturnitate moleſtius. Hæc Bernard. Deinde tollit ſecundum impedimentum quod eſt nimia cupiditas lucri & deſiderij terreni, dicens: *Quid enim prodeſt homini, ſi uniuerſum mundum lucretur*: de quo nihil ſecum moriens portare poterit niſi peccatum: imò quãto plus acquiſiuit de mundo, tanto plus acquiſiuit de inferno. Vnde in Apocalypſi dicitur: Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormen-

C tum & luctum: *animæ uerò ſuæ detrimentum patiatur*: ſcilicet amittendo gloriam, incurrendo pœnam æternam, & perdendo humanam ſubſtantiam: quaſi diceret, nihil proficit, imò per talia multum perdit: ſcilicet id quod eſt immortale & diuinum in eo: & ideo anima cum ſit immortalis, præponenda eſt omnibus corruptibilibus & tranſitorijs: nam anima rationalis imagine trinitatis inſignita, precioſior eſt cunctis terrenis. & ideo ſtultus eſt qui plus pecuniam quàm ſeipſum diligit: quod facit qui propter illam tormentis æternis ſe exponit. Vnde nimis ſtultus eſt auarus, imo peior quàm diabolus: quia auarus plus diligit nummũ, quàm animã ſuã uel aliorum: ſed diabolus plus diligit unam animã, quàm totum mundũ. Qua-

D propter dixit Chriſto præſumens decipere eum, ſi cadens adoraueris me, dabo tibi mundum iſtum. Et ideo vt dicit Origenes, Duobus propoſitis, magis eſt eligendum ut mundum perdamus, & lucremur animas noſtras. Vnde & Ambroſius: Valde timendum eſt ne propter auaritiam pecuniæ, uel propter amorẽ carnalis uitæ ſalutem animarũ quærere negligamus: quia nihil prodeſt lucrificare temporalia, ſi perdantur æterna. Et dat Chryſo. exemplum: Si egens in ultimis malis poſitus uideres ſeruos in laſciuia agere, quod lucrum æſtimares te eorum Dominũ eſſe? ſic quid lucratur anima tua miſera carne laſciuiẽte, ſi fu-

E turam damnationem expectat? Sed magna heu hodie cæcitas & amentia in hominibus reperitur. quia ſecundum Augu. Si quis argentum auro præponit, dementiſſimus iudicatur: ſi uerò aurum Deo præponit à nullo reprehenditur. Exponit etiam prædictum Domini verbum de illis qui animas aliorum lucrari uolunt, & ſuas negligunt. Vnde Chryſo. Si alterius ſollicitus contemnans te, ſimilis es eis qui metalla fodiunt & necantur. Et quia poſſet aliquis dicere: & ſi animam perdam, tamen ex multis quæ lucrabor eam redimã: quod falſum eſt. Vnde dicit: *Aut quam commutationem*, id eſt redemptionem, *dabit homo pro anima ſua*, ſcilicet damnata: quaſi diceret: ſi pro ea totus mundus daretur, non per hoc liberaretur. Et ideo non

Bernardus ſermo. 30. in cantica.

Lucri terreni deteſtatio.

Apoc. 18.

Auarus peior eſt diabolo. Matth. 4.

Origenes tracta. 2. in Matthaũ.

Chryſoſto. hom. 56 in Matthaũ.

Chryſoſto. ibidem.

non poteſt comparari lucrum mundi ad detrimentum animæ, per quod homo perdit eam & uitã æternam. Nam p erditis diuitijs, poſſunt per alias diuitias compenſari: & ſi mors infligitur, poteſt compenſari per uitam immortalẽ, quæ in reſurrectione expectatur: ſed ſi anima per culpam perdatur, non expectas in alia anima recompenſari: quia non poteris aliam animã, ſed neque aliquid aliud, quaſi commutationẽ pro ea dare, ut liberes eam de æterna morte. Deus autem pro animabus hominum dedit commutationem, ſanguinem filij ſui precioſum. Perdenda eſt igitur anima & uita pręſens in hoc ſeculo propter dominum, non ſaluanda propter lucrum & deſiderium terrenum. Quapropter, ut ait Auguſtinus. Voluntariè nunc pro Chriſto poſtponamus quandoque dimittenda, ne (quod abſit) pro trãſitorijs amittamus ęterna. Si enim tibi diceretur: ſis toto hoc menſe diues & potens, & fac quicquid uelis: utere carnis uoluptatibus ſicut placet: ea tamen conditione, ut oculi tui poſtea eruantur, omne ſolatium tollatur: toto tempore uitæ tuæ in fame & ſiti, in omni cruciatu & omni miſeria uiuas: nunquid illud tale bonum hoc tenore ſuſciperes? Et quidem tota hæc uita nec menſis eſt, nec unius Diei uel horæ ſpaciũ, ad illius æternæ infœlicitatis comparationem, cuius miſeriæ neque finis eſt, neque pęna ſimilis inuenitur. Vnde Iſidorus. Si haberes ſapientiam Salomonis, ſi pulchritudinem Abſolonis, ſi fortitudinẽ Sampſonis, ſi longitudinẽ Enoch, ſi diuitias Crœſi, ſi poteſtatem Thebo inam: quid prodeſſet tibi ſi tandem caro daretur uermibus, anima dæmonibus, cum diuite crucianda ſine fine? quaſi diceret, nihil. Duo quippe ſunt tempora eccleſiæ: unum perſecutionis, & tunc anteq̃ Deũ negemus ponenda eſt anima, & præſens uita. Aliud pacis, & tũc frangenda ſunt deſideria terrena & lucra cõtẽnenda. Nulla ergo mũdi aduerſitas animã tuã frangat, nulla proſperitas alliciat, nulla fallacia ſeducat à pceptis & mãdatis Dei, & à charitate quę eſt in Chriſto domino noſtro. Omnibus modis & in omnibus debemus ſemper beneplacitum Dei facere, & ab offenſa eius abſtinere.

Animæ perditio irrecuperabilis.

Pœna ęterna.

Animę perditio maxima.

Tempora duo ſunt eccleſię.

Deinde tollit tertium impedimentum ad confitendũ fidem Chriſti, quod eſt pudor ſeculi. Nam ſecundũ Gregorium. Sæpe ex humana uerecundia præpedimur vt rectitudinem quam ſeruamus in mente, nondum exprimere ualeamus in uoce: & tanto Dei faciẽ ad iuſtitiæ defenſionem negligimus, quanto humanas facies contra iuſtitiam ueremur. Et ſecundum eundem ſunt qui dicunt: Nos non erubeſcimus Deũ confiteri, ſed ad profesſionem fidei non ſufficit uox profesſionis Chriſtiani: dum uerentur à proximis deſpici, dum dedignantur iniurias tolerare, dum erubeſcunt ſi iurgium contigerit, priores ſatisfacere. Hoc ergo impedimentum tertium tollit. Primò, ex fructu. Secundò, ex pœna: quia Chriſtus confitentes confitebitur & recognoſcet: & erubeſcentes erubeſcet: id eſt, non cognoſcet eos de ſuis in ſecundo ſuo aduentu & iudicio cum uenerit in maieſtate ſua, ſcilicet humana: id eſt, in forma humana glorificata: & patris, id eſt maieſtate diuina, quæ ſibi & patri eſt communis, quam tamen habet à patre ſuo: & ſanctorum Angelorum, qui apparebunt cum eo: Tunc enim erubeſcent infideles, ignorabit fatuas uirgines, obiurgabit miſericordes. Vnde patet quòd non ſolum iudicabit filius in forma deitatis: ſed etiam pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, quorum eſt una maieſtas: in forma tamen uiſibili ſolus filius apparebit, ut ex hoc ſolus filius hominis iudicare dicatur. Indiuiſe itaque iudi-

Pudor ſeculi amouendus. Gregorius hom. 32. in Euangelia.

Cõfitendus Chriſtus, ſine erubeſcẽtia.

Iudicabit pater & ſpiritus ſanctus, ut filius.

A cant pater & filius: nec non & ſpiritus ſanctus. Verũ quia potentia ſapientiæ cedit in diſcretione iudicij, ubi æquitas magis eſt examinanda: & conſiderandũ quid cuique debeatur pro meritis: quanuis & potentia ſit exercenda, nec bonitas ſubtrahenda: ideo ſpecialiter diſcrimen iudicij attribuitur ſapientiæ, quia iudicium eſt per ſapiẽtiam diuinam: ſapientia autem tota communicatur filio, & ideo etiam ſolus filius dicitur iudicare. Tempore ergo perſecutionis nõ erubeſcat Chriſtianus fidelis pro Chriſto affligi: & ſi opus fuerit morte affici, ac ſubſtantijs nudari, & honoribus deiici. Tempore uerò pacis cùm uitia maximè ſubrepunt, carnem refrenet ne laſciuiat, & pro Chriſto nõ uereatur à proximis deſpici, iniurias uer-
B borũ pati, prior proximo ſatisfacere ut ueraciter probetur ſequi humilitatem capitis ſui, & ipſum confitẽs mereatur ab eo recognoſci. Et ne abnegandum ſe, & tollendum crucẽ auditores terreantur ideo triſtibus læta ſubiungit dicens: *Filius enim hominis*, id eſt uirginis, qui ita ſe uocat propter ſui humilitatem, propter carnes ueritatem, propter matris puritatem, ſiue integritatem, *uenturus eſt*, ad iudicandum orbem, *in gloria patris ſui cum angelis ſuis*, in forma glorioſa iudicabit. Qui prius uenit humilis: uenturus eſt per manifeſtationem gloriæ & uirtutis. *Et tunc reddet*, ſine temporis dilatione: *unicuique*, ſine perſonarum acceptione: ubi non perſonæ, ſed opera conſiderantur. Vnde ſe-
C quitur, *ſecũdũ opera ſua*: ſine diminutione: iuſtis quidem præmium, ſcilicet gloriam animæ & corporis: alijs autem ſupplicium, ſcilicet pœnam utriuſq;. Hic eſt locus merendi & liberandi animam: ibi mittendi & recipiendi, ſecundum merita. Ambula hîc dum lucem habes, ne ibi tenebræ te comprehẽdant. Suſcipe hîc mortem, ut ibi ſuſcipias uitam immortalem. Noli timere, quia triſtibus læta ſuccedunt. Times mortẽ, audi gloriam triumphantis: uereris crucem, auſculta angelorum miniſteria. Attende & hic uerbum Bernardi, qui dicit: uis ſcire quæ debeas Ieſu Chriſto? Debes ei uitam tuam: quia ipſe uitam ſuam poſuit pro tua. Et quia rudes erant apoſtoli, ne eum ſic uenturũ dubitarent, & fatigati expectatione deficerẽt: promit-
D titur in præſenti conſolatio, ut citius credant de futuro. Vnde bonus magiſter ne diſcipuli deſperatione frangantur, aut tædio, ſubiungit eos conſolando. *Amen dico uobis*, ut ſecuri de hoc ſitis: *ſunt quidam de hic ſtantibus*, diſcipulis, *qui non guſtabunt mortem*, temporalem, quæ eſt quidã guſtus reſpectu mortis æternæ: uel guſtus dicitur, quantum ad bonos, qui nõ permanent in morte: *donec uideant*, oculis corporalibus, *filium hominis uenientem in regno ſuo*. id eſt in ea claritate regni, quam habebit cum ad iudicandum ueniet: ut qualis eſt uenturus poſtea, præſenti quoque tempore demonſtretur & appareat: hoc eſt donec uideãt ſimilitudinem gloriæ quam corpora electorum, qui
E cum nunc cõfitentur habebunt in eccleſia triumphãte, ut per hoc ſperetur æterna futura in re. Vnde ſecũdum gloſam, in corpore mortali oſtendit eis non immortalitatem, ſed claritatem futuræ immortalitati ſimilem: & ita ſenſus eſt, donec uideant regnum Dei: id eſt, imaginationẽ gloriæ regni Dei. Cum Chriſto hic ſtantes ſunt in ſtatu gratiæ, qui pro ipſo patienter pasſiones ſuſtinẽt: & iſti mortem culpæ uel gehennæ non guſtant, ſed cum ipſo ad gloriam æternam tranſeunt. Hãc piam promisſionem eis fecit, ut per uiſam gloriam futuræ reſurrectionis, & contemplationem gaudij manentis, ad aduerſa tranſeuntis ſeculi fortius ferenda animaret. Viſionem autem promiſſam diſtulit,

Bernardus ſer. de quadruplici debito.

Guſtatio mortis.

Stantes cũ Chriſto.

lit, ut eam uehementius deſiderarent, & deſideratam magis acceptarent, & gratam haberent.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ut meipſum ſic abnegem quòd in proſperitate & in omnibus quæ temporaliter delectant à malo declinem, & nihil niſi honorem tuum quæram: meæque uoluntati renuncians, tibi & propter te omni creaturæ obediam. Da etiam mihi, ut tollam crucem meam afflictiones & pœnalitates per me uoluntariè aſſumendo, & ab aliis illatas patienter ſuſtinendo, ac proximis in neceſſitatibus compatiendo, & in omni aduerſitate bonum facere non deſiſtendo. Da etiam mihi, ut te ſequar ueſtigia tua imitando, & tuæ uitæ me conformando, poſt te ueniam ad ſupernam patriam pertingendo. Amen.*

De transfiguratione Domini. Cap. III.

Matth.17. Luca 9. & Mar.9. DEINDE quod iam ſuprà promiſit, ſoluit cùm dicitur: *Et poſt dies ſex*, ſecundũ Matthæum, nõ numerando extremos, uel *die octaua* ſecundum Lucam, numerando diem primum quo promiſit, & ultimum quo ſoluit: *aſſumpſit Ieſus ſecum Petrum & Iacobum, & Ioãnem, & duxit illos ſeorſum in montem ualde excelſum*, ſcilicet Thabor: quarto miliario à Nazareth contra Orientem, ut ibidem oraret. Matthæus & Marcus ponunt tantum dies medios, ſed Lucas etiam extremos. Illi ſex, quia poſt ſextam mundi ętatem animę ſanctorum in beata expectatione requieſcent. Lucas octo, quia in octaua reſurrectionis corpora ſanctorum in gloriam immortalitatis reſurgent. Hic ergo poſt ſex ætates quieſcendum eſſe ab omni labore: & ibi octauo tempore reſurgendum deſignat. Vnde ſecũdum Hieronymum & gloſam, hoc bene myſterio conuenit: nam ſicut Chriſtus poſt ſextam ſabbati, qua crucem aſcendit: & poſt ſeptimam ſabbati, qua in ſepulchro quieuit, octaua die reſurrexit: ſic & nos poſt ſex mundi ætates, quibus pro Domino patimur & laboramus, & poſt ſeptimam quietis animarum, quę interim in alia uita geritur, octaua ætate reſurgemus. *Hierony.in c.17. Mat.*

Transfigurationis dominica tempus. Transfiguratio ergo fuit in octaua die, quia facta eſt ad oſtendendum diſcipulis ſuis gloriam reſurrectionis futuræ, quæ erit in octaua mundi ætate, & propter hoc figurata eſt hic per octauam diem. Aſſumpſit autem ſecum tres tantum, ut in ore trium ſtaret *Aſſumptionis trium cauſa.*

A teſtimonium. Item in ſignum quòd qui nunc fidem trinitatis firmiter ſeruabunt: tunc in æterna uiſione gaudebunt. Iſtos autem tres, ſcilicet Petrum, Iacobum, & Ioannem, ſpecialiter aſſumpſit: quia iſtos familiariter diligebat. Hoc autem fecit ad deſignandũ quòd quicunque vult gloriam Dei uidere, oportet quòd fidem agnoſcat, ſicut Petrus: quòd uitia ſupplãtet, ſicut Iacobus: quòd ad bene operandum gratiam habeat, ſicut Ioannes: quia omne meritum conſiſtit in credendo uerum, in declinando malum, in faciendo bonum. Item ad commendationem omnium ſtatuum eccleſiæ: nam per Petrum ſignificantur coniugati, uel etiam prælati: per Iacobum, pœnitentes uel actiui: per Ioannem, uirgines uel theorici. Et pulB chrè oſtenſurus diſcipulus reſurrectionis gloriam, ſeorſum eos duxit, ut intelligamus quia ſi eiuſdem reſurrectionis participes eſſe cupimus, à turbis malignorum hominum, & tumultibus ſeculi diuiſi eſſe debemus. *Cur ſeorſum duxerit diſcipulos.* Pulchrè etiam eos in montem excelſum duxit, & non uallem: ut diſcamus gloriam non in profundo huius ſeculi, ſed in regno ſupernæ beatitudinis eſſe quęrendam: & quòd ad illam gloriam futurę reſurrectionis peruenire, & in decore ſuo Chriſtum uidere merebimur: ſi ima & terrena deſerentes: ac ſublimia & cœleſtia deſiderantes, mente in cœleſtibus habitemus. *Cur in mõtẽ duxerit diſcipulos.* Neceſſe eſt enim omnibus qui Deũ contemplari deſiderant: ut non in infimis uoluptaC tibus iaceant, ſed ſemper ad cœleſtia ſe erigant. Aſcendit autem in montem, ut oraret: innuens oraturos in montẽ uirtutum aſcendere, & ſurſum non in imis corda habere: ac continuis precibus inſiſtere. Et bene mons iſte dictus eſt Thabor, quod acceſſio lucis interpretatur, quia omne quod manifeſtatur, in lumine manifeſtatur. *Thabor.* Effectus autem orationis oſtendit, propter quid orauit, ſcilicet propter gloriam futuræ reſurrectionis manifeſtandam Apoſtolis. Dum enim oraret transfiguratus eſt coram eis. Non dicit transfigurauit ſe, ut notetur actio fieri ex potentia trinitatis, ſed in natura humanitatis. *Et bene dum oraret facta eſt altera ſpecies vultus eius*, feruor .n. D & deuotio orationis, diſpoſitio eſt ad transfigurationem, & extaſim mentis. Vnde Petrus dum oraret factus eſt in extaſi mentis. Conſpice bene iſta, & te pręſentem exhibe, quia magnifica ſunt ualde. *Reſplenduit enim facies eius ſicut ſol*, imò pluſquam ſol, ſed nihil habet clarius cui comparetur, *Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix*: & ſic perfuſa lumine, ut alba extrà apparerent. ſecundum Auguſtinum. *Acto 10. Candor ueſtium.* Candor ueſtium procedebat à faciei ſplendore: & iſta fuit uera mutatio in facie, ſed non in ueſte. Non ſubſtantiam ueræ carnis amiſit, nec corporis ueritatem ſubtraxit: ſed ſplendorem addidit. *Auguſtin. lib.3. de mirabilibus ſacræ ſcripturę c.10.* Vnde Lucas dicit, quòd *facta eſt ſpecies vultus eius altera*, non alia. In carne ergo mortali immortalitatis & reſurrectionis ſuæ uel noE ſtræ gloriam: non in ſe, ſed in ſeculi claritate ſicut uoluit oſtendit, ut illius gloriæ quam prædicabat certiores non redderet. Ecce quantum pignus beatitudinis noſtræ habemus: non enim erat aliud transfiguratio, niſi ſecundi aduentus prænunciatio: in quo & ipſe Chriſtus & ſancti eius lucebunt ſole clarius: unde non aſſumpſit claritatis dotem, ſed dotis ſimilitudinem. *Transfiguratio domini ſpem auget noſtrã.* Nam ut Leo papa ait: Illam ipſius deitatis ineffabilem & inacceſſibilem uiſionem, quæ in æternam uitam mundis corde ſeruatur, nullo modo adhuc mortali carne circundati intueri poterant & uidere. *Leo Papa ſer. de trãſfiguratione domini.* Splendor autem faciei ſignificat claritatem diuinitatis: fulgor uerò ueſtium, claritatem humanitatis eius. *Splẽdor faciei Chriſti.*

Item

Item claritas faciei repræſentat futuram claritatem capitis Chriſti:fulgor autem ueſtium,deſignat futuram claritatem membrorum eius,ſcilicet ſanctorum qui ſuperabuntur à claritate Chriſti, ſicut candor niuis ſuperatur à fulgore ſolis. Candor ergo ſignificat gloriam futuræ reſurrectionis,propter quod Angelus dominicæ reſurrectionis nuncius,in ueſte candida apparuit.

Beda in ca. 9. Luce.

Et ſecundum Bedam: Veſtitus Domini ſanctorum illius chorus accipitur, qui in terris deſpectus uidebatur.

Moraliter.

Moraliter circa transfigurationem Dominus tria fecit, quia diſcipulos aſſumpſit, montem aſcendit,orationem præmiſit,ad ſignificandum quòd ad gloriam non peruenitur,niſi per uirtutis ſocietatem,per uitę altitudinem,per orationis deuotionem. Fœlix ergo qui talem comitatum aſſumpſit.

Petrus. Cognitio triplex.

Petrum, ſcilicet qui interpretatur agnoſcens, ut ſit in eo cognitio:quæ debet eſſe triplex, ſcilicet Dei,ſui,& proximi.Cognitio Dei, generat dilectionem, & cauet deſperationem, cognitio ſui generat humilitatē, & cauet præſumptionem:cognitio proximi, generat compaſsionem & cauet crudelitatem. Et ſicut ſuam fragilitatem,ſic & mundi uanitatem agnoſcat,& agnitam cōtemnat.

Iacobus. Supplantatio triplex.

Iacobum qui interpretatur luctator, vel ſupplantator: vt ſit in eo lucta & ſupplātatio, quæ etiam debet eſſe triplex:ſcilicet carnis, mundi,& diaboli: ut contra concupiſcentias carnis & mundi, ac inſtigationes diaboli fortiter luctetur, & eas deuictas ſub planta proſternat:non enim coronabitur niſi qui legitimè certauerit. In ſignū huius Iacob poſt luctam accepit benedictionem.

Ioannes. Gratia triplex.

Ioannem qui interpretatur gratia,ut in eo ſit gratia, quæ ſimiliter debet eſſe triplex, ſ. incipiens, proficiens, & perueniens.

1.Cor. 15.

Vnde Apoſtolus: *Gratia Dei ſum id quod ſum*, quantum ad primam:& gratia eius in me uacua non fuit, quantum ad ſecundam: ſed illis omnibus abūdantius laboraui:non autem ego ſolus,ſed gratia Dei mecū: quantum ad tertiam.Ioannes etiam priuilegio ſingularis amoris Dei dotatus fuit: ſic bonum diuinum ſuper omnia diligat & in omnibus tranſitoriis nihil niſi amorem diuinum concupiſcat.

Petrus. Ioannes. Iacobus. Mōtis aſcēſio.

Item Petrus alio nomine dictus Simon,qui interpretatur obediens,ſignificat obedientiam. Ioannes: in quo gratia, ſignificat munditiam.Iacobus qui luctator, uel ſupplantans,ſignificat paupertatem uoluntariam: & iſta tria faciūt uidere claritatem diuinam, ſicut iſti uiderunt transfigurationem.Fœlix qui talem montem,id eſt eminentiam uitæ aſcendit: in quo ſunt tres gradus, ſcilicet abiectio ſui,mortificatio carnis, contemptus mundanę proſperitatis:de quibus ſuprà proximo capitulo:

Ioan. 16.

ſi quis vult poſt me uenire abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam,& ſequatur me. Fœlix qui ſic orationi inſiſtit piè,fideliter,& perſeueranter:donec appareat gloria in facie clerici,qui transfigurantur in ſolem dū lucent,per ſcientiam: ardent, per charitatem: illuminant,per exemplum & doctrinam: in ueſtimentis laici: quibus ſufficit albedo niuis per munditiam mentis, carnis, & operis.

Apparitio Moyſi & Heliæ, & eius cauſa.

Et apparuerunt illis Moyſes, iam mortuus, ſecundum animam in corpore aſſumpto, uel ſibi adaptato, ſicut quando apparent Angeli in corporibus aſſumptis:*& Helias*, adhuc uiuus in anima & corpore proprio,allatus de paradiſo. Apparuerunt cum Chriſto iſti duo potius quàm alij: alter mortuus,alter adhuc uiuus: in ſignum quòd uiuentium & mortuorum,ſeu uitę & mortis ſit Dominus. Et quòd iuſti tam mortui,qui per Moyſen:quàm uiui, qui per Heliam: qui tempore iudicij uel uiui in carne reperiendi,uel à morte reſuſcitandi ſunt: regna-

A turi ſunt in gloria cum illo. Item ut oſtendant ipſum eſſe, quem legis & prophetarum ſcripta prædixerūt & promiſerunt: & ut hinc appareat quòd lex & prophetæ à doctrina Chriſti non diſcordant: & quòd finis legis & prophetarum, in ſuo ſermone, Chriſtus erat & eius gloria,propter quam uenerant:& ut ipſe oſtenderet ſe eſſe ſupra legem,quam Moyſes legiſlator dedit:& ſupra prophetas, inter quos Helias prædicator præcipuus fuit. Per Moyſen quidem ſignificatur lex: per Heliam prophetæ: & per Dominum Euangelium. Apparuit ergo Dominus medius inter Moyſen & Heliam, tanquam ipſe & Euangelium haberent à lege & prophetis teſtimonium. Item unus mortuus,&

B alter uiuus apparuit:ut ſignificent Chriſtum moriturū,& iterum uicturum:uel ut nos mortui ſimus mundo,uiui autem Deo. Item ut ex omni parte Chriſtus teſtimonium haberet:de cęlo patrem in uoce,de æthere nubes,de paradiſo Heliam,de terra Apoſtolos,de inferno Moyſen,*Et loquentes cum eo*, dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalē,id eſt paſsionem, in qua fuit exceſſus amoris, doloris, & humilitatis. Amor fuit ſupra menſuram: ſecundum illud Ioannis:*maiorem hac dilectionē*, & cætera.

Ioan. 15.

Dolor,ſupra conſuetudinem: ſecundum illud Threnorum:*O uos omnes qui tranſitis*, & cætera.

Thren. 1.

Humilitas, ſupra uirtutem: ſecundum illud Threno. *Recordare paupertatis*,& cætera.

Threno. 3.

C Loqui autem ipſorū eſt, talem gratiam redemptionis futuram per Chriſtum, teſtimonijs legis & prophetarum præfiguratā eſſe oſtendere.

Locutio cū Chriſto.

Et notandum quòd non loquebantur de tali materia, tanquam indicantes Chriſto quæ neſciret: ſed eum adorabant de aduentu eius in carne:& quia myſterium paſsionis, quod ipſi prædixerant,uiderunt in Chriſto complendum: & læti fortaſſe,quia uidebant redemptionis ſuæ,totiuſque humani generis diem appropinquare.Compatiebantur nihilominus Chriſto: quia tam glorioſa facies debebat ſic conſpui:& ſic inuidioſe tradi,& iudicari, & crucifigi.

Gaudiū ex transfiguratione.

Notandum etiam quòd gaudium magnum factum eſt Apoſtolis & Prophetis,non ſolum de tranſ-

D figuratione Chriſti, ſed etiam(ut dicit Effrē)de mutua uiſione,quia utriuſque teſtamenti principes cōgregati ſunt,cum Deo Abrahā.Videbat enim Moyſes dux Iudæorum, principem Chriſtianorum Petrum:conſiderabat Helias caſtus,uirginem Ioānem: & uterque in Iacobo laudabat martyrij priuilegium. *Petrus uerò & qui cum illo erant, grauati erant ſomno*, oppreſsi à gloria:quia ſplendore incomprehenſibilis deitatis premuntur ſenſus humani corporis. *Et euigilantes uiderunt maieſtatem eius: & duos uiros*, ſcilicet Moyſen & Heliam,quos cognouerunt prædictæ claritatis illuſtratione.

Moyſi & Heliæ ab Apoſtolis cognitio. Ambroſius in c. 9. Luce.

Vnde quærit Ambroſius: Quomodo apoſtoli cognouerunt Moyſen & Heliam, quos nunquam uiderunt?& reſpondet,quòd per ma-

E ieſtatem ſuper eos uenientem: in quo innuitur quòd in futura gloria alter alterum, quem nunquam uidit, cognoſcet Secundum gloſam:Hic Helias dicitur eximius prophetarum: ſed contra de Dauid hoc dicitur in prologo ſuper Pſalterium,& de Moyſe in gloſa ſuper Exodum.

Helias. Dauid.

Et ſoluitur, quia Moyſes fuit eximius: Domini familiaritate,ſignorum oſtēſione,legis promulgatione.Helias eximius:uitæ auſteritate, arguendi authoritate,uitæ diuturnitate.Dauid eximius:prophetiæ ſublimitate,regia dignitate, & ſpeciali ei facta promisſione.*Tunc Petrus*,tanquam feruentior,*dixit ad Ieſum:Domine bonum eſt nos hic eſſe*,ſcilicet in monte, & in contemplationis dulcedine. Cœleſti enim dulce-

Rabanus 7. c.17. Mat.

dine guſtata, uileſcunt infima. Vnde Rabanus: Quò amplius quis deguſtat dulcedinem uitæ cœleſtis, eo amplius omnia alia faſtidit in infimis. *Si uis faciamus hic tria tabernacula*, ad manendum ſcilicet hic continuè: *tibi unum, Moyſi unum, & Heliæ unum*. Non loquebatur de tabernaculo pro ſe & ſociis ſuis faciendo: quaſi ſupponens ſe & ſocios ſuos, tanquam diſcipulos, cum magiſtro manſuros in ſuo tabernaculo.

Fruitio diuinitatis ī Petro.

Petrus optando commendat Chriſtum, & ſe in monte manere ex modico guſtu participationis futuræ gloriæ, quam in Chriſto uiderat: ut per hoc diſcamus quòd nihil ſit difficile pro Chriſto pati, nec tormenta nec crux, nec mors, ut ad montem cœleſtis gloriæ perueniamus. Si enim ſenſibilis uiſa Chriſti gloria, ſic Petrum in monte impreſſionibus, & intemperiebus ſubiecto illexit, ut diceret bonum ibi manere: quid æſtimandum eſt de illa ineffabili & intelligibili gloria æterna in cœlo, ubi nulla intemperies: nulla peregrinæ impreſſionis moleſtia: ubi nullum malũ, ſed omne bonum obtinebitur.

Beda in ca. 9. Marci.

Vnde Beda: O quanta fœlicitas, uiſioni deitatis inter angelos adeſſe perpetuò, ſi tãtum transformata Chriſti humanitas, duorumque ſanctorum ſocietas ad punctum uiſa, delectat: ut eis ne diſcedant Petrus præſtare uelit obſequium.

Remigius in Matth.

Vnde & Remigius: Viſa Domini maieſtate, & duorum ſeruorum, Petrus adeo delectatus eſt, ut cuncta temporalia obliuioni traderet, & ibi in perpetuũ uellet manere. Si autem Petrus ſic accenſus eſt: quanta erit ſua uitas & dulcedo uidere regem in decore ſuo, & intereſſe choris ſanctorum omnium, & angelorum? Hæc Remigius.

Petri error in optando.

Sed errauit Petrus, *& neſciebat quid diceret*, hoc petendo: tum quia in uia patriam requirebat, & umbram futuræ gloriæ quam uiderat, ueram æſtimabat gloriam, oblitus regnum Dei nõ eſſe ſanctis promiſſum in terra, ſed in cœlo: tum quia in gloria tabernacula manu facta neceſſaria credebat, ignorans domum manu factam non eſſe neceſſariam in illo ſeculo futuro: tum quia ſe & coapoſtolos adhuc carne mortali circundatos eſſe non aduertebat, & abſque guſtu mortis immortalis uitæ ſtatum ſubire uolebat: tum etiam quia ſuam & proximorum ſalutem non attendebat. Vnde Auguſt. Quid dicis ſancte Petre? mundus perit, & tu ſecretum quæris. Vides tot gentes in unum cõuenire, & tu quietẽ diligis. Vides tenebras mundi, & tu lumen abſcondis. Nemo quippe accendit lucernam, & ponit eam ſub modio: & cætera.

Matth. 5.

Vnde & Damaſce. Non eſt tibi, inquit, Petre bonum quòd Chriſtus ibi moretur: quoniam ſi ibi mãſiſſet, nequãquam tibi facta promiſſio conſequeretur effectum. Neque enim claues obtinuiſſes regni, nec mortis tyrannis abolita eſſet.

Chryſoſto. hom. 57. in Matthæũ.

Et ut dicit Chryſoſtomus, quia audiuit quòd oportet eum Hieroſolymam ire & multa pati, adhuc timet pro Chriſto: ſed poſt increpationem non audet apertè dicere rurſus, propitius eſto tibi: ſed idem occultè per alia ſigna inſinuat. Quia enim uidebat multam quietem & ſolitudinem, cogitauit conuenientem ibi eſſe ſtationem ex loci diſpoſitione: quod ſignificat dicens, *Bonum eſt nos hic eſſe*: Vult etiam ſemper hic eſſe: ideo tabernaculorum meminit dicens: *Si uis faciamus hic tria tabernacula*. Cogitauit enim quòd ſi hoc fieret, non aſcenderet Hieroſolymam: & ſi non aſcenderet Chriſtus, non moreretur: ibi enim ſciebat ſcribas inſidiari ei. Hæc Chryſoſt.

Petri ardor.

Petri inebriatio.

Et licet Petrus, ut homo, ſtupefactus neſciret quid diceret: in hoc tamen ſuã deuotionem oſtendit, & in ſiti ſibi ardoris monſtrat indicium. Vnde inebriatus Petrus erat, qui de una gutta uini cęleſtis quã

A biberat, quaſi tres tabernas facere uolebat: ſicut enim ex paſſionis magnitudine, ut timoris uel mœroris† aliquis prorumpit in aliqua uerba ſine præmeditatione: ita ſimiliter ex magnitudine deuotionis & delectationis expertæ dixit Petrus illa uerba, quæ tamen non erant rationabilia: quia in ſolo aſpectu humanitatis Chriſti non conſiſtit eſſentia beatitudinis, & ideo illud non debebat ſufficere pro finali beatitudine.

† alias, amoris.

Thabor monaſteria.

In monte Thabor eſt grande monaſterium grandi ſylua circundatum, tres habens eccleſias, iuxta quod Petrus ait: faciamus hic tria tabernacula. Tria tabernacula contemplatiuus moraliter facit, quando legem, & prophetias, & Euangelium practicè legendo diſponit: ſcilicet corde credendo, ore confitendo, & opere

B adimplendo.

Transfigurationis deſcribendæ forma.

Sciendum autem quòd iſta transfiguratio ſignificãs gloriam ſanctorum, primò deſcribitur à maieſtate Dei: quia tota trinitas ibi apparuit, pater in voce, filius in humana carne, Spiritus ſanctus in nube: per quod datur intelligi quòd gloria ſanctorum conſiſtit in fruitione beatæ trinitatis.

Tabernacula animæ Ioan. 14.

Sicut enim Petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis uoluit facere tria tabernacula: ita habet homo tria tabernacula in anima ſua, quæ nec Moyſes, nec Helias, ſed ſola beata trinitas delectabiliter inhabitat: ſecundum illud Ioannis, *Ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Hæc autem ſunt: memoria intelligentia, & uolũtas. Nam filius habitat in tabernaculo intelligentiæ,

C implendo ipſam Dei pleniſſima & lucidiſſima cognitione: Spiritus ſanctus in tabernaculo uoluntatis, implendo ipſam ſapidiſſima & ſuauiſſima dilectione: pater in tabernaculo memoriæ, implendo ipſam cogniti & dilecti perpetua refectione, & ſecuriſſima intentione: quibus actibus anima in Deum quaſi totaliter transformatur, & quodammodo deiformis efficitur. Tunc uerificatur, ſecundum quandam prægustationem, illud quod dicitur alibi: Intra in gaudium Domini tui.

Matt. 25.

Transfigurationis ſocij.

Secundò deſcribitur iſta transfiguratio, à ſocietate conſortij: quia ibi fuerunt Moyſes, & Helias, Iacobus, Petrus, & Ioannes. In cœleſti igitur gloria habemus ſocios, omnes ueteris & noui teſtamenti ſanctos. Beati ueteris teſtamenti diſtinguuntur in

D duos ordines: ſcilicet, Patriarchas, qui intelliguntur per Moyſen: & Prophetas, qui per Heliam.

Cęlicolarũ ordines.

Sancti autem noui teſtamenti diſtinguuntur in tres: ſcilicet in martyres, qui per Iacobum: in confeſſores, qui pleni ſapientia Dei intelliguntur, per Petrum: qui interpretatur agnoſcens: in uirgines, qui per Ioannem.

Contẽplationis ſex bona.

Vel poteſt dici, quòd Chriſtus uoluit habere teſtimoniũ ſui aduentus ab illis qui ſunt in cœlo, ſcilicet, à patre: & ab illis qui ſunt in mundo, ſcilicet à Petro, Iacobo, & Ioanne: & ab illis qui ſunt in terreſtri paradiſo, ſcilicet ab Helia: & ab illis qui ſunt in inferno, ſcilicet à Moyſe. Vel per ſex perſonas ſignantur ſex bona quæ

E Deus confert contemplantibus: quia in contemplatione primò mens illuminatur: quod ſignatur in Petro, qui interpretatur agnoſcens. Secundò, caro ſupplantatur: quod ſignatur in Iacobo, qui interpretatur ſupplantator.

Glorificatio Chriſti.

Tertiò, gratia augetur & augmẽtatur: quod ſignificatur in Ioãne, qui interpretatur in quo eſt gratia. Quartò, mundus contemnitur: quod ſignificatur in Moyſe, qui interpretatur aſſũptus ex aquis. Quintò, cor amore inflammatur: quod ſignificatur in Helia, qui raptus fuit in curru igneo. Sextò, dulcedo cœleſtis prægustatur: quod ſignificatur in Ieſu. Vnde Petrus qui unam guttam prægustauerat dixit, Domine bonum eſt nos hic eſſe: neſciens quid diceret. Tertiò deſcribitur iſta transfiguratio à glorificatione

tione

tione ſubiecti, cùm dicitur: *reſplenduit facies eius ſicut Sol, ueſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix*: per quæ ſignatur beatitudo & gloria, quibus ſanctorum corpora induentur. Dominus igitur Petro non reſpondit: nam licet ex feruore deuotionis loqueretur, tamen quia imprudenter interrogauit, ideo reſponſionem Domini nō meruit: nondum enim ut in hac gloria conſiſteret tempus erat, Qui autem vult Domino facere tabernaculum, præparet penetralia cordis ſui, & inueniet locum Domino, tabernaculum Deo Iacob: quia uerò malè materiale tabernaculum ex frondibus & tentoriis quæſiuit, æſtimans in æterna illa gloria temporalia tabernacula neceſſaria, ubi nulla aduerſitatis aura eſt timenda, ubi Deus omnipotens templum eſt & domus Eccleſiæ, ideo nubis lucidæ accipit obumbraculum. Vnde ſequitur: *adhuc eo loquēte*, & de tabernaculorū uiſibiliū cōſtructione cogitante, *ecce nubes lucida obumbrauit eos*: quia maiori luce & uera cognitione ſuffudit: ut intelligerent electis in ęterna tabernacula receptis non eſſe neceſſaria corporalia tabernacula: & eos non eſſe protegēdos tegmine domorum, ubi nubis & Spiritus ſancti gloria protegentur, & in abſcondito faciei Domini abſcondentur. Et intelligas quòd cùm Petrus loqueretur, interim antequam uerba compleret, diſceſſerunt Moyſes & Helias, & mox nubes ſubſecuta eſt, quaſi interrumpuntur uerba eius obumbrationem nubis.

Nubes quæ apparuit.

Quærebat Petrus terrenum tabernaculum, & affuit cœleſte obumbraculum: & iſta nubes non fuit cauſata ex iſtis caliginoſis uaporibus, ſed ex uehemētia lucis proceſſit: quia ſicut fumus eſt ab igne, ita iſta nubes fuit à luce. Ad inſtruendas autem mentes apoſtolorū, de cognitione diuinitatis unigeniti filij Dei, poſt Moyſi & Heliæ teſtimonium, *uox*, patris, *de nube*, modo tonitrus teſtimonium perhibuit, *dicens: Hic eſt filius meus*, nō adoptiuè, ſed per naturam: *dilectus*, filius meus, ſcilicet naturalis & proprius, non aliunde creatus, vel adoptiuus: hoc eſt, ſecundum Ambroſiū, non Helias filius, non Moyſes filius: ſed hic eſt filius quem ſolum uidetis.

Filius Dei Chriſtus.

Ambroſius in c.9. Lucę

Receſſerunt enim illi ubi cęperat Dominus deſignari: ut ille ſolus demonſtraretur, ne errarent Apoſtoli. *In quo mihi bene complacui*: id eſt, In quo meū beneplacitum de redemptione mundi cōplere conſtitui: uel ſecundū Chryſo. in quo delector, in quo requieſco, quem accepto: quia oīa quæ ſunt patris cum diligentia, exequitur, & eſt una eadēque uoluntas ipſius & patris: quare & ſi crucifigi vult ne contradicas.

Chryſoſto. hom. 57. in Matthęū.

Ipſum audite, magis, quàm Moyſen, uel Heliam: quia Chriſtus finis eſt legis & prophetarum. *Ipſum audite*, ut ſupremum & ſingularem magiſtrum, qui docebit uos omnia neceſſaria ad ſalutem. *Ipſum audite*: quia ueritas eſt, ipſum quærite quia uita eſt, ipſum ſequimini quia uia eſt. Ac ſi, ùt ait Remigius, alijs uerbis diceret, recedant umbræ legales, & typi prophetarum, & ſolum coruſcum lumen Euangelii ſequimini. Fœlices ergo Apoſtoli, qui non ſolū Domini claritatem uidere meruerunt: ſed etiam uocem patris intonantem audierunt. Nec ab hac fœlicitate nos ex toto alieni erimus, ſi quem illi crediderunt & nos credimus: & quomodo illi uixerunt, amādo uiuimus: & quem dilexerunt, totis uiſceribus amamus. Sed quia humana fragilitas in præſentia maieſtatis opprimitur: quia pondus diuinitatis & conſpectū maieſtatis glorię ferre non ualet: ideo dum audirent uocem terribilem de nube, *ceciderunt in facies ſuas*, nō ſicut mali retrorſum. Vnde Remigius: In eo uerò quòd ſancti diſcipuli in faciem ceciderunt, ſanctita-

Remigius in Matth. Cadere in facies & retrorſum.

A tis fuit indicium: impij enim retrorſum cadunt: ut Heli. Hæc Remigius. Cadunt ergo iuſti in faciem, modo propter timorem, vt hic, modo propter humiliationem: ut magi procidentes adorauerunt eum, modo propter gratiarum actionem: ut ſeniores ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas. *Et timuerunt ualde*, quia ſe erraſſe cognouerunt, quia nubes lucida apparuit: quia uocem quaſi tonitrualem, ſcilicet patris, cuius maieſtati timor debetur, audierunt.

1. Reg. 4. Matth. 2.

Ad hanc uocem, ut dicit Effrem, fugerunt Prophetæ, ceciderunt Apoſtoli & timuerūt. Tonitruum quidem terribile fuit: unde de ipſa uoce terra ſub ipſo contremuit. Sed quos humana fragilitas grauabat, benignè pius magiſter uerbo pariter & actu conſolatur & erigit.

Apoca 4. Vocis Domini uirtus.

B Nam clementer, *acceſſit Ieſus*, quia per ſe ſurgere non poterant, *& tetigit eos*, familiariter & dulciter, ut tactu debilitata membra ſolidaret: *dixitque eis*, ut metum & timorem fugaret. *Surgite*, contra caſum: *& nolite timere*, contra metum. Beati illi quos tangit Ieſus, beati illi quos tangit ſalus & uita. Illi enim ſurgunt, illi ſine timore & ſecuri fiunt. Rogemus ergo eum ut & nos tangat, & à ſomno ſtuporis & inſipientiæ excitet: atque ad ſe uidendum nobis oculos aperiat. Dulcis amicus eſt: quia piè conſolatur, & potenter adiuuat. Ad tactum ergo & conſolationem Ieſu miſeratoris, qui proſtratis dexterā ad beneficium auxilij porrigit, & iacentes erigit:

Tactus Chriſti.

C diſcipuli ſurgentes nec Moyſen, nec Heliam uiderunt: ſed ſolum Ieſum in figura conſueta, qua conuerſari ſolebat inter eos. ſecundum gloſam: Si Moyſes & Helias perſeueraſſent, uox patris uideretur incerta, cui potius teſtimonium dediſſet: & ideo receſſerunt illi, ne ad eos uox patris fieri putaretur: ſed ut ad ſolum Ieſum pertinere intelligeretur. Allegoricè ablata nube uiderūt Moyſen & Heliam euanuiſſe, ac ſolum Ieſum remanſiſſe: quia poſtquam legis & prophetarū umbra diſceſſit, quæ quaſi nube Apoſtolos texerat, uiderunt eum, & ſcriptura illis reuelata fuit: & euangelium, in quo utrunque reperitur, ſolum remanſit.

Allegoricè

Notandum autem, ſecundū gloſam, quòd bene conuenit myſterium ſecundæ regenerationis, quæ ſcilicet erit in reſurrectione, ubi caro reſuſcitabitur: D cum myſterio primæ quæ eſt in baptiſmate, ubi anima reſuſcitatur. In baptiſmate enim Chriſti operatio trinitatis oſtenſa eſt: fuit enim ibi filius incarnatus, apparuit in ſpecie columbæ ſpiritus ſanctus, & pater fuit ibi in uoce declaratus. Et ſimiliter in transfiguratione, quæ eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis, tota trinitas apparuit: pater in uoce, filius in homine, Spiritus ſanctus in nube. Nam gloriam illius, quam modo in baptiſmate credentes confitemur, in reſurrectione uidentes collaudabimus. Nec fruſtra Spiritus ſanctus hic in lucida nube, illic in columba apparuit: dona enim ſua per ſpecies declarare ſolet.

Regenerationum congruentia.

E Innocentiam autem in baptiſmate donat, quæ per auem ſimplicitatis deſignatur: daturus eſt autem claritatem & refrigerium in reſurrectione, & ideo in nube refrigerium: & in fulgore nubis claritas reſurgentium corporum figuratur. Qui enim nunc ſimplici corde fidem quam percipit ſeruat, tūc luce apertæ uiſionis quod crediderat contemplabitur, ipſaque quam luſtrabitur in perpetuum gratia protegetur. *Et deſcendens Ieſus cum diſcipulis de monte, præcepit eis*, præcepto inſtructionis: ut nemini dicerent uiſionem de gloria transfigurationis, ante ſuam reſurrectionem à mortuis. Primò, ſecundum Hieronymum, ne dictum eſſe incredibile, propter rei magnitudinem, uideretur. Secundò, ſecundum Thomam,

Hierony. in c.17. Mat. Vetandi ne cui dicerēt cauſę.

Thomas. 3. parte q. 45. ar. 3. Remigius in Matth. — mam, ne homines audientes tam glorioſa de eo dici, ſcandalizarentur poſtea videntes eum crucifigi. Tertiò, ſecundum Remigium, ne prædicatio gloriæ paſsionis fructum impediret, quia ſi maieſtas illius fuiſſet diuulgata in populo, plurimi reſiſtendo principibus ſacerdotum paſsionem eius impediuiſſent: & ſic redemptio humani generis retardata fuiſſet. Hilarius canone. 17. in Matth. — Quartò, ſecundum Hilarium, quia tunc debebant eſſe teſtes diuinitatis Chriſti, cùm eſſent Spirituſancto repleti: & ad tantæ viſionis teſtimonium perhibendum confortati. Quintò, ſecundum Damaſcenum, quia alii diſcipuli adhuc imperfecti fuiſſent triſtati, quòd hanc viſionem non uidiſſent: & Iudas magis incitatus ad proditionem ſaluatoris fuiſſet. Sextò, quia reſurrectio Chriſti multum fuit dubitabilis: ideo reſeruata fuit iſta uiſio, illo diuulgando tempore quando maximè oportebat ipſi reſurrectioni teſtimonium perhibere, cui præſtabat argumentum non modicum ipſa gloria transfigurationis, ipſa quoque viſio magis credibilis videbatur, quando etiam viſibiliter per reſurrectionem factam monſtrabatur. Septimò, vt daretur nobis exemplum ea quæ ad laudem & gloriam noſtram ſpectant eſſe occultanda, quamdiu ſumus in hac mortali vita, & ad faciendum hoc quod in Eccl. 11. — Eccleſiaſtico dicitur: *Ne laudes hominem in uita ſua:* & in eodem, *Ante mortem ne laudes quemquam*. Per hoc etiam oſtendit quòd ſecreta & myſteria diuina non ſunt ſemper, ſed loco & tempore debitis publicanda: & dedit exemplum viris ſanctis, non facilè publicandi reuelationes ſibi factas. Sicut Paulus 2. Cor. 12. — annis quatuordecim tacuit raptum ſuum. Transfigurationis tempus. — Fuit autem transfiguratio Domini facta circa Veris principium. Vnde Euangelium de transfiguratione legitur in Eccleſia ſabbato quatuor temporum, poſt primam in quadrageſima dominicam. Feſtum verò transfigurationis Domini celebratur ſexto Kalendas Auguſti: quia tunc ab Apoſtolis fuit transfiguratio prædicata & publicata, quam tacuerant uſque ad diem illam, propter prohibitionem à Domino eis factam. In deſcenſu montis Thabor contra Occidentem, ubi eſt vna capella vbi Dominus dixit Apoſtolis, *nemini dixeritis uiſionem, &c.*

ORATIO.

IESV redemptor perditorum, ſaluator redemptorum, animæ lachrymoſæ & poſt te currentis dulce ſolatium, & ſuaue refrigerium: da mihi omne delectamentum extra te reſpuere & obliuiſci, ut tuo ſapore merear iocundari: & ueniat oro tempus ut quod nunc credo, reuelatis oculis tandem aſpiciam: quod nunc ſpero & à longè ſaluto, apprehendam: quod pro uiribus meis deſidero, ulnis animæ amplectar & deoſculer, & in claritatis tuæ abyſſo totus obſcondar, ut in uelamento alarum tuarum ſit pax mibi per æuum. Amen.

A

De ſanatione lunatici. Cap. IIII.

B

SEQVENTI autem die Ieſus rediens de monte vbi transfiguratus fuerat, venit ad diſcipulos quos inferius dimiſerat, & occurrit ei turba quæ circa ipſos erat. Matt. 17. Marc. 9. et Luca. 9. & 17. — Similiter ſi prælati vellent ad ſubditos deſcendere per humilitatem, compaſsionem, & affabilitatē: multa turba occurreret eis per pœnitentiam. Sed quia ſemper ſtant in alto per elationem, ſeu ambitionem, C vel curioſitatem: ideo pauci ei occurrunt: id eſt, pauci ad eos accedunt, & pauciores ab eis ſanantur: nullum .n. legitur Dominus in monte ſanaſſe. Chriſtus nullum ſanauit in monte. — *Et acceſſit ad eum* quidam de turba, petens miſereri vnico filio lunatico, ſecundum lunæ innouationem magis patienti: Lunaticus — & ſpiritum immundum habenti, quem eiicere non potuerunt eius diſcipuli. Qui eum apprehendens ad terram allidebat, & volutando per diuerſa, membra vexans diſsipabat: ſicque ad oſtendendum uehementiam paſsionis ſpumabat, ac dentibus ſtridebat: & languens areſcebat, & vix deſcendebat dilanians eum. Qui etiam ſæpe eum vexando clamare faciebat, & nunc in ignem, nūc in aquam mittebat: ita vt dudum periiſſet, niſi prouidentia eum conſeruaſſet. D Et cùm iubente Domino adductus eſſet, ſtatim ſpiritus conturbauit eum: videns enim ſe cito eiiciendum, faciebat peius quod poterat in eum. Deinde increpante eum Domino, & præcipiente ut exiret ab eo, & ne amplius in eum introiret: quem etiā ab effectu malitiæ, ſiue ſurdum & mutum uocabat: quia ſurdum & mutum eum fecerat: ſtatim diſcerpens eum exiit ab illo. Et factus eſt ſicut mortuus: ſed Ieſus tenens manum eius eleuauit illum, & ſurrexit ſanus, & reddidit illum patri eius. Moraliter. Peccator lunatico ſimilis. — Moraliter iſte lunaticus ſignificat peccatorem, quem diabolus primò apprehēdit per peccati delectationem. Secundò, clamare facit, per peccati ardens deſiderium. Tertiò, mutum facit, ad peccati & diuinæ E laudis confeſsionem. Quartò, ſurdum, per obdurationem, ad uerbi monitionē. Quintò, lunaticum, per mentis inſtabilitatem, & cōtinuam in malum variationem. Sextò, elidit & volutat, per eius in diuerſa peccata præcipitationem. Septimò, diſsipat, per diuerſarum cogitationum varietatem. Octauò, ſtridere facit dentibus, per iram & indignationem: ac ſpumare, per gaſtrimargiam & libidinem. Gaſtrimargia, id eſt, Guloſitas. — Nonò, in ignem luxuriæ mittit, uel etiam elationis: quia ignis ſurſum tendit & alta petit, nec non in aquam voluptatum & cupiditatum ſubmergit. Decimò, aridum

reddit, per ocium ſeu ignauiam, & indeuotionem. Vndecimò, uix diſcedit, per peccati conſuetudinem. Duodecimò, dilaniat & dilacerat, per naturaliū vulnerationem. Dum autem puer ad Deum accedit, conturbatur: quia ſæpe poſt peccata ad Deum conuerſi magis à dæmonio impugnantur, ut vel per tædium uirtutum & labores pęnitentiæ excutiat, & ad vitia reducat: uel de ſua ex pulſione ſe vindicet. Sic in primitiua Eccleſia multa grauia certamina illis appoſuit, quos ſuo regno ſubtrahere uoluit. Non autem puer uim patiens, ſed diabolus uim inferens, increpatur: quia qui peccantem vult ſanare, uitium odiendo debet arguere & depellere, ſed hominem amando refouere & confortare. Exiens verò dæmon ab homine nunquam reuertitur, ſi homo cor ſuum claue humilitatis & charitatis ſerrauerit. Exiturus autem diſcerpſit eum: quia dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat. Et liberatus à dæmone uelut mortuus videtur: qui enim terrena deſideria ſubegit, vitam in ſe carnalis conuerſationis extinguit: & mundo mortuus apparet. Quem autem hoſtis mortuo ſimilem reddidit, hunc ſaluator piæ dexteræ tactu leuauit: in quo oſtenditur Dei auxiliū, & ſurrexit: in quo monſtratur hominis ſtudium, primò enim Deus nos iuuat: deinde à nobis requiritur ut bonum operemur.

Incredulitas diſcipulorum.

Et cùm in domum introiſſet, diſcipuli ſecreto interrogabant Ieſum, quare ipſi non potuerunt eijcere illum: & dixit, propter incredulitatem eorum. Non dicuntur diſcipuli increduli propter defectum fidei, ſicut Iudæi, ſed propter remiſsionem feruoris: nam fidem remiſſam habebant, non ſicut granum ſinapis; quia non cum debito feruore credebant, ut præcipuè ipſi facere debebant Nihil enim impoſsibile erit habēti feruētem fidem, & per dilectionem operantem, cui nunquam ſufficit quod bene geſsit.

Granum ſinapis.

Granum quippe ſinapis eſt modicū feruidum, amarum, & veneni expulſiuum. In hoc ergo quòd hic comparat fidem grano ſinapis, innuit quòd debent habere fidem modicam, per humilitatem: feruidam, per deuotionem amaram, per tribulationum perpeſſionem: veneni erroris expulſiuam, per ſinceritatem.

Ambroſius ſermo. 1. & 2.

Secundum Ambroſiūm. Granum ſinapis res eſt ſimplex, & ſi teritur uim ſuam fundit: ſic fides ſimplex videtur, & ſi atteratur aduerſis, gratiam ſuæ virtutis effundit. Deinde reducit eos ad humilitatem, monēdo ne q̃s de operibus glorietur: ſed humiliet ſe Deo, cui iure obſequium debetur dicens: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt uobis, dicite*, non tantum ore, ſed & corde: ne ſit tantum vocalis humilitas, ſed & realis:

Serui inutiles.

ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus: nec uos iactetis, quia bene ſeruiſtis: nihil enim feciſtis quod non debuiſtis: quaſi diceret, *Dicite*, gratiam nō meruimus: ſed debitum ſeruitium ſoluendo pœnas uitauimus. Sed ecōtra ſuperbi cùm nequaquam omnia, ſed modicum quid eorum quę præcepta ſunt faciunt, non ſolum mox de ſua iuſtitia præſumunt: ſed & infirmos quoſque deſpiciunt: non enim ſumus noſtri, ſed ſerui: quia precio magno empti: & ergo Chriſto cuius precio empti ſumus, ſeruire tenemur, & nihil omittere quod debemus: nec aliquid facere quod non debemus. Vnde Seneca: Sapiens nihil facit quod non debet, nihil prætermittit quod debet.

Roma. 8.

Non dicūtur inutiles ſerui facientes iure debiti mandata Dei, quin fructum recipiant uitæ beatæ: ſed dicuntur inutiles, quia Dominus bonorum noſtrorum non indiget: vel quia, *non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*: uel quia

A

quiſque magis debet ſe æſtimare imperfectū, quàm quòd ſtatum attigerit perfectionis. Vnde Beda: Hæc eſt igitur in hominibus ſola fidei perfectio, ſi omnibus quæ præcepta ſunt impletis imperfectos ſe eſſe nouerint: & quandiu peregrinantur à Domino, ſemper ſibi in eſſe mala quæ defleant, ſemper meminerint deeſſe bona ad quæ gratia eius iuuāte proficiāt.

Beda in ca. 17. Lucæ.

Ioan. 1.

Et iterum: Quia ſine me nihil poteſtis facere, non tēporum longitudine laborum merita penſare debetis: ſed amore & famulatu ſpontaneo nouis ſemper ſtudiis augere priora. Hæc Beda. & bene dicit, *quod debuimus facere, fecimus.* Vnde Beda: Re uera debuimus, quia qui non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare: debitores ſibi nos fecit: ne noſtris uidelicet operibus confidentes, ſed de eius ſemper examinē pauentes, cum propheta dicamus: Quid retribuemus Domino, pro omnibus quæ retribuit nobis? Hæc Beda.

Bed. ibidē.

B

Pſal. 115.

Seruus inutilis.

Attende hìc bene quòd ſeruus inutilis reputatur, qui hoc ſolum facit quod facere tenetur. Quantumcunque etiam perfectionem attingas, ſemper ſentias & dicas? Domine Deus meus Ieſus Chriſte nihil ualeo, & malè tibi ſeruio. Debemus ergo nūquam à bono opere ceſſare, & tamen totum meritū noſtrum inſufficiens reſpectu mercedis ęternæ reputare. Vnde Pſalmiſta: *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Non ait, in meritis & in operibus tuis: quia cuius miſericordia præuenimur, ut humiliter Deus ſeruiamus: eius munere coronamur, ut ſublimiter cum illo regnemus.

Pſal. 102.

C

Et ideo cùm omnia fecerimus, reputemus nos parum aut nihil feciſſe Domino, reſpectu mercedis quam expectamus ab eo. Vnde dicebat beatus Franciſcus, etiam poſt multos & magnos labores, fratres incipiamus ſeruire Domino: quia uſque nunc parum profecimus. Et ſi præceptis impletis nos humiliare debemus, quanto magis cùm de illis multa omiſerimus. Si.n. inutilis eſt qui omnia perfecit, quid de illo dicendum qui ea facere deſpexit? Vnde Ambroſius. Non te iactes ſi bene ſeruiſti: quia facere debuiſti. Obſequitur ſol, obtemperat luna, ſeruiunt Angeli. Vas gentium electus à Domino: nō ſum, inquit, dignus vocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum eccleſiam Dei. Deinde alibi nullius ſe oſtendens conſcium culpæ ſubiecti, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Et nos ergo non à nobis laudes exigamus, ne præripiamus iudicium Dei, & præueniamus ſententiam iudicis: ſed ſuo tempore ſuo iudicio reſeruemus. Hæc Ambroſius.

Ambroſius lib. 8. ĩ Lucam ca. de uirtute fidei.

D

1. Cor. 15.

1. Cor. 4.

Bonum eſt itaque ſemper in timore ſtare, & nihil de ſe pręſumere: quia quātumcunque bene quis ſeruierit, neſcit tamen ſi odio, uel amore dignus ſit. Vnde Bernardus: In ueritate didici nihil æquè efficax eſſe ad gratiam promerendā, retinendā, recuperandā, q̃ ſi omni tēpore coram Deo inueniaris non altum ſapere, ſed timere. *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus.* Si adeſt gratia, time ne nō dignè opereris ex ea. Si ſubtracta gratia, time q̃a reliquit te virtus tua & cuſtodia. Si reuerſa eſt gratia, time ne fortè contingat recidiuum pati: & contingant tibi deteriora. Hæc Bernardus.

Eccl. 9.

Bernardus ſermo. 54. in cantica.

Prouer. 28.

E

Vnde & Apoſtolus hortatur nos, ne inuacuum gratiam Dei recipiamus. Ille enim gratiam Dei inuacuum recipit, qui ſe in bonis operibus non exercet. Vnde ſi uolumus quòd gratia Dei in nobis non remaneat vacua, neceſſe eſt ut eam bonis operibus & virtuoſis exercitijs nutriamus: & nos à uitijs cuſtodiamus. Debemus etiam in præceptis Dei, & in omnibus operibus noſtris attendere, nō ſolum ut faciamus, ſed etiam vt ea ſecundum volūtatem Dei diriga-

2. Cor. 6.

Gratia recipere inuacuum.

Baſilius de inſtitutione monachorū c. 3.

dirigamus. Vnde Baſilius ponit exemplum de fabro faciente ſecurim, uel quiddam aliud: qui ſemper meminit eius qui iniunxit opus, & retinet in corde ſuo cuius magnitudinis, vel qualitatis, vel formæ ille iniunxerit fieri ſecurim: & in illud ſemper intendens quod ſibi meminit à Domino operis iniunctum: ad hoc dirigit manuum miniſterium, vt forma operis cum eius qui iniunxit animo & uoluntate conueniat. Sic & nos omnem conatum & omne ſtudium in actibus noſtris habere debemus, vt ſecundum voluntatem Dei, qui opus iniunxit, noſtrum dirigamus opus: & tunc poterimus implere illud Apoſtoli:

1. Cor. 10.

ſiue manducatis, ſiue bibitis ſiue aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Et ſubdit Dominus, oſtendens quomodo proteruitas diaboli ſuperetur & dicit: *Hoc genus dæmoniorum*, in ſpiritu & carne ſimul ſecundum cauſam radicatam, quale ſupradictum eſt, *in nullo*, poteſtatis remedio, id eſt, in nulla poteſtate, ſcilicet miniſtrorum, *poteſt exire*: ita quòd non habeat poteſtatem in homine, *niſi in oratione*, quæ curat peſtes ſpiritus, *& ieiunio*, quod curat peſtes corporis, quæ ſcilicet oratio & ieiunium ſunt effectus fidei feruentis, ac per charitatem formatæ & operantis. Vnde videtur quòd ex crapula & ebrietate morbum illum incurriſſet. Hæc etiam poterat eſſe alia cauſa, propter quam diſcipuli non potuerunt eum eiicere.

Dæmoniorū poteſtates diuerſæ.

Dæmones enim non ſunt æquales in virtute naturali: & ideo unus alio difficilius poteſt expelli. Ad expulſionem autem iſtius requirebatur in expellente ſubiectio carnis ad ſpiritum quę fit per ieiunium: & eleuatio ſpiritus in Deum, quæ fit per orationem: talia autem non erant adhuc in Apoſtolis, quia pro tempore illo non competebat eis ieiunare propter præſentiam ſponſi: nec erant adhuc in Deum perfectè eleuati: quia fuerunt rudes & imperfecti vſquequo poſt paſsionem receperunt pleniorem gratiam ſpiritus ſancti. Vel, *non eijcitur*, miniſtrorum poteſtate, *niſi in oratione* iniuncta, *& ieiunio*, iniuncto: & hoc omiſerunt Apoſtoli, & ſic fuit error clauis adhibendæ ad dæmonem excludendum: ſicut adhuc multi erant, eo quòd clauibus ſecundum debitum ordinem poteſtatis non utuntur: quòd enim miniſter uſurpet ſibi poteſtatem diuinam & abſolutam,

Hierony. in c. 16. Matthæi.

Chryſoſto. hom. 59. in Matth.

hoc dicit eſſe Hieronymus de ſupercilio phariſæorum, & de ſuperbia Luciferi, qui ſine merito ſuū ſedem voluit collocari in ſummo: ſecundum Chryſoſtomum dicit, genus hoc, non tantum lunaticorum, ſed vniuerſaliter omnium dæmoniorum, non eiicitur niſi per orationem & ieiunium: quia ſemper diabolus peccatorem inhabitat, niſi per pœnitentiā ad Dominum conuertatur: & quantomagis differtur, tanto difficilius expellitur.

Hierony. in ca. 17. Matthæi.

Vbi Hieronymus: Dū autem docet Apoſtolos quomodo nequiſsimus dæmon poſsit expelli, omnes inſtruit ad uitam: ut ſcilicet nouerimus grauiora quæque, uel immūdorum ſpirituum, vel hominum tentamenta ieiuniis & orationibus eſſe ſuperanda, iramque Domini cùm in ultionem noſtrorum ſcelerum fuerit accenſa, hoc remedio ſingulari poſſe placari. Hæc Hieronymus. Per ieiunium enim, ut dictum eſt, curantur peſtes corporis: & per orationem, peſtes mentis: & ſic quęlibet tentatio ſuperatur cum eis. Vel per ieiunium, intelligitur declinatio malorum: & per orationem, operatio bonorum. Et ſic accipitur ieiunium hìc generale pro abſtinentia, non ſolum ab eſcis, ſed ab omnibus temporalibus delectationibus & vitijs.

Ieiunium perfectum. Auguſtin. tracta 17. in Ioannē.

Vnde dicit Auguſtinus, ꝙ perfectum & magnum ieiunium eſt non ſolum à cibo: ſed ab omnibus iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi abſtinere.

Bernardus ſermone. 3. in quadrageſima.

Vnde Bernardus: Si ſola gula peccauit, ſola ieiunet, & ſufficit. Si verò peccauerunt cætera membra, cur non ieiunent & ipſa? Ieiunet ergo oculus à curioſis aſpectibus & omnia petulantia, ut bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens à famulis & rumoribus: quæcunque ocioſa ſunt, & ad ſalutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus, varijs, & ſcurrilibus uerbis. Interdum quoque ob grauitatem ſilentij ab ipſis, quæ videri poterant neceſſaria. Ieiunet manus ab ocioſis ſignis, & operibus omnibus quæcunque non ſunt imperata. Sed multomagis anima ipſa ieiunet à uitijs, & propria voluntate ſua. Etenim ſine ieiunio hoc, cætera à Domino reprobātur, ſicut ſcriptum eſt:

Eſa. 58. a.

Quia in diebus ieiunij veſtri, inuenitur voluntas veſtra. Non ſolum autem ab illicitis: ſed ab ipſis quoque licitis oportet nos ieiunare, ſi ea nobis quæ prius commiſimus illicita, volumus condonari. Hæc Bernardus.

Beda in ca. 9. Marci.

Oratio generalis.

1. Theſſa. 5.

Et ſecundum Bedam, ſicut ieiunium generale eſt non ſolum ab eſcis, ſed à cunctis illecebris abſtinere carnalibus, imò ab omnibus vitiorum paſsionibus: ſic & oratio generalis non ſolum in verbis eſt, quibus diuinam clementiam inuocamus, verumetiam in omnibus quæ in obſequium noſtri conditoris fidei deuotione gerimus, teſte Apoſtolo qui ait: *Sine intermiſsione orate*. Hæc Beda. Tunc quippe ſine intermiſsione oramus, cùm ea ſolum opera gerimus quæ nos pietati commendent authoris. Semper enim orat, qui ſemper bene facit, & in bono perſeuerat.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui nos humilitatem uerbo & exemplo docuiſti: da mihi ut nunquam alta, ſed ſemper humilia de me, corde ſentiam, ore proferam, & opere oſtendam. Eripe me & cuſtodia à malignis ſpiritibus, & defende ab omnibus inimicis uiſibilibus & inuiſibilibus: & præſta mihi ò Saluator meus & Deus meus, ut ieiunijs & orationibus conuenienter intentus cunctas immundorum ſpirituum, & prauorum hominum tentationes ualeam te iuuante ſuperare, & ab hoſtibus mentis & corporis merear te miſerante liberari, & ſemper ſaluus eſſe. Amen.*

De tributo pro Domino & Petro ſoluto; & de quæſtione diſcipulorum, ſuper maioritate eorum. Cap. V.

Lucæ 9. Matt. 17. & 18. & Marci 9.

ET quia ex his quæ Dominus egerat & dixerat in Hieruſalem, Iudæi quærebāt eum occidere, ideo ante paſcha nolebat in Iudæam ambulare: quia nondū hora eius uenerat, ut oſtenderet quod aliquādo perſecutionem fugere licitum fidelibus ſuis eſſet. Vnde Auguſtinus: Non perdiderat poteſtatē, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem. Futurum enim erat ut aliquis fidelis ſe abſconderet, & ideo præceſſit in capite, ne membro poſtea obiiceretur pro crimine. In Galilæa igitur, in terra vbi erat conceptus & nutritus, conuerſabatur cum diſcipulis ſuis. Et ſecundū Chryſoſtomum, ne diſcipuli dicerent qua de cauſa continuè hîc conuerſamur: rurſus de paſsione eis loquitur, ut quaſi aſſueti circa negocium mortis Chriſti, minus cùm uenerit ſcandalizarentur. Et cum morte ſua etiam prædixit ſuam reſurrectionem, ne in paſſione eius incurrerent deſperationem. Vnde dixit ad eos: *Ponite in cordibus veſtris ſermones iſtos*, ſcilicet qui ſequūtur de mea paſsione & reſurrectione: quia eorum recordatio & memoria vtilis eſt valde. Filius enim hominis tradendus eſt, ſcilicet à patre per charitatem nimiam: à ſeipſo, per obedientiam voluntariam: à diabolo, per ſuggeſtionem iniquam: à Iuda, per cupiditatem maximam: à Iudæis, per inuidiam doloſam: à Pilato, per puſillanimitatem indebitam: *in manus hominum*, id eſt, diuerſarum nationum quaſi humanitus ſentientium: ſcilicet Iudæorum & gentium, & diuerſorum ſtatuum: quia militum, regum, principum, ſacerdotum, religioſorum, & populorū, *& occident eum*. Magna iniquitas quòd homines occidant hominum ſaluatorem: & ne his auditis triſtitia abſorbeantur, ſubiungit: *& tertia die reſurget*: ut triſtibus læta ſuccedāt. *Et contriſtati ſunt uehementer*: quia eius ſocietas ita erat eis dulcis & grata, quòd nō eſt mirum ſi contriſtati ſunt paſsione eius audita. ut enim ait Hieronymus: Pro dilectione magiſtri nihil de eo ſiniſtrum & humile patiuntur audire. Contriſtati ſunt, non attendentes ad id quod dixerat, & tertia die reſurget: & neque uox patris audita, neque reſurrectio prænūciata potuit eos cohibere à triſtitia. Vnde Hieronymus: Semper proſperis admiſcet triſtia, ut cùm repentè uenerit, nō terreant Apoſtolos: ſed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contriſtat quòd accidendus eſt, debet lætificare quòd die tertia dicitur reſurrecturus. Si triſtia ſemper acciderent, quis ſuſtineret? ſi proſprera, quis contemneret? Hæc Hieronymus. At illi ignorabant verbum iſtud, ſcilicet de eius paſsione, & erat velatum ante eos, ut non ſentirent illud apertè quod, ſecundum Bedam, non tam ingenii tarditate, quàm de pio ſaluatoris amore contingebat: quia carnales adhuc & rudes ac myſterij crucis ignari ſpiritualia non capientes, quē verum Deum cognoſcebant moriturum credere nequibant: nec intelligebant quomodo in una perſona mori, & non mori, poterat. Galilæa interpretatur uolubilis, & ideo per hoc quòd Dominus ibi prædixit paſsionem ſuam diſcipulis, ſignificauit quòd memores eſſe debemus mortis Chriſti, ac etiā noſtræ quādiu ſumus in uolubilitate præſentis uitæ. *Et cùm ueniſſent Capharnaum acceſſerunt, qui didragma accipiebant*, exactores ſcilicet tributi ex parte Cæſaris Auguſti, *ad Petrum*, quia ſecundum Hieronymum, præ ſignorum magnitudine non audebant aggredi Dominum, *& dixerunt ei: Magiſter ueſter non ſoluit didragma*: quaſi diceret, dic ei, ut ſoluat: non faciebant mentionē de Apoſtolis, quia non accipiebant niſi à capitaneis.

Auguſtin. tracta. 25. in Ioannē. — *Chryſoſto. hom. 59. in Matthæū.* — *Traditio Chriſti diuerſa.* — *Hierony. in c. 17. Mat.* — *Proſperis triſtia admiſcet Dominus.* — *Beda in c. 9. Marci.* — *Tributi à Chriſto exactio.*

A Capharnaū erat ciuitas principalis in Galilæa, & ideo ibi manebant qui tributū colligebant ex parte Romanorum: quibus Iudæa erat ſubiecta: & quilibet capitaneus domus ſoluebat didragma: id eſt, duplex dragma: & in ſoluendo dicebat, Ego profiteor me eſſe ſub Romano imperatore. Et quia Dominus nutritus erat in Nazareth, quod eſt oppidū Galilææ, ſubiacens urbi Capharnaum: ideo ibi ab eo exigitur tributū. Capharnaum quod villa conſolationis, uel ager pinguedinis interpretatur, & ubi tributum à Chriſto petitur, ſignificat illum q̄ dat ſe delectationibus & ſolatijs huius mūdi, à quo diabolus petit tributū ſibi dari, & uix euadet quin ſoluat aliquod tributum peccati. Et notandum, ꝙ dragma dragmæ fœminini generis, eſt moneta habens imaginē regis, & va-

Dragma, quid. *Lucæ 15.*

B lebat decem nummos uſuales, de qua in Luca dicitur, quæ mulier habens dragmas decē, &c. Itē eſt genus ponderis, & ſic accipitur in medicina. Sed drama dramatis neutri generis, eſt genus carminis, ubi alii incipiunt & alij reſpondent, & ſic dicitur dulcia cantica dramatis. Item eſt quarta pars ſtateris. Stater verò eſt idē, ꝙ ſiclus qui habet vinginti obolos, didragma media pars: & dragma quarta pars eſt, & ideo vnus ſtater ſufficiebat ad ſolutionem pro duobus: ꝗ taxatio cēſus erat didragma, id eſt, denarius qui pro capite ſoluebatur. Vnde vt ſequitur: ſtater de ore piſcis afferri iubetur. Obolus, ut dicitur, valebat tātum quantum unus paruus turonenſis, quorū duodecim

Stater, quid. *Obolus.*

C valent unum turonenſem groſſum, ſic quilibet capitaneus ſoluebat annuatim quaſi decem turonenſes paruos. Dominus autem hoc quod de petitione tributi Petro dictū erat intelligens, miſit eum ad mare, ut hamum mitteret, & *piſcem qui primus aſcenderet*, id eſt, quem caperet, illū tolleret & ſtaterē valentē duo didragma, *quæ dimidiam unciam faciunt*, de ore eius ſumens pro Domino & pro ſe ſolueret. Ex quo diuinitas eius patuit, cùm futura contingentia certitudinaliter prædixit. Vnde Hieronymus: Quid primùm mirer hîc neſcio, an præſentiam ſtateris in ore piſcis, an magnitudinē virtutis: ſi ad verbum eius mox ſtater in ore piſcis creatus eſt. Spiritualiter piſcis eſt Chriſtus, mare mūdus: hamus mors, ſtater inuētus in ore

Hierony. in cap. 17. Matthæi. *Spiritualiter.*

D piſcis, precium redēptionis noſtræ prænunciatæ Chriſti ore: & ſic ſolutum eſt tributum, & nos liberati ſumus. Moraliter pœnitenti dicitur: *uade ad mare*, id eſt, amaritudine peccati cōſideratione, *& mitte hamum*, in contritionis cōpunctione, & aperto ore in confeſſione inuentū ſtaterem da in ſatisfactione, & ſic liberatur peccator à tributo diaboli exactoris. Soluit autē Dominus tributū nō ex debito: ꝗ ſecundū utrāq; naturam erat filius regis, & per cōſequens liber à tributo: ꝗ regum filij in omni regno ſunt liberi, ſed ex humanitate tantū hoc fecit ſubdendo ſe minori, & ſoluendo quod non debebat: & ne quæſtores cenſus ſcandalizaret, docens ꝑ hoc nos eſſe humiles, & vita-

Moraliter. *Tributi à Chriſto ſolutio.*

E re ne ſcandala per nos fiant. Voluit etiam pro Petro dare tributum, in ſignum ꝙ Petrus fuit caput aliorū: quia cenſus dabatur pro capite ſeu capitaneo tantū. Didragma, ut dictū eſt, continet duplex dragma, & per unum poteſt intelligi pœnalitas corporis: ſcilicet fames, ſitis, & huiuſmodi: ꝑ aliud pœnalitas mētis: ſcilicet timor, triſtitia, & huiuſmodi. Hoc autem duplex dragma debet reddere quilibet imperatori omnium pro peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates prædictas: licèt autem Chriſtus non haberet peccatum, tamen reddere voluit pro ſalute omnium. Et quia car-

nem

nem aſſumpſit ſimilem peccatrici, ſed non peccatũ: A
ipſe quidem redemptor corpus & animam in precio
poſuit, & ſic bina dragmata ſoluit: eodemque
precio eccleſia libera facta fuit, & per Petrum eccle-
ſiæ præfecit: ideo etiam pro eo cenſum ſoluit. Vbi

Hierony. ī c. 17. Mat.

Hieronymus: Et pulchrè idipſum datur precium:
ſed quia diuiſum eſt pro Petro, quaſi pro peccatore
precium reddebatur, Dominus autem noſter pecca
tum non fecit. Oſtenditur autem ſimilitudo carnis,
dum eodem & Dominus & ſeruus precio liberan-
tur. Dominus ergo tributa non debebat, ſed qui car
nis humilitatem aſſumpſerat, omnem iuſtitiam im-
plere volebat. Ille propter eximiam charitatem pro
nobis crucem ſuſtinuit, & tributa reddidit: nos au-
tem infelices pro illius honore tributa non reddi- B
mus, & quaſi filij regis à vectigalibus immunes ſi-
mus. Hæc Hieronymus. Et nota quòd Dominus ſu

Scandali uitatio à Chriſto.

prà non vitauit ſcandalum phariſæorum, quando de
eſcis diſputabat. Hîc autem uitat ſcandalum eorum
qui tributũ colligebant: quia illi ſapientes, iſti ſimpli
ces erant: illi ex certa malitia, iſti ex ignorantia oſten
debant. Scandalum ergo quod oritur ex malitia, eſt
contemnendum: ſed quod oritur ex ignorantia eſt
vitandum, ſalua tamen triplici veritate: ſcilicet iuſti-
tiæ, vitæ, doctrinæ: & tale erat ſcãdalum iſtud quod
hîc vitauit: quia illi qui hîc colligebant tributum, e-
rant gentiles legem & prophetas ignorantes, & pro
pter hoc ignorabant quòd Chriſtus eſſet immunis C
à tributo, tum quia filius Dei ſecundum naturam
diuinam: tum quia filius Dauid ſecundum huma-
nam: & talia ſcire illi non tenebantur. Dare autem tri
butum non fuit contra ueritatem iuſtitiæ, uitæ, uel
doctrinæ: ideo propter ſcandalum vitandum voluit

Scandalũ, quid.

Chriſtus hoc dare. Scandalum quippe eſt dictũ uel
factum minus rectum, præbens occaſionem ruinæ:
ſcandalum enim Grecè obicem ſonat Latinè. Vnde
ſicut obex in uia de ſe habet dare ambulanti occaſio
nẽ ruinæ corporalis: ſic dictum vel factum minus re
ctum habet dare occaſionem ruinæ ſpiritualis. Si er-
go obiicitur de phariſæis, quòd ſcandalizati ſunt ex
verbo Domini, ut ſuprà eſt dictum, & tamen illud
verbum non erat minus rectum: dicendum quòd D
obex dupliciter accipitur, aut ex natura rei quæ obii
citur: ut ſi quis lapidẽ magnum vel lignum proiiciat
in via: aut ex vitio ambulantis in ea: vt ſi quis modi-
cum lapillum aut florem proiiciat in ipſa via: primò
modo dicitur ſcandalum actiuum, & hoc eſt morta
le peccatum: ſecundò modo paſſiuum, & poteſt eſſe
veniale peccatum, vel etiam opus meritorium. Vn-
de bonum opus de ſe non præſtat occaſionem rui-
næ, ſed ex vitio accipientis illud non rectè. Igitur, ut

Gregorius hom. 7 in Ezechielẽ.

ait Gregorius, conſiderandum eſt: quia inquantum
ſine peccato poſſumus uitare proximorum ſcanda-
lum, debemus. Si autem de ueritate ſcandalum ſumi
tur: utilius naſci ſcandalum permittitur, quàm veri- E
tas relinquatur. Cõſiderandum hîc, quia Dominus

Paupertas Domini.

cuius ſunt omnia tantæ paupertatis fuerit, ut unde
tributum ſolueret non haberet. Licèt enim loculum
haberet, & Iudas pecuniam in eo portaret: ea tamen
quæ ſibi ad uſus pauperum data erant, in uſus ſuos
ſeu alios conuertere nephas reputauit, nobisque e-
xemplum utile in hoc tribuit & reliquit. Ergo ſi ui-
uẽs de patrimonio Chriſti inutiliter expẽdit res pau
perum, tenetur ad reſtitutionẽ & ſatisfaciendũ. Sed
quomodo ea reſtituet, cùm nõ habeat alia niſi de pa
trimonio Chriſt.? Nõ apparet niſi proprijs manibus
hoc elaboret: uel neceſſitatem ſuam reſtringat &

A coartet, ut de reſiduo pauperibus reſtituat quæ di-
lapidatur, uel ſaltem deuotorum ſubſidium ad hoc
faciendum imploret. Quia uerò in redditione tribu
ti & æqualitate precij Petrus fuerat Domino cõpa-
ratus: æſtimantes diſcipuli Petrum eis præferri, &

Petri prælatio.

omnibus eſſe prælatum, quia à capitaneis colligeba
tur tributum: cogitabant quis eorum eſſet maior.
Apoſtoli ex multis præſumebant Petrum à Chriſto
præferri: ut quando ei claues regni cœlorum datu-
rum, & eccleſiam ſupra petram fidei (à qua ipſe no-
men acceperat) ædificaturum ſe promiſit: & quando
ipſum cum Iacobo & Ioanne aſſumpſit, ubi transfi-
guratus fuit: & propter tributum quod pro ſe & pro
ipſo ſoluit & eũ ſibi quaſi parificauit: & ex his maior
B omnibus uidebatur: & ideo ad quærendum moue-
bantur. Iſta autem quæſtio multotiens fuit inter di-
ſcipulos Chriſti uentilata. Primò enim de ea cogita

Maioritas inter diſcipulos.

uerunt, ut dicit hic Lucas. Secundò, de cogitata di-
ſputauerunt in uia dum irent Capharnaum, incipien
tes conquærere inter ſe quis eorum maior eſſet: ut
dicit Marcus. Tertiò, diſputatam magiſtro determi-
nandam propoſuerunt, ut dicit Matthæus: & nihilo
minus de ipſa contenderunt, ut infrà in cœna Do-
mini dicit Lucas. Cùm enim ueniſſent Caphar-
naum, & Dominus pro ſe & Petro æquale tributum
ſolueret: cæteri Apoſtoli priorem cogitationem au-
gebant, & ex præteritis & ex iſto, *intrauit cogitatio*
C *in eos*, ut Lucas dicit, *quis eorum eſſet maior*. Domi-
nus autem uidens in mente diſcipulorum ſuper
hoc cogitationem exortam, priuſquam augmen-
tum ſuſciperet radicitus eam euellere uolens quæſi-
uit de conquiſitione quam, ut Marcus refert, habue
runt in uia. Et tunc, *in illa hora*, uidentes ſe depre-
henſos ab ipſo de contentione maioritatis, *acceſſe-
runt ad eum* ut Matthæus dicit, reſpondentes & *dicen
tes: Quiſputas maior eſt in regno cælorum?* id eſt, in col-
legio iuſtorum: uel merito in eccleſia militante, uel
præmio in eccleſia triumphante. Et uolens Domi-
nus deſiderium gloriæ humilitate ſanare, ait illis:
Si quis uult primus eſſe, merito uel præmio, *erit*. & ſit,
omnium nouiſſimus & omnium miniſter, humilitate &
D obſequio: ut nouiſſimus ſit corde, & miniſter actio
ne. Vnde Ambroſius: Quicunque uult fratrem præ-

Ambroſius ſermo. 10.

uenire regnando, prius eum præueniat obſequẽdo:
uincat eum obſequijs ut poſſit uincere ſanctitate. Si
enim te non læſit frater, obſequium meretur ut dili-
gas. Quod ſi forſitan læſit, magis obſequiũ meretur
ut uincas. Hæc enim noſtræ Chriſtianitatis ſumma

Lex Chriſtianorum.

eſt: ut amantibus uiciſſitudinẽ, lædentibus patientiã
rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad iniuriã,
potentior conſtituetur in regno. Hæc Amb. Secun-

Contentio qualis fuit.

dum gloſ. Contentio iſta potuit eſſe ex humilitate,
uolebat .n. unus aliũ ꝑuenire in honore. Vnde gloſ.
Cauſa cõtentionis nobis incognita eſt: ſed nõ eſt cre
dibile, quin ſe inuicẽ honore præuenire certarẽt. Nõ
E aſſerit gloſa ꝙ ita fuerit: ſed ꝙ ita eſſe potuerit. Secũ

Chryſoſtomus hom. 59. in Matthæum.

dũ verò Chryſ. Contentio iſta fuit elationis. Vnde di
cit ꝙ paſſi ſunt aliquid humanũ diſcipuli de principa
tu contendentes. Et licèt fuerit iſta cõtentio de prin-
cipatu, non tamen ibi fuit peccatũ ſecundũ ipſum: qa
nõ de principatibus terrenis contẽdebãt, ſed de ſpiri
tualibus in cœlo. Vnde Matt. *Quiſputas maior eſt in re

Chryſoſt. ibidem.

gno cælorum?* Hoc īfirmitatis erat: ut dicit Chryſ. Nos
autẽ ad infirmitatẽ eorũ nondũ peruenimus, non .n.
q̃rimus, *quis maior eſt in regno cælorũ*. ſed quis maior,
qs copioſior, quis potentior in regno terrę. Et qa in
moralibus magis mouent facta q̃ uerba: uolens Do

Facta in moralibus plusquam uerba mouent.

minus ſuperbiam eorum retundere, & eos de humilitate docere, propoſuit eis humilitatis exemplum ſenſibile, *& aduocans paruulum*, ætate & malitia, quem tradunt quidam fuiſſe Martialem, qui poſtea à beato Petro miſſus in Galliam prædicauit Lemouicenſibus fidem catholicam, quorum primus epiſcopus & apoſtolus fuit: qui in uertice humilitatis & puritate ſimplicitatis præ omnibus excellere uidebatur, *ſtatuit eum*, pro exemplo, *in medio eorum*, ut ab omnibus uideretur & attẽtè cõſideraretur: cui quilibet ſe commenſuraret & imitando conformaret. Et meritò paruulum aduocat: ut qui maiores uideri volunt eius exemplo inſtruantur, & eum in humilitate & innocentia imitentur. Et amplexãs eum, quod ſignat ſolos humiles dignos eſſe ſuo amplexu & dilectione, qui verè poſſunt gloriari & dicere: leua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Martialis Chriſti diſcipulus.

Amplexatio Chriſti. Cant. 2.

B

Vt magis diſcipulos à ſuperbia ad humilitatem reuocet, ſub aſſertione cõteſtatur eis pœnam, niſi ab elatione & inordinato appetitu honoris retrocedant. *Amen, inquit, dico uobis: niſi conuerſi fueritis*, à veſtra elatione & maioritatis ambitione, *& efficiamini*, gratia & per virtutem, *ſicut paruuli*, ſunt natura & per ætatem: ſcilicet mites & innocentes, ſimplices & humiles, ac parui veſtra reputatione non ſolum maiores, *in regno cœlorum*, non eritis: verumetiam illud, *non intrabitis*, quia nec ĩ eccleſiam per meritum, nec in gloriam per præmium: utrobique enim Chriſtus eſt oſtiũ: & q̃a oſtiũ humile & manſuetũ eſt, oportet intrantem humilẽ & manſuetum eſſe. O q̃ terribile eſt verbum iſtud. Et quis eſt hodie ſicut paruulus? Certè rara auis ẽ in terris. Rari ſũt illi hodie: & ideo multum poſſumus formidare. Si enim diabolus propter ſuperbiam de cœlo eiectus eſt, multo magis ſuperbus illuc nõ intrabit: quia turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes. Et quia dæmones inde eiecti ſunt per ſuperbiam, ideo oportet homines illuc venire per aliam viam contrariam: ſcilicet per humilitatẽ. Per paruulum ergo vult intelligi humilẽ, eo modo loquẽdi quo dicitur Sauli cùm eſſes paruulus in oculis tuis. Vnde dicens ſicut paruuli, non vult q̃ efficiamur paruuli ſenſibus, ſed malitia: non ætate, ſed conditione: ut uidelicet, formam virtutis quã natura duce puer obſeruat, nos pro nomine Chriſti iuuante rationis induſtria ſequamur: quia, ut ait Ambroſius, non virtus eſt, non poſſe peccare: ſed nolle. Vnde Hieronymus: Non pręcipitur Apoſtolis ut ętatem habeant paruulorũ, ſed innocentiam: & quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriã, ut malitia non ſapientia paruuli ſint. Ac ſi dicat, ſicut iſte paruulus cuius uobis exemplum tribuo, nõ perſeuerat in iracundia, non læſus meminit, non uidens pulchram mulierem delectatur: nõ aliud cogitat, & aliud loquitur, ſic & uos niſi talem habueritis innocentiam & animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. unde & Leo Papa: Amat Chriſtus infantiam humilitatis magiſtram innocentiæ regulam. Non ad lubrica infantiæ, & ad imperfecta nobis primordia reuertendum eſt, ſed aliud quod etiam graues annos deceat: inde ſumendus eſt uelox commotionum tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla memoria offenſionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor ſociæ dilectionis. æqualitas naturalis. Vnde etiam Hilarius: Paruuli patrem ſequuntur, matrem amant, proximo mala uelle neſciunt, curam opum negligunt, non inſoleſcunt, non odiunt, non mentiuntur: dictiſque credunt, & quod audiunt uerum

Paruulum eſſe oportet.

C

Superbia è cœlo deiecta in ipſũ non recipitur.

1. Reg 15.

D

Ambroſius in cap. 18. Luca.

Nolle peccare.

Hierony. in cap. 18. Matt.

Paruuli cõditiones.

E

Leo papa ſer. 7. Epiphania.

Hilarius canone 18. in Matt.

A

habent. Et hæc omnium affectionum aſſumpta nobis, & conſuetudo & uoluntas cœlorum iter præmium pręſtat. Reuertendum igitur eſt ad ſimplicitatem infantium: quia in ea collocati ſpeciem dominicam circumferemus. Hæc Hilarius. Et notandum quòd pueritia uſque ad quartumdecimum annum durat, per quod intelliguntur quatuordecim proprietates, quæ debent eſſe in homine, qui ſtatuẽdus eſt iuxta Chriſtum. Prima eſt, quòd puer pauci eſt contentus: & in hoc eſt ſobrietas. Secunda, quòd puer ſedet in puluere: & hæc eſt humilitas. Tertia eſt, quòd non ſentit motus carnis: & in hoc eſt caſtitas. Quarta eſt, quòd libenter dat de pane ſuo: & in hoc eſt liberalitas. Quinta eſt, quòd parentibus ſtatim obedit: & hęc eſt uera obedientia. Sexta eſt, quòd pueri mutuò ſe diligunt: & in hoc eſt mutua charitas. Septima eſt, quòd nõ confidit in ſe: ſed in parentibus, ad quos omnes clamores reportat: & in hoc eſt confidentia in Deo & conſtantia. Octaua eſt, quòd non eſt ſollicitus de aliquo: & in hoc eſt uera ſpes in Deo. Nona eſt, quòd uerax eſt: & in hoc eſt ueritas quæ omnem falſitatem & mendacium excludit. Decima eſt, quòd citò placatur & pro minimo: & in hoc eſt benignitas. Vndecima eſt, quòd perſonatos homines expaueſcit: & in hoc eſt uerecundia & reuerentia. Duodecima eſt, quòd nõ pudet puerum etiam mendicare panem: & in hoc eſt recognitio propriæ paupertatis & fragilitatis. Tertiadecima eſt, quòd ſimplex eſt: & in hoc eſt ſimplicitas & innocentia. Quartadecima eſt, quòd hilaris eſt: & in hoc eſt hilaritatis gratia. Iſti ſunt anni & proprietates pueri ſpiritualis, quos qui haberet Chriſtus eum apprehenderet, & iuxta ſe ſtatueret. Deinde Dominus poſtquam excluſit, quòd non ſuperbi & bonorum appetitores: ſed parui & humiles intrabunt in regnum cœlorum, concludit reſponſionem ad præmiſſam Apoſtolorum quæſtionem dicens: *Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt*, id eſt, erit, *in regno cœlorum*. Ac ſi dicat uis eſſe maior in regno cœlorum, ſis hìc minimus per humilitatem: quia quãto hìc humiliaberis & minor fueris, tanto ibi exaltaberis & maior eris. Arguamus ergo ſic ſi ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ad magis: ſi ergo paruus per humilitatem eſt magnus in regno cœlorum, & paruulus erit maior: igitur ſi hìc minor es alijs in humilitate, eris in regno cœlorum maior in dignitate illis quos excedis in humilitate. Qui enim hic fuerit humilior, erit maior per gratiã: quia humilitas eſt recta diſpoſitio ad gratiam ſuſcipiendam: Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: & talis erit maior in cœlo per gloriam. Moraliter paruulus in medio ſtatuitur, cùm uerè humilis in ſtatu dignitatis ponitur: quia tunc ſic lucerna ſuper candelabrum ponitur, aliis in exemplũ, & paruulus honoratus plus reputat ſe indignũ. Et niſi alij à ſuperbia conuerſi fuerint, & efficiantur ſicut paruuli imitantes eius humilitatem, & non aſpirantes ad dignitatẽ, non intrabunt in regnũ cœlorũ. Nã anguſta eſt porta, & ideo inuidi & groſſi p̃ ſuperbiã tranſire nõ poſſunt per ipſam: ſed tantũ humiles & graciles, ſpiritũ inflatum non habentes. Et ad refrenationẽ zeli & ſuperbiæ in apoſtolis, qui honorari cupiebant, inducit eos non ad quærendum honorem, ſed ad exhibendum: non quibuſcunque ſed paruulis & humilibus & abiectis eos honorãdo, & obſequia charitatis eis exhibendo dicendo: *Et qui ſuſceperit unum paruulum talem*, humilem ſ. & fidelẽ meæ inno-

Pueritia duratio. Pueritia cõditiones quatuor decim.

Humilitas

Iacobi 4.

Moraliter.

innocentiæ imitatorem, *in nomine meo*, id eſt, propter amorem meum & nomẽ quia Chriſtianus eſt, & meo nomine inſignitus: uel ad mei nominis inuocationem ipſum ad hoſpitium recipiendo, & neceſſaria miniſtrando: & per hoc intelliguntur omnia alia beneficia quæ propter Deum impenduntur proximo, *me ſuſcipit*. inhabitante in illo, & illum qui me miſit: ſcilicet patrem meum, quia ego in patre & pater in me eſt. Nam Deus ab eo verò ſuſcipitur, qui ei conformatur. Vnde Ambroſius: Qui enim imitatorem Chriſti recipit, Chriſtum recipit: & qui imaginem Dei recipit, Deum recipit. Hæc Ambro. Qui inquam talem ſuſcipit affectu ad compatiendum, affatu ad conſolandum, effectu ad ſeruiendũ, patientia ad ſufferendum: me ſuſcipit. Magno ergo honore ſuſcipiendi ſunt pauperes & humiles, ſi quidem in ipſis Deus ſuſcipitur. Vnde Theophilus: Vide quantum valet humilitas: patris nanque & filij inhabitationem meretur, & etiam ſpiritus ſancti. Quaſi dicat dominus, ſecundum Chryſoſto. Non ſolum ſi tales efficiamini, mercedem magnam accipietis: ſed & ſi alios tales propter me honoraueritis, iſta mihi humilitas & ſimplicitas valde eſt honorabilis. Vel ſecundum Hieronymum, me cùm delatum fuerit apoſtolis, ſe putent honoratos: adiecit non illos ſui meritò, ſed magiſtri honore ſuſcipiendos: quia principalius illi fit, cuius gratia & honore fit. Et quia dixerat dominus: *Qui ſuſceperit unum paruum talem in nomine meo, me ſuſcipit*: ſignificans quòd humiles ſuſcipiendi eſſent, intellexit Ioannes quòd eos non in nomine eius recipiant, qui non ſincere ambulant. vnde dixit ei: *Magiſter uidimus quemdã in nomine tuo*, id eſt, inuocatione nominis tui, *eycientem dæmonia*, & prohibuimus eum: ne ſcilicet hæc in nomine tuo ageret: quia te nõ ſequitur nobiſcum: id eſt, ſicut nos: ſcilicet mente & corpore, & non obſequitur in uita, nec relinquit omnia: quaſi diceret, Hic in nomine tuo recipi non debet. *Ieſus autem reſpondit. Nolite prohibere illum.* quaſi diceret: Non debetis bona, uel ſigna, facientẽ prohibere: quia mecum eſt. *nemo* enim *faciens uirtutem in nomine meo, citò*, & de facili, *loquitur mala de me*: exiſtens ingratus mihi de tantis beneficijs. *qui enim non eſt aduerſum nos*, prorſus & manifeſtè *pro nobis eſt*, quodãmodo ex parte: ſcilicet inquantum aduerſus nos non eſt, & contraria doctrinæ noſtræ non docet, quamuis tamen ex nobis non ſit. Nã licet ſigna facientes quandoque deſpiciantur: Deus tamen, cuius inuocatio hæc facit, honoratur. ſecundum Theophilum, Diſcipuli prohibuerunt eum, non quidem inuidentes, ſed operationem miraculorum diiudicantes: non enim cum eis miraculorum poteſtatem acceperat: neque enim dominus eum miſerat ſicut illos, neque Ieſum in omnibus ſequebatur. Sed, vt dicit Cyrillus, oportebat magis penſare, non hunc ipſum eſſe miraculorum authorem: ſed gratiam quæ eſt in eo, qui in uirtute Chriſti miracula perficit. Multæ ſunt differentiæ donorum Chriſti: ſed quia tradiderat ſaluator poteſtatem apoſtolis, ut ſpiritus immundos eiicerent, putauerunt nulli aliorum, ſed ſibi ſolis licere conceſſam gerere dignitatem: & ideo accedunt ſciſcitantes, ſi liceat & alijs hoc agere. Hæc Cyrillus. Sed voluit dominus illum qui ſe non ſequebatur ab operatione miraculorum non prohiberi: vt diſcipulos ſeruaret in humilitate ne gloriarentur, ne ſuperbiendo gauderent in miraculorum operatione, nec ſuæ virtuti aſcriberent, ſed Chriſti, dum viderent eum qui Chriſtũ nõ

Suſcipitur à quo deus.

Ambroſius in cap. 9. Lucæ.

Hierony. in cap. 18. Matthæi.

Miraculorum author.

A ſequebatur eiicere dæmonia: ut quos humiliare conatus eſt exemplo pueri, eos etiam humiliet exẽplo illius qui Chriſtum non ſequebatur. Et quamuis nõ eſſet tantæ perfectionis, ut in omnibus Chriſtum ſequeretur ut Apoſtoli: ſicut nec modo omnes fideles ſequuntur Chriſtum, per religionis ingreſſum: tamẽ in Chriſtum credebat, & ideo dicitur eſſe cum eis, & non contra: quia nomen Chriſti non blaſphemabat, ut Iudæi, quos dixit contra ſe eſſe. ſecundũ Ambro. Non reprehenditur Ioannes, quia ex amore faciebat: nam præcipua deuotione diligens Deum, & à Deo dilectus, putauit eum excludendum eſſe à beneficio eiectionis dæmonum & huiuſmodi, qui nõ utebatur officio diſcipulatus, & obſequio ſequendi Chriſtum: ſed docetur infirmorum eſſe, firmorũq; B diſtãtiam: quia Dominus etſi remuneret fortiores, non tamen excludit infirmos: & neminem à bono, quod ex parte habet, eſſe arcendum: ſed ad hoc potius quod nondum habet, eſſe prouocandum & inuitandum. Hæc Ambro. Tales etiam ob ſalutem admittendi cenſentur aliorum, & non tam propter illos quàm propter aliorum vtilitatem eſt gaudendũ: quia licèt ſibi quandoque noceant, multis tamen in eccleſia proſint. Vnde Beda: Hac doctus ſententia dicit Apoſtolus: Sed ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo: ſed & gaudebo. Itaque in hæreticis & in malis catholicis non ſacramenta communia (in quibus nobiſcum ſunt, & C aduerſum nos non ſunt, & Dominum non ſequuntur nobiſcum) deteſtari & prohibere debemus. Hæc Beda. Et non ſolum talis eiectio dæmonum facit ad declarationem virtutis Chriſti: ſed etiam quia beneficia diuina non ſolum dantur per maiores, ſed etiã aliquãdo per minores & imperfectos, ut in hoc etiã declaretur uirtus nominis Chriſti, quæ per magnos & paruos indifferenter poteſt operari. Vnde Theophilus: Mirare autem Chriſti virtutem: qualiter per indignos, & non diſcipulos eius gratia operatur. Sic & per ſacerdotes ſanctificantur homines, quamuis ſacerdotes ſancti non fuerint. Hæc Theophilus. Si ergo à malis fiat opus bonum de genere, non prohibendi ſunt hoc facere: licèt enim opus tale nõ ſit meD ritorium ſine charitate: tamen eſt diſpoſitiuum ad emendationem vitæ. Per iſtum qui non erat de ſocietate apoſtolorum, ſignatur laicus bonus, qui nõ habet prædicandi officium: tamen bonis uerbis & exemplis agit ad expulſionem dæmonis de cordibus proximorum, quamuis non ſequatur Chriſtum per ſtatum religionis & clericatum. Ecce quanta inuitatio ad humilitatem, ad quam inuitat tanquam ad virtutem Chriſtianiſsimam: ſed tamen ad eam uenire differimus, uſque ad horam ſupremam, ſuperbientes quãdiu ualemus, licèt per ſuperbiam dæmones efficiamur.

Ambroſius in cap. 9. Lucæ.

Beda in c. 9. Lucæ. Philip. 1.

Beneficia Dei per quos dentur.

ORATIO.

E DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ut uadam ad mare, recogitando peccata in amaritudine animæ: & mittam hamum, in cordis contritione: & aperto ore, in confeſſione: ſtaterem ſolutam, in ſatisfactione: & ſic liberer à tributo diaboli & eius exactione. Da etiam mihi ut conuerſus ab elatione, efficiar ſicut paruulus & humilis in oculis meis: ſicque per arctam uiam, & anguſtam portam merear intrare in regnum beatitudinis. Paruulos quoque & humiles propter nomen tuum, ſuſcipiam charitatis obſequia exhibendo: ut te in eis ſuſcipiens, à te ſuſcipiar in cœlo.*

De puſillis & paruulis non ſcandaliZandis exterius, & non contemnendis interius. Cap. VI.

Matt.18. Marc.9.

POSTQVAM ergo Dominus reuocauit Apoſtolos ab elatione & altercatione ex ſuſceptione honoris,quē humiliantes ſeipſos recipiunt: & conſequenter reuocat eos ex pœna,quam quicunq; ex zelo contenderint, aut minoribus ſcandalum poſuerint:incurrunt.Nam,ſecundum Chryſoſtomum,ſicut qui hos honorant,propter Deum mercedem habebunt:ita vtique qui dehonorāt,id eſt, ſcandalizāt, vltimam vindictam ſuſtinebunt:ſcandalizat autem, qui ſuo dicto vel facto,minus recto,occaſionē cuiquam dat ruinæ in peccatum: ac verbo vel exemplo propellit ad malum.Et primò monet vitare ſcandalū actiuum,ſiue alienum:& poſtea paſsiuum,ſiue proprium.Eſt ergo ſenſus:Vos Apoſtoli nolite altercare de primatu honoris:quia ex hoc puſillos & paruulos non ætate,ſed fide, ac nuper cōuerſos & in Chriſto natos ſcandalizabitis & perdetis: unde dicuntur puſilli,qui à ſuperba altitudine ſe humiliantes,patiētia & humilitate ſponte ſua puſilli fiunt & paruuli: q adhuc ſunt in fide infirmi,& de leui ad illicita per mala exempla poſſunt prouocari.Tales autem ſcandalizandi non ſunt: minores enim citò ſcandalizantur: maiores verò non faciliter ſcandala,id eſt, offendicula recipiunt. Rectè ergo qui ſcandalizari poteſt, puſillus dicitur,& paruulus eſt:quia nullus ſcandalizatur, aut ex dicto uel facto alterius in peccatum ruit, niſi inquantum puſillus & paruæ virtutis fuerit. Nam magnus & perfectæ uirtutis, id eſt, robuſtus in fide & charitate:quicquid viderit,vel audierit, aut paſſus fuerit,non declinat de facili à fide & veritate: nec ex dicto vel facto malo alterius in peccatū ruit: quia, ut ī Prouerbiis dicitur, *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Dicit ergo:*Qui autem ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt: expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius,& demergatur in profundum maris.*Mola aſinaria dicitur, quā trahūt & voluunt aſini vel equi cum rota in molendinis: & per hanc intelligitur quicunq; grauis & pōderoſus lapis,quaſi diceret: Multo utilius & melius eſt innoxium,& pœnitentem etiā noxium,grauiſsima pœna vitam finire temporalem,q̄ ſcandalizando & perdendo fratrem mortem mereri æternam. Et eligibilius eſt temporaliter affligi, quàm æternaliter cruciari. Vbi Hieronymus: Secundum ritum prouinciæ loquitur, quo maiorum criminum iſta apud veteres Iudæos pęna fuit,ut in profundo ligato ſaxo demergerētur:expedit autem ei,quia multo melius eſt pro culpa breuem recipere pœnam, quàm æternis ſeruari cruciatibus: nō enim iudicat Deus bis in idipſum. Hæc Hieronymus. Hoc etiam de onere peccati poteſt accipi:quia,*expedit ei*,ſcilicet peccatori,*ut ſuſpendatur mola aſinariæ in collo eius, & demergatur in profundum maris.*Mola aſinaria,eſt onus pęnitentiæ:mare, eſt amaritudo contritionis. Peccatori ergo magis expedit cum mola aſinaria:id eſt, graui pœnitentia demergi in profundum maris,id eſt,amaræ & cordialis compunctionis, quàm reſeruari æternæ damnationi. Hoc quicunque diligenter voluerit aduertere, non videbitur ei onus pœnitentiæ graue, ſed valde leue. Et ſubiungit: *Væ mundo*,id eſt,mundanis hominibus, *à ſcandalis*:id eſt, propter ſcandala quæ faciunt alijs. Quia ſi tam graue eſt ſcandalizare puſillos, quòd ei qui ſcandalizat unum puſillum, magis expedit mola aſinaria in profundum maris demergi,quod non eſt paruum væ,longè maius uæ ſcilicet æternum imminet ipſi mundo,id eſt, mundi amatoribus & peccatoribus,*ab ſcandalis*,id eſt,pro ſcādalis quæ non cauent,nec proximos ſcandalizare timent:ac tanta & tam magna inferunt ſcandala,nedū paruis,ſed & magnis. Prælatorum autem & religioſorum ſcandalum periculoſius eſt & grauius:quia eorum factum magis trahitur in exemplum. Sed quia poſsit ab eo queri,ſi ita malum eſt alios ſcandalizare: quare permittis ſcandala euenire?Reſpondit,*Neceſſe eſt enim*, id eſt, expediens & utile ad aliorum probationem,*ut ueniant ſcandala*,id eſt, bonæ & Deo placentis conuerſationis impedimenta. Et ideo dicit Apoſtolus:*Oportet hæreſes eſſe,ut qui probati ſunt manifeſti fiant in uobis.* Vnde Hieronymus: Sicut neceſſe eſt ignem calere,niuem uerò frigere:ita etiam neceſſe eſt,ut iniquitas mundi erroribus pleni ſcandala pariat, perfectorum uerò charitas pietatis operibus luceat.Hæc Hieronymus.Non eſt neceſsitas abſoluta: ſed tantum ex ſuppoſitione, ſcilicet ſuppoſita tanta ut appareat mundi iniquitate.Nulla enim neceſsitas cogit humana corda eſſe iniqua,quæ tamen quia iniqua ſunt, neceſſariò mouēt ſcādala.unde ſecundum Chryſoſto.Non deſtruit libertatem arbitrij, neq; neceſsitati aliquarum rerum ſupponit:ſed quod omnino futurum eſt,prædicit:neque enim quia prædixit, propter hoc ſit:ſed quia omnino futurum erat,propter hoc prædixit. Scandala quidem ſunt prohibitiones rectæ uiæ, & *neceſſe eſt ut veniant*: id eſt,omnino ueniēt. Sed quia iterum poſſet argui, ſi neceſſe eſt ut ueniant ſcandala: ergo qui faciunt ſcandala non ſunt puniendi: reſpondet,quòd imò:dicens, *Veruntamen væ*,ſcilicet æternæ damnationis, *homini illi per quem*, cauſaliter,& cuius uitio,*ſcandalum venit*:ſi tamen ſine peccato euitare poteſt, qui quod neceſſe eſt, ut in mundo fiat, uitio ſuo facit ut per ſe fiat. Si enim, ut ait Chryſo.neceſsitas eſſet,non dixiſſet uæ homini:unde eos miſeros dicit,qui ex electione pernicioſi ſunt.Vnde Theophilus: Quærunt aliqui ſi neceſſe eſt ut ueniant ſcandala,cur Dominus arguit ſcandalorum authores?Quicquid enim parit neceſsitas,ueniale eſt.Sed attende,ꝙ neceſsitas iſta ex libero arbitrio ſortitur originem:uidens enim Dominus qualiter homines innituntur malo,nec proponunt aliquid boni, dixit ꝙ quantum eſt ex conſequentia eorum q̄ uidentur,neceſſe eſt contingere ſcādala.Sicut ſi medicus uidens quenquā malè diæta utentem,dicat, neceſſe

Margin notes: *Chryſoſtomus hom. 59. in Matthæum.* — *Prouer. 12.* — *Mola aſinaria.* — *Hierony. ī cap. 18. Matth.* — *Expedit malū temporaliter puniri.* — *1. Cor. 11.* — *Hieron. in cap. 18. Matt.* — *Chryſoſto. hom. 60. in Matth.* — *Chryſoſto. ibidem.*

ceſſe eſt hunc ægrotare. Et ideo inducenti ſcandala uæ dicit,& pœnam ei comminatur. Vbi & Hierony. Cùm neceſſe ſit in iſto mundo fieri ſcandala, unuſquiſque ſuo uitio ſcandalis patet. Simulq; per generalem ſententiam percutitur Iudas, qui proditioni animum præparauerat. Hæc Hieronymus. Et ſi aliquando utiliter ſcandalum quis faciat, non tamen iudicabltur à Deo ſecundum utilitatem quæ inde prouenit, ſed ſecundum exitum quem ſcandalizans intendit. Bona fuit crucifixio Chriſti, non tamen benefecerunt qui eum crucifixerunt. Semper iudicat Deus opus ex nequitia peccantium, non ex euentu commodorum inde prouenientium, quæ ipſe ſolus facit & utiliter diſponit. ut autem dicit Chryſoſtomus: Per ſcandalizantis pœnam, brauium ſaluantis addiſce. Niſi enim unius animæ ſalus ſibi nimium curæ eſſet, non comminaretur ſcandalizantibus tantā pœnam. Et meritò *uæ illi per quem ſcandalum uenit*, quia uiam ad uæ alijs præſtruit. Sicut enim qui intoxicaret fontem, cauſa eſſet mortis omnium potātium & morientium de eo: ſic eſt & de ſcandalo.

Hieronym. in c. 19. Matth.

Iudicat intentionem Deus, non euentum.

Chryſoſto. hom. 60. in Matthæ.

Saluantis aliquē præmium.

De huiuſmodi ſic dicit Gregorius: Quantumcunque exemplum malæ conuerſationis (etiam ſi illi nō ſequantur) quis præbuerit, ſe pro tantis rationē nouerit redditurum. Vnde & Chryſoſtomus. Si uir aut mulier ſe ornauerit, & uultus ſpectantium ad ſe prouocauerit: etſi nullum inde proueniat damnum, iudicium tamen patietur in æternum: quia uenenum obtulit, etſi non fuit qui biberet: pulchritudo enim uenenum animabus infundit. Magnum ergo peccatum eſt ſcandalum, & ideo ſummopere eſt cauendum. Vnde Auguſtinus: Magis peccant qui animas ad peccandum inflāmant, & Deo ſubtrahunt, quàm qui carnem Chriſti crucifixerunt. Vnde & Iſidorus: Deteriores ſunt qui ſiue doctrinis, ſiue exemplis, uitam moresq́ue bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaq́ue diripiunt. Deinde quia egit de ſcandalo actiuo quod facimus, prohibens ne ſcandalizemus credentes: nunc agit de ſcandalo paſsiuo quod patimur, monens ut caueamus ſcandalizantes: quia ſæpe nihil uel parum diſtat in uitio ſcandalizare & fallere, uel ſcandalizari & falli. Cauendum eſt igitur, ne quis ſcandalizetur ab alio uel à ſeipſo. Alius autem poteſt præbere materiam ſcandali tripliciter: aut per adiutorium, quod ſignatur per manum: aut per ſeruitium, quod per pedem: aut per conſilium, quod per oculum. Secundum uerò quòd aliquis præbet ſibi materiam ſcandali, poteſt eſſe uel per actionem propriam, quæ per manum: uel per effectum, qui per pedem: uel per cognitionem, quæ per oculum deſignatur. Ad fugiendum ergo peccatum ſcandali, inducit metaphoram membrorum, & arguit: Intantum graue eſt peccatū ſcandalizantium, quòd ſi nobis ſint coniuncti, ut præoptata & chariſsima membra corpori: ſicq́ue ſint nobis neceſſarij, ut manus & pes, uel ut oculus, quòd ipſi qui ſic ſcandalizant & offendiculum uitę ponūt, omnino nobis relinquendi & fugiendi ſunt. Dicit ergo: *Si autem manus tua*, id eſt, adiutor tuus quantumcunq; tibi utilis, qui tibi operosè ut manus miniſtrat: ac pro te operatur & adiutorium impendit, & qui te ſicut dextera tua defendit, *uel pes tuus*, id eſt, diſcurſor tuus, qui in uſus tuos diſcurrit, & te in labore uel ſollicitudine ſupportat: & ut pes infirma tua portat, *ſcandalizat te*, id eſt, lædit te in cauſa animæ: *abſcinde eum*, quò ad effectum, ſcilicet affectum ipſum rumpendo, *& proyce abs te*, quò ad effectū,

Gregorius 22. moral.

Chryſoſto. hom. 8. in 1. Timot.

Scandalū paſſiuū uitandum.

Tripliciter alius nos ſcandalizat.

A ſcilicet ſocietatem eius deuitando: & intelligitur, ſi caſtigare non potes. Et ſubdit rationem dicens: *Bonum*, id eſt, melius *eſt tibi ad uitam ingredi debilem*, id eſt, ſine pernicioſo adiutore uel ſocio: *uel claudum*, id eſt, ſine pernicioſo ſuſtētatore uel amico, & adiutorio, ac ſupportatione iſtorum priuatū, *quàm duas manus uel duos pedes habentem*, id eſt, duo adiutoria uel duas ſupportationes, ſcilicet tuiipſius, & amici ſcandalizātis, *mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus*, id eſt, conſultor uel prouiſor & gubernator ad perſpiciendum acutus, qui te ut oculus ducit, uel dilectus ſicut oculus, *ſcandalizat te*, id eſt, in errorem uult ducere, *erue eum*, ſeparando à uoluntate, *& proyce abs te*, ſeparando à ſocietate. *Bonum*, id eſt utile *eſt tibi cum uno oculo*: ſcilicet ſimplici ueritate, ut B non niſi tuam ipſius prouidentiam, ac conſilium & gubernationē habeas *ad uitam intrare, quàm duos oculos habentem*, id eſt duplicem prouiſionem, uel duplex conſilium: ſcilicet tuiipſius & mali amici, *mitti in gehennam ignis*, ſecundum Auguſtinum, per oculum intelligimus dilectum amicum conſiliarium: quia oculus iter demonſtrat, ꝙ uerò dexter eſt, intelligitur conſiliarius in rebus diuinis: ſiniſter autem oculus eſt conſiliarius in terrenis, ut ſit iſte ſenſus: Quicquid illud eſt quod ita diligis ut pro dextero oculo habeas, ſi ſcandalizat te: id eſt, impedimento eſt tibi ad ueram beatitudinem, eiice etiā & proiice abs te: quia occaſiones peccandi ſunt fugiendæ.

Bonum pro melius.

Auguſtin. li. 1. de ſermone Domini in mōte c. 24.

Oculus, amicus dilectus.

C De ſiniſtro autem ſcandalizante ſuperfluum erit dicere: quandoquidem nec dextero parcendum eſt. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in diuinis operibus, quæ huic uitæ & corpori ſunt neceſſaria. Similiter ſuo modo eſt de pede. Et ſubdit Dominus de ipſo igne prædicto. *Vbi uermis*, id eſt, remorſus & cauterium conſcientiæ *eorum non moritur*, nec quieſcit mœrore rodens, & mordens animam quòd non ſit operata bonum: unuſquiſque.n. ſuiipſius accuſator fiet, rememorans quæ in uita geſſit. Vbi Ambroſius: Quæ pœna grauior, quàm interius uulnus conſcientiæ? Nonne hoc magis fugiēdum eſt quàm mors, quàm diſpendium, quàm exiD lium: & ignis gehennæ exterius corpus urens non extinguitur, nec deficit: eſt enim ignis afflictiuus, non conſumptiuus: & ideo materia eius ſemper durabit, nec habet contrarium à quo corrumpi poſsit. Vnde Beda. Sicut autem uermis eſt dolor interius accuſans, ſic ignis pœna extrinſecus ſæuiens. Et eſt ſenſus præmiſſorum in ſumma: Societas amicorū, uel neceſſariorum, quantumcunque uideatur utilis eſſe, tamen præſcindenda eſt, & remouenda ſi ſit occaſio ruinæ animæ tuæ. Melius eſt enim ſine huiuſmodi amicis uel neceſſariis eſſe in paradiſo, quàm habere tales & poſtmodum eſſe in inferno. Nihil.n. eſt, quod contra ſalutem animæ debeamus diligere.

Ambroſius libr. 1. officiorū c. 4.

Beda in c. 9. Marci.

E Vnde Caſsiodorus: Iuſtitia non patrem, non matrē nouit, perſonam non accipit, ſolum Deum conſiderat, & attendit. Rumpe ergo omnem affectum carnalem, & ſepara eum à te, ſi maior & potentior es: ſi minor, ſeparare ab eo, & inquantum potes deuita ſocietatem eius quem caſtigare nequis: nihil enim tam nociuum ut pernicioſa ſocietas. Et ideo inemendabiles quantumlibet amici nobis uitandi ſunt: ne ſi cum perditis in hac uita partem habere uolumus, ſimul in futura cum illis pereamus. Vnde Hieronymus: Melius eſt ut propinquitate & emolimentis carnalibus careas, quàm dum uis tuos lucrificare cognatos & neceſſarios, cauſas habeas ruinarum.

Salus ſummè diligenda.

Cōſanguinei & amici ſaluti poſthabendi. Hieron. in c. 18. Matthæi.

narum. Itaque non frater, non uxor, non filij, non amici, non omnis affectus qui nos excludere poteſt à regno cœlorum, amori Domini præponatur. Nouit unuſquiſque credentium quid ſibi noceat, uel in quo ſollicitetur animus ac ſæpe tentetur: melius eſt uitam ſolitariam ducere, quàm ob uitæ præſentis neceſſaria æternam uitam perdere: melius eſt ſolum ſaluum fieri, quàm perire cum pluribus. Hæc Hieronymus. Et nota, ſecundum Auguſtinum, quòd etiam hoc ipſo ſeparantur à quibus ſe parantur, quòd eis mala ſuadentibus, hoc eſt ſcandalizantibus, non conſentitur. Sed quæritur, quid dimittendum eſt pro ſcandalo? & dicendum, quod illud de quo quæritur aut eſt malum in ſe, ſiue mortale, ſiue ueniale: & de tali non eſt dubium quin dimitti debet: aut eſt indifferens, & hoc ſimiliter debet dimitti: aut eſt bonum: & tunc aut eſt bonũ præcepti, & hoc homo non debet dimittere: quia pro uitando peccato alterius, nullus debet peccare aut bonum ſupererogationis: & hoc quamuis poſſet dimittere pro ſcandalo alterius, non tamen totaliter, ſed aliquando ad tempus intermittere: quia eſt de uitæ perfectione & ueritate, etſi non neceſsitate: unde ueritas uitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ, non ſimpliciter eſt propter ſcandala dimittenda. Vnde eſt verſus.

Dimittenda pro ſcãdalo.

Iuſtitiæ, uitæ, doctrinæ ſcandala cædunt.

De hoc uide plura in capitulo præcedenti. Et notandum quòd multas humilitatis excellentias legimus in hoc loco: habet enim humilitas excellentiã, Primò, in ſanctorum collegio: quia eſt exemplar populi ſancti. Vnde *aduocans paruulum, ſtatuit in medio eorum.* Secundò, in officio: quia oſtiaria paradiſi, unde *niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Tertiò, in præmio, quia eſt de maioribus regni. Vnde *quicunque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlorum.* Quartò, in priuatu ſeu faſtigio: quia eſt uicaria Chriſti. unde *qui ſuſceperit unum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.* Quintò, in iudicio: quia eſt præcipua ultrix opprobrij. vnde *qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, expedit ei &c.* Sextò, in hoc exilio: quia eius miniſtri comites & adiutores ſunt Angeli beati vnde ſequitur: *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis, quia Angeli eorum, &c.* Poſtquã ergo docuit uitare ſcandalum: conſequenter docet uitare cõtemptũ, qui eſt quaſi radix ipſius ſcãdali: quamuis enim pro uitando ſcandalo Dominus omnes carnales affectus præceperit reſpuere, non tamen uſquequaque ut deſpiciamus illos de quorum ſalute poſſumus ſpem habere: de qua ſolliciti debemus eſſe: unde dat ſpecialem cauſam non contemnendi puſillos & paruulos, ſed honorandi, & ſalutem eorum quærendi: quia ipſi ſunt Deo multum chari, quod oſtendit ex duobus: dicit ergo *uidete ne contemnatis unum ex his puſillis*, ac ſi dicat, ſecundum Hieronymum, Quantum in uobis eſt nolite contemnere: ſed poſt ueſtram ſalutem etiam illorum quærite ſanitatem. Si autem perſeuerantes in peccatis uideritis: melius eſt uos ſaluos fieri, quàm perire cum multis. & primò oſtendit hoc ex honorabili angelorum cuſtodia dicens: *Dico enim uobis quia Angeli eorum*, id eſt, eis aſſignati in cœlis, *ſemper uident faciem Patris mei qui in cœlis eſt*: id eſt, uiſione manifeſtationis Dei perfruuntur. Facies enim Dei, ſecundum Auguſtinum, manifeſtatio eius intelligenda eſt: & ideo poſſunt renũciare iniurias illatas eis quos cuſtodiunt. Et eſt ratio à maiori: quia paruuli nõ contẽnuntur à maioribus,

Humilitatis excellentia.

Contẽptus uitandus.

Hieronym. in c. 18. Matthæi.

Auguſtin. lib. 22. de ciuitate, cap. ult.

Facies patris cœleſtis.

A ſ. Deo patre cęleſti & Angelis beatis: ergo nec à minoribus, ſ. hominibus miſeris, debent contemni: ac ſi dicat: uos illos non debetis contemnere, ſed honorare, quos Deus pater cœleſtis ſic honorat & ſignificat, ꝙ ad ipſorum miſterium & cuſtodiam Angelos beatos deputat: non eſt enim ſpernendum ab homine, quod apud Deum tantæ eſt curæ: ſi ergo contemnitis, Angeli nunciabunt & pater meus ulciſcetur de uobis. Vnde Hieronymus: Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum: ſic itaque Angeli exiſtentes circa miniſterium noſtrum, quia ibi ſunt ubi operantur, uident Deum in cœlo facie ad

Hieronym. in c. 18. Matthæi.

Angeli cuſtodes hominum.

B faciem: quamuis enim mittantur, tamen uident patrem: quia ſemper Deo inhærent per apertam uiſionem: & quia ubique Deus præſens eſt, ideo & in terra eum cernunt. Miſsi ergo ante Dominum ſunt: quia quocunque ueniunt, intra ipſum qui ubique eſt currunt: & cùm ad nos ueniunt, ſic exterius implent miniſterium, ut tamẽ nunquam interius deſint per contemplationem: licet enim mittantur in miniſterium pro ſalute hominum, tamen non recedunt à contemplatione diuina: ſed aſtant Deo per contemplatione iugẽ & continuã. Et bene dixit *qui eſt in cœlis*, quia licet Deus ſit ubiq; per eſſentiam, præſentiã, & potentiã: tamen ſpecialiter dicitur eſſe in cęlis, ubi adeſt beatis per apertam uiſionem: non ergo debent

C contemni, ſed honorari quos Deus ſic honorat: quia contemptus ipſorum aſcendit ad contemptum Dei, cuius imaginem habent. In eis quoque contemptis, contemnuntur Angeli eorum miniſtri & cuſtodes. Deinde ſubiungitur alia ratio, ſumpta ex redemptione Chriſti. Vnde Chryſoſtomus: Ne dicas ille faber eſt, ille ſartor, ille agricola. ab Angelis qui eis miſſi ſunt uenerabiles ſunt: ſed quòd maius eſt ratione redemptionis dominicæ. Secundò ergo, puſilli non ſunt contemnendi, ſed honorandi: quos ſic Deus dilexit, ꝙ pro eis (qui in Adam omnes peccauerant & perierant) ſaluandis miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati. unde ait: *Venit enim* & de cœlo deſcendit *filius hominis*, ſaluator hominum *ſaluare*

Chryſoſto. hom. 60. in Matthæũ.

D *quod perierat*, ſcilicet genus humanum, non tantum magnos: ſed etiam puſillos. ac ſi dicat, Vos non debetis contemnere & perturbando perdere quos ego ueni ſaluare: quia ego pro hominibus, homo fieri dignatus ſum. Vnde & Apoſtolus: *Noli contriſtare & perdere fratrem tuum pro quo Chriſtus mortuus eſt.* non ſunt ergo contemnendi puſilli, qui tanti ſunt apud filium Dei qui pro eis uenit mori: nec debet ſeruus contemnere, quos Dominus tantum dilexit: ſed exemplo eius omnem curam ut ſaluemur adhibere, pro quibus ſaluandis Dominus uenit. Et hæc ratio, ſeu cogitatio, ſecundum Chryſoſtomũ: Maior eſt priore: graue eſt contemnere, quem Deus

Roma. 14.

Chryſoſto. ibidem.

E honorat Angelo cuſtode: ſed grauius, propter cuius ſalutem Dei filius uoluit in mundum uenire. De prædicto Angelorum miniſterio ſic dicit Bernardus: Fidelis paranymphus, qui mutui amoris conſcius, ſed non inuidus, non ſuam quærit, ſed Domini gloriam. Diſcurrit medius inter dilectum & dilectam uota offerens, referens dona: excitat iſtam, placat illum. Interdum quoque, licèt rarò, repręſentat eos pariter ſibi: ſiue hanc rapiens, ſiue illum adducens. Siquidem domeſticus eſt & notus in palatio, nec veretur repulſam, & quotidie uidet faciem patris. Vnde Anſelmus: Milia milium ad complenda patris miniſteria alacri diſcurſu iugiter meant inter cœlum & ter-

Angelorũ miniſteriũ Bernardus ſerm. 31. in cantica.

Anſelmus in epiſt. ad Hebræos.

terram, quaſi apes negocioſæ inter aluearia & flores, ſuauiter diſponentes omnia populus accinctus, neſciens labem, uel inobedientiæ moram. Hæc Amſelmus. Vides quàm fideliter Angeli noſtri nobis ſeruiunt, & quàm ſolliciti circa nos ſunt: unde magnam eis reuerentiam debemus, & quotidie eos laudare, ac eis gratiarum actiones referre: nihilque illicitum uel turpe in eorum præſentia, qui nobiſcum ſunt, cogitare, uel loqui, aut operari. Ad hæc nos monet Bernardus dicens: *Angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis.* Quantam tibi debet hoc uerbum reuerentiam inferre, afferre deuotionem, conferre fiduciam: reuerentiam pro præſentia: deuotionẽ, pro beneuolentia: fiduciã, pro cuſtodia. Cautè ambula, tibi aſſunt angeli, ſicut eis mãdatũ eſt, in oĩbus uijs tuis. In quouis diuerſorio & in quouis angulo angelo tuo reuerẽtiã habeto, ne audeas illo præſente quod uidente me nõ auderes. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? ſiquidem ei ſoli honor & gloria. Quare ei ſoli? quia ipſe mandauit, & omne datum optimum non niſi ab illo eſt: ueruntamen & ſi ille mandauit, ipſis quoque qui ei ex tanta charitate obediunt, & nobis ſubueniunt in tanta neceſsitate ingratos eſſe non licet. Simus ergo deuoti, ſimus grati tantis cuſtodibus: reclamemus eos quantum poſſumus, quantum debemus. Hæc Bernardus. Et ideo cum omni attentione & deuotione diſtinctè, & alacriter officium diuinum exoluas: & in omnibus ſcilicet cogitãdo & uerba proferendo uidendo & audiendo, ſtando, & ſedendo, ſupplicando, & ueniam ſumendo: nec non in alijs ſingulis ad interiorem & exteriorem hominẽ in hoc officio ſpectantibus, ſic reuerenter & humiliter te habeas quaſi Deum, ac beatam uirginẽ & omnes angelos & ſanctos corporalibus oculis coram te uideas, recogitans quòd ſine dubio præſentes ſunt angeli ſancti, in quorum conſpectu pſallis Deo ibi & ubique præſenti. Vnde qualiter homo in oratione poſsit intentionem ſuam recolligere, docet Baſilius dicens: Quomodo nõ obtinebit quis ut in oratione ſenſus eius non uagetur, ſi certus ſit aſsiſtere ante oculos Domini. Recogitet ergo homo ſe ſtare, ſeu pronum iacere ante conſpectum Dei: & ſecũ loqui, & iuuabitur à uagatione mentis. Vnde Hieremias: *Recordare quòd ſteterim in conſpectu tuo, ut loquerer pro eis bonum*: imò recordari timet ſtare ante conſpectum Dei. Hæc Baſilius. Et quia homines beatis ſpiritibus ſociandi ſunt, idcirco hic nota quòd quicunque in eccleſia eſt (& maximè in religione) fideliter, humiliter & deuotè miniſtret & q propter Deum infirmis & peregrinis ſeu pauperibus & ſibi inuicem charitate fraterna ſubueniũt: in primo gradu cõſiſtunt angelicis ſpiritibus coæquati. Qui uerò oratione & deuotione familiarius Deo intẽdunt: & proximis ſuã doctrinã, conſiliũ, auxiliumq́; impendunt, in ſecundo gradu, archangelicis ſpiritibus inſerũtur. Et qui ſe exercent in patientia, obedientia, & uoluntaria paupertate, & humilitate, omneſque uirtutes fortiter peragunt, tertium gradum cum uirtutibus conſcendunt. Qui autem uitijs & concupiſcentijs reluctante, diabolum cum cunctis ſuggeſtionibus contemnunt, in quarto gradu cum poteſtatibus triumphum gloriæ obtinebunt. Qui uerò in eccleſia animarum curas & prælaturas ſibi commiſſas bene regunt & miniſtrant, animarum lucris die noctuq́ue inuigilantes, & talenta ſibi credita ſummo conamine duplicantes, hi cum principatibus in quin- A to gradu gloriam regni pro labore ſuo poſsidebunt. Qui autem diuinæ maieſtati reuerenter cum omni humili ſubiectione ſe inclinant, & pro eius gloria omnem hominem reuerentur & diligunt: & ſiquidẽ ſeipſos, quia ad imaginem Dei facti ſunt: Deo etiã quantum poſſunt ſe conformant, carnem ſuam ſpiritui ſubijcientes, & incentiuum mortificantes, animo ſuo dominantes, & ad cœleſtia transferentes: hi cũ dominationibus in ſexto gradu exultabunt. Qui uerò ſedulę meditationi & contemplationi inſeruiunt, ac cordis munditiam, & mentis tranquillitatem amplectendo quietiſsimum in ſe Deo exhibent habitaculum, qui meritò paradiſus Dei appellari dicuntur: iuxta illud: *Delitiæ meæ ſunt eſſe cum filijs hominum*: de B quibus etiam dicit, *Ambulabo in eis, & habitabo cum eis*: in ſeptimo gradu thronis ſociantur. Qui autem ſcientia & cognitione cæteris eminent, qui ſingulari beatitudine Deum facie ad faciem mente illuſtrata conſpiciunt: & ea quæ ex ipſo fonte omnis ſapientiæ hauriunt, per doctrinam & illuminationem aliorum in ipſum refundunt. In octauo aſcẽſionis gradu, cum cherubicis ſpiritibus locabuntur. Et qui Deum toto corde & mente diligunt, & igni æterno qui Deus eſt ſe totos immergunt: eiq́; ſimillimi facti iam non ſuo, ſed diuino amore ſicut dilecti ab ipſo ſunt, diligunt omnia in Deo, & tã inimicos quàm amicos diligunt propter Deũ: quos quidẽ ab amo- C re nihil poteſt disiungere, ſeu impedire: q̃a quò magis inimici in eos inſurgunt, eo ualidius in amore unitiuo conualeſcunt, nihil etiã conſolationis & cõmodi temporalis requirunt: niſi quod ad laudem & gloriam Dei ſpectat, amore etiam tam feruenti accenſi & inebriati, ad Deum per mille mortes tranſire exemplo apoſtolorum & ſanctorum non formidant. Omnibus enim pœnis & tribulationibus ſpretis, & propter feruorem dilectionis in carne mortali, & uita præſenti omnem tolerant gaudẽter moleſtiã. Fęliciter quidem in ſemetipſis ardentes & alios accendentes, ita ut ſi poſſent omnes homines in deifico amore inflammarent, & perfectos facerent vt cũ ipſis arderent: hi etiam aliorum uitia & peccata tan- D quam propria lugẽt: nec quæ ſua ſunt quærunt, ſed ſolius Dei patris faciem deſiderabilem hianti ſemper animo ſuper omnia diligunt & exquirunt: iſti meritò in nono gradu cum Seraphim computabuntur. Inter quos & Deum nulli interſunt ſpiritus, qui ipſum uicinius contemplentur, & ipſi immediatius appropinquare uideantur.

Bernardus ſermo. 12. in Pſal. Qui habitat. Pſal. 90.

Angelorũ præſentia.

Iacobi. 1. c.

Senſuum ĩ orando collectio. Baſilius in regulis breuioribus.

Hiere. 18.

Prouer. 8. Leui. 26.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, magiſter & rector bone: omnia interiora & exteriora mea guberna propitius & rege, ne unquam alijs de me, uel mihi de alijs* E *ſcandalum proueniat: ſed omnem occaſionem ſcandali tua gratia à me abſcindat pœnitus & excludat. Da etiam mihi ut nullum de puſillis ſeu paruulis præſumam contemnere: ſed potius omnes ſtudeam honorare, quos tu ſic honorare dignatus es, quòd ad eorum miniſterium & cuſtodiam angelos beatos deputaſti, & tu ipſe pro eis ſaluandis de cœlo in mundum uenire, & mori uoluiſti. Amen.*

De tribus parabolis: ſcilicet ouis, & dragma, & filij prodigi. Cap. VII.

Luca 15.

DEINDE ne quis ſcandalizet & contemnat puſillos, & ad oſtendendum quanti ſint puſilli apud patrem, ſubdit tres parabolas per ordinem: ſed ſecundum Lucam duplex fuit occaſio, ſiue cauſa harum trium parabolarum: ſcilicet appropinquatio publicanorum & peccatorum, ac murmuratio ſcribarum & Phariſæorum, *Erant enim appropinquantes*, ad Ieſum ſaluatorem, *publicani & peccatores*, qui ſalute indigebant, *ut audirent illum*: quia rationabiliter peccata reprehendebat: quia non cum auſteritate, ſed benignè eos admonebat, & ſpem ueniæ promittebat. Libenter debent omnes ad Chriſtũ accedere & appropinquare: quia omnia remedia in eo poterunt inuenire. De quibus ſic dicit Ambroſius: Omnis anima accedat ad Chriſtum quia omnia Chriſtus eſt nobis. Si uulnere curare deſideras, medicus eſt. Si febribus æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt. Si auxilio indiges, uirtus eſt: ſi mortem times, uita eſt: ſi cœlum deſideras, uia eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibum quæris, alimẽtum eſt. *Et murmurabant Phariſei*, ſimulata ſanctitate ab alijs diuiſi, & Scribæ, legis notitia doctores populi, *dicentes: quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis*: quaſi dicant hic creditur bonus & ſanctus, & tamen ad ſuam conuerſationem & gratiam recipit peccatores: & quod amplius eſt, manducat cum illis tanquam amicus. Si cognouiſſent Scribæ & Phariſæi, quòd venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, nequaquam murmuraſſent: nam eos recipiebat, ut conuerſando cum eis à peccatis conuerteret, & illuminaret, ac ſaluaret. Chriſtus ergo peccatores pœnitentes recipiendos eſſe oſtendit: & ſuper hoc tres parabolas adducit: Tria enim ſunt quæ hominem ad miſerendum conſueuerunt inducere: ſcilicet ſimplicitas, propinquitas, & neceſsitas. Iſta tria ſimiliter Deum inducunt ad miſerendum. Primò, noſtra ſimplicitas, & ad hoc pertinet prima parabola de oue errante. Homo enim eſt ſimplex reſpectu hoſtis tam aſtuti, id eſt, diaboli. Vnde clamat Pſalmiſta: *Errani ſicut ouis quæ perijt, ſeruire ſeruum tuum.* &c. Secundò, noſtra propinquitas quam nobiſcum contraxit: & ad hoc pertinet ſecunda parabola de dragma amiſſa: in qua eſt imago regis, & ſupraſcriptio nominis: ſic & homo eſt ad imaginem Dei formatus, & habet ſupraſcriptionem Chriſti, quia à Chriſto dicitur Chriſtianus: & ideo

Ambroſius li. 3. de uirginibus.

Miſerationum inducentia.

Pſal. 128.

A debet noſtri miſereri, iuxta illud Apoſtoli: *Nemo carnem ſuam odio habet*, &c. Tertiò, noſtra neceſsitas & paupertas: & ad hoc pertinet tertia parabola de filio prodigo reuertente, qui dixit: Quanti mercennarij in domo patris mei ſunt, qui habent panem: ego autem hîc fame pereo. Quando enim homo cognoſcit ſuam miſeriam & infirmitatem, tunc Deus ſibi exhibet ſuam pietatem. Vnde dicitur ibidem, quòd pater uidens eum, miſericordia motus eſt ſuper eum. Reſpondendo ergo ſcribis & Phariſeis murmurantibus ſubdit dominus primò parabolam unius ouis ex centum errantis, quam quæſitam & tandem inuentam (quia propter infirmitatem ambulare nõ poteſt) paſtor bonus in humeris ſuis ad gregem reliquum reportat: &

Ephe. 5.
Luca 15.
Ouis errãs

B ueniens domum conuocat amicos & uicinos, ad congratulandum ſibi ſuper inuentione ouis quæ perierat. Sententia itaque huius primæ parabolæ, ſecundum Lucam, talis eſt in ſumma: Si quis ouẽ perditam poſtea inuentam libenter recipit, non debet mirari uel indignari ſi peccatores recipio ad pœnitentiam, qui prius amiſsi erant per culpam: uel referendo ad puſillos (de quibus dictum eſt ſuprà) talis eſt huius parabolæ ſententia: ſicut non eſt uoluntas paſtoris, ut pereat de ouibus ſuis: ſic non eſt uoluntas patris cœleſtis ut pereat unus, nec etiam multi de puſillis: nec etiam de alijs, & ergo puſillus non eſt contemnendus: ſi autem perit, non uoluntate

Summa parabola ouis perditæ.

C eius perit: quia nec uoluntate approbationis, uel cõſilij, uel præcepti eius peccat, eo tamen authore dãnatur: quia omnis pœna ab ipſo eſt. In hac tamen parabola, ſecũdum ſenſum myſticum, tanguntur ſeptẽ in ſpeciali. Quorum primum eſt, hominis & angelorum creatio: ibi, *quis ex uobis homo qui habet centum oues*. Secundum, hominis creati præuaricatio: ibi, *& ſi perdiderit unam ex illis.* Tertiũ, filij Dei ad quærendum ouem perditam, ſcilicet hominem, incarnatio: ibi, *nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto.* Quartum, ipſius per Chriſti paſsionem inuentio: ibi, *& cum inuenerit eam imponit in humeros ſuos gaudens.* Quintum, in cœlum eius aſcenſio: ibi, *& ueniens do-*

Myſticè Septem notanda.

D *mum* Sextum, angelorum ad congratulandum inuitatio: ibi, *conuocat amicos dicens eis, congratulamini mihi.* Septimum, ſenſus myſtici expreſsio: ibi, *dico uobis quod ita gaudium erit in cœlo, &c.* Vnde ſecundũ Gregorium: Quia centenarius perfectus eſt numerus. ipſe Deus cẽtum oues habuit, cùm angelorum & hominum naturã creauit & poſſedit: ſed una ouis tunc errauit & periit cùm homo peccando paſcua vitæ reliquit. Et intelligitur per unam ouem homo, & ſub nomine uno uniuerſitas omnium hominum à principio uſque ad finem mundi ſentienda eſt. quia unus creatus eſt homo unde omnes prodirẽt, & in unius hominis errore omne hominum genus oberrauit.

Grego. ho. 34 in Euã.

E *nonaginta autem nouem* id eſt, nouem ordines angelorum (idem enim ſignificat numerus ſimplex & compoſitus) *dimiſit* ratione humanitatis aſſumptę *in deſerto.* ſiue in montibus & excelſis, id eſt, in cęlo, quod & diabolus & homo deſeruit quando peccauit. Cœlum quippe dicitur deſertum, id eſt derelictum: tum quia fuit derelictum ab angelo, qui in eo fuerat creatus: tum quia fuit derelictum ab homine, qui ipſum fuerat habiturus. Item quia inſtar deſerti in eo ſunt dulces cantus auium, id eſt, angelorum: ibique ſunt roſæ martyrum, ac uiolæ confeſſorum, & lilia uirginum. Et ut perfecta ſumma omnium reintegraretur in cœlo, hominem perditum quærebat in terra. Et inueniens ouem humeris ſuis impo-

Cęlum deſertum.

impoſuit, & ad gregem reportauit. Cùm ergo paſtor pius ouem perditam repeririſſet, non puniuit, nō uerberauit: non urgēdo ad gregē duxit: ſed ſuperponens humiliter humeris, & portans clementer, gregi annumerauit. Tunc uerò humeris reportans ouem impoſuit, quando naturam humanam ſuſcipiens peccata noſtra ipſe portauit: quia pro homine redimendo humanam naturam ſuſcepit, & in brachijs ſuis in cruce extenſis peccata hominis, id eſt pœnam peccatorum noſtrorum portauit. Et ſecundum Ambroſium: Humeri Chriſti crucis brachia ſunt: illic mea peccata depoſui, in illa patibuli nobilis cruce quieui.

Ambroſius in cap. 15. Lucæ.

Et attendendum quòd Chriſtus gaudens impoſuit ouem humeris ſuis: quia licet magnus fuerit dolor paſsionis & mortis, quo genus humanum requiſiuit & humeris impoſuit, hunc tamen laborem & dolorem lætanter ſuſtinuit: ut perditam ouem recuperaret. Inuenta autem oue ad domum uenit: quia reparato homine ad cœleſte regnum redijt, ad quod cum oue reuerſus eſt cùm cœlum aſcendit, & captiuam captiuitatem ſecum duxit, & conuocat amicos & uicinos: ſcilicet angelorum choros qui amici eius ſunt, quia uoluntatem eius continuò cuſtodiunt: & uicini, quia claritate uiſionis eius aſsiduè perfruuntur: dicens illis: *Congratulamini mihi*, & ſimul mecum: *quia inueni ouem meam quæ perierat.* ſecundum Gregorium non dicit, Congratulamini inuentæ oui, ſed mihi: quia uidelicet gaudium eius eſt uita noſtra, & cùm nos ad cœlum reducimur, ſolennitatem lætitiæ illius implemus. Vel ideo congratulandum eſt ſibi: quia non fruſtra laborauit, nec fruſtra mortuus ex quo ouem perditam inuenit: oui uerò non eſt congratulandum, quia nullis ſuis meritis inuenta eſt: & ſubiungit concludendo. *Dico uobis quòd ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quā ſuper nonagintanouem iuſtis qui non indigent pœnitentia:* non dicit pœnitentiam cogitante, quæ eſt pęnitentia pro craſtinorum: nec dicit pœnitentiam docente, uerboſorum prædicatorum: nec dicit pœnitentiam oſtendente, quæ eſt pęnitentia hypocritarum & ſimulatorum: ſed dicit pœnitentiam agente, quæ eſt pœnitentia deuotorum. Non eſt ergo gaudendū ſolum de redemptione generis humani: ſed quacunque hora conuertitur unus peccator, fit gaudium angelis Dei, eo quòd numerus eorum ſuppleatur ex conuerſione peccatorum. Vnde Auguſtinus. Qui per pœnitentiam peccatum diluit, angelicæ fœlicitatis in æternum conſors erit: hinc eſt quòd ſuper conuerſione peccatoris uelut de ſuo conſorte, angeli in cœlo gaudere dicuntur: Nam ut dicit Origenes. Nos angelis in cœlis occaſionem gaudij prębemus, cùm ſuper terram ambulantes cōuerſationē in cœlis habemus. Secundum Ambroſium: Angeli quoniam rationabiles ſunt, non immeritò hominum redemptione lætantur, quanquam hoc quoque proficiat ad incentiua probitatis, ſi unuſquiſque conuerſionem ſuam gratam fore credat cętibus angelorū, quorum aut affectare patrocinium, aut uereri debet offenſam: & tu igitur angelis eſto occaſio lætitiæ gaudeant de reditu tuo. Vnde Beda: Ouem ergo Dominus inuenit quando hominem reſtaurauit, & ſuper eam inuentam maius gaudiū eſt in cęlo, quàm ſuper nonaginta nouem quia maior materia diuinæ laudis eſt in reſtauratione hominum, quā in creatione angelorum. Mirabiliter enim angelos creauit: ſed mirabilius homines reſtaurauit. Hæc Beda. Quāuis ergo paſtor multo plus diligat oues nonaginta no-

Gregorius hom. 34. in Euangelia.

Gaudium angelorū.

Auguſtin. lib. de mirabilibus Sacræ ſcripturæ.

Origenes in Lucam.

Ambroſius in c. 15. Lucæ.

Bed. ibid.

A uem, quàm ſolam centeſimam: tacitis tamē alijs, de reſtaurata multis modis ſe gaudere oſtēdit. Sic quoque ſaluator de reparatione hominis magis gaudet: hoc eſt magis & pluribus argumētis oſtendit ſe gaudere, q̄ de angelorū ſtabilitate: uſitatiſsimū etenim eſt ut quāuis eum plus nō diligamus, maiorem tamē lætitiam de illo faciamus, quem de maiori periculo liberari uidemus. Sicut ergo paſtor gaudet ſpeciali gaudio de inuentione unius ouis: non quia magis illam ſolam quàm omnes alias diligat, ſed quia in ea habet ſpecialem rationem gaudendi, quam in aliis non habebat: ſic Deus de reuerſione peccatoris habet ſpecialem rationem gaudij, quam non habet de cęteris in iuſtitia permanentibus: cæteris tamē paribus permanentes in iuſtitia ſunt Deo magis dilecti.

Gaudium paſtoris & Chriſti.

B Per hominem centum oues habentem ſignificatur pręſidēs monaſterio, uel Eccleſiæ, habens ſubditos in quocūque numero: quia ſæpe in ſcriptura ponitur numerus determinatus pro indeterminato: & ſi perdiderit unam per apoſtaſiam, uel occaſionem aliam, nonne dimittit alias in deſerto, id eſt, in obſeruatione clauſtrali uel Eccleſiaſtica, quæ deſertū dicitur, eo quòd aſperitas ibi uidetur, & à multis deſeritur: & uadit ad illam quæ perierat, ut ad bonum reducat, & gaudet de illius reductione plus quàm ſuper aliis non errantibus: non quia plus diligat eam cæteris, ſed quia ſpecialem rationem gaudēdi habet, de reductio-

C ne eius, quam non habet de aliis: tamen non errantes ſemper ſunt plus diligendi, cæteris paribus. Et nota ſecundum Dionyſium, quòd Dominus numerū electorum determinauit in decem: nouem quidem ordinibus angelorum, propter trinitatem: in nouenario enim numero trinarius fit tertiò repetitus: & uno ordine hominum propter unitatem, ut unitas in trinitate ab angelis & hominibus laudaretur, coleretur, adoraretur. Voluit autem numerum electorum conſtare ex angelis & hominibus: quia uoluit à creatura ſpirituali & corporali laudari. Hæc Dionyſius.

Dionyſius de eccleſiaſti. hierarc.

Ad idem ſubdit parabolam unius dragmæ ex decem perditæ, pro qua mulier accendit lucernam, & euertit domum, ac quærit diligenter donec inueniat: &

D ſuper inuenta cum amicis & uicinis gaudet. Dragma hoc loco eſt nūmus certæ quantitatis, ualens decem denarios uſuales, habens in ſe regis imaginem & ſuperſcriptionem: quem nos debemus offerre: ſcilicet noſmetipſos, in quibus eſt imago regis. Vnde ſecundum Dionyſium: Homo microcoſmus, id eſt, minor mundus dicitur. Habet enim ex terra carnē: ex aqua ſanguinem, ex aere flatum, ex igne calorem. In cuius ſubſtantia ſpirituali imago & ſimilitudo Dei exprimitur: imago in forma accipitur, ſimilitudo in qualitate conſideratur. Diuinitas enim conſiſtit in trinitate, cuius imaginē tenet anima, quæ habet memoriam, intellectum, & uoluntatem. In Deo conſi-

Dragma perdita.

E ſtunt omnes uirtutes: cuius ſimilitudinem tenet anima, quæ capax eſt omnium uirtutum. Hæc Dionyſius. Igitur dragma, ſcilicet homo ad imaginem Dei factus: pro cuius requiſitione ſollicitatur diuina ſapientia & ſponſa eius ſcilicet mater noſtra eccleſia, pro cuius quoque inuentione lætatur tota cœleſtis curia quamuis puſillus non eſt contemnendus: quia non uult pater cœleſtis ut pereat unus de puſillis. Sētentia autem huius parabolæ, ſecundum Lucam, talis eſt in ſumma: Si mulier cum tanta diligentia dragmam perditam quærit, & de inuenta gaudet, & ad gratulandum amicas & uicinas conuocat: multo fortius Deus hominem perditum debet cum magna diligentia

Summa parabolę de dragma perdita.

ligentia quærere, & de eius inuentione gaudere: & ſicut nullus debet murmurare contra mulierem quærentem dragmam perditam, ſic nullus debet murmurare contra Dominum quærentem peccatores: ſiue eos alloquendo, ſiue cum eis comedendo.

Sex notanda.

Vbi tamen ſecundum ſenſum myſticum, notantur ſex in ſpeciali. Primò, angelorum & hominum creatio: ibi, *quæ mulier habens dragmas decem*. Secundò, hominis creati præuaricatio: ibi, *& ſi perdiderit unam*. Tertiò, filij Dei ad quærendam dragmam perditam incarnatio: ibi, *nõne accendit lucernam.* Quartò ipſius per Chriſti paſsionem inuentio: ibi, *& quærit diligenter donec inueniat*. Quintò, angelorum ad congratulandum inuitatio: ibi, *& cùm inuenerit conuocat, &c.* Sextò, inuitationis ratio: ibi, *quia inueni dragmam quam perdideram*.

Gregorius hom. 34. in Euangelia.

Vnde ſecundum Gregorium: Qui ſignificatur per paſtorem, ipſe etiam ſignificatur per mulierem: ipſe enim Deus, ipſe & Dei ſapientia: dicitur aũt mulier, quia cum dolore nos parit. Angelorum uerò & hominum naturam ad recognoſcendum ſe Dominus cõdidit, & ad ſimilitudinem ſuam creauit.

Dragma decem.

Decem ergo dragmas habuit, quia nouem ſunt ordines angelorum: ſed ut compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatus. Et quia imago exprimitur in dragma: mulier dragmam perdidit, quando homo qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando à ſimilitudine ſui conditoris receſsit. Quotidie adhuc iſta dragma perditur, uel in puluere diuitiarum, uel in luto luxuriæ, uel in diuerticulo erroris cuiuſcunque. Accendit autem mulier lucernam: quia Dei ſapientia apparens in carne lumen deitatis accendit in teſta noſtræ mortalitatis ad quærendum hominem perditum, ad reducendũ eum ad beatitudinem. Iſta uerò lucerna accenſa refulſit miraculis, inflammauit dictis, illuminauit exẽplis: collocatus enim erat homo in obſcuris & vmbra mortis: unde iſtam oportuit accendere lucernam. *Et euertit domum*, conſcientiæ: quia mox ut eius diuinitas per carnem claruit, omnis ſe noſtra cõſcientia concuſsit. *Et quærit diligenter*, diligenter enim quæritur quòd intimè diligitur: ſic uerò oſtendit Chriſtus dilectionem ſuam ad nos, ut animam

Quæſtio dragmæ.

ſuam pro noſtra redemptione poneret. Vnde ſubditur *donec inueniat*, quia non deſtitit quærere donec inueniret: quæſiuit enim uſque ad contumelias, uſq; ad minas, uſque ad flagella, uſque ad mortem, uſque etiam ad inferna. Nec mirum ſi eam inuenit, quam ubique etiam uſque ad inferna cum diuinitatis lucerna ardenti quæſiuit. Euerſa ergo domo inuenitur dragma, quia cùm perturbatur hominis conſcientia, reparatur in homine ſimilitudine creatoris, tũc enim conſueta relinquuntur uitia, ut reluceat imago conditoris; *& cùm inuenerit, cõuocat amicas & uicinas*. ſ. ſupernas uirtutes, quæ amicæ ſunt, ut exequentes uoluntatem ipſius: & uicinæ, quia ei per gratiam continuæ uiſionis appropinquant: quas ad congaudendũ inuitat, & gaudij participes facit, quia congaudent de peccatoribus ad eum conuerſis, cùm Deus de ſeipſo habeat gaudium & angeli gaudeant in eo. Gaudent tamen etiam de conuerſione pęnitentium, quãdo illud quod prædeſtinauit impletur: nec illud gaudium eſt Deo nouum: aut temporale, ſed æternum: angeli uerò quibus effectus prædeſtinationis innoteſcit, de noſtra conuerſione temporaliter gaudent. Chriſtus etiam gaudet ſuper conuerſione peccatoris, propter duo. Primò, quia per pœnitentiam ira ſua placatur. Secundò, quia precium ſan-

A guinis ſui in eo non fruſtratur. Eſt autem tantum gaudium Chriſto de conuerſione peccatorum, quòd ſi non ſufficeret ſua paſsio, rurſus pati & mori eſſet paratus.

Dionyſius Areopagita Epiſt. ad Demophilum.

vnde beatus Dionyſius in epiſtola quadam ſcribit, quòd cùm quidam infidelis hominem fidelem à fide auertiſſet, Carpus quidam vir magnæ ſanctitatis adeo moleſtè hoc ferebat, ut urtumque igne comburi Deum rogaret: cui circa noctis medium apparuit Chriſtus in aere, cum multitudine angelorum, in terra uerò apparuit fornax cum ſerpentibus accenſus, ad quam trahebantur illi duo homines. Carpo ergo petente ardenti deſiderio ut mitterentur in fornacem, & moleſtè ferente dilationem: ecce Chriſtus miſeratus deſcende

B bat à ſolio in terram, & extenſis manibus homines illos eripuit: eleuataque manu dixit Carpo, iterum percute me lancea, paratus ſum rurſum pati & mori pro hominibus ſaluandis. Et ſubiungit Dominus concludendo, *ita dico nobis gaudium erit angelis Dei*,

Angelorũ gaudium.

qui ſunt uicini & amici Chriſti, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*, nam anima uitiorum laqueis capta & ſtricta, cùm ſe corrigit, & priora peccata relinquit: tam cœlicolas quàm chriſticolas hilares facit.

Bernardus ſermo. 30. in cãtica.

Vnde Bernardus: Denique gaudent in conuerſione & pœnitentia peccatorum, ſalutem hominum ſitientes, quia lachrymæ pœnitentium ſunt uinum eorum: hoc certè uinum lætificat cor hominis: hoc cõ

C ſtat & angelos bibere cum lætitia. Hæc Bernardus. Et ſi angelis tantum gaudium eſt pro peccatore, qui propria peccata damnat, quantum eſt eis gaudium pro iuſto, qui aliorum peccata plangit? Conſidera hic quanta debet eſſe pęnitentia, ut per eam accendaris, nec torpeas: & totam domum, id eſt, mentẽ & conſcientiam euertas, ut dragmam uſque ad nouiſsimũ puluerẽ inquiras diligenter, non pigrè, non morari donec inuenias.

Moraliter.

Moraliter mulier poteſt dici præſidens, tum propter fœcunditatem, tum propter pariendi difficultatem: huius mulieris dragmæ ſunt animæ Dei imagine inſignitæ: quarum ſi unam perdiderit, debet accendere lucernam: ſcilicet orando, meditando, ſanctè uiuendo: & uetere domum

D conſcientiæ peccatoris, feruore prædicationis, terrore comminationis: & quærere diligenter, donec inueniat: quod fit quando ad pœnitentiam reducit. Tertiam quoque de eodem & expreſsius addit parabolam:

Filius prodigus.

ſcilicet de filio prodigo, qui facultatibus cõſumptis & perditis, ad patrem reuerſus ſuſceptus eſt ab eo & honoratus: quia homo non ſolum eſt ouis chara paſtori, non ſolum dragma precioſa mulieri: ſed uiſceroſæ charitatis filius chariſsimus patri. Deus enim pater hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creauit, ut poſt angelos expreſsiori ſimĩlitudine præ cæteris creaturis filius Dei dicatur. Ideo nullus quantumcunque puſillus eſt contemnendus,

E cùm ſit ſummi regis filius: præſertim ille cui dedit fidem & gratiam, per quam eſt filius adoptionis. Et ſi poſt ſuſceptam fidem & gratiam, quæ ipſi ex dono Dei contingebat, uixerit luxurioſè: per culpã, gratiam perdendo: uel ſpiritualiter fornicatus fuerit, fidem deſerendo: adhuc non eſt contemnendus, adhuc à Chriſti & eccleſiæ gremio non eſt eijciendus: quia ſi pœnituerit, & humiliter redierit, adeſt Deus pater miſerator & miſericors, qui non lætatur in perditione filiorum, & occurrit pœnitenti, & dat oſculum pietatis & amoris. In cuius receptione gaudet tota cœleſtis curia: qui enim mortuus fuerat infidelitate & culpa, uiuit fide & gratia:

tia: & qui perierat errore inuentus eſt Chriſto paſtore omnium requirente. Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccatorum à Deo receptio. Ex quo ſecundum Lucam uult habere, quòd nullus debet indignari ſi benignè recipit peccatores. In hanc autem parabolam ſex tanguntur. Primò ſtatus naturæ, & utriuſque filij communis propagatio: ibi, *homo quidam habuit duos filios*. Secundò, lapſus culpæ, & adoleſcentioris à patre receſsio: ibi, *dixit adoleſcentior patri*. Tertiò, locus pœnitentiæ, & eiuſdem poſtmodum reuerſio: ibi, *in ſe autem reuerſus*. Quartò, munus gratiæ, & reuertentis à patre benigna ſuſceptio: ibi, *cùm autem adhuc longè eſſet*. Quintò ſtimulus inuidiæ, & de eius iocunda ſuſceptione ſenioris indignatio: ibi, *erat autem filius eius ſenior*. Sextò, uirtus doctrinæ: & indignationis eius rationabilis ſedatio: ibi, *pater ergo illius*. Poteſt autem hæc parabola exponi de populo Iudaico, & Gentili. Vel de innocente ſeu iuſto tepido, & de peccatore pœnitente deuoto. Iudaico inquam uel iuſto conquerente de Domino, dante maiorem gratiam uel deuotionis feruorem Gentili, uel pœnitenti, quàm ſibi. *homo* ergo iſte de quo hic dicitur, Chriſtus eſt: qui habuit duos filios, id eſt duos populos: ſcilicet Iudaicum & Gentilem qui ſunt filij Dei quantum ad eius imaginem: uel eius filij ſunt omnes Chriſtiani per eius baptiſmum regenerati: quorum tamen aliqui ſunt iuſti, & aliqui peccatores. *Et dixit adoleſcentior*. i. Gentilis populus: unde & polpuus Iudaicus uocatur in Exodo filius Dei primogenitus. Vel *adoleſcentior*. i. peccator, qui iuuenis eſt moribus: & petijt à patre portionẽ ſuę ſubſtantiæ, ut recederet à Dei patris lege: & ageret pro libito uoluntatis ſuæ, ac regeret ſe propria uoluntate. *& diuiſit illis ſubſtantiam*, quia dona ſua omnibus largitur, licet diuerſimodè: & dimittit quemlibet agere ſecundum arbitrij libertatem. *Adoleſcentior uerò filius profectus eſt in regionem longinquam*: non localiter, à Deo patre cœleſti qui ubique eſt, recedens, ſed per multiplicationem peccati ſe à patre, & patria cœleſti elongans: *& ibi*, ſcilicet in regione peccati, *diſſipauit ſubſtantiam ſuam* per peccatum bona gratia perdendo, & bona naturæ peiorando: *uiuendo luxurioſè* luxuria interiori, q̃ eſt fornicatio ſpiritualis, & maxime idololatria & luxuria exteriori, quæ eſt fornicatio corporalis & manifeſta. Peccator ergo à patre ſuo cęleſti recedit, q̃n mortaliter peccat: & tunc in regione lõginqua eſt: q̃a lõgè eſt à peccatoribus ſalus, & talis luxurioſè conſumit ſuã ſubſtantiam, quãdo ſenſus ſuos, & uires conuertit ad malitiam: *& poſtquam conſummaſſet*, id eſt conſumpſiſſet *omnia* ornamenta naturæ, tam naturalia quàm gratuita: *facta eſt fames ualida in regione illa*, quia in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini: & fames bonorum operum atquè uirtutum: *& ipſe cœpit egere*, ſcilicet ſpiritualibus bonis & uirtutibus eorum fonte relicto: nam exiſtens in mortali peccato fit egens omni ſpirituali bono: *& abijt*, ſcilicet profectu erroris, & de malo in peius ruendo, *& adhæſit uni ciuium regionis illius*: ſcilicet diabolo, qui eſt ciuis in regione umbræ mortis: *& miſit illum in uillam ſuam*, id eſt in cupiditatem mundanam, uel in peccatorum ſocietatem, in qua dominatur ſicut in propria uilla: *ut paſceret porcos*, id eſt uitia quæ fœtida ſunt & immunda: *& cupiebat implere uentrem* animæ ſcilicet affectum, *de ſiliquis*, i. d eſt cibo porcorum, qui eſt carnalitas: *& nemo illi dabat*, ſcilicet ad ſatietatem: quia

Sex notanda. — *Iudaicus populus.* — *Exodi 4.* — *Pſal. 118.* — *Mali inſaturabiles.*

A uenter impiorum eſt inſatiabilis: dæmones enim ad hoc ſtudent, ne unquam ſaturitas malorum proueniat. *In ſe autẽ reuerſus*, id eſt ad propriam conſcientiam, per rationis dictamen, à qua receſſerat ſequendo ſenſualitatem: homo enim in peccando extra ſe egreditur: quia limites rectæ rationis tranſgreditur: & ideo pœnitendo ad ſe reuertitur. Debet autem pœnitens, ſecundum Gregorium, recognoſcere ubi fuit, quia in peccato: & ideo debet dolere: ubi erit, quia in iudicio: & ideo debet timere: ubi eſt, quia in miſeria: & ideo debet gemere: ubi non eſt, quia in gloria: & ideo debet ſuſpirare. *In ſe ergo reuerſus, dixit*, pœnitẽdo de peccatis & dolendo: *Quanti mercenarij*, id eſt Deo ſeruientes pro mercede æter

B na *in domo patris mei*, id eſt in eccleſia, ſeu congregatione iuſtorum, *abundant panibus*, ſpiritualibus, ſcilicet uerbi diuini, & euchariſtiæ ſacramenti: ac pluribus uirtutibus & donis: *ego autem hic fame pereo*, id eſt penuria omnis boni, quo priuatum me ſentio. *Surgam* de luto culpæ, per infidelitatis uel peccati derelictionem: quia iacebat: *& ibo* per conatum bene operandi, & meliorationem uitæ: quia longè aberat. & *ad patrem meum* à quo receſſeram: quia ſub principe porcorum erat. *& dicam ei*, recognoſcendo culpam, & petendo ueniam: *pater*, ſcilicet ex natura quam dediſti mihi, *peccaui*, ſcilicet malè uiuendo *in cœlum*, id eſt coram cœleſti curia: ſcilicet

C angelis ſanctis: & ideo multum debeo dolere & flere, quia eos contriſtaui. Specialiter peccator peccat in angelum cuſtodem ſuum, quia ſpernit eius conſilium: *uel in cœlum*, quod ſcilicet per culpam meam amiſi, & per meam negligentiam non quæſiui: *& coram te*, ſcilicet uidente & ſciente, id eſt in ipſo conſciẽtiæ meæ conclaui: ubi tui ſolius, qui iudex meus es, penetrant oculi: & ideo multum debeo erubeſcere & timere, quia peccaui ante oculos iudicis cuncta cernentis. Hic docetur modus confitendi, qui eſt quòd omne bonum attribuamus Deo: quod notatur ibi, *pater* à quo ſcilicet omne bonum habemus: & omne malum quod facimus attribuamus nobiſipſis, quod notatur ibi, *peccaui in cœlum, & coram te.*

D *Iam non ſum dignus uocari filius tuus*: primò, quia à te recedens te contriſtaui: ſecundò, quia imaginem patris non honoraui: tertiò, quia ſubſtantiæ meæ prodigus extra diſciplinam uixi: quartò, quia ſeruum alterius, ſcilicet diaboli me feci: quintò, quia degener in moribus paſcendo porcos extiti: ſextò, quia ingratus te contempſi. *Fac me* per condignam ſatiſfactionem, *ſicut unum de mercenarijs tuis*: ſcilicet bonum, qui ſeruit pro æternis: non malum, qui ſeruit pro temporalibus. Quaſi diceret: Paratus ſum ammodo tibi ſatisfacere, & ſeruire ſpe mercedis æternæ: mercenarius enim laborat pro mercede. Ecce ergo poſt contritionem & confeſsio-

E nem, ſatisfactionis oblatio: hæc eſt pœnitentia meditantis in confeſsione peccati, nondum tamen agẽtis: poſtquam itaque ad neceſsitatem famis peruenerat, in ſe reuerſus pœnitentiam agere incipiebat: quia neceſsitas ipſum compellebat. In quo notare poſſumus Dei clementiam, quia etiam peccatores compellit agere pœnitentiam. Intantum enim noſtram ſalutem diligit & quærit, quòd omnibus modis quibus poteſt nos attrahit: quoſdam per prædicationem, quoſdam per inſpirationem, quoſdam per beneficiorum largitionem, quoſdam per flagellationem. Vnde dicit Beda: Prodigus iſte poſtquam in ſemet reuerſus diræ famis ſupplicia formidabat:

Gregorius hom. 34. in Euangelia. — *Peccare in cœlum.* — *Indignitas peccatoris* — *Beda in cap. 15. Lucæ.*

dabat: uelut iam ſeruus effectus etiam mercenarij ſtatum de mercede iam cogitans concupiſcit. Ad filij affectum, qui omnia quæ patris ſunt ſua eſſe non ambigit, aſpirare nequaquam præſumit: ſed mercenarij ſtatum iam pro mercede ſeruitutis deſiderat. Hæc Beda. Diſtat autem inter mercenarium, ſeruum, & filiũ. Seruus enim eſt, qui ſupplicia metuens ſolo timore pœnæ præſentis uel futuræ temperat ſe à uitijs, & declinat à malo. Mercenarius autem, qui cauſa mercedis & deſiderio regni cęleſtis obedit mãdato, & cauet offenſas. Filius uerò, qui ſeruat ius hæredis, nõ pro lucro ſeruit mercedis: ſed gratia ipſius boni & amore uirtutum ſuccenſus, quicquid eſt illi contrarium, toto deteſtatur deſiderio. *Et ſurgens* implendo quod deliberauerat, *uenit*, id eſt uenire cœpit, ſe ad pœnitentiam per bona opera diſponendo *ad patrem ſuum*, eius gratiam requirendo. Eſt autem pater redeuntibus clemens. Nam ſequitur: *Cùm autem adhuc longè eſſet*, id eſt attritus & motus ad pœnitendum. Non tamen perfectè contritus: ad quod requiritur gratia Dei præueniens: ideo ſubditur, *uidit illum pater*, ipſius, oculo clementiæ. vt dicit Chryſoſtomus: Senſit pater pœnitentiam: non expectauit recipere confeſsionis uerba, ſed præuenit petitionem miſericorditer agens. Vnde ſubditur: *Et miſericordia motus eſt*, miſericorditer ei inſpirando motũ pœnitentiæ. *Et uelociter accurrens*, ipſum præueniẽdo per miſericordiam inchoantem: *cecidit ſuper collum eius*, cum amoris amplexibus conſtringendo, per miſericordiam concomitantem: *oſculatus eſt eum*, dulciter ipſum ſibi perfectè reconciliando per gratiam ſubſequentem. Occurrit quippe Deus pœnitenti per gratiam præuenientem, & recipit eum per clementiam omnia ſcelera dimittentem. Vnde Gregorius Niſſenus: Confeſsionis meditatio placauit ei patrem ut obuiam ei iret, & oſcula conferret. Vnde & Chryſoſtomus: Quid enim eſt aliud quod occurrit, niſi quia nos peccatis impedientibus noſtra uirtute ad eum peruenire non poteramus: ipſe autem potens ad inualidos peruenire, deſcendit? Oſculatur autem os eius per quod emiſſa de corde confeſsio pœnitentis exierat, quam pater lætus excipit. Incipit autem iam peccata confiteri. Vnde ſequitur: *dixit ei filius, Pater peccaui in cœlum, & coram te: iam nõ ſum dignus uocari filius tuus.* quod intellige ut ſuprà: ſed hîc iam non facit mentionem de ſtatu mercenarij: quia poſtquam ſuauiſsimum oſculum recepit: ex tunc ſtatum mercenarij dedignatur: ſed ut dicit Beda, Pater occurrens non contentus minora concedere, vtroq; gradu ſine dilatione tranſcurſo priſtinæ filiorum reſtituit dignitati: nec iam de mercede cõductoris, ſed de hæreditate fecit cogitare parentis. *Dixit autem pater*, ſcilicet Deus, *ad ſeruos ſuos*, id eſt apoſtolos & eccleſiæ miniſtros, quibus Chriſtus præcepit benignè recipere pœnitentes & cõfitentes. *Citò proferte ſtolam primam*. i. citò proferendam & reſtituendam uerè pęnitentibus innocentiam nunciate & promittite: *& induite illum*. i. oſtendite uerè & certificate illum inductum: *& date annulum*. i. fidei ſignaculum docete dãdum *in manu*. i. in opere *eius*: ut per opera fides clareſcat, & per fidem opera confirmentur: annulus. n. rotundus, cùm non habet principium neque finem, ſignificat fidem æternæ trinitatis, quo fidelis anima Deo deſponſatur: hunc annulum debent miniſtri Eccleſiæ in manu dare, docendo ipſum habendũ in opere: *fides enim ſine operibus mortua eſt*, & ſimiliter opus ſine fide non ſufficit: *& calciamenta*. i. ſanctorum exẽ-

Mercenarius, ſeruus & filius.

Chryſoſto. hom. de patre & duobus filijs.

Occurſus Dei.

Chryſoſtomus ibidẽ.

Beda in c. 15. Luc.

Stola prima.

Iacob. 2. d.

Calciamẽta.

A pla, *in pedes eius*. ſ. in intellectu & affectu. Secundum Chryſoſt. Ad non tangendum terrena, & ad corrigẽdum uiam, ut per lubricum mundi iſtius iter, fixus & immaculatus incedat. *Et adducite uitulum ſaginatum*, i. Chriſtum, quem ſecundum Chryſoſtomum, uitulum nominat, propter hoſtiam & immolationẽ corporis immaculati. Saginatum autem dicitur, propter gratiarum pinguedinem & plenitudinem: quia pinguis & opimus omni ſpirituali uirtute intantum eſt, ut pro totius mundi ſalute ſufficiat, *& occidite*. Hoc eſt ſecundum Auguſtinum, Mortem eius inſinuate: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occiſum. Hic ergo uitulus filio reuertenti adducitur B & occiditur, quando Chriſti paſsio Gentili populo & cuilibet peccatori prædicatur: aut quando in ſacramento euchariſtiæ miniſtratur: hic uitulus ſemel occiſus eſt in re, ſed multotiens in ſacramentali reprę ſentatione: quotidie uerò immolatur credentium fide, & prædicantium recordatione. *Et manducemus & epulemur*, quia peccator uerè pœnitens ad menſam Chriſti cum alijs Chriſtianis recipitur: & non ſolum filius reuerſus reficitur, ſed etiam pater & ſerui eius: quia refectio Dei & ſanctorum eſt ſalus peccatorum: & ideo bene dicit pluraliter, *manducemus & epulemur*. Vnde Ambroſius: Epulantem autem inducit, cùm dicit epulemur ut oſtenderet quoniam paternus eſt cibus ſalus noſtra: & patris eſt C gaudium noſtrorum redemptio peccatorũ, *quia hic filius meus mortuus erat*: ſpiritualiter per infidelitatẽ, & morte culpæ: *& reuixit*, per fidem & uitam gratiæ. Vel mortuus erat, per ſeparationem à Deo tãquam à patre: & reuixit, reuertendo ad Deum tanquam ad patrem ſuum: quia ſecundum Auguſtinũ, Vera mors, quam homines non timent, eſt ſeparatio animæ à Deo, qui eſt uera uita animarum: *perierat*. ſcilicet recedendo à conſortio ſanctorum, quaſi à fratre, *& inuentus eſt*, quia matri eccleſiæ reſtitutus per baptiſmum, uel pęnitentiam. Et nota hîc circa receptionem peccatoris, quòd pater de cœlis recipit pœnitentem uelociter: quod notatur cum dicitur *accurrens cecidit ſuper collum eius*: quia Deus D pronus eſt ad miſerendum, & tardus ad puniendum: cuius natura & proprietas eſt miſereri & parcere: ſecundò recipit dulciter, recõciliando eum per gratiam ſibi: ideo dicitur, *cecidit ſuper collum eius*: tertiò recipit honorabiliter, dando *ſtolam primam*, id eſt reſtituendo innocentiam quam in baptiſmo induerat, ſed per peccatum perdiderat: *& annulum in manu eius*: id eſt gratiam bene operandi quia non ſufficit habere innocentiam, niſi fiant opera bona: ſed quia in operando ſæpe aduerſa occurrunt: ideo ſubditur *& calciamenta in pedes eius*: id eſt conſtantiam contra aduerſa: quartò recipit lætanter. Vnde dicit, *manducemus & epulemur*, Deus enim ipſi pœnitenti E conſolationes & dulcedines infundit, & in conuerſione peccatoris ipſe Deus & angeli, & oẽs ſancti gaudẽt. *Erat autem filius eius ſenior in agro*, id eſt Iudaicus populus in cultu unius Dei occupatus erat, legem obſeruando, uel Chriſtianus in iuſtitia perſeuerans remiſſe tamen operando. *Et cùm ueniret & appropinquaret domui*: ſcilicet eccleſiæ: *audiuit ſymphoniam & chorum*, ſcilicet pœnitentes Deum laudãtes, & in domino gaudendo epulantes: *interrogauit unum de ſeruis, quæ hæc eſſent*. ſ. feſta eccleſiæ uel gaudia. *Iſq; dixit illi: Frater tuus*. i. Gentilis populus, uel peccator *uenit*. ſ. ad fidẽ & pęnitẽtiã: *& occidit pater tuus*. i. Deus ꝗ eſt pater omnium per creationẽ, *uitulum ſaginatum*. i. Chriſtum:

Chryſoſtomus hom. de patre & duobus filijs.

Auguſtin. li. 2. quæſt. euãg. c. 33.

Ambroſius in cap. 15. Lucæ.

Auguſtin. ſer. 72. ad fratres.

Recipiendi peccatoris modus.

Chriſtum: quod intellige (ut ſuprà dictum eſt) *quia ſaluum ipſum recipit* ſ. Gentilem populum & peccatorem. Indignatus eſt autē frater ſenior: talis enim aliquando miratur q́ Deus reſpicit magis peccatorem conuerſum, dando ei uirtutem fortius operādi: & talis admiratio poteſt dici indignatio largè. Inquiendo inquantum talis non uidetur dignus tanto bono, & nolebat introire. ſ. ad conuiuium, id eſt in eccleſiam, uel peccatorum communionem, propter indignationem. Pater ergo illius, ſcilicet Deus uolens pacificare & amouere hanc admirationem, ſeu indignationē & cupiens hunc ſaluare: *Vult enim omnes homines ſaluos fieri*: egreſſus ſcilicet de domo ſynagogæ in eccleſiam uel de rigore iuſtitiæ ad miſericordiam: cœpit rogare illum, per ſe, ſcilicet interna inſpiratione: & per ſuos uicarios ſcilicet apoſtolica prædicatione, & aliorum eruditione: oſtendens iuſto quòd hoc non prouenit ex parte ueteris peccatoris pœnitentis; ſed ex infinita bonitate Dei conferentis, ſecundum ſua uera iudicia facultatem omnium tranſcendentia: & quòd quicquid operatur iuſtè fit: licet hominibus aliquando aliter uideatur: *at ille reſpondens dixit patri ſuo* indignationis ſuæ cauſam oſtendendo, *ecce tot annis ſeruio tibi*, ſcilicet legis iuſtitiam ſectando, uel pro te mala ſuſtinendo, & bona faciendo: *& nunquam mandatum tuum præteriui*, quod ſcilicet eſt de uno Deo colendo, uel à iuſtitia incepta recedendo: *& nunquam dediſti mihi hœdum*, quia omnia beneficia ueteris legis modica ſunt, & quaſi nullius reputationis reſpectu beneficiorum nouæ legis, *ut cum amicis meis epularer*, ſcilicet cum prophetis, patriarchis, & angelis: uel hœdum, id eſt tantam peccatorum exprobrationem & abominationem vt epularer per deuotionis feruorem. *Sed poſtquam hic filius tuus uenit, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam*, ſcilicet temporalem & ſpiritualem *cum meretricibus* id eſt cū carnalibus uitijs & ſpiritualibus: *occidiſti ei uitulum ſaginatum*, ſcilicet Chriſtum: uel dediſti ei magnæ deuotionis pinguedinem, quaſi diceret, ſecundum ordinationem tuam hoc fuit. *At ipſe*, ſcilicet pater: *dixit illi*. ſ. filio ſuo ſeniori, tanquam pius pater ipſum placare uolens. *Fili tu ſemper mecum es*, ſcilicet per legis obſeruantiam, uel per iuſtitiæ cuſtodiam, *& omnia mea tua ſunt*, ſcilicet bona gratiæ in re, & bona gloriæ in ſpe: quaſi diceret, tãquam iure hæreditario per debitum remunerationis tibi omnia mea debentur. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic*, ſcilicet unde congaudere deberes, nō indignari, *mortuus fuerat*, ſcilicet per priuationem fidei, quæ eſt animæ uita: uel per amiſsionem innocentiæ & iuſtitiæ: *& reuixit*, per ſuſceptionem fidei, & recuperationem innocentię, *perierat* propter morum amiſsionem, *& inuentus eſt*, quia redditus matri eccleſiæ propter emendationem. Monet eum gaudere: quia in hoc apparet optimè bonitas hominis, quando ſcilicet libenter uidet emendationem & correctionem fratris. Vnde Auguſtinus: Nihil ita probat ſpiritualem uirum, ſicut peccati alieni curatio: cùm liberationem potius quàm inſultationem: potius auxilia, quàm conuitia meditatur. & quantum facultas tribuit, ſuſcipit. Vbi Chryſoſtomus: Hæc ergo parabola ad hoc eſt cōpoſita, quod peccatores non diffidant reuerti: ſcientes quòd magna conſequetur, unde introducit alios turbatos in eorū bonis: nō ut iudicet eos liuore tabeſcētes, ſed tanto decore honoratus redeuntes, ut etiam inuidioſi poſsint alijs fieri. Hæc Chryſoſtomus. vnde Dionyſius: Verè optimus, & ſuper optimus, Ieſus

Indignatio ſenioris.

1. Timo. 2.

Iudicia Dei.

Auguſt. in epiſtolam ad Galatas capite 6.

Chryſoſto. hom. de patre & duobus filijs.

A Chriſtus, qui redeūtibus amabilem ſe exhibet: accedentibus quoque occurrit & obuiat: & totus totos amplectens ſalutat: & in humeros tollit, quos uix ab errore cōuertit, nec de prioribus illos accuſat: ſed diē feſtum agit, & amicos conuocat, & ut ſit omniū lætãtium habitudo: optimos quoque angelos in lætitiam ſuſcitat. Hæc Dionyſius. Quotidiè Deus filiū recipit reuertentē, dum quemlibet peccatorem recipit pœnitentem: & alia ſupradicta circa eum facit, dū gratiã in baptiſmo receperat, & per culpã perdiderat, iterum illi reddidit. Igitur non debemus fratrem noſtrū peccatorē contemnere, uel derelinquere, ſed reuertētem dulciter recipere: ac charitatem circa eum oſtendere, & benignè tractare: uel ſaluator noſter iratus

B nos peccatores meritò cōtēnat, ut iuſtè derelinquat: conſidera nunc quantum operatur pęnitẽtia, & quãta ſit circa pœnitentes Dei miſericordia. Vnde Bernardus. O fœlix pœnitentium humilitas: ò bona ſpes cōfitentium, quàm facilè uincis inuincibilem, quàm citò tremebundum iudicem conuertis in pijſsimum patrem. Et iterum: O quæ & qualis & quanta eſt miſericordia Dei, quæ peccatorem conuerſum non minus diligit, quàm eum qui nullam peccati maculam contraxit. Hæc Bernardus. Tres igitur parabolæ uno fine clauduntur, de quibus Ambroſius ſic loquitur: Non ocioſè ſanctus Lucas ex ordine tres parabolas poſuit. Ouis quæ perierat, & inuen-

C ta eſt: dragma quæ perierat, & inuenta eſt: filius qui erat mortuus, & reuixit: ut triplici medio prouocati uulnera noſtra curemus. Spartum. n. triplex non corrumpetur. qui ſunt iſti? pater, paſtor, mulier. Nonne Deus pater Chriſtus, paſtor? Mulier, eccleſia? Chriſtus te in corpore ſuo reuehit, qui tua in ſe peccata ſuſcepit: quærit eccleſia, recipit pater: quaſi paſtor reuehit, quaſi mulier inquirit, quaſi pater ueſtit: prima miſericordia, ſecunda ſuffragatio, tertia recōciliatio. Singula ſingulis quadrant. Redemptor ſubuenit, etiam ſuffragatur, author reconciliatur. Eadem diuinæ operis miſericordia: ſed diuerſa pro meritis noſtris gratia. Ouis à paſtore laſſa reuocatur: dragma quæ perierat inuenitur: ad patrem filius ſuis

D ueſtigiis redit, & plena condemnati erroris regreditur pęnitentia. Oues ſumus, oremus ut ſuper aquam refectionis nos collocare dignetur. Oues inquã ſumus, paſcua petamus: dragma ſumus, habeamus precium: filij ſumus, ad patrem redire feſtinemus: nec uereare ne te non recipiat. Non enim delectatur deus perditione uiuorum. Iam occurrens uenienti tibi cadet ſuper collum, dominus erigit eliſos. Oſculū dabit quod eſt pignus amoris: ſtolam, annulum, calciamēta proferri iubebit. Tu adhuc iniuriã metuis, ille reſtituit dignitatem. Tu ſupplicium uereris, ille oſculum defert: tu conuitium times, adornat ille cōuiuiū: facilè reconciliatur, quando intensè rogatur. Et ideo diſcamus, quali pater obſecratione ſit ambiendus.

E Pater, inquit, quàm miſericors, quàm pius, q́ nec offenſus patrium dedignatur nomen audire: *pater*, inquit, peccaui in cœlum & coram te. Hæc eſt prima confeſsio apud authorem naturæ: apud ſolem miſericordiæ, arbitrū culpæ. Sed & deus nouit omnia: uocem tamen tuæ confeſsionis expectat. Ore enim confeſsio fit ad ſalutem. Confitere magis ut interueniat pro te Chriſtus, quem aduocatū habemus apud patrem: roget eccleſia, illachrymet populus: nec uereare ne non impetres: aduocatus ſpondet ueniã: patronus promittit gratiã: reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor: crede, quia ueritas eſt:

Bonitas Chriſti.

Dionyſius epiſtola ad Demophilum monachum.

Pęnitentiã uis.

Bernardus de gradibus humilitatis.

Ambroſius in cap. 15. Lucæ.

Oues ſumus.

Roma. 10.

acquieſce, quia uirtus eſt: habet cauſam ut pro te interueniat ne pro te gratis mortuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi pater, quia quod uult filius, uult pater. Occurrit tibi: quia audit te intra mentis ſecreta tractātem. Et cùm adhuc longè ſis uidet & accurrit: uidet in pectore tuo, accurrit, ne quis impediat com plectitur quoque. In occurſu præſentia eſt, in amplexu clemētia, & quaſi quidam patrij amoris affectus: ſupra collum cadit, ut iacentem erigat, ut oneratum peccatis atque in terrenā defluxum reflectat ad cœlum in quo ſuum quærat authorem. Cadit in collum tuum Chriſtus, ut ceruicem iugo exuat ſeruitutis, & collo tuo iugum ſuaue ſuſpendat. Hæc Ambroſius. Cōſidera nunc ex præmiſſis, quàm multis modis inducit nos deus: ut puſillos & humiles diligamus, nec aliquem ex his cōtemnamus: ſed ſalutem eorum cū diligentia quæramus. Vnde Chryſoſtomus: Vides per quot inducit nos ad nilium fratrum diligentiam, ne utique contemnamus tales animas. Etenim hæc omnia dicta ſunt propter hoc: omnia ergo ſunt tolerabilia, propter ſalutē fratris. Ita enim ſtudioſiſsimū quid Deo eſt anima, ut neque proprio filio ſuo pepercerit: ideo rogo mane apparente confeſtim exeū tes à domo, hanc unam intentionem habeamus, & idem ad omnes ſtudium, ut eum qui periclitatur eripiamus: non dico hoc ſolum ſenſibile periculum, ſed id quod eſt animæ. i. à diabolo hominibus infertur. Hæc Chryſoſt.

Occurſus Dei.

Chryſoſto. hom. de patre & duobus filijs.

ORATIO.

VENI *Domine Ieſu, quære ſeruum tuum: ueni paſtor bone, quære errantem & laſſam ouem tuam: ueni ſponſa matris Eccleſiæ, quære dragmam perditam: ueni pater miſericordiæ, recipe filium prodigum ad te reuertentem. Veni non cum uirga, ſed charitate, & ſpiritus manſuetudine: ueni ergo domine, quia ſolus es qui poſſis errantem reuocare, perditum inuenire, profugum reconciliare: ueni ut facias ſalutem in terris, gaudium in cœlis: & conuerte me ad te, & da mihi ueram & perfectam pœnitentiam agere, ut ſim angelis occaſio lætitiæ domine Deus ſalutis meæ. Amen.*

De modo correptionis fraternæ, & de dimittendo fratri ſeptuagies ſepties. Cap. VIII.

Matt. 18. Luca 17. Correptio fraterna.

ET quia Deus gaudet de peccatore conuerſo, conſequenter dat modum reducendi peccatorem ad ouile dominicum: & quomodo percūti per culpam, ſuccurratur per correptio

A nem fraternam. Circa hanc uerò correptionem fraternam eſt ſciendum, quod corripere peccantem præceptum eſt affirmatiuum: & eſt omnium in omnes, quia ſecundum gloſam, ita peccat qui fratrem ſuum peccare uidet & tacet: ſicut qui peccanti nō indulget. Iſta. n. correptio ordinatur ad emendationē fratris peccantis: & ideo eſt actus charitatis, & pertinet ad oēs, quia ut dr̄ in Eccleſiaſtico: *Vnicuique mandauit deus de proximo*: & ideo ſicut qlibet tenetur proximū ex charitate diligere, ita tenetur defectus eius charitatiuè ad emēdationē eius corrigere. Plus tū ad hoc ligantur prælati quā alii: quia prælati ex zelo charitatis, & ex officio prælationis: ſed alij tantū ex zelo charitatis. Itē prælati habent corripere uerbo & fla-

Eccle. 17. Corripiendi forma.

B gello, alii tantū uerbo. Et cū ſit præceptū affirmatiuū ligat ſemper, ſed non ad ſemper exequendū: ſed pro loco & tempore, quādo licet & expedit: & homo credit quod correptio ſit utilis apud illum quem corrigere intēdit. Sunt aūt quinque caſus in quibus abſol uitur homo ab iſto præcepto. Primus eſt cum non ſit aliqua ſpes correctionis. Vnde Hiero. Fruſtra niti, & nihil quam odium quærere, extremæ demētiæ eſt. Secundus, cum timetur defectus probationis, & criminaliter agitur: ubi ſcilicet actor ad talionem, ſi in probatione deficiat, obligatur. Tertius, cùm prælato tanquam iudici notum eſt factum: quia ille notorius eſt, uel cōuinctus. Quartus, cùm meliori operi,

Hierony. epiſtola. ad Dom. & Rogat. to. 3.

C uel ad minus æque bono uacat, ſicut monachi facere debent. Quintus, cùm multitudo uel poteſtas eſt in culpa: ubi correptio plus noceret eccleſiæ, quàm prodeſſet. Vnde eſt verſus:

Non ſpes, non teſtis, plebs, præſul ſcit, monachus ſum.

Oſtendit ergo hîc debitū modū correptionis huius, & quis ordo in pceſſu eius ſit ſeruādus. Quia peccatū fratris aut eſt tibi ſoli cognitū, aut alijs paucis ē notum aut publicum. Si tu ſolus ſis, nō ut Deus per confeſsionem, ſed ut homo per certā cognitionem, debes ipſum corrigere amicabiliter, ſecretè, & ſeorſum vnde dicit: *Si peccauerit in te*. i. ſecundum Auguſtinum, te ſciēte, *frater tuus*. ſ. proximus, *corripe* & increpa *eum*, dulciter & charitatiuè monēdo ſecretè *in-*

Augu. ſer. 16. de uerbis Domini.

D *ter te & ipſum ſolum*, ut non deducatur in publicum, quod eſt occultum: ut ſic ſis emendator, nō criminis proditor: intendens correctionem, parcens pudori, ne ſi publicè correptus ſemel pudorem aut uerecundiam amiſerit, in peccato permaneat: & pertinacior effectus difficilè emendabilis maneat: fortè enim pręuerecundia incipiet defendere peccatū ſuum: & quē uis facere correctionem, facis peiorem. Peccat ergo frater in illos quibus ſcientibus peccat: quia quantum in eo eſt, exemplo corrumpit, quos teſtes ſuæ iniquitatis efficit. Corripe, inquam, eum: non laudes adulando: non occidas, conuitiando: non ſileas, uerecundando: non negligas, pigritando: non diſsimules inimicitias uel damna temporalia metuē-

Peccare in te.

Corripiendus peccator.

E do: non inues, obſequium præſtando. Vnde dicit Seneca: Amici uitia ſi feras, facis tua. Bis peccas, cum peccanti obſequium accommodas. Hæc Seneca. *Et ſi te audierit* pœnitendo, & à peccato ceſſando, *lucratus eris illum*, animam eius ſaluando, & eius reuocatio cædet tibi ī lucrum ſpirituale: ſcilicet ſalutis animæ tuæ: quia (ut dicit Hieronymus per ſalutem alterius, nobis quoq; acquiritur ſalus. Et certe libenter ac patienter debet quis recipere correptionem, propter animæ ſuæ utilitatem. Vnde Seneca: Moneberis libenter, & reprehenderis patienter: ſi meritò obiurgauit te aliquis, ſcito quia profuit: & ſi immeritò,

Seneca in Prouerbijs

ritò,ſcito q̃a prodeſſe uoluit.Nõ acerba, ſed blanda uerba timeas. Hæc Seneca.*Si autem te non audierit*,taceas & ceſſes donec aliam uiam procedendi habeas. Alia autẽ uia poteſt haberi dupliciter:quia illud peccatum aut eſt iterabile, aut non. Si ſit iterabile: debes aliquibus bonis qui uelint prodeſſe aliquid diſcere,per quod poſſunt eum deprehendere,ut tecũ poſſint eum corripere.Si autem non ſit iterabile:nihilominus coram talibus potes eum corripere ut de illo pœniteat,& de ſimili ſibi timeat: nec es proditor fraterni criminis ſicut dicit Auguſtinus. Si ergo per primam viam peccator non emendatur:*adhibe tecum unum uel duos*:ita quod(ſecundum Hieronymum)cũ peccator non audit corripientem in ſecreto, primò debet adhiberi unus, qui(ſecundum Auguſtinum) uult prodeſſe non obeſſe:*quodſi nec illum audierit, adhibeatur & tertius*, uel corrigẽdi ſtudio:ut ſcilicet aut admonitione,aut pudore corrigatur. Vel conueniẽdi eum ſub teſtibus, ut de peccato conuincatur, uel ſecundum gloſam: Si dixerit non eſſe peccatum,probent contrarium: *ut in ore duorum uel trium ſtet omne uerbum*. Si ergo peccatum omnino eſt occultum,tũc frater corripiatur occultè. Si autem eſt publicum, tunc debet corripi publicè:quia tunc non ſolũ opus eſt,ut ipſe emẽdetur: ſed & alij quos ſcandalizauit in ipſa punitione ædificentur, & eius exemplo alij timeant,& à malis coerceantur. Et ſi non proſit ſecũda uia:addit dominus tertiam, quæ habet uim coactiuam, dicens,*quodſi eos*, ſcilicet tecum corripientes & commonentes,*non audierit*, ſe corrigẽdo:*dic Eccleſiæ*,id eſt prælato per denunciationem publicam, ſibi intimando: ut qui prius eras corrector, propter eius pertinaciam fias accuſator:& tunc ſunt teſtes vt qui emẽdari noluit correctione fraterna, in iudicio conuictus coerceatur à malitia. Quos autẽ nõ potes corripiendo,aut monẽdo, uel accuſando conuertere:ſtudeas ſaltem orando acquirere: deinde ad pœnam peccantis publicè procedit dicẽs:*Si autem & eccleſiam non audierit*: præceptum prælati contemnendo,*ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*: in numero fratrum non computandus.i.ſeparetur à communione fidelium per excommunicationem & cenſuram eccleſiaſticam: & deuita eum tanquam hæreticum & excommunicatum, ut uel ſaltem pudore corrigatur, & opprobrijs ſaluetur. Ethnicus dicitur Gentilis. ἔθνος enim Græcè: gens eſt Latinè. Publicanus dicitur,qui lucra ſeculi ſectatur per fraudẽ, furta, & periuria: uel qui publicorum exactor eſt uectigalium. Proponuntur autem iſti in exẽplum: quia apud Iudæos, quaſi excommunicati habentur, non enim eis coutuntur:& in hoc culpa eius & pertinacia,magis deteſtabilis oſtẽdit̃. Deteſtabilior enim eſt in eodem genere peccati, & paribus aliis circunſtantiis,qui ſub nomine fidelis agit opera infideliũ, quàm qui apertè Gentiles ſunt. Nec tamen ideo negligenda eſt ſalus eius. Nam & ipſorum Gentilium & Publicanorum ſalutem ſemper inquirimus. Prima ergo correptio,eſt amoris:ſecunda, timoris: tertia,pudoris,quia primò frater reuocãdus eſt amore: & ſi hoc nõ proficit, reuocandus eſt timore:& ſi hoc non ſufficit,reuocandus eſt pudore. Sanè prædictus ordo fraternæ correptionis, intelligitur tantum de criminalibus. Solent autem clauſtrales ſe in ſuis capitulis accuſare non præmiſſa admonitione: caueat tamen accuſans,ne hoc ad infamandum, ſed ad corrigendum faciat: quia aliter grauiter peccaret. Fœlicior eſt qui ſeipſum accuſat, & excuſationem aliun-

Auguſtin. ibidem. *Hieron. in c.18.Mat.* *Gloſſa in Matthæũ.* *Ethnicus, Publicanus.* *Correptionis triplices differentia.* *Accuſandi ſe forma.*

A dè non expectat. Et ne quis ſuperbus ſequeſtrationem,uel excommunicationem talem contemneret: poteſtatem tribuit apoſtolis, ut ſciant qui à talibus damnãtur eorum ſententiam non contemnendam: quia robur & firmitatem habet à deo confirmãte in cœlo,quod miniſter eius facit in terra. Vnde dicit: *Amẽdico uobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram*.i.in eccleſia militante,ab ea excludendo:*erunt ſoluta & in cœlo*.i.in eccleſia triumphante:quia talis ſententia cõfirmabitur diuino iudicio, *& quæcunque ſolueritis ſuper terram*,*uocando ad eccleſiæ unitatẽ:erunt ſoluta & in cœlo*:per diuinã approbationẽ:ac ſi dicat,Sẽtẽtia ueſtra firma ſtabit in abijciendo cõtumacẽ,& in recipiendo

B pœnitentẽ:adhibita tamen debita diligentia in ferendo ſententiam.Siue autem iuſtè, ſiue iniuſtè proferatur:ſemper ſententia paſtoris timẽda eſt,ne fortè culpa quæ non fit ex opere,fiat ex elatione.Hoc dicit ad commendationem authoritatis eccleſiæ, & ad terrorem peccatorũ:ut coerceantur à malis,& pœniteant de commiſsis:quando audiunt quòd hic in terra propter culpam ligati,ligamur & in cœlis. Quod uerò hîc generaliter omnibus dicitur, dictum fuit ſuprà Petro ſingulariter:in quo tamẽ omnes intelligũtur. Deinde ut peccatores non contemnant pœnam qua ab eccleſia excluduntur,ponit duo commoda ex unitate & communione eccleſiæ: quibus ab eccleſia præciſi,& excommunicati priuantur.Primũ tangit,cùm

C dicit.*Si duo ex uobis conſenſerint*, in bono:per unionẽ fidei,& nexum charitatis,*ſuper terram*, ubi eſt opportunitas merẽdi uel de merẽdi,& de aliis iudicandi:*de omni re quamcunque petierint*,cũ fide & ſine hæſitatione,*fiet illis*: merito unitatis *à patre meo cœleſti*. Sẽper ergo orantes exaudiuntur,concurrentibus conditionibus adhoc requiſitis:ut ſ.orent pro ſe,ac piè,& perſeueranter,& petant expedientia.ſ.ad ſalutem pertinentia,ac dei ordinationi cõueniẽtia: & ſi digni ſunt ipſi qui petunt. Et ideo ſi non exaudiuntur, ideo fit quia in aliquo horum deficiunt.Sæpe etiam pro alijs exaudiuntur:etſi non oratio eorum in ſinum eorum conuertetur.Vbi Origenes: Et iſta,eſt ẽt cauſa propter quam non exaudimur orantes.quia non conſen

D timus nobis per omnia ſuper terram, neque dogmate,neque conuerſatione. Sæpe enim in muſicis, niſi fuerit conuenientia uocum,non delectat audiẽtem: ſic in eccleſia,niſi conſenſum habuerit,non delectatur deus in ea:nec audit uoces eorum. Vbi & Hieronymus:Poſſumus autem & hoc ſpiritualiter intelligere:q̃ niſi ſpiritus & anima corpuſque conſenſerint, & non intra ſe bellum diuerſarum habuerint uoluntatum,de omni re quam petierint impetrẽt à patre. Nulli dubium eſt quin bonarum rerũ poſtulatio ſit, ubi corpus uult habere ea,quæ ſpiritus. Hæc Hieronymus.Secundum commodum eſt, quia *ubi duo uel tres*, multo magis ubi plures, *congregati fuerint*,id eſt

E uniti per fidem & charitatem: non diuiſi,per diſcordiam & diſſentionem: non diſperſi, per terrenarum rerum concupiſcentiam: non ſegregati, per ſingularitatem,*in nomine meo*, id eſt ad ſalutem propriam uel alienam quærendam,ad gloriã nominis mei manifeſtandam. Vnde Rabanus: In nomine Domini congregati ſunt, qui ipſius gloriam æmulantur: ipſius ſpiritu feruent, ipſum in omnibus & per omnia fidei oculis & mundo corde non deſinũt intueri. *Ibi ſum in medio eorum*: fauens eis, & acquieſcens bonæ uoluntati & petitioni eorum,ac iuuans eos in omnibus.Ipſe enim qui eſt pax & charitas,ac ſummum & commune bonum, ſedem atque habitationem ſibi

Sententia paſtoris. *Excõmunicatio etiã iniuſta timenda.* *Cõmunionis commoda.* *Exaudiri orantes.* *Origenes tractatu6. in Matth.* *Hieronym. in cap.18. Matthæi.*

in bonis atque pacificis collocauit:qui cum patre cœleſti unus Deus,quæ iuſtè petunt in fide & gratia cõgregati,concedit & facit. Vbi Chryſoſtomus: Non dicit ſimpliciter,ubi congregati fuerint: ſed addit, in nomine meo:quaſi dicat,Si quis propter me,principalem amicitiæ cauſam ad proximum habuerit,cum eo ero: & ſic in alijs uirtuoſus erit. Vbi & Rabanus: Amat medium mediator Dei & hominum,qui in medio doctorum inuentus eſt: medius ſtetit ad baptiſmum:medius pependit in cruce: reſurgens quoque ſtetit in medio diſcipulorum: medius quoque ad iudicium ueniens,ſeparabit agnos ab hœdis. Hæc Rabanus. Ecce præmium concordiæ, ad quã totus iſte ſermo uocat. Vnde Hieronymus: Omnis ſuperior ſermo nos ad concordiam prouocauerat, igitur & B præmium pollicetur, ut ſollicitus feſtinemus ad pacem, cùm ſe dicat inter duos uel tres medium fore. Hæc Hieronymus.Conſidera nunc quantam charitatem & diligentiam circa proximum oſtendere debemus,ut ipſum ab errore reuocemus. Non eſt enim maior charitas, quàm fratrem peccantem corripere,& pro eo mori. Sed heu in paucis uera charitas & dilectio,quæ propter Chriſtum eſt, experitur: & in multis dilectio & amicitia ficta reperitur. Vnde hîc ait Chryſoſtomus:Plures uidemus alias habẽtes amicitiæ occaſiones,hîc enim quando diligitur diligit:ille autem quoniam honoratus eſt,ille autem quoniã in alio quodam negotio ſeculari fuit utilis, ille autẽ propter aliud tale:propter autem Chriſtum difficile eſt inuenire aliquem propriè,& ut oportet, diligere eum proximum quem diligit:ſed omnia perſcrutantes,inuenimus apud multos amicitias poeticas.i. fictitias,magis quàm hoc.Hæc Chryſoſtomus. Quia uerò Dominus ſuprà loquens de correctione fraterna,induxit ut peccãti & pœnitenti remittatur iniuria: ne dubitetur de numero,quærit Petrus caput diſcipulorum quotiens fratri peccanti ſit remittẽdum: & petit ſi ſufficiat ad ſalutem dimittere ſepties peccanti in eum. Cui interrogationi benignus & miſericors Dominus reſpondit,ꝙ nõ *ſolũ ſepties, ſed ſeptuagieſſepties* remittendum ſit. Secundum Auguſtinum: Solet per ſeptẽ cuiuſlibet rei, aut temporis uniuerſitas in- D dicari. Vnde in Pſalmo canitur: *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil aliud eſt, quàm *ſemper laus eius in ore meo.* Vndenarius uerò trãſgreſsionem ſignificat:quia ubi traſgrederis denarium, in quo decalogus conſiſtit, ad undenarium uadis: tranſgreſsio autem peccatũ eſt. Omnem ergo tranſgreſsionem & iniuriã, ac omnia peccata intelligi & dimitti uoluit, quando ſeptuagieſſepties dixit: ꝙ ex numero uniuerſitatis, & numero tranſgreſsionis, id eſt ex ſeptem & undecim compoſitum eſt: quia ſi undecim ducas ſepties, fiũt ſeptuagieſſepties. Vel ponitur hîc numerus determinatus pro indeterminato:ac ſi, ſecundum eundem Auguſtinum, diceret: Totiens quotiens, hoc eſt E omnino quotienſcunque peccauerit, totiens dimittas. Ille uerò numerus potius ponitur, quàm aliquis alius:quia ab Adam uſque ad Chriſtum fuerunt ſeptuagintaſeptem generationes: & ideo ſicut Chriſtus totius humani generis deleuit culpas: ſic & homo omnes ſuas debet dimittere iniurias. Si enim Chriſtus milia peccatorum inuenit, & tamen omnia donauit: noli ſubducere miſericordiam. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, cùm dicit, Septuagieſſepties:non numerum certum & determinatum ponit: ſed quaſi infinitum, quod continuè & ſemper eſt, ſignificauit. Et ſecundum Hieronymum: Septuagieſ-

Chryſoſto. hom. 61. in Matt.

Hieron. in cap. 18. Matt.

Chryſoſto. hom. 61. in Matt.

Auguſtin. ſermo. 15. de uerbis Domini.

Pſal. 118.

Pſal. 33.

Vndenarius.

Septuagieſſepties.

Auguſtin. ibidem.

Chryſoſto. hom. 62. in Matt.

A ſepties accipitur pro ſeptieſſeptuaginta uel ſeptuagieſſeptem, id eſt, quadringentiſnonaginta uicibus, vt totiens peccanti fratri dimittas in die, quotiens ille in die peccare non poterit, uel quotiens peccauerit: ut non ſit modus in te: nec numerus in remittendo, ſed ſemper dimittas. Et ſic prima expoſitio refertur ad omnem iniuriam:ſecunda ad omne tempus. Vnde Beda:Septenario numero non ueniæ dandæ terminus ponitur: ſed uel omnia peccata dimittenda, uel ſemper pœnitenti dimittendum præcipitur:Solet enim ſæpe per ſeptem cuiuſlibet rei, aut temporis, uniuerſitas indicari. Et iterum: Cautè intuendum eſt, quia non paſsim peccanti:ſed pœnitentiam agenti dimittere iubemur. Et primò quidẽ peccantem miſericorditer increpare, ut ſi cui poſtmodum habeamus iuſtè dimittere. Qui ergo uidens fratrem peccare tacuerit:non minus Dominici præcepti tranſgreſſor eſt, quàm is qui eidem pœnitenti ueniam dare noluerit: quia qui dixit. Si pœnituerit, dimitte: præmiſit, Si peccauerit, increpa. Itaque uenia fratri poſt increpationem largienda eſt: ſed illi utiq;, qui pœnitendo ab errore conuertitur, ne uel difficilis uenia, uel remiſſa ſit indulgentia. Hæc Beda. Peccantem itaque ut conuertatur corripiamus, & pœnitentem ſocia charitate colligamus, donantes nobis inuicem ipſis, ſecundũ apoſtolum, ſicut Deus in Chriſto donauit nobis. Vnde Ambro. Diſcas frequenter igno- C ſcere, nec indignationẽ tenere: nihil.n. eſt quo poſsit offendi, cui ignoſcendi eſt conſuetudo. Diſce donare iniurias tuas: q perſecutoribus ſuis Chriſtus ignouit. Hæc Ambro. Vtrum autem teneatur quis remittere iniuriã inimico non petẽti, eſt diſtinguendũ. Ex iniuria.n. oritur primò rancor, in affectu: ſecũdò, rancoris ſignũ, in effectu. Primũ tenetur quilibet ſtatim remittere, ẽt ſi iniurians non petat ueniã. Secundum tenetur remittere ueniam ueraciter petenti.i. parato emendare ſecũdum ſuam facultatem: & tenetur ei dicere aue, & ſubuenire ſibi ſi indiguerit, quod non petenti facere non tenetur, niſi perfectus fuerit: licet ergo non agatur hîc niſi de dimiſsione pœnitentis, tamen & pœnitenti & non pœnitenti, tenetur quilibet rancorem odij dimittere: alioquin non habetur charitas, & in articulo neceſsitatis neceſſaria etiã miniſtrare. Perfecti uerò qui omnia reliquerunt: & pœnitentibus, & non pœnitentibus, tenentur ueniam dare: obuios in uia ſalutare: circa articulum neceſsitatis neceſſaria miniſtrare: & multa in hunc modum facere, ad quæ non tenentur imperfecti. Vtrum uerò ille cui facta eſt iniuria, debeat amicitiã quærere. Sciendum quòd duplex eſt debitum. Primum eſt neceſsitatis, ſine quo non eſt ſalus. Secundum: eſt perfectionis. Quantum ad primum debitũ, non tenetur quis reconciliationẽ quærere: ſed de ſecundo dicit Chryſoſtomus, quòd talis debet reconciliationem quærere, ut duplicem coronam aſſequatur: unam, quia iniuriam paſſus eſt: alteram, quia prior rogauit. Vnde iterum ibidem Chryſoſtomus: Excogita quantum noxius es, & non ſolum non moram facies ad remiſsionem qui tibi iniuſtitiam fecerat: ſed & curres ad eos qui te contriſtauerunt, ut fiat tibi remiſsionis occaſio, ut inuenias curationem propriorum malorum. Mercedem ineffabilem determinat Deus, ut præuenias illum qui iniuſta tibi fecit: qui ſi rogatus reconciliatus fueris, non adhuc Dei præcepto facta eſt amicitia, ſed ſtudio illius. Itaque ſine corona abſcedis illo brauium accipiente. Sed mala paſſus es. Sed nihil tantum quantum ſibipſi

Hieron. in cap. 18. Matt.

Beda in c. 17. Lucæ.

Coloſſ. 3.

Ambroſius in cap. 17. Lucæ.

Remiſſio integra.

Chryſoſto. ho. 11. operis imperf.

Bonus malum nõ patitur.

biipſi operaberis malum rememorans. Sed non poſſibile eſt uirum bonum aliquod malum pati. Si autẽ dixeris quoniam inflãmmatus es contumeliæ memorans: recordare ſi aliquod factum eſt tibi bonum ab eo qui te contriſtauit, & quot tu aliis feciſti mala. Malè tibi dixit, & cõfudit: reputa quoniam & tu aliis dixiſti. Qualiter igitur potieris uenia, in quibus alijs non parcis? Sed nulli maledixiſti: ſed audiſti dicentes, & acceptaſti: neq; hoc eſt innoxium. Nihil autẽ ita dilectionẽ conſeruat, ut nõ meminiſſe eorũ qui in nos peccauerunt. Hæc Chryſoſtomus. Aduertendum autẽ, ꝙ licet offenſa ſit ſemper remittenda, non tamen iniuria. Si enim ex remiſsione iniuriæ & pœnæ debitæ, ſequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandum: non eſſet bonum ei remittere. Similiter ſi ex tali remiſsione eſſet ſcandalum aliorum, & omiſsio iuſtitiæ. Et ſic in caſibus conſimilibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus noſtris debita pœna peccati, ſi pœniteant in nos peccaſſe: dimittere uerò quod quis in Deum peccat, non eſt noſtri arbitrij. Sed, ut dicit Hieronymus, Nos econtrariò in Dei iniuria benigni ſumus: in noſtris contumelijs odia exercemus.

Offenſa ſẽper, ſed nõ ſẽper iniuria remittenda.

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, mihi indigno propitius concede, ut fratrem peccantem uerbis opportunè corripiendo emendem: & ſi non uerbis, ſaltem orationibus & bonis exemplis hoc facere non deſiſtam. Da mihi etiam ut in unitate eccleſiæ & charitate fraterna permanendo, merear in orationibus exaudiri, & te per fauorem & auxilium in medio noſtrum experiri, qui habitationem tibi in pacificis collocaſti. Inſuper & hoc tribue mihi, ut quotienſcunque peccauerit frater in me, totiens dimittam ei: ita quòd nec rancor interius, nec rancoris ſignum exterius in me ualeat aliqualiter reperiri. Amen.

De rege qui uoluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Cap. IX.

QVòD autem dimittendum ſit fratri peccanti: & non tantum ſepties, ſed ſeptuagieſſepties: & quòd hoc non debeat alicui graue aut difficile uideri, ſi attendatur quod Deus maiora remittit in ſe peccãti: oſtendit Dominus per exemplum: quia magis ſumus debitores Dei, & plus offendimus eũ quàm homo poſſet offendere proximũ: tanta enim eſt offen-

Matt. 18.

A ſa, quantus eſt ille qui offenditur: Deus aũt eſt infinitus, & ideo offenſa in ipſum cõmiſſa quandam habet infinitatem: & tñ quotiẽſcunque offendimus, totiẽs ipſe paratus eſt remittere: dum tamen uelimus ueraciter pœnitere: ergo ſi ipſe qui eſt Dominus, & rex omnium, dimittit ſeruo: multo fortius & nos debemus dimittere peccanti in nos fratri & proximo. Et ideo pro exemplo ponit parabolã, de rege qui uoluit rationem ponere cũ ſeruis ſuis: & in fine applicat parabolam ad propoſitum, dicens: *Sic & pater meus cæleſtis faciet uobis.* Similiter enim Deus ponit rationem cum ſeruis. ſ. hominibus: nam omniũ actus Deus diſcutit diligenter, & merita cuiuſq; examinat: & hoc per ſcripturas, per creaturas, per confeſſores, per illu

Tãta eſt offenſa, quãtus offenſus.

B minationem propriæ conſcientiæ, nolens rationem de factis humanis exigere. Poteſt ergo parabola ad propoſitum aptari, & ſic exponi: *Simile eſt regnum cælorum.* i. ſtatus eccleſiæ militantis, ſeu præſentis temporis, quæ regnum cęlorum dicitur: tũ quia legibus cœli ſubiicitur, tum quia de ea ad cęlum peruenitur, *homini regi,* i. Chriſto, qui eſt uerus homo, & uerus Deus: rex regum, & Dominus dominantium, *qui uoluit rationem ponere cum ſeruis ſuis.* ſ. hominibus: quorum eſt Dominus: quia ad ipſum pertinet examinatio meritorum quorumlibet, & ſingulorum. Et notandum ꝙ Dominus ponet nos ad rationem de omnibus bonis nobis commiſsis, & bonis omiſsis. Item

Ratio de omnibus reddenda.

C quę de malis à nobis commiſsis, & de malis à nobis dimiſsis. De primo ẽ parabola de uillico iniquitatis: & iſta computatio multũ timenda eſt: multa enim bona nobis cõmiſſa ſunt, & magni ualoris. ſ. bona naturæ, gratiæ, & fortunæ: de quibus oĩbus oportet reddere rationem, qualiter eis uſi ſumus. Et ſi nõ haberęmus reddere rationem niſi de tempore, multũ eſſet nobis timẽdum: omne enim tempus homini impenſum, requiretur ab eo qualiter fuerit expẽſum: & una hora temporis poteſt homo abſolui à debito, & regnum cœlorum lucrari. De ſecundo eſt parabola de talentis: & hæc etiam computatio multum eſt timenda, cùm Dominus dicat ibidem, inutilem ſeruum proiiciẽdum in tenebras exteriores. De tertio,

D computatio etiam multum eſt timenda: cùm Dominus poſiturus ſit rationem etiam de cogitationibus, & uerbis ocioſis. De quarto eſt parabola præſens: & hæc computatio multum eſt timenda, propter uitium ingratitudinis, quod eſt ualde periculoſum. *Et cùm incipit ponere rationem,* id eſt merita & conſcientias examinare: in qua examinatione modo ſumus, ſed poſtmodum dabitur de nobis ſententia, ſecundum merita: *offertur ei unus debens decem milia talenta:* id eſt obligãtus ad magnam pęnam, propter multa peccata. In debito iſtius denotatur grauitas, & numeroſitas peccatorum: & accipitur determinatus numerus pro indeterminato. Vnde Au-

E guſtinus: Quia lex in decem præceptis commendatur: ille debebat decem milia talentorum, per quod omnia peccata deſignãtur, quæ ſcilicet contra legẽm fiunt. *Cùm autem non habet, unde reddat:* id eſt cùm non poteſt uiribus ſuis Deo ſatisfacere pro peccatis. Homo enim per ſe poteſt ruere, ſed non reſurgere: per ſe offendere & peccare, ac per hoc debitum contrahere, ſed non per ſe ſatisfacere, niſi gratia Dei accedente: & ſi homo pro uno tantum peccato non ſufficit ſatisfacere, multo minus pro decẽ milibus peccatorum talentis: *iubet eum Dominus uenundari,* in ſeruitutem pœnæ: quia ſecundum Remigiũ: Precium huius uenditi, ſupplicium eſt damnati: &

Auguſtin. ſer. 15. de uerbis Domini.

Remigius ſuper eum locũ. Matt.

uxorem eius, id eſt concupiſcentiam, ex qua concipiuntur mali filij: *& filios eius*, id eſt mala opera: in homine enim ſpiritus eſt uir, ſenſualitas mulier: per quorum commixtionem filij, id eſt opera, generantur: uxorem ergo & filios uenũdari, eſt pro cõcupiſcentijs interioribus, & malis operibus exterioribus pœnam ſoluere. quod eſt preciũ eius: *& omnia quæ habet*, ſcilicet temporalia: quia tota ſubſtãtia ſua pro magnitudine delicti traditur quandoque extraneis: uel omnia quæ ſpiritus habet, ſunt uires animæ & corporis: & etiam bona exteriora, quæ omnia in pœnam commutantur. ut pœna dominetur ei quantum, ad omnia in quibus peccauit. Vnde ſubditur, *& reddi*. tunc enim debitum peccati redditur, cùm pro eo pœnæ precium exoluitur. *Procidens autem ſeruus ille*, id eſt peccator, per pœnitentiam & humilitatem ſui: qui prius quaſi collum contra Deũ erexerat, obnixè *rogat eum dicens: Patientiam habe in me*. donando mihi uitæ & pœnitentiæ ſpatium condonando delictum, relaxando ſupplicium, *& omnia reddam tibi:* opera meritoria faciendo, & me emendando: tua patientia expectatus, tua gratia præuentus, tua miſericordia adiutus. *Miſertus autem Dominus*. quia miſericors & miſerator Dominus paratus ẽ miſereri & parcere uerè pœnitentibus: *ſerui illius*, ſic procidentis in contritione: ſic dicentis in confeſsione, ſic promittentis de ſatisfactione: *dimittit eum* liberum à captiuitate culpæ *& debitum dimittit ei*, relaxando reatum pœnæ æternæ: dimittit totum, quia plus dat q̃ rogetur. Vnde Chryſoſtomus: Vide miſericordiã Dei. Petierat dilationem, & accepit omnium peccatorum remiſsionem: *egreſſus autem* de obligatione peccati, *ſeruus ille* à debito quidem liber, ſed iniquitatis ſeruus, & miſericordiæ inuentæ oblitus: *inuenit unum de conſeruis ſuis*, id eſt de peccatoribus & hominibus, qui ſunt ſerui Dei cum ipſo. Omnes enim conſerui, & unius Domini ſerui ſumus, & nos & angeli: *qui debebat ei centum denarios*, id eſt parum offendit eum, & in modico tenetur reſpectiuè: quia offenſa in hominem, modica eſt reſpectu offenſæ commiſſæ in Deum: inuenit autem in animo per recordationem iniuriæ: & tenens ſuffocat eum, ſtringendo & arctando: quia crudeliter coegit eum reddere & ſatisfacere. Ille debitorem tenet, qui offenſum tenet in memoria: qui iram & odium ſeruat in corde. Suffocare, eſt ſtrangulare uel ſtringere per gulam: & & quia gutture loquimur, ille ſuffocat proximum, q̃ uerba excuſationis non audit. In quo oſtenditur auſteritas in repetendo uindictã à proximo, Vnde Remigius: Conſeruum ſuffocare, eſt in fratrem per uindictam exardeſcere. Tenens ergo ſuffocat eum, dicens: *redde quod debes:* ſcilicet tormentum pro iniuria, pro uerbis uerbera. *Et procidens* per pœnitentiã, *rogat eum dicens: patientiam habe in me*, id eſt parce mihi, *& omnia reddam tibi*. Quaſi dicat paratus ſum ſecundũ poſsibilitatem meã ſatisfacere: &, ut dicit Remigius, emendabo iudicio uel cõſilio eccleſiæ quod deliqui. Attende ꝙ eadem uerba protulit conſeruus ſupplicans, quibus ſupplicando à Domino remiſsionẽ meruerat malus ſeruus. Sed, vt dicit Chryoſt. hæc uerba ingratus ſeruus reueritus nõ eſt, quibus ſaluatus eſt. Ille autem non uult habere patientiam, præſtãdo dilationem: nec vult dimittere ſine uindicta rancorem, oſtendens crudelitatem in modo repetendi uindictam. Vnde Auguſt. Non talem inuenit iſte conſeruum, qualem ille inuenerat Dominum. Petijt ille dilationem, & meruit remiſsionem: iſte qui miſericor-

Chryſoſto. hom. 62. in Matt.

Remigius in cap. 18. Matt.

Chryſoſto. hom. 62 in Matt.

Auguſtin. ſermo. 15. de uerbis Domini.

A diam petebat dilationis ſenſit pœnam ſuffocationis. *Sed abijt* in uia Cayn, à naturali pietate recedendo: & à familiaritate & amicitia proximi ſe alienãdo: *& mittit eum in carcerem*, crudeliter affligendo *donec reddat debitum* plenariè & ad nutum ſatisfaciendo: hic carcere infernus poteſt intelligi: Totiens uero peccantem in nos proximum in carcerem mittimus: quotiens eius culpæ non indulgemus: quantum enim in nobis eſt dũ non parcimus, carceri dãnatus. *Videntes autem conſerui eius*, ſcilicet angeli, qui ſecundum Apocalypſim cõſerui ſunt noſtri: quia eiuſdem Domini ſumus ſerui *quæ fiunt*, ſcilicet crudeliter à ſeruo in cõſeruum ſuum: omnia enim opera quæ agimus, & ſupplicia quæ patimur uident: & coram Deo repræ-

B ſentant. Tres enim teſtes habemus à quibus non abſcondimur: ſcilicet Deum, angelos ſanctos: & dæmones Videntes inquam contriſtantur de ingratitudine & culpa ſerui, de afflictione & pœna conſerui. Angeli enim contriſtantur ad culpam, lætantur, ad pœnitentiam, & ferunt animas ad gloriam *& narrant Domino ſuo omnia* ad Deum referendo, conquerendo, & auxilium implorando. Vel iſti conſerui ſunt eccleſiarum miniſtri, & quiq; fideles & iuſti: qui videntes crudelitatem hominum erga proximos, uel aliquem fratrem remiſsionẽ peccatorum ademptum non uelle miſereri conſerui ſui, contriſtantur: quia ad eandem uirtutẽ pertinet gaudere de bono, & con-

Teſtes inuiſibiles tres.

C triſtari de malo: & narrant Domino quia in oratione petunt à Domino talia iudicari ad declarationem iuſtitiæ, non ex liuore uindictæ. Vel Domino narrare eſt dolores & contritiones cordis in ſuo affectu Deo demonſtrare. Vel cùm ueniunt ad Dominum, i. ad prælatum, qui uicem Dei gerit in terris: denunciant ei mala facta ad finem correctionis. *Tunc uocat eum Dominus* per ſentẽtiam mortis: & de hoc ſeculo migrare iubet, ut de omnibus rationẽ reddat. Vnde Remigius: Hæc uocatio non fit modo intus in conſcientia, ſed fit exterius in iudicio. *Et ait illi, Serue nequam*, quia non eſt æquus: ſed iniquus recipiendo miſericordiã, & reddendo immiſericordiã ſeu iniuriã: *omne debitum dimiſi tibi*, i. magnam offenſam in me

Remigius in eum locum.

D commiſſam. In hoc (ſecundum Chryſoſtomum) patet magnum eſſe peccatũ ingratitudinis: nam primò quando debitor erat decem milium talentorum, nõ eum nequam appellauit: non ſibi inſultauit: ſed ubi incurrit uitium tantæ ingratitudinis, animo irato ait ei: *ſerue nequam*, quia peior es effeſtus quam primò. Nam (ſecundum Gregorium) Sicut boni contumelijs efficiuntur meliores: ſic ſemper reprobi de beneficio efficiuntur peiores. Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui? remittendo parua, *ſicut & ego tui miſertus ſum*, remittendo maiora: nulla quippe interueniẽte ſatisfactione, ſed ob hoc ſolũ, *quia rogaſti me* rogaſti dilationem ſed meruiſti remiſsionẽ. Opor-

Chryſoſto. hom. 62 in Matt.

Gregorius lib. 5. moral. c. 25.

E tuiſſet quidem ut tali prouocatus beneficio totum etiam debitum relaxares roganti: ſed tu etiam quod minus eſt facere noluiſti, quia dilationem cõcedere recuſaſti. Vbi Chryſoſt. Si graue uidetur damnũ, afficere debuit lucrum: ſi graue uidetur præceptum, cogita præmiũ: ſi graue ſit remittere ei qui contriſtauit, grauius eſt incidere in gehennam. Secundum Remigium: Seruus iſte nullum reſponſum legitur dediſſe Domino: in quo demonſtratur quòd in die iudicij, & ſtatim poſt hanc uitam ceſſabit omnis peccati excuſatio. *Et iratus Dominus* non per affectum, ſed ſimilitudinẽ affectus hominis irati, id eſt ad modum irati ſe habens pœnam inferendo *tradet eum tortoribus*,

Chryſoſto. hom. 62 in Matt.

tortoribus, id eſt dæmonibus & miniſtris tartareis, qui in hoc ſunt diuinæ iuſtitiæ executores: quia tortores patimur in pœna, quos paſsi ſumus ſuaſores in culpa, *quoaduſque reddat* per pęnã *uniuerſum debitum* commiſſum per culpam: & hoc erit æternaliter & in perpetuum. Quouſque enim ponitur pro infinito, ſicut donec ponitur ibi, non cognouit eam donec peperit: & eſt ſenſus, ſemper ſoluet & nunquam perſoluet: neque reddet aliquando, ſed ſemper pœnã luet: nunquam enim reddere poterit, quia æternaliter dãnatus erit. Nam in inferno ſemper eſt reddito abſque acquiſitione, cum pœna ſemper maneat ſine fine: qa ibi non eſt locus redemptionis uel ſatisfactionis: ſed condemnationis & punitionis. Quòd autem hanc totam ſimilitudinem ad hoc attulerit ipſe Dominus, eam modo quo dictũ eſt ad propoſitum adaptando exponit dicens: *Sic & pater meus cœleſtis faciet uobis* uniuerſum debitum à uobis exigendo, & uos tortoribus cruciando tradendo. Secundum Chryſoſtomum. Non dicit pater ueſter, ſed pater meus: non enim dignum eſt hominis talis uocari patrem Deũ, qui ita pernicioſus & odioſus eſt. Vbi Hieronymus. Formidoloſa ſententia: ſi parua fratri non dimittamus, magna nobis à Deo non dimittentur. Et quia unuſquiſque poteſt dicere ore. nihil habeo contra eum: habet Deum iudicem qui ſimulationem fictæ pacis aufert, dicens: *Si non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo*, non ſolum ore, ſed etiam de cordibus ueſtris: non ficta pace, ſed uera & integra dilectione. Quia non ſufficit labijs dimittere: niſi ora & corda conueniant. Quidam enim dimittere nolunt omnino: quia & malitiam ſeruant in corde, & uindictam dum poſſunt exercent in opere. Alij etſi remittunt quantum ad uindictam: ſeruant tamen conceptum odium quantum ad malitiam. Sed quiſquis ſibi à Dño remitti deſiderat, oportet ut vtroq; modo fratri remittat: ut nec opere exerceat uindictã, nec corde reſeruet malitiam. Quia ſecundum Grego. Si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus: illud rurſus à nobis exigetur, quod nobis iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus: ubi ergo non fuerit charitatis perſeuerantia, nulla eſt ſufficiens pœnitētia. Vnde à peccatis ſoluto dicitur: *Vade & amplius noli peccare*. Seculares quoque leges propter ingratitudines quoſdam reuocant manumiſſos ad priorem ſeruitutem. Sed ex his uidetur quod peccata dimiſſa redeant propter iteratam peccati perpetrationem. Ad hoc dicitur communiter quod redeunt per aggrauationē peccati ſequentis: non quod peccatum ſequens ſit æquè graue ſicut omnia præcedētia: ſed quia grauius eſt ex comparatione præcedētium. Vnde exigitur quod dimiſſum fuerat: nõ in ſe, ſed quantum ad ingratitudinem dimiſsionis: & ideo dicũtur omnia redire, quia ingratitudo eſt reſpectu dimiſsionis quæ omnium fuit: & ita quodãmodo reſpectu habet ad omnia dimiſſa. Non ergo redeunt quantum ad maculam & reatum: ſed quãtum ad ingratitudinem. Qui enim poſt acceptam remiſsionē ad peccatum redit, magis delinquit quod ingratus tãto beneficio extitit: & ita ingratitudo peccatum recidiuationis aggrauat. Quidam uerò dicunt quod peccata redeunt in quatuor caſibus. ſ. propter odium fraternum, propter apoſtaſiam à fide, propter contēptum confeſsionis, & propter dolorem de pœnitentia habita. Vnde ſunt verſus.

Frater odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit.

Chryſoſto. ibidem.

Hieronym. in cap. 18. Matthęi.

Gregorius lib. 4. dialogorum. cap. 60.

Ioan. 8,

Peccatorũ reditio.

Caſus in quibus peccata redeunt.

A Faciliter ergo & meritò in te peccanti dimittes, ſi quãtũ tibi dimitti deſideras ueraciter attendas. Quia ſecundũ Chryſ. Et ſi ſeptuagieſſepties dimiſeris: & ſi omnia ſimpliciter peccata cōceſſeris continuè proximo: quantũ gutta aquæ ad pelagus infinitũ, tãto magis & multo plus deficit tuus amor ad infinitã bonitatē Dei, cuius in neceſsitate conſtitutus es, cũ iudicaberis & noxas tribueris. Et ideo bene peccata in Deũ decē millibus talentis, & peccata in proximũ centum denarijs cōparauit. qa ēt eadē peccata multo grauiora cōmiſſa ſunt in Deũ, q̃ in proximũ. Docemur ergo hoc loco, ut ſicut Dñs nobis dimittit maiora peccata: ſic nos dimittamus cōſeruis noſtris minora in nos cōmiſſa: alioquin à nobis exiget debita uniuerſa. Vn

B de Augu. Omnis homo debitor eſt Dei: & debitore habet fratrem ſuum. Ideo Deus iuſtus conſtituit tibi regulam in debitore tuo, quã faciet & ipſe cum ſuo. Vnde & Chryſoſt. Hæc igitur omnia intelligentes, & hæc decem milia excogitantes, ſaltem hinc feſtinemus ad dimittendum proximis parua & uilia. Audiamus immiſericordes & crudeles, quoniam non alijs ſumus crudeles, ſed nobiſmetipſis. Cùm memorari malorum uis, excogita quoniam tibi ipſi malorum rememoraris, non alii: quoniam tua ligas peccata, non proximi. Duo itaq; hinc quærit: & cognoſcere aduerſum peccata noſtra, & alijs dimittere: & illud propter hoc, ut facilius hoc fiat. Qui enim ſua in-

C telligit, facilius ignoſcit conſeruo: & non ſimpliciter ab ore dimittere, ſed & à corde. Ne igitur dicas quoniam conuitiatus eſt, & detraxit, & decem milia operatus eſt mihi mala. Quanto enim dixeris, tanto magis monſtras eum benefactorem: dedit enim occaſionem abluendi peccata tua. Quare quanto maiora iniuſta tibi fecit: tanto maiorum peccatorum dimiſſionis cauſa tibi conſiſtit. Si enim uoluerimus, nullus iniuſta nobis facere poterit: ſed & inimici maximè proderunt nobis. Vide ergo quanta lucraris mãſuetè inimicorum ferens imprudētias: primum quidem, & maximum, peccatorum remiſsionem: ſecundum, patientiam, & perſeuerãtiam: tertium, manſuetudinem, & amorem hominum: quartum, ab ira cō-

D tinuè eſſe liberum, & à triſtitia quæ hinc eſt. Cum his & uenerabilis eris & ipſe inimicis, & ſi dæmones fuerint: magis autem neq; habebis iam inimicum ita diſpoſitus. Quod autem eſt maius & primum, Dei amicitiam: & ſi peccaueris, uenia potieris. Et iterum: nõ memoriam malorum habeamus in eos qui lædunt: nam nobis proſunt maximè, niſi noſipſos uindicaueriımus. Rapuit ille: gratias egiſti tu pro iniuſtitia, & glorificaſti Deum, infinitas fructificaſti mercedes. Si autem oraueris pro eo: Deo factus es ſimilis. Vides qualiter maximè lucramur ab aliorum perſecutione. Nihil ita Deum lætificat, ut non reddere malum pro malo: immo reddere contraria iniun-

E ctum eſt nobis, beneficia & orationes. Non eſt quid difficilius quàm memoria malorum. Hæc igitur ſcientes humiliemur, & debitoribus noſtris etiam gratias agamus: fiunt enim nobis, ſi Philoſophari uolumus, maximæ non ſolum indulgentiæ, uerumetiam mercedis occaſio. Pauca ſiquidem damus, plurima recepturi. Quid igitur expetis cum uiolentia, cùm deceret, & ſi ille nollet dare, ei concedere: ut à Deo totum accipias. Nunc autem omnia facis & litigas, ut nihil tibi dimittatur tuorum. Quotcunque ergo debitores habes & pecuniarum, & laborum omnes dimittentes liberos Deum expete remuneratorem. Cuncta igitur & pe-

Chryſoſto. hom. 62. in Matt.

Auguſtin. ſermo. 15. de uerbis Domini.

Chryſoſto. hom. 62. in Matth.

Iniuria nõ ſit magnanimo. cunias & peccata debitoribus noſtris debemus, ut nobis retributio optata proueniat. Quodq; neglexerimus per aliam explere uirtutem: hoc de obliuione admiſſæ in nos malitiæ adipiſcentes, æternis potiamur bonis. Hæc Chryſoſtomus. *Seneca.* Attende & hîc Senecam, qui dicit: Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cùm illum in poteſtate tua uideris: uindictam putabis uindicare potuiſſe. Scito enim honeſtum & magnum uindictæ eſſe genus, ignoſcere. Et iterum: Iniuriarum remedium eſt obliuio. Hæc Seneca. Et nota hîc, quòd ſecundum numerum gradus apoſtolici duodenum, ſunt duodecim modi remiſsionum.
Luca 7. Primus eſt baptiſmus. Vnde in Euangelio: *Niſi quis renatus fuerit,* & cætera. Secundus eſt, charitas. Vnde etiam in euangelio: *Remittuntur ei peccata multa,* & cætera. Tertius eſt, eleemoſyna, & charitatis opera.
4 Reg. 21. Vnde Propheta: *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna peccatum.* Quartus eſt, fletus & lacrhymæ:
Eccle. 3. dicente domino: *quia fleuit in conſpectu meo, non indicam mala in diebus ſuis.* Quintus eſt, confeſsio, &
Pſal. 31. pœnitentia. Vnde Pſal. *Dixi confitebor, &c.* Sextus
1 Cor. 5. eſt afflictio corporis. Vnde Apoſtolus: Tradidi huiuſmodi hominẽ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus ſit. Septimus eſt, emendatio morum, uel abrenunciatio uitiorum.
Ioan. 5. Vnde in euangelio: *Ecce ſanus factus es: iam amplius noli peccare.* Octauus eſt, interceſsio ſanctorum.
Iacob. 5. Vnde Iacobus: *Infirmatur aliquis,*
Matth. 5. *inducat presbyteros, &c.* Nonus eſt, miſericordiæ & fidei meritum. Vnde in euangelio: *Beati miſericordes quoniam, &c.* Decimus eſt, conuerſio & ſalus
Iacob. 5. proximorũ. Vnde Iacobus: *Qui conuerti faceret peccatorem, &c.* Vndecimus eſt, mutua remiſsio & indul-
Luca 6. gentia. Vnde in euangelio: *Dimittite, & dimittemini:* & in hoc loco præſenti. Duodecimus eſt, paſsio martyrij pro fide eccleſiæ. Vnde latroni pœnitenti
Luca 23. *mecum* ac patienti dicitur à Dño, *Amen dico tibi. hodie eris in paradiſo.* Ex hoc loco, & pluribus aliis euangelij locis, ſalubria habemus remedia contra malum deſperationis: & ideo non deſperet aliquis, cũ multos habeamus portus ſalutis.
Ioan. 18. Si enim deſperaſti propter peccati magnitudinem: habes Petrum qui negauit fidem, quod eſt maximum peccatum: & tamẽ Deus reſpexit eum. Si deſperaſti, propter peccati
Luca 7. multitudinem: habes Mariam Magdalenam, quæ ſeptem habebat dæmonia, id eſt uniuerſa peccata, & tamen de ea dictum eſt: dimiſſa ſunt ei peccata
Ioan. 8. multa. Si deſperaſti propter peccati turpitudinem, habes mulierem in adulterio deprehenſam, cui dictum eſt: uade & amplius noli peccare. Si deſpera-
Matth. 9. ſti, propter peccati infamiam: habes Matthæum publicè in telonio ſedentem, & tamen dominus dixit ei: ſequere me. Si deſperaſti propter peccati diuturnitatem: habes latronem qui perſeuerauit in malo uſque ad mortem: & tamen dictum eſt ei à Domino,
Luc. 23. *Hodie mecũ eris in paradiſo.* Si deſperaſti propter peccati crudelitatem: habes Paulum apoſtolum lapidan-
Actuũ 9. tem Stephanum, de quo dictum eſt: *Vas electionis mihi eſt iſte.* Si deſperaſti propter peccati recidiuationem, ſeu peccati iterationem & magnitudinem: habes hîc authoritatem expreſſam de dimittendo fra-
Bernardus ſermon. 22. in cantica. tri ſeptuagieſſepties. Vnde Bernardus: Omnino propter manſuetudinẽ quæ in te prædicatur, currimus poſt te Domine Ieſu: audientes quod non ſpernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruiſti confitentem latronem, non lachrymantem peccatri-

A cem, non Chananæá ſupplicantẽ, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in telonio, non ſupplicantem publicanum, non negantẽ diſcipulum, non perſecutorẽ diſcipulorum, non ipſos crucifixores tuos. Tam ualidus deniq; es ad iuſtificandum, q̃ multus ad ignoſcendum. Currit ſponſa, currunt adoleſcentulæ: ſed quæ amat ardentius, currit uelocius, & peruenit citius. Vnde & Chryſoſtomus. Liberi quippe nos arbitrii creauit deus, ut uoluntate noſtra cũ adiutorio Dei, quod uolumus faciamus. *Chryſoſto. ho. 14. ex uarijs in Mat. locis.* Si publicanus es, potes fieri euangeliſta: ſi blaſphemus es, potes fieri apoſtolus: ſi latro es, potes paradiſi colonus effici: ſi magus es, potes Deũ adorare. Nec eſt ulla malitia, quæ pœnitentia non ſoluatur. Et ideo tanquá præci-
B pua malignitatum elegit Chriſtus, ut nemo uſq; in finẽ ſemetipſum deſpiciat. Noli mihi dicere, perij: noli mihi dicere, peccaui. Et quidem medicum habes *Medici potentia.* ſatis fortiorẽ te, & potentiorem q̃ infirmitas tua eſt. Medicum habes uoluntatẽ tuam (ſi uolueris) emendantem, & potentẽ, & cupientem. Cùm. n. nõ ſubſiſteres, fecit te: & quia peruerſus es effectus, multò magis emendare te poterit. Sed forſitan dices: Quomodo poterit peccator ſimilis eſſe ſanctis? Noli requirere qua arte: noli ſcrutari rationẽ, ſed crede clementiæ & benignitati diuinæ. Sed dicis: grádia ſunt peccata mea: & immẽſa ſcelera mea. Et quis eſt ſine peccato? Sed ego inquis peſſimè, & ſuper oẽm hominem.
C Sufficit tibi, ad placandũ deum, peccare deſinere, & benefacere. *Dic ut prior,* inquit, *iniquitates tuas ut iuſtificeris.* *Eſa. 43.* Recognoſce quia tu peccaſti: & ſi agnoueris, initiũ correctionis factũ eſt tibi. Suſpira, mœſtus eſto, effunde lachrymas. Nec. n. aliud quid effudit *Luc. 7.* meretrix illa: ſed lachrymis pœnitentiá ſociauit, & ipſa comite peruenit ad fontem. Hæc Chryſo. Vnde & Greg. *Gregorius hom. 20. in Euangelia.* Ab ſpei ergo certitudine nulla nos malorũ noſtrorum qualitas, nulla quantitas frangat. Idcirco. n. omnipotens deus electos ſuos in quibuſdá lapſibus cadere permittit: ut aliis in culpa iacentibus ſi toto ad eũ corde cõſurgant, ſpem ueniæ reddat: & eis per lamẽta pœnitentię uiá pietatis aperiat. Quia qui multos à ſuis iniquitatibus iam ſanatos aſpicimus: quid
D aliud quá ſupernæ miſericordiæ pignus tenemus? Et iterũ: Quid itaq; in hac re debemus aſpicere, niſi immẽſam miſericordiá conditoris noſtri: qui nobis uelut in ſigno ad exemplũ pœnitẽtiæ poſuit eos, quos per pęnitẽtiá uiuere poſt lapſum fecit. Etenim nihil in his aliud uideo, niſi ante oculos noſtros poſita ſpei, & pęnitẽtiæ exẽpla. Omnipotẽs deus ubiq; oculis, quos imitari debeamus obiicit: ubiq; exẽpla ſuæ miſericordiæ opponit. *Auguſtin. ſer. de pœnitentia.* Vnde & Aug. Quæcunq; neceſsitas cogit peccatorẽ ad impęnitentiá, nec criminis quantitas, nec tẽporis breuitas, nec uitæ enormitas, nec horæ extremitas excludit à uenia ſi perfecta fuerit uoluntatis mutatio: ſed in ampliſsimos ſinus mater charitatis filios prodigos ſuſcipit reuertentes.
E Et iterũ: Pater tradidit filiũ ſuum, quo redimeret ſeruos: miſit Spiritũ ſanctum: quò ſeruos adoptaret in filios: filiũ dedit in preciũ redẽptionis, Spiritum ſanctum in priuilegiũ adoptionis ſe totũ ſeruat in hæreditatẽ adoptatis. Nemo ergo de dei pietate diffidat: quia maior eſt dei miſericordia q̃ noſtra miſeria, & quiſquis ad eũ toto corde clamauerit, exaudiet illũ: quia miſericors eſt. Tardius ſiquidẽ ei uidetur peccatori ueniá dare, q̃ ipſi peccatori accipere. Sic. n. feſtinat reũ abſoluere à tormẽto cõſcientię ſuę, quaſi plus cruciet eum cõpaſsio miſeri, q̃ ipſum miſerum cõpaſſio ſui. Vnde etiá Chryſoſtomus: Crede mihi: talis eſt

A erga hominem pietas dei, quòd nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſyncerè & ſimpliciter offeratur: etiam ſi ad ſummum quis venerit malorum, & inde velit reuerti ad veritatis viam, ſuſcipit libenter & amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem renocet ſtatum. [*Gene. 4.*] Vnde ſuper illo verbo Cain: *Maior eſt iniquitas mea, quàm ut ueniam merear*: dicit Auguſtinus: Mentiris, inquit, Cain, mentiris: maior eſt dei pietas, quàm omnis iniquitas. Ecce expreſsè apparet quòd deſperauit: & ideo dicit Auguſtinus: quòd ipſe plus turbauit deum in deſperatione, quàm in fratricidio: ſicut Iudas in deſperatione, quàm in proditione. [*Bernardus de conuerſione Pauli*] Vnde Bernardus: O res confuſa, ò res monſtruoſa, peccator deſperans de dei miſericordia: cùm cuncta B peccata originalia mortalia, venialia ab origine mũdi commiſſa, diuinæ miſericordiæ comparata, ſunt quaſi una gutta ad pelagus totius maris. Et breuiter dicendo, ſecundum Auguſtinum & Gregorium: Si vnus homo omnium hominum peccata perpetraſſet, & velut Cain & Iudas deſperaſſet, præterea deus illi veniam denegare iuraſſet: ſi miſer ille contritus veniam rogaſſet, deus pius illi veniam non denegaſſet. [*Hieron. in cap. 16. Marci.*] Et teſtante Auguſtino & Hieronymo, peccata præterita non nocent, ſi non placent. Multum etiam ſperare debemus in merito Chriſti, ſine quo nõ poſſumus ſaluari. In merito enim Chriſti radicata ſunt omnia merita noſtra, ſiue ſatisfactoria pœnæ, ſiue C meritoria vitæ æternæ: quia nec ab offenſa creatoris ſumus digni abſolui, nec immẽſitatem præmij, quod deus eſt, digni ſumus aſſequi: niſi per meritum hominis dei. Et præcipuè in merito paſsionis Chriſti eſt ſperandum: quia hæc eſt miſeris ſpeciale ſolatiũ. [*Bernardus ſermo. 22. in cantica.*] Vnde Bernardus: Paſsio tua Domine vltimum refugium: ſingulare remedium deficiente ſapientia, non ſuffragante iuſtitia, non ſufficiente ſanctitate: ſuccumbentibus meritis, illa ſuccurrit. Nõ ſolum autem à deſperatione, ſed etiam à vana ſpe eſt cauendum: quia utrobique magnum eſt periculum. [*Auguſtin. tracta. 33. in Ioãnem.*] Vnde Auguſt. Ex utroque homines periclitantur & ſperãdo & deſperando. Quid igitur agit deus cum periclitantibus vtroque morbo? Illis qui ſpe periclitan- D tur, hoc dicit: [*Eccle. 5. Ezech. 18.*] *Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore uindictæ diſperdet te. Illis qui deſperatione periclitantur, quid dicit? In quacunque die iniquus conuerſus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiſcar.* Propter illos ergo qui deſperatione periclitãtur, propoſuit eis indulgentiæ portum. propter illos verò qui ſpe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. [*Mortis incertitudinis cauſa.*] Quando veniet ultimus dies, neſcis. Ingratus es: quia hodiernum habes in quo corrigaris, & craſtinum expectas, fortè non addetur. Et iterum: Ne deſperando augeamus peccatum, datus eſt nobis pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augea- E mus peccatum, datus eſt nobis dies mortis incertus. Et iterum: Latro agnouit, Petrus negauit: in Petro demonſtratur quemquam iuſtum non de ſe debere præſumere: in latrone, nõ impium conuerſum deſperare debere. Timeat ergo bonus, ne pereat per ſuperbiam: & malus ne deſperet, propter multam malitiã. Hæc Auguſtinus. Vnde Gregorius: Habete fratres mei fiduciam de miſericordia conditoris noſtri: & ad miſericordem iudicem, dum adhuc expectat, cum lachrymis venite. Conſiderantes nanque quòd iuſtus ſit, peccata veſtra nolite negligere: conſiderantes verò quòd pius ſit, nolite deſperare. Et iterum: Sic autem nos miſericordia eius refoueat, ut nullo modo negligentes reddat ſic peccata perturbent, ut mens in deſperationem non proruat. Quia & ſi præſumentes metuimus, & metuentes ſperamus, æternũ regnum citius adepturi ſumus. [*Chryſoſto. ad Theodorũ lapſum.*] Vnde etiam Chryſoſtomus: Ne rideamus qui ſtamus: ſed dicamus nobiſ ipſis: [*1. Cor. 10. Hier. 8.*] *Qui æſtimat ſe ſtare, videat ne cadat*: neque deſperemus ſi cecidimus, ſed dicamus nobis: *Nunquid qui cadit non reſurget?* Et enim multi in ipſum cœli verticem aſcenderunt, & à ſcæna & ſcurrilitate ad angelicam tranſlati ſunt urbanitatem: & tantam oſtenderunt virtutem vt dæmones abegerint, & multa ſigna operati fuerint. Et horũ quidẽ plenæ ſunt ſcripturæ, & plena vita patrũ exemplis nobis. Et iterum: Nullus eorum qui in malitia ſunt, diffidat: nemo in uirtutibus exiſtens dormitet, neque hîc confidat: multotiens enim meretrix pertranſibit: neque ille deſperet: poſsibile enim eſt ei, & primos tranſire. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

VAE mihi miſero: quia cùm ad peccata quæ feci inſpicio, & ſupplicia intelligo, quæ pro his pati debeo, non paruum timorem habeo. Quid ergo remanebo quaſi deſperatus ſine conſilio, ſine adiutorio? Ad te fontem pietatis & miſericordiæ Ieſu Chriſte curro & feſtino: in quo iam tot & tantos peccatores ablutos video & agnoſco: tuamque ineffabilem miſericordiam exoro, ut mihi ſic concedas in præſenti mecum, & cum miniſtris tuis computationem facere: ac conſeruis meis peccata ſua dimittere, & mea emendare, ut in futuro quando perſonaliter rationem ponere uolueris cum ſeruis tuis, dimittas mihi quæ tibi debeo & proximus. Amen.

De cauſa dimittendi uxorem, & de paruulis domino oblatis. Cap. X.

POST hæc venit Dominus Ieſus de Galilæa, *in fines Iudææ trans Iordanem.* [*Matth. 19. Mar. 10. & Luc. 18.*] Omnis quippe prouincia Iudæorum generaliter dicebatur Iudæa, ad diſtinctionem aliarum gentium: veruntamen meridiana eius plaga, in qua habitabant tribus Iuda & tribus Beniamin, ſpecialiter dicebatur Iudæa ad diſtinctionem [*Iudæa.*] aliarum regionum quæ in ipſa continebantur prouincia: ſcilicet Samaria, Galilæa, Decapolis, & reliquæ aliæ ſitæ in ea. Narrantur ergo ea quæ in hac prouincia, ſcilicet Iudæa fecit, & docuit, ac paſſus eſt Dominus: & primò quæ trans Iordanem ad Orientem,

tem, ubi habitabant duæ tribus, ſcilicet Manaſſe: deinde quæ circa Iordanem, quando uenit Hierico, & Bethaniam, & Hieruſalem. *Et ſecutæ ſunt eum*, de Galilæa, *turbæ multæ*. Ex quo patet deuotio populi ad eum, quia multi ſequebantur cauſa ſuæ prædicationis audiendæ: aliqui cauſa curationis impetrandæ. Vbi Chryſoſtomus: Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, quaſi teſtimonia ſalutaris doctrinæ eius: quaſi oues paſtorem in manu ipſius genitæ & nutritæ: perducebant eum, quaſi paruuli filij patrem eius peregrè proficiſcentem. Ipſe autem tanquam pater proficiſcens bona pignora charitatis filijs ſuis reliquit: pro exiliis, remedia ſanitatum. Hæc Chryſoſtomus. Vnde ſequitur, & curauit eos ibi: ſcilicet in Iudæa, & non antè in Galilæa: ut gentes in eam miſericordiam ſeu veniam, quæ Iudæ parabatur admitteret: & in ſignum quòd ex Iudæa gentibus ſalus eſſet. ſecũdum Origenem: Sanauit dominus turbas trans Iordanem, ubi baptiſmus dabatur: quia omnes à ſpiritualibus infirmitatibus in baptiſmo ſaluantur. Et ſic patet quòd euangeliſta in uno verbo, multa miracula ſanitatum includit: quia propter multitudinem miraculorum, non poterant omnia in particulari deſcribi. Deinde ſubditur narratio de triplici religioſorum perfectione: ſcilicet continentiæ, obedientiæ, & paupertatis: & primò de continentia, cùm dicitur: *Et acceſſerunt ad eum*, ſcilicet Ieſum, *Phariſæi*, qui in populo Iudæorum prædijs videbantur religioſi: *tentantes eum*, ſcilicet capere in verbis. Notanda eſt mentium diſtantia in turbis & Phariſæis. Hæc conueniũt vt doceantur, & ſui infirmi ſanentur: hi accedunt vt ſaluatorem & doctorem veritatis tentando capiant & decipiant: has deuotio pietatis, illos ſtimulus adduxit liuoris. *Et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem ſuam quacunque ex cauſa?* id eſt ex leui cauſa. Hanc autem quæſtionem proponunt Chriſto, ad capiendũ eum, quia reſponſio ad utranque partem calumniabilis videbatur. Quia ſi diceret vxorem pro libito voluntatis dimittendam, & aliam ducendam: pudicitiæ prædicator & aſſertor videretur laxare frena carnali concupiſcentiæ, & ſibi ipſi contraire. Si autem diceret quòd non: videretur contra Moyſen dicere, qui libellum permiſit repudij. Sed ipſe ſic reſponſionem temperat, vt decipulam eorum tranſeat: & reſpondit ſola fornicationis cauſa vxorem eſſe dimittendam: libellum verò repudij ob duritiam & malitiam cordis eorum à Moyſe fuiſſe permiſſum: id eſt nulla lege punitum. Permiſit autem hoc, non ſicut bonum & licitum, ſed propter maius malum euitãdum: quia maluit permittere diuortium quàm ob odium uxorem, vel deſiderium ſecundarum nuptiarum fieri homicidium. Iſta autem permiſſio, non abſoluebat eos à peccato: ſed tantum à pęna legali, quia non fuit imperium dei, ſed hominis diſſimulatio in tollerando minus malum ne maius fieret. Deus enim nõ eſt ſibi contrarius, ut aliud antè iuſſerit, & aliud nunc imperet. Moyſes quidem nec præcipiendo, nec concedẽdo, nec indulgendo hoc mandauit: ſed diſpenſando, ſuſtinendo, & permittendo conſilio Spiritus ſancti, ne peiora fierent hoc tolerauit. Sic apoſtoli permiſerunt ſecundas nuptias propter incontinentiam hominum, & malas eorum voluntates. Iuxta enim primariam inſtitutionem, non fuit niſi vnica unici: ſed propter incontinentiam hominum, tranſeunt modo ad ſecundas nuptias. Vnde cum de duobus malis minus toleratur, huius permiſſio dicitur diſpenſatio, quaſi diuerſorum penſatio: quando duo mala

Chryſoſto. hom. 63. in Matthæ. — *Origenes tractu 7. in Matth.* — *Quæſtio Phariſæorum captioſa.* — *Deut. 24.*

A quaſi æquè librantur, vt videatur quod eorum peius ſit & præponderat. Eſt autem triplex permiſſio: ſcilicet cõceſsionis, ut cùm abbas cõcedit monacho propter infirmitatẽ ueſci carnibus, illicitis quidem propter uotum, ſed nunc licitis propter conceſſionem abbatis, & cauſam neceſſariam. Indulgentiæ, ut permiſſio ſecundarum nuptiarum. Vnde apoſtolus: *Vxor uiro defuncto nubat cui vult in Domino, hoc autem ſecundum indulgentiam dico*: quia ſi culpa eſt, uenialis eſt. Suſtinentiæ, ut permiſſio libelli repudij, quod ſuſtinuit Moyſes nõ Deus: quia Deus hoc crimẽ puniuit temporaliter uel æternaliter, quòd Moyſes non puniuit temporaliter. Eſt enim permiſſio ſuſtinentię, quando Deus permittit nos peccare, qui
B non concedit illud fieri: nec diſpenſat, ſed ſuſtinet, id eſt per patientiam expectat. Solam ergo fornicationem ponit Dominus cauſam diſſidij: iubens cæteras moleſtias pro fide coniugij, & caſtitate ſuſtineri. Et intellige diſſidium, quantum ad cohabitationem, & debiti redditionem: non tamen quantum ad uinculũ matrimonij, quod non ſoluitur niſi per mortem, & ergo nec uir nec mulier poteſt contrahere altero uiuente. Vnde Rabanus: Vna ergo ſolummodo carnalis eſt cauſa, i. fornicatio: una ſpiritualis hoc eſt, timor Dei, ut uxor dimittatur: nulla autem cauſa eſt ut uiuente ea quæ relicta eſt, alia ducatur. Spiritualiter per uxorem quæ non dimittitur niſi propter
C fornicationem, intelligitur anima, cuius uir eſt Chriſtus, qui nunquam animam niſi propter fornicationem peccati dimittit: per quam Chriſtus à nobis recedit. Moraliter qui dimittit uxorem ſuam ſpiritualem, ſcilicet Eccleſiam: & ducit, ſcilicet pinguiorem, mœchatur: non enim quærit ſpiritualem fructum, ſed temporalem lucrum. Propoſito ergo quod eſt neceſſitatis in uirtute continentiæ, conſequenter ponitur illud quod eſt ſupererogationis & conſilij, ſcilicet continentia ab omni actu uenereo. Diſcipuli enim hoc audientes quòd uinculum matrimonij eſt indiſſolubile, & moti ex uerbis eius, dixerunt ei: *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore*, quòd non poſſit eam niſi modo prædicto dimittere, *non expedit nubere*: ac
D ſi dicant, Melius eſt ſimpliciter continere, propter onus & graue pondus uxorum, & multa incommoda quæ poſſunt inde uenire. Vnde Chryſoſt. Leuius eſt contra concupiſcentiam præliari, & contra ſeipſum, quàm contra mulierem malam. Vnde & Hieronym. Graue pondus uxor eſt, ſi excepta cauſa fornicationis non licet eam dimittere. Quid enim ſi temulenta fuerit, ſi iracunda, ſi guloſa, ſi uaga, ſi morboſa, ſi iurgatrix, ſi maledica: timenda erit huiuſmodi, & erit uolimus nolimus ſuſtinenda. Cum enim liberi eſſemus, uoluntariè nos ſeruituti ſubiecimus. Et dixit dominus reſpondendo diſcipulis: *Non omnes capiunt verbum iſtud*, continentiæ, ſcilicet ut impleant
E & ſe contineant: quia non omnes capere uolunt, nec omnes acceptum habent. Audiet enim luxurioſus & diſplicet ei: *ſed quibus datum eſt*, à Deo ex ſpeciali munere: quia ſtatus altus eſt: ad quem non ualemus, niſi ex gratia, aſcẽdere. Vnde dicit Sapiens, quòd nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det: ac ſi dicat, Non caſu, ſeu fortuna uirgines fiunt: ſed qui à Deo petunt & laborant ut accipiant. Vnde Hiero. Nemo putet ſub hoc uerbo, uel fatum uel fortunam introduci, quòd hi ſunt uirgines, quibus à Deo datum ſit: aut quos quidem ad hoc caſus adduxerit: ſed his datum eſt qui petierunt, qui uoluerunt, qui ut acciperent laborauerunt. *Omni enim petenti dabitur, & quærens*

Permiſſio triplex. — *1. Corin. 7.* — *Morale.* — *Chryſoſto. hom. 63. in Matth.* — *Hieronym. in cap. 19. Matthæi.* — *Nõ omnes capere.* — *Sapië. 8.* — *Hieronym. ibidem.*

rens

Luca.11. Chryſoſto. hom 63. in Matth.

rens inueniet, & pulſanti aperietur. Vnde & Chryſoſt. Non dixit, non omnes poſſunt: ſed, non omnes capiunt: id eſt, omnes capere poſſunt, non tamen capere uolunt. Si enim quidam in pugna cadunt: nos cadentium negligentiæ imputare debemus, non difficultati uirtutis. Quòd autem dicit, quibus datũ eſt: non hoc ſignificat, quoniam quibuſdam datur, quibuſdam non datur: ſed illud oſtendit, quia niſi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis ualemus.

Luca.11.

Quoniam autem uolentibus gratia non negatur, in euangelio Dominus dicit: *Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis.* Debet autem uoluntas præcedere, & ſic ſequitur gratia. Nam gratia ſine uoluntate nihil operatur, nec uoluntas ſine gratia. Nam & terra non germinat, niſi pluuiam ſuſceperit: nec pluuia fructificat ſine terra. Hæc Chryſoſto. Et ne omnem continentiam putarent laudabilem & meritoriam, conſequenter diſtinguit eam triplicem.

Continentia triplex. Eunuchi.

Prima eſt contracta à natura: ſecunda, à caſu, ſiue uiolentia: tertia, à uolũtate & gratia. *Sunt enim Eunuchi,* id eſt continentes: & eſt Græcum uocabulum, ſecundum Iſidorum, *qui ſic nati ſunt,* ſine inſtrumentis: ſiue frigidæ naturæ, qui propriè dicuntur caſtrati, quaſi caſtè nati. *Et ſunt Eunuchi qui facti ſunt ab hominibus,* quibus ſecantur genitalia: qui propriè dicuntur Spadones, à ſpata genere ferri quo eunuchizantur.

Spadones.

Et iſtæ duæ non ſunt laudabiles, & nec meritoriæ, nec demeritoriæ: quia neceſsitate fiunt, non uolũtate niſi in quantum per uolũtatem acceptãtur. Secundum Hier. Inter hos ſecũdos computantur & hi qui ſpecie religionis ſimulãt caſtitatem, ſcilicet hypocritæ & appetentes uanam gloriam ab hominibus ex quocunque ſuo opere.

Hierony. loco prænotato.

Et ſunt Eunuchi, id eſt continentes, *qui ſeipſos caſtrauerunt, non per membrorum abſciſſionem: ſed per concupiſcentiæ repreſſionem: & ſe caſtitati, ſeu caſtè uiuere uoluntariè, deuouerunt: propter regnum cælorum,* qui propriè dicuntur Eunuchi, id eſt bene uiuentes: ab eu quod eſt bonum & nuchos quod eſt uictoria quaſi boni uictores: & hi merentur: & ratione uoluntatis, quia ſpontanea: & ratione actionis, quia bona: & ratione intentionis, quia recta: iſta enim tria perficiunt meritum. Hæc ergo tertia continentia, quæ eſt per uoluntatem reprimentem concupiſcentiam ab actu uenereo, victorioſa dicitur & laudabilis, & tota eſt meritoria.

Chryſoſto. hom. 32. operis imperfecti. Idem ho. 63. in Matthæum.

Vnde Chryſoſtomus: Illa eſt glorioſa continentia: non quam tranſgredi non poteſt neceſsitas debilitatis corporis, ſed quam complectitur uoluntas ſancti propoſiti. Et iterum: Cum autem dicit qui ſe caſtrauerunt, non membrorum dicit abſciſsionem: ſed malarum cogitationum interemptionem. Etenim concupiſcentia habet fontes præcipuè à propoſito incontinendi, & mente negligente. Et ſi ipſa ſobria fuerit, naturalium motuum nullum eſt nocumentum. Nec ita abſciſsio membri comprimit tentationes & tranquillitatem facit, vt cogitationis frenum. Sed quia talis ſtatus altus eſt, nec poſſunt omnes ad hoc attingere, ſed ſolum perfecti: ideo infert Dominus hortando milites ſuos, dicens: *Qui poteſt capere,* & implere, *capiat,* cum adiutorio Dei, ut ſit caſtus uel intelligat quæ dico: uel qui poteſt pugnare contra carnem, pugnet, ac ſuperet & triumphet. Et eſt uox hortantis ad continentiæ brauium, non iubentis, quaſi diceret: Vnuſquiſque conſideret an uirginitatis & pudicitiæ præceptum implere queat. Tantum bonum non eſt neceſsitatis, ſed ſupererogationis: nec eſt hoc præceptum, ſed conſilium: cui-

A libet offertur, nemini imponitur: qui poteſt continere, contineat. Habito itaque de perfectione continentiæ, ſiue caſtitatis: conſequenter agitur de perfectione obedientiæ, ſiue humilitatis: & hoc commendatione paruulorum, per quos deſignantur humiles & obedientes: quia ſicut paruuli non propria uoluntate, ſed alterius ducuntur: ita humiles & obedientes, alterius uoluntate & imperio mouentur.

Beda in c.10. Matthæi.

Vnde dicit Beda: Quòd hæc lectio humilitatis magiſterio plena micat: quæ uidelicet innocentes ac ſimplices ad domini gratiam pertingere poſſe demonſtrat. Dum ergo Dominus Ieſus de caſtitate diſſereret: *tunc oblati ſunt ei paruuli,* ex deuotione offerẽtium, *vt manus eis imponeret & oraret:* id eſt ut manu, & uoce benediceret.

B Conſuetudo enim fuit apud ueteres, ut paruulos benedicendos offerrent ſenioribus: & impoſitio manuum ortum habuit ab antiquis patribus, qui uolentes benedicere paruulis, imponebant eis manus.

Manuũ impoſitio. Gene.27. & 49.

Videntes igitur Iudæi Chriſtum moribus ſenem, uita ſanctum, doctrina ſapientiſsimum, & de caſtitate loquentem: & habentes eum ſicut prophetam: obtulerunt ei infantes, ut eis manus imponens & orans benediceret: manu per tactum, & uoce per orationẽ. In quo datur intelligi, quòd paruulis ſufficit per fidem aliorũ ad Chriſtum afferri. *Diſcipuli verò,* labori magiſtri compatiẽtes, propter eius dignitatem, prohibebant, & *increpabant,* offerentes: non quòd nollent infantibus à ſalua

C tore, & manu, & uoce benedici: ſed quia timebant eum poſt tam longos ſermones, importunitate offerentium grauari & offendi. Chriſtus autem etſi fatigabatur corpore, non tamen animo: quia ei placebat, & præualuit ac uicit fortis eius affectus, quo hominum ſalutem cupiebat, ut nullus à conſecutione ſuæ ſalutis prohiberetur. Sic fatigatus ex itinere non curans famem aut cibos, ad conuerſionem Samaritanorum, quorum ſalutem fameſcebat, ſe conuertit.

Origenes tractatu. 7. in Matt.

Vbi Origenes: Hæc ergo debemus attẽdere, ne æſtimatione ſapientiæ excellentioris & profectus ſpiritualioris, contemnamus quaſi magni puſillos eccleſiæ: prohibentes pueros venire ad Ieſum. Hæc Origenes. Paruuli etiam poſſunt dici pauperes & generis

D infimi: per diſcipulos autem impedientes ne Chriſto offerantur, poſſunt accipi eccleſiæ rectores, vel religioſi: qui propter paupertatem, vel generis infirmitatẽ repellũt tales à promotione vel receptione, quãuis ſint apti & digni, propter quod impedientes arguuntur ore Chriſti. Vnde dominus indignè ferens dixit diſcipulis: *Sinite paruulos venire ad me,* apud quẽ non eſt perſonarum acceptio: *& nolite eos prohibere,* cõminationibus terrendo, vel malis exemplis corrũpendo: quia iſti ſunt figura & forma verè humilium: quorum familiaritatem ego uolo, & conſortium. In quo dedit prælatis exemplum corrigendi oſtiario ſuos pauperum acceſſum prohibentes.

Chryſoſto. ho. 32. operis imperfecti.

E Vnde Chryſoſtomus: Nolite vetare pueros: nam ſi ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios ad patrem uenire? Si autem peccatores futuri ſunt: ut quid ſententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis? Nam quales modo ſunt, meum eſt: quales autem poſtea futuri ſunt, ipſorum erit. Quod ergo meum eſt, honorate: quod autem illorum erit, miſeremini. Et ſubiungit: *Talium eſt enim regnum cælorum,* non dicit iſtorum, ſed talium: vt non tam ætatem quàm humilitatem & innocentiam commẽdet. Non omnium, ſed talium, id eſt ſimilium, & illorum qui ſimilem habent humilitatem & innocentiam,

tiam, per ſtudium & laborem: & qui tales ſunt per mores & virtutes, quales ſunt paruuli per naturam & ætatem. Puerorum enim anima, ab omnibus malis eſt pura: & magiſtra innocentiæ, & humilitatis: & nullus poteſt intrare in regnum cœlorum, niſi fuerit innocens & humilis: quia nihil inquinatum intrabit in illud.

Hieron. in cap. 19. Matt.

Vnde ſecundum Hieronymum. Non ait iſtorum, ſed talium, ut oſtenderet non ætatem regnare, ſed mores: & his qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem præmium repromitti. de quibus apoſtolus: *Nolite pueri fieri ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſu autem perfecti.*

1. Cor. 14.
Ambroſius in ca. 18. Lucæ.

Vnde Ambro. Non ætas præfertur ætati: alioquin obeſſet adoleſcere. Cur ergo pueros aptos dicit eſſe regno cœlorũ? Fortaſſe quia malitiam neſciant, fraudare non nouerint: referire non audeant, ſcrutari ignorent: opes, honorem, ambitionem, non appetant. Sed non ignorare iſta virtus eſt, ſed contemnere. Non enim virtus eſt non poſſe peccare, ſed nolle. Non igitur pueritia: ſed æmula puerilis ſimplicitatis bonitas deſignatur.

Chryſoſto. hom. 63 in Matthaũ.

Vnde etiam Chryſoſto. Et nos itaque ſi volumus fieri hæredes cœlorum, virtutem hanc cum multa poſsideamus diligentia. Etenim ab omnibus malis pura eſt pueri anima: & eorum qui contriſtauerunt non memoratur: ſed vt ad amicos accedit, ſicut nullo facto; & quantumcunque à matre flagellatus fuerit, hanc inquirit, & præ omnibus eam appreciatur: & ſi reginam oſtenderis cum diademate, nõ præponit hanc matri cilicio ſuperindutæ: & neceſſarijs nihil plus inquirit: non triſtatur in quibus nos, puta damno pecuniarum, & talibus: non lætatur in quibus nos, in temporaneis his: non reſpicit ad pulchritudines corporum, propter hoc dixit: *Horum enim eſt regnum cœlorum*: vt electione hæc operemur, quæ à natura pueri habent. Hæc Chryſoſtomus.

Puerorum decem proprietates.

Sunt autem decem proprietates bonæ in pueris: quas qui imitatur, regnum cœlorum conſequetur, quæ ſunt: innocentia, munditia, obedientia, ſimplicitas, humilitas, veritas, malorum illatorum immemoratio, fortuitorum nulla reputatio, & præſentium ualde paruorum ad ſufficientiam acceptio. Deinde paruulos ſibi oblatos Dominus dulciter ſuſcepit, *& complexans eos*, & in vlnis detinens, in ſignum, quòd ſimplices & humiles, puros & deuotos diligit, *& manus eis imponens*, vt viris continentibus gratiam ſui auxilij conferendam ſignificaret: *benedixit illos*, aliqua vocali benedictione, quæ ſcripta non eſt, ut humiles ſua benedictione dignos oſtenderet. Sic ſpiritualiter quotidie humilibus manus imponit cùm eis gratiam, & auxilium tribuit: quia humiles ſpiritu digni ſunt eius gratia & benedictione:

Iaco. 4. & 1. Pet. 6. b

Deus enim ſuperbis reſiſtit: humilibus autem, qui ſe manibus & poteſtati eius ſubiiciunt dat gratiam. In quo humilium dignitas oſtenditur, qui tanta bona merentur.

Hieronyn. epiſtola ad Celantiam.

Vnde dicit Hieronymus: Quòd humilitas ſola obſeruatrix eſt cuſtosque virtutum: & nihil eſt quod ita Deo gratum faciat & hominibus, quantum ſi vitæ merito magni, ſed humilitate infimi videamur. Et bene humiles, paruulis & innocẽtibus comparauit: quia humilitas maculas peccatorum lauare, & innocentiã reddere cõſueuit. Vnde Bernardus: Decor animę humilitas eſt. Non à me ipſo hoc dico, cum propheta prior dixerit:

Pſal. 50.

Aſperges me hyſſopo & mundabor. humili herba ac pectoris purgatiua humilitatem ſignificans. Hac ſe poſt grauem lapſum rex propheta lauari confidit: & ſic inuenit quendam innocentię recuperatæ cãdorẽ.

Et ſciendum quòd Chriſtus manus imponendo paruulis inſtituit, & initiauit ſacramentum confirmationis; cuius miniſterium poſtea contulit Apoſtólis. Vnde paruuli in frontibus chriſmate conſignantur ab Epiſcopis, qui in Eccleſia Dei locum obtinent apoſtolorum: per impoſitionem enim manuũ apoſtolorum, conferebatur ſpiritus ſanctus, ad robur, & confirmationem fidelium: cuius impoſitionis manuum locum obtinet prædictum Sacramentum. Cõſidera nunc quantum Chriſtus ſimplicitatem, & humilitatem, ac innocentiam paruulorum diligit: quibus tanta familiaritatis & beneuolentiæ ſigna oſtendit: & ſtudeas pro poſſe paruulos imitari, & virtutes eorum habere, ut valeas cum ipſis regnum cœlorum poſsidere.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui nos ad continentiam es hortatus: da quod hortaris, & tribue mihi fragili caſtitatem mentis & corporis: & qui paruulos uenire ad te uoluiſti, & eis manus imponens benedixiſti: præſta mihi miſero ut ſim paruulus in oculis meis: quatenus gratiam inueniam oculis tuę maieſtatis: & quod paruuli poſſident per naturam, ego conſequar miſericorditer per gratiam tuam, ut meritis omnium paruulorum, & humilium tibi placentium, ego ultimus omnium te rectore, te duce merear ad te peruenire: & à te benedictione in cœleſtibus munerari. Amen.*

De perfectione paupertatis. Cap. XI.

HABITO de perfectione caſtitatis, & obedientiæ, ſeu humilitatis: conſequenter agit de perfectione paupertatis. *Et ecce enim unus adoleſcens* genu flexo ante Ieſum: *interrogauit eum, dicens: Magiſter*, propter doctrinam ſanam: *bone*, propter vitam ſanctam: *quid boni faciendo vitam æternam poſſidebo?*

Matt. 19. Mar. 10. et Lucæ 18.

Secundum Bedam, audierat iſte à Domino tantũ ſimiles paruulis dignos eſſe regno Dei: & ideo certior eſſe deſiderãs de ingreſſu regni, non per parabolas, ſed apertius poſtulat ſibi exponi, quibus meritis, vel operibus vitam æternam poſsit conſequi.

Beda in cap. 10. Mar.

Ieſus autem reſpondit ei, primò quantum ad eius cogitationem, quia iſte cogitabat Ieſum eſſe purum hominem: licet crederet eum eſſe ſanctum, bonum doctorem: & ideo quaſi reſpõdẽs eius cogitationi, dixit ei: *Quid me dicis bonum?* quaſi diceret, Ex quo me credis purum hominẽ: non debes me uocare bonũ. *Nemo enim bonus, niſi ſolus & unus Deus.* hoc ẽ dictũ: Deus eſt ſolus bonus eſſentialiter, per ſe, & à ſeipſo: & nullus alius: quia alij participatiuè

Chryſoſto. ho. 33. operis imperfecti. cipatiuè per ipſum & ab ipſo. Vnde Chryſ. Hoc autē dicens non excludit homines à bonitate: ſed à cōparatione bonitatis diuinæ. Quaſi diceret Dominus: Quare me dicis bonū, cùm non credas me eſſe Deū? Si verò confiteris bonum: credas etiam eſſe Deum. Solus enim Deus natura eſt bonus. Deinde conſequenter reſpondet eius interrogationi, dicens: *Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata:* quaſi diceret, hoc ſufficit ad ſalutem: quod amplius eſt, non eſt neceſſitatis, ſed ſupererogationis. quia ſecundum Bedam: *Beda in cap. 10. Marci.* Iuſtitia legis cuſtodita, non ſolum bona terræ, ſed & vitam conferebat æternam, ſuo tempore conſequendam. Et quia adoleſcens hæc audierat, ſollicitus factus interrogauit, quæ eſſent hæc mādata quorum obſeruantia eſt neceſſaria. hoc autem, ſecundū Chryſoſtomum, *Chryſoſto. hom. 64. in Matt.* non tentans fecit: ſed æſtimans alia quædam præcepta eſſe, præter legalia, quę uitę ei cauſa fierent. Ieſus autem quaſi infirmo cōdeſcendens, legis præcepta clementiſsimè expoſuit dicens: *Non homicidium facies*, manu occidendo: ore iubendo, uel conſulendo, vel etiam detrahendo: quia per detractionem occiditur proximus in conſcientia aliena, in qua viuebat per bonam famam: nec corde mortē alterius deſiderando, uel odium retinendo, aut beneficium ſubtrahendo: & per hoc præceptum decalogi, prohibetur nocumētum proximi in perſona propria. *Non adulterabis*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in perſona, ſibi coniuncta. *Non furtum facies*. per hoc prohibetur nocumentum proximi in poſſeſſa. *Non falſum teſtimonium dices*, per hoc prohibetur nocumentum, proximi in fama. *Honora patrem tuum & matrem*, eis ſubueniendo: & reuerentiam exhibendo, & per hoc præceptum affirmatiuū intelligitur omne beneficium proximo reddendum: quia nomine patris & matris, intelligitur omnis proximus. Et hoc eſt, quòd ſubditur: *Et diliges proximum tuum, ſicut teipſum*, id eſt, ad id quod diligis teipſū, ſcilicet ad gratiam & gloriam, vel, *ſicut teipſum* id eſt nō uerbo tantum, ſed opere & veritate. Proximus autē noſter eſt, omnis qui nobiſcum conuenit in natura, *1. Timo. 1.* quem debemus ſicut noſipſos diligere. Quam ſententiam Dominus inducit, ut oſtendat quòd finis præceptorum eſt charitas: quia obſeruantia mandatorū non eſt meritoria vitæ æternæ, niſi fiat ex charitate. Inter hæc præcepta ordinantia in proximum, non tāguntur præcepta de non concupiſcendo rem proximi, vel eius vxorem: quia reducuntur ad pręcepta de non adulterari & non furari: & ſub illis poſſunt intelligi. Vel quia intelliguntur in hoc quòd dicitur: *diliges proximum tuum*, qui enim verè proximū diligit, nec rem eius nec vxorem concupiſcit. Enumerat autem hîc non omnia mandata: ſed ſolummodo præcepta ſecundæ tabulæ quæ ordinant hominem ad proximum, in quibus implicat & ſupponit præcepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad Deum: quia homo magis tenetur Deo quàm proximo: & ideo ſi obſeruantia mandatorum ſecundæ tabulæ eſt neceſſaria ad ſalutem, multo fortius obſeruantia mandatorum primæ tabulæ eſt neceſſaria ad eādem. *Rom. 13.* Vnde bene dicit apoſtolus, ꝙ qui diligit proximū legem impleuit: quia in dilectione proximi ītelligitur dilectio Dei ut finis propter quem proximus diligitur, quia proximus diligitur propter Deum, & non econuerſò. Per prædicta etiam oſtēdit ſaluator, ꝙ obſeruātia præceptorum cerimonialium & iudicialium non erat amplius neceſſaria ad ſalutem, ſed ſufficiunt decē decalogi præcepta. Quorum primum eſt: Non ado-

A rabis Deos alienos: id eſt, verum Deum coles & ſuper eum nihil amabis. *Dei præcepta.* Multi enim hodie ſunt, qui ſibi Deos alienos faciunt. Nam ſicut dicit Aug. *Auguſtin. lib. 10. de ciuitate. cap. 4.* hoc ab homine colitur, quod prę cæteris diligitur. Superbus igitur pro Deo habet ſuperbiā, luxurioſus luxuriā, auarus auaritiam. Secundum: Nō aſſumes in vanum nomen Dei tui in os tuū: id eſt, nō blaſphemabis nec iurabis indebitè ī nomine ſui. Talis iniuriā facit Deo, quē in teſtimoniū ſuæ falſitatis inuocat, quaſi Deus mendacium diligat: & ſibi, qui in iudicio Dei puniendum ſe obligat ſi non eſt ita ſicut iurat: & proximo, quia per falſum iurationem ipſum decipit & defraudat. Tertium: Diem ſabbati ſanctifices: ut in eo mortaliter non pecces, & mala vites. Contra iſtud præceptū peccat qui cauſa cupiditatis in ſabbato opus ſeruile facit, uel aliquod peccatum committit, uel opera miſericordiæ dimittit: quia à bonis operibus non eſt vacandum. Quartum: Honora parentes tuos. ſ. obediendo, obſequendo, ſubueniēdo, & animabus eorum miſerendo. In hoc etiam præcipitur honor patrum ſpiritualium. ſ. prælatorum. Quintum: Non occides, opere, uerbo, negligētia, cogitatione, auxilio, cōſenſu, malo exemplo, uel aliqua occaſione. Homicidium etiam aliquando fit corde per odium, aliquādo ore per uerbum detractorium, aliquando opere per factum. Et iſtud ultimum eſt triplex: quidam. n. occidunt corpus tantum: quidam animam tantum, C quando ſcilicet eam trahunt ad peccatum: quidam utrunq; quando ſcilicet aliquis interficit ſeipſum, uel alium in peccato mortali exiſtentem. Sextum: Non mœchaberis operando, cogitando, loquendo, uel in iuriſdictione tua fornicationem ſuſtinendo. Per hoc autem quòd dixit non mœchaberis: prohibetur omnis carnalis appetitus & corruptio, præter eam quæ eſt matrimonij. Septimum: Nō furaberis: aliena quomodolibet tibi attrahendo, uel re aliena inuito Domino utendo. Per furtum intelligitur omne malum ablatum: ſiue occultè faciendo in acceptis, ſiue fraudem exercendo in mercationibus, ſiue mercedē non ſoluendo operarijs. Octauum: Non dices falſum teſtimonium contra proximum tuum: omne mendacium, D dolum detractionē, adulationem, calumniā, & doctrinam erroneam deuitando. Nonum: Nō deſideres domum, uel agrum, vel aliam rem proximi tui: tali videlicet mente, quòd uelles tibi cum ſuo dāno adoptare. Decimum: Non concupiſces vxorem, ſeruum, ancillam proximi tui: corde conſentiendo, ore ſolicitando, opere concupiſcentiam perficiēdo. Hæc qui perfecerit ſaluari poterit. Cùm autem ille adoleſcens hæc omnia à iuuentute ſua ſe ſeruaſſe reſponderet: quod tamē in multis religioſis vix aliquis hodie reperiret. *Ieſus intuitus eum dilexit eum*: propter bonam conuerſationem ſuam præteritam, & oſtendit ſibi vultum amicabilem: *&*, inſtruēs eum de perfectione, *dixit illi, Vnum tibi deeſt*, E quod ad ſtatū perfectionis, ſcilicet bonum paupertatis. Quia etſi mandatorum obſeruatio ſufficit ad ſalutem: non tamen ad euangelicam perfectionem, ſed ad hanc etiam requiritur obſeruatio conſiliorum: in qua primum eſt abrenunciatio temporalium, & ideo de hac tantum hic facit mentionem. Vbi Origenes: *Origenes tracta. 8. I Matth.* Non tamen intelligendum eſt quòd in ipſo tempore quo bona ſua tradiderit pauperibus, fiat omnino perfectus: ſed illa ex die incipiat ſpeculatio Dei adducens eum ad omnes uirtutes. Et ſubdit Dominus, dicens: *Si uis*, quia hoc eſt in tua libertate: *perfectus eſſe*, id eſt ad ſtatum perfectionis aſcēdere ſuper commu-

nem

nem ſtatū ſaluti neceſſarium, quia hoc eſt de perfectione vitæ, *uade*, per affectum contemnendo temporalia, *& uende*, per effectum ea relinquendo. & hęc *omnia*, non partem tantum vt Ananias & Sapphira, quod eſt contra proprietarios, *quæ habes*. & iuſtè poſſides: quod eſt contra raptores & uſurarios eleemoſynas de alieno facientes: illa enim habemus quæ iuſtè poſſidemus. Illa ergo quæ iuſtè poſſidentur vendenda ſunt: quæ verò iniuſtè, reddenda ſunt illis quorum fuerunt: *& da*, non uende quærendo munus à manu, uel à lingua, uel ab obſequio, *pauperibus*, non diuitibus, à quibus ſimilia accipies: nec amicis carnalibus, niſi fuerint indigentes: nec hiſtrionibus & malè utentibus, quod eſt contra ſimoniacos & ambitioſos, qui dant aliis ut acquirant beneficia & dignitates: & hoc fac propter Deum, non propter oſtentationem: quia abiicere temporalia propter oſtentationem, nō eſt meritorium. *&*, ſic dando, *habebis theſaurum*, id eſt quēdā beatitudinis, *in cœlo*, locum tutiſsimū. Hoc autē nō dicitur, qđ paupertas ſit maior virtus q̃ continentia vel obedientia: ſed dicitur per quandam correſpondentiam, quaſi theſaurus cœleſtis ſic reſpondeat voluntariæ paupertati, ſicut exaltatio humiliationi. Vnde Chryſoſtomus: Bene antē non vitæ fecit ęternæ mentionem, ſed theſauri dicēs: & habebis theſaurum in cœlis: quia enim de pecuniis erat ſermo & de abrenunciatione omnium, oſtēdit quòd reddit plura his quæ præcepit relinquere, quanto maius eſt cœlū quàm terra: in theſauro enim copiam retributionis oſtendit. *Et ueni*, relictis omnibus, *& ſequere me*, me imitando, & ſicut ego ambulo ambulando: quia in ſequela Chriſti per opera charitatis conſiſtit perfectio principaliter & completè: in paupertate autem voluntaria conſiſtit inchoatiuè per modum remouentis prohibens, & diſponentis: quia per hoc aufertur cura temporalium, quæ à dilectione Dei impedit animum. Vnde gloſa: Relinquere omnia, eſt uia ad perfectionem: ſed in ſequendo conſiſtit perfectio. Magna certè gloria eſt ſequi dominum, & ideo ualde eſt appetēdum. Ad perfectionem ergo non ſufficit homini relinquere ſua, niſi Dominum ſequatur: id eſt, niſi relictis malis faciat bona. Vnde Theophilus: Cum paupertate enim & cæteras virtutes hominem habere oportet: ob hoc ait, & ueni ſequere me: id eſt, in cæteris eſto meus diſcipulus, & iugiter me ſequaris. Vnde & Hieronymus: Facilius ſacculus contemnitur, quàm uoluntas. Multi diuitias relinquentes, Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator eius eſt & per veſtigia illius graditur. Vbi & Rabanus: Ecce duas vitas hominibus propoſitas audiuimus: actiuā ad quam pertinet non occides, & cætera legis mandata: & cōteplatiuam ad quam pertinet ſi vis perfectus eſſe, &c. Actiua ad legem pertinet, contemplatiua ad euangelium: quia ſicut vetus nouum præceſſit teſtamentum, ita bona actio præcedit contemplationem. Actiuis enim conuenit obſeruatio præceptorum quæ in lege traduntur, contemplatiuis obſeruatio conſiliorum quæ in euangelio docentur.

Propria uēdenda & danda perfectis.

Chryſoſto. hom.64.in Matth.

Hierony.in cap.19. Matt.

Et notandum, quòd multiplex eſt perfectio: ſcilicet ſufficientiæ, quam omnes habent exiſtentes in charitate: ordinis, cuius proprium eſt ſeruare continentiā: religionis, cuius proprium eſt renunciare omnibus: prælationis, ad quos pertinet ponere animam pro ouibus ſuis: & ſecuritatis, cuius proprium eſt habere mortem in deſiderio, & uitam in patientia.

Ad primam perfectionem tenetur quilibet: ad ultimam verò nullus tenetur: ad tres verò medias tenentur aliqui ex cauſis. Vnum ergo ſignum perfectionis poſuit: cùm omnia relinquere conſuluit, ut nudum Chriſtum nudus ſequatur. Vnde (ſecundum Theophilum) dicens omnia, ſummam paupertatem ſuadet: ſi quid enim reſtiterit, illius ſeruus eſt. Et ſecundum Ambroſium: Talem voluit adoleſcentem illum Dominus ad paradiſum redire: qualis Adam fuerat de paradiſi ſublimitate deiectus. Nudus enim incola Adam paradiſi fuit. Quamuis ergo cum poſſeſſione diuitiarum poſsit quis ad uitam ingredi ſeruando mandata: tamen ad perfectam ſequelam Chriſti vt perfecto amore & integro affectu tendat in Deū, deeſt ſibi unum, ſcilicet quòd relinquat diuitias affectu: ut ſit pauper ſpiritu, quæ paupertas includit humilitatem, ſine qua non eſt paupertas vera: quia uanum eſt habere burſam vacuam, & cor plenum ſuperbia. Includit etiam contemptum diuitiarum effectu: quia difficile eſt ualde habenti diuitias, ne amore earum aut detineatur, aut diſtrahatur & impediatur à perfecto amore Dei: ne Chriſtum liberè & expeditè ſequatur. Nam qui diuitijs implicatur, mittit pedes in rete, ne poſsit coram Deo perfectus ambulare, & liberè Chriſtum ſequi: quia diuitiæ viſcoſiores ſunt viſco, & uix euellitur animus occupatus ab eis & detentus. Nimia ergo dilectio terrenarum poſſeſsionum eſt huius perfectionis impedimentum.

Ambroſius in cap.18. Lucæ.

Quod bene patuit in hoc iuuene, qui, *cùm audiſſet uerba Domini*, de perfectione paupertatis voluntariæ, *abiit triſtis*, ſeculi triſtitia mortem operante, impeditus à perfectione quam querebat terrenarum poſſeſſionum amore, ob quod non poterat ad perfectionem uoluntariæ paupertatis aſcendere. Vnde cauſa triſtitiæ redditur, cùm ſubditur: *Erat enim multas habens poſſeſſiones*, ſpinas producentes & tribulos, ſemētem dominicam ſuffocantes: & ipſe nihilominus habitus à poſſeſsionibus, & diues ualde diuitis fallacibus, ob quarum inordinatum amorem triſtabatur de perſuaſione abrenunciationis earum: triſtabile enim eſt amata abiicere. Ad temporalia enim paſsibiliter afficitur, cuius cor in priuatione eorundem aliqualiter contriſtatur. Nam plerunque cùm temporalia aſſunt nobis, putamus quòd ea nō diligamus: ſed cùm abeſſe ceperint, inuenimus qui ſumus. Hoc enim ſine amore noſtro aderat, quid ſine dolore diſcedit. Iſte iuuenis cùm audiret, quòd quęcūque haberet uenderet, & daret pauperibus: abüt mœrens: quia & diuitias ſeculi & uitam æternam habere volebat: quod difficile erat ut fieret: quoniam in poſſeſſione diuitiarū abſq; ſuperbia elationis & abſq; proprietate uoluptatis vix ſtare quis poteſt: ſicut etiam difficile eſſet, quòd homo in cacumine verticis alicuius montis ſtaret, & tempeſtate validi venti quaſſatus non caderet. Vt uerò dicit Auguſtinus: Hic adoleſcens laudabilis quidem eſt: quia non occidit, non adulteratus eſt. Vituperabilis autem: quia contriſtatus eſt in uerbis Chriſti vocantis eū ad perfectionē. Adoleſcens quippe erat ſecundum animam, & propterea relinquens Chriſtum abiit. Hæc Auguſtinus. Sed tale rete fruſtra iacitur ante oculos pēnatorum: ſcilicet contemplantium perfectorum, qui tanto minus contriſtantur quòd deſunt temporalia, quanto magis appetunt æterna. Nam ut ait Gregorius: Tanto quiſque minus dolet quòd deſunt æterna, quanto magis gaudet quòd aſſunt temporalia: & qui minus dolet quòd deſunt temporalia, certius expectat ut aſsint æterna. Et ideo ſecundum Gennadium:

Auguſti. epiſto.34.

Prouer.1.

A B C D E

nadium: Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare: ſed melius eſt pro intentione ſequendi Chriſtum, omnia & totum ſimul donare, & abſolutum à ſolicitudine cũ Chriſto egere. Vt enim dicit Chryſoſto. *Chryſoſto. hom. 64. in Matt.* Non ſimiliter detinentur qui pauca habent, & qui multis abundant: quoniam adiectio diuitiarum maiorem accẽdit flammam, & violentior fit cupido. Non ſolum autem diuitiarum poſſeſsio, ſed etiam rerum aliarum diuerſitas hominem à Dei contemplatione & perfecto amore impedit & auertit. Vnde Auguſtinus: *Auguſtin. tractatu 2. in epiſto. Ioannis.* Temporalium rerum multiformitas ab unitate Dei hominem per carnales ſenſus diuerberat, & mutabili varietate eius affectum multiplicat. Quem ergo delectat libertas, ab amore multabilium liber eſſe appetat: & quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo ſubditus hæreat. Et iterum: Duo ſunt amores: mundi, & Dei. Si mundi amor habitat, nõ eſt quo intret amor Dei. Cùm exhauſeris cor tuum ab amore terreno, hauries amorem diuinum. Vnde & Gregorius, *Gregorius in cap. 8. Cantici Cãtic.* Cum cupiditate terrenæ ſubſtantiæ Deus non diligitur: quia terrenus amor oculum mentis ſordidans excæcat, ne diuina claritas videatur. Nec mirum: Quomodo enim diligere poteſt quem neſcit? Aut quomodo ſcit, ad quem neſciendum oculum cordis claudit? Vnde etiam Chryſoſtomus. *Chryſoſto. epiſtola ad Eutropiũ.* Fumo ſimiles ſunt humanæ res. Nihil enim ita contriſtat animæ oculum & turbat, ut uitæ huius curarum turba, & concupiſcentiarum multitudo; hæc enim fumi huius ſunt ligna. Vnde & Anſelmus. *Anſelmus epiſtola ad Hugonem.* Si vis eſſe quietus, nil ſeculi appetas. Semper requiem mentis habebis, ſi à te mũdi curas abieceris. Qui curis terrenis implicat, à Dei amore ſe ſeparat. Et ut in paucis multa intelligas, attende pauca uerba Auguſtini ſic dicentis: Nihil plus noui eſſe, quàm iſta ſenſibilia fugienda. Cui concordat Dionyſius, qui ſic dicit: Derelinque ſenſus, & omnia ſenſibilia. Qui habet aures audiendi hæc pauca uerba prædicta, audiat, & corde intelligat: quia multa in eis latent, quæ uanis & diſſolutis non apparent. Vnde cuidam de ſermonis abundantia ſollicito, dictum eſt in ſpiritu: Si uis ſcire omnia prædicanda, tũc ſepara te ab exterioribus: purifica te à temporalibus: liberũ fac te à carnalibus: & erige te ad cœleſtia, & manifeſtabuntur tibi diuina. Ecce in his uerbis totũ eſt incluſum quod eſt prædicatum: imago enim tua, imago Dei eſt: depone ergo ab ea omne quod ſibi accidens eſt, & apparebit tibi in ea quod diuinum eſt. Vt autem utiliter ad temporalia & æterna perfectè te habeas, ſcito quòd temporalia debes aſpicere ſub ſenſu quadruplici. Primò, ſcilicet vt tanquam peregrinus & aduena ſentias omnia ut extranea & aliena: ita quòd tua ueſtis ſit tuo ſenſui extranea, ac ſi eſſet alicuius de Græcia vel India. Secundò, ut in tuo uſu omnem abundantiam timeas ut uenenum, & mare ſubmergens. Tertiò, ut in tuo ſenſu omnem inopiã & egeſtatem, ſentias ut menſam, & aram, & ſcalam vitæ æternæ: & ut ſpeculum imaginem crucis Chriſti. Quartò, ut diuitias & apparatus diuitũ ita ſẽtias tibi difformes, quod in eorum memoria uel aſpectu nullatenus valeas delectari uel lætari: quòd ſi uideris te in eis congaudere, à Chriſti glorioſa paupertate te æſtima alienum fore. Huic autem connectitur quòd in pauperum & deſpectorum memoria, uel aſpectu tanquam in Chriſti pauperis expreſſa imagine totus læteris, & eis quaſi regibus cum ſumma alacritate & reuerentia aſſocieris. Conſidera etiam hîc quòd *Opera bona omnia facienda.* ad perfectionem non ſufficit quædam opera bona, & quaſdam uirtutes habere: ſed oportet omnia pro poſſe perficere. Vnde Chryſoſtomus. *Chryſoſto. hom. 64.* Completus eſt Dei homo ad omne opus bonum, expletus non: ut hæc quidem habeat, illa uerò non habeat. Qui enim talis eſt, non eſt complectus. Quæ enim utilitas, dic mihi, cùm orat quis intensè, nõ miſereatur autẽ abũdè? Aut cùm miſeretur quis abũdè, auarus autem & uiolẽtus exiſtens? Aut cùm nõ auarus aut uiolẽtus exiſtẽs, ad oſtẽtationẽ uerò ſit hominũ q videni? Aut cùm miſereatur quidem in id quod Deo uidetur, eleuetur autem hoc ipſo & magna ſapiat? Aut cùm humilis quidem fuerit, & ieiunijs intendens, auarus autem & negociator, & terræ affixus, & matrem omnium malorum inducẽs animæ? Radicem enim omnium malorum, dixit Paulus auaritiam. *1. Timot. 6. b.* Horreamus igitur hanc, fugiamus hoc peccatum. Hoc orbem terrarum inſtabilem fecit: hoc omnia cõfudit: à beata ſeruitute nos abducit Chriſti. Non eſt enim poſsibile, ait, Deo ſeruire & mammonæ: *Matt. 6. d* contrarium enim iniungit Chriſtus. Hæc Chryſoſto. Et nota circa præmiſſa, quòd perfectio paupertatis non conſiſtit in maiori defectu rerum temporalium, *Paupertatis perfe.* ſed in maiori abſtractione ſollicitudinis earum. Quanto enim modus uiuendi in paupertate minorem habet ſollicitudinẽ, tanto paupertas eſt perfectior: non autem quanto paupertas fuerit maior. Non enim paupertas ſecundum ſe bona eſt: ſed inquantum liberat ab illis, quibus homo impeditur quo minus ſpiritualibus intendat.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi miſero & fragili, qui tua mandata hactenus negligenter & malè ſeruaui, ſaltem ammodo ea obſeruare: ut cum obſeruatoribus eorundem merear ad uitam ingredi. Da etiam mihi clementiſſime Domine, ut ad perfectionem tendendo omnia tẽporalia, propter affectu te contemnã, & effectu relinquam: relictisque omnibus te ſequar, te imitando, & per tua ueſtigia gradiendo: ut te rectore, te duce ad te theſaurum meum deſiderabilem & indeficientem ualeam lætus peruenire, & de tua uiſione ſemper gaudere. Amen.*

De duodecim conſilijs euangelicis. Cap. XII.

ET quia dictum eſt de præceptis, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, uideamus & de conſilijs quæ requiruntur ad perfectionem. Vnde & præceptis, & prohibitionibus tenemur: ſed de conſilijs & permiſsionibus

nibus

Conſilia ad perfectos pertinent.

nibus non tenemur. Nam conſilium pertinet ad perfectos, præceptum autem ad perficiendos: ſed permiſsio pertinet ad imperfectos, prohibitio verò ad peruerſos. Ad obſeruantiam quidem præceptorum utilis eſt obſeruantia conſiliorum. Aliquando enim fortitudo terræ ĩ ingreſſu illius cõſiſtit, & ideo paſſus ille bona cuſtodia indiget: quia obtento ingreſſu faciliter reſiduum hoſtes obtinent. Sic eſt in terra animæ, quia tota fortitudo eius conſiſtit in ingreſſu, ſcilicet in occaſionibus peccatorum, & propter hoc neceſſaria eſt bona cuſtodia circa ipſum. Propter cuſtodiam autem iſtius ingreſſus dantur cõſilia, quæ continent & cuſtodiunt mandata, ac retrahunt hominem ab incautis reſpectibus, & diſcurſibus, & alijs periculis. Sunt autem duodecim conſilia

Conſilia duodecim.
Matt. 19.

euangelica, quæ Chriſtus adiecit ad præcepta. Primum, eſt paupertatis, quæ conſiſtit in abdicatione proprietatis. Vnde eſt illud: *Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & ueni ſequere me.* Et illud: *Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Secundum, eſt obedientiæ. Vnde eſt illud: *Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum.* Et illud: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæ dicunt facite.* Tertium, eſt caſtitatis. Vnde eſt illud: *Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum.* Et illud: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis, ego autem dico uobis, qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.* ubi oſtenditur quod non ſolum damnabilis eſt conſenſus in opus mœchiæ, ſed & conſenſus ad delectandum in corde. Hæc tria conſilia prædicta, ſunt ſpecialia omnis perfectæ religionis, & ſubſtantialia: quia ſuos obſeruatores elongant à malo, nõ ſolum quantum ad culpam: ſed etiam quantũ ad cauſam. Omne namq; malũ oritur ex triplici radice. ſ. ex cõcupiſcẽtia carnis, & cõcupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia

Luca. 14.
Luca. 9.
Matt. 23.
Matt. 19.
Matt. 5.

Tres ſunt malorum radices.

vitæ. Prędicta uerò tria cõſilia nos elongãt perfectè ab hac triplici radice. ſ. paupertas, à cõcupiſcẽtia oculorũ: caſtitas, à cõcupiſcẽtia carnis: & obedientia, à ſuperbia vitę. Quartũ cõſiliũ, eſt charitatis. Vnde eſt illud: *Diligite inimicos ueſtros.* Iſtud quãtũ ad dilectionẽ affectus, ẽ pręceptũ: ſed quãtũ ad dilectionẽ effectus, eſt conſilium: quia inimico velle gratiam & gloriam, eſt neceſsitatis: ſed impendere opera beneficentiæ, & oſtendere illi ſigna beneuolentiæ, eſt cõſilij & perfectionis. Sanè negare ei ſigna familiaritatis, quando ueniam petit, uel ad familiaritatem non ſimulatoriè ſe ingerit, uel quãdo neceſsitas expoſcit, uindicta ẽ: quia tunc inter amicos eſt computandus: ſed quòd aliquis ultro ſe ad familiaritatẽ eius ingerat, hoc eſt perfectionis. Quintum conſilium, eſt manſuetudinis. Vnde illud: *Si quis te percuſſerit in maxillam unam, præbe ei & aliam:* id eſt, paratus ſis & aliam percuſſionem ſuſtinere patienter: & iſtud eſt conſilium patiẽtiæ, reſpectu læſionis corporum. Et illud: *Qui tecum uult iudicio contendere, & tunicam tollere, relinque ei & pallium:* & iſtud eſt reſpectu ablationis rerum. Cũ contentione & fraude, nulli licet ſua repetere: cum charitate licet imperfectis, perfectis autẽ non: quia non repetere eſt infirmis conſilium, perfectis uerò præceptum. Illis autem qui renunciauerunt proprietati, non licet repetere ſua: ſed ut congregationis. Sextum, eſt miſericordiæ & erogationis. Vnde eſt illud, *Omni petenti te tribue*: non propter ſe, ſed propter bonum commune. Et illud: *Si uis perfectus eſſe, uende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Dare ſuperfluum in extrema neceſsitate, eſt

Luca. 6.
Matt. 5.
Ibidem.
Luca 6.
Marci. 10.

A neceſsitatis & debiti: ſed dare quibus egemus, eſt conſilij. Septimum, eſt de ſimplicitate verborum. Vnde eſt illud: *Sit ſermo ueſter eſt eſt, non non.* Id eſt, ut affirmatio vel negatio eſt in ore, ſit etiam in corde. Et illud: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non periurabis: ego autem dico, non iurare omnino.* Iurare, quantum ad infirmitatem pertinet, permiſsionis eſt: non iurare autem, quantum ad perfectionem pertinet, conſilij eſt. Octauum, eſt de uitanda occaſione peccandi. Vnde eſt illud: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te.* Vbi ſecundum Auguſtinum. Nullum membrum ad literam præcipitur erui, ſed occaſio peccandi: quia non ſolum peccata, ſed & occaſiones peccandi ſunt fugiendæ. Nonum, eſt de re-

Matt. 5.
Ibidem.
Matth. 5.
Auguſtin. lib. 1. de ſermo. domi in monte.

B ctitudine intentionis, & ſimplicitate operis vel finis. Vnde eſt illud: *Attendite ne iuſtitiam ueſtram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis.* Et illud: *Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt:* Decimum, eſt de conformitate operis & doctrinæ. Vnde eſt illud: *Qui fecerit & ſic docuerit, hic magnus uocabitur in regno cælorum.* Et illud: *Alligant hominibus onera grauia, digito autem ſuo nolũt ea mouere: dicunt enim, & non faciunt.* In prædicatione aliquando aſſeritur cenſio generaliter de his quæ pertinent ad ſtatum ſalutis, aliquando Deo aſſeritur cenſio ſecundum ſtatum perfectionis, ut pote religionis. Primo modo

Matth. 6.
Ibidem. 5.
Ibidem.
Matt. 23.

C tenetur facere quod dicit prędicator, cùm aſſerat omnes ad hoc teneri. Secundo modo non tenetur, niſi ipſe perfectionem illam uouerit. Exiſtens autem in peccato notorio, peccat quando prædicat: quia ſcandalizat. Exiſtens autem in peccato occulto, ſi prædicat & non ſtudet ex ſuo delicto compungi, adhuc videtur peccare: quia videtur contemnere. Vndecimum, eſt de uitanda ſollicitudine. Vnde eſt illud: *Nolite ſolliciti eſſe.* Et illud: *Nolite cogitare de craſtino.* Vbi ſciendum, quòd quadruplex eſt ſollicitudo. Prima eſt laudabilis: & eſt prouidentiæ ſpiritualis, quo ad animam, quomodo quis Deo placeat omnem ſollicitudinem ſuam proiiciens in eum. Secunda eſt e-

Matt 6.
Sollicitudo quadruplex.

D tiam laudabilis: & eſt prouidentiæ temporalis ex fraterna charitate, qualis competit prælatis & religioſis officiatis: qui præſunt in ſollicitudine. Tertia eſt tolerabilis, & eſt curę temporalis, quo ad corpus. Quarta eſt uituperabilis: & eſt ſuperfluæ theſaurizationis, quo ad auaritiam. Prima conſulitur conſilio iſto. Secunda præcipitur. Tertia permittitur. Quarta prohibetur. Duodecimum cõſilium eſt de fraterna correptione. Vnde eſt illud: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c.* Corripere fratrem quandoq; eſt cõſilium: vt quando aliquis corripit fratrem de venialibus, & illum cum quo nihil facere habet niſi cõmunem charitatem, quandoque eſt præceptum: ut quã-

Matth. 18.
Corripere proximum, quando ſit præceptum, uel conſilium.

E do corripitur de mortali, & iſto ſecundo modo pertinet ad omnes, & obligat ſemper: ſed nõ ad ſemper: quia pro loco & tempore. ſ. quando uacat & licet, & creditur quod utilis ſit correptio. Et ad hoc præceptum maximè tenentur prælati, quo ad eos quorum curam gerũt. Omnia præmiſſa Domini præcepta & conſilia facilia ſunt uolenti, & Dei timorem præ oculis habẽti. Vnde Chryſo. Sit tibi timor Dei, omni neceſsitate uiolentior. Si enim velis occaſiones ſemper obiicere, nihil de eis quæ ſunt imperata cuſtodies: & ita prorſus omnia quæ ſunt præcepta calcabis. Quia ſi legem uolueris cuſtodire Chriſti: neceſsitatẽ quidem nullã quæ te ab obſeruatione eius impediat aliquãdo patieris. Noli igitur ò homo ĩ ociũ reclinare,

nec

nec diſſoluas bonam animi uoluntatem: neque enim quæ imperantur onerosa ſunt. Tantummodo uelle ſufficit & totum quod iubetur impletum eſt. Quòd ſi mihi conſuetudinem tuam opponis ut legem, per hanc ipſam te admoneo quàm ſit facilis iſta correctio. Si enim in aliam conſuetudinẽ ex alia te conuerteris: hoc quod tibi difficile uidetur, effeceris. Quia ſicut ad uitiandum conſuetudo eſt uiolentia: ita fit potens ad corrigendum. Et iterum: Si in uſum ſemel bonæ Philoſophiæ tranſeas, etiam ſi poſtea aliquis tibi torpor obrepat, non tamen facilè poteris horũ quippiam quæ præcepta ſunt tranſgredi, bona ſcilicet cõſuetudine firmitatem iam imitante natura. Quàm enim facile eſt dormire, comedere, bibere, reſpirare: tam nobis facilia erunt bona conſuetudine, etiã opera uirtutis. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Tullius: Optima forma uiuendi eligenda eſt, quam iocundã reddit conſuetudo. Tantum etiam delecteris & complaceat tibi in præceptis & conſilijs Domini, ut ſi nõ ſine grauamine uel difficultate uideantur fieri, coneris tamen ob honorẽ ipſius legiſlatoris ſeruare quantum ipſe uires dabit: quia etſi propter ipſum pati non elegeris, nihilominus aliter patieris. Vt enim dicit Augustinus: In hoc mundo non timere, non dolere, nõ periclitari impoſſibile eſt: ſed plurimum intereſt qua cauſa, qua expectatione, quo termino quiſque patiatur. Vnde Chryſoſtomus ſi non propter Chriſtum elegerimus aliquid pati dolorum, neceſſe eſt eos omnino & aliter ſuſtinere. Neque enim ſi propter Chriſtum non mortuus fueris, immortalis eris: neque ſi propter Chriſtum non proieceris pecunias, ferens eas abibis. Hæc expetit à te, quæ & non expetente eo dabis. Hæc te vult facere tua uoluntate, quæ & ex neceſſitate te oportet facere. Expetit autem ſolum propter eum fieri: quia continget & hęc tranſire à neceſſitate, quæ ſecundum naturam fit. Ergo non iniuſtè auertit & punit Deus, cùm in omnibus ſeipſum nobis præbeat, nos autem reſiſtimus. Ego, inquit pater, ego & amicus & frater & ſoror & mater: & omne quodcunque uolueris ego ſum: ſolum familiariter te habeas ad me: quia omnino neceſſe eſt te pati, elige pati propter me. Ego inops propter te, & peregrinus propter te, in cruce propter te, in ſepulchro propter te: ſuperius propter te interpello patrem, inferius pro te ligatus, ueni à patre: omnia mihi tu es, & frater, & cohæres, & amicus, & membrum. Quid plus uis? Quid eum qui te diligit auertis? Quid huic mundo laboras? Quid uaſe hauris perforato? Hoc enim eſt in præſenti uita laborare. Quid flammam incẽdis? Quid aërem impugnas? Qui inaniter curris? *Vanitas enim uanitatum, & omnia ſunt uanitas.* Ita humiliemus noſmetipſos, & potiores efficiamur, ut qui dignè hìc uiximus, futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus. Prædicta autem duodecim conſilia, duodecim lapidibus precioſis poſſunt adaptari. Primum enim conſilium, quod eſt paupertatis, ſignificatur per lapidem ſaphirum. Saphirus enim flaui coloris eſt, ſicut cœlum ſerenatum: ſic pauperes colorẽ cœleſtem habent, pro quanto à terrenis totaliter elongati ſolis cœleſtibus intendunt. Item Saphirus dicitur ardorem interiorẽ refrigerare, & oculos purgare: ſic ſancta paupertas ardorem cupiditatis rerum temporalium, quia communiter homines mundani æſtuant, ita in animo iſtorum pauperum refrigerat, ut omnia terrena bona arbitrentur ut ſtercora. Et ideo facit eos habere oculos mundos & limpidos ad contemplandum cœleſtia: qui non ſunt terrenorum puluere obfuſcati.

Chryſoſto. hom. 56. in Geneſin.
Cõſuetudo bona.
Cicero 1. offic.
Patimur inuiti.
Chryſoſto. hom. 77. in Matthæũ.
Eccl. 1.
Duodecim cõſilia, duodecim lapillis comparati.
Saphirus paupertas.

A Item ſaphirus fugat ſquinantiam, & morbum qui dicitur noli me tangere: & uniuerſaliter ualet ad apoſtema calida. Sic paupertas ſpiritus, tumores & infectiones uitiorum non compatitur: ſed ea fugat & ſedat. Secundum conſilium, quod eſt obedientia, ſignificatur per lapidem topazium. Topazius in colore eſt auro ſimilis: ſic obedientia. Color enim auri nobiliſſimus eſt, ſine quo nulla pictura eſt perfecta. Et certè ſine qua obedientia nulla perfecta uirtus eſt: quia ſecundum Auguſtinum, Sine obedientia omnia uacua, & cum obedientia omnia plena charitate reperiuntur. Item topazius bullientes aquas compeſcit: ſic obedientia aquas humanæ fluxibilitatis compeſcit. Nam ex naturali fomite in nobis incentiua uitiorum ebulliunt, quibus obedientia frenum imponit. B Item topazius iram reſtringit, & certè obedientia iram & omnem paſſionem animi mitigat: quia quæcunque paſſio uel tentatio in animo irrepſerit, ſuperueniente maiorum obedientia reſtringitur in homine obediente. Tertium conſilium, quod eſt caſtitas: ſignificatur per lapidem ſmaragdum. Smaragdus enim eſt à tota ſpecie amator caſtitatis, & nullo modo ſuſtinet coitum niſi rumpatur. Vnde & geſtãtem ſe ad caſtitatem inclinat. Eſt autem uiridis præ omnibus rebus uirẽtibus: cuius etiam fulgore uicinus aer uirere cernitur, nec eius uiror ſole uel luna, uel umbra obfuſcatur. Sic caſtitas inter alias uirtutes uiret. C Vnde & virgo dicta eſt à virore: & ipſa caſtitas eſt uiror omnium uirtutum, ita ut etiam proximas exemplariter & uirtualiter uirere faciat: nec obſcuratur ſole, id eſt, æſtu cuiuſlibet tentationis: nec obſuſcatur luna mundanæ gloriationis, nec umbra carnalis delectationis. Item ſmaragdus motus laſciuos compeſcit, viſum refocillat, gratum hominem in uerbis reddit, & hæc tria ad literam efficit caſtitas ut patet. Item ſmaragdus tempeſtates auertit, & caducũ morbum curare dicitur: ſic caſtitas tempeſtatem carnalis impugnationis reprimit, & morbum eius: unde homo quaſi caducus & amens efficitur, compeſcit. Quartum conſilium, quod eſt charitas, prout extenditur ad dilectionem inimicorum, ſignatur per carbunculum. D Carbunculus enim ſe habet ad alios lapides ſicut aurum ad cætera metalla, & dicitur aliorum lapidum uirtutem habere: ſic charitas excellit omnes uirtutes, & complectitur in ſe uirtutes uniuerſas. Carbunculus etiam eſt calore igneus, ſicut carbo uiuus nocte magis lucet quàm die, & circa ſe noctem quaſi in diem mutat: ſic charitas ignis eſt, & magis lucet in nocte aduerſitatis, quàm in die proſperitatis: imò etiam noctem aduerſitatis & tribulationis, uertit in diem conſolationis. Item carbunculus fugat venenum aereum & vaporoſum, ſic charitas ſua benignitate omnem malitiam infectiuam uincit. Quintũ conſilium, quod eſt manſuetudo, ſignatur per ametiſtum. E Ametiſtus enim eſt coloris violacei, & habet virtutem refrigerandi & leniendi, unde operatur contra ebrietatem: ſic manſuetudo refrigerat calorem iracundiæ, & lenit appetitum uindictæ: unde & ebrietatem mentis, qua aliqui rapiuntur extra modẽ tamen rationis, ex crapula animi ſedat: & hominem trãquillum reddit. Item ametiſtus reprimit malas cogitationes, & confert in ſcibilibus intellectũ ſic & mãſuetudo: quia vt dicit Ambro. Manſuetus homo cordis eſt medicus. Et Plaſmiſta: *Docebit mites uias ſuas.* Sextũ cõſiliũ, quod eſt miſericordia, ſignatur per onichinũ. Onichinus in colore & magnitudine eſt ad ſimilitudinẽ vnguis humani: per vngues aũt in ſcriptura

Topazius obedientia.
Auguſti. ſermone de obedientia.
Smaragdus. Caſtitas.
Carbunculus. Charitas.
Ametiſtus manſuetudo.
Pſal. 24.
Onichinus Miſericordia.

ultimatæ operationes deſignantur: & certè conſiliū miſericordię extendit ſe etiam uſque ad ultimum poſſibilitatis noſtræ: imò perfecta miſericordia non habet ultimum, & nunquam impletur: quia ſi miſerearis quantum potes, plus tamē uelle debes. Item Onichinus appoſitus infirmo oculo, ſponte ſua, quaſi res ſenſata, intrat ſine læſione & circuit oculum, & penetrat interius omnes partes, quouſque eius cōtrarios humores prorſus excuſſerit: ſic miſericordia naturaliter ex ſeipſa oculum cordis ſubintrat, & cùm pium cor intrauerit, emundat ipſum ab humoribus uitioſis. Vnde Dominus: *Date inquit, eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis*. Onichinus etiam ualet contra ſcabiem, & dealbat faciem: ſic miſericordia ſcabiē peccatorum abſtergit, & faciem animę dealbat: quia ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Et ut dicit Chryſoſtomus: Eleemoſyna illuſtrat animam, & eam bonam efficit & decoram. Septimum conſilium, quod eſt ſimplicitas uerborum, ſignificatur per iaſpidem. Iaſpis enim bonus eſt, uiridis, tranſlucens, & rubeas habens uenas: ſic ſermo noſter debet eſſe uiridis, ut ſemper aliquid boni germinet, quod eſt contra uaniloquos: debet eſſe tranſparens, ut in uerbis appareat intentio cordis, quod eſt contra doloſos & mendaces: debet etiam habere uenas rubeas charitatis ad proximum, ad quem & de quo eſt ſermo, quod eſt cōtra ſuſurratores, detractores, conuiciatores & calumniatores. Item iaſpis fugat febrem & hydropiſim, & ſtringit fluxum ſanguinis: ſic ſimplicitas uerborum fugat febrem iracūdiæ: *quia reſponſio mollis frangit iram*, curat hydropiſim auaritiæ, nam apud mercatores & alios temporalibus lucris inhiantes, uerborum ſimplicitas reputatur fatuitas. Stringit etiam fluxum ſanguinis, carnalis uidelicet concupiſcentiæ, quæ ex ſimulatis colloquiis ſæpe excitatur. Octauum conſilium, quod eſt uitatio occaſionis peccati, ſignificatur per Chryſolitum. Chryſolitus enim micat ad ſolem quaſi ſtella aurea: & ſi ponitur in igne, reſilit ab igne: ſic cautela occaſionis peccandi micat in anima, quaſi ſtella aurea, dirigens hominem in factis ſuis inſtar ſtellæ maris, ut ſine offenſione peccati pertingat ad portum: & per hanc cautelam mox ut homo aduertit ſe eſſe in periculo, reſilit fugiendo à tali oportunitate, quaſi ab igne. Itē Chryſolitus repellit ſtultitiam, & confert ſapientiam: ſic uitare occaſiones peccandi, eſt magnæ ſapientiæ: ſicut contrariò quærere oportunitates peccandi, magnæ ſtultitiæ eſt. Nonum conſilium, quod eſt rectitudo intētionis, ac ſimplicitas finis, ſignatur per berillum. Berillus enim eſt coloris pallidi & tranſparentis, & illi optimi ſunt qui maculas interius non habent: ſed bona opera noſtra debēt eſſe pallida, ſcilicet ſpiritualia & tranſparentia, ut uideantur ab hominibus pro bono exemplo & Dei gloria: & hoc tunc ſolum eſt laudabile, quando intentio eſt pura intus in corde: ita quòd non ſint maculæ intentionis ſiniſtræ. Item berillus ſi ſit rotundus, & opponitur ſoli, ignem accendit in carbone mortuo: ſic bonum opus, ſi ſit bene rotūdatum, id eſt, ex omni parte debitis circunſtātijs coæquatum, & non obligatum uel diſtortum à fine debito, & ſi directè opponatur ſoli, ita ut tota intentio dirigatur ad lumen, tunc accendit carbones mortuos: id eſt, opera noſtra prius per peccata mortificata reuiuiſcere facit: uel etiam quia eius ardor accendit proximos mortuos pro peccatis, qui eius exēplo accēduntur ad pœnitentiam. Item berillus ualet contra ſquinantiam & glandes: ſic rectitudo intentionis ualet contra tumefactiones hypocriſis & uanæ gloriationis. Item berillus ualet contra pericula hoſtium, & reddit hominem inuictum: ſic quia hoſtes noſtri dæmones nituntur bona opera noſtra uitiare per inanem gloriam, & ſuperbiam ſpiritualem (quia ſecundum Auguſtinum, bonis operibus inſidiantur ut pereant) contra hoc Berillus rectę intentionis reddit hominem inuictum. Item Berillus amorem inter coniuges reconciliat: & certa bona opera noſtra, recta intentione ſimpliciter in Deum directa, reconciliant animam cū Deo ſponſo ſuo. Decimum conſilium, quod eſt cōformitas operum ad doctrinam, ſignatur per Lyncurium. Lyncurius eſt lapis qui fit ex urina Lyncis, nam ut Plinius dicit: urina huius animalis in lapidem dureſcit. Lynci comparatur doctor, uel prædicator, propter acumen uiſus intellectus: cuius doctrina prius debet eſſe in ſeipſo digeſta, per operationem ſibi incorporata: & tunc quaſi ex abundantia uitæ ſuæ ſtillare in precioſum liquorem doctrinæ, ad profectum aliorum: ſed ipſe debet prius id quod prius eſt ſibi incorporaſſe: ſicut poſtquam id quod prius eſt in urina, conuerſum eſt in ſubſtantiam aliti, ex tunc liquor urinalis egreditur: unde ſicut malum ſignum eſt in natura, quādo liquor urinalis indigeſtus & crudus emittitur: ſic malum indicium eſt in moribus quando id quod docetur, prius opere non impletur. Item Lyncurius confert conſtipatis, & uentrē ſoluit: ſic cùm aliqui pleni malis humoribus peccatorum, per confeſſionem eos egerere nequeunt, ſępe tales ex prædicatione exemplaris uiri, cuius uita plus prædicat quàm doctrina, remedium conſequuntur. Vndecimum conſilium, quod eſt uitatio ſollicitudinis, ſignatur per lapidem Achatem. Achates eſt nigri coloris, cum albis uenis intermixtus. In nigro colore deſignatur humilitas, & deſpectus mūdi: quæ ſunt in iſtis qui à ſollicitudine temporalium ſunt abſtracti. Nam ipſi mundum deſpiciūt, & à mundo deſpecti ſunt. Sed in hac uita non poteſt eſſe omnimoda abſtractio ab omni ſollicitudine: ſed propter neceſſitates corporis parua ſollicitudo permittitur etiam perfectis: & hoc ſignificatur per uenas albas intermixtas. Itē Achates uenena fugat, ſitim ſedat, uiſum fouet: ſic uitatio ſollicitudinis uenena mundani contagij fugat: nam omnia iſta mundana uenenoſa ſunt, & uix abſque contagio animæ tractari poſſunt. Item ſollicitudo temporalium ſitim prouocat, quia multū attrahit: & auarus non ſatiatur, ſicut qui nunquam dicit ſufficit. Sed ab iſtis, ſcilicet ueneno & ſiti, uitatio ſollicitudinis per oppoſitum præſeruat. Quæ etiam fouet uiſum intellectualem: quia quātominus diſgregatur ad temporalia, tanto fortificatur ad ſpiritualia. Duodecimum conſilium, quod eſt fraterna correptio, ſignificatur per Sardium. Sardius eſt coloris rubei, ſed atri: ſicut terra rubea. Sic fraterna correptio debet eſſe rubea ex charitate, qua fieri debet: ſed quia charitas iſta ſemper eſt cum dolore & compasſione, propter delictum fratris: ideo rubor ille eſt turbulentus. Item Sardius reſtringit fluxum ſanguinis: ſic correptio fraterna reſtringit fluxibilitatem peccādi, pro quanto per huiuſmodi correptionem multi reſtringuntur à peccando. Item Sardius accendit animum ad gaudium, & acuit ingenium: ſic correptio fraterna fratrem bonum ex poſtfacto facit gaudentem: acuit etiam ingenium, quia ſecundum Apoſtolum. *omnia quæ arguuntur à lumine manifeſtantur*.

Lucæ, 11. — Iaſpis, ſermo. — Prou. 15.a — Chryſolitus, Occaſionis peccandi uitatio. — Berillus, intentionis rectitudo. — Lyncurius, doctrina cognatio. — Achates, humilitas. — Sardius, fraterna correptio. — Ephe. 5.

ORA-

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, Rex meus & Deus meus, qui me creaſti & redemiſti, & inſuper ad me regendum non ſolum præcepta dediſti, ſed & concilia addidiſti: regnum quæſo in me conſtitue, & me rege. Illa bonitas & charitas tua, quæ te coegit ad creandum & redimēdum, ipſa cogat ad regendum. Quid enim prodeſſet quod compoſuit & refecit bonitas & charitas tua: ſi non me regat dextera tua? Rege ergo me Domine, & regna in me: ut te rectore, te duce, ualeam non ſolum quæ præcipis, ſed & ea quæ conſulis lætus adimplere. Amen.

De difficultate & impoſsibilitate intrandi diuitem in regnum cœlorum. Et de præmio relinquentium omnia, & ſequentium Chriſtum. Cap. XIII.

Matt.19. Marci 10. Lucæ.18.

VIDENS autem Ieſus iuuenem triſtem factum ex paupertatis perſuaſione, & abiiſſe: occaſione huius habentis diuitias, ingreditur ſermonem de auaro, ſub diuitis nomine: & ut diſcipulos confirmet in aſſumpta perfectione: nec eis graue ſit quòd relictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum, oſtendit quomodo diuitiæ faciunt difficultatem ad perfectionem, & regnum conſequendum, dicens: *Amen dico uobis: quia diues difficile intrabit in regnum cælorum*: quod ſcilicet eſt pauperum: non dicit impoſsibile, ſed difficile: quia difficile eſt diuitias poſsidere, & non teneri nimis earum amore: quia, ut dicit Auguſtinus: Bona terrena diliguntur arctius adepta, quàm concupita: aliud eſt enim nolle incorporare quæ deſunt, aliud iam incorporata diuellere: illa enim uelut extranea iam repudiantur: iſta uelut membra præſcinduntur. Et ut dicit Chryſoſto. Appoſitio diuitiarum maiorem apponit flammam, & uehementior fit cupido. Vbi ergo difficile ponitur, non impoſsibilitas prætenditur: ſed raritas demonſtratur. Difficilè enim diuitiæ habitæ contemnuntur, & uix aliquis res ſeculi ſine ſeculi uitijs aſſequitur. Hæ enim ſunt ſpinæ & tribuli, qui ſuffocauerunt ſemen Dei. Quare tutum eſt nec habere, nec amare diuitias: quia ut ait Beda, Qui hîc multiplicandis diuitijs incumbunt, alterius uitæ gaudia quærere contemnunt. Vnde Hiero. Superflua eſt cura de rebus corruptibilibus, quæ cum anguſtia prodeunt, adeptæ paruo tempore ſubſiſtunt, ſubſiſtentes ſollicitudinem ingerunt, recedentes dolorem faciunt: & quod peius eſt, ingreſſum regni frequenter impediunt. Deinde quaſi impoſsibile hoc oſtendit, & quo

Diuitiarũ amor.

Auguſti. epiſt. 34.

Chryſoſto. hom. 64. in Matthæũ.

Beda in ca. 10. Marci.

Hierony. in cap. 13. Matth.

A modo diuitiæ faciunt impoſsibilitatem ad conſequēdum perfectionem, & regnum cœlorum, dicens: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem*, ſcilicet inordinatas diuitias amantem, *intrare in regnum cœlorum*: ſcilicet portam anguſtam & arctam. Verbum terribile diuitibus: quorum nulla bona ſunt in cœlo, ſicut pauperum nulla bona ſunt in mundo. Vnde Ambroſius: Nam ideo nudi accedimus ad lauacrum: ut nudi ad cœli ianuam properemus. Quàm autem incongruum & abſurdum eſt, ut quem nudũ mater genuit, nudum ſuſcepit eccleſia, diues intrare uelit in cœlum. Hæc Ambroſius. Vbi attende, quòd quando quis uult habere diuitias: & non quidem in eis confidendo, uel finem & ſpem conſtituendo: ſed **B** tamen utendo eis afficitur, & cum amore citra Deũ eas poſsidet, ita quòd à perfecto amore Dei & libera ſequela Chriſti aliqualiter impeditur: ſic difficilè regnum cœlorum ingreditur. Sed quando quis confidit in diuitijs, & in ipſis finem & ſpem conſtituit, ut inde ſuperbiat & laſciuiat retinens eas cupidè & inordinatè, cum amore ſupra Deum: nec ad egenos manus extendens: ſic impoſsibile eſt eum intrare in regnum cœlorum. Vnde quod dixit difficile, reſpectu diuitis, primo modo: dicit impoſsibile, reſpectu diuitis, ſecundo modo. Quomodo ergo plurimi diuites regnum Dei intrauerunt: niſi quia Deo inſpirante pro nihilo diuitias habuerunt? Nunquid Dauid in di **C** uitijs confidebat, qui de ſeipſo canens ait: *ego uerò egenus ſum & pauper.* Alios quoque hortatur dicens: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Vnde Auguſtinus: Diuitem ergo hic appellat cupidum rerum temporalium, & de talibus ſuperbientem: his diuitibus cōtrarij ſunt pauperes ſpiritu, quorum eſt regnum cœlorum. Hæc Auguſtinus. Aliud eſt diuitias habere, aliud amare. Multi habent, & non amant: multi non habent, & amant. Item alij habent, & amant: alij nec habere nec amare ſe gaudēt: qui vltimi tutiores ſunt, & cum apoſtolo dicere poſſunt: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Vnde quidam philoſophus ait: Licet inter diuitias eſſe pauperem: nec maior eſt ille, qui ſic utitur fictilibus ſicut argento: nec minor ille **D** qui ſic argento ſicut fictilibus utitur. Vel facilius hic, minus ſignificat poſitiuo ſui contrarij: id eſt, minus difficile eſt. Poteſt enim Deus facere ut tranſeat camelus per foramen acus, nullo obſtante: auarum uerò, qui hic nomine diuitis intelligitur, ponere in gloriam, etſi poteſt de potentia, non tamen de iuſtitia, quæ reclamat. Oportet enim auarum amorem opum dimittere, ſi vult ad uitam intrare. Vel camelus non poteſt intrare per foramen acus, niſi diuidatur per multas partes minutas quòd eſt facilius, quàm diuitē in diuitijs confidentem, & per amorem eis inhærentem intrare in regnum cœlorum: quia illud eſt aliquo modo poſsibile, iſtud impoſsibile. Vel ut dicitur, quæ **E** dam porta erat in Hieruſalem, quæ dicebatur Acus, per cuius foramen non niſi depoſito onere & flexis genibus poterat intrare camelus: ſic & nec diues per uiam arctam poteſt intrare in regnum cœlorum, niſi depoſitis diuitijs, uel per abiectionem eas relinquēdo: uel ſaltem per ſubiectionē eas non amando. Vel per camelum, cuius vnicum & ſingulare officium eſt onera portare, hi intelliguntur qui peccatorum pondere prægrauantur. *Facilius eſt ergo camelum.* i. aliquē valde peccatorē, *tranſire per foramen acus.* i. per arctā & anguſtam viam, quæ ducit ad uitā, *quā diuitē*, cupidū, *intrare in regnum cælorum*, quia ille facilius à peccatis, quàm iſte à diuitiarum ſpe ſeparari poteſt. Quòd au-

Difficile eſt ſaluari diuitem.

Ambroſius ſermone 10. Diuitias habere.

Pſal. 69.b Pſal. 61.c

Auguſt. lib. 1 de quæſtio. Euang. ca. 26.

Galat. 6.

tem nomine diuitiarum auarum ſignificaſſet, hinc patet: quia, *diſcipuli*, inopes & pauperes, *hæc audientes*, & iam hominibus compatientes, affectuque charitatis ſalutem illorum zelantes, quærunt admirando, *dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe*? cùm penè omnes cupiant diuites fieri. Intellexerunt enim, ſecundum Auguſtinum, omnes qui diuitias cupiunt vel amant: etiã ſi non habeant, uel adipiſci nequeant, in diuitum numero deputari: & ſic multi ſunt diuites, & pauci pauperes. Plures enim rebus ſunt pauperes, quàm diuites: & ita plures ſaluari poſſent, ſi de poſſeſſoribus opum dixiſſet. Hoc autem dicebant, quia pauci ſunt qui diuitias non diligant, uel non appetant. *Ieſus autẽ aſpiciens*, illos oculo modeſto & manſueto, clementia ſua ſeueritatem ſententiæ temperat: & timidam eorum mentem mitigat, & eos conſolans ait: *Apud homines*, quorum ſcilicet eſt per ſe cadere, non per ſe reſurgere, *hoc impoſſibile eſt*: ut per ſe à ſuis cupiditatibus conuertantur & ſaluentur: quia non poſſunt ad hoc attingere ex uirtute propria, ſed ſolum ex gratia diuina: *apud Deum autem omnia ſunt poſſibilia*, qui per gratiam poteſt affectum à diuitijs ſeparare: & hominem à cupiditate terrenorum, ad charitatem cœleſtiũ conuertere. Vnde non eſt hoc ſic intelligendũ, quòd diues cum ſua cupiditate, & ſuperbia in regnum Dei ſit intraturus: ſed poſſibile eſt Deo, ut à cupiditate & ſuperbia ad charitatem & humilitatem conuertatur, & ſic intret Compoſitam Deus non facit, diuiſam facit. Vbi Chryſoſt. Neque etiam hoc ideo dicitur ut reſupinus iaceas, & ſic ab impoſſibilibus abſtineas: ſed ut magnitudinẽ iuſtitiæ conſiderans, inſilias Deũ rogãs. Fugiamus ergo peſſimam auaritiam, quę nos terræ affigit: noſque intrare in regnum cœlorum, & ſaluari non permittit. Vnde Chryſoſtomus: Quid igitur tota mente auidi diuitijs inhiamus, quandoquidẽ nos iſtæ in cœlum euehere non poſſunt: Rege cœlorum inclamante nobis atque dicente: quia difficile ſit nos cum diuitijs diuinæ illius inhabitationis intrare ueſtibulum, ſi non impendimus omnia. Et quanam hoc, inquis, ratione poſſibile eſt? Si ſcilicet alium, id eſt cœleſtis regni amorem, intra tuum pectus incluſeris. Qui enim concupiſcit illius regni gloriam, facilè irridebit auaritiam. Qui ſemel Chriſti ſeruus effectus eſt, non erit mammonę famulus: cuius certè è regione fit Dominus: itaque ſoluamus aliquando hos peſſimos arctiſſimosque nodos. Si enim inſenſibiles materias non uincimus, quemadmodum incorporeas poſſumus ſuperare uirtutes? Hæc igitur intelligentes fugiamus morbum hunc omnino lętalem, & uenenatiſſimos auaritiæ morſus curemus. Hęc Chryſoſtomus. Et quia Dominus dixit iuueni, quòd omnia relinqueret, ſi perfectus eſſe uellet: Petrus pro ſe & alijs apoſtolis reſpõdens ait: *Ecce nos reliquimus omnia*. Et quia non ſufficit tantũ relinquere, iungit quod perfectum eſt, *& ſecuti ſumus te*: ſequi enim Chriſtũ, eſt fidei dilectione & deuotione ipſum imitari. Ille, inquit, diues neque omnia dimittere, neque ſequi te uoluit: cui etiam quid reſponderis audiuimus. De nobis autem quid dicis, qui & omnia reliquimus, & omnibus omnino poſtpoſitis te ſecuti ſumus. Igitur fecimus quod iuſſiſti illi. *Quid igitur erit nobis*? & quid dabis præmij? Adoleſcenti ſua portio maneat, mundus: ſcire cupio quid ſit noſtra portio, Deus. Illa enĩ omnia reliquerat Petrus, de quibus dictum eſt, *Vanitas uanitatum, & omnia uanitas*: illa autem omnia retinuerat, de quibus dictum eſt, *Deus eſt omnia in omnibus*. Licet Petrus non omnia, imò ualde pauca habuerit, tamen omnia reliquit: quia nihil ſibi retinuit: & uoluntatem habendi, quæ capax omnium uolitorum eſt, dimiſit. Nemo enim omnia habere poteſt. Velle autem poteſt: quia uolũtas etiam impoſſibilium eſt. Licet ergo eſſet pauper in actu, tamen habebat multa in potentia: & quia per paupertatem uoluntariam non ſolum relinquuntur poſſeſſa in actu: ſed & poſſibilitas acquirendi & poſſidendi alia: & iſta poſſibilitas aliquo modo ſe extendit ad omnia: ideo conuenienter Petrus dixit, quòd omnia reliquit: quia omnẽ cupiditatem dimiſit. Non autem ad iactantiam, ſed ueridicè & ad noſtram inſtructionem loquitur Petrus, ut det fiduciam pauperibus, ne ſolos diuites qui diuitias poſſunt relinquere, æſtiment ad perfectionis gratiam peruenire. Poſſunt nempe peruenire & pauperes, qui quę habent ſaltem animum & affectum habendi relinquunt. Maius quidem eſt habendi uoluntatem, quàm ipſum habere derelinquere. Nam ut dicit Auguſt. Multis mortuus eſt mundus, ipſi tamen uiciſſim mundo mortui non ſunt: bona enim ſeculi diligunt: & tamen ipſa quæ diligunt, minimè conſequuntur. Item dicit hoc Petrus, ut diuitum ſuperbiã reprimat: ne qui plures diuitias reliquerunt, ſuam humilitatem deſerant, & pauperes contemnant, ac cæteris perfectiores ſe dicant. Non enim qui plura reliquit: ſed qui maioris dilectionis affectu relinquendi omnia, Chriſtum conſequitur, perfectior eſt dicendus. Vnde putandum, quòd Petrus magis confidens de animo & affectu ſuo, quàm de quantitate ipſarũ rerum relictarum, fiducialiter & confidenter ait: ecce nos reliquimus omnia. Vnde Origenes: Et ſi enim minima cum fratre reliquit, ſed non minima ſunt æſtimata apud Deum: conſiderantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt, ut etiam ſi multas habuiſſent poſſeſſiones, omnes reliquiſſent. Item dicit hoc Petrus, nõ tantum pro ſe, ſed & pro omnibus: interrogans, quid ergo erit nobis? ut audito præmio omnes alliciat ad perfectionem & Chriſti ſequelam. Vnde Bernard. Dixit Simon Petrus ad Ieſum, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Hæc nempe ſunt uerba, quæ & contemptum mundi in uniuerſo mundo, & uoluntariam perſuaſere hominibus paupertatem. Hæc ſunt quæ monachis clauſtra replẽt, deſerta anachoritis. Hæc, inquit, ſunt uerba quæ Aegyptum ſpoliant, & optima quæque eius uaſa diripiunt. Hic ſermo uiuus & efficax cõuertens animas felici æmulatione ſanctitatis, & ueritatis promiſſione fideli. Omnia ſanè dixerim non tantum poſſeſſiones: ſed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim mundi concupiſcentia, quàm ſubſtãtia nocet. Et hæc fugiendarum cauſa diuitiarum præcipua eſt, quòd aut uix aut nunquam ſine amore ualeãt poſſideri. Limoſa ſiquidem & glutinoſa nimis, non modo exterior, uerumetiam interior ſubſtantia noſtra uidetur: & facilè cor humanum omnibus quę frequẽtat adhæret. Age ergo qui relinquere omnia diſponis, te quoque inter relinquenda numerare memento: imò uerò maximè & principaliter abnega teipſum, ſi deliberas ſequi eum qui exinaniuit propter te ſemetipſum. Pone grauiſſimã ſarcinam, pone illa quĩque non hominum planè iuga, ſed boum, quę tibi inſipienter emiſti: alioquin ſequi ſponſum & uenire ad nuptias ſpirituales, quinaria hac preſſus & oppreſſus corporis ſenſualitate non poteris. Hæc Bernardus. Et reſpondens Dominus tangit triplex præmium quod conſequuntur relinquentes omnia, & ſequentes Chriſtum: & per eandem uiam ambulantes

Auguſti. lib. 2 de queſt. euã. cap. 47.

Chryſoſto. hom. 64. in Matthæũ.

Auaritia fugam ſuadet.

Chryſoſto. hom. 9. in Matthæũ.

Omnia relinquere.

Eccle. 1.

1. Cor. 15.

Auguſti. in Pſal. 141.

Origenes tracta. 9. in Matthæũ.

Bernardus ſermone de uerbis euangelij. Ecce nos reliquimus omnia.

bulantes ſecum. Primum eſt, quia cum Domino iudicabũt. Vnde dicit: *Amen*, id eſt, fideliter, *dico uobis*, quibuſcunque fidelibus, *quòd uos qui* dimiſsis omnibus terrenis, *ſecuti eſtis me*, imitatione uiuendi, *in regeneratione*, id eſt in iudicio, tempore regenerationis generis humani. Duæ enim ſunt regenerationes.

Regenerationes duæ.

Prima animarum ex aqua & ſpiritu in baptiſmo. Secunda corporum in generali reſurrectione, quę quidem reſurrectio dicitur regeneratio uel ſecunda generatio: quia terminatur ad eſſe acceptum ſecundario, *cũ ſederit filius hominis*, ad iudicandum mundum: quia ſicut in forma hominis iudicatus fuit, ita in forma humana iudicabit, *in ſede maieſtatis ſuæ*, manifeſtam potentiam oſtendendo, qui in primo aduentu ſedit in ſede humilitatis latendo & maieſtatem occultando, *ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael*. In duodecim apoſtolis uniuerſitas ſignificatur iudicantium: ſcilicet perfectorum qui propter euangelium omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti ſunt Dominum: in duodecim tribubus uniuerſitas iudicandorum, bonorum & malorum. Vbi Gregorius. Felix paupertas uoluntaria relinquentium omnia, & ſequentium te Domine Ieſu. Felix planè quæ tam ſecuros imò glorioſos facit in illo ſingulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto diſcrimine iudiciorum. Hæc Gregorius.

Iudicium multiplex.

Et ſciendum quòd multiplex eſt iudiciũ. Eſt enim iudicium principalis authoritatis, quo iudicabit tota trinitas. Eſt iudiciũ promulgationis, quo iudicabit Chriſtus homo ſententiam proferens. Eſt iudicium aſſeſſoriæ dignitatis, quo iudicabunt ſancti & perfecti in loco eminentiori ſedentes ſicut aſſeſſores iudicis: iudicabuntur uerò non dando uocem, ſed aſſenſum: non authoritate, ſed aſſeſſoria dignitate. Quia enim communem ſtatum iuſtorum tranſcenderunt uiuendo, ſeruantes non ſolum præcepta quæ ſunt neceſsitatis, ſed etiam conſilia quæ ſunt ſupererogationis: ideo ſpecialem honorem habebunt in iudicio.

Beda in cap. 10. Marci.

Vnde Beda: Iuſta prorſus & digna retributio: ut qui pro Chriſti amore omnem mundi gloriam contempſerunt, ei aſſocientur in iudicio: ut uelut aſſeſſores iudici mundanæ conuerſationis aſsiſtant. Et qui ab eius amore nulla in hoc mundo poterant ratione diuelli, illuc cum Chriſto perueniant uſque ad faſtigium iudiciariæ poteſtatis. Hæc Beda. Eſt etiam iudicium comparationis, quo minus mali iudicabũt magis malos: ut, *Niniuitæ ſurgent in iudicio, &c.*

Matth. 12.

Eſt autem & iudicium approbationis, quo omnes electi quorum exemplo cæteri damnabuntur iudicabunt: quia ſententiam iudicis approbabunt & laudabunt. Eſt quoque iudicium retributionis, quo iudicabuntur omnes & boni & mali. Eſt & iudicium diſpoſitionis, quo iudicati ſunt infideles: qui enim non credit, iam iudicatus eſt. Qui ergo nunc uidentes ſcabella peccatorum ſuperborum & ſedes, tunc erunt iudices & ſedentes. Quod bene intuens propheta ait: *quia illic ſederunt ſedes in iudicio.*

Pſal. 121.
Matth. 20.

Tunc erunt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi. Quia illi qui ſunt hic primi in honore alios iudicantes iniuſtè: tunc erunt nouiſsimi & inferiores, ac iudicio aliorum ſubiecti: & econtrario qui ſunt hic nouiſsimi & deſpecti, tunc erunt primi & iudicis aſſeſſores. *Et hæc eſt mutatio dexteræ excelſi.*

Pſal. 76.
Bernardus ſermone in hæc uerba, Ecce nos reliquimus omnia.

Vnde Bernar. Iudicent nunc & præiudicent ſuperbiæ filij cum rege ſuo: ſedeant cum eo qui ſibi latera aquilonis elegit: exaltentur & eleuentur ſicut cedrus Libani, tranſibimus & ecce non erunt. Opprimant nunc quos poſſunt, blaſphement, congregent

A maledicta: uenient ſuper uos maledicta opprobria opprobrantium Chriſto: quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Hæc Bernar.

Secundum præmium.

Secundum præmium eſt: quia centuplum recipient in hoc tempore. Vnde dicit: *Et omnis qui reliquerit domum*, ſcilicet propriam, *uel fratres & ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorẽ, aut filios*, id eſt propinquos, *aut agros*, id eſt poſſeſsionem terrenam.

Abdicatio à tribus.

Vbi tangit abdicationis actum quantum ad tria, ſcilicet quantum ad propriam dominationem, quæ intelligitur per domum: quantũ ad carnalem cognationem, quæ intelligitur per cõſanguineos ſiue propinquos: quantum ad temporalem poſſeſsionem, quæ intelligitur per agros. Et patet ordo: quia difficilius eſt relinquere propriam domina-
B tionem quàm cognitionem, & cognationem quàm poſſeſsionem exteriorẽ, *propter me*, & amorem meũ, ſeu propter nomen meũ dilatandum: & propter euãgelium, id eſt, doctrinam meam prędicandam uel obſeruandam: non propter uanitatem mundi (ſicut hypocritæ & philoſophi) nec propter lucrum, ut ambitioſi ſperantes promoueri, *centuplum accipiet*, in hoc tempore.

Centuplũ.

Hoc centuplum ſpiritualium rerum eſt: uidelicet uirtutum & conſolationum internarum, quas per experientiã cognoſcimus magis, quàm per doctrinam. Cùm enim anima guſtat odorem paupertatis, caſtitatis uirorem, patientiæ cæterarumque uirtutum ſaporem, & in eis delectatur: nonne centuplum
C tibi recepiſſe uidetur? Et ſi ulterius aſcendat ut uiſitationem ſponſi recipiat, eiusque præſentia glorietur: nonne tunc recipit plus, quàm millecuplum omniũ quæ pro eo dimiſerat?

Bernardus ibidem.

Vnde Bernar. Nemo ſanæ mẽtis ampliorẽ eſſe in uitijs credat, quàm in uirtutibus delectationẽ. Et iterum: An non omnia poſsidet, cui omnia cooperantur in bonũ? An nõ centuplũ habet omniũ qui impletur ſpiritu ſancto, qui Chriſtũ habet in pectore: niſi quòd longè plus, quàm centuplũ eſt uiſitatio paracliti ſpiritus & præſentia Chriſti. Et iterum. Centuplum eſt adoptio filiorum, primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis: gloria conſcientiæ, quæ eſt regnum Dei quod intra nos eſt. Hæc Bern. Vides quomodo uerum eſt, quod loquitur ueritas. Non fallit
D quin centuplum reddat in hoc ſeculo, & non tantum ſemel ſed pluries & ſæpe, animæ ſibi deuotæ: adeo ut ſic afficiat eam, quòd nõ ſolum id quod reliquit, ſed & totum mundũ arbitretur ut ſtercora: ut ſponſum lucrificari poſsit. Vnde Chryſoſt. Et nos itaque ſi guſtauerimus ſicut oportet fructus ſpirituales: de reliquo neque æſtimabimus aliquid præſentia eſſe, uelut quadam optima ebrietate futurorum concupiſcentia rapti. Guſtemus itaque ut à tumultu præſentiũ liberati, æternis fruamur bonis. Vnde & Hieronymus.

Hierony. in cap. 19. Matthæi.

Qui ergo propter fidem Chriſti, & prædicationem euangelij omnes affectus carnis cõtempſerint, atque diuitias, & ſeculi uanitates: iſti centuplũ recipient. Sẽ-
E ſus iſte eſt: quia qui carnalia pro ſaluatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet: quæ cõparatione & merito ſui ita erunt, quaſi paruo numero centenarius numerus cõparetur.

Auguſtin. lib. 20. de ciuitate cap.
2. Cor. 6.
Centum.

Vnde & Augu. Hoc etiam quod hic dicitur, centuplũ accipiet, exponens quodãmodo Apoſtolus ait: quaſi nihil habentes & omnia poſsidentes. Cẽtum enim pro ipſa uniuerſitate ponitur. Vnde Cyrillus: Si domũ quis dimittat, recipiet manſiones ſupernas. Si patrẽ, patrem habebit cęleſtẽ. Si à germanis receſſerit, in fratrẽ hunc recipiet Chriſtus. Cùm dimiſerit cõiugẽ, inueniet diuinã ſapientiã, à qua procreabit ſpirituales fructus. Pro matre, inueniet Hieruſalẽ cęleſtẽ, quæ eſt mater noſtra. Hæc Cyrillus. Loco etiã

paucorum amicorum, recipiet multo plures amicos
ſpirituales:& pro paucis bonis temporalibus, recipiet
multa:ſecundum illud Actuum, erant illis omnia cō-
munia. Vnde in collatione abbatis Abrahæ: Maniſe-
ſtum eſt enim eum qui aliquid ſecularium, uel affe-
ctuum, uel bonorum Chriſto ſuadente contempſe-
rit, à fratribus atque conſortibus propoſiti ſui qui ei
ſpirituali glutino colligantur, centúplo gratiorē etiā
in hac vita recipere charitatem. Centuplum etiam fra
trum parentumue recipiet quantitatem, quiſquis pa-
tris unius uel matris, ſeu filiorum pro Chriſti nomi-
ne charitate contempta, in omnium; qui Chriſto de-
ſeruiunt, dilectionem ſinceriſſimam tranſit: pro uno
ſcilicet tot incipiens habere patres fratresque, feruē-
tiore atque præſtantiore ſibi affectione coniunctos.
Multiplicata etiam domorum atque agrorum poſſeſ
ſione ditabitur, quiſque una domo pro Chriſti dile-
ctione reiecta, innumera monaſteriorum habitacu-
la, tanquam propriæ poſſidebit in quacunque orbis
parte uelut in ſuæ domos iure ſuccedens. Hæc Abra-
ham. Tertium præmium ſubiungit, cum dicit: *& ui-
tam æternam poſſidebit*, ſcilicet in futuro. Vnde Augu.
Quia multum amant homines uiuere in hac terra,
promiſſa eſt illis uita: & quia multum timent mori,
promiſſa eſt illis æterna. Hoc ſufficere uiſum eſt hu-
manæ infirmitati, ut diceretur habebis uitam æternā.
Amemus uitam æternam: & ex eo nouerimus quan-
tum pro uita æterna laborare debemus, cùm uidea-
mus homines amatores præſentis uitæ temporalis
atque finiendę, ſic pro illa laborare, ut quando uene-
rit mortis metus, quicquid poſſunt faciunt, non ut
auferant, ſed ut differant mortem. Hæc Auguſtinus.
Felix paupertas quæ recipit centuplum in pręſenti, &
uitam æternā in futuro: quod magna debet eſſe Chri
ſti pauperibus conſolatio. Vnde Bernardus. Centu-
plum, inquit, accipiet, & uitam æternam poſſidebit.
Illud in uia: hoc in patria. Illud conſolatio præſentis
laboris, hoc futuræ felicitatis conſummatio eſt. Sic ni
mirum operarijs huius ſeculi ſolet cibus in opere,
merces in fine dari. Sic militantibus & ſtipendia mi-
niſtrantur pro neceſſitate temporis, & nouiſſimum
donatiuum maius erogatur pro quantitate laboris.
Sic & filijs Iſrael donec terram promiſſionis intrarēt,
in deſerto manna non defuit: & ab eccleſia poſt quę-
ſitum regni cœleſtis aduentum quotidianus panis
quotidie petitur in oratione, quam ipſe ſaluator in-
ſtituit. Hæc Bernardus. Conſidera ergo bene hanc re
tributionem, & gaude, & gratias age Deo qui te ad
talem adduxit negociationem, ut hic de uno lucreris
centuplum, & nihilominus poſtea uitam æternam.
Et in hunc paradiſum ſæpe ingredere: quod conſequi
poteris ex ſtudio orationis, & humilitate. Quid igi-
tur eſt inſaniæ, quòd homines ſimpla pro centuplis
uita æterna tractantur relinquere? Cùm itaque ſancti
terrena omnia ut aurum & argentum abiecerint, cur
eorum reliquias populo cauſa quæſtus oſtendendo
cogimus eos illa mendicare quæ hîc ſpreuerunt: un-
de ubi nos habemus ſanctum, in Græco habemus,
ἅγιος, quod ſonat ſine terra: quia ſancti non terrenis
dediti ſunt: nec in terra ſed in cœlis conuerſationem
habent. Et ideo ad pedes Apoſtolorum aurum & ar
gentum ponebatur ex præcepto eorum: ut ſic doce-
rent eſſe contemnenda. Imitemur ergo diſcipulos
Domini, relinquendo diuitas ac gloriam, & omnia
quę ſunt mundi: quia ſic ipſi præcipuè effecti ſunt ma
gni. Vnde Chryſoſtomus. Qnid eſt quòd magnos
Apoſtolos oſtendit? Pecuniarum contemptus, glo-

Acto. 4. Caſſianus collatione 24. ca. 26.

Tertiū præmium. Auguſti. in pſal. 62.

Bernardus loco prænotato.

Retributio cōſiderāda

Acto. 4.

A riæ deſpectio, ab omnibus uitæque huius negocijs
ereptio. Quia ſi non hæc habuiſſent: ſed ſerui paſſio-
num eſſent, & ſi decem mille mortuos ſuſcitaſſent,
nō ſolum nulli profeciſſent, ſed & ſeductores utique
æſtimati eſſent. Ita uita eſt quę ubique fulget, & ſpi-
ritus attrahit gratiam: ſigna verò ſi nō uigilauerimus,
obſunt multotiens. Hęc igitur quibus facti ſunt Apo
ſtoli magni, zelemur: & ab uniuerſis deſiſtentes uitæ
huius negociis, apponamus noſmetipſos Chriſto: ut
Apoſtolorum conſortes efficiamur. Hæc Chryſoſt.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi miſero & indi-
gno quòd propter te & amorem tuum, ac pro-*
B *pter nomen tuum glorificandum, diuitias ac
delitias, ac pompas, & omnia quæ mundi ſunt: nec non &
meipſum inter omnia ualeam relinquere: omnibusque ex-
cluſis tibi ſoli adhærere: & pro modulo meo te ſequi quali-
cumque imitatione uiuendi: ut te rectore, te duce, laqueos
& inſidias omnium inimicorum meorum uiſibilium, &
inuiſibilium merear euadere: ac præmia quæ relinquenti-
bus omnia, & te ſequentibus promiſiſti, miſericorditer
obtinere. Amen.*

De denario diurno. Caput XIIII.

C

D

ET quià non ſufficit prædicta relinque-
re, ſi homo corpore deficiat, & nō per-
ſeueret: ideo ne quis torpeat cùm bene
cœperit, infert Dominus & dicit: *Multi
autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Multi
enim aſcendunt & deſcendunt de ſtatu in ſtatum me
liorem, & peiorē. Multi prius feruidi, poſtea torpent:
multi prius frigidi, ſubitò inardeſcunt: ſunt enim
multi qui opera perfectionis bene & frequenter præ
E multis inchoant: ſed torpentes in progreſſu, à diuino
amore tepeſcunt, & in bonis operibus ſegnes fiunt &
ab eis deficiunt: uel in uitia funditus labuntur & ca-
dunt: & econuerſo aliqui tardè uel tepidè inchoātes,
ita feruidè & bene operantur, quòd meritis præce-
dunt illos qui eos præcedere uidebantur. Et ſic qui
primi fuerunt inchoando, fiunt nouiſſimi, vel nulli in
perſeuerando: uel qui fuerunt in primo & excellenti
ſtatu, erunt in nouiſſimo. Vide Iudam de Apoſtolo
in apoſtatā uerſum, & latronē in cruce confeſſorem
factum. Vide ſimile de Iudæis & gentibus: quia Iudęi
primi fuerūt uocatione, & nouiſſimi facti ſunt cōuer
ſione: & gentiles econuerſo. Sic & nouiſſimi per hu-
militatē, fiunt primi per gloriā: & primi per ſuperbiā,
fiunt

Matth. 19. & 20.

Primi nouiſſimi.

fiunt nouiſsimi per abiectionem finalem: multi enim in ſeculo deſpecti, in futuro ſunt glorificandi: & multi apud homines glorioſi, in fine ſunt damnandi. Deinde hanc ſententiam confirmat per ſimilitudinem, proponens parabolã, in qua docet nos fugere ociũ, & inuitat ad laborem. Quæ parabola ſpecialiter pertinebat ad diſcipulos: quia continuè laborare in agro dominico, præcipuè pertinet ad prælatos. Vt autem facilius appareat quid in parabola lateat, attendenda ſunt ſex. Primò, quia homo paterfamilias eſt Deus pater: qui homo dicitur, non proprietate ſubſtantię, ſed pietatis affectu: dicitur enim homo, quia eſt humanus, id eſt, benignus, manſuetus, & miſericors circa homines: & dicitur paterfamilias, per creationem & prouidentiam, qui ita gubernat omnia, ſicut paterfamilias ſubditos in domo ſua: de cuius familia eſt omnis creatura. Secundò, quia operarij ſunt prædicatores, & etiam omnes rectè uiuentes: ſed multi hodie tantum uerbarij non operarij ſunt: quia dicunt, & nõ faciunt. Tertiò, quia denarius eſt uita æterna operarijs Domini promiſſa. Quartò, quia uinea allegoricè, eſt ſecundum Gregorium eccleſia.

Sex conſideranda in hac parabola.

Moraliter, anima, ſecundum Baſilium: iuſtitia generalis, ſecundum Chryſoſto. Quintò, quia horę ſunt ætates hominis. Sextò, quia procurator uineæ eſt Chriſtus, ſecundum quod homo: inquantum autem Deus, eſt paterfamilias cum patre: quia unum cum patre. Dicit ergo: *Simile eſt regnum cælorũ*, id eſt, præſens eccleſia uel iuſtorum uita, *homini patrifamilias*, id eſt, Deo uniuerſæ creaturæ: & fit hic comparatio non tam perſonæ ad perſonam, quàm negocij ad negocium: & eſt ſenſus, negocium quod fit in eccleſia pręſenti, ſimilari poteſt negocio quod ab homine patrefamilias quandoque fit, *qui exiit*, per ſui manifeſtationem, & ſuæ bonitatis diffuſionem. ut enim dicit Gregorius, quando non cognoſcitur, in ſecreto eſt: quando uerò cognoſcitur, de occulto procedit ad notitiam: eo ergo frequentius exiit, quò amplius ſui notitiam dedit: *primo mane*, id eſt, in prima mũdi ętate, ſcilicet ab Adam uſque ad Noe, *cõducere operarios*, id eſt iuſtos ei ſeruientes, nomen ſuum aliis manifeſtantes, *in uineam ſuam*, id eſt, in eccleſiam militantẽ, cuius palmites ſunt iuſti à primo Abel uſque ad ultimum electum. Vel ſecundum Chryſoſtomum. *Conducere operarios in uineam ſuam*, id eſt acquirere rectè uiuentes in operibus iuſtitiæ: & ſic iuſtitia eſt uinea, & palmites uirtutes. uel ſecundum Baſilium, Per uineam anima ſiue conſcientia ſignificatur, in qua laborandum eſt, ut amputemus palmites luxuriantes carnalis concupiſcentiæ: proiiciamus lapides ſuperbiæ, & extirpemus ſpinas auaritiæ. Per uineam etiam intelligere poſſumus pęnitentiam, in qua per diuerſas horas operarii conducuntur: dum alij in pueritia, alii in iuuentute, alii in ſenectute cõuertuntur. Ergo paterfamilias, per dominationem: exiit, per manifeſtationem: conducere, per multiplicem inuitationem: operarios, non tantum locutores: quia melior eſt prædicatio facti, quàm uerbi: in uineam ſuam per bonorum meritorum multiplicationem. Sic Adam primò poſitus eſt in paradiſo: ſed quia non coluit, eſt eiectus: ſic populus Iudaicus in ſpeciali cultu diuino poſitus, eſt eiectus. Sic & nos poſiti ſumus: & ſi neglexerimus, ſimiliter proiiciemur. Ruina præcedentium, admonitio debet eſſe ſequentium. *Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno*. Iſta conuentio eſt uitæ æternæ pro labore promiſsio: quæ quidẽ uita æterna dicitur denarius. Primò, ratione nominis: dena-

Gregorius hom. 19. in Euang.
Baſilius cap. 5. Iſaye.
Chryſoſto. hom. 34. operis imperfe.
Gregorius hom. 19. in Euang.
Chryſoſto. hom. 34. operis imperfecti.
Baſilius in cap. 5. Iſa.
Denarius diurnus.
Denarius unde dicitur.

A rius enim à decem dicitur, ex eo quòd olim decem nũmos uſuales ualebat: in quo ſignificatur precium pro uſu & obſeruantia decalogi promiſſum: & ideo illa uita denarius dicitur: quia pro decalogi obſeruatione datur. Secundò, ratione figuræ: quia in denario eſt figura ſphærica & rotunda. ubi non eſt inuenire principium & finem: in quo ſignificatur uitæ æternitas, & plena æternitatis poſſeſsio. Tertiò, ratione imaginis: in denario enim imago regis eſt ſcripta: in quo animæ ad Deum notatur conformitas plena: imago enim Dei in beatos imprimitur per aſsimilationem ad Deũm, & transformationem in ipſum. Quartò, ratione ſcripturæ: in quo notatur plena ſcientia & cognitio ueritatis, quæ ibi erit in beatis. Et uocatur iſte B denarius diurnus, tum quia tota uita hominis, tota etiam uita præſens reputatur quaſi una dies, in qua nunquam à bono opere eſt deſiſtendum: tum quia non niſi operanti in die gratiæ, & non in nocte culpę redditur: tum quia in die gloriæ primò dabitur. *Et miſit eos in uineam ſuam*: quaſi ab initio miſit ad uocandum homines ad fidem redemptoris, & inuitauit ad uiuendum iuſtè, & bene operandum. *Et egreſſus*, per maiorem manifeſtationem, *circa horam tertiam*, ſcilicet à tempore Noe uſque ad Abraham, *uidit*, per miſerationem, *alios ſtantes in foro ocioſos, & illis*, etiam ad uineam inuitatis mercedem promiſit. ſecundũ Chryſoſtomum. Per forum mundus accipitur, in quo calumnię, iniuriæ, contentiones, diuerſorum negociorum C difficultates ſemper tumultuoſæ, & omnia uenalia ſunt. In iſto foro animæ hominum uenales exponuntur. Mercatores duo ſunt, Deus & diabolus: quidam ſic cæci ſunt ut uendant propriam animam diabolo pro uili precio: quia pro modica præſentis uitæ delectatione, ut guloſi & luxurioſi: quidam pro honoribus & gloria mundi, ut ſuperbi & uanè glorioſi: quidam pro diuitiis & bonis temporalibus, ut raptores & auari. Talem mercatorem fugiamus & uendamus animas noſtras Chriſto: qui nos emit ſanguine ſuo precioſo. Ocioſitas eſt debiti operis defectus. Vnde ſecundum Chryſoſtomum. Peccatores mortui ſunt, non ocioſi: qui diabolo ſeruit, mortuus D eſt: qui opus Dei non operatur, ocioſus eſt: qui aliena tollit, mortuus eſt: qui ſua non dat, ocioſus eſt. Coluiſti miſericordiæ uitam, ſi de tuis deſ: ieiunii, ſi quod manducaturus fueras diurno, dederis impotẽti ſi ieiunas, & ſi nemini das, ocioſus es: & ſic de aliis. *Iterum autem exiit*, per ampliorem manifeſtationem, *circa ſextam*, ſcilicet ab Abraham uſque ad Moyſen, *& circa nonam*, ſcilicet à Moyſe uſque ad Chriſtum, *& fecit ſimiliter*: inuitando, & mercedem promittendo. *Circa undecimam uerò*, id eſt, in ultimis temporibus, ſcilicet à tempore Chriſti uſque ad finem mundi: *exiit per clariorem manifeſtationem, cum Chriſtus ap-* E *paruit*: & inuenit alios ſtantes, non proficientes, non ſe humiliantes, ſcilicet gentiles, *& dixit illis: Quid hic*, in loco tam pericoloſo, tam tranſitorio, tam fœtido, *ſtatis*, cùm potius ire deberetis: quia uita breuis, uia longa, uirtus debilis, *tota die*, cùm habeatis temporis opportunitatem, mercedis ſecuritatem & immenſitatem, *ocioſi*, vobis nihil proficientes, proximis non ſubuenientes, hoſtibus non reſiſtentes, & impoſterum non prouidentes, cùm multa mala docuit ocioſitas. Quaſi dicat Dominus ocioſis: Cur tãto tempore pro ſalute ueſtra negligitis laborare? *Dicunt ei: quia nemo nos conduxit*: id eſt nullus propheta, nullus doctor ad nos inſtruendum uenit: *dicit illis, Ite & uos*, ſcilicet gentiles, *in uineam meam*: mente credendo, ore con-

Chryſoſto. ho. 34. operis imperf. Forũ, id eſt mundus. Mercatores duo.
Chryſoſto. ibidem.

 fitendo,

Chryſ. ſto. idem.

fitendo, opere laborando: quia (ſecundum Chryſoſtomum) qui non operatur in hoc ſeculo, non manducat in futuro: imò dies iſte, eſt dies operationum: dies qui ſequitur, eſt dies feriarum. Et interponitur hîc coniunctio copulatiua, ſcilicet & quia gentiles Iudæis adiuncti ſunt, ut una eccleſia ex ambobus fieret. Iſta parabola principaliter & communiter exponitur, ſecundum diuerſas mundi ętates, ut iam uiſum eſt ſuprà.

Morale.

Moraliter autem poteſt exponi de uocatis ad gratiam, ſecundum diuerſas ætates hominum, & ſic in mane ſeu in prima hora, intelligitur pueritia: in tertia, adoleſcentia: in ſexta, iuuentus, ſeu uirilis ætas: in nona, ſenectus: in undecima, ſenium, ſeu decrepita ætas. In quibus qui in bonis operibus laborare negligit: tota die, id eſt, tota uita ocioſus ſtat. Ergo quolibet tempore, qualibet ætate, uocat Deus homines ad gratiam & gloriam: quia ſemper aliqui ad uitam bonam perducuntur, & à Domino præmiantur: ſi enim uera, nunquam ſera erit pœnitentia. Nota hîc uerbũ cuiuſdam hominis ſibiipſi opponentis, & dicentis: Iam es in hora nona, quid igitur ociaris? Nunc es in undecima, quid igitur ſtas? Quam aliam expectas? Sed ne in undecima homo dedignabitur ſeruitute tua:

Aetates ſex hominis.

ſecundum Iſidorum ſex ſunt ætates hominis. Prima ętas, eſt infantia, & protenditur in ſeptem annos. Secunda, eſt pueritia, tendens uſque ad quartumdecimum annum. Tertia, eſt adoleſcentia, quæ protenditur uſque ad uiceſimum octauum annum. Quarta, eſt iuuentus finiens in quinquageſimo anno. Quinta ſenioris: id eſt, grauitas, quæ eſt declinatio iuuentutis in ſenectutem: nondum ſenectus, ſed iam non iuuentus: quæ ætas à quinquageſimo anno incipiens, in ſeptuageſimo terminatur. Sexta eſt ſenectus, quę nullo annorum tempore determinato finitur, ſed poſt illas quinque ætates, quantumcunque uitæ eſt, ſenectuti deputatur. Senium autem eſt pars ultima ſenectutis, dicta quòd ſit terminus ſextæ ætatis. Septima uerò eſt in quiete animarum, uſque ad diem iudicij. Et tunc in reſurrectione erit octaua ætas. *Cùm ſerò factũ eſſet*, id eſt, cùm finito opere finis mundi, uel uitę huius aduenit.

Chryſoſto. loco pranotato.

Vbi ſecundum Chryſoſtomum, Cõſidera quòd non mane, imò ſerò reddit mercedem: quia ſolum remunerat perſeuerantem operarium & fidelem, *dicit Dominus uineæ*, id eſt, Deus pater qui Dominus eſt, *procuratori ſuo*, ſcilicet Chriſto: pater enim omnia dedit in manus eius. *Voca operarios*, & non ocioſos ante tribunal, *& redde illis mercedem*, ſcilicet æternam: uoca inquam eos de labore ad requiẽ, de mœrore ad iocunditatem, de bello ad pacem: *incipiens à nouiſſimis uſque ad primos*.

Auguſti. ſermo. 59. de uerbis Domini.
Chryſoſto. hom. 34. operis imperfecti.

Denarius datur primò nouiſſimis: quia ſecundum Auguſtinum licet detur omnibus ſimul, illi tamen qui poſt unam horam, uel paucas ipſum recipiunt, dicuntur prius recipere quàm illi qui poſt multas horas expectauerunt, & poſtea receperunt. Et ſecundum Chryſoſtomum Iuſtitia fuit omnibus reddere: ſed nouiſſimis primò, hoc non fuit iuſtitiæ contrarium: ſed miſericordiæ oſtenſiuum: dum tamen aliis reddatur. unde ſecundum eundem, vt oſtendat Deus inæſtimabilem miſericordiam ſuam. Primùm nouiſſimis reddit mercedem, poſtea primis: nimia enim miſericordia ordinem non aſpexit. Domini ergo miſericordia, quæ in ſuis donis plus aſpicit cor, & præfert operi, & tempori, ſupplet in nobis damna ipſius operis & temporis. Vnde Bernardus. Exaggera quantum uis merita, & extolle ſudores:

Pſal. 62.

melior eſt miſericordia Domini ſuper uitas: ex ea ſanè operis & temporis damna mihi reſarcio. Et ſic

A

ex præcepto patrisfamilias acceperunt nouiſſimi, & ſimiliter primi ſingulos denarios: id eſt, ſingula præmia iuxta conuentionem: ſcilicet æternitatem, ſeu uitam æternam.

Auguſti. de ſacr. uirg. cap. 26.

ſecundum Auguſtinum. Iſte unus denarius, qui omnibus datur, eſt una uita æterna, quæ omnibus percipietur, quæ æqualis erit omnibus: nulli longior, nulli breuior. quia in eo nõ uiuit unus alio minus, ſeu prolixius, meritorum tamen diuerſitate fulgebunt, alij magis, alij minus.

Denarij multiplicitas.

Hic ergo denarius unus, eſt in ſe multiplex, propter differentiam accipiẽtium: quia ibi erunt multæ diuerſitates meritorum. Et accipientes primi murmurabant aduerſus patrem familias dicentes: *Hi nouiſſimi*, ſcilicet gentiles, uel martyres, uel in bonis feruẽtes, *una hora fecerunt*: quia

B

modico tempore labores ſuſtinuerũt: deuotio enim uoluntatis, temporis ſpatium breuiauit, cùm merito paſſionis Chriſti, *& pares illos nobis feciſti*, ſcilicet in præmio, *qui portauimus pondus diei & æſtus*.

Põdus diei quid ſignificet.

Pondus diei, ſignificat opus iuſtitiæ: æſtus uerò, calorem tentationum quas conflat malignitas dæmonum, cupiditas temporalium, delectationes motuum carnaliũ. Portauimus ergo põdus: quia iuſtitiam ſeruauimus, & non ſuccubuimus. Poteſt dici, quòd iſta murmuratio erit admiratio de tanta Dei bonitate in ſanctorum remuneratione. Vbi notãdum quòd duplex eſt murmur: ſcilicet conqueſtionis, & admirationis.

Murmur duplex.

Nunc uerò ſancti non murmurant tanquam de alio

C

rum gloria cõquerentes: ſed quia uident quòd Deus tam copioſe remunerat tardè uenientes, quàm ſibi longo tempore ſeruientes: quaſi murmurare dicuntur, Dei ſuper hoc liberalitatem & miſericordiam admirantes: quia illi nouiſſimi, quaſi pro nihilo & ſine labore uitam æternam uidentur acquirere. Vnde & Petrus murmurare potuit, quòd latro citius ipſo ad regnum peruenit.

Retributio iuſta, & miſericordia abundans.

Vbi ſciendum, quòd iſta retributio iuſta eſt, quantum ad præcedentes, quia datur eis precium conuentum: & miſericordia quantum ad ſequentes, quia pro modico labore ęqualem prioribus accipiunt mercedem. Non igitur iniuſtè agitur cum primis: ſed miſericorditer diſpenſatur cum ultimis.

D

Munerat primos per iuſtitiam, extremos ſecundum ſui bonitatem. Et æquale accipiunt præmium: ut oſtẽdatur, ſecundum Apoſtolum, quòd non ex operibus ſaluati ſumus.

Galat. 2.

Itaque non quotitatem nec quantitatem operum uel laborum, ſed potius cor & charitatẽ attendit Dominus in remunerando: quia non conſiderat quantum, uel quandiu, operatus fueris: ſed ex quanto. Hinc etiam colligitur quòd ſera pœnitentia, ſi fuerit uera, nec tollit gratiam, nec diminuit. Et licet poſtremi æqualiter remunerentur cum primis, non tamen ſtultè differas conuerti: uel bene operari uſque ad undecimam horam & ultimum temporis: ne tunc nimis oneratus peccatis, habens cor impœnitens exonerari non poſſis: uel ſi pœnitens ad mul-

E

tam pro peccatis ſatisfactionem tenearis. Si tamen uſque ad undecimam diſtuliſti bene uiuere: nec tunc deſidiæ, ſed magis, quàm prius exercitationi animæ intende.

Cicero. 1. offic.

Vnde Tullius: Senibus labores corporis minuendi exercitationes animæ augendæ uidentur: & ita nihil magis cauendum eſt ſenectuti, quàm ne languori deſidiæque ſuccumbat.

Murmur clauſtralium.

Moraliter iſti murmurantes figuram tenent quorundam clauſtralium, qui eo quòd diutius fuerunt in clauſtro murmurant, ſi eis præponantur iuniores, uel parificentur. Vnde docentur hic ſeniores clauſtrales non debere murmurare, ſi uideant aliquos iuniores eis æquari, uel etiam in officiis præferri, & plus honorari. Item datur hîc do-

cumentum

cumentum quòd religioſi non debent facere compa rationes ſui ad alios, quaſi ipſi plus ſeruiant Deo, quàm ſeculares: quia ſæpe uidemus quòd quidam ſe cularium æquantur meritis quorundam religioſorũ, uel etiam eos excedunt per meritum: *At ille reſpondẽs uni eorum dixit*: quod autem uni dixit, omnibus dixit. Vel uni: quia una & æqualis erat omnibus occaſio murmurandi. *Amice, non facio tibi iniuriam*: quia iniuria non habet locum ubi eſt mera gratia: & ideo ſi facit & dat gratiam uni, non facit iniuriam alteri. *Nonne ex denario*, & pro mercede *conueniſti mecum* à principio? *Tolle quod tuum eſt*, quaſi diceret: paratus ſum tibi reddere mercedem tuam, *& uade intra in gaudiũ Domini tui. An non licet mihi quod uolo facere*? quaſi diceret ſic: quia uoluntas Dei nullo modo diſtorta eſſe poteſt, unde ſignanter dicit, quod uolo: quia enim vult, ideo licitum: nos quia licitum, ideo uolumus. Et ut non ſolum licita, ſed etiam benignitate plena oſtendatur uoluntas diuina, addit: *An oculus tuus*, id eſt conſideratio tua, *nequam eſt*, & inæqualis, *quia ego bonus ſum*, ſcilicet ex natura bonitatis meæ abundanter communicans? unde dicit, nequam, non propter culpam, ſed propter conſiderationis inæqualitatem: quia illa admiratio procedit ex comparatione diuinæ iuſtitiæ, magis, quàm eius miſericordiæ infinitæ. Vbi Gregorius: Stulta eſt quæſtio hominis, contra Dei bonitatem. Conquerendum quidem eſſet, ſi non daret quod deberet: non ſi dat quod non debet. Vnde & Chryſoſtomus. De eius dato nemo iuſtè murmurat, qui amplius dat quàm homo deſiderat. Vltimò concludens parabolam, dicit: *Sic*, ſcilicet ut oſtenſum eſt, *erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi*: ut nulla ſit differentia temporis clauſa. Sæpe enim illi qui ad pœnitentiam tardè ueniunt, citius remunerantur quàm illi qui tempeſtiuè ueniunt: quia citius de corpore exeunt: vel ſępe illi qui tardè ad pęnitentiam veniunt, tempore præcedunt alios in feruore: ſicut in itinere conſueuit, ut qui tardius exierunt, uelocitate moram compenſent. Vel illi qui ſunt nouiſsimi in oculis ſuis ſunt primi in oculis Dei. Vel illi qui nouisſimi iudicio hominum ſunt, ſæpe ſunt primi iudicio Dei: quia Deus non conſiderat exteriora hominis, ſed interiora cordis. Quanuis autem audieris in parabola omnes accepiſſe ſingulos denarios: non tamen putes om nes ad fidem uocatos, uitam æternam accepturos. Vnde additur ſententia ualde metuenda: *Multi enim*, de primis, de tertijs, ſextis, nonis, & nouisſimis, *ſunt uocati*, ſcilicet ad fidem & meritum: ſed de his omnibus, *pauci ſunt electi*, ad beatitudinis præmium & regnum. Multi ſunt de eccleſia militante, qui non erunt in eccleſia triumphante. In quo paucos oſtendit eſſe eos qui ſaluantur, ad comparationem eorum qui per ſingulas horas uocantur: quia ſecundum Gregoriũ ad fidem plures ueniunt, plures eccleſiæ parietes implent, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Hoc figuratur de filijs Iſrael, quorum multi ad terrã promisſionis fuerunt uocati: ſed pauci ad intrãdum fuerunt electi. Et ſimiliter de Gedeone, qui plures ad bellandum uocauit, ſed paucos elegit quos ſecum duxit: quia, *lata eſt uia, & ſpacioſa porta, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: ſed arcta eſt uia, & anguſta porta, quę ducit ad uitam: & pauci ſunt qui intrant per eam*. Dupliciter autẽ uocat nos Deus. In præſenti ad laborem, in futuro ad requiem: unde neceſſe eſt ut quicunque futuram remunerationem deſiderat, præſentem non refugiat laborem: quia illi qui pro Deo fideliter ſuſcipiunt laborẽ, feliciter per-

Voluntas Dei ſ licitũ facit.

Gregorius hom. 19. in Euang.

Chryſoſto. ho. 34. operis imperf.

Paucis ſal uandi.

Gregorius hom. 19.

Matt. 7.

Vocatio Domini.

A uenient ad remunerationem: quando audient Deũ dicentem, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos*. Et tanto maiorem remunerationem accipient, quanto maiorẽ laborem ſuſtinent: quia teſte Apoſtolo, *Vnuſquiſque mercedem ſecundum laborem ſuum accipiet*. Omnes ergo qui uocati ſumus, nouimus: utrum uerò electi, adhuc ignoramus. Et ideo tanto ſollicitiores eſſe debemus in bono opere, quanto inexcuſabiles uos eſſe ſcimus de uocatione. Vnde Gregorius. Duo ergo ſunt, quæ ſollicitè penſare debemus. Primũ eſt, vt de ſe quiſque minimè præſumat: quia etſi iam ad fidem uocatus ſit, utrum perenni regno dignus ſit, neſcit. Secundum uerò eſt, vt

B unuſquiſque proximum, quem iacere fortaſſe in uitijs conſpicit, deſperare non audeat: quia diuinæ miſericordiæ diuitias ignorat. Quid enim ſit hodie, aſpicimus: ſed quid cras futurus ſit unuſquiſque, neſcimus. Plerunque & qui poſt nos uenire cernitur, per agilitatẽ nos boni operis antecedit. Et uix cum cras ſequimur, quem hodie, præire uidebamur. Vnde & Chryſoſtomus: Hęc parabola poſita eſt, ut qui tardè conuertũtur non deſperent: ſed auidiores fiant, quoniam in hac uita non eſt ita ſera pœnitentia, quin ſi corde perfecto fiat, poſsit tanto feruore procedere, ut mereatur multis prioribus non ſic feruentibus in præmio anteferri. Hæc Chryſoſtomus. Nullus ergo deſperationi, nullus locus reſtat excuſationi: ſiqui-

C dem in omni ætate & in omni hora peccator ſuſcipitur: peccator enim quacunque hora conuerſus fuerit & ingemuerit, uita uiuet, & non morietur. Et quia incerta eſt in omnibus ætatibus cuilibet hora uocationis ſuæ, paratus unuſquiſque debet eſſe in bona operatione: ut ſicut incertus eſt exitus, ſic certus ſit in bono opere animus: ne fortè ſi quando poteſt nõ vult bonum operari, tunc incipiat uelle quando non erit poſſe. Debemus ergo omni die ſic uiuere, tanquam illa die morituri: ut ſic reſiduum temporis noſtri poſsimus expectare ſecuri. Vnde Seneca: Sic ordinandus eſt dies omnis, tanquam cogat agonem at que expleat uitam. Ille beatiſsimus & ſecurus ſui poſſeſſor eſt, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat.

D Inter cætera mala, hoc habet ſtultitia propriũ, quòd ſemper incipit uiuere. Quid eſt turpius, quàm ſenex uiuere incipiens. Conſidera, quàm pulchra res ſit cõſummare uitam ante mortem. Deinde expectare ſecurè reliquam ſui temporis partem. Nullus enim uitam in craſtinum ſpectat. Non enim uiuunt: ſed uicturi omnia differunt. Hæc Seneca. Multum quippe iuuat ad uincendam delectationem peccati, recordatio mortis & finis noſtri. Vnde Sapiens: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum nõ peccabis*. Et Gregorius. Nil tantum ad domandum deſideriorum carnalium appetitum ualet, quantum ut

E unuſquiſque mortem penſet. Et Bernardus. Saluberrimum eſt remedium redeundi ad Dominum, habere præ oculis mortem. Multum etiam iuuat nos deſides & pigros, Ieſum & ſtudioſos aſpicere, ſi uolumus non deſides fieri & pigritari, ſed feruere potius & proficere: inde enim exempla & bona multa poterimus reportare.

Matth. 11.

1. Cor. 3.

Gregorius ibidem.

Chryſoſto. hom. 65. in Matthæũ.

Ezech. 18.

Vita incertitudo.

Seneca epiſto. 13. Stultitia proprium.

Eccl. 7.

Gregorius lib. 16. moral. ca. 31.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ſumme paterfamilias, tu me primo mane in uineam tuam duxiſti, dum me à iuuentute mea ad fidem & tuum ſeruitiũ miſericorditer uocaſti, & ad laborandum pro denario uita*

tæ

tæ æternæ mecum conueniſti: ſed ego miſer tota die uitæ meæ ocioſus ſteti, & negligenter uiuendo debitum meum non feci. Domine quia bonus es & miſericors, fac me ſaltem in undecima hora reſipiſcere, & dignos fructus pœnitentiæ facere: ut apud te mercedem quantulamcunque merear inuenire. Amen.

De uillico iniquitatis. Cap. XV.

Luca. 16. DEINDE ponit parabolam, ſecundum rem geſtam, de uillico iniquitatis diffamato apud Dominum ſuum ex diſſipatione bonorum ſuorum: quia ea inutiliter in illicitis conſumpſerat & ſuperfluis, nō timens offendere Dominum ſuum. Quæ parabola, ſicut & prædicta, ſpecialiter pertinebat ad diſcipulos: quia officium uillicationis, & periculum reddendæ rationis maximè pertinet ad prælatos. Eſt enim uillicus propriè, gubernator & cuſtos uillæ: ſed hîc accipitur pro œconomo, id eſt, curatore & diſpenſatore: qui ſcilicet uniuerſam ſubſtantiam domus diſpenſat. Oeconomus enim tam pecuniæ, quàm frugum & omnium quæ Dominus poſſidet diſpenſatorem deſignat. Hic timens amoueri ab officio, & egere, clam fecit miſericordiam cum debitoribus Domini ſui: vt cùm amoueretur, reciperent eum in domos ſuas, memores ſui beneficij. Et ideo dicit, quòd *homo quidam erat diues qui habebat uillicum*, & infrà in fine applicat parabolam ad propoſitum, dicens: *& ego uobis dico, &c.* Similiter enim, *homo quidam*, id eſt, ipſe Deus pro nobis humanatus diues: quia gloria & diuitię in domo eius, *habet uillicum*, id eſt diſpenſatorem, cui tradidit bona ad diſpenſandum. Huius ergo Domini, id eſt, Chriſti triplex eſt uillicus, ſcilicet in ſpiritualibus, prælatus: in temporalibus, princeps terrenus: in utriſque, quilibet Chriſtianus. Quilibet enim homo eſt uillicus Dei, cui triplex uilla commiſſa eſt gubernanda, qui fructus cuiuſlibet uillæ prudenter debet diſpenſare. Prima uilla, eſt mundus iſte, cuius fructus ſunt bona temporalia: quæ quilibet cuſtodire debet, ne mali rapiant, & ut ſibi commiſſa ſeruis Domini ſui diſtribuat. Secunda villa, eſt corpus proprium, quod eſt cuſtodiendum: ne quando ingrediatur mors ad animā per portas ſenſuum: bona etiam ipſius corporis ut ſanitas & fortitudo, &c. ad Dei ſeruitium & honorem ſunt diſpenſanda. Tertia uilla, eſt anima quæ à prauis cogitationibus eſt cuſtodienda, cuius omnes uirtutes debent diſtribui ad cognitionem & honorem & amorem Dei. *Et hic*, ſcilicet triplex & prædictus uilli-

Villicus quis dicitur.

Villa triplex nobis commiſſa.

A cus diffamatus eſt apud illum, ſcilicet Deum: quia nihil latet eum, *quaſi diſſipaſſet bona ipſius*, malè eis vtendo: ſcilicet res temporales in illicitis & ſuperfluis expendendo, corpus ſuum uoluptatibus dando: animā immundis cogitationibus implendo. Et bene dicit, ipſius: quia bona noſtra, Dei ſunt authoritate: ſed noſtra ſunt, utilitate. Fit autem hîc diffamatio uel accuſatio remorſu conſcientiarum, uel euidētia operum, uel per Angelos qui nobis miniſtrant, & omnia opera noſtra Deo renunciant. *Et uocauit illum*, ſcilicet inſpirationibus interioribus, prædicationibus exterioribus, euidentibus beneficijs, multiplicibus flagellis: & incutiendo timorem æternæ damnationis, *& ait illi*, cum ante mortem corripiendo & monendo. *Quid*
B *hoc audio de te?* bonorum diſpenſatore. *Redde rationem uillicationis tuæ*: & dum uiuis cogita qualiter debes operari. Oportet enim reddere rationem, aut in uita, aut poſt mortem. Iam enim ultrà, ſcilicet à tempore mortis tuę non poteris uillicare, nec quicquam boni agere. Tunc enim non poterit quis Deo ſatisfacere de rebus per eleemoſynas: nec de corpore per ieiunia, nec de anima per orationes. Tria uerba dicit hic Chriſtus peccatori, magnæ anguſtiæ & anxietatis: quæ ſi continuè inſonarent auribus noſtris, nullo modo peccaremus. Primum eſt rigidæ reprehenſionis: cùm dicitur: *Quid hoc audio de te?* ſic ditato gratiarum muneribus, ſic præuento benedictionibus diſſipatore
C rerum mearum tibi commiſſarum. *Quid hoc audio*, clamorem de terra reſonantem tam horribilia ſcelera, tam antiqua uitia, qui tanta bona diſſipaſti: quia temporalia malè expendiſti, corpus inquinaſti, & animam peccatis inueteraſti. Secundum uerbum eſt anxij timoris, cùm ſubditur: *Redde rationem uillicationis tuæ*. O uerbum ſtrictum. O uerbum anxium. O uerbum durum, diſcuſſionis diſtrictæ tunc faciendæ, quando exigetur à nobis ratio de occultis cordium cogitationibus, de ocioſis ſermonibus, de noſtris operibus: tunc aperti erunt libri cœleſtes, tunc apertus erit liber conſcientiæ, in quo leget memoria quicquid homo cogitauit, dixit, & fecit: tunc examina-
D būtur omnia, & tunc diſcutietur de tota uita noſtra. Tertium verbum eſt amari doloris, cùm additur: *Iam non poteris uillicare*. In futura enim vita tollitur omnis uillicatio hominum: ita ut ulterius nec bene, nec malè poſſint operari. Magnus igitur eſt dolor animæ, quando proximāte hora mortis, audit ſibi dici, quòd ulterius non poſſit uillicare. Puto quòd totum mūdum daret, ut ſibi concederetur ſpatium unius horæ quo pœniteret, & aliquid boni ageret: ſed non datur, quia tempus illud eſt reddendæ rationis, non exercēdæ uillicationis. Audiamus ergo hæc uerba tria ſeueri iudicis, & ante iudicium placemus eum, ut non pereamus.

E Timens autem uillicus de uocatione in morte uel in iudicio, & reddenda ratione, *ait intra ſe*, in ſua cogitatione. Intra ſe loquitur, qui nullum amicum inuenit, cum quo conſiliari poſſit. *Quid faciam: quia Dominus aufert à me uillicationem?* id eſt, omnium uillarum prædictarum cuſtodiam, ſcilicet tam rerum, quàm corporis & animæ, & hoc erit in morte. Sæpe enim contingit, quòd tales timore mortis ducuntur ad pœnitentiam, & ad cogitandum de uita futura. Sic ſemper cogitare debet peccator ſecundum Iob: Quid faciam cùm ſurrexerit Deus ad iudicium, & cùm quæſierit, quid reſpondebo illi? Non ait, quid dicam: ſed, quid faciam, quia apud diſtrictum iudicem non excuſant uerba ſuaſoria, ſed facta meritoria. *Fodere*, per

non ualeo: id eſt, proprio labore & pœnitentia non poſſum de peccatis ſatisfacere, & ad uitam beatam uenire. *Mēdicare*, per orationem, *erubeſco*: quia uerecundum debet eſſe huius mundi diuitibus petere ſuffragia ſpiritualia, & non rependere in temporalibus. In alia uita anima non poteſt operari opera quibus adiuuetur ad gloriam. Vnde Chryſoſtomus. Vita præſens habet exercitium mandatorum, futura uerò ſolatium. Si nihil operatus es hîc, fruſtra in futuro ſperas. Item nec bona ipſa poteſt ab aliis mendicando impetrare: quia nō dabitur ei. Huius ſignum ſunt uirgines fatuæ, quæ petentes oleum, à prudentibus ſunt expulſæ: ſed nec diues epulo mendicans guttam aquæ meruit recipere. *Scio quid faciam*: quia ſcilicet antequam tollat per ſententiam mortis à uillicatione, debita relaxabo debitoribus Domini mei, & diſtribuam eis de facultatibus ipſius, *ut cùm amotus fuero à uillicatione*, ſcilicet in morte: *recipiant me in domos ſuas*: id eſt, per eorū merita & ſuffragia recipiar in uita beata, ne cogar fodere, aut mendicare fruſtra. Et in domos pluraliter, propter diuerſitatem prēmiorum: quia ibi manſiones multæ ſunt. In has domos nullus poteſt ingredi, niſi per oſtium miſericordiæ, uel ſpiritualis, uel corporalis. In cuius ſignum Salomon in ingreſſu ſancta ſanctorum, fecit duo oſtiola de lignis oliuarum: per oleum enim miſericordia deſignatur. Nota quòd manſiones cœleſtes ſunt pauperum: quia illis datę ſunt: pauperum enim ſpiritu eſt regnum cœlorum. Vnde ſi diuites illud habere uolunt, oportet ut à pauperibus emant. Diuites enim habēt domos in terra, pauperes in cœlo: libenter ergo diuites recipiant pauperes in domos ſuas in terra, ut à pauperibus recipiantur in cœlo. Vnde Auguſtinus. Præbe terram, & accipe cœlum. Vbi conſiderandum eſt, quòd ut ſuprà dictum eſt, tres uillæ commiſſæ ſunt homini: ſcilicet mundus, corpus, & anima: quorum fructus debet diſpenſare ad honorem Dei. Corpus nanque ſuū debet diſtribuere ieiuniis, uigiliis, & cęteris laboribus pro Deo aſſumptis: & tunc ſanitas, fortitudo, pulchritudo, quæ ſunt bona corporis, optimè erunt diſpenſata. Si uerò corporis labores ſuſtinere non poſsit, dicens cum uillico, *fodere non ualeo*: ſaltem bona animæ, quæ ſunt amor, cognitio, & memoria, ita diſtribuat orando, meditando de lege Domini, & cunctos etiam inimicos amando, ut orationibus ſibi recompenſetur, quod laboribus efficere nō potuit. Etſi rurſus orare erubeſcit, ut pote quia neſcit: dicens quemadmodum & hic uillicus dicebat, *mendicare erubeſco*: qui enim orat, mendicat, quia ſuffragium petit: tunc certe non reſtat, niſi ut prouideat ſibi taliter de bonis terræ uillæ Domini, ſcilicet de bonis temporalibus eleemoſynas largiendo, quòd alis diſpenſatio omnem defectū excuſet corporis & animæ. Ieiunium enim, quod diſtribuit bona corporis: & oratio, quæ diſtribuit bona animæ: atque eleemoſyna, quæ diſtribuit bona mundi: ſunt opera quibus habetur uita æterna. *Conuocatis itaq; ſingulis*, ſeorſim his ab illis, *debitoribus Domini ſui*: quia religioſi & pauperes quantumcunque iuſti, ſunt debitores Dei: fecit circa eos miſericordiam de bonis temporalibus ſibi traditis ad diſpenſandum, dans ipſis oleum & triticum: oleum quippe compaſsionis, & triticum ſubuentionis. Ad hoc ergo tendit iſta parabola, ut ſicut dedit de bonis Domini oleum & triticum: ſic & nos demus pauperibus de bonis à Deo nobis traditis, oleum compaſsionis interioris, & triticum ſubuentionis exterioris: quia bonorum nobis datorum non

Ioan. 14.

Manſiones cœleſtes pauperū ſunt. Matth. 5.

A Domini, ſed tantum diſpenſatores ſumus. In hoc autem quòd plus dedit de oleo, quàm de tritico: ſignificatur quòd plus debemus cōpati affectu, quàm poſſumus ſubuenire effectu. *Et laudauit Dominus uillici*, non Dominus omnium, *uillicum iniquitatis*, id eſt, uillicum iniquum: non quòd aduerſus eum fraudulenter, ſed pro ſe prudenter, ſecundum prudentiam huius ſeculi, non tamen bene uel meritoriè egiſſet: non enim laudauit eum de fraude quam fecit, ſed de prudentia & ingenio, quo ſibi in futurum proſpexit: eſt nanque prudentia, quædam ſibi in poſterum prouidentia. Sic diuites huius mundi non ſunt laudabiles de deceptione in illicitis actibus: ſed de hoc quòd prudenter ſe conuertunt ad diſtribuendum bona, in piis

Laudatio uillici.

Prudētia.

B operibus: ut per hoc prouideāt ſibi in futurum: quia ſecundum Ambroſium, Sola miſericordia eſt comes defunctorum. Cui etiam prudentiſsimè non ſolum Dominus uillici, ſed etiam Dominus omniū applaudere uidetur, ſubiungens ad quid hanc ſimilitudinē dederit: *Quia*, inquit, *filij huius ſeculi*, & tenebrarum, id eſt homines temporalibus intenti, & amatores mundi, *prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua carnali*: id eſt in ſecularibus, ad quæ uidentur geniti: id eſt magis aſtuti & feruidi ſunt in carnalibus & temporalibus negociis agendis, quàm filij lucis & uitæ æternæ: id eſt, homines ſpiritualibus deputati, & amatores cęleſtium ſint in ſpiritualibus negociis exercendis. Pru-

C dentiores ſunt illi in malo, quàm iſti in bono. Vix enim inueniuntur aliqui, qui tantam prudentiam & curam habent in acquirendis bonis æternis & permanentibus, quantam calliditatem & ſolicitudinem iſti habent in acquirendis bonis temporalibus & fugitiuis. Pro his enim die noctuque uigilant, anguſtiantur, laborant, & modis omnibus tales diuitias coaceruare non ceſſant. Sicut bubo & cattus clarius uident de nocte, quàm homo, non ad legendum litteras, ſed ad capiendum mures: ſic filij ſeculi acutius uident, quàm filij lucis: non ad ſciendum legem Dei, ſed ad acquirendum bona mundi. Audiant hæc filij lucis, & à filijs tenebrarum, ſcilicet huius ſeculi, uinci erube-

Prudentes ſeculi.

D ſcant. Ideo enim hæc ſcripta ſunt, ut audiendo prudētiores fiant, non autem ut iniquitatis uillicum imitando, fraudem uel iniuſtitiam in aliquo agant. Vbi Beda: Audiant ſapientes huius ſeculi, ut ſtultam ſapientiam deſerere, & ſapientē Dei ſtultitiam diſcere querant: quanti eorum ſapientiam diuina æquitas æſtimauerit: quos non uerè prudentes, ſed in generatione ſua prudentes eſſe commemorat. Iuxta hoc quòd alibi dicitur, *uæ qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris, & corā uobiſmetipſis prudentes*. Nec nō & amatores uitę ęternæ filios lucis appellando: non aliud eos qui ſapientes ſunt ut mala faciant, bene autem facere neſcierūt, quàm filios eſſe tenebrarum arguit: filij autem lucis, & filij huius ſeculi uocantur, quomodo filij regni &

Beda in cap. 16. Lucę.

Eſaie 5.

E filij perditionis: cuius enim quiſque agit opera, eius cognominatur & filius. Hæc Beda. Sed heu nos (ut ait Hieronymus) feruentiſsimi ſumus in terrenis, frigidiſsimi in cœleſtibus: & ſummā in rebus paruis exhibemus alacritatem, ad maiora tepeſcimus: celerem habituræ finem res ſine fine quæruntur, cœleſtes diuitias immortales honores, pigra quadam diſsimulatione negligimus. Hæc Hieronymus. Vbi notandū, quòd quædam eſt ſapientia nociua: & iſta eſt carnalis, quam habent auari, in acquirendo diuitias: ſuperbi, in acquirendo honores: luxurioſi, in acquirendo delitias. Vnde Iacobus: Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens: ſed terrena, quò ad auaros: animalis, quò

Hierony. ad Hedibium.

Sapientia nociua.

Iacobi 3.

quò ad luxurioſos: diabolica, quò ad ſuperbos. Quantum autem ad iſtam ſapientiam, uerum eſt quòd filij huius ſeculi ſunt prudentiores filijs lucis, quia filij lucis eam aſpernantur & fugiunt. Secunda ſapientia eſt ſuperflua, quæ eſt de impertinentibus ad ſalutem.

Sapientia ſuperflua.

Iſta ſapientia eſt mundana & ſecularis, ſiue ſit philoſophica & phyſica: ſiue ſcientia legũ & decretalium, quæ pro tanto dicuntur ſuperfluæ: quia ſine illis poteſt ſalus eſſe. Quantum etiam ad iſtam ſapientiam, filij ſeculi ſunt ſæpe prudentiores, quàm filij lucis: quia uiri ſpirituales parum curant de talibus ſcientijs. Tertia ſapientia eſt neceſſaria, quę eſt de expedientibus ad ſalutem: & iſta eſt ſapientia diuina, quæ conſiſtit in uera Dei & boni cognitione.

Sapientia neceſſaria.

Quantum autem ad iſtam ſapientiam, filij lucis ſunt prudentiores, quàm filij huius ſeculi: imò in rebus diuinis filii ſeculi uidentur eſſe ſtulti, filij autem lucis ſunt ualde ſapientes & prouidi. Qui autem ſunt filij ſeculi, non apparet manifeſtè: ſed tamen poteſt de hoc aliqua coniectura haberi.

Filij ſeculi per coniecturas.

Vna eſt, quia communiter filius habet inclinationẽ & artificium patris: & ideo quando perſona tota eſt mundana, & ad negocia mundi inclinata, ſignum eſt quòd pertinent ad filios ſeculi. Secũda coniectura eſt, quia filius aſſumit arma patris, ſic perſona quæ in ſeipſa aſſumit arma mundi, quæ ſunt ſuperbia, auaritia, gula, luxuria: hæc uidetur pertinere ad generationem mundi. Filij autẽ lucis ſimiliter cognoſcuntur duplici coniectura. Prima eſt, quando perſona cum omni deuotione ſuſtinet uiſitationem Dei, qua uiſitatur per flagella: uel alio quocunque modo: & quando non permittit aliquid in corde ſuo, quod eſt contrarium Deo: ſignum eſt quòd eſt filius Dei. Secunda coniectura eſt, quia communiter pulli auium comedunt libenter cibum, quo conſueuerunt uti parentes eorum, & in ipſo potiſsimè delectantur: ſic quando homo libenter deguſtat cœleſtia, quæ fuerunt cibus Chriſti, & ei ſapiunt talia, ac continuè conatur qualiter impleat uoluntatẽ diuinam, iſte eſt propriè filius Dei. Deinde quaſi à minore, infert concludendo propoſitum. *Et ego uobis dico. Facite uobis*, id eſt, ad ueſtram utilitatem, *amicos de mammona iniquitatis*, ſcilicet de temporalibus diuitijs: ſed non eo modo quo fecit uillicus iniquitatis, non defraudando aliena, ſed largiendo ueſtra, *ut cùm defeceritis*, meritis proprijs & præſenti uita, *recipiant uos in æterna tabernacula*: id eſt, per ſua merita & ſuffragia impetrent apud Deum, uos finaliter recipi in uita beata.

Mãmona iniquitatis.

Ad hæc tabernacula propheta ſuſpirans ait: Quàm dilecta tabernacula tua: quaſi diceret Dominus, Si ſibi in futurum etiam cum dolo & fraudulenter prouidens laudatur: multo magis laudandi eritis ſi ſine dolo & legitimè uobis prouideritis. Vbi Gregorius. Si nos eorum, ſcilicet pauperum, amicitiis ęterna tabernacula acquirimus: dantes penſare debemus, quia patronis potius offerimus munera, quàm egenis bona largimur. Mammona mammonę lingua Syra, diuitiæ dicuntur: & mammon mammonis Satanas, qui opibus ſeducit, appellatur. Et eſt aduertendum, quòd non dicuntur hîc diuitiæ iniquitatis: quia iniquè & de malo acquiſitæ: de illis enim nõ præcepit Dominus fieri eleemoſyam, cùm nunquã bonus uſus iuſtificet malè acquiſita: & ideo talia ſunt reſtituenda, non in eleemoſynis danda. Poteſt tamen de diuitijs iniquo affectu, uel actu malè acquiſitis fieri eleemoſyna, ut de acquiſitis per meretricium, uel lenocinium, uel diebus feſtiuis laborando, uel huiuſmodi. Si uerò diuitiæ non de malo ſunt acquiſitę, ni-

Pſal. 83.

Gregor. lib. 21. moral. cap. 14.

Mãmona.

Eleemoſyna de quibus fiat.

Diuitiæ iniquæ.

A hilominus dicuntur mammona iniquitatis, pluribus de cauſis. Primò, quia non ſunt ueræ diuitiæ, nec ſeruant quod promittunt: ſed falſæ, quia fallunt & decipiunt. Promittunt enim ſecuritatem, & dant timorẽ: ſatietatem, & dant eſuriẽm: ſtabilitatem, & dant ſubitam deiectionem. Secundò, quia iniqui in eis confidunt, ac fidem & ſpem in eis conſtituũt. Tertiò, quia iniquus mammon præeſt eis qui tentat homines cupiditate, ut ſeruiant auaritiæ: quod eſt idolorum ſeruitus, & ſæpe faciunt homines iniquos: ut ſemper deſiderent amplius. Quartò, quia ſunt multarũ iniquitatum materia: propter diuitias enim multa cõmittuntur iniqua, & expenduntur in multis illicitis & ſuperfluis. Quintò, quia ut plurimum acquiruntur iniquè:

B in pluribus enim prædeceſſoribus neceſſe eſt aliquẽ reperiri, qui iniuſtè uſurpauerit aliena: unde vulgata communi dicitur ſententia: Omnis diues aut iniquus eſt, aut hæres iniqui. Sextò dicuntur mãmona iniquitatis. i. inæqualitatis: ęquia inqualiter poſsidetur: nam unus habet ad ſuperabũdantiã, alius ad ſufficiẽtiam, alius ad neceſsitatẽ extremẽ, alius ad totalẽ penuriã. Septimò, quia iniquè retinentur: quod enim ultra neceſſaria uitæ retinetur, nec proximi neceſsitatibus erogatur: pecunia eſt iniquitatis, id eſt, contra æquitatem: in ea enim non ſeruamus æquitatem quã proximo debemus, quẽ ſicut nos diligere iubemur. Pauperes ergo recipient nos in ſuas domos cœleſtes, ſi

Bonorum diuiſio.

C nos eos receperimus in noſtras domos terreſtres. Vnde Auguſtinus. Omnia bona ſua dedit Deus duobus hominibus: diuitibus terrena, pauperibus cœleſtia Sed Deus uolens utrumque ſaluare, cõſtituit ut hîc diuites in ſua hæreditate recipiant pauperes: & pauperes in ſua hæreditate eos collocent, & uterque per alium collocetur. Et ſi non omnes pauperes poſſunt nos recipere in domos cœleſtes, tamen quia largimur his, recipiemur ab Angelis & Sanctis: quia largiendo pauperibus Angelorum nobis cæterorumq; ſanctorum gratiam comparamus: & quamuis bonũ ſit eligere pauperes bonos, & alijs præferre in datione eleemoſynæ, tamen qui dat indigenti peccatori, nõ

Auguſti. lib. 50. hom. 14.

D quia peccator: ſed quia homo eſt: non peccatorem nutrit, ſed iuſtum: quia culpam non diligit, ſed naturam. Qui autem eleemoſynam accepturus eſt, attendat bene ſi indigeat: alioquin non accipiat ne rapinã committat. Vnde Hieronymus. Monache ſi eges & accipis, das potius, quàm accipias. Si autem nõ eges, & accipis: rapis. Porrò non indiget monachus, ſi habeat quod naturæ ſufficit. Et hanc ſufficientiam Apoſtolus certa diffinitione deſcribit: habentes, inquit, alimenta & quibus tegamur his contenti ſumus. Vnde in collatione abbatis Abrahæ. Noueris autem te ex hoc non leui affici detrimento: quia cùm ſis ſani corporis, ac robuſti: ſtipe ſuſtentaris aliena, quę iuſtè ſolis eſt debilibus attributa. Miſericordiæ ergo operi-

Hierony. in Pſal. 143.
1. Timo. 6.

Caſſianus collat. 24. cap. 12.

Opera miſericordiæ.

E bus inſiſtamus: quia multa bona & in uita, & in morte, nobis inde comparamus. Vnde Hieronymus: Nõ memini me legiſſe malè mortuum qui libenter exercuit opera pietatis: habet enim multos interceſſores, & impoſsibile eſt multorum preces non exaudiri. Vnde & Leo papa: Quicquid in cibos pauperum, in curationes debilium, in precia captiuorum, & in quęlibet opera pietatis impenditur: non minuitur ſed augetur. Nec unquam apud Deũ perire poterit, quod fidelis benignitas erogauerit: dum quod cuique tribuit, id ſibi ad præmium recondit. *Beati enim miſericordes: quoniam ipſorum miſerebitur Deus.* Nec delictorum memoria erit, ubi teſtimonium pietatis affuerit.

Hierony. ad Nepotianum.

Leo ſermone de eleemoſina.

Matth. 5.

Hæc

Hæc Leo papa.Religioſus uerò,& qui non habet unde poſsit eleemoſynam dare materialem ,nihilominus ex corde poteſt facere eleemoſynam Deo ualde gratam: uidelicet ad hoc uoluntatem habendo, ſeu etiam illatas ſibi iniurias proximo indulgẽdo,uel aduerſitati alienæ ex corde compatiendo. Igitur o monache,o clerice,o laice,dum uiuis cogita qualiter debeas operari:ut ſcias & habeas quid in iudicio poſsis reſpondere:ubi audies, redde rationem uillicationis tuæ.Villici enim ſumus,non Domini, rerum temporalium & ſpiritualium nobis ad neceſſarios uſus proximorum commiſſarum.Et ſi eas proximis nõ diſtribuimus,alia retinemus. Vnde Chryſoſtomus: Opinio quædam erronea aggenerata mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea uerò eſt opinari, quòd ea quæcunque poſsidemus in uſu uitæ, poſsidemus ut Domini. Et ideo etiam oportunè ea apprehẽdimus, tanquam bona præcipua. Sed contrarium eſt. Non enim nos ut Domini in uita præſenti collocati ſumus in propria domo, ſed tanquam hoſpites & aduenæ: quò nolumus ducimur, & quò non putamus: & qui nunc locuples eſt,in breui fit mendicus. Ergo quicũque ſis, noueris te eſſe diſpenſatorem alienorum: & tranſitorij uſus & breuis tibi iura conceſſa ſunt. Abiecto ergo ab anima domini faſtu,ſumas humilitatem, & modeſtiam uillici.Hæc Chryſoſtomus.Attende & aliud quod tibi dicetur: iam enim non poteris uillicare & operari.Vnde Chryſoſtomus:Quotidie talia per effectus nobis exclamat Deus, oſtendens nobis feruentem in meridie ſoſpitatem,priuſquam aduespe raſcat exanimem, & alium inter prandia expirantẽ,& diuerſimodè ab hac uillicatione diſcedimus.Sed fidelis diſpenſator,qui de propria diſpenſatione confidit: deſiderat cum Paulo diſſolui & eſſe cum Chriſto. Is autem cuius ſunt uota terrena,anxiatur in exitu.Hęc Chryſoſtomus.Cogita etiam quòd tunc fodere non ualebis, & mendicare erit confuſionis. Vnde Beda: Ablata quippe uillicatione fodere non ualemus:quia finita hac uita,in qua tantum licet operari,nequaquã ultrà bonæ conuerſationis fructum ligone deuotæ compunctionis licet inquirere.Mendicare confuſionis eſt,illo ſcilicet peſsimo genere mendicandi, quo uirgines illæ fatuæ mendicaſſe feruntur,& de quo Salomon ait:*Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æſtate,& non dabitur ei.*Hęc Beda.Vt autem idem dicit Beda,ſi hi qui præbent eleemoſynam de iniquo mammona, faciunt ſibi amicos, à quibus in æterna tabernacula recipiantur:quanto magis hi qui ſpirituales largiuntur epulas,qui dant conſeruis cibaria in tẽpore ſuo: certisſimè debent ſpe ſummæ retributionis erigi.

Domini nõ ſumus hic. — *Philipp. 1.* — *Beda ĩ cap. 16. Lucæ.* — *Prouer. 20.* — *Prouer. 31.*

Poſtquam ergo Dominus præmiſit de diſpenſatione pecuniæ corporalis,ſubdit de diſpenſatione pecuniæ ſpiritualis dicens: *qui fidelis eſt in minimo*, & in diſpenſatione minorum,ſcilicet temporalium: *& in maiori*,id eſt, in diſpenſatione maiorum, ſcilicet ſpiritualium,*fidelis eſt.Et qui in modico*,ſcilicet in carnalibus,*iniquus eſt*,vt non bene pro neceſsitate proximorum expendat:*& in maiori*,ſcilicet in ſpiritualibus,*iniquus eſt*,ut non pro utilitate communi diuidat: quaſi diceret, qui bona temporalia quæ ſunt minima bene diſpenſauit in eleemoſynis, & in alijs pijs uſibus, dignus eſt ut ſibi committatur diſpenſatio ſpiritualiũ quæ ſunt maiora:quia fidelitas diſpenſationis primę, eſt argumentum fidelitatis ſecundæ. Et qui modica, ſcilicet bona temporalia non bene diſpenſauit: ſed in illicitis conſumpſit,uel male retinuit:indignus eſt ut

A ſibi comitatur diſpenſatio maiorum, ſcilicet ſpiritualium; quia infidelitas prima, eſt argumentum ſecundæ.Hic habes argumentum,quòd auarus non eſt bonus prædicator,uel prælatus. Vnde ſubdit:Si ergo in iniquo mammona,ſcilicet in bonis temporalibus & diuitijs, fideles non fuiſtis diſpenſando,quæ ſunt magis bona ſecundum apparentiam, quàm ſecundum ueritatem: quod uerum eſt, ſcilicet bona ſpiritualia, quæ ſunt uera bona,quis credet uobis? id eſt, tradet uobis ad diſpenſandum? quaſi dicat, nullus ſapiens. Vnde habes exemplum de quodam epiſcopo, qui quatuor caſeos tradidit ad cuſtodiẽdum nepoti ſuo: & quia malè cuſtodiuit,ideo curam animarum tradere ſibi noluit.*Et ſi in alieno fideles non fuiſtis*, ſcilicet in
B temporalibus,quæ ſunt aliena à nobis, quia ſunt extra nos:*quod uerũ eſt*,ſcilicet bona ſpiritualia,quę ſunt habentibus intrinſeca,*quis dabit uobis ad diſpẽſandum?* quaſi dicat nullus ſapiens hoc faceret.Qui enim fidelis non eſt in diſpenſatione bonorum fortunæ, & diuitiarum corporalium,quæ reſpectu ſpiritualium falſæ diuitiæ ſunt,& à nobis alienæ, quia extra naturam noſtram ſita:nihil enim intulimus in hunc mundum, & nihil hinc auferimus:poſſuntque nobis auferri etiã nolentibus:diſpenſationem bonorum gratiæ,& diuitiarum ſpiritualium,quæ ueræ diuitiæ ſunt,& noſtra quia propriè homini deputata(ad ea enim habenda nati ſumus,nec poſſunt nobis auferri nolentibus)nul
C lus ei credere uel dare debet: quia in eis etiam infidelis eſſet. Vnde Ambroſius. Alienę à nobis diuitię ſunt: quia præter naturam ſunt.Neque nobiſcum naſcuntur, neque nobiſcum tranſeunt. Neque enim noſtra ſunt quæ non poſſumus auferre nobiſcum. Sola uirtus eſt comes defunctorum, ſola nos ſequitur miſericordia.Et ut dicit Auguſtinus. Poteſt homo inuitus amittere bona temporalia:nunquam autem,niſi uolens,perdit æterna.ſecundum Bedam:In minimo eſt fidelis,qui habet uiſcera pietatis, & opera miſericordiæ: dando eleemoſynas, & diligendo proximos: in maiori eſt fidelis, qui omnino adhæret creatori: & unus ſpiritus cum eo deſiderat fieri. Sed qui fratrem non diligit quem uidet,nec egeni miſeretur, quomo
D do diliget Deum quem non uidet: & quomodo ſeipſum Deo tribuet? Valde ergo conſiderandum eſt, in electione prælatorum & præpoſitorum quales in modico fuerunt: & quid pietatis & miſericordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles non ſunt, in magnis quoque fideles non erunt. Vnde præcepit Apoſtolus Timothæo,& Tito:ut in eligendo epiſcopo ſemper præconſiderent ſi fidelis fuerit,& non auarus in diſpenſatione rei familiaris: ſæpe enim auarus in erogatione pecuniæ corporalis,auarus eſt in erogatione talenti ſpiritualis:ut nil uerè faciam, niſi pro pecunia:uel pro perſonis, & iuxta acceptionem perſonarum. Comitatur enim eum ſæpe auaritia & cupiditas uſque ad ſpiritualia. Et ideo tales ſi promouen-
E tur in eccleſia,non eſt ex Dei ordinatione,ſed magis ex permisſione quadam diuina. Demus igitur aliena, ut ſuſcipiamus noſtra: præbeamus parua, ut recipiamus magna: ſeminemus in benedictione, ut metamus benedictionem:ſed qui parcè ſeminat, parcè & metet.Si bene diſpenſamus bona minora,ſcilicet fortunæ & naturę: merebimur promoueri ad bona maiora, ſcilicet gratię & glorię.

Auari deteſtatio. — *1. Timo. 6.* — *Ambro. in cap. 16. Lucę.* — *Diuitię alienæ à nobis.* — *Beda in ca. 16. Lucæ.* — *1. Timo. 3. & ad Titum 1.* — *2. Cor. 9.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, animam meam fac uirtutum uillam:ne uillicus tuus,ratio mea, diſſipet bona tua mihi credita, quia poſt mortem neſcio,*

neſcio, quid meritorij faciam. Remitte mihi centum cados olei, quos tibi debeo per contemplationem, & centum coros tritici, quos tibi debeo per operationem: & amici tui pauperes, qui te diligunt, & tibi conformantur, fiant mei apud te interceſſores, aduocati, & patroni: ut cùm defecero proprijs meritis, & ab hac uita: recipiar meritis eorum & ſuffragijs in domos ſuas, ſcilicet in æterna & dilecta tabernacula. Amen.

De diuite epulone, & Lazaro mendico ad ianuam eius iacente. Cap. XVI.

Luc. 16.

PHARISAEI autem, qui erant auari, audientes dominum Ieſum de contẽptu mundi & contra auaritiam diſputantẽ: ac homines ab appetitu diuitiarum retrahentem: & ad faciendum eleemoſynas inducentẽ: *deridebant eum*: quaſi irrationabiliter loqueretur, & contraria legi propheti ſque præciperet, ubi multi ditiſsimi Deo placuiſſe leguntur, & obſeruatoribus legis bona temporalia promittuntur: non attendentes quia in lege carnalibus minora, propter regnum ęternum: & in Euangelio ſpiritualibus maiora propter regnum cœlorum iure præcipiuntur: & ideo inter legem & euangeliũ, ſicut promiſsionum, ita & præceptorum debere eſſe diſtantiam. Ibi nanque dictum eſt, *Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*: hic uerò. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Item lex non promittebat temporalia, tanquam principale præmium: & ideo ubicunq; in ſacra ſcriptura pro actibus uirtutum promittuntur bona temporalia, ſub illis intelliguntur bona ſpiritualia, & æterna, tãquã principaliter promiſſa. Nec temporalia ſic promittuntur ad malum uſum, ſicut Phariſæi iſta ad defenſionem ſuæ auaritæ malè inducebant: ſed ad bonum: quia illi qui bene utuntur diuitijs, non ſeruiunt eis, nec dæmoni per eas tentanti: ſed magis econuerſò diuitiæ ſeruiunt ipſis, quia ſunt eis iuuamenta uirtutis: & tales fuerunt Abraham, & alij diuites qui Deo ſeruierũt, & placuerũt in eis. Unde occurrit eis Dominus confutans, & redarguens eos de vana gloria, & de auaritia, dicens: *Vos eſtis qui iuſtificatis uos coram hominibus*, auaritiã ueſtrã prædicto modo falsè colorãdo: & opera ueſtra vt ab hominibus uideamini faciẽdo: *Deus autẽ*, cui omnia nuda & aperta ſunt: *nouit corda ueſtra* & iniquitatẽ ibi latentẽ, *quia quod hominbus* & in reputatione hominũ, qui uident in facie *altum eſt*. i. apparens iuſtitia, & nõ exiſtens in re, *abominatio eſt apud Deum*, & in reputatio-

Matth. 5. a
Legis promiſſio.

A ne Dei qui uidet in corde: quia ſimulata ſanctitas, duplex eſt iniquitas: eſt enim & ſimulatio, & iniquitas. Audiant hoc hypocritæ & ambitioſi, quia quãto magis apparent, & ſe exaltant apud homines, tanto magis abominabiles ſunt apud Deũ. Igitur q̃a Deus uidet corda, & per conſequens etiam facta, quantũcunque ſecreta: ſtudẽdũ eſt cuilibet ẽt cùm ſolus fuerit, ut & cogitando & operando mala declinet, & bona faciat. Si enim Deum præſentem, & omnia uidentẽ, & uindicantem ſemper cogitaremus: aut uix aut nunquam peccaremus. Unde Boët. Auerſamini uitia, colite uirtutes, ad rectas ſpes animum ſubleuate: humiles preces in excelſa porrigite: magna uobis eſt neceſſitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis iudi- B cis cuncta cernentis. Quia ergo Phariſæi corã hominibus ſe iuſtificabãt, & iuſtos ſe eſſe oſtẽdebant: peccatores quaſi infirmos cõtemnẽdo, & eleemoſynarũ remedia negligendo, quã iuſtè hæc auaritia & auara altitudo dãnanda ſit, in ſequẽti Dñs docet exẽplo, qđ maximè inducitur ad prouocandũ homines ad opera miſericordiæ ex diuite propter defectũ pietatis & miſericordiæ damnato: & non dicitur hic quòd ſit parabola uel ſimilitudo, quia eſt rei geſtæ narratio. Unde ſecundum quoſdam: Diues iſte Nabal erat, quem Dauid occidere uolebat, quia uictualia ſibi & ſuis negauerat. Dicit ergo: homo quidã. Vbi notandum ꝙ homo potius ſonat hic in uitiũ, quàm in naturã: ut di- C catur homo ab humo. i. humo adhærẽs per amorem terrenorum. Secundũ Greg. Non exprimitur nomẽ eius, quia non erat à Deo per approbationem cognitus: ſecundũ quod dicit ſaluator reprobatis: *Nunquã noui uos.* Vnde quaſi ignotus apud Deũ, nomine non deſignatur, neque nominatur à Deo: quia nomẽ quęſierat à mundo. *Homo ergo quidam erat diues*, non tam à poſſeſsione diuitiarum, quàm ab amore earum. Ecce ſuperfluitas in ſenſu, & concupiſcentia oculorum. *Et induebatur purpura*, rubea deſuper, propter inanẽ gloriam: *& byſſo*, alba deſubtus ad carnem, propter molliciem: ecce exceſſus, in ueſtitu & ſuperbia uitæ. *& epulabatur quotidie ſplendide*, ſeruiendo gulę magis quàm naturæ: ecce exceſſus in uictu & concupiſcen- D tia carnis, ſecundum quod ueſtimenta, ita & epulæ. Ad mollitiem & luxuriam cultu regio diſſoluebat carnem exterius: ac cibis & potibus refouebat interius. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus.* Diuiti adiungitur pauper, quia alter alteri confert, ſed differenter: quia diues confert temporaliter pauperi, & pauper ſpiritualiter diuiti. Unde Chryſoſtomus: Dum diues ſuſtentat pauperem, ſuſtentatur à paupere. Exprimitur autem hic nomen pauperis, quia à Deo per approbationem erat cognitus, ſicut & Moyſi dicit. Noui te ex nomine: unde & pauperibus humilibus dicitur. Gaudete & exultate, quia ueſtra nomina ſcripta ſunt in cœlis. Lazarus pauper & humilis nomina- E tur: diues uerò nec nomine dignus habetur. Nomina bonorum ſcripta ſunt in libro Dei: & nomina malorum in libro diaboli. In quo penſandum eſt, quantum intereſt inter publicam legem mundi, & benignam legẽ Dei. Nam diuites ſunt mũdo celebres per nomina ſua: ſed pauperes latent, nec nomen in mundo habent. Mos eſt dicendi. Quando de urbe profecti ſumus, obuiauit nobis talis comes, uel Dominus. Econtra de paupere dicitur. Nobiſcum unus pauper agebat iter. Sed in Euangelio eſt mos cõtrarius: quia pauperis nomen exprimitur, diuitis uerò nomen tacetur: ſuperbos diuites per iudicium reprobationis Deus neſcit, humiles pauperes per iudicium appro-

bationis

Simulata ſanctitas.
Diuitis epulonis nomẽ.
Gregorius hom. 40. in Euang.
Matth. 7.
Lazarus pauper.
Chryſoſto. hom. de diuite.
Pauperes latent.
Pauperis prælatio.

bationis noſcit. Cominus aſpicit hos, & eminus arcet illos. Diuitibus ſunt nomina in culmine mundi; ſed pauperibus ſunt nomina in aula Dei. *Qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus*, vt ex uicinitate magis appareret duritia diuitis exeundo, & reuertendo eum uidentis: & patientia pauperis ex uiſione diuitis. Vbi

Chryſoſto. ho. in euangelium de diuite.

Chryſoſtomus: Infœlicisſime hominum mortē corporis tui uides iacere ante ianuam, & non miſereris. Si Dei præcepta non conſideras: ſaltem miſerere cōditionis tuæ: & time ne & ipſe talis efficiaris. *Cupiens ſaturari de micis*, non dicit de precioſis, *quæ cadebant de menſa diuitis*: quodammodo dicēs ad diuitem. Sufficiunt mihi micæ menſæ tuæ: quas abijciendo proijcis inde. Præbe de ſuperfluo eleemoſynam: fac de nō damno lucrū, in quo nimia duritia apparet, eo quòd perire permittebat unde pauper ſubleuari poterat. *Et nemo illi dabat*, quia tali Domino talis familia: & ideo conformabantur ei in mētis duritia. Cùm ergo ante ianuam iacere ex uiſione pauperis diuiti non miſerenti, cumulus damnationis infertur: & rurſus ex uiſione diuitis tentatus quotidie pauper probatur. Quem ad maiorem ipſius probationem paupertas ſimul & ęgritudo, & uiſa diuitis copia & nulla ſibi adhibita cōſolatio afficiunt. Vbi Chryſoſtomus: Aegrotatio habet aliquod ſolatium, ſi opes habet. Si autem ad infirmitatis magnitudinem accedat & paupertas, duplex eſt infirmitas. Quanta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, ſed famis? *Sed & canes ueniebant, & lingebant ulcera eius.* Vnde talis pietas in lingendo ulcera pauperis, arguit duritiā diuitis: quia magis curiales erant canes pauperi, quàm eorum Dominus. Et nec à ſe canes remouere poterat, nec uiſitator erat qui remoueret. Qui etiam ſi mordendo punxiſſent, non eſſet qui illos amouiſſet. *Factum eſt autem ut moreretur mendicus*, in patientia, quæ opus perfectum habet probatus, *& portaretur*, ſecundum animam, *ab Angelis in ſinum Abrahæ*, de mendico diues factus, id eſt ad requiem, & lymbum ſanctorum patrum: ubi deſcendebant animæ iuſtorum morientium, antequam generale impedimentum gloriæ per paſsionem Chriſti eſſet amotum: qui ſinus (ſecundum Auguſtinū) ideo Abrahæ dictus eſt, non quòd ipſius tantum ſit, ſed quòd ipſe multarum gentium pater ſit, quibus ad imitandum poſitus eſt. Vbi Chryſoſtomus: Non ſuffecerat ad portandum angelus unus pauperem, ſed propterea plures ueniunt ut chorum lętitiæ faciant. Gaudet unuſquiſque angelorum tantum onus tangere: libenter talibus oneribus prægrauantur, ut ducant homines ad regnū cœlorum. *Mortuus eſt autem diues*, quia diuitiæ non poſſunt à morte ſaluare: *& ſepultus eſt in inferno*, ſcilicet damnatorum, id eſt in profunditate pęnarū infernalium: de diuite mendicus factus. Diues iſte tanquam diaboli parrochianus ad cœmiterium infernale à dæmonibus eſt deductus, & ibi eſt ſepultus. Ibi ſepelientur parrochiani diaboli ſine thure, & ſine aqua benedicta ad modum aſini. Vnde in Hiere. de quolibet reprobo dicitur, *ſepultura aſini ſepelientur*. Sepultura aſini eſt talis quia excoriatur, & pellis à Domino poſſidetur: carnes à canibus lacerantur, oſſa pluuijs & grandinibus derelinquuntur. Sic quando aliquis moritur iniquus, parentes poſſident ſubſtantiam terrenam, uermes lacerant carnem ſuam, ſupplicia infernalia lacerant eius animam, quę naturam oſsis habebit, quia conſumi nunquàm poterit. Et notandum quòd pluribus modis cognoſcitur aliquis, cuius parrochianus ſit: ſcilicet ſi ab eo baptiſmum ſuſcipiat, ſi ei primitias & decimas reddat, ſi eius miſſas & horas audiat. Qui ergo aqua concupiſcentiæ baptizatur, in qua character diaboli imprimitur: de quo in Apocalypſi dicitur. Qui initia operum & conſummationem tanquam primitias & decimas diabolo reddit, uel bona temporalia in illicitis conſumit: qui laſciuis cantilenis, & eroticis carminibus, ſeu uerbis detractorijs & malis intendendo, tanquam horas diaboli audit: diaboli parrochianum ſe oſtendit, & in eius cœmiterio ſepelietur in morte, ſicut etiam diues iſte eſt ſepultus. Sed qui baptizatur aqua pœnitentiæ, ubi imprimitur character Chriſti, ſcilicet Thau: de quo dicitur in Ezechiele. Qui initium & conſummationem bonorum operum Chriſto reddit, qui eius ſermones & uerba libenter audit deportabitur ab angelis in requiem Chriſti: cuius parrochianum ſe oſtendit. Meritò autem pauper deportabatur ab angelis, & angelica ei deputabantur officia: cui tam crudeliter denegata ſunt humanitatis obſequia, & meritò diues ſepultus eſt in inferno, ut ſuſtineat cruciatum nolendo, qui in præſenti uita crucem portare noluit pœnitendo. *Eleuans autem oculos ſuos*, ſpirituales, non corporales, quia ibi erat anima eius non corpus, *cùm eſſet in tormentis*, multiplicibus, quia eius oculi aperti erant per pœnam qui antè clauſi fuerant per culpam, *uidit Abrahàm à longe*, quia multum etiam ante apertionem ianuæ cœleſtis diſtabat ſtatus electorum à ſtatu reproborum, intantum quòd impoſsibilis erat tranſitus ab uno in alium, *& Lazarū in ſinu eius* ad cumulum ſuæ pœnæ, quem in proſperitate poſitus dedignabatur uidere. Sinus Abrahæ (de quo hic dicitur) ante paſsionem erat in lymbo inferni, ſed modo eſt in cœlo: ſicut enim trāſlatus eſt Abraham de lymbo: ſic & ſinus ipſius cum eo. Erat nanque in ſuperiori margine inferni locus aliquantulum habens lucem pro ſpe futuræ claritatis, ſine omni pœna materiali, in quo erant animę electorum, uſque ad deſcenſum Chriſti ad inferos: ſcilicet ad eundem locum, qui locus propter ſui tranquillitatem ſinus eſt dictus: ſicut & ſinus maris, dicitur locus quietus à uentis & tempeſtatibus: & dicebatur Abrahæ, quia ipſe fuit prima uia credendi, & primus publicè prædicauit fidem unius Dei. Hunc locum appellauit Iob tenebras, reſpectu uiſionis diuinæ: uel pro tædio expectandi ſaluatorē, dicens: *In tenebris ſtraui lectulum meum.* Secundum Bedam: Sinus Abrahæ, eſt requies beatorum pauperum, quorum eſt regnum cœlorum, quò poſt hanc uitam recipiuntur. Et ſecundum Auguſtinum: Sepultura inferni, pœnarum profunditas eſt: quę ſuperbos & immiſericordes, poſt uitam hanc uorat. Qui in præſenti uolunt tenere locum primum: in futuro retrudentur in locum nouiſsimum. Vbi Chryſoſtomus: Sicut autem pauperi, dum uiueret, grauiorem pœnam reddebat iacere ante ianuam diuitis, & aliena bona proſpicere: ſic diuiti mortuo augebat exercitium accubitus in gehenna, & proſpectus delectationis Lazari, ne ſola tormentorum natura, ſed & collatione honoris illius intolerabilius ſentiret ſupplicium. Aliorum diuitiæ, eorum qui in paupertate ſunt, tormenta ſunt. *Et ipſe clamans præ dolore*, dixit: *Pater Abrahàm, miſerere mei.* Hunc ſero & pro nihilo patrem uocat, quem in operibus miſericordiæ imitari noluit: & petit miſereri ſui, qui nec ſuimet miſertus eſt, nec Lazari. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aqua, & refrigeret, &c.* Lazarum petit mitti ſibi æſtuāti, cui ipſe micas panis noluit mittere eſurienti. Vocat

Marginal notes: *Crhyſoſto. ibidem.* — *Sinus Abrahæ.* — *Auguſti. lib. 4 de origine animæ cap. 15.* — *Chryſoſto. ubi ſupra.* — *Diues.* — *Hiere. 22.* — *Apoc. 19. d* — *Ezech. 9. c* — *Sinus Abraha.* — *Sinus.* — *Iob 17.* — *Beda 1 cap. 16. Lucę.* — *Auguſt. lib. 2. quæſt. Euang. cap. 38.* — *Chryſoſto. concione 2. de Lazaro.*

Section letters: A, B, C, D, E.

cat autem extremum digiti ſui modicum ſuffragium meritorum:& guttam aquæ,modicum quid refrigerantis miſericordiæ.Vnde notandum quòd lingua & digitus metaphoricè dicuntur in animabus ſeparatis:quales erant animæ Lazari & diuitis:ſicut enim in Deo,qui ſpiritus eſt,manus dicitur uirtus eius operatiua:ſimiliter in Lazaro hic per digitum intelligitur uirtus eius auxiliatiua: & per linguam diuitis, uirtus conceptus mentis expresſiua.Vnde non in uera,ſed imaginaria lingua punitur, dum per imaginationem in memoriam peccata linguæ reuocat. Et ſimiliter plura alia (de quibus hic dicitur) mentaliter fieri intelliguntur.Quanuis animæ corpora non habeant:tamen in membris pati dicuntur: quia exutæ à corporibus tales affectus in ſe ſentiunt pro peccatis,ac ſi in corpore paterentur in membris. In lingua ergo cruciari dicitur,id eſt in anima, quæ pro peccato linguæ amplius torquebatur,quia per eam plus peccauerat, ſecundum duo officia naturæ, in quibus lingua deſeruit,ſcilicet guſtum & loquelam, in quibus epulones frequenter offendunt. Per linguam quidem in officio guſtus peccauit,quia epulabatur quotidie ſplendide:& ſimiliter in officio loquelæ, quia inter epulas ſplendidas magis relaxatur lingua ad loquendum inepta. Et ideo expedit ualde in menſa ſobrietatem, & ſilentium obſeruare.Vnde Baſilius: Quantum poſſumus delitias mundi, & ciborum epulantiam fugiamus: ne quando cruciati in flamma, quæramus guttam aquæ,& nullum refrigerium conſequamur. Plenus nihilominus, ut uiſum eſt, iſte diues fuit uitijs: in eo enim erat auaritia,quia diues erat: non quia diuitias habebat,ſed quia auarè retinebat: & illicitè expendebat.Item in eo fuit uana gloria, quam habuit in utendo ueſte precioſa. Hoc autem quàm grande ſit peccatum patet ex hiſtoria Romanorum, ubi legitur,quòd ille qui primus apud eos purpura indutus fuit, à fulmine percuſſus interiit. Non debet homo de ueſtibus gloriari, imo magis dolere, reſpiciendo ad peccatum ſuum:nam ante peccatum veſte non indigebat, quia decore innocentiæ indutus erat: ſed perdita innocentia, aduenit Dei ira, & tunc ueſtis ſibi facta ad cooperiendum miſeriam peccati & defectuum noſtrorum. Vnde in Geneſi: *Fecit quoque Deus Adæ & uxori eius tunicas pelliceas*: ſcilicet extra paradiſum poſt lapſum & peccatum. In ſignum huius aliqui religioſi non utuntur niſi pellibus, in memoriam tranſgresſionis primorum parentum, & in ſignum mortalitatis: quia pelles ſunt de animalibus mortuis.Quatuor autem modis poteſt eſſe reprehenſio circa ueſtes. Primò, quando ſunt nimis precioſæ. Secundò,quando ſunt curioſæ. Tertiò, quando non ſunt ſtatui perſonæ conuenientes. Quartò, quando quis habet diuerſa ueſtium mutatoria, ita quòd à tineis demoliuntur, & Chriſtus in pauperibus nudus relinquitur.Item fuit in eo peccatum gulæ,quia,*epulabatur quotidie ſplendide*.Facit autem guloſus iniuriam naturæ: nulli enim animali tam magnum corpus habenti dedit natura tam paruum os & collum, ſicut homini:ut per hoc ad cibi & potus parcitatem, & temperantiam nos moneret.Erat & ſine miſericordia, quia ulceroſi pauperis noluit miſereri: & ideo fruſtra miſericordiam petijt, qui miſericordiam non fecit: & ideo etiam tanquam à Deo non cognitus caret nomine, qui Deum cognoſcere noluit in paupere. Non enim reprehenditur ex eo quòd diues erat: ſed quòd diuitias auarè retinebat:& nihil pauperi dare uolebat:ac eas in ueſtibus curioſis,& epulis delica-

Digitus & lingua animarum.

Animarum paſſio.

Baſilius de laudibus ieiunij.

Diuitis uitia.

Gene. 3.

In ueſtibus quatuor reprehendenda.

Guloſi deteſtatio.

A tis malè expendebat:nimiſque diuitias amabat,& circa eas cor ſuum poſuerat:nec reprehenditur ex eo quod aliena abſtulit, ſed quòd ſua non dedit:nec dicitur quia quempiam oppresſit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Vnde Chryſoſt. Non autem quòd diues erat torquebatur, ſed quia miſertus non fuit. Non accuſatur,quia res alienas tulerit,non quia adulter fuerit,non quia aliquod malum fecerit: ſola in illo condemnatur ſuperbia. Vnde & Grego. Hinc colligendum eſt qua pœna mulctandus ſit,qui aliena diripit, ſi inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Hæc Gregor. Penſent ergo non ſolum ſeculares, ſed & religioſi, qui temporalia illicitè ſibi attrahunt, uel detinent, qua pœna puniendi ſunt, ſi

B damnatur qui propria non dedit. Qui enim aliena, ſeu illicite acquiſita,& reddenda detinent:contra Dei mandata peccant: ſine quibus nemo poteſt ad uitam ingredi,uel ſaluari.Et tamen multi credunt,ſed ſtultè,quòd reatu tantæ iniuriæ non obſtante,animæ eorum requieſcant in pace.Nam quia conſcientia ſæpe formatur ſecundum id ad quod homo afficitur:ideo multi pecunias & temporalia nimis diligentes,de illicite acquiſitis conſcientiam non faciunt: ſicq; Dei præcepta contemnendo, & per conſequens mortaliter peccando Deum grauiter offendunt, & omnia ſua in bonis exercitia perdere non metuunt. Et maximè hoc attendant Domini terrarum, & potentes,

C qui parum timent terras aliorum ſibi attrahere, & minus potentes ui uel dolo opprimere: nec ad Deū cuncta cernentem curant reſpicere.Si arbores ſolum in altum & non in latum creſcerent, nec ſe dilatarēt: una aliam non impediret: ſed quia creſcunt in latum & ſe dilatant,una impedit aliam: ita quòd una quandoque abſcinditur, propter aliam ſibi uicinam. Sic reges & potentes qui habent & quęrunt dominium, ſi ſolum creſcerent in altum uerſus cœlum, & erigerent ſe ad Deum, unus non impediret alium: & quia dilatant ſe plus debito ad terrena, propter hoc unus alium impedit, & aliena ſibi attrahit, ac ea ſæpe hæredibus ſuis relinquit. Sed non gaudeant de hoc uel glorientur: quia ueniet tempus quo ipſi tanquam

D parrochiani diaboli, cum diuite in inferno ſepultura aſini ſepelientur,& alij per eos iniuſte oppresſi ad requiem cum Lazaro ſuſcipientur. Audiant hoc terreni & miſeri,quos puluis terræ nunc excęcauit,quia vexatio tunc intellectum eis dabit. Vnde Auguſtinus: Audiant iſta diuites, qui nolunt eſſe miſericordes. Audiant irrogari ſibi ſupplicia, qui nolunt erogare ſubſidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant diuitem pœnis grauioribus æſtuantem. Penſentur ergo pro diuitijs,pœnæ,refrigerium,pro paupertate:pro purpura,flamma,refectio,pro nuditate: ut ſalua ſit æquitas ſtatheræ, & non mentiatur modus illius menſuræ:in qua,inquit, menſura menſi fueritis: ita metietur uobis. Ideo negatur miſericordia

E diuiti,quia ipſe dum uiueret noluit miſereri:ideo rogans diues,non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudiuit in terris. Et iterum regnum cœlorum, ueritate atteſtante, didicimus non diuitum, ſed pauperum eſſe. Si igitur regnum eſt pauperum: reſtat ut infernus ſit diuitum. Quiſquis igitur uis regnare cum Chriſto, elige paupertatem cum ipſo,& requieſcas cum Lazaro mendico. Nemo enim poteſt gaudere cum ſeculo, & regnare cum Domino. Qui igitur vult epulari cum diuite, præparat ſe inter epulas vermibus gehennæ. In qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuo cum capite

Chryſoſto. hom. 2. in epiſt. ad Philippen.

Gregorius hom. 40. in Euang.

Auguſti. ſermone 25. de uerbis Domini.

pite ſuo diabolo. Infœlix commercium, pro tam breui gaudio cœleſti priuari à regno. Fœlix paupertas, per quam cœleſtis acquiritur hęreditas. Fœlix commercium, pro perituris æterna ſuſcipere: & quod ineſtabile bonũ eſt, ſine fine cũ Chriſto regnare. Ecõtrà ineſfabilis miſeria, perpetua pati ſupplicia. Hæc Auguſtinus. Vnde & Chryſoſtomus: Inſtruimur autẽ quàm ſit utile in diuitijs non confidere. Ecce diues indiget paupere, qui quandoque eſuriebat. Mutantur rès, & notificatur omnibus quis eſſet diues, & quis eſſet pauper. Sicut enim in theatris cùm aduespetaſcit, & aſtãtes recedunt: exeuntes & amictum induentes, qui reges & prætores uiſi fuerant, omnibus uultibus uidentur ut ſunt: ſic adueniente morte, & ſoluto ſpectaculo, uniuerſis laruis ægeſtatis, & diuitiarum depoſitis: ex ſolis operibus diiudicantur, qui iam verè ſint diuites, qui pauperes, qui glorioſi, qui ueinglorij. Hæc Chryſoſtomus. Videtur etiam eſſe de ſtatu hominum, ſicut de ludo Scacorum. In illo enim ludo ſunt reges & milites, ſenes & iuuenes, magni & parui, & cætera huiuſmodi: quorum in ipſo ludo continua fit de loco in locum mutatio, & quaſi quædam mutua adinuicẽ oppugnatio, ſed completo curſu ludi & temporis, omnia proiiciuntur in ſaccum, & maiora quæque, & magis grauia cadunt in profundum. Sic diuerſarum conditionum homines in diuerſis locis ponuntur, & frequenter de loco in locum mutantur, ac ſæpe mutuo ſe impugnant, & ſibiinuicem aduerſantur: ſed completo curſu eorum, mittuntur in terræ ſaccum, & maiores ac de onere peccatorum magis graues: deſcendunt cum diuite in inferni abyſſum. *Et dixit illi*, ſcilicet diuiti Abraham. *Fili*, ſcilicet genere non imitatione & uocat eum filium ut dolor eius augeatur de perdita hæreditate: *recordare*, ſed melius eſſe præuidiſſe: *quia recepiſti bona in uita tua*, id eſt, illa quæ uera & ſola putaueras eſſe bona, ſcilicet temporalia: quæ ſæpe dantur quibuſdam in ſignum diuinæ reprobationis: & hoc ſibi dicitur ad augmentum ſuę pęnæ & infœlicitatis, ut cogitet ſtatum præteritæ fœlicitatis, quia (ut dicit Boetius) in omni aduerſitate fortunæ, infœliciſsimum eſt genus infortunij fuiſſe fœlicem. *Et Lazarus ſimiliter mala*, ſcilicet tranſitoria recepit in uita ſua: non mala ſecundum æſtimationem ſuam, ſed diuitis: qui inopiam, & famem, & ęgritudinem exiſtimabat mala. Et horum recordatio malorum fuit Lazaro conſolationis augmentum. Vnde Boetius: Dulcior eſt apum mage labor. Si malus ora prius ſapor edat. Forte diues iſte aliquid boni habuit, quod fœlicitas tranſeuntis uitæ remunerauit: & Lazarus aliquid mali, quod ignis inopiæ purgauit. Et ideo, ſecundum Gregorium. Si honorem uel diuitias, ſeu aliquid aliud exterioris boni uel proſperitatis in hoc mundo accipimus, pertimeſcere debemus, ne nobis pro quorundã noſtrorum actuum bonorũ recompenſatione Dominus dederit, & à retributione boni intimi repellat: & ſi pauperes fortè reprehenſibiles conſpicimus, deſpicere non debemus, quia fortaſſe eos caminus paupertatis purgat. Habent iuſti bona mundana, ſed in recompenſationem meritorum ſuorum non recipiunt, quia ad æterna ſanctis deſiderijs ęſtuãtes, quæ aſſunt minima bona repu tant. Iniuſti uerò omne gaudiũ ſuũ fœlicitatem tranſitoriam putantes, exteriora ſola ſumma bona æſtimant. Vnde Chryſoſtomus: Dixit etiam recepiſti bona in uita tua, quaſi debita: quaſi diceret: Si quid boni feciſti, unde pręmium deberetur, omnia recepiſti in illo mundo: epulans, ditatus, oblectatus ſucceſsibus proſperis. Hic autem ſi quid

Paupertas fœlix.

Chryſoſto. concione. 2. de Lazaro.

Vita præſens ſcacorũ ludo ſimilis.

Boetius lib. 2. de conſo.

Dulcia quando.

Gregorius hom. 40. in Euang.

Bona iuſtis data.

Chryſoſto. hom. 2. de Lazaro.

A mali commiſit, uniuerſa recepit paupertate, fame, & extremè oppreſſus miſerijs, & uterque ueſtrum huc nudus acceſsit: hic quidem de peccatis, propter quod & conſolationem ſortitur: tu verò à iniuſtitia, propter quod & immitigabilem perfers pœnam. Vnde ſequitur: *Nunc autem hic conſolatur*, ſcilicet æterna conſolatione: pro modica tribulatione, & propter meritum patientiæ: *tu uerò cruciaris*, ſcilicet æterno cruciatu pro temporali delectatione, & propter defectum miſericordiæ. Vt enim dicit Gregorius: Iuſtum eſt ut in ſe dolorem inueniat, qui relicto vero gaudio in ſe, & in mundo gaudia uana quærebat. Vnde Bernardus: Quantos, inquit, uidetis & ipſi Lazaros eſurientes, B nudos, ęgrotos: & plus de iumentis ueſtris, plus de eorum phaleris quàm de iſtorum miſerijs cogitatis. Sed ad tremendum Abrahæ iudicium ueniamus. Non .n. Abrahæ ſed Domini ſententia eſt: *Memento, inquit, fili quòd recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nũc autẽ hic cõſolatur: tu uerò cruciaris.* Hæccine cruciatuũ cauſa tota eſt, ꝙ in hoc ſeculo bona recepit. Ipſa planè: neq; enim ad hoc nos paradiſo voluptatis animaduerſio diuina eieciſſe uidetur, ut alterũ ſibi hic paradiſum adinuentio humana pararet: ſed ut in cinere & cilicio miſeriam ſuæ ſubuerſionis deploraret. Cæterùm ſi ſic cruciandi ſunt qui in uita ſua bona receperunt: & habentibus conſolationem præſentem, uæ repoſitum eſt ſempiternum: quiſnam eorum C poterit eſſe finis, ſi ſecundum multitudinem conſolationum ſuarum, dolores apprehenderint animas miſerorum. Conſequens enim uidetur ut bona omnia, & omnem ſeculi huius recipientibus conſolationem, nihilominus uniuerſum uæ, & uniuerſi maneant cruciatus. At uerò & illud æquè ex eadem Abrahæ ſententia coniiciendum uidetur, eos qui contrario ducti ſpiritu uitæ præſentia omnia bona reſpuunt, & eligunt mala: omnia bona Domini, & omnem habituros conſolationem. Et iterum: Si de pœnarum diminutione ſolatium præbere uoluero: crudelis ero, & non miſericors. Quantum enim ſubtraham de pœna: tantum de corona furabor. Tantum mi- D nus erit de fructu, quantum de ſemine ſubtraxero. Renuat ergo conſolari anima noſtra huiuſmodi conſolatione: ſed memor ſit Dei, & conſoletur in eo. Apud ipſum nanque ipſa quoque tribulatio, magna quædam conſolatio poterit inueniri. Hæc Bernardus. Sic ergo huius uitæ fœlicitas diuitem infœlicem fecit: quia, ut dicit Auguſtinus. Nihil eſt infœlicius infœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala uoluntas uelut hoſtis interior roboratur. Vnde Seneca: Breuem tibi formulam dabo qua te metiaris, qua te perfectum eſſe iam ſentias. Tunc habebis tuum bonum, cùm intelliges infœliciſsimos eſſe fœlices. Et iterum: Nihil eſt infœlicius & demetius eo cui nihil unquam euenit ad- E uerſi: non licuit illi ſe experiri. Et iterum: Te iudico miſerum, quia non fuiſti miſer: tranſiſti ſine aduerſario uiam: nemo ſcit quid tu potueris, nec tu quidem ipſe. Hæc Seneca. Infœlicitas uerò huius uitæ Lazarum purgauit, & fœlicem fecit. Pluribus quippe modis purgamur in iſta uita. Quibuſdam enim eſt purgatio cruciatus corporis, quos eis mali inferunt: aliquibus afflictiones carnis, quas ſibiipſi per ieiunia, uigilias, & alios labores ingerunt: quibuſdam verò charorum uel rerum amiſsio: aliquibus dolores, uel ægritudo: quibuſdam uictus, uel ueſtitus egeſtas: aliquibus ipſius mortis acerbitas. Deinde ſubiungitur: *Et in his*

Gregorius hom. 40.

Bernardus ſermone de uerbis euang. Ecce nos reliquimus omnia.

Abrahæ iudicium.

Auguſtin. epiſto. 5.

Seneca lib. de prouidentia.

omnibus, id eſt inter hæc omnia quæ petis unum eſt quod impedit, ſcilicet, *quòd inter nos & uos, chaos magnum firmatum eſt*: id eſt diſtantia magna meritorum & ſtatuum firmata eſt rigore diuinæ iuſtitiæ: ut impoſsibilis ſit tranſitus ab uno ſtatu in alium, ideo ſubditur, *ut hi qui uolunt hinc tranſire ad nos, non poſſint: neque inde huc tranſineare*: quia animæ ſeparatæ ſunt extra ſtatum meriti & demeriti. Vnde Chryſoſtomus: Videre poſſumus, tranſire non poſſumus: & nos videmus quod fugimus, & vos uidetis quod perdidiſtis: & noſtra gaudia accumulant ueſtra tormenta, & veſtra tormenta accumulant noſtra gaudia. Hæc Chryſoſto. Quòd damnati uellent uenire ad locum electorũ, ſi eſſet poſsibile, non eſt dubium: ſed quòd electi vellent ire ad locum damnatorum, non uidetur: unde eſt dicendum, quòd non uellent ire illuc ad manendum: uellent tamen illuc uenire, ſi eſſet poſsibile, ad propinquos ſuos liberandum. Iſtud tamẽ velle intelligitur ſecundum uoluntatem naturalis compaſsionis, non autem ſecundum voluntatem deliberatiuam, in qua conformantur ſimpliciter diuinæ iuſtitiæ, diſpoſitioni diuinæ voluntatis. Noli ergo diuitem imitari in ſuperbia vitæ: quia ut dicit Gregorius: Illic eos à ſorte humilium iudex ſeparat, qui ſe hic in ſuperbiæ cornibus exaltant. Neque in concupiſcentia carnis: quia ut dicit idem Gregorius. Non poſſunt qui hic uoluptatibus ſuæ carnis ſeruiunt, illic in ouiũ grege numerari. Neque in concupiſcentia oculorũ: quia ut idem Gregorius teſtatur, Regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hic toto deſiderio terram quærunt. De qua auaritia etiam Chryſoſtomus hoc loco dicit: Vbicunq; abieris, philargios & auaros punitos uidebis: & nunc quidem audient, Chaos eſt inter nos & uos: nunc autem. Ite maledicti in ignẽ æternum, quia paratus eſt diabolo, & angelis eius: & ubique abactos eos aliquis videbit, & nuſquam locũ habentes, quàm in gehennam. Quæ itaque rectæ fidei nobis eſt utilitas ad ſalutem, hæc cùm audierimus? Illic eſt ſtridor dentiũ, & tenebræ exteriores, & ignis paratus: hic autem ſunt inimicitiæ, accuſationes, detractiones, pericula, ſolicitudines, inſidiæ, & ab omnibus odio haberi etiam ab his qui videntur adulari. Philargium denique vniuerſi ſimul contriſtant, & improperium ultimum eſt auaritia. Si enim pecunias deſpicere non ſuſtinet; quomodo ſuperabit unquam concupiſcentiam, & gloriæ inſaniam, & furorem, & iram? Hæc Chryſoſtom. Poſtquã ergo, ut dicit Gregorius, ardenti diuiti de ſe ſpes tollitur: eius animus ad propinquos, quos reliquerat, recurrit. Vnde ſequitur: *Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis ne & ipſi ueniant in locum hunc tormẽtorum.* Nõ dixit hoc charitate ductus, quam ante mortem nõ habuit, nec poſtea acquiſiuit: ſed timore ſeruili, ne in ipſorum conſortio eius pœna augeretur: quia fuerat eis occaſio peccandi, tum ratione diuitiarum, quas eis dimiſerat ad abuſum: tum exemplo malæ uitæ, quod eis dederat ad ſequendum. Vnde Gregorius: Qua in re notandum eſt, ardenti diuiti quanta ſupplicia cumulantur. Ad pœnam nanque ſuam ei cognitio ſeruatur & memoria. Cognouit enim Lazarum, quem deſpexit: & fratrum ſuorum meminit, quos reliquit. Vt enim peccatores in ſupplicio amplius puniãtur & eorum vident gloriam quos cõtempſerunt, & de illorum pœna torquentur quos inutiliter amauerunt. Petenti autem diuiti, ut Lazarus mitteretur: ab Abraham protinus reſpondetur, *Habent Moyſen*, qui docuit moralia

Gregorius in 1. Reg.

Chryſoſto. hom. 82 in Mattha.

Gregorius hom. 40. in Euang.

Timor diuitis.

Gregorius ibidem.

A & agenda: *& Prophetas*, qui docuerũt myſtica & credenda: & iſta ſufficiunt ad ſalutem: ideo ſequitur, audiant illos. Et ex hoc patet quòd iſte diues & fratres eius erant de gente Iudæorum, quia Gentiles nõ habebant doctrinam Moyſi & prophetarum: ut enim dicit Chryſoſtomus, Vocat hic Moysẽ & Prophetas: ſcripta Moſaica & prophetica. Sed (vt dicit Gregorius:) Qui Dei uerba deſpexerat, hęc audire non poſſe ſuos ſequaces æſtimabat. Vnde ſequitur: *At ille dixit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* In quo implicat quòd extra pœnitentiam erant, & per conſequens in uia ueniendi ad inferni tormenta. Quaſi diceret, plus credent mortuo quàm ſcripturæ: moti ex nuncio ſic mirabiliter eis apparente. Sed mox diuiti ſententia ueraci reſpon-

B detur: *Si Moyſen*, qui fuit tantæ authoritatis, *& Prophetas*, qui fuerunt tantæ ſanctitatis, *non audiunt*: auditu interiori: *neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei*. Hoc patuit per effectum quia Lazaro reſurgẽti, & Chriſto teſtimonium perhibenti, non crediderunt: ſed magis eum occidere uoluerunt. Similiter nec Chriſto reſurgenti crediderunt: ſed magis falſo ſuaſerunt ipſum non reſurrexiſſe, & corpus à diſcipulis ſuis furatum fuiſſe. Vnde Gregorius. Quia ſi uerba legis deſpiciunt, redemptoris pręcepta qui ex mortuis reſurrexit: quanto difficiliora ſunt, tanto hæc difficilius implebunt. Vbi & Chryſoſto. Cõſidera quòd quiſque mortuus ſeruus eſt: quæcunque verò dicũt

C ſcripturæ, dicit Dominus. Vnde & ſi reſurgat mortuus, & ſi cęlitus deſcenderet angelus, omnibus magis ſunt dignæ fide ſcripturæ. Nam angelorum Dominus, uiuorum & mortuorum iudex eas inſtituit. Hæc Chryſo. Hæc ergo præmiſſa conſiderantes, toleremus quæ temporaliter moleſtant, & refrenemus nos ab his quæ temporaliter delectant. Vt etiam dicit Hiero. Miſeriæ delitiis & delitię miſerijs cõmutantur: & in noſtro arbitrio eſt, uel diuitem ſequi, uel Lazarum. Vnde & Chryſoſtomus: Si quando ægrotamus, ſi pauperes ſumus ſi frigore conficimur, ſi hoſpitium non habemus: lætemur & gaudeamus, Lazarum cogitemus, accipiamus mala in uita noſtra, & diuitis nos tormenta terreãt, & pauperis exempla pro-

D uocent. Deprecemur Dominum ut latronem, & iſtũ Lazãrum pauperem imitemur. Si perſecutio uenerit, imitemur latronem: ſi pax fuerit, imitemur Lazarũ, & egeſtas propter Chriſtum bene tolerata facit martyrium. Et iterum: ſed dices non eſt aliquis, qui hic & illic uenia perfruatur: hoc quidem difficile eſt, & de numero impoſsibilium. Nam ſi paupertas non urgeat: urget tamen ambitio. Si ægritudo nõ ſtimulet, ira inflammat. Si tentationes non imperant: emergũt ſæpe cogitationes iniquæ. Non eſt autem paruus labor iracundiam refrenare, compeſcere illicita deſideria: oſtentationes ſedare, deſpectionem remittere, vitam aſperam ducere, talia, uerò non agentem impoſſibile eſt ſaluari. Hæc Chryſoſtomus: Si ergo tem-

E porales miſeriæ terrent, aut delitiæ delectant: æternæ tibi in mentem ueniant, & oculis tuis occurrant, ut ſi facilius temporales miſerias perferre: & æternas euadere, ac temporales delitias fugere, & æternas conſequi merearis. Vnde Gregorius: Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id eſt cęleſtibus delectetur. Si malum metuitur, mala animæ æternæ proponantur. Vt dum illic eſſe conſpicit, & amplius quod diligat, & amplius quod pertimeſcat, hic omnino non adhæreat. Vnde & Auguſtin. In præſenti uita & delitiæ tẽporales dulces ſunt,

&

Lazaro nõ eſt creditũ.

Gregorius ibidem.

Chryſoſto. concione. 4. de Lazaro.

Hieronym. in apologia ad Pammachium.

Chryſoſto. hom. de diuite.

Gregorius ho. 40. in Euang.

& temporales tribulationes amaræ ſunt. Quis non bibat tribulationis poculum, metuens ignem gehennalem? Et quis non cõtemnat dulcedinem ſeculi, inhians bonis vitæ æternæ? Et iterum: Si fortè tentant fluctus cõcupiſcẽtiæ, intuearis quod promiſit Deus & dulcedo promiſſorum facit te contemptorem dulcedinum ſeculi. Pro eo quod promiſit Deus, contẽnis tẽporalem fœlicitatem: promiſit requiem patere moleſtiam, minatur ignem, contemne tẽporales dolores. Hæc Auguſtinus. vnde etiam Chryſoſtomus. Mala carnalia ideo à Deo creata ſunt, non vt timeantur, ſed ut per eorum timorem mala ſpiritualia magis timeantur. Bona carnalia ideo creata ſunt, ut per huiuſmodi bona carnalia intelligantur ſpiritualia, & magis diligantur. Hæc Chryſoſtomus. Vt autem tẽporales fęlicitates & voluptates melius contemnas, cogita chariſsime, & uide quid beatitudinis, ſiue in ſpe, ſiue in re fœlicitates prętеritæ & uoluptates in te effecerint, & ſic iudica de futuris: Pro his enim omnibus, non niſi tormentum remanebit & luctus.

Apoc. 18. Vnde in Apocalypſi: *Quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Requiem ergo Lazari & pœnam diuitis conſiderantes pauperes non deſpiciamus, nec inimici oculo aſpiciamus, ſed ut patronos & aduocatos in die iudicij ipſos honoremus, & eorum indigẽtijs pro uiribus ſuccurramus: imò dominatorem omnium nudum circum euntem, & ianuas ex ianuijs tranſmutantem, & ſemper ad exitus ſtantem, & manus extendentem, deſpici uel honorari ĩ eis certiſsimè ſciamus. Ipſe enim

Matth. 25. dicit: *Quicquid uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Gregorius hom. 40. in Euang. Vnde Gregorius: Fratres mei & requiem Lazari, & pœnam diuitis cognoſcentes, ſolerter agite, culparum ueſtrarum interceſſores quęrite, atq; aduocatos vobis in diem iudicij pauperes procurate. Cùm quoſlibet in hoc mundo abiectos aſpicitis, etiam ſi qua reprehenſibilia eorum eſſe videantur nolite deſpicere. Quia fortaſſe quos morum infirmitas uulnerat, medicina paupertatis curat. Quorũ ſi qua ſunt talia q̃ debeant iure reprehendi panem pariter detis, & verbum: panem refectionis cum uerbo correptionis. Et duo à uobis alimenta percipiat qui unum quærebat, dum exterius cibo, & interius ſatiatur eloquio: pauper ergo cùm reprehẽſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet: ſi uerò reprehenſionis nihil habet, uenerari ſummopere. Et iterum neceſſe eſt, ut cùm naturæ noſtræ cõſortes exteriora non habere conſpicimus, q̃ multa deſint nobis interiora bona, penſemus. Quatenus ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra non eleuet, cùm ſolerter uidet, quia nos tanto uberius quanto interius indigentes ſumus: negantur electis in hac uita bona terrena, quia & ęgris quibus ſpes uiuendi eſt, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt conceduntur. Dantur autem reprobis bona quæ appetunt, q͞a & deſperatis ægris omne quod deſiderant non negatur. Vnde & Ambroſius: Continuus ſucceſſus temporalium æternæ reprobationis

Auguſt. in ſoliloq. eſt indicium. Vnde etiam Auguſtinus: Tu conſolatio ſempiterna, quæ ſolis illis te tribuis qui conſolationẽ huius mundi, pro conſolatione tua contemnunt. Nã qui hîc cõſolantur, indigni tua conſolatione habentur: ſed qui hîc cruciantur, à te conſolantur: & q participant paſsionibus participant cõſolationibus. Nemo enim poteſt in utroque ſeculo conſolari, nec poteſt quis hîc & in futuro gaudere: ſed unã neceſſe eſt perdere, qui alteram uult poſsidere. Hæc Augu. Hæc igitur præmiſſa, bene cõſiderata & diuitibus & pauperibus ualde ſunt neceſſaria: quia & illis dant timorem, & iſtis conſolationem. Audiant hîc diuites pœnas ſuas, & pauperes gaudia ſua: ut illi terreantur, & iſti mulceantur. Sed heu parum hæc attendimus, & memoriam eorum cum ſonitu tranſire permittimus.

ORATIO.

*D*OMINE *Ieſu Chriſte, cùm ſim omnino pauper uirtutibus, plenus peccatorum ulceribus, mendicus ante ianuam tuæ miſericordiæ poſitus, cupiens ſaturari de micis exemplorum quæ cadunt de menſa diuitũ filiorũ tuorũ, qui induũtur purpura paſſionũ, & epulantur quotidie ſplendidè ferculis uirtutum. Veniant canes doctores tui, ut lingãt uulnera peccatorũ meorũ, ut moriens mundo, deporter ab angelis in ſinum contẽplationis cœleſtium: audiam Moyſen & prophetas, declinando à malo, & faciendo bonum: ut ex mortuis operibus reſurgens, ſperem uitam habere æternam.*

De reſuſcitatione Lazari. Cap. XVII.

*C*VM autem eſſet Ieſus cum diſcipulis trans Iordanẽ, in loco ubi Ioannes primùm baptizauerat: contigit Lazarum fratrem Mariæ & Marthæ infirmari in Bethania, quæ inde per diætam, uel circa, diſtabat. Sorores ergo eius curationem fratris ſui deſiderantes, *miſerunt* nuncium *ad Ieſum,* ut ipſas à dolore, & illum à languore liberaret, *dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.* Nihil amplius mandant ei. Sufficit enim amanti inſinuare neceſsitatem amici, abſq; alicuius petitionis additamento ſpeciali. Qui enim proximum in neceſsitate deſerit, nec ei ſuccurrit: amicus eius non eſt: nec eum diligit. Vnde Auguſtinus: Non dixerunt, ueni & ſana: non auſæ ſunt dicere, ibi iube, & hîc fiet: ſed tantum, *ecce quem amas infirmatur*: quaſi dicerent, Sufficit ut noueris: non enim amas & deſeris. Vnde & Chryſoſtomus: Per hoc enim ad miſerendum uolunt attrahere Chriſtum. Ideo autem non iuerunt ad Chriſtum, ſed mittunt, quia confidebant de Chriſto vehementer, & quia à luctu detinebantur. Et ſecundum Theophilum: Quia mulieres erant, quas non decet de facili domum exire. Magnam autem ſpem de Chriſto habebant: diligebat enim Chriſtus Martham actuoſam, & Mariam contemplatiuam, quæ triſtes erant: & Lazarum, qui in figura pœnitentium languebat, quique ei officium huma-

Ioan. 11. — Auguſtin. tracta 49. in Ioãnem. — Chryſoſto. hom. 61. in Ioannem.

nitatis ſæpe exhibuerat. Hoc addit euãgeliſta, ad oſtẽdendũ quare nõ oportuit quòd Martha & Maria irent perſonaliter ad Chriſtum: quia Chriſtus erat familiaris Lazaro, & eius ſororibus, & ibi frequenter

Auguſtin. tracta 49. in Ioannẽ.

ueniebat ad hoſpitandum. Vnde Auguſtinus: Ille languens, iſtæ triſtes, omnes dilecti. Habebant ergo ſpem, quoniam diligebantur ab eo qui erat dolentium conſolator, languentium ſanator. Spiritualiter

Lazarus.

Lazarus, qui interpretatur à Deo adiutus, pœnitentiæ ſignificat uitam: in die enim ſalutis, hoc eſt in die pœnitentiæ, quando uerus ſol illuxit, auxiliatur

Martha.

Deus & adiuuat. Martha autem prouocans interpretatur, quæ ſignat uitam actiuam, in qua tam uirtutis delectatione, quàm exempli boni oſtentatione

Maria.

ſemper homo ad meliora prouocatur. Maria uerò interpretatur illuminatrix, & ſignat uitam contemplatiuam, qua homo illuminatur. Secundum illud

Apoc. 12.

Apocalypſis: *Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius*: luminare noctis huius uitæ, quod ſplendorem huius mundi ſignat, ſub pedibus proijcit. Hæc tria ſunt quæ Dominus libenter uiſitat, ſcilicet pœnitentes, actiuos, & contemplatiuos. Pœnitentes, in gratia compunctionis: actiuos, in profectu uirtutis: & contemplatiuos, in puritate ueritatis. Hic nota quòd illi qui Chriſto plus ſunt dilecti, quandoque plus infirmantur, & grauiora mala ſuſtinent quàm alij. Sicut enim medicus timens de morbo periculoſo, ut de acuta, inducit tertianam, ut acuta euitetur: ſic Chriſtus inducit infirmitates corporales, ut morbus animæ periculoſus declinetur, quia ſumus proni ad peccandũ, & ad malum faciendum. Vnde Hugo: Præſciens Dominus quoſdam multa poſſe peccare, flagellat eos ne peccent: quia utilius eſt eis frangi languoribus ad ſalutem, quàm remanere incolumes ad damnationẽ. Hæc Hugo. Sed attendant hi qui infirmantur, uel tribulantur ut ſe corrigãt: quia ille qui iacit ſagittam uel lapidem poſt ſignum, quanto iacit frequentius, tãto propinquius: ita quòd in fine quandoque ſignum tãgit: ſic poſt nos, qui in mundo ſicut ſagittæ ſignũ ſumus, mors uel Deus iacit frequẽter per infirmitates & tribulationes: ſed quãto frequẽtius iacit poſt nos, tãto directius & periculoſius, niſi corrigamur. Cùm ergo Dominus per nuncium ſororum Lazari, accepiſſet eũ infirmari, dixit: *infirmitas hæc non eſt ad mortem*: id eſt, ad detinẽdum eum in morte, *ſed pro gloria Dei*: ſcilicet, *ut glorificetur filius Dei per eam*, in oſtenſione uirtutis ſuæ, & per reſuſcitationem Lazari declaratur in Chriſto ueritas deitatis: & hic erat finis ĩfirmitatis. *Et mãſit adhuc duobus diebus*, trãs Iordanẽ, *in eodem loco*, ubi erat expectando mortem Lazari, qui in eodem die mortuus fuerat, quo Dominus nunciũ recepit. Diſtulit ſanare, ut poſſet reſuſcitare. Ad maiorem enim miraculi certitudinem & euidentiam expectauit, ut illius quatriduũ compleretur, ac mirabi-

Chryſoſto. hom. 61. in Ioannem.

lius & glorioſius ſuſcitaretur. Vnde Chryſoſtomus: Manſit duobus diebus, ut ſcilicet expiraret & ſepeliretur, ut nullus poſſet dicere, quoniam nondum defunctum eum ſuſcitauit, ſed ſtupor fuit & non mors. Et poſtea inter alia, *dixit diſcipulis ſuis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed uado ut à ſomno excitem eum*. Mortem eius uocat dormitionem & ſomnum, quia citò erat

Auguſtin. tracta 49. in Ioannẽ.

ſurrecturus. Vnde ſecundum Auguſtinum: Domino qui poterat ſuſcitare dormiebat, alijs mortuus erat: quia tam facilè imò facilius eſt Chriſto ſuſcitare mortuum de ſepulchro, quàm alteri dormientem de

Somni acceptiones.

lecto. Vbi ſciendum quòd ſomnus accipitur multis modis, quandoque pro ſomno naturæ: Vnde in

A Iob: *Securus dormias*. quãdoque pro ſomno mortis: Iob. 11.
Vnde Apoſtolus: *Nolumus uos ignorare de dormientibus*: 1. Theſſ. 4.
quandoque pro negligentia. Vnde in Pſalm. *Ecce non dormitabit neque dormiet*: Pſal. 120. Ephe. 5.
quandoque pro ſomno culpæ, Vnde Apoſtolus: *Exurge qui dormis*: quando- Cantic. 5.
que pro quiete futuræ, Vnde in Pſalm. *In pace in idipſum, dormiam & requieſcam*. Pſal. 4.
Mors uerò dicitur ſomnus, propter ſpem reſurrectionis: & ideo mors conſueuit appellari dormitio, ab eo tempore quo Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit. *Diſcipuli autem*, intelligentes de ſomni dormitione, & timentes reuerti in Iudæam, ubi uolebant eum lapidare: *dixerunt ei, Domine, ſi dormit ſaluus erit*. dormitio enim infirmi, ſi-

B gnum eſt ſalutis. Vnde Chryſoſtomus: Diſcipuli autem impedire uoluerunt eius aduentum in Iudæam;

Chryſoſto. hom. 61. in Ioannem.

Vnde dixerunt: Domine, ſi dormit ſaluus erit. Solet enim eſſe ſomnus ægrotantium ſalutis indiciũ: qua ſi dicant, Si dormit, non igitur utile eſt quòd tu uadas ad excitandum eum. Stultum enim erat ire per tot ſtadia, ut Lazarum à ſomno excitaret. *Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſtè, Lazarus mortuus eſt*: & gaudeo, ſcilicet non de morte eius abſolutè, *ſed propter uos*, id eſt propter ædificationem & utilitatem ueſtram, *quia non eram ibi*: ut credatis, ſcilicet amplius & fortius quàm prius: & ex miraculo ſumentes experimentum diuinitatis meæ, in illius reſurrectione in fide magis roboremini, cuius mortem etiam ego abſens uobis annũ-

C cio & reuelo. Vide mirabilem bonitatem, ac dilectionem & ſolertiam Domini circa diſcipulos, qui indigebant adhuc maiori robore & uirtute. Vnde Augu-

Auguſtin. tracta. 49. in Ioannem.

ſtinus: Gaudeo, inquit, pro uobis: nam cum illic non extiterim, confert ad maioritatem fidei ueſtræ: quoniam ſi aſtitiſſem, ægrotantem curaſſem: quòd eſſet modicum ſignum ad meæ uirtutis indicium. Quia uerò me abſente ſuperueniet mors, potius in fide mea corroboramini, cùm uidebitis me poſſe & defunctũ

Chryſoſto. hom. 61. in Ioannem.

putreſcentem reſuſcitare. Et ſecundum Chryſoſtomum, dicit hoc ut iam inciperent admirari, quia Dominus poterat dicere mortuum, quod nec uiderat, nec audierat: ut cognoſcentes eum nil latere, magis

D in eum crederent. Perrexerunt ergo Dominus & diſcipuli eius, & uenerunt prope Bethaniam, quæ erat iuxta Hieruſalem quaſi ſtadijs quindecim: de quibus octo faciunt unum miliare: nec ſtatim intrauit, oſtendens ſe ad miracula facienda non ingerere, & ut probaretur deuotio fœminarum ſanctarum ſibi occurrẽtium, ſcilicet Marthæ & Magdalenæ. Vbi dũ adhuc eſſet extra caſtellum, Martha audiuit quia Ieſus uenit: ipſa enim curam domus habebat: & ideo primò nũciatur ei aduẽtus Chriſti per aliquem qui eum præuenerat: dimittenſque ſororem ſuam & Iudæos, qui de Hieruſalem & alijs uicinis locis ad conſolandum eas uenerant, quia nobiles dominæ erant: ſola iuit & Chriſto reuerẽter, & deuotè occurrit. Vnde & Theo-

E philus: Primò itaque non pandit ſorori, uolens aſtantes hoc latere, quibus notum fore aduentum Chri-

Chryſoſto. ibidem.

ſti nolebat. Vnde & Chryſoſtomus: Non autem aſſumit ſororem obuiam Chriſto uadens. Vult enim ſingulariter Chriſto loqui, & quod factum eſt ei annunciare: Cùm verò eam in bonam ſpem duxit, tunc abijt & uocat Mariam. Hæc Chryſoſtomus. *Martha ergo dixit ad Ieſum: Domine ſi fuiſſes hic*, localiter præſens: *frater meus non fuiſſet mortuus*, cùm mors locum habere non debeat ubi eſt uita. Et poſt dialogum de

Auguſtin. tracta. 39. in Ioannẽ.

reſurrectione cum Domino habitũ: *abiit & uocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & uocat te*. Vbi Aug. Aduertendum quòd ſuppreſſam uo-

cem

cem ſilentium uocauit. Ideo autem occultè ſororem uocat, quia ſi ſciuiſſent Iudæi Chriſtum aduenire: receſsiſſent, & non fuiſſent teſtes miraculi. Hæc Auguſtinus. Maria verò, *ut audiuit ſurgit*, à quiete contẽplationis: *citò* per deſiderium cordis *& uenit*, ex magna deuotione *ad eum*, extra caſtellum in locum, ubi ei Martha occurrerat. *Iudæi ergo*, Hieroſolimitæ & alij, *qui in domo erant, cùm uidiſſent Mariam feſtinanter abire, ſecuti ſunt eam, credentes quia iret ad monumentum, ut ibi ploraret* & neſcientes quòd illic Ieſus eſſet. Diuina autem prouidentia factum eſt ut eam ſequerentur, quia ſecundum Auguſtinum: Hęc occaſio fecit ut plures ibi eſſent quando Lazarus ſuſcitatus eſt, ut tam grande miraculum quatriduani mortui reſurgentis teſtes plurimos inueniret. *Maria ergo cùm ueniſſet ubi erat Ieſus*, uidens eum cecidit ex deuotione, *ad pedes eius*, apud quos miſericordiã, & peccatorũ ueniã ſe nouerat alias conſecutã. *Et dixit ei*, ſicut & Martha dixerat, *Domine ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus*. Ex hoc autem quod Maria ſic feſtinauit ad eum, patet ſecundum Auguſtinum. Quòd non illam præueniſſet Martha, ſi ei notus fuiſſet aduentus Ieſu. Per hoc etiam quòd Martha & Maria obuiauerunt Domino, non expectantes aduentum ipſius, datur intelligi, quòd cùm volumus Deo reconciliari, debemus ei occurrere per pœnitentiam, antequam ad nos ueniat per uindictam: quia nos peccatores ſumus & meruimus percuſsionem & pœnam. Ceſſat autem ut dicit Ambroſius diuina uindicta, ſi confeſſio pcurrat humana: & cùm volumus Chriſto frui, eum venientem anticipemus: nõ expectantes quòd ipſe nobis condeſcendat, ſed nos potius ad eum feſtinemus. *Ieſus ergo ut uidit Mariam & Iudæos, qui cum illa uenerant plorantes*, de morte amici, *fremuit ſpiritu & turbauit ſeipſum*: humanum demonſtrans affectũ in luctu amicorum. Fremebat, extrà ſonum lugentis emittens. turbabatur intus, miſeriam conditionis humanæ conſiderans. Turbauit ſe, quem alius turbare non potuit. Nos turbamur ex neceſsitate, ipſe autẽ ex uoluntate. Sic omnes defectus huiuſmodi ſuſcepit, quia uoluit. Vnde Auguſtinus: Turbatus eſt Chriſtus, quia uoluit: eſuriuit, quia uoluit: in illius poteſtate erat ſic uel ſic affici, uel nõ affici. Et nota quòd fremitus cõſurgit ex indignatione ad obiectum. Iſte ergo fremitus Chriſti procedebat ex indignatione eius contra diabolum, per cuius ſuggeſtionem mors intrauit in mundum, quem erat citò debellaturus.

Turbatio autem illa procedebat ex compaſsione Lazari & ſororũ eius, quia ut uerus homo ex quadã naturali affectione flebat cũ flentibus, ut nos inſtrueret quòd aliorum miſerijs compati debemus. Iſtæ tamẽ paſsiones & conſimiles non erant in Chriſto vitioſæ, ſed magis uirtuoſæ: quia non erant præuenientes iudicium rationis, ſed magis ſequentes, & per ipſum excitatæ. Iſte uerò fremitus & hæc turbatio nos docet, quid nos quoque in tali re agere debeamus: quãdo uel pro nobiſipſis, uel pro alijs ĩ peccatis turpiter degentibus Deũ oramus. Eſt autem fremitus, impetus iræ contra uitia prorumpens: turbatio uerò, quædam triſtis cũ gemitu cordis commotio. Et quia fides de Chriſto, Chriſtus ẽ: in corde fremit Chriſtus, & turbatur in homine, quando peccator computat quæ bona accepit, quæ mala reddidit: & de peccatis ſe increpat, & reprehendit. *Et dixit eis Ieſus, Vbi poſuiſtis eum?* Interrogat, nec ignorat: in quo myſticè innuit ſe huiuſmodi peccatorẽ neſcire, cuiuſmodi per Lazarum ſignificatur. Vnde gloſa: Qui abſens ſciuit mortuum, ſciuit ubi eſſet ſepultus. Sed ſic dicens, ſignat ſe quaſi neſcire perditum hominem. Vnde dicitur: Non noui uos: & Adam ubi es? *Dicunt ei: Domine, ueni & uide*: uenit Dominus per compaſsionem, & uidit oculis miſericordiæ: quia, ut ait Auguſtinus, Videt Dominus, quando miſeretur. Et affectum ſuũ lachrymis demonſtrans, *Ieſus lachrymatus eſt*: humanitus ex pietate: myſticè docens hominẽ propter peccatum fletibus indigere, & ſignificans eos qui peccati morte ſopiuntur, ut reuiuiſcere queant plangẽdos eſſe. Vnde Alchuinus: Quia fons pietatis erat, flebat pro parte humanitatis, quem reſuſcitare poterat per potentiam diuinitatis. Et Auguſtinus. Quare autem fleuit Chriſtus, niſi quia homine flere docuit? Lachrymemus igitur & nos pro nobis, & omnibus illis quos in fœtore vitiorum iacere ſentimus: ſi fortè noſtris lachrymis nos & eos Dominus reſuſcitare dignetur. Vt autem ait Auguſtinus: Legitur Chriſtum ſuper Lazarum fleuiſſe, in orationibus pernoctaſſe, ex itinere fatigatum fuiſſet: nunquam autem riſiſſe, aut proſperatum fuiſſe. Vnde & Chryſoſtomus: Flentem quidem illum frequenter inuenies: nũquam verò ridentem, ſed nec leuiter ſaltem ſubridentem, uel gaudentem. Et nota quòd Dominus non fleuit Lazarum mortuum: ſed ad huius uitę miſerias & ęrumnas reſuſcitandum. Vnde nec pro noſtra, nec pro aliorũ morte triſtari debemus. Quomodo enim ab eo pręmijs honorabimur ad quem uenimus inuiti? Nam ſecundum Apoſtolum: *Coronam iuſtitiæ reddet Dominus his, qui diligunt aduentum eius*. Et quid tantopere uitam deſideremus, in qua quãtomagis quis fuerit, tanto maiori ſarcina peccatorum oneratus erit. Vel certè Dominus mortem fleuit, quam homo peccando incurit, ac miſerias & ærumnas humano generi pro culpa indictas. Si enim peccatum non proceſsiſſet, ſine dubio mors ſecuta non fuiſſet. Secuta eſt ergo mors etiam corporis, quam præceſsit mors animæ. *Et Ieſus rurſum fremens in ſemetipſo*, etiam indignatus contra malitiam Iudæorum, de factis ſuis iniquẽ murmurantium, *uenit* motus miſericordia, & cõpulſus compaſsione *ad monumentum*, quod *erat ſpelunca habens lapidem ſuperpoſitum*. Et dicitur monumentũ, quaſi monẽs mẽtem, ſcilicet illius qui aſpicit, ut pro anima ſepulti oret, ac de morte propria præcogitet, & ad eandem ſe diſponat. Rurſum fremuit, ut det intelligere eos qui à peccatis debent reſurgere, in continuo luctu perſiſtere. Secundum illud Pſal. *Tota die contriſtatus ingrediebar*. Sępe ergo ſe ploret peccator, ſæpe fremat Chriſtus & turbetur in homine, ſi uuit reuiuiſcere. *Et iuſſit Ieſus tolli lapidem ſuperpoſitum*, ut omnes uiderent mortuum, fœtidum, & corruptum. Sed contendebat Martha dicens ad eum, *Domine iam fœtet, quatriduanus enim eſt*. Timebat remoto lapide potius fœtorem excitari, quàm fratrem reſuſcitari, quaſi diceret: Licet aliquando reſuſcitati ſint mortui recenter & poſt paululum: tamen ꝙ iam quatriduanus ex fœtore reſolutus reſuſcitetur, non eſt ſic auditum. Et hòc uidetur proceſsiſſe ex admiratione Marthæ & eius ignorantia, quia eiuſdẽ uirtutis eſt reſuſcitare recẽter mortuũ, & quatriduanum. Vide mirabilẽ amorẽ iſtarum ſororũ erga Dominum Ieſum: nolebant enim ꝙ etiã fœtor nares eius tãgeret ad modicũ. Deinde ſublato lapide, *Ieſus eleuatis oculis in cœlũ*, patri pro exauditione ſua gratias egit ad fidei ædificationẽ, ut circũſtantes hoc audiẽtes, & uirtutẽ Dei in eo uidentes, crederent eũ filiũ Dei. Vnde Hilarius: Nõ prece eguit: nobis orauit, ne filius ignoraretur.

Auguſtin. ibidem. — *Maria deuotio.* — *Ambroſius in Pſal. 118.* — *Turbatio & fremitus Chriſti.* — *Auguſtin. tracta. 49. in Ioãnem.* — *Interrogatio Chriſti.* — *Matth. 6. & Gene. 3.* — *Auguſtin. tracta. 49. in Ioãnem.* — *Auguſtin. ibidem.* — *Auguſtin. ſermone 2. de Aſſumptione Mariæ* — *Chryſoſto. hom. 62. in Ioannem.* — *2. Timo. 4.* — *Monumentum.* — *Pſal. 37.* — *Hilarius lib. 10. de trinitate.*

Cùm enim ſibi non proficeret deprecationis ſermo, A ad profectum tamen noſtræ fidei loquebatur. Non inops ergo auxilij, ſed nos ſumus inopes doctrinæ. Ideo etiam orauit, ut in neceſsitatibus ad orationis ſuffragium eſſe recurrendum nos doceret. Et notandum quòd orare patrem, & exaudiri, conuenit Christo ratione humanitatis, in qua eſt minor patre: non autem ratione diuinitatis, in qua eſt ei æqualis. Oraturus uerò gratias pro exauditione egit, quia iam ſe auditum cognouit.

Origenes tomo 28. in Ioann. Vnde Origenes: Erat enim oraturus pro reſurrectione Lazari, ſed præueniens illius orationem, qui ſolus bonus pater eſt, exaudiuit dicenda. Pro impletione ergo orationis, ſubdit gratiarum actiones, dicens: *Pater gratias tibi ago, quoniam exaudiſti me.*

Orandi forma. Hæc Origenes: Per hoc quòd Ieſus oculos eleuat in cœlum, oſtendit nobis formam orandi, q̃ eſt per eleuationẽ mentis in Deũ. Vnde inſtruimur, ut in oratione leuemus ſurſum ad Deum oculos mentis noſtræ, erigẽdo & remouendo illos à præſentibus rebus, memoria, cogitatione, & intentione. Oculos etiam ad Deum leuamus, quando non confidentes de meritis noſtris, de ſola miſericordia Dei ſperamus. Per hoc autem quòd in principio orationis gratias agit, datur nobis exemplũ, ut cùm orare volumus, ante quàm futura petamus, pro receptis beneficijs Deo gratias referamus. Deus enim ex gratiarum actione de præteritis prouocatur ad præſtanda beneficia ſequentia facilius. Deinde, *uoce magna*, potius uirtute, quàm clamoris intentione, *clamauit: Lazare ueni foras*, ſcilicet quantum ad corpus de ſepulchro, & quantum ad animam de inferno, & ſic Lazarum uocis ſuæ virtute ſuſcitauit.

Origenes ibidem. Vbi ſecundũ Origenem, eſt conſiderandum, quòd mora tollendi lapidem adiacentem, ex ſorore defuncti cauſata eſt: & ideo tandiu reſuſcitatio fratris dilata eſt, quandiu Chriſtum per uerba detinuit: ſed ſtatim cùm Chriſti mandatum obediẽdo exequitur, frater reſuſcitatur: ut ꝑ hoc diſcamus nihil interponere inter iuſſa Chriſti, & executionem ipſorum, ſi cupimus quòd ſtatim ſequatur ſalutis effectus. Secundum illud Pſalmiſtæ: *Psal. 17.* *In auditu auris obediuit mihi.* Et nota quòd uox Chriſti magna dicitur propter virtutis magnitudinẽ: nã tanta uirtus eius fuit quòd ſuſcitauit Lazarum à morte, quemadmodum ſuſcitatur dormiens à ſomno, uel ſopore. Vox etiam iſta magna, repræſentatiua eſt illius uocis magnæ, quæ erit in communi reſurrectione, per quam omnes de monumentis reſuſcitabũtur. Tanta enim erat virtus huius uocis Chriſti, ut abſq; temporis dilatione uitam conferret: ſicut erit in reſurrectione communi, quando in ictu oculi mortui *1. Cor. 15.* audientes turbam reſurgent. Clamauit, inquam, Lazare ueni foras: quẽ ſecundum Auguſtinum, ideo ex *Auguſtin. ſermo. 32. de uerbis Domini.* proprio nomine uocat, quia tanta erat uirtus uocis eius, quòd pariter omnes mortui cogerentur exire, niſi per expreſsionem nominis uirtutem ſuam ad vnum determinaſſet. Et non ſolum ſuſcitatus eſt Lazarus, ſed prodiit & exiuit, licet eſſet ligatus manus & pedes inſtitis, id eſt faſcijs, quibus antiqui mortuos inuoluebant: & facies eius ſudario ligata erat, ne ſcilicet horrorem faceret. In quo virtus diuina & miraculi certitudo declaratur: ideo enim ligatum & coopertum reſurgere iuſsit, ut miraculum magis approbaretur. Vnde Dominus diſcipulis præcepit, ut eum qui foris ligatus apparebat ſoluerent, & ſinerent abire: ut per opera uitæ oſtenderetur uerè ſuſcitatus, & non phantaſticè.

Animæ mors. Hic eſt notandum, quòd mors animæ, eſt animæ à Deo derelictio dãnoſa: quod fit per peccatum mortale, quo Deus repellitur ab anima. Vnde ſecundum Auguſtinum: Mors animæ, fit cùm deſerit eam Deus: ſicut corporis, cùm id deſerit anima. *Auguſtin. lib. 13. de ciuitate c. 2.* Quatuor autem progreſsibus mors animæ perficitur, & ſic quatriduanus mortuus dici meretur. Prima eſt: quaſi titillatio delectationis in corde. Secunda, conſenſio. Tertia, factum. Quarta, conſuetudo. *Mortis animæ progreſſiones.* Sed Deus ab hac morte animam ad uitam reſuſcitat per gratiam, qua anima Deo reconciliatur. Quia ſicut corpus uiuit ex coniunctione animæ: ſic anima dicitur uiuere ex unione Dei, per gratiam. Et hæc uiuificatio ſignificatur in reſuſcitatione Lazari de ſepulchro. In reſuſcitatione enim Lazari plura facta ſunt, quæ myſticè ad reſuſcitationem peccatoris cõcurrunt. B Nã eo ordine quotidie peccator reſuſcitatur, quo Lazarus reſuſcitatus dicitur: & talis fit quotidie proceſſus in reſuſcitatione animæ à morte peccati, qualis fuit in reſuſcitatione Lazari de fœtore ſepulchri.

Peccatoris reſuſcitatio. Primum ergo quod requiritur ad reſuſcitationẽ peccatoris, eſt notitia diuina actualis, qua Deus reſpicit peccatorem, in aliquo tempore certo: & hæc ſignificatur per hoc quòd ſorores Lazari miſerunt nuncium ad Ieſum, ſibi de infirmitate Lazari notificando. Secundum eſt auxilium, quod Deus porrigit homini, ut liberum arbitrium moueatur in Deum: vt anima per peccatum à Deo auerſa, conuertat ſe ad ipſum: non enim eſt uolentis, neque currentis currere, ſed miſerentis Dei hæc donare: & ideo requiritur auxilium diuinum, ut nos melius ad gratiam diſponamus: *Roma. 9.* C & hæc porrectio diuini auxilij ſignatur per hoc quòd Ieſus ad Lazarum ire eſt dignatus. Tertium eſt, motus liberi arbitrij noſtri: quia ſecundũ Auguſtinum, licet Deus creauit te, ſine te: non tamẽ iuſtificabit te, ſine te: & ideo ex parte noſtri requiritur motus liberi arbitrij, qui duplex eſt: *Auguſtin. ſermo. 15. de uerbis Apoſtoli.* Vnus, quo mouetur ſuper peccatum, ut ſcilicet peccatum diſpliceat. Alius, quo mouetur in Deum per fidem & ſpẽ, quo Deum ſibi reconciliari deſideret: & hi duo motus notantur per occurſum duarum ſororum, ſcilicet Marthæ & Mariæ, ita quòd primus motus intelligatur per Martham, quæ prior occurrit: ſecundus, D per Mariam, quæ uenit uocata per Marthã: ſic enim hìc ex primo motu prouocatur ſecundus. Quartum eſt, cognitio peccati in quam Deus quærendo reducit hominem, ut homo ſe cognoſcere ſtudeat, quem Deus quærendo quaſi neſcire ſe ſignificat: & hoc ſignatur per hoc quòd interrogauit, ubi eum poſuerunt. Quintum eſt, gratia contritionis, quæ ſequitur motionem liberi arbitrij, & cognitionem peccati: & hæc ſignificatur per lachrymationem Chriſti, quæ quidem lachrymæ proceſſerunt ex fonte diuinæ miſericordiæ, & his lachrymis quotidie peccator perfunditur, cùm ſibi hæc gratia infunditur: Chriſtus enim non eſt lachrymatus pro morte Lazari corpo- E rali: ſed pro morte peccatoris ſpirituali, qui in Lazaro repræſentabatur. Caueat ergo peccator ne lachrymas Chriſti contemnendo gratiam ſibi euacuet, ſed potius cum Chriſto flente peccata ſua defleat, & ſic effectum lachrymarum Chriſti ſuſcipiat. Sextũ eſt, propoſitum cauendi peccata in futurum, & hoc notatur in eo quòd præcepit amoueri lapidem. Tunc enim lapis de ſepulchro tollitur, cùm durities propoſiti peccandi, & moles malæ conſuetudinis de corde amouetur. Et cùm lapis deponitur, tunc fœditas cadaueris detegitur. Vnde dixit Martha, *Domine iam fœtet*. ſic duritia cordis amota, uidetur utilitas peccati: ex quo ſequitur peccati abominatio, & cõcipitur propoſitum

poſitū ulterius non peccandi. Septimū eſt, gratiæ infuſio, qua iuſtificatur impius: & hoc notatur cùm clamauit voce magna, dicens: *Lazare ueni foras*. Clamor magnus ſignat multitudinem diuinę virtutis, quę exigitur in iuſtificatione impii: quia, ſecundum Auguſtinum, maior eſt iuſtificatio impii, quàm creatio cœli & terræ. Voce enim magna clamauit, quia difficilè ſurgit quem moles malæ conſuetudinis premit: ſed tamen poſt magnam uocem ſurgit, id eſt per magnam Dei gratiam viuificatur & iuſtificatur dum pœnitet. Datur etiam per hoc intelligi, quòd Chriſtus uocat peccatorem foras exire de conuerſatione peccati, & de occultatione eius, per confeſsionem faciendam ſacerdoti. Octauum ergo eſt, peccatorum confeſsio, quam Deus adminiſtrat uoce magna clamando: id eſt, magna gratia uocando: & hoc notatur in eo, quòd Lazarus prodiit de ſepulchro: prodire enim, eſt de occulto per confeſsionē uenire. Sed adhuc peccator non eſt totaliter ſolutus, antequam ſuperueniat abſolutio ſacerdotis: quod ſignificatur per hoc quòd *prodijt ligatis manibus & pedibus*. Nonum ergo, eſt ſacramentalis abſolutio: quæ ſignificatur per hoc quòd Chriſtus dixit diſcipulis, *ſoluite eum*. Potuiſſet quidem immediatè ſimplici uerbo ipſum met ſoluere, ſicut fecit ipſum de monumento prodire: ſed uoluit ſuos diſcipulos in hoc cooperatores habere, quia vult hoc miniſteriū ſacerdotibus communicare. Suſcitat Ieſus, quia per ſeipſum uiuificat interius. Soluunt diſcipuli quia miniſterio ſacerdotum abſoluuntur uiuificati: Chriſtus enim per ſe intus uiuificat, miniſtris poteſtatem ſoluēdi tribuit. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus, eſt confitens adhuc reus. Vt autem abſoluantur peccata eius, miniſtris mandatur ut illum ſoluant. Sicut ergo Dominus Lazarum ſuſcitauit, priuſquam à diſcipulis ſolueretur: ſic in contritione peccatum dimittit, & peccatorem viuificat, priuſquam à ſacerdote abſoluatur: cui tamen poſtea ſe oſtendere tenetur. Decimum & ultimum eſt, ſatisfactio, quæ ſignatur in hoc, quòd Ieſus ſubdidit, *& ſinite eum abire*. Non dicit, facite eum ad ſepulchrum redire. Sic ſacerdos debet principaliter pro ſatisfactione iniungere homini, quòd de ſepulchro, & de profundo peccatorum & malæ conſuetudinis longè abeat: & nullatenus recidiuet: & amplius non peccet. Dixit enim, ſinite abire: non ſtare, uel iacere ſine exercitio ſpirituali: quia in uita Dei ſtare, retrocedere eſt, ſed debet ambulare de virtute in uirtutem.

[*Auguſti. tracta. 17. in Ioānem.*]

[*Myſticè.*] Item myſticè per Lazarum languentem, ſignificari etiam poteſt grauem tentationē patiens: & per eius ſorores, perſonæ pro eius alleuiatione deuotæ Chriſtum precantes, quæ non ſemper exaudiuntur: ſed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis mori permittitur, ab eo qui eſt tantæ bonitatis & potentiæ, quòd ſcit & poteſt bona de malis elicere. In hoc autem quòd Dominus vadit ad eum ſuſcitandum, oſtenditur eius clementia: inquantum homines in peccatis exiſtentes & quaſi mortuos, ac per ſe ad Deum accedere non ualentes, miſericorditer prę ueniendo attrahit: & peccatorem non ſolum mortuum per culpam, ſed etiam aliquando fœtentē per infamiam, & ſepultum ſub lapide per obſtinationē, ſic redūcit ad uitam gratiæ, quòd non ſolum tollitur obſtinatio & mors culpæ, ſed etiam fœtor infamię, & reducitur ſuauis odor bonæ famæ. Nulla enim deſperationi datur occaſio, cùm Lazarus iam fętens, & quatriduanus reſurrexit à mortuis & monumen-

A to. Locus autem infirmi erat Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod datur intelligi ꝙ ſi infirmus ſit Deo obediēs, poteſt ab eo de facili curari. Et ſecundum Anſelmum: In Bethania, quod domus obedientiæ interpretatur, Lazarum ſuſcitauit: oſtendens omnes qui bonæ uoluntatis ſtudio huic mundo morientes in ſinu obedientiæ requieſcunt, in uitam æternam à Deo reſuſcitandos. Iſta autem Bethania erat Marthæ & Mariæ, per quas duplex vita, ſcilicet actiua & cōtemplatiua ſignificatur: ut ſic per hoc intelligi detur, quòd per obedientiam homo perfectus in uita actiua & contemplatiua redditur. [*Bethania.*]

B Dicitur autem de Lazaro, quòd poſtea nunquam riſit: nunquam in geſtu ſigna iocoſa oſtendit: pro eo quòd vitæ huius ærumnis, quas moriēs euaſerat, redditus fuit. Magis enim quàm antè factus amator vitæ illius, pœnitebat eum uitæ iſtius. Vnde Auguſti. O ſi poſſemus excitare homines, & cum ipſis pariter excitari, ut tales eſſemus amatores vitæ permanētis, quales ſunt homines amatores uitæ fugientis. Creditur autem hoc factum ea die qua in eccleſia ſolet legi, ſcilicet feria ſexta ante Dominicam de paſsione Domini. Monumentum verò Lazari demonſtrat eccleſia ibidem in honore beatæ Mariæ Magdalenæ conſtructa: & grande monaſterium magna oliuarū ſylua circundatum, ubi erat abbatia ſancti Lazari, cū abbatiſſa & monialibus ordinis ſancti Benedicti. [*Lazarus non riſit deinceps.*] [*Auguſtin. tracta. 49. in Ioānem.*] [*Lazari monumētum.*]

C *Multi ergo Iudæorum qui uiderant* mirabilia, *quæ fecerat Ieſus, crediderunt in eum*. Nec mirum, quia illud ſignum fuit diuinæ uirtutis maniſeſtè oſtenſiuum, & tale miraculum non eſt à ſeculo auditum, ſcilicet quòd mortuus quatriduanus in monumento, reſuſcitaretur ad uitam. Vnde ſecundum Auguſtinum: Excedit omne miraculum, quod Ieſus circa Lazarū fecit: quem ab ipſo inferni inquilino, deſtructa lege tartarea, redire ad ſuperos iuſsit. *Quidam autem ex ipſis* Iudæis *abierunt* eadem die *ad Phariſæos, & nunciauerunt eis quæ fecit Ieſus*, & celebris erat ſermo de eo apud multos: alij bono, alij malo zelo moti nunciauerunt: quia ſicut ex ſignis uiſis boni conuertuntur & proficiunt, ita frequenter mali obdurantur, & [*Auguſtin. ſerm. 104. de tēpore.*]

D deficiunt. Boni quidem nunciauerunt eis, ut mitigarent eos circa Ieſum, & prouocando vt crederent: mali verò ut concitarent eos contra Ieſum, & prodendo vt ſæuirent. Per bonos illi ſignantur qui bona in alijs ſicut in ſe amant, & omnia in bonum interpretantur: per malos autem illi qui videntes ſeruorum Dei opera, odijs inſequuntur, & infamare conantur.

ORATIO.

E BENIGNISSIME *Ieſu, qui quatriduanum Lazarum iam fœtentem à ſepulchro reſuſcitaſti, & à uinculis ſoluere, ac liberè abire feciſti: moueantur obſecro uiſcera miſericordiæ tuæ ſuper me miſerum, peccati delectatione, conſenſu, & perpetratione mortuum: mole malæ conſuetudinis oppreſſum & ſepultum: iamque quatriduanum & fœtidum: & me à ſepulchro uitiorum reſuſcita: ut per confeſſionem foras ueniam: reſuſcitatum à uinculis peccatorum & mortis, ſolue: ſolutum ab omni ſeruitute liberum in libertatem gloriæ filiorum Dei ire concede. Amen.*

De conſpiratione Pontificum & Phariſæorum contra Ieſum. Cap. XVIII.

Ioan. 11. PRAEDICTO itaque miraculo de reſuſcitatione Lazari publicato, pontifices qui erant maioris authoritatis, & magis literati & Phariſæi, qui uidebantur præ alijs religioſi: ex quibus factum eorum grauius erat: moti ſunt ad tractandum publicè de morte Chriſti ex ira & inuidia quam de fama & gloria eius habebant: & ad hoc faciendum, *collegerunt conſilium*. ſabbato mox ſequēti, *aduerſus Ieſum*: timentes ſi dimitterent eum ſic uiuentem, & ſigna talia facientem, per ipſum amittere & locum & gētem, eo quòd omnis turba poſt eum iret: eique crederet & ipſa ſacra eorum & uana & abolenda eſſe doceret. *Cōcilium.* Concilium à conciliando eſt dictum, quia conciliati & congregati erant in unum malum conſenſum. Et hoc erat primum concilium, quod habuerunt contra Ieſum. Prius quidem quærebant eum interficere, nunc autem ſententiam firmauerunt, & quærentes concilium, apertè de morte eius tractauerunt. Videbant enim Chriſtum à populo tanquam regem honorari: & quia mandatum Romanorum erat, ut nullus niſi per eos deberet rex nominari. Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari: ideo timebant quòd *Timor Phariſæorum.* ſi Chriſtum tanquam regem haberent, Romani ipſos rebelles reputarent, & uenientes contra eos ciuitatem & locum deſtruerent. Vel timebant etiam, ne ſi Chriſti doctrina procederet: templum & uniuerſa religio, ac reuerentia eius uilipēderetur, & Iudæi nullius momenti fierent: & ideo Romani ciuitatem eis auferrent, eosq́; in ſeruitute diſpergerent. Vel certè timebant, ne ſi omnes in Chriſtum crederent, nemo remaneret qui aduerſus Romanos ciuitatem, templumq́ue defenderet: quoniam contra ipſum templum, & contra ſuas paternas leges doctrinam Chriſti eſſe ſentiebant. Pontifices & Phariſæi ſibi conſulebant, nec tamen credere uolebant. Plus enim perditi homines cogitabant quomodo alteri, ſcilicet Chriſto, nocerent ut perderent: quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent. Timebant & conſulebant. *Pſal. 13.* *Sed trepidauerunt timore, ubi non erat timor*. Si enim Chriſto credidiſſent: ſi eum non occidiſſent: nec locum, nec gentem amiſiſſent. Sed quia Chriſtum occidere non timuerunt: & locum, & gentem perdiderunt. Nam & Romani poſt Domini paſsionem, & glorificationem, tulerant eis locum, & gentem: expugnando, occidendo, & tranſ-

A ferendo. Temporalia perdere timuerunt, & æterna non cogitauerunt, & ſic utranque amiſerunt. Quæ ut fugituri egerunt: hæc, quia egerunt, non effugerunt. Quid uobis profuit ò inſani Iudæi, quòd tantū ſcelus commiſiſtis? Nunquid quia Chriſto Domino, ut docuit, ſeruire noluiſtis: ideo Domino caruiſtis? Dum enim illi ſeruiunt reges, quibus uos ſerui tis: facti eſtis mali ſerui bonorum ſeruorum Chriſti. Per quos conterit contumaciam ueſtram, per ipſos diſsipat conſilia ueſtra, per ipſos retribuit ſcelera ueſtra in capita neſtra. Ipſe autem Dominus quem interemiſtis, non uos ſeruos, ſed liberos eſſe cupiebat: *Ioan. 8.* quando dicebat, *ſi uos filius liberauerit, uerè liberi eritis*. Vos autem Dominum Deum regem & ipſam ueram libertatem non ſolum repudiaſtis: uerumetiam B negare cupientes clamaſtis, *Non habemus regem niſi Cæſarem*. *Ioan. 19. c* *Religioſi ficti.* Conſidora quot ſunt hodie homines, etiam religioſum habitum geſtātes, qui Iudæos imitando, temporalia perdere metuunt: & æterna non attendunt, ſic quòd utraque non immeritò amittunt. Sūt enim plerique etiam religioſi qui temporalia quandoque minus iuſtè & obliquè acquirentes, uel ſic acquiſita poſsidentes, ea dimittere trepidāt, & pro his æterna amittere nō formidant. Et quia nunc cum Iudæis tenebras diligunt interiores, ſcilicet culpæ: ideo tunc cum eis in tenebras mittētur exteriores, ſcilicet gehēnæ. Religioſus ergo cupidus, vel vanus, eſt lamētabilis: quia miſerabilior eſt quodāmodo omnibus C creaturis, ſcilicet carens Deo & mundo. Tunc Caiphas, quia pontifex fuit, quid eis faciendum erat decreuit, & propter authoritatem officij locutus eſt, dicens: *Expedit ut unus* homo, etiam ſi bonus & iuſtus eſſet, *pro populo moriatur*, & populi conſeruatione, *& non tota gens pereat*: ſi ille in uita maneat: quia bonum commune magis eſt eligendum, quàm particulare. Hic patet manifeſtè quòd paſsio inuidiæ & liuoris contra Ieſum, & paſsio timoris perdendi gentem & locum, ſubuertebat in eis rationis iudicium: quia in nullo caſu licitum eſt interficere innocentem & iuſtum: per hoc enim non procuratur, ſed magis deſtruitur commune bonum. Propter quod iudicio Dei illud malum, quod credebant per mortem Chri D ſti euadere, ſcilicet deſtructionem loci & gentis, hoc per mortem Chriſti incurrerunt: quia in pœnā huius peccati Romani locum & gentē deſtruxerunt, quod per Tytum & Veſpeſianum anno quadrageſimo ſecundo, poſt paſsionem Chriſti, eſt factum. Prophetizauit autem Caiphas utilem humano generi mortem Chriſti, licet neſciens. Quamuis enim eſſet intentio Caiphæ dare ſolummodo conſilium de morte *Caiphæ prophetia.* Chriſti, pro temporalis periculi euaſione circa populum Iudæorum: tamen verbum ſuum ſic ſonabat, ꝙ Chriſtus erat moriturus pro gēte & populo: et quod ſic protulit fuit prophetia quodammodo de futuro, quòd Chriſtus erat moriturus pro ſalute ſpirituali, E non ſolum Iudæorum, ſed etiam omnium gentium, qui crediturì erant in ipſum, & per fidem congregandi. Vnde Theophilus: Hoc ipſe quidem praua dixit intentione: ſed tamen ſpiritusſancti gratia ore eius vſa eſt ad futuri præſagium. Hæc Theophilus. Non tamen ſequitur, ꝙ quicunq; prophetat ſit propheta: nam quandoque alicui cōceditur actus alicuius rei, cùm tamen conditio ei non conceditur. Vnde Ori- *Origenes tomo. 30. ſ Ioannem.* genes: Non quicūq; propheta eſt: ſicut nō quicunq; ius proſequitur iuſtus eſt. ſ.q. facit aliquod opus propter humanam gloriam. Hæc Origenes. Expediens *Expediuit Chriſtum mori, tripliciter.* autem & neceſſariū fuit Chriſtum pro nobis pati & mori,

mori, ratione triplici. Primò, ad oſtendendum circa nos iudicium diuinæ dignationis & pietatis. Secundò, ad exoluendum precium noſtræ redemptionis: quod fuit precioſus immaculati Ieſu Chriſti ſanguis. Tertiò, ad præbendum exemplum noſtræ imitationis, ut ſequamur ueſtigia eius. Inſuper & alia ratione triplici expediebat Chriſtum mori. Primò, q̃a homo mortuus erat: & ideo expediebat, ut Chriſtus mortem noſtram deſtrueret, & hominẽ uiuificaret.

Mors quadruplex.

Erat autem homo mortuus quadruplici morte. ſ. naturæ, culpæ, gehennæ, & ex priuatione uiſionis diuinæ. Primam deſtruxit, per ſuam glorioſam reſurrectionem. Secundam, per ſui ſanguinis effuſionẽ. Tertiam, per inferni expoliationem. Quartam, per ſuæ uiſionis reſtitutionẽ. Secundò, quia homo erat perditus: adeo expediebat ut Chriſtus ad nos ueniret, ac mortem ſubiret, & ſic hominem perditum inueniret. Tertiò, quia homo erat à Deo diuiſus & diſperſus: ideo expediebat ut Chriſtus homines in unum congregaret, & ad Deum reuocaret. Caiphas ergò prophetizauit quidẽ. i. uerba prophetiæ protulit: nec tamen erat propheta: quia inſpirationem propheticam non accepit, & donum prophetiæ non habuit, ſicut & Balaam. Vnde ſecundum Auguſtinum: Docemur etiam homines malos prophetiæ ſpiritu futura prædicere, quod tamen euangeliſta diuino tribuit ſacramento. i. uirtuti ipſius ſacramenti. ſ. ſummi ſacerdotij, quia Caiphas non à ſemetipſo hoc dixit, ſed cũ eſſet pontifex. i. ſummus ſacerdos anni illius, & miniſterium habens in manibus, non meritis ſuis prophetizauit & ſpiritu Dei locutus eſt, quia ipſo ignorante dictum propheticum protulit non ratione meriti ſui, ſed dignitatis officij: & fortè unctio pontificalis contulit ei quendã ſenſum prophetandi. Vnde Chryſoſtomus: Vide autem quanta Spiritusſancti uirtus eſt: à mente enim mala ualuit uerba proferre prophetiæ.

Nume. 22. Auguſtin. tracta. 49. in Ioannẽ.

Pontificalis uirtus.

Vide etiam quanta eſt pontificalis uirtus poteſtatis. Pontifex enim effectus, etſi indignus exiſtens prophetauit, neſciens quid diceret. Ore enim ſolum uſa eſt gratia, contaminatum cor non contigit. Hæc Chryſoſto. Ob quam authoritatem ſolum credimus malum prælatum exaudiri: & fortè, quia præco eccleſiæ eſt, & in eius uoce dicit, Oremus: cùm multæ authoritates faciant in contrarium: ut illa, qui ſuis premitur, aliena non diluit: & huiuſmodi. Dicitur autem Caiphas fuiſſe pontifex anni illius: quia licet Deus conſtituerit ſummum ſacerdotem vnũ, cui mortuo unus ſuccederet: per ambitionem tamen poſtea euenit vt plures eſſent, & per annos ſingulos ſuis uicibus miniſtrarent. *Ab illo ergo die*, quaſi utili accepto cõſilio *cogitauerunt* magis diffinitè quàm prius, ut Chriſtum quàm citius poſſent interficerent: & dicentes, ut inuentus duceretur in Hieruſalem: licet enim ante habuiſſent inſtinctum & uoluntatem interficiẽdi ipſum: tamen ex conſilio Caiphæ diffinierunt firmo propoſito hoc quàm citius poſſent adimplere.

Conſilium prauum.

O prauum conſilium, ò peſſimi duces populi, ò conſiliarij nequiſſimi. Quid agitis miſeri? Quid vos furor exagitat tantus? Quæ ordinatio eſt hæc? quod propoſitum? quæ cauſa accuſationis Domini noſtri Ieſu Chriſti? Nonne ipſe in medio ueſtrum eſt, quẽ tamẽ neſcitis: & intelligit omnia uerba ueſtra, & ſcrutatur renes & corda? Sed ſic fieri oportet ut deliberaſtis, quia tradidit eum pater ſuus in manibus ueſtris. Quia ergo Ieſus iam deſtinatus erat morti: ideo ab ipſo ſabbato, quo concilium collegerũt, inchoamus memoriam dominicæ paſsionis in diuino officio:

A maximè in hymnis: & ſubticemus gloria patri in introitu miſſæ, & reſponſorijs: & quaſi poſt horam eiuſdem conſilii publicum luctum incipiens eccleſia, & ſuo compatiens Domino ſicut membra capiti, ex tunc quaſi lugendo recitat uexillum regis, myſteriũ crucis, clauos & lanceam perforati corporis, & his ſimilia uſque ad diem paſsionis, nõdum tamen plenè, quia nondum traditus erat Dominus in laniſtarum manus. Vnde dominicam & hebdomadam illam de paſsione Domini appellamus. Diuulgatum autem fuit iſtud conſilium de occiſione Chriſti habitum. Sed ſapiens Dominus uolens dare locum iræ: & etiã quia nondum erant omnia completa, necdum uenerat hora eius qua tradendus erat, & crucifigendus:

B poſt concilium cautius ſe obſeruans, palàm apud eos ambulare deſiit, neque ad aliquam ciuitatem populoſam abijt, ſed in regionem iuxta deſertum, ubi pauci de Iudæis erant, & non frequentia inſidiantiũ in ciuitatem Effrem, quæ erat parua & parum populoſa, ac magis ſecreta: & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis, uſque ad tempus ſuæ paſsioni propinquum. Sed ſtetit ibi paucis diebus, cum ipſis diſcipulis, ſe occultans ad tempus. Vbi Chryſoſt. Ipſi autem quando omnes lætabantur, & feſtum celebrabant, tũc occultantur & in periculis ſunt: ſed tamen permanebãt cum eo. Secundum illud: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*. Et ſic fugit Dominus ante

Chryſoſto. hom. 49. in Ioannem.

Luce 22. c. Fuga Domini.

C faciem nequiſsimorum ſeruorum: & hoc non fecit propter potentiæ defectum, ſed ut aliis daret uiuendi exemplum. Vnde Auguſtinus: Non quia potentia eius defecerat, in qua ſi uellet, palàm cum Iudæis conuerſaretur, & nihil ei facerent: ſed exemplum diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret nõ eſſe peccatum, ſi fideles eius oculus perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorũ latendo potius euitarent, quàm ſe oſtendendo magis accenderent. Secundum Origenem: Honeſtum & laudabile eſt imminente iam periculo & agone confitendi Ieſum, non euitare confeſsionem, nec recuſare ſubire mortem gratia ueritatis. Sed nullus debet tradere occaſionem tantæ tentationi: & hoc propter duas ra-

Auguſtin. tracta. 49 in Ioannẽ.

Origenes tom. 31. in Ioannem.

D tiones. Primò, quia ualde præſumptuoſum eſt periculis ſe ingerere, propter inexperientiã propriæ uirtutis, quæ & quandoque fragilis inuenitur: & propter futuri euentus incertitudinem. Secundò, ne nos ingerentes perſecutoribus occaſionem præſtemus eis, ut magis impij & noxij fiant, & nos de eorũ delicto demus reſponſum, & luamus pœnas. *Proximum autem erat paſcha Iudæorum*. Hoc ſubditur, ad oſtendendum quòd Chriſtus paruo tempore in ciuitate ſe occultauit, quia ante paſcha in Hieruſalem uenit. *Et aſcenderunt multi de regione Hieroſolymam ante paſcha, ut ſanctificarẽt & mundarent ſeipſos* orationibus & ſacrificijs ante feſtum, ad digne comedendũ

E agnum paſchalem, quem nullus comedere debebat, niſi mundus. Præceperat enim Dominus per Moyſen, ut undique de tota Iudæa conuenirent ante paſcha in Hieruſalem: & ibi ſecundum legẽ ante eſum agni paſchalis ſe mũdarẽt, ut ſic purificati, ſolẽnitati & eſui agni mundi intereſſent. Vnde Theoph. Aſcenderunt autem ante paſcha ut purgarentur: quoniam quicunque peccauerant, paſcha nõ celebrabant, niſi prius expiarentur balneationibus & ieiunijs, ac raſura: quinetiam quaſdam deputatas oblationes offerẽdo. Hæc Theophilus. Vbi informantur qui debent communicare: quia confeſsione, oratione, & ieiunio ante debent purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali:

Cõmunicaturi quid agere debeant.

figurali:

figurali: multomagis ſe debet homo ſanctificare bonis operibus ad dignè recipiendum uerum agnum, immaculatum corpus Chriſti. Sed Iudæi obliti ſuæ ſanctificationis, tractabãt de nece ueri agni: & ipſum agnum ad immolandum quærebant in ipſo loco orationis, feſto ſanguinem innocentem miſcere cogitantes. Vnde Chryſoſtomus: Hi uenerant in exterioribus ſe mundare, & in interioribus per homicidium & ſanguinem ſe coinquinare. Inſidiabantur ei, & tẽpus feſti tempus faciebant ocisionis. Hæc Chryſoſtomus. *Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur adinuicem in templo ſtantes: Quid putatis, quia non uenit ad diem feſtum?* quia enim mirabantur ꝙ in tanta congregatione ad docendum non uenerat: ideo quærebant non quidem bene & ad honorandum, ſed malè & ad occidendum. Sed eſt notandum, quod quando eſt dies feſtus, & agitur ſanctè, ſemper Dominus eſt in die feſto: ſecũdum illud: *Vbi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo*, in medio eorum ſum: & ideo nos congregati in domo Dei, quæramus Ieſum, mutuò nos conſolando, & exorando ut ad diẽ feſtum noſtrum ueniat, & nos ſua præſentia ſanctificet: quando uerò non rectè agitur feſtum, tunc nõ uenit Ieſus ſecundum illud Eſaiæ, *Feſtiuitates ueſtras non feram*. Et ſubdit euangeliſta, quaſi reſpondens quæſtioni eorum, *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognouerit, ubi ſit Ieſus, indicet* poteſtati publicæ, *ut apprehenderent eum*, ſcilicet miniſtri poteſtatis ad occidendum: propter hoc enim ab eis, ſicut ab ingratis & obſtinatis receſſerat, vſque ad tempus quod ſuæ paſsioni diſpoſitum erat. Sed, ut ait Auguſtinus: Nos qui ſcimus ubi Chriſtus eſt, quia ad dexteram Dei patris indicemus Iudęis, ut ſic utinam apprehendant eum per fidem. Conſpice igitur prædictos nepharios in ſuo concilio peſsimo æſtuantes, & Dominum Ieſum ac diſcipulos tanquam pauperes, & imbecilles recedentes. Quid tunc putas Magdalenam dixiſſe? Sed & qualis animi mater Domini Ieſu erat, cùm ſic eum recedere uideret, & audiret cauſam quare, quia ſcilicet eum occidere uolebant? Potes hìc meditari dominam & ſorores eius, tunc cum Magdalena remanſiſſe, & Dominum Ieſum eas omnes de cita ſua conuerſione, tunc conſolatum fuiſſe. Conſidera nunc quomodo Dominus ſuos aduerſarios, quos ſolo nutu perdere poterat tanquam imbecilles, recedendo declinabat: nec ſe ſaltem uerbis excuſando defendebat, ac eius manſuetudinem & humilitatem imitando omnem depone amaritudinem & furorem, quia ſic & corporis & animæ habebis requiem.

Chryſoſto. hom. 64 in Ioannem. — *Matt. 18.* — *Eſaia 1.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, magni conſilij angele, qui concilium malignantium contra te fieri permiſiſti: nec illis reſiſtere per potentiam, ſed magis cedere per patientiam uoluiſti: ne derelinquas me in errante iudicio, aut noxio conſilio mei arbitrij uel hominum, neque in poteſtate aut tentatione dæmonum: ſed tuipſe clementer me intus & foris diſpone & rege, ac dirige in uiam ſalutis æternæ. Da mihi Domine ut quicquid contra me diabolicæ aut humanæ moliuntur aduerſitates redigantur ad nihilum, ut illæſus & de omni periculo ereptus, lætus tibi referam actiones gratiarum. Amen.*

A

De decem leproſis, à Domino curatis. Cap. XIX.

B

FACTVM *eſt autem cùm complerentur & appropinquarent dies aſſumptionis* Domini Ieſu, id eſt à mundo ad patrem, per paſsionem & mortem, non diuertit, ſed *firmauit faciem ſuam*, id eſt uoluntatem (nam per faciem deſignatur animi uoluntas) in locum paſsio-
C nis, & *ut iret in Hieruſalem*, quia ibi oportebat uerum agnum immolari, ubi figuralis agnus ſolebat offerri. Aſſumptionem Ieſu dixit Lucas, non ſolum ſecundum tempus quo aſſumi debebat per paſsionem de hoc mundo ad patrem, quia oportuit pati Chriſtũ, & ita intrare in gloriam ſuam: ſed etiam ſecundum præceptum de agno paſchali, qui decimo die menſis primi aſſumebatur de grege, & ad domum inferebatur & ſeruabatur uſque ad ueſperam quartidecimi diei, & tunc immolabatur. In hunc modum Chriſtus decima die, id eſt ramis palmarum: uenit ad locum paſsionis, ſcilicet in Hieruſalem: ubi tanquam uerus agnus erat pro nobis immolandus: manſitque ibi & circa, uſque dum paſſus eſt, ut ſic ueritas fi-
D guræ reſponderet. Ex quo patet quòd tempus ſuæ paſsionis præuidit quaſi Deus, & quòd ſpontaneè non coactè eſt paſſus: unde *firmauit*, id eſt non leuiter uoluit, ſed firmiter & conſtanter diſpoſuit, *ut iret in Hieruſalem*, ad ſuſtinendum mortem, ut oſtenderet ſe ſponte paſſurum & ſuo exẽplo diſcipulos animaret ad paſsionem. Sic & tu omne opus bonum, firmus & ſtabilis debes aſſumere, nec propter tentationes ab eo dimittere. Inſtante ergo tempore paſsionis, quo tranſmigraturus erat de mundo ad patrẽ præſtat dorſum Galilææ, & faciem in Hieruſalem conuertit, ac firmata & imperterrita mente locũ quo pati decreuerat petit. Non huc & illuc ibat: ſed iter
E uerſus Hieruſalem tenebat. Vnde qui ſuperius pluries excitauit, & hortatus eſt diſcipulos & alios ad martyrium, & ſui ſequelam, uerbo: hìc hoc idem facit facto, eos tanquam magiſter & ductor præcedẽs, & quaſi facto ſuo, dicens: *Si quis uult poſt me uenire abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Appropinquante ergo tẽpore paſsionis ſuæ Dominus Ieſus, qui pluries fugerat, incipit reuerti. Sicut enim in ſuperioribus ad noſtram inſtructionem uſus eſt prudentia, oſtendens quòd pro loco & tempore furorem perſequentium, cautè debemus declinare: ita nunc utitur fortitudine: quia debito tempore imminente ſponte rediJt ut ſe paſsioni offerret, &

Lucæ 9. & 17. — *Aſſumptio Chriſti.*

in

in manibus perſequentem traderet. Sic aliàs fuit uſus temperantia, cùm fugit honorem quando turbæ uoluerunt eum facere regem, & econtrariò fuit uſus iuſtitia, cùm uoluit tanquam rex honorari quando populus cum ramis arborum occurrit eidem. Satis tamen modeſtè eũdem honorem uoluit, & ideo aſellum aſcendit. Iſtis igitur quatuor uirtutibus uſus eſt Dominus uirtutum propter noſtram inſtructionem, à quibus omnes aliæ uirtutes morales deſcendunt & deriuantur: propter quod cardinales ac principales eſſe dicuntur. Non ergo æſtimandus eſt fuiſſe inconſtans uel uarius, ſicut nec aliquis alius qui ſecundum diuerſos caſus in diuerſis ſe exercet uirtutibus. *Et factum eſt, dum paſcha celebraturus iret in Hieruſalem, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam*. Samaria erat terra gentium, Galilæa Iudæorum. Et ideo Chriſtus uadens ad paſsionẽ, tranſiit per Gentes & Iudæos, dans intelligere quòd fructus ſuæ paſsionis in omnes erat futurus, atq; fides nominis eius poſt mortẽ & Iudæos & Gentiles unũ debebat efficere populum. Quia ergo erat diſcordia inter Iudæos & Samaritanos, ipſe inter utroſq; & per medium utriuſque terræ tranſiit, ut tanquam mediator eos pacificaret, qui ad ſaluandos Gentiles & Iudæos uenerat. *Et* in greſſu cuiuſdam caſtelli in terminis Samariæ: *occurrerunt ei decem uiri leproſi*, quia audierant famam de mirabilibus Chriſti. In ingreſſu urbis, & tamen ante ingreſſum occurrerunt ei: quia ritu legis Moſaicæ quaſi immundi erant ab urbibus & oppidis excluſi, nec poterant cum alijs commorari. Conuerſabantur autem adinuicem, quia communitas paſsionis fecerat eos unanimes: & præſtolabantur ſimul tranſitum Ieſu ſolliciti donec aduenientem eum uiderent. *Qui ſteterunt à longè* tum propter Chriſti reuerentiam, tum quia non debebant appropinquare hominibus, ne eos inficerent eo quod lex Iudæorum lepram immundam non tangendam iudicat. Lex euangelica lepram non extremam, ſed internam, eſſe immundam affirmat. Et ſecundum Theophilum: A longè ſtant, quaſi uerecundantes de immunditia: putabant enim quòd Chriſtus eos quemadmodum alij faſtidiret. Sic ergo abſtiterunt loco, ſed facti ſunt proximi deprecando: propè enim eſt dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate.

Pſal. 144. d.

Et leuauerunt uocem ſuam ex magnitudine affectionis, & magno deſiderio ſanitatis, & clamauerunt, *dicentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri*, quia ſolo præcepto & uerbo potes nos curare. Si Ieſus, ergo uult: ſi præceptor, ergo poteſt: ſi miſericordiam inuocant, ergo ſe miſeros & indigentes oſtendunt: & ſic petitio fuit digna, & ex parte petentium, quia miſerandi: & ex parte eius à quo petebatur, quia Ieſus uolens, & præceptor potens: ſecundum Titum, Dicunt nomen Ieſu, & lucrifaciunt rem. Nam Ieſus interpretatur ſaluator. unde ſequitur. *Quos ut uidit* benignitatis & compaſsionis & miſericordiæ oculis: *dixit: Ite oſtendite uos ſacerdotibus*. Lex enim præcepit, ut emundati à lepra ſacerdotibus ſe præſentarent: non ut ſacerdotes eos mundarent, ſed ut eos mundos eſſe iudicarent, & ut mundati pro ſua emundatione ſacrificium in lege determinatum offerrent. *Et dum irent*, ut ſacerdotibus ſe demonſtrarent, *mundati ſunt* ex fide & obedientia ad Chriſtũ, meritoriè de congruo, ſed diuina uirtute effectiuè. Quatuor ex cauſis mundati ſunt, antequam ad ſacerdotes peruenirent. Primò, quia Chriſtus nouerat ſacerdotum ſuperbiam: contempſiſſent enim eos

A aſpicere: ne ergo ſcandalizarentur, præuenit eos ſanare. Secundò, bonum obedientiæ eorum hoc meruit. Tertiò, hoc meruit eorum fides. Quartò, uoluit oſtendere quòd non uirtute legis, aut ſacerdotũ erant mundati, ſed Dei imperio. *Vnus autem* eorum qui Samaritanus & Gentilis erat, *ut ſe mundatum uidit* ſuam ſanationem uirtuti Chriſti deputans: *rediijt cum magna uoce Deum* ex fidei & deuotionis magnitudine *magnificans*: & tanquam gratus beneficiũ recognoſcens, *cecidit* per humilitatem *in faciem ante pedes Ieſu*, per deuotionem ei reuerentiam exhibens, *et adorauit eum*, gratias pro beneficio accepto ſibi *agẽs*. Vbi exprimitur fides eius & deuotio, ac beneuolentia, & grandis affectio. Dedit autem ei fiduciam

B appropinquandi Domino iam ſuſcepta purgatio. Cæteri uerò qui Iudæi erant permanſerunt ingrati, nec ad agendum gratias ſunt reuerſi: quia decepti à ſacerdotibus quibus ſe repræſentauerunt, quique doctrinæ Chriſti & miraculis detrahebant, ſecundum eorum informationem attribuerunt ſuam ſanationem obſeruantiæ legis, cùm ſe ſacerdotibus oſtendebant, & non uirtuti Chriſti, licet à principio fideliter & deuotè petiuiſſent ab eo ſanari. *Et dixit Ieſus: Nonne decem mundati ſunt, & nouem ubi ſunt?* Non interrogat Dominus quaſi neſciẽs, ſed ingratos quærit quaſi ignorans, & de eorum ingratitudine dolens: & eos requirendo oſtendit ſibi ignotos, id eſt reprobatos.

C Sicut enim ingratus nõ recognoſcit Dei beneficium, ita nec Deus notitia approbationis recognoſcit ipſum: recognoſcentem uerò ſe recognoſcit & ipſe. Vnde Beda & meritò eos ſaluator, quaſi ignotos ubi ſunt inquirit. Scire enim Dei, eligere: neſcire, reprobare eſt. Hæc Beda. *Beda. Scire & neſcire Dei* Magis autem dolendum eſt de eo, qui aliquam incurrit ingratitudinis culpã, quàm de beneficio perdito. Et ideo quaſi plangendo ſubditur: *Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena*: alterius, ſcilicet gentis, qui non erat de Iudæis. Et hoc dictum eſt uel à Chriſto, & tunc erant uerba quaſi lamentantis: uel dictũ eſt ab euangeliſta in confuſionem Iudæorum, qui non ſunt reuerſi ad Chriſtum. Et nota quòd in hoc

D quòd iſte alienigena rediit: & alij, qui erant Iſraelitæ, reditum neglexerunt: præfigurata fuit uocatio & fides Gentilium, qui uenturi deuotè erant ad fidem Chriſti, ac repudiatio & perfidia Iudæorum, qui in ſuo errore erant remanſuri. Dominus autem & in his & in omnibus quos ſanauit in corpore, ſanauit & in anima: & hi poſtquam fuerunt ſanati in corpore, & iuſtificati in anima, ac boni facti: poſtea corruerunt à gratia, & facti ſunt mali & ingrati. Deinde eorum ingratitudinem magis confutat: dũ alienigenam, qui redierat, laudando commendat: quia enim humiliter ante Deum infirmitatem ſuã cognouit: ideo Dominus conſolans eum, dixit: *Surge*, ſcilicet, à peccato in quo iacuiſti ceſſando, *& uade* de uirtute in

E uirtutem, in cõuerſione quam incœpiſti proficiendo: *quia fides tua*, qua intellectum Deo ſubdidiſti, *te ſaluum fecit*: & ad ſalutem non ſolum corporis, ſed & animæ reduxit: quia ipſa eſt initium iuſtificationis, & dat fiduciam regni cœleſtis. Vbi Beda: Si autem fides ſaluũ fecit eum qui ſe ad agendas ſaluatori gratias inclinauit: ergò p̄fidia perdidit eos qui de acceptis beneficijs Deo gloriã dare neglexerunt. *Beda in c. 9. Lucæ. Lepra peccatum.* Myſticè per lepram, quæ eſt corruptio carnis, ſignatur peccatum mortale, quod eſt corruptio animæ. Primò quia communiter in lepra uox efficitur inualida: ſic in peccatore uox eſt inualida: Deus peccatores non

audit,

audit, & cum multiplicant orationem non exaudit. Secundò, quia in leproſo copore multa ulcera minuta, dura & rotunda creſcunt: ſic in corde peccatoris multæ compunctiones & anxietates diuerſorum peccatorum & circunſtantiarum conſurgunt: minuūt ſemper affectionem hominis ad Deum, & reddunt hominem durum & rebellē Deo & eius mandatis, & per hoc fiunt corda hominum peccatorum rotunda & ductilia, ſcilicet ad uolūtatem diaboli. Tertiò, quia eorū anhelitus corrūpitur, & eius fœtore ſæpius alij inficiuntur: ſic operatio & cōuerſatio peccatoris ita eſt corrupta, quòd conuerſantes infirmantur ex uitioſo eorum conuictu. Quartò quia lepra quanto ſtudioſius reprimitur, tanto plus turpior poſtea ebullit: ſic peccatum quantò plus occultatur, tāto fortius creſcit: & ideo turpius apparebit. Per denarium uerò numerum uniuerſitas ſignificatur: numeri nanque ſequentes uſque ad centum ſunt ipſius & partium eius replicationes, & ſic conſequenter per decem leproſos occurrētes Chriſto, ſignificatur uniuerſitas peccatorum pœnitentium. Vel leproſi ſignāt eos qui peccant contra decem præcepta decalogi, uarietate peccatorum, quaſi maculis lepræ diſtincti & reſperſi. Valde deterior eſt lepra animæ, quàm lepra corporis: quia peior eſt corruptio ſpiritus, quàm carnis. Debet autem peccator uolens ſanari, & à peccatorum lepra curari, eo modo ſe habere quo ſe habuerunt illi leproſi. Primò itaque uenire debet ad Ieſum per fidem: non enim abhorret pius Dominus aſpicere maculam lepræ noſtræ, qui pro nobis in cruce uelut leproſus reputatus eſt. Secundò debet ſtare, ſurgendo à peccatis, & ceſſando ab eis. Tertiò debet ſtare à longè, ſuam uilitatem humiliter conſiderando, & ualde erubeſcendo. Quartò, debet leuare uocem. ſ. de profundo corde in contritionis verba prorumpendo, & peccata ſua nō aliena cōfitēdo. Quintò, debet dicere Ieſu præceptor, Dei miſericordiā implorādo: quæ maximè eſt peccatoribus opportuna. In hoc autē ꝙ Dñs videns leproſos, dixit eis: *ite oſtendite uos ſacerdotibus,* manifeſtè à Domino Ieſu confeſsio præcipitur, per quam lepra interior ſanati oſtenditur. Ac ſi eis diceret: Ite à cōtritione ad cōfeſsionē: oſtendite uos ſacerdotibus. Quia licet peccata remittantur in cōtritione, dicente Propheta: *Dixi.i.firmiter ſtatui, confitebor, & tu remiſiſti mihi:* tñ tenetur homo ea cōfiteri. Vnde *dum irent mundati ſunt* in uia: quia Deus uirtute cōtritionis peccatorē mundat īterius, priuſquā à ſacerdote abſoluatur exterius: & nihilominus ſe ſacerdotibus oſtēderunt. Sic & tu, ſi habes maculā lepræ ex aliquo crimine, dū uidente te Domino oculis miſericordiæ, uadis oſtēdere te ſacerdoti per confeſsionē uocis, obuiat ipſa ſalus, & ſanaberis à lepra tranſactæ iniquitatis. Non tamen idcirco omittas te offerre illis, quorū iudicio mundus habeberis: alioquin ex contemptu & negligentia immundus remanebis. Vnus autem qui redijt, uniuerſalis Eccleſiæ unitatē, ſeu illos qui in unitate Eccleſiæ ſunt deſignat, quæ pro beneficio gratiæ, grates referre non ceſſat: nouem uerò qui remāſerunt, illos qui extrà ſunt exprimunt, ſeu qui pòſt acceptā remiſsionē criminum à perfectione decalogi, per unitatē ſubtractam deficiendo, grates prò gratia reddere contēnunt. Decē igitur mundātur, ſed unus gratias refert: quia multi in confeſsione mundantur, ſed non omnes Dominum laudant. Qui enim tanquam canes reuertuntur ad uomitum, hi ſunt nouem qui poſt adeptam ſanitatem, non laudabant Dominum. Et

Denarius numerus.

Lepra animæ.

Pſal. 31.

A quia pauci ſunt reſpectiuè qui grati ſunt de beneficijs largitatis diuinæ, & remanēt in reparata ſanitate: ideo tñ unus reuertitur dans gloriā Deo. Deo.n. gloriā dare, eſt ꝑcepta peccati ſui curatione in bonis operibus perſeuerare. Et hic eſt Samaritanus, ꝙ interpretatur cuſtos: nā illi ſunt grati Deo, qui ſe cuſtodiūt à peccati recidiua. Et eſt alienigena, dicēs cū Apoſtolo, non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futurā inquirimus. Hinc colligitur, quia hi qui deberēt eſſe magis grati Domino & familiares, ut literati, prælati & diuites, quibus ſcientiam dedit, uel opes: magis ſunt ei ingrati: ſeſeque elongant ab eo, nec referunt ſibi gratias ſicut ſimplices & pauperes, quibus tot bona non contulit: quaſi diceret: *Labia noſtra* & diuitiæ *à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?* Ipſe autem

B unus gratias agendo in faciem cecidit, quia ſola unitas Eccleſiæ cadit in faciem adorans. Inde eſt quòd quandoque proſtrati oramus, ubi quatuor prætendimus: infirmitatem corporis, quia de puluere ſumpti ſumus: infirmitatem animi, quia caſum ex nobis, non erectionem à nobis, ſed à Deo habemus erubeſcentiam de malis, quia præ multitudine peccatorū oculos ad cœlum leuare non audemus: prudentiam, quia in faciem cadimus, & uidemus ubi cadimus. i. ꝙ in terrenis affigimur. Quandoque uerò flexis genibus ut Salomon, ſed erecto capite & eleuata facie oramus, quaſi dicētes pro deſiderio patriæ, trahe me

C poſt te. Quandoque autē ſtantes oramus, nos ſpem in cœleſtibus habere deſignantes, & quaſi dicentes, noſtra conuerſatio in cœlis eſt: & illud, in domū Domini lætantes ibimus. In primo ergo exprimimus conditionem noſtram: in ſecundo, deſiderium: in tertio, ſpem. In memoria quoque reſurrectionis dominicæ tempore Paſchali & diebus dominicis, exemplo ſanctarum mulierum, inclinatis in terram vultibus oramus, nos terram & puluerem eſſe cum Abraham recolentes. Vnus ergo reuerſus in faciem ad pedes Ieſu cecidit, ac nobis humilitatis, & pœnitentiæ exemplum oſtendit. Vnde ſecundum Bedam: In faciem cadit, qui de perpetratis malis erubeſcit. Ibi enim homo cadit, ibi confunditur. Qui in faciem ca-

D dit, uidet quò cadat: qui retrò, lapſum ſuum non uidet. Boni ergo faciem cadunt, quia humiliant ſe in his uiſibilibus, ut ad inuiſibilia erigantur. Mali retrò cadunt, quia cadunt in inuiſibilibus, ubi modo non uident, quid eos tunc ſequatur. Ad pedes etiā Ieſu cadit, & gratias agit, qui ſe ad percipienda Dei beneficia humiliat, qui nihil ſibi uirtutis attribuit, qui bona quæ habet, de miſericordia Dei ſe habere intelligit. Et ſecundum eundem, qui deuotus ante Dominum cecidit, ſurgere & ire præcipitur: quia qui in firmitatem ſuam agnoſcens humiliter iacet per diuini uerbi cōſolationem ſurgere ad fortia opera, & creſcentibus quotidie meritis ad perfectionem paſsim

E proficere iubetur. Hūc autem fides ſaluum facit, quē ad gratias agendas inclinat: & econtra perfidia illos damnat, qui de acceptis beneficijs ingrati ſunt, & Deo dare gloriā negligunt. In hoc ergo capitulo ingrati de beneficijs reprehenduntur à Dño. Multū eſt laudabilis uirtus gratitudo, & ualde acceptabilis Deo gratiarum actio, ac deteſtabile uitium ingratitudo. Vnde Auguſtinus: Quid melius animo geramus, aut ore promamus, aut calamo exprimamus, quàm ut Deo gratias agamus? Hoc nec dici breuius, nec agi fructuoſius poteſt. Et iterum: Scio quòd ingratitudo diſpliceat tibi, quæ radix eſt totius mali ſpiritualis, & uentus urens & exiccans omne bonū: obſtruens

Gloriam Deo dare.

Cant. 1. a.

Philip. 3. d
Pſ. 121. a.

Auguſt. in ſolil.

obſtruens fontem diuinæ miſericordiæ ſuper hominem, qua & mala mortua iam reoriuntur, ne ultrà bona adipiſcantur. Vnde & Bernardus: Dignũ eſt ſemper gratias agere, quia Deus nunquam ceſſat benefacere. Et iterum: Diſce in referendo gratiam non eſſe tardus aut ſegnis, diſce ad ſingula dona gratias agere. Diligenter, inquit, conſidera, quę tibi apponuntur, ut nulla uidelicet Dei dona debita gratiarum actione fruſtrentur: non grandia, non mediocria, non puſilla. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant: id eſt, nec minima beneficia obliuiſci. Nunquid non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica eſt animæ, exinanitio meritorum, uirtutum diſsipatio, bonorum diſperſio, beneficiorum perditio. Ingratitudo eſt uentus urens & ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. Qualis uerò debeat eſſe gratiarum actio: docet idem Bernardus dicens: Non tantũ uerbo & lingua, ſed opere & uirtute exhibeamus noſmetipſos gratos: non enim gratiarum dictionem, ſed gratiarum actionẽ exigit à nobis Dominus Deus noſter. Vnde etiam Chryſoſtomus: Agamus igitur ei iuges gratias: & non modo uerbis hoc noſtris, uerumetiam operibus noſtris, imò ipſius principaliter impleamus. Agamus uerò gratias non de proprijs tantum, uerumetiam de alienis bonis. Ita enim & inuidiam poterimus extinguere, & alere charitatem. Neque iam illis poteris inuidere, de quorum bonis gratias Deo referendo lætaris. Quid igitur magnum repoſcit, qui pro liberalitate in nos ſua, ſolum modo gratos ſibi eſſe nos præcepit? Ingratitudinis autem uitiũ ex arrogantia potiſsimum gigni ſole, tcũ ſe aliquis dignum eſſe beneficijs æſtimat. Humiliatus uerò atque contritus, non pro bonis ſolum: ſed pro his quæ contraria æſtimantur eſſe, gratiarum actiones mittet Deo: & quodcunque patietur, nihil ſe dignum æſtimabit paſſum eſſe. Hæc Chryſoſtom. Et hæc eſt magna cauſa quare Deum non diligimus, quia eius beneficia non recognoſcimus. Vnde Hieronymus: Vis ſcire quare Deum non diligis? quia eius beneficia non recognoſcis. Quanto magis in bonitate eius aſcendis, tanto plus in amore eius inardeſcis. Hæc Hieronymus.

Bernardus ſer. 51. in cantica. — *Idem ibid.* — *Chryſoſto. hom 2. in epiſt. ad Roma.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, de tua pietate confiſus ad te pium medicum, ego quaſi leproſus, uarietate peccatorum reſperſus, confugio ad te fontem miſericordiarum: ego immundus maculis uitiorum curro, & ſupplex te exoro, quatenus digneris meam ſanare infirmitatem, lauare fœditatem, & me dirigere ad ſalutem. Da mihi ut ſemper beneficia tua in corde habeam, & de uniuerſis gratias tibi agam. Sed quia homo mortalis, cinis & puluis, nec unum pro mille gratias referre ſufficit: referant tibi grates pro me virgo Maria, & omnes ciues ſuper cœleſtes, atque omnis creatura quæ diuinæ laudis ſit materia. Amen.*

A

De Samaritanis hoſpitium Domino negantibus. Cap. XX.

B

VT autem aduentus Domini Ieſu non lateret, *miſit nuncios ſuos*, ſcilicet Iacobum & Ioannem, *ante faciem ſuam*, in ciuitatẽ Samaritanorum: ut ibidem hoſpitium & cætera neceſſaria, quæ non magni conſtabant, ſibi præpararent. Hęc ciuitas Samaria nunc Sebaſte dicta, iam peccatis exigentibus, nec unicam habet domum, niſi tantum duas Eccleſias: unam in monte, vbi quõdam fuit regis palatium: ſecundã in honore ſancti Ioannis Baptiſtę, in qua ſepultus fuit inter Abdiã & Hæliſeum. Samaritani uerò qui æmulabantur templo Hieroſolymitano, & inuidebant euntibus in Hieruſalem adorare: quia uidebant Chriſtum cum diſcipulis habere faciem ſeu vultum, id eſt, prætendere ſimilitudinem & ſignum cunctis in Hieruſalem, ad feſtum paſchale, cauſa orationis faciendæ: ideo eos, ex æmulatione propter locum adorationis, noluerunt hoſpitio recipere: quia dicebant locum adorationis eſſe apud eos in monte Garizim, & non in Hieruſalẽ. Vnde ſuprà mulier Samaritana, quaſi æmulando dixit Domino: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt. & uos dicitis, quia Hieroſolymis locus eſt in quo oportet adorare.* Item quia ex ueſtimentis Chriſti, & diſcipulorum eius, cognouerunt Samaritani quòd fuerunt Iudæi. Iudæi autem erant Samaritanis odioſi, eo quòd contemnebant eos, nolentes comedere & bibere cũ eis: non enim coutuntur Iudæi Samaritanis, ſicut & Hebræi Aegyptijs. Vnde Hierony. Hoſtili inter ſe Samaritani: atque Iudæi diſcordant odio. Videntes itaque Dominum ad hoſtes ſuos pergere Samaritæ, eũ recipere noluerunt. Quanquam alia ſubijciatur intelligentia: quia uoluntas Domini fuerit, non ſuſcipi à Samaritanis: quia feſtinabat Hieruſalem pati, & ſanguinem fundere: ne occupatus ſuſceptione Samaritica, & doctrina gentis illius, paſsionis differret diem, ad quam uenerat ſuſtinendam. Hæc Hieronymus. Sicut autem Domino in Hieruſalem tendenti reſtiterunt Samaritani: ſic ſi mens tua in cœlum tendat, habebis ſemper qui rixas, odia, & bella gerant: non tamen irrepat uindicta menti tuæ: ſed quantum poteris ſtude utilis eſſe. Vnde ſunt uerſus.

Luca 9. — *Sebaſte.* — *Samaritani.* — *Hieronym. quæſt. 5. ad Algaſiam*

C — D — E

Hieruſalem ciues, gentes odere forenſes,
Quotquot non recipit mœnibus illa ſuis.

Si ergo in his quæ ſecundum Deum operari deſideras, aliquos tibi obſiſtere, ſeu te impedire uideas, noli contentionibus deſæuire: ſed te ipſum in te ipſo

reſtringe,

reſtringe,& te cum Deo tuo recollige:ſibiq́ue dicas, Domine uim patior, reſponde pro me. Nec de hoc contriſteris:quia nihil poſſunt niſi quòd Deus ſcit finaliter pro bono tuo eſſe expediens:imò quanquam ad præſens non uideas,uidebis finaliter, ſi tamen patienter portaueris, quòd illud in quo tibi eos impedimentum præſtare credebas, erit tibi iuuamen ad tuum propoſitum exequendum: ſicut de Ioſeph & multis alijs eſt factum. Quia ſecundum Chryſoſtomum. Si legem Chriſti cuſtodire uolueris neceſsitatem quidem nullam, quæ te ab obſeruatione eius impediat,aliquando pateris.Si etiam in his quæ ſecundum Deum deſideras, te uideas quodammodo diuinitus impediri,uel per infirmitatē, uel quocūq; alio mō contingente:de hoc nullatenus conturberis,ſed totū æquanamiter feras, & te ex toto illo cōmittas q̃ melius nouit quàm tu ipſe,quid tibi expediat: qui te ad ſe continuè ſubleuat, dummodo teipſum ex toto illi committas:quamuis fortè hoc ipſe nō uideas. Ad hoc ergo ſit totum tuum ſtudium,ut teipſum in pace & cordis tranquillitate poſsideas: & pro quocunque euentu non doleas,niſi de ſolo peccato proprio uel alieno:ſeu etiam de his quæ te inducerent ad peccatum, & quæ poſſent alienare ſeu elongare à Deo uel medium facere inter te & ipſum Deum: quæuis enim tibi occurrens aduerſitas eius nutu & prouidētia geritur,cuius uirtute res creatæ ſunt,& in ſuo eſſe conſeruantur.Cùm igitur tribulatio aduenerit,exi obuiam hoſpiti tanto, benignè eum recipiendo: & dic corde iocundo: Bene uenerit amica mea tribulatio.Qui enim aduerſa libenter pro Deo patitur:Chriſto paſſo aſsimilatur, & ideo ab eo tanquam à conſimili nexu dilectionis præcipuo conſtringitur. Porrò de inuoluntarijs tribulationibus ſcire debes,quòd licet inuoluntarium, inquantum huiuſmodi, non ſit meritoriū: ueruntamen ſi prudēs animus hoc quod inuoluntariè illatum eſt uoluntariè pati uoluerit: & uoluntatem ſuam hactenus rebellem ad uirgam Dei inclinauerit,uirtutem faciens ex neceſsitate,haud dubium quin ſalubre & meritorium fiet,& ad ſpirituale uirtutum incrementum proficiet hoc quod antè peſtiferum uidebatur. Patiamur ergo libenter & uoluntariè:quia uera ſalus noſtra eſt in cruce, nec extra eam aliqua ſalus inuenitur. In quacunque enim anima crux,id eſt,tribulatio non eſt:nulla patientia eſt: & ubi patientia non eſt: uera ſalus non eſt. Cor autem patiens eſt, cui gaudium eſt quod deſpicitur: & quod in pœnis & quibuſque aduerſitatibus lætatur, exultans pro eo quòd paſsioni Chriſti & humilitati ſuæ aliquid adijcere ualeat, & q̃ habeat unde Deo aliquid ſacrificet. Et ideo omnes pœnas & aduerſitates occurrentes unias cum pœnis & aduerſitatibus Chriſti, & ex unione ipſorū dulceſcant: & Deo in ſumma patientia redoleant. Omnia ergo quæ tibi aduenerint, ſiue læta, ſiue triſtia ex nimia charitate, à Deo tibi eſſe donata certiſsimè ſcias: & omnino credas q̃ omnia ex tanto amore Chriſti tibi prouenniant,ut nihil aliud tibi, aut aliter euenire uelles,aut uelle deberes:& ideo pro ſingulis ei gratias & laudes agas.Irati itaque Iacobus & Ioannes contra Samaritanos, uoluerunt ignem è cœlo ad conſumendum eos impetrare,dicentes:*Domine ſi uis dicimus ut ignis deſcendat de cœlo*,id eſt, de alto ſicut fulgura,& huiuſmodi quæ omnia ueniunt de cęlo aëreo,*& conſumat illos*: te recipere nolentes. O quanta fiducia eorum in Domino erat, qui ſolo uerbo ſe poſſe credebāt ut ignis de cœlo deſcenderet, ac huiuſmodi uindicta

Impedimētū ad ſalutem nullū.

Patientia laus.

Fiducia Apoſtolorū.

A quæ laudata eſt in Helia,in iſtis eſt à Domino reprobata: quia hoc non appetebant ex charitate & amore correctionis eorū uel finiēdæ in illis malitiæ,ſicut ille: ſed ex impatientia potius & indiſcretione & appetitu uindictæ. In quo innuit Dominus,quòd non ualet zelus,niſi ſit diſcreta uolūtas.Vnde uerbis Apoſtoli Petri Ananias,& uxor eius exanimes ceciderūt: non odio,ſed iuſta uindicta:& Paulus quendam peccatorem tradidit ſatanę in interitum carnis,ut anima eſſet ſalua. Vnde Beda: Reprehendit in iſtis Dominus non exemplum prophetæ ſancti, ſed uoluntatē uindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animaduertens eos non amore correctionem,ſed odio deſiderare uindictam.Hæc Beda. Vnde dicit eis:*Neſcitis cuius ſpiritus eſtis*, ſcilicet Spiritus ſancti,qui bonus eſt & ſuauis: hoc eſt, non bene recognoſcitis cuius ſpiritu ſignati eſtis, & ideo uultis per odium exercere uindictam,quod nō licet Dei ſeruis.In nouo.n.teſtamento, quod eſt amoris, procedendum eſt ſuauiter & benignè, non ſicut in ueteri teſtō, quod eſt timoris ubi procedebatur aſperè & rigidè. Vnde gloſa:cuius ſpiritu ſignati eſtis, eius & acta imitemini, nunc piè conſolantes, & in præſenti patiētiam habētes:ſed in futuro iuſtè iudicantes, cùm ſedebitis ſuper ſedes duodecim.Et ſubiungit Dominus,*filius hominis non uenit animas perdere*, per rigorem iuſtitiæ ſtatim inferendo pœnam mortis, ſicut uos uultis, quinimo perditio eſt ex uobis, *ſed uenit ſaluare* animas,per miſericordiam & pœnæ relaxationem:ſicut expedit miſeris: ſaluantur enim melius clementia, q̃ ſæuitia.Et in hoc datur exemplum prælatis,ut nō ſtatim cū impetu peccata puniant:ſed magis tp̄s & locū expectēt,nec ſp̄ in peccātes uindictā exerceāt.Vnde Ambroſius. Quia uerò diſcipulos increpauit: quia ignem ſuper eos deſcendere geſtiebant, qui non receperant Chriſtum: oſtenditur nobis non ſemper in eos qui peccauerūt uindicandum:quia nonnunquā amplius prodeſt clementia tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Dominus autem nec in hos indeuotè Dominum refutantes proprium commouetur:ut oſtenderet quia non habet ultionis ſtudium perfecta uirtus:nec ulla ſit iracūdia, ubi plenitudo eſt charitatis: nec excludenda infirmitas, ſed iuuanda. Procul à religioſis indignatio, procul à magnanimis cupiditas ultionis: procul à prudentibus cōſiderata commotio & incauta ſimplicitas. Hæc Ambroſius. Per Iacobum & Ioannem,qui adhuc imperfecti erant ſignificantur homines imperfecti, quærentes nimis durè uindicari: ſed magiſter perfectionis prohibet hoc fieri.Et quia Samaritani noluerunt Dominum Ieſum, & diſcipulos eius intra ciuitatem ſuam recipere ad hoſpitandum: *abierunt in aliud caſtellum*. Circumibat enim Dominus Ieſus ciuitates & caſtella prædicando, & faciendo miracula ſicut ſuprà dictum eſt: Vide nunc quomodo Dominus Ieſus cuius eſt terra, & plenitudo eius, excluſus ab uno loco patienter fert & tranſit ad alium: & habe patiētiam ſi ſimilia tibi euenerint:imò gaude quia datum eſt tibi in tantillo imitari Dominum tuum. Hæc igitur omnia conſiderantes omnē amaritudinem & iram à nobis excludamus, & non ulciſcentes noſipſos Deo totum committamus.Vnde Chryſoſtomus: Nunquam inſidiemur alijs: quoniam aduerſus noſipſos acuimus gladium,& profundiorem nobiſipſis plagam damus.Sed contriſtauit te quis,& uis in eum ulciſci:ne ulciſcaris. Ita enim uindica-

Act. 5.

1. Cor. 5. b

Beda in c. 9. Luca.

B

Spiritus cuius ſimus.

C

Ambroſius in cap. 9. Luca.

D

E

Ira uitanda.

Chryſoſto. hom. 50 in Ioannem. Vitio uitanda.

dicare poteris, ſi non uindicaueris, non ſi uindicaſti. Quoniam non uindicans, Deum ei conſtituis inimicum: uindicaris autem non adhuc. *Mihi enim uindi-*
Deut.32.f. *ctam, & ego retribuam, dicit Dominus.* Si enim famulos habemus, & ſi adinuicem diſsidentes, non nobis litem commiſerint finiendam, & ſi infinitæ acceſſerint, non ſolũ nõ uindicamus: ſed auxiliamur dicẽtes & flagellum totum nobis committere oportebat: quia uerò teipſum præueniens uindicaſti ne me moleſtes de reliquo: multomagis Deus qui enunciauit ſibi cedere omnia, hoc dicet. Qualiter autem non inconueniens eſt, ſi à pueris quidem noſtris tantam expetimus obedientiam, dominatori uerò non cedimus ea quæ uolumus famulos nobis cedere. Si enim dic mihi odis eum qui peccauit: cuius gratia & ipſe peccas, & in eiſdem cadis? Conuitiatus eſt, ne reconuitieris: percuſsit, ne repercutias: contriſtauit, ne recontriſtes: quia nullum lucrum ſi factus es illi rurſus par. Ita enim confundere poteris, ſi cum humilitate feras & manſuetè: ita confundens abſcidere poteris ab ire. Nullus malo malum ſanat: ſed bono malum.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui de Samaritanis hoſpitium tibi negantibus, non te uindicaſti: ſed patienter ferens, humiliter ad alium locum declinaſti: præſta mihi indigno ò dulcis hoſpes animæ, ut uitijs cunctis expulſis. gratum tibi in corde meo hoſpitium ualeam præparare: & ſi quando ob mea demerita ibi receptus non fueris, noli mihi iraſci, & à ſeruo tuo in ira declinare, aut uindictam de me ſumere: ſed tu qui non ueniſti animas perdere, ſed ſaluare, reconcilia me tibi per tuam miſericordiam, & da ut tibi per dignam præparationem cor aperiam tibique placeat ad me ſeruum tuum intrare, & me miſericorditer benedicere. Amen.*

De petitione filiorum Zebedæi. Cap. XXI.

Matth. 20. Luc. 18. et Marci 10.

POST hęc aſcẽdit Ieſus uerſus *Hieroſolymam,* quæ reſpectu totius terræ promiſsionis ſita eſt in alto: & pp hoc ab alijs partibus illuc uenientes ibant aſcendendo, & præcedebat diſcipulos ſuos: ut, ſecundum Theophilum, oſtenderet quòd ad paſsionem præcurrit, & non refugit mortem pro noſtra ſalute. Illuc ibat paſſurum pro nobis, & nos præcedens &

A & nos inſtruens, quòd ipſum in operibus pœnitentiæ ſequi debeamus: *& ſequentes diſcipuli timebant:* quia nondum perfecti uſque ad tolerantiam martyrij erant. Et ut dicit Beda, meminerãt ſermonis eius quo Beda in c. 10. Marci. ſe paſſurum multa à ſummis ſacerdotibus & ſcribis, & occidendum eſſe prædixit: metuentes ne uel ipſi cum eo occiderentur: uel ſaltem ille, cuius uita & magiſterio gaudebant, inimicorum manibus occumberet. Et diuertens ſe à uia *aſſumpſit* & ad partem traxit ſeorſum, *& ſecretò duodecim diſcipulos ſuos,* tanquam perfectiores, typum prælatorum gerentes, non infirmos qui poſſent ſcãdalizari: quia noluit omnibus ſecreta ſua myſteria indicare: & tunc eis iam quarta uice myſterium ſuæ paſsionis & reſurrectionis prædi-

B xit. Quia, ut dicit Theophilus, Conueniens erat paſſionis myſterium propinquioribus ſibi reuelare. Vnde Chryſoſtomus: Omnis gloria Dei, & omnis ſalus Chryſoſto. ho. 35. operis imperf. hominum, in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim res eſt quæ amplius ad ſalutem hominum pertineat, quã mors ipſius. Nec eſt aliud aliquid propter quod magis Deo gratias agere habeamus, quàm propter mortem ipſius. Ideo cùm plurima turba fidelium ſequeretur eum, in uia duodecim apoſtolos ſolos tulit in ſecreto, & illis tantummodo mortis ſuæ annunciauit myſterium: quia ſemper precioſior theſaurus in melioribus uaſis includitur. Et notãdum, quòd Chriſtus paſsionem ſuam, & mortem pluries diſcipulis ſuis prædixit: primò, poſtquam Petrus confeſſus fuit

C eum filium Dei: ſecundò poſtquam transfiguratus fuit in monte: tertiò, ibidem poſtquam curauit lunaticum: quartò, in præſenti loco: quintò, in monte Olіueti, dicens: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, &c.* Matth. 26. Et hoc fit propter plura. Primò, ut colloquendo cum chariſsimis amicis ſuis, reuelaret illis ſecreta ſuæ mentis: quia ſecreta myſteria ſunt tantum maioribus reuelanda & detegenda, cuiuſmodi erant apoſtoli. Secundò, ne de memoria laberentur, ſed mortis iugiter meditationem haberent: ut exercitati expectatione cùm ueniret perſecutio & crucis ignominia, facilius ferrent, & non turbarentur uehementer: quia tribulatio præcognita & expectata leuior inuenitur: uel uiden-

D tes eum mori ignominiosè, non ſcandalizarentur. Tertiò, ut non dubitarent eum reſurrecturum ſicut prædixerat: cùm uiderent ea quæ de paſsione ſua prędixerat impleta. Quartò, ut ſcirent quoniam paſsionẽ præuenit, & ſpontaneus ad eam acceſsit. Quintò, ut eſſent teſtes quòd ſcienter pateretur & uoluntariè: ut pote qui præuenit mortem, & potuiſſet fugere. Myſticè: frequenter prædixit diſcipulis paſsionem ſuam: per hoc ſignificans quòd multotiens eſſet paſſurus in membris ſuis. Vnde in actibus: *Saule Saule quid me* Act. 9. *perſequeris,* & Petro imminente paſsione ſua dixit, vado Romam iterum crucifigi. O quotiens & quãtum hodie Dominus in electis ſuis patitur, qui per malos multipliciter, & crudeliter ſæpius affliguntur. Et ait

E illis ſpecialiter, tanquam ſuis ſecretariis & amicis: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam,* ad locum paſsionis: quaſi diceret, iam in promptu eſt ut patiar, quoniam tri- Pſal. 73. Hieruſalem ſitus. bulatio proxima eſt, & attende quod & ſuprà. Et hic facit mentionem de loco paſsionis, ſcilicet Hieruſalem: quia ſecundum ſcripturas in medio terræ operaturus erat ſalutem. Terra autem Hieruſalem in medio mundi eſt poſita, cui ab Oriente adiacet Arabia, quæ tempore filiorum Iſrael ſolitudo erat uaſtiſsima, id eſt, deſertum, eremus, terra inuia & inaquoſa: in qua detinuit eos Dominus quadraginta annis manna ad manducandum eis pluens, & aquam de rupe producens:

producens: quia Arabiam mare mortuum diuidit à Iudæa. A meridiè uerò adiacet Aegyptus,& ſic filijs Iſrael de Aegypto ad Iudæam redeuntibus, magnus erat circuitus: quia per Arabiam circunduxit eos Dominus. Ab Occidente quoque adiacet mare magnum,& à Septentrione Syria & mare Cyprium. In hoc ergo quod dicit,ecce aſcendimus Hieroſolymam, apparet uoluntas patiendi:quia ſponte ſua uenit ad paſsionem. Vbi Chryſoſtomus: Ac ſi dicat, uidete quia uoluntariè uado ad mortem:nemo me uocat ad Hieroſolymam,nemo admonet,nullius poteſtatis præceptum timeo,nullius uiolentiæ neceſsitate compellor. Cùm ergo uideritis me in cruce pendētem,ne æſtimetis me hominem eſſe tantum: nam &, ſi poſſe mori hominis eſt,uelle tamen mori hominis non eſt. Hæc Chryſoſtomus. Hic Dominus oſtendit quòd in prælatis debet eſſe uigor ad tolerandum martyrium, ſi neceſſe ſit, pro grege ſibi commiſſo: & hoc docet per exemplum ſui, qui uolūtariè uenit in Hieruſalem ad ſuſcipiendum mortem pro ſalute mundi. Et ſubiungit: *Et conſumabuntur omnia, quæ de filio hominis*,id eſt virginis, *per prophetas ſunt ſcripta*.& bene dicit, oīa: nam tria prædixerant de Chriſto,ſcilicet quid eſſet acturus,quid paſſurus, quid ꝓ utroque recepturus. Congruè autem ſe filium hominis nominat, ubi ſe paſſurum prædicat: ut intelligatur quòd ſecundum humanam naturam, non ſecundum diuinam,paſſurus erat. Deinde explicat quæ uētura ſuper eum erant, & ſeriatim ordinem paſsionis enarrat; *Tradetur enim*,ſcilicet, à Iuda, *principibus ſacerdotum, & ſcribis & ſenioribus: & condemnabunt eum morte*,id eſt,per falſos teſtes,iudicantes eum eſſe reum mortis,nullo iuris ordine ſeruato. Et quia non habebant poteſtatem interficiendi, eo quòd iudiciū ſanguinis eſſet eis ablatum per Romanos, qui eis dominabantur, ideo ſubiūgit: *Et tradent eum*,ſ.principes & ſcribæ cum accuſatione criminis *gentibus*: ſcilicet, Pilato præſidi,& ſuis militibus, miniſtris Romanorum,ad perficiendum illud quod ipſi non poterant, ſcilicet mortem Chriſti. Et ipſi gentiles illudent ei, uerbis & contumelijs: & conſpuent eum, oris immunditijs:& flagellabunt eum,virgis & nodis:& occident eum, crucifigēdo clauis ferreis. Iniuria nimia ubi falſi tradunt ueritatem, fatui illudunt ſapientiā, rei flagellant innocentiam, miſeri conſpuunt gloriam,mortui occidunt uitam. Vnde Bernardus: Heu fratres chariſsimi libertas captiuorum traditur, gloria angelorum illuditur,ſpeculum ſine macula & cādor lucis æternæ conſpuitur, Dn̄s omniū flagellatur, & uita hominū occiditur. Quid inſtat niſi,vt oēs eamus,& cum eo moriamur? Et iterum: Traditur,tanquam reus:ad illudendum, tanquam fatuus: ad flagellandum, tanquam malefactor:ad conſpuendum, tanquam vilis:ad occidendum,tanquā præuaricator legis. Hæc Ber. Myſticè dn̄s traditur à ſimoniacis, illuditur ab hypocritis,flagellatur à tyrannis, conſpuitur à blaſphemis,occiditur ab hæreticis & apoſtatis. Et ne apoſtoli eius morte audita abſorberentur præ triſtitia,conturbarentur cùm uiderent morientem: nunciat eis ſuā reſurrectionē, ad eorum conſolationem dicens: *Et tertia die reſurget*. Ecce tēpus & gloria reſurrectionis,quā paſsioni annectit, ut tam cita & certa reſurrectio ſcandalū crucis euacuet. Ideo etiā paſsio & reſurrectio coniunguntur,ut in paſsione naturæ humanitatis,& in reſurrectione natura diuinitatis comprobetur. Et ut dicit Augu. Paſsione oſtēdit, quid ſuſtinere pro ueritate:reſurrectione, quid ſperare in tribulatione debeamus. Sequere ergo nūc & tu cum diſcipulis,& aſſocia dominum tuum,ad ignominiam paſsionis,vt tandē peruenire merearis ad gloriam reſurrectionis:quia,ſecundum apoſtolū, *ſi compatimur & glorificabimur*. Prædixit ergo eis & paſsionis ſuæ pœnam,& reſurrectionis gloriā:ut cùm morientem cernerent,etiam reſurrecturum non dubitarent:& eius reſurrectionem fiducialius expectarent. At ipſi nihil horum intellexerunt.ſ.manifeſtè & perfectè:quia adhuc rudes erant & imperfecti:cuius rationem triplicem aſsignat Beda dicens, Diſcipuli cuius uitam maximè deſiderabāt, mortem eius audire nō poterāt: & quem non ſolum hominē innocētem, ſed & uerum Deū eſſe ſciebant,hunc nullatenus mori uel poſſe putabant:& quia per parabolas eum ſæpe loquentem audire conſueuerant, quotiēs aliquid de ſua paſsione dicebat, hoc non ita ut ſonabat intelligēdum,ſed amore dictante ad aliud quid allegoricè referendum eſſe credebant. Hæc Beda. Et nota ꝗ ſicut Chriſtus aſſumpſit diſcipulos,& duxit eos Hieroſolymis,ac ſecreta eis reuelauit: ſic ſpiritualiter adhuc aſſumit diſcipulos & ducit Hieroſolymis,quādo uocat hominem ab amore mundi,& ducit ad religionē in qua eſt pacifica conuerſatio:ſicut & Hieroſolyma interpretatur pacifica,in qua religione multa ſecreta eis reuelat. Et illa quinq; quæ enumerat de Chriſto, ſpiritualiter cōtingunt religioſis,quæ & Chriſtus patitur in eis. Primò,moriuntur mundo,quando amor ſeculi funditus in eis extinguitur:ita ꝗ parentes,diuitias,delitias,honores,& omnia quæ in mundo ſunt, propter Chriſtum contemnunt. Secundò,illuduntur: quia iam ab hominibus infatuantur, ita ꝗ religioſus poteſt dicere illud Pſal. *Videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labijs & mouerunt caput*. Tertiò,flagellantur linguis detrahentium: quia heu iam ubi conueniunt ſeculares, ſemper rodunt & flagellant religioſos per detractiones. Quartò,crucifiguntur,à ſeipſis, quādo totum cor ſuum ad crucem Chriſti configunt,& cogitantes de paſsione Chriſti carnem ſuam crucifigūt & affligunt ieiunijs & diſciplinis & ſimilibus. Quintò, tertia die reſurgent:quia terminata omni miſeria ad æternam lætitiā peruenient. Prima,quidē dies eſt fidei Chriſtianæ,quam habuerunt in ſeculo. Secunda dies,eſt religionis ſanctæ qua ſeruierunt Deo:ſed in his duobus diebus adhuc mortui ſunt. Tertia verò dies,eſt gloriæ,in qua ab omni miſeria reſurgent. Poteris ēt prædicta de Chriſto enumerata, & aliter accipere & ſic orare: Ignoſce mihi ò munditia ſumma,ꝗ ego corpus tuum indignè ſumēdo totiens tradidi te,libidinoſis motibus meis tanquam incircunciſis. Ignoſce mihi ò ſumma ueritas:quia ego totiens illuſi tibi uotum meum tranſgrediendo, & proximis mentiendo. Ignoſce mihi ò uera patientia, quòd totiens flagellaui te peccata mea iterando, & te offendendo. Ignoſce mihi ò ſumma ſapientia, quòd ego totiens faciem tuam conſpui, quando ueritatis cognitionem quam de te habui per turpitudinem fœdaui uitæ meæ. Ignoſce mihi ò uera uita, quòd ego te totiens occidi, quando per peccatum mortale te ab anima mea expuli: fac me tertia die reſurgere per ueram contritionem, puram confeſsionem, & dignam ſatisfactionem. Et quia dominus Ieſus dixit, ſe triduo reſurrecturum: filij Zebedæi putantes imminere regnū Ieſu in Iſrael, & eū illico in proximo regnaturum tēporaliter & in pace: ſicut Dauid & Salomon regnauerunt ad complendum in primo aduentu,quod promittitur in ſecundo,

Chryſoſto. ibidem.

Bernardus ſermone de paſſione.

Auguſtin. lib. 20. de ciuitate, cap. 49.

Roma. 8.c.

Beda in c. 18. Luce.

Mors, paſſio & reſurrectio religioſorum.

Pſal. 21. b.

cundo, ſuggeſſerunt matri ſuæ ut peteret munus ſine nomine, quo conceſſo peteret eis conſeſsionē à dextris & à ſiniſtris eius in regno ſuo: id eſt, quòd eſſent collaterales, & maiores præ cæteris ī regno ſuo poſt eum: quia enim erant eius cognati germani, uolebāt poſt eum eſſe primi. Nec mirum ſi talia apoſtoli credebant, & appetebant, qui adhuc carnales erant, & nō dum perfectè illuminati, nec confirmati per gratiam ſpiritus ſancti. Vt ait Chryſoſtomus, intra tēpus uocationis apoſtolorum, & paſsionis Domini mortuus eſt Zebedæus, & ſic iſta ſecuta eſt Ieſum cū filiis ſuis. Sexu fragilis, & iam ætate defecta, Chriſti ueſtigia ſequebatur: quia fides nunquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit. Hæc Chryſoſtomus, Tria autē petit, quæ deſiderāt matres filiis: quietem, cum dicit, *dic ut ſedeant hi duo filij mei*: honores cùm ſubdit, unus ad dexteram tuā, & alius ad ſiniſtram: diuitias, cùm addit, *in regno tuo*. Et ut dicit Chryſ. alij filiis ſuis militiā cōparāt, alij diuitias, alij honores: nemo filiis ſuis comparat deum. Perditionem illorum magno precio comparant, ſalutem autem illorum nec dono accipere uolunt: ſed ſi uiderint illos honoratos, lætantur: ſi uiderint pauperes, triſtantur: ſi uiderint peccantes, non triſtantur: ut oſtēdant quia corporum amatores ſunt, nō animarum. Hæc Chryſoſt. In tribus autem deficiebat iſta mulier: in ordine, in intentione, in materia. In ordine erat peruerſitas: quia ante meritum petebat præmium: *dic inquit ut ſedeant*, qui nondum laborauerunt. In intentione carnalitas: credebat enī hoc ſibi deberi ex lege carnis: ideo dicit, *hi duo filij mei*, ſcilicet cōſobrini tui. In materia uanitas: quia pompā quærebat: iō ſubdit, *unus ad dexterā tuā, & unus ad ſiniſtram tuam in regno tuo*. ut ait Chryſ. Nō ſolū prędicens diſcipulis ſuis de paſsione ſua futura: ſed ēt aptans petituræ mulieri locū, declinauit ſeorſum ab itinere, donec mulieres retrò uenientes occurrerēt. Nec ēt credibile eſt mixtim cum ipſo ambulaſſe mulieres: ſed longo interuallo ſeparatim inter ſe ambulabāt: Chriſtus cum diſcipulis ſuis primi, ſequentes autem de longè mulieres. Et cùm mater ſecundum informationem filiorum peteret pro eis, Ieſus non reſpōdit matri pro ſimplicitate eius: ſed filiis per eam petētibus, qui uerba poſuerunt in ore matris. Sciebat enim ipſam miſſam à filiis, & informatam de petitione facienda pro eis: propter quod eis imputauit: quia quod per alios facimus, quodammodo per noſipſos facimus. Vnde reſpondens duobus filiis, quorum conſilio mater petebat, oſtendit eos errare dicens, *Neſcitis quid petatis*: ſcilicet mediāte matre ueſtra quam ſubmiſiſtis. Quaſi diceret: Prælationem quæritis in cœlo, quæ nulla ibi erit: & malè quæritis: regnare enim uultis, qui non meruiſtis: & nec honore, ſed onere peruenitur ad regnum quod quæritis. Attendāt ergo qui regnum cœlorum à domino petunt, & parum pro hoc laborant, quod Chriſtus ſuis diſcipulis & nepotibus reſpondit. Vnde Beda: Neſciunt quid petunt, qui ſedē gloriæ à domino, quàm nondum merebantur inquirūt: deſiderabant enim regnare ſublimiter cum Chriſto. ſed prius erat pati humiliter ꝓ Chriſto. Vbi & Chryſoſtomus: Intelligere ergo debemus & nos, ut non illud à deo petamus, quod nos bonū eſſe iudicamus: ſed orantes in poteſtate dei ponamus. ut illud exaudiat, quod ipſe nobis expedire cognoſcit. Et iterum: Non enim ſolum debemus cogitare qualem gloriā conſequamur: ſed quomodo euadamus ruinam peccati: quia & in ſeculari bello qui ſemper de præda uictoriæ cogitat, difficilè uincit. Ideo pętendum erat,

Chryſoſto. ho. 35. operis imperf.

Chryſoſto. hom. 66. in Matthæū.

Beda in c. 10. Marci.

Chryſoſto. ho. 35. operis imperf.

Petendum quid.

A da nobis exemplū gratiæ tuæ, ut omne malum uincamus. Hæc Chryſoſtomus. Per iſtos qui petierunt à Chriſto præ cæteris diſcipulis honorari, eo quòd erant eius conſanguinei, ſignificantur ambitioſi: qui habentes prælatum conſanguineum, uolunt per hoc in eccleſia præ cæteris promoueri. Quibus bene rñdetur, *neſcitis quid petatis*. Nā honores eccleſiæ non ſunt diſpenſandi ex propinquitate ſanguinis: ſed ex idonietate perſonarum, ratione ſcientiæ & uirtutis. Et uniuerſaliter de oībus ambitioſis optimè poteſt dici, quòd neſciunt quid petant: quia tales ſi promouentur male intrant & poſsident. Cognoſcens igitur dominus eorum ignorantiam & errorem: quia indiſcretè petebant, præſumentes peruenire ſine merito

B ad gloriam tantam, reduxit eos ad uiā, ſcilicet ad humilitatem, & nos inuitat ad eam, per quam uenitur ad ſublimitatem potius quàm per ambitionem. Vbi oſtendit, quòd in prælatis debet eſſe tenor humilitatis: quia non debent appetere, uel gaudere præeſſe aliis. Vnde dixit eis: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* i. paſsionem martyrij & mortem crudelem ſuſtinere propter deum, quam ego pro uobis, & multis ex charitate paſſurus ſum uoluntariè, ac ſi bibam illam ut delectabilem calicem, per quem debeo uenire ad regnum, non temporale (ut creditis) ſed æternum. Per calicem, ferè ubique paſsio & martyrium intelligitur: tum quia ſicut calix eſt uas, quo

C bibitur ad menſuram, ſic paſsio cùm mēſura bibitur: eo quòd non permittit dominus hominem tentari ſupra id quod poteſt: tum quia citò ſicut potus tranſit: illud enim quod in præſenti eſt tribulationis, momētaneum & leue eſt: tum quia delectat, nam paſsio & tribulatio à fidelibus pro conſolatione recipitur, & in ea gloriantur. Eſt autem multum delicatus, qui non poteſt bibere potū, de quo bibit dominus ſuus. Hanc autem paſsionem quam Matthæus calicē uocat, Marcus & calicem & baptiſmum nominat, dicens: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibo, aut baptiſmo quo ego baptizor*, ſcilicet ꝓ uobis *baptizari?* ſcilicet propter me. Tincturam ſanguinis ſui in ſua benedi-

D cta paſsione, pro peccatorum emundatione uocat hic baptiſmum. Vnde Theoph. Calicem autem & baptiſmū crucē noīat calicē quidē tanquā potū ſuauiter ab ipſo ſuſceptū, baptiſmū uerò, tāquā emūdatio nē noſtrorū facientē peccatorū. Hæc Theop. quaſi diceretis, Ante humilitatē paſsionis exaltari non poteritis: ſi uultis conregnare crucifixo, incūbit uobis tollere crucē eius exēplo: quia nemo niſi tollat crucē ſuā per martyrij paſsionē, vel proximi cōpaſsionē, uel carnis mortificationem, regnabit cū crucifixo. Vbi Grego. Iam locum celſitudinis quærebant: ad uiam illos ueritas reuocat, per quam ad celſitudiem uenirent. Ac ſi dicatur: Iam uos locus delectat celſitudinis: ſed prius uia exerceat laboris. Per calicem pertingitur ad

E maieſtatem. Si mens ueſtra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet. Sic per amarum poculū confeſsionis, peruenitur ad gaudium ſalutis. Vbi & Chryſoſtomus: Per modum interrogationis attrahit eos, ut ex communione, quæ eſt ad ipſum, audiores fierent. Ac ſi dicat: Vnde de honore & coronis loquimini, ego autem de agonibus & ſudoribus diſputo. Nō. n. eſt hoc præmiorū tempus: ſed occiſionis, præliorum, & periculorum. Et iterum: Nunquid neſciebat Dominus, quia paſsionem ipſius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, ut domino interrogāte: & eis reſpondentibus omnes nos audiamus: quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſsionem illius

Gregorius hom. 37. in euange.

Chryſoſto. hom. 66. in Matt.

Idem ho. 35. operis imperf.

Gg fuerit

2.Timo.2.

fuerit imitatus. Sicut ait apoſtolus: *Si commortui ſumus, & conuiuemus. Si ſuſtinemus, et cõregnabimus.* Res enim precioſa, uili precio nõ comparatur. Magnum laborem neceſſe eſt nobis impendere, ſi uolumus ad regna cœleſtia peruenire. Paſsionem autem Domini dicimus ſuſcipere nos debere: non ſolum perſecutionem gentilium, ſed omnem laborem & moleſtiã quam patimur contra peccata certantes. Nam ſi Gẽtiles defecerint, qui perſequantur: nunquid ideo prompta uoluntas, fidelium debet ſine fructu & ſterilis permanere? Ideo & ſi gentiles non habes qui te perſequantur, habes principẽ gentilium diabolum, qui hominem perſequi non ceſſat. Si ergo principem potes uincere in peccato, non eſt magnum ſuperare principes eius in corpore. Ecce oſtendam tibi magnam & inſufferribilem perſecutionem in corpore tuo. Incipe reſiſtere deſiderijs tuis, & tunc intelliges quàm fortes ſunt ſpiritus deſideriorum malorum quę te perſequuntur. Hæc enim pugna periculoſa, & hęc eſt glorioſa uictoria, qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Hieronymus: Non ſolum effuſio ſanguinis pro nomine Chriſti martyrium reputatur: ſed deuotæ quoque mentis ſeruitus, quotidianum martyrium eſt. Illa corona de roſis & uiolis, iſta de lilijs. Et illi reſpondentes *dixerunt ei*: *Poſſumus* loquuntur ſicut inexperti propriæ fragilitatis: quod per effectum patuit, quia in paſsione Chriſti fugerunt timore mortis. Vbi Chryſoſtomus: Reſponderunt autem promptè expectantes in eo quòd petierũt exaudiri. Ieſus autem *ait eis*: *Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmo qui baptizor baptizabimini*: id eſt paſsiones propter me ſuſtinebitis, uel actu, uel uoluntate. Nam diſsimiliter paſsi ſunt, unus ſuſtinendo actu, alter affectu: unus occiſus, alter in feruentis olei dolium, & etiam in exilium, quod eſt quædam mors ciuilis miſſus. Vbi Chryſoſtomus: Dominus autem eis prophetat magna bona, id eſt, martyrio dignos efficiendos. Deinde dominus ſubiungit: *Sedere autem ad dexterã meam* in gaudio æternitatis, *& ad ſiniſtram* in perfruitione humanitatis, *non eſt meũ*, ex ordine iuſtitię quæ reſpondet meritis, *dare uobis*, ratione conſanguinitatis, uel ſicut adhuc eſtis indiſpoſiti: quia ex ſuperbia regnum temporale quæritis, *ſed quibus* ex meritorũ ordine *paratum eſt*: id eſt, propter merita ab æterno diſpoſitum, *à patre meo cœleſti*, ſcilicet humilibus & ad hoc diſpoſitis, ſicut uos aliquando eritis. Præordinauit enim Deus quòd nullus ad regnum perueniat, niſi bene meritus & dignus fuerit. Non eſt enim perſonarum acceptor Deus: ut ſcilicet perſonaliter aliquem accipiat, ſine meritis in dando ſalutem æternã: quia, ſecundum Auguſt. dilectio æqualis facit non acceptare perſonas. Vnde Beda: Non eſt meum uobis dare. i. ſuperbis: hoc.n. adhuc erant aliis paratum eſt, & vos alij eſtote. i. humiles, & uobis paratum eſt. Vnde & Chryſo. Paratum eſt, quippe regnum cœlorum Deum diligentibus: ſicut conuiuium paratur amicis, mundum contemnentibus: ſicut domus Dei uel hoſpitale paratur pauperibus, qui non habent domos alias: ueris humilibus ſicut paruulis paratur cibus, & ueſtitus miſericordiam egenis impendentibus: ſicut paratur honor pro honore, bonum pro bono finaliter perſeuerantibus: ſicut operarijs paratur merces reddenda in ſero poſt opus. *Et audientes decem* alij ſcilicet apoſtoli, *indignati ſunt de duobus fratribus*, qui ſe à decem ſeparauerant: trahentes Chriſtum ſeorſum, & ignorantes menſuram

Paſsionis dominica ſuſceptio.

Hieronym. in cap. 20. Matt.

Chryſoſto. hom. 66. in Matt.

Idem ibid.

Auguſtin. li. 1. de trinitate c. 12. Beda in c. 10. Marci. Chryſoſto. ho. 66. in Matth.

A ſuã, uolebant ſocijs ſuis præferri: quia adhuc ipſi decem erant carnales ſicut & illi duo alij. Vbi Chryſoſtomus: Quemadmodum iſti carnaliter petierunt: ſic & illi carnaliter contriſtati ſunt. Nam ſicut iſti ſi ſpiritualiter ſapuiſſent, non fuerant petituri ut eſſent ſuper omnes: ſic & illi ſi ſpiritu aliter intellexiſſent, non fuiſſent contriſtati ante ſe eſſe aliquos: nam uelle quidem eſſe ante omnes, uituperabile eſt: ſuſtinere autem alterũ ſuper ſe nimis eſt glorioſum. Et iterum: Si indignati ſunt quia iſti auſi ſunt hoc per matrem petere: quantomagis turbarentur ſi petitio eorum fuiſſet ſuſcepta. Et ideo neque dixit, non ſedebitis: ne duos confunderet: neque dixit, ſedebitis: nẽ cæteros irritaret, ſed tanquam benignus

B pater ſic reſpondit, ut inter fratres concordia non rumperetur, & omnes ſperare faceret dicens: *non eſt meum dare, ſed patris*. Nam quod uni aut duobus ſpecialiter non promittitur, à cunctis ſperatur. Hæc Chryſoſtomus. Vt autem dicit Theophilus, tunc ſic imperfectè ſe habebant apoſtoli, ſed poſtea in primatibus ſibi cedebant adinuicẽ: uide quia ex hoc quod procurabatur promotio duorum fratrum, alij decem apoſtoli fuerant indignati: ſic eſt de multis hodie qui eo ipſo quòd uident alios promoueri, inuident ſtatim & indignantur. Humilis autem Dominus, ac pius pater, & mitis magiſter, nec cupiditatis & ambitionis duos arguit poſtulantes, nec decem

C reliquos indignationis increpat & liuoris: ſed ipſe miſericors & benignus, qui eſt pax noſtra utraque faciens unum, quos ad apoſtolatum uocauerat, & affectu ſeiunctos aſpexit, duos per ſuperbam poſtulationem, decẽ per indignationis turbationẽ, ad ſe tanquam ad ſalutis medium, quo mitigarentur: tanquam ad pacis uinculum, quo unirẽtur: tanquã ad uirtutis magiſtrum, quo inſtruerentur uocauit, ut ab errore reuocaret, ut pacem reformaret: ut regulam debitæ prælationis erudiret: ut non eſſet denarius ſine binario charitatis. Et vtroſque reprimẽs cœpit eos docere de humilitate, per quam honor cœleſtis acquiritur & terrenus contemnitur dicẽs: *Reges & principes gentium dominantur*, uiolenta do-

D minatione & poteſtatis ambitione *eorum*, id eſt populorum ſubditorũ: & eſt hic relatio ad intellectũ: *& qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos*, ſcilicet humiliantes eos per ſuam potentiam & angariantes. Quaſi diceret: Apud terrenos habet locum dominatio, & dominij executio: quia deſiderare primatũ, & uſurpare honorem gentium eſt: & nõ tantum regere ſuos ſubiectos, ſed etiam uiolenter eis dominari. Vnde Chryſo. Oſtendit autem in hoc, quod gentile eſt primatus cupere, & ſic gentium comparatione eorũ animã æſtuantẽ conuertit. Et quia nihil ſic corda hominũ ab unitate pacis ſeparat, ſicut ſuperbia: ideo Dominus ad humilitatẽ eos reducit

E docens hos & illos non uenturos ad regnũ, niſi per humilitatẽ. Non, inquit, ita erit inter uos ſicut eſt inter mundi huius poteſtates, ut ille cæteris dominetur, qui maior cæteris uidetur. Maioritas enim in regno meo non eodẽ modo acquiritur, ſicut in regno terreno: quia in regno terreno acquiritur per ambitionẽ & poteſtatẽ, ſed in regno meo acquiritur contrario modo ſcilicet per humilitatẽ. Quaſi diceret: Vos more ſęcularium petitis, & vultis per prælationẽ uenire ad requiem & regni poſſeſsionem: cùm econtra ad ſummam uirtutum aſcendatur nõ imperando, ſed miniſtrando: & ideo non ita erit inter uos, ſicut inter eos. Nã in regno terreno prælati

ſunt

Chryſo. To. ho. 35. operis imperf.

Indignatio diſcipulorum.

Chryſoſto. hom. 66. in Matth.

Maioritas in regno Dei.

ſunt Domini: ſed ueſtrum regnum non eſt terrenũ, ſed ſpirituale: unde per oppoſitum debet in uobis eſſe, quia prælati Eccleſiæ ſunt miniſtri. Vnde & Origenes: Inter uos autem qui eſtis mei, non erunt hęc. Quoniam qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubditorum debet eſſe poſitus, non in timore corporali. Vnde ſubdit: *Sed quicunque* ſiue nobilis, ſiue ignobilis, *uoluerit inter uos maior fieri*: ſanctitate & dignitate, *ſit ueſter miniſter*, non primatum ambiendo, ſed humiliter miniſtrãdo, & ſe in obſequijs humilitatis exercendo, *& qui uoluerit inter uos primus eſſe*, id eſt, primatum habere: *erit ueſter ſeruus*, & omnium nouiſsimus: non ex conditione, ſed ex charitate: non ex puſillanimitate, ſed ex humilitate. Vnde Beda: In quo docet eum maiorem eſſe qui minor fuerit, & illum Dominum fieri qui omnium ſeruus ſit. Fruſtra igitur aut illi immoderata quæſierãt: aut iſti dolent ſuper maiorum deſiderio, cum ad ſummitatem uirtutũ non potentia ſed humilitate ueniatur. Vbi etiam Chryſo. Fructum humilitatis poſuit primatum cœleſtem, & in primatu terreſtri fructum poſuit confuſionem cœleſtẽ: ut quicunq; deſiderat primatum cœleſtẽ, ſequatur humilitatem terreſtrem, quicunque autem deſiderauerit primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo: ut iam inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamẽ, nec feſtinet unuſquiſq; eorũ quomodo aliis maior appareat: ſed quomodo inferior uideatur. Quoniam nõ qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior: ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus. Et opus quidẽ deſiderare bonum eſt: quia noſtræ uolũtatis & noſtra eſt merces: primatũ autem honoris cõcupiſcere, uanitas: hoc. n. conſequi iudicium Dei eſt, ꝓp quod ex primatu honoris neſcimus ſi mercedẽ iuſtitiæ meremur. Neque enim apoſtolus laudem habebit apud Deum, quòd apoſtolus fuit: ſed ſi opus apoſtolatus ſui bene impleuit. Primatus etiam fugientem deſiderat, deſiderantem ſe horret. Volens ergo Dominus & duorum illorum ambitionem extinguere, & iuſtorum decem apoſtolorum inuidiam: introducit differẽtiam inter principes mundiales & Eccleſiaſticos, oſtẽdens quoniam primatus in Chriſto, nec ab aliquo appetendus eſt non habente: nec alteri eſt inuidẽdus habẽti. Quoniam principes mundi ideo finnt, ut dominentur minoribus ſuis ut ſeruificent eos, & ſpoliẽt eos, & comedant eos, & uſque ad mortem abutantur uita eorum ad ſuas utilitates & glorias. Principes autem Eccleſię fiunt, ut ſeruiant minoribus ſuis: & miniſtrent eis quęcunq; acceprunt à Chriſto: ut ſuas utilitates negligant, & illorum procurent: & ſi opus fuerit, neq; mori recuſent pro ſalute inferiorum. Si ergo hæc ita ſe habent, ſecularem quidem primatum deſiderare etſi ratio non eſt, uel cauſa eſt: quia ſi iuſtũ nõ eſt, uel utile eſt. Primatum autem eccleſiaſticum cõcupiſcere, neque ratio eſt, neque cauſa: quia neque iuſtum eſt, neque utile. Quis enim ſapiẽs ultrò ſe ſubiicere feſtinat ſeruituti, dolori, labori, & (quod maius eſt) tali periculo, ut det rationem pro omni Eccleſia apud iudicẽ iuſtum, niſi fortè qui nec credit iudicium Dei, nec timet; ut abutens primatu ſuo eccleſiaſtico ſeculariter, conuertat in eum ſecularem. Hæc Chryſ. Et quia in moralibus magis mouent facta quàm uerba: ideo ꝗ cœpit facere & docere, ex his quæ egit demõſtrat ꝙ docuit: ut ſi dicta paruipenderent, erubeſcerent ad opera: & inducit ſuiipſius exẽplum, ſiue dat ſeipſum eis in exemplum: dicens: *Sicut filius hominis non uenit in mundum miniſtrari*, & miniſterium ab alijs accipere, uel temporaliter dominari. Non enim legimus diſcipulos eum diſcalciaſſe, non manicas, cùm lauaret tenuiſſe: non genibus prouolutos ante eum hoc uel hoc egiſſe, uel aliud huiuſmodi ſibi feciſſe: ſed omnes ſimul comedebant, ſibiq; ſine prælatione ſeruiebant. Erubeſcant ergo qui hæc à ſeruis ſuis quærunt: quia in hoc Chriſtum præire contendunt. *Sed* potius uenit *miniſtrare*, & miniſteriũ aliis impendere: ſicut patet in lotione pedum, in diſtributione panum, in reſtitutione ſanitatum: in diſcurſu ad prædicandum. Vbi Orige. Nam etſi angeli & Martha miniſtrauerunt ei: non tamen ideo uenit ut miniſtraretur, ſed ut miniſtraret. Eccleſiarum ergo principes imitari debent Chriſtum acceſsibilem, & pueris manus imponentem, & diſcipulis pedes lauantem, ut & ipſi ſimiliter faciant fratribus. Non autem tales ſumus ut etiam principum mũdi excedere ſuperbiam uideamur, uel non intelligentes uel cõtemnentes mandatum Chriſti, & quærimus ſicut reges acies præcedentes, & terribiles nos & acceſſu difficiles maximè pauperibus exhibemus: nullã affabilitatem habentes, uel habere ad nos permittentes. Hæc Origenes. Et non tantum prædicto modo miniſtrare uenit: ſed etiam *dare animam ſuam*: id eſt, uitã *in redemptionem pro multis* .i. pro his qui credere uoluerunt. Pro omnibus quidem, quantum ad ſufficiẽtiam: ſed pro multis, non pro omnibus, quantum ad efficaciam. Non ſolum ergo quodcunq; miniſterium exhibuit Chriſtus: ſed miniſtrauit nobis id quod ſummè ẽ pretioſum, & eximiæ charitatis. ſ. ſeipſum in precium noſtræ redemptionis. Vnde Bernard. Bonus miniſter qui carnem ſuam in cibum, ſanguinem in potum animam miniſtrat in precium. Vnde & Beda: Et hoc quoque maioribus eccleſiæ præcipuum genus miniſtrandi, imitando oſtendens ut non ſolũ miſericordes, eleemoſynæ, doctrinæ ſalutaris, ſpiritualis exempli miniſteria fratribus impendamus: uerumetiam ſicut ille pro nobis animã ſuam poſuit, ita & nos pro inuicem animam ponere diſcamus. Vnde etiam Chryſoſt. Rex cœlorum exiſtens, homo uoluit effici, & contemni, & conuitia pati: neque in his ſuffecit, ſed ad mortem uenit, & animã dedit precium redemptionis, pro multis ẽt inimicis. Tu qui dẽ ſi humiliatus fueris, pro temetipſo facis, ipſe autem pro te. Quantumcunque ergo humilitatis fueris, non potes tantum deſcendere ſicut dominator tuus. Et iterum: Ad hoc enim ad imaginem Chriſti facti ſumus, ut imitatores efficiamur uoluntatis eius & conuerſationis. Sed in hoc ſumus imago eius, ut quod ei bonum uidetur, & apud nos ſit bonum: & quod ei malum uidetur, & apud nos ſit malum: quicunque autem Domino humilitatem ſtudente iactãtiæ ſtudet, non eſt imago eius. Et qui domino paupertatem amante, diuitiarum amator eſt in hoc ſeculo: repellit à ſe Chriſti ſimilitudinem. Nõ eſt verus diſcipulus, qui non imitatur magiſtrum: nec eſt uera imago, quæ ſimilis non eſt authori. Hæc Chryſo. Humilia igitur te ipſum, & imitare magiſtrum & Dominum tuum. Vituperabile enim ualde eſt, ut diſcipulus ſe erigat, ubi magiſter ſe inclinat: & quòd ſeruus ſit ſuperbus, ubi Dominus eſt humilis: quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum. Quia enim homo per ſuperbiam cecidit, neceſſe eſt ut per humilitatem reſurgat.

Origenes tracta. 12. in Matt. — *Beda in c. 10. Marci.* — *Chryſoſto. ho. 35. operis imperf.* — *Principes mundi & eccleſiæ.* — *Primatus eccleſiaſtici appetitio.* — *Origenes tract. 12. in Mat.* — *Principes eccleſiarũ.* — *Bernardus ſermo. 54. in cantica.* — *Beda in c. 10. Marci.* — *Chryſoſto. hom. 66. in Matt.* — *Chriſti imaginem gerere debemus.* — *Matt. 10.*

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, qui pro noſtra ſalute calicem paſſionis bibere, & baptiſmo ſanguinis perfundi uoluiſti, & non temporaliter aominari & miniſtrari, ſed humiliter ſeruire, & miniſtrare, ac uitam tuam pro noſtra redemptione dare ueniſti. Da mihi miſero, pro meo modulo, tui calicis & baptiſmi, cum patientia & gaudio ſpiritus participem fieri, & te magiſtrum ac Dominum in humilitatis operibus imitari, & non ſolum in operibus miſericordiæ miniſterium proximi impendere: ſed etiam uitam, ſi neceſſe eſt, pro eis ponere, & tandem ad regnum electis tuis paratum feliciter peruenire. Amen.

De uno cæco ante ingreſſum Hierico illuminato. Cap XXII.

Marci. 10. et Luc. 18

FACTVM eſt autem ut appropinquaret Dominus Ieſus Hierico, quæ eſt urbs inter Galilæam unde aſcendebat, & Hieruſalem quo ibat: diſtans duabus leucis a Iordane, & ſeptem à Hieruſalem, & ſita ad eius partem Orientalem. Hæc ciuitas quondam nobilis nunc autem humilis, ad ſolum deſtructa eſt: & ſola domus Raab, in ſignum fidei remanet eius enim adhuc parietes ſine culmine durant. Iuxta Hierico

4. Reg. 2.

fons eſt dulcis ad potandum, pinguis ad rigandum, qui quondam amarus ad potandum, & ſterilis ad rigandum, per Heliſeum ſanatus eſt: hic fons ſub monte Quarentanæ oritur, & deinde Hierico, quæ duobus miliaribus inde diſtat, deriuatur. Ad hanc ergo ciuitatem Dominus declinauit, ut ſecundum Hieron. ſanaret in ea multos malè habentes.

Hieronym. cap. 10. Marci.

Et tunc cæcus quidam, qui ſedebat iuxta uiam mendicans cùm turbam præteruntem audiret, & Ieſum tranſire perciperet: miſericordiam cum clamore non tantum exteriori, ſed etiam interiori petebat dicens: *Ieſu fili Dauid miſerere mei.*

Pſal. 144.

In quo cæcus iſte utranque naturam in Chriſto cõfitetur: ſcilicet humanam in eo quòd dicit, *Ieſu fili Dauid*: à Dauid enim carnem ſuſcepit. Diuinam, in eo quòd dicit, *miſerere mei*: propriũ eſt enim Deo miſereri creaturæ ſuæ quam condidit. ſecũdum illud Pſal. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius*. Vnde Cyrillus: Iſte cæcus in Iudaiſmo nutritus, non ignorauit ꝙ de progenie Dauid Deus ſecundum carnẽ naſceretur: & ideo ei ut Deo & homini loquitur. Et licet increparetur à turba prætereunte, & doctrinã Chriſti auſculante; ipſe tamen multo magis clamãdo pe-

Pietas Chriſti.

A tebat ſibi miſereri, timẽs ne ex increpatione impediretur auditio & exauditio petitionis ſuæ. Ieſus uerò tandem propter ſuam benignitatem ſtetit, quia cæcus eum ſequi non potuit: & iuſsit eum adduci ad ſe, ne turba prohiberet, & ut occaſionem ſanandi haberet. Magnæ pietatis in Chriſto ſignum fuit, quando ipſum cæcum expectare uoluit, & ad ſe adduci fecit. Vnde Cyrillus: Siſtit autem Chriſtum uox, & inuocantes in fide reſpicit. Et ideo uocat cæcum, & accedere iuſsit: ut ſcilicet qui prius fide eum tetigerat, approprinquet & corpore. Sic deberent facere noſtri principes, cùm uiderent pauperes conquerentes: ſcilicet ſtare, & facere uocari ad ſe, ut audirent eorum querimonias: facerentq́; eis iuſtitiam expedire. *Et in*

B *terrogauit eum*, quid uellet: non quòd hoc ignoraret, ſed ut eius confeſsione approbaret: & ſecundũ Ambroſium, ut ſciremus niſi confitentem non poſſe ſaluari: & ut cor eius ad orationem excitaret, & lumen quod ex ſua bonitate largiturus ei erat, ad ſui petitionem tribueret: quia non ſanat inuitos, ſed uoluntarios. Vnde Auguſtinus: Qui creauit te ſine te, nõ iuſtificabit te ſine te. Vnde & Ambroſius: Vult omnes homines ſaluos fieri: ſed ſi accedant ad eum: nõ enim ſic vult ut nolentes ſaluentur, ſed uolentes: nõ enim uera ſalus eſt ſi nolenti tribuatur. Itẽ ſecundum Cyrillum, interrogauit, ut ſcirent aſtantes quòd non

Ambroſius in cap. 18. Lucæ.

Auguſtin. ſermo. 50. de uerbis Apoſto.

Interrogãdi cauſa in Chriſto.

C pecuniam, ſed diuinam efficaciam à Deo petebat. Vide & hîc Domini clementiam: quia non dedignatus eſt non ſolum ſtare, ſed & alloqui perſonam uilem & pauperem. *At ille* reſpondens, *dixit Domine ut uideam*: ubi miſeriam & neceſsitatem ſuam inſinuat, ac remedium & reuelationẽ: nec aliquid aliud præter hoc poſtulat. Voluit ergo Dominus audire confeſsionem, qui tamen non ignorat mentis intentionem: ut cognoſcamus non niſi confitentem poſſe ſanari ab infirmitate ſpiritus. Vnde hunc cæcum ſaluare noluit quandiu clamauit in generali, miſerere mei: ſed poſtquam ſpecialiter inſinuauit miſeriam, cuius releuationem ſibi miſericorditer fieri poſtulauit, tunc eum ſanauit. Petiit enim ut uideret *& Ieſus*,

D uerbo potẽtiſsimo, quo dixit fiat & factum eſt: *dixit illi, reſpice*. Breue uerbum, ſed in operatione efficaciſsimum, & quia in fidem credentium uerbum Domini operatur, ideo ſubiungitur: *Fides tuas ſaluum te fecit.* Ex fide enim impetratur ſalus corporalis, & ſpiritualis, & æternalis. *& confeſtim uidit & ſequebatur illum magnificans Deum.* i. magnum dicens illum: non magnitudine molis, ſed uirtutis. Non ſufficit lumen recepiſſe, niſi ẽt lumen ſequatur, ne ambulet in tenebris. Ecce ergo ſignum illuminationis perfectæ & in anima & in corpore. Vnde ſecundum Cyrillum, patet ꝙ iſte cæcus à duplici cæcitate liberabatũ, ſ. corporali, & intellectuali: neque enim eum ut Deũ glo-

Cæci liberatio.

E rificaſſet, niſi uerè uidiſſet. Vbi & Theophilus: Grata enim erat anima cæci, in eo quòd ſanus effectus Ieſum non reliquit: ſed ſecutus eſt eum. Et non ſolum fuit illuminatus cæcus: ſed & alijs factus eſt occaſio glorificandi Deum, & omnis plebs illuminata eſt, ut diuinum aliquid in Chriſto cognoſceret. Vnde ſequitur *& omnis plebs ut uidit dedit laudem Deo*, glorificando facta Dei: congratulando utilitati proximi. Hoc enim ſibi retinet Dominus de beneficijs ſuis, ſcilicet gloriam. Vnde ait: *Gloriam meam alteri non dabo*, nobis autem reliquit vtilitatem. Et nota, ſecundum gloſam quatuor cauſas iſtius laudis. Prima, eſt pro exauditione clamoris iſtius pauperis. Secunda ꝓ potentia & miſericordia illuminantis. Tertia, pro

Eſa. 48.

impetrato munere lucis. Quarta, pro merito fidei eius qui illuminatus eſt, ſecundum Gregorium, qa carnales adhuc diſcipuli, non ualebant capere uerba myſterij, uenitur ad miraculum: ante eorum oculos cæcus lumen recepit, ut eos ad fidem cœleſtia facta ſolidarent. Et ſecundum Theophilum: Ne inceſſus Domini eſſet inutilis, fecit cæci miraculum hoc documentum diſcipulis ſuis dans, ut in omnibus ſimus proficui:& nihil nobis ocioſum. Myſticè, ſecundum Gregorium, cæcus à Domino illuminatus, eſt genus humanum:quod in parente primo claritatem ſupernę lucis ignorans,damnationi ſuæ tenebras accepit.Hierico autem interpretatur luna, quæ dum menſtruis momentis decreſcit, defectum noſtræ mortalitatis deſignat. Cùm igitur conditor noſter appropinquat Hierico,cæcus ad lumen redit:qa dum diuinitas defectum noſtræ carnis ſuſcepit, humanum genus lumen quod amiſerat recepit: qui æternæ lucis claritatem neſcit cæcus eſt. Si autem iam in redemptorem credit:qui dixit, ego ſum uia:iuxta uiam ſedet.Si uerò credit & exorat ut æternũ lumen recipiat,iuxta uiam ſedet & mendicat Quiſquis ergo cæcitatis ſuæ tenebras agnoſcit:quiſquis hoc quod ſibi deeſt lumen æternitatis intelligit,clamet medullis cordis,clamet & uocibus oris, dicens, *Ieſu fili Dauid miſerere mei*. Illi autem qui Ieſum uenientem præcedunt,& cæcum increpant, deſignant carnalium deſideriorum turbas,tumultuſque uitiorũ: quæ priuſquam Ieſus ad cor noſtrum ueniat, cogitationẽ noſtram diſſipant, & uoces cordis in oratione perturbant,ne Ieſus ad cor illuminandum accedat.Sicut enim turba cæcum impedit,ne lumen corporale recipiat: ſic ſpiritualiter turba phantaſiarum & cogitationum frequenter impediunt, ne lumen gratiæ recipiant.Sed in eo quòd cæcus,quẽ turba increpat,magis clamat: datur nobis exemplum quòd quãto plura nobis occurrunt impedimenta,tanto magis eſt clamandum: & quanto grauiori tumultu cogitationum premimur,tanto orationi attentius eſt inſiſtendum. Vnde Hieronymus:Comminãtur autem multi ei ut taceat: quia peccata & dæmonia compeſcunt clamorem pauperis.Sed ille magis clamabat: quia graueſcẽte bello manus ad lapidem adiutorij, hoc eſt Ieſum Nazarenũ, cum clamore lauandæ ſunt. Vnde & Cyrillus:Increpabant eum ut taceret:ſed per inhibitiones huiuſmodi non impediebatur eius audacia.Nouit enim fides omnibus repugnare,& in omnia triũphare: utile eſt enim pro cultu diuino pudorem deponere. Nam ſi cauſa pecuniæ ſunt impudentes nõnulli, quare pro animæ ſalute non decet bonam induere impudentiam?ſed cùm cæcus primò clamaret, Ieſus tranſire dicitur:cùm autem multo magis clamaret,ſtat Ieſus:quia cùm adhuc turbas phantaſmatum in oratione patimur, Ieſum aliquatenus tanſeuntem ſentimus:cùm uerò orationi uehementer inſiſtimus, Deus in corde figitur,& lux amiſſa reparatꝰ. Ex quo docemur quòd ſi in oratione primò ſenſerimus Ieſum nos quaſi pertranſeuntem:poſt paululum inſtãter perſeuerantes,ſentiemus nobiſcum ſtantem. Interrogat autem cæcum, quid uelit ut eum ad orandum excitet:qa peti uult hoc quod & nos petere & ſe concedere prænoſcit. Pius enim Dominus ſua dona gratuita noſtra uult eſſe merita: nec uult bonum noſtrum inuitum & coactum, ſed ſpontaneum & uolũtarium:& quod nobis ſponte largitur, uult noſtris petitionibus tribuere. Et ideo quãuis ſciat quid nobis neceſſe ſit antequam petamus, importunè tamen nos ad petendum inuitat dicens: *Petite autem & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis*. In cæci autẽ petitione diſcimus,quia in oratione non aurum, non argentum, non fugitiuos honores: nõ longiturnam uitam,non uindictam inimicorum: non aliquod temporale ſed ineffabile lumen quærere debemus: hòc eſt, ut ipſum qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum uidere poſsimus,iuxta quod ipſe admonet dicens:*Quærite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis*. Ad illud lumen autem uidendũ profectò uia fides eſt:quia fides eum ſaluum fecit:uidens autem cõfeſtim præeuntem Ieſum ſequitur,qñ quis bonum quod intelligit intuitu eius operatur & eum imitatur.Quanto ergo quiſque plus à Deo illuminatur, tanto amplius & perfectius in bonis operibus exercere ſe debet: ſicut iſte cæcus recepto lumine non piger remanſit, nec retrò redijt. Et hic talis non ſolum in Deum proficit: ſed etiam alios ad laudem Dei accẽdit. Vbi Gregorius: Si ergo fratres chariſsimi cæcitatem iam noſtrę peregrinationis cognoſcimus, ſi credẽdo in redemptoris noſtri myſterium iuxta uiam ſedemus: ſi exorando quotidie ab authore noſtro lumen petimus, ſi tandem lucem iam per intellectum uidendo illuminati poſt cæcitatem ſumus,Ieſum quem mente cernimus opere ſequamur. Aſpiciamus quò graditur, & eius ueſtigia imitando teneamus. Ecce cùm ſit Dominus & creator angelorum,ſuſcepturus naturam noſtram in uterum uirginis uenit.Naſci tamẽ per diuites noluit,parentes pauperes elegit, proſperari in mũdo noluit: opprobria, irriſioneſq; tolerauit:ſputa,flagella, alapas, ſpineam coronam, crucemque ſuſtinuit. Et quia rerum temporalium delectatione à gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur oſtendit. Quid itaque homo pro ſe pati debet, ſi tanta Deus pro hominibus pertulit? diuerſo quippe itinere ambulat ſi gaudia delectationeſq; appetit, cui dux ſuus uiam amaritudinis oſtẽdit: Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinẽ in uia teneamus. Sic itaq; fit ut non ſolum noſtra in Deũ uita proficiat: ſed hæc ipſa noſtra conuerſatio ad laudem Dei, & alios accendat. Hæc Greg Hæc etiam quæ de cæco dicta ſunt, ad unumquemq; peccatorem hoc modo referri poſſunt. Qui enim criminale peccatum committit in opere, cæcus eſt in mente. Sed ſi iter ueritatis ingredi cupiens pro æterna uita cœperit cogitare, & ad Deum poſt peccatũ flendo,& ueniam petendo redire:ſecus uiã ſedet,& mendicat. Prætereuntes uerò ſilentium cæco imponere uolunt: quia immundi ſpiritus acrius contra eũ quẽ ad ueniam redire uiderint conſurgunt, & ne peccator ad pœnitentiam redeat contradicunt. Nec ſolum immundi ſpiritus: ſed etiam ipſa conſuetudo peccandi durius incipit rebellare, cùm ſenſerit poſt aſſueta mala ad uirtutes hominẽ uelle redire. Sed quò acrius ſe ſentit impugnari à malignorum ſpirituum tentatione,ſeu ab ipſa peccãdi conſuetudine,eo fortius debet exemplo huius cæci pugnare in oratione clamando,per deſiderium, ad Deum: clamor enim magnus, magnum indicat deſiderium. Et uerè expedit peccatori clamare: quia longè diſtat à Deo: lõgè enim à pecatoribus ſalus. Et ſecundum Hugo. Si ad primas lachrymas, uel preces Deus non exaudit, homo preces iterare non deſinat: magna enim munera ſunt multis precibus comparanda. Neque enim diuina pietas adiutorium ſe petenti negabit, ſi ille

Gregorius hom. 2. in euangelia. — Idem ibid. — Ioan. 14. — Hieronym. in cap. 10. Marci. — Matt. 7. Orandi modus. — Matt. 6. — Gregorius hom. 2. in euange. — Psal. 118.

ille orando à petitione non defecerit. Nec de ſuis meritis aliquid præſumat, ſed in illius miſericordia confidat cui per prophetã dicitur: *In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.* (Pſal. 59.) Quantam autem miſericordiam Dominus pœnitentibus exhibeat, quale auxilium pugnantibus contra peccatum præbeat, conſequenter declaratur. Qui. n. prius tranſibat pp tentationes quas in oratione patimur, ſi in oratione perſeuerauimus, quaſi ſtans nos ad ſe adduci iubet quando tranquillitatem mentis redditam dulcedine ſuę contemplationis, uel tenuiter manifeſtat. Et quia in oratione ante omnia æternã gloriam quærere debemus, rectè cæcus lumen à Domino petiſſe fertur. Et quoniam quicunque non negligit pœ-B nitere de uenia, non debet deſperare: rectè dicitur fides tua te ſaluum fecit. Quacunq; enim hora peccator uerè pœnitendo ingemuerit, & conuerſus fuerit ſaluus erit (Ezech. 18.). ſecundum Augu. (Auguſtin. li 2. quaſt. euange. cap. 48.) Si Hierico lunam, & ob hoc mortalitatem interpretatur, morti propinquans Dominus Iudæis ſolis lumen euangelij iuſſerat prædicari: quos ſignificauit iſte unus cæcus ante ingreſſum Hierico illuminatus, quem Lucas commemorat. A mortuis autem reſurgens atque aſcendens, & Iudæis & gentibus quos duos populos ſignificare videntur duo cęci poſt egreſſum Hierico illuminati: de quibus Matthæus narrat.

C

ORATIO.

O BENIGNISSIME *Ieſu non perſonas hominum reſpicis: omnes expectas creator: omniũ miſereris redemptor: omnibus indulges ſaluator. Quis igitur niſi ſuæ ſalutis immemor tardabit ad te cõuerti, ſic benigniſſimè expectantem, ſic ad oſtium pulſantem, & per gratiam introire uolentem? Da ergo domine Deus meus mihi cæco & miſero, ut a te uocatus aperiam tibi cor meum, peccatum inde expellendo, & te per gratiam recipiendo: ut illuminatus te ſequar nunc in operibus uirtuoſis, & poſt hæc de tua uiſione ſemper gaudere merear in cœlis. Amen.*

De Zacchæo & eius conuiuio. Cap. XXIII.

D

E

Luca 19.

DEINDE eadem die Dominus Ieſus ipſam urbẽ Hierico ingreſſus, ambulabat per eam, turba nõ modica ſtipatus. Hierico ſignificat mundũ, quem intrauit in incarnatione, ambulauit in ſua cõuerſatione: ſed perambulauit in ſua paſsione, ex qua perambulatione facta eſt ſalus domui eccleſiæ, mundus eſt perambulã-

A dus: quia per eũ eſt citiſsime trãſeundũ, & nullo modo per inordinatum amorem uel affectionẽ eſt ibi ſiſtendum uel inhærendum. Vix enim eſt aliquis qui non inficiatur, ſi circa mũdi negotia implicetur. *Zacchæus*, autem qui erat non tantum publicanus: ſed & *princeps publicanorum*, & primus inter illos qui uacabant publicis actibus. ſ. exactionibus & uectigalibus quæ implicant ad peccatum, *ac diues*, quia in acquirẽdo auarus, & temporalibus implicatus: ex quo in eius uocatione apparet maior Dei miſericordia, & diuinę pietatis abundantia. Deſiderabat ex deuotione *uidere Ieſum*: beati enim oculi qui uident ipſum, *& non poterat præ turba*, ſequẽte eũ, *quia ſtatura puſillus erat*, & corpore ſecundum quantitatem, & mente ſecundũ B humilitatem. Ex quo patet deuotio popularium ad Chriſtum: quia tanta turba ſequebatur eum. *Et præcurrens*, id eſt præ alijs currens, *aſcendit in arborem ſycomorum ut uideret Ieſum*, inde tranſeuntem. Vnde Beda (Beda in c. 19. Lucæ.): Quæ impoſsibilia ſunt apud homines, poſsibilia ſunt apud Deum. Ecce enim camelus depoſita gibbi ſarcina per foramen acus tranſit: hoc eſt diues & publicanus relicto onere diuitiarum contempto cẽſu fraudum, anguſtam portam, arctamq; uiam quæ ad uitam ducit aſcẽdit. Qui mira deuotione fidei ad uidendum ſaluatorem, quod natura minus habebat, aſcenſu ſupplet arboris: atque ideo iuſtè quamuis ipſe rogare non audeat, benedictionem dominicę ſu-C ſceptionis accipit quam deſiderabat. Hæc Beda. Sycomorus eſt arbor ĩ folijs moro ſimilis, & in alijs ficui: ſed ſtipite diſtans, & altitudine præſtans. Vnde & à Latinis celſa dicitur: Et interpretatur ficus fatua: quia arbor eſt ſterilis: ſicq; dr̃ ſycomorus .i. ſicut morus: uel ſcribitur ſycomorus pro ficomoro, uitio ſcriptorũ. Vnde ſecũdũ Ioſephũ, potius deberet dici ficomorus: quia cõponitur ex natura fici, quò ad lignũ: & ex natura mori, quò ad folia. Sycomora quoq; dicũtur quædam poma ficis ſimilia, fructus autẽ mori liquorem ſanguini ſimilem habet: unde dicitur ꝙ oſtenderunt elephantis ſanguinem vuæ, & mori, ad acuendũ eos in prælio, ſcilicet corporali. Et ideo morus crucẽ D ſignat cuius fructus ipſe Chriſtus dicitur ĩ ea ſua ſanguine rubricatus, qui ſanguis nobis per recordationem oſtenſus acuit nos in prælio ſpirituali. Dominica enim crux credentes alit, ut ficus: ab incredulis irridetur ut fatua: quia Iudæis eſt ſcandalum, gẽtibus uerò ſtultitia: ſed credentibus uirtus Dei eſt. (Zacchæi in arborem aſcendentis imitatio.) Hæc ergo arbor in quam puſillus ſtatura Zacchæus ut exaltari poſſet aſcendit: arbor fidei & crucis eſt, ad quam multi uenientes & in eam aſcendentes, quamuis ſtatura paruuli fuiſſent: & nondum in ſcientia & perfectione multum creuiſſent, inde tamen Ieſum uidere & cognoſcere meruerũt. Huius arboris fructus ſanguineus eſt: per quem martyres ſignificantur, qui tam firmiter huic arbori inhęrent: ut potius oc-E cidi & proprio ſanguine cruentari, quàm à ſua arbore, id eſt, à Chriſti fide & cruce ualeant ſeparari. Hãc debemus aſcendere per fidem & meditationem, aliter Ieſum uidere non poſſumus: quia ſtatura puſilli ſumus: non enim ſufficiunt noſtra merita, ſine merito paſsionis crucis Chriſti. Hanc puſillus, ut exaltari poſsit, aſcendit: dum quilibet humilis, & proprię infirmitatis conſcius, terrena relinquendo, & prauos actus deſerendo, altioraque petens & in Domino confidens, in uirtute crucis gloriatur clamans cũ apoſtolo: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti* (Galat. 6.): cui lignum crucis eſt gloria, ſalus, uita, & per hanc laudabilem fatuitatẽ Dominum

cernere

1.Cor.1. cernere meretur. *Nos enim*, inquit apoſtolus, *prædicamus Chriſtū crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam.* Ecce ſycomorum: aſcende & tu lignum ubi pro te pependit Ieſus, & uidebis Ieſum. Vnde Auguſtinus: Apprehendit Zacchæus ſycomorum: aſcendat humilis crucem: parum eſt, aſcendat: ne de cruce erubeſcat, in fronte illam figat ubi ſedes pudoris eſt. Ibi omnino ibi, in quo membro erubeſcitur, ibi figatur: ubi non erubeſcatur putas quia irrides ſycomorum. Et ipſe efficit uidere Ieſum. Hęc Auguſtinus. Quicunq; etiam humiliatur propter Ieſum, hic infatuatur iuxta mundum: qui ſolus tamē ſapiens eſt: Quia quod ſtultum eſt hominibus, ſapientia eſt Dei: & hic Dominum uidere meretur. Vnde Gregorius: Si ueraciter ſapientes eſſe, atque ipſam ſapientiam contemplari appetimus, ſtultos nos humiliter agnoſcamus. Relinquamus noxiam ſapientiam, diſcamus laudabilem fatuitatem. Hinc euangelicæ hiſtoriæ uerba teſtantur: quia Zacchæus cū uidere prę turba nihil poſſet, ſycomori arborem aſcendit, ut trāſeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe, ficus fatua dicitur: Puſillus itaque Zacchæus ſycomorum ſubijt: & Dominum uidit: quia qui mundi ſtultitiam humiliter eligunt, ipſi Dei ſapientiam ſublimiter contemplantur. Puſillanimitatem nanque noſtrā ad uidendum Deum turba præpēdit. quia infirmitatem humanæ mentis, ne luci ueritatis intendat, curarum ſecularium tumultus premit. Sed prudenter ſycomorum aſcendimus, ſi prouidè eam quę diuinitus præcipitur ſtultitiam tenemus. Quid enim in hoc mūdo ſtultius, quàm amiſſa non quærere, poſſeſſa rapiētibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs iniuriam reddere, imò & adiunctis alijs patientiam præbere. Quaſi enim Sycomorum nos aſcendere Dńs præcipit, cùm dicit: Qui aufert quæ tua ſunt ne repetas. Et rurſum: Si quis te percuſſerit in dextram maxillā, præbe ei & alteram. Per ſycomorum Dominus tranſiens cernitur: quia per hanc ſapientem ſtultitiam, & ſi nec dum ſolidè ut eſt iam, tamen per contemplationis lumen Dei ſapientia, quaſi in tranſitu uidetur. Qui uerò in elāta ad conſpiciendum Deum adhuc cogitationum ſuarum turba deprehenſi ſunt, ſycomori arborem non inuenerunt. Hæc Greg. Vbi & Theophilus: Sed facile hoc eſt ad moralem utilitatē retorquere. Quiſquis enim pluribus in malitia præeſt, paruus eſt ſtatura ſpirituali, & non poteſt uidere Ieſum præ turba. Nā perplexus à paſsionibus & ſecularibus rebus, non aſpicit Ieſum ambulantem: id eſt in nobis operantem: nullum opus eius cognoſcens. Aſcendit autem ſuper ſycomorum, id eſt ſuper uoluptatis dulcedinem, quæ ſignificatur per ficum deprimēs eam: & ſic ſublimior factus uidet, & uidetur à Chriſto. Hæc Theophilus. Per ſycomorum etiam poteſt intelligi religio: quia Latini ſycomorum celſam nominant: eſt enim procerior & altior moro, & habet fructus ſubdulces, qui nunquam ad maturitatem perueniunt. Sic ſtatus religionis eſt altior & procerior: quia in contemplatione conſiſtit & ſtatum mundi tranſcendit. Habet etiam fructus ſubdulces: fructus ſcilicet abſtinentiarum, uigiliarum, ieiuniorum, & huiſmodi qui licet de ſe ſint duri & aſperi, tamen ſunt ſubdulces: quia ſuſtinētur amore dulcedinis paradiſi, & nunquam in maturitatem perueniunt: quia fructus maturi ſunt dulciores: & uera religio de mūdana dulcedine nō curat. Sed ſycomorus ficus fatua dicitur: quia ad literam ingrediens religionem fatuus reputatur. Vnde poteſt dicere illud Amos:

[Margin: Auguſtin. ſermone 8. de uerbis apoſtoli. — 1.Cor.1. — Gregorius ad finem lib.27 moral. — Sycomorus — Puſillanimitas Centurionis. — Matth. 5. — Status religioſorum.]

A *Armentarius ego ſum uellicans ſycomoros.* Iſtam arborem Zacchæus puſillus, humilis ſcilicet religioſus aſcendit, ut uideat Ieſum: ſcilicet ut lucretur uitam æternam, quæ in uiſione Dei conſiſtit: ſed quia paruus altè non poteſt aſcēdere ſine ſcala, uel gradibus: ideo ſunt tres gradus in ſcala religionis. Vnus eſt abrenunciatio propriæ uoluntatis, per uotum obedientiæ. Secundus eſt, abrenunciatio proprietatis exterioris, per uotum paupertatis. Tertius eſt promiſsio perpetuæ caſtitatis, per uotum continentiæ: Et iſtos tres gradus, tres alij gradus ex parte ipſius aſcendentis præcedunt. Primus eſt, contemptus terrenorum. Secundus, obliuio generis. Tertius, odium mundi. Et iſta tria fuerunt dicta Abrahæ à

B Domino. *Egredere de terra*: ecce gradum primum. *& de cognatione tua*: ecce gradum ſecundum. *& de domo patris tui*: ecce gradum tertium. *& ueni in terram quam monſtrauero tibi*: id eſt, in religionem. Hi ſunt tres gradus, quibus aſcendebatur ad thronum Salomonis. Iſte thronus eſt religio in qua Dominus reſidet, tanquam in throno & cathedra ſpeciali. Vnde & Petrus Rauennas uocat religionē paradiſum, quæ propria manſio Dei eſt, dicēns: Iuxta ſentētiam cordis mei ſi paradiſus in hac uita præſenti ē: aut in clauſtro, aut in ſcholis eſt: quicquid enim extra hæc duo eſt, plenū eſt anxietate, inquietudine, amaritudine,

C formidine, ſollicitudine, & dolore. *Et cùm Ieſus ueniſſet ad locum*, ubi erat ſycomorus, *ſuſpiciens uidit Zacchæum*, non tantum uiſu corporis, ſed & reſpectu pietatis, approbans illius deuotionem & deſiderium. Bonum fuit ei uidere Chriſtum: ſed melius uideri à Chriſto. Vbi Beda: Vidit Ieſus uidentem ſe: quia eligit eligentem ſe, & amauit amantem. Hunc ſanè ordinem proficiendi, hoc eſt ſuper fidem dominicæ incarnationis ad cognitionem diuinitatis perueniendi quaſi ſycomorum Ieſu faciem ſpeculandi doctor egregius oſtendit, cùm ait: Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter uos, niſi Chriſtū Ieſum, & hunc crucifixum. Hæc Beda. Cognoſcens ergo & acceptans Ieſus deſiderium Zacchæi, eum ut deſcenderet uoca-

D uit dicens: *Zacchæe feſtinans deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere.* In domo quidem materiali, propter refectionem Chriſti & diſcipulorum ſuorum: & ad oſtendendum benignitatem peccatori reuertenti, & in domo conſcientiæ ſpirituali per gratiæ infuſionem neceſſariam peccatori. Illud ēt dixit Chriſtus cuilibet noſtrum: uult enim manere in domo cōſciētiarum noſtrarum, & ideo debet præparari ad eū recipiendum. Vnde de iſta dicit Pſalmiſta: *Domum tuā decet ſanctitudo Domine. Gloria enim noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Bene debet domum ſuam ſpiritualem emundare & ornare, qui uult tantum hoſpitem recipere: ſcilicet regem gloriæ, quem

E nec cœlum, nec terra poteſt capere: ut ibi maneat: id eſt, per gratiam inhabitet, & non tranſeat. Vbi Beda: Quòd autem deſcēdere de ſycomoro Zacchæus, & ſic in domo ſua Chriſto manſionem pręparare iubetur, hoc eſt quod apoſtolus ait: quia & ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum: ſed iam nunc non nouimus: ſi enim mortuus eſt ex infirmitate, ſed uiuit ex uirtute Dei. Hæc Beda. Verba prædicta Domini Ieſu, moraliter exponi poſſunt de fideli anima, quæ domus Dei dicitur: quia in ea Chriſtus per gratiam manere dignatur: & hoc hodie, id eſt in uita pręſenti per gratiæ prælibationem, ac etiam hodie: id eſt, in æternitate per gloriæ beatam fruitionem. Licet autem Chriſtus in qualibet fideli anima habitet

[Margin: Amos 7. Gradus aſcendēdi. — Gen.12. — Beda in c. 19. Lucæ. — Pſal. 92. 2.Cor.1. — Beda in c. 19. Luc. — Morale. 2.Cor.5.]

Anima abſtractio triplex. per fidem, ſpecialiter tamẽ ad hoc eligit mentes eleuatas & abſtractas. Debet autem anima talis eſſe abſtracta tripliciter: ſcilicet à deſiderio rerum temporalium, à uoluptate delectationum carnalium, uel commodi corporalis;& à ſeipſa, per abdicationẽ propriæ uoluntatis. Per hæc enim tria abſtrahitur anima ab omni impeditiuo ſalutis, contra illa tria de quibus *1.Ioan.2.* dicitur: *Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concupiſcentia carnis, aut ſuperbia uitæ.* Hanc triplicem abſtractionẽ docuit ſaluator dicens: *Qui vult uenire poſt me, abneget ſe,* quantum ad tertiũ: *Luca 9.* *& tollat crucem ſuam,* quantum ad ſecũdum: *& ſequatur me,* uidelicet relictis, omnibus, quantum ad primum. Et hæc triplex abſtractio de Zacchæo, cui hæc uerba dicta ſunt, *ſ. in domo tua oportet me manere:* poteſt intelligi; Quamuis enim principium euãgelij ipſum diuitem appellauit, in proceſſu tamen eum uerũ pauperem Chriſti factum eſſe commemorat. Nam in eo quòd dixit: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus,&c.* innuit abſtractionem primam, ſcilicet à rebus temporalibus. In eo autem ꝙ Zacchæus aſcendit in arborem ſycomorum, ſignificatur abſtractio à commodo tẽporali, uel delectatione carnali: ſycomorus enim eſt ficus fatua:& ſignat carnalis delectationis dulcedinem, quæ fatua eſt, quã aſcendẽs per hanc abſtractionem ſub pedibus deprimit & calcat. In hoc autem quòd ipſe ad unam Domini uocẽ, *feſtinans deſcendit: & excepit illũ gaudens,* innuitur abſtractio propriæ uoluntatis. Et hæc tria ſe inuicem perficiunt: ita quòd alterum ſine alijs perfectum non eſt. Si enim quis ſit abſtractus à ſollicitudine temporalium, & ſit deditus uoluptati carnis: nihil ualet: & ſic intellige de alijs ſuo modo. *Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens,* & exultans de tanti hoſpitis aduentu. Iam enim quia Dominum in cor ſuum ſuſceperat Zacchæus, in domo eius dignatus eſt ſuſcipi Dominus. *Benignitas Domini.* In quo facto Dominus innuit, ꝙ uotis minorum annuit:& affectus pios proſequitur& perficit. Vide hic benignitatem Domini: plus enim dedit Zacchæo quàm ille deſideraſſet: quia dedit ei ſeipſum, quod ille petere auſus non fuiſſet: uide etiã uirtutem orationis quia deſiderium magna uox, & magna oratio eſt. *Pſal.9.* Et ideo dicit propheta: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.* *Exod. 14.* Et alibi Dominus ad Moyſen, quid clamas ad me? cùm ille ore taceret, & tantũ corde loqueretur. *Auguſtin. tractat. 4. in epiſt. D.Ioan.* Vnde Auguſtinus. Tota uita boni Chriſtiani ſanctum deſiderium eſt: quod autem deſideras, nondum uides: ſed deſiderando capax efficieris, ut cùm uenerit quod uideas, implearis: hæc eſt uita noſtra ut deſiderando exerceamur. Tantum autẽ nos exercet ſanctum deſiderium, quantum deſideria noſtra amputauerimus ab amore ſeculi. Hæc Auguſtinus. *Et* uidentes Phariſæi & alij malignãtes Iudæi, quòd intrauerat domum publicani, *murmurabant dicentes: quia ad hominem peccatorem diuertiſſet.* Iſti peccabant dupliciter: ſcilicet falsè iudicando de Zacchæo: quia iam peccator non erat, ſed uerè pœnitens. Et ſimiliter de Chriſto: quin non mirum erat ſi diuertebat ad eum quem iuſtificauerat: quia cor pœnitentis eſt Chriſti diuerſorium, ubi paſcha manducat. Irrationabiliter etiam murmurabant: quia nullus poteſt rationabiliter murmurare, ſi medicus dignatur ægrotũ uiſitare. *Stans autem Zacchæus,* ad obediendum Domino promptus, non titubans propter aliorum murmurationem & detractionem, ſicut multi qui ad modicum uerbum aliorum bonum deſerunt iam inchoatum, *dixit ad Dominum, Ecce di-*

A midium bonorum meorum do pauperibus:& ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum: ſcilicet de dimidio reſiduo quod adhuc retineo. Lex enim in aliquibus præcepit reſtituere duplum, in aliquibus quadruplum, in aliquibus quintuplũ:& ideo per hoc ꝙ hic reſtitutio media exprimitur, aliæ duæ extremæ intelliguntur. Ex hoc autem quòd dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus, patet quòd non omnia bona ſua erant malè acquiſita: qui de illis non poſſet fieri eleemoſyna. Sicut autem Zacchæus dixit, do pauperibus,& reddo quadruplum: ſic debent facere uolentes dare eleemoſynam, uel reddere malè acquiſita dicentes: do, uel reddo: nõ dabo, uel reddam ſeu in teſtamento meo ponam. Vbi Beda: Et hæc eſt ſapiens illa ſtultitia quã de ſycomoro publicanus quaſi *Beda in c. 19.Luca.*
B fructum uitę legerat: rapta uidelicet reddere, propria relinquere, uiſibilia contemnere: pro inuiſibilibus etiam mori deſiderare, ſeipſum abnegare, & eius qui necdum uidebatur Domini ueſtigia ſequi concupiſcere. Hæc Beda. Conſpice igitur Dominum & diſcipulos cùm illis peccatoribus comedentes, ac familiariter & domeſticè conuerſantes, ut eos ad ſe attraherent, & de peccatoribus iuſtos facerent. Et quia Iudæi murmurabant, quòd ad hominem peccatorem diuertiſſet,& cum eo maneret, ut ipſorum æſtimationem & murmur redarguat, & compeſcat quẽ intus curauerat, etiam à culpa ſanatum annunciat *dicens,*
C *quia hodie ſalus huic domui facta eſt:* & omni ægritudine, omni morbo, omni uitiorum contagione fugata ſanata eſt,& tota interius & exterius ſanctificata: qa per Dñi ingreſſum facta eſt Zacchæo ſalus,& q fuerat peccator, per Dñi redemptionẽ eſt iuſtificatus,& ſalutẽ conſecutus: quia ſuſcepto medico ſaluus factus eſt ab auaritia & omni morbo. Vbi Theophilus: Ipſum Zacchæũ ſignat aſſecutum fuiſſe ſalutẽ: per domum, habitatorem deſignans: ſequitur enim, eo ꝙ & ipſe ſit filius Abrahæ: non enim uocaſſet Abrahæ filium, inanimatam fabricam. Hæc Theophilus. Vel eo quòd & ipſe, qui huius domus habitator eſt, iam non publicanus ſit: ſed filius Abrahæ factus, ſcilicet non natus: i. non ſecundum carnem, ſed ſecũ
D dum fidem, non genere, ſed fide & operum imitatione. Abrahæ nanque filij ſunt, quicunque Abraham imitantur,& opera Abrahæ faciunt: Zacchæus quippe, ſicut & Abraham, in fide creuit: & Abraham quidem angelos, Zacchæus uerò angelorum Dominum hoſpitio ſuſcepit. Vnde Beda: Flius Abrahæ dicitur Zaccheus, non quia de eius ſtirpe generatus: ſed quia eius eſt fidem imitatus, ut ſicut Abraham terram cognationem domumque patriam ob ſpem futuræ hæreditatis Domino iubente deſeruit: ita & ille quòd theſaurum in cœlis acquireret, bona ſua pauperibus partiendo, relinquit. Et pulchrè dicit, & ipſe: ut non ſolum eos qui iuſti perſeuerant, *Beda ibid. Gene. 12.*
E ſed & eos qui ab iniuſtitia reſipiſcunt, ad filios promiſsionis pertinere declararet. Hæc Beda. Et reddit cauſam quare ad domũ publicani diuertit: quia hoc fecit ut medicus ægrotum curaret, & ut Deus peccatorem iuſtificaret, & ut paſtor ouem perditam reportaret: & ut ſaluator quod per culpam perierat, ſaluaret: Quia ad hoc Dei filius *uenit de cœlo in mundum,* per carnis aſſumptionem factus homo, & *filius hominis,* id eſt virginis, *ut quæreret* per doctrinam, *& ſaluum faceret* per gratiam, *quod perierat* per culpam, ſcilicet ouem centeſimam dragmam decimam, filiũ iuniorem: Perierat enim in homine innocentia naturæ, ſimilitudo gratiæ, adoptio gloriæ: propter primum *Perdita in homine.*

mum

mum comparatur oui perditæ: propter ſecundum, dragmæ perditæ: propter tertium, filio prodigo. Tria autem prædicta venit Ieſus reparare. Vnde ait & alibi: *non ueni uocare iuſtos: ſed peccatores ad pœnitentiam*. Vbi Chryſoſtomus: quaſi diceret: Quid me criminamini ſi rectifico peccatores? tam enim procul eſt à me odium peccatorum, quòd eorum cauſa aduenerim. Nam medicus veni, non iudex: ob hoc conuiua fio languentium, patiorque fœtorem, ut præſtem remedium. Vbi & Beda: Pius ſanè magiſter qui murmurantibus turbis ſua myſteria nõ dedignatur exponere: à Deo ſcilicet peccatorum pœnitentiã non eſſe reſpuendam: ut ipſa Dei filius ob hanc maximè quærendam ſit deſtinatus ad terras, qui ut pietatis ſuæ nobis diſpenſationem inculcet, ſæpiſsimè ſe B filium hominis appellat: commendans ſollicitè nobis, quod factus eſt benignè pro nobis, ut autem dicit idem Beda: Myſticè Zacchæus, qui interpretatur iuſtificatus, credentem ex gentibus populum ſignificat, qui per occupationem temporalium depreſſus erat & minimus: ſed à Domino ſanctificatus: qui intrantem Hierico ſaluatorem videre voluit, dum fidẽ quam mundo attulit, participare quæſiuit. Hæc Beda. Per diuitem etiam iſtum, ſcilicet Zacchæum, qui quærebat videre Ieſum, ſed impediebatur per turbã, & ſtaturæ ſuæ paruitatem, intelligi poteſt quilibet diues, qui de ſalute ſua ſollicitatur: ſed per turbationem phantaſmatum circa negocia tẽporalia, & per propriam imperfectionẽ impeditur: propter quod aſcendere debet in arborem, id eſt ad Chriſtum per orationem: quæ ſecundum Damaſcenum, eſt aſcenſus mentis in Deum & ſic Ieſum videre meretur, & partem bonorum ſuorum pauperibus dare, & ſi quẽ defraudauit fideliter reſtituere. Per phariſæos autem murmurantes intelligi poſſunt maledici, bonorum deprauantes, & quæ bene fiunt in malum interpretantes. Sed de his non eſt curandum, nec ideo à bono opere ceſſandum, imò potius & fortius ei inſiſtẽdum. Et quia erant prope Hieruſalem, quæ eſt caput regni, & exiſtimabant aliqui phariſæorum & etiam diſcipulorum, quòd ſtatim cùm eſſet in Hieruſalem manifeſtaretur regnum eius ſuper Iudæos. à multis enim credebatur futurus rex Iſrael, ſecundum quòd dixerunt Magi, Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? & ipſi Apoſtoli quærebant ab eo: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Ad hunc ergo errorem remouendum, inducit parabolam de homine nobili, qui abijt in regionem longinquam, & dedit decem ſeruis ſuis, decem minas ad negociandũ. Quæ quia in ſententia concordat cum alia parabola quæ infrà de talentis dicitur: ideo hæc ibidem ſimul cum illa coniungitur.

Lucæ. 5. *Chryſoſto. in cap. 9. Matth.* *Beda in cap. 19. Lucæ.* *Beda ibidem.* *Oratio, quid.* *Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 24.*

ORATIO.

D*omine Ieſu Chriſte, qui Zacchæum in Sycomorum aſcendentem miſericorditer reſpexiſti, ac eum ad te uocans, & in domum ipſius diuertens ab omni uitio ſanaſti: Concede mihi puſillo & miſero, ut in arborem pœnitentiæ ualeam aſcendere, ubi me oculis miſericordiæ digneris aſpicere, & ad tuam gratiam uocare: donans mihi ut domum conſcientiæ meæ ad te recipiendum dignè præparem, & per te totus interius & exterius perfectè ſaner. Et qui ueniſti de cœlis quærere & ſaluare quod perierat in terris, tu me qui per culpam perieram requiras bone paſtor, & ſaluum facias pie ſaluator. Amen.*

A *De duobus cæcis poſt egreſſum Hierico illuminatis. Cap. XXIIII.*

POſt hæc egrediente Ieſu cum diſcipulis ab Hierico, turba multa deſiderantium audire doctrinam eius, *ſecuta eſt eum* pauci enim audebant propter latrones ingredi deſertum. Quòd turba plurima ſequebatur Ieſum, ſuæ ſedulæ & ſtudioſæ doctrinæ eſt indi- *Matt. 20. & Mar. 10.*
C cium. Vnde Chryſoſto. Teſtimonium ſtudioſi agricolæ eſt meſsis fœcunda, aſsidui autem doctoris documentum eccleſia plena. Neminem labor itineris impediuit: quia amor ſpiritualis fatigationem nõ ſentit. Neminem poſſeſsionum ſuarum ſollicitudo retraxit: quia ingrediebantur in poſſeſsionem regni cœleſtis. Verè enim nõ habet ſuper terram quod amet, qui bonum cœleſte in ueritate guſtauerit. Sicut enim qui precioſum manducauerit cibum, poſtmodum ei hæc eſca communis ingrata uidetur: ſic & qui ſemel dulcedinem Chriſti bene guſtauerit, terrenorũ bonorum de cætero non multum ſentit ſaporem. Nimirum hæc eſt illa roſa in campis Hierico, de qua Sapientia loquitur per Salomonem: *Sicut palma exal-* *Chryſoſto. hom. 36. operis imperfe.*
D *tata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in Hierico.* Ergo hæc eſt illa ſpecioſiſsima roſa, ſanctitate iuſtitiæ candida, & paſsionis ſanguine rubicũda. Sicut enim roſa antequã videatur ſentitur, & antequam inueniatur tenetur in odoribus ſuis: ſic & Domino tranſeũte de longè, duo cæci antequam uiderent diuinitatem eius fragrantia ſenſerunt. Hæc Chryſoſto. Vnde ſequitur: *Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam*, ut eleemoſynam peterent à trãſeuntibus, non remotè à via ſalutis, *audierunt* à trãſeũtibus, *quia Ieſus*. Nazarenus omni flore virtutum uernans, *tranſiret*. O felix auditio, rumor leuis. Multi enim reges & prophetæ uoluerunt audire, & non audierunt. Et miſericordiam *Eccl. 24.* *Lucæ 18.*
E cum clamore petebant dicentes: *Domine miſerere noſtri fili Dauid*: tua compaſsione noſtram miſeriam remouendo. Vocant eum filium Dauid: quia credebãt eum eſſe Chriſtum, per prophetas promiſſum: & notum erat apud omnes Iudæos, quòd Chriſtus de ſemine Dauid erat naſciturus. Cum magna deſiderij intentione clamauerunt: & magno deſiderio illuminari poſtulauerunt: confeſsi Dauid filium per carnem, Deum etiam in eo eſſe nouerunt per inſpirationem. Vbi Chryſoſtomus: Opportunè autem oblati ſunt ante faciem Chriſti duo cæci, ut apertis oculis quaſi teſtes uirtutis eius aſcenderent cum eo in Hieruſalem: hi currentium ſtrepitum audiebant, & perſonas *Filius Dauid.* *Chryſoſto. ibidem.*

ſonas

ſonas non uidebant, nihil ſolum habentes de toto
corpore præter uocem; & ideo quia pedibus eum ſe
qui non poterant, uoce ſequebantur. Hæc Chryſo-
ſtomus. De uno iſtorum tantum, ſcilicet famoſiori
Marcus mentionem faciens, de alio tacuit minus no
Auguſti. lib. 2. de cõ ſenſu euãg. cap. 65. to. Vbi Auguſtinus. Hoc autem factum & Marcus
commemorat, ſed uno cæco factum. Nam duorũ
cæcorum quos Mattheus interpoſuit, unum fuiſſe
in illa ciuitate famoſiſsimum, ex hoc ſatis apparet,
quòd & nomen eius & patris eius Marcus comme-
morauit. *Barthimeus enim Thimei filius*, ex aliquà ma
gna fœlicitate deiectus notiſsimæ & famoſiſsimæ mi
ſeriæ fuit, quòd non ſolum cæcus uerumetiam men
dicus ſedebat. Hinc eſt ergo quòd ipſum uoluit cõ-
memorare Marcus, cuius illuminatio tam claram fa-
mam huic miraculo comparauit, quàm erat illius no
Beda in ca. 10. Marci. ta calamitas. Vnde & Beda: Et bene Marcus, qui
gentibus ſcribebat euangelium, unum dicit illumi-
natum, ut eorum quos inſtituebat ad fidem ſaluatio
ni figura congrueret. Matthæus uerò, qui Hebræis
ſuum ſcribebat euangelium, & quod in gẽtium quo
que notitiam erat peruenturum, rectè duos dicit il-
luminatos, ut ad utrumque popolum unam eãdem
que fidei gratiam pertinere doceret: qui etiam in ſe-
quenti lectione de aſino, in quo Dominus ſedere di
gnatus eſt, eandem euangelicam ſeruare ſcripturam
curauit. Hæc Beda. Barthimeus, qui filius pingue-
dinis interpretatur, ſignificat hominem in delitijs car
nalibus nutritum: ideo dicitur cæcus, ſcilicet ſapien-
Iob. 28. tiæ lumine priuatus: de qua dicitur in Iob, *quòd non
inuenitur in terra ſuauiter uiuentium*: quia delitiæ car-
nales hebetant intellectum. Et talis cùm audit de ſal
uatore, debet clamare per orationem deuotam, ut
ab illo recipiat ſapientiæ lumen, qui dat omnibus af
fluenter, ſaltem de neceſſarijs ad ſalutem. *Turba au-
tem*, doctrinam Chriſti auſcultans, uidens ſordidas
Turba triplex nos impediens. ueſtes, non conſcientiæ claritatem, *increpat eos ut ta-
cerent*: quia per clamorem ſuum turbam ab audien-
do Chriſti doctrinam impediebant. Et hi ſignificant
eos, qui à bono opere retrahunt alios. Habemus au
tem triplicem turbam impedientem: unam à carne,
aliam à mundo, tertiam ab inferno: quia carnalia de-
ſideria & perſecutiones, ſcilicet mundi & diaboli,
nobis obſtant: ut taceamus à confeſsione peccati, ab
ædificatione proximi, à laude Dei. Infœlix hæc tur-
ba omni bono obſiſtit. Turba deſideriorum carnis,
increpat alliciendo: turba tyrannorum mundi, incre
pat perſequendo: turba dæmonum inferni, increpat
decipiendo. Sed quomodo tacebunt in oratione cæ
ci per ignorantiam mentis, præcipuè de proprio ſta-
tu mendici per defectum uirtutis: & extra uiam ſcili
cet ſalutis. *At illi magis clamando inſiſtebant*, donec ſtre
pitum turbæ uincerent, timentes ne ex increpatione
aliorum impediretur auditio, & exauditio petitionis
ac uocum eorum: & miſericordiam petebant, *dicen-
tes: Domine miſerere noſtri fili Dauid*. In hoc & nos ex-
hortamur ad orationis continuationem, & in ea per
Chryſoſto. ho. 36. operis imperf. ſeuerantiam. Vbi Chryſoſtomus: Inuitabantur uetiti
magis quàm concupiſcebant. Talis eſt natura fidei,
quantomagis uetatur, tantomagis accenditur: pro-
pter quod ſerui Dei in perſecutionibus non uincun
tur: uirtus enim fidei in periculis ſecura eſt, & in ſecu
ritate periclitatur. Quid enim aliud ſic uigorem fidei
in omnibus laxat, quàm longa tranquillitas? Et iterũ:
Primò enim clamabant: quia cæci erant. Secundò,
magis clamabant: quia ad lumen accedere uetaban-
tur. Chriſtus autem permittebat eos uetari, ut plus

A eorum deſiderium appareret. Hinc autem diſce; quia
ſi abiecti fuerimus, cum ſtudio accedentes ad Deũ,
per noſipſos aſſequamur quod petimus. Hæc Chry
ſoſtomus. Vnde Auguſtinus. Bonos enim Chri- *Auguſtin. ſermo. 18. de uerbis Domini.*
ſtianos uolentes facere præcepta Dei, Chriſtiani ma
li & tepidi prohibent: clament tamen illi, non defi-
ciant. Cùm enim quiſque Chriſtianus cœpit bene
uiuere: mundumque contemnere, in ipſa ſui nouita-
te patitur reprehenſores frigidos Chriſtianos: ſed ſi
perſeuerauerit, ipſi iam obſequuntur qui antè pro-
hibebant. Hæc Auguſtinus. *Et*, quia pulſanti aperie-
tur, *ſtetit Ieſus expectans eos*: quia illi ſequi non pote-
rant: quò enim pergerent, non uidebant: *& uocauit
eos*, ne turbæ prohiberent ſi non uocati uenirent.
B Et interrogauit eos quid uellent, nõ tamen hoc igno
rans: ſed ut ex reſponſione & confeſsione cæcorum
manifeſta debilitas & uirtus remedio cognoſcere-
tur: quia ad miraculorum operationem uult habere
ſanandorum confeſsionem, ut ex hoc magis appa-
reat euidentia miraculi ad aliorũ utilitatem. Et cùm
illi dicerent, *Domine ut aperiantur oculi noſtri*: *miſertus
eorum Ieſus*, fons ueræ lucis, *tetigit oculos eorum, &
confeſtim*, id eſt ſubitò *uiderunt*. ex quo patet quòd ta-
lis illuminatio fuit miraculoſa non naturalis: quia na
tura non operatur in inſtanti. Vbi Chryſoſtom. Te *Chryſoſto. ho. 36. operis imperf.*
tigit autem ut homo carnaliter, ſanauit ut Deus. Et
iterum: Quandiu dixerunt fili Dauid, ſuſpenſa eſt ſa
nitas: mox ut dixerunt, Domine, ſanitas eſt infuſa:
C qa ſaluare nõ poterat filius Dauid, ſed filius Dei. Hæc
Chryſ. Spiritualiter, ſecundũ gloſ. oculos tangit, cum
radiis ſuæ lucis conſcientiam illuſtrat: & confeſtim
uidemus ad Deum contemplandum, ad nos cogno
ſcendum, ad proximum iuuandum. Notandum au-
tem quòd triplex eſt modus illuminationis: Illumina *Modus illuminandi triplex.*
ti enim leguntur aliqui uerbo, ſicut cæcus de quo di
ctum eſt ſuprà: aliqui tactu, ut iſti de quibus fit hîc
mentio, aliqui unguento, ſicut ubi lutum fecit ex ſpu
to. Verbum, eſt prædicatio: tactus, eſt interior inſpi-
ratio: unctio, ſacramentorum inſtitutio. Sic ergo il-
luminat per eloquia ſacræ doctrinæ, per chariſmata
gratiæ, per ſacramenta eccleſiæ. *Et ſecuti ſunt eum*,
non tam pedibus, quàm uirtutibus, ac fide & mori-
D bus: quia illi qui à Chriſto illuminati ſunt corpora-
liter, ab ipſo etiam illuminati ſunt mentaliter. Quoſ-
cunque enim Chriſtus ſanauit corpore, ſanauit &
mente: quia totum hominem ſimul fecit ſaluum.
Vnde Chryſoſto. Bonum munus obtulerunt Chri- *Chryſoſto. hom. 36. in Matth.*
ſto ſanati: quia ſecuti ſunt eum. Hoc enim Deus à
te requirit, ſecundum prophetam, ſollicitum am- *Mich. 6.*
bulare cum Deo tuo. Et iterum permiſit eos ſequi;
ut recens miraculũ oſtenderet eum non ex infirmi-
tate mori. Hæc Chryſoſtom. In hoc autem quòd ſe
cuti ſunt eum, patet eorum gratitudo: quia non re-
ſilierunt poſt beneficia donata eis à Domino: quod
tamen multi faciunt qui poſt beneficia ingrati exiſtẽ
E tes ad uomitum reuertuntur, & ad malum redeunt.
Vbi Chryſoſtom. Sed non illi fuerunt tales: ſed &
ante donationem fuerunt perſeuerabiles, & poſt da
tionem grati. Hos & nos zelemur: & ſi tardauerit
dationem Deus, & ſi multi ſunt qui adducunt, ne
deſiſtamus petentes: ſic enim maximè Deum attra-
hemus. Vide itaque & hîc qualiter uehementem
eorum concupiſcentiam, non inopia, non cæcitas,
non audiri, non à turbis increpari, non aliquid aliud
prohibuit. Tale quid eſt anima feruens & laborans.
Hæc Chryſoſt. Tu ergo exiſtens extra uiam, & cæ-
cus, clama ad Ieſum, ut te illuminare dignetur ad
ipſum

Auguſtin. ſerm. 18. de uerbis Domini.

ipſum uidendum, ac fide & imitatione ſequendum: quia hoc pręcipuè ęſt nobis neceſſariũ. Vbi Aug. Tota igitur fratres opera noſtra in hac uita eſt, ſanare oculum cordis, unde uideatur Deus. Ad hoc ſacroſancta myſteria celebrantur, ad hoc ſermo Dei prædicatur: ad hoc exhortationes morales: id eſt, pertinentes ad corrigendos mores: ad emendandas carnales concupiſcentias, ad renunciandum, non uoce tantum, ſed mutata uita huic ſeculo: ad hoc agunt, quicquid agunt, diuinæ ſacræque literæ, ut purgetur illud interius ab ea re quæ nos impedit ab aſpectu Dei. Hæc Auguſtin. Vbi & Origenes: Et nos ergo ſedentes iuxta ſcripturarum uiam, & intelligentes in quibus cæci ſumus: ſi ab effectu petierimus, tanget oculos animarum noſtrarum, & recedet à ſenſibus noſtris tenebra ignorantiæ: ut eum videamus & ſequamur, qui dedit nobis poſſe uidere propter nihil aliud, niſi ut eum ſequamur. Hæc Origenes. Per duos cæcos iſtos ſignificantur duo populi: ſcilicet gentiles, qui erant excæcati per idololatriam: & Iudæi, per doctrinam peruerſam, mandatum Dei tranſgredientes propter traditiones hominum: qui ſedebant ſecus uiam, quia uidebantur habere legis notitiam, ſed uiam, quæ eſt Chriſtus, ignorabant: quorum alter naturalem, alter ſcripturæ legem habebat. Qui audierunt de tranſitu Ieſu, poſtquam exijt de Hierico: id eſt, de hoc ſeculo: ſed Ieſu eorum oculos mentales tangente, illuminati ſunt multi de Iudæis, & de gentibus plures, eum per fidem & opera ſancta ſequentes. Et prius quidem unum, poſtea duos cæcos illuminat: quia unum prius populum, deinde duos uocat. Vnde Beda: Quòd autem appropinquans Hierico, unum illuminauit, ac proficiſcens de Hierico duos: hoc intimauit, quòd ante paſsionem ſuam uni tantum populo Iudæorum prædicauit: poſt reſurrectionem uerò atque aſcenſionem ſuam, per Apoſtolos & Iudæis & gentibus diuinitatis ſuæ & humanitatis arcana patefecit. Hæc Beda. Plura ad expoſitionem & meditationem pertinentia, ſuprà de uno cæco poſita poſſunt hîc applicari: & econuersò plura hîc poſita ibi aptari.

Origenes tracta. 13. in Matt. — *Matt. 15.* — *Beda in c. 10. Marci.*

B

C

D

ORATIO.

LVX lucis, & fons luminis Domine Ieſu, qui duorum cæcorum ad te clamantium affectu miſericordiæ miſertus, oculos eorum tangere, & ſic eos illuminare dignatus es: tange queſo oculos meos ſpirituales, & radijs tuæ lucis conſcientiam meam illuſtra; ad te contemplandum, ad me cognoſcendum, ad proximum inſtruendum & iuuandum. Illuſtra cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: ut te ductorem in omnibus uijs meis habeam, te imitando ſequar, & te qui es ſuper omnia præ omnibus timeam & diligam, tuamque in omnibus faciam uoluntatem. Amen.

A

De effuſione unguenti ſuper caput Ieſu. Cap. XXV.

APPROPINQVANTE tempore in quo Dominus pati diſpoſuit, appropinquauit ipſe loco in quo eiuſdem paſsionis diſpenſationem facere uoluit: ut per hoc intimaret, quòd uoluntariè & ſua ſponte pateretur & mortem ſubiret. Igitur *ante ſex dies* ſolennis *Paſchæ*, id eſt, ſexta die ante paſcha, ſcilicet ſabbato ante ramos palmarum, *uenit Bethaniam*. Intelligas hîc diem paſchæ non decimamquartam primi menſis, in qua ad ueſperam immolabatur agnus paſchalis: ſed quintamdecimam, ſcilicet illã in qua paſſus eſt Chriſtus, quæ tota erat feſtiua & ſolennis. Vnde Theophilus: Decima autem die menſis agnũ Iudæi capiunt immolandum in feſto paſchæ: extunc enim feſtiuitatis prælibant ſolennia: quapropter in die quæ eſt nona menſis, & præcedit ſextum diem antè paſcha, epulantur ſplendidè, & exordium feſti hanc diem conſtituunt: quo ſit ut Ieſus quoque pergens Bethaniam conuiuaretur. Hæc Theophilus. Ideo autem uenit Bethaniam, ut Lazari reſuſcitatio renouaretur: ac memoriæ omnium arctius imprimeretur, & ut inexcuſabiles Iudæi de morte tanti ſuſcitatoris tractantes confunderentur: & ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur, ad eum honorificè recipiendum in Hieruſalem ante ſuam paſsionem, ſicut fuerat prædictum per Zachariam prophetam dicens: *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce rex tuus uenit tibi, &c.* Sciens ergo Dominus Iudæos conſpiraſſe in mortem appropinquante paſcha, in quo agnus paſchalis immolabatur, reuertendo uenit quaſi agnus ad uictimam: ut ſic agnus verus immediatè poſt immolationem agni paſchalis immolaretur, pro nobis: ut ueritas figuræ ſuccederet, & uerum paſcha haberemus. Et erat in domo Simonis prius leproſi, tunc autem mundati: quia fuerat leproſus, & à Domino ſanatus, ſed tamen adhuc priſtinum nomen ad memoriam miraculi retinebat, ut uirtus curantis appareret: ſicut adhuc dicitur, Matthæus publicanus, licèt eſſe publicanus deſierit. Hinc colligere poſſumus, quòd licèt à peccato noſtro mundati fuerimus, ſemper tamen ipſum in memoria ad pœnitentiam habere debemus. Hunc Simonem leproſum tradunt fuiſſe beatum Iulianum, ſic poſtea uocatum, & factum Cęnomanenſem epiſcopum: cui iter agentes dicunt pater noſter, ut bonum habeant hoſpitium. *Fecerunt autem cœnam ibi* Domino:

Ioan. 12. Matt. 26. Marci. 14. — *Zacha. 9.* — *Simonem leproſum. S. Iulianũ Cœnomanenſẽ fuiſſe ferunt.*

C D E

Domino: *& Martha miniſtrabat: & Lazarus*, inuitatus à Simone, *unus diſcumbentium erat*. Piè credendũ eſt quòd cœna honeſta & abſque luxu fuerit, quam fecerunt ei qui prædicator & amator parſimoniæ extitit. *Martha miniſtrabat ibi*: quia, ſecundum quoſdam domus Marthæ erat poſſeſſione, ſed Simonis habitatione alias ibi nõ miniſtraſſet. Vel poteſt dici, quòd iſte Simon erat Marthæ vicinus: & propter hoc ipſa miniſtrabat in domo eius, ſicut homines ſolent facere in domibus amicorum ſuorum: & maximè propter reuerentiam ipſius Chriſti comedentis ibidem. *Lazarus uerò erat unus ex diſcumbentibus cum eo*, inuitatus à Simone. & hoc factum eſt ad declarationem ueri miraculi de eius reſuſcitatione: ut ex hoc quòd

B poſt ſuſcitationem cibum ſumeret; non phantaſticâ ſua ſuſcitatio eſſe probatur. Vnde Auguſtinus: Ne putarent homines phantaſma eſſe factum: quia mortuus reſurrexit. Lazarus unus erat ex recumbẽtibus: uiuebat, loquebatur, epulabatur: ueritas oſtendebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur. Et ſecundum eundem: Lazarus dum diſcumbit in conuiuio, conuiuis interrogantibus eũ triſtia loca, pœnarumque ſedes alta nocte obſcuras, indicauit diligenti narratione per ordinem: & ita inferi, longis temporibus ignorati, tandem inuenerunt proditorem. Quòd autem ante ſex dies uenit, hoc myſterio conuenit. Primò quidem, quantum ad numerum: numerus enim

Auguſtin. tracta. 50. in Ioann. Lazari de inferis reuerſio.

C ſenarius perfectus eſt: vnde & Deus opera creationis perfecit ſex diebus: & propter hoc docuit, quòd ſex diebus quodammodo compleretur opus paſsionis quo omnia ſunt reſtaurata. Secũdò, quantum ad figuram: quia decima die menſis primi tollebatur agnus, & ſeruabatur uſque ad quartamdecimam. Vnde & Dominus ſexta die ante quintãdecimã Hieruſalem intrare voluit, quaſi ad locum immolationis accedens. Quòd uenit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, etiam congruit myſterio. Primò, quantum ad cauſam paſsionis: quia, ſecundũ Apoſtolum, *factus eſt obediens patri uſque ad mortem.* Secundò ad fructum paſsionis, quem conſequũtur illi ſoli qui obediunt ei: quia ſecundum eundem A-

Gen. 1. & 2. — *Figura.* — *Exod. 12.* — *Bethania.* — *Philipp. 2.* — *1. Corin. 1.*

D poſtolum, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Vnde Hierony. Paſſurus Dominus pro omni mundo, & uniuerſas nationes ſuo ſanguine redempturus, uenit & moratur in Bethania, in domo obedientiæ: hinnulus ceruorum ſemper ad lectum ſuum redit, & filius obediens patri uſque ad mortem, obedientiam à nobis petit. Hęc Hieronymus. Quòd uenit ubi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, ſignificat quia in domo obedientię, illi qui ſũnt ſpiritualiter mortui in peccatis, reſuſcitãtur reducti ad uitam iuſtitiæ: quia ſecundum Apoſtolum, *Per unius hominis obedientiam iuſti conſtituuntur multi.* Quòd fecerunt ibi cœnam Domino, conuenit

Hierony. in ca. 14. Marci. Cantic. 2. & 8. — *Rom. 5.*

E etiam myſterio: quia Dominus in domo obedientiæ ſpiritualiter reficitur, delectatus in obediẽtia noſtra, & Martha miniſtrabat & ſatagebat circa frequens miniſterium: per quam ſignificantur prælati, qui in eccleſiis ad miniſterium inſtituuntur: ſecundum illud Apoſtoli, *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti*: & Lazarus reſuſcitatus erat unus ex diſcumbentibus, per quem ſignificantur ſubditi miniſterio prælatorum à peccatis ad ſtatum iuſtitiæ reducti, qui cũ alijs iterum ſpiritualiter cum Domino merẽtur epulari. *Maria uerò unxit caput & pedes Ieſu, & exterſit capillis*, per quam ſignificantur contẽplatiui: de ea enim dicitur alibi, ꝙ ſedens ſecus pedes Domini audierat

1. Corin. 4. — *Luce. 10.*

A verbum illius. Vnde Alchuinus: Myſticè quòd ante ſex dies uenit Bethaniam, ſignificat quòd ille qui ſex diebus omnia fecerat, ſexta die hominem creauit, ipſa ſexta mundi ætate, ſexta feria, ſexta hora, redimere mundum uenerat. Cœna autem dominica fides eſt eccleſiæ, quæ per dilectionem operatur. Martha miniſtrat, cùm fidelis anima, opera ſuæ deuotionis Domino impendit. Lazarus unus eſt ex diſcumbẽtibus, cùm hi qui poſt peccatorum mortem ſuſcitati ſunt ad iuſtitiam, una cum eis qui in ſua permanſerunt iuſtitia de præſentia ueritatis exultant, & cœleſtis gratiæ munere aluntur. Et bene in Bethania celebratur, quæ interpretatur domus obedientiæ, nam eccleſia eſt obedientiæ domus. Hæc Alchuinus. *Maria ergo*

Myſtice. — *Galat. 5.*

B *acceſſit ad Ieſum*, tanquam ad fontem miſericordiæ lauantem infirmitates noſtras: *& fregit*, id eſt, aperuit alabaſtrum contentiuum, *unguenti nardi piſtici precioſi*, id eſt, uaſculum alabaſtrinum, ſcilicet pixidem de alabaſtro, (quod eſt genus marmoris candidi, & varijs coloribus intertincti, in quo bene & incorruptè ſeruantur unguenta) plenam unguentum precioſo, *& effudit unguentum ſuper caput Ieſu recumbentis*: id eſt, ad menſam ſedentis: ſicut effunditur aqua roſacea propter refrigeriũ & odorem, *& etiam unxit inde pedes eius*, apud quos etiam alias tantam gratiam ĩuenerat, *& capillis ſuis exterſit*. Ordine alio factũ fuit quàm hîc ſcriptum ſit: quia primò lauit pedes & exterſit, & poſtea unxit. *Et domus impleta eſt ex odore un*-

C *guenti*, effuſi: quia enim de re aromatica erat, longè lateque poterat odor eius diffundi. Non eſt ueriſimile quòd eſſet aliquid groſſum ſicut unguenta communiter dicta: quia indecens eſſet tale quid ponere ſuper caput hominis ſedentis in menſa, & ideo dicendum quòd hîc uocatur unguentum liquor precioſus de re aromatica expreſſus, ſicut aqua roſacea exprimitur de roſis: aliter dicitur quòd fuit lachryma fluens naturaliter de arbore aromatica, quæ eſt multum precioſa, & ualet ad multa medicinalia: dicunt etiam aliqui, nardus eſt herba nigra faciens ſpicas in cacumine, & propter hoc dicitur nardi ſpicati: quia de illis ſpicis extrahitur liquor prædictus per artifi-

D cium: uel, ſecundum alios, fluit per naturam. Alij dicunt, quòd eſt frutex uel arbor paruula, & inde fluit uel extrahitur liquor modo prædicto. Piſtici, ſecundum quoſdam, nomen eſt loci ubi creſcit arbor unde talis liquor exprimitur: ſed melius dicitur, piſtici, id eſt fidelis: πίστις enim Græcè, fides eſt Latinè, hoc eſt dictum, quòd iſte liquor erat purus & uerus, non habens aliquid aliud admixtum, nec ſophiſticatus. *Precioſi*, quia ualebat trecentos denarios, id eſt, nummos uſuales: erat enim ille liquor refrigeratiuus, & confortatiuus membrorum, & cõſolidatiuus, & ualde odoriferus, ualens ad alleuiationem laboris, & cõtra æſtum ſolis, & diſtẽperiem aeris, & ad multa me-

E dicinalia. Ex quo patet precioſitas unguenti, & deuotio ac pietas Mariæ, quæ labori Chriſti compatiens, & pedes & caput eius unxit: & rem tam precioſam in obſequium eius expendit. In quo & nos docemur ꝙ ea quæ precioſiſsima ſunt apud nos, Deo offerre debemus. Et quod alia uice, peccatrix adhuc exiſtens, fecit in eadẽ domo ex contritione, ſcilicet quãdo cõuerſa eſt, & peccata ei multa dimiſſa ſunt, eo ꝙ multum dilexit: nunc iuſtificata & familiaris Domino effecta, facit ex deuotione: ſed tunc tantum pedes unxit, & gradatim à pedibus ad uerticem perueniens, nũc & caput & pedes ungere meruit: tunc unxit Dominũ unguento pœnitentiæ, nunc unguento deuotionis.

tionis. Ibi rudiméta pœnitentiũ, hîc iuſtitia perfecta-
rum deſignatur animarum: diligebat enim Ieſum ſu
per omnia, & de obſequendo eidẽ non poterat ſatia
ri. Frágrantia fidei caput Domini & pedes, quaſi o-
dore aromatum perfudit, qui diuinitatem, & huma-
nitatẽ eius digna laude attollit: nũc de pedibus ad ca
put aſcendens, nunc ad pedes à capite per fidem de-
1.Cor.11. ſcẽdẽs. Secundum Apoſtolũ: *Caput Chriſti eſt Deus.*
et Ephe.5. Itaque caput Chriſti ungit, qui ad honorẽ Dei om-
1.Cor.10. nia opera ſua facit. Secundũ illud Apoſtoli: *Omnia, in
gloriam Dei facite.* Qui uerò ueſtigia Chriſti ſequitur
pedes eius ungit. Item caput Criſti ungit, qui ipſum
Chriſtum ueneratur: pedes verò, qui eius fidelibus
Auguſtin. obſequitur. Vbi Augu. Quæcunq; anima fidelis vis
tracta.50. eſſe: cũ Maria unge pedes Domini precioſo unguen
in Ioan. to. Vnguentũ illud iuſtitia fuit: ideo libera fuit. Vnge
pedes bene uiuendo, dominica ſectare ueſtigia. capil
lis terge: ſi habes ſuperflua, da pauperibus: & pedes
Capilli. Domini terſiſti. Capilli enim ſuperflua corporis vi-
dentur. *Domus autem impleta eſt odore:* mundus imple
Odor bonus. tus eſt bona fama. Nam odor bonus, bona fama eſt.
Qui malè uiuũt, & Chriſtiani uocantur, iniuriã Chri
Roma.2. ſto faciunt. De quibus dictum eſt, ꝙ per eos nomen
Dei blaſphematur. Si per tales nomẽ Dei blaſphema
tur, per bonos nomẽ Dei laudatur. Audi Apoſtolũ:
2.Corin.2. *Chriſti bonus odor ſumus,* inquit, *in omni loco*. Dicitur
& in Canticis Canticorum: Vnguẽtum effuſum no-
Beda in c. men tuum, Hęc Auguſtinus. ubi & Beda: Myſticè au
14.Marci. tẽ hæc deuotio Mariæ Domino miniſtrantis, fidem
Cant.1. ac pietatem deſignat eccleſiæ ſanctæ, quæ loquitur
in amoris cantico, dicẽs: *Dum eſſet rex in accubitu ſuo,
nardus mea dedit odorem ſuum.* Quæ nimirum uerba,
& ſemel iuxta literam manibus Mariæ compleuit, &
quotidie in omnibus ſuis mẽbris, ſpiritualiter imple
re non deſinit, quæ toto diffuſa orbe gloriantur, &
dicunt: Deo autẽ gratias qui ſemper triumphat per
nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manife-
ſtat per nos in omni loco: quia Chriſti bonus odor
ſumus Deo. Qui cùm potentiã diuinæ uirtutis eius
(quæ illi una cum patre eſt) digna reuerentia confi-
tetur, laudat, & prędicat: caput profectò illius unguẽ
to perfudit precioſo. Cùm uerò aſſumptæ myſteria
humanitatis, æquè digna reuerentia ſuſcipit: in pedes
utique Domini unguentum nardipiſticum, id eſt fi-
dele, ac uerum perfudit: qui illam eius naturã qua ter
ram contingere: hoc eſt inter homines cõuerſari di-
gnatus eſt, pia prædicatione commendat, ac deuotis
ueneratur obſequiis. Domus autẽ impleta ẽ ex odo
re unguenti: quod ſignificat odorem ſanctitatis Chri
ſti impleſſe eccleſiam, ad quem odorem omnes feſti
Origenes nant. Vbi & Origenes: Qui eleemoſynas & alia huiuſ
tracta.35. modi, quæ ad utilitatẽ hominum fiunt, facit in Chri
in Matth. ſtianos. pedes Domini ungit. Qui autem caſtitati ſtu
det, & in ieiunijs & orationibus permanet, & cæteris
quæ tantum ad gloriam Dei proficiunt: ungit caput
Chriſti. Aut doctrina, quę neceſſaria eſt hominibus:
hoc eſt unguẽtum, quo pedes Domini unguntur.
Agnitio autem fidei, quæ ad ſolũ pertinet Deum, eſt
unguentum quo ungitur caput Chriſti. Capillis au-
tẽ pedes extergit, qui ea quæ fluunt à mente tanquã
capilli à capite, in obſequiũ Dei retorquet. Vnde in
Cantic.4. Canticis: *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, in uno
oculorum tuorum. & in uno crine colli tui,* hoc eſt, chari
tate affeciſti me, propter ſimplicitatem oculorũ tuo-
rũ me contemplantiũ, & propter ſimplicitatem tua-
rum cogitationum, q̃ in me cõtinuè diriguntur. Hoc
modo deuotionis extergitur à pedibus Chriſti

A quicquid ĩ eis eſt laſſitudinis & tarditatis, quibus ad
nos aliquando tardat venire. Et notãdum ꝙ hac die,
ſ. ſabbato, Maria lauit pedes Domini unguẽto: in me
moriam huius rei, eodẽ ſabbato Dominus Papa con Sabbato pedes Domini loti.
ſueuit vacare, & intendere pauperibus, dãdo eleemo
ſynas, & pedes pauperum lauando: quia in cœna Do
mini, propter officij magnitudinem, ad hoc non ua-
cat intendere, & mãdatum celebrare: pauperes enim
ſunt pedes Domini ſedentis in cœlo, adhuc deambu
lantes in terra, Cuius rei occupatione, eadem die ſta
tionem ad miſſam celebrandam non facit, ſicut cæte
ris diebus quadrageſimę facere conſueuit: & ideo ua
cat hoc ſabbatum à proprio miſſæ officio. Indigna-
batur autem & murmurabat de hoc facto Mariæ, *Iu* Iudas quidã ſimilis.
B *das Scariotis, dicens: Vt quid perditio hæc unguenti facta
eſt?* putabat enim unguentum perditum, propter hoc
ꝙ non habebat apud ſe precium: in quo uerbo non
ſolum increpabat mulierem, quare hoc faciebat, ſed
& Chriſtum qui hoc fieri permittebat: ecce quod in
obſequium Chriſti ponebatur, perditum reputaba-
tur. Simile aliqui faciunt, qui omne quod ex deuotio
ne Deo in oratione uel meditatione impenditur, per
ditum eſſe dicunt: quia nos utilitati proximorum in-
tendere non cernunt. Similiter ſi aliquis religionem
intrat, talem multi fatuum reputant: ſi autem actibus
ſecularibus ſe implicet, talem prudẽtem eſſe dicunt.
Vnde cõmuniter dicitur de perſona cum debilis eſt,
& infirma, quòd nihil ualet niſi ad dãdum pro Deo.
C Res etiam ſæpe pro Deo non dantur, donec deterio
rare uidentur. Vnde dicitur.

Panem mucid itas, uinumque tonitrua, ueſtem,
Tinea pauperibus: ſed confert muſca ſcutellam.

*Poterat enim unguentum iſtud ueniundari, pluſquam
trecentis denarijs.* In hoc inſinuatur occaſio uenditio
nis Chriſti ab ipſo Iuda pro triginta denarijs uendi-
tionem, ſecundum quoſdam, conſuetudo Chriſti e-
rat quòd decimam partem eorum, quæ ſibi dabãtur
pauperibus erogabat: uel cùm Iudas procurator Do
mini eſſet, credebat ſecundum conſuetudinem ſuam
accipere ſibi decimam partem datorum Domino:
& ideo uoluit uendi iſtud unguentum, ut haberet tri
ginta denarios, qui ſunt decima pars trecẽtorum pro
D pter quod Iudæ uiſum eſt, quòd in unguento ſuper
Chriſtum effuſo triginta denarios perderet: unde ab
illa hora cogitauit, ut Chriſtũ triginta denarijs ven-
deret, & ſic prædam ſuam recuperaret. Vel ſecundũ
alios, ibi triginta argẽtei, pro quibus dominum vẽ-
didit, ualebant trecentos denarios vſuales, & ſic recu
perauit totum precium ungnẽti. *Et dari pauperibus.*
Ecce ſub prætextu pietatis, zelat affectu non pietatis
ſed, cupiditatis. Hoc.n. dixit ſimulãs pietatẽ, ad operi
endã ſuã cupiditatẽ. Per hunc deſignantur detracto
res bonorum operũ, ſub ſpecie pietatis denigrantes,
quidam etiam alij diſcipuli indignè ferebant & quaſi
de perdito unguento murmurabant: iſti quidẽ moti
E pietate propter pauperes indignabantur, non inten-
dentes eſſe perditũ ſimpliciter, ſed in comparatione
ad ſubleuationẽ pauperũ: audierãt enim à Domino,
Miſericordiam uolo, & non ſacrificium: & ideo fortè cre Matth.9.
debant ꝙ dare pauperibus eſſet magis bonum. Iudas Iudas auaritia.
uerò motus cupiditate, propter lucra ſua: quãuis e-
tiam ſub prætextu, id eſt uelamento ſeu ſpecie, pieta-
tis indignabatur: dicebat enim hoc, non quia de ege
nis pertineret ad eum, id eſt non quia compateretur
pauperibus, uel curaret de eis: ſed quia dolebat ꝙ un
guentũ non fuerat ſibi traditũ, ut eius præciũ furãdo Diſcipulorum reprehenſio.
ſibi retineret. Vnde Theophilus: Diſcipuli plures
muli e rem

mulierem arguerunt, eo ꝙ ſæpe Chriſtũ audierant
de eleemoſynis dicentem: Iudas uerò non eadem in-
tẽtione indignè tulit, ſed propter amorem pecuniæ,
& turpe lucrum. Vnde & Ioannes ipſum ſolum cõ-
memorat, tãquã fraudulenta intentione mulierẽ ar-
guentem: cuius ex hac occaſione, furandi conſuetu-
dinẽ credidit intimãdã. Hæc Theophilus. Licèt enim
portabat ea, quæ dabantur pro Chriſto ad dandum
pauperibus: non tamen hoc faciebat, ſed ſibi retine-
bat: unde muſsitatio eius cũ crimine ponitur, quòd
non curam pauperum habuerit, ſed ſuo furto proui
dere uoluit: *quia fur erat, & loculos* id eſt, burſas Do-
mini, *habens* & cuſtos eorum exiſtens, ea quæ mitte
bãtur in loculis, donata in eleemoſynã à fidelibus, ad
B uſum & neceſsitatem diſcipulorum & pauperũ, fur-
to aſportabat: portabat quidem miniſterio, ſed aſpor

Loculi dominici.

tabat furto. Habebat loculos dominicos, ad ea q̃ da-
bantur mittenda: & loculos proprios, ad ea quæ fura
batur reponenda. Et ſecundum Auguſt. Ea quæ fura

Auguſtin. tracta. 50. in Ioan.

batur, dabat uxori & filijs ſuis. Sic multi habentes lo
culos & facultates eccleſiæ, ea q̃ diuino cultui & pau
peribus erogare deberent, ſubtrahunt, & ſibi retinẽt:
ac inde ditari & inclyti fieri ſtudent. Multi etiam bo-
na eccleſiæ, quæ ſunt pauperum, dant filijs & mere-
tricibus, ac ſacrilega crudelitate ſurripiunt pauperi-
bus, & expẽdunt in illicitis. Vnde de ſacerdotibus Be
lis legitur, quomodo filij & uxores eorum comede-
C bant illa quæ ſuper altare ponebãtur: & rex credebat

Danie. 14.

quod Bel ea comediſſet. Multi etiam cuſtodes loculo
rum monaſterij exiſtentes, bona ad uſum fratrũ de-
putata largiuntur quibus nõ debent: & magis in ſuis
ſuperfluitatibus, quàm aliorum neceſsitatibus expẽ-
dunt, ac alias illicitè & malè conſumunt. Et quia om-
nes prædicti loculos Chriſti cum Iuda fure portant,
& eum in ſcelere ſequuntur: ideo etiam poſt eum in
tenebras demerguntur. Dominus, cui Angeli mini-
ſtrant, condeſcendens infirmus, loculos habebat, in
quibus oblata fidelium ſeruabantur, ſuorum & indi
gentium neceſsitatibus profutura: in ſignum ꝙ eccle
ſia loculos erat habitura: & in hoc datur forma eccle
ſiæ ſeruandi neceſſaria. Sanè cùm doceret uiam pau
D pertatis: non habebat loculos propter propriam vti
litatem, ſed ad pauperum ſuorum ſumptus & neceſ-

Auguſtin. ibidem.
Loculos cur habuerit Chriſtus.
Matt. 6.

ſitatem. Vnde Aug. Habebat Dominus loculos: & à
fidelibus oblata cõſeruans ſuorum neceſsitatibus, &
alijs indigentibus tribuebat: tunc primum eccleſiaſti
cæ pecuniæ forma eſt inſtituta, ut intelligeremus ꝙ
præcepit nõ cogitandum eſſe de craſtino: nõ ad hoc
fuiſſe præceptum, ut nihil pecuniæ ſeruaretur à ſan-
ctis: ſed ne Deo propter iſta ſeruiatur, & propter ino

Nicolaus tertius de uerborum ſignificat. in. 6. cap. 3.

piæ timorem iuſtitia deſeratur. Vnde & Nicolaus ter
tius, in declarando regulam fratrum minorum, Dici
mus ꝙ abdicatio proprietatis omnium rerum, tam
in ſpeciali q̃ communi meritoria eſt, & ſancta: quam
E Chriſtus, viam perfectionis oſtendens, & uerbo do
cuit, & exemplo firmauit. Nec his quiſquã putet ob-
ſiſtere, quòd interdum dicitur Chriſtum loculos ha
buiſſe. Nam ſi Chriſtus, cuius perfecta ſunt opera, in
ſuis actibus uiam perfectionis exercuit, ꝙ interdum
infirmorum imperfectionibus condeſcendens, &
uiam perfectionis extolleret, & imperfectorum in-
firmas ſemitas non damnaret. Sic infirmorum per-
ſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis, ſic & in non nul-
lis alijs: non tantum carne, ſed & mente condeſcẽdit

Egeſtas Chriſti.

infirmis. Egit ergo Chriſtus, & docuit perfectionis
opera, egit etiam & infirma, ſicut interdum in fuga
patuit & loculis. Sed utrunq; perfectè, perfectus exi

A ſtens: ut perfectis & imperfectis uiam ſalutis oſten-
deret. Hæc Nicolaus. Sed quare Dominus furi locu
los commiſit, & auarum ſuum diſpenſatorem fecit?
uidetur enim quòd ei occaſionem peccandi dederit.
Dicendum quòd Iudas primò fuit bonus, quando

Loculi cur Iudæ traditi.

uocatus fuit ad Apoſtolatum, & officium diſpenſa-
tionis ſibi traditum: ſed poſtea lapſus eſt id pecca-
tum. Et quãuis Chriſtus ſciret eum futurum furem,
& malum: tamen pluribus de cauſis tradidit ſibi illud
officium. Primò, ut eius eccleſia exemplo ſui fures &
malos cum patitur toleraret: nõ eſt enim bonus, qui
malos tolerare nõ potuit. Secundò, ut ei occaſionem
proditionis auferret, cùm ex loculis mitigationem
concupiſcentiæ haberet. Tertiò, ut doceret quòd mi
B noribus temporalia ſunt tradenda, ſed maioribus ſpi
ritualia cõmittenda. Quartò, ut nos inſtruens oſten-
deret quàm parum temporalia curaret, quando bur
ſam pecuniæ furi & deteriori tradidit: claues autem
eccleſiæ cum magna examinatione commiſit Petro:

Ioan. 21.

quod eſt contra illos qui ſuas animas, uel aliorum il
lis committunt ad regendum, quibus bouem uel aſi
num non committerent ad uendendum. Ex præmiſ

Victus Chriſti.

ſis ergo patet, quòd Chriſtus & diſcipuli eius de elee
moſynis & oblationibus fidelium tanquam paupe-
res uiuebant. Sed Dominus pro Maria reſpondit, &
ea more ſolito defendit, dicens: *Quid moleſti eſtis huic
mulieri?* quaſi diceret, ſine cauſa murmuratis: *opus e-*
C *nim bonum operata eſt in me*, & ergo non debetis eam
reprehendere: non eſt perditio unguenti, ut uos dici
tis, ſed opus bonum: id eſt pietatis & deuotionis ob
ſequium. Vnde de bono opere lapidatis eam, contra
rationem & iuſtitiam. *Sinite illam*, nunc de hoc un-
guento facere quod poterit, *ut in diem ſepulturæ meæ
ſeruet illud*, ſcilicet quod tunc pro ipſa præparabit: il-
lud enim reſeruabit, quia non potuit expendere præ
uenta acceleratione reſurrectionis meæ. Vnde dimit
tenda eſt nunc facere, quod tunc facere non po-
terit: & illud unguentum in loco iſtius nunc in
me expenſi tunc ſeruabit, uel præcepit partem iſtius
unguẽti ad ſepulturam ſuam reſeruari. Vnde creden
D dum eſt, quòd ipſa hoc fecit edocta à ſpiritu ſan-
cto: quia enim cognouerat eum in proximo moritu
rum, ipſo hoc dicente. ideo unguentum parauerat,
cuius partem nunc expendit, & partem ad officium
ſepulturæ reſeruauit: *nam pauperes ſemper uobiſcum ha
bebitis*, q̃bus benefacere poteſtis, & recuperare quod
modo neglectum dicitis: *me autem non ſemper habebi
tis*. ſ. præſentia corporali, ad habitãdum uobiſcum in
carne paſsibili, quæ indiget unctione tali: quaſi dice-
ret, poterit recuperare ad benefaciendũ pauperibus,
ſed non ad ungendum corpus meum. Bonis & ma-

Chriſtum non ſemper haberi.

lis loquitur, de præſentia corporis ſui. Sedet enim ad
dexterã patris, poſtquã in cœlum aſcendit: & ſecun-
dum corpus nõ eſt hîc, qui præſentia maieſtatis ſem
E per eſt hîc. Si tamen ad bonos pertines, ſemper habes
Chriſtum in præſenti per fidem, per ſignum, per ba
ptiſmatis ſacramentum, per altaris cibum & potum.
Vnde alibi dicit eis, *Ecce ego uobiſcum ſum, uſq; ad con

Matt. 28.

ſummationem ſeculi*: quia erit cum fidelibus præſentia
ſpirituali & ſacramentali. *Quod habuit*, id eſt quod po
tuit, *hoc fecit*: uel, *quod habuit*, facere ex officio pieta-
tis, *hoc fecit* in opere deitatis: *præuenit enim ungere cor
pus meum in ſepulturam meam*, futurã deſignandã: q̃a
in hoc facto præfigurauit eã de propinquo futurã:
quaſi diceret, Sinite ut faciat viuo dum poteſt, quod
uolet facere mortuo, ſed non poterit. Vnde Alchui-

Sepultura ſignificatio.

nus: Significat ſe mortuum & ad ſepeliendum aro-
matibus

matibus eſſe ungendum. Ideo Mariæ, cui ad unctionem mortui corporis præuenire non liceret, donatum eſt uiuenti adhuc impendere obſequium, quod poſt mortē celeri reſurrectione præuenta nequiuerit. Vnde & Theophilus: Præuenit ea quaſi à Deo ducta ungere corpus meum, in ſignum ſepulturæ futuræ: in quo proditorem cōfundit: ac ſi ei diceret, Qua conſcientia mulierem confundis, quæ in ſepulturam corpus meum ungit, & teipſum non confundis qui te in mortem trades? *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit*, & ꝑ hoc meā ſepulturam ꝓfigurauit. Quod uos putatis perditionē eſſe unguenti: officium eſt, & ſignificatio ſepulturæ. Myſterium eſt quod agitur, in quo mors & ſepultura mea citò fieri ſignificatur. In proximo enim paſſurus ſum: ideoq; mihi hoc obtulit ad ſepeliendum. Nec mirum ſi me unguento perfuderit, & mihi bonum odorem fidei ſuæ dederit, cùm ego pro ea mox fuſurus ſim ſanguinē meum, & daturus animā meā. Patientia ergo Domini arguit Iudam auaritiæ, & nō pauperū cauſa dixiſſe quod dixit: ſed obſequium Mariæ cōmendauit oſtendens ꝙ eſſet moriturus, & ad ſepeliendum aromatibus ungendus. *Tunc dixit eis Ieſus, opus hoc*, cōmemorandū *in* dulcē *memoriam eius*: id eſt, ad laudem eius recitandum, tanquā factum uirtuoſum *ubicunque in toto mundo prædicatum fuerit hoc euangelium*: id eſt hoc factum mulieris pertinens ad Chriſti euangelium: nondum enim euangelia erant ſcripta: quaſi diceret, uos inſipienter eam reprehenditis, pro eo facto pro quo ipſa laudanda eſt in uniuerſo mundo, ubicunq; prædicatum fuerit hoc euāgelium: id eſt, ubicunq; dilatabitur eccleſia per mundū, quia memoriale ſēpiternū habebit, ex hoc quod mihi fecit. Vbi Theophilus: Prophetat autē Dominus conſequenter duas prophetias. ſ. ꝙ euangelium eius prædicabitur in uniuerſo mūdo, & ꝙ opus mulieris laudabitur. Hæc Theophilus: Et hoc Domini dictum iam patet adimpletum. Vbi Beda: Notādum autē, quia ſicut Maria gloriam adepta eſt, toto orbe quocūq; eccleſia ſācta diffuſa eſt, de obſequio quod Domino pia deuotione exhibuit: ita econtrariò ille qui obſequio eius detrahere temeraria lingua non timuit, perfidiæ nota longè lateq; infamatus: & Deo ſimul atq; hominibus meritò factus exoſus: ſed Dominus bonum laude digna remunerans, futuras impij contumelias tacendo præterijt. Hæc Beda. Nihilo minus tamen & Iudas indignatus remanſit, & inde proditionis cauſam & occaſionē aſſumpſit hinc habemus argumentum, ꝙ maius bonum quandoq; obmittendū eſt, pro minori bono quod iterū recuperari nō poterit. Et præfertur hìc bonū quod vr̄ minus, ei quod vr̄ maius: in genere dico, non quò ad charitatē. Vbi ſciendū ꝙ multa bona opera ſunt, de quibus ſi peteretur conſiliū antequā fiant, non conſuleremus ꝙ fierēt: quia fortè poſſent fieri meliora: poſtquam tamen iam incipiunt fieri, non ſunt prohibēda. Et ſecundum Chryſ. Fortè Ieſus antequam effunderet unguentum, elegiſſet potius illud dari pauperibus: nūc uerò quia iam factū erat, exprimit dicens, ſinite illā. Item quandoq; faciendum eſt illud quod eſt minus neceſſarium: & poteſt præponi magis neceſſario, ſi remanet locus implendi quod eſt magis neceſſariū: præſertim ſi tollatur locus faciendi id quod eſt minus neceſſarium, & immineat caſus ꝙ illud minus neceſſariū non poſſet alias recuperari: & ideo fortè Dominus permiſit ſic fieri. Vnde & dixit ꝙ pauperes, nō autem ipſum, ſemper haberent. In hoc autē quòd dicit pauperes ſēper habebitis uobiſcū: datur intelligi familiaritas, quā diuites debent habere ad pauperes: ꝙ pauperes maximè facti ſunt propter diuites. Circa iſta Anſelmus, ad ſororē ſuā ſcribens, ſic dicit: Gaude quæſo huic intereſſe conuiuio, ſingulorum diſtingue officia. Martha miniſtrabat, diſcūbebat Lazarus, ungit Maria: hoc ultimū tuū eſt: frange ibi alabaſtrū cordis, & quicquid amoris, quicquid deſiderij, quicquid affectionis habes, totū effunde ſuper caput ſpōſi tui: adorans in homine Deū, & in Deo hominē. Si fremit, ſi murmurat, ſi inuidet proditor, ſi perditionē uocat deuotionē, non ſit tibi curæ. Phariſæus murmurat inuidens pœnitenti: murmurat Iudas de effuſione unguenti: ſed Iudex accuſationē non recipit, accuſatam abſoluit. Sinite, inquit, illam: bonum enim opus operata eſt in me: laborat Martha, parat hoſpitium peregrino, eſurienti cibum, ſitienti potum, ueſtem algēti: ego ſolus Mariæ, & illa mihi totum præſtare quod habet: à me quicquid optat, expectet. Hęc Anſelmus. Cōſpice igitur Dominum Ieſum cœnātem in domo Simonis, cum illis amicis ſuis: quia fortè conſanguinei uel multum domeſtici erant eiuſdē Simonis, & conuerſantem cum eis paucis diebus, ſcilicet uſque ad tempus paſsionis ſuæ: ſed amplius in domo Marthæ: hæc enim domus erat ſuum refugiū ſpeciale. Ibi cū diſcipulis ſuis comedebat & dormiebat: ibi & mater eius cum ſororibus quieſcebat: quā omnes multum honorabant, & maximè Magdalena, quæ eam ſemper aſſociabat, nec ab ea ullatenus recedebat. Lazarus quippe, & Maria Magdalena, & Martha ex patre & matre geniti īſignes & diuites fuerūt: & Lazaro pars eorum, quæ in Hieruſalē parētes habuerūt, ſcilicet quidam uicus: & Mariæ Magdalon caſtellum, ſeu oppidum Galilææ ad duas leucas de Bethſaida, contra Meridiem, & ſecundò miliario à ſtagno Genezareth: & Marthæ Bethania in partē de hæreditate parētum ceſsit & euenit: ſed tamen propter hoſpitalitatis gratiam, ſimul cum Martha manebant, quia ipſa prudentior ad diſpenſandū erat: & ideo etiā in receptione Domini, ſola aliquādo Martha legitur nominata. Conſpice etiam ipſam dominam, quia de dilectiſsimo filio ſuo timore perterrita erat, nec ſe ab eo illo tempore ſeparabat. Et cùm Dominus defendens Magdalenam à murmure proditoris, dicens: *mittens hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit*: an non credis quòd huius uerbi gladius matris animā pertrāſiret? quid enim de morte ſua expreſsius dicere poterat? Similiter & omnes alij erāt perterriti, & anxij cogitationis pleni, colloquentes adinuicē unus cum altero, hincinde in ore illorū qui habent dura & aduerſa tractare. Compatere ipſis, & tunc libēter cum eis conuerſeris. *Cognouit ergo*, per famam publicam, *turba multa ex Iudæis*, qui ex tota terra uenerāt ad diem feſtum, *quia illic*, ſcilicet in Bethania, *eſſet Ieſus*, Bethania enim prope Hieruſalē, quaſi ad duo miliaria erat, & ideo de facili hoc cognoſcere poterant: *& uenerunt illuc, non propter Ieſum tantum, ſed etiam ut Lazarum uiderent* ſuſcitatum. In hoc innuitur duplex cauſa. Vna, propter ipſum Ieſum reuerenter uiſitandum: alia, ut uiderent Lazarum ſuſcitatum. Et hoc propter duo: Primò, quia illud quod factum circa ipſum audierant, ualde mirabile erat: & hoc homines uidere deſiderant. Secundò, quia ſperabant Lazaro referente aliquid de alia uita percipere, & audire: cuius cognitionis deſiderium homini eſt innatum. Curioſitas tamen magis eos adduxit quàm charitas, nec tantum amore ducebantur

Margin notes: *Beda in c. 14. Marci.* — *Iudæ proditionis origo.* — *Bona opera non conſulenda fieri.* — *Chryſoſt. hom. 81. in Matth.* — *Pauperes ſemper habendi.* — *Diuiſio bonorum Lazari & ſororum.*

Section letters: A, B, C, D, E

bantur quantum admiratione: quia ſicut ſe cupiditas hominum habet, noua uidere & audire cupiebant. Sed illa curioſitas mala non erat, ex qua ad fidem induci poterant. *Curioſitas Iudæorum.* Nos e contrà ſi cognoſcimus Ieſum obedientis animæ domum, in qua inhabitet inueniſſe: ueniamus illuc contemplatione, non propter hominem tantum, quem in anima ſuſcitatum uidemus: ſed ut uitã bonam imitemur, & per hoc ad uiſionẽ Ieſu perueniamus. *Iudæorum ſtulta cogitatio.* *Cognouerunt autem principes ſacerdotum*, dolentes de manifeſtatione gloriæ Chriſti, *ut & Lazarum interficerent*, ad occultandum miraculum, quia multi ex Iudæis propter illum abibant & credebant in Ieſum, conuicti ſigno maximo: & inducti ad credendum. In quo uidebantur manifeſtè Deo obuiare: ipſe enim uiuificauerat Lazarũ: & iſti uolebant occidere eum, ex quo & maxima patet malignitas eorum. Stulti & maligni Iudæi eum occidere uolebant, quem nuper Dominus ſuſcitauerat, acſi iterum eum reſuſcitare non poſſet. Vnde *Auguſtin. tracta. 50. in Ioan.* Auguſtinus: O ſtulta cogitatio, & cæca ſæuitia. Dominus Chriſtus, qui ſuſcitare potuit mortuum, non poſſet ſuſcitare occiſum? Ecce utrumque fecit Dominus, & Lazarum mortuum, & ſeipſum ſuſcitauit occiſum. *Chryſoſto. hom. 65. in Ioan.* Vbi & Chryſoſtomus: Nullum autem miraculum Chriſti, eos ita furere fecit: hoc enim mirabilius erat, & coram multis factum eſt: & erat inopinabile, mortuum quatriduanum uidere ambulantem & loquentem.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui pro omni mundo paſſurus, uenire & morari in Bethania, id eſt in domo obedientiæ, & ibidem cœnare uoluiſti, ac caput, & pedes tibi ungi permiſiſti: da mihi ut in uera obedientia perſeuerando, per hanc tibi refectionem facere merear ſpiritualem: quia tu in noſtra delectaris, & quodammodo paſceris obedientia. Fac etiam me ibidem caput tuum, & pedes ungere: caput quidem, diuinæ uirtutis tuæ potentiam digna reuerentia & laude confitendo: pedes uerò, aſſumptæ humanitatis myſteria ſimiliter dignè ſuſcipiendo: uel caput, te Chriſtum uenerando: & pedes, tuis fidelibus obſequendo: ut tuam gratiam conſequar ſic agendo. Amen.*

De ſeſſione Domini ſuper pullum & aſinam. Cap. XXVI.

A FREQVENTABANTVR myſteria, implebantur ſcripturæ per Dominum Ieſum inſtante tẽpore quo uolebat per proprij ſanguinis effuſionem mundo conferre remedium. *Ioan. 12. Matth. 21. Mar. 11. et Luca. 19.* Igitur, *in craſtinum*, id eſt in die ſequenti, ſcilicet dominica, ſummo mane parauit ſe ad eundum in Hieruſalem nouo & inconſueto modo, ſed ſicut fuerat prophetatum. Imminente itaque paſchali tempore, quo immolabatur agnus: ipſe tanquam uerus agnus ad locum paſsionis acceſsit, pro ſalute mundi uoluntariè immolandus: facto oſtendens quòd erat paratiſsimus ſe humiliare, & obedire uſque ad mortem contemptibiliſsimam & acerbiſſimam pro omnibus. ſecundum Bedam: Præceptum B legis erat, ut decima luna primi mẽſis agnus, ſiue hędus in domo recluderetur uſque ad decimam lunam eiuſdem mẽſis, quando ad ueſperam immolabatur: unde & uerus agnus, ex omni grege ſine macula electus, pro populi ſanctificatione immolandus, ante quinque dies, id eſt, decima luna Hieroſolymã aſcendit, ut ſic ueritas figuræ reſponderet. Cumque Dominus Ieſus pergere uellet: mater, ut creditur, pro affectu eum retinebat. Similiter & diſcipulis, & alijs intolerabile uidebatur, ꝙ illuc iret, & ut poterant eũ retrahebant. O Deus quomodo diligebant eum? & quomodo erat eis amarũ quicquid læderet ipſum. Ipſe uerò aliter diſpoſuerat, qui uniuerſorum ſalutẽ ſitiebat: cœpit igitur ire, & illa parua ſed fidelis diſci- C pulorum comitiua poſt ipſum incedere: *& uenit Bethphage*, in medio itineris, quæ erat uiculus, ſeu uilla parua ſacerdotum, in latere & deſcenſu ſeu decliuio montis Oliueti uerſus Hieruſalem, diſtans uno miliario à Bethania, quæ eſt in alio latere montis eiuſdem, & uno à Hieruſalem: unde Bethphage locus ſacerdotum, bene domus buccæ ſeu maxillarum interpretatur: *Bethphag.* quia maxilla propria erat pars ſacerdotum in lege, quorum erat prædicare, & uerbum Dei proponere. Sacerdotes enim qui per hebdomadam in templo deſeruiebant, completo officio uicis ſuæ, illuc ad manendum diuertebant, ubi etiam pecora ſua alebant. Licèt enim non habebant hæreditatẽ ad excolendum, habebant tamen domos ad nutriendum D animalia: & ad manendum tempore quo non uacabant cultui diuino in Hieruſalem. In hoc quòd Dominus uenit in montem Oliueti, ſignificatur, quòd *Oliueti mons.* per ſolam pietatem ueniebat ad paſsionem, & non per neceſsitatem. Secundum Hieronymum: iſte mõs uocatur mõs olei chriſmatis, & luminis: in quo ſignificatur triplex effectus dominicæ paſsionis, in oliua uenia indulgentiæ, in chriſmate unctio gratiæ, in lumine ſplendor gloriæ. Ibi ergo Dominus expectans, *miſit*, inde, *duos diſcipulos*. ſecundum Chryſoſt. *Chryſoſto. ho. 37. operis imperf.* & Glo. hi fuerunt Philippus & Petrus: quorũ primus Samariam quaſi aſinam: ſecundus Cornelium, quaſi aſinæ pullum adduxit: tales enim debent mitti ad prę- E dicandũ. ſ. qui habent agnitionẽ ueritatis ſeu ſciẽtiã ad intelligendũ: & ſplendorẽ honeſtatis, ſeu gratiam ad docẽdum. Petrus. n. interpretatur agnoſcẽs. Philippus, os lãpadis. Miſit autẽ diſcipulos, quaſi diſciplinatos, *Duo cur miſſi.* propter ædificationẽ tẽpli: † ſed duos, propter firmitatẽ uerbi: *† alias, exẽpli.* quia ĩ ore duorũ uel triũ, ſtat omne verbũ: & pluribus alijs de cauſis deſtinauit hunc numerũ, ſicut & binos miſit ad prædicandũ. Vnde Hiero. *Hierony. cap. 11. Marci.* Miſit duos, propter ſocietatẽ, propter duplicẽ humilitatẽ cordis & corporis: & propter duplicẽ geminã charitatẽ, Dei & proximi. Et iterũ: Siue propter theoricã & practicã, id eſt ſcientiã, & opera. Vnde & Beda.

A da. Recte autem duo mittuntur, ſiue propter ſcientiã ueritatis, & munditiam operis: ſeu propter geminę dilectionis: Dei uidelicet & proximi ſacramentum, toto orbe prędicandum. Vnde etiam Chryſoſtomus: Duos autem miſit Apoſtolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato abſolui tur. Qualia? *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: & proximum tuum ſicut teipſum.* In his duobus omne peccatum expellitur, & omnis iuſtitia conſummatur. Aut certè illa duo: *Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: & quod vultis ut faciant uobis homines, facietis eis & uos ſimiliter.* Vnde & Remigius: Duos quippe miſit, propter duos ordines prædicatorum miſſos Iudæis & Gentibus, ſiue duo ſunt præcepta charitatis, ſiue propter duo teſtamenta, ſiue propter literam

Beda in c. 11. Marci. — *Chryſoſto. ho. 37. operis imperf.* — *Matt. 22.* — *Matt. 7.*

B & ſpiritum. *Et dixit eis: Ite in caſtellum,* ſcilicet in Hieruſalem: *quod contra uos eſt,* id eſt coram uobis eſt: & uobis ex oppoſito poſitum ad radicem alterius montis, ſcilicet Sion. Hoc etiam dicit, quòd contradictionem futuram in Hieruſalem contra Apoſtolos præuidebat. Et dicit caſtellum, quia uſus ſacræ ſcripturæ eſt, aliquando caſtellum pro ciuitate, & ciuitatẽ pro caſtello ponere. Vel dicitur caſtellum, propter loci ſitum & fortitudinem: quia triplici muro, ac propugnaculis & fortalitiis, ad modum caſtri clauſa erat Hieruſalem. Vel uocat eam ſic deſpectiuè: iam enim nomẽ ciuitatis amiſerat, quia ex libertate temporali in ſeruitutem gentiũ redacta, & Romanis ſubiecta erat. Itẽ

Caſtellum pro ciuitate.

C de libertate ſpirituali redacta erat in ſeruitutẽ peccatorum: & de frequẽtia populorum in paucitatem habitatorum: & ideo dicitur diminutiuè caſtellum. Itẽ non uocat Hieruſalem ciuitatem, quia non erat ibi ciuium unitas, ſed multiplex diſcordia inter eos, ſed uocat eam caſtellum, quia munita erat armis militiæ cõtra Chriſtum. *Et ſtatim,* ſcilicet ante portam, & introitum ciuitatis, *inuenietis aſinam & pullum eius, ſuper quem nullus ſedit,* in biuio & loco publico alligatos, & ad miniſteria pauperum deputatos. Mos quippe erat in illis regionibus, ut in ſingulis ciuitatibus & uiculis, aſinus, uel quodlibet animal, ad opus uel ad ſedendum aptum, præparatum haberetur pro pauperi-

D bus, qui propria iumenta non habebant: & ſi cui neceſſe eſſet opere uel itinere unius diei, eo uteretur: de cuius ſuſtentatione habitatores urbis communiter cogitabant: ſed cùm quis eo utebatur, pro tempore illo pabulum ei dabat, & poſt uſum ad locum determinatum reducebat. Mos igitur iſte tunc Hieroſolymis ſeruabatur, ubi in loco publico ligata erat aſina, & cum ea pullus, qui pariter ad opera communia nutriebantur. Nondum enim quiſquam eum aſcenderat, & qui aſina utebatur, utrique de pabulo prouidebat, *Soluite & adducite mihi.* Vbi Chryſoſtomus: Ecce igitur quàm humile & contemptibile animal Chriſtus rex regum elegit ad inſidendum, cùm Hieruſalẽ

Chryſoſto. ho. 37. operis imperf.

E ingrederetur. *Et ſi quis uobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus,* ſcilicet omnium, *his opus habet: & confeſtim,* ſine contradictione, *dimittet eos.* Dicit enim Chryſoſtomus: quòd uirtus Chriſti mouit & præparauit cor Domini, id eſt cuſtodis illorum animalium, ut mox ad uerbum eorum daret eis, quamuis ignotis. Myſticè caſtellum mundus, diſcipuli uerò prædicatores: mundus uerò eſt contra prædicatores: quia mundus amat diuitias, honores, & delitias: ecõtrà prędicatores prędicãt paupertatẽ, abiectionẽ, & aſperitatẽ. Aſina, populus Iudaicus, ꝑpter ſtultitiã: pullus, populus Gẽtilis propter laſciuiã, & peccãdi cõſuetudinẽ. Dicit ergo diſcipulis, *Ite,* ad prædicationis officiũ, ad ſacramẽtorũ miniſteriũ: *in caſtellum,* i. in mundũ, qui multipliciter impugnat Deum .ſ. erroribus, in incredulis: fictionibus, in hypocritis: uoluptatibus, in impudicis: uanitatibus, in ſuperbis: cupiditatibus, in auaris & ambitioſis. Vnde Ioannes: Totus mundus in maligno, id eſt, in malo igne poſitus eſt. *Quod contra uos eſt:* diſſimili conuerſatione, tumida mentis obſtinatione, pudibũda oris obiurgatione. *Et ſtatim inuenietis, quia ſine magna ſollicitudine quærendi: aſinam alligatam, & pullum cum ea:* quorum, ſecundum gloſam, unum ad Iudæos, ſcilicet aſina: alterum ad Gentes, ſcilicet pullus refertur. Igitur Iudæa ſecundum Deũ, & in ſpiritualibus mater eſt gentium, quia de Sion exiuit lex. Ecce triplex miſeria conditionis peccatorum, quæ debet nos mouere ad quærendum. Beſtialis ſimilitudo, quia de homine iumentum eſt factus: & ideo dicit, *aſinam & pullum eius.* Spiritualis ligatio, quia de libero factus eſt captiuus: & ideo dicit, *alligatam:* talis multitudo: quia ſtultorum infinitus eſt numerus: & ideo dicit, *ſtatim inuenietis,* ubique enim occurrunt peccatores. Vt autem dicit Chryſoſtomus: Propter quaſdam ſimilitudines animalibus his aſſimilati ſunt homines, Deum, uel Dei filium non cognoſcentes: eſt enim animal hoc immundum, rude, ſtultum, & infirmum: ſic fuerunt homines ante Chriſti aduentum, & alligati praue conſuetudine peccati, quod uinculum fortius eſt cæteris, quia licet alia uincula uetuſtate putreſcant, & corrumpantur, uinculum tamen peccati ſua uetuſtate fortificatur: ſuper quem nemo ſedit, quia nulli vult obedire: ſoluite, monitis ueſtris ab erroribus & peccatis enodando & extrahendo, & ſolutos oſtendendo: & adducite mihi, in fide & moribus informando: ut ſoluti à uinculis me ſequantur imitando: ſicut enim auis quæ portat ſecum uinculum, non poteſt bene ad prædam ſuam uolare, nec etiam poſt prædam ſuam poteſt currere canis uinculatus: ſic nec peccator poſt Chriſtum uinculo peccati ligatus. *Et ſi quis uobis aliquid dixerit,* impedire uos uolens, *dicite quia Dominus* omnium, cui omnia ſeruire debent, *his opus habet:* & operam eorum deſiderat: non propter ſuam neceſſitatem, ſed propter noſtram utilitatem: vult enim noſtram conuerſionem, propter noſtram ſalutem. *Et confeſtim,* id eſt ſine contradictione, *dimittet eos:* cognito mandato ſuperioris.

Idem ibidem. — *Myſticè.* — *1. Ioan. 5.* — *Mich. 4.* — *Miſeria triplex Iudæ.* — *Eccleſia. 1.* — *Chryſoſto. hom. 37. operis imperf.* — *Aſinis ſimiles.*

Moraliter caſtellum Domino & ſuis Apoſtolis, ac ſuę gratię muneribus contrariũ, poteſt dici cor hominis peccatoris, rationibus & excuſationibus quaſi muris & propugnaculis cõtra Deũ munitum: ac per turrim elationis, & per murum obdurationis, & per ſeram pertinaciæ firmatum. Aſina in eo ligata, eſt anima uinculis peccatorum præpedita: pullus laſciuius, eſt affectus lubricus & malus: duo diſcipuli, ſunt timor & amor ordinatus: quia aſinam & pullum ſoluunt, dum ea peccatis abſoluunt, & Dominum deſuper ſtratis ueſtibus ſedere faciunt: dum eandem animam omnibus uirtutibus, & donis imbuunt. Vbi Chryſoſtomus. Ligata erat aſina, id eſt diabolici erroris uinculo impedita, ut non haberet libertatem ire quò uellet: nam omnes homines antequam peccemus, liberum habemus arbitrium, ſi uolumus ſequi uoluntatem diaboli, an non. Quòd ſi ſemel peccantes obligauerimus nos operibus eius: iam omnino noſtra uirtute euadere non poſſumus: ſed ſicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, ubi tempeſtas impulerit: ſic & homo diuinæ gratię auxilio, perditæ per peccatum, non quod vult agit, ſed quod diabolus vult.

Morale. — *Aſina ligata.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Anima ligata per ſe diſſolui nequit.*

Et niſi Deus ualida manu miſericordię ſoluerit eum, uſque ad mortem in peccatorum ſuorũ uinculis permanebit: ergo noſtra quidem uoluntate & negligentia alligamur:per Dei miſericordiam abſoluimur. Et ſic homo, priuſquam peccet, liberum habet arbitriũ utrum uelit ſub regno eſſe diaboli: cùm autem peccando tradidit ſe ſub regno ipſius, iam non poteſt de poteſtate eius exire. Sed prima uoluntas eius, in neceſsitatem conuertitur. Et hoc eſt quòd homines ſeculares & peccatores dicere ſolent: Nunquid uolumus eſſe ſancti? & quis non vult eſſe iuſtus? ſed non poſſumus: uerum quidem eſt quod dicunt, ſed non habent excuſationem, quia primum potuerunt nõ eſſe ſub poteſtate diaboli ſi uoluiſſent. Poſtquam uerò poſuerũt thronũ diaboli in cordibus ſuis: iam nõ poteſt eos de poteſtate diaboli eripere, niſi ſolus Deus.

Bernardus ſermo. de triplici miſericordia.

Hæc Chryſ. Vnde Bernardus: Difficilis prorſus res, & ſoli diuinæ uirtuti posſibilis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ſeruis † ſuis excutere: quoniam qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Nec etiam liberari poteſt ab iſto iugo niſi in manu forti: hæc eſt magna miſericordia, magis neceſſaria peccatoribus. De qua dicitur: *Miſerere mei deus, ſecundum magnã miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam.* Hæc Bernardus. Studeat ergo Ieſus, à diabolo ut citò eius dirumpat iugum: quia tãto facilius quãto citius eius dominium euitatur.

† alias, à ceruicibus.
Peccati iugũ abijcere ſolius Dei eſt.
Ioan. 8.
Pſal. 50.

Hoc autem totum factum eſt, ut pręter humilitatis exemplũ, in hoc facto oſtenſum, etiam *adimpletur* conſecutiuè non effectiuè, quod dictum eſt per prophetã *Zachariam*, dicentẽ: *Dicite filiæ Sion*, ſcilicet ciuitati Hieruſalem: hoc eſt habitantibus in ea. *Noli timere*: immo exulta & iubila, ubi dat ſecuritatem, & excludit timorem humanum & ſeruilem. *Ecce rex tuus*, id eſt, Chriſtus, *uenit tibi manſuetus: ſedens ſuper aſinam, & pullum ſuum ſubiugalis*: id eſt aſinæ ſub iugo & onere poſitæ & domitæ: nõ ſuper utrumque ſimul, ſed ſucceſsiuè.

Zach. 9.

Et bene dicit, *filium ſubiugalis*: quia populus Gentiũ exemplo Iudæorum credidit: uel à Iudæis ad Gentes uerbum Domini emanauit. In tali aduẽtu, & tam humili ſignificatur regis clementia, quæ ſubditis ualde eſt accepta: quaſi diceret, non ueniet in faſtu regio propter quod poſſet eſſe odioſus: ſed ueniet in manſuetudine, propter quod eſt magis diligendus. Noli ergo timere regis oppresſionem, ſed magis exultans agnoſce regem tuum mentes regentem: & ad regnũ cœlorum perducentem.

Subiugalis filius.
Aduentus humilis Domini.

Secundum Chryſoſto. Conſueuerunt homines timere reges uenientes, propter nouitates bellorũ, & exactiones, & ſeruitutes atque iniuſta grauamina: ſed noli timere Hieruſalem, quia iſte rex ueniens non eſt talis, ſed manſuetus & humilis: non in multitudine exercitus & equorum ingrediens, ſed cum humili turba aſinæ inſidens. Signum quippe aduentus Chriſti in Hieruſalem ad redẽptionem populi, fuerat in Zacharia prædictum, & celebri fama diuulgatum: uidelicet quòd Chriſtus uenturus erat in Hieruſalem in paupertate & humilitate, ſedẽs ſuper aſinam & pullum eius: & ideo legiſperiti hoc videntes in ipſo completum, oſtenduntur contemptores ſuæ maieſtatis: quia eum non receperunt, ſed magis tanquam deceptorem perſecuti ſunt. Hoc autem non ſolũ impletum eſt, quia erat prædictum, ſed etiã antè prædictum eſt, quia erat implẽdum. Vnde cùm dicit, *ut impleretur*, hic, ut, conſecutiuũ eſt, non effectiuum.

Chryſoſto. hom. 67. in Matt.

Circa hoc autem, quòd Hieruſalem dicitur filia Sion: eſt ſciendum, quòd mons Sion pars eſt ſublimior ciuitatis Hieruſalem uerſus Meridiem, & aliquantulum etiam ad Occidentem: in quo erat rupes prærupta quę Mello uocabatur: in cuius angulo quodam & colle ſatis eminente erat arx & turris Dauid, ad quam mille clypei pendebant: omniumq́ue fortiũ armatura: ubi Dauid habitauit, & eam ciuitatem Dauid appellauit. Vnde ciuitas Hieruſalem dicitur filia montis Sion: quia in eo erat fortalicium ciuitatis, ſcilicet turris Dauid defendens & protegens ciuitatem, ſicut mater filiam. Vnde canitur: *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion*.

Sion.

A

Turris Dauid.
Prouer. 10.

Vt ergo propheta omnem excuſationem ignorantiæ à Iudæis auferret, cùm Domini aduentũ prædiceret: ipſam qualitatem Domini aduenientis oſtendit, ac ſi diceret: O uos Iudæi, quòd ille aduentus Domini in carnem venturus eſt: his ſignis regem ueſtrum cognoſcite, cùm uideritis eum uenientem manſuetum, non ſuperbum, ſed humilem: non armorum ſplendore terribilem, vt quõdam ad ueſtram deſtructionem Nabuchodonoſor & Antiochus uenerunt, ſed ad reſtaurationem: non ut auferat à te temporale regnum atque terrenum, ſed conferens tibi (ſi credideris) cœleſte & ſempiternum regnum: non ut ducat te in terram alienam uinctum, ſed ut reſtituat te in propria liberum, quòd autem tuus ait tale eſt, acſi diceret: *Tuus* inquam, non alienus, nõ extraneus, ſed proprius tibi promiſſus, ex te natus, & in te nutritus: & tibi, hoc eſt ad tuam ſalutem & utilitatem ueniens, *uenit, inquam, tibi*, non ſibi, ſicut prælati multi potius ueniunt ad uiſitandum propter lucrum ſuum, quàm propter ſalutem ſubditorum, ſcilicet ut ſuas procurationes accipiãt, magis quàm ut defectus corrigant: quòd uerò ſubiungit *manſuetus*, oſtendit ſuam manſuetudinem nõ ſolum in uerbis, ſed etiam in ſubiugalis ſesſione.

B

Tuus rex quid.

C

Vnde Chryſoſtomus: Sciens autem propheta malitiam Iudæorum, quia contradicturi erant Chriſto aſcendenti in templum: ideo antè pręmonuit, ut per hoc ſignum cognoſcerent Iudæi regẽ ſuum, dicens, *Ecce rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam & pullum eius*. Cùm ergo uideritis eum in templo o Iudæi, nolite dicere nõ habemus regem niſi Cæſarem: nolite ſuperbè agere contra eum: quia rex tuus uenit tibi, ſedẽs ſuper aſinam. Si intellexeris, tibi ueniet: ſi non intellexeris, ueniet contra te, id eſt, ſi intellexeris ueniet ut ſaluet te, & ſub pedibus tuis ſubijciat gentes. Si autem non intellexeris, ueniet ut perdat te: & de tẽplo ſanctitatis expellat, & aliam ſpõſam de gentibus caſtiorem inducat in cubiculum ſanctitatis: uis cognoſcere manſuetudinem uenientis? conſidera ſpeciem aduentus eius. Non ſedet in curru aureo precioſa purpura fulgens, nec aſcendit ſuper feruidum equum diſcordiæ amatorem & litis: qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, & gaudet ad uocem tubæ: ſed ſedet ſuper aſinam tranquillitatis & pacis amicam. Non autem uides in circuitu eius ſplẽdentes gladios: aut cætera ornamenta armorum terribiliũ. Sed quid? Ramos frondentes, teſtimonia pietatis & pacis. Venit ergo manſuetus, non ut propter potentiam timeretur: ſed ut propter manſuetudinem amaretur. Hæc Chryſoſtomus.

Chryſoſto. ho. 37. operis imperf.

Tibi uenit quid.

D

E

Myſticè, *dicite*, o prædicatores, *filiæ Sion*, id eſt eccleſiæ militãti: ſicut enim Hieruſalem dicitur filia Sion, quia ab hoc mõte ſicut à matre protegi uidetur: ſic eccleſia militans filia eccleſię triũphantis dicitur, quia ab ea ſicut à matre protegitur. *Ecce rex tuus uenit tibi*, i. ad utilitatẽ tuã, nõ ſuã: *ſedẽs ſuper aſinã & pullum*, i. in præcordiis utriuſq; populi: quaſi diceret, prędicate mũdo aduẽtũ Chriſti in carnẽ, ut cognoſcatur & credatur, ut recipiatur & colatur. *Euntes autem diſcipuli*, tanquam ueri obedientes

Myſticè.

entes

entes, non refutauerunt hoc officium ut paruum: ſed *fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus, & adduxerunt aſinam & pullum: & impoſuerunt ſuper eos ueſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt*. Sic quoque, ut dicit Baſilius, decet nos & infima opera plurimo cum affectu & ſtudio aggredi: ſcientes quòd quicquid intuitu Dei fit non eſt paruum, ſed dignum regno cœlorum. Veſtimenta apoſtolorum, quibus turpitudo carnis cooperitur, & ornata ſeſſio Domino paratur: apoſtolica inſtituta, & exempla ac doctrinam uirtutum ſignificant: quibus corda hominum inſtruxerunt, ut Deum habitatorem habere poſſent: quibus receptis à Iudæis & Gentibus, ſedit in eis Chriſtus: quia niſi anima his inſtructa fuerit & ornata, Deum ſeſſorem habere non meretur. Vnde Bernardus: Domino quoque ſeſſuro ſuper aſellum, ueſtes ſuas diſcipuli ſubſtrauerunt: ſignificantes ſaluatorem ſeu ſalutem nequaquam inſidere nudæ animæ: quam non uidelicet ueſtitam inuenerit doctrina & moribus apoſtolorum. Hæc Bernardus. Chriſtus ergo ſuper aſinam & pullum ſedit, propter ueritatem prællegatæ prophetiæ, quæ hoc expreſſe dicit. Et primò ſedit ſuper aſinam: ſecundò poſt aduentum turbæ de Hieruſalem, ſedit ſuper pullum: qui quia indomitus & laſciuus erat, & ſuper eum nemo adhuc ſederat, nec adhuc applicatus humanis uſibus fuerat, propter inquietudinem & inconſuetudinem forſan recalcitrabat: & ideo Chriſtus rex manſuetus deſcendit: & deinde ſuper aſinam ſub iugo domitam iterum aſcendens ſedit. Hoc autem factum eſt in figura, quia per aſinam ſignificabatur populus Iudaicus, qui ſub lege laborauerat, & iugum legis traxerat, ac multis uinculis peccatorum alligatus erat: per pullum populus Gentilis, qui iugo legis ſubiectus non fuerat, nec quis eum iugo Domini coercuerat, ac diuerſis dogmatibus & erroribus ſubditus erat. Ad hoc ergo Chriſtus ueniebat, ut utrumque populum ſibi per fidem catholicam ſubiugaret: ſedens autem primò ſuper aſinam, ſecundò, ſuper pullum, deinde iterum ſuper aſinam: ſignificauit quia de Iudæis tranſiuit ad Gentes: & iterum in fine mundi de Gentibus tranſibit ad Iudæos ut poſtquam plenitudo Gentium intrauerit, omnis Iſrael ſaluus fiat. Hoc myſterium etiam notatur in delatione miſſalis à cornu ad cornu altaris. Vel ſecundum gloſam: Non ad literam ſuper utrumque in tam breui ſpatio ſedit, ſed ſpiritualiter intelligendum eſt, quia in præcordiis utriuſque populi ſedet. Vnde & Chryſoſtomus: Sedet ſuper aſinam & pullum eius, ut & in Iudæis ſederet, & in Gentibus. Sedere autem ſuper iumenta, eſt in præcordiis eorum habitare, ut dicat illis Chriſtus: *Tollite iugum meum ſuper uos, & uidete quia mitis ſum & humilis corde*. Non eſt autem contrarietas quòd Matthæus dicit aſinam & pullum: cæteri autem tantum dicunt pullum, quia unus quandoque dicit, quod alius tacet & prætermittit. Matthæus quidem ſcribens Hebræis, Hebræorum eloquio rectè aſinam & pullum refert, ſimul Domino adductos: ſciebat enim notitiam Dei uenturam ad Iudæos & Gentes: ſed cæteri euangeliſtæ ſcribentes eccleſiæ Gentium Gręco ſermone, ſolummodo mentionem pulli faciunt: quia quod gentium ſalutem ſpecialiter reſpicit, attendunt. Moraliter per aſinam poteſt intelligi caro noſtra pigra, ſtolida, laſciua: ab anteriori debilis, id eſt ad ſpiritualia: à poſteriori fortis, id eſt ad temporalia: per pullum carnalis affectus, & uanum deſyderium noſtrum quæ ligantur, id eſt uoluptatum illecebris irretiuntur, ſed ea ſoluere & ſubijcere debemus, ut Deus ibi ſedeat: illique dicamus, *ut iumentum factus ſum apud te*: onus taxa, & portabimus: & econuerſo audiamus: *Empti eſtis pretio magno, portate Chriſtum in corpore ueſtro*: per illos ergo qui aſinam & pullum ad Chriſtum deducebant, pœnitentes ſignificari poſſunt, qui carnem ſuam dant Deo, per mortificationem: & animam, per contritionem: ſicut enim per aſinam caro, ſic per pullum animus deſignatur. Ad oſtendendam ergo ſuam humilitatem & manſuetudinem, Dominus non ſuper ſuperbum & feruidum: ſed humilis ſuper humile, & mitis ſuper mite animal ſedit: quia non in ſuperbis & aſperis, ſed in humilibus & quietis tantum requieſcit, non curru uel equis utens, non ſcutiferos circunducens, ſed magnam utilitatem & manſuetudinem hinc oſtendens. Ergo etiam in exterioribus neceſſe eſt ut humilitatem prætendas, ſi Chriſtum ſequi deſideras in equitatura, in ueſte in cibo, in domicilio, & in omni apparatu. Et ſecundum Chryſoſtomum, quia contingebat quoſdam infirmiores exiſtentes, ſubiugali opus habere, hîc menſuram nobis ſapientiæ poſuit: monſtrans quòd ſuper equos & mulos, aut hos iuncto ferri neceſſe non eſt, ſed ſufficit aſino uti, & ultrà non procedere, & ubique eo quod neceſſitatis eſt contentum eſſe. Interroga autem Iudæos, quis rex ſuper aſinam delatus intrauit Hieroſolymam? Sed non utique alium habent dicere quàm hunc ſolum. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Dominus legitur alibi equitaſſe, uel mulum aſcendiſſe: ſed modo tantum aſinaſſe: & tamen eadem hebdomada legitur morte turpiſſima condemnatus fuiſſe. Quid fiet de multis prælatis, qui cum equorum multitudine equitant: & hoc de patrimonio crucifixi & bonis eccleſiaſticis? hoc enim eſt contra Chriſti exemplum hîc eis oſtenſum. Item eſt contra illud Deuteronomii: *Cùm fuerit rex conſtitutus non multiplicabit ſibi equos*. Si non licet regi: quanto minus pontifici? Si non laico, quanto minus clerico? Si non de redditibus proprii patrimonii: quanto minus de patrimonio crucifixi? Sed non ſuperbiant qui equis uel curribus uehuntur: quia & ligna, & lapides, & aliæ res uiles plerunque ſic ducuntur. Vnde Chryſoſtomus. Quid tibi arrogas, & magna ſapis o homo, quoniam excelſus ſuper equum ueheris, quia te trahunt mularum quadrigæ? & quale iſtud eſt: nam & ſaxa ita plerunque & ligna geſtantur. Specioſa ueſte circundaris: ſed reſpice pro cultu ueſtium uirtutum decore fulgentem, & uidebis te quidem putrefacto iam fœno ſimilium, illum uerò arbori admirabiles fructus ferenti, maximaque præbenti cernentibus uoluptatem. Hæc Chryſoſtomus: Conſpice nunc bene, & conſidera quomodo Dominus mundi incedebat. Quamuis enim iuſtiſſimum foret eum honorari: honoris tamen tempore talibus dextrariis & phaleris uſus eſt, & in hoc ſuo honore honorabilem pompam mundi non modicum uituperauit: non fuerunt hæc animalia ornata frenis, & ſellis deauratis, & phaleris ſericatis, more ſtultitiæ mundialis: ſed quibuſdam uilibus pannis & funiculis: cùm tamen eſſet rex regum, & Dominus dominantium. In hoc ergo facto utile humilitatis exemplum Dominus ſuis reliquit: ſed filij ſuperbiæ proh dolor parum hoc attendunt. Vnde legitur, quòd cùm Heraclius Chriſtianiſſimus Imperator: reuertens à cæde Codroes regis Perſarum, per portam, per quam Chriſtus in die palmarum

Marginal notes: Bernardus ſermo. 27. in cantica. — Chryſoſto. ho. 37. operis imperf. — Matt. 11. d — Concordia euangeliſtarum. — Moraliter. — Pſal. 82. — 1. Corin. 6. — Humilitas etiã in exterioribus habenda. — Chryſoſto. hom. 67. in Matt. — Contra prælatorũ pompam. — Deut. 17. — Humilitas Chriſti. — Heraclius Hieruſalẽ ingrediens.

Section letters: A B C D E

palmarum intrauit, in equo regio & ornamentis imperialibus decoratus ingredi uellet: repentè lapides portæ deſcenderunt, & inuicem, quaſi unus paries ſe clauſerunt: ſuper quo cunctis ſtupentibus, angelus Domini ſignum crucis in manibus tenens ſuper portam apparuit, dicens: Cùm rex cęlorum Chriſtus per hanc portam ad paſsionem intraret: non cultu regio, ſed humili aſello ingrediens: humilitatis exemplum ſuis cultoribus dereliquit; his uerò dictis angelus Domini abſceſsit. Tunc Imperator lachrymis perfuſus, diſcalciatus, & uſque ad camiſiam ſpoliatus: crucem Domini accipiens, uſque ad portam humiliter baiulauit. Moxque lapides ad ſuum locum redierunt, & intrantibus cunctis ingreſſum patefecerunt. Myſticè ſecundum Remigium: Saluator noſter aſino ſedens Hieroſolymam tendit, quando eccleſię uniuerſali, vel cuique animæ fideli præſidens, & eam in hoc ſeculo quaſi iumentum regit: & poſt hanc uitam ad uiſionem cœleſtis patriæ introducit.

ORATIO.

Domine *Ieſu Chriſte, qui ad paſſionem ſpontaneus aduenisti: adueni & mihi miſero per gratiam in corde meo. Et qui me tunc reparaſti per crucem: iterum lapſum repara per eandem beatificam paſſionem. Largire mihi Domine, ut in omnibus humilitatem & manſuetudinem cuſtodiam: ac tibi carnem & ſpiritum totaliter ſubijciam, & ut iumentum apud te fiam: quatenus in me ſedens, & me quaſi iumentum regens, nūc ad intimæ pacis guſtum, ſupernęque pacis deſiderium ducas, & tandem ad eiuſdem pacis uiſionem introducas. Amen.*

De glorioſa Domini ſuſceptione. Cap. XXVII.

(*Matt. 21. Marci. 11. Luc. 19 & Ioan. 12.*) Et cùm appropinquaret Ieſus ad deſcenſum montis Oliueti, multi deſcendentium cum eo, ex quibus plures de Hierico fuerant eum ſecuti, *ſubſternebant ueſtimenta ſua in uia: alij autem cedebant ramos* uirides *de arboribus* fructiferis, quibus mōs Oliueti conſitus eſt: *& ſternebant in ea*, ut uiam ornarent, & ne iumentum in lapidem offenderet, ne calcaret ſpinam, ne laberetur in foueam. (*Oliueti mons.*) Mons enim Oliueti mons uberrimus eſt, & decorus, arboribus plenus, & maximè oliuarum, à quibus & nomē accepit. Turba autem multa, quæ conuenit ad diem feſtum in Hieruſalem de omnibus tribubus Iſrael: quia omnes tenebātur uenire in Hieruſalem in paſchali ſolemnitate: ac pueri, ac plebecula Hieroſolymorum, cùm ſciuerunt Ieſum aduenire, *tollentes ramos oliuarum, & palmarum, exierunt obuiam ei*, reuerenter uſque ad montem Oliueti: & ut regem cum hymnis & canticis, ac ueſtium ſuarum & armorum ſtratione, ac lætitia magna eum honorificè ſuſceperunt: & ab illo loco uſque Hieruſalem, cum hymnis & laudibus deduxerunt: canentes, gloria, laus, & honor tibi ſit, rex Chriſte redemptor. Quod diuina diſpenſatione factum eſt, ad deſignandum uictoriam, quam Chriſtus erat in proximo habiturus, qua erat moriendo mortem ſuperaturus, & trophæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Hæc proceſsio in arca fœderis præfigurata fuit, qua Dauid in iubilo deduxit. (*2. Reg. 6.*) Poſt Lazarum ſuſcitatum, & unguentum ſuper caput Ieſu effuſum, odore famæ eius iam reſperſo in populo per circuitum, præſciens ipſe turbam obuiam ſibi uenturam, aſcendit aſellum, ut inter applauſus occurrentium populorum miræ præberet humilitatis exemplum. Inter alia quippe Chriſti miracula, maximè miraculum auditum de Lazaro ad hanc deuotionem & honorificam obuiationem eos commouit: (*Miraculū ſummum*) quia, ſecundum Auguſtinum, inter omnia miracula quæ fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Lazari reſuſcitatio præcipuè prædicatur. (*Auguſti. tracta. 50. in Ioan.*) Iſtud enim euidentius & mirabilius ſignum erat: & ideo ultimò ipſum reſeruauit, ut magis eorum memoriæ imprimeretur. Miraculis ergo trahebantur, qui uerbis non mouebantur. Vbi Origenes: (*Origenes tracta. 14. in Matt.*) Pulchrè autem turbas, laudantes Deum, ad deſcenſionem montis occurriſſe legimus, ut operatorem myſterij ſpiritualis ſignificarent ſibi ueniſſe de cœlo. Vbi & Beda: (*Beda Tcap. 19. Luca.*) Deſcendente etiam Domino de monte oliuarum, turbæ deſcendunt, quia humiliato miſericordiæ authore, neceſſe eſt eos qui miſericordia indigent, eius ueſtigia imitari. Cùm autem turbæ obuiantes perueniſſent ad Chriſtum, facta ſibi reuerentia præceſſerunt, alijs ſequentibus ipſum: & ſic erat Chriſtus in medio eorum. Vnde ſequitur: *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant, dicentes: filio Dauid oſanna*, quod eſt uox exultantium pariter & laudantium, uel obſecrantium: magis affectum indicans, quàm aliquam rem ſignificans: ſicut racha interiectio indignantis dicitur, nihil expreſſe deſignans. Vnde ſecundum uocem, neque Græcus, neque Latinus interpretari potuit: ſed ſecundum ſenſum interpretantur quidam ſaluifica, uel ſaluum me fac. Et eſt oſanna uerbum Hebræum, ex corrupto & integro compoſitum. Dicitur enim oſanna, i littera ſubtracta, quaſi oſianna: oſi ergo corruptum, anna eſt integrum: oſi autem apud eos interpretatur ſalua, uel ſaluifica, uel ſaluum fac: & anna eſt interiectio obſecrantis, ſicut apud nos heu dolētis: nam ſicut apud nos à dolente dicitur heu, ſic apud illos ab obſecrante dicitur anna, & ualet apud nos utinam, quod eſt aduerbium optandi. Et ideo oſanna tantum ualet, quantum vtinam ſaluemur, vel obſecro ſalua. Et quia hæc interiectio in Latino non habetur eloquio: poſuit pro ea noſter Hieronymus, obſecro. Vnde in Pſalmiſta. Vbi ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt, *O domine ſaluum me fac*, in Hebræo ſcriptum eſt, anna, Adonai oſianna. (*Pſal. 117.*) Quod interpres noſter Hieronymus diligentius elucidans, ita tranſtulit: obſecro Domine, ſalua obſecro. Idem nanque ſignat o Domine, per ipſam interiectionem obſecrationis: quod obſecro domine, per ipſum verbum obſecrationis. Eſt ergo oſanna, quaſi oſianna, id eſt ſalua obſecro: &

eſt una dictio, uel duæ per ſubtractionem unius literæ, & ſignificat quòd aduentus Chriſti ſalus ſit mundi: cui enim ſalua, ſiue ſaluifica, clamabant, utique ſaluatorem credebant. Vnde & conuertendo ſermonem inter ſe, ſubiungit, dicentes, *Benedictus*, id eſt gloriosus ſit: uel, ſecundum Bedam, Benedictus, id eſt ab omni peccato ſingulariter immunis, & immunes faciens: *qui uenit*, per carnis aſſumptionem, id eſt incarnatus eſt, *in nomine Domini*, id eſt in nomine patris & à Deo patre miſſus ad explendũ eius uolũtatẽ, & ad glorificandũ eũ, quia filius nõ in noĩe ſuo, ſed in nomine patris uenit: eum glorificando, & in omnibus operibus non ſuam, ſed patris gloriam quærendo. Vnde alibi: *Ego*, inquit, *ueni in nomine patris*. In hoc ergo confitentur & laudant Domini aduentum: benedictio namque quæ fit à nobis, in Deo confeſſio ſola eſt: & laudatio bonorum, quæ præſtita ſunt ab eo. Benedictio uerò quę fit à Deo, in nobis impletur, dum eius beneficiis implemur. Vbi ſciendum quòd benedicere, eſt bonum dicere. Aliter autem Deus benedicit nobis: & aliter nos benedicimus Deo. Deus enim benedicendo nobis, beneficium nobis impendit, & bonos nos facit: nam ſuum dicere, eſt eius facere: quia ipſe dixit facta ſunt, nos autem benedicendo Deo, non eum bonum facimus, ſed tantummodo eius bonitatem confitemur & laudamus: dicere enim hominis, non eſt ſuum facere, ſed tantum fateri. Et addunt, *rex Iſrael*. In quo confitentur eius potentiam, tamen diminutè: quia credebant ipſum regnaturum temporaliter, & liberaturum eos à tributo: ipſe autem uenit ad regnandum ſpiritualiter, & ad liberandum totum genus humanum à diabolo, quod erat maius illo. Ad literam ergo credebant quòd ueniſſet regnaturus temporaliter ſuper eos in regno Dauid, & redempturus ipſos à ſeruitute Romanorum, & reſtituere regnum temporale quod à Romanis erat uſurpatum. Cuius contrarium ipſe dixit coram Pilato: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: ſed, ſupple, de cęlo: & ideo applaudebant ei tanquam ſuo regi. Vnde ſubiungunt, & benedictum, quod ſcilicet uenit, regnum patris noſtri Dauid: quod ſcilicet reſtitutum eſt nunc in aduentu tuo: quaſi dicerent, hoc eſt de quo dictum eſt: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius. Regem uerò eum in teſtimonium ſuæ damnationis uocauerunt: ex hoc enim patet, quòd proprium dominum occiderunt. Vbi Auguſt. Quid autem magnum fuit regni ſeculorum regem fieri hominũ? Non enim rex Iſraël Chriſtus ad exigẽdum tributum, uel ferro exercitum armandum, hoſteſque uiſibiliter debellandos: ſed rex Iſrael quòd mentes regat, quòd in æternum conſulat, quòd in regnum cœlorum credentes, ſperantes, amanteſque perducat. Quòd ergo rex eſſe uoluit Iſrael, dignatio eſt non promotio: miſerationis indicium, non poteſtatis augmẽtum: qui enim appellatus eſt in terra rex Iudęorum, in cœlis eſt dominus angelorum. Et iterum: Noli timere, illũ agnoſce qui à te laudatur, & noli trepidare cum patitur: quia ille ſanguis funditur, per quem tuum delictum deleatur, & uita redimatur. Hæc Auguſtinus. Deinde iterum uerba conuertentes ad ipſum, repetunt, *oſanna*, id eſt ſalua obſecro. Bis dicunt oſanna, quia ſaluator eſt Chriſtus ſecundum naturam utramque: ſecundum diuinam, effectiuè: ſecundum humanam, meritoriè. Et ad ſciendum de qua ſalute intelligatur, determinãt ubi ſe uelint ſaluari: ſcilicet, *in excelſis*: id eſt, in cœleſtibus, non in infimis & terrenis. Salua in excelſis, qui

Beda in c. 11. Marci. — *Ioan. 5.* — *Ioan. 18.* — *Luca. 1* — *Auguſti. tracta. 51. in Ioan.*

A prius ſaluabis ab inferis. Ecce duplex ſalus: una in liberatione pœnæ, alia in collatione gloriæ: ubi manifeſtè oſtenditur quòd aduentus Chriſti non tantum hominum, ſed totius mundi ſalus eſt, in cęlis & in terris, & terrena iungens cœleſtibus: *ut omne genu ſibi flectatur: cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Chriſtus enim ueniebat ad dandam ſalutem cœleſtem & æternam: & fortè licet ſublimitatem regni æterni & temporalis petebant, tamen neſcientes propheticè eum regem cœli & angelorum prædicabant. Et hoc diuina ordinatione ſignificabatur uerbis laudãtium, cùm dicebant, *oſanna in excelſis*: quod eſt ſalutẽ æternam à Domino petere: licet hoc non intelligerent: ſicut & Caiphas dixit mortem Chriſti futuram pro ſalute mundi, licet non intelligeret quid diceret. Vbi

B Chryſoſt. Ex his ergo uerbis colligimus, quòd Deus eſt: nam oſanna, ſaluos fac interpretatur: ſalutem autem Deo ſcriptura attribuit. Et notãdum, quia quòd dicitur in excelſis, ſignum eſt quòd in inferioribus non eſt ſalus, ſed multiplex periculum: ſed in excelſis, quæ ſola cœleſtia ſunt: ſalus ſine periculo inuenitur. Vel in hoc quod dicitur hìc, in excelſis: ſignificatur per primũ oſanna quòd Chriſtus eſt rex in terra uniuerſa per fidem & gratiam: & per hoc quòd hic ad ſecũdum oſanna additur, in excelſis, ſignificatur quòd non tantum in terris, ſed etiam in cœleſtibus Chriſtus regnat: quia per ipſum ea quæ in cœlis & in ter-

C ris ſunt reſtaurantur. Conſideranda eſt autem, iuxta ordinem perſonarũ, qualitas meritorum. Qui enim ueſtimenta ſua ſuper aſinam impoſuerunt, ut Ieſus mollius ſederet, Apoſtoli fuerunt: qui ſua doctrina mentes hominum, ut habitaculum Dei eſſent, præparauerunt. Per iſtos ſignificari poſſunt, qui per ſuas exhortationes animam erudiunt, à peccatis abſtrahunt, uirtutibus ornant & componunt, ut ſic ibi Dominus ſedeat, & quieſcat. Qui autem ueſtimenta in uia ſtrauerunt, ne pes aſinæ impingere, ſancti martyres ſunt: qui dum corpora ſua, animarum uidelicet tegumenta, propter Deum ad ſupplicia tradunt, & proprio ſe carnis amictu exeunt, quaſi ueſtimẽta ſua ſternunt: iter ſimplicioribus ſuo ſanguine oſtendentes,

D per quod ad cęleſtem Hieruſalem peruenire poſſint. In uia denique ueſtimẽtã ſternunt, qui exempla martyrum ſecuti, corpora ſua per abſtinẽtiam edomant, ut Domino iter ad mentem parent, uel exempla bona ſequentibus præbeant: quia ergo ueſtimentum animæ, eſt corpus: hoc ueſtimentum ſubſternimus, aut per martyrium, aut per ieiunium, aut etiam per boni operis exercitium & exemplum, aut per continentiæ propoſitum. Vel ueſtimenta animæ diuerſorum colorum, ſunt uarietates diuerſarum uirtutum: quæ tunc in uia ſternimus, quando ea in exemplum alijs præbemus. Felix illius anima, cuius uirtutes confundunt & extinguũt in alijs uitia contraria. Veſtimẽ

E ta etiam, ob aduentum Chriſti, in uia ſternere, eſt antiquam conuerſationem peccati deponere. Qui uerò ramos de arboribus cædebant, & ſternebant in uia, ut iter aſinæ planum & decorũ redderent: ſancti confeſſores ſunt: qui dum uerba & ſententias, uel exempla patrum præcedentium de ſcripturis carpentes, in uia Dei, ad auditoris animum uenientis, humili prædicatione ſubmittunt, quaſi de ſpiritualibus arboribus ramos cædentes, cęleſtis patriæ iter decorãt. Vel per illos qui ramos oliuæ ferebant, ſignificantur qui circa opera miſericordiæ ſe exercitãt: oliua. n. Dei miſericordiã ſignificat. Et per illos qui ramos palmarũ ferebant, ſignificantur qui circa uictoriã tentationum intendunt:

Salus duplex. — *Philip. 2.* — *Ioan. 11.* — *Chryſoſto. hom. 65. in Ioannem.* — *Salus in excelſis.* — *Officia Domino exhibita ab Apoſtolis.* — *Veſtimentorũ ſignificatio.* — *Bernardus ſermo. 1. in Ramis palmarum.* — *Obſequiũ triplex.*

intendunt: palma enim uictoriam deſignat. Notat autē Bernardus, hîc triplex obſequium Chriſto exhiberi. Primum quidem à iumento, cui Dominus inſidet. Secundum, ab his qui ueſtimenta in uia proſternunt. Tertium, ab his qui ramos de arboribus cædūt. Prælati ramos de arboribus cædunt, cùm de fide & obedientia Abrahæ, de caſtitate Ioſeph, de manſuetudine Moyſi, cæterorumque ſanctorum uirtutibus prædicant. Seculares uerò homines ueſtimenta proſternunt in uia, cùm expendunt Chriſti obſequium, non ſiquidem corpora, ſed quæ adiacēt & neceſſaria ſunt corporibus, quaſi ueſtimenta: cùm eleemoſynas largiuntur de terrena ſubſtantia. Religioſi ſunt iumētum, iuxta apoſtolum, glorificantes & portantes Dominum in corpore ſuo. Hi ſunt qui dicere poſſunt, ut iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum: omnes reliqui ex eo quod abundat ſibi mittūt, & quaſi ſine labore obſequuntur Domino: ſolum uerò iumentū ſemetipſum exponit eius obſequio. Omnes tamen (ſi ſuo quiſque fideliter intentus fuerit miniſterio) proculdubio in proceſsione ſunt ſaluatoris, & cum eo in ſanctam ciuitatem ingrediuntur. Tres enim propheta uidit ſaluandos: Noe, in arcæ fabricā ramos cædentem: Iob, huius mundi ſubſtantiam bene diſpenſantem: Danielem, in uili edulio & labore abſtinentiæ factum quaſi iumentum. Cui autem in illa proceſsione ſit Ieſus propinquior: cui de tribus ordinibus ſit ſalus uicinior: facilè credo quiſque poteſt aduertere Hæc Bernardus. Turbæ autem præcedentes & ſequentes utriuſque teſtamenti ſignificant fideles, una uoce clamantes. Præceſsit quippe Iudaicus populus, ſecutus eſt Gentilis: & quia omnes qui fuerūt, uel ſunt fideles, in Chriſtum mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt: & qui præeunt, & qui ſequuntur, clamant, ſalua nos obſecro. Vnde Beda: Sed qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant, oſanna. Oſanna autē Lingua latina, ſalua nos dicitur: ab ipſo enim ſalutem & priores quæſierunt, & præſentes quærunt: & benedictum qui uenit in nomine Domini confitentur: quoniā una ſpes, una fides eſt præcedentium atque ſequentium populorum: quē enim priores noſtri ex Iudaico populo crediderunt, atque amauerunt uenturum: hunc nos & ueniſſe credimus & amamus, eiuſque deſiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur. Vnde & Chryſoſt. Qui præcedebant, ſeniores erant: id eſt, patriarchæ & prophetæ, cæterique ſancti, qui ante aduentum Chriſti de aduentu eius & prædixerunt, & cognouerunt. Sequentes autem, iuniores id eſt apoſtoli, martyres, cæterique doctores, qui poſt aſcenſum Chriſti de reſurrectione eius, & de aſcenſu, uel de operibus eius prędicauerunt & prędicant. Et diuerſi quidem in temporibus fuerunt, tamen in omnibus unus exultationis ſpiritus fuit. Et illi quidem prophetantes, de Chriſto uenturo clamauerunt: *Benedictus qui uenit in nomine Domini*: iſti autē laudantes clamant de aduentu Chriſti, iam adimpleto oſanna, & cætera. Hæc Chryſoſto. Facta etiam Chriſti, quia quaſi media inter facta ueteris teſtamenti & noui ſunt, ideo tam turba quæ præcedebat, quàm ea quę ſequebatur, eum laudabat: inquantum facta Chriſti ſunt regula & exemplar eorū, quæ in nouo teſtamento fiunt, & quæ à patribus ueteris teſtamenti pręfigurata ſunt. Vnde etiam Bernardus: Præcedebant aliqui, & uiam Domino parabant: ipſi ſunt qui uiam parant Domino ad corda ueſtra, qui uos regunt, & dirigunt ueſtros greſſus in uiam pacis. Alij ſequebantur, & hi ſunt qui propriæ inſcien

1.Corin.6. Pſal.72.

Tres ſaluandi.

Beda in c. 11. Marci. Præeuntes & ſequentes Chriſtum.

Chryſoſto. ho.37. operis imperf.

Facta Chriſti media.

Bernardus ſermo.2.in Ramis palmarum.

A tiæ conſcij, deuotè ſequuntur, & adhærent ſemper ueſtigiis pręcedentium. Erant quoque diſcipuli tanquā domeſtici lateri eius adhærentes: ipſi ſunt qui in clauſtris ſoli deo uiuunt, ſemper adhærentes ei: & eius beneplacitum conſiderantes. Hæc Bernardus. Per iſtos etiam qui clamabant, dicentes: oſanna filio Dauid: & cætera, ſignificātur contemplatiui, qui magis deuotioni per orationem ſunt intenti. In præmiſsis ergo inſtruemur ut operibus & officijs, quæ nobis magis competunt inſiſtamus: non enim omnibus omnia competunt: & ideo in iſta proceſsione Chriſti, non unus omnia faciebat, ſed alij aſinam & pullum adducebant: alij ueſtimenta ſua eius imponebant: alij ueſtimenta in uia ſternebant: alij ramos cædebant, alij iu-
B bilabant: & ideo unuſquiſque illud officium debet aſſumere, ad quod uidet magis idoneum ſe eſſe. Surge igitur ſaluatoris filia, tanquam una de filiabus Hieruſalem, iutuens regem Salomonem in honore, quem ſibi mater ſynagoga in eccleſiæ naſcentis miniſteriū reuerenter exhibuit, ut inſidētem aſelli tergo uniuerſorum Dominum, uelut cum ramis oliuarum, atque palmarum pietatis operibus, uirtutumque triūphis iugiter comiteris. Vnde Anſelmus: Inſidentem aſello cœli & terræ Dominum comiteris: tātaque fieri pro te obſtupeſcens puerorum laudibus tuas inſeras: clamans & dicens, oſanna filio Dauid: benedictus qui uenit in nomine Domini. Quòd populus Chriſto cū
C laudibus obuiauit, hoc olim per regem Dauid præfiguratum fuit: cui populus poſt cædem Goliæ obuiās laudes exhibuit. Dauid Chriſtum præfigurauit: qui Goliam, id eſt diabolum aduerſarium noſtrum ſuperauit: Hieruſalem uiſio pacis interpretatur: per quam fidelis anima deſignatur: ad hanc ſaluator noſter omni hora paratus eſt uenire, & nos ei in occurſum per contritionem debemus ire. Cui etiam laudes decantamus, quando peccata noſtra in confeſsione recitamus: & ramos palmarum in manibus portamus: quādo corpora noſtra in ſatisfactione caſtigamus: inſuper & ueſtimenta noſtra in uia ſternimus, quando tēporalia pauperibus erogamus: & cū floribus ipſum honoramus, quādo miſericordiæ operibus, & diuer-
D ſis uirtutibus nos oramus, Chriſtum Ieſum, qui uenit in nomine Domini benedicimus, quando pro beneficijs nobis collatis gratias agimus. Regem eum, & Dominum proteſtamur: ſi omnia opera noſtra cum timore Dei, & reuerentia operamur. *Phariſæi ergo*, inuidia concitati: *dixerunt ad ſemetipſos*, id eſt inter ſe & adinuicem. *Videtis quia nihil proficimus*: laborando & faciendo contra eum. *Ecce mundus totus poſt eum abit*, ſermo eſt hyperbolicus, ad exprimendum quòd multi ſequebantur Chriſtum: prophetabant, ſed neſcientes: per hoc enim ſignificatur quòd totus mūdus erat eum ſecuturus. Hoc quidem ſecūdum Auguſtinum, eſt uerbum Phariſæorum inuidentium ut dicant, *ni-*
E *hil proficimus*, ſcilicet in malitia noſtra nō ualentes impedire eum: & ſecundum eundem, Quid mirum & quid inuidet cęca turba, quia poſt eum abit mundus, per quem factus eſt mundus? Chryſoſtomus autem uult, quòd hæc ſunt uerba Phariſæorum credentium, tamen occultè, propter metum Iudæorum: & quòd dicunt hoc ut retraherent eos à perſecutione Chriſti: ac ſi dicerent, quantumcunque inſidiamini, tanto hic augetur, & gloria eius intenditur. Quid ergo non deſiſtitis à tantis inſidijs? quod quidem quaſi idem eſt cum conſilio Gamalielis: de quo habetur in Actibus. *Et quidem de turba Phariſæorum*, ex inuidia quam contra ipſum conceperant, deuotionem

Cantic.3. Figura in Dauid. 1.Reg.18.

Auguſti. tracta.51. in Ioan.

Chryſoſto. hom.65.in Ioannem.

Act.5.f.

nem populi ad ipſum, uidere & laudem eius audire non uolentes, *dixerunt ei: Magiſter increpa & cohibe diſcipulos tuos*, & turbas te laudantes. Magiſtrum uocant, quem tamen ipſi docere uolunt: quaſi dicerent, Si tu iuſtus & bonus eſſes, talem applauſum ſuſtinere non deberes. Vileſcat in ore tuorum laus tua: ideo eos increpa. Vbi Beda: Mira Iudæorum dementia, quem magiſtrum appellandum non dubitant, quia uera docentem nouerant, huius ipſi diſcipulos quaſi melius edocti redarguendos autumant: eumque corrigere quos inſtituit ſuadent, quem ſignis approbantibus Deum clareſcere uident. Hæc Beda. Dolebant iſti de laudibus Chriſti. Et primò de hoc, quòd turbę dicebant ipſum benedictum, cùm ipſi reputarent eũ peccatorem. Secundo quia turbæ dicebant eum regem, cùm ipſi reputarent eum ualde ignobilem. Tertiò, quia turbæ dicebant eum ueniſſe in nomine Domini, cùm ipſi reputarent eum non eſſe à Deo, uel miſſum ab eo. *Quibus ipſe reſpondit*, & prophetizando de futuro ſe rationabiliter excuſauit. *Dico uobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt*. Quod & factum eſt. Nam quem homines uel timore, uel perfidia confiteri trepidabant: hunc duriſſima etiam elementa apertè prædicabant. Crucifixo enim Domino diſcipulis, & notis eius præ timore repreſſis: & laudem Chriſti tacentibus, terra mota, petræ ſciſſæ, & monumenta aperta, quaſi perhibentes teſtimonium ſanctitatis ipſius Chriſti morientis, eum Deum & totius mundi Dominum clamabant & proteſtabantur. In quo apparet duritia Iudæorum & hominum, quia elementa compatiuntur creatori ſuo, & recognoſcunt eum. Vel myſticè, *ſi tacuerint hi*, id eſt Iudæi, *lapides* i. Gentiles ad modum lapidis duri, *clamabunt* laudes Chriſti: quod factum eſt mortuo Chriſto: quia Iudæis mutis factis à laude eius, Gentiles qui duri, ſteriles, & infructuoſi erant: ac ligna & lapides adorabant, ad Chriſtum conuerſi ipſum laudabant & prædicabant: quia Centurio & alij, qui erãt cum eo, uiſis tot ſignis ſanctitatem Chriſti confeſſi ſunt, dicentes: Verè filius Dei erat iſte: uerè hic homo iuſtus erat: quotidie Gentiles clamant, & in Chriſti uirtute laudare nõ ceſſant, Iudęis ex magna parte cæcatis, & laudẽ Chriſti tacentibus. Vel moraliter, *ſi tacuerint hi*, id eſt clerici, *lapides*, id eſt layci *clamabunt*, & Deũ bonis operibus laudabunt, quod etiam quotidie in pleriſque uidemus impleri. Sed illi qui Chriſtũ cum tanto triũpho ſuſceperunt: nõ diu poſt contraria in eo fecerũt. Turba enim mobilis eſt, & more fluctuum & uentorum mouetur: quem modo ueneratur: cõtra eum poſtea clamat & inſurgit. Vnde Bernardus? Ab eodem populo, in eodem loco, & ipſo tempore, paucis diebus interpoſitis: primò cum tanto triũpho ſuſceptus, poſtea crucifixus eſt. O quàm diſsimile eſt, tolle tolle crucifige eũ: &, benedictus qui uenit in nomine Domini, oſanna in excelſis: quàm diſsimile, rex Iſrael: &, non habemus regem niſi Cæſarem: quàm diſsimile, rami uirentes, & crux: flores, & ſpinæ: cui prius ueſtimenta proſternebantur aliena, ecce ſuis exuitur, & ſors mittitur ſuper ea. Væ tibi amaritudo peccatorũ noſtrorum, propter quæ diluenda tanta amaritudo neceſſaria eſt. Hæc Bernardus. Et quamuis Chriſtus ſæpe Hieruſalem aſcenderit, nunquam tamen aliquẽ honorem ſibi exhiberi uoluit, niſi modo cùm ad paſſionem iuit: ut ex hoc detur intelligi quòd in morte ſanctorum non eſt dolendum, ſed potius gaudendũ, & quod ſua paſsio erat ſibi in gaudium, & in magnũ feſtum: & perſecutiones propter Chriſtum debemus gaudenter appetere, mundanos autem honores uitare: ſicut fecit ipſe qui regium honorem fugit, & ad locum paſsionis gaudenter acceſſit. Sed cur Chriſtus uadens ad mortem, tantum honorẽ recipere noluit, cùm alias honorem regium reſpueret? Ad quod dicẽdum, quòd hoc ideo fecit ut ſe non meritum pati demonſtraret: & ut ille qui eſt in magnis honoribus uel diuitijs conſtitutus, ſemper memoriã mortis habeat: quia uadit ad mortem, & nihil hinc præter ſaccũ portabit ſecum: & qui tenet corpus ſuum in delitijs & ornatibus, cogitet quia uadit ad mortem, ubi uermes corpus comedẽt & lacerabunt. Item ut doceret quòd regnum ſuum de hoc mundo non eſſet, ad quod profecto triũpho paſsionis & gloria reſurrectionis peruenit. Vnde Beda: Legimus in euãgelio Ioannis, quia refectæ de quinque panibus & duobus piſcibus turbæ, uoluerunt rapere Ieſum, & cõſtituere eum regẽ: ſed ne hoc perficere poſſent, ipſe in montem fugiendo prædicauit. Nunc autem ubi paſſurus Hieroſolymam uenit, non refugit eos qui ſe regem faciunt: qui agmine glorifico, & hymnis Dei filio ac rege dignis, ad ciuitatem regiam ducunt: non reprimit uoces eorum, qui regnum patriarchæ Dauid in eo reſtaurandum, & priſcę benedictionis dona recuperanda concinunt: vt quid ergo quod prius fugiendo declinauit, modo libens amplectitur: regnumque quod adhuc uicturus in mũdo ſuſcipere noluit, iam exiturus per paſsionem crucis de mundo, non negauit ſuſcipere: niſi ut apertè doceret, quia non temporalis & terreni in terris, ſed æterni in cœlis rex eſſet imperij, ad quod profecto regnum per contemptum mortis, & gloriã reſurrectionis, & triumphum aſcenſionis perueniret: hinc eſt enim quòd poſt reſurrectionem apparens diſcipulis, ait: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra: & cætera*, eiuſdem loci. Hæc Beda.

Beda 1 cap. 19. Luc. — *Dolor Iudæorum.* — *Marci 15.* — *Mobilitas turbæ.* — *Bernardus sermo 2. in Ramis palmarum.* — *Honorem cur moriturus ſuſcepit Chriſtus.* — *Ioan 6.* — *Beda in c. 11. Marci.* — *Matt. 28.*

ORATIO.

GENERALE *gloriæ ſignum Domine feciſti, quãdo ante ſex dies Paſchæ ueniens in Hieruſalẽ, tuæ clementiæ & ſereni uultus gloriam reuelaſti, ut occurrerent tibi obuiam turbæ, cum floribus & palmis lætantes: & quam uidebant maieſtatem confitentes, dicendo oſanna filio Dauid: benedictus qui uenit in nomine Domini. Precor & obſecro Domine, per ſacramẽta & opera tua, noli me reprobare à pueris tuis: ſed oſtende mihi lumen gloriæ tuæ: ut repleatur os meum tua laude, & cantem gloriam tuam tota die. Amen.*

De fletu Domini ſuper Hieruſalem, & ingreſſu in eam. Cap. XXVIII.

Luca.19. Matt.21.

IMMISCVIT autem Dominus cum prędicta lætitia & fletum: nec ſuæ miſerationis oblitus, cùm turba depromeret canticum, ipſe ſuper excidium ciuitatis aſſumpſit lamentum: miſerebatur enim eorum qui omnes homines ſaluari vult: quod nobis non patuiſſet niſi per aliquod humanum ſignum euidens fieret. Effuſæ enim lachrymę ſunt ſignũ triſtitiæ: unde iſtud euangelium in menſe Auguſto decantatur: quia ciuitas Hieruſalem in iſto menſe prius à Nabuchodonoſor: deinde à Romanis deſtructa fuiſſe inuenitur. Fleuit etiam, & tanto honore ſibi exhibito lachrymas uoluit commiſcere, ut oſtenderet, quia humana lætitia citò in fletum conuertitur: & quòd omnia gaudia & honores mundi lachrymis, & doloribus ſunt admixta. In cęlo quidẽ ſunt omnia pura: in mũdo omnia mixta: in inferno omnia lugubria. i. flebilia uel lutulenta. i. luto plena, ſordida, uel fętida. Itẽ ad dandũ exẽplũ prælatis, quòd quando aſſumuntur ad honores, pro cura populi potius debent flere ſuam imperfectionẽ, & populi defectionem, quàm gaudere de ſublimatione temporali. Item ut lætitiam mundanam ſalubri triſtitia temperemus: eſt enim mundana lætitia, ſicut uinum purum, quod citò inebriat, niſi temperetur meditatione mortis, uel recordatione aduerſi futuri. Vnde Eccleſiaſticus: In die bonorum, ne immemor ſis malorum. *Vt ergo appropinquauit*, non ſolum corporis greſſu, ſed etiam compaſſionis affectu, *Hieruſalem*, in qua diu uiguerat cultus diuinus: *uidens*, nõ tantum oculo corporis, *ciuitatem*, & exteriorem eius pulchritudinem: ſed etiam oculo diuinitatis ipſam impiam ciuitatem in ſuam necem cõſpirantem, pręuidens eius caſum & ſubuerſionẽ non de ſua morte, quam ille machinabantur: ſed de illius ruina & perditione: *fleuit*, ſcilicet fletu compaſſionis, *ſuper illam*: tũ propter mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerant: tũ propter mala pœnæ, quæ ſuper ciuitatem & populum futura imminebant, *dicens*: *Quia ſi cognouiſſes*, ſcilicet ea quæ ego ſuper te uentura cognoſco, *& tu*, ſcilicet fleres mecum ruinam tuam, quæ modo exultas: ſicut ego, inquit, fleo qui omnia uideo, & futura cognoſco: ſic & tu fleres, ſi nunc uentura uideres: quæ modo, quia neſcis quod imminet, exultas: quia fons pietatis erat, lachrymas continere non poterat: nec ædificia planxit parietum, ſed ſubuerſionem animarum. Cur uerò modo exultat, oſtenditur cùm ſubditur: *Et quidem in hac die tua*, id eſt in hac tua proſperitatis claritate, & in hoc modico tempore tibi proſpero, in quo facies uoluntatem tuam: aſſunt tibi ea, *quæ ad pacem tibi ſunt*: non pectoris, nec æternitatis, ſed temporis ſolum & modico tempore duraturam: & ideo nunc gaudes, quia imminẽtia non uides. Cùm enim ſe carnis uoluptatibus daret, & uentura nõ proſpiceret: in die ſua quæ ad pacem ei eſſe poterant, habebat. Eſt namque mundana pax, quam diligunt impij, ut ſine timore peccent, & liberè ſuis uoluptatibus uacent: de qua in politicis dicitur, quòd rubiginem contrahunt, ſicut ferrum pacem ducentes, Et attende quia tempus proſperitatis ſignificat hic nomine diei ſingulariter: Poſtea uerò dies aduerſitatis pluraliter, quia modica fuit proſperitas in comparatione aduerſitatis. Cur autem bona præſentia ad pacem habuerit, manifeſtatur cùm ſubiungitur. *Nunc autem*, quaſi modico præſenti tempore proſperitatis & pacis, *abſcondita ſunt ab oculis tuis*, tam corporalibus, quàm ſpiritualibus, ſcilicet mala quæ uentura ſunt tibi: præſens enim proſperitas facit ne conſideretur & præcaueatur futura aduerſitas: citò autem manifeſtabuntur & in breui, quia gaudium hypocritæ inſtar eſt puncti. Si enim à cordis eius oculis mala imminentia abſcondita non eſſent, ſic læta in præſentibus proſperis non fuiſſet. Cuius pœna, quæ de Romanis principibus imminebat: adiuncta eſt, cùm dicitur. *Quia uenient dies*, tribulationum, *in te*, id eſt contra te: *& circundabunt te inimici tui*, ſcilicet principes Romani, *uallo*, & circuitu, ſcilicet concatenatura de lignis & palis facta: & hoc factum fuit in uindictam, quia caput Chriſti Iudæi circundederunt ſpinea corona: *& circundabunt te*, ſua potentia corporali, & hoc in uindictam: quia Iudæi circundederunt Chriſtum horto cum gladijs & fuſtibus: *& coanguſtabunt te undique*, ſcilicet concludendo, & prohibẽdo introitum & exitum, ita ut nulla ſit euaſionis uia: tanta autem fuit ciuitatis anguſtia, ut carnes filiorum manducarent: & hoc in uindictam, quoniam ſitienti Chriſto acetum in cruce dederunt. *Et ad teram proſternent te*, turres & loca munitiora diruendo: & cuncta ædificia ad terrã deiiciendo: & hoc in uindictam, quia corpus Chriſti mortuum oportuit ſepeliri in terra, *& filios tuos*, id eſt Iudæos qui in te ſunt geniti, ſeu habitatores tuos *proſternent*, ad terram: aliquos occidendo, aliquos captiuando: & hoc in uindictam, quia Chriſti filios Apoſtolos perſecuti ſunt: *non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*, ſcilicet funditus euertendo: & poſt omnia in perpetuum ſunt diſperſi, quia noluerunt ſub alis Chriſti in fide eccleſiæ congregari. Cui etiam ex qua culpa fuerit pœna illata, ſubiungitur, *eo quòd non cognoueris*, quia malitia & inuidia excęcante, cognoſcere noluiſti, *tempus uiſitationis tuæ*: id eſt, mei aduẽtus in carnẽ: ueni enim uiſurus, & ſaluaturus te: quod ſi cognoſceres, & in me crederes, eſſes pacata Romanis, & ab omnibus erepta periculis. Si enim tempus gratiæ in aduentu Chriſti cognouiſſet, Chriſto credidiſſent, nec ſupradictas calamitates ſuſtinuiſſent: ſicut omnes qui in Chriſtum crediderunt, tunc euaſerunt. Secundum ſenſum allegoricum, ciuitas hæc eſt eccleſia, quæ tempore Antichriſti, ſic anguſtiabitur & proſternetur, quòd pauci audebunt ſe Chriſtianoſ confiteri: quam eccleſiam Chriſtus uiſitat, quandocunque ad bonum eam excitat. Sed eccleſia pro maiori parte non cognoſcit hoc cũ effectu: propter quod Antichriſti perſecutio ſuper eam uenit, ad purgationem electorum, & damnationem reproborum. Secundum uerò ſenſum moralem, iſta ciuitas eſt anima peccatoris, ſuper quam flet Chriſtus fletu compaſſionis. Si uerò conſideraret anima ſtatum ſuæ culpæ, & quem ſtatum pœnarum in futuro expectet: ipſa cum Chriſto ſemetipſam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentinæ conſiderationem: diſtricti iudicij timorem, & pœnarum inferni anxietatem: quæ uallatur in morte, & anguſtiabitur à ſpiritibus malignis, ut euadendi aditum inuenire non poſſit: & eius filij proſternentur. i. cogitationes quibus promittebat ſibi longam uitam, honores, diuitias: & huiuſmodi fruſtrantur. & non relinquetur in ea lapis ſuper lapidem, quia omnis ab illa cogitationum ſuarũ conſtructio diſſipabitur, eo quòd non cognouerit tempus uiſitationis ſuæ, cùm Dominus eam inuitaret ad emendationem uitæ. Vnde ſecundum Gregorium, quòd iuxta hiſtoriã Dominus ſemel egit, hoc quotidie per electos ſuos in eccleſia agit: plangit enĩ reprobos qui neſciunt cur plangantur: ſed in malis exultant & lætantur: qui ſi damnationem ſuam, quæ eius imminet, præuiderẽt: ſemetipſos cum lachrymis electo-

Marginal notes: Eccl. 11. — Pax mundana. — Dies cur ſingulariter & pluraliter dicitur. — Allegoricus ſenſus. — Moralis. — Gregorius hom. 39. in euang.

electorum plangerent, qui in peruerſitate ſua diem ſuam hic habet cum pace, quia tranſitorio gaudent in tempore, & nulla uenturæ pœnæ terrentur formidine. Supplicia autem ſequentia: nunc ab oculis eorum abſcondita ſunt. Quia futura quæ temporalem lætitiam perturbant præuidere refugiunt. Vnde & ſi qua eſt præſentis temporis, ita eſt agenda lætitia, ut nunquam amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria. *Venient autem dies,* quando ad ultionē & ſupplicia ducentur. *Quia non cognouerunt tempus uiſitationis ſuæ.* Peruerſam enim animam Deus uiſitat quotidie præcepto, aliquando flagello, aliquando uerò miraculo: ut & uera quæ neſciebat, audiat: & aut dolore compuncta tedeat, aut beneficijs deuicta, malū quod fecit erubeſcat. Sed quia ſuperbiens contemnit, & uiſitationis ſuæ tempus non cognoſcit: illis in extremo uitæ inimicis traditur: cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ ſocietate colligatur: unde cogitandum ualde eſt, quantum erit nobis terribilis hora noſtræ reſolutionis, qui pauor mentis: quanta tūc omnium malorum memoria, quæ obliuio tranſactæ fœlicitatis, quæ formido & cōſideratio iudicis. Quid ergo eſſe nobis de præſentibus ad delectationem debet? quando ſimul cunctis tranſeuntibus non ualet tranſire quod imminet, quando & hoc funditus finitur, quod diligitur: & illud incipitur, ubi dolor nunquam finitur. Præter hanc ſententiam Gregorij, poſſunt prædicta & aliter accipi: nam moraliter in culpa peccator primo uallatur, per hoſtis ſuggeſtionē exteriorem. Secundò circundatur, per interiorem carnis impulſionem. Tertiò coanguſtatur, per delectationis inflammationem. Quartò ad terram proſternitur, per cōſenſum interiorem. Quintò filij occidūtur, per operum bonorum mortificationem. Sextò omnino diruitur, per peccati perpetrationē exteriorem. In pena uerò, primò uallatur per exteriorem tribulationem. Secundò circundatur, per proprij corporis infirmitatem. Tertiò anguſtiatur, per animi & conſcientiæ anxietatem. Quartò ad terram proſternitur, per ſalutis deſperationē. Quintò filij occiduntur, per propinquorum dolorem & deſolationem. Sextò totaliter euertitur, per mortem. In morte quoq; uallatur & circundatur à dæmonibus: coanguſtatur à peccatis: dæmones enim omnia peccata non ſolum operis, uerumetiam locutionis & cogitationis ad memoriam ſibi reuocant: ut ad deſperationem trahant: tunc etiam ad terram proſternitur, quia corpus incineratur, & anima in infernum detruditur: & filij, id eſt opera uel imitatores eius, ut ſint ſecum in pœna, ſicut fuerunt in culpa: & lapis ſuper lapidem non relinquitur, id eſt, cogitatio ſuper cogitationem quæ contra eum non adducatur. Quia ſecundum Gregorium, Ab anima peruerſa omnis conſtructio cogitationum diſſipatur: tunc enim ut in Pſal. dicitur: *Omnes cogitationes impiorum peribunt:* & omnes machinationes ceſſabunt. Fleuit ergo nunc bonus Dominus Ieſus: ſed & pro ſummę pietatis dulcedine referanda, ipſe fons totius miſericordię non ſolum ſemel, ſed pluries fleuit, & ex illis piisſimis oculis ad omnium expiationem peccatorum lachrymarum flucta uberrimè manando effudit. Legitur enim Dominum Ieſum fleuiſſe. Primò ex infantuli neceſsitate, in natiuitate, ſecundū illud Sapientiæ: *Primam uocem ſimilem omnibus emiſi plorans.* unde cantat eccleſia: Vagit infans inter arcta poſitus præſepia. Secundò, ex immēſo amore, in Lazari ſuſcitatione, ex nimia compasſione. Tertiò, in hac ſolenni proceſsione. Quartò, ex in-

Viſitatio Domini.

Pœna peccatoris.

Dæmonum in morte tentatio.

Gregorius hom. 39. in euang.

Pſal. 145.

Fletus Chriſti.

Sapien. 7.

A timo dolore, in ſua paſsione preces cum lachrymis offerens ad Deum. Hęc ſunt quatuor flumina de paradiſo egredientia, ad totius mundi ablutionem, refrigerationem, potationem, & fœcunditatem. Hi quatuor fletus ſaluatoris poſſunt referri ad quatuor ſpecies fletus, quæ quaſi quatuor fluuij paradiſi animam irrigant & fœcundans. Primus eſt fletus, pro incolatu præſentis miſeriæ. Secundus eſt fletus compunctionis. Tertius, compasſionis. Quartus, pro dilatione patriæ. Primam fletus ſpeciem, ſignificat fletus infantiæ ſaluatoris. Vnde Auguſtinus: Puer qui naſcitur incipit à ploratu, lachrymæ ſunt teſtes miſeriæ: nondum loquitur, & iam prophetizat. Fletus in cruce, ſignat fletum compunctionis, quem debent habe-

B re illi qui ſunt in cruce pœnitentiæ. Vnde Auguſtinus: Sciat ſe culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, uel damna rei temporalis, & dolorem peccati non oſtendit in lachrymis. Fletus ſuper deſtructione ciuitatis, ſignat fletum quo flere debemus ſuper miſerorum calamitatibus, & animarum ruinis, & perditionibus. Vnde Iob: *Flebā ſuper eo, qui afflictus erat,* &c. Fletus ſuper Lazarum, qui ad uitam erat reuocandus: & cui gloria erat differenda: ſignat fletum pro dilatione patriæ. Vnde Pſal. *Heu mihi quia incolatus meus prolungatus eſt.* In fletu autem Domini, oſtenditur quantum flere debeant qui peccant, quando ſic fleuit qui nunquam peccauit. Vnde Caſsio. Vbi prin-

C ceps tanta afflictione plangebat, quis illo flente non fleret: eo gemente non gemeret? Et notandum quòd ſeptem mala quaſi uentura ſunt peccatori, per quæ ſi ea cogitaret, ad fletum incitari poſſet. Primum eſt, ſpoliatio omnium, quæ fit ei in morte, de quibus nihil ſecum feret. Secundum eſt, occurſus inimicorum, qui apprehendent eum inter anguſtias. Tertium eſt, amiſsio ſtatus pęnitendi & miſericordiam conſequēdi. Quartum eſt, magna confuſio, cuius confuſionis cauſa poterit eſſe operum denudatio, uel beneficiorum Chriſti exprobratio, uel Dei & ſanctorum deriſio. Quintum eſt, ſeparatio reproborum ab electis. Sextum eſt, excluſio à gloria. Septimum eſt, gehennalis pœnæ miſeria. Et ualde flendum eſt pro pecca-

D tis, propter multa quę peccata inducunt peccātibus. Per peccata enim homo Deum offendit, conſortiū ſanctorum & angelorum amittit, ſuffragia eccleſiæ perdit: animam interficit diabolo ſe ſubiicit, & in infernum ſe demergit. Conſpice igitur bene ipſum Dominum Ieſum nunc flentem: & ſi potes fleas cum eo: flet enim largiter & fortiter, quia non ſimulatè, ſed uerè de ipſis dolebat. Corde enim amaro dolebat & flebat illorum periculum æternale & excidium temporale, quia non cognouerunt tempus uiſitationis ſuæ: quando per incarnationis myſterium uiſitauit eos oriens ex alto, ut ipſum Dominum ac prædicationem eius reciperent, ſed magis uſque ad mortem

E eum perſecuti ſunt. O cor durum uæſanum & impiū, & tanquam uera uita priuatum, omnino plangendū: cur more phrenetici, flente ſuper te ſapientia patris, in tantis miſerijs lętaris & rides? Conſidera lachrymātem medicum tuum, & ut luctum unigeniti fac tibi planctum amarum. Deduc quaſi torrentem lachrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, nec taceat pupilla oculi tui. Conſpice etiam diſcipulos, quàm libenter & diligenter uadunt ſemper iuxta eū, cum timore tamen & reuerentia. Ipſi ſui barones & milites, comites, domiceli, & dexteratores. Nec debes credere quòd ipſo flente alij ſe potuerint à lachrymis continere. Nobis fratres iſtæ lachrymæ Domini fiunt

Ioan. 11.

Hebr. 5.

Auguſti. ſermo. 26. de uerbis Apoſtoli.

Iob. 30.

Pſal. 119.

Mala ſepte peccatori uentura.

Contemplatio.

fiunt ut magiſtrum imitemur: & ab hoc tanto præce ptore noſtro diſcamus quid in noſtrorum inimicorũ morte,& ruina agere debeamus. Vnde & ipſe ait:
Lucæ 6. *Diligite inimicos ueſtros: benefacite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus uos,& calumniantibus uos.* Non tantum muros ciuitatis perituræ, ſed & animarum ruinam & perditionem flebat Ieſus: nobisq; exẽplũ dabat quid in tali negocio facere debeamus, cùm peccatorem aliquem in æternam damnationem ruere uidemus: de tali enim Domini noſtri Ieſu Chriſti exempla ſequentes, nos quoque flere debemus: & tãto amplius flere, quanto ipſe de ſeipſo flere ignorat.
Compaſſionis meritus. Si enim ſuas infirmitates intelligeret, & calamitates quæ ei ſuperuenturæ ſunt cognoſceret, utique & ipſe plus alijs de ſe fleret. Iſte fletus Domini compatientis ciuitati de miſeria, quæ illi imminebat præfiguratus fuit olim in lamentationibus Hieremiæ, qui deſolationem eiuſdem ciuitatis, per Romanos futuram, deflebat: ſic & nos in afflictione proximorum, etiam inimicorum, ex compaſſione flere debemus: exemplo Chriſti, qui compaſſus eſt ſuis inimicis. Plus eſt compati afflictis, quàm bona temporalia erogare: & impoſsibile eſt illum gratiam & miſericordiam non mereri, qui ſcit afflictis compati, & eorum peccata deflere. Intrauit ergo Ieſus Hieroſolymam, cum iſto triumpho & honore turbarum, per ſupradictam portam auream, quę eſt ad pedes templi, à parte uallis Ioſaphat. Hoc, ſecũdum Chryſoſtomum, ipſe faciebat, non pompam quandam oſtendens: ſed & prophetiã implens, & diſcipulos, propter mortem contriſtatos, conſolans: & monſtrans quoniam hoc pati uolens. Vbi Rabanus: Hic introitus eius in Hieruſalem fuit ante quinque dies Paſchæ: ubi notanda eſt concordia, non ſolum in rebus, ſed etiam in temporibus ueteris & noui teſtamenti. Decima enim die menſis primi agnus, qui in Paſcha immolaretur, domum introduci iuſſus eſt: quia & Dominus decima die eiuſdem menſis: hoc eſt ante quinque dies Paſchæ, ciuitatem in qua pateretur, erat ingreſſurus. *Et cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam*, ut exhiberet ſalutem: *commota eſt*
Pſal. 23.a *uniuerſa ciuitas, dicens, quis eſt hic?* per hoc ſignificatũ fuit quòd intrante Ieſu in Hieruſalem cœleſtem, angeli dicturi erant, quis eſt iſte rex gloriæ? Vnde Ori-
Origenes tracta. 15. in Matt. genes: Sed & quando intrauit Ieſus Hieroſolymam ueram: admirantes uirtutes cœleſtes, dicebant: Quis eſt iſte rex glorię? Hęc Origenes. Dicebant ergo, *quis eſt hic*: quaſi dicerent, iſte nõ eſt talis ac tantus quòd talia deberent ſibi exhiberi. Mirabantur enim turbæ frequentiam, neſcientes de eo ueritatem: cui obuiam
Chryſoſto. ho. 38. operu imperf. cum laudibus occurrunt. Vnde Chryſoſtomus: Meritò commouebantur, uidentes rem mirabilem. Homo laudabatur quaſi Deus, ſed Deus laudabatur in homine: puto autem quòd nec ipſi qui laudabãt, ſciebant quid laudabant: ſed ſpiritus ſubitò ingreſſus in eos, neſciente anima, ueritatis uerba fundebat. Hæc Chryſoſtomus. Principes itaque ſacerdotum, & maiores indignabantur de reuerentia Chriſto exhibita: & ob hoc tota ciuitas dicitur eſſe commota. quia factum maiorum, dicitur eſſe factum totius ciuitatis, uel alterius communitatis. *Populi autem*, id eſt ſimplices & uulgares, quaſi rationem de contrario reddentes, *dicebant: hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ*: immo Dominus prophetarum: & ideo ſcilicet meritò debet honorari. Ecce confeſsio Dei à minoribus incipit, ut ad maiores perueniat. Vbi Hieronymus:
Hierony. in cap. 21. Matthæi. Alijs autem ambigentibus uel interrogantibus, uilis plebecula confitetur. *quia hic eſt Ieſus propheta à Na-*

A *zareth Galilææ*. A minoribus incipiunt, ut ad maiora peruenient: prophetam enim eum dicũt, quem Moyſes ſui ſimilem dixerat eſſe uenturum: à Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat: ut flos campi nutriretur in flore uirtutum. Hæc Hieronymus. Et poſtquam Dominus ingreſſus eſt Hieruſalem, remiſit animalia ad locum ſuum. Memoriam huius proceſſionis dominicæ, recolit eccleſia illa die. Egrediuntur enim fideles cum ramis, quaſi obuiam Domino, extra muros uel ſepta, uſque ad crucem aliqui uadunt: in qua & ramos quos geſtant affigentes deponunt, quaſi diceret eccleſia: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in* Galat. 6.
cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quandoque autẽ ideo
B eunt, & uſque ad crucem: quaſi ſic oſtendatur eis nõ eſſe ſperandum in quantalibet gloria mundi: qui extrema gaudij luctus occupat: & deinde cum cruce in Prouer. 14.
ciuitatem regrediuntur, pro eadem ſignificatione illa die gaudio proceſsionis ſubditur euangelium dominicæ paſsionis: fortè quia & Dominus exultationi inſeruit lamentum, & nos proceſsioni paſsionem: quia paſsio fuit cauſa euerſionis, pro qua fleuit. In Triũphus
proximo ergo bella acturus, & de hoſtibus triũphaturus, cũ triũpho & gloria, & ad impiã ciuitatẽ, & ad Chriſti.
locũ certaminis Dñs uenit: & certus de uictoria ante bellũ, quod fieri nõ ſolet, triũphum ſuſcepit: unde & rami palmarũ, cũ quibus glorioſè ſuſceptus eſt, propinquam uictoriam ſuper principem mundi ſignãt.
C Hodie ergo mater eccleſia, duas recolit proceſsiones. Proceſſiones duæ diuerſæ.
Prima fuit, quia Iudæi Chriſtum à monte Oliueti, uſque Hieruſalem cum ramis oliuarum & palmarum, & magnis canticis aſſociauerunt: & iſta proceſsio magnæ reuerentiæ, & honoris fuit: & hanc eccleſia in euangelio hodierno repræſentat. Secunda eſt, quia Iudæi Chriſtum ad Hieruſalem ad montem Caluariæ, cum magnis opprobrijs & irriſionibus deduxerunt: & iſta proceſsio fuit magnæ ignominiæ & doloris: & hanc repręſentat eccleſia in paſsione hodierna. In iſtis proceſsionibus oſtẽditur magna in Iudęis multiplicitas uoluntatis. Nam in prima cum magna reuerentia & deuotione ipſum ſupra aſellum poſuerunt. In ſecunda ipſum cum magna ignominia in pa-
D tibulo ſuſpenderunt. In prima, ueſtimenta ſua in uia ſtrauerunt: in ſecunda, Chriſtum ſuis ueſtibus expoliauerunt. In prima ramos oliuarum & palmarum ſibi obuiam portauerũt: in ſecunda ſpinas acutiſsimas eius capiti affixerũt. In prima appellauerunt eum regem: in ſecunda negauerunt eum, dicentes: *non habemus regem niſi Cæſarem* In prima appellauerunt eũ ſal- Ioan. 19.
uatorem dicentes: oſanna, id eſt ſalua obſecro: in ſecũda negauerunt ipſum ſaluatorem: quòd dixerunt qui ſeipſum ſaluare non poterat. In prima dixerũt ipſum eſſe benedictum: & in nomine Domini, ſcilicet patris ueniſſe in mundum: in ſecunda dixerunt ipſum eſſe malefactorem: & ideo ſe tradidiſſe eum & crucis pa-
E tibulo affigendum. Ecce quanta inſtabilitas in iſtis fuit: quia quem tantum honorauerunt, poſt modicũ ignominioſè tractauerunt. Sed propter gloriæ pro- Proceſſionis cauſa.
ceſsionem, maiorem habuit ex conſequenti uituperio confuſionem. Vnde Bernardus: Quid fuit quod Bernardus ſermo. 2. in Ramis palmarum.
proceſsionem habere uoluit, qui mox futuram nouerat paſsionem? Proceſsio quidem meritò repręſentatur hodie, quia hodie facta fuit. Paſsio uerò cur addita eſt, quam ſexta feria conſtat eſſe ſecutam? fortè Idẽ ſermone primo.
ut amarior eſſet paſsio, quam proceſsio præceſsiſſet. Et iterum: Non ſine cauſa tam noua proceſsio mira quadam coniunctione additur paſsioni. Nam proceſsio plauſum habet: paſsio uerò planctum. Videamus

Aduentu 1. mus quid conferat iſta coniunctio. Vtique ut diſcamus in nulla unquam huius ſeculi lætitia habere fiduciam: ſcientes quoniam extrema gaudij luctus occupat: ſed in die bonorum, non immemores ſimus malorum. His enim mixtum eſt præſens ſeculum, non ſecularibus tantum, ſed etiam ſpiritualibus uiris. Ideo qui cœpit prius facere quàm docere: non modo uerbis, ſed etiam exemplis oſtendens, quia, *omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni*: proceſſionis uoluit gloria ſublimari, quãdo ſibi imminere cognouit diem ignominioſiſſimæ paſſionis. Spiritualibus autem ſpiritualia comparantur: in proceſſione quidem, cœleſtis patriæ repræſentamus gloriam: in paſſione uerò, monſtramus uiam. In proceſſione rapiemur in nubibus obuiã Chriſto in aëra, quando ſuſcipietur in cœleſti Hieruſalem Chriſtus Dominus applaudentibus & acclamantibus undique populis utriuſque teſtamenti, quaſi qui præcedebant & qui ſequebantur: benedictus qui uenit in nomine Domini. In proceſſione conſideraſti quò properandum ſit, diſce in paſſione quò eũdum ſit. Tribulatio enim præſens, uia uitæ eſt: uia gloriæ, uia regni. Tolerabilem proinde laborem paſſionis, reddit gloria proceſſionis: quoniam amanti nihil eſt difficile. Hæc Bernardus.

Eſa. 40. *1. Cor. 2.* *1. Theſſ. 4.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui uerbo & exemplo magis docuiſti nos flere quam ridere: obſecro te per beatiſſimas lachrymas, & omnes miſerationes tuas, doce me ut peccata mea & pericula imminentia ſemper uideam & cognoſcam: ne inimici mei ſcilicet dæmonum ſuggeſtiones, temporalium rerum pulchritudines, & carnales uoluptates circundent, coanguſtent, & ad terram proſternant me: ne filios ſcilicet ſenſus, cogitatus, & actus meos, & ordinem uirtutum deſtruant; ut inde laudem te, & confitear nomini tuo altiſſime. Amen.*

De eiectione uendentium & ementium de templo. Cap. XXIX.

Matt. 21. Marci. 11. Luca. 19. Ioan. 2.

VENIT autem Ieſus directè ad templum & intrauit in ipſum. Vbi nota quod templum accipitur aliquando pro domo templi, quod diuidebatur in duas partes: una pars uocabatur ſanctum, ubi prope oſtiũ ſanctiſanctorum erat altare incenſi, ſeu thimiamatis, auro tectum: menſa propoſitionis, & candelabrum: alia pars erat ſanctumſanctorum, ubi erat arca teſta-

A menti, & duo cherubin. Illam partem quæ dicebatur ſanctum, intrabant quotidie ſacerdotes ad offerendum incenſum, & nulli alij. Intra ſanctumſanctorum ſolus ſummus pontifex intrabat, & ſemel in anno. Aliquando autem accipitur templum largè, pro quadam platea quadrata ante templum, muro clauſa & dicebatur atrium ſacerdotum, ubi ſub diuo erat altare holocauſtorum ære coopertum: & iſtud intrabant non ſolum ſacerdotes, ſed etiam Leuitæ eos in excoriatione, & ablutione hoſtiarum & conſimilibus adiuuantes: uulgares autem homines illud non intrabant, ſed ad oſtium illius atrij animalia uiua ſacerdotibus offerebant. Iſta autem duo loca non intrauit Chriſtus, quia non erat ſacerdos, nec leuita. Sed præ-

Altare holocauſtorum.

B ter iſta duo loca erant adhuc duo alia, ubi homines ſub diuo in oratione erant, & in uno uiri, & in alio mulieres orabant, & iſta atria uocabantur nomine templi: & de hoc dicitur quòd Ieſus intrauit in templum Dei: ac Petrus & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. *Intrauit autem Ieſus* protinus *in templum*, præcipuè propter tria. Primò, ſecundum Bedam, ut doceret nos formam religionis, quam ſequamur: ſcilicet ut quocunque pergimus, primò domum orationis, ſi ibi eſt, adeamus: & per orationes Deo commendati, ſic ad agenda negocia ſecedamus. Secundò, quia locus publicus erat, ubi poſſet inueniri: oſtendens ſe non inuitè, ſed ſponte pati.

Act. 3. *Beda I cap. 21. Matt. Cur Chriſtus teplũ ingreditur.*

C Tertiò, ut oſtenderet quòd ruina urbis & populi, pro qua fleuerat, maximè ex ſacerdotum culpa fuit: & inde radix perditionis proceſſit. Hoc profectò innotuit, cùm poſt malorum imminentium enarrationem protinus templum ingreſſus eſt, ut de illo uendentes & ementes eiiceret: in ſignum quòd ſacerdotes, tanquam indigni, eſſent de templo & officio eiiciendi. Sicut enim templum eſt in ciuitate: ita uita ſacerdotum in plebe. Vnde ſecundum gloſam: Simonia ſacerdotum, cauſa fuit deſtructionis Iudæorum. Sacerdotes enim auaritię ſuæ conſulentes, in porticibus & atriis templi hoſtias cuiuſcunque generis uendebant: ne uenientes uictimas non habentes nihil offerrent, ſi hoſtias pręſtò non inuenirent:

Simonia deſtruxit Hieruſalẽ.

D & hoc faciebant ut uendita iterum oblata reciperent: & ne pauperes non ſolum hoſtias, ſed & unde emerent non habentes, excuſationem pecuniæ non habitæ prætenderent: poſuerant ibi nummularios, qui mutuam ſub cautione & ſpe alicuius doni pecuniam darent: ſed quia lex non patiebatur ut à fratribus ſuis uſuras acciperent: ideo quod non audebant dare ad uſuram, dabant nomine collibiorum, ut ſic pro nummulariis collibiſtas facerent. Collibia autem dicuntur apud eos uilia munuſcula, ut ciceris, & uuæ paſſæ, & pomorum, & his ſimilia. Collibiſtæ igitur licet pro illa accommodatione pecuniæ, non reciperent pecuniam ultra ſortem: recipiebant tamen munera uel xenia, quaſi quod in nummo non li-

Collibia.

E cebat, in his rebus quę nummis coemuntur liceret: quod prohibuit Ezech. dicens: *Vſuram & omnem ſuperabundantiam non accipietis.* Sic & hodie multi prædictis ſunt ſimiles, uſuram & ſimoniam ſub nomine charitatis, uel gratitudinis palliantes. Valde periculoſum eſt munera accipere: quia hoc eſt libertatem uendere. Vnde Seneca: Quædam gratuita nobis uidentur, quæ cariſſimè conſtant: pro quibus noſmetipſos impendimus, quæ emere nollemus ſi nobis domus noſtra pro illis eſſet danda: ſi amænum aliquod fructuoſum ue prædium: ideo nihil eſt cuiq; ſe uilius. Noſtri eſſemus, ſi iſta noſtra non eſſent:

Ezech. 18. Vſura palliata. *Seneca.*

quiſquis

quiſquis noſtrum tutam agere uitam uolet, iſta uiſcata beneficia deuitet, in quibus miſerrimi fallimur. Sapiens cùm primò uidet munuſcula, à theatro ſurgit, & ſcit magna paruo conſtare. uilem prædam, magno incommodo luimus. Beneficium accipere, libertatem uendere eſt. Hæc Seneca. ubi Chryſoſtomus: Hoc erat proprium boni filij, ut ueniens primò ad domum curreret patris, & illi honorē redderet qui genuit eum. Et tu imitator Chriſti factus cùm in aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primum ante omnem actum ad eccleſiam curras: & hoc erat boni medici, ut ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſanandam, primum ad originem paſsionis intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur: ſic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primum ingreditur ad infirmum, de ſtomacho eius interrogat, & eum componere feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus ualidū erit: ſi autem diſsipatus fuerit, totum corpus infirmum eſt: ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota eccleſia floret: ſi autem corruptum fuerit, fides marcida eſt. Cor enim & ſtomachus, ſacerdotium intelligitur: quia in rebus ſpiritualibus per eas totus populus gubernatur. Sicut enim cor ſapientiæ locus eſt: ita ſacerdotes receptacula ſunt ſapientiæ ſpiritualis. Et ſicut ſtomachus accipiens cibum, coquit eum in ſemetipſo, & per totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis, per ſcripturas, ex Deo: & coquentes eam in ſe: id eſt, tractantes & meditantes apud ſe: uniuerſo populo ſubminiſtrant. Videte ergo ſacerdotes quomodo uos componatis in uerbo & opere, quoniam ſicut in corpore ſi aliquod infirmitatum fuerit membrum, non omnino languet & ſtomachus: ſi autem ſtomachus langueſcit, omnia membra inueniuntur infirma: ſic ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omnino peccant ſacerdotes: ſi autem ſacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo ſi unuſquiſque Chriſtianorum pro ſuo peccato dat rationem, ſacerdotes autem non tantum pro ſuis: ſed & pro omnium peccatis daturi ſunt rationem. Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, intellexit ſtudioſus agricola, quia læſionem in radice habet. Nam uerè quemadmodum cùm uideris arborem pallentibus foliis marcidam, intelligis quia aliquam culpam habet erga radicem: ita cùm uideris populum indiſciplinatū & irreligioſum, ſine dubio cognoſce quia ſacerdotium eius non eſt ſanum. Hæc Chryſoſtomus. Valde ergo deflendi ſunt clerici quādo cadunt: quia eorum caſus eſt magis periculoſus. Vnde Chryſoſtomus: Nihil intantum deſtruit eccleſiam Dei: ſicut clericos laicis eſſe deteriores. Cernens ergo Dominus in domo patris ſui negociationem ſeu latrocinium iſtiuſmodi: ardore ſpiritus concitatus, fecit ſibi flagellum de funiculis, & eiecit ipſe Dominus templi uendentes & ementes de templo, cum hoſtijs ſuis: & menſas trapezitarum, & cathedras uendentium columbas euertit: nec aliquod uas Deo nō dicatum & ſacratum, mercandi gratia per templum transferri permiſit. Interdixit quidem de uaſis mercationis, & humanis uſibus applicandis: non de uaſis Deo dicatis: quia uaſa diuino cultui deputata, debebant ibi, & non alia eſſe. Ergo nec cophini, uel alia utenſilia communia, per eccleſiam debent deportari. Vnde Beda: De uaſis dicit illis, quæ mercandi gratia inferebantur. Cæterum abſit, ut uaſa Deo dicata Dominus eiiceret de templo, uel introferri prohibe-

Chryſoſto. ho. 37. operis imperf.
Templum primò petendum.

Sacerdotes cordi & ſtomacho ſimiles.

Chryſoſto. hom. 40. operis imperfecti.

Vaſa à Domino proſcripta è templo.

Beda ſuper 11. Marci.

A ret in templum: ſed potius ubi futuri ſibi examinis inſigne prætendit exemplum, immunda & prophana eliminata uaſa de templo, ac ne amplius inferantur prohibet, quando non ſolum de eccleſia omnes repellet, ac deturbabit reprobos: uerumetiam ne ultrà ad turbandam eccleſiam intrent æterno eos uerbere compeſcit. Sed & in præſenti hæc eſt uera domus Domini: id eſt, cordis fidelium purificatio, ut non tantum peccata, quæ inerant, diuinitus immiſſa compunctio tollat: ſed etiam ne ultrà repetantur, diuina in eis gratia perſeuerans adiuuet. Hæc Beda. Et hæc fuit ſecunda eiectio. Bis enim legitur Dominus hoc feciſſe, ad ſignificandum, quòd eiiciendi ſunt tales ab eccleſia militante per ſententiam, & à triumphante per pœnam.

B Vbi Theophilus: Hoc etiam Dominus fecit in principio prædicationis ſuæ: & nunc iterum illud fecit quod ad crimen & in maximam redargutionem Iudæorum redundat: quia non fuerūt ex priori admonitione caſtigati: & cùm Dominus hoc totiens fecerit, ipſi minimè ſe correxerunt. Vnde Chryſoſtomus: In quo minor eſt excuſatio Iudæorum: quoniam cum bis hoc idem feciſſet, morabantur tamen in ſua dementia. Hæc Chryſoſto. Vnde in prima eiectione eiecit tantum uendentes: & ex hoc nobis datur fiducia impetrandi: ut quid enim uellet Dominus ibi nos orare: niſi ipſe uellet nos audire? hîc autem durius agendo, etiam ementes qui

C numero erant plures. In prima etiam expulſione, eos appellauerat negociatores: ſed ut ſtatim patebit, hîc acrius reprehendendo, appellat latrones: dans per hoc exemplum prælatis, quòd durius debent arguere ſecundum peccatum, quàm primum: quia grauius eſt (cæteris paribus) ratione ingratitudinis. Hîc etiam & in prima eiectione maior ſerioſitas, & rigor & auſteritas de Chriſto exprimitur, quàm nuſquam alibi de eo legitur: quia ſecundum Chryſoſtomum, in proprijs iniurijs eſſe quempiam patientem, eſt laudabile: iniurias autem Dei diſsimulare, nimis eſt impium. Vnde Chriſtus iniurias ſuas patienter ſuſtinuit: iniurias autem patris ſui nullatenus diſsimulauit. Hæc flagellatio & eiectio malorum de templo,

D olim præfigurata fuit in Heliodoro, qui cùm audacter manu armata templum intraſſet, ut illud ſpoliaret: quidam aduenientes eum flagellauerunt, & tanquam mortuum reliquerunt. Heliodorus flagellatus fuit propter templi ſpoliationem, Iudæi propter uſuræ palliationem. Moraliter autem per hunc actum Chriſti datur intelligi, quòd Deus quotidie ſuam eccleſiam intrat, & qualiter ibi unuſquiſque conuerſetur attendit. Caueamus ergo ne in ea riſibus & fabulis uel aliis illicitis uacemus: ne improuiſus ueniens nos flagellet, & de eccleſia ſua ac demum de regno eiiciat & expellat. Nam qui peccata peccatis addit, quaſi funem quo hîc uel in futuro flagellatur, uel ligetur, connectit. Funiculi ergo quibus mali eiiciun-

E tur, ſunt incrementa actionum malarum: quia funiculis peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringetur. Vnde Auguſtinus: Ergo quando aliquid patiuntur propter iniquitates ſuas, hi qui uel fictè bonum, uel apertè malè faciunt in eccleſia: agnoſcant quia Dominus fecit flagellum de reſticulis peccatorum ſuorum, & admonet eos ut mutent ſe, ne ſint negociatores: ne tandem audiant, ligate illis manus & pedes, & proiicite in tenebras exteriores. Hæc Auguſtinus. In hoc quòd Dominus expulit de templo boues, & oues, & nummularios, & uendentes columbas euertit, myſticè deſignatur quòd prælati conſtanter

Eiectio ſecunda acrior.

Chryſoſto. hom. 68. in Matt.

Auſteritas in hoc facto Chriſti.

Chryſoſto. hom. 5. operis imperf.

Heliodorus.

Moralis.

Prouer. 5. d

Auguſti. tracta. 10. in Ioann.

ter debent reprimere hypocritas, pelles ouinas ſimulantes, tyrannos cornu ſuæ potentiæ bonos uentilãtes: uſurarios & ſimoniacos dona ſpiritus ſancti, quæ per columbam intelliguntur, uendentes. Maxime autem ex hoc facto Domini enormitas ſimoniacæ prauitatis oſtenditur: quia nuſquam alibi corporaliter reſtitiſſe, & alios impuliſſe uel eieciſſe narratur. Si igitur eum in hoc quoque imitari uolumus, ſi non aliter poſſumus, etiam violenter ſimoniacos ab eccleſia pellere debemus: ſi tamen uires ſuppetãt, quibus hoc ſine eccleſiæ detrimẽto facere ualeamus. Audite hæc ſimoniaci, audite negociatores nephandi: aut à negocijs ceſſate, aut de templo exite. Vos nũmularii eſtis, uos columbas & gratiam ſancti ſpiritus uenditis, uos ſine nummo, & precio nihil agitis. Omnes quidem ſimoniaci à templo Dei uel ante humanos, uel ante Dei oculos eijciuntur, & Dei dono priuantur. Similiter clerici & religioſi, qui in templo Dei ſunt deputati: ſi ſecularibus & terrenis negocijs ſe implicent, merito eiectionem à Deo, & eius indignationem timere debent. O quanta mala gerunt hodie in eccleſia: quæ ſi Dominus inueniſſet, utique grauiter tunc puniuiſſet. Vnde Beda: Eiecit commercia rerum humanarum de domo illa, in qua diuinas tantũ res agi, hoſtias & orationes Deo offerri, uerbum Dei legi, audiri, & decantari præceptum erat. Et quidem credẽdum eſt: quia ea tantum uendi uel emi repererit in tẽplo, quæ ad miniſterium neceſſaria eſſent eiuſdem tẽpli: iuxta quod alias factum legimus, cùm idem templum ingrediens inuenit in eo uendentes, & ementes oues, boues, & columbas: quæ nimirum omnia non niſi vt offerentur in domo Domini, eos qui de longè uenerant ab indigenis comparare credendum eſt. Si ergo Dominus nec ea uolebat in templo uenundari, quæ in templo uolebat offerri: uidelicet propter ſtudium auaritiæ, ſiue fraudis, quod proprium ſolebat eſſe negociatorum facinus: quanta putas animaduerſione puniret, ſi inueniſſet ibi aliquos riſui uel uaniloquio uacantes: aut alii cuilibet uitio mancipatos? Si enim ea quæ alibi liberè geri poterant, Dominus in domo ſua (uidelicet temporalia negocia) geri non patitur: quanto magis ea quæ nuſquam fieri licet plus cęleſtis iræ merentur, ſi in ædibus Deo ſacratis aguntur? Hæc Beda. Moraliter tempore iſto ſancto, appropinquante paſchate Iudæorum, id eſt confitentium, *aſcendit Ieſus Hieruſalem*, id eſt, cor humanum uel animam ſanctam, & deuotam, per gratię ſublimationẽ eleuatam: nam Hieruſalem in alto ſita eſt. Vnde dicitur, aſcendit. Templum in Hieruſalem, eſt eminentior pars animæ: puta ſuperior pars rationis, quę ſoli Deo & æternis debet intendere: illuc aſcendit Deus per effectum ſacramenti, uel etiam ſua præſentia ſpirituali animam uiſitando. Sunt autẽ quatuor præcipuè quæ Chriſtus in templo ſpirituali non patitur, deſignata per quatuor quæ inuenit in templo materiali: & ſunt quatuor defectus etiam in uiris religioſis quandoque reperti. Primum, eſt nimia ſollicitudo temporalium in acquirendo ipſa & conſeruando: hoc ſignificatur per æs quod Chriſtus effudit de templo. Non autem ſollicitudo temporalium ſimpliciter prohibetur: ſed nimia. & ne in templo ſit, id eſt, in mente quæ ſolis æternis debet uacare. Vnde quando temporalia in hoc templo habẽtur, peccatur moraliter: quia creatura ponitur loco creatoris, & temporalia, loco æternorum. Secundum eſt, incautus uſus temporalium, & incircunſpecta conſideratio de euitandis periculis: quod ſignatur per bouem, qui cùm libenter her-

Simoniaci expellendi. — *Clerici ſecularibus dediti.* — *Beda in c. 11. Marci.* — *Morale.* — *Quatuor ex templo anima pellenda.*

A bas comedit, quandoque nociua in herbis abſconſa deuorat & deglutit. Sic plerũque accidit cùm utimur temporalibus, uolendo accipere id quod eſt neceſſarium: quia latet ſub neceſſitate ſuperfluitas & uoluptas. Tertiũ eſt timor inordinatus, & ſtolidus: quod ſignatur per ouem, in qua plus abundat priuatio intellectus quàm in alijs quadrupedibus: & ſi tempore tonitrui remanet ſola & fuerit impregnata, abortit præ timore. Sic homines nimis timidi, abortiunt fructum profectus ſpiritualis. Quartum eſt, inexpeditio uel tarda progreſsio, in expletione operum uirtuoſorum: & hoc ſignificatur per columbam, quæ nimis deliberat de uolatu, collum undique circunflectendo & circunſpiciendo ad quam partem ire uelit: ſed ſæ-

B pe interim ſagitta eam percutit, uel accipiter rapit: ſic accidit hominibus pigris & inexpeditis. Sed talia à Chriſto in ſuo ingreſſu à tẽplo animæ expelluntur: facit enim flagellum de funiculis tribus, quorum primus eſt infirmitas corporalis: ſecũdus, tribulatio cordialis: tertius, ex inſtinctu diuino admonitio ſpiritualis. Hoc flagello Chriſtus prædicta quatuor ab anima fugat & eiicit: & nihilominus cathedras & menſas euertit, ne facilè ingreſſum habeat: *& dixit eis*, quos de tẽplo eiecerat, *Scriptum eſt*, ſcilicet in Eſaia: *Domus mea*, iſt eſt, nomini & cultui meo dedicata, *domus orationis uocabitur*, non rapinæ uel furti, non negociationis & uanę locutionis, uel ſpectaculi. Et ex hoc datur

C nobis magna fiducia impetrandi. Vt quid enim uellet Dominus ibi nos orare, niſi ipſe uellet nos exaudire? In hoc etiam oſtendit ſe illis Deum eſſe: quia templum ſolius Dei eſt domus. Vbi Ambroſius. Deus enim templum ſuum non mercationis vult eſſe diuerſorium: ſed domicilium ſanctitatis. Et Origenes: In quo non debent uendere & emere: ſed orationibus tantum uacare, qui congregantur in domo rationis. Nemo ergo, ut ait Auguſt. in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factum eſt: unde & nomen accepit. Sed heu nunc domus Dei, domus diſſolutionis & cupiditatis poteſt uocari. Ideo ſubditur: *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*: latrones enim non curant niſi de lucris temporalibus, quocunque modo acqui-

D rant: & ideo in ſpeluncis ſe abſcondunt. Vnde Gregorius. Domus otationis, ſpelunca latrõnum facta fuerat: quia ad hoc in templo aſsiſtere nouerant, ut aut non dantes munera ſtuderent corporaliter perſequi, aut dantes ſpiritualiter necare. Templum quoque & domus Dei eſt ipſa mens, atque conſciẽtia fidelium. Quæ ſi quando in læſione proximi, peruerſas cogitationes profert: quaſi in ſpelunca latrones reſident. Et non iam domus orationis, ſed ſpelunca latronis eſt, quando relicta innocentia & ſimplicitate ſanctitatis, illud conatur agere, unde ualeat proximo nocere. Hæc Gregorius. Spelunca latronum, dicitur eſſe locus, ubi ſpolia quæ latrones rapiunt congregantur:

E & hoc fecerunt ſacerdotes de templo: quia non curabant de cultu Dei, ſed magis de excoriatione populi: & hoc per aſtutias varias & exquiſitas. Similiter & hodie clerici plus curant de ſuo lucro, quàm de eccleſiæ ſeruitio. Sicut enim magni latrones in ſpeluncis ſuis exiſtentes, quando ſciunt trãſire aliquos parum habẽtes, nõ exeunt de ſpeluncis: ſed mittunt famulos ſuos ad expoliandum illos: quando uerò ſciunt tranſire homines multum pecunioſos, currũt illuc de primis ad illos. Sic multi canonici & clerici, quando ſciunt lucrum magnum, currunt ad eccleſiam: ſed quando lucrum eſt modicum, remanẽt in domibus, & ſe ſubtrahunt, ac clericos ſuos ad eccleſiam mittunt. Et

nota

Ouis. — *Funiculus flagelli triplex.* — *Eſaia 56.* — *Ambroſius in cap. 19. Luca.* — *Origenes tomo 11. in Ioan.* — *Auguſti. ſermone de templi dedicat.* — *Spelunca latronum.* — *Gregorius ho. 39. in euang.* — *Clerici latronibus ſimiles.* — *Eccleſia uſus quadruplex.*

nota quadruplicem uſum eccleſiæ: quia primò eſt domus reconciliationis, quò ad pœnitentes: ſecundum illud Geneſis, non eſt hîc aliud, niſi domus Dei & porta cœli. (Gene. 28.) Secundò, orationis, quò ad proficientes: ſicut dicitur hîc. Tertiò inſtructionis quò ad perfectos: ſecundũ illud Eſaiæ: (Eſaia 2.) *Venite aſcendamus ad montẽ Domini, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos.* Quartò, iubilationis & laudis, quò ad omnes ſecundũ illud Pſal. (Pſal. 67.) *in eccleſiis benedicite Deo:* & illud, (Pſal. 83.) *Beati qui habitãt in domo tua Domine.* Sed fit ſpelunca latronũ, ſecundũ quadruplex latrociniũ: (Latrociniũ quadruplex.) uel ſcripturarũ, quando corrumpuntur, ut ab hæreticis: uel gratiarum, quando ſacramenta uenduntur, ut à ſimoniacis: uel præbendarum, quando emuntur, ut ab ambitioſis: uel pecuniarum, quando malè expenduntur, ut à uoluptuoſis. B Vel ſecundum Hieronymum: (Hierony. in Matt. cap. 21.) Latro eſt, & templum Dei in latrocinium ſeu latronum ſpecum conuertit, qui lucrum de religioſis ſectatur, Hoc lucrum ſectantur aliqui per ſtudium ſciẽtiæ, ut quæſtuarij aduocati: aliqui per fortitudinem potentiæ, ut nobiles: aliqui per oblationem munerum, ut diuites mundi. De his omnibus dicit Ioannes: Quotquot uenerunt, fures ſunt & latrones. (Ioan. 10.) *Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo,* teſtes uocis & laudis puerorum, *& ſanauit eos:* ut quod pueri clamabant uerbis & ore, ipſe oſtẽderet factis & opere, quaſi etiam teſtis ipſorum. C Clamabant enim oſanna, id eſt, ſaluifica: quibus per opera reſpondit, quia ſalutem tribuit. Ac ſi diceret: Bene clamatis ſaluatorem: quia ecce do ſalutem. Moraliter (Moraliter.) cæci ſunt ignorantes, claudi uerò rectitudinẽ iuſtitiæ dimittentes: & iſti curantur per Ieſum, & per bona conſilia & hortamenta ſectatorum eius. Conſidera nunc quòd Dominus cum magno honore receptus, (Honor non repreſſit iuſtitiam.) propter exhibitam ſibi reuerẽtiam non dimiſit iuſtitiam: quia mox templum intrauit, & omnes uendentes, & ementes inde eiecit: nec propter ſeueram iuſtitiam omiſit ſuam miſericordiam, quia mox cæcos & claudos ſanauit: propter quod datur intelligi, quod iudex & prælati propter impenſum ſibi fauorem, non debent dimittere iuſtitiæ rigorem: nec propter rigorem iuſtitiæ, debent dimittere dulcedinem miſericordiæ. D *Videntes autem* & admirantes *principes ſacerdotum & ſcribæ mirabilia quæ fecit Ieſus,* in tantæ multitudinis de templo eiectione, in cæcorum & claudorum ſanatione, & pueros clamantes in templo, ipſum ſcilicet eſſe uerum Chriſtum, & dicentes: oſanna filio Dauid (ipſi enim pueri & cæteræ turbæ cum laudibus Chriſtum uſque in templum deduxerunt) moti contra ipſum rãcore & inuidia, indignati ſunt: quia mali de laude bonorum dolere conſueuerunt. Vbi Chryſoſtomus: Qui ingrediebatur ut homo, laudabatur ut Deus. Qui celabatur in carne, demonſtrabatur in uoce. Quem malitia ſacerdotum, quaſi hominem, blaſphemabat: hunc innocentia paruulorum, quaſi Deum, exaltabat. E Quãtum autem ille glorificabatur, tantum ſacerdotes inuidia torquebantur, & illius honor fiebat illis tormentum. Sic enim eſt res, quando boni in ſua uirtute laudantur, mali in ſua inuidia cruciantur. Hæc Chryſoſtomus. Cumque manus non auderent timore populi in eum iniicere, nec miracula manifeſta impugnare: arguebant tamen eum de applauſu quem ſuſtinebat circa ſe, & teſtimonium populi atque puerorum clamantium, oſanna filio Dauid, uertebant in calumniam: quòd uidelicet hoc non dicitur niſi ſoli filio Dei. Vnde dixerunt ei, *audis quid iſti dicunt?* Quaſi dicerent: Talem laudem de te meritò non deberes ſuſtinere: quia ſi tu iuſtus & bonus

A eſſes, talem gloriam & applauſum declinares. Vbi Chryſoſtomus. (Chryſoſto. hom. 38. operis imperfecti.) Et nimirum hoc Chriſti erat dicere ad eos: Non auditis quid hi dicunt? Sicut enim Deo cantabant illi pueri. Et iterum & uos uidetis quę ego facio. Illos loquentes attenditis, & me facientem nõ conſideratis. Ego factis interpretor uoces illorum. Hæc Chryſoſtomus. Ieſus autem dixit eis: *Vtique,* ſcilicet audio, & audire debeo: quia hoc eſt ex diuina præordinatione, ſecundum quod ſcribitur in Pſal. *Nunquid enim legiſtis ibidem: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.* (Pſal. 8.) Et bene dicit, perfeciſti, laus enim inchoata fuit à turbis in uia. Profert autem de Pſalmo exemplum, ut tacente Domino teſtimoniũ ſcripturarum firmaret dicta puerorum: quaſi diceret, Vos qui eſtis legiſperiti, debetis ſcripturam hanc ſcire: & per conſequens me non reprehendere. Vbi Chryſoſtomus. (Chryſoſto. ho. 38. operis imperf.) Intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, ſed ſimplicitate cordis. Infantes enim lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare poſſunt. Lactentes enim dicebantur, quoniam quaſi lactis ſuauitate, ita mirabilium delectatione excitati, clamabant ſicut ſcriptum eſt: ſed exaltaui animam meã ſicut ablactantes ſuper matrem ſuam: (Pſal. 130.) Lac enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullum laborem uidentibus ponunt, ſed uidentes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. Pani autem eſt doctrina perfectæ iuſtitiæ, quam accipere non poſſunt, niſi exercitati ſenſus circa res ſpirituales. Hæc Chryſoſtomus. Et omnis ſimplex doctrina lac dicitur: quia delectat, & faciliter capitur, ſicut lac ſine dolore gentium ſugitur.

ORATIO.

GENERALE *terroris tui Domine ſignum feciſti, quando flagello de funiculis facto omnes de templo eieciſti: prætendens in oculis flammam tuæ diuinitatis, precor & obſecro Domine te, da mihi te terribilem præſentem attendere, ut ſancto te timeam timore. Magna enim ſunt iudicia tua Domine & inſcrutabilia: quæ cùm conſidero, contremiſcunt omnia oſſa mea: quoniam non ſecuratur homo uiuens ſuper terram: ſed in futurum omnia reſeruantur incerta, ut ſemper ſeruiamus tibi piè & caſtè in timore, & exultemus tibi cum tremore. Amen.*

De duobus minutis uiduæ, & de Phariſæi & publicani oratione. Cap. XXX.

Lucæ 21. Mar. 12. & Luc. 19. Gazophylacium.

ET ſedens Ieſus contra *gazophylacium*, id eſt diuitiarum repoſitorium, *aſpiciebat eos qui mittebant*, & ponebant munera ſua, id eſt, oblationes in illud. Erat autem gazophylacium arca, foramen deſuper habẽs, iuxta altare ad dexteram poſita, in qua mittebatur & ſeruabatur pecunia pro ſuſtentatione ædificiorum tẽpli, & alijs quæ erant ad templum & miniſterium neceſſaria: nec non pauperibus & uiduis inde nutriendis, ac pro ſacerdotibus & miniſtris. Dicitur autem gazophylacium porticus, ubi tales arcę & oblationes ſeruabantur: de quo etiam alibi in euangelio dicitur: *Hæc locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo.* Vnde Beda: Quia ſermone Græco phylaxe ſeruare dicitur, & gaza lingua Perſica diuitiæ uocantur: gazophylacium locus appellari ſolet, quo diuitiæ ſeruantur, quo nomine & arcam in qua donaria populi cõgregabantur ad uſus templi neceſſarios, & porticus in quibus ſeruabantur appellabãt. Hæc Beda. Et cùm multi diuites multa mitterent, *uidens quandam uiduã pauperculam mittentem æra minuta duo*, id eſt, duos nummos æreos, ualentes quadrantem, ſeu quartam partem ſicli, ſcilicet obolos quinque, quos cum ſudoribus ad diuturnum uictum acquiſierat, *dixit* diſcipulis quòd plus omnibus miſiſſet: quia miſerat de penuria ſua, & ſibi neceſſaria omnia quæ habuit, & totum uictum ſuum: id eſt, omnia neceſſaria corpori, ſine quibus non eſt uiuere, ſe de cætero in totum committens Deo. Alii uerò ex ſuperabundanti ſibi & ſuperfluo miſerunt: quod non debebant retinere, ſed erogare. Non dicit quòd miſerunt quod abundat: ſed ex eo quod abundat illis, & ex abundanti: ad denotandum quòd non dederunt totum ſuperfluum, ſed partem modicam.

Ioan. 8. Beda in 21. Lucæ. Munerum precia.

Sacerdotes quippe qui erant auari, docebant quòd ille qui plus offerebat in templo, abſolutè loquendo, plus habeat de merito: quod falſum eſt: quia quantitas meriti non accipitur ſecundum quantitatem doni abſolutè, ſed per comparationem & facultatem dantis, & promptitudinem ſuæ uoluntatis & deuotionis. Vnde ſecundum doctrinam ſacerdotum, multi diuites iactabãt munera multa & magna: ſed ſecundnm Chriſti ſententiam uidua hæc pauper plus omnibus miſit: non abſolutè loquendo, ſed conſiderata facultate & bona uoluntate ſua: non effectu ponderis, ſed effectu deuotionis: non plus in quantitate, ſed in charitate, ut dicatur plus, quia ampliori deſiderio & feruore: quod enim potuit, miſit: & quòd nõ potuit, deſiderauit: item plus comparatione, quia totum dedit: item plus dati qualitate, quia de ſibi neceſſario: item plus diuina acceptatione, quia Chriſtus plus approbauit.

Vidua plus dediſſe probatur cæteris.

Profertur ergo diuitibus uidua paupercula: quia plus eſt pauperi dare modicum, quàm diuiti dare multum: ſicut plus eſt puero ferre pondus paruũ, quàm forti uiro ferre magnum: & Deus plus attendit dantis affectum, quam donum: & plus ponderat quantitatem deuotionis quàm muneris.

Hierony. in cap. 12. Marci. Gregorius

Vnde Hieronymus: Non quantum, ſed ex quanto, dederis, conſiderat Deus. Et Gregorius. Cor namque & non ſubſtantiam penſat Deus, nec perpendit quantum in eius ſacrificio: ſed ex quanto proferatur. Vnde etiã Chryſoſtomus: Non etiam paucitatem oblati: ſed copiam affectus intuitus eſt Deus. Quod ſi nequis tantum offerre, ſicut & uidua: offer ſaltem totum ſuperfluum. Hæc Chryſoſtomus. Si autem bina minuta, quæ uidua miſit in arcam, plus omnibus muneribus Deo placuerunt: ſic amor Dei & proximi omnia uincit, qui ſemper in arca cordis ſeruari debet: per duo

A etiam minuta animam & corpus accipere poſſumus, quæ deuotè Deo offerre debemus.

Moralis.

Moraliter autem hæc uidua pauper, dici poteſt perſona ſimplex, carens diuitijs & ſcripturarum notitia: quę tamen apud Deũ plus meretur orationibus, & uita, quàm potentes in temporalibus & magna ſcientia.

Auguſti. lib. 8. confeſſionum cap. 6. & 8.

Vnde cùm Auguſtinus legiſſet uitam Antonii, dixit: Simplices & indocti rapiunt cœlum, & nos cum literis noſtris demergimur in infernum. Iſta quoque uidua ſignat cuiuſlibet fidelis animam, quæ nunc debet ſe reputare uiduam quandiu eſt ab amplexibus ſponſi ſui Chriſti ſeparata: & ſicut uidua ducit ſemper uitam lugubrem, & induit ueſtes uiduitatis ſuæ: ſic anima deuota debet eſſe in luctu pœnitentiæ, & corpore & mente in B humilitate. Hæc debet offerre Chriſto duo minuta: ſcilicet affectum compaſsionis uerbi & facti: & quandoque uerbum compaſsionũ bene ualet factum, & quandoque melius eſt quàm datum. Vnde Theophilus: Vidua iſta anima hominis eſt, relinquens Satanam, cui ferat adiuncta, quæ mittit in templi ærario duo minuta, carnem ſcilicet & mentem: carnem quidem, per abſtinentiam: mentem uerò, per humilitatem: ut ſic audire ualeat quòd totum uictum ſuum poſuit, nihil de ſuo relinquens mundo.

Beda in cap. 21. Lucæ.

Vbi & Beda: Hic nobis locus moraliter quidem intimat, quam ſic acceptabile Deo, quicquid bono animo attulerimus. Iuxta uerò leges allegoriæ, diuites Iudæos deſi- C gnant de iuſtitia legis elatos. Vidua pauper, eccleſiæ ſimplicitatem deſignat, quæ rectè paupercula uocatur: quia uel ſuperbiæ ſpiritum, uel concupiſcentias temporalium: uel peccata tanquam mundi diuitias abiicit. Vidua uerò, quia uir eius pro ea mortem pertulit, hæc in gazophylacium æra mittit minuta: quia in conſpectu diuinæ maieſtatis cum dilectione Dei & proximi, ſeu fidei orationisq; munera defert: quę conſiderata propriæ fragilitatis minuta, ſed merito piæ deuotionis accepta, cunctis ſuperborum Iudæorum operibus præſtant: ex abundantia ſibi Iudæus mittit in munera Dei, qui de iuſtitia ſua præſumens hæc apud ſe orat, quaſi non apud Deum: Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum ra- D ptores, iniuſti.

Lucæ 18. Ibidem.

Omnem autem uictum ſuum eccleſia in Dei munera mittit: quia omne quod uiuit, non ſui meriti, ſed Dei eſſe muneris intelligit dicens, *Deus propitius eſto mihi peccatori*. Hæc Beda. *Dixit autem tunc Ieſus & ad quoſdam*, quaſi ſingulares, & ſe aliis præponentes, *qui in ſe confidebant*, & de propriis meritis præſumebant, *tanquam iuſti*, pro operibus ſuis exterioribus, *& aſpernabantur cæteros*, tanquam iniuſtos, & ſic dupliciter ſuperbiebant: ſcilicet quia de meritis confidebant, & quia cæteros deſpiciebant, ideo iuſti non erant: quia humilitatem ſine qua nullus iuſtus eſt, non habebant: parabolam de phariſæo apparente iuſto, & publico aſcendentibus in templum & E orantibus.

Publicanus et Phariſæus orantes.

In templum aſcendebant: quia templum in alto ſitum erat, & aſcenſum quindecim graduum habebat, *ut orarent*, quia hic eſt finis debitus eundi ad eccleſiam, ſcilicet ad orandum, non ad confabulandum, non ad uanitates uidendum. Phariſæis quippe loquebatur Dominus: qui inde phariſæi, id eſt, diuiſi dicuntur, quia apparentes iuſti, ſe præ cæteris meliores eſſe putabant. His autem unum phariſæum Dominus oppoſuit, in quo quaſi in ſpeculo cæteri quales erant uidere potuiſſent. Et fortaſſe idem ipſe pręſens ibi erat, de quo Dominus iſta dicebat. Vbi Theophilus: Cauſa igitur confidentium in ſe, non autem totum attribuentium Deo, ſed ob hoc cæteros contemnentium,

temnentium, parabolam proponit: oſtendens quòd iuſtitia quamuis hominem approximet Deo, ſi tamē aſſumat ſuperbiam, ad infirmum deiicit hominem. Eſt autem ſuperbia, Dei contemptus. Quotiens enī aliquis non Deo, ſed ſibi aſcribit bona quę facit: quid eſt aliud quàm Dei negatio? Hęc Theophilus. Phariſæus ſuperbus ſe iactabat, & iuſtificabat: alios accuſabat, & ſe eis præferebat, dicens: *Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum. Ieiuno bis in ſabbato:* id eſt, in ſeptimana: *decimas do omnium quæ poſſideo:* Hæc autem ſunt indicia ſuperbiæ: quam Deus à longè cognoſcit, ſed non ignoſcit. De utraque parte iuſtitiæ ſe laudat: quarum una eſt declinare à malo, altera facere bonum. De prima ſe laudat dicens, non ſum ſicut cæteri hominum. De ſecunda dicens, ieiuno bis in ſabbato. Phariſæus ergo bene dicitur quaſi diuiſus, quia geſtu, habitu & conuerſatione erat à cæteris diſtinctus. Vnde dicebat: *non ſum ſicut cæteri homines:* & uerum dixit, non quidem in iuſtitia, ſed in ſuperbia. Malè quippe incepit: debuit enim incipere à ſui accuſatione: ſecundum illud Prouerb. *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui:* in medio ſupplicare, & orare: in fine, gratias agere. Sicut ſacerdos facit in miſſa ſua. Primò enī accuſat ſe in generali confeſſione. Secundò, Deum ſuppliciter deprecatur multiplici oratione. Vltimò Deo regratiatur dicendo, ite miſſa eſt: uel, benedicamus Domino: & reſpondetur, Deo gratias. Ipſe autē non ſe accuſauit, ſed laudauit: nō Deum rogauit, ſed laudanti inſultauit, nec gratias agendo Dei dona, ſed ſua merita penſauit. Publicè quidem arguere uitia omnibus licet: nulli autem, niſi paucis, ut ad certam perſonam deſcendant: in quo phariſæus reprehenſibilis erat. Secundum Bedam: De uerbis elati phariſæi, qui bus humiliari meruit, poſſumus è diuerſo humilitatis formam, qua ſublimemur, aſſumere: ut ſicut ille conſideratis & peiorum uitiis & ſuis uirtutibus eſt elatus ad ruinam: ita nos non noſtra ſolum pigritia, ſed & meliorum uirtutibus inſpectis humiliemur ad gloriam. *Et publicanus,* humilis, *à longè ſtans,* propter timorem, quaſi non eſſet dignus, appropinquare, *nolebat nec oculos in cœlum leuare,* propter pudorē: quia iudicabat ſe indignum præ uerecundia peccatorum, quaſi pro peccatis non audens reſpicere cœlum: *ſed percutiebat,* propter contritionis dolorem, *pectus ſuū,* tanquam totius mali originem: *dicens,* per humilem confeſſionem, *Deus,* qui omnia potes, *propitius eſto mihi peccatori.* ecce ſui accuſatio, & pura confeſſio, & iſta faciunt ad peccatorum remiſſionem. Hæc enim ſunt indicia humilitatis, quam Deus de propè aſpicit & cognoſcit. Meritò autem pectus percutiebat: quia ibi peccauerat, ubi fons & fouea & origo mali erat. Ibi enim eſt cor, bonorum omnium atque malorum ſecretarium. Inde omnia bona, & omnia mala procedunt. Hoc ergo publicanus percutiebat: quia, ſecundum Auguſtinum, eſt arguere quod latet in pectore, & euidēti pulſu occultū peccatū caſtigare: ac pectus percutiendo ſe de ipſo quodāmodo uindicabat, & dicebat *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Non attendas huius praui cordis conſilia, dele peccata, & propitius eſto. Nihil in me eſt unde tibi placere & ueniam conſequi debeam, quoniam corde & corpore, cogitationibus & operationibus tibi peccaui. Omnibus iniquior ego ſum, & niſi per miſericordiam tuam ſaluari non poſſum. Ideoque, *propitius eſto mihi peccatori.* Publicanus, quaſi publicus peccator dicitur: Publicani enim dicebantur exactores uectigalium publicorum, & exactio tributi erat contra legem: ideo exa-

Phariſæi iactantia. — *Prouer. 18.* — *Beda I cap. 18. Lucæ.* — *Humilitatis indicia.* — *Auguſti. ſermo. 36. de uerbis Domini.* — *Publicani, qui dicebantur.*

A ctores peccatores uocabantur. Iſte ergo ſicut humilis appropinquare non audebat, ut Deus ad eum appropinquaret: non aſpiciebat, ut aſpiceretur: percutiebat pectus ſuum, pœnas de ſe exigens ut Deus parceret: confitebatur, ut Deus ignoſceret: & non minus ſe accuſabat, quàm phariſæus ſe iuſtificabat. Sed quo fructu, qua mercede? quia ignouit Deus quod ipſe agnouit, & iuſtificatus inde receſſit. Vnde ſequitur: *Amen,* id eſt uerè, *dico uobis, deſcendit,* ſcilicet de domo Dei, *hic* ſcilicet publicanus, *iuſtificatus,* id eſt, de impio per gratiam factus iuſtus: *in domum ſuam ab illo:* id eſt, plus quàm ille: uel *ab illo,* id eſt præ illo remanente in fecibus ſuis: & meritò magis quàm ille: quia habebat ille iuſtitiam ſuam præſumptam, hic uerā:
B ille apud ſe de operibus, hic uero apud Deum ex fide iuſtificatus eſt: ille enim ſuperbè de bonis gloriabatur, hic humiliter mala confitebatur. Sed ſecundum Auguſtinum, melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio. Et hic eſt argumentum quòd melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus: quia eo ipſo quòd peccator ſe humiliat, iam non eſt peccator: & iuſtus eo ipſo quòd ſuperbit: iam non eſt iuſtus. Vnde Auguſtinus: Enumerationi meritorum præfertur confeſſio peccatorum. propter quod dicitur: *Gaudium eſt Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia:* id eſt qui
C non reputant ſe indigere illa. In quo miro modo reprimitur ſuperbia humana, ut non de ſuis meritis homines præſumant Vbi Beda, quantam ueniæ fiduciā dignè pęnitentibus præbet, quòd publicanus qui reatum ſuæ nequitię perfectè cognouit, fleuit, confeſſus eſt: & ſi iniuſtus ad templum uenit, iuſtificatus à templo rediit. Vbi & Ambroſius: Introduxit phariſæum & publicanū in templo orantes, & docuit etiam ſi bona cætera habeat, quo magis ſuperbus offendat, quā humilis qui nulla uirtutū dote ſubnixus ſit. Studuit enim diabolus ſupplantare bonis operibus intentos: quantum laborauit phariſæus ille ne raperet aliena, ne iniuſtus eſſet, ne adulteraret, ne peccaret ſicut publicanus: ut bis in ſabbato ieiunaret, ut decimas daret
D omnium quæ acquireret? Quis noſtrum hæc fecit? Aduertit hoc diabolus, & perfodit eum ulcere graui, ut mente carnis inflatus, in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehenſibilior iudicaretur. Hæc Ambroſius. Hic ergo oſtēditur, non ex operibus eſſe gloriandum: ſed humiliter in gratia confidendum. Vnde Baſilius: Cùm acceſſeris ad prædicandum Dominū, proſterne te humiliter in cōſpectu eius: nec poſtules quicquā quaſi ex gratia meritorū tuorū. Et ſi eſt tibi cōſcientia alicuius boni operis, cela illā: ut te ſilentiū agēte, multipliciter tibi reſtituatur à Dño: & peccata tua citò produc in mediū, ut deleat ea Deus, cùm cōfeſſus fueris ea Nō te iuſtifices orans, ne ſicut phari-
E ſæus ille exeas condēnatus. Memēto publicani, ut ita ſicut ille ueniā delictorum tuorum inuenias. Hæc Baſilius. Vbi & Chryſoſto. Geminas aurigas & duas bigas, in ſtadio poſitas, ſermo præſens proponit. In altera quidem iuſtitiam cum ſuperbia, in altera peccatum & humilitatem. Et uides bigam peccati ſuperare iuſtitiam, non propriis uiribus, ſed humilitatis coniunctæ: illam uerò deuictam non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole & tumore ſuperbiæ. Nam ſicut humilitas per ſui eminentiam peccati pondus ſuperat, & ſaliens attingit Deum: ſic ſuperbia ob ſui molem de facili iuſtitiam deprimit. Si ergo plura facta ſtrenuè geras, putas autem te poſſe præſumere,

Confeſſio humilis. — *Lucæ 15.* — *Superbia repreſſio.* — *Beda in c. 18. Lucæ.* — *Ambro. in c. 18. Lucæ.* — *Chryſoſto. concione de publicano & phariſæo.* — *Humilitatis potentia.*

mere, tota caruiſti oratione. Si uerò mille feras in cõſcientia faſces reatuum: & hoc ſolum de te credas quòd es infimus omnium, multam obtinebis ante Deum fiduciam. Hæc igitur faſtus inflatio ab ipſis cœlis poteſt deprimere non cauentẽ, humilitas verò & ab ipſo abyſſo reatuum hominum ſublimare. Hæc enim præ phariſæo publicanum ſaluauit, latronem ante apoſtolos in paradiſum duxit: illa verò incorporea ingreſſa eſt poteſtate. Cęterum ſi iuxta delicta humilitas tam facile currit, ut ſuperbiam iuſtitię tranſeat: ſi iuſtitiæ cõiunxeris eã quò nõ ibit? Aſsiſtit ipſi tribunali diuino, in medio angelorum, cum fiducia multa. Rurſus ſi factus coniunctus iuſtitiæ eam deprimere potuit, ſi coniunctus ſit peccato, in quantam gehennam detrudet? Hæc dico non ut negligamus iuſtitiam: ſed ut faſtum vitemus. Hæc Chryſoſt. Deinde ſuæ ſententiæ cauſam aſsignans, ſcilicet qua re publicanus magis iuſtificatus deſcendit, conſequẽter inſerendo ſubiungit: *Quia omnis* generaliter ſine exceptione. ſ. ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue religioſus. Itẽ ſiue paruus, ſiue mediocris, ſiue quãtũcunq; magnus *qui ſe exaltat* ſuperbiendo, ſicut fecit phariſæus *humiliabitur*, & deiicietur: uel in hoc ſeculo per miſeriam, uel in futuro per pœnam æternam: *& qui ſe humiliat*, ſponte per veram pęnitentiam & peccatorum confeſsionem *exaltabitur*, in gloria per remunerationem. Nam ſecundum Sapientem: *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur*. Et ut uulgariter dicitur: non eſt uallis quæ non habeat collem, nec eſt collis quæ nõ habeat uallem. Sicut ergo Publicanus, ſe humiliando, eſt exaltatus: ita & phariſæus, ſe exaltando, eſt humiliatus. Sicut enim in ſtatera materiali una parte depreſſa, altera eleuatur, & econuerſo: ſic in ſtatera diuinæ iuſtitiæ decretum eſt, ut qui eleuantur per ſuperbiam in præſenti vita, deprimantur per pœnam confuſibilem in futuro: Et econuerſo qui ſe deprimunt in præſenti ob Dei reuerentiam: eleuabũtur in futuro ad gloriam. Si ergo ſic reprehẽditur & confunditur qui ſuperbè gratias agit, & cætera bona facit: quid de illo erit qui gratiam impugnat, & non bona facit: Certum itaque tene ſuperbe, quia ſi humiliatus non fueris Deo: uelis nolis humiliaberis diabolo. Et ideo caueat quiſque ne ſibi ſuperbia dominetur: quia ut ait Auguſtinus: Væ homini cuius auriga ſuperbia eſt: neceſſe eſt enim ut in præceps eat. Si cõſideremus exitum rei in Lucifero ſuperbiẽte, & Chriſto humiliante: in Eua elata, & in uirgine humiliata: in diuite purpurato, & in Lazaro ulcerato: in Phariſæo ſe extollente, & Publicano pœnitẽte, uidebimus manifeſtè quàm uerum ſit quod hic Dominus dicit: quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur. Et ideò bene dicit quidam philoſophus: Inter ſapientes ſapientior eſt, qui humilior eſt. Hic autem uerſiculus ſcilicet *omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur*, totiens à Domino in Euangelio iteratur ut deprimat ſuperbiam, quam ſuper omnia uitia deteſtatur: & humilitatẽ cõmendat, quã ſuper omnẽ virtutem & ſæpius laudare dinoſcitur. Radix enim omnium malorum ſuperbia & cuſtos omnium virtutũ humilitas eſt. Vnde Theophilus: Quia enim ſuperbia plus quàm aliæ paſsiones uexat hominum mentes: ideo crebrius de hac monet. Vnde Chryſoſtomus: Simus itaque humiles, ut ſimus excelſi: etenim cum abundantia multa humiliatur deſpectio. Nihil enim ita Deus auertit ſicut ſuperbiam: propterea & à principio omnia fecit ut hanc auferat paſsionem: propter hoc mortales

Prouer. 16.

Superbia deteſtatio.

Chryſoſt. hom. 6. ex uariis in Matt.

A facti ſumus & in miſerijs & planctibus, propter hoc in labore & ſudore, in laboratione continua & miſeria. Etenim à deſpectione peccauit primus homo, petens Dei æqualitatem: propter hoc neque quæ habebat manſit habens, ſed ab his cecidit. Tale enim quid eſt deſpectio, quòd non ſolum nobis adiicit correctionem uitæ: ſed & quæ habemus abſcindit, & his officit: ſicut humilitas non ſolum eorum quæ ſunt nihil abſcindit: ſed & quæ non ſunt adiicit. Hanc itaque zelemur, hanc perſequamur: ut & præſenti potiamur honore, & futura fruamur gloria. Myſticè per Phariſæum Iudaicus populus deſignatur, qui ex beneficijs legis & prophetarum ſuſceptis de ſua ſan-B ctitate præſumens Gentiles aſpernabatur, per Publicanum uerò Gentilis, qui peccata ſua Apoſtolis prædicantibus recognoſcens, humiliter ea confitebatur: propter quod Gentilis iuſtificatus eſt per fidei Chriſti receptionem, & Iudaicus damnatus per ſuam obſtinationem. Vnde Beda: Typicè autem Phariſęus eſt populus Iudæorũ, qui ex iuſtificationibus legis extollit merita ſua. Publicanus verò Gentilis eſt, qui lõgè à Deo poſitus confitetur peccata ſua, quorum unus ſuperbiendo receſsit humiliatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus. Moraliter hi duo homines ſignant uniuerſitatem hominum, ſcilicet iuſtos Phariſæus, & impios Publicanus: uterque debent aſcendere in templum ad orandum: impius C pro uenia, iuſtus pro perſeuerantia: In templum autem ſpirituale quod eſt Deus debemus aſcendere orando: quia ſecundum Damaſcenum, Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Et ſecundum Auguſtinũ: Oratio eſt pius affectus mentis in Deum directus. *Principes autem ſacerdotum* ſcilicet pontifices, qui ſpiritualibus præerant: *& ſcribæ*, qui doctrinæ legis & Prophetarum intendebant. *Et principes plebis*, qui cũ temporalibus diſponendis præſidebant: moti contra Ieſum inuidia & rancore, *quærebant eum perdere*, qui tamen uenerat eos ſaluare: excogitãtes diuerſas uias, & modos quomodo poſſent illum occidere. Vnde Bernar. O bone Ieſu, totus mundus uidetur cõtra te cõiuraſſe: & hi in perſecutione tua primi ſunt qui vi-D dentur regere populũ, dirigere principatum, *& non inueniebant quid facerent illi*: id eſt, cauſam rationabilem eum occidendi, cùm eſſet iuſtus & innocentiſsimus, nec etiam audebant timore populi: quia *omnis populus audiebat illum, & admirabantur ſuper doctrina eius*. Vnde Beda: Quærebant illum perdere, uel quia quotidie docebat in templo: uel quia latrones eiecerat de templo: uel quia ueniens illuc quaſi rex & Dominus, à credentium turba laudem hymni cœleſtis accepit: uel quia ſuo magiſterio neglecto, plures ad eum audiendum confluere cernebant. Vbi & Cyrillus: Decebat autẽ, ex his quæ Chriſtus dixerat & fecerat, eum adorare ut Deum: ſed ipſi nequaquam hoc E facientes, quærebant eum occidere. Sed ut ait Greg. redẽptor noſter pdicationis uerba nec indignis nec ingratis ſubtrahit. Nam ſubditur: *Et erat tunc docens quotidie in templo*: reddens eis bonum pro malo. Quia enim erat proximus paſsioni, inſtabat docendo: Ecce optima commutatio: quia de domo negociationis facta eſt ſchola ueritatis, templum orationis, locus deuotionis. Vbi Gregorius: Nunc uſque agitur quod factum fuiſſe perhibetur. Cùm enim mentem fidelium ad cauenda ſubtiliter erudit, & quotidie ueritas in templo docet. Et ſtetit Ieſus publicè in tẽplo prædicans populo, & reſpondens principibus uſque quaſi ſero: & tota die ipſe & ſui ieiunarunt. *Et circum-*

Myſticè.

Beda in c. 18. Luca. Typicè.

Moraliter.

Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 24.

Bernardus ſermo. 29. in cantica.

Beda in c. 19. Luca.

Gregorius hom. 39. in euangelia.

Gregorius ibidem.

Marci. 11.

circunſpectis omnibus cùm iam ueſpertina eſſet hora, quę erat hora declinandi ad hoſpitium:& nullus eum inuitaret, uel colligeret: relictis illis *exijt* de ciuitate,& redijt *in Bethaniam cum duodecim*, ut quod in urbe magna non inueniebat, in agro paruo haberet hoſpitium: ibique manſit apud Martham,& Mariam,& Lazarum,& docebat eos de regno Dei: Vbi arguitur

Iudæorum ingratitudo.

duricies & ingratitudo Iudæorum, qui doctorem quem glorioſè & honorificè ut regem & gaudioſè ſuſceperant:& qui per totam diem uſque ad ueſperam eos doctrinam pauerat, hoſpitio non ſuſceperunt, & fameſcentem non pauerunt. Circunſpexit enim Dominus, qui nihil de proprio vbi hoſpitaretur habuit, ſed omni beneuolẽtia indiguit, ſi quis eũ in domum ſuam uocaret aut reciperet:& nullus eſt inuentus benedictione pacis Chriſti dignus. Vnde in hoc quòd dimiſit eos corporaliter, oſtendit facto eos propter ipſorum cæcitatem eſſe dimittendos à Deo ſpiritualiter. Vbi Hieronymus: Hinc autem intelligendum eſt quòd Chriſtus fuerit tantæ paupertatis,& ita nulli adulatus ſit, ut in vrbe maxima nullum hoſpitem, nullamque manſionem inuenerit: ſed in uico paruulo apud Lazarum, ſororesq; eius habitauerit. Eorũ quippe vicus Bethania eſt. Vbi & Chryſoſtomus: Et relictis illis, tãquam excæcatis per inuidiam, abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam: ut recedendo compeſceret, quos reſpondendo non potuit: quia malitia non inſtruitur ſermonibus, ſed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes uincere, quàm reſpondendo. Nam ſi contendis irrationabilem placare:& illum non placas,& te ipſum ſubuertis. Et manſit ibi apud Lazarũ, & ſorores eius: ut illic requieſceret corporaliter, ubi & ſpiritualiter repauſabat. Nam ſanctorum virorum eſt, non ibi quærere manſionem, ubi clariores ſunt viri, ſed vbi fideliores: nec gaudent ubi epulæ largæ ſunt, ſed ubi ſanctitas floret. Hæc Chryſoſtomus. Vbi etiã

Hierony. in cap. 11. Mar i. Adulari noluit Chriſtus. Chryſoſt. ho. 38. operis imperf.

Beda in c. 11. Marci.

Beda: Bene autem dicitur, quia circunſpectis omnibus exiuit in Bethaniam. Inſpicit quippe internus arbiter omnium corda,& cùm in contradicentibus, ac reſiſtentibus veritati, non inuenit ubi caput reclinet: ſecedit ad fideles, & in eis qui obediunt uerbo manſionem ſibi una cum patre facere gaudet: Bethania namque domus obedientiæ dicitur. Hæc Beda. Notá ergo ex præmiſſis quòd Chriſtus tria loca intrauit: ſcilicet Hieruſalem, templum,& Bethaniam: per quę loca ſignificatur mens humana, quæ debet eſſe pacifica,& tunc eſt Hieroſolyma, quæ interpretatur uiſio pacis: debet eſſe Dei habitatio grata,& tunc eſt templum Dei uiui acceptum: debet etiam eſſe ad obediẽdum prona, & tunc eſt Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ. Ingrediẽte autẽ Domino in primum locũ, ſcilicet Hieruſalem, tota ciuitas eſt cõmota: quia intrante Domino animã, per gratiã pręueniẽtem, omnes uires animæ debent commoueri, per dolorem & contritionẽ peccati. Cùm verò intrauit templũ, eiecit uendentes & ementes, ac menſas & cathedras euertit: quia poſtquam Chriſtus intrauit in cor hominis: per gratiam præuenientẽ, mouendo ipſum ad contritionem, intrauit poſtea in ipſum per gratiã proficientem, purgando illud: & eiiciendo inde peccata per confeſsionem: & tunc Chriſtus ſanat illud, dando indulgentiæ remiſsionem: unde ſubditur ibi de infirmorum ſanatione. Deinde Chriſtus intrauit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, quia poſtquam intrauit cor per gratiam præuenientem & proficientem, inducendo ipſum ad contritio-

Bethania quid interpretatur.

A nem & confeſsionem, conſequenter intrat per gratiam perficientem ipſum per obedientiæ ſatiſfactionem: ille enim uerè obedit, qui de omnibus peccatis ſuis plenè ſatiſfacit. Conſpice igitur nunc bene Dominum, quia ualde humiliter uadit per ciuitatem cũ illis paucis, qui ſic honorificè uenerat mane cum multis. Ex quo potes conſiderare, quia parum eſt curandum de humano honore, qui ſic terminantur in breui:& quia in curſu huius uitæ riſus dolore miſcetur,& extrema gaudij luctus occupat. Potes etiã conſiderare, quomodo ſui gaudebant quando honorabatur à turbis,& multo magis quando Bethaniam redierunt illæſi: quia maximè timebant quando Hieruſalem ibat, quòd tunc qualibet die faciebat. Quam

Contemplatio.

Prouer. 14.

B uis enim alias ſæpe, maximè tamen à pręcedenti die ſabbati, uſque ad uigiliam cœnæ locutus eſt Iudæis, & operatus eſt palam in Hieruſalem. *Erat autem tunc quotidie docens in templo*: propter doctrinæ authoritatem, loci celebritatem, ac populi frequentiam, & auditorum plurium utilitatem: *noctibus uerò exiens morabatur in monte Oliueti*, ſcilicet in Bethania, quæ erat in latere montis eiuſdem, uigilans, & orans, ac docens diſcipulos,& confortans. In hoc dedit exemplum prædicatoribus & doctoribus Euãgelij: ut diebus doceant, & noctibus ſint in oratione Dei, ut ibidem hauriant quod auditoribus infundant in mane ſequẽti. Siue etiam in proſperitate ſimus, quæ per

Luca. 21.

Prædicatorum exemplum.

C diem ſignificatur: ſiue in aduerſitate, quæ per noctem intelligitur: ſemper doceamus & oremus, ac bonum faciamus inquantum ualemus. Vnde Sapiẽs: *Mane ſemina ſemen tuum, & ueſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc an illud: & ſi utrumque ſimul, melius erit.* Per mane enim, ĩtelligi poteſt tẽpus pacis & proſperitatis:& per ueſpere, tempus tentationis, & aduerſitatis: in quibus ſemper bonum operari, nec tempore hoc uel illo à bono opere ceſſare debemus: quia quid horum maiorem fructum nobis afferat, ignoramus. Et hęc facere debemus in mõte Oliueti, id eſt, in culmine miſericordiæ ad proximum: non enim meretur impetrare miſericordiam à Deo, qui non facit miſericordiam cum proximo.

Eccl. 11.

D Et eſt notabile, quòd imminente morte magis inſtabat Chriſtus prædicationi: quod eſt contra multos, q̃ in ſenectute dant ſe ocio & quieti, cùm adhuc poſſent multorum prodeſſe ſaluti. *Et omnis populus*, attractus efficacia & dulcedine doctrinæ ſuæ, *manicabat*: id eſt, mane feſtinabat *ad eum in tẽplo*, ut audiret ab eo uerba vitæ: hoc eſt, mane cum feſtinatione accelerabat uenire ad locum prædicationis ſuæ: à mane enim, dicitur manicare. Vbi Cyrillus: Populo autem ante lucanum uenienti ad eum, congruum erat dicere: *Deus Deus meus, ad te de luce uigilo*. Et quia Dominus ſic diebus & noctibus tunc præcipue laborauit, ideo tota illa ſeptimana pœnoſa dicitur: quia per

Pſal. 62.

E totam illam laborauit recreando, ſicut per primam mundi hebdomadam operatus eſt creando. Et quia una ſeptimana cuncta creauit, multo labore hanc ſeptimana hominem refecit. Vnde Beda: Quæ uerbis præcipit Dominus, ſuis confirmat exemplis. Nã qui nos ante repentinum iudicij uniuerſalis aduentum, ante incertum ſingulorum noſtrorum exitum, delitiis ſimul & curis huius uitæ neglectis, ad uigilandũ hortatur,& orandum: & ipſe impendente ſuæ tẽpore paſsionis doctrinæ vigilijsq; & precibus inſtruit, pariter & exẽplo: inſinuans hoc eſſe dignè Deo uigilare, dicto uel facto proximis quibuſq; uiam veritatis oſtẽdere:& eos pro q̃bus paſſurus erat, vel verbo

Beda in c. 21. Luca.

bo

bo ad fidem prouocans, uel patri oratione commendans. Et nos quoque cùm inter proſpera ſobriè, & iuſtè, & piè conuerſamur: inter aduerſa uerò nunquam de diuinæ miſericordiæ celſitudine deſperamus, diebus profectò cunctis in templo docemus: & fidelibus operis boni formam præbemus, noctibus verò in monte Oliueti moramur: quia in tenebris anguſtiarum gaudij ſpiritualis conſolatione re-
Pſal. 51. ſpiramus: iuxta eum qui dixit: *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Domini, ſperaui in miſericordia Dei mei*: id eſt, ſicut is qui miſericordiæ fructum quibus voluit impendit, ei à Domino miſerendum eſſe nō ambigo. Et ad nos quoque audiendos omnis populus manicat: cùm vel diſcuſsis operibus tenebrarū, vel euictis Dei gratia nebulis preſſurarum, ſicut in die honeſtè ambulantes, non in commeſſationibus & ebrietatibus nos filij lucis imitantur. Hæc Beda.

ORATIO.

DEVS *omnipotens præſta mihi pauperi tibi derelicto, ut duo de minuta, ſcilicet corpus & animam, quæ de te habeo, tibi cum deuotione offeram: ut utroque tibi ſeruire & placere ualeam. Miſerere ſupplici tuo, quia non ſum ſicut innumeri ſerui tui, iuſtitiæ merito glorioſi, uelut etiam multi poſt flagitia pœnitendo tibi facti deuoti. O Deus propitius eſto mihi peccatori, & reſpice me oculis miſericordiæ quibus publicanum reſpexiſti: ut per ueram cordis, oris, & operæ humilitatem coram te merear iuſtificari: & cum hominibus exaltari. Amen.*

De maledictione ficulneæ, & grano frumenti: & de principe mundi. Cap. XXXI.

Matt. 21. Marc. 11. Ioan. 12. SEQVENTI autem die, ſcilicet feria ſecunda, iterum *mane* & diluculo exiens Ieſus à Bethania, & rediens in Hieruſalem, *eſuriit*, ſecundum ſuſpicionem diſcipulorum, eo quòd ad arborem acceſsit. Vbi nota morem ſtudioſi operatoris, dum dicitur *mane* reuertiſſe in ciuitatem ut prædicaret, & ut aliquos
Eſuries Chriſti. Deo patri acquireret. *Eſuriit* autem, non quaſi homo, indigens cibum corporalem: ſed quaſi Deus miſericors humanam ſalutem. Vnde iſta eſuries naturalis non fuit: quia in ſero præcedenti comederat, nec adhuc hora comedendi erat: ſed ſicut maledictio arboris, de qua ſubditur, figurabat maledictionem infructuoſi: ſic iſta eſuries ſignificabat deſiderium Chriſti de ſalute populi. Et ideo adhuc

A mane eſurit, qui iuſtitiā eſurit. *Et uidens arborem fici, inter Bethphage & montem Oliueti, ſecus uiam: acceſſit ad eam*, & nullum in ea fructum niſi tantum folia inueniens, maledixit ei, dicens: *nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & ſtatim aruit*. Venit Dominus ad ficulneam, non cauſa inueniendi fructus, quibus eſuriens reficeretur: ſciebat quòd in Martio tempus ficuum non eſſet: ſed adiuit propter miraculum, ut Apoſtolos ad fidem confirmaret. Vnde ſecundum Chryſoſt. Maledixit Dominus ficulneæ, Chryſoſt. hom. 68. in Matt. non quia fructum in illa non inuenit cùm non eſſet tempus ficuum: ſed diſcipulorum gratia: ut confiderent, & ut diſcerēt quod poſsit, etiam Iudęos perſequentes ſiccare, & in momento exterminare. Ideo Ficulneæ maledictio & eius cauſa.
B neque in alia planta, ſed in omnium humidiſsima miraculum hoc fecit: ut & hinc maius appareat hoc miraculum. Ad hoc enim Dominus miraculum fecit, ut diſcipulos in fide ſolidaret: q̃a ut ait Hieronymus, Hierony. in cap. 21. Matthæi. Dominus paſſurus in populis, & baiulaturus ſcandalum crucis, uoluit diſcipulorum animos ſigni anticipatione firmare. Quod etiam in ſignum ſynagogæ maledictæ, & areſactæ Ieſus fecit: in qua fructus iuſtitiæ non inuenit. Arbor enim fici, eſt ſynagoga, propter multitudinem granorum ſub uno cortice: id eſt, hominum ſub una lege: & una, propter uniformitatem ritus: quia ſecus uiam erat, quia legem habebat, ſed non in uia: quia non credebat in Chriſtum, qui eſt uia: ad quam uenit, per præſentiam corpora-
C lem, & per doctrinam ſpiritualem. *Et nihil inuenit in ea* licet multum quęſierit exemplis, doctrinis, ſignis, & miraculis, *niſi folia*, id eſt, uerba legis: & traditiones Phariſæorum abſque ullis fructibus. Sancti enim habent & folia uerborum, & flores morum, & fructus operum. Per talem etiam arborem uirentem folijs, & carentem fructibus, poſſunt intelligi hypocritæ, & ſimulati, exiſtentes extra uiam iuſtitiæ, & non in uia poſiti per ſimulationem uirtutum folijs circundati, ſed à fructu iuſtitiæ alieni: quia exteriorem apparentiam ſanctitatis habētes interius ſunt uacui ab operibus ueritatis, & infructuoſi: & ideo à Dominò maledicti fiunt aridi, & humore deuotionis priuati. Vnde Chryſoſtomus: Folia ueritatis, ſunt ſpecies tā- Chryſoſt. ho. 39. operis imperf.
D tummodo ſanctitatis in homine, aut ſine fructu uerba religioſa. Quicūque ergo religioſus, id eſt, arbor rationabilis profitetur ſe eſſe Dei: & iuſtitiā non operatur: eſt arbor tantummodo folia habens ſine fructu. Secus uiam autem, eſt iuxta mundum: mundus enim uia eſt communis, per quam omnes tranſeunt qui naſcuntur. Quicunque ergo homo fidelis, id eſt, arbor rationabilis, iuxta mundum uixerit: nunquam poteſt in ſe iuſtitiæ fructus tenere. Trāſeuntes enim & retranſeuntes dæmones, uel miniſtri ipſorum per uiam, id eſt uagantes per mundum iſtum excutiunt eos. Sicut ergo difficile eſt arborem iuxta uiam poſitam fructus ſuos uſque ad maturitatem ſeruare: ſic
E difficile eſt uirum fidelem iuxta iſtum mundum uiuentem, in ramis, id eſt, in actibus ſuis iuſtitiam immaculatam uſque ad finem ſeruare. Si uis ergo fructus iuſtitiæ ad finem tenere, recede de uia, & plantare in loco ſecreto: ut nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo. Hæc Chryſoſtomus. Cùm itaque eſuriens Dominus ficus quæſiuit, aliquid aliud ſe quærere ſignificauit, non enim ficus, ſed fidem: neque fructus arboris, ſed fructus operis quæſiuit. Ex hoc ergo, ſecundum Bedam, patet quòd ſicut Dominus multa dixit in parabolis: Beda in ca. 11. Marci. Parabolas fecit & dixit dominus. ita & fecit. Cur enim in ficu fructum quæreret, cu-

ius tempus nondum eſſe quilibet homo ſciret,& ob id eam æternæ ſterilitatis maledictione damnaret? quia plebem quam docebat verbo, terruit facto: ne quis habens folia, id eſt, uerba iuſtitiæ ſine fructu operum,mereatur excidi & in ignẽ proijci. Vnaquæque enim arbor non de floribus,non de folijs,ſed de fructu ſuo cognoſcitur: ſic unuſquiſque homo non de ęſtimatione famæ,uel ſermonis pompa:ſed de ſuarum teſtimonio probatur actionum.Hæc autem maledictio ficus maximè in nobis timenda eſt:quia folia,id eſt,uerba non vertimus in opera.Iam enim ſecuris ad radicem poſita eſt. Et ingreſſus Ieſus in ciuitatem,uenit in templum,ſecundum ſuam conſuetudinem:quia ſemper locum Dei uiſitare conſueuit,& patri exhibere honorẽ. *Erant autem Gentiles quidam ex his qui aſcenderant in Hieruſalem, ut adorarent in die feſto*: quia templum pro ſui ſanctitate in reuerentia à Gentilibus in circuitu Iudæorum erat, & eius famoſitas non tantum Latinos & Iudæos: ſed etiam Gentiles trahebat, ut de Eunucho Candacis reginæ patebat. [Acto.8.c.] Iſti ergo qui Chriſti miracula audierant: ideo eum uidere, & eius doctrinam audire uolebant. Et *acceſſerunt ad Philippum*, quia uidebant eum pium & manſuetum:& ſe non reputabant dignos,ut uenirẽt per ſeipſos,*& rogabant eum dicentes: Domine,uolumus Ieſum*, & ſaluatorem omnium *uidere*. Et congruenter ad Philippum acceſſerũt prius;quia ipſe prius prędicauit Gentibus,ſcilicet Samaritanis. In his Gentilibus præfigurabatur conuerſio Gentium,per prædicationem Apoſtolorũ in proximo ſecutura:& quòd Gentes miniſterio eorum ad fidem conuerſæ deſiderent Ieſum glorificatum in patria. [Clarificatio Chriſti.] *Venit Philippus & dixit Andreæ*, quia Andreas primus Chriſti erat diſcipulus, & magis familiaris Domino quàm Philippus:& etiam quia Philippus per Andream conuerſus fuerat:& ideo de cõſilio & auxilio eius circa hoc agere uolebat. In quo datur nobis exẽplũ omnia faciendi de conſilio maiorum, *Andreas rurſum & Philippus dixerunt*,ambo ſimul hoc Domino *Ieſu* tãquã ſuperiori.Myſticè Philippus,qui os lampadis dicitur ſignat veritatem.Andreas autẽ uirilis, quæ duo intellectũ & affectum Chriſto adducunt in conuerſione animarũ.Ieſus uerò audiens deuotionẽ Gentiliũ,qui iam erant diſpoſiti ad credendũ:uidenſq; eos proſperare ad fidẽ:& intelligens in eis quodãmodo inchoari Gentiũ conuerſionẽ, prænunciauit ſuæ paſsionis tẽpus imminere, poſt quã paſsionẽ immediatẽ Gentes erãt recipiẽdæ dicẽs:*Venit hora ut clarificetur filius hominis*:quaſi diceret,Iudęi nolunt credere,quos primùm uoluit lucrificare: plenitudo Gentium creditura eſt,quia ueniunt Gentes ad credendũ, qbus filius eſt clarificãdus.In paſsione quippe ſua fuit filius clarificatus per ſigna oſtenſa:fuit etiã clarificatus in ſua reſurrectione & aſcẽſione. Itẽq; in gentium conuerſione:quia deitatẽ eius confitentur ubique. Veruntamen per congruum oſtendit exemplũ, ꝙ mors eius debeat præuenire conuerſionem Gentilium,dicens; *Niſi granum frumenti cadens in terram,mortuum fuerit, ipſum ſolum manet*:quia non facit fructus multiplicationem,niſi per ſui corruptionem:id eſt,niſi ego moriar,fructus cõuerſionis Gentiũ non ſequetur. *Si autem mortuũ fuerit,multum fructum affert*,id eſt,me mortuo per humanitatem multiplicabitur fides per gentium conuerſionẽ:ac ſi expreſsè dixiſſet:Iſti Gẽtiles, qui modo uolunt uenire ad me per præſentiã corporalẽ, poſt mortem meam uenient ad me per fidem. Ipſe enim erat granũ iaciẽdum in corpore terræ per paſsionis humilitatem,unde meſsis copioſa debebat exurgere. Paſsio qppe Chriſti multũ attulit fructũ, [Paſsionis Chriſti fructus.] ſcilicet fructum remiſsionis peccatorũ,fructũ conuerſionis Gentiũ,fructũ gloriæ regni cœlorũ. Et qa Chriſtus ſe cõparauit grano frumenti,mos eſt eccleſiæ de hoc grano.ſ. tritico tantũ conſici corpus Chriſti.Moraliter homo in terra cadit, quando per humilitatẽ ſe deprimit: ſed eam nõ cooperit, quando vult [Moraliter] humilitatẽ manifeſtari,& non occultari: & talis humilitas nõ fructiſicat: ſed quãdo talis humilis vult ꝙ humilitas lateat,tunc fructificat.Ad hoc.n. ꝙ granũ frumẽti fructificet,nõ ſufficit ꝙ in terrã cadat:ſed oportet ꝙ agricola ipsũ cooperiat. Prædicit etiã Chriſtus ſuam paſsionem & eius fructũ:ut videntes morientem non ideo perdant fidẽ, & ex paſsione nõ terreantur:ſed magis imitentur, quoniam oportet nos imitari eũ qui reliquit nobis exẽpla ut ſequamur ipſum.Vnde cõſequenter diſcipulos & omnes exhortatur ad paſsionis ſuæ ſectanda ueſtigia, dicens: *Qui amat animam*,id eſt uitam *ſuam*.ſ.in hoc mundo,& ad bona mũdana:& carnis deſideria:uolendo ſibi huiuſmodi delectabilia,ut mundo uiuat,& non Deo: vel eam cùm neceſſe eſt pro Deo non ponendo, *perdet eam*,ſcilicet in uita æterna, & quantum ad bona æterna poſsidẽda. Et per contrariũ *qui odit animam ſuam*, id eſt uitam,*in hoc mundo*,denegando ſibi bona præſentia,& ſuſtinendo mala: vel etiam cùm neceſſe eſt ponendo pro Deo, *in uitam æternam cuſtodit eam*: id eſt,uiuet æternaliter cum eo.Vbi Auguſtinus.Si malè amaueris,tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc amaſti. [Auguſtin. tracta.51. in Ioan.] Fœlices qui oderunt cuſtodiendo, ne perdant amando.Et quòd debeamus ipſum imitari in paſsione,oſtẽdit per rationem,inducens exemplum de ſe:ut ſicut ipſe fecit,ita & nos ſi opus fuerit faciamus, & dicit: *Si quis mihi miniſtrat*, hoc eſt nomine & affectu quærit eſſe meus miniſter,*me ſequatur*:id eſt,me imitetur:ſequi enim imitari eſt.Quaſi diceret,rationabile eſt,quòd miniſter ſequatur Dominum: ſi quis me [Sequendus eſt Chriſtus.] non ſequitur,nõ mihi miniſtrat: quia ſecundũ Chryſoſtomum, oportet eum qui miniſtrat, ſequi eũ cui miniſtrat.Oportet ergo diſcipulos Chriſti qui ei miniſtrant, ſequi Chriſtum per mortem, ſi oportuerit: [Chryſoſto. hom.66.in Ioan.] & per bona opera,imitando ipſum.Illi quippe Chriſto miniſtrant,qui non ſua,ſed quæ Ieſu Chriſti quærunt: & quæcunque bona ſiue in temporalibus, ſiue in ſpiritualibus propter Deum faciũt.Miniſtrant autem Chriſto Epiſcopi & clerici, inquantum eius ſacramenta fidelibus diſpenſat. Vnde Apoſtolus: *Sic nos exiſtimet homo,ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei uiui*.Item quilibet fideles in quo- [1.Corin.4.] cunque ordine conſtituti,qui mandata ſeruant Chriſti. Vnde apoſtolus.*In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros*. Miniſtrat enim Chriſto unuſquiſque [2.Corin.6.] monendo,docendo,corripiendo, beneuolẽtiam, eleemoſynam, & cætera miſericordiæ opera impendendo. Et ſubiũgit huius ſequelæ brauium,ſeu pręmium: quia ſi quis Chriſto dignè miniſtrauerit, & ipſum ſecutus fuerit, erit ubi Chriſtus eſt. Et certè magnum eſt præmium eſſe cum Chriſto: ſine quo nuſquam eſt bene,& cum quo nuſquam eſt male. Et deinde manifeſtius hoc dicit.Nam qui miniſtrauerit Chriſto,mandatis ſuis obediẽdo,ipſum ſequẽdo, & ueſtigia eius imitando:hic honorabitur à patre cœleſti:ſcilicet ut ſit cum filio eius, non æqualis diuinitati,ſed cõſociatus ęternitati.Et certè magnus honor eſt,quòd homo miſer efficiatur beatus: exhęredatus hæres Dei,cohæres autem Chriſti.Beatus ille quem

Deus

1. Corin. 2. Deus honorificabit: ille .n. ditabitur illis bonis quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Honor .n. datur homini ab alijs hominibus in vita præſenti, in teſtimonium virtutis: ſed honor datur hominibus à Deo in gloria cæleſti, in præmium virtutis. O Deus meus miſericordia mea, author & dator omnium uirtutum: da nobis nunc in eis exercitium continuum, & tandem pro eis præmium ſempiternum. Et quia diſcipulos hortatus fuerat ad tolerantiã mortis, exẽplo ſui quẽ ſequẽdũ propoſuit, cõſequenter confortat eos ut nõ turbentur & retrahantur propter infirmitatem naturæ: quia recta ratio nõ obſtãte turbatione animæ, ſecundum paſsiones partis ſenſitiuæ, dirigit eam in bonas & uirtuoſas operationes, ut uelit fortis ſuſtinere mortem, & quæcunque contraria propter Deum & bonum virtutis: ſic enim in Chriſto fuit, quòd non obſtante turbatione ſẽſualitatis paſſus eſt, quod recta ratio ſuadebat. Vnde ait: *Nunc anima mea*, ſenſualis *turbata eſt*: id eſt, affecta eſt quantum ad ſenſitiuam, paſsionibus timoris & triſtitiæ ac naturali horrore, qui tamen eſt de voluntate. Anima enim hic accipitur pro ſenſualitate: id eſt, pro appetitu ſẽſitiuo, ĩ quo ſunt paſsiones, nõ autem in oratione. Ac ſi dicat: Non uos turbet uel retrahat ſenſualitatis turbatio à recta & debita operatione: quia etiam anima mea turbata eſt imminente paſsione, & tamen hoc nõ obſtante mori eligo, obediens patri pro ueſtra ſalute. Quia enim hortatus fuerat alios imitari mortem ſuam, ne fortè aliquis ediceret, ſecurè potes mortem ſubire: quia nihil mali ſẽtis: ideo contrarium voluit oſtendere per talem turbationem, & per conſequens non eſſe recedendum ab eius imitatione propter naturalem animæ horrorẽ.

Paſsiones ĩ Chriſto. Nam ſi nullam paſsionẽ ſenſiſſet in anima, nõ fuiſſet ſufficiens exemplum hominibus ad mortem ſuſtinendam. Huiuſmodi autẽ paſsiones aliter fuerunt in Chriſto, & aliter ſunt in nobis. In nobis enim sũt ex neceſsitate, inquantum quaſi ab extrinſeco commouemur & afficimur: in Chriſto non fuerunt ex neceſsitate, ſed ex imperio rationis: ad oſtendendũ humanæ naturæ ueritatem, & ad dandum nobis exemplum non recuſandi mortem, & ad merendũ, noſtrã redemptionẽ, cùm in eo nulla paſsio fuerit, niſi quã ipſe uoluntariè concitauit. Nam intãtum inferiores uires erant ſubditæ rationi in Chriſto, ꝙ nihil aliud agere & pati poterãt, niſi quod ratiõ uolebat: quę permiſit agere animæ & uiribus inferioribus quæ propria erant. Sic ergo turbata eſt anima Chriſti, quòd nec ſupra rationem, nec contra, ſed ſecundum rationis ordinẽ turbatio in ea fuerit. Deinde uolens oſtẽdere quòd non uenit uoluntatem infirmæ carnis, ſed uoluntatẽ patris facere, ait: *Et quid dicam*, in hac & de hac turbatione, nõ dicit, quid faciam: quia ſciebat q̃d facturus: ſed docet quid dicere, & quo fugere, & quẽ inuocare, & in quẽ ſperare debeamus. ſ. in patrẽ qui ſaluat ſolus: quaſi diceret. Non habeo quid dicã creptionẽ quærẽs: ſed ſcio quid agã: quia paſſurus ſum. Vnde non recedã à cœpto propoſito propter timorẽ periculorum, ſed ex ratione ſenſualitatẽ ſuperans, voluntatẽ meã uoluntati diuinæ cõformabo. In quo dat exemplũ nobis, ut ſimiliter faciamus. Et hoc eſt quod dicit. Et ò tu, *pater ſaluifica*, & ſaluũ fac *me ex hac hora* paſsionis. Non dicit in hac hora in qua pater eũ morti expoſuit: ſed *ex hac hora*, quia inde eum glorificauit. Propterea enim uoluntariè ueni in hanc: ſcilicet horã paſsionis & mortis, *propterea ueni in mun-*

A *dum*, ut patiar propter patris obedientiam & humani generis ſalutem, quaſi diceret: Saluationem quæro, ſed paſsionem non recuſo. Et tu pater per hanc paſsionẽ clarifica nomen tuum: me ſuſcitando, quod eſt gloria nominis tui & clarificatio. Vbi Augu. Docuit te quem inuoces, cuius uoluntatem tuæ uoluntati præponas, hominis infirmitatem: ut doceat dicere cõtriſtatum, non quod ego uolo, ſed quod tu vis. Augustin. tracta. 51. in Ioan. Ex hac autem ſupportatione turbationis in Deũ, homo triplicem percipit utilitatem. Prima eſt, ꝙ turbatio alleuiatur, Si enim ex eo ꝙ quis amico conqueritur turbationem ſuam, alleuiationem recipit, quãto fortius propter compaſsionem mutuam à Deo recipiet? Secũda eſt, quòd turbatio meritoria efficitur. Si

B enim meritorium eſt Deo offerre rem temporalem, quam portas in burſa: multomagis ſi offers id quod geris in animo. Tertia eſt, quòd homo poſtea notabilem recipit conſolationem: ſicut patet de multis à tribulatione liberatis, ſicut & hic. Nam ſtatim uenit uox de cœlo pro conſolatione. Vnde ſequitur: *Venit ergo uox de cœlo*, à Deo patre, *dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo*: id eſt clarum genui ab æterno ſecũdum diuinitatem, & clarum etiam faciam ſecundum humanitatem. Vel ſecundum hominem clarificaui in natiuitate, qnando angeli cecinerunt: Gloria in excelſis Deo: & Magi adorauerũt, & in baptiſmo, & in transfiguratione, & in miraculis in uita per Lucæ 1.

C eũ factis: *& iterum clarificabo*, per ſigna deitatis: in paſſione, in qua triũphabit de diabolo: & in reſurrectione: & in aſcenſione, & in totius mundi conuerſione, & maximè in iudicio. Et quidam de turba magis rudes ſtantes & audientes, ſonumque uocis non ſignificationem percipientes, *dicebant tonitruum factum eſſe*, id eſt, aliquid per modum ſoni confuſi tamẽ hoc dicebant factum propter Dominum: *alij autem*, magis perſpicaces articulationem uocis intelligentes *dicebant quòd angelus ei locutus ſit*. Credebant enim eũ eſſe hominem purum, & ideo dicebant angelũ ei eſſe locutum: ſicut aliquãdo in ſcriptura dicitur, quòd angeli prophetis loquebantur. Sed uox illa fuit pater

D na, & formata à tota trinitate, cùm eius opera ſint indiuiſa. Veruntamen fuit uox patris, quæ fuit formata ad repręſentandum perſonam eius. *Et reſpondit Ieſus, & dixit*: *Non propter me*, ſcilicet inſtruendum, qui teſtimonio vel conſolatore vel clarificatore alio à me non indigeo, *hæc uox* teſtificans *uenit* de cęlo: *ſed propter uos*, in inſtructionem ueſtram, qui inſtructione indigetis & teſtimonio: ſcilicet, *ut credatis*, quia ego ex Deo ſum. Vnde oſtendit hanc uocem nihil ſibi indicaſſe quod antè neſciſſet: ſed ignorantibus quibus indicari oportebat, & propter inſtructionem populi circunſtantis ut cognoſcerent ipſum Ieſum eſſe Chriſtum, cui de cœlo dabatur teſtimonium. Sicut ergo anima eius non propter eum, ſed

E propter alios uoluntariè turbata eſt: ſic iſta uox non propter eum, ſed propter alios aliqua diſpenſatione diuinitus facta eſt. Et quia dixit uox, & clarificabo: conſequenter modum oſtendit clarificationis, dicens: *Nunc*, ſcilicet in hoc tempore paſsionis rectum *iudicium eſt*: non condemnationis, ſed diſcretionis *mundi*: id eſt, pro mundo contra diabolum: hoc eſt, nunc pro mundo à poteſtate tenebrarum liberando iudicabitur, & ſeparabitur mundus à poteſtate diaboli, & eripietur: & hoc eſt iudicium diſcretionis quo diſcernuntur & ſeparantur multi à poteſtate inimici. A tempore quoque paſſionis Chriſti diſcreti ſunt fideles credentes, ab

obſtinatis contra fidem: in futuro autem erit iudicium condemnationis infidelium, & præmiationis credentium. Vnde exponendo ſubdit effectum iudicij: *Nunc princeps huius mundi*, id eſt, amatorum mundi, & malorum hominum qui habitant in mundo: ſcilicet diabolus qui ab Adam uſque nunc fuit dominatus, & adhuc dominatur in malis mundo deditis (& dicitur princeps mundi, non quia ſit Dominus ſubſtantiæ mundi, ſed hominum mundialiter viuentium, inquantum ſe ei ſubijciunt per peccatum) *eijcietur*, & repelletur *foras*: à redemptis & liberatis, & poteſtatem homines poſt ſe trahendi perdet hoc iudicio: per Chriſtum & virtutem paſsionis eius, per quam aperta eſt ianua gloriæ, à cuius conſecutione diabolus non poteſt impedire, & poſt ſe trahere ſanctos ſicut antè faciebat. Per paſsionem etiam Domini data eſt homini virtus reſiſtendi diabolo, quia per eam fortiores ſumus ad reſiſtendum: nec modo ita facilè homines ſeducere vel adeo tentare poteſt vt prius, nec permittitur facere quãtum poteſt & vellet. Iuſtum eſt enim quòd ſicut princeps mortis per peccatum hominem ſibi ſubiecit ad mortem: ſic qui Chriſtum procurauit interfici iniuſtè, meritò & dignè eijcitur, ne deinceps iuſtis hominibus per Chriſtum redemptis principetur. Permittitur tamen tentare homines, ad exercitium, & meritum electorũ. Et declarat modum per quẽ eijcitur foras: quia per mortem crucis & reſurrectionẽ. Vnde ſubdit: *Et ego ſi*, id eſt, cùm (non dubitat futurum eſſe quod uenit implere) *exaltatus fuero à terra*: ſcilicet in cruce: *omnia*, ſcilicet electa & prædeſtinata ad ſalutem, ex quibus diabolus eijcitur, *traham ad me ipſum*: ut ſim caput, & illa membra, ſpoliando illum qui decipiendo iniuſtè deprædatus fuerat. Vel omnia genera hominum: quia de omnibus generibus hominum aliqui ſunt tracti: ſcilicet de omnibus linguis, de omnibus ritibus, de omnibus ætatibus, & de omnibus gradibus: & ſic traxit ad ſe omnia, quia homo dicitur omnis creatura. Nam amore, quo pro nobis paſſus eſt, trahit nos ad ſeipſum: ex amore enim oſtenſo in cruce ad genus humanum, habet vim attractiuam mentium, ſicut lapis magnes attrahit ad ſe ferrum. Chriſti autem crucifixio ideo dicitur exaltatio: quia corpus eius fuit exaltatum in cruce, ſicut uexillum in aere, ad debellandum aereas poteſtates: & quia ſe humiliauit uſque ad mortem crucis, ideo Deus exaltauit illũ: & ipſe exaltatus exaltauit ſuos. Per paſsionẽ ergo habuit victoriam de diabolo. Vnde hoc ipſum omnia trahere, eſt principem mundi huius eijcere: non enim eſt conuentio Chriſti ad Belial, & lucis ad tenebras. Et nota quòd Chriſtus noluit mori in aliqua domo, nec ſub tecto, ſed in aere uoluit exaltari ex cauſa triplici: Aer quidem elementum eſt commune: & poteſt homo habere propriam terram, aquam, uel proprium ignem, ſed nemo poteſt habere proprium aerem Chriſtus ergo uoluit in aere exaltari. Primò, ad innuẽdum quòd ſicut aer eſt communis, ſic & Chriſti paſsio: nam paſsiones aliorum ſanctorum fuerũt propriæ quia quilibet paſſus eſt propter ſe, paſsio autem Chriſti communis fuit: angelis, qui ſunt reparati: hominibus quia inde ſunt ſaluati. Secundò, ad innuendum quòd ſicut aer eſt medius inter cœlum & terram, ſic Chriſtus etiam fuit mediator inter Deum & hominem: quia cum Deo conuenit ratione naturæ diuinæ cum homine ratione naturæ humanæ. Erat autem quædam diſcordia inter Deum & hominem: & ideo uenit Ieſus, & ſe oſten-

Princeps mundi.

Paſſionis dominicæ efficac. a.

Exaltatio Chriſti.

2. Corin. 6.

Cur in aere mori uoluit.

A dit mediatorem. Tertiò, ut ipſum aerem mundaret: ſanctificauerat enim terram, triginta annis ſuper eã ambulando: ſanctificauerat aquam, in ipſa ſe baptizari faciendo: ſanctificauerat ignem, Spiritum ſanctũ in ſpecie ignis mittendo. Reſtabat ut ſanctificaret aerem: non ſub tecto, ſed in aere moriendo. Pluribus etiam de cauſis uoluit mori morte crucis. Vna, propter mortis turpitudinem: ut hominẽ nec ipſa mortis turpitudo à perfectione iuſtitiæ repellat. Item quia hoc genus mortis per modum exaltationis conueniebat fructui, cauſæ, & figuræ paſsionis. Fructui quidem conueniebat: quia per paſsionem exaltandus erat à patre. Cauſæ autem paſsionis conueniebat dupliciter: ſcilicet ex parte hominum, pro quorum ſalute moriebatur: ipſi enim perierant, quia deiecti & demerſi erant ad terrena: & ideo uoluit mori exaltatus, ut nos eleuaret ad cœleſtia. Et ex parte dæmonum: ut ſcilicet eos qui in aere principatum & poteſtatem exercebant, ipſe eleuatus in aere conculcaret Figuræ verò conueniebat: quia Dominus ſerpentẽ in deſerto fieri præcipiebat: quia ſicut ille ſerpens exaltatus fuit in palo, ita & Dominus in cruce. Cùm autem Dominus tanta & tam magna ſigna feciſſet coram eis, in miraculis, & in doctrina, & in reuelatione ſecretorum cordis, & futurorum contingẽtium, per quæ declarata erat diuinitas eius: non tamen credebant in eum, ſcilicet pro maiori parte: & in hoc completæ ſunt ſcripturæ prophetarum, eorum obſtinationem & excæcationem prædicentium. Conſueuerant enim dicere, quod ſignum oſtendis nobis ut credamus tibi? ſed ecce cùm tanta ſigna feciſſet, non crediderunt ei. *Veruntamen multi ex principibus*, id ẽ, legiſperitis & ſacerdotibus, *crediderunt tunc in eum*, propter miracula & impletionem ſcripturarum: ſicut & Nicodemus, unus eorum, qui alias uenerat ad Ieſum nocte: & Gamaliel, & Ioſeph ab Arimathia, & alij quàm plures: *ſed propter Phariſæos non confitebantur*, manifeſte, timentes, *ne de Synagoga eijcerentur*, quia iam conſpirauerant quòd confitentes ipſum eſſe Chriſtum, de ſocietate Iudæorum expellerẽtur: quod apud eos ualde ignominioſum erat. Eiectio enim de ſynagoga reputabatur magna, ſicut apud nos eiectio per excommunicationem de Eccleſia. Cauſa uerò & radix huius defectus, ſcilicet quare non confitebantur, erat ſuperbia & inanis gloria: *dilexerunt enim gloriam hominum*, & honorem mundanum in dignitatibus & laudibus humanis, *magis quàm Dei gloriam* & meritũ pro Dei gloria ſperandũ: cui ſoli debetur honor & gloria. Ex hoc enim quòd publicè confitebantur, amittebant gloriã hominũ, licet ex hoc conſequerẽtur gloriã Dei: iſti autẽ magis elegerunt priuari gloria Dei, nolentes publicè confiteri, quàm gloria hominum, cupientes à mundanis honorari: non attẽdentes ad dictum apoſtoli, *ſi hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*. Iſti hodie multos habẽt ſequaces. ſ. pro mundi gloria ſe & ſua prodigaliter exponẽtes, & parũ aut nihil pro Dei gloria promerẽda faciẽtes. Vnde eorũ fides ĩſufficiẽs erat: nõ .n. ſufficit corde credere ad iuſtitiã, ſed oportet etiã ore confiteri ad ſalutẽ. Et in hoc humana gloria eſt paruipendenda, & omnis pœna patienter toleranda: quia omnis pœna quæ pro iuſtitia ſuſtinetur, eſt meritoria, ut cum Apoſtolo quilibet dicat: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*. Secũdum Auguſtinum, Dominus crucem ſuam in frontibus credentium fixit, ubi quodãmodo ſedes eſt verecundiæ:

B C D E

Chriſtus cur in cruce mori uoluit.

Nume. 21. & Ioan. 3.

Gala. 1.

Roma. 10. Gala. 7.

Auguſt. ſermo. 18. de uerbis Domini.

Crux in frõtibus fixa.

recundiæ: ut de nomine eius fidelis non erubeſcat, & magis Dei gloriam quàm hominum diligat. Vnde ille qui euāgelium legit, & etiam illi qui audiunt, ſigno crucis ſe ſignant. Poſt hæc autem tandem Dominus *Ieſus*, qui ſcrutatur corda hominum, cognoſcēs furorem illorum, & malitiam quā iam de eo occidendo conceperant, & uolens eos præuenire, non expectauit ut in opus irent, ſed *abijt*, recedēdo à perſecutoribus ſuis: quia iam non recipiebant eius doctrinam: & *abſcondit ſe ab eis* mitigans illorum inuidiam & furorem: quia nondum uenerat hora paſsionis ſuæ. In quo nobis exemplum dedit, ut cùm de aliquorum malitia nobis conſtat, etiam antequā patrare opere tentent, fugere debeamus. Abſcondit ſe ab eis, faciem cognitionis ſuæ eis ſubducendo: quod B excæcationem eorum, & tranſitum fidei à Iudęis ad gentes ſignificabat. *Et cùm ueſpera facta eſſet, egrediebatur* Dominus cum diſcipulis duodecim *de ciuitate*, *& rediJt in Bethaniam*: ibi mites & iuſtos de regno Dei docens, in die contra peruerſos & malos aſperè loquens, eosque pro moribus prauis redarguens, & nos cum in hoc imitari erudiens.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi ut non ſolum folia, hoc eſt uerba & æſtimationem iuſtitiæ: ſed ut fructus operum habeam, ne à te unquā* C *maledictionem incurram. Da mihi ut tāquam uerus tuus miniſter, pro modulo meo te ſequar: ut ubi tu es, & ego eſſe merear. Trahe me poſt te bone Ieſu: non trahat dulcedo ſeculi, ſed trahat me ſuauitas amoris tui. Sic tecum in cœlo iugiter intentio mea ſit, mecum in terra continuè protectio tua. Adhæream tibi inſeparabiliter, ſeruiam tibi perſeueranter: quæram te fideliter, inueniam te fœliciter, poſſideam te æternaliter, rex meus Deus. Amen.*

De duobus filijs, quorum unus in uineam iuit, alius ire neglexit. Cap. XXXII.

D

E

Matth. 21. & Mar. 11.

ET cùm tertio ſabbati, hoc eſt feria tertia, iterum *mane*, reuertendo ad ciuitatem Hieruſalem, *tranſiret* Dominus & diſcipuli eius circa locum vbi ipſe maledixit ficulneæ: *uiderunt* diſcipuli *arborem aridam factam à radicibus*, id eſt, fundamentis, quæ erant ſacerdotes & ſcribæ, amplius quàm prima die: & mirati ſunt de ſubita arboris exiccatione. Nec mirum ſi continuò aruit, quia ſermo Domini male-

A dicentis quaſi flamma ad radices deſcendit. *Et cùm ueniſſet in templum*, id eſt, in atrium templi, ubi conueniebant homines ad orandū, & uerbū Dei audiendū: ut doceret, oraret, & exēplū daret: *acceſſerunt*, nō ut docerentur cū populo, ſed ut docentē caperēt in verbo: *ad eum docentem*, id eſt, dū doceret, quādo pręcipuè impediendus non erat, *principes ſacerdotum*, quos non excuſat ignorantia: *& ſeniores populi*, à quibus egreſſa eſt iniquitas. Secundū Chryſo. Dicebant ſacerdotes apud ſe: nos ſumus colūbæ tēpli, ecce ſuper illum tota recumbit eccleſia: nos ſumus quaſi tacentiū ſcripturarum lingua uiſibilis, & ecce ille reſonat in medio tēpli, & nos contēpti quaſi cithara diſſipata tacemus: nos ſuimus patres, modo iſte generat filios, & nos ſteriles ſumus: quaſi dicerent, multū uilificamur. *Acceſſerunt inquam dicentes: Dic nobis*, quia ad officium noſtrum pertinet hoc inquirere & ſcire, *in qua poteſtate hæc facis?* ſcilicet an propria, an aliunde tibi commiſſa? quis tibi dedit hanc poteſtatem ut iſta facias? Quaſi dicerent: Quid eſt quòd eiicis de templo quos uis cùm non ſis oſtiarius, & doces nobis inconſultis? Quærunt qua authoritate iſta facit: quia authoritatem eiiciendi de tēplo habebāt oſtiarij, & docēdi in templo ſacerdotes & legiſdoctores ad hoc à principibus ſacerdotum aſsignati, & non alij. Chriſtus autem neutram authoritatem uidebatur habere: ſed magis uſurpare. Subintelligunt enim eum operari per diabolū, & diaboli eſſe quod facit: ſicut ſupra dixerunt, quòd in Beelzebub dæmonia eiiceret. Quaſi uellent dicere. Secundum Chryſoſto. Tu de ſacerdotali familia non es: ſenatus hoc tibi nō donauit neque Cęſar: in qua ergo poteſtate hoc facis? nunquid in Beelzebub principe dæmoniorum? Ieſus autem oppoſitioni reddidit oppoſitionem nō ſolutionē, quaſi clauū clauo retundens: & qui aperta reſponſione tentatorum calumniam confutare poterat, prudenter eos interrogat: ut ipſi uel ſuo ſilentio uel ſua reſponſione & ſententia conuincantur. Calumnians enim melius interrogatione quàm directa ratiocinatione uel reſponſione ad inconueniens ducitur. Ille namque eſt optimus modus reſpondendi & concludendi contra malignantes, quando ex ſuis proprijs uerbis & reſponſis arguuntur. Per hoc quoque oſtendit Chriſtus quòd malignantibus quales iſti erant, non ſunt ſecreta Dei reuelanda: ſed eorum malitia prudenter eſt declinanda. Interrogauit ergo eos *de baptiſmo Ioannis, unde erat: de cœlo an ex hominibus*, id eſt, ex Dei præcepto & diuina ordinatione, an ex hominis adinuentione & humana inſtitutione. *At illi*, ſtupefacti ad interrogationem, *cogitabant intra ſe*, uiam reſpondendi: ſed non habebant, uidentes ex quacunque reſponſione ſuam confuſionem. Nam ſi dixiſſent baptiſmum Ioannis de cœlo, id eſt, ex cœleſti & diuino inſtituto eſſe, patenter conuincebantur: quia non crediderunt Ioanni dicenti ipſum Dominum de cœlo ueniſſe, & perhibenti ei teſtimonium de poteſtate. Qui enim credit Ioanni, credit utiq; & Chriſto: quia Ioannes Chriſto teſtimonium perhibuit ipſum prædicando, & Dei filium eſſe nunciando. Quaſi uellet dicere: Ille mihi teſtimonium perhibuit quē confitemini habuiſſe prophetiam de cœlo, & ab illo audiſtis in qua poteſtate hæc facio: quia ille hoc demonſtrauit teſtimonium mihi perhibendo. Si autem dixiſſent de terra & inſtitutione humana: periculum mortis incurriſſent ad populum, ut tanquam blaſphemi eſſent lapidandi: q̄a populus qui pro maio-

Chryſoſto. ho. 39. operis imperf.

Quæſtio de poteſtate Chriſti.

Luca. 11.

Chryſoſto. ibidem.

Calumniatis quomodo reſpondendum.

Baptiſmus Ioannis unde fuit.

ri parte Ioannis baptiſmum ſuſceperat, cum ex vita & doctrina ac Chriſti teſtimonio prophetam ſanctum & uerum à Deo miſſum reputabat, & per cōſequens uerba eius & facta à Deo eſſe ſentiebat. Viderunt ergo (ut ait Beda.) Quodlibet horum reſpōdiſſent in laqueum ſe caſuros, timentes ſcilicet plebis lapidationem: ſed magis timentes ueritatis confeſsionem. Et mendaciter dicentibus eis ſe neſcire ait Ieſus: *Neque ego uobis dico: in qua poteſtate hæc facio.* Nō dico uobis quod ſcio: quia non uultis fateri quod ſcitis. Quia ergo dicebant ſe neſcire quod tamē ſciebāt, noluit eis de ſe aperire ueritatem de hoc quod quærebant: & iuſtiſsimè confuſi ſunt. Ex ſua enim taciturnitate compulſi ſunt à ſua petitionè ceſſare. Nam ſecundum Chryſoſto. Mendacia ſi non habent quem decipiant, ipſa ſibi mētiuntur. Duabus quippe de cauſis (ſecūdum Bedam) occultatur ueritas: quia authores minus capaces ſunt ad intelligendum. Vnde dicitur: *Multa habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo*, uel quia ex odio & contemptu indigni ſunt quibus aperiatur. Vnde dicitur: *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos*, & hic utrumque concurrebat. Et tertia cauſa addi poteſt, ſ. aſsiduitas prædicandi: aſsidua enim prædicatio uileſcit. Voluit ergo Chriſtus oſtendere de facto & exēplo, quòd licet uti cautelis contra cautelas malorum inſidiantium bonis. Vnde dicit Chryſoſtomus: Quòd interrogantem oportet docere, tentantem confundere. Quòd autem aperienda erat ueritas ſuæ poteſtatis & prædicationis alijs & non ipſis, & quare: indicauit per parabolam duorum filiorum, quorum uni pater dixit: *uade in uineam meam, qui reſpondit nolo. Poſtea tamen pœnitentia motus iuit: dixitque alij pater vade in uineam meam, qui reſpondit uado, ſed non iuit.* Homo iſte qui duos filios habuit eſt Deus: ſcilicet pater: qui dicitur homo ratione māſuetudinis quam ad hominem habuit, qui etiam omnes homines paterno affectu creauit: & cùm ſit natura Dominus, tamen magis uult diligi quaſi pater, quam timeri quaſi Dominus. Primus filius tempore & origine, non dignitate & Dei cognitione, eſt populus Gentium, alter populus Iudæorum: quia Gentes erant ex tēpore Noe, Iudæi autem ex Abraham. Operari autē uineam eſt facere iuſtitiam, quam generaliter quidē in natura omnium hominum Deus plantauit: ſpecialiter autem Iudæis eam in libro uitæ dedit, cuius diuerſæ uites ſunt diuerſæ iuſtitiarum ſpecies. *Primo filio*, primū dixit per naturalis legis impreſsionem & notitiam, *uade operare*: id eſt, in tempore huius ſeculi, fac legis naturalis iuſtitiam quæ eſt: Hoc facias alij quod tibi uis fieri, & quod tibi non uis fieri ne feceris alteri: operare inquam *in uineam*, id eſt in Eccleſiam, extra quam nòn eſt locus operandi meritoriè. Locutus eſt autem ei non facie ut homo: ſed in corde ut Deus ingerens intellectum ſenſibus: quia nunquam Deus deſtitit homines incitare ad bonum per occultos inſtinctus. Vnde Chryſo. Poſuit Deus ſpiritum ſcientiæ boni & mali in hominibus: ut quotieſcunque, peccamus, ille in ſilentio quaſi factū noſtrū accuſet, qui in conſcientia tacite ad animam loquitur dicens: Malum eſt hoc, & hoc bonum eſt. *Ille autem*, ſcilicet primus filius licet in cogitatu ſuperbè, *reſpondit nolo*: quia bonum relinquendo & malum eligēdo apertè contumax fuit: legi enim naturali non obediuit, & libero arbitrio abuſus eſt. Vnde Chryſo. Quomodo dixit nolo? in cogitatu. Qui habens intellectū boni & mali relinquit bonū, & ſequitur malum in cogitationibus ſuis, contra Dominū reſpondere uidetur: quia nolo: Id eſt, contra intellectum ſuū creatum ſibi à Domino, facit. Hæc Chryſo. Sed poſtea in aduentu ſaluatoris ad prædicationē Chriſti & Apoſtolorum, credens, pœnitentia ductus operatus eſt in uinea Dei, & ſermonis contumaciā labore correxit: quia ſummo Deo colla ſubmiſit, & nunc cultu fidei Deo placet. Alteri autē filio poſtea dixit (per Moſaicæ legis dationem) vade & operare in uinea mea, & fac iuſtitiæ opera. Qui reſpondit, uado: quia primùm Deo ſeruire uouit, & ſe ad ſeruiendum Deo, per ſuſceptionem legis Moſaicæ, obligauit, dicens Moyſi, Omnia præcepta Domini faciemus: ſed non iuit: & quod ore reſpondit, opere non impleuit, quia in ſeruitio Dei non remanſit, & legem ſuſceptam non obſeruauit, nec non ad idololatriam & ad infinita mala declinauit: & nunc Chriſti cultum negat. Induxit autem hanc parabolam, eos interrogando: ut propria reſponſione illos impietatis miniſtros argueret, & proprio iudicio condemnarentur. Cùm ergo quæſiſſet, quis ex duobus fecit uoluntatē patris? & illi reſpōdiſſent, primus: non intelligentes de ipſis dictam parabolam. & neſcientes quia in reſponſione exprimerent condemnationem ſuam: intulit, & ex reſponſione propria eos confutauit, confirmans prolatam ab ipſis ſententiam, & dicens: *Amen dico uobis quia publicani & meretrices* ſcilicet nō qui tales ſunt, ſed qui fuerūt, *præcedent uos in regno Dei*: id eſt, in eccleſia militante, per fidem & pœnitentiam: & in triumphante per gloriā: uobis extrà derelictis, per infidelitatem. Primus enim filius, qui fecit uoluntatem patris, dignus eſt miſericordia. Secūdus, quia neglexit, dignus eſt reprobatione & pœna. Quaſi diceret: Non ſolum Gentiles meliores ſunt uobis Iudæis, ſicut & ipſi iudicaſtis: ſed & peſsimi de gētilibus, ſcilicet publicani & meretrices, qui inter uos manifeſtè ſunt turpiſsimæ uitæ, erunt maioris meriti apud Deū quàm uos: quia melius eſt non promittere, & facere iuſtitiam Dei, quàm promittere, & mentiri. Et ſecundum Auguſt. Simulata æquitas duplex eſt iniquitas: & hoc vitium potiſsimè vigebāt in ſacerdotibus & Leuitis. Igitur, ſecundum Origenem, potes uti parabola ipſa ad eos qui modicum aut nihil promittunt, operibus autem oſtendunt: & contra eos qui magna promittunt, nihil autem uel parum ſecundum ſuam promiſſionem agunt. Nam hodie heu multi, etiam religioſi, non ſolum legis ſcriptæ, ſed etiam legis naturalis iuſtitiam derelinquunt: & ideo non miſericordia cum filio primo, ſed potius pœna cum ſecundo digni ſunt. Vbi Chryſoſtomus. Puto quòd ex perſona omnium uirorum peccatorum, publicani ponantur: & ex perſona omnium mulierum meretricum, meretrices. Quamuis enim multa ſint peccata in uiris & mulieribus, præter iſta: tamē præcipuè auaritia in uiris abundat: fornicatio autē in mulieribus. Mulier enim quæ in domo ſua ſedet incluſa, facilè peccatum fornicationis incurrit: quia hoc uitium facilè ex uacantia & ocio naſcitur. Nam qui ſollicitudinibus animum habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam diffinitio amoris hæc eſt, animæ uacantis paſsio. Vir autem qui in actibus rerum diuerſarum eſt aſsiduè, auaritiæ peccatum facilè incurrit: in fornicationem autem non facilè, niſi fortè multum ſit laſciuus. Nam occupatio uirilium ſollicitudinum, ſuggeſtionem uoluptatis plerunque excludit. Vnde proprium eſt hoc adoleſcentium nihil agentiū. Hæc Chryſoſtomus. Deinde ſubiungit cau-

ſam

Margin notes: *Beda in c. 11. Marci.* — *Chryſoſto. ho. 39 operis imperf.* — *Beda ibid.* — *Veritatis occultandę cauſę.* — *Ioan. 16.* — *Matth. 7.* — *Chryſoſto. ho. 39. operis imperfecti.* — *Filiorum duorum parabola.* — *Chryſoſto. hom. 13. ad popu. Antioch.* — *Chryſoſto. ho. 40. operis imperf.* — *Exod. 24.* — *Publicani & meretrices.* — *Auguſti. in Pſal. 63.* — *Origenes tracta. 18. in Matt.* — *Chryſoſto. ho. 40. operis imperf.* — *Virorū & mulierum præcipua peccata.* — *Amoris cauſę.* — *Amoris deſcriptio.*

ſam reprobationis Iudæorum, quæ eſt contemptus credendi: quem aggrauat & ſanctitas Ioannis, & exẽplum conuerſionis peccatorum: quia publicanis & meretricibus Ioãni credentibus, & ad prædicationẽ eius pœnitentiam agentibus: ipſi non crediderũt Ioanni, doctrinam eius audiendo, & opera eius imitando: qui uenit ad eos in uia iuſtitiæ: quia opera perfectionis faciebat, & Chriſtum (qui eſt ipſa iuſtitia) annunciabat. Et non ſolum hoc non fecerũt: ſed nec poſtquam publicanos & meretrices credẽtes & pœnitentes uiderunt, confuſi ſunt, aut cõpuncti, ut crederent: uel illorum exemplum ſequerentur, quibus ipſi exemplũ eſſe debuerãt: ex quo ſequitur aggrauatio peccati ipſorum: quia nec præcedere, nec ſequi illos in fide & pœnitentia uoluerunt. Laici etiam & ſacerdotes, duo filij poſſunt intelligi: & populus, prior filius: & ſacerdos, ſecundus. Vnde Chryſoſtomus: Duos etiam filios dicit: laicorum conditionem, & ordinem ſacerdotum. Quis eſt prior filius? Populus. Prior enĩ populus creatus eſt: deinde ſacerdotes, qui regerent populum. Non enim populus propter ſacerdotes creatus eſt: ſed ſacerdotes ꝓpter populũ. Deniq; populus Dei, ex tẽpore Abrahæ cœpit: ſacerdotes autem, de tempore Aaron. Et populares per hoc ipſum quòd ſingularem ſuſcipiũt uitam, denegare uidentur obedientiam Deo. Sacerdotes autem magis uidentur obediẽtiam promittere Deo: præcipuè per hoc ipſum, quòd ſpecialiter in miniſterio Dei cõſtituuntur. Nam qui doctor populi cõſtituitur: ſine dubio profitetur talem ſe fore, qualem oportet eſſe doctorem Sacerdos, & omnis clericus, & ſi ſpecialiter non promittat: tamẽ per hoc ipſum quòd doctor conſtituitur aliorum, tacitè promittere Deo uidetur in omnibus obauditurũ ſe Deo. Et melior eſt laicus, qui in prima facie ſecularẽ profitetur uitam, reuera autem ſtudet uiuere ſpiritualiter: quàm ſacerdos, qui in prima quidem facie profitetur uitam ſpiritualem, reuera autem complectitur uitam carnalem. Et melior eſt laicus ante Deum pœnitentiam agens, quàm clericus permanens in peccatis: Laicus autem in die iudicij ſtolam ſacerdotalem accipiet: ideo & in chriſmate ſic unguntur omnes ſicut in ſacerdotio: ſacerdos autem peccator, ſpoliatus ſacerdotij dignitate quam habuit, erit inter infideles & hypocritas. Vnde & modo ſecularis homo poſt peccatum facilè ad pœnitentiam uenit. Nam occupatus negligẽtia ſeculari: dum ſcripturis non ſatis attendit, ſemper quæ in ſcripturis poſita ſunt noua ei uidẽtur: ideoq; cùm audierit aliquid de gloria ſanctorum, aut de pœna peccatorum, quaſi nouum aliquid audiens expaueſcit: & dum bona concupiſcit, aut mala timet, compunctus ad pœnitentiam citò recurrit. Nihil autem impoſsibilius, quàm illum corrigere qui ſcit omnia: & tamen contemnens bonum, diligit malũ. Omnia enim quæ ſunt in ſcripturis, propter meditationem quotidianã ante oculos eius inueterata & uilia æſtimantur. Nam & quicquid terribile eſt, uſu uileſcit. Propterea clericus, q̃ ſemper meditatur ſcripturas: aut omnino obſeruaturus eſt, & erit perfectus: aut ſi ſemel cœperit illas cõtemnere, nunquam excitatur in illis ut timeat. Quis aliquando uidit clericum citò pœnitentiam agentem? Et ſi deprehenſus humiliauerit ſe, non ideo dolet quia peccauit: ſed confunditur, quia perdidit gloriã ſuam Putaſne Dominus, quaſi crudelis, clericis pœnitentiam denegauit, dicẽs: *ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* Sed quaſi naturale eſſe cõſiderans: quia non eſt qui doceat illum errantem, qui errantes

Chryſoſto. ibidem.

Secularis facilis ad pœnitentiã conuerſio, clericorum difficilis.

Luca 14.

A alios corrigebat. Ideo, non dico populares, quia ſecundum rationem uerbi uitam ſuam diſpenſant: ſed publicani & meretrices, qui deſiderijs mundialibus & uoluptatibus carnalibus ſeipſos mancipauerunt, præcedent uos in regno Dei: quia illi conuerſi deſinunt eſſe quod erant, uos denegatis in opere, quod uidemini profiteri in uerbo: tanquam arbores folia ſine fructu habentes: non paſcentes Dominum ſuũ, ſed deludentes. Hæc Chryſoſtomus. Per primum etiam filium, qui primò renuit patris præceptum, ſed poſtea fecit: ſignificantur peccatores, qui malè uiuendo Deo ſeruire negant: ſed poſtea pœnitentes uiriliter operantur. Per ſecundum uerò filium, qui facere uoluntatem patris promiſit, & non fecit: ſigni-
B ficantur illi qui operari uirtuoſè promittunt, ſed non faciunt: de quibus ſunt multi religioſi, profitentes ſeruare magna, ſcilicet euangelica conſilia: cùm tamen non ſeruent etiam præcepta: propter quod ſeculares, etiam peccatores tamen poſtea pęnitentes, eis coram Dño præponuntur, cùm dicitur: *quia publicani & meretrices præcedent uos in regno Dei.* Nullus ergo peccator diffidat, nullus iuſtus præſumat: cùm peccatores per pœnitentiam quandoque alios in regno Dei præcedant.

ORATIO.

C DOMINE *Ieſu Chriſte, doctor bone, da mihi ueritatem corde credere: & ore atque opere, prout oportet, confiteri: malignorum ſpirituum & hominum cautelas, & aſtutias ſapienter declinare. Da mihi legis naturalis, cordibus noſtris impreſſæ, & legis ſcriptæ in libris nobis datæ, iuſtitiam facere, & tuam in omnibus uoluntatem adimplere: ut non cum ſecundo filio pœnam, ſed cum primo miſericordiam apud te merear conſequi: ac cum uerè pœnitentibus gratiam in eccleſia militante, & gloriam in triumphante miſericorditer inuenire. Amen.*

D *De locatione uineæ, & ſanguinarijs uinitoribus. Cap. XXXIII.*

E AD idem propoſuit eis aliam parabolam de hoĩe patrefamilias, *qui plantauit uineam: & circumdedit ei ſepem, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis* ſeu colonis: *& peregrè profectus eſt.* Illi autem ſeruos ſuos ad recipiendum fructus miſſos malè tractauerunt, & occiderunt: & nouiſsimè filium

Matt. 21. Mar. 12. et Luc. 20.

filium miſſum hæredem cognoſcentes, & hæreditatem habere uolentes, apprehenderunt: & extra uineam eijcientes etiam occiderunt. Et interrogati q͂d faceret Dominus uineæ colonis illis, dixerunt: *Malos malè perdet, & uineam ſuam locabit alijs agricolis qui reddant ei fructum temporibus ſuis: quibus ipſe dixit quia auferretur ab eis regnum Dei, & daretur genti facienti fructus eius.* In hac parabola deſcribit multipliciter malitiam & ingratitudinem Iudæorum, quibus

Iudæorum ingratitudo & malitia.

Deus paterfamilias qui natura Dominus, beneuolẽtia pater homo manſuetudine, non natura ſimilitudine, non ueritate: multa beneficia contulit. quia domus Iſrael & ſynagoga uinea eſt, ex electis perſonis patriarcharum & prophetarum, ſicut ex uiribus optimis quam de Aegypto tranſtulit, & in terra promiſſionis *plantauit*, cui *ſepem circundedit*, cuſtodiam quidem triplicem, ſcilicet angelicam ſuper muros Hieruſalem: & humanam, ſcilicet protectionem bellicorum uirorum: & terrenam, ſcilicet munitionem murorum: *& fodit in ea torcular*: id eſt, legem iuſtitiæ, timorem comprimentem, & malos torquentem & hoc fodit ſignis, minis, & promisſis: *& ædificauit turrim*, ſcilicet templum ad cultum Dei: quod dicitur turris, propter altitudinem ædificij, propter ſecuritatem refugij, pp dignitatẽ priuilegij, reſpectu aliarũ nationum: *& locauit eam agricolis & operarijs*, ſ. ſacerdotibus & principibus, qui debent extirpare uitia tanquam ſpinas, & inſerere uirtutes tanquã bona ſemina, ac ſeruare cultum diuinum, & iuſtitiam in hominibus: *& peregrè profectus eſt*: non loci mutatione, quia Deus eſt ubique, ſed quia uinitoribus liberum arbritrium reliquit: uel propter longanimitatẽ, quam in expectando ut à peccatis conuerterentur habuit, uel propter ipſorum negligentiam: quia ſecundum Ambro. Qui ubique præſens eſt, diligentibus præſentior, & negligentibus abſentior eſt.

Ambroſius in cap. 20. Lucæ.

Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, quia poſt legem ſuſceptam debebant facere fructum bonorum operum *miſit ſeruos ſuos*, id eſt, primos prophetas *ad agricolas*, id eſt, ad reges & ſacerdotes principaliter, & ad alios ſubiectos eis conſequenter: *ut acciperent fructus*, per prædicationem ſuam eos ad fructum bonorum operum reducendo: *& agricolæ apprehenſis ſeruis*: quia multi reges & ſacerdotes prophetas ſibi miſſos à Domino turpiter comprehendentes, *malè tractauerunt & occiderunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus* multiplicando ſcilicet prophetas ad populi correctionem, *& fecerunt eis ſimiliter*: quia ipſi ingrati Deum inhonorauerunt, & ſimiliter illos prophetas perſecuti ſunt & interfecerunt. *Sed nouiſſimè*, id eſt, in ultimis temporibus *miſit filium ſuum*, pro nobis incarnatum, quem hæredem uniuerſorũ & principem & cognoſcentes, *eiecerunt extra uineam*, negãdo: uel quia extra portam Hieroſolymorum occiderunt crucifigendo, *uolentes habere hæreditatem*, & tẽporalem ſcilicet poſſeſsionem: *cogitabant enim intra ſe*, ſi iſtum populus habeat Dominum, neceſſe eſt ut amittamus conſuetudinem hoſtiarum quæ ad noſtrum parata eſt lucrum: ſi autem occidemus eum, ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendarum hoſtiarum: & ſic fiet noſtra poſſeſsio, & erit noſtra hæreditas. Venit autem Dominus ad iudicandum, & iſtud factum uindicandum, quando ex eius ordinatione uenit contra eos exercitus Romanorum: & malos malè perdidit, quando ciuitatem & templum per Romanos deſtruxit, ac populum occidi & captiuari fecit. Vel hæreditas Chriſti, eſt eccleſia, quam

Eccleſia eſt hæreditas Chriſti.

A Iudæi præcipuè moliebantur: dum fide eius extincta iuſtitiam quæ ex lege eſt perſuadere gentibus conabatur. Hæc fecerunt, ut ſic ingrati mali malè perdantur, & meritò damnentur: & ab eis regnum Dei, ſcilicet Chriſtus, ſcriptura ſacra, ſeu ſcripturarum intelligentia, fides, eccleſia, & uita æterna auferatur: & hoc pertinet ad Iudæorum reprobationem: ſed quod ſequitur, pertinet ad gentilium conuerſionem: & uinea eccleſiæ locetur alijs agricolis: quia eccleſiã ſuam Chriſtus regendam tradidit apoſtolis, & aliis diſcipulis: *qui reddant ei fructum temporibus ſuis*: quia ad prædicationem eorum credidit multitudo gentium: uel regnum cœlorum detur aliis, ſcilicet gentibus ab Oriente & Occidente, ab Auſtro & B Aquilone uenientibus: qui facient fructum cordis, credendo. & oris, confitendo: & operis, ſeruiendo: & corporis, patiendo: *& recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob, in regno Dei*: & ipſi Iudæi, *eijcientur in tenebras exteriores*. Myſticè totum poteſt exponi de eccleſia, hoc modo: quia *homo*, id eſt Chriſtus, *plantauit uineam*, id eſt eccleſiam ſanguine ſuo, & de latere ſuo formatam: in qua tot ſunt differentiæ palmitum, quot differentiæ hominum: *& circundedit ei ſepem*, id eſt, euangelicam doctrinam, uel angelorum cuſtodiam: *& fodit in ea torcular*, id eſt crucem Chriſti, uel martyrum patientiam: *& ædificauit turrim*, ſcilicet matrem Chriſti, uel contemplationem C Chriſti confeſſorum & doctorum, uel fidem de qua eccleſia ſe defendit contra hoſtes: *& locauit eam agricolis*: id eſt, prælatis, quorum uariis miniſteriis regitur & gubernatur. *& profectus eſt*, ut ſupra exponitur: *& miſit ſeruos*, id eſt, bonos ad arguendum malos: *& aliquos cæciderunt, & alios occiderunt*, ut patet de multis. Deinde mittitur Chriſtus filius inuiſibiliter à patre, quando aliquem inſtigat ad bonum: ſed aliqui ſunt ingrati, eius inſtinctum non ſolum repellentes, ſed etiam peſsimè agẽtes: propter quod, quantum in eis eſt occidunt eum. De quibus dicit apoſtolus: *Rurſum crucifigentes filium Dei*, & ſic ex Dei iuſtitia perduntur, & uinea aliis locatur, cùm eorum loco boni ſurrogantur. Poteſt etiam per uiD neam iſtam intelligi anima rationalis, homini per Deum locata: quia ad hoc infunditur corpori, ut ipſo mediante fructum bonorum operum faciat: & multa merita acquirat, quæ bona facta per hominem, ſunt tanquam uites. Et in quolibet bono hominis, ſiue ſit bona cogitatio, uel bona operatio, uel locutio, creſcũt quinque uuæ: quarum quatuor remaneant homini, quinta uerò debetur Deo: quæ vuæ ſunt cordis iocunditas, culpæ remisſio, æternæ mortis uitatio, æternæ gloriæ acquiſitio, quinta vua eſt gloria Dei: iſtã non nobis, ſed Deo dare debemus.

Myſticè. Eccleſia.

Heb. 6.

Vinea. Anima.

Poteſt inſuper exponi de religione, cuius fundatio eſt maximè in triplici uoto, quod dicitur diuina planE tatio: ſepes, regula & conſtitutiones: torcular, lectio & ſtudium ſcripturæ: turris, prædicatio: agricolarũ locatio, prælatorum præfectio eſt: fœlices qui bene colunt, & non negligunt: augent, & non diminuũt: conſeruant, & non deſtruunt. Quilibet etiam noſtrũ de populo eſt uinea, & idem eſt etiam cultor. quilibet enim noſtrum colit ſeipſum. Vnde Hieronymus: Locata eſt autem nobis uinea, & locata eſt ea conditione, ut reddamus fructum Domino temporibus ſuis: & ſciamus unoquoque tẽpore quid oporteat nos uel loqui, uel facere. *Principes autẽ ſacerdotum, & ſcribæ, & Phariſæi*, cognoſcentes quòd de ipſis dixerit parabolam iſtam, *uoluerunt eum* quaſi menda-

Vinea. Religio.

Hieron. in cap. 21. Matthæi.

dacem *tenere*, ad occidendum: ſed diuinæ reuerentiæ humanum timorem præferentes, *& timentes turbas*, non proceſſerunt in factum: *quoniam* turbæ, *ſicut prophet am habebant eum*. Sed quem nũc turbæ quaſi prophetã habent, & colunt: poſtea contra ipſum crucifige, crucifige eum clamant: quia turba mobilis eſt nec in propoſita uoluntate perſiſtens. Vbi Chryſo. Omnis homo malus, quantum ad uoluntatem ſuam, & manus ſuas mittit in Deum, & occidit eum. Qui enim Deum ad iracundiam excitare non dubitat, qui præcepta eius conculcat, qui nomen eius contemnit, qui blaſphemat: qui murmurat contra Deum, & turbato uultu aſpicit contra cęlum: qui in ira ſua manus audacter ſubleuat contra eum: nonne ſi poſſet fieri manus mitteret in Deum, & occideret eum, ut iam licenter peccaret? Vide nunc obſtinationem pontificum, & maiorum, in malo: quia audientes doctrinam Chriſti, nõ fuerunt contriti: ſed magis ex hac indignati, & ad occidendum eum incitati. Multi ſunt tales hodie, qui indignantur quando reprehenduntur: quia pauci ſunt qui ueritatem ſuæ correctionis uelint audire, imò & perſequuntur reprehẽdentes eos pro ipſorum ſalute. Vide etiam quomodo pontifices & maiores retrahebantur à malo propter populum, cùm tamen deberet eſſe per contrarium. Hæc plebs quaſi aſina Balaam fuit, quæ ipſum errantem corripuit. Hoc quotidie geritur in eccleſia, cùm quilibet ſolo nomine fatetur eam quã non diligit eccleſiaſticæ fidei & pacis unitatem: ſed erubeſcit uel timet impugnare propter bonorum multitudinem. Sed licet ab occidendo Dei filio ad modicum, donec ueniret hora eius, timore humano potuerunt retardari: nũquam tamen diuino amore uoluerunt cohiberi. Prædicationem enim Chriſti contemnentes, propter cupiditatem temporaliũ, conſpirauerunt in ipſius mortem, ne perderent ciuitatem & templum: in quo quidem templo hauriebant pecuniam populi ſub obtentu cultus diuini. Vnde occiderunt filium, ut haberent hæreditatem, & pacificè poſſiderent templum & ciuitatem: ne occaſione eius Romani uenirent, & eis locum & gentem auferrent: cõtrarium tamen eis accidit, quia in uindictam mortis Chriſti & locum & gentem perdiderunt. Vbi Chryſoſtom. Quandoque igitur detentus, per medios eos tranſiit, non apparens: quandoque autem apparens, dolentem eorum concupiſcentiam detinet: hi autem neque ſobrij fiebant, neque uerecundabantur: ita ſemel eos dilectio principatus, & uanę gloriæ repleuit cupido, & præſentia petere. Nihil ita aduerſus proximum caput impellit, & in præcipitationes fert, & nihil ita facit à futuris excidere, ſicut affixum eſſe tẽporaneis. Nihil ita facit & his potiri, ſicut omnibus illa præhonorare. *Quærite enim (ait Dominus) regnum Dei, & omnia adijcientur uobis*. Neq; ita ſollicitus ſis de tuis, ſed dimitte ea Deo: ſi enim tu inde ſollicitus fueris, ut homo ſollicitus eris. ſi autem Deus prouiderit, ne ſollicitus ſis de eis, dimittens ſpiritualia quæ maiora ſunt: quia ipſe non ualde eis prouidebit: ut igitur ualde eis prouideat, ei ſoli omnia concede. Si enim & ipſe ea attrectaueris, dimittens ſpiritualia, non multam ipſe eorum faciet prouiſionem. Vt tibi igitur hæc bene omnia diſpoſita ſint: & à ſollicitudine eripiaris uniuerſa: adhæreas ſpiritualibus, deſpice ſecularia. Ita enim & terram habebis cum cœlis: & futuris bonis participabis. Hæc Chryſoſtomus. Hæc per Chryſoſtomum, iam dicta maximè & præcipuè ad monachos ſpectant, de quorum uita idem Chryſoſtomus hoc loco narrat: eamque ad ſecularium uitã comparat, dicens: Quæ uidetur ita oneroſa eſſe uita & difficilis, eam quæ monachorum eſt dico, & crucifixorum: multum hac quæ uidetur eſſe mitis & mollis, dulcior eſt & delectabilior: & tantum eſt mediũ, quanta eſt portus & pelagi continuè à uento percuſſi differentia. Intuere autem à conuerſationibus confeſtim primordia tranquillitatis. Foros enim & ciuitates, & eos qui in medio ſunt tumultus fugientes, uitam quæ eſt in montibus elegerunt, quæ nihil habet commune ad præſentia: & iam quæ ſunt regni illius meditantur in ſilentio, & quiete multa: & cum omnibus his Deo ſunt cõiuncti: quoniam opus monachorum habebat Adam ante inobedientiã, opus eſt eis id quod erat & Adæ ante peccatum, quando gloriam illam indutus erat: & Deo cum libera præſentia copulabatur: & regionem illã quæ multa erat plena puritate habitabat. Quo enim hi deterius illo ſunt diſpoſiti, quando ante inobedientiã poſitus eſt operari paradiſum, nulla cura erat ei ſecularis, ſed neque his Deo loquebatur cum pura conſcientia, hoc & hi; & multo ampliorem habent liberam præſentiã illam, quanto & maiori potiuntur gratia per Dei largitionem: hi orbis terrarum luminares, ſurgentes à lectulo clari & lætantes, & chorum unum ſtatuentes, in præclara conſcientia conſonant: uniuerſi ſicut ex uno ore hymnos ad uniuerſorum canunt Deum, laudantes eum, & ei gratiam pro omnibus ſoluentes pro proprijs & communibus beneficijs. Quare, ſi uidetur, Adam dimittentes interrogamus, quo ab angelis hic diſtat chorus, qui in terra cantant, & dicunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis*. Deinde poſtquam cantica illa dixerunt, genua flectentes Deum quem hymnis laudauerunt, rogant & petunt, præſentium quidem nihil: nulla enim eis horum eſt cura: ſtare autem cum libera præſentia ante terribile tribunal, cum uenerit iudicare uiuos & mortuos unigenitus filius Dei, & nullum audire illã terribilem uocẽ quæ dicit neſcio uos: & cum pura cõſcientia, & multis directionibus laborioſam hanc expleant uitam, & difficile nauigent hoc pelagus cum traquillitate. Deinde ſurgentes, & perficientes iam ſanctas illas & continuas orationes oriente radio, ad opus adit unuſquiſque, multum ſtipendium egentibus hinc congregantes. Magnus eſt illic qui uile opus rapit. Non eſt ibi meum & tuum: ſed abiectum eſt inde hoc uerbum, quod decem miliũ eſt cauſa præliorum. In nullo corũ tabernacula deterius cęlis diſpoſita ſunt: etenim angeli deſcendunt ad eos, & angelorum Dominator. Et menſa apud eos eſt ab omni auaritia munda, & philoſophia plena. Non ſanguinum torrentes ſunt apud eos: neque carnium inciſiones, neque dulcamina, neque uapor coctorum indecenter implens odoratum, neque fumus inconueniens, neque curſus & tumultus, & turbationes, & clamores aggrauantes, ſed panis & aqua: hæc quidem ex fonte puro, ille autem à laboribus eſt iuſtis. Si autem & aliquid munificentius comedere uoluerint, extremitates arborum: hæc munificẽtia fit, & maior hęc delectatio quàm in regalibus menſis. Angelorũ eſt hæc menſa ab omni turbatione eruta. Et ſedile eis fœnum ſimpliciter ſupponitur, ſicut in eremo prandens Chriſtus fecit. Multi autem neque tegmen hîc faciunt, ſed pro tecto cœlum habent, & lunam pro lumine lucernæ, non indigentes oleo, neque miniſtro: ſol deſuper ipſe dignè lucet. Hanc & angeli menſam de

Marginal notes: Chryſoſto. ho. 40. operis imperſ. — Num. 22. — Chryſoſto. hom. 69. in Matt. — Terrenorũ cupiditas. Matt. 6. — Chryſoſto. hom. 69. in Matthæũ. — Monachorum & ſecularium inſtituta quantum differant. — Luca 2. — Matt. 7. d

de cœlo contemplantes lætantur & exultant, hæc igitur ſcientes & deponentes auaritiam uniuerſam: inuadamus ſuperius, cum ſtudio uniuerſo regnum rapientes, ut & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

DOMINE *Deus paterfamilias omnipotens, qui uineam eccleſiæ tuæ prælatis locaſti ad colendum: ut uitia tanquam ſpinas extirpando, & uirtutes tanquam bona ſemina inſerendo, fructum in ſe, & ſubditis facerent bonorũ operum da pro pitius omnibus & prælatis, & ſingulis ſubditis ut fructum cordis, oris, & operis tibi reddant: & ubertate fructum maieſtati tuæ placeant: ac tandem poſt laborem præſentis uitæ, cum electis tuis, qui bene & fideliter laborauerunt in regno tuo, te miſerante requieſcant. Amen.*

De inuitatis ad nuptias, & non habente ueſtem nuptialem. Cap. XXXIIII.

Matt. 22. & Luc. 14.

ET quia maiores Iudæorũ, intelligentes de ſe dici parabolas, quærebant Dñm tenere & occidere, hanc eorum ſciens uoluntatem: nihilominus increpat ſæuientes, nec timore ſuperatur, quo minus arguat peccatores. Hinc habes argumentum, ꝙ ſi prædicatio tua non fuerit ſemper conſecuta effectuum, non ideo deſiſtas à prædicatione & redargutione: maximè ſi ſpes eſt tibi de eorũ, qbus prædicas, correctione. Quia igitur oſtenderat ꝙ regnũ auferet à Iudęis, & dabitur genti facienti fructus eius: ideo ſubiungit nunc parabolam de inuitatis ad nuptias regis, quas fecit filio ſuo: quorum quidam uenire neglexerunt, quidam verò miſſos contumelijs affectos occiderunt: & de alijs bonis & malis uocatis qui uenerunt, & ad nuptias intrauerunt, hanc parabolam inducit, ut Dei longanimitatem, & patientiam multam ad Iudæos oſtendat, quos præ cæteris honorauit: & primò ad nuptias filij ſui uocauit: cui carnem noſtram, & eccleſiam deſponſauit: & ut reprobationem Iudæorum, & uocationem gentium demonſtraret. Quia enim Iudæi ad fidem uocati uenire noluerunt: meritò ipſis reprobatis alij introducti ſunt, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium, quia fides catholica diffuſa eſt per orbem uniuerſum. *Simile eſt regnum ergo cœlorum homini regi,* id eſt, negocium

Parabolę finis.

Iudæi ad nuptias uenire noluerunt.

A præſentis eccleſiæ: ſeu factum in eccleſia militante circa Chriſtum: ſimile eſt negociũ quod potuit fieri per hominem regem in celebratione nuptiarum. Iſte homo rex eſt Deus pater, qui dicitur rex: quia regnat in cœlo per gloriam, in mundo per gratiam, in inferno per iuſtitiam. Et dicitur homo propter conformitatem, quæ eſt inter Deum & hominem. *Qui fecit nuptias filio ſuo* triplices. Primas celebrauit in virginis utero, in copulatione diuinæ naturæ & humanæ: de quibus dicit Grego. ꝙ nuptiarum thalamus, fuit uterus uirginalis. Secundas fecit in mundo, in coniunctione Chriſti & eccleſiæ: de quibus dicit Apoſtolus: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego dico, in Chriſto, & in eccleſia.* Tertias fecit in fideli amico, in conB iunctione gratiæ & fidelis animæ: de quibus Oſee: *Sponſabo te mihi in fide.* Aliæ ſunt nuptiæ cœleſtes, in quibus & multa fercula apponẽtur, ſecundum Auguſtinum: ſcilicet uita, ſalus, & uirtus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & oĩa bona. *Et miſit ſeruos ſuos* pręcedentes, ſcilicet prophetas *uocare inuitatos ad nuptias,* per ſcripturas legis, in qua eſt promiſſio de incarnatione Chriſti, ſcilicet ipſos Iudæos: *ad nuptias,* id eſt, ad fidem incarnationis Chriſti: promiſſam in patriarchis, figuratã in lege, prædicatã in prophetis: prophetæ namq; clarius denunciauerunt ea de Chriſto, quæ obſcurius poſita erant in lege: hortabantur C enim populũ Iudaicum expectare Chriſti aduentũ, ac per fidem & opera tendere ad ipſum: & nolebant uenire credendo ſcripturis inuitantibus, obediendo ſeruis uocantibus, congaudendo nuptijs regalibus. *Iterum ſit alios ſeruos* ſequentes, ſcilicet Ioannem Baptiſtam, & apoſtolos, *dicens: dicite inuitatis,* ſcilicet Iudæis uocatis à tẽpore Abrahæ: *Ecce prandium meum paraui,* id eſt myſterium incarnationis impleui, ac ſacramenta eccleſiæ & doctrinam Chriſtianam, quibus reficiatur anima, diſpoſui: *tauri mei,* ſcilicet patres ueteris teſtamenti, qui ſub iugo legis laborabãt, & inimicos cornibus uentilabant: *& altilia,* quaſi alitilia, ab alendo dicta, ſcilicet, patres noui teſtamenti pinguedine charitatis ſaginati, pennis uirtutum alati, D ad ſuperna mente erecti, *occiſa ſunt,* quia ſancti occiduntur pro ſalute populi: *& omnia parata ſunt:* quia quicquid quæritur ad ſalutem, iam adimpletum eſt in ſcripturis: uel omnia quæ pertinent ad myſterium noſtræ redemptionis, uel introitus regni, eſt per fidem meæ incarnationis apertus, qui antę fuerat clauſus: *uenite ad nuptias* credendo, diligendo, operãdo. *Illi autem neglexerunt,* quia Iudæi prædicationẽ Chriſti & apoſtolorum contempſerunt: nam pauci, cõparatiuè, de Iudęis crediderunt. Neglexerunt quidẽ, quia Dominum non timuerunt: qui enim Dominũ timet, nihil negligit. *Et abierunt alius in uillam ſuam, & alius negociationem ſuam* ambitione ſeculi tanquam E uillæ Domino detenti, & ob pecuniæ cupiditatem negociatione occupati. Vbi Chryſoſtomus: O miſerrimus mundus, & miſeri qui eum ſequuntur: ſemper enim mundialia opera homines excluſerũt à uita: *Reliqui uerò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affectos occiderunt,* quia Ioãnes Baptiſta eſt ab eis incarceratus & occiſus: nec non Stephanus & Iacobus & alij diſcipuli: & ſimiliter multi in teſtamento ueteri: quia quod eſt grauius, nonnulli uocati gratiam non ſolum reſpuunt, ſed etiam perſequuntur. *Rex autem cùm audiſſet iratus eſt,* quia à Domino meritò pro talibus ſunt puniti: *& miſſis exercitibus ſuis:* ſcilicet Romanorum, ſub principibus Tito & Veſpaſiano, qui ex diuina ordinatione uenerunt contra Hieruſalem

Deus rex.

Nuptiæ triplices.

Gregorius hom. 38. in euang.

Epheſ. 5.

Oſee 2.

Chryſoſto. ho. 41. operis imperf.

lem quadrageſimoſecundo anno poſt Chriſti paſsio nem *perdidit & homicidas illos*, qui in ultionem ſanguinis Chriſti, & ſuorum diſcipulorum ab exercitu Romanorum ſunt trucidati & captiuati: *& ciuitatem illorum ſuccendit*: quia tunc Hieruſalem eſt ſuccenſa, & templum in ea. *Tunc ait ſeruis ſuis*, ſcilicet apoſtolis & diſcipulis per diuinam reuelationem: *nuptiæ quidē paratæ ſunt*, id eſt myſteria Chriſti impleta ſunt: & omne ſacramentum incarnationis, & humanæ diſpē ſationis iam peractū eſt, & completum: ut natiuitas, prædicatio, paſsio, & huiuſmodi: *& qui inuitati erant* per legem, per prophetas, per Apoſtolos, ſcilicet Iudæi *non fuerunt digni*, propter ſuam incredulitatē. *Ite ergo ad exitus uiarum*, id eſt ad Gentiles, extra uiam errantes, & diſperſiones gentium: *& quoſcunque inueneritis*, id eſt cuiuſcūque ſexus uel ætatis, cuiuſcunq; ſtatus uel dignitatis, cuiuſcūque profeſsionis uel cōditionis, ſine acceptione perſonarum, *uocate ad nuptias*: id eſt ad fidem incarnationis: quia nullus uolēs fidem Chriſti recipere, eſt repellendus. *Et egreſſi ſerui cōgregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos*: quia in eccleſia militante admixti ſunt mali cū bonis: *& impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium*, quia ut prædictū eſt)' fides catholica diffuſa eſt per orbem uniuerſum: uel *impletæ ſunt* & quantum ad numerū, & quātum ad meritum, & quantum ad præordinationem diuinam, quod erit in fine mundi, quando complebitur numerus electorum. *Intrauit autem rex*, ſcilicet Deus, ad iudicium: tota enim trinitas iudicabit: id eſt reddet unicuiq; pro meritis, ut uideret diſcūbentes: id eſt, in fide quieſcentes: attendendo ſcilicet uitam fidelium, & diſcernendo merita & demerita eorum: fideles enim pertinent ad iudicium: nam *qui non credit, iam iudicatus eſt*. Intrat autem dupliciter, ſcilicet generaliter in futuro iudicio, & ſpecialiter in morte cuiuſlibet hominis. Et nota ꝙ diſcumbere in nuptijs Chriſti, eſt ſacramentis eccleſiæ participare, fidem Chriſti habere, & beneficiis Dei atque gratiis eius perfrui. *Et uidit ibi hominem*, id eſt totum cœtum malorum, qui in malitia ſociati ſunt in unum, *non ueſtitū ueſtem nuptiali*, id eſt habentem fidem Chriſti, non opera. Nam ſecundum Hieronymū. Veſtis nuptialis præcepta ſunt Domini, & opera quæ complentur ex lege, & euangelio nouiq́ue hominis afficiunt ueſtimentum. Iſte homo habens fidem ſine operibus, ad nuptias eccleſiæ portat os & dentes: obmittens uitæ compoſitionem & mores. Vel *non ueſtitum ueſtem nuptiali*, id eſt habentem fidem ſine charitate. Dicitur autem charitas ueſtis nuptialis, quia tegit turpitudinem peccatorū: quia protegit à frigore tentationū, quia ornat munere donorum & uirtutum. Et ut dicit Auguſtinus: Diuidit inter filios regni & perditionis. Vbi Gregorius: Rectè charitas nuptialis ueſtis uocatur, quia hanc in ſe conditor noſter habuit, dum ad ſociādæ ſibi eccleſiæ nuptias uenit. Qui ergo per charitatem uenit ad homines: eandem charitatem innotuit ueſtem eſſe nuptialem. Sciendum uerò eſt, quia ſicut in duobus lignis, ſuperiori uidelicet & inferiori, ueſtis texitur: ita in duobus præceptis charitas habētur in dilectione ſcilicet Dei, & in dilectione ꝓximi. Duo ergo neceſſe eſt, ut charitatis præcepta cuſtodiat, quiſquis habere in nuptiis ueſtem nuptialem curat. Quatenus nec ex compaſsione proximi, contemplationem relinquat Dei, nec pluſquam debet inhærens contemplationi Dei, compaſsionē abūciat proximi. Sciēdum quoque eſt ꝙ ipſa dilectio proximi in duobus præceptis ſubdiuiditur: cùm quidam ſapiens

Ioan. 3. c

Hieron. in cap. 22. Matt. Veſtis nuptialis.

Charitas, ueſtis nuptialis dicitur.

Auguſtin. tractatu 5. in epiſt. Ioannis. Gregorius hom. 38. in euangelia.

A dicat: Omne quod tibi oderis fieri, uide ne alteri facias: & ꝑ ſemetipſam ueritas prædicat dicens: *quæcunque uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis*. Charitas autem uera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Magna ſunt hæc, alta ſunt hæc, & multis ad exhibendum difficilia: ſed tamē iſta eſt ueſtis nuptialis. Quiſquis hāc recumbens non habet: iā ſollicitus metuat ingrediente rege, quando mittatur foras. Hæc Gregorius. *Et ait illi*, Vnūmquenque hominem in iudicio particulari, cùm moritur uniuerſorum iudex interrogat, quomodo in fide Chriſtiana ſe habuerit: ſed in fine mūdi loquetur toti humano generi: *Amice* fidei participatione, ſed non operatione: debiti obligatione,

B ſed non ſolutione: nomine, nō re: uocatur ergo peccator amicus, propter fidem informem: quæ notitia quædā eſt, & Dei donum, licèt non ſufficiat ad ſalutē. Vocatur etiā amicus, propter naturam, qua ad imaginem Dei eſt factus: uel quia fuit inuitatus. *Quomodo huc intraſti* inter congregationem, ſcilicet fidelium ſacramenta eccleſiæ ſuſcipiendo, fidem eccleſiæ confitendo, *non habens ueſtem nuptialem?* ſcilicet opera, ſine quibus fides eſt mortua: uel *ueſtem nuptialem* ſcilicet charitatem: quia abſque tali ueſte nemo ad communionem fidelium debet accedere: quoniam dignū eſt, ut conuiuantes ipſi ſponſo in habitu ſint conformes, qui ueſtē induit charitatis. Charitas dicitur ue-

C ſtis: tum quia operit delicta, tum quia calefacit deſideria, tū quia ſine ea non placent Deo opera noſtra. Dicitur autem nuptialis: quia matrimonia fiunt propter amicitiam reformandam, confirmandam, & augendam. In matrimonio igitur filij Dei, ꝙ fecit cum natura humana, amicitia inter Deū & nos eſt reformata, perpetuò confirmata, & etiam augmentata. Et nota ꝙ exiſtentium in nuptijs Chriſti, plurimi ſunt induti ſacco auaritiæ: aliqui ſunt induti purpura ſuperbiæ: aliqui auro inanis gloriæ: aliqui pellibus ouiū ſimulatæ iuſtitiæ: aliqui armis iracundiæ: aliqui habēt ueſtimentum ſordidum peccato luxuriæ: aliqui laceratum diſſecatione inuidiæ: aliqui incompoſitum negligentia accidiæ: aliqui molli intuitu complacentiæ,

D aliqui nimis affluentes, uoracitate gulæ. De quibus omnibus in Sophonia dicitur: Viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt ueſte peregrina. *At ille obmutuit*: propter timorem accuſationis, propter erubeſcentiam iniquitatis, propter ignorantiā excuſationis: præ confuſione non habens qui reſponderet: quia Deo nullus reſpondere poteſt: ſed propria arguente conſcientia conuincitur, & mutus afficitur. Per hoc ꝙ ille obmutuit, monſtratur ꝙ in illo ultimo examine omne genus excuſationis ceſſabit. *Tunc dixit rex miniſtris*, id eſt, Angelis, diuinę iuſtitiæ executoribus: uel iſti miniſtri ſunt maligni ſpiritus, qui deputati ſunt ad pęnam damnatorum: quia ſecundū Origenem: Meritò

E ipſi ſunt pœnæ authores, qui fuerunt culpæ ſuggeſtores: *ligatis manibus & pedibus*, id eſt ablata poteſtate bene operandi, & ad ſalutem reuertendi, ac gratiam recuperandi (Vel pedes ſunt facultas liberi arbitrij, manus uerò ſunt potentia operis: & utrunq; eſt ligatū in damnatis) *mittite* & proiicite eum, ſic ligatum, *in tenebras exteriores*, à uiſione Dei: & quia ſunt extra omnem diem, & extra ambitum diuinæ miſericordię. Vel *exteriores*, id eſt corporales, & localiter extra ipsū poſitas: quia habuerat in ſeipſo, dum hìc uiueret, interiores: id eſt mentales. Tenebræ enim ignorantiæ, ducunt ad tenebras culpę: & hæ ad tenebras pœnæ. Vnde ſecundum Gregorium: Interiores tenebras, dicimus

Dilectio proximi. Matt. 7. Charitas uera.

Amicus ꝑ naturā uocatur peccator.

Iacob. 2. Charitas cur ueſtis dicta.

Indumenta peccatorum.

Sopho. 1.

Cur obmutuit nō habens ueſtē nuptialem.

Origenes tracta. 20. in Matt.

Tenebræ exteriores.

Gregorius hom. 38. in euang.

mus cæcitatem mentis: exteriores uerò tenebras, æternam noctem damnationis. Qui ergo nunc in uitio ligantur ſponte, tunc in ſupplicio ligabuntur inuite:& ligabit ibi pœna, quos hîc à bonis operibus ligauit culpa. Et quid ibi ſuſtinebit, qui hîc bene uiuere contempſit: ſubiungit dicens: *Ibi erit fletus*, ſ. oculorum, per illicitas concupiſcentias & in uanitate mundi hîc vagantium: *& ſtridor dentium*, in edacitate modo gaudentium: quatenus ſingula membra ſupplicio ſubiaceant, quæ hîc ſingulis uitijs ſubiecta ſeruiebāt.

Stridor dentium.

Vel *fletus & ſtridor*, i. dolor mētis & corporis, ad quę reducitur omnis pœna infernalis: fletus enim à triſtitia originatur: & ſtridor dentium cauſatur à contrarijs cauſis, ſ. ex ardore ignis, & frigore infernali. Vnde dicitur in Iob: *Ad nimium calorem trāſibit, ab aquis niuium.* In fletu etiam & ſtridore, magnitudo tormentorum, & doloris immenſitas ſignificatur. Vel certè ſtridor dētium prodit indignātis affectum: eo quòd ſero unumquemque pœniteat, ſerò ingemiſcat, ſerò ſibi iraſcatur, ꝙ tam peruicaci improbitate deliquerit.

Iob 24.

B

Et quia in conuiuio nuptiali nō initium, ſed finis quæritur: conſequenter repulſo uno (in quo omne malorum corpus imprimitur) generalis ſententia, & parabolæ concluſio infertur: *Multi autem ſunt uocati*, ad fidem catholicam: *pauci uerò electi*: ad gloriam, ſcilicet comparatiuè, reſpectu illorū qui uocati ſunt ad fidem: quia inter multos fideles habentes fidem, pauci ſunt electi qui habent fidem formatam. Rurſus omnes homines uocantur ad fidem, ſed pauci ſunt electi: quia pauci ſunt fideles reſpectu infidelium. Tale eſt quod dicit: Non unus tantum de uocatis eiectus eſt de nuptijs, ſed intelligendum eſt de multis: quia per illum unum intelligitur uniuerſitas malorum, qui habent fidem ſine operibus charitatis.

C

Auguſtin. lib. contra donatiſtas cap. 20. tomo 7.

Matt. 7.

Timendū cuique.

Nam ſecundum Aug. Homo ille qui inde proiectus eſt, non unum hominem ſignificat, ſed multos: quia ille unus corpus malorum eſt. Vnde alibi dicitur: *Lata eſt uia quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui ingrediuntur per eam: & arcta eſt uia quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Et hoc multū deberet nos terrere, & ad humilitatē mouere, quia eſt nobis incertū, utrū ſimus de illo paruo numero electorū.

D

Gregorius hom. 38. in euangelia.

Vnde Grego. Tanto ergo ſibi unuſquiſque metuat, & in humilitate ſe deprimat, quāto ſi ſit electus ignorat: quia quod ſæpe dicendum eſt, & ſine obliuione retinendum: multi ſunt uocati, pauci uerò electi. Hęc Greg.

Fletus & ſtridor ſepties reperitur in euāgelijs.

Et notandū ꝙ hoc uerbū, ibi erit fletus & ſtridor dentium, in ſeptem locis euāgelij legitur: & hoc contra ſeptem uitia maximè prælatorū, ſecundum ꝙ ubiq; in præcedenti litera redditur cauſa. Prima cauſa eſt, quia malè intrauerunt, ſ. per nummū, non per Deū: per cupiditatē, non per charitatē. Vnde dicitur hîc: *quomodo huc intraſti non habens ueſtem nuptialem?* & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium*.

Matt. 13. ibidem.

E

Secunda, quia malè uixerunt, non ſicut paſtores, ſed ſicut prædones: non ſicut epiſcopi, ſed ſicut epicuri. Vnde ſuprà de ſagena: Malos autem foras miſerunt, & ſequitur: *ibi erit fletus, & ſtridor dentium.*

Eiuſdē 25. Matt. 24

Tertia, quia alios ſcandalizauerunt, ſicut lapis ſubitò occurrens pedi, facit ipſum ceſpitare & offendere. Vnde ſuprà: *Et colligent de regno eius omnia ſcandala*: & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium*: Quarta, quia in docēdo & regendo inutiles fuerunt. Vnde infrà: *Seruum inutilem proijcite in tenebras exteriores*, & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Quinta, quia ſubditos & ſuperbia uerbi & auaritia facti oppreſſerunt. Vnde infrà: *Si dixerit ſeruus malus, moram faciet Dominus meus,* & cætera: *partem ſuam ponet cum hypocritis*, & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Sexta, quia magna de ſe præſumpſerunt credendo & maiora iactando. Vnde ſuprà: *Nonne mā ducauimus corā te, & bibimus*, &c. & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium.*

Luca 13.

Septima, quia non pęnituerūt: elatio enim ſuperbiæ repugnat humilitati pœnitentiæ. Vnde ſupra de Centurione. *Filij autem regni eijcientur foras in tenebras exteriores*, & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium.*

Matt. 8.

Has ergo Chriſti & eccleſiæ nuptias, tota mente diligamus: harū gaudijs cœleſtibus indefeſſa bonorū intētione iungamur: has quia per fidē uocati intrauimus, mundo dilectionis habitu celebrare curemus: noſtręq; actionis ſimul & cogitationis maculas ante diē extremi diſcriminis, ipſi ſollicitius examinādo diluamus: ne fortè tūc ingrediēs rex, ſi uiderit nos nuptialē charitatis ueſtē non habere, eiiciat nos, & ligatis à facultate bene agēdi manibus noſtris ac pedibus in tenebras mittat exteriores. Si quis enim tempore iudicii fuerit inuentus ſub nomine Chriſtiano non habens opera Chriſtiani, ſtatim corripietur: & audiet iſtud à rege ſibi dici: *amice quomodo huc intraſti non habens ueſtem nuptialem?* quaſi diceret: Vt quid Chriſtianus es effectus, cùm opera tua non ſint Chriſtiani? Nullus itaq; de uocatione pſumat, donec de adeptione finis ſecurus exiſtat.

Vocat omnes Deus.

Oēs quidem uocat Deus uoluntate antecedente, ſecundū quā uult omnes homines ſaluos fieri: *& pauci ſunt electi*, quia pauci beatitudinem conſequuntur reſpectu eorum qui condemnantur. Nonnulli quidem uocati, nec incipiunt: nonnulli uerò in bonis quæ inceperunt minimè perſiſtunt: & multi fidem percipiunt, ſed reſpectu malorū pauci ſunt qui in gratia vſq; in finē perſeuerant. Nemo autem Chriſtianum ſe iudicet, niſi qui Chriſti doctrinā ſeqtur, & imitatur exemplum. Qui malè uiuunt & Chriſtiani uocantur, iniuriam Chriſto faciunt.

Auguſtin. lib. de uita Chriſtiana cap. 1.

Vnde Augu. Nemo ſine cauſa quodcunq; nomen ſortitur. Sutor ut dicatur, neceſſe eſt vt calciamēta conficiat. Vocetur quis faber, aut alius artifex: artis peritia fiat. Huiuſmodi exēplis cognoſcimus nullum ſine actu nomē: ſed omne nomen ex actu. Chriſtiani ergo nomen ille fruſtra ſortitur, qui Chriſtum nō imitatur. Quid. n. tibi prodeſt uocari quod nō es, & nomen uſurpare alienum? Sed ſi Chriſtianum te eſſe delectat, quæ Chriſtianitatis ſunt gere, & meritò tibi nomen Chriſtiani aſſume.

Chriſtiani qui dicuntur.

Tu ergo qūo Chriſtianus diceris, in quo nullus Chriſtiani eſt actus? Chriſtianus iuſtitiæ, bonitatis, integritatis, patientię, caſtitatis, pudicitiæ, pietatis, hmilitatis & innocētiæ eſt nomen: & iſtud nomen qūo tibi defendis & uendicas, cui de tā pluribus rebus nec paucæ ſubſiſtunt? Chriſtianus ille eſt, qui non nomine tm̄ ſed opere eſt, qui uiam Chriſti ſequitur, qui Chriſtū in omnibus imitatur. Sicut ſcriptum eſt: Qui dicit ſeſe in Chriſto manere: debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Chriſtianus eſt, qui die noctuq; Deo deſeruit, qui indeſinenter eius præcepta meditatur & cogitat, qui pauper mundo efficitur ut Deo locuples fiat, qui inter homines habetur in glorius, ut coram Deo & angelis glorioſus appareat, qui in corde ſuo nihil ſimulatum uidetur habere nec fictum, cuius ſimplex & immaculata eſt anima, cuius conſcientia fidelis & pura eſt, cuius tota in Deo mens, cuius omnis ſpes in Chriſto eſt, qui cęleſtia potius quàm terrena deſiderat, qui humana ſpernit ut poſſit habere diuina. Hęc Auguſtinus.

Leo ſermone de humilitate.

Vnde & Leo Papa. Fruſtra appellamur Chriſtiani, ſi imitatores nō ſumus Chriſti. Qui ideo

uiam

niam ſe eſſe dixit, ut conuuerſatio magiſtri eſſet forma diſcipulis: & illam humilitatem eligeret ſeruus, quam ſectatus eſt Dominus. Vnde Cyprianus: Chriſtianus nemo rectè dicitur, niſi in Chriſto moribus coæquatur. Vnde & Anſelm. Inter infideles cõputãtur, qui quod uouerunt non impleuerunt. Quicunque & Chriſtum non ſequitur: non ſolum Chriſtiani nomen amittere, ſed & Antichriſtus dici meretur. Vnde Augu. Quiſquis factis negat Chriſtum Antichriſtus eſt: magis mendax eſt Antichriſto, qui ore profitetur Chriſtum, & factis negat. Ideo mendax, quia aliud loquitur & aliud agit. Quis eſt qui nõ credit ꝙ Ieſus ſit Chriſtus? Qui nõ uiuit quomodo præcipit Chriſtus? Multi enim dicunt credo: ſed fides ſine operibus non ſaluat. Et iterum: Omnes negant Chriſtum in carne ueniſſe, quia uiolant charitatem Ieſu: non enim opus erat ut ueniret niſi per charitatẽ. *Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, quàm ut animã ſuã ponat pro amicis ſuis.* Quiſq; uiolat charitatẽ: quod libet dicat lingua, uita ipſius negat Chriſtũ ĩ carne veniſſe, & iſte eſt Antichriſtus ubicunq; fuerit, quocũque intrauerit. Hæc Augu. In hoc ergo maximè nos Chriſtiani Gentiles ſcandalizamus: quia charitatem & uitam uirtuoſam non habemus. Vnde Chryſ. Nihil aliud eſt quod ſcandalizat Gentiles, quàm ꝙ non amor eſt. Cùm enim multiplicata fuerit iniquitas, frigebit amor. Vitam autem nihil ita facit claram ut amor. Nihil ita conuertit Gentiles ut uirtus animi: nihil ita ſcãdalizat ut malitia. Cùm enim uiderit auaritia utentem rapientem eum qui contraria iubet: & his qui eiuſdem ſunt tribus ut foris utentem, eum qui iubet inimicos amare: delirationem dicit ea quæ dicta ſunt. Cùm autem uiderit trementes mortem qualiter ſuſcipiet eos qui de immortalitate faciunt ſermones? Cùm uiderit diligere principatum, & alijs ſeruientem paſsionibus: firmus in ſuis manet dogmatibus, nihil magnum imaginans. Nos enim ſumus cauſa manendi eos in errore. Nam dogmata quidem quæ apud ſeipſos ſunt, olim contempſiſſent: ſed & noſtra ſimiliter admirarentur: ex uita autem noſtra prohibentur. Nam per uerba quidem philoſophari facile eſt: multi enim & apud eos hoc fecerunt: inquirunt autem eam quæ fit per opera demonſtrationem. Oſtende enim mihi fidem tuam, ait, per opera tua. Cùm autẽ magis fera diuellimus proximorum ſubſtantias: iacturam nos uocant orbis terrarũ. Quare & nos horum uindictam dabimus: non pro quibus malè agimus ſolum, ſed pro quibus blaſphemantur nomen Dei. Vſquequo pecunijs, & uoluptati, & alijs ſumus alligati paſsionibus? Deſiſtamus igitur de reliquo, & uirtutem capiamus omnem, & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

Cyprianus ad Iubaianum. — *Antichriſtus qui.* — *Auguſtin. tract. 6. in epi. Ioan.* — *Ioan. 15.* — *Chryſoſto hom. 10. in 1. Timo. et ſermone de ſcandalo tomo 5.* — *Iaco. 2.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, rex cœleſtis gloriæ, qui nos per nuncios tuos: ſcilicet per ſacram ſcripturam, infirmitates, periculum uiuendi, mutationem fortunæ, & gratuitam uoluntatem, ad nuptias tuas uocaſti: da nobis charitatis ueſtem nuptialem, ne à confeſſione peccati, & à laude Dei unquam obmuteſcamus: ne à reſurrectione ſpiritualis gaudij: ſcilicet pace, & ſecuritate, ſeparemur: & da nobis ueſtem pietatis, & bonæ operationis: ne ligatis manibus & pedibus, in tenebras exteriores mittamur. Amen.*

A *De quæſtione ſuper tributo ſoluendo, & de muliere ſeptem uiros habente.*

Cap. XXXV.

B NVNC, ſcilicet poſt prædicta, & eadem feria tertia *abeuntes Phariſæi* ad Herodianos: *conſilium inierunt*, ut ex collatione communi melius perpenderent C qualiter Ieſum decipere poſſent: & *eum* quem capere non poterant in malo opere, *caperent in ſermone*: quia facilius capitur homo in uerbis, quàm in factis. *Et miſerunt diſcipulos* de ſecta ſua, *cum Herodianis*: id eſt, miniſtris Herodis, qui ex parte Cæſaris præerat tributis: ut diſcipuli caperent in ſermone, & miniſtri raperent eum ad puniendum in corpore. ſecundum Chryſoſtomum: Ne fortè Phariſæi, Chriſto noti & ſuſpecti, circumuenire eum non poſſent: quia coram eis ſibi in verbis caueret, mittũt diſcipulos, quaſi ignotos, ut facilius deciperent & minus erubeſcerent deprehenſi: & propter hoc eos & Herodis miniſtros ſimul mittunt: ut quodcunque dixerit reprehendatur. D Et circundant eum: ſicut apes mel in ore & aculeum in tergo portantes, & adulatoriè commendant in eo triplicem ueritatem dicentes: *Magiſter, ſcimus quia uerax es*: quantum ad uitam non hypocrita: ecce ueritas uitæ. *& uiam Dei*, qua itur ad Deum, *in ueritate doces*: quantum ad ſanam doctrinam. ecce ueritas doctrinæ. *& non eſt tibi cura*, id eſt, timor uel fauor, *de aliquo*: quantum ad iuſtitiam: id eſt, non attendis aliquem, ut accipias perſonam. vnde exponendo ſubiũgit: *non enim reſpicis perſonas hominum*. ſed indiſtinctè dicis maioribus & minoribus ueritatem: ecce ueritas iuſtitiæ. Sed econtrà multi moderni faciunt: qui pauperes delinquentes publicè arguũt & cõfundunt, E ſed diuitibus maiora peccãtibus nec nutum faciuũt. ſecundum Chryſo. Inter omnia peccata ſacerdotum maximum eſt ꝙ perſonas reſpiciunt, & non cauſas. Et ideo iuſtos & pauperes deſpiciẽtes, iniquos & diuites promouent & exaltant. Vt autem dicit idem Chryſo. Magiſtrum eum uocant, & ueracem magiſtrum, ut quaſi uenerando eum deciperent: & ut quaſi honoratus & laudatus myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiret, tanquam uolẽs eos habere diſcipulos. Hæc eſt enim hypocritarum prima ſimulatio, laudatio: laudant enim quos perdere uolunt, ut per delectationem laudis paulatim corda hominum ad ſimplicitatem benignæ confeſsionis inclinet. Hæc Chryſoſtomus. Iſtis ſimiles ſunt qui hominibus in præſentia

Matt. 22. Marci 12. Lucæ 20. — *Chryſoſto. hom 71. in Matt.* — *Veritas triplex ĩ Chriſto.* — *Perſonarũ acceptio, ſummũ ſacerdotum malum.* — *Idem hom. 42. operis imperfecti.* — *Hypocritæ detractores.*

tia adulantur,& in abſentia detrahūt. O quàm plenus eſt mundus his,& illis peſtiferis hominibus: à quibus cuſtodiat ſuos Deus. Vnde ſecundū Auguſtinū, duo ſunt genera perſequentium: ſcilicet uituperantium, & adulantium: & plus perſequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris. Et mellitis uerbis, eū interrogare uolentes, ſubiungunt: *Dic ergo nobis, quid tibi uidetur?* Quia certi ſumus ꝙ non dimittis ꝓpter maieſtatem Cæſaris uel timorem aut fauorem cuiuſcunque hominis, quin ueritatem, & iuſtè quod uerū eſt, diffinias. Et interrogant eum, dicentes: *Licet cenſum Cæſari dari an non?* hanc quæſtionē, apud Iudæos ortā, Chriſto malitioſè propoſuerunt: ut ſi tributum negaret,& diceret non eſſe licitum, caderet in manū præſidis: & ſtatim caperetur tanquā contrarius imperatori. Si autem tributum conderet,& diceret eſſe licitū: caderet in manū populi, tanquam contrarius eorū libertati diuino honori: & ſic totū eorum artificiū erat undique habens præcipitium. Dicebāt quidā, qa Romani pro republica militabāt, eos in ſecuritate & & quiete tenētes, ꝙ licebat dari tributum. Sed cōtrà Phariſæi aſſerebant, ꝙ qui ſeruiebant ſummo Deo, & ſibi oblationes & decimas reddebant, nulli homini tributa ſoluere debebant. Sed ſapientiæ fons dolos eorum fugit: ſic enim reſpōdit, ut Deo & Cæſari ſua iura ſeruarent. Vnde *cognita* & deprehenſa *nequitia* & doloſitate *eorum*, nihil enim latet Deum, qui ſcrutatur renes & corda: laudes ipſorum reſpuit,& durè eis reſpondit, dicens: *Quid me tentatis hypocritæ?* quaſi diceret: Non quæritis ueritatem addiſcere, ſed me uerbis capere: & propter hoc eos hypocritas uocat: quia aliud prætendebant,& aliud intendebant. ſecundum Chryſoſto. reſpondet non ſecundum uerba eorū blāde: ſed ſecundum conſcientias eorum, aſperè: docens nos durè refellere adulantes: & ſecundum eundem, Phariſæi blandiebantur, ut perderent: Ieſus autē confundebat, ut ſaluaret: quia utilior eſt Deus Domini iratus, quàm homo propitius. Et ſubiungit: In hoc autem quod Chriſtus laudes reſpuit, dat intelligere ꝙ nullus debet uelle laudari: & in hoc ꝙ adulatores ſuos durè reprehendit, docemur ut adulationes uitemus. *Oſtēdite mihi numiſma cenſus*: i. denarium qui ꝓ cenſu datur annuo, & erat de argento: uocabaturq; denarius, quia ualebat decē numos uſuales: & habebat imaginē Cæſaris, & nomen eius. Propriè tamen numiſma eſt ipſa inſcriptio imaginis: & numus eſt, cui inſcribitur. Et illis offerentibus ei denarium cenſualem *ait: Cuius eſt hæc imago?* quantum ad figuram: *& inſcriptio*, quantum ad ſcripturā. Non de ignorantia interrogat: ſed vt competenter ad eorum uerba reſpondeat. Voluit Dominus uidere materiā quæſtionis, ut nos tacitè informaret ne ſimus præcipites in ſententiando: ſed maturè inquiramus, & prius examinemus antequā diffiniamus, *dicunt ei, Cæſaris*: ſ. Tiberij, priuigni Auguſti Cæſaris: ſub quo Auguſto natus eſt Dominus. *Tunc* ex præmiſsis inferendo quæſtionis determinationem, *ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari*. ſ. tributum & pecuniam, per quam conſtemini uos illi ſubiectos. Vbi ſecundum Chryſoſt. Illa dicit ſolum quæ non nocent pietati: quia ſi aliquid tale eſt, non Cæſaris ſed diaboli eſt uectigal: *& quæ ſunt Dei Deo*: ſcilicet ſecundum Hieronymum, decimas, primitias, oblationes, & hoſtias. Sicut & ipſe reddidit tributa pro ſe & Petro: & Deo reddidit quæ Dei ſunt, patris faciens uoluntatem. Vel debemus reddere mundo ſuos honores, eos deſpiciendo: ſuas delitias, eas abhorrēdo: & ſuas diuitias, eas

Augu. in Pſal. 69. — *Pſal. 7. c* — *Chryſoſto. ho. 42. operis imperf.* — *Chryſoſto. hom. 70 in Matt.* — *Hieron. in cap. 22. Matthæi.* — *Matt. 17.* — *Ioan. 6.*

A contemnēdo: Deo autem decimas & oblationes. Vel ſecundū Ambro. Sicut Cæſar exigit impreſsionē ſuæ imaginis, ſic & Deus animam lumine uultus ſui inſignitam: ſicut enim denarius imagine regis, ſic ſignatur homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei: quam peccando corrumpit. Et iterum: Cùm alia ſit imago Dei, alia mundi: ſi non uis eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi. Si uis terreno regi nihil debere: omnia tua relinque,& Chriſtum ſequere. Et bene prius quæ Cæſari ſunt reddenda decreuit: neque enim poteſt eſſe quis diſcipulus Domini, niſi prius renunciauerit mundo. Sed omnes renunciamus uerbis, non renunciamus affectu. Nam cùm ſacramenta recipimus, renunciamus. Quàm grauia

B ſunt uincula, promittere Deo,& non ſoluere? Maior eſt contractus fidei, quàm pecuniæ. Redde promiſſum dum in hoc corpore es, priuſquam ueniat exactor & mittat te in carcerē. Vnde & Hiero. Numum habentem Cæſaris imaginem reddite coacti Cæſari: uoſmetipſos libenter Deo. Signatum eſt enim lumen vultus Dei ſuper nos, non Cæſaris. Hæc Hieronym. Relictis ergo quæ mundi ſunt: corpus, animā, intellectum, uoluntatem, rationem,& omnia quę in nobis ſunt Deo (à quo accepimus) non dico debemus, ſed tanquam debitum reddamus: ut non comparati beſtijs, ſed rationabiliter in omnibus procedamus. Quia ſecundum Hilarium: Condignum eſt,

C ut ei nos totos reddamus, cui debere nos recolimus & originem & profectum. Non eſt itaque inconueniens, nec contradictio, quòd homo ſit ſubditus homini in temporalibus, & Deo immediatè in ſpiritualibus: utrumque enim bene ſe compatitur, nec alterum alteri præiudicat. Sed magis fœlix eſt & beatus, qui à temporalibus & à pernicioſa ſeruitute eorum eſt erutus, & Deo ſoli ſubiectus: quia hic maximè eſt liber, & princeps & regibus regalior: & neque diuitiarum timet tyrannidem, neque principatus timorem. Myſticè autem Deo debemus reddere triplex tributum, ſiue rationem, quam poſtulat: ſcilicet de corde, perfectam dilectionem: de ore, feruentem & frequentem gratiarum actionem: de cor-

D pore, uoluntariam uitiorum mortificationem. In præmiſsis ē̄t tria myſticè notātur. Primò q̄ritur oſtēſio denarij. Secundò interrogatur ſuperſcripptio oblati. Tertiò ſequitur diffinitio, cui debeat reddi. In denario ſunt tria: materia, pondus, & ſuperſcriptio cum imagine. Materia, eſt operatio bona, uel mala: argentea, uel ſtannea. Pondus, eſt intentio recta uel praua. Imago attenditur in affectu interiori: & ſuperſcriptio, in effectu exteriori. Imago enim diaboli, eſt culpa: imago Dei, gratia: ſuperſcriptio, eſt exterior conuerſatio: & humilis ad imitationem Chriſti, uel ſuperba ad imitationem diaboli. Huius denarij oſtenſio fit in morte. O quàm metuenda quę

E ſtio: oſtendite mihi numiſma cenſus hominem ſcilicet interiorem, ſacco carnis uelatum, exteriori ſimūlatione obumbratum, diu ad pœnitentiam expectatum: fœlix qui poterit dicere *Concidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me cum lætitia*. Sed interrogatio fiet in iudicio de imagine. O quàm horrenda interrogatio, immo increpatio, malorū: cuius eſt imago hæc,& ſuperſcriptio? Quilibet portat imaginē eius cuius habet opera. ſ. uel Dei, uel imperatoris, mūdi & diaboli. Sed diffinitio fiet in retributione: *reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*: qa ibunt hi in ſupplicium, illi in gaudium. *Et* qui miſsi fuerant à Phariſæis audientes ſapientiſsimam reſpōſionem Domini *mirati*

Ambroſius in cap. 20. Lucæ. — *Hieron. in cap. 22. Matt.* — *Pſal. 4.* — *Hilarius can. 23. in Matt.* — *Tributum Deo reddendum.* — *Imago cuius.* — *Pſal. 29. c*

mirati ſunt, quia calliditate & inſidijs præualere nõ potuerunt: & *relicto eo*, ſicut conſuli, *abierunt*. Vnde Hieronymus: Qui ad tantam credere ſapientiam debuerant, mirati ſunt ꝙ calliditas eorum inſidiandi locum non inueniſſet. & relicto eo abierunt, infidelitatem pariter cum miraculo reportantes. Deinde cùm abijſſent Phariſæi, *acceſſerunt ad eum Sadducæi*: ut quia ratione eum ſuperare nõ poterãt, ſaltẽ per ipſam frequentiã ſenſum eius ſubuerterẽt: & tædio eũ ſuperarẽt. Tres erant ſectæ inter Iudæos ab alijs differentes: ſ. Phariſæi q erant ab alijs diuiſi quãtũ ad habitũ & traditiones, q traditionibus Moyſi traditiones ſuas præferebant: & ſecundum legem uocabantur Phariſæi, id eſt diuiſi: à Phares, id eſt diuiſio. Alij erant Sadducæi, qui ab alijs differebant quantum ad doctrinam: quia ipſi ſibi iuſtitiam, & quod nõ erant uendicabãt: vnde & iuſti propter exteriorem ſanctitatem appellati ſunt. Ipſi enim reſurrectionem negabant. animã mortalem eſſe, & cum corpore interire dicebant: ac neq; angelum, neq; ſpiritũ eſſe credebant: ſed libros Moyſi recipiebant Alij erant Eſſei, qui ab alijs differebant in uita & modo uiuendi: quia ferè monaſticam uitam ducebant, coniugia uitabant, omnia in communi habebant. De duabus autem primis ſectis hîc dicitur. Sadducæi ergo accedẽtes ad Ieſum quandam fabulam fictam de muliere, quæ ſeptẽ uiros habuerat, ei proponebant: quærentes eum cuius eſſet in reſurrectione: per quã oſtendere uolebãt reſurrectionẽ nõ eſſe. Putabãt.n. ꝙ ſi futura eſſet reſurrectio, tũc celebrandæ eſſent nuptiæ ſicut modo: & q̃a inconueniens vr̃ ꝙ detur oĩbus ſeptẽ ſimul: quia uni mulieri nunquam licuit plures uiros habere, ſed bene econuerſo, ꝑꝑ fœcunditatem: uel ꝙ detur alicui eorũ determinatè: quia q̃a ratione eſſet unius, eadẽ ratione eſſet & alterius: intendebant concludere reſurrectionẽ nullam eſſe. Quã quæſtionẽ eis ſoluendo, euacuat Dñs eorum opinionẽ: & oſtendit errorem, dicẽs: *Erratis* in hoc, ſcilicet ꝙ reſurrectionem negatis: *neſcientes ſcripturas*, quæ reſurrectionem aſſerunt, ac modũ reſurrectionis inſtruunt, & oſtendunt. Vnde etiam ſequitur, quòd neſciant *uirtutem Dei*, quæ poterit corpora ſuſcitare, & poſt mortem uiuificare: quia potuit omnia de nihilo facere. Errabant ergo, quia & ſcripturis contradicebant, & uirtuti Dei derogabant. *Erratis* etiam putantes ibi celebrandas eſſe nuptias. *In reſurrectione enim* generali, *neque nubent*, ſcilicet uiri: id eſt, non accipient uxores: *neque nubentur*, ſcilicet mulieres: id eſt, non accipientur à uiris. Vt dicit Hieronymus. Latina conſuetudo hîc Græco idiomati non reſpondet. Nubere enim propriè dicuntur mulieres, & uiri uxores ducere: ſed hîc ſimpliciter intelligamus quòd nubere de uiris, & nubi de mulieribus dictum ſit: unde non erit carnalis, ſed ſpiritualis cõuerſatio: & hoc eſt quod ſubditur, *ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cælo*: non in natura angeli, ſed ſicut angeli, in proprietate ſpiritualitatis, & immortalitatis, incorruptibiles ſcilicet & ingenerabiles: non quòd ſint ſpiritus, ſed quòd ſint ſpirituales, ac uitam & conuerſationem ſpiritualem habentes, & ſine labe corruptionis uiſione & fruitione Dei uiuentes. Ceſſante enim cauſa, ceſſat effectus: nuptiæ autem ordinatæ ſunt ad procreationem filiorum educandorum ad cultum Dei, quouſq; numerus prædeſtinatorũ ſit cõpletus: q cõpletus erit in reſurrectione, & ꝑꝑ hoc tunc erimus ſicut Angeli, ſemper contemplationi uacantes: & hoc eſt quod debet corda mouere ad deuotionẽ, uidelicet conſideratio illius beatæ uitæ, quam poſt

Hieron. in cap. 22. Matth.

Sectæ Iudæorũ tres

Sadducæi.

Eſſei.

Hieronym. in cap. 22. Matt. Nubere & nubi.

A modicum expectamus. Secundum Bedam, myſticè per ſeptem uiros reproborũ uniuerſitas deſignatur: quorum uxor eſt mundana conuerſatio, qui diſcedunt ſine liberis. quia tota hac uita, q̃ ſeptẽ diebus agitur ſteriles ſunt à bonis operibus: q̃bus morte miſera præreptis ad ultimũ, & ipſa mundana conuerſatio, quam illi ſine uitali opere tranſegerãt, quaſi uxor infœcunda tranſibit. Poteſt etiam nomine huius mulieris intelligi eccleſia quæ uiro deſponſatur, quando prælato committitur. ſeptenarius autem uirorum non generantium ex eccleſia filios, ſignificat uniuerſitatem malorum prælatorum, uel clericorum, ſecundum differentias ſeptem ordinum eccleſiaſticorum: quorum primus eſt oſtiariorum, ſe-B cundus lectorum, tertius exorciſtarum, quartus acolitorum, quintus ſubdiaconorum, ſextus leuitarum, ſeptimus ſacerdotum. Hi filios non generant, quia in eccleſia Dei fructum non quærunt: & ideo dęmonium eos occidit. Mulier quoque iſta moraliter loquendo poteſt dici peccatrix anima, ſeptem capitalium uitiorum uniuerſitati deſponſata. Reſurrectio autem ſpiritualis eſt, à morte culpæ ad uitam gratiæ, quæ eſt arra gloriæ: & ideo quando hæc reſurrectio firmata eſt, per propoſitum cauendi recidiuum, firmatum profeſsione religionis, & etiam obſeruatum: tunc eſt ſimilitudo ad angelicam ui-C tam: quia per caſtitatem fit conformitas angelicæ puritati. Angeli quoque ſimiliter nihil poſsident in hoc mundo: & obediunt continuè ipſi Deo. Mali ergo ſunt deſides: qui ex ſuis operibus bonis non reliquerunt ſemel, & aliquid memoria dignum: & adhuc peiores ſunt, qui memoriam ſui de malis operibus ſuis reliquerunt. Poſtquam autem Dominus reſpondit ad eorum interrogationem: & ipſorum confutauit errorem, ſtatim ſubdit de reſurrectione, confirmando ueritatem reſurrectionis authoritate ſcripturæ. Probaturus ergo reſurrectionem corporum, inducit authoritatem de Exodo ſumptam: & probat primò perennitatem animarũ, quam illi negabant: qua probata conſequenter D probat reſurrectionẽ corporum quę cum animabus bona mala ve geſſerunt. Dicitur enim in Exodo à Deo: *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob*. Quando hoc Deus dicebat: iam illi mortui erant: *Deus enim non eſt mortuorum*, id eſt omnino non exiſtentium, *ſed uiuentium*, & exiſtentium: ergo ipſi uiuunt & exiſtunt. Ratio talis eſt: Deus nõ dr̃ Dñs rerum non exiſtentium, uel eorum quæ ſunt nihil: quia creaturæ ad Deum eſt realis relatio, quæ nõ poteſt fundari in nihilo: ſed Deus dicitur Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, qui mortui ſunt: ergo ipſi exiſtunt: non enim dixit, ego fui: ſed, ego ſum: tãquam illi præſentes exiſtant: ſed non corpore, ergo E anima. & ideo anima non moritur cum corpore, ſed eſt æterna. Et per hoc probat reſurrectionem corporum ex ueritate iuſtitiæ. Nã cùm dicat ſe Deũ Abraham, & aliorum qui ſeruierunt ei in corporibus ſuis: iuſtum eſt, ut remunerentur cum corporibus ipſis in quibus meruerunt. Et uniuerſaliter omnium corpora & animæ bona uel mala ſimul recipient, quæ ſimul meruerunt. Quia enim homo meruit, uel demeruit, anima ſimul & corpore: ideo in futuro punietur, uel remunerabitur, ſimul in utroque. Hoc autem non poteſt fieri, niſi fiat reſurrectio corporum. Et ideo conſtat futuram eſſe corporum reſurrectiouem. Vnum ergo probat Dominus expreſſe, ſcilicet quòd animæ ſemper uiuant, nec cum cor-

Beda in c. 20. Lucæ. Septem uiri.

Animas nõ mori probat.

Reſurrectionẽ corporum probat.

poribus interea[n]t: alterum per conſequens. ſ. quòd corpora reſurgant. Item propter naturalem appetitum & inclinationem animarum ad corpora ſua: q̃a naturale eſt animabus deſiderare ſua corpora, ut cũ ipſis glorificentur, cum quibus meruerunt: & ideo ne à ſuo deſiderio fraudentur, neceſſe eſt ut eis ſua corpora reddantur, quia anima non poteſt eſſe perfectè quieta, nec beata, niſi uniatur cum corpore, ad cuius unionem habet inclinationem naturalẽ, & ita corpora reſurgent. Vbi Hieronymus. Cùm autem dicit, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, ter Deum nominando trinitatem intimauit: cùm autem dicit, Non eſt Deus mortuorum: unum Deum iterans, unam ſubſtantiam ſignificauit. *Et audientes turbæ mirabantur in doctrina eius.* Vnde Remigius: Non quidem Sadducæi, ſed turbæ mirantur. Hoc ẽt quotidie agitur in eccleſia. Cùm enim diuina inſpiratione aduerſarij eccleſiæ ſuperantur: turbæ fidelium lætantur.

Hieron. in cap. 22. Matt.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, doce me aſtutias ſeductorum intelligere & cauere: necnon ueritatem uitæ ac doctrinæ & iuſtitiæ ſemper ſtudere. Da mihi inſigniri tua imagine, non inimici: ut ea quæ mundi ſunt relinquendo, & tibi ſoli adhærendo, reddam tibi ea quæ de tua gratia à te percepi, in ipſis tibi fideliter ſeruiendo: præſta etiam mihi ut carnalem & mundanam conuerſationem (quæ ſterilis eſt) fugere, ac ſpiritualem & cæleſtem ſectari ualeam, & gloria reſurrectionis innouatus, cum Angelis Dei in cælo immortalitate frui merear, & perpetua tui uiſione. Amen.*

De primo & magno, ac ſecundo, & ſimili legis mandato. Cap. XXXVI.

PHARISAEI *uerò audientes* & gaudẽtes quòd ſapiẽti reſpõſo Ieſus *ſilentium impoſuiſſet Sadducæis*, nõ habẽtibus quid amplius dicerent contra reſponſionẽ eius: *conuenerunt in unum* ad ipſum alio modo inuadẽdũ; & uenerunt in magna multitudine, ad magis eum terrendum. Vnde Chryſoſtomus: Cõuenerunt ut multitudine uincerent, quem ratione ſuperare non poterant: à ueritate nudos ſe eſſe profeſſi ſunt qui multitudine ſe armauerunt. Hæc Chryſoſtomus. Recedentibus Phariſæis, uenerunt Sadducæi: & iterum recedentibus Sadducæis, uenerunt Phariſæi, tentantes eum frequenti congreſſu fatigare & ſubuertere: licèt enim contrarij eſſent in opinione de

Matt. 22. Mar. 12.

Chryſoſto. ho. 42. operis imperf.

A animæ immortalitate, & mortuorum reſurrectione: tamen conueniebant in Chriſti perſecutione. Vnde Hieronymus: Quod de Herode & Pontio Pilato legimus domini nece eos feciſſe concordiam: etiam nunc de Phariſæis cernimus, & Sadducæis: qui inter ſe contrarij ſunt, ſed ad tentandum Ieſum pari mente conſentiunt. *Et unus ex eis* ſcriba & *legiſdoctor acceſſit* tentans Ieſum capere in ſermone, dixit: *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege*. i. præcipuum. Interrogauit tentans, non ſcire deſiderans: non ut diſceret, ſed ut deciperet. Vnde Chryſoſtomus: Magiſtrum uocat, cuius non vult eſſe diſcipulus. De mandato magno interrogat, qui nec minimũ obſeruat.

Hieron. in cap. 22. Matt. Luce 23.

Chryſoſto. ho. 42. operis imperf.

B Ille enim debet interrogare de maiori iuſtitia, qui iã minorem compleuit. Hæc Chryſoſtomus: De hoc autem interrogauit, quia circa hoc erant opiniones: quidam enim dicebant ſacrificia & oblationes magis placere Deo, quàm opera charitatis. Alij dicebant cõtrarium, quod magis eſt uerum. *Et ait illi Ieſus: Diliges Dominum Deum tuum.* Vt dicit Chryſoſto. Non dicit, time: ſed, dilige: timere, inquit, ſeruorum, diligere eſt filiorum. Non dixit etiam cognoſce, ſed dilige. Cognoſcere, inquit, Deum proprium eſt humanæ naturæ: diligere autem, religioſi cordis & recti. *Diliges* inquã, *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: id eſt, ex toto intellectu ſine errore, ut nullum in cõfeſſione diuinitatis locum errori relinquas: *& in tota*

Chryſoſto. ibidem.

C *anima tua*. i. tota uoluntate ſine contrarietate & contradictione, ut nihil contrariũ ei uelis: *& in tota mente tua*. i. tota memoria ſine obliuione, nihil reminiſcẽs quo minus de Deo ſentias, *& ex tota uirtute* ſeu fortitudine *tua*: ut uires tuæ, & totũ poſſe ſibi ſeruiant, & ad ipſum expendantur. Vnde Aug. Deum ex toto corde diligere præciperis, ut oẽs cogitationes tuas: ex tota anima, ut omnem uitam tuam: ex tota mente tua, ut omnem intellectum tuum in illum conferas à quo habes ea quæ confers. Nullam ergo uitæ noſtræ partem reliquit quæ uacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re uelit frui, ſed quicquid aliud diligendum uenerit in animum, illuc rapiatur quo totus dilectionis impetus currit. Tunc eſt enim optimus

Auguſtin. lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 22.

D homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabile bonum. Vnde & Chryſoſtomus: Quid eſt diligere Deũ ex toto corde? Vt cor tuum non ſit inclinatum ad ullius rei dilectionem amplius quàm Dei. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta minus eſt ad Deum. Quid eſt in tota anima Diligere Deum? id eſt certiſsimum animum habere in ueritate, & firmum eſſe in fide. Qui enim credit apud Deum eſſe omne bonum, & nihil boni eſſe extra ipſum: his ex tota anima diligit Deum. quid eſt ex tota mente diligere Deum? id eſt, ut omnes ſenſus tui, qui pertinent ad mentem, Deo uacent. Cuius enim intellectus Deo miniſtrat: cuius ſapientia circa Deũ eſt: cuius cogitatio ea q̃ Dei ſunt tractat: cuius memoria,

Diligere ex toto corde quid ſit. Chryſoſto. ho. 42. operis imperf.

E quæ bona ſunt recordatur: tota mente diligit eum. Hæc Chryſ. Secundum Bernar. Toto corde: id eſt ſapienter, contra ſuggeſtiones diaboli, ne ſeducamur. tota anima dulciter contra delectationes carnis, ne alliciamur. tota mente: fortiter contra preſſuras mundi, ne opprimamur. Hæc enim ſunt tria, quæ præcipuè retrahunt ab amore Dei: diabolus, caro, & mundus. Et ſubiungit: *Hoc eſt maximum, & primum mandatum.* Maximum dignitate, quia de maximo, ſcilicet Deo diligendo primum ordine, quia prę ceptum de diligẽdo Deum, præcedit præceptum de diligendo proximum. Et uerè iſtud eſt nobilius &

Bernardus de diligendo Deo.

utilius

utilius inter omnia mandata. In hoc enim omnia mã data implentur. Hoc etiam mandatum diligẽdi Deũ eſt magnum, quia mandat hoc lex naturalis in mente omnis creaturæ rationalis diuinitus indelebiliter expreſſa. Maius: quia remandat, & repetens iterum mandat hoc lex Moſaica à Deo iterum data, & per angelos ordinata. Maximum: quia cõfirmat illud lex euangelica, per ipſum filium Dei tradita. Et primũ mandatum, intentione iubentis: finis enim in quolibet, ea quæ ad finem ſunt in intentione præcedit. Vnde Apoſtolus: *Finis præcepti eſt charitas*: finis non terminans, uel conſummans, ad quẽ omne præceptũ ordinatur. Et iterum: *Plenitudo legis eſt dilectio*. Et Pſal. *Omnis conſummationis uidi finem: latum mandatum tuũ nimis*. Vel primũ in neceſsitate obſeruationis. Ad hoc autem quòd iſtud mandatum poſsit perfectè impleri, quatuor requiruntur. Primum eſt, diuinorum beneficiorum rememoratio: quia enim quæ habemus ſiue exteriora, ſiue corpus & animam, omnia à Deo habemus: ideo oportet quòd ſibi de omnibus quæ habemus ſeruiamus, & cum corde perfecto diligamus. Nimis enim ingratus eſſet, qui cogitãs alicuius beneficium eum non diligere. Secundum eſt, diuinæ excellentiæ conſideratio: Deus.n. maior eſt corde noſtro: & ideo ſi toto corde & omnibus virib. ei ſeruiamus, adhuc ſufficientes nõ ſumus, nec ſatisfaciamus. Vnde in Eccleſiaſtico: *Glorificate Dominum quantum poteſtis: ſuperualebit adhuc*. Maior eſt enim omni laude. Tertium eſt, mundanorum & omnium temporalium abdicatio. Magnam enim iniuriam facit Deo, q aliquid ei adæquat: quod fit quãdo res tẽporales & corruptibiles ſimul cum Deo diligimus. Nihil enim aliud vult quòd diligamus, quàm eum: quia ipſe ſolus ſine conſortio uult poſsidere cor noſtrum. Vnde dicit Auguſtinus: Domine, minus te amat, qui præter te aliquid amat. Et Hierony. Nimis eſt auarus, cui nõ ſufficit Deus. Quartum eſt, omnimoda peccatorum uitatio: quia nullus poteſt Deum diligere in peccato exiſtẽs, ſcilicet mortali: ideo dicitur, *Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire*. Vnde ſi in peccato manes, Deum non diligis. Non diligit Deum ſuperbus, uel amator uanæ gloriæ: qui puluerẽ uanæ gloriæ quæ nihil eſt, Deo præponit. Nec uoluptuoſus, qui pro momentanea delectatione eum deſerit: nec auarus, qui pro nummo, uel nihilo eũ amittit. Deinde addit: *Secundum autem ſimile eſt huic*: non æquale, ſed ſimile: quia eſt de actu ſimili, ſcilicet de dilectione: uel de re ſimili Deo ſ. de homine, qui ad ſimilitudinẽ Dei factus eſt: ſcilicet, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*: id eſt, ad id ad quod teipſum: ſcilicet ad iuſtitiam & ſalutem, ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, & ad eandem beatitudinem ad quã diligis te. Vnde ſicut, non denotat æqualitatẽ gradus, quia primò & plus tenetur homo ſe diligere, quàm proximum, cæteris paribus: ſed denotat ſimilitudinem boni optati: ut uelit proximũ ſicut ſe eſſe in gratia & amore Dei. Et cùm dicitur, *ſecundum*, non eſt ordo: niſi quantum ad materiam, quæ eſt Deus & proximus. Vnum enim eſt præceptum de dilectione, uel etiam eſt ordo cauſalitatis, quia amor proximi cauſatur ex amore Dei. Et ideo dicit Apoſtolus: *Qui diligit proximum, legem impleuit*. Quia cauſa intelligitur in cauſato, & non econuerſo. Dilectio igitur in Deum, origo eſt dilectionis in proximum: & dilectio in proximum, cognitio eſt dilectionis in Deum, ac etiam nutrimentum. Vnde Gregorius: Per amorem Dei amor proximi gignitur: & & per amorẽ proximi, amor Dei nutritur. Hæc Gre-

1. Timo. 1. Roma. 13. Pſal. 118.

Primo mã dato implẽdo quatuor neceſſaria.

Eccle. 43.

Auguſtin. in ſoliloq.

Matth. 6.

Secundum mandatũ.

Roma. 13.

Gregorius li. 7 moralium, ca. 11.

A rius. Et ſimiliter dilectio in ſeipſum, præcedere debet dilectionem in proximum. Vnde Auguſtinus: Vide prius ſi iam noſti diligere teipſum: & committo tibi proximum, quem diligas ſicut teipſum. Si autem nondum noſti diligere te, timeo ne decipias proximum ſicut te. Et iterum: Manifeſtum eſt autem omnẽ hominem proximum eſſe deputãdum, quia erga neminem operandum eſt malum. Qui autẽ amat homines: aut q̃a iuſti ſunt, aut ut iuſti ſint, amare debet. Sic enim & ſeipſum amare debet, aut quia iuſtus eſt, aut ut iuſtus ſit. Sic enim diligit proximum ſicut ſeipſum, ſine ullo periculo. Hæc Aug. Vnde modus diligendi proximum attenditur ſecundũ quatuor cauſas. Primò, ſecundũ finalem ſ. ut diligatur proximus

B propter Deum. Secundò, ſecundum materialem. ſ. ut diligatur bonum, non malum. Tertiò, ſecundum formalem: ſcilicet ut ordine debito, citra Deum & ſupra temporalia. Quartò, ſecundum efficientem ſiue mouentem: quia ut homo, non quia pater tantũ, uel filius, uel domeſticus, uel amicus: & his modis debet homo diligere ſeipſum. Et nota ſecundum Auguſt. Quòd primò diligendus eſt Deus. Secundò, anima propria. Tertiò, anima proximi. Nota etiam quòd amor proximi falſus eſt, per hæc ſeu huiuſmodi: uidelicet, ſi impedit amorem Dei. Si aliquid fiat ꝓpter amorem proximi, quod ſit contra amorem Dei. Si aliquis diſsimulet in eo quẽ diligit, pluſq̃ in eo quẽ

C nõ diligit ſic. Si aliquid in eo placeat, qđ in alijs diſpliceat. Si patienter nõ ſuſtinet, ꝙ aliũ ſicut ſe uel plus diligat. Et infert *in his duobus*. ſ. mãdatis dilectionis: *tota lex pendet & prophetæ*: quia totus decalogus & monitiones ſiue cõminationes hic finẽ habent: hoc .n. ut charitas introducatur intendunt. Tota quippe ſcriptura legis & prophetarum, ad dilectionem Dei & proximi ordinatur: quicquid enim præceptum eſt in lege & prophetis, hoc fine præceptũ eſt, ut Deus & proximus diligatur. Et propter hæc omnia mandata & ſcripta legis & prophetarum nõ ſunt niſi quædam explicationes iſtorum duorum mandatorum: quia omnia ad hæc duo ſunt ordinata. Item omnia præcepta ad hæc duo referuntur. Primum enim pręceptum,

D ſcilicet dilectionis Dei ambit & implet omnia mandata primæ tabulæ: quia in ea continentur tria mandata de dilectione Dei, quæ ſcripta erant in una tabula: & ſecundum præceptum, ſcilicet dilectionis proximi, ambit & implet omnia mandata ſecundæ tabulæ: quia in ea continentur ſeptem alia mandata de dilectione proximi, quæ in ſecunda tabula erant ſcripta. Nam qui Deum diligit: idola ſpernit, Dei nomen in uanum non aſſumit, & diem ſabbati ſanctificat. Et qui proximum ſuum diligit: honorat patrem & matrem, non occidit, non furatur, non mœchatur: non falſum teſtimoniũ dicit, nec uxorẽ proximi uel aliam rem eius concupiſcit. Nam

E ſecundum Chryſoſtom. ſicut odium facere ſuggerit omne malum, ſic dilectio omne bonum. In tribus autem dilectio Dei extenditur: ut omnes affectiones, & omnis ratio humana qua intelligimus & diſcernimus, in Deum referantur, & diuinis rebus occupentur: ut nihil remaneat in homine quod non diuinæ dilectioni ſubdatur. Item duo ſunt erga proximi dilectionem ſeruanda, ut & beneficij impenſione foueatur: & nulla malitia lædatur, unum affirmatiuum. De quo Matth. ſeptimo. *Quæcunque*, ſcilicet licita decentia, expedientia *uultis*, ſcilicet uoluntate rationali, ratione diſtinguente inter debita & indebita: *ut faciant*, uel dimittant cor-

Auguſtin. ſermo. 43. de verbis Domini. proximus quis ſit.

Modus diligendi proximum.

Auguſtin. cap. 27. li. 1. de doctrina Chriſtiana.

Chryſoſto. ho. 43. operis imperf. Dilectio dei adtria.

Dilectio proximi, uult duo.

de,ore,opere,*nobis* uel pro uobis *homines*, inquantum homines,non bruta: *& uos facite illis* in ſimili caſu, uoluntate, opere pleno affectu. Secundum hanc regulam dilectio proximi cauſat & efficit imperando omnes motus omnium uirtutum tendentes ad proximum, interiores. Aliud negatiuum, de quo Tobiæ.iiij. *Quod ab alio oderis* rationabiliter *fieri tibi* corde,ore, opere: *uide ne alij feceris* uoluntate uel opere,affectu, uel effectu: ſecundum hác regulam dilectio proximi cauſaliter reprimit & cohibet omnes motus & actus uitiorum reſpectu eius. Licet igitur diuerſa ſint præcepta, quibus aut utiliter quæ appetenda ſunt cupimus: aut quæ uitáda ſunt utiliter præcauemus: unum tamen ſunt in radice charitatis:quia omnia in dilectione Dei & ꝓximi facere debemus. Recte itaq; dicit legem & prophetas referri ad duo mandata charitatis, quia ex hac dependent, & ibi finē habent. O charitas regula ordinis electorum: lex uniuerſalis,uniuerſus ligans,uirtus uirtutis,canon canonum,lex legum, non conſtitutio populi,ſed principis placitum, ſanctio regis regum: quam non ſolū edidit, uel condidit iubendo, ſed & edixit & promulgauit perſonaliter docendo, & adimpleuit ſeruando. Ecce lex Domini conuertens animas: mater & origo legum diuinarum, magiſtra & domina humanarum, rationabilium & æquarum, hoſtis & inimica iniquarum. Cuius obſeruantia per gratiam in hac uita initiatur, & continuata uſque ad mortem in alia conſummatur. Et quia ut ait Chryſo. Iudæi æſtimantes Chriſtum hominem purum eſſe,tentabant eum: neque tentaſſent, ſi Dei filium credidiſſent: ideo uolens Chriſtus eis oſtendere, quia Deus erat: talē interrogationem eis propoſuit,ut ipſa interrogatio eis oſtenderet quis eſſet. Quia enim ad paſsionem uenturus erat, opinionem falſam Iudæorum corrigit, qui Chriſtum filium Dauid, nō Dominum eius eſſe dicebant. Et ut dixit Hieronym. Palàm eis de ſe loquitur, ut inexcuſabiles ſint. *Congregatis ergo Phariſæis*, qui ad tentandum uenerant, *interrogauit eos Ieſus*, Quaſi eis diceret, hucuſq; quæſtionibus ueſtris ſatisfeci: tempus eſt ut in aliquo reſpondeatis mihi. Interrogat ergo de illo, quem credebant eſſe uenturū, quia præſentem credere nolebant: cuius filius debeat eſſe,dicens: *Quid uobis uidetur de Chriſto?* id eſt Meſſia,in lege promiſſo, quem uenturum creditis, *cuius filius eſt?* Dupliciter errant Iudæi circa Chriſtū. Primò quidem circa perſonam: non enim credunt eum fuiſſe Chriſtum,qui uenit in mundum,natum ex virgine: ſed adhuc expectant eum. Item errant circa eius naturam, quia non credunt etiam quem expectant,eſſe Deum,ſed purum hominē. De iſto ſecundo errore eos interrogat, cuius filius ſit: & hoc ideo forte quærit, quia ex quo totam legem direxerat ad duo mandata dilectionis: táquam artificioſus legiſlator,vult oſtendere Chriſtus hæc duo mandata, reduci in unum diligibile, quod eſt Chriſtus. Nihil enim diligitur tanquam Deus & proximus, niſi ipſe Chriſtus, *Dicunt ei, Dauid*: ſecundum illud Pſalm. *De fructu uentris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Credebant illum fore purum hominem, de genere Dauid. Vnde dicunt, Dauid ſolum: ſcilicet diuinitatem negando. *Ait illis*, arguendo in contrarium: *Quomodo ergo* ſi Chriſtus eſt purus homo, ut uos creditis, *Dauid* cui occulta ſapientiæ diuinæ manifeſtata ſunt, *in ſpiritu*, ſcilicet ſancto & prophetico, non de corde ſuo proprio *uocat eum Dominum ſuum?* quod non liceret, ſi eſſet filius eius: *dicēs: Dixit Dominus Domino meo*, i. pater

Charitatis excellētia.

Pſal. 18.

Chryſoſto. hom 72. in Matt.

Hieronym. in cap. 22. Matth.

Chriſtū nō nouerunt. Iudæi.

Pſal. 131.

Chriſtum ſeu Meſſiā non eſſe purum hominem.

A filio. Ipſi autē ſic exponūt, *Dixit Dominus* creator cœli & terræ *Domino meo*, id eſt Meſsiæ. Quòd ergo iſte Meſsias non ſit purus homo, probatur tripliciter ex hoc verbo. Primò ex eo quòd Dauid vocat eum Dominum: & hoc ſic. Nullus pater filium ſuum, qui trahit naturam ſuam ab ipſo, teſtatur Dominum ſuum: ſed Dauid, Spiritu ſancto inſpiratus, teſtatur Dominum ſuum Chriſtum: ergo nō ſolum habet naturam quam traxit ab ipſo, ſed altiorem, ſecundum quam dicitur Dominus eius: ſcilicet diuinam: quia non eſt homo filius & Dominus alterius, ſecundum eandem naturam: ergo eſt alia natura ſecundū quam eſt filius, & hæc eſt humana: alia ſecundum quam eſt Dominus, B & hæc eſt diuina. Secundò probatur idem ſic, quando Dauid hoc dixit, nōdum Meſsias homo erat: quo modo ergo Dominus eius erat, qui nondum erat? & qui non ante eum, ſed poſt extitit? ergo oportet ponere aliam naturam, ſecundum quam ante eum erat. Tertiò probatur idem ex hoc, quod ſequitur: *Sede à dextris meis*: impoſsibile eſt enim purum hominem, ſedere à dextris Dei. Dicat ergo Dauid: *dixit Dominus*, ſcilicet Deus pater: *Domino meo*, id eſt Chriſto filio ſuo: cuius dicere, eſt æqualem ſibi filium generare: ergo *Domino meo*, non ſecundum quòd temporaliter homo factus eſt: ſed ſecūdum quòd patris ęternus filius: ſede quietè regni potitus, *à dextris meis*, id eſt in ęqualitate mea, ſecūdum quòd Deus: vel in poC tioribus bonis, ſecundum quòd homo: quia vt ſic in gloria pręeſt angelis: *donec ponā*, incluſiuè, non quòd poſtea non ſedeat, quia ſemper ſedebit: *inimicos tuos*, & inobediētes tibi, *ſcabellum pedum tuorum*, id eſt donec homines rebelles tibi ſubiugauero: uel bona & uoluntaria ſubiectione, ſcilicet vt credant te uerum Deum & hominem ſponte, uel coacta ſubiectione: ut in die iudicij puniantur & credant inuitè: ita ut uelint nolint ſubiecti ſint tibi, ſicut ſcabellum pedibus eſt ſubiectum. Hæc enim ſubiectio complebitur in iudicio, quando omnia perfectè ſubijcientur homini Chriſto. Si ergo Dauid uocat eum Dominum, ſecundum ueritatem: quomodo filius eius eſt, ſcilicet D tantum: cùm filius propagatione ſubiectus ſit patri: & maximè ſecundum conſuetudinem patrum antiquorum. Potius enim parentes ſunt & dicuntur Domini filiorum, quàm filij Domini parentum: filius enim debet eſſe ſubiectus patri, & non dominari. Quaſi diceret: Cum ſecundum naturam humanā ſit filius Dauid: & per cōſequens eo inferior: oportet ponere in eo aliam naturā, per quam ſit Dñs eius & eo ſuperior: & hæc eſt diuina: ergo in Chriſto ſunt duæ naturæ. ſ. diuina & humana. Eſt itaque filius Dauid & Dominus: ſed filius inquātum homo, Dominus inquantū Deus: & ſic reſtat ꝙ Chriſtus eſt homo & Deus. Non ergo errabant, nec reprehenduntur, quia Chriſtum filium Dauid dicunt: ſed quia ipſum purū E hominem, & non Dei filium credunt: Chriſtus autē non tantum Dauid, ſed & Dei filium ſe eſſe probauit, & per authoritatem Dauid eos conuincit. *Et nemo poterat ei reſpondere uerbum*, quia non poterant ſcripturam negare, & irrefragabile erat argumentum: *neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare*, quia planè teſtimonio & ratione erant conuicti. Vnde Hieronymus. Ideo confutati ſermonibus ultrà non interrogant, ſed apertiſsimè comprehenſum Romanæ tradunt poteſtati. Ex quo intelligimus uenena inuidiæ poſſe quidem ſuperare, ſed difficilè poſſe quieſcere.

Parentes filiorū Domini ſunt.

Hieronym. in cap. 22. Matt.

ORA-

ORATIO.

DOMINE *Deus ſanctificator meus, miſiſti mihi legem tuam, ut toto corde, tota anima, tota mente, & ex omnibus uiribus meis te diligam, ſed nec hoc ualeo, niſi tu dederis mihi, cuius eſt omne donum bonum, & omne datum optimum. Iubes te diligi. Da quod iubes, & iube quod uis. Da etiam mihi diligere proximum, ſicut meipſum: ut hic gratiam, & ibi gloriam conſequamur in idipſum. Da inſuper mihi bone Ieſu, ut te Chriſtum nobis miſſum Deum & hominẽ corde credam, ore confitear, & opere conteſter: ut tibi nunc ſubiectus ſponte tecum gaudeam ſine fine.*

Iacob. 1.

De ſcribis & Phariſæis in doctrina audiendis, ſed non in uita imitandis. Cap. XXXVII.

Matt. 23. Mar. 12. Luca 20.

CONFVTATIS autem & tacentibus Scribis & Phariſæis, qui doloſè interrogabant Dominum, ut tentarent eum: ne plebs & alij idonei ſine pane doctrinæ euaneſceret, *locutus eſt Dominus*, eadem feria tertia *ad turbas*, ſcilicet ad ſimplices & imperfectos, & ad diſcipulos ſuos magis doctos & perfectos. Vnde Chryſ. Poſtquã Dominus ſacerdotes reſponſione proſtrauit: & incorrigibilem conditionem eorum oſtendit: ſicut & clerici ſi malè fecerint inemendabiles ſunt, laici uerò delinquentes facilè emendãtur: tunc conuertit ſermonem ad populum. Infructuoſum namque eſt uerbum in quo ſic alter confunditur, ut alter non erudiatur. Locutus eſt ergo ad eos inſtruens, & docens Scribarum & Phariſæorum doctrinam audiendam, ſed eorum uitam non imitandam: & nihilominus hortans eos ſubiici illis propter ſacerdotij & nominis dignitatem, non opera ſed doctrinam conſiderantes. Multaque eorum crimina annumerans, & & alios ab eis dehortans. Vnde dicit: *ſuper cathedram Moyſi*.i. authoritate dicendi & iudicãdi, *ſederũt*, ſcilicet indignè, *Scribæ & Phariſæi*. Cathedra doctorum eſt: & ideo dicuntur ſedere ſuper cathedrã Moyſi, qui docent quod docuit Moyſes. Vbi Chryſoſtomus. Multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes: multi in nomine, & pauci in opere. Videte ergo quomodo ſedeatis ſuper eam: quia non cathedra facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram. Non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum. Non omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Bene quidem docendo, & malè uiuendo, Deum inſtruis quomodo debeat te condemnare. Vt autem dicit idem Chryſoſtom. Ne aliquis dicat,

Chryſoſto. ho.43. operis imperf.
Cathedra Moyſi.
Chryſoſto. ibidem.
Idẽ ibid.

A quoniam propter hoc deſidior factus ſum ad agendum, quia malus eſt doctor: ideo hanc deſtruit occaſionem, cum ſubdit. *Omnia ergo* ad cathedram pertinentia, *quæcunque dixerint uobis*, id eſt ad ueſtram utilitatem: *ſeruate* corde, *& facite* opere, id eſt doctrina. Non tamen ſimpliciter quæcunque: ſed illa tantum quæ Moyſi cathedræ doctrinæque conueniunt, & quæ à uera fide non diſcrepant, neque diuinis repugnant mandatis. Vnde Chryſoſto. Omnia ait, quæ corrigunt mores, & meliorem faciunt uitæ modum: & noui teſtamenti concordant legibus, & non dimittunt de reliquo ſub iugo legis eſſe. Hæc Chryſo. Ex quo patet quòd etiam malis prælatis & doctoribus bona docentibus, eſt honor obe-

Chryſoſto. ibidem.

B dientiæ exhibendus, niſi in his quæ manifeſtè ſunt contra Deum, & ſunt habendi in reuerentia, quandiu tolerantur in officio ſuo: quod patet per exemplum Dauid, qui uenerabatur Saulem, licet ſciret eũ malum, & à Deo reprobatum: & per hoc auditoribus tollitur excuſatio non bene agendi. Nam obediendo malis prælatis & doctoribus, Deus in eis honoratur, cuius perſonam gerunt: non enim ſua, ſed quæ Dei ſunt, dicunt: *ſecundum uerò opera eorum*, quæ præter id quod oportet nequiter faciunt, *nolite facere*: quia non ſunt imitandi in malis, ſed tantum in bonis. Vbi Chryſoſtomus. Si bene uixerint, eorum eſt lucrum: ſi bene docuerint, ueſtrum. Accipite ergo

1.Reg.24. & 26. & 2.Reg.1.

C quod ueſtrum eſt: & nolite diſcutere quod alienum eſt. Hæc Chryſoſto. *Dicunt enim, & non faciunt*: quia uita doctrinæ non concordat. Docebant enim bene uiuere, ſecundum legis præcepta, & ipſi per præuaricationem legis malè uiuebant. Contra quos dicit Augu. Bene docere, & malè uiuere, non eſt aliud q̃ ſe ſua lingua dãnare: de talibus.n. qui dicũt, & non faciunt, põt dici illud Geneſis: *Vox quidem, uox Iacob eſt: manus autem manus, Eſau.* Vbi Chryſ. Maximè accuſatione dignus eſt qui doctrinæ authoritatem habens, legem trãſgreditur: primò quidem, quia præuaricatur qui alios corrigere debet: deinde q̃a peccans maiori pœna dignus eſt, propter honorem: tertiò, quia plus corrumpit, uelut in ordine doctoris peccans.

Chryſoſto. ibidem.
Auguſtin. ſermone 3. de uerbis Domini.
Gene. 27.
Chryſoſto. hom.73. in Matt.

D *Alligant autem onera.* ſ. ſuarũ traditionum & legum, ut ſit quaſi faſcis importabilis. Vnde ſubdit *grauia*, quantum ad affectum: *& importabilia* quantum ad effectum: *& imponunt in humeros hominum*, non in ſuos, per coactionem obſeruãtiæ præceptorum: quia ſupra legis præcepta, conſtituerunt ex ſuis traditionibus multa quæ erant ſubditis grauia & importabilia: *digito autem ſuo*, id eſt læui motu uel tactu, *nolunt ea mouere* & tangere. Ecce qualiter eorum reprehenſionem aggrauat: non enim dixit, nõ poſſunt: ſed nolunt: nec dicit, pleno opere & manu: ſed, digito & modico tactu: nec dixit, portare: ſed, mouere: id eſt, neque propè fieri neque tangere: quia mo-

E dicum conatum ad agendum talia nolebant apponere, & nec minora eorum quæ ipſi præcipiebant uolebant opera adimplere. Vbi Chryſoſto. ſecundum conſequentiam autem, tales ſunt etiam ſacerdotes, qui omnem iuſtitiã populo mandant, & ipſi nec modicam ſeruant: uidelicet non ut faciẽdo ſint iuſti, ſed ut dicendo iuſti. Tales ſunt & qui graue pondus uenientibus ad pœnitentiam imponunt, ipſi autem nec minimum faciunt. Et ſic dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur: contemnitur pœna futuri iudicij. Si enim faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt baiulare, poſueris: neceſſe habet ut aut faſcem reijciat, aut ſub pondere confringatur.

Chryſoſto. ho.43. operis imperf.

Sic & homini cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt ut aut pęnitentiam tuam reijciat: aut ſuſcipiens dum ferre non poteſt ſcandalizetur, & amplius peccet. Deinde & ſi erramus modicā pęnitentiā imponentes: nonne melius eſt ꝑꝑ miſericordiam dare rationē, quàm propter crudelitatem? Vbi paterfamlias largus eſt: diſpenſator nō debet eſſe tenax miniſter. Si Deus benignus, ut quid ſacerdos eſt auſterus? Vis apparere ſāctus: circa tuā uitā eſto auſterus: circa aliorū aūt benignus. Audiāt te homines parua mandantē: uideāt grādia facientē. Talis eſt aūt ſacerdos qui ſibi indulget, & alios exigit: quēadmodū malus deſcriptor tributi in ciuitate, q̃ ſe reuelat & onerat imponētes. Et iterū: In quo duplicē eorū malitiā oſtēdit: unā quidem in hoc, ꝙ ſine uenia expetūt à ſubiectis ſummam diligentiam uitæ. Alia uerò in hoc, quod ſibiipſis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum principem econtrariò ſe habere: in his quidem quæ ſecundum ſeipſum ſunt, grauem iudicem eſſe: in ſubiectis autē, manſuetū. Hęc Chryſoſtomus. Imponendo ergo modicā pœnitentiā, melius eſt animas mittere in purgatorium, quàm in infernum: ſed tamen in quibus tenentur, ſaltem eſt eis innoteſcendum. Igitur, ut ait Hiero. hoc generaliter dicitur aduerſus omnes magiſtros, qui grandia iubent, & minora nō faciunt. Hæc eſt autem quædam cauſa non modica, quæ hodie mouet ſubditos cōtra maiores & prælatos: quia dicunt, & non faciunt. Imponunt onera alijs, & ea digito non tangunt. Talium uerba apud ſubditos parum proficiunt, quando in eis non uident ur q̃ docent & præcipiunt. Quicunque ergo proximorum animabus utilis eſſe deſiderat: ſtudeat prius ĩ ſe habere quicquid alios docturus eſt: alioquin parum proficiet. Nam eius uerbum inefficax erit, niſi prius homines in eo comperiāt eſſe ea quæ docet. Ex præmiſsis patet, ꝙ ille qui legem aliquam conſtituit: licet non ſit ſubditus legi, quantum ad hoc, quòd per hominem puniatur ſi contrarium fecerit: tamen obligatus eſt ad legem implendam, & grauius punietur à Deo, ſi fecerit contrarium: quia tranſgreſsio eius eſt grauior ꝓpter ſcādalum. Propter quod dicit ſapiens: Patere legem quā ipſe tuleris: & ut alibi dicitur, ꝙ quicquid iuris in altero ſtatuit, ipſe eodem uti debet. Pater ergo ex prædictis, ꝙ illi ſtatum eccleſiæ in generali, ſeu aliquē ſtatum eius in ſpeciali, regunt: & ſubditos onerant grauibus ſtatutis, ſine magna & euidēti neceſsitate, abutuntur ſua poteſtate: ſicut faciebant Phariſæi & Scribæ. Prælatorum enim tot ſunt inhumanæ ſententiæ & mandata lignaq; uetita, quod uix poſsit aliquis trāſire per huius mundi umbram, quin incidat in peccatum & offenſam. Vnde ait Augu. loquens de religione Chriſtiana, Ipſam religionē noſtrā, quā Dominus noſter Ieſus Chriſtus in paucisſimis ſacramentorū celebrationibus uoluit eſſe liberam, quidam ſeruilibus premunt oneribus: adeo vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui non humanis præſumptionibus, ſed diuinis ſubijciuntur inſtitutis. Deinde ſecundum Chryſ. Poſtquam Dominus arguerat Scribas & Phariſæos crudelitatis & negligentiæ: cōſequenter arguit eos inanis gloriæ, q̃ fecit eos à Deo recedere, & propter quā non poſſunt Chriſto credere. Vnde ſubdit: *Omnia uero opera ſua faciunt*: ea. ſ. intentione, & eo fine *ut uideantur ab hominibus*: & ſic habeāt gloriam inter homines. i. propter gloriam humanam: quia uideri in bonis propter gloriam diuinam non eſt malū, ſed magis meritoriū. Non autē poteſt credere Chri-

Pœnitentia modica imponenda. Hieron. in cap. 23. Matt.

Auguſtin. de uera religione.

Chryſoſto. hom. 73. in Matt. Vana gloria Scribarum.

A ſto cœleſtia prædicanti, qui gloriam terrenam quærit, & eam cœleſtibus præponit. Nō ſolum ergo deſides & remiſsi erant ad bene operandum: ſed etiam uanè glorioſi, & in ſuis operibus laudem appetentes hominum, ut eſſent in reuerētia & honore apud populum. Tales autem nullam mercedem de operibus ſuis recipiunt: quia non ſtudēt ut Deus glorificetur, ſed ut ipſi in his quæ agunt laudentur & remunerentur. Et ideo non ſolum nullam mercedem, ſed etiam pœnam recipiunt, qui de bono malum faciunt. Vnde Chryſo. Quemadmodum uermis de ligno naſcitur, & lignum à uerme conſumitur, & tinea de ueſte à qua corroditur, ſic diabolus inſidiatur, & occaſionem quærit: ut qui cogere hominem ad malum non B poteſt, ſtudeat ut ex bonis operibus malū inanis gloriæ naſcatur: & quod bonum erat, ex inani gloria ſit malum. Igitur ut ait Hieronymus, quicunque ita facit quod libet ut uideatur ab hominibus, Scriba eſt & Phariſæus. Deinde quod Dominus generaliter dixerat, ſcilicet opera ſua faciunt ut uideantur: conſequē ter in partes diuidit, dicens: *Dilatant enim phylacteria ſua: & magnificāt fimbrias, & uolunt ambulare in ſtolis.* Circa hæc ſecundum Hieronymum, eſt ſciendum, quod Dominus cùm dediſſet mādata legis per Moyſen, ad extremū intulit, dicens: *ligabis ea in manu tua: & erunt ſemper ante oculos tuos.* Et eſt ſenſus: Præce- C pta mea ſint tibi ſemper in opere, ſemper in meditatione: ſint in manu tua, ut opere compleantur: & ſint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis: q̃a ſpiritualiter per manus eſt intelligenda operatio, & per oculos iugis meditatio. Sed hæc Phariſæi malè interpretantes ſcribebant in membranis & chartis decalogum Moyſi: id eſt, decem legis uerba, ſiue præcepta: complicanteſq; ea, & quaſi coronam capiti faciētes, ligabant in fronte, ut ſemper ante oculos mouerentur. Et ſimiliter in ſiniſtro brachio circumligabant, ut ſemper in manu haberent. Et dilatabant has membranas, id eſt eas latiores faciebant, & decalogū in eis de groſsiori litera ſcribebant. Et hæc omnia faciebant in ſignum religionis, ut per hæc religioſi ap- D parerent, & recordatores & obſeruatores decalogi ab hominibus uiderentur. Et hæ chartæ dicebātur phylacteria, à phylaxe quod eſt ſeruare: & thera quod eſt lex, quaſi conſeruatoria legis: quia erant quædam ſigna ſeruandæ legis: eo quòd quicunque ea habuiſſent, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui haberent. Iuſſerat etiam Moyſes, ut in quatuor angulis palliorum, iuxta pedes facerent fimbrias hyacinthinas ad populum Iſraeliticum diſcernendum à cæteris populis in habitu exteriori, ſicut erāt religione diſcreti: & ponerēt in eis uittas hyacinthinas, quæ etiam cum filis apponebantur, ut uidentes eas recordarentur mandatorum cœleſtium, ac uana & E inutilia non cogitarent. Sunt igitur fimbrię legis, mādata: uittæ uerò hyacinthinæ ſanctæ cogitationes: q̃ ſi ſimul iunctę fuerint, ab omni uanitate oculos auertunt, & tota mente ad cœleſtia dirigunt. Videntes enim hyacinthum, cœli recordamur: quia unius coloris ſunt cœlum & hyacinthus. Iſtiuſmodi erat fimbria breuis & parua ex lege præcepta: quam mulier ſanguine fluens tetigit in pallio Domini, & ſtatim eſt ſanata. Per huiuſmodi etiam fimbriam creditur Samaritanam cognouiſſe de Domino, quòd Iudæus eſſet. Superſtitioſi uerò magiſtri, gloriam ab hominibus captantes, & lucra ſectantes & oſtentationem, maiores fimbrias alijs, in palijs ſuis faciebāt, & acutiſsimas in eis ſpinas ligabant: ut uidelicet

cundo,

Chryſoſto. ho. 43. operis imperf. Vana gloria mali.

Hieron. in cap. 23. Matt.

Hierony. ibidem. Deut. 6.

Phylacteria, unde dicta.

Fimbrię legis, ſunt mandata.

Matt. 9.

eundo, uel ſedendo eis pungerentur, & quaſi ſic cõmoniti memores mãdatorum, & beneficiorum Dei eſſent: & hac commonitione ad officia Dei, & ad miniſteria ſeruitutis eius traherentur: non intelligentibus eis quòd hæc in corde portanda ſint, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ libros habent, & Dei notitiam non habent. Pro tanto autem hæc faciebant, quia hominibus uideri, & opinione ſanctitatis ab eis honorari, ac lucra habere cupiebant. *Et uolebant in ſtolis ambulare*, id eſt, cultioribus ueſtimentis ad publicum procedere, ut per hoc honorabiliores uiderentur, & magis uenerarentur: quod in diuite reprehenditur, qui byſſo & purpura induebatur. Stolæ erant camiſiæ lineæ longæ, quibus ſcribæ utebantur, ut ſanctiores apparerẽt: & dicebãtur ſtolæ, à thelon quod eſt longum: quia uſque ad pedes deſcẽdebant. Hæ ſtolæ adhuc hodie multas ſimulationes & hypocriſes faciunt: ac pleroſq; incautos decipiũt. *Amabant quoque primos recubitus, & ſedes in cœnis & conuiuijs*: & hoc duplici de cauſa, ſcilicet ratione gulæ quia ibi primò ſeruitur, & fercula meliora ponuntur: & rõne ſuperbiæ, ut ſic in loco honorabiliori poſiti, principaliores & maiores Domini uiderentur. *Ac primas* & digniores *cathedras in ſynagogis* & congregationibus, ubi conueniebant homines ad audiẽdum uerbum Dei: *& primas ſalutationes in foro*, id eſt loco patenti. Primas quidem tempore, ac factas alta uoce: *&* inclinato capite *uocari ab hominibus rabbi*: id eſt, magiſtri: ut dicit Chryſoſtomus. Vocari uolunt, non eſſe nomen appetunt, & officium negligunt. Et notandum quòd tripliciter cõueniunt homines: uel ad tractanda carnalia, ſicut in cœnis: uel ſpiritualia, ſicut in ſynagogis: uel temporalia, ſicut in foro: & ubique uolebant principatum habere, & gloriam in publico quærebant ſibi exhiberi. Ecce ergo quatuor generaliter in hac ſerie, quæ reprehenduntur in magiſtris & prælatis, in quibus non ſunt imitandi. Primũ eſt, defectus bonæ operationis: quia *dicunt, & non faciunt*. Secundum, auſteritas prælationis: quia *onera grauia alijs (non ſibi) imponunt*. Tertium, oſtẽtatio ſingularis actionis: quia *omnia opera faciunt, ut uideantur ab hominibus*. Quartũ, affectus ambitionis & laudis: quia *amant primos recubitus, & primas cathedras, & ſalutationes*. Et nota, ſecundum Bedam, quòd Dominus non arguit & uituperat eos, quibus hæc ex officij ordine competunt, & fiunt: ſed illos qui hæc habita, ſiue non habita indebitè amant & appetunt: animum uidelicet, non gradum redarguens: & ad uoluntatem, non ad factum uituperationem referens. Sine cauſa enim loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert & exaltat: unde non prohibet magiſtros primò ſedere, nec doctrinam ſuper cathedram, nec ſalutationes in foro, nec nomina magiſtri uel patris: ſed ambitionem, & uanam gloriam: ne quis hæc appetat, uel glorietur in eis. Si autem, dicit Chryſoſtomus, diligere talia eſt incuſatio, quàm malum eſt ſtudere, ut his aliquis potiatur. Vt ait Beda: Væ miſeris illis, ad quos Phariſæorum uitia tranſierunt: qui per breue curriculum uitæ ſuæ, quo peccata plangere debuerant, pro prioratu certare nõ metuunt. Et ſciendum ſecundum eundem, quòd duplici ratione à uanæ gloriæ cupidis attendere iubemur: ne ſcilicet eorum uel ſimulatione ſeducamur, æſtimantes bona eſſe quæ faciũt: uel æmulatione ad imitandũ inflammemur, fruſtra gaudentes in bonis laudari quę ſimulant. Deinde reuocat diſcipulos ab hac ſuperbia & ambitione: dicens: *Vos autem nolite*, id eſt

Luca 16. *Stolæ.*

Chryſoſto. ho. 43. operis imperf.

Magiſtrorũ quatuor uitia.

Beda in c. 20. Luca.

Chryſoſto. hom. 43. operis imperfecti. *Beda in c. 12. Marci.* *A uana gloriæ cupidis attendendum.*

A non uelitis & affectetis *uocari rabbi*: nec uocemini, id eſt nec appetatis uocari magiſtri, propter inanis gloriæ ambitionem, *& patrem nolite uocare uobis ſuper terram*, propter adulationem. Non honorem, uel nomen magiſtri, aut patris, inhibet: ſed ne quis indebitum, uel indebitè ſibi uſurpet, uel alteri attribuat: *unus eſt enim magiſter*, & pater principalis omnium ſingulariter, & per excellentiam, *qui eſt in cœlis*: cui eſt cura de omnibus licet aliquis poſsit uocari pater, uel magiſter in terra, ratione generationis, doctrinæ, uel ætatis: tamen ſolus Deus naturæ author, eſt pater & magiſter principalis: quia ab eo habemus quod ſumus, & ſcimus. Vbi Chryſoſtomus: Vos autem nolite uocari rabbi: ne quod Deo B debetur uobis præſumatis. Nolite & alios uocare rabbi: ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes naturaliter docet. *Et patrem nolite uocare uobis ſuper terram*: qui non eſtis filij terreni. Ex eo enim cęleſtem te pfeſſus es habere patrẽ, ex quo patrẽ tibi uocaſti de cœlo dicens: *Pater noſter qui es in cœlis*. Ex quo enim cœleſtẽ te profeſſus es habere patrem: uocando patrem Deum, turpe eſt ut iterum te profitearis terrenum, tibi patrem uocando ſuper terram. Et iterum *ne uocetis patre in terra*: non ut dehonores eos qui te genuerunt, ſed ut omnibus illis præponas eũ qui te fecit, & inſcripſit te inter filios ſuos. Hęc Chry- C ſoſtomus. *Omnes autem uos fratres eſtis*: quia filij Dei per creationem, & gratiæ adoptionem, ad unam uocati hæreditatem: ſcilicet ad regnum cœlorum. Secundum Hieronymum: Omnes Chriſtiani, fratres uocantur ſpecialiter: & omnes homines, ex uno patre Deo nati, communiter: non ſolum autem Dominus primatus cupere prohibet, ſed ad cõtrarium auditorẽ inducit. Vnde ut in amorem humilitatis diſcipulos ducat oſtendens formam humilitatis, ſubiungit: *Qui maior eſt ueſtrum*, uel merito ſanctitatis, uel officio dignitatis, *erit & ſi miniſter ueſter*, & alios præueniat obſequendo: non ſuperbè dominando, paratus ad officia humilitatis, ſecundum decen- D tiam ſui ſtatus. Vnde & Papa uocat ſe ſeruũ ſeruorũ Dei. Bene agentibus per humilitatem ſit ſocius: contra delinquentes zelo iuſtitiæ ſit erectus. *Qui autem ſe exaltauerit*: in præſenti per elationem & arrogantiã: *humiliabitur* in futuro per damnationem & pœnam. *& qui ſe humiliauerit* in præſenti, non nequiter ſed ueraciter: *exaltabitur* in futura gloria mirabiliter. Et notandum quod propter triplicem gradum humiliatis hoc uerbũ ter ponitur in euãgelio: ſcilicet ſuprà, ubi monet ut inuitati recumbant in nouiſsimo loco: & iterum, de Phariſæo & Publicano orantibus in templo, & tertio, in hoc loco. Eſt enim triplex humilitas: ſcilicet cordis, operis, & oris: quam tria nutriunt & cuſtodiunt. Primã, aſsiduitas cordialis ſubiectionis: E quam non habuit Lucifer. Secundam, conſideratio propriæ fragilitatis: quam non habuit Adam. Tertiam, benignitas orationis: quam non habebit Antichriſtus.

Chryſoſto. ho. 43. operis imperf.

Matt. 6.

Hiero. contra Heluidium tomo 2.

Luca 14. *Ibidẽ 18.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, pie aufer à me defectum bonæ operationis, ut merear bona non ſolum docere & dicere, ſed etiam facere & operibus adimplere: remoue à me auſteritatẽ ac crudelitatem, ne grandia iubendo, & minora non faciendo, me reuelare uidear & alios onerare. Exclude à me glo-*

riam inanem & oſtentationem: ne opera mea ut ab hominibus uidear faciam, & gloriam humanam in eis non quæram. Elonga etiam à me ambitionis & laudis affectum: ne prima loca & ſalutationes amem, uel magiſtri nomen: ut me ſic humilians in hoc ſeculo, merear à te exaltari in futuro. Amen.

Quibus debetur uæ æternum. Cap. XXXVIII.

Matt. 23. Mar. 12. Luca 20.

POST hæc Dominus, q. legi & præceptis euangelicis obedientibus dat benedictiones, ipſis Scribis & Phariſæis inobedientibus comminatur uæ maledictionis: & in omnibus effectibus hypocriſis ipſorum hanc dictionem uæ præponit, quæ maledictionẽ ſignificat.

Væ quid notat. Heu.

Væ quippe in ſcriptura ſacra notat æternam damnationem, & gehennæ ſupplicium: ſed, heu, huius ſeculi peregrinationem, & præſens exilium. Vnde ſecundum Origenẽ. Sicut in ueteri lege ponuntur benedictiones obſeruantibus legem, & maledictiones tráſgredientibus eam: ita in euangelio ponuntur beatitudines reſpectu iuſtorum, ut habitum eſt ſuprà in ſermone Domini in monte: & hîc econtrariò ponũtur maledictiones, contra hypocritas falsò iuſtitiam ſimulantes.

Origenes tracta. 25. in Matt. Matt. 5.

Væ octies poſitum. Væ de ſuperbia.

Et ponit octo væ iuxta octo in quibus ipſorum hypocriſis & fictio patet: ad oſtendendũ, quæ in eis cauenda eſſe docet. In primo redarguit eos de ſuperbia & auaritia: quia regnum cœlorum claudebant ante homines, & nec ipſi intrabant, nec intrare ſiniebant uolentes. Vnde dicit *uæ*.i. æterna damnatio *uobis* imminet, *Scribæ* qui putatis uos peritos in lege: *& Phariſæi*, qui dicitis uos prælatos in ſanctitate: *hypocritæ* ſimulátes quod non eſtis, *qui clauditis regnum cœlorum ante homines*.i. qui ueſtris prauis expoſitionibus ueritatem ſcripturarũ abſconditis, uel malo exẽplo alios ſcandalizatis: *uos autem non intratis*, quia intelligere & credere non uultis: *nec introire uolentes*, id eſt credere cupientes *ſinitis intrare*, imò facitis errare. Dupliciter enim impeditur ingreſſus alicuius ĩ domum: uno modo, quando clauis tollitur: alio modo, quando obſtaculum ponitur. Spiritualiter autẽ ſecũdum Chryſoſto. regnum cęlorum ſunt ſacræ ſcripturæ: quia in eis regnum cœlorum eſt inſertum.

Chryſoſto. ho. 44. operis imperf.

Iſte ergo claudit hoc regnum alteri, qui clauem portat, & non aperit: ſcilicet qui habet ſcientiam, & docere contemnit, uel negligit: iſte uerò obſtaculum ponit, qui per malum exemplum alios impedit ne intrent, uel intrare uelint. Quamuis ergo Scribæ & Phariſæi per ſcripturas cognoſcerent & ſcirent

A Chriſti aduentum: tamen ipſi conſiderabant, quod ſi Chriſtus creditus fuiſſet, conſuetudo ſacrificiorũ & oblationum ceſſaret: & ſic ipſi oblationibus ſacrificiorum fraudarentur: & ideo praua expoſitione, & peruerſa interpretatione ante conſpectum populi claudebant ianuam legis & prophetarum, qui de aduentu Chriſti manifeſtiſsimè locuti fuerãt, ut à fide Chriſti homines retraherent. Malis quoque operibus & exemplis ſimplices à fide auertebant: & ſic eos ſcandalizantes, regnum cœlorum ante illos claudebant. Primò quidem ipſi cognitionem de Chriſto habuerunt: ſed poſtea per inuidiam cæcati perdiderunt, & in errorem conuerſi ſunt, & multos alios errare fecerunt.

B Vel, ſecundum alios, regnum cœlorum hîc accipitur pro æterna beatitudine: oſtium, per quod intratur ad ipſam, Chriſtus eſt, ſecundum quod ipſemet dicit: *Ego ſum oſtium: per me, ſi quis introierit, ſaluabitur.* Clauis, eſt doctrina: & ideo per ſanam doctrinam aperitur hoc oſtium, & per falſam doctrinam. clauditur.

Ioan. 10.

Igitur quia Phariſæi & Scribæ authoritates, quæ ſunt in lege & prophetis de Chriſto, corrumpebant: ideo regnum cęlorum ante homines claudebant: eos à fide & notitia Chriſti uero auertendo, & in errorem mittendo. Ipſi non intrabant, quia à cognitione quam de Chriſto habuerunt per odium & rancorem in errorem conuerſi ſunt: *nec introeuntes*, id eſt intrare uolentes, *quales erant ſimplices populi*, ſinebant intrare: quia per eos fuerunt decepti, & à fide Chriſti pro maiori parte auerſi.

C In ſecundo redarguit eos de gula, & gaſtrimagria: quia ſub ſpecie cultus diuini & religionis *oratione longa*, ſcilicet in uerbis, ſed breui in affectu & ſentẽtijs, *orãtes* ut ſanctiores apparerent, & maiora dona reciperent: comedebant ſubſtantiam pauperum: ſcilicet *domos uiduarum*, affectum pietatis ad eos habentium, bona earũ ſibi attrahentes, & conſumentes ſub ſimulatione & falſa ſpecie ſanctitatis: quia ſua ſuperſtitione nihil intendebant, niſi ut prædam de ſubiecta plebe facerẽt: & magis de uiduis, quæ facilè decipiuntur, non habentes virũ qui conſulat, & habentes dandi libertatẽ, quod uoluntas ſuggerit.

D Et ex hoc factum eorũ aggrauatur: quoniam non à diuitibus, ſed à uiduis uentrem implebant: & illarum inopiam attrahebant, quã emendare oportebat. Vbi Chryſo. Dum Iudaicos ſacerdotes confundit, Chriſtianos ſacerdotes monet non permanere cum uiduis amplius quàm cum cæteris: quia & ſi uoluntas mala non eſt, ſuſpitio tamen mala ẽ.

Chryſoſto. ibidem.

Deinde & huius rapinæ modus erat grauior: ut enim dicit Chryſoſtom. Qui malum facit, dignus eſt pœna: ſed qui à religione cauſam accipit malitiæ, grauiori eſt obnoxius pœnæ. Vnde ſequitur: *Propter hoc*, ſcilicet non ſolum propter rapinam: ſed etiam propter ueſtram ſimulationem, *amplius accipietis iudicium*, & maiorem damnationem.

Idem hom. 74. in Matthæum.

Vbi Chryſoſtomus. Primùm quidem pro eo, quod figmentum ſanctitatis aſſumitis: auaritiam enim ueſtram religionis colore depingitis, & quaſi diabolo præſtatis arma Dei, ut armetur iniquitas dum pietas æſtimatur.

Idem hom. 44. operis imperfect.

E Vnde & ſecundum Bedam: Non tantum ait, accipient damnationem: ſed adiunxit, maiorem: ut inſinuet illos qui orant ut uideantur ab hominibus, damnationem mereri: ſed eos qui hæc prolixius, quaſi religioſiores agendo, non ſolum laudes ab hominibus, ſed & pecunias quærunt, prolixiori damnatione plectẽdos. Iſtorum ergo oratio fit in peccatum: ut non ſolum pro alijs intercedere non poſsint: ſed nec ſibi ad ſalutem proficere: imò pro ipſis orationibus

Beda in c. 20. Luca.

magis

magis damnabuntur. Vnde & Iſid. Dupliciter damnantur hypocritæ: vel pro occulta iniquitate, uel pro aperta ſimulatione. Ex illo enim condemnātur, quia iniqui ſunt: ex iſto, quia oſtendunt quod non ſunt.

Auguſtin. in Pſal. 6.

Væ de inani gloria.

Vnde ſecundum Auguſtin. Simulata æquitas, non eſt æquitas ſed duplex iniquitas: & ideo plectenda maiori pœna. In tertio redarguit eos de inani labore, & nequitia: quia multi eorum circumeunt *mare & aridam*, ciuitates & uillas, luſtrantes orbem, *ut* ex gentibus *unum proſelytum faciant*, id eſt aliquem de gentilitate ad Iudaiſmum trahant & conuertant: & non propter miſericordiam, ut eos ſaluent: ſed aut propter uanam gloriam, ut pietati fidei, & cultui Chriſtianæ religionis obſiſtant: aut propter auaritiam, ut additis in ſynagoga Iudæis, ſacrificiorum oblatio adderetur eis. Proſelyti dicuntur, qui relicto gentilitatis errore, ad Iudaiſmum conuertuntur: quorum raritas per unum ſignificatur. Vbi patet labor uacuus, quia pro uno circumeunt mare & aridā multi: ſed unus de mille Chriſtus circuit ciuitates & uillas, & ſequuntur eum turbæ multæ. Patet etiam nimia eorum nequitia: quia pro quo laborant, ut ad ſe trahant, deteriorem ſe faciunt, *& gehennæ*, ſeu perditionis *filium* duplo quàm ſeipſos. Qui antè dum ethnicus erat, ſimpliciter errabat, & ſemel filius gehennæ erat: ſed poſtea uidens eorum uitia, & corruptus in moribus, per malam eorum uitam reuertitur ad gentilitatem, & ſic præuaricator & apoſtata à lege quam ſeruare promiſerat, in moribus & fide peccat, & maiori pœna dignus: quia *melius eſſet illi ueritatem non agnoſcere, quam poſt agnitam retrorſum conuerti*. Similiter faciunt illi qui multum laborant ad hoc quod poſſint aliquem ad religionem adducere: & cùm adductus eſt, per mala exempla faciunt eum apoſtatare: & fiūt nouiſſima eius peiora prioribus: quia (ut hîc ait Hieronymus,) non eo ſtudio ſeruamus quęſita, quo quærimus. In quarto redarguit eos de ſtultitia & fraudulentia: quia ut populum ad dandum & offerendum inuitarent: ea quæ erat propter templum & altare, præferebant in honore & ſanctitate ipſi templo & altari ſanctiora: dicentes, quod ſi quis iuret per templum, uel altare, nihil eſt: id eſt, nihil debet, nec obligatur iſto iuramento, & conuictus mendacij non tenetur reus periurij, nec eſt obligatus in aliquo: *ſi autem iuret in auro templi*, id eſt in pecunia, quæ offerebatur ſacerdotibus in templo, *uel in dono* & oblationibus, id ē in hoſtia & uictimis quæ offeruntur Deo ſuper altare: *debet*, id eſt obligatur, & conuictus ſtatim illud in quo iurauit tenetur exoluere: & hoc ſtudioſiſſimè ſolebant repetere. Sāctio ergo iſtorum erat talis quòd iuramentum per creaturas non erat obligatorium: niſi ſolum cùm iurabatur per aurem & dona templi, & altaris: in quo non attendebant Dei timorem, ſed ſuam cupiditatem. Vnde decipiebant populum, dicentes aurum & dona ſanctiora eſſe, quàm templum & altare: ut homines promptiores fierent ad offerenda dona: ſed errabant, quia maius eſt quod ſanctificat, quàm quod ſanctificatur: ergo & tēplum maius eſt quàm aurum, & altare maius quàm donum: quia tēplum & altare quodammodo ſanctificant in eis oblata: quia erant Deo dicata, ergo & iuramentum per templum & altare maius eſt, quàm per aurū templi uel donum altaris. Vnde uocat eos cæcos duces, quia in errore erant, & alios in errorem ducebant: & iſte error maximè ex cupiditate procedebat. Item conuincit eos alia ratione, quia in iuramento quod fit

Proſelyti qui dicuntur.

Ethnici cōuerſi grauius, dū recedunt, peccant. 2. Petr. 2.

Hieron. in cap. 23. Matt.

Væ de fraudulenta ſtultitia.

Iuramentū per creaturas.

A per templum, uel altare, continetur iuramētum per aurum, uel per donum: qui enim iurat per altare, ex quo deriuatur oblatorum ſanctificatio, iurat etiam in contentis in illo: & qui iurat per templum, iurat etiam in habitāte in ipſo: & ideo iuramentum per tēplum, uel altare, magis eſt obligatorium, quàm per dona templi uel altaris. Similiter quia Iudæi conſuetudinem habebant per cœlum iurare: ideo ad reprehenſionem eorum ſubdit: *Et qui iurat per cœlum, iurat in throno Dei, & in Deo qui ſedet ſuper eum*. Non ergo ſicut arbitrantur euadunt periculum ex eo quòd nō iurant per Deum, ſed per thronum Dei, ſcilicet cœlum. Qui enim per ſubiectam creaturam iurat, implicitè iurat per creatorem creaturæ præſidentem: & ideo iuramentum per creaturas licitum, eſt obliga-

B torium. Adhuc multi inſipientes Chriſtiani eodem uitio & ſimili errore laborant: qui putant maius eſſe iurare per euangelium, quàm per Deum: & cùm per euangelium iurare timeant, per Deum tamen frequenter ex uſu uitioſo iurare non formidant: cùm tamen tota ſanctitas euangelij à Deo ueniat. Scripturæ enim propter Deum factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: & ideo maior eſt Deus qui ſanctificat euangelium, quàm euangelium quod ſanctificatur ab eo. In quinto redarguit negligentiam, & ſegnitiem quam habebant circa magna & utilia, ad ſalutem animarum pertinentia: gerentes magnam ſolicitudinem & diligentiam circa minuta & tempora-

Iurare per euangeliū.

Væ de ignauia circa ſalutaria.

C lia, quia decimabant omne olus, & minimas res: ſed in iudicijs iuſtitiam, in pauperes miſericordiam, & in Deum fidem, quæ magna ſunt, prætermittebant. Fides importat debitum ordinem hominis ad Deum: iudicium autem importat debitum ordinem hominis ad proximum, in his quæ habent rationem debiti: miſericordia autem, in his quæ habent rationem doni: & in his tribus intelliguntur omnia illa, quæ ad ſalutem ſunt multum neceſſaria. Quòd autem dicit *decimatis*, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu ſui: quia licet miniſtri receperunt decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebant ex labore ſuo, decimas reddebant ſacerdoti ſummo. Ad ſimulationem quippe ſanctita-

D tis reddebant eis decimas de minimis, & ratione cupiditatis: ut per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus uſq; ad minima. Aliter poteſt intelligi reſpectu aliorum, quos ad ſtrictè ſoluendum decimas inducebant, quas ab eis uſq; ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet quòd de minimis rebus non eſſent decimę dandæ: ſubiungit, quod principalibus oportet facere hæc maiora, ſcilicet *iudicium & miſericordiam*, ac ea quæ ſunt fidei agere tāquam magis neceſſaria, *& illa*, ſcilicet minora, ſcilicet decimationem minimarum rerum *non obmittere* tanquam bona minora: quia prę- ceptum Dei eſt de omnibus, tam minoribus quàm

E maioribus decimas dare, & omnia præcepta legis tam maxima quàm minima oportet implere. Deinde has ſimulationes eorum arguit, quia erant duces habentes regere populum, cæci peruertentes intellectum ſcripturarum, *colantes* & purgantes *culicem*, id eſt minora cum diligentia diſquirentes & tractantes: *camelum autem glutientes*, id eſt maiora ſubticentes, & pro nihilo reputando obmittentes. Culex quippe animal paruum eſt, ab aculeo dictum: habet enim in ore fiſtulam ad modum ſtimuli, quo pungit carnem & ſugit ſanguinem, per quod minor trāſgreſſio intelligitur. Camelus uerò eſt animal magnum

Culex.

Camelus.

Chryſoſt. ho. 44. operis imperf. gnum & deforme: per quod maior præuaricatio deſignatur. Vbi Chryſo. Quoniam ſcribarum & Phariſæorum ad quos loquebatur: quidam erant ſacerdotes, quidam autem populares: non eſt incongruũ ut duplicem huius loci faciamus traditionem, ut vna pertineat ad populares, qui decimas dant: alia autem ad ſacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipſe ſermo dubius eſt, qui dicit: *Væ uobis qui decimatis*; quia & qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat. Scribæ ergo & Phariſæi minimorum olerum decimas dabant, ut per hoc uidentes eos, dicerent homines: Putas quomodo omnium rerum ſuarum decimas offerre non prætermittunt, ut etiam contemptibilium olerum decimas dare non negligant. Putas quomodo omnia præcepta Dei vita eorum conſummat, ut nec in modicis his negligere acquiſcant. quod non erat uerum. Nam minorum quidem rerum decimas offerebant, oſtentandæ religionis gratia: in iudicijs autem erant iniuſti, in fratribus ſine miſericordia, in Deum ſemper increduli, Matt. 23. liquãtes culicem, camelum autem glutientes: quoniã à modicis quidem delictis ſe abſtinebant, magna autem alacriter committebant. Nunc ueniamus ad ſacerdotes. Hi ergo auaritia pleni: ſi quis de populo Minora uitia, & non maiora caſtigantes. decimam alicuius rei uel minimæ non obtuliſſet, ita eum corripiebant quaſi magnum crimen feciſſet. Si quis autem in populo aut in Deum peccabat, aut alterum lædebat, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quaſi nullam culpam feciſſet. De ſuo quidem lucro ſolicitè agebant: de gloria verò Dei, & ſalute hominum, negligebant. Sic & modo fit: Quia omnes de ſuo honore ſoliciti ſunt: de honore autem Dei, nullus. Et portiones quique ſuas vigilanter aſpiciunt & defendunt: ſed circa obſequiũ eccleſiæ, curam impendere non attendunt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes: & ſi peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eos. Ipſi ſunt qui docent populum, ſuo exemplo liquare culicem, & camelum glutire: id eſt, à modico peccato ſe continere, maiora autem committere. Hæc Chryſoſtomus. O quantum adhuc hodie cæcitas Scribarum & Phariſæorum regnat (proh dolor) in prælatis tam religioſis, quàm ſecularibus: qui ſolicitè curant de ſolutione decimarum & cenſuum quæ eis debentur, & parũ curant ſi ſubditi in maioribus inuoluantur criminibus: qui minora ſubtiliter diſcutiunt, & maiora ſubticent: ac magnam in minimis, ſed paruam uel nullam in maximis diligentiam adhibent: puta ſi quempiam de clericis ſuis uel monachis deprehendunt in cæremonijs exterioribus offendere, aſpere redarguunt: & ſi ſuperbus eſt, aut inuidus, uel detractor, uel ſeminator diſcordiæ, & turbator pacis, ſub ſilentio prætereunt: plus punitur aliquis pro omiſſione unius conſtitutionis uel admonitionis, ac de tranſgreſsione decretalium & conſtitutionum hominis, quàm euangeliorum & mandatorum Chriſti. Curam animarum negligunt, & negocia exteriora agunt: non curant fructum animarum, ſed excreſcentiam diuitiarum: per mundum diſcurrunt, gregem ſibi commiſſum non cuſtodiũt. Cuſtodiat eum, qui cuſtodit Iſrael. In ſexto arguit eos ſimulationis & mendacij: quia plus curabant lauare ſordes exteriores, quàm interiores: plus corporũ & uaſorũ, q̃ morum & uitiorũ. Phariſæi enim Væ de ſimulatione & mendacio. quando debebant aſcendere in tẽplum, ad oſtentatione mundiciæ primò lauabant utenſilia domus, ac ueſtimenta, & conſimilia: & parũ curabant de in-

A teriori mundicia intrinſecus. Sic etiam foris oſtendebant hominibus ſanctitatẽ in habitu, in ſermone, in philacterijs, in fimbrijs, in orationum longitudine, & cæteris huiuſmodi: intrinſecus autem in conſcientia & mente erant *pleni rapina*, per affectum ambitionis: *& immundicia*, per uoluptatem carnis: uel *rapina*, id eſt auaritia *& immundicia*, id eſt ſordibus uitiorũ: quia quod bibebant & mãducabant, alijs auferebant: & per hoc cibus & potus eorum immundiciam peccatorum habebat. In hoc uerò multum errabant, & magna cæcitas eorum erat, quia plus curandum eſt de mundicia interiori, quàm exteriori: quia exterior non eſt Deo accepta, niſi per interiorem. Tales ſunt etiam modo multi, qui ſunt ſicut fimus niue dealba-B tus, exterius decorati, & intus iniquitate pleni. Vnde ſi quis interiora exterius euolueret, multum fœtorem, multamque ſaniem inueniret. Vnde in Ezechiele: *Fili hominis fode parietem, & uidebis abominationes*: mundandum eſt ergo quod intus eſt calicis & Ezech. 8. paropſidis: id eſt, cor purgãdum eſt à uitijs, quia per interiora calicis & paropſidis intelligit metaphoricè interiora mentis: ex cuius mundicia dependet bonitas mundiciæ exterioris: & ideo ſequitur, *ut fiat quod deforis eſt mundum*, id eſt uera ſit oſtenſio ſanctitatis, non malicia diſsimulationis. Vnde Origenes: Hic Origenes tracta. 25. in Matt. ſermo nos inſtruit, ut feſtinemus eſſe iuſti, non apparere. Qui enim ſtudet ut appareat iuſtus, quæ à C foris ſunt mundat, & quæ uidentur curat: cor autem & conſcientiam negligit. Qui autem ſtudet ea quæ intus ſunt, id eſt cogitationes mundare: conſequens etiam eſt, ut ea quæ à foris ſunt faciat munda. Et notandum quòd in triplici uæ poſitum eſt nomen cæcitatis, eo quòd triplex cæcitas arguatur in eis. Primò Cæcitas triplex & eius uæ. in docendis, ſcilicet in uæ quarto. Secundò in corripiendis, ſiue in eligendis: ſcilicet in uæ quinto. Tertiò in agendis, ut hic in uæ ſexto. In ſeptimo demõſtrat hoc idem per exemplum ſepulchrorum: ut quomodo ſepulchra dealbata calce leuigata ſunt forinſecus, & ornata marmoribus, ac diſtincta auro & coloribus: *intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum*, & ideo D horribilia: & omni ſpurcitia, ſcilicet putredine & fœtore, & ideo abominabilia. Vnde dicitur ſepulchrũ, Sepulchrũ. quaſi ſemi pulchrum: ſic & ipſi mundiciam, & iuſtitiam in habitu ueſtris, & humilitate uerborum oſtẽdentes, exterius dealbati ſunt, propter boni ſimulationem: intus autem pleni ſunt hypocriſi, id eſt amore uanæ laudis, quantum ad intentionem ſimulationis: & iniquitate, id eſt odio ueritatis, quantum ad affectionem malignitatis. Exterius habent conuerſationem honeſtam, ut cooperiant malitiam occultam. Iſti ſignificantur per Bel, qui exterius erat æreus & intus luteus. Vbi Chryſoſtomus: Meritò quidem Chryſoſt. ho. 43. operis imperf. iuſtorum corpora templa dicuntur, quia in corpore iuſti anima dominatur & regnat, quaſi Deus in tem-E plo, uel certè quia ipſe Deus in corporibus habitat iuſtis. Corpora autem peccatorum, ſepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua eſt in corpore peccatoris: nec enim uiuens putanda eſt, quæ nihil uiuum, aut ſpiritale agit in corpore: uel quia mors ipſa in corporibus habitat peccatorum. Sicut ergo ſepulchrum, quandiu clauſum eſt, pulchrum uidetur à foris: ſi uerò apertum, horribile: ſic ſimulatores bonorum, quandiu non cognoſcuntur, laudabiles ſunt: cum autem cogniti fuerint, inueniuntur abominabiles. Dic hypochrita ſi bonum eſt eſſe malum, ut quid non uis apparere quod uis eſſe? Si bonum autem eſt eſſe bonum, ut quid non uis eſſe

quod uis apparere? Nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe: quod autē formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. Ergo aut eſto quod appares, aut appare quod es: quia manifeſtum malum à ſapientibus non reprehenditur, dum inſania æſtimatur. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Bernardus: Quem dabis de filijs Adam, qui quod eſt nō dico uelit, ſed uel patiatur uideri? In octauo arguit eos filios eſſe homicidarum: quia propter opinionem bonitatis, & gloriæ in populos, ut iuſti uiderentur, ſepulchra & memorias prophetarum & occiſorum ambitioſè ędificabant, & magnificè ornabant, quos maiores eorum interfecerūt: & dicebant quòd ſi fuiſſent in diebus patrum ſuorum, nō eſſent ſocij eorum in ſanguine prophetarum: id eſt, ad effundendum ſanguinē eorum: nec feciſſent ea quæ patres ſui fecerunt: in quo teſtantur ſe filios eorum qui prophetas occiderunt. Scelera patrum, propter ſpeciem ſanctitatis, verbo ſuo reprobant: & perſequendo ſanctos, ut Christum & ſuos, eadem ſcelera faciunt: & ſic facto approbant quia filij ſunt non ſolum carne, ſed etiam imitatione: non ſolum quantum ad naturam, ſed etiam quantum ad mores. Non enim eos incuſat quoniam ſepulchra ædificant: ſed intentionem eorum reprehendit, quia non propter honorem eorum qui occiſi fuerant, nec propter amorem pietatis & ueritatis hoc fecerunt: ſed propter amorem uanæ laudis, quam in hoc quærebant. Vnde Chryſoſtomus: Qui martyrum eccleſias ædificant & ornāt, bonum opus facere uidentur: ſed ſiquidem & alias iuſtitiam Dei cuſtodiunt, ſi de bonis eorum pauperes gaudent, ſi aliorum bona per uiolentiam non faciunt ſua, ſcito quia ad gloriam Dei ædificant. Sin autem quis non intelligat, quia non ad gloriam Dei faciūt ædificia illa? ſed propter æſtimationē humanā ædificant altaria martyrū, ubi pauperes paſſi uiolentiam ab eis interpellant contra eos? Non enim gaudent martyres quando ex illis pecunijs honorantur, in quibus pauperes plorabant. Qualis eſt iſta iuſtitia, munerare mortuos, & ſpoliare uiuentes: de ſanguine miſerorum tollere, & Deo offerre? Illud non eſt Deo offerre, ſed uelle uiolentiæ ſuæ ſocium facere Deum: ut cùm oblatam ſibi pecuniam de peccato libenter acceperit, conſentiat in peccato. Vis domum Dei ædificare? da fidelibus pauperibus unde uiuant, & ædificaſti rationabilem domum Dei. In ædificijs enim homines habitant, Deus autem in hominibus ſanctis. Quales ergo illi ſunt qui homines ſpoliant, & ædificium martyrum faciunt: habitationes hominum componunt, & habitationes Dei diſturbant? Quæ eſt autem iuſtitia ſanctos colere, & contemnere ſanctitatem? Primus gradus pietatis eſt, ſanctitatem diligere, deinde ſanctos: quia non ſancti ante ſanctitatem fuerunt, ſed ſanctitas ante ſanctos. Sine cauſa ergo iuſto honorat, qui iuſtitiam ſpernit. Non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus Deus eſt inimicus. Dicebant apud ſe: Si benefecerimus pauperibus, quis illud uidet? Et ſi uiderint, non multi uident: & ſi multi uiderint, pro tempore uident. Tranſit tempus, & cum tempore tranſit beneficij memoria. Melius eſt ergo ædificia facere quæ aſpiciant omnes, non in hoc tempore ſolum, ſed etiam in poſterum. O inſipiens homo, quid prodeſt tibi poſt mortem iſta memoria, ſi ubi es torqueris, & ubi non es laudaris? Hæc Chryſoſto. Deinde probat quòd ſint filij homicidarum: & oſtendit eos non ſolum genimina uiperarum, quo ad malitiam in imita-

Va homicidarum.

Chryſoſto. ho.45. operis imperf.

Templa nō ſunt ex male acquiſitis facienda.

A tione malorum, ac paternæ nequitiæ imitatores: ſed etiam parentibus deteriores: & quòd fictio erat hoc quod dicebant, ſcilicet quòd non cōmunicaſſent operibus eorum, ſi in tempore illo fuiſſent. Vnde dicit: *Et uos implete*, id eſt implebitis, *menſuram patrum ueſtrorum*. Secūdū Hier. & Chryſ. Non iubet uel pcipit: ſed quod futurū erat, prædicit & oſtendit. Menſurā enim patrum ſuorum implere cupiebāt, & iā impleuerunt: quia quod illis defuit, iſti ſuppleuerunt. Nec ſolum impleuerunt, ſed menſuram multum exceſſerunt: quia illi occiderunt homines, iſti Dei filium: illi ſeruos, iſti Dominum: illi miniſtros, iſti regem: illi membra, iſti caput: illi prophetas, iſti prophetarū magiſtrum, qui à prophetis prædictus eſt: ſcilicet
B Chriſtum. Deinde poſtquam oſtendit in Phariſæis multiplicem culpam, oſtendit conſequenter pœnā dicens: *Serpentes* uenenum inuidiæ habentes: *genimina uiperarum*, quia uenenum malitiæ à patribus traxerunt: *quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* quaſi diceret, nullo modo, quia erant in malitia obſtinati. Nō ſolum autem hanc pœnam meruerunt propter mortem Chriſti, ſed etiam propter occiſionem Apoſtolorum & diſcipulorum eius: & propter hoc ſequitur: *ideo*, ſcilicet quia dicitis, non eſſemus ſocii eorum: id eſt, homicidarum: ut oſtendam ueſtrum mendaciū: *Ecce ego mitto*, ſeu mittam *ad uos* inſtruendos & reuocandos ad me, *prophetas & ſapientes & ſcribas*, ſcilicet
C Apoſtolos, qui ſpiritu prophetico pleni erant: & corda ſapientia diuina erudiebant: & tanquam ſcribæ docti de theſauris ſuis noua & uetera proferebant: *& ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis*, & congregationibus *ueſtris: & perſequemini de ciuitate in ciuitatem*, quod & fecerunt: & quos illi ideo quia non uiderunt non occiderunt, iſti uidentes eorum deſiderium impleuerunt: & ſic mores patrum iniquorum ſequendo, ſe filios eorū eſſe teſtati ſunt. Deinde ut oſtendat quoniam non impunè hoc faciunt, timorem eis ex his incutit dicens: *Vt ueniat* cōſecutiuè: quia eſt conſecutio æquitatis: *ſuper uos*, id eſt generationem ueſtram & omnium malorum uobis conſimilem, *omnis ſanguis iuſtus*, id eſt, debita ul-
D tio pro omni effuſione ſanguinis iuſtorum, *à ſanguine Abel iuſti*, cuius munera narrantur à Deo accepta, *uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ*, id eſt, Ioiadæ ſacerdotis, qui propter ſuam iuſtitiam dictus Barachias, qui interpretatur benedictus Domini, *quem occidiſtis*, id eſt, ueſtra generatio uobis ſimilis occidit *inter templum & altare*, ſcilicet holocauſtorum, quod erat extra templum: ſcilicet in atrio ipſius templi. Sed licet multi poſt & antè ab hac generatione ſint occiſi, tamen potius nominat iſtos duos quàm alios: ut in uno laici, ſcilicet in Abel qui fuit paſtor ouium, & in campo necatus: in alio clerici, ſcilicet in Zacharia, qui fuit altaris officio mancipatus, & in
E atrio templi occiſus, intelligantur: & per hos duos omnes ſancti martyres, laicalis ſcilicet & ſacerdotalis ordinis, deſignantur. *Amen amen dico uobis, uenient omnia*: ſcilicet ſcelera & ſcelerum punitiones *ſuper generationem iſtam*: ſcilicet ueſtram & omnium malorum: & ſi non omnes ſint uno tempore, tamen omnes ſunt unum corpus diaboli. Deinde conuertit ſermonem ſpecialiter ad Metropolim ciuitatem Hieruſalem in qua erant magis culpabiles: eam pii patris affectu plangendo, & ex hoc auditores erudiendo dicens: *Hieruſalem Hieruſalem*. Hieruſalem uocat habitatores, non ædificia ciuitatis, ponendo continens pro contento: & alloquitur hic populum Iudaicum,

sub

Hierony. in cap.23. Matt.

Chryſoſto. hom.75. in Matt.

Menſurā patrū implere.

Gene.4.

2.Par.24.

Gene.4.

ſub nomine ciuitatis metropolitanæ. Geminatio verò huius uerbi Hieruſalem, miſerentis eſt, & miſeriã vocantis, ac valde diligentis. Vel geminat propter vehementem reprehenſionem, & maiorem exprobrationem. Vel quia ſactos affligebant dupliciter: & corporaliter, & ſpiritualiter. *Quæ occidis prophetas*, Dominum etiam occiſura prophetarum: *& lapidas eos qui ad te*, id eſt, ad tuam vtilitatẽ & inſtructionem, & ad increpandum ſcelera tua, *miſſi ſunt*. Ideo incurabilis eſt plaga: quia eos abiicis, qui tibi ſalutem offerunt. Vnde Chryſoſtomus: Quomodo ſaneris, quæ nullum ad te medicum peruenire permittis? Sanctis meis non peperci, ut tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne mortem tuam viderem. Omnes medici ſpirituales in te defecerunt, & tu curata non es. Si de morte tua gauiſus fuiſſem, nunquã ad te miſiſſem prophetas. Si te perdere voluiſſem, nũquam ad te ipſe ueniſſem: ego quid faciam, ſi tu ipſa viuere non vis? Hæc Chryſoſt. *Quotiens uolui*, ego qui mortem peccatoris nolo, ego qui omnes peccatores ſaluare uolo: non quidẽ ſemel uel bis, ſed multotiens. Primò ꝑ legem naturę. Secũdo, per legem ſcripturæ. Tertiò, per legẽ gratiæ. Itẽ in mane pueritię, in tertia adoleſcẽtię, in ſexta iuuẽtutis, ĩ nona ſenectutis, in veſpere decrepitæ ætatis, *congregare*, ſub cultu unius Dei per fidem & charitatẽ, *filios tuos*: ſcilicet Iudæos, prædicationibus prophetarum & miraculis, & te mihi adiungere & meis. Multi ſunt diſperſores, ſed pauci ad bonũ cõgregatores: diſpergit.n. diabolus, diſpergit mũdus, diſpergit carnalis affectus, diſpergunt tentatores. Sed Dñs uult cõgregare in unitatem fidei, in unitatẽ charitatis, in unitatẽ ſupernæ ciuitatis. Sequitur: *quemadmodum gallina cõgregat pullos ſuos ſub alas*. Ponit exemplum de gallina, ad oſtendendum affectũ ſuum ad populum: quia inter alias aues uidetur magis affici ad nutritionem & conſeruationem pullorum. tam magnum enim affectum in filios habet, ut eorum infirmitate affecta infirmetur & ipſa, & eos alis protegens contra miluum pugnet. Sic & Dei ſapientia per carnis ſuſceptionem infirmata protegit nos, & defendit à Diabolo, ac nutrit & conſeruat ſua gratia. Et noluiſti quinimò neglexiſti, contradixiſti, impediuiſti: qa prophetas à Deo miſſos, poſtea Ioannem Baptiſtam, & ultimò Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius diſcipulos contempſerunt: imò & occiderũt: ac ſi diceret, Ego uolui, ſed tu noluiſti. Ego quod meum eſt feci: ſed tu quod tuum erat non feciſti. Ego pro tua ſalute prophetas ad te miſi: ſed tu eos interfeciſti. Ego ad te ipſe veni, & tu me recipere noluiſti. Tibi ergo imputandum & tuæ malitiæ, non mihi. O quotiens monet nos Deus: modo blãditijs, modo increpationibus: nunc ſic, nunc ſic. Et parum aduertimus. Et ideo valde timenda eſt nobis pęna quæ ſequitur. Tandem enim ex multiplici eorum culpa, multiplicem eis comminatur pœnam. Primò, temporalem, quam plus timebant & ſemper formidabãt, E ſubuerſionẽ ciuitatis, & templi deſertionem, dicens: Ecce relinquetur uobis à Deo domus veſtra, ſcilicet templum & ciuitas, deſerta: quia per Romanos fuerunt deſtructa: deſerta quidem & nudata auxilio Chriſti, quia habitatorem Chriſtum reliquerunt ac perdiderunt: & hæreditatem præripere geſtientes, hæredem occiderunt. Ergo Chriſtus erat qui antea eis præſidebat, & eos manutenebat ac gubernabat, & ab hoſtium manibus eripiebat. Item deſerta angelorum cuſtodia: quia audita eſt uox in templo, Tranſeamus ab his ſedibus. Myſticè etiam domus

Chryſoſto. ho.46. operis imperf. — *Ezech.18. 1.Timo.2.* — *Deſerta Hieruſalem à Deo.*

A Iudæorum deſerta & uacua derelicta eſt: id eſt, indigni habitudine Sancti ſpiritus remanſerunt: quia in incredulitate perſeuerantes, Chriſtum hoſpitem nõ ſuſceperunt. Vbi Chryſoſtomus: Deſerta eſt à ſanctis, deſerta à ſanctitate, à fide, à charitate, à gratia & ſpiritu. Deſerta denique ab ipſo Deo, & à bonis omnibus quæ ſunt Dei. Vbi & Origenes: Semper etiam eis qui noluerunt congregari ſub alas eius, cõminatur Chriſtus: ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta: id eſt, anima & corpus. Deinde comminatur eis pœnam æternam, quæ eſt carentia ſuæ viſionis: niſi à ſuis conuertantur nequitijs, dicens: Dico enim uobis. Non me & faciem meam uidebitis amodo ab hoc: ſcilicet tempore paſsionis meæ, B donec dicatis benedictus qui venit in nomine Domini: id eſt, donec etiam inuiti confiteamini me eſſe Chriſtum benedictum filium, à patre miſſum, à prophetis prædictum: quod erit in aduentu charitatis ad iudicium. Vnde Zacharias: *Aſpicient me quem confixerunt*. Reuera enim poſt paſsionem ſuam uiſus eſt à diſcipulis & amicis ſuis: ſed non à Iudæis. Vel non videbitis me: id eſt, niſi dicatis pœnitendo, & me Dei filiũ ꝑ fidẽ cõfitẽdo, *benedictus qui uenit in nomine Domini*: id eſt, hic eſt benedictus qui uenit in mundum, per incarnationem miſſus à patre: in quo innuitur conuerſio reliquiarum ante aduentum ad iudicium: tunc enim Iudæi qui in fine mundi credituri ſunt in Chriſtum, laudabunt & confitebuntur ipſum. C Et his dictis exiens Dominus Ieſus de templo cum diſcipulis, receſsit à Iudęis. Vbi Origenes: ſed & unuſquiſque cùm ſit tẽplũ Dei, propter ſpiritum Dei inhabitantem in ſe, ipſe fit cauſa ſuæ deſertionis, ut egrediatur Chriſtus ab eo.

Hieruſalẽ ab angelis deſerta. Chryſoſt. ibidem. — *Origenes tracta.26. in Matth.* — *Zacha.12.* — *Origenes ibidem.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui legi & præceptis tuis obedientibus das benedictiones, & inobedientibus maledictiones: da mihi de tua largitate ipſis tuis præceptis ſemper obtemperare, & errores hypocritarũ in omnibus euitare: da mihi tuis monitionibus & beneplacitis ſine tedio acquieſcere & me ſine negligentia emendare: ut tandem in aduẽtu claritatis tuæ ad* D *iudicium te benedictum, ad plenam noſtram redemptionẽ, hoc eſt perfectam corporis & animæ libertatem manifeſtè uenientem lætus aſpiciam, & cum electis tuis te ſine fine benedicam. Amen.*

De ſignis aduentus Domini, & conſummationis ſeculi. Cap. XXXIX.

ET

Matt. 24. Marci. 13. Luca. 21.

A ET cùm Dominus Ieſus eadem feria tertia egreſſus eſſet de templo: ipſo egreſſu deſignans quod dixerat, ſcilicet domum Iudæorum deſerendam: id eſt, ciuitatem & templum: diſcipuli admirantes ſi templum tantæ pulchritudinis & fortitudinis deſtrueretur: id eſt, ad nihilum redigeretur: *oſtenderunt ei ædificationes templi*, non ignotas, ſed tanquam admirandas: ut propter nobilitatem & magnificentiam ædificiorum, quæ ad diuinum cultum facta erant, flecteretur ad miſericordiam, & mitigaret pœnam comminatam. Videbatur etiam eis quòd nec rapi, nec euerti poſſet, uel dirimi. Non reſpiciebant ad templi ſanctitatem, ſed ad ædificiorum precioſitatem & fortitudinem: ſic hodie multi plus attendunt ad cultum Eccleſiæ corporalem, quàm ſpiritualem.

Ornatus templorum.

Hierony. epiſto. ad Nepotianũ de uita clericorum.

Vnde Hieronymus. Gemmis altaria fulgent, & miniſtrorũ Dei nulla electio eſt. Sed contrarium fuit in primitiua Eccleſia: quia maior vis fiebat in ornatu ſpirituali, quàm in materiali. Vnde Auguſtinus. Olim erant parietes Eccleſiæ uiles, & viri precioſi: modò econuerſo. Eccleſiæ quippe ornatus non eſt in ædificijs & redditibus: ſed in humilitate, hoſpitalitate, & pietate. Et reſpondens Ieſus, dixit non ſolum hæc deſtruenda fore: ſed & quòd in eis non relinqueretur lapis ſuper lapidem, qui non deſtrueretur & comminueretur, quantumcunque precioſa & fortia viderentur: hoc autem factũ eſt à Romanis quadrageſimoſecũdo anno poſt paſsionem Domini. Similiter erit de magnis & ſumptuoſis palatijs, quia non relinquetur lapis ſuper lapidem in eis.

Beda in ca. 13. Marci.

Secundum Bedam: Diuinitus procuratũ eſt & prouiſum, ut patefacta Euãgelica gratia per orbem, tẽplum ipſum cum ſuis ceremonijs tolleretur: ne quis adhuc paruulus & infirmus in fide, ſi uiderit illa permanere quæ à Deo ſunt inſtituta, à ſinceritate fidei ad Iudaiſmum laberetur. Aufertur ergo umbra, & palmam tenet veritas per orbem declarata. Omnis enim compoſitio mandatorum, ſic eſt deſtructa, ut Iudæi nihil impleant, & capite ſublato membra inter ſe pugnent.

Chryſoſto. ho. 48. operis imperf.

Vnde Chryſoſtomus: Illa Hieruſalem figuralis, typum gerit Hieruſalem ſpiritualis: id eſt, Eccleſiæ. Nam niſi templum iſtud deſtructum fuiſſet, obſeruantia legis non facilè fuiſſet compeſcẽda. Ideo autem deſtructum eſt, ut ſi velint Iudæi poſtmodum ſeruare legem, non poſsint: aut de paſcha, aut de ſacrificijs, aut de cæteris feſtiuitatibus. Ceciderunt corporalia & figuralia, ut ſurgerẽt ſpiritualia & vera myſteria. Hæc Chryſoſtomus. Et uadens Dominus ipſa die cum diſcipulis in montem Oliueti, & ſedens ibi *contra templum*, in loco ubi poſtea cõſtructa eſt eccleſia: interrogatur ab eis de tempore deſtructionis Hieruſalem & templi, & de ſigno aduentus ſui, & conſummationis ſeculi: quæ putabãt ſequi ſtatim deſtructionem ciuitatis & templi. Iſtæ quæſtiones fuerunt ei factæ in monte Oliueti: & hoc rationabiliter: quia ex illo loco tẽplum & ciuitas clariſsimè uidẽtur, & occaſione huius de deſtructione ibi quæritur. Similiter & iudicium extremum futurum eſt circa illum locum: ideo conuenienter fit ibi quæſtio de futuro iudicio. Et reſpondens Ieſus dixit eis ſigna prædictorum, & eos circa quodlibet in neceſſarijs & utilibus inſtruxit: nec dicebat quod eos ſcire non expediebat. De ſignis docet, de tempore intimandum non putat: quia incertitudo temporis inducit terrorem, & ita præparationem: ſed ignorantia ſignorum poſſet inducere in errorem. Et quamuis plura ex his ſignis poſsint referri ſimul ad euerſionem urbis & templi, & ad Chriſti aduentum ante conſummationem ſeculi

Chryſoſto. ibidem.

(ſecundum enim Chryſoſtomum, Dominus nõ ſeparatim quæ ſigna pertineãt ad hoc uel ad illud ponit, ut eadem uideantur ad utrumque pertinere) quia tamen euerſionem urbis & templi iam completam & præteritam dignoſcimus, ideo ad inſtructionem noſtram omnia ad ea quæ reſtãt referamus: quia poſſunt omnia de aduentu Chriſti & conſummatione ſeculi intelligi, & per apoſtolos omnium credentiũ perſonæ ſignari. Nam dicit hæc diſcipulis, non tanquam eis qui durare deberẽt in uita iſta uſque ad finem mundi: ſed in perſonis eorum dixit hæc omnibus poſteris eorum credituris, quaſi unum corpus exiſtentibus cum ipſis. Sed antequam eis ad interro-

B gata reſpondeat, mentem eorum ut non ſeducantur confirmat.

Chryſoſto. hom. 76. in Matt.

Vnde Chryſoſtomus: Neq; enim de Hieroſolymæ deſtructione, neque de ſecundo ſuo aduentu, ſtatim reſpondit: ſed de malis quibus ſtatim obuiandum erat. Præmunit ergo Dominus fideles, ne ſeducantur: id eſt, ſeorſum à ueritate fidei ducantur. *Multi enim pſeudo Chriſti: & pſeudo prophetæ*, id eſt ſimulati & falſi, uenient, aſſcribentes ſibi nomẽ Chriſti ex præſumptione, *& dicentes ſe Chriſtum eſſe: & ſeducent multos*, per falſam doctrinam, per ſimulatam uitã, per ſigna mirabilia.

Athanaſius oratione prima cõtra Arianos.

Vnde Athanaſius dicit: In unaquaq; hæreſi, diabolus figuratus dicit: Ego ſum Chriſtus, & apud me eſt veritas. Multi etiam uidẽtur hoc

C dicere facto: quia ſtatuta ſua diſtrictius faciunt obſeruari quàm præcepta Dei, uolẽtes magis ſibi quàm Deo obediri. Sed non eſt uẽturus Chriſtus, niſi præcedant ſigna ab eo prædicta. Quæ ideo nobis Dominus prænunciat, ut nos ab amore mundi compeſcat, & timorem nobis incutiat, ac ſemper uigilantes & paratos nos inueniat: quia minus iacula feriunt quæ antè præuiſa ſunt.

Signa communia.

Et præmittit Dominus primò in generali ſigna priora: ſcilicet prælia, quantum ad hoſtes extraneos: & ſeditiones, quantum ad domeſticos.

Mala ſeptem, præceſſura aduentum Chriſti.

Deinde ſubdit in ſpeciali eorum multitudinem, tãgẽs mala ſeptem: quæ ſunt inimicitiæ populorum, quia ſurget gens cõtra gentem: diſcordia principum, quia regnum aduerſus regnum: commotio locorum per

D loca: infectiones morborũ, quia peſtilẽtiæ: defectus victualium, quia fames: terror cœleſtium impreſsionum, quia terrores de cœlo: nouitas euentuum mundanorum, quia ſigna magna erunt. Per hæc autem ſeptem quæ hic tanguntur, poſſunt intelligi ſeptem mala, quæ hodie Eccleſia Dei patitur: quorum primum eſt diſcordia eccleſiarum. Secundum, impugnatio hereticorum. Tertium, turbationes ſecularium. Quartum, exempla malorum. Quintum, defectus Doctorum. Sextum, fulminationes ſententiarum. Septimũ, mõſtruoſitas ordinationum eccleſiarum.

Sapien. 5.

Multa ergo mala præcedent, ita ut impleatur quod dicitur: Pugnabit pro eo orbis terrarum cõtra inſenſatos: ut qui cõ-

E tra authorem omnium procaciter pugnauerunt, iuſto tunc Dei iudicio ab omnibus oppugnentur: & qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriantur.

Oportet, & conueniens eſt *primùm hæc fieri*, tanquam à Deo ordinata, malitia hominum exigente & Deo bonum inde eliciente: ſcilicet ad probationem & vtilitatem bonorum, & ad deſtructionem & perditionem malorum: quia *hæc omnia initia* & quaſi præconia *ſunt dolorum* futurorum: *ſed nondum ſtatim eſt finis*, & conſummatio eorum: quia iſta ſunt ſigna remota, non propinqua: uel quia iſta ſunt temporalia, ſed conſummatio dolorum erit æterna.

Malorum magnitudo.

Magnitudo enim malorum, iudicium generale præcedentium,

tium, eſt figura ſequentium incomparabiliter grauiorum. Nam, ut dicit Gregorius, per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ ſequuntur: quia multa debent mala præcurrere, ut malum ualeant ſine fine nunciare.

Gregorius hom. 35. in euang.

Spiritualiter, ſecundum Ambroſium, ſunt & alia bella quæ uir ſentit Chriſtianus, ſcilicet diuerſarum prælia cupiditatum, ſtudiorum conflictus: multo etiam grauiores ſunt hoſtes domeſtici, q̃ extranei.

Ambroſius in ca. 21. Luca.

Et ſecũdũ Chryſoſtomũ: Spiritualiter in eccleſia peſtilentiæ carnalium uitiorum, fames uerbi diuini, terręmotus tribulationum erunt: quia eccleſia multum in fine tentabitur.

Chryſoſto. hom. 76. in Matt.

Deinde ſubdit quo merito hæc omnia contingent: quia ante hęc omnia: ſcilicet hæc prædicta, erunt perſecutiones ſanctorum, quibus injicientur manus ad capiẽdum: quique tradẽtur ad tribulationes, & mortẽ etiam à propinquis & amicis: & erunt odio omnibus hominibus, humum & terram, ſeu humana non diuina ſapiẽtibus: amicus enim Dei, inimicus eſt mundi: & in tali odio erunt propter nomen Chriſti, ac confeſsionem huius nominis, & aſſertionem ueritatis: quod quidem iocundum & glorioſum eſt ſanctis: quia fœlix eſt iniuria, cum Deus eſt in cauſa: quia ad hanc ſequitur magnum præmium, & gloria immenſa. Qui etiam poſt dura quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus conſolantur de gloria reſurrectionis: quia etiam capillus minimus de capite corũ non peribit. & ideo multo magis cætera maiora non peribunt: & hoc addit ad declarandam ueritatem futuræ reſurrectionis: nam quicquid ſiue ad ſubſtantiam, ſiue ad decorem corporis facit, in reſurrectione redibit.

Capillus nõ peribit. &c.

Secundum ſenſum ſpiritualem, capillus de capite dicitur non perire: quia nec minima mentis cogitatio bona, manebit irremunerata. Vnde Beda: Non ſolum oſſa noſtra, id eſt, fortia geſta uel dicta remunerantur: ſed etiam capilli, id eſt, minutiſsimæ cogitationes bonæ, quæ de corde quaſi capillus de cerebro exeunt, apud iuſtum iudicem digna mercede donabuntur.

Beda in c. 21. Luca.

Vnde Propheta: *Reliquiæ cogitationum diem feſtum agent tibi* Similiter nec cogitationes malæ remanebunt impunitæ.

Pſal. 75.

Et quia grauia ſunt quæ ſancti in perſecutionibus pati habebunt, ideo cõſequenter ad tolerantiam cõfortantur: in prædictis enim maximè neceſſaria eſt patientia: quia in patientia poſsidebũt, id eſt, cuſtodient animas ſuas. Cuſtos enim omniũ uirtutum patiẽtia eſt: in qua animas, quæ corpus poſſident, poſsidemus: cùm ipſas animas ad patiendum ratione regimus. Qui autem impatiens eſt, animam ſuam non poſsidet: quia animi ſui furorem & irã cohibere non poteſt.

Luca. 21. d Patientia laus.

Vnde Beda: Sic enim conditi mirabiliter ſumus, ut ratio animam, & anima poſsideat corpus. Ius verò animæ à corporis poſſeſsione præpeditur, ſi non prius anima à ratione poſsidetur. Cuſtodem igitur conditionis noſtræ patientiam Dominus eſſe monſtrauit: quia ipſa nos poſsidere noſmetipſos docuit. Hæc Beda.

Beda ibidem.

Magna igitur eſt uirtus patientiæ, ſine qua anima perditur, & per quam poſsidetur. Qui enim patienter ſuffert tentationem, accipiet coronam: ſed qui perdit patientiam, perdit & coronam. Vnde & Gregorius eam commendans, dicit: Ego virtutem patientiæ ſignis & miraculis eſſe maiorem puto. Et Salomon. *Melior eſt patiens, uiro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.* Vnde & Seneca: Tormenta patienter ferre, optabile eſt: hoc enim fortitudinis pars eſt. Non enim pati tormenta optabile eſt: ſed pati fortiter, quod eſt virtus. Cùm aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus uirtutibus

Gregorius hom. 35 in euangelia. Prouer. 16.

A

vtitur: fortaſſe cùm una in promptu ſit, & maxime appareat patientia, illic eſt indiuiduus comitatus virtutum. Quicquid honeſte fit, una virtus facit: ſed ex cõſilij ſententia. Hæc Seneca. Igitur, ut ait Chryſoſtomus. Iniuriæ hominum nullum faciunt damnum: ſed magis patientiæ lucrum.

Chryſoſto. hom. quod nemo læditur niſi à ſeipſo.

Quia uerò tot terroribus auditis ſancti turbari potuerunt, timentes quid tunc reſpondeant: conſolationem ſupponit de dando eis in præmeditatis os & ſapientiam, ac dicendi & reſpondendi materiam, quibus nullus poterit reſiſtere uel contradicere: quia nõ ex ingenio vel arte eorum procedent verba, ſed ex Spiritus ſancti gratia. Tunc multi ſcandalizabuntur: id eſt, diſcedent à fide, & ruent in errores timore uel immanitate tormẽtorum: aut portẽtis ſeu muneribus ſeducti.

B

Et quoniam abundabit iniquitas. & malitias in falſis Chriſtianis: ideo *refrigeſcet,* & deficiet *charitas*, id eſt, uera dilectio erga Deũ & proximum, in multis alijs ab igne diuini amoris, licet totaliter non cadat in eis. Ex abundantia enim iniquitatis oritur tepiditas charitatis pro tribulatione, quæ calere uidebatur ante tribulationem & in pace. Denique, ut ait Ambroſius, tunc iuſtus in deſerto: iniquus in regno. Vel in eiſdem in quibus abũdat iniquitas, refrigeſcit charitas.

Ambroſius in cap. 21. Luca.

Nam, ut ait Remigius, quãto magis ab unoquoque iniquitas ſuſcipitur, tãto amplius in corde ipſius ardor charitatis extinguitur. *Qui autem perſeuerauerit* in fide ueritatis, in amore bõnitatis,

C

uſque in finem & terminum vitæ præſentis: quocunque tempore incipiat, & quocunque tempore reincipiat, *hic ſaluus erit* quia non cœpiſſe, ſed perſiſtere virtutis eſt: & non inchoatio tolerantiæ, ſed perſeuerantia coronatur. De hac materia perſecutionum habes latius ſupra poſt miſsionẽ apoſtolorum. Sed hęc prædicta more inſolito, & multo uiolentius tũc fiẽt, quàm euenire ſoleant: ita ut pro ſignis habeantur. *Et prædicabitur hoc Enangelium regni, in uniuerſo mundo.* Prædicatio noui teſtamenti dicitur euangelium, ratione ſuæ perfectionis & bonitatis: videlicet quia bonum honeſtum, quia bonum iocundum, quia bonũ utile: & dicitur euangelium regni, ratione ſuæ dignitatis: vel finaliter, quia ad regnum ducit, quod lex nõ

Euangeliũ regni.

D

faciebat. Vel cauſaliter: quia reges facit. Vel materialiter: quia de regno diſſerit: & hoc *in teſtimonium omnibus gentibus.* id eſt, in accuſationem his qui non crediderunt: qui enim crediderunt, teſtabuntur aduerſus eos qui non crediderunt: & eos condemnabunt: *& tunc ueniet conſummatio*, cùm ad fines orbis terræ ſermo pietatis puenerit. ne aliquis excuſare ſe poſsit. Secundum Auguſtinum. Prædicatio euangelij in toto mundo, quamuis fuerit completa quo ad omnes mundi partes, non tamen quo ad omnes homines, in omnibus partibus mundi exiſtentes. Vnde in omnem terram, ſed non in omnes omnis terræ exiuit ſonus eorum: niſi forſitan per communem in generali

Auguſtin. epiſto. 80. Euangelij diuulgatio

E

relatum aliorum, & quod nondum in omnibus fuerat completum expectatur complendum. Vnde & Hieronymus: Signum dominici aduentus eſt, in toto orbe euangelium prædicari ut nullus ſit excuſabilis: quod aut iam nunc eſt completum, aut in breui credimus eſſe complendum. Non enim puto aliquã remanſiſſe gentem, quæ Chriſti nomen ignoret: & quã quam non habuerit prædicatorem, tamen ex uicinis nationibus opinionem fidei non poteſt ignorare. Hæc Hieronymus.

Hieronym. in cap. 24. Matt.

De prædictis ſignis ſic dicit Chryſoſtomus: eſt quippe res iſta prorſus ambigua, & omnino neſcimus an etiam noſtra ætate hæc omnia finiantur. & dies ille metuendus adueniat, atque horri-

Chryſoſto. hom. 76. in Matt.

bile

bile illud nobis oſtendatur tribunal. Nã & ſigna multa prorſus impleta ſunt, & euangelium toto iam ſprẽ orbe perſonuit: & prælia terrarũ, tremores & fames, ut prædictum fuerat, acciderunt: nec grande iam medium eſt. Quæ omnia conſiderantes, ad eam nos qua hinc abſceſſuri ſumus perfectionem paremus. Nam licet communis illius finis nondum inſtet dies peculiaris: tamen iſte uniuſcuiuſque noſtrum finis in proximo eſt. Et ſi enim ſenex ſit aliquis, etſi adoleſcens, morti tamen in qualibet ætate vicinus eſt. Hæc Chryſoſtomus. Cauſa verò & radix omnium malorum in mundo, eſt ſuperbia & præſumptio. Populus enim contra regem erigitur, clericus contra ſacerdotem, monachi contra abbatem, filij contra parentes: iuuenes contra ſeniores ſuperbiendo diuerſa ſentiunt. Malum ergo ſuperbiæ, quod ſuperniam angelorũ curiam corrumpendo deſtruxerat, præſens quoque ſeculum inordinatè peruertẽdo deſtruet. Vnde Petrus Damianus, cuidam de fuga mundi congratulando, ſic ſcribit: Magnas Deo gratias debes, qui te hoc tempore de mundo elegit, quo in eo difficilè quis ſaluatur. Iam ſterile aratrum per littus dicitur arenoſum. Iam illud propheticum videtur impletum. *Non eſt ueritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt*. Et illud: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis uſque ad uerticem non eſt in eo ſanitas*. Non eſt huius temporis, ut qui puritatis & innocentiæ tramitem tenere deſiderat, eccleſiæ baiulare regimen acquieſcat: cùm videlicet omnes penè per uitiorum abrupta præcipites, & tanquã furentes equi, per uoluptatum ſuarum campos ferũtur effrenes. Clauſtra uocant: euangelium clauditur, & per ora eccleſiaſtici ordinis forenſia iura decurrũt. Pauci ſacrarum meditãtur eloquia ſcripturarum: ſed omnes ſcita legum & forenſe litigium. Et reuera tam immanis preſſura incumbit eccleſijs: ut tanquam Babylonicæ legionis acies circunfuſa, & Hieruſalem cũ ciuibus ſuis uideatur obſeſſa. Iam non oculum pro oculo, iuxta legem, ſed referunt cum fœnore læſionem: & diſciplina uindictæ, quę ſub gentili dudum ſeruabatur imperio, nunc Euãgelio pœnam terribiliter intonante neſcitur. Ideoque pro uirga tauream, pro ſcutica clauam, pro uerbo ferrum, pro uecte adhibẽt gladium. Erubeſcunt nunc non excedentem iniuriæ vicem: dedignantur illati diſcriminis æquitatem: uideri uictores atque terribiles ambiunt: triumphalis gloriæ titulos cõcupiſcunt. Sic itaque dum vnus parumper iraſcitur, alter ad inſaniam prouocatur. Et quid aliud inter hæc tot flagitiorum mala perpendimus, niſi quòd venturo citius antichriſto uia iam ſternitur, per quam inoffenſis nequitię ſuæ veſtigijs gradiatur? Nam ſicut dicit apoſtolus: Myſterium iam operatur iniquitatis. Hæc Petrus.

Oſeæ.4. *ibidem.* *Eſaiæ.1.* *Exod.21.* *Antichriſti aduentus.* *2.Theſ.2.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, iudex omnium uenture, da mihi conſtantiam in fidei ueritate, ne ſeducar à ſimulatis & falſis hominibus: nec ſuccumbam in tribulationibus: ſed in confeſſione tui nominis, & aſſertione ueritatis ualeam fortiter perſiſtere, & pro hac odia hominum & aduerſa gaudenter ſuſtinere. Tribue mihi uirtutem patientiæ, & ut abundante iniquitate non refrigeſcat in me ardor charitatis: ſed uſque in finem vitæ præſentis perſeuerem in fide veritatis, & amore bonitatis, quatenus te miſerante ſaluus fiam, Domine Deus ſalutis meæ. Amen.*

A

De aduentu & perſecutione antichriſti. Cap. XL.

B

POST prælia autem & ſeditiones, & alia quæ præmiſſa ſunt, ſequitur aduentus antichriſti: quia ut pax præceſſit Chriſtum, ita diſcordia præcedet antichriſtum. Et ut ait Chryſoſtomus. Sicut ante ignẽ fumus præcedit, & ante victoriam pugna: ſic & ante gloriã Chriſti, tentatio antichriſti. Vnde ſubiungit: *Cum uideritis*, ſcilicet oculis corporis ĩ ſucceſſoribus ueſtris, *abominationem deſolationis: quæ dicta*, id eſt prædicta, *eſt à Daniele propheta*, dicente: Erit in templo abominatio deſolationis: *ſtantem in loco ſancto*, id eſt in templo Dei: *qui legit*, ſcilicet dictam prophetiam, *intelligat* eam tunc impleri, & cõſummationem inſtare. Nam ibidem dicitur & uſque ad conſummationem & finẽ perdurabit deſolatio. Hoc impletum eſt quando Aelius Hadrianus imaginẽ ſuã ſtatui fecit vbi ſteterat arca teſtamenti: & hoc fuit ſignum deſtructionis & deſolationis ciuitatis & templi: hoc etiam de abominabili antichriſto poteſt intelligi: qui dicitur abominatio, ratione ſuperbiæ qua ſe confert Deo, ex hoc quòd aduerſus Deum veniens honorem Dei ſibi vẽdicat: & dicitur, deſolationis: quia tunc erit maxima electorum deſolatio, quando cultus Dei deſtruetur: vel quia terra & cultus Dei per ipſum deſolabitur. *Tunc enim* (vt ait apoſtolus) *reuelabitur*: id eſt, manifeſtabitur *homo peccati filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra*, id eſt cõtra, *omne quod dicitur Deus: aut quod colitur*: ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendẽs & oſtentans ſe tãquam ſit Deus. In loco enim ſanctificationis ſtabit: ut vbi ſanctorum precibus Deus inuocabatur, ibi ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis dignus videatur. Cuius ſpecies iam pręcedit: quia iam myſterium iniquitatis operatur in membris ſuis. Moraliter prælatus malus eſt idolum abominationis, & deſolationis. Vnde in Zacharia: *O paſtor & idolum, derelinquens gregẽ*. Dicitur autẽ abominatio, propter faſtidiũ reſpectu Dei: abominabilis enim eſt Deo propter prauitatem cordis, propter impietatem operis, propter indignitatem oblationis: unde totus eſt abominabilis. Sed additur, deſolationis: propter diſpendium, ſiue damnum reſpectu proximi. Deſolatur enim populum: uel per negligentiam officij, uel per corruptionem exempli, uel per ſubtractionem temporalis ſubſidij: ſed ſtat in loco ſancto, propter monſtrum reſpectu officij: eſt enim figura antichriſti, qui ſedebit in templo Dei: & ideo iam

C D E

Matt.24. *Marci.13.* *Lucæ.21. & 17.* *Chryſ. ho. 49. operis imperfecti.* *Daniel 9.* *Aelius Hadrianus.* *Abominatio dicitur Antichriſtus.* *2.Timo.2.* *Moraliter.* *Zacha.*

iam antichriſti ſunt multi. *Tunc qui legit intelligat*, uidelicet eccleſiæ deſtructionem, prælati damnationē, populi periclitationem. Vbi Beda: Iuxta verò ſenſus ſpirituales cùm viderimus abominationem deſolationis ſtare vbi non debet, hoc eſt hereſes & flagitia regnare inter eos qui cœleſtibus myſterijs uidebantur eſſe conſecrati: cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros ſanguinum & doloſos, quos abominabitur Dominus, pacem fideliū turbare perpenderimus: tunc quicunque in Iudæa, hoc eſt in confeſsione veræ fidei perſiſtimus, non terrenis infimisq́ue actibus mancipari, ſed tanto altius virtutum culmen debemùs aſcendere, quanto plures ampla & errabunda vitiorum ſequi itinera videmus. Hæc Beda. Vnde conſequenter monet, ut *tunc*, ſcilicet veniente antichriſto, *qui in Iudæa ſunt fugiant*: quia Iudæi eum primitus ſuſcipient, & ibi propter corporalē antichriſti præſentiam maior perſecutio erit: *fugiant inquam ad montes*, id eſt, ad loca ſecreta, & deſerta, ubi latitare poſsint. Vnde Hilarius. Iudæam deſerit monet & trāsfugi in montes, ne admixtione plebis illius quæ creditura eſt antichriſto, vis aut contagio afferatur. *Et qui in tecto ſunt*, id eſt, in eminentia perfectionis, *non deſcendant aliquid tollere de domo ſua*: per cupiditatem rerum ſecularium: propter quas ſæpe etiam perfecti deiiciuntur à culmine perfectionis, tempore perſecutionis. Hæc Hilarius. *Et qui in agro ſunt*, laborantes pro fructu bonorum operum, quantum ad actiuos, *non reuertantur tollere tunicam ſuam*: id eſt, nō redeant ad occupationes ſeculi peccatum implicantes, quæ intelliguntur per tunicam. Ad literam uult oſtendere, quòd propter inſtātiam tribulationum & malorum præſentium, ac propter expectationem iudicij & malorum futurorum, non uacabit alicui intēdere negocijs temporalibus: ſed melius eſt quòd ſaluet vitam ſuam quàm rem poſſeſſam, & cogitet quo modo occurrat iudicis conſpectibus. Myſticè autem diſtingui poſſent prædicta tria, per tres ſtatus hominum. Per eos qui in Iudęa ſunt, intelligi poteſt ſtatus incipientium, qui tantū in confeſsione fidei manent. ſecūdum illud apoſtoli: *Corde creditur ad iuſtitiam*. Per illos qui in tecto ſunt, ſtatus proficientium, qui iam ſupra carnem, quæ eſt domus animæ: ſupra mūdum, qui eſt domus hominum: ſupra aerem qui eſt domus dæmonum aſcenderunt. Secundū illud Pſalmiſtæ. *Et factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto*. Per illos qui in agro, ſtatus perfectorum, qui in ſe perfecti iam alios perficere cōnantur. ſecundum illud Canticorū, egrediamur in agrum. Secundum hæc triplex eſt conſiliū admonitionis. Primis enim datur conſilium aſcendēdi ad montes: ſic & qui in Iudæa ſunt, id eſt, in confeſſione fidei, licet imperfecti (Iudæa enim confeſsio interpretatur) *fugiant ad montes* æternos, id eſt, ad ſcripturas apoſtolorum & prophetarum: uel ad culmina virtutum, ut illuminentur à Deo. Vnde Pſalmiſta. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*. Secundis datur conſilium non deſcendendi: ſic & qui in tecto, id eſt, qui animo excedit carnem & mundum, per cœleſtem conuerſationem, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: id eſt, non inclinet ſe ad carnalia deſideria, nec redeat ad actus priſtinæ conuerſationis mundanæ: ſecundum illud apoſtoli: *Carnis curam ne feceritis*. Tertiis datur conſilium non reuertendi: ſic *& qui in agro*, id eſt, qui operatur ī eccleſia ſicut bos in agro Domini, non reuertatur tollere tunicam ſuam: id eſt, rem aliquam temporalem qua ſe exuit: ut nudus nudum Chriſtum ſequeretur. Secundum illud Canticorum. *Expoliaui me tunica mea*. Secundùm enim Auguſtinum. In tribulationibus cauendū eſt, ne quiſquam deuictus ad carnalem uitam de ſpirituali ſublimitate deſcendat: aut qui profecerat in anteriora ſe extendens, deficiendo in poſteriora reſpiciat. Et bene dixit quòd non eſt reuertendum retrò, per defectum perſeuerantiæ in bono, & ut hoc facilius faciatis memores eſtote vxoris Loth, quæ quia retrò reſpexit, naturæ ſuæ munus perdidit. Fugiens enim Satanam & Sodomam, per intemperantiam reſpexit ea: & mortua ſtatua ſalis, ſeu columna eſt effecta. Secundum Auguſtin. Hæc vxor Loth ſignificat eos qui in tribulatione retrò reſpiciunt, & à ſpe diuinæ promiſſionis ſe auertunt. Et ideo ſtatua ſalis facta eſt, ut exēplo admonendi homines ne ſimilia faciant, tanquam condiat & erudiat cor eorum ne fatui fiant. Quærit Auguſtin. quare mulier iſta fuit punita, reſpiciendo & uidendo Sodomitas, non autem Abraham. Et reſpondet, quòd Abraham reſpiciebat, Dei ſententiam approbando: iſta autem, in peccatis eorum delectando. Et ne homines in perſecutione retrò aſpiciant fidem negando, & uitam bonam deſerendo, ut vitam corporalem ſaluent: conſequenter admonendo inducit, quòd quicunque quæſierit ſic animam ſuam, id eſt, vitam corporalem, ſaluam facere timore mortis deficiendo in antichriſti tribulatione: ſcilicet Chriſtum negando, uel bona deſerendo, & retrò ad mala eundo, perdet illam, incurrendo damnationem æternam: *& quicunque* permanens fortis in confeſsione fidei & tribulatione *perdiderit animam ſuam*: id eſt, vitam corporalem, æſtimans eam ut occiſionis ouem: & præ eligens mori quàm cadere à fide & virtute, *uiuificabit eam*: id eſt, uita æterna eam dignam faciet: quam inde merebitur, & in præmium recipiet. Væ autē prægnantibus & nutrientibus in illis diebus: quia ad literam prægnantes non poſſunt bene fugere aggrauante pondere, nec ſimiliter nutrientes propter curam qua circa paruulos ſunt occupatæ. Myſticè prægnantes ſunt, qui fœtum mali propoſiti conceperunt: & nutrientes, qui partum mali operis fouent & nutriunt: & ſic notatur in conceptione peccatum in corde: in nutritione, peccatum in opere. Vel prægnantes ſunt, qui bona propoſita quæ conceperunt, non impleuerunt: nutrientes, qui peccata ſub ſpe lōgioris uitæ uſque ad mortem deduxerunt. Vel ſecundum Auguſtinum: Prægnantes ſunt auari, qui aliena concupiſcunt, & ſpem habent adipiſcendi: ſicut mulier prægnans in ſpe eſt prolem habendi. Nutrientes verò ſunt, qui quod concupierunt poſsident, & poſſeſſa nutrire ſtudent, ea detinendo & augendo: & ſic animæ cupidæ temporalium, prægnantes ſunt in acquirendo: & nutrientes, in poſsidendo. Et nota ſecundum Auguſtinum quòd quadruplex eſt charitas: ſcilicet incipiens, quæ naſcitur: proficiens, quæ nutritur: perfecta, quæ roboratur: perfectior, quæ mortē deſiderat. Prægnantes ergo ſunt, qui bonum opus conceperunt, ſed non fecerunt: nutrientes, quæ facere ceperunt, ſed non perfecerunt. Iſtis autem prægnantibus & nutrientibus væ, quia cito ſcandalizabuntur in antichriſti perſecutione: uel amore malè inflāmante, uel timore malè humiliante, uel modo utroque. Deinde hortatur vt oremus, *ne fiat fuga noſtra hyeme uel ſabbato*: id eſt, ne aut in frigore peccatorum, aut ocio bonorum operum reperiamur: utrumque enim multum impedit hominem à fuga antichriſti, imò magis facit approximare ſibi: ſicut econtrariò diuertendo à malo, & faciendo bonum, homo

appro-

Beda in c. 13. Marci. Hilarius canone. 25. in Matth. Mysticè. Roma. 10. Psal. 101. Cantic. 7. Iudæa. Psal. 75. Roma. 13. Cantic. 5. Augustin. epistola. 80. Gen. 19. Augusti. lib. 22. contra Faustū cap. 41. Prægnātes Augustin. sermon. 20. de uerbis Domini. Idē tracta. tu 5. in epistolam Ioānis.

Defectus duplex.

homo approximat Deo. Spiritualiter ſignatur hic duplex defectus:ſcilicet charitatis in hyeme,& bonæ operationis in ſabbato. In hyeme, eſt gelicidiũ amoris:in ſabbato,ceſſatio boni operis. Vel ne tunc incipiamus peccata noſtra fugere, & pœnitentiam facere,quando iam nõ licet ambulare & bene agere. Ambulare enim longius, ſabbato non licet: hyems quoque ad ambulandum impedimentum eſt.

Tribulatio ſub antichriſto ubi.

Erit enim tunc tribulatio magna,qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet ulterius talis tribulatio. Tunc .n. omnes perſecutiones conflabuntur in unũ: ſcilicet infidelium,hęreticorum,tyrannorum,& falſorum fratrum. Hi ſunt quatuor uenti, & quatuor beſtiæ pugnantes in mari. Tunc creberrima & acerrima tormenta longè lateque inferuntur fidelibus: ſed in illis regionibus tunc fideles ſunt uexandi vehemẽtius, ubi Dominus fuit crucifixus. Et ut dicit Haymo ſuper Apocalypſim, Illa tribulatio non per partes,ſed ſimul totum examinabit mundum:ſoluentur enim tũc dæmones, qui modo ligati ſunt, ne poſſint nocere quantum uellent. Sicut autem antichriſtus crudelior erit omnibus perſecutoribus, ita ſancti tunc fortiores erunt omnibus martyribus. Illam uerò tribulationem, Dominus ſciens infirmitatem humanam, abbreuiabit propter electos, ſecundum moderamen ſuæ æternæ ſapientiæ,& affectũ ſuæ miſericordiæ:ne mora temporum fides concutiatur credentium, & malitia mutet intellectum:quia non durabit niſi per tres annos cum dimidio.

Duratio perſecutionis.

Vt enim dicitur in Daniele: *Durabit per tempus & tempora & dimidium temporis*:id eſt, tribus annis & dimidio: in quibus regnabit antichriſtus, quantum & prædicauit Chriſtus. Et iterum in Daniele: *Dies mille ducenti nonaginta*:id eſt tres annos & dimidium, & in Apocalypſi dicitur, quòd *data eſt ei poteſtas facere menſes quadragintaduos*:id eſt, tres annos cũ dimidio.

Danie. 7. Apoca. 11.

Et niſi abbreuiati, id eſt, breues à Deo præſtituti *fuiſſent dies illi*, quibus ſcilicet operabitur antichriſtus, *non fieret ſalua omnis caro iuſti*:id eſt, homo:quia niſi hoc eſſet, rarus aut nullus preſſuras ſuſtinere,& per patientiam ſaluari poſſet: quia infirmitas humana diu tribulationem ſuſtinere non poteſt: ſed propter electos breuiabuntur:ne ex tribulationis magnitudine cadant à ueritate.

Breuiatio dierum.

Breuiabuntur autem non menſura,ſed numero:quia breuiati dies, non breues dies ſunt intelligendi:ſed pauci. Vnde dies accipiuntur pro tempore: quia tempus illius perſecutionis erit breue. Quæ ergo ſpes electis, niſi gratia Dei, quæ dat patientiam piis,& citius demit potentiam impijs. Quanto enim erit hæc tribulatio cæteris quæ præceſſere preſſurarum pondere grauior, tanto erit temporis breuitate moderatior:ut ſalui fiant electi, qui ſoli in horreo cœleſti ſunt reponendi. Vnde dicit Rabanus, quòd talis tribulatio tũc erit in circuitu areæ Domini, ut omnibus uelut cribro examinationis paleis ſequeſtratis, ſolum frumentum in horreis Domini remaneat colligendum. *Tunc* ſcilicet tẽpore antichriſti, & in illa preſſura *ſi quis uobis*, imitatoribus meis *dixerit, Ecce hic*, id eſt, in hac patria vel natione, vel ſecta, uel perſona: *eſt Chriſtus: aut illic*, id eſt, in alia à prædictis: *nolite credere*,& nolite ire pede intellectus, eorum doctrinæ credendo: neque ſectemini pede affectus eorum uitam imitando, quia multi diſcipuli antichriſti uenient ad ſeducendum populum dicentes, quòd ipſe ſit uerè Chriſtus in lege & prophetis promiſſus. *Surgent enim pſeudochriſti*, qui ſe eum qui eſt Chriſtus eſſe mẽtientur:ſed reuera erunt antichriſti: id eſt, falſi Chriſtiani, peruertentes doctrinam Chri-

A ſti,& mentientes de Chriſto: *& pſeudoprophetæ*, peruertentes doctrinam legis & prophetarum: uel uſurpantes ſibi diuinas reuelationes: ſcilicet antichriſtus & diſcipuli eius, qui ſunt mẽbra eius: *& dabunt ſigna*, aliquid magnum ſignantia: *& prodigia*, hominibus admiranda, quæ digito produntur: & propter admirationem demonſtrãtur: uel ſigna, quæ aliquid ſignificant de præſentibus: & prodigia, quæ aliquid produnt & manifeſtant de futuris: quia uirtute dæmonũ multa miracula fieri poſſent quãdo Deus permittit, ita ut in errorem ducantur ſi fieri poteſt, etiam electi & prædeſtinati: id eſt, ſi aliquo modo fieri poſſet ut Dei præfinitio mutaretur. Sed non ſeducuntur: quia perire non poſſunt quos Deus ad uitam præordinauit.

Gregorius lib. 33. moralium cap. 27. Concuſſio fidelium.

B Vnde Gregorius: Quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum conſtantia non mouetur: una ſententia Dominus utrumque cõplexus eſt. Quaſi enim iam errare eſt, in cogitatione titubare. Sed, ſi fieri poteſt, ſubiungitur: quia fieri nõ poteſt ut in errorem electi capiantur. Hæc temporibus antichriſti propriè congruunt. Cuius enim non paueat & concutiatur fides, quando non ſolum tormenta crebriora & acerbiora, quam prius conſueuerant, inferentur fidelibus: ſed quod grauius eſt, ſignorum quoque operatio eos qui tormenta ingerent: nõ eos qui ſuſtinebunt concomitabit:& perſecutor ueritatis, erit operator uirtutis: idemque ipſe qui tormentis C ſæuit ut Chriſtus negetur, prouocat miraculis ut antichriſto credatur. Nec mirum ſi iſta tũc mali operantur, quando à Deo permittuntur.

Auguſti. lib. 20. de ciuitate cap. 19. Gregorius hom. 35. in euangelia. Chryſoſto. hom. 77. in Matthæũ. Idem ibidem.

Soluetur enim, ut ait Auguſtinus, tunc ſatanas: & per antichriſtũ in omni uirtute ſua mirabiliter quidem, ſed mendaciter operabitur. Vnde Grego. Penſemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormentis ſubijcit,& tamen ante oculos eius miracula tortor facit. Et Chryſo. Sicut in aduentu Chriſti ante illum prophetæ, & cum illo apoſtoli in Spiritu ſancto faciebant uirtutes: ſic & in aduẽtu antichriſti pſeudochriſtiani,& ante illum, & cum illo in ſpiritu maligno facient uirtutes. Et ſubiungit: *Vos ergo uidete, ecce prædixi uobis omnia*, ut præſcij uigiletis, quia D moniti eſtis: quaſi diceret. Ad hoc iſta prædico nunc, ut caueatis pro tunc,& pericula ſequentia præuideatis, quia præmoniti eſtis: & ut minus noceant uobis iacula quæ præuidiſtis. Vnde Chryſoſtomus: Propterea dicit, ecce prædixi uobis: ut excuſationem ignorãtiæ tollat ab omnibus,& præcedens conteſtatio præuidere faciat pœnam ſequentem. Miſericordia enim eſt, mandatis præuenire periculum. Non vult enim quenquam perire, qui omnibus mõſtrat perditionis aduentum. Hæc Chryſoſtomus.

Tempus iudicij ignoratur. Lucæ 17.

Non eſt igitur credẽdum alicui, uel de perſona ut ipſe ſit Chriſtus: uel de tempore futuri iudicij: neque fides adhibẽda his qui calculant,& certũ tempus determinant quando Deus E uenturus ſit: quia hoc à nemine poteſt ſciri uel obſeruari. Vnde interrogatus Dominus de aduentu regni Dei, reſpondit: Non uenit regnum Dei, & dies iudicij, cum obſeruatione: ſcilicet temporis: neque ab angelis, neque ab hominibus poteſt obſeruari quando ueniet.

Regnũ Dei & eius aduentus.

Per aduentum regni Dei intelligitur aduentus ad iudicium: quia ueniet tanquam rex ad iudicandũ, & quia tunc manifeſtabitur Dei regnum, & ceſſabit omne aliud regnũ. Et addit, *ecce enim regnũ Dei intra uos eſt*: quia donum gratiæ eſt in mente: regnũ gratiæ intra nos eſt, quando omnes uires & motus in nobis diuinę gubernationi obediũt: ſecus quãdo rebellant. Ac ſi dicat: Non curetis ſcire quando ueniat regnum

Dei, & omittite quæſtionem de regno gloriæ: quia eius aduentus ſciri non poteſt: ſed quærite regnum gratiæ, quod intra uos eſſe poteſt, & parate uos intra uos per fidem cum dilectione operantem: quia intra uos eſt regnum Dei. Nam in nobis cum Dei gratia eſt, ut regnum Dei capiamus, niſi nos obicem ponamus. Vbi nota, quòd triplex eſt regnum Dei. Primũ eſt circa nos, uel in quo nos. ſ. regnum militantis eccleſiæ. Secundũ intra nos. ſ. regnum gratiæ: quo uidelicet Deus regnat in anima. Tertium eſt regnum gloriæ: quo Deus regnat cum ſanctis in gloria. Vel regnũ Dei dicit ſeipſum, in cordibus fidelium regnantem. Vnde Beda: Dicit regnũ Dei intra fideles poſitũ: qui enim quandoque uenturus eſt iudex omnium, nunc etiam regnat in cordibus fideliũ. Vnde & Anſel. Qui uerè iuſtus eſt, Deum in ſe manentem habet, *Templũ enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis uos*: Vt ait apoſtolus. Summa igitur diligentia conſiderandũ eſt, cum quanta ratione & reuerentia ſenſus noſtros & mẽbra corporis noſtri mouere debemus, quibus diuinitas ipſa præſidet. Demus igitur (vt dignũ eſt) tãto inhabitatori omne imperiũ cordis noſtri, ut nihil ei repugnet in nobis: ſed omnes cogitationes & uoluntatũ motus, omnia uerba & uniuerſa opera noſtra illius nutũ attendant, eius uolũtati deſeruiant, ad rectitudinis eius regulã dirigantur. Sic enim uerè regnũ eius erimus: & ipſe in nobis manebit, & nos in illo manẽtes bene uiuemus. Vos eſtis, *ait Apoſtolus*, corpus Chriſti, & mẽbra de membris. Serua igitur corpus ea dignitate qua decet. Oculi tui Chriſti ſunt. Non igitur licet tibi oculos Chriſti ad aliquas uanitates conſpiciendas dirigere. Os tuum, os Chriſti eſt. Non ergo licet tibi os Chriſti, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, ſed neque ad ocioſos ſermones aperire: quod ad ſolas laudes Dei, ad ædificationem proximi debes paratũ habere. Sic de cæteris Chriſti mẽbris, tuæ cuſtodiæ cõmiſſis intellige. Hæc Anſel. Deinde ſubiungit: *Si ergo dixerint uobis, ecce in deſerto eſt Chriſtus*. ſ. tanquã homo religioſus in loco deſerto, quaſi ſub ſpecie ſanctitatis uos decipere uolẽtes: *nolite exire*, à ueſtro loco & propoſito ad uidendũ eum, uel ad ſequẽdum per operis imitationẽ. *Et ſi dixerint, ecce in penetralibus*, & in locis occultis eſt: ſub ſpecie cognitionis diuinorũ arcanorũ, malitiã eius palliantes, & uos decipere uolẽtes: *nolite credere*. Vel ſecundũ Hiero. Si quis promiſerit uobis quòd in deſerto gentiliũ & philoſophorũ dogmate Chriſtus moretur: aut in hæreticorum penetralibus, & occultis ſeu obſcuris conuenticulis, quæ Dei pollicẽtur arcana, nolite credere. Nõ enĩ Deus in ſecundo aduẽtu in deſerto uagabitur, nec in penetralibus, aut in aliquo angulo terræ, uel in occulto loco, ſeu in aliquibus obſcuris latitabit: ſed de cælo ueniẽs manifeſtè omnibus ubiq; apparebit, quia licet aduẽtus Chriſti in carnẽ fuerit occultus, tamẽ aduentus eius ad iudiciũ erit ita manifeſtus, ꝙ non poterit aliquẽ latere tanquã incognitus. In primo enim aduẽtu uenit in humilitate, & paucis cognitus, & à multis deſpectus & reprobatus: ſed in ſecũdo aduentu ueniet manifeſtus & glorioſus, in poteſtate orbẽ iudicaturus. Nã ut ait Aug. Occultũ oportebat eũ uenire vt iudicaretur, manifeſtus autẽ ueniet ut iudicet: quaſi diceret: Nolite eis credere: quia dies aduentus mei ita clara erit, ꝙ nullus de ea dubitare poterit. Ad quod ſimilitudinem fulgoris introducit. *Sicut enim fulgor*, & ſplẽdor ſolis, *exit ab Oriente, & ſubitò apparet* ubique *uſque in Occidentẽ*, oculis. ſ. omniũ manifeſtus: & nõ in una parte uidetur & fulget, ſed in omnibus, nec annũ-

Regnũ Dei triplex. — *Beda in ca. 17. Lucæ.* — *Anſelmus in 1. Corin.* — *1. Corin. 3.* — *1. Cor. 12.* — *Chriſtus alius non quærẽdus.* — *Hierony. in cap. 24. Matthæi.* — *Auguſti. in Pſalmũ nonum.*

A ciante uel præcone indiget, ſed in inſtanti momẽto tẽporis in orbẽ terrarũ uniuerſum apparet, *ita aduentus filij hominis*, ad iudiciũ generale, erit ſubitus, & coruſcus, & manifeſtus omnibus, & ita patẽs & clarus ꝙ nullus dubitare poterit: & non hic uel illic, ſed ſimul ubiq; propter effuſionẽ & ſplendorẽ gloriæ apparebit. Stultũ eſt ergo eũ credi eſſe, uel quærere in paruo loco & in abſcõdito, qui totius mũdi lumẽ eſt. Vnde Ambro. Chriſtus ſicut fulgur coruſcans per uniuerſum mundum luminis ſui globos ſpargit. Et ideo nec in deſertis uagatur, nec aliquibus locis clauditur: quia cœlũ & terram ego impleo dicit Dominus. Sed luce fulgoris fulget, ut in illa nocte reſurrectionis gloriã uidere poſſimus. Et ut dicit Chryſoſtomus: Sicut fulgur ſecundum qualitatẽ fulgoris ſui non digne aſpicitur: ſic & dum uenerit Chriſtus ſecundũ menſuram gloriæ eius, non poterunt eum ſufficienter aſpicere. B Et ſicut iam inſtruxit diſcipulos de modo apparitionis ſuę: quia ſicut fulgur manifeſtè ueniet: ſic nunc cõſequẽter inſtruit eos de loco in quo uenturus eſt. Vnde ſubiungit. *Vbicunque fuerit corpus*, id eſt, Chriſtus in humanitate: quia iudicabit in forma humana, ſcilicet glorioſa: *ibi congregabuntur & aquilæ*: id eſt, ſancti occurrentes obuiam Chriſto ad iudicium uenienti, quibus, innouata eſt iuuentus ut aquilæ: Chriſtus dicitur corpus ad denotandũ carnis ueritatem, & oſtẽſionis ſpeciẽ, in qua uidebit eum omnis oculus. C Electi uerò dicuntur aquilę: propter reſurrectionis innouationem, & uiſionis ſubtilitatem, qua ſolem iuſtitiæ irreuerberatis oculis uidebimus: quaſi diceret, ſecundum Chryſoſt. Dum in glorioſo corpore aduenerit filius hominis, non oportet in angulis æſtimare eum eſſe: quia tanta erit obſequentium ſibi ſanctorũ multitudo, ut unicuiq; pateat quòd ipſe eſt Chriſtus Dominus, caput totius eccleſiæ, & ſuper omnem principatum & uirtutem, & ſuper omne quod nominatur in hoc ſeculo & futuro. Per aquilas enim multitudinẽ angelorum & ſanctorum uniuerſorum oſtẽdit. Ideo enim ſancti aquilis aſſimilantur: quia ſicut filij aquilarum ad ſolem probantur: ut ſiquidem recto aſpectu intendere potuerint contra radios ſolis, intelligantur D eſſe legitimi: ſi autem non potuerint, cognoſcantur adulterini: ſic & filij Dei ad Chriſti iuſtitiam probantur. Si enim potuerint pleno corde iuſtitię eius uerba ſuſcipere, intelliguntur eſſe legitimi: ſi autem non potuerint, cognoſcũtur de diabolo eſſe nati. Hæc Chryſ. Quia ergo aduentus Chriſti erit ita publicatus & manifeſtus, & quantum ad modum & quantum ad locũ: ideo ipſe non indiget preconibus & nuncijs talibus qui uobis annuncient dicentes, hic uel illic eſt Chriſtus. Igitur nolite talibus credere.

Ambro. ſermo. 28. — *Hiero. 23.* — *Chryſoſto. hom. 49. operis imperf.* — *Chriſtus corpus dicitur.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Aquilis aſſimilantur ſancti.*

ORATIO.

E DOMINE *Ieſu Chriſte pie, da mihi uiſis mundi abominationibus, & ſæuientibus tribulationibus ad montes & culmina uirtutum fugere: & in cœleſtibus conuerſando de ſpirituali ſublimitate ad carnalia deſideria & actus priſtinæ conuerſationis mundanæ non deſcendere: uel me inclinare, & in anteriora me extendendo, & pro fructu bonorum operum laborando, in poſteriora & ad temporalia quibus me exui non reſpicere. Da etiam mihi ut nullis ſeductoribus credens, regnum gratiæ (quod intra nos poteſt eſſe) quæram, & ad regnum gloriæ perueniam. Amen.*

De remedijs contra ſpirituales nouiſſimi temporis tentationes, & exercitio mentis in Deum. Caput. XLI.

Remedia contra tentationes ſpirituales.

ET quia, ut dictum eſt, anteaduentum Domini uenient multi pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: id eſt, ſimulati & falſi:& ſeducent multos, qui antè uidebantur etiam perfecti:ideo hic conſequenter ponuntur aliqua remedia contra quaſdam tentationes ſpirituales, quæ iſto tempore abundant: ad probandum & purgandum electos, quæ etiam in cordibus quorundam ſeminantur à diabolo, & præparant locum antichriſto. Dupliciter autem ueniunt prædictæ tentationes. Primò, per ſuggeſtionem & illuſionem diaboli: qui decipit hominem in regimine quod debet habere erga Deum,& in hoc quod eſt Dei. Secundò, per corruptam doctrinam, & modum uiuendi aliorum, qui iam uenerunt per tentationes huiuſmodi: propter quod oſtendendum eſt, primò quod regimen debes habere apud Deum, & ad id quod Dei eſt: & poſt quomodo debes regi erga alios, quantum ad doctrinam, & modum uiuendi eorum.

Tentationum duæ cauſæ.

Primum remedium contra tentationes ſpirituales iſtius temporis, quas procurat diabolus in cordibus illorum qui uolunt ſe dare Deo per orationem & contemplationem, uel per alia opera perfectionis, eſt iſtud: ut non deſideres uiſiones aut reuelationes: uel ſentimenta quæ ſunt ſupra naturam, & ſupra curſum illorum qui Deum diligunt, & timent per uerisſimum amorem: quia iſtud deſiderium eſſe non poteſt ſine radice, & ſine fundamento ſuperbiæ & præſumptionis: uel ſine intẽtione alicuius uanę curioſitatis circa ſecreta Dei: uel ſine fragilitate & defectu fidei:propter quæ iuſtitia Dei dimittit animam quæ habet deſiderium huiuſmodi,& uenit quandoque talis in tentationem & illuſionem diaboli. Per hunc modum ſeminat diabolus maiorem partem tentationum ſpiritualium iſtius tẽporis, & radicat in cordibus illorum qui ſunt nuncij antichriſti, prout uidere poteris in ſubſequentibus.

Reuelationes ueræ.

Vnde debes ſcire quòd ueræ reuelationes,& ſentimẽta ſpiritualia ſecretorum Dei, non ueniunt per antedictum deſiderium, neque per aliquod conamen uel ſtudium quod anima habeat in ſe:ſed tantum ueniũt per puram bonitatem Dei in animam, quæ eſt in magna humilitate,& magno timore, ac reuerentia Dei.

A Item ſcias quòd exercitare ſe in magna humilitate, ac timore magno, ac reuerentia Dei, propter hoc ut homo habeat uiſiones ac reuelationes & ſentimenta ſupradicta: eſt habere in ſe radicem & fundamentum, ac finalem intentionem quam habet antedictum deſiderium: & ex hoc in eodem delicto uenit homo, in quo eſt per deſiderium ſupradictum. Secundum remedium eſt, quòd in tua oratione uel contemplatione non ſuſtineas in anima tua aliquam conſolationem magnam uel paruam, ex quo tibi uidetur quòd fundat ſe in præſumptione & æſtimatione ſuperbiæ tuiipſius: & poſtquam ducit te in ambitionem tui proprii honoris uel gloriæ, ſiue iſtius uitæ, ſiue alterius. Quia anima quæ ſe ſentit in tali
B conſolatione, uenit in plures errores & mala: & Deus per ſuum iuſtum iudicium permittit diabolo poſſe augmentandi & accelerandi prædictam conſolationem: & imprimit cum illa in anima falſisſima & periculoſisſima ſentimenta, & alias illuſiones qua anima imbuta dicta conſolatione credit & reputat eſſe ueras reuelationes. O quot perſonæ per iſtum modum ſunt deceptæ? Et propter hoc caueas, quòd in tua oratione vel contemplatione non ſuſtineas aliquam conſolationem, niſi illam quæ uenit per perfectam notitiam & completum ſentimentum tuæ nihilitatis & imperfectionis, & quæ facit perſeuerare dictam notitiam & ſentimentum tui in te, ac magni-
C tudinem & altitudinem Dei per altam reuerentiam, & cum magno deſiderio honoris & gloriæ Dei: ſic quòd antedicta conſolatio fundetur & totaliter ſit in his prædictis, uel ſimilibus, aut æqualibus. Et idem quod dictum eſt de diuina conſolatione, intellige etiam de feruore & ardore perfectionis, quæ poſſunt eſſe in eiſdem modis. Tertium remedium eſt, quod omne ſentimentum quantumcunque altum,& omnis uiſio quantumcunque ſecreta tibi appareat, quæcunque etiam ſit, ſi ducit cor tuum in opinionem contra aliquem articulum fidei: uel contra bonos mores,& maximè contra humilitatem vel contra honeſtatem: fugias eam & horreſcas: quia ſine dubio ex parte diaboli uenit. Et ſi appareat tibi
D aliqua uiſio, de qua ſis certus quòd ueniat ex parte Dei: & quòd illud quod inducit uiſio, eſt placitum Deo, noli te firmare in dicta uiſione. Quartum remedium eſt, quòd propter altam uitam, uel propter magnam deuotionem, aut propter præclarum intellectum: ſeu propter aliquam aliam ſufficientiam quam uides in aliquibus perſonis, non ſequaris eorum conſilia, uel modos: ex quo cognoſcis clarè & rationabiliter, quòd eorum conſilia non ſunt ſecundum Deum & ueram diſcretionem per uiam Ieſu Chriſti & ſanctorum monſtratam, & perfectam ſcripturam in dictis ſanctorum notificatam. Nec propter hoc timeas, quòd ſpernendo talia conſilia
E dictarum perſonarum, pecces per ſuperbiam & præſumptionem: ſolum quòd facias propter zelum & ueritatis amorem. Quintum remedium eſt, quòd fugias & uites familiaritatem illarum perſonarum quæ dictas tentationes ſeminant & diffundunt: & illas perſonas quæ eaſdem ſuſtinent & laudant, & noli eorum uerba uel etiam collocutiones audire, neque eorum modos uelis uidere: quia tibi demonſtrabunt magnum ſignum perfectionis in pluribus uerbis & modis, per quę ſi uis accipere:& eos tanquã diuinales ſequi, uenies in pericula & pręcipitia errorum & inhoneſtorum morum eorundem. Poſt hæc uide remedia quæ debes attendere circa aliquas per-

Remedia cōtra ſeminatores tētationum.

ſonas, quæ per ſuam uitam & doctrinam ſeminant dictas tentationes. Primum remedium eſt, quòd non habeas magnam æſtimationem uiſionum, aut ſentimentorum: uel raptuum eorum: imò ſi ducunt te in aliquid quod ſit contra fidem, vel cōtra ſcripturas ſanctas, aut contra bonos mores, vel contra vitas ſanctorum, ſeu uerba eorum ſanè accepta: abhorreas eorū uiſiones & ſentimenta tanquam ſtultas dementias, & eorum raptus ſicut rabiamenta. Tamen ſi ducunt in hoc quod eſt ſecundum fidem, & ſecundum ſcripturam, & ſecundum ſanctos, & ſecundum bonos mores: noli ſpernere, quia forſitā ſperneres hoc quod eſt Dei. Non tamen totaliter confidas: quia ſæpe & maximè in tentationibus inducitur ſeu abſconditur falſitas ſub ſpecie ueritatis, & malitia ſub ſimilitudine bonitatis: ut diabolus poſsit melius & ſæpe mortalē errorē diffundere. Et ideo uidetur plus placere Deo, quàm uiſiones & ſentimenta ac raptus, quæ ſecundū quod dictum eſt habent ſimilitudinem ueritatis & bonitatis: dimittas ire pro tanto quantum ualent. niſi cōtingat aliquibus perſonis ratione ſanctitatis & humilitatis eorum probatæ certisſimè & manifeſtè, de quibus eſſet certum & manifeſtum quòd non poſſent decipi per illuſiones uel ingenium diaboli. Et tunc quanuis ſit pium uiſionibus & ſentimentis talium perſonarum conſentire, tamen ſecurum eſt non totaliter per rationem ueridicam eis credere: ſed ſolum quia concordant cum fide catholica & ſacra ſcriptura, ac bonis moribus & uita & uerbis ſanctorum, & cum ratione fundata ſupra prædicta. Secundum remedium eſt, quòd nullam expoſitionem ſcripturæ & uerborum ſanctorum uelis accipere: niſi concordaret uitæ Ieſu Chriſti & ſanctorum: quod tamen intellige quantum ad illos nobis propoſitos ad imitandū non quantum ad imitandum priuilegia & ſingularitates eorum. Et iſtud dicitur contra aliquos nuncios ſeu diſcipulos antichriſti, qui palliant & defendunt ſuos errores & periculoſos modos uiuendi, exponendo ſacram ſcripturam ſecundum eorum propriam affectionem: ducentes in exemplum aliquos exceſſus & ſingularitates quas aliqui ſancti fecerunt. Tertium remedium eſt, quòd ſi per reuelationem, uel ſentimentum: uel per alium modum cor tuum moueatur ad faciendum aliquod opus, & maximè opus graue vel notabile, & non tibi conſuetum, de quo non habeas certitudinem an Deo placeat, imò & rationabiliter dubitas: contrahas moram ad faciendum dictum opus, uſquequo inſpexeris omnes circunſtantias, & maximè finales, & cognoſcas quod Deo placeat: non tamen quòd tu iudices per tuam opinionem, ſed ſi poteſt per teſtimonium certum ſcripturæ, uel per exēplum ſanctorum patrum imitabile. Et bene dictum eſt, imitabile. Quia ſecundum Gregorium, aliqui ſancti fecerunt aliqua opera in quibus non debemus eos imitari, quanuis eſſent in eis bona: ſed debemus ea habere in reuerentia. Et ſi per teipſum non poteſt uenire in notitiam an Deo placeat uel non, petas conſilium à probatis perſonis in uita & doctrina & conſilio veritatis. Quartum remedium eſt, quòd ſi tu es immunis à prædictis tentationibus ſic quòd nunquam eas habueris: uel quantumcunque eas habueris libera tus fueris, dirige cor & intellectum ad Deum, recognoſcendo humiliter gratiam tibi factam, & quam tibi multotiens ſuper hoc facit. Et caueas tibi ne hoc quod per puram gratiam & bonitatem Dei habes, velis aſcribere tuæ uirtuti uel ſapientiæ, ſeu merito tuo, aut bonis moribus tuis: neque quod factum fuerit à

A caſu ſeu à fortuna: quia (ut dicunt ſancti) hoc eſt principalius per quod Deus beneficium ſuæ gratię aufert & ſubtrahit homini, permittit eum ſubiici tentationibus & illuſionibus diaboli. Quintum remedium eſt, quòd te, ſeu tuo corde, exiſtente in tentatione ſpirituali, per quam es in dubio: non incipias tua propria uoluntate aliquid notabile tibi inconſuetum antè: ſed tuum cor & tuam uoluntatem refrenando expectes humiliter cum timore & reuerentia Dei, uſquequo Deus cor tuum clarificet: quia ſi exiſtendo in dicto dubio inciperes ex tua propria uoluntate aliquid notabile, tibi inconſuetum, non poſſes exire ad finē bonum. Sextum remedium eſt, quod propter tentationes antedictas, ſi habeas, non dimittas aliquod bonū

B quod tu incepiſti dum in tentationibus illis nō eras: & maximè non debes dimittere, orare, aut confiteri uel opera facere humilitatis: licet conſolationem non inuenias in ipſis. Vnde ſcriptū eſt: Mane ſcilicet proſperitatis & gratiæ, ſemina, ſcilicet opus bonum: & ueſpere ſcilicet aduerſitatis & tentationis, ne ceſſet manus tua ſcilicet à ſeminando. Septimum remediū eſt, quòd omnes imaginationes & errores quæ te uenire faciunt quaſi in dubium alicuius ueritatis, expellas à corde tuo: & à memoria tua cum ſummo ſtudio & conamine, tantum cor & intellectum conuertendo in puritate & ueritate radicum noſtræ fidei, & in uita ſanctorum, & in ueritate ſanctarum ſcripturarū,

C de quibus ſi humiliter & diſcretè ad eaſdem conuerſus fueris: poteris lumen extrahere ad certè cognoſcendum hoc, in quo prius dubitaueras. Et iſtum modum debet homo tenere in tentationibus ſpiritualibus, quæ non ſunt de principalibus fidei articulis: ſed de aliquibus ueritatibus ipſi fidei proximis. Octauū remedium eſt, quòd te exiſtente in antedictis tentationibus habeas firmā & certam ſpem, quòd de iſtis tentationibus Deus te ad aliquod bonum adducet, & cor tuū clarificet, & credas firmiter quòd Deus permittit te uenire in prædictas tētationes, propter exercitium tuæ uirtutis, & ut te humilies. Attamen ita ſe habeat ſpes ſupradicta, quòd negligentia non includatur in ea: ſic quòd tuum poſſe facias de expellendo

D à te tentationes prædictas. Et ſimiliter ſic ſe habeat credulitas prædicta, quòd ſuperbia non includatur: ſed quòd dubites quòd illæ tentationes ueniant propter tuam culpam. Nonum remedium eſt, quòd ſi habeas antedictas tentationes multum abſconditas & ſecretas, non eas teneas, imò eas reueles tuo ſapienti & diſcreto confeſſori, & aliquibus ſingularibus perſonis: ſed non multis, de quibus perpendere poſsis quòd ratione experientiæ tentationum quas habuerunt: uel ratione luminis ſapientiæ & ſanctitatis poſſunt tibi dare conſilium & auxilium, ac conſolationem. Iſtud remedium commēdant multi ſancti: quia narratur in uitis patrum, quòd quidam monachi qui

E per magnam uitam erant alti: quia contemnebant cōſilium & auxilium ſanctorum patrum, ſuper tentationibus eorum ueniebant ad finem malum. Et contigit aliquibus aliis, quòd Deo uolente prodebant tētationes propter eorum ſimplicitatem, & humilitatem quam habebant in petendo conſilium, & auxilium ſuper tentationibus ſuis finem ſalubrem inueniebant, & citius liberabantur. Decimum remedium eſt, quòd ſi antedictas tētationes habeas, leua cor & intellectum tuum ad Deum: quærēdo humiliter hoc quod ei fuerit honorabilius, & tuæ animæ ſalubrius ſuper tua tētatione, ſubiiciendo tuā uoluntatē uoluntati diuinæ: ſic ut ſi ſibi placet quod perſeueres in tentatione,

tatione, ſimiliter & tibi placeat ſolum vt Deum non offendas. Vndecimum remedium eſt, quòd niſi per aliam uiam poſsis euadere prædictas tentationes debes eas obliuiſci, & per quandam negligentiam fugere & dimittere, conſiderans quòd non ſunt tentationes pér diabolum procuratæ: ſed paſſiones, & fragilitates, ſeu debilitates quæ ſunt communes ſtatui huius uitæ. Et quia ſuprà & in ſequentibus multis modis hortatur Dominus ut uigilemus, & ad incertum eius aduentum nos præparemus: ideo ut continuè ad opera uirtutum aſcendas, uel ſaltem uehementer aſcendere deſideres, ponuntur hic conſequenter aliquæ rationes per quas poteris ſentire pigritiam & nihilitatem boni quod incepiſti, & cor tuum excitare & mouere ad maiores perfectiones omnimodæ uirtutis quam non incepiſti. Prima ratio eſt: quia ſi aſpicias quomodo Deus eſt dignus amari & honorari, ſecundum ſuam bonitatem & ſapientiã, & alias ſuas nobiles perfectiones, quæ ſunt in eo ſine numero & ſine termino: uidebis quòd hoc quod credidiſti facere multum & magnum ad honorem Dei: & ſecundum ſuam uoluntatem eſt minimum, & quaſi nihil in reſpectu quod deberet eſſe ſecundum quòd Deus eſt dignus. Iſta ratio idcirco primò ponitur: quia principaliter debemus attendere in omnibus operibus noſtris honorem, & reuerentiam, & amorem Dei: quia in ſe dignus eſt amari, & honorari per omnem creaturam. Secunda ratio eſt: quia ſi attendas quot deſpectus & uituperia, quot egeſtates & penurias, quot dolores & paſsiones ſuſtinuit filius Dei amore tui, ut ames Deum, & honores: cognoſces quia parum eſt quod feciſti ad Deum amandum & honorandum, ſecundum hoc quod facere deberes. Iſta ratio eſt altior & perfectior quàm aliqua ſequentium: & ideo ponitur ſecundò. Tertia ratio eſt: quia ſi cogitas innocentiam & perfectionem quam deberes habere ſecundum Dei mandatum, per quod teneris eſſe abſque omni uitio, & ſine omni culpa, & in plenitudine totius uirtutis, ſicut eſt quòd deberes amare Deum ex toto corde tuo, & ex omni mente tua: & ex totis viribus tuis, uidebis manifeſtè infirmitatem & diſtantiam in qua es à prædicta innocentia & perfectione.

Exercitiū mentis in Deum.

Rationes de pigritia.

Deut. 6.

Quarta ratio eſt: quia ſi cogitas multitudinem & largitatem beneficiorum Dei, & gratiarum corporalium & ſpiritualium communium tibi & aliis, uel quæ ſingulariter tibi ſunt datæ, ſenties quòd hoc quod facis propter Deum, eſt nihil ad recompenſandum dicta beneficia & gratias Dei: & maximè ſi Dei liberalitatem attendas ad bonitatem. Quinta ratio eſt: quia ſi cogitas altitudinem & nobilitatem remunerationis & gloriẹ promiſſẹ & paratæ illis qui faciunt opera uirtutum ad honorem Dei, quæ gloria tanto maior dabitur, quanto opera erunt uirtuoſiora & maiora: cognoſces pro tanto tuum meritum nihil eſſe in comparatione tantæ gloriæ, & deſiderabis facere opera uirtuoſiora quàm antefeceras. Sexta ratio eſt: quia ſi attendas pulchritudinem & gratioſitatem quam habent uirtutes in ſe, nobilitatem quam anima recipit per ipſas uirtutes. Si attendas etiam uilitatem & turpitudinẽ quam in ſe habent uitia & peccata, & nihilitatem quam anima recipit per ea: conaberis (ſi ſapiens es) ad amplius acquirendum uirtutes, & amplius fugere uitia & peccata quàm unquam conatus fueris. Septima ratio eſt: quia ſi attendas altitudinem & perfe-

A ctionem uitæ ſanctorum patrum, uel eorum multas & perfectas uirtutes: cognoſces imperfectionem & infirmitatem uitæ tuæ & operum tuorum. Octaua ratio eſt: quia ſi cogitas magnitudinem & multitudinem offenſarum quas feciſti contra Deum, cognoſces quòd omnia opera quæ facis quantumcunque bona, nihil ſunt ad ſatisfaciendum per uiam iuſtitię offenſis Dei. Nona ratio eſt: quia ſi ſpeculeris diuerſitatem & periculum tentationum carnis, mundi, & diaboli: conaberis ad aſſumendum maiorem firmitatem & altitudinem in omni uirtute quàm unquam feceris: ut poſsis eſſe in maiori ſecuritate contra dictas tentationes. Decima ratio eſt: quia ſi cogitas diſtrictum iudicium Dei finale, & cum quo apparatu bonorum operum, & cum

B qua ſatisfactione de offenſis Dei debes uenire ad dictum iudicium, uidebis quòd parum eſt quòd feciſti per bona opera: uel per miſericordiam ſecundum quod facere debuiſſe. Vndecima ratio eſt: quia ſi cogitas breuitatem uitæ tuæ, & neceſsitatem tuæ mortis dubiæ, poſtquam non habebis ſpacium faciendi opera meritoria uel pœnitentiam: cognoſces quòd cum maiori corde & ſtudio deberes facere bona opera, & pęnitentiam quàm nunc facis. Duodecima ratio eſt: quia ſi aduertas qualiter ſi incipias bonam uitam, in quouis gradu, ſine conamine & deſiderio aſcendendi in maiorem & altiorem uitam, non poteſt eſſe ſine fundamento præſumptionis & ſuperbiæ huius quod

C incepiſti: nec poteſt eſſe ſine incluſione magnæ tepiditatis & negligentiæ, & ex quo hæc duo mala induduntur, non poteſt eſſe ſine magno periculo ueniendi in multa ſpiritualia uitia: non dubium quòd ſi uelis dictorum malorum eſſe liber, & immunis, quantumcunque altam uitam inceperis: tu conaberis ad aſcendendum ad altiorem uitam & perfectiorem. Tredecima ratio eſt: quia ſi cogitas abyſſalia iudicia Dei, facta ſuper aliquos, qui diu perſeuerauerant in magna ſanctitate & perfectione: ſic quòd Deus eos deſerebat propter aliqua occulta uitia quæ non credebant habere: non dubium quòd quantumcunque altam uitam inceperis, omni die eleuabis tuas affectiones & intentiones, deſerendo omne uitium plus quàm feceras antè: appropinquando ad perfectam & integram

D ſanctitatem: timendo ne fortè ſit in te aliquod uitium occultum propter quod ſis dignus deſeri à Deo. Quartadecima ratio eſt: quia ſi recogitas pœnas infernales damnatorum paratas peccatoribus cunctis, credo ꝙ leuis erit tibi omnis pœnitentia, & omnis humilitas paupertatis uituperium: & omnis labor quem in uita iſta propter Deum poſsis ſuſtinere, ut euadas pœnas ſupradictas, & conaberis continuè ad tenendum altiorem & perfectiorem uitam, timendo periculum ueniendi ad pœnas illas. Prædictæ quatuordecim rationes plus in breui tactæ ſunt quàm explicatæ, ut addiſcatis in paucis magna cogitare: ſic quod quælibet

E ratio ſit tibi materia conſiderationis ſpacioſæ. Attamen ſcias quod ſi uelis proficere cum dictis rationibus, debes eas formare, non ſolum per intellectum: imò eſt neceſſarium quòd per affectionem moneas tuam uolũtatem ad hoc quod dictant ipſæ rationes. Et nota quòd concluſio cuiuſlibet rationis debet eſſe in duobus. Primò, in ſentimento propriæ imperfectionis & nihilationis: deinde in deſiderio & conamine ueniẽdi in altiorẽ uitã, & maiorẽ perfectionem: ſic ꝙ non ſit ſentimentũ propriæ imperfectionis & nihilationis ſine deſiderio, & conamine maioris pfectionis & uitæ altioris, nec maior perfectio & altior uita ſine ſentimẽto ꝓpriæ imperfectionis & nihilationis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, mitis & humilis corde: ſunda cor meum in uera humilitate, & exclude à me omnem motum præſumptionis & ſuperbiæ: ut nunquam uiſiones deſiderem, aut reuelationes: nec per aliquas tentationes ſeducar ſpirituales, quæ me ducere quoquomodo poſſent in errores. Fac me Domine piiſſime quotidie ad opera uirtutum aſcendere, & ſemper in bono proficere, ac continue in altiorem uitam tendere & ſuſpirare: ut ſic uigilando, & ſollicite agendo ad incertum tuum aduentum me ualeam præparare. Amen.*

De orando & expectando aduentum Domini, & de poſterioribus ſignis aduentus eius, & conſummationis ſeculi. Cap. XLII.

Luce. 18. & 21. Matth. 24. POSTQVAM ergo Dominus ærumnarum & periculorum meminit, conſequenter horum remedium ſubdit: quòd eſt oratio præmeditata, ac iugis & aſſidua. Vnde in libro Paralip. 2. Para. 20. *Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum reſidui habemus ut oculos noſtros dirigamus ad te.* Quia enim dixerat Dominus de ſuo futuro aduentu, qui ſubitò ueniet, & cuius tẽpus certum latet, ſollicitos nos vult eſſe & diſpoſitos, ne dies illa nos inueniat imparatos. Inter cætera autem quæ nos præparant ut ſecurè & dignè aduentum Domini expectemus, eſt orationis ſedulitas & aſſiduitas: ut iuſti iudicis miſericordiam imploremus, & orantis humilitas: ut iudicem per humilitatem flectemus, & eius rigorem temperemus: quia ei ſemper humilium placuit oratio. Vnde in Eccleſiaſtico: Eccle. 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, & donec appropinquet non conſolabitur: & non diſcedet donec aſpiciat altiſsimus.* Oratio autem ſuperborum exaudiri non meretur: orans enĩ defectum proprium confitetur: quod ſuperbiæ repugnat: quia defectum ſuum magis celare quàm prodere affectat. Docet ergo Dominus quoniam oportet iugiter & ſemper orare, & ab oratione non deficere: Orare ſemper. quia multum ualet oratio iuſti aſſidua. Sed quis poteſt ſemper orare? Ergo hoc intelligendum eſt de quotidianis horis canonicis, iuxta ritum eccleſiæ conſtitutis, & oremus ſemper ſcilicet pro tempore & horis debitis, & ſic ſemper non importat continuitatem temporis: quia oportet interrumpi tempore dormitionis & quarundam neceſſitatum corporis: ſed im-

A portat inſtantiam orationis temporibus & horis ad hoc congruis. Aut certè quicquid iuſtus facit & dicit ſecundum Deum, ad orationem eſt reputandum. Nam ſemper orat, qui ſemper bene facit, ſeu in bono perſeuerat: nec deſinit orare, niſi cùm deſinit iuſtus eſſe. Orat enim non ſolum lingua: ſed & cor & cogitatio, deſiderium, ſenſus, manus, oculi: & omnis operatio bona. Hæc enim ſi orare ceſſauerint, omnis linguæ oratio inutilis eſt. Et hoc modo ſemper & ſine intermiſſione poſſumus orare, & ab oratione non deficere. Vnde Auguſtinus: Qui Deum laudat lingua, Auguſti. in Pſal. 47. non ſemper poteſt: qui moribus Deum laudat, ſemper poteſt. Multum autem ualet apud Deum oratio cũ lachrymis: quia hãc Deus magis diligit & citius

B exaudit. Vnde angelus ad Tobiam, Tob. 12. *quando orabas cum lachrymis ego obtuli orationem tuam Domino.* Et Eſaia 38. Dominus per Eſaiã ad Ezechiam: *Audiui orationem tuã, uidi lachrymas tuas.* Nam ut ait Hieronymus, oratio Deum lenit, lachryma cogit: hæc ungit, illa pungit. Vnde Bernardus: O humilis lachryma: tua eſt potentia, tua eſt regni gloria, ante faciem iudicis ſola intrare non uereris: quicquid petieris impetrabis, accuſatori ſilentium imponis, & quandoque ſententiam ab ore iudicis rapis: uincis inuincibilem, ligas omnipotentem. Et ad probandum efficaciam orationis aſſiduæ, proponit parabolam de perſeuerantia in oratione & eius exauditione, inducens exem-

C plum de iudice, *qui Deum non timebat* offendere, & *hominem non reuerebatur*, publicè ſcandalizare: nec diuino timore mouebatur, nec humano pudore: & de uidua petente uindicari de aduerſario ſuo: ſcilicet ut faceret ſibi iuſtitiam de eo, quam tandem ob ſolam importunitatem precum ſuarum exaudiuit, ne eum ſigillaret: id eſt, ſuggerendo ſua importunitate offenderet: & fecit uictus tedio, quod nolebat facere beneficio: motus ad faciendum iuſtitiam, non propter amorem iuſtitiæ, ſed ad euitationem ſuæ moleſtiæ. Ex quo patet aliquos hodie peiores iſto eſſe: quia nec Dei timore, nec hominum pudore, nec aliqua importunitate uolunt grauatis iuſtitiam facere. Hanc parabolam Dominus ideo propoſuit, ut oſtendat quan-

D to certiores de exauditione eſſe debeant qui Deum fontem iuſtitiæ & miſericordiæ perſeueranter rogant, cùm apud iniquum iudicem ualuerit perſeuerantia deprecantis ipſum: quia per importunitatem precum obtinuit petitionis effectum. Sic enim multo fortius *Deus*, qui eſt bonus & iuſtus, exaudiet preces, & faciet uindictam electorum ſuorum, in preſſura & tribulatione exiſtentium, & *clamantium ad ſe die ac nocte*: id eſt, orantium inſtanter pro ſua liberatione & declaratione diuinæ iuſtitiæ. Sanctorum petitio. Aduertendum tamen quòd ſancti uiuentes in terra non petunt à Deo de aduerſariis uindictam per gehennæ pœnam, ſed quòd conuerſi ad iuſtitiam deſinant eſſe mali. ſe-

E cundum illud in Prouerbiis, Verte impios & non erunt, ſcilicet impii. Vel quod amiſſa poteſtate quam nunc habent, deſinant iuſtos perſequi, uel quia ad bonos pertinet bona ſpiritualia & æterna ſuis perſecutoribus optare: & hoc modo pro eis orare: ſed quia pœnæ temporales ſunt quædam medicinæ, & ualent ad emendationem uitæ, & ad declarationem diuinæ iuſtitiæ: ideo ad ſanctos bene pertinet petere à Deo hoc modo uindictam de ſuis perſecutoribus: non ex motu iræ, ſed ex zelo iuſtitiæ: & ſic non eſt contra illud quod dicitur: Matth. 5. *Orate pro perſequentibus uos, &c.* Deinde poſt orationem ſubiungit Dominus de fide interrogationem dicens. *Veruntamen*

tamen cùm uenerit filius hominis, ſcilicet Chriſtus ad iudicium, putas inueniet fidem ſuper terram? quaſi diceret, parum inueniet, reſpectiuè loquendo de fide formata charitate. De fide poſt orationem interrogat: quia ſi fides deficit, oratio perit. *Quomodo enim inuocabunt in quem nón crediderunt?* Ergo ut oremus, credamus: & ut ipſa fides qua oramus non deficiat, oremus: quod autem quærit Dominus an in aduentu ſuo inueniat fidem, non facit dubitando, quia omnia nouit: ſed quærit arguens & increpans infidelium multitudinẽ: quia in aduentu ſuo multos ab antichriſto ſeductos reperiet à fide corruiſſe, reſpectu quorum paucos inueniet in uera fidei confeſſione perſtitiſſe: tunc enim ſecundum Bedam, tanta erit raritas electorum, ut non tam ob clamorem infidelium, quã ob torporem aliorum totius iam mundi ſit accelerãda ruina: *quia enim abundabit iniquitas, refrigeſcet & deficiet charitas multorum.* Et quia pręmuniuit Dominus fideles contra aduentum antichriſti & ſuorum pſeudoprophetarum, ac inſuper monuit eos orare ſemper in tantis malis ad expectandum aduẽtum ſuum, nunc conſolatur eos per ſuum propinquum aduentum. Vbi ſciendum, quod cùm triplex ſit aduentus Dei ſaluatoris noſtri: uidelicet in carnem, in mentem, & in iudicium: primi duo ſunt amoris, tertius eſt timoris: tertium celebramus propter primum, & primum propter medium. De aduentu enim ad iudiciũ mentio fit iſto tempore in officio: ut timore nobis immiſſo ad uenerandam futuram feſtiuitatẽ natalis Domini in carnem nos ſollicitius præparemus. De aduẽtu in carnem ideo feſta recolimus, quatenus per ea uerbum æternum mentaliter concipere mereamur, dum ipſa mentalis conceptio eſt maxima gratia omnium donorum quæ in hac uita, ſecundum legem cõmunem animæ deuotæ per gratiam cõferuntur. Vnde dicit Auguſtinus, quod beatior fuit Maria concipiendo Chriſtum mente, quam carne. Et quia dicit idem Auguſt. quod timoris eſt præparare locum, & quòd introducit charitatem ſicut ſeta filum: ideo eccleſia celebrans aduentum Domini in carnem, pariter & in mẽtem, qui ſunt aduentus amoris, ſimul mẽtionem facit in officio de aduentu eius ad iudicium, qui eſt aduentus timoris: ut uidelicet per timorẽ introducatur, ac per hoc nos moueamur ad amoroſam noſtri hoſpitii præparationem: quatenus uerbo æterno mentaliter in nobis concepto, dicamus cum propheta, à timore tuo Domine concepimus ſpiritum ſalutis. Conſolatur ergo eos Dominus de ſuo aduentu propinquo: quia ſtatim non immediate ſed paruo tempore elapſo poſt tribulationẽ antichriſti & pſeudoprophetarum, quæ durabit per tres annos cum dimidio, & etiam poſt mortem ipſius antichriſti apparebunt ſigna manifeſta propinqui iudicii: quia poſt tribulationem illam antequam appareant ſigna iſta, erit tempus breue, ſcilicet quadraginta dierum, uel circà, ad refrigerium bonorum, & ad pœnitentiam malorum, in quo pœnitere poterunt illi qui per antichriſtum fuerunt decepti. Et ſciendum quod appropinquante finali iudicio in omni creatura apparebit turbatio. Vniuerſitas autem creaturarum reduci poteſt ad quatuor genera: uidelicet ad naturam cęleſtẽ, elementarem, rationalem, & intellectualem. Primò, ergo deſcribitur turbatio in natura cœleſti, uidelicet *in ſole, luna, & ſtellis*, in quibus erunt aliqua apparentia inſolita, & naturæ ſuæ repugnantia: & ideo dicuntur ſigna quæ in eis erunt. *Sol enim & luna obſcurabuntur, & ſtellæ cadent de cœlo*, non à ſitu ſuo, quod naturaliter impoſſibile eſt fieri, cùm terra non ſufficeret earum magnitudini, & corpora cœleſtia maneant in natura ſua integra: ſed propter nimiam ſcintillationẽ quæ erit in aere, cadere uidebuntur à ſuo lumine, nõ quod eo priuentur cùm ſit eis naturale: ſed quia uincuntur à maiori lumine. Hæc enim luminaria obſcurari & cadere dicuntur, comparatione maioris lucis ſuperuenientis: quia in glorioſo Chriſti aduentu apparente ueræ gloria lucis, omnia mundi lumina tenebris comparantur & umbris ſicut ſtellæ non apparẽt ſole oriente, & lumen candelæ non lucet in die. Vnde Beda: Sydera in die iudicij uidebuntur obſcura, non diminutione ſuæ lucis accedente, ſed ſuperueniente claritate ueri luminis: hoc eſt ſummi iudicis cum uenerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum. Quanuis nil prohibet intelligi ueraciter ſolem tunc & lunam cum ſyderibus cęteris ad tempus ſuo lumine priuari: quomodo de ſole factum conſtat tẽpore dominicæ paſsionis, luna enim tunc temporis cum eſſet plena ſub abdito terræ latebat. Cęterùm peracto die iudicii & clareſcente futuræ gloria uitæ, cũ fuerit cœlum nouum & terra noua: tunc fiet quod Eſaias propheta dicit: *Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum.* Hæc Beda. Myſticè eccleſia ſpecioſa ut luna, electa ut ſol, & quæ noctem mundi illuminat ut ſtellæ: tunc non apparebit impijs ultra modum ſæuientibus: & cedent perſequentibus ac cadent multi qui gratia fulgere uidebantur, & quidam fideles firmiſsimi turbabuntur. Moraliter uerò per ſolem ſtatus perfectorum deſignantur, eorũ enim eſt ad modum ſolis influere aliis & illuminare. Per lunam ſtatus proficientium ſignificatur: ad quos pertinet exterioribus exercitiis uirtuoſis quæ ſunt circa mutabilitatem humanorum actuũ inſiſtere, ad ſimilitudinẽ lunæ quæ inter planetas ſpecialiter habet influentiam ſuper mutabilitatem iſtorũ inferiorum. Per ſtellas uerò ſtatus incipientium accipitur, ad quos pertinet præterita peccata deplangere & à futuris cauere: ſtellæ enim emiſsione radiorum aerem impurum depurant: & earum uirtute aufertur à mundo inferiori peſtilentiæ corruptela. In quolibet iſtorum ſtatuum, ut uerbum æternum concipiatur in mente, debent certa ſigna præcurrere. In ſole nanque legimus accidiſſe ſignum ſtationis, ſignum retrogradationis, & ſignum obſcurationis. Et in ſole quantum ad perfectos, primò debet eſſe ſignum ſtationis: & hoc per mentis in Deo ſtabilitationem, ne uariis cogitationibus euagetur, ſecundum illud Pſal. *Iacta cogitatum tuum in Domino.* Secũdò, ſignum retrogradationis per contemplationis & actionis alternationem, ſecundum illud Ezechielis: *Animalia ibant & reuertebantur.* Animalia enim, id eſt ſectatores euangelicæ perfectionis: uadunt ad uitam contemplatiuam, in qua quia diu immorari non præualent reuertuntur ad actiuã. Tertiò, ſignum obſcurationis per propriæ gloriæ exinanitionem, ut in ſuis oculis nihil ſe eſſe reputent. Sic ſemetipſum obſcurauit apoſtolus dicens: *Ego ſum minimus apoſtolorum.* Et ſequitur: *Gratia Dei ſum id quod ſum.* In luna quantum ad proficientes debet apparere ſignum conuerſionis in ſanguinem, per paſsionis iugem recordationem. Vnde eis dicit Chriſtus in Threnis: *Recordare paupertatis meæ, & abſynthy & fellis.* Et reſpõdere debet homo illud quod ibi ſequitur: *Memoria memor ero & tabeſcet in me anima mea.* In ſtellis uerò quantũ ad incipiẽtes debet eſſe ſignũ caſus & propriæ deiectionis per defectũ multipliciũ humilẽ recognitionem. De quo caſu exponi

Roma. 10. — Beda I cap. 18. Luca. — Matth. 24. — Aduentus Domini triplex. — Auguſti. tracta. 10. in Ioann. Idem tracta. 9. in epiſt. Ioan. — Turbatio uniuerſalis. — Turbatio cœli. — Stellarum caſus. — Beda in c. 20. Luca. — Eſaia 30. — Myſticè. — Moraliter. — Signa perfectorũ in ſole. — Pſal. 54. — Ezech. 1. — 1. Cor. 15 — Signa in luna. — Threno. 3.

[A] poteſt illud Prouerb. *Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit.* Iuſtificatus enim per gratiam Dei omni tempore quod per ſeptenarium numerum innuitur, debet cadere per propriam recognitionem: & tunc ſemper poſt lapſum reſurgit per diuinę miſerationis ſubleuationem: quotiens enim quis pro ſuis defectibus ingemuerit, totiens diuinæ propitiationis gratiam ſibi amplius cumulabit. Hæc autem ſigna facere in quolibet ſtatu non eſt ex nobis, ſed ex ſupereffluentia diuinæ bonitatis. Ideo ſapiens orat: *[Eccle. 36.] Miſerere noſtri Deus omnium, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum.* Et ſubdit: *Innoua ſigna, & immuta mirabilia.* Secundò deſcribitur turbatio in creatura elementari, cùm dicitur: *Et in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum.* [B] Nam ex impreſſione corporum cęleſtium fiet commotio elementorum. *[Terrę & maris ſigna.]* Terra enim commotione commouebitur: & in aere caligo & uenti, tonitrua & fulgura, coruſcationes & uariæ tempeſtates generabuntur. In mari quoque & fluctibus generabuntur ſpiritus procellarum: & ab intus & ab extrà concutientes mare & fluctus, ex quorum confractione generabitur maximus & horribilis ſonus, & præ nimia aquarum hincinde agitatione abſque ordine, quaſi ſonus confuſionis apparebit. Et inſuper aderit etiam incendium ignis qui præcurret faciem iudicis: ita ut mare & omnia credantur conſumi omnino, dicente Petro: *[2. Petri 3.] Elementa calore ſoluentur, & terra & omnia quæ in ea ſunt opera exurentur.* [C] Ex quibus omnibus corda hominum nimio terrore concutientur, & homines attoniti quaſi fugere uolentes, & propter tenebras horrendas ſe mutuò uidere non ualentes: diſcurrendo ſe inuicem prement, & impingendo comprimentur: vt fiat preſſura gentium, & ruat unus ſuper alium ex concurſu multorum timētium ab aquis abſorberi, & ab igne & tempeſtatibus conſumi: & ſecundum hoc propriè dicitur preſſura, quaſi premens ſuram. Maximè autem huius preſſurę cauſa erit ſonitus maris & fluctuum: quia mare inuſitato modo terribiliter fremet, & littus maris uehementius agitabitur tempeſtate. Tertiò deſcribitur turbatio in creatura *[Hominum turbatio.]* rationabili, id eſt homine, cùm ſubditur: *Areſcentibus*, id eſt, deficientibus, *hominibus*, [D] à uigore ſuæ corporalis uirtutis & colore, in diebus enim illis efficientur homines aridi & ſtupidi & paleſcentes & uelut amentes, & contabeſcēt in ſeipſis: ita ut alter alterum non alloquatur, uel audiat ſeu attendat, *præ timore*, ſcilicet malorum præſentium, *& expectatione* malorū adhuc reſtantium, *quæ* inquam timor & expectatio *ſuperuenient uniuerſo orbi*, quaſi diceret: nec natio nec prouincia excludetur ab his anguſtiis. De his autem ſic dicit Eſaias: *[Eſaia 29.] Eritque repente, & confeſtim uiſitabitur à Domino exercituum in tonitruo, & commotione terræ, & uoce magna turbinis & tempeſtatis & flammæ ignis deuorantis.* Et ſic implebitur quod dicit Dauid de impio. *Quæſiui & non eſt inuentus locus eius*, quaſi diceret: [E] *[Pſal. 36.]* Quæſiui impio locum in mundo, & non inueni. Nā iudicio imminente cœlum tonitruis & fulguribus repellet impium, aer depellet per turbinem, mare per tempeſtatē, terra eum excutiet per commotionē: ut in toto mundo locum non inueniens ſepeliatur in flamma ignis deuorantis in inferno. *[Virtutum cæleſtium motus.]* Quartò ponitur turbatio in creatura intellectuali cùm infertur. Nam uirtutes cœlorum, id eſt, angelicæ poteſtates mouebuntur. Ille autem motus erit multipliciter: quia mouebuntur quodam motu admirationis uidentes inuſitatos effectus accidere præter ordinem naturalem. Item mouebuntur ex diuina uoluntate ad faciendū

miraculoſas tranſmutationes in elementis, ad incutiēdum hominibus terrorem iudicis uenientis. Item mouebuntur ad peccatorum uindictam & ſeparationem, expetendo ab eis ultionem: quia ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminū ignis. Item poſſunt dici moueri ex magno timore, uidebunt enim totum orbem iudicari, & Luciferū qui eorum princeps fuit. Vnde dicit Chryſoſto. *[Chryſoſto. hom. 77. in Matthæū.]* quòd ualde decenter commouebuntur & concutientur uidētes tantam tranſmutationem fieri, & conſeruos ſuos puniri, & orbem terrarum terribili aſſiſtentem iudicio. Eſt autem in angelis timor cuiuſdam reuerentiæ & admirationis reſpectu Dei: quia ſcilicet admirantur Dei maieſtatem eis incomprehenſibilem, & ad modum trementium ſe habebunt. De tali timore dicitur in Iob: *[Iob 26.] Columnæ cœli contremiſcunt & pauent in aduentu eius.* Quid ergo facient uirgulta deſerti, ubi timore concutitur cedrus Libani paradiſi? Vnde non eſt mirum ſi homines qui in natura & ſenſu ſunt terreſtres areſcent: cùm etiam angelicæ poteſtates quæ de ſe ſecuræ ſunt mouebuntur. *[Moraliter.]* Moraliter cœlorum nomine poſſunt intelligi animę ſanctę, in quibus Deus per gratiā cōcipi dignatur & habitare. De quibus dicitur: *[Eſaię 66.] cœlum mihi ſedes eſt.* anima enim iuſti ſedes eſt ſapientię. Huius cœli uirtutes ſunt animæ uires. Sicut autem in aduentu in iudicium uirtutes cœlorum corporalium mouebuntur: ſic in aduentu uerbi æterni in mentem omnes uirtutes & potentiæ animæ mouebuntur ad operationes ſuperexcedētes, ſuperiorque & inferior portio rationis mouebuntur de exercitio bonæ operationis, ad ſtudium orationis & contemplationis. Iudicium diuinum præcedent ſigna & mirabilia, iram Dei in peccatores deſignantia, & ad oſtendendam Dei paratam contra eos uindictam. Et ſicut offenſo Domino turbatur eius familia cōtra offendentes, ſic creatura Dei turbatur contra peccatores. Et ſecundum Bedam: *[Beda in cap. 21. Lucæ.]* Quomodo impulſæ ad caſum arbores fragores motuſque ſui præmittere ſolent indicia, ſic termino mundi appropinquante quaſi pauentia nutant & gemunt elementa & omnis creatura. Et ut dicit Chryſoſtomus, *[Chryſoſto. hom. 48. operis imperfecti.]* ſicut homo cùm moritur patitur phantaſias & turbationes maximas, qui eſt microcoſmus ſiue minor mundus: ſic macrocoſmus ſiue maior mundus deficiens totus conturbabitur. Modum enim deficiēdi in maiori mundo, ex minori oportet accipere. Nota hîc Dominum breuiter quædam tetigiſſe ſigna diē iudicij præcedentia. Dicitur autem in ſcholaſtica hiſtoria quòd Hieronymus, in annalibus libris Hebręorum inuenit ſigna quindecim dierum ante diem iudicij: ſed utrum dies illi continui futuri ſint an interpolati, non expreſſit: hoc autem multam habet dubietatem. Prima die eriget ſe mare quadraginta cubitis ſuper altitudinem montium ſtans in loco ſuo quaſi murus. Secunda, intantū deſcendet ut uix uideri poſſit. Tertia, marinæ beluæ, ſcilicet balenæ & huiuſmodi apparentes ſuper mare dabunt rugitus vſque ad cęlum. Quarta, ardebit mare & aquæ omnes. Quinta, herbæ & arbores dabunt rorem ſanguineum. Sexta, omnia ruent ædificia. Septima, petræ adinuicem collidentur. Octaua, fiet generalis terræmotus. Nona, æquabitur terra. Decima, exibunt homines de cauernis, & exibunt velut amentes, nec mutuo poterunt loqui. Vndecima, ſurgent oſſa mortuorum, & ſtabunt ſuper ſepulchra ſua. Duodecima, cadēt ſtellę de cœlo ſecundū quoſdā quo ad apparentiam. Tertiadecima, morientur homines uiuētes ut cū mortuis reſurgāt.

Quarta-

Quartadecima, ardebit cęlũ & terra .i. ſuperficies aeris & terræ. Quintadecima, fiet cęlũ nouũ & terra noua, & omnes homines reſurgẽt. O cor nequã ſi ad hęc audita non molliris: nec ad pœnitentiam prouocaris, durius es lapide: durius adamãte. Hæc enim ſigna terribilia quæ præcedunt, terribilius iudicium quod ſequitur oſtendunt. Vnde Chryſoſtomus. [*Chryſoſto. hom. 43. in Matthęũ. 1. Cor. 11.*] Terribile eſt illud iudicium, & ineuitabilis eſt pœna, & intolerabile illud tormentum. Si autem uis neq; hîc dare uindictam: decerne de te ipſo, & expete à teipſo noxas. Audi Paulum dicentem: *Quoniam ſi noſmetipſos iudicaremus, non utique iudicaremur*: ſi hoc feceris uiam præuenies, & ad coronam deuenies. Et qualiter expetemus uindictam à nobiſipſis, ait Bernardus: Luge, ingemiſce amarè, humilia teipſum, uitupera te, rememora peccatorum ſecundum ſpeciem. Qui enim facit hoc, ita compungetur ut neque uita dignum ſeipſum eſſe æſtimet: qui autem hoc æſtimat, cera omni mollior erit. Neque igitur parua hæc æſtimes eſſe: ſed congrega omnia, & ſic ut in libro ſcribe. Si enim tu ſcripſeris Deus delebit: ſicut ſi tu nõ ſcripſeris, Deus & inſcribet & uindictam expetet. Multum igitur melius eſt à nobis inſcribi & diuinitus deleri, quàm ecõtrariò nobis obliuione tradẽtibus Deum ea ante oculos noſtros offerre ſecundum diem illam. Vt igitur hoc non fiat, omnia cum diligentia recogitemus: & inueniemus multis noſipſos obnoxios. Qualiter igitur eſt ſaluari ars? Contraria his formata ponẽtes. Attendamus igitur & per omnia vulnera expurgemus: Ita enim poterimus & ignoſcentia delictorum potiri, & promiſsis perfrui bonis. Hæc Bernardus.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi imitari ſigna in ſole, luna, & ſtellis: hoc eſt bonorum operum exempla in te ſole iuſtitię & matre uirgine, & in omnibus ſanctis tuis: ut fiat in terra carnalitatis meæ preſſura gentium, id eſt, motuum incircumciſorum præ confuſione ſonitus confeſſionis & maris contritionis, & fluctuantium, afflictionum, areſcentibus in me humanis concupiſcentijs, præ timore gehennæ & expectatione gloriæ quæ ſuperuenient uniuerſo orbi quando unicuique ſecundum opera ſua dabis: uirtutes etiàm cœlorum ſcilicet potentiæ animæ moueantur de uirtute in uirtutem, ut paratus inueniar in aduentu tuo. Amen.*

De aduentu Chriſti iudicis. Cap. XLIII.

A ET tunc ſcilicet poſt prædicta ſigna per Dominum iacta, *apparebit*, hora qua non putatur, hora enim iudicii ignoratur, *ſignum filij hominis*: ſcilicet ſignũ crucis, *in cœlo*, hoc eſt in aere qui aliquando in ſcriptura cœlum uocatur: ut paſſus in humilitate ignominiam crucis, oſtendat in ſua ueniens maieſtate ſalutarẽ fructum & dignitatem eiuſdem glorioſæ crucis. [*Matt. 24. Luca 21.*] Filium hominis non filium Dei ſe hîc appellat: quia non in forma Dei ſed hominis iudicabit. Secundum Chryſoſtomum: [*Chryſoſto. ho. 77. in Matthęũ.*] Crux apparebit ſole luculentior exiſtens, ut non ſit neceſsitas accuſationis cùm uiderint crucem, ſed per ſe ſine excuſatione condemnabile eorum efficiatur peccatum: quemadmodum ſi quis lapide vul

B neratus, ip ſum oſtendit lapidem, uel ueſtimenta ſanguine madefacta. [*Idem ibidem.*] Et ſecundum eundem Chryſoſto. Non erit crux lignum, in quo ſcilicet paſſus eſt Dominus: ſed lux in modum crucis ſplendidior ſole. Per hoc autem ſignum crucis intelligi poſſunt etiam alia ſigna, & inſtrumenta ſuæ paſſionis & mortis: ut claui, lancea, corona, & flagella: quæ quaſi uexilla, triumphi, & uictoriæ in iudicium deferentur. Quidam autẽ per hoc intelligunt cicatrices ſeu ſtigmata, & teſtimonium paſſionis in carne Ieſu: ut impleatur illud Zachariæ: [*Zacha. 12.*] *Videbunt in quem transfixerunt*. Vnde Hieronymus: [*Hierony. in c. 24. Mat.*] Signum autem hîc crucis intelligamus, ut Iudęi uideant in quem compunxerunt: aut vexillum fidei vi

C ctoris triumphantis ſecundum Chryſoſtomũ: [*Chryſoſto. hom. 77. in Matth.*] Quẽadmodum ingrediente rege in ciuitatem, exercitus antecedit, qui ſigna atque uexilla regalia præferens annunciat regis introitum: ita Domino deſcendente de cœlis, præcedet exercitus angelorum & archangelorum, qui ſignum crucis ut triumphale uexillũ pręferentes, diuinum regis cœleſtis ingreſſum terris trementibus nunciabunt. *Et tunc*, ſcilicet cùm triumphale uexillũ uidebunt, *plangent ſe*, inconſolabiliter, ſerò accuſante conſcientia, *omnes tribus terræ*: id eſt, aliqui de omnibus tribubus, & nationibus: ſcilicet mali uel omnes tribus terræ, id eſt, omnes homines terreni & iniqui, qui terrena dilexerũt, & ea Deo propoſuerunt: qui cum terrena uoluntate deceſſe-

D runt, quibus grauis & triſtabilis erit aduentus iudicis quem terrenis poſtpoſuerunt. Et rectè dicit, tribus terræ: quia, ut dicit Hieronymus, [*Hierony. in cap. 24. Matthæi.*] hi plangent qui municipatum non habent in cœlis: ſed ſcripti ſunt in terra. Vbi Chryſoſtomus: [*Chryſoſto. hom 77. in Matthęũ.*] Plangent Iudæi, plangent gẽtiles, plangent Chriſtiani, qui magis dilexerunt mundum quàm Chriſtum. Non ſic tribus Domini. [*Pſal 121. Planctus terrena amantium.*] *Illuc enim aſcenderunt tribus tribus Domini, ad confitendum nomini Domini. Plangent autem ſe*, id eſt, ſuam culpam quam commiſerunt, ſuam ſtultitiam quam non correxerunt, ſuam gloriam quam amiſerunt, ſuam pęnã quam incurrerunt. Et iterum: *Tunc plangent ſe omnes tribus terræ*, qui magis dilexerunt mundum quàm

E Chriſtum, cùm audierint eum hæc uerba dicentem ad ſe: Ego propter vos homo factus ſum, propter vos alligatus, & deluſus, & cæſus, & crucifixus, ubi eſt tantarum iniuriarum mearum fructus? Ecce præmium ſanguinis mei quod dedi pro redemptione animarũ ueſtrarum: ubi eſt ſeruitus ueſtra quã mihi pro precio ſanguinis mei debetis? Ego ſuper gloriam meam uos habui cùm eſſem Deus apparens homo, & uiliorem me omnibus rebus ueſtris feciſtis. Nam omnem rem uiliſſimam terræ amplius dilexiſtis, quàm iuſtitiam meam, & fidem. *Tunc plangent ſe omnes tribus terræ*: quia nec reſiſtendi uirtus eſt contra eum, nec fugiendi facultas ante faciem eius, nec pęnitendi locus: ex angu-

ex anguſtia enim omnium rerum nihil eis remanet præter luctus. Meritò plangent ſe: quia tunc neque pecuniæ diuitibus proſunt ad eleemoſynam faciendã, neque parentes iuſti pro filiis intercedente, neque ipſis angeli pro hominibus, ſicut ſolebant, *facere uerbũ*: quia non recipit natura iudicij miſericordiam, ſicut nec tempus miſericordiæ iudicium, dicente propheta: *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*: miſericordiam in priori aduentu, iudicium in ſecundo Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Effrem: Vtique ſi ſciremus quid immineat uel incumbat, ò fratres iugiter plangeremus Deum obſecrantes. Si enim omnis creatura contremiſcet, & ipſa agmina ſanctorum angelorum expaueſcent in aduentu eius: quid tunc dicemus ſi hoc paruo tempore negligenter ac ſegniter vixerimus? Ipſe namque pro hac negligentia noſtra rationem à nobis exquiret, ac dicet propter uos incarnatus ſum: & in terris palam cõuerſatus: propter uos flagellatus ſum, conſputus, palmis cæſus, crucifixus, aceto potatus paradiſum uobis aperui, regnum cęlorum uobis obtuli, ſpiritum ſanctum uobis miſi, quid ultrà debui uobis facere, & non feci? humilem uoluntatem ueſtram ſolummodo quæſiui, non uos coegi: ne cauſa ueſtræ ſalutis, eſſet occaſio neceſſitatis. Dicite mihi peccatores, ſecundum carnem paſſibiles, ac mortales, quid paſſi eſtis propter me dominatorem ueſtrũ, qui etiam impaſſibilis pro uobis paſſus ſum? Hæc Effrem. Et tunc uidebunt oculis corporalibus, tam fideles quam infideles, filium hominis in ſpecie humana: quia in forma hominis iudicabit Vnde Auguſt. Viſio quippe filii hominis exhibetur & malis: nam uiſio formæ Dei non niſi mundis corde: quoniam ipſi Deum uidebunt. Et quia filium Dei ſecundum id quòd in forma Dei æqualis eſt patri, uidere iniqui non poſſunt: oportet autem ut iudicem uiuorum & mortuorum coram quo iudicabuntur, & iuſti uideant & iniqui: ideo oportebat ut filius hominis acciperet iudiciariam poteſtatem. Vnde & Beda: Ea forma electis apparebit, qua in mõte apparuit: reprobis uerò in ea forma, qua in cruce pependit. Videbũt, inquam, cum uenientem ad iudicium in nubibus cœli, ſicut in nube aſcendit, ſcilicet in aere ſuper locum unde aſcendit. Vnde Chryſoſto. Quia enim ſicut in actibus apoſtolorum legitur: *Nubes ſuſcepit illum ab oculis eorum*: & illic dictum eſt ab angelis: ſic ueniet quemadmodum uidiſtis eum aſcendentem in cœlũ: meritò credendus eſt, non ſolum in eodem corpore quo aſcendit, uerumetiam in nube uenturus. Vnde & Orige. Sicut eo aſcendente in cœlum nubes eum tulit, propter honorem aſcendentis: ita eum deferet ad iudicium: ueniet autem cum poteſtate magna. Primus enim Chriſti aduentus, fuit in oſtenſionem infirmitatis. Secundus erit in oſtenſionem poteſtatis, & maieſtate, id eſt, gloria: tunc enim totus Chriſtus cũ membris glorioſus apparebit, indutus lumine ſicut ueſtimento: ueniet inquam cum uirtute multa & poteſtate contra inimicos, ad puniendum & deprimendum eos: ac gloria magna & maieſtate, propter bonos ad præmiandum & glorificandum ipſos, ut qui in primo aduentu uenit ut ſeruus cum infirmitate & humilitate: in ſecundo ueniet ut Dominus cum fortitudine & regia maieſtate. Vnde Cyrillus: Primam enim apparitionem proſecutus eſt cum infirmitate & humilitate noſtra: ſed ſecundam celebrabit cum propria poteſtate & maieſtate. Vbi & Gregorius: In poteſtate & maieſtate viſuri ſunt quem in humilitate poſitum audire noluerunt: ut uirtutẽ eius tanto tũc

Planctus iuſti ratio.
Pſal. 100.
Beneficiorũ Dei exprobratio.
Auguſti. lib. 1. de trinitate cap. 13.
Beda in c. 21. Luca.
Act. 1.
Origenes tracta. 30. in Matth.
Aduentus terribilia.
Gregorius hom. 1. in euangelia.

A

diſtrictius ſentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant. Vbi & Chryſoſto. Si quando rex terrenus proceſſum aliquem, aut expeditionem mandat in populo: dignitates omnes mouentur, & exercitus excitatus tota ciuitas feruet: quanto magis rege cœleſti exurgente iudicare uiuos & mortuos, uirtutes angelicæ commouebuntur: terribiles miniſtri terribiliorem Dominum præcedentes. Ante ipſum pro candelabris fulgura uiua præcedent, & pro tubis horrenda tonitrua uociferabũt. Qualis rex, talis eſt præparatio regis. Hæc Chryſoſtomus. Filius ergo hominis in iudicio apparebit: quia dignum eſt ut ipſe filius Dei, qui in forma hominis iniuſtè iudicatus eſt in eadem forma hominis in iudicio iuſtè

B

iudicet. Et in carne eius uidebuntur cicatrices vulnerum, ut uideant reprobi in quem pupugerunt. Vnde Chryſoſto. Vulnera ſeruauit, ut in die iudicij proficiant ad teſtimonium paſſionis cõtra Iudęos, & omnes qui denegantes filium Dei crucifixum in corpore iudaizant. Et tunc uiui rapientur aliqui, cùm Dominus ueniet, ut dicatur iudicare uiuos & mortuos: ac iudex uiuorum & mortuorum: Et ſecundum Auguſtinum: Illic tunc morientur, & in momento reſuſcitabuntur, quia *ſtatutum eſt hominibus ſemel mori*. Et ſecundum Apoſtolum: *omnes reſurgemus, & ergo omnes moriemur*. Vt enim ait Auguſtinus. Erit reſurrectio mortuorum omnium hominum, ſed una & in ſi

C

mul: non prima iuſtorum, & peccatorum ſecunda. Et tunc, ſcilicet ante reſurrectionem communem mittet angelos ſuos cum tuba & uoce magna: id eſt tam aperta & tam intenſa uoce, quæ à mortuis audiatur ubique. Vnde Remigius: Hæc autem tuba non reuera corporea eſt intelligenda, ſed angelica uox; quæ adeo magna erit, ut ad clamorem illius omnes mortui de terræ puluere conſurgãt. Vel tuba, eſt poteſtas ſuſcitandi mortuos: & uox, eſt uox Chriſti uocantis mortuos ad iudicium, ex cuius virtute ſuſcitabuntur, & ut in iudicio ſint omnes. Vbi Chryſoſtomus: Verè magna uox tubæ terribilis, cui omnia obaudiunt elementa: quæ petras ſcindit, inferos aperit, clauſuras tenebrarũ pertranſit, portas æreas conterit, uectes ada

D

mantinos confringit, uincula mortis dirumpit, & de profundo abyſſi animas liberatas corporibus aſſignat. Hæc omnia citius conſummat in opere, quàm ſagitta tranſit in aere: dicẽte Apoſtolo: *In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti*. In illa uoce puluis iam diſſolutus corporum mortuorum in noua membra conſtringitur In illa uoce quaſi vna perſona obnoxia totum mare diſcutitur, ut ſi quid apud ſe retinet de humanis oſſibus, ſine contradictione reſtituat Hæc Chryſoſtomus. Et congregabũt angeli ad iudicium electos ſpecialiter ab uniuerſis regionibus & locis, in quibus putrefactione reſoluti ſunt ut triticum uentilatum de

E

area totius terræ & orbis: qui ſpecialiter adducentur miniſterio angelorum, quia erunt conciues eorum. Et non ſolum congregabunt electos, quorum corpora leuia: ſed etiam reprobos, qui corpora ponderoſa habebunt: & ideo ſicut angelus Abacuch, ſic eos portabunt. Sed electos congregabunt ad gloriam, reprobos ad damnationem. Et electi occurrent Domino ad iudicium uenienti: Reprobi uerò uenient, ſed in magna diſtantia. Vt ait Remigius. Et ſecundum Chryſoſtomum, Primò reſurgent & reſuſcitatos angeli congregabunt, congregatos autẽ rapient nubes, & hæc omnia in inſtanti momento fient. In ualle autem Ioſaphat, ſcilicet in aere iudicabitur omnis ho-

mo: quia

Chryſoſto. hom. 49. operis imperfecti.
Chryſoſto. ho 49. operis imperf.
Auguſti. lib. 20. de ciuitate cap. 21.
Hebr. 9.
1. Cor. 15.
Tuba prænia.
Chryſoſto. hom. 49. operis imperfecti.
1. Cor. 15.
Congregatio corporũ.
Danie. 14.
Chryſoſto. hom 77. in Matthæũ.
Iudicij locus.
1. Cor. 15.
Idem ibidem.

Iudicij recordatio. Chryſoſtomus habet ſimile quid piam hom. 2 in 2. Theſſal.

mo: quia iudicij diſcrimen erit in aere, dicente Apoſtolo: Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera. De hac die ſic dicit Chryſoſtomus. Heu mihi de illa die terribili, cùm deceret nos lætari, cùm hæc audiamus, ſed dolemus & triſtes ſumus. Qualibus ergo uidemus Chriſtum oculis? Si enim patrem aliquis, non utique ferret uidere, conſcius ſibiipſi peccati in ipſum patrem infinitè manſuetum: qualiter reſpiciemus eum tunc, qualiter ſuſtinebimus? Etenim repręſentabuntur tribunali Chriſti, & omniũ diligens erit inueſtigatio. Hæc Chryſoſtomus. In omni autem tentatione multum ualet illam diem reſurrectionis & iudicii, & nobis & aliis ad mentem reuocare, quia hoc præcipuè conſueuit animam curare. Vnde Chryſoſtomus. Si auari eſſe uoluerimus, & ſi rapere, & ſi inconueniens quid agere: confeſtim diẽ illam in mẽtem mittamus, & iudicium ſubſcribamus, & omni freno uehementius detinebit inconuenientem impetum hęc cogitatio, & dicamus ad noſipſos: reſurrectio eſt, & iudicium nos expectat terribile. Et ſi uiderimus aliquem elatum, & in pręſentibus bonis inflammatũ, idem ſemper dicamus, oſtendentes quoniam omnia hîc manent. Et ſi alium dolentem uiderimus & contriſtantem, & ad illum idem loquamur: oſtendentes quoniam finem habebunt triſtia. Et ſi pigritantem & diſſolutum, rurſus idem ſuperincantemus: oſtendentes ei quoniam neceſſe eſt pigritiæ noxas dare. Sufficiens eſt hoc uerbum omni ferramento, magis noſtram curare animam. Etenim eſt reſurrectio præ oſtiis non longè, neque procul: adhuc autem parum quantulumcunque qui uenit, ueniet & non tardabit, & omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, & bonos & malos: hos quidem, ut ante omnes uerecundentur: eos uerò, ut ante omnes clariores efficiantur: hæc igitur ſecundum unamquãque ſubſcribamus nobis diem. Si hæc ſemper reuoluimus, nulla ſolicitudo præſentium nos mordere poterit: rerum etenim quæ uidentur temporanea, ea uerò quæ non uidentur non temporanea ſunt. Continuè igitur & ad ipſos loquamur, & adinuicem reſurrectio eſt & iudicium, & noxę eorum quę geſta ſunt. Et ne irritemus Deum, ſed audiamus eum dicentem. *Timete eum qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam*: ut propter timorem facti molliores, & à perditione hac eruti digni efficiamur regno cœlorum. Hæc Chryſoſtomus.

Matth. 10.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui ad iudicandum cum poteſtate & maieſtate magna es uenturus: angelis ſignum glorioſæ crucis tanquam uexillum triumphale præferentibus, tu animam meam huius ſanctiſſimæ crucis impreſſione conſigna: tu me huius uirtute purifica: & per hanc me totum ſic uendica tibi, ut nihil aduerſarij ualeant in me reperire: quatenus te ad iudicium ueniente ego hoc uenerabili inueniar ſignatus ſtigmate, ut tibi crucifixo configuratus in pœna conſors fieri merear, & tui reſurgentis in gloria.*

A *De electorum conſolatione ex appropinquante redemptione, & de ſimilitudine ficulneæ.*
Caput XLIIII.

B

DEINDE poſt præmiſſa contra reprobos dicta, mox ad electorum conſolationẽ Dominus conuertit uerba, quia dies iudicij licet in reprobis ſit terribilis: tamen electis debet eſſe conſolabilis: tunc enim ad gloriam
C transferentur optatàm. Vnde hortatur eos, dicens: *His autem*, ſcilicet ſignis prædictis, *fieri incipientibus*, & apparentibus, ſcilicet cùm plagæ mundi creſcent: cùm terror iudicij commotis uirtutibus oſtendetur, cùm peccatores tabeſcent præ timore & expectatione malorum: uos electi, *reſpicite* per fidem, id eſt diligenter attendite, & mentis oculos aperite credendo & nullatenus dubitando, *& leuate* per ſpem, *capita ueſtra*, id eſt mentes ueſtras à terrenis ad cœleſtia expectatione gaudioſa erigite, & corda ueſtra exhilarate, ac gaudete cum lætitia qui in triſtitia fuiſtis: quoniã poſt tribulationem horum dierum, poſt preſſuras & terrores malorum appropinquat redemptio ueſtrà plena & perfecta, quam expectatis: quia dum finitur
D mundus, cuius amici non eſtis: propè eſt redemptio quam quæſiſtis: redemptio inquam ueſtra, id eſt ſanctorum: ſed econtrariò appropinquabit perditio malorum. Hæc autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio: tunc enim ab omnibus ſeruitutibus, ſcilicet peccatorum alligatione, fomitis infectione, ſenſuum illectione, paſsionum infeſtatione, dæmonum tentatione, malorum hominum perſecutione, neceſſariorum ſolicitudine, & ab omnibus huiuſmodi erimus liberi, quando ponemur in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hęc enim redemptio non eſt aliud, niſi perfecta libertas animæ & corporis, ut tunc iuſti dicere poſſint Chriſto illud Apoca. *Occiſus es & rede*
E *miſti nos Deo noſtro in ſanguine tuo, & feciſti nos Deo noſtro regnum*. Hoc quippe ad conſolationem electorũ cedit, quòd uideant Chriſtum uenire, ut eis præmia largiatur quæ ſuis promiſit. Sed uæ uobis ambitioſis, qui primas cathedras diligitis: ſcilicet qui ad dignitates diligitis accedere, uel in ipſis dignitatibus diligitis perſeuerare: quia tunc non erit uobis pars neque ſors in ſermone iſto, nec cum electis cõſolatio: nam Chriſtum iudicem uenientem non libenter nec gaudenter uidebitis qui nunc præeſſe & iudices eſſe diligitis. Quod bene Gregorius in Moralibus atteſtatur dicens: Nam cui eſſe nunc iudicem libet, huic uidere tunc iudicem non libet. Non dicit qui iudex eſt: ſed cui

Luca 21. Matt. 24. Mar. 13.

Roma. 8.

Apoc. 5.

cui eſſe iudicem libet, animum uidelicet non gradum redarguens, & ad uoluntatem nō ad factum uituperationem referens. Quis autem cogitare uel dicere ualeat, quæ tunc lætitia bonis, & quæ tunc triſtitia malis erit? Vnde Grego. Qui Deum diligunt, ex mundi fine gaudere atque hilareſcere iubetur, quia uidelicet eū quem amant mox inueniunt dum tranſit is quem nō amauerūt. Abſit.n. ut fidelis quiſque qui Deū uidere deſiderat de mūdi percusſionibus lugeat: quē finiri eiſdē percusſionibus ſuis nō ignorat. Scriptū namq; eſt. *Quicunq; uoluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei cōſtituetur.* Qui ergo appropinquāte mūdi fine nō gaudet, amicū ſe illius eſſe teſtatur, ac ꝑ hoc inimicus Dei eſſe conuincitur. Ex mundi enim deſtructione lugere eorum eſt, qui radicem cordis in eius amore plantauerunt, qui ſequentem uitam non quęrunt. Hæc Gregorius. Dicit autem hæc ad diſcipulos, non tanquam ad eos qui durare deberent in uita iſta uſque ad mundi terminum: ſed quaſi unō corpore exiſtente ipſis & nobis & poſteris uſque ad conſummationem mundi credituris in Chriſtum. Quamuis ergo diem illam nemo ſciat: proximam tamen eſſe dubitare non poterit, poſtquam tanta & talia ſigna fieri incipient. Cuius rei gratia ſubdit parabolam, id eſt ſimilitudinem ad propoſitum congruam, de ficulnea & alijs arboribus. Sicut enī ex pullulatione & fructu foliorum & florum in arbore prope eſſe æſtas agnoſcitur: ita ex ruina mundi quæ fructus eius eſt, & ſignis prædictis, propè eſſe cognoſcitur aduentus iudicis, & regnum Dei quæ æſtas erit iuſtis ex hyeme, & peccatoribus hyems ex ęſtate. Secundum Chryſoſtomum: Plus de ficu quàm de alia arbore ſimilitudinem ponit, quia penè poſt omnes arbores uernat, & ſic magis è uicino æſtatem nunciat. Vel ſimilitudinem à ficu ſumit, quia illa ſi mala eſt, mala eſt valde: & ſi bona eſt, bona eſt ualde: ſic iudiciū ualde malū eſt malis, & valde bonū eſt iuſtis. Vel quia dulcedo ficus dulcedinem futurorum ſignificat gaudiorum. Hac ſimilitudine (ſecundum Gregorium) deſpiciendus mundus oſtenditur, cuius fructus ruina eſt, quia ad hoc creſcit ut cadat, ad hoc germinat ut quæcunque germinauerit cladibus conſumat. Moraliter homo arboribus in hoc asſimilatur, quia ſicut arbores poſt hyemem fructificant, & æſtate fructus colligitur: ſic homo poſt tribulationem fructum habet, qui per tolerantiam pasſionum acquiritur, & hic fructus in æſtate claritatis æternæ colligitur. Et conuenienter regnum Dei comparatur æſtati. Primò quia ęſtas eſt tempus lucidum, ſic regnum cœlorum. Secundò quia æſtas eſt tempus fructiferum, ſic in regno cœlorum. Tertiò quia æſtas eſt tempus iocundum: ſic regnum cœlorum. Quartò quia eſt tempus tranquillum: ſic in regno Dei ceſſabit nubilum tribulationum. Et confirmans præmiſſa aſſertione certificatoria ſubiungit: *amen*, id eſt uerè *dico uobis: quia nō præteribit generatio hæc*, id eſt non deficiet hæc ſexta ętas omnium hominum malorum & bonorum, hoc eſt genus humanum: uel ſpecialiter generatio hæc ſcilicet Iudæorum, quæ non deficiet ex toto, quia poteſt opprimi & diſpergi, non tamen deſtrui & annihilari ob memoriā crucifixi: uel generationem Chriſtianorum dicit eccleſiam, uolens diſcipulos conſolari, ne crederent quod in illis temporibus fides deficeret, *donec omnia*, quæ circa Chri-

Idem in ſecundū Pſalmum pœnitentialem. *Iacob. 4.* *Ficulnea ſimilitudo.* *Chryſoſto. hom. 78. in Matth.* *Gregorius hom. 1. in euangelia.* *Moraliter.*

A ſti aduentum prædicta ſunt *fiant* & fuerint cōſummata. Vel ſecundum Chryſoſtomum: donec impleatur omne myſterium uocationis ſanctorum: quia quantumcunque fideles opprimantur tempore Antichriſti: tamen aliqui permanebunt in fide ſtabiles uſque ad finem mundi, ubi de prædicta die aduentus Domini nos quaſi præmonendo, ſic dicit Gregorius: Illum ergo diem fratres charisſimi ante oculos ponite, & quicquid modo graue crediturin eius comparatione leuigatur. Illum diem tota intentione cogitate: uitam corrigite: mores mutate: mala tentantia reſiſtendo uincite: perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tanto ſecuriores quandoque ui

B debitis: quanto nunc diſtrictionem illius timendo præuenitis. Hæc Gregorius. Et addit quandā proteſtationem ad aſſertionem præmiſſorum, dicens: *Cœlum*, ſcilicet non æthereum, ſydereum: ſed aereum, à quo & aues cœli & nubila cœli cognominantur: hoc eſt inania hæc & nubiloſa uentoſi aeris ſpatia, *& terra tranſibunt*, id eſt, ſuo modo mutabuntur: ſcilicet quo ad mutationem qualitatis, & eius quam nunc habent imaginis: non quo ad deſtructionem ſubſtantię, ſecundum quam ſubſiſtent ſine fine: quia quo ad qualitatem in melius cōmutabuntur, & forma priori depoſita innouabuntur: ut dicatur cœlum nouum, & terra noua: præ-

C terit enim huius mundi figura: ſed quo ad ſubſtātiam & eſſentiam ſemper manebunt immobilia. *Verba autem mea* fundamentum æternæ ueritatis habentia, hoc eſt uerborum ſententiæ *non tranſibunt*, ſine effectu impletionis: ſed ſicut dicuntur, ſic ſine ulla diminutione implebuntur. Ac ſi diceret: Ecce quanta eſt ſtabilitas verborum meorum, quia facilius eſt ea quæ uidentur eſſe ualde ſtabilia & durabilia deſtrui, quàm uerborum meorum quæ uidentur per prolationem tranſire aliquod decidere. Facilius eſt quòd tota natura ſubuertatur: quā quòd intellectus uerborum meorum, effectu non compleatur. Plus enim repugnat diuinæ ueritati à ueritate uerba ſua deficere, quàm quodcunque

D creatum in nihilum redigi. Auguſtinus diſtinguit triplex cœlum. Primum aereum, in quo aues uolitant. Secundum æthereum in quo ſydera ſtāt. Tertium empyreum, in quo Deus & ſancti habitant. Primum tranſibit, non quidem ſecundum ſubſtātiam, ſed ſecundum qualitatem: quia innouabitur & deputabitur per ignem. Secundum etiam tranſibit, quia à motu ceſſabit, & habebit claritatē quam habet ſol: & ſoli dabitur alia claritas, & lunæ ſimiliter. Ceſſabit ergo motus cœli & tranſmutatio in elementis, quia iſta ad complendum numerum electorum ſunt ordinata: & ideo iſto completo in iudicio ceſſabunt, ſicut ad quæ ſunt ad finem habito fine ceſſābūt. Moraliter circa hoc nota quòd

E quia mundus iſte quantum ad omne ſui appetibile tranſit, quia ſecundum Ioannem, *mundus tranſit & concupiſcentia eius*: hinc eſt quòd quicūque his mundanis adhæret, ille eſt in continuo tranſitu cū ipſo mundo. Et pręcipuè triplicem facit tranſitum miſerabilem. Primò à culpa in culpam. Secundò de culpa in pœnam. Tertiò de pœna in pœnam. Boni autem fugientes mundum & ea quę in mundo ſunt, faciunt triplicem tranſitum commendabilem. Primò quidem tranſeunt à culpa ad pœnitentiam. Secundò à pœnitentia ad ſapientiam. Tertiò à ſapientia ad uitam æternam. Qui hunc triplicem

Chryſoſto. hom. 78. in Matthæū. *Gregorius hom. 1. in euangelia. Dies iudicij.* *Cœlum aereum.* *1. Cor. 7.* *Verborum Dei ſtabilitas.* *Auguſti. de cognitione uera uita c. 43.* *Cœlum triplex. Cœlorum tranſitus. Motus cœli ceſſatio.* *Moraliter.* *1. Ioan. 2. Tranſitus mundanorū, & deuotorum.*

cem

plicem facit tranſitum, ille eſt uerus Hebræus: & hic celebrat uerum Paſcha uel Phaſe, quod eſt tranſitus Domini. Moraliter etiam nota quòd ſicut tranſitus cęli & terræ corporalis ponitur in argumentum aduentus Chriſti in iudicium, ſic tranſitus cœli & terræ ſpiritualis eſt argumentum aduentus uerbi æterni in mētem. Vnde ſciendum quòd per cœlum & terrā, quæ ſunt extrema mundi corpora, poſſunt intelligi anima rationalis & corpus quę ſunt duo extrema: ſcilicet ſpiritualis & corporalis natura. Igitur adueniente uerbo æterno in mentem, *cœlum & terra tranſibunt*, id eſt ultrà ibunt, quia ſcilicet extra uel ſupra communem hominum ſtatum eleuabuntur & innouabūtur: hoc enim efficit eius aduentus in nobis quod innouabimur, tā ſecundum animā, quàm ſecundum corpus: ut exuentes ueterē hominē cum actibus ſuis, induamus nouū hominē, qui ſecundū Deū creatus eſt.

Ad Ephe. 4.

Renouabitur autē homo ſecundū animam per reformationē imaginis deformatæ uetuſtate defectuum culpabilium, ad quam reformationem imaginis deformatæ anima peruenit triplici tranſitu.

Animę tranſitus.

Nam primò tranſibit ab obliuione memoriæ, ad acquirendā uerbi æterni præſentiam per iugem memoriæ recordationem. Secundò tranſibit ab obfuſcatione intelligentiæ, ad contemplandam ſapientiam per luculentā intelligentiæ perſcrutationem. Tertiò tranſibit à torpore ignauiæ, ad deguſtandam eccleſiæ dulcedinis affluentiā per ardentem amoris inhæſionem. Secūdum corpus etiam homo innouabitur triplici tranſitu.

Corporis tranſitus.

Primò corpus tranſibit à carnalium oblectatione ad ſenſualitatis debitam ſuppreſsionem: ut uidelicet corpus quantum ad appetitum animalem & ſenſitiuum, ſit ſubiectum imperio rationis. Secundò tranſibit à ſenſibiliū diuagatione ad ſimilium corporalium & ſpecierum imaginabiliū quietationem. Tertiò tranſibit à paſsionum moleſtatione ad pœnalitatum & afflictionum æquanimem tolerationem. Igitur quando ſic cœlum & terra in nobis tranſierunt, certiſsimum argumentum eſt quòd uerbum æternum nullatenus nos tranſiuit, ſed amoroſe in mentem noſtram declinauit. In quocunque enim homine cœlum & terra, id eſt, anima & corpus tranſierint per gratiæ innouationem, illum uerbum æternum non tranſibit: imò ad Deum uenit per mentalem eius conceptionem. Et quia ad pręcauendum tanta mala ſuprà tacta, neceſſaria eſt digna præparatio: ideo generalem ſubdit admonitionē, dicens. *Attendite uobis*, id eſt diligenter cauete, *ne grauentur corda ueſtra*, id eſt deorſum premātur ad uitia: ita quòd leuare nō poſsitis capita ueſtra in crapula & ebrietate & curis huius uitæ, id eſt ex ſuperfluitate cibi & potus, & ſuperflua terrenorum ſolicitudine. Crapula enim ſenſum ligat, cura ſecularis ſenſum diſtrahit & ſuffocat: *& ſuperueniat in uos* repentina dies illa ſcilicet iudicij, *& repentinus interitus* uos auferat neſcientes: & ideo hæc uitanda ſunt & cauenda. *Tanquam laqueus enim*, ſcilicet inſperatus, qui euadi nullo

Laqueus peccatoris.

modo poterit, & perpetuo retinens quod ſemel ceperit, *ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ*, id eſt qui delectabiliter & per amorē quieſcunt in terrenis, & huiuſmodi illecebris. Peccator enim primò capitur laqueo culpæ, ſed tādem capietur laqueo pœnæ. Sancti quidem tranſeūt ſuper terram, tanquā hoſpites & peregrini: ſed mali ſedent & quieſcunt in terra, tāquam ciues & domeſtici. Vnde Theophilus: Capiet enim dies illa ſedentes in ſuperficie, quaſi impremeditatos & inertes. Quodquot verò ſunt ſolertes & agiles ad bonum, non ſedentes & ocíantes in terre-

A nis, ſed ſurgentes ab eis, ſibi dicentes: ſurge, uade, quoniam non eſt hîc tibi requies: talibus non eſt illa dies ut laqueus & diſcrimen: ſed ut dies feſtiuus. Vnde Beda: O ſtultam pręſumptionem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, & crapulæ, nec ipſo iudice conteſtante pręuideat, ſed edictum regis æterni in more ſerui nequam, poſtquā didicerit ſpernat.

Beda 7 cap. 21. Lucæ.

Credendū Deo ut medico.

Et certè ſi quis nobis peritus ac ſapiens medicus præciperet, attendite, inquiens, vobis ne quis, verbi gratia de illius herbæ ſucco auidius ſumat: quod ſi fecerit, repētinus ei ſuperueniet interitus: quāto quiſque ſtudio pręmonentis medici mandata ſeruaret, ne uidelicet uetitum guſtando periret: ac nunc animarū ſimul & corporum ſaluator, ac Dominus iubet ebrie-
B tatis herbam & crapulæ uitandam: nec non & curarū ſecularium ſolicitudines, ut mortiferos ſuccos eſſe cauendas: & quanti tamen noſtrum his non ſolum ſauciari, ſed etiam conſumi non timent? Nulla credo alia cauſa, niſi quia fidem quā medici prębent dictis, Deo præbere contemnunt. Si enim credidiſſent, credendo utique timerent: timendo autem imminens periculū cauerent. Vnde & Chryſoſtomus.

Chryſoſt. ſermone de ieiunio.

Si dixero tibi abſtine te à delitiis, & ieiuna: non facis, quia non credis. Si ęgrotāti tibi medicus dixerit, abſtine te ab hoc, obaudis: quia credis te ſaluandum ſi ſeruaueris. Et frequenter illud amas quod manducare uetaris, & uincis deſiderium uentris, propter deſiderium ſanitatis. Multo
C magis ieiunare poteras, ſi crederes iocunditatem illā futuram. Hæc Chryſoſtomus. Maior inſania non poteſt eſſe, quàm mortē animæ nō formidare. Quia (ut ait Chryſoſt. Quanto precioſior eſt anima quàm corpus, tāto miſerabilior perditio animarum quàm corporū. Deinde monet omnes, dicens: Vigilate itaque omni tempore, non uigilia ſenſus: quia nullus poſſet hoc ſuſtinere, ſed uigilia intellectus, de qua in cāticis dicitur: *Ego dormio, & cor meum uigilat*: & omni tēpore orantes, non quòd oratio ſit ſemper cōtinua, quia oportet eam ſæpe interrumpi ſomno, & aliis neceſsitatibus corporis: ſed continuitas intelligitur quòd nō interueniat mortale peccatum impediens ipſius effectum & opus bonū: & ideo ſubditur ut digni habea-

Cant. 5. a
1. Theſ. 5. c

D mini fugere, id eſt cauere ſalubriter omnia iſta quæ uentura ſunt, & ſtare ſecuri in iudicio ante filium hominis, ſedentis ſcilicet ad iudicandum: id eſt, coram Chriſto in forma humana iudicante, quia illi qui tūc inuenientur ſine peccato mortali, erunt ſalui: ut dicit gloſa. Hæc eſt ſumma beatitudinis: ſcilicet in præſentia iudicis ſecurum conſiſtere. Mali autem cadent ante eum ita quòd amplius non reſurgent: quia pœnam quālibet mallent ſuſtinere, quàm ipſum uidere. Vbi Auguſt. Hęc intelligitur illa fuga, quæ non debet fieri in hyeme, uel in ſabbato. Ad hyemem pertinent curę huius uitæ, quæ triſtes ſunt uelut hyems: ad ſabbatū uero crapula & ebrietas, quæ carnali lętitia, luxuriaq;

Auguſti. lib. 2. de cō ſenſu euāg. cap. 77.

E cor ſubmergit atque obruit, quod malum ſabbati nomine ſignatur: quia illo die Iudæi delitijs affluunt, dū ſpirituale ſabbatum ignorant. Et ſecundum Hierony. Omni tempore opus eſt uigilia mentis ante mortem corporis, ut in præſentia ſummi iudicis conſiſtamus. Hoc enim eſt noſtra beatitudo. Vbi Beda: Qui ante filium hominis ſtare: eique (iuxta Apocalyp. Ioannis) die noctuque in templo eius ſeruire deſiderat, nec ab eius aſpectibus in ignem æternum maledictus abiici: non ſolū ab illecebris ſecularibus caſtigari, ſed & orare & uigilare, & hoc non quibuſdam diebus, ſed omni tempore facere debet. Iuxta quod Pſalm. ait: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo:*

Hierony. in cap. 13. Marci.
Beda in c. 21. Lucæ.
Pſal. 33. a

meo:ſic nāque merebitur habitare in domo Dñi,& in ſeculū ſeculi laudare illum. Hæc Beda. Cur autē monuit ut uigilemus & ſolliciti ſimus, declarat protinus cùm ſubdit: Neſcitis enim quando tempus ſit: ſcilicet iudicij, ſiue mortis propriæ. Et quia dixerat Dominus aduentum, & regnum ſuum propè eſſe: ne diſcipuli æſtimarent quòd ex ſignis prædictis poſſet dies & hora ſciri, determinatè ſubiungit: De die autem illa & hora, ſcilicet quando ad iudicium ueniet, nemo in eccleſia, id eſt, nullus hominum ſcit determinatè, neque angeli cœlorum ſciunt: quia non eſt de pertinē tibus ad beatitudinem: neque filius ſcit, niſi ſolus pater. Secundum plures doctores intelligendum eſt quod homo, uel angelus, nec ſibi, nec aliis ſcit diem iudicij, ſed filius in patre ſcit, ſibi quanuis aliis neſciat, id eſt nullum ſcire faciat. Pater autē ſolus ſcire dicitur, quia ſolus facit filium ſcire. Nota quidem eſt hæc regula loquendi, ut ibi: Tentat uos deus ut ſciat: id eſt ſcire uos faciat, ſi diligitis deum. Et ibi: Nūc cognoui quoniam times deum, id eſt nunc feci ut cognoſceres. Vt enim dicitur dies lætus quia lætos facit: & frigus pigrum, quia pigros reddit ſic dicitur filius neſcire, uel ſcire nobis quibus miſſus eſt, quæ ſcire uel neſcire nos facit: ſcit itaque in ſe, & ſibi non nobis. Vnde per hoc quod dicitur: Niſi ſolus pater, à quo fons omnis cognitionis eſt, non excluditur filius, uel ſpiritus ſanctus qui in eodem fonte habitant, ſed magis includū tur, quia una eſt trium perſonarū notitia. Sicut ergo principium mundi à ſolo deo fuit præcognitum, quia mundus immediatè ab ipſo factus eſt: ita & finis mū di ſoli deo eſt cognitus, & homini Chriſto reuelatus, ad quem pertinet iudicare de omnibus. Nobis autē hoc uult eſſe cælatum. quia ſecundum Hieronymum, Non expedit nobis, immo nec expediebat apoſtolis ſcire diem & horam illam iudicii, ne pigriores ſimus, ſed ſemper incerti de temporibus futuris, & aduentu iudicis: ſic quotidie uiuamus cum timore, & ſemper uigilemus ſoliciti, quaſi in proximo, & altera die iudi candi ſimus, ac pendulæ expectationis incerto, ſemper eum credamus futurum quem ignoramus quan do uenturus ſit. Signa quidem appropinquationis ad uentus eius, ſcire poſſumus & debemus, ſed diē præciſum neſcimus. Vbi Chryſoſtomus. Ecce ſenectutis ſigna cognoſcimus: diem autem ultimū ignoramus: ſic & labentis ſeculi ſigna ſcimus, finem eius nō agno ſcimus. Sicut enim quando uidemus hominem ſenē, ſcimus quia propè moriturus eſt: quando autem, neſcimus: ſic & cùm mundum perturbatum uidemus, caſurum cognoſcimus, diem autem ignoramus. Vnde & Auguſtinus: Finis quidem ſeculorum eſt ætas ſexta mundi, uidelicet ab aduentu domini uſque in finem ſeculi. Senectus uerò tantum temporis ſolet tenere, quantum omnes ætates cęteræ. Nam cum anno ſexageſimo ſenectus dicatur incipere: & hominis uita poſſit uſque ad annos centūuiginti peruenire, manifeſtum eſt ſolā ſenectutem tam longam quàm omnes ætates priores eſſe poſſe: fruſtra igitur annos qui remanent huic ſeculo conaremur diffinire: omnium enim de hac re calculantium digitos & peritiam numerandi reſoluit, & quieſcere iubet, qui ait: *Non eſt ueſtrum noſſe tempora uel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate.* Hæc Auguſt. Non eſt quippe noſtrū noſſe tempora ultrà quàm reuelatur, uel traditur per ſcripturas: quia hoc eſt præſumptionis. Sed ſecundum ſcripturas noſſe, eſt eruditionis: quanuis ergo reuelatum fortè fuit alicui tēpus aduentus Antichriſti: non tamen ſequitur ut ſciat de die iudicii. Neſcitur enim

Filiū neſcire diem iudicij. — *Scire ī Deo* — *Deute.13.* — *Gene.22.* — *Dies iudicij cur ignotus.* — *Hierony. hom.78. in Matth.* — *Chryſoſto. hom.50. operis imperfecti.* — *Senij utriuſque mūdi cōparatio.* — *Auguſti. lib. 83. quaſt. quaſt. 58.* — *Act.1.*

A quanto interſtitio poſt Antichriſtum futurum ſit iudicium. Quia licet ſcriptū ſit quòd quadraginta dies dabuntur ſanctis ad pœnitendum poſt Antichriſtū: neſcitur tamen utrum ſtatim poſt illos dies quadraginta futurum ſit iudicium. Creditur tamen quòd nocte reſurrectionis dominicæ erit generalis reſurrectio: ſcilicet in nocte Paſchę. Ideo ſecundum Iſidorū: In primitiua eccleſia fideles tota nocte illa uigilabāt, quaſi iudicem expectantes. Quo autē anno dies iſte uenturus ſit, penitus ignoramus. Iſtud verò quod hic ad literam exponitur, de die iudicii generalis moraliter poteſt intelligi de die iudicij particularis, qui eſt dies mortis cuiuſlibet hominis: diē enim mortis ſuæ nullus ſcit, niſi deus ſibi reuelauerit: & ideo eſt nobis B uigilandum de hac die, ſicut de illa ſollicitè cogitandum: quia qualis quiſque exierit de hoc mundo, talis præſentabitur etiam in futuro iudicio.

Tēpus reſurrectionis generalis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ueni ad me in nubibus pœnitentiæ, & cor meum in pluuiam lachrymarum reſolue: eijce in poteſtate uitiorum dæmonia, & maieſtate in me regna. Fac me ò noſtra redemptio ad te reſpicere interioribus oculis, & leuare caput mentis: da mihi uidere ficulneam ſentire ſcilicet tuæ charitatis dulcedinem, & omnium uirtutum arbores producant in me fructum bonorum operum: ut mihi propè ſit* C *æſtas regni cœlorum. Præſta mihi cauere omnia uitia, & uigilare in oratione continua: ut merear mala uentura fugere, & in iudicio ante te ſecurus ſtare. Amen.*

De die domini iuxta exemplum Noe, uel Loth ſubitò uenturo, ac de uno aſſumpto, & alio relicto. Cap. XLV.

D

POST hæc declarat incertitudinem diei E Domini: *introducens* terrorem inſperati diluuii: & hortans ut uigilemus, & nos præparemus bene operando, ne dies Domini inueniat nos imparatos. In hac autem comparatione temporis iudicii, & ipſius diluuii, implicantur duo iudicia generalia: unum quod præceſſit, ſcilicet per aquam in diluuio: aliud quod futurum eſt, ſcilicet per ignem in generali incendio. Ponitur ergo cōparatione, quantum ad incertitudinem utriuſque, quò ad tempus determinatum, & etiam quò ad incredulitatem multorum carnalium. *Sicut enim in diebus Noe*, eo fabricante arcam, & prædicante diluuium futurum: *Erant homines comedentes & bibentes*, ac matrimonia

Matth.24. & Luc.17. — *Iudicium per aquam & ignem.*

monia facientes: id eſt gulæ, & ebrietati, ac luxuriç de diti: & ſine timore laſciuientes ſecuri: & eis credere nolentibus, ac uanitatibus uacantibus, & nihil timen tibus, ſubitò ueniens *diluuium* ſubmerſit & *perdidit omnes*: præter Noe & cum eo in arca exiſtentes: ſic & circa diem iudicij hominibus, uacantibus uolupta tibus & uanitatibus, ac in ſecuritate exiſtentibus, & de nullo timentibus, aduentus Chriſti ſubitò & inſpe ratè ueniet: & omnes quos reperiet extra arcam, id eſt eccleſiam, perdet, & condemnabit: ſed in eccleſia per fidem, & operationem exiſtentes, cuſtodiet & ſal uabit. Vt dicit Beda: Non hic coniugia, uel alimenta damnantur: ſed immoderatus licitorum uſus arguitur. Neque enim quia hæc agebant, ſed quia his ſe totos dedendo dei iudicia contemnebant, aqua perierunt. Hæc Beda. Interitus quidem illorum erat ſubitaneus, non quia ante minimè nunciatus: ſed quia à nullo creditus. Vnde Maximus epiſcopus: Noe & ſi tacebat uoce, opere loquebatur: ſi ſilebat lingua, fabricatione clamabat: Nam utique cùm operaretur opus nouum, & nulli aliquando compertum, admonebat cunctos nouis periculis noua tabernacula præparari: loquebatur ergo opere, & dicebat illud euangelicum Domini dictum: Si mihi non creditis, operibus credite. Hæc Maximus. Sed peruerſi homines arcam in tot annis conſtructam uidentes, ſine dolore lætabantur: nihil futurorum præuidentes, & iudicia Dei contemnebant: non euigilantes, ſed in malitiis dormitantes, & ſubitò à diluuio abſorpti ſunt, & repentinus interitus tulit omnes in magna ſecuritate exiſtentes, & nihil timentes. Sic domino fabricante arcam eccleſiæ, extra quam non eſt ſalus, prædicatur aduentus Domini ad iudicium inopinatus. Multi quoque hoc tem pore pœnitentiam agentes, & exempla pœnitentiæ aliis oſtendentes: & ſi tacent uoce, tamen cum Noe loquuntur opere, dicentes: *Si nobis non creditis, uel operibus credite.* Sed reprobi contemnentes laſciuiũt: & in die qua non putant ueniet dominus, & perdet eos. Et cùm dicent pax & ſecuritas, quaſi ſecuri exiſtẽtes, & de nullo timentes, ueniet ſuper eos repentinus interitus: & non effugient tribulationem imminentẽ. Vbi Beda: Myſticè autem Noe arcam ædificat: cùm dominus eccleſiam de uiris fidelibus, quaſi lignis leuigatis adunando conſtruit: quam perfectè conſummatam ingreditur, cùm hanc in die iudicij præſentia ſuæ uiſionis æternus habitator illuſtrat. Sed cùm arca ædificatur, iniqui luxuriantur: cùm uerò intratur intereunt: quia qui ſanctis hic certantibus inſultant, eis illic coronatis æterna damnatione plectentur. Hæc Beda. Sic multi de morte ſua non cogitant, quãuis certitudinaliter ſint morituri: & frequenter uenit mors, quando nullum timetur periculum: ſubitus enim erit aduentus filii hominis ad iudicium generale, uel particulare uenientis. Vnde Chryſoſtomus: Et quid mirum ſi periturum mundum audiunt, & non credunt. Ecce morituros ſe eſſe quotidie audiunt homines, quotiens mortuos alios uident, & tamen non credunt ſe morituros. Si enim crederent ſe morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur morte digna. Si ergo illud quod quotidie fieri uident in aliis, in ſe futurum eſſe non credunt: quomodo illud credent futurum, quod adhuc nunquam factum eſt? Hæc Chryſoſtomus. Hoc idem etiam oſtendit ex ſimilitudine facti in diebus Loth. Similiter enim ſicut tũc factum eſt, ſcilicet quòd impii igne & ſulphure perierunt: ſic impii in die aduentus Chriſti peribunt. Quia homines illius temporis edebant

Beda i cap. 17. Lucæ. Licitorum immoderatus uſus dãnatur.

Ioan. 10.

Beda ibid. Arcã Noe fabricat.

Chryſoſto. hom. 50. operis imperfecti.

Similitudo de Loth ſumpta.

A & bibebant. Ecce peccatum uoluptatis: emebant & uendebant, ecce peccatum cupiditatis: plantabant & ædificabant, ecce peccatum nimiæ ſeçuritatis: & in ſecuritate erant uſque in diem illam qua *exijt Loth à Sodomis*, qua dominus *pluit ignem*, contra immoderatum ardorem: *& ſulphur*, contra fœtorem: *de cœlo*, ſcilicet aereo, *& perdidit omnes* illos, & adiacentes ciuitates. Vbi Beda: Prætermiſſo dominus illo maximo, & infando Sodomorum ſcelere: ſola ea quæ uel læuia, uel nulla putari poterant delicta commemorat: ut intelligas illicita qua pœna feriantur, ſi licita & ea ſine quibus hæc uita nõ ducitur, immoderatius acta, igne & ſulphure puniuntur. Hæc Beda. Si quando filius hominis reuelabitur, qui modo occultatur, ſcilicet in ad

B uentu ſuo futuro, erunt homines in ſecuritate, nihil timentes de futuro iudicio uſque ad tẽpus illud, quo Chriſtus in humanitate glorioſa uidebitur ueniẽs ad iudicium: ueniet enim quando homines non aduertent periculum. Secundum Chryſoſtomum, hoc totum dixit, oſtendens qualiter repentè ueniet & inopinatè, & pluribus laſciuientibus, & ſine ſolicitudine exiſtẽtibus. Vbi Beda: Pulchrè dicit, reuelabitur: quia qui interim non apparẽs omnia uidet, tunc apparens omnia iudicabit: apparebit autem iudicaturus eo maximo tempore, quo cũctos iudiciorum eius oblitos huic ſeculo conſpexerit eſſe mancipatos: quia licet mundi terminus olim præfinito ſit uenturus in tem-

C pore: frigente tamen circa finem charitate multorũ, tanta crebreſcet humani generis iniquitas, ut meritò debeat cum ipſo, quem inhabitat orbe deleri. Nã & nunc quidem innumeros adeo commeſſationi & ebrietati, emptioni & uenditioni, cæteriſque mundi rebus inhærere uidemus, ut palã diſtricti iudicis irã eos prouocare non lateat. Sed tamen quod ſine graui mœrore ſapiens quiſque ſaltem cogitare non ualet, peiora iam iamque ſuperuentura formidamus: quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum eſt: *nec dum completa ſunt peccata Amorræorum*, de tota proculdubio prauorum maſſa damnanda cõſtat eſſe ſentiendum. Myſticè, ſecũdum Bedam, Loth qui interpretatur declinans, eſt populus electorum,

D qui dum in Sodomis, id eſt inter reprobos ut aduena moratur, quantum ualet eorum ſcelera declinat. Exeunte autem Loth de Sodoma, perit: quia ſecundum Chryſoſt. Quandiu ſunt homines fideles, ſtat iſte mũdus: & cùm ſancti de mundo deficiunt, eſt utique caſurus: ſic etiam egredientibus Iſraelitis de Aegypto, exterminatus eſt Aegyptus. Hæc igitur prædicta audientes timeamus actus noſtros, & ab ocio ac laſciuiis ammodo abſtinentes, & de præteritis pœnitentiam agentes, ad illam diem Domini nos ſine ceſſatione præparemus. Deinde poſt certitudinem temporis iudicij, oſtendit incertitudinem ſalutis iudicandorum, ne quis de ſuo ſtatu prçſumat, uel ſe eleuet, quia

E in omni ſtatu erunt aliqui electi, & aliqui reprobi. *Tunc* enim in illa nocte tribulationis, quia Antichriſtus hora tenebrarũ eſt: & ſimiliter eſt in nocte mortis *duo erunt in agro*, id eſt in agricultura prælationis, qui præſunt eccleſiis: & operantur in eccleſiç miniſterio tanquam in agro Dei, ut ſurgat & proficiat meſſis huius agri dominici, *unus aſſumetur*, ſcilicet ad gloriam, ut prælatus bonus & utilis: *alter relinquetur* ad pœnam, ſcilicet prælatus malus & inutilis. Item *duæ erunt molentes in mola*, id eſt in exercitio actionis, quç in modum molæ uoluitur ſolicitudinibus, & pertinet ad populos qui fœminarum nomine deſignãtur, quia tanquam infirmi à præpoſitis reguntur, *unus aſſumetur* ad

Beda in c. 17. Lucæ. Licitorum immoderatus uſus.

Chryſoſto. hom. 78. in Matth.

Beda in c. 17. Lucæ.

Gene. 15. A

Beda ibid.

Chryſoſto. hom. 1. operis imperfe.

tur ad gloriã, ſcilicet iuſtus, *alter relinquetur ad pœnam* ſcilicet iniuſtus. Item *duo erunt in lecto*, id eſt in quiete contemplationis, qui ocium & quietem eligunt: & neque negocijs eccleſiaſticis, neque ſecularibus occupati: ſed uelut ad hæc infirmi ſecedũt ad ocium & quieti eſſe diligũt: nõ ſe magnis actionibus cõmittentes, & quodãmodo in ſtratu infirmitatis Deum rogãtes *unus*, ſcilicet bonus: *aſſumetur* ad ſalutem: *alter* ſcilicet malus relinquetur ad damnationẽ. In quolibet ergo iſtorum ſtatuum oſtenditur aliquos eſſe electos, & aliquos reprobos: in quolibet. n. ſunt boni & mali. Quia ſecundũ Auguſt. In omni conditione, & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Et qui boni fuerint aſſumentur ad gaudia æterna ubi eſt Chriſtus: quia *ubi eſt corpus*. i. dominus in corpore, ſcilicet Chriſtus, qui eſt homo corporeus, & aquilarum, id eſt animarum ſanctarũ præda: *ibi congregabuntur & aquilæ*: ſpirituales in corpore, ſcilicet ſancti & electi, qui eius paſſionẽ humilitatemq; imitãdo, tanquã de eius carne ſaturãtur: quorum per reſurrectionem, ut aquilæ iuuentus renouabitur: mali uerò cum diabolo ad pœnã æternã relinquentur. Et ideo ut dicitur in Oſeæ: *Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis, quoniam ipſe inter fratres diuidet*. Cùm ergo dicitur quòd de agro, & de mola, & de lecto unus aſſumetur, & alter relinquetur: nõ de duobus hominibus dictum eſt, ſed de duobus generibus affectionũ. Nec alia uidentur eſſe genera hominum, quibus conſtat eccleſia, quàm iſta tria habentia binas differentias, propter aſſumptionem & relictionẽ. Vnde Chryſoſt. Quando iuſti quidẽ aſſumuntur, peccatores autẽ relinquuntur: omnes iuſti in uno homine figurantur, & omnes peccatores in uno. Videat unuſquiſq; modo qualis ſit, & talem ſe faciat quòd debeat aſſumi, & non relinqui: quia boni tantũ aſſumentur, mali uerò relinquentur. Hi autẽ tres ordines, quò ad ſaluandos, ſignificantur per tres uiros qui ſaluauerũt animas ſuas, & quos ſolos liberandos Ezechiel propheta prænunciat. ſ. Noe, qui ſignificat ſtatũ prælatorum, per quos eccleſia regitur: ſicut per illum in aquis arca gubernata eſt, quæ figuram eccleſiæ geſtabat. Et Iob, per quem ſignificatur ſtatus actiuorum: qui uxorem, & filios, & amplas terrenarum copias habuit, & curam domus propriæ exercuit. Et Daniel uir deſideriorum: per quem ſignificatur ſtatus contemplatiuorum, qui nuptias contẽpſit, & cœlibem uitã elegit, & in aula regia abſtinentiæ deditus fuit. De clericis uerò qui negocia ſecularia, & cauſas ciuiles tractant, dubitari poteſt, ſub quo horum ſtatuũ comprehẽdi poſſint & debeãt. Et quia ut dictum eſt ſuprà, incerta eſt dies Domini, & de die illa nemo hominum ſcit: & ut iam uiſum eſt, incertitudo eſt ſalutis in quocunq; ſtatu quis fuerit. Ideo ex præmiſſis concludit, ne torpeamus in peccatis dormitando, ſed ſoliciti ſimus, & uigilemus contra mortis incertitudinẽ, bonis operibus iugiter inſiſtendo, dicens: *Vigilate ergo* & ſemper in ſolicitudine ſitis, *quia neſcitis qua hora*, uel in mane pueritiæ, uel in tertia iuuẽtutis, uel in ſexta ſenectutis, uel in ſero ſenij *Dominus ueſter uenturus ſit* ad iudiciũ particulare, in cuiuſlibet morte: ſiue ad iudicium generale in reſurrectione: ne cum uenerit ſubitò & ex inſperato, dormientes nos inueniat & imparatos. Vnde Eccleſiaſt. *Neſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſcis capitur hamo, & ſicut auis comprehenditur laqueo, ſic homo capitur in tempore malo*. Vnde & Ber. Nihil morte certius & nihil hora mortis incertius. Nã neſcimus quomodo, aut quãdo, aut vbi moriemur, quoniã mors ubiq; expectat nos. Idcirco debemus eſſe parati: ut cùm

Oſee. 13. *Chryſoſto. ho. 50. operis imperf.* *Ordines ſaluandorum tres Noe.* *Iob.* *Daniel.* *Clerici negociatores.* *Eccle. 9.* *Bernardus ad milites templi.*

A corpus reuertetur ad terram, de qua ſumptum eſt, ſpiritus redeat ad Deum qui miſit illũ. Vnde etiam Gregorius: Nemo in huius uitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Quia enim adhuc hodie licet bene agere ſcimus: utrum cras liceat ignoramus. Vnde & Chryſoſt. Qua ratione ab unoquoq; homine abſconditus eſt dies mortis ipſius uidelicet ut ſemper benefaciat: ſemper mortem ſuam ſperans: eadem ratione & ab omnibus hominibus abſconditus eſt dies aduẽtus Chriſti, uidelicet ut non unã generatio ſaluetur ſciens aduentum eius, ſed omnes, dum in ſingulis quibuſque generationibus aduentus eius ſperatur. Hæc Chryſoſt. Quia ergo tempus iudicij, & etiam mortis
B eſt incertum: ideo debemus ſemper eſſe parati ad ipſum expectandum: & ſemper eſſe in continua ſolicitudine ne improuiſi inueniamur in morte. Vnde Bernardus contra negligentes ſe parare. Miſer quare omni hora te non diſponis? Cogita te mortuum, quẽ ſcis de neceſſitate moriturũ: diſtingue qualiter oculi uertentur in capite: uenæ rumpentur in corpore, & cor ſcindetur dolore. Hæc Bernard. Habeamus, igitur in memoria: quia mũdus fallax, vita breuis, finis dubius, exitus horribilis, iudex terribilis, pœna interminabilis: & hęc ſemper nos terreant, & ad uigilandum inducant. Vnde Baſilius: Semper ante oculos tuos uerſetur ultimus dies. Cùm diluculò ſurrexeris, ne ad ueſperam te confidas peruenire. Et cùm quieſcens lectu
C lo membra tua cõpoſueris, de lucis non confidas aduẽtu: & facillimè poteris refrenari ab omnibus uitijs. Semper cor tuum cœleſtia promiſſa meditetur, ut ipſa te ad uirtutis uiam prouocent. Eſto nunc talis in operibus tuis, qualem te uis futurum poſtmodum. Hæc Baſilius. Hæc itaque ſcientes, & illam diem ſemper ſuſpectam habentes: faciamus nunc de nobiſipſis iudicium, præoccupando faciem Domini in confeſſione & iuſtitia: perficiendo dignos fructus pœnitentiæ, ut Deũ nobis propitium inueniamus & benignũ. Vnde Bernard. *Si noſmetipſos diiudicauerimus, non utique iudicabimur*. Bonum iudicium quod me ab illo diſtricto diuinoq; iudicio ſubducit & abſcondit. proſſus horreo incidere in manu Dei uiuẽtis: uolo vultui
D iræ iudicatus præſentari, nõ iudicãdus. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiunijs: cæteriſq; ſanctæ laboribus diſciplinæ. In bonis de me humiliter ſentiam, & iuxta præceptum Domini ſeruum inutilem me reputabo: qui quod facere debui tantum feci: ſcrutabor ego uias meas, & ſtudia mea, quò is qui ſcrutaturus eſt Hieruſalẽ in lucernis, nihil inſcrutatũ in me, ſiue indiſcuſſum inueniat. Neque. n. iudicaturus eſt bis in idipſum. Vnde & Chryſoſt. In propriis peccatis non erubeſcamus homines: ſed timeamus, ut oportet, Deum: qui & nunc uidet quæ fiunt, & tunc punit eos qui non pœnitentiã hîc
E agunt. Qui enim uerecundiã hominum inſpicit nunc ſolum: Deo autem inſpiciente non uerecundatur agere aliquod inconueniens: neq; vult pęnitere & tranſmutari: in illo die uniuerſo orbe terrarum conſiderante exemplificatur. Omnia enim ut in imagine tũc ſtabunt ſecundũ oculos noſtros, ut per ſe condemnatus unuſquiſq; ſit. De reliquo igitur, ſi nõ vult quis diuulgari, quæ ſua ſunt in illa die, ſanet iam vulnera: inſtat enim de reliquo noxarum tempus. Simus ſemper parati, non ſemper horum poteſtatẽ habebimus. Quocirca hîc pœniteamus, ut ita propitium Deum inueniamus ſecundum futuram diem, & multa potiamur eius clementia, Hæc Chryſoſtomus.

Chryſoſto. ho. 51. operis imperf. *Timenda hora mortis & iudicij.* *Bernardus ſermo. 26. in cantica.* *Baſilius orat. 3. de peccato.* *Bernardus ſermo. 55. in cantica.* *Naum. 1.* *Chryſoſto. ſupra.*

ORA-

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi incertudinem diei aduentus tui uigilando & bene operando præuenire: ne uoluptatibus & uanitatibus uacans, ſubitò imparatus inueniar illa die: præſta mihi ut tunc inter electos tuos merear tua gratia connumerari, & cum ipſis ad gaudia æterna miſericorditer aſſumi, & ſic cum eiſdem electis & ſanctis tuis, quorum per reſurrectionem renouabitur ut aquilæ iuuentus, ego te miſerante, ubi tu in corpore glorioſo es cõgregatus, de tua ſatiari merear uiſione, & exultans te iugiter laudare ſine fine. Amen.*

De vigilia patriſfamilias, cuſtodientis contra furem domum ſuam. Cap. XLVI.

Matt.24. Luce.12. DEINDE probat per exemplum, ꝙ ſit uigilandũ. Magis enim uigilãdum eſt pro æternis, quàm pro temporalibus: ſed paterfamilias hora ſuſpecta de aduentu furis vigilaret pro corporalibus: ergo & nos omni hora (quia omnis hora eſt ſuſpecta) debemus vigilare pro ſpiritualibus: & sẽper eſſe ſoliciti, ut in morte inueniamur parati. Si ergo patrefamilias ſolicitus eſt de domo cuſtodienda: multofortius nos debemus eſſe ſoliciti de uita æterna, ne perdamus eã quod erit, ſi in ueniamur per gratiæ carentiam. Secundũ Chryſ. Confundit hic deſides: quia non tantũ ſtudiũ faciunt pro anima, quantũ alij pro pecunia, qui fures expectant ne perdant: illi enim vigilant ut reſiſtant furi, hi autẽ non vigilant ut inueniantur parati. Exponitur autem hæc ſimilitudo, ſecundũ Chryſ. dupliciter. Primò modo uocat furem, diabolum: domũ, mentẽ: quã ſi intrauerit per negligentiam ianitoris rationis, ſpoliat domũ illã veſtimentis iuſtitiæ, auro ſapientiæ, argento innocẽtię. Domũ ergo ſuã quis ſinit perfodi, cùm ſuggeſtioni cõſentiẽs virtutibus ſpoliatur, & uiribus lędi tur. Secundũ hanc uiã notantur tria de patrefamilias videlicet ſcire, vigilare, & nõ ſinere. Debet ergo ſcire inſidias furis: id eſt, cognoſcere prudẽter: vigilare, ad ſui cuſtodiã: id eſt, cauere ſolerter: nõ ſinere, id eſt reſiſtere fortiter, ne perfodiatur domus foſſorio diaboli: qui primò percutit ſuggeſtione, ſecundò fodit delectatione, tertiò perdit cõſenſu: primũ vix poteſt caueri, ſecundũ magis, tertium maximè. Alio modo exponendo, uocat furem mortis diem. quia occultè, ſicut fur: domũ, corpus: ianuam, os, & aures: feneſtras oculos. Et eſt ſenſus: *Quia ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur ueniret*, id eſt mors q̃ fur dicitur: & meritò, uel propter improuiſum aduentũ, & occultũ introitum,

Chryſoſto. hom.75. in Matt. Deſidiũ & pigrorũ increpatio. Fur. Idem hom. 51 operis imperfecti.

A uel propter ſcrutinium, & ſpoliationẽ rerum omniũ: *uigilaret utique*, ne moreretur ĩ peccato & culpa: quia mors peccatorũ peſsima: *& non ſineret domum ſuam perfodi*: id eſt, cum violentia animã à corpore extrahi, ſed ſponte exire. Vnde Chryſo. Quoniam animæ peccatrices in corpore quaſi in proprio domicilio delectantur, ueniens cum ſententia Dei, angelus mortis perfodit corpus, & animam violenter auellit ab eo. Animæ autem iuſtæ, quæ non delectantur in corpore, ſed quaſi in exilio ibi ſunt: veniente ſententia, non perfodiuntur nolentes, ſed uocantur gaudentes. Vnde & Gregori. Neſciente patrefamilias fur domum perfodit: quia dum à ſui cuſtodia ſpiritus dormit, improuiſa mors veniens carnis noſtræ habitaculum

B irrumpit: & eum quem Dominum domus dormientem inuenerit, nẽcat: quia dum ventura damna ſpiritus minimè præuidet, hunc mors ad ſuppliciũ neſciẽtem trahit. Furi autem reſiſteret, ſi vigilaret: quia aduẽtum iudicis qui occultè animas rapit, præcauẽs, ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. Et iterũ: Horam verò ultimam Dominus noſter idcirco nobis uoluit eſſe incognitã, ut poſsit ſemper eſſe ſuſpecta: ut dum illam præuidere minimè poſſumus, ad illam ſine intermiſsione præparemur. Hæc Greg. Deinde concludit ex prædictis, & admonet nos ut parati ſimus: quia ſi tanta adhibetur diligentia pro cuſtodia rei paruæ: multomagis adhiberi debet pro cuſtodia animæ. Vnde dicit: *Ideo & uos eſtote parati*, ſine

C macula cordis, oris, & operis: *quia qua hora non putatis*, id eſt inſperatẽ, *filius hominis uenturus eſt*, ad iudicium particulare, in morte vel ad iudicium generale, in mundi fine. Igitur quia neſcimus diem, vel horam illam unã, quando occultè & furtim venturus ſit Dominus: vigilemus non una die, uel una hora: ſed ſemper omnibus diebus & horis, quaſi ſemper ſit venturus: ne in illa die & hora dormientes & imparati inueniamur. O quàm fœlix: quia nouiſsima prouidet, qui ſibi à peccatis cauet, qui ſeipſum non negligit, qui ſe omni tẽpore ad mortem præparat & diſponit: ut quãdocunq; mors uenerit, paratum eum inueniat, gaudenterq; ipſum recipiat: quaſi qui liberatoris ſui aduẽtum deſideratum expectat, dicens cum Apoſtolo: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*. Deinde generaliter ſu-

D biungit, *quod autem uobis dico: omnibus*, ſcilicet præſentibus & futuris: tam rectoribus eccleſiæ, quàm ſub ditis: *dico, vigilate*, per ſolicitudinẽ, quam ſibi quilibet impendere debet, ut cõmune omnium præceptum nouiſsimi per primos audiant. Vbi oſtendit ꝙ non loquebatur tantum diſcipulis, ſed pro omnibus fidelibus, præſentibus & futuris. Quãuis enim dies ille non omnes inuenturus ſit in hac uita: tamen ad omnes quodammodo pertinet: videlicet, quia tunc unicuiq; dies ille ueniet, cùm uenerit ei dies ut talis hĩc exeat, qualis illo die iudicandus eſt. Talis enim præſentabitur iudicio: ſcilicet in parte electorum vel damnan-

E dorum: qualis inuenietur in morte, quantum ad gratiam & meritum, uel culpam & demeritum. In quocunque ſtatu quenq; inuenerit ſuus nouiſsimus dies, in eo cõprehendet eum mundi nouiſsimus dies: quoniam qualis in die iſto quiſque capitur & moritur: talis in die illo præſentabitur & iudicabitur. Vnde Auguſtinus: Nemo quærat nouiſsimum diem quando futurus ſit. Sic vigilemus omnes bene uiuendo, ne nouiſsimus dies cuiuſcunque noſtrum inueniat nos imparatos, & qualis quiſque hinc exierit ſuo nouiſsimo die: talis inueniatur in nouiſsimo ſeculi die: & ideo vigilare debet animo omnis Chriſtia-

Pſal.33. Idem ibidem. Gregorius hom.13 in euangelia. Nouiſſima prouidenda. Philip.1. Qualis quiſque moritur, talis iudicabitur. Nouiſſimus dies. Auguſti. epiſto.80.

nus, ne imparatum eum inueniat Domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies ille, quem imparatum inuenerit ſuæ vitæ huius vltimus dies. Vbi inueniemur, ibi iudicabimur. Hæc Auguſtinus. Qualem ergo Dominus in morte quemque inuenerit, talem illo die iudicabit, qui etiam in morte iudicium ſuum cognoſcit. Vnuſquiſque enim Chriſtianus in morte Chriſtum videbit, & tunc cognoſcet an de electis, vel damnatis ſit. Vnde Lotharius: qui poſtmodum Innocentius tertius eſt dictus, in libro de miſeria cōditionis humanæ, ſic ait: Videat ergo tam bonus q̄ malus, antequam anima egrediatur à corpore, Chriſtum in cruce poſitum. Malus videt Chriſtum ad erubeſcentiam & confuſionem, ut erubeſcat ſe non eſſe redēptum ſanguine Chriſti ſua culpa exigēte. Vnde de malis dicitur: *Viderunt in quem pupugerunt*: quod intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium: & de aduentu ad diem mortis. Bonus verò uidet ad exultationem. Vnde & Chriſtus de Ioanne euangeliſta, ait: *Sic eum uolo manere donec ueniam*, ad obitum ipſius.

Innocētius tertius lib. 3. de contēptu mundi.
Zacha.21.
Ioann.21.

Quatuor ergo leguntur aduentus Chriſti ad homines: duo ſcilicet viſibiles, duo inuiſibiles. Primus aduentus viſibilis fuit in infirmitate corporis, ſcilicet in carne. Alius aduentus viſibilis erit in maieſtate Dei, ſcilicet ad iudicium. Primus aduentus inuiſibilis fit in mente iuſti per gratiam. Secundus aduentus inuiſibilis eſt in obitu cuiuſque fidelis. Vnde dicitur obitus, quia obuiam uenit Chriſtus. Hos quatuor aduentus repræſentat eccleſia in quatuor dominicis de aduentu: non ſolum numero dierum, ſed etiam ratione officiorum. Hæc Lotharius. Eia ergo aduocata noſtra illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte: & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende, benignum. O clemens, O pia, O dulcis Maria. Poſtquam ergo Dominus in communi nos ad indefeſſam vigilātiæ curam admonuit, conſequenter ſpecialem rectoribus & principibus in expectatione & aduentu ſuo ſolicitudinem mandat: & quòd uigilandum ſit, oſtendit per ſecūdum exemplum de ſeruo patrisfamilias: qui ſolicitus eſt regere domum ſibi commiſſam, non ſolum in præſentia Domini: ſed etiam in abſentia eius: ut ſic ueniens Dominus eum remuneret: ſi autem in contrarijs actibus ipſum inueniat, æternaliter puniat. Vnde dicit: *Quiſputas eſt fidelis*, intentione Domino, propter Dominū, ſeruiens: oues Chriſti non ad lucrum temporale, ſed pro amore Chriſti paſcens: *ſeruus*, id eſt humilis affectione: non ſuam, ſed Domini gloriā quærens: *& prudens*, in officij executione: qui ſubditorum capacitatem, uitam, & mores diſcutiat: *quem conſtituit Dominus*, qui ſcilicet ſit uocatus à Deo, & ipſe nō ſe ingeſſerit: *ſuper familiam ſuam* regendam & paſcendam, *ut det illis*, non ſubtrahat negligenter, pigritia, uel occaſione alia, nec uendat ſymoniacè nummo, ſcilicet cupiditatis terrenę, uel laudis humanæ: det inquā *in tempore oportuno*, ſcilicet neceſsitatis & tribulationis, id eſt habita tēporis opportunitate, non indiſcretè: *tritici menſuram*, id eſt cibū animæ & corporis, ſcilicet diuini uerbi uel exēpli, uel temporalis ſubſidij, electū ad uſum hominum, & menſuratū pro qualitate auditorū & indigentiū. Quòd autē dicit querēdo, quiſputas: non eſt ignorantis, nec ſignat hæc interrogatio impoſsibilitatē perficiendæ uirtutis, ſed difficultatē, & rei raritatem: rarus eſt enim talis, & difficile eſt iſta in uno inuenire, non autem impoſsibile. Vnde Theophilus. Sicut enim in diſpenſationibus facultatū, ſiue aliquis incautus ſit fidelis Dominus exiſtēs: ſiue etiā

Aduentus Chriſti ad homines iiij.
Fidelis diſpenſator.

A prudens ſit & infidelis diſpereunt res Domini: ſic & in rebus diuinis opus eſt fidelitate & prudentia. Duo ergo, ſecūdum Chryſoſtomum, expetit ab huiuſmodi ſeruo: ſcilicet fidelitatem: ut nihil quod Domini ſui eſt, ſibi proprium ſurando faciat, aut uanè conſumat: & prudentiam, ut ad id quod oportet, quæ data ſunt diſpenſet. Debet autem familiam Domini paſcere magis quàm ſe: & dare eis cibum triplicem prædictum, ſecundum menſuram, & capacitatem ſingulorum: & hoc in tempore, quia prædicatio neque debet eſſe aſsidua ne uileſcat: neque nimis rara, ne ſubditi inſoleſcant. Idem etiam panis eſurienti quidem appetibilis eſt, ſatiato autem non multum utilis.

Chryſoſto. hom. 78 in Matthæ.

B Prælatis ergo incumbit uigilare ſuper ſe, & ſuper gregem ſuum, & cuilibet fideli pro modulo ſuo. *Beatus enim ille ſeruus, quē Dominus* in ſuo aduentu, *& cùm uenerit* in morte ipſius, quærens ſeruitij rationem, *inuenerit ita facientem*: id eſt bona ſpiritualia & corporalia fideliter & prudenter, ac bene miniſtrantem: hoc eſt in actibus charitatis ſe exercentem, ac pro ſe & ſibi commiſsis uigilantem: quia per talia meretur æternam beatitudinem. Nam *ſuper omnia bona ſua*, id eſt ſuper omnia cœleſtis regni gaudia, & in Dei gloriam ultrà quam nihil melius eſt *conſtituet eum*: quia in beatudine æterna conſequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona: beatitudo enim eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Bona quippe

C præſentia ſunt particularia, ſed bona cœleſtia ſunt communia & perfecta: quia nunc ex parte cognoſcimus, ex parte diligimus: ſed tunc perfectè. Conſtituetur autem ſuper omnia, non ut ſolus, ſed ut præ cæteris poſsideat præmia, & gaudia æterna: tū pro ſua uita, tum pro ſuæ gregis cuſtodia. Nam ſecundū Chryſo. Ex propriis meritis habebit auream, & ex aliorū acquiſitione aureolam: primum, quia bene uixit: ſecūdū, quia alios bene uiuere docuit. Vnde Apoſtolus: *Qui bene præſunt, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in uerbo & doctrina*. Vnde dicit Auguſti. Quòd apud Deum nihil beatius epiſcopi, uel preſbyteri, aut diaconi officio, ſi eo modo militetur, quo noſter imperator iubet. Iſte ſeruus de quo hic dicitur

Corona duplex.
1.Timo.5.
Auguſtin. epiſto.66.

D eſt quilibet Chriſtianus, qui eſt diſpenſator Domini ſui: quod tripliciter intelligi poteſt. Vno modo in diſpenſatione ſpiritualiū: quod propriè pertinet ad prelatos. Alio modo, in regimine temporaliū: quod pertinet ad principes ſeculares & iudices. Tertio modo, in bono uſu gratiarū à Deo ſibi collatarum: ut quando aliquis in quo ratio uires inferiores debito modo regit, uitam uirtuosè peragit: & hoc pertinet ad omnes. Cùm ergo dicitur quiſputas ē fidelis ſeruus &c. poteſt reſponderi hic eſt bonus prælatus, uel bonus princeps & iudex, uel etiam bonus ſimplex Chriſtianus: quia ut dicitur ī Eccleſiaſtico: Cuilibet mādauit Deus de proximo ſuo ut det illi cibū, id eſt auxiliū, in

Diſpenſatio Chriſtiani.

E tempore neceſsitatis: ad quod quilibet prædictorum tenetur. Vnde Chryſo. Hæc autē nō de pecuniis dicta ſunt ſolū, ſed & de ſermone, & de uirtute, & de pecuniis, & de omni diſpenſatione quæ unicuiq; cōmiſſa eſt: hęc & ad principes ſeculares aptabitur utiq; parabola. Vnūquęq; enim his quæ habet ad cōmunē utilitatē uti oportet: & ſi ſapientiā habuerit, & ſi prīcipatum, & ſi diuitias, & ſi aliquid aliud quodcunque: non nocumentū conſeruorū, neque in perditionem ſuiipſius. Hæc Chryſoſto. Deinde ſecundum Chryſ. Non ſolum ab honore quo munerat bonos, ſed etiā à pęna qua minatur malis, erudit auditorē: cū ſubdit: Si autē ſeruus, id eſt homo malus, nihil cogitando de

Chryſoſt. hom. 78. in Matt.
Idem ibidem.

Domini

Domini aduentu in morte uel iudicio,& promitten
do ſibi longam vitam,dixerit in corde,id eſt præſum
pſerit,ac ſi in corde ſuo diceret,moram faciet Domi-
nus meus venire, id eſt iudiciũ aut mors longe eſt à
me(hoc quippe dicunt illi qui non cogitant de mor-
te)& cœperit,quãtomagis ſi perſeuerauerit,uolupta
tibus & illecebris,ac malis operibus & charitati cõtra
rijs occupari, & conſeruos quos fouere & defendere
debuit,percutere:ſcilicet iniurijs laceſcendo,uel pra-
uo uerbo & exẽplo corrũpendo,& peccare faciẽdo:
ſicq; cum ſecuritate vixerit peruersè: veniet Domi-
nus ſerui illius,ſcilicet in morte,vbi eſt iudicium par-
ticulare,uel in extremo examine,ubi erit iudiciũ ge-
nerale,in die qua non ſperat, & hora qua ignorat: *de*
Matt 24. *die enim & hora illa nullus hominum ſcit.* Et ſic exprimit
Vitia prælatorũ ſex. malorum prelatorum,qui in hoc ſeruo intelliguntur,
uitam & demeritum in ſex, quæ ſunt propria eorum:
ſcilicet præſumptio,minorum oppreſsio, gaſtrimar-
gia,luxuria,contẽptus,& negligentia: & diuidet eum
ſeparando animam à corpore in morte:& à cõſortio
ſanctorum in examine:ponetq; partem eius duplicẽ,
ſcilicet corpus & animã,uel partẽ,id eſt retributionẽ
Luca.17. cũ hypocritis, id eſt falſis Chriſtianis in agro, uel in
mola, & in lecto derelictis: & cũ infidelibus qui nec
fidem habuerunt,ſeparando eum à beatis:& coniun
gendo eum damnatis,& potius dicit,cum hypocritis
quàm cum alijs:ut ſimilitudo pœnæ reſpondeat ſimi-
litudini culpæ: hypocrita enim aliud eſt, & aliud oſtẽ
dit:ſic qui in agro,uel ĩ mola,ſeu in lecto erãt: & idẽ
facere,ac boni eſſe videbantur, ſed exitus diuerſæ vo
luntatis apparet cùm derelinquuntur,& cum damna
tis ſociantur.Ecce malorum ſeruorum remuneratio,
Chryſoſto. ho.51. operis imperf. ſcilicet æterna damnatio. Vbi Chryſo. Diuidet eum
de conſortio Chriſtianorum, ut neque cum ſanctis
glorificetur:neque cum his qui mediocriter delique-
runt,mediocriter puniatur. Et iunget eum hypocri-
tis infidelibus: ut quorum imitatus eſt mores, ipſo-
rum puniatur interitu. Quoniam ſacerdos quemad-
modum ſuper omnem populum glorificatur,ſi bene
fecerit:non ſolum propter ſuam iuſtitiam, ſed & pro
pter omnium: quia cauſa eſt ipſe iuſtitiæ uniuerſo-
rum: ita & peccans ſuper omnes punitur: non ſolum
propter ſuum peccatum, ſed propter omnium: quia
ipſe cauſa ſit omnium ad peccandum. Hæc Chryſo-
ſoſto. Deinde de pœna eorum ſubdit,dicens: *Ibi erit*
fletus,ex uehementia caloris: *& ſtridor dentium*,ex ue-
Iob.24. hementia frigorum. Vnde Iob: *Maledicta pars eius in*
terra: ad calorem nimium tranſeat ab aquis niuium. De
hac pœna ſatius habes ſupra eadẽ feria tertia, de non
habente veſtem nuptialem. Attende ergo hæc ò ſer-
ue male: & emendare ſtude: quia nunc eſt tempus
emendationis & laboris: poſtea erit retributionis &
mercedis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, da mihi inceſſabiliter*
diem tranſitus mei, & diem iudicij cogitare:
ac nouiſsima prouidere, ut uigilem ſolicitè pro
ſpiritualibus, & æternis: mihi cauendo à peccatis, &
inſiſtendo operibus bonis: meque ipſum non negligam; ſed
omni tempore ad mortem me præparem, & diſponam.
Præſta Domine, ut mihi quotidiano actu prouideam &
procurem conſummationem, & ut tota uita mea talis ſit
in conuerſatione, ut liber merear eſſe in fine: teque in mor
te uel iudicio uenientem gaudenter recipere, & tecum
ſine fine gaudere. Amen.

A *De lumbis præcinctis, & lucernis ardentibus.*
Cap. XLVII.

ET quia ad vigilandum multipliciter Do- *Luca.12.*
minus monuit, conſequenter quædam
ad vigilandum nos præparantia, ſeu ad
vigilantes pertinentia, deſcribit: mo-
nens, ut *ſint lumbi* noſtri, tam mentis quàm carnis,
præcincti cingulo caſtitatis: *& lucernæ ardentes in ma-*
C *nibus* & operibus noſtris. Lumbi mentis ſunt uo- *Lũbi præcingendi.*
luntas, ſeu affectus, & intellectus: ex quibus pro-
cedunt cogitationes malæ, & deſideria praua. Lum-
bi verò carnis ſunt, ex quibus prodeunt carnales
concupiſcentiæ, & opera impudica: & utrique lum-
bi ſunt præcingendi, id eſt coarctandi ab illicitis co-
gitationibus, & operibus. Cinctorium primorum
eſt, diuinæ legis meditatio aſsidua, quæ fit per ſtu-
dium ſacræ ſcripturæ. Cinctorium ſecundorum eſt
iuſtitia, quæ fit per rigorem diſciplinæ: & ita per
primum fluxus cogitationum, & deſideriorum inu
tilium reprimitur in mente: per ſecundum fluxus
concupiſcentiarum carnalium, & operum reſtringi-
D tur in carne. Lucernæ ardentes ſunt doctrinæ claræ *Lucernæ ardentes.*
& lucidæ: & exempla bona ex charitate, quæ debent
eſſe in manibus noſtris, ut impleamus opere. Lu-
cernæ ergo, per bonorum ſermonum & operum
euidentiam: ardentes, per æternæ charitatis feruo-
rem: & lucentes, per ſanctæ conuerſationis ſplen-
dorem ſint in manibus noſtris: id eſt, in operibus
bonis: ſicut Ioannes erat lucerna ardens & lucens.
Vbi Gregorius: Lumbos præcingimus, cùm car- *Ioan.5.*
nis luxuriam per continentiam coarctamus: lucer- *Gregorius hom.13. in euangelia.*
nas ardentes in manibus tenemus, cùm per bona
opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus.
Et Fulgentius: Iubens Dominus ut ſint lumbi no-
ſtri præcincti, mandat & mala deſideria atque ope-
E ra fugiamus: iubens ut ſint noſtræ lucernæ arden-
tes, monet ut bona diligamus & faciamus. Prius
ergo præcinge lumbos, & tunc accende lucernam: *Pſal.36.*
prius declina à malo, & tunc fac bonum: prius *Eſa.1.*
quieſce agere peruersè: & tunc diſce benefacere.
Nam (ut ait Auguſtinus) non nobis infert Deus bo
na ſua, niſi mala auferat noſtra: & intantum illa cre-
ſcunt, inquantum iſta minuuntur: nec illa perficien-
tur, niſi iſta finiantur. Item monet ut tanquam fi-
deles & prudentes, ac de noſtra cuſtodia ſoliciti & vi
giles, Dominum à nuptiis in cœlo per copulationem
angelorum factis reuertem, id eſt aduentum eius
ad iudicium particulare in morte, uel generale in

reſurrectione, tum timore & amore expectemus: ſicut antiqui patres expectabant eum venturum in carnem. Quem bene expectamus, dum in eius aduentum in omnibus noſmetipſos præparamus: *ut cùm uenerit & pulſauerit, confeſtim ei aperiamus*, & ipſum ſuſcipere parati ſimus. Vbi Gregorius: Ad nuptias quidem Domius abijt, cùm reſurgens à mortuis, & aſcēdens in cœlum, ſupernam ſibi angelorum multitudinem nouus homo copulauit. Qui tunc reuertitur, cùm nobis per iudicium manifeſtatur. Venit quippe, cùm ad iudicium properat: pulſat verò, cùm iam per ægritudinis moleſtias mortem eſſe uicinam deſignat. Cui confeſtim aperimus, ſi hunc cum timore ſuſcipimus. Aperire etenim iudici pulſanti nō vult, qui exire de corpore trepidat: & uidere eum, quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat. Qui autem de ſua ſpe & operatione ſecurus eſt, pulſanti cōfeſtim aperit: quia lætus iudicem ſuſtinet, & cùm tempus propinquæ mortis agnouerit: de gloria reſurrectionis hilareſcit. Hæc Gregorius. Talis quippe poteſt dicere cum Apoſtolo: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Christo.* Qui eiuſmodi eſt, omnibus huius mundi fœlicibus eſt fœlicior, & regalibus regalior. Vnde Anſelmus: Hoc unum dico, omnibus huius mundi præſtare delitiis, honoribus, atque diuitiis: ſi ob conſcientiæ ſerenitatem, fidei firmitatem ſpei certitudinem mortem non timeas. Quod ille poterit maximè experiri, qui aliquo tempore ſub hac ſeruitute ſuſpirans, ad liberioris conſcientiæ auras euaſit. Hæ ſunt futuræ beatitudinis tuæ primitiæ ſalutares: ut morte ſuperueniente naturalem horrorem fides ſuperet, ſpes temperet, conſcientia pura repellat. Hæc Anſelmus. Sed hoc ſolis perfectis conuenit: nunquid ergo imperfecti, qui uitam habent in deſiderio, & mortem in patientia, damnabuntur? Abſit. Multi enim ſaluandi ſunt in charitate imperfecta, qui ſcilicet ædificant lignum, fœnum, ſtipulam: & de corpore exire timēt, propter cremabilia, quæ ſecum ferūt. Sed quia Deum iſtis temporalibus, quibus adhærent, præponunt: de vita æterna certi ſunt. Sed de his licèt ſint ſaluandi, non loquitur hic, ſed de perfectis qui uitam habent in patientia, & mortem in deſiderio. Deinde ſubiungit præmij & retributionis magnitudinem, quia vigilantibus promittit beatitudinem. *Beati enim ſerui illi*, in præſenti, beatitudine ſpei: & in futuro, beatitudine ſpeciei: *quos cùm uenerit Dominus*, in eorum morte, uel in extremo examine: *inuenerit uigilantes*, in ſtatu gratiæ: & non dormientes, in ſtatu culpæ. Vbi Gregorius, vigilat, qui ad aſpectum veri luminis, apertos mentis oculos tenet. Vigilat, qui ſeruat operando quod credit. Vigilat, q. à ſe corporis & negligentiæ tenebras repellit. Hæc Gregor. Sed ueniens Dominus quid vigilantibus ſeruis exhibeat audiamus. *Nam præcinget ſe*, id eſt ad retributionem præparabit: *& faciet uigilantes diſcumbere*, id eſt in æterna quiete refoueri & quieſcere: ut edant ſuper menſam ſuam in regno ſuo: *& tranſiens*, id eſt de iudicio ad regnum rediens, *miniſtrabit illis*: quia ſuæ lucis illuſtratione, & diuinitatis contemplatione fideles ſatiabit: quem enim in humanitate in iudicio cernemus, etiā in diuinitate poſt iudicium videbimus: *miniſtrabit illis*, lac humanitatis, & vinum deitatis, & manna dulciſsimum, quod in cor hominis non aſcendit. Faciet itaque illos diſcumbere, quaſi feſſos refocillans: & miniſtrabit illis, ſpirituales delitias apponens. Vnde Dionyſius: Diſcubitum enim opinamur quietem à multis laboribus, & copioſam donationem omnium bonorum: hoc eſt enim quòd Ieſus facit eos recumbere, dans eis perpetuam quietē, & diſtribuens eis bonorum multitudinem. Moraliter pulſat Dominus hominis animum, cùm eum inducit ad melius propoſitum: cui confeſtim aperit, per bonum conſenſum, & ſequentem effectum: & tali ſeruo miniſtrat Dominus gratiam in præſenti, & gloriam in futuro. Delectatur quippe Dominus eſſe cum hominibus: ideo quærit, ubi manſionem apud eos inueniat. Pulſat ergo ad oſtia cordium multipliciter: ut ſi pro uno, non aperiatur ei ſaltem pro altero. Pulſat per doctorum verba, per bonorum exempla, per collata beneficia, per illata flagella, per promiſsiones premiorum, per minas tormentorum, per paſsiones ſuas & ſanctorum: quidam autem ſunt qui pulſanti Domino reſpondere nolunt. Quidam humiliter reſpondent, ſed tamen eum abire faciunt: quidam aperiunt, ſed diu apud ſe quieſcere eum non permittunt. Quidam licèt aperiant, & eum recipiant: tamen ſuperuenientibus alijs hoſpitibus, eum quaſi pauperem eiiciunt: aut quia domus plena eſt vtenſilibus, non inuenit ubi caput reclinet. Quidam autē Dominum pulſantem recipiunt, & alios hoſpites excludūt: & inſuper ei delectabilem præparant manſionem, ut à nullo inquietetur. & illi multa bona, per talem hoſpitem conſequuntur. Primi ſunt, qui ita ſunt duri, ut ad nullam prædicationem, uel beneficiū cor eorum ualeat aliqualiter molliri. Secundi ſunt, qui ſe peccatores humiliter confitentur: ſed adhuc non habent uoluntatem deſerendi peccata. Tertij ſunt, qui in aliquo ſe emendant, & in aliquo non: ut qui uſuras & res alienas amplius accipere nolunt, ſed acceptas refundere recuſant. Quarti ſunt, qui pro tēpore compunguntur uel ſe emēdant, ſed citò recidiuant: ut faciunt qui alijs hoſpitibus ſuperuenietibus, pauperes hoſpites eiiciunt. Hoſpites ſuperuenientes, ſunt delectationes carnis, mundi, & huiuſmodi: uaria utenſilia, ſunt occupationes ſuperfluæ, quæ cordis libertatem anguſtant: & ſpiritum ſanctum extinguunt. Sed ut dicitur: turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes. Quinti & ultimi ſunt, qui bona inchoant, & ad finem proficiendo perducunt. Apud iſtos manſiones Dominus facit, & eos ualde diligit. In nocte ergo huius ſeculi, ſemper debemus vigilare: & contra hoſtes ſoliciti eſſe, ac expectare iudicem, & Dominū omnibus in qualibet ætate paratis lucē perpetuā miniſtraturum. Et ideo ſi in prima vigilia & ætate negligentes fuimus: nec ſic deſperare, & à bono opere ceſſare debemus. Nā longanimitatis ſuæ patientiam, inſinuans Dominus, ſubdit: *Et ſi uenerit in ſecunda uigilia*, & ætate: *& ſi in tertia uigilia*, & ætate venerit in morte, uel iudicio: *& ita inuenerit* eos, ſcilicet vigilantes, & in bono perſeuerātes: *beati ſunt ſerui illi*, nunc in ſpe, & poſtea in re. Vbi Gregorius. Prima vigilia primæuum tempus eſt vitæ noſtræ: id eſt, pueritia. Secunda, adoleſcentia uel iuuentus. Tertia autem ſenectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, cuſtodiat, uel ſecundam: & qui in ſecunda noluit, tertiæ vigiliæ remedia non omittat: ut qui cōuerti in pueritia neglexit, ſaltem in tempore iuuentutis, uel in ſenectute reſipiſcat. Sed, ut ait idem Gregorius: Nemo hanc longanimitatem Dei negligat: quia tanto diſtrictionem iuſtitiam in iudicio exiget, quanto longiorem patientiam ante iudicium prorogauit. Vnde Alchuinus: Satis eſt alienus à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus ſenectutis expectat: timendum eſt enim ne dum expectat miſericordiā, incidat in iudi-

Gregorius hom. 13. in euangelia. Nuptiæ Domini. Philipp. 1. Vita in patientia. Mors in deſiderio. Gregorius hom. 13. in euangelia. Diſcubitus cœleſtis. Dionyſius in epiſtola ad Titum. Moraliter. Pulſatio Domini. Hoſpites. Vigiliæ tres. Gregorius hom. 13. in euangelia.

in iudicium. Sed heu hodie homines florem iuuentutis in uanis conſumunt: & fecem ſenectutis in agendo pœnitentiam uix expendunt. Vnde Seneca de talibus loquens, ſic ait: Quemadmodum ex amphora primum quod eſt ſynceriſsimum effluit, grauiſsimũ quoq; turbidumq́; ſubſidet: ſic in ætate noſtra quod eſt optimum in primo eſt: idque exhauri in alijs potius patimur, ut nobis fæcem ſeruemus. Vigilias hîc uocat à ſimilitudine excubantium in nocte: quia in huius mundi nocte ſemper debemus ſolliciti lucẽ ṽturam, id eſt aduentum iudicis expectare: quia neſcimus quando Dominus ueniet, an mane, id eſt in iuuẽtute: an gallicantu, id eſt in uirili ætate: an media nocte, id eſt in ſenectute: an ſero, id eſt in ſenio. Et quia in quolibet horum ſtatuum aliqui moriuntur, & Domini aduentus eſt nobis incertus: ideo in quolibet ſtatu, & omnibus ætatibus vigilare debemus: & parati eſſe per iuſtitiam ad recipiendum mortem: ut in morte Dominum uenientem recipiamus per bonam uoluntatem. Et ne quis confidat de ſtatus dignitate, aut ſcientiæ claritate, ſi malè ſeruierit, ſubiungit quòd *ſeruus*, ut non ſit diſcretio in genere: *qui cognouit uoluntatem Domini*, bonam: & ad implendum obligãtem: *& non ſe præparat* ad bonum, *nec facit eius uoluntatem* ipſam in opere adimplendo, & etiã in opere potiſsimo, ac magis beneplacito Domino: *plagis uapulabit*, id eſt punietur *multis*: quia peccauit in multis, & quia contempſit non faciendo quod faciendũ ſciebat: talis enim non ex ignorantia, ſed ex certa ſciẽtia peccat, & ſcienter peccans magis Dominum contemnit, & plus offendit, ac viuus in infernum deſcendit. Ecce quò ſcientia aggrauat culpam. Vnde Gregorius: Vbi donum maioris ſcientiæ: ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ. Et Chryſoſtomus: Leuior culpa eſt, ueritatem non apprehendere, quàm contemnere apprehenſam. Non enim ſimiliter in omnibus omnia iudicantur, ſed maior cognitio fit maioris pęnę occaſio. Vnde ſacerdos eadem peccans cum populo, multo grauiora patietur. *Seruus autem qui non cognouit*, ſcilicet uoluntatem Domini, ſed ſcire potuit ſi negligens non fuiſſet, *& fecit* peccata *digna plagis*, & punitione *uapulabit paucis*, & minus punietur cæteris paribus, quàm qui ſcienter peccat, & ex certa malitia: quia talis peccat ex ignorantia, quæ diminuit de peccato, niſi fuerit affectata: ſicut cùm aliquis vult ignorare illud, quod tenetur facere vel vitare, ut licẽtius poſsit peccare. Ex magna enim libidine peccandi prouenit, cùm aliquis vult illud ignorare, cuius ſciẽtia poſſet eum à peccato impedire, uel retrahere: multi quidem æſtimantes ſe minus uapulaturos, ſi neſciant quid operari debeant: auertunt aurem, ne uerbum Dei, & ueritatẽ audiant uel intelligant: ſed cùm poſſent ſcire, ſi ſtudium uellent adhibere, non ut neſcientes, ſed ut contemptores iudicabuntur: quia nõ cognoſcere dicendus eſt, qui apprehendere vult, ſed non ualet. In talium perſona dicitur in Iob, qui dixerunt Deo, *Recede à nobis: ſcientiam uiarum tuarum nolumus*. Vnde Beda: Multi hanc ſententiam malè intelligentes nolunt ſcire quid faciant: & quaſi minus ſe uapulaturos æſtimant, ſi neſciant quid operari debuerant. Sed aliud eſt neſciſſe: aliud eſt ſcire noluiſſe: neſcit namque, qui apprehendere uolet, & non ualet: qui autẽ ut neſciat aurem à uoce ueritatis auertit, iſte non neſciens, ſed contemptor dicitur. Vnde & Chryſoſtomus. Non eſt eis excuſatio condẽnationis ignorantia ueritatis, quibus fuit inueniẽdi facilitas, ſi fuiſſet quęrẽdi facultas: nam veritas, ſalus, & uita cogno-

Seneca epiſt. 108.

Gregorius hom. 13. in euang.

Chryſoſto. hom. 27. in Matthæ.

Ignorantia affectata non excuſat.

Iob. 21.

Beda in c. 12. Lucæ.

Chryſoſt. hom. de Zachæo.

A ſcentium ſe magis debet quæri, quàm quærere. Vnde etiam Bernardus, Multa ſcienda neſciuntur, aut ſciendi incuria, aut diſcendi deſidia, aut uerecundia inquirendi: & quidem huiuſmodi ignorantia non habet excuſationem: Et iterum: Fruſtra ſibi de infirmitate, uel ignorantia blandiuntur: q ut liberius peccẽt, libenter uel ignorãt, uel infirmantur. Hæc Ber. Sed pauci per ignorantiã excuſantur: q, a, ut ait Leo papa, Intonante quotidie auribus noſtris eloquio Dei, omnis homo quid diuinæ iuſtitiæ placeat, ſcire conuincitur. Vnde & Beda: Nemo igitur ex eo quòd dictum eſt, ſeruũ neſcientem uolũtatem Domini vapulare plagis paucis, interpretandum de remedio neſciendi præſumat: qui (ut alia taceam) ex eo ipſo quòd homo eſt, nec

B mala quæ caueat, nec bona poteſt ignorare quæ appetat. Vt autem hîc dicit gloſa, Inter omnes pœnas mitiſsima eſt eorum, qui præter originale peccatum nullum addiderunt: minor poſtea eorum, qui ex ignorantia peccauerunt: poſtea eorum qui ex infirmitate, tamen ſcienter: poſtea eorum qui ex malitia. Et nota quòd licet grauius ſit peccare ex certa ſciẽtia: periculoſius tamen eſt peccare ex ignorantia. Deinde reddit cauſam iam dictorum, quia ab *omni cui plus datur*, & cui plus committitur de gratijs, plus exigetur & quæretur in hoc tempore: ut non ſolum ſibi, ſed etiam aliis proficere conetur, & in die iudicij quando de omnibus commiſsis ratio exigetur. Quanto enim

C Dominus plura dona, & bona homini confert: tanto magis, & maiore contemptu Dominum offendit cùm peccat: & ideo magis punietur, quia potẽtes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatus. Et ergo meritò cognoſcẽs plus, & nõ cognoſcens minus vapulabit: quia iſti plus, illi minus eſt commiſſum: hoc ſpecialiter poteſt intelligi de his quæ data ſunt prælatis ad regimen aliorum, uel generaliter de his quæ data ſunt unicuique ad regimẽ proprium: & hoc ſiue ſint bona naturæ, ſiue fortunæ, ſiue gratiæ. Vnde Beda, Multum ſæpe datur etiam quibuſdam priuatis: quibus etiam cognitio dominicæ uoluntatis, & exequendi quæ cognoſcunt facultas impeditur: multum autem commendatur illi cui cũ

D ſua ſalute dominici quoque gregis paſcendi cura cõmittitur: maiori ergo gratia donatos, ſi deliquerint, maior uindicta ſequetur. Vnde & Chryſoſto. Quanto enim maius aliquis beneficium accipit, tanto magis eſt obnoxius pœnæ ingratus exiſtens: & neq; honore melior effectus: propter hoc utique & diuites pauperibus magis puniuntur, mali exiſtentes: quoniam neque in copioſitate facti ſunt manſueti. Hæc Chryſoſtomus. Et non tantum reddemus rationem de his quæ accepimus, ſed etiam de his quæ accipere potuimus, ſi per nos non ſtetiſſet, quod intelligentes & deſides ualde terrere deberet.

Bernardus epiſt. 77.

Beda in c. 12. Lucæ.

Ex ignorãtia peccatur periculoſius.

Sapien. 6.

Beda in c. 12. Lucæ.

E

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui iuſsiſti & lumbos reſtringere, & lucernas ardentes tenere: tu ipſe lumbos noſtros præcinge, ut nulla nobis dominetur iniquitas, & ad nullum declinemus peccatum. Lucernas noſtras tuipſe fac ardere, ardentesque cuſtodi: ut non refrigeſcat noſtra charitas, ſed ſemper ad tuam iuſtitiam faciendam omnis noſtra cogitatio, locutio, & operatio dirigatur. Fac me Domine uigilanter & ſolicitè aduentum tuum expectare: ut lætus te ſuſcipiens ad gaudia æterna ualeam, te miſerante peruenire.* Amen.

De decem virginibus. Cap. XLVIII.

Matth.25. POSTQVAM Dominus oſtendit quędam antecedentia iudicium, & monuit ad uigilandum: conſequenter deſcribit ipſum iudicium. Et quia uniuerſitas iu- *Status tres iudicandorum.* dicanda diſtinguitur in tres ſtatus: ſcilicet actiuorũ, contemplatiuorum, & prælatorum: ideo tres ponit parabolas ad iſtas tres pertinentes. Prima eſt de decem virginibus: & pertinet ſpecialiter ad contemplatiuos: virginitas enim uitam contemplatiuam ſignificat, quia caſtitas mentem à carnalibus eleuat, & ſic ad contemplationem veritatis diſponit: numerus autem denarius uniuerſitatem contemplatiuorum ſignificat, quia numeri ſolum uſque ad decem procedunt, uel decem propter operum legis obſeruantiã: Nihilominus tamen ad omne genus hominum poteſt hæc parabola referri. Et primò circa uitam contemplantium, & conſequenter etiam aliorum ponitur meritum & demeritum. Secundò, examinationis iudicium. Optat quippe Dominus vt nos, cùm uenerit, inueniat præparatos: & cum eo ianuam cœleſtis regni intremus, & ne excludamur improuidentia fatuitatis, & claudatur ianua ſponſi cœleſtis, vnde vigilare oportet, quia neſcimus quando ſponſus veniet. Et cur ſit opus vigilare, docet: & ad hoc parabolam de decem virginibus inducit. *Simile eſt regnum cœlorum*, id eſt præſens eccleſia militans ſpecialiter, quantum ad ſtatum contemplantium: & nihilominus quã- *Virginibus ſimilis eccleſia.* tum ad ſtatum aliorum, *decem uirginibus* continentibus: quarum *quinque erant fatuæ*, quia vanitati quinque ſenſuum ſeruierunt: & opera ſua bona de genere, non ad finem debitum ordinantes, propriam gloriã, & fauorem, ſeu laudem hominum, uel quęſtum principaliter in eis intenderunt: *& quinque prudentes*: quia ueritati pro æternis ſeruierunt: & opera ſua bona ad finem debitum, ſcilicet ad gloriam Dei principaliter, & ad perfectionem ſui, & ad ædificationem proximi, conſequenter ordinauerunt. His rectè eccleſia ſimilis perhibetur: quia in ea boni & religioſè, & mali ſuperſtitioſè conuiuentes permixtim continentur: qui per quinque prudentes, & per quinque fatuas virgines: per quinque partitam ſenſuum continentiam à carnis illecebris, & uoluptatibus ſignificantes, intelliguntur. Quicunque enim opera ſua bona pro vana gloria, uel quæſtu faciunt, fatui quidem ſunt: etſi prudentes eſſe videantur. Inde enim & uirgines dicuntur: quia bona operantur, & boni ab hominibus uidentur. Sunt enim in actione virgines, & intentione corrupti: quia bona quæ agunt, non caſta &

A ſyncera intentione faciunt: & meritò dicuntur virgines fatuæ, quia bonum opus de genere perdunt, propter defectum intentionis rectæ: magna quippe fatuitas eſt difficilia & ardua aggredi, & ſuſtinere ſine fructu & utilitate. Magna enim fatuitas eſt ieiunare, uigilare, carnem affligere, orare, & ſimilia facere: & nullam aliam mercedem, niſi uanam gloriam expectare. De talibus enim Dominus ait: *Receperunt mercedem ſuam*. *Matth.6.* Prudentes verò totam intentionem ad Deum referunt: & pro operibus ſuis à Deo, cui ſoli placere cupiunt, mercedem recipiunt: prudentiam quippe magna eſt, ex modicis magna, & ex temporalibus acquirere ſempiterna. Et in his

B diuiditur totus mundus & tota fidelium multitudo: quia, ut dicit Hiero. Sancta eccleſia virgines prudentes habet, pro Deo bene operãtes: & fatuas uana gloria laborantes: *Virgines duplices.* videat ergo unuſquiſque ut bonum opus bene, & bona intentione, faciat: quia non bonum facere, ſed bene facere laudabile eſt: non enim uerbis meremur, ſed aduerbijs: id eſt, non in eo quod aliquid facimus, ſed in eo quod benefacimus. Hæc Hierony. *Omnes uerò accipientes lampades ſuas*, id eſt opera bona de genere boni *exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ*: ad hoc enim debet ordinari exercitium vitæ noſtræ, ut homo poſsit ſecurè & decenter Chriſto ad iudicium venienti obuiare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus*, id eſt operibus ſuis: *non ſumpſe-* *Oleum lãpadum.*

C *runt oleum ſecum*: id eſt non habuerunt ſpirituale gaudium, quod oritur ex operibus bonis, propter Deũ factis, & hoc propter defectum rectæ intentionis. Vt enim dicit Auguſtin. Qui non propterea gaudet, quia *intrinſecus* Deo placet, non habet oleum ſecum: *Auguſti. ſermo.22. de uerbis Domini.* *prudentes uerò acceperunt oleum in uaſis ſuis*. id eſt intra conſcientias: *cum lampadibus*, id eſt cum bonis operibus. Hoc eſt, ut dicit Auguſtin. Lætitiam bonorum operum in corde atque conſcientia poſuerunt: *Idem ibid.* quia propter rectitudinem intentionis gaudent in Domino, de ſuis operibus bonis. Dicitur autem gaudium iſtud oleum: quia nutrit & fouet charitatis ignem. Ex hoc enim quòd aliquis delectatur in

D opere, fortius & melius operatur: & per conſequens diſponitur, ut ei maior charitas infundatur. Omnes quippe uirgines tam fatuæ, quàm prudentes acceperunt oleum in uaſis cum lampadibus: fatuæ autem ſolum in lampadibus, non in vaſis, ita quod vaſã habuerũt uacua: ſic ĩ eccleſia quidã accipiũt oleum in lãpadibus, quaſi uideantur ab hominibus boni: interius autem ſunt bonitate uacui & mali. *Moram autem faciente ſponſo*, id eſt Chriſto differente iudicium: ſcilicet donec impleatur numerus electorum, *dormitauerunt omnes*, quantum ad languorem corporis: *& dormierunt*, quantum ad ſomnum mortis, uel dormitauerunt per inertiam & negligentiam. Vnde Chryſoſto. Tardante conſummatione ſeculi: non *Chryſoſto. hom.52. operis imperfecti.*

E ſolum peccatores, ſed iuſti & ſpirituales ad negligentiam ſunt deuoluendi: & ad carnalia delectamẽta tranſituri, ut impleatur illud Pſal. *Saluum me fac Deus, quoniam defecit ſanctus: quoniam diminutæ ſunt ueritates à filiis hominum*. *Pſal.11.* Et bene comparatur mors ſomno, quia à morte erit ad uitam excitatio. Deinde ponitur examinationis iudicium circa prædicta opera cõtemplantium, & aliorum, cùm dicitur *media autem nocte*, id eſt ſubitò, nullo ſciẽte aut ſperante: quia dies domini ſicut fur ita in nocte ueniet: nam quia tempus iudicij eſt nobis occultum, ideo ſignatur per mediã noctem quia illa quæ fiunt nocte media, ſunt hominibus occulta. *clamor factus eſt* tubantium angelorum;

rum: excitans mortuos & conuocans ad iudicium. O quantus clamor, quia non erit anima ita altè in cœlo, nec ita profundè in inferno, nec corpus in ſepulchro, quin audiat hunc clamorem, & contremiſcat. Ad literam media nocte (ſecundũ quoſdam) fiet iudicium: qua angelus Aegyptum deuaſtauit, & Dominus infernũ ſpoliauit: eademq; hora electos ſuos de hoc mundo liberabit: ſed ſecundum alios, de die celebrandũ dicitur: quia nox illa ſicut dies illuminabitur.

Clamor ad iudicium.

Tunc ſurrexerunt omnes illæ uirgines fatuæ & prudentes, quia omnes ſcilicet boni & mali reſurgent, ut in iudicio appareant: *& ornauerunt lampades ſuas*, id eſt aptauerunt rationes operum ſuorum reddendas: cogitando & numerãdo apud ſe opera ſua, pro quibus expectabant remunerationem: iſte enim ornatus nõ eſt aliud niſi recurſus ad mentem, cogitando de iuſtitia operum ſuorum, & bonitate circunſtantiarum, ac reddenda ratione eorum: hoc enim commune eſt fatuis & prudentibus: ſed in fatuis eſt uana fiducia, in prudentibus uera. Ad veritatem quippe ornatus lampadis tria exigũtur: uidelicet claritas vitri, in quo ſignificatur puritas quò ad ſeipſum: plenitudo olei, in quo miſericordia ad proximum: inflammatio ignis, in quo fides cum dilectione ad Deum: quæ omnia in prudentibus ſunt, & in fatuis deficiunt. Sed fatuæ ſua fiducia deceptæ dicunt ſapientibus: *date nobis de oleo ueſtro*: quaſi dicerent, Iuſtitia ueſtra ſufficiens eſt uos glorificare, & nos excuſare: excuſetis ergo nos, uel feratis teſtimonium de operibus noſtris quæ uidiſtis: quia continentes & fideles, *quia lampades noſtræ extinguuntur*, id eſt opera noſtra quæ videbantur nobis lucere, & clara hominibus foris apparere, in aduẽtu iudicis intus obſcurantur: quia oleo veræ gloriæ, & intentionis rectæ priuantur. Nam ſecundũ Aug. Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadẽ ſubtracta deficiunt. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat nobis & uobis*. Iſta petitio vana, & reſponſio negatiua, ſignant quòd nullus tunc ad alium quãtumcunque iuſtum poterit pro auxilio habendo accurrere: nec aliquis quantũcunq; iuſtus poterit alium iuuare, ſed vix ſibi ſoli ſufficit ſua iuſtitia. vnde Augu. Vnuſquiſq; pro ſe rationem reddet: nec alieno teſtimonio quiſq; adiuuabitur apud Deũ, & vix ſibi quiſque ſufficit ut ei teſtimonium perhibeat conſcientia ſua. Vnde & Hiero. Hoc non de auaritia, ſed de timore dicunt: quia unuſquiſq; de operibus ſuis mercedẽ accipiet: nec poſſunt in die iudicij aliorum uirtutes, aliorũ vitia ſubleuare: *ite potius ad uendentes & emite uobis*: quaſi dicerent, ſecundum Augu. crimen eorum commemorando, videamus nunc quòd uos adiuuẽt qui uobis laudes uendere conſueuerunt: & uos in errorem inducere, ut non coram Deo, ſed ab hominibus gloriã quæreretis. Exprobratio eſt fatuitatis præteritæ, in hoc quòd bona opera de genere, dederunt pro fauore laudis humanæ: quia uenditores, ſunt adulatores: quaſi dicerent eis: Cõſiderate quid ualuit vobis, pro tali fauore cõtinẽter viuere. *Dum autem irent emere*: tropicè loquitur, id eſt ſi adhuc viuerent & inuenirent, irent emere: in quo implicatur quòd remanet affectus & habitus uanitatis præteritæ: id eſt ſecundũ Aug. dum inclinarent ſe in ea quæ foris ſunt, & ſolita gaudia requirerent, *uenit ſponſus*: ſcilicet ille qui iudicat, id eſt Chriſtus: ut remunerationem bonorũ faciat, *& quæ* per opera charitate formata, paratæ erãt, ſcilicet prudentes virgines: quibus (ſecũdum Aug.) bonum teſtimonium coram Deo conſcientia perhibebat: intrauerunt cũ eo ad nuptias, ſcilicet ad cœleſtis regni gloriam: & fatuis excluſis, & ad pœnam relictis: *clauſa eſt ianua*: id eſt aditus ad regnum cœlorũ, qui non eſt alicui poſsibilis poſt iudicium. Ianua inquam triplex eſt, ſcilicet miſericordiæ, ad indulgendum, quæ modo omnibus aperitur: gratiæ, ad merẽdum, quæ modo omnibus offertur: gloriæ, ad intrandum, quæ modo omnibus pœnitentibus reſeratur: ergo clauſa eſt excluſis reprobis, incluſis electis, operibus conſummatis. Non enim, ut ait Auguſt. poſt iudiciũ patet precũ aut meritorũ locus. Vnde & Chryſo. ita eſt terribile illud iudiciũ, ut nec innocentia ſibi cõfidat. Tantus timor erit omnium, etiam ſanctorũ, ut nemo ſperet ſe iuſtum inueniendum: ſed adhuc timeat ne fortè reus exiſtat. Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedãt ſancti, cùm timeant ipſi de ſe? Nam ſicut tempus miſericordiæ iudicium nõ recipit, ſic & tempus iudicij miſericordiã non recipit: ubi autem locũ miſericordia non habet, nec intercesſio ualet. Vbi etiã Greg. O ſi ſapere in cordis palato poſſit, quid admirationis habet quod dicitur, *uenit ſponſus*: quid dulcedinis, *intrauerunt cum eo ad nuptias*: quid amaritudinis, *& clauſa eſt ianua?* Tunc regni ianua lugentibus clauditur, quæ modo quotidie pœnitentibus aperitur: quia nequaquã tunc ueniã inuenit, qui modo tẽpus ueniæ apertũ perdit. Ibi à Domino non poteſt mereri quod petit, qui hìc noluit audire quod iuſsit. Hæc Greg. *Nouiſsimè* per nimis tardam & infructuoſam pœnitẽtiam *ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes, Domine Domine, aperi nobis*: per hoc quòd uocant eum Dominũ, ſignificatur quod crediderũt in Chriſtũ. Vnde Hierony. Egregia quidem in Domini appellatione confeſsio: idemq; repetitũ indicium fidei eſt. Sed quid prodeſt uoce inuocare, ſi operibus negeſ? non humanis verbis hæc agũtur, ſed conſcientiæ ſibi loquuntur. Et quia fides eorum fuit informis, & ſecũdum Aug. magna eius ſeueritas poſt iudiciũ, cuius ante iudicium ineffabilis miſericordia prærogata eſt; ideo *reſpondens ait: Amen dico uobis, neſcio uos*: id eſt nõ cognoſcò, ſcilicet notitia approbationis, qua ſoli electi à Deo cognoſcuntur: quaſi diceret, Ideo uos deſero, quia vitæ meritum in uobis non cognoſco. Neſcit eas & repellit, quia ſecundum Aug. non intrãt in gaudium eius, qui non coram Deo, ſed ut placerẽt hominibus, uiſi ſunt aliquid ſecundũ præcepta eius operari. In fine autem intẽtam concluſionẽ infert ad noſtrã inſtructionẽ, dicens: *Vigilate itaque*, ad habendum fidẽ charitate formatam: & uos ad mortem & iudicium ſolicitè parando: antequam ueniat ſponſus uos ad hoc ſubitò uocando: *quia neſcitis diem neque horam*, mortis uel iudicij: ſed de utroq; inčerti eſtis. Ecce quò parabola tendit, ut quia ignoramus diẽ iudicij, & etiã mortis noſtræ dubiæ, ſolicitè teſtimoniũ bonæ conſcientiæ nobis præparemus: ne ſi iudex nos inueniat imparatos, cum fatuis virginibus foris remaneamus. Singulorũ enim diſcutientur actus, accuſante uel excuſante conſcientia unumquenq;. Vnde Hierony. Ex hoc autem quod infert, vigilate, itaq; quia neſcitis diem neque horam: intelliguntur uniuerſa quæ dicta ſunt eſſe præmiſſa, ut quia ignoramus iudicij diẽ, ſoliciti nobis lumẽ bonorum operum præparemus: vigilia enim opus eſt mentis, ante mortem corporis. Vt autem dicit Auguſtin. Non ſolum illius ultimi tẽporis, quo uenturus eſt ſponſus, ſed & ſuæ quiſque dormitionis diem & horam neſcit. Quiſquis autem paratus eſt uſque ad mortem (quæ omnibus debetur) paratus inuenietur etiã cùm illa uox media nocte ſonuerit, qua omnes euigilaturi ſumus. Itaq; ut dicit Chryſo-

Marginalia: Reſurrectio omnium. — Lampadis ornatus. — Auguſtin. ſermo.22. de uerbis Domini. — In iudicio nõ erit patrocinium. — Idem ibid. — Hieronym. in cap.25. Matt. — Auguſtin. ſermon.22. de uerbis Domini. — Idem ibidem. — Idem ibidem. — Virginum prudentia. — Idem ibidem. — Chryſoſto. — Timor omniũ in iudicio: ubi nulla intercesſio. — Gregorius hom.12. in euangelia. — Hierony. in cap.25. Matt. — Auguſtin. ſermo.22. de uerbis Domini. — Idem ibidem. — Hierony. in cap.25. Matth. — Auguſtin. ſermo.22. de uerbis Domini.

Chryſoſto. ho.52.operis imperf. Chryſoſto. reuocemus ad memoriam exemplum, A
quod de virginibus refertur, quæ excluſæ ſunt à thalamo ſponſi, propter olei defectum. Ponamus noſmetipſos illis quæ excluduntur, & inde quis dolor, quæ pœna ſit, ſi cogitemus poſſe etiam nos eadem pati cùm negligimus. Eſt ne aliquis ita lapideus qui hoc exemplo non moueatur, & timeat ne ſimilia incurrat? Hæc Chryſ. Igitur vigilemus, & opera lucis agentes in uigilia huius vitæ ornemus lampades noſtras & opera: ut habentes oleum ac gloriam & gaudium in conſcientiis noſtris, præparati intremus cum
Idem ibidem. Exod. 12. & 13. ſponſo ad nuptias regni cœleſtis. Vnde dicit hîc Chryſo. Quòd Iudæi exituri de Aegypto expediti & præcincti agnum iuſsi ſunt manducare, & ad eundem
parati: oſtendentes nobis quoniam quicunque no- B
ſtri agni euchariſtiam manducant: ita debent eſſe ex
Parabolæ ſcopus. pediti, quaſi quotidie exituri de mundo. Ad hoc ergo tendit parabola ut ad futura oculos cordis aperiamus: mala euadamus, deſerendo culpam, bona promereamur, ſectando iuſtitiam: & cum omni diligen-
Gregorius hom. 12. in euang. tia quotidie expectemus Domini aduentum: cuius neſcimus diem neque horam. Vbi Grego. Quia poſt peccata Deus pœnitentiam ſuſcipit, ſi ſciret quiſque de præſenti ſeculo quo tempore exiet, aliud tempus uoluptatibus atque aliud pœnitentiæ aptare potuiſſet. Sed qui pœnitenti veniam ſpondet, peccanti diē craſtinum non promiſit. Semper ergo extremum
diem debemus metuere, quem nunquam poſſimus C
præuidere. Illa hora eſt noſtri exitus ſemper intuenda: iſta redemptoris admonitio ante mentis oculos eſt ſemper ponenda, qua ait: vigilate quia neſcitis diem neque horam. Hæc Grego. Illi ergo qui expectant ut in ultima hora conuertantur, falli poſſunt: qui verò in bono perſeuerant, falli non poſſunt.
Omnis enim homo in eo iudicatur, in quo inuenitur: & ergo nunquam niſi in bono iudicantur, qui ſemper in bono inueniuntur. Igitur, ut ait Richar. debet anima perfecta, & aſsiduè ſummorum contemplationi dedita omni hora peregrinationis ſuæ terminum & ergaſtuli huius egreſſum, cum ſuo deſiderio expectare: & ad illud diuinæ contemplatio-
nis ſpectaculum, quod in futura uita ſperamus, ani- D
mum ſuum ſuſpendere: & in eiuſmodi expectatione uehementi deſiderio anhelare, ut id quod interim uidet per ſpeculum, & in ænigmate, mereatur facie ad faciem uidere.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ſponſe bone: da mihi cum prudentibus uirginibus bona opera, & intentione recta facere, ac eis vigilanter perſeuerare: ut paratus inuentus, ad nuptias tuas ualeam gaudenter intrare. Peto Domine ut notum facias mihi finem meum antequam ueniat: & ne me antè finiri*
ſinas, quàm peccata mea dimittas: ut in hora exitus mei E
ultio diuina ſuper me non ueniat. & poteſtas tenebrarum mihi non occurrat, nec noceat: ſed talem me dies examinationis reddat, qualem me fons regenerationis exhibuit. Amen.

De talentis & bonis, à Domino ſeruis traditis. A
Cap. XLIX.

SVBIVNGIT ſecundam parabolam *Matt. 25.*
de talentis, quæ ſpecialiter pertinet ad *& Lu. 19.*
prælatos: quia licèt omnes, maximè tamen prælatos inducit, ut uigilantes gratijs & donis à Deo receptis bene utantur ad Dei gloriam, & ſui perfectionem, & proximi ędificationem:
C & fructum afferant, exemplo ſeruorum qui de talētis lucrati ſunt: & à Domino ueniente remunerati: nec abſcondant in terra, uel ſudario, prædictis utendo ad mundi gloriam uel temporale lucrum, ſeu carnale commodum: ne ut ſeruus piger & torpens damnentur; ac foras extra conuentum ſanctorum in tenebras exteriores, & infernales eiiciantur. Et primò circa ſtatum prælatorum ſpecialiter, & nihilominus aliorum deſcribit meritum & demeritum propriæ actionis. Secundò, iudicium diſcretionis: ideo dicit, dico uobis ut uigiletis benefaciendo, & in bonis perſeuerando, quia neſcitis diem aduentus ſponſi & iudicis, ſicut hominis peregrè proficiſcentis incertus eſt reditus ſeruis ſuis: ſpōſus enim prædictus: *ſicut ho-*
D *mo peregrè proficiſcens*, ſecundum corpus, ſcilicet ad cœleſtem patriam carnem noſtram portans: peregrinatio enim fuit cœlum carni, uel quia à nobis non videtur in præſenti: *tradidit ſeruis bona ſua*, ſcilicet quinque talenta, duo, & unum, ad fructificandum: *unicuique ſecundum propriam virtutem*, ſcilicet ſuſceptiuam, ne quem grauaret, nec cuiquam deficeret. Et eſt argu-
mentum inde, quòd Deus non præcipit impoſsibile: *Impoſſibile*
& profectus eſt ſtatim, liberam eis poteſtatem ope- *non præci-*
randi permittens: *abijt autem* per affectum uolunta- *pitur.*
tis *qui quinque talenta acceperat*: id eſt donum quinq; ſenſuum, & exteriorem ſcientiam, quinque ſenſibus acquiſitam: *& operatus eſt in eis*, per exercitium exte-
E rioris operis: *& lucratus eſt alia quinque*, quia merita ſua multiplicauit: ex creaturis creatorem, ex corporalibus ſpiritualia, ex temporalibus æterna cognoſcēs: ac fructum ædificationis in proximis faciens: *ſimiliter qui duo acceperat* .ſ. intellectū ſcripturarum & operationum: *lucratus eſt alia duo*: ſcilicet bonum ſapientiæ à ſe diffundendo in proximum per uerbum prædicationis, & bonum operationis per exemplum ædificationis. *Qui autem unum acceperat*, ſcilicet ſolā intelligentiam ſcripturarum: *abiens fodit in terra* curuitate terrenæ intentionis & carnalis actionis: *& abſcondit pecuniam Domini ſui*, ſine ædificatione proxi-
mi. Gregor. talentum in terra abſcondere, eſt acce- *Gregorius*
ptum *hom. 9. in euangelia.*

ptum ingenium in terrenis actibus implicare, & nõ lucrũ ſpirituale quærere. In his ergo tribus ſeruis ſignificatur omnia genera hominum,quibus competit negociatio actiuæ uitæ: ſcilicet imperfecti, perfecti, & mali.Imperfecti,quia pluribus indigent,deſignantur in illo qui accepit quinque: perfecti, in illo qui accepit duo. Mali,in eo qui accepit unum. Illi autem duplicant talenta,qui ex eis faciunt opera bona: illi uerò abſcondunt, qui ocioſè uiuunt, uel ex eis tẽporali tantum lucra quærunt. Examinationis iudiciũ circa prædicta ponitur,cùm dicitur,*poſt multum temporis*, ſcilicet in ſecundo aduentu: *uenit Dominus ſeruorum illorum*, requirens à ſingulis de commiſſo rationem, exquirens merita, & exigens quod tradidit cum uſura.Quid quiſque accepit,conſideret:& quod lucrũ de acceptis reportet,penſet.*Et accedens qui quinque talenta ac:eperat*.i.præparans ſe & cõfidẽs de reddẽda ratione: *obtulit alia quinque talenta:& qui duo acceperat,obtulit alia duo*:multiplicata.n.talẽta ſunt multiplicata merita:q̃ offerunt,cũ à Deo acceptantur:*obtulit, inquam dicens:Domine quinque,uel duo talenta tradidiſti mihi*: confitetur gratificè, & totum ei deputat, quia ab ipſo accepit: *ecce alia quinque,uel duo,ſuperlucratus ſum*: id eſt multiplicata ſunt merita ex gratia tua,cum uſu liberi arbitrij. *Et ait illi utrique Dominus eius,Euge*, quod eſt interiectio gaudentis:id eſt,ſecũdum Chryſoſtomum. Bene ſit tibi ſerue,per propriã humiliationem quò ad teipſum:bone, per diuinã aſſimilationem quò ad Deum: & fidelis, per utilem diſpenſationem quò ad proximum: uel *bone & fidelis*, quærens in actibus ſuis gloriam Domini ſui,nõ ſuã: *quia ſuper pauca fuiſti fidelis*.ſ. ſuper bona uitæ pręſentis:*ſuper multa te conſtituam*,ſ.bonæ uitæ ſequentis de qbus Pſal.dicit. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abſcondiſti timentibus te*. Vnde Chryſoſtom.Pauca ſunt quæ in hoc ſeculo nobis præſtãtur, multa quæ in illo ſeruantur. Et Hieron. Omnia quæ in præſenti habemus, licet magna uideantur & plurima, tamen comparatione futurorum parua & pauca ſunt:*intra in gaudium Domini tui*:& ſuſcipe quę nec oculus uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit: & bene dicit,*intra*,ut ex omni parte gaudium ſurſum, ex uiſione Dei: deorſum, ex conſideratione inferni: interius ex gloria conſcientiæ:exterius,ex decore omni creaturæ. Glorioſè conſummato curſu certaminis in gaudium Domini ſui intrabit, qui centum milibus prædicans, uel unam animam lucratam Domino ſuo reportauerit: nec ideo minus glorioſè ſi nullam dummodo fideliter pro poſſe faciat quod faciendum eſt pro ſalute. Nempe miles ſtrenuus in certamine commendatur, ſi conſtanter & legitimè certauerit:etiam ſi Domino ſuo triumphum non obtinuit: ſic & doctor gentium, repoſitam ſibi habere coronam iuſtitiæ gloriabatur non minus, quàm ſi oẽs quos conuerterat, in uera fide & unitate ſanctæ matris eccleſiæ perſtitiſſent. *Accedens autem qui unũ talentum acceperat,ait:Domine neſcio quia homo durus es*: grauiter puniens delinquentes,*metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti*.Seminat Deus notitiam, in prædicatione ueritatis: ſpargit uirtutes, in exemplo bonitatis: metit ergo ubi ſemen legis uel euangelij non miniſtrauit & colligit ubi bonitatis exẽpla in patribus ueteris uel noui teſtamenti non ſparſit.In prælatis ẽt eccleſiæ non ſolum requirit bona in perſona propria, ſed etiam in aliena: ſcilicet in ſubditis eorum: quia eorum officium eſt alios & maximè ſubditos inducere ad bonum: *& timens*, ſcilicet ag-

Chryſoſto. hom.79.in Matt.

Pſal. 30.
Chryſoſto. ho.53.operis imperf.
Hieron. in cap. 25. Matt.
Gaudium ſaluandorum.
1. Cori. 2.

A gredi altioris uitæ ſtatum, ne ipſe periclitaret quærẽs ſalutem aliorum, *abſcondi talentum tuum in terra*:hoc eſt non ſum uſus notitia mihi data propter æterna, ſed propter terrena: *ecce habes, quod tuum eſt*: quaſi diceret ſufficit mihi quia tenui quod habui, nec alijs miniſtraui.Iſte timor ſerui pigri, non eſt niſi puſillanimitas bene agendi.Vt autem dicit Chryſoſtomus. Et ſi talentum non perdidit, reus tamen eſt damni: ſicut qui cauſa ſeminandi ſemen accipiens tempore ſeminationis nõ ſeminauerit,Dño ſuo damnũ fecit: & ſi ſemen nõ ꝑdidit, quantũ poterat lucrũ facere ſi tpe oportuno ſeminaſſet.*Reſpõdens aũt Dominus,dixit ei:ſerue male*, ꝑ calumniam reſpectu Dñi: *& piger*, in multiplicatione reſpectu proximi:*ſciebas quia meto ubi non ſemino:multo magis ubi ſemino:et cõgrego ubi non ſparſi*: multomagis ubi ſparſi: quaſi diceret, pro omiſsione ueritatis & uirtutum iudico illos quibus non prædicaui, nec exemplum bonitatis propoſui: ergo multomagis te cui talentum notitiæ meæ ad negotiandum commiſi: & ex hoc te accuſo, quo te excuſas. Oportuit ergo ad tuum meritum, & ad aliorum commodum: *te pecuniam meam*, id eſt ſermonem uel legem, dare gratis ad menſam: id eſt ad aliorum refectionem internã: *& committere numularijs*, id eſt auditoribus, qui quod audiunt operantur: uel potius docere alios, qui poſtea alijs miniſtrarent: *& ego ueniens* ad diſcutiendum merita *recepiſſem quod meũ eſt cum uſura*:id eſt te & ipſos quos mihi acquiſiuiſſes: hæc enim eſt uſura ſpiritualis, ſcilicet lucrum animarum, quæ maximè placet Deo. *Tollite itaque ab eo talentum*, id eſt donum ſibi traditum,ſcilicet naturalis ingenij uel notitiæ:& loquitur permiſsiuè,q̃a Dominus auferri permittit intelligentiam,uel per uitia,uel per dæmones,quando homo infatuatur in eligendo malum,uel infatuatur propter ſcientiæ abuſum, uel nõ recipit mercedem,ſed pœnam, quia bona diuinitus collata non cedent malè operãtibus, uel ocioſis ad gloriam, ſed magis ad confuſionem: *& date ei qui habet decem talenta*, quia damnatio reproborum cedet ad gloriam electorum, ſecũdum illud: *Lætabitur iuſtus cùm uiderit uindictam*,ex quo patet ꝙ nõ ꝑmittit Deus fieri malũ, niſi inde eliciat aliquod bonum:iuſsit autem potius dari illi qui habebat decem,quàm illi qui habebat quatuor: quia minus habuit qui quinque acceperat quàm qui duo:per quinque enim ſignificatur exteriorum ſcientia, ſecundũ quinque ſenſus: ſed per duo operatio uoluntatis & intellectus:oportuit ergo illi qui habuit exteriorum ſcientiam, & adminiſtrationẽ,dari intellectum interiorum, qui per unum intelligitur talentum: *omni enim habenti*,& bene utenti *dabitur* incrementum eius quod habet *& abundabit*:habenti enim ſollicitudinẽ miniſtrandi uerbum Dei, dabitur gratia *& abundabit* in efficaci doctrina. Item *habenti* charitatem,*dabitur* augmentum charitatis:*& abundabit* uſque ad perfectionem. Item habenti meritum, dabitur pręmiũ, & abundabit: quia remunerabitur ſupra cõdignum. Augetur enim gratia qui laborat in ea: nam laborando meretur augeri, & ei qui reperitur in gratia dabitur gloria & abundabit: non ſolum de ſua & aliorum glorificatione: ſed etiam de impletione iuſtitię in malorum reprobatione. *Ab eo autem qui non habet* ſtudium uel charitatem, & bonum doni collati uſum, *& quod uidetur habere* naturali ingenio uel ſtudio literarum, ac donum ſibi collatum, *auferetur*. Item ei qui non habet fidem,ut in Deo non credenti: etiã quod uꝛ hr̃e.ſ. legis ſcientia,auferetur ab eo.Item ei

Puſillanimitas.
Chryſoſto. ho.53.operis imperf.
Talentum malis creditum.
Pſal.57.
Habenti dabitur.

qui

qui in morte non inuentus fuerit in gratia, bona naturæ & gratiæ cedent ei ad pœnam. vt autem dicit

Auguſtin. cap. 1. li. 1. de doctrina Chriſtiana.

Auguſt. Omnis res quæ danda non deficit: ſi habetur & non datur, non habetur quomodo habēda eſt: & ut idem dicit, dare habenti, fuit miſericordiæ: auferre non habenti iuſtitiæ: prudēter ergo & fideliter laborantem, ac bonum uſum in Dei munere habentem ampliori gratia Dñs donat: & ocia ſectantem, ac munere Dei nō bene utentē, eo quod dederat priuat. Vnde dicit Grego. quod quiſquis charitatem habet, etiā alia dona quæ percipit: quiſquis charitatem non habet, etiā dona q̃ percepiſſe uidebatur amittit. Deinde inutilem ſeruum talento priuatum iubet mitti tenebras exteriores. i. corporales: quia (ut ait Hier.) Dominus lumen eſt: q̃ ab eo foras mittitur, caret lumine. Exteriores tenebræ, ſunt corporis: interiores, ſunt mala animæ. Vnde Grego. Interiores tenebræ, ſunt cæcitas mentis: exteriores, æterna nox damnationis: quia ergo hîc ſponte cecidit in cæcitatem mentis, illic proijcietur in noctem damnationis. Vnde & Raban. Per pœnam in exteriores tenebra cadit, qui per culpam ſuam ſponte in interiores ceci dit: ibi coactus patitur tenebras ultionis, qui hîc libē ter ſuſtinuit tenebras uoluptatis. Hæc Raba. *Ibi erit fletus* proueniens ex fumo caloris: *& ſtridor dentium*, ex paſsione frigoris: uel *fletus & ſtridor dentium*, id eſt dolor mentis & corporis: & ad iſta reducitur omnis pœna infernalis: ecce quia non ſolum qui mala operatur, ſed & qui bona non facit ultima pœna punitur: ꝑpoſſunt etiam per quinque talenta, intelligi bona naturæ, bona gratiæ, bona ſcientiæ, bona potentiæ, & bona opulentiæ: & dicuntur talenta, quia per bonum uſum talium poteſt homo ſibi acquirere cœleſte præmium: & aliqui habent omnia iſta à Deo collata: alij plura iſtorum: alij unum tantum. Aliqui etiam ſunt qui talenta multiplicant & geminant, bene utendo prædictis ad ſui perfectionem & proximi ædificationem: alij abſcondunt in terra, qui utuntur ad mundi gloriam & lucra temporalia. De eodem quoque Lucas ponit parabolam, de homine nobili, ſ. Chriſto: qui non ſolum ſecundum diuinitatem, uerumetiam ſecundum humanitatem ex nobili genere ortus eſt: quia ſecundum diuinitatem, Dei patris: & ſecundum humanitatem, Dauid regis filius: qui *abijt in regionem longinquam*, aſcendens in cœlum empyreū, *accipere ſibi regnum* ſuper ordines angelorum, *ac reuerti*. ſ. ad iudicium generale, in mundi fine: & ēt ad iudicium particulare, in cuiuſlibet hominis morte: & priuſquam illuc aſcenderet, *uocatis*, per electionis gratiam: *decem*, propter decalogi obſeruātiam: *ſeruis ſuis*, propter obedientiam omnimodā: uel *decem ſeruis ſuis*. i. Chriſtianis & fidelibus uniuerſis: quorum uniuerſitas numero denario deſignatur, ꝑpter perfectionē denarij: *dedit illis* gratis decē mnas, i. talenta ſeu libras. ſ. ſpiritualem decalogi intellectū: ad negociandum, donec ueniat ad iudicium: quas ueniens exiget cum uſura & excreſcentia. ſecundum Bedam: Mna decem dragmis appenditur. Decem ergo mnæ centū dragmas. i. centum libras faciunt: qua numerus perfectorū deſignatur, & ſacræ ſcripturæ ſermo: quia uitæ cœleſtis perfectionem ſuggerit, quaſi numeri centenarij pondere fulgeſcit. uel per decem mnas intelligitur uniuerſitas donorum Dei propter perfectionem ipſius denarij. Mutuauit ergo nobis Deus aliqua dona ad negociandum, ut multiplicentur per fructus bonorum operum: quia tempus meriti currit uſque ad iudiciū: de quibus quærit lucrum

Gregorius hom. 9. in euangelia.

Hieronym. in cap. 25. Matth.

Gregorius lib. 9. moral. c. 46.

Hominis nobilis parabola.

Beda in c. 19. Luca.

A meritorum, redditurus cumulum præmiorum. Hoc profecto negocium, ut ait Grego. tunc uerē nos agimus, ſi uiuendo & loquendo proximorū animas lucramur, ſi infirmos quoſq; cœleſtis regni gaudia prædicādo in ſuperno amore roboramus, ſi ꝑteruos ac tumidos gehēnæ ſupplicia terribiliter inſonando flectimus, ſi nulli cōtra ueritatem parcimus, ſi ſupernis amicitijs dediti, humanas inimicitias non timeamus. Hæc Grego. Vſura quippe eſt, quod ex mutuo ultra ſortem accipitur. Et certē Dñs dando nobis pecuniā ſuæ gratiæ & doctrinæ, exigit eam cum uſuris & excreſcentia. Primò, ut cùm tribuit doctrinam fidei ad credendum, exigit ut quod credis, ore cōfitearis. Secundò, ut quod confiteris, opere compleas. Tertiò,

Gregorius epiſt. 39. lib. 2.

Vſura quid eſt.

B ut exauditis in lege Domini meditando, & legendo, & orando etiam alia intelligas. Quartò, ut quod cōpleueris docere non ceſſes: his enim partibus denarius uitæ fundatur æternæ. Vnde Gregorius: Inquantum uos profeciſſe penſatis, etiam alios trahere uobiſcum ſatagite: in uia Dei habere ſocios deſiderate: & ſi ad Deū tenditis, curate ne ad eū ſoli ueniatis. Hinc enim ſcriptum eſt: Qui audit, dicat ueni: ut qui in corde uocē ſuperni amoris ſuſceperit, foras etiam proximis uocem exortationis reddat: Hæc Gregor. *Accepto autem regno*, Dominus ſeruorum illorum rediens, *iuſſit eos uocari* ad ſe, ut ſciret quantum quiſq;

C negociatus eſſet. Et cùm primus ueniens cum mna ſua alias decem, & alter cum mna ſua alias quinq; acquiſitas obtuliſſet: congratulans ei Dominus dixit primo, *eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates*: alteri uerò, *& tu eſto ſuper quinque ciuitates*. i. gaudebis. ſ. tu uterq; de fœlicitate omniū qui per tuam doctrinam uel uitæ tuæ exemplum conuerſi ſunt ad bonum. ſeruis autem bonis mnas cum lucro reportantibus piger ſeruus mnam ſuam ſine lucro obtulit, quā in ſudario ligatū habuit: quia molliter & delicatē uiuendo doctrinam commiſſam non enumerauit, ac gratiam ſibi datam, in hac carne laboribus & fatigationibus traditam, torpeſcens: & percepta dona ſub ocio torporis & ignauiæ abſcondit: & ſic ipſam mnā

D ſine operibus tanquam mortuam & ſepultam in ſudario habuit: Sudarium enim eſt pannus in quo inuoluuntur corpora mortuorum & ideo mna in ſudario repoſita, ſignat donū Dei à bonis operibus ocioſum tanquam mortuum. Illis ergo qui de donis ſuis bene operando lucrum fecerunt, commendatis à Domino & remuneratis: pigrum q̃ in bonis operibus torpendo mnam ſuā in ſudario ligauit, reprobat Dominus & damnat, uario tamen modo ſecundū quantitatem meriti uel delicti: quia gradus ſunt & in gaudijs & in tormētis. Iſte *homo peregrè profectus*. ſ. Chriſtus ad patrem aſcendens, ſecūdum Marcum, *reliquit* corporaliter *domum ſuam*. i. eccleſiam, quam tñ nun-

E quam diuinæ potentiæ præſidio deſtituit, *& dedit ſeruis poteſtate cuiuſque operis*: quia dans fidelibus octo talenta, ſecundum Matthæum, & decem mnas, ſecūdum Lucam, tribuit eis facultatem inſiſtendi operibus bonis dimittens eos agere ſecundum libertatem ſuæ uoluntatis: *& ianitori*, q̃ ducit in domū cęli, *præcepit uigilare* ei ſ. qui prædicat, & præeſt: cui dr̃, ſi nō annunciaueris iniquo iniquitatem ſuā, ſanguinem eius de manu tua requiram. Vnde Beda Ianitori autē præcepit ut uigilaret: quia ordini paſtorum commiſſæ ſibi eccleſiæ iubet curam impendere: non ſolum autē rectores eccleſiæ, ſed omnes uigilare præcipimur, ianuas cordiū cuſtodientes ne antiqui hoſtis mala ſuggeſtio intret, ne nos Dominus dormientes inueniat.

Ezech. 3. Beda in c. 19. Luca.

Hæc

A Hæc Beda. Ianitor etiam eſt ratio, quæ debet eſſe uigil ad claudendum oſtium conſenſus, diabolo: & ad aperiendum Chriſto: qui ad oſtium pulſat, quando ad bonum inuitat. Negociemur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, & fortunæ nobis datis: quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiam: quia piger locum diabolo præparat: & ocioſus quaſi puluinar eſt diaboli, in quo requieſcat. Omnibus quoque modis quibus poſſumus noſmetipſos emendando, uel alios adiuuando, talentum Dominicum erogare, & erogando multiplicare ſtudeamus: utpote de quo in diſtricto iudicio rationē reddituri ſumus: nec ſe aliquis ab hac negociatione excuſare poterit: quia nullus eſt qui talentum non acceperit. B Vnde Gregorius: Sciendum uerò eſt, ꝙ nullus piger ab hac talenti acceptione ſecurus eſt: nullus namque eſt qui ueraciter dicat talentum minimè accepi, non eſt unde rationem ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod uel minimum accepit: alius namque accepit intelligentiæ donum prædicationis miniſterium debet ex talento: alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus: alius didicit artem qua paſcitur, ipſa ars ei in talenti acceptione reputatur: alius familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit: habens igitur intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, C uigilet ne à miſericordiæ largitate torpeſcat: habens artem qua regitur, magnopere ſtudeat ut uſum atque utilitatem illius cum proximo partiatur: loquēdi locum apud diuitem habens, pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab unoquoque noſtrum uenturus iudex exigit, quantum dedit. Conſideremus ergo quæ accepimus, atque in eorum erogatione uigilemus: nulla nos ſpirituali opere terrena cura impediat, ne ſi in terra talentum abſconditur, talenti Dominus ad iram prouocetur. Vnde Auguſtinus: Vnuſquiſque quod habet præſtet alteri, quicquid plus habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam: paſcat pauperem, ueſtiat nudum, ędificet eccleſiam, operetur de pecunia quicquid boni poteſt. D Alius habet conſilium: regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: eroget de cellario Domini miniſtret conſeruis cibaria, confortet fideles, reuocet errantes, quærat perditos, quantum poteſt faciat. Eſt quod ſibi erogent pauperes: alius claudo pedes accommodet, alius cæco ſuos oculos duces prębeat, alius uiſitet infirmum, alius ſepeliat mortuos ſunt iſta in omnibus, ut prorſus difficilè inueniatur aliquis qui non habeat unde aliquid alteri præſt: & illud extremum & magnum quod ait apoſtolus, *Inuicem onera ueſtra portate, &c.* Vnde etiam Chryſoſtomus, E omnia inferamus ad proximorum utilitatem: talenta enim hæc ſunt uniuſcuiuſque uirtus, ſiue in præeminentia, ſiue in pecunijs, ſiue doctrina, ſiue in qualicunque tali negocio: nullus dicat quoniam unum talentum habeo, & non poſſum facere: poteſt & per unum approbatus eſſe: non enim es uidua illa pauperior, non es Petro & Ioanne ruſticior, qui & idiotæ & illiterati fuerunt: ſed tamen quoniam deſiderium monſtrauerunt, & ad communem utilitatem omnia fecerunt, cœlos apprehenderunt: nihil enim eſt ita Deo amicum ſicut ad communem utilitatem uiuere: propter hoc ſermonem nobis dedit Deus, & manus, & pedes, & corporis uirtutem, & intellectum, & ſenſum: ut omnibus his ad noſtram ipſorum ſalutem, & ad proximorum utilitatem utamur: non opus eſt multis hic nobis ſermonibus, neque longa circumitione. Inſtat enim beatus Paulus ratiocinium ferens & dicens, diſſolui & cum Chriſto eſſe melius eſt: manere autem in carne, magis neceſſarium eſt propter uos: & ei qui ad Chriſtum erat diſceſſioni, præpoſuit proximi ædificationem. Hoc enim maximè eſt eſſe cum Chriſto, uoluntatem eius facere: uoluntas autem eius nihil eſt ita, ſicut quod expedit proximo. Si enim in ſecularibus nullus ſibiipſi uiuit: ſed & artifex, & miles, & agricola, & negociator ad id quod communiter expedit ſunt, & ad quod proximo prodeſt conficiunt uniuerſi, multomagis in ſpiritualibus hoc oportet facere: hoc enim maximè eſt uiuere. Qui ſibiipſi uiuit ſolum, & omnes deſpicit, ſuperfluus eſt, & neque homo, neque generis noſtri. Hæc Chryſoſtomus. Ex prædictis uidetur quòd aliquis fidelis in charitate manens, qui abſque ſuo ſcandalo utilis eſt, uel eſſe poteſt proximis quoad uitam æternam, peccat mortaliter ſi ſe transfert ad eremum, uel monaſterium, ubi alios non inſtruit uerbo uel exemplo, nec curam quam poſſet & deberet circa proximos, gerit: quia ita abſcondit talentum, & eſt ſeruus piger: de infirmis enim non loquimur, qui de facili ſcandalizantur: quia eis eſt tutum fugere conſortium prauorum, & laqueos diaboli. Sed econtra uidetur quia præualet actiuæ contemplatiua: Dominus enim dicit Marthæ, *Mariam optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Et Hieronymus in pluribus locis epiſtolarum ſuarum uſque adeo præfert actiuæ cōtemplatiuam, ut uiros religioſos, & multis utiles uocet ad eremum, quaſi nihil boni in mundo agerent, habito reſpectu ad uitam monachorum & anachoritarum. In his ergo uidetur neceſſarium ut quiſque uires ſuas conſideret, & ad quod opus ipſe ſit aptior penſet: ſi enim ad contemplatiuam habilior, & ad orandum deuotior, tutè ſe transferat ad eremum, oraturus pro ſe & alijs: & ita plus proderit eis in eremo pro ipſis orando, quàm in mundo eis prædicando: nec abſcondit pecuniam Domini ſui in terra, ſed in Domino: licet non prædicet: quia talenta orationis & deuotionis, in quo amplius ualet, & meliorem ſe ſentit, omnibus erogat: nec piger dici debet qui totus in ſanctâ deuotione & oratione, ieiunio, uigilia, & fletu eſt: ueruntamen ſi quis uideret gregis ſibi commiſsi periculum imminere, & nullum idoneum in curam gregis ſibi ſucceſſurum, periculum eſſet gregem deſerere, & ad eremum ſe transferre: licet habilior ad orandum ſit, dummodo de ſuo ſcandalo non præſumat: prælatus quidem qui idoneus eſt ad prædicandum, & plures inſtruere poteſt: ac ſibi & alijs in tali officio utilis eſt, talis fraternam charitatem non obſeruat ſi populū ſibi commiſſum relinqueret, & ſe ad eremum transferret: cùm utilior in agro prædicationis, quàm in eremo eſſe poſsit in his uerò quemque in charitate manentem Spiritus ſanctus intus docebit, quid ei melius faciendum ſit, & ſolliciti circa hæc inquiſitoris quæſtioni ſatisfaciet.

Gregorius hom. 9. in euangelia.

Auguſtin. ſermo. 22. de uerbis Apoſtoli.

Galat. 6.

Chryſoſto. hom. 79. in Matt.

Philip. 1. Cum Chriſto eſſe.

Lucæ 10.

Hieronym. epiſto. ad Paulinum ad Ruſticū & ad Nepotianum tomo 1.

ORA-

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, qui nobis tua dona miſericorditer tradidiſti: monens ut uigilātes & ſollicitè agentes ex eis fructum afferamus, da mihi indigno ſeruo tuo de donis à te receptis uigilanter negociari, & ea per fructus bonorum operum multiplicare: eiſque ad tui gloriam, proximi ædificationem, & mei perfectionem ſic bene uti, ut cum ſeruis tuis bonis et fidelibus merear remunerari, ac te iubente intrare gaudium fœlicitatis æternæ, & ſuſcipere quæ præparaſti diligentibus te, bone Ieſu. Amen.

De uentilatione areæ in extremo iudicio. Cap. L.

Matt. 25.

POSTREMÒ ponit tertiam parabolam, quæ pertinet ad actiuos, quorum eſt ſe exercere in actibus miſericordiæ, pro quorum exercitio uigilantes in talibus remunerabuntur: deſiſtentes autem à talibus, condemnabuntur: & deſcribit uentilationem areæ, quæ fiet in extremo iudicio, ac modum ipſius diuini iudicij. De hoc euangelio dicit Auguſtin. Si quis eſſet qui de tota ſacra ſcriptura nihil aliud ſciret niſi ſolummodo lectionem iſtā præſentem, hoc ſolū ſibi ſufficeret ad ſalutē: quia continentur hîc merita & demerita, præmia & ſupplicia bonorum & malorū: cōditiones autem iudicis in hoc aduentu ſecundo ponit, per oppoſitum conditionum eius in aduētu primo. Venit.n. primò in humilitate, apoſtolorū pauperum ſocietate, & propria infirmitate. Secūdò ueniet in maieſtate angelorū ſocietate, & iudicis dignitate. *Veniet ergo filius hominis*, ſ. uirginis ad iudiciū, *ī maieſtate ſua*: q̄a tunc iudicaturus apparebit in forma hominis glorioſa, qui in primo aduentu iudicandus apparuit in forma paſsibili & infirma. Vnde Remigius: In maieſtate deitatis iudicaturus adueniet, qui in humilitate ſerui iudicandus apparuit: itaque tradendus in proximo cruci, promittit gloriam triumphantis: ut ſecutura ſcandala hac promiſsione compenſaret, & ut melius illa paterētur diſcipuli, & libentius ſub tantæ gloriæ expectatione. Vnde & Chryſoſtomus: *Deus manifeſtè ueniet*: manifeſtè inquit, non iam cælatus in corpore ſicut antea: ut uix eum etiam boni cognoſcerent, ſed manifeſtus in gloria, ut ēt mali eum confiteantur inuiti: ut qui contempſerunt eū in humilitate, cognoſcant eum in poteſtate: & qui ſcire noluerūt quàm dulcis eſt miſericordia eius, ſen-

Auguſtin. Euangelij huius utilitas.

Chryſoſto. ho. 34. operis imperf.

A tiant quàm grauis eſt ira ipſius. Hæc Chryſoſtom. In forma ergo humana ueniet, ut ab omnibus uideri poſsit: ſi enim in forma diuina ueniret, non poſſet uideri à malis: quia talis uiſio non eſt ſine delectatione maxima, quæ tunc non competit eis: & ideo dicit *cum uenerit filium hominis*, in famulatu autē eius uenient omnes angeli eius cum eo, propter iudicis honorem, & tanquā teſtes actuum humanorum, & executores ſententiæ ferēdæ per ipſum. Vnde Chry. Omnes enim angeli cum ipſo aderunt, teſtantes & ipſi quantum adminiſtrauerunt miſsi à dominatore ad ſalutem hominum, *Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ*: id eſt in eccleſia, in qua apparebit cum omnipotentia ſua: per quod ſignificat poteſtatem iudi-

Chryſoſto. hom. 80. in Matt.

B ciariam quæ Chriſto homini eſt data: *& tunc congregabuntur ante eum*, tanquam ante iudicem ſuum, *omnes gentes*: omnis temporis, omnis conditionis, omnis ætatis: quia nullus poterit tunc latere uel ſe abſcōdere. Vnde Chryſoſtomus: Vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes prædicata peruenit, tunc omnes gentes inexcuſabiles factæ ſunt: & ideo tunc iuſtè ad iudicium congregabuntur omnes. *Et ſeparabit eos ab inuicem*, ſcilicet bonos à malis, *ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis*: de die ſunt ſimul in paſcuis oues & hędi, ſed in ueſpere paſtor eos ſegregat: ſic in uita præſenti ſunt in ęccleſia ſimul boni & mali: ſed in

Idem ho. 54. operis imperfe.

C ueſpere mortis, ſeu mundi, ſeparabit Chriſtus bonos à malis, ſicut oues ab hœdis. Separabit, inquam, merito omnia merita diſcernēda loco: loca uaria aſſignando, uocabulo diuerſis nominibus appellando hos hœdos, illos oues. In ouibus intelligitur innocentia bonorum: propter ſimplicitatem, mititatem, fœcunditatem. In hœdis intelligitur peruerſitas malorum: propter fœditatem, impetuoſitatem, ſterilitatem. Vnde Chryſoſtomus: Deinde à nominibus uniuſcuiuſque modum oſtendit, hos quidem hędos uocans, hos autem oues: ut horum quidem infructificationem oſtendat: nullus enim ab hœdis fructus fit, horum autem multum quæſtum: etenim multus ouium eſt quæſtus, & à lana lacteque, & ab

Idem homil. 80. in Matt.

D his quæ parturiuntur, à quibus uniuerſis deſertus eſt hœdus. Et iterum: Oues, homines iuſti, propter manſuetudinem, quia ipſi neminem lædunt: & propter patientiam, quia cùm ab alijs læſæ fuerint, ſuſtinent: hœdos autem homines peccatores dicit: quia in capris hæc naturaliter inſunt uitia, libido prę cæteris animalibus, ſuperbia, rixa, inuidia, concupiſcentia, gulæ, & clamoribus ſuper omnia garrulæ, in omnibus his uitijs peccatores abundant, & ideo hœdis ſunt aſsimilati. Hæc Chryſoſtomus. *Et ſtatuat oues*, ſeu bonos, *à dextris* ſuis, *hœdos autem*, ſeu malos *à ſiniſtris*. In ipſa poſitione dextræ & ſiniſtræ, iam ex tunc utraque pars cognoſcere poterit cui miſericor-

Dextera & ſiniſtra. Idem ibidem.

Eccle. 10. Rex Chriſtus.

E dia, & cui miſeria immineat. Vnde Chryſoſto. Iuſtos quidem ad dexteram conſtituet, peccatores ad ſiniſtram: ut unuſquiſque meritorum ſuorum conditionem ex ipſius loci qualitate cognoſcat. Meritò iuſtos ad dexteram collocabit, quia nunquam cognouerunt ſiniſtrā: merito impios ad ſiniſtrā, quia nunquā cognoſcere voluerūt dexterā partē. Vias.n. quæ à dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſæ autem ſunt quæ ad ſiniſtram ſunt: & iterum à ſiniſtris, ſunt qui quærunt temporalia: à dextris, qui quærunt æterna. Vnde & Remigius, in dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui amauerunt æterna: in ſiniſtris æternæ miſeriæ, qui cupierunt præſentia. Nā & ipſa tranſitoria Dei dona, reſpectu æternorum, di-

Ioan. 19. Benedicti. Rabanus 8 cap. 25. Matt.

cuntur

cuntur eſſe ſiniſtra: æterna uerò in dextera, quia ſunt potiora. Hinc eſt illud. Cor ſapientis in dextra eius, & cor ſtulti in ſiniſtris illius. *Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt*, id eſt bonis (hîc non dicit, filius hominis, ſicut ſuprà: ſed, rex: ad cuius apicem pertinet ſubditos regere, leges condere, tranſgreſſores legis punire, & obſeruatores præmiare: quod tunc apparebit manifeſtè. Tunc non quæret Pilatus, *ergo rex es tu?* tunc non dicent Iudæi, *non habemus regem niſi Cæſarem*. Dicet inquam, rex, *uenite benedicti patris mei*, id eſt, à patre meo, qui à patre benedictionem gratiæ accepiſtis: quia non niſi benedicti primò per gratiã & meritum uocantur ad beatitutinem æternam & præmium: non dat enim Deus pacem pectoris: uel, ſecundum Rabanum, dicuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur æterna *benedictio*: *poſſidete*, & æternaliter tenete, *paratum uobis regnum cœlorum*: locum ſanctorum, *à conſtitutione mundi*. Vbi Chryſoſtomus, antequam enim uos naſceremini, ait, hæc uobis præparata ſunt & præaptata: quia uidi uos tales futuros, ſecundum Remigium, rex regum ſine ſtrepitu uerborum loquitur: id eſt manifeſtabit conſcientias & merita, dicetque per collationem gloriæ: uenite, beneficio patris mei promoti ad obtinẽdum regnum uitæ, prædeſtinatum uobis à conſtitutione mundi. Hæc Remigius. Ante mundi conſtitutionem paratum fuit per prædeſtinationem: à conſtitutione mundi, per creationem: ab aſcenſione, per apparitionem. Attende hic dulciſsimam inuitationem Domini, cùm dicit: uenite benedicti patris mei: ò quàm fœlices & beati qui hoc dulce inuitatorium ad ſe directum meruerint audire, & à Domino inuitati regnum eius percipere: frequentemus ergo nunc & cantemus deuotè inuitatorium eccleſiæ dicentes: Venite exultemus Domino: ut tunc cum electis mereamur audire inuitatorium domini, & regnare ſine fine cum eo. Et commemorabit dominus ſex opera miſericordiæ, in ſe capite & in membris ſuis propter eum facta: quæ ſunt, paſcere eſurientem, potare ſitientem, collocare hoſpitem, ueſtire nudum, uiſitare infirmum, conſolari uinculatum: & per hæc intelligitur ſeptimum, quod eſt in Tobia. ſ. ſepelire mortuos. Vnde verſus.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Et ſecundum quoſdam non erit aliud hæc commemoratio: niſi quia omnes ſcient merita ſua, pro quibus ſaluabuntur uel etiam damnabuntur. Vbi Chryſoſtomus: Putas quanto gaudio extolluntur ſancti, quando in conſpectu omnium angelorum quod fecerunt hominibus fatetur ſe accepiſſe, nam tale uidetur opus eorũ nõ quale datum eſt: ſed qualis perſona illius eſt qui accepit. Hæc Chryſoſto. Sed iuſti, quaſi laudem fugientes, interrogabunt, quando hæc ſibi fecerint. ſecundum Remigium: In conſcientijs ſuis ita reſpondebunt, non dubitantes uel diffidentes de uerbis domini: ſed uel ſtupentes pro magnitudine maieſtatis regis, uel quia paruum uidetur eis omne bonum quod fecerunt comparatione præmij. Vnde Apoſtolus: *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis*: Vnde Chryſoſtomus: O humilitas, quæ ne poſt mortem deficies. Homo enim malus etiam falſis honoribus delectatur, uir autem bonus etiam ſibi debitam laudẽ fugit: ſic & ſancti debitam ſibi laudẽ repellentes dicent, quando te uidimus eſurientẽ? Hæc Chryſoſt. *Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico uobis, quandiu*, id eſt, eo & quanto tempore *feciſtis*. i. ope

Benedicti. Rabanus in cap. 25. Matt.

Chryſoſto. hom. 80. in Matt.

Opera miſericordiæ.

Chryſoſto. hom. 80. in Matt.

Roma. 8.

Chryſoſto. ho. 54. operis imperf.

A ra miſericordiæ exhibuiſtis, *uni de his fratribus meis minimis: mihi feciſtis*. Fratres ſunt, quia fecerunt uoluntatem patris minimi uerò, quia fuerunt humiles & abiecti. Vbi Chryſoſtomus: O bonitas Chriſti: quandiu in corpore cõtemptibili erat in mundo, fuerat ueriſimilis ratio, ut propter ſimilitudinem uiſionis fratres ſuos homines appellaret: quid autem dicamus, quod in illa gloria conſtitutus, adhuc contentus eſt eos dicere fratres, quibus ſufficeret ad laudem ſi uel bonos ſeruos illos uocaret. Et iterum: propter hoc enim ſunt fratres: quia humiles, quia abiecti & contemptibiles: hos enim tales maximè in fraternitatem uocat. Vnde & Auguſt. Minimi ergo qui

B ſunt Chriſti, hi illi ſunt qui omnia dimiſerunt & ſecuti ſunt eum, & quicquid habuerunt pauperibus diſtribuerunt: ut Deo ſine ſeculari compede expediti ſeruirent, & ab oneribus mundi liberos velut pennatos ſurſum numeros tollerent. Hi ſunt minimi: quare minimi? quia humiles, quia non elati, non ſuperbi. Apprehẽde minimos iſtos, & graue põdus inuenies. Hæc Auguſtinus. Chriſtus itaq; in eſurientibus eſurit, in ſitientibus ſitit, in infirmis ægrotat, & in alijs ſimiliter patitur: magna ergo reuerẽtia ſuſcipiẽdi ſunt minimi pauperes Chriſti: cum magna ueneratione ſeruiendum eſt eis, ſiquidem Chriſtus in eis ſuſcipitur & honoratur. Vnde Gregorius: Ad tribuendum ergo pigri cur eſtis, quando hoc quod iacenti in ter-

C ra porrigitis, ſedenti in cœlo datis? Hæc præmiſſa ſunt opera miſericordiæ, ad corporis miſerias pertinentia: ad animas uerò ſpectat, ut eſurientem & ſitiẽtem iuſtitiam pane uerbi Dei reficias, & potu ſapientiæ refrigeres: errantem per hæreſim uel per peccatũ in domum matris eccleſiæ Dei reuoces: innocẽtem à malis protegas: nudum à bono opere, uirtutibus ornes: infirmum in fide, corrobores: tribulatione ſeu carcere triſtitiæ oppreſſo ſubuenias compatiendo, uel conſolando: qui enim hæc facit, ueram dilectionem & charitatem adimplet: & hæc maiora ſunt quàm alia præmiſſa: quia ut ait Gregorius, plus eſt uerbi pabulo uicturam in perpetuum mentem reficere, quàm uentrem morituræ carnis terreno pane ſa-

D tiare. Vnde Chryſoſt. ſi hæc omnia corporaliter corporibus Chriſti miniſtrare magnæ beatitudinis eſt, quæ omnino poſt modicũ ſunt peritura: putas quantæ beatitudinis eſt, hæc omnia ſpiritualiter animabus periclitantibus miniſtrare, quibus uiuificatæ poſſint uiuere in æternum. Quanto melior eſt anima quàm corpus, tanto meliora ſunt, quæ ad ſalutem animarũ quàm quæ ad ſuſtentationem corporum miniſtrantur. *Tunc dicet rex & his qui à ſiniſtris eius erunt*, id eſt reprobis: qui ſiniſtra, id eſt, temporalia quandiu vixerunt ardenter amauerunt. *Diſcedite à me*. O infœlix diſceſsio. O dura ſeparatio. O miſerabilis conditio: quia à me fonte uitæ indeficientis, à me lumine glo-

E riæ beatificantis, à me torrente uoluptatis innundãtis, à me plenitudine ubertatis inebriantis, *maledicti*, primò maledictione culpæ, ſed modo maledictione pœnæ æternæ: *in ignẽ æternum*, ſine fine uos arſurũ: *qui paratus eſt diabolo & angelis eius*, ut q̃bus colligati fuiſtis in culpa, ſociemini in pœna. O cõſortiũ malũ horribile q̃dẽ ad imaginandũ, horribile amplius ad uidẽdum: ſed adhuc horribilius ad cohabitandum: non portaſtis, inquit, clauem crucis: ideo in regnum nõ intrabitis: nõ nauigaſtis in naue crucis, ideo ad portum non peruenietis: ſed pœnam damni & ſenſus habebitis. Dum mali permixti ſunt bonis, uidentur eſſe cum Deo: ſed tandem diſcedent ab eo, & mittentur

Idem ibidem. Bonitas Chriſti ſt in iudicio.

Auguſtin. ſermo. 35. de uerbis Domini.

Gregorius hom. 29.

Chryſoſto. hom. 80. in Matt.

Diſceſſio à Deo.

Conſortiũ diabolicũ.

turin ignem æternum: nec uidebit impius gloriam Dei. *Diſcedite*, inquit, qui adhuc commixti fuiſtis bonis in mūdo, à mea facie ab omni mea miſericordia, ab omni gloria: *maledicti*, ſed non addit patris mei: quia ex patre eſt benedictio, ex nobis uerò maledictio. Vbi Chryſoſtomus, quaſi qui non ſufferat præſentiā illorum uel aſpicere: ſic dicit, *diſcedite à me*: nā Deus qui in ſanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aſpiciens quaſi grauatus non ſuffert: tanquā ſi dicat eis, quaſi putredo & ſpurcitia eſtis: nec tādiu uos ſuſtineo, quandiu ſtatis in iudicio meo. Et iterū Ite maledicti, non à patre meo: neque ipſe eos maledixit, ſed propria opera: *in ignem æternum, qui paratus eſt* non uobis, ſed *diabolo & angelis eius*: quia uerò uoſipſos in ignē miſiſtis, uobiſipſis reputate: ſed ne unquam hæc patiamur ò unigenite fili Dei ſcilicet faciem illam manſuetā uidere auerſam à nobis & tranquillum illum oculum non ferentem uidere nos, neque accipiamus aliquam experientiam illius pęnę incurabilis: ſcilicet excidere à regni gloria, & comburi in gehenna. De hac etiam excluſione & ſeparatione ſic dicit idem Chryſoſt. Ponamus illud ante oculos, quanti doloris eſt excludi & proijci à regno cœlorū, quod (ut mihi uidetur) ipſa grauius eſt gehēna: nā & ſi ille ignis non arderet, & immortalis illa pœna non eſſet parata, hoc ſolum quòd alieni efficimur à Christo, & excludimur à bonis æternis nonne omni pœna cruciabilius diceretur? Hæc Chryſoſtomus. Et commemorabit iudex opera miſericordiæ prædicta, ab ipſis reprobis ſibi non facta: ſed reprobi quaſi ſe excuſantes reſpondebunt & interrogabunt, quando hæc ſibi non fecerunt. Verùm, ut ait Rabanus, & ſi ſe excuſare ſatagunt, tamen Deum fallere non poſſunt. unde reſpondit illis dicens: *quandiu non feciſtis uni ex minimis his, nec mihi feciſtis*. Auguſtinus: Chriſtus caput eſt eccleſiæ, corpus eius eccleſia: in noſtro corpore caput ſurſum eſt, pedes in terra. In aliqua conſtipatione hominum, quando aliquis tibi pedem calcat, nōne dicit caput calcas me? quomodo ergo lingua, quam nemo tangit, dicit calcas me: ſic Chriſtus caput quem nemo calcat, dicet: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: &c.* Vbi Chryſoſtomus, Et uide qualiter leuia iniungit: non enim dicit, in carcere eram, & non eripuiſtis me: infirmus, & non curaſtis me: ſed non uiſitaſtis, & non ueniſtis ad me. In eſuriendo etiam non petit menſam precioſam: ſed neceſſarium cibum. Omnia ergo ſufficientia ſunt ad pœnam. primò quidem, facilitas petitionis: panis erat. Secundò, miſericordia eius: pauper enim erat qui petebat. Tertiò, comparatio naturæ: homo enim erat. Quartò, deſiderium promiſsionis: regnum enim promiſit. Quintò, dignitas eius qui accipiebat: Deus enim erat q. per pauperes accipiebat Sextò, ſuperabundantia honoris: quoniam dignatus eſt ab hominibus accipere. Septimò, iuſtitia dationis: ex ſuis enim à nobis accipit: ſed contra uniuerſa hæc homines per auaritiam excæcantur. Hæc Chryſoſtomus. Et reuera per auaritiam homines ad opera miſericordiæ excæcantur, & ad ea duri & quaſi inſenſibiles reddun tur: ſicut enim charitas quæ directè opponitur auaritiæ, uult omnibus ſubuenire & benefacere: ſic auaritia ſuadet à talibus abſtinere, & non operibus miſericordiæ intendere. Suggerit enim quaſi conſulendo ipſi miſero quem poſſidet, ut de talibus non curet: quia tantū conſtaret, & tantū damnum inde reciperet. Hic ſiſte tu miſer auare, qui alijs in neceſsitate poſitis non curas ſuccurrere, & maximè tu crudelis præſidens ſeu prælate, & ſpecialiter religioſe: qui infirmis tibi commiſsis de miniſtris & cuſtodibus, uel quibuſcunque alijs neceſſarijs non ſtudes prouidere: attende & uide, quia hoc terribile iudiciū in quo de operibus miſericordiæ diſceptatio fit, tibi ſpecialiter imminet: quia præcipuè immiſericordes arguet iudex & puniet: tunc audies correptiones duriſsimas, quibus non poteris contradicere: qui modo abijcis monitiones molliſsimas quibus non uereris repugnare, tunc erit hora tua qua tibi inſtabit horrēda miſeria, ut cum maledictis eas in ignem æternum diabolo & angelis eius paratum. Illuc perges derelictus à cura & cuſtodia diuina, qui hîc tuos infirmos dereliquiſti ſine cura & cuſtodia humana: & tunc nihil eorum quæ contra charitatem ſeruaſti, & neceſſitatibus indigentium crudeliter ſubtraxiſti, te à miſeria liberabit: ſed tua crudelitas te ſine fine immaniter cruciabit. Tunc boni poterunt contra te ſumere parabolam, & dicere ad exaggerandum tuam miſeriam, Quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum? ceſſauit exactor, quia talis neceſſaria ſubtrahendo quaſi exactionare eos uidebatur: quieuit tributū, qd alij defectum patiēdo, quaſi ſoluere cogebantur: quid tibi miſer tūc proderit tua crudelitas & auaritia, pro qua habebis pati tāta & talia ſine fine mā ſura? tūc per pœnā, ſed nimis tardè aperiētur oculi tui, qui modo per auaritiam contra opera miſericordiæ ſunt excæcati: & tunc ſola uexatio dabit intellectum, qui modo circa uexatos habes cor induratum. Hæc pauca ò auare, impie, crudelis, & dire tyranne diligenter attende: & dū adhuc uales te emendare, ſtude ut mala perpetua poſsis Deo auxiliante euadere. amen. Sufficiētia aūt prędictorū operū miſericordię, hoc modo accipitur: homo enim in uita præſenti primò indiget ex parte corporis alimento, ſine quo non poteſt eſſe ſcilicet cibo & potu: & ſic eſt duplex opus miſericordię ſcilicet paſcere eſurientem, & potare ſitientem. Secūdò, indiget alimento, ſine quo non poteſt bene eſſe: ſcilicet indumento & domicilio: & ſic iterum eſt duplex opus miſericordiæ, ſcilicet ueſtire nudum, & & colligere uel recipere hoſpitem. Tertiò, indiget poſt uitam iſtam ſepultura: & ſic eſt quintum opus miſericordiæ: ſcilicet ſepelire mortuos. Iſta autem quinque prædicta, ſunt omnibus cōmunia. Alia ſunt duo opera miſericordiæ, quæ impenduntur alicui ex aliquo accidente ſuperueniente: ut ſi aliquis incurrat infirmitatem, uel capiatur ab hoſtibus, & ſic accipiuntur duo opera miſericordiæ, quæ ſunt uiſitare infirmos, & redimere captiuos. Et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impēſum. Iſta autem ſeptem impenſa fidelibus propter Chriſtum, reputat ipſe Chriſtus ſibi facta, & econtrariò fidelibus denegata: quia ſibi reputat denegata. Fideles ſunt eius membra, ꝓpter quod facientibus opera miſericordiæ, reddit uitam æternam: deneganti- bus autem ea, reddit pœnam. Aduertendum tamen quòd cùm dicitur: *Domine quando te uidimus eſurientem, &c.* non eſt quæſtio procedens ex ignorantia: quia iuſti cognoſcent quòd opera miſericordiæ facta membris Chriſti, ipſe ſibi reputat fieri: & pro talibus ſe ſaluari: & ſimiliter mali ſcient ſe pro cōtrario damnari: ſed & quæſtio admirationis, pro magnitudine gratiæ quæ fiet electis, & pro magnitudine miſeriæ quæ infligetur reprobis. Sic itaque iudicium ſine miſericordia fit ei qui non fecit miſericordiam. Quid ergo merentur qui aliena rapiunt, ſi æternaliter damnantur qui de ſuo non dederint? ſi talia ſuſtine-

Chryſoſto. ho. 54. operis imperf.

Dolor ex ſententia iudicis.

Rabanus in cap. 25. Matt.

Auguſtin. Quomodo Chriſtus ī mēbris ſit.

Chryſoſto. hom. 80. in Matt.

Auaritia excæcat.

Contra auaros.

Quæſtio admirationis.

Iacob. 2.

ſtinebunt immiſericordes, qualia paſſuros putamus crudeles? Vnde Chryſo. Ex loco ſciendum eſt, quòd non tantum pro eo ꝙ peccauerunt homines condẽnandi ſunt: ſed etiam pro eo bene non faciunt: ſi autẽ pro eo quod bene non faciunt ſic condemnantur, putas quales pœnas exoluent pro eo quod peccant? & dignè: Deus enim hominem ideo fecit ut benefaciat, & ad gloriam Dei pertineat: non ideo tãtum ut non peccet, nam ſi non faciat bonum, nec eſt cauſa qua creatus eſt: ſine dubio enim ſi creatus non fuiſſet peccatum non fieret ſuper terram: nam qui intelligit myſterium diuinæ diſpenſationis, quare factus eſt homo cognoſcit: quia meritò quaſi peccans cõdemnetur qui iuſtitiam non facit. Hæc Chryſoſtomus. ſicut autem melius eſt opera miſericordiæ circa animam, quàm circa corpus facere ſic peius eſt eã circa animã quàm circa corpus negligere. Vnde Chryſo. Si hæc corporaliter corporibus non præſtare impietatis eſt, quæ & ſi accipiũt ea nõ poſſunt uiuere ſemper: putas quantæ impietatis eſt hæc omnia ſpiritualiter animabus periclitantibus nõ miniſtrare, quæ poterant uiuere in æternum ſi hæc eis miniſtrata fuiſſent? quantum enim melior eſt anima q̃ corpus, tãto grauius eſt peccatũ animabus laborantibus ſpirituales eleemoſynas non pręſtare, q̃ corporibus corporales. In eccleſia ergo non ſolum ſunt pauperes cõrporaliter eſuriẽtes, aut debiles corporaliter, aut peregrini ſecũdũ corpus: ſed & ſpiritualiter pauperes ſine cibo iuſtitiæ, ſine potu agnitionis Dei: ſine ueſtimẽto Chriſti, maximè taliter pauperes ſunt qui corporaliter uidenẽ diuites eſſe: qm̃ plerũq; in abundãtia rerũ inopia iuſtitiæ inuenitur. Sunt peregrini in hoc mũdo: ſunt debiles animo, ſunt mente cæci, inobedientia ſurdi, & cæteris paſsionibus ſpiritualibus ægrotãtes: quorum animæ omnem eſcã ſpiritualem abominantes appropinquauerunt uſque ad portas mortis. Qui ergo habet non unde faciat eleemoſynas corporales, faciat ſpirituales: ex gratia uerbi quam accepit à Deo, & inuenit retributionem dignam à Chriſto, q omnia tam corporalia quàm ſpiritualia data quaſi in ſe facta commemorat, quæ cũ hominibus fiunt: hæc diximus ut ſciant doctores & quantum beatitudinis ſibi acquirant, ſi diligentes fuerint circa uerbum: & quantũ dãnationis, ſi fuerint negligentes. Hæc Chryſoſtomus. *Et ibunt hi* ſcilicet reprobi, in ſupplicium æternum, *iuſti autem in uitam æternam*. Vnde Chryſoſtomus: Propter hoc utique & hi iuſtè puniuntur & illi coronantur, & ſi decem milia bona fecerint: gratiæ enim hæc eſt munificentia pro tam paruis & uilibus cœlum tantum & regnum, & tam magnum eis dari honorem. Hæc Chryſoſtomus. Aeternum eſt ergo ſuppliciũ malorũ, & ſimiliter præmium bonorum: ſicut enim peccata actualia tranſeunt actu, & remanent reatu: ita bona opera tranſeunt actu, & remanent merito. Vnde Hiero. Prudens lector attende, quòd & ſupplicia æterna ſint: & uita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum. Et notandum quòd potius ſit diſceptatio de operibus miſericordiæ, quàm de operibus iuſtitiæ: cùm tamen magis teneamur ad opera iuſtitiæ: quia opera miſericordiæ faciliora ſunt: quia natura ad hæc inclinat, & ideo magis arguenda ubi deficiunt, & minus remuneranda ubi aſſunt. Et ergo ſi iſta remunerantur, & alia: item potius arguit de omiſsione, quàm de commiſſione. cùm tamen maioris criminis ſunt commiſſa: & ideo magis arguenda: quia puniẽdo quod minus eſt, innuit amplius faciendum de maioribus. Si enim

Chryſoſto. ho. 54. operis imperf. — *Chryſoſto. ibidem.* — *Idē ibid.* — *Pauperes in eccleſia.* — *Chryſoſto. hom. 80. in Matt.* — *Hieronym. in cap. 25. Matt.*

A omiſſa arguit, multo plus commiſſa: item magis arguit de peccatis in proximum, quàm in Deum: quia ſi peccata in proximum cõdemnantur, multo magis peccata in Deum: ut blaſphemia & idololatria. Item cùm ſeptem ſint opera miſericordiæ: unum, ſcilicet ſepulturam mortuorum, de qua in tantum Tobias commendatur, omittit: quia minus eſt neceſſaria inter cætera opera miſericordiæ. Item cùm ſit miſericordia corporalis & ſpiritualis, potius defectum arguit operum corporalium, quàm ſpiritualium: quia opera corporalia ſunt euidentiora, uel per hoc etiam ſignificantur illa. Poteſt autem quæri utrum illa diſceptatio & ſententia erit uocalis, uel mentalis tantum: & uidetur quòd uocalis: quia, ut dicit Auguſtinus

B per quot dies hoc iudicium tendatur, incertum eſt: ſed ſi mentaliter fieret tantũ, ſtatim expediretur. Ecõtra, quidam dicunt, quòd iudicium erit mentale, & non uocale, aliter multo tempore protenderetur. Vnde Sapiens: *Diſrumpet illos inflatos ſine uoce*: alij dicunt: quia & mentale erit interius, uocale exterius: quia iudicabit Chriſtus non tantum vt Deus, ſed ut homo: ideo eius iudicium erit non diuino modo tantum, ſed humano. Ex hoc autem maius gaudium ſenſibile bonorum, & maior dolor ſenſibilis reproborum erit: vnde non fruſtra erit hoc, ſed utiliter ſicut & corporalis apparitio hominum. Huic

C opinioni adhærendo dicendum ad obiectum, quòd diſrumpet illos ſine uoce excuſationis ſufficientis, uel appellationis: ſed nõ ſine uoce diſceptationis generalis. Vnde Auguſtinus: Quære cauſas uel tantæ mercedis, uel tanti ſupplicij: percipite regnum: & ite in ignem æternũ. Quare illi percepturi regnum? Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Quare iſti ituri in ignem æternum? Eſuriui enim & nõ dediſtis mihi manducare. Quid eſt hoc rogo? uideo de his qui percepturi ſunt regnum: quia dederunt tanquam boni & fideles Chriſtiani, qui uerba Domini non contemnentes, & cum fiducia promiſſa ſperantes fecerũt hoc: quia ſi non feciſſent, uitæ ipſorum bonæ ſterilitas iſta non utique conueniſſet: fortè enim caſti

D erant, non fraudatores, non ebrioſi, abſtinentes ſe ab operibus malis: ſi hoc non adderent, ſteriles remanerent: feciſſent, enim declina à malo: non feciſſent, & fac bonum. Scriptum eſt: *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna peccatum*. Item ſcriptũ eſt: *Include eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa pro te deprecabit dominum*: & alia multa ſunt diuini eloquij dogmata quibus oſtenditur multum ualere eleemoſynam ad extinguenda & delenda peccata Proinde illis quos dãnaturus, imò plus illis coronaturus eſt ſolas eleemoſynas imputabit dicẽs: Difficile eſt ut ſi examine uos & apprehẽdã, & ſcruter diligẽtiſsimè facta ueſtra, nõ inueniã unde uos dãnem: ſed ite in regnum. Eſuriui

E enim, & dediſtis mihi manducare: non ergo itis in regnum, quia nõ peccaſtis, ſed quia peccata ueſtra eleemoſynis redemiſtis. Rurſus & illis, Ite in ignem æternum: ſine dubio uidebunt ſe iuſtè damnari pro ſceleribus ſuis, & quaſi eis diceret, non inde unde putatis: ſed quia eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Si .n. ab illis oĩbus ueſtris factis auerſi, & ad me conuerſi illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ eleemoſynæ modo liberarent uos, & à reatu tantorum criminum abſoluerẽt: Beati enim miſericordes, quoniam ipſis miſericordia præſtabitur. *Iudicium ſine miſericordia ei qui non fecerit miſericordiam*. Sicut ergo boni quibus paratum eſt regnum à conſtitutione mundi, antequam fierent ad uitam

Iudiciũ an erit mentale, an uocale. — *Auguſtin. lib. 20 de ciuitate cap. 1.* — *Sapien. 4.* — *Auguſtin. de rectitudine catholicæ conuerſationis.* — *Pſal. 36.* — *Eccle. 3.* — *Eccle. 29.* — *Matth. 5.* — *Iacob 2.*

uitam æternam erant prædeſtinati: ſic mali qui mittentur in ignem paratum diabolo & ſuis, à conſtitutione mundi antequam fierent ad mortem erant præſciti. Eſt differētia inter prædeſtinationem & præſciētiam: quia prædeſtinatio eſt præcognitio bonorum, cum cauſalitate eorundem: ſed præſcientia dicit præcognitionem reſpectu malorum ſine cauſalitate, quę potius reſidet penes liberum arbitrium. Fit autem cō ditionaliter prædeſtinatio Dei, nihilque ſine aliqua conditione prædeſtinatum eſt: prædeſtinatum eſt enim ut ſaluaretur mundus: ſed per aquam baptiſmatis, & mortem filij Dei, prædeſtinati ſunt omnes boni ad gloriam: ea tamen conditione ſi fidem tenuerint: ſi charitatem, ſi humilitatem, ſi patientiam, ſi miſericordiam & pietatem, & his ſimilia habuerint: tales enim eos futuros prępuidit quos Deus ad uitam prædeſtinauit: & quaſi prædeſtinādo eis diceret: Ego quidem ad uitam uos prædeſtino, ſi tamen tales & tales fueritis: ſi mandata mea cuſtodieritis, ſi fidē & miſericordiam habueritis, & ſi in bono tandem inuēti fueritis. Qui ergo talis eſſe nōn vult, qui mandata Dei cuſtodire non nititur: ideo non uenit ad prædeſtinationem, quia non ſeruat conditionem. Noli igitur attendere ad prædeſtinationem Dei quam ignoras: attēde ad verba quæ audis & intelligis: ſicut enim prædeſtinatione ſua uerus eſt Deus, & mutari non pōt: ita & uerba eius uera ſunt, & mutari nō poſſunt: ſed audiamus quæ ſint hæc uerba: *Peccator*, inquit, *quacunque hora conuerſus fuerit & ingemuerit uita uiuet & non morietur*. Et iterū: *Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quod ſi nolueritis, gladius deuorabit uos*. ſimiliter in euangelio, inquit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c.* Et iterum: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet uobis pater ueſter cœleſtis, &c.* Nec quæras aliam prædeſtinationem. In his enim uerbis omnis & uitæ & mortis prædeſtinatio & præſcientia conſiſtit: ſi hæc feceris, eſto ſecurus, & crede indubitanter quia ad uitam æternā prædeſtinatus es. Quòd ſi indurato corde hæc facere nolueris, & in hac malitia perſeuerau eris: pro certo ſcias te ad mortem præſcitum. Quamuis enim nullus homo ad peccatum ſit prædeſtinatus: omnis tamen homo, aut ad gloriam, aut ad ſupplicium eſt præuiſus. Nullus ergo dicat fruſtra ſe orare Deum, & alia bona facere: quia prædeſtinatio diuina (quæ eſt præparatio gratiæ in præſenti & gloriæ in futuro) cum ſit æterna, ſicut ab æterno prædeſtinauit aliquem ad beatitudinem, ita præordinauit modum per quem daret ſibi illam beatitudinem: ſcilicet per merita ſua & orationem. Prædeſtinatio enim taliter eſt inſtituta, ut precibus & laboribus obtineatur: & ideo non fruſtrà orat Deum: quia oratio eſt illud per quod ex ordinatione diuina debet cōſequi gratiam & gloriā: & eadē ratio eſt de omnibus alijs bonis, quia cadūt ſub ordine diuinæ prędeſtinationis. Vnde ſicut Deus aliquem ſaluandum præuidet, ſic & modum quo ſaluari debeat: propter hoc ſtultus eſt qui dicit, uolo facere quod mihi placuerit: quia ſi ſaluari debeo, ſaluabor: uel ſi damnari debeo, damnabor: ſicut ſtultus eſſet infirmus qui diceret, uolo comedere & bibere qđ mihi placuerit: quia ſi curari debeo, curabor: & ſi mori debeo, moriar: ſic enim inutiles eſſent medicinæ. Sanè ſi Deus dimittit liberum arbitriū (quod ſe habet ad utrumlibet) in malum cadere, hoc non permittit niſi iuſtè: rurſus ſi præueniat per gratiam, nulli facit iniuriam. Vnde ſecundum Auguſtin. Liberum arbitrium, eſt libertas eligendi bonum uel

Prædeſtinationis & præſcientiæ diſcrimen.

Ezech. 18.

Iſaie 1.

Marci. 16.

Matt. 6.

Oramus non fruſtra.

Auguſtin. lib. 1. de libero arbi.

A malum: & hoc in paradiſo homo habuit liberum, nunc uerò captiuum: quia bonum non uult niſi gratia Dei præueniatur, nec poteſt, niſi eum ſequatur. Cùm ergo malos damnat & reprobat, operatur ſecundum iuſtitiam: quando uerò prædeſtinat & ſaluat, agit ſecundum gratiam & miſericordiam, quę nō excludit iuſtitiam. nullam autem neceſsitatem infert prouidentia Dei rerum euētibus: ſed ſicut ſe habent res ad utrūlibet, ſcilicet fieri & non fieri: ſic ſe prouidentur habere quæ prouidentia (ſeu quod idem eſt præſcientia Dei) ex ſua ſapientia præſcientijs omnia antequam ſint, omnino ineuitabilis eſt: & nullo modo poteſt falli: & ideo omnia præuiſa à Deo neceſſe eſt fieri: quia non poteſt ſimul eſſe ꝙ præuiſa ſint, & non fiant: ſed non ſequitur quòd neceſſario fiant. Sic
B quoque dicimus, me uidente te currere: neceſſe eſt ut curras, hoc eſt, non poteſt ſimul fieri ut uideam te currere, & non curras: & ex hoc nequaquam prouenit quòd neceſſariò curras. Vnde Boetius: Duæ ſunt etenim neceſsitates: ſimplex una, ueluti ꝙ neceſſe eſt omnes homines eſſe mortales: altera uerò, conditionis: ut ſi aliquem ambulare ſcias, eum ambulare neceſſe eſt: hanc etiam neceſsitatem non facit propria natura, ſed cōditionis adiectio. Nulla enim neceſsitas cogit incedere uoluntariè gradientē: quāuis eum tunc cùm graditur neceſſarium ſit incedere. Quæ igitur cùm fiunt carent exiſtendi neceſsitate, eadem priuſquam fiant ſine neceſsitate futura ſunt: nā
C ſicut ſcientia præſentium rerum nihil his quæ fiunt, ita præſcientia futurorum nihil his quæ futura ſunt neceſsitatis importat. Eodem modo ſi quid prouidētia præſens uidet, id neceſſe eſt, tametſi nullā naturę habeat neceſsitatē. Hæc Boetius. Et ideo hæc duplex eſt. Si Deus præuidet hoc, neceſſariò euenire oportet: qa coniunctim uera, diuiſim eſt falſa: & eſt ibi neceſsitas conſequentiæ, & non conſequentis. Exemplum habemus Boetij, ſi aliquis uideat aliquē facientem rotā, neceſſe eſt ꝙ ille faciat rotā: nec tamē uiſus eius cauſa eſt illius factionis. Sic Deus præuidet mala iſtius opera nec tñ cauſa eſt quare iſte malè operetur: ueruntamen fiet ſi præuiſum eſt. Quando autem
D Deus facit aliquā rē, non fit in ipſo Deo mutatio: ſed in re certa quā operatur. Vnde qñ fecit prædicari ſub uerſionē Niniuæ, & prædici mortē Ezechiæ, quorū neutrū accidit, in talibus non mutauit Deus conſiliū quod ab æterno ſecū fuit: ſed ſentētiā, quæ reſpectū ad ipſa negocia habuit: quia Niniue ſubuertēda erat ſecundum merita, & Ezechias moriturus erat ſecūdū cauſas inferiores, uel ēt ſecundum merita: ſed hæc nō impoſuerunt neceſsitatem diuinæ potentiæ. Prædeſtinatio igitur licet certa ſit, libertatem tamē arbitrij non tollit: unde bonorū ſaluatio eſt neceſſaria neceſſitate conſequentiæ uel conditionata, non neceſsitate conſequentis, uel abſoluta. Iſta. n. propoſitio præ-
E deſtinatus poteſt damnari: falſa eſt in ſenſu compoſito, eſt tamen uera in ſenſu diuiſo. Sic ergo excluſum eſt ſophiſma quod multos in errorem duxit, ut omnia ex neceſsitate fieri putarent. Si ergo dicis qđ adhuc faciendum eſt? Reſpondebo, quia hoc ſolum ſupereſt conſilium, ut curamus, & contendamus placere ei qui nos uocauit. dicit enim Auguſt. ſic præordinata eſt diuina prędeſtinatio, ut ad eam per bonorū operum perſeuerantiam perueniamus, hinc Bernar. ipſa cœleſtis regni prædeſtinatio, ita ab omnipotenti Deo præordinata ē: ut adhoc electi ex labore perueniāt, quatenus mereātur precibus obtinere, quod ipſe omnipoteus Deus ante tēpus diſpoſuit donare.

Liber'as arbitrij.

Prouidētia Dei non cogit.

Neceſſitas duplex.

Boetius li. 5. de conſolatiõe, proſa ſexta.

Mutatio non cadit I Deum

Iona 3. Eſa. 38.

Prædeſtinatio nō tollit libertatem arbitrij.

Vbi

Exemplum fratrii & saluati.

A Vbi nota exemplum utile,& aptum ad propoſitum. Fuit in quodam monaſterio frater quidã religioſus & deuotus,cui ſępe reuelationes fiebãt diuinitus:qđ quidem alter eiuſdem monaſterii frater ſciens,inſtitit apud eundẽ ut Deum oraret,quatenus ſibi dignaretur oſtẽdere ſi ipſe de numero ſaluandorũ eſſe:& cùm ille uix precibus uictus orationi inſtando hoc à Deo poſtularet,oſtenſum eſt ſibi ꝙ ille frater de numero damnandorum eſſet:unde timens fratrem aliũ turbare,per aliquot dies hoc ſibi cælauit:ſed tandem eidem requirenti(licet inuitus) aperuit.Ille autẽ hoc audiens,& ſcripturas intelligens,ſtatim reſpõdit,benedictus Deus:nec tamen ſic deſperabo,ſed pœnitẽtiam quam per ingreſſum religionis aſſumpſi,de cætero duplicando,& triplicabo donec gratiam & miſericordiam B apud Deum altiſsimum qui pius eſt inueniam, & poſt multos dies iterum fratri prædicto diuinitus eſt reuelatum, quod ille frater de numero ſaluandorum eſſet:quod cùm eidẽ fratri retuliſſet, ille lætus effectus de reuelatione, fortior factus eſt in opere:ac uiriliter agẽs,& de uirtute in uirtutẽ quotidie proficiens perſeuerauit in bono ſine ceſſatione. Vtinam multi animati hoc exemplo manũ ſuam ad fortia mitterent,& non deſperarent uel deficerent: quia ſic agendo,& in hoc perſeuerando, Deum ſibi propitium utique inuenirent.

C

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte,iudex uiuorum & mortuorum in extremo iudicio me à dextris collocare digneris, & tunc auditam fac mihi illam dulciſſimam uocem tuam,quam promiſiſti electis tuis dicens.Venite benedicti patris mei percipite regnum,& fac ut non timeam ab auditione mala quam comminatus es reprobis dicens, Ite maledicti in ignem æternum.O unigenite fili Dei miſerere noſtri.ne unquam illam pœnam incurabilem experiamur, ſcilicet excidere à regni gloria & cõburi in gehenna, Deus meus miſericordia mea. Amen.

Matt.25.c. Ibidem.

D

De paſcha,& diuerſis huius nominis acceptionibus. Cap. LI.

Paſcha Domini.

Nvnc,ſecundum Hiero.aſpergamus de ſanguine librum noſtrum, & limina domorum,& funẽ circundemus coccineũ domui orationis noſtræ: & coccum in manu noſtra ut zara ligemus,ut uaccã ruffam in ualle occiſam enarrarę poſsimus:iã enim inſtat ut ad paſ-

A ſionem Domini ueniamus:quam & ex affectu inſpicere,& in effectu imitari debemus.Iuxta illud Exod. *Inſpice & fac ſecũdum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt*,Chriſtus eſt tanquam liber exemplaris,ad cuius exemplar totam uitam noſtram ducere & corrigere debemus:etſi Chriſtus ſæpius in ſcriptura dicatur mõs,rõne ſummitatis,ſiue excellẽtiſsimę perfectionis,maximè tñ exaltatus in cruce mõs dicitur,ratione ſublimitatis meriti ſuæ ſacratiſsimæ paſsionis. In hoc ergo monte Chriſto,ſcilicet crucifixo,monſtratum eſt nobis exemplar diligenter inſpiciendum & efficaciter imitandum. Nõ enim ſufficit Chriſtiano Chriſtum paſſum inſpicere:nam & hoc fecerunt Iudæi & gentiles ſui crucifixores:ſed exigitur etiam B ſecundum exemplar monſtratum operari & facere. Et hoc eſt quod indicitur cuilibet fideli in uerbis propoſitis,inſpice & fac:quaſi diceret, inſpice exemplar dominicæ paſsionis ipſam tibi per intimam compaſsionem uiſceraliter incorporando: & fac ſecundum illud exemplar,ipſum efficaciter imitando. Et utrumque horum docet beatus Petrus, *Chriſtus* inquiens,*pro nobis paſſus eſt*: ecce primum, quod eſt diligenter cordis oculo inſpiciendũ: *nobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius*: ecce ſecundum, quod eſt efficaciter in facto imitandum.Circa primũ ſciendum eſt,ꝙ ſi nos omnia quæ Chriſtus in mundo paſſus eſt,uellemus enarrare,innumerabilia utiq; C eſſent præſertim cũ tota uita Chriſti in terris quædã paſsio fuerit. Nimirum cùm etiam tota uita cuiuslibet Chriſtiani,ſi ſecundum euangelium uiuat,quædam crux atque martyrium ſit,ut Auguſt.dicit quãto magis hoc indubitabile eſt de ipſo Domino Chriſto,qui euangelium condidit, & in ſeipſo perfectiſsimè adimpleuit. Exordiendo enim à primordio natiuitatis ſuæ, inſpice quàm pauper natus fuit, qui nec domicilium neq; ueſtes habuit:ſed in uili diuerſorio natus,in præſepi ſuper fœno exiguo ante bruta animalia reclinatus,pannis uilibus inuolutus fuit: octauo die circunciſus fuit, & iam ſanguinem ſuum pro nobis fundere cœpit: deinde pſecutionem Herodis D fugiens in Aegyptum deportatus,& deinde rediens per totam pueritiam & adoleſcentiam ſuam parentibus ſubiectus, & non dubium in magna paupertate educatus fuit:dehinc aduenięte tempore oſtẽſionis ſuæ, inſpice quomodo tempore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi uoluit, & quomodo tempore ieiunii quadraginta dierum continuato maceratus fuit:& quantas tunc à diabolo tẽtationes ſuſtinuit,quantas etiã iniurias & contumelias à Iudæis frequenter paſſus fuit, nunc dicentibus ipſum à dæmone obſeſſum,nunc ſamaritanum, nunc uoratorẽ & uini potatorem,nunc de fornicatione natum,nũc blaſphemum, nunc populi ſeductorem:& alia multa blaſphemantes dicebant in eum, nihilominus ad E facta iniurioſa ſæpe attentabant procedere: nunc uolentes eum lapidare, nunc de ſupercilio montis prę cipitare. Inſpice etiam cum quanto labore uixerit, quia quotidie erat prædicans in templo: & in ſynagoga: & de ciuitate in ciuitatem, de terra in terram perambulauit: in oratione ſæpe pernoctauit, infirmos multos curauit, obſeſſos à dæmone liberauit: mortuos ſuſcitauit,multitudinem eſurientem pauit: & nihilominus in his omnibus naturæ legibus ſubiectus fami,ſiti,& cæteris infirmitatibus hominis abſque tamen peccato expoſitus fuit. Ecce quomodo tota uita ſua in laboribus & paſsionibus fuit: ſed omnibus talibus paſsionem,de qua nunc tractandũ

Gene.39: Nume.19. & Deute.21.

Exod.25. Chriſtus mons.

1.Pet.2.

Paſſus eſt Chriſtus innumerabilia.

Auguſti. ſermo.2.de uerbis Apoſtoli.

Nn eſt,

eſt, antecedentibus omiſſis: inſpice diligenter quid in hac ſuſtinuit, & præcipue articulos & puncta paſſionis, in q̃bus ſingulis Chriſtus notabiliter paſſus fuit. Circa ſecundum eſt ſciendum, quod ſecundum Auguſtinum, non ſolum quicquid boni Chriſtus in terra geſsit, ſed & quicquid mali ſuſtinuit, totum diſciplina morum fuit: unde paſſio Domini in ſe cõplectitur omnem perfectionem hominum, in hac uita poſſibilem: quoniã omnia opera perfectionis quæ Chriſtus unquam in euangelio docuit, ipſe in ſemetipſo in ſua paſſione perfectiſſimè adimpleuit: itaque in cruce Domini, eſt finis legis & ſcripturæ: in paſſione eius, ſumma omnis perfectionis: in morte ipſius, eſt conſummatio omnis ſermonis. Vnde apoſtolus dicebat, *Non iudicaui me aliquid ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* Nempe quia hoc ſcire, eſt omnia ſcire quæ ad ſalutem ſpectant. Nam ſi de paupertate uolũtaria agitur, quis unquam pauperior Chriſto nudo pendente in cruce: quia nec habebat ubi caput ſuum reclinaret. Si de obedientia & humilitate loquimur, quis unquam intantum ſe humiliauit & exinaniuit, ſicut Chriſtus? qui factus eſt obediens uſque ad mortem crucis: tanta uilia & magna opprobria ſuſtinuit pro nobis. Si de caſtitate uirginali mentio fiat, quis caſtior eo cuius mater uirgo eſt, cuius pater fœminam neſcit? Si de charitate ſermo fuerit: quis unquam maiorem uel tantam charitatẽ habuit, quàm Chriſtus, qui in paſſione ſua poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis; & tam horrenda ſupplicia pati uoluit pro nobis, cùm tamen liberare potuiſſet ſolo nutu uoluntatis. In paſſione ergo Domini relucet exemplar perfectionis omnium uirtutum, prout iam ſuprà eſt tactum: item in ea relucet perfectum remedium & antidotum contra omnem ſpiritualem morbum: nam per hoc quod pati uoluit mortem exprobratiſſimam, habemus remedium contra ſuperbiam. Quòd latronibus ſe aſſociare uoluit, remedium præbet contra inuidiam. Quòd contra ipſum blaſphemãtes obticuit, remedium præbet contra iram. Quòd in cruce diſtendi, & clauis cruci affigi uoluit: prębet remedium contra accidiam, quæ non ſinit amplecti pœnitentiæ crucem. Per eius uerò nuditatem & paupertatem, habemus remedium contra auaritiam. Per fellis & aceti deguſtationem, habemus remedium contra gulam. Per uulnerum inflictionem, & ſummi doloris afflictionem, habemus remedium contra luxuriam: & hæc ſunt ſeptem ſigilla librum uitæ, conſignãtia, quæ Chriſtus nobis in paſſione aperuit, & poſtea nobis uitæ aditum reſerauit: prædicta ergo in paſſione Chriſti adimpleta uidemus: denique ſi de patiẽtia agitur: tota paſſio excellentiſſimam Chriſti patientiã demonſtrat. Si de contemptu mũdi, & abſtractione à rebus mundialibus loquimur, quis unquam elõgatior & abſtractior ab omnibus terrenis, quàm Chriſtus in cruce ſupra terram, & ſuper omnia terrena eleuatus & abſtractus? Si de abſtinentia & ieiunio, ſeu uictus inedia mentio fiat, Chriſtus nihil in paſſione ſua niſi fel, & acetum, uel uinum mirrhatum guſtauit. Si de corporis caſtigatione agitur, cuius unquã corpus intantum caſtigatum fuit, quantum corpus Domini in cruce? Si de efficacia orationis ſermo fiat: quis unquam efficacius Chriſto orauit qui ex uehementi attentione orationis guttas ſanguineas ſudauit. Si de eleemoſynarum largitione, & alijs miſericordiæ operibus loquimur, quis unquam maiorem eleemoſynam dedit, quam ipſe Chriſtus: qui proprium corpus ſuum in cibum, & ſanguinẽ ſuum

Auguſti. ſermone de uigilia Pentecoſtes. *1. Cor. 2.* *Exemplar uirtutũ, & antidotum uitiorum, ĩ paſſione Domini.* *Patientia Chriſti.* *Abſtinẽtia & ieiuniũ.* *Caſtigatio corporis.* *Orationis efficacia.* *Eleemoſynarũ largitio, & cætera miſericordia opera.* *Dilectio inimicorum.*

A in potum nobis pauperibus in eleemoſynam perpetuam dedit, infirmos etiam uiſitauit, dum infirma diſcipulorum corda confortauit: & ægros multos curauit, captiuos multos in limbo redemit, mortuos de ſepulchris ſuſcitauit. Si de dilectione inimicorum agitur in cruce pendens pro ſuis crucifixoribus orauit. Si de dimiſſione offenſarum loquimur, quis unquã liberalius dimiſit debita debitoribus ſuis quàm Chriſtus? qui latroni non ſolum debita dimiſit, ſed & paradiſum ſibi promiſit: & ſic de ſimilibus inducẽdo: per ſingula opera ſupererogationis, quę omnia in paſſione Chriſti (ſi bene aduertimus) ſupererogãter adimpleta inuenimus: ſimiliter & nos, ſi perfecti imitatores Chriſti eſſe uolumus, adimplere uel in facto, uel B in deſiderio, uel in miniſterio debemus. Nam ſicut dicit Hieron. Singula ea quæ circa Dominum in paſſione geſta ſunt, quamuis Iudæi & alii quæcunque fecerunt alia mente fecerunt: nobis tamen credẽtibus myſtica afferunt ſacramẽta. Sic etiã Caiphas quãdo dixit, expedit unum hominem mori pro populo, ne ſciuit quid diceret, & tamẽ prophetauit: ſimiliter eſt de ſingulis geſtis paſsionis dominicæ: quæ non inſpicere debemus, & ſecundum exemplar illorum facere. *Cùm itaque conſummaſset Ieſus ſermones,* omnes p̃dictos de ſecundo aduentu, ubi ſe uenturum ad iudicium in claritate prædixit: conſequenter ſe paſſurum oſtendit, ut ſacramentum crucis admixtum C eſſe gloriæ æternitatis admoneat: quaſi qui compatitur crucifixo, non timuit de iudicio, coniuncta enim ſun t ut cauſa finalis & effectus, gloria æternitatis & meritum paſsionis. Poſt aduentum ergo maieſtatis ſubdit humilitatem paſsionis, ut cauſam illius: paſsionis enim effectus uel cauſa finalis, eſt gloria æternitatis. Vnde apoſtolus, *Chriſtus factus eſt obediens uſque ad mortem, propter quod Deus exaltauit illum.* Incipit ergo narrationem de paſcha & ſua paſſione, qua Chriſtus in ipſe paſcha noſtrum fuerat immolandus, & eadem die ſcilicet feria tertia in ſero, & ibidem, ſcilicet in monte Olivueti, *dixit diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum,* id eſt, feria quinta ad ueſperã, D *paſcha fiet,* & agnus paſchalis immolatur. Et ego addo quod neſcitis: ſcilicet ꝙ tunc *etiam filius hominis,* id eſt uirginis, *tradetur ut crucifigatur,* & paſcha faciet tranſeundo. Ex quo patet, ꝙ non fuit ex ignorantia traditus: ſed ex ſua præſcientia & uoluntate. Bene aũt dicit, *filius hominis:* quia ſecundum formam humanã tentus & crucifixus eſt, non ſecundum diuinã, in qua ſemper immortalis eſt: & bene impſonaliter poſuit, *tradetur:* quia uno traditionis uerbo diuerſæ uoluntates exprimuntur: nam Deus pater tradidit filium propter charitatatem, & generis humani utilitatem: e cõtra Iudas Iudæis propter auaritiam & lucri ſui cupiditatem. Item ſpiritus ſanctus propter ſuam benignitatem: econtra Iudæi Pilato propter inuidiã & mali- E gnitatẽ. Item filius ſeipſum: ut impleret beneplacitũ diuinum: econtra Pilatus cruci, ut ſatiſfaceret peruerſæ uoluntati Iudæorũ. Item diabolus propter timorẽ, ne per Chriſti doctrinam & miracula euelleretur genus humanum de manu ſua: non aduertens quia magis erat per ipſius mortem eripiendum, quàm fuerat per doctrinam & miracula ereptum. Ecce opus commune, ſed uoluntates diuerſæ ualde: ergo pater & filius & ſpiritus ſanctus non ſolum amandi, ſed ẽt glorificandi: Iudas autem & alii non ſolum deteſtãdi, ſed etiam condemnandi ſunt: quia quod pater & filius & ſpiritus ſanctus bona, hoc illi mala intentione fecerunt. Prædicit autem diſcipulis ſe tradendum:

Hierony. in Matth. *Matth. 26.* *Matth. 26.* *Philip. 2.* *Tradentiũ Chriſtũ diuerſæ uoluntates.*

præ-

præmuniens eos ne prius quàm audiant quæ euentura fuerant, ſubitò uidentes tradi ad crucem magiſtrū, obſtupeſcant. Et q̀a hoc nomen paſcha in diuerſis locis reperitur, & diuerſa per ipſum ſignificantur ideo ne in æquoco erremus, diuerſas eius acceptiones uideamus. *Paſcha accipitur multipharium. Actio. 12.* Sciendum ergo, ad ſolutionem multarum contrarietatum, ꝙ paſcha appellatur primò, tota ſeptimana, ſeu ſeptem dies azimorum, quibus Iudæi panes azimos, hoc eſt ſine fermento, comedebant: nā ἀ, ſine: & ζύμη, fermentum ſignificat: unde in actibus uolens poſt Paſcha producere cum populo, primus & ultimus dies illius ſeptimanæ, magis ſolennes erāt q̄ medij. Secundò, dicitur hora immolationis agni, ſcilicet ueſpera qua agnus immolabatur, quæ eſt initium primi Diei azimorum, qui ſolénior erat: ut hic, *Scitis quia poſt biduum paſcha fiet*, unde cantat eccleſia, quartadecima die ad ueſperam paſcha Domini eſt, &c. Dies autem pręcedens illam horam, nec paſchā dicebatur, nec ſolennis erat. Tertiò, dicitur primus azimorum, qui erat celeberrimus: ſcilicet quintadecima luna primi mēſis, quādo egreſſus populus Iſrael eſt de Aegypto: ut ibi, *Appropinquabat dies feſtus Iudæorum, qui dicitur paſcha*: & ibi, *Ante diem feſtum paſchæ*. *Luca 22. Ioan 13. 2 Par. 35. Matth. 26. Luca 22. Ioan. 18.* Quartò, dicitur feſtiuitas epulæ paſchalis: ut in Paralip. *non fuit phaſe ſimile huic in Iſrael*. Quintò, dicitur agnus paſchalis, qui paratus comedebatur, ut, *Vbi uis paremus tibi comedere paſcha?* & ibi *Venit dies azimorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha*. Sextò, panes azimi, uel quicunque cibus paſchalis: ut ibi, *Non introierunt prætorium, ne contaminarentur, ſed manducarent paſcha*: id eſt, panes azimos, ſeu paſchales: quia ad comedendum azima, ſeptem diebus oportebat eos mūdatos eſſe: & ideo quolibet ſeptem dierum non poterāt in prętorium introire. Septimò, dicitur ipſe Chriſtus per agnū paſchalē ſignatus: vt ibi, *1. Cor. 5.* *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*, ipſe enim eſt uerum paſcha noſtrū. De p̄dictis paſchæ acceptionibus ſūt iſti verſus:

Hebdomas, hora, dies, epulæ, agnus: azima, Chriſtus.
Paſcha ſolent dici: uelut exemplis pateſeci.

Communiter tamen paſcha uocatur dies in qua immolabatur agnus. Delinatur autem paſcha, ſchæ, uel paſchatis: & dicitur paſcha non à paſſione, ſed à tranſitu. *Paſcha unde. Paſcha cur tranſitus.* Prima enim origo huius uocabuli paſchæ ex Hebræo habetur: quia paſcha dicitur quaſi phaſe, quod in Hebræo idem eſt quod tranſitus. Dicebatur autem paſcha Iudæorum tranſitus, propter duo: q̀a ea nocte qua immolatus eſt agnus, angelus exterminator uidens ſanguinem agni in foribus Iſraelitarū, pertranſiuit, non percutiens eos: & quia filij Iſrael fugientes illa nocte de Aegyptiaca ſeruitute, mare rubrum tranſierūt, & deinde ad terram promiſſæ olim hæreditatis & pacis uenerūt, & ideo feſtum iſtud bene paſcha uocatur: quo tranſitu præfiguratus eſt etiā trāſitus Chriſti de hoc mundo ad patrem: & tranſitus noſter de uitijs ad uirtutes, & de terrenis ad cœleſtia. Et ideo ſimiliter paſcha Chriſtianorum myſticè dicitur tranſitus: quia in eo Dominus per mortē tranſiuit de hoc mundo ad patrem: & ſignificat ꝙ eius exemplo fideles Chriſtum ſequentes, uel pœnitentiam & martyrium aſſumendo, ſecundum illud, *Pſal. 65.* *Tranſiuimus per ignem & aquam*, uel mentis deſiderio ad cœleſtia anhelando: ſecundum illud, *Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me*: tranſituri ſunt pro Chriſti *Exod. 12.* ſanguine fuſo ad patriæ cœleſtis promiſſionem. Sanguis enim Chriſti debet poni ſuper utrumq; poſtem: ſcilicet ſuper intellectum, deuotè recogitando: & ſuper affectum, deuotè per pœnitentiam imitādo. Va-

A de ſecundum Auguſt. ſignum crucis à nobis repellit exterminatorem, ſi tamē cor noſtrum Chriſtum habeat inhabitatorem: *Auguſti. tracta. 50 in Ioan. Crux.* cuius ſanguine illinitis poſtibus noſtris, id eſt, cuius crucis ſigno ſignatis frontibus noſtris à perditione huius ſeculi tanquam à captiuitate Aegyptiaca liberamur: & agimus ſaluberrimum tranſitum, cum à diabolo tranſimus ad Chriſtum: & ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſſimum regnū ſecundum Bedā, quia paſchæ dies in azimis panibus eſt celebrari præceptus: & uno die agno immolato ad ueſperam: ſeptem ex ordine dies ſequūtur azimorum, Ieſus ſemel pro nobis paſſus eſt, & de hoc mundo tranſiens per omne nobis huius ſeculi tēpus, qđ *Beda in ca. 22. Luca.* ſeptem diebus agitur, in azimis ſinceritatis & ueritatis B præcepit eſſe uiuendum, & quaſi paſcha perpetuū faciendo ſemper ex hoc mundo tranſeundum, totoque ſemper niſu deſideria ſeculi quaſi Aegypti retinacula fugere, & quaſi à mundana conuerſatione ſecretam ſolitudinem iter nos admonet ſubire uirtutum. Poſt hæc Dominus Ieſus rediit cum diſcipulis duodecim in Bethaniam, & manſit apud Lazarū, & Martham, & Mariam ſorores eius: docens eos more ſolito & confortās. Et deinde non uenit in Hieruſalem, ſicut antè fecerat, uſque ad diem cœnæ: & ſic Iudæi locum ſuū habebant tractādi liberius de ſua morte.

ORATIO.

C DOMINE *Ieſu Chriſte, qui die tertia ante tempus paſſionis & mortis tuæ, diſcipulis tuis paſcha & tranſitum tuum ex hoc mundo prædixiſti, da mihi per omne tempus uitæ meæ in azimis ſinceritatis & ueritatis uiuere, meque de hoc mundo tranſire non permittas antequam per triduum pœnitentiæ ſcilicet cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem, peccata mea omnia deleas, donans mihi ſacratiſsimi corporis & ſanguinis tui communionem, olei ſacri unctionem, ac in omnibus perfectam conſummationem, & me tandem fæliciter conſummatum tranſire facias ad te dulciſſimum Dominum meum ſuper omnia benedictū. Amen.*

D *Qua die, & cur Iudas uendidit Dominum. Cap. LII.*

E

NVNC, ſcilicet quarta feria ſequenti, principes ſacerdotum qui audierant Ieſum dixiſſe, nō me uidebitis ammodo: uidētes eū abijſſe: & putātes ipsū uelle ab eis fugere, *congregati ſunt cū ſenioribus populi*, q erāt iudi- *Matth. 26 Marci 14. & Luc. 22*

ces ordinarij, in atriũ Caiphæ: *& quærebant conſilium ut eum dolo tenerent, & occiderent*, quia nullam mortis cauſam in eo inuenire poterãt, niſi eam doloſè cõfingerent. Prius quidem determinauerãt ipſum inter ficere, & deliberauerant de facto: ſed nunc quærebãt conſilium de faciendi modo, & qualiter poſſent facere occultè, & ſine populi ſeditione, qui ſe debuerant parare ad paſchalem agnũ, & ſecundum ritũ legis purificari ut eſu agni digni fierent: contra uerum agnũ, magis & potius ſe armãt, & hoc faciunt ex dolo & cõſilio, timentes ne eis auferatur populi auxilio. Vnde dicunt habito conſilio, *Non in die feſto*. ſ. azimorum: id eſt, in ſolẽnitate paſchali imminẽti de proximo, ſupple eſt capiẽdus ad occidendum: qđ non dicebant propter reuerẽtiam feſti, ſed ne tumultus fieret in populo: propter diuerſa ſtudia ipſius populi, ſ. diligentis Chriſtũ & odientis, credentis & non credentis. Multi enim propter ſolennitatẽ paſchæ uenerant in Hieruſalem: & quia aliqui reputabant Ieſum eſſe uerum Chriſtum, timebant ſi durãte ſolennitate paſchali in eum manus mitterent, ne populus q̃ eum diligebat illis conſurgens, innocentem defenderet: & ſic ipſe manus eorum euaderet. Timebant quidem plebem, nõ uitantes ſcandalum, ſed impetum: nec ſeditionẽ metuentes, ſed ne de ſuis manibus tolleretur cauentes: propter quod conſulebant mortem ſuam differri uſque poſt feſtum: poſtea tamen mutauerunt iſtud cõſilium, quia inuenerunt opportunitatem capiendi eũ ſecretè per diſcipulum. Attende hic, q̃a maiores principaliter quærebãt Ieſum perdere: à principibus enim & ſenioribus egreſſa eſt iniquitas in Babylone. Sic & hodie maiores præ cæteris contra eum inſurgunt, & maiora ſcandala quàm cæteri faciunt. Vnde Bernar. O bone Ieſu, & totus mundus uidetur contra te coniuraſſe: & hi in perſecutione tua primi ſunt qui uidetur regere populum, dirigere principatum. *Intrauit autem ſatanas in Iudam*, id eſt, in Iudæ animam: qui Scarioth eſt dictus, quia de hac uilla fuit oriundus. Intrauit inquam non impellens, ſed patulũ inueniẽs oſtium: nam oblitus omnium quæ uiderat, ad ſolam auaritiam dirigebat intuitum. *Intrauit autem*, non per eſſentiam, & eſſentialiter in animam illabendo. quia ſecundum Augu. ſic ſolus Deus intrat in animam, qui creauit eam: ſed intrauit per effectum ſuggeſtionis, uenditionem & traditionem Chriſti ſuggerẽdo, & ſecundò poſt buccellam per effectum plenioris poſſeſſionis eum ſuæ ſeruituti ſubiugando. Ex quo patet quòd in omni peccato mortali diabolus intrat hominem, ut ipſum denuo uel amplius quàm antè poſſideat. Iudas ergo audiens eos cõgregatos ad tractandum de Chriſti morte, qui etiã audierat à Chriſto ſe tradendum ut crucifigeretur in paſcha tunc inſtanti: & apud ſe cogitans, & dicens in corde, in proximo morietur homo iſte, & ad lucrum meum poſſum eum tradere: *abijt*, à Chriſto, & facta ſocietate, non tantum corpore, ſed etiam mente recedendo & apoſtatando, & ueniens ad conſilium proditor, dixit eis: *Quid uultis mihi dare, & ego uobis eum tradam*: occultè ſcilicet & ſine ſtrepitu. *Et gauiſi ſunt* quia ille modus capiendi Chriſtum, per ſuum diſcipulum uidebatur magis conueniens & ſecretus, propter quod mutauerunt conſilium prædictum. ſcilicet differẽdo mortem eius uſq; poſt feſtum. Quia enim traditorẽ inuenerunt, in ipſa feſtiuitate Chriſtum occiderunt. hoc autem, ſecundum Leonem Papam, diuino intelligimus diſpoſitum fuiſſe conſilio. Oportebat enim ut manifeſto implerentur effectu, quæ diu figurato

Conſilium Iudæorum. — *Maiorum malitia.* — *Bernardus in ea uerba qui uult uenire poſt me.* — *Introitus ſatanæ in animam Iudæ.* — *Auguſti. lib. de dogmatibus eccleſiaſt. cap. 13.* — *Leo Papa ſermone 7. de paſſione.*

A fuerant promiſſa myſterio. Et pepigit Iudas cum eis de Chriſto tradendo pro triginta argenteis, eodem precio quo Ioſeph uenditus eſt à fratribus ſuis: in uẽditione enim Ioſeph præfigurata fuit uenditio Chriſti. Iudas ad congregationes iuit, ubi Chriſtum uendidit: ſic multi ad ſpectacula uadunt, ubi Chriſtum pro modica tentatione & modico precio uendunt, Ipſe dedit pro triginta argenteis: ſed peccatores dant ſæpe pro precio minori. Vbi dicit Leo papa, quòd anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumq́ue in illo corde eſt iuſtitiæ ueſtigium, in quo ſibi auaritia fecit habitaculum. Infœlix mercator Iudas, qui tantum dedit pro tanto, Deum pro nummo, uerum pro uano, æternum pro tranſitorio. Quia

B enim audierat Dominum tertia die moriturum, & eum in morte detineri putauit: mortem imminentẽ lucratiuam ſibi facere uoluit. Cùm enim eſſet fur, & loculos habens: & uideret unguentum ſuper caput & pedes Domini effuſum, quod putauerat eſſe uendendum, & precium ſibi tradendum: quod perdiderat in effuſione unguenti, uoluit recuperare in uenditione magiſtri. Illi quippe triginta argentei ualebant trecentos denarios uſuales: quilibet enim decem ualebat, & ita in uenditione Chriſti recuperauit ualorem unguenti pdicti, & recompenſauit damnum trecentorum denariorum de quo dixerat: quare hoc unguentum non ueniit trecentis denarijs & datum eſt ege-

C nis? Et fortè hæc cã fuit quare Matthęus hic factum Mariæ recitauit: ut. ſ. congruenter factum Iudæ quo Dominum uendidit narraret, tanquã cõtinuans eſſe ctum ad cãm, quia hoc factum fuit occaſio uenditionis Chriſti. Iudas itaq; unus de duodecim: numero, nõ merito: nomine, non munere. corpore, nõ animo à principibus non inuitatur, non cogitur, nulla neceſſitate conſtringitur: ſed propria ſponte proceſſit, & propria malignitate conſilium ſceleratæ mentis inijt: nec in uenditione magiſtri certam poſtulauit ſummam, ut de re cara fieri ſolet, ſed quaſi uile tradens & uenale exponens mancipium, in poteſtate ementium poſuit quantum dare uellent. Cùm enim uilia exponun

D tur, ſolet quærere uenditor ab emptore, quantum dabis? cùm autem cara, ecõuerſò dicit, tãtum dabis.

Myſticè autem per Iudã ſignificantur iudices ac prælati & ſacerdotes, q̃ iudicia ac beneficia & ſacramẽta uẽdere nõ ceſſant dicẽtes ſæpe, & ſi nõ uerbo, tñ facto. *Quid uultis mihi dare, & ego uobis eũ tradã?* Vnde Bern. Quanti hodie de his qui animas regere ſuſceperunt, quod ſine miſerabili gemitu non eſt dicendum, Chriſti opprobria, flagella, clauos, lanceã, crucem, mortem in fornace auaritiæ cõflant: hoc ſolo à Iuda differentes q̃ ille omnium horum emolumentum denariorum numero compenſauit: iſti uoratoria ingluuie lucri infinitas exigunt pecunias, his

E inhiant, timent ne amittant, in harum amore quieſcunt: animarum apud eos nec caſus reputatur, nec ſalus: cùm ſint de patrimonio Chriſti nimium impinguati, incraſſati, dilatati, non compatiuntur ſuper contritione Ioſeph. Hæc Bernard. Propter auaritiam uerò Iudas factus eſt talis: quia ut Leo papa dicit, Anima lucri cupida, &c. ubi ſuprà. Ex hoc autem articulo uenditionis Chriſti, tria trahuntur notabilia documenta. Primũ eſt, ut nobis caueamus ne & nos tam deteſtandum facinus, ſcilicet uenditionis Chriſti, unquam perpetremus: quod utiq; diuerſis modis incurrimus. Vnde Beda: Multi hodie Iudæ ſcelus, quod Dominum & magiſtrum deumq; ſuum pecunia uendiderit, uelut immane & nepharium exhor

rent,

Gene. 36. — *Leo Papa ſermo. 9. de paſſione.* — *Iudæ infœlicitas.* — *Argenteorũ triginta ualor.* — *Leo Papa ſermo. 9. de paſſione.* — *Venditio Chriſti cõmittitur.* — *Beda in ca. 14. Marci.* — *Ioan. 14.* — *1. Ioan. 4.*

rent, nec tamen cauent. Nã cùm pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicũt, profectò quia ueritatem pro pecunia negant: Dominum pro pecunia uẽdunt: ipſe enim dixit, ego ſum ueritas. Cũ ſocietatem fraternitatis diſcordiæ peſte cõmaculant, dominum produnt: quia Deus charitas eſt. Qui etiã ſi nullus pecuniã det, Dominum argentis uendunt: quia principis ſeculi imaginẽ, id eſt exẽpla hoſtis antiqui, neglecta cõditoris ad quã creati ſunt, imaginẽ ſumunt. nam ſecundũ Hiero. Sicut Ioannes baptiſta, qui non pro Chriſti confeſsione, ſed pro defenſione ueritatis occubuit: ideo tñ pro Chriſto: quia pro ueritate martyrium ſuſcepit. ita econtrariò qui charitatis & ueritatis iura ſpernit, Chriſtum utiq;, qui eſt ueritas & charitas, prodit. Imò uniuerſaliter, ſicut dicit Orige. Omnes qui pro tẽporalibus & mũdialibus rebus iuſtitiã deſerunt, Deũ qui eſt iuſtitia uẽdunt. Similiter Deum uendit, qui iuſtitiam uel conſilium uendit: quia ipſe eſt iuſtitia, ac ſpiritus, & angelus conſilij. Ille ẽt Dominũ uendit, qui eius timore & amore neglecto, terrena ac caduca, imò etiã criminoſa plus amare & curare cõuincitur. Dominũ ẽt pro tẽporali pecunia uendit, qui bona ſua pro uana gloria expendit. Item Deum uẽdunt ſimoniaci, qui gratiam Dei quæ eſt in ſacramẽtis & in alijs ſacratis, & ſpiritualibus rebus, cõmutant. Et quia ſimoniæ peccatũ eſt tã in dante, q̃ in recipiente: ideo nõ ſolũ peccauit Iudas in uendendo Chriſtum, ſed ẽt Iudæi in emẽdo Chriſtum. Emit aũt à me Chriſtum, qui dando mihi aliqđ tẽporale, aufert mihi Chriſtũ: uerbi gratia, ſi adulator dat mihi laudẽ falſam, ex qua cor meum extollitur, aufert mihi Chriſtũ: & ego cõſentiens ꝓ uana laude uendo Chriſtũ. Itẽ dans mihi pecuniã, qua allicit me ad peccatũ mortale, aufert mihi Chriſtum: & ego cõſentiendo uendo Chriſtum. Nec tñ ille emendo retinet ſicut nec ego, ſed nec mihi nec tibi. Sic fuit de Iuda & Iudæis, quorum neuter Chriſtum retinuit: ſed acquiſitus eſt nobis Chriſtianis. Vnde Raba. Exulta Chriſtiane: in commercio inimicorum tuorum uiciſti. Quod Iudas uendidit, & Iudæus emit, hoc tu acquiſiſti: noſter enim Chriſtus, nõ Iudæorum, q eum emerunt. Secundum eſt, ut ẽt & nos uendi & uilipendi pro laude Dei patiamur: qui enim uendit rẽ aliquã id pro quo rem uendit, plus appreciatur, q̃ rẽ ipſam. Vnde ſi qs te minoris ualoris in corde ſuo & factis æſtimet, q̃ forte ſis, non turberis: & maximè in cauſa Dei. Si enim ipſe Dominus & ſaluator noſter, q eſt ſummum bonum, & infinitæ bonitatis, in quo ſunt omnes theſauri reconditi, dignatus eſt ꝓ nobis tam uili & exiguo ꝑcio æſtimari, ac uendi & uilipendi iniuſtè: nos q ueraciter uiles, & ob hoc uilipẽſibiles ſumus, ſi conditionis noſtræ miſeriã aſpicere volumus, cur nõ ꝓ Chriſto uilipendi, imò nihilipẽdi patiamur iuſtè? unde Pſal. *Ego propter te ſuſtinui opprobrium.* Tertium documentum eſt, q̃ homo debet uendere ſeipſum ꝓ regno. Si enim regnum cęlorum uenale eſt, & tãtum ualet quantum habes: ſed tu nihil habes melius teipſo: uende ergo teipſum pro regno cęlorum, ſicut Chriſtus voluit uẽdi, ut nobis acq̃reret regnum cœlorum. In recolẽdo iſtum articulum, recogitet homo uilitatẽ ſuã: quia ſi iuſto precio æſtimari deberet, uix unum obolum ualeret: imò nihil, in cõparatione Chriſti, q tã exiguo & uili precio uenditus eſt. Itẽ recogitet an ipſe unquam Chriſtum vendiderit: ipſum & mandata eius, pro re temporali uel pro delectatione tranſitoria deſerendo. Item recogitet qualiter ipſe Chriſtum ſic uenditum gratis ſua mera bonitate acq-

Hierony. in Marcũ.

Origenes tracta. 35. in Matth.

Conſiliũ uẽdẽs, Deum uendit.

Simonia tã in emente, quàm uẽdente.

Rabanus in cap. 26. Matth.

Vendi debemus pro Chriſto.

Pſal. 68.

Vendi debemus pro cœlo.

Meditatio.

A ſiuit. Item qa Chriſtus adhuc hodie uenalis eſt, ideo ſicut Iudas neqter uendidit Chriſtum, ſic tu ꝓ cõtrariũ cũ eleemoſynis eme ipſum: uel ſi aliud non habes, da ꝓ eo cor tuum: hoc enim deſiderat præ omni re mundi: iuxta illud Sapiẽtis, *præbe fili, cor tuum mihi.* Itẽ qlibet, quantuncunq; ꝓfectus, non præſumat de ſe: cũ audit Chriſti apoſtolum, magiſtrum & Dominũ ſuum, imò Deum & creatorem omnium, ꝑdidiſſe. Et qa quarta feria Dominus fuit uẽditus, ſic ſexta feria fuit crucifixus, ideo in memoriã huius uenditionis Domini, ꝑ totum annum ieiunijs pœnitẽtialibus feria quarta ſecundũ poſt ſextã tenet locũ. Hinc eſt ẽt q̃ multi quartis & ſextis ferijs ieiunare cõſueuerunt: B multi quoq; abſtinent à carnibus quarta feria: quia tunc caro Chriſti fuit uendita, extunc etiam poſt feriã quartã illã, qua fuit uenditus, tribus diebus ſequẽtibus initia & fines horarum omittimus, quaſi nobis ablatus ſit alpha, & omega, & impijs traditus. Facta igitur pactione q̃rebat opportunitatem, ſcilicet loci, & temporis, & ſocietatis, ut traderet eum occultè & ſine turbis: ſcilicet qñ populus nõ erat circa eum, ſed ſecretus erat cum diſcipulis, quod & fecit tradens eum poſt cœnã, & de nocte cum in horto eſſet cum eis, ne per concurſum & impetum populi tolleretur qui de die eum ſequebatur. Conſidera nunc quomodo Dominus Ieſus toto uitæ ſuæ tempore uſque hodie pro Iudæis laborauit: ſed ipſi tãquam ingrati C mala pro bonis Domino reddiderunt, & poſt multas cõtumelias uſque ad ipſius emptionem & mortem ſæuierunt. Vnde Anſel. Demum ueniſti Domine ad oues quæ perierant domus Iſrael, diuini uerbi lampadem palam extollens, ad illuminationem orbis terræ, & regnum Dei annunciãs cunctis obtemperantibus uerbo tuo, ſermonem ſequentibus ſignis confirmaſti, & uirtutẽ diuinitatis tuæ oſtendiſti in cunctis malè habentibus: omnia oĩbus gratis exhibens, q̃ ſaluti ipſorum congruebãt, ut omnes lucrifaceres. Sed obſcuratum eſt inſipiens cor eorum Domine, & proiecerunt ſermones tuos retrorſum, nec attenderunt ad oĩa mirabilia q̃ operatus es in eis, exceptis paucis D nobilibus athletis, quos inter infirma & abiecta mundi elegiſti, ut per ipſos fortia & alta mirificè expugnares: nec ſolum ingrati gratuitis tuis beneficijs extitерunt, ſed ẽt cõtumelijs affecerunt te Dominũ dominantium, & fecerunt in te quæcunq; uoluerunt. Te enim faciẽte opera in eis, q̃ nemo alius fecit, qd dixerunt? nõ eſt hic homo à Deo. In prĩcipe dæmoniorũ eijcit dæmonia, dæmoniũ habet. ſeducit turbas, uorax eſt & potator uini, amicus publicanorũ & peccatorũ. Quid fles qd ſuſpiras, ò homo Dei, dũ ſuſtines uerborum iniurias? Non audis quãta ꝑꝑ te in Dominum Deum tuum ceciderunt opprobria? Si patremfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domeſticos eius? Hæc quidem & his ſimilia blaſphe- E mantes, & aliquotiens de lapidibus impetentes, Ieſu bone patienter ſuſtinuiſti, & factus es coram eis, ſicut homo non audiens: & non habens in ore ſuo redargutiones. Nouiſſimè autẽ & iuſtum ſanguinem tuum bone Ieſu à diſcipulo tuo filio perditionis, triginta argenteis appreciati ſunt: ut præcipitarent animam tuam in mortem ſine cauſa. Hæc Anſel. Verè magna deberet nobis eſſe confuſio, quod patientiã in aduerſitatibus non habemus. Ieſus innocens tot & tanta ac etiam paſsionem & mortem patienter pro nobis ſuſtinuit: & nos peccatis aggrauati, & ira Dei digni non poſſumus paruas iniurias & grauamina modica ſuſtinere, & multotiẽs nec uerba leuia pro

Emendus Chriſtus.

Prouer. 23

Feria quarta ieiunio & abſtinentijs celebrãda.

Meditatio paſſionis.

Anſelmus in medit.

Opprobria qua Chriſtus paſſus fuit.

Pſal. 38.

Patientia nobis neceſſaria.

Chryſoſt. de proditione Iudæ. pro eius nomine tolerare. Vnde Chryſoſt. Chriſtus exprobratus contumelias fert, tu uerò ubique honorari uis, & non fers opprobrium Chriſti. Conſidera etiam hic, quàm periculoſum ſit peccatis locum dare, ac principia & introitus eorum non repellere: quia frequenter à minoribus diabolus incipit, ut ad maiora mala inducat. Si enim Iudas cupiditate & auaritia, ac Iudæi uanæ gloriæ & inuidiæ reſtitiſſent, nũquam ille ad proditionem, nec iſti ad eius occiſionẽ perueniſſent: ſed q .a minora contempſerunt, ideo conſequenter ad maiora deciderunt: ut enim eccleſiaſticus ait: *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* *Eccl. 19.*

ORATIO.

IESV *clementiſsime, qui labores in prædicando, fatigationes in diſcurrendo, conuicia & opprobria, iniurias & anguſtias pro noſtra ſalute pertuliſti: ac tandem ab uno diſcipulorum tuorum uendi, & à Iudæis appreciari triginta argenteis, ſic quoque uili precio uendi uoluiſti: da mihi tantæ patientiæ & humilitatis exemplum imitari, atq; opprobria, iniurias & omnia quæ mihi illata fuerint patienter tua gratia tuoque conſilio ſuperare: & pro nulla re tranſitoria te nequiter commutare, uilipenſiones quoque meas, & anguſtias pro tui nominis glora æquanimiter tolerare. Amen.*

Meditatio in primis ueſperis de cœna Domini. Cap. LIII.

Luca 22. Math. 26. Marci 14. 1. Petr. 1. ADVENIENTE iã & imminente tempore miſerationum & miſericordiarum Domini, quo diſpoſuerat plebem ſuam ſaluam facere, & eam non corruptibilibus auro & argento, ſed precioſo ſanguine ſuo redimere: uoluit cœnam facere cum diſcipulis ſuis notabilem, antequam ab eis per mortem diſcederet: in ſignum, & memoriale recordationis, & ut myſteria quæ reſtabant compleret. Hæc autem cœna præfigurata fuit in panibus, quos Abimelech Dauid porrigebat: & magnifica ualde fuit, & magnifica ſunt, quæ Dominus ibi fecit: ad quæ intuenda te præſentem, cum attẽtione ſumma exhibe: quia ſi hoc dignè & uigilanter feceris, non patietur benignus Dominus te ieiunum redire. Circa ipſam igitur cœnã principaliter quinque, quæ ibi notabiliter facta ſunt, meditanda occurrunt. Primò, ipſa corporalis cœnatio. Secundò, pedum diſcipulorum per Dominum Ieſum ablutio. Tertiò, charitatiua proditoris correptio. Quartò, ſacratiſſi- *Cœna Domini. 1. Reg. 21. Quinque in cęna Domini notanda.*

A mi ſacramenti inſtitutio. Quintò, pulcherrimi ſermonis per ipſum compoſitio. Circa primum attende, ꝙ *prima die azimorum*, id eſt, eadem die in cuius ueſpera erat agnus immolandus, & cum azimis edẽdus, ſcilicet quartadecima die ſeu luna menſis, id eſt, quæ erat feria quinta, & paſchæ uigilia Dominus Ieſus requiſitus à diſci pulis ſuis, ubi uellet ſibi iuxta legẽ parari paſcha: id eſt, paſchalem agnum: præmiſit ad hoc faciendum Petrum & Ioannem ad amicum ſuum in monte Sion, ubi erat cœnaculum grande ſtratum, iubens ut paſcha pararent ibi: & per omnia manifeſtãs quòd uſque ad extremum uitæ non eſt aduerſatus legi. Per Petrum ſignatur actio bona, per Ioannem cõtemplatio deuota, quæ præparant paſcha, id eſt, diſponunt ad corpus Chriſti ſanctum debitè ſumendum.

B Præparant autem in cœnaculo: id eſt, in homine per deuotionem eleuato, grandi lõgitudine longanimitatis: lato, latitudine charitatis: ſtrato, uarietate uirtutis. Mittẽs autem diſcipulos dixit eis: *Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo amphoram aquæ portans.* Ad literam tulit amphoram ſeu lagenam aquæ, ut in tãto feſto haberet apud ſe aquam expiationis, qua mundaret ſe: & ſignificat quòd ubi Chriſtus cęnaturus eſt, lagena aquæ lachrymarũ in expiatione debet præcedere: per aquã enim uiuifici fontis baptiſma deſignatur. Vnde Beda: Paraturis paſcha homo amphoram aquæ portãs occurrit, ut oſtẽdatur myſteriũ paſchæ Domini celebrandũ pro ablutione mũdi. Aqua lauacrum gratiæ, lagena fragilitatem deſignat eorum per quos eadẽ erat gratia mũdo miniſtranda. Et ſubdit: *Aqua amphora. Beda in ca. 22 Lucæ.*

C *Sequimini eum in domum quam intrat, & dicite Domino domus, magiſter dicit. Tempus meum*, ſcilicet patiẽdi *prope eſt, apud te faciet paſcha*, dicit magiſter: quaſi diceret. uolo parari apud te, quæ exigũtur ad comeſtionẽ agni paſchalis: & ideo prouide mihi de loco & cibo: unde creditur ꝙ ille erat diſcipulus Chriſti: ſed occultus, & ideo ꝓuidit de loco, & agno & aliis neceſſariis in cõuiuij celebratiõe paſchalis. In quo apparet maxima paupertas Chriſti: q̃a ita paup̃ erat ꝙ nec domicilium, nec ſuſceptaculum habebat, nec unde paſchalẽ cibũ emere poſſet: & ideo diſcipuli interrogabãt ubi *Paupertas Chriſti.*

D paſcha parare deberent. Audiant hæc & erubeſcant quibus cura eſt in ædificãdis magnis domibus & ambitioſis, & congregãdis theſauris, cognoſcãt Chriſtũ omnium Dominum, quia locum ubi cęnaret uel ẽt caput reclinaret, aut cibum quem acciperet, uel pecuniã unde emeret nõ habebat. Attendant ſe parũ diſtare ab infidelibus, idola & opera manum hominũ colẽtibus. Studiũ enim ponere & delectari in magnis & pulchris ædificiis, uel in theſauris, q̃d aliud eſt quàm colere ligna, uel lapides, uel argentum & aurum cum gẽtibus? *Euntes autem diſcipuli inuenerunt ſicut dixerat illis, & parauerunt paſcha*: id eſt, refectionẽ paſchæ in mõte Sion, & cęnaculo oſtẽſo eis. Ibi paſcha manducauerunt: ibi poſt reſurrectionẽ Domini diſcipuli ꝓ-

E pter metũ Iudæorum latuerunt, ibi ſpiritũ ſanctũ in die Pẽtecoſtes receperũt, ac multa & magna ibidem per Dominũ facta ſunt. Hic mõs Sion, mõs coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitũ eſt Deo habitare in eo: & multa ac mira operari quaſi fauus diſtillãs dulcedine, & flos redolẽs ſuauitatis odorẽ: pias mẽtes ſui recordatione afficit, cõfortat & reficit, ac ſanctitatis ſuę ꝓminẽtia cõſolat̃ & paſcit. Appropinquãte aũt ueſpera, ipſe Dominus cũ alijs diſcipulis ciuitatem intrauit, & ad ipſum locum perueniens ad ueſperam illius Diei paſcha celebrauit: quia illa hora agnus paſchalis comedi cõſueuit. Hora quippe ueſpertina *Pſal. 67.*

ſpertina debebat agnus paſchalis immolari,& hoc in
figura & ſigno,quod in ueſpera mundi & in fine ſe-
culorum immolãdus eſſet uerus agnus, ſcilicet Chri
ſtus.Solennitates etiam Iudæorum incipiebant à ue
ſpera,& terminabantur in ueſpera:quia ipſi ſecundũ
lunam quæ de ſero primò apparet dies numerabant,
& eos de uno ſero in aliud computabant. Sic ergo
aliquid factum in uigilia feſti, poteſt dici in feſto fa-
ctum,quem quidem modum tres euangeliſtæ ſeruã
tes, dixerunt cœnam eſſe factam prima die azimo-
rum:quia facta fuit die præcedenti ad ueſperam,quæ
iam ad primam diem azimorum pertinebat: in qua
ſcilicet ueſpera fermento de domibus ſuis abiecto,
Iudæi agnum immolare,id eſt,occidere ſolebãt. Ioã
nes uerò accipit diem feſtum paſchæ, non pro illo
cuius feſtum ſolum celebre erat,quæ erat dies præce
dens:ſed pro illo die qui totus celebris erat,& ideo di
cĩt cœnam factam ante diem feſtum paſchæ: illa autẽ
ueſpera qua comedebatur agnus paſchalis cũ azimis
confecit Chriſtus corpus ſuum. ex quo patet quod
confecit de azimo & non de fermento, cùm tunc nõ
eſſet fermentatum in domibus Iudæorum:quia tũc
tenebantur ueſci panibus azimis,ſcilicet à ueſpera de
cimiquarti diei primi menſis,uſque ad ueſperam ui-
ceſimiprimi diei eiuſdem menſis: unde patet quod
Ioannes non contradicit alijs, ſed magis conuenit
cum ipſis. Quamuis autem typicus agnus figuram
ueri agni geſtabat, illa tamen nocte qua immola-
batur agnus typicus, non fuit Chriſtus uerus agnus
immolatus. Ipſe enim legalia uoluit obſeruare, ne le
gi contrarius uideretur:& ideo uoluit more Iudæo-
rum paſcha celebrare,& nocte illa agnum comede-
re antequam moreretur. Præceſsit ergo immolatio
agni typici immolationem agni ueri, ut ſic Chriſtus
qui eſt agnus uerus immolaretur pro nobis imme-
diatè poſt immolationem agni figuralis: & ſic ueri-
tas figuræ ſuccederet & reſponderet. Qui etiam licet
die ſequenti crucifixus fuerit: hac tamen nocte qua
agnus immolabatur myſteria corporis & ſanguinis
ſui celebranda diſcipulis tradidit, & à Iudæis tentus
& ligatus eſt: & ſic ipſius immolationis, id eſt, paſ-
ſionis ſuæ exordium ſacrauit. Quando autem Chri
ſtus uerus agnus fuit immolatus: ſcilicet in paraſce-
ue ſancta, tunc apud nos eſt tempus non gaudij,
ſed mœroris,propter Chriſti paſsionem: & ideo ec-
cleſia illa die non ſolennizat paſcha ſed differt uſque
ad diem reſurrectionis: quia ſicut ait apoſtolus, *pa-*
ſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Aſpice igitur nunc
Dominum Ieſum in aliqua parte domus manen-
tem,& cum diſcipulis ſalubria colloquentem. Et inte
rim in cœnaculo parabatur pro eis, per aliquos ex ſe
ptuagintaduobus diſcipulis. Legitur enim quod bea
tus Marcialis Lemouicarum apoſtolus cũ aliquibus
aliis ex ſeptuagintaduobus fuit ipſo ſero ibi ad mini
ſtrãdum Domino Ieſu,& duodecim recumbẽtibus.
Sed & aquam portauit ipſi Domino Ieſu,quando la
uit pedes diſcipulorum. Cùm autem omnia eſſent
parata in cœnaculo, intrauit cœnaculum Dominus
Ieſus,& diſcipuli cum eo. Omnes lauãt manus, & de
fertur eis agnus paſchalis aſſus, benedictioneq; per
Dominum,comedunt eum cum ſucco lactucarum
agreſtium. In ſolennitate quippe paſchali quatuor e-
rant:agnus paſchalis,panis azimus, uinũ & ius lactu
carum agreſtium:non enim niſi cum amaritudine &
compunctione cordis dignè acceditur ad uerum a-
gnum. Dicit autem Comeſtor in ſcholaſtica hiſtoria,
quod nũquam legitur Dominum comediſſe carnes,

Corpus dominicũ de azimo factum.

1. Cor. 5.

Marcialis Chriſti diſcipulus.

Ad agnum paſchalem neceſſaria.

Hiſtoria ſcholaſtica euangelica.

A niſi agni paſchalis: quod tamẽ fecit in typo & figu-
ra. Diſcumbebat ergo Ieſus cum duodecim diſcipu-
lis ſuis:Dominus cum ſeruis,magiſter cũ diſcipulis,
pater cum filiis quaſi cum ſociis, quaſi cum amicis.
Vnde in Pſal. *Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu*
menſæ tuæ. Hæc refectio ſignificat refectionem æter-
nam in ueſpere,id eſt,in fine mundi futuram. O quã
fœlices illius recubitus commenſales. Sed quomodo
diſcumbentes cœnabant cùm lex præceperit, quod
ſtantes erecti paſcha comedere deberent? Poteſt dici
ſecundum Theophilum, quod prius manducauerũt
paſcha,& fecerunt ut lex mandabat. Deinde ſecundũ
communem uſum diſcubuerunt manducantes quoſ
dam alios cibos: unde dicitur poſtea,quod Ieſus ſur
B rexit à cœna. Et edentibus illis dixit Dominus, *Deſide*
rio deſideraui,id eſt,ualde deſideraui, *hoc paſcha*, ſcili-
cet typicum & legale, *manducare uobiſcum antequam*
patiar:id eſt,moriar. Gemminatione uerbi notat intẽ
tionem duplicis deſiderii: ſcilicet ut finiat uetus teſta
mẽtum,& inchoet nouũ,quod erat ſibi in deſideriũ.
Cogita quàm longo tempore hoc deſiderium Domi
ni fuerit protelatum, & noli deficere ſi quandoque
ad tempus tuum differtur deſiderium Ipſe etiã omni
bus diebus uitæ ſuæ, poſt nos cucurrit in ſiti feruen
tiſsimi deſiderii ſalutis noſtræ. Et nos ſi quandoque
non ualemus habere deſideria bona. ſaltẽ habeamus
uoluntatem habendi deſiderium. Iuxta illud: *Concu-*
C *piuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas*:& tunc ac
ceptabit uoluntatem pro facto. Dicit autem hoc Do
minus ut ſe uoluntariè pati oſtendat, cuius paſsionẽ
immolatio agni typici & paſcha Iudaicum præfigura
bat:& ut demonſtret affectum quem habet ut legalia
ceſſent & ueritas euangelii currat ſecundum Bedam:
Deſiderat primò typicum paſcha cum diſcipulis mã-
ducare,& ſic paſsionis ſuæ myſteria mundo declara-
re:quatenus & legalis paſchæ ꝓbator exiſtat, & hoc
figuram ueri paſchæ fuiſſe docendo uetet ultrà carna
liter exhiberi. In cuius rei figura defecit manna poſt-
quam comederunt filii Iſrael de frugibus terræ pro
miſsionis, nec uſi ſunt ultrà cibo illo. Vnde ſubdit:
D *Ex hoc*, ſcilicet tempore, *non manducabo illud*, ſcilicet
uetus & legale paſcha, *donec* ſacramẽtũ dominici cor
poris & ſanguinis in hoc ueteri paſcha ſpiritualiter in
tellectũ, *in regno Dei*,id eſt,in eccleſia militãte, *implea*
tur:id eſt,inſtituatur, uel inſtitutum celebretur. quaſi
diceret:non comedam uel celebrabo amplius in figu
ra & ſigno, ſed in ueritate & ſignato. Ipſe enim po-
ſtea ſumpſit uerum corpus ſuum ſub ſacramento,&
& nihilominus hodie in eccleſia uetus & figurale pa
ſcha impletũ mãducat:qa ea quæ lex rudi populo car
naliter obſeruanda præcepit,ipſe in mẽbris ſuis, hoc
eſt in ipſa eccleſia ſpiritualiter exercet. In hoc igitur
regno comedit corpus ſuũ:id eſt, nos illud in eo co-
medere facit:ſicut poſtulat ꝓ nobis,id eſt,poſtulare
E nos facit. Sacramẽtum enim euchariſtiæ, qđ nos per
fidẽ ſpiritualiter manducamus, & ipſe manducat no
biſcum incorporando nos ſibi per iſtud ſacramentũ
quod alloquens Auguſt. dicit, Cibus es grandium:
non mutaberis in me,ſed tu me mutabis in te, unde
donec non ponitur hic excluſiuè,ſed incluſiuè, *Et ac-*
cepto calice,ſcilicet uini quò ad paſcha Iudaicum, *gra*
tias egit & dixit, accipite & diuidite inter uos. Gratias
egit:quia inſtabat cõpletum deſiderium,ut poſt im-
molationẽ agni typici ſequeretur immolatio agni ve
ri,ſcilicet Chriſti:& quia uetera trãſibant & noua fie
bant omnia, dum uinum & azima in corpus & ſan-
guinẽ Domini eius benedictione trãſubſtãtiabãtur.

Pſal. 127

Deſideriũ Domini.

Pſal. 118.

Beda in ca. 22. Lucæ.

Auguſti. lib. 7. cõfeſſio. cap. 10.

Vnde ait: *Non bibam amodo de genimine uitis,* ſciiicet materialis,id eſt,de uino quod generatur in uite ſcilicet typicum potum, *donec ueniat regnum Dei*, quod A
Beda in c. 20. Luca.
intellige ut ſuprà de cibo eſt dictum. Vnde Beda: Sicut ſuprà typicùm agni eſum, ſic etiam potum paſchæ typicum negat ſe ulrà guſtaturum, donec oſtenſa & manifeſta reſurrectionis ſuæ gloria regni Dei fides mundo adueniat: ut per duo maxima legis edicta, eſum uidelicet potumq́ue paſchalem, ſpiritualiter immutata, diſceres omnia legis ſacramenta, uel iuſſa quæ carnaliter ſonare uidebantur, ad ſpiritualem iam obſeruantiam fuiſſe transferenda. Et
Auguſtin. li. 3. de conſenſu euāgeliſt.
ſic ſecundum Auguſtinum. Lucas de duplici calice mentionem facit. Primò de calice uini prædicto: quò ad paſcha Iudæorum. Secundò, de calice B
ſanguinis ſui: de quo infrà eſt dicendum. Calix Domini argenteus duas hinc, & inde habens anſulas, ſextarij gallici menſuram capit. Legale igitur paſcha ceſſauit, & impletum fuit in regno eccleſiæ, quando diuina ſapientia parauit menſam noui ſacramenti: ubi poſuit panem corporis, & miſcuit uinum ſanguinis ſui. Legalia enim habuerunt curſum ſuum & obligationem uſque ad Chriſti paſsionem, in qua oblatum eſt unum perfectum ſacrificium, euacuatiuum legalium: & ideo uſque
Idē lib. de ſpiritu & litera.
tunc Chriſtus legalia ſeruauit, & ſimiliter alijs ſeruanda mandauit: Vnde dicit Auguſtin. quod legalia tantum fuerunt ante paſsionem Domini uiua, C
poſt paſsionem mortua: ſed poſtquam claruit ueritas euangelij per mundum, ſunt ſepulta. Noſtra uerò ſacramenta uſque ad finem mundi in ſuo
Exod. 12. Agni comedendi conditiones.
uigore manebunt. Et nota, quod in Exodo determinantur multa, quæ requiruntur ad eſum agni typici: & adhuc requiruntur ad eſum agni ueri. Debet enim comedi uerus agnus, ſcilicet Chriſtus primò à circuncifis: per ueteris conuerſationis depoſitionem. Secundò, cum lactucis agreſtibus: per amaram de peccatis omnibus cordis contritionem. Tertiò, ſine fermento peccati, cum panibus azimis: per conſcientiæ ſinceritatem. Quartò, renibus accinctis: per caſtitatem. Quintò pedibus calciatis: per affectionum à terrenis elongationem: cu- D
ius ſignum poteſt eſſe, quòd Deus prius lauit pedes diſcipulorum, quàm daret eis hoc ſacramentum. Sextò, cum baculis in manibus: per ſuiipſius cuſtodiam diligentem. Prædictæ conditiones requiruntur ad declinationem mali. Sed quantum ad operationem boni requiritur. Primò, quod in domo una comedatur: per eccleſiaſticā unitatem Secundò, quod à uicinis: per fraternum amorem & cōcordiam. Tertiò, quod non crudus ſine amoris igne, nec coctus aqua ſine deuotionis ſapore: ſed aſſus igni per deuotionis feruorem præcedentem. Quartò, quod feſtinanter: per ſpiritualem auiditatem & delectationem concomitantem. Quin E
tò, quod totaliter: per fidei integritatem, uorando caput cum pedibus & inteſtinis: id eſt, per ueram fidem incorporando & credendo in Chriſto diuinitatem, quæ eſt caput eius: & humanitatem, ſ. carnem quæ tanquam pes eius eſt: infima in ipſa natura, & animam, quæ eſt media, ſicut eius inteſtina. Sextò, quòd ſine oſsium comminutione: per ſimplicem ſacramenti venerationem.

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, qui hora ueſpertina cœnam ultimam cum diſcipulis in cœnaculo grādi ſtrato feciſti, & eos ſacratiſſimo corpore & ſanguine tuo cibaſti: fac pectus meum cœnaculum grande ſtratum: amplifica ſpem & charitatem in corde meo: magnifica longanimitatem ſpem, & charitatem patientiam & humilitatem: da mihi ut te quem cœli & terræ non capiunt, pro modulo ſuo capiat cor meum contritum & humiliatum: ut per inhabitantem gratiam tuam omnia tibi placentia cogitem & perficiam, & omnia contraria odienda declinem, & ſic perſeuerando uſque in finem conſequar tunc dignam ſacro ſancti corporis & ſanguinis tui perceptionem.

De ablutione pedum. Cap. LIIII.

Ioan. 13.
CIRCA ſecundum uerò diligenter attende. Premiſſis namque ita ſe habentibus, *ſciens Ieſus quia uenit hora eius*, non fatalis, ſed impletionis ſacramentorū à Deo patre ordinata *ut tranſeat ex hoc mundo ad patrem*: nō per loci mutationem, ſed ſicut dicitur à patre ueniſſe aſſumēdo naturam noſtram mortalem, ita dicitur ad patrem rediiſſe, faciendo ipſam per immortalitatem in ſua reſurrectione paternæ gloriæ conſortem: *cum ſemper dilexiſſet ſuos qui erant in mundo*, non ſuos ſola creatione: ſed ſuos etiā electione: ſcilicet diſcipulos, *in finem dilexit eos*, id eſt in fine ſpecialia & maiora ſigna dilectionis: & quāto amore dilexerit eos, oſtendit ponēdo animā ſuā pro eis. *Vel in finem*, id eſt, perſeueranter & in mortem, non quod morte terminaretur dilectio: ſed intantū dilexit quod uſque ad mortem dilectio eum perduxit: in quo exemplum dedit, ut omnes in Dei & proximi charitate uſque in finem permaneāt: uel *in finem*, id eſt, in Chriſtū qui eſt finis perficiens & conſummans, *dilexit eos* utique, vt & ipſi de hoc mūdo ubi erant: ad caput ſuum, quod hinc trāſiſſet eius dilectione tranſirēt. Per Ieſum qui ſalus interpretatur: bonus prælatus ſignificatur, finis uerò ultimus eſt beatitudo vera, quæ conſiſtit in clara Dei uiſione & fruitione perfecta. Licèt autem omnis homo debeat ad hunc finem proximum diligere, prælatus tamen qui eſt Chriſti uicarius, ſpecialiter tenetur erga ſuos ſubditos hæc facere. *Et cœna facta*: ſcilicet agni paſchalis, *cum diabolus miſiſſet in cor*, id eſt, in uoluntatem Iudæ, non directè tanquam uolūtatem mouens: ſed indirectè tanquam ei ſuggerens *ut traderet eum*, ſcilicet Ieſum cōſentiens iniquitati: die enim præcedenti cum uendiderat ſuggeſtione diaboli.

Diabo-

Diabolus nō immiſſor cogitationes malæ.

Diabolus quippe nō eſt immiſſor cogitationum malarum, ſed incenſor: quia tentatio praua ex homine eſt, quam diabolus nō immittit, ſed immiſſam ab homine magis intendit, & accendit tentatione hominis percepta per aliqua ſigna exteriora. Aliter enim non poteſt hominem deiicere, niſi homo ſeipſum deiiciat, & hoſti arma reddat: id eſt, niſi ſuggeſtioni conſentiat: nam ſecundum Auguſti. per diabolum ſuggeſtiones immittuntur, & humanis cogitationibus miſcentur: his ergo ita factis, *ſciens*. Ieſus ut Deus, quia omnia dedit ei pater in manus: id eſt, in poteſtatem, etiam ipſum traditorem & perſecutores: ex quo patet in Chriſto plenitudo ſcientiæ & poteſtatis, & quia à Deo exiuit in mundum ueniens, nec patrem deſerens, *& ad Deum uadit*, omniaque acquiſiuit patri reducens, & non nos relinquens, ſciens ſe eſſe regē regum, & Dominum dominantium, nec oblitus ſe eſſe Dei filium naturalem, & non ignorans ſuam ſublimitatem, quamuis talis eſſe, & talē ſe ſciret, tamen in magnæ ſuæ pietatis indicium, in magnæ noſtræ exemplum humilitatis, non Dei Domini ſed hominis ſerui implet officiū: humiliat ſe ut miniſtret, quia venit miniſtrare & non miniſtrari: *ac ſurgit à cœna* volēs lauare pedes diſcipulorum. Ex quo uniuerſum conculcat tumorem, dum is qui exit à Deo, & ad Deum uadit, pedes lauare voluit. Locuturus quippe euangeliſta, de tanta Domini humilitate prius eius celſitudinem uoluit commendare ad exaggerādum ipſius Domini humilitatem, & admonendum nos vt quanto magni ſumus, humiliemur in omnibus, & de donis Dei nunquam ſuperbiamus. Ac ſi per hoc dicatur homini. Si ille qui filius Dei erat, & patri æqualis, ſuam à Deo inclinauit maieſtatem, ut humiliaret ſe ad pedes hominis: quid debet facere miſer homo, qui eſt terra & cinis? ſurgunt etiam ſtatim & diſcipuli, ignorantes quo uelit ire. Ipſe autem deſcendit cū eis in alium locum, inferius in eadem domo ſubtus cœnaculum. Nam in ſuperiori parte domus Palæſtini faciebant cœnacula, & inferius cubicula. Sunt autem in monte Sion duæ capellæ, ubi erant canonici regulares cum abbate, ſecundum regulam beati Auguſtini, Domino miniſtrantes: una ſuperior, ubi cęna facta fuit, & Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos deſcendit: alia inferior, ubi Chriſtus pedes diſcipulis lauit: & eis ianuis clauſis apparuit, cui eſt contiguū cœmiterium, quod dicitur bonorum uirorum poſſeſſio: ubi ſepultus fuit beatus Stephanus, Nicodemus, Gamaliel, & Abiba cum alijs viris ſanctis: vbi etiam eſt ſepulchrum Dauid & Salomonis, & aliorum bonorum regum Iuda & Hieruſalem. Veniens ergo Dominus inferius cum diſcipulis, omnes ibi ſedere fecit: aquam ſibi afferri iubet, deponit ueſtimenta, ut conuenientius hoc miniſterium exhibeat. Vbi nota quatuor depoſitiones veſtium Chriſti. In cęna depoſuit eas, & reſumpſit: ad columnam nudatus eſt, & reindutus: in illuſione militum nudatus eſt, & reindutus: ſed ab Herode non legitur nudatus: ad crucem nudatus eſt, nec reindutus. Prima ſpectat ad apoſtolos, quos in breui reſumpſit. Secunda, ad illos qui reſumpti ſunt in die pentecoſtes, & paulatim reſumuntur. Tertia in reliquias, quæ reſumentur in fine. Quarta, ad peruerſam medietatem noſtri temporis, quæ nunquam reſumetur. Depoſitis igitur veſtimentis ſuis *lintheo ſe præcinxit*, diſponens ſe ad lauandum, & nihil omittens de his quæ ad iſtud requiruntur officium. *Deinde mittit aquam in peluin* lapideam, proprijs manibus, non per aliorum miniſterium: & tam

Auguſtin. tracta 55. in Ioan.

Humilitas Domini in lauandis pedibus.

Cœnacula Palaſtinorum.

Veſtes quater depoſita à Chriſto.

A charitatiuè, tam honeſte, tam officioſè præparatus uenit lauare pedes diſcipulorum lutoſos: quia diſcalciatis incedebāt: *& tergere lintheo quo præcinctus erat*: ut per omnia humilitatis officium impleret. Et quid mirum ſi hoc fecit qui multo maiora facere dignatus eſt? Vnde Auguſt. Poſuit autem ueſtimenta ſua, qui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit: præcinxit ſe lintheo, qui formam ſerui accipiens, habitu inuentus eſt ut homo: miſit aquam in peluin, ut lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quò immundiciam dilueret peccatorum: lintheo quo erat præcinctus pedes quos lauit terſit, qui carne qua erat indutus euangeliſtarum veſtigia confirmauit. Et lintheo quidem ut ſe præcingeret, poſuit ueſtimenta quæ habebat: ut autem formam ſerui acciperet, quando ſemetipſum exinaniuit, non quod habebat depoſuit: ſed quod non habebat accepit. Hæc Au

B gu. Et ut omnia ratione & ordine faceret, & faciendo nos inſtrueret, *uenit* miniſterium inchoando primò, *ad Simonem Petrum*: ipſe enim inter alios maior erat, & ideo ab ipſo inchoandum fuit. Et tunc Petrus ex conſideratione diuinitatis & maieſtatis Chriſti ter ritus, quòd etiam quilibet eorum expauiſſet, expauit, & totus ſtupefactus recuſat: & rem ſic ſuo iudicio indecentem declinat. Non decet, inquit, non conuenit: *tu* Dominus, ego ſeruus: tu Deus, ego homo: tu creator, ego creatura: *& tu mihi* miſero, pauperrimo, humillimo piſcatori *lauas pedes*, ſordidos, & īfimum in corpore membrum manibus his quibus cæcis oculos aperuiſti, leproſos mundaſti, & mortuos

C ſuſcitaſti: id eſt, uis lauare pedes mihi peccatori, tu qui es filius Dei: quaſi diceret, hoc indecēs eſt, & nullo modo ſuſtinendum. Simile uerbum dixit in principio conuerſionis ſuæ, exi à me, quia homo peccator ſum Domine. Sicut eſt Dominus humilis ad ſeruiendum, ita ſeruus non ſuſcipiendo ſeruitium, qua ſi diceret ſecundum Bedam: Tu Deus deorum, tu rex angelorum, tu filius altiſſimi, & ſpeculum ſine macula maieſtatis Dei: tu quem adorent angelicę poteſtates, tu Deus æterne mihi vermiculo lauas pedes? tu ante me curuaris, ante quem curuantur qui

D portant orbem: tu ante me flecteris, ante quem flectitur omne genu, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et in hoc Petrus ſignificat diſcipulum ignorantem, & indiſcretè loquentem de facto ſuperioris ſui cuius ignorat rationem. Frequenter enim contingit, quòd aliquid iudicatur irrationabiliſſimum ab ignorante cauſam, quod tamen rationabiliſſimum eſt ſecundum ueritatem: propter quod dixit ei Ieſus: *Quod ego facio, tu neſcis modo*: hoc meum factum, exēplum eſt & myſterium: exemplum quidem humilitatis exhibendæ, myſterium autem interioris mundationis. Dupliciter ergo poteſt intelligi. Vno modo: *quod ego facio*, id eſt, quomodo ego facio exem-

E plum *tu neſcis modo*: id eſt, nō intelligis, *ſcies autem poſtea*, tunc ſcilicet quando expoſuit eis dicens, ſcitis quid feci uobis, &c. Aliter enim non potuit ſuperbię noſtræ tumor curari, niſi per maximam humilitatem redemptoris noſtri: & tamē poſt totum iſtud adhuc cum Lucifero ſuperbiunt multi vicarij, & ſucceſſores Chriſti. Alio modo poteſt intelligi, *quod ego facio tu neſcis modo*: id eſt, hoc myſterium eſt & ſecretum, & ſignificat interiorem mundationem, quæ non poteſt fieri niſi per me: quod non intelligis modo *ſcies autem poſtea*: tunc ſcilicet cùm ſpiritum ſanctum accipies. Res enim eſt ſacramentalis ad inſtructionem eccleſiæ, & fiet tibi manifeſta oportuno tempore.

Auguſtin. tracta 55. in Ioan. Philip. 2.

Petrus lotionem refugit.

Luca. 5.

Et

A Et in hoc docemur bene iudicare, & loqui de factis ſuperioris boni, niſi Deo p̄mittēte erraret manifeſtè. Petrus autem de tanta filij Dei inclinatione perterritus, & uſque ad ſuos pedes humilem Chriſtum uidere nolens, in eadem adhuc uoluntate perſiſtit: non ex obſtinatione, ſed ex humillima, quam ad Chriſtum habuit reuerentia, dicens: *Non lauabis mihi pedes in æternum*: id eſt, nunquam lauabis, nunquam hoc patiar: hoc enim in æternum non fit, quod nūquam fit. Ac ſi diceret, abſit à me quo ſuſtineam hoc à magiſtro, à Domino, & à Deo meo: licèt autē Petrus bono zelo hoc faceret, tamen indiſcretè faciebat: quia cùm Chriſtus non poſſet errare, non debebat uoluntati eius aliquo modo reſiſtere. Et ideo comminatur

B *Lauādi ſumus à Chriſto.* ei Dominus dicens: *Si non lauero te*, id eſt pedes tuos, *non habebis partem mecum* in beatitudine. Siue hoc intelligatur de lotione myſtica & interioris maculæ ipſius affectus, quę quia neceſſaria eſt, ideo pręcipitur: ſiue de lotione materiali & corporali pedum ipſius Petri, quæ econuerſo ideo eſt neceſſaria, quia præcipitur, non potuit in Petrum amplius intonare quàm ut minaretur repulſam. Et ideo Petrus audita comminatione Chriſti, ad tantæ comminationis terrificū uerbum expaueſcens, ſapienter mutat conſilium in melius, dicens: *Domine non tantum pedes meos*: id eſt, affectus: *ſed & manus*, id eſt opera & *caput* id ē, cogitationes mentis: quaſi diceret non ex proteruia recuſaui, ſed quia conſideraui opera tua & expaui: pe-

C des ſunt pars corporis inferior, manus media caput ſuperior: & ideo per expreſsionem iſtarum partium, intelligitur totum corpus. Territus Petrus de periculo ſalutis ex Domini reſponſione, ac perturbatus amore & timore, plus expauit Chriſtum ſibi negari, quàm uſque ad ſuos pedes humiliari: & ſe totum offert abluendum. Si tibi, inquit, placet ſi aliter fieri non poteſt, ſeruus tuus ſum, totum me tuæ uoluntati ſubiicio, & *non pedes tantum, ſed & manus, & caput* ad lauandum tibi offero: & prius ſuſtinerem à te per totum corpus lauari, quàm à te ſeparari. Non mihi neges capiendam tecum partem, cùm nullam tibi negē abluendam mei corporis partem. Quamuis enim durum eſſet Petro ſuſtinere ſeruitium magiſtri: gra-

D *Auguſtin. tracta. 56. in Ioan.* uius tamen erat ei ab ipſo ſeparari. Secundum Auguſtinum: Totus homo abluitur in baptiſmo: & errauit Petrus, ne nos erraremus cùm ſe totum Deo obtulit abluendum: quem Deus correxit, oſtendens ſemel baptizatum non eſſe rebaptizandum. unde *dixit ei, Qui lotus eſt*, ſcilicet per baptiſmū: *non indiget, niſi ut pedes lauet*, id eſt affectus, & motus ſenſualitatis inordinatos: *ſed eſt mundus totus*, ſcilicet præter pedes qui-

Baptizati erant Apoſtoli. bus terram tangit, quos lauare opus habet. Ex quibus uerbis intelligimus apoſtolos baptizatos, etſi nō legimus quis baptizauit eos. Erant autem baptizati baptiſmo Chriſti: qui licèt non baptizauit turbas, baptizauit tamē diſcipulos ſuos, ſibi familiares & dome-

E ſticos: ut haberet baptizatos ſeruos, per quos baptizaret cæteros. Sed cùm baptiſmus abſtergat etiā ſordes pedum, uidetur quòd qui lotus eſt, id eſt baptizatus: non indiget ut pedes lauet. Ad hoc dicendum, ꝙ ſi ſtatim poſt baptiſmum de hoc mundo tranſiret: nō utique hac ablutione indigeret: quia cùm ſit mūdus totus, ſtatim euolaret. Sed qui poſt baptiſmum uiuit in hac vita mortali, nō poteſt ad tantum culmen perfectionis aſcendere, quinetiam inordinati motus ſenſualitatis de affectibus terrenis inſurgant: & ideo oportet quòd pedes lauet, uel per martyrium, quod eſt baptiſmus ſanguinis, uel per pœnitentiā, quod eſt baptiſmus flaminis, ut euolare poſsit. Vbi nota quòd interioris hominis caput, eſt ratio ſuperior, qua anima eſt coniuncta Deo: ſiue pars contemplatiua, quæ intendit ſuperioribus & æternis. Manus, ſunt ratio inferior, quæ uacat operibus actiuæ uitæ: pedes verò, ſenſualitas, & ſenſus corporis, ac mentis & animæ affectiones inferiores. Ipſi enim nos fecerunt extra nos: & ipſi frequenter ſicut pedes maculantur nobis poſt baptiſmum, in quo totus homo abluitur: quia ex conditione mortalis vitæ ſæpe maculas contrahunt ex terrenis & temporalibus: & ideo lauandi ſunt ſæpius: unde neceſſe eſt, ut crebra ablutione confeſsionis & lachrymarum emundentur pedes affectuum de terrena cogitatione terrenorum, in cogiratu & amore eorum. Qui enim non lauatur poſt baptiſmum per pœnitentiam, non habet cum Ieſu partem. Vnde dicit Auguſtinus, quòd humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate nō uiuitur, qua ſi pedes ſunt, ubi humanis rebus afficimur: ut ſi diximus quoniam peccatum non habemus, nos ipſos decipimus. Sciebat ergo Dominus apoſtolos mundos quò ad caput, quia Deo coniuncti erant per fidē & charitatem, & quantum ad manus, quia eorum opera erant ſancta: ſed tamen quantum ad pedes, affectus aliquos terrenorū ex ſenſualitate habebant, & ſordidi erant: & ideo quantum ad illos lotione indigebant. Vnde Bernardus. Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lauet: lotus enim eſt, qui grauia peccata nō habet. cuius caput, id eſt intentio & manus, id eſt operatio & conuerſatio, munda eſt: ſed pedes, qui ſunt animæ affectione, dum in hoc puluere gradimur ex toto mundi eſſe non poſſunt, quin aliquando uanitati, aliquādo uoluptati, aliquando curioſitati plus ꝙ oporteat cedat animus, uel ad horā. In multis. n. offendimus omnes. Veruntamē hęc cōtēnat aliqs: qa impoſsibile eſt cū eis ſaluari, & impoſsibile eſt ea dilui, niſi ꝑ Chriſtū, & à Chriſto: qa ſi nō lauerit ea Chriſtus, non habebimus partē cum eo. Nemo tamen pro eis deſperet: quoniam ſi uiderit nos Dominus humiliter pro eis eſſe ſolicitos, ignoſcet facilè: imò & libenter. De minoribus enim iſtis peccatis pia diſpenſatione nobiſcum agitur, ut non penitus auferantur, ſed in illis nos erudiat Deus: & cùm minora cauere non poſſumus, certi ſumus quòd non noſtris uiribus maiora ſuperemus: ſemper timorati & omnino ſoliciti ſimus, quomodo eius gratiam non amittamus: quam nobis tantopere, & tam multiphariē neceſſariam eſſe ſentimus. Hæc Bernardus. Deinde Dominus ſubiūgit, *Et uos mundi eſtis*: qui à me mūdati. Secundum Auguſtinum, Erant mundi, quātum ad manus & caput: non quantum ad pedes. Et ſequitur, *ſed non omnes*. Duo enim ſunt præcipua, quibus homo à peccatis mundatur, ſcilicet eleemoſyna, & charitas. Contra primum, Iudas erat fur: contra ſecundum, Chriſti proditor: & ideo non mundus erat. Sic ergo per pedum ablutionem deſignauit Dominus mundiciam ſpiritualium pedum, quæ maximè requiretur, ex euchariſtiæ perceptione. Et ideo uoluit lauare pedes diſcipulorum ſuorum, antequam daret eis ſui corporis ſacramentum: ad deſignandum ꝙ ſpiritualis mundicia requiritur ad ipſum percipiendum. Vnde Anſelmus: Corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis, in cœna myſtica tradens, eorum pedes humiliter lauit: docens ſacroſancta myſteria mūdis operibus, & pia mentis humilitate celebranda. Myſticè etiam ſignificatus eius ſanguinis effuſio, per hoc quod miſit aquam in peluim: & peccatorum noſtro-

Ratio, interioris homini nus caput. — *Auguſti. tracta. 56. in Ioan. 1. Ioan. 1.* — *Bernardus ſermone in cœna Domini.* — *Iacob. 3.* — *Minora peccata cur nō penitus auferantur.* — *Auguſtin. tracta. 56. in Ioan.* — *Anſelmus in ſermone euang.* — *Myſticè.*

noſtrorum ablutio, per hoc quòd cœpit lauare pedes diſcipulorum: ac pœnarum noſtrarum in ſeipſo ſuſceptio, per hoc quòd terſit pedes lintheo, ſcilicet corporis ſui, quia peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Alij autem diſcipuli audita reprehēſione Petri, de hoc quòd recuſauerat huiuſmodi lotionem: non fuerunt auſi ultra aliqualiter recuſare eam. Conſidera nunc bene ſingulos actus, in hac benigniſsima lotione pedum, omni dilectione & humilitate plena: & cum admiratione conſpice quæ gerūtur, quia ſunt deuota. Inclinat ſe ſumma maieſtas, & humilitatis magiſter, uſque ad piſcatorum pedes. Stat incuruatus & genibus flexis coram ipſis ſedentibus: lauat proprijs manibus & abſtergit, ac deoſculatur pedes omnium. Sic ergo uſque ad pedes diſcipulorum Dominus omnium ſeipſum humiliat, & ſupplex humilitatis miniſterium exhibet, propter humilitatis formam: non ſolum verbo, ſed exemplo cō mendandam & docendam. Sed & illud ſuperexaltat humilitatem, & ad maximum cumulum humilitatis accedit, quòd & ipſi proditori ſuo eadem obſequia præbet: & illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat polluendas in ſcelere: in quo Dominus infirmitatem noſtram conſolatur, ut ſiquando contingat nos ab amicis prodi: uel à famulis aut aliquibus uilioribus malum aliquod pati, non ſcandalizemur reſpicientes Iudæ exemplum, qui infinitis potius bonis, in contrarium remunerauit benefactorem, ac Dominum & magiſtrum. Sed ò cor nequam, & ipſa duritia durius, ſi ſic ad tantam humilitatem non molliris, ſi ſic Dominum maieſtatis non uereris: ſi ſic uſque ad ipſius ſemper tibi beneficij, ſemperque innocentis interitum ſæuis. Sed væ tibi miſer. Tu quidem obduratus, quod concepiſti parturies: non tamen ipſe, ſed tu peribis. Admiranda eſt igitur tāta humilitatis & benignitatis & profunditas Domini Ieſu. Vnde Anſelmus: Et te quidem perditiſsimi proditoris tui perfidia non latebat: quando in hac cœna ablutionis, etiā coram ipſo genuflexo procumbens, maledictos pedes eius veloces ad effundendum ſanguinem tuum, ſanctiſsimis manibus tuis attrectare, lauare, & extergere dignatus es. Et tu adhuc extento collo ambulas. O terra & cinis, adhuc ſuperbia te eleuat, adhuc impatientia te exagitat. Intuere humilitatis & manſuetudinis ſpeculum, uniuerſæ facturæ creatorem, & tremebundū iudicem viuorum & mortuorum: ante pedes hominis, etiam traditoris ſui, genua curuantem: diſce ab eo qui mitis eſt, & humilis corde. Confundere in ſuperbia tua, erubeſce in impatientia tua. Et iterum: Cùm autem ſurgens à cœna lintheo ſe præcinxerit: miſitq; aquam in peluim: cogita quæ maieſtas, quæ poteſtas hominum pedes lauit & exterſit, quę benignitas proditoris ueſtigia ſacris manibus tāgit. Specta & exſpecta, & ultimò omnium tuos ei præbe pedes abluendos: quoniam quē non lauerit, non habebit partem cum eo. Hæc Anſelmus. Hoc autem expleto miniſterio, quod ad humilitatem pertinebat obſequij, & ad purificationem cœnæ corporis ſui: *reaccepit ueſtimenta ſua, & rediijt ad locum cœnæ*: quia mutat officium, mutat & habitum, ad ſeruiendum ueſtimenta depoſuit: ad docendum reſumit & ſedet. Vt enim dicitur in Eccleſiaſtico: *Amictus hominis enunciat de illo*. Per hoc autem oſtendit quòd ſuperior poſt actū humilitatis debet reſumere debitum officium authoritatis. Myſticè autem, ſecundum Alchuinum, impleta redemptionis noſtræ purgatione, per ſanguinis ſui effuſionem accepit ue-

Contemplatio. *Pſal. 13.* *Contra ſuperbiam.* *Matth. 11.* *Eccl. 19.* *Myſticè.*

A ſtimenta ſua: tertia die de ſepulchro reſurgens, & eodem corpore iam immortali veſtitus, & aſcendens in cœlum in dextera paternæ diuinitatis recumbens, inde uenturus eſt ad iudicandum. Et cùm recubuiſſet iterum ad cœnam corporis ſui faciendam, docuit eos quare hoc fecerit in exemplo: ſcilicet mutuo ſibi ſeruiendi. Vnde dixit: *Scitis quid fecerim uobis?* id eſt quātam humilitatem exhibuerim uobis. Interrogat, ut eos attentos reddat. Deinde eos ad imitandū ſuū exemplum cōfortat, dicens: *Vos uocatis me magiſter, & Domine: & bene dicitis*, quia uerū eſt quod dicitis. *Sum etenim* magiſter & Dominus, quia Dei virtus, Dei & ſapientia, Magiſter, inquam, propter ſapientiam, quam doceo verbis: Dominus, propter potentiam, quam oſtendo miraculis. Quia dicit magna de

B ſe: non eſt arrogantia, ſed veritas quæ prodeſt auditoribus, ſicut facit & Paulus. Auguſt. Vituperabile eſt quòd quiſque ſe commendet, propter periculum ſuperbiendi. Nam periculoſum eſt ſibi placere, cui cauendum eſt ſuperbire: ubi ergo non imminet periculum ſuperbiendi, non eſt uituperium propria cōmendatio. In Chriſto autem hoc periculū nō timebatur: ille enim qui ſuper omnia eſt, quantūcunq; ſe laudet, nō ſe extollit excelſus. Itē quia aliquādo laudabile eſt quòd homo ſe commendet, quando ſcilicet cedit ad vtilitatem fidelium: & ſic Apoſtolus cōmendauit ſe. Sed ualde eſt nobis utile & neceſſarium ut cognoſcamus Deum. vnde expedit nobis quòd magnitudinē

C ſuam nobis reuelet: & ideo oportet quòd ipſe ſe nobis laudet: non eſt igitur ueritas, quādoq; tacēda pro uitanda iactantia. Gregorius, Incauti ſunt humiles, q. ſe mēdacio illaqueant: dum arrogantiam uitant: quia contra ueritatem ſe erigunt, quam relinquunt. Qui enim neceſsitate cogente vera de ſe bona loquitur: tanto magis humilitati iungitur, quāto veritati ſociatur. Tūc arguit à minori. *Si ergo ego laui pedes ueſtros, Dominus & magiſter*: de quo minus uidetur, & quod minus erat debitum: *& uos* ſibimet diſcipuli multo fortius *debetis* hoc exemplo prouocati *alter alterius lauare pedes*: & ad omne obſequium humiliari: quia magiſter ſum, meam doctrinam recipite. Et quia Dominus, meum mandatum cuſtodite. Hìc per unū ob

D ſequium accipiuntur ſynecdochicè omnia alia obſequia fraterna: quaſi diceret, Debetis uobis mutua obſequa humilitatis & charitatis exhibere, ſ. inuicem miniſtrare, inuicē iniurias dimittere, pro inuicem orare. Chryſo. Non in lauando pedes hanc leg ſcribit ſolum: ſed & in alijs omnibus, quæ circa nos non monſtrauit. *Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis*, humiliando me ſub uobis, *Ita & uos* inferiores *faciatis* uobiſinuicem: & maximè in caſu neceſſitatis. quaſi diceret, Non ſolum hoc feci propter pedum corporalium emundationem, ſed propter humilitatis eruditionem: & ad hoc feci ut oſtenderem uos ad hoc teneri. Secundum Chryſoſtomum: Chri-

E ſtiana religio potius attendit modum quàm opus: q. Dominus non attendit quantum, ſed ex quanto: id eſt potius hoc, quàm illud. Et bene docuit humilitatem exemplo. Nam in moralibus & in actibus hominū, plus mouent exempla quàm verba. Illud enim hoc agit & elegit, quod ſibi videtur bonum. Vnde magis oſtendit quis illud eſſe bonum, quod ipſemet eligit, quàm quod docet. Et inde eſt quòd quando quis docet aliquid, & aliud facit: magis ſuadet alijs quod facit, quàm id quod docet: & ideo maximè neceſſarium eſt ex ipſo facto dare exemplum. *Non eſt ſeruus maior Domino ſuo: neque Apoſtolus*, id eſt miſſus,

1. Cor. 1. *Auguſt. tra. 58. in Ioann.* *2. Cor. 11.* *Gregorius in 1. Regū. Mentiendū non eſt, ut humiles videamur.* *Chryſoſt. hom. 70. in Ioan.* *Idem ibidem.* *Facta plus quàm uerba mouent.*

ſus, ſeu nunciſus, *maior eo qui miſit illum*: & ideo ſicut ego Dominus, & magiſter & mittens me humilio uobis: ita & uos humiliare debetis: & facere æqualibus ueſtris, quod me uobis minoribus facere uidi-

Idem ibid.

ſtis: quaſi diceret, ſecundum Chryſoſtomum. Si à me hæc facta ſunt, multomagis à uobis oportet hæc fieri: debitores enim nos conſtituit Deus ipſe incipiens. Qui ſedet ſuper cherubin, pedes lauit proditoris. Tu uerò homo, terra & cinis exiſtens: & puluis & lutum; extollis teipſum, & magna ſapis. Ecce quãtum exemplo & uerbo eos ad humilitatem inuitauit: & doctrinæ ſuæ de humilitate factum & exemplum humilitatis præmiſit: & in hoc conuenientem mo-

Actuũ. 1.

dum docendi oſtendit. ſecundum illud: *Cœpit Ieſus facere & docere*. Hic etiam aperuit in hoc quòd Petro

B *Auguſti. tracta. 58. in Ioan.*

dixit: *Scies autem poſtea*. Auguſtinus, Hoc eſt beate Petre quod neſciebas, cùm tibi lauare pedes non ſinebas: hoc tibi poſtea ſciendũ promiſit, quando ut ſineres terruit te magiſter tuus, & Dominus tuus lauans pedes tuos. Didicimus fratres humilitatem ab excelſo: faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit excelſus. Hæc Auguſt. Et ad literam & ad myſticum ſenſum, hoc mandatum Domini debet impleri: ad literam quidem, ut per charitatem ſeruiamus inuicem: non ſolum in lauando pedes fratrum, ſed & in omnibus neceſsitatibus adiuuando, & opera miſericordiæ exercendo. Quod ſi non fiat ad literam, ſcilicet manu, ſaltem faciamus corde: ut in illorum numero ſimus quibus dicitur: benedicite ſancti & humiles corde Domino.

Humilitas Chriſti imitanda.

Auguſti. ibidem.

Auguſt. Multo melius eſt, & ſine controuerſia uerius: ut etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Chriſtus facere Chriſtianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipſo uel excitatur, uel ſi iam inerat confirmatur ipſius humilitatis affectus. Hæc Auguſtinus. Sed excepto iſto morali intellectu: nihilominus hoc etiam ad myſticum intellectum, & ſpiritualiter facere debemus. In lotione enim pedum, datur intelligi ablutio macularum. Tunc ergo ſpiritualiter lauas pedes fratris tui, cum Chriſtum imitando abluis, quantũ in te eſt, maculas eius. Hoc autem fit tripliciter: remittendo ſcilicet ei offenſam, ſicut ille nobis pœnitentibus peccata dimittit: itemq; orando pro peccatis eius, ſicut ille lauit nos à peccatis interpellando patrem pro nobis: & iſte duplex lauandi modus communis eſt omnibus fidelibus. Tertius modus pertinet ad prælatos, qui lauare debent remittendo peccata authoritate clauiũ. Noſtrum eſt ergo donante Domino miniſteriũ charitatis, & humilitatis adhibere: illius eſt exaudire, ac nos ab omni contaminatione peccatorum mũdare. Deinde quod dixit ſequenti præmio confirmat, di-

Luce. 11. Pſal. 110.

cens: *Si hæc ſcitis*: quæ feci & doceo: *beati eritis*, hic in ſpe, & in futuro in re: *ſi feceritis ea*, quia beati qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud: & intellectus

E bonus facientibus ea. Quia ſcire bonum, & non facere: non pertinet ad beatitudinem, ſed ad condemna-

Iacob. 4. Chryſoſto. hom. 70. in Ioan.

tionem. Secundum illud: *Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi*. Vnde & Chryſ. Beatitudo nõ copulatur cum ſcientia: ſed cum opere & lumine ſcientiæ.

ORATIO.

O Mitis *Ieſu, & ueræ humilitatis exemplum, qui lauiſti pedes diſcipulorum tuorum: peto & obſecro Domine purga meos affectus, ut utroque pede, gemina uidelicet charitate purgatus, & accenſus ad te purificatorem meum accedam ſecurus. Purifica me in finem dierum, & emunda ab omnibus maculis peccatorum: ut dimiſſis negligentijs, & pec-*

A *catis meis inimici die mortis confuſi abſcedant, qui meum calcaneum obſeruabunt. Dirige Domine pedes meos in uiam pacis: ut de manibus omnium inimicorum liberatus: benedicam te cum electis tuis omnibus in ſecula ſeculorum. Amen.*

De charitatiua correptione proditoris, & egreſſu eius. Cap. LV.

C *Ioan. 13. Matt. 26. Marc. 14. & Lu. 22.*

CIRCA tertium autem dolens, & mœſtus auſculta. *Cùm enim hæc dixiſſet Ieſus, turbatus*, id eſt cõtriſtatus eſt, non carnaliter, ſed *ſpiritu*: id eſt ſpiritualiter & ex imperio rationis: quia ipſe ſpiritu ſuo & poteſtate fecit in ſe iſtã pro paſsionis turbationẽ: & hæc turbatio in parte ſenſitiua exiſtens, nõ erat contraria rationi, ſed magis conueniens ei: uirtuoſum enim eſt cõtra uitia turbari: ſpiritualis turbatio ad pietatem, & miſericordiã ſpectat, ſed carnalis furorẽ et irã excitat: ſpiritu igitur turbatur Ieſus, & miſericorditer, ſiue cõpatiẽdo diſcipulo qui eũ tradit, & tradendo perit, ſiue ut nos doceat quid agere debeamus, quãdo in magnũ faci-

D nus, aliquẽ hominem ruere uidemus: ſic & ſancti miſericorditer & ex charitate turbantur, cũ urget eos iã zizania à tritico ante meſſes ſeparare. Moraliter ergo

Excõmunicandum raro.

inſtruit prælatos nõ debere, quantũcunq; etiam flagitioſos, niſi cum magna cõpaſsione & dolore, à liminibus ſanctæ matris eccleſiæ ſeparare. Vnde Aug. Tur-

Auguſtin. tracta. 60. in Ioan.

betur planè Chriſtianus, non miſeria, ſed miſericordia: timeat ne pereant homines, conturbetur cùm perit aliqs Chriſto. Concupiſcat homines acquiri Chriſto: lætetur dũ acquiritur aliquis Chriſto: timeat & ſibi ne pereat Chriſto, contriſtetur ſe peregrinari à Chriſto. Concupiſcat regnare cum Chriſto, lætetur cùm ſperat ſe regnaturũ eſſe cum Chriſto. *Et edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quia unus ex uobis* duo-

E decim, q ubiq; mecum eſtis, quorum pedes laui, quibus tãta promiſi, *tradet me* Dominum, me magiſtrũ, me ſaluatorẽ. unus ex uobis: numero, nõ merito: corpore, non animo: ſpecie, non uirtute. Maxima ingratitudo Iudæ fuit tradere ſuum commẽſalẽ, imò Dominum & nutritorẽ: unde & alius euangeliſta ſic dicit: *ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa*. Hoc idem

Cõtra ſacerdotes ſceleſtos.

poſſet Dominus hodie dicere de ſacerdotibus multis qui mẽſam Domini indignè attingere præſumunt, qui rurſum quantum in ſe eſt merito peccatorum filium Dei crucifigẽdum tradũt. Per hoc enim ꝙ in menſa denunciauit ſuum proditorẽ, deſignauit quòd multi proditoriè ueniunt ad ſuã menſam. Maius autẽ

peccatum

peccatum eſt tradere Chriſtum regnantem in cœlis peccatoribus membris, q̃ ambulantẽ in terris peccatoribus Iudæis. Vnde Beda: Sed & hodie quoq; & in ſempiternũ, uæ homini illi qui ad mẽſam Domini malignus accedit: q. inſidijs mente conditis, qui præcordijs aliquo ſcelere pollutus myſteriorũ Chriſti ſecretis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Iudæ, filium hominis tradit, non quidẽ Iudæis peccatoribus, ſed tamẽ peccatoribus mẽbris, uidelicet ſuis, quibus illud inæſtimabile & inuiolabile Domini corpus uiolare præſumit. Vę, inquam, illi homini de quo Ieſus, qui altaribus ſacroſanctis inter immolandũ, ut pote propoſita conſecraturus adeſſe non dubitatur, aſtantibus ſibi miniſtris cœleſtibus cõqueri cogitur: ecce, inquit, manus tradentis me mecum eſt in menſa. Hæc Beda. & ut dicit Origenes. Tales ſunt omnes in eccleſia, qui inſidiantur fratribus ſuis, cum quibus ad eãdẽ menſam corporis Chriſti frequenter fuerũt.

Beda in ca. 22. Luca.

Origenes tracta. 35. in Matth.

B Prædixit autẽ Dominus de proditore: & ſic eum quodãmodo reuelauit triplici de cauſa. Primò, ut ſic oſtẽderet ſe Deum, qui futura contingentia præuidebat. Secundò, ut oſtenderet ſe ſpontaneè pati, quia præcauere poterat mortẽ, quam pręſciebat. Tertiò, ut proditor pœniteret, qui ſe non latere audiebat. Vnde Hierony. qui de paſsione prædixerat, & de proditore prædicit: dans locum pœnitentiæ: ut cùm intellexiſſet ſciri cogitationes ſuas, & occulta cordis conſilia, pœniteret eum facti ſui: & tamen non deſignat eum ſpecialiter, ne manifeſtè coargutus impudentior fiat: ſed mittit crimen in numero, ut cõſcius pœnitentiã agat. Hæc Hierony. Et notandum q̧ à mali perpetratione ſolet aliquis quatuor modis retrahi, quibus ex magnitudine miſericordiæ ſuæ tentauit Dominus proditorẽ diſcipulum à tanto ſcelere perpetrando ad pœnitẽtiam reuocare: ſcilicet pudore, cùm dicit, *unus ex uobis tradet me: &, manus tradentis me mecum eſt in menſa*, timore, per comminationẽ ſupplicij: cùm dicit, *uæ autem homini illi per quem filius hominis tradetur*: ut qui pudore non uincitur, timore corrigatur. beneficii exhibitione, cùm illũ ad menſam ſuam recipit, & ei pedes lauat. affectus oſtenſione, in blanda allocutione, cùm dicit: *amice ad quid ueniſti?* Sic exẽplo Chriſti bonus prælatus ſubditis etiam malis debet exhibere beneficia, ut quantũ in ſe eſt eos à ſua reuocet uita mala. Sed Iudas nullo horum frangitur, ne hominem tradat, quem Dei filium nouerat. Paſsionem ergo Ieſu Chriſti piè conſiderare uolenti, occurrit primùm perfidia proditoris, qui tantæ fuit fraudis veneno repletus, ut magiſtrum & Dominum proderet: tantæ cupiditatis flamma ſuccenſus, ut Deum argento venũdaret: & precioſum Chriſti ſanguinem vilis mercedis precio compenſaret: tantæ deniq; ingratitudinis, ut eum qui omnia ſibi commiſerat, & ad culmẽ apoſtolici honoris prouexerat venundaret ad mortem: tantæ duritiæ, ut nec familiaritate conuiuij, nec humilitate obſequii, nec ſuauitate colloquii, nec mulcebritate oſculi à concepta malitia potuit reuocari. O mira benignitas Chriſti in diſcipulum durũ: Domini in ſeruũ nequiſsimum. Verùm licèt inexplicabilis fuerit proditoris impietas: in immenſum tamen eã exuperat agni Dei dulciſsima manſuetudo, in exẽplũ data mortalibus, ut iã nõ dicat ab amico exuperata humana infirmitas: *ſi inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem utiq;*: q. a ecce homo unanimis, q. dux videbatur & notus: qui panes Chriſti edebat, & in ſacra illa cœna dulces capiebat cibos: magnificabat ſup eũ ſupplãtationẽ, & leuauit calcaneum ſuum contra eum: q. a conabatur ſuppeditare ipſum. Sic hodie multi prælati, clerici, & religioſi q. lautè uiuunt de patrimonio crucifixi: leuant calcaneum contra Chriſtum mẽbris ſuis, ſupplantantes ea, & affligentes calumniis, & exactionibus iniuſtis.

Hierony. in cap. 26. Matthæi.

Quot modis reuocetur aliquis à malo agendo.

Pſal. 40.

A Cum autẽ Ieſus dixit eis, unus ex uobis me tradet: hæc uox in corda ipſorũ ut gladius acutus intrauit: luctusq́; intolerabilis chorũ illum ſanctũ tũc aſſumpſit, & triſtati comedere ceſſauerunt, & inſpiciebant ſeipſos inuicẽ, quaſi nouo ſtupore percuſſi, hæſitantes de quo diceret: Nõ ſolum propter mortẽ magiſtri ſui futurã ſunt contriſtati: ſed q. a quilibet timebat de ſe, ne eſſet ille q. debebat eũ tradere. Erant ergo admirati, quia quilibet eorũ præter Iudã ſentiebat ſe totaliter firmatũ in cõtrarium dicti ipſius Chriſti & ſimiliter de ſuis ſociis, ſicut de ſe cogitabat: veruntamen propter firmitatẽ uerborũ Chriſti magis eius dicto, q̃ ſuis conſcientiis credebant: & non hæſitabant de euentu rei, ſed de illo p̱ quẽ hoc eueniret. *Contriſtati ergo ualde cœperunt ſinguli dicere*, unuſquiſq; pro ſe, *Nunquid ego ſum Domine*. ſ. qui tradet te. Et certè nouerant undecim Apoſtoli, q̧ nihil tale cõtra Dominum cogitauerant: ſed plus magiſtro q̃ ſibi credebant, & timẽtes fragilitatem ſuam, triſtes quærunt de peccato cuius non habent conſcientiam: ut dicitur in Pſal. *Delicta quis intelligit?* Quilibet etiam debet ſibi timere de futuro, quãtũcũq; ſit ſanctus, *Et reſpondens, ait: Qui intingit mecum manũ in parop ſide, ſeu catino, hic me tradet.*

Vnus ueſtrum me tradet.

Pſal. 18.

C Ecce humilitas Chriſti & patientia, qua proditorẽ ad menſam & ſcutellam admittit. Et ſecũdum Hieron. In hoc mira apparet Domini patientia, quia primùm dixerat, unus ex uobis me tradet: perſeuerat proditor in malo: manifeſtius arguit, & tamen nomine proprio non deſignat. Vnde p̱ hoc uerbum Chriſti non potuerũt determinatè perpendere quis eſſet: quia omnes duodecim de eodẽ vaſe in circuitu cum Domino edebant: minores autem diſcipuli ſeorſum in alia menſa comedebãt: quaſi diceret, unus ex duodecim me tradet. Et ex hoc ſatis apparet q̧ alii diſcipuli pręſentes erant. Quod autem Matth. *paropſidem*, Marcus *catinum* dicit, unus quadraturam uaſis: alter quod eſſet fictile opus deſignat.

Hierony. in cap. 26. Matthæi.

D Eſt .n. paropſis uas quadratum, habẽs pares apſides, id eſt latera & extremitates: catinus uerò vas fictile, ſeu luteũ ad immittẽdum liquorem, & ad plura alia aptum. Aſpice nunc bene diſcipulos, & compateretur tã Domino q̃ eis, quia in magno dolore ſunt poſiti. Ille autem proditor ne uerba hæc ad eum pertinere uiderentur, comedere non ceſſauit. Cæteris enim contriſtatis ac retrahentibus manus, & interdicẽtibus cibos ori ſuo: Iudas temeritate & ĩpudentia, qua proditurus erat magiſtrũ, manũ cũ eo mittit in paropſidem, ut audacia bonam conſcientiam mentiretur. Et debes ſcire q̧ ipſa menſa erat in terra, & more antiquo in terra ſederunt ad cœnã in cœnaculo ſtrato, quaſi iacendo recũbentes.

Paropſis. Catinus.

Audacia Iudæ.

E Erat autem ut creditur quadrata, de pluribus tamen tabulis facta. Et prout narrauit ille qui eam Romæ in eccleſia Lateranenſi menſurauit: in uno quadro eſt duorũ brachiorum & triũ digitorum: & in alio duorũ brachiorũ & palmi: ita q̧ licèt ſtrictè & arctè, tamẽ ut creditur tres diſcipuli in uno quadro ſedebant, & Dominus humiliter in angulo, & Ioannes iuxta eum erat: ita quòd omnes de uno vaſe comedere poterant. Vbi aduerte conuiuium humilitatis & charitatis, quia cum pauperibus illis diſcipulis, & Iuda proditore in eãdem menſam, eodẽ cibo & potu, eodẽ catino & calice magiſter & Dominus participat. Nõ ſic hodie multi religioſi faciunt, qui diſsimiliter à fratri-

Eſaia.53.

à fratribus refici non erubeſcunt. Et addit Ieſus, prædicendo pœnam damnationis traditoris, *Filius quidem hominis uadit*, ad paſsionẽ uolũtariẽ: *ſicut ſcriptum eſt de eo*, oblatus eſt, quia ipſe uoluit. *Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur.* Væ: id eſt, æternaliter peribit: quia uæ in ſcriptura ſacra æternam damnationem notat. Licẽt enim Iudas poſt factum pœnituerit: hoc tamen inutiliter fuit, quia per deſperationem ſe ſuſpendit. Hieronymus. Iudas autem nec primò, nec ſecundò correptus, à proditione retrahit pedem: ſed patientia Domini nutrit impudentiam ſuam: & ideo pœna prædicitur, ut quem pudor non uicerat, corrigant denunciata ſupplicia. Et ne mitiſsimam pœnam eius intelligeremus, adiungit: *bonum ei erat, ſi natus*, ſcilicet in utero *non fuiſſet homo ille*: tot & tantis criminibus fœdatus: qui patrem occidit, matrẽ ſtuprauit, Chriſtum prodidit, ſeipſum ſuſpendio interemit: quia, ſecundum Hierony. Melius erat ei non eſſe, quàm ad tormenta eſſe: multo enim melius eſt non ſubſiſtere, quàm malè ſubſiſtere: bonum enim accipitur hîc pro minus malo. Minus autem malum eſt non eſſe ſimpliciter, quàm eſſe damnatum: quia & ſi non ſit minus malum ratione pœnæ adiunctæ, quę non priuat totum eſſe creatum: tamen minus malum eſt ratione culpæ mortalis, quæ inſeparabiliter adhæret damnatis, & ipſa non ſolum priuat quoddam eſſe creatum ſicut pœna, ſed etiam priuat bonum infinitum, ſcilicet diuinum, propter quod eſſe miſerũ, in miſeria culpæ mortalis æternaliter, hoc eſt peius quàm ſit non eſſe ſimpliciter. Et quia cæteri diſcipuli eum triſtes interrogauerant: interrogat eum & ipſe quem conſcientia remordebat, ne tacendo ſe crimen ſuum prodere uideretur. Si enim ipſe alijs de hoc quærentibus tacuiſſet, ſuſpectum ſe eis reddidiſſet, unde dixit: *Nunquid ego ſum rabbi?* non uocat eum Dominũ, ſicut alij, quia iam à ſe excuſſerat iugum Domini, alijs ſub eius iugo remanentibus. Et ſecundum Hiero. Nõ Dominum, ſed magiſtrum uocat: quaſi excuſationẽ habeat, ſi Domino denegato ſaltem magiſtrum prodiderit. *Et ait, tu dixiſti.* quaſi diceret, ſecundum Rabanum, Tu prodidiſti te, non ego. Eadem ratione confutatus eſt proditor, qua Pilatus iniquus iudicator. Nondum corã eis eum exprimit, nec delictum ſuum in hoc alijs publicauit ſed conſcientiæ Iudæ ſe eius delictum ſcire ſignificauit: poterat enim per hoc uerbũ mẽtem Iudæ ſic mouere, quod alios latebat: unde poteſt ſic intelligi: Ego non dico, ſed tu dicis. Vel poteſt exponi de aſſertione cordis, quaſi diceret: Ore interrogas, quaſi neſcius: ſed corde dicis, & ratũ habes te eſſe proditorem. Ecce miſer homo vides Dominum omnia ſcire, nec tuam conſcientiam eum latere: ceſſa igitur, & confitere. Hîc admonemur ut peccantem primò cum manſuetudine arguamus: pòſt ſi peccauerit grauius, ad ultimum grauiſsimè. Hanc enim formam nobis Dominus reliquit, qui primò dixit: *unus ex uobis me tradet*: ſecundò *qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet*: tertiò, *tu dixiſti*. *Erat autem Ioannes recumbens*, id eſt reclinatus, ſermonibus iſtis territus, & ſeipſum ſuſtinere non ualens, eo quòd terrore erat reſolutus: *in ſinu*, ſiue ſupra pectus *Ieſu*, quia inclinatè, quaſi ante pectus, & prope os eius appodiauit ſe ſuper Dominum, ſicut innixus ſuper dilectũ ſuum: & ſic erat idoneè poſitus ad interrogandum aliquid ſecretè ab eo, & audiendum. Cùm ergo iſta quæſtio à ſingulis fieret: *innuit illi Petrus: & dicit ei, quis eſt de quo dicit?* id eſt non uerbis & ſonando, ſed tantummodo nutu corporis, & innuendo dixit ei ut

Hieron. in cap. 26. Matth. — *Iudas ſcelera.* — *Hierony. ibidem.* — *Hierony. ibidem.* — *Arguendi forma.*

A ſecretò quæreret à Domino, quis eſſet de quo dixerat. Vel primò *innuit*, & deinde non contentus nutu, dixit. Nota Petri reuerentiã, propter quã licet maior, & princeps apoſtolorum non interrogat Dominum per ſe, ſed per minorem. Et cùm Ioannes ſubmiſſa voce hoc quęreret, Dominus Ieſus familiariter ei, tãquã ſingulariter dilecto, ſubmiſſa uoce aperuit, & proditorem ſuum tacitè expreſsit, ne alij audirent: cui ſcilicet panem intinctum porrigeret. Ioãni igitur, ut ſecretario ſuo expreſsit aperto ſigno: non tamen nomine nec omnibus: in hoc nos inſtruens non debere crimina proximorum propalare alijs. Ideo enim, ſecundũ Chryſoſto. Noluit Chriſtus Iudam proditorem publicare, ut nos doceret quòd peccata occulta aliorũ

Chryſoſto. ho. 82. in Ioan.

B publicare non debemus: quia ſicut eſt mortale peccatum innocẽti falſum crimen imponere: ſic verum crimen occultum, alijs reuelare. Et ſtatim bucellam tantum intinctam, non conſecratam, Iudę porrexit: quę corpus ſuum non erat, quia qui verum panem de cœlo tradere inſidioſè ſtudebat: non illo, ſed alio intincto reuelari merebatur. Et ideo ſtatutũ eſt, ꝙ euchariſtia intincta non detur fidelibus. & etiam pro hæreſi tollenda, quæ dogmatizauit totũ Chriſtũ ſub utraque eſſe, & neutra tãtum forma. Dominus per bucellam intinctam ſuum exprimit traditorẽ: fortaſsis per panis intinctionem, illius ſignificãs fictionem: ꝗa ſicut panis intinctus habet colorem, & ſaporem in ſuperficie alium ꝗ̃ interius: ita Iudas ſimulabat ſe exte-

C rius Chriſti diſcipulum & diligere magiſtrũ, cùm tamen interius proditor eius eſſet & proditionem tractaret. Ioannes autem ſtupefactus, & cordialiter gladiatus, ue.ſus Dominum magis ſe inclinauit, & ſupra pectus eius recubuit. Petro autem Dominus nõ dixit, nec ipſe Ioannes, quamuis ad nutũ eius quęſiſſet: quia erat ita feruidus, ꝙ ſtatim in proditorem inſurrexiſſet, & eum ĩterfeciſſet. Sed hoc noluit Dominus ne diſpenſatio conſilii diuini impediretur: ꝙ autem Petrus Ioanni interrogationem cõmittit: habet etiã rationem myſticam. Per Petrum enim, deſignatur vita actiua: per Ioannem, contemplatiua. Petrus ergo per Ioannem à Chriſto inſtruitur, quia actiua vita, de diuinis, per contemplatiuam informatur. Vnde ha-

Contemplatiui officiũ.

D bes hic argumentum, & figuram, quòd contemplatiuus nõ intromittit ſe de actibus extrinſecis: vindictã etiam non expetit de ipſis Dei offenſis: ſed inde interius gemit, & per orationẽ ad Deum ſe conuertit, ac fortius per contemplationem approximans, eique, adhærens omnia ſuæ diſpoſitioni cõmittit: & hoc de tempore uacationis intellige, cùm copiam ſponſi habet apud ſe. Nam aliquando ipſe contemplatiuus ex zelo Dei & animarum, uel ratione officii imminẽtis, exterius exit: & ſimiliter quãdo ſponſo, ut reuocetur auidius, & teneatur fortius, ad tempus recedẽte non ſentit ſolitas conſolationes, in actiuam ſe reducit, ut uel ſic ſponſo fructificet. Nõ enim decet contemplatorẽ eſſe deſidioſum. Hinc etiã poteſt colligere ꝙ cõ-

E templatiuus ſecretum Domini non debet reuelare: niſi fortè fraternæ ſalutis ut geret zelus, uel ſupernæ reuelationis dictaret inſtinctus. Nunc ergo conſpice Domini benignitatem, quomodo dilectum ſuum diſcipulum in ſinu ſupra pectus ſuum retinet: in quo & magna humilitas eius claret. O ꝗ̃ tenerrimè ſe inuicẽ diligebant: & ideo de pectore & ſinu, id eſt ſecreto ſapientiæ Domini ſacramentum diuinitatis, & ſpecialiter euangelium quod ſcripſit hauriebat: & bibens inebriatus eſt. Vnde Anſelmus. Quiſnam ille eſt, rogo te, qui ſupra pectus eius recubuit, & ĩ ſinu eius caput reclinat?

Ioannis in Chriſtum amor. — *Anſelmus de paſſione Domini.*

clinat? Fœlix quicunq; es. O certe ecce iam uideo. Ioãnes eſt nomen eius. O Ioannes quid tibi dulcedinis, quid gratiæ & ſuauitatis, quid luminis & deuotionis hauriebas ab illo fonte? Ibi certè omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi ſunt. Ibi fons miſericordiæ: ibi domicilium pietatis, ibi fauus æternæ ſuauitatis: unde tibi o Ioannes omnia iſta? Nunquid tu ſublimior Petro, Andrea ſanctior, aut certè omnibus Apoſtolis gratioſior? Speciale hoc priuilegiũ virginitatis, quia virgo es electus à Domino, atq; inter cęteros magis dilectus. Iam nunc exulta virgo, accede propius, & aliquã huius dulcedinis portionẽ vẽdicare non differas. Si potiora non potes, dimitte Ioanni pectus, ubi ſe cũ uino lætitiæ in diuinitatis cognitione inebriat: tu currens ad humanitatis ubera, lac exprime quo nutriaris. Hæc Anſelmus. Conſpice etiã alios diſcipulos multum mæſtos, ad prædictã uocem Domini non comedentes, ſeſeq; inuicẽ aſpiciẽtes, & ſuper his conſilium capere neſcientes. Cùm ergo Ieſus panẽ intinctum Iudę dediſſet: *poſt buccellam*, per quam vidit eum deſignatum: *intrauit Satanas in eum*, nõ tunc primò & de nouo, cùm iã Chriſtũ prius vendidiſſet: ſed ad amplius, quaſi proprium ac ſibi iã traditum plenius poſſidendum, & ſuæ ſeruituti ſubiugandum, & ad quęcunque vellet noxia agenda trahẽdum: in quem antè introiuerat, quaſi alienum, ad tentandum & decipiendum. Intrauit in eum, ut totum eum occuparet: & quẽ malignis cogitationibus obligaret, iam ipſo impietatis opere poſſideret. Ingratus enim beneficiorum Chriſti, factus eſt in poteſtate dęmonis magis quàm antè: ſicut Apoſtoli, qui iam poſt reſurrectionem acceperant Spiritum ſanctum inſufflante Domino: poſtea iterum ipſum plenius acceperunt in die Pentecoſtes. Vbi ſciendum ꝙ Satanã intrare hominem, poteſt dupliciter ĩtelligi: quia uel intrare in corpus hominis: ſicut patet in dęmoniacis, & & ſic poteſt eſſentialiter intrare in hominem: uel intrare in mentem ita ꝙ menti eſſentialiter illabatur, & ſic nullus poteſt intrare in hominem, niſi ſolus Deus. Anima enim rationalis non habet dimenſiones quantitatis, ut aliquid in ea eſſe dicatur, quaſi infra dimenſiones eius contentum, & ſic nihil poteſt in ea eſſe niſi quod ei dat eſſe quod eſt ibi per uirtutem ſuam: vbi autem eſt virtus Dei, ibi eſt & eſſentia Dei: in Deo enim idem eſt uirtus & eſſentia: & ideo Deus eſſentialiter eſt in anima, cuius ſolius eſt implere naturã, ſiue ſubſtantiam ab eo creatam: dicitur tamen Satan illabi menti humanæ, per affectum & effectum malitiæ: ſcilicet inquãtũ homò ab eo ſeductus ſequitur eum ad perpetrandum malum quod ſuggerit: & ſic per fraudulentam deceptionẽ, & maliciã habitare dicitur in eo quem implet: & hoc modo intrauit in Iudam, ut plenius poſſideret, & ad perpetrandũ malũ ĩduceret. In cuius cor prius miſerat ut deciperet, & ad præbendũ aſſenſum malo induceret. A ſimili, quando oſtiũ eſt ita forte, ꝙ latro nec uiolenter, nec latenter poteſt intrare: tunc quandoq; latrunculũ per feneſtram ſub mittit, ꝗ poſtea oſtium latroni aperit: & ſic latro intrat. Latro, eſt diabolus: domus fortis, uolũtas: latrũculus, mala cogitatio vel delectatio. Quãdo ergo diabolus poteſt intrare per aliquam cõplacentiã: hîc aperit oſtium conſenſus: & ſic diabolus intrat, & ſpoliat animã bonis ſuis. Vnde Origenes: Cauendum nobis eſt, ne diabolus intrudat in cor noſtrum aliquid ignitorum telorũ ſuorum: nam ſi introduxerit, inſidiatur deinde ut & ipſe introeat. In hoc autem quòd buccella ſumpta amplius introiuit Satanas in Iudã, per-

Virginitatis priuilegium.

Satanã intrare in hominem.

Origenes tomo.32. in Ioannem.

A pende quantum eſt malum commenſalem alicuius poſt eſſe ingratum, & beneficij immemorem. Deinde ponitur proditoris permiſsio: non enim poterat aliquid facere niſi Chriſto permittente. Ideo dixit ei: *quod facis*, ſcilicet uoluntate: *fac*, id eſt facies *citius*. Et bene dicit, *quod facis*, quia uoluntatis crimen pro facto reputatur. Feſtinat Dominus in bonum ſalutis fidelium quod Iudas operatur, ſed non ſibi. Multi quippe bonum, ut Iudas faciunt: ſed omnino nihil eis proficit, quia bonum facere non intendunt. Non tamen Dominus impellit Iudam ad proditionis culpam: ſed oſtendit ſe ſitire ſalutem noſtram. Vnde non dicit hoc, præcipiendo facinus, uel conſulendo:
B quia præceptum diuinum, uel conſilium, non poteſt eſſe de faciendo malum: ſed tantum prædicendo & permittendo, dans in ſe poteſtatem, quia uidit eius animum præ nimio deſiderio implendi quòd cœperat acceleratum, non poſſe quieſcere: ſed implere non poterat, niſi ipſe Dominus permitteret. Dicit etiam hoc Dominus, crimen proditionis exprobrando: ut oſtenderet quòd dum ipſe beneficia cõferret, ille mortem intentaret. Dicit inſuper hoc, ad opus noſtræ redemptionis anhelando: non tam in perniciem perfidi ſæuiendo, quàm ad ſalutem fidelium feſtinãdo. *Cùm ergo* Iudas *buccellam* de manu Domini *accepiſſet*: *exiuit continuò* ad quærendum cohortem quæ Chriſtum caperet. In quo ſignificatur quòd ſacerdos
C ſumens corpus Chriſti indignè, magis elongatur à Deo: quia enim bono malè uſus eſt, hæc præſumptio peccatum auxit, ut ingratus beneficiis Domini, apertè ab eo recederet. *Erat autem nox* quod expreſsit euãgeliſta, ad oſtendendum oportunitatem temporis ad peragendum proditionem: & ad denotandum in Iuda mentis tenebroſitatem. Vnde congruit hoc bene ſacramento: erat enim qui exiit filius noctis, faciẽs opere tenebrarum: ibatq; in noctẽ ſeu tenebras & mortem: quia ergo Iudas ex bonorum ſocietate non profecit, ob hoc maiori pœna dignus fuit. Vnde Chryſ. Sicut boni & perfecti duplici ſunt digni honore, quoniam & benigni ſunt facti, & nihil à malis nocumen-
D ti ſenſerũt: ſic & mali duplici ſunt digni pœna: & quia mali facti ſunt, cùm poſſent effici boni, quod oſtendunt qui facti ſunt boni: & quia nihil à bonis lucrati ſunt. *Cùm ergo exiſſet* Iudas *ad procurãdum Chriſti mortem*, dixit Ieſus: *Nunc clarificatus eſt filius hominis*: id eſt eiecto tenebroſo remanſerunt ſoli mundi, cum ſuo mundatore. Nunc, inquit, quia caligo noctis & tenebrarum receſsit à diſcipulis meis: nunc filius hominis clarificatus eſt in eis, nunc nihil caliginis & tenebrarum ſentit in ipſis. Vnde Anſelmus: Hoc quoque erat manſuetudinis tuæ Domine Ieſu, quòd perfidum illum in cetu fratrum palàm detegere, & confundere noluiſti: ſed leuiter admonitum, accelerare iuſsiſti quod parabat. In omnibus his non eſt auerſus furor
E eius malignus à te, ſed egreſſus foras ſatagebat circa frequens maleficium. Tunc clarificata eſt familia tua Chriſte in modũ ſocietatis angelicæ. Hæc Anſelmus. Poſſunt etiam hîc res ſignificantes tanquam illæ quæ ſignificãtur accipi. *Nunc*, inquit, clarificatus eſt filius hominis in ſe: in cauſa, non in effectu: quia modo inchoata eſt traditio paſsionis, cuius merito ex congruo datur ei claritas reſurrectionis & aſcenſionis. Similiter in corpore myſtico eſt clarificatus: quia Iudæ exitus malorum à bono ſignat ſegregationem: *& Deus clarificatus eſt in eo*: quia ſcilicet non quæſiuit niſi gloriam patris. Hoc ergo facto ſeparationis Iudæ à ſocietate Chriſti, & Apoſtolorũ præfigurata fuit

Commenſalis proditoris iniquitas.

Chryſoſto. ſermone de uirtutibus & uitiis tomo.5.

Egreſſus Iudæ.

Anſelmus de paſſione Domini.

fuit reproborum ſeparatio tempore iudicii à conſortio Chriſti & electorum: quia tunc apparebit gloria magna Chriſti: membraque adhærebunt capiti, & paleæ amouebuntur concremandæ igni inextinguibili. Vnde Auguſtinus: Exeunte immundo, omnes mundi cum ſuo mundatore manſerunt. Tale aliquid erit cum zizanijs à tritico ſeparatis: iuſti ſicut ſol fulgebunt in regno patris ſui. Hoc futurum præuidens Dominus, diſcedente Iuda, tanquam zizanijs ſeparatis, remanentibus tanquam tritico Apoſtolis ſanctis, nunc inquit, clarificatus eſt filius hominis: tanquam diceret, Ecce in illa mea clarificatione quid erit, ubi malorum nullus erit, ubi bonorum nullus peribit.

Auguſti. tracta. 63. in Ioan.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, paſtor bone, qui diſcipulum tuum à ſuis erroribus ad pœnitentiam multis modis renocare uoluiſti: renoca me ab inuijs & erroribus meis uniuerſis. Da mihi ſaluator meus poteſtatem & fortitudinem uincendi diabolum continuè uigilantem: & contra me dimicantem, ne me fraude ſua nequiſſimè trahat ad tenebrarum foueam, ſed tuo adiutorio ſuffultus perueniam ad claritatis gloriam, ubi iuſti in modũ ſocietatis angelicæ clarificati fulgebunt ſicut ſol, in regno patris ſui. Amen.*

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ. Cap. LVI.

Matth. 26 Marci. 14. & Luc. 22

CIRCA quartum verò meditando obſtupeſce illam chariſsimam dignationem, & dignatiſsimam charitatem, qua nobis tradidit & reliquit ſemetipſum: ſcilicet ſacratiſsimum corpus & ſanguinem ſuum verè in cibum & potum: ut quod erat futurum in proximo ſacrificium Deo placẽs, & redemptionis noſtræ impreciabile precium, eſſet uiaticum noſtrum & ſuſtentamentum: quia hoc ſacramentum quod per excellentiam dicitur euchariſtia, id eſt bona gratia, quotidie reficit & renouat feruentia corda & deuota. Volens ergo Dominus Ieſus finem dare legalibus ſacrificijs: & nouũ incipere teſtamentum, ſeipſum noſtrũ facit ſacrificiũ: & poſt cœnam legalem, mox ſpiritualẽ cœnam Chriſtianorum præparat: ut de lege ad euangelium: de ueteri & tranſitorio teſtamento, ad nouum & æternum teſtamentum: de figura ad veritatem, de carnalibus ad ſpiritualia tranſeat. Beda: Finitis veteris

Euchariſtia.

Beda in ca. 22. Lucæ.

A Paſchæ ſolẽniis, quę in cõmemorationem antiquę de Aegypto liberationis agebantur, tranſit ad nouum, quod in ſuæ redemptionis memoriam eccleſiam frequentare deſiderat: pro carne & ſanguine agni, ſuæ carnis & ſanguinis ſacramentum in panis & uini figura ſubſtituens: ſacerdos in æternum factus, ſecundũ ordinem Melchiſedech. Et *cœnantibus illis*, id eſt cœnam agni typici perficientibus & conſummantibus, uel poſt eſum agni typici adhuc in cœna reſidẽtibus, antequã ſurgerẽt de cœna: *accepit Ieſus panem* azimũ, nõ fermentatum: *& oculis ad patrem eleuatis, gratias agens*, pro ueteribus terminatis, & nouis inchoandis: *benedixit*, dicendo illud quod ſequitur: ſcilicet, *hoc eſt corpus meum: ac fregit*, ſcilicet poſt conſecrationem:

B *deditque diſcipulis ſuis, dicens*: ſcilicet priuſquam frangeret, uel ſimul quãdo frangebat: *accipite*, ſcilicet *ex hoc omnes: hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur*. Eccleſia addidit, enim: & ideo ſemper eſt dicendum. *Et ſimiliter accipiens calicem*, nõ ueterem ut prius, ſed nouũ: *& item gratias agens benedixit: ac dedit illis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes: hic eſt ſanguis meus, qui pro uobis effundetur*. Quibus uerbis hoc ſacramẽtũ inſtituit & tacitè pręmiſſum deſtituit. Vnde creditur cùm Dominus dixit, *hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus*: mutaſſe panem & uinum in carnem & ſanguinem: & tunc eandem uim cõtuliſſe illis in poſterum: & ideo cùm proferuntur in canone, ex uirtute eorũ

Enim, non omittendũ in conſecratione.

C fit tranſſubſtantiatio: quia uerba conſecrationis efficiunt quod figurant. Si enim verbum Chriſti tãtæ eſt virtutis, quòd fecit de nihilo omnem creaturam: non eſt mirum ſi unam creaturam conuertat in aliã. Chryſoſtomus: Sicut illa uox quæ dixit, creſcite & multiplicamini, & implete terram: ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: ita & uox iſta ſemel quidẽ dicta eſt, ſed per omnes menſas eccleſiæ, uſque in hodiernum diẽ, & uſque ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatem. Hæc Chryſoſto. Eſt autem ibi altare, vbi Dominus ordinauit ſacramẽtum euchariſtiæ. Ob cuius inſtitutionẽ eſt, quòd in hac die cùm omnes horæ ſint flebiles, ſola miſſa eſt ſolennis: tanquam in ſuo nata-

Chryſoſto. ſermone de proditione Iudæ tomo. 3.

D li, ſcilicet in die ſuæ inſtitutionis. Eadem quoque die chriſma conficitur, quo frontes linuntur: quia eadẽ die poſtes agni ſanguine linebantur. Aſpice nunc bene quomodo diligenter ac fideliter, & deuotè Dominus prædicta facit: & propriis manibus illã dilectã & benedictam familiam ſuam cõmunicat. Nõ enim eſt intelligẽdũ, ꝙ diſcipuli ſumptũ corpus de manu Domini ſibi miniſtrarent: ſed ꝗ conſecrauit, ipſe & miniſtrauit. In cuius ſignum omnes religioſi deberent in die cœnæ recipere corpus Chriſti, de manu prælati ſui. Sumpſit etiam ipſe ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, nõ propter ſui indigentiam, & ut aliquem à ſacramento conſequeretur effectum: ſed gratia exẽ

E pli, ſcilicet ut alijs daret manducandi exemplum. Sumpſit autem modo illud ſacramentali tantum, non ſpirituali. Per hoc autem quòd Chriſtus morti propinquus, non ſolum agnum typicum, ſed etiã corpus ſuum uerum ſacramentaliter cum Apoſtolis manducauit: oſtenditur quòd quilibet Chriſtianus, periculo mortis imminẽte, debet (ſi poteſt) ſacramẽtaliter communicare: & ſi non poteſt, communicet ſaltem fide. Secundum illud verbum Auguſt. Crede, & manducaſti. Attende etiam ſacramenti dignitatem, & reuerentiam, & ordinem circa ipſum: quoniam primò gratias egit pro tanto myſterio, circa quod diuina uirtus operatur ſecretius: & pro tãto beneficio,

Chriſtus ſuũ corpus ſumpſit.

Auguſti. tracta. 25. in Ioan.

neficio,ut corpus & ſanguinem ſuũ det nobis: & per hoc oſtẽdit ꝙ in ſumptione,& ante ſumptionẽ huius ſacramẽti,præexigitur deuotio & oratio, ac mẽtis in Deũ eleuatio.In hoc etiã tribuit nobis exemplũ,glorificandi Deũ in omni bona inchoatione.

Beda in ca. 22. Lucæ.

Beda:Et ſicut de ueteribus terminãdis egerat:ſic & de nouis incipiendis gratias agit:nobis pariter exẽplum tribuẽs, in omni boni operis inchoatione,uel perfectione, patrẽ qui in cœlis eſt,eſſe glorificandũ. Deĩde *benedixit,* dicẽdo uerba quæ ſequuntur:*hoc eſt corpus meũ*:hoc, ſ.quod ſub ſpecie panis uidetis:quod nũc do,& quod nũc ſumitis.quod pro uobis, & ueſtri redẽptione tradetur:ad flagellandum,& crucifigendum.

Hoc quid demõſtret.

Ex quo uidetur quod ly hoc, non demonſtrat ſpeciem panis ſimpliciter,nec corpus Chriſti ſimpliciter,ſed corpus Chriſti ſub ſpecie panis apparens. Vnde etiam uidetur quòd nulla alia intelligatur benedictio, quam ſacrorũ uerborũ prolatio. Tranſmutatio autẽ fit in ultimo inſtãti prolatæ orationis. Vnde ly hoc,demõſtrat corpus Chriſti,nõ pro tẽpore pro quo profertur,ſed cõpleta oratione:ut cùm dicitur,hoc eſt bonũ uerbũ, Deũ time.

Beda ibidem.

Et tũc fregit,ut ſecundũ Bedã, oſtenderet corporis ſui fractionẽ.i.paſſionẽ, non ſine ſua ſpõte & opere futurã. Frangimus & nos,in ſignũ quia fregerit:ſed nihilominus integer pòſt manet:pane.n. in corpus Chriſti trãſſubſtantiato, frãgi dicitur:non ꝙ corpus Chriſti, quod integrũ ſub qualibet parte manet, frangatur:ſed accidẽtia,ſub quibus corpus manet frãgũtur.

Fractio in tres partes.

Debet autẽ fractio fieri in tres partes: in ſignũ ꝙ fractus eſt tripliciter Chriſtus .ſ. flagellis ante paſſionẽ,clauis in paſſione,lãcea poſt paſſionẽ. Itẽ propter tres partes eccleſiæ:nã prima pars notat ſãctos in cœlis.Secũda,ſaluãdos,qui ſunt in pœnis.Tertia tincta,uiuos quos adhuc hæc uita ſuſtẽtat in terris.*Deinde dedit diſcipulis ſuis*, ad uſum, ut ad ſe ſpecies panis conuerterẽt,& ipſi in Chriſtũ conuerterentur.

Auguſti. lib. 7. confeſſionum cap. 10.

Vnde Auguſtinus: Dictũ eſt à Dño, Nec tu me mutabis in te,ſicut cibũ carnis tuę:ſed tu mutaberis in me. Et ait, *Accipite et comedite*:ubi utrãq; huius ſacramẽti innuit comeſtionẽ:ſacramentalẽ.ſ. & ſpiritualẽ: ut accipiant mẽte & corpore, & comedãt fide & ore,ac guſtẽt & uideãt deuotione:quoniã ſuauis eſt Dñs.

Pſal. 33.

Eſt.n. manna in ſapore habẽs omne delectamentũ,& omnis ſaporis ſuauitatẽ: ac ſibi incorporẽt,recogitatione: ſeruãtes in corde preciũ redemptionis ſuæ.

Fractio poſt conſecrationem.

Nõ eſt ergo ſic intelligendũ,ꝙ prius frangeret & daret diſcipulis.: ac poſtea diceret uerba cõſecrationis:ſed magis econuerſo: quia Chriſtus dedit corpus ſuũ cõſecratũ Apoſtolis:& ideo prius dixit uerba conſecrationis. Per Ieſum, qui ſalus interpretatur, bonus Prelatus Chriſti uicarius, & de ſua ſubditorumque ſalute ſolicitus, intelligitur. Hic accipit panem, cùm diligenter ſtudet ſacram ſcripturam: gratias agit & benedicit, quando Deo attribuit eius diligentiam. Frangit autem & dat, deuotè prædicando eam.

Tren. 4.

Econtrà de ignorante & negligente, dicitur in Threnis:Paruuli petierunt panem,& nõ erat qui frangeret eis. *Et accipiens calicem*, cum uino aqua mixto,paſſionem ſuam præſignantẽ: *gratias egit*, pro redemptione humano generi collata per illam:nec nõ in aduerſis,& pro aduerſis, quòd nõ pro ſe,ſed pro nobis hæc tulit:mõſtrans in hoc ut Dominũ laudemus, quando flagella uidemus, & gratias agamus in omni tribulatione: quæ ſignificatur in nomine calicis.

Chryſoſto. homi. 83. in Matthæũ.

Vnde Chryſo. Gratias egit,docens nos, qualiter oportet hoc myſterium perficere: & erudiẽs nos quodcunq; patimur cum gratiarum actione ferre.

Beda in ca. 22. Lucæ.

Vnde & Beda: Qui nihil dignum percuſſione

A exhibuit,humiliter in percuſſione benedicit: ut hinc uidelicet oſtendat quid unuſquiſque in flagello culpæ propriæ facere debeat, ſi ipſe æquanimiter flagella culpæ alienæ portat: ut hinc etiam oſtendat quid in correptione faciat ſubditus, ſi in flagello poſitus patri gratias agit æqualis. Deinde *benedixit dicens, hic eſt ſanguis meus*: qui ſcilicet ſub ſpecie uini apparet:*noui teſtamenti*, ſcilicet & ad noui teſtamenti confirmationem:quia ſicut vetus teſtamentum confirmatum eſt in ſanguine animalium immolatorum,ita nouum teſtamentum ſanguine Chriſti eſt confirmatũ: in quo apparet excellentia noui teſtamenti, reſpectu ueteris.

Pro multis.

Et addit,*quod pro uobis & multis* redimendis; & in cœleſtem hæreditatem introducendis *effundetur*

B *in remiſſionem peccatorum.* Dicit autem,pro multis,efficienter:ſed pro omnibus, ſufficienter: quia ſanguis Chriſti pro omnibus effuſus fuit quantum ad ſufficientiam:ſed non fuit effuſus pro omnibus, quantum ad efficientiam: quia non omnes emundat, quanuis omnes emundare ſufficeret, ſi fide & dilectione, ac ſacramentorũ percepti one uirtutes eius attingerent. Deinde *dedit eis, dicens: Bibite ex hoc omnes*, ut ſitis paſſionis meæ repræſentatores: id eſt, imitamini meam paſſionem:quia niſi compatiamini,non conregnabitis.

2. Tim. 2.

Bibit autem ipſe primò ſanguinem ſuum: inducẽs eos etiam ad bibendum. Et notandũ quòd ſicut tunc, ita & in primitiua eccleſia homines qui miſſæ intere-

C rant,ſumebant ſacramentum unitatis.nunc autẽ quia non poſſunt omnes dignè ſumere, ſumunt aliud ſaltem ſignum unitatis, id eſt oſculum pacis: quod tradens ſacerdos & dicens: Accipe uinculum pacis: idẽ eſt,ac ſi diceret,*ſumite ex hoc omnes*, uel *Accipite, & diuidite inter uos.* Per calicem perſecutio ſignatur in ſcriptura. Hic calix ſumitur,patienter tolerando: & datur alijs, ad ſimile exhortando.

Sacramentũ cur ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt.

Aduertendum autem ꝙ iſtud ſacramentum ſub duplici ſpecie,ſcilicet panis & uini,eſt inſtitutum:quia ordinatur ad corporis & animæ ſalutem: uel ad ſignificandum perfectam animæ refectionem:ſicut ex cibo & potu fit perfecta corporis refectio. Separatim tamen fit corporis & ſangui-

D nis conſecratio, quia in paſſione fuit ſanguis ſeparatus à corpore. Hoc autem ſacramentum inſtitutũ eſt, quaſi quoddam memoriale illius paſſionis: & ideo conſecratio corporis & ſanguinis fit ſub ſpeciebus diſtinctis. Conſiderandum tamen quòd ſub utraq; ſpecie eſt totus Chriſtus indiuiſus:ſcilicet corpus & ſanguis,ac anima & deitas:ac per hoc utrobique eſt unũ & ſimpliciſſimum ſacramentum: aliter tamen & aliter. Sub ſpecie nanque panis, eſt tantum corpus ex ui conuerſionis uel ſacrmenti:cætera autem ſunt ibi ex concomitantia reali, ſeu naturali & inſeparabili: quia ſanguis eſt ibi,per connexionem:& anima,per coniũctionem: & deitas, per unionem. Iſta enim quatuor non poſſunt diuidi,nec abinuicem ſeparari. Similiter

E ſub ſpecie uini,eſt tantum ſanguis,ex ui conuerſionis & ſacramenti: cætera autem ex concomitantia ſunt ibi.

Cur nõ amplius ſub utraq; cõmunicemus.

Et licet in primitiua eccleſia populus ſub utraque communicaret: poſtea tamen prouidè ordinatum eſt,ut non communicaret ſub ſpecie uini, propter periculum effuſionis: & quia ſub ſpecie panis quodammodo ſanguis accipitur, inquantum ibi continetur. Euchariſtia itaque formaliter & perfectiſſime, eſt unum ſacramentum,materialiter uerò plura: quia ibi concurrunt duo, ſcilicet cibus & potus: & propter hoc quandoque exprimitur pluraliter, ſicut in collecta:Purificent nos quæſumus Domine ſacramenta quæ ſumpſimus:& ſubditur pòſt ſingulariter,& pre-

Oo ſta ut

Aquæ ſigni ficatio.

ſta ut hoc tui corporis ſacramentum &c. Panis quippe ſacramentũ eſt corporis, & uinum ſanguinis. aqua uerò quæ apponitur, notat ſimilitudinem, uel illius aquæ quæ fluxit de Chriſti latere, uel fidei eccleſiæ: vt neq; Chriſtus ſine eccleſia, neq; eccleſia ſine Chriſto ſit: ſed eius carni & animæ uniatur & cõformetur. Et ideo uinum aquæ mixtũ offertur, ut oſtendatur quia caput & mẽbra .i. Chriſtus & eccleſia, unum corpus ſunt. Sunt autem tria in ſacramento iſta conſiderãda: unum, quod tantũ eſt ſacramentum .ſ. ſpecies uiſibilis panis & uini: alterum, quod eſt ſacramentum & res .ſ. caro Chriſti propria & ſanguis: tertium, quod eſt res & non ſacramentum. videlicet myſtica Chriſti caro .ſ. eccleſiæ unitas Res ergo ſignificata & cõtenta in hoc ſacramẽto, eſt uerum corpus Chriſti, quod traxit de uirgine: res non contenta, ſed tantum ſignificata, eſt corpus Chriſti myſticum, quod coniungitur capiti per charitatem. De hoc corpore Chriſti myſtico, ſcilicet unitate eccleſiæ, dictum eſt ſupra de uerbis Domini, pro quibus quidam retrò abierunt. Eſt etiã corpus dominicum ſacramentum incarnatæ diuinitatis.

Tria in hoſtia.

B

Auguſti. in epiſt. 23.

Augu. Illud corpus uiſibile & palpabile, ſacramentũ eſt inuiſibilis formæ. id eſt panis cœleſtis, quo uiuũt angeli. Cùm enim nihil geſſit in corpore anima Chriſti, niſi quantum verbum cui vnita eſt inſpirabat: quis non iudicet corpus eſſe ſacramentum inhabitantis diuinitatis? Et iterum: Chriſti uiſibilis forma nobis modo inuiſibilis, res eſt uiſibilis ſacramenti altaris: & inuiſibilis forma cœleſtis panis, quo uiuunt angeli, res eſt uiſibilis & palpabilis formæ Chriſti. Eſt ita Chriſtus & ſacramentũ, & res ſacramenti. Multa mirabilia ſunt in hoc ſacramẽto. Primum, quòd ibi eſt corpus Chriſti in tanta quantitate, ſicut fuit in cruce: & ſicut iam eſt in cęlo: nec tamen excedit illius paruæ formæ terminos, uel quantitatem. Vnde mirum eſt quomodo ſub tam modica ſpecie tantus homo lateat. Secundum eſt, quòd ibi ſunt accidentia ſine ſubiecto: quia enim in Deũ non cadit accidens: ideo accidentia quæ prius erant in ſubiecto, ſcilicet in pane, poſtea ſunt ſine ſubiecto. Tertium eſt, quòd panis ita cõuertitur in corpus Chriſti, quòd tamen nõ eſt materia corporis, nec etiam animæ. Quartum eſt, quòd corpus non augetur ex multarum hoſtiarum conſecratione: & ecõuerſo non minuitur ex earum ſumptione. Quintum eſt, quòd idem corpus ſimul in pluribus locis .i. ſub omnibus hoſtijs conſecratis eſt. Deo enim conuenit eſſe ubiq; ſimpliciter & propriè: creaturæ uerò in loco uno tantum eſſe: corpus uerò Chriſti medio modo habet ſe. Cùm enim ſic creatura, non debet coæquari creatori in hoc, ꝙ ſit ubiq;: cùm uerò ſit unitũ diuinitati, debet in hoc alia corpora excellere, ut ſimul & ſemel poſſit in pluribus locis eſſe, ſub iſto uidelicet ſacramento. Sextũ eſt, quòd cùm diuiditur hoſtia, nõ diuiditur Chriſti corpus: ſed ſub qualibet parte totus eſt Chriſtus. Vnde hęc fractura in forma eſt panis, non in Chriſti corpore: quia totus Chriſtus indiuiſus ſumitur ſub qualiter parte. Sicut integro ſpeculo tota & unica forma relucet in tota: & in fracto ſpeculo fit unius & eiuſdẽ formæ numero, & totius integræ formę ad quamlibet ſpeculi fracturam reflexio. Septimũ eſt, quãdo tenetur hoſtia in manibus, & uidetur oculis, corpus Chriſti nec tãgitur manibus, nec uidetur oculis: ſed hoc totũ tantũmodo circa ſpecies agitur, ſicut & quando diuiditur. Octauum eſt, quòd cum non ſit ibi panis uel uinũ, tamen accidẽtia eũdem habent effectũ, quem prius: ut ſatiare, inebriare, & huiuſmodi. Nonũ eſt, quòd ſtatim cũ deſinunt

Chriſtus ſacramentum eſt. Mirabilia in Eucharistia.

C

D

E

A illæ ſpecies, tunc etiã ibi deſinunt eſſe corpus Chriſti & ſanguis. Hugo: quandiu ſenſus corporalis afficitur, corporalis præſentia non aufertur: ſed deinceps Chriſtus tranſit de ore ad cor, & manet virtus ac pręſentia ſpiritualis tantũ. Et licet poſt ſumptionẽ deſinat ibi eſſe corpus & ſanguis Chriſti: cauere tamen debet cõmunicans ne poſt communionẽ ſpuat, maximè ante comeſtionem in loco immundo: uel vbi poſſit ſputũ pedibus conculcari: & hoc propter periculum, & ob reuerentiã tanti ſacramenti. Tandẽ quoq; Dominus in amoris recordationẽ ſubiunxit: *Hoc* .ſ. ſacramentũ *facite*.i. cõficite uel celebrate: accipite & date, *in meã*.i. in paſſionis meæ *commemorationẽ*: quia euchariſtiæ, conſecratio, eſt quædã dominicæ paſſionis rememo-

B ratio. Hoc exponit Apoſtolus dicens: *Quotieſcunque manducabitis panẽ hunc, & calicẽ bibetis, mortẽ Domini annunciabitis donec ueniat*.ſ. ipſe Dñs ad iudicium. Paſcha enim legale fuit in præfiguratione paſchæ futuri: ſed euangelicũ fit in cõmemoratione præteriti .ſ. paſſionis Chriſti. In memoriã ergo illius beneficij inexpreſſibilis Chriſtus inſtituit ſacramentũ altaris. dicẽs itaq; *hoc facite in meã commemorationẽ*. ordinauit eos in ſacerdotes: & dedit eis poteſtatẽ conficiendi ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui. Hoc igitur colit eccleſia, paſſumq; Chriſtũ retractat, cũ illud corpus Dñi conſecrat. & ſacerdos cùm leuat corpus Dñi, repræ-

1. Cor. 11.

Leuatio hoſtia.

C ſentat ꝙ Chriſtus in crucę ſit leuatus. Illud enim corpus eſt quod & ipſe ſacrauit, quod crucifixum eſt & mori ſuſtinuit. Hoc eſt illud memoriale, quod animã gratã, cùm ipſum ſuſcipit manducãdo & bibendo, vel etiã fideliter meditando debet totã ignire & inebriare: & in ipſum Dñm præ amoris & deuotionis uehementia totaliter transformare. Nihil enim maius, carius, dulcius, uel utilius nobis reliquere potuit quàm ſeipſum. Ipſe nanq; quẽ in ſacramento altaris, hodie per eum inſtituto, ſumimus: ille idem eſt qui de uirgine incarnatus & natus ubera eius ſuxit, qui pro te crucifixus mortẽ ſuſtinuit, & qui reſurgens & aſcendens ſedet à dextris Dei. Ipſe eſt qui creauit cęlum & terrã, & qui gubernat & moderat uniuerſa. Ipſe eſt à

Monumentũ, ſeu memoriale Domini. Idem eſt in euchariſtia Chriſtus.

D quo depẽdet ſalus tua: in cuius uoluntate & poteſtate eſt, tibi dare paradiſi gloriã. Ipſe in tali hoſtia modica ſic oblatus: tibiq; exhibitus, ipſe Dñs Ieſus, de quo loquimur, filius eſt Dei uiui. Vnde excellẽter euchariſtia .i. bona gratia dicitur: quia in hoc ſacramento non tantũmodo augmentũ eſt uirtutis & gratiæ: ſed ipſe totus ſumitur, qui eſt fons & origo totius gratiæ. Hierony. Hanc ultimã memoriã nobis reliquit: quemadmodũ ſi quis peregrè proficiſcens aliquod pignus ei quẽ diligit relinquit: ut quotienſcunq; illud uiderit, poſſit & eius beneficia & amicitias memorari. Quẽ ſi ille perfectè dilexerit, ſine ingenti illud deſiderio, uel fletu non poteſt uidere. Ideo hoc ſaluator tradidit ſa-

E cramẽtũ, ut per hoc ſemper cõmemoremur, quia pro nobis mortuus eſt. Nam & ideo cùm accipimus, à ſacerdotibus cõmonemur, quia corpus & ſanguis eſt Chriſti, ut nõ ſimus ingrati tanti eius beneficij. Hæc Hiero. Inſtitutũ eſt igitur hoc ſacramentũ altaris, Primò, in recordationẽ dominicę paſſionis & liberationis. Secũdò, in ſignũ præcipuæ dilectionis & imitationis. Tertiò, ĩ robur cõfirmationis, cõtra lapſus humanę infirmitatis. Quartò, ĩ purgationẽ ſpiritus hoĩs: & nutrimẽtũ uitæ ſpiritualis. Quĩtò, in uiaticũ præſentis peregrinationis. Sextò, in pignus & arrã habẽdæ hæreditatis. Septimò, in remedium ſatisfactionis pro peccatis. Vnde ſanguine Chriſti corpus & animam linimus, quia ſanguis agni ſuper utrũmque poſtem do

Inſtituendi ſacramenti cauſa.

mus,

Recipienti eucharistiã necessaria

mus, liberauit Hebræos ab angelo exterminatore. In hoc autem ſacramento duo requiruntur ex parte recipientis: ſcilicet deſiderium coniunctionis ad Chriſtum, quod amor facit: & reuerentia ſacramenti, quę ad donum timoris pertinet. Primum, ad quotidianã huius ſacramenti frequentationem inuitat: ſed ſecundum retrahit. Vnde ſi aliquis experimentaliter cognoſceret, ex quotidiana ſumptione feruorem amoris augeri & reuerentiam non minui: talis deberet quotidie communicare: ſi autem ſentiret per quotidianam frequentationem reuerentiam minui, & feruorem non multum augeri, talis deberet interdum abſtinere, ut cum maiori reuerentia & deuotione poſtmodum accederet. unde, quantum ad hoc, unuſquiſque eſt ſuo iudicio relinquẽdus. Modus autem ſumendi, tripliciter diuiditur Comeſtio enim alia fit ore, & eſt ſacramentalis: alia fit corde, & eſt realis: alia fit ore & corde: in altero ſacramentum, in altero res ſacramenti. Sola ſacramentalis tantum, malorum eſt: qui etſi ſub uiſibili ſpecie elementorum corpus Chriſti accipiant, tamen quia nec uerè credunt, nec diligunt, pani cœleſti couniri non poſſunt. Sola realis tantum bonorum eſt: qui etſi ſub uiſibili ſacramento carnem Chriſti non ſumant, tamen fide & dilectione panem cœleſtem manducant, & ei couniuntur. Auguſtinus. Quid paras dentes & uentrem? Crede, & manducaſti. Realis uerò & ſacramentalis comeſtio iunguntur, cùm accipientes in pane quod pependit in ligno, accipientes in calice quod manauit de latere, pertingũt mente uſque ad eſum panis uitæ. Oris, inquam perceptio & incorporatio, ſacramentum eſt comeſtionis cordis, qua manducamus cum Domino carnem ſuã, & bibimus cum eo ſanguinem ſuum: hoc eſt per efficaciam carnis ſuæ & ſanguinis ſui manemus in eo, & ipſe in nobis. Itaque alij accipiunt corpus Domini ad mortem, quia non attingunt panem uitæ: alij accipiunt ad uitam, quia aduniuntur cum uerbo. Chryſo. Credimus itaque quoniam & nunc illa cœna eſt, in qua & ipſe recubuit: nihil enim illa ab hac differt. Neque enim hanc quidem homo operatur, illam autem ipſe, ſed hanc & illam ipſe. Cùm ergo ſacerdotem dãtem tibi uideris, non ſacerdotem æſtima eſſe qui hoc facit: ſed manum Chriſti eſſe quæ extenditur. Sicut igitur cùm baptizaris, non ipſe ſacerdos baptizat, ſed Deus eſt qui detinet tuum caput inuiſibili uirtute: ita & nunc. Nullus itaque Iudas asſit, nullus auarus, nullus inhumanus accedat, nullus crudelis & immiſericors, nullus uniuerſaliter immundus: ſi quis nõ eſt diſcipulus, diſcedat. Non recipit eos qui non ſunt tales hęc menſa: cum diſcipulis enim meis, ait, facio paſcha: hæc eſt illa menſa, & nihil minus illa habet. Hoc illud eſt cœnaculum ubi tunc fuerunt: hic ad montẽ Oliuarum exierunt. Exeamus & nos in manus pauperum. Hæc enim regio mons eſt Oliuarum: oliuæ enim ſunt plantatæ in domo Domini, id eſt pauperũ multitudo ſtillat oleum, quod hîc eſt utile nobis. Ita enim & Deum propitium habebimus, & multam aſſumemus mercedem. Hæc Chryſoſtomus. ſecundũ Bedam: ſi quem mouet cùm cęnatus ſaluator apoſtolis ſuum corpus, ac ſanguinem tradidit: quare nos ieiuni eadem ſacramenta percipiamus? audiat, quia tũc neceſſe erat typicum paſcha prius conſummari, & ſic ad uerum paſcha tranſire, ac uerè paſchæ ſacramenta ſubſtitui: nunc autem in honorem & pro reuerentia tanti ſacramenti placuiſſe magiſtris eccleſiæ, primò nos dominicæ pasſionis participatione muniri, & ſpiritualibus epulis ſatiari: deinde terrenis dapibus cor-

Sumptio & comeſtio triplex.

Auguſti. tracta. 25. in Ioan.

Chryſoſto. hom. de proditione Iudæ tomo 3.

Beda in c. 22. Luca.

A pus reſici. Sunt autem tria ſacrificij genera: unum, dominici corporis: alterum, contriti cordis: tertium, mortificatæ carnis. Oportet ergo ſacrificium humilitatis, præcedere in mente: afflictionis in carne: ut deuotio habeatur in dominici corporis conſecratione & receptione. Appropinqua nunc & tu ad hanc cœnam mendicans, ut eleemoſynam inde accipias: ad quod te hortatur Anſelmus, dicens: Iam nunc aſcende cum eo in cœnaculum ſtratum grande & ſalutaris cœnæ intereſſe delicijs gratulare. Vincat iracundiam amor, timorem excludat affectus, ut ſaltem de micis menſæ illius eleemoſynam præbeat mendicanti, uel à longe ſta, & quaſi pauper attendens in diuitem ut aliquid accipias, extende manũ, famem lachrymis B prode. Hæc Anſelmus. Cœna Domini olim in manna præfigurata fuit, quod Deus filijs Iſrael in deſerto dedit. Dedit Iudæis figuram ueri panis: ſcilicet panẽ materialem & temporalem: nobis autem ueritatem, ſcilicet ſuperſubſtantialem & æternalem. Manna creatum fuit à Deo in cœlo aereo: ſed panis nobis datus, ſcilicet Chriſtus deſcendit de cœlo uero. Cœna Domini etiam præfigurata fuit in agno paſchali: quem Deus primò pręcepit filiis Iſrael manducare, quando decreuit eos de captiuitate Aegyptiaca liberare. Ita Chriſtus ſacramentum euchariſtiæ tunc primum inſtituit, quando nos à diabolica poteſtate eripere uoluit. Quando filij Iſrael agnum Paſchalem manducaC bant, ſuccincti erant, baculos in manibus tenebant, & ſtabant. Ita communicantes debent eſſe ſuccincti, per mentis & corporis caſtitatem: & tenere baculos, per rectæ fidei firmitatem. Debent etiam erecti ſtare in bona uita, quam inchoauerunt: & non ſe iterum reponere in lutum, de quo iam ſurrexerunt. Agnus comedebatur cum lactucis agreſtibus, quæ ſunt amarę: & nos debemus corpus Domini mãducare cum amara contritione. Qui comedebant agnum, tenebantur pedes ſuos calceare: ſic communicantes debẽt pedes ſuos, id eſt affectus & deſideria cuſtodire: cauẽdo ne aliqua maculentur ſorde. Agnus Paſchalis non fuit coctus aqua ſed aſſatus igne: & manducans debet eſſe ignitus charitate. Chriſtus rex, & ſacerdos uerus, D euchariſtiam ſub ſpecie panis & uini dedit: & hoc ſacramentum inſtituit, quod olim Melchiſedech rex & ſacerdos Dei altisſimi figurauit: quapropter Chriſtus ſacerdos, ſecundum ordinem Melchiſedech appellatur: quia hoc ſacramentum in oblatione Melchiſedech præfigurabatur. *Facta eſt autem & contentio*, id eſt diſquiſitio, *inter diſcipulos: quis eorum uideretur eſſe maior.* Vbi ſciendum quòd cùm Apoſtoli audierunt Chriſtum, prædicentem traditionem ſui ad mortem: cœperunt quærere inter ſe, *quis eorum eſſet maior:* id eſt aptior & conuenientior ad præcedendum alios loco Chriſti, & ad tenendũ eius locum. Et ideo Chriſtus de hoc eos docuit, uidelicet quòd ille eſſet ad E hoc aptior, qui eſſet verè humilior. reuocando eos ab affectu ſuperbæ dominationis & primatus, exemplo regum gentium, & per contrarium dominorum terrenorum. Gentiles enim & terreni Domini appetũt primatum, dominantur ſubiectis, & *benefici uocantur* quia blandi ſermones à ſubditis eis offeruntur. Vnde Dominus nolens diſcipulos ſuos imitari, ſubiungit: *uos autem non ſic* facere debetis, *ſed qui maior eſt in uobis*, ſcilicet per uirtutum excellentiam: *fiat ſicut minor*, per humilitatem: *& qui præceſſor*, ſcilicet dignitate, vel etiam ſanctitate: *fiat ſicut miniſtrator*, humili ſui reputatione, vel humili officij executione, & exhibitione pro loco & tempore. Sed heu ho-

Oo 2 die

Anſelmus de paſſione Domini.

Cœna figurata in manna.

Manna.

In agno paſchali cœna figurata.

Agni ſumendi modus.

Gentium imitatores.

die multi habentes nomen Chriſtianorum, Gentiles imitantur: appetentes primatum habere, & ſubiectis dominari: ſeque ab eis ſuperuacuis laudibus extolli, & benefici uocari. Specialiter autem in eccleſia fit frequenter contentio pro dignitatibus obtinendis: & nõ ſolum inter ſeculares, ſed etiam inter religioſos. ſicut canes contendunt ad obtinendum os carnibus plenũ & medullis: propter quod uiliores canibus uidentur quidam religioſi qui contendunt pro officiis præſidẽdi: cùm tamen nihil habeant annexum, niſi miſeriam & laborem. Et quia monuit diſcipulos ad humilitatẽ, ſuperbiam ſecularium diſſuadendo: conſequenter facit hoc, eos ad ſui exemplum inuitando. Nam ſecundum iudicium humanũ *maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat*: licet ſecundum iudicium Dei ſæpe ſit aliter: ipſe autem qui contrarius eſt mundo, *in medio* eorum eſt, *ſicut qui miniſtrat*: quamuis maior ſit eis: ut etiam iam in lotione pedum ipſorum oſtenderat, & ideo eſt imitandus. Et ex hoc intendit concludere, quòd ille eſt aptus ad ſuccedendum ſibi in regimine eccleſiæ qui eſt fundatus in uera humilitate. Vt enim humilitate ſuperbiam curaret, ipſe Deus ad nos deſcendere & humilis fieri uoluit: oſtendens exemplo quòd meritò cum imitando humiliari debeat & homo. Vnde Auguſti. Quid ſuperbis homo? Deus propter te humilis factus eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilem hominem: ſaltem imitare humilem Deum. Hæc Auguſti. Humilieris ergo miniſtrando, & abiectiora miniſteria, & quæ alij dedignantur lætanter cùm opus eſt ſuſcipiendo. *Ait Ieſus: Omnes uos ſcandalum patiemini in me &c.* Prędicit quod paſſuri ſunt, ut cùm paſſi fuerint ne deſperẽt ſalutem, ſed agentes pęnitentiam liberentur. Scandalum enim dubitationis paſſi ſunt, dum quaſi impotentem teneri, ligari, & duci uiderent. Et ſignanter dicit, in nocte: quia qui ſcandalum patiuntur, in nocte & in tenebris ſuſtinent: & ipſi Apoſtoli in aduerſitate Dominum reliquerunt. *Petrus autem* quia cęteris feruentior erat, quod Ieſus prædixit præuidendo, ipſe denegat amando. Et *reſpondens, ait: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquã & cætera.* Infirmus uoluntate, iactat ſuam uoluntatẽ: ſed non uires cognoſcens gloriæ conſcius Petrus pręſentis affectus, ſed neſcius futuri caſus, non credit ſe ab eo poſſe deficere. Intantum Petrus affectu & charitate Chriſti efferebatur: ut & imbecillitatem carnis ſuæ, & fidem uerborum Chriſti non contueretur.

Petrus nõ mentitur falſum dicens.

Sed non mentitur, quia credit uerum eſſe quod promittit: & ſic in mente habet: mentitur autem qui falſum uoce ſignat, cum uoluntate & intentione fallendi. Dixit tamen falſum, quia accidit contrarium. Cõmuniter enim accidit quòd illi qui aliis in uirtute ſe præferunt, turpius alijs cadunt. *Reſpondit ei Ieſus: Amẽ dico tibi, quia tu hodie in hac nocte priuſquam bis gallus uocem dederit, ter es me negaturus.* Hiero. Petrus de ardore fidei promittebat: & ſaluator, quaſi Deus, futura nouerat. Hæc Hiero. Nemo ergo in ſe, nemo in uiribus ſuis confidere poteſt: quia omnis conſtantia, omnis uirtus & fortitudo, non hominis ſed Dei eſt.

Hierony. in cap. 26. Matth.

Beda: Qui ſolus nouit quid ſit in homine: ne quis fidelium ſuo uel de ſtatu incautè confidat, uel de caſu incautius diffidat: quaſi Deus modum, tempus, ac numerum negationis eius prædicit. Vnde & Remigius: Moraliter inſtruimur, ut quantum confidimus de ardore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate.

Beda in cap. 22. Luce.

Remigius in cap. 26. Matth.

Iſtud uerbum Domini, de negatione Petri Marcus (ut præmiſſum eſt) plenius cæteris expreſſit. Poſt primam enim negationem Petri ſtatim gallus cantauit,

A & ante ſecundum gallicantum bis iterum negauit. & ita trina negatio Petri ante primum gallicantum eſt inchoata, & ante ſecundum completa. Alij uerò euangeliſtæ, dicentes: priuſquam gallus cantet, ter me negabis: de inceptione trinæ negationis agunt: id eſt, trinam negationem inchoabis, ſed Marcus de completione eius ſcripſit. *Et ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Intellexit enim quòd timore mortis prædiceret eum eſſe negaturum: & ob hoc dicebat, quòd licet periculũ mortis immineret, nullo tamẽ modo ab eius fide diuelli poſſet. *Similiter,* id eſt eodem amore & feruore, *& omnes diſcipuli dixerunt,* ac feruorem intrepidum oſtenderunt, & per ardorem

B mentis damnum mortis non timuerunt: ſed non perſeuerauerunt: quia uana fuit præſumptio humana ſine protectione diuina. Chryſoſtomus. Hinc ergo magnum diſcimus dogma: quòd non ſufficit deſiderium hominis, niſi diuino aliquis potiatur auxilio. Et nota quòd multiplex eſt ratio quòd Deus permiſit Petrum cadere. Prima, ut nullus de ſe præſumat. Secunda, ut plus Chriſto, quàm ſibi quiſque credat. Tertia, ut comprimeret eius audaciam. Quarta, ut alij exemplo eius inſtruerentur, humanam fragilitatem excogitantes & Dei ueritatem. Quinta, ut Petrus aliique prelati diſcerent, qualiter ſubditis compati deberent. Sexta, ut error hæreticorum confunderetur, dicentium quòd charitas ſemel habita non amittitur,

Chryſoſto. hom. 83. in Matth.

C nec amiſſa iterum haberi poteſt: cuius contrarium omnino in Petro patuit.

ORATIO.

O Pie Ieſu, qui tranſiens de hoc mundo ad patrem, poſtquam cœnaſti, corpus tuum & ſanguinem diſcipulis ob tui memoriam dediſti, & nobis ſumendum reliquiſti: placuitque tibi ut tuo refecti corpore, & potati ſanguine, eſſemus os de oſſibus tuis, & caro de carne tua. Peto ergo Domine, & obſecro per uirtutem huius ineffabilis ſacramenti, ut dignum me facias gratia tua, & tanta redemptione non frauder: & fac me

D tanti myſterij tua miſeratione participem: ut per participationem ueniam merear peccatorum optatam, & gratiam proficiendi in fide, ſpe, & charitate percipiam, & ad gaudia ſempiterna pertingam. Amen.*

De ſermone Domini in cœna. Cap. LVII.

E

Ioã. 13. & ſequen. uſque ad 19. Matth. 26. Mar. 14.

CIRCA quintum uerò ad omnem cumulum ſupereffluentem attende alia dilectionis inſignia. Poſt egreſſum enim Iudæ, cùm ſcilicet mundi cum mundatore remanſiſſent: & poſt alia ſupradicta Dominus Ieſus diſcipulos conſolando fecit eis ſermonē pulcherrimū: ignitis plenum carbonibus dulcedinis & amoris, ſcilicet uerbis dulcisſimis de cœli melle mellitis, & de Dei lumine luminoſis: quem ſcripſit Ioannes ſpecialiter à Deo delectus & his potatus.

Anſelmus in medit. Cur poſt Iudæ abitum ſermo habuus.

Anſelmus: Tūc demum diuinisſimi eloquij uberrima inundatione conuentus ille ſacer ex ore tuo Domine potatus eſt. Siquidem corruptus ille uter foras miſſus fuerat, quē huius lympidisſimi liquoris infuſione ſciebas indignum. Ex huius autem ſermonis ornata ac ueneranda & utili magnitudine, quinque meditanda principaliter aſſume. Primùm qualiter prædicens diſcipulis diſceſſum ſuum, confortat eoſdem. Dicebat nanque: *Filioli adhuc modicum uobiſcum ſum*: id eſt modico tempore, ſcilicet uſque ad captionem uel mortem: quia tunc fuit eis ſubtractus: uel ſecundum quoſdam, uſque ad aſcenſionem quia uſque tunc apparuit eis corporaliter.

Filioli.

Dicens autem, filioli, oſtendit teneritudinem amicitię, & dilectionis ad eos. Diminutiua enim ſecundum Priſcianum, aliquando pro familiaritate, & amore dicuntur. Sic ergo nunc eos uocat præ amoris teneritudine, quia cùm amici abinuicem recedūt, affectu amoris maxime inardeſcunt. Et iterum: *Adhuc modicum*, ſcilicet tempus erit, *& mundus me iam non uidet*, id eſt amatores mundi. *Vos autem uidebitis me*, & boni quidem cæteri: quia ſolis bonis poſt reſurrectionem apparuit in carne. Et iterum: *Non turbetur quod ueſtrum*, ſcilicet de meo receſſu per mortem, cùm ſit ad meam glorificationem, & ſpiritus ſancti miſſionem. Et in hoc docemur nō turbari de noſtris amicis in confeſſione fidei decedentibus: nam eſt via ad eorum glorificationem & noſtram ſubuentionē: quia amici noſtri exiſtentes cum Deo, multo plus nos iuuare poſſunt, quàm uiuentes in mundo. *Non turbetur inquam cor ueſtrum*, quia dixi me moriturum, ſed ſtabiliatur fide credentes me reſurrecturum: *neque formidet*, propter tribulationum inſtantiam ne dimittatis fidei conſtantiam: ſed perſeuèrate fortes uſq; in finem. Dominus intēdebat animos diſcipulorum confortare contra duo: ſcilicet contra unum, quod imminebat in præſenti, quod erat eius paſſio: & aliud quod timebatur futurum, ſcilicet ſuperuentura eius tribulatio. Vnde dicit eis: *Non turbetur*, & triſtetur *cor ueſtrum*: ſcilicet de malo præſenti, quantum ad primum, neque formidet, & timeat, ſcilicet de futuro, quantum ad ſecundum. *Creditis in Deum, & in me* per conſequens *credite*: qui ſum Deus, & quem etiam confeſſi eſtis Deum. Vnum ſupponit: ſcilicet fidem eorum in Deum: hac enim iam inſtituti erant per eū, & aliud præcipit, ſcilicet ut credant in ipſum: quia eſt Deus, & non homo tantum: ſecundum Auguſtinum,

Auguſti. tracta. 67. in Ioan.

Ne mortem Chriſti tanquam hominis timerent, & ideo turbarentur, conſolatur eos etiam ſe Deum eſſe conteſtans qui poſſit hominem ſuſcitare. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*, id eſt diuerſæ participationes beatitudinis: quia ſecundum differentias meritorum, ſunt etiam diſtinctiones præmiorum, quaſi diceret. Iam certi eſtis de paſſione mea, & tamen à me expectate uitam æternam, ſecundum Auguſtinum,

Idem ibidem.

meritò turbabantur, quando quidem fidentiori dictum erat quòd negaret Dominum: ſed cùm audiūt de manſionibus cœli, à perturbatione recreantur;

A certi poſt pericula ſe apud Dominum manſuros, quod ſignificant multæ manſiones. Et iterum: *Vado parare uobis locum* tam pulchrum, tam delectabilem moriendo, reſurgendo, in cœlos aſcendendo. Et *iterum uenio* in iudicio apparendo, *& accipiam uos ad meipſum* ad beatitudinem corporis & animæ, *ut ubi ego ſum & uos ſitis*, ſcilicet in æterna beatitudine. Iam ut dixerat paratæ erant manſiónes, ſcilicet in prædeſtinatione, ſed tamen adhuc parandæ erant ab eo redemptionis opere, & ab ipſis meritoria operatione. O Domine, para quod paras: nos ſcilicet tibi, & te nobis: ut ſi multitudo manſionum pro diuerſitate meritorum. Alius plus, alius minus participes tui erimus. Et iterum *non relinquam uos or-*

B *phanos*: in quo indicat ſe eſſe patrem illis: *uado & uenio ad uos*, ſpiritum, ſcilicet mittendo: hoc autem dicit, ne putaretur ſpiritum mittere ſine ſe. Et iterum: *Pacem*, ſcilicet pectoris *relinquo uobis*: quæ triplex eſt in homine, ſcilicet ad ſeipſum, ad Deum, & ad proximum: *pacem meam*, ſcilicet æternitatis, *do uobis*: ſi in pace prima perſeueraueritis. ſecundum Auguſtinum:

Auguſti. tracta. 77. in Ioan.

Pacem nobis relinquit in hoc ſeculo, qua hoſtem uincamus: & qua nos inuicem diligamus. Pacem ſuam dabit nobis in futuro: quando ſine hoſte, & ſine diſſenſione regnabimus. Et bene dicit *pacem meam*, ad diſtinguendum pacem ſanctorum à pace mundi, quæ eſt magis apparens & ficta, quàm

C uera. Vnde ſubiungit: *non quomodo mundus dat, ego do uobis*: quia mundus dat carnaliter, ego ſpiritualiter: mundus temporaliter, ego æternaliter: mundus exterius, ego interius. Et iterum, *ſi diligeretis me, gauderetis utique*, de receſſu meo, *quia uado ad* exaltationem meam: ſcilicet *quia uado ad patrem, qui maior me eſt*. Auguſtinus,

Idem tractatu. 78. Humanæ naturæ fœlicitas ex incarnatione Dominica.

quia naturę humanæ gratulandum eſt, eo quòd ſic aſſumpta eſt à uerbo unigenito, ut immortalis conſtitueretur in cœlo: atque ita fieret terra ſublimis, ut incorruptibilis puluis ſederet ad dexteram patris. Quis non hîc gaudeat, qui ſic diligit Chriſtum: & ſuam naturam iam immortalem gratuletur in Chriſto, atque ipſum ſperet futurum eſſe per Chriſtum?

Amor terrenus amouendus eſt.

Et iterum: *Expe-*

D *dit*, id eſt utile eſt *nobis ut ego uadam*: ſcilicet ad patrem aſcendendo, ut ſpiritualiter me cognoſcatis, & carnaliter iam me noſſe deſiſtatis: ne uerbo carnem facto, quaſi lacte contenti ſitis. Et uerè expedit: *ſi enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: ſi autem abiero, mittam eum ad uos*. Si hanc carnalem dilectionem à vobis abire non fecero: non eritis digni ut paracletus ueniat ad uos: quandiu enim de me carnaliter ſentietis, nō eritis idonei ut ſpiritū ſanctum recipiatis. Non quòd poſitus in terra non poſſet dare, ſed quia illi nō ſunt idonei accipere, niſi cum ſecundū carnem noſſe deſiſtant: quò magis ſpirituales effecti magis ad celeſtia amplectenda eius deitate anhelant.

E Intantū enim mundus eſt ſpiritus, quòd in nullo quieſcit niſi in eo qui omnino eſt ſpiritualis nullo carnali ſolatio impeditus. Bernar. Delicata eſt diuina conſolatio, & non datur admittentibus alienā. Hugo: Idcirco nimirū Dominus Ieſus diſcipulis ſe ſubtraxit corporaliter, ut cum diſcerent amare ſpiritualiter. Aſcendit ſi quidē in cęlum, ut corda poſt ſe traheret, ut dilectio pergeret poſt dilectum. Sed & uſq; hodie Chriſtus amicos ſuos, quaſi quadam corporali pręſentia conſolatur in ſcriptura ſacra, & eccleſię ſacramentis, atq; aliis uiſibilibus exercitijs, uirtutum, quorum aliquādo diſpenſatoriè ſubtrahit vſum, ut ſpiritualis amoris dulcedinem, tanto purius percipiant, quò nihil

ter nullum ſolatium habebitis, niſi in uobis inuicem habeatis, ſed abſque dilectione: ſolatium, & conſolationem in uobis inuicem habere non poteſtis. Praeceptum dilectionis ſemper inculcat, & tanquam ſola dilectio praecipienda ſit, eam ſemper commendat. Et reuera ille qui ait: habe charitatem, & fac quaecunque uis: quaſi ſolam charitatem uiſus eſt praecepiſſe & meritò: quia ipſa ualet, ſine uſibus multarum uirtutum: ſed caetera omnia non ualent ſine ea. Vnde ſecundū Gregorium, de dilectione quaſi de ſingulari mandato Dominus loquitur: quia omne mandatum de ſola dilectione eſt, & omnia unum praeceptum ſunt. Quicquid enim pręcipitur, in ſola charitate ſolidatur: Multa ſunt per diuerſitatem operis unum in radice dilectionis. Et plura alia huiuſmodi ad dilectionem incitantia Dominus dicebat, quę Ioannes hic conſcripſit. De dilectione fraterna nullus apoſtolorum, tantum loquitur quantum Ioannes, & hic & in epiſtolis ſuis. Legitur etiam de eo quòd iam ſenex effectus portabatur ad eccleſiā à diſcipulis ſuis, ut fideles inſtrueret: quibus hoc tantum dicebat. Filioli diligatis inuicem, & in hoc eſt perfectio diſciplinae Chriſtianae. vnde dicitur ſpecialiter à Deo dilectus: non ſolum propter priuilegium uirginitatis, ſed etiam propter ſpecialitatem charitatis. Tertiò, circa ſermonem meditemris: quomodo monuit eos ad obſeruantiam mandatorum ſuorum, dicens: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate*: implendo ea facto, & opere: quaſi diceret, nō oſtendatis amorem quem habetis ad me fletu ſolum: ſed in obedientia mandatorum. In hoc enim mundi huius poteſtates ſuos amicos & fideles probant & cognoſcunt, ſi eis obediunt, & eorum mandata cuſtodiunt: quia ſecundum Gregorium, probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Et iterum: *Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me*: ſcilicet opere & ueritate, & non tantum lingua & ſermone: hoc eſt ille habet ueram dilectionem ad me. Auguſti. Qui habet in memoria, & ſeruat in uita: qui habet in ſermonibus, & ſeruat in moribus. Qui habet audiendo, & ſeruat perſeuerãdo, *ipſe eſt*, inquit, *qui diligit me*. Opere eſt demonſtranda dilectio: ne ſit infructuoſa nominis appellatio. Vnde & Ioannes, *qui dicit quia diligit Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.* Et iterum: *Si quis diligit me*, id eſt dilectionem in me tendit: *ſermonem meum ſeruabit*, id eſt mandata mea ad faciendum ea: quia obedientia procedit ex amore, qui eſt in corde. Sermonem ergo & uerba Dei tunc ſeruamus, quando facimus quae praecepit, & diligimus quae promiſit. Qui autem uerba tenet per memoriam, & non cohaeret illis per obedientiam: non ſunt ei in beneficium, ſed in damnationis teſtimonium. Grego. Verè diligimus, ſi mandata eius ſeruamus: uerè diligimus, ſi à noſtris nos uoluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita deſideria defluit, profectò Deum non amat: quia ei in ſua uoluptate contradicit. Ille ergo uerè amat, cuius uidelicet mentem delectatio praua, ex conſenſu non ſuperat. Nam tanto quiſque à ſuperno amore diſiūgitur, quanto inferius delectatur. Haec Gregorius. Et iterum: *Si praecepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea*: id eſt, ex hoc ſcietis uos dilectos à me, & quòd in dilectione mea qua uos diligo, & in gratia mea manetis, ſi praecepta mea ſeruaueritis. Seruatio enim mandatorum, eſt effectus & ſignum diuinae dilectionis: non ſolum eius qua nos diligimus, ſed & eius qua ipſe diligit nos: ex hoc enim quòd ipſe nos diligit, monet nos & adiuuat ad implēdum eius mandata, quae impleri non poſſunt niſi per

Charitatis excellētia. — *Gregorius hom. 27. in euangelia.* — *Gregorius ibidem.* — *Auguſti. tracta. 75. in Ioan.* — *Gregorius hom. 27. in euange.* — *Mandatorum obſeruatio.*

A gratiam. Oſtendit ergo, ſecundum Auguſtinum, nō unde dilectio generetur, ſed unde monſtraretur: ut nemo ſe fallat, dicendo quòd Deum diligat, ſi eius praecepta non ſeruat. Nam intantum Deum diligimus, inquantum eius praecepta ſeruamus: inquantū autem minus ſeruamus, minus diligimus. Nemo praecepta ſeruat, qui non diligit: & nemo diligit, niſi qui ſeruat. Nec prius ſeruamus praecepta, ut nos diligat Chriſtus: ſed niſi nos diligat, ea ſeruare nō poſſumus. Et iterum: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quae ego praecipio uobis*: id eſt, ſi opera oſtenditis amicitiae & dilectionis: quia impletio praeceptorum eſt ſignum dilectionis: & praeceptum eſt ſignum ſuae uoluntatis: & ideo ſi ea quae praecepit non facerent, uoluntates nō

B conſonarent: & ſic amici non eſſent. ſecundum Gregorium. Amicus, quaſi animi cuſtos dicitur. Vnde nō immeritò qui uoluntatem Dei in praeceptis eius cuſtodire dicitur, illius amicus uocatur: & ſecundum eundem, Magna eſt miſericordia redemptoris, & dignitas hominum, eſſe amicos Dei. Sed audiſti gloriam dignitatis, cùm dicitur: *uos amici mei eſtis*: audi & laborem certaminis, cùm ſubditur: *ſi feceritis, quae ego praecipio uobis*. Vnde & ait Auguſtinus. Cùm ſeruus bonus eſſe non poſſit, niſi praecepta Domini ſui fecerit: hinc amicos ſuos uoluit intelligi, unde boni ſerui poſſunt probari. O magna bonitas Dei. Cùm ei pro conditione reddere debeamus obſequia: utpote

C ſerui Domino, famuli Deo, ſubiecti potenti, mancipia redemptori, amicitiarum nobis praemia promittit, ut à nobis obſequia debita ſeruitutis extorqueat: ut quos nolle ſeruire conſpicit, ſponte ſuorum beneficiorum poſſit promiſſionibus inuitare. Haec Auguſt. Nullus ergo ſine operis atteſtatione credat ſe Deum diligere: ſed, ut ait Gregorius, de dilectione conditoris lingua, mens, & uita requiratur. Nunquā eſt Dei amor ocioſus: operatur etenim magna ſi eſt: ſi uerò operari renuit, amor non eſt. Nemo itaque debet credere quòd Deum diligat, qui eum ſaepe corde non cogitat, qui eum ſaepe ore nō laudat, qui eius mandata opere non ſeruat. Gregor. Si ab aliquo quęratur, utrum Deum amat: liberè reſpondet, ita: ſed

D conſtat ut ipſe dicit quòd probatio dilectionis, exhibitio eſt operis: ergo ſi uerè Deum diligis, quaerendum eſt à corde, ab ore, ab opere. Primò à corde, quia quod amat de eo ſaepe cogitat. Vnde luxurioſi ſaepe cogitant de delitijs carnis, auari de diuitijs, ſuperbi de eminentijs, & uiri uerè ſpirituales de diuinis. Si ergo non ſaepe de Deo cogitas, non credas te uerè amare eum. Item homo maximè de eo cogitat, quòd prae caeteris amat: ergo ſi de mundo magis quàm de Deo cogitas, mundum magis quàm Deum amas. Secundò, ſi Deum diligis, à lingua tua requiras: quia ex abundantia cordis os loquitur. Nam idem eſt uerbū cordis & oris, ſed in corde eſt nudum, in ore ueſtitū:

E lingua ergo libenter illum nominat, quem cor amat: & ideo ſi plus de mundo, quàm de Deo fatur: magis mundum, quàm Deum diligere conuincitur. Tertiò, an Deum diligas, ab opere tuo requiras: non enim poteſt ignis eſſe, & non ardere. Si ergo ignis diuinus eſt in corde tuo, non poteris uacare ocio: ſed ſi ocio uacas, ignem non habes: quia ut dictum eſt, charitas non eſt ocioſa: operatur enim, ſi eſt: ſi operari renuit, charitas non eſt. Ad hoc ergo quòd quis Chriſtum ueraciter diligat: neceſſe eſt ut Deo amãdo nihil pręponat, & proximum ſuum ſicut ſe diligat, ac dilectionem corde, ore, & opere oſtendat: hoc etiam quod dictum eſt, *Vos amici mei eſtis*: dupliciter poteſt intelligi,

Auguſti. tracta. 82. in Ioan. — *Gregorius hom. 27. in euange.* — *Auguſti. tracta. 85. in Ioan.* — *Gregorius hom. 30. in euange.* — *Amor Dei nō eſt ocioſus.* — *Id ibidē.* — *Lucae 6.* — *Diligere ueraciter Deū, quomodo poſſumus.*

telligi,ſecundum quòd amicus dupliciter dicitur:ſcilicet qui amat, & qui amatur: & ſecundum utrumq; uerum eſt quod ſubdit: *ſi feceritis quæ ego præcipio uobis.* Quia & qui Deum amant, mandata eius ſeruant: & quos Deus amat,mandata illius ſeruant, inquantum conferendo eis gratiam ſuam adiuuat ad ſeruandum. Sed,ut uiſum eſt, mandatorum obſeruatio non eſt diuinæ amicitiæ cauſa, ſed ſignum: ſcilicet quòd Deus diligat nos,& quòd nos diligamus eum. Et plura alia huiuſmodi Dominus tunc dicebat Quartò, circa ſermonem mediteris, qualiter dando eis confidentiam circa preſſuras, quas eis prædixit eſſe uenturas: præmunit & hortatur ipſos ad patientiam, ne deficiāt in tribulationibus, dicens: *Si mundus uos odit*, id eſt mundani,& amatores mundi,qui diuitijs, delitijs, & honoribus ſunt dediti: *ſcitote* ad conſolationem ueſtram, *quia me priorem uobis odio habuit*. Vnde ſcriptū eſt,odio habuerunt me gratis: quaſi diceret, ſecundū Chryſoſtomum, Scio hoc eſſe durum & difficile:ſed propter me patiemini:& ideo non dolere,ſed & lætari oportet: & ſufficit uobis in conſolationem propter me hæc pati: grandis conſolatio membris ex capite, quia non debent conditionem capitis refutare. Vnde Auguſtinus: Cur ſe membrum ſupra uerticem extollit? Recuſas eſſe in corpore, ſi non uis odium mundi ſuſtinere cum capite. Deinde oſtendit, cur odit eos mundus,ſcilicet quia non ſunt de mundo:id eſt, partes eius:nihil enim commune cum terra eſt eis,ſed cęleſtium facti ciues:& propter hoc mundi odium patienter eſt ſuſtinendum. Vnde Chryſoſtomus: Hoc eſt uirtutis augmentum,à mundo odio haberi:unde dolere oportet ſi à mundo diligeremini:hoc enim eſſet malitiæ ueſtræ oſtenſiuum. Gregorius: Nam peruerſorum derogatio,uitę noſtrę approbatio eſt:quia iam oſtenditur nos aliquid iuſtitiæ habere, ſi illis diſplicere incipimus qui non placent Deo. Et quia exēplo ſui, quo aliud maius & melius non eſt, monuit ad ferenda odia mundi:ſubdit quare cum debeāt imitari:quia ille Dominus,ipſi ſerui. *mementote,inquit,ſermonis mei, quem dixi uobis. Non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Si*, pro quia, *me perſecuti ſunt*, quia ſum Dominus: *& uos perſequentur*, qui ſerui eſtis: perſequentur uos in quibus ego ſum, & per conſequens me in uobis. Non poteſt placere ſeruus, quibus diſplicet Dominus. Chryſoſt. quaſi diceret: Nō uos turbari oportet ſi communicabitis meis paſsionibus,quia uos nō eſtis me potiores. Et iterum: *Mundus quidem*, id eſt mundani, in delitiis, diuitiis, & ambitione uiuentes: *gaudebit*: tanquam de me triumphauerit: quia in triduo mortis Chriſti Iudæi mundo dediti ſunt gauiſi, credentes extinxiſſe totam ſectam Chriſti: *uos autem contriſtabimini*, de mea morte & abſentia, *ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium* in reſurrectione, & apparitione,ſeu præſentia & aſcenſione,& maximè in ſpiritus ſancti miſsione. Contriſtati enim ſunt de morte Domini,ſed mox de reſurrectione lætati. Nam poſt lachrymationem & fletum,infudit Deus exultationē & gaudium. Vbi notandum quòd ſi cui promitteretur, ab eo qui eſſet uerax & potēs facere promiſſum, quòd omnes illius lapides uerteret in aurū: utique ille congregaret hincinde lapides, quàm poſſet plures & maiores. Nunc igitur promittitur nobis ab ipſo qui ueritas eſt,& potens ſuper omne quod eſt,quòd triſtitia noſtra uertetur in gaudium ideo multum libenter debemus ſuſtinere triſtitias & preſſuras huius mundi, in augmentum noſtri gaudii: unde non dixit,poſt triſtitiam ueſtram uobis erit gaudium: ſed

Patientię cōmendatio. *Chryſoſt. hom.76. in Ioannem.* *Auguſti. tracta. 87. in Ioan.* *Odia mūdi toleranda.* *Chryſoſto hom.76.in Ioannem.* *Gregorius hom 9 in Ezechielem.* *Chryſoſto. hom.76.in Ioannem.* *Triſtitiā libenter ſuſtinenda.*

A ait, *triſtitia ueſtra uertetur in gaudium*, ita quòd hoc ipſum, quod eſt triſtitiam habere, in cumulum gaudij conuertetur. Ad oſtendendam autem & mœroris & gaudij immenſitatem,inducit ſimilitudinem, declarādo quod dixerat per exemplum mulieris, in dolore partus triſtitiam habentis: ſed in natiuitate pueri gaudium ſuperueniens abſorbet in eo omnem triſtitiam præcedentem. Deinde hoc paradigma,quod de muliere propoſuit Dominus, exponit, & ſimilitudinem adaptat, dicens: *Et uos igitur nunc quidem triſtitiam habetis*, ſcilicet tempore meæ paſsionis & mortis, quaſi iam parturientes: *iterum autem uidebo uos,& gaudebit cor ueſtrum*: ſcilicet poſt meam reſurrectionē, *& gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis*: quia uita Chriſti quæ

B fuit materia huius gaudij, erat deinceps immortalis, non amplius auferēda per mortem. Triſtitiam enim habuerunt paſſo Domino: ſed poſt reſurrectionem gauiſi ſunt uiſo Domino,& gaudium eorum non tollebatur ab eis: quia etſi poſtmodum perſecutiones,& tormenta pro Chriſto paſsi ſunt: ſpe tamen reſurrectionis & uiſionis illius accenſi,libenter aduerſa quæque ferebant: imò gaudium exiſtimabant,cùm in tētationes uarias inciderent. Poſſunt autem & hæc ita intelligi,ut in diſcipulis uniuerſæ loquatur Dominus eccleſię, uelut etiam ibi: *ecce ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*. Mundi enim amatores gaudēt, quia in præſentibus delectantur, nulla alterius uitæ *Matth.28.*

C gaudia ſperantes: ſed boni in ærumnis huius uitæ triſtantur, & plorant pro peccatis proprijs, & alienis, pro huius mundi incolatu & dilatione regni cœleſtis: & per huius uitę tribulationes & anguſtias,ad ęterna contendunt gaudia cœli: quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Dicens ergo Dominus, *iterum autem uidebo uos*: ſecundum promittit aduentum,quo ad uniuerſam uidelicet eccleſiam, ad remunerandum ex integro. Ac ſi diceret, iterum uidendus apparebo uobis æterna uiſione, eripiā uos ab aduerſarijs, aſſumam uos ad meipſum, coronabo uos uictores,probabo me ſemper uidiſſe uos decertantes. Alchuinus: Mulier autem ſancta eccleſia eſt, propter fœcunditatem bonorum operum, & quia ſpi- *Act. 14.* *Mulier parturiens eccleſia eſt.*

D rituales Deo filios generat: hæc mulier dum parit: id eſt dum in mundo uirtutum profectibus inſiſtit, dū undiq; tentatur & affligitur, triſtitiam habet de hoc, quia uenit hora ut patiatur. quia nemo carnem ſuam odio habuit. Sed cùm peperit, id eſt cùm deuicto laboris certamine ad palmam peruenerit,iam non meminit preſſuræ præcedentis, propter perceptæ gaudium retributionis: quia natus eſt homo in mundum. Sicut enim mulier nato in hoc mundo homine lætatur: ita eccleſia nato in uitam æternam fidelium populo,exultatione repletur. Beda: Nec nouum debet uideri,ſi natus dicatur,qui ex hac uita migrauerit. Sicut enim cōſuetè naſci dicitur, cùm quis de utero matris *Ephe.5.* *Beda hom. dominica iubilate.*

E procedens in hanc lucem progreditur: ita poteſt natus appellari, qui ſolutus à uinculis carnis ad lucem æternam ſublimatur. Vnde ſanctorum ſolennia non funebria, ſed natalitia uocantur. Deinde concludit concluſionem principaliter intentam: ad hoc enim dixit prædicta omnia, ut firmarentur contra tribulationes eius imminentes,& aduerſa. Vnde ait: *Hæc omnia quæ dixi*, in ſermone iſto, *locutus ſum uobis*, ſcilicet ad hunc finem, *& ideo ut in me pacem habeatis*: aduenientibus tribulationibus futuris: quia ſicut graue quietatur in loco proprio,ita cor humanum in Deo. Et inde eſt quòd homines mundani, qui Deo per amorē non ſunt coniuncti, habēt tribulationes abſque pace:

ſed

ſed ſancti, qui Deum per amorem habent in corde, etſi ex mundo habent tribulationes, in Chriſto habēt pacem. Hic finit ſermonem ſuum, ut pius pater utilio ra ponens in fine: ſcilicet de pace ad quam omnes eo natur inuitare. Vnde gloſa: Non ſolum quæ in cœna, ſed etiam quæ ab initio prædicationis ſuæ, & maximè quæ in cœna hac de cauſa dicit, ut in illo pacem habeant: pacem pectoris in præſenti, pacem æternitatis in futuro. Hæc pax eſt pro qua Chriſtiani facti ſumus, pro qua ſacramentis imbuimur, pro qua flagellis & aliis modis erudimur, pro qua ſpiritus pignus accepimus, pro qua in eum credimus & ſperamus, & amore eius accendimur. Hæc eſt in preſſuris conſolatio & liberatio, ut hac in fine fœliciter regnemus cū Chriſto. In hoc ergo ſermonem concludit, quia ipſe eſt comſummatio uiæ, & beatitudo patriæ. Auguſt. Hæc pax finem temporis non habebit: ſed omnis piæ noſtræ intentionis, actionisq; finis ipſa erit. Et ſubiūgit: *In mundo preſſuram habebitis*, ſcilicet ab humanis hominibus uos perſequentibus: in me autem pacem: quaſi diceret, ſecundum Gregorium: Sit uobis de me inteſius, quod conſolando reficiat: quia erit de mundo exterius, quod ſæuiendo grauiter premat. Sancti enim uiri non habent tribulationes puras, quia habēt conſolationem Dei admixtam: ſed mali habent eas puras, non habentes conſolationem iſtam. *Sed confidite*, id eſt fiduciam in me habete: quia ego pro uobis uici mundum, & non præualebit: quaſi diceret, recurratis ad me, & habebitis pacem in me: Chriſtus uicit mundum, diripiendo & auferendo arma eius quibus impugnat: hæc autem ſunt eius concupiſcibilia: *Nam omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis*: quam deſtruxit per afflictionem & laborem: *aut concupiſcentia oculorum*, quam deſtruxit per paupertatē: *aut ſuperbia*, quam deſtruxit per humilitatem. In hac uictoria Chriſti debent confidere ſancti, quia conſideratione eius armati, & uirtutibus muniti, faciliter ſuperant tentationes mundi: propter quod dicit Petrus Chriſto in carne paſſo: & uos eadem cogitatione armamini. Qui ergo ſicut Chriſtus iſta concupiſcibilia uincit mundum. Et hoc, ſecundum Ioannem, facit fides noſtra: quia cùm ſit ſubſtantia ſperandorū, quæ ſunt bona ſpiritualia & æterna, facit nos contēnere bona corporalia & tranſitoria. Et alia plura his ſimilia tunc dicebat. Quintò, circa ſermonem mediteris, qualiter ipſe Dominus Ieſus, eo qui erat ad diſcipulos ſermone finito (de quo, ſecundum Bedam, in cœna locutus eſt uſque ibi: ſurgite eamus hinc) deinde ſtando uſque ad hymni finem, cuius hoc initium eſt, tandem *ſubleuatis oculis*, aſpiciens in cœlum ſe ad patrem conuertit: & uerba ad ipſum dirigens orare cę pit. Chriſtus non tantum orauit ad aliquid impetrandum, ſed etiam ad dandum nobis orandi exemplum: & ideo oratio ſua hic deſcribitur optimis circunſtantijs diſpoſita. Primò, reſpectu præcedētium, quia poſt ſermonem, & diſcipulorum inſtructionem, conuertit ſe ad orationem: ad oſtendendum quòd complementum boni operis eſt à Deo requirendum: & ut quos inſtruimus uerbo, iuuemus orationum ſuffragio: quia ſermo diuinus maximè habet effectum in cordibus audientium, cùm fulcitur oratione, per quā diuinum imploratur auxilium: & ideo finis ſermonis noſtri debet ad orationem terminari. Secundò, reſpectu præſentium: qui orando principaliter oculos leuauit ad cœlum, ad denotandum quòd in oratione mens debet eleuari in Deum: quia ſecundum Damaſcenum, Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Inter

Pacis commendatio. — *Auguſti. tract. 104. in Ioannem.* — *Gregorius lib. 26. Moral. ca. 12.* — *1 Ioan. 2. a* — *Fides.* — *Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 24.*

A alias autem partes corporis: diſpoſitio interior mentis maximè relucet in oculis: ubi enim amor, ibi oculus. Chryſoſto. Propter hoc in cœlum oculos leuauit, ut ſtantes ſurſum aſpiciamus, non oculis carnis ſolum, ſed & mentis. Sancti ergo quandoque erecti & eleuantes oculos ad cœlum orant, non ut ſuperbi, ſed ut humiles: ut orationem ad Deum dirigendam, & cœleſtia tantum petenda eſſe oſtendant. Vnde Pſal. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis*. Et non ſolum oculos, ſed & operationes noſtras in Deum referre debemus: ſecundum illud Threno. *Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum in cœlis*: per manus enī deſignantur operationes. Tertiò, reſpectu ſequentiū: B quia articulo paſsionis ſibi imminente, & preſſuris diſcipulorum prædictis orauit ad patrem ſuum: ad deſignandū, quòd preſſuris & tribulationibus imminentibus debet homo per orationem recurrere ad Deum: ſicut Moyſes, Suſanna, & alij plures clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & liberauit eos. Orat autem Chriſtus primò pro ſe, deinde pro membris. Pro ſe orat, tum ſecundum humanam naturam, tum ſecundum diuinam: ſecundum humanam naturam, pro clarificatione in paſsione, pro clarificatione reſurrectionis, pro clarificatione aſcenſionis, pro clarificatione iudicij quam habebit in eo poſt illud Secundum diuinam naturam orat pro notitia, & manifeſtatione claritatis patris & filij: in quibus intel C ligitur nexus & amor amborum, ſcilicet ſpiritus ſanctus: quia medium ſæpe intelligitur in extremis Horum trium eadem eſt claritas, natura, eſſentia, eadem potentia, ſcientia, bonitas. Poſtulat ergo ipſe Chriſtus claritatem ſuam, ab æterno patre habitam, ad humanam cognitionem & notitiam peruenire: ne ipſum purum hominem arbitrantes, de paſsionis ignominia uerecundiam recipiant, ac de reſurrectionis gloria deſperantes à fide deficiant. Pro membris dupliciter orat. Primò, pro membris credentibus, & iam capiti adhærentibus: ſecundò, pro credituris per uerbum iam credentium. Orat ergo pro diſcipulis & mēbris iam credentibus, & recommendat eos patri dicens: *Pater ſancte ſerua eos*, conſeruando à malo, & cu D ſtodiendo in bono: *in nomine tuo*, id eſt, in fide ac cōfeſsione, & ueritate & uirtute nominis tui: *quos dediſti mihi*, pro fundamento eccleſiæ per eos fundandæ, per ſpiritualem amicitiam eos mihi coniungendo, *vt ſint vnum*, & uniti per charitatem, *ſicut & nos* ſumus vnum, per naturam: ita quòd, ſicut, non importat æqualitatem, ſed quandam ſimilitudinem & imitationem longinquam. Sum ego filius tuus per naturam: ſicut & illi filij tui & fratres mei per gratiam. Vel ſecundum Auguſtinum: Vt quemadmodū pater & filius non tantum æqualitate ſubſtantiæ, ſed etiam uoluntate unum ſunt: ita & hi non tantum per hoc quòd eiuſdem naturæ ſunt, ſed etiam per eandē E dilectionis ſocietatem unum ſint. Cuiuſcunque perfectio nihil aliud eſt quàm participatio diuinæ ſimilitudinis: intantum enim boni ſumus, inquātum Deo aſſimilamur. *Ego pro eis rogo*, quò ad efficaciam: *quia tui ſunt*, per æternam prædeſtinationem: *non pro mundo*, id eſt, mundi dilectoribus, & perditis ſecundum tuam præſcientiam. Hoc dicitur, quia efficacia ſuæ orationis tantummodo ad electos ſe extendit. Quan uis enim in ſe ſit efficax pro omnibus, tamen mali ponunt ſibi impedimentum, ne ſint participes ipſius. Et licet iam non eſſent de mundo, adhuc tamen neceſſarium erat eos eſſe in mundo: ideo ſubdit, *non rogo vt tollas eos de mundo*, uel propter aliorum ſalutem, quia adhuc

Chryſoſto. hom. 79 in Ioannem. — *Pſal. 122.* — *Threno. 3.* — *Orauit Chriſtus pro ſe & ſuis.* — *Auguſti. tract. 107. in Ioan.* — *Oratio pro apoſtolis.*

præcipuè (ut dictum eſt) tendit. Et multa alia Dominus Ieſus diſcipulis dicebat, quæ uerè corda deuota ſcindebant. Si ergo in ſermone quæ dicta ſunt attentè diſcuſſeris, & diligenter meditando ruminaueris, in eorum dulcedine requieſcens: meritò inardeſcere poteris ad tantam dignationem, benignitatem, prouidentiam, diligentiam, & charitatem: & circa alia per Dominum hoc ſero geſta. Ex quibus poteris colligere faſciſculum contra omnẽ tentationem & aduerſitatẽ, ſalubre conſolationis remedium. Inter omnia enim memorialia Chriſti, præcipua recordatione conſtat eſſe digniſſimum finale illud ſacratiſſimæ cęnæ conuiuium, in quo non ſolum agnus paſchalis proponitur ad edendum: uerumetiam agnus immolatus, qui tollit peccata mundi, ſub ſpecie panis præbetur in cibum. In quo quidem conuiuio mira dulcedo bonitatis Chriſti refulſit, quando cum pauperculis illis diſcipulis & Iuda proditore, eadem menſa & ſcutella cœnauit. Mirum claruit humilitatis exemplum, dum pedes piſcatorum & proditoris ſui rex gloriæ præcinctus lintheo ſtudioſiſſimè lauit. Mira patuit munificentiæ largitas, dum ſacerdotibus illis primis, & per conſequens toti eccleſiæ & orbi terrarum corpus ſuũ ſacratiſſimum, & ſanguinem uerè in cibum dedit & potum. Mirus tandem emicuit dilectionis exceſſus, quando in fine diligens ſuos tam dulci exhortatione confortauit in bono, Petrum ſpecialiter præmonens ad fidem & robur, & Ioanni conferens pectus ad recubitum dulcem & ſacrum. O quàm mira ſunt hæc omnia repleta dulcedine, illi duntaxat animæ quæ ad tam celebre uocata conuiuium, tanto mentis currit ardore, ut poſſit illud propheticum cantare: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, &c.* Conſpice ergo Dominum dum loquitur, quomodo efficaciter, deuotè & delectabiliter loquens, imprimit diſcipulis ſuis quæ narrat: & paſcharis in amenitate aſpectus & uerborum eius. Conſpice etiam diſcipulos, quomodo ſunt mœſti, lachrymantes & ſuſpiria dantes. Pleni enim ſunt triſtitia, ut de hoc ipſa ueritas teſtimonium fert dicens: *Quia hæc*, ſcilicet de receſſu meo, *locutus ſum uobis, triſtitia impleuit cor ueſtrum*: & doletis me corporalibus ſubtrahi oculis. Inter alios autem conſpice Ioannem, eidem familiarius cohærentem, qualiter attentè & diligenter hunc dilectum ſuũ aſpicit, & tenerius anxiatus omnia uerba eius recolligit. Ipſe enim ſolummodo ea deſcribens tradidit nobis. Benedictus ipſe Ioannes, qui ſupra pectus Domini recumbẽs hæc potauit, & memoriter retinens nobis ea ſcripſit. Nullus ſic fideliter & familiariter Domino adhæſit, ut Ioannes. In cœna iuxta eum ſedit, licet eſſet iunior aliorum: & quando captus fuit, ſecutus eſt eum in atrium principis ſacerdotum: & nec in crucifixione nec in morte, nec poſt mortem eum dimiſit, quouſque ſepultus fuit. Et quia Dominus uidebat diſcipulos formidare & timere: tum ratione temporis, quia nox erat: tum ratione loci, quia in ciuitate manifeſtè ſiſtebant, ita ut frequenter circumuolucrent oculus ad oſtium domus, quaſi imaginantes & expectãtes inuadi & capi ab hoſtibus: & propter hoc minus intendentes his quæ dicebat: ideo ut melius uerba quæ dicturus erat intelligerent, & ut ad locum unde tradendus erat ueniret, inter alia eis diſcumbentibus dixit: *Surgite eamus hinc*: ſcilicet ad locum aliũ magis ſecurum & ſecretum: ubi æſtimantes uos ſecuros attentius audiatis uerba mea, & melius attendatis ad ea quæ ſunt uobis dicenda: ad locum unde tradendus ſum ad mortem, ad ſeparationem à uobis corporaliter in hoc mundo, ad anguſtiam & paſsionem meã: & quicunque uoluerit poſt me uenire, abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et ora eum ut non ſinat te à ſuo latere ſeparari: ſed concedat tibi ſecum ire, & eum ſequi, ſiue ad mortem, ſiue ad uitam. O quantus pauor in diſcipulos intrauit, neſcientes quo uel qualiter ire deberent, & de ipſius ſeparatione plurimum formidantes. Meritò autem de tanto conuiuio gratiæ reddendæ erant Deo: & ideo poſt cœnam hymnum, id eſt, canticum diuinæ laudis dixit: & gratias egit, ſicut & ante cœnam fecerat: ut ſcilicet addiſcas, & ante cibum & poſt cibum gratiarum reddere actiones. Vnde Chryſoſtomus: Audiant quicunque uelut porci ſimpliciter manducantes cum ebrietate ſurgunt, cùm deceret gratias agere, & hymnum concinere, & menſam deſinere: audiant quicunque ultimam orationem in ſacris myſterijs non expectant: ultima enim oratio miſſæ, illius hymni eſt ſignum. Gratias ergo egit antequam ſacra myſteria diſcipulis daret, ut & nos gratias agamus: hymnum dixit poſtquam dedit, ut & nos hoc ipſum faciamus. Hæc Chryſoſt. Vbi & Beda: Simul etiam & hoc oſtendit, quòd amplectibile erat ſibi pro nobis mori: quia cùm tradendus erat Deum laudare dignatus eſt, docet & nos cùm in anguſtias incidimus, propter multorum ſalutem non contriſtari: ſed Deo gratias agere, qui in noſtra tribulatione operatur multorum ſalutem. Tandem multis completis myſteriis, & hymno dicto, pro ſacramenti inſtitutione, & nouę uitæ denunciatione, hora completorii egreditur de loco cœnæ, cum diſcipulis ſuis, ad locum extra ciuitatem, ad quem ſciebat uenturum proditorem, ultrò ſe offerens paſsioni: ut oſtenderet ſe uoluntariè ſubire mortem, & deſiderare noſtram redemptionem. Ille enim locus erat aptus ad capiendum Chriſtũ: quia erat à ciuitate remotus, & ipſi quærebant capere eum ſine ſtrepitu turbarum. Precedit ipſe, tu eum ſequere, & cõſpice diſcipulos euntes poſt eum, & cum eo, quomodò quilibet qui magis poteſt, magis eidem approximat, & congregatim pergentes (ſicut moris eſt pullorum pergere poſt gallinam) impellunt eum modo unus, modo alius ex deſiderio appropinquandi & audiendi uerba ipſius. Ipſe uerò libenter & patienter ſuſtinebat ab eis, & tunc locutus eſt eis complendo ſermonem, eundo per uiam & in horto. Et iuit cum illis uerſus Orientem, *trans torrentem Cedrõ*, & uallem Ioſaphat, quæ eſt inter Hieruſalem & montem Oliueti à Septentrione in Auſtrum porrecta, per cuius uallis medium currit idem torrens Cedron. Eſt autem cedron genitiuus pluralis, qui Latinè cedrorum dicitur: de quibus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis eiuſdem: unde ſic appellatur. In hac valle eſt parua campi planities irrigua & nemoroſa, plenaque delitijs. Vallis uerò nomen accepit à rege Ioſaphat ibi ſepulto: ubi à parte montis Sion in pede mõtis Oliueti: in ipſam uallem deſcendendo, eſt turris ſepulchrum eius continens. Cuius ad dexteram de rupe montis Oliueti, exciſa & ſeparata domus duo cauata habet ſepulchra, ſcilicet Simeonis ſenis: & Ioſeph ſponſi Mariæ uirginis. *Et uenit cum illis in uillam, quæ dicitur Gethſemani*, ad radicem, ſeu pedem montis Oliueti iuxta campum, qui Gethſemani dicebatur: unde & uilla ſic uocatur, vbi eſt eccleſia adhærens rupi, ſub qua apoſtoli erant ſomno prægrauati, & intra erant canonici regulares cum abbate, ſecundum regulam beati Auguſtini, Domino ſeruientes. Et intrauit cum ipſis in hortum, qui in fine uillæ erat, & ad uillam pertinebat,

Cœna excellentia. *Miranda in cœna.* *Pſal. 41.* *Ioanni benedicit.*

A B C D E

Chryſoſt. hom. 83. in Matthæũ. *Beda in ca. 14. Marci.* *Vallis Ioſaphat.* *Ioſeph ſepulchrum.* *Introitus in hortum.*

ſincbat, ubi traditor em ſuum & armatos expectabat,
A ſciens omnia quæ uentura erant ſuper eum, ſecundũ
altisſimæ diſpoſitionis arcanum. Et qui perſecutores
ſuos, & omnia in manu ſua accepiſſe ſe nouerat: quia
omnia dedit ei pater in manus, ſponte in manus per-
ſequentium ſe ponebat. *Sciebat autem & Iudas tradi-
tor locum, quia frequenter Ieſus cum diſcipulis ſuis illuc
uenire conſueuerat*, cauſa orandi ſecretius extra tumul
tum ciuitatis, & cauſa ſecretius loquendi cum diſcipu
lis familiariter inſtruendis. Itaque tradendus à diſci-
pulo, conſueti ſeceſſus locum & Iudæ notum adiit,
quò facillimè reperiri poſſet: manifeſtum ſedans ad
capiendum, ne morte timere, uel inuitus crucifigi pu
taretur. Vnde bene dicitur, quòd *hymno dicto exierũt*,
B ſecundum conſuetudinem, *in monte Oliueti*: id eſt, uer
ſus montem Oliueti: quia conſuetus erat illuc ire, &
morari de nocte, cauſa orationis. Nam ſecundum
Chryſoſto. hom. 84. in Matthæũ. Chryſoſtomũ, conſueuerat frequenter extrà in ora-
tione pernoctare, & ſtratus mollitiẽ declinare: &, ſe
cundum eundem, conſuetudo Chriſti erat, maximè
In oratione pernoctare ſolitus erat Dominus. in ſolennitatibus, poſt cœnam diſcipulos ſeorſum du
cere, & purum à tumultibus locum inquirere, ne
mens impediretur ab auditione, & aliqua ſublimia de
Completorium unde dictum. feſto docere, quę non erat phas alios audire. Comple
toriũ poteſt dici: quia in ipſo completur curſus diei.
Similiter Dominus noſter Ieſus Chriſtus, completo
curſu prædicationis, & cœna illa ſingulari tam glorio
C ſisſimè celebrata & facta cum diſcipulis ſuis, de qua
cœna & de ſacratisſimo dono corporis & ſanguinis
eius, ibi tradito debes frequenter deuotisſimè cogita
re: & quòd lotis diſcipulorum pedibus, ac facto ſer-
mone & dicto hymno, id eſt, gratiarum actione, exi-
uit cum diſcipulis ſuis uerſus montem Oliueti, ubi
capiendus erat & ab amicis ſeparandus. Et quando
complendum erat quod propheta dixerat, *percutiam
paſtorem & diſpergentur oues gregis*. Vade & tu ſemper
Zacha. 13. Myſticè. cum eo, & noli eum deſerere, ne & ipſe deſerat te. My
ſticè, Egreſſus eſt Ieſus extra ciuitatem, ut nos egreſ-
ſuros de mundanis, & mundi habitatione ſignifica-
ret, quando ſacrificium Deo offerre uolumus: & ut
tumultum hominum fugere doceret, quando orare
D uel familiaria cum noſtris tractare intendimus. *Egreſ-
ſus autem iuit trans torrentem Cedron*, qui interpretatur
triſtis mœror, & ſignificat uiam pasſionis, quam Chri
ſtus perambulare uoluit: quia ſicut torrens torrore
caloris ſolis cum impetu deſcendit, ſic Chriſtus calo-
re charitatis & luce ueritatis ſuccenſus fluctus pasſio
num impetum propriæ uoluntatis ſuſtinuit. Per hoc
ergo quòd Chriſtus iuit illuc imminente ſua pasſio-
ne, ſignificatur quòd Chriſtianus ire uolens ad mar-
tyrium, debet imminens ſupplicium præcogitare, &
Gregorius hom 35. in euangelia. per patientiam ſe armare. quia ſecundum Gregoriũ,
Minus feriunt iacula quæ præuidentur: & tolerabilio
ra ſunt mala quæ præſciuntur. *Et uenit in uillam Geth-
E ſemani*, quæ interpretatur uallis pinguedinis: quæ in-
terpretatio oſtẽdit, quàm humilis, quàm deuota fuit
Chriſti oratio quam ibi fecit. in ualle enim humilitas,
& in pinguedine deuotio notatur: ſecundum Remi-
Remigius in cap. 26. Matth. gium, Dominus appropinquans pasſioni in ualle pin
guedinis orauit, ut demonſtraretur quia per uallem
Cur in horto orauit & captus eſt. humilitatis & pinguedinem charitatis pro nobis mor
tem ſuſcepit. Humiliauit enim ſe uſque ad mortem,
& ex charitate poſuit pro amicis animam ſuam. In
horto etiam orauit & capi voluit, ut oſtenderet quòd
ſatisfacere uenerat pro peccato primorum parentũ
commiſſo in horto: id eſt, in terreſtri paradiſo: uel
quòd per pasſionem ſuam nos in hortum paradiſi co

A ronandos introducit. Dicitur etiam poſt communio *Egreſſus in Oliuetum.*
nem in montem Oliueti exiſſe & oraſſe: quod reprę-
ſentat procesſio fratrum, quando poſt refectionem
exit in oratorium, ad gratias agendum. Per quod etiã
datur intelligi, quòd virtute dominici ſacramenti aſcẽ
ditur ad culmen gratiæ & gloriæ. Signanter autem,
ſecundum Orige. hymno dicto exierunt in montem *Origenes tracta. 35. in Matt.*
Oliuarum: per hoc deſignans quòd poſt perceptio-
nem tanti ſacramenti fidelis homo nihil debet agere
in conualle, nec circa aliquod terrenum ſe occupare.
Sed, ſecundum Hieronymum, debet aſcendere in mõ
tem Oliueti: id eſt, in uirtutum ſublimia, ubi eſt labo
ris refectio, & doloris ſolatium, ac ueri luminis noti-
tia apprehenditur. Orauit ergo Dominus in monte
B Oliueti, ſiue in horto ad radicem eiuſdem montis:
quod totum uiuũ eſt, & plenum figuris. Cùm enim
in monte orat: ſurſum nos, & pro cœleſtibus habere
cor in oratione, & ſublimia tantum orando inquiri
debere docet: cùm in ualle, & hoc in ualle pinguedi-
nis, docet nos in oratione humilitatem & internæ de
uotionis ac dilectionis pinguedinem ſeruare: & ut
non geſtemus cor aridum à charitatis pinguedine.
Meritò autem paſſurus Dominus aſcendit in illum
montem, unde erat aſcenſurus in cœlum, ut per hoc
oſtenderetur quòd per tolerantiam pasſionis aſcen-
ditur ad quietem cœleſtis manſionis. Vnde Hierony *Hierony. in cap. 14. Marci.*
mus: In monte quidem Oliueti Ieſus uigilat & orat,
C tenetur ac ligatur: ac inde ad cœlos aſcendit, ut nos
ſciamus quia inde ad cœlos aſcendimus: unde uigila *Oliueti mõtis dignitas.*
mus & oramus, ligamur, & non repugnamus in ter-
ra. Hic mons Oliueti omni acceptione eſt dignus, in *Quinque uirtutum exempla.*
quo Dominus frequenter morari & orare, ac multa
& mira operari dignatus eſt. Eſt autem in hoc monte
eccleſia, in qua cum abbate nigri monachi eſſe ſole-
bant. Potes autem meditari, quòd Dominus Ieſus de
dit nobis in iſto ſero exemplum quinque magnarũ
uirtutum: ſcilicet humilitatis, in lauando pedes diſci-
pulorum: charitatis, in ſacramento corporis & ſan-
guinis ſui, & in ſermone qui eſt monitis charitatis
plenus: orationis, in orando in horto tribus uicibus:
patientiæ, in ſuſtinendo proditorem ſuum, & multa
D opprobria, quando fuit captus & ductus ut latro: obe
dientiæ, in eundo ad pasſionem & mortem ex patris
præcepto. In his ergo uirtutibus & aliis cum pro
poſſe imitari coneris.

ORATIO.

BENIGNISSIME *Ieſu, qui pro credentibus
& crediturís in te, ante tempus paſſionis pa-
trem ſuppliciter exoraſti: rogo Domine tuam
clementiam & miſericordiam pro illis, & pro me, & pro
omnibus mihi conſanguinitate, aſſinitate, familiaritate, be
neficio, oratione, recommendatione, uel quocunque con-
E iunctis, ſeu cordi meo inſertis: & uniuerſaliter pro omni-
bus fidelibus, tam uiuis quàm defunctis. Vt nobis uiuis &
gratiam in præſenti, & gloriam in futuro exhibeas: ac de-
functis miſericordiam & requiem æternam indulgeas: &
tu qui omnium redemptor es, etiam eorum ſaluatorem te
oſtendas. Amen.*

De paſsione Domini noſtri. Cap. LVIII.

OCCVRRIT nunc, ut paſsionem Domini noſtri Ieſu Chriſti tractemus, de qua ad minus ſepties in die recordari deberet Chriſtianus. Vnde dicit Bernar. Quòd quotidiana lectio Chriſtiani, debet eſſe recordatio dominicæ paſsionis: & quòd nihil ita accendit cor humanum, quemadmodum ſæpe & ſedulo recogitata paſsio & humanitas ſaluatoris. Qui ergo in cruce & paſsione Domini deſiderat gloriari, ſedula meditatione debet in ea perſiſtere: quæ præcipuè inter cætera debet cordi noſtro eſſe infixa: ut ſicut in ſuo corpore cicatrices & vulnera ſemper tenet, & de eius corpore non delentur: ita & in corde noſtro per memoriam noſtri teneri, & nunquam de eo deleri debet. Cuius quidem paſsionis myſteria, & quæ circa eum facta ſunt, ſi toto mentis intuitu perſpicerentur, in nouum utique ſtatum meditantem adducerent. Nã ex profundo corde & totis uiſcerum medullis eam perſcrutanti, multi paſſus inſperati occurrerẽt ex quibus nouam compaſsionem, nouum amorem, nouas conſolationes, & per conſequens nouum quendam ſtatum dulcedinis ſuſciperet, quæ ſibi præſagia & participalia gloriæ uiderentur. Vnde quædam monialis deuota intãtum circa paſsionem Chriſti erat affecta, ut nunquam crucifixi imaginem inſpicere poſſet, niſi cadens in terram quaſi totaliter abſorpta à ſe deficeret. Oportet ergo quòd quis præſentem ſe exhibeat affectuoſe diligenter & moroſe omnibus & ſingulis quæ circa dominicam paſsionẽ contigerunt: & quòd illuc totam mentis aciem uigilantibus oculis cordis, oblitiſque aliis curis & ſollicitudinibus exterioribus dirigat perſeueranter. Et ſcias quòd ſi in hac ſcientia (quæ ſuper omnes alias ſcientias eſt) uolueris proficere, cum magno ſtudio oportebit te à cibo & potu delicato abſtinere, & ad neceſsitatem tantum parcè de utroque ſumere. Cœna quoque nocturna ſiue potus, multum impedit orationem & contemplationẽ: quapropter eſſet pro poſſe abſtinendum. A ueſtibus quoque ac lectis mollibus & delicatis abſtineas, & in ueſtitu ſicut & in uictu humilieris, groſsioribus utẽdo & uilioribus. Oportet etiam quòd caueas à multiloquio, ac lætitia uana & inepta: quia non deceret eũ qui vult Chriſti dolorem ſentire, in uerbis, riſibus, luſibus & gaudio uano ſe inutiliter occupare. Neceſſarium enim erit, ut aliquando ita cogites te præſentem cogitatione tua, ac ſi tũc temporis ibi præſens fuiſſes quando paſſus fuit: & ita te habeas in loquendo, in

Bernardus ſermone de paſsione.

Proficere uolẽs I Paſſionis dominica ſcientia, quid facias.

A uiuendo, in dolendo, ac ſi Dominum tuum coram oculis tuis cerneres patientem. Ita enim & ipſe Dominus in ſpiritu tibi præſens erit, ſicut à te cogitabitur præſens eſſe: & accipiet tua uota, & acceptabit tua facta. Et (ut breuiter dicam) oportebit te à delectatione & conſolatione carnali, cum magna diligentia elongari, & ut amara & dura tibi dulceſcant, & ſuauia fiant ſi in Chriſti doloribus & paſsione conſolationem, & dulces animæ tuæ dapes cupis inuenire. Non enim bene conueniunt conſolatio carnis, & cõtemplatio dominicæ paſsionis: ſed contraria quaſi nomina ſortiuntur, nec poſſunt ſimul caro & ſpiritus delectari: imò, ſecundum apoſtolum, ſibi adinuicem aduerſantur. Vnde Bernardus. Crux Chriſti uoluptati

B aduerſatur, & uoluptas cruci: & quomodo poſſunt excuſari uoluptatum amatores, ut non ſint Chriſti perſecutores? Rei enim ſiunt mortis Chriſti: & ſi non ut perſecutores, tamen ut tantæ rei contemptores. Et iterum: *Mihi abſit gloriari, niſi in crũce Domini mei Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Non ſolum, inquit, mortuus mundo: ſed & crucifixus, quod eſt ignominioſiſsimum genus mortis. Ego illi, & ipſe mihi. Omnia quæ mundus amat crux mihi ſunt: delectatio carnis, diuitię, honores, uanæ hominum laudes. Quæ uerò mundus reputat crucem: illis affixus ſum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. Quanuis in his apoſtoli uerbis, il-

C lud quoque non incongruè poſſit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione: ipſum uerò mundo crucifixum, compaſsione. Crucifixum enim uidebat mundum obligationibus uitiorum, & ipſe ei crucifigebatur ei per compaſsionis affectum. Hæc Bernardus. Et quia, ut dicit Gregorius, ſine delectatione anima nunquam poteſt eſſe: nam aut infimis delectatur, aut ſummis: ideo heu multi conſolationem diuinam non inuenientes, protinus inhiant ad aliam, & ſic ſibi iuſtè ſubtrahunt diuinam. Vnde Bernardus: Renuit cõſolari anima tua in aliis, ſi uis in Dei memoria delectari. Cuius ad alias conſolationes mens inhiat, & nõ penitus in caducis & tranſitoriis renuit conſolari, ipſe ſibi profecto cęleſtis ſubtrahit gratiam conſolatio-

D nis: quam ſi digna deuotione, pleno affectu, deſiderio uehementi petere, quærere, pulſare, ſatageret, ſine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulſanti aperiretur. Non ergo quæras conſolationem aliã, ſi cupis habere diuinam: quia, ut idem dicit Bernard. Delicata eſt diuina cõſolatio, quæ non datur admittẽtibus alienã: nec duplici uia, nec duplici affectu quæras diuinã conſolationẽ: quia indignũ te redderes ad eandẽ. Vnde iterum Ber. Indignus benedictione cęleſti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione: aliud ſibi refugium parãs, ſi fortè eam non obtinere contingat. Hæc Bernardus. Manna defecit filijs Iſrael poſtquam comederunt de frugibus

E terræ: per manna quod habebat in ſe omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitatem, ſignificatur ſuauitas Ieſu: quæ deficit filijs Iſrael, id eſt, clauſtralibus, cùm incipiunt comedere de frugibus terræ, id eſt, dare ſe terrenis conſolationibus. Vnde Auguſtinus: Si animus habet unde delectatur extrinſecus, ſine delectatione manet intrinſecus. Ideo uir ſanctus debet dicere cum propheta: *Renuit conſolari anima mea,* ſcilicet exterius: & ideo ibi ſequitur, *memor fui Dei, & delectatus ſum.* Vnde Richardus: Nunquam intellectus ad cœleſtium contemplationem perfectè attrahitur, niſi caro in neceſſarijs fortiter retrahatur. Vnde & Gregorius: Si à carne hoc quodlibet abſcindi

Galat. 5.

Bernardus ſermo. 6. in quadrageſima.

Galat. 6.

Gregorius lib. 18. moral. cap. 6.

Bernardus ſermone de paſsione.

Manna defectus.

Auguſti. ſermo. 17. de uerbis Apoſt.

Pſal. 76.

Richardus li. 2. de ſtatu interioris hominis.

Gregorius ubi ſupra.

ſcindimus, mox in ſpiritu qđ delectet inueniemus. Cōpatiaris igitur ſaluatori noſtro Ieſu, memoriam paſſionis & vulnerum eius in corde tuo habendo: certiſſimè confidens quòd eius conſolationis ſocius in futuro efficieris, ſi eius tribulationis in præſenti ſocius inuenieris. Nec enim pro ipſo piè lugentibus gloriā ſuam negabit, qui nec Magdalenæ dolenti & ipſum quærenti reſurrectionem ſuam occultari uoluit. Quod bene propheta innuit dicens: *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Vnde Apoſtolus: *Si tamen compatimur, ut & ſimul glorificemur.* Vnde & Bernardus. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, habet uitam æternam. hoc eſt, ſi compatimini, & conregnabitis. Sed non ſolum corde, uerum etiam corpore compatiendum eſt Chriſto. Vnde Ambroſius: Qui autem compatitur, non perfunctoriè compatiatur: ſed ut tribulationes Chriſti in corpore ſuo impleat, ſicut implebat & Paulus. Vnde & in Canticis: *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum*: diligendo, ſcilicet me per affectum, & mihi te conformando per affectionem dilectionis: & ut ſignaculum ſuper brachium tuum, diligendo etiam me per effectum, & mihi te conformando per amorem operationis: ſignaculum enim formam ſuam imprimit rei quæ ſigillatur. Et meritò debes me diligere utroque modo: quia fortis eſt ut mors dilectio: hoc eſt, tam fortiter te dilexi, quòd pro amore tuo mortuus ſum. & dura ſicut infernus æmulatio: quia in nullis tentamentis hoſtium à noſtræ ſalutis cura reuocare potuit, ſicut infernus nullus miſerorum cruciatibus mitigatur. Permultas ergo tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum: quod bene figuratur per hoc quòd crux ponitur inter chorum & cancellos eccleſiæ, ut qui chorum intrare uoluerint, uadant ſub cruce: quia ab eccleſia militante ad triumphantem, nemo niſi per crucem poteſt intrare. Multum quippe placet Deo, quòd homo memoriam paſſionis & vulnerum eius portet in corde ſuo. Narratur enim quòd cùm quidam eremita ſanctiſſimæ uitæ inſtanter Dominum exoraret, ut ſibi oſtenderet quod ſibi inter cætera ſeruitia magis acceptaret: uidit hominem nudum trepidantem frigore, & crucem magnā ſuper ſe baiulantem, & ſibi quis eſſet interroganti dicentem: Ieſus Chriſtus ego ſum: Rogaſti enim me ut tibi oſtenderem quod inter cætera ſeruitia mihi magis complaceret, & nunc tibi dico quòd hoc: ſcilicet quòd quis homo iuuet me portare crucem meam, & vulnera, & paſſionem in corde ſuo. Et hæc dicens euanuit. Crucem Domini debemus baiulare, & iuuare eum portare: & hoc in corde, per recordationem & compaſſionem: in ore, per crebram & deuotam gratiarum actionem: in corpore, per flagellationem & caſtigationem: ut ſaluatori noſtro corde, ore, & opere gratias agamus. Cuidam etiam ſeni matronæ recluſæ multitudinem & numerum omnium vulnerum Chriſti ſcire cupienti, & pro hac re flebiliter Deū oranti, uox cœlica miſſa dixit: Quinque milia quadringenta nonaginta vulnera mei corporis extiterunt: quæ ſi venerari volueris, orationem dominicam cum ſalutatione angelica quindecies quotidie in memoriam paſſionis meæ replicabis: ſicque anno reuoluto unumquodque vulnus uenerabiliter ſalutabis. Hæc oratio ualde placet Deo, prout poſtmodum reuelatum fuit cuidam ſolitario. Et accipitur hic numerus ſecundum annum biſextilem, ut ſemper ſufficere poſſit: quia minor numerus quem quidam ponunt, ſcilicet quinque milia quadringenta ſeptuaginta quinque alijs annis tantum, ſed non hoc ſufficit. De numero vulnerum Chriſti ſunt uerſus iſti.

Pſal. 125. Roma. 8. Ioan. 6. Bernardus tractatu de diligendo Deo. Ambroſius in cap. 9. Rom. 2. Cant. 8. Ibidem. Crucis locatio & eius ſignificatio. Memoria paſſionis. Crux Domini nobis baiulāda. Vulnerum Chriſti numerus. Oratio quindecim Pater noſter.

A

Mittitur ut legitur olim, uox cœlica lenis.
Cor reſouendo ſenis flebilis, ut ſequitur:
D. duc undecies decem dempta ſimplice, Chriſti,
Vnde reuixiſti vulnera cuncta ſcies.

Tot quippe fuerunt vulnera Chriſti, accipiendo uidelicet quamlibet plagam flagellationis pro vulnere uno: & puncturam cuiuſlibet ſpinæ pro uno. Cuius quidem numeri partes ſingulæ congruunt myſterio paſſionis Dominicæ. Millenarius enim, qui eſt ultimus limes numerorum, ultimam & ſupremam perfectionem in hac uita homini poſſibilem inſinuat, quā utique Chriſtus in ſua paſſione & ſummè adimpleuit.

B

Quinarius autem ad quinque ſenſus refertur: in quibus omnibus Chriſtus paſſus fuit, ut ſenſus noſtros noſtris peccatis corruptos reintegraret. Centenarius etiam perfectionem notat. Et ideo per quadringenta perfectio noui teſtamenti, quod in quatuor euangeliis conſiſtit, accipi poteſt: quod quidem teſtamentum in ſanguine paſſionis Chriſti dedicatum eſt. Nonagenarius uerò, qui conſtat ex ductu denarij in nouenarium, deſignat nouem ordines angelorum. Inter quos ducimur per obſeruantiam præceptorum decalogi, & hoc non niſi per meritum paſſionis Chriſti. Multa quidem & magna bona proueniūt homini paſſionem Chriſti frequentanti, & ſe circa

C

eam ſedulo occupanti. Si enim ad diuinitatis cognitionem peruenire deſideras, reſtat ut per aſſumptam humanitatem, & humanitatis paſſionem tanquam per uiam regiam gradatim aſcendere ad altiora diſcas. Quia non datur peruenire ad diuinitatis altitudinem, uel inuſitatam dulcedinem, niſi tractis pio quodam fidei ac dilectionis affectu, per humanitatis Chriſti amaritudinem. Et quanto hac neglecta quis aſcenderit altius, tanto cadit profundius. Hæc eſt uia per quam itur. Hæc eſt porta per quam introitus ad deſideratum finem conceditur. Per fructiferam nanque ac uenerabilem Chriſti paſſionem, cunctorum nobis ſpiritualium bonorum materia copioſiſſimè

D

miniſtratur: ubi enim eſt gloriatio noſtra, ubi ſpes & lætitia cordis noſtri? Reuera in Chriſto uno ſummo & uero bono, & precioſiſſimo eius paſſionis theſauro. Et ideo tam impreciabilem theſaurum delectat iugiter in corde retinere, & continuè de ipſo loqui, ac omni tempore mente & corpore cum ipſo occupari: utinam quoque & in cordibus nunquam marceſcat, ſed ſemper rediuiua pullulatione nouus exiſtat. Fœlix proinde tu ô glorioſiſſimum lumen eccleſiarum, qui arcanum diuinitatis attingens, abyſſum claritatis diuinæ oculis purioribus intuendo introiſti: ac uerba quæ non licet homini loqui audiſti, & tamen ad ima deſcendens affectu quodam mellito paſſionis huius ob preconium de cordis the

E

ſauro in medium eructaſti dicens: *Nihil arbitratus ſum me ſcire inter uos niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* O uerbum mellifluum, dulcius ſuper mel & fauum, deuotis mentibus iugiter ruminandum, de quo liquor emanat, qui miſeris largiter gaudia ſalutis propinat. Cæterùm quicunque æternam ſalutem, & præmiorum magnitudinem deſiderat habere: arcem quoque cunctarum uirtutum optat conſcendere, ſcientiam etiam atque ſapientiam obtinere, inter proſpera & aduerſa æquanimiter ſtare, & ſecuram uiam ambulare, necnon amaritudinem paſſionis Chriſti eiuſque conſolationis potum ſuauiſſimum deſiderat prægustare, debet Ieſum Chriſtum, in-

quam

D. notat quingenta quæ undecies notant mille quingenta, unde demuntur decem. Numeri myſterium. Bona ex meditatione paſſionis. 1. Cor. 2.

Paſſio Chriſti doctum efficit. quam crucifixum, iugiter in ſuo corde portare. Frequens paſsionis huius memoria indoctum quemquã reddit doctiſsimum, ac imperitos & idiotas facit proficere in magiſtros: magiſtros inquam nõn ſcientiæ quæ inflat, ſed charitatis quæ ædificat. Ipſa eſt uelut quidam liber uitæ, in quo omnia ſaluti neceſſaria inueniuntur. Hic liber de omnibus docens melle quadã dulcedine perunctus ſentitur. Fęlix qui eius ſtudio ſeriosè intendit: quia contemptu mũdi & in amore Dei proficiet, cunctarumque uirtutum ac gratiarum incrementum ſumet. *Paſſionis memorãdę modus.* Memoria paſsionis Chriſti debet fieri nõ perfunctoriè, nec cum feſtina acceleratione, maximè cùm tempus aderit ſufficiens & opportunũ: ſed cum matura & moroſa ac præcordiali rememoratione, & flebili quadam compaſsione. Niſi enim hoc dulciſsimum lignum dentibus affectuoſæ diſcretionis maſticatum fuerit, ſapor eius licet immenſus nequaquam mouebit. *Deuotionis excitandæ modus.* Quòd & ſi quidem flere cum flente, aut dolere cum dolente non potes: ſaltem affectu deuoto de tantis beneficijs tibi per eam gratuitò exhibitis gaudere & gratias agere debes. Quòd ſi nec affectu compaſsionis, nec gratulationis deſiderio moueris: ſed dura quadam affectione te in eius recordatione deprimi ſentis: nihilominus in duricia cordis tui ad laudem Dei, memoriam huius ſalutiferæ paſſionis qualitercunque percurre, & quod à te habere non potes, ipſius manibus pijsſimis committe. Percutebis ſilicem: interiori uidelicet recordatione, & corporali nihilominus labore, te exercens ad pietatẽ, per extenſionem manuum, ſeu oculorum ad crucifixum ſubleuationem, uel pectoris tunſionem, aut genuflexiones deuotas, ſeu diſciplinas & flagellationes: uel cætera ſimilia pietatis officia continuando, donec egrediantur aquæ lachrymarum largiſsimæ: ut & ratio bibat deuotionis aquas, & corpus animale eius ex *Solatia ex paſſione quatuor.* perientia accenſum ad gratiam habilitetur. Porrò paſſionis Chriſti frequentem meditationem inter alia innumerabilia ad quatuor præcipuè tibi noueris prodeſſe ſolatia: uidelicet ad tria principalia uitia, quæ in mũdo ſunt, repellenda: ad tribulationem & pęnitentiam mitigandã, ad triſtitiam inordinatam repellendam, & ad pœnam purgatorij diminuendam. De primo patet in Threnis, ubi dicitur: *Recordare paupertatis meæ tranſgreſſionis*: id eſt, uilitatis tranſgredientis omnes *Threno.3.* alias uilitates & fellis. Concupiſcentia ergo carnis debet crucifigi, per crucifixi amaritudinem. Concupiſcentia oculorum, per eius paupertatem: ſuperbia uitę, per eius uilificationem. Sed uoluptuoſi contrariantur cruci Chriſti: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit amaritudinem. Item uanè glorioſi: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit ignominiam. Item auari quia Chriſtus in ea ſuſtinuit paupertatem. De ſecundo etiam ex hoc apparet, quia cibus aliquãdo de ſe inſipidus, per ſalſam appoſitam, uel condimentum fit ſapidus: ſic tribulatio & pœnitentia de ſe ſunt inſipida: ſed appoſita ſalſa paſſionis Chriſti, quæ fuit amara, efficiuntur dulçia & ſapida. *Exemplũ doloris pellendi.* Tertium autem, ſcilicet, qualiter dolorem animi expellat, exemplo tibi potius quàm uerbo monſtrabo. Erat namque quidam quem circa cõuerſionis ſuę initia quædam triſtitia inordinata lætaliter oppreſsit: ita ut nec legere, nec orare, nec quicquã boni pro tũc facere poſſet. Qui dum die quadam in cella reſidens, ab hac paſsione grauiter urgeretur: & incredibili dolore affligeretur, facta eſt ad eum deſuper quaſi uox intellectualis, dicens: Quid hîc ſedes ocioſus, & in te ipſo tabeſcẽs? Surge nunc & meam deuotè pertracta paſsionem, & in amaritudine tuum deuinces dolorẽ: quo audito ille frater ſurrexit, & ſe ad meditandum paſsionem contulit: & extunc medicina hac ſalutari ſanatus, per eius continuam replicationem, nequaquam plus de cætero talem unquam ſenſit animi paſſionem. Quartum uerò, ſcilicet qualiter hęc utiliſsima *Purgatorij relaxatio ẽ paſſione Chriſti.* meditatio pœnam purgatorij relaxare habeat, tibi indicabo. En author naturæ nil inordinatum in ſua natura relinquit, ſed nec diuina iuſtitia quicquam impunitum dimittit: quod non aut hîc, aut in futuro debitę correctioni ſubijciat. Quando igitur putas quòd finẽ habitura eſſet pœna alicuius peccatoris, qui multis criminibus obnoxius condignam ſatisfactionem pro quolibet mortali, pro milleſima parte non impleuiſſet, quam exoluere in locis purgatorij decedens cogeretur uſque ad minimũ quadrãtem. O nimis longa miſeræ animæ expectatio. O diutina & acerba nimiũ cruciatio, dolor perſeuerans & immenſus, pœnitẽtia grauior omni terreſtri cruciatu. Sed uide quòd hanc pœnam leuiſsima & breuiſsima ſatisfactione compẽſare poſſet, quicunque ipſam de theſauro paſſionis agni immaculati recipere ſciret. Hic namque theſaurus precioſiſsimus, propter charitatem maximã perſonamque digniſsimam, ac dolorem immẽſiſsimum, ſufficiens eſt & ſuperabundans. Et ideo taliter poſſet ſe homo ad hunc applicare, & de eius merito & ſatiſfactione tam deuotè ad ſe trahere: ut ſi mille annis purgari deberet, in breui de toto liberaretur. Si ergo uis pœnam purgatorij longam & acerbam in temporalem, breuem, & leuem commutare: ſtudeas hæc facere. Primò omnium, debes corde compuncto & ſpiritu contribulato cum gemitu cordis enormitatem peccatorum tuorum grauiſsimè ponderare, confitẽdo aduerſum te iniuſtitiam tuam Domino, amariſsimè recogitando quid feceris, quem offenderis, quid ue merueris: peccaui, inquiens, Domine ſuper numerum arenæ maris. Deinde debes teipſum coram oculis æterni iudicis humiliter deſpicere, & uilem æſtimare ita ut cum publicano oculos immũdos nec audeas ad cœlum leuare, nec labijs pollutis nomen illud glorioſum nominare: ſed neque teipſum hominem, ſed uermem immundum æſtimare, & opera tua ſatisfactoria quaſi nullius momenti ſint annihilare, & ſic miſer & miſerabilis ante fores gratiam iudicis, & cũ profundo gemitu cordis tui petere: & dicere, *Pater mi, peccaui in cœlum & coram te, & non ſum dignus uocari filius tuus: fac mihi ſicut uni ex mercenariis tuis.* *Lucæ 15.* Poſtea meritum paſsionis Chriſti debes cum ſummo affectu extollere & magnificare, cogitando quoniam apud eum copioſiſsima eſt redemptio: & quòd minima gutta precioſiſsimi ſanguinis, qui per omnes partes corporis ſui uulneribus repleti largiter effluxit, pro redemptione & ſatisfactione totius mundi ſuffeciſſet: ſed copioſe ipſum effundere uoluit, ĩ argumẽtum magni amoris, & ſupereffluentiſsimæ pietatis, in ſolamen omnium miſerorum. Tandem debes humili quidem, ſed feruido affectu manum auxiliatoris quærere, & miſericordiſsimi redemptoris meritum infinitum in ſubſidium poſtulare, nihil hæſitans: quia pronior eſt fons ille pietatis iugiter ſcaturiens ad miſerẽdum, quàm tu ad petendum? O uerbum gratioſum & præcipuũ, miſeris peccatoribus cum ſumma exultatione ſuſcipiendum, eo quòd in Chriſti paſsione ſic in promptu inuenimus unde poſsimus peccata abluere, pœnas delere, gratiam inuenire, & glóriam ſempiternam promereri. Memoriam igitur paſsionis Chriſti ſemper debes in corde tuo habere, & omnes tribulationes & aduerſitates quas pateris ad ipſam

ſam referre: ipſiusque ſimilitudinem, quantum poſſibile eſt induere. Et cùm ex occulta diſpenſatione tibi conſolatio interna ſubtrahitur, & deſolatus relinqueris: debes inſtar ueri crucifixi non aliunde conſolationem quærere, ſed patienter expectare, & ſurſum ad patrem qui in cœlis eſt reſpectum habere: teipſum deſerendo, & omnem cogitatum tuum in ipſum iactando. Tunc ſine dubio quanto fuerit maior hominis exterioris preſſura, & deſertio hominis interioris cum uoluntate Deo unita: tãto ſimilior crucifixo, & amabilior patri per amando eris: quia reuera hoc eſt punctum aduerſitatis, per quod milites probatiſsimi in acie Chriſti cõſtituti ſtrictiſsimè examinantur. Item omnia infortunia & cuncta triſtabilia clementiæ Dei debes committere: & ſic te liberè in omni facto tenere, quaſi homo qui in procinctu migraturus eſt de hoc mundo. Refugium quoque continuum in uulnere lateris Ieſu Chriſti debes quærere, tanquam columba in foraminibus petræ: quia in hoc loco ſemper inuenies copioſiſsimam peccatorum remiſsionem, gratiarum plenitudinem, & à cunctis malis imminentibus ſecuram protectionem.

Narratio hiſtoria paſſionis.

Ad narrationem itaque propoſiti accedamus. Si igitur uigilanter attendiſti præmiſſa, quæ de uita Chriſti ſunt dicta, hîc multo uigilantius totum apponas animum, totam uirtutem: quia hîc maximè apparet illa eius charitas, quæ corda noſtra deberet totaliter concremare. Non ſolum autem illa pœnalis & mortalis crucifixio Domini, ſed & ea quæ eandem præceſſerant, ſunt uehementiſsimæ compaſsionis, & amaritudinis, & ſtuporis.

Paſſio in generali.

Quid enim eſt cogitare quòd ipſe Dominus noſter, ſuper omnia benedictus Deus, ab hora qua de nocte cum facibus & armis tanquam latro quæſitus fuit, & captus, uſque ad ſextam crucifixionis ſuæ ſcilicet horam, fuit in bello cõtinuo doloris, magnis opprobrijs, & tormentis. Non enim ſibi datur uel modica requies: ſed in quolibet bello & conflictu audi & uide: Alius eum tradit, alius comprehendit, alius ligat, alius ducit, alius impellit, alius exclamat, alius inſurgit, alius uexat, alius circumuoluit, alius interrogat, alius contra eum falſos teſtes inquirit, alius inquirentem aſſociat, alius falſum teſtimonium contra eum dicit, alius accuſat, alius deludit, alius blaſphemat, alius in eum expuit, alius oculos uelat, alius in faciem cædit, alius colaphizat, alius ueſte alba induit, alius ſpernit, alius illudit, alius ad columnam eum ducit, alius dum ducitur percutit, alius uociferatur, alius eum inſultanter ad uexandum ſuſcipit, alius in eum impetum facit, alius expoliat, alius eum ad columnam ligat, alius flagellat, alius eum purpura in contumeliam veſtit, alius ſpinis eum coronat, alius arundinem in manu eius ponit, alius furibũdè reaccipit ut ſpinoſum caput feriat, alius nugatoriè genuflectit, alius ut regem ſalutat. Hæc & multa ſimilia non ſolum alius, ſed & alij plurimi intulerunt. Ducitur & reducitur de iudicio in iudicium, de opprobrio in opprobrium, de ſupplicio in ſupplicium: ſpernitur & reprobatur, voluitur & circumflectitur, huc atque illuc tanquam ſtultus & imbecillis, ſed & tanquam latro & impijſsimus malefactor, modo ad Annam, modo ad Caiphã, modo ad Pilatum, modo ad Herodẽm, & iterum ad Pilatũ: & ibidem modo intus, modo foris. Deus meus quid eſt hoc? Nonne hoc tibi uidetur duriſsimum, amariſsimum, & cõtinuum bellum? Sed expecta parumper, & duriora uidebis. Aſtant contra eum, conſtant & uiuaciſsimè principes, Scribæ & Phariſæi, & milia

A populi. Acclamatur ab omnibus unanimiter vt crucifigatur. Crux humeris ſuis iam fractis & laceratis imponitur, in qua crucifigatur. Concurrunt undique ciues & aduenæ, tam maiores quàm etiam uiliſsimi ribaldi, uinique potatores: non ad compatiendum, ſed ad deridendum. Nemo eſt qui eum recognoſcat: ſed luto & immũditijs eum impetunt & affligunt. Et dũ ſuam portat ignominiam, factus eſt illis in parabolã. Contra eum loquebantur qui ſedebant in porta, & in eum pſallebant qui bibebãt uinum. *Pſal. 68.* Impellitur & anxiatur, trahitur & acceleratur: & ſic fatigatus, flagellatus, cruciatus, totusque maceratus, & opprobrijs ſaturatus uſque ad ſummum non ſinitur requieſcere, non eſſe in ocio. Vix poteſt refocillare ſpiritum quo-

B uſque perueniatur ad Caluariæ locum. Et hæc omnia cum impetu & furore fecerunt. In ipſo autem loco finis & quies negocio, de quo tractamus imponitur. Sed quæ eſt illa quies? Crucifixio, & lectus doloris. Ecce qualis. Aſperior bello eſt. Vides ergo quomodo uſque ad horam ſextam paſſus eſt longum & durum bellum. Verè intrauerunt aquæ uſque ad animam ſuam. *Ibidem.* & uerè circundederunt eum canes multi & feroces & terribiles, *Pſal. 21.* qui dirè & ut gladiũ bis acutũ exacuerunt in eum linguas & manus ſuas. In paſſione autem Chriſti tria fuerunt in ſummo, ad quæ rediguntur cætera omnia, & in quibus pœnitentiæ ſumma exprimitur: & ueræ patientiæ perfectio expe-

Tria principalia in paſſione.

C ritur. Primum, eſt rerum ablatio & nudatio. Secundum, contemptus & irriſio. Tertium, pœna & corporalis afflictio: quæ omnia in Chriſto Domino fuerũt in ſummo. Nudatus eſt à crucifixoribus, ita ut nec fęmoralia in eo remanerent: quod nulli unquam latronum factum fuiſſe legimus: & panniculis à pia matre ſua non incongruè creditur inuolutus. Nudam ergo crucẽ ita nudus aſcendit, ut ſi per ſepulchrũ illius terram matrẽ omniũ corporum uelimus intelligere, rectè poſsit ei & ad literam cõuenire quod ſanctus Iob ait: *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* *Iob. 1.* Vnde Ambroſius. Reſtat igitur conſiderare crucem Dominus qualis aſcendat. Nudũ uideo. *Ambroſius in cap. 23. Lucæ.*

D Talis ergo aſcendat, qui ſeculum uincere penſat, ut ſeculi adiumẽta non quærat. Victus eſt Adam qui veſtimenta quæſiuit, uicit ille qui tegumenta depoſuit. Et talis aſcẽdit, quales nos (authore Deo) natura formauit. Talis in paradiſo homo primus habitauerat, talis ad paradiſum homo ſecundus intrauit. Hæc Ambro. Sed quis narrare ſufficiat qualia & quanta ludibria, qualis & quantus, à quibus & à qualibus paſſus ſit? Hæc enim & à parte patientis, & à parte inferentis, & à parte illatorum penſanda ſunt: nec aliter (& utinam) vel ſic dignè penſari poſsint. Vide qualia paſſus eſt. *Ioan. 18.* Etenim cum gladijs & fuſtibus tanquam ad latronem exierunt comprehendere eum: traditus, captus eſt, ligatus, uelatus, cõſputus, alapis & colaphis

E cæſus, accuſatus: in ueſte alba illuſus, flagellatus, purpura in opprobrium indutus, ſpinis coronatus, arundine pro ſceptro ĩſignitus, & capite percuſſus: deriſoriè adoratus & ſalutatus, ac multis aliis illuſionibus & contumelijs affectus, & demum cruci eſt affixus. Ad cõſummandã quippe hominis humilitatem uniuerſa in eum contumeliarum genera exercebantur. Sed quis nouit quanta paſſus eſt? *Paſſio nõ tota ſcripta.* Credimus enim ſanctos euangeliſtas breuitatis cauſa irriſionum tãtum ſpecies, non etiam numerum expreſsiſſe. Quis enim ſcire, quis narrare ſufficeret, quot & quotiens in tanta multitudine quæ tunc ibi erat, eum irriſerunt? In augmentũ etiã irriſionis & uerecundiæ, confuſio- *Locus paſſionis.*

nis

nis & ignominiæ accedit, ubi & quando paſſus eſt. Vbi? utique inter cognatos, & notos, in Hieruſalem, in ciuitate regia, famoſa & populoſa, extra portam, in loco punitionis ſceleratorũ, ſcilicet in loco Caluariæ fœtido & immundo: ubi occidebantur homicidæ & latrones. Vbi? in medio latronum, in cruce quaſi ad ſpectaculum eleuabatur flentibus amicis, & inſultantibus inimicis. Quando? In præcipua ſolennitate Iudæorum, ad quam propter reuerentiam templi & pulchritudinem, & propter ipſam feſtiuitatem confluebat non ſolum ex Iudæa, uerumetiam ex diuerſis gentium nationibus maxima multitudo: & quæ maximè illa die ad tantum ſpectaculum concurrebat: coram quibus Dominus noſter ludibrio expoſitus, omnibus ſpectaculum eſt factus. Sed de afflictione corporali, quid dicturi ſumus? Caro enim Chriſti beatiſsima atque mundiſsima, quanto natura purior, quanto ab omni labe peccati ſincerior fuit, tanto utique paſsibilior extitit ad tormenta. Vnde in perſona ipſius Hieremias lamentabatur, dicens: *O uos omnes qui tranſitis per uiam, attendite & uidete ſi eſt dolor, ſicut dolor meus*: quaſi diceret, Non. Quamuis enim multi martyres multa & magna tormentorum paſsi ſunt genera, nullus tamen in carne ex peccato corrupta tã ſenſibilis eſſe potuit ad tormenta: quinetiam cùm ipſe martyres ſuos in paſsionibus nõ ſolum roborauerit: uerumetiam ipſum dolorem mitigauerit, aut certè in refrigerium & oblectamentum frequenter conuertit. Et quãuis hæc martyribus ſuis Chriſtus ex potentia diuinitatis contulerit beneficia, piè tamẽ credimus, & fiducialiter confitemur, eum, non ſibi, hoc eſt ſuæ humanitati beneficium hoc præſtitiſſe: ſed in carne illa mundiſsima, quantum dolorem naturaliter ſuſtinere potuit, tantum uſque ad exitum animæ ſuſtinuiſſe, & uim doloris uirtute patientię toleraſſe. Ecce qualia & quanta paſſus ſit, uidimus. Sed iam qualis & quantus ſit, qui hæc paſſus eſt, uideamus. Nonne ipſe eſt innocens manibus & mundo corde: qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius? Nonne ipſe mitis eſt, & humilis corde? Nonne ipſe eſt qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt? Nonne ipſe eſt qui cuncta quæ fecit tenet, regit, gubernat, & protegit? Nõne ipſe eſt qui intuetur abyſſos, cuius oculis omnia nuda ſunt & aperta, qui nouit omnia antequam fiant? Nonne ipſe eſt qui nouit cogitationes angelorum & ſanctorum omnium: & quas ipſe nec inſpirat, nec informat, dæmonum & hominum peruerſorũ? Nonne ipſe eſt qui uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire? Ipſe quippe eſt Dei filius, Deus uerus, ſummè potens, ſapiens, & bonus. Videamus etiam à quibus & à qualibus hæc omnia paſſus ſit. In augmentum enim doloris & dedecoris non hæc ab extraneis, ſed à domeſticis paſſus eſt: nec à quibuſlibet uicinis & notis, ſed à filijs & fratribus: de quibus ipſe dixit, *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus*. Iudæos utique filios uocans, & gentiles canes: & Dauid in perſona ipſius loquens ad patrem: *narrabo*, inquit, *nomen tuum fratribus meis*: id eſt, Iudæis, ex quibus erat ſecundum carnem. Qui etiam filij & fratres quales fuerint, oſtendit in Eſaia: Vbi ait: *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me*. Et in Canti. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me*. Contra quos in euangelio ſæpe inuehitur, & uæ æternæ damnationis eis comminatur. Ecce qualia & quanta, qualis & quantus, à quibus & qualibus paſſus eſt Dominus: ut ex omnibus ad-

Tẽpus paſſionis. *Paſſionis grauitas.* *Trene. 1.* *Quis & qualis Chriſtus qui paſſus eſt.* *A quibus paſſus.* *Matt. 15. Pſal. 21.* *Eſaia. 1.* *Canti. 1.*

A uertamus quantum ipſi Domino qui pro nobis nequam mancipijs, hæc omnia uoluntariè paſſus eſt, unuſquiſque debeat Chriſtianus. Lætali duritia laborat, qui taliter amantem non amat. Ad intrandum autem ad ſaporem dominicæ paſsionis, & ad compatiendum Domino noſtro Ieſu crucifixo, hæc attende. Primò ſtudeas, quantum potes, te unire illi per feruentem amorem: nam quanto feruentius eum diliges, tanto magis ſuæ paſsioni compatieris: & quanto plus ei compaſſus fueris, tanto plus erga eũ tuus affectus accendentur: unde ſic ſe mutuò augebunt dilectio & compaſsio, donec uenias ad perfectionem, niſi hoc remanſerit propter aliquam tuam miſeriam: & præcipuè ſtudeas abiicere omnem præ-
B ſumptionem, diffidentiam, & negligentiam. Debet enim homo tam nobile opus aggredi humiliter, confidenter & inſtanter, & cum quanta poteſt munditia cordis. Et quamuis homo ſibi uideatur indignus, tamen nequaquam deſiſtat: quia ipſe Chriſtus pro peccatoribus crucifixus ẽ. Primò igitur ſic uniaris ſibi amore, ut cor tuum intret in ipſum totaliter: & extra ipſum reputa nihil eſſe, ac de te extra ipſum tãquã de nihilo curabis. Tota cura tua uertatur ad p̃ſens circa Dominũ tuũ paſſum, nec de te aliq̃d exhibeas alteri: nã eius es, q̃cquid es. Sic ergo totaliter trãsformatus in ipſum, nõ poſſum credere quin eius uulneribus uulneteris & perfundaris eius contumelijs,
C illuſionibus, & opprobrijs. Et ad hæc omnia addas orationem, ut quaſi continuè depreceris Dominum Ieſum Chriſtum, ut ſuis uulneribus uulneret mentem tuam: & ad ipſa uulnera quaſi ſemper dirige cordis affectum, ut per tuam nimiam importunitatem, à ſua miſericordia impetres quod intendis. De modis autem exercitij paſsionis Ieſu Chriſti ſcire debes, quòd circa paſsionem Domini poteſt homo ſe habere ſex modis. Conſideret eam primò, ad imitandum. Secundò, ad compatiendum. Tertiò, ad mirandum. Quartò, ad exultandum. Quintò, ad reſoluendum. Sextò, ad quieſcendum. Primò ad imitandum conſideret: nam imitatio Chriſti, eſt ſumma & perfecta religio perfecti. Hæc eſt regula & exẽ-
D plar perfectionis omnis uitæ & uirtutis, ſcilicet Chriſtum imitari in paſsione, & in morte. Sit ergo noſtra regula uiuendi, paſsio ſaluatoris: nam tanto amplius deſolamur, quanto ab hoc exemplari & regula amplius elongamur. Semper ergo, quantum in nobis eſt, uelimus ab omnibus conculcari, deijci, & uilipendi, illudi, perſecutionem pati, flagellari, & in diuinis obſequiis ab omnibus exprobrari. Simus nudi cum nudo, & nihil penitus cupiamus habere: imò habere aliquid ſit nobis grauiſsima pœna & dolor intenſus. Abhorreamus delectabilia & dulcia deguſtare, & potius uelimus uilibus & amaris cibari quia ipſe fuit felle & aceto potatus. Et ut breuiter
E dicam, conſideremus quæ pro nobis ſuſtinuit & qualiter ſe in paſsionibus habuit, & nos pro modulo noſtro quantum poſſumus conformemur eidem. Secundò debemus conſiderare eam ad compatiendũ. Debemus enim conſiderare ipſius flagella, illuſiones, & opprobria: & in corde noſtro ruminare et imaginari, quanta ſit deiectio & contemptus erga Dominum noſtrum: quantus dolor, quanta uel afflictio in corde & corpore ſuo: et quòd ratio paſsionis et compaſsionis ſuę peccata noſtra ſint. Magnam habemus materiam flendi, et cauſam lugendi, ſi intimè cogitemus quòd ſumus occaſio necis unigeniti filij Dei, rei leſæ maieſtatis eius. Conſideremus quãta tũc

Saporis dominicæ paſſionis excitatiua. *Modi exercendi ſe in paſſione.*

amaritudine repletus erat angelorum dulcedo: quan tum etiam aggrauabat eum non tantum pœnæ illatio & noſtra ingratitudo, ſed etiam aſsiſtentis matris afflictio: quam ſic diligebat, & quaſi deficere præ cōpaſsionis dolore uidebat. Iam ergo transfigant cordis noſtri intima eius conuitia, flagella & uulnera: nec in nobis ſit quod non perfundatur ex compaſsione, & non affligatur dolore immenſo. Tertiò conſideremus quis, quæ, & pro quibus paſſus eſt:& multum mirari debemus. Quis, ſcilicet Dei filius, Deus uerus, ſummè potens, ſapiens, & bonus. Sed quæ? peregrinationem, fugam, famem, ſitim, frigus, calorem, tempeſtates, horrores, perſecutiones, obſeruationes, uincula, flagella, illuſiones, & dolores. Cōſpuitur gloria, cōtēnitur iuſtitia, iudex iudicatur, inoffenſus inculpatur, innocens infamatur, Deus blaſphematur, Chriſtus conculcatur, vita occiditur, ſol obſcuratur, luna denigratur, ſidera diſpergūtur. Sed pro quibus hęc patitur? pro ſceleratiſsimis inimicis, pro nequiſsimis mancipijs, pro contēptoribus diuinæ maieſtatis, & pro ingratis diuinæ pietati. Ergo talis & tātus, talia & tanta, pro tam uiliſsimis & abiectis paſſus eſt. Sed à quibus? à ſpecialiter dilectis, quibus omnem benignitatem oſtendit & à uiliſsimis, à ſtultiſsimis, ab impijs, maximus, ſapiētiſsimus, ſummè pius: & à ſanie fœtidiſsima ſplendor æternus. Et in his omnibus in diuinæ pietatis admiratione eleuemur. Quartò conſideremus eam ad exultandum. Exultare in ea debemus de redemptione humana, reſtauratione angelica, & clementia diuina. De redemptione humana ſine dubio nimis gaudere debemus, facta per Chriſti paſsionem & mortem. Quis quæſo nō exultet & gaudeat, cùm cernat ſe per hanc redemptum à damnatione æterna, à culpæ ignominia, à poteſtate diabolica. Exultemus etiam quòd per Chriſti paſsionem reſtaurata eſt angelica ruina. Magna precioſitas debet eſſe nobis cùm uidemus per Chriſti mortem tam nobile collegiū reparari de nobis, ut fiat unum ouile & unus paſtor, & ſimus unum de uno. Præcipuè autem exultare debemus cernentes in prædictis omnibus ſummam Domini noſtri clementiam. Vbi quæſo magis apparet benigniſsima Domini clementia, quàm in paſsione ſua? ubi tam turpia & grauia ſuſtinere voluit pro inimico ſuo liberando & glorificando, qui puniendus erat quadam morte æterna. Quintò conſideremus beatiſsimam Chriſti paſsionem, ad cordium noſtrorum reſolutionem in Chriſtum: hoc eſt, per perfectam transformationem in ipſum: quod fit quando non ſolum imitatur, compatitur, admiratur & exultat. ſed etiam totus homo quodammodo conuertitur in ipſum, ſcilicet Dominum Ieſum Chriſtum crucifixum: ut iam quaſi ubique & ſemper ſibi crucifixus occurrat: imò tunc uerè in ipſum reſoluitur, quando ex ſe exiens homo, & ſuprapoſitus vniuerſo, imò totus ſupra ſe totum abſtractus ab omnibus, totus eſt conuerſus in Dominum ſuum paſſum, ut non uideat ſentiatque intra ſeipſum niſi Chriſtum crucifixum, illuſum, exprobratum & paſſum pro nobis. Sextò conſideremus illam beatiſsimā paſsionem, ad quietem dulcoris: quod fit cùm iam reſolutus ut dixi ſitibundus eandem paſsionem ruminare nō ceſſat, intrans ſecundum poſſe in illum paſsionis theſaurum humiliter & deuotè, & liquefit amore deuoto, & feruida deuotione deficit à ſe & quieſcit in Chriſto crucifixo. Sed quanto plus deficit à ſe amore & deuotione, tanto plus eidem dilecto pro ſe mortuo inhæret, & plus requieſcit in ipſo. Et ſic mutuo ſe auget

A adhæſio & amoris deuotio, donec totus deficiens abſorbeatur ab illo camino amoris paſsionis dilecti. Sicut in amplexibus ſponſi ſponſa quieſcit, quæ clamat & dicit: *Adiuro uos filiæ Sion, ne euigilare faciatis dilectā, donec ipſa uelit.* Sic circa paſsionem Domini debet eſſe imitatio ad purgationem & directionem, compaſsio ad unionem & amorem, admiratio ad mētis eleuationem, gaudium & exultatio ad cordis dilatationem, reſolutio ad perfectam conformationem, quies & pauſatio ad deuotionis conſummationem. Docet autem paſsio Chriſti tria, ſcilicet quàm odioſa ſint Deo uitia, quàm lachrymoſa inferni ſupplicia, quàm gratioſa cœli gaudia. Chriſtus enim paſſus eſt pro culpis delendis, pro ſupplicijs nobis auferendis, & pro gaudijs cœli conferendis. Hæc in quadam generalitate ſunt dicta: ſed uideamus diligenter ſingula. Non enim nos decet tædere, illa cogitare quæ Chriſtum Dominum nō tæduit tolerare. Et prout dicitur non ſolum ſemel pro omnibus hæc tolerare: ſed etiam iteratò pro peccatoribus ſingulis ſi neceſſe eſſet omnia ſuſtinere deliberauit & paratus fuit. O Deus meus miſericordia mea. Quid eſt hoc? Quis ad tantam pietatem non obſtupeſcit? Vnde ſanctus vir Carpus dicebat ſe aliquando contriſtatum à quodam infidelium, qui quendam bonum ab eccleſia ſeduxerat. Cumque ſtaret in diuino colloquio, indignatus non eſſe iuſtum: dicens: ſi uiuerent impij ſubuertentes rectas uias Domini, petijt à Deo igne cœleſti utrumque immiſericorditer conſumi. Et uidit ſubitò in uiſione Ieſum humaniformiter in dorſo cœli, angelis ipſi aſtantibus dicentem ſibi, Carpe Carpe paratus ſum pro hominibus reſaluandis iterum pati.

Canti. 2.

Tria quæ paſſio docet.

Carpi viſio.

ORATIO.

D*VLCISSIME Domine Ieſu infunde obſecro multitudinē charitatis tuæ mihi peccatori, ut nihil terrenum uel carnale deſiderem: ſed te ſolum ſuper omnia diligam, ut penitus renuat conſolari anima mea niſi in te Deo meo dulciſſimo. Scribe digito tuo in tabulis cordis mei eorum quæ pro me pertuliſti memoriam, ut ea ſemper præ oculis habeam, & dulceſcat mihi nō ſolum illa cogitare: ſed etiam ſi neceſſe ſit pro meo modulo tolerare, & non ſolum tibi ex omnibus uiribus obſequi: ſed etiam propter te contumeliis affici, aut certè morte turpiſſima condemnari. Amen.*

De primo completorio in paſsione Domini. Cap. LIX.

Reaſſume

Matt.26. Mar.14. Luca.22. & Ioã.18.

REASSVME igitur à principio paſsionis meditationes iſtas, & proſequere per ordinem uſque ad finem,& attende ad ſingula ac ſi præſens eſſes. Conſpice itaque Dominum Ieſum attentè cùm à cœna exiens hora completorij,in hortũ cum diſcipulis ſuis vadit, ultimo nunc ab eis aſſociandus itinere,quomodo affectuosè,ſocialiter ac familiariter eis loquitur,& eos ad orationẽ hortatur: & cùm intraſſet in hortũ cũm diſcipulis ſuis,dixit.*Sedete hic*,id eſt expectate,nõ moueamini:ſicut nec loco,ita nec mẽte:*donec uadam illuc & orem*:& uos etiam orate ne intretis in tentationẽ, per conſenſum:nec ſcilicet ſuccumbatis tentationi.vt ait Hierony.ſeparantur in oratione,qui ſeparantur in paſsione.Et Chryſoſtomus:Cõſuetudo enim ei erat B ſine eis orare,hoc autẽ faciebat, erudiens nos in orationibus quietem conſtituere nobiſipſis,& ſolitudinem multã quærere.Vnde & Cyrillus:Semotim orat, ut diſcas quòd animo attento & corde quieto colloquẽdum eſt cũ Deo ſublimi:hæc autẽ dixit octo apoſtolis,quia Iudas ibi nõ erat:& tres ſecũ duxit,ſcilicet Petrum,Iacobum, & Ioannem. Per hoc ꝙ Chriſtus uolens orare,aſſumpſit Petrum,Iacobum,& Ioannẽ: docet nos ꝙ omnis uolens deuotè orare,debet habere tres comites: ſcilicet fidei firmitatem, deſignatã in Petro, qui interpretatur agnoſcens:& temporalium abdicationem, ea ſub pedibus per contemptum ponendo:& nihil de temporalibus dum orat cogitãdo: C hoc deſignatur in Iacobo, qui dicitur ſupplãtator: ac ponere ſe in ſtatu gratiæ,& habere gratiæ feruorem, quæ deſignatur in Ioãne,qui interpretatur in quo eſt gratia. *Aſſumpto igitur Petro & duobus filiis Zebedæi*, ſpecialiter tanquam de ſuis ſecretarijs & magis familiaribus:ut quibus in transfiguratione oſtenderat gloriam ſuę maieſtatis,eiſdem reuelaret etiam triſtitiam ſuæ paſsionis:& qui viderant glorioſa,viderent & humilia,*cœpit* ille cuius ſunt omnia,& ĩ quo aduerſarius nihil habebat:qui peccatũ non fecerat morte ſibi imminente,*contriſtari & pauere*:quid ergo nos oportet facere? Vnde Hieronymus: In hoc pauere & triſtari docemur ante iudicium mortis: qui non poſſumus per nos dicere niſi per illum, uenit princeps mundi D huius,& in me non habet quicquam.Hæc autem triſtitia domini maximè fuit:quia tunc *ait illis:Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Vſualiter dictum eſt, id eſt, multũ triſtis eſt anima mea: quia triſtitia tantum intenſa erat,quãtum eſſe poterat: vel triſtis eſt uſque ad timorem mortis, & pro timore mortis: quia mortem naturaliter timebat:uel uſque, poteſt eſſe excluſiuum:triſtabatur enim donec ſe & ſuos morte liberaret: mors quippe corporis, abſolutio eſt doloris in Chriſto & ſuis:uel poteſt eſſe incluſiuum, ſcilicet donec poſt mortem ſuam rediret apoſtoli ad eius fidẽ. Vnde Anſelmus: Dato autem charitatis & patientiæ E ſalutari mandato, & diſpoſito fratribus regno patris tui, ad locum proditori tuo notum cũ illis diuertiſti, ſciens omnia quæ uentura erant ſuper te. Ibi animæ tuæ triſtitiam, quam ex imminente paſsione ſponte aſſumpſiſti, ſicut & cætera quæ paſſus es in auribus fratrum profiteri non erubuiſti,dicens: triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Et iterum præcedit ipſe ad montem Oliueti, tu eum ſequere. *Et licèt aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi*, ad ſecreta ſeceſſerit: uel à longè intuere quomodo in ſe noſtram transtulerit neceſsitatem. Vide quomodo ille cuius ſunt omnia, *pauere cœpit & tædere*, triſtis eſt inquiens anima mea uſque ad mortem. Vnde hoc Deus meus? Ita

Hierony. in cap.14. Marci. Chryſoſt. hom.84.in Matth.

Orationis comites.

Hierony. in cap.26. Matth.

Anſelmus in meditat.

A compateris mihi exhibens hominem, ut quodammodo uidearis neſcire quòd Deus es? Hæc Anſelmus. Aſſumpſit autem Chriſtus iſtum pauorem & triſtitiam propter plura, Primò, ſecundum Hieronymum,ut ueritatẽ aſſumpti hominis probaret.Naturale enim eſt homini timere mortem. Ex hac naturali triſtitia verè contriſtatus eſt Dominus.Sed ſciẽdum,quòd quædam eſt triſtitia & quidam timor rationem ſubmergens, & hominem contempto Dei præcepto in peccatum ducens: ſicut Petrus timore negauit Chriſtum, de huiuſmodi loquuntur expoſitores,quando dicunt Chriſtum non timuiſſe: quippe qui ad hoc uenerat ut pateretur,& Petrum temeritatis arguerat, cũ eum uellet auertere à paſsione, B dicẽs: *Abſit à te Domine,non erit tibi hoc*. Eſt & alius timor moderatus,qui naturaliter ineſt omni homini,& eſt ſine peccato, ſicut & fames,& ſitis,& tales paſsiones fuerunt in Chriſto. Vnde ipſe naturaliter horruit mortem,& pœnas acerbiſsimas, quas præſciuit ſe paſſurum de proximo.Aliter tamẽ huiuſmodi paſsiones fuerunt in Chriſto quàm in nobis. In nobis enim plerunque huiuſmodi paſsiones præueniunt iudicium rationis,& imperium uoluntatis. In Chriſto autem ſemper ſequebantur rationem & uoluntatem:unde uolens eſuriuit & ſitiuit, uolens timuit & contriſtatus eſt.Nihil enim coactum in Chriſto conſideratur:ſed omnia uoluntaria creduntur. Iſta ergo C triſtitia ita fuit naturalis, quòd tamen fuit uoluntaria & rationalis. Et ideo ſignanter dicunt hîc euangeliſtæ quòd cœpit contriſtari,& quòd cœpit pauere:nõ dicunt,fuit contriſtatus,uel pauefactus:quia ipſe motus triſtitiæ non ei dominatus eſt:ſed ipſe eum ſtatim aſſumpſit,& uolũtati diuinæ ſubiecit. Aliud eſt enim contriſtari, & aliud incipere contriſtari. Vnde contriſtat eum propaſsio: ſed paſsio non dominatur eius animo. Propaſsio enim dicit inceptionem, ſed paſsio continuationem.Quia ergo timor & triſtitia inceperunt ſurgere in parte ſenſitiua,ſed nondũ peruenerũt ad eius animum ſiue mentem:ideo dixit: *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, ubi anima ſumitur pro parte ſenſitiua,in qua ſunt paſsiones: non autem in ratio- D ne, ſicut etiam alibi dixerat: Nunc anima mea turbata eſt. Poterat quidem Chriſtus natura non mori: ſicut Adam potuit non mori ante peccatum: in eo enim nullum culpæ debitum, nullius peccati fuit veſtigium. Sed ſicut ueram humanitatem: ita & humanas infirmitates noſtras aſſumpſit, quæ à Deo non ſeparant: uelut econtra ignorantia, impotentia, concupiſcentia, & huiuſmodi faciunt. Et nota quòd compaſsio turbans poteſt in anima tripliciter accidere: aut præter imperium & iudicium rationis, ut motus ſubitus, qui appellatur propaſsio: aut contra imperium & iudicium rationis, ut motus progreſsiuus uſque ad perturbatio- E nem rationis: vel à ſua rectitudine, ut in malis: uel à ſua tranquillitate, ut in bonis imperfectis: aut ſecundum imperium & iudicium rationis, ut motus à ratione imperatus & ordinatus: ut turbatio pœnitentis & compatientis. Primo modo, paſsiones ſunt in omnibus puris hominibus etiam perfectis. Secundo modo, in imperfectis ſolum. Tertio modo, in Chriſto: quia in eo totaliter ſubdita erat ſenſualitas rationi, & ratio inferior ſuperiori, & ſuperior Deo: nec tamen una potentia impediebat aliam in opere ſuo naturali. Contriſtabatur etiam Chriſtus, ſecundum Hieronymum, non ſolum timore imminentis mortis, quam

Hierony. in cap.26. Matth.

Matth.16.

Paſsiones nõ uitioſæ, quæ nos præueniũt, ſequũtur Chriſtum.

Ioan.12.

Paſsio turbãs accidit tripliciter in anima.

Triſtitia Chriſti cauſa.

ipſa natura abhorret & recuſat: ſed & propter infœlicitatem Iudæ, & ſcandalum diſcipulorum, & deiectionem Iudæorum, & euerſionem Hieruſalem miſertus his & compaſſus. Et poſſumus etiam addere quòd ideo triſtabatur: quia præſciuit quòd tam acerbę paſsionis ſuæ flagella & vulnera & mors amariſsima, in multis adhuc hodie miſeris & obſtinatis peccatoribus fruſtrari deberent. Secundò, aſſumpſit pauorem & triſtitiam pro nobis membris ſuis, ut ipſe noſtras triſtitias in ſe vinceret, ſicut & mortem noſtram ſua morte deſtruxit: & ſicut ſuſcepit tentationem & paſsionem, ut nos à tentatione & paſsione liberaret. Tertiò quoque huiuſmodi pauorem & triſtitiam aſſumpſit, nobis in exemplum, & doctrinam moralem ut ſequitur: ex hoc enim articulo qui eſt pauoris & triſtitiæ aſſumptio, plura habemus documenta. Primum eſt, ut nos exemplo Chriſti diſcamus timores & triſtitias ac paſsiones alias in nobis inſurgentes freno rationis cohibere, ne uſque ad animam pertingant: ſed in inferiori parte animæ ſub uoluntatis imperio conſtringantur: ut dictum eſt de Chriſto. Secundum eſt, ut eius exemplo diſcamus nos deſperare non debere: ſi aliquando nobis ſurrepat triſtitia, timor, uel puſillanimitas in obſequio & opere diuino. Vnde Auguſtinus: Moriturus triſtatus eſt Chriſtus, ut doceret martyres ſuos non debere deſperare, ſi in hora paſsionis ſurrepat triſtitia quã tamen uincant. Tertium eſt, ut nos diſcamus contriſtari pro proximis & neceſsitatibus eorum, ſicut Chriſtus triſtatus fuit non pro ſe, ſed pro alijs, ut dictum eſt ſecundum vnum intellectum. Quartum documentum eſt, ut exemplo Chriſti diſcamus triſtitias & turbationes noſtras ad Deum cum oratione referre, ſicut fecit & ipſe Nam ſtatim ut dixerat, triſtis eſt anima mea, iuit ad orandum. Quintum documentum eſt, quòd nos orare uolentes deuotè, debemus ſecedere ab hominibus ad aliquem locum ſecretum, ſicut fecit Chriſtus, dans nobis exemplum. Sextum eſt, quòd omnes triſtitias, tribulationes, pęnas, aduerſitates, & infirmitates noſtras etiam ſi petamus ab eis liberari, ſicut Chriſtus fecit, ſemper poſt orationem committamus uoluntati diuinæ: ac per hoc eas quaſi in cor Chriſti reponamus, orantes ut ipſe eas in unione ſuæ paſsionis perficiat, & offerat eas Deo patri ad laudem & gloriam ſuam. Et ex hoc noſtrę tribulationes, & paſsiones multum nobilitantur. Nam ſicut paſsio Chriſti in cęlo & in terra infinitum attulit fructum: ſic pœnæ & quæcunque tribulationes noſtræ, hoc modo Chriſto commiſſæ, in unione paſsionis ſuæ tam fructiferæ erunt, ut angelis in cœlo gloriam, iuſtis in terris meritum, peccatoribus veniam, purgandis animabus conferant releuamen. In recogitando iſtum articulum ſtudeat homo ſemetipſum contriſtare cum gemitibus, cõpatiẽdo, Chriſto de ſua triſtitia propter nos aſſumpta, & ſi ĩ aliqua turbatione uel aduerſitate ſit, ueniat illam cum triſtitia & aduerſitatibus Chriſti: ut ex unione ipſarum dulceſcant, & Deo in ſumma patientia redoleant. O Domine Ieſu Chriſte qui triſtari pro me miſero uoluiſti, da mihi omnes triſtitias meas ad te iugiter ſufferre: tuque eas in unione tuæ triſtitiæ mecum digni ſufferre. Deinde Dominus Ieſus uolens ſe etiam ſequeſtrare à tribus apoſtolis ſecum aſſumptis, dixit eis: *Suſtinete hic*, expectando: *& uigilate mecum*, non cum diabolo vel cũ mundo, tanquã amici ſpeciales præ cæteris, qui debent in anguſtijs aſsiſtere amicis. Suſtinete pondus tentationis, vigilantes à ſomno infidelitatis,

Documenta ex pauore Chriſti.

Auguſti. ſermone de paſſione.

Contriſtemur cum Chriſto.

A & torpore mẽtis, ne ingrauante diabolo obrepat vobis. Cæteris quidẽ iuſsi ſedere ibi, quaſi inferiores ab agone iſto ſeruans eos ſecuros: uos autem quaſi firmiores uſque huc adduxi, ut collaboretis mecum in vigilijs & orationibus: ſed nolo uos progredi ulterius, nondũ enim poteſtis. Propter hoc manete hic vigilãtes, ſicut & ego vigilo, ut unuſquiſq; in gradu ſuę uocationis conſiſtat: quia & omnis gratia, quamuis magna fuerit, ſuperiorẽ habet. *Et progreſſus eſt ab eis puſillum*, ſ. quãtum iactatus eſt lapidis, *& poſitis genibus procidit in faciem ſuam*, ſuper terram ut humilitatẽ mentis oſtenderet habitu corporis, & orabat corde, *dicens* ore: *Abba pater, ſi poſſibile eſt*, ſalua congruentia redemptionis humanæ, & ſi moritur mors me ſe-
B cundũ carnem non moriente, *transfer calicem hunc*, id eſt, experimẽtũ paſsionis, *à me*. Quaſi diceret: Si poſſibile eſt ſine morte mea temporali ſaluari genus humanum, transfer calicem amaræ paſsionis à me. Per orationem offerebat ſpiritum Deo patri, quæ quidẽ oratio ex pluribus oſtenditur perfecta. Primò, quia ſolitaria erat: eſt enim oratio, eleuatio mẽtis in Deũ: quod melius fit quãdo homo eſt ſequeſtratus ab alijs. Secundò, quia humilis, cùm in faciem ſuam procidit. Tertiò, quia deuota, cùm ad Deũ patrem recurrit. Quartò, quia recta: cùm uoluntatem ſuam uoluntati diuinę ſubmittit. Quintò, quia charitatiua cùm interim dulciter diſcipulos uiſitauit. Quia dicit *Abba*
C *pater*, utriuſq; populi patrem & ſaluatorem Deũ eſſe innuit & oſtendit. Idẽ enim ſignificat Abba, quod pater: ſed Abba eſt Hebræũ, pater uerò Græcũ & Latinum. Ergo utroq; primus ipſe inuocat, ut utrumque populum in eum crediturum, & ab utroq; eũ inuocandum eſſe doceat: quia non eſt diſtinctio Iudæi & Græci. Quia autem dicit, *ſi poſſibile eſt*, ad potentiam Dei pariter & iuſtitiam refert. Quoniam quantũ ad iuſtitiam eius qui non ſolum potens eſt, ſed etiam iuſtus, non ſunt poſsibilia, niſi ea quæ iuſta ſunt. Vnde & uerus homo horrebat mortem: & uolũtate ſenſualitatis vellet non mori, ſi de iuſtitia poſſet fieri. Habebat autem iuſtitia patris ut Chriſtus pateretur, & à
D conſtitutione mundi hoc noſtræ ſalutis ſacramentũ erat ab eo præoſtenſum. Anguſtia ergo mortis, & tolerantia paſsionis non placebat Chriſto per ſe, & tanquam finis qui per ſe appetitur: ideo ſimpliciter loquendo pati nolebat, ſed propter obedientiam patris, & ſalutẽ humani generis, paſsionẽ & mortẽ uoluntariè ſuſtinebat: ſicut infirmus uoluntariè recipit potionẽ amarã, non propter potionẽ, ſed propter ſanitatem conſequendam. Hæc uoluntas, non moriendi, glorioſos martyres facit. Nõ enim vult ſenſus carnis niſi quod delectat: ſi autẽ delectaret eos mori, nõ inde viderentur mereri. Sed quia hanc uoluntatẽ nõ moriẽdi Deo ſubijciunt: & quod naturaliter fugiũt, propter Deũ uolũt: ideo merentur: vnde & Chriſtus
E ſubdit dicens: *Veruntamen non quod ego uolo*, humano affectu: *ſed quod tu*. Quod enim ex humana infirmitate trepidanter renuerat: reuertẽs in ſeipſum, per obedientiam & fortitudinem mentis cõfirmat. Nõ, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, ſed ad quod miſſus ſum, & propter quod ad terras tua uoluntate deſcendi. Vnde alibi: *Non ueni facere uoluntatem meam*, ſcilicet quam temporaliter ſumpſi ex uirgine: *ſed uoluntatem eius qui me miſit*, quam uidelicet communem habui æternus cum patre, & quam ſemper approbo animæ ratione. Non meã, non propriã: non meã, nõ filij hominis: nõ meã, q̃ reſiſtat Deo. Et utiq; uolũtas Chriſti, non erat cõtraria uoluntati patris:

Oratio Chriſti.

Perfectio orationis Chriſti.

Abba pater.

Poſſibilia apud Deũ.

Martyrũ gloria.

Ioan. 5.

Voluntas Chriſti.

tris: ſed qui uenerat obedientiam docere, non inue-
niretur obediẽs ſi propriã faceret uoluntatem. Quã
to ergo magis nos non iudicabimur obedientes, ſi
faciamus proprias uoluntates: Vnde Augu. Filius unĩ
cus dicit, non quæro uoluntatem meam: & homines
uolunt facere uoluntatem ſuam. Ille tantum ſe humi
liat, qui eſt æqualis patri: & tantum ſe extollit qui in
imo iacet, & niſi manus ei porrigatur non ſurgit. Et
iterum. Transfigurat in ſe ſuos: & qui nihil aliud vult
quàm pater, docet eos priuatam uoluntatem corrige
re, & dirigere iuxta diuinam. Vnde Hiero. Vſque in
finem non ceſſat docere nos patribus obedire, & vo
luntatem eorum uoluntati noſtræ præponere. Oſtẽ-
dit itaque, ſecũdum Bedam, Dominus Ieſus, ut cùm
mors uel aliud quod fieri nolumus imminet, ſic per
infirmitatem petamus ut non fiat, quatenus per ſor
titudinem parati ſimus ut uoluntas conditoris noſtri
etiam contra noſtram uoluntatem fiat. Nam ſicut
multum confidere non debemus, ne noſtram uirtu-
tem videamur profiteri: ſic multũ puſillanimiter age
re & diffidere non debemus, ne Dei adiutoris no-
ſtri impotentiam videamur pronunciare. Et iterum:
Multi adhuc infirmi contriſtantur futura morte: ſed
ſi habeant rectum cor, uitent mortem quantum poſ
ſunt: ſed ſi non poſſunt, dicant quod Dominus dixit,
pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. ecce habes uo
luntatem humanã: uide iam rectum cor, *ſed non quod
ego uolo: ſed quod tu*. Hæc Beda. *Et rediens*, de loco in
quo orauerat, *ad tres diſcipulos ſuos*, ſcilicet Petrum,
Iacobum, & Ioannem, *inuenit eos dormientes*, iam vi
cina tentatione incipiebant oculi eorum langueſce-
re: quia dormitio erat quaſi præfiguratio negationis
& fugæ. Vnde Beda: Somnus corporis, præfigura-
tio erat quòd in proximo grauandi erant ſomno in-
fidelitatis. Et Petro ironicè dicit ſic: *Simon dormis*?
quaſi diceret, Si erat faciendum? uel, ſic imples quod
promiſeras? *Non potuiſti una hora uigilare mecum*? qua
ſi diceret, Quia una hora non potuiſti vigilare mecũ,
quomodo mortem ſpernes tu qui ſpondes mori me
cum? Non oſtendis tantum feruorem facto, quan-
tum uerbo. In hoc apparet tua infirmitas. Per hoc
quòd dicit, una hora: oſtendit, quòd breuis eſt mo-
leſtia tentationis, reſpectu remunerationis. Vt ergo
dicit Tullius: Omnia quæ breuia ſunt, tolerabilia de-
bent eſſe, etiam ſi magna ſint. Quamuis autem om-
nes dormirẽt, Petrum tamen potius increpabat: quia
enim præ cæteris fuerat gloriatus, ideo præ cæteris e-
rat increpandus. Item quia inter eos principalis erat,
ideo in ipſo alios reprehendebat. Item quia in eodẽ
defectu prælatus magis eſt increpandus, quàm alij:
cæteris paribus. Qui etiam iam infirmitate depreſ-
ſus, non Petrus uel Cephas, ſed antiquo nomine Si-
mon à Domino hic uocatur. *Vigilate*, attentè, oculis
mentis & corporis: *& orate* deuotè, uerbis cordis, &
oris: *ut non intretis in tentationem*, negandi me, & rece
dendi à me. Non dicit, ne tentemini, quia impoſsibi-
le eſt hominem non tentari: ſed, *ne intretis in tentatio-
nem*, & incidatis in eius profundum: id eſt, ne tenta-
tio uos ſuperet & includat, per conſenſum uel opus:
tentationis enim initium, eſt ſuggeſtio mali: mediũ,
conſenſus in delectationem, uel opus: conſumma-
tio, eſt opus ipſum. Ad euitandum autem tentatio-
nẽ, & ad reſiſtendum eidem, recurrẽdũ eſt ad oratio
nem. Oratio enim eſt eleuatio mentis in Deũ: quanto
autem mens in Deũ eleuatur, tanto facilius tentatio
ab ea ſeparatur. Et ſicut fur, audito clamore, fugit, &
vicini ueniũt ad ſuccurſum: ita clamor orationis dia-

Auguſt. tracta. 23. in Ioan.

Hierony. in cap. 14. Marci.

Beda in c. 14. Marci.

Idem ibid.

Orationis virtus.

A bolum fugat, & ſanctos ad ſuccurrendũ excitat. Vn-
de Iſidorus: Hoc eſt remediũ eius qui vitiorum ten-
tamentis æſtuat, ut quotiens quolibet uitio tangitur,
totiens orationes fundat: quia frequens oratio impu
gnationem uitiorum extinguit. Et ſicut ſeruus qui
ſentit furẽ in domo, & non clamat, fauet furi, & pro-
ditor eſt Domini ſui: ſic qui ſcit tentationem eſſe in
corde, videtur Chriſtum prodere, & diabolo conſen
tire, niſi ſtatim per orationem exclamet. Et ideo quia
diabolus ſemper tentat, ſemper debemus orare, & nũ
quam deficere. Sed oratio debet ordinari non ad hoc
ut non tentemur, ſed ad hoc ꝙ non intremus in ten-
tationẽ. Multum autem ualet ad expulſionem tenta-
tionis cogitatio, & timor æternæ mortis. Vnde Aug.
B Timor de futura morte mentẽ concutit, & quaſi con
clauatos omnes corporis motus ſuperbiæ ligno cru
cis affigit. *Spiritus quidem* de ſe & natura ſua, *prom
ptus eſt*, in me & in uobis ad confitendum: *caro autem
infirma*, in uobis, non autem in me, ad tolerandũ: quia
caro corrupta ſemper deprimit, & aliquando vincit
ſpiritum: & ideo eſt orandũ. Nam quaſi promptum
habuiſti ſpiritũ, in promittendo mori etiam pro me:
ſed nunc patet carnis infirmitas, ad ſuſtinendum im-
minentem tentationem: quia ipſa dormitio corpora
lis, indicium eſt & quaſi prænuncia ueſtræ infirmita
tis: nõdum enim uirtute ex alto induti eſtis. Vbi Hie
rony. Hoc autem aduerſus temerarios dictũ eſt: qui
quicquid crediderint, putant ſe conſequi poſſe. Itaq;
C quantum de ardore mentis confidimus, tantũ de fra
gilitate carnis timeamus. Hæc Hierony. Tu Domine
qui mandaſti ꝙ vigilemus & oremus, da nobis gra-
tiam ad hoc faciendum: quia licèt ſpiritus promptiſ-
ſimus ſit, caro tamen infirma eſt, & tota pigra & tota
ſomnolenta: nec poteſt ſuſtinere ut uix per unam ho
ram perfectè tecum uigilet, & tecum oret, ne cadat in
tentationem. Deinde *iterum ſecundò abijt & orauit di-
cens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam
illum, fiat uoluntas tua*. Oſtendit hîc, ut ait Chryſoſto.
quoniam valde concordat uoluntati Dei & quoniam
ubiq; hãc ſequi oportet, & hanc inquirere. Vellet qui
dẽ trãſire calicẽ, q̃a homo eſt: ſed perficit diſpenſatio
nẽ, q̃a patri obediens eſt. Vnde & Leo papa: Hæc uox
D capitis, ſalus eſt totius corporis: hæc uox omnes fide
les inſtruit: omnes cõfeſſores accẽdit, omnes marty
res coronauit. Nã quis mundi odia, q̃s tẽtationũ tur-
bines: quis poſſet perſecutorũ ſuperare terrores: niſi
Chriſtus in omnibus, & pro omnibus patri diceret,
fiat uoluntas tua? Diſcant igitur hanc uocem omnes
eccleſiæ filij, ut cùm aduerſitas uiolentiæ alicuius tẽ-
tationis incumbit: ſuperato tremore formidinis, ac-
cipiant tolerantiam paſsionis. *Et reuerſus denuò, inue-
nit eos dormientes præ triſtitia, erant enim oculi eorum
grauati*, & depreſsi: interiores quidem, languore ter
roris & triſtitiæ: exteriores verò, uigiliarum longitu-
dine: nam triſtitiæ magnitudine ſomnum non pote-
rant uincere: timentes tum pro capite, tum pro ſe:
E ſed ſicut dormiebant mente, ita & corpore: quia ex
torpore animæ, quandoque prouenit ſomnus natu-
ræ: *& ait illis*: Quid dormitis? ſcilicet in tanti con-
ſtituti periculis, cùm ſit tempus uigilandi, propter
inſtantiam grauiſsimæ tentationis uobis imminen-
tis. *Surgite*, à torpore mentis: *uigilate*, animi vigilan-
tia: *& orate, ne intretis in tentationem*: ſcilicet per
conſenſum: id eſt, ne tentatio uos ſuperet, & in-
tra ſuos caſſes teneat. *Et abijt iterum, & orauit tertiò,
dicẽs eundem ſermonem* orationis, ſcilicet *pater mi, &c.*
Tertiò Chriſtus idem orauit, ut orationis frequen-

Auguſti. in Pſal. 118.

Promptitudo ſpiritus Petri.

Hierony. in cap. 26. Matth.

Chryſoſto. hom 84 in Matth.

Leo ſermone 7. de paſſione.

Pp 3 tiam

tiam oſtenderet, & nobis ſpei longanimitatem exhiberet. Iterat orationem, oſtendens quòd oratio debet eſſe continua. Similiter iterat viſitationem diſcipulorum ſuorum: quia operā charitatis debent orationi eſſe coniuncta. Et ſic prælatum inſtruit & ſibi & gregi intendere,& nunc contemplatiuam,nūc actiuam uitam exercere. Huic non obſtat, quod dicitur in Eccleſiaſtico: *Non iteres uerbum in oratione tua*: quia illa authoritas ſic intelligenda eſt, non iteres: id eſt,ita ſis diligens in proferēdo integrè & deuotè uerba orationis tuæ,ut poſtea propter omiſsionē uel negligentiam non oporteat iterare: ſed tamen iterare propter deuotionem, uel inſtantiam, bonum eſt. Sic & eundem ſermonem, in prædicando diuerſis, bonum eſt quandoque iterare. Cùm autem oraret & anxiaretur Dominus Ieſus,*ecce angelus* princeps Michael aſtitit confortans in eo motum ſenſualitatis,ſecundum quam minoratus eſt paulominus ab angelis illum ſcilicet motum qui exhorrebat mortem. Statim poſtquam Chriſtus ſe uoluntati patris ſubmiſit, angelus eum confortauit.In quo innuitur quod licet quandoque non fiat quod petitur:quia fortè non expedit:ſemper tamen oranti mentalis conſolatio confertur. Et, ſecundum Theophilum ut nobis innoteſceret orationis uirtus,quatenus eam in aduerſis pręponamus, orans Dominus ab angelo confortatur. Et humilis Dominus reuerenter & humiliter ſuſcipit hanc confortationem, etiam à ſua creatura,conſiderans ſe eſſe minoratum paulominus ab angelis, dum eſt in hac lachrymarum valle: & ſicut contriſtabatur vt homo, ſic ex verbis angeli ſui fuit confortatus ut homo. Nec putandum quòd hic angelus, uel alius, fuerit in eius cuſtodiam deputatus: quia hoc non decuit, & Chriſtus non indiguit. Secundum Bedam: Alibi quòd angeli ei miniſtrauerint, hîc quòd angelus eum confortauerit dicitur: ut utraq; natura deſignetur.Nam diuinæ naturæ angeli miniſtrant, humanam uerò confortant. *Apparuit autem ei Angelus*,viſione corporali in aſſumpto corpore humano, conſolans eum per modum ſeruientis: non propter ſe & ſui indigentiam,ſed magis propter diſcipulorum aſsiſtentium conſolationem,& ad confirmandum fidem in eis,quòd Chriſtus ſit maior angelis,ratione deitatis:ac propter noſtram inſtructionem,ad oſtendendum ſcilicet quòd angeli aſsiſtunt nobis orantibus, confortantes nos in oratione: & ut ex ſua poſt triſtitiam conſolatione ſciremus quòd tribulatis pro Chriſto non deeſt diuina conſolatio:iuxta illud Pſalmiſtę, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Nam,ſecundum Bedam,creator non indigebat creaturæ ſubſidio:ſed homo factus ſicut nobis & propter nos eſt contriſtatus,ſic nobis & propter nos eſt cōfortatus. Sed & ipſe Dominus ratione ſe confortabat,dicēs ad patrem: Non ſicut ego uolo,ſed ſicut tu. Aiunt autē quidam Michael aſtitiſſe oranti & dixiſſe ſe patri orationis tenorem retuliſſe, omneſq́ue procidentes angelos pro hoc ipſo oraſſe:& reſpondiſſe patrem,nouit dilectus filius meus quòd humani generis redemptio, quam ſic optamus, ſine ſui ſanguinis effuſione decenter fieri non poteſt.Angelus autē poſt hæc confortauit eum: vel de ſui præſentia,ſicut amicus de ſua præſentia confortat amicum. Vnde confortauit: id eſt,ad modum confortantis ſe habuit:ſcilicet ei aſsiſtendo: uel fortè aliqua uerba conſolatoria dicendo: quia ſcilicet hîc uincetur Lucifer ſicut victus eſt in cęlo:uel quia magnanimum magna ſuſtinere deceret:

Orationes iteranda. *Eccle.7.* *Chriſtus ab angelo confortatus.* *Pſal.8.* *Beda in c. 22.Luca. Matth.4.* *Angelus in forma humana.* *Pſal.93.* *Beda ibid.* *Michaelis ſermo.* *Cōfortatio Angeli qualis.*

A uel quia paſsio citò tranſiret,& eius fructus eſſet perpetuus:ſcilicet redemptio humani generis,& reſtauratio angelicæ ruinæ, uel aliquod ſimile: uel ſecundū quoſdam, ut dicit Theophilus, iſta angelica confortatio, fuit Chriſti glorificatio: dicebat enim angelus glorificans eum, Domine tua eſt uirtus, tu potes cōtra mortem & infernum genus liberare humanum: & ſimilia. Ieſu qui in oratione poſitus ab angelo cōfortari uoluiſti, da mihi per uirtutem orationis tuæ, ut oranti mihi ſemper aſsiſtat angelus tuus me confortans. Hîc animaduerte contra impatientiam noſtram, quia Dominus Ieſus pluribus uicibus orauit,antequam à patre acciperet reſponſionem,& cōfortationem. Sicut autem ter fuerat tentatus in tri- B bus locis,ſic ter orauit:non in eodem loco, ſed in tribus diuerſis locis, diſtantibus abinuicem per iactum lapidis. Et(ut dicitur) adhuc ipſis locis ueſtigia eccleſiarum ſunt,quæ ibi factæ fuerunt. *Et factus in agonia prolixius orabat*: oſtendens & docens quòd nos in agonia, uel quacunque neceſsitate conſtituti, debemus ad orationem confugere: & in magnis periculis ac maiori neceſsitate, magis & inſtantius orationi inſiſtere. Agonia iſta poteſt dici certamen contra mortem, uel mortis anxietas, quam quaſi præſentem præuidebat: & ideo dicitur tunc fuiſſe in agonia, ſicut infirmi in extremis laborantes dicuntur eſſe in agone. Vel poteſt dici certamen & reluctatio C ſenſualitatis ac rationis: quia agonizabat & certabat in eo mirabili pugna ſenſualitas, naturaliter mortem horrens & recuſans: ac ratio uoluntati diuinæ obtemperans, & ipſam mortem pro ſalute humana zelans: quia uirtute diuina quælibet pars permittebatur agere uel pati quod proprium erat ſibi. Iam tamen uincebat mortem animo dum etiam mori uolebat, quam poſt uicit actu ipſo, ſcilicet reſurgendo. Sed heu colluctatio carnis ad ſpiritum, ſiue ſenſualitates ad rationem, quoſdam hominum facit retroire uel exorbitare: ut illos qui peccant mortaliter: & quoſdam lętè incedere, ſiue in uia morari,ut illos qui peccāt uenialiter. Vnde in huiuſmodi pugna prolixius eſt orandum,ut oratio ſit recta,& uoluntas cō- D ſtans,ac ſenſualitas rectæ orationi & ratio diuinæ voluntati non obſiſtat,ſed obediat:& dicamus,nō mea, ſed tua uoluntas fiat.In ſtatu mortis, diſtrictum iudicium & ea quæ homo nunquam antea recoluit,ei veniunt in animum. In cuius figura Chriſtus appropinquante morte,factus eſt in agonia. Vnde Grego. Appropinquante etiam morte,noſtræ mentis in ſe certamen expreſsit, qui uim quandam terroris & formidinis patimur,cùm per ſolutionem carnis æterno iudicio appropinquamus. Nec immeritò tunc anima terretur: quoniam poſt puſillum hoc inuenit quod in æternum mutare non poſsit. Si enim conſideremus quòd uiam uitæ præſentis nequaquam ſine culpa trā- E ſire potuimus. & quòd nec hoc ipſum ſine reatu noſtro eſt quod laudabiliter geſsimus ſi remota pietate iudicemur:meritò in agonia conſtituimur.Et cùm Dominus prolixius oraret,interim ſudor feruentiſsimus,in modum ſanguinis erumpens in hac agonia, ſiue certamine uſque in terram abundanter currebat. Ex feruore enim orandi, & ex apprehenſione imminentis periculi, ac uehementi anxietate ſenſualitatis, quæ permittebatur agere & pati quod erat proprium ſibi, inflammabatur cor & corpus, ut apertis poris efflueret ſudor rubicundus & ſanguineus. Iſte ſanguis fuit verus & naturalis, quantum ad ueritatem ſuæ exiſtentiæ, & de puriſsima Chriſti carne:ſed mi-

Orandum prolixius. *Gregorius lib.24. moral.* *Sudor ſanguinis Chriſti.*

raculoſus

raculoſus & non naturalis, quantum ad modum pro

Beda in ca. 22. Lucæ.

fluentiæ: quia, ſecundum Bedam, cōtra naturam eſt ſanguinem ſudare. Sic etiam oportet dicere de ſanguine & aqua lateris Chriſti, iam mortui, quòd fuit verus ſanguis & uera aqua: ſed miraculoſè effluxerunt de mortuo corpore. Ad hunc ſuauiſsimi ſudoris balſamum, ægrotis proficuum, feſtina ne tardaueris, ut inde ſanari merearis. Vnde Anſelmus: Quid ſtas? accurre, & ſuauiſsimas illas guttas lambe, & puluerem pedum illius linge: noli dormire cum Petro, ne merearis audire, ſic non potuiſti una hora vigilare mecum? Hæc Anſelmus.

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis.

Surgit igitur tertiò ab oratione in qua ſtabat, flexis in terram genibus, totus ſanguine madefactus: quem conſpice tergentem ſibi vultum, uel fortè etiam in torrente lauantem, totumque afflictum reuerenter cerne, & conſidera quanta tunc fuerit animæ ſuæ anguſtia: cuius teſtes ſunt guttæ ſanguineæ decurrētes in terram, & ei intimè compatere: quia non ſine ingenti acerbitate doloris hoc ſibi potuit contingere. Nunquam enim aliquis mortalium, ob mortis horrorem auditur ſudorem fudiſſe ſanguineum. Vnde patet eius nunquam ſimilem fuiſſe dolorem.

Dolor paſſionis dominica.

In hoc quidem apparet quanta fuerit amaritudo paſsionis Chriſti, cuius ſola cogitatio tantum naturam immutauit, quòd præ anguſtia ſanguinem ſudare coegit. Hæc pugna eius & anxietas, martyrum certamina, & agones ſignificans, plurimū conſolatur & confortat puſillanimes & infirmos, & ad amorem incitat tepidos & ingratos. Vnde Anſelmus: Poſitis quoque genibus in terra, procidiſti in faciem tuam adorans in agonia, & dicens: Abba pater mi, ſi poſsibile eſt trāſeat à me calix iſte.

Idem ibid.

Et anguſtias quidem cordis tui dulciſsimi certiſsimè indicabat ſudor ille ſanguineus, qui orationis tempore de ſanctiſſima carne tua guttatim decurrebat in terram. Dominator Domine Ieſu unde animæ tuæ tam vehemens triſtitia: vnde tanta ſudoris anxietas, & tam anxia ſupplicatio? Nonne uoluntarium omnino ſacrificiū Deo patri obtuliſti, & nihil inuitus pertuliſti? utique Domine. Arbitramur autem quòd & hoc quoque ad cōſolationem infirmorum membrorū tuorum aſſumpſiſti, ne fortè deſperet quis, ſi caro infirma remurmuret, ubi ad paſsionem promptus eſt ſpiritus. Nimirū & ut maiores erga te amoris & gratitudinis ſtimulos haberemus, naturalem carnis infirmitatem huiuſcemodi indiciis in te expreſsiſti: quibus docemur, quia verè languores noſtros portaſti, & non abſque ſenſu doloris paſsionum ſentes percurriſti. Vox enim illa vox carnis fuiſſe uidetur, non ſpiritus, eo quòd ſubiūxiſti: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Hæc Anſelmus. Voluit autem Dominus ſanguinem ſudare, pluribus rationibus. Prima eſt, ſecūdū Auguſtinum, ad figurandum quòd de corpore ſuo toto, quod eſt eccleſia, ſanguis effundendus, & emanatura erant ſanctorum martyria.

Beda in c. 22. Lucæ.

Secunda eſt, ſecūdum Bedam, ut per terram ſanguine irrigatam, declararet terrenos homines ſanguine ſuo redimendos & mūdandos. Tertia eſt ſecundum Gloſam, ut totum mundū peccatis mortuum ad uitam reſuſcitaret: ideo ſudorē ſuum ſanguineum ad terram decurrere uolebat. Itē, ſecundum Bernardum, non ſolum oculis, ſed quaſi membris omnibus fleuiſſe uidetur: ut totum corpus eius, quod eſt eccleſia, totius corporis lachrymis purgaretur.

Bernardus ſermone de paſſione.

Inſuper etiam ſanguis decurrebat in terram: ad oſtendendum quod pro terra, id eſt, eccleſia adhuc militante in terra, orabat: & ſanguinem ſuum fundebat: & ipſam ſuo irrigatam ſanguine fœcundabat. In ſudore autem notatur feruor: in ſanguine, precium: in decurſu, abundantia: in guttis, particularis efficacia, quamuis eſſet uniuerſalis ſufficientia. Ex iſto articulo, qui eſt ſudoris ſanguinei defluxio, habetur documentum ſalutiferum, quòd & nos in oratione debemus ita eſſe intenti & feruidi, ut ex uehementia intentionis, & feruore deuotionis, ſudemus quaſi ſanguinem: per configurationem paſsionis Chriſti, & ardorem dilectionis ad Deum.

Documentum.

Quod fit, dum quis orans in tanto ardore deuotionis accenditur, quòd pro amore Dei ſi oportet ſanguinem ſuum fundere non uereatur: & talis ſic incaleſcit ſpiritu, ut totus ſanguis in corpore, quaſi ſpiritui alludens, pronum & promptum ſe exhibeat ad exſudandum: quia verò caro ex infirmitate ſua tam uehementem ardorem deuotionis ſufferre non præualet: ideo ſudorem quaſi ſanguinem euaporat, uel ſaltem pro ſanguine ardentes lachrymas per oculos effundat. Et quoniam nos tam vigoroſam orationem effundere non ualemus, adiungamus orationem noſtram orationi Chriſti, qui eſt aduocatus noſter apud patrem, & ipſe interpellat pro nobis, imò orat nobiſcum. Et illa oratio eſt efficaciſsima, & Deo patri accepta, quæ ſcilicet in unione orationis Chriſti offertur. Quàm efficaces etiam ſint lachrymæ orationis, & maximè illæ quæ in recordatione paſsionis Chriſti funduntur, patet ex quadam reuelatione facta cuidam perſonæ, de qua legitur quòd apparens ei Dominus in ſpiritu ait: Si quis in recordatione meæ paſsionis lachrymas cū deuotione fuderit, ſuſcipere uolo ac ſi ipſe pro me paſſus ſit.

Oratio cū lachrymis cōpaſſionis.

In recolendo iſtum articulum procidat homo in faciem ſuper terram, orando intentè, & cogitet angelicam præſentiam ſibi tunc adeſſe: recogitet etiam agonem ſuum, & conetur quantum poteſt habere lachrymas ex cōpaſsione & amore Chriſti: quas ſi habere non poteſt per oculos, fundat ſaltem lachrymas cordis. Et ſicut Chriſtus Dei filius imminente ſibi paſsione horrenda, cum præ anguſtijs ſuperuenturæ mortis guttas ſanguineas in terram funderet: nihilominus tamen liberè uoluntatem ſuam uoluntati patris commiſit, & quod cœperat deuotè perfecit: ſic quilibet deuotus in omni aduerſitatis preſſura, & tribulationis anguſtia (licet fortè naturam reluctantē habeat) ſe paternæ voluntati cōmittat: & hoc quod occurrit, deuotè ſuſcipiat. O pie Ieſu, qui factus in agonia guttas ſāguinis mirabiliter deſudaſti: da mihi ut recordatione tuæ paſsionis accēſus, lachrymarū guttas pro ſanguine, in cōſpectu tuo merear dulciter deſudare. Reſpice nunc qualiter iacebāt diſcipuli dormiētes: & qualiter Dominus oſtendit eis modū orādi in geſtu corporis, & in uerbo pio, & per angelum ibi apparētem: quē modū & tu tenere debes: ſcilicet te proſternendo, ac proprium defectum & fragilitatem recognoſcendo, & cadendo in faciem tuam, non poſt faciem: ut ea quæ rogas corā te habeas, & in mente teneas, non retrò: ut unum ore dicendo, & aliud corde cogitando: & ut humilitatem mentis oſtendas habitu corporis (caſus enim in terrā, docet nos magis humiliari, ſi poſſet fieri) & quòd uoluntas patris ſemper præcedat, & quòd nō tepidè, ſed cum magno feruore ores, ſicut Dominus fecit: & quòd non parum, ſed prolixè & diſtinctè, non ſicut illi qui feſtinanter horas ſoluendo: & ſi non uerbo, facto tamen dicunt expediamus nos de iſtis: quia habemus facere alia magis neceſſaria, quaſi feſtinantes ad utiliora & maiora. Et uide quomodo ſtatī ade

rit tibi angelus qui te adiuuet & confortet,& oratio nem tuam Deo præſentet: propter exemplum enim noſtrum ille angelus apparuit confortans Dominũ. *Orandum frequenter.* Et ſemel, ſed frequenter eſt orandum, ſicut ipſe oſtendit nobis per trinam orationem ſuam: docens vt non deficiamus,ſed in oratione permaneamus,donec impetremus ea quæ poſtulare iam cœpimus.

Et tu ora pro mortuis, pro uiuis, tam peccatoribus *Dominus cur ter orauit.* quàm iuſtis. Vel orauit ter, ut & nos de peccatis præteritis veniam, de præſentibus emendationem, & de futuris cautelam à Deo poſtulemus. Vel vt hæc tria: ſcilicet ueniam, gratiam,& gloriam, in oratione petamus: uel ut contra trinam concupiſcentiæ, ſeu cupiditatis tentationem orationis clipeo tueamur.

Vel ut ad trinitatem,ſcilicet patrem,& filium, & ſpiritum ſanctum orationem dirigamus. Per hoc etiã docuit nos orare perfectè:quia perfectio conſiſtit in tribus: ſcilicet in principio,medio,& fine. Cõpatere nũc Domino, & admirare profundiſsimam humilitatem ſuam:quia cùm ſit Deo patri ſuo coæqualis & coæternus,proſtratus tamen Deum orat, & tanquam quilibet *Orare quo modo Christo conuenit.* de populo homũculus. Orare quidem patrẽ conuenit Chriſto ratio humanitatis,in qua eſt minor patre:non autem ratione deitatis, in qua eſt æqualis patri:ut homo rogat patrem,qui vt Deus eſt unus cum patre. Conſidera etiam perfectiſsimam eius obedientiam. Quia enim pater uult quòd moriatur,ipſe hanc obedientiam reuerenter ſuſcipit & exequitur. Vide tertiò indicibilem ad nos charitatem,tã patris,quàm filij:pro nobis enim hæc mors indicitur & ſuſtinetur propter nimiam ipſorum charitatem quã ad nos habent. *Venit autem*,poſt hæc Dominus Ieſus *ad diſcipulos ſuos*,& quaſi compatiens eis,propter tentationem *Dormire cur permiſit Apoſtolos.* de proximo eis imminentem,*dixit eis:Dormite iam & requieſcite*: quaſi diceret, Parum poteſtis hoc facere. Qui ibidem aliquantulum dormierũt. Iubet eos dormire ut oſtendat ſuam ad eos compaſsionem, quia grauati erant:& ut cognoſcant ſuam infirmitatẽ,quia cum ipſo uigilare non poterant:& ut ſomno recreati fugere poſſent de manibus eorum qui ſtatim Chriſtum erant capturi:& in figura,quòd in proximo infidelitatis ſomno erant grauandi. Conſidera in Chriſto manſuetudinem piam:quanto enim magis appropinquat ad mortem,tanto magis oſtendit cordis ſui *Vigilia Christi.* dulcedinem. Bonus paſtor vigilabat ſuper cuſtodia puſilli gregis ſui. O grandis amor. Verè bonus & pius eſt hic paſtor. Verè in finem dilexit eos, cùm in tanta agonia poſitus illo modico tẽpore quietem eorum procurat:nõ ſic hodie multi paſtores faciunt,qui ſubditis vigilantibus & in agonia poſitis, dormiunt ſuauiter & quieſcunt. Dum ergo uidebis diſcipulos dormientes in tanto periculo,& Dominum uigilantem, ſi deuotus es, multa inuenire poteris quæ dicas tam Domino tuo,quam diſcipulis ſuis. Videbat tandem à longè aduerſarios ſuos veniẽtes cum facibus & armis, nec tamen diſcipulos excitauit, niſi cùm propè & quaſi iuxta eos fuerunt. Tunc autem euigilans diſcipulos,dixit eis:*ſufficit*: ſcilicet quia iam quieuiſtis, & ſatis dormiſtis:ergo parum eſt dormiendum. Vnde quidam patres, non niſi ſtando uel ſedendo ſomnum capere conſueuerunt permodicum. Ter diſcipuli dormiunt: ter Dominus orans ſuſcitat: quæ trina dormitio & ſuſcitatio, tres mortuos quos Dominus ſuſcitauit ſignificat. Et ſubiunxit: *Venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum*. vbi *Origenes tracta. 35. in Matth.* Origenes: Sed & nunc Ieſus in manus peccatorum traditur, quando hi qui uidentur in Ieſum credere,

A habent eum in manibus ſuis, cùm ſint peccatores:ſed & quotienſcunq; iuſtus,habens in ſe Ieſum,in poteſtate factus fuerit peccatorum: Ieſus eſt traditus in manus peccatorum. Hæc Origenes. *Surgite eamus*: ſcilicet obuiam Iudæ proditori,& ſuis complicibus: *ecce qui me tradet,propè eſt*:quem nolo declinare,quamuis poſſem hoc facere: ac ſi diceret, Non nos inueniant latentes,ac quaſi timentes & retrahentes: ultrò eamus eis obuiam, & pergamus ad mortem: ut paſſuri confidentiam & gaudium uideant,& paſsionem omnino uoluntariam ſciant. Vltrò nos debemus offerre, quando non expedit mortem effugere: ubi oſtenditur Chriſti deſiderium ad noſtram redemptionem: quia non ſolum proditorem cum turba uenientem expectauit, ſed etiam eis occurrit:ubi etiam do-

B cet, ut ſi tribulari nos oportet, cum gaudio & confidentia ſuſtineamus. Moraliter quoque monet nos *Moraliter.* ad tria. Primò, ad tentationes nos præparare: cùm dicitur, *ſurgite*. Secundò, in bonis operibus proficere: cùm ſubditur, *eamus*. Tertiò, omni hora quaſi tentationem proximam expectare: cùm additur, *ecce propè eſt. Et adhuc eo loquente cum diſcipulis ſuis;ecce Iudas* mercator peſsimus: *unus de duodecim*: ſcilicet *Iudas aduenit.* numero, non merito: quod dixit ad oſtendendum immane facinus illius, qui de apoſtolica dignitate proditor fuerat factus: *accepta à præſide coborte* militum Gentilium,quorum intererat capere malefactores,cum tribuno qui præerat eis: ac turba plurima Iu-

C dæorum miniſtrorum,accepta à pontificibus & principibus ſacerdotum, crudeli utique & peſsima ſocietate impiorum, tanquam ad tenendum reum,antecedebat eos tanquam ductor eorum, qui uolebant cõprehendere Ieſum:& uenerunt illuc *cum laternis & facibus*, ut ſi in tenebris latere uellet: his quæreretur: nec non *cum gladijs, fuſtibus, & armis*, ut captionem eius impedire uolentibus his reſiſteretur. ſecundum Hieronymum. Incumbit uirtuti ſeculi, qui deſperat *Hierony. in cap. 14. Marci.* de adiutorio Dei: habebat itaque fulcimentum ab utraque curia,ſcilicet imperatoris & pontificis, quaſi ſeruato ordine legitimæ poteſtatis, ut nemo tenẽtibus auderet obſiſtere: cùm hic milites præſidijs, inde miniſtri Phariſæorum, qui in lege ſummi & iudi-

D ces uidebantur, illum tenerent: uel etiam ſi quis auderet,contra tot non poſſet:timebant enim plebem, ne per hanc defenderetur contra eos: & ideo etiam nocte traditur, ut ſine turbis quæ in die frequenter propter inſtructionem aderant, inueniretur. Antequam autem Iudas cum turba ueniret ad hortũ, ubi Ieſus cũ diſcipulis erat,dedit eis ſignum dicens: *Quẽcunque oſculatus fuero, ipſe eſt*, ſcilicet Chriſtus:*tenete eum, & ducite cautè*:ſcilicet cauendo à populo, ne eũ de ueſtris manibus eripiat:populus enim communis deuotionem ad eum habebat:hoc autem fecit Iudas, & propter Romanorum milites, qui Chriſtum non cognoſcebant:& propter alios, ne loco Chriſti caperent Iacobum minorem,qui in facie Chriſto ſimillimus erat: propter quod ſpecialiter frater Domini di-

E *Iacobi minoris ſimilitudo ad Chriſtum.* cebatur:& quia timebat ne ſe trãsformaret, & de manibus eorum elaberetur:quia pluries detentus ab ipſis pertranſiit, neſcientibus eis: & ideo oſculari eum uoluit, ut in oſculando teneretur ne euaderet. Et cùm ueniſſent ad hortum *tunc Ieſus ſciens omnia quæ* ex diſpoſitione diuina *uentura erant ſuper eum,proceſſit* ultrò *in occurſum illorum*, ſicut paratus ad paſsionem. Ex quo patet, uoluntariè eum captum fuiſſe & paſſum: diſcipuli quoque ſequebantur eum timentes: ſed ipſe confortabat eos ne timerent. Vnde Anſelmus:

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis.

Anſelmus: Quàm promptus, bone Ieſu, ſpiritus tuus ad paſsionem fuerit, euidenter oſtendiſti, quando venientibus unà cum proditore tuo uiris ſanguinum, & quærentibus animam tuam cum laternis, & facibus, & armis: per noctem ultrò occurriſti. *Et dixit* Ieſus occurrẽtibus, offerens ſe uoluntariè eis: *Quem quæritis?* Non interrogat, quaſi ignarus uoluntatis eorũ: ſed mori paratus interrogat, ut ſciant eſſe eum quem quærebant. *Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum*. Non erat quærendus ad mortem, quem profitentur eſſe ſalutis authorem nec erat perſequendus, quẽ dicunt eſſe florem honoris & honeſtatis. *Dixit eis Ieſus*: ſemetipſum manifeſtans & offerens: *Ego ſum*: ſcilicet quem quæritis. quaſi diceret. Quid pro ſigno ſumitis oſculum proditoris? quid quaſi latentem me quæritis cum facibus & laternis? *Ego ſum* Non ſe occultauit, nec ſe abcondit, ſed magis quærentibus obuiam iuit, & ſe oſtendit. Vbi Chryſoſtomus; Fecit autẽ hoc Ieſus, oſtendens quoniam non ſolum comprehendere eum non poſſent: ſed nec uidere in medio exiſtentẽ, niſi ipſe cõcederet. Hæc Chryſoſtomus. Virtute.n. diuina factum eſt, ut uenientes ad capiendum eum, primò non cognoſcerent: etiam ſuus diſcipulus qui uenerat ad tradendum: quod maximè eſt potentiæ eius oſtenſiuum; vt per hoc ſecundò oſtenderetur ꝙ de uoluntate ſua caperetur: quia incognitus ab eis recedere poterat, ſi voluiſſet. Sed & manifeſtius patet ꝑ hoc quod ſubditur, quia audito uerbo uirtutis & diuinitatis, quod eſt ei cum patre & ſpiritu ſancto cõmune, à uoce tonitrui huius formidantes, *abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram*, reſupini, tam Iudas ꝙ alijs, potentia diuinitatis ipſius deiecti: ita erat eis importabile quod dicebatur. Item ideo, ut etiam quantum in ſe eſt, daret Iudæis materiam conuerſionis, uiſo potentiæ ſuæ miraculo: & ideo cùm ſtatim ad oſtenſionem ſuæ potentiæ conuerſi non fuerunt, ſe eis capiendum ſponte obtulit. *Ceciderunt retrorſum*, & reſupini, ſicut cadunt iniqui: non antè & in faciem, ſicut cadunt iuſti: qui autem ante ſe cadit, uidet quò cadat: qui autem retrò cadit, non uidet ſui caſus periculum. Iniqui ergo retrò cadunt, quia non uident ſui caſus miſeriam. & quod eos ſequatur: iuſti uero qui in iſtis uiſibilibus ſemetipſos ſponte deiiciunt, ut in inuiſibilibus erigantur: in faciem ſuam, & antè cadere dicuntur: quia caſum uident, & timore compũcti humiliantur. Hinc ergo penſandum eſt, quàm aſpera erit uox irati, cuius uerba dulcia pati non potuerunt: hoc autem factum eſt ex diuina ordinatione, ut ꝑ hoc declararetẽ uirtus ſuæ diuinitatis. Vnde Auguſtinus exclamans ait: Vbi nunc militum cohors, & miniſtri principum ac Phariſæorum, ubi terror, & munimen armorum? Nempe una uox dicentis, *Ego ſum*, tantam turbam odijs ferocem, armiſque terribilem, ſine telo ullo percuſsit, repulit, ſtrauit uirtute diuinitatis latentis. Deus enim latebat in carne: quid iudicaturus faciet, qui iudicãdus hoc fecit? quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? hęc Auguſtinus. Poterat Chriſtus omnes hoſtes ſuos deſtruere, ſi uellet ſe defendere: ſed noluit niſi ad modicum eos proſternere, hoc ideo fecit, ut oſtenderet ſe mortẽ uoluntariè ſuſtinere: & ſi uellet reniti, non poſſent eum capere, uel tenere. Hæc hoſtium Chriſti uictoria, fuit olim in Sampſone & Sangar, & Dauid præfigurata. Sampſon cum mandibula aſini ſtrauit mille uiros: & Sangar cum uomere interfecit uiros ſexcentos: & Dauid uno impetu, occidit uiros octingẽtos. Sed ſi iſti Dei adiutorio tot hoſtes proſtrauerunt, nõ

Chryſoſto. hom. 82. in Ioannem.

Verbi Chriſti uirtus.

Auguſti. tracta. 112 in Ioannem.

Figura uictoriæ Chriſti.

Iudic. 15.

Ibidem 3.

2. Reg. 23.

A eſt mirum quòd coram Chriſto omnes hoſtes corruerunt. Et cùm tremuli ſurrexiſſent, *iterum eos interrogauit, quem quæritis?* quæſtionem iterat, ut fideles ſua paſsione liberandos oſtendat. *Illi autem* adhuc in malitia ſua perſeuerantes, *dixerunt, Ieſum Nazarenum*, non enim cognoſcere, uel capere poterãt eum, donec ipſe uellet: propter hoc ſubditur, *Dicit eis Ieſus*: dixi uobis, quia ego ſum: qui uoluntariè me offero: & tunc habuerunt ipſius notitiam, & capiendi licentiam, propter quod ſequitur: Si ergo me quæritis, ſcilicet comprehendere, faciatis id quod intenditis: ſed tamen *ſinite hos*, ſcilicet diſcipulos meos, *abire*, quia non eſt tempus modo, quòd tollantur de mundo. In quo patet quòd ipſe dedit eis poteſtatem capiendi
B eum: nam ſicut ex ſua potentia diſcipulos ſuos ſeruauit, ita & multo magis ſeipſum ſeruare potuiſſet: quaſi diceret, Sic do uobis poteſtatem me capiendi: ut tamen meis diſcipulis non faciatis aliquid mali. Hoc dixit: quia ſeruandi erant diſcipuli, ut uerbum ſalutis per eos diuulgaretur. Vſque ad ultimam horã eius, quam ad eos habuit dilectionis conſeruantiam demonſtrauit: per hoc oſtenditur quòd ſuperiores debent ſuos ſubditos fideliter adiuuare: & pro eorum defenſione ſe mortis periculo exponere (ut ait Auguſtinus.) Faciunt quod iubet: ſinunt eos abire quos non uult perire, & impletur quod dixerat, *quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam*. Tũc *accedens*
C ille nequam, & Dominum ſuum ſubdolè ſalutans *dixit, aue rabbi: & oſculatus eſt eum*. Acceſsit tanquam domeſticus, ſed fur erat: ſalutauit tanquam diſcipulus, ſed inſidiator erat: oſculatus eſt tanquã amicus, & inimicus erat. Dicitur quòd erat conſuetudo Iudæorum: in aduentu ſuo oſculari, ad ſignificandum quòd ingreſſus erat pacifiſus: & ꝙ moris erat Domini Ieſu diſcipulos, quos emittebat, in oſculo pacis recipere redeuntes: & propterea proditor illis oſculum in ſignum dedit, & alios tanquam dux exercitus, & ductor ad malum præcedens, cum oſculo ficto rediit, quaſi diceret: Nõ ſum ego cum iſtis armatis: ſed rediẽs more ſolito te oſculor, & dico: aue rabbi, o uere proditor. Huic ſimiles ſunt multi prælati,
D qui uerbo uel facto alios ſcandalizando, & poſt ſe trahendo antecedunt ad malum: & ideo etiam antecedunt ad infernum. Iudas beneficijs Chriſti abutẽs mala pro bonis reddebat: cui etiam ſimiles ſunt, qui ſimilia facere non erubeſcunt. Secundum Bedam, Suſcepit oſculum Dominus, non quòd ſimulationem nos doceat: ſed ne proditorem fugere uideretur, & plus afficeret proditorem, cùm amoris officium nõ negaret: ſimul & illud Pſalmiſtæ, complẽs: Cum his qui oderunt pacem eram panificus. *Et ſuſcepto oſculo dixit illi Ieſus: Amice ad quid ueniſti?* Vocat eum amicum, ſecundum ſtatum priſtinum: amicabiliter enim fuit electus à Domino in apoſtolum, ac ſi diceret: Ad quod ſcelus dilapſus es, ut diſcipulus traderes
E magiſtrum, & dum eſſes apoſtolus, factus es traditor. uide quid feceris, & conſidera finẽ tuũ malũ: uel amice, quia diligo te: ſed inimice, quia me tradis? uel uocat eum amicum ironicè, improperans ſimulationes. Tanquam ſecundum Auguſtinum diceret: Oſcularis, & inſidiaris: noui quare ueneris: amicum fingis, cum proditor ſis: oſtendis amicitiam ſigno, & agis proditionem de facto. Amicitiæ ſignis proditores utuntur, ut eorum dolus latẽtius peragatur. Vnde apertius ei dixit: *Iuda oſculo filium hominis tradis*: id eſt, in ſigno charitatis, proditionem homicidij facis. Infelix ſignum ubi per pacem bellum, pro oſculũ homi-

Auguſti. ibidem.

Oſculandi conſuetudo

Iudæ ſimiles.

Beda in ca. 14. Marci.

Pſal. 119.

Auguſti. ſermone de paſſione.

Ambro. in cap. 22. Luca.

homicidium, per ſalutationem condemnatio procuratur. Vbi Ambroſius: Illud plus confutat ingratum quòd cum tradiderit, qui cùm eſſet Dei filius, ꝓpter nos filius hominis eſſe uoluiſſet: quaſi diceret, ꝓpter te ſuſcepi ingratè, quod tradis hypocrita. Et, ſecundũ eundem, quaſi amantis affectu corripuit proditorẽ: & ideo etiam ſecundum Chryſoſtomum, proprium nomen poſuit, quod magis dolentis erat & reuocantis, quàm prouocati ad iram.

Anſelmus in ſpeculo euang. ſermonis. 2. Corin. 6.

Vnde Anſelmus. Signo quod acceperant à duce flagitij, teipſum manifeſtaſti. Nam accedẽtem ad oſculum ſanctiſsimi oris tui cruentam beſtiam auerſatus non es: ſed os in quo dolus inuentus non eſt, ori quod abundauit malitia dulciter applicuiſti: ô innocens agne Dei, quid tibi & lupo illi? *Quæ conuentio Chriſti ad Belial?* ſed & hoc benignitatis tuæ erat Domine, ut omnia illi exhiberes, q̃ praui cordis ſui pertinaciam emollire potuiſſent. Nã & ueteris amicitiæ illum commonuiſti, dicens: Amice, ad quid uenisti? Et horrore ſceleris ſui cor impiũ ferire uoluiſti, cùm dicebas: Iuda oſculo filium hominis tradis. Hæc Anſel.

Moraliter.

Hoc idem poteſt dici indignè ſumentibus corpus Chriſti, ſcilicet *Iuda oſculo filium hominis tradis.* Moraliter Iudas eſt mundus: qui quando ad libitum dat diuitias tunc ridet: quãdo dat ſolatia, & delitias, tunc oſculatur: quando dat honores, tunc amplexatur: ſed omnibus iſtis modis nos decipit, & morti æternæ nos tradit.

Iob 21. Amici fraudulenti.

Teſte beato Iob, q̃ dicit: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Vide hic maximam manſuetudinem Domini, quia oſculum proditori ſuo dedit, & uerbis blandiſsimis alloquens amicum ipſum uocauit. O quod ſunt hodie tales, qui uidentur amici eſſe Domini, & nõ ſunt eius amici. Amicis enim ſuis omnia nota facit, ſcilicet mundum contemnere, carnem domare, & diabolum cum ſuis tentationibus uincere. Sed multi abeuntes retrò poſt concupiſcentias ſuas, cum Iuda proditore abierunt ad pœnas. Quot ſunt etiam hodie, qui inter ſe uidentur amici: ſed ſunt ficti, & peiores quàm inimici aperti. Inimicus enim manifeſtus melior eſt quàm amicus fictus. Ille dum timetur, facilè uitatur: iſte præualet dum non cognoſcitur.

Traditionis tria amara.

In iſto articulo traditionis exprimuntur tria quæ ſpecialiter traditionem iſtam reddebant Chriſto multum doloroſam, & factum Iudæ aggrauabant ualde. Vnũ eſt, quòd fiebat à ſuo ſeruo, à ſuo diſcipulo, & uno ex duodecim, de toto mundo ad tantam dignitatẽ apoſtolatus ſpecialiter electus ab eo.

Ambro in cap 22. Lucæ.

Vbi, ſecũdum Ambroſium, ſeruus Dominum, diſcipulus magiſtrum, electus authorem prodit. Secundum eſt, quòd ſigno pacis & amicitiæ, ſcilicet oſculo, tam fraudulenter & doloſè tradebatur.

Idem ibidẽ

Vnde Ambro. Amoris pignore uulnus infligis, & charitatis officio ſanguinem fundis, & pacis inſtrumento mortem irrogas. Tertium eſt, quòd illud fœdum os proditoris, ut pote cuius cor Sathanas, & omni ſpurcitia cum repleuerat: tam amoroſum & mellifluum os uerbi æterni contingere audebat.

Chriſoſto. hom 74. in Matth. Origenes tracta. 35. in Matth.

Et tunc, ſecundum Chryſoſtomum, Agno miti baſia lupus dedit uenenoſa. Ex hoc articulo tria habemus documenta Primum eſt, ut caueamus ne & nos Chriſti proditores efficiamur: quia ut dicit Origenes, Omnes proditores ueritatis, amare ueritatem fingentes, oſculi ſigno utuntur: omnes ẽt hæretici, ſicut Iudas, Ieſu dicũt, aue rabbi. Item Chriſtum quis doloſè ſalutat, & tradit oſculo: in proximo uel etiam in ſeipſo. In proximo quidem, dum quis ꝓximum diligere ſe ſimulat, & malum contra eum machinatur: quam traditionem ſibi Chriſtus aſſumit,

A Iuxta illud: *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* *Matth. 25.* Item Chriſtum doloſè cum Iuda ſalutat, & oſculatur, qui proximo ſuo promittit & non ſeruat: uel fraudulenter adulatur. In ſeipſo etiam Deum ſalutat, & oſculo tradit: qui ore dicit ſe noſſe Deum, & credere in eum, factis autem negat. Item cum Iuda Dominum ſalutat, & oſculo tradit, qui cum mortali peccato ad corpus Domini accedit. Secũdum eſt, ut diſcamus patienter ferre malorum hominum fraudulentias: ſicut Chriſtus patienter ſuſtinuit proditoris ſui fallacias. Tertium eſt, ut calumniatores nobis malũ imprecantes non odiamus: ſed amantis affectu, exẽplo Chriſti, eos corripiamus. In recolendo hunc arti-

B culum de falſo oſculo Iudæ, poterit homo per contrarium cum ſyncera fide & deuotione oſculari pedes crucifixi, indignum ſe reputans oſculo oris, ad quod ille infœlix Iudas accedere præſumpſit: quòd ſi imaginem crucifixi ante ſe non habeat, oſculetur terram, repræſentando hoc idem: & aliter prout Deus inſpirabit. *O Domine Ieſu, qui à Iuda oſculo* tradi pertuliſti: da mihi nunquam in proximo, uel in memetipſo te tradere, & calumniatoribus meis, & iſidiatoribus fraterni amoris officium non negare.

Figura proditorij oſculi. 2. Reg. 20.

Iſta iniqua ſalutatio Chriſto facta, olim fuit in Ioab & Amaſa præfigurata Ioab Amaſam ſalutans, doloſa mẽte fratrem uocabat: & Iudas Chriſtum ſalutãs, iniqua intentione magiſtrum appellabat. Ioab dextera mentũ Ama-

C ſi quaſi deoſculans tenebat, & in ſiniſtra gladiũ educens ipſum perimebat: ſic Iudas, quaſi dextra mentũ Chriſti tenuit, Aue rabbi, blandè ſibi dicens, & quaſi ſiniſtra gladium eduxit, & ipſum perfodit, inſidias, ſub uerbis blandis occultans. Iudam & Iudæos, malum pro bono reddentes, olim Saul præfigurauit: qui genero ſuo Dauid malum pro bono reddidit.

1. Reg. 18. & alibi.

Dauid hoſtem Saulis, ſcilicet Goliam ſuperauit, & in multis ei vtilis fuit: ſed Saul ſibi tanquam hoſti inſidias parauit, & ei mortem inferre affectauit. Sic Deus Pharaonem, & inimicos Iudæorum ſæpe deuicit, & ſemper eis profuit: nunc autem in mortem eius arma parant & ad occidendum eum ſe armant.

Gene. 4.

Similes etiam ſunt Cain, qui fratri ſuo ſine cauſa inuidit: & ipſum qui ni-

D hil mali fecerat, occidit. Cain eduxit fratrem ſuũ uerbis blandis, & eductum crudeliter interfecit, ſic & Iudas uerbis blandis Chriſtum, fratrem noſtrum, & patrem ſalutauit, & hoſtibus ad interficiendum nequiter præſentauit.

Petri feruor.

Et cùm Petrus cæteris ardentior, ſeruo pontificis, cui nomen erat Malchus, qui ad Chriſtum capiendum magis de propè ſe ingerebat, & ferocius inſtabat: auriculam dextram ob zelum amputaſſet: putans eum magis lædere & grauiter uulnerare, uel ei caput amputare & interficere: ſed diuina diſpoſitione ictus declinauit, & relapſus eſt ad aurem: Dominus cũ à læſione aduerſariorum compeſcuit dicẽs: *conuerte gladium tuum in locum ſuum,* ſeu *uaginam,*

E quaſi non eſſet locus defenſionis, ſed patientiæ: nec ei licitus uſus gladij materialis: quaſi diceret, Noli eo uti ad defenſionem meam: quia non licet uiris apoſtolicis uti gladio materiali.

Chryſoſto. hom. 85. in Matth.

Vbi conſiderandum ſecũdum Chryſoſtomum, quòd licèt Chriſtus Petro & alijs diſcipulis prius præcepit, dicens: *Si quis te percuſſerit in una maxilla, præbe ei & aliam.* Ex ſermone tamen Chriſti, quem fecit poſt cœnam, Petrus in tãtum amorem exarſerat, quòd de illo præcepto non recolens, ſolum magiſtri ſui defenſionẽ intendebat. Ex hoc autem quòd Chriſtus defenſionẽ prohibuit, oſtenditur promptitudo eius, quam ad patiendum habuit: recondi gladium præcipit, ut patiẽtiam, non uindi-

Rabanus in cap. 26. Matth. Ambroſius ſermo 86. uindictam doceat. Vnde Rabanus: Oportuit ut author gratiæ fideles patientiam ſuo doceret exemplo, & potius ad ſuſtinendum aduerſa fortiter inſtrueret quàm ad uindicandum prouocaret. Prohibet ergo Dominus defenſionem armorum, ne clericus armis pugnare præſumat. Vnde Ambroſius: Arma mea ſũt lachrimæ & orationes: aliter non poſſum, nec debeo reſiſtere. Sed hoc hodie prælati parum attendũt, qui regalia à regibus ad pugnandum accipiunt: cùm potius reges ab eis cilicia ad pœnitendum accipere deberent. Et adiecit Dominus, *Omnis enim qui acceperit gladium*: id eſt uſus fuerit gladio: ſcilicet propria authoritate, & nulla ſuperiori aut legitima poteſtate uel iubente, uel concedente, ſeu iniuſtè, & pro crudelitate uindictæ, non iuſtè & amore iuſtitiæ: *gladio peribit*: id eſt ipſa uindicta erit ei cauſa perditionis, quia dignus eſt gladiari. Quicunque molitur lædere aliũ, ſeipſum proprio iaculo percutit: & incidit in foueam quam fodit. Et ſubdit Dominus, *An putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi pluſquã duodecim legiones angelorum*: tanquam ſibi dicat, per aliam uiam poſſum euadere, ſi uellem: non indigeo auxilio duodecim apoſtolorum, qui poſſem ſi uellẽ habere duodecim legiones angelorum. Cùm ergo poſſet accipere legiones, nolebat accipere: ut per patientiam eius implerentur ſcripturæ, prophetantes de ipſo, quoniam ita eum pati conueniebat ad noſtrã redemptionem: quia & ſi noſtræ liberationis alius modus fuiſſet poſsibilis, nullus tamen ita conueniẽs: & ideo non erat locus defenſionis & reſiſtentiæ, ſed magis patientiæ. Non ſolum autem minis eum cohibuit: ſed & aliter conſolatur eũ, dicens: *Calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum?* quaſi dicat, Si rectè ſapis, debes uoluntatem tuam diuinæ uoluntati cõformare: aliter enim erit Satanas, non ſapiens quæ Dei ſunt. Secundum Chryſoſt. In eo quòd ipſam mortẽ calicem dicit quàm ſit grata & acceptabilis pro ſalute mortalium mors, ut uidetur, ediſſerit. (Chryſoſto. hom. 82. in Ioannem. Matth. 5.) Ieſus autem ſeruum ſanauit, auriculam eius tangendo, & ei reſtituendo: ut adimpleret quod prędixerat, *Benefacite his qui oderunt nos*. In quo maxima Chriſti ſaluatoris charitas, & pietas apparet, & benefica virtus eius oſtẽditur: quam exhibet, hoſtem ſuum, qui ad ipſum cõprehendendum uenerat, ſanando, & per hoc inimicos eum perſequentes ad fidem admonendo, & inſuper diſcipulos in fide confirmando, & nos: quia noluit quenquam propter ſe lædi: & ut inimicis noſtris benefaciamus inſtruendo. In quo etiam ſuam uirtutem & poteſtatem reuelat, quòd non de neceſsitate, ſed uolũtariè captus eſſet. Vbi Beda: (Beda in ca. 22. Lucæ.) Nunquã enim pietatis ſuæ Dominus obliuiſcitur, qui etiam hoſtes ſuos non patitur uulnerari. Illi iuſto mortem inferũt: iſte perſequentium uulnera ſanat: myſticè docens & ipſos, ſi cõuertantur, poſſe ſanari, qui in ſuę ſunt mortis conſenſione uulnerati. Tunc Ieſus conuertit ſe ad turbam, non impatienter, ſed rationabiliter eam alloquendo: dicens lamentabiliter, & quaſi ad lamentum auditores prouocando: *Tanquam ad latronem exiſtis, cum gladiis & fuſtibus comprehendere me*: quaſi diceret ſine cauſa feciſtis hoc. Cuius rationem aſsignat, dicens: *Quotidie*, id eſt frequenter, pacificè, & ſine armis *apud uos eram docens in templo*: in loco ubi poteſtatẽ habetis, & tunc ſine uiolentia armorum me comprehendere potuiſtis, *ſed non me tenuiſtis*: tunc nec cepiſtis, quia nolebam: ſed nec nunc poſſetis niſi permitterem, & me ſponte ueſtris manibus ſubijcerem. Vbi Remigius, (Remigius in Matth.) ac ſi diceret: Latronis officiũ eſt no-

A cere, & latitare: ego uerò nemini nocui: ſed plures ſanaui, & in ſynagogis ſemper docui. Vbi & Hieronymus, (Hierony. in cap. 26. Matthæi.) Stultũ eſt, inquit, eum cum gladijs & fuſtibus quærere, qui ultro ſe tradebat ueſtris manibus: & in nocte quaſi latitantem, & ueſtros oculos declinantem, per proditorem inueſtigare, qui quoti die in tẽplo docebat: ideo autem, ut dicit Chryſoſtomus, (Chryſoſto. hom. 85. Matt.) eũ in templo non tenuerunt: quia non auſi erant, ꝓpter turbam, propter quod & Dominus foras exiuit, ut ex loco & tempore daret aptitudinem ſe capiendi. Hic, ſecundum Anſelmum, (Anſelmus in medit.) manſuetudo Domini notanda eſt, quæ tam dulciter perſecutores ſuos allocuta eſt, tam dulci allocutione redarguit: ut ipſorum nequitiam compeſceret, & nos ad imitationem ſuæ be-
B nignitatis utiliter inuitaret. Et ſubdidit Dominus: *ſed hæc eſt hora ueſtra*, id eſt uobis conceſſa ad me comprehẽdẽdum, *& poteſtas tenebrarum harum*: quia diabolus princeps tenebrarum incitabat eos ad hoc faciendum: & hæc poteſtas eſt tenebris data, id eſt diabolo, & Iudæis inſurgendi in Chriſtum. & ideo aduerſum me in tenebris congregamini: & poteſtas ueſtra qua contra lucem armamini, in tenebris eſt. ut autem ait Theophylus, Peractis cunctis quæ ſufficienter ſe habebant ad prohibendum Iudæos, cùm illi hoc nequaquam diſcernerent, tunc duci ſe permiſit. (Captio Chriſti.) Vnde dicitur *cohors ergo* militum, *& tribunus*, qui eis pręe-
C rat, *& miniſtri Iudæorum* acceſſerunt, ſicut lupi ad agnum, unanimiter & impetuosè: & manus ſacrilegas iniecerunt in Ieſum, omnium ſaluatorem, irreuerenter & indebitè: & tenuerunt eum, in ipſo permittente: & quando enim uoluit tentus eſt, & non antè: & ſic fuit captiuatus propria uoluntate. Nam, ut dicit Remigius, (Remigius in Matt.) frequenter eum comprehendere uoluerunt, ſed nõ potuerũt: ſicut nec nũc potuiſſent, niſi ipſe uoluiſſet. Sicut enim eos ſolo uerbo proſtrauit: ſic ſolo uerbo eos fugare, uel annihilare potuiſſet, ſi uoluiſſet. Ex quo patet obſtinatio eorum: quia non fuerunt auerſi à ſuo malo, uiſis prædictis ſignis: ſed magis attribuebant artibus magicis. Cogita hic quòd ſi pœnale eſt cuilibet homini capi, pro eo quod per
D captiuitatem adimitur homini libertas, tam cõditionis, quia redigitur in ſeruitutem captiuatoris, ſecundum leges ciuiles: quàm actionis, quia captus nõ poteſt facere quod uult. quanto magis pęnale fuit Chriſto, qui eſt Dominus cœli & terræ: & quem cœli & terra capere non poterant, uiolentorum, quantum ex parte ipſorum erat, manibus capi & teneri. Ex hoc articulo habemus morale documentum: (Documentũ morale.) quòd ſicut Chriſtus amore noſtri ſemetipſum uoluntariè tradidit captiuum Iudæis: ſic & nos pro eius amore nosipſos: id eſt omnes ſenſus noſtros debemus captiuare in obſequium Chriſti: uidelicet ut oculi captiuentur ab illicito uiſu, aures à noxio auditu, lingua ab ocio-
E ſis & nociuis locutionibus, manus à malis operibus, pedes à uano & uago inceſſu, maximè ad peccandũ: ſicut. n. Chriſtus fuit captiuatus, ne quò uellet poſſet abire: ſic homo ſeipſum debet captiuare, ne ſequatur concupiſcentias carnis, & ſenſualitatis appetitum ad nociua trahentem. Cor etiam captiuetur à malis cogitationibus: intellectus ab erroneis ſenſibus, & falſis dogmatibus: uoluntas ab omnibus à diuina uoluntate diſcrepantibus. Vnde Apoſtolus: (2. Cor. 10.) *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*: ubi per omnem intellectum poſſunt omnes ſenſus, & uires animæ ad operationem intellectus deſeruientes accipi. Aliud documentum eſt huic connexum: (Captiui debemus eſſe Chriſti.) quòd homo libenter debet eſſe captiuus Chriſti, ut

mortem

mortem euadat æternam. Sicut enim homo in belli periculo conſtitutus, libenter dat ſe alicui nobili & benigno Domino captiuum, ne ab aliis ferocibus occidatur: ſic nos in hac uita ſicut in bello conſtituti quia militia eſt uita hominis ſuper terram, tradamus nos benigno Domino Chriſto captiuos: qui non eſt Dominus mortuorum, ſed uiuorum: ne ab hoſtibus æterna morte ferociter occidamur. In recolēdo hūc articulum recogitet homo, ſe quaſi in cāpo bellico cum hoſtibus concluſum: nec poſſe euadere potentiam aduerſariorum, id eſt dæmonum: niſi ſe tradat Chriſto benigniſſimo Domino in ſeruitutem captiuum: & ſic aliquo geſtu corporis tradat ſe totum Chriſto captiuum, clamans, & dicens ad eum: Ieſu quia à Iudæis ſponte capi, & teneri uoluiſti: da mihi omnes ſenſus uireſque in obſequium tuum iugiter captiuare: ut à morte perpetua bonitate tua merear præſeruari. Deoſculatio & comprehenſio Chriſti pfigurata fuit in Ioab: qui Amaſam deoſculans interfecit. Tenentes autem Ieſum: dulces illas manus ſuas uinculis ſtrinxerunt. & ligauerunt eum ignominioſè quaſi latronem, & morte dignum à quo potius ſolui uelle debuerūt, quia omnium uenerat abſoluere uincula infirmitatum & peccatorū, ac mortis & inferni. Et erant fortè in eis qui poſtea liberati ab eo dixerūt, *Diſrupiſti Domine uincula mea.* Ecce adeſt Ioſeph ligatus uenditus à fratribus: & Sampſon uinctus à Dalida: id eſt à ſynagoga. Vnde Anſelmus: Sed ecce iam ꝓditorem præeuntem impiorum turba proſequitur: & oſculum præbēte Iuda manus iniiciunt in Ieſum. Dominum ſuum tenent ligatum, & illas dulces manus uinculis ſtringunt. Quid fecerat? Scio occupat nunc cor tuum pietas: omnia uiſcera tua zelus inflammat. Sine rogo patiať, q pro te patitur. Quid optas gladiū? Quid iraſceris? Quid indignaris? Si inſtar Petri cuiuſlibet auriculā abſcideris: ſi ferro brachiū tuleris: ſi pedē truncaueris: ipſe reſtituet omnia qui etiam, ſi quē occideris abſque dubio ſuſcitabit. Hæc Anſelmus. Ligauerunt autem eum propter tria. Primò, ne manus eorum effugeret: dixerat enim eis Iudas, quòd eum tenerent, & caute ducerent. Secundò, ut eum morte dignum oſtenderent: quia mos erat Iudęis, ut quem morte dignum iudicarent, uinctū præſidi traderent. Tertiò, propter myſterium, licèt ipſi hoc ignorarēt: quia enim Chriſtus nos peccatis ligatos, & in lymbo uinculatos ſoluere debebat: ideo ipſum pro nobis ligari opportebat: cuius uinculis liberati ſumus. Voluit quippe Chriſtus, tanquam latro comprehendi, & ligari. Adam enim cum latrocinio furtum commiſit, quando pomum ſibi uetitum attrectauit: nam furtum eſt contrectatio rei alienæ inuito Domino: & huius rei cauſa, totum genus humanum à diabolo comprehenſum tenebatur ligatum pro cuius ſatisfactione Ieſus, tanquam latro uoluit comprehendi, q incomprehenſibilis eſt: & ligari, qui ligatos uenit ſoluere, & uincula eorū dirumpere. Et nota quòd Chriſtus filius Dei, tāquam latro cum latrone: ſcilicet Barraba eſt captus, inter latrones crucifixus: à latronibus occiſus, propter latrones paſſus: ſoluens quæ nō rapuit. Legitur autem Dominus ter ligatus. Primò, ſtatim cùm captus eſſet, & duceretur ad Annam. Secundò, cùm de Anna duceretur ad Caipham. Tertiò cùm duceretur ad Pilatum. Nam ſecundum Bedam potuit fieri, ut ad horam ſolueretur, quatenus diſcuteretur, & poſt hæc diſcuſſus iterum ligaretur. Quartò poteſt addi, quòd etiam ligatus fuit ad columnam cùm flagellaretur; licèt hoc in euangelio non exprimatur. Inſuper in cruce clauis fuit uinctus. & ſic etiā ligatus. Ex hoc articulo trahuntur plura documenta ſalubria. Primum eſt, quia ſicut dictum eſt Dominus ligari uoluit: ut ipſe peccatorum noſtrorum uincula ſolueret: ideo nos debemus eſſe grati de ſolutione noſtra, & cauere ne rurſus eū noſtris peccatis ligemus, quod fit quotienſcunque mortaliter peccamus. Manus etiam Chriſti uidentur cum funibus peccatorū colligere, qui non credunt Deo, quòd poſſit eis neceſſaria ſua dare. Secundum eſt, quòd Chriſtus ligari uoluit: ut nos ſibi alligaret uinculo charitatis, unde ſtudeamus & nos ſibi tam fortiter charitate aſtringi, ne leuiter ab ipſo poſſimus ſeparari: ipſa enim charitas eſt uinculum, in quo anima Deo alligatur. Tertiū documentum eſt, ut nos ligemus omnia membra noſtra: & ipſam linguam funibus præceptorum Dei, ne laxentur ad aliqua contraria diuinis præceptis, uel diuinæ uolūtati: ut nihil operemur, aut loquamur, quo Deus uel proximus offendatur. Quartum eſt, ut ſimus uinculo fraternæ charitatis proximis colligati, ita ut omnem gratiam diuinitus acceptā ſtudeamus eis impartiri: ſicut apoſtolus omnes fideles hoc uinculo ſibi colligatos habuit: eoſque ſocios ſui gaudij eſſe cupiuit. *Quintum eſt, quòd nos uolentes ſequi* Chriſtū, debemus noſmetipſos ligare uinculo profeſſionis obedientiæ, propter eum qui pro nobis uoluit ligari: ita ut amplius pro noſtro uelle nos mouere non poſſimus: & ſic cum Iſaac colligati, & in altari mactationis propriæ uoluntatis poſiti, quotidie in holocauſtum uiuum Deo immolemur. Ad cōformandum ſe huic articulo, recogitet homo qualiter Dominus ligatus fuit ꝑ uincula peccatorū noſtrorū ſoluenda: & ut uinculo charitatis nos ſibi alligaret: & poterit in recompenſam aliquam ſeipſum Deo ligare aliquo bono propoſito, uel etiam uoto. Quo ſi iā ligatus ſit in religione, uel alias: deſideret à Deo adiuuari ad perficiendum huiuſmòdi obligationem ad laudem ſuam. O Ieſu qui iniquorum manibus ligari uoluiſti, abſolue quæſo noſtrorum uincula peccatorum atque ita charitatis uinculo, præceptorumque tuorum funibus me conſtringe, ne unquam mēbra corporis, aut uires animæ meæ laxentur, ad quæuis contraria tuæ uoluntati. Capto autem & ligato Domino: *diſcipuli omnes* perterriti *relinquentes eum fugerunt*: & magiſtrum ſuum, ſicut latronem ad uictimā deduci dimiſerunt: ſicut prædixerat eos ſcādalum in ſe paſſuros. Cōprehenſo paſtore, diſperguntur oues: capto magiſtro, fugiunt diſcipuli. Vnde Beda: Impletus eſt ſermo Domini, quo dixerat, quòd omnes diſcipuli ſcandalizarentur in illo in ipſa nocte. Et Hieronymus. Tunc adimpletum eſt, *Elongaſti à me amicum & proximum: & notos meos à miſeria.* ut autem dicit Theophilus, Permiſit eos Dominus cadere: ut nō in ſeipſis confidant. Vnde Remigius: In hoc facto demonſtratur fragilitas apoſtolorum. Qui enim de ardore fidei promiſerant ſe mori cum eo: timore fugiunt, immemores ſuæ promiſſionis. Quod etiam uidemus impleri in his, qui pro amore Dei magna ſe ꝓmittunt facturos, & poſtmodum non implent: non tū deſperare debent, ſed cum apoſtolis reſurgere, & per pœnitentiam reſipiſcere. Vbi & Rabanus. Myſticè autem ſicut Petrus, qui culpam negationis pœnitentiæ lachrymis abluit: recuperationem eorum oſtēdit qui in martyrio labuntur: ita cæteri diſcipuli, qui articulum comprehenſionis fugiendo præuenerunt cautelam fugiendi, docent eos qui ſe minus idoneos ad toleranda ſupplicia ſentiunt: quibus tutius latere, quàm

Iob 7. *Luc. 20 f.* *Meditatio.* *2.Reg. 20.* *Pſal. 115.* *Ligandi Chriſti cauſa tres.* *Furtum quid.* *Latronibus aſſociatus Chriſtus.* *Ligatus ter.*

Documenta ex ligatione Domini. *Beda in ca. 14. Marci.* *Hierony. ibidem.* *Pſal. 87.* *Remigius in Matth.* *Rabanus in Matth.*

quàm ſe diſcrimini certaminũ exponere. Sed quare non comprehenderunt apoſtolos,& maximè Petrũ, qui percuſſerat cum gladio? Dicendum quòd nihil eos detinuit:niſi uirtus diuina, quæ etiam proſtrauit eos raſupinos. Tunc omnes diſcipuli peccauerunt:& in fide per illud triduum extincti fuerunt: præter beatam uirginem, in qua ſola fides eccleſiæ inconcuſſa permanſit:ob cuius repræſentationem in matutinis illius tridui omnes candelæ,extinguuntur excepta vna ſola,quæ remanet accenſa.In huius ſignum etiam denudantur altaria,quia Chriſtus per altare deſignatus relictus fuit ab apoſtolis,ſignatis per ornamenta. In illo etiam triduo officium nocturnum altè cantatur, per quòd prophetiæ de Chriſto ſignantur:diurnę uerò horę ſub ſilentio dicuntur,quia apoſtoli tunc prædicare non audebant:unde & campanæ non pulſantur, quia tunc ſonus prædicationis ceſſauit. A parte montis Sion in uallem Ioſaphat deſcendendo, ſunt cauernæ apoſtolorum,ubi latuerunt tẽpore paſsionis Chriſto relicto. *Adoleſcens aũt quidem ſequebatur Ieſum,amictus ſindone*,id eſt lincea ueſte quæ innocentiam ſignificat *ſuper nudo*, ſcilicet corpore: quia non habebat aliud indumentum ſuper tunicam & ab extrà,quàm ſolam ſindonem,qui dicitur fuiſſe Ioãnes. Vnde Beda: Iuuenem iſtum nil uetat intelligi fuiſſe Ioannem,cuius longa poſt hæc in carne uita indicio eſt. Hic cum teneretur ab impijs,reiecto o ueſtimento elapſus manibus tenẽtium:nudus profugit ab eis: quorum ſcilicet & præſentiam deteſtabatur & facta: non à Domino,cuius amorem etiam abſens corpore fixum ſeruauit in mente:nondum fuit in eo perfecta charitas,quæ foras mittit timorem: ſed pro tãto plus aliis de amore habuiſſe uidetur, quia plus cæteris magiſtrum ſequebatur.In facto autem ſuo,ſecundum Bedam, deſignat illos qui ut ſecuriores ab incurſibus hoſtium fiant quicquid in hoc mundo poſſidere uidentur abijciunt:ac nudi potius Deo famulari,quàm adhærendo mundi rebus materiam tentandi,& à Deo reuocandi aduerſarijs dare didicerunt: iuxta exemplum beati Ioſeph, q relicto in manibus adulteræ pallio,foras exiliuit;malens nudus Deo, quàm indutus cupiditatibus meretricis ſeruire.Sic Paulus primus eremita,uidẽs alios deficere in exquiſitis tormentis fugit,& ad ſolitudinem ſe tranſtulit. Et tu nudus euola ad uexillum crucis,potius quàm diuitijs alliciaris & detinearis à mundo, quò minus Chriſtum imiteris. Vnde Hieronym. Qui uult effugere manus iniquorum,relinquens mente quæ mũdi ſunt, fugiat poſt Ieſum.Ioannes uerò mox recuperato & reſumpto ueſtimento redijt, & Dominum ut prius ſequebatur.Potuit enim fieri,ut ſub dubia noctis luce ſeſe turbis ducentium Ieſum, quaſi unus ex ipſis immiſcuerit donec ad atrium pontificis:cui notus erat,perueniret.Ioannes ſudario ſimplici, & tenui erat ſuper ueſtitus:ſed nunc ueſtes extendimus in perticis:& plicamus in capſis,ac ueſtium deportãdarum habemus ſummarios,quadrigas & currus:& etiam earum caudas poſt nos trahimus,uel portare facimus. Ex hoc articulo,ſcilicet fuga diſcipulorum, trahuntur quatuor documenta.Primum eſt,quòd nos caueamus, ne & uos unquam à Chriſto,fugiamus.Fuit autem à Chriſto,qui propter timorem humanum,uel ex tentatione diabolica,uel alias propter quamcunque paſſionem, ſeu affectionem corruptam relinquit iuſtitiam aut ueritatem: nam Chriſtus eſt iuſtitia & ueritas. Et uniuerſaliter in omni peccato mortali fugit homo à Deo.Secundum eſt, quòd ſi nos aliquando

Fides in ſola Maria. Candelarũ extinctio.

Beda in c. 14. Marci.

Beda ibidẽ

Gene. 39.

Paulus primus eremita.

Hierony. ibidem.

Documenta ex fuga apoſtolorũ. Fugere à Chriſto.

A ex fragilitate ad horam à Chriſto recedamus peccãdo:non ideo debemus deſperare,ſed cum apoſtolis reſurgere,& per pœnitentiam reſipiſcere. Tertium eſt:quia(ut ſupra dictum eſt)ex fuga cæterorum diſcipulorum docetur cautela fugiendi minus idoneis ad toleranda ſupplicia & aduerſa,ſicut ex pœnitẽtia Petri oſtẽditur reparatio lapſorum in martyrio propter illa.Quartum eſt,ſi interdum hi qui uidẽtur amici noſtri,& proximi recedãt à nobis tempore neceſſitatis,uel aduerſitatis,æquanimiter hoc feramus:memores,quòd & apoſtoli receſſerunt à Chriſto his incumbentibus.In conformando ſe iſti articulo recogitet homo,quantum ſe elongauerit à Deo peccando,& ruminet illud Pſalmiſtæ: *Quoniam qui elongant*

Pſal. 72.

B *ſe à te, peribunt,perdidiſti omnes qui fornicantur abs te,* mihi autem adhærere Deo bonum eſt:ac oret Deũ dicendo.Ieſu qui electos diſcipulos tuos omnes à te fugere permiſiſti,ſuſcipe me fugitiuum ſeruum tuũ, & tene uirtute omnipotentiæ tuæ,nec ſine me abs te propriæ uoluntatis arbitrio euagari. Attende nunc diligenter,& uide quomodo Dominus Ieſus patitur ſe capi & ligari, & à diſcipulis derelictũ duci ad mortis ſuppliciũ:ac ſi eſſet malefactor,& omnino ĩpotẽs ad ſe defendendum.Cum quanto clamore putas manus in eum iniecerunt:quàm crudeliter eum ligauerunt,quàm dirè ſtrinxerunt, & quàm irreuerẽter traxerunt:conſidera etiam quomodo diſcipulis ſuis fu-

Contemplatio.

C gientibus,& errantibus compatitur: & quis fuit dolor quem diſcipuli amantiſsimi habuerunt, quando oportuit quòd à magiſtro ſuo dilectiſsimo ſepararẽtur. O quàm inuiti,ò quàm triſtes,ò quam deſolati, ò qualiter plorantes,ò quales uoces & clamores,gemitus & ſuſpiria dantes,ſicut orphani & timore perterriti recedebant.Et perpendere potes,quòd recedẽtes dicebant.O magiſter bone,ò dulcis pater,ò benigne Domine, quomodo ita ſeparamur à te?quomodo pater ſancte filij tui fugiũt à te?quò ibimus Domine?hæc & multa alia dicere poterant.O quotiens retrò reſpiciebant,uidẽtes qualiter Dominus ſuus ligatus & ſine honore trahebatur. O quotiens ſe in terrã ꝓiiciebãt,& ad cęlũ,clamabãt.Ex hoc.n.magis,& ma-

D gis eorũ dolor augebat:qa uidebãt magiſtrũ & Dominũ ſuũ ſic uiliter trahi, & canes illos peſsimos mordentes,& ad uictimã eũ trahentes,quaſi agnũ mãſuetiſsimum ſine clamore,& reſiſtentia ſequi.Quis enim tũc doloris aculeus diſcipulorum corda penetrauit? quando uidebant dilectiſsimum magiſtrum, & Dominum ſuum tanquam malefactorem duci ad mortẽ?cùm & ille impijſsimus Iudas pœnitẽtia ductus, tanta poſtmodum fuerit ex hoc repletus amaritudine,ut maluerit mori quàm uiuere : cogitare potes ſi Domina mater ſua ibi fuiſſet,quid feciſſet? O Domina mea,quàm mala,& quàm amara erit tibi dies craſtina quando audies, & qñ uidebis tã crudele ſpecta-

E culum?O Domine Ieſu,quæ anima hæc cogitans poteſt ſuſtinere quòd non rumpatur præ dolore? Conſpice igitur eum quomodo ducitur ab illis nequiſsimis de torrente ſurſum uerſus Hieruſalem feſtinãter, & cum impetu:manibus retrò e regione dorſi ligatis: & ut dr,catena collo ſuo ĩpoſita,exchlamidatus tunica,nõ curioſè ſuccinctus,capite diſcoopertus,& curuus ex fatigatiõe,& uehemẽti acceleratione ĩcedẽs: & quomodo agnus innocẽs inter lupos ibat mordaces.O quàm violenter eũ impellebant per vallis Ioſaphat medium,& ad montis aſcenſum,quàm fatigatus, & moleſtiis afflictus tranſiit per torrentem Cedron: vt adimpleretur ſcriptura quæ dicit:de torrente,ama

ræ

Eſa'.109. ræ ſcilicet paſsionis.in uia bibet. Et ſic cum impetu tanquam contra latronem ſtridentes,& cum percutientes duxerunt eum per portas aureas, per quas in die palmarum intrauerat:quæ modo clauſæ ſunt: *& adduxerunt eum*,ligatum tanquam morte dignum *ad Annam primùm*,id eſt primo.Pluribus autem de cauſis ducebāt eum primò ad Annam.Quarum una eſt qa domus Annæ prior eis in uia occurrebat:& ideo turpe ei eſſet,& contemptus uideretur ſi domum ſuā antepoſitam præteriſſent:uel fortè illuc diuertebant, ne in uia longiori tumultus in populo fieret. Vel miniſtri faciebant hoc de uoluntate Caiphæ,uolēs Annam ſocerum ſuum honorare:ut diuino iudicio, qui erant affines ſanguine,ſociarentur in ſcelere.Itē quia Annas ſenior fuit quàm Caiphas : iudicium autem primò referebatur ad ſeniores, ut magis iuſtum appareret coram hominibus: ideo fecit eum Annæ primò præſentari,ut excuſabilior eſſet, ſi ab Anna condemnatum ipſe poſtmodum condemnaret. Item qa hi duo ſacerdotium uiciſſim à gentibus emebant : & ſibi per annos uiciſsim ſuccedebant, & utilitatem in communi habebant:& ideo fecit eum præſentari Annæ tanquam coniudici, ad quem ſcire de iudicio pertinebat:& ut Chriſtus magis dignus morte,& per cōſequens ipſe Caiphas minori culpæ uideretur : ſi alterius quoque conſacerdotis ſui ſententia , & coram
Pōtificum iuriſdictio. iudicibus pluribus Chriſtus condemnaretur. Et licèt iſti pontifices Iudæorum, non haberēt iudicium ſanguinis:habebant tamen iudicium examinis: quia ipſi examinabant cauſas ad ritus Iudæorum ſpectantes: & poſtea miſerūt ad præſidem Cæſaris cauſas inſtructas.ſecundum legem unus ſummus ſacerdos per totam ſuam uitā officio pontificii fungebatur:cui poſt mortem filius ſuccedebat,ut generationis in ſacerdotibus ſeries texeretur. Poſtmodum uerò inuidia & ambitione principum creſcente, non ſolum patri nō ſuccedebat filius, ſed nec ultra annum quis officio fungebatur pontificatus,& hoc ipſum pecunia pro-
Annas & Caiphas. curabat à Romanis. Vndè hi duo, ſcilicet Annas & Caiphas principes ſacerdotum erant:licèt de tribu Leui non eſſent:& per uices annuas alternatim ſacerdotium miniſtrabant: quod quolibet anno pro ſuis uicibus ab Herode emebant,& erat tunc annus Caiphæ cùm paſſus eſt Dominus, quia *erat pontifex anni illius*,id eſt adminiſtrationem anni illius habebat,quāuis iudicium & utilitas iudicij communiter amborū eſſet. Non ergo mirum ſi iniqui pontifices iniquè iudicauerunt : & officium pontificatus, tam nequiter adepti,rem ſic nephariam geſſerunt. Sæpe enim qui per auaritiam uel ambitionem ad ſacerdotium & dignitatem accedit,per iniuſtitiam in eis ſeruatur, & ſceleratum initium funeſto fine conſummatur.Vide ſimonia,ambitione,& ſchiſmate ſacerdotium ſynagogæ deperiſſe:caueat hæc eccleſia, ne ſibi contingat ſi
Ductus eſt Chriſtus nouies. mile.Circa hunc articulum, ſcilicet ductionem Chriſti,eſt conſiderandum, quòd Chriſtus in proceſsione paſsionis ſuæ nouies hodie ductus fuit. Primò.n. mox ut captus fuit & ligatus, duxerunt eum ad Annam.Secundò,ab Anna ad Caipham. Tertiò, à Caipha ad Pilatum.Quartò,à Pilato ad Herodem.Quintò, ab Herode reductus eſt ad Pilatum. Sextò,milites duxerunt eum intrò in atrium prætorii , ubi illuſerunt ei. Septimò , Pilatus duxit eum foras de prætorio portantem coronam,& ueſtem purpuream.Octauo,duxit eum foras prætorium,ad lo-
Viſitatio nouem templorum. cum ubi ſedit pro tribunali.Nonò,duxerunt eum ad crucis patibulum:& in qualibet iſtarum ductionum

A ſemper ſingulares pœnas,& contumelias paſſus eſt, ſicut de ſingulis in ſuis locis patebit.Has nouem ductiones uſque ad meridiem factas repræſentant fideles,qui hodie uſque ad nonam circumeuntes uiſitāt nouem eccleſias, in memoriam quòd Chriſtus poſt quam captus fuit ductus eſt ad nouem loca. Et meritò fideles hodie ſanctorum eccleſias uiſitant,ut ab ipſis beneficia obtinere ualeant:nam hodie ſancti ualde liberales eſſe debent quia hodie de carcere fuerūt liberati,& in cœleſte imperiū ſublimati.Si quis enim de carcere liberaretur,& in imperium ſublimaretur, illam diē multum diligeret, & in illa die multum liberalis eſſet:ſic & de ſanctis credendum eſt.Fuit autem ductio Chriſti uiolenta:quia manu armata,& cū tur-
B ba.Fuit & ignominioſa:quia ducebatur vinctus,ſicut malefactor,& morte dignus.Fuit etiam doloroſa:qa quantumcunque ipſe uoluntariè cum eis iret:tamen in fune eū trahebāt ac impellebant,& preſſuris obruebant:ita ut dicere poſſet illud Paralip. *Ex omni parte anguſtiæ me premunt.* Ex hoc articulo habentur qua- *1. Paralip. 12.* tuor documenta.Primum eſt,quòd fideles in die paraſceues nouem eccleſias,ſecundum nouem ductiones,in prima eccleſia rememorari debent,quid Chriſtus paſſus fuit coram Anna.In ſecunda,quid coram Caipha.In tertia,quid coram Pilato:& ſic deinceps, ut uidere potes in ordine ſupradicto. Secundum eſt, *Documēta quatuor.*
C quòd ſi quando forſitan cauſa Dei ducamur ad pœnam : cùm patientia toleremus, amore & exemplo eius,qui pro nobis ductus eſt innocens,ſicut ouis ad occiſionem. Tertium eſt, quòd licèt nos aliquando ducamur ad malum pœnæ:nunquā tamen patiamur nos duci ad malum culpæ:quia talibus ductionibus nullatenus conſentire debemus : imò nec ad huiuſmodi inuiti trahi,uel duci poſſumus:& ideo ſi quando inducamur ad tentationem : nequaquam tamen ducamur in tentationē,per peccati conſenſum.Quartum eſt,ut nos ſimus de facili ducibiles ad uiam iuſtitiæ,ſicut Chriſtus ualde faciliter,imo deſiderāter ducebatur ad paſsionem:non repugnans nec renitens, nec remurmurans,& ſicut ouis os ſuū non aperiens.
D In conformando ſe iſti articulo, recogitet homo quā exprobrabiliter, ſicut fur uel latro Chriſtus ductus fuit:& poterit etiam mentaliter uiſitare nouem eccleſias,ſicut deuotio dabit.Item formet ſibi homo propoſitum ſe uelle cum gratia Dei ducibilē eſſe ad omne diuinum beneplacitum : & oret, dicens : Ieſu qui uinctus uelut malefactor ab iniquis de loco ad locū exprobrabiliter duci uoluiſti:da mihi uirtutem,ut ad nullum à ſpiritu maligno , vel homine malo ſeducar peccatum, ſed ſpiritu tuo bono ducar ad omnia tuæ beneplacita uoluntati. *Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus,& alius diſcipulus*,ſcilicet Ioannes, ſed à longè ex timore. Licèt enim iſti ſicut & alij primò ex ti-
E more fuiſſent:poſtea tamen ex deuotione Ieſum ſecuti ſunt:quia feruentiores aliis erant, & præ cæteris Chriſtum diligebant:& quia maior eos adinuicē uis dilectionis uincebat. Quòd Ioannes & Petrus Dominū ad paſsionē euntē ſequuntur,ſignificat eccleſiā de Iudæa & Gentibus Domini paſsionem ſecuturam : id eſt,imitaturam ſed à longè & differenter : eccleſia enim pro ſe patitur,ſed ille pro eccleſia:& paſsio ſanctorum à longè imitatur paſsionem Chriſti,quia nō eſt dolor ſimilis dolori eius.Myſticè per hos duos diſcipulos duæ uitæ intelliguntur,qui Chriſtum ſequū- *Vita duplex.* tur:ſcilicet actiua,quæ per Petrum : & contemplatiua,quæ per Ioannem ſignificatur: & actiua quidem ſequitur Chriſtum obediendo, contemplatiua verò cogno-

cognoſcendo & contemplando. Et quia Ioánes erat notus pontifici, introiuit cum Ieſu in atrium pontificis: quia propter notitiam permiſſus eſt intrare cum
Ioan. eur notus pontifici. aliis. Cauſa autem ſuæ notitiæ hæc eſſe poterat: quia fortè miſſus à patre ſuo piſces ad domum pontificis pluries portauerat. Vel fortè quia aliquis de cognatione eius ibidem ſeruiebat: uel, ſecũdum aliquos, de Dauid deſcenderat, quas genealogias ſacerdotes habebant. *Et dixit Ioannes oſtiariæ, & fecit introduci Petrum,* qui ex timore ſtabat foris ad oſtium, quaſi præſagiens futuræ negationis factum. Vnde in Pſalm.
Pſal. 30. *Qui uidebant me foras fugerunt à me.* Myſticè autem Ioannes intrauit cum Ieſu, quia uita contemplatiua eſt ei familiaris: ſed Petrus foris ſtabat, quia actiua uita circa exteriora occupatur. Per hoc autem quòd Ioannes fecit introduci Petrum, myſticè intelligi datur quod per contemplatiuam introducitur ad Chriſtum uita actiua: ſicut enim ratio inferior dirigitur per ſuperiorem: ita actiua per contemplatiuam. Sequere & tu eũ uſque ad atrium principis, & intra cum eo ſi poteris: ut ſingula quæ fiunt uidere merearis. Atrium uocabatur platea ſub diuo inter primam portam & ſecundam, ubi erant miniſtri principis circunſedentes ad ignem: inter quos ſtabat Petrus calefaciens ſe. Intus autem erant in conſilio principes ſacerdotum & ſcribæ, & ſeniores: & Dominus cum eis, ſicut agnus in-
Negationis Petri initiũ ter lupos. Hic trina negatio Petri fuit inchoata: ſed poſtea in domo Caiphæ conſummata: & ideo propter continuationem materiæ, ſimul omnes tres infra ſunt poſitæ. Ibidem ergo Domino Ieſu in bello & conflictu duro & aſpero permanente: tu aliquantulũ non ſine compaſsione & gemitu dormitabis & quieſces: ſi tamen poteris hoc facere.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui in agonia ſanguinem ſudaſti: da mihi in ærumna peregrinationis huius tecum ſudare, ut ocioſa non marceſcam requie, ſed in ſudore uultus mei ueſcar te pane uiuo: tuiq; ſudoris ſanguinei balſamum me ægrotum ſanet, & cœleſti curiæ locum repræſentet: & qui Iudæ oſculo te tradi in manus impiorum, & ligatum adduci ad Annam permiſiſti, ac uincula mortis æternæ nobis abſtuliſti, non permittas me tradi in manus crudelium: & rumpe uincula conſcien-*
Pſal. 115. *tiæ meæ malæ, ut ſecurus decantem:* dirupiſti uincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. *Amen.*

De matutinis. Cap. LX.

A HORA matutinali excitaberis à ſomno tuo, plenus lachrymis, & dolore confectus: *Matth. 26. Marci. 14. Lucæ 22. & Ioã. 18.*
propter ea quæ poſt completorium cogitaſti, & tunc meditaberis, & in ſpiritu tuo uidebis qualiter Dominus tuus ſedet inter inimicos deſpectus & inhonoratus, & à ſuis diſcipulis, & amicis derelictus: & tot malis hominibus ſociatus. O Domine Ieſu, quomodo ita ſedes tam contẽptus & deſolatus: ubi ſunt diſcipuli tui, & amici? O unicum bonum meum. O ſingulare gaudium meũ, quid faciam cùm te ſic uideam? Certè Domine ſedebo in terra tecum, & aſſociabo te, quia non video hic qui diligat te: ſed potius inimicos tuos inſanos & dementes, qui odiũt te. Ieſu ergo ſtatuto & ſtãte ligato an-
B te Annã pontificẽ *interrogauit* doloſè *Ieſũ pontifex de diſcipulis ſuis*: fortaſsis ubi eſſent, & cuius gratia eos colligit, ut uideret ſi poſſet eum deprehendere quòd ab eo ſeducti fuiſſent: *& de doctrina eius* non cognoſcendæ ueritatis amore, ſed ad uidẽdum ſi poſſet ibi falſitatem, uel calumniam, & aliquid dictum contra legem inuenire: & ſic cauſam haberet qua poſſet accuſare eum, & tradere Romano præſidi ad damnandum. Duo enim imponebantur Chriſto à Iudæis: ſcilicet falſa doctrina & noua, ac ſeductio & attractio hominum ad ſe: & ideo põtifex examinat eum de utroq; uidelicet ſi eſſet ſeductor hominum, & doctor falſæ doctrinæ & primò de diſcipulis eius, quos uidebatur ſeduxiſſe. Secundò, de doctrina eius, quaſi
C notans eam falſam eſſe: dicitur autem Annas pontifex, non quia tunc actu eſſet, ſed quia antè fuerat, & poſt eſſe debebat. Ieſus uerò de diſcipulis omnino tacuit: quia tunc de ipſis nihil boni dicere potuit, qui iã fugerũt: dans nobis exemplum quòd malum de aliis non debemus dicere, nec peccatum alterius propalare. Sed de doctrina ſua reſpondit: oſtendẽs quòd nõ mala uel ſuſpecta, ſed bona & ſana erat: quod declarat ex loco, & auditorum teſtimonio, dicens: *Ego palam locutus ſum mundo*: id eſt in publico & multis audientibus: *ego ſemper docui in templo & ſynagoga* Iudæorum, locis publicis & Iudæis præſentibus, *& in occulto locutus ſum nihil*: ſcilicet ideo ut occultaretur
D & non innoteſceret multis: *quid me interrogas?* à quo ueritatem audire non deſideras: *interroga eos qui audierunt*: de quorum dictis nõ habeas inuidiam uel ſuſpicionem: quaſi diceret, Paratus ſum teſtimonium eorum ſubire, quod tibi magis quàm dictum meum eſt credibile. Vnde Chryſoſtomus. Quid agit me de *Chryſoſt. hom. 82. in Ioan.*
diſcipulis meis interrogas? Interroga inimicos meos, qui inſidiãtur mihi hi dicant. Hæc enim eſt ueritatis inaltercabilis demonſtratio, cùm inimicos quis eorũ quæ dicit inuocat teſtes ipſos: ita Dominus reſponſionem temperauit, ut ueritatem taceret ne ſe defendere uideretur: dans nobis formam temperatè reſpõdendi hoſtibus: ita ut nec ueritatem celemus, nec eos contra nos dictis prouocemus. Tunc unus miniſtro-
E rum pontificis. qui dicitur fuiſſe Malchus cuius ſanauerat auriculam, ingratus accepti beneficij *dedit Ieſu alapam*: repræſentans peruerſos qui beneficijs impenſis mala rependunt: & dixit, *ſic reſpondes pontifici?* Ille enim miniſter ſceleris accepit reſpõſionem Ieſu: quaſi notaſſet pontificem de ſtulta interrogatione: & dãs ſibi alapam, ad improperium, uoluit uindicare quod placabiliter non reſponderat pontifici, planè confitẽdo, uel negando: quia alapa ut plurimum pro uindicandis offenſionibus uerborum ſolet dari. In hac alapa impleta eſt prophetia illa: *Dabit percutienti ſe maxillam.* Eſt enim alapa, percuſsio in maxillam: ſicut *Thren. 3.*

colaphus,

colaphus, eſt percuſsio in collum. Ipſe uerò Dominus longanimis & patiens, malum pro malo nõ reddidit: ſed hanc contumeliam, ſicut multas alias, quæ ſequũtur, pro nobis cum omni patientia & manſuetudine tolerauit: & patientiam docuit, humiliter uultu placido, & ſubmiſſo ſermone modeſtè reſpondẽdo, & ueritatem oſtendendo: ac miniſtrum, cui quamlibet pœnã ſolo iuſſu irrogare poterat, blandè & charitatiuè corripiendo. *Si* inquit, *malè* & contra ueritatem *locutus ſum*, & habes reprehendere quæ dixi, demonſtra *& teſtimonium perhibe de malo*: & proba me mendacẽ. *Si autem bene*, & non habes reprehẽdere, *quid me cedis* iniuſtè? Quid iſta reſponſione verius, mãſuetius, & iuſtius? Hinc colligimus nos poſſe increpare nobis iniuriantes, & arguere, ita tamẽ quòd moderatè & peccatè. Reſpondendum eſt enim, quãdoque ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens uideatur. O uerax & pie Ieſu: quæ nam anima tibi deuota hæc cernens & audiens, ualeat ſe cõtinere à lachrymis, & dolorẽ occultare internæ paſsionis? Vnde Chryſoſtomus: Vnus dedit alapam Ieſu hæc dicẽti. Quid hoc fiet utiq; ſtultius? horreas cœlum, exceſſum mentis patiaris terra: dominatoris longanimitate, & ſeruorum indeuotione. Vnde & Auguſtinus: Si cogitemus, quis accepit alapam, nonne uellemus eum qui percuſſit aut cœleſti igne conſumi, aut terra dehiſcente abſorberi, aut correptum dæmonio uolutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet pœna, uel ẽt grauiore puniri? Quid.n. horum per potentiam iubere non potuiſſet per quẽ factus eſt mundus: niſi patientiam nos maluiſſet docere, qua uincitur mundus? Hæc Auguſtinus. Sed, ſecũdum eundem Auguſtinum, dicet fortè aliquis: Quia cœpit Ieſus facere & docere: cur non fecit quod docuit, præbendo alteram maxillam? Dicendum, ꝙ dicta & præcepta ſacræ ſcripturæ ex factis Chriſti, & ſanctorum debent interpretari: ſic ergo ſacra ſcriptura interpretanda eſt, ſecũdum quod Chriſtus, & ſancti eam ſeruauerunt. Chriſtus autem qui utique præcepta quæ docuit prius impleuit, & in homine quem ſuſcipere dignatus eſt, uiuendi nobis exemplum tribuit; nõ præbuit iſti aliam maxillam, nec Paulus (ut in actibus legitur) hoc fecit: oſtendens percutienti maxillam non actu ipſo præbẽdam eſſe alteram, ſed animo paratam eſſe ad patiendum ſi opus ſit. Fieri enim poteſt, ut alteram maxillam uiſibiliter homo præbeat & iratus. Sed beatus eſt qui in omnibus quæ iniuſtè pro iuſtitia patitur, poteſt ueraciter dicere: *Paratum cor meum Deus paratum cor meum.* Vnde iſtud Chriſti præceptum: de præbendo maxillam aliam: & ſimiliter de non reſiſtendo malo, & plura alia, non dãtur & intelliguntur abſolutè & ad literam, ſed magis ſecundum animi præparationem: ut homo habeat animum præparatum ad hæc faciẽda, ubi uiderit expedire ad Dei honorem, & eccleſiæ utilitatem: aliàs autẽ non: & hoc Dominus ſeruauit, qui paratus erat dare aliã maxillã (ſi opus fuiſſet) percutienti: quia totũ corpus ſuũ pœnis acerbiſsimis præbuit & occiſioni, imò aliqñ expedit iniuriantibus reſpõdere ad ipſorũ & aliorum inſtructionem, ſicut fecit hic Chriſtus: Et ut in Actibus legitur Paulus. Et aliquãdo ẽt facto reſiſtere, ne detur occaſio agendi malè. Sic ergo excuſatio Domini, qua ſic reſpondit, utilis ad inſtructionẽ fuit. Et multis aliis conuitiis ibidem fortè eum affecerunt: de quibus euangeliſtæ tacent. Ex hoc articulo alapizationis, habentur tria documẽta. Primum eſt, quia Chriſtus pro nobis alapizari uoluit, ut nos ora noſtra cõpeſcamus, ne quid contra diuinum honorẽ

Prouer.26.

Chryſoſto. hom 82. in Ioan.

Auguſti. tracta. 113 in Ioan.

Actiu8. 1. Idem ibidem.

Pſal.56. Præcepta nõ ſecundũ literã intelligenda.

Acto.23.

A loquamur: & etiam ut ad bonum loquendũ uel agendum excitemur: ſicut aliqñ aliquis percutitur, ut à torpore excitetur. Secundum eſt, ut & nos diſcamus in iniuriis & contumeliis nobis illatis patiẽtiam habere, imitatione Domini, ꝗ in hoc ſpecialiter exẽplũ magnæ patiẽtiæ dignatus eſt nobis pbẽre. Et ſicut Chriſtus eadem nocte omnes illuſiones & uerecundias, ab iniquis ſibi factas, patienter ſuſtinuit: ſic homo cõtumelias & opprobria, ac cuncta mala in uerbis, ſeu factis, ab importunis hominibus ſibi illata patiẽter ferat amore ſui redẽptoris, ſimilia & multo maiora pp ipſum patientis. Tertium eſt, ꝙ cõſilia euangelica nõ ſemper oportet ſeruare ad literã: ſed aliquando ſecundũ animi præparationem & maxime ubi de hoc ex

B factis Chriſti & ſanctorum informationẽ habemus & authoritatẽ. Ad conformandũ ſe iſti articulo, poterit homo ſibiipſi dare alapam moderatã ad repræſentãdum alapam Chriſti, pro oĩbus uerbis ſuis ocioſis, uel etiam prauis & mendoſis: & orare, dicens. Ieſu ꝗ ab Annæ miniſtro cædi alapa uoluiſti: da mihi quæſo gratiam tuam, quæ me à tua laude nunquã ceſſare faciat, & ab ocioſo ſermone cõpeſcat. *Et miſit Ieſum Annas ligatũ*, quaſi reum & morte dignũ, & iam corã eo condẽmnatũ *ad Caiphã põtificem*, quia Chriſti examinatio principaliter pertinebat ad ipſum: *& cõuenerunt omnes ſacerdotes*, id eſt principes ſacerdotum, *& ſcribæ*, id eſt legiſperiti: *& ſeniores*, id eſt iudices ordi-

C narii: ad examinandũ Chriſtũ: & iudicandũ, & ad tractãdũ de ipſius condẽnatione & morte. Cùm aũt præſentatur cõſilio malignãtium aduerſus eũ: illi quaſi leo capta præda exultãt. Bene potes cogitare ꝙ malè eũ receperũt, & quomodo ſine honore fortè in terra uiliter corã ipſis ſedere fecerunt. *Petrus autẽ* & hic *uſq; in atrium*, id eſt uſquequo peruenit ad atrium *principis ſacerdotum, ſequebatur eum*, ex deuotione & amore: quãuis à lõge, pp timorẽ. Quem charitas trahebat timor retrahebat. Verùm, ſecundũ Bedã, in hoc maxima nobis eſt admiratione uenerãdus, ꝙ Dominũ non reliquit, etiam cùm timeret. *Et ingreſſus intrò*, ſcilicet in ipſum atrium, deductus per oſtiariam ſimiliter

D ut ſuprà: *ſedebat cum miniſtris ad ignem, quia frigus erat*, ſicut ſolet eſſe in Martio. Poſt mediam noctem *ut finem* negocii *uideret*, & quid pontifex de Domino iudicaret. *Principes autem ſacerdotum & omne conſilium*, qa uerũ *teſtimonium* inuenire nõ poterãt, *falſum quærebant*, procurando & ſubornãdo: *& non inuenerunt* unde eum tanquam morte dignum coram Pilato accuſare poſſent, licẽt multi falſi teſtes ad id procurandũ acceſsiſſẽt, quorũ teſtimonia nõ erãt cõuenientia: & ſic defecerunt ſcrutantes ſcrutinia: mentita eſt.n. iniquitas ſibi: ut regina aduerſus Ioſeph, & ſacerdotes aduerſus Suſannam: quia ignis ſine materia deficit. Vbi Origenes: Falſa enim teſtimonia tunc locũ habent, quando cum colore aliquo proferuntur, ſed

E nec color inueniebatur, qui poſſet contra Ieſum adiuuare mendacia, quod maximam laudem exhibet Ieſu, qui ſic omnia irreprehenſibiliter dixit & fecit, ut nullã ueriſimilitudinẽ inuenirent in eo reprehenſionis, mali & multi aſtuti. Hæc Origenes. Sed de omniũ teſtimoniis ſolum duorum teſtimonium exprimitur. de quibus ſubiungitur, *Nouiſsimè autem* ſcilicet poſt multorum falſa teſtimonia: *duo falſi teſtes dixerunt: Nos audiuimus eum dicentem, Poſſum deſtruere templum Dei hoc manufactum, & poſt triduum aliud non manufactum ædificare.* Ex hoc aũt conabantur probare, ꝙ ipſe diuinã potẽtiam quaſi Deus ſibi uſurparet: ſed falſi teſtes erant: quia & ſenſum, & uerba Chriſti mutabant:

Petri timentis charitas

Beda in ca. 14 Marci.

Pſal.26.

Gene.39.

Danie. 13.

Origenes tracta. 35. in Matth.

mutabant:ad quod Chriſtus nihil reſpondit:quia mẽtiebantur apertè:non.n.dixerat de hoc templo Salomonis,ſed proprij corporis. Vnde Hierony. Falſus teſtis eſt,qui non eodem ſenſu dicta intelligit quo dicuntur: Dominus.n.dixerat de templo corporis ſui: ſed in uerbis calumniantur:& paucis additis, uel mutatis,quaſi iuſtam calumniam faciunt: ſaluator dixerat,ſoluite hoc templum:illi commutant & aiũt,poſſum deſtruere templum Dei:uos(inquit)ſoluite,nõ ego: quia illicitũ eſt ut ipſi nobis manus inferamus: deinde illi euertunt,& poſt triduum ædificabo illud, ut propriè de templo Iudaico dixiſſe uideatur: Dominus autẽ ut oſtenderet animale & ſpirans templum: dixerat,& ego in triduo ſuſcitabo illud:aliud eſt ſuſcitare:aliud eſt ædificare.Hæc Hieronymus. Dicẽs aũt Dominus;ſoluite:non dicit præcipiendo, ſed prædicendo eis quid eſſent facturi:prædicens mortẽ ſuã,in qua corpus eius quod erat templũ deitatis, ſolutum eſt.Vnde ſẽſus eſt,ſoluite:id eſt,ſoluetis corpus meũ per mortem,quam mihi inferetis,& in tribus diebus excitabo illud. Excitare eſt enim à ſomno mortis reuocare, quod propriè competit templo ſpirituali.ſ. ſuo corpori, ſed reædificare propriè competit tẽplo materiali.Non maius tamẽ miraculum erat, tẽplum manufactum in tribus diebus reædificare,q̃ ſeipſum poſt mortem die tertia reſuſcitare. Item poſſent dici falſi teſtes ex falſa intentione:quia intendebãt mortem innocentis procurare.Ex hoc articulo.ſ.de latione falſi teſtimonii,ſumuntur tria documenta.Primũ eſt,ꝙ nos falſum teſtimonium imò omnem falſitatẽ & mẽdacium ſummè deteſtemur:quia mendacijs & fallaciis Chriſtus morti eſt addictus:& nos quotienſcunq; falſum teſtimonium & mendacium cõtra proximum proferimus , Chriſtum (quantum in nobis eſt) morti addicimus. unde quã deteſtabile ſit iſtud crimẽ,oſtẽdit Iſidorus,dicẽs:Teſtis falſidicus tribus perſonis eſt obnoxius.Primùm Deo,quem periurãdo contemnit:conſequenter iudici, quẽ mentiendo fallit: poſtremùm innocenti, quem falſo teſtimonio lædit.Secundũ eſt,ꝙ nos diſcamus incriminationes, ſi nobis inferantur,amore Dei patienter ſuſtinere: ſicut Chriſtus pro nobis ad omnes falſas ĩcriminationes ſimpliciter tacuit:quia ſecundum Auguſtinum, Aperta mendacia non ſunt reſponſione digna. Tertium eſt, ut nos fallacias ſtudeamus , quantum cum Deo poſſumus,declinare:ad hoc.n.Dominus falſos teſtes ſuſtinuit,ut nos ab eis eriperet:ſicut etiã mortem ſuſtinuit,ut nos à morte liberaret.Ad cõformãdum ſe iſti articulo gratias homo referat Chriſto ꝙ falſos teſtes cõtra ſe admiſit,ut nos ueritate fulciret, & ſic oret: Ieſu qui à Iudæis falſis teſtimoniis accuſari uoluiſti:da mihi nemini falſas calũnias inferre, & illatas pro tuo honore patienter ſufferre. Vidẽs autẽ Caiphas princeps ſacerdotum,ꝙ Ieſus tacebat , & ꝙ teſtimonia cõtra eum producta ad eius cõdemnationẽ non ſufficiebãt:perturbatus,quia non inueniebat locum calumniæ, & unde poſſet Ieſum iuſtè cõdemnare:ſicq; ira commotus,& uæſania mentis agitatus, *ſurgens* ex impatientia *in medium* de ſolio ſacerdotali, ait illi : *Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti aduerſus te teſtificantur?* motu corporis inſaniã mẽtis demonſtrat: cũ temperantia & grauitas in verbo, opere,& geſtu iudicem & prælatum deceat.ſecundum Bedam: Ad reſponſum prouocat: ut ex occaſione ſermonis locũ accuſandi inueniat. *Ieſus autem tacebat, et nihil reſpondit.* Primò,ut oſtẽderet ſuã iuſtitiam, quia & illi indigni erant,& ea q̃ contra ipſum dicebantur erant falſa, &

Hierony.in cap.26. Matth. — *Excitare quid eſt.* — *Documenta de falſo teſtimonio.* — *Teſtis falſidicus tribus obnoxius.* — *Mendacia aperta.* — *Conformatio.* — *Tacendi ratio in Chriſto.*

A reſponſione indignã.Secundò,ſuã miſericordiã:ne illi amplius peccarent,ſi in malicia ꝑdurarent. Tertiò, ſuã ſapientiã:quia ſciebat(ut Deus) ꝙ q̃cquid reſpõdiſſet,traxiſſent in calumniã, & reſponſio excuſationis,nullo audiente,fuiſſet inutilis.Quartò,ſuã patientiam:ut exemplum daret contemnere calumniantiũ uoces,& potius fortiter ſilere, q̃ ſine ullo ꝓfectu defendere.Hinc colligimus,porcis,& canibus, & detractoribus,uel quibuslibet , non eſſe reſpondendum, cùm nulla ſecutura ſit utilitas, ſed potius incõmoditas. Quanto aũt magis Ieſus ad indignos reſpõſione eius tacebat , tanto magis pontifex furẽs eũ ad reſpõdendũ prouocabat,ut ex uerbis eius occaſionem calumniandi captaret. Tunc.n *princeps ſacerdotum* rurſus interrogans dixit ei: *Adiuro te per Deum uiuum,ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius*.ſ.naturalis, *Dei benedicti*? Qui ad eum capiendum,quaſi latronem miſerat, nunc de furto & uſurpatione deitatis examinat. Nõ tñ ueritatem Dei deſiderat ſed magis calumniam parat. Ad hoc aũt Ieſus reſpondit,ꝓp reuerentiam diuini nominis inuocati, *Et dixit illi: Tu dixiſti,quia ego ſum.* Veritatẽ eis reſpondit,ut inexcuſabiles eſſent, & ne nomen Dei ſpernere uideretur.Et adiecit Dominus Ieſus. *Veruntamen dico uobis, Amodò uidebitis* oculis corporeis, *filium hominis*.ſ.me quem modo cõtemnitis,& ignominioſè tractatis,in die iudicij *ſedentem*, ut iudicem, *à dextris uirtutis*,id eſt,maieſtatis *Dei* patris,id eſt ĩ æqualitate & pleniſsima poteſtate patris.

C Hoc eſt,ſecundũ Hieronymũ, In uita regnãtem ſempiterna,& uirtute diuina, *& uenientem*.ſ.ad iudicium ſecundum formam humanã *in nubibus cęli*,ſicut aſcẽdit,ubi uidebit eum oĩs oculus,& qui eum pupugerunt.Quaſi dicat,uos me ut purum hominẽ contemnitis,& quaſi impium condẽnatis,ſed tñ propter hoc me exaltatum ſuper omnes cęlos, & iudicem uidebitis. *Tũc princeps ſacerdotum*, qui ſurrexerat in furore, magis inſaniens *ſcidit ueſtimenta ſua*,in rabie, quia ſecundũ Bedã, Quẽ de ſolio ſacerdotali furor excuſſerat,eundem rabies ad ſcindendas ueſtes prouocat.Et in hoc facto Caiphas prophetauit,quanuis ipſe neſcierit.Bis.n.neſciens prophetauit:ſemel uerbo,qñ dixit,Expedit ut unus homo moriatur ꝓ populo, altera uice facto , ut patet in hoc loco, quia ſecundum

D Hieronymum, Per hoc oſtendit Iudæos ſacerdotalem gloriam perdidiſſe, dum enim ueſtem ſibi diſcidit,ipſum quo tegebatur, uelamentum legis abiecit. Vnde & Beda. Altiori autem myſterio factum eſt , ut in paſſione Domini pontifex Iudæorum ueſtimenta ſua ſcinderet : hoc eſt Ephod , cùm tunica Domini, nec ab ipſis qui eum crucifigere militibus ſcindi potuerit. Figurabatur enim quòd ſacerdotium Iudæorum, pro ſceleribus pontificum eſſet ſcindendum,& à ſtatu ſuæ integritatis ſoluendum & auferendum,cùm ſoliditas eccleſiæ,ſeu fidei(quę ueſtis Dei ſolet appellari) nunquam ualeat ſcindi , uel

E diſrumpi.Hoc eſt iam oculis cernere, quia uidemus Iudæos ſacerdotii gloriam perdidiſſe & ſedem à cæremonijs uacuam eſſe, eccleſiam uerò & fidem eius, quia ſupra petram fundata eſt , in ſua ſoliditate permanere.Hæc Beda.Mos quippe erat Iudæis ſcindere ueſtimenta,in ſignum doloris & deteſtationis criminis,cùm aliquid blaſphemię, & quaſi contra Deum audiebant,ſicut Paulus & Barnabas ſciderũt ueſtes, cùm cultu diuino ſe honorari uidebant. Hoc autem tam enorme peccatum,princeps ſacerdotum imponebat Chriſto,dicens exclamando: *Blaſphemauit*,ſcilicet attribuendo ſibi quod Dei eſt. Blaſphemia enim eſt,

Quando nõ reſpondendum. — *Hierony. in cap.26. Matth.* — *Beda in ca. 14. Marci.* — *Hierony.in cap.26. Matth.* — *Beda in ca. 14. Marci.*

eſt, attribuere creaturæ quod ſolius Dei eſt, uel Deo quod ſolius creaturæ eſt. *Quid adhuc egemus teſtibus?* Quaſi diceret, pro nihilo laboramus quęrẽdo teſtes. *Ecce nunc*, id eſt in aperto & coram omnibus *audiſtis blaſphemiam*. O miſer & princeps nequam! non dixit Chriſtus blaſphemiam, ſed veritatem: tuipſe blaſphemas, qui quod Dei eſt, Deo non attribuis: ſed filium Dei puram creaturam credis: & ideo blaſphemia tua tecum eſt in perditionẽ. Sicut ergo Chriſtus in mortis diſcrimine ad Caipham ductus ueritatem non deſeruit: ſed conſtanter ſe Dei filium cum omni modeſtia confeſſus fuit: ſic uerus ipſius ſeruus, ꝓp nullum temporale periculum debet ueritatem deſerere: ſed uſq; in mortem conſtans perſeuerare. Ex hoc articulo, impoſitionis blaſphemiæ, ſumitur documentũ ꝙ nos debemus eſſe ab omni blaſphemia puri & immunes, tã quò ad nos, ꝙ̃ quò ad alios. Quũad nos quidẽ, ut nihil committamus, uel dicamus quo nomen Dei blaſphematur. Quod fit multipliciter, ut ſiue quis expreſſe maledicat Deo, uel ſanctis, ſiue quis blaſphemet baptiſmum, uel alia eccleſiæ ſacramentã. Blaſphemat ẽt uerbum Dei qui contẽnit: & ſpiritum ſanctũ blaſphemat, qui ſacris canonibus derogat. Chriſtus igitur licèt non ſolũ à blaſphemia, ſed ẽt ab omni peccato puriſsimus fuerit, blaſphemiam tñ ſibi imponi ꝑtulit: ut nos puros à blaſphemia cuſtodiamus. Quò ad alios etiã, ut nos aliis blaſphemiã non inferamus: ita ꝙ per os noſtrum nunquã uerbum blaſphemiæ, uel maledicti exeat cõtra aliquẽ etiã maledictione dignum: ſicuti iſte Caiphas eo ipſo blaſphemus fuit, quo blaſphemiã creatori impoſuit: & potuiſſet Chriſtus reſpondere, nõ ego ſed tu blaſphemas: ſed noluit Dominus per os ſuum exire aliqđ blaſphemiæ uerbum, nobis in exẽplum. De quo ẽt pulchrã doctrinã habemus in epiſtola Iudæ, ubi dr̃ ꝙ *Michael archãgelus cùm altercaretur cũ diabolo de Moyſi corpore, nõ eſt auſus iudiciũ blaſphemiæ inferre diabolo: ſed dixit, imperet tibi Dominus.* Sup̃ quo uerbo dicit Hierony. Si Michael non fuit auſus diabolo, certè maledictionis digniſsimo, iudicium inferre blaſphemiæ: quantomagis nos ab oĩ maledicto puri eſſe debemus? Merebat̃ diabolus maledictũ, ſed per os angeli blaſphemia exire nõ debuit: Hęc Hierony. Si igitur diabolus, licèt uoluntate malus, in ſubſtãtia tñ bonus, ab angelo nõ blaſphematur, quia aliquid proferret aduerſus bonam naturã, quæ Dei eſt creatura, quãto magis ab hominibus blaſphemia eſt cauenda in quamcunq; creaturam, & maximè in creatorem. Ad conformandum ſe iſti articulo per contrarium benedicat homo Deo dicẽs illud: *Sit nomẽ Domini benedictũ: ex hoc nunc & uſq; in ſeculum*: uel aliquid huiuſmodi. Ieſu qui blaſphemiæ crimen falſo tibi imponi uoluiſti: cuſtodi ne vnquam per me nomen tuum uerbo, uel facto blaſphemetur, nec per os meum blaſphemia, uel maledictũ proferatur. Cùm autẽ princeps ſacerdotũ dixiſſet: *ecce nunc audiſtis blaſphemiam*: adiecit, *Quid nobis* nunc ſecundũ legem de hoc *uidetur*? Tunc illi omnes condemnauerunt eum: & *reſpondentes dixerunt reus eſt mortis*: cum tñ ueritatẽ dixiſſet eis. Ipſi erant accuſantes: ipſi diſcutientes: ipſi ſententiam proferentes. ſecundum Bedã: Sentẽtia ſua ſe condẽnant, qui eum morti adiudicãt: quem & oris, & operis ſui teſtimonio Deum eſſe cognoſcere poſſunt. Et quidẽ in hæc uerè reſpõdiſſent, ſuppoſita ueritate facti: omnis.n. qui blaſphemat nomen Dei, ſecundum legem reus eſt mortis: quia debet lapidari: ſed quia factum ſuper quo fundabatur quæſtio fuit falſum: ideo reſponſio fuit falſa, ac pro-

Documentũ uitandæ blaſphem. — *Blaſphemia multipliciter fit.* — *Blaſphemia nec creaturæ inferẽda.* — *Iudæ I.* — *Hierony. in apologia aduerſus Ruffinum.* — *Pſal. 112.* — *Cõdẽnatio ad mortẽ.* — *Beda in ca. 14. Marci.*

A phana, & iniqua. Ex hoc articulo, condemnationis Chriſti ad mortem, habemus duo documẽta. Primũ eſt, ut caueamus ne unquam illa vox Iudęorum. reus eſt mortis, quæ Chriſti auribus innocenter inſonuit noſtris mentalibus auribus inſonet: & in nobis locũ ueraciter habeat: nam de quocunq; exiſtente in mortali peccato uerum eſt dicere. reus eſt mortis. Secundum eſt, ut ſi qñ nos propter Chriſtum à perſecutoribus condemnemur ad mortem, non perturbemur: ſed potius gaudeamus reſpiciẽtes ad mercedem. Ad conformandum ſe iſti articulo, recogitet homo qualiter ipſe ſæpe propter demerita ſua reum mortis ſe fecerit: ſed dei miſericordia ſit hactenus cõſeruatus

B pro ſua emendatione, uel alias prout Deus inſpiraue rit. Ieſu qui prophanã impiorum uocem. ſ. reum te eſſe mortis, minimè timuiſti: cuſtodi me ne in oculis tuis ęternæ mortis reus inueniar. *Tunc* qui circunſtabãt omnes, ferè inſimul irruerunt ſuper Dominum Ieſum, & illudebãt ei. *Alij ſpuebant in uultum eius* benigniſsimum, tanquam in hominem uilem & peſtiferum, & morte dignum. ſ. cõfeſſum ſe eſſe Deo ęqualem: ut compleretur quod dictum eſt: *Faciem meam non auerti à conſuſſione ſputorum.* Proprium. n. Iudæorum erat, in cõtemptum ad uituperium & deſpectũ, ſpuere in faciem eius quem abiiciebant Et tam horribiliter & inceſſanter in facies hominum ſpuebant, ut quandoq; eos ſuffocarent. Quid turpius? quid de-

C ſpectius? quid ignominioſius & uituperioſius, ꝙ̃ in faciem expuere: & maximè in illam faciem ſpecioſiſſimam, in quã deſiderant angeli proſpicere? O quàm cæca æmulatio infœlicium Iudæorum, qui nõ exhorruerunt turpiſsimis ſputis ſuis maculare & deturpare faciem tam amabilem. Et nõ tantum ſimplicibus ſaliuæ ſputis: ſed ueriſimiliter ẽt execrationibus ſuis fœtidiſsimis. Vnde Matthæus non dicit, ſpuerunt: ſed, *expuerunt* quaſi excreando ſpuerunt. Marcus autem dicit, *conſpuerunt*: quia non tantum unus, ſed plures ſimul conſpuerunt Et ſic illa facies benedicta facta eſt, ita abominabilis, quaſi eſſet leproſa, ex ſputis & uerberibus, quę ei ut ſubditur. *in faciem cum palmis*

D *dederunt*. Hoc eſt cõtra illos qui adulterinis coloribus ornare ſuas nituntur facies. Ex hoc articulo cõſputionis in faciẽ, ſumuntur duo documenta. Primũ eſt, ꝙ nos diligenter caueamus ne & nos unquã, cum Iudæis, Chriſti faciem conſpuamus: quod modis pluribus fit. Primò nanq;, ſecundum Hieronymum, faciẽ Chriſti cõſpuunt, qui conſcientiã ſuã fędis cogitationibus & actionibus polluunt. Quia enim Chriſtus cõſcientiam ſanctam inhabitat, in qua Dei facies, id eſt imago relucet: hinc eſt, ꝙ qui conſcientiam ſuam peccatis polluit, quaſi ſputum in Chriſti faciem proiicit. Et ideo dicit Hieronymus, ꝙ Dominus noſter in faciem ſuã conſpui uoluit, ut ſputaminibus ſuſceptis faciem animæ noſtræ lauaret. Secundò, ſecundũ Ra

E banum, Illi in faciem Chriſti expuunt: qui præſentiã gratiæ eius execrãdis uerbis, ex interna cæcæ mẽtis inſania cõceptis, reſpuunt, & eum in carne ueniſſe negant. Tertiò, ſecundum Gregorium, in faciem Chriſti conſpuunt, qui iuſtos & ſanctos in præſenti uita confutant, & in eorum contumelias fluxa uerba, quaſi fluentes ſaliuas mittunt. Quartò poteſt dici, ꝙ ad literam Chriſtum in faciem conſpuunt, qui euchariſtiam indignè ſumunt. Quicunque enim polluta conſcientia corpus Chriſti in os ſuum accipiunt: hi ſaliua ſua peccato infecta, ſacramentum cõtingunt, madefaciunt & deglutiunt, ac per hoc in faciem Chriſti conſpuunt. Quintò in faciem Chriſti conſpuunt, qui præla-

Documẽta duo. — *Spuere in faciem.* — *Eſa. 50.* — *Hierony. in cap. 14. Marci.* — *Idẽ ibidem* — *Rabanus in cap. 26. Matth.*

prælatos ſuos contemnunt. Item ſextò in faciē Chriſti deſpectiuè conſpuunt, qui gratias Deo de quolibet ſibi dato munere non agunt. Secundum documētum eſt, ut nos iſta ſputa turpiſsima, & alia facta exprobrabilia paſsionis Chriſti, nobis ad magnam gloriam reputemus. Vnde Chryſoſtomus: Attende ꝙ euangeliſta, cum ſumma diligentia ea quæ uidentur eſſe exprobratiſsima exponit: nihil occultās uel omittēs, aut uerecundans, ſed gloriam exiſtimās maximā, dominatorem orbis terrarum pro nobis talia ſuſtinere. Hæc aūt legamus continuè, hæc noſtræ menti inſcribamus, & in his glorіemur. Hæc Chryſoſtomus. Et ſi quidē iſtud documētū poſsit referri ad ſingula puncta dominicæ paſsionis, pcipuè tñ ad iſtud quod ſic exprobratiſsimū fuit. Ad conformandū ſe huic articulo formet homo in mēte ſua Chriſtū, tā horribiliter ſputis in facie deturpatū: & regratietur ſibi pro magna gloria noſtra. Recogitet ēt quotiēs ipſe faciē illam ſpecioſiſsimā in conſcientia ſua polluit. Itē quotiens indignè cōmunicando ſputi ſui contactu Chriſtū ſordidauerit. Ieſu q immūdis Iudæorū ſputis pulcherrimā faciē tuā maculari uoluiſti: da mihi tuę imaginis faciē in me nunquā meis ſordidis actibus, tuā maculari uoluiſti: da mihi tuæ imaginis faciem in me nunquā meis ſordidis actibus, aut cogitationibus inquinari. *Alij uelabant faciem eius*, qđ uelamen manet uſq; hodie ſup corda eorum: qa ab eis faciē ſuam abſcōdit. O inſana cæcitas: & cæca inſania infœlicium Iudæorum: qa illam deſiderabilem faciem, quam aduēturam patres eorum, & pphetæ cum longo ſuſpirio deſiderauerāt: ipſi infœlices cùm pſentem habuerūt, tam ignominioſè uelauerūt. Velauerūt, inquam (ut ait Beda) non ut ipſe illorum ſcelera non uideat: ſed ut à ſeipſis faciē & gratiā cognitionis eius abſconderent. Oſtenderunt per hoc ēt neſcienter, ꝙ in faciem Chriſti nullus infidelis & auerſus à Deo intueri pōt: qa eſt ab eis uelata. Et ſimilis rō eſt de falſis Chriſtianis. Sed ſicut dicit Apoſtolus: Cùm qs cōuerſus fuerit ad Deum, tunc auferetur uelamen. Ex hoc articulo, uelationis faciei, habentur plura documenta. Primū, ꝙ nos ſummè caueamus, ne uelamen ante Chriſti faciem ponamus. Sed heu multi Chriſtiani uelamē ante Chriſti faciē ponūt, quales ſunt q infronitè peccant. quaſi Deus eos nō uideat, quales ēt ſunt q ſub uelamine cuiuſdā libertatis liberè peccant. Item uelamen ante Chriſti faciem ponunt, q imaginem Dei in ſe uelamine culpæ & ignorantiæ obtegunt & obſcurāt. dicit. n. Hieronymus, ꝙ ideo Chriſtus pro nobis uelari uoluit, ut uelamine faciei ſuæ uelamen culpæ, & ignorātię à cordibus noſtris auferret. Inſup faciē Chriſti uelant, q à ſeipſis gratiā cognitionis eius abſcōdunt. Item oculos Domini omnia uidentis uelāt: q malum pro bono dant uel uendūt. Item hic eſt documentum, ꝙ & nos debemus interdū facies noſtras uelare, ne oculi noſtri uideāt uanitatem, uel ſaltē oculos habere defixos in terram: & ſic faciem quaſi habere uelatam, ne capiatur in exteriorum aſpectu & concupiſcentia. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo omnia nuda & aperta ſunt oculis Dei, ut ex hoc trahatur à peccādo. Itē memoretur, quomodo ipſe luminoſam faciē imaginis Dei in ſe obtexit, & obſcurauit peccatis. Ieſu q faciē tuam gratiſsimā uelari uoluiſti: illuſtra qſo faciem tuam ſuper indignū ſeruum tuum, & imaginem tuam in me non ſinas obſcurari: uelamen quoq; culpæ & ignorātiæ à corde meo digneris auferre. *Alij colaphis eum ceciderunt*: id eſt in collo pcuſſerunt. Solent in collo per

Chryſoſto. hom 86. in Matthæū.

Beda in 14. 14. Marci.

2. Cor. 3.

Hierony. in cap. 14. Marci.

Colaphiza tio.

A cuti fatui, & deſpectibilis pſonis. Vnde in hoc ꝙ Iudæi Chriſtū colaphizabant, non tam attenditur lęſio pcuſsionis q̄ maxima cōtumelia deſpectiōis. Ex hoc articulo colaphizationis tale habet̄ documentum: ꝙ caueamus ne & nos aliqñ Chriſtum colaphizemus. ſecundū Bedam, oēs falſi Chriſtiani Chriſtū colaphizant: q ore cōfitentur Chriſtum, factis aūt negāt. Colaphus datur à retrò. Illi ergo colaphizant Dominum Chriſtū, qa ei blandiuntur, ore eum confitentur: ſed retrò, quò deberent eum ſeq per bonam uitam, colaphizant eum, malis operibus Chriſto contradicēdo. Item ſecundum Auguſtinum, Colaphis Chriſtū cædunt, q ei honores pferunt. Item à tergo Chriſtū colaphis uerberat: qui proximum poſt tergum ſuum in

B famat. Item eſt documētum, ꝙ ſicut Chriſtus pro nobis eſt colaphizatus: ſic & nos colaphizationes ſuas ſpirituales quas plerunq; nobis infligit, non ſolū patienter, ſed & prudenter portemus: ſicut fecit Apoſtolus, q dicebat: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ: angelus Satanæ qui me colaphizet: &c.* Ad cōformandum ſeſe huic articulo, poterit homo ſibiipſi dare colaphū, in memoriam colaphorū Chriſti & ſic orare, Ieſu qui à Iudæis colaphizari uoluiſti: da mihi ſic te ore confiteri, ut cōtrariis operibus nullatenus colaphizē. *Alij palmas in faciem ei dederunt* & faciem eius pcuſſerūt. Dr autem palma (ſecundum Papiam) manus extēſa, uel applicata: ſicut pugnus dr manus comploſa. Ma-

C nibus ergo extēſis & palmis, eum in faciē pcuſſerunt ex qua pcuſsione plus affligitur homo, q̄ de pcuſsione in collo. In facie. n. ſunt oēs ſenſus: & ſunt ibi membra tenera, facilè læſibilia. Vnde ueriſimile eſt, ꝙ ex tali paſsiōe fluxerit ſanguis p nares & os, licèt hoc ab euangeliſtis non exprimatur. O q̄ horrendum ſcelus impiiſsimorum Iudęorum, quòd faciem tam formoſam, tam crudeliter uerberibus affecerunt. ſecūdum Hieronymum: uoluit alapis expalmari: ut nos ei in laudem noſtris manibus, ſcilicet operibus & labijs applauderemus. Ex hoc articulo, percuſsionis in facie, habentur plura documenta. Primum eſt, ꝙ nos exemplo Chriſti diſcamus patienter ſuſtinere, ſi quis nos in faciem cædat: ſicut Apoſtolus quoſdam in hoc

D commendat. Quod non ſolum accipiendum eſt ad literam, ſicut in pposito Chriſtus ad literā cæſus fuit in faciem, ſed etiam myſticè, quia ſicut dicit gloſa ibidem, in faciem cęditur, in cuius os iniuria irrogatur. Nā & iſto modo Chriſtus in faciem cæſus fuit, pro quāto multas iniurias, & improperia ei in faciē obiecerunt. Sicut ergo Dominus noſter ab oībus talibus increpationibus, blaſphemijs, pcuſsionibus, & ſputis, faciē nunquā auertit: q immo uoluntariè ad omnia illa faciem ſuā eis pro nobis obtulit: & ſic nos caſu ingruente ſuſtinere ſimilia pro Chriſto non recuſemus. Secundum documentum eſt, ut caueamus ne & nos demus palmas in faciē Chriſti. quia ſecundum

E Auguſtinum, Illi palmas in faciem Chriſti dant, qui perfidia cæcati eum in carnem non ueniſſe affirmāt: tanquā pſentiam eius exterminantes & repellentes. Item in faciem Chriſti illi ſacerdotes palmas dāt, qui pollutis manibus corpus Chriſti tangunt, & contrectant. Item faciem Chriſti alapis contundit, qui proximum in præſentia ſua confundit. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quotiens ipſe imaginem Dei in ſe offenderit, & paratus ſit ſecundū præparationē animi, pro Chriſto libenter uelle in faciem cædi: nō ſolum uerbaliter, ſed etiam realiter caſu oportuno. Item recogitet ſacerdos, quotiens manus ſuas pollutas in faciem Chriſti iniecerit: corpus

Beda in Marcum cap. 14.

Auguſti. lib 1. de quæſtionibus euang. cap. 44.

2. Cor. 12.

Hierony. in cap. 26. Matthæi.

2. Cor. 11.

Percutiētes in faciem Chriſti.

Auguſti. lib. 1. de quæſtionib. euang. cap. 44.

ſuũ indignè tractãdo. Ieſu qui Iudæorum manibus faciem tuam ſpecioſiſsimam cædi uoluiſti:da mihi imaginis tuæ faciem in me ſemper illibatã, illæſamq́; conſeruare:neq̃ iniquitatum mearum ſceleratis ma nibus meis uioletur. *Et miniſtri alapis eum cædebant*: hoc eſt, in maxillas eum percutiebãt. de quo poteris meditari, ſicut dictum eſt ſuprà de alapizatione corã Anna pontifice facta. Percutientes autem eum in ca pite, interrogabant eũ, dicentes: *Prophetiza nobis Chri ſte, quis eſt qui te percuſſit?* Sed in qua nam parte capitis ꝑcuſſerint eũ, tunc qñ hoc dicebãt, de hoc euãgeliſtæ diuerſimodè loquũtur. Vnde poteſt dici, quòd cùm uelaſſent faciem eius, quilibet eorum percuſsit eum ubi uoluit: aliqui in collo, alij in faciẽ, alij in maxillas: & ſic *percutientes interrogauerunt eum, dicentes: Prophe tiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Et hoc deriſo riè dicebãt, quaſi in contumeliam eius, qui ſe prophe tam à populo haberi uolebat: & quem populus ma gnum prophetam reputabat: per hoc. n. deſignabant ꝙ falſus propheta eſſet: & ꝙ ignoraret quis eum per cuſsiſſet. Vnde Theophilus dicit, ꝙ Dominus pro phetarum, ut pſeudopropheta deluditur. Et quoniã ipſi eum illis uerbis irridebant, & quaſi ludibrium de eo faciebant: idcirco eis nihil reſpõdebat. vt enim di cit Hieronymus: Stultũ erat uerberantibus reſponde re, & prophetare cędentem, cùm palàm percutientis inſania uideretur. Ex hoc articulo ludibrioſæ expeti tionis prophetandi, habentur quatuor documenta. Primum eſt, ꝙ non illudamus Chriſto, putantes ma la noſtra non uideri ab eo. Nam, ſecundum Bedam, Quicunq; reprobis actibus eum exacerbant, dũ ſuas cogitationes & opera tenebrarum ab eo uideri non putant: quaſi illudẽtes dicũt, quis eſt qui te percuſsit? Secundum eſt, quòd conſideremus noſmetipſos, ſi unquam manu praui operis Chriſtum ꝑcuſſerimus: quod ſi neſcimus, expetamus pia fide à Chriſto qđ Iudæis irriſoriè ab eo exegerunt: ut prophetizet no bis, docendo nos cognoſcere culpas noſtras. Tertiũ eſt, quod nos cauere debemus: ne à Chriſto prophe tiam, uel miraculum tentatiuè expetamus. Vnde Au guſtinus, Quantis mecum ſuggeſtionum machina tionibus agit inimicus, ut ſignum aliqđ petã? Sed ob ſecro te Domine, ut quemadmodum à me longè eſt iſta cõſenſio, ita ſit ſemper longè atque longius ipſa cogitatio. Quartũ eſt, ꝙ indignis non eſt effundendũ donum Dei. Vnde licet Chriſtus eſſet uerus prophe ta, noluit tamen prophetizare irriſoribus ſuis. Sic & doctores pro tempore & loco debent uerbum Dei ſubtrahere auditoribus indignis. Ad conformãdum ſe huic articulo, recogitet homo quantam irriſionem & infatuationem Dominus noſter in hoc facto eſt paſſus: & quomodo Iudæi ludum quaſi puerorum fecerũt de eo: & oret dicẽdo, Ieſu qui ludibrijs Iudęo rum percuſſus in capite prophetizare exactus fuiſti: prophetiza tu mihi obſecro Chriſte, ut cognoſcam quis & qualis ego miſer ſum, qui totiès manu praui operis proh dolor te percuſsi. Inſuper potes etiã me ditari, ꝙ alij manu reuerſa dulciſsimũ & melliflu⁹ os eius percutiebant: alij pugnis eum cædebant: alij ſan ctiſsimam barbã eius euellebant: alij per ſuos uenera biles capillos ipſum trahebant: & uiliter inter pedes cõculcabãt, ac ſine reuerẽtia & pietate aliqua Domi nũ angelorũ malè tractabãt. Et nihilominus alia mul ta blaſphemãtes dicebãt in eũ, & faciebant. Cùm. n. crudeliſsimi, & ſine miſericordia eſſent, omnia mala, & uituperia, q̃ poterãt, ei faciebãt: alij ex ſua mala uo lũtate ad hoc moti: alij ut placerẽt maioribus, q̃ erãt

Hierony. in cap. 26. Matthæi.

Beda in ca. 14. Marci.

Augusti. in ſoliloq.

A immaniſsimi. Quid ergo tu faceres ſi hæc uideres? nũ quid nõ te proijcere ſup ipſum Dominũ, dicẽs: Noli te iã, nolite facere tãtum malum Domino meo, ecce me, facite mihi: ecce ꝑcutite me, & Domino meo tã tas iiurias irrogare nolite. Et tũc amplexareris flexis genibus Dominũ & magiſtrũ tuũ: & ſic ſuſciperes li bẽter ſup te ꝑcuſsiones, ad tuẽdum ipſum. Qđ ita mẽ te facere recogites: & totũ ſicut ſi pſens eſſes te factu rũ æſtimes. Cõſpice igitur ſingula, quomodo illi ma ledicti Dominum uexãt: falſos teſtes ꝓcurãt: ipſum examinant: & ueritatẽ. ſ. ſe filium Dei eſſe cõfeſſum, quaſi blaſphemũ condẽnãt; & quomodo opprobrijs uexatus in oĩbus patienter ſe habet: & cõpatere ſibi, q̃a pro te oĩa ſuſtinet, iugiterq́; lachrymas fundẽs, ſpe

B cioſiſsimã faciẽ eius, quã illi impudẽter ſuis illiniunt ſputis, tu reuerẽter tuis laua lachrymis: q̃s. n. audiẽs, uel mente pertractans: quomodo fuit factus oppro brium hominũ, ipſe Dominus & gloria angelorum: & abiectio plebis, filius Dei patris, poterit ſe cõtinere à lachrymis? Vnde Anſelmus: Cõcilio malignantium aduerſum te pontificum pſentatus es, & ueritatẽ pro ut oportuit confeſſus, quaſi de blaſphemia adiudica tus es morti. Amãtiſsime Domine Ieſu quãta illic in digna à ꝓpria gẽte ꝑtuliſti. Vultum tuum honorabi lẽ in quem deſiderant angeli proſpicere, qui omnes cœlos adimplet lætitia, quẽ deprecantur omnes diui tes plebis, pollutis labijs, & ſputis inquinauerunt, ſa crilegis manibus cæciderunt, uelo operuerunt in de

C riſionem, & te Dominum uniuerſæ creaturæ, tãquã ſeruum cõtemptibilẽ colaphizauerunt. ſed (ut ait Be da) ipſo diſpenſante qui patitur, omnia ꝓ nobis fiũt, ut ſicut Petrus hortatur, Chriſto in carne paſſo, nos eadem cogitatione armemur, atque ad tolerãda pro nomine eius irriſionum opprobria pręparemur. Iu dæi qui Chriſtum deluſerunt, olim in Philiſtæis ho ſtibus Sampſonis præfigurati fuerunt. Sãpſon enim quadam uice uoluntariè ſe ligari fecit: quẽ Philiſtæi captum excæcauerunt, & ei illudentes in deriſionẽ ipſum habuerunt. Sic Chriſtus ſponte à Iudæis liga ri, uelari illudi uoluit, & derideri, quadam autem vice dum Sãpſoni placuit, tunc ſe de inimicis horribiliter

D uindicauit. Sic in fine ſeculorum de inimicis Chriſti erit cùm ipſe in maieſtate, & poteſtate ad iudicium uenerit. Cõſpice igitur Ieſum præ cunctis meritò ho norandum, indignè & uiliter tractari, & eum imi tando diſce humiliari, gratiamq́ue honoris ſpernere, & laudem humani fauoris contemnere. Cùm ergo homo foris uidens reputat te uilem in oculis ſuis: tu uilem te reputa in oculis Dei, nec murmures uel in digneris, ſi coram hominibus uilis reputaris, ſed magis in oculis Dei, qui omnia nouit occulta, con fundaris. Et caue ne malorum exemplo corruptus, Dominum potius exhortari uidearis, quàm imitari, qui enim tunc exhortatus eſt blaſphemiis Iudęorum & infidelium, etiam nunc exhortatur uæſanis op

E probrijs falſorum Chriſtianorum: & nomine tenus fidelium, prout ſuprà in articulis illuſionum huiuſ modi eſt tactum. Cogita etiam qualiter dolebant Petrus & Ioannes, hæc percipientes, uel fortè ui dentes. Et qualiter Petrus iam torpens frigore infide litatis, *ſedet calefaciens ſe*: exterius, cui calor charita tis & uerus ignis extinguebatur interius, & negat ter Dominum ſuum, timore perterritus. Nec mirum ſi accedit ad eum tentatio, qui ſe elongat à Chriſto. Pri mò quidem in atrio ab ancilla hoſtiaria compellatur, & negat. Vnde Gregorius: Vnius ancillæ uoce per cuſſus, dum mortem timuit, uitam negauit. Sed cur ab

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis cap 9.

Beda in ca. 14. Marci.

Figura illuſionis Chriſti. Iud. 16.

Gregorius in 3. Pſal. pœnitentialem.

ab ancilla prius prodatur Petrus, quàm à uiris, una ratio eſt ad cõfutationem præſumptionis: quia à muliere, non à uiro: ab ancilla, non à libera primò uictus eſt. Secunda ratio eſt, ut oſtendatur omnis ſexus & conditio in Domini peccaſſe nece, & redimi per eius paſsionem. Deinde poſt negationem, timens Petrus inter Iudæos diu ſtare, *exiuit foras ante atrium, & gallus cantauit*. Excũdo autem animaduertit *eum alia ancilla: &* dum foris eſſet, *dixit miniſtris*, qui ſe calefaciebãt: *& hic cum Ieſu erat*: ſed poſtquam rediit quod dictum fuerat, Vnus de circunſtantibus, ſecundum Lucam, ſed plures de eis ſecundum Ioannem, ei idẽ dixerunt: & negat cum iuramento: Ecce argumentũ, ꝙ ex uno peccato homo ruit in aliud grauius: Vnde Rabanus: Mora in peccato, dat incremẽtum ſcelerũ. Et Gregorius: Peccatũ quod pœnitentia non diluit, mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et timens Petrus, iterum foras exiuit. *Et internallo facto*, quaſi horæ unius, *reuerſus iterum*, ſecundum Mathæum & Marcũ, à multis, & ſecundum alios ab uno qui cognatus Malchi erat compellatur: & negat cum iuramento & deteſtatione, *& ſtatim gallus*, ſecundò *cantauit*. Poteſt eſſe quòd multi tumultuantes, ibi ſtantes, Petro hoc dixerunt: uel unus eorum pro omnibus: & quaſi in perſona omniũ expreſsius, & acrius dixit ei. Et ſic ſemel negat ante primum gallicantum: bis ante ſecundum. Non enim ſolum negat Chriſtum, qui dicit eum nõ eſſe Chriſtum, ſed etiam qui cum ſit negat ſe eius diſcipulum, uel membrum, uel qui negat ſe eſſe Chriſtianum, Dominus enim non ait Petro, diſcipulum meum te negabis: ſed, me negabis. Negauit ergo Petrus Chriſtum, cum ſe negauit eius diſcipulũ: & iſto modo ſe ẽt negauit Chriſtianũ. Vbi Auguſtinus, Ecce medici completa eſt conditio, ægroti conuicta eſt præſumptio. Non enim factũ quod iſte dixerat, animam meam pro te ponam: ſed factum eſt quod ille prædixerat, ter me negabis. Et grauator in Petro culpa: & exaggeratur crimen, ſecundum proceſſum negationũ, q̃a primò ſimpliciter negauit, ſecũdò negationi periuriũ addidit, ſed tertiò adiecit ꝑiurio deteſtationẽ: *& cœpit anathematizare*: id eſt maledicere ſibiipſi, & maledictiõi ſe obligare, ſi cognouiſſet Ieſũ. Anathematizatio.n. ſignificat iurationẽ, q̃ eſt ꝑ execrationem, & cum imprecatiõne maledictionis, ſcilicet qñ aliquis imprecatur ſibiipſi malũ pœnæ, & obligat ſe maledicto ſi ita ſit ſicut imponitur ei, uel niſi illud quod dicit ſit uerum. Quidam dicunt totam trinam negationẽ factam in atrio Annæ: & quæ dicta ſunt inde, poſt miſſum Ieſum ad Caipham, recapitulando dicta. Alii uerò dicunt, in atrio Caiphæ totã factã: & ſecundũ hoc Ioannes anticipauit primã. Sed cõmunior opinio eſt, ꝙ trina negatio incœpit in atrio Annæ, & cõpleta eſt in atrio Caiphę. Et hoc uidetur patere ex textu Ioannis: qui cùm non faciat mentionem de Caipha, ſed ſolum de Anna: ponit primò unam negationem: deinde ea quę Annas interrogauit de Chriſto, & tandem proſequitur alias duas negationes, quæ factæ fuerunt poſtea in atrio Caiphæ. Et potuit eſſe quòd Ioannes eſſet notus utrique pontifici, & ſimiliter introduxit Petrum in domũ utriuſque: prout ſuprà patuit, ubi Annas Ieſum ad Caiphã miſit. Cogitã ẽt quomodo Dominus benignus magnus magiſter, conuerſus à iuſtitia ad miſericordiã, reſpexit diuinitus Petrum dilectum diſcipulum, in tertia uice, reſpectu miſerationis & gratiæ: quia miſericordia prouocat ad pœnitentiã, & eſt neceſſaria ad eã. Conuerſio quidẽ iſta & reſpectus fuit interior, &

Mora in peccato. *Gregorius hom. 11. in Ezechiele.* *Auguſti. tract. 113. in Ioan.* *Anathematizatio, quid.* *Contemplatio.* *Conuerſio Domini ad Petrum.*

A ſpiritualis: non exterior, & corporalis: quia Dominus erat intus in auditorio, & ſuperius cum principibus: Petrus autem foris in atrio, & inferius cum miniſtris & unus alium uidere non poterat oculis corporalibus. Vnde Leo papa: Dominus autem Ieſus, qui intrà pontificale cõcilium corpore tenebatur, trepidationẽ diſcipuli foris poſiti ſolo diuino intuitu uidit: pauentiſque animum mox ut reſpexit erexit, & in fletum pœnitudinis concitauit. Vnde ſecũdum Auguſti. diuina Petri reſpectio nihil aliud fuit, niſi traditio in mente eius, quotiens iam Dominum negaſſet, & hoc quod Dominus ei prædixiſſet: atque ita miſericorditer Domino eum reſpiciẽte pęniteret & fleret, ſicut ſolemus dicere: Domine reſpice me, & reſpexit
B eũ Dominus, qui abſq; periculo diuina miſericordia liberatus eſt. Hæc autẽ recordatio fuit initiũ pœnitẽtię eius, quia ſecũdũ Chryſoſt. nihil ita curat delictũ, ut memoria Domini continua. Vnde & Beda: Reſpiciẽte Domino, Petrus ad cor reuerſus maculam negationis pœnitentiæ lachrymis tergit: quia non ſolũ cùm agitur pœnitentia, uerumetiam ut agatur Dei miſericordia neceſſaria eſt. Vnde Pſal. *Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me, reſpice & exaudi me Domine Deus meus*: id eſt, miſerere & adiuua. Hęc Beda. *Petrus autẽ* cognoſcẽs ꝙ Dominus eum audierat & reſpexerat: & hoc reſpectu cõmonitus, & ad amaras lachrymas prouocatus: *ſtatim exiuit foras* de medio
C malorũ inter quos eum negauerat, & fugiens in caueam, ſeu foueam quæ modo gallicãtus appellatur: *fleuit amarè*: id eſt ex cordis amaritudine, & fletu contritionis qui amarus eſt. Fletus autẽ deuotionis eſt, ſuauiſſimus, intãtum ut pro cibo reputetur: ſecundũ illud Pſalm. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*. In ipſo autem loco ubi poſt negationem fleuit, & pœnitentiẽ fecit, in memoriã amari fletus & pœnitentiæ eius, ædificata eſt eccleſia ſancti Petri, qui locus eſt inter montem Sion, & ciuitatem Hieruſalem. Exinde tunc Petrus traxit in conſuetudinẽ, ut ſingulis noctibus ſurgens à primò gallorum cantu, uſque ad horã matutinã ſtaret in oratione, flens pro iſta negatione: ita ꝙ facies eius uidebatur aduſta ex fluxu lachryma-
D rũ, & ſemꝑ in ſinu ſuo ſudariũ portabat, quo crebrò fluentes lacrymas tergebat: quia quandocunque gallum cantantẽ audiebat, & quãdocunq; denegationę Chriſti recolebat, amariſsimè flebat: tã pro peccato negationis, q̃ pro dulcedine amoris Domini. Vnde ſecundũ Chryſoſto. Flebat non ꝑꝑ pęnam, ſed quia dilectum negauerat: quod ei quolibet ſupplicio moleſtius erat. Attẽde nũc ubi Petrus negauit, & fuge omnem locum qui occaſionẽ peccandi inducit. Vnde Ambro. Vbi tñ negauit Petrus? nõ in mẽte, non in tẽplo, non in ſuã domo: ſed in prætorio Iudæorum, in domo principis ſacerdotum. Ibi negat, ubi Ieſus ligatus eſt: ubi ueritas non eſt. unde & Hierony. In a-
E trio cum miniſtris calefacit ſe ad ignẽ. Atrium ſacerdotis, circuitus eſt ſecularis: miniſtri, dæmonia ſunt: ignis, deſideriũ carnale: cum q̃bus q manet, flere peccata non põt. Hæc Hierony. Hinc nota ꝙ malum eſt conuerſari in curiis magnatum: Petrus. n. ſemel curiã intrauit: & ibi animi uigorem perdidit, & Chriſtum negauit. Quid ſi diu ibi manſiſſet? unde nõ ibi, ſed foris pœnituit. Sic ſtella à magis in curia Herodis diſparuit, quibus inde egreſsis reapparuit. Exiuit itaque Petrus de atrio principis, ut liberum locum flẽdi haberet: quia inter impios pœnitentiam agere non ualebat: & cùm uellet flere, egreſſus eſt foras: quia palã flere non audebat: ne. ſ. ab aliis uideretur, & à lachry-

Leo papa ſermone 9. de paſsione. *Auguſti. li. 3. de conſenſu euãg. cap. 6.* *Beda in ca. 22. Lucæ* *Pſal. 26.* *Fletus Petri.* *Pſal. 41. a* *Flendi conſuetudo.* *Ambro. in cap. 22. Lucæ.* *Exitus Petri de atrio*

mis deprehenderetur. In quo & nos inſtruimur, ut uolētes inſiſtere lachrymis, ſecretum locum quæramus. Vnde Beda: Quam nociua ſane alloquia perfidorum: Petrus inter Iudæos, uel hominē ſe noſſe negauit, quem inter condiſcipulos Dei filium confeſſus erat. Sed nec in atrio Caiphæ retentus poterat agere pœnitentiam: egreditur foras, ut ab impiorum conſilio ſecretus, pauidæ negationis ſordes liberis fletibus abluat. Hæc Beda. Sic hodie multi in atrio magnorum intro ducti, Chriſtum malis operibus negāt, & uix aut nunquam dum ibi ſunt pœnitent: quia in magnatum domibus non eſt congruus pœnitentiæ locus: & ideo qui uult peccata uitare, & mala quæ fecit emendare, debet egredi de mala ſocietate. Vnde Bernar. Periculoſum eſt ualde ſi quis uelit inter turbas ſeculi pœnitentiam agere: ubi inimicorum alii uenenatis perſuaſionibus: alij undique exemplis peioribus ad peccandum alliciunt, alii adulationibus in uanam gloriam trahunt, alii detractionibus in impatientiam deiiciunt. Hęc Bernardus. Imitare ergo Petrum qui uoluntate, uerbo uel facto procaciter negaſti Chriſtum pro te paſſum. Cognoſcit Petrus reatū ſuum dolet & pœnitet, egreditur foras, relinquit cōſilium malignantium, locum petit ſecretum, lachrymis & pœnitentiæ amicum. flet amarè: certiſsimè intelligens quia ſacrificium Deo eſt ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Tu quoque rememorans paſsionem dilectiſsimi magiſtri & tuum reatum: foras cum Petro egredere ut teipſum defleas amariſsimè, ſi quādo tę reſpiciat, qui Petrum lachrymantem reſpexit. Hic eſt pœnitētiæ modus. Peccaſti, quieſce, dole, & lachrymare, & diſce cum Petro flere amarè: & ſi uis mereri ueniam, dilue lachrymis culpam tuam. Geminæ quoque amarificationis, ſcilicet contritionis pro te, & compaſsionis ad Chriſtum inebrieris abſinthio, ut expiatus cū Petro à reatu ſceleris, replearis cū Petro ſpiritu ſanctitatis. Quia uerò dicit Ambroſius, De Petro nō inuenio quid dixerit: inuenio quòd fleuit: eius lachrymas lego, ſatisfactionem non lego. Videtur ex hoc quòd tanta fuit eius contritio, quòd ſufficiebat pro eius ſatisfactione. Vnde Leo Papa: Fœlices o Apoſtole lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, uirtutem ſacri habuere baptiſmatis. Inde eſt argumētum quòd contritio poteſt eſſe tanta quòd tollat omnem pœnam. Et nota ordinem pœnitentiæ Petri. Primò gallus cantauit: deinde Dominus Petrum reſpexit. Tertiò, Petrus flere cœpit: & tūc egreſſus foras, amarè fleuit. Sic hodie fit. Nam ſecūdum Gregorium. Tunc nobis gallus cātat, quando prędicator q̄ſque corda noſtra ad compunctionem excitat. Sed cātus galli nō ſufficit, niſi Dominus oculo pietatis peccatorem reſpiciat: quia oportet ut miſer in tenebris permaneat, quandiu eum lux mūdi nō illuminat. Tūc autē tertiò, ſecundum Gregorium, incipimus flere, quando ignimur intus per ſcintillā conſcientiæ. Et tunc foris eximus, cùm extrà qđ fuimus egredimur. Vnde & Beda: Petrus q̄ media nocte negauit, ad gallicantū pęnituit: & qđ in tenebris obliuionis errauit, ſperatæ iā lucis rememoratiōe correxit. Hūc opinor gallum aliquem doctorem intelligēdum, qui nos iacētes excitat, & ſomnolentos increpat, dicens: euigilate iuſti, & nolite peccare. Hæc Beda. Cogita nunc qualiter Petrus pro Domino ſuo, & ꝑ peccato ſuo plāgebat: & quomodo recogitabat bona quę ſibi Dominus fecerat, & qualiter ipſe eum negauerat. Dominus quidē intuitu ſuo ſpirituali prouocauit Petrū ad

Beda in ca. 14. Marci. — *Petrus imitādus in pœnitentia.* — *Pſal. 50.* — *Ambro. in cap. 22. Lucæ.* — *Leo papa ſermone 9. de paſſione.* — *Ordo pœnitentiæ in Petro.* — *Gregorius lib. 30. moraliū ca. 4.* — *Beda in ca. 22. Lucæ*

A lachrymas: nec mirū: oculi enim Domini velut flāma ignis: Petri uerò ut glacies erāt: & ideo intuitu ſuo reſoluerūt illos ſicut ignis glaciem reſoluere ſolet, nec poterat in negationis tenebris permanere, quem lux mūdi reſpexit. O beati oculi tui Domine Ieſu, qui ita calefaciunt cor frigidum, & accendunt in amorem tuū, & illuminant ut uideat homo creatorem & errorem ſuum. O q̄ citò gelicidium pectoris liquefaciūt, & in aquas amaritudinis & deuotionis cōuertūt. Vnde Anſelmus: Intuere quàm piis oculis, q̄ miſericorditer, quàm efficaciter tertiò negantē reſpexit Petrū: q̄n ille cō uerſus, & in ſe reuerſus, fleuit amarè. Vtinā bone Ieſu tuus me dulcis reſpiciat oculus, qui totiēs

B ad uocem ancillæ procacis, carnis. ſ. meæ, prauis operibus affectibusq; negaui. Hæc Anſelmus. Moraliter per primam ancillā oſtiariā, quæ Petrum negare cogit, deſignatur cupiditas: per ſecundam, carnalis uoluptas: per unum ſeu plures qui aſtabāt, intelligūtur dæmones: his enim ad Chriſti negationem trahūtur homines. Prima ancilla. ſ. auaritia, quæ hodie in domibus multorum principum eſt oſtiaria, quaſi omnes intrare facit: qa ſicut oſtiarius intromittit quos uult: ſic & auaritia idem facit. Vnde in Prouerbiis: *Donum hominis dilatat uiam eius, & ante principes ſpacium ei facit*: Timendum eſt ne expulſa charitate à domibus prælatorum, tanquam domina incipiat principari ancilla: quia charitas expellitur, dum cupiditas ingre-

C ditur: nā uenenū charitatis eſt cupiditatis. Huic carnalis delectatio & dæmones adhęrent qui Chriſtum negare ſuadent. Per Petrum autem, qui interpretatur agnoſcens, intelligi poteſt clericus, qui à longè ſequitur Dominum: quia fortè nō ꝑ ſe, ſed propter ſua, qui multotiēs cupiditate deuictus negat Chriſtum. O quot ſunt hodie miſeri curias principum ſequētes, uix aut nunquam pœnitent dum ſunt ibi. Ex hoc articulo negationis Petri plura habentur documenta. Primum eſt, ꝙ prælatus eccleſiæ debet eſſe talis, qui infirmitatibus ſubditorum compati ſciat, quia, ſecundum Gregorium, ideo Dominus Petrum cadere permiſit, ut & fortius poſt caſum reſurgeret: & ut is qui futurus paſtor eccleſiæ erat, in ſua culpa diſceret qua-

D liter aliis miſereri debuiſſet: & ex ſua infirmitate cognoſceret, quam miſericorditer aliena infirma toleraret. Et, ſecūdum Chryſoſtomum, Chriſtus permiſit Petrum labi, ut prælatis exemplum præberet fragilitati ſubditorū melius compatiendi. Nam, ſecundum eundem, ideo angelis nō eſt commiſſa ſacerdotii poteſtas, ne cùm ipſi minimè peccarent, de ſua innocentia præſumentes, alios ſine miſericordia iudicarent: ſed potius eſt collata homini fragili & peccanti, ut circa aliorum lapſum ſe mitē præbeat & benignū. Secundum eſt, quòd nullus debet ſe iactare & extollere: aut de ſua uirtute, & uiribus præſumere. Vnde Leo papa: Ob hoc Petrus hęſitare permiſſus eſt, ut in

E ipſo eccleſiæ principe conderetur remedium pœnitētię: & nemo auderet de ſua uirtute confidere, quādo mutabilitatis periculum nec ille tātus potuiſſet euadere. Vnde Chryſoſtomus: Quod euāgeliſtæ ſcripſerunt, nos erudire uolentes, quantum malum ſit non Deo totum concedere, ſed in ſeipſo cōfidere. Vnde etiam Ambroſius. Hæc autem ideo ſcripta ſunt, ut ſciamus neminem ſe iactare debere. Nam ſi Petrus lapſus eſt quia dixit, & ſi aliis ſcādalizati fuerint in te, ego nō ſcādalizabor: quis alius iure de ſe præſumat? Denique & Dauid qui dixerat: *Ego dixi in abundantia mea nō mouebor in æternum*: Eam ſibi iactantiā obfuiſſe profitetur, dicens: *Auertiſti faciem tuam à me:*

&

Anſelmus de redēpt. gen. hum. — *Prouer.* — *Gregorius hom. 21. in euang.* — *Chryſoſt. hom. 83. in Matth.* — *Leo ſermone 9. de paſſione.* — *Chryſoſto. hom 83. in Matth.* — *Ambro. in cap. 22. Lucæ.* — *Pſal. 29.* — *Ibidem.*

Principijs obſtandum

& factus ſum conturbatus. Tertium eſt, quòd in principio obſtandum eſt peccatis: quia unum ſemper trahit ad ſe aliud grauius. Sicut ĩ ꝓpoſito primo fuit nuda negatio. Secundò, negationi acceſsit periurium. Tertio, periurio acceſsit maledictio. Vel, ſicut dicit Hieronymus, Prima ancilla, titubatio. Secunda, conſenſio. Tertius uir, actus eſt. Hæc eſt trina negatio, quã abluit per fletus uerbi Chriſti recordatio. Quartum eſt, quòd ſi nos quandoque ex fragilitate peccemus, nullo modo in peccato perſeueremus: quia ſecũdum gloſam, Perſeuerare in peccato, dat incremẽta ſcelerũ: & q ſpernit minima, cadit in maiora. Et ſecundũ Grego. Peccatũ qd̃ pœnitentia nõ diluit, mox ad aliud trahit. Ecce enim beatum Petrum ad primã negationem impulit una tantum ancilla: ad ſecundã, duo: ſcilicet ancilla & uir: ad tertiam, plures. Quintum eſt, quòd nullus peccator debet deſperare, quantum cunq; peccata ſint grauia: ſed debet pro peccatis ſuis flere, exẽplo beati Petri, qui culpã negationis abluit lachrymis pœnitentiæ. In hoc enim remedium nobis pœnitentiæ oſtenditur, & in maximis exceſsibus ueniam ſperare conceditur: cum Petrus poſt tantum peccatum factus ſit ianitor cœli, ac omnibus norma & regula pęnitendi. Sextum eſt, quòd nos caueamus ne unquam Chriſtum negemus. Chriſtum namque negat quis in omni mortali peccato: quia conſentiendo diabolo, abnegamus Chriſtum, & recedimus ab eo. In conformãdo ſe huic articulo, cogitet homo q̃ piè ipſum Deus reſpiciet, & tunc inſtar beati Petri rememoretur peccata ſua breuiter & ſummariè: & ea quantum poteſt lachrymis ſaltem cordis defleat. Ieſu qui à beato Petro apoſtolorum tuorum principe ter negari te pertuliſti, quiq; cũ miſericorditer reſpiciens reatum ſuum amare flere feciſti: reſpice quæſo me oculo clementiæ tuæ, & concede me uerbis uel factis te nũquam negare, & peccata mea dignè deflere. Tandem fatigati principes Iudæorum, & miniſtri iniquitatis, & cæteri Iudæi receſſerunt euntes ad dormiendum, & mittentes Dominum Ieſum in quendam carcerem ibi ſubtus ſolarium, cuius adhuc uideri poteſt ueſtigium, ligauerunt eum ibi ad quandam columnã lapideam, cuius pars ibidem mutata fuit: & adhuc ut dicitur apparet. Dimiſerunt nihilominus cum eo aliquos armatos, ad tutiorem cuſtodiam, qui eum uexauerunt per totam noctem reſiduam, quaſi non ſufficeret dies ad complendum malitiam ſuam, deriſionibuſque & maledictionibus uacantes conuitiabantur ei dicentes: Putabas eſſe prudentior principibus, & melior Phariſæis: Nunc tua ſtultitia apparet, modo ſtas ut conuenit: & morte crudeliſsima citò morieris. Intuere igitur qualiter illis audaces & peſsimi conuitiantur eidem & inſultant: & modo unus, modo alius uerbis, & fortè etiam factis contra eum inſurgunt. Tanta enim dicunt & faciunt, & irreuerenter huiuſmodi mercennarii & uiliſsimi quanta poſſunt. Vnde Anſelmus: Nox inſomnis tota ducebatur nulla prorſus requies Ieſu præſtabatur: miniſtrorum impia plebs iniuriatur, alapis & colaphis innocens mactatur. Intuere nunc opprobriis Dominum uerecundum, in tormentis uerò patientem, & uultũ ſemper ad terram habentem, & ſilentem ad omnia, tanquam uerè eſſet deprehenſus in culpa, & mira cordis contritione compatere creatori. Hæc Anſelmus. Et ſic ſtat Dominus rectus ad iſtam columnam ligatus & ſaturatus opprobriis uſque mane, afflictus nimis frigore & labore: quia hyems erat & noctes longæ. Tu ergo ibis ad eum, & uehementer ſibi compatiẽs dices ad ipſum. O Domine ad quorum manus ueniſti? Quanta eſt patientia tua: Verè iſta eſt hora tenebrarum. Et tunc deuotiſsimè oſculaberis manus & pedes eius uenerabiles, & uincula illa duriſsima, & ſedebis ibi ad pedes illius dolens & lugens & dices: O Domine Ieſu ſaltem requieſcat caput tuũ ſuper humerum meũ, ex quo te liberare non poſſum. Et tunc recommendabis te ei, & omnes amicos tuos, & totum abſque dubio concedet tibi quicquid rogaueris & petieris ab eo. Et dices ei: O Domine quid dicam in craſtinum digniſsimæ matri tuæ? Et ſic ad pedes beatiſsimos aliquantuluſum dormitabis & quieſces, ſi tamen dormire potes in tali ſtatu Dominum tuum uidens.

Hierony. in cap. 14. Marci. — *Gregorius hom. 11. in Ezechielem* — *Anſelmus in ſpeculo. Contemplatio.*

ORATIO.

Domine *Ieſu Chriſte, qui hora matutina coram Anna à miniſtro alapam ſuſcepiſti, & te ligatum ad Caypham duci permiſiſti, & tota nocte multa opprobria & incommoda pertuliſti: tribue quæſo mihi peccatori ut ſimilia pati gaudeam pro gloria tui nominis, & gaudijs perfrui merear æternis. Illis quoq; tuæ pietatis oculis quibus tunc Petrum reſpexiſti, me miſerum frequenter reſpicias: qui te totiens prauis cogitationibus, locutionibus, operibus, neglig ẽtijsque negaui: ut ualeam defectus meos cognoſcere & inde pœnitere: ac ueniam & gratiam merear apud te inuenire. Amen.*

De prima. Cap. LXI.

Hora primè corde doloroſo & mœſto meditaueris, qualiter *mane quando dies eſt factus*, tempeſtiuè *conuenerunt*, apud Caipham *principes ſacerdotum*, id eſt, põtifices, qui præcellebant reuerentia dignitatis: *ac ſeniores populi*, qui præcellebant reuerentia ætatis: *& ſcribæ*, qui præcellebant reuerentia doctrinæ legalis: *ad conſilium aduerſus Ieſum, ut traderent eum morti*, & fecerunt Dominum tuum dulcẽ Ieſum nimis afflictũ ibi adduci. Hic eſt cõuentus malignantiũ, cuius prior ſiue abbas erat Caiphas, qui erat põtifex anni illius. Cùm autem uolunt eum de domo ducere, dicunt ei: Ieſu quid facis: ibimus an non? Veni quia principes & ſacerdotes mandant, quòd ducaris ad conſilium, ubi te expectant cum populo, uolentes te tradere Pilato ut moriaris. Tu autem ſi adhuc cogites te cum ipſo eſſe, dices cum magna compaſsione: Heu Domine mi, heu magiſter bone: quia iam te uolunt per-

Lucæ 22. & 23. Math. 27. Marci 15. & Ioã 18.

dere. Iam volunt te morti tradere. O Domine quid ego miſer faciam? O quàm crudeles, & quàm doloroſi rumores? O Domine quàm lugubrem uiſionem habebit tua mater dulciſsima, quàm amaros rumores audiet tam ipſa quàm omnes qui te diligūt cū ea. O Domine quid ego miſer faciā? Ibo tecū Domine, uel ibo nunciare & dicere, Dominæ meæ benignæ matri tuæ ut ueniat ad te. Poſtea uidebis quomodo ducunt eum tanquam agnum manſuetum, qui portatur ad uictimam, & quomodo intrat ligatus & afflictus, & omnes in eum reſpiciunt, & inſultantes ei dicunt: O bone Ieſu hic es? Quomodo ſi propheta eras, iſtud non præuidebas? Talia & multa ſimilia poterant ei dicere illi maledicti. Cōſidera modo quantū Iudæi ſitiebant ſanguinem Ieſu Chriſti, qui ſummo mane quærebant ſententiam de morte eius dari. Nā tanta erat eorum nequitia, ut nulla mora interponeretur, quin occidendus Pilato traderetur. Et ſic bis fuit conſiliū impiorum aduerſus Ieſum: primò, ante gallicantum, ut uiſum eſt ſuperius: ſecūdò, mane quādo dies eſt factus. Quia enim ex teſtimonijs præhabitis nō habebat aliquid, unde coram Pilato ſicut reus mortis accuſari poſſet: ideo ulterius cōſulebant, qualiter eum morte dignum accuſarēt. Et tunc dixerunt ei: *Si tu es Chriſtus*. id eſt, rex & unctus, *dic nobis*. Vbi Beda: Non ueritatem deſiderabant: ſed calumniam præparabant. Siquidem Chriſtum hominem tātum modo de ſtirpe Dauid uenturum ſperantes, hoc ab eo quærebant: ut ſi diceret, ego ſum Chriſtus, calumniaretur quòd ſibi regiam poteſtatem arrogaret: & ob hoc à rege puniendus eſſet. Et ait illis: *Si uobis dixero*. ſcilicet ꝙ ſim Chriſtus, *non creditis mihi*: ſicut & alias non crediſtis nec uerbis meis, nec factis. *Si autem interrogauero uos, non reſpondebitis mihi*: ſicut nec alias reſpondiſtis, cùm interrogarē, Quomodo Chriſtus filius Dauid eſſet: *neque dimitteris* ſcilicet me, qui tamen ſum innocens. *Ex hoc autem*, ſcilicet tempore: id eſt, poſt tempus paſsionis & aſcenſionis, *erit filius hominis ſedens à dextris uirtutis Dei*, id eſt, in potioribus bonis patris, ſecundum humanitatem: ſed in æqualitate patris, ſecundum diuinitatem. Vnde bene dixit, *filius hominis*: quia inquantum filius Dei ſemper fuit æqualis patri, & ſedens ad dexteram patris: quaſi diceret, Ero in uita regnans ſempiterna & uirtute diuina, cùm hic infirmus coram uobis appaream. Vbi Theophilus: Quaſi diceret, Non eſt uobis de cætero tempus ſermonum & doctrinæ, ſed deinceps iudicij tempus erit, cùm uidebitis me filium hominis ſedentem à dextris uirtutis Dei. Tunc *dixerunt omnes*: *Tu ergo es filius Dei*, ſcilicet naturalis. Qui ait: *Vos dicitis: quia ego ſum*. Quaſi diceret: Ego nec dico, nec nego: ſed uos dicitis, quamuis non credatis. Sua ergo ſententia condemnantur. Vbi Beda. Ita reſponſionem ſuā temperat, & ut uerum dicat, & ſermo eius calumniæ non pateat. Maluit. n. ſe Chriſtum filiū Dei probare, ꝙ dicere: ut condemnandi cā toleretur his, qui quod obiiciunt hoc ipſi fatentur. Quam tñ reſponſionem ipſi blaſphemiam reputantes dixerunt: *Quid adhuc deſideramus teſtimonium*? ſ. ad probādum ꝙ ſe Chriſtum dicat, & Dei filium. Hæc duo grauius ponderabant: ſcilicet ꝙ ſe Chriſtum & Dei filium dicebat, eo quòd unum uidebatur eſſe contra Deum: reliquum cōtra Romanum imperium. *Ipſi enim audiuimus de ore eius*. O inſenſati, excæcauit uos malitia ueſtra. Audiſtis ex ore eius Dei reuerentiam qua erat colendus, & non blaſphemiam qua eſſet crucifigēdus. Ergo, ut ait Beda, ſua ſe ſententia condemnant, qui eum morti tra-

Beda in ca. 22. Lucæ

Beda ibidē.

Beda ibidem.

A dunt: quem oris, & operis teſtimonio Deum eſſe cognoſcunt. Et poſt multa quæ contra eum fecerunt, vt æſtimo, ſicut in nocte fecerant, *adduxerunt eum uinctum*, à domo Caiphæ pontificis, ad domū Pilati præſidis Romanæ poteſtatis, ad quem ꝑtinebat iudiciū in cauſa ſanguinis: ut. ſ. Pilato totum imponeretur, & ipſi immunes reputarentur: duxerunt, inquam, eum uinctum, manibus poſt tergum ligatis, & cum multis conuiciis ac contumelijs: & ut dicitur catena in collo eius poſita, quæ poſtea oſtendebatur in Hieruſalem peregrinis pro deuotione magna, qui & ipſi ſubmittebant in ea colla ſua. Cogita nunc, cum quanto opprobrio ducitur per medium ciuitatis Hieruſalem, conuitiantibus principibus Sacerdotum & Phariſęis

B atq; dicentibus: Veni nobiſcum latro, & deceptor populi, nunc tua maleficia finem habebūt in breui: Horrēda prorſus impietas, quæ tantis iniuriis ſatiari non potuit: quin potius ferali rabie fremens, impio iudici, tanquam rabido cani, animam iuſti deglutiendam expoſuit. *Tunc uidens Iudas quòd Ieſus damnatus eſſet*, cōſilio ſacerdotum & ſeniorum, id eſt, dānationi & morti adiudicatus: conſuetudo. n. erat Iudæorum, ut quem reum mortis iudicaſſent, uinctū præſidi traderent: ut dum præſes uinctum teneret, morti addictū intelligeret: *pœnitentia ductus* infructuoſa tamen, quia ſine ſpe ueniæ erat: *retulit precium*, ſcilicet triginta argenteos, *principibus ſacerdotum & ſenioribus populi*,

C à quibus malè acceperat: in tua poteſtate eſſet perſecutorum ſententiam mutare: & quaſi eodem precio quo Chriſtum Dominum uendidit, poſſet eum redimere. Multi enim poſſunt alicui mala perſuadere, quę tamen pœnitentia ducti poſt non poterunt diſſuadere, uel in bonum cōuertere. Si ergo Iudas reſtituit pecuniam malè acquiſitam: quomodo uſurarius tenet uſuram, & ſimoniacus præbendam, uel quicunque rem alienam? Credibile eſt quòd lata ſententia contra Chriſtum, illi qui principales fuerunt in morte Chriſti, redierunt ad templum: & tunc uenit Iudas, *pœnitentia ductus*, id eſt, anguſtia quadam & triſtitia tactus, quæ tamen non ualuit: quia non propter amorem Dei, ſed propter enormitatem rei triſtis

D fuit: *& retulit argenteos, dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum*. Non ualuit Iudæ iſta confeſsio, quia deerat ſpes uenię & ſalutis. Vbi Chryſoſtomus: Vide ueritatem undiq; fulgētem, proditor de ſeipſo dat teſtimonium, & eorum q condemnauerūt oppilat ora. *At illi deridentes eum, dixerunt: quid ad nos*. ſ. de peccato tuo, ꝙ nō ſumus rei in hoc facto: *Tu uideris*, & ſenties te peccaſſe: ſed nihil ad nos ꝑtinet, & nobis de hoc non eſt cura. Profeſsio hæc audax eſt, atq; cæca. Emiſſe ſe iuſti ſanguinem audiunt, & tñ extra reatum ſe eſſe credunt, & in uendente ſcelus conſtituunt. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, Accuſatio ſacerdotū eſt, qui non egerunt pœnitentiam ēt Iuda

E pœnitente. *Et uidens Iudas* ꝙ eum deridebāt, lapſus in deſperationem, *proiectis argenteis in templo*, unde recepti erant, *receſſit*: *& abiens laqueo ſe*, ex deſperatione *ſuſpēdit*, ex quo patet ꝙ cupiditas ſua nihil ſibi ualuit. Maluit ſe quàm denarios perdere: denarios templo, ſeipſū diabolo tradidit & laqueo. Hic habemus duo exempla. Primum eſt, quòd auaritia non eſt aliud ꝙ quidam laqueus diaboli, per quem ſuſpēdit auaros. Secundum exemplum eſt, quòd crudelitas præſidentis, eſt occaſio deſperationis peccatoris. Iudas enim retulit pecuniam, pœnitentia ductus, & peccatum ſuum eſt confeſſus: ſed quia principes durè reſponderunt ſibi, dicentes: *quid ad nos? tu uideris*: deſperatus

Adductio ad Pilatū.

Cōſuetudo damnati.

Chryſoſto. hom. 86. in Mathæum

Profeſſio Iudæorum audax & cæca.

Idem ibidem.

Auaritia laqueus diaboli.

Deſperatio ſubditorū unde.

ratus *abiens laqueo ſe ſuſpendit*. ſic frequenter circa peccatorem accidit. Iudas laqueo ſe ſuſpendit in terræ meditulio, indignus hominum & angelorum conſortio. Indignus colligi inter angelos qui in cœlis ſunt, indignus etiam colligi inter homines qui in terra: ſocius factus dæmonum, quibus deputatus eſt aer iſte caliginoſus in carcerem, uſque ad iudicium. Sunt autem tres rationes, quare tali morte decuit proditorē interire. Prima, ut eleuatus in aere, ſocium ſe oſtenderet dæmonum, in hoc aere caliginoſo habitantiū. Secunda, quia paciſcendo locutus fuerat, in gutture punitur: ut arteriæ quæ uocem proditionis emiſerant punirentur: quia per quæ peccauit quis, per hæc & torquetur. Tertia, ut cœlo & terræ exoſus oſtenderetur: quia non ſolum proditionis culpam emendare nequiuit, ſed etiam homicidij proprij ſcelus addidit. Mirabilis duritia Iudæorum: quos nec confeſſio peccati, nec reſtitutio precij, nec operatio proprij ſuſpendij emolliuit: quia nec pœnitenti, nec proijcienti, nec ſuſpendenti Iudæ crediderunt. Cum Iuda quippe ſeipſos ſuſpendunt, qui ueniam petere & ſatiſfactioni intendere nolunt. *Et crepuit medius* effuſis uiſceribus: rupto enim laqueo putatur cecidiſſe, & crepuiſſe: & in hoc quodammodo delatum eſt ori quo oſculatus Dominum fuerat, ne per os damnata anima exiret: non enim tam uiliter inquinari debuit, quod tam glorioſum ſcilicet os Chriſti contigerat. Dignum enim erat ut uiſcera quæ proditionem conceperant, rupta caderent: & guttur quo uox proditionis exierat, laqueo arctaretur. Sæpe enim modus pœnæ exprimit modum culpæ. Væ Iudæ, quia ad fontem miſericordiæ per ſpem ueniæ non rediit: ſed pro prij ſceleris immanitate perterritus deſperauit. Et ideo dicit Hierony. quòd magis Iudas offendit Deū quando ſe ſuſpendit, quàm in hoc quòd eum prodidit. *Dixeruntque* ſacerdotes, *quia non liceret* ipſos argenteos *mitti*, id eſt remitti, *in corbanum*: id eſt, in gazophilacium, unde eos tulerant: *quia precium ſanguinis & mortis erat*: quod ibi mittere noluerunt, cauentes ſcilicet ne ſacros loculos pecunia cruenta polluerent. Secundum Hieronymum, Verè culicem liquantes, & camelum glutientes. Si enim ideo pecuniam, quia precium ſanguinis eſt, in corbanum hoc eſt in gazophilacium, & inter dona Dei non mittunt: cur ipſum ſanguinem fundunt? Vnde & Auguſtinus. Qualis illa innocentiæ ſimulatio fuit, pecuniam ſanguinis nō mittere in arcā, & ipſum ſanguinē mittere in conſcientiā? Et *conſilio* inter ſe *habito emerūt ex eis agrum* cuiuſdam *figuli, in ſepulturam* mortuorum, ſcilicet *peregrinorum*, qui non habebant ſepulchrum proprium: qui dictus eſt *acheldemach*, id eſt, ager ſanguinis, in deteſtationem proditoris Iudæ & memoriam paſſionis Ieſu Chriſti: quia enim preciū mortis fuerant, in uſum mortuorum, & hoc peregrinorum eos tradiderunt. Quod fecerunt, non in miſericordiam, ſed in ſaluatoris infamiam: ſimulando pietatē, & intēdendo iniquitatem: ut longè lateque diffamaretur emptio, & propter hoc addita eſt impoſitio nominis, & uocatus eſt *ager ſanguinis*, id eſt, emptus precio ſanguinis: ut eſſet frequens rememoratio facti in deteſtationem nominis Chriſti. A parte montis Sion in uallem Ioſaphat deſcendendo, iuxta natatoriam Siloe contra Auſtrum, ad iactum lapidis ultra uallem, eſt ager acheldemach, ubi eſt ſepultura peregrinorum, ubi fuit monaſterium ſeu eccleſia omniū ſanctorum. In hoc quòd de precio ſanguinis emerūt agrum in ſepulturam peregrinorum, Myſticè datur intelligi, quòd Chriſtus per ſuum ſanguinem nobis peregrinis emit quietem perpetuam, & gaudium paradiſi. Vnde Gloſa: Magnum ſacramentum latet in factis iniquitatis. Figulus eſt Deus, in cuius manu eſt ex eodem luto facere aliud uas in honorem, aliud in contumeliam: ager eius eſt ſeculū, quod uniuerſum precio ſanguinis eius emitur: ut ei commortui ſepeliantur peregrini, non utique Iſrael: ſed alieni qui in precio ſanguinis eius ſepulti æternam requiem ſortientur. Vnde & Hieronymus: Nos ergo qui peregrini eramus à lege & prophetis, praua Iudæorū ſtudia in ſalutē ſuſcepimus, & in precio ſanguinis Chriſti requieſcimus. Vnde etiam Auguſtinus: Peregrinis, inquam, qui ſine domo & patria & toto orbe exules iactabātur, requies Chriſti ſanguine prouidetur. Iſtos autem peregrinos dicimus eſſe deuotiſsimos Chriſtianos, qui renunciantes ſeculo, & nihil poſsidentes in mundo, in Chriſti ſanguine requieſcunt. Hæc Auguſtinus. Cùm autē per omnes plateas Hieruſalem diceretur quòd Dominus Ieſus captus eſſet, & quomodo Iudæi eum crucifigere uellent: percipiēs hos rumores terribiles doloroſa mater eius, quę tamen cum primò caperetur, hoc in ſpiritu (ut dicitur) cognouerat: ducta eſt cum inæſtimabili lamento & fletu, & planctu à ſororibus ſuis & alijs, quaſi mortua. Et uenit ad videndum filium ſuum dilectū, plorans inceſſanter per ciuitatem Hieruſalem, & dicens: Heu me, ubi eſt nunc amātiſsimus filius meus? Vbi es dulciſsime fili? Vbi te inueniam? quis te cepit chariſsime? Quare te mihi abſtulerunt benigniſsime? Hæc & his ſimilia poterat dicere, & multomagis mouentia mentes audientium, etiam infidelium, ad deuotionem & compaſsionem. Aeſtimo quòd omnes qui uiderunt eam dicerent: O quàm malè eſt iſti bonę mulieri. Si uidiſtis parem dolorem? Et cùm ipſa ac ſorores eius & alij qui ſecum uenerant, uiderēt eum ſic ligatum, afflictum, conſputum, ab omnibus deſpectum, à diſcipulis derelictum: ac omni ſolatio & auxilio deſtitutum, non loquentem, non ſe excuſantem, ſic uituperabiliter, & ſic enormiter à tanta multitudine armatorum crudelium duci, ad ſiſtendum tribunali iudicis iniqui, & condemnandum eum morti: quanto ſunt dolore & amaritudine repleti nō poſſet dici, uel ſermone explicari. Credo quòd quaſi mortui in terram proſternebantur coram eo. Dominus etiam uidens matrem, & alios in tāto dolore, ualde dolebat & ipſe. Multum enim affligebatur ex compaſsione quam ad ſuos & maximè ad matrem habebat: ſciebat enim quòd pro ipſo uſque ad euulſionem animæ à corpore dolebant. Et ſic Domino ubique & ſemper dolor multiplicabatur non modicum: dolorem enim matris & ſuorum reputabat ſuum: in illo ergo mutuo conſpectu magnus ualde dolor fuit utrinque. Sequuntur uerò à longè, quia non poſſunt appropinquare. Conſidera & intuere iſta diligenter per ſingula, quia multum ſunt compaſsiua. Cogita (ſi potes) tantam amaritudinem, ſi piam habes animam: quia longum eſt cogitare animæ habenti deuotionē. Sicut ergo dulciſsima mater filio ſuo ſic anguſtiato uiſo ualde doluit, ac ei ex intimis compaſſa fuit, & amariſsimè fleuit, ſimiliter & Dominus matri & alijs compaſſus etiam multum doluit, ſicut fidelis amicus ſuo amico & proximo mala patienti compati & condolere debet. *Et adduxerunt Ieſum uinctum*, & cum Pilato præſidi inciruncíſo cani glutiendum tradiderunt, *in prætorium*: quod erat in domo Pilati locus quidam ubi iudicabat, & prætoris, ſeu iudicis ſedem

Iudæorum duritia.

Cur medius crepuit Iudas.

Hierony. in cap. 27. Matth.

Matt. 23. Hierony. ibidem.

Myſticè.

Hierony. in cap. 27. Matth.

Auguſti. ſerm. 128. de tēpore.

Maria reſciēs filiū captum.

Beda in c. 18 Ioann. ſedem & locum tenebat. Vnde Beda: Prætoriū enim dicitur ſedes prætoris: Prætores autem dicuntur pręfecti, ſiue præceptores, eo quòd ciuibus præcepta ponent. Tradiderunt eum poteſtati Romanæ, ut eo modo alienos ſe oſtenderent ab eius interfectione: in quo non eorum innocentia, ſed magis demonſtratur inſania. *Et ipſi qui ducebant eum, non introierunt in prætorium, ne contaminarentur*: intrando domum gentilis: *ſed ut manducarent paſcha*, id eſt, azimos panes, quos non licebat comedere niſi perſonis mundis: dies enim agere cœperunt azimorum, quibus diebus contaminatio illis erat in alienigenæ intrare habitaculum. Timebant contaminari ex ingreſſu domus hominis gentilis, & non timuerunt inquinari ex procuratione mortis Chriſti innocentis: ex quo patet ſuperſtitio eorum uana, ſicut in multis alijs. Vnde Auguſtinus: O impia cæcitas. Habitaculo uidelicet contaminarentur alieno, & non contaminarentur ſcelere proprio. Alienigenæ iudicis prętorio contaminari timebant, & fratris innocentis ſanguinem effundere non timebant. Hæc Auguſtinus. Iſtis ſunt ſimiles qui conſcientiam magnam de minimis faciunt, & multo grauiora committunt. Cùm ergo Ieſus eſſet in prætorio, *Pilatus*, obſeruantijs Iudæorum, qui domum eius ingredi non audebant deferens, *exiuit ad eos foras*, de prætorio. Ipſe enim erat quaſi medius hincinde diſcutiens, & quærebat quam accuſationem aduerſus eum in iudicio afferrent, quē reum mortis iudicabant. Videbat enim eum in ſignū damnationis ligatum, & à tot ductum ad damnandum: & ideo de cauſa ab eis quærebat, uolens modum tenere Romanorum à quibus miſſus erat: quibus conſuetudo erat nullum condemnare niſi prius accuſationem ſuam audirent, & ille locum defendendi haberet. *Et dixerunt ei: Si non eſſet hic maleſactor*, quē Deus in lege præcipit non pati uiuere, *non tibi tradidiſſemus eum*: nos qui ſumus tantæ religionis & authoritatis. Quaſi dicerent: Nos ſumus tantæ ueritatis & iuſtitiæ, quòd nobis deberet credi ſimplici uerbo, ſine aliqua diſquiſitione: nos enim factum diligenter examinauimus, & eum dignum morte inuenimus: & ideo iam condemnatum tradimus eum tibi puniendum: nec oportet aliam facere examinationem. ſic homines malicioſi coram iudicibus ſe iuſtificant, ut innocenti magis nocere ualeant. Miſeri Iudæi dicunt eum eſſe malefactorem, qui pertranſiuit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo: & faciunt ſecundum illud quod de eis per prophetam iam ipſe

Pſal. 37. prædixerat, retribuebant mihi mala pro bonis. *Et Pilatus*, quaſi indignatus ex eorum reſponſione, quia ſciebat eos per inuidiā ipſum tradidiſſe, *dixit eis: Accipite eum uos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum.* Quaſi diceret: Si ſufficit ueſtra examinatio, ſuſſiciat ueſtra ſententia: ego nequaquam talis iudex efficiar. Per quam reſponſionem mortem Chriſto inferre inhibebat, quia Romani aliqua minora iudicanda Iudæis dimiſerant: ſed cauſam ſanguinis & altam iuſtitiam ſibi retinuerant. Vnde *dixerunt Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam*: ſcilicet propter poteſtatem ad alios tranſlatam. Tamen contra ſeipſos dicebant: quia interficiebant, quem iniuſtè interficiendū offerebant: & ſanguinem innocentem fundebant, quem fundendum alteri tradebant. Argumentū contra ſentientes, uel procurantes, aut ſimulantes fraudem inferendam proximo, cùm poſſint obuiare malo: quia tales ſimiles ſunt Iudæis hæc dicentibus, & ſub prætextu iuſtitiæ uel cuiuſcunque cauſæ ſuam ne-

A quitiam defendentibus. Multi etiam mali clerici ſic dicunt, ſcilicet nobis non licet interficere quenquam: intelligentes de morte corporali, qui tamen pro modico habent multos interficere ſuo malo exēplo morte ſpirituali, quæ peior eſt interfectione corporali. *Clerici Iudæis ſimiles.* Vel dixerunt Iudæi, ſibi non licere illis diebus, propter feſti ſolennitatem & ſanctitatem, quod celebrare iam cœperant: propter quod de ingreſſu etiā prætorii contaminari metuebant. Vnde Auguſtinus: Si maleſactor eſt, cur non licet interficere? Si propter feſtum non licuit interficere, cur crucifige crucifige eum clamaſtis? Vel quia crucifigi eum, ut etiam modo mortis infamaretur, cupiebant: & hoc eis ſecundum legem non licebat: licet alio modo poſſent blaſ- *Auguſt. tracta. 114. in Ioan.* *Act. 7.*

B phemos interficere, qualem Chriſtum reputabant, ut patuit in Stephano ab eis lapidato. Hoc autem factum eſt *ut ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus*: id eſt, à quibus: non enim mortem crucis hîc ſignificat: ſed quia à gentibus eſſet moriturus, & quòd Iudæi eum fuiſſent gentibus tradituri ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: hæc enim tria Dominus à gentibus eſt paſſus. Quia enim propriis manibus noluerunt eum interficere: ut ſic qui magis peccabant quaſi alieni eſſent à ſcelere, impletus eſt ſermo Ieſu quem de ſua morte prædixit, ut à Iudæis traditus occideretur à gētibus. Et *cœperunt accuſare* eum falsè in multis, de quibus ſolum tria exprimuntur, quæ Lucas ponit dicens:

C *Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram*, ſcilicet Iudæorum, à cultu legis, falſam doctrinam ſeminando: *& prohibentem dari tributum Cæſari*, & ſic quaſi cōtra ipſum ſeditionē faciendo: *& dicentem ſe Chriſtum regnum eſſe*, quaſi uolens ſibi regnum Iudęorum uſurpare. Nomine Chriſti reges Iudæorum appellabantur, propter unctionem: ſed addebant regem, dicendo Chriſtum regem, gratia explanationis, quia Pilatus gentilis erat: gentiles verò reges ſuos non ungebant ſicut Iudæi faciebant. & ideo ſi ei quod eſt Chriſtum, id eſt unctum, non addidiſſent regem, Pilatus non intellexiſſet. Sed falſæ erant accuſationes. Vnde non bene dicebant inuenimus, quia quod ei imponebant nō erat rei ueritas, ſed humana fictio &

D adinuentio. Non enim ſubuertit gentem à lege, quia non uenit ſoluere legem ſed adimplere: nec ſubuertit, ſed conuertit, quos docuit in ueritate. Nec prohibuit tributa Cæſari dari. Sed dixit reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: & liber à tributo, ne ſcandalizaret, ſoluit tributum pro ſe & Petro. Dicens quoque ſe Chriſtum regem eſſe, uerum dixit, licet regnum in hoc mundo habere nollet: quia cùm ipſi uellent eum regem facere, fugit, & regnum reſpuit. Igitur, ut ait Beda, arguuntur impietatis Iudæi, quòd accuſantes ſaluatorem, & falſo quidem, nec aliquid verſimile quod ei obiicere poſsint inueniunt. De prima igitur accuſatione, tanquam friuola *Matth. 22.* *Matth. 17* *Beda in c. 23. Lucæ.*

E & ad eum non ſpectante Pilatus parum curabat: quia enim erat homo gentilis, non curabat de obſeruatione ſeu uiolatione Moyſaicæ legis, & ſecundam tanquam falſam & mendoſam paruipendens nullam reputabat: quia fortè per reuelationem audierat Ieſum dixiſſe aliquando, reddite quæ ſunt Cæſaris Cęſari, & quæ ſunt Dei Deo. Vnde tranſit ad tertiam, quæ magis tangebat eum, & Romanum imperium, & uidebatur contra imperatoris honorem, ſcilicet quòd dicebat ſe eſſe Chriſtum: id eſt unctum, ſiue regem: nam directè contra imperatorem erat quòd aliquis ſe eſſe regem Iudæorum diceret, qui imperatori

tori Romano ſub tributo in ſignum ſubiectionis ſer uiebat. propter quod Romani nomen regium ab eis abſtulerant, ut eorum ſuperbiam frangerent, & rebellandi occaſionem tollerent. Et intrans Pilatus in prætorium, ut ibi Chriſtum magis pacificè & exquiſitè examinaret extra tumultum & ſtrepitum Iudæorum qui non audebant intrare prætorium, *interrogauit eum dicens:Tu es rex Iudæorum?* quaſi diceret: Eſt hoc uerum quod tibi imponitur: ſcilicet quòd uelis tibi uſurpare regnum, uel quòd ſis rex Iudæorum, ſecundum quod accuſant te? Quærebat utrum eſſet rex de iure: quia de facto conſtabat ipſum regem nõ eſſe. Et, ſecundum Theophilum, hoc interrogauit Pilatus, contemptum obiecti criminis,& accuſationem Iudæorum ſubſannando:quaſi diceret, Tu pauper, humilis, nudus, cui nullus adiutor, accuſaris de regni ambitione, ad quod opus eſt multorum adiutorũ & ſumptuum. Et *reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis*, hoc eſt quòd tu æſtimes, qui nunquam me uidiſti talibus intendere. *An alij tibi dixerunt de me?* Et tunc cognoſce radicem dicti, ex quo nullum ſignum talis accuſationis in me unquam uidiſti: *reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum?* Quaſi diceret, non ſum Iudæus:& ideo de iſtis quæſtionibus à meipſo non loquor, & per meipſum hæc ſcire non ualeo: *ſed gens tua & pontifices*, qui te ab alienigenis deberẽt defendere, *tradiderunt te mihi*, pro malefactore. Tu ergo dic, *Quid feciſti?* Interrogatus itaq; Ieſus de regno reſpõdit Pilato eũ erudiẽs, & ad altiora reducẽs. *Regnum, inquit, meum non eſt de hoc mundo*: id eſt, ſecũ dum Chryſoſtomum: Poteſtas mea, & authoritas mea qua ſum rex, non habet originem & principium ex cauſis mundanis & hominum electione: ſed aliũde, ſcilicet à patre: quaſi diceret: Rex ſum, non quidem talis qualem ſuſpicaris, ſed multo maior & clarior. Temporale quippe regnum fugi, & nullum de hoc ſignum oſtendi. Vnde Chryſoſto. Nihil denique monſtrauit tale. Neque enim milites, neq; principes, neque equos, neque mulorum iugum, neque aliud quid tale habebat circa ſemetipſum: ſed humilem hanc & inopem vitam pertranſibat, duodecim viles homines ſecum circunferens. Hæc Chryſoſtomus. Secundum diuinitatẽ omnia ſunt ſubiecta Chriſto: tamen quantum ad humanitatem in primo aduentu ſuo non uenit ad dominandum temporaliter, & regnandum, ſed magis ad ſeruiendum & patiendũ. Vnde non negat ſe eſſe regem, ſed magis concedit: quia ſecundum veritatem ipſe erat rex regum, uerun tamen ad tollendum occaſionem euadendi, temperat ſuam reſponſionem dicens, quòd non quærit huius mũdi temporalem dominationem: quia regnum ſuũ non eſt de hoc mundo, quantum ad temporalia iſta quærenda, & habenda. Et ergo regnum eius neque Iudæis, neque Romanis aduerſum erat: nec dominationem eorum impediebat: quia ipſi tãtum de regno terreno, quod de hoc mundo eſt, curabant: quaſi diceret eis, decepti eſtis, non impedio dominationem veſtram in hoc mundo, ne uanè timeatis & ſæuiatis: ſed ad regnum cœleſte quod non eſt de hoc mũdo, uenite credendo, ad quod vos inuito prædicando. Chriſtus dixit, *regnum meum non eſt de hoc mundo*: ſed tamen multi prælati qui ſunt eius uicarij, contrarium videntur dicere facto, in pompis ſe principibus terrenis æquantes, uel etiam eos excedentes. Et ſubiungit: *Si ex hoc mundo eſſet regnum meum*, tunc *miniſtri*, regni *mei* terreni, unde poſt regem etiam regnum temporale habet firmitatem, *utiq; decertarent* contra ad-

Chryſoſto. hom. 82. in Ioannem.

Idem ibid.

A uerſarios, *ut non traderer Iudæis*, per quod patet quòd non eſt mundanum regnum meum. Vnde ſequitur: *Nunc autem regnum meum non eſt hinc*: id eſt, de hoc mundo: eſt tamen hîc, quia ubique attingit à fine uſque ad finem. Vnde Auguſtinus: Non dicit, non eſt hîc: hîc eſt enim regnum eius uſque in finẽ ſeculi, habens in ſe commixta zizania uſque ad meſſem: ſed tamen non eſt hinc: quia peregrinatur in hoc mundo. Vnde & Theophilus, Non dicit, non eſt hîc: ſed non eſt hinc. Nam regnat in mundo, & utitur illius prouiſione: & iuxta uotum cuncta diſpoſuit. Non eſt autem ab infimis conſtitutum regnum eius, ſed cœlitus & ante ſecula. Vnde etiam Chryſoſtomus: Sed cùm dixit, regnum meum non eſt hinc: non priuat mundũ

B de ſua prouidentia & prælatione, ſed oſtendit regnũ ſuum nõ eſſe humanum neque corruptibile, quoniã deſuper habet principatum: quia non eſt humanus, ſed multo maior & clarior. *Dixit itaq; ei Pilatus, Ergo rex es tu?* ex quo alibi eſt regnum tuum. *Reſpondit Ieſus: Tu dicis quia rex ſum ego*. Quaſi diceret: Ego nec nego, nec affirmo: ſed tu dicis, non tamen aſſerendo, ſed interrogando. Eodem uerbo præſidi quo & principibus ſacerdotum reſpondit, ut propria ſententia condemnentur. Noluit dicere, non ſum, ne falſum diceret: noluit etiam dicere ego ſum, ne calumniæ occaſionem daret. Vnde ſic temperauit reſponſionem,

C ut & uerum diceret, & ſermo eius calumniæ non pateret, & penitus nulla culpa ĩ eo cognoſceretur. Dein de determinat ſui regni conditionem dicens: *ego in hoc natus ſum* temporaliter: *& ad hoc ueni in mundum*, per carnis aſſumptionem: *ut teſtimonium perhibeam ueritati*: dicendo & radicando ueritatẽ de diuinis in cordibus fidelium. Et ideo *omnis qui eſt ex veritate*, prima, quę Deus eſt, non ſolum per creationem, ſed etiã per imitationem & ſubiectionem, *audit uerba mea*: credendo, & opere adimplendo, & per cõſequens in talibus ſpiritualiter regno. *Dixit ei Pilatus: Quid eſt ueritas?* Et huius quæſtionis reſponſum non expectauit: quia Iudęorum malitiam, & Chriſti innocentiam percipiens, ad eius liberationem feſtinauit: uel quæ-

D ſtionem de ueritate tantum facere potuit, ſed reſponſum finale audire non meruit: quia iudicium ſuum à veritate inchoauit, & non in veritate ſed in peruerſitate finiuit. Legitur tamen in euangelio Nazaræorum, & etiam uidetur dicere Auguſtinus, quòd Chriſtus reſpondit, quòd veritas eſt de cęlo, & non erat in terra: ſed Pilatus non audiuit, uel quia exiuit ad Iudæos, vel propter tumultum clamantium. Pilatus quæſtionem de ueritate fecit: ſed de reſpõſione non curauit. Veritas enim eſt ſicut aqua benedicta, ad quam omnes currunt, tamen manus faciei apponunt, ne ſuper faciem aqua cadat. Sic multi quærunt de veritate: tamen nolunt quòd eis veritas de ſuis defectibus dica-

E tur, etiam pro eorum ſalute. *Et cùm hæc dixiſſet*, quærendo quid eſt ueritas, *iterum exiuit ad Iudæos*, ut pro innocentia Domini loqueretur, *& dixit ad eos: Ego nullam in eo inuenio cauſam*, ſcilicet morte dignã. Quia enim Pilatus, & imperator Dominus ſuus, non curabant niſi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Ieſum excuſatum, dicens ſe nihil criminis inuenire in eo. Ergo Iudæi inuidia ſtimulati ſunt, qui iuſtum mendaciter damnare laborauerunt. Sed hic eſt modus malorum, quòd per mendacia quærunt condemnationẽ iuſtorum. Ex hoc etiam patet ꝙ aliquãdo iuſtius agitur ĩ curia laicali, quam clericali: principes enim ſacerdotum Chriſtum condemnauerũt tanquam mortis reum, quem Pilatus pronũciat innocentem & iuſtũ.

Sic

Auguſti. tract. 115. in Ioan.

Theophi. in Ioan. c. 18.

Chryſoſto. hom. 82. in Ioannem.

Eſſe ex ueritate.

Veritas ut aqua bene dicta uitatur.

Clericorū iudicium. Sic & hodie fit in pluribus locis quòd malefactores qui per ſeculares iudices punirentur, per eccleſiaſticos uiros (in magnum ſcandalum populi) tuentur. Iudæi verò cùm nihil aliud facerent calumniæ eorū, recurrebant ad ſubſidia clamorum. Vnde quia deficiebant rationibus, inualeſcebant uocibus, dicentes: *Commouit populum*, docens per uniuerſam Iudæam, & incipiens à Galilæa uſque huc. Quaſi dicerent: Peruertit populum, & turbauit pacē communem: nec in una parte tantum, ſed à Galilęa incepit & hucuſq; peruenit. Secundum Bedam, Hic accuſantium ſermo magis, & eum qui accuſatur docet innoxium, & eos qui accuſant docet eſſe peruerſos: docuiſſe enim populū, non criminis ſed virtutis cōſtat eſſe indicium: nec commouit populum, qui pacis condidit teſtamentū. Myſticè commouit populum ſalubri commotione, uiam ueritatis docendo: de qua motione dicitur in Pſalmo. *Commouiſti terram & conturbaſti eam, ſana contritiones eius quia commota eſt.* Clamoribus igitur inualeſcebant, qui in rei ueritate deficiebant: ut ſit clamoroſa non iuſta accuſatio: quia per clamorē uoluerūt obtinere, quod non poterant per rationem habere. Sic faciunt maligni, quærentes obtinere per uerba & contentionem, quod non poſſunt per iuſtitiā & ueritatē. Nunc conſidera inquantum ſe humiliauit iudex totius creaturæ cōſtitutus à patre, ut acquieſceret ſtare ante iudicem terræ Iudææ. Et ſicut Chriſtus cùm ante preſidē ſtatueretur, & iniquis accuſationibus falsè urgeretur, omnem manſuetudinem & patientiam oſtendit: ſic uerus Chriſti imitator nō murmuret, aut reclamet, nec contradicat, cùm indebitè ab æmulis lęditur, aut impugnatur. Ex iſto articulo, accuſationis Chriſti de falſis, datur documētum, quòd caueamus ne & nos de falſo uel falſe accuſemus Chriſtum. Iſti enim accuſant Chriſtum de falſo, qui ſibi falſum imponūt: ſicut Iudæi, pagani, hæretici, ac cōſules qui de ipſo Chriſto aliter quàm debent ſentiunt. Sunt & alij qui accuſant eū de uero, ſed falsè: ſicut mali Chriſtiani, qui retorquent peccata ſua in Deum, dicētes: Deus hoc uoluit, uel ſtellæ fecerūt me peccare: Deus autem fecit ſtellas, & ſic Deus fecit me peccare. Falsè imponis peccatum tuum Deo. Verū quidē eſt quòd Deus fecit & te & ſtellas, & hæc omnia bona: ſed ꝙ Deus creauit non te cogit ad peccandum, ſed malitia uoluntatis tuæ: ergo imputando Deo peccatum tuū, tu accuſas Deum falsè. Item alio modo quidam accuſant Deum falsè, mali ſcilicet Chriſtiani: habentes quidem fidem veram, ſed informem: qui cognoſcūt Chriſtum per fidem, ſed non glorificant eum per vitam. Ad cōformādum ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo ille qui eſt ipſe ueritas, propter nos falſitatibus calumniari dignatus eſt, ut nos in ueritate fundaret: & ſic oret: Ieſu qui coram Pilato de multis falſis accuſari uoluiſti, doce me iniquorum fallacias euitare & fidem Chriſtianam bonis operibus veraciter profiteri. *Cùm autem Pilatus audiſſet, quòd Ieſus homo Galilæus, & de Herodis tetrarchæ poteſtate eſſet*, quia in Galilæa nutritus & multum conuerſatus fuit: habēs occaſionem dimittendi eum, miſit eum ad Herodem, præpoſitum Galilææ, *qui tunc etiam erat Hieroſolymis*, propter ſolennitatem paſchalem: quia Iudæus natu erat. Pater enim ſuus amore vxoris ſuæ, quę Iudæa erat, tranſiens ad ritum Iudaiſmi ſe circuncidi fecerat. Miſit, inquam, eum uolens Herodi honorem deferre: ut ipſe Dominus Galilææ, hominem Galilæum, uel abſolueret uel damnaret, dans exemplum ne quis falcem in meſſem & poteſtatem alterius (e-

Herodes Iudaizās.

A tiam inimici) immittat: & quia credebat quòd libenter hominem de terra ſua & maximè innocentem liberaret: & ne contra eum quèm inſōntem & per inuidiam traditum cognouerat, ſententiam dare coactus eſſet. Et dum mittitur, fit concurſus magnus populorum eum ſequentium O Domina qualiter ibas, uel quis te iuuabat ut ires in tanta preſſura? Certè exemplum doloris eras omnibus Chriſtum amantibus. Tu autem chariſsime cogita quàm libenter iuuares eā, & aſſociares ſic triſtem & mœſtam. *Et uiſo Ieſu, gauiſus eſt Herodes*, ex multo enim tempore, ſcilicet ex tempore decollationis Ioannis baptiſtæ, *Ieſum uidere cupiebat: quia multa* de miraculis & doctrina eius *audierat: & ſperabat aliquid* de ſuis miraculis *uidere*, &

B ab eo quædā inſolita audire. *Interrogabat autem illum multis ſermonibus*: non ſicut ſtudioſus, ſed ſicut curioſus: non ſicut veritatis amator, ſed ſicut tentator, non tanquam lucratiuus aliquam utilitatem, ſed patiēs nouorum cupidinem: & propter hoc, *nihil reſpondit*, nec etiam ſignum aliquod coram eo fecit. Stans quidem Ieſus ſicut agnus manſuetiſsimus ligatus coram eo, inquiſitus tacuit, & expectatus miracula adhibere cōtempſit: quia Herodis incredulitas & curioſitas, diuina, nō merebatur audire uel uidere, & Dominus ſuā iactantiam & oſtētationem declinabat, ſuamque nolebat paſsionem impedire. Vnde, ſecundum gloſam, quia Herodes non reputabat Chriſtum ſaluatorem,

C ſed incantatorem: ideo non erat dignus nec uerbis, nec miraculis Chriſti. Et ſecundum Ambroſium, Herodes ex quadā curioſitate miracula fieri petijt, quod Chriſtus renuit, docens nos per hoc iactantiam declinare. Per hoc quòd Chriſtus coram Herode inceſtuoſo & homicida noluit miracula facere, nec ſuis interrogationibus reſpōdere, ſignificauit quòd tales & omnes impij non ſunt digni opera diuina uidere, nec eius reſponſa habere. Ex hoc articulo, deriſionis habetur documentum, ſecundum Gregoriū, ut quotiens auditores noſtri noſtra uolunt quaſi laudanda cognoſcere, non autem ſua peruerſa mutare, omnino taceamus: ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur, & eorum quæ erat culpa eſſe non deſinat,

D & noſtra quæ non erat fiat. Multa autem ſunt quę audientis animum produnt, maximè ſi auditores noſtri & ſemper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant ſequuntur. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo factum articuli, & oret dicendo: Ieſu qui ab Herode deriſoriè multis interrogari ſermonibus uoluiſti, nec ei ad ullum verbum reſpondere curaſti: da mihi amore tuo (quādo oportet) ſermones deriſorios patienter audire, meamque iactantiam cum ſilentio declinare. *Stabant autem & principes ſacerdotum & ſcribæ conſtanter accuſantes eū*, corā Herode. De quibus uerò ibi eum accuſauerūt, euangeliſtæ non exprimunt, ſed fortè de eiſdem tribus de quibus coram Pilato eum accuſauerant, ma-

E ximè hoc coram Herode aggrauantes, quomodo commouiſſet uniuerſum populum incipiens à Galilæa, ſcilicet dominio Herodis, ut ex hoc magis ſibi animo aſſumeret, quia in ſuo dominio commotionem ſuſcitaſſet: unde ad iſtas accuſationes Chriſtus nihil reſpondit, nec Herodi, nec accuſatoribus: ſed tacuit, non concedendo eorum accuſationes taciturnitate, ſed deſpiciendo tanquam indignas reſpōſione: ad commendādam quippe patientiam tacuit, & nihil reſpondit. ſecundum illud Eſaiæ: *Quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet*. Ex hoc articulo accuſationis, trahitur documentum, quod non omni lo-

Beda in c. 23. Lucæ. — Pſal. 59. — Herodis de Chriſto opinio. — Ambroſius in cap. 23. Lucæ. — Gregorius lib. 22. moral. ca. 11. — Accuſatio Chriſti corā Herode. — Eſaiæ 53.

co,

eo,& tempore,& coram quibuſlibet,ueritas eſt manifeſtanda: ſed plerunque ſilentium diuinum eſt. Ad conformãdum ſe iſti articulo,memoretur homo grauitatem articuli, & oret dicens: Ieſu qui coram Herode conſtitutus falſas incriminationes, nec uerbo refellere uoluiſti: da mihi iniquorum non frangi iniurijs, nec ſacra myſteria propalare indignis. Videns autem *Herodes*,quod Chriſtus nullum ſignum faceret, nec uerbum aliquod ad interrogata reſpõderet, nec contra accuſatores ſuos aliquibus reſponſionibus ſe defenderet:reputauit eum idiotam ac fatuum, & non ſanæ mentis,ac per hoc *ſpreuit eum*,ipſe *& ſimiliter exercitus eius*,ut omnes in eadem culpa monſtrarentur eſſe pares. Sic hodie ſectatores Chriſti à malis hominibus ſpernuntur & ab eis fatui reputantur:Ieſum hodie multi cum Herode ſpernunt,qui ſigna fieri quærunt, conquerentes quòd modo miracula ab eo non fiunt, cùm modo non ſit tempus ſignorum, ſed operum. unde Dominus: *Habent Moyſen & prophetas, audiant ipſos*: modo autem præter hæc habemus & euãgelium, & apoſtolum, & adhuc ſigna quærimus, non euangelium implemus,ſed ſpernimus. Ex hoc articulo deſpectionis,trahitur documẽtum quòd nos potius uelle debemus à malis deſpici, quàm ab adulatoribus laudari, ſicut Dominus noſter. Vt ait Gregorius: Magis eligebat apertè à ſuperbientibus deſpici,quàm à non credentibus uacua uoce laudari. Ieſu qui ab Herode & exercitu ſuo ſperni non ſpreuiſti: da mihi mundanum faſtum deſpicere, & iniquorum deſpectus pro iuſtitia non curare: non ſolum autem Herodes eum ſpreuit, ſed etiam illuſit, induendo veſte alba:& hoc in deriſionem & ſignum illuſionis, ſicut fatui ſolent aliqua veſte ludicra indui,qua cognoſcantur ab alijs: & fortè tunc tẽporis deriſorium fuit portare deſuper veſtẽ albam, eo quòd ſic illuderetur tunc fatuus: hæc autem veſtis erat (ut dicitur) ad modum ſcapularis religioſorum,ſine caputio,depẽdẽs à collo antè & retrò.Fortè ſubitò peciam panni albi accipientes, foramen in medio eius fecerunt,& ſic collo ſuo impoſuerũt. Sed quantumcunque Herodes hoc in illuſionibus fecerit, non tamen à myſterio uacat, ſicut & omnia alia circa Chriſti paſſionem geſta. In ueſte enim alba, innocentia & caſtitas aſſumptæ humanitatis & gloria regni immortalis,quam per paſſionem accepit, deſignatur: & quòd pro peccatis totius mundi in carne caſta & innocente immaculatus agnus eſt paſſus. Tu quoque non niſi in ueſte alba, ſcilicet ſine macula & cauſa illudaris, & ſpernaris: alioquin illuſio erit tibi pœna peccati: & magis dolendum de cauſa & materia irriſionis, quàm de irriſione ipſa. Deſignauit ergo Herodes ſuo facto,neſciens fortè quid agebat, quòd Chriſtus albedine puritatis & ĩnocẽtiæ indutus erat. Vnde Ambroſius:Non ocioſum quòd veſte alba induitur ab Herode, immaculatæ tribuens indicia paſſionis,quòd agnus Dei ſine macula cum gloria peccata mundi ſuſciperet.Hanc autem ueſtem albam,repręſentat hodie alba ſacerdotalis. Vnde myſticè notandum,quòd pontifex noſter in ſua paſſione habuit omnia pontificalia. Amictum ſuſcepit, cùm uelatus eſt coram Caipha à Iudæis. Albam habuit, cùm ueſte alba indutus eſt ab Herode.Caſulam accepit,cùm milites circundederunt ei purpureũ ueſtimẽtum coram Pilato.Et ne quid ſibi deſit,cingulũ habuit,cùm ad columnam ligatus eſt. Stolam habuit, quando ad collum ligatur. Manipulum habuit, quando cum fune manus eius ligauerunt: ſed hunc ſoluerunt,quan-

Luca.16.

Gregorius lib.10.moral.ca.17.

Veſte alba Chriſtus indutus.

Ambro. in cap. 23. Luca.

Põtifi. alia Chriſti indumenta.

A do ei arundinem in dextera manu dederunt, & funis manſit pendens in ſiniſtra: ad quod deſignãdum manipulus ponitur in brachio ſiniſtro. Coronam ſpineã ſuper caput habuit pro mitra pontificali, & arundinem in manu pro baculo paſtorali. Chirothecas autem habuit & ſandalia, cùm manus eius & pedes toti fuerunt ſanguine rubricati: ad quod deſignandum ſandalia debent habere aperturam, cum aliquo rubro ſericeo panno. Chirothecæ etiam habent deſuper aliquod monile rotundum, quod debet ſimiliter habere aliquid de rubro, ad deſignandum ſtigmata Chriſti. Hæc omnia ſunt inſignia pontificalia, quæ in memoriam paſſionis Chriſti geſtat pontifex, in conſecratione eccleſiæ uel altaris: in cuius etiam memoriale conficitur ſacramentum altaris. Patet ergo

B ex dictis, quòd illuſus fuit Dominus in omni ueſte & ornamento, tam ſacerdotali, quàm pontificali: & quod peius eſt, hodie illuditur ei in omnibus veſtibus prædictis,non minus quàm tũc: quia & à maiori multitudine & longiori tempore, & modo fraudulentiori: quia iſti verè, illi quaſi figuratè. Illa enim multiplex illuſio quæ facta fuit ei tunc, figura erat & ſignum illuſionis futuræ, quæ à multis impletur nũc. Notandum etiam, quòd ille qui eis vtitur, debet ea habere in intellectu,per meditationem: in memoria,per recordationem: in affectu, per compaſsionẽ: & ſe Domino pro poſſe in apparatu conformare: cùm enim aliquid talium accipit, nihil aliud prote-

C ſtatur facto ſuo,quàm ſi uerbo diceret,ita credo Dominum noſtrum fuiſſe indutum, & ĩ talibus illuſum: in cuius ſignum & memoriam ſic induo meipſum: & ut in me ſentiam quod & in ipſo Chriſto Ieſu. Qui ergo talia ferunt exterius, nihil ſentientes vel compatientes interius, profectò Chriſto illudunt: faciunt enim ac ſi dicerent: ſigno tibi compatimur,& tuas illuſiones in nobis oſtendimus, ſed in nullo tibi compatimur. Moraliter amictus capitis, ſignificat ſpem, quam apoſtolus uocat galeam ſalutis: ſpes autem æternorum,facit contemptum terrenorum. Cùm ergo ſacerdos ſe uelat amictu,oſtendit ſe terrena contẽnere:& ſi ita non eſt, Chriſto illudit. Alba autem longa & lata,mentis & corporis ſignificat caſtitatem: cin-

D gulus uerò,& ſtola,& manipulus, & huiuſmodi ligamenta, præcepta & cõſilia, & religionem cui ſe obligat,qui tales ordines aſſumit: obligatos ſe oſtendũt, qui talia induunt. Caſula deſuper tegens per totum, & cęteris ſupereminens ornamentis,charitatem ſignificat, quam apoſtolus ſupereminentiorem viam uocat: & ideo qui non diligit Deum plus quàm ſua, uel ſuos,uel ſe,nõ eſt dignus tali officio. Mitra verò epiſcopi,ſignificat ipſum habere ſcientiam duorum teſtamentorum,propter duo cornua: quã (inquam) ſcientiam debet habere, non tãtum in corde per habitum, ſed etiam in ore & manu per uſum: unde duæ linguæ depẽdentes à mitra ſuper humeros ſignificant ipſum

E epiſcopum debere habere duplex documentum, ſcilicet verbi & exempli. Baculus uerò paſtoralis in manu, ſignificat executionem officij paſtoralis: quòd conſiſtit in tribus, quæ ſignificãtur per triplicem partem baculi. Primum, eſt uocatio peccatorum. Secundum, directio uocatorum. Tertium, eſt exhortatio directorum. Vnde eſt uerſus.

Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.

Sic itaq; uides, qualiter Dominus non ſolum malefactor, ſed etiam ſtultus eſt reputatus. Ipſe autem omnia patientiſsimè tolerabat. Patientiam ergo habeas & tu, ſi malefactor uel ſtultus iniuſte fueris reputatus.

Illuſio Domini in omni ueſte.

Veſtimẽta ſacerdotiũ quid deſignent.

Caſula.

Mitra.

Baculus paſtoralis.

Patientia Domini.

putatus. Nam ſicut diuina ſapientia, tanquam fatuus ſpernitur & irridetur: ſic omnes irriſiones quæ ſolẽt à uanis mundi huius hominibus (Deũ præ oculis nõ habentibus) homini ſpirituali irrogari, debent patiẽter ſufferri. Ex hoc articulo illuſionis, ſumuntur tria documenta. Primum eſt, ꝙ omnes qui piè & innocẽter volunt uiuere, ſecundum nouũ hominem, ab his qui uiuunt ſecundum hominem veterem illuduntur, & ab eis pro fatuis habentur. Sed propter hoc nõ debẽt turbari uiri ſpirituales, imò potius gaudere: quia nouus homo ſaluator noſter Chriſtus indutus alba veſte quæ innocẽtiam ſignificat, illuſus & deriſus eſt à filijs huius ſeculi, apud quos alba ueſtis exprobrabilis eſt: ſed ſicut crux ante paſsionem Chriſti exprobrabilis fuerat, quæ poſtea facta eſt honorabilis, ita ut etiam portetur in frontibus regum: ſic alba ueſtis poſt Chriſti paſsionem facta eſt ualde honorabilis, & innocentiæ ſignum. Vnde quilibet poſt baptiſmum renouatus induitur veſte alba, in ſignũ innocentiæ quã confert baptiſmus, in cuius etiã ſignum Chriſto paſſo angeli in ueſtimentis albis apparuerunt in eius reſurrectione, & ſimiliter in eius aſcenſione. Secundũ documentum eſt, quòd pro tempore & loco expedit ſtultitiã ſimulare. Vnde quòd Dominus ipſe fons ſapientiæ corã Herode pro ſtulto haberi dignatus eſt, ex incomprehenſibili ſapiẽtia ſua proceſsit: quia ſi ſapientem verbis uel factis ſe oſtendiſſet, Herodes utique paſsionem eius impediuiſſet. Tertium eſt, quòd homo nihil quærat in ueſtibus: non ornatum, nõ preciositatem, ſed ſolum neceſsitatem: quia ſaluator noſter in ueſte uelut fatuus eſt illuſus. Ad cõformandũ ſe huic articulo, regratietur homo Deo, ꝙ ipſe nobis cum ſua illuſione veſtem innocentiæ conferre dignatus eſt. Item recogitet qualiter ipſe candidam veſtem innocentiæ baptiſmalis quam Chriſtus nobis prætulit ſæpe peccatorum malis denigrauit: & oret dicens, Ieſu qui veſte alba indui, & ut ſtultus ab Herode illudi uoluiſti: da mihi mundi huius prudẽtiam, quæ ſtultitia eſt apud te, cautius declinare, & ad te qui uera es ſapientia peruenire. Herodes autem cùm non inueniret in Chriſto cauſam mortis, *illuſum & indutum veſte alba remiſit ad Pilatum*, ut eum honoraret, ſicut Pilatus ſibi detulerat. In quo ipſe probatur in necẽ Domini conſenſiſſe: quia enim fuit ſibi miſſus tanquam homo ſuæ ditionis, cùm nõ inuenit in eo cauſam, debuiſſet eum abſoluere, & non alieno iudici remittere. Remiſit ergo eum Herodes Pilato: quaſi diceret, fac de eo quicquid volueris. Et fortè ſimilia verba ſibi remandauit. Et ſic Dominus cum nota illuſionis portando ueſtem albam redijt, & Herodis conſenſum de ſua nece ſecum detulit. Hic autem cõſenſus apparuit ſigno & facto: ſigno quidem, in ueſtis albæ illuſione: facto, in amicitiæ confœderatione: nam & ipſa die facti ſunt amici Herodes & Pilatus, propter mutuam reuerentiam ſibi inuicem factam. Antea quippe inimici erant adinuicem, propter necem Galilæorum, qui de Herodis præpoſitura & dominio erant, quos Pilatus occiderat miſcens ſanguinem eorum cum ſacrificijs quæ offerebant: ſed nunc ſuper hoc reconciliatus eſt Pilatus Herodi: quia pro bono habuit Herodes quòd Pilatus ſibi detulerat, mittendo ſibi hominem ſuæ iuriſdictionis, & pręſertim talem hominem quem ipſe uidere diu deſiderauerat. Sic multi frequẽter amici & concordes in condemnatione uel nocumento innocentium fiunt, qui antea ſibi inuicem cõtrarij fuerunt. Hæc autem amicitia Pilati & Herodis, fuit ſignum quòd Iudæi & gentiles conuenirent in

Stultitiam ſimulare expedit.

Quid in ueſte requirendum.

Amicitia confœderatio.

Amicitia Pilati & Herodis.

A perſecutione Chriſtianorum. Vnde Beda: Hoc nephandiſsimum Herodis & Pilati fœdus, quod in occidendo Chriſto pepigerunt, hactenus eorum uelut hæreditario iure ſucceſſores cuſtodiunt, quãdo gentiles & Iudæi ſicut genere & religione, ita etiam mente diſsidentes, in Chriſtianis tamen perſequendis, Chriſtique in eis fide perimenda, conſentiunt. Hæc Beda. Poteſt etiam hæc amicitia in bono accipi: & per concordiam Herodis & Pilati, concordia populi Iudaici & gentilis ſignificari. Sicut enim Pilatus primò miſit Ieſum ad Herodem, & Herodes poſtea ei remiſit: ſic uerbum ſalutis primò recepit populus gẽtilis, & annunciauit Iudæis: in fine autem mundi iterum Iudæus remittet ad gentilem, quando per Heliam & Enoch multi conuertentur. Iſti duo populi B ante mortem Chriſti erant inimici ſibi inuicem & diſcordes, ſed poſt mortem Chriſti facti ſunt amici & concordes in fide eius: quia ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Vnde Ambroſius: In typo etiam Herodis atq; Pilati, qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt, plebis Iſrael & populi gentilis figura ſeruatur, quòd per Domini paſsionem utriuſque ſit futura concordia: ita tamen ut prius populus nationum capiat Dei uerbum, & ad populum Iudæorum fidei ſuæ deuotionem tranſmittat. Hæc Ambroſius. O quanta humilitas & patientia Domini Ieſu, qui de ſe quaſi de fatuo permittebat malos ludere: C mittere ſe, & remittere, & quod uolebant facere. Hanc autem miſsionem & remiſsionem ipſe Dominus fieri uoluit ad maiorem & euidentiorem ſuæ innocentiæ oſtenſionem. Intuere eum nunc bene, dũ ducitur & reducitur, demiſſo uultu & uerecundè incedentem, & omnium clamores conuitia & ſubſannationes audientem, & fortè lapidum percuſsiones & immunditiarum ſuſcipientem. Et cogita quomodo habebat illos pedes ſanctiſsimos cõtractos: qa cũ magna feſtinatione duxerunt & reduxerunt eum, nudis pedibus incedentem. Intuere etiam matrẽ & ſuos cum indicibili mœrore à longè ſequentes & iſta videntes, & cogita quàm libenter tu iuuares & aſſociares ſic triſtes & dolẽtes. Ex hoc articulo habetur documentum, quòd tantam vim habet natura boni, ꝙ D reſpectu ſui confœderat etiam malos. Inimicitia enim reſpectu boni, parit amicitiam inter malos: non timeat ergo iuſtus ſi uiderit malos contra ſe colligari: quia hoc teſtatur in eo aliquid eſſe boni, & per hoc ipſe conformatur Chriſto, contra quem omnes conuenerunt in unum etiam inimici. Ad conformandũ ſe huic articulo, recogitet homo ſi habeat inimicitiã cum aliquo, & dimittat eam de corde amore Chriſti, qui pro nobis in ſua paſsione etiam malos aduerſum ſe concordauit. Ieſu qui contra te inter Herodem & Pilatum amicitiam fieri voluiſti, da mihi iniquorum aduerſum me colligantiam non timere: ſed eorum potius exercitatione me proficere, quatenus tibi merear conformari. Conſidera nunc quanta fatigatio E fuerit Chriſto ſic duci & reduci de iudice ad iudicem: quia magna pœna eſt cuilibet homini mitti de uno iudice ad alium. Fuit enim primò præſentatus Annæ. Secundò, Caiphæ. Tertiò, ductus ad Pilatum. Quartò, miſſus ad Herodem. Quintò, remiſſus ad Pilatum: quæ omnia ad vnum poſſunt reduci articulum; ex quo plura ſumuntur documenta. Primum eſt, quòd non debemus formidare præſentari poteſtati temporali, uel ad malos iudices trahi, propter Chriſtũ: quia quanto poteſtas iniquior, & iudices nequiores, tãto faciunt martyres glorioſiores.

Beda in c. 23. Lucæ.

Ambro in ca. 23. Lucæ.

Humilitas Domini.

Contemplatio.

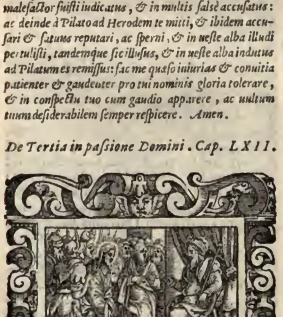
Documentum.

res. Secundum eſt, quòd non omnes actus, uoluntates & deſideria noſtra antequam perficiamus debemus ad examen rectæ rationis, quæ per iudicem intelligitur, præſentare: & nihil præcipitanter agere: omnia quoque mala quæ fecimus debemus conſpectui conſciētiæ noſtræ præſentare, & ſic eam coram Chriſto iudice examinandam ſtatuere. Tertium eſt, quòd religioſi, qui ſpecialiter debent eſſe imitatores Chriſti, non debent turbari ſi interdum ſub obedientia mittantur de loco ad locum, de prælato ad prælatum: quia Chriſtus propter nos ſub obedientia patris dignatus eſt mitti de iudice ad iudicem. Item ſicut Chriſtus ſtabat ante iudices, & nullum irreuerētiæ uerbum eſt locutus: ſic & nos cum reuerentia ſtare debemus coram prælatis noſtris & iudicibus, etiam malis. Ad conformandum ſe iſti articulo, formet ſibi homo imaginem Chriſti in mente ſua. Statuens coram eo conſcientiam ſuam miſericorditer examinandam, pro eo quòd Chriſtus coram iudicibus malitioſè fuit examinatus. Recogitet etiam homo quomodo oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti, & idcirco ipſe pius pro nobis impijs exhiberi uoluit ante tribunal iniqui iudicis, ut nos iniuſti ante tribunal iuſti iudicis fiducialiter comparere poſſemus. Ieſu qui de iudice ad iudicem mitti, & coram eis examinari uoluiſti: da mihi amore tui nominis, malorum iudicum uerſutias non metuere, & in conſpectu tuo me tuta conſcientia comparere: ac bono animo maiorum imperijs me ſubdere, & alacri corde ad obedientiam ſine mora concurrere.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui hora diei prima permiſiſti te ligatum adduci in concilium Iudæorum, ac poſt multas iniurias & conuitia de Caipha duci ad Pilatum, ubi à Iudæis reus mortis & malefactor fuiſti iudicatus, & in multis falsè accuſatus: ac deinde à Pilato ad Herodem te mitti, & ibidem accuſari & fatuus reputari, ac ſperni, & in ueſte alba illudi pertuliſti, tandemque ſic illuſus, & in ueſte alba indutus ad Pilatum es remiſſus: fac me quæſo iniurias & conuitia patienter & gaudenter pro tui nominis gloria tolerare, & in conſpectu tuo cum gaudio apparere, ac uultum tuum deſiderabilem ſemper reſpicere. Amen.*

De Tertia in paſsione Domini. Cap. LXII.

A HORA tertia cogitabis mœſtus & triſtis qualiter reducto Domino ad Pilatum, illi canes lætātes de fœdere Herodis & Pilati, cum audacia magna proſequuntur accuſationes ſuas: quamuis neque Pilatus, neque Herodes diligenter eum interrogando & examinando inuenirent in eo cauſam mortis. Vnde ad exprobrandam duritiam Iudæorum & gentilium Pilatus fatetur nec ſe, nec Herodem, neque in occidendo, neque in illudendo, in Chriſto cauſam ſeu aliquid dignum morte inueniſſe. Vbi Beda: Hoc dicendo Pilatus abſoluit quidem Ieſum, quem probauit inſontē: ſed quem abſoluit iudicio, crucifigit miniſterio. Audi cæce Iudæe, audi crudelis pagane. Pilatus ipſe fatetur neque ſe, neq; Herodem dignum quid morte in Chriſto repeẽriſſe: ſed tantum in occidendo uel illudendo innoxio, alienæ crudelitatis obtemperaſſe clamoribus. Hæc Beda. Magnum dimittendi Ieſum ſtudium gerebat Pilatus. Sed quanto curioſius dimittere quærit, tāto criminoſiores ad mortem eius inuenit. *Et cum accuſaretur*, Dominus mendaciter *à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit*: nec ad ſui excuſationem, nec ad dictorum refutationem, nec ad dicentium improperationem: ſed magis accuſationes uiriliter ſuſtinuit & tacuit. Et *tunc* cùm ſic accuſaretur ab eis, *dixit illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?* ſecundum Chryſoſtomū, Ideo hoc dicebat: quia uolebat liberare eum, dum ſe excuſando reſponderet. *Sed Dominus non reſpondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præſes uehementer*, de eius patientia & conſtantia: quòd ille quem in lege peritum & ad omnia reſpondere potentem audierat, nihil reſponderet: & quòd exhibitus ad criminale iudicium, & ſtans ante mortem, quæ apud omnes homines æſtimatur terribilis, ipſe imperturbabilis remaneret. In hoc autem docet, accuſationes & criminationes patienter eſſe ſuſtinendas: hoc enim magis mirabilem facit ſanctorum patientiam, quàm defenſio. Vnde Ambroſius: Accuſatur Dominus & tacet, quia defenſione non indiget: nec accuſationem tacendo confirmat, ſed deſpicit non refellendo. Ambiunt defendi, qui timent uinci. Melior eſt cauſa quæ non defenditur & probatur. Suſanna tacuit, & uicit. Hæc Ambroſius. Iudex ergo omnium ante tribunal iudicis uilis & indigni, manſuetus & tacitus ſtetit, & accuſatus nihil reſpondit. Sunt autem quatuor rationes huius ſilentij & taciturnitatis Chriſti. Tacuit enim Chriſtus primò iuſtè, quia propter falſitatem accuſationum & corruptum iudicium indigni erant audire. Secundò miſericorditer, ne ſcilicet ex reſpōſione ſua peiores fierent, ſi ſibi non crederent, uel non obedirent. Tertiò diſpenſatiuè, ne ſi ſe excuſaret dimitteretur: & crucis utilitas, ſcilicet noſtra ſalus & redemptio differretur. Quartò exemplariter, ut daret nobis patientiæ exemplum, & impleret illud de ſe ſcriptum: *ſicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum*. Igitur, ut dicit Anſelmus, Vide attentè quomodo ſtat ante præſidem inclinato capite, demiſſis oculis, uultu placido, ſermone raro, paratus ad opprobria, promptus ad uerbera: quandoque Dominus reſpondet, quandoque non reſpondet. Vbi reſpondet, quaſi paſtor bonus docet, & pro creditis ſibi ouibus contra luporum latronumque inſidias pugnat: ubi uerò non reſpondet, quaſi agnus pro toto grege immolandus ſilet, & patientiam præſtat: & utinam modo innoteſceret quando quaſi agnus, & quando quaſi paſtor quiuis eſſe deberet:

[Margin: *Matt. 27. Marci 15. Lucæ 23. Ioan. 18 & 19.* — *Innocentia Chriſti.* — *Beda in ca. 23. Lucæ.* — B — C *Chryſoſto. hom. 87 in Matthæū.* — *Cur accuſatus tacuit.* — D *Ambro. in cap. 23. Lucæ.* — *Danie. 13.* — *Taciturnitatis Chriſti cauſa.* — E *Eſa. 53.* — *Anſelmus in ſpeculo.*]

deberet: ut ſciret quando tacere & reſpondere haberet. Quanuis ergo quibuſdam interrogationibus ſæpe reſponderit, quando tamen reſpondere noluit, non ſicut reus & malè ſibi conſcius, qui de peccatis conuincebatur ſuis: ſed ſicut innocens & manſuetus, qui pro peccatis immolabatur alienis. Et ideo ſimilitudo de agno data eſt, ut in ſuo ſilentio nõ reus ſed innocens haberetur. *Per diem autem feſtum* paſchæ, *conſueuerat præſes unum uinctum dimittere populo*, id eſt ad petitionem populi, *quem uolebant*, ſine meritorum diſcretione, in memoriam liberationis filiorum Iſrael de Aegyptiaca ſeruitute: cuius beneficij memoria in ſolennitate paſchali fiebat, quòd ea die de ſeruitute Pharaonis egreſsi erant: in alijs autẽ feſtis non ſic fiebat. Quia enim in nocte paſchæ angelus Domini ſaluauit Hebræos, & percuſsit primogenita Aegyptiorum: ideo ad hoc repræſentandum, & in memoria huius beneficij, in hac ſolennitate ſaluabant unum morti propinquum, & aliquos interficiebant deuinctis qui cuſtodiebantur ad occidendum. Vel hoc faciebant in memoriam tranſitus maris rubri, in quo filij Iſrael fuerunt liberati, & Aegyptij ſubmerſi. Et iſtam conſuetudinem eis conſeruari impetrauerant ab imperatore Romanorum, ſicut fuerat obſeruata antequam Iudæa eſſet Romanis ſubiecta: ſi adhuc ſingulis annis aliquem occidunt Deus ſcit, & ipſi ſciunt. Pilatus ergo ſciens eos cupidos de obſeruanda illa conſuetudine, & ex altera parte quòd Barrabas eſſet peſsimus, & populo odioſus, propoſuit eis ſub diſtinctione optionem dicẽs, quòd ad honorem feſti liberaret eis Barrabam uel Ieſum, & nullum alium, per hoc ſubtiliter credens liberare Ieſum de conſenſu eorum quia non credebat aliquo modo quòd peterẽt liberationem Barrabæ qui erat homicida & ſeditioſus, ac peſsimus & inſignis, non nobilitate generis, ſed ex famoſitate ſui criminis: quia erat latro publicus, & ĩ malitia uulgatus & famoſus, & ideo credebat meritò Ieſum eſſe præeligendum, ſciens eum innocentem & per inuidiam traditum: quia publicè arguebat uitia eorum. Magnum (vt dictum eſt) diligentiam Pilatus oſtendit, ut Chriſtum liberaret. Primò, per innocẽtiam: quia manus Herodis euaſerat. Secundò, per conſuetudinem: quia eum præeligendum credebat: in quo datum eſt exemplum laborandi ad liberationem innocentum. Vnde Chryſoſt. Et intuere ſapienter: non enim dixit quia peccauit & dignus eſt morte, donari eum ex feſto: ſed primùm eum excuſans & eruens à cauſa omni, tamen rogat ex ſuperabundanti: ut ſi nollent innoxiũ dimittere, ſaltem ut obnoxium donarent feſto uel tempori. Tunc *miſit ad Pilatum pro tribunali ſedentem uxor ſua*, nomine Procula *dicens, nihil tibi & iuſto illi*, ſit cauſæ uel contra iuſtum illum: quaſi diceret, nihil habeas cauſæ: nec intromittas te ad interficiendum hominem illum, quia iuſtus eſt: *multa enim paſſa ſum hodie per uiſum*, & in ſomnijs *propter eum*. Vxor itaque gentilis uiri hoc in uiſionibus & ſomnijs intellexit, quod Iudæi uigilantes nec credere, nec intelligere voluerunt. Diabolus quippe apparuerat ei, mouens eam terroribus, ad liberationem Chriſti: nunc enim demum diabolus intelligens per Chriſtum ſua ſpolia, ſiue in mundo ſiue in tartaro ſe amiſſurum, pœnituit quòd fecerat comprehendi eum: & ideo immiſit uiſiones huic mulieri ut per eã impediretur mors Chriſti: & ſicut prius per mulierem intulerat mundo mortem, ita modo ſatagit Chriſtum de manibus Iudæorum liberare per mulierem, ne per Chriſti mortem mortis amittat imperium. Iam quidem Dei nutu & uirtute poterat myſterium crucis cognoſcere, & ideo laborabat ne Chriſtus moreretur. Fortè iam ſancti in inferno gaudebant, unde hoc nouerat. Nam, ut ait Auguſtinus, anima Lazari reuocata ad ſuperos, animæ in inferno cognouerunt Dominũ de proximo deſcenſurum ad inferos: unde extunc lætabantur: & maximè diabolus hoc cognouit, cùm Dominus clamore ualido animam exhalauit. Vel etiam per ſcripturarum impletionem hoc perpendit, quia in Domino eas impleri uidit: quòd ergo uxor Pilati & ipſe Pilatus fecerunt tantum pro liberatione Chriſti, totum putatur fuiſſe ex inſtinctu diaboli: qui per Pilatum & eius uxorem nitebatur impedire noſtram redemptionem, ſicut olim per Adam & Euam fecit noſtram damnationem. Pilatus ergo quærebat ab eis, quem uellent propter honorem feſti ſibi dimitti de duobus prædictis: & quaſi exhortatiuè expreſsit Chriſtũ, quærens ſi uellent dimitti regem Iudæorum. Ipſi uerò nimio odio contra Chriſtum moti, & obſtinato corde in malitia perdurantes, ne Chriſtus liberaretur prælegerunt & petierũt Barrabam hominem peſtiferum dimitti & liberari, Chriſtum verò innocentem tolli de medio & crucifigi. Putabant enim, ut dicit Chryſoſto. hoc ſe poſſe aſtruere, quòd Ieſus deterior eſſet latrone, & adeo nequam ut neque pro feſti prærogatiua deberet liberari. In quo facto eorum oſtenditur futuræ infidelitatis arcanum, ſcilicet antichriſtum Chriſto præferendum. Latrones latronem petierunt, & homicidam authori uitæ prætulerunt. Quod improperans eis beatus Petrus poſteà dicebat: *Vos ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis uirum homicidam donari nobis, authorem uerò uitæ interfeciſtis*. O quanta infelicium Iudæorum iniquitas & malitia, qui ad procurandum Chriſti mortem petierunt latronis publici liberationem, contra bonum publicum, & iuſtitiam: mortem uitæ, tenebras luci, filium diaboli filio Dei tam ſtultè quàm impiè præferentes. Vnde Auguſtinus: O cæcitas Iudæorum, ô furia phreneticorum: *noli dimittere hunc, ſed Barrabam*: quid fuit aliud dicere, quàm occidatur ille qui ſuſcitauit mortuos, & dimittatur latro ut iterum occidat uiuos? Vnde Anſelmus: Adhuc autem & animam tuam incircunciſo cani glutiendam tradiderunt: vinctum ſiquidem ante faciem Pilati præſidis te perduxerunt, poſtulantes ſupplicio crucis interimere qui peccatum non feceras, & virum homicidam donari ſibi: agnum lupo, aurum luto poſtponentes. O indignum & infelix concambium: Vnde etiam Beda: Hæret autem Iudæis uſque hodie ſua petitio quam tãto labore impetrauerũt. Quia enim data ſibi optio ne prò Ieſu latronem, pro ſaluatore interemptorem, pro datore vitæ elegerunt peremptorem: meritò ſalutem uitamque perdiderunt, & latrocinijs ſe ac ſeditionibus intantum ſubmerſerunt, ut & patriam regnumque ſuum quod plus Chriſto amauere perdiderunt, & hactenus eam quam uendidere uel animæ uel corporis libertatem recipere non meruerint: atque ideo Iudæi pacem habere non poſſunt, quia ſeditioſum principem, id eſt, diabolum qui uſque hodie regnat in eis, magis quàm Dominum eligere maluerunt. Hæc Beda. Similiter adhuc hodie aliqui magis nituntur ſaluare & etiam promouere malos homines quàm bonos, & in multis electionibus ac prouiſionibus Ieſus, id eſt, uir bonus ac dignus, & Dei amicus, q̃ ſe & alios ſaluare uellet reprobatur: &

Liberandi malefactoru inſtitutio.

Chryſoſto. hom. 83. in Ioannem.

Chriſtum agnouit diabolus.

Auguſti. ſermo. 32. de uerbis Apoſt.

Chryſoſto. hom. 87. in Matth.

Acto. 3.

Auguſti. tract. 115. in Ioan.

Anſelmus in ſpeculo cap. 9.

Beda in c. 23. Lucæ.

& Barrabas latro inſignis, id eſt, malus ac indignus & Chriſti hoſtis, qui ſe & alios in anima perimit, eligitur. Vnde qui in talibus promotionibus faciendo uel conſentiendo culpabiles ſunt, ipſo ſuo facto uel cõſenſu condicunt Iudæis: *non hunc, ſed Barrabam.* Ieſus uerò ad omnia tacet patienter canes oblatrantes tolerans, & ſua patientia nos armans. Conſidera hîc quantum Chriſti animum ſauciare potuit, quòd tam ſceleratus & uilis homo præferebatur ſibi homini Deo intantum, ut peterent illius uitam, & iſtius mortem: peccauerunt autem in duobus, ſcilicet quia reũ petebant liberari, & innocentem damnari. Vnde in Prouerb. *Qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum: uterque abominabilis eſt apud Deum.* Ex iſto articulo trahuntur duo documenta. Primum eſt, quòd nos æquanimiter toleremus, ſi aliquando pręferantur nobis perſonæ infimiores & humilioris conditionis: quia latro Chriſto fuit pręlatus. Secundum eſt, quòd caueamus ne & nos Barrabam Chriſto pręferamus. Multi enim adhuc hodie deſiderant Barrabam ſibi ſolui, & Chriſtum uinctum eſſe: quia ut dicit Origenes, Omnes qui Iudæis ſunt ſimiles, ſiue in dogmate, ſiue in uita, Barrabam ſibi ſolui deſiderant: quicunq; enim male agit, ſolutus eſt in corpore eius Barrabas, Chriſtus autem uinctus: qui autem bonum agit, Chriſtum habet ſolutum, Barrabã uinctum: & ideo ſicut Iudæi poſtquam pro Chriſto elegerunt Barrabam latronem, latrocinijs & ſeditionibus ſunt ſubuerſi. ſicut & nunc quæcunque anima prælegit Barrabam, illa ſemper latrocinijs diabolicis exterminatur. Vbi enim non eſt Ieſus, ibi lites & prælia ſunt: vbi autem eſt Ieſus, ibi ſunt omnia bona & pax. Hæc Origen. Spiritualiter homo uinctus eſt per peccatum poſitus in carcere ſecundum corpus, & animam: ita ꝙ ſint duo uincti, corpus & anima: ſed de his unus, ſcilicet anima poterit liberari, ſi tamen corpus pœnitẽtiæ & flagellis exponatur: quia ſicut animam à culpa & à pœna liberabit. Si uerò corpus liberetur, adhuc manebit uincta anima, & ſupplicijs ac flagellis exponetur æternis: & ideo melius eſt ꝙ anima liberetur quàm corpus: quia ſi corpus ſuſpenditur in cruce pœnitentiæ, tunc animam liberabit à morte. Vnde Grego. Si magnæ mercedis eſt eripere à morte carnem morituram: quanti meriti eſt liberare animam in cęlo ſine fine uicturam? Ad conformandũ ſe huic articulo, recogitet homo ſi ipſe vnquam Barrabam Chriſto pręelegit, & doleat ac oret dicens: Ieſu qui non dedignatus es à Iudæis reprobari petentibus ſibi Barrabam latronem dimitti, te uerò authorẽ uitæ crucifigi: da mihi te creatorem meum ſemper eligere præ omnibus, & pro nulla recreata te vnquã reprobare. Pilatus autẽ uolens dimittere Ieſum, iterum locutus eſt ad illos, quærens quid faceret de Ieſu rege Iudęorum, & quid mali feciſſet, & aſſerens quòd nullam cauſam mortis in eo inueneritꝫ ſed quanto plus uidebant quòd Chriſtum liberare uellet, tanto magis iterum & iterum clamabãt, uocibus magnis inſtabant, poſtulantes ut crucifigeret eum: & inualeſcebant uoces eorũ. Mala fuit Barrabæ prælectio, ſed peior hæc ſententiatio. *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret*, ad liberationẽ Chriſti ſaluo fauore populi, *ſed magis tumultus* & ſtrepitus *fieret*, populi clamantis ad contrarium per ſeductionẽ ſacerdotum, uolentium per clamorem & tumultum populi obtinere quod non poterant per rationem habere: & uolens populo placere & ſatisfacere *dimiſit illis Barrabam*, quem petebãt, quanuis Chriſtum præferendum non dubitaret. Ecce quòd Chri-

Prouer. 17.
Documenta.

Origenes tracta. 35. in Matth.

A ſtus innocens damnatur: & Barrabas latro liberatur? Ita contingit hodie in curiis principum & prælatorum: quia innocentes damnãtur, & peruerſi peccatores liberantur: minora puniuntur, ſed maiora diſſimulantur: puniuntur tranſgreſſores decretalium & ſtatutorum, & dimittuntur impuniti tranſgreſſores diuinorum mandatorum. *Et* ut Iudæi de morte Ieſu totum peccatum ſuper ſe acciperent, & ipſe immunis eſſet à peccato, *accepta aqua lauit manus ſuas coram populo dicens: Innocens ego ſum à ſanguine* .i. ſanguinis effuſione, *iuſti huius*: & ſicut lauo manus, ſic & conſcientiam: quia ego uolui liberare innocentẽ, & ſolum miniſter legis ſum, *uos uideritis*, quid cõtinget uobis quantum ad ſupplicium pro culpa quam com-
B mittis: quia uox ueſtra ſanguinem iuſti fundit, unde pœnam ſentietis. Mos enim erat apud antiquos, ut cùm quis uellet ſe oſtendere immunem à crimine aliquo, accepta aqua lauaret manus ſuas corã populo. Lauit ergo manus coram populo: ut quos non poterat mouere ſuaſione, moueret ſignificatione, qua ſignificabat iniquam mortem Chriſto inferre, & ſe innocentẽ à tanto ſcelere. Lauit manus ſuas, imponens peccatum de morte Chriſti Iudæis, ipſis hoc recipiẽtibus, quanuis non eſſet per hoc ſecundum ueritatẽ excuſatus: quia non lotus fuit aqua ſuus reatus: mentiebatur ergo dicẽdo ſe innocentem, quia *ſciebat quòd per inuidiam eum tradidiſſent*, & quòd iuſtus ac inno-
C cens erat: & ut ipſemet confitebatur, eum liberare poterat. Particeps ergo erat criminis: ſed innocentior illis. Vnde Leo Papa: Exceſſit ergo Pilati culpam facinus Iudęorum: ſed nec ipſe euaſit reatum qui reliquit proprium iudicium, & in crimen tranſtulit alienum. Huic Pilato ſimiles ſunt excuſantes ſe à criminis cõſenſu, cùm poſſint reclamare cum effectu. *Et reſponderunt omnes, Sanguis eius* .i. culpa & pœna, ſeu ultio & uindicta effuſionis ſanguinis eius, *ſuper nos & ſuper filios noſtros.* Optimam hæreditatem reliquerunt Iudęi filiis ſuis: perſeuerat enim uſque hodie ſuper Iudæos hæc impręcatio pœnæ & criminis, & ſanguis Chriſti non aufertur ab eis: unde in ſingulis lunationibus, ut dicitur, fluxum patiuntur ſanguinis. Percuſſit enim
D eos Dominus in poſteriora, & opprobrium ſempiternum dedit illis: ſuntq; uagi & profugi ſub ſeruitute: & niſi lauerint manus ſuas per baptiſmum ab iſto ſanguine pœnam criminis ſuſtinebunt continuè: ut autem dicit Hierony. uerbum optimum & ſalutiferũ reſponderunt Iudæi: ſed intentione peſſima. Optandum eſt ergo ut ſanguis ille ueniat ſuper nos: ſed in ablutionem. ſecundum illud Apocalypſis, *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Pilatus itaque cauſam mortis in eo non inueniẽs, nitebatur eum dimittere: non enim in eo, ſed in nobis cauſa mortis eius fuit: paſſus eſt pro nobis, non pro ſe, non habens culpam & ſuſtinens pœnam: ut & culpam noſtram ſol-
E ueret & pœnam. Vnde Bernardus: O piiſſime Ieſu, quid tibi & morti? nos peccauimus & tu luis, nos debuimus & tu ſoluis. Nullam itaque cauſam mortis in eo inueniens, dixit illis: *Corripiam ergo eum*, ſcilicet flagellando: ut ſi qua in ueſtris ceremonialibus commiſit, uel in aliquo deliquit, pro ipſis correptus emendetur, & ſic emendatum & diſciplinatum dimittam à morte liberum. Flagris & ludibrijs eum afficiam quantum ipſi iubetis, dummodo innoxium ſanguinem non ſitiatis uel fundatis. Videns enim ex clamore eorum quòd nullo modo poterat dimittere Ieſum omnino liberum cum pace ipſorum, & ex altera parte durum ſibi erat inten-

Iniuſta dãnationes iuſtorũ in curiis principum ſunt.

Lauãdarũ manuum mos.

Leo ſermone 8. de paſſione.

Sanguinis fluxum Iudæi patiũtur.

Hierony. in cap. 27. Matthæi.
Apoca. 1.

Bernardus ſermone de paſſione.

ſecere innocentem: ideò ad ſatisfaciendum eis fecit Chriſtum flagellari & illudi, ut uidentes eum ſic punitum & illuſum ultra condignum, pœnis eius & opprobrijs crudelitas eorum ſatiaretur; ac mitigaretur:& ſic ſufficere ſibi æſtimantes ultrà ſæuire deſiſterent,& mortem eius non ſitirent. Vnde Auguſti. Non perſequendo Dominum flagellauit, ſed illorũ furori ſatisfacere uolens: ut uel ſic iam miteſcerent, & ſilerent,& deſinerent uelle occidere eum quem flagellatum uiderent. Hęc Auguſtinus. Vnde etiam propter hoc cohortem ſuam ei illudere permiſit, aut fortè iuſſit, ut eorum iram molliret: & à morte eius deſiſterent. Naturale enim eſt ut ira quieſcat, ſi eum contra quem iraſcitur humiliatum & punitum uideat. Quod quidem uerum eſt in ira quæ cum menſura quærit proximi nocumentum, ſed non in odio quod totaliter quærit eius qui odio habet exitium. Iſti autem ex odio mouebantur contra Chriſtum: & ideo flagellatio eius non ſufficiebat niſi uiderent & eius interitum. O Pilate, Pilate, tu uis Dominum caſtigare. Neſcis quid agis: quia nec flagella meretur, ſicut nec pœnam mortis. Rectius ageres ſi te ad ſuum nutum corrigeres: unde intentio non excuſat Pilatum in toto, quia nullum per ſe malum poteſt propter bonam intentionem effici totaliter bonum: nec facienda ſunt mala ut ueniant bona: affligere autem innocentem, & præcipuè Dei filium, eſt maximè malum, & ideo nulla intentione eſt excuſabile:& cùm iudex eſſet nõ debebat ei quem innocentem ſciebat etiam minimã inferre pœnam. Ob hoc etiam ſecundum Hierony. eum flagellari uoluit, ut Romanis legibus ſeruiret? quibus ſancitum erat ut crucifigendus flagellaretur prius, fortè ad extorquendum ab eo ſocios ſceleris: & ſic Chriſtus, ſi crucifigi deberet: iam flagellatus eſſet. Ipſe quoq; Dominus flagellari uoluit: ut, quia ſcriptum eſt, *Multa flagella peccatoris*, nobis parceretur: & nos ſuo flagello à perpetuis flagellis liberaremur: ſicut pia mater quando uidet patrem uelle flagellare aliquẽ de filijs ſuis: extenſis occurrit brachijs, & eum protegit, exponens ſe pro eo flagellis: homo enim Deum offenderat, & ideo diſciplinari debebat: Chriſtus ergo diſciplinari uoluit, & ſic Deum placauit: & ideo dicitur, *diſciplina pacis noſtræ ſuper eum.* Et ſi tam grauiter flagellatus eſt innocens pro peccatis alienis: quàm grauiter putas noxios, niſi ſe correxerint, flagellandos pro peccatis proprijs? Cùm ergo Dominus flagellari iubetur, ſpoliatur per milites, apparitores præſidis, & ueſtibus quibus indutus erat exuitur, & coram omnibus denudatur. Eſt autem intelligendum, quòd ſicut remiſſus fuerat ab Herode cum alba ueſte, ſic remanſit in eadem ueſte uſque ad horam flagellationis, & tunc exuerũt eum hac ueſte & ſuis. Ex hoc articulo exutionis ueſtium, habemus duo documenta. Primum eſt, ut caueamus nos à nuditate, tam corporali, quàm ſpirituali: ne fortè unquam nudi appareamus coram Deo & angelis, & hominibus: nam & ſi homo interdũ non uideatur ab hominibus: erubeſcat tamen nuditatem ſuam coram Deo & angelis. unde primi parẽtes erubuerunt à facie Dei, qui ubique apud nos eſt cum angelis ſuis. De nuditate uerò ſpirituali eſt illud apoſtoli: *ſi tamen ueſtiti, & non nudi inueniamur.* Item eſt illud Apocalypſis, *Veſtimentis albis induaris, ne appareat confuſio nuditatis tuæ.* Vbi per ueſtimenta alba intelligitur candor ſanctæ conuerſationis, quæ inſtar ueſtimenti multis debet eſſe contexta uilis: his ueſtimentis ſemper induta debet eſſe anima fidelis, ne cõfuſio

Auguſti. tracta.116. in Ioan. — *Pſal.31.* — *Eſaia.53.* — *Exutio ueſtis alba.* — *Documẽta. Nuditas uitanda.* — *2.Cori.5. Apoca.3.*

A nuditatis eius à uirtutibus, appareat coram Deo, & angelis & hominibus. Secundum documentum eſt, quòd ſicut exutus fuit ueſtimẽtis ſuis: ſic & nos exuamus ueterem tunicam, & nudemus conſcientias noſtras coram Deo, per nudam & puram confeſſionẽ peccatorum: deponentes omne palliũ excuſationis: quia nuda & aperta ſunt omnia oculis eius. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quàm miſerabiliter, & cũ quanta iniuria & uerecũdia Chriſtus fuit exutus ueſtibus ſuis, & denudatus pro nobis, ut nos ueſtiret uirtutibus: & oret hoc modo: Ieſu qui ueſtimentis tuis exui, & ad flagella nudari uoluiſti: Da mihi nuda peccatorum meorum confeſſione ueterem hominem cum actibus ſuis exuere, & in

B conſpectu tuo nudum à uirtutibus me nequaquam apparere. Deinde Dominus ad columnam diriſſimè ligatus, ille qui ſoluere cõpeditos ſolet: & plena Deo mẽbra uerberibus ſubdens immaniſſimè flagellatur, *& undique flagellis atteritur*, uerberibus cruciatur. Stat nudus coram omnibus amantiſſimus iuuenis, elegans & uerecundus, & ſilet ad omnia quaſi agnus. *Specioſus forma præ filijs hominum* ſuſcipit dura, aſpera, & doloroſa flagella ſpurciſſimorum. Caro illa innocentiſſima, & tenerrima, mundiſſima & pulcherrima: flos omnis carnis & totius humanæ naturę, repletur plagis, liuoribus, & fracturis: uulneratur per totũ corpus illud ſanctiſſimum, à planta pedis uſque ad

C uerticem eius non remanet ſanæ partis ueſtigium, & totum fit rubrum ueſtimentum ſuum. Fluit undique regius & precioſiſſimus ſanguis de omnibus partibus corporis, & eius corpus candidiſſimum cruore eius roſeo rubricatur per totum. Superadditur, reiteratur & ſpiſſatur plaga ſuper plagam, liuor ſuper liuorem, fractura ſuper fracturam, ſanguis ſuper ſanguinem, quouſque tam tortoribus quàm inſpectoribus fatigatis ſolui iubetur à columna, cui fuit alligatus. Cuius columnæ aliqua pars oſtenditur Romæ in eccleſia ſanctæ Praxedis: maior autem pars fertur eſſe in eccleſia montis Sion, in loco ubi pronunciatur euangelium: quæ ſecundum Bedam, dominici cruoris uſque hodie cernentibus ueſtigia certa demon-

D ſtrat. Quot autem & quãtæ plagæ, uel uulnera in hac flagellatione ſibi infligebantur, pro certo ſciri nõ poteſt, niſi per reuelationem ut ſupra dictum eſt: ſed oportuit ea eſſe quaſi innumerabilia. Si enim, ut dicitur in Deuteronomio: *Pro menſura peccati erit plagarum modus*: Chriſtus autem flagellabatur pro peccatis noſtris, quæ utiq; ſunt innumerabilia: quare & plagæ innumerabiles. Et hoc eſt quod dicitur in Eſaia: *A planta pedis uſque ad uerticem, non eſt in eo ſanitas.* Tunc impletum eſt quod ibidem dicitur: *Non eſt ei ſpecies neque decor: & uidimus eum, & nõ erat aſpectus: & quaſi abſconditus uultus eius & deſpectus: & reputauimus eum quaſi leproſum, percuſſum à Deo & humilia-*

E *tum.* Vnde Auguſt. De uultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat præ filijs hominum ſpecioſus, uidebatur omnium indecorus: quia iniquorum liuor ſacrum illius uultum fœdauerat uerberibus. Conſidera eum hîc diligenter per longam moram & ſpacioſè, & ſi hîc ei non compateris, cor lapideum reputa te habere. Et tunc exclamabis: O bone Domine Ieſu, quomodo tu denudaris qui nudos ueſtis? quomodo tu ligaris, qui compeditos ſoluis: & ligatos à dæmonibus & ab infirmitatibus detentos liberas? quomodo tu flagellaris, qui nos à flagellis eruis? quis fuit ille tam audax, qui te ſpoliauit? quis tam temerarius, qui ad columnam te ligauit? quis tam ſacrilegus,

Contemplatio. — *Pſal.44.* — *Columnæ pars, Romæ.* — *Deut.25.* — *Eſa.1.* — *Auguſti. tracta 116. in Ioan.* — *Contemplatio.*

A ſacrilegus,qui te flagellauit?Sed tu ſol iuſtitiæ tuos radios ſubtraxiſti, & ideo ſunt tenebræ ac tenebrarum poteſtates:omnes ſunt te potentiores: nobis debebãtur flagella æternæ afflictionis, tu flagellari uoluiſti pro nobis,ut nos miſericorditer erueres ab illis. Vnde Anſelmus: Et quidem non ignorabat impius ille per inuidiam omnia in te fieri, nec tamẽ abſtinuit temerarias à te manus: ſed amaritudine repleuit animã tuam ſine cauſa.Illudendum te miſit Herodi, illuſum recepit, nudum in cõſpectu irriſorum ſtare te iusſit: nec pepercit amarisſimis uerberibus uirgineam carnem tuam deuellere, plagas plagis, liuores liuoribus infligens. Electe puer Domini Dei mei quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras?Prorſus nihil:ego homo perditus totius cõ-B tritionis,totius confuſionis tuæ cauſa extiti:ego Domine vuam acerbam comedi, & dentes tui obſtupuerunt: quia quæ non rapuiſti tunc exoluebas. Amor tuus & iniquitas noſtra ſic te fecit imbecillẽ. Maledicta ſit tanta iniquitas,pro qua ſic affligeris. In omnibus his non eſt ſatiata perfidorum Iudæorum impietas.Hæc Anſelmus. Vide nunc,attende quanta & qualia ab impio Pilato & ſuis ſine cauſa Dominus paſſus eſt pro te, & exemplo eius ad patientiam in laboribus & aduerſitatibus confortare. Sicut enim Chriſtus uerberatur & flagellis nodoſis caro illa ſanctisſima,& membra delicatisſima acerrimè dilacerantur, C ac corpus eius formoſum plagis liuet,& ſanguine vndique rubet: ſic miles Chriſti ſtrenuus debet corpus ſuum per aſperitates & duritias debitas caſtigare, ne inobedienter incipiat recalcitrare.Flagellatio Domini præfigurata fuit per Achior principem ligatum ad arborem.Achior ligatus fuit ad arborem, per Holofernis ſatellites:Chriſtus ad columnam,per Pilati milites. Achior propter ueritatem quam dixerat, fuit ligatus: Chriſtus propter ueritatem quam prædicauerat,fuit flagellatus.Achior ligabatur,quia noluit Holoferni loqui placentia:Chriſtus,quia reprehendit Iudæos cum eorum diſplicentia. Achior ligatus eſt, quia gloriam Dei magnificabat: Chriſtus flagellatus eſt, quia nomen patris ſui manifeſtabat. Flagellatio D etiam Chriſti,in flagellatione Hieremiæ præfigurata fuit, quẽ Phaſſur flagellauit. Soluto autem Domino à columna, ducunt eum ſic nudum, ſic flagellatum, per domum pro pannis ſuis colligendis, qui ſparſim per domum ab expoliatoribus proiecti fuerant. Intuere bene eum ſic afflictum, ſic trementem propter frigus:quia hyems erat.Attende diligenter, & conſidera ſtatum eius in actibus ſingulis: ut intimè compatiaris,ac ſimul paſcaris:auerte autem parũper oculos à diuinitate, & eum purum hominem conſidera: & uidebis iuuenem elegantem, nobilisſimũ,innocentisſimum,& amantisſimum,totum autem flagellatũ, & ſanguine liuoribusq́ue reſperſum: pannos ſuos un-E dique ſparſim proiectos de terra recolligere, & cum quadam uerecundia & rubore nudum coram illis ſemper ipſum deridentibus ſe reueſtire, ac ſi foret omnium infimus, à Deo derelictus, & omni auxilio deſtitutus.Intuere ergo eum diligenter, ac pietate & compasſione mouearis.Redeas poſtea ad diuinitatẽ: & conſidera illam immenſam, æternam & incomprehenſibilem,& imperatoriam maieſtatem,incarnatã, ſe flectentem,& humiliter ad terram inclinantem,pãnos recolligentem,& ſe cum reuerentia, rubore ſimiliter reueſtientem; ac ſi eſſet homo uilisſimus, imò quidam ſeruus empticius,ſub illorum dominio conſtitutus, & ab eis pro aliquo exceſſu correptus & caſtigatus.

Anſelmus in ſpeculo euanglici ſermonis cap. 9.

Flagellationis figura. Iudith. 6.

Hiere. 20.

Contemplatio.

A ſtigatus.Intuere & nunc eum diligenter, ac humilitatem ſuam admirare,& pro poſſe imitare. Secundum eãdem etiam conſiderationem intueri potes eundem cùm poſt coronationem purpura ſpoliatus ſe vult reueſtire.Ex hoc articulo flagellationis, habentur duo documenta.Primum eſt, quòd nos flagella Dei libenter debemus ſufferre,ut unuſquiſque noſtrum posſit cum Pſalmiſta,dicere: *Quoniam ego in flagella paratus ſum.*Et meritò, quia ſi unicus Dei filius paratus fuit ſuſcipere in ſe noſtra flagella ex obedientia patris:cur & nos adoptiui non eſſemus parati ſufferre flagella eiuſdem patris, quæ ipſe per ſe uel per miniſtros, ſeu inſtrumenta ſua media nobis miſericorditer infligere dignatur ad emendationem noſtram. Nam ſecun-B dum Sapientem, *quem diligit Deus,caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.*Secundum eſt, quòd diligenter caueamus ne & nos iteratò Chriſtum flagellemus:quod fit quotieſcunque moraliter peccamus. Cùm enim Chriſtus flagellatus ſit pro peccatis noſtris, quandocunque peccamus tunc Chriſto unum ictum flagelli quantum in nobis eſt incutimus: ſicut apoſtolus de quibuſdam dicit, rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. Ad conformandum ſe huic articulo, poterit homo flagello uel virga ſeipſum cædere, ſi gratiam habet: uel ſaltem compatiendo flagellato Chriſto, mentaliter ſe flagellet & ſic oret: Ieſu qui pro nobis flagellari undique uoluiſti:da mihi fla-C gella tuæ paternæ correptionis libenter ſuſcipere, & de peccatis meis nunquam denuo flagellare.Cùm igitur poſt flagellationem Ieſus reueſtire ſe uellet,contendunt impiisſimi quidam Pilato dicentes:Domine hic ſe regem fecit,ueſtiamus & coronemus eum more regio.Miſeri ad plenum ſibi illudere uolebant, antequam eum morti traderent. Vnde Anſelmus: Nouisſime autem Domine Ieſu in manus incircunciſorum militum deuolutus es,morte turpisſima cõſummandus:parum erat ſacrilegis manibus ſuis crucifigere te,niſi prius repleuiſſent illuſionibus animam tuã. *Et* conſentiente Pilato, *congregauerunt ad hoc uniuerſam cohortem in prætorium,* ubi ſedebat præſes & ſenatus,ut omnes intereſſent tali ſpectaculo, & ut magis D ei illuderent in loco patenti & coram multitudine,& eum uix reueſtitum, *exuentes ueſtimentis ſuis induerũt eum ueſte,*ſeu tunica, *purpurea, & circũdederunt ei chlamydem cocineam,*id eſt, pallium ſiue mantellum, non conſutum:ſed fibula infrenatum coccinei coloris,qui eſt inter rubeum & purpureum,in opprobrium regij nominis:quod ipſe(ut Iudæi aſſerebãt)indebitè uſurpabat.& ad deridendum eum, ſicut regem falſum, acceperunt purpuram & chlamidem:non nouam, ſed ueterem,in confuſionis augmentum: quia enim rex dicebatur,induunt eum ueſtibus quibus reges ueteres utebantur.Chriſtus illa die fuit indutus triplici ueſte: ſcilicet alba,rubea, & coccinea: ad deſignandum E quòd qui vult eſſe de Chriſti familia, debet portare ueſtem albam innocentiæ, rubeam charitatis & obedientiæ,& coccineam pœnitentiæ: ſic ergo nunc purpura & chlamide induerunt eum:& vnus euangeliſta exprimit unum, alius aliud:quia ſi tantum chlamydẽ ei circundediſſent,non eum nudaſſent:ſicut non legitur nudatus ante Herodem, ubi impoſuerunt ſibi albam ueſtem. Et bene conueniebat ueſtis alba & rubra tali corpori, ut pote toti ſanguine rubricato ex flagellatione: ut impleretur illud Eſaiæ, *Quare rubrum eſt indumentum tuum, & ueſtimentum, ſicut calcantium in torculari?* & hæc quæſtio, ſecundum gloſam, fuit angelorum uidentium, & mirantium,

Documẽta.

Pſal. 37.

Hebr. 2. Apoca. 3.

Flagellantes iterum Chriſtum.

Anſelmus in ſpeculo cap. 10.

Chlamys coccinea.

Veſtitus tripliciter Chriſtus uno die.

Eſaia. 63.

Quòd Chriſti corpus quod de vtero virginali tantum candorem habuit, quantum fullo non poteſt facere ſuper terram, intãtum fuit ſanguine rubricatum. Ad quam quæſtionem ipſemet ibidem reſpondit dicens: *Ibidem.* *Torcular calcaui ſolus*: quaſi diceret, ſecũdum gloſam, Ego ſolus ſuſtinui preſſuram crucis, flagellorum, & omnium tormentorum paſsiones, in quibus quaſi prælo preſſus ſum, ſanguine proprio per totum corpus meum pro ſalute mundi aſperſus. In purpureo ergo ueſtimento caro eius paſsionibus obiecta ſignificatur. Per hoc etiam ſignificatur paſsio martyrum, qua totum corpus Chriſti, id eſt, eccleſia rubricatur: & ſic etiam purpura ueſtitur, cum de triumphis ſanctorum martyrum gloriatur. Ex hoc articulo trahuntur duo documenta. *Documenta.* Primum eſt, quòd nos peccata noſtra operire debemus operibus charitatis: ut ſicut Chriſtus noſtrorum peccatorum flagellis cruentatus purpura cooperiri uoluit: ſic & nos opera noſtra cruenta, id eſt peccata noſtra cooperiamus purpura *1.Petri 4.* uernantis charitatis: quia, ut ait Petrus, *charitas operit multitudinem peccatorum.* Vel etiam per purpuram ſignificatur memoria dominicę paſsionis. Vnde in Cã*Canti. 7.*ticis, *comæ capitis ſponſæ*, id eſt, animæ fidelis dicuntur eſſe ſicut purpura regis: quia cogitationes mentis noſtræ, quæ per comas capitis intelliguntur, uerſari debent aſsiduè circa paſsionem redemptoris, uel etiam circa opera charitatis. Secundum documentum eſt, quòd per hoc quòd Dominus noſter ueſte regali indui uoluit, ſecundum Theophilum, *Theophilus i c.23. Lucæ.* docemur quòd & nos habitu mentis ueſte regia induamur, & ſimus uere reges calcantes ſuper ſerpentes & ſcorpiones: id eſt, omnia uitia ſuppeditantes. Vnde dicimur Chriſtiani, id eſt, uncti quaſi reges. Ad conformandum ſe iſti articulo & ſeptem ſequentibus illuſionum articulis, recogitet homo factum cuiuſlibet articuli cum aggrauationibus ſuis: & oret ſicut in quolibet articulo deuotio miniſtrabit: Ieſu qui ueſte purpurea illuſoriè indui uoluiſti: da mihi iugem tuæ paſsionis memoriam inducere, & peccata mea charitatis purpura operire. Pro diademate autem ſeu corona regali, *plectentes*, complicando ſeu plicantes, id eſt, componentes connectendo *coronam*, id eſt, ſertum ad modum *Coronatio Chriſti.* coronæ capitis *de ſpinis*, hoc eſt de iuncis ſpinoſis & aculeatis, ualde acutos angulos habentibus, *impoſuerunt capiti eius* reuerendiſsimo & tenerrimo, aculeis ad caput uerſis: ut pęna punctionis cumularetur pro bro irriſionis: qui attentius conſideraſſe ſe dicunt, ſpi*Iunci marini.*nas illas iuncos fuiſſe marinos aſſerũt: quorum acies non minus dura & acuta, aſpera & pungitiua ac penetratiua ſpinis eſſe dicitur, intantum ut etiam homines calciati deſuper calcantes inde vulnerentur. Vnde Poëta.

Et acuta cuſpide iunci.

Suauiſsimum mihi ceruical ſit illa ſpinea corona Domine capitis tui, ſuper quam dulciter caput meũ requieſcat. Ex hoc articulo tria habentur documen*Documenta.*ta. Vnum, quòd nos peccata noſtra per recordationem ſemper in mente portemus, ſicut Chriſtus ſpinas peccatorum noſtrorum in ſuo capite pórtauit: *Beda in ca. 19. Ioan.* quia ſecundum Bedam, In corona ſpinea quam portabat, noſtrorum ſuſceptio peccatorum oſtenditur: quorum ſpinas remouit, per ſpinas quas portauit. De *Gene.3.* his ſpinis dictum erat primo homini: *Terra ſpinas & tribulos germinabit tibi*: quia terra noſtri corporis peccata germinat, quæ ſuis aculeis conſcientiam noſtrã ſicut ſpinæ pungunt. Has ergo ſpinas Chriſtus ſuſcepit portandas pro corona uictoriæ. Solent enim ui-

A ctores arma deuictorum hoſtium pro ſigno uictoriæ li geſtare, & de his gloriari. Arma diaboli ſunt peccata noſtra, quibus armatur contra nos: quæ Dominus in paſsione ſua abſtulit: ipſe enim eſt agnus qui abſtulit peccata mundi. Idcirco ſpineam coronam, ut pote *Coronę ſpineæ cauſa.* uictorialem in ſuo capite geſtare dignatus eſt. In iſta corona uidere regem noſtrum deſiderabile eſt omni animæ amanti. Vnde ad hoc ſponſa in Canticis, omnes fideles animas euocat dicens: *Egredimini filiæ Sion,* *Canti.3.* *& uidete regem Salomonem in diademate quo coronauit mater ſua*, ſcilicet ſynagoga ad literam: uel mater ſua, id eſt, charitas quantum ad tropum pręſentem. Aliud documentum eſt, ſecundum Theophilum, ut & nos ſumamus coronam ſpineam: id eſt, feſtinemus coro-

B nari uita arcta, abſtinentijs & puritate conſcientiæ: hæ enim ſunt quædam ſpinæ propter auſteritatem quam habent. Tertium documentum eſt, ut & nos conemur coronari ſpinis tentationum. Quælibet enĩ tentatio nos impugnans, eſt quaſi quædam ſpina caput mentis noſtræ pungens, quam dum homo ſuperat, ſpina illa cedit ſibi ad coronam. Vnde quot ſpinas tentationum homo in hac uita ſuſtinet & ſuperat, tot gemmas precioſas ad coronam ſuam comparat. Ieſu qui ſpinis coronari uoluiſti: fac me pœnitentiæ ſpinis ſic dignè compungi ut a te merear in cœleſtibus coronari. Pro ſceptro quoque regali, *dederunt arundinem in dextera eius*: dehoneſtantes arundine

C dexteram quę cœlum regit & terram, & per hoc ſignãtes regnum quod ſibi uſurpauit, dicendo ſe regem, ad modum arundinis eſſe uacuum & infirmum, ac ipſum regno uacuum: non attendentes, quòd ipſe dixerat regnum ſuum non eſſe de hoc mundo: ſed in alio mundo, ſcilicet æternitatis, ubi regnum eſt firmiſſimum. Ex hoc articulo trahitur documentum, quòd nos attendere debemus, nos ex nobis eſſe infirmos & fragiles, ac omni bono uacuos, niſi dextera Dei nos manu teneat: ſicut arundo in ſe habet uacuitatem & imbecillitatem, ſed manu Chriſti apprehenſa firmatur. Vt dicit Hilarius: Idcirco ergo Dominus noſter *Hilarius in cap.27. Matthæi.* arundinem in dextera tenere uoluit, ut per hoc oſtenderet ſe nos fragiles uacuos & infirmos manutenere,

D & omnibus bonis implere. Item arundo, ſiue calamus, eſt inſtrumentum ſcribendi: & idcirco ſecundum Hieronymum, Chriſtus calamum in manu tenere uoluit: ut ſacrilegium Iudæorum ſcriberet: & oſtenderet ſe illum eſſe, qui electos ſuos ſcriberet in libro uitæ. Ieſu qui arundinem pro ſceptro in dextera tibi dari uoluiſti: imbecillitatem quæſo meam dexteram tuæ potentiæ ſic ſuſtentare digneris, quatenus in me regnum tuum iugiter conformetur. Sic ergo tria inſtrumenta illuſionis introducuntur: ſcilicet ueſtis purpurea & coccinea, corona ſpinea, arundo uacua. Veſtis corpori, corona capiti, arundo pro ſceptro manui imponitur. Ad literam hæc ſunt tria regalia in-

E ſignia contumelioſe & in deriſionem ſibi impenſa, ut reus oſtendatur lęſæ maieſtatis, eo quòd regnum vellet ſibi uſurpare: nec poſſet obtinere. Moraliter ſicut *Moraliter, Illuſio triplex animæ.* Chriſtus illuſus fuit tripliciter: ſic tripliciter anima frequenter illuditur & per peccatum capitur. Primò, in oſtentatione humanæ potentiæ, quæ ſignificatur per ueſtem purpuream & coccineam: quæ eſt ueſtis regum & potentum. Secundò, in cupiditate affluentis opulentiæ: quæ notatur per coronam ſpineam, diuitiæ enim ſpinis & curis ſunt plenæ. Tertiò, in uanitate mundanæ ſapientiæ: quæ ſignificatur per arundinem, quæ pulchra, ſed uento plena & uacua eſt: mundana enim ſapientia in qua confidunt homines,

mines. & qua quis non ad Dei laudem, ſed ad gloriã ſuam utitur, eſt quaſi baculus arundineus & confractus. *Obedientia Chriſti.* Vide hîc quomodo Chriſtus in omnibus non tantum patri, ſed ſuis etiam illuſoribus obedit. Purpuram ſuſcipit, caput coronæ parat, arundinem manu tollit. Sicut ergo Chriſtus rex gloriæ ſpinea corona coronatur, purpura ac ſceptro ſubſannatoriè deluditur: ſic etiam cùm ſeruus Chriſti in hoc mundo uilipenditur, & uelut omni honore indignus abiicitur, & à præſumptuoſis deſpicitur, & illuſionibus moleſtatur, cogitet quòd ſeruus non eſt maior Domino ſuo, nec pro malo habeat ſi patiatur ſimilia regi ſummo. *Ioan. 13.* Deinde cùm ſigna regalia ei adhibuiſſent, flectebant genua coram eo: ac deriſoriè eum ut Deum adorantes, & ut regem ſalutantes, *illudebant ei*, tanquam regnare uolenti & non ualenti: ac irridentes, dicebant ei, *Aue rex Iudæorum*: quaſi dicerent, Voluiſti regnare: ſed non potuiſti. Regem Iudæorum eum uocãtes, uerum dicunt, etiam nolentes & irridentes. Et ſic, ſecundum Bedam *Beda in ca. 15 Marci.* adorabant eum, quaſi qui Deum ſeipſum falſò dixiſſet: & ſalutabant eum, tanquam qui ſeipſum falsò regem feciſſet. Quod fecerunt, ut eorũ illuſio reſponderet Iudæorum accuſationi: quia de utroque accuſabatur à Iudæis: deteſtabilis mentis affectu hæc faciunt, quia cõpungentes coronant, ac illudentes adorant & ſalutant. Et licet gentiles hoc facerent, tamen Iudæi hoc luunt, qui tanti criminis authores erant: & ideo in paraſceue cùm pro perfidis Iudæis oratur, genua non flectimus, cùm fortè Iudæi hoc agebant cum gentilibus. *Chryſoſto. hom. 83. in Ioannem.* Vbi Chryſoſtomus dicit, quòd milites pecunia corrupti hoc ad gratiam Iudaicam faciebant. *Auguſti. tracta. 116. in Ioan.* Auguſtinus autem dicit hoc eſſe factum mandato uel permiſſione præſidis: ut ſcilicet magis Iudæorum odia ſaturarentur, & facilius eum eriperet. Ex hoc articulo habetur documẽtum, quòd nos caueamus ne Chriſtum falsò adoremus, uel ſalutemus. Myſticè falsò Chriſtum adorant & ſalutant, qui in eum credunt, ſed peruerſis actibus deſpiciunt: ore eum confitentur, ſed factis negant. Item falsò adorant uel ſalutant, qui inter orandum aliquid quod eſt contra diuinum honorem mente pertractant. Itẽ qui in eccleſijs ſigna deuotionis oſtendunt, & poſtea iniurias Chriſto graues in membris ſuis faciunt. Item falsò Chriſtum adorant & ſalutant omnes pſeudochriſtiani. Ieſu qui irriſoriè adorari & ſalutari uoluiſti: da mihi te Deum meum uerum adorare in ſpiritu & ueritate, & te ſolum uerum regem uenerabiliter ſalutare. *Et* ut illuderent factis, ſicut illuſerant ſignis & uerbis, *dabant ei alapas*, in augmentum illuſionis: & hoc ideo, ut ipſo opere oſtenderent illuſorium eſſe quòd ei talem honorem exhibebant. In hoc enim illuſionem ſuam magis deſpectiuam fecerunt, quòd uelut adorantes Deum, & ſalutantes regem, eum alapizauerunt. Et differt illa alapizatio ab illa quæ in domo Annæ fuit facta: quia ibi una alapa ab uno miniſtrorum, hîc autem plures alapæ à diuerſis dabantur: & illa dabatur cauſa ultionis, iſtæ cauſa illuſionis. Documenta autem poſſunt hîc accipi ibi. Ieſu qui alapis cædi uoluiſti fac me ore & uita tibi ſemper plaudere, & aliorum opera licet mala ſint, mihi in bonum cooperari concede. *Et expuebant in faciem eius*, ſicut perſonæ uiles & contemptibiles. O quàm uilis actus militum. Ex hoc apparet quòd iſti dicuntur milites, non ſecundum nomen militiæ præſentis temporis, quo generoſi & nobiles qui equites nominantur de calcaribus deauratis: tales enim nobiles perſonæ non illuderent, non conſpuerent, nec crucifigerent, nec ueſtes

A crucifixi ſibi diuiderent quod ad carnifices potius pertinet. Sed dicuntur milites, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſtipendiarii & ſeruientes pedites. Sicut patet in geſtis Iulij Cæſaris. Vbi milites ab equitibus diſtinguuntur. Et in actibus apoſtolorum. Vbi dicitur: Quòd Paulus cum militibus ducentis, & equitibus ſeptuaginta de Hieruſalem miſſus eſt Cæſareã. *Acto. 23.* Ergo milites in hoc loco intelligimus uiles ſtipendiarios carnifices, quales nullam perhorreſcunt inſolentiam: qui dicti ſunt milites, non à nobilitate, ſed à fortitudine: erant enim robuſti corpore, & ad omne malum expoſiti, ut dicit Chryſoſtomus: de quibus dicit Theophilus, *Theophilus in c. 15. Marci.* quòd in iſtis illuſionibus militaris uana gloria ſemper inordinatis gaudens opprobriis ſibi

B propria oſtendebat. Documenta hic poſſunt ſumi ſicut ſuprà de conſpuitione in domo Caiphæ facta. Ieſu qui in delicioſiſſimam faciem tuam conſpui uoluiſti: da mihi faciem tuam in ſacramenti euchariſtiæ ſumptione indigna non polluere, & conſcientiam meam immundis cogitationibus non fœdare. Et accipiebant arundinem de manu eius: *& percutiebant* ſacrum *caput ipſius*: & ratione doloris infligendi, ut aculei ſpinarum fortius infigerentur capiti: & ratione contemptus: in ſignum uacuitatis & nihili: non enim tantum cauſa lædendi eum, per puncturas ſpinarum & per ictus baculi, quantum cauſa illudendi & uilificandi hoc fecerunt: nam uiles perſonæ baculis ſicut

C beſtiæ percuti conſueuerunt: quaſi dicerent ad eum, O tu homo uilis, ut quid te regem facis? In hoc fiebat ei ſicut furi qui fune capiti circumpoſito torquetur, ut recognoſcat mala quæ fecit: & ſicut funis conſtringitur, ut ſe amplius profundet uel grauius torqueat, ſic & Ieſum coronatum arundine percutiebant. Percutiebant arundine caput pauendum, dæmonibus tremendum, ac reuerendum cunctis cœlorum uirtutibus, & uenerandum ſanctis omnibus, caput benedictum in ſecula: à quo omnis benedictio non ſolùm in barbam, uerum etiam in oram ueſtimenti totius eccleſiæ manat, O miſeri quomodo uobis adhuc tremendum apparebit caput illud, quod nunc ſic percu-

D tere non formidatis? Et tunc ſanguis per aculeos coronæ de capite extractus, & largiter fluens, tinxit caput & genas eius, ita ut appareret quaſi leproſus: quia ſanguis & ſputa appoſita faciebant eum leproſo ſimilem. Tinxit ergo ſanguis totum caput eius: ſicut cruor flagellis extractus, & ſudor ſanguineus tinxit omnes alias partes corporis, ut non tantum manus & pedes & latus dicamus ſanguine reſperſa: ſed tota ueſte tincta Chriſtum aſcendiſſe de Bozra. *Contemplatio.* Cerne igitur eum cum cordis amaritudine in ſingulis ſuis afflictionibus, quia omnia ſuſtinet quæ ipſi uolunt quaſi eorum ſeruus, & ad omnia tacet quaſi mutus. Et maximè cerne eum cùm caput eius ſpinis plenum arundine grauiter & ſæpe percutitur, quomodo de-

E preſſo collo patienter, cum dolore tamen magno, acerbos ictus ſuſcipit & patitur. Perforabant namq; caput ſacratiſſimum acerbiſſimæ illę ſpinæ, ac totum madefaciebant ſanguine. Ex iſto articulo trahitur documentum, *Documentum.* quòd caueamus ne & nos caput Chriſti cum arundine percutiamus. Caput quidem Chriſti percutiunt, qui diuinitatem eius impugnant: & eum Deum eſſe uerum denegant. nam ſecundum Apoſtolum, *Caput Chriſti eſt Deus*: id eſt diuinitas creans, eſt caput creaturæ aſſumptæ. Arundo autem uel calamus, ſignificat ſcripturam diuinam, calamo ſpirituſſancti ſcriptam. De qua in Pſalmo dicitur: *Lingua mea calamus ſcribæ*. *Pſal. 44.* Calamo igitur

Beda in ca. 15. Marci.

(ut dicit Beda) caput Chriſti percutiunt, qui diuinitati eius contradicentes, errorem ſuum authoritate ſacræ ſcripturæ, quæ calamo ſcribitur, confirmare conātur. Quales ſunt, qui eum purum hominem fuiſſe dicunt. Item arundine caput Chriſti percutiunt, quando propter aurum mundani fauoris, quæ per arundinem ſignificatur, Deus offenditur. Item caput Chriſti calamo percutiunt, qui ex ſcriptura diuinitatem, pluſquam oportet inueſtigare ſatagunt: unde & interdum ſanguinem erroris eliciunt. Item cum arundine

Ocij deteſtatio.

Chriſtum in capite percutiunt, qui per uacuam, id eſt ocioſam uitam Chriſtum offendunt: qui eſt caput noſtrum: à quo in omnes ſenſus noſtros uitales operationes defluunt, qui & operum noſtrorum exempla nobis præbuit. Vnde in quolibet ocio, cùm adeſt nobis oportunitas bonum faciendi, homo ocioſus Chriſtum quaſi in capite percutit: ita ut ex tali percuſſione & ſpinarum punctione ſanguis de capite Chriſti emungatur. hoc eſt: quia Chriſtus dolet & pungitur uſque ad ſanguinem de ocio noſtro: quia uidet quòd exempla ſua non fructificant in nobis. Ieſu qui nobile caput tuum arundine percuti uoluiſti: da mihi te caput noſtrum per inanem uitam non offendere: ſed tibi placitis moribus deſeruire. Coronatio & illuſio

Coronationis & illuſionis figura. 2.Reg.16.

Chriſti, ac eius patientia præfigurata fuit in rege Dauid, quando ab inimico Semei, tanta mala patienter tolerauit. Semei proiecit ſuper Dauid lapides, ligna, & lutum: ſic ſynagoga iniecit in Chriſtum palmas, ſpinas, & ſputum. Semei Dauid uirum ſanguinum, & uirum Belial uocauit: ſynagoga Chriſtum ſeductorē, & maleficum appellauit. Sed Abyſai cùm uoluiſſet Semei occidere, Dauid prohibuit: & angeli occidiſſent deriſores Chriſti, ſed ipſe non permiſit. Chriſtum etiā

2.Reg.10.

præfigurauerunt nuncij regis Dauid, quos Amō rex Amonitarum tam turpiter dehoneſtauit. Dauid miſit Amon nuncios ad pacem inſtaurandam: quorum veſtes ipſe præcidit uſque ad nates, & radi fecit mediam barbam: ſic Deus filium ſuum ad pacem faciendam in mundum miſit, quem ſynagoga nudans ueſtibus barbam ipſius ſputis maculauit. De præmiſſis Domini contumelijs dicit Augu. ſic enim implebantur quę

Auguſti. tract. 116. in Ioan.

de ſe dixerat Chriſtus: ſic martyres informabantur ad omnia, quæ perſecutores libuiſſet facere perferenda: ſic pauliſper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia: ſic regnum quod de hoc mundo non erat, ſuperbum mundum non atrocitate pugnādi, ſed patiendi humilitate uincebat: ſic illud granum multiplicandum ſeminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet in gloria. Hæc

Superbiæ execratio.

Auguſtinus. Væ igitur ſemel, uæ uæ bis, & uæ iterum his, qui poſt tam præclarum humilitatis ſpeculum ſuperbia tolluntur in altum: opprobria refugiunt, & ad honores aſpirant: rurſus contemptui habentes Dei filium, quem tanto ab hominibus amplius omni cōſtat honorificentia dignum, quanto pro hominibus

Chryſoſto. hom 88. in Matthæū.

indigniora ſuſtinuit. Vnde Chryſoſto. Tot autem & talibus factis ipſe inſtabat ſilens: tu uerò audiens hæc in mente habe continuè, & regem orbis terrarum & angelorum Dominum uidens contumeliam patientem, & omnia ferentem ſilentio imitare. Et iterum:

Corporis totius contumelia.

Quæ igitur erit nobis cura de cætero, ſi contumelias ab aliquo patiamur: poſtquam hæc Chriſtus paſſus eſt? Etenim quod fiebat in Chriſto, vltimus contumeliæ terminus erat: nec una particula tantum, ſed uniuerſum corpus patiebatur iniurias: caput per coronam, & arundinem, & colaphos: facies, quia conſpuebatur: genæ, quia alapis cædebantur: corpus totum,

A per flagella: & quia denudatum eſt, & per circundationem chlamydis, & per fictam adorationem manus, per arundinem, quam dederunt ei pro ſceptro: ac ſi timerent ne prætermitterent aliquid grauiſſimæ præſumptionis. Vnde Anſelmus: Regali purpura in-

Anſelmus in ſpeculo euang. ſermonis cap. 12.

duitur: ſed plus in ea deſpicitur, quam honoretur. Sceptrum in manu geſtat: ſed eo ipſo reuerendum caput eius feritur. Adorant coram ipſo poſitis genibus in terra, & regem conclamant, & continuò ad conſpu-

Myſteria illuſionū.

endum amabiles eius genas ſubſiliunt: maxillas palmis concutiunt, & honorabile collum exhonorant. Hæc Anſelmus. Omnes uerò iſtę illuſiones militum, & contumeliæ Iudæorum Chriſto illatæ nobis tribuunt myſteria: licet alia intentione ab eis ſint facta,

B prout ſæpius tactum eſt ſuprà. Hęc autem ſecundum Ioannem ante ſententiam Pilati facta ſunt: ſed Matthæus & Marcus, poſt ſententiam ea quæ omiſerant recordando ponunt: ſic ergo (ut dictum eſt) martyres informabantur ad perferenda omnia, quæ à perſecutoribus inferebantur. Quod enim in ueſte dupli-

Veſtium colores.

ci, ſcilicet alba & rubea Chriſtus illuſus eſſe perhibetur: in uno puritas ſuæ humanitatis: in altero ueritas paſſionis exprimitur. Hoc etiā ſignificat duplex martyrij genus, quo in paſſionibus eccleſia adornatur, ut ſit candida uirginitate, & rubicunda ſanguine. Et ipſa eccleſia uarijs membrorum ſuorum floſculis uernans in pace lilia gignit, in bello roſas. Vnde dicit ad-

Canti. 5.

C mirando: *Dilectus meus candidus & rubicundus*: candidus, ſcilicet actione: & in pace lilium uirginum: ac rubicundus ſanguine, & in bello roſa martyrum. In vtroque ergo habitu Domini, poteſt omnis multitudo electorum intelligi: alba enim ueſte induuntur uirgines & confeſſores, & rubea martyres. Vnde & Dominus alba ueſte induitur, cùm munda iuſtorum confeſſione circundatur: rubea ueſtitur, cum in triūphis uictorioſorum martyrum gloriatur. Si autem te nudum abſque his ueſtibus inueneris, ueſte Chriſti rubea induere, & totus Chriſti paſſionibus adornare, ſed nec illis ſufficiebat quòd ad maiorem illuſionem totam cohortem militum congregauerant: ſed & Pi-

D lato iubente coram ipſo & toto populo Iudæorum foris expectante, qui propter feſtum non introibant in prætorium, adduxerunt foras Ieſum ſic illuſum, & ad deriſionem & confuſionem paratum omnibus demonſtrandum. *Exiuit ergo iterum Pilatus* de prætorio *foras* ad Iudæos, *& dixit eis. Ecce adduco uobis eum foras*: poſtquam diligenter examinaui, & puniui, ad uobis ſatisfaciendum: *ut cognoſcatis quia nullam in eo cauſam*, ſcilicet mortis, *inuenio*: licet afflictus & illuſus ſit, & hoc ad uoluntatem ueſtram innocenti feciſſe ſufficiat. In eo habitu illum oſtendit, in quo illuſus eſt à miniſtris: ut ſaltem ſic quieſcant uidentes eum plenum opprobrijs. *Exiuit ergo Ieſus* ex pręcepto Pilati, *portans ſpineam coronam, & purpuream tunicam*, &

E clamydem coccineam, turpem & ueterem: ac ſceptrū arundineū. Ecce quàm lamētabile ſpectaculum. Incedebat quaſi in habitu regali, ſed patebat undiq; deſpectui. Ecce quomodo rex & dux tuus confuſione repletur & humiliter ſuſtinet, ut te ab æterna confuſione eriperet, & à ſuperbiæ peſte ſanaret. Hîc ergo inſtruimur, ut opprobria omnia pro nomine Ieſu Chriſti ſuſtinere parati ſimus, & in omnibus humiliari ſtudeamus. Vnde Anſelmus: Atten-

Anſelmus in ſpeculo cap.12.

de anima mea quis eſt iſte, qui ingreditur habens imaginem quaſi regis, & nihilominus ſerui deſpectiſſimi confuſione repletus eſt: coronatus incedit, ſed ipſa eius corona cruciatus eſt illi, & mille punctu-

ris

ris ſpecioſum eius uerticem diuulnerat. Hæc Anſelmus. *Et* tunc quaſi deſpectiuè loquendo, uel eos ad miſericordiã prouocãdo, *dixit eis Pilatus, ecce homo:* ecce de quali homine creditis ꝙ uellet ſibi regnum uſurpare:& quaſi diceret, & ſi in aliquo malè egiſſet: tamen ultra condignum punitus eſt:& ideo ſufficere uobis deberet: uidete caput eius perforatum: totum corpus laceratum: faciem conſputam:& pro Deo cõ patiamini ſibi, quia frater ueſter eſt: uolebat enim Pilatus ut ſenſibiliter uiderent qualiter fuiſſet punitus & illuſus, ut ſic mouerentur ad compaſsionem, qui animo liberandi eum fecit hanc oſtenſionem. Unde

Chryſoſto. hom. 83. in Ioan.

Chryſoſtomus: Propterea coronatum Ieſum eduxit ad eos, ut conuitium quod à militibus factum erat in eum, uidentes parum reſpirẽt à paſsione & uomant uenenum. Unde & Auguſtinus:

Auguſti. tracta. 116 in Ioan.

Hinc apparet non ignorante Pilato hæc à militibus facta: ſiue iuſſerit ea, ſiue permiſerit: illa ſcilicet cauſa, ut hæc eius ludibria inimici libentiſsimè uiderent, & ulterius eius ſanguinem non ſitirent. Egreditur ad eos Ieſus portans ſpineam coronam, & pupureum ueſtimentum: non clarus imperio, ſed plenus opprobrio: ſpinis punctus, ſputis illuſus, flagellis afflictus. Et dicitur eis, ecce homo: quaſi dicat, ſi regi inuidetis: iam parcite, q̃a deiectum uidetis: flagellatus eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa ueſte amictus eſt, amaris conuitiis illuſus eſt, alapis cæſus eſt, feruet ignominia, frigeſcat inuidia. Sed nõ frigeſcit: inardeſcit potius, & ieręſcit. Hęc

Documentũ.

Auguſt. Ex hoc articulo ſumitur documentũ, ꝙ nos Chriſtũ illuſum ante mẽtis noſtrę oculos habeamus: & in ueſtitu & in exteriori apparatu nõ uanè gloriemur: quoniã Dominus noſter ĩ ueſtitu illuſus eſt. Et maximè in hoc ſequi Chriſtum debent religioſi & monachi, qui Chriſtum illuſum repręſentant in habitu, tonſura, & ferulis: habitus enim monachalis deſpectibilis eſt, & quaſi illuſorius hominibus mundanis: corona autem capitis monachalis, repręſentat coronam ſpineam: baculi ſeu ferulæ, quos antiquitus monachi portare conſueuerunt, repręſentant arundinẽ. Et ſicut Chriſtus non dedignabatur habitu illuſorio populo Iudæorum oſtendi: ſic non erubeſcant monachi & alii mundi contemptores, qui ſecundum apoſtolum ſpectaculum facti ſunt mundo in habitu contemptibili, & inſigniis regalibus illuſoriis prædictis Chriſtum regem imitari. Item eſt hic documentum,

Eleuatio hoſtiæ.

quòd iſtam oſtentationem Chriſti repręſentat ſacerdos in eleuatione hoſtiæ: quaſi diceret ipſe, *Ecce homo.* Quia enim ſacramẽtum altaris eſt memoriale dominicæ paſsionis, & Chriſtus eſt paſſus, ſecundum humanitatem: ſecundum diuinitatem uerò eſt ĩpaſsibilis, ideo ſacerdos oſtẽdẽs ibi Chriſtũ, cõgruẽtius dicit, ecce homo: quàm, ecce Deus: licèt ipſe ſit & homo & Deus: ſed homo patens fuit in illa oſtenſione, & Deus latens. Item eſt documentum, ꝙ nos debeamus cum eiſdem inſigniis myſticè acceptis, ꝑut dictum eſt, ſuis locis ante conſpectum Chriſti regis noſtri in iudicio apparere, cum quibus ipſe dignatus fuit Iudæis oſtẽtari: Ieſu qui cũ illuſionis inſigniis Iudæis oſtentari noluiſti: da mihi oſtentationem uanæ gloriæ deuitare, & cum eiſdem inſigniis myſticis ante conſpectũ tuum in extremo iudicio cõparere. Sed licèt Pilatus hæc agat: tamen inſatiabilis ſacrilegorũ

Pertinacia Iudæorum.

furor non ceſſat, ſed magis inſtat. Ecce magna pertinacia Iudæorum, in procurando mortem Chriſti, nam obſtinata nequitia non emollitur miſericordia. Tunc enim illi Iudæi, filij diaboli, cùm uidiſſent eum ſic punitum & illuſum. & cognoſcerẽt quòd Pilatus

A ſic volebat dimittere eum: in nullo compatientes ei, ſic punitionis correptione, & illuſionum opprobrio nõ cõtenti, nec Pilati excuſatione placati, *clamabant* tumultuoſè, & alios ad clamandum excitabant: *dicentes, crucifige, crucifige eũ:* quaſi dicerent, hæc pœna nullo modo nobis ſufficit: ſed petimus quòd moriatur. Videntes eum magis commouebantur, quia ex aſpectu eius qui odio habetur magis cõtra eum cor odientis inflammatur. Ingeminant autem crucifige, propter deſiderij vehementiam, & quia voluntate & opere crucifixerunt eũ. Magna crudelitas: quia nõ ſufficit eis alterũ, ſcilicet uel flagellare, vel occidere,

Pœnam eſt ſanguine poſcunt.

ſed vtrumque: nec contenti ſunt quacunque morte, ſed turpiſsima & duriſsima: ſcilicet crucis deſiderant B occidere. Clauis affigi ad lignum quærunt, ne dolor citius finiatur: ſed morte producta moriatur, & vt in cruce diutius videatur, & modo mortis diffametur.

Chryſoſto. hom 83. in Ioan.

Et ſecundum Chryſoſtomum: Formidantes ne aliqua eius poſt ipſum fiat memoria: ſtudent & ad ſuppliciũ ducere maledictum. Verùm, vt dicit Rabanus,

Rabanus in cap 27. Matth.

Iudæi de morte peſsima cogitabant: ſed à Domino non intelligentibus eis electa erat. Ipſam enim crucem, diabolo ſuperato erat tanquam trophæum in frontibus fidelium poſiturus. Cerne etiam nunc quomodo ſic contumelioſè ueſtitus & coronatus, & cũ ſceptro incedit, & quomodo facie dimiſſa ſtat coram tanta multitudine uociferante & clamante, cru C cifige crucifige: ac ſemper eum deridente, & ſibi inſultante, quaſi ſapientiores eo fuerunt & ſic non ſolum dolores & pœnas, ſed etiam contumelias & terrores recipiebat ab eis. Ex hoc articulo, qui in clamore conſiſtit, trahitur documentum, quòd non refert

Documentũ

ad culpæ intentionem occidere hominem lingua uel gladio. Unde Pſalmus. *Lingua eorum gladius acutus:* & loquitur ad literam de Iudæis clamantibus, crucifige.

Pſal. 56.

Super quo Auguſt. Noli attendere inermes manus, ſed os armatum: inde gladius proceſsit quo Chriſtus occideretur.

Auguſti. tracta. 116 in Ioan.

Caueant ergo ſibi detractores & proximorum infamatores, ne exacuant ut gladium linguas ſuas: quia ſicut gladio corpus, ſic lingua fama D hominis perimitur. Unde dicitur in Prouerb. *Mors & uita in manibus linguæ.*

Prouer. 18.

Item eſt documentum, ꝙ non ſemper ad quælibet interrogata eſt reſpondendum. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quàm terribiles fuerunt illi clamores Iudæorum: & rememoretur an ipſe unquam iniquis hominum iudicijs, aut oblocutionibus, ſeu detractionibus contra proximum per conſenſum conclamauerit, uel aliàs prout Deus dederit: & ſic oret: Ieſu qui terribiles Iudæorum uoces, crucifige crucifige clamantium, audire minimè expauiſti: da mihi inimicorum tuorum uerbis execrabilibus non terreri, & lingua mea nocumentum proximo non inferre. Sed Pilatus uidens Chriſti innocentiam, E & Iudæorum malitiam impellentium ad rem illicitam, & recuſans crucifigere Ieſum, dixit eis: *Accipite eum uos, & crucifigite:* qui ſine cauſa conſueuiſtis innocentes condemnare: *ego enim non inuenio in eo cauſam,* ſcilicet crucifigendi, & dandi talem ſententiam. Verum dixit Pilatus, quia Chriſtus peccatum non fecit: nec inuentus eſt dolus in ore eius.

1. Petri 2.

vnde bene dicit, in eo: quia cauſa mortis Chriſti non fuit in eo, ſed in nobis, & ideo dicit Bernardus: O piiſsime Ieſu, quid tibi & morti? nos peccauimus, & tu luis: nos debuimus, & tu ſoluis: ac ſi diceret Pilatus, Mihi non licet crucifigere innocentem: uos crucifigite, ſi uultis. Deriſoriè & indignanter hoc di-

Bernardus ſermone paſſione.

xit, quia non habebant poteſtatem iudicandi aliquẽ ad mortem. Vnde, ſecundum Chryſoſto. quòd dixit crucifigite, execrantis fuit hoc uerbum, & ad rem nõ conceſſam illis impellentis: uidentes autem Iudæi ꝙ Pilatus clamoribus eorũ non acquieſceret, incęperunt allegare rationes alias, quam ſupra allegauerãt, & accuſabant eum, quia contra legem Dei filiũ Dei ſe fecit: & ideo ut blaſphemus, ſecũdum legem quam habebant, mori deberet. Erras ô Iudeæ, quia ſe Deũ non fecit: ſed pater eum genuit Deus Deum: & ergo filium Dei ſe dicendo, non blaſphemauit, ſed ueritatem dixit. Vnde Auguſti. Ecce altera maior eſt inuidia. Parua quippe illa uidebatur uelut affectatæ illicito auſu regiæ poteſtatis: & tamen neutrum ſibi Ieſus mendaciter uſurpauit: ſed utrumque, ſcilicet quia erat rex, & filius Dei, uerum eſt: & unigenitus eſt Dei filius, & rex à Deo conſtitutus ſuper Sion montẽ ſanctum eius. & utrumque nunc demonſtraret, niſi quãto erat potentior, tanto mallet eſſe patientior. Hæc Auguſt. *Tunc ergo Pilatus magis timuit*, ne fortè uerũ eſſet quòd eſſet Dei filius, & ſic factum enorme feciſſet ipſum puniendo & illudendo, & ne uideretur iniquè agere occidendo. Illi uerò hoc dicentes non horruerunt: ſed interficiunt eum, pro quibus oportuerat adorare. Secundum Auguſtinum: Pilatus non timuit legem eorum, ut occideret: quia alienigena erat, & legem non obſeruabat: ſed magis timuit, filium Dei ne occideret. Prius timuit occidere innocentem: nunc magis timet occidere Dei uirtutem. Et ideo uolens de hoc ſecretius inquirere: nõ amplius interrogauit, quid feciſti: *ſed ingreſſus eſt iterum prætorium cum Ieſu*, ut ueritatem magis poſſet cognoſcere extra tumultũ Iudæorum: *& dixit ad eum: unde es tu?* id eſt, unde duxiſti originem? per hoc quærebat, utrum eſſet Deus originem habens diuinam: uel homo, habens originem terrenam. *Ieſus autem non dedit ei reſponſum*: implens illud propheticum *ſicut ouis non aperuit os ſuum*: ut nobis daret patientiæ exemplum. Quia enim Pilatus altam quæſiuit quæſtionem non audiuit reſponſionem: nam diuina generatio infideli & incredulo explicanda non erat: & quia ſuam paſſionem impedire nolebat: cùm ad hoc ueniſſet, quòd pro nobis pati vellet. *Dixit ergo ei Pilatus*, prouocans eum ad reſpõſum aliquod, per quod illa accuſatio excludi poſſet: *Mihi non loqueris?* Mirabatur de eius taciturnitate, cùm eſſet in puncto liberationis, uel condemnationis ſuæ. Ideo ſequitur: *Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?* quaſi diceret, mihi ſaltem deberes reſpondere. Tua Pilate uoce conſtringeris: tua ſententia damnaris. Si enim in te totum eſt poſitum, quare innocentem, in quo nullam cauſam inuenis, non abſoluis? pro poteſtate ergo, non pro æquitate crucifigendum Dominum tradis: per poteſtatem latronem abſoluis, authorem uerò uitæ interficis: & quia gloriatur de ſua poteſtate, ideo reſpondit Ieſus ad reprimendum eius iactantiam & tumorem, dicens: *non haberes poteſtatem aduerſum me ullam* quantulamcunque habes: *niſi* hoc ipſum quicquid eſt *tibi eſſet datum* & conceſſum *deſuper*, ſcilicet à Cęſare, & ulterius permiſſum à Deo, qui eſt poteſtas ſuperior: & à quo eſt omnis poteſtas. Et ex hoc arguit eius peccatum, quia non acceperat poteſtatem à Cæſare & à Deo condemnandi innoxios, ſed magis liberandi eos: & quia Pilatus Gentilis erat: & ſuperioris poteſtatis timore angebatur: dicit eum minus peccare quàm Iudæos, qui legem nouerant, & inuidia mouebantur. Vnde Auguſtinus, quia plus peccat qui poteſtati innocentem occidendum liuore tradit, quàm poteſtas ipſa ſi eum timore alterius maioris poteſtatis occidit: nec timendo quidem, præſertim innocentem hominem, homo debet occidere: ſed tamen id zelando facere, multomagis malum eſt quàm timẽdo. Hęc Auguſt. Et ſimiliter traditor plus peccauit, qui pro quæſtu eum Iudæis tradidit. Maius ergo erat peccatũ Iudæ & Iudæorum, quàm Pilati: quia ad occiſionem Chriſti Iudas fuit motus cupiditate, Iudæi autem rãcore, ſed Pilatus humano timore. *Et exinde*, id eſt ex hac cauſa, & propter hoc, ſcilicet ne peccaret, & peccatum haberet occidendo innocentem, & Dei filium: *quęrebat Pilatus dimittere eum*, abſolutum: quanuis minus eſſet peccans quàm alij qui tradiderunt illum: nõ quòd tunc primum conciperet: ſed ſi prius uolebat, modo quęrebat. Suprà enim tentabat eum dimittere: ſed extunc omnino & conſtanti animo quęrebat hoc facere. Iudæi autem non ualentes per falſas accuſationes circumuenire iudicem, nituntur ei de iniuria Cæſaris ingerere timorem: & ideo de hoc magis quàm de omnibus ſuperius dictis eum terrere putantes, *clamabant dicentes: Si hunc dimittis*, qui ſe regem facit: *nõ es amicus*, & fidelis miniſter, *Cæſaris*: id eſt non zelas pro honore & ſtatuto Domini tui cuſtodiẽdo: & ideo amicitiam eius amittes. *Omnis enim qui ſe regem facit*, uſurpando poteſtatem ſibi, *contradicit Cæſari*. Imperatores enim Romani abſtulerant à Iudæis regiam dignitatem: & ideo qui inter Iudæos dicebat ſe regem, uidebatur facere contra Imperatoris ordinationem: ſine cuius conſenſu non ſolebat quis titulo uti regio: hæc enim poteſtatis eſt terrenæ natura, quòd una eſt impatiens conſortij aliarum. Vnde & ideo Cæſar nõ patiebatur alium dominari. Vbi Chryſoſtomus, Et unde habetis demõſtrare hoc: à purpura, à diademate, à curia, à militibus: nõne ſolus ſemper cum diſcipulis incedebat? per omnia uiliter tranſiens, & cibum, & ſcholam, & habitationem. Hæc Chryſoſtomus. *Cùm autem Pilatus audiſſet*, minas ſibi inferri à populo de indignatione Cæſaris, adhuc plus timuit. Nam, ſecundum Auguſtinum, Non ſic potuit Pilatus contemnere Cæſarem authorem poteſtatis ſuæ: quemadmodũ legem gentis alienæ. Timens ergo Cæſarem, & non audens etiam ſecundum minimam apparentiam facere contra eius honorem: *adduxit Ieſum foras*, extra prætorium, *& ſedit pro tribunali*: id eſt ante tribunal, uel in tribunali: nam apud Græcos hæc propoſitio pro, idem eſt quod ante, uel in: hoc eſt, ſedit in loco ſedis iudicare: ſeu, ad iudicandum: quod eſt officium ſedentis in tribunali. Eſt enim tribunal ſedes iudicum, ſicut thronus uel ſolium regum, & cathedra doctorum. Et dicitur tribunal, quia apud Romanos tribuni cauſas particulares decernebant: dicti à tribubus quibus præponebantur. Sedit uerò *in loco qui dicitur Græcè λιθόστρωτος*, id eſt lapidum ſtratura, ſiue pauimentũ uarietate lapidum ſtratum: dictum à λίθος, quod eſt lapis: & στρωτὸν, quod eſt ſtratura, ſeu pauimentũ: quia ille locus diuerſis lapidibus erat pauimẽtatus, & erat ante domum Pilati: & idem locus dicitur *Hebraicè gabbatha*, id eſt collis, ſiue ſublimitas, ex coaceruatione lapidum: quia locus fuit ſublimis vario lapide ſtratus, in quo tribunal erat. *Erat autem paraſceue*, id eſt præparatio paſchæ, *hora quaſi ſexta*. Græcis admixti Iudæi, Græcis crebrò utebantur uocabulis. Παρασκευὴ autẽ Græcè, dicitur præparatio Latinè. Sic dicebatur feria ſexta: quia in ea præparabant neceſſaria pro ſabbato, in quo aliquid decoqui, uel operari non licebat: ſicut & in deſerto duplex manna feria ſexta, propter ſabbatum

Margin notes: *Chryſoſto. hom 83. in Ioannem.* — *Auguſti. tracta. 116. in Ioan.* — *Idem ibid.* — *Eſa. 53.* — *Poteſtas Pilati unde.* — *Auguſti. tract. 116. in Ioan.* — *Chryſoſto. hom. 83. in Ioannem.* — *Auguſti. tract. 116. in Ioan.* — *Tribunal. Thronus. Solium. Cathedra.* — *Lithoſtratos.* — *Paraſceue.*

Section letters: A, B, C, D, E

tum colligebant:dicitur etiam feria ſexta præparatio, quia Iudæi præparabant ſe mundando. Et congruè ſexta die crucifigitur Dominus: quia per crucem reparauit hominem, qui ſexta die à Deo eſt factus. Sexta etiam hora Dominus pro homine eſt crucifixus: quia ſexta hora homo in peccatum eſt lapſus. Nam ut dicit Hierony. Qua hora primus Adam mortem peccando induxit, eadem hora ſecundus Adam mortem moriendo deſtruxit. Sexta quoque hora, qua maior feruor diei eſt, crucifigi uoluit: ad oſtendendum quòd ex magno feruore charitatis paſſus ſit. Tunc Pilatus iuſſit Ieſum ſiſti iudicio, & allegans pro eius liberatione *dixit Iudæis*, quaſi eos ſubſannãdo, *ecce rex noſter*: prius dixerat, Ecce homo: ignominiam ſuam demonſtrans, ut eos ad miſerendum moueret: nunc uerò ut eos magis moueat, ironicè eis inſultat, dicẽs: *ecce rex ueſter*. Primò conabatur eum liberare, per Chriſti ludibrium. Secundò, per Iudæorum opprobrium: quaſi diceret eis: Mirum eſt quòd hunc hominem flagellatum, illuſum, & abiectum dicitis uſurpare ſibi regnum. Talis homo eſt quòd regnum inuaderẽ, uel captare non poſſit. Vnde erubeſcere debetis quòd eum eſſe regem formidatis. Compatiamini ergo illi: quia de eo timere nõ oportet, uel tale quid ſuſpicari. Et tamen Pilatus ſuper hoc timet ab eis apud Cæſarem accuſari, & ſua poteſtate priuari. Vbi Chryſoſto. Et nimirum quæ dicta ſunt erant ſufficientia, ut facerent eos de cætero ab ira ceſſare: ſed trepidabant ne dimiſſus rurſus turbam ducat, & omnia pro hoc agebant. Amor enim principatus, uerſutum quid eſt, & animam ſufficiens perdere: propterea magis inſiſtunt. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Iudæi ſicut furibũdi *clamabant* & ex abundantia malitiæ ingeminando, dicebant: *Tolle, tolle*, ſcilicet ad mortem: & non quamcunque, ſed turpiſſimam. Et explicantes genus mortis, addiderunt *& crucifige eum*. Interficere enim eum conabantur, & morte exprobratiſſima: formidantes ne aliqua eius poſt ipſum fiat memoria: quaſi dicerẽt, Tolle eum à nobis, & conſpectu noſtro: grauis enim eſt nobis ad uidendum, nec poſſumus eum uidere: auferque eum de medio, & interfice. Quanto plus audiebant, quòd Pilatus uellet liberarę eum, tãto magis clamabant in contraium. Vbi Beda Quia totam accuſationem, quam aduerſus Dominum detulerant, crebra & ſollicita Pilati interrogatione uidebant euacuatam: tandem impudici ad ſolas ſe preces conuertunt: ut quod criminando, & quaſi ratiocinando nequiuerant: iam poſtulando & uociferando perficiant. Quẽ exinde ordinem ſæuiendi, etiam beatorum martyrũ perſecutores tenuiſſe, ſatis eccleſiaſtica demonſtrat hiſtoria. Hæc Beda. Dulciſſime Ieſu, quis tam durus & impius erit, ut clamores illos horribiles, *tolle tolle crucifige eum*, ſine gemitu & clamore ſpiritus aure corporis ualeat audire, ſeu mente tractare? Pilatus uerò terrorem, quem de Cæſare ingerunt, adhuc ſuperare conatur: & uolens de ipſorum ignominia eos frãgere, quos de Chriſti ignominia non potuit mitigare: allegansque in Chriſti crucifixione eorum uerecundiam: dixit eis, quaſi ſubſannando: *regem ueſtrum crucifigam*? quod redundat in ueſtram ignominiam: quaſi diceret, Ex quo eum regnare formidatis, & iam de hoc fama magna fuit: non eſt honor ueſter quòd rex ueſter condemnetur, & erit uobis uerecundia ſi morte ſic abiecta moriatur. Et ideo ſi non moueamini ab eius humilitate, debet uos mouere ueſtrum opprobrium, quod eſſet ſi crucifigerem eum. Sed illi ſe à libertate regni Dei & Chriſti excludentes, iugum diaboli ſumpſerunt: ac perpetuæ ſeruituti & tyrannidi ſe ſubiecerunt, dicentes: *non habemus regem niſi Cæſarẽ*. Ex quo patet quòd extunc perpetuæ Romanorum ſe obligauerunt ſubiectioni: renunciantes omni alteri regiæ dignitati: patet etiam eorũ obſtinatio ad procurandum mortem Chriſti cùm pro eius procuratione confeſſi ſunt in perpetuum ſeipſos ſubiectos ſeruituti. Vnde Chryſoſtomus: Abnuerunt Dei regnum, & traditi ſunt regno Romanorum, quia quod habebant non intellexerunt, & ideo quod petierunt acceperunt: hoc idem etiam facto clamant noſtra pontifices & prælati, ſeu curati, qui ſuas eccleſias dimittentes ingerunt ſe negocijs temporalibus principatus, uel regni. Per hoc autem iterum Iudæi timorem Pilato ingerebant. Vt enim dicit Auguſti. Apertiſſimè contrà Cæſarem uenire uideretur, ſi regem ſe non habere niſi Cæſarem profitentibus, alium regem uellet ingerere: dimittendo impunitum, quem propter hos auſus ei tradiderant occidendum. Ex quo articulo adductionis Chriſti ad tribunal, habentur duo documenta. Primum, quòd nos debemus tribunal in mente noſtra conſtituere, & ibi iudicio aſtare, ſicut Chriſtus ſtetit ante tribunal propter nos: ut nos diſtrictũ Dei iudicium poſſimus declinare. Iuxta illud Apoſtoli: *Si noſmetipſos diiudicaremus, non utique iudicaremur*. Secundum eſt, quod tempore aduerſitatis iudiciũ Dei cum patientia ſubeamus: ſicut Dominus noſter pro nobis ductus ante tribunal hominis obmutuit, & nõ aperuit os ſuum, cum omni patientia ſubiens iudicium: nos quippe tempore aduerſitatis, quaſi ante tribunal Dei ſiſtimur. Vnde Apoſtolus, poſt uerba præallegata, ſubdit: *Cùm autem iudicamur*, ſcilicet temporalibus pœnis, *à Domino corripimur*, quia ut dicit gloſa: Pœna ipſa nobis propria eſt purgatio, ut non cum hoc mundo damnemur: quaſi diceret, Ideo eſt bonũ hîc per punitionem temporalem iudicari à Deo: ut hîc correpti non damnemur in iudicio futuro. Ad cõformãdum ſe huic articulo, attendat homo documẽta iam præmiſſa, & oret mente deuota. Ieſu qui ante tribunal Pilati adduci, & in iudicio ſiſti uoluiſti: da mihi ante tribunal mentis meæ conſcendere, & meipſum de culpis meis cõſcientiæ teſtimonio diſtrictius iudicare: iudicium quoque tuum in aduerſis tam patienter hic ſubire, ut iudicio tuo extremo ualeam ſecurus aſtare. Sed Pilatus timore mox uincitur: & à tramite ueritatis & iuſtitiæ detorquetur. Petẽte enim tota Iudæorum multitudine uocibus magnis, ut crucifigeretur: tandem miſer præſes Pilatus motus timore imperatoris, & fauore Iudaici populi, cui ipſe præerat: & à quibus pecunias ſperabat leuare contra iuſtitiam, & contra conſcientiam, qua Chriſtum innocentem nouerat: & in quo nulla cauſa erat: dedit ſententiam crudeliſſimam de morte innocentis: *&* per ſententiam diffinitiuam, *tradidit Ieſum, ut crucifigeretur* iudicio & poteſtate præſidis: non dixit euangeliſta, ut crucifigerent eum: ſed ut crucifigeretur, per præſidis iudicium. Sed ideo illis traditum dixit, ut eos crimine implicatos, à quo alieni eſſe conabantur, oſtenderet. non enim Pilatus hoc faceret, niſi ut id quod eos cupere cernebat impleret. Itaque Pilatus ambitioſus nolens amittere principatum, quanquam pronunciaſſet Chriſtum innocentem: ac per eum dimittendum: volens tamen ad complacendum clamoribus populi ſatisfacere: id eſt eorum uoluntatem facere: & nõ quod erat placitum Deo & iuſtitiæ: timenſque ne accuſaretur de Cæſaris rebellione, cum hoc nullum ſuſpicans periculum, ſi innocentem pauperem morti adiudicaret:

Hierony. lib. 3. comment. ad Ephesios.

Chryſoſt. hom. 83 in Ioannem.

Beda in ca. 23 Luc.

Pilati diligentia.

Iudæorum ſubiectio.

Chryſoſto. hom 83. in Ioannem.

Auguſti. tract. 116. in Ioan.

Documenta.

1. Cor. 11.

Ibidem.

Iudicium Pilati.

Ambitio Pilati.

ret:maximè quia contradictor aliquis nō apparebat: protulit ſententiam, & iudicauit eum ob culpam affe ctati regni eſſe crucifigendum:quia enim Iudæi Cæſarem regem & Dominum profeſſi ſunt: uidēs quòd ſic ſe poteſtati Romanorum ſubiecerunt,condemna uit Ieſum,quaſi uſurpantem Cæſaris poteſtatem: *& tradidit eum uoluntati ipſorum* ad crucifigendum.Quæ autem fuerit forma ſententiæ, non eſt expreſſum ab euangeliſtis:in euangelio tamen Nicodemi ſcribitur, quòd Pilatus protulerit ſententiam ſub his uerbis:. Gens tua comprobauit te regem:propterea pręcipio te primùm flagellari, ſecundum principum ſtatuta: deinde in cruce alleuari.Peccauit Pilatus, nec excuſatur:quia cùm iudex eſſet,tenebatur ex officio ſeruare iuſtitiam:& nec timore cædere debuit,nec amore,ut faceret contra eam:qui ſi omnino uoluiſſet,quem iuſtum pronunciauerat,eripere potuiſſet. Minus tamē peccauit quàm Iudæi: inſtitit enim quantum potuit, ut illum ex eorum manibus liberaret: & eius motiuū fuit minus malum, quia Iudæi ad occidendum Chriſtum moti ſunt per rancorem & odium:Pilatus uerò propter timorem Cæſaris & fauorem Iudæorum.Sic ergo eis conſenſit,quia cum effectu furori eorum ob uiaſſe potuit:conſentit enim,qui cùm poteſt arguere non arguit:non conſenſit etiam conſenſu pleno, ſed coacto.Sicut autē tunc Pilatus,ſic hodie faciunt multi iudices,timore uel fauore à ueritate iudicij declinātes,& iuſtitiam ſubuertentes:ecce quomodo innocētiſsimus agnus,ut te à iudicio & lamento iuſtę & ęternæ damnationis eriperet, iniuſtè propter te iudicio damnari prælegit:ecce quæ non rapuit pro te ſoluit: & tu anima mea nequam & impia,nec deuotionis ſoluis pinguedinem, nec compaſsionis refundis affectum.Cogita quantum amici eius clamauerunt,quādo illam ſententiam audiuerunt. Sed maledicti gaudent & exultant,quòd intentum ſuum prauū habent. Rident, & eum qui eſt uerus & æternus Deus derident, & eius mortem quantum poſſunt accelerant: non beneficiorum & operum eius recordantur: non propter innocentiam eius mouentur:&(quod crudelius uidetur)nō propter afflictionem quam in eo uident retrahuntur.Et ſic hora tertia crucifixus eſt Dominus linguis Iudæorum: & ſexta manibus militum. Vnde Auguſtinus: Quoniam Iudæi facinus interfecti Chriſti à ſe in Romanos,id eſt Pilatum & eius milites transferre conati ſunt: propterea Marcus ea hora qua Chriſtus à militibus crucifixus eſt,quæ agi ſexta iam cœperat prætermiſſa: tertiam potius horam recordatus expreſsit: qua hora intelliguntur clamare potuiſſe,crucifige crucifige: ut non illi tantum reperiātur crucifixiſſe Ieſum, id eſt milites qui eum ligno ſexta hora ſuſpenderunt: uerumetiam Iudæi, qui ut crucifigeretur hora tertia clamauerunt. Et iterum apparitores poteſtatis hora ſexta crucifixerunt: præuaricatores legis hora tertia clamauerunt. Quod illi manibus hora ſexta: hoc iſti lingua hora tertia. Rei magis iſti,qui clamando ſæuiebant,quàm illi qui obtemperando adminiſtrabant.Hæc Auguſtinus.Alij dicūt quòd in hora tertia Dominus iam condemnatus ſit, & in hora tertia incœpta eſt crucifixio eius:& occupatis eis in crucifixione, fluxit tempus uſque ad ſextam: & in hora ſexta crucifixio fuit conſummata: & ideo quod dicitur de tertia, uerum eſt de crucifixionis principio:& quod dicitur de ſexta, intelligitur de crucifixiònis conſummatione: ſecundum ueritatem poterit eſſe meditullium horarum,& hora media inter ſextam & tertiam: & quia medium denominatur

Pilati imitatores.

Auguſti. tract. 117. in Ioan.

A ab utroque extremorum, ideo ab euangeliſtis quandoquę dicitur tertia: aliquando dicitur ſexta. Vnde etiam in ſignum huius eccleſia communiter,inter tertiam & ſextam celebrat miſſas ſolennes: quia miſſa in memoriam celebratur paſsionis.Ex hoc articulo cōdemnationis Chriſti ad mortem per ſententiam trahitur documētum, quòd nos caueamus ne unquam iuſtam mortis ſententiam animæ uel corporis mereamur. Item ſicut Saluator noſter ſuſtinuit pro nobis iniquam,ab homine,contra ſe ferri ſententiam: ſic & nos pro Deo curare non debemus iniqua hominum iudicia.Vnde Apoſtolus: *Mihi*, inquit, *pro minimo eſt ut à nobis iudicer,aut ab humano die.* Ad conformandū ſe huic articulo,oret homo dicendo:Ieſu qui ſententiam condēnationis ad mortē,mortē autē crucis,in- B noçenter ſubire uoluiſti: fac me iuſtam mortis ſententiam,ſiue in corpore,ſiue in anima non mereri: & tui amore iniqua hominum iudicia non timere.Data autem ſententia reducitur Dominus intus, & ſpoliatur *chlamyde & purpura*, quibus fuerat ab illis indutus: & adhuc nudo coram eo exiſtenti, uix datur ſibi licentia ueſtiendi. Intuere & hîc Dominum, ſecundum conſiderationem ſupra de flagellatione poſitā. tandem *ueſtimentis ſuis*, quibus eum ſpoliauerant reinduerunt eum,ut ductus ad mortem magis cognoſceretur in ueſte propria,quàm in aliena:& cum eſſet C ueſtimentis ſuis reueſtitus, ducunt eum foras quanto citius,ne mortem eius differant amplius:ubi ligātes fųne manus & collum ipſius,iudicium ſuę mortis ei imponunt, & ipſum tanquam malefactorem extra propriam ciuitatem eiiciunt. Nam uenerabile lignū crucis longum & groſſum & multum graue ponunt ſuper humeros ſuos delicatiſsimos, ut portet ipſum ad locum ubi erat crucifigendus. Vt enim dicitur in hiſtorijs: opinio eſt crucem quindecim pedes habuiſſe in longitudine. Et quia lignum illud reputabatur prophanum & immundum, & mors crucis ignominioſiſsima: quia ut dicitur in Deut. *Maledictus qui pēdet in ligno*: ideo nullus eorum lignum illud nedum portare,ſed nec tangere uoluit: & ideo impoſuerunt D illud Ieſu ut iam damnato: agnus autem manſuetiſsimus patienter ſuſcipit, & portat patibulum ſuis humeris in angariam mortis, tendens ad locum paſsionis.Vnde Auguſtinus: Hic adimpletur illud Eſa. *Cuius principatus ſuper humerum eius*. Principatus enim Chriſti eſt crux eius propter quam(ſecundum Apoſtolum) *Deus eum exaltauit*:& ſicut ſignum dignitatis alij baltheum, alij mitram portant, ſic & Dominus crucem:& ſi inquiras, inuenies non aliter in nobis regnare Ieſum, niſi per aſperitates: quo fit ut delitioſi inimici ſint crucis.Hæc Auguſtinus. Completur etiā nunc figura Iſaac obedientis, & ad patris iuſſum ligna pro ſui immolatione portantis. Et, ſecundum E Chryſoſtomū,Quomodo Iſaac dimiſſus eſt, & mactatus aries: ſic & hic diuina natura manet impaſſibilis:ſed mactata eſt humanitas,hærens cornibus inter uepres:id eſt inter retinacula peccatorum,quibus natura humana detinebatur. Hic etiam completur uiduæ Sareptanæ figura, quæ collegit duo ligna. Vnde Anſel.Vide anima mea quomodo per omnia uir iſte coarctatur & ſpernitur.Sub crucis onere dorſum incuruare iubetur & ſuiipſius portare ignominiam. O ſpectaculum, uides ne? Ecce principatus eius ſuper humerum eius: hæc eſt uirga æquitatis, uirga regni ſui.Vnde & Hieronymus: Hic educitur Abel in agrū à fratre, ut perimatur: hic adeſt Iſaac cum lignis, & Abraham cum ariete uepribus hærente: hic adeſt Io ſeph

Hora miſſæ celebranda.

Documentum.

1. Corin. 4

Lignum crucis.

Longitudo crucis.

Deut. 21.

Auguſti. ſermo. 71. de tempore. Eſaia 9. Philip. 2.

Gene. 22.

Chryſoſto. hom. 84. in Ioan. 3. Reg. 17.

Anſelmus in ſpeculo cap. 12.

Hierony. in cap. 15. Marci

Gene.4. Gene.22. Gene.37. Nume.21. Nume.13. 4.Reg.6. ſeph cum gramineo faſce ſomniato, & tunica talari ſanguine lita:hic adeſt Moyſes cum uirga & ſerpente ſuſpenſo in ligno: hic adeſt botrus in ligno portatus:hic adeſt Heliſæus cum ligno, ad quærendum ſecurim,quæ in imo demerſa erat,& natauit ad lignũ: id eſt genus humanum, quod à ligno uetito in infernum decidit:per lignum crucis Chriſti, & baptiſmũ aquæ ad paradiſum natauit: *Ionæ 1. & 2.* hic adeſt Ionas de ligno forti in mare uentremque ceti triduo miſſus. Vnde *Auguſti. tract.117. in Ioan.* Auguſtinus: Grande ſpectaculum. Si ſpectet impietas, grande ludibrium:ſi pietas, grande myſterium. Si impietas ſpectet, grande ignominiæ documentũ: ſi pietas,grande fidei munimentum: ſi ſpectet impietas, uidet regem pro uirga regni lignum ſui portare ſupplicij: ſi pietas, uidet regem baiulãtem lignum ad ſeipſum figendum,quod fixurus fuerat etiam in frontibus regum: in eo ſpernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda ſanctorum. Dicturo enĩ *Galat.6.* Paulo: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*: ipſam crucem ſuam geſtans humeris commendabat:& lucernæ arſuræ,quæ ſub modio ponenda non erat,candelabrum ferebat. Hæc Auguſt. Portat autem Chriſtus crucem ut rex: ſceptrum in ſignum gloriæ,quæ eſt uniuerſale rerum omnium dominium.Item ut uictor trophæum,& ſignum ſuę uictoriæ:quo principatus & poteſtates expoliando triũphauit. Item & doctor portat candelabrum, in quo ponenda erat lucerna ſuæ doctrinæ: quia ſignum crucis fidelibus eſt uirtus Dei. *Figura.* Et ſicut ſummus ſacerdos, quando ibat ad tabernaculum ut intraret ſancta ſanctorum, portabat clauem ſuper humerum ſuum: ſic Chriſtus uadens ad tabernaculum ſancti ſanctorum,& uolens nobis aperire,portauit clauem,ſcilicet crucem,ſuper humerum. *Gene.22.* Baiulatio crucis pręfigurata fuit in Iſaac filio Abrahæ.Iſaac enim ligna propriis humeris ferebat,in quibus eum pater ſuus immolare uolebat:ſic Chriſtus propriis humeris crucem baiulabat, in qua ipſum gens Iudæorum ſuſpendere affectabat.Iſaac ad obediendum patri ſe voluntarium exhibuit: ſic filius Dei patri ſuo cœleſti uſque ad mortem obediuit: duo autem populi Ieſum ad interficiendũ eduxerunt,uidelicet Iudæi qui corde,& Gentiles qui *Nume.13.* opere hoc fecerunt. Iſti olim per duos exploratores præfigurati erant, qui botrum de terra promiſſionis ad deſertum afferebant: per botrum præfigurabatur filius Dei Ieſus Chriſtus, qui per hos duos populos de Hieruſalem in locum Caluariæ eſt ductus: per botrum illum probabant filij Iſrael terræ promiſſionis bonitatem:per doctrinam Chriſti poſſumus conſiderare patriæ cęleſtis ſuauitatem. Eduxerunt autẽ eum extra ciuitatem: quorum enim animalium ſanguis inferebatur in ſancta ſanctorum:horum corpora educebantur extra caſtra,cùm cremabantur & immolabantur. Baiulans uerò crucem, per hoc nos inducit ad ſui ſequelam, ſicut ante dixerat monendo ad eam: *Si quis vult uenire poſt me,abneget ſemetipſum, & tollat* *Matt.16.* *crucem ſuam, & ſequatur me.* Sicut enim Chriſtus author uitæ, ſententia mortis ſuper eum data, crucem ſibi baiulãs confeſtim ad locum ſupplicij foras educitur,tanquam malefactor, qui huius mundi uita indignus æſtimatur: ſic uerus Chriſti imitator ſeipſum abneget,crucem ſuam tollendo,& extra caſtra ſecum improperia eius portando: tanquam purgamentum huius mundi factus: ſemperque mortificationem Ieſu in corpore ſuo circunferat, ut & uita Ieſu in corpore ſuo tandem manifeſtata fiat. Et nota quòd hęc tria ſcilicet quia exuerunt eum ueſte regia, *& in-*

A *duerunt eum ueſtimentis ſuis, & duxerunt eum ut crucifigerent*: figuratiua ſunt paſsionis in corpore myſtico ſcilicet eccleſia: maximè temporibus Antichriſti.Exutio regiæ ueſtis, eſt ſpoliatio terrenæ poteſtatis:induitio propriæ ueſtis,eſt reuerſio priſtinæ paupertatis:ductio ad crucifigendum,eſt uiolentia perſecutionis finalis.Cùm igitur Chriſtus Pilato imperãte, præcone clamante, baiulans ſibi crucem trahere- *Chriſtus ad ſupplicium trahitur.* tur ad ſupplicium:tunc eum ducendo & accelerãdo, & opprobrijs ſaturando, factus eſt concurſus populorum poſt ipſum euntium: alij ſuper ipſum plangebant,alij illudentes irridebant,alii lutum & immunditias in caput & in faciem eius proiiciebant. Sed ipſe quaſi agnus innocens,& ut ouis coram tondente ſe,

B inclinato capite incedens, ad omnia tacebat: quoniã *tanquam ouis ad occiſionem: & quaſi agnus ad immolandum ductus eſt, & non aperuit os ſuum.* *Eſa.53.* Et ſequebatur eum triplex turba. *Turba triplex Chriſtũ ſecuta.* Prima carnificum, quæ eum premebat.Secunda Iudæorum,quæ eum irridebat. Tertia amicorum, quæ anxiè lugebat. Et inſuper quarta illorum, qui ad uidendum ſpectaculum ueniebant: unde non eadem mente ſequebantur: ſed quidam ut lęti morientem aſpicerent,quem uiuentem oderunt: alij ut morientem plangerent,quem uiuentem dilexerunt:ductus eſt autem cum ſocijs, duobus utique latronibus, per medium urbis, ubi eius confuſio patebat ſingulis ad hoſtia & fores confluentibus: hæc eſt

C ſocietas ſua.O bone Ieſu quantam tibi uerecundiam *Verecũdia Chriſti.* iſti faciunt:latronibus te aſſociant:ſed & deterius tibi faciunt, quia crucem portandam imponũt, quod de latronibus non legitur: unde non ſolum cum iniquis deputatus es, ſed & iniquorum iniquior. Indicibilis eſt Domine patientia tua: hoc ad literam procuratũ fuit per principes Iudæorum, ut Chriſtus infamaretur ſocietate latronum: & à vulgaribus uideretur in criminibus eorum participaſſe, & ſic ipſi uiderentur iuſtè mortem eius procuraſſe. Sic & hodie frequenter maligni faciunt,qui ſuam nequitiam, per bonorũ infamiam operire quærunt:per iuſtitiæ etiam ſubuerſionem hodie in multis locis deputantur iuſti cum iniquis.Chriſtus autem permiſit hoc fieri,ut oſtende-

D ret quòd pro peccatoribus uellet pati. Vnde Beda: *Beda in ca. 23.Lucæ.* Sed ille cum iniquis deputatus eſt in morte, ut iniquos iuſtificaret in reſurrectione: qui cùm in forma Dei eſſet,propter homines homo factus eſt,ut hominibus poteſtatem daret filios Dei fieri.Hæc Beda.Occurre igitur nunc anima mea, & uide amatorem tuũ *Contemplatio.* & Dominum, pro te crucem baiulantem, & ad patibulum properantem,ac tua crimina ſuis pœnis expiãtem. Cerne eum quomodo ſub onere crucis curuus incedit,& uehementer anxius anhelat.Compatere ei quantum potes,in tot anguſtiis & ludibriorum renouationibus poſito. Certè benefaceres ſi iuuares Dominum deum tuum:& diceres,date obſecro mihi crucem Domini mei, & ego portabo eam.

E Quia uerò mœſta mater & mœrore confecta, propter multitu- *Mariæ occurſus.* dinem populi appropinquare ei non poterat, nec eũ uidere, iuit celeriter per aliam uiam breuiorem, & compendioſam cum ſociabus ſuis & Ioanne,ut alios præcedens ualeret eidem approximare: cùm autem extra portam ciuitatis in concurſu uiarum eum obuium haberet: cernens eum ſic oneratum ligno tam grandi,quòd ante non uiderat,ſemimortua facta eſt, & penè exanimata præ anguſtia: nec ei uerbum dicere poterat, nec Dominus ſibi, acceleratus ab his qui eum ducebant.O quàm triſtes & dolentes: quàm clamantes & plorantes,ibant mulieres ſanctæ,ſuſtentãtes domi-

tes dominam noſtram matrem eius, non ualentem ſe ſuſtentare uel ſuſtinere: imò dicitur in terram corruiſſe. Credo quòd ipſa libenter crucem portaſſet, ſi potuiſſet: & quamuis non poſſet, libenter accepiſſet. Vnde ſecundum Anſelmum: Hac uoce ut reor ſequebatur, dicens: Vadis propiciator ſolus ad immolandum pro omnibus: non tibi occurrit Petrus qui dixit, pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait: Cum eo omnes moriamur: & nullus de his niſi tu ſolus duceris: qui me caſtã conſeruaſti filius meus & Deus meus: uerũ hæc uerba ex magnæ pietatis affectu producta, ita ad hoc memoraſſe ſufficiat, ut oculus ea pietatis attẽdens dũ tantæ matris gemebũdis affectibus cõpatitur, fructu pii amoris illius aliquãdo remunerari mereatur. Hæc Anſelmus. Vlterius autem Dominus procedens, parum poſt uertit ſe ad ipſas mulieres ſequẽtes & flentes. Quia enim nouit Dominus qui ſunt eius, prætermiſſa furentis populi turba, ad amantes & plangentes ſe fœminas oculos & ora conuertit: ſuos enim Dominus libenter reſpicit, & dixit eis: *Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me*, nec lamentemini me moriturum, cuius citò reſurrectio mortem ſoluere poteſt: cuius mors & omnem mortem, & ipſum mortis authorem deſtruet. Non enim oportet flere eum, qui propria patitur ſponte: ſed magis ei applaudere. Vbi cùm filias Hieruſalem appellat, datur intelligi quòd non ſolum mulieres de Galilæa eum ſecutæ ſunt: ſed etiam aliquæ mulieres eiuſdem urbis per deuotionẽ ei adhęſerunt. Typum gerebant iſtę mulieres eorum, qui alijs compatiuntur & miſerentur, ſed non ſibi: aliorum peccata deplorant & accuſant, ſed de ſuis moribus non curant: contra quod dicitur in Eccleſiaſtico: *Miſerere animæ tuæ placens Deo*. Non ergo prohibet Dominus compasſionem: ſed prædicit aliam luctus cauſam. Vnde ſubiungitur: *Sed ſuper uoſipſas, & ſuper filios ueſtros flete*, & ſuper imminenti excidio urbis & gentis ueſtræ uosque ipſas, & ueſtram progeniem dignis lachrymarum fletibus abluite, ne in ultionem meæ mortis damnemini etiam cum perfidis. Secundum ſenſum literalem, fletus ad quem induxit Chriſtus mulieres, fuit propter miſeriam per Romanos ſuper Iudæos uenturam: & illa miſeria figura fuit miſeriæ ſuper incredulos per ſpiritus malignos uenturæ: pro cuius euaſione flendum eſt, & orandum ante terminum huius uitæ. *Quoniam ecce uenient dies*, ſcilicet quadrageſimo anno poſt pasſionem Chriſti, *in quibus ſteriles, quæ non genuerunt & lactauerunt, dicentur beatæ*: quia agiliores erunt ad fugiendum, quàm grauidæ, & pro ſe ſolum anxiæ. In die quoque iudicij parentes dicent filijs ſe eſſe damnatos, propter amorem nimium filiorum: & econuerſo filij dicent ſe eſſe damnatos, propter amorem & ſequelam parentum. *Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos*: quia aliqui præ horrore miſeriæ tunc dicebant: utinam montes caderent ſuper nos, & colles operirent nos. Similiter in die iudicij hoc dicent reprobi, optantes abſcondi à facie Domini. *Quia ſi in uiridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet*? Chriſtus hic dicitur lignum uiride faciens fructum: & per conſequens indignum abſciſſione per mortem. Populus autem Iudaicus, lignum aridum infructuoſum: & per conſequens dignum abſciſſione per mortem. Viride etiam lignum & fructiferum, ſunt iuſti & electi: ſed aridum infructiferum, peccatores & impij. *Si ergo in uiridi ligno*, id eſt in Chriſto omnium uirtutum uirore uirenti, *hæc faciunt*: id eſt tot tormenta inferunt: *in arido*, id eſt in populo Iudaico & peccatore, ab omni honore gratiæ deſtituto & arefacto, *quid fiet*? Certè grauius punietur. Quaſi omnibus diceret: Si ego qui peccatum non feci, & fructuoſus ſum, ſine igne pasſionis de mundo non exeo: quæ tormenta manent peccatoribus & impijs, qui fructibus ſunt uacui? Certè Domine Ieſu uerum eſt: quia ſi tu arbor ſancta lignum uitæ fructuoſum & benedictum tanta pateris, & ramis tuis ſpoliaris: quid erit de nobis miſeris, qui ſumus lignum infructuoſum & ſiccum, aptum pro igne & gehennæ incendijs? Si ergo *incipit iudicium de domo Dei, & omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur*: quis finis eorum qui non credũt Dei euangelio, & impiè uiuunt? Vnde Auguſtinus: Si hinc ſine flagello non exiit, qui huc ſine peccato uenit: quomodo flagellis digni non ſunt, qui huc cum peccato uenerunt? Vnde & Gregorius: Quotiẽs mortem ſaluatoris attendo, & patientiam Iob, & mortem Baptiſtæ conſidero: dico tibi ò peccator, hinc conſidera, quid paſſuri ſint illi quos reprobat, ſi tanta paſſi ſunt quos amat? Hæc Gregorius. Bonum eſſet de his cogitare, ut cogitatio tantæ anguſtiæ nobis timorem incuteret: & timor incuſſus à nobis peccatũ perpetratum expelleret: uel à perpetrando arceret: exemplo Hieronymi dicentis, Siue comedam, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciã, ſemper uidetur auribus meis inſonare illa uox terribilis: ſurgite mortui, uenite ad iudicium. In prædictis duobus locis, quę modo ſunt in ipſa ciuitate: ſed extra eccleſiam ſepulchri, ſcilicet ubi Chriſtus obuiauit matri: & ubi ſe uertit ad mulieres: adhuc (ut dicitur) apparent ueſtigia eccleſiarum, quæ ibi factæ erant in horum memoriam. Cùm ergo Dominus ulterius proceſſiſſet, & ita fatigatus ac fractus, & ex afflictione præcedenti debilitatus eſſet, quòd lento gradu incederęt, & amplius crucem portare non poſſet: depoſuit eam ut aliquantulum pauſaret & reſpiraret. Illi autem peſſimi nolentes differre mortem eius: timentes ne Pilatus ſententiam reuocaret, quia uoluntatem dimittendi eum oſtenderat: *coegerunt Simonem Cyrenæum*, dictum à Cyrene ciuitate Lybiæ *patrem Alexandri & Rufi* diſcipulorum Domini: *de villa venientem*, & ad ciuitatem eundo eius occurrentem, *vt portaret crucem*, poſt Ieſum uſque ad crucifixionis locum. Hoc autem non fecerunt ex cõpasſione ad Chriſtum: ſed ut citius duceretur ad crucifigendum. Item ut oſtenderent eum eſſe hominem fatigatum & infirmum, & ſic non crederetur Dei filius. Vt autem ait Chryſoſto. Nullus aliorum acceptabat crucem baiulare, eo quòd lignum deteſtabile putabatur: & ideo Simoni Cyrenæo, quaſi in quandã iacturam impoſuerunt crucem portandam, quã alij recuſabant. Qui portauit eam corporaliter & inuitè: non ſpiritualiter & uoluntariè: tum quia hoc erat turpe: tum quia forſitan erat Ieſu diſcipulus, licet occultus. Et ut dicit Hieronymus, Nomen iſtius Simonis hic exprimitur, ratione filiorum ſuorum, qui erant Chriſti diſcipuli. Crucem Ieſus diu portare non poterat, quia ex afflictionibus præcedentibus fatigatus erat: & ideo Iudæi crucem Simoni portare poſt Ieſum imponebant. In quo docemur quòd quilibet debet portare crucem pœnitentiæ quandiu poteſt: ſed cùm ulterius non poteſt, tunc placet Chriſto quòd alius pro eo portet. Iſte Simon, ſecundum quoſdam, nõ fuit Hieroſolymita: ſed peregrinus & aduena: quia fuerat Gentilis, & factus fuit proſælitus. Et licet ipſi tanquam contemptibili impoſuerunt crucem Ieſu: hoc tamen non uacat à myſterio. Significabat enim quòd Gentilitas ab ipſis humeris immediate crucem ſuſceptu-

Marginalia: *Anſelmus in ſpeculo.* — *Eccle. 30.* — *Lignũ uiride dicitur Chriſtus.* — *1. Timo. 3.* — *Auguſti. in pſal. 88. concione ſecunda.* — *Hierony. ad Heliodorum.* — *Simon Cyrenæus cur crucem portare cogitur.* — *Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.* — *Hierony. in cap. 15. Marci. Documentum.* — *Myſteriũ in Simone Cyrenæo.*

ſuſceptura ad redemptionem erat, quæ & tenebras ignorantiæ idololatriæ extirparet, quod Alexander interpretatur: & totam eccleſiam de Gentibus ſangui ne ſuo decoraret, quod ſignat Rufus: & per omnia mœrorem gentium, per obedientiã deponeret, quod interpretatur Simon: & hæredes regni faceret, quod interpretatur Cyrenæus: & crucem Chriſti in altum per pœnitentiam extolleret, quod ſuſtollere crucem Chriſti ſignificat: & ad hoc compellerent Iudæi, per hoc quòd uerbum crucis reiecerunt, quod ſignificat angaria. Ipſe ergo Chriſtus primus paſsionem crucis ſuſtinuit: & poſtmodum alij, & maximè aduenæ Gentiles, eum imitando. Sapientia enim diuina ordinauit, ut ipſe Dominus crucem primò portaret, & portando nobis portandam præberet.

Hilarius canone 33. in Matth.

B Vnde Hilarius: Indignus enim Iudæus erat Chriſti crucem ferre: quia fidei gentium erat in reliquum, & crucem accipere, & compati. Vnde & Glo. Ecce non Hebræus, ſed alienigena & peregrinus opprobrio Chriſti ſubditur, ut plenitudo ſacramentorum tranſire à Iudæis ad Gentes oſtẽdatur. Simon quippe obediens interpretatur: Cyrenæus hæres. Vnde bene per eum deſignantur Chriſtiani ex gentibus conuerſi, qui quondam peregrini erant teſtamentorum Dei: ſed nunc credendo & obediendo diuinis mandatis, facti ſunt ciues ſanctorum & domeſtici atque hæredes Dei: cohæredes autem Chriſti. Hæc Glo. C De uilla ergo Simon egrediens crucem portat poſt Ieſum, cùm populus nationum paganis ritibus derelictis ueſtigia dominicæ paſſionis obedienter amplectitur: Villa enim Græce pagos uocatur, à qua pagani nomen trahunt. Vnde paganos appellamus eos, quos à ciuitate Dei alienos uidemus. Vnde Theophilus: Ille tollit crucem ſuam, qui uenit à uilla, id eſt, qui dimittit hunc mũdum, & opera eius: in Hieruſalem, id eſt in ſupernam ciuitatem tendens.

Documẽta duo. 1. Petri 2. Crux portãda cuiq;

Ex hoc articulo, baiulationis crucis, ſumuntur duo documenta. Primum eſt: quòd nos Chriſtiani crucem portare debemus poſt Ieſum: quia *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius.* Vnde Glo. Prior Dominus crucem portat, qui prior paſſus eſt: poſtea impoſita eſt D Simoni Cyrenæo, poſt Chriſtum portanda: quia debemus ſequi ueſtigia eius.

Ambro. in cap. 23. Luca. Luc. 9.

Vnde (ut dicit Ambro.) Non præceſsit Simon: ſed ſequebatur. Hinc Dominus in euangelio: Si quis poſt me uult uenire, tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. Vbi tria innuit neceſſaria, portanti crucem poſt Ieſum. Videlicet quòd portet eam uoluntariè, & non angariatus, ſicut Simon iſte. Vnde dicit: ſi quis uult, & cætera. Itẽ quòd portet crucem ſuam: ſcilicet propriam, non ſicut iſte Simon alienam: unde dicit crucẽ ſuam. Item quòd portet crucem, non pro inani, ſed Dei gloria: unde dicit, & ſequatur me.

Auguſti. ſermone 7. de uerbis Apoſto. Crucẽ portantes.

E Notandum autem (ſecundum Auguſtinum) quòd crux Domini non tantum illa dicitur, quæ tempore paſsionis Chriſti, ligni affixione conſtruitur: ſed & illa quæ totius uitæ curriculo cunctarum diſciplinarum uirtutibus coaptatur. Intelligendum ergo crucem, non ligni patibulum: ſed uitæ uirtutiſq; propoſitum. Tota igitur uita Chriſtiani hominis, ſi ſecundum euangelium uiuat, crux atque martyrium eſt. Hæc Auguſti. Et iſta eſt crux, quæ quotidie eſt portanda. Hanc autem quidam portant uoluntariè: ut uiri perfecti, imitatores Chriſti: quidam inuitè, ſicut qui cum murmure & coacti alicui ſe diſtrictioni ſubijciunt, uel bonum faciunt. Quidam etiam portant crucem alienam, non ſuam: ſicut qui abſtinentiam & diſtrictionem ſanctorum prædi-

A cant, ſed in ſe non ſeruant: uel qui ſub regula arctiſsima ſe militare gloriantur, ſed per eius obſeruantiam non mortificantur. Quidam inſuper crucem portant, ſed Chriſtum non ſequuntur: ut qui pro laude humana laborant, ſed adhuc Dei dilectione non trahuntur. Vnde & ſicut Simon crucem portant, ſed non moriuntur: quia corpus quidem per laborem affligunt, ſed per deſiderium gloriæ mundo uiuunt. Primi figurantur in Domino, & faciunt pœnitentiam meritoriam. Alij figurantur in Simone, & hi faciunt pœnitentiam, ſed non meritoriam.

Bernardus ſermone de paſſione.

Vnde Bernardus: Væ ſemel, uæ iterum crucem portantibus, & non ſequentibus Chriſtum: uæ portantibus crucem, non ſicut Saluator ſuam, ſed ad angariam ſicut Cyrenæus alienam. Si crucem portas cum crucifixo, cur nõ moreris mundo? Hæc Bernardus. Sponte igitur & Chriſti amore crucem tuam porta poſt Ieſum quotidie, & ſemper oculum mentis in eum dirige, & leuius portabis quæcunque pateris. Vnde Auguſtinus: Quãtumcunque propinat nobis præſentis temporis tribulatio: parua patimur, ſi recordamur quis pro nobis iuerit ad crucis patibulum: quis nos inuitat ad gloriã.

Crucem Chriſto fabricare.

Caue etiam ne unquam crucem Chriſto fabrices, uel dorſo eius imponas. Crucem enim Chriſti ad crucifigendum ipſum perhibetur carpentare, qui ad perpetrandum mala conatur conſilium & auxilium pręſtare. Et dorſo Chriſti crucem baiulandam imponit, qui peccatum ſuum diuinæ ordinationi attribuit. Secundum documentum eſt (ſecundum Theophilũ) quòd qui ad modum Chriſti magiſter eſt, debet ipſe primò tollere crucem, & timore Dei propriam carnem crucifigere, & ſic ſubditis & obedientibus ſalutari eã angaria imponere. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo quanta charitate Chriſtus crucem portauit, & quanti ponderis illa crux fuerit, cui omnia peccata mundi impoſita erant: quæ omnia agnus immolandus in humeris ſuis portauit. Poterit etiam homo per imaginem recolere, quaſi ipſe portet crucem poſt Ieſum: & cum Ieſu inſtar Simonis Cyrenæi, uel alias prout deuotio miniſtrabit: Ieſu qui crucem tuam proprijs humeris baiulare uoluiſti: fac me crucem arctioris continentię ſponte apprehendere, eamque poſt te quotidie baiulare.

Crucem portantes quatuor.

Et nota quòd quatuor portauerunt crucem etiam materialem, ſcilicet latro ſiniſter, qui ſignificat impœnitentes: qui de cruce præſentis pœnalitatis, tranſeunt ad crucem æternæ calamitatis. Latro dexter, qui ſignificat uere pœnitentes. Simon, qui ſignificat de pœnitentia murmurantes. Chriſtus, qui ſignificat innocentes, aliorum peccata portantes. Primi ſuſtinent pœnam, ſed non faciunt pœnitentiam. Secundi faciunt pœnitentiam, meritoriam & propriam. Tertij faciunt pęnitentiam, ſed non meritoriam. Quarti faciunt pœnitentiam nõ propriam, ſed meritoriam. Primò itaque Ieſus crucẽ ſuam quandiu poterat baiulauit: poſtea impoſita eſt Simoni congruo ordine myſterij. *Ieſum autem* ſic exoneratum: ſed ut latronem ligatum: *duxerunt in Golgotha* (quod interpretatur caluariæ locus) *ad crucifigendum*: clamantes & uociferantes poſt ipſum: & iſta ductio fuit exprobroſior & pœnoſior inter omnes, de quibus dictum eſt ſupra, pluribus de cauſis. Primò ratione ignominiæ: quia ualde ignominioſum eſt, duci ad patibulum. Secundò, ratione ſocietatis: quia *ducebantur cum eo & alij duo nequam* ut interficerentur: quod ſpecialiter factum eſt ad maiorem ſuam confuſionem, ut non uideretur diſtinctio inter Chriſtum, & alios nequam. Tertiò, ratione multiplicis comitiuę

&

& turbæ quæ eum ſequebantur: ſed non una eademque mente. Quartò, ratione loci ad quem deduxerũt eum, qui horrorem præſtabat pariter & fœtorem. Ex iſto articulo, deductionis in Golgotha ad crucifigendum, tria trahuntur documenta. Primum eſt, quòd ſicut Chriſtus uoluntariè ductus eſt ad patibulum, tanquam ouis ad uictimam: ſic & nos uoluntariè ducamur ad obedientiam mandatorum Dei, & prælatorum uice Dei qua propria uoluntas mactatur. Secundum eſt, quòd nos ſequi debemus Chriſtum euntem ad locum ſuæ paſsionis, ſuper noſipſos flentes cũ mulieribus miſeriam noſtræ fragilis cõditionis. Quia (ut dicit Theophi.) Mens infirma, quæ ſignificatur per fœminam: ſi ſumpta cordis contritione per pœnitentiam flet, ſequitur Chriſtum. Vnde hanc proceſsionem plangentium & lugentium poſt Dominum repræſentamus: quando proceſsiones & letanias pro aliquibus imminentibus periculis facimus, ſequentes crucem quæ ante proceſsionem baiulatur: quaſi dicamus, exeamus ad eum extra caſtra: improperium eius portantes: & ſic iuxta mandatum Domini plãgimus ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Similitudinem ergo proceſsionis illius amariſsimæ, quam Chriſtus condemnatus fecit, dum ad locum paſsionis educeretur explendo: animo dolenti conqueraris crucifixo, quòd affectum tam feruidum ad ſuam paſsionẽ, prout dignum eſt, non habeas: nec hactenus habuiſti. Tertium eſt, quòd peregrini pro pœnitentia, & religioſi pro obedientia per uias euntes, ſi aliquando laſſantur, rememorari debent iſtius itineris Chriſti, quo ad patibulum ducebatur: quoniam ita laſſus fuit, quòd crucem per ſe amplius ferre nequiuit. nimirum cùm per totam noctem & diem illam multipliciter fatigatus fuerit. Si igitur Saluator noſter tantam laſsitudinem cum tanta ignominia pro nobis ſufferre eſt dignatus: cur & nos propter eum modicum laborem viæ, & cum noſtro honore non ſuſtinemus? Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, cum quanta ignominia Dominus noſter ducebatur ad patibulũ pro noſtra magna gloria: & fleat cum ſanctis mulieribus, fundendo lachrymas ſaltem cordis, & ſic oret: Ieſu qui ad crucifigendũ in Golgotha duci uoluiſti, deduc me in ſemita mandatorum tuorum: ut cum ſanctis mulieribus tuæ ſequar uias paſsionis, & ſuper meipſum fleam miſeriam propriæ conditionis. Vides itaque quomodo hæc quæ in hora completorij, matutinali, prima & tertia paſſus eſt Dominus, abſque aliqua crucifixione, uehementiſsimi & amariſsimi doloris ſunt, & horroris ualde ſtupendi. Cùm enĩ in manus impiorum deuolutus eſſet morte turpiſsima conſummandus: parum erat ſacrilegis illis crucifigere eum: niſi prius doloribus & illuſionibus animam eius repleuiſſent.

Documenta. — *Theophilus ĩ Lucã cap. 23.* — *Proceſſio et letania.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui hora diei tertia pro nobis flagellari uoluiſti: libera me ab æternæ iræ flagellis quæ merui: per ſacratiſſimi capitis tui punctiones punge mentem meam, ut noxias delectationes uitare præualeam: & da mihi poſt pœnitentiam pertingere ad coronam. Qui etiam multipliciter deriſus, tandem ſententialiter condemnatus es ad mortem: fac me euadere diabolicam deriſionem & mortem æternam. Portaſti tibi crucem Domine: da mihi tollere crucem meam, & ſequi te: meam utique, quæ debetur peccatis meis, meam etiam ſpontaneam & deuotam: ut per hanc perueniam ad gloriam. Amen.*

A *De ſexta in paſsione Domini. Cap. LXIII.*

B

HORA ſexta cogitabis dolens & triſtis, quomodo Dominus Ieſus præcone clamante, & uituperabiliter ductus extra portam Hieruſalem peruenit ad locum caluariæ, utique fœtidum: Hebraicè Golgotha dictũ, & Latinè decollationis interpretatum: ubi malefactores puniebantur, & publicum erat patibulum. C Eſt autem Caluaria teſta capitis, pilis & pelle denudata: & quia ibi decollabantur & ſuſpendebantur rei: & ſparſa erant multa oſſa corporum humanorum, & maximè capitum: ideo dicebatur locus Caluariæ, ſeu Caluariarum. Et idcirco Ieſus pro omnium ſalute in loco peccatorum eſt paſſus: ut oſtenderetur pati pro peccatoribus: ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrum: & vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia Dei: & in hoc oſtenderetur ꝙ per tolerantiam ſupplicij, peruenitur ad coronam martyrij. Ibi Chriſtus decaluatur, id eſt à carne ſua ſcilicet carnali Iudæa ſeparatur. Et ſic patet mortis Chriſti turpitudo ex conditione loci: quia in loco ubi puniebantur malefactores & rei: & ex modo mortis, D quia crucifixio erat turpiſsimum genus mortis: & ratione ſocietatis, quia inter duos malefactores, quaſi noxius eſt crucifixus: per quod Iudęi intendebant inducere ſuſpitionem populo, quòd Ieſus eſſet particeps, & principalis in eorum malefactis: quia eum uilificare intendebant in omnibus. Crux verò, quę tunc erat ſupplicium latronum & multæ ignominiæ: nunc à locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontes imperatorum, & eſt immenſæ gloriæ. Tempus etiam paſſionis Chriſti erat tempus ſolenne: & ideo tempus gaudij & miſericordiæ: & per conſequens maior fuit dolor tantam crudelitatem & afflictionem tali tempore ſuſtinere. Extra autem ciuitatem paſſus eſt. E Primò, ut oſtenderet uirtutem paſsionis ſuæ non eſſe includendã intra terminos gentis Iudaicæ. Vnde Chryſoſtomus, Non autem uoluit Dominus pati ſub tecto, non in templo Iudaico, ne putares pro illa tantũ plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros: ut ſcias ſacrificium eſſe commune, quod totius terrę eſt oblatio, quod communis eſt purificatio. Secundò, ut oſtendat quòd quicunque ſequi uolunt paſsionis fructum, debent exire mundum, ſaltem per affectum. Quia ergo Chriſtus extra portam paſſus eſt, ſequamur eum & exeamus ad eum extra caſtra, & mũdanam conuerſationem, improperia ipſius & pęnam portantes. Vnde Bernardus. Chriſtus extra portam paſſus

Matt. 27. Marci 15. Luc. 23. et Ioan. 19. — *Caluaria.* — *Turpitudo mortis Chriſti ex multis.* — *Cur extra ciuitatem paſſus.* — *Bernardus lib. de paſſione.*

paſſus eſt:ad quem egrediamur mundanæ conuerſationis contemptu,quod eſt egredi de ciuitate huius mundi:& hoc tribus modis. Affectu,ut mundum nõ diligamus. Effectu, ut cum mente & corpore funditus deſeramus. Profectu,ut cum Domino ſpiritus unus fieri anhelemus. Quia ut ait Gregorius: Tanto quis Deo eſt proximus,quanto ab amore mundi eſt alienus. Hic locus, ſeu mons Caluariæ, ſanctus magnam inter loca ſancta obtinet dignitatem, & maximam ob memoriam dominicæ paſsionis habet compunctionis uirtutem: in quo Dominus noſter magna & ſtupenda operari dignatus eſt:quibus ad memoriam reductis cor contritum & humiliatum compungitur,& quaſi torculari paſsionis lachrymæ compaſsionis exprimuntur. De hoc ergo monte ſeu loco, & his quæ ibi fiebant, debes ſæpe & maximè in tentationibus recordari & quando tibi extinctus eſt ignis deuotionis,perge illuc, & collige de lignis crucis, & per hæc ignem huiuſmodi iterum ſuſcitabis.

Gregorius lib. 8. moral. cap. 6.

Meditatio.

Mons Caluaria.

Mons autem Caluariæ, in quo crucifixus eſt Dominus, prope quem ad quinquaginta paſſus eſt ſepulchrum eius,erat extra ciuitatem ad Aquilonem: Dominus enim paſſus & ſepultus eſt extra portam, quę montem & locum ſepulturæ Domini Helius imperator Adrianus incluſit intra urbem, amplians eam uerſus Aquilonem, & à capite uſque ad pedes muro cingens eandem. In quo loco poſtea Chriſtiani eccleſias duas,ſub uno tamen tecto conſtruxerunt: montemque Caluariæ & locum ſepulturæ, & multa ſacra loca intra eas concluſerunt. A monte enim Caluariæ uerſus Occidentem deſcendendo,ad duas cannas eſt Golgotha ſiue Caluaria, ubi eſt eccleſia oblonga in qua apparet rupis illa in qua crux ſancta cùm portaret Dominum erat fixa patente adhuc foramine in rupe ipſa,qui locus crucis diſtat tribus cannis,uel circa,ſcilicet ſedecim gradibus à ſuperficie terrę:hoc eſt à pauimento eccleſiæ. Eſt etiam ibi alia grandis ſciſſura per totam petram, quæ teſtimonium perhibet per ſuam ſciſſuram, ſanguinem ſui fabricatoris ſe ſuſtinere nequaquã potuiſſe. Ipſa verò petra altior eſt quàm pauimentum, uſque ad genua circunſtantium. Deinde ad quinquaginta paſſus,uel circa, eſt ſepulchrũ Domini:ubi eſt eccleſia ſancti ſepulchri,ſeu reſurrectionis dominicæ rotunda: ſed chorus protenditur in longum cum ſanctuario: in quo eſt ſummum altare, & ſuſtentatur duodecim columnis: ſed utraque eccleſia,ſcilicet iſta & Golgotha uno tecto eſt tecta. Vnde quidam hanc & illam unam dicunt eſſe, nominantes eam eccleſiam ſancti ſepulchri,ſeu reſurrectionis dominicæ. Locus autem crucis prędictus talis eſt, ut poſitus in medio terræ ad capeſſendam Dei cognitionem omnibus gentibus eſſet æqualis. Vnde ſuper hunc locum ſcriptum eſt Græcè: Hîc Deus noſter ante ſecula,operatus eſt ſalutem in medio terræ. Tradunt autem Iudæi (ut Hieronymus ait) quòd in hoc loco montis immolatus eſt aries pro Iſaac. Vnde Auguſti. Hieronymus presbyter ſcripſit ab antiquis & ſenioribus Iudæis ſe certiſsimè cognouiſſe, quòd ibi immolatus ſit Iſaac, ubi poſtea Chriſtus crucifixus eſt. Sub iſto loco eſt locus carceris Chriſti, ubi ſtetit ligatus, quando præparabatur crux, in qua debebat affigi. Et nota quòd Hieruſalem ciuitas Dei ſummi, domina mundi, de qua dicta ſunt & dicuntur glorioſa:ſita eſt in decliui latere montis dupliciter, & ab Auſtro uidelicet & ab Occidente. Ab Auſtro quidem ſita eſt in latere montis Sion: & inde deſcendit longitudo eius contra Aquilonem: & ab Occidente

Hierony. in cap. 15. Marci.

Auguſti. ſermone 71. de tempore.

Hieruſalẽ ſitus.

A habet montem Sion:& dependet ab ipſo eius latitudo contra Orientem, uſque ad torrentem Cædron, ſiue uallem Ioſaphat. Situs ergo ciuitatis ab Auſtro eſt eleuatus, ſimiliter per totum latus Occidentis, & in parte Orientis omnino eſt demiſſus: ita ut ſordes ciuitatis, tempore pluuiæ, deſcendant per portam ſterquilinij in torrentem Cædron. Nunc ergo conſpice operarios malos, undique nequiter operari. Intuere diligenter ſingula,quæ fiunt contra Dominum tuum:& quæ dicuntur,& quæ fiunt ab ipſo & per ipſum & his toto mentis intuitu exhibe te præſentem. Videas igitur oculis mentis alios cùm uidiſſent eum fatigatum,ſibi dare uinum myrrhatum,ſiue cum felle mixtum:in hoc etiam interiora dulciſsimi Domini

B amaricare uolentes, & ſuam amaritudinem declarantes:quod, ſecundum Matthæum, cùm guſtaſſet noluit bibere. quia (ut dicit Chryſoſtomus) Nihil diſtat ſimpliciter guſtare, & non bibere: ſed unum quidem & idem ſignificant. Et ſecundum Marcum non accepit,id eſt non bibit, uel non ſcilicet perfectè ut biberet:quod enim guſtamus, non accipimus: quia non traiicimus illud in corpus,ſed ſtatim reiicimus. Aliquid ergo accepit ad guſtandum modicum, ut quod ſcriptum erat impleretur, ſcilicet: *Et dederunt in eſcam meam fel:& in ſiti mea potauerunt me aceto*:& quia illud quod modicum eſt,quaſi nihil reputatur: ideo hîc dicitur quòd non accepit, ſcilicet ad perfectè bibendum,quia felleam amaritudinem hominibus dul-

Chryſoſto. hom. 88. in Matthæũ.

Pſal. 68.

C cis & rectus Dominus, nũquam acceptauit. Vel cùm guſtaſſet,id eſt ori appoſuit, noluit bibere: propter duo. Primò, ut oſtenderetur iniquitas talem potum propinãtium. Secundò, ut ſignificaretur uelocitas reſurrectionis ipſius. Vnde Gregorius. Guſtauit uinũ, ſed noluit bibere: quia mortis amaritudinem, quam guſtaturus erat, momentaneam & citò in dulcedinẽ conuertendam ſignificabat: quia tertia die reſurrecturus erat. Vnde & Hieronymus. Hoc aceto ſuccus lætalis pomi abſtergitur, & non accepit id pro quo patitur. Vnde de eo dicitur, *quæ non rapui tunc exoluebam*. Vinum myrrhatum Domino propinat: qui hæreſes ſub pallio ueritatis docet. Acetum cum felle

Bibere cur noluit.

Hierony. in cap. 15. Marci.

Pſal. 68.

D mixtum Domino propinat: qui de malè acquiſitis Domino ſacrificat Hoc etiam facit,qui membra eius amaritudinibus affligit. Et uniuerſaliter uinum myrrhatum,uel cum felle mixtum,eſt bonum opus cum culpa factum:quia ſicut modicum myrrhæ,uel fellis, bonum uinum corrumpit:ſic modicum culpæ mortalis, totum bonum opus deſtruit. Videas & alios quæque ad hoc opus neceſſaria diſponere, & alios ipſum ſpoliare. Spoliatur itaque ſuis ueſtibus:& ad pudoris tumultum etiam fœmoralibus,ut uentis & frigori exponatur nudus. Spoliatur autem cum maximo dolore,& renouantur in eo fracturę: quia ueſtis interior, propter ſanguinem flagellationis fortiter

Spoliatio Chriſti ante crucem.

E corpori adhærebat. Et tunc corpus eius, tam eleganter formatum,apparuit totum cruentatum, & liuoribus repletum. In hoc etiam apparuit paſsionis eius ignominia,quòd nudus eſt crucifixus: quia hoc non fit niſi perſonis abiectis & uilibus. O quantus dolor erat tibi mater ſanctiſsima, cùm oculis tuis aſpiceres iſta? Nunc enim primò conſpiciens mater ſua filium, ſic vulneratum & diſpoſitum, dolore mentis nimio affligitur. Triſtatur autem ſupra modum, quia cum uidet ſic nudatum. Accelerat igitur mater,& filio ſuo approximat, ac uelo capitis ſui eum cingit & uelat. O in quanta amaritudine eſt nunc anima ſua? Nõ credo quòd uerbum facere potuiſſet. Differt autem iſte

Nudus crucifixus.

articulus

articulus expoliationis, ab articulo exutionis in flagellatione: quia ibi exuebatur in prætorio coram præſide & ſuis miniſtris, hic autem in publico corā omni populo. Item ibi exuebatur reinduendus, hic autē nunquam reinduendus: & ideo ſignāter dictum eſt, quòd exuerunt eum: hic autem dicitur quòd expoliauerunt eum, quaſi nunquam amplius ueſtes rehabiturum. Ex hoc articulo documenta poſſunt accipi, ſicut ex illo. Item eſt documentū, quòd nos debemus nudari ab omnibus rebus & actibus mundanis, ſaluti noſtræ contrarijs: ut, ſecundum Hiero. nudam crucē nudi ſequamur. Item eſt documentum, quòd ſi quē Chriſtianum contingat à prædonibus ueſtibus ſuis ſpoliari, recordetur & Chriſtū à ſuis crucifixoribus ſpoliatum: & erit ſibi materia patientiæ. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo ſubſtantiam actus articuli, & oret dicendo: Ieſu qui ante crucem ueſtibus expoliari & nudari uoluiſti: fac me ab omnibus mundanis rebus, inquantum contra ſalutem meam ſunt, denudari: quatenus nudum crucifixum & nudam crucem nudus ſequar. Deinde eripitur furibundè filius de manibus matris doloroſæ, nō ſine magnis doloribus, gemitibus, & ſuſpirijs: & ducitur ad mortem crucis. Et nudus ſuper lignum crucis, quæ in terra erat poſita, dirè proiectus, crudeliter expāſus & tractus, ſtrictiſſimè, in modum pellis hinc inde eſt extenſus. Dicitur enim quòd foramina fecerūt prius in cruce: & quia brachia, & pedes Chriſti non poterant foramina attingere: ideo ligatis funibus in brachiis & pedibus tantum traxerunt, ac dulces manus & pedes ita atrociter extenderunt, quòd omnes iuncturæ oſſium dinumerari potuerunt. Iuxta illud Pſalm. *Dinumerauerunt omnia oſſa mea*: id eſt, dinumerabilia fecerunt. Vbi, ſecundum Auguſtinum, Ad literam deſcribitur extenſio corporis Chriſti in ligno: nec poterat melius deſcribi huius extenſio. Hæc autē extenſio multum pœnoſa fuit, & maximam pœnam Chriſto intulit. Vnde legitur, quòd cùm quædam deuota perſona, in quadam reuelatione interrogaret à Domino, quid in omnibus, quæ pro nobis pertulit, maximè doluiſſet. Reſpondit quòd in cruce extenſus fui, ita quòd omnia oſſa mea numerari poterant: & quicunque pro illo dolore mihi gratias egerit; ita gratum obſequium mihi præſtabit, ac ſi omnia vulnera mea unguento ſuauiſſimo deliniret. Ex iſto articulo, extenſionis in cruce, ſumuntur duo documenta. Primum eſt, quòd & nos omnia membra & organa corporis noſtri extendere debemus in obſequium Chriſti: manus uidelicet & brachia ad operationem: pedes ad ambulationem, genua ad orationem, omnes quoque ſenſus ad ſuorum actuum ſanctam & caſtā exercitationem, ut poſſimus dicere cum Pſalm. *Omnia oſſa mea dicent: Domine, quis ſimilis tibi?* Vnde Caſſianus in collationibus patrum docet quòd religioſæ & deuotæ perſonę debent omnium membrorum ſuorum primitias Domino offerre. Mox enim ut à ſomno excitati de lectulo ſurrexerint, debent primo oris & linguæ motu orando laudes Deo offerre: & priuſquam membro aliquo ſuo fungantur officio, circa curā rei familiaris, debent ea ad diuina obſequia extendere: caput & faciem cum omnibus ſenſibus ad cęlum leuando: manus ad Deum in oratione eleuando, brachia in modum crucis expandendo, genua ad orationem incuruando: totum corpus nunc ſtando, nunc in terram ad ueniam proſternendo: cum reuerenti & honeſta omnium membrorum, & uirium totius corporis extenſione, & ſpiritualium uirium intentione in ſa

Documenta. — *Hierony. ad Heliodorum.* — *Pſal. 21.* — *Auguſti. in Pſal. 21. Extenſio Chriſti in cruce.* — *Documēta.* — *Pſal 34. Caſſianus collat. 21, cap. 26. Primitiæ membrorū Deo offerenda.*

A crificiū iuſtitię Deo offerendo. Secundū documentū eſt, quòd cordis oculis aſpiciamus ſaluatorem noſtrū in cruce expanſis manibus extenſum, quaſi paratum nos recipere ad amoroſum amplexū ſuum. Vnde Auguſt. Chriſtus extendit brachia ſua in cruce: & expandit manus ſuas paratas in amplexus peccatorū. Inter brachia Saluatoris mei & viuere volo, & mori cupio: ibi ſecurus decātabo: *Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me.* Ad conformandū ſe huic articulo, poterit homo brachia & omnia mēbra ſua, ſiue ſtando, ſiue procūbendo in modū crucis, etiā corporaliter, & uires ſpirituales intentionaliter ad laudē Dei extēdere: rememorando illos amoroſos amplexus extenſionis Chriſti cū Augu. Ieſu qui in cruce extendi uoluiſti ita
B atrociter, ut omnia oſſa tua poſſent numerari: fac me omnia mēbra, uireſq; corporis & animæ meæ ad laudē tuā extendere: & ad amoroſos amplexus tuos dulciter aſpirare. Ipſe autē Dn̄s noſter nō ſolū dignatus eſt in cruce extendi: ſed & uoluit cruci affigi: ut commēdaret nobis indiſſolubilē charitatē ſuā, qua ſalutē noſtrā firmauit. Extenſis ergo neruis & uenis: ac protēſis oſſibus & iuncturis: violēta extēſione affixus eſt cruci in manibus & pedibus duriſſimè perforatis, & ſauciatis cū clauis groſſis & duriſſimis, cutē & carnē, neruos & uenas, ac cōpages oſſiū diſſipantibus: quorū ſtimulis excita & tu manus & pedes tuos ad omne bonū opus. Quia.n. primus homo ad lignum
C præuaricationis manus extēdēdo, & pedibus accedēdo, chirographū dānationis noſtræ diabolo confecerat: ideo ſaluator noſter, vt chirographū illud deleret, manibus & pedibus ligno ſalutiferæ crucis affigi uoluit clauis inuictiſſimæ charitatis: delens ꝑ hoc chirographū decreti quod erat cōtrariū nobis, & ipſum tulit de medio affigēs Illud cruci. O quā libenter crucē aſcēdit, & quanto amore omnia pro nobis ſuſtulit. O quāta patiētia obediuit: & quantū pater in ipſius obedientia delectatus fuit. O quantæ uoces ac triſtes vlulatus & gemitus, ibi ab amicis ſuis, & præcipue à matre ſua mœſtiſſima audiuntur, cùm ſic crudeliter extenditur, clauatur, & foditur, & toto corpore diſſipatur. O ſtupor, ò pietatis abyſſus: ò charitatis incēdiū,
D ò mira circa nos tuæ pietatis dignatio, ò inæſtimabilis dilectio charitatis. Sed caue ne tu clauos crucis Chriſti fabrices, uel manus aut pedes Domini eis vulneres, aut configas. Clauos enim crucis Chriſti fabricat, qui inter proximos diſcordias ſeminat. Manus uerò Domini uidetur clauis vulnerare & configere, qui de bonis à Deo datis, non vult eleemoſynas erogare. Pedes autem Chriſti clauis ferreis perforat, qui theatra ſeu ſpectacula & tabernas magis quàm eccleſias uiſitat. Ex hoc enim articulo crucifixionis, trahitur documentum, quòd & nos crucifigere debemus carnem noſtrā cum uitijs & concupiſcentijs: ut ſimus fixi clauis .i. præceptis iuſtitię, ſicut Chriſtus clauis cōfixus fuit in cruce. Sic fecit ipſe Apoſtolus qui dice-
E bat: *Chriſto confixus ſum cruci*. i. crux Chriſti extinxit in me ardorē peccati: timore Dei, quaſi clauis affixas habens carnes. Et hoc eſt quod orat propheta: Confige clauis à timore tuo carnes meas: ſecundū tranſlationē, qua utitur Augu. Ad conformandū ſe huic articulo, memoretur homo continentiā eius, & ſic oret Ieſu qui duriſſimis clauis cruci affigi uoluiſti: ac per hoc chirographū peccatorū noſtrorū, & mortis eidē cruci affixiſti. Cōfige queſo timore tuo carnes meas, ut præceptis tuis firmiter inhærēs, ſemꝑ tibi cōfixus ſim cruci. Cùm ergo crucifixio facta eſſet cruce ī terra iacēte: poſtea Chriſtū affixū leuauerūt cū cruce. Et hoc

Contemplatio. — *Auguſti. in manuali cap. 23.* — *Pſal. 29.* — *Auguſti. in meditationibus.* — *Cur crucifigi voluit.* — *Ada cōformitas ad Chriſtum.* — *Clauos Chriſto fabricare, aut ipſum crucifigere, quis dicatur.* — *Documentum.* — *Galat. 2.* — *Pſal. 118.*

hoc uidetur ſentire Hieronymus: & in quadam oratione expreſsè hoc dicit Innocentius papa tertius. Et hoc fortè repræſentat eccleſia, in eo quòd in die paraſceues crux deoſculando iacet ad terram appodiata. Iſta autem leuatio non dubium, quin maximi doloris fuerit, eo quòd tunc lacerabantur uulnera manuum & pedum ex ponderoſitate corporis: profluxeruntque copioſi riui ſanguinis undique ex illis magnis ſciſſuris & fontibus ſaluatoris. In alto autem (ſecundum Auguſtinum) eleuari, & non ſub tecto pati Dominus voluit, ut etiam ipſius aeris natura mũdaretur, ſcilicet à dæmonibus & infectione peccatorum: ſed & terra per ſanguinem decurrentem ſimiliter mundabatur. Et ſecundum Theophilum, ut ſanctificaret aerem, qui ſanctificauerat terram, ambulando in ea. Et ſecundum Chryſoſtomum, ut à dæmonibus expiaret aerem & aſcenſum nobis pararet in cœlum. Ideo etiam ſic eleuari uoluit, ut in cruce pendẽs in aere, ſe inter Deum & hominem mediatorẽ oſtenderet: & per paſsionem crucis, cuius cùm eleuata fuerit una pars ad cœlum, altera uerò in terram reſpicit, humanam naturam ad conſortium angelorum reuocaret. Vnde Anſelmus. Mediator Dei & hominũ, inter cœlum & terram medius pendens, ima ſuperis unit: cœleſtibus terrena coniungit. Ex hoc articulo, leuationis in cruce, habetur documẽtum, quòd nos paſsionem Domini recolentes, debemus exaltari à terra id eſt, à terrenis affectibus: uel etiam à terrena conuerſatione, ſaltem quò ad mentalem abſtractionem, ut uel ſic à terra ſurſum trahamur ad Chriſtum in cruce pendentem: quatenus ſimus de illorum numero, de quibus ipſe pollicens dixerat: Omnia traham ad meipſum. Ad conformandum ſe huic articulo, poterit homo ex deuotione ſua mentem ſurſum erigere, quaſi Chriſto coram eo pendente in cruce: & poterit hoc etiam aliquo geſtu corporis repræſentare, & ſic orare. Ieſu q in cruce leuari, & ſic à terra exaltari uoluiſti: fac me quæſo à terrenis affectibus ſubleuari, & mente in cœleſtibus conuerſari. O quàm malè prouiſum fuit Ieſu in ſua minutione: fuit enim in ſua minutione, uſq; ad ſudorem calefactus, firmiter ligatus, profundè uulneratus, ſed malè procuratus. In tribus nãq; prouidetur minutis: ſcilicet in alimoniæ recreatione, in quieta pauſatione, & in luminis abſconſione. Sed dulcis Ieſus pro recreatione habuit fel & acetum: pro quiete, uexationem corporis & afflictionem animæ: pro luminis temperatione, ſplendorem meridianum. Hic ſiſte anima mea: hîc ſiſte Chriſti ſanguine redempta. Ecce Abel occiſus à fratre. Ecce Iſaac ligatus à patre. Ecce ſerpens æneus in deſerto exaltatus à Moyſe. Ecce agnus, immolatus in lege. Ecce Deus, occiſus ab homine. Ecce Ieſus, crucifixus in carne. Ecce rex tuus, ſuſpenſus in cruce. Ecce Dominus tuus, condemnatus morte. Ecce homo mitis & innocens, inuolutus ſanguine. Ecce homo vita tua, quaſi pendens ante te: Fixis in illa vulnera oculis, interna pietate conſidera illud corpus tenerum, corpus illud innocens, corpus immaculatũ: graui crucis extenſione grauiter laceratum. Attende & uide, ſi eſt dolor ſicut dolor eius. Et licèt non ignores quid boni illa paſsio conferat mundo: tamen ſi qua ſunt in te pietatis, ſi qua charitatis, ſi qua compaſsionis viſcera, pietatis affectu compatere & emitte lachrymas: clama & dic.

Auguſti. ſermo. 130. de tempore. — *Anſelmus de mediat. redẽpt. generis huma.* — *Documentum.* — *Cõtẽplatio.*

Flecte ramos arbor alta
Tenſa laxa uiſcera
Et rigor lenteſcat ille,
Quem dedit natiuitas,
Vt ſuperni membra regis
Mitti tendas ſtipite.

Sic enim crucifixus eſt Dominus Ieſus, & in cruce extenſus, quòd dinumerari poſſent omnia oſſa eius: & ſic anguſtatus undique quòd ſe mouere non poſſet, niſi in capite. In hora enim & in tempore illo flebili ſpacioſa terræ latitudo ſibi defecerat: ita ut non haberet, ubi caput miſerijs feſſum reclinaret: ſed inclinatum dependebat. Claui ferrei ſuſtinent totum pondus totius corporis eius: dolores acerrimos tolerat, & ultrà quàm dici uel cogitari poſsit, affligitur. Vide cum quanto labore, & dolore Dominus ſtat in cruce, & non tædeat te in ſeruitio ſuo ſtare. Quia (ut ait Petrus Damianus) Quò laborioſius in conſpectu ſupernæ maieſtatis ſe conſpicientis quis aſsiſtit: eo ſuauius dulcedinem intimæ quietis acquirit: quantoque difficilius ſui corporis grauedinem tolerat, tanto copioſius eum ad Dei meritum leuat. Stat etiam Dominus nudus corpore, ac uento & frigori expoſitus: ſed veſtitus amore, & amoris calore inflammatus à planta pedis uſque ad verticem: à leua in dextram intus & exterius cruciatus. Crux quippe à cruciatu dicitur, vbi dolores acerrimi exagitant: vbi diu viuitur, & mors ipſa protenditur, ne dolor citius finiatur: quod genus mortis intantum duriſsimum atque turpiſsimum apud Iudæos erat, ut non ſolum ipſe vituperabilis eſſet quem crucifigi contigiſſet, ſed etiam tota domus eius, domus crucifixi appellaretur. Vt ergo Dominus à turpiſſima & duriſsima morte nos liberaret: non ſolum duriſsima, ſed etiam turpiſsima morte ſe condemnari permiſit: & ut maledictionem quam incurreramus ſupportaret, maledictam mortem ſcilicet crucis ſuſcepit. ſecundum illud: *Maledictus qui pendet in ligno.* Vnde Apoſtolus ait: *Factus maledictum ut nos à maledictione liberaret.* Vnde Auguſtin. Illa morte nihil peius fuit. Inter omnia genera mortis, elegit extremum & peſsimum genus mortis: qui omnium fuerat ablaturus mortem, de morte peſsima occidit omnium † mortium. Hæc Auguſtinus. Hanc autem crucifixionem Chriſti Eſaias præfigurauit, quem gens Iudaica ſerra lignea per medium ſecauit. Iudæi enim cum ſerra lignea Chriſtum per medium diuiſerunt: quia animam & corpus eius, per crucem, ab inuicem ſeparauerunt. Congruè autem Dominus tale genus paſsionis elegit, quod primæ præuaricationis reatum abſolueret: ut qui per lignum uetitum cecideramus, per lignum ſanctæ crucis reſurgeremus. Et qui per lignum præuaricationis mortui iacebamus: per lignum reconciliationis, ad uitam reuocaremur. In cruce ergo Chriſtus mori, & ſic genus humanum ſaluare voluit, ut morbo conuenienter medela reſponderet: ut uidelicet unde mors oriebatur, inde uita reſurgeret: & diabolus qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur per Chriſtum. Per lignum enim præuaricationis, mors inducta fuerat: & neceſſarium erat, ut per lignum paſsionis pelleretur: & de ligno crucis & cruciatus lignum concupiſcentiæ excluderetur: & ut Dominus per ligni dolores inuictus tranſiens, delectationes ex ligno prouenientes confutaret. Expandit in cruce immaculatas manus, pro manibus incontinenter extenſis. Pro ſuaui cibo arboris uetitæ eſcam fellis accepit: & in ſe ſuſcipiens mortem, noſtram mortalitatem abſtulit. Vnde Bernardus: Quid commiſiſti, dulciſsime puer? Quid feciſti amantiſsime iuuenis?

Crux unde. — *Crucis mortem cur elegit.* — *Deut. 21.* — *Galat. 3.* — *Auguſtin. tracta. 36. in Ioann.* — *Figura.* — *† aliàs mortem.* — *Crucis lignum redemptioni aptum.* — *Contemplatio.* — *Bernardus lib. de paſſione.*

quæ tua noxa, quæ tua cauſa damnationis? Ego certè tui ſum cauſa doloris: quod perpetrauit ſeruus, Dominus ſoluit: quod commiſit iniuſtus, ſoluit iuſtus. O nate Dei, quò tua deſcendit humilitas? qui factus es obediens pro me, Deo uſque ad mortem: mortem autem crucis. Me ad illicita, traxit concupiſcentia: te pro me ſancta charitas, traxit ad crucem. Ego pomum accepi, tu clauis laniaris. Ego pomi dulcedinem: tu fellis guſtas amaritudinem. Mihi miſero congaudet Eua: tibi crucifixo plorans compatitur Maria. Hæc Bernardus. Quis det mihi ut totus totaliter carne & ſpiritu transfigar, cruciſque affigar patibulo cum dilecto, ut nec aliquid ſentiam niſi Ieſum & hunc crucifixum: & clamabo toto corde: Quis mihi det, ut ego pro te moriar Deus meus? Dulcis mihi lectus ſit illud lignum crucis tuæ Domine, ut ego pro te moriar, in quo dulciter requieſcam. Manus tuæ, quæ me fecerunt, expoſitæ ſunt clauorum aculeis: placeat tibi ut non extendam ultrà ad iniquitatem manus meas: ſed per ſanguinem, qui de manuum tuarum plagis exiuit, purifica manus & opera mea: ut ſine ira & immundicia leuem eas ad te, & ad opera pietatis. Sana Domine uulnera conſcientiæ meæ, quæ inflixi mihi manibus proprijs in operibus uoluptatum. Beatos pedes tuos, quorum ſcabellum terra eſt, ligno crucis paſſus es clauis affigi duriſſimis: per hoc te obſecro Domine dele errata pedum meorum, & perfice greſſus meos in ſemitis tuis, ut non moueantur ueſtigia mea: ſed ſemper ſint ſtabiles in opere ſancto. *Scripſit autem Pilatus*, in quadam charta tabulæ affixa *titulum*, & poſuit tabulam cum cauilla *ſuper crucem*, ut eminentius appareret, & in titulo cauſa mortis eius. *Ieſus*, in quo exprimitur proprium nomen eius *Nazarenus*, quò ad patriam, quia ibi fuit nutritus: *rex Iudæorum*: in quo exprimitur cauſa mortis ipſius: quaſi diceret, Ideo crucifixus eſt, quia erat rex Iudæorum. Mos enim erat Romanorum, ſuper lignum crucis ponere cauſam mortis crucifixorum. Ipſe autem accuſatus fuerat, quòd ſibi regnum Iudæorum uſurpare volebat. Pro hac ergo cauſa Iudæi eum Pilato tradiderant: & Pilatus eum ad mortem condemnauerat. Et quia Iudæi contra voluntatem Pilati petierunt Chriſtum crucifigi: ideo uolens ſe vindicare de eis, per talem modum ſcripſit titulum, ut redundaret in uerecundiam ipſorum. Vnde Chryſoſtomus. Sicut in trophæo literæ ponuntur victoriam oſtendentes: ita Pilatus titulum cruci Chriſti inſcripſit: ſimul quidem pro Chriſto reſpondens, ut eum à communione latronum diſcerneret: ſimul autem & de Iudęis ulciſcens, oſtendens ſcilicet ipſorum malitiam, dum in ſuum regem inſurrexerũt. ſecundum Theophilum: Iudæi procurabant ſcribi titulum, & intendebant per hunc illuſoriè uituperare opinionem eius qui regē faciebat ſeipſum: ut ſic prętereuntes ſui miſereri non ualerent: ſed magis ei tanquam tiranno improperarēt. Sed Pilatus non ſcripſit ſicut uolebant. Vnde & Hieronymus: Iudæi illudentes, & irridentes hoc fecerunt: ſed in intentione Pilati aliud fuit. Operabatur enim, ſecundum gloſam, diuina uis in corde neſcientis, Diuinitus namque, ſecundum Remigium, hoc procuratum fuit, ut talis titulus ſuper caput eius poneretur: ut ꝑ hoc Iudæi agnoſcerent, quòd eum occidēdo nihilominus regem haberent. Vnde & Beda, in quo monſtrabatur iam nũc regnum ipſius, non ut ipſi putabant deſtructum, ſed potius augmentatum. Titulus enim poſitus ſuper crucem eius, illud oſtendit, quia nec etiam occidendo efficere potuerunt ut eum regem non haberent, qui eis ſecundum opera ſua redditurus eſt.

Tituli deſcriptio.

Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.

Theophilus in cap. 15. Lucæ.

Hieronym. in cap. 27. Matthæi.

Remigius ibidem.

Beda in Ioannem. ca. 19.

A Hęc autem tria uerba, ſcilicet Ieſus Nazarenus rex Iudæorum: ſatis conueniunt ad crucis myſterium. Nã hoc quod dicit Ieſus, quòd interpretatur ſaluator, conuenit ad uirtutem crucis, per quam facta eſt nobis ſalus. Hoc uerò quòd dicit Nazarenus, quod interpretatur floridus, pertinet ad patientis innocentiam: qui eſt flos qui de radice Ieſſe aſcendit: ſed hoc quòd dicit rex Iudæorum, pertinet ad patientis poteſtatem & dominium, quod ex paſſione promeruit: quia propter hoc Deus illum exaltauit. Sed licèt ipſe per crucem ſit non ſolum rex Iudæorum, ſed & gentiũ: tamen ſcripſit rex Iudæorum tantum: quia

B ipſi Gentiles conuerſi ad fidem ſpiritualiter Iudæi dicuntur, id eſt confitentes: non circuncisione corporis, ſed Chriſti: & ideo per hoc quòd dicit rex Iudæorum, intelliguntur etiam Gentiles conuerſi: ut autem dicit Beda, pulchrè titulus, qui Chriſtum regem teſtetur non infra, ſed ſupra crucem ponitur: quia licèt in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, ſuper crucem tamen regis maieſtate fulgebat. Vnde & Ambroſius, Meritò autem ſupra crucem ponitur titulus: quia non humani corporis, ſed diuinæ poteſtatis eſt regnum, quod habet Chriſtus. Scripſit autem titulum illum non in una lingua, ſed in tribus linguis famoſis: ſcilicet, *Hebraicè, Græcè, & Latinè*: & in qualibet lingua integrè: ut diuerſarum

C linguarum homines, qui ad diem feſtum conuenerant, legere & intelligere poſſent cauſam mortis ipſius: & ut omnis lingua confiteretur, quia Dominus Ieſus Chriſtus eſt rex regum, & Dominus dominantium, in gloria Dei patris: & ut omnis lingua commemoret perfidiam Iudæorum: & ad oſtendendum ipſum pati pro populo omnis linguæ, & eis dominari in perpetuum. Cuius ſignum eſt, quòd Pilatus titulum delere noluit, uel mutare, licèt Iudæi hoc peterent: quia uidebant quòd in uerecundiam eorum redundabat, eo modo quo ipſe ſcripſit. Vnde pontifices Iudæorum, uolentes titulum corrigere, dicebant Pilato: *Noli ſcribere, rex Iudæorum: ſed quia*

D *ipſe dixit, rex ſum Iudæorum.* Nam in hoc quòd ponit, rex Iudæorum, oſtenditur Chriſti præconium, & Iudæorum opprobrium: quia contumelioſum erat Iudæis quòd crucifigi fecerunt regem ſuum. Sed ſi poneretur, quia dixit rex ſum Iudæorum, hoc redundaret in Chriſti opprobrium: & indicaret eius culpam: & hoc ipſi intendebant: ut ſcilicet crucifixi famam auferrent: qui iam uiuo uitam abſtulerant. Pilatus uerò magis confirmauit, dicens: *Quod ſcripſi ſcripſi*: id eſt immobiliter & indelebiliter ſcripſi: quaſi diceret, hoc eſt uerum quod ſcripſi: ideo non mutabo. Non corrumpo ueritatem, etſi uos diligitis falſitatem. Iteratio uerbi, confirmatio eſt tituli, & regni Chriſti. Immobilitas tituli, immobile regnum

E ſignificat Chriſti. Fuit autem ſecundum Auguſt. titulus iſte immutabilis: non quia Pilatus ſcripſit: ſed quia veritas dixit. Rex, inquit, ſum Iudæorũ. unde exclamat idem Aug. O ineffabilem uim diuinæ operationis: etiam in cordibus ignorantiũ. Nonne occulta quædã uox Pilato intus quodã (ſi dici poteſt) clamoſo ſilentio perſonabat, quod tacito antè in Pſalmorũ literis prophetatũ eſt: ne corrũpas tituli inſcriptionē. Ideo .n. Pilatus quod ſcripſit ſcripſit: quia Dñs quod dixit, dixit. Hæc Auguſtinus. Cōmendauit autem eũ Pilatus, licèt neſciens, in hoc titulo à tribus. Mors enim Chriſti, cauſa erat remiſsionis culpę: quia Ieſus,

Tituli conuenientia.

Beda in c. 23. Lucæ.

Tituli ſuper crucem poſitio.

Ambroſius in cap. 23. Lucæ.

Auguſt. tractatu 117 in Ioannem.

Mortis Chriſti cauſa.

A collationis gratiæ: quia Nazarenus: adeptionis gloriæ: quia rex Iudęorum in quo omnes erimus reges. Tres uerò linguæ prædictæ ad principatum in crucis titulo ſunt cōſecratæ, qui illæ p̄ cæteris eminebant & principales erant: Hebræa propter religionem, & Iudæos in lege Dei gloriantes. Græca, propter ſapientiam & gentium ſapientes. Latina, propter potentiam, & Romanos, multis, ac penè omnibus, iam tunc gentibus imperantes: ac ſi diceretur, Hic eſt rex totius religionis, totius ſapientiæ, totius potentiæ. Hæ ergo tres gentes (ut ait Auguſtinus) ſibi dignitatem in cruce Chriſti uendicant: in quo ſignatur quàm per crucem Chriſti ſubiugari & conuerti deberent deuoti & religioſi, qui ſignantur per linguam Hebræam: ſapientes, qui per Græcam: & potentes, qui per Latinam. Velit nolint ergo Iudæi, diuerſæ linguæ, omne mundi regnum, omnis mundana ſapientia, omnia diuinæ legis ſacramenta teſtantur, quia Ieſus rex eſt Iudęorū, hoc eſt imperator credentium, & confitentium Deum. Et notandum, ſecundum Hieronymum: quòd triplex diſtinguitur titulus. Memorialis, quando ſcilicet aliqua ſcribuntur ad memoriā facti, maximè mortuorum: ſic fit inſcriptio ſuper ſepulchra eorum. Præconialis, qui ſcilicet inſcribitur in præconium & laudem uiuorum ſic fit in portis domorum uel ciuitatum, quando res actu deſcribitur. Triumphalis, qui ſcilicet continet cauſam & ordinem alicuius triumphi: & talis fit hic titulus, de quo nunc dicitur. Poſt victum enim diabolum, ſuper caput eius fuit ſcriptum, hic eſt rex Iudæorum; ſcilicet corde circunciſorum: ſpiritu, non litera: & per hoc quòd etiam in morte dicitur, rex Iudæorum: oſtenditur quòd nec in morte perdidit regnum Iudæorū, ſed magis acquiſiuit: uerorum, ſcilicet Iudæorum: ipſum corde, ore, & opere confitentium. Ex iſto articulo, ſuperſcriptionis tituli, habetur documentum, quòd quandocunque impugnamur à dæmone, opponamus ſibi titulum iſtum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Qui ideo titulus triumphalis dicitur, quia triumphum Chriſti contra diabolum euidenter exprimit. Quod ſentiens diabolus, mox affixo titulo cruci, Iudęos inſtigauit ut à Pilato tituli mutationem peterent: ſed Pilatus diuino inſtinctu in hoc facto motus, immutabilem eſſe titulum aſſeruit. In omni ergo impugnatione diabolica, Chriſtianus hunc titulum in corde & ore, uel etiam in ſcripto gerat: quia inter omnia arma paſsionis dominicæ diabolus hunc titulum triumphalem maximè perhorreſcit: prout metipſe diabolus cuidam perſonæ deuotæ in uiſione quadam exactus aſſeruit. Ad conformandum ſe huic articulo, qui illuſorius fuit ex intentione Iudæorum, attendat homo documentum, & ſic oret: Ieſu, qui tituli triumphalis ſuperſcriptione luſoriè diffamari uoluiſti: da mihi ſub eodem titulo tuo ſic ſtrenuè militare, ut trophæo tuo hoſtis perterritus mihi nō audeat propinquare. Ad literam nota, quòd crux nō habebat aliquid ſuper lignum tranſuerſum, habens tria brachia ad ſimilitudinem literæ T: ſed loco quarti brachij, Pilatus ſuperpoſuit cauillam & tabulam, ſimiliter ad modum Tau, ei affixam, & in tabula ſcriptus erat titulus. Creditur autem crux Domini quindecim pedes habuiſſe in altum, & tabula ſuperpoſita pedem & dimidium. Dicuntur quoque in cruce Domini fuiſſe quatuor ligna diuerſa, & generum diuerſorum: ſcilicet ſtipes, ſiue truncus in rupe defoſſus, cui crux erat infixa, de cædro. Palus, ſiue lignum erectum de cypreſſo. Tranſuerſale, ſiue

Linguarū triū excellent.a.

Auguſti. tractatu 117. in Ioā nem.

B

Hieronym. comment. in pſ. 14.

C

Documētū.

D

Titulus in corde habendus.

E

Crucis forma.

Ligna crucis quadruplicia.

A lignum tranſuerſum, de palma. Tabula ſuperpoſita, de oliua. Vnde eſt iſte uerſus.

Ligna crucis palma, cædrus, cypreſſus, oliua.

Signat autem cædrus, altitudinem contemplationis: cypreſſus, famam bonæ opinionis: palma, fructū iuſtitiæ: oliua, læuitatem miſericordiæ. Crux uerò quadripartita, quadrifariam partem mundi deſignat: nam ſi rectè iacēdo in terra proiiciatur: alia pars eius ad orientem, alia ad occidentem, alia ad meridiem, alia ad Septentrionem reſpicit. Cùm ergo Dominus huius genus mortis ſuſtinere voluit: oſtēdit quia quadrifidum mundum ſaluaturus erat: & ex quatuor mundi partibus electos ad ſuam fidem collecturus erat: & quòd uirtus paſsionis & crucifixionis ſuæ, ad has plagas mundi per crucem expandi debebat. Siue
B etiam tale genus mortis ſuſtinere uoluit, ut oſtenderet pro quibus reſtaurandis patiebatur: ſcilicet pro ſupernis angelorum ruinis replendis, pro iuſtis de limbo educendis, pro amicis colligendis & adunandis, pro inimicis reconciliandis. Primum, deſignatur per brachium ſuperius. Secudū, per inferius. Tertium, per dextram. Quartum, per ſiniſtram. Et ſecundum Chryſoſtomum, In cruce etiam expanſis manibus moritur: ut altera quidem manu ueterem populum, altera eos qui ſunt ex gentibus trahat, utroſque ſibi coniungens. Moralem verò ſacroſanctæ crucis figuram deſcribit apoſtolus, ubi dicit: *In charitate radicati & fundati: ut poſsitis comprehendere cum omni-*
C *bus ſanctis quæ ſit longitudo, & latitudo, altitudo, & profundum: cognoſcere etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti*. Vbi oſtenditur quòd hi qui carnē ſuā cum vitijs, & concupiſcentijs crucifigunt, latitudinem debent habere in bona operatione: longitudinem, in bona perſeuerantia: altitudinem, in ſpe cœleſtium præmiorum: profundum, in cautela inſcrutabilium iudiciorum Dei. Secundum Auguſtinū enim, in latitudine crucis bona opera, in latitudine charitatis facta ſignificantur: quia charitatis opera ſunt generaliter extendenda: & hoc eſt in ligno tranſuerſo, quo extenduntur manus, propter operum ſignificationem: per manus enim opera intelligimus, per latitudinē hilaritatem operantis: quia triſtitia facit angu-
D ſtias. In longitudine perſeuerantia boni operis, & ſanctæ conuerſationis: quæ in tota longitudine temporis eſt habenda uſque in finem: & hoc eſt in ligno à tranſuerſo vſque in terram: ubi corpus crucifixū ſtare uidetur: quod ſignificat perſiſtere, hoc eſt longanimiter permanere. In altitudine ſpes cœleſtium præmiorum & intentio recta, qua in Deum tanquam in finem ultimum, cūcta bona opera referuntur, & hoc ab ipſo ligno tranſuerſo ſurſum uerſusque ad caput eminet, propter expectationem ſupernorum, ne illa opera bona atque in eis perſeuerantia, propter temporalia Dei beneficia credantur facienda: ſed potius propter ſempiterna ſperanda. In profundo inſcru-
E tabilia iudicia Dei, vnde iſta gratia Dei in homines uenit: & hoc eſt in illa parte ligni, quæ terræ abdito defixa latet: ſed inde cōſurgit illud quod eminet, quia cuncta eis apparentia & eminentia inde conſurgunt: ſicut bona noſtra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi ac iudicari non poteſt, uniuerſa procedunt: quia ex occulta Dei uoluntate vocatur ad participationem tantæ gratiæ, alius homo ſic, alius autem ſic. Supereminentem verò ſcientiæ charitatem Chriſti, eam profectò dicit, ubi pax illa eſt, quæ præcellit omnem intellectum. Secundum Bernardum, Chriſtus in cruce patientiam exhibet: obedientiam

Chryſo. ſermo. de latrone.

Cur expāſis manibus

Ephe. 3.

Auguſtin. tractatu 118. in Ioā.

Latitudo crucis.

Longitudo.

Profunditas.

Bernardus ſermone de paſſione. impletːhumilitatem commendat,& charitatem perficit. His ergo quatuor uirtutum gemmis, quatuor brachia crucis decorantur. Supereminens, eſt charitas: à dextris,obedientia: à ſiniſtris, patientia: in profundo,radix omnium uirtutum humilitas. Hæc Bernardus. In quatuor etiam brachijs crucis, notantur quatuor crucis beneficia. *Crucis beneficia quatuor.* Signat enim pars ſuperior,ianuæ cœleſtis apertionem:inferior, inferni deſtructionem:à dextris,gratię collationem:à ſiniſtris, peccatorum remiſsionem. *Latronum crucifixio.* *Crucifixi autem ſunt cum Ieſu dn̄o latrones*, propter ſcelera damnati: *unus à dextris*,qui in fine pœnituit: & alius à ſiniſtris,qui in pertinacia permanſit: & Ieſu in medio, qui mediator ad reconciliandum fuit. Sed hoc quantum ad intentionem Iudæorum, factum eſt ei ad ignominiam & opprobrium: ut ſcilicet cauſa mortis eius, ſimilis iudicaretur cauſæ mortis latronum,ac particeps in malefactis eorum uideretur: & eorum ſocietate infamaretur. *Myſteriū.* Sed ſi ad myſterium attendatur, hoc ad claritatem Chriſti pertinet:nam per hoc oſtēditur, quòd per paſsionem ſuam merebatur iudiciariam poteſtatem: medium enim tenere propriè pertinet ad iudicem. *Chryſoſt. hom. 84. in Ioan.* Vnde Chryſoſtomus:Pariter crucifigunt latrones,non tanquam inimici latronum:participes enim erant ſceleris eorum: ſed ut infamarent Dominum ſuum: quòd non ſine cauſa crucifixus ſit, ſed quaſi qui facinoroſus inuentus ſit. *Ambro. in in cap. 23. Luca.* Vnde & Ambroſius, quàm execrabilis in facto inquitas Iudęorum,ut quaſi latronem crucifigerent omnium redemptorem? *Cur cū peccatoribus crucifixus.* Ipſe verò hoc permiſit, & cum peccatoribus voluit crucifigi, ut oſtenderet ſe pro peccatoribus pati & mori: & ut impleretur ſcriptura Eſaiæ, quæ diu antè dixerat, *Et cum ſceleratis reputatus eſt*. *Eſaia. 53.* Cum iniquis ergo reputatus eſt in morte:ut iniquos uiuificet in reſurrectione. Hæc Ambroſius. Pendet ergo Dominus inter duos latrones,quaſi dux & magiſter criminum in medio locatus. In hoc autem myſterium finalis iudicij deſignatur:quādo ueniet filius hominis, & iudicandos ſtatuet hos, ſcilicet agnos à dextris: & alios, ſcilicet hœdos à ſiniſtris. *Hierony. in cap. 15. Marci.* Vnde Hieronymus:Cum iniquis ueritas deputata,unum reliquit ſiniſtrum,alterum aſſumpſit dextrum: ſicut in die iudicij faciet. *Cōfeſſio latronis.* Confeſsio breuis, uitam acquiſiuit longam:& blaſphemia finita,pœna plectitur æterna. *Auguſtin. tracta. 31. in Ioannē.* Vnde & Auguſt. Ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit. In medio enim iudice conſtituto, unus latro(qui credidit)liberatus:alter(qui inſultauit)damnatus eſt.Iam ſignificabat,q̄d facturus eſt de uiuis & mortuis:alios poſiturus eſt ad dexteram alios ad ſiniſtram.Iudicabatur,& iudicium minabatur. *Documentum.* Ex hoc articulo crucifixionis latronum cum Chriſto, trahitur documentum, quòd & nos cum Chriſto crucifigi debemus in medio latronum. Nam ſicut ibi ſunt tres crucifixi: duo latrones,& medius Ieſus: ſic in nobis moraliter crucifigenda ſunt tria: ſcilicet caro & mundus, qui per duos latrones: & ſpiritus noſter, qui per Ieſum deſignatur. Caro crucifigenda eſt,ſicut latro dexter: ut ſpiritui ſubiiciatur,& ei conſentiat: ſecūdum illud Apoſtoli, *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs*: *Galat. 5.* mundus ſicut latro ſiniſter,ut bono inſultans relinquatur:ſecundum illud eiuſdem apoſtoli, *Mihi mundus crucifixus eſt:& ego mundo*. *Galat. 6.* Iſtis latronibus in nobis crucifixis, ſpiritus in medio crucifigatur cum Chriſto: ut dicat cū apoſtolo: *Chriſto confixus ſum cruci: uiuo autem iam non ego,uiuit verò in me Chriſtus*. *Ga'at. 2.* Eſt autem ſciendum, quòd latro ſiniſter crucifixus quidem fuit, non tamē ſaluatus,ſed permāſit in perfidia ſua: ſic mundus licèt crucifigatur,remanet tamē in immundicia ſua: caro autem crucifixa ſaluatur cum ſpiritu, quia in reſurrectione ſua glorificabitur: vnde latroni dextro dixit Ieſus: *hodie mecum eris in paradiſo*. Ad maiorem autem euidentiam prædictorum, eſt ſciendū quòd *Crux carnis.* crux carnis eſt rigor diſciplinæ: cuius quatuor ſunt brachia: ſcilicet uigilia, abſtinentia, aſperitas ueſtium, & diſciplinæ uerberum. Crux autem quā mundus crucifigitur, eſt paupertas ſpiritus: cuius *Crux mundi.* etiam ſunt quatuor brachia: ſcilicet contemptus gloriæ, pecuniæ, patriæ, & parentelæ. Crux verò ſpiritus, *Crux ſpiritus.* eſt feruor deuotionis: cuius ſimiliter ſunt quatuor brachia: ſcilicet amor, ſpes, timor, & dolor. Spes ſurſum, timor deorſum:amor à dextris, dolor à ſiniſtris. Radix autem, ex qua omnia hæc pullulant, eſt charitas. Vnde Apoſtolus: *In charitate radicati,ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo,longitudo,ſublimitas, & profundum*. *Ephe. 3.* Vbi figuram crucis,& eius myſterium aptiſsimè exprimit Apoſtolus, ſecundum Auguſtinum & gloſam: Ad cōformandum ſe huic articulo, recogitet homo quomodo Chriſtus pendebat in medio latronum: & reuoluat in mente documentum, & oret: *Auguſtin. ſermone. 7. de uerbis Apoſt.* Ieſu qui inter duos latrones crucifigi, & cum ſceleratis reputari uoluiſti: da ſpiritum meum in medio carnis & mūdi crucifigi: quatenus extremis mihi crucifixis, in te medio conquieſcam. Nec tamen Chriſto ſic anguſtiato à conuitijs parcunt: ſed, quod pœna peius eſt, paſſum ſubſannant. Vndique pœnæ, undique opprobria, undique conuitia. Quidam, ſcilicet *milites*, quatuor qui eum crucifixerant: *acceperunt ueſtimenta eius*, *Diuiſio ueſtimentorū Chriſti.* excepta tunica: & iuxta numerum perſonarum diuiſerunt, ſibi ea in quatuor partes, in præſentia ſua. Et tunicam ſuperiorem ſimiliter acceperūt, circa partes prædictas: *Tunica inconſutilis.* quam niſi ſcinderetur partiri non potuerunt: ſed utiliter & commodè ſcindi non potuit: quia *erat inconſutilis*, id eſt ſine ſutura & reticulato opere facta: qualibus indumentis pauperes in Palæſtina uti cōſueuerunt: & ideo ne ſcinderetur, ad unū eam integram peruenire ſortione maluerunt. Dicitur autem quòd ad modum chirothecarum ſeu birretorum, & quorumdam ciliorum quodam opere textili facta fuit: & quòd beata uirgo proprijs ſuis manibus eam fecerit: & quòd cum Ieſu creſcente paulatim etiam creuerit. *Et erat deſuper contexta per totum*: quia(ut dicitur)ab extra per totum de panno aliquo erat appoſitum, ad eam fortificandum magis & conſeruandum. Vnde ſecundum Chryſoſtomū, *Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.* Hoc dicens euangeliſta, occultè veſtis uilitatem inſinuat: nam in Paleſtina eſt quoddam genus veſtium, propter pauperes ex multis pannis contextum, quaſi unus pannus ſuper aliū. *Hoc autem factum eſt, ut adimpleretur* conſecutiuè, id eſt, ad hoc & ex hoc adimpletū eſt: *quod dictum eſt per prophetam*, ex perſona Chriſti: *Diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea*, *Pſal. 21.* ſcilicet alia à tunica: *& ſuper ueſtem meam*, ſcilicet tunicam inconſutilem, *miſerunt ſortem*. Secundum Augu. Quadripartita ueſtis Domini Ieſu Chriſti, *Auguſti. tract. 118. in Ioan.* quadripartitam figurauit eius eccleſiam: toto orbe ſcilicet(qui quatuor partibus conſtat) terrarum diffuſam:& in omnibus eiſdē partibus æqualiter.id eſt, cōcorditer diſtributam: ad quas uirtus crucifixi expanditur per quatuor partes crucis. Tunica uerò illa ſortita, omnium partium ſignificat unitatē, quæ charitatis uinculo continetur. Si enim charitas ſupereminet,& ſuper omnia præcepta eſt:meritò ueſtis, qua ſignificatur, deſup̄ cōtexta perhibe-

perhibetur. Et addidit, per totum: quia nemo eius eſt expers, qui pertinere inuenitur ad totum, à quo toto catholica uocatur eccleſia. Inconſutilis autem dicitur, ne aliquando diſſuatur. Et ad unum peruenit, quia in unum omnes colligit. In ſorte autem, Dei gratia commendata eſt: quia cùm ſors mittitur, non perſonæ cuiuſquam uel meritis, ſed occulto iudicio Dei in unitate fidei conceditur. Secundum Hieronymum, veſtimenta Chriſti ſunt, quibus tegitur corpus eius, ſcilicet eccleſia: quatuor milites quibus diuiſa ſunt, quatuor genera hominum quibus data ſunt præcepta: ſcilicet coniugati, uiduati, prælati, religioſi, ſeu continentes. Hi omnes dicuntur milites, quia debent militare Chriſto, per obedientiæ perfectionem: non mundo, per temporalium amorē: non diabolo, per peccatorum perpetrationem. Tunica inconſutilis & indiuiſa, eſt unitas eccleſiaſtica uſque in finē duratura. Sors quæ hanc tunicam uni aſsignat, non alij .ſ. fideli, non infideli: eſt gratia Dei, quæ etiam huius unitatis integritatem conſeruat. Chriſti ergo tunica partita non fuit: ſed heu hodie peccatis exigentibus Chriſti tunica inconſutilis, ſcilicet eccleſia militans prauè ſcinditur, diſſuitur, & ſortitur. Quod gentiles facere noluerunt, hoc proh dolor Chriſtiani facere non uerentur. Scindunt eam hæretici, contra ipſam diuerſas ſententias inducendo: ſcindunt eā laici, affligendo. Eandemque inter ſe clerici ſortiuntur, & cuius erit eam dolo & fraudibus partiuntur. Vnus dicit hîc eſt, alius hîc ē. O Chriſti tunica quàm peſsima eſt diuiſio tua. Veſtimenta etiam Chriſti diuidit, qui eccleſias ſpoliare, uel res proximorum diſtrahere pſumit. Vides ergo quomodo ueſtes Chriſti dantur in prædam militibus, ſicut ueſtes interfectorum dari ſolent tortoribus. Ex quo apparent duo documenta. Primū, paſsionis Chriſti ignominia, in hoc quòd nudum eum crucifixerunt: quod non fit niſi uilibus perſonis. Secundum, crucifigentium auaritia: quia veſtes Chriſti quamuis parum ualerēt, omnes tamen ſibi rapuerunt. Vnde Chryſoſtomus: Diuidunt ueſtimenta, quod in ualde uilibus & abiectis condemnatis fit, & nihil aliud habentibus. Quaſi enim in dehonoratum, & abiectum, & omnium uiliſsimum hoc ita audebant: in latronibus quippe nihil tale operati ſunt: ſed in Chriſto omnia auſi ſunt. Dicit etiam Theophilus, quòd forſitan plures eorum egebant, uel forte magis ad opprobrium, & ex quadam laſciuia hoc faciebant: quaſi ſubſannatiuè dicerent. Quia iſte dixit ſe regem, habeamus ſinguli aliquid de regalibus ueſtimentis eius. Eſt autem miranda patientia & diſpenſatio miſericordiæ ſaluatoris, qui ſicut agnus tondentem & occidentem ſe ſuo uellere ueſtit: ita ſe tondentes ſeu ſpoliantes & occidentes ſuo veſtitu ueſtiuit, oſtendens quòd niſi ſuis exemplis veſtirentur, ignominioſè nuditas eorum eſſet coram oculis Dei & angelorum apparens. Ex iſto articulo diuiſionis ueſtimentorum Chriſti, plura habentur documenta. Primum eſt, quòd libenter debemus participare exempla ſanctorum, quæ per veſtimenta Domini ſignantur. Itē eſt documentū, ſecundum Hieron. ꝙ obſeruantia mandatorum Dei, quæ etiam per ueſtimenta ſignantur, eſt diuidenda inter Chriſtianos ſecundum diuerſos hominum ſtatus. Item eſt documentum, quòd bonum eſt diuidere reliquias ſanctorum, pro deuotione, ad eorum honorem ampliandum. Quod enim iſti milites pagani fecerunt Chriſto in opprobrium & deriſionem hoc boni Chriſtiani conuertere debent ad Chriſti & ſanctorum præconium & honorem: ſicut multos ritus paganicos Chriſtiani conuertunt ad cultum Dei. Item eſt documentum, quòd charitas, quæ ſecundum Auguſtin. ſignificatur per tunicam inconſutilem, diuidi non poteſt: cùm ipſa cæteras uirtutes connectat. Item, quòd nemo debet ſchiſmate diſſuere unam ſanctam catholicam eccleſiam quæ in unum omnes colligit, quæ etiam per tunicam inconſutilem ſignificatur: propter quod etiam, ſecundum Chryſoſtomū, non caput ei amputatur ut Ioanni, neque ſectus eſt ut Eſaias: ut corpus integrum & indiuiſibile morti ſeruet, & non fiat occaſio uolentibus eccleſiam diuidere. Ad conformandum ſe huic articulo, imaginetur homo exempla Chriſti & ſanctorum, quaſi quædam precioſa ueſtimenta, quæ participare quantum poſſumus ſtudeamus: & ſic oret: Ieſu qui ueſtimenta tua inter crucifixores tuos diuidi, ſuper tunicam autem tuam inconſutilem ſortem mitti uoluiſti: da mihi ſanctorum tuorum exempla cum mandatorum obſeruantia participare, & charitatem ſemper integram conſeruare. Et ſedentes iuxta crucem obſeruabant eum quando expiraret: & ne cuaderet: uel ne aliquis eum de cruce uiuum deponeret. Et ſic uolebant ſuam impotentiam oſtendere: ac ſi impeditus à cuſtodibus non poſſet ſe iuuare. Vbi Hieronymus: Diligentia militum & ſacerdotum nobis proficit, ut maior & apertior reſurgentis virtus appareat. Illudebatur quippe & deridebatur in cruce à pluribus, & diuerſis uicibus. Vnde nota, in ſerie literę quatuor differentias illudentium Chriſto in cruce. Prima eſt ſedentium, qui eum obſeruabant. Secunda prætereuntium, qui eum blaſphemabant. Tertia, ſtātium ſacerdotum & ſeniorum. Quarta, pendentium latronum. Per hos ſignificantur quatuor genera hominū, uirtutē eius abnegantiū. In ſedentibus, delicioſi, & accidioſi, ꝗ delicijs carnis intēdūt. In prætereuntibus, cupidi & auari, qui prætereuntia ſequuntur, & uiam iuſtitiæ prætergrediuntur. In ſtantibus, ſuperbi & elati, qui ſtant per appetitum excellentiæ. In pendentibus, impatientes & queruloſi de aduerſitate. Quibuſdam ergo ſedentibus & eum obſeruantibus, alij prætereuntes iuxtà per uiam, hoc eſt uulgares homines circa locum crucis tranſeuntes & concurrentes, blaſphemabant eum, mouentes capita ſua in ſignum irriſionis, & dicentes improperando: *Vah*, quod eſt interiectio inſultantis, ſeu deridentis & ſubſannantis, *qui deſtruis templum Dei*: ſicut dixiſti, *& in triduo illud reædificas*, uirtute tua quæ apparet nunc tamen infirma. Repetunt dicta falſorum teſtium, & eis concordant qui ſibi imponebant quòd hoc dixerat: ſed hoc falſum erat. *Saluum fac te ipſum*, uirtute quam de te prædicaſti in poteſtate reædificandi templū, *deſcendens de cruce*, qui promittebas te in triduo templum reædificare. Et iterū dicebant: *Si filius Dei es, deſcende de cruce*: id eſt, ſi potes amoue dolores quos ſuſtines: quaſi dicerent, non potes, ex quo falſitas tua patet: ſed mētita eſt iniquitas ſibi: plus enim fecit de ſepulchro reſurgendo, ꝗ feciſſet de cruce deſcendēdo. Vnde Greg. ſi tunc de cruce deſcendiſſet, nimirū inſultantibus cedens, uirtutē nobis patientiæ non demonſtraſſet. Sed expectauit paulùlum, tolerauit opprobria, irriſiones ſuſtinuit, ſeruauit patientiā, diſtulit admirationem. Et qui de cruce deſcēdere noluit, de ſepulchro reſurrexit: plus igitur fuit de ſepulchro reſurgere, quàm de cruce deſcendere. Plus fuit mortem reſurgendo deſtruere, quàm uitam deſcendendo ſeruare. Vide etiam, ſecundum Chryſoſto. in

Sſ 3 uerbis

Marginal notes: Inconſutilis quid. — Myſtice, Hieronym. in cap. 15. Marci. — Tunica inconſutilis nunc diuiditur. — Documēta. — Chryſoſto. hom. 88. in Matthæ. — Theophilus in ca. 15. Marci. — Documenta. — Hierony. in cap. 15. Marci. — Auguſti. tract. 118 in Ioannē. — Hierony. in ca. 27. Matth. — Illudentiū Christū in cruce differentia quatuor. Virtutem Chriſti abnegantes. — Gregorius hom. 22. in euang. — Chryſoſto ſermo. de cruce & latrone.

uerbis iſtis uocem filiorum diaboli, quomodo imitantur uocem paternam. Diabolus dicebat, ſi filius Dei es mitte te deorſum:& Iudæi dicunt, *ſi filius Dei es deſcende de cruce. Similiter & principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis*, id eſt, legiſperitis *& ſenioribus*, id eſt, iudicibus ordinarijs *dicebant*, ad alterutrum irridendo: *Alios ſaluos fecit*, & utique tam ſpiritualiter quàm corporaliter, *ſe ſaluum faciat*, id eſt, ſupplicio crucis eruat, *ſi hic eſt Chriſtus*, id eſt rex ſiue Meſsias, *Dei electus*, id eſt: Dei filius. Vnde Beda: Imò ſe saluũ facere de cruce deſcendẽdo noluit: quia ipſe eſt Chriſtus Dei electus. Nã qui ideo uenit ut pro nobis crucifigeretur: ideo ſeipſum ſaluare de cruce deſcendendo neglexit: quia cum cæteris peccatoribus etiam illos qui eum crucifixere ſaluare moriendo curauit.

Beda in c. 15. Marci.

Et iterum dicebant: *Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere*. Vnde Hieronymus: Etiam nolentes cõfitentur ſcribæ & phariſæi, quòd alios ſaluos fecerit. Itaque veſtra uos condemnat ſententia. Qui enim alios ſaluos fecit: utique, ſi uellet, & ſeipſum ſaluare poterat: Et iterum dicebant: *Si rex Iſrael eſt*, non quicunq;, ſed Meſsias promiſſus in lege, ſicut ipſe dicebat de ſe, *deſcendat nunc de cruce*, ut videamus ſcilicet virtutem ipſius: quia alij reges non poſſunt talia facere, *& credimus ei*: ſed mentiebantur dicentes, credimus. Vnde Hiero. Fraudulenta promiſsio. Quid eſt enim plus de cruce uiuentem deſcẽdere, an de ſepulchro mortuum reſurgere? Et ſurrexit, & non creditis ei: ergo etiam ſi de cruce deſcenderit, ſimiliter non credetis ei. Sed mihi videtur hoc dæmones immittere. Statim enim ut crucifixus eſt Dominus, ſenſerunt virtutem crucis, & intellexerunt fractas eſſe vires ſuas: & hoc agunt vt de cruce deſcendat, ne faceret ſalutem quam inchoarat. Sed Dominus ſciẽs aduerſariorum inſidias, permanet in patibulo, ut diabolum deſtruat. Hæc Hieronymus. Tamen in Tobia ſuper exenteratione piſcis legitur dæmonem ſtetiſſe ſuper brachium crucis, & conſideraſſe an Chriſtus aliquã maculam peccati haberet. Vnde diſcipulis in cœna dicebat: *Venit enim princeps mundi huius*, id eſt, amatorum mundi: ſcilicet aduerſum me, *ſed in me non habet quicquam*, quod ad ſe pertineat. Et quamuis peccatum non haberet: & ideo morti obnoxius non eſſet, mori tamen uoluit, quia pater mandauit: & ideo ſubiecit, ſed ut cognoſcat mundus, *quia diligo patrem: & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio*: ſcilicet pro hominibus moriendo. Conſidera modo quid in aliorum exitu dæmon facit, qui contra ipſum mundi ſaluatorem & Dominum uenire præſumpſit, Vnde Gregorius: Curandum nobis eſt, & cũ magnis quotidie fletibus cogitandum: quàm ſæuus, quàm terribilis ſua in nobis opera requirens, in die noſtri exitus princeps huius mundi veniat, ſi etiam ad Deũ in carne morientem uenit, & in illo aliquid quæſiuit in quo inuenire nihil potuit. Prius verò eum in miraculis Deum cognouerat, ſed de cognitione ſua ad dubitationem cecidit, quando hunc paſsibilem vidit. Hæc Gregorius. In cruce ergo tanquam in decipula, captus eſt diabolus & victus. Vnde Auguſti. Ipſa morte Chriſti eſt diabolus uictus, tanquam in muſcipula eſcam accepit. Muſcipula diaboli, crux Chriſti: eſca qua caperetur, mors Domini. Et iterũ dicebant: *Confidit in Deo liberet eum nunc ſi uult. Dixit enim quia filius Dei ſum*, quaſi dicerent: Si uerum dixit, liberationẽ ſuã à Deo ſtatim impetrabit: quia pater filios libenter liberat. Item *illudebãt ei & milites accedentes* prope crucem corpore, ſed longè recedentes mente: *& acetum*

Hierony. in cap. 27. Matthæi.

Idem ibid.

Tobiæ. 6. Diabolus ſupra crucem ſtetit. Ioann. 14.

Gregorius, hom 39. in euangelia.

Auguſt. in Pſal. 30.

A *offerentes illi*, ſcilicet poſtea quando dixit ſitio, *dicentes: Si tu es rex Iudæorum* ſicut dixiſti *ſaluum te fac*, ſcilicet à morte liberando. O miſeri, & rex Iudæorum, id eſt, credentium & Deum confitentium eſt: & ſe ſaluum faceret, de cruce deſcendendo, ſi uellet. Miſeri & cæci deberent ſupplicare, ſaluos fac nos qui indigemus, non ſaluum te fac: cùm ipſe eſſet & ſaluus, & ſalus. Sed Dñs Ieſus non acqeuit, docens nos in tribulatione habere pſeuerantiã, vide quomodo nõ Iudæis ſuffecit, & alijs ꝙ Chriſtũ crucifigerũt: ſed etiã cruci fixum eum diuerſimodè deriſerunt. Ita multis non ſufficit Chriſtum crucifigere peccando: ſed etiam derident crucifixum peccata iterando, uel de peccatis ſe iactando. Dominum etiam deridet & ſubſannat, qui

Documentum de tribulatione.

B ꝓ laude humana orat, uel eleemoſynas dat, ſeu quodcunque bonum facit. Ex hoc articulo illuſionis crucifixi habetur documentum, quòd nos quando fuerimus in ſublimi contemplationis, uel ſacræ actionis, aut ſanctæ religionis poſiti, non debemus ad uerba ſubſannantium deſcendere ad mundanas occupationes, ſed potius ſuſtinere peruerſorũ ſubſannationes: ſicut Chriſtus ad Iudæorum inſultationem & tentatiuam exprobrationem de cruce deſcendere noluit, ſed ibi uſque ad mortem perſeuerauit. unde dicebat vitis, *Nunquid poſſum deſerere uinum meum quod lætificat Deum & homine, & inter cætera ligna promoueri?* Similiter & oliua, & ficus dicebant: Sic eſt in propoſito. Cùm autem tempus ſit crucis, quãdiu exterior

Iudiciũ. 9.

C homo corrumpitur, ut per eam interior homo renouetur: & euacuetur corpus peccati quidam tamẽ pro modica contumelia deſcendunt de cruce patientiæ. Alij de cruce macerationis carnis & pœnitentiæ, pro lenticula ruſa & cibo delectabili. Alij de cruce compaſsionis, pro auaritia, claudentes uiſcera ſua cùm vident proximum ſuum neceſsitatem habere. De cruce ſanguinis & martyrum nõ deſcendimus, quia nec eam aſcendere volumus. Petitionem verò prædictã ſæpe facit diabolus pœnitenti, ſcilicet ut deſcendat de cruce: quia homo cadit facilius deſcendendo: & ideo uult diabolus ut deſcendat de cruce pœnitentiæ, eam deſerendo. Vnde quidam nouitius Pariſiẽſis matri ſuæ uolenti eum de religione extrahere, ſic

Religioſi Pariſienſis reſpõſio ad matrem.

D legitur reſpondiſſe: Chriſtus propter matrem ſuam non deſcendit de cruce: ſic nec ego propter te deſeram crucem pœnitentiæ. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo ſenſum documenti, & oret: Ieſu qui in cruce poſitus exprobrabilibus uerbis illudi uoluiſti: da mihi pro nulla diabolica vel humana ſuggeſtione de ſublimi ſanctæ religionis & conuerſationis deſcendere, ſed in tui amoris amplexu fixum iugiter permanere. Itẽ latrones cum Chriſto crucifixi, illudendo idipſum, ſimile improperiũ, ſeu uerba improperij præmiſſa improperabant ei, & conuitiabantur blaſphemantes. ſecundum Auguſtinum, Duo dicuntur pro uno, & pluralis pro ſin-

E gulari. Vel ſecundum Hieronymum: Primò uterque blaſphemauit: ſed viſis ſignis in elemẽtis & rebus inſenſatis, unus in Chriſtum credidit, & priorem negationem ſequenti confeſsione emendauit: unde cùm unus qui Iudæos fidem reſpuentes ſignat, blaſphemando diceret, *ſi tu es Chriſtus*, id eſt rex, ſiue Meſſias, *ſaluum fac temetipſum & nos*: ſcilicet ſalute corporali & à morte liberando: non enim curabat de ſalute ſpirituali, uel animæ commodo: alter qui gentes fidẽ ſequentes, ſignat, increpabat eum dicens: *Neq; tu times Deum qui in eadem damnatione es*, ſcilicet mortis & pœna ſimili: quaſi diceret, licèt homines non timueris,

Auguſt. lib. 3. de cõſen. euan. ca. 6. Hieronym. in cap. 27. Matthæi.

mueris: tamen Deum timere deberes, maximè in articulo mortis ī quo nunc es. *Et nos quidem iuſtè in hac damnatione ſumus. Nam digna factis* ſupplicia, & ſecũ dum factorum noſtrorum exigentiam *recipimus*. Ec- *Confeſſio latronis boni.* ce cõfitetur culpam ſuam: ut dicat, iniquitatem meã ego cognoſco: & ideo meretur miſericordiam. Confitetur etiam Chriſti innocentiam dicens, *hic uerò nihil mali geſſit*: quia peccatum non fecit, & ſine peccato conceptus fuit. Vbi quęrit Auguſtinus: Quis, inquit, illum docebat: niſi qui iuxta illum pendebat? Erat enim illi fixus in latere, ſed hærebat in corde. Vnde conuerſus ad Ieſum, qui nouit præcordia, di- *Fides latronis.* xit: *Memento mei Domine dum ueneris in regnum tuũ.* Manifeſtè patet quòd non loquebatur de regno temporali, ſed æterno: non de præſenti, ſed de futuro. Magna fides huius latronis fuit: qa nõ timore Iudęorum aſtantium, nec proprij doloris acerbitate, nec ſocij ſui blaſphematione, nec carnis Chriſti apparente infirmitate, nec apoſtolorum fuga & negatione, retrahitur à ueritatis ſeu ueræ fidei confeſsione: vnde fuit ei remiſsio culpæ, & totius pœnæ. Apparet qui- *Cõuerſio latronis per charitatem, fidem, & confeſſionem, &c.* dem hìc illius conuerſio quò ad plura. Primò, quò ad profectum charitatis, quam uiuaciter in morte ſua tenuit, fratrem & conlatronem pro ſimili ſcelere morientem, de iniquitate ſua redarguendo, & ei uitã quam cognouerat prædicando. Secundò, quò ad fidei & ueræ confeſsionis ſinceritatem, eum quem ſecum pariter morientem uidit, Deum & Dominum regnaturum credendo, & publicè prædicando. Tertiò, quò ad iuſtitiæ & ueritatis propalationẽ humiliter & uerus pœnitens reatum ſuum fatendo: unde qui fictè confitetur, uel in confeſsione mentitur, Dominum cum ſiniſtro latrone ſubſannare uidetur. Quartò, quò ad ſpei firmitatem regni Dei aditum & conſortium poſtulando, nec propter peccatorũ ſuorum magnitudinem uel multitudinem deſperando. *Satisfactio latronis.* Iſte latro de nullo niſi de corde & lingua ſe iuuare poterat, quæ Deo totaliter offerre curauit: cor quidẽ in contritione & intima compaſsione: quia, ſecundũ Gloſſam, plus uidebatur affligi ex Chriſti compaſsione quàm ex ſua propria paſsione: imò plus plangens Chriſti ſupplicium, quàm ſuum proprium: & linguã *Gregorius lib 18. mor. caput. 23.* (ut dictum eſt) in ueritatis confeſsione. Vnde Gregorius: In cruce claui manus pedesque ligauerant, nihilq; ei à pœnis in eo liberum niſi cor & lingua remanſerat. Inſpirãte Deo totum illud ei obtulit quod in ſe liberum inuenit, ut iuxta hoc quod ſcriptũ eſt, *Roma. 10.* Corde crederet ad iuſtitiam, ore confiteretur ad ſalutem. Vnde Beda: Quis huius latronis animum non miretur? imò iuuantis Domini gratiam, quis digne miretur? digna gratiarum actione ueneretur? Ille qui talis ad crucem uenit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem uidebat ſecum humana infirmitate morientem: quando negabant apoſtoli eum, quem miracula uiderant diuina virtute facientem. Hæc Beda. Obſecro te Domine, da mihi primò cum latrone iſto cognoſcere, & deinde cognoſcere te me ſicut verè peccatorem confiteri & magnificare te, qui ſine culpa paſſus es iuſtus pro iniuſtis. Deſiderẽ quæſo Domine, petã & impetrem eiſdẽ uerbis cum eodẽ, memento mei Domine dũ ueneris in regnũ tuũ. Per iſtos duos latrones ſignantur illi qui pro peccatis ſuis expiãdis cum Chriſto crucifiguntur, per profeſsionẽ in religione factã: ſed aliqui reuertuntur actu, etſi non habitu ad ſecula- *Roma. 2.* rem uitam. De quibus dicit apoſtolus: *Nomen Dei blaſphematur per uos inter gentes*: quoniam ſcandalizant

A ſeculares: & iſti ſignantur per latronem blaſphemantem. Alij uerò profeſsi crucem pœnitentiæ ſuſtinent deuotè, per patientiam: & iſti ſignantur per latronem Chriſtum confitentem. Vnde Beda: Myſticè latrones qui cum Domino hincinde ſunt crucifixi, ſignificant eos qui ſub fide & confeſsione Chriſti, uel agonem martyrii, uel quælibet continentiæ ſeu diſciplinæ arctioris inſtituta ſubeunt. Sed quotquot hæc pro æterna ſolum, cœleſtique gloria gerũt, hi profectò dextri latronis merito & fide deſignantur. At qui uel humanæ laudis intentu, uel qualibet minus digna intentione ſeculo abrenunciant, non immeritò blaſphematoris & ſiniſtri latronis mentem & actus imitantur. Quidam duos latro- *Myſticè. Beda in c. 23. Luca.*

B nes cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. *Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus*. Ambo namque ſimiles crucifixi: ſed unus in cruce blaſphemus peior, alter eſt confeſsione martyr effectus: quia ꝑ baptiſmũ quo cùm peccatores eſſemus abluimur. Alii dum Deum in carne paſſum, fide, ſpe, charitate laudant, coronãtur. Alii dum aut fidem, aut opera baptiſmatis habere renuunt, dono quod accepere priuantur. Hæc Beda. Quòd etiam alter latronum murmurabat, alter non: ſignificat quòd tribulationem alii patienter ſuſtinent, & coronam meren- *Galat. 3.* *Latronum differentia.*

C tur: alii non ſuſtinent patienter, & damnationem conſequuntur: unde de impatientibus ait Hugo, Dicunt homines quando pœnam ſuſtinent, Si meruiſſemus non erubeſceremus: nunc autem iniuſtè pati & ſine culpa, nobis ignominioſum eſt: imò uerò ſi pro culpa pateris, erubeſce: ſi ſine culpa, gloriare. Latro magis uis eſſe, quàm Chriſtus, & fortè ſiniſter & blaſphemator: non confeſſor. Tu enim pro culpa pateris, & culpam agnoſcis, & iudicem non ueneraris. Conſidera nunc quàm magni deſpectus fuit illuſio latronis ſiniſtri, eo quòd tam uilis & ſceleratus homo & iam ad mortem damnatus, & mox pro ſuis uulneribus moriturus inſultauit vitæ authori. *Pati ſine culpa Chriſti, eſt cum culpa latronis.*

D Ex hoc articulo illuſionis latronis habetur documentum tale, quòd diſcamus exemplo Chriſti calumnias etiam à uilibus perſonis patienter ſupportare. Item eſt documẽtum in latrone dextro, quòd iniurias Dei nullatenus tolerare debemus, ſed reprehendere ſicut fecit latro iſte. Item documentum, quantũcunque ſimus ſcelerati peccatores, de Dei tamen miſericordia nullatenus deſperemus: exemplo iſtius peccatoris: qui ut dicit Auguſtinus, per unum uerbũ factus eſt hæres paradiſi. Ad conformãdum ſe huic articulo, attendat homo documenta, & oret dicendo: Ieſu qui tibi ab uno latronum exprobrari & ab alio uenerabiliter cõfiteri uoluiſti: fac me pro tui nominis gloria malignorum improperia æquanimiter ſu- *Documentum.* *Auguſti. ſermo. de cruce & latrone.*

E ſtinere, & cum illo latrone uenerabili paradiſi gaudia poſsidere. Et multa alia conuitia dicebant tũc maledicti, q̃ aderant ibidẽ, Domino Ieſu & faciebãt. Ipſe verò docens nos in tribulatione habere patientiã & perſeuerãtiã, nihilominus perſeuerabat & permanebat in cruce uſq; ī finẽ: ut diabolũ prorſus deſtrueret, & ſpolia ſua ei auferret. Omnia autẽ iſta dicũtur & fiunt mœſtiſsima matre ſua præſente, q̃ ſtabat iuxta crucẽ cũ ſororibus ſuis, & Maria Magdalenæ & Ioãne, cuius matris cõpaſsio multũ augmẽtabat filio paſſionẽ. Et econuerſo ipſa cum filio in cruce pendebat mẽtali dolore: & potius elegiſſet cũ ipſo mori, quàm amplius uiuere. Vnde Bernardus: O bone Ieſu magna pateris exterius ī corpore: ſed multo maiora inte- *Bernardus lib. de paſſione.*

quirat. Vel, *neſciunt quid faciunt*: ignorant enim quòd filius tuus ſum quē crucifigūt. Vnde Chriſoſtomus: Quia Dominus dixerat, orate pro perſequentibus uos: hoc etiam crucem aſcendens fecit, dicens, pater dimitte illis: Non quia non poſſet ipſe relaxare, ſed ut nos pro perſequentibus orare doceret: non ſolū uerbo, ſed opere. Dicit autem, dimitte eis ſi pęnituerint: fauet enim pœnitentibus ſi uellent poſt tātam nequitiam reatus per fidem diluere. Hæc Chryſoſtomus. Cùm ergo dixerit, *quia neſciunt quid faciunt*: patet ſecundum Bedam, quòd non pro eis orauit qui per inuidiam & ſuperbiam eum, quem filium Dei intellexerunt, negantes crucifixerunt: ſed pro eis qui zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam, neſcierunt quid fecerunt. Erant enim ibi aliqui ſimplices & illiterati, à ſacerdotibus Iudæorum decepti, qui perſequebantur Chriſtum zelo legis, & pro iſtis orauit Chriſtus. Alii autem erāt literati, qui ipſum eſſe Chriſtum probabiliter nouerant, ſeu cognoſcere debuerant, ſed ex odio & inuidia excæcati fuerunt, & Chriſtum uſq; ad mortem perſecuti ſunt, & pro illis non orauit. Secundum Bedam, Nō fruſtra orauit, ſed eis qui poſt eius paſsionem crediderunt impetrauit. Vnde dicitur in Actibus, quòd conuerſi ſunt una die tria milia, & alia die quinque milia. Nec dubium quin hoc prouenerit ex uirtute huius orationis Chriſti. Ad quam etiam uocem multi de turba Iudæorum aſtantium compuncti ſunt corde & pœnituerunt: vt dicitur in euangelio Nazaræorum: & ponitur in gloſa Eſaiæ ſuper illo uerbo, & pro transgreſſoribus exorauit. O quàm dulcis in oratione Chriſti ad crucifixorum malleationem erat melodia, de cuius conſonantia conuerſa ſunt tot milia Nec mirum: quia ipſe tantam manſuetudinem ſeruans in contumeliis, tantam patientiam oſtendens in tormentis, ſic miram benignitatem exhibens crucifixoribus euidentius declarauit ſe filium eſſe patris quem orabat. Quid enim maius miraculum hac benigna pietate? hoc quippe uerbum magnæ patiētiæ & manſuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris & ueniæ fuit. In quo triplex actus charitatis maximæ apparuit primò, quia pro crucifixoribus affectuoſisſimè orauit: ſecundò, quia orationi lachrymas adiūxit: tertiò, quia cum ualido clamore, & lachrymarum effuſione pro ipſis preces obtulit. Vnde Bernardus: Chriſtus flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, crucifixus, opprobriis ſaturatus, omnium dolorum immemor, ait: Pater ignoſce illis. Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordię cordis. O quàm firmata eſt ſup ipſos mi ſericordia tua, & quàm magna multitudo dulcedinis miſericordię tuæ, quoniam potabis Domine deſiderantes te torrente uoluptatis tuæ. Hæc Bernardus. Non ergo deſperet amodo qſquam pœnitens pro peccatis, penſando copiam gratiæ ſaluatoris. Vnde Auguſtinus: Quid autem cōuerſo non ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis cognoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt, à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Per hoc uerbū primum docemur petētes nos citò exaudire, iniuriasq; remittere, & uindictas non expetere: ac etiam pro inimicis intercedere & orare, eosq́ue diligere. Ad uerbum igitur tantæ pietatis emolliatur cor noſtrum, ſicut dicitur in Pſalmo: *Hodie ſi uocem Domini audieritis, nolite obdurare corda ueſtra*: ut dimittamus offenſas debitoribus & iniuriatoribus noſtris: & non ſolū dimittamus offenſas, ſed etiam pro ipſis oremus intuitu eius qui patrem exorauit pro pſecutoribus ſuis

Chryſoſt. de cruce & latrone. — *Pro neſcientibus orat.* — *Beda in ca. 23. Lucæ.* — *Beda ibidē. Actu. 2.* — *Eſaie. 53.* — *Charitatis actus triplex in primo uerbo.* — *Bernardus ſermone de paſſione do.* — *Augu. de cruce & latrone.* — *Documētū* — *Pſal. 94. Ignoſcere debemus.*

A

& crucifixoribus. Vnde Aug. Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patiētiā: pro inimicis facit orationem: remittit, & non expetit ultionem. Cur igitur formica, feſtuca, cinis, puluis, & fauilla uindictam expetis, remisſionem protrahis: cùm uideas regem glorię dominumq́ue uirtutum remittentem minas, contumelias, & blaſphemias, & condonantem crucis moleſtias, & reales iniurias? Vnde & Anſelmus: Ad locū deductus ſupplicij, mirrha potatur & felle. Ita in cruce eleuatur, & dicit: pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Qualis eſt hic qui in omnibus preſſuris ſuis, nec ſemel os ſuum aperuit: ut aut querelæ, aut excuſationis, aut comminationis, aut maledictiōis uerbum aduerſus maledictos canes illos proferret, ſed nouiſsimè uerbum benedictionis, quale à ſeculo nō eſt auditum, ſuper inimicos ſuos effudit. Quid hoc viro manſuetius, quid benignius anima mea uidiſti? Et iterum: In omnibus his conſidera illud dulciſsimum pectus, quam tranquilitatem ſeruauit pietatis. Non ſuam attendit iniuriam, non pœnam reputat, nō ſentit contumelias: ſed ipſis potius à quibus patitur, ille compatitur: à quibus uulneratur, ille medetur: uitam procurat à quibus occiditur. Cum qua mentis dulcedine, cum qua ſpiritus deuotione, in qua charitatis plenitudine clamat, pater ignoſce illis? Ecce ego Domine, tuæ maieſtatis adorator, non tui corporis interfector: tuæ mortis uenerator, non tuæ paſsionis deriſor. tuæ miſericordiæ contemplator, non infirmitatis cōtemptor: interpellat pro me tua dulcis humanitas, commendet me patri tuo tua ineffabilis pietas. Dic igitur dulcis Domine, pater ignoſce illi. Hæc Anſelmus. O clementisſime Domine, quanta eſt patientia tua? ſem p inſidiati ſunt tibi, & pſecuti ſunt te & tuos: proditioſè te ceperunt, & malicioſè te crucifixerunt, & modo petis ut ignoſcatur illis? Domine Ieſu, pater miſericordiarū, oro te, ut ſicut tu peperciſti tuis crucifixoribus, & rogaſti pro eis, fac ut amore tui parcā ego cunctis mala facientibus, & tu Domine parcere digneris omnibus iniquitatibus meis, & patri tuo in conſpectu gloriæ tuæ me miſerum commendare: ſæpe enim Domine te offendo, & (quantum in me eſt) peccatis meis crucifigo: tamē Domine tu ſcis qa in te credo, & te Dominum meum & Deum uerum confiteor, à quo ueniam peccatorum poſtulo impartiri mihi miſero & indigno. Secundum uerbum fuit ad latronem pœnitentem & confitentem, cùm dixit: *hodie mecum eris in paradiſo*. Non intellige de terreno paradiſo, uel horto uoluptatis, unde Adam eſt expulſus, nec de paradiſo angelico, uel cœlo empyreo, quia ad illum ante Chriſtum nemo aſcendit: ſed de limbo ſanctorum, & ſinu Abrahæ, ad quem anima Chriſti & latronis deſcendit: uel *in paradiſo*: id eſt, in fruitionis gaudio & fruitione beata, quam habuerunt ſancti patres in limbo, cū ad eos deſcendit Chriſti anima: & eadem die deſcendit illuc anima huius latronis, facta particeps beatæ fruitionis. Vel *in paradiſo*, id eſt, in requie, quod eſt eſſe cum Chriſto, uel *hodie eris mecum*, quod eſt eſſe *in paradiſo*: quia ubi eſt Chriſtus, qui eſt paradiſus, ibi eſt & paradiſus: ſicut ubicunque eſt Papa, ibi dicitur eſſe Romana curia. Vnde Anſelmus: Credo Domine, credo certè quòd ubi tu uis, & ubi tu es, ibi eſt paradiſus: & eſſe tecum, hoc eſt eſſe in paradiſo: quoniam uenerabilis ille confeſſor & glorioſus martyr tecum fuit per totū illud hodie, & poſtea omni tempore. O quàm beatum eſt eſſe tecum, ò quàm beati ſunt illi qui tecum ſunt? Illi uerè ſunt in paradiſo, uerè ſunt in requie, qui tecū ſunt

Aug. ſermone de S. Stephano. — *Anſelmus ſpeculo euang. ſermonis cap. 12.* — *Oratio.* — *Verbum ſecūdum. paradiſus.* — *Paradiſus eſt, ubi Deus.*

B C D E

ſum pro magiſtro, hominem pro uero Deo: filium Zebedæi, pro filio Dei: nepotem pro filio ſuo, q erat totum ſuum gaudium, ac uita ſua & ſolatium. Quæ mutatio ipſam intus cruciat, ac matri amarior omnibus doloribus corporeæ paſsionis exiſtit, & cætera

Mulier.

corda humana, licèt ſaxea, licèt ferrea, ſcindit. Quis enim ſine ſingultu audiet eum hæc uerba dicentē? nō dixit ei, mater: ſed, mulier: ne matris dolorē amplius excitaret. Vnde Chryſoſtomus hic mouēdo quæſtionem, ſic dicit: O bone Ieſu, qui matrem tuam dulciſsimam, quæ ita diligenter te nutriuit, reuerenter tractauit, & dulciter lactauit, adeo indulciter alloqueris?

Cur nō matrem uocauit.

Sed ut dictum eſt, non uocauit eam matrem, ſed cōmuni nomine: & pro materni nominis (ſi exprimeretur) & uehementis amoris teneritudine ag grauaret. B Virginis animus: ac uidens filii paſsionem, & audiens matris nomen doleret amplius: tunc enim non erat tempus ipſam dulciter alloquendi, nec matris nomen exprimendi: quia ſi Chriſtus dulcius ſibi locutus fuiſſet, fortè cor Virginis crepuiſſet. Stans autem

Statio Mariæ ſub cruce.

Dominus in cruce, faciem uerſus Occidentem tenebat, ſed Maria & Ioannes uerſus Oriētem ad Chriſti faciem reſpicientes iugiter lachrymas fundebant: unde non ſtetit beata Virgo ſub cruce ad Aquilonem, ut quidam fabulantur, ſed contra faciem filii ad Occidentem aliquantulum tamen declinans ad Auſtrum. Mōſtratur enim locus & à fidelibus ueneratur, ubi cum aliis mulieribus ipſa ſtetit. Cōtemplare & tu Dominum tuum, ut mouearis ad compatiēdum. Vnde

Anſelmus de excellentia B. Virginis cap. 5.

Anſelmus: At tu cum matre & Ioanne accede ad crucem, & perfuſum pallore uultum Ieſu cominus intuere. Quid ergo? Tu ſine lachrymis amātiſsime Domine tuæ lachrymas uidebis? Tu ſiccis manes oculis, & eius animam pertranſibit gladius doloris? Tu ſine ſingultu audies dicentem matri, mulier ecce filius tuus: & Ioāni ecce mater tua. Et iterum, mulier (inquit) ecce filius tuus? O commutatio, pro æterno & incōmutabili Deo, purum & corruptibilem hominem: p naturali & unico filio, ſeruum accepit in filium. O Domina qui (precor) cogitatus in te ſuccedebant, cùm

Mariæ martyrium.

tam inæſtimabilem cōmutationem ab ipſo, quem ſup omnia diligebas, tibi fieri audiebas? Verè tuam animā pertranſiuit gladius doloris: quoniam tibi amarior extitit omnibus doloribus cuiuſuis corporeæ paſsionis. Quicquid enim crudelitatis inflictū eſt corporibus martyrum, leue fuit, aut potius nihil, comparatione ipſius tuæ paſsionis, quæ nimirum ſua immēſitate trāſfixit tua penetralia tui benigniſsimi cordis. Hæc Anſelmus.

Auguſtin. ſermone de paſſione do.

Vnde & Auguſti. Matri Dominus, in cruce iā anxius, & oculis & uultu annuens, de Ioanne ait: Mulier, ecce filius tuus. Ecce Ioannes, qui eſt nepos tuus de cætero reputabitur tibi filius: & curā habebit tui, erit ſolatium tibi fideliſsimum. Inde intuitus Ioannē dixit, *Ecce mater tua*: ei ſeruias, & curam illius habeas: eam tibi commendo, ſuſcipe matrem tuam, imò magis ſuſcipe matrem meam. Dum hæc pauca diceret,

Maria & Ioānes uirgines & martyres.

illi duo dilecti lachrymas fundere non ceſſabant. Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Iſti duo uirgines audiebant Chriſtum uoce loquentem tanta, & ipſum uidebant paulatim morientem. Amarè flebant, quia amarè dolebant, nā gladius doloris Chriſti, animas utrorumq; tranſibat: quæ magis amabat, ſeuerior fiebat in matre. Et iterū: Eructauit etiam os tuum verbū bonum, cùm diceres: *Mulier, ecce filius tuus.* Cruciat te Domine Ieſu crux tua, ſed non minus mater tua: cruciat te dolor tuus, ſed non minus dolor eius. Non eſt mirum ſi doles &

A condoles, ſi pateris & compateris, bone fili in deſolatione matris, in ſeparatione matris, in commendatione matris. Nunquam enim te deſeruit: nō in infantia,

Mariæ obſequia.

non in adoleſcentia, non in iuuentute, non in paſsione tua. Nunquam defuit tibi eius ſolatium: ſed nec eius obſequium. Lactat infantem, audit & ſequitur pdicantem, uidet & comitatur patientem: contemplatur opprobria, intuetur uulnera, audit tua uerba. Tu uerò bone Ieſu quanquā eſſet dolor intolerabilis, plaga inſanabilis in agonia mortis, & ultimo ſpiritu cōſtitutus nō obliuiſceris matrē tuā: caput iclinas, & eā in matrem Ioanni cōmendas, & eum ſibi in filium adoptas: fœlix depoſitum, ſingulare priuilegium, inſigne ſolatium. Vrgebat te ſiquidem Domine Ieſu præceptum: iuſsiſti, honora patrem tuum & matrem tuam: ſeruitium, quod ipſa exhibuit tibi: exemplum, poſteris relinquendum. Conſiderare libet bona mater, &

Mariæ dolores.

genitrix, & nutrix, & filia deſolata, quis ſit dolor tuus: anguſtia tua. Vides enim crucifixum unigenitū tuū, mutas filium, magiſtrum in diſcipulum, regem in militem, Dominum in ſeruum, omnipotentem in deficientem. Reuera uiſcera tua penetrat gladius, cōfigit animam tuam lancea & clauus, laniat mentem tuam ſpinarum aculeus, lacerat cor tuum filii tui amarus aſpectus, deeſt tibi præ amaritudine lachryma: deſunt uerba, deeſt fortitudo, marceſcit pulchritudo. Vulnera filii tui, ſunt uulnera tua: crux filii tui, eſt crux tua: C mors eius, mors tua. Nutrix qūo dimittis alumnum mater filiū, ancilla Dominū? una die orbaris patre & filio. Hæc Auguſt. Cōpatiebatur itaq; filius matri cō patiēti ſibi: cōmota ſunt qnippe oīa uiſcera eius ſup matre ſua. Sciebat.n. ipſe anguſtias materni cordis, nouerat dolorē animę eius. Et, ut dicit Damaſcenus,

Damaſce. lib. 4. de fide cap. 15.

quia dolores quos ipſa in ſua non ſenſerat parturitione, nunc geminabantur ſibi in eius paſsione, ideoque & ipſe geminum dolorem patiebatur: ſcilicet, crucis & matris. Ad conformandum nos huic articulo, cōpaſsionis materni doloris, meditemur quātus fuerit dolor piæ matris, & talis matris, pro filio tali, quem uidebat tam crudeliter tractari, & tā miſerabiliter mori. Penſemus etiam quantus fuerit dolor cōpaſsiuus D filii matrem ſibi compatientem: quantus amor filii ad matrem, tam cordialiter eam diſcipulo commendantis. Penſemus inſuper qualiter in illa commendatione cor uirgineum anxiebatur, cùm ei pro filio alienus, & pro homine Deo homo purus dabatur. O quàm miſerabilis commutatio? Quis itaque iſta deuota meditatione penſans, poterit ſe continere à lachrymis? Quis non compatitur matri totius pietatis? Quis nō miſereatur matri miſericordiæ? Si ergo quò ad hunc articulum uolumus nos Chriſto conformare: cōpatiamur dolenti matri ſuæ, qnia compaſſus eſt & ipſe. Ieſu qui in cruce maternæ compaſsioni compatiens, ipſam tuo dilecto diſcipulo, & ei diſcipulum comminē E dare curaſti: commendo me tibi in illa fide & dilectione qua eos adinuicem commendaſti: & ſupplicio tibi ut per tantæ dilectionis pignora facias me ad amorē tuum ueraciter peruenire, & me eorum commendacuſtodiæ, ut inter huius uitæ diſcrimina ab omni aduerſitate, & in omni ſanctitate ac puritate & caſtitate mentis & corporis uitam meam cuſtodiant, & poſt

Exemplum cōpaſsionis

huius uitæ exitum ad te, te miſerante perducant. Hic nota, quòd erat quidam religioſus, qui tantam habebat deuotionem in iſto uerbo: ſcilicet, *mulier ecce filius tuus*: quòd ferè per uiginti annos continuauit lachrymas in tanta abundantia, quòd multum de illis bibebat. Vnde quando incipiebat cogitare totā paſ-

ſionem

ſionem Domini,& ueniebat ad locum iſtum, totus in lamenta & lacrymas diſſoluebatur,& dicebat matri:O mater mea, ecce qualiter pendet in cruce filius tuus:uide quomodo derelictus eſt,& moritur filius tuus.Item dicebat filio:Ecce mater tua lachrymoſa & doloroſa,uide quomodo ſtat dilectiſsima mater tua derelicta.Tu ergo chariſsime frequenter ita cogita, & loquere ad filium pro matre,& ad matrem pro filio ut gratiam obtineas utriuſque.In hac autem recō mendatione intelligimus non ſolum Ioannem,ſed & totam eccleſiam & quamlibet fidelem animam in Ioanne beatæ Virgini commendatam, ac eius ſeruitio & obedientiæ ſubditam,ipſamque ecōtra toti populo Chriſtiano uſque in finem mundo pro conſilio & auxilio relictam,ut ipſa nos habeat in filios:diligēdo nos,& bonum noſtrum procurando affectu materno,& nos habeamus eam in matrem dilectiſsimam, ipſam ſemp amādo, & poſt Deum ſuper oīa honorādo. Vnde Hugo de ſancto Victore, Ex hoc articulo ubi dictum eſt,ecce mater tua,intelligitur quòd Virgo beata non ſolum Ioanni in matrem traditur,imò toti eccleſiæ uniuerſiſq; peccatoribus in matrem aſsignatur,cùm dicitur:ecce mater tua.O peccator deſperate, ecce mater tua:ò uerbum dulce,ò uerbum ſolatioſum, ò uerbum gaudioſum, ecce mater tua. Ipſa enim eſt mater Dei & hominis, mater rei & iudicis: non decet ut inter filios diſcordiam eſſe permittat.Si enim ò peccator, Maria eſt mater tua,ergo & Ieſus eſt frater tuus:& pater eius,pater tuus:ergo & regnū & hæreditas tua:ergo gratia Mariæ,quam inuenit apud Deum,eſt theſaurus tuus.Ergo dilige eam & uenerare tanquam præſentem tibi ubique, & amplius noli morari.ſed ab hac hora accipe illam in tuam, ut ipſa tādem recipiat te in gloriam ſuam.Hęc Hugo.Sicut ergo neceſſaria fuit nobis paſsio Domini ad ſaluandum,ita neceſſaria fuit hæc recōmendatio ad noſtrum auxilium & cōſilium.Et propterea ſecurè currendum eſt ad eam,pro quacunque neceſsitate & utilitate.Ipſa enim mater miſericordiæ, nulli conſueuit miſericordiam denegare.Vnde Bernardus:Sileat miſericordiam tuam uirgo beata, ſi quis eſt qui inuocatam eam in ſuis neceſsitatibus meminerit defuiſſe. Hæc quippe miſericordia,nobis miſeris eſt multum neceſſaria.Vnde idem Bernardus: Nos quippe in cæteris uirtutibus congaudemus tibi: ſed in miſericordia tua potius nobiſipſis.Laudamus uirginitatē,humilitatē miramur,ſed miſericordia miſeris ſapit dulcius, hanc amplectimur charius,recordamur ſæpius, crebrius inuocamus.Ne timeas ad eā accedere:qa mitis & dulcis eſt ualde.Vnde iterum Bernardus:Reuolue totam ſeriem euāgelii,& ſi quid aſperum ,ſi quid durum inueneris in Maria,deinceps eam ſuſpectam habeas,& ad eam accedere uerearis.Non igitur ſtudeamus ut exemplo Ioannis Virginem beatam in matrem habeamus,ſi ipſam uolumus habere adiutricē. Cùm enim ſit triplex ſtatus hominis:ſcilicet in uita, in morte,& poſt mortē:ipſa in hoc triplici ſtatu adiuuat filios ſuos,qui eam habent in matrem.Vnde cantat eccleſia,Maria mater gratiæ,mater miſericordiæ &c. Adiuuat ergo in uita:ſed in uita quidam ſunt iuſti,& iſtis impetrat perſeuerantem gratiam:ideo dicitur mater gratiæ, ſcilicet datrix & conſeruatrix: alii ſunt peccatores,& iſtis impetrat peccatorum ueniā & Dei miſericordiam:ideo ſubditur, mater miſericordiæ.Secundus ſtatus, ſcilicet in morte , eſt periculoſus:quia hoſtes, id eſt dęmones ad morientes accedūt,& ſi quod ius habēt exquirunt, ſed beata Virgo

Hugo de paſsione Chriſti. *Maria mater eccleſiæ totius.*

Bernardus ſermone 4. de aſſumptione. *Idem ibidem.*

Idem ſermo. de uerbis Apocal.

Maria in triplici ſtatu nos adiuuat.

A animas in morte protegit,& hoſtes expellit:ideo ſubiungitur,tu nos ab hoſte protege. Tertius ſtatus,ſcilicet poſt mortem & animæ egreſſum , ſimiliter eſt periculoſus : quia ibi ſunt dæmones rugientes, animam deuorare uolentes : ſed beata Virgo animas in morte ſuſcipit & in cœlum deducit:ideo ſubinfertur, & hora mortis ſuſcipe.O Domine Ieſu,magiſter bone,recommendationem quā feciſti inter nos & matrem tuam conſerua in æternum: & da nobis gratiā ut ei ualeamus taliter deſeruire, quòd dignè mereamur eius filij nuncupari,& ipſa dignetur mater & domina noſtra dici. *A ſexta autem hora factæ ſunt tenebræ, uniuerſam terram.* Quia enim agnus innocens & uerus ſol iuſtitiæ

Tenebræ factæ.

B eclipſim patiebatur,ſol iſte uiſibilis clariſsimum mundi lumen,factori ſuo compatiens,lucis ſuæ radios retraxit & occultauit: non ualens intueri pendentem Dominum, ac mortis eius uilitatem & acerbitatem. Vnde Chryſoſt. Sol obſcuratus eſt :non enim ferre poterat creatura iniuriam creatoris. Retraxit radios ſuos,celauit igneum iubar,ne uideret impiorum facinora. Hæc Chryſo. Hoc autem factum fuit triplici ratione. Primò, ut natura inſenſibilis, Chriſto compatiens, corda lapidea ad ueram Chriſti compaſsionem emolliret.Secundò,ut eclipſatio luminis ſolaris, ſubtractionem ueri luminis in cordibus Iudæorum, & militū Chriſtum crucifigentium,oſtenderet. Tertiò,ne corpus Chriſti nudum in cruce & mortē eius

C exprobratiſsimam ab impijs cum gaudio uideri, uel eos ſua luce frui permitteret.Non fuit iſta eclipſis naturalis: quod patet ex ratione durationis: quia nunquam poteſt fieri naturaliter per tres horas. Secundò,ratione temporis: quia impoſsibile eſt fieri eclipſim,niſi in coniunctione ſolis & lunæ: ſed tunc luna erat plena & è regione ad ſolem. Tertiò, ratione generalitatis: eclipſis enim nunquam poteſt eſſe ſuper uniuerſam terram,ſicut dicitur hîc: quia apud Athenas hoc uiſum fuit. Vnde Dionyſius apud Heliopolim tunc præſens, uidit hoc fieri per interpoſitionem lunæ, in terram & ſolem, ſicut fit in eclipſi ſolis:quia uidit lunam ab Oriente aſcendentem uerſus meri-

Eclipſis nō naturalis.

Dionyſius in epiſt. ad Polycarpū.

D diem,& ſe ſupponentem ſoli,& tranſacta eclipſi luna rediit ad Orientem: ita quòd in ueſpere fuit in Oriente,ſole exiſtente in Occidēte, & ſic orbes totum ſunt ad priſtinum ſtatum reſtituti: unde patet etiam defectū & repugnationem ſolis non ex eadem parte, ſed econtraria ſecundum diametrum incepiſſe. Item illæ tenebræ palpabiles erāt & obſcuræ, & nigræ ſicut tenebræ Aegypti ſub Pharaone, tenebræ autem ex eclipſi ſolis naturali ferrugineæ ſunt & aereæ & aliquantulum claræ. Patet ergo, quòd illa eclipſis non potuit naturalis eſſe, ſed miraculoſa:& ſoli Chriſto, qui eſt cauſa omnium,manifeſta.Et quia tribus horis protenſæ ſunt tenebræ, ideo has tres horas repræſentamus tenebris trium noctium: uel potius in me-

E moriam triduanæ ſepulturæ tribus noctibus celebramus, quaſi triduanas exequias Chriſti mortui : quia nec alibi monachi nouem lectiones faciunt, niſi hîc & pro mortuis. Et tunc etiam primatus tenebrarum inſinuatus eſt:quia in illis diebus tenebræ cęperūt diē præcedere. His etiam horis, ſcilicet à ſexta uſque ad nonam magis obtenebrantur homines commeſſationibus & ebrietatibus uacando.O quanti & quales etiam religioſi, his horis tenebris uoluptatum effrenatè ſe immergunt: quia ea quæ Chriſtus tunc paſſus eſt, tanquam ingrati parum cogitant uel attendunt. Tibi Domine Ieſu morienti compaſſus eſt ſol, proinde

inde precor & obſecro, ut me quem rationalem con dere dignatus es, ſic facias tua pietate cōpati tibi morienti, & pro nobis impiis in crucis ſqualore penden ti, ut in uita mea non gaudeam in luce gloriæ temporalis, neque diem hominum deſiderem, ſed toto mētis ardore deſiderem diem tuum. Quartum uerbum fuit, quando circa horam nonam præ nimia doloris anguſtia clamans uoce magna, dixit: *Eli Eli lamma-azabthani.* Et quod Hebraicè dixit, euangeliſta exponit, dicens: hoc eſt: *Deus meus*, cuius ſum filius (per naturam) inquantum Deus: *Deus meus*, cuius ſum filius (per unionis gratiam) inquantum homo, & ſic geminatio duplicem oſtendit naturam in eo: *ut quid dereliquiſti me?* id eſt, pœnis & morte expoſuiſti? Hoc non loquitur deitas, quæ paſſa non fuit: quia diuinitas in Chriſti paſſione ſemper illæſa manſit. Sicut ſi ſole ſuperlucente in ligno, ſecuris lignum incideret, ſol impaſsibilis permaneret; multomagis uerbi diuinitas, ſecundum hypoſtaſim carni unita, carne patiente manet impaſsibilis & illæſa. Sed loquitur hoc humanitas, quæ uidebatur derelicta: & dolorem ſuſtinuit, quia illa morti tradita & paſſa fuit: quaſi diceret, Pater intantum mundum dilexiſti: quòd me pro ipſo tradidiſti, & dereliquiſti Iudæis & morti. Subtraxit enim protectionem, ſed non ſoluit unionem. Hoc etiam dixit, ut magnitudinem ſuæ pœnæ oſtenderet. Ita enim grauiter dolebat, ac ſi non Dei filius ſed inimicus eſſet. Et ideo penitus uidebatur derelictus à Deo, nullū refrigerium uel iuuamen recipiēs ab eo. Derelictum ergo ſe clamat: quia licèt multi multa propter Deum paſsi ſint, omnibus tamen Deus aliquid conſolationis & refrigerii miniſtrabat: Chriſtū uerò totaliter dolori ſubiecerat: ut doleret quantum dolere poterat. Vnde non eſt intelligendum, quòd diuinitas humanitatem deſeruerit, uel ab ea ſeparata fuerit: Deum enim, quem inuocabat, inſeparabiliter ſemper ſecum habebat: quia nunquam deſinebat eſſe Deus, ſiue anima coniuncta corpori, ſiue ſeparata: nam & tunc anima illa erat Deus, & corpus mortuum erat Deus: ſed quia traditus erat ita calamitatibus, quòd uidebatur à Deo derelictus: quaſi ſecundum hunc ſenſum diceret: Vt quid tam immanibus & intolerabilibus me expoſuiſti doloribus & pęnis, ac ſi me dereliqueris? Vehementiſsimo enim dolore in carne ſua teneriſsima tenebatur, & amariſsimo dolore pro compaſsione ſuæ matris & aliorum in anima torquebatur. Et tamen pro bono noſtra ipſemet uoluit hæc tranſire: & ſic ſuſtinebat, ut nos aliquādo exemplo ſuo taliter patiamur, ac ſi Deo derelicti uideamur. Siue quando Dominus uult nos probare: uel noſmetipſi uolumus nobis etiam aliquas pœnas inferre, ut ſic Domino noſtro conformemur in pœna, ut ei poſsimus conformari in gloria. Vel ſe derelictum à Deo patre dicit: quia tunc ferè inutilis uidebatur eius paſsio: de toto.n. genere hominū nō uidebatur aliquis redimi niſi latro, qui ferè ſolus in eū credebat: excepta beata Virgine, quę tūc etiam credidiſſe non ambigitur: in huiuſmodi enim ipſa ſemper excipitur. O domina mea quāto dolore tenebaris, quādo filium tuum ſic clamantem audiebas? Et attende, ꝙ in iſto clamore non erant adhuc tenebræ, & ideo quod de tenebris eſt dictum, eſt per anticipationem accipiendum. Hoc quartum uerbum Chriſti fuit magnæ acerbitatis: quia clamando oſtendit magnitudinem ſui doloris. qui tantus fuit, quòd præ eius acerbitate ſe clamat à patre derelictum: in acerbitate paſsionis, omni ſolatio deſtitutum. Quæ quidem acerbitas

Quartum uerbum.

Derelictus cur dicatur Chriſtus.

Verbū acerbitatis.

A paſsionis ex hoc apparet, quòd ipſe patiebatur exterius in toto corpore, & ex omni parte ſenſuum, & ex omni genere tormentorum: intus uerò ex materna compaſsione, quæ omnes Chriſti dolores corporales in ſeipſa per materni cordis compaſsionem pleniſſimè transformabat: & ex diſcipulorum lapſu & excæcatione, qui omnes tunc à fide exciderant: necnon ex precioſi ſanguinis tam multiplici deperditione, quia conſiderauit quòd precium ſuæ redemptionis in tot hominibus ingratis annihilari debuit: hoc enim, ſecūdum Bernardum, maiorem dolorem ei intulit, quàm omnes pœnæ quas extrinſecus pertulit. Vnde bis ingeminat, Deus meus, ut ex hoc oſtendatur immenſi-

B tas ſui doloris, tam in carne quàm in anima, quantum ad uires inferiores corpori affixas: quia in ſuperioribus uiribus animę fruebatur perfectè, licèt in inferioribus torqueretur acerbiſsimè. Clamauit etiam uoce magna peccatum inclinando quod fuerat tantæ mortis & miſeriæ cauſa: quia ſecūdum Ambroſium, quorum ſuſcepit naturam, horum plorauit miſeriam: & ut duritiam humani affectus ad ſui excitaret cōpaſsionem. Sciendum tamen, quòd homo rationabiliter debet moueri ad compatiendum Chriſto triplici ratione. Primò, ex motu creaturæ inſenſibilis, quæ tota Chriſto morienti compaſſa fuit. Secundò, ex conditione ſuæ propriæ naturæ, natura enim tot membra prouidit corpori humano, quot ſunt dies in anno (vt

C dicunt phyſici) ad deſignandum quòd nō ſit dies uel momentum, in quo homo beneficium redemptionis affectuoſè & cum gratiarum actione non debet recordari. Tertiò, ex diuinæ uocis imprecatione: qa ipſe ſponſus amaritudinem ſuæ paſsionis iubet ſine interuallo imprimi noſtris mētibus, dicens: *Pone me ſicut ſignaculum ſuper cor tuum.* Cui uoci anima deuota obtemperans reſpondet, *faſciculus mirrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur.* De hoc clamore appropriatè dici poſſunt uerba beati Auguſtini, in ſermone: Satagentis & ſolliciti pro nobis in tribulatione poſiti. uerba ſunt iſta: uerba quidem teneritudinis & mœroris, uerba amaritudinis & doloris.

D Nam qui deuotè conſideraret ex quàm anxio gemitu, ex quàm alto ſingultu, ex quàm profundo luctu, ex quàm amaro planctu hæc uox in cruce prorupe-rit ab ore Domini Ieſu: nullus eſt ſi haberet pectus ferreum, quin molliretur compunctione: ſi ſaxeum, quin ſcinderetur compaſsione: ſi ligneū, quin flecteretur condilectione: ſi æreum, quin liquaretur contēplatione. In hoc uerbo duplex natura in una perſona Chriſti, clamauit ad duas pſonas in una eſſentia Dei & ideo geminatur perſona ſub eodem actu uerbi, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me? Clamabat enim in Chriſto affectio rationalis naturę, ꝓpter zelum ardentiſsimæ compaſsionis: clamabat afflictio ſenſualis iacturæ, propter telum acutiſsimæ

E paſsionis. Clamat affectio rationalis, Deus Deus meus, ut quid dereliquiſti me? in tanto mentis ſuſpirio & mœrore, qui non derelinquis clamantes ad te. Clamat afflictio ſenſualis, Deus meus, Deus meus: ut quid dereliquiſti me? in tāto carnis ſupplicio & dolore, qui non derelinquis præſumentes de te. Magnā enim patiebatur exterius amaritudinem: ſed longè plus cruciabatur interius propter ingratitudinem. Vnde Hugo inducit eum in cruce ſic loquentem:

Cerne homo quid pro te patior,
Vide pœnas quibus afficior,
Vide clauos quibus confodior,
Cùm ſit tantus dolor exterior,

Bernardus ſermone de paſſione.

Ambro. in cap. 23. Luce.

Canti 8.
Canti. 1

Auguſtin. ſermone de paſſione.

Duplex natura in Chriſto.

Hugo de paſſione Chriſti.

Intus

Int us tamen planctus eſt grauior,
Tam ingratum dum te experior.

Documentum. Per hoc uerbum quartum, docemur ad Deum in neceſsitatibus clamare, & in periculis ad orationem recurrere. Augusti. in medit. Vnde Auguſtin. Inſuper addidiſti Deus meus, ut quid dereliquiſti me? ut oſtenderes effectum orationis, quæ ſicut ſcutum accipienda eſt contra iacula tentationis, in tempore tribulationis, quæ ſicut ſcutum accipienda eſt contra iacula tentationis, in tẽpore tribulationis. Orauerat ſiquidẽ Dominus Ieſus in horto: orat & in patibulo: qa reuera oratio: eſt ſubſidiũ in periculo. Aſcẽde igitur anima mea turrim & caſtrũ orationis: ipſa etenim eſt unguentum ægrotorum, ſcutum infirmorum, odoramentum ciuium ſupernorum. Hæc Auguſti. Documẽtũ Ex hoc ergo articulo derelictionis Chriſti à Deo, habetur documẽtum, quòd in noſtris tribulationibus debemus ad Deum recurrere, & ei deſolationem noſtram conqueri orando, ut ipſe tribulationem noſtram dignetur reſpicere: Sicut Chriſtus qui in anguſtia tribulationis poſitus clamauit ad Deum patrẽ, dicens: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Quod, ſecundum gloſam, non ſolum fuit uerbum conqueſtionis: ſed & orationis. Pſal. 21. Quæ quidem oratio hic ſubintelligitur, & in pſalmo illo ex quo Chriſtus hoc aſſumpſit, exprimitur. Vbi dicitur: *Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Vbi hoc quod dicitur. Reſpice in me: eſt oratio, & non eſt in Hebræo: ſed additum à ſeptuaginta interpretibus, magis ſenſum quã uerba ſequẽtibus. Quod uerò ſequitur, quare me dereliquiſti? eſt conqueſtio. In hoc ergo uerbo Chriſti, fuit oratio implicita: & cõqueſtio explicita. De qua oratione uidetur loq. Apoſtolus, Heb. 5. dicens de Chriſto: *Qui in diebus carnis ſuæ, preces cum clamore valido & lachrymis offerẽs, exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Igitur & nos cõquerentes Deo tribulationẽ noſtrã, ſemper ſubintẽdamus orationẽ, ut ipſe in nos reſpiciat & adiuuet. Exprimit ergo hic Dominus formam tentati, & liberati: qui dum eſt in tribulatione, putat ſe quaſi derelictum à Deo, cùm tamen propior ſit Dominus homini in tribulatione Pſal. 4. poſito. Iuxta illud Pſal. *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Dereliquit quippe Dominus amicos ſuos, dum tribulationibus exponit ad tẽpus, ut miſereatur in æternũ. Dereliquit: id eſt, ad modum derelinquẽtis ſe habet: quia protectionem ſuam ſubtrahit. Sicut enim Deũ pœnitere, eſt ad modum pœnitentis ſe habere: ita hic Deum aliquem derelinquere, eſt ad modum derelinquentis ſe habere. Ad conformandum ſe huic articulo, meditetur homo quàm atrocibus pęnis expoſitus fuerat Chriſtus, quando ſic clamauit ad patrem: & recolligat omnes paſsiones & tribulationes ſuas, & cõquerat ur eos Deo patri in unione paſsionum Chriſti: clamans in toto corde, ſimul cum Chriſto, uerba hæc: *Deus meus, Deus meus, reſpice in me, ut quid me dereliquiſti:* Nec miretur uel deficiat, ſi tribulari permittitur: quia ſic ſuo capiti conformatur. Domine Ieſu, qui pendens in cruce preces ad patrem cum clamore ualido & lachrymis obtuliſti: da mihi in omni tribulatione & anguſtia mea ad te clamare, nec tu me patiaris (uelut derelictum) à tua miſericordia reprobari: ſed exaudias de cœlo uocem meam, & facias in tribulatione prouentum, ut ſentiens me tua miſericordia ſaluatum, poſsim cantare gloriam & laudem tuam: dicens: Voce mea ad Dominum clamaui: uoce mea ad Deum, & intendit mihi. *Quidam autem illic ſtantes, & audientes* hoc uerbum Domini: *dicebant, Heliam uocat iſte,* Hierony. in cap. 27. Matthęi. hi (ſecundum Hieronymum) Romani milites

A ipſum cuſtodientes fuiſſe uidentur, qui erant gentiles, non intelligentes Hebræum, & putãtes propter ſonum & quandam affinitatem uocabuli Eli, idem quod Heliam ſonare: & Heliam uocari. Vel fuerunt Iudæi, Dominum imbecillitatis infamãtes, quòd Heliæ deprecaretur auxilium: reputãtes eum minorem fuiſſe Helia. Vel fortè ipſi Iudæi potuerũt hoc dicere, nõ bene intelligentes qđ diceret, ꝑꝑ tumultũ obſtrepẽtem circumquaq;. Quintum uerbum fuit, cùm *Ieſus ſciens omnia conſummata,* quæ lex & prophetæ præ Quintum uerbum. dixerant de eo, & quæ erant ſcripta de Chriſto paſſuro, & quæ oportebat fieri antequam acciperet acetum, & traderet ſpiritum, ut hoc etiam cõſummaretur quod in ſcriptura prædicta reſtabat: & con-

B ſummandum erat, ſcilicet, In ſiti mea potauerũt me aceto: *dixit, Sitio,* ac ſi diceret: Hoc ſolum ex ſcripturis implendum reſtat: perficite quod prædixit, Vnde cũ dicitur, *ut conſummaretur ſcriptura;* ut, nõ ponitur cauſatiuè, ſed conſecutiuè: non enim ideo Chriſtus hoc fecit, quia ſcriptura hoc prædixerat: nam tunc ſequeretur quòd nouum teſtamentum propter uetus & eius impletionem eſſet, cùm tamen e conuerſò ſit: ſed ideo prædictum eſt, quia per Chriſtum conſummandum erat: hoc enim facto impleta eſt ſcriptura prophetiæ, & ſic in aliis ſuo modo intellige. *Dixit ergo, Sitio:* ſcilicet hominum ſalutem, quia hãc deſiderio cor- Sitis Christi. diali ſitiuit: uidelicet ſitim ſitiens: id eſt, deſiderans: ut

C nos ſitiremus fontem uiuum. Hoc quintum uerbũ, fuit maximè conſolatorium omnium totius eccleſiæ Verbũ consolationis. fidelium, quando dixit, ſitio, ſcilicet ſalutem humanã feruentiſsimo deſiderio. In hoc enim oſtenditur eius ardens deſiderium de ſalute generis humani, q. uult omnes homines ſaluos fieri: nam uehemẽs deſideriũ exprimere conſueuimus per ſitim. Vnde dicit Pſalm. *Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum.* Vnde Bernar- Pſal. 41. dus. Sitio, ait Chriſtus, non doleo. O Domine quid ſi- Sitis Christi. tis? Fidem ueſtram, ſalutem ueſtram, gaudium ueſtrum: plus animarum ueſtrarũ quàm corporis mei cruciatus me tenet: & ſi non mei, ſaltem ueſtri miſeremini. Et iterum: O bone Ieſu coronam ſpineam ſuſtiſtines de tua cruce, & de uulneribus tuis taces, & pro

D ſola ſiti clamas dicens, ſitio, quid ergo ſitis? Certè ſolam redemptionẽ hominis, & gaudium humanæ ſalutis. Per hoc uerbum quintum, docemus ſalutẽ noſtram deſiderare, & æternam uitam appetere. Vnde Auguſti. Adieciſti etiam Domine Ieſu Chriſte, ſitio: quid ſitis Domine Ieſu? uinum de uite, aut aquam Auguſti. in meditat. flumine? Sitis tua, ſalus mea, cibus tuus, redemptio mea. Siti igitur anima mea, & deſidera, ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, illum uidelicet qui ſitiuit te: nonne tedet te anima mea intemperies aeris, moleſtia carnis, & cordis pugna cum uitiis, uarietas formę, mutatio & incertitudo tẽporis, expectatio & timor mortis? Cur igitur non cupis diſ-

E ſolui, & eſſe cum Chriſto? Cur te retardat uita mortalis: & non prouocat te uita uitalis, beatitudo fontalis, ſocietas & lętitia ſpiritualis. Deſidera igitur, & conſidera quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei, ubi eſt lumẽ uitæ, fons totius dulcedinis, & beatitudo utriuſque hominis. Hæc Auguſt. In hoc uerbo Domini fuit magna compaſsio matris, & ſociarum eius, & Ioannis, & maxima exultatio illis peſ- Compaſſio Mariæ non habentis potum. ſimis, nam licèt exponi poſsit quòd ſitiebat ſalutem, tamen ad literam æſtimare potes quòd in ueritate multum ſitiebat, quia propter nimium laborem, & ſanguinis emanationem, totus deſiccatus intus &

areſactus

areſactus & aduſtus erat: & propter hoc ſitiebat ſupra modum:& talis ſitis eſt maximum tormētum. Et cùm illi maligni cogitare non poſſet in quo amplius ei nocerent: acceperunt uexandi materiam, *& dederunt ei in ſpongia*, quæ propter poroſitatem de aceto multum imbiberat, *arundini impoſita*, ut rurſum ad os pertingeret: ac *hyſſopo circumpoſita*, & circunligata: ut per hyſſopum herbam amaram de ſpongia ſugeret *acetum* ſeu uinum acetoſum, *cum felle mixtum ſeu mirrhatum*, quale etiam ſibi priuſquam crucem aſcenderat propinauerant. Sic ergo bis potatus fuit: & ante crucifixionem, & in crucifixione. Et eſt ratio potationis, & ratio geminationis huius. Dicunt enim quidā crucifixos citius mori ſi aceto potentur: & ideo potatus eſt iſte, & non alij, ut citius moreretur: & hoc uel inſtinctu Iudæorum, qui captabant maximè mortē Christi: uel ex tædio militū, ut citius à cuſtodia eius abſoluerentur: quia tædebat eos ibi morari. Competit autem myſterio gemina potatio, propter geminā perſonam quæ peccauerat, guſtato ligno uetito, ex qua dānata erat generis humani propagatio. In hoc etiam potu amaro, amaritudinem ſuæ peruerſę uoluntatis oſtenderunt, quia quantum poterāt, tantum ei nocuerūt. De quorum malitia, ſic dicit Chryſoſtomus. Tu autem mihi temeritatem eorum qui aſſiſtebant cogita. Et ſi decem milia habuerimus inimicorum, & ſi inſanabilia paſſi ſumus, uidentes eos interfici flectimur: hi uerò neque in his quæ uidebant facti ſunt manſueti: ſed ſæuiebant magis & inſaniam intendebant, & ſpongiam afferentes aceto potabant. Hæc Chryſoſtomus. Vnde ſecundum Remigium, Ipſi Iudæi erant acetum, degenerantes à uino patriarcharū & prophetarum in acetum, id eſt, in malitiam & crudelitatem, habētes fraudulenta corda, quaſi ſpongiā cauernoſis atque tortuoſis latibulis. Ob hoc ſignanter fel cum aceto ſibi porrexerunt, ut in omnibus ſenſibus ipſum amaritudine replerent, iam enim uelatus fuerat oculis, contra ligni uetiti procacem uiſionem: iam maxillas eius pugnis attriuerant, contra pomi uetiti maſticationē: iā collū eius alapis cæciderant, contra cibi uetiti traiectionē. ſolū reſtabat os & nares affligere, & ideo nares Christi affligebāt tā cadauerū fœtore, q̄ aceti odore: os uerò affligebant, fellis amaritudine. At ipſe acetum quidem accepit, non ut biberet, ſed guſtauit: ut ſcripturam, ſeu quod ſcriptum erat, adimpleret. Et quia Eli Eli clamauerat, cæteri potum ei dantes dicebant: *Sine*, id eſt expecta, *uideamus*, per experimētum *an ueniat Helias liberans eum*. Quia uerò uocem Domini malè intellexerant, non enim Heliæ, ſed Deo loquebatur: ideo fruſtra & inaniter aduentum Heliæ expectabant. Ecce qualis cœna dabatur Domino noſtro: hora autem iam cœnādi: ſed præ labore & dolore non petiit aliud pro cœna niſi potum, & filii diaboli dederunt ei pro cibo, fel: & pro potu, acetum. O nos miſeri quid faciemus, qui aliter cœnare, & aliter potare uolumus, & delitias q̄rimus. Certè ſi mille annis homo uiueret, & quotidie in pane & aqua ieiunaret, unicam cœnam illam ſufficienter compenſare non poſſet. Veruntamen qui poteſt capere capiat: quia durus eſt hic ſermo pro carnalibus: & ideo non ſapiunt, non ſentiunt cùm ſapore quæ Dei ſunt, & cōſolationes internas amittūt. Quia ſi acetum Domino propinatum ad mentem reducerent, in cibo & potu quantumcunq; uili ſaporem inuenirent. Vnde Bernardus: Non eſt cibus adeo aridus, qui nō efficiatur ſapidus, ſi illius aceti quod propinatum eſt condimento fuerit temperatus. Si ergo

Potatus bis & cauſa potationis.

Iudæorum peruerſitas

Chryſoſto. hom. 84. in Ioan.

Remigius in cap. 27. Matth.

Contra guloſos.

Bernardus ſermone de paſſione.

A cibus ex defectu ſalis, uel alia cauſa fuerit tibi inſipidus: non apponas ibi ſal, uel condimentum aliud, ſed propter Chriſtum felle & aceto potatum ſenſualitati reſiſtas: cogitans quòd pro peccatis tuis in pane & aqua abſtinere debes, & q̄ multi pauperes ſibi iſta reputarent ad delicias: & tūc uidebitur tibi magna gratia aliquid adieciſſe ad hæc ipſa. Ex hoc articulo, potationis aceti, trahuntur plura documenta. Primum accipiēdo iſta myſticè in bono ſenſu, ſicut Iudæi & milites multa ſecerunt mala intentione, quæ tamen myſterium boni nobis important. & ſecundum hoc docemur hic, quòd & nos uinum deuotionis, admixtū mirrha mortificationis carnis, & felle amaræ compūctionis Chriſto propinare debemus. Tale enim uinū mirrhatum & fellitum Chriſtus nobis ſitit, & oblatū

B libenter guſtat: ſed non uult bibere & in ſe traiicere, quia ipſe bonorum noſtrorum nō eget. Quid enim Chriſto de noſtra deuotione, mortificatione, & cōpunctione accreſcit? Sed talia ab eo gratanter guſtata nobis relinquit, quibus omnia illa cooperantur in bonum. imò & amara fiunt nobis dulcia, merito ſuæ paſſionis. Aliud documentum eſt, accipiendo iſta in malo ſenſu, quòd nos caueamus ne uinum mirrhatū uel fellitum Chriſto bibēdum offeramus: quia ſicut tunc Iudæi, ita etiam mali Chriſtiani dant Deo bibēdum amarum potum, & Chriſto ſitienti ſalutem animarum, offerunt amaritudinem peccatorum. Quicūque enim rectè credunt, ſed malè uiuunt: hi Chriſto

C dant bibere uinum cum mirrha & felle mixtum: q̄a uinum Chriſtianæ profeſſionis uel deuotionis, miſcent cum mirrha & felle ſcandaloſæ conuerſationis, inquantum malè uiuendo ſcandalizant eccleſiā, quales ſunt præcipuè mali prælati, ſacerdotes, & monachi, & aliæ perſonæ religionis ſpeciem prætēdentes, qui ſpecialiter ſe ad cultum Dei deuouerūt. Qui præ cæteris Chriſtianis uinum deuotionis, quod Deum & homines lætificat, Deo offerre deberēt: ſed per ſuā ſcandaloſam conuerſationem uinum ſuum mirrha & felle malorum exemplorum miſcent, & hoc Deo offerunt: quibus Dominus exprobrat dicens: *Vinea mea electa ego te plantaui: quomodo conuerſa es in amaritudinem?* Alij ſunt qui acetum in ſpongia cum cala-

D mo Domino offerunt, qui extraneas & à ueritate alienas ſententias ex ſcriptura applicant Chriſto, quaſi eas dicenti. quales ſunt qui ſingulares ſenſus, à communi eccleſiæ doctrina extraneos, ex ſcriptura trahere moliuntur, & ſic in errores homines mittunt. Hi enim ſpongiam aceto implentes, calamo ſcripturam imponunt, & ori eius offerunt: & talis potus eſt Chriſto inſipidus: nam *cùm guſtaſſet noluit bibere*. Ex quo ēt nobis datur documentum, quòd ſicut Chriſtus nō dedignatus fuit pro nobis acetum guſtare, ſed nō bibit: ſic & nos ſuo exēplo diſcamus prædictos aridos homines tam ſcandaloſos in uita, quàm ſuperſtitioſos in doctrina, guſtare quidem; id eſt pati & tolera-

E re: ſed nequaquam bibere, & eorum uitam & exēpla nobis incorporare: quēadmodum Dominus noſter acetum non bibit: quia tales in corpus eius traiici nō poſſunt. Item eſt documentum pro religioſis & pœnitentibus, quòd ſi quando eis apponitur cibus uel potus pœnitētialis & minus ſapidus, recogitēt Chriſtum felle & aceto pro nobis potatum. Poſt cōcupiſcentias ergo tuas non abeas: ſed eas uiriliter frāgas, & nūc felle amaritudinis cum dilecto tuo potaberis. Ad conformādum ſe huic articulo, recogitet homo quanto deſiderio Saluator noſter ſalutem noſtram ſitiuit, pro qua etiam acetum cum mirra & felle accipere

Documēta

Hiere. 2.

Eccle. 18.

pere non dedignatus fuit:ad oſtendendum quòd nõ ſalutem,quæ eſt uita æterna,conſequi ualeamus, niſi prius amaritudinem uitæ præſentis guſtemus. Ieſu qui noſtram ſalutem ſitiens aceto & uino mirrhato cũ felle potari uoluiſti:ſalua me tua gratuita gratia in numero ſaluãdorũ:& da mihi uerſa uice ſitire te fontem uitæ & aquæ uiuæ,corde diligendo,ore laudando & prædicando,& amorem ad te habitũ operibus oſtendendo, fac me uinum deuotionis, cum mirrha mortificationis carnis,ac felle pœnitentialis compũctionis,tibi dignè offerre:& da mihi acerbitatem calicis tui non horrere:ſed cum gaudio amplecti & bibere ad ſalutẽ,ut ꝓ amore tuo animę meæ ſitiẽti amara dulcia uideantur.

Sextum uerbum.

Sextum uerbum fuit, cùm dixit:*Conſummatum eſt.* id eſt, totum completum eſt in opere

B

etiam uſq;ad aceti potum, quicquid de me lex & ꝓphetæ prædixerant:& quicquid de me ſcriptum erat, & opus redemptionis humanæ, & omne opus meũ quod in mundo facere debui, conſummatum eſt & perfectum:ac etiam omnis pœna & omnis pugna cõſummata eſt & cõpleta:omniſq; labor & dolor, quẽ ſuſcipere ueneram,eſt finitus:tempus quoq; quo inter homines eſſe debuit,ad honorẽ Dei patris & utilitatem fidelium,eſt completum:& obedientiam, quã dedit mihi pater,perfectè cõpleui & quicquid oportebat fieri antequã morerer,factum eſt:& nihil remanet,nec quicquã iam reſtat quod antequã moriar adhuc fieri oporteat. Et hanc conſummationem etiam

C

ipſe prædixerat,*Conſummabuntur*,inquiẽs, *omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis.* (*Luca 18.*) Acetoſo igitur & felleo poculo propinato,intulit,*conſummatum eſt*:tanquã ſi in guſtu aceti & fellis totius amariſsimæ paſsionis conſummata plenitudo cõſiſteret. Per hoc diluitur primus ille malè delectabilis guſtus. Nam cũ per guſtũ ligni ſuauis & ueriti totius noſtræ perditionis cauſa extiterit pręuaricator Adam:oportunũ fuit & congruum,per uiam contrariã inuenire ſaluti noſtræ remedium. Et cùm in ſingulis mẽbris ipſius acutiſsimarũ paſsionum militantes ſagittæ crebreſcerent quarum indignatio ebibebat ſpiritum eius: decebat, ut cibi uerbiq; uehiculum nequaquã maneret immu-

D

ne:ut uerificaretur illud prophetæ,*Repleuit me amaritudine:inebriauit me abſinthio.* (*Threno. 3.*)

Verbũ perfectionis.

Hoc uerbum ſextum magnę perfectionis fuit,cùm dixit:*conſummatum eſt*:per hoc inſinuans,quòd omnia cõſummauerat, quę pro ſalute humana ipſum Chriſtum pati uel agere oportebat. Et exemplariter:Nam ſicut bonus medicus primò pro infirmo diætam taxat:ſecundò ſudorem procurat:tertiò ſi prædicta non ſufficiunt,indicit minutionem,pro humorũ correctione: quartò miniſtrat potionem pro malæ materiæ euacuatione:ſic Chriſtus(ut nos à morbo peccati ſaluaret)pro nobis primò quadraginta diebus ieiunauit: ſecundò ſudorem ſanguineum pro nobis exhalauit, tertiò per totũ corpus ſuum minutionem celebrauit,quando pro nobis

E

totum ſanguinem ſuum abundantiſsimè ſine numero & mẽſura fudit,ſic quòd corpus ſuum in cruce pẽdens tãquam cremium exaruit:quartò & ultimò,prędictis antidotis non contentus, potionem amariſsimam ſumpſit,quando pro noſtra ægritudine fuganda,felle & aceto ſe potari permiſit:& ideo rationabiliter dixit,*conſummatum eſt*,innuens per hoc quòd omnia cõpleuerat,quæ pro noſtra ſalute fienda erant. Per hoc uerbum ſextum, docemur pœnitentiam inchoatam cõſummare,& uitam noſtram ſine debito terminare, ac omnia opera noſtra ad uirtutũ perfectionẽ & debitam perducere cõſummationem. Vnde Augu-

Auguſti. ſermone de paſſione.

A

ſtinus. Dixiſti etiam Domine,conſummatum eſt:cõſummata etenim erant vaticinia prophetarum,figurę hoſtiarum,acerbitas & diuerſitas pœnarum, emẽdatio culparum. Fœlix qui poterit dicere cum Ieſu,conſummatum eſt:cum Ieſu qui eſt alpha & ω:& ſermonum conſummatio non eſt præmiũ in inchoatione, ſed in conſummatione:non datur denarius incipientibus,ſed finientibus:& corona non currẽtibus: ſed peruenientibus. Inchoa igitur pœnitentiam, & conſumma:ut ad crucẽ ſicut Chriſtus, ſicut latro curras ad pœnitentiam non deſcendas de cruce,ut ſalutem conſequaris perſeuerantia. Hæc Auguſtinus. Sciendum autem, quòd cõſummare idem eſt quod ſimul ſummare:unde tunc aliquid conſummatur, quando

B

omnia ſingillatim acta uel paſſa ſimul ſummãtur: id eſt,in ſumma recolligũtur. Sic fuit in propoſito: Nã poſtquam Chriſtus omnes pœnas paſsionis ſuæ ſigillatim pertulerit,& nihil amplius circa mortem patiendum reſtaret:tunc demum omnia perpeſſa rememorans,recolligit ea ſimul in unam ſummam: & obtulit ea Deo patri, dicens,*conſummatum eſt*: quaſi diceret,conſummatum eſt opus obedientiæ, quam aſſumpſi:cõſummatum eſt opus totius paſsionis meę, quod tibi Deo patri meo offero pro ſalute generis humani. Vnde Apoſtolus:*Conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* (*Heb. 5.*)

Cõſummatio pœnoſa.

Et aduerte,quòd hæc cõſummatio nõ fuit ſine notabili pœna:

C

ſicut qui pertrãſiuit multa pericula,uel grauia ſupplicia,non ſine magno horrore poteſt cogitare ea, licèt ex alia parte gaudeat ea in præteritum pertranſiuiſſe: talem horrorem doloroſum non dubium quin Chriſtus habuerit in conſummando omnia perpeſſa:nec mirum,quia talis conſummatio uirtualiter,uel etiam integraliter cõtinebat in ſe omnes partes paſsionis, quas ſimul in ſumma ſignificabat cùm dicebat,conſummatum eſt: Quod uerbum magnæ efficaciæ eſſe in periculis,perhibetur ab expertis. Et ſpecialiter ualere dicitur in immoderato fluxu ſanguinis è naribus, ſi cum eodem ſanguine ſcribatur idem uerbũ in fronte patientis. Et non mirum ſi magnæ efficaciæ ſit uer-

D

bum iſtud,in quo tota ſumma paſsionis Chriſti continetur.

Documẽtũ Cõſummationis Deo dicandę ratio:

Ex hoc articulo, cõſummatiõis totius paſsionis,habetur documẽtum,ꝙ nos in fine cuiuſlibet boni operis partes habentis,debemus facere ſummam uel epilogum,& ſic in ſumma illlud offerre Deo:uerbi gratia,Si quis pro Deo uadat Romam perueniens ad terminum,omnes paſſus & omnia ueſtigia ſua offerat Deo & beato Petro,dicens: cõſummatum eſt. Similiter ſi quis legat pſalterium:in fine omnes pſalmos,uerſus,& verba totius pſalterii in ſumma offerat Deo,& ſic de ſimilibus.

Collecta.

Ita etiam facimus in officio eccleſiaſtico, quod ſemper in fine cum collecta concluditur, quæ & idcirco collecta dicitur, quia in illa oratione tota uis illius officii quaſi in ſumma eſt col-

E

lectio. Eodem modo hoc uerbum, conſummatum eſt,fuit collecta totius paſsionis Chriſti citra mortẽ. Ad conformandum ſe huic articulo,recolligat homo breuiter in ſumma omnes articulos paſsionis prelibatos & agat pro eis gratias Chriſto & Deo patri: dicens,conſummatum eſt, uel alias prout deuotio miniſtrabit. Ieſu ſaluator noſter, & conſummator glorioſi operis,quod accepiſti à patre conſummãdum, qui incepiſti opus tuum cum multis laboribus,& cõſummaſti cum maximis doloribus,& tandẽ conſummationem totius paſsionis tuæ in ſumma Deo patri obtuliſti,dicens,*cõſummatum eſt*:benedictum ſit Domine ex hoc nomen ſanctum tuum,quia ad hoc cõ-

ſumma-

ſummaſti,ut nos ſimus in bono conſummati, & inimici noſtri omnes conſumpti: rogo te da mihi mandata tua perficere, & in tuis uirtutibus proficere: ac omnia per me(te operante) bene acta & paſſa ad tuā laudem cōſummare: conſummata tibi & per te Deo patri offerre: ut in hora mortis poſſim dicere, ecce Domine conſummaui & perfeci opus quod dediſti mihi vt facerem,& nunc uenio ad te magiſtrum meū & Dominum Ieſum Chriſtum:& tunc merear uidere facie ad faciem,& omnis conſummationis finem.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui hora diei ſexta fuiſti ante crucem uino mirrhato ſeu fellito potatus, ac denudatus, & tuis ueſtibus ſpoliatus, in manibus quoque & pedibus clauis acutiſſimis perforatus, & duriſſimè cruci affixus: in cruce autem poſitus, à multis blaſphematus & deriſus: & iterum aceto ſeu uino acetoſo potatus: da mihi, qui peccatis meis crucem merui, ut in te aſpiciens, totus totaliter carne & ſpiritu transfigar, omnique iniuria & contumelia ac confuſione contempta tecum cruci affigar: ut nec aliquid ſentiam, niſi te Ieſum, te inquam crucifixum. Amen.*

De nona in paſsione Domini. Cap. LXIIII.

Matth.27. Marci 15. Luca 23. Ioan. 19.
Contemplatio Chriſti morientis.

HORA nona cogitabis mente lugubri & deuota, ſi piam habes animam, qualiter ſiccatur ipſe fons uitæ, & dulcedo cordium noſtrorum, Ieſus Dominus tuus amantisſimus, & omni gratioſitate acceptisſimus, venis iam ex ſanguinis effuſione exhauſtis, & uiribus deficienti appropinquans morti incipit oculos lāgueſcentes deprimere & facie palleſcere. Et quomodo incipit inclinare caput uerſus matrē ſuam, quaſi dans ei aue ultimum: aue inquam doloris & omnis deſolationis, quod non poterat ore & uerbo exprimere prę nimia paſſione & ineſtimabili dolore: & quaſi commendans ei corpus ſuum, tam crudeliter foſſum, ac laceratum,& diſſipatum undique. Et etiam uerſus patrem ſuum: quaſi oſtendens ex modo moriēdi, quòd moriebatur ex obedientia patris, & non inuolūtariè: & quaſi gratias agens eidem, quòd ipſum reuocabat ad ſe: docens nos ſimiliter gratias in aduerſis agere, & ſignificans ſe per uarias tribulationes ad præmia ſe quendum, & quaſi tradens ei ſpiritum ſuum. Etiam quaſi declinare à crucis titulo ſe oſtēdens, & uanam gloriam uitare nos docens: ac ſi diceret, Nolo hic regnare, nolo ſcribat aut nominet me regem Pilatus. Et etiam quaſi me patri reconciliato, nuncians mihi pacem, me ſalutet:& oſculū mihi præbet; & aures meis

A precibus, quæ prius non profecerunt, ad exaudiendū inclinat. Quo facto concluſit ultimū uerbum.ſ.ſeptimum, cum clamore ualido & lachrymis, dicens: *Pater in manus tuas*.i. in poteſtate tua, *commendo ſpiritū meum*. Per quod uoluit nobis declarare, ꝙ ſanctorū animæ ex tunc in manus Dei aſcendunt: nam prius ab inferis omnium animæ tenebantur, donec uenit qui captiuis redemptionē prędicauit. Vnde Cyrillus: Hæc autē uox edocet, ꝙ animæ ſanctorum non deinceps in inferno clauduntur, ut prius: ſed apud Deum ſunt, huius rei facto Chriſto pricipio. Vnde & Atha. Commendat.n. patri per ſe uniuerſos mortales in ſe uiuificatos: nam ſumus membra eius: ſecundum illud Apoſtoli, *Omnes unum eſtis in Chriſto*. Prius ergo Dńs

Verbum ſeptimū & ultimum.
Animæ ſāctorū cęlū petūt nunc
Athana. lib. de incarnatione Chriſti.
Galat. 3.

B clamauerat, *Eli, Eli*: & modo clamat, *Pater in manus tuas*. Vnde quidam dicunt, ut Hierony. ꝙ ab illo Pſal. *Deus Deus meus reſpice in me*: uſque ad iſtum uerſum, *In manus tuas*: ubi ſunt pſalmi decē: & uerſus centum quinquaginta, Chriſtus dixerit eos omnes: primū uidelicet & ultimum uerſum cum clamore, ſed intermedios ſub ſilentio. De iſto clamore Chriſti, ſicut & de ſuperiori, uidetur loqui Apoſtolus, cùm dicit: *Qui in diebus carnis ſuæ preces cum clamore ualido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia*. Et ex hoc uidetur, ꝙ Chriſtus tam in illis uerbis *Eli, Eli*: quàm in iſtis, *Pater in manus tuas*: lachrymatus fuerit. Alij uerò dicunt, ꝙ Chriſtus totum pſalmum, *Deus Deus*

Pſal. 21.
Hierony. in pſal. 21.
Heb. 5.
Lachrymæ Chriſti in cruce.

C *meus reſpice in me*:& deinde pſalmū, *In te Domine*, uſq; ad uerſum, *In manus tuas*: concluſiuè decantauit. Cōmendauit Dńs Ieſu patri ſpiritum: non ꝙ egeret, ſed ut nos inſtrueret In hoc.n. ſeptimo uerbo, quod maximę deuotionis fuit, exemplum multiplicis informationis nobis reliquit, prout infrà in documentis articuli patebit. Hoc autem uerbo ultimo dicto, *inclinato capite tradidit ſeu emiſit ſpiritum*: non coactus & inuitè, ſed quando uoluit & uoluntariè ſine coactione *expirauit*.i. ſpiritum extra corpus ſponte & propria poteſtate miſit: non alius extorſit. Vnde Aug. Quis ita dormit quando noluerit, ſicut Ieſus mortuus eſt quādo uoluit? Quis ita ueſtem ponit quando uoluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? Quis ita quando vo

Verbū deuotionis.
Emiſſio ſpiritus Chriſti.
Auguſt. tracta 119. in Ioannē.

D luerit, obit: quomodo cum uoluit obiit? Quanta ſperanda uel timenda eſt poteſtas iudicantis, ſi tanta apparuit morientis? Hæc Aug. Hic ergo apparet ꝙ Chriſtus tradidit ſpiritum clamando, orando & lachrymādo. In primis duobus.ſ.in tradendo ſpiritū,& clamando diuinitas apparuit,& deitatis ſuæ potentiam Chriſtus declarauit. Tradere.n. uel emittere ſpiritum propria uirtute, diuinę poteſtatis indicium eſt, & nemini niſi Deo conuenit. Et per hoc ꝙ moriens clamauit, apertisſimè ſe Deum uerum oſtendit: nam homines alij morientes non clamare, ſed uix ſpirare, uel tenuiter loqui poſſunt. In alijs autē duobus.ſ.in oratione, & lachrymatione, humanitas apparuit, & miſerationis affectū Chriſtus manifeſtauit. Qando igitur Mat

Tradere ſpiritum.

E thæus dicit, *Ieſus autē iterum clamans uoce magna, emiſit ſpiritum*:& Marcus, *Ieſus autē emiſſa uoce magna expirauit*: quid hac uoce magna dixerit, Lucas apertè deſignat dicens, *& clamans uoce magna Ieſus ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: & hæc*, inquit, *dicēs, expirauit*. Ioānes uerò tacens de hac uoce, ſcribit, *cùm ergo accepiſſet Ieſus acetū: dixit, conſummatū eſt: & inclinato capite tradidit ſpiritū*: emiſſa tamē prius uoce prædicta. Fuit autē (ut dicitur) ita magnus & ualidus clamor iſte, ꝙ uſq; in infernū auditus fuit: & cœlum terramque tremere fecit. Vox ergo illa non fuit naturalis, ſed miraculoſa: quia homo magno & longo

Clamor Chriſti ualidus.

Tt cruciatu

cruciatu afflictus, & ex tali afflictione morti ſic proximus, non poſſet ſic clamare uirtute naturæ: & ideo ſequitur quòd nox illa ſit formata Dei uirtute. Hic nota quòd eadem hora qua primus Adam peccauit, ſecundus expirauit. Primus enim poſt meridiem peccauit: quia mox ut peccauit, uocem Domini ambulantis ad auram poſt meridiem audiuit: & tunc circa horam nonam ſecundus Adam expirauit. Vnde qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo induxit, eadem hora ſecundus Adam mortem moriendo deſtruxit. Et qua hora illi paradiſus eſt concluſus, eadem hora iſte paradiſum aperuit: quia ſecundum Bedam, ordo poſcebat ut eodem temporis articulo, quo Adæ peccanti concluſerat ianuam paradiſi, panderet eam latroni pœnitenti. Et ſecundum gloſam, cùm ſol à feruore tepefactus eſt, paſsionem conſummat, oſtendens ſe mori propter peccata, quibus à diuina luce & dilectione in hanc noctem cecidimus. Item hac hora mortuus eſt: quia per eum nouem ordines angelorum reparantur. Notãdum etiam quòd ſicut dicitur in gloſa Thobiæ, Domino in cruce paſſo, diabolus (quo procurante crucifixus erat) aduenit, quærens ſi quid peccati in ipſo inueniret. Et dicit magiſter in hiſtorijs, quòd ſtabat ſupra brachiũ crucis, donec Chriſtus expirauit: & tunc uidens ſe confuſum receſsit: & ueniens ad tartara, inuenit ibi animam Chriſti portas & ſeras confringentem, & iuſtorũ animas inde educentem. Et tunc mox remotum eſt diuinæ uiſionis impedimentum, quod figurauit gladius flammeus & uerſatilis poſitus ante paradiſum. Sciendum autem quòd inter omnes pœnas paſsionis Chriſti, iſta pœna mortis fuit acerbisſima: quia inter omnia terribilia terribilisſimum eſt mors. & hoc eſt ſecundum Damaſcenum, propter naturalem inclinationẽ animæ ad corpus. Et fuit ſpecialis ratio in Chriſto de tali anima & de tali corpore, cui utrique diuinitas unita fuit in unitate ſuppoſiti. Vnde oportuit quòd illa ſeparatio eſſet maximè pœnalis. Ex iſto articulo expirationis, ſeu mortis Chriſti, habentur plura documenta. Primum eſt, quòd nos debemus commori Chriſto, moriendo uidelicet mundo & peccatis, ſi cum Chriſto in æterna uita uiuere uoluerimus. Vnde Apoſtolus: *Si commortui ſumus cum Chriſto, & conuiuemus.* Et de talibus idẽ Apoſtolus ait: *Mortui enim eſtis*: ſcilicet mundanis & caducis, *& uita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Secundum eſt, quòd Chriſtus in anguſtia mortis uoce alta clamans ad patrem, & commendans ei ſpiritum ſuum, reliquit nobis exemplum intimæ deuotionis: docens nos in hoc ipſe bonus magiſter quid nos in articulo tentationis, & ſpecialiter ĩ agone mortis poſiti facere debeamus. Semper enim debemus auxilium noſtrum in Deum ponere, & eum inuocare, ac ſpiritus noſtros ei commendare: quorum corpora quotidie tendunt ad mortem, & penitus ignoramus diem & horam. Et ſpecialiter in hora & articulo mortis debemus hoc facere: quia maximè tunc eſt neceſſe, & propter hoſtis importunitatem maiorem, & propter noſtræ uirtutis debilitationem. Reliquit etiam nobis exemplum perfectæ fiduciæ paternæ defenſionis: per hoc enim ꝙ in manus patris cœleſtis homo ſpiritum ſuum commendat, ſecurus eſſe debet quòd diuina uirtute ab incurſu malignorum ſpirituum defenſatur. Tertium documentum, ſpecialiter pro religioſis, qui moriuntur mundo in religionis ingreſſu, eſt, quòd ipſi debẽt ſpiritum. i. uoluntatem & ſenſum ſuum tradere in manus ſpiritualis patris. ſ. prælati: ſic quòd amplius non

Hora mortis Chriſti. Gen. 3.

Beda in ca. 15. Marci.

Diabolus ſuper brachiũ crucis.

Gladius uerſatilis.

Damaſcenus lib. 3. de fide.

Documẽta.

2. Timo. 2. Colo. 3.

Religionem ingredientes.

A reſumant uſq; ad diem reſurrectionis: exemplo Chriſti, qui ſpiritum ſuum, quẽ moriens in manus patris commendauerat, ulterius non niſi in reſurrectione ſua reſumpſit. Commendans enim ſpiritum Deo patri, exemplũ perfectæ obedientiæ & ſubiectionis reliquit, qua quilibet ſubditus ſuo prælato ſpiritum ſuũ gubernandum & dirigendũ committit. Vnde quilibet ſubditus, uoto obedientiæ ſuperiori aſtrictus, humiliter habet dicere ſuo prelato, pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum. Illi ergo religioſi, qui nunquã depoſuerunt ſpiritũ ſuum, uel ante reſurrectionẽ reſumunt: puta qui ſecundũ uoluntatẽ ſuam facere, & ſenſum ſuum ſequi uolunt: mendaces ſunt, & reſurrectionem præueniunt, & ideo antichriſti ſunt. Quartũ B documentum eſt, quòd ualde utile & ſalubre eſt legere illos decẽ pſalmos, quos Chriſtus orauit in cruce: quia nulli dubium quin deuotionis effectum legenti eos cõferant ſalutarem. Et dicitur quòd ſpecialiter ualeant ad expiationem negligentiarum in horis canonicis negligenter dictis. Quintum documentũ eſt, quòd quantũcunq; aliqui ſint iuſti & ſancti, nunquã tamẽ ſe putent ſecuros de diabolo, cùm ipſe nec Chriſtum in cruce dimiſerit quin eũ obſeruaret. Quid ergo præſumere poterit homo miſer & fragilis? Certè de nullo niſi ſolum de morte Chriſti: Vnde Aug. Tota ſpes mea eſt in morte Domini mei. Mors eius, eſt meritum meum, & refugium meum, ſalus, uita, & reſurrectio mea. Non poſſum terreri multitudine peccatorum meorum, ſi mors Domini in mentem uenerit: quia peccata mea illam uincere non poſſunt. Sextum documentum eſt, ꝙ nos multum tenemur amare Chriſtum, qui pro nobis animam ſuam poſuit: & caput ſuum ad nos in morte inclinauit. Vnde Augu. Saluator noſter caput ſuum inclinauit in morte, ut oſcula daret dilectis ſuis. Et nos totiens Dñm oſculamur, quotiens in eius amore compungimur. Septimum documentũ eſt, ꝙ quilibet Chriſtianus moriẽs debet illa quinq; ſupradicta ſeruare quantũ poterit, quæ Chriſtus moriens ſeruauit. Ipſe. n. orauit, clamauit, plorauit, animam patri cõmendauit, & ſpiritũ tradidit: ſic & nos in extremis poſiti debemus orare, clamare, ſaltem corde, plorare pro peccatis, per uerã pœnitentiã animam Deo commendare, & ſpiritum tradere: uoluntariè. ſ. moriendo, & uoluntatẽ noſtram diuinæ uolũtati tradẽdo. Ad conformandũ ſe huic articulo, recogitet homo quanto amore ſaluator noſter mortẽ pertulit: ut nos uiuificaret, & quòd conditionem mortis ſubiit, qui uitam uniuerſis creaturis tribuit: & mortuus eſt, qui mortuos ſuſcitauit, & reuoluat in mente ſua documenta præmiſſa. Ieſu qui in cruce moriens animam tuam patri cõmendaſti: da mihi in hac uita tibi ſpiritualiter ſic commori, quatenus tu in hora mortis meæ digneris animã meam miſerã habere commendatã. Ego autem Dñe in illas manus tuas extenſas & perforatas, & ſacro ſanguine reſperſas cõmẽdo ſpiritum & corpus meũ: & ſupplico charitati tuæ, ut in nouisſima hora posſim cũ memoria integra, fide pura, & ſpe firma animã meam in manus tuas miſericordisſimas cõmendare, quas pro me ſaluando expandiſti in cruce: & audire merear uerbũ illud dulcisſimũ, hodie mecũ eris ĩ paradiſo. Et tũc hac uoce *uelũ templi*, quod erat foris ante faciẽ & introitũ tẽpli, prohibens aſpectũ ſanctorũ quæ erant intra tẽplũ, *ſciſſum eſt in duo à ſummo uſque deorſum*: nõ illud quod erat intra tẽplũ inter ſancta & ſancta ſanctorũ. Vnde Orig. Duo autẽ uela fuiſſe intelligũtur. Vnum quòd uelabat ſancta ſanctorum: alterum exterius, ſiue

Auguſt. in manuali cap. 23.

Diligendus Chriſtus Auguſt. ibidem.

Morienti ſeruanda quinque.

Veli ſciſſio.

Vela duo. Origen. tracta. 35. in Matth.

ue tabernaculi,ſiue templi. In paſsione ergo Domini ſaluatoris,uelum quod erat a foris,conſciſſum eſt à ſurſum uſque deorſum, ut ab initio mundi uſq; ad finem conſciſſo uelamine myſteria publicentur,quę uſque ad Chriſti aduentum rationabiliter fuerant occultata.Cùm autem uenerit quod perfectum eſt: tūc auferetur etiam ſecundum uelum, ut uideamus etiā quæ intus ſunt occultata,ſcilicet ueram arcam teſtamenti: & ſicut ipſa ſe habet natura, uideamus cherubin & alia.Hæc Origenes.Per hoc ergo ſignum figurabatur reuelata eſſe myſteria & ſecreta ſacramentorum legis, quæ antè uelata erant:ut uniuerſis proderentur,& ad gentes tranſirent & impletam eſſe ueritatem quæ in figuris latebat,& cęlum apertum quod antè clauſum erat. Vnde & nos in paſsione Domini & cruces,& reliquias,& cætera ſacra detegimus in eccleſia, & patefacimus. Et in euangelio Nazaræorum legitur, ſuperliminare templi infinitæ magnitudinis fractum eſſe,auditasque uoces in aere,& uirtutes angelicas præſides quondam templi tunc pariter clamaſſe,trāſeamus ex his ſedibus. Vt autem dicit Chryſoſt.hoc uelum ſciſſum erat precioſiſsimum de purpura & byſſo,& cocco & auro,& ſerico:& hyacintho contextum,quod in diebus celeberrimis ſuſpendebatur.Hac quoque uoce *terra mota eſt*,quaſi non ualēs ferre Dominum ſuum pendentem, & non potens ſuſtinere Chriſti mortem:capax enim huius mortui eſſe non poterat:& in ſignum quòd Iudæi de ea abijciēdi & deſtruendi erant: *& petræ ſciſſæ ſunt*, in ſignum conuerſionis Gentilium: & in ſignum quòd corda quantumcunq; dura deberent compati Chriſto morienti.Dicitur autem quòd adhuc apparent ibi ſciſſuræ, & deponunt ibi peregrini cruces ſuas. *Et monumenta aperta ſunt*, ad denotandum quòd mortis clauſtra erant reſerata,& quòd reſurrectio Chriſti & aliorum cum ipſo reſurgentium erat propinqua, & in ſignum reſurrectionis quę expectatur futura. *Et multi ſanctorum ſurrexerunt a mortuis*, non tunc quando monumenta aperta ſunt:ſcilicet hora mortis Chriſti, ſed quando reſurrexit: quia cum eo ſurrexerunt tanquam teſte ſuæ reſurrectionis: & ideo non ante, ſed cum eo debebant reſurgere, ut ipſum oſtenderent reſurrexiſſe:& hoc eſt quod ſubditur, *& exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius*, id eſt Chriſti *uenerunt in ſanctam ciuitatem*, ſcilicet Hieruſalem, *& apparuerunt multis* ad declarationem dominicæ reſurrectionis. Vnde dicit Hierony.quòd cum monumenta aperta ſunt,non ante reſurrexerunt quàm reſurgeret Dominus, ut eſſet primogenitus reſurrectionis ex mortuis.In Apoc Chriſtus dicitur *primogenitus mortuorum*: ſed in epiſtola ad Corinthios,*primitiæ dormientium*. Hæc autem magnitudo ſignorum ſignificat ut crucifixum Dominum ſuum cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt,demonſtrarent. Voce quippe Chriſti mouentur elementa,& ſimul cum eo uult diſſolui atque finiri omnis creatura.Vnde Leo papa:Pēdente ſiquidem in patibulo creatore,uniuerſa creatura congemuit.Debebat hoc teſtimonium ſuo mundus authori, ut in eius occaſu uellent uniuerſa finiri. Hæc Leo. Ecce quanta nunc apparet eius maieſtas, cuius antè apparuit tanta infirmitas. Vnde Anſel. Et iam quidem infirma eius anima mea uidiſti & miſerta es:nunc & maieſtatem eius attende, & miraberis. Qualis eſt hic? quia cœlum & terra compatiuntur ei: cuius & mors mortuos uiuificat. Vnde & Auguſti. Quamquam autem tu iudiceris,ut maleficus: crucifigaris,ut flagitioſus & impius:quamuis uideris a Deo

Detectio crucis & cæterorum.

Chryſoſto. ſermone de cruce & latrone to.3.

Terra mota.

Petræ ſciſſæ.

Monumenta aperta.

Mortuorū reſuſcitatio.

Hierony.in cap.27. Matthæi.

Apoca.1. 1.Cor.15. Leo ſermo. 10.de paſſ.

Anſelmus in ſpeculo. Euangelici ſermo.ca.9.

Auguſtin. ſermone de paſſione.

A derelictus,non deſunt miracula, non deeſt uirtutum abundantia Vnde etiā Chry.Intende quanta ſigna fecit,hoc quidē è cęlo, hoc autē in terra,hoc autē in ipſo tēplo. ſimul quidē angu ſtiam ſuā demonſtrans.Etenim iræ Dei magnæ erant quæ fiebant, & non ſimpliciter ſigna, ſed & furoris ſigna uniuerſa erant tenebræ,ſciſſæ petræ,uelum mediū ſciſſum,terræ concuſſio,& multę anguſtię ſuperabūdātia erat. Hæc Chry. O quantū pia mater eius tunc dolebat, quando fieri hæc uidebat. Vnde Aug. Cogitare libet quantus dolor tunc fuerit matri,cū ſic dolebant quæ inſenſibilia erāt.Non lingua loqui,nec mens cogitare ualebit, quāto dolore tenebatur tūc anima Mariæ. Hæc Aug.

B Myſticè hęc ſigna prędicta habent fieri in reſuſcitatione & conuerſione peccatoris. Dei quippe templū eſt fidelis anima: cuius uelū ſcinditur, quando uelamen hypocriſis & cuiuſlibet peccati diſsipatur. Sicut .n. uelum impediebat ne uideri poſſent ſancta tēpli, ſic peccatū impedit ne uideantur ſancta paradiſi: quod tamen, quantū ad ſufficientiā, fuit amotū per mortē Chriſti. Velū enim templi ſciſſum fuit,in ſignum quod per mortē Chriſti ablatū eſt impedimentū quod nos ſecreta gaudij paradiſi p[illegible] contēplari.ſicut uelum operiebat ſecreta templi. Terra mouetur in peccati recogitatione, & per timorē compunctionis internæ:& quando per compaſſionē mortis Chriſti terrenū deſideriū in amorē commutatur cœleſtiū. Terra .n.tremuit præ horrore ignominioſę mortis Chriſto inflictæ: ad deſignandu quod corda terrena Chriſto compatienti debent cōpati, & eius ſtrictū iudicium formidare Quòd autē tremuit in reſurrectione,hoc deſignat quo[illegible]dā ſpeciale tripudium:quo omnis creatura debet congaudere Chriſto reſurgenti: ſicut etiā cōpaſſa fuit Chriſto morienti. Vnde peccatoris tremor deſignat metum & [illegible] [illegible] & [illegible].P[illegible] in contritione: & per [illegible] mi[illegible], & quia [illegible] duritia cordis per [illegible] compaſsionis. *Petræ ſciſſæ ſunt*, ad deſignandum quod corda lapidea & dura, per dolorem contritionis, & intimæ compaſsionis ſcindi debent. *Monumenta aperiuntur*, in confeſsione, & per pudorem confeſsionis in ore: & quando fœtor, qui intus latet,foras per os prodit. *Mortui reſurgunt*, in ſpirituali uiuificatione, & per laborem ſatiſfactionis in opere,& quando ad boni operis exercitium excitantur [illegible] & apparent in ſancta ciuitate, id eſt [illegible]. In hora mortis tuæ Dñe *ne [illegible] tempus [illegible]*: rogo te [illegible] ignorātiæ de corde meo: ut uideā uoluntatem tuam, & opere perficiam.*Terra contremuit*: da mihi obſecro qui ſum terra & cinis coram te ſtare cum caſto timore & reuerentia [illegible] & meā ſalutem cum timore & tremore operari.*Petræ ſciſſæ ſunt*: da mihi ut lapideum cor tuo ſcindatur timore,& inhians ardēter a te [illegible] æternæ benedictionis arripiat: & ibi [illegible] fructū uitæ.*Monumenta aperta ſunt, & multi [illegible] exerunt corpora ſ[illegible]orum.* da quæſo Dñe animæ meæ a ſepultura reſurgere peccatorum. Viſis autem his quæ fiebat, ſ.tot & tam mirificis ſignis in paſsione Chriſti, inter quæ etiam fuit quod uoce magna clamans,ſic citò & ſpōte expirauit: *Centurio* qui crucifixoribus præerat, & milites *qui cum ipſo* conſtituti erant ad cuſtodiendum Ieſum in cruce [illegible] *timuerunt ualde*, & diuinæ uirtuti, tot & tanta miracula aſcribendo *glorificauerunt Deum* [illegible] confeſsione,ac poteſtatē & ueritatem diuinitatis in Chriſto confeſsi ſunt, *dicentes: Verè hic homo iuſtus erat* [illegible] *Dei* [illegible] alter

Chryſoſto. hom 89.in Matthæū.

Auguſtin. ſermone de paſsione.

Myſticè.

Timor concupiſcentiā.

Teſtimonia in Chriſto.

enim tanta gloria in eius morte non appareret. Matthæus dicit, *uerè filius Dei erat iſte*. Marcus, *uerè hic homo filius Dei erat*. Lucas, *uerè hic homo iuſtus erat*. Ibi reſultat ueritas deitatis, quia uerè filius Dei: ibi ueritas humanitatis, quia uerè hic homo: ibi ueritas innocentiæ ſuæ & ſanctitatis, quia uerè iuſtus erat. Et hæc tria neceſſaria erant ad redemptionem: ſcilicet homo qui deberet, Deus qui ualeret, iuſtus cui cõgrueret. Et ex iſtis aggrauatur ſcelus Iudæorum: quia occiditur Deus à ſeruis, homo à beſtijs caninis, iuſtus ab iniuſtis. Multum quidem iſtos ad fidem diuinitatis Chriſti diſpoſuit, quòd cum clamore magno ſic potenter & dominatiuè ſpiritũ dimiſit. Videbant enim quod clamor ille ſupernaturalis & miraculoſus fuit: quia propter defectum ſanguinis & effluxum ſpirituum, talis clamor fieri nõ potuit ab homine ſic propinquo morti: & ideo concluſerunt quòd eſſet factus uirtute diuina ſupernaturali: & per conſequẽs quòd ipſe eſſet filius Dei. Quod etiam ex hoc perpenderunt: quia quando uoluit, tunc ſpiritum dimiſit. Vt enim dicit Hieronymus, nullus habet poteſtatem dimittendi ſpiritum, niſi ille qui animarum conditor eſt. Et ſecundum Auguſt. Cum poſt illam uocẽ continuo tradidit ſpiritum, hoc maximè qui aderant ſunt mirati: longa enim morte cruciabantur in ligno ſuſpenſi. De iſto Centurione, ſic dicit Bernard. Erat ille Centurio incircunciſus, ſed non aure, qui ad unam expirantis uocem ſub tot infirmitatum indicijs Dominum maieſtatis agnouit: ideoq. nõ deſpexit quod uidit, quia credidit quod nondum uidit. Non autem credidit ex eo quod uidit, ſed ex eo quod audiuit: quia *fides eſt ex auditu: auditus autẽ per uerbum Chriſti*. Et ſecundum Chryſo. Centurio (ut quidam dicunt) non ſolum confeſſor fuit: ſed etiam corroboratus in fide martyrium ſuſcepit. Per hoc quòd Centurio Gẽtilis confeſſus fuit Chriſtum tam clarè: ſignificata fuit glorioſa confeſsio Gentilium, in eorum conuerſione. & duritia Iudæorum, in infidelitate. Vnde Hierony. Nouisſimi autem nunc primi efficiuntur, quia Gentilis populus confitetur: & plebs Iudaica cæcata negat, ut fiat eis error nouisſimus peior priore. Vnde & Beda. Quanta ergo cæcitas Iudæorum, qui tot per Dominum uirtutibus factis, tantis in morte eius apparentibus ſignis credere reſpuerunt: & inſenſibiliores Gentibus Deum glorificare, uel timere contẽpſerunt: unde meritò per Centurionem fides eccleſiæ deſignatur: quæ uelo myſteriorum cœleſtium per mortem Domini reſerato, continuò Ieſum, & uerè iuſtum hominem, & uerè Dei filium ſynagoga tacente confirmat. Vnde etiam Ambro. O duriora ſaxis pectora Iudæorum: iudex arguit, credit miniſter, proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumẽta reſerantur. Iudæorum tamen immobilis duritia manet orbe concuſſo. Hæc Ambroſius. Conſidera ergo tu homo redempte, quis & quantus & qualis eſt, qui pro te pendet in cruce: cuius tranſitum & cœlum luget & terra, & lapides duri, quaſi compaſsione ſcinduntur: cuius mors [illegible] uniuerſa [illegible]: & quem omnis creatura Dominum [illegible] confitetur. O cor humanum omnium lapidum durius [illegible] ſi ad tanti reincinorationem [illegible] nec terrore concuteris, nec compaſsione afficeris, nec compaſsione [illegible], nec pietate molliris. Vnde Hieron. Omnis creatura Chriſto morienti compatitur, ſol obſcuratur, terra mouetur, petræ ſcinduntur, uela in templo diuiduntur, ſepulchra aperiuntur, ſed ſolus miſer homo non compatitur, pro

Hierony. in cap. 27. Matthęi. Auguſti. Bernardus ſermo. 29. in cantica.

Roma. 10.

Chryſoſto. hom. 89. in Matthæũ.

Hierony. in cap. 27. Matthęi. & 15. Marci.

Beda in ca. 15. Marci.

Ambroſius in cap. 23. Lucę.

Contemplatio.

A quo ſolo Chriſtus patitur. Vnde Bernard. Aſcendit Chriſtus in altum, ut ab omnibus uideretur: alta uoce clamauit, ut ab omnibus audiretur: clamori fletũ admiſcuit, ut homo compateretur. Qui ad hanc uocem non concutitur, terra grauior eſt, petra durior, ſepulchro fœtidior. Hæc Bernardus. *Erant autem ibi* ad aſſociandum, ad conſiderandum, ad compatiendum cum matre Domini, Ioannes & Magdalena, & duæ ſorores Dominæ: ſcilicet Maria Cleophæ, & Maria Salomæ: & præter iſtas, quę principales erant, etiã plures aliæ *mulieres à longe ſtantes*, & uidentes, quæ fiebant: *quæ ſecutæ eum à Galilæa fuerant*, ex deuotione quam ad audiendum uerbum eius habebant: *miniſtrantes ei neceſſaria uitæ de ſubſtantia ſua*, ut meteret B eorum corporalia, cuius illæ metebant ſpiritualia. Conſuetudinis enim Iudaicæ fuit, ut mulieres de ſubſtantia ſua uictum & ueſtitum prædicatoribus & pręceptoribus ſuis miniſtrarent, & in alijs: ut in præparatione cibi, & in lotione ueſtium ſeruirent: quod & Dominus accepit, ut exemplum daret Apoſtolis, eorum cõſulens infirmitati: & ut euangelio magis uacarent: nec tunc hoc ſcandalum erat. Paulus autem ſupererogauit, qui cùm haberet poteſtatem circunducendi mulieres ſicut alij: non tamen uſus eſt ea, propter pſeudoapoſtolos, ut eos à prædicatione reprimeret: & propter ſuſpicionem remouendam, maximè inter gentes, ubi talis conſuetudo nõ erat: & ideo C ſcandalum facere poterat. Miniſtrabant autem Domino carnalia pro ſpiritualibus: non quòd indigeret Dominus creaturis: ſed ut oſtenderet typum magiſtrorum, quòd uictu atque ueſtitu ex diſcipulis deberent eſſe contenti. Vbi Chryſoſto. Hæ autem mulieres conſiderabant, quæ gerebantur, quę maximè erãt compasſibiles: & quæ ſequebantur miniſtrantes uſq; ad pericula affuerunt, maximam fortitudinem oſtendentes: quia dum diſcipuli fugerunt, ipſæ affuerunt. Hæc Chryſoſto. O qualiter tunc anima matris intimu doloris gladio penetrata erat, cùm ſic pœnoſum filium deficere, lugere, lachrymari, clamare, & mori: & ſe in mundo derelinqui in tanto dolore & anxietate ululabat & qualiter clamauit, ſi tamen loqui po-D terat, & dixit: O fili mi dulcisſime, quid faciam ego mœſtisſima? Cui me miſeram commendatam dimittis? fili mi memento mei, & omnis familiæ tuę, quam ita deſolatam relinquis. Memento etiam hominum, qui ſeruierunt tibi: fili mi & ego in manus tuas, & patri tuo commendo meipſam, & totam eccleſiam noſtram. O pater ſancte Deus omnipotens, in manus tuas commendo filium meum: imò Dominum meũ, & filium tuum. Iam enim deficio, & ante filium meũ in eius conſpectu mori deſidero. Talia dicens, æſtimo quòd propter anguſtiarum multitudinem uel abſorpta erat, & quaſi inſenſibilis, uel ſemimortua facta, & quòd ſe ſuſtinere non ualens, corruit in faciẽ E ſuam ſuper terram. Nullus enim cogitare aut dicere poſſet, quanta mœſtitia patientem & morientem ſuſpirauerit & doluerit, unde ipſa ſuſtinebat ictus quod filius tulit foris. Quid tunc Ioannes ſpecialiter ab eo dilectus: quid Magdalena fidelis & dilecta diſcipula: quid uę ſorores Dominæ faciebant? ſed quid facere poterant? Repletæ erant amaritudine, completæ doloribus, inebriatæ abſynthio: & intolerabiliter flebãt. O chariſsime, cogita & conſidera quanto dolore & eiulatu omnes amici eius plorabant: quia etiam hi qui ſibi nihil attinebant: & cum eo nihil habere uidebantur, multum dolebant, ſicut Centurio, & alij milites, qui Ieſum crucifixerant, & cum eo uſq;

expiraſ-

Bernardus ſermo. 29. in cantica.

Mulieres aſtantes.

Prędicãtiũ nutritio.

Pauli ſupererogatio.

Chryſoſto. hom. 89. in Matthæũ.

Marię dolor.

Plangentes pectora.

expiraſſet cuſtodiebant [illegible] *omnis turba eorum qui ad uidendum ſpect*[illegible] *con*[illegible]*enerant,* & *ſimul aderant, & uidebant que* [illegible] *pectora ſua*, in ſignum pœnitentiæ & [illegible] *reuertebantur*, dolentes [illegible] Chriſti perſecutione. ſecundum B[illegible]m, quòd [illegible] pectora, quia pœnitentiæ eſt & luctus [illegible] poteſt dupliciter intelligi: ſiue enim eum, [illegible] dilexerant, iniuſte occiſum dolebant [illegible] mortem [illegible] meminerant, hunc in mortem [illegible] tremebant primum pertinet ad bonos: ſecundum ad malos. Condolent [illegible] & [illegible] mulieribus, & alij [illegible] pia [illegible] Vnde Anſel. [illegible] Non mirum ſi ſole [illegible] contremiſcunt [illegible] cor tuum ſcinditur ſi flentibus iuxta crucem mulieribus, tu collachrymaris. Hæc Anſel. Ecce [illegible] pendet Dominus in cruce [illegible] tota, remanet [illegible] Ioanne & Magdalena, cũ duabus [illegible]. Sed quid tunc mater faciebat? leuabat manus præ cordis deſiderio, tangere cupiens dilectum ſuum [illegible] doloris & amoris [illegible] potuiſſet. [illegible] aliud ſolatium non haberet, ſanguine [illegible] filij ad terram [illegible] deoſculabatur [illegible] eius de cruore filij occiſi ſanguinolenta redderetur. Vnde Auguſt. inter cætera, ſic ait: Iuxta crucem ſtabat Maria, conſiderãs vultu benigno Chriſtum pendentem in crucis ſtipite ſuo, pedibusque nitens, in altum manus leuabat, amplectens crucem ruens in oſcula eius. Ex qua parte ſanguinis unda crucem rigabat, illuc [illegible] ut eam complecti ualeret: ex quo ſurſum [illegible] non ualebat. Volebat amplecti Chriſtum [illegible] pendentem: ſed manus inde fruſtra [illegible] redibant [illegible] Seleuans à terra, [illegible] ad Chriſtum & quia tangere illum non [illegible] collidebatur ad terram. Mortis pallor [illegible] vultum, tamen [illegible] Chriſti cruore rubea erat. Cadentes [illegible] ſacro ſanguine [illegible] tam de [illegible] unda rigabat [illegible] tunc [illegible] Hæc Auguſt. Tandem [illegible] omnes ad ſedendum iuxta crucem [illegible] contemplantur dilectum ſuum [illegible] à Deo [illegible] ipſum depone [illegible] & [illegible] Cum mortui tibus igitur [illegible] & aſpicientibus ſine [illegible] Dominum Ieſum, ſic pendentem in [illegible] corpatum, [illegible] mortuum, & [illegible] bus derelictum. Ecce armati multi [illegible] qui licentia Pilati habebant [illegible] Iudæis, ut ipſis crucifixis [illegible] citius morerentur, & [illegible] mortui [illegible] de patibulis, & ſepelirentur. ne in magno die ſabbati, qui à ueſpera [illegible] feriæ incipiebat [illegible] ſabbatum, & propter feſtum [illegible] corpora [illegible] in cruce pendentia [illegible] & [illegible] hominis [illegible] cruciatu [illegible] Prima quidem dies Paſchæ [illegible] Dominus ſolennis erat apud Iudæos. Secunda tamen dies, pro [illegible] ſolennior, ratione ſabbati [illegible] die ſabbati, quæ intra octauas occurrebat, duplex feſtum erat, ideo [illegible] faciebant, quia in lege præceptum erat, [illegible] propter delicta, uſque mane non eſſent ſuſpenſa, [illegible] inde pollueretur terra. Vnde Theophilus: ſic enim iubebantur in lege non occidere ſolem in hominis ſupplicio. Sed ſecundum Chryſoſto. Iudæi [illegible] diligentes ſunt, ſed in magnis contemptores. [illegible] & cum tantam fuiſſent operati audaciam, [illegible] diligenter [illegible] colores [illegible] caniculum. Appropinquant ergo [illegible] cum furore & ſtrepitu magno, & uidentes latrones adhuc uiuere, frangunt eis crura, & occidunt ac deponunt, & in aliquam foueã proiicien[illegible] ſepeliunt. Duo milites fregerunt crura unius latronis, & [illegible] alterius, & ſic ſimul [illegible] ad Ieſum qui erat [illegible]. Redeuntibus autem [illegible] Dominum, *ut uiderunt eum iam mortuum*, [illegible] quòd [illegible] quam latronis perpeſſus [illegible] quia forte [illegible] quia [illegible] *fregerunt eius crura* [illegible] non ſiebat, niſi ad hoc quòd euadere non poſſent [illegible] *ut impleretur* [illegible] *ſcriptura*, quæ dicitur in Exodo, *Os non comminuetis ex eo*: ſcilicet [illegible] agno: qui [illegible] Dei, ſcilicet Chriſtum [illegible] abat, [illegible] ad [illegible] enim [illegible] diuina conſtitutum [illegible] non frangerentur, [illegible] figura & ueritas [illegible] *unus militum* longè [illegible] *lancea* [illegible] Ieſu [illegible] *ſcriptura* [illegible] Zacharias [illegible] Auguſtinus [illegible] Chriſti [illegible] Vnde [illegible] Chriſti [illegible] In [illegible] Chriſti [illegible] Chriſtum [illegible] peccatore [illegible] Vnde Theophilus: Vt Iudæi [illegible] lanceant Chriſtum, [illegible] contumelias inferentes. Vnde & Chryſoſto. Aperuerunt eius coſtam lancea; & [illegible] de reliquo continuantes. & in [illegible] corpus mi[illegible] crucifigi. Qui autem [illegible] lancea [illegible] Chriſti [illegible] ſanguis: [illegible] Vnde & [illegible] in Cæſarea Cappadociæ [illegible] octo annis [illegible] Chriſtum [illegible] Deo quoque [illegible] lancea Longinus [illegible] non tantum [illegible] Non ſufficit Iudæis & alijs [illegible] Chriſtum [illegible] Ioab [illegible] gladij [illegible] Sic & Chriſtus in cruce [illegible] & [illegible] per [illegible] quorũ [illegible] dine. Secundum [illegible] Tertium propter peccatores [illegible] paſſionem præferunt non [illegible] & [illegible] per ſuper hoc

Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.

Anſelmus in ſpeculo.

Exod. 12.

Maria gemens.

Longinus.

Auguſt. in [illegible]

Zacha. 12.

Auguſtin. tractatu 120. in Ioannem.

Theophilus in c. 19. Ioannis.

Chryſoſto. hom 84. in Ioan.

Illuminatio Longini.

Longinus [illegible]

2. Reg. [illegible]

Lancea dexteri [illegible]

[illegible]

Iudæi inna[illegible] cum gla[illegible] linguarum [illegible] acutiſsimi. H[illegible] modo omnes [illegible] peccatores Chriſtum [illegible], qui [illegible] ipſum crucifigunt. Plus p[illegible], qui offendunt Chriſtum [illegible] in diuinitate, quàm qui crucifixerunt eum [illegible] in humanitate. Sed contumelia Iudæis illata in ſignum pro[illegible]: quia de corpore extincto ſanguis ue[illegible], & aqua pura miraculosè manauit. Vnde ſequitur: *[illegible] & aqua*: ex quibus hab[illegible] eccleſiæ ſacramenta. Hoc [illegible] factum eſt, ad oſtendendum quòd per paſsionem Chriſti [illegible] conſequimur [illegible] à peccat[illegible], & [illegible] peccati quidem, per ſanguinē, qui eſt precium noſtræ [illegible], ſecundum illud Petri, *Non corruptibilibus auro & argento [illegible] precioſo ſanguine*. A m[illegible] uerò, per aquam [illegible] eſt noſtræ [illegible]rationis, ſecundum illud Ezechielis: *[illegible] ſuper uos aquam mundam, & [illegible] omnibus inquinamentis ueſtris*. Vel poteſt referri ſanguis ad precium & noſtram redemptione, ut redimamur à pœnis: aqua, ad lauacrum & peccatorum [illegible]nem, ut [illegible] à culpis. Sanguine enim [illegible]: ſeruat[illegible] à percusſione angeli: & aqua maris rubri ex[illegible]. Eff[illegible] eſt inquam ille, ad redem[illegible] iſta, ad redem[illegible]tionem. Ille, ut redimer[illegible]: iſta, ut [illegible] in mundum. Sed hic ſecundus ſenſus [illegible]tur in primo: quia ubi eſt plena à peccatis [illegible] ſequitur & à pœnis redemptio: & ubi eſt [illegible] ablutio, ibi [illegible] à peccatis purgatio. Hoc [illegible] factum [illegible] figura: quia [illegible] de latere Chriſti dormientis in cruce fluxit ſanguis & aqua, [illegible] eccleſia: ita de latere Adæ [illegible] in paradiſo, mulier (quæ [illegible] eccleſiam figurabat) eſt formata. Et factum eſt hoc miraculosè: quia de corpore mortui, in quo ſtatim per mortis frigiditatem ſanguis coagulatur, & in tabem conuertitur, non ſolet ſanguis exire, nec de [illegible] aqua pura manare. Ille autem ſanguis erat uerus & purus, & aqua uera & pura: & non (ut quidam dixerunt) humor aqueus, ſeu phlegma. Conſidera nunc quanta fuit malicia Iudæorum, qui adhuc non fuerunt ſaturati pœnis & opprobrijs Chriſto in uita eius illatis: [illegible] eum perſequerentur mortuum. [illegible] etiam illud [illegible] ulnus lateris non ſenſerit, cùm [illegible] mortuus fuerit: tamen per hoc contumeliæ, & [illegible] uitia ſibi inferebantur: quia omnes contumeliæ & crudelitates illatæ mortuorum corporibus, reputantur [illegible] inferrentur. Ex hoc articulo, lanceationis lateris, habentur tria documenta. [illegible], quòd [illegible] mortui [illegible] Chriſto [illegible] & peccato: [illegible] & [illegible] cum Chriſto, [illegible]: [illegible] anima [illegible], quæ d[illegible] *uulnerata* [illegible]. H[illegible] lancea, [illegible] Regina Dei [illegible] ad intima penetret uir

tute potenti. Hæc Aug[illegible]. Secundum documentum eſt, ſecundum Chry[illegible], quòd nos percipere debemus [illegible] intentione ac deuotione, ac ſi nob[illegible] Chriſti perfluerent. Vulnus enim lateris Chriſti [illegible] oſtium ſacramentorum: quia ſicut de latere [illegible] Adæ, formata eſt Eua: ita de latere ſecun[illegible], formata eſt eccleſia. Vnde, ſecundum Auguſtinum, [illegible] uerbo euangeliſta uſus eſt, ut non diceret, latus eius percuſſit, aut uulnerauit, [illegible] aliud, ſed, aperuit: ut innuat, [illegible] ibi quodam modo oſtium uitæ apertum eſt: [illegible] inde ſacramenta eccleſiæ manauerunt, ſine quibus ad ueram [illegible] non [illegible]tur. Et notandum quòd hoc, quod dicitur [illegible] de latere Chriſti, [illegible] intelligendum [illegible] præcipuis ſacramentis, [illegible] quibus [illegible]: unde licet de ſacramento redeptionis, & ſacramento ablutionis. Quorum primum pertinet ad ſacramentum euchariſtiæ, & ſignificatur per ſanguinem: [illegible] eſt ipſe idem ſanguis quem quotidie [illegible], & qui fluxit de latere Chriſti. Secundum uerò pertinet ad ſacramentum baptiſmatis, quòd ſignificatur per aquam. Vnde Auguſtinus: Ille, inquit, [illegible] in remiſsionem fuſus eſt, peccatorum: aqua [illegible] ſalutare temperat poculum: [illegible] lauacrum præſtat & potum. Hoc [illegible] quod Noe [illegible] arcæ in latere [illegible] eſt, quo [illegible] quæ non erant diluuio peritura: quibus præfigurabatur eccleſia. De iſto etiam ſanguine & aqua dicit idem Auguſtinus, quòd credibile eſt quòd latro ille, cui promiſit Dominus paradiſum, aſperſus fuit aqua & ſanguine de Chriſti latere exilientibus, & tali ſanctiſsimo baptiſmo ſaluatus ſit: cùm ſine baptiſmate nemo ſaluetur, niſi martyrio. Tertium documentum eſt, quòd nos omnem uoluntatem noſtram conformare [illegible] uoluntati diuinæ: & quòd uoluntas Dei in omnibus, & ſuper omnia ſit nobis accepta: [illegible] quod [illegible] Chriſti vulnera[illegible] vulnere pro [illegible] reciprocum [illegible] intrare [illegible] cor eius, & ibi [illegible] diuinum amorem [illegible], ut ſicut ferrum candens cum igne in [illegible] amorem. Homo enim omnia [illegible] debet fundare & ordinare in Deum, amore Chriſti [illegible] pedibus, per quos affectus accipiuntur, [illegible] crucifixus. & in omnibus bonis operibus ſe exercere, & cuncta mala opera uitare, amore Chriſti [illegible], per [illegible] opera accipiuntur, crucifixi [illegible]; [illegible] uerò uoluntatem ſuam conformare uoluntati diuinæ, pro [illegible] amoris vulnere quod [illegible] pro homine accepit, [illegible] inuincibilis [illegible] cor ſuum mellifluum perforauit. Per illud uulnus [illegible] per oſtium amoris Auguſtinus [illegible] dicebat: Longinus, inquit, aperuit mihi latus Chriſti lancea, & ego intraui: ibi requieſco [illegible]. Claui & lancea clamant mihi quòd uerè [illegible] Chriſto, [illegible]. Ad [illegible] huic [illegible], [illegible] in [illegible] nobis oſtenditur, in [illegible] nobis [illegible] homo [illegible] Chriſtus [illegible] in [illegible] pro nobis pro [illegible] emus [illegible] æterna: [illegible], ſicut Dominus meditanti & oranti deuotio

Marginal notes (left): Efficacia ſacramentorum. — 1. Pet. 1. — Ezech. 36. — Exod. 12. & 14. — Gene. 2. Miraculū ſanguinis & aquæ de [illegible]. — Documēta tria. — Cant. 4. — Auguſt. in [illegible]. [illegible].

Marginal notes (right): Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem. — Auguſti. tract. 120. in Ioan. — Idē ibidē. — Idē ibidē. — [illegible] baptiſmo. — Auguſti. in [illegible] 23.

nem miniſtrabit. Ieſu qui latus corporis tui mortui, lancea aperiri, & exinde ſanguinem & aquam exire uoluiſti: uulnera quæſo cor meum lancea charitatis: ut tuis dignus efficiar ſacramentis, quæ de eodem ſacratisſimo latere profluxerunt. In apertura lateris tui Domine, aperuiſti electis tuis ianuam uitæ. Hæc porta tua Domine, iuſti intrabunt in eam. Noli Domine quæſo iniquitatum mearum recordari, ut propter eas mihi claudas aditum iſtum, quem peccatoribus & pœnitentibus prouidiſti. Et licet iſtud uulnus lateris non ſenſerit Chriſtus: quia mortuus: beata tamen uirgo mater eius bene ſenſit: cuius fœlicisſimam animam crudelis illa lancea tunc transfixit. Tunc ipſa deficiés, & quaſi mortua cecidit inter brachia Magdalenæ in terram. Vides quotiens hodie mortua eſt. Totiens certe, quotiens uidebat contra filium fieri nouitatem. Vnde nunc perfectè uerificata eſt in ea Simeonis prophetia, qua ſibi dixerat: *Tuam*, inquit, *ipſius animam gladius pertranſibit*. Ex hac cordis Chriſti ſciſſione, à cuius archano (tanquam à fonte) preciũ noſtræ ſalutis copioſè eſt effuſum: meritò etiam ad compatiendum, & amandum uulneratur cor noſtrũ: quia hîc maximè apparuit, quàm copioſa apud eum redemptio fuerit. Vnde Bernardus: Ad cumulũ poſtremò pietatis, tradidit in mortem animam ſuam, & de proprio latere protulit preciũ ſatisfactionis, quo placaret patrem: per quod illum planè ad ſe uerſiculũ traxit: *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. Prorſus copioſa: quia non gutta, ſed unda ſanguinis largiter per quinque partes corporis emanauit. Vnde & Anſelmus: Adhuc autem attẽtius eundem intuere, quàm grandi & tenerrima compasſione dignus appareat. Vide nudum & uerberibus laceratum, in medio latronum cruci ignominioſè ferreis clauis affixum: aceto & felle potatũ: & poſt mortem lancea in latere uulneratum: & copioſos ſanguinis riuos ex quinque uulneribus manuum, pedumq; & lateris effundẽtem. Fletum deducite oculi mei: & liqueſce anima mea igne compasſionis, ſuper contritione amabilis uiri huius: quem in tanta manſuetudine tantis uides affectum doloribus. Hæc Anſelmus. Quinque autem uulnera ſibi infligi permiſit, ut humani generis quinque ſenſus à diabolo captos redimeret. Chriſtus quippe hodie pro nobis ſanguinem ſuum fudit pijsſimè, plenisſimè, & acerbisſimè. Pijsſimè fudit, ſi conſideretur cauſa: nam cauſa effuſionis ſui precioſi ſanguinis, fuit pijsſima: quia ipſum fudit ex charitate feruentisſima, ex qua uoluntariè pro nobis pati uoluit: quod pulchrè oſtendit Auguſtinus in perſona Chriſti, ita dicens: O homo, recogita qualia & quanta pro te paſſus ſum: cùm eſſes inimicus patri meo, reconciliaui te, cùm tanquam ouis perdita oberrares, quæſiui te, & in humeris meis portaui te. Patri meo reddidi te: caput meum ſpinis oppoſui: manus meas clauis obieci: ſanguinem meum pro te fudi: animam meam pro te poſui: ut iungerem te mihi, & tu diuideris à me? Conuerte ad me: & ego ſuſcipiam te. Plenisſimè fudit, ſi conſideretur menſura: quia totũ ſanguinem effudit, ita ut unica gutta in eo non remaneret. Nam ſanguinem intercutaneum fudit in flagellatione: & quicquid ſanguinis habuiſſet in uertice & capite, effuſum fuit in ſpinarum confuſione: ſanguinem uerò uenarum & neruorum, fudit in manuum & pedum conclauatione: ſed ſanguinem qui remanſit in corde, uel in membris interioribus, effudit in lateris apertione: & ideo quia nihil in eo ſanguinis remanſit, non erat ei ſpecies neque decor. Acerbisſimè

Maria ſenſit uulnus lateris Chriſti.

Luc. 2.

Bernardus ſermo. 22. in cantica.

Pſal. 129. a

Anſelmus in ſpeculo. cap. 12.

Quinque uulnerum ratio.

Auguſti. ſer. de paſſione. Luca. 15.

A fudit, ſi conſideretur natura: nam quanto natura & complexio eſt nobilior & delicatior, tanto eſt ſuæ læſionis perceptibilior: & per conſequens pęna inflicta, & eius ſenſibilitas eſt acerbior: ſed conſtat quòd complexio corporis Chriſti fuit delicatisſima, quia ſpiritusſancti artificio de uirginis ſanguine formata: & ergo ſui ſanguinis effuſio, & pœnarum illatio, fuit acerbisſima: & ideo dicit, *attendite*, ſcilicet mentaliter: *& uidete*, ſenſibiliter: ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus: quaſi diceret, non. Surge ergo amica Chriſti: eſto ſicut columba nidificans in ſummo ore foraminis: ibi, ut paſſer inueniens domum uigilare non ceſſes: ibi, tanquam turtur, caſti amoris pullos abſcõde: ibi os appone, ut haurias aquas de fontibus ſaluatoris.
B Hic enim eſt fons, egrediens de medio paradiſi: qui in corda deuota diffuſus, fœcundat & irrigat uniuerſam terram. Ecce oſtium in latere archæ, quo intrant animalia non peritura diluuio. Ad huius ergo petræ foramina, & maceriæ cauernam ſtude nunc, & in die exitus tui recurre, & in eis latita: ut ibi ualeas paſcua inuenire, & ora leonum euadere. Vnde Anſelmus: Feſtina, ne tardaueris: comede fauum tuum cũ melle tuo: bibe uinum tuum cum lacte tuo. Sanguis tibi in uinum conuertitur, ut inebrieris: in lac aqua mutatur, ut nutriaris. Facta ſunt tibi in petra foramina, in membris eius uulnera: & in corporis eius maceria, tua cauerna: in quibus inſtar columbæ latitans &
C deoſculans ſingula, ex ſanguine eius fiant ſicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Vnde & Gregorius: Per foramina petræ, uulnera manuum & pedum Chriſti in cruce pendentis libenter intellexerim: cauernam uerò maceriæ, uulnus lateris, quod lãcea factum eſt, eodem ſenſu dixerim: & bene in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ, eſſe dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Chriſti imitatur, dum ipſa uulnera (propter exemplum) ad memoriam reducit, quaſi columba in foraminibus, ſic ſimplex anima in uulneribus nutrimentum, quo conualeſcat inuenit. Hæc Gregorius. In his etiam uulneribus ſaluatoris, ſecuritatem & protectionem, ac
D conſolationem non modicam reperies. Vnde Bernardus quædam de uerbis Auguſtini aſſumens, ſic ait: Et reuera ubi tuta firmaque infirmis requies, niſi in uulneribus ſaluatoris? Tanto illic ſecurior habito, quanto ille potentior eſt ad ſaluandum. Fremit mundus: premit corpus, diabolus inſidiatur: non cado, fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbabitur conſcientia: ſed non perturbabitur, quoniam uulnerum Domini recordabor. Nempe uulneratus eſt, propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quòd non Chriſti morte ſaluatur? Si ergo in mentem uenerit tam potens, tamque efficax medicamentum, nulla iam poſſum morbi magnitudine terreri. Ego uerò fidenter quod ex
E me deeſt, uſurpo mihi ex uiſceribus Domini: quoniã miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus & pedes, latusque lancea perforauerunt: & per has rimas licet mihi ſugere mel de petra, oleumque de ſaxo durisſimo: id eſt guſtare & uidere, quoniam ſuauis eſt Dominus. Patet arcanum cordis, per foramina corporis: patet magnum illud pietatis ſacramentum: patent uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus uiſitauit nos oriens ex alto. Quidni uiſcera per uulnera pateant? In quo.n. clarius quàm in uulneribus tuis elucet, quòd tu Dñe ſuauis & mitis es, & multæ miſericordiæ? Maiorẽ.n. miſerationẽ nemo habet, quã ut animã ſuã ponat quis pro

Gene. 7.

Anſelmus in medit. redempt. generis humani.

Gregorius in cantica cap. 2.

In uulneribus Chriſti quærenda. Bernardus ſermone 61. in cantica.

Pſal. 21. Pſal. 33.

amicis ſuis. Tu Domine maiorem habuiſti, qui animam tuam etiam poſuiſti, pro abditis & damnatis. Meum proinde meritum miſeratio Domini. Nõ planè ſum meriti inops, quandiu ille miſerationum non fuerit: quòd ſi miſericordiæ Domini multæ, multus nihilominus ego in meritis ſum. Quid enim ſi multorum ſum mihi conſcius delictorum? Nempe ubi abũdauerunt delicta, ſuperabundauit & gratia. Et ſi miſericordiæ Domini ab æterno & uſque in æternũ: ego quoque miſericordias Domini in æternum cantabo. Quanta in foraminibus petræ multitudo dulcedinis: plenitudo gratiæ, perfectioque uirtutum? Hæc Bernardus. O Domine ſicut exiuit ſanguis tuus, copioſa redemptio noſtra: non permittas me in hora mortis, uel in die iudicij perire cum impijs: ſed me tuo pio cruore redemptum aggrega cum electis tuis, abſcondendo me interim in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ: & vulnerando me charitate tua, ut amore langueam. Qui enim uerè te diligit: pro te vulneratur & languet: & donec te uideat, à mundi actionibus eſt uelut mortuus alienus. Fortis eſt enim, ut mors, dilectio tua: & dura uelut infernus æmulatio.

Cant. 8. Conſidera nunc bene corporis Chriſti, in cruce poſiti, diſpoſitionem: quia ex hoc in ſpem & fiduciam rapieris maiorem: atteſtante Bernardo, qui ait: Quis nõ rapiatur ad ſpem, & ad impetrandi confidentiam, qui eius attenderit corporis diſpoſitionem? Vide caput inclinatum ad oſculum, brachia extenſa ad amplexum, manus perforatas ad largiendum, latus apertum ad diligendum, pedum affixionem ad nobiſcum manendum: corporis extenſionem, ad ſe totum nobis impendendum. Hæc Bernardus. *Bernardus ſermone de paſſione.*

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui hora diei nona pendens in patibulo, & clamans uoce magna, in manus patris ſpiritum commendaſti: & inclinato capite eundem ſpiritum emiſiſti: & iam mortuus uulnus lateris, de lancea militis ſuſcepiſti: dignare quæſo nũc, & ſemper, ſpiritum meum tibi commendatum habere, & gladio charitatis cor meum transuerberare: eique vulnera tui corporis imprimere: & per hæc cogitationes illicitas ab ipſo repellere: ac tandem in fine uitæ meæ, ſpiritum meum in manus tuas commendatum, cum beatis ſpiritibus collocare. Amen.*

De ſecundis ueſperis. Cap. LXV.

A HORA ueſpertina meditaberis mente lugubri & lachrymabili, quomodo mater Domini, & alij quatuor, ponunt ſe iterum ad ſedendum prope crucem, neſciẽtes quid facere debeant. Corpus enim Domini deponere, & ſepelire non poſſunt: quia nec uires ſufficientes habent nec inſtrumenta quibus deponãt. Recedere autem, eo ſic manente, non audent: & diu manere nocte appropinquante non ualẽt. Vide in quãta ſunt perplexitate, & eis corde compatere. Interim autem *Ioſeph ab Arimathia*, ciuitate Iudææ, decem leucis ab Hieruſalem diſtante, antiquitus dicta Ramatha: vnde fuerunt Helchana & Anna, parentes Samuelis: *diues & nobilis genere, & Decurio*: id eſt de ordine curiæ, *Matt. 27. Marci 15. Luca. 23. Ioan. 19.*

B & officia curiæ imperij Romanorum adminiſtrans: *uir bonus*, in ſe & quò ad Deum: *& iuſtus*, quò ad proximum: *ac diſcipulus Ieſu*, non de duodecim, uel ſeptuagintaduo: ſed de multis alijs credentibus: quia omnes credentes à principio diſcipuli uocabantur: *ſed occultus, propter metum Iudæorum*: ne de ſynagoga expelleretur: *qui non conſenſerat* neci Domini, & *actibus & conſilijs aliorum* Chriſtum perſequentium: *qui & ipſe* ſicut & alij diſcipuli *expectabat*, ſcilicet certitudine ſpei *regnum Dei*: nõ temporale & terrenum, ſed cœleſte & æternum: id eſt, regnum cœlorum, à Chriſto diſcipulis promiſſum: *uenit* ad ſepeliendum Chriſtum, antequam intraret ſabbatum: in quo talia facere

C re non erat licitum: quia enim erat diſcipulus Domini: ideo curam de corpore eius habere uoluit, ut cum honore ſepeliretur, & nõ ſicut damnati corpus proijceretur. Hic uirtute ſanguinis Chriſti iam fuſi roboratus, *audacter* omni timore depoſito, & confidenter *introiuit ad Pilatum*, nec Iudæorum timens inimicitias, nec Pilati poteſtatem: *& petijt*, magno munere, *ut* de eius licentia *tolleret corpus Ieſu*, de cruce: & ſepeliret illud honorificè: hoc præferens omni theſauro quantumlibet precioſo. Petiit autem hoc ſibi concedi: quia (ſecundum leges humanas) corpora damnatorum, non debent ſine licentia deponi, uel ſepeliri. *Et permiſit Pilatus*: tum propter petentis reuerentiã: tum propter Chriſti innocẽtiam ſibi notam: & quia

D plura in morte eius uiderat miracula. In quadam hiſtoria dicitur, quòd Ioſeph ſeruierat quinque annis Pilato, & pro ſeruitio petiit & obtinuit corpus Ieſu ab eo. Fit autem hîc ſecularis dignitatis Ioſeph mentio: nõ quòd euangeliſta hanc commendet, ſed quia ad præſidem niſi talis accedere non poterat: quia ergo diues erat ualde inſignis, ac Pilato notus & familiaris, potuit de facili ad Pilatum intrare, & ab eo impetrare: quia verò bonus & iuſtus, dignus fuit hoc miniſterio, & meruit corpus Ieſu ſepelire. Vnde Beda: Magnæ quidem Ioſeph iſte dignitatis apud ſeculum, ſed maioris apùd Deum meriti fuiſſe laudatur: ut & per iuſtitiam meritorum, ſepeliendo corpore domi- *Ioſeph quo modo Pilato notus.* *Beda in ca. 15 Marci & in cap. 23. Luc.*

E nico dignus foret. & per nobilitatem potentiæ ſecularis, idem corpus accipere poſſet: non enim quilibet ignotus, aut mediocris ad præſidem accedere, & crucifixi corpus poterat impetrare. Vnde & Auguſtinus: Ioſeph fiducia dignitatis, qua præditus erat, familiariter intrauit ad Pilatum: iam minus curans de Iudæis, quamuis antea in audiendo Domino deuitaret inimicitias eorum. Vnde etiam Gregorius: Fuerat quandoque Ioſeph occultus Chriſti diſcipulus: deníque uincula timoris rumpens, feruentior factus, dominicum corpus turpiter pendens à ligno depoſuit: comparans precioſam margaritam uerborum modeſtia. Conſidera nunc fortitudinem Ioſeph: quia nõ *Auguſti. lib. 3. de conſenſu euan. cap. 22.* *Gregorius Nazianzenus orat. in ſanctum bapt.*

ſolum

ſolum audet corpus Chriſti petere, ſed etiam ſepelire: ſicut homo poteſtatem habens, plus ex uirtute quàm ex adiutoribus. Vnde Chryſoſtomus: Inſpice autem huius uiri fortitudinem: in mortis enim periculum ſe tradidit, inimicitiam ad omnes aſſumens, propter beneuolentiam Chriſti. Vnde & Theophilus: Audet auſum laudabilem non enim excogitauit, à diuitijs decidam, & expellar à Iudæis: ſi corpus petam eius qui eſt blaſphemijs condẽnatus. Hæc Theophilus. Qui ergo prius ex imperfectione meticuloſus & occultus diſcipulus Domini fuerat, propter metum Iudæorum, uitans tunc inimicitias eorum: nunc exemplo mortis Chriſti animatus, ac uirtute & uigore auctus, manifeſtat ſe: ac palam & facto fatetur, & oſtendit ſe Chriſti diſcipulum, petendo eius ſepulturam, & exequendo: minus curans de illis, in hoc extremo officio. Conceſſo autem ſibi corpore, uocauit ad ſe quendam uirum ſapientem, & legiſperitum, diſcipulum Chriſti ſimiliter occultum, Nicodemum nomine *Ioſeph igitur mercatus ſindonem*, id eſt pannum lineum, candentem & mundum, uenit ad crucifixionis locum, portans ſecum inſtrumenta quibus clauis euulſis corpus de cruce deponat: & ipſam ſindonem, qua inuoluat. Iſte pannus mundus & candidus, innocentiam Domini, & lilioſam ſignificabat caſtitatem: ut qui rubricatus fuerit ſanguine paſsionis, candidaretur ſindone innocentisſimæ caſtitatis. In Canticis: Dilectus meus candidus & rubicundus. *Venit & cũ eo Nicodemus*, ſe illi aſſocians, in quo dolus non erat, *qui prius* timidus *nocte ad Ieſum uenerat primùm*, ſcilicet ante paſsionem: *ferens ſe cum mixturam myrrhæ & aloes, libras quaſi centum*, ad ipſum condiendum: quia hæc ſua amaritudine arcẽt uermes à corporibus mortuorum: & quàm plurimum ea conſeruant, nec citò corruptioni ſubijci permittunt. Iſte ante paſsionem Chriſti ſicut & Ioſeph, erat diſcipulus Domini occultus: ſed poſt paſsionem manifeſtauit ſe ſicut & ille: & factus eſt publicus: ſed nondum habens ueram fidẽ de reſurrectione: quia attulit myrrham & aloẽ, quaſi corpus eius muniri indigeret à putredine. Et ideo licet ex deuotione iſtam unctionem faceret, uidetur tamen quòd plenam notitiam de reſurrectione Chriſti non haberet: quia de eo ſcriptum erat: *non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem*: propter quod non indigebat unctione conſeruante contra putrefactionem. Vnde Chryſoſtomus: Adhuc enim ut de nudo homine diſponebant: ſed tamen multam dilectionẽ demonſtrabant. De iſto Nicodemo legitur in reuelatione corporis beati Stephani protomartyris. Per Ioſeph, qui interpretatur accreſcens, ſignificabatur perſona creſcens in uirtutibus: quæ corpus Domini poſtulat, quãdo pro digna receptione euchariſtiæ Deũ ſuppliciter orat. Per Nicodemum uerò peritum, ſignificatur doctor bonus: ferens mixturam: id eſt, doctrinam ex authoritatibus ſacræ ſcripturæ confectã, ad ungendum corpus Chriſti myſticum ad eius ſalutem. In ſindone etiam munda, paupertas & caſtitas notantur: & in aromatibus, uirtutum uarietas deſignatur. Fœlix talis conſcientia, cui non deficit defunctio paupertatis, contra mundum: mundicia caſtitatis, contra carnem: fragrantia uirtutum, contra diabolum. Cùm autem Ioſeph & Nicodemus fuerunt prope crucifixionis locum, genua flectentes adorauerũt Dominum. Quos dum uidit mater, uolentes deponere corpus, quaſi de morte conſurgens paululum reuixit ſpiritus eius. Et applicantes recepti fuerunt per eam reuerenter: & parauerunt ſe ad deponendũ

Chryſoſto. hom. 89. in Matthæũ.
Theophilus in cap. 15. Marci.
Sindon.
Cantic. 5.
Nicodemus.
Ioan. 19.
Pſal. 15.
Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.
Depoſitio Chriſti de cruce.

A eum, quibus ipſa quod poterat miniſtrabat adiutorium. Vnus clauos de manibus trahebat: alius ne corpus caderet exanime ſuſtinebat. Stabat Maria leuans brachia in altum: & dum tangere eum ualuit, caput & manus eius dependentia trahebat ſupra triſte pectus ſuum: & ruens in amplexus & oſcula, de dilecto ſuo ſatiari non poterat: nec quis ipſam deſuper corpus attrahere ualebat. Corpore igitur Domini in terram depoſito, domina ſuſcepit caput cum ſcapulis ſuis in gremio. Magdalena uerò pedes, apud quos olim tantam gratiam meruerat. Alij autem circunſtant, & omnes planctum magnũ ſuper eum faciunt. Omnes enim amarisſimẽ plangunt eum, quaſi unigenitum. Vnde Anſelmus. Sed adhuc expecta, donec

B nobilis ille Decurio ueniens extractis clauis manus pedisque diſſoluat. Vide quomodo fœlicisſimis brachijs corpus amplectitur, ac ſuo aſtringit pectori. Tunc potuit uir ille ſanctisſimus dicere: *Faſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur*. Cerne preterea, quàm dulciter, quàm diligenter beatisſimus Nicodemus, ſacratisſima mẽbra eius tractat digitis, fouet unguentis. Hæc Anſelmus. Venias & tu charisſime deuotis greſsibus, & ſpiritualibus acceſsibus, ad deponendum Dominum Deum tuum de cruce, & ad plangendum eum cum ſua benedicta matre, & alijs qui ibi aderant & ad ſepeliendum, & alia faciendum quæ ipſi faciebant. Vnde Am

C broſius: Veni & tu uel ſero, uel nocte, uel quacunq; hora: quacunque enim hora ueneris, Ieſum inuenies ad ſuſcipiendum paratum: nec minorem ſerius uenientibus mercedem pia largitate ſoluentem. Nam & qui hora ſexta uenit, non eſt mercede fraudatus: & qui undecima, plenitudinem mercedis accepit. Hæc Ambroſius. Deus meus bone Ieſu: concede mihi quanquam per omnem modum immerito & indigno, ut qui his cum matre tua & alijs qui tunc aderant corpore intereſſe, & ea facere non merui: fideli tamen hæc eadem mente pertractans, illum ad te Deum meum pro me crucifixum & mortuum, compaſsionis affectum experiar, quem innocens mater tua, & pœnitens Magdalena in ipſa paſsionis tuæ hora ſenſerunt.

D Et ſciendum, quòd quãuis iſta depoſitio Domini de cruce, non fuerit ſibi in pęnam: quia corpus erat exanime: nec fieret ei in contumeliam, ſed potius in honorem & reuerentiam, pręſertim cùm non fieret à Iudæis ſæuientibus, ſed à deuotis fidelibus eum multũ diligentibus, imò etiam Iudæis & hoc dolentibus, quòd cum tanta ſolennitate deponebatur, condiebatur, & ſepeliebatur: iſtud tamen factum depoſitionis, in ſe ualde miſerabile fuit & lamentabile: quòd uidelicet corpus tantæ nobilitatis, tractabatur tanquam cadauer uile: licet in ueritate cadauer non fuerit, propter diuinum ſuppoſitum, in quo corpus illud impartibiliter ſubſiſtebat, & ſi corpus illud non ſenſit pœ-

E nam, beata tamen uirgo (quæ ibi aderat) pœnam in hoc facto ſenſit maximam. Ex hoc articulo depoſitionis Domini de cruce, habentur duo documenta. Primum eſt, quòd fideles communicãtes corpus Domini de altari, æquiparantur illis qui ipſum depoſuerunt de cruce. Perinde enim eſt (imò plus) Chriſti corpus ſumere de ara altaris, quàm de ara crucis. Illi enim acceperunt eum in brachijs & manibus: ſed iſti ſumunt in ore & cordibus. Secundum documentum eſt, quòd & nos libenter debemus Chriſtum cum Ioſeph de cruce deponere. Quandiu enim peccator in peccatis eſt, Chriſtum in cruce diſtentum, quantum in ſe eſt, uinculat & crucifigit: peccata enim noſtra

Anſelmus in ſpeculo. Cantic. 1.
Ambro. in cap. 23. Lucæ.
Documẽta.

ſtra ſunt in cauſa, quòd Chriſtus crucifixus eſt. Sed mox cùm per pœnitentiam ad Deum conuertitur, ipſum de cruce ſoluit & deponit: & inter brachia ſua eũ recipit. Sicut fecit Ioſeph qui in deponendo Chriſtum de cruce, inter brachia ſua eum complectebatur. Vnde ſicut quis complectens aliquem inter brachia, potens eſt de eo facere quicquid vult: maximè ſi illud non repugnet, ſic peccator conuerſus per pœnitentiam, conſtringẽs iam Chriſtum brachiis amoris, potens eſt de eo omnia quæ uoluerit obtinere. Nequaquam enim Chriſtus repugnat pœnitenti: ſed paratior eſt ad dandum gratiam, quàm iſte ad recipiendum. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, quàm lamentabile factum fuit quòd tale corpus (quod erat Deus) ſic tractabatur ad modum cadaueris: & quòd corona gloriæ, iacuit ſic ſupina & proſtrata in terra: qualem etiam planctum tunc beata uirgo fecerit ſuper corpus dilecti & dulcis filij ſui: uel alias, ſicut dederit meditãti. Ieſu qui de cruce nõ uiuus deſcendere, ſed mortuus deponi uoluiſti: vt de morte reſurgeres ad electorum informationem: da mihi de ſacro altari tuo, ac ſi de ara crucis corpus tuũ uerum dignè ſuſcipere: & ut de hac cruce, quam ſuſcepi in tui profeſſione ſeruitij, quouſque uixero nõ deſcendam: ſed cùm tibi placuerit ab hoc corpuſculo repetere animam quam dediſti, nunc te uocante de cruce deponar: & te inuitante ad requiem paradiſi perducar.

Inungendi dilatio.

Poſt aliquam uerò morulam, rogat Ioſeph dominam, ut permittat corpus Domini perũgi, ac linthea minibus inuolui & ſepeliri. Ipſa uero contendebat, dicens: Nolite amici mei tam citò mihi filium meum auferre, uel me ſecum ſepelite. Illũ adhuc paululum relinquite mihi, ut faciem ipſius ualeam contemplari, & uidendo aliquantulum inde conſolari. Illi uolebant eum tradere ſepulturæ, & ipſa uolebat eum retinere: & ſic erat hæc pialis & miſeranda contentio inter eos. Flebat illa lachrymis irremediabilibus. Ipſius lachrymarum tanta ubertas fluebat, ut caro cum ſpiritu in lachrymis reſolui putaretur. Rigabat lachrymis faciem & extinctum filij ſui corpus, & perfundebat undique plagas eius. Lapidem quoque quo corpus eius poſitum & locatum fuerat, lachrymis madebat, in quo eius lachrimæ adhuc apparere dicuntur: qui nunc in ingreſſu eccleſiæ ſancti ſepulchri eſſe memoratur. Lauit & terſit vulnera eius cruẽtata, & oſculabatur ea, & faciem eius ſacratiſſimam. Aſpiciebat ulnera corporis, & vultum eius & caput: uidebat ſpinarum puncturas, depilationem barbę, faciem ex ſputis & ſanguine deturpatam: & de aſpiciendo & flendo non poterat ſatiari. Virginis dolores narrari non poſſunt: quia male illi erat, ſicut eſſe poterat. Et ideo quantas lamentationes, ululatus, planctus & fletus ſuper idem corpus unici filij ſui tunc fecerit, uerbis explicari nõ poſſet. Credendum tamen eſt, quòd nullos planctus irrationabiles fecerit: quia dolor eius ad rationem ſuperiorem non pertingebat. Magdalena uerò pedes Domini, quos alia uice lachrymis compunctionis rigauit: nunc multomagis undis lachrymarum compaſſionis largiter lauit. Aſpiciebat pedes ſic vulneratos & perforatos, deſiccatos & ſanguinolentos: & flebat amariſſimè: & præ dolore uidebatur deficere. ſimiliter flebant uehementer & alij, ac etiam angeli præſentes ibi. Vnde Auguſtinus: O quis angelorum uel archangelorum illic non fleſſet, ubi contra naturam author naturæ immortalis Deus mortuus homo, iacebat? Videbant Chriſti corpus ſic malè tra-

Lachryma Virginis.

Planctus Mariæ rationabiles.

Auguſti. ſermone de ſabato ſancto.

A ctatum: ab impijs ſic laceratum iacere: & Mariam totam ſuo cruentatam in cruore ſic amariſſimè flere: & nullo modo ſuas lachrymas poterant refrenare. Sicut enim poſſibile fuit, Deum per aſſumptum hominẽ mori; ſic poſſibile fuit angelos bonos in morte Domini ſui dolere. Hæc Auguſtinus. Plange ergo & tu chariſſime amare, & clama cum Bernardo dicente: O bone Ieſu quàm dulciter cum hominibus conuerſatus es: quàm magna & abundantiſſima eis largitus es, quàm dura & aſpera pro eis paſſus es, dura uerba, duriora uerbera, duriſſima crucis tormenta. Hęc Bernardus. Contempleris etiam bene Dominum & ſaluatorem tuum: gira & regira, uolue & reuolue, à latere in latus, à planta pedis uſque ad uerticem, & non

Bernardus ſermone de paſſione. Contemplatio.

B inuenies in eo ſanitatem: ſed undique dolorem, ubiq; cruorem. Non enim eſt in eo membrum, uel ſenſus corporis, qui ſuam afflictionem & infirmitatem, uel paſſionem nõ ſenſerit. Vide quid in quolibet ſenſu, quid in qualibet parte ſuſtinuit. In capite ſpinas: in auribus opprobria: in oculis fletum, in ore fel & acetum, in facie alapas & ſputa, in collo colaphos: in naribus fœtorem: quia in loco ex cadaueribus corrupto fuit crucifixus: clauos in manibus & pedibus, flagella in dorſo, lanceam in pectore. Quia enim genus humanum vulneribus peccatorum fuit plenum, ſecundum illud Eſaiæ, *Omne caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis uſque ad uerticem non eſt in eo ſanitas*: ideo Ieſus in omni parte corporis ſui plagas ſu-

Eſaiæ. 1.

C ſcepit: ut per eius liuores in toto ſanaremur. Homo enim erat infirmus in capite: id eſt in intentione, quæ eſt caput animæ: quia in his quæ faciebat non ſanam intẽtionem habebat. Erat infirmus in manibus, quia faciebat opera mala uel remiſſa: erat infirmus in pedibus, quia habebat affectionem immundam aut terrenam: pes enim animæ, eſt affectus & amor eius: quia ſicut corpus uadit pedibus, ſic anima uadit affectibus. Erat infirmus in corde, quia habebat cogitationes noxias & uanas. Erat infirmus in toto corpore, quia habebat totam uitam mundanam, & conuerſationẽ uanam. Vt igitur Chriſtus ſuis liuoribus & vulneribus nos ſanaret: uoluit vulnerari in capite, ut ſanaret omnes noſtras obliquas intentiones: uoluit vul-

Infirmitas humana natura per Chriſtum ſanata.

D nerari in manibus, ut ſanaret noſtras malas & remiſſas operationes: uoluit vulnerari in pedibus, ut ſanaret noſtras immundas & terrenas affectiones: uoluit vulnerari in corde, ut ſanaret noxias & uanas cogitationes: uoluit flagellari & vulnerari in toto corpore, ut ſanaret totam noſtram uitam & conuerſationem. Vnde Bernardus: Meditare, inquit, poſitionem corporis crucifixi: & uide ſi aliquid eſt in eo quod non peroret pro te ad patrem. Diuinum illud caput multiplici ſpinarum denſitate depreſſatur, uſque ad cerebri teneritudinem confixum eſt. Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in morte oculi ſui: & illa luminaria magna,

Bernardus lib de paſſ. Omnia mẽbra Chriſti pro nobis orant.

E quæ illuminant orbem, ad horam extincta ſunt. Nõne illis obtenebrantibus tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram: & illa duo luminaria magna cum illis luminaribus ſemota ſunt? Hoc autem totum factum eſt, ut auerterentur oculi tui, ne uiderent uanitatem: & ſi uiderent, non adhærerent. Aures illæ quæ in cœlis audiũt: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth: audierunt in terra dæmoniacorum uoces: crucifige crucifige. Vt quid iſtud? Ne aures tuę obſurdeſcerent ad clamorem pauperis: ne reciperent auditum uanum, ne detractionis uirus apertis poris uſquequaque ſuſciperent. Specioſa illa facies ſpecioſi

forma

forma præ filijs hominum: [illegible] ſputis [illegible] eſt, [illegible] afflicta colaphis, ad [illegible]. Quare hoc [illegible] facies [illegible], illuminata confirmaretur, & diceretur [illegible], Viæ eius non ſunt ampliùs [illegible] uerſa [illegible]. Os [illegible] quod angelos docet, [illegible] inſtruit, quod dicit [illegible] eſt, felle potatur [illegible] & aceto. Sed hoc factum eſt, ut ueritate [illegible] eius loqueretur os [illegible], & confiteretur Dominum Deũ ſuum. Manus [illegible], extenſæ ſunt in cruce: clauis que transuerberatæ [illegible], ut manus tuæ [illegible] ad [illegible] Pectus illud, in quo [illegible] theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi, lancea [illegible] eſt, ut pectus tuum à prauis cogitationibus [illegible], in [illegible] datum ſanctis [illegible] & conſeruaretur ſanctificatum. Pedes [illegible], quorum ſcabellum adorare debemus, quoniam ſanctum eſt: duris transfixione transfixi ſunt, ne pedes tui [illegible] ad mala [illegible], ſed currerent uiam mandatorum Domini. Quid plura? Pro te carnem & [illegible] poſuit ut corpus [illegible] ſibi uendicaret. Totum totus [illegible]. Hanc igitur omnem uitam tuam [illegible] debes, [illegible] uitam ſuam pro te [illegible], [illegible] ſuſtinens [illegible] ne tu perpetua [illegible]. [illegible] uitam [illegible] qui ſi non [illegible] uiueret. Hæc Bernardus. Ad hoc etiam [illegible] & debitum D[illegible] ſum, [illegible] des, quaſi monendo [illegible] dicit. O homo [illegible] tali, [illegible] ri [illegible] ſudorem ſanguineum, [illegible], alapatum conſputum, flagellorum inſtantiam, [illegible] ndinis, [illegible] n, [illegible], [illegible] garam, [illegible] ſolo [illegible], oculos languentes, [illegible] pallentem [illegible], [illegible] potum, ſpongia [illegible], caput [illegible], [illegible], [illegible] pedes confoſſos, [illegible] lancea [illegible] bilem, latronem [illegible], [illegible] irriſoria, [illegible], ueſtimenti ſortem, geminatum [illegible]. Quid plura? V[illegible] mortis ſupplicium, & pro [illegible], [illegible] Viſi [illegible], quo a [illegible] Dominum Deum tuum, [illegible]. Pro te ligatus eſt, [illegible].

Pro te flagellatus eſt, [illegible] ret. Pro te [illegible] eſt, [illegible] æternæ damnationis liberaret. Pro te coronatus eſt ſpinis, [illegible] coronaret in cœlis. Pro te uulneratus eſt medicus, ut tu [illegible] ægrotus. Pro te crucifixus, ut tuas [illegible] crucifigeret. Pro te mortuus eſt, ut [illegible]. Pro te ſepultus eſt, ut in te uitia ſepeliret. Hæc Bernardus. Multa [illegible] pro nobis ſuſtinuit Dominus Ieſus: ſed nos [illegible] ad confuſionem noſtram uno ſermone fatigamur, uno uerbo deijcimur. Omnia [illegible] quæ Dominus Ieſus paſſus, quæ circa ip[illegible] ſunt, mente reuolue, & diligenter pertracta. [illegible] ad patientiam in omnibus aduerſis, quæ pati [illegible] & arma. Vnde Chryſoſtomus: Arm[illegible] os aduerſus omnem furorem, ad [illegible] iram & [illegible] flammatum uideris cor tuum, ſigna pectus, [illegible]. Contin[illegible] eſt [illegible] aliquid [illegible] omnium quæ in Chriſto geſta ſunt, & omnia [illegible] tur. Non [illegible] hæc omnia, [illegible] & mente ſe[illegible] ea. Sufficientia enim ſunt hæc, continuè reuo[illegible], [illegible] ſam iram deſtruere. Et ſi contumeliam, & [illegible] mur, dicamus continuò, non eſt

Chryſoſt. hom. [illegible] Matthæi. Contra iram & [illegible] memoria.

A ſeruus maior Domino ſuo. Propterea enim hæc omnia ſuſtinuit, ut ſecundum eius ſ[illegible] gradiamur: & nos contum[illegible], [illegible] maximè conuitia à mente [illegible]. Sed tam [illegible] non ſolum tulit hæc, ſed omnia egit ut ſal[illegible] qui hæc faciebant. Hæc & nos zelemur. [illegible] Chryſoſtomus: Nihil [illegible] Deum ita propitium facit, ut inimicos amare, & [illegible] qui officiunt benefacere. Cum quis offe[illegible], non ad [illegible] reſpicias, ſed ad eum qui mouet, ſcilicet dæmonem, & iram uniuerſam aduerſus illum effunde: ipſius autem & miſerere, qui ab illo mouetur. Cum iniuriantem uideris, excogita quoniam diabolus eſt qui mouet eum: non enim Chriſtianorum ſunt iniuriæ. Cum igitur quis iniu[illegible] fuerit,

Chryſoſto. hom. [illegible] ad populum Antioch.

B memento tui dominatoris, quoniam & per uerba, & per [illegible] detrahebant: & ironiam multam oſtendebant: ipſe uero non ſolum non ulciſcebatur, ſed & contrarijs remunerabat in humilitate & manſuetudine: hunc ita [illegible] & nos zelemur: ita enim poterimus & a conuitio [illegible]. Si enim non [illegible], non [illegible] pateris: quid enim doles? Si quidem iniuſtè conuitium pateris: hoc maximè triſtari non oportet, ſed illius miſereri. Si uerò [illegible], multo magis [illegible] oportet: ne [illegible] doleas in uerbis, ſed corrigas in rebus. Quare ſi uigilaueris, dupla [illegible]: & propitium facere Deum ſilentio, & [illegible] accipere [illegible] his quæ dicta ſunt, corrigere [illegible] quæ acta ſunt; & gloriam hanc humanam deſpicere. Etenim

C [illegible] dolor nobis ſit, quoniam multi ad [illegible] rum [illegible] onem inhiant. Hæc igitur uniuerſa [illegible] temur [illegible] operibus: ſi enim non hæc direxerimus, inaniter & [illegible] mundum uenimus: magis autem & in malo. Non enim ſufficit fides in regnum ducere: ſed [illegible] maximè condemnare habet eos qui uitam [illegible] *[illegible] uoluntatem Domini [illegible] multis.* Propterea [illegible] multis nobis opus eſt [illegible] accipientes [illegible] Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hæc Chryſoſtomus.

Luca. 12.

D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, [illegible] ueſpertinam Ioſeph de cruce depo[illegible] bra[illegible] eius recipi uoluiſti [illegible] tua [illegible] ma, & alijs amicis tuis planct[illegible] Ioſeph creſcentem in uirtutibus quo[illegible] peccata [illegible] pter quæ crucifixus es, & iteru[illegible] cruce [illegible] do & deponendo me [illegible] po[illegible], ut quaſi faſciculum myrrhæ inter [illegible] neri dilecte mi ſemper com[illegible] me [illegible], ne unquam uel hic, [illegible] ualeam à te ſeparari.* *Amen.*

E

De ſecundo completorio. Cap. LXVI.

Matt. 27. Marci. 15. Luca. 23. & Ioã. 19.

HOra completorij cogitabis doloroſus & triſtis, qualiter tardante hora rogat Ioannes dominam, ut permittat aptari & ſepeliri corpus Domini noſtri, antequam intret ſabbatum, in quo non licet talia operari: & eo quod propter nimiam moram poſſent a Iudæis pati calumniam. Tandem domina tanquam grata & diſcreta, & cogitans quòd ipſi Ioanni eſſet per filium commiſſa, amplius contendere noluit: ac ſignans & benedicens corpus, ut uolebant aptari permiſit: tunc unxerunt corpus: *& inuoluerũt in ſindone munda* quã Ioſeph emerat, *& ligauerunt illud lintheis*: etiam [illegible], ſcilicet ſudario quod capiti adhibebatur: & inſtitis ſeu faſciis, quibus totum corpus alligabatur: quæ omnia etiam de lino erant, & (ut creditur) Nicodemus attulerat ac etiam *cum aromatibus ſicut mos Iudæis eſt ſepelire*: ſcilicet perſonas uenerabiles: hoc enim acceperũt à patribus ſuis & ſenioribus. Domina tamen [illegible] tenebat caput ipſius in gremio ſuo, quod ſibi reſeruauit aptandum: & Magdalena pedes, apud quos miſericordiam [illegible] conſecuta: tandem uerò Magdalena pedes lachrymis rigatos deuotè abſtergit, amplexatur, oſculatur, & inuoluit: & aptat fideliter, quàm melius nouit. Sic ergo aptato reliquo corpore, reſpiciunt ad dominam, ut ipſa compleat, & omnes planctum reincipiunt. Omnes enim ſic amariſſime flebant, ut uix quiſquam eorum loqui poſſet. Videbant matrem omni ſolatio deſtitutam: & ſuper illam dabant potius planctum, quàm ſuper extinctum Dominum ſuum. Reincipe etiam & tu planctum, ſi fortè dimiſiſti [illegible]. Tunc domina uidens quòd amplius differre non poſſit: ponit uultum ſuper faciem filij: & ex [illegible] lachrymarum, multomagis lauit faciem, quàm Magdalena pedes: abſtergit autem & deoſculans os eius, in quodam ſudario ipſum inuoluit, & diligenter aptat: & iterum benedicit eum, & ſignat. Et tunc omnes adorantes flexis genibus, & pedes eius oſculantes, accipiunt & portant eum ad monumentum, quod à monte Caluariæ diſtat paſſibus [illegible]: domina tenet caput, & Magdalena pedes: reliqui uerò erant in medio. Vnde Anſelmus: Sequere [illegible] preciosiſſimum [illegible] terræ [illegible]: & porta uel pedes, uel manus, [illegible] terræ [illegible] minutim [illegible] ſanguinis guttas cum oculis collige [illegible] puluerem [illegible]. Dolorem [illegible] Maria [illegible] ſui [illegible], olim Dauid [illegible] Abner [illegible] Ioab

Inungitur & inuoluitur corpus Ieſu.

Anſelmus in ſpeculo.

Dolor Mariæ in [illegible] ſu.

A fraudulenter interfectus [illegible] rex Dauid [illegible]: non ſolum ipſe ſuper exequias eius plorabat, [illegible] ad plorandum incitabat: ita beata [illegible] deuoti exequias Christi [illegible] & cum [illegible] ma compaſſione ſciderunt. *Erat autem propè locum crucifixionis hortus, & in horto monumentum nouum* ipſius Ioſeph, ſumptuoſè factum, & in petra exciſum, id eſt in uno lapide, ſecundum quantitatem hominis [illegible]: *in quo nondum quiſquam poſitus fuerat: in quo, quia uexta erat, propter paraſceuen Iudæorum ſepelierunt eum*: [illegible] & deuotè, flexis genibus, magnis ſingultibus, & [illegible]: & ſic Domino uitæ, dederunt ſepulturæ mortis. Sepelierunt

1. Reg. 3.

Monumentũ Domini.

B eum in loco propinquo: quia non poterant longè portare, propter ſolemnitatem ſabbati imminentem. Vnde Chryſoſtomus: quia uerò breuitate temporis urgebantur, & ueſpera imminebat: ideo ponunt eum in proximum monumentum. Et Auguſtinus, Acceleratam uult intelligi ſepulturam, ne aduesperaſceret: quando iam propter paraſceuen facere aliquid tale non licebat. Tunc (ut ait Auguſt.) [illegible] exequias angelorum [illegible] decantabant: qui omnes conuenerant ad ſepulchrum Domini ſui. [illegible] tabant [illegible], ſed Maria [illegible] de. D [illegible] autem in nouo ponitur monumento, ubi nullus poſitus erat: ut, ſecundum Ambroſium

Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.

Auguſtin. tract. 120. in Ioan.

Exequiæ Domini.

Monumentũ cur nouum.

C & Chryſoſtomum, non alius qui cum eo iaceret ſurrexiſſe [illegible] perfidis diceretur. [illegible] ſecundum Auguſtinum, Sicut in Mariæ uirginis [illegible] ante illum, nemo poſt illum conceptus eſt: [illegible] hoc monumento nemo ante illum, [illegible] poſt illum ſepultus eſt. Et ſecundum Hieronymum, [illegible] in petra conditus eſt: ne ſi ex multis lapidibus fuiſſet ædificatum, [illegible] tumuli fundamentis, [illegible] furto diceretur. Et ſecundum Auguſtinum, Si etiam ſepulchrum fuiſſet in terra, dicere poterant; ſuffoderunt terram, & furati ſunt eum: quòd autem in alieno ſepulchro ponitur, [illegible] eius teſtatur. Vnde Theophilus, [illegible] abundantiam pro nobis ſuſcepit [illegible] pertatus. [illegible] domum in

Auguſtin. ibidem.

Hieronym. in cap. 27. Matthæi.

Auguſti. ſermone de ſabbato [illegible].

Theophil. [illegible]

D ta non habuit, poſt mortem quoque in alieno ſepulchro [illegible]: & nudus exiſtens, a Ioſeph operitur. Vnde & Anſelm. [illegible] Chriſtus ut non in ſua, ſed in aliena domo naſceretur: & uiuens in hoc mundo, non haberet ubi caput ſuum reclinaret: nec mortuus, unde nuditatem ſuam tegeret: nec mortuus, unde inuolueretur: nec ſepulchrum aut locum, ubi corpus ſuum poneretur. Ideo etiam, ſecundùm Ambro. & Auguſtinum, Saluator in aliena ſepultura ponitur, qui pro aliena morte [illegible]. Vt [illegible] propria ſepultura, qui in ſe mortem propriam non habebat [illegible], ſecundum Ambroſium, ad oſtendendum quòd non debuit detineri à Morte. Non enim

Anſel. in [illegible].

Ambroſius in [illegible] cap. 23.

E ille ſepulchrum mortis deſiderabat, qui de morte triumphum quærebat. ſecundum Hierony. autem & Bedam, ex ſimplici ſepultura Domini, ambitio diuitum [illegible] mortui & in tumulis poſſunt [illegible] Auguſti.) Pompa funeris, [illegible] exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio: uiuorum [illegible] quæcunque [illegible] toria mortuorum. Hæc Auguſt. [illegible] in ſepultura Domini autem [illegible] ſed lintheamen [illegible] Sindon [illegible] pannus, ſeu tela de [illegible] etiam erant inſtitæ, quibus corpus eſt alligatum: & ſimiliter capitis ſudarium. Vnde

Hieron.

Auguſt. [illegible]

Sindon.

ſecundum

Hierony. in cap. 27. Matthæi.

ſecundum Hierony. poſſumus intelligere quòd corpus Domini:non auro,non gemmis,non ſerico: ſed lintheamine puro obuoluendum ſit. Vnde etiã quia in ſimplici ſindone inuolutum eſt corpus Ieſu, ideo Syluelter papa inſtituit, ut ſacrificium altaris non in panno ſerico,uel tincto,uel auro texto:ſed puro lintheo terreno, & ſindone munda conſecretur & celebretur.Secundum Petrum cantorem,ex eo quòd dicitur,In ſindone munda,& in monumento nouo:colligi poteſt pallas altaris,dalmaticas, caſulas, albas, ſicut nec ſindonem fieri debere de aliqua ueſte prius in communes uſus aſſumpta: propter reuerentiam tanti ſacramenti:ſed ex noua,prius,non induta: quæ Domino conſecrata, non debet ad communes uſus aſſumi.Sed nonne corpus Chriſti ponitur ſæpe in aureis ſcyphis? Ita, ſed mediantibus pixidibus nouis. Hæc Petrus.Sepulto autem Domino mater eius omni corde amplexebatur ſepulchrum, & qua poterat voce benedicebat filium ſuum. Ad ſepulchrũ ſedens innixa illi manus extendebat:& deſuper illud exoſculans, amaro nimis Dominum ſingultu deplorabat. Acceſſit Ioannes, & lugens ipſe multum leuauit eã lugentem:& exeuntes omnes de monumento,*poſuerunt lapidem*,quaſi pro clauſura *ad oſtium monumenti*, ne ipſe locus beſtijs eſſet peruius, ſcilicet magnum, qui nõ poſſet de facili, & ſine multorum auxilio amoueri:ne aliquis ueniens poſſet rapere Chriſti corpus: quia per illud oſtium erat ad ſepulchrum ingreſſus. In quo patet uirtus reſurgentis, quem non potuit retinere magnus lapis, & tollitur omnis in reſurrectione eius ſuſpitio, quia nec ab aliquo fieri potuit uiolẽtia,aut furtum,aut fictio.Vnde Auguſti. Si fuiſſet lapis paruulus ſuppoſitus:dicere poterant,dormientibus nobis tulerunt eum.Et Hieronymus, Saxũ enim magnum appoſitum,oſtendit nõ abſque auxilio plurimorum ſepulchrum potuiſſe reſerari. Myſticè,in actibus Ioſeph & Nicodemi ſignantur plura requiſita in nobis, ſi Chriſtus in corde noſtro debeat ſepeliri.Nam debet communicans eſſe inuolutus lintheaminibus:per mundam affectionem, & cõſcientię puritatem.In ſindone enim munda Ieſum inuoluit, qui eum pura mente & puro corpore ſuſcipit:decet namque non ſolum pura anima,ſed & corpore puro corpus Chriſti ſuſcipere.Inuoluere autem oportet: quia myſterium eius clauſum & occultum eſt. Debet etiã unctus eſſe aromatibus, per feruentem deuotionẽ. Cum mirrha enim & aloe Ieſum inuoluit,qui crucifixum in corde cum amaritudine pœnitentiæ & compaſsionis recondit. In nouitate uerò monumenti deſignatur,quòd cor debet eſſe per gratiam & puritatem innouatum,& ab omni uetuſtate peccati purgatum, priuſquam ad corpus Chriſti accedat: in quo corde etiam ponit eum quando de ipſo iugiter cogitat:quia monumentum dicitur,quaſi monens mentem. Sumpturus igitur euchariſtiã,uideat ut cor ſuum ſit quaſi monumentum nouum,in quo locetur: & quaſi hortus in quo delectetur,ne in monumento ſuo alius poſitus ſit, uel circa hoc quicquam inutile excreuerit: quod erit,ſi bene per pœnitentiam mundatum fuerit & innouatum:alioquin non poterit in eo digne ſepelire Chriſtum. Per monumentum autem lapideum, in petra exciſum,deſignatur cordis ſtabilitas:quia debet in bono propoſito eſſe firmum:& fidei ſoliditas, in qua apud eccleſiam ſepultus eſt Chriſtus:hoc eſt fides Chriſti,ſupra quam petram ędificata eſt eccleſia. Sed pro cuſtodia omnium prædictorum, debet adhiberi longanimitas perſeuerantiæ: ut mens corpus

Lapidis ſuper ſepulchrum poſitio.

Auguſti. de ſabbato ſancto.

Hierony. in cap. 27. Matthæi.

Myſtica ſepultura Chriſti in corde noſtro.

A Chriſti recipiens, in prædictis conditionibus intendat finaliter perſeuerare:& hoc deſignatur per ſaxum oſtio monumẽti aduolutum. Ille etiam ſepulto Chriſto in corde ſuo aduoluit pro clauſura lapidem magnum ad oſtium: qui ſe claudit ne poſſit ingredi peccatum: & ponit diligens obſtaculum contra peccati recidiuum,ne Chriſtus eum deſerat & relinquat, donec ipſum à mortuis reſurgere faciat.Vnde Ambroſius,Cui pulcherrimè lapis admotus eſt, ne pateret: quicunque enim in ſe humauerit Chriſtum, diligenter cuſtodiat ne eum perdat,ne perfidiæ ſit ingreſſus. Vnde & Hilarius, Et quia nihil præter eum oporteat in pectora noſtra penetrare, lapis oſtio aduoluitur: ut nihil abſque eo inferatur. B Voluit autem Chriſtus in monumento iuſti,ſcilicet Ioſeph,ſepeliri;ad oſtendendum quòd non requieſcit niſi in corde iuſti: & quòd non amplius peccatorum conſortio uolebat: quia amplius pro ipſis non moriturus erat. Vnde Ambroſius,Myſticè autem iuſtus Chriſti corpus ſepelit (talis enim eſt Chriſti ſepultura) qui fraudem iniquitatemque non habeat. Iuſtus autem corpus Chriſti operit ſindone ueſti: & tu Domini corpus gloria ſua,ut & ipſe ſis iuſtus. Bene autem in monumento conditur iuſti:ut iuſtitiæ habitatione requieſcat.hæc Ambroſius. De monumento Domini fertur,quòd domus ſeu ſpelunca fuerit rotunda, de ſubiacente rupe exciſa:erat enim lapis ſeu rupes grandis in horto:in cuius latere erat monumentum C exciſum in ſpelunca,habens octo pedes lõgitudinis:& totidem latitudinis:& tantæ altitudinis, ut homo intrò conſiſtens,& in eius pauimento rectus ſtans, uix poſſet manu extenſa culmen attingere:introitum patulum habens ab Oriente: cui lapis ille magnus aduolutus atque appoſitus erat pro oſtio. In cuius monumenti parte Aquilonari ſepulchrum Domini,hoc eſt locus dominici corporis de eadem petra eſt exciſus,ſeptem pedes & medium habens longitudinis,& à cætero pauimento altius eminẽs: tres palmos & medium habens altitudinis: eiuſdemque exiſtens latitudinis cuius eſt altitudinis:Qui uidelicet locus non deſuper, ſed à latere Meridiano per totum eſt patulus. D unde inferebatur corpus, ut eſſet quaſi ſarcophagus ſuperpoſitus fundamento, & inclinatus ſuper latus, aperturam habens à latere, & non ſuperius. Color autem eiuſdem monumenti ac loculi, rubicundo & albo dicitur eſſe permixtus.Monumentum ergo erat ad modum domunculæ factum: intra quod erat ſepulchrum Chriſti poſitum. Sic enim ſepulchra Iudæorum antiquitus,& maximè magnarum perſonarum ſolebant fieri:ut eorum filij poſſent ibi etiam ſepeliri. Propter hoc dicitur frequenter de regibus Iuda:Sepultus eſt in ſepulchro Dauid &c. Eſt autem ibi in eodem loco,ob reuerẽtiam dominici ſepulchri, artificioſo opere,forma rotunda, uno tantum foramine ſuperius aperto dominicæ reſurrectionis eccleſia E maxima conſtructa, continens montem Caluariæ ac locum ſepulchri: & multa loca ſacra in qua ſepulchrum Domini eſt intra quandam cellam rotundam pulchris lapidibus conſtructam.Hæc ſiquidem eccleſia dominici ſepulchri eſt patriarchalis, & habebat canonicos regulares, & priorem, ſecundum habitum & regulam ſancti Auguſtini uiuentes, quibus loco abbatis patriarcha præerat,cui ſoli obedientiam promittebant. Hæc eccleſia inter ſancta & uenerabilia loca,non immeritò obtinet principatum, in cuius loco tam magna & mira, per Dominum ſunt facta & oſtenſa.*Et dies erat paraſceues*,id eſt,pręparationis: ſcilicet

Cordis clauſura.

Ambroſius in cap. 23. Lucæ.

Hilarius cano 33. in Matth.

Ambro. in cap. 23. Lucæ.

Sepulchri forma.

Sepulchri color.

Eccleſia ſepulchri.

Sextę ferię myſteriũ.

ſcilicet ſexta feria, in qua preparabantur illa quæ in ſabbato comedi debebant, *& ſabbatum illuceſcebat*, quia ueſpera ad ſabbatum pertinens inſtabat, à qua ſolennitas ſabbati incipiebat. Vbi ſciendum, quòd ſicut homo ſexta feria creatus eſt, & peccauit: ſic Chriſtus ſexta feria pro homine mortuus eſt, & ſatisfecit. Vnde & dixit, *conſummatum eſt*: opus ſcilicet recreationis, ſicut eadem die conſummatum fuit opus creationis: & ſicut ſabbato requieuit ab omni opere ſuo, ſic ſabbato quieuit in ſepulchro: in ſignum quòd in hac ſexta ætate pro eo operari, & pati debemus, ut in ſeptima cum ipſo quieſcamus: donec in octaua, ueniente gloria reſurrectionis, cum ipſo ſimul gaudio perfruamur. Vnde Beda, Paraſceue Grecè Latinè preparatio interpretatur: quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbati, quæ nunc à nobis ſexta feria uocatur appellabant: eo quòd in illo ab opere ſuo requieuit Deus. Vnde & hanc ſabbatum. id eſt requiem uocari præcepit, rectè Dominus eadem die ſexta crucifixus, humanæ reparationis impleuit arcanum: ſabbato autem in ſepulchro requieſcens, reſurrectionis, quæ octaua die uentura erat, expectabat euentum. Vnde noſtræ ſimul deuotionis, ac beatæ retributionis prælucet exemplum: quos in hac quidem ſexta mundi ætate pro Domino pati, & uelut mundo crucifigi neceſſe eſt: in ſeptima uerò ętate, id eſt, cum leti quis debitum ſoluit, corpora quidē in tumulis, animas autem ſecreta in pace cum Domino manere, & poſt bona oportet opera quieſcere: donec octaua tandem ueniente ætate, etiam corpora ipſa reſurrectione glorificata, cum animabus ſimul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant. Vnde pulchrè ſeptima dies in Geneſi ueſperam habuiſſe nō legitur: quia requies animarum, quæ in illo ſeculo nunc eſt, non conſumenda mœrore: ſed pleniori gaudio futuræ eſt reſurrectionis ad augenda. Hæc Beda. Vbi etiam nota quòd inter cætera myſteria, quæ hodie eccleſia facit, hoc unum eſt: quia hodie pro omnibus orat. Cuius ratio eſt: quia Chriſtus fuit hodie ualde pius, in parcendo: quoniam dixit, Pater dimitte illis: quia neſciunt quid faciunt. Fuit ualde liberalis, in largiendo: quia ad modicam petitionem dedit latroni regnum cœlorum Fuit ualde largus, in redimendo: quia non guttam, ſed totum ſanguinē pro noſtra redemptione dedit. Vnde in pſalmo: *Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio*. Ideo eccleſia, ad ſimilitudinem Chriſti, eſt hodie multum liberalis in orando, & multum pia in parcendo. Hodie etiam fideles eccleſias omnes, & altaria uiſitare conſueuerunt: cuius triplex ratio eſt: Prima eſt, quòd illa uiſitatio repræſentat uiſitationem apoſtolorum & ſanctarum mulierum, quæ crebrò uiſitabant ſepulchrum. Secunda eſt, quia Chriſtus hodie omnes ſanctos, qui fuerunt à principio mundi uſq; nunc præſentialiter uiſitauit: dum ad limbum deſcendit. Tertia ratio eſt quia ſancti hodie debent ualde liberales eſſe: fuerunt enim hodie de carcere liberati, & in cœleſte regnum ſublimati. Si quis enim de carcere liberaretur, & in imperium ſublimaretur, illam diem utique multum diligeret: & in illa die multum liberalis eſſet. Meritò igitur hodie fideles ſanctos uiſitant: ut ab ipſis de carcere liberatis, & in imperium ſublimatis, beneficia ualeant obtinere. *Mulieres autem*, quæ erant Chriſto deuotæ, funus *ſubſecutæ* quomodo, & in quo loco corpus Domini poneretur, diligenter curauerunt reſpicere & notare: ut poſtea ei tempore congruo munus ſuæ deuotionis poſ-

Beda in ca. 15. Marci.

Veſpera ſabbati nō lecta.

Oratio eccleſiæ in paraſceue.

Pſal. 129.

Eccleſiarū & altariū uiſitandorū cauſa.

Mulierum circa ſepulturam deuotio.

A ſent offerre, & officium funeri impenderent: ac corpus eius inungere. Per hoc ſignificatur: quia animæ deuotæ debent myſterium paſſionis Chriſti ſollicitè conſiderare: & eam pro poſſe imitari. Vnde Beda, Sed & hactenus ſanctæ mulieres die paraſceues, id eſt præparationis, idem faciunt: cùm animæ humiles, & quò maiores ſibi conſciæ fragilitatis, eo maiori ſaluatoris amore feruentes, paſſionis eius ueſtigijs in hoc ſeculo, quo requies eſt præparanda futura, diligenter obſequuntur: & ſi fortè ualeant imitari, pia curioſitate quo ordine ſit eadem paſſio completa, perpendunt. Qua lecta audita, recordata, mox ad parandum opera uirtutum, quibus Chriſtus delectetur ſe conuertunt: ut finita præſentis uitæ paraſceue, in requie beata B expectent tempore reſurrectionis occurrere Chriſto cum aromatibus ſpiritualium actionum. Hæc Beda. Ioſeph autem & Nicodemus inclinantes Domino, & adorantes ſepulchrum, receſſerunt: Maria uerò & alij, qui arctius amabant, remanſerunt *ſedentes contra ſepulchrum*, & lamentantes Dominum, & expectantes eius promiſſum. In quo oſtenditur earū conſtantia, & feruor dilectionis erga Dominum: quia recedentibus diſcipulis, ac alijs notis adhuc remanebāt circa ſepulchrum. Vnde Hieronymus. Cæteris relinquentibus Dominum, mulieris in officio perſeuerāt: expectantes quod promiſerat Ieſus: & ideo meruerūt primò uidere reſurgentem: quia perſeuerauerunt uſ- C que in finem. Vnde & Rabanus. Alijs notis Ieſu ad ſua redeuntibus, ſolæ mulieres, quæ ardentius amabant, obſequium funeris inſpiciebant: expectantes quod promiſerat: & ideo poſt reſurrectionem primò Chriſtum uident beatæ mulieres quæ miniſtrauerunt uiuenti, aſtiterunt morienti, obſecutæ ſunt ſepulto: & ſic conganiſæ ſunt reſurgenti. Vnde & Chryſoſtomus, Vidiſti mulierum fortitudinem, uidiſti dilectionem, uidiſti magnanimitatem quæ uſque ad mortem fuit. Imitemur has mulieres nos uiri: neque derelinquamus in tentationibus Ieſum. Hęc Chryſoſtomus. Per deuotionem quippe harum mulierum oſtenditur, quia deuotæ perſonæ mundo mortuæ, debent cum Chriſto per compaſſionem ſepeliri: ut merean- D tur reſurrectionis eius participes fieri. Laua ergo & tu lachrymis corpus eius ſacratiſſimo ſanguine aſperſum: & unge ipſum unguentis ſanctæ orationis: & porta brachijs charitatiuæ & humilis operationis: & ſepeli cum aromatibus bonæ conuerſationis: ac bonis doctrinis & exemplis: cum multis gemitibus ac planctibus & lamentis, & cooperi ſub amoris & deuotionis pauimento conſcientiæ tuæ in ſindone & caſtitate mentis: ac ſudario & labore pœnitentiæ, & ſedebis ibi iuxta eum ad monumētum, donec uideas ipſum a mortuis reſurgentem. Quęſo ne mortuum pro te dilectum reiicias: ſed totis deſiderijs in ſepulchro cordis recipias: ſtringas candidiſſimis cogita- E tionum & puriſſimis affectionum lintheaminibus, raſcas ſpecioſiſſimas, amoroſiſſimas eius plagas: donec te ducat in reſurrectionis ſuæ lætitiam mirabilibus dotibus decoratam, & in aſcenſionis ſuæ excellentiam ſuper omnes cœli ordines eleuatam. Et nota, quòd licet in hac ſepultura Chriſtus nihil paſſus fuerit, quia mortuus: tamen hoc factum in ſe miſerabile fuit & lamentabile: propter rationes & cauſas ſuprà circa depoſitionem Domini de cruce tactas. Ex iſto articulo ſepulturæ trahuntur plura documenta. Primum eſt (ſecundum Theophilum) quòd nos ſimus imitatores Ioſeph, in hoc quòd quando corpus Chriſti ſuſceptum fuerit à nobis, & inuolutum: tunc

debemus

Beda in ca. 15. Marci.

Maria & cæterarum conſtantia.

Hierony. in cap. 27. Matthæi.

Rabanus ibidem.

Chryſoſto. hom. 89. in Matthæū.

Sepultura lamentabilis.

Documenta.

Theophi. in cap. 15. Marci.

debemus ipſum ponere in monumento nouo exciſo in petra id eſt in mente noſtra Dei imagine inſignita:renouata & firmata in Chriſto,qui eſt petra. ut dicat illud Canticorum, *Tenui eum,nec dimittam*: Secundum eſt,quòd ſicut Dominus paſſus,mortuus,& ſepultus,lamentatus fuit: ſic & nos lamentari eum debemus,per compaſsionem & ueram compunctionē. Tertium eſt,quòd ſicut Chriſtus ſepultus cuſtoditus fuit: ſic & nos eum in mente noſtra ſepultum firmiter cuſtodire debemus:ne latrunculi,id eſt dæmones ſepulchrum cordis noſtri ſubintrent,& furentur nobis Ieſum.Quartum eſt, quòd & nos qui ſpiritualiter mortui ſumus peccatis,conſepeliamur etiā cum Chriſto:ita ut abſcondamur & quieſcamus à peccatis: ſic quòd uetus homo in nobis amplius non reſurgat.Vnde Apoſtolus, *Conſepulti*, inquit, *ſumus cum Chriſto per baptiſmum in mortem*: ubi Glo. Chriſtus in perſona ueteris hominis habebat membra confixa in cruce,ne ad priores actus mouerentur, à quibus etiam mortuus & ſepultus quieuit humanis ſubtractus aſpectibus: per hoc exigens à nobis ut membra noſtra continentiæ & iuſtitiæ clauis confixa habeamus: ne ad priora mala redeamus:à quibus etiam ita perfectè quieſcamus,ut nec eorum uiſio,nec memoria habeatur.Et ſic ueteri homine in nobis crucifixo, mortuo, & ſepulto:ad bona reſurgētes, in nouitate uitæ abluemus.Hæc in gloſſ. Ad conformandum ſe huic articulo,imaginetur homo quaſi cor ſuum ſit Chriſti ſepulchrum:& inibi ipſum uenerabiliter recondat:reconditum lamentabiliter defleat,& diligenter cuſtodiat:ne ipſum amittat. Conſepeliat ſeipſum in eodem ſepulchro cum Ieſu: & ruminet ſenſum documentorum, uel alias ſicut Deus miniſtrabit. Ieſu qui in monumēto ſepeliri,lamentari,& cuſtodiri uoluiſti: da mihi te in corde meo ſpiritualiter ſepelire,lamentari, & diligenter cuſtodire:ut & ego tibi conſepultus tecū merear ad reſurrectionis gloriam peruenire:& qui poſitus in ſepulchro à uiſu hominum es ſegregatus in pace dormiens, abſconde interim me ſeruum tuum in abſcondito faciei tuæ,à conturbatione hominum: ut mundo mortuus tibi uiuens in te dormiam, & ſuauiter in te requieſcam.Hic nunc uidendum eſt,qualiter debemus cum Chriſto ſepeliri. Sepulchrum autem iſtud in quo debemus ſepeliri,eſt ipſa religio, in qua ipſe religioſus ſpiritualiter debet mundo mori & ſepeliri. Aſsimilari autē debet religioſus mortuo & ſepulto,quantum ad plura. Primò, quātum ad cenſum rerum: quia ſicut mortuus & ſepultus nihil propriū habet:ſic & religioſus nihil proprium habere,ſed omnia in communi diuidere debet. Secundò, quantum ad ſenſum carnis & motum: quia ſicut mortuus priuatur ſenſu,nec ſenſibilibus gaudet: ſic & religioſus debet eſſe mortuus quantum ad delectationes, quæ ad ſenſum carnis pertinent:& ſicut mortuus,mouenti ſe non contradicit:ſic & religioſus prælato, ſe regēti non debet contradicere: ſed in omnibus obedire. Tertiò,quantum ad domicilium: quia ſicut mortuus clauditur ī ſepulchro: ſic & religioſus debet eſſe clauſus in clauſtro: & ſicut mortuus de monumento nō exit,niſi ad iuſsionem Dei: ſcilicet die iudicij: ſic nec religioſus debet exire clauſtrum ſine iuſsione prælati:& ſicut mortuus non murmurat quando transfertur de monumento in monumentum,ſic nec religioſus debet murmurare quando transfertur de monaſterio ad monaſterium. Quartò debet aſsimilari maximè morti Chriſti:in morte enim Chriſti anima fuit à carne ſeparata:tamen anima & caro fuerunt diuinitati unitæ: ſic in uero religioſo anima debet eſſe ſeparata à carne: ut ſcilicet carni non conſentiat in aliquo carnali amore:anima tamen & caro Deo debent eſſe unitæ:anima,per amorem:caro,per incorruptionem:ut poſsit dicere cum propheta, *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum*.Sepulturā Chriſti olim filij Iacob præfigurauerunt: qui fratrem ſuū Ioſeph in ciſternam miſerunt.Hanc etiam Ionas præfigurauit: quem proiectum de naui in mare cetus deuorauit.Ionas fuit per tres dies & noctes in ceto: ita Chriſtus fuit uſque ad triduum in monumento.Nūc recogita qualiter Dominus tuus ſeptem horis prædictis pro te paſſus ſit,& auſculta eum quaſi te moneret & diceret:Cùm primo nocte ſurrexeris, ob reuerentiam illius amoris,quo me uinctum tradidi in manus malorum, & quo factus ſum obediens uſque ad mortem,diſponas in corde tuo obedire uelle ad omnia quæ tibi iniunguntur.Circa primam, ob reuerentiam humiliatis qua corā indigno iudice uelut agnus manſuetus ſteti: ſubijcias te omni creaturæ propter me,& ad quæque uilia opera ſis paratus.Ad tertiam, ob amorem quo ego contemptus,conſputus, & opprobrio ſaturatus fui:teipſum contemnas & uilipendas,& opprobria ſuſtineas.Ad ſextam crucifigas tibi mundum,teq; mundo:cogitans qualiter ego omniū creator pro amore tuo crucifixus ſum:& ideo omnia delectabilia mundi ſint tibi quaſi crux amara.Ad nonam, moriaris mundo & omni creaturæ: ſcilicet ut amara mors intantum corde tuo dulceſcat,ut omnis creatura deſipiat.Circa ueſperam,qua de cruce depoſitus ſum,recolas in gaudio qualiter poſt mortem & omnes labores tuos fœlici requie pauſabis in ſinu meo. Ad completoriū, memor ſis unionis illius qua ſpiritus unus mecum effectus, meipſo in ſumma experiētia perfrueris:quæ unio hic in uia incipit per uoluntatis meæ & tuæ concordiam in omnibus,tam ad uerſis quàm proſperis, & in futuro complebitur per æternam gloriam in cœlis. Appropinquante autē nocte,dicit Ioannes Dominæ quòd eis expedit recedere,quia non eſt conueniens ibi morari, uel de nocte ad ciuitatem redire. Tunc domina prout poteſt ſurgit,& ad monumentum genuflectit,& ipſum amplectitur ac benedicit.Nam cruciata gemitibus,fatigata doloribus, afflicta ploratibus, nequibat ſtare pedibus. Tamen ſicut poterat mulieribus ſanctis adiuta, cunctis plorantibus ſimul cum ea, cœpit recedere. Cùm autem uenerunt ad crucem,ibi ipſa genuflexit & crucem adorauit.Similiter & omnes fecerunt. Cogitare nanque potes, quòd ipſa fuit prima quæ crucem adorauit, ſicut & prima quæ filium natum adorauit. Hæc autem ſancta crux poſt paſsionem & reſurrectionem Domini per Iudæos, cum crucibus latronum,ſub monte Caluariæ profundè ſub terra abſcondita fuit, ubi ducentis annis & amplius uſque ad tempora Conſtantini & Helenæ latuit: ſed Helena in lapide pluſquam uiginti paſsibus fodiens, ipſas tres cruces inuenit, quibus ſublatis crucem Domini ab alijs ſigno reſurrectionis mortui probauit & diſcreuit.Ipſe autem locus in quo crux inuenta eſt, diſtat à loco Caluariæ decem pedibus uerſus Orientem deſcendendo,ubi in eccleſia quæ continet montem Caluariæ,eſt ſcripta profunda, inferior pauimento quadraginta gradibus,uel circa:& ſunt ibi quatuor colūnæ,quæ dicuntur mortem Domini fleuiſſe. Deinde recedunt uerſus ciuitatem & per uiam ſæpe domina ſe uertebat retrò,aſpiciens per compaſsionem. Intrātibus autem illis ciuitatem,multi uidentes dominam, moti

Canti.3. Roma.6. Pſal.12. Sepulturæ figura. Gene.37. Iona 2.& 3. Memoria ſeptem horarū dominicarum. Crucē prima adorauit Maria. Crucis abſconſio. Crucis abſconſa locus.

moti pietate ſuper illius dolore ad luctum conuertebantur amarum:& concurrunt undique bonæ matronæ,& uirgines ambulantes poſt ipſam, & aſſociantes eam per uiam,& conſolantes, ac etiam lamentantes eam.Sed & boni homines,per quos tranſibat, compatiebantur eidem & mouebantur ad fletum. Vndique fit ploratus magnus & luctus. Nam dolor eius multos faciebat dolentes.Vix lachrymas cõtinere poterant,quicunque eam plorantem uidebant.Fiebat luctus quocunque tranſibat Maria:plorabat ipſa,plorabant & omnes ambulantes cum ea, plorabant & multi uenientes obuiam ei.Sic utique deducitur à plorantibus plorans,quouſque peruentum eſt ad domũ Ioannis.Cùm autem uenerũt ad domum, tunc ipſa uertẽs ſe uerſus dominas illas,inclinauit ſe agens gratias. Illæ uerò inclinantes ſe eidem ualedixerunt, & cum lachrymis receſſerunt. Intrauit ergo domina domũ: ibi reſedit,ibi permanſit: & eam Ioannes in ſua cura & cuſtodia retinuit:ac ſuper propriam matrem omni corde amauit. Flebat & plangebat ualde cum Ioanne,& Magdalena, & ſororibus ſuis. Soluebat dolori amaras lachrymas, filij ſui mortem nimis amaram in corde ſuo recolens:ac paſsionis loca, & cuncta quæ paſſus fuerat in animo uoluens, Tandem Ioãnes hortando quòd deſiſteret,cõſolatus eſt eam,ut poterat. Tu quoque experiaris uires tuas,ſi ſcires eam conſolari:& confortare,quòd parum comedere,& alios comedere faceret: quia adhuc ieiuni ſunt,& refectione indigent: ac eis parare, & miniſtrare coneris: & poſtea benedictione ab ea,& alijs ſingulis accepta recedere poteris.Hic nota quòd hodie,ſcilicet die paraſceues, non conſecratur hoſtia: quia uera hoſtia hodie eſt oblata. In hac etiam ſexta feria, in qua paſſus eſt Chriſtus, multa ſunt facta diuerſis annis & uicibus: de quibus ſunt iſti uerſus.

Sextę ferię inſignia.

Salue feſta dies: quæ vulnera noſtra coërces.
Angelus eſt miſſus: eſt paſſus & in cruce Chriſtus:
Eſt Adam factus: & eodem tempore lapſus.
Ob meritum decimæ, cadit Abel frater ab enſe.
Offert Melchiſedech: Iſaac ſupponitur aris.
Eſt decollatus Chriſti baptiſta Ioannes.
Et Petrus ereptus: Iacobus ſub Herode peremptus.

Iudæorum blaſphemia & peruerſitas.
Proprij nominis expreſſio.
Seductio duplex.

Tædet iam audire, & recitare Iudæorum blaſphemias: *Altera enim die,quæ eſt poſt paraſceuem,*iam incepta:ſcilicet cùm iam ſexta feria tranſiſſet,& ſero facto poſt ſolis occaſum ſabbatũ iam intraſſet: *conueniunt iterum ſacerdotes & phariſæi ad Pilatum,dicentes: Domine recordati ſumus quia ſeductor ille dixit adhuc uiuens, poſt tres dies reſurgam.* Quod dicunt illi ex inuidia eſt: quæ etiam proprium nomen non patitur:& dicẽtes, ſeductor:hoc quod ipſimet erant Domine imponũt. Non ſufficit ſeductoribus ſcelus mortis: niſi & poſt lacerent famam eius.Eſt autem ſeductio duplex: ſcilicet bona & mala.Prima,eſt ſeductio ſanctitatis: ſcilicet à falſitate in ueritatem:de qua dicit Hieremias. *Seduxiſti me Domine: & ſeductus ſum.* Alia eſt ſeductio peruerſitatis: ſcilicet à ueritate in falſitatem: & hanc imponunt Iudæi Chriſto: Vnde Hieronymus, Principes autem ſacerdotum,licet immenſum facinus in nece Domini perpetrauerint:tamen non ſufficit eis,niſi etiam poſt mortẽ eius conceptæ nequitiæ uirus exerceant,famam eius lacerantes:& quem innocentẽ ſciebant,ſeductorem uocant.Sicut autem Caiphas ignorans ante prophetauerat, dicens: expedit unum hominem mori pro populo,& non tota gens pereat: ſic & modo: ſeductor enim erat Chriſtus,non à ueritate in errorem mittens: ſed à falſitate ad ueritatem, à

Hiere. 20.
Hierony. in cap. 27. Matthæi.
Seductor bonus Chriſtus.

A uitijs ad uirtutes,à morte ad uitam ducens. Hæc Hieronymus. *Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum,ne diſcipuli furentur eum,& dicant aliis quòd ſurrexit à mortuis.* Stulti cuſtodiam petunt:quaſi in ſepulchro teneri ualeat, qui ubique eſt,& omnia continet. Vbi Ambroſius: Quanta malitia ſacerdotum, qui non tantum magiſtro, ſed etiam diſcipulis detrahunt;*& erit nouiſſimus error peior priore.* Vbi Rabanus: In hoc autem ignoranter uerum dicunt:peior enim fuit contemptus pęnitentiæ in Iudæis, quàm error ignorantiæ. Peior erat infidelitas reſurrectionis, quàm crudelitas paſſionis.Confitentur ergo planè quòd prius fuit error in nece Domini. Vbi & Chryſoſto. Vide autem qualiter etiam nolentes concertant ad demonſtrandam B ueritatem. Irrefragabilis enim demonſtratio reſurrectionis facta eſt per ea quæ prætenderunt. Quia enim cuſtoditum eſt ſepulchrum: nulla fraus facta eſt.Si autem fraus facta non eſt: manifeſtè & irrefragabiliter Dominus ſurrexit. Hæc Chryſoſto. Pilatus uerò iam fatigatus dixit eis, *Habetis cuſtodiam*: id eſt,do uobis licentiam ponendi cuſtodes, & concedo quòd accipiatis milites ad cuſtodiendum eum pro ueſtra uoluntate. *Ite & cuſtodite ſicut ſcitis*: quaſi diceret,Si debet reſurgere,male poteritis cuſtodire: quàm impius & fatuus erat Pilatus, qui ſicut Chriſtum permiſit occidi, ita & cuſtodiri: eum morti adiudicauit,eis etiam cuſtodes dedit. Vadunt illi, & C uenientes illud primò corpus eius inſpiciunt & eum qui author uitæ claruerat, in inferni clauſtris retentum ſe deprehendiſſe lætantes,ſepulchrũ muniunt: milites armatos cuſtodes ponunt: lapidem qui erat in oſtio monumenti, unde acceſſus in ſepulchrum erat,ſigillo præſidis,ac etiam ſigillis ſuis ſignant: ne aliquis ſine ſcitu eorum ingredi poſſit, & diligenter omnia faciunt.Et in hoc apparet malitia eorum:quia etiam in cuſtodibus non confidunt:ſed inſuper ſigilla apponunt. Hoc autem totum Dominus uoluit fieri,propter maiorem certitudinem reſurrectionis ſuę, ut & ipſi quamuis nolentes,ſibi tamen teſtes ſint Dominum reſurrexiſſe:& nullo modo ſic poſitum furari potuiſſe. Non eſt enim conſilium nec ſapientia, D nec fortitudo contra Dominum. Et rectè in tali loco Dominus ſepulturam ſuam elegit,ubi nulla poſsibilitas fodiendi eſſet: quatenus omnem occaſionem calumniandi Iudæis auferret: ne forte ſi in maceria circunclusus eſſet,uel quolibet pariete: dicerent ipſi diſcipulos illius furatos eum fuiſſe. Vnde & Hieronymus.Non ſuffecerat principibus ſacerdotum,& ſcribis, & phariſæis crucifixiſſe Dominum ſaluatorem: niſi ſepulchrum cuſtodirent, cohortem acciperent, & ſignarent lapidem: & (quantum in illis eſt) manum opponerent reſurgenti:ut diligentia eorum noſtræ fidei proficeret. Quanto enim diligentius ſeruatur: tanto magis reſurgentis uirtus oſtenditur: unde E & Chryſoſto. Et in duriſsimo lapide fuerat exciſum, & grandis lapis poſitus eſt ad oſtium, & cuſtodia ponitur militum in circuitu: ut quanto fortius ſeruatur ne furari poſſet: tanto magis uirtus Dei appareat cum reſurrexerit. Si enim ſepulchrum fuiſſet in terra, dicere poterant. Suffoderunt terram,& furati ſunt eum. Si fuiſſet lapis paruulus poſitus, dicere poterant,Paruulus lapis fuit,& dormentibus nobis tulerunt eum. Et iterum, Diligentia ſcribarum prodeſt fidei noſtræ. Seruate phariſæi,ſeruate: Deus includi non poteſt, Deus in ſepulchro teneri non poteſt: qui fecit cœlum & terram, cuius in pugillo terra eſt & cœlum, qui appendit mundum in tribus

Ambroſius in cap. 23. Lucæ.
Rabanus in cap. 27. Matth.
Chryſoſto. hom. 90. in Matthæũ.
Sigillorum ſignatio.
Sepulchri ſoliditas calumniam pellit.
Hierony. in cap. 27. Matthæi.
Chryſoſto. hom. 89. in Matth.

bus digitis. Qui ergo appendit mundum, uno ſepulchro nō poteſt cōtineri. unde etiam Hilarius: Metus furandi corporis, & ſepulchri cuſtodia atq; obſignatio, ſtultitiæ atque infidelitatis teſtimonium eſt, cū prius præcepto Domini conſpexiſſent de ſepulchro mortuum ſuſcitatum. Pilatus autem prædictus, poſt modum in multis apud Tiberium Cæſarem à Iudæis accuſatus: deportatus eſt in exilium Lugdunum, unde erat oriundus. Herodes uerò, qui conſenſit Pilato in nece Domini: deportatus eſt in exilium Viennam, & mortuus eſt ibi.

Hilarius canone 33. in Matth. Pilati exiliū, mors, & patria: item Herodis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui hora completorij aromatibus ungi & condiri, ac ſindone & alijs lintheis inuolui, & ligari matre quoque tua & alijs amicis tuis lamentantibus ad ſepeliendum portari & ſepeliri uoluiſti, da mihi, quæſo, ut te aromatibus ungam per feruentem deuotionem, & bonam conuerſationem: ſindone & lintheaminibus te inuoluam, per mundam affectionem, & conſcientiæ puritatem. lamēter te lachrymis pœnitētiæ & cōpaſſionis, portēq; brachiis charitatiuæ & humilis operationis: & ſepeliā te in corde meo, per iugem recordationem, & memoriam ut, et ego tibi conſepultus peruenire tecum merear ad reſurrectionis gloriam. Amen.*

Epilogus dominicæ paſſionis, & de laude crucis. Cap. LXVII.

CONSIDERA nunc quæ pro ſalute hominis omni tempore, & ſpecialiter hodie paſſus eſt Dominus: ut inde aduertas quātū ſibi debeat quilibet Chriſtianus: hæc enim quæ pro nobis paſſus eſt, ſuper omnia quę operatus eſt, ualde amabilem eum nobis reddunt: & nos ad eum amandum fortius aſtringunt. Vnde Bernardus, Valde oīno mihi amādus eſt, per quē ſum, viuo, & ſapio. Pro his ergo ita ſum amans te quantum poſſum. Sed eſt quod me plus mouet, plus urget, plus accēdit. Super omnia (inquam) reddit amabilem te mihi, bone Ieſu, calix quem bibiſti, opus noſtræ redemptionis: hoc omnino amorem noſtrum facilè uēdicat totum ſibi. Hoc, inquam, eſt quod noſtram deuotionem & blādius allicit, & iuſtius exigit, & arctius ſtringit, & afficit uehementius. Multum quippe laborauit in eo ſaluator: nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis author aſſumpſit. Ille deniq; dixit & facta

Bernardus ſermo. 20. in cantica.

A ſunt: mandauit & creata ſunt. At uerò hic & in dictis ſuis ſuſtinuit cōtradictores: & in factis, obſeruatores: & in tormētis, illuſores, & in morte, exprobratores. Et iterum, Memēto iam homo, etſi de nihilo te factum: non tñ de nihilo te redemptum. Sex diebus condidit oīa, & te inter omnia. At uerò per totos triginta annos operatus eſt ſalutē tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinēs? Hæc Bernardus. Vnde & Ambroſius, Plus itaq; mihi contulit Deus redimēdo, q̄ creando. Creando quippe me mihi dedit: redimendo aūt, & ſeipſum dedit, & me mihi reddidit. Itaq; ſi me totum illi debeo pro me facto: quid iam addam pro me refecto? Nō enim tam facilè ſum refectus, quàm factus. Siquidē de omni quod factum eſt. dixit & facta ſunt. B In me autē reficiendo: & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec tantum dura: ſed etiam indigna. Hæc Ambroſius. Non eſt aūt æſtimādum ꝙ paſſionis ſuæ pœna, in eius ſolum captione & traditione fuerit inchoata: ſed potius ab inſtanti ſuæ conceptionis uſq; ad mortē eius durauit. Cùm.n. mortē ſuam acerbiſſimam, quā pro ſalute noſtra pati uoluit firmiſſimè præſciret: & eam futuram infallibiliter cognoſceret: oportuit ꝙ in qualibet hora pro ea naturaliter doleret præſertim cùm cogitaret tantam mortis acerbitatem, & tantam doloris generalitatē: quæ per totum corpus & omnia membra corporis, & per omnes uires inferiores animæ diffundi debebat. Multa C uerò de his Dominus paſſus eſt pro nobis, quæ colligi poſſunt ex uerbis Auguſtini, dicentis: Attende & intellige anima mea, tēpus beatiſſimæ paſſionis. Paſſus eſt Ieſus meus, amor meus, dulcedo mea, ſpes mea, beatitudo mea, conſolatio mea, & in omni tēpore, in toto corpore, & in oī ſuo opere. In tēpore infantiæ anguſtias uteri, paupertatē, aſperitatē, & humilitatē præſepii, perſecutionem aduerſarii, fugam Aegypti. In tempore adoleſcētiæ, diſputationē, præcipitationē. In tempore iuuentutis, amariſſimam & turpiſſimam paſſionē. Paſſus eſt ēt in toto corpore: in oculis, effuſionem lachrymarum: in auribus, auditum contumeliarum & blaſphemiarum. in genis, moleſtiam alaparum: in naribus, fœtorem ſputi: in ore, amaritudinem D aceti & fellis: in manibus, uincula: & in pedibus afflictionem plagarum: in toto corpore flagellationē. Et in opere detraxerunt prædicationi, cōuerſationi, miraculorum operationi. Traditur & ligatur iuſtus & innocens, ſicut agnus ad ſacrificium, & ſicut latro ad ſuſpendium: & tamen non quærit uindictā, non oſtēdit impatientiam, immo arguit Petrum amputantem auriculam, cùm poſſet obtinere à patre legionē angelicam duodenam. Ligatur ergo ſicut latro, accuſatur ut latro, condemnatur ut latro, expellitur ut latro, plectitur inter latrones, ut princeps latronum. Ligaris Domine, ut ſoluas uincula peccatorum, ut diſſoluas colligationes impietatis, & faſciculos depri- E mētes. Pungeris bone Ieſu ſpinis, clauis, & lancea, vt ſit in nobis recta intentio, diſcreta operatio, manifeſta dilectio. Flagellaris, ut à me flagella tuę iracundiæ propulſares. Vulneratus es Domine Ieſu propter peccata noſtra, attritus propter ſcelera noſtra: ut ſint plagæ tuæ noſtrorum uulnerum efficax medicina. Tempus etiam, dulcis Ieſu, tuam aggrauat Paſſionē. Paſſus enim es tempore nocturno, diurno, frigido, æſtiuo. In matutinis caſtigatus, in mane accuſatus, in tertia acclamatus, in ſexta condēnatus, in nona cū clamore & lachrymis expiraſti. Plange igitur & dole, & ſatage anima mea, & deducant oculi tui lachrymas, & non taceat pupilla oculi tui ſuper fratrem

Idē ſermo. 2. de uerbis Apoſto.

Ambroſius Redemptionis beneficium maius eſt, quàm creationis.

Paſſus eſt Chriſtus in omni ætate

Paſſus eſt Chriſtus in omni membro.

Paſſus toto tempore.

tuum decorum nimis, & amabilem ſuper amorem mulierum, qui ueſtiuit te coccino, & præbuit tuo cultui ornamenta. Dolebis enim ſi conſideras lachrymas mulierum, lachrymas piſcatoris, lachrymas inſenſibilium: ſi uideas obtenebrationem ſolis, ut celaret membra Domini patientis: terræmotum, concusſionem lapidum, reſurrectionem corporum, apertionē monumentorum, & uelum diſſolutum, lachrymas patientis, & lachrymas genitricis. Dolet enim beata uirgo mater de proditione & captione, de condemnatione, de crucifixione: potiſsime in commendatione & depoſitione. Locus etiam tuam, bone Ieſu, aggrauat paſsionem. Paſſus eſt enim Dominus Ieſu in præſepio, in deſerto, in templo, in hoſpitio, in itinere, in horto, in atrio, ī prætorio, in loco crucifixionis. In præſepio, indigentiam: in deſerto, pugnam: in templo, reſiſtentiā: in hoſpitio obſeruationem detentoriam: in itinere, fatigationem & moleſtiam: in horto, ſudorem ſanguinis: uerbum & oſculum proditoris: uexationem corporis: comprehenſionem & ligationem cohortis. In atrio: interrogationem, alaparum afflictionem, trinam negationem, accuſationem: in faciem conſpuunt, colaphis cædūt, in faciem palmis percutiunt: inſultando & illudendo prophetam eum dicitur. In prætorio iniquitatem teſtium, & accuſationem infidelium: amariſsimum flagellum, iniquum iudicium, illuſionem perſequētium. *Peruerſio rerum.* Et uide peruerſitatem nimiam, iniquitatē maximam. Iudicatur iudex, deridetur rex, cruciatur pōtifex. Vide iniquum iudicium, ex parte teſtium: quia nō conueniunt ex parte rei, quia accuſatur innocēs. Defecit etiā in iſto iudicio rectitudo animi: ſciebat enim quòd per inuidiā tradidiſſent eū. Defuit etiam iuſta cauſa: quia non culpa propria, ſed aliena. iuſtus ordo: quia capitur & ligatur ante ſententiam. Admittit Pilatus accuſationem falſam: condemnat innocentem ad crucis ignominiam. Erubeſce Pilate iudex inique. Quomodo uinceris, ſuperaris, ſubuerteris, ſeduceris? qui prius eum eripere conabaris iure communi, conſuetudine loci, flagello corpori. Erubeſcite infideles, perfidi Iudęi: qui magiſtrum ueſtrum, Dominum ueſtrum crucifigitis & percutitis. Plectitur in loco crucifixorio: patitur namque Dei filius, amor æternus, ſyncerus, dulcis & ſuauis: in mulieribus plāgentibus, in Iudæis infidelibus, in latrone blaſphemāte, in populo acclamante, in matre lachrymante. *Mortis genus turpiſſimum.* Attende etiā & intellige anima mea genus mortis ſuæ. Illud enim genus mortis fuit turpiſsimum, uiliſsimum, amariſsimum, acerbiſsimum. Spoliatur enim ueſtibus, expellitur à ciuibus, cruciatur cum latronibus, illuditur à militibus. Illuditur in domo Herodis, in ueſte candida: in domo principis colaphis, ſputis, & alapis: in prætorio iudicis, in ueſte purpurea, in corona ſpinea, in ſalutatione, in genuflectione irriſoria, in cathedra crucis, in titulo, in conſortio, in multiplici opprobrio. Fuit etiam amariſsimum: ſi conſideres cauſalitatem, generalitatem, diuturnitatem, & acerbitatem. Cauſa enim non eſt tua, ſed mea, Domine Ieſu, tu enim ſolus fuiſti abſque macula. Paſſus es generaliter. *Lectus ſpōſi, crux.* Vt uideas igitur anima mea generalitatem hanc. Vide lectum ſponſi: non eſt floridus, non eſt aureus uel argenteus, ſed duriſsimus: neſcit enim ſtramina, deeſt culcitra, lintheamina, coopertoria puluinaria. Vide titulum famoſum, tripliciter à Pilato conſcriptum: conſidera cibum eius & potum: comitatum eius, ſcilicet mulierum & latronum: uerba & uerbera, uincula & flagella, coronam & lan-

A ceam. Paſſus eſt etiam in omnibus partibus corporis, ut miſericordia redemptoris, amoueret granſgreſſus præuaricationis. *Acerbitas paſſionis.* Acerbitatem etiam habet, bone Ieſu, paſsio tua: & propter innocentiam, ex parte tui: excæcationem & ingratitudinem ex parte populi: & propter complexionem, ex parte corporis: compaſſionem, ex parte matris, & tui dilecti collegij: & quia pateris in partibus magis paſsibilibus & ſenſitiuis: quod accidit propter raritatem & teneritudinem, carnium, multitudinem oſsium, & collectionem neruorum. Pateris igitur Domine Deus meus, dux meus, & notus meus: in latere, manibus, & pedibus; ut accelerares homini originalis, actualis, & uenialis criminis medicinam. Dediſti etenim, Domine Ieſu Chriſte, ſanguinem tuum in precium redemptionis, & in

B potum fidelibus inebriationis, in lauachrum coinquinationis, in antidotum curationis, in ſcutum præſentis impugnationis. Fuit igitur, bone Ieſu, lectus tuus duriſsimus, cibus & potus amariſsimus, cruciatus & ſingularis & acerbiſsimus, nec reuocat te, nec retrahit tenerrimus amor matris, aut timor turpiſsimæ mortis: non pudor ſpoliati corporis; non dolor ſingularis, aut fallacia ſponſionis, quia indutus es ueſte nuptiali, inſtructus lege legali, armatus armatura ſpirituali. Egredere igitur filia Sion, & uide gloriā Salomonis in equitatura: in ramis, in ueſtibus & laudibus. Quomodo igitur emarcuit tam citò flos glo-

C riæ tuæ, umbra honoris tui? nimirum conuertunt honorem in opprobrium, dulcedinem abſinthium. Portas etenim crucem in humeris, ſpoliaris ueſtibus tuis, cruciaris flagellis, ſatiaris opprobriis, de urbe expelleris. *Virtutes Chriſti.* Vide noſtri ſapientiam Salomonis, à parte temporis: paſſus eſt etenim ſexta feria hora ſexta: ut hominem lapſum ſexta hora & die, per mortem ſuam repararet à parte medii: hoc enim opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat. Vide & patientiā, ipſe etenim tanquam agnus, qui portatur ad uictimā: & ſicut ouis ad occiſionā ductus eſt. Vide eius humilitatem: quia damnatur cū latronibus. Vide charitatem: quia indulget crucifigētibus. Vide & paupertatē pauper. n. fuit & in laboribus. *Inſignia regalia.* Paupertatē

D tuā oſtēdit mihi, pauper Ieſu, mater tua, familia tua domus tua: domus (inquā) præſepij, cęnaculi, patibuli & tumuli, in equitatura aſinæ & pulli. Vbi ſunt inſignia tua, rex regnum, princeps paſtorū? ubi eſt equitatura tua, ueſtis purpurea, palatium; ſceptrum, ſolium, & diadema regni? ubi ſunt ornamenta tua, ſacerdos in æternum, & pontifex futurorum bonorū? ubi ſunt precioſa, annulus & gemma, baculus & cappa ſerica, chirothecæ & ſandalia? ubi ſunt arma bellica fortis armate, & miles noue? Non defuit tibi in gloria alapa. ueſtis alba, & purpurea: non defuit pugna: ſuperaſti latronem & mortem: ſpoliaſti infernū omnia ſpoliantem: in ſunda uinculorum, in lapidi-

E bus quinque uulnerum, in baculo crucis. Vnde ſunt codices tui, magiſter optime? liber tuus, corpus tuū, ſcriptus intus & foris, ſcriptus ſpinis & clauis, illuminatus unda ſanguinis, ligatus uinculis, ſignatus clauis. *Mortis diuturnitas.* Attende & huius mortis diuturnitatem, & præpoſitiones acerbitatum: & pone ſuper caput tuum, ſicut ſignaculum: inter ubera tua, ſicut faſciculum: ſicut antidotum contra omnem morbum. *Edulium animæ.* Aſcende ſuper palmam crucis: per compasſionem, meditationem, imitationem, ut apprehendas dulciſsimos fructus eius. Vade ergo ò anima ad montem mirrhæ, & conſidera altitudinem paupertatis, latitudinem charitatis, longitudinem acerbitatis, amaritudinem

&

& dolorem mortis:& affer ramum uirentis oliuę ad arcam tuæ conſcientiæ. Accipe etiam columba mea granum frumenti,ſeminatum in incarnatione, in terra uirginis glorioſæ:pręciſum in circunciſione:excuſſum & flagellatum in paſsione.candidum in mente, rubicundum in corpore,diuiſum in latere,multiplicatum in morte, reconditum in horreo in aſcēſione. Hoc ſit tuum edulium, pulmentum,& uiaticum. Si autem faſtidit appetitus, ſi laſſeſcat interior guſtus: adhibe agnum immaculatum, adiunge & piſcem aſſatum in craticula crucis.Reuera bone Ieſu agnus es, & propter medicinam tuam patientiam,& innocentiam atque notitiam: agnoſcis quippè matrem tuam in patibulo,uirginem uirgini,euangeliſtam euangeliſtæ commendas. B Si autē amplius deſideret guſtus tuus:ſi non quieſcit appetitus,fac pulmentum de piſce aſſato,ut comedas.Piſcis aſſatus, Chriſtus paſſus eſt:nutritus in aquis tribulationis, apertus in latere, exquamatus in expoliatione, ſallitus in ſputorū multiplicatione,aſſatus in cruce.Huius felle piſcis inunge oculos tuos,ut uideas ſi eſt dolor ſicut dolor eius.Si contingat plerunque ſtare in acie,accipe ſcutum militiæ,uexillum uictoriæ,arcum gloriæ.Scutum hoc, quod miles contra hoſtes debet accipere, propter figuram,picturam,efficaciam & materiam,crux Domini arbor ſalutifera eſt.Huius ſcuti cornua,in manibus crucifixi.Tria enim cornua tua exuperant pręlia.

Crucis laus. Arma omnia in Christi cruce.

C Cornua enim paupertatis,ſuperat auaritiæ prælium: cornu humilitatis,pugnam ſuperbiæ: ſed cornu aduerſitatis,laſciuiam uoluptatis. Iſtud ſcutum fuit rubricatum & picturatum ſanguine ueri agni:iſtud ſcutum fuit perforatum lancea,clauis,& ſpina. Si autem nondum bene uales reſiſtere,uide arcum,& benedic qui fecit illum.Iſte arcus habet chordam ex corpore, lignum ex cruce.Iſte arcus percuſsit latronem,mortem,& uulnerauit hoſtem ſerpentem antiquum.Sed ne inermis & imparatus appareas,præcedat vexillum regis,crux:oſtendatur ſanguis Chriſti militibus,ut in prælium acuantur, & non formidabitur fortis armatus.Si inſurgat flatus elationis, uentus tribulationis, naufragium ſuggeſtionis:aſcende in nauiculam ſanctæ crucis,bonis omnibus refertam, in dextro latere D perforatam,ab hoſtibus uiolenter detractam,catena uinculorum ligatam.In hac inuenies filium dormientem,uentis imperantem,& omnino naufragium propulſantem.Per hanc fugabis periculum,& appropinquabis ad portum optimum. Ipſa enim crux ſancta, eſt lignum exiguum: per quod factum eſt iudicium ueritatis.Si ſit tibi clauſa ianua paradiſi,adhibe tibi baculum ſanctæ crucis,& pulſa,& aperietur tibi. Si autem oſtium clauſum eſt,& iam dormiunt pueri in cubili, & non habes quod ponas ante amicum tuum: accede ad arcam ſanctæ crucis,ut inde tres panes accipias,quos apponas hoſpiti recumbenti:panem humilitatis maximæ,panem patientiæ, panem charita- E tis affluentisſimæ. Si non potes tibi theſaurum ſapiētiæ aperire,adhibe clauem Dauid, quæ aperit,& nemo claudit. Si grauat longitudo itineris, & concidit uultus tuus,& deſperas de uiribus: accipe uirgam & baculum ſanctæ crucis, quo Iordanem tranſeas huius mūdi:& uiaticum ligni uitæ,ne in uia deficias aut torpeſcas.Si uiator es in ſolitudine huius mundi, & ſerpentes igniti contra te morſum & mortem intentāt, aſpice ſerpentem æneum poſitum ſupra palum, ne antiqui ſerpentis uirus inficiat aut irrepat.Si ſpiritus malus quenquam accipiat:arripiat citharam ſanctæ crucis,& refocillabitur,leuiusque habebit.Si inualuerit ægritudo,aut infirmitas ſpiritualis: adhibe tibi huius precioſi ſanguinis medicinam. Si deſperas ex meritis,& uideas tua opera nequaquam tibi ſufficere de ſtatera crucis,accipe decorem precium animarū. Et accipe in ara crucis hoſtiam immaculatam, conſcientiam ab operibus mortuis emundantem. Denique crux ſancta & benedicta eſt in Chriſti corpore dedicata,& ex membris eius tanquam margaritis ornata,decorata regis purpura:quæ meruit Chriſti mēbra tangere: quæ ſola digna fuit regem cœlorum & Dominum ſuſtinere.Hæc Auguſtinus.

Crux aperit cœlum. Crux omnia confert indigenti.

Andreæ oratio ad crucem.

Vnde beatus Andreas ductus ad crucem,& uidens eam,prorupit in laudem crucis,& ſalutauit dicens:Salue crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es,& ex membris eius tā- B quam margaritis ornata: antequam in te aſcenderet Dominus timorem terrenum habuiſti, modo uerò amorem cœleſtem obtines:pro uoto ſuſciperis:ſecurus ergo & gaudens uenio ad te:ita ut & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius qui pependit in te:quia amator tuus ſemper fui, & deſideraui amplecti te.O bona crux,quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſolicitudine amata,ſine intermisſione quæſita,& iam concupiſcēti animo præparata:accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo,ut per te me recipiat,qui per te me redemit.

Chryſoſto. hom de cruce & latrone 10.3.

De laude etiā crucis ſic dicit Chryſoſtomus:Si noſſe deſideras (charisſime) uirtutem crucis, C & quanta ſit,ut poſſum ad eius laudem dicere:Audi Crux nobis totius beatitudinis cauſa eſt. Hæc nos à cæcitate liberauit erroris.Hæc è tenebris reddidit luci.Hæc debellatos quieti ſociauit.Hæc alienatos Deo coniunxit, & longè conſtitutos proximos præſentauit. Hæc peregrinos ciues oſtendit.Hæc diſcordiæ amputatio eſt.Hæc pacis firmamentum.Hæc omniū bonorum operum largitio.Crux eſt clauis paradiſi, crux ſpes Chriſtianorum,crux reſurrectio mortuorum, crux cæcorum dux, crux errantium uia,crux claudorum baculus,crux conſolatio pauperum,crux refrenatio diuitum,crux deſtructio ſuperborū,crux malè uiuentium pœna, crux aduerſus dæmones uictoria,crux deuictio diaboli,crux adoleſcentium pę- D dagogus,crux ſuſtentatio inopum, crux ſpes deſperatorum,crux nauigantium gubernator,crux periclitantium portus, crux obſeſſorum murus,crux pater orphanorum,crux defenſor uiduarum, crux iuſtorū conſiliarius,crux tribulatorum requies,crux paruulorum cuſtos,crux uirorum caput,crux ſenum finis, crux lumen in tenebris ſedentium, crux regum magnificentia,crux ſcutum perpetuum, crux inſenſatorum ſapientia,crux libertas ſeruorum, crux imperitorum philoſophia,crux Imperatorum lex, crux prophetarum præconizatio, crux annunciatio Apoſtolorum,crux martyrum gloriatio,crux monachorum abſtinentia,crux uirginum caſtitas,crux gaudium ſa- E cerdotū,crux eccleſiæ fundamentū crux orbis terræ tutela,crux tēplorum deſtructio, crux idolorum repulſio, crux ſcandalum Iudæorum,crux perditio impiorum,crux inualidorum uirtus, crux ægrotantium medicus, crux emundatio leproſorum, crux paralyticorum requies,crux eſurientum panis,crux ſitientium fons,crux mundorum protectio. Hæc Chryſoſtomus.

Rabanus de laude crucis.

Vnde & Rabanus,Quantos & quales fructus lignum ſanctæ crucis germine ſuo proferat, dignum eſt commemorare. Cuius fructus æternus eſt,& radix perpetua.Cuius odor mundum replet,& ſapor fideles ſatiat.Cuius ſolem ſplendor ſuperat, & & cādor niuem obfuſcat: cuius cacumen populū ex

Vu 2 cedit:

ced it: & cuius infimum inferna penetrat. Cuius infirmitas humillima exaltat. Cuius potentia exaltatã humiliat. Omnium enim uirtutum iocunditas per ipſum & in ipſo mundo collata eſt: quia in ipſo rerũ perfectio completa eſt. In cruce inſinuatur à morte redemptione, demonſtratur ſancta morum conuerſatio, intimatus omnium uirtutum perfectio, promittitur ad æternam uitam reſurrectio, æternæ beatitudinis ſperatur adeptio, & ueræ fœlicitatis acquiſitio. O uerè bona, & uerè ſancta crux Chriſti: quis te ritè totam enarrare poteſt, aut quis condigè dignè laudare? Quæ cœleſtium archanorum pia es reuelatrix. Quæ myſteriorum Dei ſacra es conſeruatrix, quæque ſacramentorum Chriſti idonea es diſpenſatrix. In te angeli gaudia ſua accumulata conſpiciunt, in te homines iura ſalutis ſuæ cognoſcunt, in te inferi iuſtam retributionem fraudis ſuæ recipiunt. Omnibus es æqua, omnibus bona, omnibus iuſta: præterita renouas, præſentia illuſtras, futura præmonſtras: perdita requiris, quæſita inuenis, inuenta cuſtodis, lapſa reſtituis, reſtituta gradu munis, munita in uiã pacis dirigis. Tu quidẽ æterni regis es uictoria, & cœleſtis militiæ lætitia, terrigenarumq; potentia: tu peccatorũ es remiſsio, pietatis exhibitio, & meritorum augmẽtatio. Tu infirmorum remedium, laborantium auxilium, & laſſorum refrigerium: tu inſanorum incolumitas: quietorum ſerenitas, & fortunatorum fœlicitas. Tu cura ægrotos medicans, tu gaudium mœſtos conſolans, tu ſanitas dolentes lætificans, tu ſtatus credentium rectè, tu firmitas operantium bene, tu beatitudo perſeuerãtium ritè. Sancta, pia, bona, iuſta, benigna, rationabilis, laudabilis, uenerabilis, amabilis, fortis, ſuauis, mitis, ſapiens, patiẽs, potens. Quicquid ergo corde dignè de redemptione noſtra poteſt cogitari: uel quicquid ritè lingua loqui, omnia ad laudem tuam decentiſsimè poſſunt aptari. Quia quicquid in te laudatur, crucifixo in te Chriſto regi deputatur: & quicquid Chriſto honoris datur ad reuerentiã ſummi patris, cuius ipſe unigenitus filius eſt, refertur. Et iterum: Grandis conſolatio fidelium eſt ſpes ſanctæ crucis, & materiam tribuit laudis: quia bonitatẽ nos facit ſcire creatoris. Crux Chriſti uia eſt iuſtorum, aſcẽſus ad cœlum, rota de infimis ad ſuperiora nos trahẽs, dux cœli, & ianua regni. Huius pars erecta, diuinum, & tranſuerſa, commendat amorem fraternũ. Cuius amoris integritatem Chriſtus nobis oſtẽdit, ac ſuo exemplo nos inſtruxit, qui dilectam animam ſuam in cruce moriens pro amicis ſuis poſuit, & nos idem facere docuit. Hunc amorẽ, ô deus ſemper laudabilis, tu pone in me, & timor noxius, atq; carnalis affectus procul recedat à me, ut gloria ſanctæ crucis aucta & multiplicata in uera ꝓmiſsione, dignaq; laude in æternum perſiſtat: ipſaq; mihi carmine & amore uenerabilis: ſemper laus eius in ore meo, & in corde exultatio ſempiterna permaneat: uos quoque precor cœleſtes plebes angelorum, animasq; iuſtorum, qui in cõſpectu diuinæ maieſtatis ueraciter exultatis, ut ſicut alleluia ſine ceſſatione, & Amẽ Deo Chriſto in æternum cãtatis: ita quoque noſtram ſortem præcibus adiuuare ſtudeatis, quatenus beatitudinem ueram quam tenetis iam perfectè tandẽ & nos per gratiam Chriſti mereamur accipere. Hæc Rabanus. unde & Caſsiodorus: Crux eſt humilium inuicta tuitio, ſuperborum abiectio, uictoria Chriſti, perditio diaboli, infernorum deſtructio, cœleſtium reformatio, mors infidelium, uita iuſtorum. Et, ut ait Hieronymus, Ligno hoc uehimur per mare undoſum, ad terram uiuentium.

Caſſiodorus de laude crucis.

Hieronym. in cap. 15. Marci.

A De his etiã quæ paſſus eſt Dominus, quaſi concludẽdo cum gratiarum actione & oratione ſic dicit Anſelmus, Expergiſcere nũc anima mea, excutere de puluere, & contemplare attẽtius uirum hunc memorabilem, quem ecce in ſpeculo Euangelici ſermonis, quaſi præſentem intueris. Cognoſce anima mea, cognoſce. Hic eſt Dominus Ieſus Chriſtus, creator, & ſaluator tuus, unigenitus Dei filius: uerus Deus: uerus homo: qui ſolus ſub ſole ſine macula inuentus eſt, & ecce quoniam cum ſceleratis reputatus eſt, & quaſi uir leproſus & nouiſsimus uirorum æſtimatus, & tanquam abortiuum, quod proiicitur ab utero, & nemo curat, ſic proiectus eſt ab utero matris ſuæ infœlicis ſynagogæ. Iſte formoſus præ filiis

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis ca. 12. 14. 15. 16. & 17.

B hominum, quaſi deformis præ filiis hominũ factus. Siquidẽ uulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra, & factus eſt holocauſtum ſuauiſsimi odoris in conſpectu tuo pater æternæ gloriæ, ut auerteret indignationem tuã à nobis, & cõſedere ſibi nos faceret in cœleſtibus. Reſpice Domine ſancte pater de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorũ habitaculo, & intuere hanc ſacroſanctã hoſtiam, quam tibi offert magnus pontifex noſter, ſanctus puer tuus Dominus Ieſus pro peccatis fratrum ſuorum, & eſto placabilis ſuper multitudinem malitiæ noſtræ. Reſpice Domine in faciem Chriſti tui, qui tibi uſque ad mortem obediẽs factus eſt, nec

C recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, ut memineris quantam pro peccatis noſtris ſatisfactionem ab eo ſuſceperis. Vtinam Domine appẽdas in ſtatera peccata, quibus iram tuam meruimus, & calamitatem quam paſſus eſt pro nobis innocẽs filius tuus. Certè hæc grauior apparebit & magis digna, ut propter ipſam effundas miſericordiã tuam ſuper nos q̃ ſint iſta peccata, ut pro illis contineas in ira miſericordias tuas. Gratias tibi Domine pater referat omnis lingua, ſuper inenarrabili abundãtia pietatis tuæ, qui unico filio tuo nõ pepercisti, ſed pro nobis illum tradidiſti in mortẽ, ut tamen tanquàm fidelẽ aduocatum haberemus in cęlo corã te. Et tibi Domine Ieſu, zelotes fortiſsime, quid gratiarũ, quid retributionis

Paſſionis Chriſti meritum.

Gratiarũ actio pro paſſionis beneficio.

D dignè tribuã ego puluis, & cinis, & uile figmentum? Quid .n. pro noſtra ſalute facere debuiſti, & non feciſti? Ab imo pedis, uſque ad ſummum uerticis te totum in aquis paſsionis demerſiſti, ut me totum de illis extraheres. Nam & animam tuam in mortem perdidiſti, ut meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligaſti. Nã & pro eo, quod dediſti, & pro eo quod mei cauſa perdidiſti, debitor ſum. Et pro anima mea quidẽ bis mihi à te data, ſemel in creatione, ſemel in redemptione: quid magis tibi iuſtè reddam quàm ipſam, non habeo. Pro tua autem precioſa anima ita tribulata, quid ab homine dignè repẽdi poſſit, non inuenio. Nam ſi cœlum & terram, &

E omnem ornatum eorum poſſem rependere, certè nec ſic uſque ad menſuram debiti ullatenus attingerem. Et ſi idipſum quod & debeo, & poſsibile mihi eſt tibi Domine retribuam, tuum Domine totũ eſt. Diligendus igitur mihi ex toto corde, tota anima, tota mente, & tua mihi ſequenda ueſtigia, qui mori dignatus es pro me. Et quomodo fiet hoc in me, niſi ꝑ te? Adhereat anima mea poſt te, quia tota uirtus eius pendet ex te. Et nunc Domine redemptor meus, te ut uerum Deum adoro, in te credo, in te ſpero, & quibus poſſum deſideriis ad te ſuſpiro. Adiuua imperfectionẽ meam. Ad tuæ paſsionis glorioſa inſignia, in quibus ſalutem meam operatus es, me totũ inclino.

Tuæ

Tuæ uictorioſæ crucis regale uexillũ in nomine tuo Chriſte adoro. Tuum ſpineum diadema, tuos rubentes ſanguine clauos, tuo ſacro lateri immerſam lãceã, tua uulnera, tuũ ſanguinem, tuam mortem, tuam ſepulturam, tuam uictorioſam reſurrectionem, & gloriſicationem Chriſte adoro ſupplex & gloriſico, horum uiuiſico odore ſpiritũ meum à peccati morte reſuſcita, horũ uirtute ab aſtutiis ſathanæ me cuſtodi, meq; conforta, ut & iugum mãdatorum tuorũ ſuaue mihi fiat, & onus crucis quod baiulare me iubes poſt te, humeris animæ meæ leue ſit atque portabile. Quę enim fortitudo mea, ut iuxta præceptum tuum mundi preſſuras tam multiplices inuicto animo ſuſtineã? Sed audi quæſo uocem meam, & inclina ſuper ſeruũ tuum ſuauem crucem illam, quę lignum uitæ eſt his qui apprehẽderint illam. Iſtam inquam, diuiniſsimã crucẽ humeris meis impone, cuius latitudo eſt charitas ſuper omnem creaturam ſe extendens, cuius lõgitudo æternitas, cuius ſublimitas omnipotẽtia, cuius profundum inſcrutabile eſt ſapientia. Cõfige illi manus meas, & pedes meos, & totam paſsionis tuæ formam ſeruulo tuo imprime. Da obſecro mihi continere ab operibus carnis quæ odiſti, & facere iuſtitiam quam dilexiſti, & in utroque tuam quærere gloriam, & ſiniſtram quidem meam, clauo temperãtiæ, dexteram uerò, clauo iuſtitię in illa ſublimi cruce affixam arbitror. Da mẽti meæ iugiter meditari in lege tua, & deinde cogitatum iactare in te, & dexterum pedem meum eidem ligno uitæ clauis prudentiæ affigi. Da ut miniſtram ſpiritus mei ſenſualitatem non eneruet labentis uitæ infœlix fœlicitas, nec conturbet perennis uitæ praua fœlix infœlicitas, & ſiniſter quoque pes meus clauo fortitudinis in cruce tenebitur. Vt autem & ſpinarum tui capitis aliqua in me ſimilitudo appareat, detur obſecro menti meæ, & ſalutis pœnitẽtiæ compunctio, & alienæ miſeriæ compaſsio, & ſtimulus zeli æmulãtis illud quod rectum eſt coram te, & ad te conuertar in ærumna mea, dum triplex mihi configitur ſpina. Libet ut & ſpongiam per arundinẽ ori meo porrigas, & aceti amaritudinẽ guſtui meo adhibeas, ut per ſcripturas tuas rationi meæ cõferas guſtare & uidere, quoniam florens hic mundus tanquam ſpongia inanis eſt, & omnis concupiſcẽtia eius aceto amarior. Ita pater ĩ me fiat ut calix iſte aureus Babylonis inebrians omnem terram, nec inani ſplendore ſeducat, nec falſa dulcedine inebriet. Tuæ quoq; uiuificæ mortis Domine effigiẽ facies in me ſeruum tuũ, ut moriar quidẽ peccato ſecundùm carnẽ, uiuã aũt iuſtitiæ ſecundùm ſpiritum. Vt autem integram crucifixi imaginem portare me glorier, illius quoq; quod poſt mortem tuam inſatiabilis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me ſimilitudinem exprime. Vulneret cor meum uiuus & efficax ſermo tuus, penetrabilior omni lancea acutiſsima, & pertingens uſque ad interiora animę meæ: producat ex ea tanquam à dextro latere meo uice ſanguinis & aquæ amorem tuum Domine, & fratrum meorum. Poſtremò munda ſindone primæ ſtolæ ſpiritum meum inuolue, in qua requieſcam ingrediens ad te in locũ tabernaculi admirabilis, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus. Die autem tertio poſt diem laboris, poſt diem ſimplicis gloriæ, mane prima ſabbati perpetuò inter filios tuos me indigniſsimum reſuſcita, ut in carne mea uideam claritatem tuam, & adimplear lætitia uultus tui. Hæc Anſelmus. Imaginem itaque crucifixi ſecundùm modum præmiſſum, portans in te, ora & conare ut ſpiritus tuus inuoluatur

Crux Domini, fortitudo noſtra

Meditationem optat paſſionis.

A munda ſindone puritatis & innocentiæ, in qua abſconſus à mundi uanitatibus ſepeliaris in ſecreto mẽtis tuę, & ibi requieſcas in meditatione paſsionis Dominicæ: mortuus quidem mundo, & uiuens Deo, & hoc apertè ſignatum eſt, ubi dicitur, quòd precio ſanguinis Chriſti emptus eſt ager figuli, in ſepulturam peregrinorum: ubi dicit Gloſa, quòd ſepultura Chriſti nihil eſt aliud quàm requies Chriſtiani, & tũc cor tuum debet ſigillari ſigillo paſsionis Chriſti, & clauſum teneri ac cuſtodiri. Deinde ſic ſepultus in ſecreto mentis tuæ ab omnibus uanitatibus, glorioſum triduum mortis Chriſti peragas. Quorum primus dies, afflictionis & pœnitentię, ut pro omnibus commiſsis uel omiſsis Deo uoluntariè ſatisfaciat. B Secundus dies eſt quietionis & gratiæ, ut in ſolo Deo requiem mentis ponas, quia in eo ſolo pax inuenitur & tranquillitas. Tertius dies eſt præmiationis & gloriæ, ut eius coniunctionem & amplexum feruente deſiderio iugiter concupiſcas. Quibus tranſactis in mane prima ſabbati, hoc eſt, in futura uita perpetua, inter filios & electos Dei glorioſè reſuſciteris, & in carne tua uideas glorioſam humanitatem Chriſti, in ſpiritu autem beatificè contempleris ineſtimabilem claritatem Dei, & per hoc adimplearis perpetua lætitia uultus eius.

Triduum ſepulturæ myſticè.

C

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui pro redemptione mundi miſerias & anguſtias, opprobria, & cõuitia, calumnias & iniurias, pœnas et afflictiones, paſsionem & mortem patienter ferre uoluiſti: tu per hæc omnia quæ propter peccata noſtra pertuliſti, à peccatis omnibus & uitÿs, ab omnibus huius ſeculi periculis, & infernalibus pœnis, à ſubitanea morte, & æterna me libera: & da mihi (obſecro te) omnia quæ pro me toleraſti non fugere, uel obliuiſci: ſed quæ oculis ſemper habere, & ardenter amplecti, ut laboris & doloris participem, etiam requiei & conſolationis tuæ me uelis eſſe conſortem. Amen.*

D

De ſabbato ſancto. Cap. LXVIII.

E

MANE autem ſabbati, ſtabãt ſimul in domo, ianuis clauſis, domina & aliæ ſociæ cum Ioanne, afflictæ & doloroſæ (tanquam orbatæ & plenæ mœrore) memorantes anguſtias tribulationis heſternæ.

Matth. 28

Sedebant ſimul, aſpicientes ſe tantum adinuicem cũ lachrymis. ſicut contingere ſolet magna preſſura & calamitate grauatis. Succesſiuè autem ueniunt diſcipuli, plorantes & ipſi, tandem ceſſantes à fletu, loqui de Domino ſuo incipiunt, & cum lachrymis diſcipuli ſe redarguunt, quòd eum dereliquerunt Et de his quæ fecerat Dominus Ieſus cum eis, narrant adinuicem, modo unus, modo alius, & ſic per ordinem. Intuere igitur eos diligenter, & eis compatere, quia in magna ſunt afflictione. Quid enim eſt uidere quòd domina mundi, & principes eccleſiarum, & omniũ populorum, ducesque diuini exercitus, ſic timoroſi & afflicti ſtant in quadam domuncula recluſi, neſcientes quid facere debeant, niſi quòd conferunt, & ſe confortant de uerbis & factis Domini ſui?

Maria ſpes & fides.

Domina tamen ſemper mente tranquilla, & pacata ſtabat: quia certisſimam ſpem de reſurrectione filii ſui habebat, & in ea ſola remanſit fides eccleſiæ, in ipſa die ſabbati, & propterea ſpecialiter dies ſabbati attribuitur ei. Et ideo aliis luminaribus extinctis, una candela in tenebris ſeruatur accenſa quia lumen fidei in ſola remanſit uirgine Maria. Vnde Auguſtin. Quem genuit uirgo, iniuſtè mori dolebat, ſperans autem & firmiter credens ipſum, ſecundum promiſſum, tertio die morte deuicta reſurgere, in hac enim ſola interim fides eccleſiæ in triduo illo ſtabat.

Fides in triduo in ſola Maria.

Et dum unuſquiſque uacillando hæſitabat: hæc quæ fide concepit fidem, quam ſemel à Deo ſuſcepit, nunquam perdidit: ſpeq; certisſima reſurrectionis gloriam expectauit. Hæc Auguſtin. Non tamen poterat ipſa domina gaudenter ſtare. propter memoriam mortis filii ſui, paſſi iniuſtè.

Sabbati ceſſatio.

Et ſabbato quidem ſiluerunt, ſecũdum mandatum legis, ideſt, ab operibus quieuerunt: nam ſabbatum cuſtodire oportebat, & tunc neque uẽdere, neq; emere, neq; quid tale aliquid fieri licebat. Vnde & ipſum ſabbatum, requies, ſeu intermisſio eſt dictum. Magna eſt dignitas ſabbati, quia in eo tota trinitas requieuit. Nam pater requieuit, ab opere creationis: quod fuit magnæ potentiæ. Filius, ab opere recreationis, quod fuit infinitæ ſapientiæ. Spiritus ſanctus requieuit hodie in uirgine, quod fuit magnæ & infinitæ bonitatis: quia ipſa ſtabat, cæteris, ſcilicet Apoſtolis & mulieribus, à gratia ſpiritus ſancti cadẽtibus. *Cùm autem tranſiſſet ſabbatum* ſero facto, & ſtellis apparẽtibus poſt ſolis occaſum, cùm operari erat licitum, *Maria Magdalena, & Maria Cleophæ, & Maria Salome* uadunt emere aromata, pro faciendis unguentis, ad corpus Ieſu ſacratisſimum perungendũ. Intuere igitur eas diligenter, & quæ faciunt, quomodo eundo & redeundo mœſtis uultibus, more uiduarum & orphanorum, incedunt.

Fides emẽtium aromata. Pſal. 15. Theophilus in Marci cap. 16.

Emunt aromata, & redeuntes parant ſe ad faciendum contra corruptionem unguenta, quaſi neſcientes illud propheticum: *Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem*. Vnde Theophilus, Neque tamen fidem debitam adhuc habebãt, ſed ei quaſi puro homini aromata & unguenta parabant, more Iudæorum, qui talia exhibebant defunctis. Hæc Theophilus.

Aromata unde.

Aromata dicũtur, quaſi aeromata, quia diffundebant longè lateque odorem in aerem, & ſignificant uirtutes, quas in conuerſatione mulieres habebãt, & famam crucifixi, quæ longè lateque diffundenda erat. Deuotæ ergo mulieres illæ & ſanctæ, quæ fuerant uiuenti obſecutæ, ut etiã mortuo pietate officioſa famulatum poſſent impendere *emerunt aromata* & parauerunt unguenta, *ut uenientes* manè ex deuotione ad uiſitãdum ſepulchrũ *ungerent* corpus Ieſu, ſacratisſimũ: neque.n. ueſpere ſabbati, præoccupante iã noctis articulo, adire ualuerũt monumentum.

A

Conſpice nũc quomodo fideliter & deuotè cũ lachrimis & ſuſpiriis pro Domino ſuo laborant, ſecundùm quod meliꝰ ſciũt. Et in huiuſmodi operibus per totã noctẽ laborauerũt, & nihil uel parum quietis habuerunt. Domina uerò & Apoſtoli aſpiciũt, & fortè adiuuant in quibus poſſunt. Adiua & tu eas, ſi permitteris, & potes. Venit hic in conſiderationem quid fecerit Dominus in triduo mortis ſuæ. Corpus quidẽ eius fuit in ſepulchro, anima uerò cum ſanctis patribus in limbo, & deitas utriq; cõiuncta.

Diuinitas non dereliquit animã & corpus.

Nam quia paſsio nõ attingebat in Chriſto diuinã naturam, ſed humanam: ideo in morte Chriſti facta eſt ſic diuiſio animæ à carne: ut tñ ſalua eſſet unio tam carnis quàm animę cum diuinitate.

B

Leo ſermone de paſſione.

Vt.n. ait Leo Papa, forma ſerui, & forma Dei, quæ in unitatem conuenerunt, nec ſeparationem poſſunt habere, nec finem, dum ita ſibimet inhæſerunt, ut ſiue in omni potentia, ſiue in contumelia: nec diuina in Chriſto careant humanis, nec humana diuinis.

Matth. 12. c & Lu. 11. d Ionæ 2.

Tunc impletum eſt quod de ſeipſo dixerat: *Sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ*. Sepultura.n. Chriſti triduana, in Iona, qui triduo fuit in ceto, fuit præfigurata.

Auguſtin. lib. 3. de cõſenſu Euãgeliſt. cap. 24.

hoc autem de ſepultura Chriſti, ſecũdùm Auguſtinum, accipiendum eſt ſinecdochicè.ſ. accipiẽdo partem pro toto. Fuit.n. Dominus in ſepulchro per extremã partem paraſceues, per quã tota dies cum ſua nocte iã

C

præterita accipitur, & per totum ſabbatum, quod integram diem & noctẽ complectitur, & per primam partem diei dominicæ, ſcilicet per noctem ſequentẽ ſabbatum, per quam tota dies dominica ad quã pertinet, intelligitur. Et ſic ſunt tres dies naturales, & q̃libet noctem ſuam habet præcedentem. Et tunc mutatus eſt ordo dierum naturalium: non quantum ad ordinem obſeruationis, ſed quantum ad ordinem creationis. Nam antè ordo erat ut dies præcederet noctem: quia primò creata eſt dies, & ſubſecuta eſt nox, ſed deinceps creator tẽporum fecit, ut nox præcederet diem: quia nox qua ſurrexit, adiuncta eſt diei quã ſe oſtendit.

D

Auguſti. lib. 4. de trinit. cap. 6.

Vnde Auguſt. Sicut primò computabantur dies propter hominis conditi lapſum à luce gratiæ, in noctem culpæ: ita nũc propter hominis reparationem, per pasſionem & reſurrectionem Chriſti, à tenebris culpæ, in lucem gratiæ merito computantur.

Beda hom. 1 in euãge.

Vnde & Beda, Dominus author & ordinator temporum, qui in ultima noctis huius parte ſurrexit, totam eam nimirum eiuſdem reſurrectionis luce feſtiuam & coruſcam reddit. Siquidem hucuſque ab exordio mundanæ creationis, ita temporum curſus diſtinguebãtur, ut noctem dies præcederet, iuxta ordinem uidelicet primæ conditionis. Hac autem nocte temporum ordo mutatus eſt, per myſterium reſurrectionis dominicæ. Nam quia nocte à mortuis reſurrexit, die uerò ſequẽti eiuſdem reſurrectionis,

E

effectum diſcipulis oſtendit, & participato cum eis conuiuio ueritatem uirtutis eius mirantibus, ſimul & gaudentibus aſtruxit, rectisſimè nox illa ſequentis diei luci cõiungitur: ac ſic tẽporum ordo ſtatutus eſt, ut dies noctẽ ſequatur. Et quidẽ aptisſimè quõdam nox ſequebatur diem, quia homo à luce paradiſi peccando lapſus in huius ſeculi tenebras ęrumnasq; decidit. Aptisſimè uerò nunc dies ſequitur noctem, quando per fidem reſurrectionis, à peccati tenebris & umbra mortis ad lucem uitæ Chriſto largiente reducimur. Vnde etiam Petrus Cantor: In exordio conditionis rerum computatur dies cũ no-

ſequenti, quia in primariâ creatione rerum præceſſit dies noctem. Primò. n. facta eſt lux, poſtea uergēte luce ad occaſum, facta eſt nox, & ita fuit vnus dies naturalis, dies præcedens cum nocte ſequēti. In paſſione uerò Domini facta eſt mutatio ordinis naturalis, ut. ſ. computetur nox præcedens cum die ſequēti pro myſterio, noxq; præcedat diem: ac ſuper hoc dicatur myſtice, *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autē lux in Domino:* & *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit:* hanc autem commutationem naturalis computationis in artificialem, uoluit Dominus præfigurare in legitimis. Ideoq; præcepit obſeruantiā ſabbati, & legaliam fieri à ueſpera in ueſperam. Hæc Petrus. Et ſic, ut uiſum eſt, quidam dicunt hanc mutationē factā in paraſceue, ut nox. ſ. quintæ feriæ, fuerit ēt paraſceues: alii in nocte reſurrectionis, ut nox illa cōmunis fuerit ſabbato, & diei dominicæ, ſed totum ad unum tendit ſenſum & effectū. Illa ergo hora qua ſaluator noſter inclinato capite ſpiritū emiſit, corpore in cruce derelicto, anima ſimul cū diuinitate ad inferna ſpolianda deſcendit. Cùm aūt ad inferos deſcenderet, & chorus angelicus ante faciē eius, portas principū tolli præciperet, ſanctorū populus qui tenebatur in morte captiuus, uoce lachrymabili clamabat: Aduenisti deſiderabilis, quē expectabamus in tenebris, ut educeres uinculatos de clauſtris. Te noſtra uocabant ſuſpiria, te larga requirebant lamēta. Tu factus es ſpes deſperatis, magna conſolatio in tormentis. Sed quis per ſingula dicere ualeat, quāta ibi lætitia fuerit cùm Chriſtus ſol iuſtitiæ eius apparuit, & habitantibus in regione umbræ mortis, diu nouæ lucis expectata claritas radiauit. Et ſtetit Dominus cū eis ibi, & tunc fuerūt in gloria: nā uiſio Dei, pfecta eſt gloria. Ibidē fuit & latro, cui Dominus dixerat, hodie mecū eris in paradiſo. Nomine paradiſi notatur ibi Dei fruitio, & uiſio diuina: quia peracta paſſione tā ipſe latro, quàm alii qui erant in limbo, uiderunt Deum per eſſentiā. Iſtud quòd Chriſtus infernum introiuit, & ſanctos lætificauit, præfiguratum erat in tribus pueris in fornace Babylonis, ubi ad ingreſſum angeli ignis uerſus eſt in ſuauitatem roris. Qui in fornace erant, fuerunt pueri, ſic in limbo non erant niſi innocentes & puri. Qui enim ante plenariam ſatisfactionem decedebāt, in purgatorio purgabantur, & tunc ad limbum aſcendebant. Iſtud etiam præfiguratum fuit per Danielem in lacu leōnum, cui Dominus miſit per Abacuch prandium. Dominus Danielem illæſum à leonibus cuſtodiuit, & per angelum refectionē ſibi miſit. Sic Dñs patres in limbo à dæmonibus defenſauit, & tādem ipſe veniens diuina refectione eos pauit. Et ſciēdum quòd nomen inferni ſumitur dupliciter: ſcilicet pro pœna, & loco pœnæ. Secundùm primum modum dicitur, quòd dæmones ſemper infernum ſecum portant. Sed prout infernus pro loco pœnæ ſumitur, ſic quadrupliciter diſtinguitur. Vnus infernus damnatorum, in quo eſt pœna ſenſus & damni: id eſt, ſenſibilis pœna & diuinæ uiſionis carentia, & ſunt ibi tenebræ interiores, id eſt, abſentia diuinę gratiæ: & exteriores, ſcilicet corporales. Super iſtum eſt limbus puerorum, in quo eſt pœna damni, & non ſenſus: & ſunt ibi tenebræ interiores & exteriores. Super hunc eſt locus purgatorius, in quo eſt pœna ſenſus & damni ad tempus, & ſunt ibi tenebræ exteriores, & non interiores: quia per gratiam habent lucem interiorem. Supremus locus inter hæc, eſt limbus ſanctorum patrum, in quo fuit pœna damni, & nō ſenſus, & fuerunt ibi tenebræ exteriores, & priuationis gratiæ diuinæ. An hunc locum Chriſtus deſcēdit: & ſuos qui non propter reatum perſonæ, ſed propter reatum naturæ detinebantur, inde liberauit, & ſic infernum momordit, quia partē eius abſtulit, & partem reliquit: mortem uerò proſtrato mortis autore, quò ad electos, penitus deſtruxit, ut ille qui nihil iuris habebat in capite, quod inualit, per iniuſtitiam plus petendi, etiam id perderet, quod habere uidebatur in corpore, quod deceperat. Chriſtus enim ſecundùm naturam diuinam impaſsibilis & immortalis fuit, quia paſsio uel mors pœna eſt peccati, ſed ipſe ſine peccato uenit, & abſque peccato uixit: ſecundùm potentiam uerò & mortalis uoluit eſſe & paſsibilis. Mercedem quoque ſuę mortis dedit homini, ꝓ quo omnia ſuſtinuit: pro paſsione, impaſsibilitatem: pro morte, immortalitatem: pro peregrinatione, æternā patriam. Vnde Leo Papa, Perſtitit improbus prædo, & auarus exactor in eum qui nihil ipſius habebat in ſurgere, ab illo iniquitatis exigens pœnā, in quo nullam reperit culpam, & per iuſtitiam plus petendi, totius debiti ſumma uacuatur. Fortis ille nectitur uinculis ſuis, & omne commentum maligni in caput ipſius retorquetur. Ligato mundi principe, captiuitatis uaſa reperiuntur. Vnde & Anſelmus: Vitā homo Deus cum ex debito mori nō deberet, quoniam peccator non erat, ſponte ſua dedit ad honorem patris, cùm eam ſibi auferri propter iuſtitiam permiſit. Dedit itaque humana natura Deo patri in illo ſponte, & non ex debito quod ſuum erat: ut redimeret ſe in aliis, in quibus quod ex debito exigebatur, reddere nō habebat. Sic homo ille redemit omnes alios, cùm quod ſponte dedit Deo, computauit pro debito qđ illi debebant. Quo pretio non ſemel tātum homo à culpis redimitur, ſed quotiens cū digna pœnitentia redierit, recipitur. Hæc Anſel. Nō tñ Deus diabolum fefellit, aut fallere voluit: ſed diabolus ſeipſum in Deū inſurgendo decepit. Vnde idem Anſelmus, Cur bone Domine, pie redemptor, potens ſaluator, curtātam uirtutem operuiſti tāta humilitate? an ut falleres diabolum, qui fallēdo, hominem eiecit de paradiſo? Sed utique ueritas nullum fallit: qui ignorat, qui non credit ueritatem, ipſe ſe fallit, qui ueritatem uidet, & odit, uel contemnit, ipſe ſe fallit ueritas utique nullum fallit. An ideo, ut ipſe diabolus ſe falleret? Sed utique ſicut ueritas nullum fallit, ita non intendit ut aliquis ſe fallat: quamuis hoc dicatur facere, cùm permittit. Non. n. aſſumpſiſti hominem, ut te notum operires, ſed ut ignotum aperires. Verum Deum, uerum hominem te dixiſti, & operibus oſtendiſti. Res per ſe fuit occulta, non ſtudioſè occultata. Non ſic eſt facta ut abſcōderetur, ſed ut ſuo ordine perficeretur. Nec ut aliquē deciperet, ſed ut quemadmodū oportebat, fieret. Et ſi dicitur occultata, non eſt aliud, quā non eſt omnibus reuelata. Nam & ſi ueritas non omnibus ſe manifeſtat, nulli tamen ſe negat. Ergo Domine, nec ut falleres, nec ut aliquis ſe falleret ſic feciſti, ſed ut faceres quod & quomodo faciendum erat in ueritate per omnia perſtitiſti. Qui ergo ſe fefellit in tua ueritate, non de te, ſed de propria queratur falſitate. Hæc Anſelmus. Prædictus quoque locus ſupremus ſcilicet limbus patrum, ad quem Chriſtus deſcendit, ſinus Abrahæ dicebatur: quia ibi Abrahā fuit cum liberandis, cui primò huiuſmodi liberatio eſt promiſſa, ſed nunc cœlum empyreum ſinus Abrahæ eſt, quia ibi iam eſt Abraham. A nullo autem prædictorum locorum eſt tranſitus ad alium, niſi de tertio ad quartū: hoc eſt, de purgatorio ad limbū

 ſanctorum.

Marginalia: *Ephe. 5.* — *Deſcenſus Chriſti ad inferos.* — *Figura deſcenſus. Danie. 3.* — *Danie. 14.* — *Infernus duplex.* — *Infernus pœnarum quadruplex.* — *Morſus inferni.* — *Mercedem mortis ſuæ dedit Chriſtus homini.* — *Leo ſermone de paſſione.* — *Anſelmus lib. cur Deus homo* — *Anſelmus de meditatione redemptionis generis humani cap. 2.* — *Sinus Abrahæ.*

ſanctorum. Vnde quando cantamus, libera animas fidelium defunctorum de pœnis inferni: ſumitur ibi infernus, pro purgatorio: ſicut & ibi ſumitur pro limbo, quando Chriſtus dicitur ad inferos deſcendiſſe,
Gregorius hom. 22. in euangelia. uel infernum deſtruxiſſe. Igitur, ſecundùm Gregorium, quod ante paſsionem promiſit, in reſurrectione ſua Dominus adimpleuit.
Ioan. 12. *Si exaltatus*, inquit, *ſuero à terra, omnia traham ad meipſum*: omnia uidelicet electa. Omnia namque traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullum reliquit, quos ſuos in fide & actibus recognouit. Expanſis in cruce manibus exaltatus à terra, traxiſti ad te oīa: precor & obſecro te benigne Domine, noli me dimittere in cœno concupiſcentiarū: trahæ me ad te, ut crucifigar tibi, & mūdo mortuus, tibi uiuam: uiuam uerò iam non ego, uiuas autem in me Chriſte. Conſidera hic attentè, quanta fuit Chriſti benignitas in infernum deſcendere: quanta charitas, quanta humilitas.
Humilitas Christi in deſcenſu. Poterat enim unum ex angelis ad eos mittere, & facere ipſos ſeruos ſuos liberari, & ſibi præſentari, ꝓut uoluiſſet ſi hoc ſuus amor & humilitas ſuſtinuiſſet. Per ſeipſum ad inferna deſcendit, & non ut ſeruos, ſed ut amicos Dominus omnium eos uiſitauit, & ibidem uſque ad diem Dominicum, prope auroram, cum eis ſtetit. Iubilauerunt ſancti patres in ſuo aduentu: & repleti ſunt iocunditate immēſa, omni miſeria procul pulſa. Et procidentes, adorauerunt, & ſurgentes, ſtabant in laudibus & canticis coram eo, cum reuerentia & ingēti exultatione. Et in huiuſmodi laudibus & canticis & iubilationibus ſteterunt in limbo uſque prope auroram diei dominicæ, & in cōſpectu etiam multitudinis angelorum ibidem exultantium & iubilantium cum eis. Aſsiſte & tu, ac in uocem exultationis & iubilationis erumpe, ſanctorumque melodiæ tuas preces interpone. O quàm dulce & quàm iocundum talibus intereſſe: uel ſaltem à longè talia contemplari. Tunc portis inferorum confractis, & diabolo magno alligato, accepit
Sanctorum redemptio. eos Dominus cum exultatione ab inferis educēs: & ante eos cum gloria & triumpho lætus procedens: ſanctorumq; exercitu comitante ad ſuperos rediens poſuit eos in paradiſo delitiarum & uoluptatis, qui eſt ad Orientem, in extremis maris. Tunc uerus Sampſon moriens, hoſtilē exercitum proſtrauit: & agnus ſine macula in ſanguine teſtamēti ſui, de lacu, in quo non erat aqua, uinctos eduxit: Tūc quoque angelus Loth cum ſuis de Sodoma eripuit: & nepharios igne ſulphureo inuoluit. Tunc etiam angelus Aegyptum deuaſtauit, & filios Iſrael īde liberauit. Cùm ergo fortis armatus, ſcilicet diabolus, cuſtodiret atrium ſuū, id eſt limbum, Chriſtus fortior ſuꝑueniēs, atrium ſuum intrauit, & ipſum per crucem ſuam deuincēs,
1. Paral. 11 alligauit. Iſtud Banaias olim in figura demonſtrauit, qui ad leonem in ciſternam intrans, cum uirga ſua ipſum proſtrauit. Sic Chriſtus intrauit ad diabolum in infernum: & per ſanctam crucem proſtrauit ipſum.
Iudic. 14. Per fortiſsimum etiam Sampſonem, Chriſtus fortiſſimus deſignatur: à quo infernalis leo, ſcilicet diabolus, ſuperabatur, & potentia ſua priuabatur, & tūc homo eſt liberatus de captiuitate diabolica, quæ olim
Exod. 2. fuit in captiuitate Aegyptiaca præfigurata. Filii Iſrael in Aegypto à Pharaone oppreſſi, clamauerūt ad Dominum pro ſua liberatione: & miſertus Dominus liberauit eos de captiuitate. Ita genus humanum à principe tenebrarum detentum, clamauit pro ſua redemptione ad Dominum: & miſertus eius liberauit ipſum. Hanc liberationem hominis Deus præfigurauit, quando Abraham de Hur Caldeorum liberauit.

A Caldei enim hur, hoc eſt ignem pro Deo coluerunt, *Gene. 11.* quod cùm Abraham renueret, ipſum in ignem proiecerunt. Deus autem uerus, quem ipſe coluit, de igne eum liberauit: ſic & ſanctos de inferno redemit. Hāc etiam redemptionem hominis Deus præfigurauit, quando Loth cum ſuis de ſubuerſione Sodomæ liberauit. Sed Sodomis tantum boni liberati fuerunt, *Gene. 16.* mali autem igne & ſulphure interierunt. Sic Chriſtus bonos tantum de limbo liberauit, de inferno autem damnatorum neminem eripuit. Et iuſti quidem cum tanta lætitia liberantur. Sed quid putas indicibilis *Dolor remanentium in inferno.* amaritudinis & inconſolabilis doloris, imò extremæ dānationis accidit remanentibus in igne inextinguibili, uerme immortali, tenebra palpabili, morte infini-
B bili? Væ illis quibus datum eſt hoc potius experiri, quàm credere, uel timere. Aliqua uerò morula in paradiſo facta cum eis, & etiam cum Helia & Enoch, ipſum recognoſcentibus & exultantibus, dixit eis: quia eſſet tempus ut iret ad excitandum & reaſſumendum ſuum corpus. Qui omnes procidentes, adorauerunt, rogantes ut citò rediret: quia glorioſiſsimū corpus ſuum uidere plurimum affectabant. Da & mihi Domine benigniſsime corpus tuum gloriſisſimum in ſecundo aduentu tuo cum gaudeo uidere, & de tua uiſione æternaliter cum electis tuis gaudere. Conſidera nunc quomodo omnia quæ Chriſtus prò nobis pertulit, pro noſtra utiliter pati
C uoluit. Vnde Hieronymus quædam ex his colligens, *Hieronym. in cap. 14. Marci.* ſic dicit. Opprobria autem eis noſtram abſtulere opprobrium. Vincula eius nos liberos fecerunt. Corona ſpinea capitis eius, diadema regni adepti ſumus: uulneribus eius ſanati ſumus. Sepultura eius reſurgimus: & deſcenſu ad inferos, aſcendimus ad cœlos.

ORATIO.

O Bone *Ieſu, nec adhuc ſatiata eſt tua ineffabilis clementia pietatis, niſi & inferni clauſtra pene trans tuos captiuos redimas. Deſcendit igitur illa fœlix tua & ſanctiſſima anima ad inferos educens uinctos de tenebris & umbra mortis. Deſcendat & nunc Ie-*
D *ſu miſericors, per hanc ineffabilem pietatem tuam, gratia & miſericordia tua ſuper animas famulorum, famularumque tuarum, parentum & propinquorum meorum, familiarium, benefactorum & recommendatorum, ut eas à pœnis quas pro peccatis ſuis merentur eripias, & ad gaudia æterna perducas. Amen.*

De reſurrectione Domini. Cap. LXIX.

E

NVNC

Matt. 28. Hieronym. in cap. 16. Marci.

NVNC, ſecundum Hieronymum, aromatibus redolentibus cũ ſponſa & adoleſcentulis, quæ currunt poſt eam, conſpergimus librum & cubiculum mentis noſtræ. Nunc introducit nos rex in cellaria ſua, nũc ſurgit amica Maria: hyems abijt, pluuia receſsit, flores uiſi ſunt in terra noſtra. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Vineæ florentes dederunt odorem.* Redit ſpõſus de umbra, ſub qua dormit in meridie. Radix amara crucis euanuit, flos uitæ cum fructibus erupit: & qui iacuit in morte, ſurrexit in gloria: ſol poſt occaſum oritur, aquilæ ad corpus congregantur. Poſt ſabbata triſtia fœlix irradiat dies: quæ primatum in diebus tenet, luce prima in ea luceſcente, & Domino in ea cum triumpho reſurgente: & dicente, *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Hæc Hieronymus. Vnde & Auguſtinus: Poſt illuſiones & uerbera, poſt aceti & fellis pocula mixta, poſt ſupplicia crucis & uulnera, & poſtremò poſt ipſam mortem & inferos, ſurrexit de ſuo funere caro noua: redit ab occiduo latens uita: & in morte ſalus reſeruata, reſurgit pulchrior reditura poſt funus. Hæc Aug.

Canti. 2.

Pſal. 117.

Auguſti. ſermone de reſurre.

Reſurrectio dominica.

Veniens itaq; Dominus Ieſus die dominico, & ſummo mane, cum honorabili multitudine angelorum ad monumentum: & reaccipiens illud corpus ſanctiſſimum propria uirtute reſurrexit: & ex ipſo monumẽto clauſo proceſsit. Nemo quippe tam facilè excitatur & ſurgit à ſomno, quàm Chriſtus ſurrexit à morte & ſepulchro: quia excitatus eſt tanquam dormiẽs Dominus, qui etiam de ſe dicit, *Ego dormiui, & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* Sicut autẽ Chriſtus exiuit clauſo uirginis vtero, ſic potuit clauſo prodire ſepulchro: hoc tamen aliter fuit: quia in reſurrectione habuit corpus glorioſum, cui aliud non reſiſtit: ſed exitus de utero virginis miraculoſus fuit. Vt autẽ ait Beda, reſurrexit Dominus mane de monumento, in quo ſero iam facto erat depoſitus: vt adimpleretur illud pſalmiſtæ: Ad ueſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. *Et ecce terræmotus* Domino reſurgente *factus eſt magnus*: cuius cauſa ſubditur: *angelus enim Domini deſcendit de cælo*, & virtute eius factus eſt terræmotus: quia corporalia obediunt angelis ad nutum, quantum ad motum localem. Sicut in paſsione Chriſti terra mota eſt in ſignum triſtitiæ, ſic in reſurrectione eius mota eſt in ſignum lætitiæ. Vbi Beda: Quòd etiam terręmotus reſurgente Domino dè ſepulchro, ſicut & ipſo moriente in cruce factus eſt magnus: ſignificat terrena prius corda per fidem paſsionis ac reſurrectionis eius fore concutienda ad pœnitentiam, & ſaluberrimo pauore permota ad uitam ſublimandum perpetuam. Vbi & Seuerianus: Si autẽ ſic terra tremuit, cùm Dominus ad ueniam ſuorum reſurgeret: quomodo contremiſcet cùm noxiorum omnium reſurget ad pœnam? Et quomodo Domini præſentiam ſuſtinebit, quæ angeli præſentiam ſuſtinere non ualuit? Et notãdum, quòd legitur terręmotus factus in legis datione. Vnde Pſal. *Terra mota eſt: etenim cœli diſtillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſrael.* In Chriſti paſsione mota eſt: ut uiſum eſt ſuprà. In reſurrectione mota eſt: ut hìc dicitur. In iudicio generali erit terræmotus, ut infrà patebit. Secundùm hæc moraliter in terræmotu ſignificatur contritio, quæ prouenit ſecundum quatuor prædicta: uidelicet ex conſideratione diuinorum mandatorum, hoc eſt in legis latione: ex conſideratione paſsionũ Chriſti & dolorum, & hoc eſt in paſsione: ex conſideratione amiſſæ uel dilatæ

Pſal. 3.

Beda hom. 1. inter aeſtiuales.

Pſal. 49.

Terræmotus.

Beda ibid.

Seuerianus ſermone de paſſione.

Terręmotus quãdo factus.

Pſal. 67.

A beatitudinis, & hoc eſt in reſurrectione: ex conſideratione pœnæ gehennalis, & hoc eſt in extremo examine. Meritò autem Chriſtus exaltatus eſt à Deo vſque ad gloriam reſurrectionis: quia propter obediẽtia Dei patris, ſe humiliauit uſque ad mortem crucis. Vnde Anſelmus: Reſurrectionis ſacræ gloria ſublimãdus: ludibria perfidorum, aſperitatem uerberum, crucis opprobrium, fellis amaritudinem, & ad ultimum mortem ſuſtinuit: admonens ſuos, ut ſi poſt mortem ad gloriam peruenire contendunt, uitæ præſentis anguſtias & labores, prauorumque oppreſſiones, non ſolum æquo animo tolerent: ſed omnia huius mundi aſpera pro pręmijs æternis ament, appetant, & gratanter ſuſcipiant. Hæc Anſelmus. Sicut ergo

Exaltatio Chriſti merita.

Anſelmus lib. cur Deus homo.

B humiliatus eſt Chriſtus per hoc, quòd mala ſuſtinuit moriendo, ut nos liberaret à malis: ita & glorificatus eſt reſurgendo, ut nos promoueret ad bona. ſecundùm illud quod ait Apoſtolus, *mortuus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.* Suſtinuit enim paſsionem pro nobis, ut nos à pœna inferni liberaret: & reſurrexit à mortuis, ut nos de morte ad uitam traheret. Vnde bene ſuam reſurrectionem longius quàm uſque in diem tertium differre noluit, ita ut duabus noctibus & uno die in ſepulchro quieſceret: nox enim ad peccatum pertinet, & natura quidem humana duabus mortibus tenebratur aſtricta: animæ, propter peccatum: carnis, propter uindictam peccati. Quia ergo Dominus ſola

1. Cor. 15.

Reſurrectio nõ fuit differenda.

C carne mortuus eſt, ut nos à morte animæ & carnis liberaret: rectè duabus noctibus & una die in ſepulchro quieſcere uoluit: quia videlicet lucem ſuæ ſimplæ mortis, tenebris duplæ noſtræ mortis adiunxit: & per ſuam ſimplam mortem noſtram duplam damnauit. Si enim ipſe utramque ſuſciperet, nos à nulla liberaret: ſed unam miſericorditer ſuſcepit, & iuſte utrã que damnauit ſimplam ſuam duplæ noſtræ contulit, & duplam noſtram moriens ſubegit. Duæ ergo noctes, ſignificant duas noſtras mortes. dies uerò ſignificat ſuam mortem, quæ fuit lux noſtrarum mortiũ. Vnam abſtulit, alterã ad exercitium electis reliquit, quam denuo ueniens exterminabit. Reſurrectio itaque ſua, eſt cauſa efficiens noſtræ reſurrectionis:

Reſurrect. Chriſti. eſt cauſa noſtræ.

D quæ fit in pręſenti, & quę fit in futuro. Reſurrectio quæ fit in præſenti, eſt noſtra iuſtificatio: & dicitur reſurrectio prima. Vnde in Apocalypſi, *Beatus qui habet partem in reſurrectione prima.* Reſurrectio quę fiet in futuro, eſt corporis reſuſcitatio: & dicitur reſurrectio ſecunda. Vnde in Oſee: *Viuificauit nos poſt duos dies, & in tertia die ſuſcitauit nos.* Ad reſurrectionem quippe primam duo dies requiruntur: ſcilicet ablatio omnis culpæ, & collatio conſummatæ gratiæ: nullus enim reſurget reſurrectione ſecũda ad gloriam, niſi prius reſurrexerit reſurrectione prima per gratiam. Mortuus autem fuit Chriſtus quadraginta horis, ut quatuor mundi partes, quæ in decalogo legis mortuæ erant, uiuificaret. Prima quoque die

Apoc. 20.

Oſea. 6.

Mortis Chriſti duratio.

E hebdomadæ ſurrexit, ut ea die mundum innouaret qua eum creauerat. In tertia verò die paſsionis ſurrexit, ut eos qui tribus temporibus, ſcilicet ante legem, ſub lege, ſub gratia in peccatis mortui fuerant, ſubleuaret: & nos qui factis, dictis, cogitationibus labimur, per fidem, ſanctæ trinitatis reſurgamus. Et ſecundum Auguſtinum, ideo poſt tres dies reſurrexit, ut in paſsione filij, totius trinitatis mõſtraretur aſſenſus: triduum enim legitur in figura: quia trinitas quæ in principio fecerat hominem, ipſa in fine hominem per Chriſti reparat paſsionem. Ideo etiam reſurrectionem

Auguſtin. lib. 4. de trinitate.

Reſurrectionis acceleratio.

ctionem ſuam Dominus ſic accelerare voluit, ne diſcipulos diu in mœſtitia cruciari permitteret. Vnde Leo papa: Dominus nempe Chriſtus, ne turbatos diſcipulorũ animos longa meſtitudo cruciaret: denunciatã tridui moram tam mira celeritate breuiauit, ut dum ad integrum ſecundùm diem pars primi nouiſſima, & pars tertij prima concurrit: & aliquantulum de ſpatio temporis decideret, & nihil dierum numero deperiret. Reſurrectio igitur ſaluatoris nec animã in inferno, nec carnem diu morata eſt in ſepulchro: & tam uelox uiuificatio fuit incorruptæ carnis, ut magis ibi eſſet ſoporis ſimilitudo, quàm mortis. Quoniam deitas quæ ab utraque hominis ſubſtantia non receſsit: quod poteſtate diuiſit, poteſtate coniunxit. Hæc Leo. Paſsionis igitur & reſurrectionis exemplum Chriſtus nobis præbuit: paſsionis, ad firmandum patientiam: & reſurrectionis, ad excitandam ſpem: ut duas vitas in nobis oſtẽderet in carne: unam laborioſam, quam tolerare debemus: alteram beatam, quã ſperare debemus. Reſurrexit autẽ Chriſtus cum corpore glorioſo: cuius dotes ſunt claritas, agilitas, ſubtilitas, & impaſsibilitas. Quamuis enim anima Chriſti à principio ſuæ cõceptionis fuerit glorioſa, per apertam uiſionem & perfectam fruitionẽ diuinitatis, diſpenſatione tamen & diſpoſitione diuina factum eſt, ut gloria animæ eius nõ redundaret in corpus: ut ſic corpus eſſet paſsibile & mortale, ad adimplendum precium & myſterium redemptionis humanæ in ſua paſsione. Et ideo peracto myſterio paſsionis & mortis, anima Chriſti ſtatim reſumpto corpore in reſurrectione, in ipſum corpus ſuam gloriam deriuauit: & ita factum eſt corpus Chriſti glorioſum. Vt enim ait Auguſtinus, Carnis quippe ille gerebat infirmitatem: quæ infirmitas reſurrectione cõſumpta eſt. Vnde & Leo papa: Sicut ergo dicit apoſtolus, *Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus*: eius nãq; reſurrectio non finis carnis fuit, ſed commutatio: nec conſumpta eſt ſubſtantia uirtutis augmento. Qualitas tranſiit, non natura defecit. Et meritò dicitur eius caro neſciri in eo ſtatu quo nota fuerit: quia nihil in ea paſsibile, nihil infirmum remanſit: & ut ipſa ſit per eſſentiam, & nõ ſit ipſa per gloriam. Hæc Leo. Interim igitur, ò anima mea deponamus piiſsimas triſtitiæ querelas, ac nubila mœroris, & in lætitiæ reſpiremus ſerenum, & qui funera redemptoris noſtri proſecuti ſumus cum lachrymis, qui mortem noſtram moriẽdo deſtruxit. Dei ipſius reſurrectione & gloria iocundemur, qui vitam reſurgendo reparauit. *Chriſtus enim reſurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur*. Induit enim eum Dominus pater ſtola immortalitatis & gloriæ: & coronam pulchritudinis poſuit ſuper caput eius, iocunditatem & exultationem theſaurizauit ſuper eum. Totum igitur in eo plenum eſt gaudio, totum lætitia cumulatum, totum exultatione refectum. Caro enim Chriſti, flos ille pulcherrimus de radice Ieſſe, qui in natiuitate floruit, quia ex virgine ſine peccato tanquam pulcherrimi floris ſingulare decus emicuit: in paſsione defloruit: quando nec ſpecies, neque decor ei fuit: ſic in reſurrectione, reſumpto etiam ſanguine fuſo in cruce, cum omnibus quæ ſunt de ueritate humanæ naturæ, per gloriã refloruit, ut omnium eſſet decor. Nam corpus illud glorioſiſsimum, ſubtile, agile & immortale, tantæ claritatis ſuperueſtitum eſt gloria, ut verè ſole fulgentius, exemplarem præferens pulchritudinem ſuſcitandorum corporum humanorum, de quibus ipſe ſaluator ait: *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris*: ſcilicet, beatitudinis ſempiternæ. Quòd ſi quilibet iuſtus fulgebit ut ſol: quanti putas eſſe fulgoris, ipſum iuſtitiæ ſolem? Tanti, inquam eſt, ut ſit ſpecioſior ſole, & ſuper omnium diſpoſitionem ſtellarum luci cõparatus, decor præcipuus non immeritò iudicetur. Tunc renouata eſt, ut aquilæ iuuentus Chriſti. Tunc leo ſuum catulum ſuſcitauit. Tunc phœnix reuixit. Tunc ex eodem luto fractis uaſis, fecit aliud vas figulus, ſicut placuit in oculis ſuis. Tunc Ionas de uentre ceti illæſus exiuit. Tunc ueſtitum eſt candelabrum auro. Tunc ſuſcitatum eſt tabernaculum Dauid, quod cecidit. Tunc refulſit ſol, qui prius erat in nubilo. Tunc uiuificatum eſt granum frumenti, quod cadẽs in terra mortuum erat. Tunc ceruus reſumpſit cornua. Tunc Sampſon tulit portas ciuitatis, & exiuit. Tunc Ioſeph eductus de carcere tondetur, & conſtituitur Dominus Aegypti. Tunc conſciſſus ſaccus circundatur lætitia. Magna igitur & ſolennis ualde eſt ſolennitas Paſchalis, & cæteras præcellit ſolennitates. Vnde omnes dies dominici octauæ ſunt huius feſti: & in eo omnia ſigna lætitiæ proponũtur. Dignitas quippe dominicę diei notatur in hoc quòd fuit prima dierum. Item nox illam non præceſsit. Item, ut dicitur, erit ultima dierũ. Item nox illi non ſuccedet. Itẽ cœlum & terra ſunt in ea creata. Item angelus eſt in ea creatus, & ad deum conuerſus Item primò data ſunt in ea filijs Iſrael mandata. Item Chriſtus in ea natus eſt. Item Chriſtus in ea ſurrexit. Item ſpiritus ſanctus datus eſt in ea apoſtolis. Item in ea omnes reſurgẽmus, atque iudicabimur. Item in ea continuandum eſt perpetuò in laude Dei. Vnde Gregorius: Hanc rectè nobilitatem ſolennitatis dicam, quia ſolennitates cæteras antecedit. Sicut enim in ſacro eloquio ſancta ſanctorum, uel cantica canticorum, pro ſui magnitudine dicuntur: ita hæc feſtiuitas rectè dici poteſt ſolennitas ſolennitatum. Ex hac quippe ſollennitate exemplum nobis reſurrectionis datum eſt ſpes cœleſtis patriæ aperta, & facta ſuperni regni iam præſumptibilis gloria. Per hanc electi (qui quamuis in tranquillitatis ſinu) tamen apud inferni clauſtra tenebantur, ad paradiſi amœna reducti ſunt. Quæ eſt ergo iſta ſolennitas, quæ inferni clauſtra deſtruxit: & ianuas nobis regni cœleſtis aperuit? Vnde & Auguſtinus: Alacrior dies illa refulget: non de vſitatis ſolis circulis illuminata præclarius: ſed de lumine agni reſurgentis illuſtrata ſublimius. Hac enim die ſol iuſtitiæ Chriſtus aſcendit ab inferis: & idcirco pulſemus cytharam Dauid, canentes: *Hæc eſt dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea*. Contẽplemur hunc diem, qualem noctẽ habuerit genitricem. Nox quæ cœlum luminaribus imitatur: imò in qua cœlum & terra lætatur: nox bonæ parturitionis, nox ſanctæ regenerationis, nox de qua dicitur, & nox ſicut dies illuminabitur: & ab ipſa eſt dies quam fecit Dominus, dies dominicus. Et rectè dies dicitur lucis, ĩ quo fugerunt tenebræ cæcitatis. Exclamauerunt qui erãt in regione umbræ mortis, quia lux orta eſt illis: lætetur terra, quia nouam lucem vidit: lætentur & angeli, quia peccatoribus Dominus claritatem dedit. Contremuerunt inferi, ſuſtinendo ſplendorem inſolitum: & incuruatum eſt omne genu Chriſto Domino, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Omnia ergo nobiſcum hodie triumphant: & angeli, & archãgeli: cæterique beatoruum ſpiritum ordines nobiſcum feſta concelebrant Nos quoque imitamur cantilenã cantantes cantica cœleſtia, quæ adhuc humana cantare non

Leo ſermo 1. de reſurrectione.

Exẽplum paſſionis & reſurrectionis.

Corporis glorioſi dotes.

Auguſti. ſermo de reſurrect.
Leo ſermo. 1. de reſurrect.
2. Corĩ. 5.

Rom. 6.

Chriſtus plenus gaudio reſurrexit.

Matt. 13

Figura uaria.
Hiere. 18.
et Rom. 9.
Ionę. 2.

Dominica diei dignitas.

Gregorius hom. 22. in euangelia.

Auguſt. ſermo de reſurrect.

Pſal. 117.

Pſal. 138.
Dies lucis.

Exultãdũ cũ tremore. Luca 1.

non poteſt lingua. Exultemus ergo in Domino, ſed in timore, non remiſſa ſecuritate. Nã & beatus Ioannes præcurſor exultauit in utero matris: ſed vinum non bibit, præcepto angeli Gabrielis. Nos autẽ qui infirmi ſumus, ſobriè bibamus: modum non excedamus, ut lætitia noſtra cum exultatione nullam ſentiat corporis tempeſtatem: ſed per ſobrietatis ſerenitatẽ, portum intremus ſalutarem. Accepimus ieiuniorum palmam, feſtiuitatis non amittamus victoriam: quã nobis tribuat Dominus Chriſtus adiuuando, quia vicit in nobis patiendo: ut digno carmine triumphemus cantantes. *Abſorpta eſt mors in victoria*: halleluia. (1.Cor.15.) Ignitam quippe rompheam illam, & paradiſi ianuã, quam nullus effringere potuit hac die Chriſtus cum latrone reſerauit: dicens ad angelos, *Aperite mihi portas iuſtitiæ & ingreſſus in eas confitebor Domino*. (Pſal.117.) Ex eo nimirum tempore quo paſſus eſt Dominus, porta hæc & clauſa & reſerata eſt. Clauſa quidem ĩcredulis & peccatoribus: reſerata verò iuſtis & credentibus.

Excellẽtia diei reſurrectionis.

Quomodo mater Domini Maria inter omnes mulieres principatum tenet: ita & inter cæteros dies hæc omnium mater eſt. Hæc dies eſt una de ſeptem, & extra ſeptem. Hæc eſt dies, quæ appellatur octaua. unde & in quibuſdam pſalmorũ titulis ſuperſcribitur, pro octaua. Hæc eſt dies, in qua ſynagoga finitur, & eccleſia naſcitur Hæc eſt in cuius numero octo animæ ſeruatæ ſunt in arca Noe. (Gene.7. & 8.) Et quid mihi neceſſe eſt infinita replicare? Dies mihi deficiet, ſi uoluero omne diei iſtius exponere ſacramentum. Hoc tantùm dico, quòd uniuerſa ſabbati gratia, & antiqua illa feſtiuitas populi Iudæorum diei iſtius ſolennitate mandata eſt. Illi in ſabbato non faciebant opus ſeruile: nos in die dominico, hoc eſt in die reſurrectionis opus ſeruile non facimus. Illi de domibus ſuis non egrediebantur, & nos de domo Chriſti non egrediamur. Illi non accendebant ignem in die ſabbati: nos econtrario accendamus in nobis ignem ſpiritus ſancti. De quo igne Dominus, ait: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi ut ardeat?* (Luc.12.) Deſiderat Dominus iſtum ignem ardere in nobis: ſpiritum ſanctum feruere, ut non refrigeſcat charitas Dei. Illis agnus aut hircus, nobis Chriſtus occiditur. Pro quibus uniuerſis fratres conſona uoce pariter cantemus: *hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*. (Pſal.117.)

Halleluia.

Hinc ergo & à nobis halleluia, decantetur, quòd Latinè laudate Dominũ interpretatur. Laudemus Dominum fratres uita, lingua, corde, & ore, uocibus & moribus. Sic enim ſibi dici uult Deus halleluia, ut non ſit in laudante diſcordia. O fœlix halleluia in cœlo: ubi templum Dei ſunt angeli. Ibi enim concordia ſumma laudantium: ubi nulla lex in membris repugnat legi mentis: ubi non eſt rixa cupiditatis, in qua periclitetur victoria charitatis. Hîc ergo halleluia cantemus, adhuc ſolliciti, ut illic poſsimus aliquando cantare ſecuri, quando ſcilicet hoc mortale corpus immortale & incorruptibile factum fuerit: quando tota tentatio perierit. O fœlix illic halleluia, ò uita ſecura, ò ſine aduerſario, ò ubi nemo erit inimicus: nemo perit amicus. Ibi laudes Deo, & hîc laudes Deo: ſed hîc à ſollicitis, ibi à ſecuris, hîc à morituris, ibi ſemper à victuris. hîc in ſpe, ibi in re: hîc in uia, ibi in patria. Modo ergo fratres mei cantemus, non ad delectationem quietis: ſed ad ſolatium laboris. Quomodo ſolent viatores cantare: canta, & ambula, & cantando laborem conſolare. Pigritiam noli amare: ſed ambula, & in bona profice. Canta & ambula: noli errare, noli redire, noli remanere. Hæc Auguſtinus.

Beda hom. 1. iter æſtiuales.

Vnde & Beda, Et quoniam illa uita tota

A in Dei laude geritur: ceſſantibus cunctis lãguoribus, meritò quinquaginta diebus in memoriam huius noſtræ quietiſsimæ ac fœliciſsimæ actionis crebrius ac feſtiuius halleluia canere ſolemus: halleluia namque Hebræus ſermo eſt: & interpretatur Latinè, laudate Dominum Denique in Pſalm. vbi nos canimus. laudate Dominum, pro hoc uerbo apud Hebræos ſemper canitur, halleluia. Quod Euangeliſta Ioannes in Apocalypſi ſua cœleſtium agmina virtutum, cantica ſe audiſſe perhibet. (Apoc. 19.) Sed & uenerabilis pater Tobias, (Tob. 13.) intelligens qualis ſupernorum ciuium gloria, quanta ipſius Hieruſalem cœleſtis ſit claritas, hæc myſtica voce dicebat: Ex lapide precioſo, & auro mundo omnes plateæ eius ſternentur, & per vicos eius halleluia

B cantabitur. Hæc Beda. Reſurge nunc anima mea cũ Chriſto de ſordido peccati ſepulchro: reſpira iam in ſpem reſurrectionis, & uitæ perennis: pro amore Dei moriamur in præſenti uita, ut poſt reſurrectionem viuamus in futura. Quia ſi pro amore Chriſti nunc mortuum corpus portamus: tunc in lætabundo gaudio, cum ipſo conregnabimus. Sic ergo curemus intereſſe feſtis hominum, ut mereamur etiam intereſſe feſtis angelorum.

Gregorius hom. 22. in euange.

Vnde Gregorius, Ecce Paſchalia ſolennia agimus: ſed ita uiuendum eſt nobis, ut peruenire ad æterna feſta mereamur. Tranſeunt cuncta, quæ temporaliter feſtiuè celebrãtur. Curate qui

C his ſolennitatibus intereſtis, ne ab æterna ſolennitate ſeparemini. Quid prodeſt intereſſe feſtis hominum, ſi deeſſe contingat feſtis angelorum? Vmbra uenturæ ſolennitatis, eſt ſolennitas præſens. Idcirco hanc annuè agimus, ut ad illam, quæ non eſt annua, perducamur. Cùm hæc ſtatuto tempore geritur, ad illius deſiderium memoria noſtra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis, ad æterna gaudia mens incaleſcat & ferueat: ut ex ueritate lætitia perfruatur in patria quod de umbra gaudij meditatur in uia. Hæc Grego.

Figura. Iudic.16.

Chriſtus reſurrectionem ſuam per Sãpſonem fortiſsimum olim figurauit: qui ciuitatem inimicorum ſuorum introiuit: & ibidem nocte dormiuit. Et cùm inimici portas ciuitatis cu-

D ſtodirent, ut ipſum manè comprehenderent, & occiderent, ipſe media nocte ſurrexit, & portam ciuitatis ſecum detulit. Sic Chriſtus urbem hoſtium ſuorũ, hoc eſt infernum, potenter intrauit: & deſtructo eo, media nocte ſurrexit. Chriſtus etiam per Ionam reſurrectionem ſuam præfigurauit: (Iona 2.) quem in uentre ceti per triduum uiuum conſeruauit: & poſt triduum cetus ipſum de ore in terram uiuum emiſit. Fuit etiã reſurrectio Chriſti præfigurata per lapidem, quem reprobauerunt ædificantes templum Domini. Qui cùm ab eis propter ineptitudinem abiectus eſſet: tandem conſummato templo, cùm lapis angularis poni deberet, qui in ſe duos parietes compleret, non eſt

E inuentus lapis ad hoc aptus: niſi ille qui ab ædificantibus erat reprobatus. Chriſtus erat lapis reprobatus, in ſua paſsione: & factus eſt eccleſiæ lapis angularis, in ſua reſurrectione. Tunc adimpleta eſt illa prophetia Dauid, *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes*, & cætera. (Pſal.117.) & ideo ipſa cantatur in feſto reſurrectionis. Lapis iſte duos parietes in templo Domini coadunauit: quia Chriſtus de populo Gentili & Iudaico unam eccleſiam ædificauit. In hoc ædificio pro cæmento uſus eſt ſuo ſanguine: & pro lapidibus, ſuo ſacratiſsimo corpore.

ORA-

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, dulcor unice, qui ruptis uinculis mortis, glorificaſti corpus tuum, & in tã ineffabili gloria ſurrexiſti: precor & obſecro te per tuam reſurrectionem floridam: da mihi ut à uitijs, & à morte anima reſurgens, in uirtutibus ſemper floream: & in nouitate uitæ ambulem: ut quæ ſurſum ſunt quæram & ſapiam, non quæ ſuper terram. Per tuæ claritatis uirtutem purga animam meam à tenebris peccatorum: & per eandem uirtutem die uniuerſalis reſurrectionis caro mea reſurgat ad gloriam, ut tecum æternaliter in utroque gaudeam. Amen.

Quomodo Dominus Ieſus apparuit matri ſuæ. Cap. LXX.

EADEM autem hora, ſcilicet ſummo mane, Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi minoris mater: quæ etiam appellatur Maria Ioſeph: ſcilicet mater, qui fuit frater Iacobi: & unus de ſeptuagintaduobus diſcipulis: & ab apoſtolis cum Matthia ſtatutus: & quãdoque Maria Cleophæ, ſcilicet filia appellatur: & Maria Salomæ, ſcilicet filia, quæ etiam mater filiorum Zebedæi uocatur: & cæteræ quæ cum eis erant: licẽtia prius petita à Domina, cœperunt ex deuotione & fide, quam ad Dominum habebant, ire cum vnguentis ad monumentum ad inungẽdum corpus dominicum. Domina autem remanſit domi, uacans interim lachrymis & orationi. Et pulchrè hæ mulieres uno cenſentur nomine: ut quibus vna erat uoluntas, parque deſiderium, unum eſſet uocabulum.

Status pœnitẽtium. Vbi ſciendum, quòd tres ſunt ſtatus hominum ſaluandorum, quorum quilibet quærit Chriſtum, & extra hos nemo ſaluatur: ſcilicet incipientium, proficentium, & perfectorum: ſiue, pœnitentium, actiuorum, & contemplatiuorum. Et hi tres ſtatus ſignãtur per tres Marias, quæ quærebant Dominum, quãtum ad triplicem nominis Mariæ interpretationem. *Magdalena pœnitẽtium primiceria.* Status pœnitentium ſignatur in Maria Magdalena: quæ famoſa peccatrix fuerat, & pœnituit. Et licèt alibi per ipſam accipiatur uita contemplatiua: ut tamẽ Marcus hìc de ea loquitur, dicens: Maria autẽ erat, de qua eiecerat ſeptem dæmonia: ſic inter pœnitentes reputatur: imò ipſa in euangelio primiceria pœnitentium fuiſſe dignoſcitur. Et ſecundum hoc bene conuenit ei nomen Maria: prout interpretatur mare amarum, ſecundùm etymologiam Latinam: uel ſecũ

A dùm deriuationem Hebraicã, à uocabulo mara, quod Latinè eſt amara. Vnde Ruth: *Non uocetis me Noemi*, id eſt pulchram, *ſed uocate me Mara*, id eſt amaram, *quia amaritudine ualde repleuit me Dominus*. *Ruth. 1.* Quod uerificabatur ĩ Maria Magdalena, quãdo ante pedes Domini lachrymis lauit maculas criminis. *Matt.28.* Sic & Petrus pœnitens fleuit amarè. Vnde cuilibet animæ uerè pœnitenti, dicitur illud Threnorum, *Magna eſt, uelut mare, contritio tua filia Sion*. *Thren.2.* Status uerò proficientiũ & actiuorum, ſignatur in Maria Iacobi, quæ fuit mater Iacobi minoris. *Status proficientium.* Ad proficientes enim petinet ſupplantare uitia, & luctari in exercitio ſpirituali virtutum. Cui conuenit alia interpretatio Mariæ: prout interpretatur Domina, Syriacè. Quia enim proficere B uolentes, ſunt in continuo conflictu, propter pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum: neceſſe eſt proficientes dominari paſsionibus per rationem, ne tentationibus cedant: ex qua lucta, quando uidelicet ratio prædominatur ſenſualitati, generantur uirtutes: *nam uirtus in infirmitate perficitur*. *2.Cor.12.* Status autem perfectorum, & contemplatiuorum, ſignatur in Maria Salomæ, quæ fuit mater filiorum Zebedæi, ſcilicet Iacobi maioris, & Ioannis: *Status perfectorum.* *Matt.20.* hæc poſtulauit filijs ſuis regnum: ſic perfecti & contemplatiui non occupantur, niſi circa regnum Dei: imò ipſi in ſe habent regnũ Dei, & hìc prægustant quodammodo regnum cœlorum. Vnde etiam Salome, interpretatur pacificans: *Salome.* nam in hac uita nulla pax eſt homini, niſi in actu con C templationis. Et huic conſonat tertia interpretatio nominis Mariæ, prout interpretatur, illuminata. Vnde animæ contemplatiuæ dicitur illud Eſaiæ: *Surge, illuminare Hieruſalem: quia uenit lumen tuum*. *Eſa.60.* Quælibet iſtarum Mariarum, habet ſua aromata & unguenta. *Aromata trium Mariarum, ac ſtatuum.* Pœnitentium aromata ſunt, dolor contritionis, pudor confeſsionis, & labor ſatisfactionis: ex his cõficitur unguentum, quo libenter ungitur Dominus. Conficitur autem hoc unguentum ex myrrha, aloe, & thure. Per myrrham, quæ ualde amara eſt, ſignificatur amaritudo contritionis. Per aloes, quod etiam amarum eſt, & ualet contra retentionem menſtruorum: id eſt, peccatorum: ſignificatur uerecundia cõfeſsionis. Per thus, cuius odor cum fumo aſcendit, D ſignificantur opera ſatisfactionis: quæ per rectam intentionem in Deum diriguntur. Sed ex his tribus non conficitur bene vnguẽtum, niſi apponatur oleũ miſericordiæ diuinæ, ſine qua omnis pœnitentia eſt inefficax. *Vnguentũ ſalubre.* admixto autem hoc oleo, optimum unguẽtum efficitur: & tale fuit unguentum Mariæ Magdalenæ, quæ omnes partes pœnitentiæ perfectiſsimè impleuit, aſsiſtente ſibi miſericordia ſaluatoris: ut patet in euangelio. Ipſa enim lachrymas copiosè effudit, ex amaritudine contritionis: cõuiuantes nõ erubuit, ex pia impudentia confeſsionis: pedes Domini lachrimis lauit: capillis terſit, oſculabatur, unxit: & ſe totam Chriſti obſequio deuouit, & impendit: & hoc E ex immenſo affectu ſatisfactionis. Proficientium aromata ſunt, patientia, humilitas, perſeuerantia, ſeu longanimitas: *Aromata proficientium.* ex quibus conficitur unguentum actiuorum. Et hoc unguentum intrant myrrha, & gutta, & caſia, quæ fluunt à ueſte uitæ Chriſti. Myrrha bona eſt in omni unguento: *Myrrha uirtus.* & ideo licèt poſita ſit in unguento pœnitentium, conuenienter tamen ponitur etiam in unguento proficientiuũ, & ponetur etiam in unguento perfectorum: Myrrha enim arcet uermes: ſic patientia arcet uermes, qui mordere ſolent cor patientis, ne contra iniuriantem dolore mordeatur. Et hæc patientia maximè opus eſt, proficere uolentibus

lentibus

Gregorius lib.26. moral.cap.5. Idem lib. 37.moral. cap.16.

lentibus exercitio ſpirituali: quia (ſecundùm Gregorium) virtutes inter preſſuras paſſionum, & punctu ras tentationum creſcunt. Per guttam autem, quæ & aromatica dicitur, ſignificatur humilitas: quia gutta pellit omnes inflaturas & tumores: ſic humilitas curat cordium duritias. Hac etiam opus eſt proficientibus: quia (ſecundùm Greg.) origo virtutis eſt: & ideo illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id eſt in humilitate perdurat: à qua ſi abijcitur, areſcit: quia uiuificantem ſe in infimis humorem perdit. Per caſiam, quæ & fiſtula dicitur, ſignificatur perſeuerantia, ſeu longanimitas: ut uidelicet quis in exercitio ſpirituali non frangatur deſperatione aut tædio: nec ſtatuat ſibi terminum in profectu: ſed ſemper tendat ad melius ſine termino: quia in ſpirituali profectu non eſt ſtatus. Caſia enim in aquoſis naſcitur, & creſcit in immenſum: ſic bonus proficiens aq̃s diuinarũ gratiarũ fœcundatus, creſcit in immenſum, de uirtute in uirtutem, & nunquã ceſſat donec videat Deum deorum in Sion. Sed & hæc aromata non bene conficiuntur, ſi non apponatur oleum lætitiæ: ut uidelicet homo lætitiam ſpiritualem habeat in bonis operibus ſuis, & illam ponat in corde atque conſcientia ſua, non in laudibus hominum. Et iſtud eſt unguentum Mariæ Iacobi, quæ habuit quatuor filios: ſcilicet Iacobum, qui interpretatur ſupplantans, ſcilicet paſſiones per patientiam. Simonem, qui interpretatur obediens, per humilitatẽ. Ioſeph, qui interpretatur augmentum, uel appoſitio per longanimitatem: & Iudam, qui interpretatur glorificans, ſcilicet Deum, per ſpiritualem lætitiam.

Caſia.

Aromata perfectorũ.

Perfectorum uel contemplatiuorum aromata, ſunt carnis omnimoda mortificatio, deifica conuerſatio, & charitatis perfectio: ex quibus fit unguentum ſuauiſsimi odoris, quod intrant myrrha, cinnamomum, & balſamum. Per myrrham enim accipitur totalis mortificatio carnis, quæ conuenit perfectis. Nam pœnitentibus conueniebat myrrha, mortificans peccata per amaritudinem contritionis: proficientibus cõueniebat myrrha, mortificans paſsiones: uermem ſcilicet remordentem, contra tolerantiam paſsionum: ſed perfectis conuenit myrrha mortificans carnem à petulantia rebellionis: ne uidelicet caro in aliquo rebellet ſpiritui. Et hæc eſt myrrha electa prima & probatiſsima. de qua dicitur in Canticis: *Manus meæ diſtillauerunt myrrham, & digiti mei pleni ſunt myrrha probatiſſima*. Manus enim, id eſt opera pœnitentium & actiuorum, diſtillant quidem myrrham, ut dictum eſt: ſed digiti, id eſt ſubtiles & ſpirituales exercitationes contemplatiuorum, ſunt pleni myrrha probatiſſima. Probata quippe eſt myrrha pœnitentiũ, probatior proficientiũ, ſed probatiſsima eſt cõtẽplatiuorũ, & perfectorum. Per cĩnamomũ accipitur deifica cõuerſatio: Cinnamomi enim cortex, cum frangitur, ſpiramentum viſibile reddit ad modum nebulæ, uel pulueris: & ualet ad bonum odorem oris: ſic perfectus ſi frangitur vituperatione, uel iniuria corporali, moleſtia, uel inædia, laborum frequentia, uel quæcũque accidunt aduerſa, ſemper ſpirat uiſibiliter odorẽ deificæ conuerſationis: & emittit odorem dulcis reſponſionis. Per balſamum, charitas perfecta intelligitur, quæ foras mittit timorem: & omne cum quo ipſa ſtare non poteſt. Balſamum enim purum & non adulteratum, corpora à corruptione conſeruat: ſic ubi charitas pura & perfecta, ibi nulla corruptio hominis interioris: quia (ſecundùm Auguſt.) habere omnia ſacramenta, & malus eſſe quis poteſt: habere

Cant.5.

Cinnamomum.

Balſamũ.

Auguſtin. in pſal. 103. concione prima.

A autem charitatem, & malus eſſe non poteſt. Sed ex iſtis perfectorum aromatibus, non fit unguentum ſine admixtione olei diuinæ dulcedinis, quæ ſemper prædicta tria comitatur: quod oleum deguſtauerat propheta, cùm dicebat: *quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, &c.* Et iſtud eſt unguentum Mariæ Salomæ: quæ fuit filia Salomæ, uxor Zebedæi, & mater Iacobi maioris, & Ioannis. Per Iacobum maiorem, intelligitur totalis ſupplantatio, uel mortificatio hominis exterioris. Per Salomæ, intelligitur deifica conuerſatio, quæ non eſt niſi in homine bene intra ſe pacificato. Per Ioannem, charitas intelligitur: quia erat præ cæteris à Chriſto dilectus: ſed per Zebedæũ, qui interpretatur fluxio, intelligi poteſt diuina dulcedo, qua talis anima fluit, & affluit delitijs internis.

B Itaque quælibet anima, pro ſtatu ſuo debet iſtas mulieres imitari, & cum iſtis unguentis Ieſum quærere & ungere: ut ſcilicet inſtanter pœnitentiam faciat, viriliter tentationes ſuſtineat, pacificè ad proximum ſe habeat. Iſta enim tria faciunt apparere Ieſum: & cuilibet ſecundùm ſtatum ſuum: ſecundùm Bernardũ. Moraliter per iſtas tres mulieres, ſignantur in iuſto quolibet mens, lingua, manus: quæ habent ualde preciosa unguenta. Mentis unguenta ſunt tria: contritio, compaſsio, & deuotio. Primum, ſcilicet cõtritionis, conficitur ex uiliſsimis ſpeciebus: ſcilicet ex peccatis, quæ creſcunt in noſtro horto proprio. Secundum, ſcilicet compaſsionis, conficitur ex amariſsimis ſpeciebus: ſcilicet ex proximorum miſerijs, quæ creſcunt in horto alieno. Tertium, ſcilicet deuotionis, conficitur ex precioſis ſpeciebus: ſcilicet ex Chriſti beneficiis, quæ creſcunt in horto dominico. Linguæ unguenta ſunt tria: oratio deuota, confeſsio integra, prædicatio uera. Primum, ſcilicet orationis, conficitur in herbis: quæ ſunt, intentio recta, attentio firma, affectio pia. Secundum, ſcilicet confeſsionis, conficitur ex herbis: quæ ſunt, pudor commiſsi, dolor amiſsi, timor ſupplicij. Tertium, ſcilicet prædicationis, conficitur ex herbis, quæ ſunt, fidei inſtructio, morum informatio, uitiorum increpatio. Manus unguenta, ſunt ſeptem miſericordiæ opera: de quibus eſt iſte uerſus:

Bernardus ſermo.15. ex paruis ſermonibus.

Moraliter Vnguenta tria mentis.

C

Vnguenta tria linguæ.

D

Colligo, poto, cibo, redimo, tego, uiſito, condo.

Qui autem uult prædicta aromata & unguenta habere, oportet ea emere. Ille enim qui emit, dat de ſuo & accipit de alieno: ſic in operibus uirtuoſis oportet aliquid ponere de noſtro ſcilicet uoluntatem: & aliquid recipere à Deo, ſcilicet operandi facultatem: uel à Deo recipimus gratiam præuenientem, de noſtro apponimus uoluntatem ſubſequentem. Quamuis ergo multæ aliæ mulieres Dominum ſequerentur, iſtæ tamen præcipuè uenerunt: quia Chriſto plus obligatæ erant ex eo, quòd plura beneficia ab eo receperant. Maria enim Magdalena multum Chriſto tenebatur, quia ab ea ſeptem dæmonia eiecerat. Maria autem Iacobi, & ſimiliter Maria Salomæ Chriſto multum tenebantur: tum quia nepos earum erat tum quia filios ſuos cardinales, id eſt Apoſtolos fecerat. Sed mirum uidetur quòd beata Virgo cum iſtis mulieribus ad monumentum non iuit: ſed domi remanſit. Super hoc autem poſſunt tres cauſæ aſſignari. Vna quia mater ſepulchrum filij ſine magno dolore uidere non potuiſſet, & maximè recenter ſepulti. Si enim ſepulchrum filij uidiſſet, quaſi doloris gladius animã eius perforaſſet. Et ſatis probabile eſt, quòd ſi ire uoluiſſet, Ioannes eius cuſtos hoc nõ permiſiſſet: imò etiam cæteri Apoſtoli dixiſſent Ioanni, nul-

E

Maria cur ad monumentũ non uenit.

nullo modo illic eam ire permittas: quia ſi ierit, tantũ ibi flebit & ſe mactabit ꝙ ferè ſe occidet. Secũda cauſa, q̃a in paraſceue & ſabbato tantũ fleuerat, & tantũ ſe mactauerat, ꝙ etiam ſuſtinere ſe non poſſet. vt enim Bernardus: oportuit quòd inter manus diſcipulorum tanquam ſemiuiua de cruce ad domum *Auguſti. epiſto. 58.* propriam portaretur. Vnde & Auguſtinus: Illa pia mater immani dolore eiulans, & pectora delicata cõtundens, ita uiſcera omni fatigauerat & membra, ut iam ſenſu deficiens uix potuiſſet ad funus Chriſti peruenire. Tertia cauſa eſt, quia prædictæ mulieres putabant corpus Chriſti adhuc in monumentũ eſſe, & uolebant (prout antiquitus conſuetudo erat) ipſum corpus inungere: ut conſeruaretur à fœtore & à uermium corroſione, & ab incineratione: ſed erant deceptæ, quia corpus Chriſti erat deitate imbalſamatum: & ideo ſi per decem milia annorum in terra latuiſſet, non potuiſſet putrefieri, nec incinerari, nec à uermibus corrodi. Beata autem Virgo ſciuit quòd ibi non erat, ſed quia iam immortalis & incorruptibilis ſurrexerat: & ideo illuc ire nolebat, ſicut nec poterat. Ipſa itaque ex quo unigenitum filium ſuum teneri, flagellari, & crucifigi uidit, delicatis manibus delicata pectora tundens: & ſe nimio dolore uigilijſque & ieiunijs affligens: iam uiribus pariter & ſpiritu attenuata, alicubi ſola in ſecreto domus ſedebat: & de his quæ ſibi acciderant calamitatibus, lamentabatur & flebat. *Apparitio facta Mariæ matri.* Domina igitur orante, & lachrymas dulciter emittente, ecce ſubitò uenit Dominus Ieſus in albiſsimis ueſtibus gloriæ & reſurrectionis nouitatis ſuæ: uultu ſereno, ſpecioſus, glorioſus, & gaudens, ac matri deſolatæ & mœrenti totus feſtiuus apparens. Ac illa adorans & ſurgens cum lacrhymis, præ gaudio eum amplexatur: & tota acerbitas mœroris in lætitiam uertitur. Poſtea conſedentibus eis pariter, curioſè intuebatur eundem in uultu & cicatricibus per totum: diligenter quærens ſi omnis pœna tranſiſſet, & omnis dolor ab eo diſceſſiſſet. O quãto gaudio mater impletur, cùm ipſa natum impaſsibilem intuetur: non ſolum in æternum uicturum, ſed & cœlo & terræ, omniq́ue creaturæ perenni iure dominaturum. Stant igitur & colloquuntur ad inuicem gaudentes, ac Paſcha delectabiliter & amanter ducẽtes. Et narrat ei Dominus Ieſus qualiter populum ſuum liberauit de inferno, & quæ fecit in illo triduo. *Apparitio prima facta Matre.* Ecce igitur nunc magnum Paſcha. De hac apparitione qua ante cæteros Virgini glorioſæ apparuiſſe creditur, nihil in euangelio habetur: ſed ideo ipſam poſui, & ante alias præmiſi, quia ſic pium eſt credere: prout in quadã legenda de reſurrectione Domini plenius continetur. Dignum nanq; erat ut matrem præ cæteris uiſitaret, & de reſurrectione ſua prius lætificaret, quæ præ cæteris plus dilexit, eiùs amoris deſiderio plus afficiebatur: plus de eius morte doluit, plus dolore afflicta, eius reſurrectionem expectauit. Et licèt hoc ab Euangeliſtis ſubticeatur: piè tamen ſic creditur. Vnde & Romana eccleſia hoc comprobare uidetur, quæ ſtatim ipſa die apud ſanctam Mariam maiorem Romæ celebrat ſtationem: per hoc innuens, beatæ Mariæ primò factam apparitionem. Quid enim ſi Euangeliſtæ hoc non dicant? Non enim, ut ait Ioannes, omnia eius facta ſcripta ſunt. *Ioan. ult.* Nam ſi hoc ideo non creditur, quia nullus Euangeliſtarum teſtatur: conſequens eſt, ut poſt reſurrectionem nunquam ſibi apparuerit: quia ubi, uel quãdo, nullus Euangeliſta ediſſerit. Sed abſit ut talem matrem, talis filius, tali & tanta negligentia dehono-

A rauerit: qui patrem & matrem honorari præcepit. Sed ideo forſitan hoc Euangeliſtę ſubticuerunt, quia eorum fuit officium ſolummodo reſurrectionis teſtes inducere. Matrem autem ad teſtificandum pro filio ſuo inducere non decuit. Si enim uerba extranearum mulierum deliramenta ſunt uiſa: quomodo non magis matrem, pro honore filij crederent delirare? *Cur euangeliſtæ non ſcripſerunt hãc apparitionem.* Hoc igitur Euangeliſtæ ſcribere noluerunt: ſed pro conſtanti reliquerunt. Hoc etiam teſtatur Ambroſius, dicens: Vidit Maria reſurrectionem Domini: prima uidit, & credidit. Vidit Maria Magdalena, quamuis adhuc iſta nutaret. *Ambro. lib. 3. de uirginibus.* Vnde & Anſelmus, At ſi aliquis quærit, cur Euangeliſtæ non referant ipſum piiſsimum Dominum à morte reſurgentem huic *Anſelmus de excellentia B. Virginis. c. 6.*
B dulciſsimæ matri, ut eius dolores mitigaret, primò ac præcipuè apparuiſſe: dicimus, quod à quodam ſapiẽte de hoc ipſo ſciſcitantes audiuimus. Ait ergo: Tanta ſcitur authoritas narrationis Euangeliſtæ, ut nihil in ea dependens, uel inane, uel ſuperfluum reperiatur. Itaque ſi matri, ſi dominæ mundi ipſe filius eius ab inferno reſurgens ſcriberetur, ſicut alijs apparuiſſe: eamq; de ſua reſurrectione docuiſſe: quis non tale ſcriptum ſuperfluum diceret? Reginam uide. licet cœli & terræ, omniſque creaturæ, coæquaret illi uel illi quibus apparuit, uiro uel mulieri. Spiritus eius plenè atque perfectè illa quieſcebat. qui ſibi &
C eſſe illius, & omnia facta eius, & luce clarius reuelabat: & Euangeliſtæ ſcriberent, tunc uel tunc, illi talẽ uel talẽ ſemet exhibuiſſe. Hæc Anſelmus. Vnde & Sedulius: Semper uirgo manens, huius ſe uiſibus aſtans Luce palàm Dominus prius obtulit. Dicit etiam Ignatius, quòd primò Dominus apparuit matri ſuę poſt reſurrectionem: & conſolabatur eam: ex quo tanto fuit repleta gaudio, quòd oblita fuit omnis doloris quem habuerat de ſua paſsione. Quòd ergo infrà dicitur apparuiſſe primò Marię Magdalenę, intelligitur inter eos, quibus uoluit ſuam reſurrectionem probare. Matri enim Virgini primò omnium apparuit: non ut reſurrectionem ſuam probaret, ſed ut eam de uiſu ſuo lętificaret.
D

ORATIO.

O MARIA, *Dei genitrix & uirgo glorioſa, omnium deſolatorum ad te clamantium conſolatrix uera: per illud magnum gaudium quo conſolata es, quando cognouiſti Dominum Ieſum die tertia à mortuis impaſſibilem reſurrexiſſe: ſis conſolatrix animæ meæ: & apud eundem tuum, & Dei natum unigenitũ, in die nouiſſimo, quando cum anima & corpore ero reſurrecturus, & de ſingulis meis factis rationem redditurus, me digneris iuuare: quòd perpetuæ damnationis ſententiam, per te pia mater & uirgo ualeam euadere, &*
E *cum electis Dei omnibus ad æterna gaudia feliciter peruenire. Amen.*

Quomodo

Quomodo Maria Magdalena & alia Maria, & Petrus, & Ioannes uenerunt ad monumentum. Cap. LXXI.

Matt. 28. Marci. 16. Luca. 24. et Ioã. 20. VESPERE igitur ſabbati, id eſt nocte ſequente ſabbatum: nomine enim ueſperis, (quod principium noctis eſt) ſignificat noctem, ſcilicet à parte totú: & ideo mutat genus, referens ad ſenſum non ad nomen: & ait: *quæ*, ſcilicet nox *luceſcit*, id eſt, luceſcere incipit: *in prima ſabbati*: id eſt, prima die poſt ſabbatum, ſeu prima die ſeptimanæ, quæ apud nos dominica dicitur: *ualde diluculò, & mane orto iam ſole*, id eſt ortu ſuo iam cœlum illuſtrante: quanuis nondum appareret terris, raris adhuc tenebris exiſtentibus: hoc eſt iam rubeſcente aurora, & cœlo ab Orientis parte ob ſolis uicinitatem iam albeſcente: aurora enim media eſt inter tenebras noctis, & perfectam lucem diei: & ideo tanquam medium ab utroque extremo poteſt nominari, *Maria Magdalena, & aliæ* duæ Mariæ iuerunt, & *uenerunt ad monumentum cum unguentis* ex deuotione. Vbi ſciendum, quòd ſicut Gentiles denominabant dies totius ſeptimanæ à nominibus deorum ſuorum, ſcilicet planetarum: ut à luna, diem lunæ: à Marte, diem Martis, & ſic de alijs: ita Iudæi, quia dies ſabbati apud eos ſollennior habebatur, ſabbatum ſic nominabant abſolute, propter reuerentiam illius diei: & ab eo tanquam à digniori omnes alios dies nominabant: ita quòd dies immediatè ſequens ſabbatum, dicebatur prima ſabbati, id eſt, prima poſt ſabbatum. Alia, ſecunda ſabbati, & ſic conſequenter: & quia Hebræi & Græci nominibus numeralibus, pro ordinalibus nominibus utuntur: ideo unum apud eos, in ordine dierum, ſignificat primum. Vnde in Geneſi dicitur: *Factum eſt ueſpere & mane dies unus*: id eſt, primus: & ideo conſequenter ibi ſubditur ſecundus, & tertius, & ſic de alijs. Vnde Lucas dicit, *una ſabbati*, id eſt prima die poſt ſabbatum, uel prima die ſeptimanæ: quia enim ſabbatum apud Hebræos, non tantum diem principalem, à quo ſeptimana apud eos incepit: ſed etiam ſeptimanam, ex prærogatiua ſabbati, denominat: ut ibi, *ieiuno bis in ſabbato*: id eſt, in hebdomada: ideo etiam cùm dicitur prima, uel una ſabbati, poteſt intelligi prima die ſeptimanæ, uel hebdomadæ: quæ apud nos propter dominicam reſurrectionem uocatur dominica, à qua etiam apud nos incipit ſeptimana. Nobis enim celebritas ueteris ſabbati, conuerſa & tranſlata eſt in dominicam, quæ cæteris diebus celebrior eſt, propter dominicæ

Dierũ denominatio. *Numeralia pro ordinalibus.* *Gene. 1.* *Luca. 18.*

A reſurrectionis ſanctitatem, gaudium, & reuerentiã. Latini uerò, ſeu Romani, & eccleſia, modo dies uocant ferias: diem dominicam uocantes feriam primam: diem lunæ, ſecundam: & ſic de alijs uſque ad ſabbatum. Et uocatur feria à feriare quod eſt ceſſare, uel à ferendis uictimis: quia omni die feriare, id eſt à peccato ceſſare, & uictimas ferre, & offerre debemus. Mulieres ergo iſtæ uenerunt ita mane, ꝙ *adhuc tenebræ erant*, ut dicit Ioannes: & ſecundum Lucã uenerũt diluculò, quę eſt claritas inter media noctis tenebras & diei claritatem, quod aurora appellari ſolet. Et ſecundum Marcum, *uenerunt orto iam ſole*. Et potuit eſſe ad literam, quòd ualde mane, cùm adhuc tenebræ eſſent, uenire cœperunt: diluculò autem venerunt: ſed orto iam ſole, ad monumentum peruene-
B runt. Et nota, quòd non ſine myſterio Euangeliſtæ ſic diuerſimodè loquuntur de iſto mane: ſed omnes cõcordant in hoc ꝙ fuit mane. Nam ut patet ex præmiſsis euangeliũ iſtud, myſticè procedit, ſecundũ tres ſtatus electorum, per tres Marias ſignificatos: quòd enim Ioannes dicit, cùm adhuc tenebræ eſſent: reſpicit ſtatum incipientium. quòd uerò Lucas dicit, diluculò: reſpicit ſtatum proficientium. ſed quòd dicit Marcus, orto iam ſole: reſpicit ſtatum perfectorum. Debent ergo fideles quærentes Chriſtum, quilibet pro ſtatu ſuo mane uenire, quod eſt contra pigros. Debent etiam uenire una ſabbatorũ, per quod quies & pax cordis ſignificatur: ſabbatum enim quies in-
C terpretatur, quod eſt contra diſcolos & diſcordes. Debent etiam uenire ad monumentum, & ibi quærere Dominum. Monumentum eſt mens humana, quãtum ad quemlibet ſtatum. Nam cor pœnitẽtium dicitur monumentum, ratione luctus, qui circa monumenta fieri ſolet: & pœnitentium eſt lugere, & flere ſuper ſeipſos. Proficientium autem cor dicitur monumentum, ratione operis miſericordiæ: quod in ſepeliendo mortuos exercetur: & actiuorum eſt inſiſtere operibus miſericordiæ. Contemplatiuorum verò cor monumentum dicitur, ratione quietis: dicuntur enim corpora quieſcere in monumentis, & quies maximè ad contemplatiuos noſcitur pertinere. In tali ergo monumento, pro quolibet ſtatu, rectè quæri-
D tur Chriſtus. Debet etiam obſtacula impedientia remouere, quæ intelliguntur per lapidem magnum, ad oſtium monumenti aduolutum: & per angelũ (ut ſtatim infrà patebit) reuolutum. Nam in quolibet ſtatu eſt aliquis lapis obſtãs, ne quis poſsit intrare in intima mẽtis: & exercere actus ſuo ſtatui competẽtes. Lapis obſtãs pœnitentibus, eſt pronitas ad malũ. Lapis obſtans proficientibus, eſt difficultas ad bonũ: ſed lapis obſtans cõtemplatiuis, eſt materialitas ſpecierũ. Sed iſte lapis pro quolibet ſtatu, plerunq; remouetur ad ſolum deſiderium animæ piæ quærentis, per gratiam ſpiritus ſancti. Fœlix Maria, id eſt anima, quæ ad ſepulchrum Chriſti uenit uidere, per meditationem: plangere per compaſsionem: ungere per deuotionẽ.
E Imitemur ergo & nos eaſdem ſanctas & deuotiſsimas mulieres: ut ſicut illæ cum aromatibus Dominum toto corde, ac deſiderio quærebant in ſepulchro (quod eſt proprius mortuorũ locus) ita & nos cum noſtris aromatibus, ſcilicet operatione bonorum operum, & odore uirtutum, ſuauitateque orationum, toto affectu mentis ad Deum, per ſancta deſideria proficiſcamur, & quæramus eum non in ſepulchro, ſed in cęlo: quò ipſum aſcendiſſe credimus, atque nouimus. Vnde Gregorius: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fuerant ſecutæ, cum aromatibus ad monu-

Feria. *Tres ſtatus.* *Monumentum, pœnitentiũ cor.* *Proficientium.* *Cõtemplatiuorum.* *Mariæ sũt nobis imitandæ.* *Gregorius hom. 21. in euangelia.*

monumentum uenerunt: & ei quem uiuentem dilexerant, etiã mortuo ſtudio humanitatis obſequũtur. Et nos ergo in eum qui eſt mortuus credentes, ſi odore uirtutum refecti, cum operatione bonorum operum Dominum quærimus: ad monumentũ profectò illius cum aromatibus uenimus:. Hæc Gregorius: Myſticè monumentum, eſt corpus dominicũ: ad quod accedere nemo debet, niſi una ſabbati, id eſt in pace & quiete pectoris: & ualde diluculò: id eſt, cum feruore. Mane enim ſignificat feruorem quę rendi: uel diluculò, id eſt excuſsis uitiorum tenebris per dilucescentem gratiam portans aromata operationis & famæ bonæ. Qui aliter accedit, caueat ſibi, ne iudicium manducet & bibat. Vnde Beda: Quòd autem ualde mane uenerunt mulieres ad monumentum: iuxta hiſtoriam quidem magnus quærẽdi & inueniendi Dominum feruor charitatis oſtenditur. Iuxta intellectum verò myſticum, datur nobis exemplum illuminata facie decuſsiſque uitiorum tenebris ad ſacroſanctum Domini corpus accedere. Nam & ſepulchrum illud uenerabile figuram dominici altaris habet: in quo carnis eius & ſanguinis ſolent myſteria celebrari. Aromata autem, quæ mulieres deferũt, odorem uirtutum & orationum ſuauitatem, quibus altari appropinquare debemus, ſignificant. Hæc Beda. Mulier ergo quæ prima iuit ad culpam, nunc prima uenit ad ueniam: & quæ prima perfidiam ſumpſit in paradiſo, feſtinat nunc prima fidem ſumere de ſepulchro: contendit de morte rapere uitam, quæ de vita rapuit mortem. Quòd autem Dominus diluculò ſurrexit, huic conſentit authoritas illa quæ dicit, Dominum quadraginta horis fuiſſe mortuum, & totidem diebus ante aſcenſionem pòſt in terra moratum: quia quatuor horis paraſceues, & triginta ſex duarum noctium & unius diei: quod eccleſia conſentire uidetur, quæ matutinas laudes celebrat, pro Chriſti reſurrectione. Vnde Petrus cantor: Valde mane, dicit diluculò. Diluculũ enim eſt inter tenebras noctis & diei claritatem: in qua ſalus humani generis fœlici uicinitate præuenit in eccleſia declaranda: more ſolis, qui proxima luce conſurgens, roſeam præmittit auroram: ut tantus ſplendor præparatis oculis poſsit intueri, quando tempus dominicæ reſurrectionis illuxit: ut tunc ſcilicet diluculò laudes Chriſti tota caneret exemplo ſanctarum fœminarum eccleſia: quãdo genus humanum exemplo ſuæ reſurrectionis animauit, quando fidem præſtitit, & lumen credulitatis infudit. Ergo Chriſtus mane & uicino ortu ſolis ſurrexit, ſecundùm Auguſtinum, qui dicit Dominum tantum quadraginta horis quieuiſſe in ſepulchro, ſexta hora paraſceues paſſum: & ita cùm eſſet æquinoctium, diluculò ſurrexit. Econtra Hieronymus dicit Dominum ſurrexiſſe media nocte. legitur enim in libro Iudicum, tunc Sampſonem aſportaſſe portas Gazæ uſque in ſupercilium montis. Solutio autem contrarietatis eſt, quòd in tempore medio inter diluculum & mediam noctẽ ſurrexit. Hæc Petrus. Dum ergo mulieres ad monumentum euntes eſſent extra portam ciuitatis, reuocabant ad memoriam afflictiones & pœnas ſui magiſtri & Domini: & in omnibus locis in quibus contra ipſum notabiliter aliquid factum fuerat, aliquantulum ſubſiſtebant, genu flectentes, & oſculantes terram: gemitus & ſuſpiria dantes, atque dicentes: Hic obuiauimus ei cum cruce ſuper collum: quando mater eius ſemi mortua facta eſt: & hic ſe uertit ad mulieres: hic crucem depoſuit fatigatus, & ſuper iſto lapide ſe parũper appodiauit: hic fuit vbi ſic crudeliter & fortiter eum impulerunt, ut uelocius ambularet: & cũ quaſi currere coegerunt: hic ſpoliauerunt eum & nudauerunt, & hic eum crucis patibulo affixerunt: & tũc cum magno clamore & inundatione lachrymarum procidentes in facies ſuas adorauerunt: & oſculatæ ſunt crucem, adhuc precioſo ſanguine rubricatam. Deinde ſurgentes, & uerſus ſepulchrum euntes, cùm ſexus ſui fragilitatem conſiderarent: & magnitudinem lapidis recolerẽt, qui tam magnus fuiſſe fertur, ut uix à uiginti hominibus moueri poſſet: *dicebant adinuicem*, & colloquentes ſe mutuo interrogabant, *quis reuoluet nobis lapidem de oſtio monumenti?* ut ſcilicet poſsimus in illud ingredi. Quaſi dicerent, non poſſumus per noſipſas reuoluere: quia erat magnus ualde. Sed quanuis talia dicerent: non tamen ab incepto itinere ceſſabant: credentes Domino eſſe poſſibile, quod humanæ fragilitati uidebatur impoſſibile. *Et reſpicientes uiderunt reuolutũ lapidem*, per angelum qui præbens Domino ſuo obſequium, venerat ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionem iam factam: & ipſum angelum Domini ſedentem ſuper lapidem extra monumentum. Monumentum poteſt dici ſcriptura, in qua Dominus olim iacuit multis figuris occultatus: ſed poſt reſurrectionẽ angelus magni conſilij ſcripturæ difficultatem aperuit. Vnde, ſecundum Bedam, reuolutio lapidis myſticè reuolutionem ſacramentorum Chriſti, quæ uelamine literæ legalis tegebatur, inſinuat: lex enim in lapide ſcripta fuit: & ideo per lapidem deſignatur. Et ſecundùm eũdem, angelus ſedebat ſuper lapidem, quo oſtium monumenti claudebat: ut clauſtra inferorum ſua ipſum Dñm uirtute deieciſſe doceret. Moraliter hic lapis deſignat pœnitentiæ pondus: ad quod aſpicientes incipientes ad Deũ conuerti, timere incipiunt, ne poſsint inchoantem pœnitentiam conſummare: ideo dicunt ingemiſcentes, *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* id eſt, à corde in quo Chriſtus affectat ſepeliri. Sed non debent diffidere & retrocedere: ſed cum his mulieribus cominus procedere: & uidebunt quantocius lapidem reuolutum: deſcendet enim angelus de cœlo, id eſt gratia ſpiritus ſancti, quæ lapidẽ amouebit: quia totum pondus pœnitentiæ ſubleuabit. Ipſe enim ait: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*: ſcilicet gratia Dei. *Et introeuntes* ab Oriente: *in monumentum*, id eſt intra clauſuram & domunculam rotundam, quæ erat circa ſepulchrum: *uiderunt* alium angelum, *ſedentem à dextris* ſepulchri Ieſu: *ſtola candida coopertum, & obſtupuerunt*: præ gaudio & admiratione tantæ viſionis. *Viderunt enim iuuenem* ipſo habitu corporis iuuenilis præcedentem immortalitatẽ reſurrectionis, in qua renouatur ut aquilæ iuuentus, & nemo ſeneſcit: *ſedentem in dextris*, id eſt ad meridianam partem loci illius, ubi corpus poſitum fuerat: hoc quippe in dextris Ieſu erat. Corpus enim Domini, quod ſupinum iacens habebat caput ad Occidentem, & pedes ad Orientem: dextram manu neceſſariò habebat ad Meridiem, & ſiniſtram ad Aquilonẽ. Ex quo tempore conſuetudo exercuit Chriſtianorũ, ad hãc ſimilitudinem corpora ſepeliri defunctorum. Viderunt, inquam, ſedentem in dextris: *coopertum ſtola candida*: id eſt alba candente, propter gaudium reſurrectionis: *& obſtupuerunt*, præ admiratione tantæ uiſionis. *In dextris* & ĩ albis angelus apparuit: quia dextera perpetuam uitam deſignat, & candor ueſtis, ſplendorem ſolennitatis denunciat. Vnde Grego. In dextera ſedebat, qui ſtola candida apparuit: quia & ſuæ

Myſticè monumentum quid. *Beda in ca. ultimum Marci.* *Mulieri prima apparitio facta.* *Diluculũ quid eſt.* *Auguſti. lib. 3. de cõſenſu, cap. 24.* *Hieronymus in cap. 16. Marci.* *Iudic. 16.* *Beda in ca. 16. Marci. Idẽ ibidẽ.* *Matt. 11.* *Sepeliendi mos.* *Gregorius hom. 21. in euangelia.* *Stola candida.*

ſuæ & noſtræ feſtiuitatis gaudia nunciauit. Illa enim Domini reſurrectio, & nos ad immortalitatem reduxit, & angelorum numerum reſtituens, cœleſtis patriæ damna reparauit. Hæc Gregorius. In ſtola ẽt cãdida angelus apparuit: ad deſignandum puritatẽ uitæ, quam poſt baptiſmũ quiſq; debet obſeruare. Vnde & ueſtis alba in baptiſmo traditur, in ſignum glorioſæ reſurrectionis, ad quam per baptiſmum peruenitur. Sic ergo duo erant angeli, propter teſtimonij ſufficientiam: quia in ore duorum, uel trium, ſtat omne uerbum. Iam quidem terræmotus factus erat Domino reſurgente: & monumẽto clauſo egreſſus erat Ieſus ante reuolutionẽ lapidis, ſicut intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis: ſed poſt egreſſum accedens angelus reuoluens lapidem, ut ſepulchrũ uacuum oſtẽderet, ac reſurrexiſſe Dominum, & egreſſum eius iã factum indicaret. Non.n. indiguit in reſurrectione auxilio angelorum, qui propria uirtute clauſtra diſſipauit inferorum. Vnde Chryſo. Cuius gratia igitur uenit angelus, & leuauit lapidem poſt reſurrectionẽ? propter mulieres. Ipſæ enim uiderunt eum in ſepulchro. Vt igitur credant quoniam ſurrexit, uident ſepulchrum corpore uacuum: propter hoc utiq; abſtulit lapidem. Vnde & Beda: Angelus reuoluit lapidẽ, non ut egreſſuro Domino ianuam panderet: ſed ut egreſſus iam facti hominibus indiciũ præſtaret. Qui .n. mortalis adhuc clauſo uirginis utero potuit naſcẽdo mundum ingredi: ipſe iam factus immortalis, clauſo licèt ſepulchro potuit reſurgẽdo exire de mundo. Hæc Beda. Hoc tñ aliter & aliter fuit: quia in reſurrectione habuit corpus glorioſum, cui aliud non reſiſtit: ſed exitus de utero miraculoſus fuit. Vbi nota ꝙ cuidam monacho ſancti Laurentij Romæ extra muros admiranti, quomodo Chriſtus clauſo ſepulchro exire potuerit: cingulo, quo cinctus erat, reſolutus, dilapſus eſt, & uox in aere facta eſt:

Reſurrexit clauſo monumento. — *Chryſoſto. hom. 84 in Ioannem.* — *Beda in ca. 16. Marci.* — *Miraculũ. Rupertus lib. 8. de diuinis officijs cap. 4. id narrat.*

Sic potuit Chriſtus clauſo prodire ſepulchro.

Igitur (ut dicit Gregorius) mulieres angelos uident, quæ cum aromatibus uenerunt, quia illæ mente ſupernos ciues aſpiciunt, quæ cum uirtutum odoribus ad Deũ per ſancta deſideria proficiſcuntur. Et deſcribitur angelus aſpectu fulgureo, & ueſtitu candido: ut aſpectu malos terreat, & ueſtitu bonos mulceat ad credendum Chriſti reſurrectionem: timor.n. & amor debent inclinare ad credendũ. *Erat enim aſpectus eius, ſicut fulgur*, quia facies eius uidebatur ignea ad incutiẽdum terrorem cuſtodibus: *ueſtimenta eius, ſicut nix*: ad dandum conſolationem mulieribus. Fulgor enim terrorem timoris denotat: candor uerò ueſtis, gaudium dominicæ reſurrectionis denũciat. Vnde uſus eccleſiæ habet, ut eo tẽpore in eccleſia in albis pſallant: & cõſuetudo eſt Palæſtinis dies feſtos celebrantibus, ut alba ueſtimenta induant: propter ꝙ ſubditur, *Præ timore autem*, & fulgore uultus eius *exterriti ſunt cuſtodes*, & ſtupefacti inſtar mortuorum iacentes. Ecce quomodo malos terruit: & eis durus fuit. Vbi Rabanus: Timoris anxietate ſunt exterriti, qui amoris fiduciam non habebant: *& facti ſunt uelut mortui*, qui reſurrectionis ueritatẽ credere noluerũt. Et Seuerianus: Cuſtodiebãt.n. crudelitatis ſtudio, nõ pietatis obſequio: ſtare autem non poteſt, quem cõſcientia deſtituit, impellit reatus. Hic nota, ꝙ in hoc cognoſcit bonus angelus à malo à principio. Nã bonus angelus in principio terret, ex ſuo fulgore: in medio confortat, ex ſua allocutione: in fine lætificat, ex immiſſa cõſolatione. Malus aũt angelus ecõuersò in principio terret, ex ſua horribili uoce: in medio decipit, ex fallaci promiſſione: & in fine contriſtat, ex ſubſecuta deceptione. *Et reſpondens angelus* mulierũ trepidationi & affectibus: *dixit eis, Nolite timere uos.* Ac ſi (ſecundum Gregorium) apertè dicat: Paueant illi qui nõ amant aduentũ ſupernorum ciuium: pertimeſcant qui carnalibus deſiderijs preſſi, ad eorum ſocietatem pertingere deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, qui ſeruos eius quem quæritis, & ueſtros conciues uidetis? Ecce quõ bonos mulcet, & eis blãdus extitit. In quo ẽt oſtendit, quia Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt angelus magni conſilij dictus, in ultima & generali reſurrectione apparebit: & terribilis reprobis, quibus dicet, ite maledicti in ignẽ æternũ: & blandus iuſtis, quibus dicet: uenite benedicti patris mei, percipite regnum. Sic moraliter prælatus bonus, qui angelus Domini exercituum eſt, obſtinatos terret, & pœnitentes demulcet. Hîc.n. notantur duæ conditiones, quæ debent eſſe in angelo ſacerdote, ac prælato, & prædicatore: quia debet primò uenenum peccati per terrorem extinguere: & ſecundò, per honeſtæ conuerſationis amorẽ bonos allicere. Et ſubiungit: *Scio enim quod Ieſum* ſaluatorem, *qui crucifixus eſt, quæritis in* ſepulchro ſicut mortuũ. Qui crucifixus eſt, additur ad differentiam aliorum, qui etiam nomine Ieſu uocabantur. Item additur ad beneficij paſſionis commemorationem. Vnde Apoſtolus: *Recogitate eũ qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum cõtradictionem.* Item additur ad cõmendationẽ mulierũ quæ & Ieſum ẽt crucifixũ quærebant. Multi .n. Ieſum quærunt, i. ſaluatorem: ſed non crucifixum: quia non per crucem, cùm tñ illa nõ niſi in iſta inueniatur. Vnde Chryſoſt. Multi libenter quærunt purpuratũ, ſed pauci quærunt eum crucifixum uel flagellatum: ſed anteꝗ inueniatur purpuratus, primò quæri debet flagellatus. Marcus addit, *Nazarenum* & ſic tãgit nomen ac patriam, & conditionẽ. Et ſubdit angelus: *Non eſt hic*. ſ. per præſentiam carnis & corporis, qui nuſquam deeſt per præſentiam diuinitatis & maieſtatis. *Surrexit* enim per humanitatem, qui nullum caſum patitur in diuinitate. Et addit, *ſicut dixit*: ut reduceret ad memoriam uerba Chriſti dicta ante paſſionem ſuam, ut ſic magis crederent reſurrectionẽ eius iam factam. Impoſſibile enim eſt nõ fieri quod ipſe dixit: quaſi diceret. Et ſi mihi non creditis, mementote uerborum illius. Deinde oſtendit eis locũ, dicens: *Venite & uidete locum*, ſcilicet uacuum: *ubi poſitus erat Dominus*: hoc eſt, corpus dominicũ. Vnde Chryſoſtomus: Corpus Domini, Dominus dicitur: deitas enim nunquã ſeparata fuit à corpore etiã mortuo. Ac ſi dicat Angelus: Vultis certificari de eius reſurrectione: ecce locus ubi poſuerunt eum. Si uerbis meis non creditis, uiſui & uacuo ſepulchro credatis. Propter hoc enim & lapidem reuoluerat, ut locum oſtenderet. Vnde cùm per uniuerſum mundum fidelibus dicatur: ſurrexit Dominus de ſepulchro, qui pro nobis pependit in ligno: ſoli canonici eccleſiæ reſurrectionis dominicæ, ſpeciali gaudent prærogatiua, dicentes, & ad oculum demonſtrationẽ facientes: ſurrexit Dominus de ſepulchro. Similiter in euãgelio Paſchali cùm dicitur: *ſurrexit, non eſt hic*, diaconus qui legit euangelium, digito demonſtrat dominicam ſepulturam. Et ſubiungit: *Sed ite feſtinanter, dicite diſcipulis eius* communiter, *& Petro* ſpecialiter: *quia ſurrexit, & præcedet uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, ſicut dixit uobis* ante paſſionem: & ideo ſequimini eum, ibidem: quaſi diceret. Non conceſſum eſt uobis hoc gaudium occulto cordis tene-

Gregorius hom. 21. in euangelia. — *Rabanus in cap. 28. Matth.* — *Angeli boni diſcretio à malo.* — *Gregorius hom. 21. in euang.* — *Chriſtus terribilis et blandus uidebitur.* — *Heb 12. Quærunt crucifixum pauci.* — *Chryſoſt. hom. 90. in Matth.* — *Chryſoſto. ibidem.*

re:ſed ſimiliter amantibus pandere. Non dicit amatoribus mundi:ſed,diſcipuli Chriſti. *(Gregorius hom.21.)* ſecundum Gregorium uerò,non ſunt diſcipuli, qui cum eo Paſcha non faciunt:non ſunt diſcipuli, qui retrò aſpiciunt, quos curioſitas uitæ detinet, illecebra capit, & ſpinæ retrahunt ſcandalorum.Ibi eum uidebitis, in propinqua regione, & proprinquo tempore. *(Cur in Galilæam præceſsit.)* In Galilæam præceſsit, ut ubi fuit initium ſplendoris gratiæ:ibi eſſet initium ſplēdoris gloriæ. Voluit etiam Dominus ſpecialiter in Galilæa apparere,ut ueritas reſurrectionis probaretur: quia ibi plura miracula eſt operatus, & amplius conuerſatus:& ideo melius cognitus. *(Mulier cur nuncia ſalutis.)* Mulieribus ergo dicitur ab angelo,ut nuncient Apoſtolis uitam reſurgentem: quia ſuadente diabolo mors nunciata fuit Adæ per mulierem. Vnde ſicut fuit progreſſus in prima tentatione mortis à diabolo in mulierem, & à muliere in uirum:ſic in prima annunciatione uitæ,fieret progreſſus ab angelo in mulierē, & à muliere in uiros. Dicitur autem ſpecialiter, *& Petro*:tum propter principalitatem inter diſcipulos: tū ne deſperaret de reconciliatione,propter magnitudinem peccati apoſtaſiæ:tum ne ad præſentiam Domini quem negauerat, & ad diſcipulos uenire trepidaret. *(Hierony. in cap.16. Marci.)* Quia(ut ait Hieronymus)ſe indignum iudicabat diſcipulatu,dum ter negauit magiſtrū. Vnde & Gregorius: *(Gregorius hom.21 in euang.)* Si hunc angelus nominatim non exprimeret qui magiſtrum negauerat,uenire inter diſcipulos nō auderet. Vocatur ex nomine, ne deſperaret ex negatione. *(Hierony. in cap. 16. Marci.)* Vnde ſecundum Hieronymum:Peccata præterita non nocent,quando non placent. *(Auguſti. lib.3. de cōſenſu euangeliſt. ad finem.)* Videamus autem(ſecundū Auguſtinum) cur ab angelo,& à Domino dictum eſt, quòd præcedet eos in Galilæam, cùm hoc ſit poſt multa completum: & tamen ſic mandatum ut aut hoc ſolum, aut hoc primum expectaretur fieri debuiſſe. Et ſoluitur (ſecundum eundem Auguſtinum) quòd hoc propheticè,& ſignificatiuè eſt accipiendum. Galilæa namque interpretatur,uel tranſmigratio,uel reuelatio. In Galilæa verò,ſecundùm tranſmigrationis ſignificationem intelligendum occurrit: quia de populo Iſrael tranſmigraturi erant ad Gentes, quæ Apoſtolis prædicantibus nō crederent:niſi ipſe Dominus eis uiam in cordibus hominum præueniens præpararent.Et hoc intelligitur *præcedet uos in Galilæam: ibi eum uidebitis*: id eſt,ibi mēbra corporis eius, quod eſt eccleſia, in his qui uos ſuſceperint inuenietis. Secundùm illud autem, quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma ſerui intelligendū eſt:ſed in illa in qua æqualis eſt patri, quàm promiſit dilectoribus ſuis: & illuc nos præceſsit, unde ad nos ueniens non receſsit:& quò nos præcedens non deſeruit. Illa erit reuelatio tanquam uera Galilæa, cùm ſimiles ei erimus:ibi eū uidebimus ſicuti eſt.Ipſa etiam erit beatior tranſmigratio ex iſto ſeculo in illam æternitatem:ſi eius præcepta ſic amplectamur,ut ad eius dexteram ſegregari mereamur. *(Gregorius hom.21. in euange.)* Et, ſecundùm Grego. Quia Galilæa traſmigratio ſancta interpretatur, rectè in Galilæa Dominus uidendus nunciatur: ſiue quia ipſe de corruptione in incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem tranſit ſiue quia illi ad ſpeciem eius cōtemplādam peruenire merebuntur,qui modo tranſmigrant de uitiis ad virtutes,de amore mūdi ad amorem Dei: declinantes à malo, & facientes bonum: quærentes & ſapientes nō terrena,ſed celeſtia, *(Hierony. in cap. 16. Marci.)* Cùm dicitur *ibi eum uidebitis*,ſecūdum Hieronymum: Breuis eſt ſentētia in ſyllabis,ſed ingens in quātitate promiſsio. Ibi eſt gaudij noſtri fons, & ſalutis noſtræ

A æternæ origo præparata.Ibi congregantur diſperſiones, & ſanantur contriti corde.Ibi,inquit,eum uidebitis:ſed non ſicut uidiſtis.Hæc Hieronymus.Mulieres uerò fraudatæ ſpe ſua: quia corpus Domini inuenire ſperabant,non attendentes ad uerba angeli,quæ audierant:conterritæ ex inſolita apparitione angelorum:& gementes, quia non inuenerunt Dominum, redeunt ad diſcipulos.dicentes,corpus Domini eſſet ſublatum.Nunciat diſcipulis,ut aut ſecum quærerēt, aut ſecum dolerent. De angelo quidem & eius uerbis, quibus Dominum reſurrexiſſe audierant, nihil eis dixerunt:hoc ſolum nunciantes eiſdem, ſcilicet dominum in monumēto non eſſe. *Et uiſa ſunt eis uerba iſta ſicut deliramenta*:id eſt, quaſi phantaſtica,& nō B uera:ſcilicet quòd Dominus ſurrexiſſet à mortuis: *& ideo non credebant illis*:quia res noua erat, & cōtra conſuetudinem quòd mortui reſurgerent. Vt enim ait Theophilus: Eſt naturaliter incredibile mortalibus reſurrectionis miraculum. *Petrus autem & Ioannes*,hæc audientes, tollunt moras, & *cucurrerunt ad monumentum*,ex deſiderio uidendi factum:quia ignis materiæ ingeſtus non nouit moras.Iſti duo præ cæteris currebant: quia præ cæteris Chriſtum amabant: & ſicut familiares inuicem ſe tenebāt, propter quod in pluribus locis leguntur ſimul combinati. *Sed Ioannes citius præcucurrit Petro*, quia erat iunior & C agilior illo. *Non tamē introiuit*, propter Petri reuerentiā, quem expectauit:quia ipſo ſenior:& inter Apoſtolos *(Curſus ad ſepulchrū.)* principalior erat.Cōſpice nunc bene ipſos. Currunt ipſi, currūt Magdalena & ſociæ eius poſt eos:omnes currunt ad quærendum Dominum ſuum,cor ſuum & animam ſuam. Currunt multū fideliter,multumque feruenter, multum anxiè,& multum ſtudioſè. Curre & tu poſt eos,ſiue potius cum eis,ut cum eis cōſolari merearis.Cum autem perueniunt ad monumentum, reſpicientes in ipſo per exterius oſtium intrauerunt, primò Petrus, deinde Ioannes. Et quidē ſecundum literam Ioannes qui primò peruenit, non intrauit propter reuerentiam Petri, cui primum in-D greſſum ſeruabat:ſed myſticè ſecundum Gregoriū, *(Gregorius hom.22. in euange.)* Per Ioannem ſynagoga,per Petrum eccleſia deſignatur. Venit ſynagoga prior ad monumentum, ſed minimè intrauit: quia & ſi primò ſcripturæ ſacramenta cognouit,tamen ad fidem paſsionis dominicæ intrare diſtulit. Secuta poſterior eccleſia gentiū, introiuit in monumentum:quia Chriſtum Ieſum & cognouit carne mortuum,& uiuente credidit Deum.Sed poſt Petrum intrauit & Ioannes, quia in fine mundi ad redemptoris fidem etiam Iudæa colligetur.Et introeuntes non inuenerunt corpus: ſed *uiderunt ſola*, ſcilicet ſine corpore *linteamina*, quibus corpus erat inuolutum: *poſita*, id eſt, bene diſpoſita & plicata: *& ſudarium* capitis, *non cum linteaminibus poſitum*: ſci-E licet indiſtinctè & confusè, *ſed ſeparatim inuolutum*, id eſt bene plicatum, *in unum locum*, ac ſi ex induſtria eſſet factum: quod totum factum eſt, ad oſtendendum Chriſti reſurrectionem iam factam: & quòd corpus non fuerat ſublatum: *& crediderunt* uerum eſſe quod mulieres dixerant: ſcilicet corpus Chriſti de monumēto ſublatum eſſe, non autem ſurrexiſſe: *nondum enim ſciebant ſcripturas*, de Chriſti reſurrectione loquētes: quia nondum erat eis apertus ſenſus ut intelligerent illas.Et receſſerunt ſtupefacti, *(Ioannis & Petri admiratio.)* & apud ſe mirantes euentum rei, qualiter ſola linteamina derelicta fuere ſine corpore perūcto:uel quātā oportunitatē fur habuiſſet, vt hæc ſeriatim inuoluta dimittēs, præſentibus militibus corpus auferret: non cogi-

cogitantes de Chriſti reſurrectione: nec intelligentes non eſſe ſublatũ,quia ſimul fuiſſent linteamina aſportata: & maximè quia propter unctionem erant fortiter corpori adhærentia:ideo per hoc ꝙ ſic panni relicti & diſpoſiti fuerant, manifeſtè apparebat ꝙ reſurrexerat.Separatio enim linteaminũ à corpore Domini,& deſertio eorum in ſepulchro: ſignum fuit dominicæ reſurrectionis, non tranſpoſitionis. Vnde

Chryſoſto. hom 84 in Ioannem.

Chryſo.conſiderát linteamina poſita, & ſudarium ſeparatim inuolutũ in unum locũ, ꝙ erat reſurrectionis ſignum. Neque enim ſi tranſpoſuiſſent quidam, hoc feciſſent corpus denudantes:neq; ſi furati eſſent huius rei ſoliciti fuiſſent, ut leuarẽt ſudariũ & inuoluerent, & ponerent in unũ locum ſeorſum à linteaminibus: ſed ſimpliciter (ut ſe habebat) ſuſcepiſſent vtiq; corpus.Propter hoc enim & Ioannes ait,quoniã cum mirrha ſepultus eſt:multaq;conglutinat corpori linteamina, ut non decipiaris ab his qui dicunt eum furtò ſublatum eſſe.Quid autem eſt ſeorſum linteamina iacere,& ſudarium ſeorſum inuolutu ? Vt diſcas quoniam non erat feſtinantium hæc res.ſ.ſeorſum quidem illa: ſeorſum uerò hæc & inuoluta eſſe. Non enim ita inſenſatus eſſet qui furaretur, ut circa rem ſuperfluam tantũ ſtudiũ conſumeret.Hęc Chryſoſt.

Moraliter.

Moraliter monumentum,in quo ſunt linteamina ſola,poteſt dici clauſtralis,ĩ quo eſt ueſtis religioſa exterius tantùm, ſine habitu interiori. Vnde legitur in libro Regum, Cùm ueniſſent qui quærebant Dauid,inuentum eſſe ſimulachrũ ſuper lectum eius. Hæc eſt tunica Ioſeph inuẽta ſine ipſo.Hæc eſt ueſtis ouina,ſub qua latet mẽs lupina.

1.Reg.19. Gen.37. Gregorius hom.22.in euangelia.

Hic,ſecundũ Grego. diuinæ diſpẽſationis magnitudo penſanda eſt:ꝙ diſcipulorum corda,& accẽduntur ut quærant,& differũtur ne inueniant:quatenus infirmitas animi ipſo ſuo mœrore cruciata, purgatio ad inueniendum fiat: & tanto ualidius teneat, quanto tardius inuenit quod quærebat. Compatere igitur diſcipulis ipſis & mulieribus, quia in afflictione magna ſunt.Quærunt Dominum ſuum, & non inueniunt: & neſciunt ubi eum amplius quærere debeant. Igitur dolentes & flentes diſcipuli, & non audentes diu manere iuxta ſepulchrum, propter metum Iudæorũ, *abierunt ad ſemetipſos*: id eſt, ad hoſpitia ſua: & illuc ubi habitabant, & prius latitabant: & unde ad monumentum currebant, nihil certi ſcientes de Domini reſurrectione. Mariæ autem ibidem remanſerunt. Et dum mente conſternatæ,id eſt,ſtupefactæ eſſent de hoc quod uiderant: quia & lapidem tam immenſæ magnitudinis reuolutum ſtupebant,& corpus tam eximiæ uenerationis non inuentũ dolebant, *reſpicientes in monumẽtum uiderunt duos uiros*, id eſt, duos angelos in ſpecie uirorum, *ſtantes circa illas in ueſtibus albis*: ad deſignandum gaudium dominicæ reſurrectionis. Angeli non ſolum uerbo, ſed etiam fulgenti habitu gloriã annunciant triumphãtis.

Angelorũ qualis ſoleat eſſe apparitio.

Apparitionis enim angelorum faciunt ad inſtructionem hominum: & ſolent per illum modum apparere,qui competit rei de qua debent inſtruere: candor autem ueſtis, ſplendorem denunciat ſolennitatis: & ideo in albis apparuerunt ueſtibus, ad denotandum gaudium dominicæ reſurrectionis. Apparuerunt autem duo, ad ſolennius denunciandum Chriſti reſurrectionem:quia ſolennius denunciatur per duos, quàm per unum.

Beda in ca. 24. Luca.

Vbi Beda: Quomodo autem poſito in ſepulchro corpori Saluatoris,angeli aſtitiſſe leguntur: ita etiam celebrãdis eiuſdem ſacratiſsimi corporis myſteriis, tempore conſecrationis aſsiſtere ſunt credendi:monente Apo-

1.Corin.11

A ſtolo:mulieres habere uelamẽ ꝓp angelos in eccleſia.Cumq; mulieres timerẽt ex uiſione angelorũ inſolita, & declinarent uultus in terrã, ex uerecundia: dixerunt angeli ad illas,cõſolando eas benignè,& inſtruendo de Chriſto reſurrectione: *Quid quæritis uiuentem*, & iam reſuſcitatum, *cum mortuis?* Quaſi dicerent: Nolite cum mortuis,hoc eſt in monumento (qui locus propriè eſt mortuorum) quærere eũ, qui ad uitam iam reſurrexit à mortuis. Veruntamen multi quærunt uiuentẽ cum mortuis: ut illi, qui licèt ſint boni,tamen libenter cõuerſantur cum malis:quibus poteſt dici illud: *ſine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos.*

Matth. 8.

Et ſubiungit: *Non eſt hic*.ſ.in ſepulchro,præſentia corporis:qui tamen nuſquam deeſt,pręſentia deitatis: *ſed*

B *ſurrexit inde*.ſ.propria uirtute. Et addunt dicti ſui cõfirmationem,dicẽtes: *Recordamini qualiter locutus eſt uobis*: quia uerax eſt,& non fallit: *cùm adhuc in Galilæa eſſet, dicens: quia oportet filium hominis tradi in manus peccatorũ, & crucifigi, & tertia die reſurgere*: quaſi dicerent, diu antè prædixit hæc omnia: & ideo non miremini ſi modo auditis eſſe facta. Iubentur uerborum recordari, ut prædicatione euentus futuri confirmentur in fide iam facti.

Declinãdi uultus in terrã cauſa.

Quia uerò (ut dictũ eſt) mulieris uiſis angelis timentes declinauerunt uultus in terrã: myſticè cùm cœleſtibus myſteriis appropinquamus, exemplo mulierum harum uultũ in terram declinare debemus,nos terram & puluerẽ eſ-

Beda in ca. 24. Luca.

C ſe recolentes. Vnde Beda: Et nos ergo exemplo deuotarum Deo fœminarum, quotiens eccleſiã intramus,& myſteriis cœleſtibus appropinquamus: ſiue propter angelicę præſentiam uirtutis,ſiue propter reuerentiã ſacræ oblationis,cum omni humilitate,& timore ingredi debemus. Ad cõſpectum quippe angelorum uultum declinamus in terram, cùm ſupernorum ciuium quæ ſint gaudia æterna contemplantes, nos cinerẽ eſſe,terrãq; recolimus ſicut beatus Abraham: *Loquar*,inquit,*ad Dominum meũ cùm ſim puluis & cinis.*

Gene. 18.

Et notandum, ꝙ ſanctæ mulieres aſtãtibus ſibi angelis non in terram cecidiſſe: ſed vultum dicũtur in terram declinaſſe. Vnde mos obtinuit eccleſiaſticus,ut in memoriam dominicæ, uel in noſtræ ſpẽ

D reſurrectionis, & omnibus diebus dominicis, & toto quinquageſimæ tempore non flexis genibus, ſed declinatis in terrã uultibus oremus. Hæc Beda. Illæ autem mulieres nec tunc attenderunt ad uerba angelorum, nec aliquam conſolationem receperunt de uiſione eorũ:quia non quærebant angelos,ſed Dominũ angelorum:imò illæ duæ Mariæ.ſ. Iacobi & Salomæ conterritę, & quaſi abſorptæ exeuntes fugerunt de monumento,& elongauerunt ſe inde aliquantulum, & ſedebant dolentes: *quia tremor & pauor*, id eſt ſtupor, *eas inuaſerat*: propter uiſionem angelorum & cuſtodum, & nemini.ſ. de cuſtodibus quicquam dixerunt: nec etiam angelis loquentibus reſpõ-

Auguſti. lib.3.de cõſenſu euange.cap.24.

E derunt. Vnde Auguſt.Intelligamus ipſorum angelorum nemini auſas fuiſſe aliquid dicere: id eſt,reſpondere ad ea quæ ab illis audierant, aut certè cuſtodibus quos iacentes uiderunt.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, unica proles ſummi Dei, qui dilectis tuis deſideriũ te quærendi indidiſti: ſed ut magis accẽderentur, affectum in uentenu diſtuliſti:eoſque in Galilæa te uiſuros per angelum certificare uoluiſti: da mihi miſero ardenter te quærere, & gaudenter te inuenire: ut de uitijs ad uirtutes, &*

de amore mundi ad amorem tuum tranſmigrans merear poſt hanc uitam ex iſto ſeculo illam æternitatem tranſmigrare, teq; Deum deorum in Sion & in Galilæa uera, cũ electis tuis gratia tua largiente tunc uidere. Amen.

Quomodo Dominus apparuit Mariæ Magdalenæ. Cap. LXXII.

Ioan. 20. & Math. 28.

MARIA uerò, amaritudine plena, æſtuans amore, & neſciens quid aliud deberet facere: quia ſine magiſtro non poterat uiuere, nec ibi eum inueniebat, & ubi eum quæreret ignorabat: *ſtabat* ex feruore & cõſtantia: quia uis amoris nec ſedere, nec iacere ſinebat *ad monumentum foris*, & ab extra: ſcilicet in horto, & ante domũculam in qua erat ſepulchrum, *plorans*, & lamentans Dominum ſuum: tanto enim cordis ferebatur incendio, tanta pietatis afficiebatur dulcedine, tam ualidis trahebatur uinculis charitatis, ut, fœminæ infirmitatis oblita, nec tenebrarum caligine, nec perſecutorum immanitate retraheretur à ſepulchri uiſitatione: quin potius foris ſtans, & lachrymis monumentum irrigans, recedentibus diſcipulis non recedebat: pro eo, ꝙ diuinæ dilectionis igne ſuccenſa, & tam inualeſcente urebatur deſiderio, & impatiente vulnerabatur amore, ut nihil ei ſaperet niſi flere, poſſetq; illud propheticum ueraciter eructare: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi eſt Deus tuus.* Secundùm Auguſt. Feruentior & deuotior ad Chriſtum aliis mulieribus, & nimius ardor amoris eam ſolicitabat. Maria enim quicquid uoluit, flendo obtinuit. Flendo obtinuit ueniã peccatorũ. Flẽdo obtinuit fratris reſuſcitationẽ de faucibus infernorum. Flendo obtinuit cõſolationem de reſurrectione. Lachrymas ergo fudit compunctionis, compaſsionis, & deuotionis. Vnde Grego. Qua in re penſandũ eſt huius mulieris mentem quanta uis amoris accenderat, quæ à monumẽto Domini etiam diſcipulis recedentibus non recedebat. Vnde contigit, ut eum ſola tunc uideret, quæ remanſit ut quæreret: quia uirtus boni operis perſeuerantia eſt. Vbi & Auguſt. Viris enim redeuntibus, infirmiorum ſexum in eodẽ loco fortior faciebat affectus: & oculi qui Dominum quæſierãt, & non inuenerant, lachrymis iam uocabant: amplius dolentes ꝙ fuerat ablatus de monumento, quàm ꝙ fuerat occiſus in ligno: quoniam magiſtri tãti, cuius ei uita ſubtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaque ad monumẽtum iam dolor iſte mulierem. unde

Pſal. 31. Auguſti. in ſabbato Paſcha.

Gregorius hom. 25. in euange. Auguſti. tracta. 121 in Ioannẽ.

A & Origenes: Audiuimus fratres Mariam ad monumentum foris ſtantẽ, audiuimus Mariam plorantẽ. Amor faciebat ſtare, dolor cogebat eam plorare. Stabat, & circumſpiciebat: ſi fortè uideret quẽ quærebat. Dolor renouatus erat ei: quia quẽ prius doluerat defunctum, nunc dolebat ablatum. Et iſte dolor maior erat: quia nullam cõſolationem amplius habebat. Prima ergo fuit cauſa doloris, quia uiuum perdiderat? ſed de hoc dolore aliquantulam conſolationẽ habebat, quia mortuum remanere uidebat. Nunc autem de iſto dolore cõſolari non poterat: quia nec corpus defuncti inueniebat. Metuebat autem ne amor magiſtri ſui in ſuo pectore refrigeſceret, quo uiſo recaleſceret. Plorabat itaq; Maria vehemẽter, quoniã dolor

Origenes hom. 10. in diuerſos de Maria Magdalena.

B additus erat ſuper dolorem. Duos itaq; dolores eximios uno geſtabat corde: quos mitigare lachrymis uolebat, ſed non ualebat: ac ideo tota poſita in dolore, mente & corpore deficiebat, & quid ageret neſciebat. Petrus quidẽ & Ioannes timuerunt, & ideo non ſteterunt. Maria nõ timebat: quia nihil ſuſpicabatur ſibi ſupereſſe pro quo timere deberet. Perdiderat enĩ magiſtrum ſuum: quem ita ſingulariter diligebat, ut præter ipſum nihil poſſet diligere uel ſperare. Perdiderat uitã animæ ſuæ, & iam melius arbitrabatur fore ſibi mori q̃ uiuere: quia forſitan moriens inueniret, quem uiuens inuenire non poterat. *Fortis nanque ut mors dilectio*, quid nam aliud in Maria faceret:

Dolor geminus in Magdalena.

Canti. 8.

C facta erat exanimis, facta erat inſenſibilis. Sentiẽs nõ ſentiebat, uidens nõ videbat, audiens nõ audiebat: ſed neq; ibi erat ubi erat, quia tota ibi erat, ubi magiſter ſuus erat: de quo tamẽ ubi eſſet neſciebat. Quærebat autem eum, & nõ inueniebat: & ideo ſtabat ad monumentũ & plorabat, tota lachrymabilis & miſerabilis. Certè iam nihil ſapiebat Maria niſi deligere, & ꝓ dilecto dolere. Oblita erat timorẽ, oblita erat ſemetipſam, oblita erat denique omnia, præter illum quẽ diligebat ſuper omnia. Senſus nullus in ea remanſerat, omne cõſilium ab ea perierat, ſpes omnis defecerat, ſolummodo flere ſupererat. Hæc Origenes. *Dum ergo fleret*, propter corporis Chriſti abſentiam: *inclinauit ſe*, corporaliter, *& proſpexit in monumẽtum*, quia

D ſemper ſperabat ibi eum inuenire, ubi eum ſepelierat, & amor inquiſitionem multiplicabat. Sicut enim nos cùm aliquã rem perdimus, quãuis huc illuc quærendo diſcurramus, tamen ad eum locum ſæpe reſpicimus, ubi eam habuiſſe meminimus: ita & hæc mulier quãuis huc illucq; corpus Domini quæreret, anxia tamen de eius abſentia frequentius monumentum aſpiciebat, ubi eum poſitũ nouerat. Vnde Gregorius. Amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia uis amoris intentionẽ multiplicat inquiſitionis. Quæſiuit ergo prius, & minimè inuenit: perſeuerauit ut quæreret, unde cõtigit ut inueniret. Actumq; eſt ut deſideria dilata creſcerẽt, & creſcendo caperent quod inueniſſent. Sancta enim deſideria dilatione creſcunt:

Gregorius hom. 25. in euange.

E ſi autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. Hoc amore arſit, quiſquis ad uirtutem pertingere potuit. Hæc Gregorius. Quãuis ergo Maria uidiſſet corpus Chriſti abeſſe, uolebat tamen adhuc uidere ſi aliquod ueſtigiũ poſſet percipere: & ideo non ſufficiebat ſibi ſemel reſpexiſſe. In hoc quòd inclinauit ſe, & reſpexit in monumentum, datur intelligi quòd cum humilitate cordis debemus proſpicere mortem Chriſti: & in hoc quòd iterum proſpexit, datur exemplum continuè oculo mentis mortem Chriſti proſpicere. *Et uidit*, Maria oculis corporis ipſos *duos angelos*, præfatos *in albis ſedentes*, ſupra ſepulchrum

A pulchrum & loculum corporis, *unum ad caput, alium*
ad pedes: propter reuerentiam loci conſecrati ex ta-
ctu corporis dominici: ex feruore enim deuotionis
quã habebat, illam uiſionem meruerct. Angelus ad
caput eſt, reuelans diuinitatis arcana: quia caput
Chriſti Deus eſt: Angelus autem ad pedes eſt, docẽs
humanitatis eius obſequia in redemptione nobis im
penſa. *qui dicunt illi, mulier quid ploras?* Angeli lachry
mas prohibebant, & futurum quodãmodo gaudiũ
nunciabant: ac ſi dicerent, Plorare noli, nõ habes cau
ſam flẽdi, ſed magis gaudendi, ex reſurrectione Chri
ſti. Non eſt plorandum, ſed plaudendum: hic dies læ
titiæ eſt, non mœroris: læta uenimus nunciare tibi,
noli ergo plorare: ſed potius ad illum reſpice, quẽ tã-
B to amore deſideras uidere. At illa putans interroga-
re quaſi neſcientes, & non angelos eſſe, ſed homines,
prodit lachrymarum cauſas: *quia tulerunt*, inquit, *Do-*
minum meum, de monumento, *& neſcio ubi poſuerunt*
eum: arbitrans cuſtodes uel Iudęos eum eſſe furatos.
Magnus ergo dolor me flere compellit, magna tri-

Timor Magdalenæ.

ſtitia uiſcera mea coarctat. Timebat enim ne Iudæi
corpus Chriſti in aliquem locum in honeſtum pro-
iecisſent, inuidentes honori ſepulturæ eius: uel nè for
tè aſportaſſent, ut ei ignominiam facerent. Agebat
in ea uis amoris, ut non inuentum non crederet ni-
ſi ſublatum: & hæc anguſtiæ cauſa erat: quia neſcie-
C bat ubi inueniret, & officium funeris impenderet: nõ
dicit, corpus Domini mei: ſed, Dominum: à toto deſi
gnans partem: ſicut omnes confitemur Ieſum Chri
ſtum filium Dei ſepultum, cum ſola eius ſepulta ſit
caro. Vide hîc mirabilem operationẽ amoris. Paulò
antè audierat ab uno angelo, quòd reſurrexit: & po-
ſtea à duobus, quòd uiuebat: & non recordatur. &
dicit, neſcio. Amore hoc faciebat: quia anima ſua non
erat, ubi ipſa erat: ſed ibi erat, ubi magiſter ſuus erat.

Origenes hom. 10. in diuerſos.

Nam ſecundum Origenem Spiritus Mariæ magis
erat in corpore Magiſtri, quàm in ſuo. Neſciebat co-
gitare, loqui, uel audire, niſi de ipſo: & neſcio, inquit,
ubi poſuerunt eum. Hęc erat ei maior cauſa doloris
& deſolationis: quia neſciebat quò iret ad conſolan-
D dum dolorem, & ubi eum inueniret. Maria quia ui-
dit lapidem ſublatum, credidit Chriſtum furatum &
deportatũ: lapide enim ſublato, corpus faciliter amo-
uetur de monumento: quod fieri non poteſt quam-
diu lapis ſuperpoſitus eſt: ſic quamdiu lapis timoris
Dei in corde eſt, Chriſtus ab eo auferri non poteſt: ſi
autem amouetur, citò ipſum perdit. Cùm autem Ma
ria ſic ploraret, nec de angelis aliquid curaret: amor
ſuus, magiſter ſuus, amplius ſe tenere nõ potuit: Do
minus igitur Ieſus refert hoc matri ſuę; & dicit quòd
vult ire ad conſolandum eam: uale dicensq; matri, ue
nit in momento in hortum, ubi erat Magdalena: ſtat
mulier & plorat: adeſt Ieſus mœrẽtium cõſolator, &
E pias mulieris lachrymas intuetur: eique ab angelis ſe
uertenti, & retrorſum conuerſæ apparere dignatur.
Per hoc oſtẽditur, quòd ſi quis Chriſtum uidere deſi
derat, oportet ut ad Deum conuertatur: quia illi ad
Deum uidendum perueniunt, qui ſe totaliter per

Chryſoſto. hom. 85. in Ioan.

amorem in eum conuertunt. Vbi Chryſo. Cur non
expectauit eorum reſponſum, ſed conuerſa eſt re-
trorſum, cùm ad minus homines multę reuerẽtiæ ap
parerent? Dic quia cùm Maria illa diceret, Chriſtus
aduenit, cui angeli reuerentiam exhibentes aſſurrexe

Qualis uiſus eſt Chriſtus Magdalenæ.

runt: ꝙ Magdalena admirans, *conuerſa eſt retrorſum*,
ut uideret ad quid aſſurrexerunt. *Et non cognouit quod*
Ieſus eſſet: quia uidebat eum in ſpecie non glorio-
ſum, quẽ angeli glorioſum uidentes honorabant. Ip

A ſa enim nondũ habebat fidem de Chriſti reſurrectio
ne: & ideo talis apparuit in corpore, qualis apud eã
erat in mente: non ꝙ iuxta hæreticos formã Domi-
nus vultumq; mutaſſet, ut pro uoluntate diuerſus ac
uarius uideret: ſed quò Maria obſtupefacta erat mi-
raculo. Vnde Bernardus. O quàm delectabile pieta-
tis ſpectaculũ: qui quæritur & deſideratur, occultat
ſe & manifeſtatur: occultat ſe ut ardẽtius requiratur,
& requiſitus cum gaudio inueniatur, & inuentus cũ
ſollicitudine teneatur, tentus non dimittatur. Secun-

Gregorius hom. 25. in euange.

dùm Gregoriũ, Maria, quæ adhuc de Domini reſur-
rectione dubitabat, conuerſa eſt retrorſum, ut uide-
ret Ieſum: quia uidelicet per eandẽ dubitationem ſuã
quaſi tergum in faciem Domini miſerat, quem reſur
B rexiſſe minimè credebat. Sed quia amabat & dubita-
bat, uidebat & non cognoſcebat: eumq; illi & amor
oſtẽderat, & dubietas abſcondebat. Et *dixit illi Ieſus*:
mulier quid ploras? quẽ quæris? nõ petit quaſi ignorans:
ſed ut eis reſpõſione conuenictius eã inſtruat. Secun

Gregorius ibidem.

dùm Gregoriũ, Interrogatur doloris cauſa, ut augea
tur deſideriũ, quatenus cùm nominaret quẽ quære-
ret, in amorem eius ardentius æſtuaret. At illa eũ ad

Hortulanus creditus eſt Chriſtus.

huc nõ cognoſcens, putauit eũ eſſe hortulanũ, cui in
cumbebat cura horti illius, in quo monumentũ erat:
eo ꝙ mane primo eum in horto uidebat: æſtimabat
enĩ nullũ circa loca illa occupari, niſi eum qui illorũ
C cultor erat. Bene aũt ſpiritualiter hortulanus ei erat:
quia ſentes perfidiæ & uitiorum iam eradicauerat,
ac urentia ſemina fidei & uirtutem per amoris ſui
uim in eius pectore & horto animæ ſeminare & plã
tare curabat. Sicut enim ad hortulani officiũ pertinet
noxias herbas eradicare, ut bonæ poſsint proficere:
ita Dominus de horto ſuo, id eſt, de eccleſia quoti-
die uitia eradicat: ut uirtutes proficere ualeant. Vnde

Origenes hom. 10. in diuerſos.

Orige. O Maria ſi quæris Ieſum, quare nõ cognoſcis?
Ecce Ieſus uenit ad te, quem tu quæris, & tu æſtimas
hortulanũ eſſe. Verum quidem eſt quod ęſtimas, ſed
tamen in hoc erras: dũ enim ſic hortulanum æſtimas,
ut Ieſum eſſe nõ cognoſcas. Eſt enim Ieſus eſt & hor
tulanus: quia ipſe ſeminat omne bonũ ſemen in hor
D to animę tuæ, & in cordibus fideliũ ſuorũ: ipſe omne
bonũ plantat & rigat in animabus ſanctorũ, & ipſe
eſt Ieſus qui tecũ loquitur. Hæc Orige. Mariæ etiã in
ſpecie hortulani apparuit: tale enĩ officiũ, talis actus,
tale exercitiũ, talisq; nominis interpretatio incipienti
bus congruit: oportet enim ut pœnitens gerat mo-
dum hortulani. ſ ut omnia nociua eradicet, & bona
inſerat: ſi ergo uis ut appareat tibi uerus hortulanus,
oportet te herbas nociuas eiicere, & ſalutiferas inſe-
re. Illa uerò ut ebria reſpondit ei ſicut hortulano, *di-*
cens: Domine ſi ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum:
qui mihi eſt ſingularis theſaurus etiam mortuus, *&*
ego eum tollam: cum omni deſiderio, & accipiam. Do
E minum uocat, ut beneuolentiã eius captet: non dicit

Amantis mos.

ſi ſuſtuliſti Ieſum crucifixũ: loquẽdo determinatè, &
nominando eũ, uel aliàs deſignando: ſed dicit, eũ, in
generali, nihil addendo: quia uis amoris, & affectus
cũ deſiderio quærentis, uel feruẽter amãtis, hoc age
re in animo ſolet: ut quẽ ipſe quærit uel cogitat, om-
nes cogitare æſtimet, & nullum alium ignorare cre-
dat: unde quaſi de cognito loquitur: & quem ipſa di-
ligebat: omnes ſcire cogitabat: nec putauit alteri in-
cognitum, quem ſic ipſa continuè plangit deſidera-
tum. Si ergo tu propter timorem Iudæorum leuaſti
eum hinc, dicito mihi, ut ego eum accipiam: ti-
mebat enim ne Iudæi etiam corpori inſæuirent ex-
animi: & ideo uolebat in alium locum incognitum

illud tranſponere. Mirabilis mulieris audacia, quam
mortui non terret aſpectus, & cuius ualitudo ad gra
ue mortui funus tollendum plus intentet quàm poſ
ſit. Ex uirtute enim amoris credebat ſe poſſe tantum
corpus etiam mortuum portare: quia feruenter amã
ti nihil uidetur difficile: cum enim ſexus fęmineus fra
gilis ſit ad onera deferenda, & pauidus ad mortuo-
rum corpora baiulanda: quicquid alijs impoſſibile
eſt, hæc propter magnitudinem amoris leue & poſ-
Origenes hom. 10. in diuerſos.
ſibile arbitratur. Vnde Origenes: Ioſeph timuit, &
auſus non fuit tollere corpus de cruce, niſi in nocte,
& niſi hoc expetiiſſet à Pilato: Maria autem noctem
non præſtolatur, non poſtulat, nec ueretur: ſed auda-
cter promittit, dicens: ego eum tollam. O mirabilis
mulieris audacia: ò mulier, iam non mulier. Nullum
locum excipit, nihil anteponit, ſine timore dicit, abſo
lutè promittit: dicito mihi ubi poſuiſti eũ, & ego tol-
lam. O Maria, magna eſt conſtantia tua: magna eſt fi
des tua. Hæc Origenes. Hìc ergo oſtenditur magna
Mariæ deuotio, & dilectionis feruor, & ideo meruit,
quem mortuum quærebat, uiuum uidere & audire:
reſpice bene eam, quomodo lachrymabili uultu ſup-
pliciter & deuotè ipſum exorat, ut ſibi illum quẽ quæ
rit oſtendat, ſemper enim ſperabat audire aliqua no-
ua de ſuo dilecto ſuper omnia. Poſtquam autem, ut
Gregorius hom. 25. in Euange.
ait Gregorius, eam communi uocabulo appellauit
ex ſexu, & agnitus non eſt? uocat ex nomine proprio
ut eam magis intentam faciat, & talem ſe exhibet ut
cognoſcat, dicens: *Maria*, deſiderium eius ulterius
affligi non ſinens, per uocationem nominis apertam
ſui declarat cognitionem: ac ſi apertè dicat, Recogno
ſce eum, à quo recognoſceris. Cùm enim apud Deũ
certus ſit numerus electorum, magna gratia aliqui-
bus datur quando proprijs nominibus Deo noti eſ-
ſe monſtrantur: proprio ergo nomine uocat Mariã
ut deſignet ſpecialem quã ad ſanctos habet notitiã:
illa uerò conuerſa, corde & oculis mentis, ſicut antè
erat conuerſa corpore & oculis carnis, mox vt ſe ſuo
nomine uocari audiuit, eum in uoce ſicut ouis bo-
na paſtorem recognouit. Prius enim conuerſa cor-
pore, Ieſum eſſe quod non erat putauit, nunc con-
uerſa corde, quod erat agnouit: ac quaſi reuiuiſcens,
& adorans eum indicibili gaudio: *Dixit*, *Rabboni*, id
eſt, magiſter: ſic enim ante paſſionem eum uocare
conſueuerat: quia doctores apud Iudæos uocantur
magiſtri. Tu es quem quærebam, quare tamdiu te
mihi celaſti? quia ergo perſeuerauit ut quæreret,
Idem. ibid.
contigit ut inueniret. Vnde Gregorius: Maria quia
uocatur ex nomine, recognoſcit authorem, atque
eum protinus Rabboni, id eſt, magiſtrum uocat. quia
& ipſe erat qui quærebatur exterius, & ipſe qui inte-
Origenes hom 10 in diuerſos.
rius ut quæreret docebat. Vnde & Origenes: O mu-
tatio dexteræ excelſi, conuerſus eſt dolor magnus in
gaudium magnum: mutatæ ſunt lachrymæ doloris,
in lachrymas amoris & exultationis. Vt ergo audi-
uit hoc uerbum, Maria (ſic enim conſueuerat illam
uocare magiſter ſuus) præſenſit in ipſo nomine quã-
dam ſingularem uocationis dulcedinem, & per eam
cognouit ipſum, à quo uocabatur, eſſe magiſtrum
ſuum. Vnde etiam Anſelmus: Noli Magdalenæ deſe-
rere comitatum: ſed peractis aromatibus cum ea do-
minicum ſepulchrum uiſitare memento. O ſicut illa
oculis, tu in ſpiritu cernere merearis. nunc ſuper la-
pidem reuolutum ab oſtio monumenti angelum re
ſidentẽ, nũc intra monumentũ unũ ad caput, aliũ ad
pedes reſurrectionis gloriã prędicantes: nunc ipſum
Chriſtũ Mariam, flentẽ & triſtem tã dulci oculo re-
A ſpicientẽ, tam ſuaui uoce dicentẽ, Maria. Rumpũtur
ad hanc uocẽ omnes capitis cataractę, ab ipſis medul
lis eliciuntur lachrymæ, ſingultus atque ſuſpiria ab
imis trahũtur uiſceribus. Maria ò beata, quid tibi mẽ
Magdalena praegaudio eliguit ad tempus.
tis fuit, quid animi, cùm ad hanc uocẽ te proſternẽs,
& reddens uicem ſalutanti, clamares, Rabboni: quo
rogo affectu, quo mentis deſiderio clamaſti Rabbo-
ni? Nunc plura dicere lachrymæ prohibent, cùm uo-
cem excludant affectus, omneſque & animæ & cor-
poris ſenſus nimius amor abſorbeat. Et iterũ: nomi-
nat Dominus conſuetũ ancillæ nomen, & cognoſcit
ancilla conſuetam Domini uocem. Puto, uel certè af
firmo, quia ſenſit ſolitam ſuauitatem, qua uocari con
ſueuerat Maria. O uox delectabilis, o quantum blã-
B dimenti, quantum ſapuit amoris? nec celerius hoc
exprimi potuit, ſcio quæ ſis, & quæ uelis. Illicitò mu-
tatæ ſunt lachrymæ, non enim credo mox eſſe reſtri-
ctas: ſed quas cõtritum cor ſe torquendo prius expri
mebat, eas poſtmodum cor gaudens effundebat. O
quàm diſſimilia ſunt, *Rabboni*: &, *Si tu ſuſtuliſti eum, di
cito mihi*. O quàm diſſona ſunt, *Tulerunt Dominum, et
neſcio ubi poſuerunt eum*. & illud, *Quia uidi Dominum*,
& hæc dixit mihi. Hæc Anſelmus. Et currens ac proci
dens Maria pedes Ieſu, ueſtigia eius adorãdo, ſtatim
uoluit ex deuotione amplecti ueſtigia eius quem re
cognouit: ac pedes tangere & oſculari, ut conſueue-
rat. O amor fortis & impatiens: non enim ſufficiebat
C ei uidere Ieſum, & cum Ieſu loqui, niſi etiam tange-
ret Ieſum: ſciebat enim quia uirtus de illo exibat, & ſa
nabat omnes. Ipſe uerò uolens fidem in corde illius
ut hortulanus ſeminare, & animam eius ad cœleſtia
eleuare: *dixit*, *Noli me tangere*: ſcilicet manibus corpo
Noli me tangere.
ris, quem nondum tetigiſti fide cordis: quaſi diceret,
Potius uolo ut tangas me tactu mentis, credens me
patri æqualem: quàm tactu corporis, credens me ho-
minem purum & patre minorem, adhuc enim carna
liter in eum credebat, quẽ ſicut hominem flebat. Pro
hibita eſt ergo: quia propter defectum fidei indigna
Aſcendere ad patrem.
erat. Et ideo ſubdit: *Nondum enim aſcendi*, id eſt, ele-
uatus ſum: ſcilicet ĩ corde tuo, *ad patrem meum*, id eſt:
ad æqualitatem patris: quia non credis me perueniſ-
D ſe ad æqualitatem eius, ac me filium æqualem & coæ
ternum patri, qui me ſuſcitaſſet à mortuis: ſed eſſe ſu
blatum tanquam cadauer purum: ac ſi diceret, Quia
me tanquã mortuum in ſepulchro quæris, & ſurrexiſ
ſe non credis: ideo uiuentem tangere non mereris: ti
bi enim nondũ ad patrẽ aſcendi quẽ uiuentẽ cũ mor-
tuis quæris: cùm tibi aſcẽdero ad patrẽ tunc merebe
ris me tangere patri æqualem. Vnde Anſelmus: Sed
ò dulcis Ieſu, cur à ſacratis ac deſideratiſſimis pedi-
bus tuis ſic arces amantem? noli (inquis) me tange-
re: ut quid Domine? quare non tangam illa deſide-
rata ueſtigia tua, pro me perforata clauis, perfuſa
ſanguine? non tangam, nec deoſculabor? an inimi-
citior es ſolitò, quia glorioſior? ecce non dimit-
E tam te, nec recedam à te: non parcam lachrymis,
pectus ſingultibus ſuſpiriiſque rumpetur niſi tangã.
Et ille, inquit, Noli timere, non aufertur tibi hoc bo-
num, ſed differtur. Hæc Anſel. Sic ergo Maria dubiis
plena, luctu inquieta, pręparatione indiguit antequã
ad tangendum tantã ſanctitatem accederet. Si autẽ il
la quæ Dominũ reſurgentẽ prima poſt matrẽ eius ui
dere meruit: quę tantũ dilecta eſt à Dño, & tota eius
mãcipata obſequio ab omni peccato ab eo liberata,
à tactu pedũ eius eſt prohibita: quanto magis pollu-
tus uitiis, ne enim totum tangat, conficiendo, uel ſu-
mendo? ſed *uade* iam lætificata, *dic* & nuncia *fratri-*

bus

bus meis, ſcilicet Apoſtolis: quia ſurrexi, & *aſcendo*, id eſt aſcendam, *ad patrem meum*, per generationem & naturam, *& patrem ueſtrum*, per adoptionem & gratiam: *Deum meum*, quia me hominem creauit, & ſub quo ego homo ſum ſecundùm humanitatem: *& Deum ueſtrum*, qui uos creauit, & ab errore liberauit: inter quos & ipſum, ego mediator ſum: quaſi diceret. In proximo eſt, ut uideant aſcendentem. Loquitur in propoſito inquantum homo, quia aſcēdere non competit ei ſecundùm diuinam naturam, quæ eſt altiſsima: quod etiam patet ex hoc, quòd uo-

Fratres eur uocat Apoſtolos. cat Apoſtolos fratres, propter ſimilitudinem & conformitatem humanæ naturæ, & propter ſpiritualitatem amicitiæ, & etiam propter adoptionem gratiæ: quia eius patris ſunt filij adoptiui, cuius ipſe eſt filius naturalis. Vnde Seuerianus: Vocat fratres, quos corporis ſui fecit eſſe germanos: uocat fratres, quos patri ſuo adoptauit in filios: uocat fratres, quos benignus Ieſus ſibi præſtitit cohæredes: uocat fratres, propter ſpecialitatem amicitię quam habuit ad ipſos.

Ambro. in cap. 24. Luce. Vnde & Ambroſius: Deſcendiſti quidem filius hominis, nec patri cùm deſcenderes abfuiſti: ſed deſcendiſti nobis, ut te oculis ac mentibus uideremus, ut in te crederemus: ergo & aſcende nobis, ut te ſequamur mentibus, quem oculis uidere non poſſumus. Hæc Ambroſius. Stant ergo dilecti cum iocunditate & gaudio magno loquentes ad inuicem, ſicut ami cus cum amico. Ecce igitur & hic ſimiliter magnum paſcha. Sic itaque Dominus à matre rediens apparuit primò Mariæ Magdalenæ, quàm ipſis Apoſtolis

Hieron. in cap 16. Marci. uel aliquibus alijs. Vnde Hieron. Mariæ Magdalenæ primò oſtēditur, de qua eiecerat ſeptē dæmonia: quia meretrices & publicani præcedent ſynagogam in regno Dei ut latro præceſsit Apoſtolos. Locus aūt ubi

Locus apparitionis. Dominus apparuit Magdalenę diſtat quindecim paſſibus à ſepulchro. Hanc igitur mulierem quæ mane ſurrexit, amarè fleuit, ardentiſsimè dilexit, diligentiſſimè quæſiuit, & ideo præ cæteris inuenit, & nos imitetur, eiuſque exercitium gerentes cum lachrymis & perſeuerantia Dominum quæramus: ut ſimul cum ipſa Dominum inuenire & ab eo conſolari me-

Origenes hom. eo. in diuerſos. reamur. Vnde Origenes: Sequamur ergo, fratres chariſsimi, huius ſanctæ mulieris affectum, ut perueniamus ad effectum. Ploret unuſquiſque ad Ieſum, & quærat fideliter Ieſum: quia non deeſt animæ quærenti illum. Diſce ergo ò homo ò peccator à muliere peccatrice, cui tamen dimiſſa ſunt omnia peccata

Quærēdus eſt Chriſtus. ſua. Diſce peccator homo plorare Dei abſentiam, ac intimè deſiderare eius præſentiam: diſce à Maria Ieſum amare, & Ieſum ſperare, Ieſum indeſinenter quærere, & quærendo inueſtigare: nulla aduerſa formidare, nullam conſolationem extra Ieſum recipere omnia præter ipſum contemnere: diſce à Maria quærere Ieſum in monumento cordis tui, reuolue lapidem ab oſtio monumenti Dei: amoue omnem duritiam, & repelle omne obſtaculum à fide tua: tolle ergo omnem concupiſcentiam, & omnem immunditiam à corde tuo, & diligenter perſcrutare ſi ſit Ie-

Humiliter quærendus eſt. ſus in eo: ſi autem non inueneris in te Ieſum: ſta foris & plora, & permane in fide, & reſpice foris ad alios ſi fortè alicubi inuenias & uideas in aliquo eū, & plorando ora Ieſum ut dignetur intrare ad te, & habitare in te. Et ne fortè erecta ceruice repellas eum à te, humiliando inclina te, & iterum proſpice in monumento Dei quod debet eſſe in te, & ſi ibi uideris duos angelos, vnū ad caput, & unū ad pedes, id eſt, ſi cognoueris in corde tuo quaſi cęleſtia deſide-

A ria, tam ad contēplatiuam uitam, quàm ad actiuā pertinentia, per quæ adhuc nō poſsis Ieſum uidere, nec Ieſum habere. noli his cōtentus eſſe, noli adhuc deſiſtēdo quieſcere, ſed plora & quęre Ieſum in te, donec inuenias, & ſi fortè aliquo modo tibi apparuerit, & deſiderio tuo ſe reprę́ſentauerit: noli prę́ſumere de te tanquam ex tuo deſiderio vel merito tibi apparuerit, & tanquam eum agnoſcas, ſed bonitati, pietatiq́; eius attribue, & interroga illū, & ora ut indicet tibi ſeipsū, audeo enim tibi confidenter promittere, ſi in fide ad monumentum cordis tui ſteteris, ſi plorando Ieſum quæſieris, & quærendo perſeuerauerís, ſi cum humilitate te inclinaueris, ſi exemplo Mariæ nullam aliam conſolationem de Ieſu niſi ipſum recipere uolueris,

B ipſo reuelante ipſum ſine dubio inuenies, & ipſum agnoſces: ita ut non ſit tibi neceſſe quærere ab alijs ubi eſt Ieſus, ſed tu magis indicabis eum, nuncians quòd uidi Dominum, & hæc dixit mihi. Hæc Origenes. Poſt aliquantulam uerò morulam Dominus diſceſsit, dicens: quia & alios uiſitare eum oporteret. Tunc Magdalena (benedictione ab eo recepta) & Domino diſcedēte receſsit, & iam credens ad ſocias ſuas uenit, & hæc eis nunciauit. Illæ uerò de reſurrectione Domini gaudentes, ſed quòd eum non uiderant dolentes, *recedunt* cum ea, *de monumento*: id eſt, de loco ante monumentum, ſcilicet de ſeptis horti in quo erat monumentum: *cum timore & gaudio*

C *magno, currentes nunciare hæc diſcipulis* Domini de ipſo. ſecundùm gloſam, duplex erat in eis affectus: ſcilicet, timoris, & gaudij: alter de magnitudine miraculi, alter ex deſiderio reſurgentis, & uterque greſſum concitabat fœmineum.

ORATIO.

PIISIME *Domine, ò dulciſſime magiſter, quàm bonus es tu his qui recto ſunt corde, quàm ſuauis his qui diligunt te. O quàm fęlices ſunt qui quærunt te, & quàm beati qui ſperant in te. Verum certè eſt, quòd tu diligis omnes diligentes te, & nunquam derelinquis ſperantes in te. Ecce enim hæc dilectrix tua ſimpliciter quærebat te, & ueraciter inuenit te. Spe-*

D *rabat in te, & non eſt derelicta à te: ſed plus eſt conſecuta per te, quàm expectaret à te. Obſecro ergo te Domine, da & mihi diligere & quærere te, ac ſperare in te, ut & ego à te diligi, & te inuenire merear, & à te nunquam derelinquar. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit tribus Marijs. Cap. LXXIII.

E

Matth. 28. & Ioa. 20.

CVm ergo iſtæ tres Mariæ ſimul pergerent, de monumento reuertendo, antequam peruenirent ad ciuitatem, & ad Apoſtolos, *occurrit* & apparuit *eis* Dominus Ieſus. Vbi Hieron. Pergebant enim ad Apoſtolos, ut per illos fidei ſeminariũ ſpargeretur. Quæ autem ſic quærebant, quæ ita currebant, merebantur obuiam habere Dominum reſurgentem. Et ut ait Rabanus Per hoc oſtendit ſe omnibus iter uirtutum inchoantibus, ut ad ſalutem perpetuam peruenire queant, adiuuando occurrere. Blanda quoque ſalutatione Dominus deiectas erigens, & verbo conſolatorio triſtes conſolans ait, *Auete*: ex Eua formans Aue. Vbi Hieronymus: Primò mulieres merentur audire, auete: ut maledictum Euæ mulieris, in mulieribus ſolueretur. *Ille uerò* ultrà quàm dici poſſet exhilaratæ, *acceſſerunt*, ut iam credentes & per fidem illuminatæ: quia, ut ait Apoſtolus, Accedentem oportet credere: *& tenuerunt*, ac deoſculatę ſunt *pedes eius*: ex deuotione humanitatem, in qua ſurrexit, probantes apertè, & de reſurrectione eius certificatæ, Deum ac Dominum adorauerunt: adoratione latriæ, tanquam fidem trinitatis aſtruentes. Vnde Chryſoſtomus. Tenuerunt pedes eius, & cum ſuper abundanti ad eum lætitia currentes, acceperunt & per tactum cõiecturam & certitudinem reſurrectionis, & adorauerunt eum. Fortaſsis aliquis ueſtrum uellet & ſecundùm illas effici mulieres, & pedes detinere Ieſu. Poteſtis & nunc, quicunque uultis, non pedes & manus ſolùm, ſed & caput detinere ſacrum illud: terribilibus potientes myſterijs pura conſcientia. Non hîc autem ſolùm: ſed & in illa die uidebitis eum cum ineffabili gloria illa, & plebe angelorum uenientem, ſi uolueritis eſſe miſericordes, & audietis uerba illa: *Venite benedicti patris mei, hæreditate percipite regnum paratum uobis ante conſtitutionem mundi.* Hæc Chryſoſtomus. Iſte eſt modus ueniendi ad ueniam: ſcilicet accedendo ad pedes Chriſti: unde debemus ire ad oſculum pedis Chriſti, per deuotam orationem: eius ſcilicet conſiderando humanitatem. Si uis capere celſitudinem Dei: cape prius humanitatem Chriſti. Moraliter acceditur ad Chriſtum, per fidem illuminantem. Vnde in Pſalmiſta: *Accedite ad eum, & illuminamini*: tenetur per charitatem coniungentem. Vnde in Canticis: *Tenui eum*, ſ. dilectũ: *nec dimittam*: adoratur per debiti cultus exhibitionem. Vnde ſuprà in Euangel. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Et tunc Magdalenæ eſt datum, ſ. vt tangeret eum: quod fuit ante dilatũ, quando quærebat uiuentem cum mortuis, ſ. in ſepulchro & loco mortuorũ. Cum magna igitur iocunditate loquũtur adinuicem, & faciunt ſimiliter Paſcha magnũ. Hîc, ut ait Anſelmus quãdiu potes morare, non delitias tuus ſomnus interpollet: nullus exterior tumultus impediat. *Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere*: hoc dicit ad earũ perfectam conſolationem: quia timor qui eas inuaſerat, adhuc totaliter ab eis nõ receſſerat. Sicut occurrit currentibus, auete dixit gaudentibus, ita timorem excludit à timentibus. Et ſubiungit: *Ite nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me uidebunt.* ubi Hieronymus. Non in Iudæa, ſed in multitudine gentium, gratia enim tranſmigratura de Iudæa ad Gentes, præcedet uiam in cordibus præparando. de Galilæa, & de hac materia latius eſt dictum ante præcedens capitulum. Vides hîc & ſuprà quòd magiſter humilitatis uocat diſcipulos ſuos fratres, eos amicabilius ſolitò nominans, ut ſecurius ad eum

Hieron. in cap 28. Matth. — Rabanus ibidem. — Hierony. ibidem. — Heb. 11. — Chryſoſto. hom. 90. in Matth. — Matth. 25. — Moraliter. — Pſal. 33. — Cant. 3. — Luc. 4. — Hierony. in cap. 28. Matth. — Fratres Domini.

A

accedant, & nõ timeant accedere, propter hoc quòd eum in ſua captione reliquerant, & ut ueram reſurrectionem doceant, ut & ad honorem & ad amorẽ accendat. Vnde Rabanus, Vera fraternitas eſt, quæ fratrem ueneratur deuotum, & corripit diſſolutum: quæ præſenti obſequitur, abſentem non rodit, ſano applaudit, infirmum non deſerit: placatum non prouocat, iratum metuit ut maiorem. Hæc Rabanus. Angelus Apoſtolos uocat diſcipulos, ratione humilitatis debitæ, Domino dans honorem. Ieſus autem, quamuis Dominus, uocat eos fratres, & charitatis, & humilitatis ratione: in quo datur prælatis forma charitatis & humanitatis: iuxta illud Eccleſiaſtici: *Rectorem te poſuerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi unus*

B

ex illis. Nunquam Ieſus omnium Dominus humilitatem dimiſit: ſed uſque ad mortem fidem ei ſeruauit, & etiam poſt mortem, nec non & poſt aſcenſionem. Nonne in fine pedes diſcipulis lauit? Nonne humiliatus eſt ultra quàm dici poſsit, crucis patibulum ſuſtinendo? nonne poſt reſurrectionem uocauit diſcipulos fratres? Nonnè poſt aſcenſionem locutus eſt Paulo humiliter quaſi ad comparem ſuum, *Saule, Saule, quid me perſequeris*? nec nominauit ſe Deum, ſed Ieſum Nazarenum: nonne etiam in ſede maieſtatis conſiſtens, dicturus eſt in die iudicij, *quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*. Nõ

C

ſine cauſa uirtutem hanc tantùm amauit, & ſuo nobis exemplo cõmendauit: ſine hoc enim fundamento fruſtra fit aliarum uirtutum ædificium, uel conſtructio. Vnde nec de caſtitate, nec de paupertate, nec de aliqua uirtute uel opere confidas, ſine humilitate. *Venit ergo Maria Magdalena*, cum alijs duabus ad denunciandum bonos rumores Chriſti *diſcipulis*, triſtibus de morte Domini: hæc enim dies boni nuncij fuit, *nuncians eis*: quia *uidi Dominum*: *& hæc*, quæ dicta ſunt, *dixit mihi*: ſcilicet nunciare uobis. Mulieres opus faciunt Euangeliſtæ: factæque Apoſtolæ Apoſtolorum, feſtinant ad nunciandum mane miſericordiam Domini. Omnis qui rectè intelligit, alijs nunciare debet. Iuxta illud Apocalypſis, *Qui audit,*

D

dicat ueni: unde per iſtam quæ præ omnibus fuit ſollicita uidere Chriſti ſepulchrum, propter quod Dominus ei primò apparuit: ſignificatur quælibet perſona de cognitione ueritatis diuinæ ualde ſollicita, & per hoc meretur aſſequi cognitionem, & talis debet ueritatem agnitam nunciare alijs, ſicut Maria nunciauit diſcipulis, ne de abſcondito talento debeat meritò reprehendi. Vnde Beda: In eo autem quòd hæc mulier diſcipulis Chriſtum reſurrexiſſe nunciauit, omnes monemur, maximè quibus eſt commiſſum prædicandi officium: ut ſi quid eis cęlitus reuelatum fuerit; ſtudioſè proximis propinent. Hæc Beda. Miſericordiſsima Dei pietas in hoc loco erga ſexum fœmineum declaratur.

E

Mulier reſurrectionis accipit primum myſterium, & mandata cuſtodit, ut ueterem præuaricationis errorem aboleret. Inde, ſecundùm Gregorium, humani generis culpa abſcinditur unde proceſsit: mulier in paradiſo uiro propinauit mortem, à ſepulchro mulier uiris annũciauit uitam, & dicta ſui uiuificatoris narrat, quæ mortiferi ſerpentis uerba narrauerat. Mulier, quæ fuerat ianua mortis, prima prædicat reſurrectionem, & oſtendit ianuam uitæ: ac ſi, ſecundùm Gregorium, humano generi non uerbo Dominus, ſed rebus dicat: De qua manu uobis illatus eſt potus mortis, de ipſa ſuſcipite poculum uitæ. Vnde Auguſtinus, Reſurgentẽ Deũ priores fœminæ Apoſtolis nunciauerunt: nunciauit

Rabanus ibidem. — Eccle. 32. — Humilitas Ieſu. — Act. 9. — Matth. 25 — Mulieres euãgeliſtæ & Apoſtolæ. — Apoc. 22. — Beda in Ioan. — Gregorius hom. 25. in Euange. — Idem. ibid. — Augu. ſermone 144. de tẽpore.

uit uiro ſuo mortem fœmina in paradiſo, nunciauerunt & fœminæ ſalutẽ uiris in eccleſia: reſurrectionem Chriſti Apoſtoli erant gẽtibus nunciaturi, Apoſtolis fœminæ nunciauerunt. Vnde & Ambroſius, Sicut in principio mulier author culpæ uiro fuit, uir executor erroris: ita nunc quæ mortem primò guſtauerat, reſurrectionem prior uidit: culpæ ordine remedio prior, & ne perpetui reatus apud uiros opprobrium ſuſtineret, quæ culpam uiro transfuderat, transfundit & gratiam: ueterisque lapſus compenſat ærumnã reſurrectionis indicio. Per os mulieris mors antè proceſſerat, per os mulieris uita reparatur. Vnde etiam Beda: O quàm fœlices fœminæ, quæ triumphũ reſurrectionis mundo meruerũt annunciare: ac mortis quam Eua ſerpentino afflatu ſeducta contraxit, imperium diſruptum prædicare: quanto fœliciores animæ uirorum pariter & fœminarum, quotquot in die iudicij (percuſſis pauore ac digna ultione reprobis) ipſæ cœleſti gratia adiutæ triumphare de morte, & gaudium beatæ reſurrectionis meruerint intrare. Hæc Beda Et quia conſtantiam prædicandi non habet ſexus inferior, & ad exequendum infirmior, & mulieribus docere in eccleſia non permittitur, mandatur uiris officium euangelizandi. Hic autem nunciat mulier, iam non ut mulier, ſed ut eccleſiam geſtans. Rectè quoque hæc mulier quæ lætitiam Dominicæ reſurrectionis prima nunciauit, ſcilicet ſancta Maria Magdalena, à ſeptem dæmonibus, id eſt, uniuerſis uitiis & criminibus curata eſſe memoratur, ut ubi abundauit peccatum, ſuperabundare gratia monſtraretur, & ne quiſquam digne pœnitens de uenia commiſſorum deſperaret, uidens eam quę tot erat ſubdita uitiis in tantum culminis ſubitò eſſe promotam, ut ipſis Euangeliſtis atque Apoſtolis prima miraculum reſurrectionis euangelizaret: tum etiam ut nullus de ſua innocentia præſumat, aut peccãtem deſpiciat: tum ut pateat quòd ex Dei abundanti gratia peccator aliquando reſurgit melior quàm ante caſum fuerat. Sancti cùm peccant, lapis eſt motus, non euulſus. Cadat iuſtus, labatur iuſtus, reſurgat iuſtus, melior erit. Sanctis enim omnia cooperantur in bonum.

Ambro. in cap. 24. Luca.

Beda in hom.

Cur Magdalenæ huic operi deligitur.

ORATIO.

IESV *noſtra redemptio, amor & deſiderium, qui deuotis mulieribus te quærentibus, te deſiderantibus, & à tuo ſepulchro redeuntibus, reſurgens à mortuis propitius occurrens apparere uoluiſti: quæro ego te quem diligit anima mea Ieſu dulciſſime: quæro, & non inuenio. Occurre igitur animæ meæ quærenti te ò unice fili Dei patris, & ſi differs in præſenti tuã deſiderabilem præſentiam, non auferas in futuro: ut in ultima reſurrectione fidelium mihi cum eis teipſum placidum ac benignum exhibeas, ut de tua præſentia perenniter cum electis tuis merear iocundari. Amen.*

A *De Mendacio cuſtodum. Cap. LXXIIII.*

B

DEINDE cùm mulieres abiiſſent à monumento, ad explendam iuſſionem Dominicam: *quidam de militibus*, illud cuſtodientibus, qui uiderunt factum, & audierunt uerbum angelicum, *uenerunt* ipſa die reſurrectionis, *in ciuitatem*, ſcilicet Hieruſalem: *& principibus ſacerdotum*, à quibus poſiti erant ad cuſtodiendũ ſepulchrum Chriſti, *nunciauerunt omnia quæ fuerant facta*, ſcilicet Chriſti reſurrectionem, & angeli terribilem apparitionem ac terræ motum, & ex his quæ uiderant & audierant facti ſunt, uellent nollẽt, teſtes & prædicatores ueritatis & reſurrectionis Domini triumphatoris mortis, & hoc quippe eſt ualidum teſtimonium, quòd ab inimicis & crucifixoribus Chriſti Iudæi audiant reſurrexiſſe ipſum. Vnde ſecũdùm Chryſoſtomum, Mira angeli apparitio, & terræmotus propter milites facta ſunt, ut ſtupefierent, & ab eis fieret teſtimonium ueritatis: ueritas enim à contrariis diuulgata magis effulget. Quod & contigit, quando prædicti cuſtodes nunciauerũt principibus omnia quæ facta fuerunt. Vbi notandum, quòd uolentes impedire diuinam prouidentiam, contra ſuam intentionem promouent illam: ſicut fratres Ioſeph uendiderunt ipſum ne adorarent eum, & per hoc cõpulſi ſunt eum adorare ſecundùm prouidentiæ diuinę ordinem. Sic principes Iudæorum uolentes impedire celebritatem nominis Chriſti, fuerunt ualde diligentes de cuſtodia ſepulchri, & per hoc celebrata eſt fama de ueritate ſuæ reſurrectionis, & per conſequens ſui nominis. Indocta igitur ſimplicitas fatetur ueritatem: aſtuta uerò duplicitas principum modum quærit, quo aſtruat falſitatem. Vnde Rabanus: Simplex animi æquitas, & inducta hominum ruſticitas ſępe ueritatem rei ut eſt ſine fraude manifeſtat, ac contrà uerſuta malignitas falſitatem uериſimilibus uerbis pro uero commendare decertat. Hæc Rabanus. Vnde nequitia Iudęorum per hoc non quieſcit: quia congregati cum ſenioribus ad confingendum falſitatem conſilio accepto, dederunt militibus pecuniam copioſam ad peruertendum ueritatem: iniungentes eis ut ad denigrandã reſurrectionis famam dicerent, quòd ipſis dormientibus diſcipuli eius nocte furati eum eſſent. Ecce apertum mendacium. Vnde Remigius: O ſtulta inſania, dormientes teſtes adhibes. Si dormierunt, quomodo furtum uiderunt: ſi non uiderunt, quomodo teſtes ſunt? Quòd ſi etiam fures uiderunt, cur non eos detinuerunt? Vnde & Chriſoſtomus:

C

Chryſoſto. hom. 91 in Matthæum

D

Gene. 37.

Rabanus in cap. 28. Matth.

E

Remigius ibidem.

Chryſoſto. hom. 91. in Matth.

mus: Verè formam mendacij habebat quod dicebāt, qualiter enim furarentur diſcipuli homines pauperes, & idiotæ, & neque apparere audentes: ſi enim ad huc Chriſtum uiuum uidentes fugerūt, qualiter mortuo eo nō timuiſſent tot militum multitudinem? Nūquid oſtium ſepulchri poterant euertere? lapis eminebat magnus, multis indigens manibus. Nunquid etiā non erat ſigillum ſuperimpoſitum, quare non perſuaſibilia ſunt quæ de furto dicta ſunt: unde per quæ reſurrectionem obumbrare conantur, per hæc eam faciunt clarere, dicentes enim ꝙ diſcipuli furati ſunt, cōfitentur corpus non eſſe in ſepulchro: furtum autem oſtendit eſſe mendax cuſtodia militum, & diſcipulorum pauor. Hæc Chryſoſto. Per hoc etiam moliebantur diſcipulorum perditionem, imponendo eis furti crimen. Spiritualiter autem diſcipuli Chriſti fures extitit, quia ab ingratis Iudæis ſcripta noui & ueteris teſtamenti ablata in uſum eccleſiæ conferebant, & Saluatorem, qui eis promiſſus fuerat, illis nocte dormientibus, hoc eſt infidelitate torpentibus abſtulerunt, gentibus credendum tradētes. Et, ut dicit Seuerianus, Amiſerunt milites, perdiderunt Iudæi, ſed diſcipuli magiſtrum ſuum non furto, ſed fide: uirtute, non fraude: ſanctitate, non crimine: uiuum, nōn mortuum ſuſtulerunt. De templi uerò ærariis & oblatione pauperum, non de burſis propriis acceperunt pecuniam, & copioſam, ut ea famam Chriſti extinguerent cuius ſanguinem & uitam prius huiuſmodi pecunia emerant: de communi prodigi ſumus adeò, ut de proprio nil erogemus: ſic proprietas diligitur, & communio cōtemnitur. Vnde Hieron. Cuſtodes miracula confitentur, illi autem qui poſt tale teſtimonium debuerant conuerti ad pœnitentiam, & Ieſum quærere reſurgentem, perſeuerant in malitia, & pecuniam quæ ad uſus templi data fuerat, uertunt in redēptionem mendacij: ſicut & antè triginta argenteos Iudæ dederant proditori. Omnes igitur qui ſtipe templi, & his quæ conferuntur ad uſus eccleſiæ abutuntur in aliis rebus, in quibus ſuam explent uoluntatē: ſimiles ſunt ſcribarum & ſacerdotum, redimentium mendacium & ſanguinem ſaluatoris. Vnde & Hilarius: Emitur ergo reſurrectionis ſilentium, & furti mendacium, argento: quia honore ſeculi (qui in pecunia eſt & cupiditate) Chriſti gloria denegatur. Hęc Hilarius. Iſtis etiam Iudæis ſimiles ſunt, qui cum magnis ſumptibus & laboribus conantur ad ſubuerſionem ueritatis: cuiuſmodi ſunt aduocati doloſi, & doctores uanè glorioſi, & illi qui eos ad hoc inducunt quibuſcunque modis. Vbi Chryſoſtomus: Nō mireris ſi pecuniæ milites ſuperauerunt, quæ apud diſcipulum tantam oſtenderunt uirtutem, ut facerent eum magiſtri proditorem: nihil enim clauſum vel occultum, quod non pecunia indagante ſit contritum, propter quod dicitur: *Nihil iniquius, quàm amare pecuniam.* Vnde & Rabanus: O peſtis magna auaritiæ, ſemper bonis animis deteſtanda: quid illæſum, quid inconcuſſum dimittis? tu genus hominum confudiſti, tu diſcipulum comitem Chriſti ab apoſtolatu prę cipitaſti, tu milites cuſtodientes Chriſti ſepulchrum captiuaſti. Nunquid bene dictum eſt, Pecuniæ obediunt omnia? Hæc Rabanus. O quod ſocios & hæredes Iudæi & milites in hoc ſcelere etiā apud magnos & potentes, reliquerunt: qui pecunia corrumpuntur & corrumpunt: ac pro temporalibus & tranſitoriis agentes iniquè, credūt nihilominus (ſed uanè) quòd ſic animæ eorum requieſcāt in pace, & partē habeāt cum Chriſto in reſurrectione. Cuſtodes uerò *accepta pecunia* corrupti *fecerunt ſicut erant docti:* & dixerunt, *nobis dormientibus furati ſunt diſcipuli Ieſu corpus eius:* ſed mentita eſt iniquitas ſibi, & auaritia, ſicut & Chriſti diſcipulus, ſunt decepti. Hæc autē irriſio heu multis hodie cōgruit pigris, illa hora dominicæ reſurrectionis torpentibus. Vnde Petrus Damianus, Cauēdum eſt autem ne ſomno quis, uel ad momentū quidem in competētibus horis aſſentiat, & maximè iuxta diluculum: ut quo uidelicet tempore grauius incūbit accidia, canonicis nos inueniat occupatos officijs: abſit etiam nos tunc ſopore uel ignauiæ tædere, qua uidelicet hora conſtat redemptorem noſtrum deſtructo mortis imperio ſurrexiſſe: ne ſi tunc dormiamus, quando oriente ſole corpore etiam interior noſter homo lucem debeat inocciduam expectare (qđ abſit) ut irriſio nobis uideatur illa congruere, diſcipuli eius nocte uenerunt, & nobis dormientibus furati ſunt eum. Hęc Petrus Damianus. Iſtud autem mēdacium militum Iudæi emerunt carè, quod adhuc eos tenet in errore: unde *diuulgatum eſt*, & manſit *hoc uerbum*, ſcilicet quòd Chriſtus furatus fuiſſet, non ſurrexiſſet: tanquam uerum, quod tamen erat falſum; *apud Iudæos uſque* modo & *in hodiernum diem*, & uſq; hodie ſuum non uident uel intelligunt errorem. Vnde Rabanus: Error empti mendacii, per quod reſurrectionis denegant ueritatem, perſeuerat in Iudæis, ne in Chriſtum credant, & reatu eos conſtringit perpetuo: ad tempus autem mendacium præualuit, ſed non ſemper, nam contra fictum mendacium Iudæorum, refulget efficax & irrefragabile teſtimonium reſurgentium mortuorum: *quia multa corpora ſanctorum qui dormierunt*, ſomno mortis: *ſurrexerunt poſt reſurrectionem eius*, tanquam teſtes ſuæ reſurrectionis, *& exeuntes de monumentis, uenerunt in ſanctam ciuitatem* Hieruſalem: quæ dicitur ſancta, propter templū diuino cultui deputatum, & propter ſancta ſanctorum, & ob diſtinctionem aliarum urbium in quibus idola colebantur: uel pro antiquo nomine, ut Matthæus publicanus dicitur: *& apparuerunt multis*, teſtificantes de reſurrectione Domini, ſcilicet idoneis ad declarationem reſurrectionis Dominicæ: his ſcilicet qui uidere meruerunt, & reſurgentem ſuſceperunt: ſed non omnibus, quia non erat reſurrectio generalis, quæ apparebit omnibus & bonis & malis. Et hoc diuinitus factum eſt contra Iudæos & milites, in teſtimoniū quòd Chriſtus Dominus primitiæ dormientium uerè reſurrexit à mortuis. Vnde Chryſoſt. Aperta ſunt monumenta, & reſurrexerunt mortui, & intrauerunt in ſanctam ciuitatem: ut inexcuſabilē relinquerēt eam, & Domini reſurrectio firmaretur. Hæc Chryſoſt. Fortè hi fuerunt, de quibus ſupra epiſtolam ad Hebræos legitur; quòd multi affectauerunt ſepeliri in terra ſancta, ut Cum Domino reſurgente reſurgerent. In euangelio etiam Nazaræorum legitur, quòd duo uiri ſancti mortui ante quadraginta annos, uenerunt in templum, & ſcripſerunt quomodo illi qui erant in limbo, exultauerunt in deſcēſu Domini ad inferos, & dæmones triſtabantur. Vnde Leo Papa: Qui mortalitatis grauabantur ſepulchris, diſcuſſa obſtaculorum mora proſiliant: appareant quoque nunc in ciuitate ſancta, id eſt, eccleſia Dei futuræ reſurrectionis indicia, & quod credendum eſt in corporibus, fiat in cordibus. Hæc Leo. Rectè autē in reſurrectionis Domini tempore alii ſurrexerunt, ut cùm ſe percipere deſperaret homo, quod in ſe oſtē derat Deus: homo hoc in ſe fieri poſſe præſumeret, quod in puris hominibus factum cognoſceret. Vnde

Margin notes (left column): Pecunia militibus data. — Hieronym. in cap. 28. Matth. — Iudæorum ſimiles prælati. — Hilarius in fine cōmentariorū in Matth. — Chriſoſto. hom. 91. in Matth. — Eccle. 10. — Rabanus in cap. 28. Matth.

Margin notes (right column): Accidia deteſtatio. — Mendaciū emptum. — Rabanus ibidem. — Matth. 27. — Chryſoſto. hom. 91. in Matth. — Leo ſermone de reſurrectione. — Cur & alij ſurrexerūt.

Section letters: A, B, C, D, E

Gregorius lib. 14. moral.

de Gregor. Ad inſtruendam ergo ignorantiam noſtram, ad roborandam infirmitatem noſtram, ſuæ reſurrectionis exemplum nobis ſufficere uoluit, ſolus illo in tempore mortuus eſt, & tamen ſolus minimè ſurrexit. Ne quis enim dicat, ſperare de ſe non debet homo, quod in carne ſua exhibuit homo Deus: ecce cum Deo homines reſurrexiſſe cognoſcimus. Hæc Gregorius. Conſidera hic quàm magna fuit nequitia Iudæorum circa Dominum Ieſum: quæ etiam poſt eius mortem non ceſſauit, & quàm magna bonitas circa illos, de quorũ ſalute nihilominus curã habuit: quibus exemplis & nos prouocamur, ut eius bonitatem circa iniuriantes imitemur.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ad cuius reſurrectionis famam denigrandam Iudæi militibus pecuniam copioſam dederunt, & ad peruertendam ueritatem eos corruperunt: da mihi ut pecunia non corrumpar, uel corrumpam, nec pro temporalibus & tranſitorijs inique agam: ſed ſemper in ueritate permaneam, et liberer per eam. Da etiam mihi ut ſicut poſt reſurrectionem tuam ſurgentes teſtes extiterunt tibi: ſic & ego merear de te uerbo & opere teſtificari, & in reſurrectione generali, tecum & cum tuis electis partem habere, & cum eis coram te in regno tuo ſine fine te miſerante gaudere. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit Petro, & Ioſeph, & Iacobo minori, ac ſanctis patribus. Cap. LXXV.

Petrus Dominũ quærit.

CVM ergo Magdalena & ſociæ eius redeuntes domum, narraſſent diſcipulis reſurrexiſſe Dominum: Petrus mœrens quòd Dominum ſuum non uiderat: nec quieſcere ualens, propter amoris uehementiam quam ad eum habebat, diceſſit ſubitò ab aliis ad quærendũ Dominum, & ſolus ibat uerſus ſepulchrum. Neſciebat enim, ubi eum alibi quæreret. Dum ergo pergeret, Dominus in uia ei apparuit: licet Euangeliſta ubi uel qua hora factũ ſit, non deſignauerit. Tunc Petrus uidens Dominum procidit in terram, & ueniam petiit de hoc quòd eum dereliquit, & pluries negarit: Dominus autem ſibi peccata dimittens, & eum conſolando confortans, dicit ei ut cõfirmet etiam fratres ſuos. Stant ſimul, & cum gaudio colloquuntur adinuicem, & fit hic ſimiliter paſcha magnum. Singulari-

A ter ergo Petro apparuit, qui ſingulariter eum negauit. Omnium autem uirorum quos Euangeliſtæ & Apoſtoli commemorant, primò Dominus Petro pluribus de cauſis ſeu rationibus apparere uoluit. Prima eſt, ut qui primò confeſſus eſt eum Chriſtum eſſe, primo reſurrectionem eius mereretur uidere. Secũda, ut mentem eius (quæ in paſſione titubauerat) reformaret, & qui timore paſſionis eius euidentius ceciderat, per ſpem reſurrectionis prius reſurgeret. Tertia, ut peccatum trinæ negationis ei indultũ oſtẽderet, conſolans eum ne deſperaret. Quarta, ut Apoſtolatus eius ordinem conſolidaret, & ipſum in eo roboraret. Quinta, ut eum facto doceret qualiter ſubditis ſuis pœnitentibus condeſcendere deberet, quan-

Petro ſingulariter apparuit Dominus.

B tumcunque peccaſſent. Sexta, ut peccatoribus omnibus ſpem miſericordiæ & ueniæ daret, oſtendendo quòd peccatores non deſpiceret. Septima poteſt addi, ſecundùm Chryſoſtomum qui dicit, Non enim ſimul omnibus ſe manifeſtabat, ut ſereret fidei ſemina. Nã qui primò uiderat, & certus erat, aliis referebat. Deinde ſermo prodiens præparabat animum auditoris uiſioni. Et ideo primò digniori & fideliori omnibus apparuit. Erat enim opus animę fideliſſimæ, quę prius acciperet hunc aſpectum, ut minimè turbaretur inopinata uiſione. Poſt Petrum uerò aliis apparuit quandoque paucioribus, quandoque pluribus. Hæc Chryſoſtomus. Petrus uerò benedictione a Do-

Chryſoſto. hom. 38 in epiſt. priori ad Corin.

C mino accepta, rediens ad Dominam, & ad diſcipulos eis omnia narrauit: & deinceps in omnibus multum fidelis Deo permanſit. Petrus interpretatur obediens, & typum obedientiæ gerit: quibus Dominus ſæpius apparere conſueuit. Diſcedens igitur Dominus Ieſus à Petro, apparuit Ioſeph, qui eum ſepelierat in monumento ſuo. Nam ut legitur in Euangelio Nazaræorum: Cum audiſſent Iudæi, quòd Ioſeph à Pilato corpus Ieſu petiiſſet, & ipſum ita honorificè in monumento ſuo ſepeliſſet: Tunc indignati aduerſus eum cœperunt ipſum eadem ueſpera qua ſepeliuit Dominum, & in quodam cubiculo diligenter clauſo & ſigillato recludentes incarcerauerunt, alligantes eum ad columnam in ipſo carcere, &

Petri interpretatio. Ioſeph apparitio.

D uolentes poſt ſabbatum eum occidere: & ecce ſtatim in ipſa die reſurrectionis, ſuſpenſa domo à quatuor angulis Dominus ad eum intrauit, & ei lætus apparuit: eumque conſolans faciem eius extersit, & oſculum dedit: ac deinde ſaluis ſigillis eum educens & liberãs, in domum ſuam in Arimathia ipſum adduxit: Vide quomodo Dominus ſuos nõ obliuiſcitur nec derelinquit uſquequaque, ſed tandem eos cõſolatur & adiuuat ſuo tempore, *Quia ipſe eſt adiutor in opportunitatibus in tribulatione.* Vnde Chryſoſtomus, Mos ſiquidẽ Dei eſt iſte certiſſimus, ut cùm mala ad cumulum ſuum uenerint: cumque uiderit ſuos grauiter affligi, & aduerſarios tyrannide quadam contra ſe impietatis attolli: uel potius mentis ebrietate bacchari,

Pſal. 9.

E diuinitatis ſuæ potentiam per ſigna demonſtret. Hæc Chryſoſto. Nicodemum uerò, ipſius Ioſeph ſocium in ſepeliendo Dominum ſuum, dicunt quidam interim latuiſſe, propter metum Iudæorum. Ioſeph interpretatur augmentum uel appoſitio per longam ætatem: & typum gerit perſeuerantium in bono opere, quibus ſæpe ipſe Dominus dignatur apparere. Apparuit etiam Dominus ipſa die Iacobo minori, ut in epiſtola ad Corinthios tangitur. Qui in cœna deuouerat & iurauerat ſe non comeſturum panem ab illa hora qua calicem Domini biberat, donec eum à mortuis ſurrexiſſe uideret. Cùm ergo uſq; ad diem reſurrectionis

rectionis Iacobus cibum non guſtaſſet:apparens Do A
minus dixit ei, & his qui cum eodem erant: ponite
menſam & panem deinde panem accipiens,benedi-
xit ac fregit,& poſt dedit Iacobo,dicẽs ei:Frater mi,
comede panem tuum: quia filius hominis à mortuis
Hiero[ny]. in catalogo uirorum illuſtrium. reſurrexit.Iſta refert Ioſephus,& ſimiliter Hiero.in li
bro de uiris illuſtribus . Vide quomodo hic qui non
ſolum panem ſubſtantialem,ſed etiam ſuperſubſtan-
tialem,ſcilicet Ieſum eſuriebat , utroque conſolari &
refici meruit Non enim permittit Dominus illos q
eum uel propter eum eſuriunt,& uel inedia deficere:
ſed dat in ſe ſperantibus eſcam opportuno tempore:
Iacobus quid interpretatur. & implet eos benedictione.Iacobus interpretatur lu
ctator:& typum gerit eorum qui in tẽtationibus for
tes ſunt, & uitia uiriliter ſupplantant:quibus etiã Do B
minus frequẽter ſe manifeſtat: eſto ergo Petrus obe
diendo,eſto Iacobus uitia ſupplantando,eſto Ioſeph
de uirtute in uirtutem proficiendo,& in hoc perſeue
rando,& non obliuiſcetur Dominus te per ſuam gra
tiam uiſitare:& prout tibi expedire nouerit,conſola-
Deus quẽ uiſitat ſemper conſolatur. ri.Et ſciẽdum,ꝙ animã, cui ſe Dominus in quacunq;
ſpecie dignatur oſtendere,nunquã dimittit ſine con
ſolatione & aliqua ſalubri reuelatione,quod patet in
omnibus apparitionibus poſt reſurrectionem factis.
Nam Mariæ matri ſuæ præ cęteris plus de morte eius
dolenti,& reſurrectionem eius expectanti totus feſti
nus & glorioſus apparens , totum mœrorem in læti-
tiam conuertit : itaque omnis doloris priſtini oblita C
fuit.Mariam etiam Magdalenam, cui in ſpecie hortu
lani apparuit,plorantem conſolabatur,uocans eã pro
prio nomine,& dicens, Maria:quo uerbo ſtatim con
uerſa,ac conſolata & edocta, cognoſcens Dominũ ,
cum gaudio magno dixit, Rabboni : reuelauitque ei
Dominus myſterium ſuæ uoluntatis,dicens:uade ad
fratres meos , & dic eis: Aſcendo ad patrem meum.
Item tres mulieres,quibus occurrit,conſolatus eſt di
cens,Auete:& deinde ſubiungens,nolite timere:eisq́;
myſterium ſuum reuelauit,dicens:Ite annunciate fra
tribus meis,ut eant in Galilæam:ibi me uidebunt.Itẽ
duobus diſcipulis euntibus in uia apparuit in ſpecie
peregrini,quibus aperuit ſenſum ſcripturę,& eorum D
corda fecit ardentia : & demũ in fractione panis eos
plenè conſolabatur ſui notitia . Item cùm appareret
diſcipulis cõgregatis in unũ,in propria ſpecie, cõſola
bat̃ eos,dicẽs:pax uobis:q̃d turbati eſtis,ego ſum,no
lite timere.Videte manus meas,& pedes meos,& ape
ruit illis ſensũ,ut intelligerẽt ſcripturas:& ſic ſimiliter.
Deus in qualibet alia ſua reuelatione conſolatus eſt
uidentes ſe,cum aliqua reuelatione:unde non dubiũ
eſt quin ſimiliter & hîc iſtos ſuos dilectos conſolatus
ſit.Et notandum, quòd diuina cõſolatio acquiritur:
Conſolatio diuina quomodo acquiritur. Primò per timorem. Secundò,per lachrymationem
ſeu lachrymarum deuotionem. Tertiò,per tribulatio
num ſuſtinẽtiam.Quartò,per ſui humilitatem. Quin
tò,per terrenæ conſolationis uitationem.Sextò , per E
ſupernorum contemplationem. Dominus igitur Ie-
ſus inde diſceſſit:quia nõdum ſanctos patres poſt re
ſurrectionem ſuam uiſitauerat: quos in paradiſo deli
tiarum dimiſerat. Redut ergo ad eos procedens in
ſtola candida,cum multitudine angelorum:quem ip
ſi in tanta gloria à longè conſpicientes,cum indicibi
li gaudio , exultatione & iubilo,canticis & laudibus
eum ſuſceperunt:& procidentes in terram,adoraue-
runt:deinde ſurgentes & ſtantes coram eo reuerẽter
& iocunde compleuerunt laudes ſuas feruenter , &
omni qua poterant deuotione.O qualis cantus,& quã
ta gaudia ibi erant,ubi tanta concio ſanctorum ſimul

A pſallebat ? O quàm bonum & quàm iocundum tali-
bus intereſſe,uel ſaltem aliquid de his percipere? ap-
propinqua ergo & tu ſi permitteris,& admiſcere lau-
dibus iſtis:uel ſaltem auſculta à longè , & iocundare
in eis.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte,da ut ſim Petrus obe-
diendo,& Iacobus uitia ſupplantando:ac Io-
ſeph , de uirtute in uirtutem per augmentum
proficiendo,& in hoc per longanimitatem perſeuerando :
ut tu qui illis in anguſtijs dignatus es apparere,digneris &
me ſæpe per tuam gratiam propitius uiſitare:da etiam mi-* B
*hi ut ſicut ſancti patres gaudium de tua præſentia habue-
runt,cùm te poſt reſurrectionem tuam glorificatum uidere
meruerunt:ita & ego in illo ineffabili gaudio,quo nunc te-
cum gaudent in cœlis,merear de conſpectu tuo ſemper gau
dere cum eis. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit duobus diſcipu-lis in uia. Cap. LXXVI.

C

D

IPSA autem die reſurrectionis Domini , *Luca.24.*
duo ex ſeptuaginta duobus *diſcipulis* e-
ius de Hieruſalem egreſſi , *ibant* uerſus
caſtellum Emaus, quod diſtabat ab Hie
ruſalem ſtadiis ſexaginta,id eſt,ſeptem milibus quin-
gentis paſſibus contra Occidentem . Octo quippe
ſtadia faciunt miliare unum: & ſic diſtabat ab Hieru-
ſalem per ſeptem miliaria & dimidium:quorum duo
uel ſecundùm quoſdam tria , faciunt unam leucam :
unius iſtorum duorum nomen exprimit Lucas , cui
inquiens nomen Cleophas: alterius uerò nomen ta-
cet cauſa humilitatis : quia ſecundùm Greg.creditur
E fuiſſe ipſe Lucas:ſed ſecundùm Ambro.putatur fuiſ- *Ambro. in cap. 24. Lucæ.*
ſe Amaon filius Ruſi:& cum ipſi,quaſi deſperati, de
Ieſu adinuicem de his quæ acciderant,ſcilicet de eius
conuerſatione & morte triſtes conferrent : maximè
dolentes,quia eum ſine culpa & innocenter occiſum
nouerant:Venit Dominus Ieſus & iunxit ſe illis:ſcili-
cet corporaliter & ſpiritualiter , *& ibat cum eis* : tan-
quam ſocius itineris : interrogans & reſpondens , ac
uerba ſalubria cum ipſis conferens,ut ſecundùm Be- *Beda ibidẽ Matth.18.*
dam,fidem ſuæ reſurrectionis,mentibus eorum incẽ
deret:& quod ſe facturum promiſerat,impleret:ſcili-
cet *ubi ſunt duo uel tres in nomine meo congregati,ibi ſum
in medio eorum.* In ipſo loco in quo ſe eis iũxit,poſtea
capella

capella facta fuit. Et quia intus in corde Dominum amabant, ſed de eius reſurrectione dubitabant: ideo Dominus eis foris in corpore apparebat, ſed quis eſſet non agnoſcebant. Hoc apud eos agebatur foris in oculis corporis, quod agebatur intus in oculis cordis. Quia enim amabant, uidebant: quia uerò dubitabant, eum quem uidebant non agnoſcebant. Et hoc eſt quod dicit, *oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent*: quia incredulitas eorum, & dubietas demerebatur, quòd Chriſtus cognitionem ſui corporis ab eis retardaret. Tenebantur oculi eorum ueritate, non falſitate, ſed ipſis non ualentibur ueritatem recipere uel percipere, unde non ab ipſo Domine Ieſu, ſed propria dubitatione tenebantur. Vbi

Auguſti. lib. 3 de cõſenſu euange. cap. 25. Auguſt. quod autem ait Marcus eis in alia effigie Dominum apparuiſſe, hoc Lucas dicit, quòd oculi eorũ tenebantur ne cognoſcerent eum: oculis quippe eorum acciderat aliquid, quod ita manere permiſſum eſt, uſque ad fractionem panis. Non quia Dominus non poterat transformare carnem ſuam, ut alia reuera eſſet effigies quàm ſolebant intueri: ſed non ita eſt factum. Hæc Augu. *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes?* Nõ quærit ex ignorantia, ſed ut ex eorum reſponſione incredulitas eorũ conuenie͂tius arguatur, ut dicit Greg. Conferebant quidem inter ſe, quaſi non amplius expectantes Chriſtum uiue͂tem: ſe doloroſi, quaſi perempto ſaluatore. *Et reſpondens Cleophas dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* hic,

Solus. ſolus, non facit excluſionem aliorum peregrinorum, cùm ualde multi peregrini & de diuerſis partibus ueniſſent in Hieruſalem ad diem feſtum paſchæ: ſed notat excluſionem cognitionis, ab iſto ſic apparente, ſcilicet notitiæ mortis Ieſu, quam ſolus uidebatur ignorare: ut ſit ſenſus, Cum multi peregrini his diebus uenerint in Hieruſale͂, mirum eſt quòd tu ſolus inter alios peregrinos ignores

Theophil. in Lucam. Beda in ca. 24. Luca. ea quæ ſunt nota aliis omnibus. Vbi Theophilus, quaſi diceret, Tu ſolus quaſi iam peregrinus es, & extra confinia Hieruſalem habitans, & expers eorum quæ in medio eius cõtigerũt, vt hęc ignores. Vbi & Beda: Peregrinum putabant eum, cuius uultum non agnoſcebant. Sed reuera peregrinus erat eis: à quorum naturæ fragilitate (percepta iam reſurrectionis gloria) longè diſtabat: & à quorum fide, utpote reſurrectionis eius neſcia, manebat extraneus. Et cũ non ex ignorantia, ſed ut ex reſponſione eos argueret, & de factis in Hieruſalem, quæ nam eſſent, eos interrogaret: *dixerunt, de Ieſu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens in o-*

Idẽ ibidem *pere*, ſcilicet miraculorum: *& ſermone*, ſcilicet prædicationis & doctrinæ: quomodo eſſet traditus in morte͂, & crucifixus. Vbi Beda: Prophetam fatentur, filium Dei tacent: uel nondum perfectè credentes, uel ſolliciti ne inciderent in manus Iudæorum perſequentiũ: quia neſciebant quis eſſet, quod uerum credebant celantes. Et ſubiungunt, quòd ſperabant ipſum redempturum Iſrael, quaſi iam euaneſceret ſpes eorum: cuius cauſam ſubdunt: quia iam tertia dies ab illis factis erat, qua ſe reſurgere prædixerat: & tamen adhuc diſcipulis non appareret, licèt tertia dies prope finem eſſet. Et addunt, quod quidam ex eis abeuntes ad monumentũ, terruerunt eos, non de reſurrectione Chriſti quam nunciabant, ſed de ablatione corporis eius non inuenti, quam diſcipuli timebant. Et ipſe dixit ad eos, ex reſponſione eorum arguens ipſos: *ò ſtulti*, propter cæcitatem intellectus: *& tardi corde* propter tarditatem affectus: *ad credendum in his quæ locuti ſunt*

A *prophetæ*, de Chriſti morte & reſurrectione: *nonne hæc oportuit pati Chriſtum*, tum propter patris præordinationem, tum propter Chriſti exaltatione͂, tũ propter humani generis redemptionem, tum propter ſcripturarum impletionem: *& ita*, ſcilicet per paſsionem & mortem, *intrare in gloriam ſuam*, ad quam nemo perueniet niſi per paſsionis uiam. *Et interpretabatur*, & exponebat *illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant*, inducendo teſtimonia aliqua, & aperiendo myſteria quantum ad propoſitum oſtendendum ſufficiebat: oſtendens eis omnia circa ipſum facta antè fuiſſe prædicta. Firmitas enim fidei in eo eſt: quia omnia quæ in Chriſto uenerunt, prædicta ſunt. Conſidera hîc multiplicem Domini benignitatem & bonitatem: *Benignitas & bonitas Domini.*

B primò, quia non potuit eius feruens amor ſuſtinere ſuos ſic triſtari & errare. Verè fidus eſt amicus, fidelis comes & benignus Dominus: iũgit ſe ipſis, quærit triſtitiæ cauſam, & exponit eis ſcripturas, inflammans corda eorum. Sic quotidie facit nobiſcum ſpiritualiter, ſi enim aliqua perplexitate uel accidia grauati piè de ipſo loquimur, ſtatim adeſt, confortans corda noſtra & illuminans, & etiam ad amorem ſuum inflammans: optimum enim remedium eſt contra tales perplexitates, loqui de Deo ſimiliter & cogitare de ipſo: *Loque͂dum de Deo.* propter quod, iſtorum diſcipulorum exemplo, cùm per uiam incedimus, de ſalutiferis loqui debemus, ut Chriſtum nobiſcum pergentem habeamus: & non

C ſolùm pergentem, ſed etiam nos docentem: ſicut iſtis diſcipulis, cum quibus ibat, ſcripturas aperiebat. Et uniuerſaliter ubique bonum eſt loqui de Ieſu: bonum eſt eum in mente ſemper habere: quia nec ipſe obliuiſcitur eorum qui memores ſunt eius, ſicut hic uidemus. Promiſit enim, quòd *ubi duo uel tres congregati ſunt in nomine eius, ibi eſt in medio eorum*. *Matth. 18.* Specialiter autem de paſsione loquentes comitatur Dominus, quia amplius placet ei recordatio eorum quæ ipſe pro nobis eſt paſſus. Vnde ad hoc ſpecialiter monet, dicens: *Recordare paupertatis meæ*, ſcilicet contra diuitias: *& tranſgreſſionis*, id eſt, utilitatis. ſ. contra honores: *abſinthij & fellis*. ſ. contra delitias. *Threno. 3.* Secundò, conſidera bonitate͂ eius non ſolũ ex amore,

D ut dictum eſt ſuprà, ſed e͂t ex humilitate profunda. Conſpice quomodo humiliter uadit Dominus omnium cum iſtis diſcipulis, quaſi unus ex eis. Nonne tibi uidetur rediiſſe ad primordia humilitatis, ſed & in alio attende humilitate͂ eius, quia non eſt dedignatus hos diſcipulos inferioris gradus: non enim erant iſti de apoſtolis, ſed de aliis minoribus diſcipulis: & tame͂ familiariter iungit ſe ipſis, uadit & loquitur cum eis: non ſic faciunt elati, qui nolunt niſi cũ pręcipuis uiris ambulare & conuerſari. Item in alio relucet hîc ſua humilitas, nam ſi conſideres elatos, uidebis quòd nolunt uerba ampulloſa ſpargere inter paucos: quia ea perdita exiſtimarent: nec illos dignos ea ſuſcipere reputarent: ſed Dominus etiam cum duobus loquitur

E arcana ſua: non uilipendit paucos, nec etiam vnum, ſicut fecit loquendo cum Samaritana iuxta puteum. *Ioan. 4.* Tertiò, conſidera Domini benignitatem: uide quõ diſcipulos ſuos inſtruit, ac ſermonibus conſolatur, & reficit: inducens eos ad credendum, & dicit: *O ſtulti & tardi corde ad credendum &c.* quaſi diceret nobis, O ſtulti & tardi ad credendum. O ſtulti & tardi ad inquirendum præcepta & uoluntatem Dei. O ſtulti & tardi ad implendum intellecta, & faciendum ea: humiliemus ergo nos, ut ſacram ſcripturã inquiramus, & ſecundùm eam uiuamus: humiliemus etiam nos ad tolerantiam paſsionum, ut participes paſsionis Chriſti

ſti effecti, ſimus ſocii reſurrectionis & gloriæ ipſius. Qui enim non compatitur, non intrabit in gloriam illam: quam etiam præcedit mandatorum inquiſitio, & impletio. Vnde Beda: Hoc nobis in loco non ullā ſcripturā interpretandi, ſed gemina noſipſos humiliādi neceſſitas incumbit, qui neque in ſcripturis quantum oportet edocti, neque ad implenda quæ nouimus quantum decet ſumus intenti: nam ſi Moyſes & omnes prophetæ Chriſtum locuti ſunt, & hunc per anguſtiam paſſionis in gloriam ſuam intraturum prędixerunt: qua ratione gloriantur ſe eſſe Chriſtianos, qui iuxta uirium ſuarum modulum, neque ſcripturas qualiter ad Chriſtum pertineant inueſtigare, neq; ad gloriam quam cum Chriſto habere cupiunt, per paſſiones tribulationum deſiderant attingere? Hæc Beda. Chriſtus enim per paſſionem & mortem, tanquā per portam anguſtam, intrauit in gloriam ſuam, oſtēdens nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei. Delirant ergo & fatui ſunt, qui ſine pati & tribulationibus præſumant intrare in gloriam alienā: cùm Chriſtus ſine his non intrauerit in gloriā ſuā: ſed oportebat multa pati illū, cuius naturaliter eſt regnū, multomagis nos, quorum non eſt regnum niſi de gratia, oportet per multas tribulationes intrare in regnum cęlorum. Exemplum habemus de omnibus charis & electis Chriſti, qui omnes per uiam paſſionis uoluntariæ uenerunt ad regnum Dei. Mirum quippe eſſet ſi quis intrare nollet portam, per quam rex ſuus intraſſet. Vnde Bernard. Caput noſtrum per paſſiones & anguſtias cœlum introire uidemus, & nos membra eius nobis alia itinera ſomniamus. Mōſtruoſa res eſt, ſi per unum foramen caput trāſire uidemus, per aliud corpus: pudeat ſub ſpinato capite membra fieri delicata. Hæc Bernardus. Hæreditas quippe tranſit ad hæredes cum ſuo onere & honore: Deus autem hæreditati beatitudinis æternæ adiunxit onus: id eſt, tolerantiam paſſionis, & cum iſto onere habuit eam Chriſtus: quia vt hic dicitur, oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in regnum Dei: habuerunt eam apoſtoli: quia perſecutionem pro Chriſto (ut ipſe eis prædixerat) ſuſtinuerūt, habent eam omnes fideles: quia, ut dicit apoſtolus, Omnes qui piè uolunt uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur: qui ergo uult aſſequi æternam beatitudinem & nullam pati tribulationem uidetur quòd uelit eſſe & Chriſto dignior, & apoſtolis ſanctior, & cunctis fidelibus melior. *Et cùm appropinquaret caſtello quo ibant*, tunc ipſe Dominus *finxit ſe longius ire*: ut ſcilicet eorum augeret deſiderium: & inuitaretur ab eis, & teneretur. Vnde Bernar. Simulabat ſe longius ire, non quia uolebat: ſed uolebat audire, Mane nobiſcum Domine, quoniā aduesperaſcit. Hæc Bernar. In hoc tamē nulla falſitas fuit, quia ſicut aliquid poteſt fingi uerbis, ita & factis: primum autem fuit ſine falſitate, ut patet in parabolis teſtamenti noui & ueteris, quibus aliquid fingitur verbis ad ueritatem aliquam conuenientius deſignandam: & eodem modo hic Chriſtus finxit ſe longius ire, ad deſignandam diſtantiam à cordibus eorum propter fidei defectum. Vnde Auguſt. Quod non ad mendacium pertinet: non enim quod fingimus, mēdacium eſt: ſed quando id fingimus quod nihil ſignificat. Cū autem fictio noſtra fertur ad aliquam ſignificationē, non eſt mendacium, ſed aliqua figura ueritatis, ſicut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine mēdacio, ad aliquam rem ſignandam. Hæc Auguſt. Ipſi autē deſiderantes adhuc audire ipſum, *coegerunt illum* factis, ſcilicet manibus trahendo ut maneret, ac uerbis

Beda in ca. 24. Lucæ.

Pati oportet cœlum intrare uolentes.

Paſſi omnes sancti.

Bernardus ſermone de paſſione.

Fingendi & ſimulandi ratio.

Bernardus ſermo. 74. in cantica.

Auguſti. lib. 2. de quæſtionibus euangelicis, cap. 51.

A & rationibus alliciendo obnixè rogauerunt *dicentes: Mane nobiſcum, quoniam aduesperaſcit, & inclinata eſt dies*, ſcilicet ad occaſum, quo exemplo, ſecundùm Grego. colligitur quòd peregrini non ſolùm ad hoſpitium inuitandi ſunt: ſed etiam trahendi. Quilibet morti appropinquans, & ad ueſperum ſeu occaſum uitæ tendens, congruenter etiam poſſet hoc uerbum dicere, & Dominum ad manendum ſecum corde & ore inuitare. tandem *intrauit cum illis*, & recumbens cum eis, *accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis*. Conſpice bene quomodo ad eorū inuitationem & coactionem benignè cum eis intrat: menſam ponunt, cibos offerunt: panes accipit ac benedicens eos manibus ſacratiſſimis frangit & porrigit illis. Fa-
B ciens in hoc ſicut ante paſſionem, quando adhuc inter eos conuerſabatur, ſeu morabatur, facere conſueuerat. Vnde per hoc ſeipſum eis reuelat, quia tūc *aperti ſunt oculi eorum*, ſcilicet interiores: *& cognouerunt eum*, in modo fractionis panis, aſſuetam eius conſuetudinem uidentes: ſic enim frangebat panem ſola manu, ac ſi ſcinderetur cum cutello. Cognouerunt eum ex modo frangendi & etiam benedicendi panem. Legitur enim panem ſic fregiſſe & benedixiſſe pluries. Primò, in quinque panum multiplicatione. Secundò, in ſeptem panum diſtributione. Tertiò, in ſui corporis conſecratione. Quartò, hîc in diſcipulorum illuminatione. In his autem quatuor fractionibus, ſignifica-
C tur quadruplex expoſitio ſacræ ſcripturæ ſecundùm quatuor eius ſenſus: ſcilicet hiſtoricum, tropologicū, allegoricum, & anagogicum. Vbi Auguſtinus: Non incongruenter accipimus hoc impedimētum in oculis eorum à ſatana fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus: ſed tamen à Chriſto facta eſt permiſſio uſque ad ſacramētum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut Chriſtus poſſit agnoſci. Vbi & Theophilus: ſed & aliud innuit, quòd ſcilicet ſumentibus ſacrum panem, aperiūtur oculi ut eum agnoſcant, magnam enim & ineffabilem uim habet Domini caro. Hæc Theophilus. Iſta circa diſcipulos geſta quotidie facit Dominus nobiſcum inuiſibiliter, & in anima: nam teneri uult, & ēt
D inuitari, per deſideria & orationes ac ſanctas meditationes, & ideo oportet orare, & non deficere. Iſta ēt facit ad noſtram eruditionem, ut ſcilicet intendamus in opera charitatis, pietatis, & hoſpitalitatis: & quomodo non ſufficit diuina eloquia legere uel audire, niſi compleantur opere: quia Dominus non eſt cognitus dum loqueretur, & dignatus eſt cognoſci dū paſcitur: pius & miſericors Dominus fidei iſtorum ſubuenit, quos miſericordes reperit, eiſq; miſericordiam impendit. Hinc ergo cognoſcere poſſumus, ꝙ fides ſine operibus mortua eſt: quia Dominum quē diſcipuli nec ex uiſione, nec ex ſcripturarum interpretatione & expoſitione cognouerant, mox ut ope-
E re quod ſcripturæ præcipiunt perfecerunt, cum in fractione panis cognouerunt. Audiendo ſcripturas & præcepta Dei, illuminati non ſunt: faciēdo, ſcilicet ipſum trahendo ad hoſpitium, & apponēdo cibum, illuminati ſunt: quia *non auditores legis ſed factores iuſtificabuntur apud Deum*. In operibus ergo pietatis & miſericordiæ, ut in hoſpitalitate & huiuſmodi, amplius cognoſcitur Deus: quàm in lectione, diſputatione, & ſcripturarum expoſitione. Veritas enim melius operando, quàm audiendo intelligitur: & melius ipſo opere, quàm uerbo manifeſtatur. Nos ergo qui peregrini in hoc mundo ſumus: quia non habemus hic permanentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus, ſi

ſpiritua-

Gregorius hom. 23. in euangelia.

Peregrini in hoſpitiū trahendi.

Frangendi panis conſuetudo.

Fractionū quatuor totidē ſenſus

Auguſtin. lib. 3. de cōſenſu euange. cap. 25.

Theophi. in Lucam.

ſpiritualiter in nobis habemus quæ in ſe habebãt iſti A
peregrini:erit Dominus comes itineris noſtri. Pere-
grini iſti loborabant: quia ambulabãt: triſtabantur,
& de Chriſto confabulabantur: ſed Chriſtus ſe eis iũ
git, cor urit, ſcripturas aperit, longius ſe ire fingit. Si
tales eſſemus, ſcilicet laborando, contra accidiam: tri
ſtando, contra uanam lætitiam: de Chriſto confa-
bulando, contra uaniloquium: tunc Chriſtus ſe no-
bis iungeret, cor accenderet, ſcripturas aperiret,
& intellectum daret: licèt aliquando longius ſe ire
Peregrini cõditiones. fingeret, ut nos probaret. Item peregrinus ab om-
nibus ad eum non pertinentibus ſe exonerat & alie-
nat, uiam quærit, ſummo deſiderio patriam ſuam ap-
petit, & cor atque oculos ab omnibus, ne retrahatur
uel impediatur, auertit. Eſto talis peregrinus, & ap- B
parebit tibi Chriſtus: & hæc tria faciet tibi, ſicut fecit
& illis duobus peregrinis. Tempus abbreuiat, per dul
ce uitæ colloquium: uiam inſtruit, dans uerum intelle
ctum: ultimò pane benedicto, per ſeipſum fracto, refi
cit affectum: & hoc ſi compellis ipſum, ſe longius ire
fingentem, manere tecum. Per iſtos diſcipulos, eun-
tes in Emaus, ſignantur uolentes implere conſilia
Emaus. Domini, quia Emaus interpretatur deſiderium con-
ſilii, quibus Dominus ſæpe ſua uiſitatione dignatur
apparere, non autem dedit Dominus iſtis diſcipulis
ſuis tunc magnam ſui copiam, ſed ſtatim porrecto pa
ne, *euanuit ab oculis eorum*: ut ex hoc ipſorũ argueret
effectum, ſimul oſtendens ſe corpus glorioſum ha-
bere, quod per dotem agilitatis ſubitò poteſt diſpare
re, ſubtrahebatur carnalibus oculis ſpecies infirmita-
tis, ut mentibus eorum inciperet apparere gloria re-
ſurrectionis. Vnde iá certi eum reſurrexiſſe, dixerunt
adinuicem: *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis?* ſci
licet ardore charitatis, *dum loqueretur in uia, & aperi-
ret nobis ſcripturas*, nos inſtruendo ex eis. Quare eum
non tenuimus? quare ad pedes eius non corruimus?
Quare nobiſipſis & cordibus noſtris nõ credidimus?
ubi eum quæremus? ubi eum inueniemus? per quod,
Origenes hom. 7. in Exod. ut dicit Origenes, innuunt quòd prolati ſermones à
Saluatore accendebant audientium cor ad amorem
Gregorius hom. 30. in euange. diuinum. Vnde Gregorius: Ex audito quippe ſermo
ne inardeſcit animus, torporis frigus recedit, fit mẽs
in ſuperno deſiderio anxia, à concupiſcentiis terrenis
Cur citò euanuit. aliena: audire ei libet pręcepta cœleſtia, & quot man
datis inſtruitur, quaſi tot faſcibus inflammatus. Hæc
Gregorius. Idcirco quoque citò euanuit, quia etiam
alios conſolari feſtinabat: cum quibus tamen ſimul
& iſtos conſolatus eſt, ut ſtatim infrà patebit.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui diſcipulis euntibus
in Emaus apparuiſti, et corda eorum tuo amo
re inflammaſti, illumina quæſo cor meum, ut
læta uoluntate impleam tui conſilij deſiderium, uidelicet
ut purificem me ab omnibus operibus malis, et faciam ope
ra miſericordiæ ac pietatis, ut in futura reſurrectione deli-
catam tuam inuitationem gaudenter cum electis tuis au-*
Matth. 25. *diam te dicentem*: Venite benedicti patris mei, percipi
te regnum quod uobis paratũ eſt ab origine mundi:
*quam uocem dulciſſimam fac me audire unigenite fili Dei.
Amen.*

Quomodo Dominus apparuit diſcipulis Thoma abſente. Cap. LXXVII.

SVRGENTES autem eadem hora prædi- *Luca. 24. et Ioan. 20*
cti duo diſcipuli, *regreſſi ſunt ipſa die in* *Theophil' in cap. 24. Luca.*
Hieruſalem, ad alios diſcipulos propter
metum Iudæorũ incluſos. Vnde Theo
philus: Ardebat ergo cor eorum igne Verborum Do
C mini, quibus intendebant, & adeo lætati ſunt ut nul-
lam moram paſſi, mox reuerſi ſint in Hieruſalem. Vi
de hîc diſcipulorum diligentiam, & fidei feruorẽ, ad
reuelandum reſurrectionẽ: quia tarda, ſcilicet ueſper
tina hora, aut menſa, ſeu fatigatione itineris non detẽ
ti, & remoto Iudęorum timore, ad annunciandum
apoſtolis reſurrectionem Dominicam, & quod de
ea in uia compererant, cucurrerunt impigri. Nec mi
rum ſi eadem die & hora ſurrexerunt, erat enim dies
boni nuncii, & ideo timere poterant, ſi differrẽt uſq;
mane illud: quod timebant illi qui dicebant, hæc dies
boni nuncij eſt, ſi tacuerimus & noluerimus nuncia-
re uſque mane, ſceleris arguemur. Prædicatio enim
non eſt differenda, & ea quæ ſunt ad ſalutem commu
D nem, non ſunt tacenda, ſed reuelanda. Ex quo exem-
plo prælati moti, ad diligentiam prædicationis debẽt
accendi. *Et inuenerunt* in monte Sion, ſubtus cœnacu
lum, *congregatos* & incluſos, propter metum Iudæo-
rum, & propter dominicæ reſurrectionis gaudium,
qui prius diſperſi fuerant propter metum Iudæorum
& propter paſſionis metum *undecim*, & qui cum ipſis
erant de ſeptuagintaduobus diſcipulis, loquẽtes mu
tuo, & *dicentes* ipſis duobus *quòd reſurrexit Dominus
uerè, & apparuit Simoni. Et ipſi* duo ad maiorem certi-
tudinem faciendam de reſurrectione, econuerſò *nar
rabant illis quæ geſta erant in uia*, & apparitionem fa-
ctam eis, *& quomodo cognouerunt eum in fractione pa*
E *nis.* Sed quidam ex eis, nec iſtis duobus, nec aliis cre-
debant, ex quibus unus Thomas erat. Conſidera mo
do quanta ibi lętitia fuerit, dum iſti & illi viciſſim ſua
gaudia nunciarent. Et dum hæc loquerentur adinui-
cem, exiuit Thomas inde. Quo egreſſo, dum adhuc
alii colloquerentur de his quæ audierant & uiderant,
& *ſero iam eſſet die illa*, prædicta ſcilicet, *una ſabbato-
rum*, id eſt, primo poſt ſabbatum, quæ eſt dominica:
hoc eſt eadem die reſurrectionis dominicæ: *& fores*, *Fores. Ianuis clauſis congruè uenit.*
id eſt, oſtia quæ fores dicuntur: quia de domo du-
cũt foras: *eſſent clauſæ, propter metum Iudæorum*, quod
etiam diuina reuelatione eſt factum: ut ſcilicet Ieſus
intrans ad diſcipulos ianuis clauſis, manifeſtaret eis
uirtutem

uirtutem ſuę poteſtatis,& glorioſi ſui corporis:uenit
Dominus Ieſus ad ſuos diſcipulos à deſiderio eorum
uocatus,indutus albisſimis ueſtimentis glorioſæ re-
ſurrectionis ſuæ & nouitatis,& intrans ad eos ianuis
clauſis,*ſtetit in medio eorum*:ut uideretur ab omnibus
quia congregati erant in nomine eius:Secundùm Be
Beda in ca. 20. Ioan. dã,ideo ſero apparuit:quia tunc maximè timidi erant
Theophi. in cap. 20. Ioan. & ſecundum Theophilum, præſtolabatur ut omnes
conuenirent:oſtiis uerò clauſis, ut ſe corpus glorio-
ſum,cui aliud non reſiſtit, habere oſtenderet. Ipſe ẽt
ad congregatos uenit,& ſpiritus ad congregatos de-
ſcendit: quia Chriſtus & ſpiritus ſanctus non niſi in
charitate congregatis adſunt. *Stetit in medio,* ut om-
nes eum certitudinaliter agnoſcerent, & omnes con
Medius locus. ſolationem ſuæ præſentiæ reciperent. Et nota, quòd
ſicut dicit Saluſtius,medius locus eſt dignitatis,& dẽ
bẽt honorabilioribus pp qđ Chriſtus ſtetit in medio
diſcipulorũ,ſicut ſol inter ſydera,ut eos illuminaret,ſi
cut flos ĩter lilia,ut eos decoraret: ſicut princeps inter
milites,ut eos roboraret: ſicut magiſter inter diſcipu-
los,ut eos informaret:ſicut pater inter filios,ut eos cõ
cordaret:ſicut cor inter mẽbra,ut ea uiuificaret, & ſi-
cut communis amicus,ut omnibus eis ſe communi-
caret. Vnde quando ſumus plures aliquem diligentes
ſi ſuperuenerit,ſtatuimus eũ in medio,ut ſinguli poſ
ſimus eius frui præſentia. Eſt autem ibi altare,in loco
ubi Dominus dicitur tunc ſtetiſſe. Conſiderandum
eſt hîc, quòd de ſe colloquentibus Dominus in me-
dio ſtetiſſe dicitur,ut intelligamus,quia cum nobiſcũ
habitantem habebimus,ſi quotiens in unum congre
gamur,ea quæ ad eius laudem & noſtram ſalutem ꝑ-
Matth. 18. tinent,agimus:iuxta quod ait: *Vbi fuerint duo uel tres
congregati in nomine meo,ibi ſum in medio eorũ.* Quãdo
Ieſum ſuſcipere uolenti quatuor neceſſaria. autem Ieſus ſaluator ad diſcipulos uenit: ipſi erant in
timore,ſero factum erat,in unum erant congregati,
& fores erant clauſæ. In quibus quatuor inſinuantur
Eccle. 1 6. nobis ualde neceſſaria, ut ſaluatorem quem expecta-
mus ſuſcipere mereamur. Primum eſt timor,qui do-
mum conſcientiæ mundat, ſecundùm illud Eccleſia-
ſtici, *Timor Domini expellit peccatum,nam qui ſine timo
re eſt,non poterit iuſtificari.* Secundum eſt,contemptus
uanæ gloriæ, quod ſignificatur in hoc quòd ſero fa-
ctum erat:ad eum enim Dominus uenit,cui lux mun
danæ gloriæ occubuit,& qui uerè eam cõtemnit. Ter
tium eſt,unitas: quia erant in charitate congregati,
non enim uiſitat ſaluator homines diſcordes. Vnde
2. Cor. 13. Apoſtolus: *Pacem habete,& Deus pacis erit uobiſcum.*
Quartum eſt,ſtabilitas:qua aliquis in domo conſcien
tiæ manet,non curioſè exterius euagãdo: unde fores
ſenſuum claudendæ ſunt,& ſic ſaluator eſt expectan-
dus. Per iſtos uerò diſcipulos, in unum foribus clau-
ſis congregatos, ſignificantur religioſi cum foribus
quinque ſenſuum clauſi,quibus Dominus ſæpe appa
ret,eosque ſua uiſitatione conſolatur & lætificat. *Et
Pax cum discipulis Domini qualis ſit.* *dixit eis,pax uobis*:non pax temporis,quia exponendi
erant multis tribulationibus:ſed pax pectoris, & pax
æternitatis:prima in præſenti,ſecunda in futuro. De
Ioan. 16. utraque dicitur in Ioanne, *Pacem,* ſcilicet pectoris, *re
linquo uobis* in præſenti: *pacem meam,* ſcilicet æternita
tis (quæ eſt ſpecialiter pax mea) *do uobis,* id eſt, citò da
bo:dicit ergo, *pax uobis,* ſcilicet recõciliationis,quam
ad Deum factam nunciauit: ac charitatis & unitatis,
quam eis ſeruandam præcepit: itemq; æternitatis &
immortalitatis quam eis futuram promittit. Pacem
offert,qui propter pacem uenerat:unde pontifex,pręcipuus ſponſus eccleſiæ,in perſona Chriſti, ſicut ſpe-
cialis uicarius eius,dicit pax uobis,cùm in miſſa pri-

A mò ſe uertit ad populum: quia hæc fuit prima uox
Chriſti ad diſcipulos poſt reſurrectionem,inſtar ue-
rò aliorum ſacerdotum dicit poſtea, Dominus uobi-
ſcum,ut ſe unum ex nobis oſtendat. Cùm autem ec- *Communicandi conſuetudo.*
cleſia primitiua quotidie & generaliter, & poſt tan-
tum diebus dominicis:poſt uerò,tantum in tribus ſo
lennitatibus communicaret corpori & ſanguini Do-
mini:nunc eccleſia per oſculum pacis, quo deſigna-
tur unitas eccleſiaſtica,communicat in miſſa ſpiritua
liter,etſi non ſacramentaliter. Et pulchrè reſurgens à
mortuis Dominus,primò pacem diſcipulis commen
dauit:ut illos ad ſui uiſionem peruenturos eſſe demõ
ſtraret, qui pacem & concordiam corde & corpore
ſeruant. Ex quo patet,quòd illi ſunt pacifici, qui uerè *Chryſoſto. hom. 85. in Ioannem.*
B ſunt Chriſti diſcipuli,ſecundùm Chryſoſtomum, Di
ſcipulis dixit, *pax uobis*:quia prælium inexpugnabile
ad Iudæos habebant. Mulieribus autem gaudium
euangelizat,quia in triſtitiis genus illud erat. Alterna
tim igitur uiris quidem propter prælium pacem,mu-
lieribus propter triſtitiam euangelizat gaudium, &
ne diſcipuli eum alium,uel phantaſma putarent, ſub-
iũxit: *ego ſum,* ſcilicet in perſona propria,non res phã
taſtica,ſeu illuſio diabolica, *nolite timere,* uel dubitare.
Quidam uerò ex ipſis *conturbati,* præ ſtupore & ad-
miratione, *& conterriti,* præ timore ſeu quodam na-
turali horrore,quo uiui ſolent mortuos horrere: *exi
ſtimabant ſe ſpiritum* quem in paſſione emiſerat, non
C carnem *uidere,* nondum enim credebãt,uel tertia die
ueram carnem potuiſſe de ſepulchro reſurgere,uel re
ſuſcitatam clauſis ianuis ad eos poſſe intrare, diuina
autem prouidentia permiſſi ſunt dubitare, ad maio-
rem certificationem fidei de dominica reſurrectio- *Dubitare cur permiſſi diſcipuli*
ne. *Et dixit eis: Quid,* id eſt qua de cauſa *turbati eſtis, &
cogitationes aſcendunt,* quaſi ab infimo tanquam falſæ
& phantaſticæ, non deſuper de cœlo deſcendentes
tanquam ueræ & bonæ: *in corda ueſtra,* infirma & du-
bitantia? Et quia ad illud corpus quod uideri poterat
fides intuentium dubitabat, ut ueritatem carnis pro-
baret,exhibuit eis manus,& pedes, & latus ad uiden-
dum & palpandum: declarans quòd ipſe qui crucifi-
xus,& mortuus,& lanceatus fuit, in illo eodem cor-
D pore ſurrexit. *Videte,inquit,manus meas & pedes, quia
ego ipſe ſum*: quaſi diceret, Per huiuſmodi cicatrices
poteſtis percipere, quia ego ſum qui paſſus fui & re-
ſurrexi. Per cicatrices enim remanentes, oſtendit
quòd erat idem corpus numero. Reſurrectio enim *Reſurrectio.*
uera,eſt eiuſdem in numero iterata ſurrectio. *Palpa-
te & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,ſicut
me uidetis habere*: quaſi diceret, Per hoc poteſtis etiã
cognoſcere me habere corpus uerum, non phanta-
ſticum. Ad dubitantium enim corda ſananda,uulne-
rum ſeruata ſunt ueſtigia, & ideo uulnerum cicatri-
ces oſtendit, ut dubietatis & infidelitatis eorum uul-
nus ſanaret. Oſtendit ergo manus, ut incitaret ad pu
gnandum, quaſi diceret: Videte manus, quibus pro
E uobis fideliter pugnaui: has uobis ideo oſtendo, ut
& uos pugnetis: quia ſine pugna uictores non eritis.
Viriliter ergo agite: quia uincenti dabo ſedere me-
cum in throno meo. Oſtendit etiam latus, ut prouo-
caret ad amandum: quaſi diceret: Videte latus aper-
tum, cor uulneratum: ut uideatis quantum dilexe-
rim uos,ut & uos me diligatis. Oſtendit & pedes, ut
ſtabiliret ad perſeuerandum, ut ab inceptione bonæ
uitæ non deſiſtamus. Vnde perſeuerantia uel ſtabili-
tas eſt,quando homo nec minis, nec amore, nec ti-
more,nec commodo,nec incommodo, à bona uita
uel à præceptis, uel à uoto quod uouit, retrahitur.

Sunt

Diaboli quinq; tentant.

Sunt autem quinque principales diaboli impugnantes nos, contra quos debemus eſſe fortes. Primus, eſt amor culpæ & iniuſtarū rerū, uel amor carnis, uel amor honoris: qui in quorūdā cordibus eſt ita fortis, q̧ pro eo cœleſtem gloriā deſerunt.

Amor. Timor.

Secundus, eſt timor diffidentiæ: qui etiam multos impugnat, quaſi Dominus nolit eos iuuare, quòd poſſint in bono perſeuerare: uel quòd non poſſint ſuſtinere duram pœnitentiam, cùm tamen deberent ſuſtinere duriorem gehennæ pœnam.

Dolor.

Tertius, eſt dolor delectationis carnis, uel mundi: dimittendæ, uel iam dimiſſæ. O miſer quid facis? morbum eligis pro ſanitate, mortem pro uita, triſtitiam pro lætitia, pœnam ſempiternam pro gloria.

Pudor.

Quartus, eſt pudor operationis bonæ: quando quis cogitat quòd homines deridēt eum ſi humili ueſte incedit, ſi ieiunat, orat, peregrinatur, & ſimilia facit.

Spes.

Quintus, eſt ſpes ueniæ: quando quis dicit. Deus eſt miſericors, nos de facili non damnat, & Chriſtiani ſumus: horum ſpes confunditur, quia ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ex meritis proueniens: ſed iſti qui carent meritis, nō propriè ſperant, ſed præſumunt.

Palpatio glorioſi corporis miraculoſa eſt.

Hoc autem quòd ſe palpabilem præbuit, factum eſt miraculoſe: quia corpus Domini incorruptibile & immortale, à corruptibilus & mortalibus naturaliter palpari eſt impoſſibile: miro ergo & ineffabili modo, ſecundum Gregor. corpus ſuum palpabile præbuit, ut reformaret nos ad fidem, & incorruptibile demonſtrauit, ut inuitaret ad præmium:

Gregorius hom. 26. in euange.

ſiue & palpabile exhibuit & incorruptibile, ut oſtenderet ſe eiuſdem eſſe naturæ cuius fuerat ante paſſionem, id eſt, carnem habere, & alterius gloriæ, .i. eandem carnē incorruptibilem eſſe. Et quia in Dñi reſurrectione, noſtra generalis reſurrectio eſt præfigurata: oſtendit per hoc noſtra corpora poſt reſurrectionem ita eſſe incorruptibilia & ſubtilia per effectum ſpiritualis potentiæ, ut poſſint eſſe palpabilia à conſimilibus corporibus per ueritatem naturæ. Caro enim noſtra abſque corruptione uel fragilitate mortis, in ueritate ſubſtantiæ eſt reſurrectura.

Beda i cap. 24. Luc.

Vnde Beda: Parum fuit oculis ſe uidentium præbere, ſi non præberet etiam manibus contrectandum: qui dum palpanda diſcipulis oſſa carnemque præmonſtrat, aperte ſtatum ueræ reſurrectionis, quæ & in ſe facta & in nobis eſt futura ſignificat.

Gregorius lib. 14. moralium, cap. 29.

Vnde & Grego. Nō enim in illa reſurrectionis gloria corpus noſtrum erit impalpabile, & uentis aereque ſubtilius ut Euthicius dixit: ſed ſubtile quidem, per effectum ſpiritualis potentiæ: palpabile autem, per ueritatem naturę.

Auguſt. lib. 22. de ciuitate.

Sed, ut dicit Auguſt. Claritas qua iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris ſui, in Chriſti corpore, cum reſurrexit ab oculis diſcipulorū potius abſcondita fuiſſe, quàm defuiſſe credēda eſt: non .n. eam ferret humanus atq; infirmus aſpectus, quando ille à ſuis ita deberet attendi, ut poſſet cognoſci. Et cùm quidam eorum adhuc dubitarent, petijt ab eis ſi aliquid manducandum haberent, ut per comeſtionem melius reſurrectionem aſtrueret.

Oblata Domino ad comedendū.

At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, cuius forte iam aliam partem comederant, *& fauum mellis*. Fuerunt autem ei hæc duo competenter oblata: ipſe enim erat piſcis aſſus, per naturę humanę paſſionem: ſed fauus mellis, per naturæ diuinæ dulcedinem. In fauo quippe mellis utraque natura ſuæ perſonæ exprimitur: fauus enim eſt mel in cera: hoc eſt, diuinitas ſeu diuinitatis dulcedo in humanitate. Hæc autem duo Domino oblata, ſignificant duo quæ & nos debemus Domino offerre: ſcilicet piſcem aſſum, per carnis mortificationem, & fauum mellis,

A per mentis deuotionem: uel in cibo ſuo Dominus piſci aſſo coniungi uoluit fauum mellis: quia ipſe ut piſcis latere dignatus eſt in aquis humani generis, & tundi mundi fluctibus, ac capi laqueo noſtræ mortis, & aſſari igne & tribulatione ſuæ paſſionis, & decoqui in ara crucis. Et qui piſcis aſſus fuit in paſſione, fauus mellis & melle dulcior nobis extitit in reſurrectione. Piſcem ergo aſſum & fauum mellis ei offerunt, qui fidem paſſionis & reſurrectionis eius tenent.

Theophilus in cap. 24. Luc.

uel ſecundum Theophilum, Per piſcem aſſum, ſignificat uitam actiuam, conſumentem noſtram humiditatem laborum prunis: contemplationem uero ſignificat per fauum mellis, propter dulcedinem eloquiorum Dei, B & manducauit coram eis, per quod oſtendit ſe habere corpus uiuum, anima uegetatiua animatum. Manducauit quidem, non quòd tunc cibo carnali ſuſtentari indigeret, ſed ut in ueritate carnis ſe reſurrexiſſe monſtraret: quia comedere propriè ad corpus, non ad ſpiritum pertinet.

Beda in ca. 24. Luca.

Vnde Beda: Ad inſinuandam reſurrectionis ſuæ ueritatem, non ſolum tangi à diſcipulis, ſed etiam conueſci cum illis dignatur: non quidem quaſi poſt reſurrectionem cibo indigens, nec quaſi nos in reſurrectione (quam expectamus) cibus egere ſignificans: ſed ut eo modo naturam corporis reſurgentis aſtrueret, ne illud non corpus, ſed Spiritum arbitrarentur, & ſibi non ſolide, ſed imaginabiliter apparere.

Certificatio de reſurrectione, per tria.

C Secundùm ſenſum ergo literalem certificauit eos de ſua reſurrectione per tria. Primò, per uiſum, dicens: *uidete manus & pedes, quia ego ipſe ſum*. Secundò, per tactum, dicens: *Palpate & uidete: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet*. Tertiò, per guſtum, cùm dixit: *Habetis hic aliquid quod manducetur?* Myſticè uerò, Chriſtum reſurrexiſſe uident, qui reſurrectionis eius gloriam meditantur. Ipſum tangunt & palpant, qui ſibi charitate copulantur: piſcem aſſum offerunt, qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Chriſti: ſed illi offerunt fauum, qui membris eius exhibent opera pietatis. *Et cùm manducaſſet coram eis, dedit eis ciborum reliquias*: ſcilicet ad maiorem probationem quòd D uerè reſiduum manducaſſet, & ad inſinuandum quia ſuam paſſionem eis imitandam eſſe oſtendit: quæ amara eſt in dolore corporis, ſed dulciſſima in gloria remunerationis. Illos ergo in ſuo corpore ad æternam requiem ſuſcipit, qui cùm hic tribulationis pro Deo ſentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt: qui hic pro ueritate quaſi piſcis afflictionibus aſſantur, illic quaſi fauo uera dulcedine æternæ beatitudinis ſatiabuntur. Deinde certificat eos de reſurrectione per auditum, dicens: *hæc ſunt uerba* .i. res uerborum:

Verbum.

Verbum .n. quandoq; dicitur uox quam proferimus: quandoq; res quam per uocem ſignificamus: *quæ locutus ſum ad uos* .ſ. ſupra dicens: Ecce aſcen- E dimus Hieroſolymā, &c. *cum adhuc eſſem nobiſcum* .ſ. in carne mortali ante paſſionis inſtantiā: *quoniam neceſſe eſt impleri*, per rerū exhibitionē, *omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis, & pſalmis de me*. In his .n. tribus uetus teſtamentū cōprehēditur. Per hoc q̧ loquebatur ſenſibiliter & etiā rationabiliter, reducēs ad memoriam quę eis dixerat ante mortē ſuam, oſtēdit ſe habere corpus animatū anima ſenſitiua & intellectiua, & eadē quæ prius: tunc poſt prædicta *aperuit illis*, per gratiam internam, *ſenſum*, & intellectum, qui .ſ. prius erat clauſus: *ut intelligerent ſcripturas*, & ex illis cognoſcerent reſurrectionem ſuam, ſicut per præcedentia probauit ueritatem ſuæ reſurrectionis quan-

tum ad humanitatem, ſic per iſtud illam probat quantum ad deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectu ſacræ ſcripturæ, & ſubitò, eſt ipſius deitatis proprium. Sicut ante paſſionem declarauit ſe uerum Deum & hominem, ita etiam poſt reſurrectionem ſuam, *& dixit eis*, inſtruendo per doctrinam, *quoniam ſic ſcriptum eſt*: quaſi diceret, Bene debetis credere, quoniam ſic ſcriptum eſt ſicut euenit, & ſic contigit ſicut ſcriptum eſt. unde ſubditur, *& ſic oportebat Chriſtum pati*, ſcilicet per lignum crucis, *& reſurgere à mortuis tertio die*: quia, ut dicit Beda, perdiſſet Chriſtus fructum paſſionis, ſi non eſſet ueritas reſurrectionis, oportebat autem non quidem pro ſe, ſed pro nobis, ut per ſuam indebitam paſſionem, à debita pœna nos liberaret, & per ſuam ſanctam reſurrectionem, nos ſecum regnaturos oſtēderet: quia ſicut ait Apoſtolus, *Mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram*, aperuit eis ſcripturas: tunc enim agnum qui occiſus eſt, iudicatus eſt eſſe dignus accipere librum, & per ſpiritum deitatis ſoluere ſeptem ſignacula eius, hoc eſt quæcunque ſcripta ſunt de ſacramentis incarnationis, baptiſmatis, prædicationis & operationis ipſius, ac paſſionis, reſurrectionis, & aſcēſionis eius. Ex hoc patet, quòd ſacræ ſcripturæ non poſſunt ſufficienter intelligi, niſi ille aperiat qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, & cur pro nobis (ut dictum eſt) mori & reſurgere uoluit, manifeſtatur, cùm ſubditur: *& prædicari in nomine eius pœnitentiam*: ſcilicet ex parte hominis: *& remiſſionem peccatorum*, ſcilicet ex parte Dei, cuius ſolius eſt peccata remittere hominibus: *in omnes gentes*, non in una tantùm gente Iudæorum, uel in una parte terrarum: *quia non eſt acceptio perſonarum apud Deum*. Commendata igitur ſui corporis ueritate, commendat (ut iam dictum eſt) unitatem eccleſiæ: quia ut dicit Theophilus, Non tacebat amplius bipartitum eſſe humanum genus, & Iudæos & Gentiles, à pœnitentia: ergo ſicut & Chriſti, ſic & præcurſoris & Apoſtolorum incœpit prædicatio, & ne aliquis propter magnitudinem peccatorum deſperaret de uenia: ſubiunctum eſt, *incipientibus ab Hieroſolyma*. Hieruſalem enim eſt in medio terræ habitabilis, & ideo conuenienter ab illa incepit prædicatio Euangelij, & per Chriſti diſcipulos circumquaq; per orbem diſperſos in omnem terram exire ſonus prædicationis eorum. Vnde dicit Theophilus, quòd ideo ut omnes in unum uniret, mandauit incipere ſermonem à Hieruſalem, & ad gentes terminari. Nullus ergo præ magnitudine peccatorum ſuorum remiſſionem ſe poſſe conſequi deſperet, quando ipſis Hieronſolymitis cognoſcit indultum, qui cruentis manibus, & mendacibus uocibus, ipſum ſanguinem, per quem genus humanum redemptum eſt, effuderunt. Vnde ſecundùm Bedam, Incipiunt ab Hieroſolyma, non ſolùm, quia credita ſunt illis eloquia Dei, & eorum adoptio filiorum & gloria: uerum etiam ut gentes uarijs erroribus implicatæ hoc maximè indicio diuinæ pietatis ad ſpem ueniæ prouocentur, quòd eis, qui filium Dei crucifixerunt, uenia conceditur Vnde & Chryſo. Inſuper ne dicerent aliqui, quòd omiſſis notis iuerunt ſe oſtentaturos ad extraneos: ideo primò apud ipſos occiſores pandunt reſurrectionis inſignia, in eadem ciuitate in qua prorupit temerarius auſus. Vbi enim crucifixores credere uidentur, reſurrectio plurimum demonſtratur. Et quia ante paſſionem eis dixerat, *iterum uidebo uos & gaudebit cor ueſtrum*: hoc nunc opere oſtē

Beda I cap. 24. Luca.

1. Cor. 15.

Apoca. 5.

Scripturarū intellectio dependet à Deo.

Acto. 10.

Theophilus in cap. 24. Luc.

Matth 3. & Luc 13. Luc 24.

Hieruſalē ſitus

Theophilus ibidem.

Beda ibid.

Chryſoſt. hom 70. in Matth.

Ioan. 16.

A ditur impletum. Vnde ſequitur: *Gauiſi ſunt ergo diſcipuli uiſo Domino*, id eſt, agnito, & qui ante erāt triſtes, & ſic expauefacti, lætantur coram eo conſolati: quis enim ſine magno gaudio uideret tantum pietatis ſpectaculum? Oſtendit manus clauis perforatas, quibus operatus eſt ſalutem in medio terræ: pedes, quibus prædicando diſcurrit, & in itinere laſſatus fuit: latus, ex quo ſacramenta redemptionis profluere fecit: in quibus omnibus ad dubitantium corda ſananda, uulnerum ſunt ſeruata ueſtigia, & ideo in talibus ſignis pietatis *gauiſi ſunt diſcipuli uiſo Domino*: quia iſte uiſus non potuit eſſe ſine maxima lætitia, & gaudio. Et ſic duplex eorum triſtitia eſt amota: ſcilicet de morte Chriſti, & metu Iudæorum. erant enim conturbati B de ipſius Chriſti morte, & de Iudæorum perſecutione eis imminente: poteratque eos per ſuam præſentiam cuſtodire, & de ſua reſurrectione certificare. *Dixit ergo eis iterum. pax uobis*: geminat pacē, propter duo præcepta charitatis: ſcilicet, Dei & proximi: geminam enim pacem ſeruant, qui hanc geminā dilectionem habent: ſiue ideo repetit, quia ipſe eſt qui utraq; unum fecit. Iterat etiam pacem, ut monſtret per ſuū ſanguinem eſſe pacificata quæ in cœlis. & quæ in terra ſunt: quaſi diceret, Pacem relinquo, id eſt, reliquias pacis: ſcilicet pectoris in præſenti: do uobis pacē meā, ſcilicet æternitatis in futuro: do, id eſt dabo uobis, etiam hanc pacem iterū, ut oſtendam uos Deo recō- C ciliatos, hominem angelis, hominem homini: ut homo Deum diligat, & homo hominem propter Deū. Et ſecundùm Chryſoſtomum, Simul quoque demōſtrat crucis efficaciam, per quam ſoluit omnia triſtia, & contulit omnia bona. & hæc eſt pax. Deinde ſubiūgit: *Sicut miſit me pater*, ad ueritatem fidei docendam in Iudæa, *& ego mitto*, id eſt mittam *uos*: ad hanc ueritatem publicandam per totum mundum. Meos uicarios uos conſtituo, mea uice uobis mando, meū officium uobis commendo, ad docendum, ad prædicandum, ad baptizandum, ad meum & patris nomē glorificandum: *uos mitto*, medium & mediatorem ſe oſtēdit, cùm ait, ille me & ego uos: miſit Deus pater filiū ſuum, quando eum incarnari conſtituit: miſit filius D Apoſtolos, quādo eos ad prædicandum incarnationem eandem per orbem uniuerſum direxit, & ſicut pater amans filium, miſit eum in mundum ad preſſuras & paſſionem tollerandas pro ſalute fidelium: ita & filius amans Apoſtolos, miſit eos ad mala & paſſiones tolerandas pro ſuo nomine, non ad mundi gaudium. Vnde Grego. Itaque dicitur, ſicut miſit me pater, & ego mitto uos, id eſt ea charitate uos diligo cùm inter ſcandala perſecutorū mitto, qua me pater diligit, quem uenire ad tolerandas paſſiones fecit. Et quia executio huius officij non poteſt conuenienter fieri ſine gratia ſpiritus ſancti: ideo *cùm hęc dixiſſet, inſufflauit in eos, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum*. Inſuf- E flando Spiritum dedit, ut ſeipſum eſſe oſtenderet qui in facie primi hominis ſpiraculum ſpirauerat: uel certè ut oſtenderet Spiritum ſanctum à ſe procedere, ſicut procedit à patre, & non patris ſolius, ſed & ſuum eſſe: flatus enim procedit à flante, non tamen eſt intelligendum, quòd huiuſmodi flatus Chriſti fuerit Spiritus ſanctus, ſed ſignum eius. Vnde Auguſti. Flatus ille corporeus, ſubſtantia Spiritus ſancti non fuit: ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantum à patre, ſed etiam à filio procedere Spiritum ſanctum. Hæc Aug. Vnde conſuetudo eccleſiaſtica obtinuit. ut in eorum facie, qui per gratiā ſpiritus ſancti regenerādi ſunt, à ſacerdotibus inſuffle-

Gaudij cauſa.

Pacem cur geminat.

Chryſoſto. hom. 85. in Ioannem.

Miſſio Apoſtolorum.

Gregorius hom. 26. in euangelia.

Spiritū ſanctū, cur inſufflando dedit.

Auguſt. lib. 4. de Trinitate cap. 20.

tur:

A tur: & quia per ſpiritum ſanctum remiſsio peccatorum tribuitur, qui eſt fructus & effectus ſpiritus ſancti, rectè poſt eundem ſpiritum datum diſcipulis dicitur, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vbi dedit eis poteſtatem ligandi & ſoluendi, miniſterio non authoritate, eos quorum peccata ipſi remiſerint uel retinuerint: id eſt retinenda iudicauerint, uel non remiſerint: hoc tamẽ intelligendum eſt, quando iudicium eccleſiæ diuino iudicio conformatur. Vnde Aug. Vt euidentius oſtẽderet Dominus à ſpiritu ſancto (quem donauit fidelibus ſuis) dimitti peccata, non meritis hominum: continuò ſubiecit, ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei: hoc eſt, ſpiritus dimittit, non uos, ſpiritus autem Deus eſt: Deus autem dimittit, non uos: Deus ergo habitans in templo ſancto ſuo, in ſanctis fidelibus, in eccleſia ſua per eos dimittit peccata, quia uiua templa ſunt. Hæc Auguſt. Licèt ergo ſolus Deus principaliter peccata remittat: tamen miniſtri eccleſię per uirtutem clauium ad hoc miniſtraliter operantur: dimittũtur autem peccata in eccleſiæ unitate & charitate cõſtitutis, ſed non alijs. Vnde Auguſtinus, Eccleſiæ charitas, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, participum ſuorum peccata dimittit: eorum autem qui non ſunt participes, tenet. Hæc Auguſtinus. Poteſtas ergo conficiendi corpus Chriſti data fuit diſcipulis in cœna: quando Dominus dixit, hoc facite in meam commemorationem: ſed clauiũ poteſtas ſuper corpus Chriſti myſticum, quę promiſſa fuit Petro, & in Petro cæteris, poſt iterum expreſſe alijs, hæc eis collata fuit. Et nota hîc Dominum Apoſtolos ordinaſſe epiſcopos. Vnde Auguſtinus, Nemo tunc dubitat Dominum Apoſtolos epiſcopos ordinaſſe, cùm inſufflans eis dixit: accipite Spiritũ ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Vides quomodo omnia iſta ſunt plena iocunditate & lætitia, & hîc nunc eſſe magnum Paſcha. O qualis domuncula in qua fiunt iſta, & quàm glorioſum habitare in ea. Ex hoc facto apparitionis Domini tria ſpiritualiter & myſticè accipiuntur, quæ in anima fideli apparitionem, & præſentiam uerbi æterni mentaliter flagitante exiguntur. Primum eſt, animæ ab omni opere exteriori uacatio, quod notatur per diem ſabbatorũ: per ſabbatum enim requies ſignificatur, quo Iudæi ab omni opere uacabant. Secundum eſt, uirium ab omni ſpecie extranea cuſtoditio: quod notatur per foras clauſas, fores enim animæ ſunt, ſenſus corporis & uires animæ. Tertium eſt, uirium omnium ad intima recollectio: quod notatur per diſcipulorum congregationem: uires enim animæ ſunt quaſi quidam diſcipuli, ſub magiſterio uerbi æterni. Sed Dominus non uenit ad animam, niſi de ſero: propter quod dicitur, cùm eſſet ſero. Per ſero intelligitur perfectio boni operis: non enim in initio boni operis Dominus apparet, ſed ſero, poſtquam ſol diuinæ gratiæ curſum ſuum in perfectione operis peregit: tunc Deus homini ſe oſtendit. Ieſus autem ueniens in animam operatur ibi quinque. Primò, ſtat in medio diſcipulorum omnium, uidelicet uirium, id eſt in initio animæ quã inhabitat, & ipſam eſſentiam animæ (quę medium eſt omnium potentiarum) per gratiam perficit, & ſecundat, conferendo ſibi eſſe diuinum. Secundò, annũciat diſcipulis pacẽ: ecce quibus loquitur pacem, quia diſcipulis. Eſto & tu diſcipulus diſciplinę Chriſti capax & audies. Tertiò, oſtendit eis manus & latus: conferendo ſcilicet eis & diuinas operationes, quæ per manus, & affectiones, quæ per latus, ubi cor latet, deſignantur. Quartò, facit gaudere diſcipulos, excitando uidelicet in eis gaudium internum: quia gauiſi ſunt diſcipuli uiſo Domino. Quintò, inſufflat dando eis Spiritum uiuificationis ad nouam uitam, ut uiuant tam ſibi quàm alijs ad ſalutem. Sed Dominus cum diſcipulis tunc parum ſtetit, quia multum ſerò fuit: tamẽ fortè etiam ipſi coëgerunt eum aliquantulum plus ſtare, rogantes ne ſic citò recederet: nec hoc Domino diſplicebat: teneri enim uult prout ſuprà dictum eſt. Tandem benedicens diſceſſit ab eis. Cumque ab eis euanuiſſet, redijt Thomas, qui ante Domini aduentum exiuerat: *dixeruntque* animo lęto *alij ad eum*, B nunciantes ei bonum nuncium: *uidimus Dominum*: ſic enim ante paſsionem appellauerunt eum. Qui dixit ſe non crediturum, niſi uideret, & etiam tangeret cicatrices uulnerum: ut ſi uiſus deciperetur, ſaltem tactus nunciaret ueritatem. Volebat certificari duplici ſenſu, ſcilicet uiſu & tactu. Iſti enim duo ſenſus ſunt, qui minus decipi poſſunt. Tanta quippe uiderat mortis ſupplicia, quòd reſurrectionis & uitæ non poterat accipere argumenta, niſi non ſolum uiſu, ſed etiam tactu perciperet ea. Vnde Chryſoſtomus: Alijs enim groſſior exiſtens, eam quæ & per ſenſum groſsiſſimum, ſcilicet tactu quærebat fidem, & neque oculis credebat. Remanſerunt autem diſcipuli famelici, & ſitibundi de Domino ſuo, de quo tantam copiam habere conſueuerant, & eum ſæpe ſuſpirijs & deſiderijs C reuocabant. Vidiſti quotiẽs hodie paſcha habuiſti: nã omnes prædictæ apparitiones in die reſurrectionis fuerunt: de quibus tantum quinque in Euangelio ſcriptæ ſunt: & has quinque reprę́ſentat ſacerdos, in miſſa quinquies ſe uertens ad populum, & quaſi pro apparitione reprę́ſentãs eis uultum: ſed tertia uerſio eſt cum ſilentio, quæ ſignificat tertiam ex his apparitionem factam Petro, quia neſcitur ubi uel quando facta fuerit hæc apparitio: per hoc etiam eas reprę́ſentat, quòd quinquies Dominus uobiſcũ dicit: ſed fortè audiſti, non tamen ſenſiſti, quia nec fortè in paſsione compaſsionẽ habuiſti: credo enim quòd ſi in paſſione compati ſcires, & mentem unitam, & non ſparſam ad ſecularia, aut ſuperflua, uel curioſa haberes, in D qualibet uice ſentires paſcha: & hoc tibi cõtigere poſſet qualibet die Dominica, ſi mente integra feria ſexta, & ſabbato te in paſsione Domini præpares. Quia ſecundùm Apoſtolũ. *Si fuerimus ſocij paſſionum, erimus & conſolationum.* Tunc uerò Dominus Ieſus redijt ad ſanctos patres, qui coram eo non ocioſe, ſed uigilanter laudibus inſiſtebant iocundantes. Stabant enim in canticis & laudibus omnes ſancti patres, & angeli coram Domino reuerenter, alacriter, & deuote: ac tanquam glorioſi iubilant continue. Conſpice igitur eos & tu cum lætitia, & eis congratulare, ac diſce Deum uenerari & laudare, & ſibi gratias agere, & E ſua beneficia recognoſcere: ac toto conatu ad illam gloriam tendere non ceſſes, ubi ſemper in conſpectu Dei tui, cum tam nobili multitudine, in laudibus Dei perſeueres.

Remittendi poteſtas. — *Auguſti. hom. 23. lib. 50. homil.* — *Idem tractatu 121. in Ioan.* — *Poteſtas cõficiendi data in cœna. Poteſtas clauium in die Paſchæ.* — *Anima Deũ uidere uolenti neceſſaria.* — *Ieſus operatur in anima quinque.* — *Thomæ aduentus.* — *Chryſoſto. hom. 86. in Ioannem.* — *Apparitiones quinq; ſcriptæ.* — *2. Cor. 1.*

ORATIO.

ALME *fili Dei patris, qui foribus clauſis apparuiſti diſcipulis in unum congregatis: obſtrue quæſo clauſtra ſenſuum meorum interiorum & exteriorum, contra pericula tentationum ſancto timore reuerentiæ tuæ: mortifica in eis omnia mala cum*

uinculo tuæ charitatis delicatæ: & illumina eos cum lumine religionis diuinæ, ut merear tua læta uiſione conſolari: pacemque pectoris in præſenti, & æternitatis in futuro te donante ualeã inuenire: ubi cum angelis ac omnibus ſanctis & electis tuis te laudare merear ſine fine. Amen.

Quomodo Dominus apparuit diſcipulis incluſis Thoma præſente, Cap. LXXVIII.

Ioan. 20.

ADuenIENTE autem octauo die reſurrectionis, iterum apparuit Dominus Ieſus diſcipulis ſuis: nam quia nõ malicia, ſed ignorantia Thomas dubitauit, noluit pius magiſter tam dilectum diſcipulum in infidelitate relinquere: ſed ad fidem eius reformandam, iterum dignatus eſt apparere: igitur *cum* in prædicto monte Sion *iterum eſſent diſcipuli intus, & Thomas cũ eis*: paſtor bonus & de puſillo grege ſolicitus, *uenit ianuis clauſis, & ſtetit in medio eorum*, ut poſſit uideri ab omnibus: *& dixit illis, pax uobis*: ſtetit in medio, & dixit, pax nobis: nunquam poteſt eſſe pax in collegio, niſi prælatus ſit in medio: ita quòd non plus ad unam partem inclinetur quàm ad aliam: columna nunquã ſuſtinet ædificium, ſi ſit ad partem prope parietem, & non in medio: omnia elementa, præter terram, mouentur: quia non ſunt in medio: terra autem immobilis eſt, quia in centro eſt & in medio. Sæpe Dominus pacem diſcipulis nunciat, & commendat, ac perſuadet habere, quia ſine pace impoſſibile eſt Deo placere: in eis enim qui pacẽ & concordiam diligunt, habitat Deus: quia factus eſt in pace locus eius: pacem ueniens attulit, & hinc abiens pacem reliquit: quia tota perfectio Chriſtianæ uitæ & religionis, in pace & dilectione conſiſtit: cum magna ergo diligẽtia debemus eam inquirere, & ſtudioſè obſeruare. Vnde Grego. Nazianzenus: Pudeat ergo nos pacis munus deſerere, quam nobis hinc diſcedens Chriſtus reliquit. Pax, eſt res & nomen dulce: quam & Dei eſſe accepimus. Iuxta illud, Pax Dei: & eius eſſe Deum: iuxta illud, Deus pacis: & ipſam eſſe Deum: iuxta illud, ipſe eſt pax noſtra. Pax bonum commẽdatum ab omnibus, & obſeruatum à paucis: quæ autem cauſa eſt? fortaſſis ambitio dominij, aut facultatum, aut liuor, aut odium, aut contemptus, aut aliquid huiuſmodi ex his quę Dei ignaros uidemus incurrere. *Deinde dicit Thomæ*, quaſi reſpondens petitioni eius ſuppoſitæ, *Infer digitum tuum huc, & uide manus meas*: non quòd in digito ſit uiſus, ſed quaſi diceret, Tange hoc, & experire. Vnde uidere in hoc loco, pro ſentire & intelligere ponitur: quod genus locutionis adeo uſitatũ eſt, ut

Pax collegij, dũ prælatus ĩ medio.

Pſal. 75. Pacis commendatio.

Gregorius Nazianzenus orat. de pace.

Philip. 4. 2. Cor. 13. Ephe. 2.

A p omnes ſenſus currere uideatur: ſicut cùm dicimus, audi & uide quàm modulatè cãtat. Olfac & uide, quã ſuaue redolet. Palpa & uide, quàm lene ſit. Guſta & uide, quàm dulce ſit. Vnde in Exodo dicit. Cũctus populus uidebat voces. i. ſentiebat. Viſus ergo ꝓpter ſui certitudinẽ, pro omni ſenſu accipitur. Vnde ſecundũ Aug. Nomine viſus, generaliter alij quatuor ſenſus cõſueuerũt nominari: imò etiã aliquãdo pro intellectu accipitẽ: ut cùm alicui dicit, uides tu hoc? i. intelligis? Vel ſimpliciter dici poteſt, ꝙ Ieſus ad uerba Thomæ reſpondet: in quo etiã ſuam deitatẽ declarat, inquantum abſens corporaliter eius uerba ſciebat. Thomas .n. duplici ſenſu, ſ. uiſu & tactu certificari uolens, *dixerat*: niſi uidero in manibus eius fixurã clauorũ, & mittam digitum meũ in locum clauorum, & manũ meã in latus eius, nõ credam. *Ieſus uerò quaſi reſpondens*, dicit ei: *Infer digitum tuum huc*. ſ. in locum clauorum: *& uide manus* perforatas, & clauorum fixuras. Deinde ſubiungit: *& affer manum tuam, & mitte in latus meum* lancea perforatum: & cognoſce me illũ eundem eſſe qui pepẽdit in cruce. Magnũ certe fuit vulnus illud ſacratiſſimi lateris, in quo non digitũ, ſed manum mittere debebat. Myſtice per digitũ ſignificatur diſcretio: per manum, opus noſtrum: monet ergo digitum & manum in locum clauorũ & lanceæ mittere: ut quicquid in nobis eſt diſcretionis & operis, in ſeruitium Chriſti expendamus. Deinde ſubdit, *& noli eſſe incredulus*: hoc eſt, ad credendũ tardus: *ſed fidelis*, hoc eſt fide firmus: quia in peccato infidelitatis me iterũ crucifigis, cauſam meæ iterãs paſſionis. Hoc dixit Ieſus: quia Thomas dixerat diſcipulis, reſurrectionẽ Chriſti nunciantibus, ſe aliter non crediturũ. Sicut ergo Thomas præ cæteris dubitauit, ita præ cæteris palpare & uidere monetur. Vbi Chryſ. Tu uerò cùm uideris decredentẽ diſcipulum, excogita dominatoris clementiã: qualiter etiã pro una anima oſtendit ſeipſum vulnera habentẽ, & accedit ut ſaluet unum: non. n. ei ſtatim apparet, ſed poſt dies octo: ut in medio à diſcipulis admonitus, accendatur ad maius deſiderium, & fidelior fieret in futurũ. Tunc Thomas cicatrices Domini tetigit: & non ſolùm corde credendo, ſed etiam ore cõfitendo (quia utrunque ad ſalutẽ requiritur) exclamans dixit: *Dominus meus, & Deus meus*. ſ. tu es Dñs meus, ſecundùm humanitatẽ, in qua me ſanguine tuo redemiſti & comparaſti: *& Deus meus*, ſecundùm diuinitatem, quã me creaſti, & de limo formaſti: iam nihil dubito, certus ſum, confirmo reſurrectionem, prædico immortalitatẽ: tu es Dñs meus, & magiſter meus: ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ: tu es denique Deus meus, qui me creaſti: & pro me carnẽ ſuſcepiſti: quam ut me redimeres, morti te tradidiſti: & ut me tecum reſuſcitares, nunc à morte reſurrexiſti: hæc eſt fides mea, ita ſentio, & ita credo. O fœlix Thoma, quàm fœlicem habuit licentiã manus tua: magna quippe licentia, & magna gratia eſt mittere manum in latus illud dulciſſimũ, in latus illud ſaluberrimũ, in latus (inquã) unde ab ira ſaluamur, unde à culpa ſanamur, unde in gratia regeneramur, unde ĩ gloria ſublimamur. Ipſe ergo Thomas, qui dicitũ Didymus, ꝓpter dubiũ cor in credẽdo: quia Δίδυμος Græcè, geminus eſt Latinè: bene etiã dicitur abyſſus, quia altitudinẽ diuinitatis certa fide penetrauit: quãtã autẽ remunerationẽ fides habebat, manifeſtat, cùm ſubditur: *dicit ei Ieſus*: beatificãdo cõfeſſionẽ ipſius: *quia uidiſti me Thoma*. i. quia expertus es, etiã per tactũ: *ideo credidiſti. beati qui nõ uiderunt, & crediderũt*. In hoc uerſiculo nõ ſolũ fides Thomę commendatur, ſed etiam noſtra

Exo. 20. Viſus.

Auguſti. tract. 121. in Ioan.

Vulneris in latere Chriſti magnitudo.

Chryſoſt. hom. 86. in Ioannem.

Dominus & Deus.

Didymus quid.

Fidei meritum.

noſtra ſalus futura prędicitur:ac ſi diceret Dominus, Tu quidem beatus es, quia enim me uidiſti, credidiſti:ſed & illi beati erunt, qui non uidentes me corpore, credituri ſunt mente.

Auguſti. tract. 121. in Ioan.

Vbi ſecundùm Auguſt. Pręteriti temporis uſus eſt verbis, propter certitudinem: tanquam ille qui quod erat futurum, in ſua nouerat prædeſtinatione iam factum, quia apud eius præſentiam omnia futura præterita ſunt: ſed aliud Thomas uidit & palpauit corpore:& aliud credidit corde:quia fides, ſaltem quò ad actum, non poteſt eſſe de uiſis & apparentibus: nam fides eſt argumentum, id eſt oſtēſio non apparētium: arguere enim dicebant antiqui, oſtendere. Hominem namque ſeu humanitatem uidit & tetigit, & Deum ſeu deitatem (quæ in præſenti uideri non poteſt) credidit: dicendo enim, Dominus meus: humanam naturam cui datum eſt totius creaturæ dominium: dicendo uerò, Deus meus, diuinā, quæ omnia condidit, confeſſus eſt, & unum eundem Deum & dominum.

Theophilus in Ioann. cap. 20.

Vnde Theophilus, Qui prius infidelis fuerat, poſt lateris tactum ſe optimum theologum oſtendit, nam duplicem naturam unicamque hypoſtaſim Chriſti ediſſeruit. Nos ergo conſolando ſubiunxit: *beati qui non uiderunt & crediderunt*.

Gregorius hom. 26. in euang. Fides uera.

Vnde Grego. Lętificat autem ualde quod ſequitur: *beati qui non uiderunt & crediderunt*, in qua ſententia nos ſpecialiter ſignati ſumus, qui eum quem carne non uidimus mente tenemus: ſi fidem noſtram operibus ſequimur: ille enim uerè credit, qui exercet operando quod credit. Hęc Grego.

Ad Tit. 1. Iacob. 2. Chryſoſt. hom. 86. in Ioan.

De his autem qui fidem nominetenus retinent Paulus dicit: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant*. Et Iacobus, *Fides ſine operibus mortua eſt*. Cùm ergo (ut dicit Chryſo.) aliquis ſic iſto tempore dixerit: utinam in temporibus illis fuiſſem & uidiſſem Chriſtum miracula facientē: tunc excogitet, beati qui non uiderunt & crediderunt: potuit autem eſſe quòd poſt confeſsionem, qua dixit, Dominus meus & Deus meus:

Ioan. ult.

Dominus Ieſus inſufflans dixerit, *Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata* &c. Licèt hoc non dicat Euāgeliſta: quia multa fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. unde ipſe qui uirtutem ſuam non alligauit ſacramentis, potuit ſine ſigno ſenſibili dare ſpiritum ſanctum, & conferre ei poteſtatem, & ordinem epiſcopalem. Nam credendum eſt, quòd eum ſicut alios epiſcopū ordinauit. Attende hîc quòd Chriſtus Thomæ apparuit, quando in errore fuit. In quo magna Chriſti pietas oſtenditur, qui propter unum ſolum uenit.

Chryſoſto. ibidem.

Vnde Chryſoſt. Conſidera dominatoris clementiā, qualiter etiam pro una anima oſtendit ſeipſum uulnera habentem, & accedit ut ſaluet unum.

Thomæ dubitatio.

Hoc autē de Thomę dubitatione diſpenſatoriè permiſſum eſt, ut euidentioribus argumentis reſurrectio Domini probaretur: ideo enim dubitatum eſt ab illo, ne dubitetur à nobis.

Gregorius hom. 26. in euange.

Vnde ſecundùm Grego. Non caſu, ſed diuinæ pietatis diſpenſatione geſtum eſt, ut ille electus diſcipulus tunc deeſſet, qui audita reſurrectione dubitaret: dubitans palparet, & palpans crederet: ut à noſtris cordibus omnem dubitationē expelleret: & dum in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis: plus enim in nobis incredulitas Thomæ, quàm aliorum credulitas ad fidem profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur: mens noſtra omni dubitatione poſtpoſita in fide ſolidatur: & non ſolum noſtram fidem roborauit, ſed etiam hæreticorum errorem, dicentium Ieſum verum corpus non habuiſſe, excluſit.

Leo ſermone de aſcenſione.

Vnde & Leo Papa: Suffecit Thomæ ad fidem propriam uidiſſe quod

A uiderat: ſed nobis operatus eſt, ut tangeret quod uidebat.

Gregorius hom. 29. in euangelia.

Vnde & Grego. de ipſius Thomæ, & aliorum etiam diſcipulorum dubitatione ſic dicit: quòd reſurrectionem dominicam diſcipuli tardè crediderunt, non tam illorum infirmitas quàm noſtra (vt ita dicā) firmitas fuit: ipſa namque reſurrectio illis dubitantibus, per multa argumenta monſtrata eſt: quam dum nos legentes agnoſcimus, quid aliud quàm de corū dubitatione ſolidamur? Minus enim mihi Maria Magdalena præſtitit: quæ citius credidit, quàm Thomas, qui diu dubitauit: ille etenim vulnerum cicatrices tetigit, & de noſtro pectore dubietatis vulnus amputauit. Hæc Grego.

Vulnerum Chriſti retentio.

Diſpenſationis autem gratia non ex curandi impotentia Dominus, qui mortis regna

B deſtruxit, ſigna mortis delere noluit: ſed pluribus de cauſis ueſtigia paſsionis, ſcilicet cicatrices vulnerum, in corpore (licèt incorruptibili) reſeruauit. Primò, ad aſtruendam & probandam reſurrectionem, ac reformandam & corroborandam diſcipulorum fidem, de ſua reſurrectione dubiam: ut credant quòd ipſe qui crucifixus fuit, in eodem corpore numero reſurrexit: in eo enim quòd vulnera oſtendebat, manifeſtabat quòd idem reſurrexerat, qui in cruce pependit.

Lucæ. 24.

Vnde Lucas, *Videte manus meas & pedes meos: quia ego ipſe ſum*. Secundò ad commendandam eius circa nos dilectionem: ut quàm miſericorditer ſimus adiuti, oſtenſis ſuæ mortis indicijs inſinuet: noſque ad di

C lectionem rependendam magis prouocet.

Apoca. 1.

Vnde in Apoca. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo*. Tertiò ad oſtendendam noſtram redemptionem, quia illa vulnera fuerunt noſtræ redemptionis ſignum.

Eſa. 53.

Vnde Eſaias: Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: ideoque miſericordias Domini cantare non ceſſent: ſed dicant qui redempti ſunt à Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Quartò, propter noſtram ædificationem & inſtructionem: ſi enim in corpore Chriſti glorioſo etiam manebāt ſigna ſuæ paſsionis: & nos (quaſi compatiendo) eadem vulnera continuè in mente portare, & pro eis gratias agere deberemus.

Philip. 2.

Vnde Apoſtolus: *Hoc ſentite in uobis, quod & in Chriſto Ieſu*.

D Quintò, propter noſtri recordationem, & memoriā apud ſe ſemper retinendam. Nequaquam enim noſtri obliuiſcitur, pro quibus ſic crudeliter plagatus dinoſcitur.

Eſa. 49.

Vnde in Eſaia: *Ego tui non obliuiſcor: ecce in manibus meis deſcripſi te*. Sextò, propter Dei patris reconciliationem, ut Deus pater ignoſcat humano generi, pro quo filius ſic uoluit plagari.

1. Ioan. 2.

Vnde Apoſtolus. *Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris*, nam patri pro nobis ſupplicat, obedientiā reprę ſentans: & quale genus mortis pertulerit ſemper oſtēdēs, quod eſt quidem modus interueniendi pro nobis.

Bernardus ſermone de aduentu.

Vnde Bernar. Securū acceſſum habes, ò homo ad Deū, ubi

E habes filium ante patrem, matrē ante filiū: filius oſtēdit patri latus & uulnera: mater oſtēdit filio pectus & ubera: nec ulla poterit ibi eſſe repulſa, ubi tot charitatis occurrunt inſignia. Septimò, ad impiorū confuſionem: ut oſtenſis eis in iudicio vulneribus, denunciet quàm iuſtè damnari debeant.

Auguſt. lib. 2. de ſymbolo cap. 8.

Vnde ſecundùm Aug. Conuincens eos de peccato ſuæ mortis, dicet: Ecce hominem, quem crucifixiſtis: uidetis vulnera, quæ inflixiſtis: agnoſcitis latus, quod pupugiſtis: quoniā per uos & propter uos apertum eſt, nec intrare uoluiſtis. Octauò, ad electorum exultationem: dum in Deo ſuo inſignia amoris præcipui, quem ad eos habuit, uidebunt. Nam ſecundùm Bedam, Magnum

gaudium erit ſanctis,uidere vulnera in carne Chriſti A
fulgida per quæ uictor triumphauit de morte, & ſal-
uauit electos. Veniens ergo Dominus ad iudicium,
in eadem forma omnibus apparebit, ſcilicet iuſtis &
iniuſtis: ut iuſti uidentes quanta & qualia pro eis ſu-
ſtinuit,in eius amore amplius exardeſcant, & in lau-
de ac gratiarum actione proficiant: iniuſti uerò dete
rius puniantur,confundantur,& pereant,quanto ma
gis tantis beneficijs ingrati extiterunt,& largiora be-
neficia Dei indignius contempſerunt. Nonò,ut triũ-
Trophæa Chriſti phum,ſeu titulum triumphalem,& ſignum uictoriæ
ſuæ omni carni oſtendat, & in perpetuum circumſe-
rat:quæ cum uictorem diaboli per infinita ſecula de-
monſtrent:uerbi gratia, Miles pro totius gentis ſalu-
te fortiter egit & multis vulneribus perfoſſus eſt: ho B
ſtem tamen interfecit: eiuſque ſpolia diripuit, & ui-
ctoriam ſuæ genti reportauit: ait illi medicus, uis ſa-
nari ſine omni cicatrice,uel cum cicatricibus ſine om
ni deformitate?puto quòd in ſignum ſuæ uictoriç &
pro exemplo animandi alios ad idem,reſeruaret ſibi
cicatrices:illæ enim cicatrices ſunt in Chriſto, non in
deformitatem,ſed in magnam pulchritudinem. Vn-
de dicit Chryſoſto.quòd cicatrices ſunt in Chriſto ſu
Auguſt. lib. 22. de ciuitate Dei, ca. 20. per radio ſolis lucidiores. Vnde etiam ſecundùm Au
guſt. In illo regno apparebunt in corporibus beato-
rum martyrum cicatrices vulnerum,quç pro Chriſti
nomine pertulerunt, ſicut ſtella in cœlo, ſicut lapis
precioſus in annulo, ſicut flos in ſtipite, & ſicut ru- C
beus color in roſa:non enim deformitas in eis, ſed di
gnitas erit,& quædam quamuis in corpore,non cor
poris, ſed uirtutis pulchritudo fulgebit: nec ideo ta-
men ſi martyribus aliqua amputata & ablata ſunt mẽ
bra, ſine ipſis membris erunt in reſurrectione mor-
tuorum: ſed ubi membra ut præciderentur percuſſa
ſunt,uel ſecta,ibi cicatrices:ſed tamen eiſdem mẽbris
redditis, non perditis, apparebunt. Conſpice nunc
Dominum,& cõſidera ſolitam ipſius benignitatem,
humilitatem,& amorem feruentem: quomodo uide
licet monſtrat Thomæ & alijs diſcipulis vulnera, ut
tollat omnem obſcuritatem de cordibus eorum, ad
ipſorum & noſtram utilitatem. Stat igitur cum eis per
aliquam morulam,loquens de regno Dei conſolato D
ria:ſtant & ipſi cum eó in lætitia magna: audientes il
la uerba excelſa,& aſpicientes faciem eius plenã gau-
dio,ac decore & gratia. Attende bene eos familiari-
ter circumcirca ſtantes. Sta & tu reuerenter, & uere-
cunde, ſed gaudenter à longè tamen: ſi fortè miſeri-
cordia motus faciat te uocari licèt immeritum. Tan
dem dicit eis quòd in Galilæam uadant, & quòd ibi
eis apparebit, ſicut promiſerat:& benedictione data,
diſceſſit ab eis. Ipſi uerò remanſerunt,ut prius, de ip
ſo famelici & ſitibundi, ſed plurimum confortati.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui Thomæ dubitanti* E
loca clauorum & lanceæ oſtendiſti: & eum
per digiti & manus immiſſionem, ab errore
reuocaſti, da mihi ut tuorum vulnerum & paſſionis ſem-
per habens memoriam, digitum & manum, hoc eſt quic-
quid diſcretionis & operis in me fuerit, totum in ſeruitiũ
tuum mittam & expendam: & cum Thoma confitear,
quia tu es Dominus meus, qui me ſanguine tuo compara-
ſti: & Deus meus, qui me creaſti: ut quod de credentium
ſalute futura ei prædixiſti, in me merear experiri, & te lar
giente beatus apud te inueniri. Amen.

Quomodo Dominus apparuit ſeptem diſcipu-
lis ad mare Tyberiadis. Cap. LXXIX.

POSTEA facto interuallo temporis, ma- *Ioan. 21.*
niſeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tybe
riadis: id eſt, ſe uiſibilem præbuit: & hoc
etiam modo dicitur apparere, quod idẽ
eſt quòd manifeſtari. Nam ſecundùm Ambroſium,
illud apparet, in cuius poteſtate eſt uideri, & non vide *Apparere.*
ri. Piſcabantur ſimul ſeptem diſcipuli nocte quadam,
ut cibum haberent: ſcilicet Petrus & Nathanaël, qui
(ut creditur) frater Philippi erat: & filij Zebedæi, ſci-
licet Iacobus & Ioannes, & alij duo: quorum nomi-
na non exprimuntur: quia, ſecundùm quoſdam, erãt
minores: uel, ſecundùm quoſdam, uidentur fuiſſe Phi
lippus & Andreas. Et piſcabantur in naui aliena eis
accommodata, uel locata, ſeu alio modo licitè acce-
pta: quia à principio ſuæ conuerſionis reliquerant na
uem & retia. Piſcabantur autem licitè: quia (ſecũdùm
Auguſti.) non fuerunt prohibiti ex arte ſua licita & *Auguſti. tract. 122. in Ioan.*
conceſſa, uictum neceſſariũ quærere, ſeruata ſui apo
ſtolatus integritate: ſi quando unde uiuerent, aliud
non haberent: Propter quod & Paulus ſcenefactoriã
artẽ didicit: ut cùm neceſsitas, uel eccleſiæ utilitas oc
curreret: de labore ſuo uiueret. Et ſecundùm Greg. *Gregorius. hom. 24. in euang.*
negocium quod ante conuerſionem ſine peccato ex
titit, hoc etiam poſt conuerſionem repetere culpa nõ
fuit: quod autem ad peccatũ implicat, ad hoc neceſſe
eſt ut poſt conuerſionẽ animus non recurrat. Vnde
poſt conuerſionẽ ſuam ad piſcationem Petrus redijt.
Matthæus uerò ad teolonium non reſedit. Et per to-
tam noctẽ illam hi ſeptem diſcipuli in uanum labora-
uerunt, & nihil de piſcibus ceperunt: quia diuinũ au-
xilium deerat, cuius carẽtia nox dici poteſt. Hoc ideo
factum eſt, ut captio ſequẽs manifeſtè miraculoſa ap
pareret. *Mane autẽ facto*, per quod intelligitur gloria
reſurrectionis, Dominus Ieſus apparuit eis, ſtans in
littore maris. Non apparuit ſupra aquam, ſed in terra
ſolida: ad oſtendẽdum ꝙ amplius non erat cum eis in
fluctibus uitæ corruptibilis, ſed magis trãſierat ad ſta
tum uitæ immortalis. *Non tamen cognouerant diſcipuli*
quòd Ieſus eſſet. Secundùm Chryſ. Non ſtatim oſtẽdit *Chryſoſt. hom. 86. in Ioan.*
Ieſus ſeipſum, ut per miraculum, quod facturus erat,
agnoſcerent eum. Attende hic quæ acta ſunt, quia io-
cundiſsima ſunt. Quærebat ab eis, quaſi piſces emere
uolens: ſi pulmentarium haberent: id eſt, aliquid
quod decoqui & comedi poſſet. Pulmentarium po- *Pulmentarium.*
teſt dici illud, quod pani dulcorandum adiungitur: &
quo panis, ut magis comeſtibilis ſit, conditur. Pul-
mentarium

mentarium autem hîc uocat piſces,ad edendum dulces & delectabiles.Vt dicit Chryſoſt.

Chryſoſto. ibidem.

Interim humanius loquitur,ut quid debens emere ab eis. Myſticè à nobis pulmētum petit Dominus,ut reficiatur: quod eſt obedientia mandatorum Dei, ad quam omnes obligantur.unde ſuprà dixerat:Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius qui miſit me:

Ioan. 4.

& reſponderunt ei,non: credebant enim eum eſſe mercatorem, piſces emere uolentem. Cùm autem ad mandatum eius miſiſſent in dextram nauigij rete,impleuerunt illud: *& non ualebant trahere præ piſcium multitudine*: quia enim obedientes fuerunt. Ex obedientia fructum conſecuti ſunt.

Piſcatores ſeptem.

Per ſeptem piſcatores,qui hîc enumerātur,vniuerſitas prædicatorum eccleſiæ deſignatur: qui ſine Chriſti uirtute nihil prendunt,& nihil proficere poſſunt:quia ſine inſtructione eius iteriori, fruſtra laborat lingua prædicatoris.Sed mane,qñ uenit lux illuminās corda,ipſo Chriſto principaliter operāte,capiūt copioſam multitudinem piſcium:per quam ſignatur multitudo credentium,per prædicationem apoſtolorum:& ſimiliter multitudo pœnitentium,per prædicatores alios ad bonum conuerſorum. Dicitur quòd piſces fugiunt retia fœtida & corrupta, nec libenter intrant ea: & propter hoc illi qui piſcantur cum talibus retibus,paucos uel nullos piſces capiunt:ſequuntur tamen retia odorifera & munda: & ideo cum talibus capiuntur melius.

Rete Chriſti.

Rete Chriſti,eſt uerbum Dei: piſces,ſunt omnes peccatores:dextra,ſpiritualia: ſiniſtra,temporalia.Iſte ergo qui prædicat propter lucrū temporale,uel uanam gloriam,piſcatur ad ſiniſtram, & retia fœtida habet: & ideo parum proficit: ſed qui in doctrina & prędicatione quęrit ſalutem audientiū, ille piſcatur ad dexteram,& retia odorifera habet: & ideo multum proficit:nec mirum, quia ut dicitur in Prouerbijs,

Prouer. 4.

uias quæ à dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſæ autem ſunt,quæ à ſiniſtris ſunt. Ioannes itaque conſiderato miraculo facto, quia uidit impletum ſicut prædixerat, recognoſcit eum & dixit Petro, quē præ alijs diligebat,& etiam quia inter alios prior erat: *Dominus eſt*: cui ſcilicet & piſces obediunt:Dominus enim,eſt nomen poteſtatis:& per poteſtatem in miraculo piſcium eſt hic manifeſtatus:

Ioannis perſpicacitas.

Ioannes qui (tanquam uirgo) cæteris purior erat, & perſpicatior in cognoſcendo, citius alijs cognouit Chriſtum: quia puritas mentis & corporis, maximè diſponit hominem ad cognitionem diuinorum. ſecundùm Bedam, Cognouit primus Dominum,ſiue miraculo iſtius piſcationis,ſiue ſono præcognitæ uocis, ſiue primæ rę miniſcens piſcationis.ubi Petrus cantor,per Petrum, actiua & laborioſa uita: per Ioannem, contemplatiua & quieta ſignificatur.Contemplatiua actiuę Deū, quem conſiderat, oſtendit.Si in die in actione fuiſti: ſaltem in nocte dicat tibi contemplatiua, Dominus eſt:ne ita diſtraharis operibus, quòd ipſum aliquando non conſideres. Hæc Petrus. *Tunc Petrus audito quia Dominus eſt:tunica ſuccinxit ſe*, ut cum maiore reuerentia accederet ad eum:

Nudus.

erat enim nudus, id eſt parum ueſtitus,ut aptior eſſet ad piſcationis opus. Vnde Beda: dicitur Petrus nudus fuiſſe ad comparationem cæterorum ueſtimentorum quibus uti ſolebat. Sic nos ſolemus dicere, cùm aliquem ſimplici ueſtimento uidemus indutum,quare nudus incedis? Vbi & Theophilus:

Theophilus in cap. 21. Ioan.

Præcinxit autem ſe linteo amictu,quę Phœnices & Tyrij piſcatores circunuoluūt ſibi, cùm nudi ſunt:ſiue etiam cæteris indumentis apponunt: & ex deuotione ac feruore dilectionis, *miſit ſe in mare*, ut citius ad eum ueniret: memor Domini quem

A feruēter diligebat:*alij uero diſcipuli* trahentes rete piſcium, cum matura feſtinatione *nauigio uenerunt*, quia ita feruidi ſicut Petrus non erant: Petrus quidem moras nauis expectare non potuit, ſed amoris immenſitate cogente in mare ſe præcipitauit, ut uelocius & magis feſtinus ad Dominum uenire potuiſſet.Vbique Petrus feruentioris fidei & maioris dilectionis inuenitur. Vbi Beda, Eodem autem ardore, quo & multa alia fecerat,uenit ad Ieſum non tamen intelligendum eſt Petrum ſuper fluctus ueniſſe: ſed aut natando, aut pedibus proprijs, quia erant prope terram. Et ſecundùm Chryſoſtomum, Optimè ponitur hîc conditio Ioannis & Petri, quia Ioannes perſpicatior erat intellectus, Petrus feruentior affectu.

Chryſoſto. hom. 86. in Ioannem.

B Propterea Ioannes quidem primus cognouit Ieſum: Petrus uerò primus iuit ad eum.

Myſticè.

Myſticè per mare ſignificatur tribulatio præſentis ſeculi.Vnde illi qui deſiderant ad Chriſtum peruenire, mittunt ſe in mare: quia non refugiunt tribulationes huius mundi: ſcientes quòd per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei:

Acto. 14.

& tamen inter tribulationes ſecurus & illæſus Chriſti ſeruus euadit: ſicut Petrus illæſus peruenit:per nauigium uerò, ſignificatur eccleſia: unde alij diſcipuli ueniunt nauigio,id eſt, protecti ſocietate eccleſiæ. ſecundùm illud Pſalm. protege eos in tabernaculo tuo,

Pſal. 30.

Et cùm deſcendiſſent in terram, inuenerunt prunas in littore poſitas,id eſt ordinatas ad calefa-

C ciendum: *& piſcem illis ſuperpoſitum, & panem* iuxtà poſitum.

Miraculū.

Ecce aliud miraculum:nam non ex materia ſubiecta,ſicut alias multiplicauit panes: ſed de nihilo & nouo fecit uirtute diuina carbones accenſos,& piſcem,& panem:ad maiorem diſcipulorum in fide reſurrectionis Chriſti confirmationem.

Bethſaida locus, ubi ſtetit Dominus.

De Bethſaida ad unam leucam contra Orientem eſt locus, ubi ſtetit Ieſus in littore:cuius adhuc ueſtigia ibidem oſtenduntur in lapide: & inde non ad iactus lapidis medietatem,locus ubi uiderunt prunas,& piſcem ſuperpoſitum, & panem: & iuſſit Ieſus afferri de piſcibus, quos prendiderunt nutu ipſius:aſcendit autem Simō Petrus,& traxit rete in ter ram,plenum magnis piſci-

Piſcium genera 153.

D bus centum quinquaginta tribus. Dicit Iſidorus, quòd omnia genera piſcium ad iſtum numerum reducuntur: & quia apoſtoli debebant eſſe piſcatores omnium hominum, ideo tot & non plures piſces piſcati ſunt:& cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.Numerum & magnitudinem piſcium exprimit,ad declarationem miraculi, ex tanta captione eorum: & iterum ex retis integritate,quia non eſt ſciſſum. Et uocans Dominus diſcipulos ad prandendum, & ſimul cum eis comedens, ad declarationem ſuæ reſurrectionis, & ad oſtendendum nō eſſe phantaſma quod factum eſt, eis fecit conuiuium, & feſtum magnum cum ipſis in littore maris: & nemo diſcumbentium audebat eum interrogare quis eſſet:non propter au-

E ſteritatem & formidinem, ſed propter reuerentiæ authoritatem,& cognitionis certitudinem:ſcientes diſcreta cognitione, quia Dominus eſt, cui cum metu & reuerentia oportet intendere: & ideo fruſtrà feciſſent de hoc quæſtionem, quia non oportebat facere eam:ubi enim eſt ueritas exhibita aperte,ibi nulla eſt opus interrogatione. Vbi Chryſoſto.

Chryſoſt. hom. 86. in Ioan.

Et nullus audebat eum interrogare, ſed cum ſilentio & formidine multa & reuerentia ſedebant attendentes in eum. Nam ſciuerant quidem quoniam Dominus eſt: formam autem alteratiorem uidentes, & multa admiratione plenam, ualde erant ſtupefacti. Vnde & Auguſtinus: Nemo audebat dubitare quòd ipſe eſ-

ſet:

ſet:tanta enim erat euidentia ueritatis, qua illis Ieſus apparebat, ut nullus eorum auderet non ſolum negare, ſed nec dubitare: & ideo ſtultum eſſet interrogare. Et conſuetæ humilitatis ſuæ more miniſtrans eis, accepit panem & dedit eis, benedictum tamen, & diſtribuendo fractum, & piſcem ſimiliter: & comedit cum eis: nam eo modo diuidebat eis, & diſtribuebat, ſicut conſueuerat ante paſsionem, ad declarandã ſuã reſurrectionem. Stant igitur reuerenter, multumque alacriter iſti ſeptem diſcipuli cum Domino ſuo, pariter comedentes cum eo. Aſpiciunt deſiderabilem, & iocũdam faciem eius, & exultant in cordibus ſuis. Accipiunt de ſacratiſsimis manibus eius eſcas deſiderabiles, & reficiuntur non minus ſpiritualiter, quàm corporaliter O quale eſt iſtud conuiuium. Conſidera bene per ſingula, & ſi potes paſcaris cũ eis, in exultatione & lætitia. In hoc conuiuio eccleſiæ ſpirituali Chriſtus præparat prunas charitatis, quas de cœlis portauit ad terras, quia ignem uenit mittere in terrã, & vult ut accendatur. Item præparat piſcem ſuperpoſitum prunis, qui eſt ipſe Chriſtus, qui ſuper prunas ponitur, quando ex incendio charitatis, pro nobis in cruce immolatur. Item præparat panem quo reficimur, qui eſt & ipſe: nam ipſe reficit nos per doctrinã, & etiam dando corpus ſuum nobis in cibum. Dedit etiam Dominus diſcipulis piſcem, quia ſuam paſsionem imitandam oſtendit, dedit & cum piſce panem, quia poſt tolerantiam paſsionis gaudia æternæ ſocietatis repromiſit. Vnde Auguſti. Fecit Dominus prandium ſeptem diſcipulis de piſce aſſo, & aliis quos ceperant: piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus, ipſe eſt & panis qui de cœlo deſcendit: huic comparatur eccleſia ad participandam beatitudinem æternam, propter quod dictum eſt, afferte de piſcibus quos apprehendiſtis nunc, ut omnes qui hanc ſpem gerimus, per illum ſeptenarium numerum diſcipulorum, per quem poteſt noſtra uniuerſitas intelligi figurata, tanto ſacramẽto nos communicare noſcemus, & eidem beatitudini nos ſociari. Hæc Auguſti. Ideo etiam ultimũ conuiuium cum ſeptem diſcipulis piſcantibus uoluit celebrare, quia illi poſt uniuerſale iudicium cum Domino æternum conuiuium ſunt celebraturi: qui ſeptiformis Spiritus ſancti gratia repleti, fluctus præſentis ſeculi diuino amore calcant, & in lucrandis animabus inuigilant. Vnde Grego. Cur cum ſeptem diſcipulis ultimum conuiuium celebrat, niſi quòd eos tãtummodo qui ſeptiformi gratia Spiritusſancti pleni ſunt, futuros ſecum in æterna refectione denunciat. Septem quoque diebus omne hoc tempus euoluitur, & ſæpe ſeptenario numero perfectio deſignatur. Illi ergo vltimo conuiuio de præſentia ueritatis epulantur, qui nunc perfectionis ſtudio terrena tranſcendunt, quos huius mundi amor non ligat, quibus ſi utcunque per tentamenta obſtrepit, cœpta tamen eorum deſideria non retundit. Hæc Gregor. Sicut ergo Dominus in alia piſcatione ſignificauit eccleſiã qualiter nunc eſt, ſic in hoc loco qualiter in fine ſeculi, ſcilicet in ultima reſurrectione mortuorum futura ſit. Mare enim præſens ſeculum ſignificat: litus, quod eſt finis maris, finem ſeculi deſignat. Vnde ibi Ieſus aſcendit in nauem, quia adhuc in fluctibus uitæ corruptibilis cum diſcipulis erat. Hic autem in littore ſtabat, quia iam ad ſtatum uitæ immortalis tranſierat. Ibi non in dexteram, nec in ſiniſtram: ſed indifferenter, inquit, *Laxate retia ueſtra in capturam*: ut intelligamus bonos & malos: hic autem, *Mittite, inquit: in dexteram nauigij rete*, ut ſignificaret eos qui ſtabunt ad

Auguſti. ibidem.

Conuiuiũ ultimum Domini.

Gregorius hom. 24. in euang.

Piſcatio duplex.

A dexteram ſolos bonos. Ibi numerus piſcium non exprimitur, quia multiplicati ſunt ſuper numerum. Hic uerò certus eſt numerus, ſcilicet centum quinquagintatres, qui numerus habet quinquagenarium, per quem deſignatur iubileus, in quo cunctus populus ab omni opere quieſcebat, & inſuper habet tria propter myſterium trinitatis. Ideo autem dictum eſt, quòd erant magni, quia omnes electi magni ſunt in regno cœlorum, licèt gradus ſint diuerſi. Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rumpebatur, hic uerò nõ eſt ſciſſum rete, quoniam in illa ſumma pace ſanctorum nulla erunt ſciſmata. Et ideo ad hoc commendãdum ualet, quòd Ioannes ante hanc apparitionem, tanquam finem libri ſui interpoſuit dicens: *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*: quod eſſet etiam ſecuturæ narrationis quaſi præmium. Attende nihilo-
B minus quę ſequuntur, quia pulcherrima ſunt & utilia: nam completo iſto ſolenni conuiuio, & refectionis beneficio omnibus communiter exhibito: *dicit Dominus* ſpecialiter *Simoni Petro*, uolens ei conferre beneficium ſpeciale, *Simon Ioannis*, ſcilicet filius, *diligis me plus his?* id eſt pluſquam iſti me diligunt: quaſi diceret, quid mihi dabis, quid mihi præſtabis, quia diligis me? ubi Alchuinus, Myſticè autem Simon obediens, Ioannes gratia dicitur: meritò ergo nomine uocatur, id eſt obediens gratia Dei, ut oſtendatur
C quòd ardentior illum charitate amplectitur, non meriti humani, ſed diuini eſſe muneris. Interrogat Dominus an ſe diligat, quem ſemper & vbique maiorem amoris affectionem erga ſe oſtendere uidebat: *Simon, inquit, Ioannis diligis me plus his*, qui tui amoris affectum pluſquam hi circa me oſtendis. In quo apparet quòd ille qui eligitur ad officium prælationis, debet diligere Deum præ cæteris, & quòd cæteris paribus melior & perfectior debet præfici in prælatum, quia Dominus requirebat præficiendum, an plus diligeret eum, & plus habet charitatis, quæ eſt uinculũ perfectionis: nam in omni regimine, ille qui pręſidet, & gubernat, debet excellẽtior eſſe, & ad plura ac maiora & magis ardua tenetur pręlatus, quàm quicunq;
D ſubditus: quia ſicut ſe habet anima ad corpus quod regit, & ratio ad uires inferiores, & paſtor ad gregẽ, & homo ad bruta animalia: ſic ſe debet habere prælatus ad ſubditos. Et ideo uidetur quòd ille qui aliquẽ eligit ad tale officiũ, tenetur ſemper eligere meliorẽ: non tamẽ intelligitur melior, literatior, uel aſtutior: ſed ille qui omnibus cõditionibus penſatis melior eſt ad tale officiũ, ad honorem Dei, & utilitatẽ eccleſiæ. Aliter autem eligens uel promouens, non uidetur iudicium diuinum euadere. Quòd autem, ſecũdùm iura, ſufficit eligere bonum & idoneum, hoc eſt ſecundùm iudicium humanum, per quod talis non eſt puniendus: cùm ſecundũ Aug. aliqua permittuntur hu-
E mano iudicio incorrecta, propter maiora mala uitanda, quæ tamen ſunt diuino iudicio corrigenda. Nam aliquid ſufficit ſecundùm iudicium humanum, quod non ſufficit ſecundùm iudicium diuinum. ſecundùm iudicium humanum, ſufficit illud, de quo homo non poteſt accuſari, nec electio eius improbari. Conſtat autem difficile eſſe electiones fieri, ſi poſſent ex hoc reprobari, quòd inuenitur alius melior quàm ille qui eſt electus. Vnde ſufficit (ſecundùm iudicium humanum) ut electio ſit recta, & eligatur idoneus. Secundùm uerò iudicium diuinum, & conſcientiam, neceſſarium eſt eligere meliorem, quantum ad honorem Dei, & utilitatem eccleſiæ: ſi uerò aliquis

Dilectio præferẽda.

Eligendus optimus.

aliquis minus bonum præeligat, & aliquid priua-
tum (puta affectio carnalis, ſpes beneficij & commo
di temporalis) eum moueat, eſt fraudulenta electio,
& perſonarum acceptio, & peccat. Sciens ergo Domi
nus interrogat: ſciebat enim quòd non ſolum dili-
geret eum, uerùm etiam plus omnibus diligeret: ſed
innuit, ut & corde credamus, & ore confiteamur,
neſciens autem Petrus, quantum alij Chriſtum di-
ligebant, non eſt auſus reſpondere, pluſquam alij:
quia cor alterius uidere non poterat: ſed cum mode-
ſtia locutus eſt, & abſolutè reſpondit, *etiam, Domine,
tu ſcis quia amo te*: quaſi diceret, teipſum teſtem inuo-
co, qui ſecretorum es conſcius, quia amo te, & tu qui
interiora conſideras, ſcis ſi plus alijs amem te, quod
ego neſcio: tu ſcis quantum diligo te, & quia integro
corde te diligo: quantum uerò alij te diligunt, neſcio.

Petri cauta modeſtia.

Item, quia expertus propriæ fragilitatis in Chriſti ne
gatione fuit, cautius de ſe reſpondit, nec ultrà ſe effer
re in Chriſti dilectione auſus fuit: ſed quantitatẽ ſuæ
dilectionis in iudicio Chriſti (qui ſecreta cordium
intuetur) poſuit, nec audet inuocarre conſcientiam
propriam, in qua prius deceptus fuit: ſed Domini cõ-
ſcientiam inuocat, dicens: *tu ſcis quia amo te*, ac ſi di-
cat, tu noſti pluſquã ego: humilians ſe corã Apoſto-
lis, non dicit, plus his: ſed ſimpliciter, *amo te*: inſtruẽs
nos quòd nõ debemus nos alijs præponere, ſed alios
nobis. Quòd ergo de ſe nouit, ſcilicet quòd diligeret,
dixit: quòd neſciuit, ſcilicet utrum plus alijs diligeret,
tacuit: docens nos quòd in dubijs ſuſpenſam debe-
mus ſententiam tenere, & non temerè de occultis dif
finire. *Dicit ei Dominus*, officium paſtorale ſibi com-
mittens, *paſce agnos meos*: quaſi diceret, hoc mihi da-
bis, hæc præſtabis, ſi amas me, ut paſcas gregem meũ.
In hoc ſciam & experiar quòd me amas, ſi ſcilicet gre
gem meum paſcis, exhibitio operis, ſit probatio dile-
ctionis. Dilectio enim Dei, probatur in dilectione
proximi: qui uerò opus pietatis proximo non impen

Auguſt. ſermo. 49. de tempore.

dit, minus Deum diligit. Vnde Augu. Confitenti au-
tem amorem ſuum oues ſuas commendauit, tanquã
non eſſet ubi oſtenderet Petrus amorem ſuum in
Chriſtum: niſi eſſet paſtor fidelis ſub principe omniũ
paſtorum. Cumq́ue Dominus ſecundò ab eo quæſiſ
ſet, ſi ipſum diligeret, & Petrus idem quod ſuprà re-
ſpondiſſet, iterum ſubdit *paſce agnos meos*. Cùm uerò
Dominus tertiò quæreret, ſi eum amaret: *cõtriſtatus
eſt Petrus*, eo quòd ſæpius eſſet interrogatus ab eo:
qui ſciuerat quod interrogabat, & turbatus fuit, eo
quòd ſciebat eum ſcire etiam omnia futura, propter
quod timuit ex tali replicatione, ne Chriſtus uellet ſi-
bi prædicere aliquem caſum ſuum futurum, ſicut ſu-
prà prædixit ei ſuam negationem futuram, & ideo

Chryſoſto. hom. 87. in Ioan.

meritò timuit, & turbatus fuit. Vnde ſecũdùm Chry
ſoſtomum: Rurſus formidat, ne fortè æſtimans ſe di-
ligere, ſi non diligat corripiatur, ſicut & prius corre-
ptus eſt multum ſe exiſtimans fortem: vnde ad ipſum
Chriſtum refugit, & dicit ei, Domine, tu omnia ſcis,
& ineffabilia cordis, & præſentia, & futura, & de ulti-
mo cordis protulit amantis uocem, dicẽs: *tu ſcis quia
amo te*: quaſi diceret, tu ſcis omnia & præſentia & fu-
tura. Ideo tu ſcis quòd nunc te diligo: ſed quid ſit mi
hi futurum, ego neſcio: tu ſcis. Deinde poſt tertiam

Confeſſio Petri.

Petri reſpõſionem, Dominus adiecit: *paſce oues meas*.
Interrogauit autem eum ter, non ignorans quo ani-
mo confiteretur Chriſti amorem: ſed ut trina confeſ
ſio amoris, deleret trinam negationem timoris: ter

Auguſti. tract. 123. in Ioannẽ.

negauit timor, ter confeſſus eſt amor. Vnde Auguſti.
Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne minus
A amori lingua ſeruiat, quàm timori, & plus uocis eli-
cuiſſe uideatur mors imminens, quàm uita præſens.

Ambroſius de apologia Dauid. in cap. 9.

Et ſecundùm Ambro. interrogauit non ut diſceret,
ſed ut doceret quem (eleuandus in cœlum) amoris
ſui uelut uicarium relinquebat: non vult Dominus
ſuos agnos uel oues committere, niſi illi qui eum di-
ligit: quos ipſe tantum dilexit, ut pro eis mori dignare
tur, & ideo prius eccleſiæ paſtorem interrogat, an ſe
diligat, & ſic poſtea ad paſcẽdum ſuos agnos & oues
ei committit: ſicut enim fuit timoris indicium negare
paſtorem, ſic eſt amoris officium paſcere Dominicũ

Chryſoſto. hom. 87. in Ioannem.

gregem. Vnde Chryſoſt. Si diligis me, inquit, pręſiſte
fratribus, & feruentem amorem, quem per omnia
demonſtraſti, nunc oſtende & animam, quam dixiſti
B poſiturum te eſſe pro me, hanc pro ouibus da meis,
oſtendens quanti appreciatur præſiſtentia propriarũ
ouium, & quoniã hoc eſt maximè eius, qui in ipſum

Gregorius lib. 6. epiſt. epiſt. 5.

eſt, amoris ſignum. Vnde & Gregorius: Si ergo ſignũ
dilectionis, eſt cura paſtoris, quicunque uirtutibus
pollens gregem Dei negligit paſcere, ſummum pa-

Auguſti. tracta. ult. in Ioan.

ſtorem conuincitur non amare. Vnde & Auguſti.
Quid eſt aliud, *Diligis me, paſce oues meas*, quàm ſi di-
ceret: Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues
meas, & ſicut meas paſce, nõ ſicut tuas: gloriam meã
in eis quære, non tuam: damnum meum, non tuum:

Bernardus ſermo. 76. in cantic.

lucra mea, non tua. Vnde Bernardus: Non ocioſè to-
tiens repetitum eſt, *Petre amas me*, in commiſſione
C ouium. Et ego quidem id ſignificatum proinde pu-
to: ac ſi illi dixiſſet Ieſus, niſi teſtimonium tibi perhi-
bente cõſcientia, quòd me ames, & ualde perfecteq́;
ames: hoc eſt, pluſquam tua, pluſquam tuos, pluſquã
etiam te, ut trinæ repetitionis meæ numerus implea-
tur: nequaquam ſuſcipias curam hãc, nec te intromit-
tas de ouibus meis, pro quibus utique ſanguis meus
effuſus eſt. Terribilis ſermo, & qui poſſit etiam impa

Prælatorũ periculum.

uida quorumuis tyrranorum corda concutere. Pro-
pterea attendite uobis quicunque opus miniſterij hu
ius ſortiti eſtis: attendite inquam uobis, & precioſo
depoſito, quod uobis creditum eſt. Hæc Bernardus.
Vide quomodo Dominus Chriſtus, committendo
D Petro paſtorale officium, ipſum ter examinat de dile
ctione: quia paſtores eccleſię debent Deum ac etiam
proximum præ cæteris hominibus diligere. Non er-
go debet quis eligi in prælatum, niſi habitis certis ſi-
gnis & argumentis de dilectione eius erga Deum &

Bernardus ſermo. 23. in cantica.

Examinari debet in prę latum aſſumendus.

proximum. Vnde Bernardus: An non incongruè de
dilectione requiritur, qui paſcendo gregi præponi-
tur. Ille enim præeſſe debet alijs, qui uino charitatis
inebriatus exæſtuat, immemor ſui, ut non quærat
quæ ſua ſunt, ſed magis quæ Ieſu Chriſti. Attende
etiam quòd Dominus paſtorale officium iniungit,
trina examinatione præmiſſa, & ideo qui ad hoc offi-
cium aſſumitur, prius examinari debet diligenter. Pri
mò autem & ſecundò agnos imperfectos, quodam
E lacte neſcendos, & tertiò oues perfectiores ſolido ci
bo alendos Petro commiſit: quia non ſolum paſto-
rem, ſed & paſtorum paſtorem eum conſtituit: ſunt
enim in eccleſia tria genera, ſeu tres gradus hominũ
fidelium, qui ſicut agni & oues in eccleſia ſunt paſcẽ
di: ſcilicet incipientes & proficientes, qui quaſi adhuc
imperfecti nomine agnorum, & perfecti qui nomine
ouiũ poſſunt intelligi, & bis dictum eſt, paſce agnos
meos, ſed ſemel, paſce oues meas: quia infirmi & ad-
huc tenelli in fide ampliori paſtorali cura & ſolicitudi
ne indigent, quàm fortiores & grandiuſculi, qui ſe re
gere ualent, nec tanta cura egent. Paſcit igitur Petrus
agnos, paſcit & oues, paſcit filios, paſcit & matres:

quia regit & ſubditos, & prælatos: omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in eccleſia nihil eſt, nihil inquam quod ſuis paſtoribus commiſerit. Sed cùm Ioannes à Domino magis eſſet dilectus, quare non eſt alijs Apoſtolis prælatus, ſed Petrus? Quia erat adoleſcens, & ſi eſſet prælatus, illi ſcandalizarentur fortè in eo: ſed non ita in Petro, quia ſenex. Itẽ ne uideretur amicos carnales exaltare, & eos aliis præferre. Vtinam eccleſia imitaretur hoc exemplum, & non faceret in multis contrarium. Conſidera hîc ſolitam Domini charitatem & benignitatem. Apertè enim uides quomodo diligenter & affectuosè imprimit, reiterat & recommendat Petro animas noſtras. Ter enim interrogans eum de amore, ter ſubiunxit paſce. Non dicit ei tonde, munge, macta, & manduca: ſed dicit tribus uicibus, paſce: ſcilicet pane doctrinæ, & ſanctæ prædicationis uerbo, uitæ & honeſtæ conuerſationis exemplo, & temporalis ſuſtentationis ſubſidio. Ter ergo dictum eſt, paſce: ad ſignificandum quòd habens curam animarum, debet ſubditos paſcere paſtu triplici, ſcilicet uerbi Dei, & boni exẽpli, & prout poteſt tẽporalis ſubſidij. Sed iſtud quod dicitur ter, paſce: quidam mali mutant in tonde, mũge, & occide: quia multi hodie ſubditos exactionibus temporalium opprimunt, malis ſuaſionibus, & exemplis corrumpunt, & occidunt: ſed de triplici paſtu prędicto parum cogitant uel curant. Deinde poſtquam Petrus Dominum ſe amare ter reſpondit, & per hoc amoris ſui priuilegium confirmauit, mortem ſuam ei Dominus nuncians ſuum martyrium ſibi prædixit: in qua morte quantum Petrus eum dilexerit demonſtrauit apertè, quia prælati eccleſiæ tantam debẽt charitatem habere, ut parati ſint ſe morti pro grege exponere. Vnde ait Chriſtus, loquens Petro parabolicè, *Cùm eſſes iunior* non tam ætate, quàm ſenſus & uirtutis imbecillitate qua negaſti me: *cingebas te*, & ad libitum tuum properabas *& ambulabas, ubi* ſecũdùm appetitum *uolebas: cùm autem ſenueris*, non tam ætate, quàm ſenſus & uirtutis ſtabilitate, ſicut iam tua demonſtraſti confeſsione: *extendes manus tuas*, ſcilicet ad crucẽ, hoc eſt, crucifigeris: ubi promptitudo eius ad martyrium tolerandum deſignatur, & genus mortis *& alius*, ſcilicet tortor, *te cinget*, & ligabit uinculis, fuit enim ligatus chordis, & ſic in cruce poſitus: non clauis affixus, ut uiueret diutius, & longior eſſet ipſius cruciatus, *& ducet te*, id eſt viriliter trahet *quò non uis* ire naturaliter, ſecundùm appetitum ſenſitiuum: ſcilicet ad mortem, quam refugit ſenſualitas & uoluntas naturalis, uoluntate tamen deliberata & electiua, qua cupiebat eſſe cum Chriſto in uita æterna, & ſecundùm appetitum intellectiuum etiam ſenex uoluit ad mortem duci & crucifigi, ſequens magiſtrum ſuum, qui ait: non mea, ſed tua uoluntas fiat. Sed ſi fieri poſſet, uitam æternam præter mortis moleſtiam concupiſceret. Eſt enim in homine duplex appetitus: ſcilicet ſenſitiuus & intellectiuus, & uterque aliquando & largè loquendo uoluntas nominatur, quia ſolus appetitus intellectiuus propriè uoluntas dicitur. Licet ergo appetitus intellectiuus in Petro eſſet promptus ad martyriũ: tamen appetitus ſenſitiuus refugiebat, quia mors eſt ultimum terribilium. Et eodem modo in Chriſto fuit, ut uiſum eſt ſuprà, ubi ad patrem orauit. Nam inter animam & corpus eſt adeo naturalis amor, quòd nunquam uellet anima à corpore ſeparari, nec econuerſò, & ideo dicit *quò tu nõ uis*, ſcilicet, ſecundùm naturæ inſtinctum: qui ſic eſt naturalis, ut nec ipſa ſenectus eum Petro auferre potuerit:

Paſcere, nõ tondere iubetur.

Alligatus Petrus cruci.

Appetitus hominis duplex.

A ſed deſiderium gratiæ hoc immittit. Vnde dicit Apoſtolus: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Vnde Chryſoſtomus, Dicit ergo, quò non uis, propter naturalem compasſionem animæ, quę inuita ſeparatur à corpore: Deo hoc utiliter diſpenſante, ut non multi ſibi mortem inferant uiolentam. Hæc Chryſoſtomus. Sed ſecundùm Auguſtinum, quantacunque ſit moleſtia carnis, debet eam uincere uis amoris, quo amatur Chriſtus, qui etiam mori uoluit pro nobis: quia ſi nulla eſſet uel parua mortis moleſtia, non eſſet tam magna martyrij gloria. Vnde Gregorius: Neque enim ſi pleniſsimè Petrus nollet, pro Chriſto pati potuiſſet: ſed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per uirtutem ſpiritus amauit. Qui dum per carnem

B ad pœnas ire trepidat, per ſpiritum ad gloriam exultat. Actumque eſt ut cruciatum martyrij nolendo uoluiſſet. Sic nos quoq; cùm gaudium quærimus ſalutis, amarum poculum ſumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo diſplicet, ſed reſtituenda per amaritudinem ſalus placet. Cùm ergo cognouit Dominus quòd diligeretur à Petro, prædixit ei fructum dilectionis, ſcilicet coronam martyrij, quo oues paſcere, & eccleſiam multiplicare, & ſe caput ſequi deberet. Vnde gloſa, Paſſurum prædicit, qui negaturum prædixerat: hoc iam poterit, ſcilicet pati pro Chriſto ratione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Iam non metuit huius uitæ interitum,

C quia reſurgente Domino uitæ alterius præceſsit exẽplum. Vnde & Chryſoſtomus: Et nimirum hoc uolebat & cupiebat, idcirco ei manifeſtũ hoc fecit: quia enim dixit, animam meam ponam pro te: &, ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: dedit ei quod deſiderabat. Quia enim Petrus ſemper uolebat eſſe in eis, quæ pro eo erant periculis cum fide, ait: ita enim tuum implebo deſiderium, ut quæ non paſſus es iuuenis exiſtens, hoc te oporteat pati ſenem factũ. Hæc Chryſoſtomus. Hoc autem quod ait, alius te cinget, & ducet te: debet præcedere hoc quod dicit, extendes manus tuas: nam in alterius cinctione exprimitur impoſitio uinculorum à perſecutore. Vnde Auguſtinus: Extendes, inquit, manus tuas, hoc eſt cruci

D figeris, ad hoc autem ut uenias, alius te cinget, & ducet non quò uis, ſed quò non uis. Prius dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret: non enim crucifixus, ſed crucifigendus quò nollet eſt ductus. Hæc Augu. Et bene dicit, cùm ſenueris. Nam poſt tempus, quo uerba iſta dicta ſunt, uſque ad tempus mortis Petri, fluxerũt uerè triginta ſeptem anni. Vnde patet, quòd ſatis ſenex erat. In hoc autem quòd Petrus cùm ſenuiſſet, & propè terminum uitæ iam eſſet, paſſus eſt moleſtiam crucis: myſticè ſignificatum eſt, quòd poſt peccati remisſionem toto tempore uitę ſuæ debet homo pro peccato ſuo dolere, & uſque ad terminum uitæ miſeriam ſuſtinere. Vnde gloſa, etiam remisſis pec-

E catis tolerat homo miſeriam, in quam tamen ex peccato uenit: productior eſt pœna quàm culpa, ne parua uideretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. In Petro typus eſt ſecularium & religioſorum: ſecularis enim quò vult uadit, Dominus ſuæ uoluntatis: ſed religioſus ſuperioris ligamine cinctus, grauitate religionis ſenior, & profesſione maturior, præcepto maioris frequenter ducitur quò non vult: niſi propter obedientiæ fructum: *hoc autem dixit* Ieſus Petro *ſignificans*, quia eſſet crucifigendus, & hac morte Deum clarificaturus, martyrium enim Petri fuit ordinatum ad gloriam Dei: quia ſicut ne cingeretur uinculis cũ Domino, Chriſtum obſcurauit in cordibus audientium

Philipp. 1

Chryſoſto. hom. 87. in Ioannem.

Auguſti. tract. 123. in Ioan.

Gregorius lib. 31. moral.

Chryſoſto. hom. 87. in Ioan.

Auguſt. tract. 123. in Ioan.

Triginta ſeptẽ annis ſuperuixit Petrus.

Miſeriã patitur etiã, cui peccata remiſſa ſunt.

tium negatione, ita extendendo manus in ſimili cruce, ſicut Chriſtus: glorificauit Chriſtum per exemplum conſtantiæ in ueritatis confesſione, in auribus crucifigentium tortorum. Quamuis enim Chriſtus non clarificetur in ſe à malis & infidelibus: tamen clarificatur quotidie per exemplum patientiæ à ſanctis & bonis fidelibus. Mors ergo ſanctorum eſt ad gloriam Chriſti, quia ex hoc oſtenditur magnitudo Domini, quòd pro eius ueritate & fide ſancti exponunt ſe morti. Cùm enim uis amoris graues uincat moleſtias mortis, profectò martyres morte ſua Deum clarificant, oſtendentes ea quantum colendus & amandus ſit. Et nota quòd Chriſtus in directũ crucifixus eſt: Petrus ob reuerentiam Domini in contrarium, ſcilicet deorſum: ſed Andreas in tranſuerſum. *Et cùm hoc dixiſſet* Ieſus Petro: nuncians ei mortem & pasſionem, ne dura & intollerabilis Petro uideretur pasſio, hanc ſuo exemplo pius magiſter lenire curauit, & ad genus mortis exemplo ſui eum inuitans *dixit, ſequere me:* id eſt, imitare me: ſequi enim Dominum, imitari eſt: ac ſi diceret, tanto tolerabilius crucis pasſionem ſuſtinebis, quanto in eius ſufferentia mea te ſequi ueſtigia recordaberis, ut ſicut ego pro tua ſalute crucis patibulum ſuſtinere non diſtuli: ita quoque tu pro confesſione nominis mei te pati debere memento, quia eo glorioſiorem palmam martyrij conſequeris, quo ad hanc promerendam arctius magiſtri iter ſequeris. Quia enim Petrus prius ſingulariter ad hanc ſe exhibuerat ſequelam, dicens: quare non poſſum te ſequi, animam meam pro te ponam, ideo ſingulariter ab eo exigit Dominus promiſſum, dicens, *Sequere me:* ſcilicet in genere mortis. Si me, inquit, diligis, ſequere me: ueni poſt me, & ſicut ego pro te, ita & tu moriaris pro me: ſicut ego tu crucem aſcende, tu eandem quam ego mortem patere. Vnde non dixit ei ſoli, ſed ſignanter præ alijs: quia ipſe præ omnibus debebat animam pro grege ponere & ouibus. Hoc autem dicendo Dominus ſurrexit, & à loco conuiuij abire cœpit. Et ſic per illam ſequelam corporalē, idem ſignificabat, quod prius Petro per uerba expreſſerat, ſicut enim in ueteri teſtamento Prophetæ ſignificabant aliqua uerbis, & aliqua factis: ſimiliter Chriſtus faciens, poſtquam uerbo prædixerat Petro ſuum martyrium, incepit ire, & tunc dixit ei, ſequere me: ſcilicet in hoc quod prædixi tibi. *Conuerſus Petrus* retrahendo oculos ab aſpectu Domini, *uidit Ioannem quem diligebat Ieſus etiam ſequentem,* quia ſicut & Petrus cœperat ire poſt Chriſtum, & uolens certificari de morte Ioannis, ex amore quo eum diligebat, de eo Dominum quæſiuit, dicens: *Hic autem quid?* ſcilicet patietur, quaſi diceret, ecce ego ſequor te in pasſione: hic autem quem ut me diligo, nunquid morietur ſicut & ego? Poſtquam Petrus audierat ſe crucifigendum, uoluit etiam agnoſcere fratris exitum. Diligebat enim Petrus Ioannem ſpeciali dilectione, & ideo uolebat eum in martyrio ſocium habere. Vnde dicit Chryſoſtomus, quòd ualde diligebat Petrus Ioannē, & audiens tam magni amoris indicia à Domino, quòd uidelicet ſimili genere mortis ſecuturus eſſet Dominum, quo Dominus præceſſerat Petrum, cupiebat tam magnorũ munerũ habere ſociũ. De hoc autem ꝙ Petrus interrogauit, etiā Ioannes interrogaſſet, ſed non audebat. Diligebat autem (ut hic dicitur) Ieſus Ioannem, non quidem ſingulariter ſolum, ſed præ cæteris familiarius, & ſpecialia ſigna dilectionis eis oſtendendo præ cæteris, & hoc ſignum inter cætera, ut per pacem exiret de uita, non per certamen

Martyres Deum clarificant.

De morte Ioannis interrogatur.

Chryſoſto. hom. 87. in Ioan.

Dilexit Dominus Ioānem ob multa.

A pasſionis: Diligebat primò quippe, propter mundiciam puritatis: quia uirgo eſt electus à Deo, & uirgo permanſit. Secundò, propter ſublimitatem ſuæ ſapiētiæ: quia cæteris altius arcana diuinitatis uidit. Tertiò, propter feruorem ſui affectus ad Chriſtum, qui diligentes ſe diligit, & reſpondens Ieſus Petro, dicēs: *Sic eum uolo manere,* id eſt expectare, ſcilicet abſque pasſione martyrij, *donec* eccleſia ſua pace firmata *ueniam,* ſcilicet ad eum vocandum, & per placidam mortem de hoc mundo ad gloriam cœleſtem aſſumendum: quaſi dicat, nolo eum mori per martyrium, & me ſequi per uiam pasſionis, ſed magis uolo eum occupari in quiete contemplationis: donec me uocante de hac uita in aliam transferatur ſuauiter & iocun-
B dè. Habetur enim in legenda eius, quòd Chriſtus apparuit ſibi circa finem uitæ ſuæ cum diſcipulis ſuis, uocans eum ad gloriam, & ad epulandum cum illis. *Quid ad te?* ſcilicet inueſtigare de ipſo, quia ad Petrum non pertinebat ſcire quod Deus ordinabat in futurũ de Ioanne: ſed tantum pertinebat ad ipſum uerbo Chriſti promptè & humiliter obedire. Ideo ſequitur, *tu me ſequere:* ſcilicet crucis pasſione. Vnde Chryſo. Sic eum uolo manere, inquit, quid ad te? per hoc erudiens nos non anxiari, neque multum inueſtigare, neque ultra ea quę placēt ei quęrere, & nihil ultra quàm oportet circunſcrutari. Hoc autem faciebat ab intēporanea compasſione, quæ ad ſeinuicem erat diui-
C dens eos. Quia enim debebant orbis terrarum procurationem accipere, non oportebat eos ad ſeinuicem de reliquo eſſe complexos, profectò enim magnum huic orbi terrarum factum eſſet damnum. Propterea ait: opus commiſſum eſt tibi, id attende & perfice, & exerce, & certa. Hunc uerò ſi uoluero manere hic, *quid ad te?* Tu ea quæ tui ipſius ſunt attende, & de his ſollicitus ſis. Hæc Chryſoſtomus. *Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres,* id eſt diſcipulos, qui erant uniti fraterna charitate, & diuulgatum eſt in publicum per narrationem unius ad alterum, *quòd diſcipulus ille non moritur.* Hunc intellectum conceperunt ex uerbis Chriſti, & in iſto intellectu ſermo ille recitabatur,
D quòd Ioannes non eſſet moriturus: ſed donec Chriſtus ad iudicium ueniret uicturus. Sed non erat hoc magnum donum, ſi datum eſſet diſcipulo, cùm melius ſit diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ille tamen intellectus fuit erroneus. Quia Ioannes ſecundùm ueritatē eſt mortuus. Et ideo ſtatim excluditur, cùm ſubditur: *Et non dixit Ieſus, non morietur,* quia ſententia mortis in omnes in originali peccato natos prolata eſt. *Sed dixit, ſic eum uolo manere,* à dolore perſecutionis alienum: *donec ueniam* uocando eum in morte, per reſolutionem naturalem ad cœlum: *quid ad te?* hoc remisſiuè legendum eſt, quia non quærit, ſed ſolùm recitat hoc quod antè dixit: habebat autem Ioannes nonagintanouē annos cùm moreretur, & ſexagintaocto
E annis prædicauit. *Hic eſt diſcipulus ille,* ſcilicet Ioānes de quo ſaluator iam locutus eſt, *qui teſtimonium perhibet de his,* quæ uidit & audiuit: propter quod eius teſtimonium eſt efficax & uerum, *& ſcripſit hæc* tanquā teſtis uerax, teſtimonium perhibens de eis. Modus erat antiquorum, quòd illi ſcriberent hiſtoriam, qui uidiſſent: propter quod dicitur hiſtoria ab hiſtorin, quod eſt uidere: quia qui uidet quod fit, poteſt inde hiſtoriam contexere, & ideo Ioannes qui uerba Chriſti audiuit, & facta eius uidit, conuenientisſimè ſcribere potuit. Omiſſa autem omni comparatione inter duos iſtos diſcipulos de dilectione, poteſt ad myſterium referri, & myſticè accipi: nam per hos duos duplex

Mors Ioannis.

Chryſoſto. ibidem.

Philip. 1. c. Ioānes mortuus eſt.

Hiſtoria ſcribendi mos.

duplex ſignificatur uita, ſcilicet actiua & contemplatiua: per Petrum enim cui dictum eſt, ſequere me, labor exprimitur uitæ actiuæ, ad quam pertinet neceſſitatibus proximorum inſudare rac pro ueritate & iuſtitia, ſi neceſſe fuerit, uſque ad mortem certare: per Ioannem uerò ſuauitas deſignatur uitæ contemplatiuæ, ad quam pertinet, omnibus alijs omisſis, ſoli Deo inhærere: de quo bene dictum eſt, *ſic eum uolo manere donec ueniam*, id eſt, eos quos guſtu meæ contemplationis inebriauero, ſemper proficere uolo, quouſque me in die iudicij cum æterna remuneratione apparente de fide tranſeant ad ſpeciem, & de imperfecta uitæ huius contéplatione ad perfectam gloriæ contemplationem. Vtriuſque autem uitæ finis & obiectum eſt Deus, pro quo exercetur hæc & illa: ſed uita actiua plus diligit quàm contemplatiua, quia magis ſentit anguſtias præſentis uitæ, & æſtuantius deſiderat ab eis liberari & ad Deum ire. Contemplatiuam uerò uitam Deus plus diligit: quia eam magis conſeruat, non enim ſimul finitur cum uita corporis ſicut uita actiua, & ideo in Pſalmo dicitur: *Diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob.* Vnde dicit Dominus de uita contemplatiua, *ſic eum uolo manere*, id eſt, expectare: donec ueniam, uel in fine mundi, uel in morte contemplatiui: ſed uitæ actiuæ dicit, *tu me ſequere*: quia contemplatiua hîc inchoata non perficitur: ſed inchoata manet, & expectat donec ueniat Chriſtus perficiédo cùm uenerit: ſed actiua vita perfecta & informata eius paſſionis exemplo, interim ſequitur Chriſtum, patiendo pro eo. Potuiſti itaque attendere quàm multa & quàm magnifica dicta & facta ſunt in hac apparitione, & hanc apparitionem uocat Ioannes tertiam, ſcilicet à numero dierum, ſed non numero apparitionum. Prima apparitio fuit in prima die qua ſurrexit, in qua pluries ſe manifeſtauit. Secunda, poſt dies octo, quando Thomas uidit & credidit. Tertia, hac die: quando de piſcibus prandium fecit: ſed poſt quot dies ab octaua reſurrectionis id fecerat, Euangeliſta non determinat: uel poteſt referri ad uices, quia non legitur quòd multis uel pluribus diſcipulis ſimul apparuerit: niſi primò Thoma abſente, & ſecundò eo præſente, & tertiò hîc ad mare. Vnde ſignáter in plurali dicit diſcipulis ſuis. Et deinceps apparuit uſque ad diem aſcenſionis quotiens uoluit: quamuis non omnia ſcripta ſunt. Tandem Dominus benedictione data diſcipulis diſparuit ab eis.

Pſal. 86.

Apparitio tertia, id eſt tertia die.

A B C D

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, præſta mihi miſero ut pulmentarium tibi exhibeam, mandatis tuis obediendo, tu enim noſtra obedientia quodammodo reficeris: quia in ea quamplurimum delectaris. Fac quoque me indignum tui conuiuij participem, ut te piſce aſſo & pro nobis paſſo reficiar, pro te patiendo, & te pane uero ſatier, nunc in tua doctrina, & tui corporis ſacramento, & tandem in æternæ ſociteatis gaudio: da etiam mihi Domine ut cum Petrò merear te diligere, pro te mala perferendo, & cum Ioanne à te, tibi diligi inhærendo: & in hoc ſemper proficere & uſque in finem perſeuerare. Amen.*

E

A *Quomodo Dominus apparuit undecim diſcipulis in Galilæa, & etiam quingentis fratribus. Cap. LXXX.*

B

POST hæc undecim diſcipuli abierunt in Galilæam, ſecundùm mandatum Chriſti & angeli in monté & locum, ubi principaliter conſtitutum erat eis, ubi Dominus ordinauerat ſe uiſibilem præbere illis. Vnde Beda: Nam pergens Dominus ad paſſionem, ait diſcipulis: poſt quam reſurrexero, præcedam uos in Galilæam. Angelus quoque mulieribus, ait: *quia præcedet uos in Galilæam.* Quapropter iuſſioni magiſtri obedientia diſcipulorum obſequitur. Quamuis enim ſupradicta apparitio ad mare Tyberiadis fuerit in Galilæa, ubi eſt idem mare: non tamen illa principaliter intendebatur, cùm ibi pauci, ſcilicet ſeptem tantum eſſent diſcipuli: ſed potius iſta, in qua ſimul omnes erant congregati. Et ſciendum, quòd prope montem Oliueti ex parte boreali ad unum miliare eſt mons, qui appelatur Galilæa: & dicunt quidam quòd ille eſt mons prædictus ad quem diſcipuli undecim abierunt: non quia mons ſit in Galilæa, cùm ſit in Iudæa: ſed quia mons iſte appellatur Galilæa. Alij (quod magis uidetur) dicunt hoc fuiſſe in monte Thabor: in quo Dominus transfiguratus fuit, qui uerè in Galilæa conſiſtit. Ibi enim paucis, ſcilicet tribus diſcipulis oſtenderat gloriam ſuæ futuræ reſurrectionis: & ideo ibi reſurrectionem ſuam completam manifeſtauit omnibus ſuis diſcipulis. Vnde probabiliter creditur quòd ibi etiam fuerunt quingenti fratres, præter prædictos undecim diſcipulos, & quòd illa fuit manifeſtatio, de qua ad Corinthios ſcribit Apoſtolus, dicens: *Deinde uiſus eſt plusquam quingentis fratribus ſimul*: hic tamen non exprimuntur niſi undecim apoſtoli: quia erant principales diſcipuli Chriſti. Vnde Euſebius: Duo enim Euangeliſtæ, ſcilicet Lucas & Ioannes ſolis undecim hunc ſcribunt apparuiſſe Hieruſalem: cæteri uerò in Galilæam properare: non ſolum undecim, ſed uniuerſis diſcipulis, & fratribus dixerunt angelum & ſaluatorem uidiſſe: de quibus & Paulus meminit dicens: deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul. Hæc Euſebius. Quomodo autem tot fratres erant ibi, cùm aperte dicatur in actibus, quòd omnes diſcipuli erant in Hieruſalem in cœnaculo congregati, & non erant niſi centum uiginti? Poteſt dici quòd omnes credentes de Hieruſalem cum apoſtolis non erant niſi centum uiginti.

Matt. 28.

Beda in hom.

Apparitio principalis in Galilæa: & quæ Galilæa.

1. Cor. 15.

C D E

Act. 2.

ti. Multi tamen erant credentes de alijs ciuitatibus & locis, quibus ſimul apparere uoluit, ad ipſorum conſolationem, ſicut & alijs. Et ibi ſcilicet in monte apparuit eis Dominus: quia illi eum quandoque uidere merebuntur in altitudine cœlorum: qui nunc celſitudinem perfectionis aſcendentes in ima calcant deſideria terrenorum. Vnde Rabanus: In monte quidem apparuit eis Dominus, ut ſignificaret quoniam corpus, quod de communi generis humani terra naſcendo ſuſcepit: iam ſuper omnia terrena reſurgendo ſubleuauerat: & ut admoneret fideles, ſi illic celſitudinem reſurrectionis eius cupiunt uidere, hic ab infimis uoluptatibus ad ſuperna ſtudeant deſideria tranſire. Hæc Rabanus. Diſcipuli autem Dominum uidentes uiuum, adorauerunt in aduentu ſuo adoratione latriæ: & ante eum humiliauerunt ſe credentes Dominum Deum, & hominem immortalem reſurrexiſſe: quidam autem dubitauerunt, propter rei nouitatem: quorum dubitatio noſtram auget fidem, ex quo patet quòd ibi erant alij quàm Apoſtoli: qui omnes erant certificati: etiam Thomas qui inter eos fuit magis incredulus. Dubitatio quidem diſcipulorum, noſtræ fidei fuit confirmatio: quia quò amplius dubitauerunt, eo ſolicitius inquiſierunt: & quo uerius probauerunt: eo firmius crediderunt: & non ſolum fidem noſtram corroborauerunt, ſed etiã hæreticorum ueſaniam deſtruxerunt. Pius autem & clemens Dominus credentes in fide confortat, & fidem eorum roborat, ac dubios ad fidem reducit, & dubietatem eorum excludit intimans eis ad quantam gloriam peruenerit. Vnde ut omnem dubietatem à cordibus eorum auferret, accedens locutus eſt eis, ad certificandum eos de ſua reſurrectione dubios, dicens: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*: quia licèt Chriſtus, quantum ad diuinitatem, ab æterno haberet hanc poteſtatem, & inquantum homo ab inſtanti conceptionis haberet poteſtatem in cœlo & in terra, authoritatem tamen executiuè non habuit ante ſuam reſurrectionem: ſed uoluit paſſibilitati eſſe ſubiectus, propter noſtram redemptionem. Hoc ergo loquitur à parte humanitatis, in qua minoratus eſt paulominus ab angelis, non à parte diuinitatis: in qua patri eſt conſors, & coæqualis. Nam ſecundùm diuinitatem tantus eſt pater, aut filius, aut ſpiritus ſanctus: quantus eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Vnde Auguſtinus: Tanta eſt tota trinitas in ſolo patre, uel in ſolo filio, uel in ſolo ſpiritu ſancto: quanta eſt ſimul in patre, & filio, & ſpiritu ſancto. Hæc Auguſtinus. Igitur ſecundùm diuinitatem ſemper ſimul cum patre & ſpiritu ſancto omnipotens ſuper omnia: ſecundùm humanitatem, omnium rerum, & inter omnia poteſtatem accepit, & omnia in manu eius ſunt tradita: ut homo ille qui nuper factus eſt de cœlo, dominetur & in terra. Habet enim poteſtatem in cœlo coronandi quos uult: & in terra eligendi quoſcunq; uult: quia & hic & ibi facit quod uult. Non ſolum ergo in terra, ſed etiam in cœlo poteſtatem accepit, quia in humanitate exaltatus, ad dexteram patris eſt collocatus: & ſuper omnes angelos eleuatus nomenque ſibi datum eſt, quod eſt ſuper omne nomen: *ut in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*: non ſolum eſt ſuper omnium hominum nomen, ſed etiam ſuper omnium angelorum ſanctiſſimum: nulli enim hominum, uel angelorum conceſſum eſt, ut natura filius Dei dici poſſit: niſi illi ſoli, cui à patre dictum eſt: hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi compla-

Cur in monte uiſus Dominus.

Rabanus in cap. 28. Matth.

Poteſtas data Chriſto ut homini.

Heb. 2.

Auguſt. in libris de Trinitate.

Philip. 2.

A cui: nulli quoque ſanctorum uel angelorum datum eſt, ut in nomine eius daretur ſalus mundo, niſi ſoli Deo: de quo Petrus ait: non eſt in aliquo alio ſalus: *neque enim aliud nomen datum eſt ſub cælo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri*. In natura quippe hominis à patre accepit, quod in natura, deitatis etiam ipſe donauit. Vnde Seuerianus: Filius quippe Dei, uirginis filio, Deus, homini, diuinitas carni contulit, quod ſemper ipſe cum patre poſſedit. Hæc autem poteſtas ſibi data peccatores non ſpernit: ſed omnes ſine perſonarum acceptione colligit. Vnde conſequenter inſtituens baptiſmum, ſubiungit: *Euntes per mundum uniuerſum, docete* fidem *omnes gentes*: id eſt, omnia genera gentium, ſine diſtinctione perſo-

B narum. Ex hoc patet, quòd prædicatores Euangelij debent omnibus & magnis, & paruis ſine acceptione prædicare. *Euntes* ergo: quod eſt contra negligentes, qui ire nolunt: *docete*, quod eſt contra ignorantes, qui docere neſciunt, & officium aſſumunt: *omnes gentes*, quod eſt contra perſonarum acceptores, qui tantum ad aliquos uadunt: *baptizantes eos*, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt intrare in regnum Dei, *in nomine*, propter unitatem ſubſtantiæ: *patris & filij, & ſpiritus ſancti*: propter diſtinctionem perſonarum: ut quorum eſt una diuinitas, una ſit largitio: non ait, in nominibus patris, & filij, & ſpiritus ſancti: ſed, in

C nomine: ut indiuiduam trinitatem, unum Deum eſſe inſinuet. Iſta ergo eſt forma baptiſmi à Chriſto inſtituta: ſed familiari conſilio ſpiritus ſancti, quodammodo mutata fuit in primitiua eccleſia, quando apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti: ut nomen Chriſti, quod tunc odioſum erat, publicaretur & magnificaretur per ambitum mundi. Et addit, *docentes eos ſeruare* opere & perſeuerantia, *omnia quæcunque mandaui*, & dixi *uobis*: ſcilicet ſacramenta à Chriſto inſtituta: & alia ad fidem catholicam pertinentia: ac mores, circa dilectionem Dei & proximi inſtituentia. Præceptum quod Dominus ante paſſionem ſuam diſcipulis dederat, ſcilicet quòd Iudæis prædicarent, & in uiam gentium non abirent, ad tem

D pus erat certum, quia ante Chriſti reſurrectionem fides Chriſti non erat diuulganda per orbem uniuerſum: & ideo poſt reſurrectionem præcepit eis, ut in omnes gentes irent, & primò docerent, id eſt catechizarent, & in fide inſtruerent, deinde fidei ſacramento, ſcilicet baptiſmo intingerent, quia adulti prius debent inſtrui de his quæ ad fidem pertinent, quàm baptizari. Et ideo catechiſmus debet baptiſmum præcedere, & tandem poſt doctrinam fidei, & poſt baptiſmum omnia quæcunque eſſent obſeruanda præciperent, quia (ut dicit Iacobus) Oportet non tantum auditores eſſe uerbi, ſed etiam factores, & qui offenderit in uno, factus eſt omnium reus: con-

E gruus ordo: primò enim auditor in fide eſt docendus, quia niſi prius fidem anima recipiat, non eſt dandus baptiſmus: quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*: nec ualet baptiſmi mundatio, ſi non quantum poteſt bonis operibus inſiſtat: quia ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua. Igitur oportet omnia ſeruare, quæcunque mandauit ipſe. Cui hoc uidetur impoſſibile, ſolum teneat & cuſtodiat charitatem. Vnde Auguſtinus: Dilectio fortis res eſt, fratres. Vultis uidere quàm ſit fortis dilectio? quiſquis propter aliquam neceſſitatem non potuerit implere, quod iubet Deus, amet illum qui implet, & in illo implet. Et iterum: Diuinarum ſcripturarum

Matth. [illegible] Actuum. 4.

Prædicandum omnibus.

Præceptum ad tempus. Matth. 10.

Catechiſmus. Iacobi 2.

Heb. 11.

Auguſt. in pſal. 121. Dilectionis fortitudo. Idē lib. 1. de doct.

pturarum multiplicem abundátiam, latiſſimamq́; doctrinam, ſine vllo errore comprehendit, & ſine vllo labore cuſtodit, cuius cor plenum eſt charitate: dicente apoſtolo: *Plenitudo autem legis charitas*: totam magnitudinem diuinorum eloquiorum ſecura poſſidet charitas: qua Deum proximumq́ue diligimus: docet enim cœleſtis unius medicus nos, & dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: & diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus præceptis, tota lex pendet & prophetæ*: ſi ergo non uacat omnes paginas ſacras perſcrutari, omnia inuoluta ſermonum euoluere, omnia ſcripturarum ſecreta penetrare: tene charitatem, ubi pendent omnia. Ibi tenebis quod ibi didiciſti, tenebis etiam quod nō didiciſti: ſi enim noſti charitatem, aliquid noſti, unde & illud pendet, quod fortè non noſti. Et in eo quod in ſcripturis intelligis, charitas patet: & in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in diuinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Et iterum, Quanta eſt charitas: quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera: ſi adſit, habentur omnia. Et iterum Homo fide, & ſpe, & charitate ſubnixus, & eas inconcuſſe retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruendos. Multi per hæc tria in ſolitudine, ſine codicibus uiuunt. Hæc Auguſtinus. Eſt etiam tantum bonum charitas, ut non tantum defectus noſtros ſuppleat: ſed etiam bona aliena noſtra eſſe faciat. Vnde Gregorius: Aliorum bona opera noſtra ſunt: quæ ſi imitari non poſſumus, in alijs amemus, & amantium fiunt quæcunque amantur in nobis. Vnde & Auguſtinus: Penſent inuidi quantum bonum eſt charitas, quæ ſine labore noſtro aliena bona noſtra facit. Et iterum: Si amas unitatem, etiã tibi habet, quiſquis in illa aliquid habet: tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo: tolle inuidiam & meũ eſt quod habes. Liuor ſeparat, charitas iungit. Hæc Auguſtinus. Per charitatem quippe eſt homo in participio omnium bonorum eccleſiæ: & ex defectu charitatis amittit homo meritum omnium bonorum eccleſiæ, & etiam boni operis proprij. Et ut dicit Bernardus, Charitas eſt uirtus, in qua nec minimũ opus reſpuitur: ſine qua nec maximum acceptatur. Et breuiter concludendo, charitas inter uirtutes tenet principatum: quia ſine ipſa ad perfectionis culmen nemo conſcendere ualet: tunc enim homo perfectus eſt quando charitate plenus eſt. Deinde quia magna eis iniunxit, erigens eorum ſenſus & eos confortans, ait: *Et ecce ego uobiſcum ſum*, protectione diuinæ uirtutis, cooperatione laboris & operis, ac etiam ſacramentali præſentia corporis: *omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi*: incluſiue, cùm finitis laboribus, & cõſummato ſeculo mecum regnabitis, cuius rei pignus eſt præſentia meæ deitatis & gratiæ, etiam in præſenti. Ex quo patet quanta merces piæ cõuerſationis, quale ue pignus futuræ beatitudinis etiam in præſenti fideles maneat, & quòd uſque ad finem mundi, fides non deficiat, quantumcunque tribulationibus agitetur: ac ſi dicat, ſecundùm Chryſoſtomum, non excuſetis uos, nec mihi dicatis difficultatem iniunctorum negociorum, quia ego uobiſcum ſum: qui omnia faciam leuia. Hæc Chryſoſtomus. Magna promiſſio, magnus & inſuperabilis clypeus ſecuritatis: *ego*, inquit, *uobiſcum ſum*: in uobis pugno, uos defendo, nihil timeatis, ite ſecuri. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?* dicamus ergo: *in Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos*, & inimicos noſtros: & ſpecialiter prædicatoribus Euangelij promittitur aſſiſtentia Domini, cùm dicitur: *& ecce ego uobiſcum ſum*, ſcilicet dirigendo ſermones ad ſalutem audientium & meritum ueſtrum, ſecundùm Chryſoſtomum. Nõ tantum loquitur illis qui tunc erant: nec cum illis ſolum dixit ſe futurum eſſe: ſed & per ipſos loquitur omnibus futuris, qui poſt illos credent: cum quibus etiam ſemper erit. Non enim uſque ad conſummationem ſeculi Apoſtoli permanſuri erant: ſed ſicut uni corpori loquitur fidelibus: quibus coniungitur ut caput membris. Hæc Chryſoſtomus. Quanuis enim Dominus, quò ad præſentiam corporalem abſceſſurus eſſet à diſcipulis: tamen per præſentiam diuinitatis, & ſpiritualem influxum ſuorum donorum & ſuæ gratiæ, præſens ſemper manet, & manebit cum fidelibus, uſque ad finẽ ſeculi. Sapiens enim & fidelis nauta, nauem non dimittit donec fuerit ad portum applicata: eccleſia uerò eſt nauis, & Chriſtus eſt nauta regens ipſam: quia eam non dimiſit, nec dimittet, donec ad portum paradiſi perueniat. Hæc eccleſia in Apocalypſi de cęlo deſcendere dicitur: quia ſecũdùm Auguſtinum, Cęleſtis eſt gratia, qua Deus eam facit. Vbi Rabanus: Ex hoc autem intelligitur, quòd uſq; ad finem ſeculi non ſunt defuturi in mundo, qui diuina manſione & in habitatione ſunt digni. Quòd autem dicit, uſque ad conſummationẽ ſeculi: ſecundùm Bedam, finitũ pro infinito ponitur. Nam qui in præſenti ſeculo manet cum electis, eos protegendo, & per occultos inſtinctus ſpiritus ſancti dirigendo: ipſe cum eis poſt finem ſeculi manebit, eos remunerando, & ſine fine ſua pręſentia ſatiando. Vnde & Leo Papa: Qui enim aſcendit in cœlos, non deſerit adoptatos: & ipſe deorſum confortat ad patientiam qui ſurſum inuitat ad Gloriam. Manebit etiam cum fidelibus in pręſenti ſeculo: nõ ſolum uirtualiter, ſed etiã per præſentiam corporalem in euchariſtiæ ſacramento: ubi eſt Chriſtus totus, & poſt finem uidebunt eũ facie ad faciem luce clarius. Rememorat autem eis, ut ait Chryſoſtomus, & conſummationem ſeculi: ut eos magis attrahat, & ne præſentia ſingulariter inſpiciant ſolum, quæ ſimul cum præſenti uita diſſoluuntur: ſed & futura bona, & ſine fine manſura: quaſi diceret, Triſtia quæ ſuſtinebitis, ſimul cum præſenti uita diſſoluentur, cùm & totum ſeculum in conſummationem deueniat: bona autem quibus potiemini ſunt in æternum manſura. Hæc Chryſoſtomus. Conſidera nunc bene diſcipulos, & ea quæ modo ſunt eis dicta: quia ſunt ualde magnifica. Stant in magna iocunditate cum Domino: manifeſtat eis qualiter eſt Dominus omnium, dat eis mandatum de prædicando, & dat formam baptiſmi: dat & uigorem permaximum, dum dicit quòd ſemper cum eis erit. Et ſtans benignus familiariter inter eos, prædicans & loquẽs de regno Dei, magna eos iocunditate repleuit, & lætitia inenarrabili. Vides quantam conſolationem dat eis, & quot oſtẽdit inſignia charitatis. Apparet quòd iſti Dominum cum deſiderio & ſolicitudine expectare curauerunt. Et ideo læti eum aſpicere meruerunt. Sic & nos contingere ſentiremus, ſi in expectando Dominum & aduentum eius, feruidi & ſoliciti eſſemus. Per iſtos quibus Dominus in monte Thabor prædicto apparuit, contemplatiui deſignantur: quia in hoc monte trãsfiguratus dicitur, & talibus ipſe frequenter apparere dignatur. Deinde Dominus ab eis diſceſſit, & more ſolito ad ſanctos patres redijt: diſcipuli uerò cum magno gaudio remanſerunt, & poſtea in Hieruſalem redierunt.

ORA-

Roma. 13.
Exod. 20. & Deut. 6.
Idem tractatu 87. in Ioannem. Idẽ lib. 1. de doctrina Christi, cap. 39.
August. tractat. 5. in epist. Ioan.
Fides non deficiet.
Chryſoſt. hom. 91. in Matth.
Roma. 8. Pſal. 59.
Chryſoſt. ibidem.
Chriſtus quomodo ſemper præſens. Eccleſia nauis Chriſti.
Apoca. 12.
Rabanus in cap. 28. Matth.
Beda in hom.
Leo ſermo. de aſcẽſio.
Chryſoſto. hom. 91. in Matth.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, fili Dei uiui: qui corda diſcipulorum, de morte tua dolentium, tua exhibitione præſentiæ gaudio incredibili, in monte eis apparens, perfudiſti: da mihi miſero ut nunc celſitudinem perfectionis aſcendens, in ima ſtudeam deſideria terrenorum calcare, & ab infimis uoluptatibus ad ſuperna deſideria tranſire: quatenus te merear quandoque in altitudine cęlorum uidere. Fac etiam Domine me omnia quę mandaſti ſeruare: & mane nobiſcum in hoc ſeculo protegendo & dirigendo, & poſt finem ſeculi remunerando, & ſine fine tua præſentia ſatiando. Amen.*

Epilogus apparitionum Domini, poſt reſurrectionem. Cap. LXXXI.

Duodecim apparitiones. Apparitiones in uniuerſum quatuordecim.

HABES igitur duodecim apparitiones, poſt Domini reſurrectionem uſque ad aſcenſionem, abſque duabus cum aſcenſione proximo dicendis: & ſic apparitiones quatuordecim fuerunt: de quibus tantum decem in Euangelio ſcriptæ ſunt: potes etiam meditari de pluribus: nam ueriſimile eſt, quòd benignus Dominus ſæpe matrem & diſcipulos, & Magdalenã dilectam diſcipulam uiſitauit: confortans & exhilarans eos, qui ſic uehementer de ſua paſsione conterriti & contriſtati fuerant. Quod etiam beatus Auguſtinus ſentire uidetur, loquens de tempore poſt Domini reſurrectionem: Nõ omnia, inquit, ſcripta ſunt: crebra enim erat eius cum illis conuerſatio, priuſquã aſcendiſſet in cœlum. Et fortè ipſi ſancti patres: maximè Abraham, & Dauid, ad quos ſpecialis facta fuit promiſsio filij Dei, ueniebant cum eo, ad uidendum illam excellentiſsimam filiam ſuam, matrem Domini, quæ pro eis & omnibus gratiam inuenit, & redemptorem genuit. O quàm libenter eam conſpiciebant, & quàm reuerenter ſe eidem inclinabãt: & omni qua poterant benedictione complebant: quamuis ipſi non uiderentur ab illis, qui corporaliter ibi erant. Potes etiam hic conſiderare benignitatem, charitatem, & humilitatem Domini, more ſolito, quę in omnibus factis eius relucent: quod etiam poſtquam glorioſe uicerat & reſurrexerat, peregrinari adhuc per dies quadraginta uoluit, ut ſuos diſcipulos confirmaret & roboraret. Dignè namque poſt tot annorum curricula, poſt tot labores & afflictiones, poſt tam crudelem, ignominioſam, & acerbam mortem poterat triumphator ad ſuam gloriam remeare: & apoſto-

Auguſt. in cap. 20. Ioan.

A los per ſuos angelos confortare, & pro ſuo nutu conformare: ſed hoc non patiebatur charitas ſua: perſonaliter uoluit conuerſari cum eis, & ueritatem reſurrectionis multis comprobauit argumentis, id eſt ſenſibilibus & euidentiſsimis ſignis: multa in corpore proprio oſtendens præter naturam corporis immortalis: ut ſic ueritatem reſurrectionis aſtrueret, & ab Apoſtolis eorumque poſteris omnem omnino cauſam hæſitationis amoueret. In corpore enim proprio cicatrices oſtendit, cùm tamen à natura corporis immortalis penitus aliena ſit omnis deformitas cicatricis: comedit cum eis & bibit, cùm tamen corpus ſpirituale ciborum alimonia minimè indigeret. Sed ſciẽdum eſt, cibos à Domino ante mortem ſumptos in B eius alimoniam ceſsiſſe, quia illos in ſe cõuertit: poſt reſurrectionem uerò ſumptos, nullam ei alimoniam præbuiſſe: quia illos in ſe non conuertit, cùm haberet corpus glorificatum & incorruptibile: ſed mox ſpirituali eius uirtute abſumptos, ſicut abſumitur aqua miſſa in ignem: aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter exiccat radius ſolis calens: illa abſorbet & in ſe trahit, indigentia: iſte exiccat & conſumit, potentia. Manducauit ergo Dominus poſt reſurrectionẽ poteſtate non neceſsitate: ut eo modo reſurrectionem & uitam ueram, non imaginariam oſtenderet: ſi non oſtenderetur ueritas reſurrectionis, perditus eſſet fructus paſsionis. Vnde Auguſt. Et de Saluatore quidem fides Chriſtiana non ambigit, quin poſt reſurre C ctionem in carne ſpirituali, ſed tamen uera, cibum & potum cum diſcipulis ſumpſerit: non alimentorum indigentia, ſed ea qua & hoc poterat poteſtate: non enim edendi & bibendi talibus corporibus aufertur poteſtas, ſed egeſtas: quoniam certo & inuiolabili munere immortalitatis induentur: ut non niſi uelint, poſsibilitate, non neceſsitate ueſcantur. Hæc Auguſtinus. Præter hæc argumenta Lucas ſcribens hiſtoriam Actuum Apoſtolorum ponit & alia. Fuit enim argumentum uerę reſurrectionis, quòd per dies quadraginta multiformiter apparuit eis, loquens de regno Dei: non eſt intelligendum, quòd ſingulis quadraginta diebus apparuit eis: ſed quòd infra numerũ D tot dierum pluries apparuit, exhibẽdo ſe oculis uidẽdum, & manibus palpandum: cum eis comedendo & bibendo, ſicut ante conſueuerat: ut reſurrectionem ſuam pluribus modis oſtenderet: ſed ad demonſtrandum gloriam ſuæ reſurrectionis, non docebat eum cum illis (ut prius) conuerſari continue, ne putaretur ad uitam mortalem reſurrexiſſe. Facto ergo interuallo apparebat diſcipulis, & non conuerſabatur continue cum eis: ut oſtenderet ſe reſurrexiſſe ad immortalem uitam, ab hominibus huius uitæ ſeparatã. Itaque non ſtatim poſt reſurrectionem aſcendit: ut multipliciter reſurrectionem probaret, & diſcipulos conſolando refoueret, & ut noſtram informaret patientiam: quia debemus æquanimiter expectare mer- E cedem noſtram. unde ſicut fuerunt quadraginta horæ mortis eius: ſcilicet quatuor paraſceues ueſpertinæ, & trigintaſex duarum noctium & unius diei: ita quadraginta diebus cum eis conuerſatus eſt poſt reſurrectionem: quia diuina conſolatio excedit humanam triſtitiam. Pro eis fecit hoc, & pro nobis: ſed nõ aduertimus. Dilexit & diligit ſic uehementer, & non diligitur: cùm tamen ad talem & tantum ignem non ſolum calefieri, ſed etiã ardere debemus. Vnde Beda: Reſurrectionem ſuam certam & ueram, multis & uariis documentis perſuadere dignatus eſt: propter ædificandam fidem, & fugandam de corde perfidiam

Cibi poſt reſurrectionem à Domino ſumpti, quò deuenerunt.

Auguſti. lib. 13. de ciuitate, cap. 22.

Actuũ 1.

Aſcenſio cur dilata:

Beda.

fidiam

ſidiam:omnemq́ue dubitationem de ſua reſurrectione tollendam. Vnde etiam Bernardus: Chriſtus dicitur triplex panis: ſubcinericius, in incarnatione: reuerſatus, in reſurrectione: triticeus, in nudæ deitatis oſtēſione. Panis ſubcinericius eſt Deus homo: nam quid eſt Deus, niſi uita & panis: quid eſt homo, niſi cinis & puluis,: & quid eſt in una perſona Deus latens, & homo patēs, niſi panis ſubcinericius? Panis ergo ſubcinericius, eſt panis ſub cinere, Deus latens ſub homine: & hoc erat Chriſtus ante reſurrectionem: panis reuerſatus, eſt ecōuerſo homo Deus: ſcilicet, poſt reſurrectionem. Prius enim quaſi cinis panem occultauit: poſt uero quaſi panis cinerem celauit: quando enim habuit corpus glorificatum, tunc humanitas in eo quaſi celata fuit. Vnde ante paſſionem humanitas in eo manifeſta fuit, deitas latebat: & ideo tunc per miracula & prædicationem deitatē probare. & mundo oſtendere oportebat. Poſt reſurrectionem uero magis probationi humanitatis, quàm diuinitatis inſiſtebat: unde tunc uiſu, tactu, eſu, & multis alijs argumentis ſe uerum hominem eſſe approbabat. Panis triticeus ſine omni cinere eſt, ſine furfure, ſine ænigmate, ſed de ſimila puriſſima: hæc eſt nuda deitas. Hic panis eſt Deus Deus. Nam deuotioni nō ſufficit ſemel dicere, Deus: vox enim deuota eſt, Deus Deus meus. hoc facit mihi Deus: & hoc addat, ut ſit Deus Deus meus. Quid enim proderit mihi Deus: ſi nō ſit Deus meus. Hæc Bernardus. Et ſciendum quòd nō iniquis hominibus, & mundi amatoribus, ſed ſolis Apoſtolis alijsq́ue fidelibus poſt reſurrectionem ſuam Saluatorem apparuiſſe legimus, neque enim conueniens erat ut Chriſtus à mortuis reſurgens, factúsque iam æternus & immortalis, iniquis hominibus Deo mortuis, & à uita quæ Chriſtus eſt, ſeparatis, ſe manifeſtaret. Vnde & ante dixerat. Adhuc modicum, & mundus, ſcilicet qui modo non me videt oculis carnis, iam me nō uidet, uos autem uidebitis me. Vnde & Theophilus: De cætero non conuerſabatur inter plebem: quia ſcilicet poſt reſurrectionē conuerſatio eius non erat digna hominibus: ſed diuina magis: quod etiam eſt forma reſurrectionis futuræ: in qua ſicut angeli conuerſabimur & filij Dei. Hæc Theophilus. Manifeſtauit autem ſe diſcipulis ſuis, & alijs fidelibus, ut uiuus uideretur à uiuētibus. Vnde dicit Auguſtinus, quòd quando ſurrexit, non eſt uiſus niſi à ſuis. Vnde & in Actibus: *Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.* Fuit autem conueniens quòd non omnibus, ſed teſtibus tantum præordinatis reſurrectionē ſuam manifeſtaret: quia infima per media reducit in ſuprema: & ideo quoſdam mediatores elegit, per quos uniuerſo orbi reſurrectio manifeſtari poſſet. Sic ergo Dominus per dies quadraginta multiformiter apparens diſcipulis: ac edens loquensq́ue cùm eis, & argumentis nos illuminauit ad fidem, & promiſsis erexit ad ſpem: ut ſic tandem, donis cœlitus datis, accenderet ad amorem. Et ſecundum Hieronymum, Oſtendit immortalitatem mortalibus, ad gratiarum actionem debitam: ut intelligamus quid fuerimus, & ſciamus quid futuri erimus. De myſterio autem prædictarum apparitionum, & duarum ſequentium, ſic dicit Beda: Hac ergo frequentia corporalis ſuæ manifeſtationis, oſtendere uoluit Dominus, in omni loco ſe bonorū deſiderijs præſentem eſſe diuinitus. Apparuit namq; ad monumentum lugentibus fęminis: adeſt & nobis eius abſentiæ recordatiōne ſalubriter contriſtatis. Occurrit reuertentibus à monumento, ut agnita reſurrectionis gaudia prędicarent, adeſt & nobis, dum bona, quæ nouimus, proximis fideliter annunciare gaudemus, apparuit in fractione panis his, qui ſe peregrinum eſſe putantes, ad hoſpitium uocauerunt: adeſt nobis, cùm peregrinis & pauperibus quæcunque poſſumus bona libenter impendimus: adeſt & nobis in fractione panis, cùm ſacramentum corporis eius, uidelicet panis & uini, caſta & ſimplici conſcientia ſumimus. Apparuit in abdito de ſua reſurrectione loquentibus: adeſt & nobis, qui modo eius dono idem agimus: adeſt & nobis ſemper, cùm ab extrinſecis operibus ad tempus uacantes, de eius gratia locuturi conuenimus: apparuit cùm foribus clauſis intus Iudæorum metu reſiderent: apparuit cùm minorato eodem metu, apertis eum greſsibus in montis uertice quærerent: affuit quondam confortaturus ſuo ſpiritu eccleſiam, cùm ab infidelibus premeretur, & ad publicum uenire, ac dilatare prohiberetur: adeſt eidem & nunc, cùm inclinato ad fidem culmine regali, terror quieuit perſecutionis: & omnis mundi ſublimitas Apoſtolicis eſt ſubſtrata ueſtigiis: apparuit piſcatoribus: eosq́ue apparens diuinis adiuuit beneficijs: adeſt & nobis, cùm neceſſaria uitæ temporalis recta intentione curamus, iuſtisq́ue noſtris laboribus ſubſidium ádiungit ſuæ pietatis: apparuit recumbentibus: adeſt & nobis cùm iuxta Apoſtoli monita, ſiue manducamus, ſiue bibimus, ſiue aliud quid agimus, omnia in gloriam Dei facimus, apparuit primò in Iudæa, deinde in Galilæa, poſt hęc in Iudæa, rurſum die quo aſcendit in cœlum: aderat eccleſiæ cùm primò ſolius Iudææ terminis clauderetur: adeſt modo cùm Iudæis ob culpam perfidiæ derelictis, tranſmigrauit ad gentes: & aderit in futuro cùm ante finem ſeculi reuertetur ad Iudæam: & ſicut Apoſtolus ait, intrante gentium plenitudine, ſic omnis Iſrael ſaluus erit. Nouiſſime illis apparuit aſcendens in cœlum: aderit & nobis ut eum poſt mortem ad cœlos ſequi mereamur, ſi ante mortem eum in Bethaniam unde aſcendit. i. in domum obedientiæ ſequi curamus. Ipſe etenim cœlum aſcenſurus Bethaniam uenit. quia ſicut Apoſtolus ait: *Factus eſt obediens uſque ad mortē mortem autem crucis: propter quod & Deus eum exaltauit:* uenimus ibidem & nos, ſi quod ille monet agimus, quod promiſit intendimus. *Eſto fidelis*, ait, *uſque ad mortem: & dabo tibi coronam uitæ.* Fit quoque ipſius gratia largiente, ut qui nobiſcum uſque ad uitæ huius terminum manet: poſt hanc nos uitam ad uidenda ſecum cęleſtis uitæ præmia ſubleuet. Hæc Beda. Sicut ergo quadrageſimam, ſic & quinquageſimam Chriſtus nobis ſacrauit: & nos utraque ſolennitate myſticè inſtituit: de quibus ſimul Beda ſic ait, Vtramque ſane hanc ſolenniatem, hoc eſt quadrageſimæ & quinquageſimæ, non quorumlibet hominum, ſed ipſius Domini, ac ſaluatoris noſtri prima nobis ſanxit authoritas: quadrageſimæ uidelicet in eo, quòd diebus ac noctibus quadraginta ieiunauit in deſerto. Victaq́ue uerſutia tentatoris, miniſterijs fruebatur angelicis, ubi ſuo nos informaret exemplo: quia per macerationem carnis aduerſarij ſpiritualis machinas euitare, & ad angelorum debeamus conſortium peruenire. Porro quinquageſimæ nobis gaudia in eo ſeruanda monſtrauit, quòd poſt reſurrectionem ſeipſum diſcipulis uiuum, in multis argumentis, per dies quadraginta præbuit: & illos ſuæ frequentia uiſitationis lætabundum

Marginal notes: *Bernardus in cantua.* — *Panis ſubcinericius.* — *Panis triticeus.* — *Theophilus in Ioānem.* — *Auguſti. tracta. 76. in Ioanne.* — *Acto. 10.* — *Hierony. in cap. 16. Marci.* — *Immortalitatis oſtēſio.* — *Beda ſermone de reſurre.* — *Roma. 11.* — *Philip. 2.* — *Quinquageſima conſecratio.* — *Beda ibidē* — *Actorū. 1.*

Section letters: A B C D E

Catchword: tabundum

tabundum hoc tempus habere fecit, ac feſtinum. In quo non ſolum futuri ſeculi gaudia, quæ cum illo ſumus habituri præſignauit, uerùm & ineffabilem circa nos ſuæ pietatis affectum oſtendit: qui depoſita iã infirmitate corporis: & per reſurrectionis uirtutem in cœleſtem gloriam commutata. Dignatur tamẽ adhuc diſcipulorum intereſſe conuiuio: ut ſocios eos habere poſsit in cœlo. & præcepta quibus ad regnũ Dei perueniant uiuacius ipſa familiaritate cõmendet: atq; memoria illius temporis roboret, de quo eis ante paſſionem ſuam promittendo prædixerat: *& ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis ſuper menſam meam in regno meo*: ſed & in cęlum aſcendens nequaquam eis priſcæ ſuæ præſentiæ dulcedinem abſtulit: ſed eandem potius promiſſo Spiritusſancti chariſmate cumulauit. Denique mox illi regreſsi ſunt in Hieruſalem, cum gaudio magno: & erãt ſemper in templo, laudantes & benedicentes Deum: hoc quoq; nobis gaudio, ac laude & benedictione cęleſti, qua Spiritusſancti præſtolabantur aduentum, uſque ad diem quinquageſimum, quem Gręci Pentecoſten appellant ſolennitatis, huius lætitiam docuerunt eſſe protelandam. Meritò ergo ſacroſanctis diebus his nos maioribus epulis atq; hymnis celeſtibus uacamus, ob reuerentiam dominicæ reſurrectionis: ob memoriã dominici cõuictus cum diſcipulis ſimul: & ob ſpẽ futuræ noſtræ quietis, ac uitæ immortalis. Sed & genu in oratione minimè flectemus: quia flectio genuum, pęnitẽtiæ & luctus eſt iudicium. Quod etiam omnibus diebus dominicis obſeruandum, propter eiuſdem reſurrectionis uel dominicę, uel noſtrę ſacramenta patres inſtituerunt. Rectè ergo quadragenario dierum numero ieiunium annuè celebramus: ut per hoc ſpiritualius admoneamur: quia quandiu in mundo uiuimus, pro cœleſtium pręmiorum adeptione ſemper laborare debeamus. Rectè etiam quinquagenario dierum numero ſtatum futuræ noſtræ beatitudinis in imagine ueneramur, ieiunia uidelicet relaxando, halleluia canendo: ſtantes orãdo, quæ ſunt aptiſsima perpetuæ quietis, reſurrectionis, & laudis pręſagia. Hæc Beda.

Luca. 22.

Deuotio La beda inter Paſcha & Pẽtecoſten.

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, per glorioſam reſurrectionem tuam, qua diſcipulis & fidelibus tuis, uiuus & immortalis apparuiſti: per grauiſſimã moram & colloquia dulciſſima, quæ cum eis per quadraginta dies habuiſti, in quibus multis argumentis apparẽs eis & loquens de regno Dei, eosq; confortans, & cum eis conueſcens, ut reſurrectionem ueram in te probarent & crederent: totalem dubitationem de ipſorum cordibus abſtuliſti: obſecro te Ieſu bone & pie, da mihi inter teſtes præordinatos à Deo teſtem fieri reſurrectionis tuæ: non lingua tantum, & uerbo: ſed opere, & ueritate. Amen.*

A *De aſcenſione Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cap. LXXXII.*

B

CIRCA aſcenſionem Domini te uigilem eſſe oportet: nam hæc ſolennitas ualde ſolennis eſt, ut infrà patebit. Et ſaltẽ hoc ad attentionem te animet amplius, quòd nũc Dominus completo ſuæ peregrinationis curſu, eſt præſentia corporali receſſurus: unde ipſius uerba
C & facta ſunt attentius conſideranda. Quælibet enim anima fidelis debet ſponſum ſuum, Dominum Deũ ſuum, in eius diſceſſu diligentiſsimè & uigilantiſsimè obſeruare: & quæ per eum dicuntur & fiunt, uiſceroſius mente amplecti: ac eidem ſe deuotius & humilius recõmendare: & totaliter animum ſuum ab aliis abſtrahere. Quadrageſimo autem die à reſurrectione uoluit Dominus aſcendere: ut demonſtraret eos qui decalogum legis, per quatuor Euangelia impleuerint, poſſe cœlum ſcandere. Tunc itaque ſciens Dominus Ieſus, quia uenit eius hora ut tranſeat ex mundo ad patrem, cùm dilexiſſet ſuos, nunc uerò uſque in finem dilexit eos. Accipiens igitur de
D paradiſo terreſtri ſanctos patres, & omnes illas ſanctas & benedictas animas, ac benedicens Heliæ & Enoch ibi remanentibus, & adhuc uiuentibus, uenit ad undecim diſcipulos ſuos, qui erant in monte Siõ, cum matre ipſius & alijs. Omnes ſiquidem tam Apoſtoli quàm alii diſcipuli, necnon & mulieres, habitabant in monte Sion: ſed in cœnaculo, in quo Dominus cœnauerat, habitabant tunc Maria & undecim diſcipuli: cæteri uerò diſcipuli & mulieres circumquaq; per diuerſa hoſpitia erant diuiſi. Dum ergo recumberent ſeu comederent undecim Apoſtoli in illo cœnaculo cum beata Virginę: & forte alii, ſed digniores ſunt tantum expreſsi, apparuit eis Dominus: & comedit cum eis benignus magiſter ante diſceſſum
E ſuum, in ſignum & memoriale ſpecialis dilectionis & gaudii. Quia enim Apoſtoli non erant eum amplius in carne uiſuri: ideo antequam recederet, manducauit cum eis, quemadmodum amici cùm abinuicem ſeparari debẽt, ſimul mãducant & bibunt. Omnibus igitur ſimul hora tertia comedentibus, cũ magna lætitia in hoc ultimo Domini ſui conuiuio, ut omnes teſtes eſſent & narrarent quæ communiter uiderunt & audierunt: ſciens Dominus Ieſus tempus eſſe ut reuerteretur ad eum qui miſit ipſum, *exprobrauit illis incredulitatem eorum*, quam prius habuerunt, ut ſuccederet credulitas: *& duritiam cordis* lapidei: ut ſucce-

Marci 16.
Luca 24.

Ioan. 13.

Aſcẽſurus aſſumpſit nos ex paradiſo.
Habitatio Mariæ & diſcipulorum.

deret cor carneum, charitate plenum, *quia his qui uiderant eum reſurrexiſſe* à mortuis, *non crediderant*: niſi & ipſi eum uiderent: cùm utique poſt reſurrectionē ſuam Euangelium prædicantibus gentes crediture erant eum reſurrexiſſe quem non uiderant Ergo inexcuſabilis es, ſi teſtimonio uidentis rem de qua teſtatur non credideris. Exprobratio: eſt obiectio ex probro: quia probrum fuit, quòd tantis uiſis argumētis reſurrectionis, & tãtis auditis ſignis per teſtes propoſitis non crediderunt. Quãuis enim Petrus & Maria Magdalena, & duo illi diſcipuli quibus in uia Dominus apparuerat, certisſimè firmisſimeq́; nunciarēt Dominum reſurrexiſſe, ſeq́; illum uidiſſe: cæteri tamen illis non credebant. Hanc autem exprobrationē maximè tunc Dominus fecit, cùm ad prædicandum per uniuerſum mundum diſcipuli ire debebant, quaſi daret eis intelligere, & diceret: Multo magis debebatis uos nunciantibus reſurrectionem eam credere antequam me uideretis, quàm gentes, quæ credēt uobis prædicantibus Euangelium, & me non uidebunt. Poſt illam quippe exprobrationem, dixit eis, ut irent in mundum ad prædicandum. Idcirco etiam tūc eos increpauit, cùm corporaliter reliquit: ut defectum ſuū cognoſcentes remanerent humiliores: oſtendēs eis in ſuo diſceſſu quantum ei humilitas placet, quaſi eam peculiariter eiſdem recommendaret: ut uerba quæ recedens dicebat, in corde audientium arctius impreſſa remanerent. Poſt increpationē igitur admonēdo dixit eis: *Euntes* & continuis profectibus in prædicando proficientes *in mundum uniuerſum*, non in Iudæam tantum: *prædicate Euangelium*, quod omnem aliam doctrinā præcellit, ſicut caput corpori præeminet: quia ſecundùm Innocentium, Euangelium eſt uerbum uerbi, quod erat in principio apud Deum: ſermo ſermonis, qui à regalibus ſedibus uenit: ſapientia ſapientiæ, quæ attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. *Prædicate*, inquit, *Euãgelium*, nihil aliud: *omni creaturæ*, id eſt humano generi: ſeu indifferenter & ſine acceptione omni homini, pro quo facta eſt omnis creatura: uel ideo quòd habet participium, & conuenientiam, ſeu aliquid cōmune, cum omni creatura: unde & homo microcoſmus, id eſt, minor mundus dicitur: quaſi omnē creaturam continens. Per eſſe, enim, conuenit cum inanimatis: per uiuere: cū uegetabilibus & plantis: per ſentire, cum animalibus: per intelligere, cum angelis: ideo deſignatur nomine omnis creaturę. Item homo dicitur omnis creatura, quia propter eum omnis creatura mundi uidetur eſſe producta: ſumus enim quodãmodo finis omnium. Vel *omni creaturæ*, cui prædicandū eſt. Et multa in ſcripturis inueniūtur, quibus hæc una determinatio ſufficere poteſt: quale eſt illud: *Cùm exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipſum*: ſcilicet trahenda. & illud: *Charitas omnia credit*. ſ. credēda. Ita dicitur, Deus erit omnia in omnibus: id eſt, unicuiq́; ſufficiētia, & illud: *Omnia quæcunq́; audiui à Patre meo, nota feci uobis*: omnia. ſ. ad ſalutem & beatitudinem pertinentia. Et ſic in alijs ſuo modo accipere poteris. Hoc autem quod de Euangelio prædicando dicitur, fiendum erat poſt receptionem & confirmationem Spiritusſancti: quia antè nō erant (ſecūdum mandatū Chriſti) ab Hieruſalē diſceſſuri. In hoc etiã ꝙ de Euangelio omnibus prædicando mandatur: Iudæorum abiectio, & gētium electio apertisſimè mõſtratur. Qui ergo prius dixerat, *In uiam gentium ne abieritis*: nunc dicit, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*: id eſt, omni nationi: primò Iudæo, ſecundò gen-

Exprobratio congruè facta.

Euangeliũ quid ſit.

Sapien. 8.

Homo microcoſmus.

Homo omnis creatura.

Ioan. 12.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

Ioan. 15.

Gentium electio.

Matth. 10.

A tili: *quia uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire*. Deinde ſalutem promittendo credentibus, & damnationem comminando incredulis, ſubiunxit: *Qui crediderit*, fide formata & per dilectionem operante, ſcilicet per ſe ut in adultis: uel per alium, ut in paruulis: *& baptizatus fuerit*, baptiſmo aquę ſi fieri poterit, *ſaluus erit*: æterna ſalute à peccatis & pœnis liberante. Non enim ſufficit fides, abſque baptiſmo, per quem aliquis incorporatur Chriſto, ſi adſit facultas recipiendi baptiſmum ab aliquo. Si autem non adſit facultas, ſufficit baptiſmus ſanguinis: ut in martyribus, qui pro Chriſto interficiuntur antequam ſint baptizati: uel flaminis, ut in habentibus fidem Chriſti, deſiderantibus baptizari, ſed præueniuntur morte antequam posſit impleri. B Per alios ergo paruuli credunt in eccleſia, ſicut ex alijs trahunt peccata: quæ illis in baptiſmo remittuntur confesſione aliena. Pium eſt enim, ut id quod per alienum peccatum amiſerūt, per alienum auxilium (ut eccleſiæ & patrinorum, in quibus credere dicuntur) recuperare & recipere posſint. *Qui uerò non crediderit*: per ſe, uel per aliū, *condemnabitur*: æterna damnatione, per meritum iuſtitiæ infidelitatis ſuę. Non ait, qui baptizatus non fuerit: quia per fidem ſine baptiſmo, ſaluatur homo: cùm eum excludſt articulus neceſsitatis nō contēptus religionis. Vnde quod dictū eſt Nicodemo, *Niſi quis fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei*: ſic debet intelligi, qui cōtempſerit renaſci. C Noli autem prę ſumere de fide, niſi oſtendas eum in opere: quia ſine hoc nō poterit te ſaluare. *Fides enim ſine operibus mortua eſt*. ſicut & opera ſine fide. Vnde Grego. Fortaſſe autem unuſquiſque apud ſemetipſum dicat: Ego iam credidi: ſaluus ero. Verum dicit, ſi fidem operibus teneat. Vera etenim fides eſt, quæ in hoc quod uerbis dicit, moribus nō cōtradicit & ille credit, qui exercet operãdo quod credit. Vnde & Iacobus, Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt: Deinde etiã ſigna fidei augmentatione & confirmatione promittendo adiūgit: D *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur*: propter meritum fidei ſuo tempore, & cùm fuerit neceſſe. *In nomine meo*, inuocato & honorato: id eſt, in uirtute nominis mei, *dæmonia eiicient*: quod de multis legimus, quibus immundi ſpiritus obediebant: *linguis loquentur nouis*: hoc factum eſt in die pentecoſtes in Apoſtolis, & alijs credentibus: *ſerpentes tollent*: ideſt, auferent uel diſpergent: quod de Apoſtolo Paulo patet. *Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit*: quod de Ioanne Euangeliſta factum fuit. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*: quod etiam multi fideles fecerunt. Omnia enim hæc in primitiua eccleſia, non ſolum Apoſtolos & alios maiores: ſed etiam frequenter alios ſimplices credentes feciſſe legimus, pro in- E fidelibus conuertendis: & ut fides credentium creſceret, ac nutriretur & firmaretur miraculis: qua nunc radicata & aucta, non ſic neceſſarium eſt nunc fieri ſicut pasſim tunc fiebant: quia ſufficit ea quę facta ſunt ſolummodo legere & audire, ac eis fidem adhibere. Si ergo quæratur, quare prædicatores & fideles moderni talia ſigna non faciunt? Reſpondetur ſecundùm Gregorium, quia cum fides catholica ſit ſufficienter probata per miracula Chriſti & Apoſtolorum eius, nō oportet ultrà hanc probationem reiterare amplius. Sicut etiam arbuſta cum primò plantantur, frequēter irrigantur quouſq́; conualuiſſe uideantur:

1. Timo. 3

Baptiſmus neceſſarius.

Paruulorū purgatio à peccatis.

Ioan. 3.

Fides ſine opere non ſaluat.

Iacobi 2.

Gregorius hom. 29. in euange.

Iacobi 2.

Signa primitiua eccleſia.

Cur modo non fiant miracula.

Gregorius hom. 29. in euange.

deantur:cùm autem in terra radicē fixerint, talia ſubtrahuntur. Veruntamē Deus in poſteris temporibus etiam multa miracula fecit ad conſolationem fidelium:ut patet de tempore martyrum & cōfeſſorum. Fiunt tamen, ſecundùm eundem Gregorium, ſpiritualiter nunc in eccleſia, quæ olim corporaliter fiebât in ea. Nam ſacerdotes populum exorciſando, baptizando,& ad pœnitentiam uocando,dæmonia ejjciunt: dumq́ue ſecularia uerba relinquentes, fidei & nouæ legis myſteria inſonant,linguis nouis loquuntur. Qui dum bonis ſuis exhortationibus uitia & malitiam de alienis cordibus auferunt, ſerpentes tollūt. Et dum hæreticorum libros legunt, uel mortifera in confeſſionibus ſeu peſtiferas ſuaſiones audiunt, ſed tamen non conſentiunt, & ad praua non pertrahuntur:mortiferum eſt quod bibunt, ſed eis nō nocebit. Qui quotiens proximos in fide uel bono opere infirmari conſpiciunt,dum eis tota uirtute concurrunt,& exemplo ſuæ bonę operationis illorum uitam roborant: uel animas infirmas ſuis orationibus ſanant, & Deo reconciliant,*ſuper ægros manus imponunt ut bene habeant*. Quę nimirū miracula tanto maiora ſunt quāto ſpiritualiora,& quanto per hæc non corpora, ſed animæ ſuſcitantur. In hoc etiam inſtruimur, ut quod uerbis prædicamus,bonis operibus confirmemus. Item dæmonia eiiciunt, qui dæmonum tentationes fide & ſigno crucis repellunt. Linguis loquuntur nouis,qui Dei laudes & uerba ſacra narrant,dimiſsis friuolis & ocioſis. Serpentes tollūt,qui detractores efficaciter reprehendunt. Mortiferum bibunt, ſed eis non nocet,qui perſuaſiones peſtiferas ſe amara conuitia audiunt, ſed ſurda aure tranſeunt,& pro nihilo ducunt. Super ægros manus imponunt & bene habebunt,qui per bona uerba & opera alios à peccatis retrahunt,& in bonis confirmant. Et hęc ſimiliter ſigna ſpiritualia tanto ſunt corporalibus meliora,quantum quæ ſunt animæ corporalibus præferuntur. Et dixit eis:*Vos autem* ſpecialiter *eſtis*, id eſt eritis,*teſtes horū*: ſcilicet quæ uidiſtis & audiſtis,& quæ locutus & operatus ſum in medio ueſtri:uel horum ſuperius deſcriptorum,quantum ad Chriſti incarnationem,prędicationem,paſsionem, & reſurrectionem. Et ne turbati cogitarent quomodo nos homines ideotæ teſtimonium perhibebimus gentibus & Iudæis,qui te occiderunt,ſubiungit: *Et ego mitto*, id eſt,mittam citò & de propinquo(ponendo præſens pro futuro, & ratione certitudinis,& ratione proximi temporis) *promiſſum* uobis auxilium *Patris mei in uos*:id eſt, Spiritum ſanctum in ſigno uiſibili: ut ſufficiatis ad teſtandum & ad prædicandum conſtanter ubique ueritatem Euāgelij. Pater enim promiſit,cùm dixit: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*:& quia filius promiſit,dicens: *Cùm uenerit Paracletus quem ego mittam uobis à Patre*:ideo & pater promiſit,cùm opera Trinitatis ſint indiuiſa. Qui licèt procedit ab utroque,eſt tamen patris,authoritate ſpirationis. Et ne imperfecti prædicare præſumerent, adiunxit: *Vos autem*,qui debetis eſſe teſtes mei,*ſedete* & manete hîc *in ciuitate* Hieruſalem, *quoaduſque induamini*,ſcilicet undique tanquā armatura ſpirituali *uirtute*,non humana,ſed cœleſti: id eſt,Spiritusſancti gratia *ex alto*: id eſt, de cœlo. Hoc idem tangitur in Actibus,cùm dicitur: *Et conueſcens*, id eſt,ſimul cum diſcipulis comedens,*præcepit eis, ab Hieroſolymis ne diſcederent:ſed expectarent promiſſionem Patris*,quaſi diceret, hic & ibi non eſtis ſufficiētes ad prædicandum cōſtanter ueritatem Euangelij,donec confirmati fueritis per donum Spiritusſancti; ut ſte-

Idē ibidem

Præſens pro futuro.
Promiſſio ſpiritus. Ioel 2. Ioan. 15.

Spiritus Patris.

Acto. 1.

A tis ante reges & præſides intrepidi. Vnde Chryſoſto. Sicut milites inuaſuros multos,nemo ſinit exire donec armati ſint:ſic & diſcipulos ante Spiritusſancti deſcenſum,ad conflictum egredi nō permittit. Cur autem non Chriſto præſente, uel eo diſcedente, ſtatim ſpiritus uenit? Decebat enim eos fieri cupidos rei, & deinde recipere gratiam. Tunc enim magis ad Deum erigimur,cùm incumbit neceſsitas. Dicit autem, *donec induamini uirtute ex alto*:nec expreſsit quando, ut ſint iugiter uigiles. Quid igitur miraris,ſi diem nouiſſimum non pandit: ubi diem hunc proximum pandere noluit? Hæc Chryſoſt. Licèt ergo Chriſtus dediſſet diſcipulis ſcripturarum intellectum,& cōmiſiſſet prædicationis officium: tamen diſtulit executionem prædicandi, uſque ad

B Spiritusſancti receptionē in ſigno uiſibili:per hoc inſinuans, ꝙ prædicans actu,prius debet habere ſufficientem ſacræ ſcripturæ notitiam, & gratiam Spiritusſancti per cōiecturam: ſcilicet quòd non ſit conſcius ſibi de peccato mortali. Debent quippe prædicatores ſedere in ciuitate:id eſt, in clauſtro: ubi debet eſſe ciuiū unitas,uacando ibi ſtudio & contemplationi:ut ibi hauriant,quod poſtmodū in prædicatione alijs effundant. Vnde Hiero. Nihil nobis rectum uideatur niſi quod diſcimus, ut poſt multum ſilentiū de diſcipulis magiſtri efficiamur: docemus aūt homines in eccleſiis,qđ neſcimus: oēs alias artes abſq; doctore non diſcimus:ſola hæc tam uilis & tam facilis eſt,ut præceptore uel doctore non egeat. Vnde &

C ſecundùm Gregorium notandum eſt,quia ſunt quos à prædicationis officio uel imperfectio uel ętas prohibet,& tamen præcipitatio impellit: qui admonendi ſunt,ne dum ſibi tanti onus officij præcipitatione arrogant,uiā ſibi ſubſequentis uitæ melioris abſcindāt. Et ut conſiderent, quòd ipſa ueritas, quæ repentè quos uellet roborare potuiſſet, ut exemplum ſequentibus daret,ne imperfecti prædicare præſumerent. Poſtquā plenè diſcipulos de uirtute prędicationis inſtruxit,ilicò adiūxit:*Vos aūt ſedete ī ciuitate,quoaduſq; induamini uirtute ex alto*. In ciuitate quippe ſedemus, ſi intra mentiū noſtrarū nos clauſtra conſtringimus: ne loquendo exterius euagemur:ut cùm uirtute diui

D na perfectè induemur, tunc quaſi à nobiſmetipſis foras etiam alios inſtruentes exeamus. Hęc Gregorius. Comedunt igitur & gaudent diſcipuli, propter præſentiam Domini ſui: ſed nihilominus propter diſceſſum turbati. Tanta enim amoris teneritudine eum diligebant, quòd etiam uerba diſceſsionis ſuæ æquo animo ſuſtinere non poterāt. Cumq́ue comediſſent, *eduxit omnes*:uerbo ſcilicet,non manu,*foras*,id eſt extra ciuitatem,*in Bethaniam*,id eſt, uerſus Bethaniam: quia mons Oliueti,ad quem exierunt,eſt in uia uerſus Bethaniam, & Bethania in latere montis Oliueti eſt ſita. *Eduxit eos foras*, ut uiderent eum aſcendentē: per hoc inſinuans, quòd ciuitas tumultuoſa non eſt

E locus aptus ad diuinorum contemplationem. Prius eduxit eos foras extra ciuitatem, ut ſignificaret non habere nos hîc manētem ciuitatem:deinde in Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ: ut qui ex obedientia deſcendit, & humiliatus eſt ad mortem, oſtendatur ex merito obedientiæ aſcendiſſe: & exaltatus in cœlum,ſecūdùm illud, *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum*:& ut ſignet per obedientiæ opera eos tranſituros ad cœleſtia: & quòd non eſt aſcenſus in cœlum,niſi per obedietiæ meritum. Sicut ergo inobedientia hominem de paradiſo eiecit:ſic obediētia introducit. Item ſecundùm Bedam, Eduxit eos in Bethaniam,

Gregorius in paſtorali, parte 3. cap. 26.

Sedere in ciuitate quid ſit.

Eductio Apoſtolorum

Philipp. 2.

Beda in ca. 24. Luca.

A Bethaniam,propter ſitum eiuſdem uillę,quæ in latere montis Oliuarum poſita eſt:quia uidelicet obediẽtis eccleſiæ domus, in ipſius ſummi montis, id eſt, Chriſti latere,fidei, ſpei,dilectioniſq; ſua fundamẽta locauit.Poſtquam ergo eos foras duxiſſet, tunc dixit eis,quòd in montem Oliueti tranſirent, & inde eum in cœlum aſcendentem uiderent.Quia inde aſcendere uolebat in cœlum.Et tunc diſparuit, & euanuit ab oculis eorum. Per montem, intelligitur eminentia Spiritus in contemplatione:per oliuas autem,pinguiſſimi ſpiritus deuotio.Vlterius uerò poſt iſta non reſtat,niſi ſaltus animæ in cœlum Igitur Apoſtoli vndecim,cum matre Domini ac aliis diſcipulis & mulieribus unanimiter ſtatim uenerunt in montem Oliueti, & ibidem iterum Dominus eis apparuit.Ecce quomodo habes hodie duas apparitiones.Conſpice nũc bene eos,& cuncta quæ fiunt.Cõſidera nihilominus ſanctos patres ibidem inuiſibiliter exiſtentes,quomodo libenter & reuerenter intuentur dominam, & affectuosè benedicunt per quam tantum aſſecuti ſunt beneficium:quomodo etiam intuẽtur illos excelſos pugiles & duces diuini exercitus, quos inter omnes ad expugnandum & uincendum uniuerſum mundum elegit Dominus.Tunc quidã ex his qui conuenerant cœperunt eum interrogare,dicẽtes: *Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?* Quidã imperiti & carnaliter ſapiẽtes,uidẽtes alienigenã regnare,& Iudęos ſub præſide eſſe:deſiderabant quòd regnum ipſum nationi Iudaicæ redderetur, & quærebant de reſtitutione regni Iſrael temporalis: & ſi rex Iudæis daretur hoc tempore, putãtes tunc à Domino regnum reſtituendum:& à dominio alienigenarum.ſ.gẽtilium qui Iudæis dominabantur liberandum:ſicut & duo diſcipuli putabãt,dicentes:nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſrael.Ac ſi iſti interrogantes cũ dicerent:Nunquid hoc tẽpore regnabis,ſicut Dauid, & Salomõ,& dominaberis nationibus?Alij uerò magis inſtructi,ſcientes reſtitutionem illam non niſi finaliter futuram,ſcilicet circa tempora iudicij,quærebant de reſtitutione regni Iſrael ſpiritualis:ſcilicet de liberatione & dilatatione eccleſiæ:ac ſi dicerẽt, Nunquid hoc tempore facies quod promiſiſti Eccleſiæ? Vnde Auguſtinus. Ergo diſcipuli Chriſti deducturi aſpectu aſcenſurum Chriſtum interrogauerunt eum & dixerũt ei: Domine ſi in hoc tempore præſentaberis:& quando regnum Iſrael?Quod regnum?De quo dicimus, *Adueniat regnum tuum*:quãdo regnũ tuum? Quando regnum tuorum?quando regnum humiliũ? quamdiu typus ſuperborum: Quando uenturum ſit, quid ad te?Sic uiue quaſi hodie uenturum ſit, & non timebis cùm uenerit Hæc Auguſti.Dominus autem ſuper hoc non certificauit eos.ex quodam tamen, in reſpõſione eius poſito,poſſent intelligere reſtitutionem illam multis temporibus differendam. *Non eſt,* inquit, *ueſtrum noſſe tempora,uel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*: id eſt,numerum temporum & momentorum uſque ad finem ſeculi, quæ tantùm patent ſcientiæ Patris mei. Non eſt quippe aliquorum noſſe tempora, ultra quod reuelatur uel traditur per ſcripturas: quia hoc eſt præſumptionis:ſed ſecũdùm ſcripturas noſſe,eſt eruditionis.ac ſi diceret, Ad uos non pertinet ſcire futura, quæ in ſola Dei diſpoſitione ſunt poſita: de quorum numero eſt regni Iudaici reſtitutio.Nam ipſum reſtituendum non eſt carnaliter,ſed ſpiritualiter: quando circa finem ſeculi Iudæi credent in Chriſtum,qui fuit rex eorum:& quãdo regnabit in domo Iacob, uerè ſine fine ſeculi in æternum.Nihil, inquam, ad uos quærere de ſecretis huiuſmodi,nec ad ea percipienda eſtis idonei:ſed de his quæ ad uos ſpectãt eſtote ſoliciti:quia reuera, *accipietis uirtutem ſancti Spiritus ſuperuenientis in uos*, cuius uirtute purificati & roborati ut poſſitis mea uerba loqui,& doctrinam meam ferre *eritis mihi teſtes*.conuerſationis & doctrinæ, mortis & reſurrectionis meæ: primò, *in Hieruſalem*:ſecundò, *in Iudæa*: poſtea *in Samaria*:tandem *uſque ad ultimum terræ*:ac ſi tacitè diceret, Ante regni illius reſtitutionem non ſolum Hieroſolymam,ſed & omnes fines Iudææ & Samariæ,ac ẽt mundi terminos per circuitum Euangelij fama percurret.Primò ſiquidem prædicatum eſt euangelium in Hieruſalem,ſed propter lapidationem Stephani,& B mortem Iacobi,gladio occiſi,egreſſi ſunt de Hieruſalem,prædicãtes in finibus Iudææ: poſtea trãſierunt ad Samaritanos: inde proceſſerunt per mundum ad alios. Vbi Auguſt. Quo autẽ pacto ab Apoſtolis eſt prędicatio iſta completa,quãdo adhuc uſq; ſunt gentes in quibus modo cœperit:& in quibus nondum inceperit impleri?Non utique hoc ſic à Domino mandatum eſt Apoſtolis,tanquam ipſi ſoli quibus tunc loquebatur tantum munus fuerint impleturi: ſed ſicut eis ſolis uidetur dixiſſe, *Ecce ego nobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*: quod tamen eum uniuerſę eccleſiæ promiſiſſe,quæ alijs morientibus alijs naſcentibus hîc uſque in ſeculi conſummatione futura eſt,q̃s C non intelligat? Hæc Auguſt. Et quia Euangelium primò prædicatum eſt in Hieruſalem: inde eſt ꝙ audita pronunciatione Euangelij, uertimur ad Orientem, quaſi ad Hieruſalem:gratias agentes & dicentes:Gloria tibi Domine:quia inde uenit ad nos Euangelium. Vnde ſcriptum eſt: *De Sion exibit lex, & uerbum Domini de Hieruſalem.* Vnde & Auguſtinus. Cœpit enim eccleſia ab Hieruſalẽ iſta terrena, ut gaudeat in Deo in illa Hieruſalem cœleſti:ab hac enim incipit, ad illã terminat. In illa tota eccleſia erit,ab iſta exordium fidei ſumpſit.Hæc Auguſti Sed uerba Euangelij leuita prænunciaturus,uertit faciem contra Aquilonem,ut oſtendat uerbum Dei dirigi cõtra eum,qui per Aquilonem deſignatur:ſcilicet contra diabolum,qui dicebat D in corde ſuo:ſedebo in latere Aquilonis, & ero ſimilis altiſsimo. *Et Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt eis*,quæ ad eruditionem ſuæ pertinebant conſolationis,unumquenq; oſculatus eſt in intimo amore cordis. Quia, ſecundùm Ambroſium, Apoſtolis reliquit oſcula pacis: deinde ualedicens eis, *eleuatis manibus*, ut ſuos patri offerret, *benedixit eis*: ſcilicet bona optando, promittendo, conferendo, ut eos contra hoſtem muniret, ut bonis cœleſtibus augeret. Et, ut dicit Theophilus, fortè in hac benedictione uim conſeruatiuam eis influxit,uſque ad Spiritus ſancti aduentum. Ex loco iſto duxit eccleſia in conſuetudinem, quòd epiſcopi in fine miſſæ dent bene- E dictionem. Vbi Origenes: Quòd autem eleuatis manibus benedixit eos, ſignificat quòd deceat benedicentem cuiquam ornatum eſſe uarijs operibus & arduis, reſpectu aliorum: ſic enim manus tolluntur in altũ.Hęc Orige. In receſſu ſuo benedixit Chriſtus diſcipulis, ſicut pater recedens à filii benedicit eis: & hoc fecit primò propter maiorem eorum neceſsitatem, ſecundùm illud: Cùm eſſem cum eis: ego ſeruabam eos: & cætera. ubi petit eos poſt receſſum ſuum ſeruari à malo. Secundò, ad oſtendendum finalem & perſeuerantem erga eos ſuam dilectionem: ſecundùm illud, Cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.Inſtruxit etiam

per

Mons Oliueti. — *Contemplatio.* — *Act. 1. Reſtitutio regni Iſrael* — *Auguſti ſermone de alten Matth 6.*

Prædicatio uſque ad ultimum terræ. — *Auguſti. epiſt. 80.* — *Matth. 28.* — *Eſaia 2.* — *Conuerſio ad Aquilonem.* — *Eſaia 14.* — *Ambro. in cap. 27. Lucæ.* — *Benedicti canica.*

per hoc ſuperiores in eccleſia, ut recedentes à ſubditis, benedictionibus eos Deo commendent. His finitis ad Orientem uerſa facie, ut dicit Damaſcenus, cœpit ſua propria uirtute non aliena eleuari ab eis, & aſcendere uidentibus illis, quos ſcilicet tanta uiſione dignabatur, & uidendo deducentibus: ut ſcilicet deſiderium ueniendi ad ipſum in eis excitaretur, & triũphaliter proprio motu per dotem agilitatis in cęlum ſupremum unde uenerat ferebatur. Tunc mater & omnes alij aſpicientes eum in cœlum eleuari, procidunt in terram adorantes: & propter diſceſſum lachrymas continere non poterant: multum tamen gaudebant, quòd ipſum ſic glorioſè cœlum petere cernebant. O quàm libenter mater cum filio de hoc mundo receſſiſſet: ſed eam ad tempus hìc manere Dominus uoluit quia propter confirmandos credentes utile & expediens fuit. Noſtræ etiam fidei neceſſarium erat: quia ipſa poſt aſcenſionem Domini inter Apoſtolos conuerſando, multa eis reuelauit, quæ de myſteriis illius cognouerat. Vnde Anſelmus: Sed ò bone Ieſu iſtius tuæ dulciſsimæ matris pijſime fili, quo modo pati potuiſti ut te in regnũ gloriæ tuæ remeante, illam quaſi orbatam in miſerijs mundi relinqueres, & non eam ſtatim regnaturam aſſumeres? Erat, ut mihi uidetur, neceſſaria noſtræ fidei cõuerſatio ſua poſt aſcenſionem Domini inter Apoſtolos eius: quia licèt ipſi per reuelationem Spiritus ſancti edocti fuerint omnem ueritatem, incomparabiliter tamen manifeſtius ac eminentius ipſa per eundem ſpiritum ipſius ueritatis intelligebat profunditatem: ac per hoc multa eis per illam reuelabantur, quæ in ſe nõ ſolum ſimplici ſcientia, ſed & ipſo effectu, & ipſo experimẽto cognouerat de myſterijs eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nec dilatio ſuæ aſſumptionis quoquomodo iacturam inferre ualebat immenſitati amoris & gaudij ſui, quoniam ipſa perfectio amoris & gaudij ita illam reficiebat plenitudine ſui, ut hoc ipſum ei ad augmentum amoris & gaudij magnopere fieret, quòd illic ſe eſſe uidebat ubi Deum, quem præ cunctis amabat, uel magis ſciebat. Igitur ubicunq; erat, & ipſa in Deo, & Deus in ea iocundabatur: quà ipſa iocunditate fœlix, hoc præ cęteris ubique fieri cupiebat, quod ſapientiæ Dei potisſimum placere intelligebat. Hæc Anſelmus. Et eſt notabile, ꝙ Dominus ſuos primò de ciuitate eduxit. Secundò, eos in Bethaniam duxit. Tertiò, eis benedixit. Quartò, aſcendit: in quo datur intelligi, quòd peccatorem primò educit de peccato: ſecundò ipſum in Bethaniam, id eſt, in domum obedientiæ ducit, ſtatum eius mutando: tertiò ei benedicit, gratia replendo: quartò aſcendit, id eſt, aſcendere facit, ad ſuperiora transferendo. Et aſcendens Dominus Ieſus duxit ſecum illam multitudinem nobilem: ſcilicet captiuam captiuitatẽ, id eſt, captiuos à captiuitate inferni quos ſecũ uictor eduxerat, & cœli aperta iam porta pandens iter ante eos, ſe ſequentes, ut Micheas propheta dixerat: Exules introduxit in regnum patris ſui: conciues illos faciens angelorum, & domeſticos Dei: quatenus & ruinas angelicas reſtauraret, & æterni patris honorem cumularet: & ſe triumphatorem oſtenderet, & Dominum exercituum cõprobaret. Dominus itaque glorioſus, candidus & rubicundus, ſplendidus & gaudioſus, præcedebat eos, uiam eis oſtendens: & ipſi ſequebãtur eum cantantes & iubilantes. Interim autem Michael præpoſitus paradiſi, pergens ad patriam cœlicam: nunciauit quòd Dominus aſcenderet ad eam. Et ecce omnes beatorum ſpirituum ordines occurrerunt eidem decenter

Damaſce. de aſcen.

Cur Maria non ſimul aſſũpta ſit.

Anſelmus lib de excellitia B.Virginis ca. 3.

Myſteriũ aſcenſionis

Spirituum cœleſtium occurſus.

A & ſeriatim per acies ſuas. Vnus ex eis non remanſit, qui Domino ſuo obuiam non ueniret. Et inclinantes ſe cũ omni reuerentia, qua poterant, eum cũ hymnis & canticis ineffabilibus deducebant. Quis enim poſſet cantus & iubilos qui ab ipſis fiebant explicare, & quis poſſet hoc gaudium enarrare? ſed & illud gaudiũ quis dicere poſſet, quod tã beatisſimi ſpiritus, quàm ſanctisſimi patres habuerunt, cùm ſibi adinuicem occurrerunt? Omnes iubilabant & pſallebant: nam iuxta prophetã, *Aſcendit Deus in iubilatione*: quòd maximè refertur ad uocem iocunditatis redemptorũ cũ ipſo aſcendẽtium, qui prius uoce lachrymabili clamauerunt in partibus inferni, Aduenisti deſiderabilis, quẽ expectabamus in tenebris: & Dominus in uoce

B tubæ, quod refertur ad ſonum prædicationis Apoſtolorum, qui tunc fuit eis iniunctus Domino dicentes: *Euntes in mundum uniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ*: & tunc enim, *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, tamen poſt Spiritusſancti receptionem. Cumque pſallerent tam angeli quàm animæ beatæ, Dominus iũctis manibus deuote & ſurſum ante pectus erectis, & nubecula ſub pedibus aſcendit, & omnes beati ſimili modo iunctis manibus cum Domino aſcenderunt. Domino autem aſcendente quidam chori angelorum ipſum præcedebant, quidam ſequebantur: alij à dextris, & alij à ſiniſtris, cum ipſo comitabantur ſimul, & cum beatis animabus. Aſcendebat uerò Do-

C minus planè & moroſè, propter conſolationem matris & diſcipulorum quouſque poterant uidere eum. Extunc autem *nubes* lucida & candida, *ſuſcepit eum ab oculis eorum*, carnalibus: quia claritate nubis circundatus, ulterius non eſt uiſus, ut qui Chriſtum ſecundũ carnem nouerant, ultrà iam ſic non noſcerent. Aſcendit uſque ad nubes ea forma quam ante paſſionẽ habuit: ſuſceptus autem à nubibus, ea qua in monte apparuit. Quaſi in globo baiulæ nubis aſcendit, nõ per modum uehiculi, & quaſi ad aſcendẽdum egeret miniſterio angelorum uel nubis: quia ſua propria uirtute ferebatur: ſed per modum obſtaculi, ut ab oculis mortalium non uideretur. Et ut per hoc oſtẽderetur, quia omnis creatura parata eſt obſequi ſuo creatori:

D nubes enim quæ ſubtraxit eũ ab oculis inſpiciẽtium, & angelis aſsiſtentes ibi oſtendebant, quòd creatura corporalis & ſpiritualis ſubiecta eſt obſequio Chriſti. Et tũc in momẽto cũ in omnibus angelis & patribus ſanctis erat in patria cœleſtis beatitudinis. Aſcendit ergo Chriſtus, & per nubem cœlos penetrans aſſumptus eſt in cœlum æthereum, ſeu empyreum, nõ uirtute aliena, ſed propria: tum ratione deitatis, quæ omnia poteſt, tum ratione humanitatis glorioſæ, quia corpus glorioſum obedit ad nutum animæ, quãtum ad motum localem per dotem agilitatis, quæ eſt in tali corpore. Vnde non curru, non angelis ſubleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua uirtute ferebatur. Enoch uerò ab angelis translatus eſt,

E & Helias curru ſubuectus eſt in cœlum aereum, non uirtute propria: quia homines puri erant, & uirtute indigebant aliena, & quia eorum corpora nondum ſunt glorificata. Stabant autem mater & diſcipuli, & Magdalena, & alij intuentes in cœlum euntẽ illum, quamdiu apparebat oculis eorum. Vnde Ambro. Stabãt beati Apoſtoli toto ſuſpenſi corpore, & aſcendentẽ ad cœlum Dominũ (quia inceſſu nõ poterãt) oculis ſequebantur. Et licèt ad deducendũ Saluatorem uiſio humana defecerit, fidei tamen deuotio non deficit. Vſque ad nubẽ enim deducunt Chriſtum oculis, uſq; ad cœlos autẽ cum Chriſto fidei deuotione comitantur.

Pſal.46.

Marci 16.

Pſal.18.

Aſcendendi forma.

Gene.5.

4.Reg.2.

Ambro. in cap.24. Lucæ.

mitantur. Vnde ait Apoſtolus, ſciens fidem noſtram in cœlis eſſe cum Domino. Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Hæc Ambro. O quid erat uidere Dominum ſic glorioſè aſcendentem? Et ſi quis potuiſſet audire & uidere illos beatiſsimos ſpiritus, & animas ſanctas cum eo pariter incedentes, fortè præ gaudio anima illius à corpore ſeparata fuiſſe, & cum eis etiā pariter aſcendiſſet. *Cumque* iam Dominus ſubtractus eſſet ab oculis & conſpectu eorum, adhuc tamen ſuſpenſis uultibus, *intuebantur in cœlū*. Propterea *duo* angeli in forma uirorū *ſteterunt iuxta illos in ueſtibus albis*, ut gratulatio monſtraretur ex ipſis indumētis: *& dixerunt eis, Viri Galilæi, quid ſtatis hic aſpicientes in cœlum*: Galilęa Apoſtolorum patria fuit: unde & uiri Galilæi dicuntur: ac ſi dicerent, Statis hic & in cœlū aſpicitis, quaſi obliti quid facere debeatis. Redite in ciuitatem, & expectate promiſsionem patris, ſicut dictū eſt uobis. Recedite, nec expectate Ieſū ut modo redeat: ſed in fine tēporum, *ſic ueniet quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum*. Id eſt, ſicut baiulis nubibus uidiſtis eum in cęlum aſcendentem, ſic baiulis nubibus uidebitis eum in aere ad iudicium deſcēdentē: & *quemadmodum uidiſtis eum aſcendentem in cœlum*, in forma humana: cui competit uideri oculis corporalibus, & moueri de loco ad locum: *ita ueniet*, in eadem forma & carnis ſubſtantia ad iudicium: quia ſicut fuit iudicatus in forma humana, ſic ueniet ad iudicandum mundum: ueruntamē iudicatus fuit in forma humana paſſibili: aſcendit autem in cęlum, & ueniet ad iudicium in forma humana glorioſa, & impaſsibili. Vnde Auguſti. Sic ueniet quemadmodum uidiſtis eum euntē in cœlū. id eſt, in forma humana in qua iudicatus eſt, iudicabit: ut etiam illud propheticum impleatur, *Videbunt in quem pupugerunt*. Et iterum: Itaque ſi redit urum eū credimus nos expectare debemus ne ſic nos comprehendat aduentus illius, non ſuſpicantes: ſicut comprehendit nunc caſtigatio delinquentes: coertio namq; præſentium imaginem habet in ſe futurorum. Cauendum eſt ergo, ne ſi in præſenti uerbere nō corrigimur, futura ſeueritate damnemur. Hæc Auguſti. Conſidera hîc, quomodo Dominus Ieſus de ſuis ſolicitus fuit. Nam ſtatim cùm euanuit ab oculis eorum, miſit angelos ſuos: tum ut mœſtos de abſentia Domini conſolarentur & confortarent, tum ut eum uerè aſcendiſſe in cœlum, ſcilicet in regionem angelorum demonſtrarent: non ſicut Enoch & Helias, qui tranſlati ſunt in paradiſum terreſtrem: qui licèt eminens ſit, tum tantum pertingit ſublunarem regionē, tum ne diutius ibi morarentur & nimium ibi ſtantes fatigarentur: ſed potius recedentes promiſſum patris expectarent. Angelis itaque diſparentibus, ipſi in loco ubi ſteterunt nouiſsimè pedes eius, adorātes Chriſtum: ſcilicet Deum & hominē, ut Deo perſonaliter unitum, *reuerſi ſunt à monte qui uocatur Oliueti*, ꝓpter copiā oliuarum, *ſabbati habens iter*, id eſt, itinere ſabbati: ſcilicet ſpatio miliarij diſtās ab Hieruſalem, quia non ampliori ſpatio licebat Iudæis progredi in ſabbato de uilla uel ciuitate in qua erant: ſed circa per mille paſſus deambulare poterāt. Vetus editio habet à mōte trium luminum. Si autem dictus eſt mons Oliueti, quia de nocte ex parte Occidētis illuminabatur igne tēpli, ubi erat ignis iugis in altari, mane à parte Orientis primò excipiebat radios ſolis antequā illuſtrarent ciuitatem: habebat etiam copiam olei, quod eſt luminis fomētum. *Et regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno*, quia omnia myſteria erant impleta in Chriſto, lætantes de Dei & Domini ſui glorificatione, quem

Auguſti. ſermo 178. de tempore & 179.
Zacha. 12.
Sabbati iter.
Mons triū luminum.
Lætitia diſcipulorum

A poſt triumphum reſurrectionis etiam cœlos cognouerant penetraſſe: de humani generis completa redēptione, de reſtauratione ruinæ angelorum, & de deiectione dæmonum: de confuſione Iudæorum infidelium, de Spiritusſancti promiſsione, de humanæ naturæ exaltatione, de certa ſpe generalis reſurrectionis & aſcenſionis futuræ. Ex quo enim caput reſurrexerat & aſcenderat, idem & de membris pro certo ſperare poterant. Hanc autem ultimam proceſsionē diſcipulorum poſt Ieſum: qui unanimiter ſunt egreſsi, & poſtea vnanimiter ſunt regreſsi, repręſentat eccleſia dominicis diebus egrediēdo de eccleſia, & redeūdo ad eam, quaſi de Hieruſalem, rediens in Hieruſalē. Vnde in eo quòd de eccleſia egredimur crucem Domini B præferēdo, repręſentamus quòd illi egreſsi ſunt præeunte crucifixo: in eo autē ꝙ cum cruce Domini redimur, licèt illi ſine crucifixo redierunt repræſentamus, quod ait: *Vobiſcum ſum uſque ad conſummationē ſeculi*: quia licèt nō redierit crucifixus cum eis præſentia corporali, rediit tamen cum eis præſentia ſpirituali. In primitiua autem eccleſia huiuſmodi repræſentatio fiebat quinta feria, quæ tunc ſolennis erat pro ueneratione aſcēſionis ſicut prima feria, ſcilicet dies dominica pro reuerentia reſurrectionis. Sed quia ſuperuenerunt feſta ſanctorum, & celebrare tot feſta erat quaſi oneroſum: ideo ſolennitas quintæ feriæ eſt ſublata, & proceſsio ad dominicam tranſlata. De loco C autem aſcenſionis dicit Sulpitius epiſcopus Hieroſolymitanus, quòd cùm ibi poſtea ædificata eſſet eccleſia, locus ille in quo ſteterunt Chriſti aſcendentis ueſtigia, nunquam potuit ſterni pauimento poſtmodū, imò reſiliebant marmora in ora collocantium. Calcati etiam à Domino pulueris hoc dicit eſſe documentum, ꝙ ueſtigia impreſſa cernuntur ibidem, & eandē adhuc ſpeciem uelut impreſsis ueſtigijs terra cuſtodit. Et, ut ait Beda, Cùm terra eadem à credentibus quotidie minuatur, tamen eadem ueſtigia priſtinum ſtatum cōtinuò recipiunt. Nec ſummum eccleſiæ cacumen propter dominici corporis meatum contegi potuit, ſed à terra tranſitus Chriſti uſque ad cęlum patet. Adhuc eſt ibi eccleſia in qua ſolebant eſſe nigri D monachi cū abbate, & eſt ibi ſanctæ Egyptiacæ ſepulchrum, & locus ubi Apoſtoli cōpoſuerunt ſymbolū. Tūc deſcēderunt Apoſtoli cū matre Domini, & aliis mulieribus ac diſcipulis in cœnaculū montis Sion, & ibi morabantur expectantes promiſsionem prout à Domino erat eis mandatum: ibi eſt locus ubi beatus Mathias inter aſcenſionem, & pentecoſten fuit loco Iudæ in Apoſtolatum electus. *Et erant omnes unanimiter in oratione perſeuerantes*, & aſsiduè debitis horis ſine intermiſsione orātes, & per orationē ad receptionem Spiritusſancti ſe præparantes quotidie, ut promiſſum mererentur accipere. Et quanuis dictum ſit, quòd erant perſeuerantes in oratione & non ſit additum, E in ieiunio: quidam tamē à feſto aſcenſionis uſq; ad pentecoſten ieiunant exemplo Apoſtolorū, quos aiunt ieiunaſſe in ſpatio illo. quia dictum eſt in Euangelio, *Venient dies in quibus auferetur ſponſus ab eis, & tunc ieiunabunt*. Orabant ergo & ieiunabant: quia Chriſtus ſponſus ab eis ablatus carne receſsit. *Et erant ſemper*, id eſt communiter uel frequenter *in templo*, quod eſt locus orationis, *laudantes* Deum de beneficiis ſuis, *& benedicentes*, id eſt, magnificantes de promiſsis diuinis. & orantes deuotè pro recipiendis Spiritusſancti donis: uel laudantes *Deum*, de propria ſua bonitate in ſe, ac pro Domini ſui glorificatione & aſcenſione, *& benedicentes*, id eſt gratias agētes de

Proceſſio diſcipulorum
Matth. 28.
Proceſſio eccleſiæ feria quinta.
Veſtigia ubi Chriſtus aſcēderat.
Beda hom. de aſcen.
Ieiuniū Apoſtolorum
Orationes & laudes diſcipulorū

bonorum

bonorum ſuorum communicatione, ac pro Spiritus ſancti promiſſione: & eorum per angelos facta cōſolatione. Non aliquo mundano diſtrahuntur: ſed omnibus contemptis iugiter diuinis laudibus inſiſtunt, ut in loco orationis, & inter laudum deuotiones promiſſum ſancti Spiritus aduētum promptis, & paratis per omnia cordibus expectent. Viciſſim quidem habitabant modò in templo ad orationem, modò in cęnaculo ad quietem: Vnde hoc aduerbium, ſemper, dicit ibi frequētiam & opportunitatem, non more ſuo durationem continuam. Quos nos imitantes, in ſacra uita ſemper degamus laudantes Deum & benedicentes. Sic enim & nos quotidiana illius merebimur benedictione ſublimari, ſi quotidie triumphalis illius in cœlum aſcenſionis memores, laudantes & benedicētes Deum in Hieruſalem, id eſt, ſupernæ pacis, ſperata ac deſiderata uiſione quieſcimus: & orantes ut dona ipſius recipere poſſimus, *ſimiles hominibus expectātibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs*.

Lucæ 12.
Beda hom. de aſcen.

Vnde Beda: Et ſemp & in loco hoc maximè fratres chariſſimi, meminiſſe nos decet ſermonis Domini quo diſcipulos glorificās, *Beati*, inquit, *oculi qui uident quæ uos uidetis*: quis etenim dicere, quis dignè ualeat cogitare, quàm beata compunctione oculos ad terram defluxerunt, quibus ipſum quem adorabant cęli regem deuicta mortalitate, quā aſſumpſerat, ad paternæ claritatis ſolium iam redire conſpexerant. Quàm dulces lachrymas, quanta ſpe & lætitia feruētes pro ingreſſu cœleſtis patriæ fuderunt, quò Deum ac Dominum ſuum partem ſuæ naturę iam ferre cernebant. Meritò ergo tali ſpectaculo refecti, poſtquam adorauerunt ubi ſteterūt pedes eius: poſtquā ueſtigia quæ nouiſſimè fixit lachrymis rigauere ꝓfuſis: cōfeſtim redire Hieroſolymam, ubi aduētum ſancti Spiritus expectare ſunt iuſſi. Et ut digni cœleſtibus promiſſis exiſterent, erant ſemper in templo laudantes & benedicentes Deum: ſcientes certiſſimè quia illa ſolummodo corda Spiritus ſancti inuiſere & inhabitare dignatur, quæ locū orationis frequentantia, quæ laudi & benedictioni diuinæ uiderit eſſe dedita. Vnde & ī Actibus eorum legitur de ipſis: *Hi omnes erant unanimiter perſeuerantes in oratione*. Quod nobis eſt teſtimonium operis Apoſtolici ſolerter imitandum, uidelicet ut qui cęleſtia promiſſa habemus, qui pro his accipiendis ſedulò ſupplicare præcipimur: & omnes ad adorandum conueniamus, & in oratione perſiſtamus, & unanimi Dominum deuotione prædicemus.

Acto. 1.
Orandum & nobis.

Nec dubitandū eſt, quòd ſic nobis orantibus pius conditor auditum accommodare, & Spiritus ſui gratiam noſtris quoq; cordibus infundere dignabitur, quòd noſtros quoq; beatos faciet oculos: & ſi non ut Apoſtolorum qui commorantem in mundo Dominum, qui docētem & miracula facientem, qui poſt triumphum mortis reſurrexiſſe, atq; ad cœlos redeuntem uidere meruerunt: certè ut eorum de quibus Thomæ Apoſtolo dicit: Quia uidiſti me, credidiſti: beati qui non uiderunt & crediderunt. Cunctis etenim credentibus, ſiue illis qui incarnationis eius tempora naſcendo præceſſerunt: ſiue his qui in carne eū uiderunt, ſiue nobis qui poſt eius aſcenſionem credimus, communis eſt eius hilariſſima promiſſio, qua dicit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt*. Hæc Beda.

Matth. 5.

Dominus ergo Ieſus cum uniuerſa prædicta felici multitudine aperiens ianuas paradiſi, uſque tunc humano generi clauſas, intrauit triumphaliter & gaudenter in eas.

Aſcendit ad cœlum empyreum.

Aſcendit autem in cœlum empyreum ſuper omnes alios cœlos: imò ſuper omnem ſpiritum beatum, &

A omnem creaturam: & ſupra id quod nominatur in hoc ſeculo, uel in futuro. Et nota, quòd triplex eſſe cęlum inſinuat Apoſtolus, ubi fatetur ſe raptum uſque ad tertium cœlum.

Cœlum triplex.

Inter quos cœlos, ſecundùm Auguſtinum, primum eſt corporale: ſole, luna, & ſtellis ornatum. Secundum eſt ſpirituale, ſpiritibus angelicis deputatum. Tertium eſt ſuperintellectuale ſoli diuinitati appropriatum. Ad hoc tertium raptus fuit Paulus: quia non ad uiſionem corporum cœleſtium, nec ad cognitionem cœleſtium ſpirituum, ſed ad contemplationem nudam diuinæ eſſentiæ raptus fuit, ſecundùm Auguſtinum, & in hoc cęlum aſcendit Chriſtus.

Auguſtin. lib 12. de Geneſ. cap. 2.

Et ſedet à dextris Dei, non quòd ſeſſio Dei intelligatur corporaliter: ut Chriſtus homo ſe-B deat à dextris, & Pater à ſiniſtris: ſed dicitur ſedere, propter iudiciariam poteſtatem quam à Patre accepit: quia ſedere iudicantis eſt. Sedere autem à dextris, ſi referatur ad Chriſtum ratione deitatis, ſic iſta ſeſſio importat æqualitatem cum Patre: quia conregnat Patri in æqualitate maieſtatis ſecundum deitatem, ſecundum quam filius eſt Patri æqualis. Si autem referatur ad Chriſtum ratione humanitatis: hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo, inquantum eſt unita actualiter ipſi Deo, & ſic iſta ſeſſio importat quandam aſſociationem honoris: quia eadem ueneratione ueneratur humanitas, inquantum unita uerbo cum ipſa deitate, ſicut ueſtis regia cum ipſo rege, quādo eſt eo actualiter indutus: & ſic Chriſtū in dextera C Dei Patris ſedere, eſt humanitatem in gloria diuinitatis requieſcere. Alio modo ſecundùm ſe, & ſic ſedere à dextris Patris, deſignat eſſe in potioribus eius bonis: ſicut dextera eſt pars nobilior, & potior corporis. Meritò Chriſtus dicitur ſedere ad dexteram Dei: ſedere quidem, quia laborauit. Ad dexteram autem, quia in ſiniſtra aduerſitatis diu fuit. Dei uerò dicitur, quia poſt abiectione mmeritò gloria ſequitur. Dicitur ergo ſedere: quia æqualis eſt Patri in poteſtate iudicandi. Dicitur & ſtare, qui ſuos iuuat in militia præſenti: nos credimus Chriſtum à dextris Patris ſedentem, quia credimus eum regnantem, & quieſcētem, quæ notantur per ſeſſionem. Stephanus autem uidit D eum à dextris Dei ſtantem, quia in tribulatione poſitus habuit eum propugnatorem & ſuſceptorem: quæ notantur per ſtationem.

Statio Chriſti.

Sicut enim ſedere quieſcētis eſt & iudicantis ita ſtare pugnantis & adiuuantis. Sedens ergo ad dexteram Patris iugiter uultui benigniſſimi Patris apparet: & uulnerum quæ pro nobis pertulit cicatrices oſtendit, ad interpellandum pro nobis. Omnes uerò ſancti patres, & beatiſſimi ſpiritus iubilabant coram Deo laudes. Si enim Moyſes & filii Iſrael poſt tranſitum maris rubri cecinerunt carmen Domino, & Maria prophetiſſa ſoror eius: & reliquæ mulieres eam ſequentes canebant Domino in tympanis & choris, quanto magis modo omnes hoc faciunt omnibus aduerſitatibus ſuperatis?

Exod. 15.

Omnes igi-E tur ibi conſtituti pſallunt, omnes cātant, omnes exultant, omnes lætantur, omnes gaudent, omnes iubilant, omnes manibus plaudunt, omnes tripudiant, omnes iocundantur. Verè nunc in ſuperna Hieruſalem auditur canticum lætitiæ, & per omnes uicos eius ab uniuerſis dicitur halleluia. Nunquam ab origine mundi tale feſtum, & tam ſolenne paſcha celebratum eſt in patria: nec unquam erit, niſi fortè poſt diem iudicii, cùm omnes ibi cum corporibus glorioſis pręſentabimur electi. Magnū itaq; & ſolenne eſt hoc feſtum.

Aſcenſionis ſolennitas eſt magna.

Nam quicquid Deus uſque modo fęcit, fecit ut ad hunc diem perueniret. Cęlum

& terra & omnia quæ in his ſunt, facta ſunt propter hominem: homo autem propter gloriam cœleſtem habendam:ad quam uſq; nunc pertingere poſt pecca tum non poterat, quantumcunq; iuſtus eſſet. Quia ergo omnia completa ſunt in aſcenſione, magnificus ualde eſt dies iſte. Hodiernus quippe dies propriè eſt feſtum ſolenniſsimum Domini noſtri Ieſu: quia hodie incepit ſedere ad dexteram Patris, & requiem capere à labore ſuæ peregrinationis. Eſt etiam propriè feſtum omnium ſupernorum ſpirituum, quia de Domino ſuo quem antè ibi in humanitatis forma nõ uiderant, nouum ſuſcipiunt gaudium: & quia hodiè primò incipiunt reſtaurari ruinæ ipſorũ:in tanta mul titudine beatorum, & cognoſcunt numerum ſuum per peccatum diminutum, per Dominum Ieſum re- B integrandum. Si ergo gaudiũ eſt in cœlo corã angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: quale putamus gaudium eorum fuiſſe, quãdo tot milia ani marum ſanctarum ad ſuum uiderunt conſortium trã ſire? Etiam propriè eſt feſtum patriarcharum, prophe tarum, & aliarum animarum ſanctarũ:quia ad ſupernam patriam hodie primitus intrauerunt. Si ergo feſtum facimus de aliquo ſancto ad cœlos migrante: quãto magis de tot milibus, & quanto magis de ſan cto ſanctorum? Eſt & feſtum dominæ noſtræ, quæ filium ſuum vnigenitum in ea carne quam de ſe aſſum ptam nouerat totam oculis ſuis glorioſè ſic uidit tan quam Deum uerum ſuper excelſa conſcẽdere, & om C nes cœlos dominãdi iure penetrare: ac in Dei Patris conſeſſum aſcendendo pertingere. Eſt etiam nihilominus propriè feſtum noſtrum:quia humana natura hodie ſuper cœlos eſt exaltata, & homo perditus ad regna cœleſtia, & ad ſocietatẽ angelorum per Dominum Ieſum eſt reuocatus: ipſe enim Dei filius, qui exiuit à Patre, non per loci mutationem, ſed per æter nam generationem, & perſonalem diſtinctionem ho die reliquit mundum, quantum ad præſentiam corporalem, & iuit ad patrem, faciendo naturam mortalem paternæ gloriæ conſortem. Igitur ualde ſolennis eſt dies iſte: & anima quę Dominum Ieſum bene diligeret, meritò hodiè exultaret. Si diligeretis me, in- D quit, gauderetis utique:quia uado ad Patrem. Vnde Leo papa, dicit quidẽ Dominus Ieſus diſcipulis ſuis: *Si diligeretis me gauderetis utique, quia uado ad Patrem.* Vobis enim hæc præſtatur aſcenſio: & ſuper omnes cœlos ad Patris dexteram collocanda, ueſtra in me humilitas eleuatur. Vniui enim uos mihi, & factus ſum filius hominis:ut uos filii Dei eſſe poſsitis. Quia igitur Chriſti aſcenſio noſtra prouectio eſt: & quò proceſsit gloria capitis, eò ſpes uocatur & corporis: digni dilectiſsimi exultemus gaudiis, & pia gratiarum actione lætemur. Hodie enim non ſolum paradiſi poſſeſſores firmati ſumus: ſed etiam cœlorum in Chriſto ſuperna penetrauimus, ampliora adepti per ineffabilem Chriſti gratiam, quàm per diaboli amiſe- E ramus inuidiam. Nam quos uirulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos ibi cum corpora tos Dei filius ad Patris dexteram collocauit. Vnde & Auguſtinus, Hodie, ſicut audiſtis fratres, Dominus Ieſus Chriſtus aſcendit in cœlum: aſcendat cum illo & cor noſtrum. Sicut enim ille aſcendit, nec receſsit à nobis: ſic & nos cum illo iam ſimus, quanuis nondũ in corpore noſtro iam factum ſit quod promittitur nobis. Cùm aſcendit in cœlum, nos ab illo non ſeparamur. Non nobis inuidet cęlum: ſed quodammodo clamat, mea membra eſtote, ſi aſcendere uultis in cœlum. In hoc ergo omnes interim roboremur, in hoc

Feſtum noſtrum.

Leo ſermone primo de aſcenſione Domini. Ioan. 14.

Auguſti. ſermo. 175 de tempore Cor noſtrũ aſcẽdat cũ Chriſto.

A uotis omnibus æſtuemus, in hoc meditemur ĩ terris, quòd computemur in cœlis. Tunc exuturi carnẽ mor talitatis, nunc exuamur animæ uetuſtate. Facilè corpus leuabitur in alta cœlorum, ſi non premat ſpiritũ ſarcina peccatorum. Et iterum: quia uerò temporali Chriſti præſentia uiduati ſumus, ad ęternam eius uiſionem tota intentione feſtinemus, eique dicamus; *Tibi dixit cor meum, quæſiui uultum tuum, uultum tuum Domine requiram*: tota namque diſpenſatio humanitatis Chriſti nihil aliud fecit, niſi ut intentionem noſtrã ad ſuperna dirigeret: & ex tempore noſtræ mortalitatis ad manifeſtam uiſionem ſui perduceret, ac perdu ctos æterna uultus ſui gloria ſatiaret. Et iterum, Hæc quippe ſolennitatis huius eſt ratio: ut Chriſtũ ad dex teram Patris iam regnare credamus: & interim eum quaſi geminis uirtutum alis, charitatis ſcilicet & ſpei ſubſequamur: ut cùm tradiderit regnum Dei patri, ſine fine cum eo regnemus. Aſcendamus cum Chriſto interim corde, ut cùm dies promiſſus aduenerit, ſequamur & corpore. Hæc Auguſtinus. Vnde etiam Gregorius: Vnde fratres chariſsimi oportet ut illuc ſequamur corde, ubi eum corpore aſcendiſſe credimus: deſideria terrena fugiamus: nihil iam nos delectet in infimis, qui Patrem habemus in cęlis: & ſi ad huc hîc tenemur in infirmitate corporis, ſequamur tamen eum paſsibus amoris: non autem deſerit deſiderium noſtrum, ipſe qui dedit Ieſus Chriſtus Dominus noſter. Hæc Gregorius. Aſcendit ergo Chriſtus, ut corporali præſentia ſubtracta prouocet affectum mũdi, & toto corde eum deſideremus. Et ideo quæ ſurſum ſunt quęramus, quò ad uim intellectiuã: quæ ſurſum ſunt ſapiamus, quò ad uim affectiuam. Sic aſcendit corde miles quidam, qui in partibus ultramarinis omnia loca in quibus Saluator noſter fuerat ſollicitè cum lachrymis uiſitauit: & dũ omnia ſancta loca deuotè perquiſiuiſſet, ultimò uenit in montem Oliueti unde Dominus aſcendit, ubi poſt longã orationem cum lachrymis dixit: Ecce Domine ubique quæſiui te diligenter: unde dum venerim ad locum ubi cœlos aſcendiſti: neſcio ubi amplius te requirã: iube ergo ſpiritum meum ſuſcipi: ut ad dexteram Patris uideam te reſidentem in gloria: & his dictis ſpiritum ſuum ſine dolore reddidit: Sic & nos Dominum per ſingula ſua opera & uirtutem exercitia quæramus, ut tandem ad eum aſcendere ualeamus. Aſcenſio Domini olim in ſcala Iacob præfigurata fuit, quæ una extremitate terram, & alia cœlum tangebat: & angeli per eam deſcendebant, & aſcendebant: ſic Chriſtus de cœlo deſcendit, & reaſcendit, quando cœleſtia, & terreſtria reuenire uoluit: oportebat enim quòd mediator Dei & hominum Deus & homo eſſet: quia aliter pacem inter Deum & hominem reformare non poſſet. Deus enim altiſsimus eſt, & homo infimus erat: & ideo Chriſtus inter cœlum & terram ſcalam faciebat. Deſcendunt autem angeli per illam, nobis gratiam apportando: & reaſcendunt, animas noſtras in cœlum reportando: hanc etiam aſcenſionem Chriſtus prænotauit, quando parabolam de una oue ex centum perdita & inuenta prædicauit. Ouis una perdita eſt, quando homo mandatum Dei tranſgreſſus eſt: Deus autem nonagintanouem, id eſt, nouem choros angelorum in cœlo dimiſit: & ueniens in hunc mundum, hominem perditum per trigintatres annos quæſiuit: & intantum ſe fatigauit, quòd de toto corpore ſuo ſudor ſanguinis emanauit. Inuentam autem ouem ſuper humeros poſuit, & portauit, quando crucẽ pro peccatis

Pſal. 26.

Gregorius hom. 29. euange.

Militis exẽplum.

Aſcẽſionis figura. Gene. 28.

catis noſtris propriis humeris baiulauit: amicos ad congratulandum ſibi inuitauit, quādo cum homine aſcendit,& omnem cœli curiam lætificauit. Hæc etiā aſcenſio Domini olim fuit in translatione Heliæ præfigurata. Helias legem Dei in Iudæa prædicauit, & tranſgreſſores legis audacter increpauit: propter quod magnam ſuſtinuit à Iudæis perſecutionem,ſed apud Deum meruit in paradiſum tranſlationem. Ita Chriſtus in Iudæa uiam ueritatis docuit, & propter hoc à Iudęis multas perſecutiones ſuſtinuit: *ſed Deus illum ſuper omnes cœlos exaltauit,& nomen quod eſt ſuper omne nomen illi dedit. Oportebat enim pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam:* & multo magis oportet nos tolerare propter uitam æternam.

4.Reg.2.
Philip.2.
Luca 24.

ORATIO.

IESV *corona celſior, qui reſurgens à mortuis ad Patris aſcendiſti dexteram: trahe ad te mentem meam, ut te ſolum ardenter deſiderem & inquiram. Da quæſo toto deſiderio meo & ſtudio tendere, quò te credo aſcendiſſe: ut in præſenti quidem miſeria ſolo tenear corpore: tecum autem ſim cogitatione & auiditate, ut ibi ſit cor meum, ubi tu ſis theſaurus meus deſiderabilis & amabilis. Trahe me poſt te, ut per tuam gratiam de uirtute in uirtutem aſcendens, te Deum deorum uidere merear in Sion. Amen.*

De ſcripturæ Euangelicæ, ac fidei fine & utilitate. Cap. LXXXIII.

SVNT & multa alia ſigna & facta, in multitudine incomprehenſibili exiſtentia, præter ea quæ ab Euangeliſtis ſunt ſcripta, *quæ fecit Ieſus* in terra, in ſe & in aliis, tam actibus cordis, quàm oris & operis ante ſuam reſurrectionem, & poſt eandem, *quæ præ multitudine ſua non ſunt ſcripta. Quæ ſi ſcribantur per ſingula,* quò ad facta particularia, & conditiones uirtutemq́; eorum: *nec ipſum arbitror mundum*: id eſt, homines huius mundi, *capere poſſe libros qui eſſent ſcribendi.* Non enim ſpatio locorum credendum eſt mundum capere non poſſe: quia in eo ſcribi non poſſent, ſi ſcripta non ferret: ſed capacitate intellectus legentium & audientiū,& quò ad incredulitatem infidelium, & quò ad myſteria & ſenſum comprehendi fortaſſe non poſſent. Facta enim & uerba Chriſti non ſunt hominis tantum, ſed & Dei: quia illa humanitas erat organum diuinitatis: & ideo non poſſunt

Ioan.21. Dicta & facta Chriſti ſcribi nequeūt ad plenum nec à nobis intelligi.

A ad plenum ab hominibus explicari, uel etiam comprehendi: quod patet ex hoc, quòd à principio eccleſiæ cœperunt ſancti doctores libros ſcribere ad explicationem uerborum & factorum Chriſti, & adhuc ad plenum non ſunt elucidata: imò ſi mundus duraret per mille milia annorum, & ſemper libri ſcriberētur, numquam ad plenum elucidaretur: quia ſicut dictum eſt, facta ſunt & dicta Dei, quæ ſunt nobis incōprehenſibilia, propter eorum excellentiam, reſpectu intellectus noſtri: & ideo debemus ſubiugare, & captiuare intellectum noſtrum in obſequium Chriſti, ut ei aſſentientes per fidem, quæ eſt in ænigmate, tandem ueniamus ad contemplandam faciem ad faciem. Vnde, ſecundùm Chryſoſto. Nec Ioannes, B nec alij Euangeliſtæ omnia dixerunt: ſed quæ erant ſufficientia attrahere ad fidem audientes. Quoniam qui non credit his quæ dicta ſunt, neque pluribus attendet: qui uerò hæc ſuſcipit, nulla indigebit alia in fide ratione. Tantum enim conſcripſerunt, quantum ad fidem credentium ſufficere poſſe cognouerunt: & ideo pauca de pluribus elegerunt, facilius ut intelligantur, diligentius quærantur, fide credantur,& memoriæ tradantur. Vnde Aguſt. Cùm multa feciſſet Dominus Ieſus, non omnia ſcripta ſunt: electa ſunt autem quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere uidebantur. Hæc Auguſti. Materia quidem Euangelij & omnium Euāgeliſtarum eſt eadem: ſcilicet ſanctæ Trinitatis myſteriū, Chriſtus ſecūdum C diuinam & humanam naturam, dicta & facta eius, aliorumq́; dicta & facta ad ipſum: omnes enim agūt de iſtis,& materia iſtorum. Intentio uerò & finis omnium eſt, per Chriſti geſta & doctrinam, fidem de eo aſtruere: quod ex fine libri Ioannis perpenditur. Vbi dicitur: *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis*: ſcilicet fide formata charitate: *quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei*: ſcilicet naturalis, in potentia ſibi æqualis, & per conſequens idem in deitate: quia natura diuina eſt diuiſibilis. Credatis, inquam, corde ad iuſtitiam, & ore confiteamini ad ſalutem: opere oſtendentes ad fructum uitæ: *quia fides ſine operibus mortua eſt.* Ecce ſcripturæ utilitas: ſcilicet, effectus fidei: ad hoc D enim ordinatur tota ſcriptura noui & ueteris teſtamenti. Quam autem utilitatem ex hac credulitate eō ſequamur, manifeſtatur cùm ſubiungitur: *Et ut credentes uitam*, ſcilicet æternam, in qua clare uidebis quod nunc creditur: *habeatis* nunc in ſpe, & in futuro in re: uel ut credentes uitam habeatis: hic uitā iuſtitiæ, quæ habetur per fidem: *iuſtus enim ex fide uiuit*: & in futuro uitam ſpei, quæ habetur per gloriam: & hoc in nomine eius, id eſt, per fidē nominis Chriſti: quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: uirtute ergo nominis Chriſti & ſaluatoris, habetur uita æterna. Vnde Ioannes: *Hæc eſt uita æterna: ut cognoſcant te uerū Deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* E Finis itaque, id eſt, finalis cauſa Euangelij, eſt ſanè credere, perfectè diligere, ſacramentis inſigniri: & horum trium finalis cauſa eſt uita æterna. Ad hæc quippe adipiſcenda fuit intentio ſcribere & prædicare Euangelia. Veteris quidem teſtamenti intentio eſt, nouum figuris & ænigmatibus demonſtrare: Euangelij autem, ad æternæ beatitudinis gloriam mentes humanas accendere. Fides ergo catholica, id eſt, uniuerſalis, omnibus eſt neceſſaria ad uitam,& ſalutem æternam. Fidei ſuccedit ſpes, & ſpei ſuccedit beatitudo: charitas autem etiam fide & ſpe decedentibus, permanet & augebitur: & ideo maior his eſſe dicitur.

Chryſoſto. hom.86.in Ioan.
Auguſti. tracta.49. in Ioan.
Finis & intētio ſcripturarum.
Roma.10. Iacobi 2.
Scriptura utilitas.
Habac.2.
Ioan.17. Cauſa finalis euangelij.
Veteris teſtamenti intentio.

Quæ

Quæ uerò credēda ſunt, ex ſymbolo haberi poſſunt. Eſt enim ſymbolum, compendioſa collectio omniũ ad ſalutem ſpectantium. Sunt autem tria ſymbola. Primum, Apoſtolorum. Secundum, Niceni Concilij. Tertium, Athanaſii. Primum factum eſt, ad fidei inſtructionem. Secundum, ad fidei explanationem. Tertium, ad fidei defenſionem. De primo ergo, in quo eſt fidei fundamentum, hîc uideamus ſolum: quia hoc magis eſt ad propoſitum. Vbi ſciendum eſt, quòd ſi reſpectus habeatur ad eos qui ædiderũt hoc ſymbolum, tunc articuli ſunt duodecim, ſecundùm numerum duodecim Apoſtolorum. Si autem conſideremus quæ radicaliter ſunt credenda, tunc articuli ſunt quatuordecim: quorum ſeptem ſpectant ad diuinitatem, & ſeptem ad humanitatem, & hæc ſignata ſunt in ſeptem ſtellis, & in ſeptem cādelabris aureis, in quorum medio ambulabat filius hominis. Sunt igitur ſeptem articuli fidei, qui pertinent ad diuinitatem. Primus eſt, unum Deũ eſſe: qui notatur ibi, Credo in unum Deum. Credere Deum, eſt credere Deum eſſe: ſcilicet quia eſt. credere Deo, eſt credere uerbis eius, & ſacris ſcripturis. credere in Deum, eſt credendo Deum fide & affectione, ſeu fide per dilectionem operante, in ipſum tēdere & ire, ac membris eius incorporari. Secundus eſt, patrem eſſe Deum: qui notatur ibi, Patrem: quod hîc perſonaliter tenetur, pater uerò eſſentialiter tenetur, ubi agitur de paternitate adoptionis, qua paternitate ipſa trinitas pater eſt bonorum, uel creationis: quia paternitate tota trinitas pater eſt tam bonorum quam malorum. Omnipotentem, appropriatè, quamuis & filius ſit omnipotens, & Spiritus ſanctus: quia potentia appropriatè attribuitur patri, ſicut ſapientia filio, & bonitas ſpiritui ſancto. Creatorem cœli & terræ: ubi per cœlum & terram, intelligitur tam ſpiritualis quàm corporalis creatura. Creare quippe, ſeu creatorem eſſe, potius ſonat potentiam, quàm ſapientiā, uel bonitatem: quia operatio egreditur à potentia, & ideo appropriatè attribuitur creare hîc patri, ſicut potentia: cùm tamen creet omnia pater per filium, cooperante Spiritu ſancto: quia indiuiſa ſunt opera trinitatis, & totæ tres perſonæ unus ſunt creator. Tertius eſt, filium eſſe Deum: qui notatur ibi, & in Ieſum Chriſtum: quæ duo nomina frequenter coniunguntur in nouo teſtamento: quia unum, ſcilicet Ieſus, quod interpretatur Saluator, exprimit eius diuinitatem: nam inquantum Deus, Saluator eſt: reliquum, ſcilicet Chriſtus, quod interpretatur unctus, exprimit eius humanitatem: quia inquantum homo, unctus eſt prę conſortibus ſuis. Filium eius unicum, id eſt, naturalem, non adoptiuum: uel unicum dicit, quia non eſt filius unus inquantum Deus, & alius inquantum homo: ſed unus Chriſtus in duabus naturis, ſcilicet deitate & humanitate, & tribus ſubſtantiis: ſcilicet deitate, anima, & carne unicus eſt filius: Dominum noſtrum, ſicut enim pater Dominus eſt omnium & omnipotens, ita & filius: quod intelligatur ſecundùm deitatem: quia quamuis humanitati Chriſti collata ſit omnium ſcientia, nō tamen omnipotentia. Quartus eſt, Spiritum ſanctum eſſe Deũ: quia notatur ibi, Credo in Spiritum ſanctum, & circumloquitur hæc uox, & Spiritus ſanctus, quando tenetur dictionaliter, tertiam perſonam in trinitate: quando autem in ui orationis tenetur, eſſentialiter ſumitur, & conuenit trinitati. Sic ergo patet, quòd prædicti quatuor articuli ſunt de diuinæ eſſentiæ unitate, & perſonarum trinitate. Quintus eſt, credere

Symbola tria.

Articulorũ fidei numerus.

Articuli ſeptem ad diuinitatem ſpectantes.

Paternitas multiplex.

Creatio potentiam ſonat.

A remiſsionem peccatorum his qui ſunt in eccleſia: qui notatur ibi, Sanctam eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem, id eſt, credo ſanctam eccleſiam Catholicam, ſiue militantem, ſiue triumphantem, eſſe communionem. id eſt, congregationem uel ſocietatem ſanctorum. Vel ſic, credo & ſanctam eccleſiam adhuc in terris militantem, & credo ſanctorum communionem, id eſt, aſſociationem in cœlo, ſcilicet eſſe eccleſiam triumphantem: quaſi diceret, credo utranque eccleſiam. Eſt autem ſancta eccleſia in tres diuiſa: una eſt in mundo, quæ eſt adhuc in timore & expectatione, alia eſt in cœlo, quæ eſt ſine timore & expectatione: tertia eſt in purgatorio, quæ medio

B modo ſe habet, quia eſt in expectatione, cùm adhuc gloriam præſentem non habent, & tamen ſine timore, quia habent liberum arbitrium in bono confirmatum. Καθολικὸν Græcè, Latinè ſonat uniuerſale. Et dicitur uniuerſalis duabus de cauſis: ſcilicet quia uniuerſaliter prædicata per quatuor partes terræ, & quia articulos habet ueros uniuerſaliter, quibus nullum falſum poteſt ſubeſſe. Remiſsionem peccatorũ, id eſt, credo remiſsionem peccatorum fieri, ſcilicet per Deum in baptiſmo triplici: ſcilicet fluminis, & flaminis, & ſanguinis: ſiue poſt baptiſmum in pœnitentia. Sextus eſt, credere reſurrectionem mortuorum: qui notatur ibi, carnis reſurrectionem. In qua

C reſurrectione credēdum eſt idem corpus quod per mortem cecidit, ad eundem ſpiritum, id eſt, ad eandem animam rediturum. Septimus eſt bonorum remuneratio, ſub quo comprehenditur & malorum punitio: qui notatur ibi, uitam æternam, quaſi diceret, Credo uitam æternam, præmium bonorum & mortem æternam, ſupplicium malorum. Et iſti tres ultimi articuli ad diuinitatem pertinent: quia per uirtutem diuinitatis fit peccatorum remiſsio, quæ eſt animæ uiuificatio, & corporum reſurrectio, atque corporum ſimul & animæ glorificatio. Alij ſeptē ſunt articuli, qui pertinent ad humanitatē Chriſti. Primus eſt credere filium Dei conceptum de Spi

D ritu ſancto: qui notatur ibi, Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, id eſt, operatione Spiritus ſancti. Vnò enim eodemq; momento ſegregata fuit illa caro aſſumpta à reliqua carne uirginis, operatione Spiritus ſancti, & animata anima rationali, & deitas unita ei. Vnde illud, de, non denotat ſubſtantiam cauſæ materialis, ſed potius efficiētis. Quamuis. n. incarnatio filij ſit opus totius trinitatis: quia quod operatur una perſona, operantur oēs, eo q̄ ſunt indiuiſa opera trinitatis, tñ ipſa gratia mediāte qua natura humana unitur diuinæ eſt donũ appropriatum Spiritui ſancto: quia hæc gratia appropriatè præcedit à charitate, ſiue à benignitate Dei, quæ Spiritui ſancto appropriatur: nō enim Deus, inquantum potens, uel inquantum ſa-

E pien[illegible] inquantum bonus & benignus noſtram redemptionem operatus eſt per incarnationem. Et tangitur hîc natiuitas Chriſti in utero: ſcilicet qua natus eſt de Spiritu ſancto. Secundus eſt, filium Dei natū ex Maria uirgine: qui notatur ibi, natus ex Maria uirgine: ſcilicet natiuitate ex utero. Tertius eſt, filium Dei pro nobis mortuum in cruce: qui notatur ibi, paſſus ſub Pontio Pilato, id eſt, ſub poteſtate Pilati Pontij genere: crucifixus, ad diſtinguendum paſsionem eius à paſsionibus aliorum, qui in patibulis ſuſpenduntur & citius moriuntur, mortuus, uera morte per diſſolutionem animæ à corpore, diuinitate tamen ſemper coniuncta utriq;, & ſepultus, non tamen ut alij corruptus & incineratus. Quartus, filium Dei deſcen-

Eccleſia ſancta diuiſio.

Articuli ſeptem ad humanitatem Chriſti ſpectantes.

De.

deſcendiſſe ad inferos, ſecundùm animam, qui notatur ibi, deſcendit ad inferna: deſcendit tantum in anima deitate unita: quia corpus in ſepulchro quieuit, deitate etiam ei unita. Quintus, filium Dei reſurrexiſſe, qui notatur ibi, tertia die reſurrexit à mortuis, ut per ſynecdochen pars ponatur pro toto, ut uidelicet pars illius paraſceues, qua mortuus eſt, computetur pro die una, & nox ſequens cum die ſabbati ſequentis, pro alia, & nox ſequentis dominicæ, cuius mane ſurrexit, pro tertia. Iſti duo articuli dicunt totum, quod Chriſtus nobis meruit per mortem ſuam: hoc autem eſt redemptio in anima, quæ completa eſt per fracturam inferni, in deſcenſu ad inferos, & redemptio in corpore, quæ completa eſt in reſurrectione, per gloriam corporis ſui. Sextus, eundem aſcendiſſe ad patris æqualitatē, qui notatur ibi, Aſcendit ad cœlos: ſcilicet inquantum homo, & ſecundum humanitatem: quia ubiq; eſt ſecundum diuinitatem. Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotētis, conregnans patri in æqualitate, ſecundum deitatem, & fruens potiſsimis bonis patris, ſecundum humanitatem: pacificè gloriatur, & omnia quietè cū patre iudicat & diſponit. Septimus, filium Dei iudicaturum bonos & malos, qui notatur ibi, Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. Inde, id eſt, poſtmodum: uel inde, id eſt, de cœlis, quos aſcendit: uenturus in die iudicij iudicare uiuos & mortuos: ad literam, quia tunc uiui & mortui reperiuntur iudicādi. Illi tamen uiui morientur: ſed ſtatim in momento reſurgent, iudicium cum reſuſcitatis recepturi.

Articulorum conditores. Iſti quatuordecim articuli colliguntur de ſymbolo, quod Apoſtoli condiderunt. Articulum primum & ſecundum de diuinitate, poſuit Petrus: Andreas tertium, Bartholomæus quartum, Simon quintum, Thadæus ſextum, Matthias ſeptimum. Item primū & ſecundum articulum de Chriſti humanitate, poſuit Iacobus maior: Ioannes tertium, Thomas quartum, Matthæus quintum, Iacobus minor ſextum, Philippus ſeptimum. *Credenda extra ſymbolum quæ ſint.* Si autem quæratur, an teneamur aliqua credere, quæ non ſunt articulis? dicendum eſt, quòd ſic. Oportet enim credere Deo. quod eſt credere uerbis eius, & ſacræ ſcripturæ. Sanè eſt circa hoc ſciendum, ꝙ pars diuinæ ſcripturæ, quæ eſt teſtimonialis & Euangelica, in librorum quaternario continetur: ſunt enim quatuor Euangeliſtæ, quaſi quatuor teſtes, quòd homo ille qui dictus eſt Ieſus, fuit Chriſtus in lege promiſſus, rex & Dominus omnium, Saluator hominum, filius Dei. *Euangeliſtarū differentia & intētiones.* Diuiduntur ergo inter ſe libri quatuor Euangeliſtarum: quia Matthæus intendit principaliter declarare illum hominē fuiſſe Chriſtum, & ideo in principio dicens. *Liber generationis Ieſu Chriſti*: non expreſsit, filij Dei: ſed, *filij Dauid, filij Abraham.* Et in ſequentibus ſubdit, *Generatio Chriſti ſic erat.* Hinc eſt, quòd figura hominis inter quatuor animalia Euangeliſtas repræſentantia, deſignat Matthæum: quia maximè immoratur circa hoīem Chriſtum: oſtendendo Ieſum fuiſſe illum, qui promiſſus fuerat in tota ſerie ſcripturarum. Vnde quaſi de homine exorſus eſt ſcribere, dicens: *Liber generationis Ieſu Chriſti, &c.* Marcus uerò principaliter intendit declarare, illum hominem fuiſſe regem & Dominum omnium: ſicut in Daniele habetur, ꝙ in diebus quatuor regnorum ſuſcitaret Deus cœli regnum quintum: quod non corrumpetur, cuius poteſtas erit poteſtas æterna. *Danie.4. & 7.* Hinc eſt, ꝙ Marcus deſignatur per leonē: qui eſt rex & Dominus aliorū animalium. Vnde & in eo auditur uox leonis in deſerto ru-

A gientis, & clamantis. Hinc eſt etiam, quòd maximè circa miracula immoratur, & circa reſurrectionem, & parum ponit de doctrina Chriſti: quia principaliter intendit poteſtatem eius, & Dominum, & uirtutem explicare: quæ in reſurrectione & miraculis maximè elucéſcunt. Lucas uerò intendit principaliter declarare, illum hominem fuiſſe Saluatorem hominum, & ideo in principio introducit Gabrielem, dicentem: Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum: & in ſecundo capitulo ſubdit uerbum angeli ad paſtores, Natus eſt uobis hodie Saluator in ciuitate Dauid. Hinc eſt, ꝙ maxime immoratur circa geſta & facta Chriſti, quæ ſonant in clementiam & ſalutem, & in

B remiſsionem peccatorum. Et propter hoc in referēdo paſsionem, maxime explicauit uerba dulcia & clementia Chriſti: ut eſt illud: *Pater dimitte eis, quia neſciunt quid faciunt.* & illud: *Hodie mecum eris in paradiſo.* & illud: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*: & ipſe ſolus refert quomodo factus eſt ſudor eius tanquam guttę ſanguinis decurrentis in terram: quaſi in ſignum balnei ſalutaris, & medicinalis. *Lucæ.23. Ibidem.* Hinc etiam eſt, ꝙ per figuram uituli, quia aptus eſt ad immolandum, deſignatur. Vnde & à Zacharia ſacerdote initium ſumpſiſſe legitur. Ioannes uerò principaliter intendit declarare, illum hominem fuiſſe Dei filium, & uerum Deum. Et quòd hæc ſit conclu-

C ſio, quam ipſe intendit, ipſemet explicat circa finem ſui Euangelij: ubi ait, Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis quoniam Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Hinc eſt, quòd incipit a Chriſti deitate, dicendo: In principio erat uerbum: & ferè in quolibet Euangelij capitulo, ſemper infert illum hominem fuiſſe filium Dei. Hinc eſt etiam, quòd per aquilam figuratur: quia aſſumptis pennis aquilæ, ad altiora uolans, de uerbo Dei diſputat & philoſophatur. *Intentio quatuor euangeliſtarum.* Sic igitur quatuor libri Euangeliorum habent pro ſubiecto idem: ſcilicet, hominem Ieſum: & de illo ſubiecto quatuor declarare intendūt. Matthæus quidem, quòd fuit Chriſtus in lege promiſſus. Ioannes uerò: quòd eſt ve-

D rus Deus, & Dei filius. Lucas autem, quòd eſt uerus Saluator hominum. Marcus uerò, quòd eſt rex, & etiam imperator hominum. Et hoc probant per facta & dicta, quæ teſtificantur illum hominem fuiſſe in conſpectu diſcipulorum ſuorum, & multitudinis Iudæorum. Et ſic quatuor Euangelia diſtinguuntur, non penes quatuor ſubiecta, ſed penes prædicata de eodem ſubiecto. Et ordinantur ſecundùm ordinem æditionis librorum: non ſecundùm ordinem originis, uel dignitatis materiæ. Incipit ergo Matthæus partem teſtimonialem ſcripturæ diuinæ, & probat hominem Ieſum Meſsiam, & Chriſtum, in ſcripturis promiſſum fuiſſe. Et hoc ſibi maximè con-

E gruebat: quia in Iudæa Hebræo ſermone & fratribus Iudæis ad Chriſtum conuerſis ſcribebat. Intendit ergo minorem unius rationis probare: ac ſi ita uellit arguere: Ille homo in quem cōcordant uoces omnium prophetarum, quantum ad omnia quę prophetata fuerūt de illo qui dicebatur Meſsias & Chriſtus: ille inquam, homo fuit uerè Chriſtus. *Matthæus de Chriſto probat, quòd fuit Meſsias.* Non enim eſt poſsibile, ꝙ omnia concurrant in aliquam perſonam quæ de Chriſto dicta ſunt, quin illa perſona ſit Chriſtus. Quamuis ergo duæ uel tres conditiones prædictæ in prophetis, poſſent alicui perſonæ conuenire, non tamen omnes: alioquin uana & abſque ulla utilitate reuelatio prophetica præceſsiſſet: in

in nullo enim nos introduxiſſet ad Chriſtum, ſed potius errandi materiam præbuiſſet. Propter quod Saluator dicebat, ꝙ neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, prophetis, & pſalmis de me. Ex quibus patet, quòd ille uerè debet dici Chriſtus, in quẽ conſonant omnium Prophetarum uoces. Sed modo ſic eſt, ꝙ in illum ſacrum hominem, qui dictus eſt Ieſus, concordauerunt uoces omnium prophetarum, quantum ad concurſum omnium conditionũ, quas de Chriſto prædixerant: ergo homo ille fuit Chriſtus. Hanc autem minorem intendit probare Euangeliſta Matthæus, quantum ad uiginti & duas conditiones in genere, quas de futuro Chriſto prædixerunt prophetæ, & intendit ſic arguere: In illo homine qui dictus eſt Ieſus, teſtis ſum ego ꝙ omnia concurrerunt, quæ prophetæ prædixerant futura eſſe in uero Chriſto: ſiue quantum ad propagationem regiam, & Dauidicam: ſiue quantum ad grauidationẽ & gignitionem uirgineam: ſiue quantum ad apparitionem ſydeream, & adorationem regiam: ſiue quãtum ad nominationem floridam & Nazaræam: ſiue quantum ad acclamationem præcurſoris præuiam: ſiue quantum ad obſequium angelorum & miniſtrationem ſedulam: ſiue quantum ad conuerſationem primariam in Galilæa, & in terra Zabulon & Neptalim: ſiue quantum ad expoſitionem decalogi, & legiſlationem authenticam & nouam: ſiue quantum ad multiplicem operationem deificam, & miraculorum coruſcationem mirificam: ſiue quantum ad cõuerſationem pacificam & humilimam: ſiue quantum ad eruditionem parabolicam, & doctrinam figuratiuam: ſiue quantum ad nutritionem prouidam & benignam, ex panibus multiplicatis: ſiue quantum ad deteſtationem ueridicam omnis hypocriſis & ceremoniarum: ſiue quantum ad colligationem geminã duarum naturarũ, diuinæ ſcilicet & humanæ in uno homine, ſiue quantum ad eccleſiaſticam diſpoſitionem & hierarchicam ordinationem unius noui regni eccleſiæ: ſiue quantum ad oſtentationem pauperrimam, & ſeſſionem ſuper pullum aſinæ: ſiue quantum ad excæcationem Iudaicam, quò ad Phariſæos & populi ſeniores: ſiue quantum ad reſerationem prophetiæ arcanorum & futurorum: ſiue quantum ad inſtitutionem mirabilem & inſolitam nouorum ſacramentorum: ſiue quantum ad tolerantiam amaræ & ſalutiferæ paſsionis: ſiue quantum ad ſuſcitationem magnificam, & reſurrectionem ſtupidam: ſiue quantum ad conuocationem multimodam omnium gentium, linguarum & populorum. Hæc enim utique uerificata ſunt in hoc homine ſacro Ieſu, quæ Prophetæ prædixerant de Chriſto, ergo ipſe eſt uerus Chriſtus, nec eſt alius expectandus. Marcus uerò, Apoſtoli Petri diſcipulus, qui in Italia Euangelium Græcè ſcripſit: probat de illo fœlici homine, qui ductus eſt Ieſus, ꝙ fuit rex & Dominus omniũ, & excedens uerè in poteſtate & uirtute omnem hominem, & omnem creaturam: quod patet, quia nõ tractat niſi de præcipuis & excellentioribus miraculis eius, & ferè in quolibet capitulo concludit magnitudinem potentiæ & uirtutis in eo, & iſtã concluſionem ſemper infert in toto Euangelio: finitque Dei Euangelium, in aſcenſione eius in cœlum, & ſeſſione à dextris Dei, & ꝙ diſcipuli profecti prædicauerunt ubiq; Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Sic ergo patet, quòd eſt concluſio quam Marcus in Euangelio ſuo intendit, hominem ſcilicet Ieſum eſſe & fuiſſe uirtutum

Lucæ.24.

Signa uenturi Chriſti in Chriſto uiſa.

Marcus de Chriſto probat, quòd erat rex omnium.

A Dominum, & imperatorem, & regem omnium. Nã in hac concluſione finit Euangelium, & ipſam interſerit in ſuo proceſſu quaſi per totum. Hanc autẽ concluſionem ſuo teſtimonio probat, narrando facta illius hominis, & intendendo unum talem ſyllogiſmum: Ille homo cuius uirtutem ac poteſtatem extẽdi uidimus ad omnem ſpiritum creatum & increatum: ſcilicet ad ſpiritum propheticum, & diuinum, & angelicum, & apoſtaticum, & quam extendi uidimus ad languores & infirmitates corporum, & quã extendi uidimus ad remiſsionem peccatorum, & ad infirmitates animarum, & quam extendi uidimus ad totam legem Moſaicam, & ſabbatum immutandum, & quam extendi uidimus ad transferendum uirtutem & poteſtatem in alterum, ut & ille ſimiliter
B operetur uirtuoſe, & quam extendi uidimus ſuper mare & uentum, & ſuper aquæ & aeris elementum, & quam extendi uidimus ad mortis uinculum, & quorumcunque uiuentium, ſiue hominum, ſiue brutorum, & quam extendi uidimus ad multiplicandum corporalem cibum, & alimenta panum: & quam extendi uidimus ad diſpenſandum ſuper omnem ſtatũ humanum, & quam extendi uidimus ad reſtituendum auditum, & loquelæ inſtrumentum: & quam extendi uidimus ad illuminandum tam ſpiritualem quàm corporalem uiſum, & quam extendi uidimus ad naturam paſsibilem & impaſsibilem commutan-
C dum, & quam extendi uidimus non ſolùm in propinquum, ſed etiam ad omnem diſtantem locum, dum tamen inueniret fidelem hominem & credulum, & quam extendi uidimus ad interpretandum mandata legalia, & ſuperaddendum perfectionis cõſilia, & quam extendi uidimus ad regnum & thronum Dauid obtinendum, iuxta miraculoſum clamorem populi, & iuxta teſtimonium quod fuerat per prophetas prædictum, & quam extendi uidimus ad conuincendum potentiam, & omnem aduerſariorũ aſtutiam & machinationem, & quam extendi uidimus ad præcognoſcendum omnem futurorum euentum, & totum ſeculi decurſum uſque in finem, & quam extendi uidimus ad tolerandum ſummè, forti-
D ter, & magnanimiter omne aduerſum, & præcipuè mortem amariſsimam, quæ eſt ultimum terribiliũ, & quam extendi uidimus ad reuoluendum propriũ monumentum, & inde egrediendum, cùm tamen uerè mortuus fuiſſet, & quam extendi uidimus ad aperiendum cœlum, & ad ſedendum ſuper regale & generale gloriæ ſolium, & ad dexteram patris. Ille utiq; homo uerè fuit rex uirtuoſiſsimus & Dominus omnium. Sed homo ille qui dictus eſt Ieſus, habuit conditiones prædictas, igitur ipſe fuit omnium Dominus, & rex uirtuoſus. Hanc minorem ſerioſe Marcus deducit, & quantum ad uiginti conditiones eius, in Euangelio ſuo probat. Lucas autem, Apo-
E ſtoli Pauli diſcipulus, qui in Achaiæ, Bithyniæq; partibus Euangelium Græcè condidit, intendit iſtam concluſionem: ſcilicet ꝙ homo ille qui dictus eſt Ieſus, fuit Saluator hominum, & medicus animarum: quod congruebat, quia erat arte medicus, ut dicit Hiero. Hinc eſt, ꝙ in primo capitulo introducit angelum dicentem: Vocabis nomen eius Ieſum, id eſt, Saluatorem, & Zachariam ei dicentem, Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos, & angelum euangelizantem, Natus eſt nobis hodie Saluator, & Simeonem dicentem, Viderunt oculi mei ſalutare tuum, & ubiq; per totum Euangelium ſemper agit de illo homine, ſub ratione qua Sal-

uator

Hierony. de uiris illuſtribus.

Lucæ 1. & 2.

uator eſt & medicus animarum. Vnde ſolus ipſe narrat de Maria Magdalena, & ſolus ipſe ponit multas parabolas ad pietatem,& miſericordiam, & remiſsionem peccatorum pertinentes: per quod patet,quòd ſua intentio principalis fuit probare concluſionem prædictam. Intendit igitur probare eam per talem rationem & ſyllogiſmum: Homo ille cuius ingreſſus & introductio, cuius etiam conuictus & conuerſatio, cuius conatus & recollectio, cuius affatus & eruditio, cuius diſceſſus per mortem & conſummatio, cuius regreſſus a mortuis & reſurrectio fuit per modum cuiuſdam ſpiritualis antidoti, & medicinæ ſalutaris omnium hominum: utique homo iſte cenſendus eſt Saluator hominum, & medicus animarum. Sed ita fuit de illo homine,qui dictus eſt Ieſus: Ergo ipſe fuit ſpiritualis hominum medicus & Saluator. Minorem iſtius,quantum ad ſex conditiones poſitas in maiori, intēdit Lucas deducere in ſuo Euangelio, & probare. Primò enim probat, quòd huius hominis introductio,& ingreſſus fuit per modum cuiuſdam Saluatoris mundi,& medici ſpiritualis,& tractat de triplici introductione iſtius hominis. Prima quidem,in uterum maternum, per conceptū. Secunda in mundum,per natiuitatem & ortum. Tertia,ad totum populum,circa annum triceſimum. Secundò probat, quòd huius hominis conuerſatio,& conuictus cum hominibus, fuit per modum ueri Saluatoris,& oſtendit qualiter iſte homo per ſui conuerſationem & conuictum exemplarem, niſus eſt homines medicare & ſaluare: deſcribens eum fuiſſe exemplar omnis pœnitentiæ,exemplar omnis deuotionis & latriæ,exemplar mititatis & patientiæ, exemplar liberalitatis & beneficentiæ, exemplar humilitatis & beneuolentiæ,exemplar ueritatis & exiſtentiæ, contra omnem hypocriſim: exemplar omnis perfectionis & ſuperexcellentis uitæ, exemplar compaſsionis & miſericordiæ atque clementiæ, & ex his octo cōditionibus patet, qualiter ſua conuerſatio & conuictus fuit ad medicandum & ſaluandum mundum. Tertiò probat, ꝙ illius hominis totalis conatus & recollectio fuit ad ſaluandum homines, & tribuendū eis ſpiritualem medicinam, & oſtendit qualiter homo ille conatus eſt ad ſalutem uocare & reducere homines per ſeipſum,& per alios, ſcilicet per duodecim Apoſtolos, & ſeptuaginta duos diſcipulos. Quartò probat,ꝙ hominis huius affectus & eruditio oſtēdit ipſum fuiſſe omnium hominum Saluatorem:quia tota ſua eruditio ordinabatur ad pellendum peccata & morbos animarum, & ponit plures morales eruditiones, ſummè accommodè ad hominum ſalutem,& curationem, ſeu remotionem à uitiis, pertinentes. Quintò probat,ꝙ illius hominis diſceſſus & conſummatio per mortem, fuit uerè medicinalis, & ueri Saluatoris mundi. Vnde introducit eum dicentem: *Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur*: &, *hic eſt ſanguis meus, qui pro uobis fundetur*, & plura alia uerba clementiæ ſuperius dicta. *Luca 22.* Sextò probat, ꝙ iſtius hominis regreſſus ad nos & reſurrectio, fuit ueri Saluatoris mundi. Vnde oſtendēdo ꝙ ipſe erat uerè iſte qui omnium gentium erat medicus & Saluator, inducit ꝙ, ſicut ſcriptum eſt, *oportebat pati & reſurgere Chriſtum a mortuis tertia die, & prædicare in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem omnium peccatorum in omnes gentes*. *Luca 24.* *Ioānes probat chriſtū Dei filium.* Ioannes uerò, qui in Aſia Euangeliū Græcè ſcripſit, introducit iſtam concluſionem: ꝙ homo ille, qui dictus eſt Ieſus, fuit uerè filius Dei, quod non debet intelligi quòd ſit filius Dei per ado-

A ptionem & gratiam, habēs humanam naturam: imò habens in ſe uerè illum, qui ab æterno fuit filius à patre genitus, in ſubſtantia diuina: nec debet etiam intelligi, ꝙ ſit homo ille filius Dei, per conuerſionem deitatis in carnem, ſed debet intelligi per aſſumptionem carnis à filio Dei. Hanc concluſionem probat multipliciter & deducit, & intendens rationem unā & unicum ſyllogiſmum ad eam probandam, ſic arguit: Homo ille qui eſt uerè media perſona intrinſeca in trinitate, & eſt Deo æqualis in authoritate, & eſt Deo æqualis in efficacia & ſalubritate, reſpectu hominum, & eſt Deo æqualis in illapſu & immenſitate, & eſt Deo æqualis in modo operandi, & actiuitate, & eſt Deo æqualis in reficiendo mentem, & B in cordis ſocietate & gratia, & eſt Deo æqualis in inſtruendo, & in ueræ doctrinæ claritate, & eſt Deo æqualis in duratione & æternitate,& eſt Deo æqualis in honore & gloria, ac cultu, ſeu latriæ, & adorationis dignitate, & eſt Deo æqualis imò idem cum patre in eſſentia & maieſtate, & eſt Deo æqualis in beneuolētia ad homines & pietate, & eſt Deo æqualis in Dominio & regni ſolennitate, & eſt Deo æqualis in amicitia & charitate, & eſt Deo æqualis in inſiſtētia mutua in ſeinuicem, & intimitate, & eſt Deo æqualis in cōferenda gratia hominibus, & influenda ſanctitate, & eſt Deo æqualis in ſapientia,& ſcientiæ C luminoſitate, & eſt Deo æqualis in beatitudine, & æterna fœlicitate, & eſt Deo æqualis in patientia & longanimitate, & eſt patri æqualis in producendo ſpiritum, & inſpiratiua fœcunditate, ille utique homo eſt uerè filius Dei. Nam iſte decem & ſeptem cōditiones intermediæ, probant ipſum eſſe uerum Deum: prima uerò conditio & ultima, oſtendut ipſum eſſe uerum Deum qui eſt filius Dei: quia hæ duæ proprietates competunt filio. Sed homo iſte, qui dictus eſt Ieſus, habuit ſupradictas decem & nouem conditiones, ut manifeſta experientia Ioannem & alios diſcipulos edocuit: Ergo ipſe uerè eſt filius Dei. Probat ergo Ioannes iſtas decem & nouem conditiones D fuiſſe in homine, qui dictus eſt Ieſus, ſecundum ꝙ ipſe uerè expertus eſt, & cæteri diſcipuli qui fuerūt cum eo. Tandem concluſionem diffuſè probatam infert, recolligit, & concludit, dicens: *Hæc autem ſcripta ſunt,ut & uos credatis: quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei uiui*, & ponit ulteriorum finem, ad quem ordinatur iſta concluſio, ſubdens: *& ut credentes uitam habeatis in nomine eius*. *Ioan. ult.* Vltimo uerò, tanquam tabellio & notarius publicus, concludit, quod ipſe *eſt diſcipulus ille qui teſtimoniū perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius*. *Ioānes fungitur officio & munere notarij & tabellionis.* Ponitque conditionem ſuam de familiaritate: quia recubuerat *in ſinu eius in cœna*, illius hominis, & idcirco multa ſecreta didicerat, unde prædicta probantur, & nota- E rius ille authenticus redditur & ſolemnis. Ad hanc partem ſacræ ſcripturæ teſtimonialem & Euangelicam, aſcendendum eſt per aſcenſum ſcalarem & cœlicum. Sunt enim Euangelia ſcala Iacob, quia eis innititur Dominus,& ibi reperitur: ibiq; uidētur angeli aſcēdentes, & deſcendentes: quia diuina opera, quibus uoluit nobis condeſcendere,& nos in cœlum erigere, ibi per Euangeliſtas quaſi per uera quatuor Cherubim, ſecundum Hieronymum differunt. *Hierony. proœmio in Matth.* De quo aſcenſu ſcriptum eſt in Geneſi, ꝙ uidit Iacob in ſomnis ſcalam, & cacumen eius tangens cœlum, & angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes, & Dominum ipſi ſcalæ innixum. *Gene. 28.*

ORA-

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, qui nos per ſcripturam & doctrinam Euangelicam, uocare dignatus es ad fidem catholicam, ut credentes uitam habeamus æternam, nunc quidem in ſpe, & in futuro in re*, & hoc *in nomine tuo, & per fidem nominis tui*: quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: *præſta mihi immerito & omnium infimo, ut corde credam ad iuſtitiam, & ore confitear ad ſalutem, ac opere oſtendam ad uitæ fructum & utilitatem, quatenus te miſerante ad æternæ beatitudinis gloriam nunc mente accendar, & tandem re ipſa peruenire merear, Ieſu mundi ſaluator. Amen.*

Act. 4.

De Pentecoſte. Cap. LXXXIIII.

DIE uerò Pentecoſte id eſt, quinquageſima à reſurrectione, ſed decima ab aſcẽſione Domini, narrat Dñs Ieſus patri de promiſſo ſuo, quod diſcipulis fecerat de Spirituſſancto mittẽdo. Patre ergo gratũ hoc habente, mittunt Spiritum ſanctum, ut ad diſcipulos deſcendat, eoſq; repleat & cõſoletur, roboret ac inſtruat, ac cumulũ uirtutum & gaudiorũ eis conferat. Et ſtatim paratus Spirituſſanctus ſubitò uenit, & ſuper eos deſcendit. Notandum aũt, ſecundùm Bedã, ꝙ Dominus Ieſus eundem ſpiritum ueritatis, & à ſe mittendum eſſe prædixit, & eundem mox à patre procedere ſubiungit: non quia idem ſpiritus aliter à patre procedat, quàm à filio mittitur: aut alio tempore à patre procedat, quàm cùm à filio mittitur: ſed ideo filius eum à ſe mitti, & à patre dicit procedere, ut aliam patris, aliam eſſe ſuam perſonam deſignet, atque in eadem diſtinctione perſonarum unam eſſe operationem: ac uoluntatem ſuam cum patris uoluntate & operatione denunciet. Cùm enim eiuſdẽ ſpiritus gratia datur hominibus, mittitur profectò ſpiritus à patre, mittitur & à filio: procedit à patre, procedit & à filio: quia & eius miſsio eſt ipſa proceſſio, qua ex patre procedit & filio. Venit & ſua ſpõte, quia ſicut coæqualis eſt patri & filio, ſic eandem habet uoluntatem communem cum patre & filio. Hæc Beda. Πεντηκοστὴ interpretatur quinquaginta, & eſt Græcum uocabulum, ſicut παρασκευὴ & σκηνοπηγία. Iudæi enim admixti Græcis, qui inter eos ſicut cæteræ nationes conuerſabantur, Græcis crebrò uocabulis utebantur. Eſt autem Pentecoſte æquiuocum ad quinquagenam, & eius ſolennitatem ſeptem

Act. 2. — *Beda in hom.* — *Pentecoſte.* — *Feſta tria ſeptem dierum.*

A diebus protelatam. Tria enim erant feſta diebus ſeptem durantia: ſcilicet paſcha, pentecoſte, & ſcenophegia. *Cùm ergo complerentur dies pentecoſtes*, id eſt, quinquagenæ à reſurrectione: & inchoarentur dies pentecoſtes, id eſt, illius ſolennitatis ſeptem diebus protelandæ: erant pariter in cœnaculo montis Sion, ubi cœna facta fuerat, diſcipuli ferè centum uiginti utriuſque ſexus congregati, in oratione perſeuerantes, & promiſsionem ſancti ſpiritus expectãtes. Duodenarius ille Apoſtolorum numerus iam erat deculpatus. Et hora diei tertia *factus eſt repente de cælo*, id eſt de aere, *ſonus*, quia fragor quidam inſonuit, *tanquam aduenientis ſpiritus*, id eſt flatus *uehementis*: ut, tanquam, ſit nota ſimilitudinis: ac ſi diceretur, uenit (B) ſpiritus in ſimilitudine uenti uehementis: uel, tanquam Spirituſſancti uehementis: ut, tanquam, ſit expreſsiuum ueritatis: quia uerè Spirituſſanctus dicitur uehemẽs, quaſi uehens nos à mente, & à mentis affectibus alienans: uel, quaſi uæ adimens: id eſt, æternam damnationem auferens. Poteſt ergo ad ſonum & ad Spiritum ſanctum referri, quod dictum eſt, *tanquam aduenientis ſpiritus uehementis*: quia æquiuocũ eſt ad utrumque. Venit in ſono, ad terrendum rebelles: & in flatu, qui ab interiori procedit, ad uiuificãdum deuotorum affectus. *Et repleuit* ſonus ille uel Spirituſſanctus, totam domum ubi erant ſedentes: id eſt, omnes in domo ſedentes, implentes quod di-(C)ctum fuerat eis à Domino: *Sedete in ciuitate, quoaduſque induamini uirtute ex alto.* Hæc enim dona non niſi in unum congregatis per conſenſum, & ad ſuperiora ſubleuatis per deſiderium, uenire potuerunt. Et linguæ diuiſæ ſunt uelut ignis, *& apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis*: id eſt, radij ignei in modum linguarum inſidentes capitibus ſingulorum. ut ait Gregorius: Bene in igne ſpiritus apparuit: quia ab omni corde quod replet, torporem frigoris excutit: & hoc in deſiderio ſuæ æternitatis accendit. Vnde & Origenes: Deus noſter ignis conſumens eſt, quamdiu in nobis ſunt quæ conſumi digna ſunt: cùm autẽ conſumpta fuerint, iam non erit ignis conſumens, ſed illuminans. Vnde etiam Hieronymus: Ignis du-(D)plicem naturam habet, quoniam & lucet & urit: ſic & Deus lucet iuſtis, & peccatores incendit. Inſuper & ſeptem dona Spirituſſancti congruè demõſtrantur in igne. Spiritus enim ſanctus inſtar ignis: primò purgat, per donum timoris: ſecundò liquefacit, per donum pietatis: tertiò, decorat, per donum ſcientiæ: quartò conſolidat, per donum fortitudinis: quintò eleuat, per donum conſilij: ſextò illuminat, per donum intellectus: ſeptimò dulcorat, per donum ſapientiæ. Primus effectus ignis patet in ueſte ſalamandræ: ſecundus in cera, tertius in metallis, quartus in lateribus, quintus in uaporibus, ſextus in lucernis, ſeptimus in cibis. *Et* ſic repleti ſunt omnes Spi-(E)ritu ſancto: & deinde *cœperunt loqui uariis linguis*, ſecundùm impetum eiuſdem Spirituſſancti, & *prout ipſe Spirituſſanctus dabat* eis pronunciare, & *eloqui*: qui diuidens ſingulis prout uult, & ſpirans ubi uult, quãdo uult, quantum uult, quomodo uult, & quibus uult, radioſo lumine ſcientiæ omnem eos ueritatem edocuit: & inextinguibili charitatis ardore, ad omnem dilectionem accendit, & inuincibili ui fortitudinis in omni uirtute firmauit, inſpirans illis omniũ linguarum notitiam: iuxta quod legitur in ſapientia, *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia*: ſcilicet homo conuenientiam habẽs cum omni creatura: & propter quem facta eſt omnis

Spiritus uehemens. — *Lucæ 24.* — *Linguæ ignitæ.* — *Gregorius hom. 30. in euang.* — *Deute. 3.* — *Origenes.* — *Hieron. in pſal. 77.* — *Ignis effectus.* — *Sapien. 1.*

nis

nis creatura, *ſcientiã habet uocis*, id eſt, linguarum. Ac ſi diceretur: Spiritusſanctus replens orbem terrarum, dedit diſcipulis ſcientiam linguarum, ut linguis omnium gentium loquerentur. Tunc enim eccleſia in una gente erat: cumque loquerentur linguis omnium, ſignificabatur, quod eccleſia creſcendo per omnes gentes linguis omnium locutura eſſet, quia iam eccleſia linguas omnium habet. Vbi ergo iam omnes linguæ loquebantur, omnes linguæ credituræ oſtendebantur. Ipſa autem ſpecies creaturæ in qua Spiritusſanctus uiſibiliter deſcendit, ad quem uſum tunc in Apoſtolos deſcenderit expreſsit: ut ſcilicet ori uerbum, intellectui lucem, & affectui ardorẽ, & cordi robur miniſtraret. Lingua enim uerba explicat, ignis uerò illuminat, calefacit, & teſtam roborat. Sed ad alium uſum, ſcilicet ad relaxandum peccata datus fuit, quando poſt reſurrectionem ſuam Dominus Apoſtolis inſufflauit, & dixit: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt*. Vbi notandum, quod Spiritus ſanctus bis miſſus eſt ſuper Chriſtũ, & bis ſuper diſcipulos. Super Chriſtum quidem & in ſpecie columbæ in baptiſmo, & in ſpecie nubis in transfiguratione: quia gratia Chriſti, quæ datur per Spiritum ſanctum, deriuanda erat ad nos per propagationem gratiæ in ſacramentis: & ſic deſcendit in ſpecie columbæ, quæ eſt animal fœcundum: & per doctrinã, & ſic deſcendit in nube lucida. Vnde & ibi oſtẽditur doctor: *ipſum*, inquit, *audite*. Super Apoſtolos autem primò deſcendit in flatu, ad ſignificandum propagationem gratiæ in ſacramentis, cuius ipſi miniſtri erant. unde dicitur: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: ſecundò, in linguis igneis: ad ſignificandum propagationem gratiæ per doctrinã. Vnde poſtquã *repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*, ſtatim *cœperunt loqui uarijs linguis*. Bis ergo, ſecundùm Gregoriũ ſcriptum legimus Apoſtolos manifeſta donatione Spiritum ſanctum accepiſſe: primùm Domino conſiſtente in terra, per inſufflationem: poſtmodum præſidente in cœlo, in uariis linguis per ignem: quia charitas, quę in cordibus per Spiritum ſanctum diffunditur, duobus præceptis, ſcilicet dilectione Dei & proximi impletur. In terra datur ſpiritus, ut diligatur proximus: è cœlo datur ſpiritus, ut diligatur Deus. Et ſicut una eſt charitas & duo præcepta: ita unus ſpiritus, & duo data. Et quia per dilectionem proximi, peruenitur ad dilectionem Dei: rectè primò datur ſpiritus in terra, & poſtmodum è cœlo. Sicut enim ait Ioannes: *Qui non diligit fratrem ſuum quẽ uidet, Deum quem nõ uidet quomodo diligere poteſt?* Inſuper etiam datus eſt Apoſtolis Spiritus ſanctus ante paſsionem ad purgandum, quando fuerunt baptizati, & ad faciendum miracula quando ad prædicandum ſunt miſsi: & dictũ eſt eis: ægros ſanate, & dæmones eiicite, mortuos ſuſcitate. Vnde Hironymus: Ego quidem audacter pronuncio, Apoſtolos ex eo tempore quo crediderunt Domino ſemper Spiritũ ſanctum habuiſſe, nec abſque eius gratia ſigna facere potuiſſe: ſed cum pro modulo atque menſura recepiſſe. Primò autem die reſurrectionis eius acceperunt gratiam ſancti ſpiritus, qua peccata dimitterent & baptizarent, ac ſpiritum adoptionis credentibus traderent. Die uerò pentecoſtes eis amplius repromiſſum eſt: uidelicet quod uirtutem ex alto reciperent, qua & Euangelium Chriſti cunctis gentibus prædicarent. Vnde Leo Papa: Non igitur ambigamus, quod cùm in die pentecoſtes impleuit diſcipulos Domini

Species effectus congrua.

Ioan. 20. Spiritus ſanctus bis miſſus ſuper Chriſtum, & totiens ſuper diſcipulos. Marci 9.

Gregorius hom. 30. in euang.

1. Ioan. 4.

Marc. ult.

Hieronym. quæſt. 9. ad Hedibiam, to. 3.

Leo ſerm. 1. de Pentecoſte.

A Spiritusſanctus, non fuit huius inchoatio muneris, ſed adiectio largitatis. Nã & Patriarchę, & Prophetę, & ſacerdotes, omneſq; priorũ temporum ſancti ſunt eiuſdem Spiritusſancti ſanctificationem uegetati: & ſine hac gratia nulla unquam ſunt inſtituta ſacramẽta, nullaque celebrata myſteria, ut eadem ſemper fuerit uirtus chariſmatum, quamuis non eadem fuerit menſura donorum. Hæc Leo. Et ſciendum, quod Spiritusſanctus datur, ſeu mittitur uiſibiliter & inuiſibiliter. Viſibiliter, cùm in aliquo ſigno uiſibili demonſtratur. Eſt autem in quintuplici ſpecie demonſtratus. Primò, in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatũ. Secundò, in ſpecie nubis lucidæ, ſuper Chriſtum traſfiguratum. Tertiò, in ſpecie flatus, quando inſufflauit & dedit Spiritum ſanctum ipſo die paſchæ. Quartò, in ſpecie ignis & linguæ: in qua dupli B ci ſpecie apparuit hodierna die. Inuiſibiliter autem mittitur, cùm ad ſanctificandum creaturam mentibus caſtis illabitur. Vnde dicitur: *Spiritus ubi uult ſpirat, & uocem eius audis. Sed neſcis unde ueniat, aut quò uadat*. Nec mirum: quia dicit Bernardus: De uerbo inuiſibili per oculos non intrauit, qua non eſt coloratum: ſed neque per aures, quia non inſonuit: neq; per nares, quia non aeri miſcentur, ſed menti: neque per fauces, quia non eſt manſum, id eſt comeſtum uel auſtum, nec tactu comperi illud, quia palpabile non eſt. Quæres igitur cùm ſint inueſtigabiles uiæ C eius, unde illud adeſſe nouerim? Nempe ex motu cordis intellexit præſentiam eius: & ex fuga uitiorũ carnaliumque compreſsione affectuum, aduerti potentiam uirtutis eius: & ex diſcuſsione ſiue redargutione occultorum meorum, admiratus ſum profunditatem ſapientiæ eius: & ex quantulacunq; emendatione morũm eorũ, expertus ſum bonitatem mãſuetudinis eius: & ex reformatione & renouatione ſpiritus mentis meæ, percepi utcunque ſpeciem decoris eius: & ex contuitu omnium horum ſimul, expaui multitudinẽ magnitudinis eius. Hæc Bernardus. Vnde & Chryſoſtomus: Si quando boni aliquid cogitamus, ſciamus quia Spiritusſanctus habitat in nobis: ſi uerò aliquid mali, ſignum eſt quòd Spiritusſanctus receſsit à nobis. Vnde etiam Auguſtinus: D Primis temporibus cadebat ſuper credentes Spiritus ſanctus, & loquebantur linguis quas non didicerant, quomodo Spiritus ſanctus dabat eis pronunciare. Signa erant tempore oportuno. Oportebat enim ita ſignificare in omnibus linguis Spiritum ſanctum, quia Euangelium Dei per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum. Significatum eſt illud, & tranſiit. Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimoniũ prę ſentię Spiritusſancti, unde fit, unde cognoſcit quiſq; accepiſſe ſe Spiritum ſanctum. Interroget cor ſuum, ſi diligit fratrem, manet ſpiritus Dei in illo. Videat, probet ſeipſum coram oculis Dei. Videat ſi eſt in illo dilectio pacis & unitatis & dilectio E eccleſiæ toto terrarũ orbe diffuſæ. Non attendat eũ ſolum diligere fratrem, quem attendit ante ſe. Multos enim fratres noſtros non uidemus, & in unitate ſpiritus illis copulamur. Quid mirum: quia nobiſcum non ſunt? in uno corpore ſumus, unum caput habemus in cœlo: ergo ſi uis noſſe, quia accepiſti Spiritum ſanctum, interroga cor tuum ſi eſt tibi dilectio fratris: ſecurus eſto, non poteſt eſſe dilectio ſine ſpiritu Dei: quia Paulus clamat, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Hæc Auguſtinus. Miſsio ergo Spiritus ſancti inuiſibilis fit in habitatione creaturæ rationalis,

Spiritus ſanctus nõ nũc primũ datus.

Spiritus ſancti miſſio duplex.

Matth. 3. Marci. 17. Ioan. 1.

Acto. 2.

Ioan. 3.

Bernardus ſermo. 74. in cantica.

Chryſoſto. homi. 3. in Marcum. Augu. ſermo. 2. de aduetu Spiritusſancti.

Rom. 5.

lis, ſed miſsio uiſibilis fit ad in habitationem demonſtrandam aliis. Et notandum, quod Spiritum ſanctũ alicui ineſſe certitudinaliter ſcire nõ poſſumus: quia ſpiritus ubi uult ſpirat, & neſcis unde ueniat, aut quò uadat. Coniecturaliter tamen poſſumus colligere aliqua ſigna per effectus, ex quibus utcunque conijcere poſſumus Spiritum ſanctum alicui adeſſe uel ineſſe: & hoc differenter, ſecundum triplicem ſtatum: ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Nam ſm cuiuslibet ſtatus exigentiã, Spiritusſanctus diuerſimodè in hominibus operatur: & ſm hoc diuerſimodè ſigna accipiuntur. Nã Spiritusſanctus ſpirat, inhabitat, & replet. Spirat, quò ad incipiẽtes: inhabitat quò ad proficientes: & replet, quò ad pfectos. Signa autem Spiritusſancti quibus ſpirat, quò ad incipientes, ſm Bernardum tria ſunt. Primum, eſt dolor de culpa præterita: quia Spiritusſanctus odit ſordes, nec habitare poteſt in corpore ſubdito peccatis. Secundum, eſt firmum propoſitum cauendi futura cũ effectu: quod nullatenus haberi poteſt conatu proprio, ſine Spirituſancto per gratiam aſsiſtente, & infirmitatem noſtram adiuuante. Tertium, eſt promptitudo boni. quia, ſecũdùm Gregorium, amor Dei qui eſt Spiritusſanctus, nunquam eſt ocioſus: operatur enim magna, ſi eſt. Quò ad proficientes uerò ſunt tria alia ſigna, quibus coniicitur Spiritumſanctum eos inhabitare. Primum, eſt frequens & iuſta conſcientiæ examinatio, non ſolùm de peccatis mortalibus, imò de uenialibus: quia ſicut Spiritusſanctus opponitur peccato mortali, ita feruor charitatis qui eſt à Spirituſancto, opponitur peccato ueniali, ut ipſum ab anima expellat, ne Spirituſancto diſpliceat. Secundum ſignum, eſt concupiſcentiæ diminutio: quanto enim in proficiente charitas ſemper augetur tanto cor à temporalibus elongatur. Vnde dicit Auguſtinus: Quòd charitatis uenenum, eſt concupiſcẽtia temporalium: & nutrimentum charitatis, eſt diminutio cupiditatis. Tertium ſignum, eſt ſtudioſa mandatorum obſeruatio: quia obſeruatio mandatorum ſine uera dilectione eſſe non poteſt. Et ponit de hoc exemplum Auguſtinus: Quis eſt, inquit, qui dicit diligo Imperatorem: ſed odio legem ſuam? Si ergo te dicis diligere Deum, mandata eius obſerua. Quò ad perfectos autem ſunt alia tria ſigna, ex quibus coniecturatur Spiritusſanctus eos repleuiſſe. Primum eſt, diuinæ ueritatis manifeſtatio, cùm enim Spiritusſanctus, ſit ſpiritus ueritatis, proprium eſt ſibi docere omnem ueritatem: & ideo in quocunque fuerit Spiritusſanctus, per aliquas reuelationes diuinorum ſecretorum ſe pandit, & ei tanquam amico ſecreto communicat. Secundum ſignum eſt, nihil timere niſi ſolum Deum: perfecta enim charitas foras mittit timorem: hæc enim nihil pœnale habet, timor autem pœnam habet. Vnde Apoſtolus, *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas*: libertas autem non ſtat cum timore ſeruili. Tertium ſignum eſt, deſiderium diſſolutionis: ut uidelicet homo ex uehementia diuina amoris cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto: quia Spiritusſanctus leuat mẽtem ad deſiderium ſupernorum. Fœlix ergo anima, quæ cupit diſſolui & eſſe cũ Chriſto: quoniam certiſsimum habet ſignum ꝙ Spiritus ſanctus eam repleuerit. Præter prædicta autem ſigna ſunt alia tria, per quæ quis poteſt conijcere ſe Spiritũ ſanctum habere. Ideo enim ſpiritusſanctus in triplici ſigno apparuit: ſcilicet in ſpecie nubis, ſuper Chriſtum transfiguratum: in ſpecie columbæ, ſuper Chriſtum baptizatum: & in ſpecie ignis, ſuper apoſtolo-

Signa præſentiæ ſancti Spiritus. — *Bernardus ſermo 74. in cantica.* — *Gregorius hom. 30 in euange.* — *2. Corin. 3* — *Philip. 1.* — *Signa al.a.*

A rum collegium congregatum. Primum ergo ſignũ, eſt abundantia lachrymarum. & ideo apparuit in ſpecie nubis: ſicut enim adueniente Auſtro nubes reſoluuntur in pluuias, ſic adueniente Spirituſancto mentes reſoluuntur in lachrymas. Secundum ſignum, eſt dimiſsio iniuriarum: ideo apparuit in ſpecie columbæ, quæ felle caret. Tertium ſignum, eſt deſiderium ſupernorum: ideo apparuit in ſpecie ignis: ſicut enim ignis ſurſum tendit, ſic Spiritusſanctus corda ſurſum eleuare facit. *Erant autem Iudæi uiri religioſi in Hieruſalem, & in Iudæa habitantes*, & præter illos multi alij, ferè *ex omni natione quæ ſub cœlo eſt*, ſuperuenientes: quia multis captiuitatibus Iudæi diperſi fuerant & modo ordinante Deo ad diem feſtum omnes cõ-
B uenerant. Audito ergo fragore & ſono uenti, qui ſupra cœnaculum in aere ſonuerat: intantũ ꝑ per totam ciuitatem audiri poterat, cõuenerunt oẽs ad diſcipulos: & mirati ſunt *quia audiebat unuſquiſq; lingua ſua illos loquentes*. *Alij autẽ irridebant eos, dicẽtes: quia muſto pleni eſſent*. i. uehementer ebrij: quia uehementior eſt ebrietas de muſto, q̃ de uino defecato. Et quamuis hoc irridendo dicerent, tamen uerum erat: quia nõ uino ueteri (quod in nuptiis fuit) ſed muſto gratiæ ſpiritualis erant impleti. De quo dicitur alibi, *Nemo mittit uinum nouum in utres ueteres*. Tunc ſurrexit Pe-
C trus cum undecim, oſtendens eos non ebrios, cùm eſſet hora diei tertia & nondum eſſet tempus comedendi, nec ſolebant inebriari ieiuni: ſed potius Spirituſancto repletos, & prophetatum eſſe à Ioel Spiritusſancti aduentum ſuper homines: tunc ergo Chriſtus qui aſcenderat dedit dona, id eſt Spiritumſanctum hominibus: quia omnia noſtra bona de ſurſum ſunt, quò ipſe aſcendit. Tunc impleuit quòd ante paſsionem promiſerat, dicens: *Si ego non abiero, paracletus non ueniet ad uos: ſi autem abiero, mittam eũ ad uos*. Si carni carnaliter adhæſeritis, capaces ſpiritus non eritis. Senſus eſt: Non poteſtis plenè capere ſpiritum, quandiu ſecundum carnem ſum uobiſcum. Vnde ille qui iam ceperat ſpiritum, ait: *Et ſi nouerámus ſecundum carnem Chriſtum: ſed nunc iam non*
D *nouimus*. Vbi attendãt carnalibus deſideriis & delectationibus dedit, uerbum Bernardi dicentis, Si Apoſtoli carni adhuc Dominicæ adhærentes, quæ ſola ſancta: quia ſanctiſanctorum erat: Spirituſancto repleri nequiuerant, donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ, quæ ſordida eſt, & diuerſarũ ſpurcitiarum phantaſiis repleta, aſtrictus & conglutinatus, illum ueraciſsimum ſpiritum te poſſe putas ſuſcipere: niſi iſtis carnalibus conſolationibus funditus renunciare tentaueris? Reuera cùm inceperis, triſtitia implebit cor tuum: ſed ſi perſeueraueris, triſtitia tua conuertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus, & uoluntas renouabitur: uel noua creabitur: & erit ut quę
E prius difficilia, imò impoſsibilia uidebãtur, cum multa percurrãt dulcedine & auiditate. Hæc Bernardus. Si ergo delectationes ſpiritus deſideras, delectationes carnis reſpuere debes. quia ut ait Gregorius, Si carni quodlibet abſcindimus, mox in ſpiritu, quod delectat inuenimus. Sed heu pauci ſunt ſpirituales hodie, & delectationes ſpiritus delectationibus carnis præferentes: licèt multi deferant habitum ſpiritualẽ. Poſſunt autem ſpirituales & carnales cognoſci, ex uerbis Apoſtoli, dicentis: *Qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui uerò ſecundum ſpiritum, quæ ſpiritus ſunt ſentiunt*. Specialiter tamen ex quibuſdam probatur homo uerè ſpiritualis: uidelicet, ſi tam citò & tantum fugit locum ubi lædi poteſt in ſpiritu, ſicut

Muſti ebriatio. — *Marci 2. & Lucæ. 5* — *Ioel 2.* — *Ioan. 16.* — *Carnales non ſunt Spiritusſancti capaces.* — *2. Cor. 5.* — *Bernardus ſermone 3. de aſcenſione Domini.* — *Gregorius hom. 30.* — *Roma. 8.* — *Spiritualis hominis ſigna.*

cut ubi offendi poteſt in corpore: & ſitam libenter ſtudet medicari ſpiritui, ſicut corpori: quia quãto dignior eſt Spiritus corpore, tanto magis cauendũ eſt ſpiritui, quàm corpori à læſione. Item ſi cibus ſpiritualis, ſiue ſit oratio, ſiue prædicatio, ſcriptura, ſiue lectio, ſiue corpus Chriſti, ſiue diuinum officium, tãtùm delectat & confortat Spiritum, ſicut corporalis cibus corpus: & ſi tam inuitus negligit tẽpus cibi ſpiritualis, ſicut tempus cibi corporalis. Item ſi tam diligens eſt circa ſpiritum, ſicut homo carnalis circa carnem. Soliciti.n. ſunt homines carnales, ut in ſingulis temporibus habeant neceſsitates corporis in uictu & veſtitu, hyeme & æſtate competẽtibus: ita ſpiritualis homo ſolicitari debet qua gratia indigeat ĩ aduerſitate, & qua in proſperitate: qua egeat ad amicos, & qua ad inimicos: quomodo habeat ſe ſolus cũ Deo, & quõ inter homines conuerſando: & ſic de cæteris. Sed quis eſt hic, & laudabimus eum? quamuis.n. aliqui huius temporis uiri bona operentur, dimidij tamẽ operis ſunt. Quia alij largitatis gratiam ſunt adepti, ſed carnis incõtinentia ſunt lubrici. Alij uerò corpore quidẽ ſunt caſti: ſed auaritiæ æſtibus ſunt cupidi. Alij autem gratiam lenitatis habentes, ſed rancore animi ſunt puſillamines. Alij uerò non recordando iniurias ſuas citò ignoſcunt, ſed minus cautè cor cuſtodiendo citiusq; iraſcendo rixas prouocant. Alij ꝙ Deus ſingulis largiendo donauit, in hoc quaſi proprio labore acquirentes gloriantur. Alij corpus in abſtinentia affligunt: ſed ſuperbiam, auaritiam, inuidiã, & alia nephanda admittunt: uel detrahẽdo proximo quaſi carnes illius cum ſanguine comedunt. Et ſic in multis hodie, qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus: & rectus, quaſi ſpina de ſepe.

Mich. 7.

Spirituali homini neceſſaria ſũt plura.

Sciendum autem ꝙ plura ſunt neceſſaria homini uolenti proficere, & in uita ſpirituali Deo ſeruire. Primũ eſt, clara & perfecta notitia ſuorum defectuum & infirmitatum. Secundum eſt, ira magna & feruens contra ſuas naturales malas inclinationes & uoluntates. Tertium eſt, timor magnus, quem debet habere de offenſis hactenus contra Deum factis. Quia non eſt certus, an bene ſatisfecerit, & ſi cum Deo pacem fecerit. Quartum eſt, magnus timor & tremor qui debet eſſe in ipſo, ne ꝑ ſuã fragilitatẽ relabatur iterũ in ſimilibus, uel maioribus peccatis. Quintũ eſt, fortis diſciplina, aſpera correctio ad regendum quinq; ſenſus corporales, & totũ ſuum corpus ſubiungandũ in obſequiũ Ieſu Chriſti. Sextus eſt, vitare uirtuosè oẽm perſonam & oẽm aliam creaturam, quæ impellit eum non ſolum ad peccatũ, ſed etiam ad aliquam inperfectionem ſpiritualis uitæ, ſicut unum dæmonem infernalem. Septimum eſt dulcis & cõtinua recordatio beneficiorum Dei, quæ hactenus recepit, & quotidię recipit à Domino Ieſu Chriſto, cum gratiarum actione. Octauũ eſt, nocte & die ſtare in oratione. Nonum eſt, ꝙ portet ſuper ſe crucem Chriſti, quæ quator habet brachia: quorũ primum eſt, mortificatio mortalium uitiorum: ſecundum, derelictio omnium bonorum temporalium: tertium, pręciſio omniũ affectuum carnaliũ amicorum: quartũ, ſuiipſius contẽptus & abominatio & annihilatio.

Spiritusſancti efficacia.

Diſcipuli itaq; ſpiritus ſancti uirtute docti & illuminati, accenſi & adiuti, confortati, & roborati & cõſolati, & omni gaudio repleti, cùm pauci eſſent & ſimplices, totũ mundũ concuſſerunt, & ꝓ magna parte ſubiecerũt: partimq; uerbis ignitis, partim perfectis exẽplis, partim mirandis prodigiis, per totũ mundũ eccleſiã plãtauerũt: quæ & eiuſdẽ ſpiritus ſancti uirtute purgata, illuminata atq; perfecta, amabilis facta eſt ſpõſo, eiusq; paranymphis: ut ſpecioſa nimis miraq; uarietate circũdata: Satanæ uerò & ãgelis eius, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. *Profecti*, quidẽ ſunt non tam paſsibus pedum, quàm paſsibus uirtutum, ſm̃ ſupra dictũ Chriſti mandatũ non immediatè poſt aſcenſionẽ, ſed poſt ſancti ſpiritus acceptionẽ: nec ſtatim accepto Spirituſancto diuiſi ſunt per mundũ: ſed perdurauerũt adhuc circiter duodecim annis in Iudæa: & deinde ſolennis diuiſio eorum facta eſt per orbem uniuerſum, cùm eatenus tantũ in Iudæa prædicaſſent: ſicq; *profecti* & diuiſi: *prædicauerunt* intelligenda, credẽda, agẽda, & appetenda: *ubiq;* ꝑ orbẽ uniuerſum: *Domino*, ſine quo nihil facere poterant, *cooperante*: hoc eſt, uirtutem operis miniſtrãte: *& ſermonẽ confirmante, ſequẽtibus ſignis*: ut in uirtute nominis Ieſu Chriſti imperarẽt omnibus creaturis & morbis.

Marc. ult.

Nam ut prædicationis eorũ doctrina credibilis fieret & firma, adhibita ſunt ſigna & miracula: ſermo.n. qui ſuper natura & rationem eſt, non niſi ſignis confirmari poteſt. Vnde Greg. Præceptũ obediẽtia ſequitur, obedientiã ſigna comitantur. Sicut uerò tunc cõfirmata eſt prædicatio ſignis: ita nũc quemlibet prædicatorẽ ſermonem confirmare oportet ſignis bonæ operationis. Vnde Theophilus: Sciendum autem eſt & hoc, ꝙ nunc ſermo per opera confirmatur, ſicut in Apoſtolis tunc opera confirmabãt ſermonem ſequentibus ſignis. Fiat autem ò Chriſte, ut noſtri ſermones quos de uirtute dicimus, per opera confirmentur & actus: ut tandẽ ſimus ꝑfecti te cooperante in omnibus uerbis & operibus: quia te decet ſermonũ & operũ gloria, cùm ſis uirtus Dei, & ſapientia in ſecula ſeculorũ. Hæc Theophilus. Et tũc impleta eſt prophetia, quæ ait: *In omnẽ terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ uerba eorum.*

Pſal. 18.

Pentecoſtes ſolemnitas.

Seminauit quidẽ igneus, ac ſanctificus ſpiritus in Apoſtolorũ corda ſermones, & ut ſapiens adinuentor duodecim tibias fidei in organo poſitas nouo flatu impleuit: diuerſisq; ſpiritualibus currens in fiſtulis Apoſtolicis cunctis uerba diuinę uirtutis ſparſit, omnes gentes delectabilem inuitauit ad ſonũ, & trinitatis prædicauit myſterium. Igitur effectus & fructus non modicus ex hoc ſubſecutus, oſtẽdit q̃ magna ueneratione ſit digna ſolennitas hodierna.

Gregorius hom. 30. in euange.

Vnde Greg. Penſate fratres chariſsimi, poſt incarnationem unigeniti filij Dei, qualis ſit hodierna ſolennitas de aduentu ſpiritusſancti Sicut .n. illa, ita quoq; & hæc eſt honorabilis. In illa quippe Deus in ſe permanẽs ſuſcepit hominem, in iſta uerò homines uenientem deſuper ſuſceperunt Deum. In illa Deus naturaliter factus eſt homo: in iſta homines facti sũt per adoptionem dij. Penſate quãta ſit iſta ſolennitas, habere in cordis hoſpitio aduentũ Dei. Tergat ergo ſordes praui operis: qui Deo præparat domum mentis. Hæc Greg.

Miſsio ſancti Spiritus cur dilata.

Et notandum ꝙ non ſtatim poſt aſcenſionem, ſed poſt decem dies miſit Spiritum ſanctum. Primò, ut Apoſtoli ieiuniis & orationibus ſe aptos eius aduentui præpararent. Secundò, ꝙ hi Spiritum ſanctum perciperent, qui decem præcepta explerẽt.

Cur quinquageſimo die facta.

Miſit autem quinquageſimo die à reſurrectione: ut ſicut populus Iudeorum poſt liberationem ſuam ab Aegypto, quinquageſimo die accepit legem timoris: ita populus fidelium poſt liberationem ſuam à mundo, quinquageſimo die acciperet legem amoris.

Iubileus.

In iubileo ẽt, id eſt, in quinquageſimo anno recepit populus Iudæorum libertatem amiſſam & hæreditatem: ita hac die recepit populus Chriſtianus libertatem amiſſam, & paradiſi hæreditatem. Dies ergo Pentecoſtes erat

apud Iudæos celebris: quia tunc deſcendit Dominus ſuper montē Sinai in flamma ignis, & cūctis audien tibus dedit legem eis. Ita quinquageſimo die à Paſcha Spiritusſanctus in monte Sion, ſuper diſcipulos in linguis igneis deſcēdit & legem nouam gratiæ ſpiritualis eorum mentibus impreſsit. Vnde Beda: Hæc nimirum ſolennitas non tantum chariſmatibus conſecrata eſt Euangelicis, uerùm etiam legalibus iam olim eſt præſignata myſteriis: ac Domino iubente per omnes annos ſacris obſeruata cerimoniis. Liberati quippe ab Aegyptiaca ſeruitute filij Iſrael, per immolationem agni paſchalis exierunt in deſertum, ut uenirent ad terram repromiſsionis: perueneruntq; ad montem Sinai: & deſcendens Dominus in igne ſuper montem quinquageſima die paſchæ peracta, legis decalogum eis diſpoſuit: atque in memoriam datæ legis ſtatuit eo die per annos ſingulos ſacrificium ſibi de frugibus eiuſdem anni ad altare deferri: quæ autem ſit agni paſchalis immolatio, quæ Aegyptiacæ ſeruitutis abſolutio, cunctis legentibus liquet: quia uidelicet paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: & ipſe uerus eſt agnus, qui abſtulit peccata mundi: qui ſui ſanguinis precio nos à peccatorum ſeruitute redemit: ſuæ reſurrectionis exemplo nobis ſpem uitæ & perpetuæ libertatis oſtendit. Quinquageſimo ergo die poſt occiſionem agni data eſt lex, deſcendente Domino ſuper montem in igne: & quinquageſimo æquè die poſt reſurrectionē noſtri redemptoris, data eſt gratia Spiritusſancti diſcipulis in cœnaculo conſtitutis. Et hic autem altitudo cœnaculi, & ibi cacumen montis ſublimitatem præceptorum, & donorū indicat cœleſtium: & quia nemo infimis adhuc deſideriis inhærens, uel diuinis obtemperare mandatis, uel ſupernis poſsit dignus exiſtere donis. Hæc Beda. Sic ergo Spiritusſancti miſsio fuit in legis datione præfigurata, & feſtum Pentecoſtes, quod modò peragitur ab Eccleſia, olim quaſi figuraliter peragebatur à ſynagoga. Quinquageſima ergo die, poſtquam Iudæi de Aegypto exierunt, decem præcepta in monte Sinai à Domino receperūt: ita quinquageſima die poſtquam nos fuimus ab inferno liberati, receperunt diſcipuli gratiam Spiritusſancti. Iſtud etiam præfiguratum fuit in ſuperabundantia olei, quod datum eſt pauperculæ uiduæ per preces Helizei: qui miſericordia motus ſuper pauperculam, impetrauit ei à Domino olei abundantiā. Per uiduam iſtam deſignatur Sancta Eccleſia, quæ ablato ſponſo ſuo Chriſto uidebatur tāquam uidua: ſed Dominus miſericordia motus dedit ei olei abundantiam: hoc eſt Spiritusſancti gratiam, & linguarum intelligentiam. Iſtud miraculum de intelligentia linguarum, quaſi per figuram Deus præmonſtrauit in eo quòd in ædificatione turris Babel, diuerſas linguas creauit. Tunc enim unam linguam in diuerſas mutauit: modo unicuique intelligentiam omniū illarum dedit. Nec miraculum iſtud nunc feciſſet, ſi diuiſionem linguarum tunc non præmiſiſſet. Et ſicut tunc per linguas confudit ædificantes: ita nunc per linguas confudit Iudæos: qui multum confuſi fuerint, quando tam grande miraculum audiuerunt. In hac ergo ſolēnitate laudemus totis uiribus Dominum: exultemus & lætemur in ea: quia inde fructū non modicum, nos qui ad fidem uenimus conſecuti ſumus. Nō ſolū autem hominibus gaudium in hac ſolennitate prouenit: ſed & beatæ uirginis gaudium inde crementū accepit. de qua Anſelmus ſic ait: Sed & gaudiorū ſuorum magnitudo non nihil incremē-

Legalia Pētecoſtes myſteria. *Beda in hom.* *Figura.* *3.Reg.17.* *Gene.11.* *Exultatio noſtra.* *Exultatio Mariæ.* *Anſelmus de excellentia B.Virginis.*

A ti accepit, cùm veniente ſuper diſcipulos Spiritu ſancto, mox ad prædicationem illorum fidē filij ſui tanta hominū multitudo ſuſcepit. Ibi namque excepto gaudio, quod de ſalute generis humani in iſtorū conuerſione concipiebat, intellexit filium ſuū non fuiſſe gratis, id eſt fruſtra mortuū: cùm tam efficaciter uidebat operari fidem mortis eius etiā in eis qui actores illus extiterant. Genus humanum ad ſalutē uocari uidebat, cuius rei gratia filium de ſe incorporatū, & in cruce paſſum antè intellexerat: quapropter lætabatur ꝙ ſpes, quam antè conceperat, iam in rem ueram tranſibat. Gaudebant & gaudent homines: quia quod amiſerunt, centuplicati precij fœnore recipiunt: corruerunt ſerui, reſurgunt fratres & filij. B Hæc Anſelmus. Et quamuis præcipuè & ſpecialiter in ſolennitatibus, nihilominus tamen ſemper & momentis omnibus Deum laudare debemus. Nam (ut dicit Gregorius) Mirum eſt, ꝙ homo ſemper Deum non laudat: quia quælibet creatura ad Deum laudādum nos inuitat. Ad hoc autem nobis ualde eſt neceſſaria Spiritusſancti gratia. Vnde Bernardus: Si quis torpet de Dei laude, certiſsimum habet in ſe experimentum, quòd non habet in ſe Spiritum ſanctū: quia ubi Spiritusſanctus inhabitat, laudem Dei excitat. Inuocantes ergo Spiritum ſanctum, ſemper laudemus Deum: ad hoc enim facti ſumus, ut Deū ſine fine laudemus, ſicut ſuperni ciues ſemper Deū C laudant: & continuè ubi ſemper ſunt dies lætitiæ, & nunquam deeſt ſolennitas, & gratiarum actio, & uox laudis. Scriptum eſt enim: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Hoc maximè ueri monachi faciunt, qui die ac nocte pſallunt. Vnde Hieronymus: Monachi debent habere puritatem martyrum, ſiquidem & ipſi martyres ſunt. Quòd enim faciunt angeli in cœlis, hoc monachi pſallentes die ac nocte faciunt in terris. Hæc Hieronymus. Et maximè aſsimilat nos cœleſtibus, quamuis adhuc ī terris peregrini ſimus. Vnde Bernardus: Nihil ita propriè quendam terris repræſentat cœleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudantium Deum, dicente ſcriptura: *Beati qui habitant in domo* D *tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Hæc Bernardus. Feſtinemus igitur & nos ingredi in illam requiem, ubi tanta ſuperabundat indeſinenter lætitia, & ad patriam noſtram totis conatibus ſuſpiremus. Mœſti in ſeculo, quia peregrinamur à Domino, qui enim non peregrinatur à corpore ſuo, peregrinatur à Domino. Multo autem melius eſt, diſſolui à corpore, & adhærere Deo. Odiamus ergo huius miſeri & putredi corporis noſtri compagem, & ei curā in deſiderijs non faciamus: quod hic nos detinet carceratos & peregrinos à tanto bono. quia ſecundum Apoſtolum, *Quandiu in hoc corpore ſumus, peregrinamur à Domino*: dicamusque cum eodem Apoſtolo, *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*. Et iterum: *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* De E ſideremus eius diſſolutionem & eam cōtinuè à Domino poſtulemus, quia per nos eam conſequi non ualemus. Et interim ſaltem moriamur mundo, & pōpis, ac concupiſcentiis eius, & abſtrahamus nos cor de forti & pleurāti ab his rebus caducis, & à miſeriis breuibus & leuibus harum rerum uiſibiliū ſolatiunculis, quæ animas noſtras uitiis inficiunt, & uirtutes à nobis excludunt: quia ſecundum Gregorium, cōcupiſcens uiſibilia inuiſibiles uirtutes amittit. Et ſecundùm Chryſoſt. Nulla res ſic præpedit uirtutem, ſicut uoluptas corporalis. Vnde & Leo Papa: Hoc maximè

Laudādus Deus ſemper. *Bernardus ſermone de dedicatione.* *Pſal.83.* *Hierony.in pſal.115.* *Bernardus ſermone de dedicatione.* *Pſal.83.* *Cœlum deſiderare.* *Philip.1. Roma.7.* *Chryſoſto. hom. de patre & duobus filijs.* *Leo ſermone de ieiunio.*

mè interiora hominis corrumpit, quod exteriora delectat, & tanto rationalis anima purgatior, quanto fuerit ſubſtantia carnis afflictior. Et breuiter (ut ait Auguſt.) cætera creatura uileſcat, ut ſolus creator in corde dulceſcat. Nam ſecundùm Apoſtolum, *uanitati creatura ſubiecta eſt*, & ideo amatores ſuos facit uanos, & multos decipit incautos. O quàm fœlix, quē miſera mundi uanitas non ſeduxit, quæ nunc præcipuè multis illudit. Vnde Chryſoſt. Semper quidem, ſed nunc præcipuè competenter dicitur *uanitas uanitatum, & omnia uanitas*. Hunc uerſiculum ſi ſaperent, qui in potentia uerſantur, in parietibus omnibus & ueſtibus ſuis ſcriberēt: in domo, in ianuis, in in greſsibus, & ante omnia in conſcientiis ſuis, ut ſemper eum oculis cernerent & corde ſentirent. Quoniā quidē multæ ſunt facies, multæ imagines falſæ, quæ decipiunt incautos. Iſtud oportet quotidie recitare carmen, & in prandiis, & in cœnis, & in omnium cō uentu unumquemq; proximo ſuo canere, à proximo ſuo libēter audire: quia uanitas uanitatum eſt, & omnia uanitas. Hæc Chryſoſt. Amorem ergo rerum deficientium ad incorruptibilia transferamus, & ad ſublimia uocati cœleſtibus delectemur. Vt ſancti gaudent, inde gaudeamus: horum diuitias concupiſcentes, per bonam ęmulationē ad ipſos tendamus. Cum quibus nobis fuerit conſortium deuotionis, erit & communio dignitatis. Mētem noſtram ſemper in cœlis habeamus, & ad Dominum multipharie nos uocantem toto corde, & deſiderio tendamus. Quia (ut ait Auguſt.) *Exultauit ut gigas ad currendam uiam*: non enim tardauit, ſed cucurrit clamās dictis, factis, morte, uita, deſcenſu, aſcenſu, ut redeamus ad eum: & diſceſsit ab oculis, ut redeamus ad cor, & inueniamus eum. Ad ipſum quoq; aſpicientes, & cū ſemper in corde retinentes, pugnemus uiriliter: quia tota hæc præſens uita militia eſt, ac cōflictus, & pugna. Nā proſpera & aduerſa, feruor & tepiditas, refectio & inædia, ſopor & uigilia, ſolicitudo & pigritia, fletus & lætitia, quies & labor, ſalus & infirmitas, afflictio & uoluptas, & quæcunq; in hoc mundo ſunt pugnant contra nos, & inſidiantur nobis. Et quia nū quam deeſt aduerſarius nobis inſidiando, ſit ſemper paratus noſter animus reſiſtendo: quia certamen noſtrum breue eſt, præmium uerò æternum. Nec unquam à pugna ceſſemus, quia quātumcunq; uicerimus, ſemper tamē reſtat quod uincamus. Vnde Leo Papa: Donec licèt ſanctis ſuis quotidianam gratia diuina uictoriā, non aufert tamen dimicādi materiam: quia & hoc ipſum de miſericordia protegentis eſt, qui naturæ mutabili, ne de confecto prælio ſuperbiret, ſemper uoluit ſupereſſe quod uinceret. Vnde & Chryſoſt. Sancti & ſi à carne uinci non poſſunt, quaſi iam ſpirituales: tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales. Hæc Chryſoſt. Igitur quicquid delectamenti, uel cruciatus tranſitorij occurrit: ſtatim hoc tanquam præteritum reputemus, & ad id quod ſemper manet mentis oculos dirigamus. Nam omnia quæ in mundo ſunt, uelut umbra ueločiter tranſeunt: ita ut præterita ſunt, nec fuiſſe putentur. Et ideo momētaneū eſt, & citò trāſit quod hîc delectat & cruciat, ſed æternū eſt & ſine fine manet, quod ibi cruciat, uel delectat. Nec tamē digna facere, uel pati hîc poſſumus ad ea, quæ ibi conſequi, uel euadere ſperamus. Vnde Bern. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad peccata quæ cōmiſimus, ad beneficia quæ accepimus, ad pœnas inferni quas euaſimus, ad præmia æterna quę expectamus. Hæc Bernardus. Tanta quippe eſt præeminētia æternæ gloriæ, ad tēporales & trāſitorias paſsiones, vt diligēs perſpector deberet potius eligere multis annis in fornace ignis ardētis uelle torqueri, & multa mala pati, quàm minimo præmio in futuro ſibi reſeruato uelle priuari: quia labor eſt cū fine, & merces ſine fine. Vnde Auguſt. O anima mea, ſi quotidie oporteret nos pati tormēta, & perferre pœnas, ſi ipſam gehennā longo tempore tolerare, ut Chriſtum in gloria ſua poſſemus uidere, & ſanctis eius aſſociari: nonne eſſet dignum pati omne quod triſte eſt, ut tāti boni tantæq; gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dęmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant ueſtimenta, labores grauēt, uigiliæ exiccent, inclamet me iſte, inquietet me ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus ardeat, inflentur ſtomachus, palleſcat uultus, infirmer totus: deficiat in dolore uita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſsibus meis, & ſubter me ſcateat: ut requiēſcā in die tribulationis, & aſcendā ad populum accinctum noſtrum. Vnde & Chryſoſt. Omnia agamus, ut non à gloria excidamus. Nequaquam enim difficile, ſi uoluerimus: nequaquā oneroſum, ſi attenderimus. *Si enim ſuſtinuerimus, & conregnabimus*. Quid eſt ſi ſuſtinuerimus? Si tribulationes ferimus, ſi perſecutiones, ſi arctam ambulauerimus uiā: arcta enim uia eſt & laborioſa, optione uerò noſtra leuior fit ſpe futurorum. Tranſponamus igitur oculos in cœlū, & ſemper illa imaginemur & uideamus. Si enim in illis ſemper cōſeruabimur non à uoluptuoſis, quæ hîc ſunt, patiemur quid, neque triſtia ut grauia portabimus hæc & his ſimilia deridebimus, & nihil neque nos ſubiicere, neq; eleuare poterit, ſolum ſi deſiderium illuc tenderimus, ſi ad amorem illum aſpiciemus. Et quid dico? quoniam nō dolebimus in præſentibus uerſutiis. Neque enim uidere ea putabimus de reliquo, tale enim eſt amor ſpiritualis. Eos deniq; qui non pręſentes ſunt nobiſcum, ſed abſunt, diliguntur autem: ſecundum unamquanq; imaginamur diem, magna enim amoris tyrannis, ab omnibus enim deſiſtit, & ei qui diligitur alligat animam. Si ita Chriſtum amauerimus, omnia quæ hic ſunt umbra, omnia imago uidebuntur & ſomnium. Et dicemus & nos: *Quis nos ſeparauit ab amore Chriſti? tribulatio, uel arctatio?* Non dixit, pecuniæ, uel deuitiæ, uel pulchritudo: hæc enim ualde uilia & deriſibilia, ſed quæ uidebantur eſſe grauia, poſuit: fames, perſecutiones, mortes: deinde ille quidem & hæc, ut nihil exiſtentia expuit. Hæc igitur omnia excogitantes, & uoluptatē uoluptati comparantes, eligamus quæ meliora ſunt, ut & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

Marginalia: Roma. 8. — Chryſoſt. ſermone in Eutropiū. to. 2. — Eccle. 1. — Amanda cæleſtia. — Auguſti. in pſal. 18. — Pſal. 18. — Aduerſarius non deeſt. — Leo sermone de pentecoſte. — Bernardus sermone de conuerſione ad clericos cap. 30. — Gloria cæleſtis præeminentia. — Auguſt. in ſpeculo. — Chryſoſt. hom. 63. ad popu. Antioch. — 2. Timo. 2. — Roma. 8.

ORATIO.

IESV *largitor donorum omnium, qui in ignis ſpecie ſuper diſcipulos tuos miſiſti ſpiritum ſanctum: precor & obſecro piiſſime, ut hæc dona quæ diſcipuli tui de tua ſumpſerūt largitate, licet indignus ſumam ad ſalutem meam, te largiente, & mitte ſuper nos ſeruos tuos ſpiritum tuæ charitatis, dilectionis, & pacis: qui corda noſtra uiſitet, à uitiis purget, uirtutibus illuſtret, in uinculo dilectionis aſtringat, lumine tuæ cognitionis illuſtret, & ardore tuæ dilectionis inflammet, condona nobis peccatta, & dona uitam æternam. Amen.*

De laude diuina. Cap. LXXXV.

Laudis diuinæ commendatio.

ET quia dictum eſt de laude diuina, quā ſemper Deum laudare debemus: idcirco conſequenter de ea aliquantulum latius uideamus. Immenſa quippe creatoris, & conditoris tui beneficia, quæ tibi ô anima mea ab eo, cū te ex nihilo creauit & condidit, collata ſunt, ad debitum continuę dilectionis, ac gratiarum actionis & laudis iugiter reddendum te aſtringūt. Ad hoc enim cùm non eſſes, ſola & gratuita bonitate illius creata, & ad ſimilitudinem Dei facta es, ut eum diligendum ſemper & ſine fine collaudes. Vnde Anſelmus: Euigila anima mea, euigila: adhære diuinis bonis, intēde ſempiternis, temporalibus derelictis. Conſidera in ipſo creationis exordio, quid ſublimitatis, quid dignitatis conditor tibi contulerit, & perpende quo amore, qua ueneratione colēdus ſit. Certè cùm uniuerſitatē rerum uiſibilium & inuiſibilium, creans & ordinans humanam naturam facere diſpoſuiſſet: ſummo conſilio de tuæ conditionis dignitate tractauit: utpote quā cæteris creaturis, quæ in mundo ſunt altius honorare diſpoſuit. Vide igitur ſublimitatem tuæ creationis, & retracta debitum reddēdi amoris.

Anſelmus in medita.

Gene. 1. Similitudo & imago Dei.

Faciamus (ait Deus) hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Attēde igitur diligenter quid ſit, ad imaginem & ſimilitudinē Dei te eſſe creatā. Agnoſce aliud eſſe ſimilitudinē, aliud imaginem. uerbi gratia: Poteſt habere ſimilitudinem quandam cum homine equus, bos, & cæteræ ſimiles creaturæ, imaginem uerò hominis non habet, niſi alter homo. Manducat homo, manducat & equus. Ecce quædam ſimilitudo, ac communis inter naturas diuerſas: imaginum uerò hominis non imitatur, niſi alter homo eiuſdem naturæ cuius imago eſt. Dignior igitur eſt imago, quàm ſimilitudo. Similitudinem itaq; ad Deum, hoc modo habere poterimus, ſi eum eſſe bonum cōſiderātes, nos boni eſſe ſtuduerimus, ſi eum iuſtum eſſe cognoſcentes, nos iuſti eſſe contendamus: ſi miſericordiam contemplantes, nos miſericordiæ operam demus. Quo modo autem ad imaginem ſuam, attende. Deus ſemper meminit ſui, intelligit ſe, amat ſe. Et tu ergo ſi pro modulo tuo infatigabiliter memor fueris Dei, intellexeris Deum, amaueris Deū: eris ad imaginem eius, quia hoc facere niteris, quod ſemper facit Deus.

Officiū hominis.

Ad memorandum & intelligendum atque amandum ſummum bonum, totum debet homo referre quod uiuit. Ad hoc omnis cogi- A tatio, omnis uoluntas cordis retorqueatur, arceatur, confirmetur, ut infatigabili affectus ſis memor Dei: intelligas Deum, ames Deum, & tuæ creationis dignitatem: quia ad imaginem Dei creata es ſalubriter exprimis Vt quid te Deus tam præclaro conditionis priuilegio ſublimaret, niſi te ſuis laudibus indeſinenter intendere uellet?

Laudando Deo creati ſumus.

Ad laudandum igitur conditorem tuum creata es, ut eius laudibus uacans, & hic iuſtitiæ meritò in illum ſemper proficeas, & in futuro beatè uiuas: laus enim eius & hic iuſtitiam, & ibi beatitudinem tribuit. Sed ſi laudas, ex toto corde lauda, diligendo lauda. Hæc eſt enim ſanctis laudandi propoſita regula: de omni corde ſuo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum.

Regnū ſeculorum. Eccle. 47.

Lauda ergo B ex toto corde, lauda, & quē laudas dilige: quia ad hoc facta es, ut laudes & diligas. Laudat namque, ſed ex toto corde non laudat, quem ad benedicendum Deum proſpera demulcent, ſed à benedicendi munere aduerſa reſtringunt. Laudat quoque, ſed non diligit: qui in Dei laudibus aliud quàm ipſum laudando requirit. Lauda igitur, & dignè lauda, ut nulla in te cura, nulla intentio, nulla cogitatio, nulla ſolicitudo mentis, in quantum tibi uirtus ſuppetit, à laude Dei ſit uacua. Ab eius laude nulla te huius uitæ proſperitas reuocet: nulla compeſcat aduerſitas. Sic enim ex toto corde laudabis Dominum. Sed cùm ex toto corde eum laudaueris, & diligens lauda, nil aliud ab C eo quàm ipſum expetens, ut ipſe ſit finis deſiderij tui, ipſe præmium laboris, ipſe ſolatium huius umbratilis uitæ, ipſe poſſeſsio illius beatæ uitæ. Ad hoc itaq; facta es, ut eum ſine fine collaudes: quod tunc utique intelliges plenius, cùm eius beata uiſione ſublimata: uidebis te ſola & gratuita bonitate illius, cū non eſſes, de nihilo tam beatam, & ad tam ineffabilē beatitudinem creatam, uocatam, iuſtificatam, glorificatam. Talis namque contemplatio infatigabilē tibi amorē dabit eum ſine fine laudandi, ex quo, & per quem, & in quo tantis, & tam immutabilibus bonis te beatificatam gaudebis. Hæc Anſelmus. Non ſolum autem hæc præmiſſa, ſed maxima quoque redemptoris & Saluatoris tui beneficia, quibus te cùm D perdita eſſes redemit & ſaluauit, ac multipharié multisque modis uiſitauit & ſublimauit, ad laudandum Deum te prouocant multipliciter, & obligant. Exerce ergo te in laude diuina: quia ad hoc tibi membra ſunt data, ut Deo laudes canas, & gratias ei referas.

Chryſ. in pſal. 143.

Vnde Chryſoſtomus Nam & oculos, & os, & auditum propterea in nobis poſuit Deus, ut omnia ipſi membra ſeruirent, ut quæ ipſius ſunt audiamus, quæ ipſius ſunt loquamur, quæ ipſius ſunt operemur: eique laudes canamus aſsiduas, & gratias per cuncta referamus, per quæ hæc omnia conſcientiæ noſtræ ſecreta mundemus. Hæc Chryſoſtomus.

Humiliandus, qui Deum laudat. Humiliandi forma.

Vt autem melius in laude diuina te ualeas E exercere, prius humilia te Deo ualde: & dic ex intimis præcordijs tuis humiliter & deuotè: O pater miſericordiarū, ſcio & uerè cognoſco, quòd me peccatorem miſerum magis deceret coram te iacere proſtratum, & cum fletu ac gemitu peccatorum ueniam flagitare, quàm te ore polluto laudare. Sed tamen de tua piiſsima bonitate, & ingenita dulcedine, omnibusque mortalibus promulgata uirtute confiſus, te laudare cupio ex initimis præcordiis: obſecrās uiſcera miſerationū tuarum, ut me uermem immundū, canem mortuū, & cadauer putridū nō deſpicias, Domine Deus meus. Nempe uirtutes cœlorū te condignè laudare nequeūt: quantominus ho-

ho-

homo fragilis, putredo & uermis? Bonorum quidem meorum non indiges ſed tuam ſuperexcellentem bonitatem tanto nobis manifeſtam facis, quanto infirmitatibus noſtris magis miſerando condeſcendis, & gratiam gratis ex ſola liberalitate largiris. Vmbrã quidem nititur apprehendere, & ſequitur uentum, qui ſe ex condigno laudare te exiſtimat. Impoſsibile attentat, qui te ad plenum laudare laborat. Nec tamen ideo à laude ceſſandum eſt, ſed mihi pariterque omnibus creaturis laudare conuenit ſuum creatorẽ: quia nulla creatura eſt, quæ opificem ſuum non laudet, uel ſaltem laudabilem reddat. Non ignoro dictum propheticum: quia uidelicet rectos decet collaudatio, & qui non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, & ideo uæ mihi, quia quid dicam non habeo, aut quid rñdebo mihi cùm ipſe fecerim? Si.n. iuſtificare me uoluero, os meum cõdemnabit me. Sed nunquid ideo te non laudabo: quia immundum me eſſe cognoſco? Nonne & uermes, & ranæ immundæ, ex putredine generatæ, coaxitantes in paludibus, te ſuum creatorem laudare cupiunt, prout ſciunt & poſſunt? Nam & ſi uelut alaudula & philomena dulciter cantare neſciũt, ſed nec uelut homo rationalis te cognoſcere poſſunt: ſaltem hoc faciunt, quòd te cognoſcẽtibus materiam tuæ laudis tribuunt. O utinam cuncta ſuauia inſtrumẽta muſicalia, cœleſtes quoq; harmoniæ, ac terreſtres melodiæ de corde ſuo ſurſum procederent, & condignas laudes tam dulciter perſonarent, ut oculis diuinæ maieſtatis tuæ grate fierent: ac totam cęleſtem curiam, nouo quodam & ineffabili gaudio lætificarent. Sed quid dicam? Memetipſum Domine tua laude indignum eſſe cognoſco: quãobrem precor, ut ſaltem cæteræ creaturæ nobilitate pręclaræ imperfectum meum dignentur ſupplere. Igitur opto, & ex toto corde deſidero, ut orbes planetarum, ac cœlum ſydereum, lympidiſsimo lumine radioſum floriſera quoque germina, uernali decore cõſpicua, pulchriſque coloribus adornata: nec non & omnia ignitæ charitatis deſideria, de cordibus te uehementiſsimo amore diligentium procedẽtia, te laudent & benedicant in ſecula. Optarem etiam ex intimis pręcordijs meis, ut ſi iuuentus celerius conſummata, annoſitatem Mathuſalem coæquaſſet, ꝙ unuſquiſque annus, tam longæui temporis prædicti, & unuſquiſque menſis annorum eorundem, & unaquæque hebdomada horum mẽſium, & quilibet dies hebdomadarum, & quælibet hora ipſorum dierum, & quodlibet minutum horarum prædicti temporis, te ex perſona mea collaudarẽt, tam deuotè & affectuosè, quantum unquam aliquis de numero beatorum Spirituum in ſplendoribus ſanctorum te laudare in tanta duratione potuiſſet: ac ſi hæc omnia in propria perſona cõpleuiſſem, & ꝙ huius laudis frequens innouatio, in ſua infinitate omnes excederet ſpecies numerorum. Quid plura? Fac de me hoc quod tibi placuerit, quia quandiu eſt halitus in naribus meis, à tuæ laudis præconiis non ceſſabo. Sed & cũ uirtus loquendi mortis hora defecerit, & meũ Ieſum amplius præ debilitate proferre non ualebo: peto ut ſaltẽ nutus oculorum, uel extenſio digitorum ſit innouatio & confirmatio omnium deſiderabiliũ affectuum & uerborum atque operum præteritorum & futurorũ, quæ uſque ad extremum iudicij diem tibi cum deuoto famulatu offerre uellem, ſi tandiu uiuere poſſem. Inſuper dilecte hoc adiicio, deſiderãs corde affectuoſo, ut quando corpus meum fuerit in pulueres minutiſsimos redactum, & lapide clauſum, quòd de

Pſal. 32. Eccle. 15.

Oẽs creaturas Deũ laudare optat.

A qualibet particula minutiſsima uox amœna laudis & gloriæ tuæ exurgat: quæ duriſsimum lapidem penetrans, cœlorum altitudinem tranſcendat, & uſque ad extremã iudicij diem uiuæ laudis præconium extollat: donec in reſurrectione beata corpus & anima pariter unita, in tuæ laudis glorificatione æternaliter copulentur. Sane quandiu adhuc ſum in hoc corporis ergaſtulo, à laude tua non tacebo. Nimirum uidemus quòd plerumque inter dulciſsimas nemoris auiculas, & cintinnantes philomenas, corui quoque crocitantes aſſunt, in hoc eodem modico quod acceperunt creatori ſuo ſubſeruientes. Sic & ego peccator cùm ſim, cantum ad manus habeo peccatorum, B & prout poſſum, Deum meum per ipſum laudo & glorifico in æternum. Siquidem aliud de Deo dulcis canere neſcio: niſi hoc uidelicet, quoniam ſuauis eſt Dominus uniuerſis, & quòd miſericordia eius, ſuper omnia opera eius: O Deus meus, miſericordia mea. In hoc lætatur anima mea, exhilaratur conſciẽtia, & gaudio immenſo irrigantur omnia oſſa mea: Hoc ſuaue canticum anima mea uſque in ſeculum, inter ſpirituale genus auium cum læto corde dulci canit carmine. Quotienſcunque etenim mẽte reuoluo, qualis aliqñ fui: qualia diſcrimina quaſi, à quantis periculis me protexiſti, & à quibus malis me eripuiſti, dirupiſti uincula mea: ſanaſti uulnera putrida, & laqueos periculoſos contriuiſti, & me dulciter ac paternè liberaſti. C Cùm hæc (inquam) & ſimilia bona à te mihi exhibita pertracto, mirum eſt quòd in horũ omnium affectuoſa recordatione meipſum prę amore portare ualeo, ardentiſsimis ſiquidẽ amoris ignibus incandeſco. O Deus meus quandiu peccatorem tibi recalcitrantem, patienter expectaſti: quotiẽs & quàm paternè, nunc quidem dulciter, nunc uerò durè me admonuiſti, neſcientem in benedictionibus dulcedinis præueniſti: filio prodigo & peccatis prægrauato, ac gratiis nudato: in occurſum ueniens paternè occurriſti, ab iterante uias prauas miſericordẽ faciem non auertiſti, ſed ſemper & ubique pius & miſericors fuiſti? Et quòd his omnibus maius eſt, ꝙ his D omnibus bonis tam multiplicibus ingratus ſemper extiti, nec tu ſumma bonitas, propter hoc deſtitiſti, donec tandẽ me dulciter ad te traxiſti. Ah ſumma & inæſtimabilis pietas: nũquid in his omnibus meipsũ à laude cõtinere potero? Nequaquã, Deus meus, miſericordia mea, pro his oĩbus & alijs innumeris beneficijs opto & deſidero, ut talis tanquã iocunda laudatio ſit tibi ex me, qualis fuit beatorũ ſpirituũ laus, tũc cũ in primo aſpectu tuę diuiniſsimę maieſtatis gaudebant ſe æternaliter in tua laude cõfirmatos: malos uerò à te ſine fine detruſos. Itemq; tã magna tamq; iocunda ſit illa laudatio, quanta eſt animarũ ſanctarum, cùm à carcere purgatorij ereptæ uultui gloriæ tuæ primò præſentantur, ut tuam iocundam faciem E intueantur, & quanta erit laus in plateis cœleſtis Hieruſalem poſt finalem omnium reſurrectionem, quando electi à malis ſegregati Deum iocundo corde laudabunt, ac de ſua ſaluatione æternaliter gloriabuntur. O amantiſsima ſapientia, bonitas immenſa, te pręcor ut omni mane diluculò cùm ad te ſurrexero, & oculos aperuero, ſimul quoque cor meum in tua laude aperiatur, ac quodam lucifero ſplendore, & flammeo ardore laudis tuæ facula immenſa ex eo ſimul exurgat. Et peto ut hæc laus tam blandè & ſuauiter reſonet in corde tuo paterno, ſicut ſonare conſueuit ſuo modo omnium citharædorum, ac muſicalium inſtrumentorum ſuauis modulatio in cor-

Auicula laudis.

Pſal. 144.

de iocundo, ſtatu iuuentutis florido. Et in hac laudis facula ſimul aſcendat tuę laudis tam odorifera fumi uirgola: tam gratioſa, ac ſi eſſet compoſita ex omnibus aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuerſis pulueris pigmentarij: tam ſpecioſa, ſicut cùm uernali tēpore flores herbarum pullulant in campis, coloribus pulchris, & arbores ſtant frondibus ornatis, gratis odoribus. Sitque laudis huius facula, tam amoroſa & delicioſa, ut in ea oculi tui delectabiliter ferantur: totaque cœleſtis aula reſultet, & hęc iugiter, ſine intermiſsione, feruidiſsimo æſtu, & rapidiſsimo colore tui amoris exurgat: ex corde, per deuotam meditationem: ex labiis, per feruidam locutionem, & ex omnibus operibus meis, per ſanctam ac cœleſtē conuerſationem. Et hæc laudis facula ſua uirtute omnes inimicos repellat, gratiam augeat, finem beatum obtineat, & gloriam æternæ beatitudinis acquirat, ut finis huius temporalis laudis, ſit initium æternæ laudis patriæ cœleſtis. Vt autem ad Dei laudem magis prouoceris, abſtrahe quæſo mentem tuam à terrenis, & leua eam ad cœleſtia: toto conatu quo poteris: ac conſidera quomodo illius cęleſtis curiæ ciues delectantur, iubilant, & exultant in Deo continuè: ſingulorumque gaudia rememorans, tandem prout poteris, & permitteris, ipſis lætantibus & iubilantibus te ingere: & immiſce. Exclama ergo corde toto, & dic ex intimis cū Anſelmo: Deus meus, quid melius, quid amabilius te æſtimaui ſuper terram, ut abſtraherem cor meum à te, ad concupiſcendum quicquam in mundo abſque te? Cur amaui? quare concupiui in omni uita mea quicquam, præter te Ieſum Deum meum? Quare diſtuli? cur intermiſi ullo tempore te Ieſu uerſare in corde, te tota mente amplecti & delectari in tua dulcedine? Cur non omnia deſideria mea ad te conuerti? quò abierunt, quando te ſolùm non adierunt, omnia interiora Spiritus mei? Vbi eram, quando tecum mente non eram? Quo defluxerunt, quando non te ſolùm habuerunt deſideria mea? Iam ex hoc, nunc omnia deſideria mea incaleſcite & affluite in Dominum Ieſum: currite, quia ſatis hactenus tardaſti: properate, quò pergitis: quærite, quem quæritis: Ieſum quæritis Nazarenum, crucifixū. Aſcendit in cœlum, non eſt hìc. Amantiſsimus Domini habitat confidenter, & flagellum non appropinquabit tabernaculo eius. Super altitudinem cęlorum, ſuper omnem excellentiam angelorū, propria uirtute aſcēdit: ſuper ſolium ſingularis gloriæ, in dextera patris tui, coæternus & conſubſtantialis ſedet, & diuino amictus lumine, coronatus gloria & honore, ut decet unigenitū Dei, ſerenus in lætitia, plenus omnipotentatu, Dominus in cœlo & in terra. Ibi adorāt eum omnes angeli Domini, & uniuerſa multitudo ciuium cœleſtis Sion. In ipſo unanimiter lætātur omniū corda, in eius deſiderabili facie paſcūtur omnium oculi beatorū: in ipſum undiq; confluunt deſideria omnium ſanctorum. Ipſi iubilat, ipſi applaudit, ipſum magnificat tota uranica ciuitas glorioſa, per omnem modū in ſplendoribus eius. Exulta & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael. Per ipſum centena decies millies milliena aſsiſtunt in ſanctuario uranici tēpli, intendentes uultum maieſtatis claro & inflexibili uiſu: ac perſonātes harmoniam inceſſabilis hymni, in gloriam trinæ & ſimplæ diuinitatis. Per ipſum milia milium ad complenda patris myſteria alacri diſcurſu iugiter meant inter cœlū & terram, quaſi apes negocioſæ inter aluearia & flores, diſponentes omnia ſuauiter: populus ac-

Facula laudis.

Anſelmus in meditationibus.

Pſal. 90.

A cinctus, neſciens labem, uel inobediētiæ moram. Per hos quippe ſumma noſtræ ſalutis adminiſtrātur negocia, ſummaque ſuperni conſilij ad nos deferuntur arcana: per hos ſanitates mortalium procreantur, per hos conſiſtunt regna, & imperia mundi. Inter quos præcipuum nouimus Michaelem ſigniferum nobilē cœli ciuem, qui ſtat pro acie Dei uiuentis, extendēs romphæam propugnationis, ac uoce terrifica intonans, quis ut Deus, ſuper eos qui ex aduerſo ſunt. Exultate in nobili filio ueſtro uos illuſtres Patriarchæ: quia impleta eſt in eo oīs expectatio ueſtra, & ipſe ſublimis eſt ualde, & benedicentur in ipſo ueſtro uidelicet ſemine omnes gentes: ſic enim pollicitus eſt ſermo diuinus. Gaudete in Ieſu propheta magno

B uos prophetæ uiri ueraces: quia mirificè & glorioſè impleta uidetis omnia, quę de ipſo annunciaſti in Spiritu ſancto, & fideles inuenti eſtis per ipſum in cunctis ſermonibus ueſtris. Gaudete in Dño Ieſu meo magiſtro ueſtro, uos inditi proceres cœli beati Apoſtoli: gaudete in Chriſto ipſo, & iterum dico gaudete cum Chriſto familiari lætitia. Ecce enim quem uidiſti in medio ueſtri eſurientem, & ſitientem, fatigatum, & his ſimilia carnis infirma tolerantem, ab omnibus reprobari, & cum ſceleratis reputati: quomodo uicit, quomodo regnat, quomodo ei omnia ſub pedibus ſunt: quàm glorioſus in ſuo diuino lumine

C fulget, & ſui gaudij ſuæque ineffabilis gloriæ nunc uos ſocios habet, qui olim permanſiſti cum ipſo in tentationibus ſuis, & uexationum eius conſortes fuiſtis. Adorate nunc dulcia illa genua, quæ ſe curuauerunt ante uos uſque ad terram, ſedentibus vobis ad ſacratiſsimam cœnam. Adorate nunc ſacroſanctas illas manus, quibus puluerem pedum ueſtrorum rex regnū lauare, & extergere dignatus eſt. Gaudete in Ieſu principe militiæ ueſtræ uos martyres glorioſi, quia ipſum pro quo tradidiſtis in mortem animas ueſtras, ipſum (inquam) Ieſum filium Dei poſsidetis, præmium certaminis ueſtris. Gaudete in Ieſu, ſummo doctore ueritatis, ò uenerendi cōfeſſores & doctores: quia quem olim doctrinis ſacris, & operibus

D iuſtis confeſsi eſtis coram hominibus, nunc confitetur uos coram patre ſuo, & ſancti angelis eius. Gaudete in Ieſu uirgine, & uirginum ſanctificatore uos paradiſicolæ uirgines, uos angelis ſimiles: quia ecce quem amaſtis, quem optaſtis, quem ardentibus deſideriis expetiſtis: prò cuius amore terrenos ſponſos, & omnem ornatum ſeculi contempſiſtis, ſummi regis filium nunc uidetis, nunc tenetis, nunc in eius caſtis amplexibus quieſcitis, & diuelli à uobis nulla inſidiatoris fraudulentia poteſt. Verùm autem inter omnes cœlicolas uberrimum tibi gaudium ſit ò Maria uirginum uirgo ſingularis: roſa cœlicæ amœnitatis, prælucidum ſidus, inter primæuas lucernas diui-

E ni luminis ſuſceptiuas, in Ieſu tuo dulciſsimo filio, ſola præ omnibus gaude gaudio magno: quia quem ut hominē perperiſti, & propriis uberibus enutriſti: ipſum cum angelis & uniuerſis ciuibus cœli adoras, ut Deum uiuum & uerū. Gaude fœlix mater: quia quē uidiſti in ligno crucis pendentem, uides in cœlo regnantem cum gloria magna: uides omnem altitudinem cœleſtium, terreſtrium, & infernorum maieſtati eius inclinatam, & omne robur inimicorū eius attritū. Gaudia gaudiorum ſint tibi omnis pulchritudo ſanctorum. Beata Hieruſalē mater noſtra, quę ſurſum es, feſtiuitatē age lætabundam, & indeficientem in uiſione pacifica tui Ieſu, libertatis tui authoris. Et tu nunc rurſum eleuare anima mea, quaſi potes co-

Adoranda membra Chriſti.

conatu, & ſacris te ingere milibus lætantium in Domino Ieſu. Illuc fidei & ſpei uehiculo perge, ibi per charitatis ardorē cōuerſare, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Intende mentis oculum in lumine uultus eius, luſtra ac deoſculare gratulabunda deuotione ſingula loca fœlicium plagarū eius: de quibus ægreſsi ſunt precioſi illi liquores ſanguinis ſacri, quo te appreciauit unigenitus Dei, & ſanctificauit in uitam æternam. Hæc Anſelmus.

ORATIO.

GRATIAS & laudes tibi ago Domine Deus meus, miſericordia mea qui me dignatus es creare & redimere, atque ad tui cognitionem perducere, & per ſacri baptiſmatis ablutionem inter filios adoptionis aggregare. Te laudo, te glorifico, qui me ſæpe per multa defluentem uitia ad emendationem expectaſti: ac de tribulationibus & periculis multis liberaſti: tibi gratias ago pro inceptis in me gratiæ tuæ donis, quæ deprecor ut miſericorditer perficias, meque in uiam ſalutis æternæ dirigas, & ad tuam uiſionem fœliciter perducas. Amen.

De aſſumptione, & laude beatæ Virginis. Cap. LXXXVI.

Maria uacatio.

PERMANSIT autem beata uirgo, quādiu uixit, in mōte Sion prædicto: ubi eſt cella in qua poſt aſcēſionem filij ſui morabatur orationi uacando, & ea quæ cognouerat reuoluendo. Eſt etiam ibi alia cella beati Ioannis Euangeliſtæ, quæ fuit prima eccleſia mundi: in qua celebrauit primam miſſam in conſpectu beatæ uirginis: & quandiu ipſa uixit poſt aſcenſionem filij. Quo quidem tempore quantis doloris & amoris ardoribus æſtuauerit, teſtatur Hieronymus, qui de ea ſic ait: Cæterum rogo cogitate attētius, & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata uirgo doloribus, poſt Chriſti aſcenſum ad cœlos, expletis omnibus quæ de ipſo erant ab angelis prædicata, & à prophetis multifariè multiſque modis præſignata: diuinis declarata oraculis uirtutibus exhibita, & quæ humanitatis ſunt oſtenſa præſagijs. Quæſo, ſi qua ſunt in uobis uiſcera pietatis, cōſiderate quo cruciabatur amore: quove deſiderio æſtuauit hæc uirgo, dum reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ uiderat, quæ cognouerat. Puto quòd quicquid cordis eſt, quicquid mentis, quicquid uirtutis humanæ, ſi totum adhibeas, non ſufficiet ut cogitare ualeas, quanto indeſinenter cruciabatur ardore pij amoris: quantis mouebatur uotis repleta Spiritu ſancto: quantis cœleſtium ſecretorum tranſportabatur incitamentis. Fortaſſe ergo præ nimio amore in loco quo ſepultus dicitur, interdum eam habitaſſe credimus, quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hincinde conſtitutus, ut adire poſſet eius aſcēſionis ueſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurrectionis, ſeu omnia in quibus paſſus eſt, loca inuiſere, non quòd iam uiuentem quæreret cum mortuis: ſed ut ſuis ſolaretur aſpectibus. Et ideo quàm ſæpe locorum recreabatur uiſitationibus, & quem genuerat fideli Spiritu, mentis complexabatur amplexibus. Et iterum quàm ſanè angelus Grabriel intactam cuſtodiuit, & Ioannes uirgo uirginem ſeruauit, ſuiſque deſeruiuit obſequijs: non quòd eximius ille ſanctorum chorus Apoſtolorum eam deſeruerit, inter quos poſt reſurrectionem intrans & exiens, familiarius contulit de Chriſti incarnatione: & ad exēplum humanæ uitæ conuerſatio eius poſt aſcenſionem Chriſti generaliter cum Apoſtolis fuit, quouſque diſperſi ſunt. Hæc Hieronymus.

Hierony. ſermone de aſſumptione, to. 4.

Cella Mariæ.

Eſt autem in monte Sion magna & deuota Eccleſia, in qua ſolebant eſſe cum Abbate canonici regulares, ſecundum regulam beati Auguſtini Domino ſeruientes: intra quam eſt cella in qua habitauit beata uirgo diebus uitæ ſuæ poſt aſcenſionem filij ſui: & prope illam cellam eſt & alia cella, in qua migrauit ad cælum, per angelos aſſumpta. Cuius dormitioni omnes Apoſtoli dicuntur interfuiſſe, & in uallis Ioſaphat medio eam ſepeliſſe. Ibi enim ſepulchrum eius multum uenerabile oſtenditur quod in maxima reuerentia etiam apud Sarracenos habetur. Hæc autem uallis, licèt adhuc ſit ualde profunda, multum tamen eſt impleta.

Vallis Ioſaphat.

Sepulchrum enim uirginis glorioſæ, tunc erat in ſuperficie ipſius uallis, nunc eſt longè ſub terra, in tantum quòd etiam Eccleſia eiuſdem, cùm ſit ualde alta, & teſtudinata, cum ipſo ſepulcro penitus ſit ſub terra, & uallis deſuper tota plana. In ſuperficie tamen uallis eſt ædificium modicum, quaſi unius capellæ: quod poſtquam quis intrauerit, deſcenditur per gradus quinquaginta in Eccleſiam ad ſepulchrum, ubi eſt pulcherrimum altare marmoreum & cripta, ac deſuper ædificata Eccleſia pulcherrima rotunda, & tabulatu lapideo diſcreta in honore ipſius beatæ uirginis dedicata: cuius in ſuperioribus quatuor habentur altaria, & in inferioribus unum in Orientali plaga: & ad dexteram monumentum uacuum cernitur: in quo ſancta Maria aliquando pauſaſſe dicitur, ſed à quo uel quando ſit ablata, neſcitur. Hanc Eccleſiam intrantes, uident ad dexteram inſertam parieti petram, in qua Dominus nocte, qua tradebatur orauit ueſtigiis genuum, quaſi ceræ molli impreſsis. Et ſolebant in ea eſſe monachi nigri cum Abbate, ſecundum regulam beati Benedicti Domino ſeruientes. Sed quo ordine beata uirgo hinc ad ſuperna tranſierit regna, nulla catholica narrat hiſtoria. Nec inuenitur apud Latinos aliquis tractatorum de eius morte aliquid apertè dixiſſe, cum nec ipſe qui hanc ante crucem Domini accepit in ſuam, id eſt Ioannes Euangeliſta, de hoc poſteris aliquid retinēdū ſcriptis legitur mandaſſe. Nullus enim hoc fidelius narrare potuit, ſi illud Deus manifeſtare uoluiſſet, quàm ille utiq; qui hanc nutriendam ſuſcepit. Reſtat ergo, ut homo mendaciter nō fingat apertum, quod Deus uoluit manere occultum.

Hierony. ſermone de aſſumptione B. Mariæ.

tum. Vnde Hieronymus: Monſtratur autem ſepulchrum eius cernentibus nobis, uſque ad præſens in uallis Ioſaphat medio: quæ uallis eſt inter montem Sion, & montem Olineti poſita, ubi in eius honore fabricata eſt Eccleſia miro tabulatu lapideo, in quo ſepulta fuiſſe ab omnibus ibidē prædicatur: ſed nunc uacuum cernentibus oſtenditur. Hæc idcirco dixerim, quia multi noſtrorum dubitant utrum aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an obierit relicto corpore. Quomodo autem, uel quo tempore, aut à quibus perſonis ſanctiſsimum corpus eius inde ablatum fuerit, uel ubi tranſpoſitum, utrumve ſurrexerit, neſcitur: quamuis nōnulli aſtruere uelint eam iā reſuſcitatam: & beata cum Chriſto immortalitate in cœleſtibus ueſtiri. Veruntamen quid horum uerius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen Deo, cui nihil impoſsibile eſt, committimus, quàm aliquid temerè diffinire uelimus authoritate noſtra quod probamus. Hæc Hierony. De hoc Auguſtinus in quodā ſermone longo inter cætera ſic dicit, non tamē aſſerendo: De ſanctiſsimo corpore perpetuæ uirginis Mariæ eiuſque ſacræ animæ aſſumptione loqui ſuſcipientes, hoc ipſum dicimus, quòd in ſcripturis poſtquam Dominus eam in cruce diſcipulo commendauit, nihil de ea reperitur: præter quod Lucas in Actibus commemorat, dicens: *Hi omnes erant perſeuerātes unanimiter in oratione cum Maria matre Ieſu.* Quid ergo de morte, quid de aſſumptio eius dicendū eſt: unde ſcriptura nihil cōmendat: niſi quærendū ratione, quod cōſentiat ueritati. Fiat ergo ipſa ueritas, ſine qua nec ualet authoritas. Memores igitur conditionis humanæ, mortem illā beatiſsimæ temporalem dicere non metuimus: ſed ſi eam dicimus reſolutam in communem putredinem, uermem, ac cinerem: deliberandum eſt, ſi tantæ conueniat ſanctitati, tantæ aulæ Dei prærogatiuæ. Scimus enim dictū primo parenti, *quia puluis es, & in puluerem ibis.* Hāc conditionem caro Chriſti euaſit: quæ corruptionē non ſuſtinuit. Excipitur ergo ab illa generali ſententia, de uirgine ſumpta natura. Mulieri quoque dixit Deus, *Multiplicabo ærumnas tuas: in dolore paries.* Aerumnam ſancta Maria ſuſtinuit, cuius animam doloris gladius pertranſiuit: ſed ſine dolore genuit. Maria ergo excipitur à quibuſdam generalibus, quā tanta attulit dignitatis prærogatiua. Si ergo eam dicimus mortem ſubiiſſe, nec tamen uinculis retineri, nūquid impium erit? Si uoluit Dominus integram matrem uirginitatis ſeruare pudore: & cur non uelit incorruptam ſeruare à putredinis fœtore? Nunquid non pertinet ad benignitatem Domini, matris ſeruare honorem: qui legem ſoluere non uenerat, ſed adimplere? Qui enim in uita præ cæteris illā gratia ſui cōceptus honorauit: pium eſt credere, eam in morte ſingulari ſaluatione, & ſpeciali gratia honoraſſe. Putredo & uermis humanæ eſt opprobrium cōditionis. Ab hoc opprobrio cū Ieſus ſit alienus, natura ſanctæ Mariæ uirginis excipitur, quem Ieſus de ea ſumpſiſſe probatur. Caro enim Ieſu Chriſti, caro eſt ſanctæ uirginis Mariæ, quam ſuper aſtra tranſuexit, honorans omnem humanam naturam, & multo magis maternam. Si natura matris eſt filius: conſequens eſt ut ſit & filij mater: non quantum ad unitatem perſonæ, ſed quantum ad unitatem corporalis naturæ. Quantum igitur intelligo, quantumque credo, ſanctæ Mariæ anima excellentiori quadam prærogatiua à filio honoratur, poſsidens corpus ſuum quod genuit glorificatum. Et quare non ſuum, per

Dubitatur an cum corpore aſſumpta ſit.

Auguſti. lib. de aſſumptione B. Mariæ. to. 9.

Lucæ 1.

Gene. 3.

Ibidem.

Aſſumpta creditur cū corpore.

A quod genuit: ſi non obuiauerit nec dū tanta perſpecta authoritas. Verè credo, & per quod genuit: quia ſanctificatio dignior eſt cœlo, quàm terra. Tam precioſum theſaurum dignius eſt cœlum ſeruare, quàm terra. Tantam integritatem meritò incorruptibilitas, non putredinis ulla reſolutio ſequitur. Illud ſacratiſsimum corpus in eſcam uermibus traditum, quia ſentire non ualeo, dicere pertimeſco: quam æſtimationem procul propellit incomparabilis gratiæ munus: ꝙ me dicere multarum ſcripturarum cōſideratio inuitat. Confitendum igitur cenſeo, Mariā ad æternitatis gaudia aſſumptam, benignitate Chriſti, honorabiliuſq́; ſuſceptā cæteris, quàm gratia honorauit præ cæteris: atque ad communem humanitatem non eſſe adductam poſt mortē putredinis: uidelicet uermis & pulueris, quæ ſuum & omnium genuit Saluatorem. Si elegit diuina uolūtas inter igniū flammas puerorum ueſtimenta ſeruare illæſa, cur abnuat in matre propria, quod elegit in ueſte aliena? Ionam ſeruare in uentre ceti incorruptum uoluit ſola miſericordia, Mariam incorruptam non ſeruabit gratia? Seruatus eſt Daniel in temperantiſsima fame leonum: non ſeruanda Maria tàntis dotata meritis uirtutum? Hæc ergo cūcta quæ diximus, quia naturam ſeruaſſe cognoſcimus: in integritate quoq; Mariæ plus gratiam quàm naturam potuiſſe non dubitamus. Ergo lætari facit Mariam anima & corpore in proprio filio, nec ullam ſequi corruptionis ærumnam, quam nulla ſecuta eſt tantum pariendo filiū integritatis corruptio: ut ſit ſemper incorrupta, quam tanta perfudit gratia: ſic integriter uiuens, quæ omnium integram genuit uitam. Si ergo dixi, ut debui, approba Chriſte, & tui, Si uerò non ut debui ignoſce obſecro tu, & tui. Hæc Auguſtinus. Sic ergo non eſt credendum ꝙ Maria mortua non fuerit: ſed mortua eſt: ac tamen caro eius non computruit. Anima coniuncta eſt iteratò corpori mortuo: & ita aſſumpta eſt in cœlum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, ut ſecundùm Apoſtolum, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, ignorantes aſſumptam, tamen & exaltatā ſuper omnes choros angelorum credamus. Vnde Hieronymus: Hæc eſt dies præclara, in qua uſque ad throni celſitudinem intemerata mater & uirgo proceſsit, atque in regni ſolio ſublimata poſt Chriſtū glorioſa reſedit. Sic itaq; ubiq; cōſideter de illa ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio ſanctorum fas eſt credere, ut ultra angelorum uel Archangelorum merita tranſcenderit: quia etſi ſimilitudo promittitur, ſanctis ueritas denegatur. Ad cuius profectò exequias, quantum fas eſt credere, famulabantur angeli, & uniuerſæ cœli congratulabantur curiæ: quia credendum eſt militiam cœlorum cum ſuis agminibus feſtiue obuiam ueniſſe genitrici Dei: eāque ingenti lumine circunfulſiſſe, & uſque ad thronum, olim ſibi etiam ante conſtitutionem mundi paratum, cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe. Nulli dubium omnem illa cœleſtem Hieruſalem, tunc exultaſſe ineffabili lætitia: tunc iocūdatam eſſe inæſtimabili charitate: tuncque cum omni gratulatione iubilaſſe. Quoniam feſtiuitas hæc quæ nobis reuoluitur annua, illis omnibus facta eſt cōtinua. Nec immeritò: Creditur enim ꝙ ſaluator omnium ipſe, quantum datur intelligi, per ſe totus feſtiuus occurrit, & cum gaudio eam ſecum in throno collocauit: ꝙ ſi gaudium fit in cœlis de quolibet peccatore conuerſo: multo magis putandum eſt, pro tantæ uirginis

Daniel. 3.

Iona. 2.

Daniel. 6.

Aſſumpta eſt ſuper omnes choros angelorum.

Hierony. ſermone de aſſumptione. to. 4.

Exequias Mariæ celebrauerunt angeli.

Saluator matri occurrit.

ginis exaltatione & gloria, quòd exultatio ſit in ſuperna. Cuius nimirum feſtiuitas omnium ſupernorum eſt gloriatio, cælicolarumque congratulatio: præſertim quia eius celebritas, laus & fauor, eſt ſaluatoris. unde credimus, ut ſuprà dictum eſt, quòd non hunc tantum diem ſolennem ducunt pro eius amore annuum: uerum continuũ etiam & æternũ iocũditatis & lætitiæ, uenerationis obſequio, cum omni tripudio amoris & gaudij. Nec immeritò omnis illa cœleſtis ciuitas cõgratulatur & ueneratur matrem, cuius ſemper adorat filium regem: ante quem tremunt poteſtates, & curuatur omne genu. Quam ſi diligenter aſpicias, nihil uirtutis eſt, nihil ſpecioſitatis, nihil ſplẽdoris & gloriæ, quòd non in ea reſplendeat. Et ideo ſi placet talis & tanta uirgo, placeat & opus uirtutis: cuius uita omnium diſciplina eſt cuius mores inſtituta ſunt omnium eccleſiarum: quæ præcellit cunctis, ſupereminet uniuerſis: propterea quæcunque uirgo ſibi ab ipſa optat præmium, & implorat auxilium, debet imitari exemplum. Hæc Hiero. unde Bernard. Precioſum hodie munus terra noſtra direxit in cœlum: ut dando & accipiendo fœlici amicitiarum fœdere copulentur humana diuinis. Illo enim aſcendit fructus terræ ſublimis, unde data optima deſcendunt. Aſcendens in altum uirgo ſancta Maria: dabit ipſa quoque dona hominibus. Siquidem nec facultas ei deeſſe poteſt, nec uoluntas. Regina cœlorum eſt, miſericors eſt mater unigeniti filij Dei. Nihil enim ſic poteſt poteſtatis eius, ſeu pietatis magnitudinem commendare: niſi fortè aut nõ creditur Dei filius honorare matrẽ: aut dubitare quis poteſt omnino in affectum charitatis tranſiſſe Mariæ uiſcera, in quibus ipſa quæ ex Deo eſt charitas nouem menſibus corporaliter requieuit. Et hæc quidem propter uos dixerim fratres: ut tamẽ interim ſileã beneficia, quæ pro ipſius glorificatione conſequimur: ſi eam diligimus, gaudebimus utique, quia uadit ad filium, niſi fortè (quod abſit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati: quem enim in caſtellum huius mundi intrantem prius ipſa ſuſceperat, ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior uirginalis uteri templo, in quo Dei filium Maria ſuſcepit: nec in cælis regali ſolio, quo beatam Mariam hodie filius Dei ſublimauit. Fœlix nimirum utraque ſuſceptio, ineffabilis utraque, quia utraque inexcogitabilis eſt. Vt quid enim hodie ea in Eccleſiis Chriſti Euangelica lectio recitatur in qua mulier benedicta in mulieribus excepiſſe legitur ſaluatorem? Credo, ut hæc quam celebramus, ex illa ſuſceptione aliquatenus æſtimetur, imò ut iuxta illius inæſtimabilem gloriã, inæſtimabilis cognoſcatur & iſta. Quis enim ſi linguis hominum & angelorum loquatur, explicare ualeat quemadmodum ſuperueniente ſpiritu, obumbrãte uirtute altisſimi, caro factum ſit uerbũ Dei, per quòd facta ſunt omnia: & Dominus maieſtatis, quem non capit uniuerſitas creaturæ, intra uirginea ſeſe clauſerit uiſcera factus homo? Sed & illud quis excogitare ſufficiat, quàm glorioſa regina mũdi hodie proceſſerit, & quãto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtium legionum prodierit multitudo? quis explicare queat, quibus ad thronũ gloriæ cãticis ſit deducta? quàm placido uultu, quàm ſerena facie, quàm lætis amplexibus ſuſcepta à filio, & ſuper omnem exaltata ſit creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit filium: Fœlicia prorſus oſcula labiis impreſſa lactẽtis: cui uirgineo mater applaudebat in gremio. Verùm nunquid non fœliciora cẽſebimus, quæ ab ore ſedentis in dextera patris hodie in beata ſalutatione ſuſcepit: cùm aſcenderet ad thronum gloriæ, epithalamum canens & dicens: *oſculetur me oſculo oris ſui?* Chriſti generationem, Mariæ aſſumptionem, qs enarrabit? Quantum enim gratiæ in terris eſt adepta præ cæteris: tantum & in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. *Quòd ſi oculus non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe:* quòd præparauit gignenti ſe, & quòd de omnibus certum eſt, diligenti præ omnibus, quis loquetur? Fœlix planè Maria, & multipliciter fœlix: ſiue cùm excipit ſaluatorem ſiue cùm à ſaluatore ſuſcipitur. Hæc Bernardus. unde etiam Anſelmus: Cùm Chriſtus matrem in regnum ſuum aſſumeret: & ei magnificentiã gloriæ decreuiſſet oſtendere: cuius precor dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia angelorum? Quibus uocibus exultationis atque ſalutis reſonabant uniuerſa tabernacula antiquorum patrũ, ipſi curiæ tũc nuper aſſociatorum? Certè crediderim omnes illius patriæ ciues feſtiuiori ſolitò, & ſublimioris decoris nitore ad aduentum matris Domini ſui præparari, ac noua quadam & ineffabili iocunditatis gratia, pro tantæ rei expectatione coniubilare. Et qd mirum: Ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, filius ipſius caſtisſimæ uirginis, & Dominæ rerum: ipſe ei ſicut unicæ ſuæ matri, totus feſtinus occurrere uolebat: ne & aliquis de familiaribus ſuis ſe à tanti gaudij immenſitate ſubtraheret. Vtique moris inter homines eſſe ſcitur, unumquemq; bonum ſeruum cuiuſq; præpotentis Domini, eo maiori gaudio in aduentũ amici ſui exultare, quo ipſum Dominũ ſuum cognoſcit aduentantem amicum magis amare. Cùm uerò de aduentu parentum Domini ſui agitur, de quorũ ſpeciali dilectione nullus ulla dubitatione tenetur: ille nimirum magis fœlicem ſe æſtimat, qui maiori iubilo & feſtiuiori occurſu lætitiæ frena relaxat. Si ergo hæc ita ſe habent apud homines, quibus ſi qua bonitas eſt, longè tamen ſupernorum ciuium bonitati impar eſt. Cõtempletur animo qui poteſt, quo gaudio, qua feſtiuitate, quibus concentibus iubilant omnes beatorum ſpirituum ordines: quando & unicam matrem Domini ſui aduentare, & ipſum Dominũ Deũ ſuum ei uidebãt omni gloria ſua decoratum ualle occurrere. Stipatus itaque mille milibus, imò innumerabilium angelorum agminibus, Deus ipſe huic pijsſimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit eamque ſuper omnes cœlos exaltatam, cunctæ ſecũ creaturæ perenni iure dominaturam in throno gloriç collocauit. O dies tanti occurſus glorioſa, & fœlix dies tã præclaræ exaltationis. Beata & celebris dies, tam ſublimis glorificationis feſtiua, & omni ſeculo admirabilis. Dies enim illa non ſolum te domina ineffabiliter ſublimauit: ſed cœlum ipſum quod penetraſti, nec non cuncta quæ in eo ſunt noua & inæſtimabili gratiã decorauit. Noua quidem gratia cœlum decorauit: quia priorem gloriam eius ex præſentia tua ultrà q̃ dici poſſit aut cogitari, magnificauit. Nam tu domina illuc aſcendens noua illud ac præcellenti uirtutum tuarum dignitate irradias: immenſaque miſerationũ & gratiarum luce perluſtras. Eadem quoque dies tui aſcenſus, eos qui ciues cœli ab initio creaturę eſſe meruerunt, ſolitò feſtiuiori exultationis gaudio induit. Quia namque per glorioſum fructum fœcundæ uirginitatis tuæ, uident ſemirutam ciuitatem ſuam reintegrari: uerè in tuo aduentu, per quem tantum bonũ meruerunt,

Matrem Ieſu curia cœleſtis honorat.

Bernardus ſermo. 1. de aſſumptione B. Mariæ.

Prærogatiua Mariæ.

Cantic. 1.

1. Corin. 2.

Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis, cap. 8.

Occurſus cœleſtium.

Occurſus Chriſti.

Comitiua Chriſti.

meruerunt, gaudij ſui magnitudo iure debuit augmentari. Terram etiam dies exaltationis tuæ, ô beatiſſima fœminarum, mira gratia irrigauit, quia dum te, quam de ſe & in ſceliorum hominum lege progenitā nouit, uſque ad creatoris omnium thronum exaltari recognoſcit: antiquæ maledictionis pœnam, quam in peccato primorum filiorum ſuorum ſe meritò excepiſſe ſciebat, iam per tantę benedictionis tuæ abundantiam, ſeſe euadere indubitanter credebat. Quid amplius dicere poſſum domina? Immenſitatem quippe gratiæ & gloriæ tuæ conſiderare cupienti ſenſus deficit, lingua fatiſcit. Quemadmodum enim omnia quæ in cœlo ſunt, per glorificationem tuam ineffabiliter decorantur: ita per eandem glorificationem cuncta quæ in terra ſubſiſtunt, ineffabiliter ſublimantur. Singula nempe in immenſæ dignitatis decus profecerunt, cùm per tuam beatam & integerrimam uirginitatem Deum ſuum (quem non cognouerant) agnoſcere, & agnitum colere, atque amare meruerūt: quādo omnes cœlos tranſcendere, ac in dextera Dei ſui benedicti filij tui exaltari cognouerunt. In eo etiam didicerunt ſe eidem Deo ſuum totum debere quod ſunt, quando tu quæ inter illa, & de illis una fuiſti, tantam dignitatis eminentiam meruiſti. Nihil igitur aut idolis homines, aut ullæ aliæ rerum ſpecies idolorum cultoribus ſe debere intellexerunt, ubi & ſingularem authorem ſui ex caſtisſimo utero tuo ad reſtitutionē primæ creationis ſuæ progenitum ſuſceperunt. & te, per quam amiſſam dignitatem ſuam recuperauerūt, omni creaturæ tam ſublimiter præponi inſpexerunt.

Laus Mariæ exuperat ſenſum & linguā.

Quas igitur laudes, quaſve gratiarum actiones, non ſolum humana, ſed etiam omnis creatura huic ſacratiſſimæ uirgini debet? Puriſſima namque ſanctitas, ac ſanctiſſima puritas, pijſſimi pectoris eius, omnem omnis creaturæ puritatem, ſeu ſanctitatem incōparabili ſublimitate tranſcendens, hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis dignisſimè fieret. Vnde quid laudis pro tam ineffabili bono ipſe per eam reparatus mundus ei iurę debeat, cor alicuius ſub carne mortali uiuentis, æſtimare nullatenus ſufficit: utique cūcta quæ Deus fecit, & utiliter bona in eo ſtatu quo condita fuerunt eſſe deſtiterunt: & per hāc beatisſimam uirginem in ſtatum priſtinum reſtituta ſunt. Sicut ergo Deus, ſua potentia cuncta patrando, pater eſt & Dominus omnium; ita beata Maria ſuis meritis cuncta reparando, mater eſt & domina rerum. Deus eſt enim Dominus omnium, ſingula in ſua natura propria iusſione conſtituendo: & Maria eſt domina rerum, ſingula congenitæ dignitati per illam quam meruit gratiam reſtituendo. Et quemadmodum Deus ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita Maria de ſua carne peperit illum, qui in decorem primę creationis omnium, cuncta reſtituit. Item nulla rerum ſpecies, niſi per Dei filium facta ſubſtitit, ita lex debitæ damnationis neminem deſerit, niſi quem ab ea filius Marię abſoluit. Quis igitur iſta recto ſenſu & corde ſyncero perpendēs plenè percipere queat excellentiā Dominæ huius: per quā tam ineffabili gratia, & tam inæſtimabili electione erectus eſt mundus? Quis, inquam, miram & omni rei pręter hanc inauditam mulieris iſtius gratiam oculis mētis aſpiciens, non obſtupeſcat: & non modo elinguis, uerùm etiam tantæ rei comprehenſione prorſus immunis fiat? Quapropter ea quæ nobis ſunt impenetrabilia intermittentes, precibus impetrare nitamur, vt qđ intellectu capere nequimus, ſalutari effectu obtinere mereamur. Per has ergo rationes impoſſibile eſt, ut

Laudes Mariæ.

Damnari nequit, pro quo Maria interceſſit.

A aliquis homo ad eam conuerſus, & ab ea reſpectus, damnetur. Namque ipſa genuit eum, per quem mortua reuiuunt: per quem homines ex peccato ſaluantur: quia non eſt iuſtificatio, niſi quam ipſa in utero fouit: non eſt ſalus, niſi quam ipſa peperit. Ipſa eſt ergo mater iuſtificantis & iuſtificatoris: ipſa eſt mater ſaluantis & ſaluatoris. Igitur mater Dei, qui ſolus dānat, qui ſolus ſaluat quem ſolum timemus, in quo ſolo ſperamus, eſt mater noſtra. Iudex & ſaluator noſter, eſt frater noſter. Quomodo ergo deſperemus, cùm ſalus, ſiue damnatio noſtra, ex boni fratris, & piæ matris pendeat arbitrio? Nunquid ſuſtinebit bonus frater puniri fratres ſuos quos redemit? bona mater damnari filios ſuos, quorum ipſa redemptorem

B genuit? dulcis mater rogabit dulcem filium ſuum, pium fratrem noſtrum, filium pro filijs, unigenitum pro adoptatis. Pius filius, libēter audiet matrem pro filijs: unigenitus, pro his quos adoptauit: Dominus, pro his quos liberauit. Hæc Anſelmus. Exultemus igitur & nos miſeri cum cęlicolis, & creaturis uniuerſis, prout poſſumus: ac talem & tātam uirginem pro noſtro modulo laudare ſtudeamus. Vnde Hierony. ad hæc nos prouocans & inuitās inter cætera ſic ait: Idcirco lætamini & laudate: q̄a ſi Deū ore prophetico in ſuis ſanctis laudare iubemur: multo magis cum in hac celebritate beatæ uirginis, matris eius, oportet cum hymnis & canticis dilıgētius extollere, & dignis Deo iubilare præconiis, ac myſticis honorare muneribus.

Hierony. ſermone de aſſumptione.
Pſal. ult.

C Nulli dubium quin totum ad gloriam laudis eius pertineat, quicquid dignè genitrici ſuæ impenſum fuerit ac ſolenniter. Profecto quicquid humanis poteſt dici uerbis, minus eſt à laude cœli, qua diuinis eſt & angelicis excellentijs prędicata, & laudata pręconijs: A prophetis quidem prænunciata à patriarchis figuris & ænigmatibus pręſignata, ab Euangeliſtis exhibita & monſtrata, ab angelo uenerabiliter atque officioſiſſimè ſalutata. Tamen & ſi ad hęc nemo idoneus inuenitur, uotis omnibus ceſſare nō debet etiam quilibet peccator à laudibus: quamuis explere non queat qđ ſentitur. Vnde & ſermo diuinus, cùm de peccatore ageret, in Pſalmo, *Sacrificium*, inquit, *laudis honorificabit me; & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Ac ſi

Laus matris ad filiū refertur.

D patenter dicat: Illic iter eſt laudis, ad laudem ſine fine manſuram: ſed nemo apprehendit illud, niſi ego præmonſtrauero. Propterea quia iter ſalutis noſtræ in laudibus eſt Saluatoris, hortor uos & commoneo, in hac ſacra ſolennitate genitricis Dei Mariæ, nolite ceſſare à laudibus. Et quamuis ſpecioſa laus non ſit in ore peccatoris, noli ceſſare: quia inde promittitur tibi uenia, unde & omnibus ut laudes. Alioquin niſi iuxta modulum ingenij noſtri Deum laudare in ſanctis ſuis ſtudeamus: quomodo eum iuxta multitudinem magnitudinis eius laudare poterimus? Omnino hoc prætermittendum non eſt, quod impleturi ſumus quandoque: ſecundùm quòd dicitur, *Beati qui*

Pſal. 49.

E *habitant in domo tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Interim uerò quia immenſus eſt, quod uoce non poſſumus, nec facundia ualemus, exequamur uotis & medullis cordis. Hęc Hieronymus. Aſſumptio beatæ uirginis fuit olim prefigurata. quādo arca Domini in domum regis Dauid eſt trāſlata. Rex Dauid coram arca citharizauit: & eam cum magno iubilo in domum ſuam adduxit. In arca manna cœli cōtinebatur. & conuenienter per eam beata uirgo deſignatur: quia panem angelorum, quem homo manducauit, ipſa generauit. Arca de ligno cethim imputribili erat facta: figurans quòd Maria in putredinem non eſt redacta.

Pſal. 83.
Figura. 2. Reg. 6. Arca Domini.

dacta Rex Dauid, qui coram arca ſubſiliendo citharizauit, regem cœli & terræ Chriſtum præfigurauit: qui (ut creditur) matri ſuæ perſonaliter occurrit: & eam cum magno iubilo in domū ſuam introduxit. Aſſumptio etiam Mariæ olim fuit Ioāni in Pathmos inſula præfigurata. Nam mulierem quandam admirabilem in cœlo uidebat, quæ ſole amicta erat: & Maria circundata diuinitate in cœlum aſcendebat. Luna ſub pedibus eius eſſe uidebatur: per quòd perpetua ſtabilitas Mariæ deſignatur. Luna enim inſtabilis eſt, & non diu manet plena: & déſignat mundum, & oīa terrena. Hæc inſtabilia Maria contemnens, ſub pedibus conculcauit: & ad cœlum ubi omnia ſtabilia ſunt anhelauit. Coronam etiam in capite ſuo mulier habebat, quæ in ſe ſtellas duodecim continebat. Corona conſueuit eſſe honoris ſignum: & ſignat honorem glorioſæ uirgini condignum. Per duodecim ſtellas apoſtoli intelliguntur: qui in diſceſſu Mariæ omnes affuiſſe dicuntur. Mulier ſunt datæ alæ ad uolandum: per quas intelligitur aſſumptio tam corporis quàm animæ. Feſtiuitas autem huius ſanctæ aſſumptionis, figurata fuit olim in matre Salomonis. Salomō enim rex in throno gloriæ reſidebat: & matri ſuæ thronū ad dexteram poni faciebat. In quem ipſam à dextris ſuis locauit: & quodcunque petierat, ſibi nō negauit. Sic & Chriſtus matrem ſuam à dextris ſuis locauit, & omnia quæcunque uoluerit ab eo impetrabit. O fęlix Maria & omni laude dignisſima. O uirgo Maria, Dei genetrix glorioſa. O ſublimis puerpera, quæ Deum, authorem cœli, & terræ, quem omnis creatura non capit, tuo immaculato utero clauſum geſtaſti? Quid nos tantilli, quid actione puſilli, quid in tuis laudibus referemus, cùm etiam ſi omnium noſtrum membra uerterentur in linguas, te laudare nullus ſufficeret? Quid dicam pauper ingenio, cùm de te quicquid dixero minor laus eſt, quàm dignitas tua mereatur. Quid ergo de te dignum dicam: quid referā, cùm non ſufficiat lingua carnis tuas enarrare uirtutes? O Maria tui recordatio nominis melle dulcior, nectare ſuauior, feſtos recreat, mœſtos lætificat, oppreſſos releuat, errantes ad uiam ſalutis reuocat: & peccatores, ne deſperent, ſuæ ſuauitatis odore confortat. Sicut enim tempore uernali, cùm ad alta cœli ſol incipit aſcendere: & terris fœcundam radiorum ſuorum luminoſitatem infundere, uegetabilia cuncta hyemali glacie conſtricta incipiunt reuiuiſcere: animātia quoque & uolatilia, in antris & ſpecubus, ac diuerſis quibuſque latibulis aſcondita, ad tantæ lucis nouitatem reſpirare incipiunt, ac uires reſumere: & cordis lætitiam cantibus, & plauſibus lætabundis oſtendere. homines quoque ſenes cum iunioribus, eius in aduentu exhilarātur: & tota ſuperficies terræ decore induitur, & applaudit, ac congratulatur. Sic nobis accidit, cū ſole amicta uirgo fœcūda, regina cœli prælecta, vt ſol fines cordis noſtri ingredietur, & memoria eius mentibus noſtris rutilantibus abſque nube infunditur: cōtinuò namque duricies omnis ad tantę lucis immenſitatem reſoluitur: arida cuncta rore cœleſtis gratię irrigantur, fugantur tenebræ, lumen nouum exoritur, & gaudiorum nobis materia immenſa cumulatur. O nomen admirabile, ò nomen delectabile: ò nomen grauidum ſacramentis, & diuinis plenum myſterijs: ò nomen glorioſum, ò nomen celeberrimum: ò nomen ſublime, antè tēpora uniuerſa in Dei prædeſtinatione compoſitum: & in tempore dignæ perſonæ, ſecundùm rem, conuenienter impoſitum. O nomen quod nominatur ſæpius, & frequentatur

Apoc. 12.

3. Reg. 2.

Fœlicitas Mariæ.

Auguſtin. ſermone de aſſumptione, to. 10.

Nomē Mariæ.

A dulcius in concilio & congregatione iuſtorum, & quod uerſatur clementius in ore peccatorum. Quis enim unquam criminum ueniam petijt, niſi mediante Maria? Omnes Mariam inuocant. Omnes Mariam nominant. Mariam prę omnibus amant. Omnis ætas, ſexus, & profesſio, Mariam ſtudioſè reclamat. Cùm enim ſummum regem peccando perdimus, cū angelos, & ſanctos omnes offendimus: cùm etiam nobiſipſis graues ſumus, & omnino neſcimus quid agere debeamus: hoc ſolum reſtat miſeris, ut oculos cordis & corporis ad te leuemus, conſilium quærentes, & petentes auxilium. Vnde Anſelmus: Nihil certè utilius poſt Deum, memoria matris Dei: nihil ſalubrius meditatione pij amoris, quo feruebat in memoria & contemplatione filij ſui: nihil iocundius ſapore

B pertracti gaudij eius, quo multipliciter paſcebatur in eodem, & per eundem filium ſuum. Sæpe quidem uidimus & audiuimus plurimos hominum in ſuis periculis recordari nominis ipſius beatæ Marię uirginis, & illico omnis periculi malum euaſiſſe. Velocior eſt enim nonnunquam ſalus memorato nomine eius, q̄ inuocato nomine Domini Ieſu unici filij eius. Et id quidem non ideo fit, quòd ipſa maior eo ſit aut potētior: nec enim ipſe magnus aut potens eſt per illam, ſed illa per ipſum. Quare ergo ſalus promptior in recordatione eius, quàm filij ſui, ſæpe percipiatur, dicā quod ſentio: Filius quidem eius Dominus eſt, & iudex oīum, diſcerniens merita ſingulorū. Dū igitur ip

C ſe à quouis ſuo nomine inuocatus, non ſtatim exaudit, profectò iuſto iudicio id facit. Inuocato autē nomine matris ſuæ: etſi merita inuocantis non merētur merita matris intercedunt ut exaudiatur. Hæc deniq; humanus uſus quotidie probat, cùm quis propoſito amici nomine, ab alio impetrat efficaciter, quod ſimpliciter ſua prece nequaquam impetrare ualebat. Itaque ſi tam utilis eſt, in ſubueniendo, memoria nominis matris Dei, non mirum ſi magis affert fructū frequens meditatio ſancti amoris eius, ſi plenam iocunditatem dabit dulci ſtudio cogitata & recogitata immēſitas gaudiū eius. Hæc Anſelmus. Tibi ergo ò ſpes noſtra, gaudium & lætitia cordis noſtri, ego pecca-

D tor in uocem ſalutationis & laudis cupiens prorumpere, teque ex intimo cordis cum gemitu & lachrymis, & deuota cordis genuflectione affectuoſisſimè matrem gratię ſalutare, & laudare: cùm mente pertracto uiros illuſtres qui te ab initio laudauerūt, præ ſtupore deficio, & ultrà ſpiritum nō habeo. Sed cùm ad meipſum redeo, hęc intra me reuoluo, dicens. Salue ò pia mater Dei, & uirgo, quam laudat orbis terræ, plenitudo eius: cœli cœlorum, & omnis uirtus eorū: quicquid de præconio tuo lingua dicere potuit, calamus ſcribere ualuit; cor potuit cogitare, omnibus illis ſimul collectis & conſcriptis, & in unum manipulum congeſtis centuplicata, & infinities multiplicata,

E corde deuoto, aureo cum decore, mellifluo ſapore, & odore aromatico, tibi porrigo ad laudandum & glorificandum te uirgo beata nunc & in æternum. Vnde Auguſtinus, Accipe itaque quaſcunque meritis tuis impares gratiarum actiones & laudes, & cùm ſuſceperis uota, culpas noſtras orando excuſa. Admitte noſtras preces intra ſacrarium piæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excuſabile, qđ per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poſcimus: accipe quod offerimus impetra quod rogamus, excuſa quod timemus: quia nec potiorem meritis inuenimus, ad placādum iram iudicis, quàm te: quę meruiſti mater exiſtere eiuſdē redempto-

Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis, cap. 6.

Maria inuocatio interdum citius auxiliatur, quàm Ieſu

Author ad Mariam.

Auguſti: ſermo. 2. de annunciatione, to. 10.

redemptoris & iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu. Sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque deuotè celebrant tuam aſſumptionem. Sit tibi compaſsio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis. Et cùm te ſemper lætantem aſpicis, fletus quoque noſtros ad Deum ipſa admittas: cumque, ut proprium filium, pro nobis interpelles, præcamur. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, iniurijs laceſsimur, opprobrijs afficimur: eſurimus, ſitimus, ſomnũ patimur, in carcere retinemur. Tu uerò in cœleſtibus regnis prælata es cunctis uirginum choris. Tu agnum quocunque perrexerit ſequeris: tu uirgineos choros, & ab incentiuæ carnis illecebris alienos, per albentia lilia roſaſque uernantes ad fontem perennis uitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorum fœlicisſima regna, primi ordinis dignitate indempta, plantis roſcidis oberrans, inter paradiſi amœnitatem gramineoſque & crocos, tenero poplite pergis: fœliciq; palma uiolas immarceſsibiles carpis. Tu concinis ſine fine choris coniuncta angelicis, archangelicisque ſociata, indefeſſa uoce Sanctus clamare non ceſſas. Tu in cubiculo regis beatitudine gemmis, ac margaritis ornata exiſtis. Tibi thronus ab angelis eſt collocatus in aula regis æterni: teque ipſe rex regum ut matrem ueram, & decoram ſponſam præ omnibus diligens, amoris amplexu aſſociat. Nec mirum ſi dignetur tibi adgaudere Deus regnans in cœlis: quem tu paruulum ex te hominem natum totiens oſculata es in terris. Has ergo tuas fœlicitates poſsidens, conuertere ad noſtrarum miſeriarum ſalutem. Inter hæc, fratres chariſsimi, toto mentis affectu beatisſimæ uirginis interceſsionibus nos committamus. Omnes patrocinia omni niſu imploremus: ut dum nos ſupplici eam obſequia frequentamus in terris, ipſa nos ſedula prece commẽdare dignetur in cœlis. Neque enim dubium eſt eam, quæ meruit pro liberandis proferre precium: poſſe plus ſanctis omnibus liberatis impendere ſuffragium. Sed quid nobis prodeſt hanc interpellare uocibus, niſi ẽt humilitatis eius exempla teneamus? Curemus ergo, dilectiſsimi fratres, ut cũ huius diei feſtiuitati intereſſe cupimus, ueſtimentis humilitatis atque charitatis induti appareamus. Non nos inuidia alienæ fęlicitatis torqueat. Non ira uſque ad diuiſionem dilaniet. Non cupiditas à nobis Chriſtum excludat. Non ſeculi nos triſtitia exurat. Non proſperitas eius incautè decipiat. Nõ luxuria inquinet. Non immundicia polluat. Non elatio corrumpat Non ſuperbia inflet, ut cùm nos uirtutibus ornatos, charitate cõiunctos humilitate fundatos, beata Dei genitrix Mariæ ſuæ nos intereſſe feſtiuitati perſpexerit, ardẽtius ſubuenire feſtinet apud filium, & Dominum ſuum Ieſum Chriſtum, Deum Saluatorem noſtrum, qui coronis perennis regni clarificat ſanctos ſuos, & eſt æterna laus & expectatio omnibus electis ſuis. Hæc Auguſtinus. unde & Anſelmus: Rogamus ergo te Domina, per ipſam gratiã qua te pius & omnipotens Deus ſic exaltauit, & omnia tecũ poſsibilia donauit: quatenus id apud ipſum nobis obtineas, ut plenitudo gratię quam meruiſti in nobis ſic operetur, quòd participium beati præmij eius nobis miſericorditer quandoque donetur. Ad hoc quippe Deus noſter per te factus eſt frater noſter, ut quemadmodum ipſe dignatus eſt conſors fieri noſtræ humanitatis: ſic nos mereamur cõſortes fieri ſuę diuinitatis. Intẽde ergo pijsſima Domina, ut no-

Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis, Cap. 12.

A bis ad effectum proueniat, propter quod Deus noſter ex tuo caſtiſsimo utero factus homo inter homines uenit. Nec ſis quęſumus exoratu difficilis: quia proculdubio idem benigniſsimus filius tuus erit ad concedendum, quicquid uoles, promptus & exaudibilis. Tantummodo itaque uelis ſalutem noſtram, & uerè nequaquam ſalui eſſe non poterimus. Quid ergo ſtringes larga uiſcera miſericordiæ tuæ cõtra nos Domina, ut nolis ſaluari nos? Certè Deus noſter (teſte propheta) miſericordia noſtra eſt, tu eiuſdẽ Dei noſtri, abſque dubio, uera mater es. Si tu ergo quæ de les, & reuera miſericordiæ mater denegas nobis effectum miſericordię, cuius tam mirabiliter facta es mater: qđ faciemus cùm idẽ filius tuus aduenerit, cũctos B ęquo iudicio iudicaturus? Siquidẽ licèt ipſe filius tuus ſit per te factus frater noſter: utique tamen ubi uoluntatem tuam ſuæ uidelicet dulcisſimæ matris magis porrectam aduerterit: illuc ſeruata æquitatis ratione, à qua te nullatenus diſcrepare uelle uidebit, iudicij ſui ſententiam, ſiue ad miſericordiam inflectendo, ſiue ad iuſtitiam intendendo promulgabit. Subueni ergo nobis Domina, & non conſiderata peccatorum noſtrorum multitudine, uelle tuum ad miſerandum nobis inflecte. Cogita quęſumus, & recogita apud te, quia non ad damnandum, ſed ſaluandum peccatores conditor noſter factus eſt homo ex te. Cur itaque non iuuabis nos peccatores, quæ in tantam celſitudinem es propter nos eleuata: ut te Dominam ha- C beat, & ueneretur tota pariter creatura? An ideo utrũ pereamus amplius non curabis: quia quicquid de nobis miſeris ultra eueniat glorię tuæ nulla iactura inde proueniat? Et hoc quidem fortaſsis aliquo modo bona Domina poſſes, ſi pro tui ſolius exaltatione & utilitate mater Dei facta fuiſſes. Sed utiq; Deus, qui hominem aſſumpſit ex tua caſtisſima carne, hoc fecit ꝓ tua & noſtra communi ſalute. Si ergo tu quæ plena ſalute es potita, non intendis ut eadem ſalus pro modulo noſtro etiam ad nos uſque pertingat: iam tuorũ ſufficiens commodorum, noſtrorum negligens eſſe uideberis: quæ pro totius mundi ſaluatione meruiſti fieri mater altisſimi, cùm nos poſtpoſueris quos ob- D uoluit funus ſeculi. Quid ergo quæſo proderit nobis tua fœlix & glorioſa exaltatio, & quã inde habemus, dulcis & effectuoſa exultatio? Vt ergo filium tuum totius mundi Saluatorem, & te eius reconciliatricem ueraciter eſſe ſentiamus: eò nos propenſiori ſtudio iuua precamur & foue, quò in fecibus mundi natos & alitos potiori leuamine perſpicis indigere. Ab initio denique renouationis humanæ, omnibus ſub tuum præſidium confugientibus hucuſque ſuccurriſti, & idcirco præ omni creatura, omni laude digniſſima dici & eſſe meruiſti. Eia ſuccurre nobis, & oramus ut laus quam per tot ſecula poſſedeſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo ſubueniſti. Tibi E ergo nos commendamus, tu procura ne pereamus. Effice potius ut ſalus noſtra de die in diem multiplicetur, & filio tuo, Domino Ieſu Chriſto, uita noſtra iugi deuotione famuletur. Hęc Anſelmus.

Pſal. 84.

ORATIO.

DEVS dator gaudij, largitor ſolatij, luctus releuator, mœroris effugator, qui beatam uirginem Mariam, matrem tuam, maieſtatis ſpeculum, angelorum ſolatium, tuæ bonitatis imaginem, noſtræ ſalutis originem, multiplici gaudio in terris & in cœlis lætificaſti: concede mihi ſupplici tuo, ut qui ad eam quaſi ad fontẽ

gaudij

gaudij in doloribus meis fiducialiter recurrere præſumo, ualeam ipſius meritis & interceſſione & perpetui gaudij effectum ſentire, & ad illud ineffabile gaudium, quo aſſumpta tecum gaudet in cœlis, fœliciter peruenire. Amen.

De finali iudicio. Cap. LXXXVII.

Iudicium finale. Iudicium antecedentia, cōcomitantia, & ſequentia. Purgatorij duplex pœna.

POST prædicta, quæ iam completa ſunt, reſtat ut de finali iudicio, & quibusdā alijs nondū impletis, aliquid uideamus. Finale itaque iudicium quædam ſunt antecedentia: ſcilicet pœna purgatorij, eccleſiæ ſuffragia, & Antichriſti perſecutio: quædam concomitantia, ſcilicet conflagratio mundi, & corporum reſurrectio: & quædam ſequentia, ſcilicet pœna infernalis, & gloria cœleſtis. De purgatorio ſciendum, quòd in eo duplex pœna eſt: una damni, de carentia diuinæ uiſionis: alia ſenſus, de afflictione caloris aut frigoris, uel pœnæ alterius generis: & quantum ad utrumque, minor pœna purgatorij, maior eſt quàm maxima pœna huius mundi. Bernardus: Sola dies purgatorij, ſuperat paſsiones ſanctorum. Ratio autem acerbitatis pœnæ purgatorij eſt iſta: quia cum Deus plus quærat emendam, quàm pœnam, plus pōderat in pœnitentia uirtutem bonæ uolūtatis, quàm pœnam afflictionis. vnde plus ponderat Deus modicam pœnam uoluntariam in præſenti, quàm multam non ita uoluntariam in futuro, ſicut plus ualet modicum auri, quàm multum plumbi. Vnde ſecundùm Auguſtinum: Vna gutta aquæ lachrymarum, tantum facit hîc pro emenda, quantum decem anni in purgatorio. Et oportet, ut quod ibi deficit in uolūtate, ſuppleatur in acerbitate. Neceſſe eſt autem (ut ait Auguſtinus) quòd tantum urat dolor, quantum inhæſerat amor. Tanto enim quiſquis torquetur diutius: quanto affectus eius uenialibus inhærebat fortius. Vnde tandiu differtur quis à gloria, quouſque fiet ſine omni macula ſicut erat in baptiſmo. Noli ergo contemnere uenialia, pro quibus tanta pœna eſt expectāda. Cur autem anima incorporea corporalibus pœnis teneatur, declarat Auguſtinus, dicens: Animæ quæ in corporibus uiuentes, per dilectionem rerum uiſibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, à corporibus exeuntes, in eiſdem imaginibus tormenta patiūtur. propterea enim corporalibus paſsionibus ibi teneri poſſunt, quia à corruptione corporalium affectionum hîc mundatæ non fuerunt, quam corpulentiam de corporis delectatione traxerunt. Et iterum:

Auguſtin. ſermone de purgatorio Venialia abluenda.

A Si enim anima à corruptione corporalium affectionum hîc non mundatur, corpore exuta corporalibus tenetur paſsionibus. Studeat ergo in hac uita ſe ab huiuſmodi petulantia mundare: quatenus cùm hinc exierit, nihil corporeum ſecum trahat, & à corporis paſſione immunis exiſtat. Hæc Auguſtinus. Suffragiorū autem ſunt quatuor modis generales, ad quos omnes alij reducuntur, ſcilicet oratio, ieiunium, eleemoſyna & ſacramentum altaris. Hæc ſuffragia proſunt defuncti, ſecundùm magis & minus, pro diuerſitate meritorum in mortuis: uel pro charitate uiuorum, qui magis ſolicitantur pro mortuis aliquibus quàm aliis. Illa enim ſuffragia quæ ſpecialiter fiūt pro aliquibus, plus ualent illis quàm alijs, licèt etiam aliis aliquo modo communicentur.

Suffragia generalia.

B Suffragia uerò quæ communiter fiunt pro defunctis, quanuis omnibus pro modulo ſuo proſint: illis tamen amplius, qui dum eſſent in ſtatu uiæ, magis meruerunt ut ſibi prodeſſent. Vnde Gregorius. Illis ſacræ uictimæ mortuis proſunt, qui hîc uiuendo obtinuerunt ut eas etiam poſt mortem bona adiuuent, quæ hîc pro ipſis ab aliis fiunt. Inter hoc autem penſandum eſt, quòd tutior uia ſit, ut bonum quod quiſque poſt mortem ſuam ſperat agi per alios, agat dum ipſe uiuit per ſe. Beatius quippe eſt liberum exire, quàm poſt uincula libertatem quærere. Tunc ergo uerè pro nobis Deo hoſtia accepta erit, cùm noſipſos hoſtiam fecerimus. Et fidenter dico,

Suffragia peculiariter facta.

Gregorius lib. 4. dialog. cap. 58. & 59.

Bona ante mortē per ſe agenda.

C quoniam hoſtia ſalutari poſt mortem non indigebimus, ſi ante mortē Deo hoſtia ipſi fuerimus. Hæc Gregorius. Inſuper ne aliquod bonum pereat, illa bona quæ quis peccando operatur, mortificata, alijs ſaluandis dabuntur. Sicut quando corporali morte quis moritur fratres & propinqui in bonis eius ſuccedūt. Antichriſtus uerò quatuor modis ſubuertendi homines armabitur: ſcilicet callida perſuaſione, miraculorum operatione, bonorum largitione, tormentorum exhibitione. Prædictis quatuor modis multos ad ſe trahet. Trahet autem multos per munera, bonos per tormenta, ſimplices per prædicationem & miracula. Habebit ſecum magos & maleficos: reges quoque & principes. Vnde in Apocalypſi: *Vidi de mari beſtiam*

Antichriſti arma quatuor.

Apoc. 13.

D *aſcendentem* id eſt, Antichriſtum: *habentem capita ſeptem*, id eſt, principes uniuerſos, *& cornua decem*, id eſt illos qui impugnant decalogum. Hic ex parētibus ſenibus concipietur, & naſcetur in Babilone, de tribu Dan. Et ſicut in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichriſto omnis plenitudo iniquitatis inhabitabit: qa in ipſo erit ſpiritus malignus, caput omnium malorum, propter quod & filius perditionis uocabitur. Inter occultum aduentum Antichriſti, qui eſt per natiuitatem & manifeſtum, qui erit per prædicationem, & apertam perſecutionem: uenient Helias & Enoch, ut ipſi repugnent, & errantes ad uiam ueritatis reducant, qui utrique per Zachariā

Antichriſti parentes & malicia.

E duæ oliuæ, id eſt Spiritu ſancto uncti, & per Ioānem duo cādelabra, id eſt lumen dantes aliis nominantur, & prædicabunt diebus mille ducentiſſexaginta, id eſt tribus annis & dimidio, ſicut & Chriſtus prædicauit: amicti ſaccis, id eſt pœnitentiam prædicantes, & exēplo ſui oſtendentes. Et omnes qui cognoſcere & cōfiteri uerum Deum uolunt, hos duos ſenes & ueraces teſtes ſubſequuntur, iniquum errorem deſerētes: quoniam ipſi in magnis, & coram Deo, & coram populo fulgebunt, uicos & ciuitates & plateas, atque alia loca ubicunque filius perditionis contrariam doctrinam ſuam efflauerit percurrentes: ac in eis multa ſigna in Spiritu ſancto facientes, ita ut omnis populus

Helia & Enoch aduentus in terram. Zacha. 4. Apoc. 1.

lus qui ea uiderit in maximam admirationem ducatur. Idcirco autem hæc magna ſigna, ſupra firmam petram ſolidata, illis dabuntur, quatenus illa contraria, & falſa ſigna abijciantur. Tandem Antichriſtus occidet eos in Hieruſalem, & iacebunt corpora eorum in plateis tribus diebus & noctibus & dimidio: quia nullus audebit corpora eorum ſepelire, propter metum Antichriſti, ut quicunque uiderint, timeant eis cõformari. Poſt tres autem dies & dimidium reſurgent, & in cœlum in nube aſcendent. Antichriſtus uerò quindecim diebus regnabit poſt mortem illorum. Regnabit autem tribus annis & dimidio, & poſt Dominus poteſtate ſua occidet eum: ſiue per ſe, ſiue per Michaelẽ archangelum. Occidetur autem in monte Oliueti in papilione, & in ſolio ſuo, in loco illo unde Dominus aſcendit: ſcilicet in præfati montis uertice, qui dicitur inclytus, quia ex eo Saluator aſcendit ad patrem: ibi namque peribit, unde Dominus aſcendit. Quo interfecto non ſtatim ueniet Dominus ad iudicium, ſed cõcedentur quadragintaquinq; dies ad refrigerium ſanctorum, & ad pœnitentiam ſubuerſorum. Quantum autem ſit ſpatium inter illos quadragintaquinq; dies, & finem mundi, nemo ſcit. Iudæi tunc ad prædicationem Enoch & Heliæ conuertentur ad fidem, & ſancta eccleſia uſque in finem mundi pacifica quieſcet: quia extunc fraudulẽtia & ſæuitia diaboli penitus deficiet. Circa conflagrationem mundi ſciendum eſt, quod ignis permaximus aduentum iudicis præueniet, & faciem eius præcedet: quia uirtute diuina non ſolùm ignis, qui eſt in ſphera ſua: ſed etiam omnes ignes, & qui in terra, & ſuper terram ſunt, ad mundi conflagrationem cõcurrent. Per iſtum ignem quaſi ſimul fiet purgatio iuſtorum, & punitio malorum, incineratio corporum, & conſumptio terræ naſcentium. Habebit enim iſte ignis officium quatuor igniũ, uidelicet ignis infernalis, ad reproborum punitionem: ignis purgatorij, ad bonorum à uenialibus purgationem: ignis terreſtris, ad uegetabilium & ſenſibilium cõſumptionem, & corporum incinerationem: & ignis elementaris, ad elementorũ ſubtiliationẽ, & innouationis eorũ diſpoſitionem. Per hunc ergo ignem ita facies terræ exuretur, quòd figura huius mũdi peribit, ſicut & olim per diluuium factum fuit. Et meritò primùm Dei iudiciũ fuit in aqua, cõtra ardorem luxuriæ, quæ tunc uiguit: ultimum uerò iudicium erit in igne, contra teporem charitatis, quæ tunc ſeneſcente quaſi mundo refrigeſcet. Quo facto, ſtatim erit reſurrectio mortuorũ corporum, cum aduentu iudicis ad iudicium, & tunc inflammabitur totus mũdus per circuitum. Quia enim homo meruit & demeruit, in anima ſimul & corpore punietur, uel præmiabitur in utroque, & ideo in eiſdẽ oportet eum reſurgere. Reſurgent autem oẽs tã boni quã mali, nulla in eis exiſtente differentia, quantũ ad ordinẽ temporis, ſed quãtum ad ordinem dignitatis. Nam mali ſurgens deformes & paſſibiles, imò tam ignominioſum erit corpus peccatoris, quòd anima reſumens ipſum ſtupebit quando illud uidebit, & ipſum uidere abhorrebit, & uellet potius habere tale corpus quale erat, quãdo dimidium comeſtum fuit à uermibus. In bonis autem natura ſeruabitur, & uitia detrahentur, & erit corpus ſepties clarius quàm ſol ſit modò. Quanto fuerint crimina malorum abominabiliora, tanto erunt corpora eorum deformiora. Et quãto fuerint merita iuſtorũ plura & maiora, tanto erunt corpora eorum pulchriora & clariora. Corpus minimi pueri ſeptipliciter clarius ſole erit. Si alius fuerit in decuplo eo ſanctior, illius corpus in decuplo erit illo

Helia & Enoch cædes.

Antichriſti cædes.

Iudæorum conuerſio.

Conflagratio mundi.

Ignis conflagrationis quatuor officia.

Iudicium per aquam & per ignem.

Reſurrectio uniuerſalis.

Corpus bonorũ, ſecundũ merita ſumet claritatis augmenta.

A clarius, & ſimiliter intellige de centies & millesies. Et ſicut Chriſtus infinities eſt omnibus ſanctis ſanctior, ita eſt infinities corpus eius omnibus ſanctis clarius. Omnes autem tam boni quàm mali reſurgent incorrupti & integri corpore uidelicet ſine aliqua mẽbrorum diminutione, in debita ſtatura, ſecundùm menſuram ętatis plenitudinis Chriſti, ſed boni tãtum in gloriam immortalitatis immutabuntur. Vnde Auguſtin. Sed ſi Chriſtus in ea mẽſura corporis in qua mortuus eſt reſurrexit: nephas eſt dicere, cùm reſurrectionis omnium tempus uenerit, acceſſuram corpori eius eã magnitudinem quam non habuit, ut longisſimus poſſit fieri æqualis. Si autem dixerimus, ad dominici corporis modum etiam minorum maiorumque corpora redigẽda, peribit de multorum corporibus perplurimum, cùm ipſe nec capillum periturum eſſe promiſerit. Reſtat ergo ut quiſque recipiat ſuam menſuram, quam uel habuit in iuuentute, ſi ſenex eſt mortuus: uel fuerat habiturus, ſi eſt antè defunctus. Et ideo nõ eſt dictum ab Apoſtolo, in menſuram ſtaturæ: ſed, *in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. quia reſurgent corpora mortuorum in iuuenili ætate & robore, ad quã Chriſtum perueniſſe cognouimus. Hæc Augu. Reſurrectio ergo tria corriget in natura, ſcilicet defectum, ſicut in pueris & mutilatis, ſiue in diminuta natura membrorum. ſuperfluum, ſcilicet unguium, crinium & huiuſmodi. errorem, ſicut eſt in monſtruoſitate mẽbrorum. Reſurgent quoque corpora eorum, numero eadem quæ prius, ex eodem puluere in quem redacta fuerant: ita quòd in quaſcunq; auras uel ſinus puluis ille fuerit diſperſus, ad eandem animam redeat, quæ ipſum primitus ut uiueret & creſceret animauit. Nec ſolùm reſurgent corpora quantum ad membra principalia: ſed etiam ſalus capillis, & cæteris membris ad decorem facientibus. Reſurgent enim homines quantum ad eſſe, & quantum ad integrum eſſe & quãtum ad decorum eſſe. Et hoc in momento, id eſt, breuisſimo & anguſtisſimo ſpatio tẽporis, in ictu oculi, tranſuolat media, & tranſiit ad remota: in nouisſima tuba, id eſt, per uocem magnam & manifeſt am, poſtquam non erit alia. Hęc tuba clamor ille intelligitur, de quo D in Euangelio dicitur: *Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus uenit, exite obuiam ei*: Non enim tunc ueniet cũ ſperatur, ſed media nocte, id eſt, occultè ualde & inſperatè. Tubæ nomine aliquod euidens & pręclarum ſignum accipitur, quod nutu diuino dabitur: quod archangeli uox, & tuba Dei alibi, & etiam uox filij Dei Euangelio dicitur: Et bene dicitur tuba Dei: quia quaſi ad bellum contra inimicos ueniet, & efficaciam dabit ei, quòd per illam mortui reſurgent. Vox ergo tubæ, ſecundum quoſdam, eſt imperium Chriſti reſurgere imperantis: ſecundùm alios uerò, eſt manifeſta Chriſti apparitio: poſt reſurrectionem uerò ſtatim erit iudicium. Erit autem in ualle Ioſaphat quæ ſita eſt E ad Orientem, inter Hieruſalem & montem Oliueti: quia Hieruſalem & terre adiacens eſt locus medius communis omnibus nationibus, ac famoſisſimus, & publicus propter opera noſtræ redemptionis. Ioſaphat autem interpretatur iudicium Domini. Ad iudicium ergo Domini congregabuntur omnes impij, ut damnentur, iuſti uerò non deſcendent in uallem iudicij ut damnẽtur, ſed in nubibus obuiam Chriſto eleuabuntur. Chriſtus enim non deſcendet in terram ad iudicium, ſed in aere ſedebit contra locum montis Oliueti, ex quo aſcendit, ſtipatus agminibus & uirtutibus cęlorum. Et erit iudicium illud horribile ex omni parte. Suprà, erit iudex iratus: ſubtus, patens infernus:

Auguſtin. lib. 22. de ciuitate, cap. 15. Matth. 10.

Ephe. 4.

Reſurrectio tria corriget in natura, & erit integra.

Reſurrectio fiet in momento.

Matth. 25.

Tuba quid

Vallis Ioſaphat locus iudicij.

Iudicij horribilitas.

nus intus, conſcientia remordens: extrà, mundus ardens: à dextris, peccata accuſantia: à ſiniſtris, infinita dæmonia terrentia: circà, boni angeli in infernum pellentes, & mali ad ipſum trahentes. Ibi erunt etiā omnes ſancti ſententiā iudicis approbātes, & omnes mali cum bonis peccata damnatorum cognoſcentes. Et tunc Chriſtus blandus iuſtis, & terribilis apparebit iniuſtis. Adeo quidem iratus reprobis uidebitur, ut dicant montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni.

Chriſtus cū cicatricibus apparebit.

Diuina natura nō uidebitur dānandis.

Forma qua iudicatus iudicabit Chriſtus.

Stigmata quoque monſtrabit, & paſſionis inſignia: ſcilicet crucem, clauos, lanceam, coronam, & flagella. Tota quippe trinitas in iudicio futuro iudicabit authoritatiuè & iuriſdictione ordinaria, ſed Chriſtus in quantum homo, iudicabit executiuè & iuriſdictione delegata: quia iudex debet eſſe manifeſtus omnibus iudicandis. Deus autem pater uel filius, ſecundum diuinam naturam, nō uidebitur ab omnibus in iudicio: quia tunc omnes eſſent beati, cùm in uiſione cōſiſtat beatitudo, & ideo executio iudicii data eſt à patre Chriſto homini, qui poterit ab omnibus uideri. Vnde poteſtatem dedit ei iudicium facere, ſcilicet executiuè: quia filius hominis eſt ab omnibus uiſibilis, bonis & malis. Non apparebit in forma Dei, quia ſolis mundis corde promittitur uiſio formæ Dei: ſed in forma ſerui, ut poſſit ab omnibus uideri iuſtè iudicaturus in ea forma, in qua iniuſtè iudicatus eſt. Vnde Auguſt. Forma illa erit iudex, quæ ſtetit ſub iudice. Illa iudicabit, quæ iudicata eſt. Nam ſi iudicium non fieret niſi inter ſolos iuſtos, appareret tanquam iuſtis forma Dei. Quia uerò iudicium futurum eſt iuſtorū & iniquorum: nec licet ut iniqui uideant Deum: talis apparebit iudex, qualis uideri poſſit, & ab eis quos coronaturus eſt, & ab eis quos damnaturus eſt. Hęc Aug.

Auguſtin. ſermo. 64. de uerbis Domini.

Ordines in iudicio quatuor.

Ordines autem quatuor erunt in iudicio: quorū duo erunt electorum & à dextris: duo reproborum, & à ſiniſtris. Ex parte electorum quidam non iudicabuntur, ſed iudicabunt & ſaluabuntur, ut quorum merita bona ſunt impermixta malis, ſicut perfectorum pauperum Chriſti, qui hic ſeipſos iudicauerunt: qui præcepta legis, perfectionis uirtute tranſcendunt, & omnia relinquentes, nudi nudum Chriſtum ſecuti ſunt, qbus uoce dominica dicitur: *Vos qui reliquiſtis omnia, et ſecuti eſtis me, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Dicūtur autem iudicare, id eſt, iudicanti aſſiſtere: quia cum iudice tanquàm aſſeſſores eminentius ſedebunt, non quòd ipſi ſententiam ferant, quia hoc ſolius iudicis erit: ſed quòd approbēt & confirment. Sedebit enim Chriſtus in eminentiori loco cum ſanctis: mali uerò ſtabunt ſubtus in terra quàm dilexerunt. Quidam uerò iudicabuntur & ſaluabuntur, ut quorum merita bona ſunt aliquibus malis uenialibus permixta qui uitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia ſequentibus factis & miſericordiæ operibus redimētes, quicquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis iudicis bonorum operum ſuperinductione cooperiunt, quibus iudex ueniens dicit: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me, infirmus, & uiſitaſtis me: in carcere, & ueniſtis ad me.* Ex parte reproborum quidam iudicabuntur, & damnabuntur, ut quorum merita damnabilia permixta ſunt aliquibus bonis: ſicut illorum qui Chriſtianæ fidei initiati myſteriis opera fidei exercere contemnunt, & fidem ſine operibus habent: quibus inclamatione dominica dicitur:

Matth. 19.

Matth. 25.

A *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, et nō operuiſtis me: infirmus & in carcere, & non uiſitaſtis me.* Quidam uerò non iudicabuntur, ſed damnabuntur, ut quorum mala merita omnino impermixta ſunt bonis, ut qui fidem recipere noluerunt, & fundamento fidei caruerunt: uel qui ſuſceptam fidem quaſi per apoſtaſiam reiecerunt: de quibus Dominus dicit, Qui non credit, iam iudicatus eſt. Et de quibus Paulus ait: *Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.* De quibus etiam Pſal. ait, *Non reſurgent impij in iudicio.* Reſurgent quippe etiam omnes infideles ſed ad tormentum, non ad iudicium. Vnde Petrus Cantor: Qui nō credit, non habens ſcilicet characterem fidei, iam iudicatus eſt. B Non enim fiet cum tali diſcuſſio & examinatio, cùm caruerit charactere & dominio regis, & cōſtet curiæ talem eſſe de reprobis, nec de familia Dei: unde ſine ſententia rapietur in ignem æternum. Habens autem characterem regis & ſignum quo ab aliis ſeparatus erat, citabitur ut homo regius: ſed & quæ diſcuſſio & diſceptatio cum eo? *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare,* &c. Tandemq; pro non ſeruato charactere & dominio regis, fiet ſententia in eum damnandum. Gregorius. Nam & princeps terrenam rempublicam regens, aliter punit ciuem interius delinquentem, atque aliter hoſtem exterius rebellantem. In illo enim iura ſua cōſulit, contra hoſtem uerò bellum mouet, & de pœna eius quid lex habeat non requirit. Hęc C Grego. Perfecti ergo iudicabunt, & non iudicabuntur, alij fideles facta diſcuſſione Euangelica, de operibus miſericordiæ iudicabuntur: quidam ad gloriam, quidam ad pęnam, infideles autem iam iudicati ſunt. Vbi non putatur per tractum & moram temporis ſingulorum examinatio: ſed ſimul merita ſingulorum diſcutiet, & diſcuſſa iudicabit. Tunc enim libri conſcientiarum pandentur, & ipſe liber aperietur, qui dicitur liber Vitæ, quo fiet ut ſimul omnium omnia ſecreta omnibus tanta certitudinis claritate pateſcant, ut contra teſtimonium ueritatis loquentis in Chriſto, & conſcientiæ cuiuſque pariter conteſtantis, nulla inficiandi, defendendi, uel excuſandi ſeu ſubter- D fugiendi pateat ſemita, quin recipiat unuſquiſq; ſecūdùm merita ſua. Auguſt. Fiet enim uirtute diuina, ut cuiq; opera ſua uel bona, uel mala cuncta in memoriam reuocentur & mentis intuitu mira celeritate cernantur: ut accuſet, uel excuſet conſcientia conſcientiam. Tunc aperta erit ſeparatio ſicut morum, ſic & uitæ ſingulorum. Dicit autem Auguſt. quòd tot homines ſaluabuntur, quot dæmones ceciderunt. Sed Grego dicit, quòd tot homines ſaluabuntur, quot angeli perſtiterunt. Dixerunt etiam quidam, quòd duo parietes erunt in cœlo: ſcilicet unus hominum, & alter angelorum, & quòd ruina angelorum reſtaurabitur per uirgines, & de alio pariete tot erunt ſaluandi, E quot in alio pariete ſunt uirgines & angeli. Bonum eſſet & utile de hoc iudicio frequenter cogitare, ut cogitatio tantæ anguſtiæ nobis timorem incuteret, & timor incuſſus à nobis peccatum perpetratum expelleret, & nos à perpetrando arceret, exemplo Hiero. dicentis: Siue comedam, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciā, ſemper uidetur in auribus meis ſonare illa uox terribilis, Surgite mortui, & uenite ad iudicium. Grego. Si qua eſt præſentis tēporis lætitia ita agenda eſt, ut nunquam amaritudo ſequentis iudicij à memoria recedat. Anſelmus, In matutino, id eſt, in contemplatione extremi iudicij: q̄ nocti pręſentis tanquam lux matutina ſuccedit, iterfice oēs peccatores terrę id eſt, delicta

Ibidem.

Ioan. 3.

Roma. 2.

Pſal. 1.

Gregorius lib. 26. moral. cap. 31.

Iudicandi forma.

Auguſt. lib. 20. de ciuitate.

Saluādorū numerus.

Iudicij recordatio utilis eſt.

Gregorius hom. 11. in euange.

delicta atq; peccata conuerſationis terrenæ:ut diſperdas de ciuitate Domini quam in te illi ædificare debes, omnes operantes iniquitatem: id eſt, diabolicas ſuggeſtiones, odibiles Deo delectationes, mortiferos conſenſus, & opera peruerſa. Ab omnibus his (tanquam ciuitas Dei) debes emundari, ut placitam in te manſionem ſibi creator inueniat, obtineat, & poſſideat. Hæc Anſelmus. Hæc ergo omnia penſantes, cui gilemus totis uiribus: & uoluntati Dei obtemperantes, remedia quæramus: beneficiaque Dei circa nos cogitantes aſſiduè peccata ſtudeamus pro poſſe uitare, ut iudicio illi terribili mereamur ſecuri aſſiſtere.

Auguſti. ſermo. 67. de tempore. *Idē ibidem.*

Ad quod bene hortatur nos Auguſt. dicens: Melius eſt hîc paruam amaritudinem ſuſtinere, & poſtea ad æternam dulcedinem peruenire, quàm hîc habere falſum gaudium, & illic ſuſcipere ſine fine ſuppliciū. Et iterum: Certum eſt, fratres chariſſimi, quòd ſi ſemper beneficia Dei noſtri, quæ nobis nullis præcedentibus meritis noſtris collata ſunt, aſſiduè cogitamus: peccata nobis aut non dominãtur: aut ſi fortè ſurrepſerint, citò per pœnitentiam corriguntur. Quis enim uel mẽte concipere, non dicam uerbis poſſit exponere, quãta circa nos ſunt beneficia Dei noſtri? Fecit enim nos, cùm non eſſemus: reparauit nos poſtea, cùm periſſemus. Mortem ſuſcepit, precioſo nos ſanguine liberauit. Ad inferna deſcẽdit, de faucibus nos æternæ mortis eripuit, cœlorum nobis etiam præmia promiſit. Hæc omnia fratres dilectiſſimi pio & benigno animo cogitantes, quantum poſſumus cum ipſius adiutorio beneficiis ſuis uicem rependere feſtinemus. Non reddamus mala pro bonis: ſed quantum poſſumus, uolũtati illius obtemperare fideliter ſtudeamus, totis uiribus innitentes, ut præcepta ipſius magis nobis pariãt de ſequacitate remedium, quàm de transgreſſione iudicium. Nam quid faciemus, chariſſimi, in illo metuẽdo iudicij die: cùm tremente mundo Dominus præcinentibus angelorum buccinis, in illo maieſtatis ſuę throno, circundatus cœleſtis militiæ luce, cõſederit: ibique de terræ gremio & antiquo puluere ſuſcitato humano genere, aſtante teſtimonio conſcientiæ ſingulorum, poſitis in conſpectu peccatorum pœnis, iuſtorumq; præmijs rationem uitę cœperit poſtulare: & plus iam iuſtus quàm miſericors, ſeueritate iudicis contemptæ miſericordiæ reos cœperit accuſare, & dicere: Ego te, ô homo, de limo manibus meis feci: ego terrenis artubus infudi ſpiritum: ego tibi imaginem noſtram ſimilitudinemque conferre dignatus ſum: ego te inter paradiſi delitias collocaui. Tu uitalia mãdata contemnens, deceptorem ſequi, quàm Dominum maluiſti. Cùm expulſus de paradiſo, iure peccati mortalis uinculis tenereris: uirginalem uterum, ſine diſpendio uirginitatis, pariendus introij. In præſepio expoſitus, & pannis obuolutus iacui. Infantiæ contumelias humanosq; dolores, quibus tibi ſimilis fierẽ, ad hoc ſcilicet ut te mihi ſimilem facerem, pertuli. Irridentium palmas & ſputa ſuſcepi: acetum cum felle bibi: flagellis cæſus, uepribus coronatus, affixus cruci, perfoſſus uulnere, ut tu eripereris morti, animam in tormentis dimiſi. En clauorum ueſtigia, quibus affixus pependi: en perfoſſum uulneribus latus. Suſcepi dolores tuos: ut tibi gloriam meam darem. Suſcepi mortem tuam, ut tu in æternum uiueres. Conditus iacui in ſepulchro, ut tu reſurgeres in cœlo. Cur quod pro te pertuli perdidiſti? Cur ingrate redẽptionis tuæ munera tenuiſti? Nõ tibi ego de morte mea queror. Redde mihi uitam tuam, pro qua meam dedi. Redde mihi uitam tuam, quam uulneribus peccatorum in-

Exprobratio beneficiorum Dei in nos.

A deſinenter occidis. Cur habitaculum, quod in te ſacraueram, luxuriæ ſordibus polluiſti? Cur corpus iam meum, illecebrarum turpitudine maculaſti? Cur me grauiore criminum tuorum cruce, quàm illa in qua quondam pependeram afflixiſti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux eſt, in qua uinctus pendeo, quàm illa in qua tui miſertus mortem tuam occiſurus aſcendi. Cùm eſſem impaſſibilis, pro te pati dignatus ſum. Sed tu deſpexiſti in homine Deum, in inferno ſalutem: in uia reditum, in iudice ueniam, in cruce uitam, in ſuppliciis medicinam. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti: ab auditu malo non mereberis liberari. Hæc Auguſt. Terminato iudicio, tota caliditas illius ignis

Peccatum grauiſſimū Chriſto eſt.

B permaximi, de quo dictum eſt, exequetur iudicis ſententiam: inuoluet enim peccatores & trahet in infernum. Et ita patet, quòd ille ignis aduentum iudicis & præcedet, & cõcomitabitur, & ſequetur. Vnde Greg. Ille etiam ignis, qui cœlum aereum & terram concremabit, peccatores proculdubio conſtringet in pœna ſuæ damnationis. Ipſe enim redemptor noſter in ſuo nunc terrore uidebitur, cuique ignis iudicii in reproborũ uindictã famulabitur. Et iterũ: Extremi iudicij die, æterno tunc iudice terribiliter apparẽte, aſtantibus legionibus angelorum, aſſiſtente cuncto cœleſtiũ miniſterio poteſtatum, atque omnibus electis ad hoc ſpectaculum deductis, antiquus hoſtis diabolus, bel-

Gregorius hom. 2. in Ezechiel. Ibidem.

C lua uidelicet crudelis & fortis, in medium captiuus deducetur, & cum ſuo corpore: id eſt, cum reprobis omnibus æternæ gehennę incendijs mancipabitur, cùm à Domino dicetur: *Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* O quale erit illud ſpectaculum, quando hæc immaniſſima belua electorum oculis oſtendetur: quæ hoc belli tempore nimis eos terrere poterat, ſi uideretur. Sed occulto ac miro Dei conſilio agitur, ut & nunc per eius gratiam à pugnantibus non uiſa uincatur: & tũc à læris uictoribus iam captiua uideatur. Tunc autem iuſti diuino adiutorio, quantum debitores ſint, plenius recognoſcunt, quando iam fortem beluam uiderint, quam nunc infirmi uicerunt, & in hoſtis ſui conſpiciunt im-

Matth. 25. Diaboli viſio.

D manitate, quantum debeãt defenſoris ſui gratiæ. Hæc Greg. Vnde & Augu. Poſt iudicium perget hinc, ducetq; ſecum corpus, cui caput eſt, & offeret regnum: id eſt, redemptos ſanguine ſuo, Deo patri. Tunc planè uidebitur forma illa Dei, quæ non potuit uideri ab iniquis: quorum uiſioni forma ſerui exhibenda erat. Vnde etiam Anſelmus: Sublatis autem impijs, ne uideant gloriam Dei: de iuſtis ſingulis, ſecundùm gradum ſuum & meritum, angelicis ordinibus inſertis, fiet illa glorioſa proceſſio, Chriſto præcedente capite noſtro: omnibusque membris ſuis ſequentibus: & tradetur regnum Deo patri: ut ipſe regnet in eis, & ipſi in eo regnum illud percipientes, quod paratum eſt

Auguſt. ubi ſupra. Dei uiſio aperta.

Anſelmus in Matth.

E illis ab origine mundi. Poſt prædicta ſtatim erit mundi innouatio, quæ non complebitur quamdiu peccator eſt in mundo: id eſt, quouſque detrudatur in infernum. Sic enim ignis ille permaximus elementa purgabit, cùm habeat uirtutem formæ extrinſecè expulſiuam: ſic mundum innouabit, cùm habeat uirtutem ſubtiliatiuam. Vnde differentia eſt inter purgationẽ, & innouationem: quia purgatio erit pœnalium qualitatum detractio, & elementorum ab impuritate, quã ex commixtione habent, ad puritatem mutatio: ſed innouatio, erit pulchrioris formæ inductio. Sic autem purgabuntur elementa, quòd præcidetur ab igne nis combuſtibilis, ab aere obſcuritas, ab aqua glacialis frigi-

Mundi innouatio.

Purgatio, & innouatio, quomodo differũt.

Elementorum purgationes.

A frigiditas, à terra ponderoſitas & opacitas: quia de omnibus elementis quod ignobile eſt, tendet deorſum & ad locum pœnarum: ſcilicet ad cloacam infernalem cum omnibus rerum immundicijs cõfluet, & ibi horrorem carceris multiplicabit. Rerum ergo mutabilitas: ſcilicet frigus, æſtus, grandines, turbines, fulgura, tonitrua, & aliæ incommoditates penitus interibunt: elementa uerò purgata permanebunt. Innouabuntur etiam, quia terra tota erit ſicut paradiſus & planabitur: & aer erit clarior, nec habebit impresſiones, quas habet modo: perſpicuum quoque in aqua, & lux in igne manebunt: & ſicut ignis & aqua puriores. Orbes quoque cœleſtes, propter impermixtionem nullam impuritatem habentes, nulla indigebunt purgatione, ſicut elementa: B ſed tantummodo ceſſatione motus: & ideo innouabuntur, ſed non purgabuntur. Innouatio uerò eorum, eſt à ſtatu ueteri in ſtatum nouum commutatio. Et requirit in illis duo: ſcilicet motus ceſſationem, & claritatis ſplendorem ampliorem: quando ſol ſtabit in Oriente, & luna in Occidente, ubi creata ſunt: & ibi ſine fine manebunt. Huius ratio eſt iſta: Quia corpora ſuperiora facta ſunt ad uſum hominis dupliciter: Vno modo, propter neceſsitatem corporis: ſcilicet, ſtatum generationis & corruptionis, & ideo ceſſante illo ſtatu, ceſſat & motus. Motus enim cœli, & tranſmutatio, in elementis ordinata ſunt ad complendum numerum electorum. Et ideo ipſo C numero completo, in iudicio ceſſabunt: ſicut ea quę ſunt ad finem, habito fine ceſſant. Ceſſante autem motu cœli, ceſſabit & tempus, quod ſequitur motum cęli: quia ſecundùm Apocalypſim, tempus non erit amplius. Ex hoc patet, quòd dies reſurrectionis generalis erit dies nouisſimus. Vnde Iob dicit: *Et in nouiſſimo die, de terra reſurrecturus ſum.* Alio modo facta ſunt, propter delectationem & pulchritudinem creaturæ: & propter cognitionem Dei in illis: & ideo lux eorum non ceſſabit, ſed augebitur. Denique cœlum, ſol, luna, & ſtellæ quæ nunc feſtinant curſu irretardabili: quaſi cupientes in meliorem ſtatum mutari, tunc fixa immobiliter manent & quieta, & mirabili glorificatione immutata. D Nam cęlum gloriam ſolis induet: ſol, luna, & ſtellæ ueſtientur ineffabili ſplendore. Vnde Haymo: Tunc etiam complebitur id quondam per Eſaiam prædictum, *Erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis ſeptipliciter, ſicut lux ſeptem dierum.* Hoc enim poſt illum extremi iudicij diem erit: cùm ſcilicet cœlum nouum ac terra noua fuerit. Omnia namque quæ per ſpatium ſex dierum operatus eſt Deus, propter hominem facta ſunt: & in eius lapſu omnia elementa detrimenta ſuſtinuerunt. Nam antea terra ſpinas & tribulos non proferebat: nec aer iſte tantæ craſsitudinis ut nunc, ſed purior erat. Sic etiam ſol, & luna, & ſydera ſui luminis ſuſtinuerunt detrimenta. E In die uerò iudicij terminato illo examine, cùm fuerint omnes reprobi vna cum diabolo concluſi in infernum, ſuſtollet ſe Dominus Ieſus pariter cum corpore ſuo, quòd omnes electi ſunt, in cœlum. Et tunc ſibi luna ſplendorem ſolis mutuabit, ſol uerò ſeptempliciter quàm modo lucebit: recipietq́ue ſplendorem, quem homine peccante amiſit. Hæc Haymo. Patet ergo, quòd cœlum & terra tranſibunt, quantum ad formam: ſed non quantum ad ſubſtantiam. Auguſtinus: Elementa, id eſt, cœlum & terram non credamus abolenda: ſed in melius commutanda: figuram mundi, id eſt, imaginem, non ſubſtantiam perituram. Gregorius, Cœlum & terra per eam quam nunc habent imaginem tranſeunt: ſed tamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtũt. Cœlum igitur, & terra, & tranſit, & erit: quoniam ab ea quam nunc habet ſpeciem, per ignem tergitur, & tamen in ſua ſemper natura ſeruatur. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur.* Hæc Gregorius. Mundum autem innouari: id eſt, pulchriorem induere debere, oſtenditur triplici ratione. Primò, quia ſicut dignum fuit quòd elementa purgarentur, pro eo quòd infecta erant propter peccatum hominis: ita dignum erit ut mundus innouetur, propter glorificationem hominis & honorem beatorum: ut homine glorificato, cuncta etiam creatura innouetur cum eo. Secundò, ut creaturæ remunerentur pro B labore quo homini ſeruierunt. Tertiò, ut totus mundus per hoc ſpeculum Deum cognoſcat. Vnde oportet in futuro ſpeculum purgari, & meliorari: quia in pulchritudine creaturarum amplius reſultat ſpecies creatoris. Hoc autem non erit ad neceſsitatem, ut Deus per creaturas uideatur ſicut modo: ſed ad iocunditatem, ut uidelicet iocunditati uiſionis intellectualis addatur delectatio uiſionis ſenſibilis.

Cęleſtiu motus ceſſatio.

Innouatio dictorum.

Temporis ceſſatio.

Iob 19.

Haymo in Matthaũ.

Eſaia 30.

Elementorũ deterioratio ex lapſu Adæ.

Auguſt. lib. 20. de ciuitate. cap. 16.

Gregorius lib. 17. moral. cap. 3.

Pſal. 101.

Mundi innouandi rationes.

ORATIO.

C BENIGNISSIME *Ieſu, qui per immenſam bonitatis tuæ patientiam ad emendationem me expectas: da mihi miſero, ut in præſenti me uiuentiente diiudicet: ac omnia quæ tibi diſplicent uitare, & quæ tibi placent implere ualeam: ſicq́ue tibi placitus & gratus ſiam, quatenus in futuro iudicio cum electis tuis à dextris poſitus, te propicium, & placatum inueniens, paratum eis regnum percipiam: tua deſiderabili ad quam ſuſpiro perenniter fruiturus præſentia, Ieſu clemens, meum deſiderium, præmium & uita. Amen.*

De pœna infernali, & gloria cæleſti. Cap. LXXXVIII.

D

E

FINALE uero iudicium ſequuntur pœna inferni, & gloria cœli. De pœna infernali eſt ſciendum, quòd cùm in damnatis ſit diuerſitas peccatorum, erit diuerſitas pœnarum. Cùm enim in peccato ſit auerſio à creatore, & conuerſio ad creaturam: ſcilicet ad bonum commutabile, ſpreto bono incommutabili, ſcilicet Deo, & deordinatio uoluntatis contra inſtinctum rationis, meritò pœna uariabitur propter

Pœna inferni diuerſa erit.

Auerſionis à Deo pœna.

Conuerſionis ad creaturas pœna plurima.

iſta. Vnde propter auerſionem erit carentia uiſionis Dei:ſed propter conuerſionem,erit pœna materialis ignis, uel incendij: propter inordinationem autem rationis & uoluntatis,erit pœna uniuerſi:quæ conſiſtit in afflictione uaria, acerba, & æterna. Ibi enim erit calor ignis,rigor frigoris,tenebræ,fumus,lachrymæ interiores,aſpectus dæmonum, clamor in perpetuum, † mallei percutientium,ſerpentes & dracones ariditas,ſitis,fœtor ſulphuris,uermis conſcientię,uincula,carcer,timor,dolor,pudor,& confuſio peccatorum omnibus patientium:inuidia,rancor,triſtitia,carentia diuinæ uiſionis,ablatio ſpei omnis ſalutis. Ipſum etiam eſſe, quod omnis creatura appetit, pœna eis eſt:quia quærent mortem naturalem,& non inuenient. Nam quia homo in ſuo æterno peccauit: id eſt,quamdiu uixit:nec uoluntas eius finem peccandi habuit:ideo iuſtè in æterno Dei,& æternaliter punietur. Vnde Grego. Ad diſtricti iudicij ſententiam pertinet,ut nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac uita nunquam uoluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu ualuit, habere noluit terminum criminis. Et iterum: Iniqui cum fine deliquerunt:quia cum fine uixerunt. Nam uoluiſſent utique (ſi potuiſſent) ſine fine uiuere, ut poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper uiuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum uiuunt. Iuſtum eſt igitur, ut nunquam careant ſupplicio,qui nunquam uoluerunt carere peccato. Hæc Grego. Vnde & Augu. Factus eſt autem homo malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſit æternum. Et ut ait Bernard. Iuſtè profecto ſi peccat patitur quòd nolit, qui non peccat niſi uelit. Videbunt etiam damnati ſeinuicem:non ut inde conſolentur,ſed magis torqueãtur. Vnde Gregorius, Quamuis illis ignis ad conſolationem non lucet, tamen ad aliquid (ſcilicet ut magis torqueat) lucet. Eos quippe quos reprobi nunc inordinate diligunt, ſecum tunc in tormentis uidebunt: ut pœnam propriæ punitionis, exaggeret carnalis cognatio authori præpoſita, pari ante oculos ultione damnata. Vnde & Iſidorus: Ignis gehennæ lucebit miſeris ad miſeriæ augmentum, ut uideant unde doleant: non ad conſolationem, ut uideant unde gaudeant. Et breuiter,ſecundùm Hierony. tanta erit in inferno uis doloris, quòd mens ad aliud dirigi nõ poteſt,niſi ad quod uis doloris impellit. Et ſi ſingulis diebus,quibus erunt damnati in inferno unam lachrymam materialem emitterent: plus exiret aquæ per proceſſum temporis ab uno damnato, quàm omnia uaſa huius mundi caperent: imò plus quàm omnia maria aquæ contineant. O pia corda illud interminabile & crudele,illud æternum ſupplicium reſpicite, lugete & flete. Heu heu cur non hæc maxima futura nobis mala præuenimus, cùm robur adeſt, & tempus opportunum. Vtinam & de tempore toto inutiliter expenſo, ſupereſſet tunc nobis uel una horula tantę pœnæ in remedium conceſſa: ſed heu ſententiante diuina iuſtitia præcluditur nobis ſalutis uia, negatur miſericordia,ſpes omnis eſt ablata. O dolores & miſeriæ, & in æternum permanſuræ anguſtiæ in terra hac obliuionis: ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Quid plura? Nos miſeri & miſerabiles tantum tunc affligimur, & dolemus de illo uæ æterno:ut qualiſcunque terminus excogitatus, dummodo finitus, eſſet nobis ſolatioſus: unde poſito, per impoſſibile, quòd eſſet aliquis lapis molaris adeo magnus, quòd circumferentiam cœli contingeret, A & quòd aliqua auicula minimæ quantitatis, poſt centum milia annos ueniens de lapide prædicto, ſolummodo per roſtrum ſuum euelleret quantum eſt decima pars milij, & iterum poſt centum milia annorum curricula ſicut prius ageret: ſcilicet unam particulam de decem,& ſic per partes euelleret:ita quòd in decies centenis milibus annis non plus diminueretur quantitas lapidis, niſi quantum habet in magnitudine granum unius milij: en proh dolor nos miſeri multum grati eſſemus, quòd poſt tam longam & plenam conſumptionem totius lapidis finem haberet ſententia noſtræ æternæ damnationis. Sed heu hæc eadem conſolatio miſeris à diuina iuſtitia penitus eſt negata. Supra omnes autem pœnas inferni, eſt caren-B tia uiſionis Dei: quia mali non tantum dolebunt de ipſo tormento, quàm quòd repellẽtur à tali conſortio. Vnde Chryſo. Nonnulli imperitorum putabant ſibi eſſe ſatis & optabile uideri, ſi gehenna tantummodo carerent: ego autem multo grauiores quàm gehennæ dico eſſe cruciatus, remoueri & abijci ab illa gloria. Excludi ab omnibus bonis quæ præparata ſunt ſanctis, tantum generat cruciatum, & tantum dolorem, ut etiam ſi nulla pœna extrinſecus torqueret, hæc ſola ſufficeret: omnes igitur gehennæ ſuperat cruciatus. Et uidetur quidem una tantummodo pœna eſſe comburi: ſi uerò aliquis diligenter expendat, duplex hoc inueniet eſſe ſupplicium. Qui in ge-C henna utitur, cœlorum regnum prorſus amittit: quæ certe pœna maior eſt, quàm cruciatus ille flammarum. Noui autem quia plurimi ſolam pertimeſcant gehennam: ego tamen illius gloriæ amiſſionem multo amarius, quàm ipſius gehennę dico eſſe ſuppliciũ. Intolerabilis quidem res eſt gehenna, & ſupplicium eius horribile. Tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore propelli: exoſumque eſſe Chriſto, & audire ab illo, non noui uos: atque uultum illum manſuetudinis pietatiſque plenum, nos tamen auerſantem uidere: & illos totius tranquillitatis oculos, nequaquam nos aſpicere ſuſtinentes. Sed nequaquam iſtud patiamur, ò unigenite fili Dei: neque experia-D mur intollerabile illud horrendumque ſupplicium. Hæc Chryſoſt. Vnde & Auguſt. A regno Dei exulari, à ciuitate Dei alienari, à uita cadere, tam grauis eſt pœna, ut ei nulla poſſint tormenta quæ nouimus comparari. Vnde & Gregor. Nazianzenus, His ergo qui regno cœlorum indigni reperientur, erit etiam cum cæteris maior pœna, quòd à Deo proijcientur, & pudor & confuſio conſcientiæ, cuius finis ac remedium nuſquam erit. Hæc Gregor. Si pœna damni eſt grauiſſima: ergo paruuli puniuntur pœna grauiſſima: quod eſt contra Auguſt. ſecundùm quem pœna eorum eſt mitiſſima. Dicendum, quòd pœna damni poteſt conſiderari, uel ut eſt ſubtractio tan-E ti boni, cum ſenſu & merito ſubtractionis, & ſic eſt grauiſſima: uel ſine ſenſu & merito, & ſic eſt mitiſſima. Væ nobis qui de malis non cogitamus; ſed quaſi ſecuri torpentes, & animæ curam negligentes, ad hęc ſine ceſſatione properamus. Poſtremò de gloria cœli ſciendum eſt, quòd tot & tanta ſunt in cœlis gaudia, quod omnes Arithmetici huius mundi non poſſent ea numerare: & omnes Geometrici non poſſent ea menſurare, omnes Grammatici, Dialectici, Rhetorici non poſſent ea ſermonibus explicare: quia oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Gaudebunt quippe ſancti ſupra ſe,

de

† alias, clamor, improperium.

Pœnarum æternarum cauſa. Gregorius lib. 4. dialog. ca. 44. Ibidem.

Augusti. lib. 21. de ciuitate, cap. 12.

Gregorius lib. 9. moral. ca. 48. Vis doloris.

Aeterni ſupplicij horror.

Viſionis diuinæ carentia.

Chryſoſto. hom. 47. ad populũ Antioch. to. 5.

Auguſti. lib. 22. de ciuitate.

Pœna dãni an ſit grauiſſima.

De gloria paradiſi.

de Dei uiſione: infra ſe, de cœli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine: intra ſe, de corporis & animæ glorificatione: iuxta ſe, de angelorum & hominum aſſociatione. Intãtum namque gaudebit quiſque de bono alterius, quantum de bono proprio: quod tamen intelligendum eſt non de gaudii intenſione, ſed de gaudiorum numero. Ibi etiam ſinguli à ſingulis cognoſcentur, & uidebit unuſquiſque cogitationes alterius prout uult: quia, ut ait Gre. Vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis corpulentia non abſcondet. Videbunt itaque iuſtos, ut gaudeant: uidebunt quoque pœnas reproborum, ut de periculorum euaſione gratias agant. Videbimus ibi Deum in ſe, deumque in nobis, & nos in Deo: & Deum in creaturis, & creaturas in Deo. Ibi erit Deus omnia in omnibus, id eſt, ſecundùm Auguſtin. erunt quæcunque ab omnibus deſiderantur: & uita, ſalus, & copia, & honor, & pax, & omnia bona. Qui, ſecundùm Gregorium, tam inæſtimabilis pulchritudinis eſt, ut angeli qui ſolem ſeptempliciter ſua uincunt pulchritudine, iugiter in eum deſiderent inſatiabiliter proſpicere. Ibi etiam, ſecundùm Auguſtin. ſenſus hominis interior reficitur, in contemplatione diuinitatis: & ſenſus exterior, in contemplatione humanitatis: quia proptere a Deus homo factus eſt, ut totum hominem in ſe beatificaret. Deus omnes ſenſus ſpirituali & ineffabili delectatione reficiet, cùm ipſe obiectum omnium ſenſuum ſit futurus. Erit namque Deus ſpeculum uiſui, cithara auditui, mel guſtui, balſamum olfactui, flos tactui. Ibi erit candor lucis æſtiualis, amœnitas uernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Illa beatitudo, ſecundum Auguſtinum, in duobus conſiſtit: ſcilicet in neceſſaria præſentia omnis boni, & in neceſſaria abſentia omnis mali. Et breuiter, ſecundùm Auguſtinum & Grego. tanta eſt ibi pulchritudo iuſtitiæ, tanta iocunditas lucis æternæ: ut etiam ſi non liceret in ea amplius uiuere ſeu manere quàm unius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles huius uitæ dies pleni deliciis & affluentia temporalium bonorum, rectè meritoque contemnerentur. Non enim falſo aut paruo affectu dictum eſt: *Quia melior eſt dies una in atrijs tuis ſuper milia.* Hæc etiam uita æterna conſiſtit in ſtola animæ & corporis. Stola animæ, conſiſtit in tribus dotibus eius: ſcilicet in manifeſta cognitione ſummæ trinitatis, quæ ſuccedit fidei: in perfecta eius fruitione quæ ſuccedit ſpei: in perfecta eius dilectione, quia non euacuabitur, ſed perficietur charitas ipſius Dei. Stola autem corporis in quatuor dotibus eius conſiſtit: ſcilicet in claritate, impaſsibilitate, ſubtilitate, & agilitate. Dotes animæ, ſunt de premio ſubſtantiali: dotes corporis, de premio accidentali. Prima ergo dos animæ, eſt cognitio quæ & uiſio dicitur: qua diuina eſſentia uidebitur ab omnibus tota, ſed non totaliter, prout eſt infinita. Videbitur tamen eſſentia diuina limpidius ab uno, quàm ab alio, inquantum unus magis erit perfectus lumine gloriæ quàm alter. Et ſic iſta differentia erit ex parte uidentis: quia idem erit uiſum ex parte, cuius (cum ſit ſimpliciſsimum) nulla poteſt eſſe diuerſitas. Tribus autem modis cognoſcitur: ſcilicet quòd eſt, uel ſicut eſt, uel quid eſt. Primo modo cognoſcitur Deus in uia, etiam à malis. Secundo, uidebitur in patria à bonis. Vnde Ioannes: *Similes ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt:* id eſt maieſtatem, claritatem, bonitatem, &c. Tertio modo neque à bonis uidebitur, neque à ma-

Gregorius lib. 4. dialog. — *1. Cor. 15.* — *Auguſtin. lib. 22. de ciuitate cap. 30.* — *Gregorius lib. 18. moral. ca. 19.* — *Auguſt. lib. de beata uita.* — *Beatitudinis obiecta.* — *Idem li. 22 de ciuitate.* — *Pſal. 83.* — *Stola animæ.* — *Stola corporis.* — *Cognitio & uiſio Dei.* — *Cognitio trinus.* — *1. Ioan. 3.* — *Dilectio uirtus.*

A lis, neque in uia, neque in patria: quia finitum nunquam capiet infinitum. Secunda dos animæ, eſt dilectio: ſed inter dilectionem uirtutem, & inter dilectionem dotem eſt differentia: quia uirtus propriè eſt illud, quod tranſit de ſtatu gratiæ in ſtatum gloriæ: dos autem, quod ſupra meritum datur in ductione ſponſæ. Fides & ſpes, ſecundùm rem, euacuabuntur in patria: charitas verò neque ſecundùm rem, neque ſecundùm actum eius euacuabitur: ſed ſolummodo ſecundùm modum: quia imperfectio tolletur. Vnde dicit Auguſtin. quòd fidei ſuccedet ſpes, quam uidebimus: ſpei ſuccedet beatitudo, ad quam peruenturi ſumus: ſed charitati nihil ſuccedet: quia potius augebitur. Tertia dos animæ, eſt comprehenB ſio, quę eſt tentio uiſi & amati: & ſumitur hîc comprehendere pro contingere, & circumplecti diuinam maieſtatem uel immenſitatem. Hæc etiam à quibuſdam appellatur inhæſio, à quibuſdam uerò fruitio. Sunt ergo iſtæ tres beatorum perfectiones præcipuæ: ſcilicet, uiſio inobfuſcabilis, dilectio infaſtidibilis, tentio inamiſsibilis. Prima dos corporis, eſt claritas. Sed dicitur aliquid clarum dupliciter: aut quia peruium: ſicut dicitur uitrum clarum: aut quia lucidum, ſicut dicitur ſtella clara. Corpus autem glorificatum & erit peruium & lucidum, & ideo utroque modo erit clarum. Eterit corpus clarificatum ſepties tam clarum ſicut modò eſt ſol, & anima ſepties clarior C corpore erit, quæ corpus uelut ueſtimentum ſuum reinduens, per omnia membra corporis, uelut ſol per criſtallum, lucebit. Sed corpora ſanctorum non ęqualiter erunt clara: quia melior anima corpus lucidius habebit. Secunda dos corporis, eſt impaſsibilitas, quæ reſultat ex uirtute animæ ſuum corpus potenter continentis, ita ut à nullo exteriori agente ualeat immutari. Vnde ſi etiam corpus glorificatum poneretur in inferno, non ſentiret ex hoc lęſionem in aliquo. Tertia dos corporis, eſt ſubtilitas, quæ eſt ex perfecta uictoriæ forma ſuper materiam, & aufert groſsiciem corporis quæ eſt ex cõpoſitione elementariarũ qualitatũ. Et ſciendũ, ꝙ ſicut duo corpora non glorificata, non poſſunt eſſe ſimul in eodẽ loco: ſic nec duo D corpora glorificata: alioquin in uno corpore glorificato eſſet potẽtia agendi & intrandi partes corporis alterius: in alio uerò eſſet impotẽtia reſiſtendi. Corpus uerò glorioſum põt ſimul eſſe in eodem loco cũ corpore nõ glorificato: quia põt illud penetrãdo ſubintrare, manẽte diſtinctione dimenſionũ corporis utriuſque. Quarta dos corporis, eſt agilitas, quę ſecũdùm Aug. tanta erit, ꝙ ubi uolet ſpiritus, ibi protinus erit & corpus. Natura. n. totaliter erit ſubdita uoluntati: & ideo mouebitur corpus ad imperiũ ſpiritus. Verumtamen ſicut melior anima corpus habebit lucidius, ſic & agilius: ita tamen ꝙ uoluntas ſanctorũ erit omnino coniuncta rationi: & ideo uoluntas eorum nunquã appeE tit quod non debet: quia, ut ait Aug. nec uolet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritum poſſet decere, nec corpus. Quidam ſancti inſuper ſpecialiter habebunt aureolã, quę eſt mentis ſpeciale gaudium: & corporis ſingularis decor, ueniens ex opere præcellẽti & priuilegiato: ſcilicet martyrio, uirginitate, & prædicatione: ut ſic aureola non tantum principaliter ſit in mente, ſed per quandam redundantiam fulgeat etiam in carne. Aureola etiam diminutiuè dicitur, in comparatione ad auream: & ideo nota quòd inter auream, & aureolã, & palmam, eſt differentia. Aurea enim eſt præmium ſubſtantiale: quod metaphoricè dicitur corona-

Dilectio dos. — *Auguſt. ſermo. 53. de tepore.* — *Comprehenſio.* — *Inhæſio & fruitio.* — *Dotes animæ.* — *Dotes corporis.* — *Clarificatio.* — *Impaſsibilitas.* — *Subtilitas.* — *Penetratio dimenſionum.* — *Agilitas. Auguſti. lib. 22. de ciuitate, cap. 30.* — *Idem ibidem.* — *Aureola.* — *Aurea.*

tum ex parte meriti, quia non reſpondet gratia operi, ſed radici charitatis: tum ex parte præmii, quia per hoc efficitur homo particeps deitatis: & per conſequens regiæ poteſtatis: tum ratione perfectionis, quod ſignificat figura circularis. *Aureola.* Aureola uerò eſt præmium accidentale: non tamen quodlibet accidentale, ſed illud quod reſpondet operi excellenti, ſcilicet martyrio, uirginitati, & prædicationi. *Palma.* Palma autem eſt premium accidentale, quod nec radici, nec operi debetur, ſed uoluntati. Tale præmium habuit S. Martinus, & multi alii, qui deſiderauerunt martyrium, licèt opus non fuerit ſubſecutum: quia & ſi gladio perſecutoris occiſi non ſunt, palmam tamen martyrii non amiſerunt. Hæc autem palma nec aurea dici debet, nec aureola: patet ergo quòd martyribus ac uirginibus & prædicatoribus debetur aureola. Vnde uerſus ſunt iſti:

Aureolam ſi ferre uolam, fore uirgo ſtudebo,
Martirium ve ſubibo pium populoſve docebo. Et iterum:
Aureolam martyr, doctor, uirgoque meretur.

Anſelmus in 1. Cor. Bona corporu ſeptem. Matth. 13. Anſelmus uerò ponit ſeptem bona corporis, & ſeptem bona animæ, quę habebunt electi in cœleſtis patriæ beatitudine. Et primò ponit bona corporis: quæ ſunt pulchritudo, uelocitas, fortitudo, libertas, ſanitas, uoluptas, æternitas: dicens, In illa igitur uita pulchritudo iuſtorum ſolis pulchritudini, quæ ſeptempliciter quàm modò ſit, ſpecioſior erit, adæquabitur: quemadmodum diuina ſcriptura teſtatur: *fulgebunt iuſti,* inquiens, *ſicut ſol in conſpectu Dei*. Velocitas nos tanta comitabitur, ut ipſis angelis Dei æquę celeres ſimus, qui à cœlis ad terras, & à terris ad cœlum dicto citius dilabuntur. Huius quoque uelocitatis exēplum in radio ſolis licet intueri, qui ſtatim orto ſole in plaga orientali, pertingit in ultimo plagæ occidētalis: ut in eo perpēdamus nō eſſe impoſsibile, quod de noſtra dicimus futura uelocitate: præſertim cùm rebus animatis ſoleat ineſſe maior uelocitas, quàm inanimatis. Præſtabunt uiribus, quicunque meruerint ſupernis ciuibus aſſociari: intantum ut nullatenus illis obſiſtere quicquam ualeat, uel ſi mouendo aut euertendo uoluerint quid à ſuo ſtatu quo modocunque diuertere, non illico cædat. Nec in eo quod dicimus maiori conatu laborabunt, quàm nos modo in motu oculorum noſtrorum. Ne quęſo excidat animo, quam adipiſcemur, angelorum ſimilitudo: quatenus ſi hic aut his quæ dicturi ſumus aliud exemplum non occurrit, ipſa occurrat: atque in quibus angelos ualere conſtiterit, etiam nos æquè ualere probet & aſſerat. Quicunque igitur angelorum fuerint ſimilitudinem aſſecuti: eorum quoque libertatem neceſſariò aſſequentur. Itaque ſicut angelis nihil obſiſtit, nec aliquid eos impedire, uel conſtringere poteſt, quin pro uelle ſuo cuncta liberrimè penetrent: ita non erit obſtaculum ullum quod nos retardet, nec clauſura quæ nos detineat, nec elementum quod nobis ad uelle parum obſiſtat. De ſanitate quid melius dici poterit, quàm quod Pſalmiſta canit: *ſalus,* inquiēs, *iuſtorum à Domino.* *Pſal. 36.* Quibus autem fuerit à Domino uera ſanitas, quæ ſurrepere poterit infirmitas? Crede & incunctanter aſtruere licet, ſanitatem uitæ futuræ ita iugem & incommutabilem ac inuiolabilem fore, ut ineffabili quadam atque ſenſibili ſuauitatis dulcedine totum hominem repleat: & omne quod alicuius in ſe uiciſsitudinis, mutabilitatis, aut læſionis ſuſpiciones prætendere queat, procul arceat, atque repellat. In illa futura uita inæſtimabilis delectatio quædam bonos inebriabit: & dulcedine ſui totos eos inæſtimabili exundantia ſatiabit. Quid dixi totos oculos, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor, iecur, pulmo, oſſa, medullæ, exta etiam ipſa, & cuncta ſigillatim, ſingulaque membra eorum in commune tam mirabili delectationis & dulcedinis ſenſu complebuntur, ut ferè totus homo torrente uoluptatis Dei potetur, & ab ubertate domus eius inebrietur. Qui ergo hæc bona fuerit adeptus, non intelligo ad quid pro commodo corporis
B ſui ulterius porrigatur affectus: ſolummodo aſsit ei (quam cunctos appetere diximus) diuturnitas uitæ: ſed iſta illi minimè deerit, quia iuſti in perpetuum uiuent. Sunt etiam alia quæ quidem his quæ digeſsimus non minus amantur, ſed ad animam ſicut illa ad corpus referuntur: quæ nihilominus in ſeptenario numero conſtituta, non modicum placent menti, quæ ipſorum fuerit ſapore imbuta. *Bona animæ beata ſeptem.* Sunt autem hæc: ſapientia, amicitia, concordia, poteſtas, honor, ſecuritas, gaudium. *Sapientia.* Sapientia igitur tanta in futura uita bonis erit: ut eorum quæ ſcire uoluerint nihil ſit quod ignorent. Scient enim cuncta quæ ſciēda fecit Deus: tam ea quæ præterita, quàm quæ huius ſeculi ſunt fu-
C tura. Ibi à ſingulis omnes, & ab ominibus ſinguli cognoſcentur: nec quemquam omnino latebit qua patria, qua gente, qua ſtirpe quis æditus fuerit, uel quid in uita fecerit. *Amicitia.* Amicitia intantum ſingulorum intima erga ſingulos ſuo feruore complebit, ut amor cuiuſque in quęque ſufficiat cuique, præſertim cùm omnes unum corpus ſint Chriſti: & Chriſtus, qui eſt pax ipſa, ſit omnium caput: nec minori ſe affectu complectantur, quàm membra unius corporis ſibi inuicem copulantur. Amabis igitur omnes, ut temetipſum: & amaberis ab omnibus, ut ipſi à ſe. Putas abundans eris in dilectione, quando hoc tibi fuerit in poſſeſsione. Attamen iſta tranſi, & contemplare
D ipſum per quem hæc bona tibi prouenere: & percipies, quia ille plus quàm tu teipſum, & quàm omnes alii incomparabiliter amabit te: & tu ſuper teipſum ineffabili quadam ſuauitate illum amabis. *Concordia.* Si itaque tanta in cunctis eſt concordia, ut in nullo ſentias aliquem diſcrepare ab eo quòd te conſtiterit uelle: corpus unum erimus, Eccleſia una erimus; ſponſa Chriſti erimus, quicunque ibi erimus. Non ergo maior inter nos diſcordia erit, quàm nunc eſt inter unius corporis membra. Verùm ſicut uides in motu oculorum, quòd illuc quò unus uertitur, mox alius ſequitur: ita quocunque tuum uelle conuertes, uelle omnium ſine diſceptatione illicò præſto habebis. Quid
E dixi omnium? ipſa Dei uoluntas non erit à tua diuerſa, ſed ſicut tu quòd ille, ita & ille in cunctis quod tu. Caput nanque à ſuo corpore quomodo diſcreparet? *Poteſtas.* Cùm itaque Deum & omnes uoluntati tuæ concordes habueris, profectò nihil uoles qđ nō poſsis. Omnipotens igitur eris tuæ uoluntatis, quoniā ipſum omnipotentem habebis in omnibus concordantem tuę uoluntati. Itaque cùm hæc tibi tanta poteſtas affuerit *Honor. Securitas.* honor condecens poteſtati minimè deerit. Igitur dū poſſeſsione horum bonorū quæ digeſsimus fęlix fueris: nunquid ſufficiens tibi uideberis? Maximè inquis. Itaque cùm tua uita perpetuò duret, in illa uita & hæc omnia tibi habenti, ſecuritas quoq; ea amplius non perdendi certò arriſerit, obſecro quid exiſtimas tibi erit? Securus igitur tantorum bonorum perpetuò eris, nec alicuius tibi aduerſari uolētis incurſum timebis. Poteſt ne ergo illius gaudii modus à quoquā homine

mine penetrari cùm ultra mille milia, & decies centena milia innumerabiles ibi ſint,& omnes eadem beatitudine perfruantur:nec ullus eorum ſit qui non tantum de bono alterius gaudet,quantum de ſuo. Præterea uidentes Deum ipſum ſupra, quem ipſi ſupra ſe amabunt, ipſos amantem:& intelligentes ſe inenarrabiliter,pluſquàm ſemetipſos illum amantem, in gloria eius mirabili & ineffabili exultatione exultabunt.

Damnatorum contraria mala.

Cùm igitur iuſti fuerint tanta fœlicitate beati: reſtat ut iniuſti per contrarium ſint inæſtimabili quadam infœlicitate miſeri. Sicut enim iſtos mira pulchritudo, uelocitas, fortitudo, libertas, ſanitas, uoluptas alacres faciet & iubilantes: ita illos immanis & inæſtimabilis fœditas, tarditas, imbecillitas, ſeruitus, languor atque dolor mœrentes reddet & eiulantes. Sanè diuturnitatem uitæ, quam iſti pro fruendis bonis ſummo amore complectentur, illi pro interminabili pœna qua torquebuntur (quoniam inerit illis) ſummo odio execrabuntur. De ſapientia uerò quid dicam nó inuenio, niſi q̄ ſicut iuſtis erit in gaudiũ & honorẽ, ita iniuſtis quicquid ſcient, in mœrorem & confuſionem. Amicitia autem qua adinuicem pii ſumma iocunditate copulabuntur, ſi qua impiis erit, in tormentum eis erit. Quò enim magis quoſque amabunt, eo grauius in eorum pœna dolebunt. Diſcordiam habebunt cum omni creatura, & omnis creatura diſcordabit ab illis. Hinc ergo pro poteſtate bonorum tanta impotentia eos ſequetur, ut omnino nihil eorum quæ uoluerint, poſsint:& quicquid habuerint, nolint. Igitur pro honore ſanctorum obtinebunt perenne opprobrium. Et hæc quo fine claudentur? Verè ſicut amici Dei ſecuri erunt ſe nunquam amiſſuros bona ſua: ita iſti inimici Dei omnino deſperabunt ſe iam amplius euaſuros hæc mala. Pro æterno ergo & ineffabili gaudio beatorum, hereditabunt incogitabilem triſtitiam, omnes qui pro impœnitudine reatus ſui tranſituri ſunt in ſocietatem dæmoniorum. Hæc Anſelmus.

Manſiones in inferno diuerſæ.

Sunt etiam in inferno, ſicut & in cœlo, diuerſæ manſiones, meritis ſingulorum correſpondentes. Vnde Chryſoſtom⁹. Sicut in regno cęleſti manſiones multæ ſunt: id eſt, differentiæ premiorum: ſic & in gehenna diuerſæ ſunt manſiones: id eſt, differentiæ ſuppliciorum: omnes tamen pœnam æternam ſuſtinebunt, ſicut omnes electi denarium eundem habebũt, quem paterfamilias dabit omnibus, qui, ſcilicet, in uinea operati ſunt. Nomine quippe denarii, aliquid omnibus electis commune intelligitur: ſcilicet uita æterna: Deus ipſe, quo omnes quidem communiter, ſed impariter fruentur. Nam ſicut differens erit clarificatio corporum, ita differens erit gloria animarum. Stella.n. à ſtella, id eſt, electus ab electo differt in utraque, uidelicet mentis & corporis claritate. Alii nimirum aliis uicinius clariusq; ſpeciẽ Dei contẽplabũtur:& ipſa contemplandi differẽtia, manſionum diuerſitas uocatur. Vna igitur eſt domus, id eſt, denarius: ſed diuerſitas eſt ibi manſionum: id eſt, differentia claritatis in beatitudine: quæ unum eſt, ac ſummum bonum, & uita omnium. Hæc Chryſoſtom. Vnde & Auguſtin. Quòd autem ibi futuri ſunt pro meritis præmiorũ, etiam gradus honorum atque gloriarum, nullatenus eſt ambigendum. Atque id & beata illa ciuitas magnum in ſe bonum uidebit, quòd nulli ſuperiori nullus inferior inuidebit: tam nollet unuſquiſque eſſe qđ non accepit, q̄ nec in corpore uult eſſe oculus, qui eſt digitus. Sic itaque habebit hoc donum alius alio minus, ut hoc quoque donum habeat, nec uelit amplius. Hæc Auguſtinus. Poſſumus etiam diuerſas manſiones omnium electorum ſumere, ſecundùm choros angelorum, ad quorum ruinam reſtaurandam homo eſt creatus. Quia enim de ſingulis choris aliqui angeli ceciderunt, & in tanto numero, quòd unũ chorum per ſe feciſſent: ideo dicitur decimus chorus cecidiſſe:& ideo ruina cuiuslibet chori debet per electos homines reparari.

1. Cor. 15.

Manſiones electorum diuerſæ. Auguſtin. lib. 22. de ciuitate cap. 30.

ORATIO.

DOMINE Ieſu Chriſte, mihi fragili concede, ut inter diuerſas huius uitæ dulcedines corpore uiuens, mente in infernum deſcendam, & pœnas peccatoribus paratas conſiderans, & meditans, magis ſollicite à peccatis caueam: ne moriens illuc deſcendere, & pœnas ipſas experiri compellas. Da etiam mihi Domine inter multas huius uitæ amaritudines diuinæ dulcedini inhiare, & ad æternam beatitudinem ſuſpirare: illic quę mẽtem tenere, & fac ut ſemper tibi adhæream, nihil præter te diligam, nihil quæram, nihil etiam cogitare concupiſcam, & tandem ad te Deum & Dominum meum perueniam. Amen.

Concluſio libri, & ſignatio eius. Cap. LXXXIX.

Concluſio libri, & peroratio authoris.

HABES igitur ex prædictis uitam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualitercunque deſcriptam, & pro magna parte meditationibus tibi traditam: in qua, & per quam, nos miſeros mirificè conſolando refouet, & ſpem nobis peccatoribus magnam præbet. Nam pro peccatoribus eſt incarnatus, & cum peccatoribus libenter conuerſatus: pro ipſis etiam in morte preces fundere, & tandem pro talibus mori non eſt dedignatus. Habes quippe meditationum ſpiritualium ſeminarium, ex quibus diuini amoris fructus uberior oriatur & creſcat: ut meditatio effectum excitet, affectus deſiderium pariat, deſiderium lachrymas extorqueat: ut ſint tibi lachrymæ tuæ panes die at nocte, donec appareas in conſpectu Domini Ieſu, & ſuſcipiaris ab amplexibus eius: dicaſque illud quod ſcriptum eſt in Canticis: *Dilectus meus mihi, & ego illi: inter ubera mea*, id eſt, affectiones meas *commorabitur*. Vnde Bernar. Sit dulcis & ſuauis affectui, Dominus Ieſus contra malè utique dulces uitæ carnalis illecebras: & uincat dulcedinem dulcedo, quemadmodum clauum clauus expellit. Hæc

Canti. 2.

Bernard. Meditatio uitæ Chriſti amplexanda.

Bernar. Suſcipe itaque reuerenter & gaudenter prædicta, & in eis uerſari non pigriteris ſollicitudine & deuotióne tota: quia hęc eſt via & uita tua: hoc eſt fundamentum ſuper quod potens magnum ædificium conſtruere: & ab hoc te oportet incipere, ſi ad ſublimiora uis conſcendere. Nam hęc uitæ Chriſti meditatio, non ſolum per ſe dulciter paſcit: ſed etiam ad maiorem cibum tranſmittit. Hæc enim ſunt quæ Dominus Ieſus geſsit in carne: ſed longè ſublimius eſt eum in ſpiritu intueri, ad quod per hãc ſcalam poteris peruenire: ſed in hac interim oportet immorari. Nec tamen qui ad maiorem contemplationem aſcendunt, hanc dimittere debent pro loco & tempore: quia hoc eſſet magnæ præſumptionis & ſuperbiæ. Vnde Ber. Qui contemplator altisſimus fuit, hanc nunquam dimiſit: prout ſuprà in prologo uidere quis poterit. Hęc quippe dulcius ſapit, ac fiduciam & conſolationem magis tribuit. Vnde Anſelm. Ieſu bone quàm dulcis es in corde cogitantis de te, & diligentis te. Et certè neſcio, quia nec plenè comprehẽdere ualeo, unde eſt hoc ꝙ dulcior es in corde diligẽtis te in eo ꝙ caro es, ꝙ̃ in eo ꝙ uerbum: dulcior in eo ꝙ humilis, ꝙ̃ in eo ꝙ ſublimis. Siquidem longè dulcius eſt memoriæ diligẽtis te, uidere te ex matre uirgine in tempore natum: quàm in ſplendoribus ante luciferum à patre genitũ. Temetipſum exinaniſſe, ſeruique formam accepiſſe, quàm in forma Dei qualem te Deo eſſe. Dulcius te uidere coram Iudæis mori in ligno, quàm dominari ſuper angelos in cœlo. Intueri te ſuper omnia ſubiectum, quàm ſuper omnia prælatum. Hominẽ humana pertuliſſe, quàm Deum diuina geſsiſſe. Redemptorem eſſe pereuntium, quàm conditorem eſſe non exiſtentium. O quàm dulce eſt bone Ieſu in ſecreto cordis ad memoriam reuocare, te pro nobis de uirgine abſque pollutione conceptum, abſque læſione uirginitatis eius natum, pannis inuolutum, in præſepio reclinatum, ſuſtinentẽ conuitia, tacẽtem ad opprobria, pedes diſcipulorum lauantem, lintheo tergentem, de nocte prolixius orantem, ſudorem ſanguinis emittẽtem, triginta argenteis uenditum, oſculo traditum, cũ gladijs & fuſtibus captum, ligatum, iudicatum, flagellatum, coronatum, damnatum, ad occiſionẽ ut agnus innocens ductum, os tuum, cùm malè tractareris, nõ aperientem, cum accuſaretis in multis non reſpondẽtem, colaphizatum, alapas patientem, deriſu adoratũ, arundine capite percuſſum, in ueſte alba illuſum, ad mortem condemnatum, crucem tuam baiulãtem, & in ea affixum, pro crucifixoribus orantem, aceto potatum, felle cibatum, à latrone conuitiatum, ſanguinem tuum per quinque uulnera corporis tui effundentem, caput inclinantem, ſpiritum emittentem: dilectam animam tuam in manus patris commendantem: & hæc omnia pro nobis ſuſtinentem. Hęc omnia formant & adaugent magis ac magis exultationem, fiduciam & conſolationem, amorem & deſiderium. Quis enim non lætetur & exultet, quis non ſupramodum iocundetur & gratuletur, uidens conditorem ſuum, non ſolum pro ſe hominem eſſe: ſed etiam dura tamque indigna ſuſtinuiſſe? Quid in mente ſuauius eſſe ruminatur? quid dulcius guſtatur? quid lætius excogitatur? Quis mihi auferet locum in regno: ubi is omnipotẽs eſt, qui caro mea & frater eſt? Quis mihi euentus aliquam ingeret deſolationem, cui ſpes tanta tantam confert certitudinem? Quomodo aliqua triſtitia aliquem locum habere poteſt in eo, in quo indeſinenter uerſatur iſta cogitatio? Hæc Anſelmus. Libenter itaque conuerſeris cum Domi-

Anſelmus in meditat.

Meditatio incarnationis, & cæterarum ad eam ſpectãtium.

Vita Chriſti memoriæ commendanda.

A no Ieſu & uitam ipſius tanquam Euangelium in corde ſtudeas inſeparabiliter collocare: quia in eo ſola pax & requies eſt. Ieſus enim eſt iocunditas mœrentium, æternitas uiuentium, ſuauitas dolentium, ubertas egentium, ſanitas languentium: quod ſignificant quinque literæ huius nominis Ieſus. Vnde Bernard. Gira & regira, uerſa & reuerſa, & nõ inuenies pacem & requiem, niſi in ſolo Ieſu. Quapropter ſi quieſcere uis, pone Ieſum ut ſignaculum ſuper cor tuum, quia trãquillus ipſe tranquillat omnia. Hæc Bernard. Ama ergo eum qui te tantum amauit: redde ei uicem qui te in benedictionibus dulcedinis ſuæ præuenit: quia ſi hoc feceris, ſemper in gaudio & delitiis magnis eris. Vnde Anſelmus. Ieſu qui non amat te, anathema ſit.

Bernardus in cantica. ſermone 15

B Qui te non amat, amaritudinibus repleatur. Caſtus eſt amor tuus Domine, & nihil impuritatis admittit. Sobrius eſt ſapor nominis tui, & nullam mentem alienat à recto. Suauis eſt amor tuus, & nihil habet amari. Nã & quæ amara ſunt mundi, indulcat: & dulcia ei reddit amara. Inter anguſtias nõ arctaſ, inter preſſuras nõ opprimitur, nõ perit ſub inopia, nõ mœrore cõtrahit. In laboribus manet æquanimis, inter minas ſecurus, inter blandimẽta incorruptus, inter tormẽta perſeuerat inuictus, in morte ſemꝑ eſt uiuus. Sicut in theſauro cupidus gaudet, & ſicut in amore unici filii delectatur mater, ita gaudium & delectatio eſt gratiam charitate tua: dulcis Ieſu animæ amanti te. Dulcedo

Anſelmus in meditat.

C mellis, ſuauitas lactis, uini ſapor inebrians, cunctaq; delitiæ non ſic oblectant fauces guſtantiũ ſe, ut amor tuus mentes diligentium te. Hæc Anſelmus. Et ut magis ad hæc omnia prouoceris, & ut hic liber in nomine ipſius Domini Ieſu, qui eſt liber ſignatus, concludatur & ſignetur: attende quòd de hoc ſalutari nomine Ieſu. Bernardus ſuper hoc uerbo, *Oleum effuſum nomen tuum*, ſcribit, dicens: Eſt proculdubio inter oleum & nomen ſponſi ſimilitudo: nec ocioſè Spiritus ſanctus alterutrum comparauit. Ego autem dico in triplici quadam qualitate olei quod lucet, paſcit, ungit: ſi nos melius non habetis, fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem. Lux, cibus, medicina. Vide autem nunc, & de ſponſi Ieſu nomine. Lucet prædica-

Bernardus ſermo. 15. in cantica. Canti. 1. Nomen Ieſu. Olei uirtus

D tum, paſcit recogitatum, inuocatum lenit & ungit. Et percurramus ſingula, unde putatis in toto orbe tanta & tam ſubita lux fidei, niſi de prædicato nomine Ieſu? Nonne in huius nominis luce, Deus nos uocauit in admirabile lumen ſuum: quibus illuminatis, & in lumine iſto uidentibus lumen dicat meritò Paulus: *fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Nec tantum lux eſt nomen Ieſu, ſed & cibus. An non totiens conſortaris, quotiens recordaris? Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Quid ita excitatos reparat ſenſus, uirtutes roborat, uegetat mores & actus bonos atque honeſtos, caſtas fouet affectiones? Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non iſto

Ephe. 5.

E oleo infunditur: inſipidus eſt, ſi non hoc ſale conditur. Si ſcribas, non ſapit mihi, niſi legero ibi Ieſum: ſi diſputes aut conferas, non ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi Ieſus. Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed eſt & medicina. Triſtatur aliquis ueſtrum, ueniat in cor Ieſus, & inde ſaliat in os: & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad laqueũ mortis deſperando: nonne ſi inuocet nomen uitæ: confeſtim reſpirabit ad uitam? Cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris nominis, duritia (ut aſſolet) cordis, ignauiæ torpor, rancor animæ, languor accidiæ? Cuius fons fortè ſiccatus lachrymarũ, inuocato Ieſu

non

A non continuò erupit uberior, fluxit ſuauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum uirtutis nomen non ſtatim fiduciam præſtitit, depulit metũ? Cui, quæſo, in dubijs æſtuanti & fluctuanti, non ſubitò ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduerſus diffidenti, iam iamq́ue deficienti, ſi nomen adiutorij ſonuit, defuit fortitudo? Nimirum morbi & languores animæ iſti ſunt, illud medicina.

Pſal. 17. Denique & probare licet: *Inuoca me* (inquit) *in die tribulationis, eruam te & honorificabis me.* Nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat liuoris uulnus reſtringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, ſitim temperat: auaritiæ ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cùm nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem & humilẽ, corde benignum, ſobrium, caſtum, miſericordem, & omni denique honeſtate ac ſanctitate conſpicuum: eundemq́; ipſum Deum omnipotentem, qui ſuo me exẽplo ſanet, & roboret adiutorio. B Hæc omnia mihi ſimul ſonant, cùm inſonuerit Ieſus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente. Illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquam unde acuã eas: & facio confectionem, cui ſimilem medicorum nemo facere poſſit. Hoc tibi electuarium habes: ò anima mea, reconditum in uaſculo uocabuli huius quod eſt Ieſus: ſalutiferum certè, quodq́; nulli unquam peſti tuæ inueniatur inefficax. Sẽper tibi in ſinu ſit, ſemper in manu, quo tui omnes in Ieſum & ſenſus dirigãtur, & actus. C *Cantic. 8.* Deniq; & innitaris ſuper eo. *Pone me,* inq̃t, *ut ſignaculum in corde tuo: ſignaculum in brachio tuo.* Sed hoc aliàs. Nunc uerò habes unde & brachio medearis & cordi. Habes, inquam, in nomine Ieſu unde actus tuos uel prauos corrigas, uel minus perfectos adimpleas. Itemq́ue unde tuos ſenſus aut ſerues ne corrumpantur: aut ſi corrumpuntur, ſanes. De hoc etiam dulci nomine Ieſu, idem Bernardus, alibi quaſi iubilando ſic dicit:

Bernardus in Rhytmica orat. ad Chriſtũ ad finẽ operũ.

Ieſu dulcis memoria,
Dans uera cordis gaudia:
Sed ſuper mel & omnia,
Eius dulcis præſentia.
Nihil canitur ſuauius,
Auditur nil iocundius:
Nil cogitatur dulcius,
Quàm Ieſus Dei filius.
Ieſu ſpes pœnitentibus,
Quàm pius es petentibus:
Quàm bonus te quærentibus,
Sed quid inuenientibus?
Ieſus dulcedo cordium,
Fons uiuus, lumen mentium:
Excedis omne gaudium,
Et omne deſiderium.
Nec lingua ualet dicere,
Nec litera exprimere:
Expertus poteſt noſcere,
Quid Ieſum ſit diligere.
Ieſum quæram in lectulo,
Clauſo cordis cubiculo:
Priuatim & in publico,
Quæram amore ſedulo.
Cùm Maria diluculo,
Ieſum quæram in tumulo:
Clamore cordis querulo,
Mente quæram non † oculo. † *aliàs, &*
Tumbam perfundam fletibus,
A *Locum replens gemitibus:*
Ieſu prouoluar pedibus:
Strictis hærens amplexibus,
Ieſu rex admirabilis,
Et triumphator nobilis:
Dulcedo ineffabilis,
Totus deſiderabilis.
Mane nobiſcum Domine,
Et nos illuſtra lumine:
Pulſa mentis caligine,
Mundum reple dulcedine.
Quando cor noſtrum uiſitas,
Tunc lucet ei ueritas:
Mundi uileſcit uanitas,
Et intus feruet charitas.
B *Amor Ieſu dulciſſimus,*
Et uerè ſuauiſſimus:
Plus millies gratiſſimus,
Quàm dicere ſufficimus.
Hoc probat eius paſſio,
Hoc ſanguinis effuſio:
Per quam nobis redemptio,
Datur & Dei uiſio.
Ieſum omnes cognoſcite,
Amorem eius poſcite:
Ieſum ardenter quærite,
Quærendo inardeſcite.
C *Sic amantem diligite,*
Amoris uicem reddite:
In hunc odorem currite,
Et uota uotis reddite.
Ieſu author clementiæ,
Totius ſpes lætitiæ:
Dulcioris fons & gratiæ,
Vera cordis delitiæ.
Ieſu mi bone ſentiam,
Tui dulcoris copiam:
Da mihi per præſentiam,
Tuam uidere gloriam.
Cùm dignè loqui nequeam,
De te tamen non ſileam:
D *Amor fecit ut audeam,*
Cùm ſolum de te gaudeam.
Tua Ieſu dilectio,
Grata mentis refectio:
Replet ſine faſtidio,
Dans famem deſiderio.
Qui te guſtant, eſuriunt,
Qui bibunt, adhuc ſitiunt:
Deſiderare neſciunt,
Niſi Ieſum quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid Ieſus ſapiat:
Quàm felix eſt quem ſatiat,
E *Non eſt ultrà quod cupiat.*
Ieſu decus angelicum,
In aure dulce canticum:
In ore mel mirificum,
In corde nectar cœlicum.
Deſidero te millies,
Ieſu mi quando uenies:
Me lætum quando facies,
Me de te quando ſaties.
Amor tuus continuus,
Mihi languor aſſiduus:
Mihi Ieſu mellifluus,
Fructus uitæ perpetuus.

Ieſu ſumma benignitas,
Mira cordis iocunditas:
Incomprehenſa bonitas,
Tua me ſtringit charitas.
Bonum mihi diligere,
Ieſum nil ultrà quærere:
Mihi prorſus deficere,
Vt illi queam uiuere.
O Ieſu mi dulciſſime,
Spes ſuſpirantis animæ:
Te quærunt piæ lachrymæ,
Et clamor mentis intimæ.
Quocunque loco fuero,
Meum Ieſum deſidero:
Quàm lætus cùm inuenero,
Quàm fœlix cùm tenuero.
Tunc amplexus, tunc oſcula;
Quæ uincunt mellis pocula:
Tunc fœlix Chriſti copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quæſiui uideo,
Quod concupiui teneo:
Amore Ieſu langueo,
Et corde totus ardeo.
Ieſus cum ſic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepeſcit nec moritur,
Plus creſcit & accenditur.
Hic amor ardet dulciter,
Dulceſcit mirabiliter:
Sapit delectabiliter,
Delectat & fœliciter.
Hic amor miſſus cęlitus,
Hæret mihi medullitus:
Mentem incendit penitus,
Hoc delectatur ſpiritus.
O beatum incendium,
O ardens deſiderium:
O dulce refrigerium,
Amare Dei filium.
Ieſus flos matris Virginis,
Amor noſtræ dulcedinis:
Tibi laus honor luminis,
Regnum beatitudinis.
Ieſu ſole ſerenior,
Et balſamo ſuauior:
Omni dulcore dulcior,
Præ cunctis amabilior.
Cuius guſtus ſic afficit,
Cuius odor ſic reficit:
In qua mens mea deficit,
Solus amanti ſufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris conſummatio:
Tu mea gloriatio,
Ieſu mundi ſaluatio.
Sequar quocunque ieris,
Mihi tolli non poteris:
Cùm meum cor abſtuleris,
Ieſu laus noſtri generis.
Dilecte mi reuertere,
Conſors paternæ dexteræ:
Hoſtem uiciſti proſpere,
A *Iam cæli regno fruere.*
Cæli ciues occurrite,
Portas ueſtras attollite:
Triumphatori dicite,
Salue Ieſu rex inclyte.
Rex uirtutum, rex gloriæ,
Rex inſignis uictoriæ:
Ieſu largitor gratię.
Honor cæleſtis curiæ.
Tu ueræ lumen patriæ,
B *Tu fons miſericordiæ:*
Pelle nubem triſtitiæ,
Nobis dans lucem gloriæ.
Te cæli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Ieſus orbem lætificat,
Et nos Deo pacificat.
Ieſus in pace imperat,
Quæ omnem ſenſum ſuperat:
C *Hunc mens mea deſiderat,*
Et illo frui properat.
Ieſus ad Patrem rediijt,
Cæleſte regnum ſubijt:
Cor meum à me tranſiit,
Poſt Ieſum ſimul abijt.
Iam proſequamur laudibus,
Ieſum, hymnis & precibus:
Vt nos donet cæleſtibus,
Cum ipſo frui ſedibus. Amen.

ORATIO.

D *IESV Chriſte, fili Dei uiui, pro his & omnibus quæ de te piè credimus & credere debemus, tibi gratias (licèt indignas) referimus: & per eate ſuppliciter exoramus, ut teipſum ex parte omnium cæleſtium, terreſtrium & infernorum Deo patri offeras, in dignam laudem omnium, in quibus ſummam Trinitatem laudabilem recognoſcis: & in plenam gratiarum actionem pro quolibet beneficio à ſingulis debitam creaturis: atque in ueram emendationem omnium malorum ab origine mundi cõmiſſorum, & inſufficientem perſolutionem omnium bonorum unquam omiſſorum: & in ſuppletionem quoque*
E *meriti omnium beatificatorum, & gratiæ omnium iuſtificatorum, ac emendationis omnium peccatorum, refrigerijque omnium purgandorum, necnon in releuationem omnis indigentiæ corporis & animæ ſingulorum. Amen.*

Finit ſecunda & vltima pars huius libri, vitæ Chriſti.

VITA GLORIOSISSIMAE
MATRIS ANNAE, CHRISTIPARAE
VIRGINIS MARIAE GENITRICIS,

ab Aſcenſio in compendium redacta, ex hiſtoria ſuauiſsima eiuſdem matris Annæ: ab religioſiſsimo viro F. Petro Dorlando ordinis Carthuſienſis in Zelem Theutonicè prius ædita.

De Diuæ Annæ parentibus, & eorum nuptijs. Cap. I.

APPROPINQVANTE plenitudine temporis, quo per filium ſuum Deus humanũ genus redempturus erat, ſeptuaginta ſeptem (ut diuus Cyrillus Carmelita ait) ante diuini uerbi incarnationem annis floruit in Iudęa uirgo quædam generoſiſsima ex Dauid ſtirpe nata: diues admodum mireq́; formoſa, optimè morata, ualideq́ue cordata, ac ſpei de redemptione Iſrael refertiſsima: quæ cum parentum uenia, filios prophetarum in Carmelo uiſitare ſolita, ab eiſdem moribus & prudentia, ac ſanctitate plurimum illuſtrabatur, donec iam matura uiro iam plenis nubilis annis, matrimonio ad generis propagationem à parẽtibus optimis & prudẽtiſsimis ex ueteri inſtituto addiceretur. Quibus tamen uirgo, caſtis colloquiis imbuta, uirginalique uitæ aſſueta, animoq́; deſtinata, primùm reſragata, rem ad Carmelitas retulit. Qui in ieiunio, & oratione Deum conſuluerunt: donec eorum tres in ſpiritu rapti, radicem uidere pulcherrimam, geminam ex ſe arborẽ emittentem: è quarum altera natus eſt ramus ſpecioſiſsimus, tria diffundens ramalia: è quorum primo longè decentiſsimo, natus eſt flos puriſsimus atque fragrantiſsimus odore cœlum ac terram perfundens optimo. Ex reliquis quoq; prioris arboris ramalibus flores nati ſunt, ſi ſeorſum ſpectentur pulcherrimi: ſed ad primi floris comparationem nihil. Ex altera uerò arbore orta eſt uirga ſanè pulchra, pulchriorem producens florem: nec tamen primo comparabilem. Hac radice ſic uiſa, audita eſt ſimul uox dicens: Hæc radix eſt Emerentia noſtra, magnæ propagationi deſtinata. Qua re intellecta, uirgo Deo & parentibus obediens, Stolano uiro iuſto & Deum timenti nupſit.

De natiuitate duarum Emerentiæ filiarum. Cap. II.

PERACTO matrimonio, & legitimè conſummato, Emerentia concepit & peperit filiam Iſmeriam nomine, quæ ſuo tempore matrimonio data, genuit filium Eliud, & filiam Elizabeth. Eliud autem Emyu genuit patrem Nemeciæ, è qua ſanctus Seruatius genitus eſt. Elizabeth autem Ioannem Baptiſtam, præ-
B curſorem Domini, in ſenectute ſua enixa eſt. Concepit præterea & peperit Emerentia alteram filiam: cui Annæ, id eſt gratiæ Dei nomen indidit: quæ uerè gratia Dei: quia ex eius filia proceſsit Saluator mundi, uti docebunt ſequentia.

De diuinæ matris Annæ coniugio, & eleemoſynis. Cap. III.

CRESCENTE autem & moribus & ætate, de qua nobis eſt ſermo Anna, habitanteq́; in ciuitate Dauid, Bethlehẽ nomine, placitum eſt parentibus matri-
C monio dedere: nupſitque uiro optimo de ciuitate Galilææ, cui nomen Nazareth, nomine Ioachim. Quo cum honeſtiſsimè in timore Dei, & ſpe certiſsima conuerſata eſt: hoc (ut Hieronymus atteſtatur) inſtituto, ut bona ſua trifariam diuiderent: partẽq́; unam templo Dei & eius miniſtris, hoc eſt clero, darent. Secundam, peregrinis & cæteris pauperibus: tertiam, ſuis ſuorumq́; neceſsitatibus. Quo pacto diu, & (ut plures uolunt) ad uigeſimum uixerunt annum ſine prole: pro qua tamen ſæpe preces fuderant.

De ſterilitate & rubore, quem ob eam paſsi
D *ſunt. Cap. IIII.*

VERVM licèt (Deo ita ordinante) diu ſteriles eſſent, non tamen ipſi minus ſeruierunt: nec eleemoſynas minores fecerunt: ſed potius maiores: in ſpe firma ipſum rogantes, ut opprobrium ſterilitatis auferre dignaretur. Cùm autem ſolennitatum & ceremoniarũ obſeruantiſsimi eſſent, accidit ut in feſto Tabernaculorum Ioachim more ſolito cum fœcundis oblationem in templum offerret: quem cum Iſachar ſummus pontifex & Ruben ſcriba conſpicerent, cum ſummo opprobrio eius munera reiecerunt, ipſumq́; contumelioſè exploſerunt, dicentes: Quis te tam au-
E dacem ac temerarium fecit, hominum inutiliſsime: ut cum fœcundis audeas ad altare Domini offerre munera tua: cùm ſis ipſe ſterilis & maledictus à Domino in lege? Exi igitur quam primùm, ſciens nec te, nec munus tuum gratum Domino. Niſi enim te contemneret, ſterilem non pateretur. Caue autem poſthac templum oblaturus ingredi. Quo audito cũ rubore ſummo, ſed ſine murmuratione exiit de templo, (ignorante id Anna coniuge) ad paſtores pecoris ſui in agro, ubi in loco ſecreto ſeſe in lachrymas pro-

pro-

Ieſu ſumma benignitas,
Mira cordis iocunditas:
Incomprehenſa bonitas,
Tua me ſtringit charitas.
Bonum mihi diligere,
Ieſum nil ultrà quærere:
Mihi prorſus deficere,
Vt illi queam uiuere.
O Ieſu mi dulciſſime,
Spes ſuſpirantis animæ:
Te quærunt piæ lachrymæ,
Et clamor mentis intimæ.
Quocunque loco fuero,
Meum Ieſum deſidero:
Quàm lætus cùm inuenero,
Quàm fœlix cùm tenuero.
Tunc amplexus, tunc oſcula;
Quæ uincunt mellis pocula:
Tunc fœlix Chriſti copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quæſiui uideo,
Quod concupiui teneo:
Amore Ieſu langueo,
Et corde totus ardeo.
Ieſus cum ſic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepeſcit nec moritur,
Plus creſcit & accenditur.
Hic amor ardet dulciter,
Dulceſcit mirabiliter:
Sapit delectabiliter,
Delectat & fœliciter.
Hic amor miſſus cœlitus,
Hæret mihi medullitus:
Mentem incendit penitus,
Hoc delectatur ſpiritus.
O beatum incendium,
O ardens deſiderium:
O dulce refrigerium,
Amare Dei filium.
Ieſus flos matris Virginis,
Amor noſtræ dulcedinis:
Tibi laus honor luminis,
Regnum beatitudinis.
Ieſu ſole ſerenior,
Et balſamo ſuauior:
Omni dulcore dulcior,
Præ cunctis amabilior.
Cuius guſtus ſic afficit,
Cuius odor ſic reficit:
In qua mens mea deficit,
Solus amanti ſufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris conſummatio:
Tu mea gloriatio,
Ieſu mundi ſaluatio.
Sequar quocunque ieris,
Mihi tolli non poteris:
Cùm meum cor abſtuleris,
Ieſu laus noſtri generis.
Dilecte mi reuertere,
Conſors paternæ dexteræ:
Hoſtem uiciſti proſpere,
A *Iam cœli regno fruere.*
Cœli ciues occurrite,
Portas ueſtras attollite:
Triumphatori dicite,
Salue Ieſu rex inclyte.
Rex uirtutum, rex gloriæ,
Rex inſignis uictoriæ:
Ieſu largitor gratiæ.
Honor cœleſtis curiæ.
Tu ueræ lumen patriæ,
B *Tu fons miſericordiæ:*
Pelle nubem triſtitiæ,
Nobis dans lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Ieſus orbem lætificat,
Et nos Deo pacificat.
Ieſus in pace imperat,
Quæ omnem ſenſum ſuperat:
Hunc mens mea deſiderat,
C *Et illo frui properat.*
Ieſus ad Patrem rediit,
Cœleſte regnum ſubiit:
Cor meum à me tranſiit,
Poſt Ieſum ſimul abiit.
Iam proſequamur laudibus,
Ieſum, hymnis & precibus:
Vt nos donet cœleſtibus,
Cum ipſo frui ſedibus. Amen.

ORATIO.

D *OIESV Chriſte fili Dei uiui, pro his & omnibus quæ de te piè credimus & credere debemus, tibi gratias (licèt indignas) referimus: & per eaſte ſuppliciter exoramus, ut teipſum ex parte omnium cœleſtium, terreſtrium & infernorum Deo patri offeras, in dignam laudem omnium in quibus ſummam Trinitatem laudabilem recognoſcis: & in plenam gratiarum actionem pro quolibet beneficio à ſingulis debitam creaturis: atque in ueram emendationem omnium malorum ab origine mundi cõmiſſorum, & inſufficientem perſolutionem omnium bonorum unquam omiſſorum: & in ſuppletionem quoque* E *meriti omnium beatificatorum, & gratiæ omnium iuſtificatorum, ac emendationis omnium peccatorum, refrigeriique omnium purgandorum, necnon in releuationem omnis indigentiæ corporis & animæ ſingulorum. Amen.*

Finit ſecunda & vltima pars huius libri, vitæ Chriſti.

VITA GLORIOSISSIMAE MATRIS ANNAE, CHRISTIPARAE VIRGINIS MARIAE GENITRICIS,

ab Aſcenſio in compendium redacta, ex hiſtoria ſuauiſsima eiuſdem matris Annæ: ab religioſiſsimo viro F. Petro Dorlando ordinis Carthuſienſis in Zelem Theutonicè prius ædita.

De Diuæ Annæ parentibus, & eorum nuptijs. Cap. I.

APPROPINQVANTE plenitudine temporis, quo per filium ſuum Deus humanū genus redempturus erat, ſeptuaginta ſeptem (ut diuus Cyrillus Carmelita ait) ante diuini uerbi incarnationem annis floruit in Iudæa uirgo quædam generoſiſsima ex Dauid ſtirpe nata: diues admodum mireq́; formoſa, optimè morata, ualideq́ue cordata, ac ſpei de redemptione Iſrael referuiſsima: quæ cum parentum uenia, filios prophetarum in Carmelo uiſitare ſolita, ab eiſdem moribus & prudentia, ac ſanctitate plurimum illuſtrabatur donec iam matura uiro iam plenis nubilis annis, matrimonio ad generis propagationem à parētibus optimis & prudētiſsimis ex ueteri inſtituto addiceretur. Quibus tamen uirgo, caſtis colloquiis imbuta, uirginalique uitæ aſſueta, animoq́; deſtinata, primùm refragata, rem ad Carmelitas retulit. Qui in ieiunio, & oratione Deum conſuluerunt: donec eorum tres in ſpiritu rapti, radicem uidere pulcherrimam, geminam ex ſe arborē emittentem: è quarum altera natus eſt ramus ſpecioſiſsimus, tria diffundens ramalia: è quorum primo longè decentiſsimo, natus eſt flos puriſsimus atque fragrantiſsimus odore cœlum ac terram perfundens o primo. Ex reliquis quoq; prioris arboris ramalibus flores nati ſunt, ſi ſeorſum ſpectentur pulcherrimi: ſed ad primi floris comparationem nihil. Ex altera uerò arbore orta eſt uirga ſanè pulchra, pulchriorem producens florem: nec tamen primo comparabilem. Hac radice ſic uiſa, audita eſt ſimul uox dicens: Hæc radix eſt Emerentia noſtra, magnæ propagationi deſtinata. Qua re intellecta, uirgo Deo & parentibus obediens, Stolano uiro iuſto & Deum timenti nupſit.

De natiuitate duarum Emerentiæ filiarum. Cap. II.

PERACTO matrimonio, & legitimè conſummato, Emerentia concepit & peperit filiam Iſmeriam nomine, quæ ſuo tempore matrimonio data, genuit filium Eliud, & filiam Elizabeth. Eliud autem Emyu genuit patrem Nemeciæ, è qua ſanctus Seruatius genitus eſt. Elizabeth autem Ioannem Baptiſtam, præ
B curſorem Domini, in ſenectute ſua enixa eſt. Concepit præterea & peperit Emerentia alteram filiam: cui Annæ, id eſt gratiæ Dei nomen indidit: quæ uerè gratia Dei: quia ex eius filia proceſsit Saluator mundi, uti docebunt ſequentia.

De diuinæ matris Annæ coniugio, & eleemoſynis. Cap. III.

CRESCENTE autem & moribus & ætate, de qua nobis eſt ſermo Anna, habitanteq́; in ciuitate Dauid, Bethlehē nomine, placitum eſt parentibus matri-
C monio dedere: nupſitq́ue uiro optimo de ciuitate Galilææ, cui nomen Nazareth, nomine Ioachim. Quo cum honeſtiſsimè in timore Dei, & ſpe certiſsima conuerſata eſt: hoc (ut Hieronymus atteſtatur) inſtituto, ut bona ſua tripharian diuiderent: partēq; unam templo Dei & eius miniſtris, hoc eſt clero, darent. Secundam, peregrinis & cæteris pauperibus: tertiam, ſuis ſuorumq; neceſsitatibus. Quo pacto diu, & (ut plures uolunt) ad uigeſimum uixerunt annum ſine prole: pro qua tamen ſæpe preces fuderant.

De ſterilitate & rubore, quem ob eam paſsi
D *ſunt. Cap. IIII.*

VERVM licèt (Deo ita ordinante) diu ſteriles eſſent, non tamen ipſi minus ſeruierunt: nec eleemoſynas minores fecerunt: ſed potius maiores: in ſpe firma ipſum rogantes, ut opprobrium ſterilitatis auferre dignaretur. Cùm autem ſolennitatum & ceremoniarū obſeruantiſsimi eſſent, accidit ut in feſto Tabernaculorum Ioachim more ſolito cum fœcundis oblationem in templum offerret: quem cum Iſachar ſummus pontifex & Ruben ſcriba conſpicerent, cum ſummo opprobrio eius munera reiecerunt, ipſumq́; contumelioſè exploſerunt, dicentes: Quis te tam au-
E dacem ac temerarium fecit, hominum inutiliſsime: ut cum fœcundis audeas ad altare Domini offerre munera tua: cùm ſis ipſe ſterilis & maledictus à Domino in lege? Exi igitur quam primùm, ſciens nec te, nec munus tuum gratum Domino. Niſi enim te contemneret, ſterilem non pateretur. Caue autem poſthac templum oblaturus ingredi. Quo audito cū rubore ſummo, ſed ſine murmuratione exiit de templo, (ignorante id Anna coniuge) ad paſtores pecoris ſui in agro, ubi in loco ſecreto ſeſe in lachrymas

pro-

ri: ſperante uidelicet Deum aliquid magni in ea ope
raturum. Nec fefellit eum ſpes. Super greſſa eſt enim
uniuerſas, tam in opere textrili, quam in canticis, ac
hymnis: omnibusq; quæ ad talem ſtatum pertinent:
quippe quam gratia Spiritusſancti à primò conce-
ptionis inſtanti peculiariter ſemper repleuerat: & in
omni incepto adiuuerat. His itaque moribus, hisq;
dotibus ornata, ad nubiles excreuit annos. Verun-
tamen, niſi Deus aliter diſponeret, nubendi reiece-
rat animum. Nam diuinis contemplationibus, & an-
gelicis conuerſationibus aſſueta, angelicam in cœli-
batu decreuerat degere uitam. Verum defuncto iam
(ut dictus frater Petrus Dorlandus aſſerit) patre.
(Nam Baptiſta Mantuanus, etiam filiæ nuptias ui-
diſſe eum canit: quod propter ſecundas & tertias An
næ nuptias non uero ſimile eſt.) Anna ſeniorum, &
præcipuè Pontificis conſilio, cœpit filiam ad nuptias
cohortari, iuxta legis inſtitutum: ſed uoto eius intel
lecto, rem ad Pontificem detulit: qui nouo uoti ge-
nere ſtupefactus, ex prudentum conſilio Deum con
ſulendum decreuit. Ad quam rem totus congrega-
tur clerus, ieiuniis & orationibus uacans. At uirgo
interim ut uotis ſuis annueret, Deum præcari nō de-
ſtitit: dum Gabriel eidem apparēs ait: Ne timeas Ma
ria ſponſi caſti ſubire thalamum, nam uirginitatis nō
patieris detrimentum. Qua ſic conſolata, uox diui-
na ex propiciatorio ad Pontificem audita eſt: iubens
omnes uiros cœlibes de ſanguine Mariæ, & ſtirpe
Dauid poſtridie ad templum conuenturos, cum uir
ga arida: quæ in cuius manibus florere inciperet, eū
uirgini ſponſum declararet. Interea Agabus caſto
uirginis amore captus, euentum magica arte ſciſci-
tans, nihil ſcire potuit, præterquam magnum in uir
gine latere ſacramētum: quo circa, repulſam paſſus,
ad Carmelitas ſe contulit, ubi ſanctam uitam uixit,
uſque ad Apoſtolorum prædicationem: qua illis (ut
eorum atteſtantur acta) cōiunctus eſt. Conuenien
tibus autem poſtridie omnibus ad nuptias idoneis,
ſolius Ioſeph uiri caſti, qui in cœlibatu uitam dege-
re decreuerat, uirga floruit: quo circa uirgini ſpon-
ſus datus: & ab angelo, ne eam contingeret, ad moni
tus, eam diuinis uacare permiſit. Dumque (ut quidā
non futiles authores uolunt) illud Eſaiæ: Ecce uirgo
concipiet & pariet filium, legiſſet: atque in eius uir-
ginis exaltatione mirificè inflammata eſſet: diemque
illam fœlicem aduentare præcaretur: Miſſus eſt an-
gelus Gabriel a Deo. Et reliqua quæ in uita Chriſti
ad unguem ſunt pertractata, ubi annunciatio, uiſita-
tio, & reliqua diuæ Virginis ſolennia: quin etiā ipſius
aſſumptio, graphicè deſcribuntur. Reſtat ergo ut reli
quam diuæ Annæ hiſtoriam paucis percurramus.

De reliqua diuæ Annæ uita & migratione. Cap. VII.

VT uerò reliquam diuæ matris Annæ
hiſtoriam paucis percurram: memineri
mus Ioachim uirum ſanctiſsimum, dū à
filiæ ſuæ in tēplum, ut uouerat, præſen-
tatione reuerſus redierat: paulopoſt uita defunctū eſſe:
migraſſeque ad patres ſuos, ſpei de redēmptione ge
neris humani plenum. Nam de filia præter eius an-
nunciationem, & præſentationem mirificam, in do-
lemque non humanam, ſed plane diuinam, ex reuc-
latione ſpem maximā cōceperat ex illa uidelicet ori-
turum redemptionis authorem. Vbi igitur in hac
ſpe fœliciter requieuerat, & ab Anna coniuge hono
A rificè ſepultus erat: ipſe ſeſe ad filiam trāſtulit, ea ſpe
ut cum Anna uidua illa, cuius in purificationis Euan
gelio Lucas meminit, cæterisque ſanctis mulieribus
in templo Deo reliquam uitam dedicaret: ſed mox à
Deo in ſpiritu admonita ad ſecundas nuptias tranſi-
re, domum reuerſa, Cleophæ nupſit: ex quo filiam ge
nuit: quam amore primæ etiam Mariam nuncupan-
dam cenſuit. Qua nondum bimula, Cleophas diem
obiit, & Anna ſe templo iam dedicandam autumans,
ad tertias nuptias diuino oraculo reuocatur. Nubit
ergo uiro optimo Salome. Vnde & tertia genita Ma-
ria: a patre Maria Salome dicta, & à marito Maria Ze
bedæi. Quo circa poſt nuptias Mariæ, matris Ieſu
Chriſti Saluatoris noſtri: quem de Spiritu ſancto cō
B cepit. Mariam Cleophæ matrimonio iunxit, uiro ta-
li coniuge digno, Alphæo nomine: qui ex ea genuit
Iacobum minorem, Ioſeph iuſtum, Simonem Cana
næum, & Iudam Thaddæum. Et deinde Mariam ter
tiam Salome filiam Zebedæo, qui ex ea genuit Ia-
cobum maiorem, & Ioannem Euangeliſtam, ut non
inanis cenſeatur ad tertias nuptias diuæ Annæ tran-
ſitio. Ad quas (ut ſanctæ moniali ac ueſtali uirgini
Collettæ reuelauit) tranſiuit Dei iuſſu, non carnis in
ſtinctu. Itaq; non eſt eius obedientia in nuptiis uitu
peranda, ſed fœcunditas cœlitus data nobis ueneran
da: quam cœlitus datam ambigere nō poteſt, qui hi-
ſtoriā recolit: ſi enim uigitinquinque annos cum Ioa
C chim uixerat, & iam ſterilis reputata erat dum matrē
Domini genuerat: nō potuit tertiam filiam ſine Dei
dono concipere. Neque uerò ſola prolis fœcundita-
te refulſit, ſed & multomagis uirtutum præſtantia:
qua Dei filium ex filia ſua incarnatum agnoſcere, am
plecti, atque adorare meruit: unde & eccleſia olim iā
eius recoluit memoriam, qui ad nouum teſtamentū
idcirco pertinere uiſa eſt, quòd iam præſentem agnouit
Chriſtum Saluatorē. Creditur tamen Ioſeph, gener
eius, ante paſsionem Chriſti in ſinum Abrahæ deſcē
diſſe. Vnde poſt reſurrectionem cum cæteris ſanctis
educta, & in die aſcenſionis Dominicę cum Chriſto
in cœlos aſſumpta: illinc nos deſpectat, & ſibi famu-
D lantibus præſentia impetrat auxilia: ut notiſsima &
plurima ipſius atteſtantur miracula, à dicto Carthu-
ſiano fideliter perſcripta. Qui uerò rubore immeri-
to ob ſterilitatem fuerat affecta: contra ruborem im
meritum fidele & frequēs præſtat patrocinium: quo
uoto & nos quoque damnauit. Hæc ſunt quæ de di
ua matrona, omnisq; honeſtatis, ac ſanctitatis ſpeci-
mine, diua Anna, habuimus annotanda.

ORATIO.

OMNIPOTENS *ſempiterne Deus, qui Ioa
chim atq; Annā glorioſiſsimæ matris tuæ ſan
ctiſſimos progenitores, ob infœcūditate diutur
nam immerito rubore concuti in eorum ſalutis augmen-*
E *tum permiſiſti: concede propitius, ut eorum meritis & in
terceſſione ab omni rubore & infamia liberati, ad cæleſtē
gloriam perduci mereamur. Per te Ieſu Chriſte, Saluator
mundi, qui cum patre & Spiritu ſancto uiuis & regnas
Deus, Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.*

Iodoci Badij Gandenſis Tetraſtichon; de ſancta Anna.

Anna decus mundi, mater genitricis Ieſu,
Pro natæ meritis det tuus aſtra nepos.
Primitias noſtræ pariens ſancta Anna ſalutis,
Nos cum prole tua, cumque nepote iuua.

Iodo-

Iodoci Beiſſellij Patricij Aquenſis, Roſarium de ſancta Anna, ad reuerendum patrem, Dominum Ioannem Tritemium, Abbatem Spanhemēſem, ordinis diui patris Benedicti.

Quiſquis hoc Roſarium, ad honorē beatiſsimæ matris Annæ pro deuotione legere uoluerit, præmittat orationē Dominicam, cum ſalutatione ſanctæ Annæ: quam ſemper poſt duos uerſus repetat, quæ quidem ſalutatio eſt, ut ſequitur.

AVE Dei genitricis mater uenerabilis Anna ſanctæ trinitati gratiſsima: præ cūctis mulieribus honorata, benedicta tu à Domino, & benedicta proles uteri tui, proliſque uirgineus natus Ieſus Chriſtus. Amen.

Pater noſter. Aue Dei.

Anna tuas liceat miſero mihi promere laudes,
Nam tibi (ſi pateris) ſerta roſaſque feram. *Aue.*
Anna nitens regum Iudæ ueneranda propago,
Atque etiam Ioachim coniuge clara pio. *Aue.*
Anna diu ſterdes fleniſti in coniuge amores
Vnica nuptarum gloria, & unus honor. *Aue.*
Anna piam ſobolem, nec uanos quæris in uſus,
Sed colat ut ſancta poſteritate Deum. *Aue.*
Anna tibi ætherea celer aſtans nuncius aula,
Gaude, ait, en ſobolem mater habebis ouans. *Aue.*
Anna feres ſobolem tanta uirtute beatam,
Vt cum uirgineo mater honore micet. *Aue.*
Anna feres gnatam, cuius quem non capit orbis,
Ipſe libens ſubeat uiſcera caſta Deus. *Aue.*
Anna tuo tandem ſurget de ſanguine ſanguis,
Qui ſuſus miſeris ſpem ferat uſque reis. *Aue.*
Anna tuum decuit tanta expectatio partum,
Haud facile eſt, matrem matris habere Dei. *Aue.*
Anna tuæ ſobolis laudes ſuper aſtra uolabunt,
Te quoque fœlicem ſecula cuncta ferent. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.
Anna mali puram tu concepiſſe Mariam
Crederis, & ſanctam mox habuiſſe Deo. *Aue.*
Anna aluo geſtas, quam ſignauere figuræ
Venturam, ſancti quam cecinere patres. *Aue.*
Anna geris clauſam paradiſum, ex arbore uitæ
Felicem, & cuncto ruris honore ſacram. *Aue.*
Anna grauis geſtas hortum, quem flammeus enſis
Cuſtodit, cherubin nocte dieque calens. *Aue.*
Anna geris florem, qui candida lilia uincat:
Et uiolas humiles coccineamque roſam. *Aue.*
Anna Mоſaica per te deprehenditur arca,
Aetherei panis aurea & urna iacet. *Aue.*
Anna geris ſponſam ueri Salomonis, & omni
Gemma exornatam intus & exterius. *Aue.*
Anna geris templum, cuius penetralia dulces
Impleuere ſoni: muſica & omnis ouans. *Aue.*
Anna geris uelum pulchra ſub imagine, patrum
In ſe geſta tenens: quod tegat alta Dei. *Aue.*
Anna geris ſobolem, cuius Phœbi aurea ueſtit
Flamma caput, niueos candida luna pedes. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.
Anna exoptatæ compos iam facta Mariæ,
Pectore uix toto gaudia orbata capis. *Aue.*
Anna recens natæ plauſerunt cuncta Mariæ
Sydera, & inſolitum fluxit ad axe iubar. *Aue.*
Anna tui fœtus natalem credere fas eſt
Te circum angelicos concelebraſſe choros. *Aue.*
Anna tuum partum manes ſenſere profundi:
A *Lux noua tunc ſtygios terruit ipſa lacus.* *Aue.*
Anna parens dubitas manibus contingere gnatam,
Sole magis rutilam luminibusque poli. *Aue.*
Anna quid ætheream metuis tractare puellam?
Arridet matri, triſtia nulla facit. *Aue.*
Anna capeſſe animos, en lactea ad ubera tendit
Gnata manus teneras, & tua colla petit. *Aue.*
Anna moras rumpis, mammas & pectora nudans,
Excipis in tenero membra tenella ſinu. *Aue.*
Anna foues gnatam, dulceſque à pectore ſuccos
Ore trahit roſea, murmura grata ſonans. *Aue.*
Anna feret quantos ſi ſcires gnata dolores,
Quotque ferat mortes, tu modo nulla fores. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.
B *Anna tibi eſt cordi gnatam exornare probatis*
Moribus, & ſummo compoſuiſſe Deo. *Aue.*
Anna paras celſo gnatam importare delubro
Sponte, ſed ad ſuperum pertigit alma gradum. *Aue.*
Anna citam lento ſequeris greſſu atque labore,
Solatur feſſam promptula uirgo ſenem. *Aue.*
Anna quid in tenera miraris uirgine robur?
Non humana uides, ſed pia ſigna Dei. *Aue.*
Anna ſoles inopi, & ſacris dare munera templis:
Nunc das quo mulier plus nihil ulla dedit. *Aue.*
Anna ubi ſacratam uoluiſti degere gnatam,
Clauſtra libens ſubijt, uirgineamque domum. *Aue.*
Anna piam miſſura, genas & lumina fletu
C *Conficis, immotam ſe tenet altus amor.* *Aue.*
Anna domum repetas, gnatam dimitte tonanti:
Nil niſi uenturum cogitet illa Ieſum. *Aue.*
Anna per æthereos uolitet tua nata receſſus
Occupet hanc ſummo culmine miſſus amor. *Aue.*
Anna duas ſatis eſt tibi deſeruire Marias,
Hæ quoque non modica te pietate colent. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.
Anna tuo fletu docta es ſuccurrere flenti:
Hic miſerum uotis tu quoque prompta faues. *Aue.*
Anna ſoles fixas naturæ uertere leges:
Sique uoles, ſterilis ſit modo læta parens. *Aue.*
Anna etiam fluxæ fortunæ munera ſiſtis,
Ne fugiant noſtros lapſa repente ſinus. *Aue.*
D *Anna fugas dedecus, das pulchræ munera famæ,*
Tu luctus releuas: & tibi cedit amor. *Aue.*
Anna iuuas, ſeu quem terret uis hoſtica, ſeu quem
Carceris obſcuri uincula ſæua tenent. *Aue.*
Anna leuamen ades fidum mortalibus ægris,
Te duce languenti perdita uita redit. *Aue.*
Anna parens tumido te inclamat nauita fluctu,
Si iactant laceram flatus & unda ratem. *Aue.*
Anna parens nigro es ſemper metuendo tyranno:
Vt glacies ignem, te fugit ille nocens. *Aue.*
Anna abs te nequeant mortalia pectora fruſtra
Poſcere: quodque uoles, gnata deuſque uolet. *Aue.*
Anna igitur meritis & tanta prole beata,
Anna parens noſtras reſpice magna preces. *Aue.*

E *Oratio poſt roſarium dicenda.*

OMNIPOTENS ac piiſsime Deus, qui beatam Annam in genitricis filij tui matrem eligere dignatus es: concede propitius, ut qui memoriam eius fideli deuotione percolimus, eius meritis & precibus æternæ uitæ ſuffragia conſequamur, Per eundem Dominum noſtrum.

De diuò Ioachim Patriarcha,& auo Ieſu Chriſti, carmen Aſclepiadeum Gliconium,conditum à magiſtro Iodoco Clichtoueo Neoportunenſi: ſicut eſt, Sanctorum meritis indyta gaudia.

PLECTRVM Phœbe tuum ſume ſonorius,
Et leni citharam pollice perſona:
Nec deſint comites carmina condere
Doctæ Caſtalides deæ.
Non mens eſt ſuperum prælia ſcribere,
Aut immiſſa feris tela gigantibus:
Præclarum Ioachim præſtat ad æthera
Dignis tollere laudibus.
Ignorata diu, nocteque condita
Tanti clara uiri gloria ſeculo,
Tandem conſpicuo lumine cognita,
(Vt par eſt) celebrabitur.
Vt Phœbus radium fundere lucidum,
Expulſo Borea, nubibus incipit:
Sicùt gemma latens eruta puluere
Terræ, clarius enitet:
Vt claris ſoboles orta parentibus,
Maiorum celebris ſtemmate redditur:
Sic nati probitas & generoſitas
Patris gloria creditur.
Quòd clara Mariam ſtirpe creauerit,
Ex qua uera ſalus prodijt omnibus:
Quis dignum celebri laude negauerit,
Quem laudare parauimus?
Magnis digna Dei mater honoribus,
Ex diuo Ioachim duxit originem:
Qua natus puer eſt ille ſalutifer,
Et ſpes unica gentium.
Matrem ſumma decet gloria candidam,
Nato ſummus honor debet haberier,
Ingens huius auum laus decet,& patrem
Illius ueneratio.
Si patri fuerit gloria præſtita,
Hæc natis etiam præſtita noſcitur:
Illis laus eadem debita creditur,
Nec diſpar reuerentia.
Hic iunctam thalami fœdere duxerat
Annam, non meritis coniugis imparem
Par illis probitas,æquaque largitas,
Et par cura Dei fuit.
Horum præcipuè munificentia
Inſignis memori laude reponitur,
Produntur ſi quidem diuitias tribus
Diuiſiſſe ſuas modis:
Templo prima fuit debita portio
Rerum, pauperibus pars fuit altera
Deſignata, domum tertia nutrijt
Vſu commoda proprio.
At longo ſterilis tempore ſæpius
Multas Anna preces anxia fuderat,
Vt (quæ ſacra Deo munera deferat)
Eſſet prole puerpera.
Nam contempta ſui munera coniugis
In templo fuerant, quòd ſobolis foret
Expers: in ſterilis numina pontifex
Iraſci thalamos ait.
Aedes ille ſuas tectaque deſerens,
Ne triſtis fieret fabula cæteris,
Agris delituit: dulcia præferens
Charis arua penatibus.
A *Sed ſummi pietas numinis optima*
Solatrix hominum, ſedibus angelum
Demiſit ſuperis, optima nuncia
Qui prolis reſerat nouæ.
Aſſiſtens Ioachim nuncius æthere
Miſſus: triſtitia deſine confici,
Dixit: namque ſalus optima ſeculi
Naſcetur tibi filia.
Hæc ſperata diu gaudia proferet,
Confringetque ſuis tartara uiribus.
Hæc Euæ genitos ſanguine, lucidas
In cœli reuehet domos.
Tum ſancti monitis credulus angeli,
Promiſſo Ioachim munere lætior,
B *Voti compos erat: ſuſtulit ut ſua*
Natam coniuge filiam.
O clarum meritis, ò memorabilem,&
Dignum grandiloqui quem tuba perſonet
Vatis Meonij: nos ſibi deditos
Summum ducat in æthera. Amen.

Feſtum principale Sancti Ioachim eſt decimaſexta die Septembris.Commemoratio uero eius ſolennis eſt nona die Decembris:

C Hymnus Saphicus, beato Patriarchæ Ioachim Nazareno,decantatus à fratre Iacobo keimolano Carmelita Gandenſi.

O PATER patrum Ioachim beate,
Vt tibi gratos modulemur hymnos,
Tu foue dulci modo nos clientes
Nectare cœli.
Non enim quicquam ſumus irrigati
Rore quem dicunt,neque per ſoporem,
Sed nec imbuti ſumus aut uel ullo
Nectare cœli.
Qui uiros claros cecinere quondam,
Hi relibutos licèt æſtimarint
Eſſe (ſe falsò tamen hoc putarunt)
D *Nectare cœli.*
De ſacer tantùm chorus angelorum
Si ſatis dignè celebrare poſſit,
Nos tibi laudes reſonemus abſque
Nectare cœli.
Hinc tuum nobis petimus iuuamen
Sancte ſanctorum Ioachim parentum.
O pater patrum nimium referte
Nectare cœli.
Qui quòd in partes tua diuidendo
Erogas iuſtè miſeris, & aræ:
Nonne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Et quòd in templo patiens ferebas
E *Quæ tibi probro dederat ſacerdos,*
Nonne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Quodque te dignum Deus eſſe duxit
Angelo ſancto, releuare triſtem:
Nonne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Tu(quod eſt magnum) fueras maritus
Illius ſanctæ uenerandus Annæ,
Quã modo plenam canit omnis orbis
Nectare cœli.
Tu (quod eſt maius) genitor beatæ

Di-

Dignus inuentus fueras Mariæ,
Quam quidem ſcimus magis eſſe plenam
Nectare cœli.
Tu(quod excedit)nouitate Chriſti
Solus è cunctis auus es uocatus:
Qui ſuper plenus ſuper effluitque
Nectare cœli.
O potens ergo Ioachim ſacrate,
Sic tuam nobis modo ferto dextram,
Ne ſacro tandem careamus illo
Nectare cœli.
Nunc Deo laudes pariter canamus
Qui ſuo nato Ioachim colendum
Hunc auum ſumpſit, mediante ſacro
Nectare cœli. Amen.

Eiuſdem in eiuſdem Patriarchæ laudem carmen: cuius primæ literæ habent, Iacobi keimolani Carmelitæ Gandenſis carmen Saphicum:

IAm preces ſummo meritas parenti
Ante ſacratas reſonemus aras,
Corde deuoto ſimul & uocemus
O Ioachime.
O tuum ſanctum Ioachime nomen,
Blandius quanuis ſonet hoc Hebræis,
Id magis deinceps placeat rogamus
O Ioachime.
Κοινὰ(ut Græcè loquar & latinè)
Et φίλοι quæ reſacias uetuſto
Iure ſint, ut πάντα φίλων τὰ κοινά,
O Ioachime.
Multa cùm cœlo tibi ſit poteſtas
Ob tuum ne nos patiare fructum
Laude prædignum tenebras adire,
O Ioachime.
Aſtra ſi ſurſum uideamus omnes,
Non tamen mens eſt uaga ſemper illic:
Ipſe opem præſtes, opus & neceſſe eſt
O Ioachime.
Carne qui quondam fueris grauatus
Arce iam ſumma poſitus, fauere
Rebus humanis melius ualebis,
O Ioachime.
Miſſa quæ poſcis faciet quidem non
Ille qui ternus Deus eſt, ſacrata
Luce nos ergo petimus fruamur
O Ioachime.
Inter aulares qui habetis almos
Tu patrum cœtus magis eleuatus,
Eſt ne id indignè tibi corrogatum
O Ioachime.
Grata nam multum tua uita cunctis
A Deo prima meruit ſalutem:
Nec tuis tantum, ſed & uniuerſis
O Ioachime.
Debuit dignè chorus ille diuum
Eſſe ſuppoſtus tibi, quin & exin
Ne quidem ceſſat celebrare dicens
O Ioachime.
Sic magiſtratus tuus hic beato
In polis non eſt oneroſus illi,
Sed magis tecum iubilant feruntque
O Ioachime.
A *Cùm nouos cuncti meditentur hymnos*
Ad tui laudem ſuperi frequenter,
Ritè terreni tibi quid ſonabunt
O Ioachime.
Magna cùm magnum tua dona carmen
Exigant, & non ualeamus: ipſum
Noſtrum hoc acceptes modo qualecunque eſt,
O Ioachime.
Sancte tu nobis Ioachime ſeruis
Ab tuo Chriſto ueniam nepote
Poſce peccatis, tibi ſupplicamus,
O Ioachime.
Patriarcharum decus es priorum,
Hinc herus ſanctæ peramandus Annæ,
B *Inde tu dignus pater es Maria,*
O Ioachime.
Cuius(ut tandem ſilent miſelli)
Verus & clemens auus es: ſit illi
Mira laus, ſummæ quoque trinitati:
O Ioachime. Amen.

Sequentia octo epigrammata condidit frater Gulielmus Bibaucius, ſacri ordinis Carthuſienſis.

AVDITE Pieridum redolentia carmina fontes
Nunc Ioachim iuuenes ludite, uosque
C *ſenes.*
(Magna decent magnos) ſuaui condita lepore,
Carmina diuo nunc Ioachim canite.
Si dicis, Ioachim quis hic eſt? pater ille ſupernæ
Reginæ eſt, igitur regulus eſt ſuperum.
Multiplici ſanctum Ioachim pulſate precatu
Chriſticolæ fœdi, crimine multiplici.
Stelliferos auus eſt regis qui condidit orbes:
Et patriarchalis gloria prima chori.
Ergo poteſt facilem ueniam impetrare reatus:
Virtutis nitidam ferre poteſtque uiam.
Laudibus intactam celebras quicunque puellam,
Inde Ieſu Chriſto gratior eſſe ſtudens.
D *Virginis haud graue ſit Ioachim coluiſſe parentem,*
Quem proprium uoluit ipſe redemptor auum.
Virtutes cuius ſi tollis in æthera laude,
Gratus eris Mariæ gratus erisque Ieſu.
Virginis eximiæ patrem celebrate fideles:
Quem laus illuſtrem multiplicata facit.
Qui cum prole ſua commune meretur habere,
Nomen: dum Chriſti dignus habetur auus.
Hoc dulce quæ cupimus facile impetrare licebit,
Si puro nitidas fundimus ore preces.
Salue Chriſtiferæ Ioachim, pater alme Mariæ,
Quæ ſemper niuea uirginitate nitet:
Inter fœmineas uirgo nitidiſsima turmas,
Egregio nomen ditat honore tuum.
E *Maiori tamen ipſe Ieſus patris inclyta proles*
Aeterni: natæ ſtirps benedicta tuæ
Illius es genitor, Auus huius & ipſe probaris,
Ergo tua miſeros conciliato prece.
Quiſquis es & uariis immergeris undique pœnis,
Creſcit & aſsiduò plaga, dolorque tuus,
Intrepidis Ioachim precibus tentes patriarcham
Qui potis eſt ſubitam ferre ſalutis opem.
Diue pater Ioachim Anna cum coniuge ſalue,
Et Mariæ ſalue caſte marite Ioſeph.
Protinus afflicti maculas expellite cordis,
Vt tua ſtirpe Chriſtus det mihi regna poli.
Anna Dei matris genitrix, Ioachim pater, alme

Ioſeph, poſt trinum numina trina Deum,
Cernite continuas lachrymasque, precesque benigni,
Et facitote Ieſus det mihi regna poli.

Carmen ſapphicum eiuſdem Gulielmi, ad eundem Patriarcham.

QVando te ſummum ſpecimen decusque
Et Ieſu matris Ioachim parens es,
Omnium famam ſuperans uetuſtam
Tertius nemo tibi, nec ſecundus,
Dum magis Phœbæ facie coruſcas
Aulicos inter ſuperi tonantis:
Qui quaſi ſtellæ tibi ſunt minores
Cedit in primis Patriarcha quiſque,
Te ſimul uates reuerentur omnes
Ter, quater patres: reliquique ciues
Cœlici, caſtæ pariter puellæ.
Nam licet uirtus animoſa in illis
Splenduit ſolis radiantis inſtar,
Non tamen ſedes ſuperas adiſſent,
Ianuas celſi, niſi prole cœli
Peruias cunctis Maria dediſſes.
Quæ tulit natam ſine labe ſummi
Principis, toti dominantis orbi
Lance qui iuſta, trutinaque recta
Præmium uitæ meritis coęquat
(O decus uatum ſuperumque uates
Et pater magnis titulis colende,
Atque præclaris numeris canende)
Hunc precor tandem rogites ut altis
Gaudeam regnis: celebremque uiuus
Et patris nomen, geniti, ſacrique
Numinis, compar quibus eſt poteſtas
Et uigor idem.

Robertus Gaguinus fratri Arnoldo Boſtio.

MIlle licet ſtudeas Ioachim præconia linguis
Dicere, nec muſis inferiora canas:
Contendens fruſtra titulos expromere diui:

A *Alter ab extremo ſeruet adeſſe gradus.*
Quis ſatis accumulet præclara laude parentem
Virginis, unde ſalus perdita grata datur?
Si fructu infœlix fuit arbos illa ſciendi,
Qua ruit in miſeram noſtra propago necem.
Quàm iuſte extollas toto conamine germen,
Vnde parens magni prodijt alma Dei?
Principium Ioachim ſane eſt & ianua lucis
Quam reducem terris eius alumna tulit.

B *Idem Robertus Gaguinus, miniſter generalis ſacri ordinis ſanctæ Trinitatis.*

DVm petis attolli uocali pſalte parentem
Chriſtiferæ matris, me quid ad iſta uocas?
Visne lyram pulſet cōtracto pollice mancus?
Vis ſimulet cigni cantica coruus hebes?
Hoc agat excelſa gnarus cantare Sophocles,
Vel quos inſtituit dulcis Apollo modis.
C *Sed quis tantus erit, laudes qui promat abunde*
Verbigenæ Chriſti magni potentis aui?
Hæc laudum ſumma eſt, fœcunda prole ſalutem
Reddere proſcriptis, exulibusque ſocis.
Nonne fores nobis cœlorum peſtifer Adam
Clauſerat, hic fœlix germine fudit opem?
Namque thoro iunctus matronæ nobilis Annæ,
Denique mirifica claruit & ſobole.
Enixa eſt coniunx melioris nuncia mundi
Gnatam, quæ genuit integra uirgo Deum.
Inde luem mortis, & tartara dira, beato
Deſpicimus fine: dum ſcelus omne uacat.
D *Eſt igitur Ioachim fidei primaria planta,*
Cuius fœtura eſt Ieſus & ipſe nepos.
Quem ſi fidus amas, ſi corde uereris, oportet
Pronus auum ſancta religione colas.
Si quis enim uitij nonnumquam & criminis expers
Hunc nullo credas deſipuiſſe malo,
Non potuit uitio lædi tam uiuida radix,
Flos unde & fructus fert ſuper aſtra comas.
Vnde poli ſedes & diuum tecta replentur,
Vnde animi paſtum fœmina, uirque ferat.

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM AMPLISSIMVS,

A IOANNE BENEDICTO DOCTORE THEOLOGO,

non minus doctè quàm ſtudioſè collectus, cuius quidem Indicis prior numerus paginam ſecundus columnam deſignat.

Aaron.

AARON uirga. pag 47.2

Abagarus.

Abagarus rex. 140.2

Abba.

Abba pater. 596.2

Abdicatio.

Abdicatio à tribus. 437.2

Abel.

Abel eductus in agrum è fratre, Chriſtum figurabat eductum ad ſuſpendendum. 634.2

Per Abel laicum,& Zachariam clericum,intelliguntur omnes martyres. 523.2

Abel munera. 157.1

Abimelech.

Abimelech panes Dauidi porrexit. 566.1

Abner.

Abner à Ioab fraude occiſus. 668.1

Abraham.

Abraham quomodo obediebat contra repromiſſionem. 16.2

Abrahæ & Mariæ comparatio in obedientia. Ibidem.

Abraham principalis fuit inter Patriarchas. 34.2

Abram & Sara mutata nomina. 48.1

Abbrahæ gaudium de Chriſto. 360.1

Abrahæ iudicium. 449.1

Abrahæ filij qui dicuntur. 472.2

Abrahę retroſpectio. 528.2

Abſalon.

Abſalon in arbore lanceatus, Chriſtum figurauit in cruce lanceatum. 661.2

Abſcondi, Abſconſio.

In abſcondito facere,quid eſt. 166.1

Abſcondendi occaſio. 361.1

Abſcondendi locus,& forma. 360.2

Abſconſio Domini. 360.2

Abſconſionis Domini cauſæ. 360.2

Abſconſio Chriſti à furore Iudęorum. 503.1

Abſentia.

Abſentia prælatorum. 299.1

Abſentia Chriſti formidanda. 302.2

Abſtinere, Abſtinentia.

Abſtinentia Ioannis baptiſtæ. 19.2

Abſtinentia ſacerdotum legalium. 20.1

Abſtinendum eſt quandoque à licitis. 100.2

Prima abſtinentia duntaxat dura. 310.2

Abſtinentia tribus modis fit. 311.1

Abſtinentiæ & crucis genera. 394.1

Acceptio perſonarum. 466.1

Abſtinentia & ieiunium Chriſti. 562.1

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum non timenda. 140.1

Acceptio perſonarum ſummum eſt ſacerdotum peccatum. 511.2

Acceſſus.

Acceſſus ad Deum facilis. 239.1

Acceſſus petendus. 427.2

Accuſare, Accuſatio.

Accuſatio Magdalenæ triplex. 263.2

Accuſa & iudica teipſum. 321.1

Accuſandi ſe forma. 419.1

Documentum circa accuſationem Chriſti. 620.1

Meditatio circa accuſationem Chriſti. 620.2

Accuſatores Deum falſo accuſantes. ibid.

Accuſatio Chriſti coram Herode. ibid.

Cur Chriſtus accuſatus tacuit. 623.2

Acedia.

Acediæ deteſtatio. 698.2

Acetum.

Acetum felle mixtum Domino propinantes. 639.2

Achates.

Achates. 434.2

Acheldemach.

Emendi agri Acheldemach ratio. 617.1

Situs agri Acheldemach. ibid.

Achior.

Achior ad arborem ligatus, Chriſtum figurauit. 627.1

Actio, Actus, Actiuus.

Omnis Chriſti actio,eſt noſtræ inſtructio. 5

Principium & finis actionis noſtræ, debet eſſe Deus. 10.2

Actio duplex. 264.2

Actiuorum perfectio. 36.1

Actiua uita. 264.2

Actus noſtri ad Chriſti exempla figurari debent. 5

Actus & mores Chriſti intuendi. 5

Actus exteriores, niſi inquantum uoluntarij, non habent rationem peccati. 157.2

Actus exterior non addit bonitatem, uel malitiam. 371.2

Actus boni in genere duplici. 313.1

Acus.
Acus foramen quid. 435.2
Adam.
Adæ plaſmatio. 12.1
Adæ peccatum quàm graue fuerit. 12.2
Adam quibus peccatis tentatus eſt. 111.2
Hora qua primus Adam peccauit, ſecundus expirauit. 658.1
Adam ſecundus & primus. 47.1
Adduci, Adductio.
Adduci ad Saluatorem. 380.1
Adductio Chriſti ad Pilatum. 616.1
Documenta ex adductione Chriſti ad tribunal. 632.2
Adimplere.
Adimplere legem, quid eſt. 155.2
Admiratio.
Quæſtio admirationis. 558.2
Adorare.
Adoratoris conditiones. 53.2
Adoratio patris. 269.2
Deus ſpirituales adoratores, & ueros quærit. Ibidem.
Adorare falſo, quid. 629.1
Documentum circa falſam Chriſti adorationẽ. 629.2
Adoratur Chriſtus per debiti cultus exhibitionem. 696.1
Adoranda membra Chriſti. 740.2
Adrianus.
Adrianus imperator montem Caluariæ & domini ſepulchrum incluſit in urbe. 639.1
Aduentus.
Chriſti aduentus in quinque ætatibus pronunciatur. 12.2
Fructus aduentus filij Dei. 90.1
Aduentus Chriſti ad Ioannem. 103.2
Aduentus regni Dei optandus bonis. 170.1
Aduentus Domini in Chana. 275.1
Aduentus filij Dei duplex. Ibidem.
Aduentus Chriſti ſubitus erit & coruſcus. 529.2
Aduentus Chriſti cognitio. 387.1
Aduentus Chriſti humilis. 482.1
Signum aduentus Chriſti in Hieruſalem. 482.2
Aduentus Chriſti ſpecies. Ibidem.
Iubilatio curiæ cœleſtis in aduentu Chriſti. 725.1
Aduentus Domini triplex. 535.1
Primus Chriſti aduentus, fuit in oſtenſionem infirmitatis. ſecundus, poteſtatis. 538.1
Aduentus Chriſti terribilia. Ibidem.
Quatuor aduentus Chriſti ad homines. 546.1
Quatuor Chriſti aduentus quatuor dominicis aduentus deſignantur. Ibidem.
Aduentus duplicis diſcretio. 556.1
Aduerſarius, Aduerſitas.
Aduerſarius reconciliandus eſt. 157.2
Aduerſarius noſter fortis eſt, ſed Dñs fortior. 318.1
Aduerſarius nobis non deeſt. 739.1
Aduerſitas multa facit. 11.1
Aduerſi mutatio.
Aduerſa pro Chriſto patiens. 462.1
Adulari, Adulatio, Adulator.
Adulatio uitanda. 243.2
Adulatores in facie laudant. Ibidem.
Contra adulatores. 244.2
Adulatio Iudæorum. 369.2
Adulari noluit Chriſtus. 498.1
Adulatoris perſequutio. 514.2
Venditores laudis humanæ, ſunt adulatores. 551.1
Aduocatus.
Aduocatus noſter Ieſus. 709.2
Aedificare, Aedificium.
Aedificantium tria genera. 190.2
Aedificare ſuper fundamentum fidei. Ibidem.
Aedificia rationabilia. 522.2
Qualiter Deo ædificandum eſt. Ibidem.
Aegritudo.
Aegritudo corporis, eſt ſanitas mentis. 289.2
Aegyptus.
Aegypti patres. 70.1
Figuræ de ingreſſu Mariç cum filio in Aegyptum. Ibid.
Maria ſeptem annis manſit in Aegypto. 70.2
Aegyptij imaginem uirginis puerum geſtantis colebant. Ibidem.
Tranſitus Chriſti in Aegyptum, figurabat apoſtolorum tranſitum ad gentes. Ibidem.
Aegyptiaca uirgo.
Aegyptiacæ ſepulchrum. 726.2
Aelius.
Aelius Hadrianus imperator. 527.2
Aemulatio.
Aemulationis mala. 316.1
Dura ſicut infernus æmulatio. 590.1
Aetas.
Primæ ætatis beata ſimplicitas. 309.2
Aetates hominis diuerſæ. 440.1
Aetates ſex hominis. Ibidem.
Aetas mundi ante Chriſti natiuitatem. 13.1
Aetates mundi quot ſint. 50.1
Finis ſeculorum eſt ætas ſexta mundi. 542.1
Chriſtus quare ſexta ætate conceptus. 20.2
Meditatio ætatum, uirtutum, ac laborum Chriſti. 4
Aetas Chriſti ad fugam inhabilis. 67.1
Aetas Chriſti, & duratio prædicationis. 135.1
Aetas duodennis. 74.2
Aeternitas.
Aeternitas Chriſti probatur. 360.1
Gloria æternitatis, & meritum paſſionis iuncta ſunt. 562.2
Affectus, Affici, Affigi.
Affectus iuſti, eſt circa cœleſtia. 170.2
Iactura magna inferioribus affigi. 174.2
Affectorum gradus. 359.1
Affectus Chriſti in prædicando. 281.1
Affectus temporalium. 282.2
Carnales affectus ſunt pro uitando ſcandalo relinquendi. 410.1
Affectus erga Deum, dignus eſt regno cœlorũ. 483.1
Afflictio.
Afflictiones Chriſti. 42.2
Agabus.
Agabus propheta. 246.2
Agabus amore uirginis Mariæ captus. 763.1
Ager.
Ager Chriſti triplex. 278.1
Ager continens theſaurum. 281.2
Agere, Agilitas.
Deus agit per intellectum. 10.2
Agilitas quarta dos corporis. 755.2
Agios.
Agios quid ſit.
Agnitio.
Agnitio ex nomine facta. 694.1
Agnus.
Agnus cur dictus Chriſtus. 118.1
Agnus ab agnitione dicitur. Ibidem.
Agnus qui tollit &c. Theophilus cur tollit, non tollet dixit. Ibidem.

Agnus

Agnus Dei, cur canitur in miſſa. Ibidem.
Agnus erat oblatio diuitum. 58.2
Agnus decima die primi menſis capiebatur ad immolandum. 475.2
Agnus immolandus decima luna primi menſis in urbem inducebatur. 490.1
Agni Paſchalis paraſceue.
Ad agnum Paſchalem neceſſaria. 567.1
Agni ſumendi conditiones. 568.1
Agni ſumendi modus. 567.1
Chriſtus agno ſimilis.

Agonia.

Agonia Chriſti. 598.2

Ala.

Alæ binæ crucis, quid ſignificent. 648.2

Alabaſtrum.

Alabaſtrum quid eſt. 260.1
Alabaſtrum quid ſit. 476.2

Alapa.

Chriſtus alapam à Malcho accepit. 607.2
Alapa quid ſit. Ibidem.
Meditatio ſuper alapis Chriſti. 608.1
Documenta ex alapis Chriſto collatis. Ibidem.
Chriſtus iterato alapis cæditur. 629.1

Alba ſacerdotis.

Alba ſacerdotis, quid deſignet. 622.1

Alexander.

Alexandri magni auiditas. 270.2

Alienus, Alienigena.

Aliena detinentes, contra Dei mandata peccãt. 448.2
Alienigenæ reditio. 439.1

Alimentum.

Alimenta duo pauperibus eroganda. 451.1

Alleluia.

Alleluia, laudate Dominum interpretatur. 683.1

Alpha & ω.

Alpha & ω. 164.2

Altus, Altare.

Alta cadunt citius. 113.2
Altiorum maius periculum. Ibidem.
Altare incenſi ſiue auream. 18.2
Altare holocauſtorum. 491.2
Altaria in paſsione denudantur. 605.1
Altaria duo in paſsione Chriſti. 648.1

Amare.

Amare aliquid præter Deum, & non contra Deum. 190.2
Amare, & odiſſe. 500.2
Amare inimicos, Deum facit propitium. 659.2
Amandi Chriſti rationes. 674.1
Nihil Deo amabilius, quàm ſe minimũ reputare. 36.2
Verus amator præmium non quærit. 164.1
Mundi amatores quare gaudeant. 534.2
Amantium mos. 693.2

Amor.

Amor non clamor, ſonat in aure Dei. 31.1
Amor boni. 35.1
Amoris excellentia. 144.2
Amor eſt animæ pondus. 174.2
Amores duo. 431.1
Amoris deſcriptio. 504.2
Amoris uirtus. 511.1
Amoris ſigna quatuor. 582.2
Vis amoris ad Chriſtum quãtumuis moleſtiam carnis uincere debet. 714.2
Amor primus dæmon. 705.1
Amoris cauſa. 486.1
Amoris mirabilis operatio. 694.1
Amor Dei, & mundi, in eodem habitare non poſſunt. 175.2
Amor Dei, & mundi repugnant. 228.1
Amor Dei. 34.1
Amor Dei, & amor mundi, non ſe compatiũtur. 431.1
Amor Dei non eſt occiſus. 533.2
Amori Domini nihil omnino præponendum. 393.2
Amor ſpiritualis, & carnalis. 164.2
Amor ſpiritualis præferendus carnali. 327.2
Impedimenta amoris cœleſtium. 535.1
Amor proximi cauſetur ex amore Dei. 515.1
Amor proximi multis modis falſus eſt. 515.2
Per amorem proximi amor Dei nutritur. 515.1
Amor ſeculi. 451
Amor ſeculi effundendus eſt. 353.2
Amoris mundani cauſa. 261.2
Amor rerum temporalium duplex. 178.1
Amor terrenorum. 348.2
Amor terrenus amouendus eſt. 581.2
Amor diuitiarum quantum uitandus. 450.1
Amor mercenarius. 164.2
Amor parentum excluſus. 237.1
Amor naturalis inter animam & corpus. 714.1
Amor mirabilis Marthæ & ſororis. 453.2

Amicus, Amicitia.

Amicorum dilectio. 162.1
Amicorum perſecutio cur grauior. 228.1
Amici animam auferunt. 297.2
Amicorum carnalium conſilium. 351.1
Amicorum ſocietas, ſalutem impediens, relinquenda. 409. & 410
Amicitiæ poeticæ. 42[illegible].1
Amicus per naturam, uocatur peccator. 505.2
Non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus Deus eſt inimicus. 523.1
Amicus Dei, inimicus eſt mundi. 520.1
Non eſt turbandũ de amicis in fide decedẽtibus. 581.1
Amici triplices. 582.2
Amicus quaſi animi cuſtos dicitur. 533.2
Amicus dicitur dupliciter. Ibidem.
Amicitiæ ſignis proditores utuntur. 601.2
Amici fraudulenti. Ibidem.
Amici Dei multi uidentur, & non ſunt. 601.2. 602.2
Amicitia in patria. 743.2

Amaritudo.

Amaritudo in poculo diſplicet. 714.2

Ambitio, Ambitioſus.

Ambitio ſeruit. 114.1
Ambitionis malum. 296.1. 297.2
Ex ambitionis radice impoſsibile eſt prodire fructum charitatis. 296.1
Ambitio nec per infirmitatem, nec per ignorantiam excuſatur. 297.1
Ambitioſi clerici taxantur. 296.1
In ambitioſos. Ibidem.
Ambitioſi cor nunquam quieſcit. 297.1
Ambitioſus inexcuſabilis. Ibidem.
Maledictio ambitioſorum. Ibidem.
Ambitioſi neſciunt quid petant. 465.2
Ambitioſi Dei præcepta poſtponunt. 296.1.2
Contra ambitioſos. 296.1
Contra ambitioſos & auaros. 566.2

Ambulare.

Ambulare ſecundum carnem. 375.2
Ambulatio Petri ſuper mare. 303.1

Amen.

Amen quid eſt. 22.2. 172.1
Amen multipliciter dicitur. 172.2

Amen, & Alleluia, cur interpretata non ſunt. Ibidem.
Amen triplicem efficaciam habet. Ibidem.
Amethyſtus.
Amethyſtus. 433.2
Amictus.
Amictus capitis quid deſignet. 621.2
Amœnitas.
Amœnitas nimia uitanda. 310.1
Amor.
Quære ſuprà in dictione, Amare.
Amphora.
Amphora, uel lagena aquæ, quid ſignificet. 566.2
Amplexatio.
Amplexatio Chriſti. 406.1
Anaſtaſius.
Anaſtaſius inſtituit, Gloria in excelſis Deo, cantari in eccleſia. 44.2
Ancilla.
Ancilla Domini quomodo dicitur Maria. 26.2
Ancillæ filius, Dominus. 27.1
Andreas.
Andreas primus Chriſtianus. 120.1
Andreas dicitur, uirilis. 500.1
Andreas primus Chriſti diſcipulus. Ibidem.
Andreæ oratio ad crucem. 675.1
Angaria.
Angaria quid dicitur. 261.2
Angelus.
Angelorum officium. 110.2
Angelorum qualis ſoleat eſſe apparitio. 689.1. 691.1
Angeli ad quorum cuſtodiam ſint deputati. 113.1
Angeli cuſtodes hominum. 410.2
Angelorum miniſterium. 116.2. 410.2
Angelorum præſentia. 411.1
Angelis noſtris quantam gratiam debemus. 411.1
Angeli mirabiliter creati, ſed homines mirabilius reſtaurati. 413.1
Angelis coæquandi. 411.1
Dare occaſionem gaudij angelis. 413.1
Angelorum gaudium. Ibidem.
Angeli noſtri contriſtatur ad culpam. 410.2
Angelorum menſa eſt in religione. 507.2
Angelus Ioannes. 245.1
Angelus cur uiſibilis apparuit Mariæ. 22.2
Angelica ſalutatio cæteris eſt excellentior. 23.1
Angelica ſalutatione Maria frequẽter eſt ſalutãda. 28.1
Angeli receſſus à uirgine. 29.1
Cur multitudo angelorum aſtitit angelo euangelizanti paſtoribus. 44.1
Angelus aliter Mariam, aliter Ioſeph, aliter paſtores inſtruxit. 43.2
Angeli natiuitatem Chriſti curiæ cœleſti nunciauerunt. 44.2. 45.1
Angelus in piſcinam deſcendens, Chriſtum deſignabat. 335.1
Angelorum acceſſus poſt uictoriam. 125.2
Angeli cur poſt uictoriam apparuerunt. 117.1
Angeli quid Chriſto miniſtrauerint. Ibidem.
Chriſtus ab angelo confortatur. 598.1
Chriſtus non habuit angelum deputatum. Ibidem.
Angelus in forma humana. Ibidem.
Angelus occidiſſet percuſſores & illuſores Chriſti, ſi ipſe permiſiſſet. 630.1
Angeli in morte Chriſti flebant. 666.1
Angelus cur uidetur à mulieribus. 689.1
Angeli aſpectus. Ibidem.
Angeli boni diſcretio, à malo. 19.1
Angelus ad mulieres. 689.2
Angeli ad mulieres. 691.1
Quid duo angeli in ſepulchro agebant. 693.1
Angeli ad apoſtolos aſcenſum Chriſti intuẽtes. 726.1
Angeli boni & mali interęrunt iudicio. 751
Angeli cum Domino uenient. 556.2
Anima.
Anima rationalis, eſt imagine Dei inſignita. 64.2
Anima creata eſt ut eſſet Dei habitaculum. 65.1
Anima eſt à Deo immediatè creata. 64.2
Anima creata eſt ex nihilo. Ibidem.
Quatuor gradibus proficit anima. 35.1
Gradus quatuor in anima perfecta. Ibidem.
Animã contemplatiua, & actiua indiget purgatione. 63.2
Animæ nobilitas. 64.2
Animæ templi ornatus. 65.1
Anima ſponſa Dei dicitur. 144.2
Animæ ſedes. 169.2
Ad animam loquutio, ſuper labore tolerando. 186.2
Anima leproſa quæ dicatur. 193.2
Anima fidelis per nauiculam intelligitur. 209.1
Animæ curatio. 141.1
De animæ ſanatione magis curandum eſt. 213.2
Anima mutuo accepit corpus. 232.1
Animæ acceptiones quæ ſint. 236.1
Anima unde dicitur. Ibidem.
Anima odienda eſt dupliciter. 238.2
Anima ſenſitiua. 256.2
Animarũ regimini laborare, cõtemplationi præfertur.
Anima in nocte ablata.
Anima à ratione poſſideri debet. 526.1
Animæ curuitas. 342.2
Anima peccatrix. Ibidem.
Anima proximi pluſquam corpus proprium eſt diligenda. 366.2
Animam pro ouibus ponere. 368.1
Morbus grauis animæ. 378.1
Anima à dæmonio uexatur, quando perſeuerat in peccatis. 378.2
Anima perdenda. 395.1
Animam ſuam perdere. Ibidem.
Anima perditio irrecuperabilis. 596.1
Animæ apud Deum precium. 417.2
Animæ pueri puritas. 428.1
Animæ paſſio. 448.1
Animæ ſeparatę. 450.1
Animæ mors. 454.1
Anima fidelis domus Dei dicitur. 471.2
Animæ abſtractio triplex. 472.1
Anima ligata per ſe diſſolui nequit. 481.2
Animæ committuntur cui non committeretur aſinus uendendus. 478.2
Animæ pars eminentior, eſt templum in Hieruſalem. 493.1
Animæ ſtatus peccatricis, à Chriſto defletur. 488.2
Quatuor ex animæ templo pellenda. 493.1
De immortalitate animæ. 305.2
Animas non mori probat. 513.2
Anima incorporea corporalibus tenetur pœnis. 448.1
Anima pro ſenſualitate interdum accipitur. 501.1
Anima poteſt dici mulier ſeptemuira. 513.1
Animæ naturaliter deſiderant ſua corpora. 514.1
Anima poteſt dici uinea. 506.2
Anima mortua eſt in corpore peccatoris. 522.2
Nobilitatem per uirtutes anima recipit. 328.1
Animæ tranſitus triplex. 341.1
Animæ iuſtæ uocantur à corpore gaudentes. 545.1
Animam inquinantia. 374.1

Animæ

Animæ illabi poteſt ſolus Deus.
Delectatione non uacat anima. 589.2
Compaſſio turbans accidit animæ tripliciter. 595.2
Liberanda anima. 668.2
Animæ ſanctorum nunc cœlum petunt. 657.2
Solus Chriſtus animam in poteſtate habuit. 660.1
Animæ deuotæ debent myſterium paſsionis ſollicitè conſiderare. 670.1
Animæ Deum uidere uolenti neceſſaria. 707.1
Anima inuita ſeparatur à corpore. 714.1
Poteſtas animæ in patria. 756.2
Securitas animæ in paradiſo. Ibidem.
Honor animæ in patria. Ibidem.

Animus.

Animus curuus in corpore recto, indecens eſt. 94.1
Animus terrenorum cupiditate ſordeſcit. 174.2
Animi uoluptas refrenanda. 310.2
Animus Deo acceptus. 498.1

Animal.

Animal immundum non eſt Deo offerendum. 60.2
Animal rationale. 176.2

Anna.

Anna filia Emerentiæ. 761.2
Annæ mariti & filiæ, & earum filij & mariti. 17.1
Anna nupſit Ioachim de ciuitate Nazareth. 761.2
Anna & Ioachim 20. annis ſine prole uixiſſe feruntur. 14.1
Quare Eccleſia beatę Annæ recollit memoriam. 763.1
Bona Annæ tripartita. 761.2
Annæ deſolatio pro mariti abſentia. 762.1
Annæ præcatio ad Deum. Ibidem.
Annæ ſoboles, & eius matrimonia, & generationes. 761.1.2
Anna ſecundò nupſit Cleophæ. 763.2
Anna tertiò nupſit Salome. Ibidem.
Anna Dei inſtinctu ad tot nuptias tranſijt. Ibidem.
Confutatio erroris de pluralitate uirorum beatæ Annæ. Ibidem.
Anna immerito ob ſterilitatem rubore fuerat affecta. Ibidem.
Roſarium ad diuæ Annæ honorem. 764.1.2
Annæ propheteſſæ commendatio. 61.2
Anna offerens Samuelem, Mariam Chriſtum offerentem figurauit. 58.2

Annas pontifex.

Annas & Caypha s. 83.1
Chriſti ducendi ad Annam cauſę. 606.1
Quare Chriſtus tacuit diſcipulos ſuos coram Anna. 607.2
Annas & Caypha ſacerdotium uicisſim à gentibus emebant. 606.1
Annas & Caypha licet de tribu Leui non eſſent, officio tamen ſacerdotis fungebantur. Ibidem.

Annunciatio.

Mariæ annunciatio. 22.2
Chriſtus quare uirgini annunciatur. Ibidem.

Annus.

Annus. 283.2

Anſelmus.

Anſelmi ad Mariam pulchra deprecatio, & ſeq. 748.1

Ante diem, Antelucanum.

Ante diem mori, quid ſit. 232.1
Antelucanum. 302.2

Antichriſtus.

Antichriſti parentes, & malitia. 749.2
Antichriſti aduentus. 527.2
Antichriſtum Iudæi ſuſcipient primi. 339.1
Antichriſtum cur Iudæi recipient. Ibidem.
Antichriſtum Iudæi Chriſto præferent. 624.1
Antichriſtus honorem diuinum uſurpabit. 527.2
Antichriſti arma quatuor. 749.2
Antichriſti cædes. 750.1
Prodigia Antichriſti, & diſcipulorum eius. 529.2
Antichriſti tortores. Ibidem.
Diſcipuli Antichriſti facient miracula. Ibidem.
Tribulatio Antichriſti coget ſecularia deſeri negocia. 528.1
Tribulatio ſub Antichriſto. 529.1
Maxima Antichriſti tribulatio ubi erit. 529.1
Quatuor hominum genera auxilio erunt Antichriſto. Ibidem.
Diaboli nunc ligati, adueniente Antichriſto ſoluentur. 529.2
Duratio perſecutionis Antichriſti. 529.1
Tribus annis regnabit Antichriſtus. Ibidem.
Dierum Antichriſti breuiatio. Ibidem.
Quadraginta diebus poſt mortem Antichriſti erit iudicium. 750.1
Iudæorum conuerſio poſt mortem Antichriſti. Ibid.
Antichriſti qui ſint. 230.2. 511.2
Antichriſtus dici meretur, qui Chriſtum non ſequitur. Ibidem.
Abominatio dicitur Antichriſtus. 527.2

Antiquus.

Antiquorum deſiderium uidendi Chriſtum. 12.2

Aperire.

Aperire Domino. 547.2. 548.1
Aperuit uerbum, ſignanter dictum.

Apex.

Apex quid ſit. 155.2

Apocalypſis.

Apocalypſis compoſitio. 146.2

Apoſtata.

Apoſtata quomodo dicatur loqui digito. 159.2
Apoſtatio cordis. 206.1

Apoſtaſia.

Apoſtaſia cordis, & corporis. Ibidem.
In apoſtaſiam cadentes. 296.2

Apoſtolus.

Apoſtolorũ .xij. electio non ſine precibus facta. 147.1
Apoſtolorum nomina. Ibidem.
Apoſtoli propter ſuam humilitatem ſunt à Deo illuminati.
Apoſtolorum error duplex. 387.1
Apoſtoli dupliciter à Chriſto arguuntur. 389.2
Contentio inter apoſtolos Chriſti. 579.2
Timor apoſtolorum. 587.1
Apoſtolorum fragilitas. 6042.
Quare Iudæi non comprehenderunt apoſtolos cum Chriſto. 605.1
Cur Chriſtus fratres uocet apoſtolos. 695.1. 696.1
Apoſtoli à Chriſto ante cœnam baptizati. 570.1
Apoſtoli ante paſsionem Chriſti ſpiritum ſanctum habuerunt. 536.1
Apoſtolorum ordinatio in epiſcopos. 391.1
Chriſtus in die paſchæ apoſtolos ordinauit epiſcopos. 706.2
Quid apoſtolos magnos oſtendit. 438.2
Dubitatio apoſtolorum nobis profuit. 709.2
Miſsio Apoſtolorum tanquam uicariorum. 706.2
Eductio apoſtolorum ab urbe Hieruſalem. 723.2
Apoſtoli prædicauerunt quod annunciauerunt prophetæ. 12.2
Apoſtolorũ reditus à prædicatione ad Chriſtũ. 250.2
Promiſsio facta apoſtolis, tranſit ad ſucceſſores. 724.1
Apoſtolorum gaudium poſt triſtitiam. 534.2

Apoſtolorum triſtitia. 587.2
Luctus apoſtolorum. 144.1
Confirmatio apoſtolorum in die pentecoſtes. 536.1
Apoſtoli ridentur tanquam ebrij. 730.2
Apoſtoli carnales ſpiritu ſancto repleri nequibāt. Ibid.
Apoſtoli. 12. annis poſt paſsionem Chriſti manſerunt in Iudæa. 733.2
Apoſtolorum, & diſcipulorum ſignificatio. 238.2
Apoſtoli ſunt fundatores eccleſiæ. 281.2
Apoſtoli ſunt notarij Chriſti. 283.1
Apoſtoli & ſucceſſores, ꝑ cophinos deſignātur. 293.2
Apoſtoli prælatos & prædicatores deſignant. 309.1
Apoſtoli, & prælati, ſunt ſal terræ. 154.2
Apoſtoli, & prælati ſunt lux mundi. 155.1

Apparere, Apparitio.

Apparere quid ſit. 710.2
Chriſtus apparere nobis uoluit quod non erat. 134.2
Apparuit Chriſtus Moyſi & Heliæ. 398.1
Virgini Mariæ prima apparitio facta. 686.1
Cur Euangeliſtæ non ſcripſerint apparitionem Chriſti ad matrem. 686.2
Mulieri prima facta apparitio. 688.1
Chriſtus apparens duobus diſcipulis, non transformauit carnem ſuam. 701.1
Cur Chriſtus ſero diſcipulis apparuit. 704.1
Apparitiones quinque in die paſchæ. 707.2
Cur Chriſtus apoſtolis non apparuit ſuper aquam, ſed ſuper ſolidam. 710.2
Tres apparitiones per tres dies. 716.1
Apparitio principalis Chriſti in Galilæa. 716.2
Cur in monte apparuit Chriſtus. 717.1
Duodecim apparitiones Chriſti. 719.1
Apparitiones in uniuerſo quatuordecim. Ibidem.
Chriſtus ſolum ſuis apparuit poſt reſurrectionē. 720.1
Apparitionum Chriſti myſterium. 720.1
Apparitio Chriſti in Oriente. 55.2
Modus apparitionis Chriſti in ſecundo aduētu. 538.1
Apparebit Chriſtus electis, & reprobis, ſed differenter. Ibidem.

Appellatio.

Appellationes Chriſti. 144.2

Appetere, Appetitus.

Appetere primatum. 467.1
Appetitus hominis duplex. 714.1
Appetitus intellectiuus vult martyrium, appetitu ſenſitiuo refugiente. Ibidem.

Applauſus.

Applauſus uitandus. 201.1

Apud.

Aput præpoſitio ibi, & uerbum erat apud Deum, quid deſignat. 9.1

Aqua.

Aquæ benedictæ ratio. 105.2
Aquæ proprietates.
Aquæ in uinum mutatio, ſine uerbo. 125.1
Duo notanda in Chriſto mutante aquam in uinum. Ibidem.
Aqua inſipida, tranſit in uinum. 126.1
Aqua frigida. 240.1
Per aquam in peluim miſſam, quid deſignetur. 569.2
Aqua ſacramento Euchariſtiæ appoſita, quid ſit. 578.1

Aquila, Aquilo.

Aquilarum pulli ad ſolis intuitum probantur.
Aquilæ electos deſignant. 544.1
Aquilo quid deſignat. 86.2
Cōuerſio ad Aquilonē dum Euangeliū legitur. 724.2

Arabia.

Arabiæ duæ. 51.2
Arabiæ ſitus. 463.2

Arator.

Arator retroſpiciens, quid. 209.1

Arbitrium.

Liberum Arbritrium quibus relinquitur. 560.1
Libertas Arbitrij. 560.2

Arbor.

Arboris excīſio, & caſus. 86.2
Circunfodere Arborem. 341.1
Arborum differentiæ. 86.2
Arbor humana. Ibidem.
Arbor, homo eſt, aut genus humanum. 87.1
Arboris bonæ partes. 188.1
Arboris euangelicæ rami. 280.1
Bonæ Arbores uti ſimus, monet. 319.2
Arbor iuxta uiam, fructus ſuos difficile fert uſque ad maturitatem. 499.2
Arbor de fructu, non de floribus, aut folijs cognoſcitur. Ibidem.
Inter Arborem, & fructum, ſimilitudo. 319.2
Arbor infructuoſa. 340.2
Arbori infructuoſæ duo debentur. 141.2
Arbor ſine fructu. 499.2
Aromatica arbor. 476.2

Arca, Arcanum.

Arca teſtamenti figurabat Mariam. 58.1
Arcam Noe fabricare, ſignat Dominum eccleſiam ædificare. 543.1
Arca Domini. 746.1
Non ſunt deſideranda Arcana diuina. 536.1

Archangelus.

Archangelis coæquandi. 411.1

Archelaus.

Archelaus paternæ crudelitatis hæres.

Archiſynagogus, Architriclinus.

Archiſynagogus. 343.1
Architriclinus quis dicatur. 125.1

Arctus.

Arctæ uiæ facilitas. 186.1

Arena.

Arena cupiditati terrenorum comparatur. 190.1

Arguere.

Arguentis incautè peccata. 182.1
Arguendi maioris forma. 392.2
Arguendi forma. 574.1
Chriſtus magis arguet de peccatis in proximum, quàm in Deum. 559.2
Chriſtus plus arguet de omisſione, quàm de commiſſione. 559.1

Argenteus nummus.

Triginta Argenteorum ualor. 564.2

Ariditas, Arimathia.

Ariditas triplex. 313.1
Arimathia olim Ramatha dicebatur. 664.2

Ariſtippus, Arius.

Ariſtippus.
Arij hæreſis circa Trinitatem. 370.1

Arma.

Arma diaboli, ſunt peccata noſtra. 628.2
Arma omnia in cruce Chriſti. 675.1

Aromata.

Aromata unde dicta. 678.1
Aromata ſua habet quælibet Maria, & ſtatus. 684.1
Aromata incipientium. 684.2
Aromata proficientium. Ibidem.
Aromata perfectorum. Ibidem.

Articulus, Artifex.

Articulorum conditores. 731.1

Articulorum diſtinctio. 730.1
Articuli ſeptem ad humanitatem ſpectantes. 730.2
Deus eſt omnium Artifex. 10.2

Arundo.

Arundo non fuit Ioannes. 243.2
Arundo nę ſimus. 244.1
Arundo pro ſceptro data eſt Chriſto. 628.2
Arundinis incuſſio. 629.2
Documentum ex arundine Chriſti. Ibidem.
Quare Chriſtus arundinem tenere uoluit. 628.2
Arundine caput Chriſti percutientes. 629.2
Arundo uel calamus Chriſti, ſcripturam ſacram deſignat. 628.2

Aſcendere, Aſcenſio.

Aſcendere ad patrem, quid ſit. 728.2
Aſcenſio cur dilata fuit. 719.2
Chriſtus aſcenſurus aſſumpſit nos ex paradiſo. 721.2
Conuiuium Domini ultimum in die Aſcẽſionis. Ibidem.
Contemplatio circa Aſcenſionem Domini. 724.1
Aſcenſio Domini. 725.1
Myſterium & ordo Aſcenſionis Chriſti. Ibidem.
Forma Chriſti Aſcenſus. 725.2
Aſcenſum Chriſti intuentes. 726.1
Chriſtus Aſcendit in cœlum empyreum. 727.1
Aſcenſionis ſolennitas eſt magna. 727.2
Aſcenſio eſt ſolennitas omnium beatorum. Ibidem.
Aſcenſio eſt feſtum noſtrum. 728.1
Chriſti Aſcenſio noſtra prouectio eſt. Ibidem.
Solennitatis Aſcenſionis ratio. Ibidem.
Aſcenſionis figuræ. 729.2
Aſcenſionis ſolennitas ualde ſolennis eſt. 728.1

Aſinus, Aſina.

Aſinus deſignat populum gentilem. 481.1
Aſinæ periculo nemo occurrit. 343.1
Aſinam & pullum mittit ad quærendum Chriſtus. 480.2
Aſinis ſimiles. 481.2
Aſina ligata. Ibidem.
Chriſtus cur ſuper Aſinam ſedit. 482.1
Aſina, & pullus, quid ſignificabant. 481.1
Concordia Euangeliſtarum circa Aſinam & pullum. 483.1
Manſuetudo Chriſti ſedentis ſuper Aſinam & pullum. 482.1

Aſmodeus, Aſtrologus.

Aſmodeus. 316.2
Aſtrologi Iudæi. 306.1

Aſſumptio.

Aſſumptionis trium cauſa. 397.1
Vnius aſſumptio, & alterius derelictio. 544.1
Chriſtus non aſſumpſit perſonam, ſed hominem. 27.1
Aſſumptio Chriſti. 458.2
Chriſtus ſecum aſſumpſit multitudinem captiuã. 727.1
Aſſumptionis Mariæ Euangelium. 266.1
Figura aſſumptionis Mariæ. 744.2
Aſſumptio uirginis fuit olim Ioanni demonſtrata. 747.1
Feſtiuitas aſſumptionis Mariæ fuit olim figurata. 746.2

Aſtutia.

Aſtutia vulpina uituperabilis eſt. 226.2

Aſtyages, Athalia.

Aſtyagis filia. 15.1
Athalia uineam Naboth conuertit in hortum olerum. 112.1

Atrium.

Atrium quid ſit. 607.1
Atrium ſacerdotum. 491.2
Atrium ſacerdotis quid ſignat. 613.2
Atria magnorum. 614.1

Auarus, Auaritia.

Auaritia eſurit & ſitit aliena.
Auaritia quantum retardat à cœlo. 174.1
Contra auaros mancos. 313.2
Auaritiæ deteſtatio. 332.1.2.445.2. 558.2
Auaritia ſola cęteris ſeneſcentibus uitijs iuueneſcit. 345.1
Auaritia fera peſſima. Ibidem.
Auarus peior eſt diabolo. 395.2
Auaritia radix omnium malorum. 431.2
Auarus non poteſt intrare paradiſum. 28.2
Auaritiæ fuga ſuadetur. 436.1
Auaritiæ origo.
Auaritia excæcat. 558.1
In auaros miſeros. Ibidem.
Auaritia extinguit iuſtitiam. 565.1
Auaritia laqueus eſt diaboli. 616.2
Dauid leonem & urſum occidens, auaritiæ tentationem figurauit. 115.2

Audire, Auditus.

Audientes uerbum Dei, nec proficientes in uirtute, ſimiles ſunt ciuitatibus à Deo maledictis. 249.2
Audimus ad quæ afficimur. 192.1
Auditus triplex. 281.1

Auerti, Auerſio.

Auerti prohibemur. 164.2
Auerſionis à Deo pœna. 753.2

Auete.

Auete, mulieres primò audire merentur. 696.1

Auferri.

Auferri à non habente. 281.2

Auguſtinus, Auguſtus.

Auguſtini uerba quibus lubricum conuertit. 338.2
Auguſtini ad Mariam precatio. 747.1.2
Auguſtus unde dictus. 40.1
Menſis Auguſtus unde. Ibidem.

Auis.

Aues deſignant uiros ſpirituales.
Auis uocem ſimulans. 126.2

Aurea, Aureola.

Aurea, & Aureola. 151.2
Aurea, & aureola beatorum. 755.2
Aureola quibus debetur. 756.1

Auris.

Aures audiendi. 281.1

Aurora.

Aurora media eſt inter diem & noctem. 688

Auſter.

Auſter quid deſignat. 86.2

Auſteritas.

Auſteritas uitæ requiritur in Euangelij prædicatore. 85.1
Auſteritas Chriſti in eiectione uendentium. 492.2

Aurum.

Aurum Mariæ datum. 56.2

Auxilium.

Auxilium Dei ad gratiam recipiẽdam requiritur. 454.2

Baculus, Baiulatio.

BAculos paſtoralis quid ſignificet. 621.2
Documenta duo ex baiulatione crucis. 637.1

Balaam.

Balaam uaticinium. 51.1

Balſamum.

Balſamum quid deſignat. 683.1

Baptiſmus.

Baptiſmus euacuauit circuncisionem. 50.1
Baptiſmus pœnitentiæ, & gratiæ. 83.2
Baptiſmus quintuplex. Ibidem.

Baptiſmus duplex. 96.1. Item adhuc eſt triplex. Ibidem, & 570.1
Baptiſmus multiplex.
Baptizare in aqua, & in ſpiritu. 94.2
Ad baptiſmi perfectionem, animæ & corporis lotio exigitur. Ibidem.
Totus homo lauatur in baptiſmo. 570.1
Baptiſmi mundatio, ſine fide & operibus non prodeſt. 717.2
Baptizandorum conditiones. 103.1
Baptiſma Iudaicum aboletur. 105.2
Baptiſmi in primitiua eccleſia forma. 107.2
Forma baptiſmi à Chriſto inſtituta. 717.2
Baptiſmus neceſſarius. 722.2
Baptiſmi effectus triplex. 108.2
Baptiſmi uirtute in cœlum aſcenditur. 130.2
Quomodo plures ueteris teſtamenti ſine baptiſmo ſunt ſaluati. Ibidem.
Baptiſmi figuræ. 197.2
Baptiſmi inſtitutio & confirmatio. 108.1
Baptizandi potentia multiplex. 119.1
Baptizandi paruuli. 578.1
Baptiſmus non iterandus. 119.1. 570.2
Nullus quantũuis ſceleratus, uenit rebaptizãdus. 119.1
Nullus niſi baptizatus Chriſti corpus ſumere debet.
Euangelium de baptiſmo quare legitur die Trinitatis.
Baptizat Chriſtus ſemper. 131.2
Sacerdos non baptizat, ſed Deus. 119.1

Baptiſmus Ioannis.

Baptiſmus Ioannis. 132.1
Baptiſmus Ioannis unde fuit. 503.2
Baptiſmus Ioannis non mundabat ſine pœnitentia. 83.2
Mulieres baptiſmo Ioannis non baptizabantur. Ibidem.
Baptiſmo Ioannis infantes non baptizabantur. Ibidem.
Baptiſmus Ioannis figuram gerebat catechumenum. Ibidem.
Baptiſmus Ioannis præparatorius & figuratiuus. 83.2 Ibidem.
Baptiſmus Ioannis quare factus in Iordane. Ibidem.
Baptizandi cauſæ in Ioanne. Ibidem.
Baptiſmus Ioannis, Chriſti prænunciatiuus. Ibidem.
Ioannis baptiſmus erat proteſtatio credendi in Chriſtum. 85.1
Baptizare poterat Ioannes. 94.2
Baptiſmus Ioannis profuit. 95.1
Baptizati à Ioanne iterum baptizandi erant. Ibidem.
Baptiſmus Chriſti confert gratiam, nõn Ioannis. 96.1
Baptiſmi Chriſti & Ioannes differentia. 107.2
Baptiſmus Chriſti. 83.2
Baptiſmi Chriſti locus. 103.1
Chriſti baptizandi modus. Ibidem.
Chriſtus cur ad Ioannem uenit baptizandus. 103.2
Ioannes cur Chriſtum renuit baptizare. 104.1
Chriſtus non ut peccator baptizatus. 105.2
Baptiſmum ſacrauit Chriſtus per ſui baptizationẽ. Ibid.
Baptiſmo Chriſti ſanctificatæ ſunt omnes aquæ. 105.2
Baptizatus eſt Chriſtus in Iordane, & quare. 105.2
Baptiſmus Chriſti, eſt tinctura ſanguinis ſui in paſſione ſua benedicta. 235.1

Barachias, Barba, Bariona.

Barachias interpretatur iuſtus Domini. 523.2
Chriſti barbæ euulſio. 612.1
Bariona, quid interpretetur. 121.2. 330.1

Barrabas, Barthimeus.

Barrabas latro, ſeditioſus, & populo odioſus. 624.1
Barrabas præeligitur. 614.2
Documenta duo ex prælectione Barrabæ. 625.1
Meditatio circa prælectionem Barrabæ. Ibidem.
Barrabam ſolui cupientes. 624.2
Barthimeus cæcus à Chriſto ſanatus. 474.1

Beatus, Beatitudo.

Beatitudo, quid ſit. 546.2
Beatitudo dupliciter dicitur. 148.2
In qualibet beatitudine ſunt duo. Ibidem.
Ad beatum eſſe quid requiratur. 152.1
Acceſſus ad beatitudinem, eſt cognitio infœlicitatis ſuæ. 812.
Beatitudines octo. 148.1
Beatitudines, ſecundum Lucam. 153.2
Beatorum & uiatorum comparatio. 246.1
Maria quomodo fuerit beata. 326.1
Beatitudinẽ quiſque in hoc quod diligit, reponit. 399.1
Beati uellent ire ad locum damnatorum. 450.1
Corona duplex beatorum. 546.2
Beatitudinis obiecta.
Beatitudo non copulatur cũ ſcientia, ſed cũ opere. 572.1
Palma beatorum. 756.1

Bel, Beelzebub.

Bel. 316.1
Beelzebub, uir muſcarum interpretatur. Ibidem.

Bellum.

Bella inteſtina. 525.2
Bellum nobis continuum eſt. 739.1

Benedicere, Benedictio.

Benedictionis origo. 427.2
Benedicere quid, & benedictus quis dicatur. 485.1
Benedictio Dei. Ibidem.
Sicut in antiqua lege ponuntur benedictiones ſeruantibus legem & maledictiones tranſgredientibus: ita in noua beatitudines & uæ. 520.1
Ex patre eſt benedictio, ex nobis maledictio.
Benedictionis conferendæ inſtitutio. 724.2
Benedicendi cauſæ. Ibidem.
Benedictus fructus Mariæ. 31.1
Benedictio Mariæ. 31.2 32.1
Benedictio Simeonis. 59.2
Chriſti benedictio. 292.1
Benedictione Dei omnia creata uigent. Ibidem.

Benefacere, Beneficium.

Benefacere, quid ſit. 380.2
Beneficij duo genera. 162.2
Beneficia appetere an liceat. 296.2
Exempla ſuper pluralitate beneficiorum. 299.1
Beneficiorum pluralitas etiam cum diſpenſatione periculoſa. 298.2
Beneficia conferentes, & recipientes. 381.1
Beneficium accipere, libertatem uendere eſt. 491.2
Beneficia fecit Dominus quatuor ſequentibus ſc. 191.2
Beneficium diuinũm recognoſcendum. 361.1
Beneficia Dei per quos dentur. 407.2
Beneficiorum Dei exprobratio. 538.1
Beneficia diuina ad laudandum Deum inuitant. 738.2
Beneficia Chriſti in nos collata. 752.1

Beneplacitum, Beneuolentia, Benignitas.

Beneplacitum Dei, eſt ſufficiens ratio prædeſtinationis & reprobationis.
Beneuolentia tripliciter captatur. 169.1
Benignitas, & patientia Domini. 67.1
Benignitas, & bonitas Domini. 701.2
Benignitas Domini erga Zacheum. 472.1

Berillus.

Berillus. 434.1

Bernardus.

Bernardus uitam Chriſti frequentauit. 3
Bernardus de humili natiuitate Chriſti. 54.1. ſequentibus.

tibus.
Bernardus Chriſtum inuitat ut loquatur. 107.1
Beth, Bethania.
Beth, domum ſonat. 52.1
Bethania duplex. 96.2
Bethaniæ utriuſque ſitus. Ibidem.
Bethania qualiter interpretetur. 96.2
Bethania domus obedientiæ interpretatur. 498.1
Chriſtus uenit Bethaniam ante ſex dies Paſchæ. 475.2
Reuerſio Chriſti in Bethaniam. 498.1
Contéplatio ſuper reuerſione Chriſti in Bethaniā. Ibid.
Bethlehem.
Diſtantia Bethlehem à Hieruſalem. 41.1
Bethlehem, domus panis. ibidem.
Bethlehem moraliter, & anagogice. 45.1
Bethlehem primo dicta eſt Effrata. 46.1
Bethlehem commendatio. 46.2
Myſteria in Bethlehem facta. Ibidem.
Bethlehem ſitus. 47.1
Bethlehem duplex. 52.1
Bethphage, Bethſaida.
Betphage ſitus. 480.2
Bethſaida domus uenatorum interpretatur. 122.1
Bethſaidæ locus, ubi ſtetit Dominus. 711.2
Bias.
Bias. 332.2
Bibere.
Cur Chriſtus bibere noluit. 655.2
Bimus, Binus, Blandus.
Bimatus unde dicatur. 68.1
Bini cur mitti dicantur. 251.2
Blanda facilius decipiunt. 172.1
Blaſphemia.
Blaſphemia quid. 318.2
Blaſphemiarum ſpecies. 372.1
Blaſphemia tripliciter fit. 213.1
Blaſphemia multipliciter fit. 610.1
Blaſphemātes tripliciter in tres perſonas in diuinis. 318.2
Blaſphemis, & irriſoribus, non ſunt reuelanda myſteria. 217.2
Blaſphemia grauior eſt uiolatione ſabbati. 338.1
Blaſphemiæ uitandæ documentum. 610.1
Blaſphemiæ nec creaturæ inferendæ. 610.1
Blaſphemia quantum ab hominibus cauenda. Ibidem.
Meditatio circa Chriſti blaſphemiam. Ibidem.
Blaſphemans nomen Dei, reus eſt mortis. Ibidem.
Bonus, Bonitas.
Bonus quomodo à malo diſcernitur. 19.1
Bonitas uoluntatis, quomodo dicatur. 44.1
Diſtinctio bonorum à malis. 351.1
Bonus, etiam ſi ſeruiat, liber eſt. 357.2
Bonus malum non patitur. 420.2
Boni in faciem cadunt, ſed mali retro. 601.1
Bonum pro melius. 409.2
Bonus ſolus Deus. 428.2
Bonitas Dei incomparabilis. 440.2
Bonitas Chriſti ineffabilis. 417.2
Bonitas Chriſti etiam in iudicio. 557.2
Bonum, ſubſtantiuè.
Bonum triplex. 101.1. 178.1
Tria bona Deus homini dedit. 178.1
Bona animæ beatæ ſeptem. 756.2
Bona contra peccata. 141.1
Bona ſubſtracta, quid proſint. 178.2
Bonorum ordinatio. 180.1
Minus bonum pro maiori omittendum. 205.2
Bonum nemo inuitus facit. Ibidem.
Bonorum eccleſiæ inutilis aſſumptio. 303.1
Bona interiora quærenda. 341.2
Bonorum diuiſio. 444.2
Bona iuſtis data. 449.1
Non eſt ceſſandum à bono incœpto, propter murmur malorum. 472.1.2
Bonum cœleſte deguſtans, nihil amat ſuper terrā. 473.2
Deus nūquam deſtitit incitare homines ad bonū. 504.1
Duplex defectus, à bono perſequendo. 528.1
Bona Domini. 546.2
Bonum non ſibi, ſed alijs facientes. 575.2
Bona ex meditatione paſſionis Chriſti. 590.2
Bona ante mortem per ſe agenda. 749.1
Bos.
Bos & Aſinus. 41.2
Bos deſignat populum Iudæorum. 43.1
Boues arantes qui intelligitur. 128.2
Brigida uirgo.
Brigidæ reuelatio.
Cadere, Caſus.
Cecidit, non iactum eſt, ſemen. 277.2
Cadere in facies, & retrorſum. 400.1
In terram cadere. 500.1
Caſus in conſenſu, opere, & obſtinatione. 190.2
Caſus cur mentio facta. 251.2
Caſus in terram docet nos magis humiliari. 601.1
Reſupinus captiuantium caſus. ibid.
Caſus retrorſum iniquorum eſt. ibid.
Cæcus, Cæcitas.
Cæci qui dicantur. 381.2
Cæcus à natiuitate. 361.2
Cæcus natus à Iudæis è ſynagoga eiectus. 362.2
Cæci illuminatio. 387.2
Cæcus cur prius imperfectè illuminatus. ibidem.
Cæci curatio. ibid.
Cæci liberatio. 468.2
Cæcus illuminatus à Chriſto, genus deſignat humanum. 469.1
Cæcorum oblatio. 473.2
Cur Matthæus & Marcus in curatione duorum cæcorum, diſcordant. 474.1
Cæcum iuxta uiam ſedere. 475.1
Cæci duo mendicantes, Iudæum & gentilem populum ſignant. ibid.
Cæcitas triplex, & eius uæ. 522.2
Cæcitas quadruplex. 219.1
Cæcitas mentis, myſticè quid ſit. 363.1.369.2
Cæcitatis ſpiritualis cauſæ. 363.1
Cæcitatis propriæ cognitio. 469.2
Cæreus.
Cærei ſignificatio. 60.1
Tria ſunt in cæreo. ibidem.
Cæreorum illicita uenditio in templo. 129.1
Cæſar, Cæſarea.
Cæſar unde dictus. 40.1
Cur Cæſar uniuerſum uoluit deſcribere mundum. 40.2
Homines tripliciter ſub Cæſare profitebantur. ibid.
Cæſaris amicus. 632.2
Cæſarea Philippi. 389.1
Cæſarea duplex. ibidem.
Cæſareæ Philippi ſitus. ibid.
Cain, Caiphas.
Cain munera reprobata. 157.1
Cain deſperatio. 425.1
Caiphæ ſententiæ. 456.2
Caiphas prophetizauit. ibid.
Caiphas bis prophetauit. 609.2
Sciſſio ueſtimenti Caiphæ. ibid.
Chriſtus ad Caiphā ductus, ueritatem nō deſeruit. ibid.

Cayphas blaſphemus fuit, quia blaſphemiam creatori impoſuit. 610.1

Calamus, Calciamentum, Calix.

Calamus. 244.1
Calamo caput Chriſti percutere. 630.1
Calciamenta. 416.1
Calciamenta ſoluere eius, qui ea non habet. 95.1
Calix, quid. 465.2. 578.2
Calix Domini duplex. 568.1
Calix pro morte accipitur. 603.1

Caluariæ mons.

Caluaria, locus crucifixionis Chriſti. 639.1
Montis Caluariæ ſitus. Ibidem.
Meditatio circa geſta in monte Caluariæ. Ibidem.

Calumnia, Calumniari.

Calumniantium mores. 336.1
Calumnianti, & malignanti, quomodo reſpondendum. 503.2
Calumniatores noſtros non odiamus. 602.2
Calumnia Iudæorum in Chriſtum. 352.2. 616.1.2
Reſponſum Chriſti ad Iudæorum calumniam. 616.2

Camelus.

Camelum per foramen acus tranſire. 435.2
Camelus maiorem deſignat tranſgreſsionem. 521.2

Campana.

Campanæ quare triduo paſsionis non pulſantur. 605.1

Cana.

Cana. 125.2

Cananæa.

Cananææ deprecatio. 376.2
Cananææ confesſio. Ibidem.
Cananææ fides. 376.2. 377.1
Cananææ humilitas, & patientia. 377.1
Cananææ triplex petitio. Ibidem.
Cananææ eccleſiam de gentibus congregatam deſignat. 378.1
Cananææ filia, eſt anima. Ibidem.
Cananæa rationem ſuperiorem deſignat. Ibidem.
Cananæa imitanda. 378.1.2

Candela, Candelabrum.

Candelarum extinctio. 605.1
Candelabrum in templo Mariam figurauit. 58.1

Cantus, Canticum, Cantilena.

Cantuum muſicorum excitationes. 217.1
Cantus docentium. 248.1
Cantici componendi & canendi mos. 31.2
Canticum in laude Mariæ.
Cantilenæ Iudæorem. 247.2

Capella.

Capelle duæ in monte Sion: una, ubi cœnaculum erat: altera, ubi Chriſtus lauit pedes apoſtolorum. 569.1

Capharnaum.

Capharnaum ſitus. 191.2
Capharnaum quomodo interpretetur. 198.1. 274.2
Capharnaum pro incolis. 249.2
Capharnaum ciuitas Domini dicitur. 212.2
Capharnaum metropolis eſt Galilææ. 134.1

Capere, Capi, Captiuus.

Non omnes capere. 278
Capi in loco manifeſto Chriſtus uoluit: & quare. 587.2
Quare Chriſtus ſuos diſcipulos non permiſit ſecum capi. 601.2
Chriſtus capi uoluit ſe, non ſuos. Ibidem.
Captio Chriſti. 603.2
Meditatio ſuper Chriſti captione. 604.1
Chriſtus uoluntariè captus, & paſſus. 600.2. 602.2
Captiui debemus eſſe Chriſti. 603.2

Capillus.

Capilli numerati. 233.2
Capilli dicuntur cogitationes. Ibidem.
Capillis tergere Chriſtum. 477.1
Capillum de capite non perire. 526.1

Caput.

Caput Ioannis. 287.2
Caput fit cauda. 297.2
Quid caput, manus, & pedes ſignificent. 570.1
Caput Chriſti coronatum, arundine percutitur. 629.2
Caput Chriſti percutere. Ibidem.

Carbunculus, Carmen.

Carbunculus. 433.2
Carmen triplex. 247.2

Caro, Carnalis.

Carnium eſus. 310.1
Chriſtum raro carnes comediſſa reperitur. 567.1.2
Caro potius, quàm anima, factum dicitur uerbum. 90.2
Chriſti caro duplex. 306.2
Caro Chriſti cæterorum paſsibilior. 593.1
Carnem nõ dereliquit Chriſtus, ſed commutauit. 682.1
Caro pro muliere capitur. 90.1
Caro pro homine toto. 90.2
Conſolatio carnis non congruit paſsioni Chriſti. 589.2
Colluctatio carnis ad ſpiritum, aliquando facit retroire, aliquando lente incedere. 598
Carnalium promotio periculoſa. 297.2
Carnalia bona, & mala. 450.1
Carnales non ſunt ſpiritu ſancti capaces. 736.2
Carnalis hominis ſigna. Ibidem.

Carolus, Carpus.

Carolus magnus actus martyrum fecit inquiri. 220.1
Carpi uiſio ſuper fornace ardente. 414.2. 594.2

Caſia, Caſtellum.

Caſia fiſtula. 685.1
Caſtelli nobilitas. 263.2
Caſtellum cur Hieruſalem dicatur. 481.1
Caſtellum Hieroſolymorum mundus dicitur. Ibidem.
Caſtellum diſcipulis domini contrarium. Ibidem.

Caſtimonia, Caſtitas, Caſtrare.

Caſtimonia ſeruientium Deo in templo. 18.1
Caſtitas longa, martyrium reputatur. 55.2
Caſtitas Smaragdo comparatur. 433.2
Gradus caſtitatis tres. 277.1
Caſtitas Chriſti.
Caſtrare ſeipſum. 427.1

Caſula.

Caſula ſacerdotis quid deſignet. 621.2

Catechiſmus.

Catechiſmus quid ſit. 378.1
Catechizandi argumentum. Ibidem.

Catechumenus.

Catechumeni informandi modus. 392.1

Catella.

Catella Cananæa. 377.1

Cathedra.

Cathedra quid. 632.2
Cathedra Moyſi. 517.1

Catholicum, Catinus.

Catholicon ſonat uniuerſale. 730.2
Catinus quid ſit. 573.2

Cauerna, Cautela.

Cauernæ Apoſtolorum, tempore paſsionis. 605.1
Cautelis contra malos utendum eſt. 503.2

Cecilia, Cedere.

Ceciliæ uirginis laus. 5
Cedendum meliori.

Cedron, Cedrus.

Cedron genitiuus pluralis. 587.2

Cedron interpretatur triſtis mœror. Ibidem.
Cedrus quid repræſentet in cruce. 643.2

Cenſus, Cenſitus.

Quem cenſum Deo debemus. 41.1
Cenſus ſoluendus. Ibidem.
Cenſitus capite Dominus. Ibidem.

Centum, Centenarius.

Centum. 437.2
Centenarius numerus. 412.2
Centenarii numeri myſterium. 590.2

Centuplum.

Centuplum. 437.2
Centuplum recipere. 438.1

Centurio.

Centurio. 195.1
Centurio non erat Iudæus, ſed gentilis. Ibidem.
Centurionis laudes. Ibidem.
Centurionis preces ad Chriſtum. 195.1
Centurionis uirtutes. 195.2
Centurionis ad Apoſtolos Chriſti comparatio. 166.1
Cur Chriſtus laudauerit Centurionem. Ibidem.
Centurio primiciarius. 197.1
Centurionis puer. Ibidem.
Centurionis uerbi efficacia. 197.2
Centurionis & reguli comparatio. 273.1
Centurio crucifixoribus Chriſti præerat. 659.2
Centurio martyr. 660.1

Cephas.

Cephas, Petrus interpretatur. 121.2

Ceremoniæ.

Ceremoniarum ceſſatio. 269.2

Cana, Chananæa.

Chana, Chananæa. Require ſuprà in, Cana.

Character.

Character in non iterandis. 108.2
Character diaboli. 474.2

Charitas.

Feruor charitatis quomodo generatur. 82.2
Gradus charitatis. 582.1
Charitas ſpiritum ſanctum indicat. 106.2
Charitatis præſtantia. 157.1.429.1.2.516.1. 533.1
Charitatis perfectio. 184.2
Sine charitate nihil nobis prodeſt. 203.2. 582.1
Charitas requiritur in prædicatoribus. 202.1
Charitas ordinata quæ ſit. 235.2. 515.1
Charitas omnibus impendenda.
Charitas quid agat. 259.1
Charitas pacifica, eſt Deo præcipuè offerenda. 261.1
Maiora in genere, ſæpe minora fiunt charitate. 320.1
Charitas carbunculo ſimilis. 433.2
Charitas ueſtis nuptialis dicitur. 509.1
Charitas ueſtis cur ſit dicta. 509.2
Charitas in duobus præceptis habetur. 509.1
Vna eſt charitas, & duo præcepta. 735.1
Charitas uera. 509.2
Charitas in hac uita incipit, & in alia conſummatur. 516.1
Charitas quadruplex.
Charitatis laus. 553.2. 582.1
Charitas directè opponitur auaritię. 558.1
Charitatis in proximum obſequia. 571.2
Charitas facit unum eſſe cum Deo. 536.1
Charitatis uinculum per Chriſti uincula deſignatur. 604.2
Charitatis actus triplex in primo uerbo Chriſti in cruce. 689.1
Charitas expellitur, dum cupiditas ingreditur. 614.2
Charitas aliena noſtra facit. 718.1
Charitas legem implet. 717.2
Sine charitate nemo ad culmen cæterarum uirtutum conſcendere ualet. 718.1
Charitas quantum bonum ſit. Ibidem.
Charitas omnia bona facit acceptabilia. Ibidem.
Charitas Chriſti. 562.1.2

Cherubin.

Cherubin coæquandi. 411.1

Chlamys.

Chlamys coccinea. 627.2

Chriſma.

Chriſma in die cœnæ conficitur. 576.2

Chriſtus.

Chriſtus quid ſit. 90.2
Chriſtus unde dicitur. 43.2
Chriſtus à chriſmate dictus. 121.1
Chriſti nomen, eſt nomen commune, & gratiæ. 34.2
Chriſti reges dicebantur Iudæorum. 618.2
Chriſtus rex erat. Ibidem.
Chriſtus rex & ſacerdos. 121.1
Dulcedo Chriſti nominis. 758.2. & ſequentibus.

Chriſtus præfiguratus, & prænunciatus.

Chriſti natiuitatis modus figuratus. 46.2
Chriſti demonſtratio. 117.2
Chriſtus promiſſus ut propheta. 291.2
Ille debet dici uere Chriſtus, in quem conſonant omnes prophetarum uoces. 731.2
Conditiones uigintiduæ de Chriſto prophetatæ. Ibid.
Viginti conditiones de Chriſto prophetatæ, à Marco probatæ. 732.1

Chriſti aduentus primus, & ſecundus.

Chriſtus cur non prius, nec poſterius uenit. 12.2
Chriſti apparatus in uirgine Maria. 14.2
Chriſtus quomodo in propria uenit. 89.2
Chriſtus peccator apparere uoluit. 105.1
Chriſtus in primo aduentu occultus fuit. 530.1
Chriſtus in ſecundo aduentu ab omnibus cognoſcetur. Ibidem.
Chriſtus terribilis & blandus uidebitur. 689.2

Chriſti diuinitas.

Chriſtus æternaliter præceſſit Mariam. 9
Chriſtus ut homo non eſt perſona. 27.2
Chriſtus perſona, ſecundum uaria diuerſa fecit. Ibid.
Chriſtus non compoſitus ex tribus quæ ſunt Chriſtus. Ibidem.
Chriſtus factus eſt ante Ioannem. 95.2
Chriſtus in quauis ætate fuit plenus gratia & ſapientia. 72.1
Chriſtus quomodo Dei filius. 106.2
Chriſtus non poterat inducere ad malum. 125
Chriſtus interdum diuinitatis, interdum humanitatis opera exercebat. 268.2
Chriſtus in cœlo fuit. 307.1
Chriſtus non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis. 60.1
Chriſti dies Abrahæ uiſa. 360.1
Chriſtus non fecit ſe Deum. 371.1
Chriſtus mediator Dei & hominum. 502.1
Chriſtus, ſeu Meſſias, non eſt purus homo. 516.1
In Chriſto duplex eſt natura. 516.2
Chriſtus Deus erat & homo. Ibidem.
Chriſtus alius non eſt quærendus. 530.1
Chriſtus prædicendo ſuam traditionem & paſſionem, oſtendit ſe eſſe Deum. 573.1
Chriſtus filium Dei ſe fecit. 632.1
Chriſtus ſecundum naturam diuinam impaſſibilis & immortalis fuit. 679.2
Chriſtus quomodo ſemper præſens. 718.2
Matthæus de Chriſto probat, quòd fuit Meſſias. 731.2

Conditiones decem & ſeptem, probantes Chriſtum eſſe filium Dei. 733.1.2

Chriſti infantia.

Chriſtus in primo inſtanti fuit perfectus homo. 27.1
Chriſtus cur præſentari uoluerit. 58.1
Chriſtus cur in Aegyptum fugit. 66.2
Chriſti infantis officia. 78.1
Chriſtus à principio neſciebat per experientiam. Ibid.
Chriſtus fabri filius erat. 284.2
Chriſtus cur præ cæteris, filius Dauid & Abrahæ dicitur. 34.2
Chriſtus quomodo primogenitus & unigenitus. 41.2
Chriſtus cur Dauid filius. 42.2
Chriſtus ex prole Dauid ortus. 468.1
Chriſtus ſecundum humanam naturam erat filius Dauid.
Chriſtus nec erat filius Aaron, nec pontifex ſecundum legem.
Chriſtus non creuit ſecundum animam, ſicut creuit ſecundum corpus. 73.2. 74.1

Chriſti ætas duodecim annorum.

Chriſti duodennis zelus circa ſpiritualia. 74.2
Chriſtus cur poſt triduum inuentus. 75.2
Chriſtus inter doctores in templo. 76.1
Stupendum ſuper diſcretione Chriſti inter doctores. Ibidem.
Chriſtus legens ſtabat, exponens ſedebat. 284.1
Chriſtus cur Mariæ & Ioſeph ſubditus. 77.1
Chriſtus mendicaſſe aſſeritur. Ibidem.
Chriſtus quomodo proficiebat. 78.1
Chriſti & morum eius perfectio. 6
Chriſti diſcretio, & humilitas. 79.1.125.1. 268.2
Chriſti benignitas multiplex. 291.1
Chriſtus quid à 12. uſque fere 30. annum fecerit. 78.2
Chriſtus qualis apud homines uſque ad 30. annum reputabatur. 76.1

Chriſti ætas triginta annorum.

Figura & effigies Chriſti. 6.7
Chriſtus ex creatis pauperrima elegit. 42.1.2
Chriſtus potuit impugnari, ſed non expugnari.
Chriſtus fortior eſt Ioanne. 95.2
Chriſtus in pectore cinctus, Ioannes in lumbis. 157.2
Chriſti cum Ioanne comparatio. 245.2
Chriſtus cur annorum triginta baptizatus. 103.1
Quatuor per ordinem in Chriſto facta. 109.2
Chriſtus inter Moyſen & Heliam in monte glorioſus apparuit. 111.1
Ceſſit Chriſtus ob multa. 134.1
Chriſtus cur ad conuiuia iuerit. 142.2
Chriſtus comedendo inſtruxit. Ibidem.
Cur Chriſtus non poterat in ciuitatem introire. 194.2
Chriſtus ad quos declinabat fatigatus. 198.1
Chriſtus in naui. 207.2
Chriſtus quare à turbis magnificatur.
Chriſtus manducauit cum publicanis & peccatoribus. 259.2
Chriſtus & Samaritana plures locutiones habuerunt. 268.2
Chriſtus à manibus Nazarenorum elapſus. 286.1
Chriſtus gratias egit. 292.1
Chriſti inopia & fames. 292.2
Chriſtus neque conuitijs, neque blanditijs captus eſt. 322.2
Chriſtus mulieris ſententiam confirmat. 324.1.2
Chriſtus litium iudex eſſe noluit. 331.2
Chriſtus cur fratrum hęreditatē diuidere noit. 332.1
Chriſtus Iudæorum ſolennitates frequentauit. 334.2.
Chriſtus cur à Iudæis ſe ſubtrahebat 350.1
Chriſtus durè reprehendit, non tamen durè reſpondit. 359.2
Chriſtus bona pro malis reddidit Iudæis. 360.1
Locus ubi Chriſtus Chananææ locutus eſt. 376.1
Cur Chriſtus ſeorſum & in montem duxerit diſcipulos. 397.2
Chriſtus Iudæorum fugit furorem. 457.2

Chriſti paſſio.

Chriſtus notioribus debuit paſsionem ſuam reuelare. 463.2
Chriſtus cur multotiens prædixit paſsionem ſuã. Ibid.
Chriſtus cur ad domum publicani diuertit. 472.2
Chriſti abiectio à Iudæis. 565.2
Chriſtus triſtitiam non inuitus aſſumpſit. 505.2
Nihil coactum in Chriſto conſideratur. Ibidem.
Chriſti partes ſibiinuicem ſubijciebantur ſecundum iuſtitiam originalem. Ibidem.
Quare Chriſtus Iudæis iterat quæſtionem. 601.2
Chriſtus reus arguitur læſæ maieſtatis. 618.2
Chriſtus ad ſupplicium trahitur. 635.2
Chriſtus cur à Deo derelictus dicatur. 653.1
Documentum ex derelictione Chriſti à Deo. 654.1

Chriſtus à morte ſuſcitatus.

Chriſtus creditus eſt hortulanus. 693.2
Chriſtus in medio de ſe loquentium aſtitit. 704.1
Conuerſatio Chriſti poſt reſurrectionem. 720.1

Chriſti uita.

Chriſti uita imitanda & propter multa deſideranda. 2
Chriſti uita fauorabiles reddit & ſanctos. Ibidem.
Chriſti uita, facit conſortes uitæ cæleſtis, & omnium ſanctorum. Ibidem.
Chriſti uita nequit ſatis laudari. Ibidem.
Chriſti uita facit hîc incipere uitam cœleſtem. Ibidem.
Chriſti uitæ totius compendium. Ibidem.
Chriſti uita eſt nobis ſpeculum. 5
Chriſti uita tota doctrina eſt. 562.1

De Chriſto uaria.

Chriſti aſsiſtentia lux eſt. 2
Chriſtus hominem adoptat in filium. 3
Chriſti ad cætera comparatio. 10.2
Chriſtus comparatur flori. 15.1
Chriſtus nobis omnia. 5.412.1
Chriſtus ab omnibus eſt adeundus. 412.1
Chriſtus imitandus, & ſequendus. 42.2
Chriſtus uerbo & facto, ſuos excitat ad martyrium. 463.2
Chriſtus uocat diſcipulos ad religionem. Ibidem.
Chriſti imaginem gerere debemus. 467.2
Chriſtum non ſemper haberi. 478.2
Cum Chriſto eſſe. 555.2
Chriſtus emendus eſt. 565.2
Chriſtus tenetur per charitatem. 696.1
Chriſtus cum deſidia quæſitus non inuenitur. 445.1
Ad Chriſtum inueniendum, quæ requiruntur. Ibid.
Chriſtus in periculis requirendus. 116.1
Chriſtus in turba nec cognoſcitur, nec inuenitur. 337.1
Chriſti locus. 353.1
Chriſti præconia tria. 312.1
Chriſtus in Nunc dimittis, magnificatur quatuor nominibus. 60.1
Chriſtus dicitur filius, uerbũ, uirtus, & ſapientia. 9.1.2
Chriſtus eſt pax, ueritas, & iuſtitia. 370.1
Quomodo Chriſtus ſit oſtium. 366.1
Chriſtus paſtor bonus. 366.2
Chriſtus eſt ſalutis portus. 55.2
Chriſtus cibus eſt ſpiritualis. 306.1
Chriſtus caput eſt eccleſiæ, corpus eius eccleſia. 558.1

Chriſtus interdum liber dicitur exemplaris. 561.2
Chriſtus ſacramentum eſt. 578.1
Chriſtus dicitur triplex panis. 720.1

Chriſtianus.

Chriſtiani quando ſic uocati ſunt. 73.1
Chriſtiani qui dicuntur. 510.2
Chriſtianum totus mundus perſequitur. 289.1
Chriſtianus bene proficiens, ſemper habet reprehenſores. 474.2
Omnes Chriſtiani fratres uocantur ſpecialiter. 519.2
Chriſtianorum tarditas ingemiſcenda. 6
Chriſtiani mali. 371.2
Chriſtiani male uiuētes iniuriā Chriſto faciunt. 511.1
Chriſtiani fruſtra dicuntur, ſi Chriſtum non imitantur. Ibidem.
Chriſtiani ſunt cauſa quia gentiles manent in errore. Ibidem.
Non ſufficit Chriſtiano Chriſtum paſſum inſpicere. 561.2

Chryſolithus.

Chryſolithus.

Cibus.

Cibum qui perit operari. 305.2
Cibus ſpiritualis, qui non perit. 306.1
Cibus quem deberent optare prælati. 271.1
Cibus Chriſti. 270.2
Cibi poſt reſurrectionem à Domino ſumpti exhalauerunt. 719.2

Cicatrix.

Per cicatrices ſe manifeſtauit Chriſtus eundem. 704.2
Cicatrices Chriſti pulchræ. 710.1
Cicatrices martyrum, ſtellis ſimiles. Ibidem.

Cinamomum, Circuitio.

Cinamomum quid deſignet. 685.1
Circuitio Chriſti. 140.1

Circunciſio.

Circunciſio ab Abraham incepta. 48.1
Circunciſio cur inſtituta. 49.2
Circunciſio fiebat petrinis cultris. Ibidem.
Cur Iudæi in deſerto non circuncidebantur. Ibidem.
Circunciſio uſque ad Chriſtum authoritatem habuit. Ibidem.
Idem remedium antiquitus conferebat Circunciſio, quod nunc confert Baptiſmus. 50.1
Circunciſio duplex nobis neceſſaria. Ibidem.
Circunciſio cur fiebat in præputijs. Ibidem.
Circunciſio quid deſignat. 49.2
Circunciſio octaua die fiebat. 50.1
Octo dies circunciſionis quid deſignent. 50.2
Circuncidi ab omnibus membris, & ſenſibus Beda pręcepit. 50.1
Circunciſionem mentis octo illuminationes præcedentes. 50.2
Circunciſio ſpiritualis quid ſit. Ibidem.
Circunciſiones triplices. 51.1
Circunciſio Ioannis baptiſtæ. 33.1
Circunciſio Domini. 48.1
Magna duo in circunciſione Domini facta. Ibidem.
Circunciſionem Chriſti quomodo celebrare debemus. 49.1
Circuncidi uoluit Chriſtus ob multa. 49.2
Circunciſus eſt Chriſtus nobis, non ſibi. 50.2
Chriſtus ante quàm induci in templum, circuncidi uoluit. 63.2

Ciſterna.

Ciſterna in quam ſtella cecidit. 47.2

Ciuis, Ciuitas.

Ciues conciuibus plerumque inuident. 285.1
Ciuitates à Chriſto ſpecialiter electæ. 47.1
Ciuitates Chriſti. 213.1
Ciuitatum exprobratio. 249

Clamor.

Clamor ad Deum, quid ſit. 31.1
Clamor Domini prædicantis. 281.1
Clamor ad iudicium. 551.1
Documentum circa clamorem Iudæorum. 631.2
Meditatio circa clamores Iudæorum in Chriſtum. 631.2. 632.1
Clamor Chriſti, exprimit formam tentati & tribulati. 654.1
Meditatio circa Chriſti clamorem. Ibidem.
Clamor Chriſti in morte ualidus. 657.2
Clamor Chriſti in monte fuit miraculoſus. 657.2 660.1

Clarificatio, Claritas.

Clarificatio Chriſti. 500.1
Clarificatio Chriſti, quid ſit. 501.2
Chriſtus non clarificatur in ſe à malis. 705.1
Quomodo clarificatus eſt Chriſtus diſcedente Iuda. 575.2
Clarificatio corporis beati. 755.2
Claritas in corpore Chriſti poſt reſurrectionē. 705.1

Claudus.

Claudi qui ſint. 243.1. 381.2

Clauis.

Clauis eccleſiæ. 331.1
Claues ſcientiæ. 366.1
Clauium promisſio. 390.2
Clauium ſignificatio. Ibidem.
Clauium poteſtas duplex. 391.1. Et quibus data. Ibid.
Claues cur Petro traditæ. 478.2
Poteſtas clauium data eſt in die paſchæ. 707.1

Clauſtrum, Clauus, Clementia.

Clauſtri fuga. 299.2
Clauos Chriſto fabricare. 640.2
Clementia Domini. 342.1

Clericus.

Clericorum & laicorũm, circa cupiditatem comparatio. 301.1
Clericorum ſuperfluitas. 301.2
Clerici Iudæos ſabbatizantes imitantur. Ibidem.
Clerici Iudæis ſimiles. 678.2
Clericus litibus abſtineat. 329.2
Clerici à forenſibus abſtineant. 334.1
Contra clericos & laicos ſuperbientes in equis. 483.2
Clericorum caſus eſt ualde periculoſus. 492.2
Clerici ſecularibus dediti. 493.1
Clerici negociatores. 544.1
Clerici ſeruitium Dei negligentes, ſunt latrones in ſuis ſpeluncis. 493.2
Clerici & laici duos filios deſignare poſſunt. 504.1.2
Clericorum ad pœnitentiam difficilis cōuerſio. 505.1
Difficultas corrigendi clericos. 505.1
Clerici ſi malefecerint inemendabiles ſunt. 517.1
Clericus armis pugnare non præſumat. 603.1
Clericorum iudicium. 620.1

Cline.

Cline quid ſignificet. 125.1

Cocus.

Cocus, require infra Coquus.

Cœlum, Cœleſtis, Cœlicola.

Cœli apertio in baptiſmo ſuper Chriſtum. 106.1
Cœlum dupliciter acquiritur. 136.1
Omnia dura pro cœlo toleranda. 186.1
Cœlum deſertum. 412.2
Turbatio cœli. 535.1

Cœli

Cœli & terræ tranſitus. 540.2
Cœlum triplex. 540.2. 727.2
Cœlorum ſplendor creſcet.
Inde ad cœlos aſcendimus, unde uigilamus, oramus & ligamur.
Cœlum deſiderare. 738.2
Amanda cœleſtia. 739.1
Cœlicolarum ordines. 399.2
Cœli, pro ſanctis. 169.2
Cœli animas ſanctas deſignant. 536.2
Virtutes cœli, ſunt animæ uires. Ibidem.
Cœlum & terra, corpus & animam ſignant. 541.1

Cœmiterium.

Cœmiterium bonorũ uirorum poſſeſſio dictũ. 569.1

Cœna.

Vocati ad cœnam magnam. 349.2
Cœna magna. 348.1
Cœnæ tempus. Ibidem.
Cœna cœleſtis conſiſtit in tribus. 348.2
Excuſantes ſe à cœna magna. Ibidem.
Iudæi uocantur ad cœnam, gentes compellũtur. 349.1
Cœna honeſta in domo Simonis leproſi. 475.2
Cœna Domini. 566.2
Quinque in cœna Domini notanda. Ibidem.
Cœna Chriſti quid ſignificet. 567.1
Cœna Dominica repræſentatur. 579.1
Cœna Domini olim in manna præfigurata. 579.2
Cœna Domini in agno paſchali præfigurata. Ibidem.
Quinque meditationes circa ſermonem Chriſti in cœna. 581.1
Cur poſt Iudæ diſceſſum, Chriſtus in cœna ſermonem habuit. 581.1
Cœnæ excellentia. 587.1
Mirabilia in cœna Chriſti. Ibidem.
Cœna Chriſti ex felle & aceto. 655.1
Egreſſio Chriſti de loco cœnæ hora cõpletorij. 587.2
Cœna nocturna multum impedit orationem, & contemplationem. 589.1

Cœnaculum.

Cœnaculum paſchæ. 566.2
Cœnacula Paleſtinorum. 569.1

Cepiſſe.

Cœpit improperare, ſignanter dictum. 250.1
Non cœpiſſe, ſed perſiſtere, uirtutis eſt. 526.1

Cogitatio.

Cogitationis noſtræ quàm difficile ſit rationem Deo reddere. 3
Deus omnium cogitationum, intentionum, & actionum inſpector eſt. 20.1
Cogitationes ſcire, ſolius Dei eſt. 260.1. 316.2
Cogitationis peccatum. 371.2
Cogitatio mali, & cogitatio mala. 375.1
Cogitationes unde. 375.1
Cogitationibus malis reſiſtendum eſt. Ibidem.
Cogitationibus malis ad peccatum deuenitur. 375.2
Cogitationes malæ non remanebunt impunitæ. 520.1
Minimæ cogitationes bonæ digna mercede donabuntur. Ibidem.

Cognatus.

Homo deficit à perfectione, propter affectum cognatorum. 76.2

Cognoſcere, Cognitio.

Non cognoſco, quomodo ſumuntur. 25.1
Cognoſcere quotupliciter ſumatur. 38.1
Cognitio Dei, mundi, & ſui. 278.1
Cognitio dat ſaporem. 294.2
Quomodo cognoſcendum an ex Deo ſimus. 358.1
Cognitio duplex. 364.1
Cognitio triplex. 598.1
Cognitio & uiſio Dei. 735.1
Cognitio Dei triplex. Ibidem.

Cohabitatio.

Cohabitatio cum uirginibus. 157.2

Colaphus, Colaphizare.

Colaphus quid ſit. 608.1
Chriſti colaphizatio. 611.1
Documentum circa Chriſti colaphizationem. 611.2
Meditatio circa Chriſti colaphizationem. Ibidem.
Colaphizantes Chriſtum. Ibidem.

Collibia, Colloquutio.

Collibia. 491.2
Colloquutio Chriſti & matris poſt reſurrectionem. 680.1

Columba, Columbanus.

Columba ſignat uitam actiuam. 63.2
Columbæ proprietates, ſeptẽ uirtutes indicãtes. 106.2
Columbas uendere. 128.2
Columbina ſimplicitas in tribus. 226.2
Maria pullos columbarum obtulit. 58.2
Columbarum pulli cur offerebantur, & non columbę. 58.2
Beati Columbani dictum notabile. 227.1

Columna, Comedere.

Columnæ flagellationis pars Romæ habetur. 626.2
Comedenda Chriſto oblata. 705.1

Comitiua, Commiſſura.

Comitiua Chriſti occurrentis matri aſcendenti. 745.2
Commiſſura unde dicta. 145.1

Communis, Communio, Communicare.

Omnia communia. 170.2
Commune, pro immundo. 375.1
Communicantes indignè cui aſſimilantur. 53.1
Communionis commoda. 419.2
Communicare uolentes. 457.2
Communicatio diſcipulorum per manus Domini. 576.2
Cur non amplius ſub utraque ſpecie communicatur. 577.2
Communicantes euchariſtiæ ſacramento. 665.2
Communicandi conſuetudo. 704.2

Commutatio, Compaſſio.

Commutatio iniqua. 690.2
Compaſſionis uirtus. 637
Compatiendum nobis eſt Chriſto. 736.1
Compaſſio Chriſti, & cæterorum ad Mariam. 617.2
Compatiendum Chriſto triplici ratione. 653.2

Compelli, Completorium, Completus.

Compulſi intrare. 261
Completorium unde dicatur. 588.1
Completus, & expletus, quis dicatur. 431.2

Comprehenſio, Compunctio.

Comprehenſio triplex. 11.1
Comprehenſio quid. 755.2
Compunctionis incitamenta. 149.2
Compunctio cordis. 363.2

Concilium.

Concilium primum Iudæorum contra Ieſum. 456.1

Concipere, Conceptio.

Concipere in utero. 24.1
Mentalis conceptio, maxima eſt gratia.
Conceptio & natiuitas Ioannis Baptiſtæ. 18.1
Conceptio præcurſoris miraculoſa. Ibidem.
Conceptus Elizabeth dies. 20.1
Conceptus Elizabeth cur Mariæ nunciatus. 26.1
Mariæ conceptio. 14.2
Conceptionis Mariæ figuræ. Ibidem.

Conceptio

Conceptio uirginis Mariæ. 15.1
Conceptio Saluatoris noſtri. 29.2
Chriſtus eodem tempore quo fuerat conceptus, eſt paſſus. 21.1
Concipere Chriſtum uolentis conditiones. 28.1
Conceptionis dominicæ figura in rubo. 29.1
Conceptionis locus,& partus Chriſti oſtenditur congruus. 42.2

Concluſio.

Concluſio libri,& peroratio authoris. 757.2

Concordantia, Concordia.

Concordantia Euangeliſtarum.
Concordia ſtatim facienda. 157.1
Concordia creſcit,quantum augetur amor. 164.2
Concordia multos facit unum. 175.2
Concordiæ premium. 420.1

Concupiſcentia.

Concupiſcentia duplex. 157.2
Concupiſcentia per euangelium damnatur. Ibidem.
Concupiſcentiæ deteſtatio. Ibidem.
Concupiſcentiæ contraria. 158.1
Remedia contra concupiſcentiam. Ibidem.
Concupiſcentiæ calor. 200.1
Cõcupiſcens uiſibilia,inuiſibiles uirtutes amittit. 342.1
Concupiſcentia temporalium,eſt charitatis uenenum. 736.1

Concuſſio, Condemnatio.

Concuſſio fidelium. 529.2
Chriſti condemnatio prima ad mortem. 610.1
Documenta duo circa condemnationem Chriſti ad mortem. Ibidem.
Meditatio circa Chriſti condemnationem. 610.1.634
Iudæi ſua ſe ſententia condemnauerunt. 616.1

Condimentum, Conducere, Confidentia.

Condimentum facile famenti. 310.2
Conducere operarios in uineam. 439.1
Confidentia damnatur. 580.1.2

Confeſſio, Confeſſor.

Confeſſio duplex. 99.2
Confeſſio à quo inſtituta. Ibidem.
Confeſſio cur fit homini. Ibidem.
Confeſſio uocalis neceſſaria eſt. Ibidem.
Cur Deus vult nos confiteri homini. Ibidem.
Confeſſio eſt conuenienter inſtituta. Ibidem.
Confeſſio frequentanda eſt. Ibidem.
Confeſſionis utilitates. 100.1
Pudor, & confitentis humilitas, maxima pars eſt pœnitentiæ. 99.2
Confeſſio eorundem iteranda. 100.1
Confeſſionis iteratio quid prodeſt. Ibidem.
Confeſſio generalis quid prodeſt. Ibidem.
Confeſſor debet eſſe ſecretus. 200.2
Sigillum confeſſionis nemini eſt reuelandum. 100.1
Confeſſionis conditiones quatuor. 193.2
Verba confeſſionis ad ſalutem non ſufficiunt. 188.1
Confeſſio à medico ſuadenda eſt. 214.1
Contra erubeſcentes peccata confiteri. 396.1
Peccator,non obſtante contritione, ad confeſſionem eſt obligatus. 364.1
Confitendi modus. 415.2
Confeſſio prima. 417.2
Confeſſio humilis. 496.2
Confeſſio non eſt differenda uſque ad mortem. 690.1
Confeſſorum unde lætitia. 4
Confeſſio duplex. 99.2
Confeſſio fidei ſine operibus. 188.2
Confeſſio exterior fidei requiritur. 219.1
Confeſſio fidei multipliciter fit. 234.1
Confeſſio fidei quando & quomodo facienda. 457.2
Confeſſio nominis Chriſti. 234.1
Confitendus Chriſtus ſine erubeſcentia. 399.1
Confeſſio Dei à minoribus incipit. 490.1
Chriſtus confitetur Deo patri. 253.1
Confeſſio uera & humilis Ioannis. 93.1
Confeſſio Petri. 71.3.1
Confeſſio dæmonum coacta,& ex ſuſpitione. 210.2

Confirmatio, Confortatio.

Confirmationis ſacramentum. 428.2
Confortatio angeli qualis. 598.1

Congratulari, Congregari.

Congratulandum eſt de bono alterius. 33.1
Congregati in nomine Domini. 704.1

Coniectura.

Coniectura duplici noſcuntur filij lucis. 444.1
Coniecturis noſcuntur filij ſeculi. Ibidem.

Coniugium.

Coniugium caſtorum. 37.2
Coniugium uerum inter Mariam & Ioſeph. 37.1.2
Coniugum alter religionem quandoque ingredi poteſt. 127.2
Coniugatorum prouincia durisſima. 426.2

Conſanguinei.

Conſanguinei uitandi. 77.2
Conſanguineorum prælatio dominatur. 297.2
Conſanguinei,& amici,ſaluti poſt habendi. 409.2

Conſcientia.

Conſcientia malæ uoluntati remurmurat. 157.2
Conſcientiæ uermis. 197.2
Conſcientia mala puſillanimis eſt. 232.1
Conſcientia quadruplex. 301.2
Conſcientiam bonam faciunt duo. 368.2
Conſcientia boni & mali operis. 496.2
Conſcientia miſera. 329.2
Conſcientia libera. 357.2
Conſcientiæ teſtimonium. 551.1
Conſcientiam ſuam polluens, faciem Chriſti ſputis polluit. 610.2

Conſecratio, Conſeruatio.

Verba conſecrationis efficiunt quod figurant. 576.2
Poteſtas conſecrandi data in cœna. 707.1
Conſeruatio rerum. 89.2
Conſeruat omnia Deus. 338.1

Conſilium, Conſiliarius.

Conſilium ſuper Mariæ uoto. 15.2
Conſiliorum adimpletio. 35.1.2
Conſiliorũ obſeruatio conuenit cõtemplatiuis. 430.1
Conſilia ad perfectos pertinent. 432.1
Conſilia perfectæ religionis. Ibidem.
Conſilia duodecim. Ibidem.
Conſiliorum facilitas. Ibidem.
Conſilia duodecim comparantur duodecim lapidibus precioſis. 433.1. & ſeq.
Conſilium prauum. 457.1
Triplex conſiliũ,ad triplicem hominum ſtatũ. 528.1.2
Meditatio circa conſilium malignantium. 616.1
Conſilium impiorum bis factum. Ibidem.
Conſiliarij falſi. 336.2

Conſolatio.

Cur Deus dat conſolationes. 67.1
Diuina conſolatio delicata. 589.2
Conſolatio diuina non compatitur alienam. 235.2. 589.2
Non eſt diuina conſolatio duplici quærenda affectu. 589.2
Conſolatio diuina quomodo acquiritur. 685.1
Diuina conſolatio excedit humanam triſtitiam. 719.2

Conſortium,

Conſortium, Conſuetudo.
Conſortium diabolicum. 557.2
Conſuetudo mali, quàm periculoſa ſit. 225.2
Cõſuetudo mala quid efficiat. 342.2
Conſuetudo mala plus nocet igne. 330.2
Conſuetudo Domini. 354.1
Conſuetudo bona. 433.1
Conſummari, Contaminari.
Conſummare quid ſit. 656.2
Conſummatio Chriſti pœnoſa. ibid.
Conſummationis Deo dicandæ ratio. ibid.
Conſummatio ſeculi. 718.2
Contaminari uerentes prætorio. 618.1
Contemnere, Contemptus.
Contemnere alios, quàm malum ſit. 410.1
Contemptus, & odium. 182.1
Contemptus uitandus. 410.1
Contemptus mundi. 450.1
Contemptus diuitiarum unde naſcitur. 148.2
Contemplatio, Contemplatiuus.
Contemplatio deſertum dicitur. 251.1
Contemplandum interdum. 251.1
Contemplatiua uita manet. 254.1
Contemplationi omnia uirtutum ſtudia poſtponuntur. 254.2
Contemplatiuæ uitæ officia. 265.1
Contemplatiui fidelitas. ibid.
Contemplatiuę & actiuæ comparatio. 264.2
Contemplationi neceſſaria. 398.2
Contemplatiuus tria facit tabernacula. 399.2
Contemplationis ſex bona. 399.2
Contemplatiui officium. 574.2
Non decet contemplatiuum eſſe deſidioſum. ibid.
Contendere, Contentio.
Contendendum non eſſe. 251.1.321.1
Contentio licita. 261.1
Contentio bona. 185.1
Contentio mala. 185.2
Contentio unde oritur. 321.2
Contentioſi à diabolo excæcati. 322.2
Contentio diſcipulorum qualis fuit. 405.2
Repetere ſua cum contentione & fraude non licet. 432.1
Conticinium.
Conticinium. 302.2
Continentia.
Continentia à Deo eſt. 426.2
Continentia triplex. 427.1
Continentia glorioſa. ibid.
Continentia non eſt præceptum, ſed conſilium. ibid.
Continentia Ioannis. 84.2
Contradicere.
Contradicentes Chriſto, qui ſint. 61.1
Contradictoria Deus non poteſt facere ſimul uera. 26.1
Contradictione implicans non eſt Deo poſſibile. ibid.
Contritio.
Contritio cordis, eſt prima pars pœnitentiæ. 99.1
Contritio quanta requiritur. 98.2
Contritio ſingularis requiritur in pœnitentia. 99.1
Contritio perpetua debet eſſe. ibid.
Contritio & deteſtatio duplex. ibid.
Contritio fructuoſa. ibid.
Contritio poteſt pœnam delere. 101.1
Intentio contritionis duplex. ibid.
Contritus tenetur confiteri, & ſatisfacere. 193.1
Contumelia. Conuentus, Conuerſatio.
Contumeliam & opprobria audire docemur. 230.2
Conuentus malignantium aduerſus Ieſum. 615.2
Conuerſatio Chriſti cum Maria & Ioſeph. 81.1
Conuerſatio melior deſideranda. 467.1
Conuerti, Conuerſio.
Non tardandum conuerti. 440.2
Differentes conuerſionem in ultimam horam, falſi ſunt. 552.1
Conuerſi nouiter pœnitentia. 145.1
Iudæorum quorundam cõuerſio ad Chriſtum 501.2
Effectus conuerſionis ad fidem, erit circa finem mundi. 229.1
Conuerſio Domini ad ſequentes. 120.1
Conuerſio Domini ad Petrum. 613.1
Conuicium, Conuinci.
Conuiciorum tolerandorum facilitas. 230.2
Conuicia, exemplo Chriſti, patienter tollerãda. 352.2
Conuicia Chriſti per totam noctem. 615.1
Conuicia in Chriſtum eundo ad Pilatum. 616.2
Conuictorum de peccato modus. 359.1
Conuiuium.
Conuiuium Matthæi. 142.1
Conuiuium prædicatoris. 347.2
Conuiuium Dominicum diſcipulis iuxta mare. 711.2
Conuiuium iocundum. ibid.
Conuiuium eccleſiæ, in quo Chriſtus multa præparat. 712.1
Conuiuium ultimum Domini. ibid.
Cophinus, Coquus.
Cophinus quid ſit. 292.1.293.2
Coquus prælatus ſapienti. 298.1
Coquorum ars inutilis. 310.1
Cor.
Cordis munditia. 250.2
Corda loquentur in die iudicij. 189.1
Cor impœnitens. 319.1
Cor, non ſubſtantiam, Dominus penſat. 138.2
Cordis feſta ſeptem. 353.1
Cor & ſtomachus. 492.1
Idem eſt uerbum cordis, & oris. 533.2
Reſolutio cordium noſtrorum in paſſione Chriſti. 594.1
Cordis clauſura. 669.2
Cor dicitur pœnitentium monumẽtum. 687.2
Cor dicitur contemplatiuorum monumentum. ibid.
Cor dicitur proficientium monumentum. ibid.
Cor noſtrum aſcendat cum Chriſto. 728.1
Corbana.
Corbanæ munditiea, & cordis immunditiei. 617.1
Corona, Coronatio.
Corona Pharaonis. 69.2
Corona uictoriæ. 628.1
Coronatio Chriſti. ibid.
Coronæ ſpineæ cauſa. 628.2
Documenta ex coronatione Chriſti. 628.1
Meditatio circa percuſsionem capitis Chriſti coronati. 629.2
Documentum ex percuſsione capitis Chriſti coronati. ibid.
Coronationis & illuſionis Chriſti figuræ. 630.1
Chriſti coronati egreſsio. 63
Corozain.
Corozain. 249.1
Corpus.
Corpus morale. 175.1
Corpus proprium minus Deo diligendum. 235.2
Corpus carcer eſt. 242.1
Corpus criminum nos detinet carceratos. 739.2
Congregatio corporum. 533.2

Croporis traſitus triplex. 541.1
Corpora in terra quieſcunt uſque ad octauam reſurrectionis. 670.1
Corpora electorum leuia, reproborum uerò grauia. 538.2
Palpatio glorioſi corporis, eſt miraculoſa. 705.1
Corpo ra glorioſa quibus palpabilia erunt. Ibidem.
Corpus glorioſum obedit ad nutum animæ. Ibidem.
Bona corporis glorificati, ſeptem. 755.2
Corpus bonorum, ſecundùm merita ſumet claritatis augmentum. 750.1

Corpus Chriſti.

Chriſtus tactu corporis ſacri omnes mundauit aquas. 105.1
Chriſtus corpus dicitur. 550.2.544.1
Corporis Chriſti formatio. 27.1
Caſtigatio corporis Chriſti. 562.1
Totius corporis Chriſti contumelia. 630.1
Corpus Chriſti non potuit in terra putreſieri. 686.1
Situs corporis Chriſti in monumento. 688.2
Corporis Chriſti præſentia debet eſſe in templis. 64.2
Corpus Chriſti conficitur tãtum grano triticio. 500.2
Corpus dominicum de azymo factum. 567.1
Cur corporis & ſanguinis Chriſti fit ſeparatim conſecratio. 577.2
Dedit Chriſtus poteſtatem corpus ſuum conficiendi. 578.2
Corpus Chriſti in pannis lineis conſecrandum. 669.1
Chriſtus ſumpſit corpus ſuum. 576.2
Corpus Chriſti manducare. 307.2
Corporis Chriſti manducandi forma. Ibidem.
Sumens corpus Chriſti indignè, magis elongatur à Deo. 575.2
Corpus Chriſti indignè ſumentes, Iudæ ſimiles ſunt. 601.2
Chriſtianus periculo mortis imminente, debet, ſi poteſt, Chriſti corpus ſumere. 576.2
Corpus Chriſti myſticum. 578.1

Corrigi, Corripi, Correptio.

Corrigi nolentes. 507.1
Corripere proximum. 432.2
Correptio ad quos & quando pertinet. Ibidem.
Correptio fraterna, per Sardium deſignatur. 434.2
Correptionis fraternæ ordo, modus, cauſa, locus, tẽpus, euentus. 418.2
Correptio fraterna. 418.1
Caſus quibus non tenemur corripere. 418.2
Corripiendi forma. Ibidem.
Alia uia corripiendi. Ibidem.
Corripiendus peccator. Ibidem.
Correptionis triplices differentiæ. 419.1
Correptionis modus inimicorum. 602.1

Crapula, Craſtinus.

Propter crapulam multa mala fiunt. 287.1
Crapula nocet. 332.1
Craſtini cura prohibetur. 178.2
Craſtinus dies. 179.1

Creatio, Creatura.

Creatio potentiam ſonat. 730.1
Chriſtus non tantum laborauit in creatione mundi, quantum in recreatione. 673.2
Creaturæ quomodo creantur à Deo. 10.1
Creaturæ in uia, ſunt ſpeculum creatoris. 11.2
Quatuor ſunt genera creaturarum. 535.1
Conuerſionis ad creaturas pœnæ plurimæ.

Credere.

Credere in Deum. 188.2
Credere Deum, Deo, & in Deum. 730.1
Credendo Deo ut medico. 541.1
Credere in nomine Chriſti, qui dicuntur. 130.2
Credere in Chriſtum. 300.2
Credens manducat. Ibidem.
Credentes in Chriſtum, euerſionis Hieruſalem pericula euaſerunt. 488.2
Non poteſt credere Chriſto, qui gloriam terrenam quærit. 518.1
Apoſtoli deſignat perſonas credentium. 671
Credenda extra ſymbolum quæ ſint. 731.1

Creſcere.

Creſcit Chriſtus, decreſcit Ioannes. 132.1

Cruciari, Crus.

Cruciatur Chriſtus memoria matris. 690.2
Chriſti crura fracta non ſunt. 661.2

Crux.

Crux aſſumenda. 235.2
Crucem ſibiipſi facere. 111.1.2
Crucem accipere, quid ſit. 235.2
Crucem ſuam tollere. Ibidem.
Crux Domini quæ ſit. Ibidem.
Crucis Chriſti utilitas. 391.2
Crux in frontibus fixa. 502.2
Signi crucis efficacia. 563.2
Crux. Chriſti uoluptati aduerſatur, & uoluptas cruci. 589.2
Crucis locatio, & eius ſignificatio. 590.1
Crux Domini nobis baiulanda. Ibidem
Crucis ſupplicium à Deo, & à Iudæis diuerſimodè electum. 631.1
Lignum crucis. 634.2
Lignum crucis nemo Iudæorum tangere uoluit. ibid.
Crucis longitudo, latitudo, profunditas. Ibidem.
Chriſtus crucem ſuam portat humeris. Ibidem.
Chriſti crucem portantis ſpectaculum. 635.1
Meditatio circa Chriſtum crucem baiulantem. 635.2
Documentum ex tolerantia crucis. 636.2
Crucem ſuam Chriſtus diu portare non poterat. ibid.
Chriſtus primus crucem portauit, & poſt eum gentiles. 637.1
Crucem domini portantes. Ibidem.
Portantes crucem alienam, non ſuam. Ibidem.
Aliqui portãt crucem, ſed nõ ſequuntur Chriſtũ. ibid.
Crucem Chriſto imponentes. Ibidem.
Crucem Chriſto fabricare. 637.2
Quatuor crucem portantes. 637.2
Extenſio Chriſti in cruce. 640.1
Leuatio Chriſti cum cruce. Ibidem.
Contemplatio myſteriorum crucis. 640
Crux, à cruciatu dicta. 641.2
Crucis forma ad ſimilitudinem litteræ. T. 643.1
Crux quadripertita quadrifidam mundi partem deſignat. Ibidem.
Crucis beneficia quatuor. 643.1
Crux mundi. 643.2
Crux ſpiritus. Ibidem.
Crux carnis. Ibidem.
Cur Chriſtus de cruce non deſcendit. 646.1
Deſcendendi de cruce, diabolica immiſsio. Ibidem.
Crux Chriſti, eſt muſcipula diaboli. Ibidem.
Stantes à longe, & iuxta crucem. 648.1
Iuxta crucem ſtandum. 648.2
Crucis memoriæ utilitas. Ibidem.
Verba ſeptem uel octo in cruce. Ibidem.
Cur Chriſtus in cruce non Matrem uocauit. 651.1
Vox Chriſti in cruce non alloquentis. 653.2
Documentum ex clamore Chriſti in cruce. 654.1
Detectio crucis in paſsione Chriſti. 659.1

Quam reuerenter Chriſti corpus ſuſceptum fuit ſub cruce à Maria & alijs. 656.1
Chriſtum de cruce deponentes quotidie. 666.1
Contemplatio ſuper depoſitione corporis Chriſti à cruce. Ibidem.
Crucem prima odorauit Maria. 671.2
Crucis abſconſio ad uſque tempora Helenæ. 671.2
Crucis abſconſæ locus. Ibidem.
Crux eſt lectus ſponſi. 674.1
Crucis laudes. 675.1
Crux aperit cœlum. Ibidem.
Crux omnia confert indigenti. Ibidem.
Crux domini, fortitudo noſtra. 677.1
Crux Chriſti habet quatuor brachia. 641.1

Crucifigi, Crucifixio.

Chriſtus cognoſci uoluit, ut crucifigeretur. 357.1
Crucifixoribus ſuis Chriſtus occurrit. 360.2
Crucifixio Chriſti bona fuit. 409.1
Crucifige Iudæorum, clamor tumultuoſus. 631.2
Sexta die congruè crucifixus eſt Chriſtus hora ſexta. 632.2
Hora crucifixionis Chriſti. 634.1
Chriſtus linguis Iudæorum hora tertia crucifixus. Ibidem.
Chriſtus manibus Iudæorum hora ſexta crucifixus eſt. Ibidem.
Documenta circa Chriſti crucifixionem. 638.1
Chriſtus crucifixus eſt eo loco ubi Iſaac fuerat oblatus. 639.1
Chriſtus nudus crucifixus eſt. 639.2
Crucifixio Chriſti. Ibidem.
Cur Chriſtus crucifigi uoluit. 640.1
Documentum ex Chriſti crucifixione. 649.1
Meditatio circa Chriſti crucifixionem. 640.2
Cur Chriſtus cum peccatoribus crucifixus. 643.1
Timor crucifigentium Chriſtum. 659.2
Crucifixio quot modis fit. 394.1
Crucifigi mundo. Ibidem.
Crucifigenda in mundo tria ſunt. Ibidem.
Mali Deum crucifigunt. 506.2
Chriſtum crucifigere, quid. 640.2

Culex, Culpa, Cupiditas.

Culex minorem ſignat tranſgreſsionem. 521.2
Culpæ & pœnæ gradus tres in peccato iræ. 156.1
Culpæ puniendæ. 171.2
Culpa uſitata obligat mentem. 342.1
Multiplex culpa, multiplicem meretur pœnam. 524.1
Leuior culpa eſt ueritatem non apprehendere, quam apprehenſam contemnere. 549.1
Cupiditas in uilibus nocet. 310.2
Terrenorum cupiditas. 507.1

Cura, Curare.

Curæ mundi uitandæ. 204.1
Quatuor nobis curandis ſunt neceſſaria. 110.1
Curatorum ſignificatio. 140.2
Curatio peccatoris. 193.2
Curandi in Chriſto facultas. 312.2
Curandi noſtri poteſtas. 335.2
Curandi in ſabbato cauſæ. 344.2

Curioſus, Curioſitas.

Curioſi qui dicuntur. 323.1
Curioſitas pericula, & mala. 30.2
Curioſitas religioſorum. Ibidem.
Curioſitas clericorum. 30.1

Curia, Cuſtos.

Curiæ magnatum. 613.2
Mendacium cuſtodum ſepulchri. 698.2

Cynei, Cypreſſus:

Cynæi. 269.1
Cypreſſus quid deſignet in cruce. 643.2

Cyrus, Cyſon.

Cyrus rex. 15.1
Cyſon torrens. 201.2

Dacianus.

DAciani imitatores. 321.2

Dæmon, Dæmonium, Dæmoniacus.

Dæmones ſciebant Chriſtum eſſe Meſsiam. 198.2
Dæmonum confeſsio. 199.1
Dæmones cur in monumentis habitent. 210.2
Dæmonum tormentum, & locus. Ibidem.
Dæmonibus magnum eſt tormentum à læſione hominum ceſſare. Ibidem.
Dæmonum infirmitas. Ibidem.
Cur Deus in porcos miſit dæmones. 211.1
Dæmones turpia peccata abominantur. 211.2
Dæmones nobiliores uiliora deteſtantur peccata. Ibidem.
Dæmones de cœlo ſicut fulgur deſcenderunt. 251.2
Dæmones eijcere. 252.1
Dæmones prælati uitijs. 316.1
Dæmon ab homine exiens, raro reuertitur. 402.1
Dæmones inſidiantur bonis operibus, ut pereant. 434.2
Dæmonum in morte tentatio. 340.2
Dæmonia per euangelium Ioannis effugata, præcipue per illud, uerbum caro factum eſt. 91.2
Dæmoniorum in nos malitia. 198.2
Dæmonia habent, qui dæmoniorum deſideria implẽt. 199.2
Dæmonia cur prædicare prohibentur. 202.1
Dæmonium habens, multa habet ſecum incommoda. 315.1.2
Dæmonium uexans mentem, triplex peccatum eſt, faciens mutum & cæcum. 315.1
Dæmonium habere dicitur Saluator. 359.1
Dæmonium habentes. Ibidem.
Dæmoniacus cur mortuus apparuit. 199.1
Dæmoniaci non admittuntur ad eccleſiaſtica officia. 212.1
Dæmoniacus prædicator efficitur. Ibidem.
Dæmoniacus cæcus, & mutus. 315.1

Dalmanatha.

Dalmanatha. 386.1

Damnari, Damnatus.

Damnari nequit, pro Maria intercedit. 746.1
Damnati adhuc operantur uoluntate. 189.1
Damnati uellent ire ad locum electorum. 450.1
Melius eſt non eſſe, quàm damnatum eſſe. 574.1
Damnatorum neminem de inferno Chriſtus eripuit. 680.1
Diuina natura non uidebitur damnandis. 750
Videbunt ſe damnati. 754.1
Vis doloris damnatorum. Ibidem.
Damnatorum contraria mala. 757.1
Damnatio futura Deum non confitentibus. 234.1
Damnatio propter omiſsionem. 558.1
Conſuetudo Iudęorum in damnatos ad mortẽ. 616.2

Damnum.

Damni temporalis utilitas. 211.2

Daniel.

Daniel ſacerdotes occidens, tentationem gulæ figurabat. 115.1
Daniel cur uir deſideriorum dictus ſit. 310.2
Daniel ſignificat ſtatum contemplatiuorum.

Date.

Dare.

Danda quatuor. 162.1
Date,& dabitur uobis,ſunt duo ſocij. 181.1
Non quantum des, ſed ex quanto, attendit Deus. 240.1
Danda Deo reputantur inutilia. 477.2
Dati Chriſto à patre. 536.2

Dauid.

Dauid principalis fuit inter reges. 34.2
Dauid eximius prophetarum. 284.2
Dauid ſedes. 24.1
Dauid quid interpretetur. 28.2
Dauid ante Abraham. 34.2
Dauid maledictum à ſeruo ſuo paſſus eſt. 80.1
Dauid Goliam occidens,tentationem ſuperbiæ figurauit. 115.1
Dauid uenerabatur Saulem, quem ſciebat à Deo reprobatnm. 517.2
Dauid figura fuit uictoriæ Chriſti. 601.1
Dauid in exequiis Abner,figurauit Mariam in exequiis Chriſti. 688.1

De.

De, præpoſitio. 730.2

Debere, Debitor, Debilis.

Debemus quia non commiſimus. 261.2
Debita noſtra. 171.1
Debitum duplex. 420.2
Debitores Deo ſumus. 402.2
Debiles qui dicantur. 381.2

Decalogus, Decapolis.

Decalogi portatio. 518.2
Decapolis. 379.1

Decem, Decimus, Denarius.

Decem milia talenta. 421.2
Decimæ horæ ſignificatio. 121.1
Denarius numerus. 460.1

Decimæ.

Decimæ carnis. 111.2
Decimatio Phariſæorum. 329.1
Decimam partem datorum Chriſtus dabat pauperibus. 477.2
Decimare quid ſit. 521.2.477.2
Qui accipit decimas,rectè decimare dicitur,& quidat. 522.1

Declinare.

Decliandi uultus in terram cauſa. 691.2

Decollatio, Dedicatio, Defenſio.

Decollatio Ioannis baptiſtæ. 287.2
In decollatione Ioannis baptiſtæ, crudelia quatuor. Ibidem.
Decollationis Ioannis baptiſtæ dies. 288.1
Feſtum decollationis Ioannis baptiſtæ, fit eo tempore quo caput eius inuentum eſt. Ibidem.
Decollare Ioannem quis dicatur. 304.2
Dedicatio templi triplex. 369.1
Defenſionem ſui Chriſtus apoſtolis cur prohibitur. 602.2

Defectus, Defunctus.

Non omnes defectus noſtros accepit. 268.2
Defunctum quatuor portant. 202.1
Defunctus myſticè quid ſit. Ibidem.

Delectare, Deliberare.

Delectationes nociuæ. 738.739.1
Deliberandum in incertis. 37.2

Deliciæ, Delictum.

Deliciæ nocet. 332.1
Delicias fugere licet. 298.1
Delicioſi ſunt inimici crucis. 634.2
Laici delinquentes facilè emendantur. 517.1
Tacens delictum fratris,non minus offendit, quàm ſi ueniam petenti negaret.

Denarius pro numero.

Denarius unde dicatur. 40.2
Denarius diurnus. 439.1
Cur Dominus primò nouiſsimis reddidit denarium. 440.1
Denarius ſingulis operariis datus, eſt uita æterna. Ibidem.
Denarij multiplicitas. 440.2
In denario ſunt tria. 512.2

Depoſitio.

Depoſitio Chriſti de cruce. 664.2
Depoſitio corporis Chriſti à cruce,ad miſerabilitatem refertur. 665.2
Documenta ex depoſitione Chriſti à cruce. Ibidem
Meditatio circa depoſitionem Chriſti à cruce. 666.1

Derelinqui.

Derelinqui ad tempus à conſolatione diuina. 77.2
Derelinquit Dominus amicos ſuos. 654.2
Quilibet eſt cauſa ſuæ derelictionis à Deo. 524.2

Deriſio, Deſcenſus, Deſcriptio.

Deriſio non debet quem auertere à bono. 217.2
Deſcenſus Chriſti ad inferos. 679.1
Deſcriptio. 40.2
Deſcriptio prima. Ibidem.

Deſertum.

Deſerti commendatio. 71.2
Deſerti in quo tentatus Chriſtus, congruentia. 109.1
Contemplatio ſuper ſolitudinem Chriſti in deſerto. 110.2
Viſitandus Chriſtus in deſerto. Ibidem.
Deſertum moraliter,religio. 244.2

Deſes, Deſidia.

Deſidum & pigrorum increpatio. 545.1
Deſidia uitanda. 683

Deſiderare, Deſiderium.

Deſiderare rem bonam, malum eſt. 297.1
Deſiderij moderni,& priſci differentia. 12.2
Deſiderium Chriſti circa ſalutem animarum. 291.2
Deſiderium eſt tota uita Chriſtiani. 605.1
Deſiderium Domini. 567.2
Sancta deſideria dilatione creſcunt. 692.2

Deſperare, Deſperatio.

De creatore deſperat, qui in creaturis ſpem ponit. 177.2
Deſperandum non eſt. 262.2
Non eſt deſperandum præ nimia grauitate peccatorum. 615.1
Deſperatio, ſpes uana. 425.1
Deſperatio ſubditorum ex crudelitate pendet ſuperiorum. 616.2

Deſpenſatio, Detentio.

Deſponſatio Mariæ. 16.1
Deſponſatio Mariæ per uerba de præſenti. 16.2
Cauſæ deſponſationis Mariæ. 17.1.2
Detentio bonorum taxatur. 332.2

Detractor, Detractio.

Detractorum conſuetudo. 142.2
Detractores non ſunt audiendi. 132.2
Detractorum auditor uituperatur. 211.2

Detractores ſunt porci. Ibidem.
Detractorum periculum. 320.2
Detractio uitanda. Ibidem.
Detractio quibuſdam expedit. 330.1
Detractio communis eſt. 352.2

Deuotus, Deuotio.

Tranſitus deuotorum triplex commendabilis. 540.2
Deuotio magnus clamor eſt. 31.1
Deuotio quomodo aſſumenda. 412.1
Modus excitandæ deuotionis. 591.1
Deuotionis ardor. 599.2
Deuotionis modus. Ibidem.
De noſtra deuotione, mortificatione, compunctione nihil Chriſto accreſcit. 655.2
Deuotio habenda inter Paſcha & Pentecoſten. 734
Deuotio cuiuſdam fratris ad feſta Chriſti & uirginis. 74.2

Deus.

Deus quid ſit. 1
Deum eſſe clamant omnia. 10.1
Deus tribus modis dicitur.
Deus uiuus. 390.1
Deus in cœlis. 410.2
Nihil in Deo eſt, quod non ſit Deus. 11.2
Deum nemo uidit. 92.1
Deum uidere, finis. 150.2
Deus in patria ſpeculum eſt creaturarum. 11.2
Obiectum utriuſque uitæ, eſt Deus. 716.1
Deus ſolus altisſimus. 24.1
Deus eſt ubique præſens. 89.2
Deus ubique adorari vult. 269.2
Deus quotidie, quid in templo ſuo agatur, attendit. 492.2
Deus duplicem à nobis obſeruantiam exigit. 236.1
Deus ſolus abſque culpa gloriam ſuam quærere poteſt. 359.2
Deus eſt aduerſarius noſter. 157.2
Deus, & paſtor, & mulier, dicitur. 414.1
Deus eſt rex. 508.2
Deus rex placandus nobis. 237.2
Deus à nobis concipiendus. 24.1
Deus debet eſſe principium noſtræ intentionis. 10.1
Deo citu parendum, & uotum reddendum eſt. 38.1
Deum patrem habentes. 358.1
Deus parentibus præferendus. 76.2
Deus amandus propter ſe, & gratias. 164.2
Deum nemini deſerenti bene eſt. 1
Deus quibus placet, uel diſplicet. 8
De gratias, unde ortum. 14.2
Deus uſque ad Chriſti incarnationem contra genus humanum indignatus erat. 29.2
Deus plus dat quàm ſperatur. 32.1
Deus ſolus poteſt ſaluare à peccatis. 38.1
Deus ſolus nos conſeruat à lapſu in peccatum. 261.2
Deus omnia iuſtè & miſericorditer facit. 39.2
Deus quomodo iuſtus, & quomodo miſericors. 264
Dei clementia peccatores compellit agere pœnitentiam. 415.2
Deus non negaret ueniam petenti, ſi iuraſſet ſe etiam negaturum. 424.2
Deus ſuos non derelinquit. 684.2
Deus non derelinquit in neceſſarijs. 178.2
Deus cum pauperibus conuerſatur. 199.1
Deus omnia bona ſua duobus dedit hominibus. 296
Deus per omnes ætates uoluit homines congregare. 524.1
Deus fert hominem ut benefaciat. 559.1
Deus non eſt ultor naturæ, ſed peccati. 762.1
Deus neminem cogit. 253.2
Deus rationem ponit cum ſeruis ſuis. 421.2
Deus ſcit homines eſſe mendaces. 171.1
Deum offendimus tripliciter. 357.1
Deus quomodo exaltatur à nobis. Ibidem.
Deus Deus, quare geminatur. 720.1
Deum & hominem ſe oſtendit Chriſtus. 77.1
Deitas Chriſti in morte paſſa non fuit. 653.1
Deo attribuit Chriſtus opus ſuum. 212.1

Dexter, Dextera.

Dextera moraliter quid ſit. 166.1.409.2
Dextera, & ſiniſtra Dei. 556.2
Sesſio Chriſti à dextris Dei. 727.2
Sedere à dextris Dei, quid ſit. Ibidem.
Statio Chriſti à Dextris Dei. Ibidem.
Dexter oculus, & manus dextra. 409.2

Diabolus.

Diabolus nomen commune officij. 358.2
Diabolus inuidens. 324.1
Diaboli inuidiæ in hominem cauſæ. 12.1
Diabolus non infert uim. 112.2
Diabolica uox deorſum mitti ſuadet. Ibidem.
Diabolus eſt aſpis, baſiliſcus, leo, & draco. 113.1
Diabolus male interpretatur ſcripturam. Ibidem.
Diaboli pollicitatio inanis. 114.1
Modus ſuperandi diabolum. 114.2
Diabolus non tantum nocet, quantum vult. Ibidem.
Diabolus, ſicut & homo, primò bonum uinum ponit. 127.1
Diabolus vulnera procurat corporum, propter vulnera animarum. 160.2
Diaboli quotidiana tentatio. 112.2
Diabolicæ tentationis inſidiæ. 180.2
Diaboli fraudes in peccatorem. 197.2
Fur dicitur diabolus. 545.2
Diabolus ſolum in porcis ſimiles poteſtatem habet. 211.1
Diabolus non tantum habet in ſe uirtutis, quantum terroris. 232.2
Diabolus homini intulit duo mala. 257.2
Diabolus ſeminauit tria ſemina peſtifera. 278.1
Diaboli proprium eſt ſuadere indignam electionem. 298.1.2
Diaboli arma, & diuitiæ. 317.2
Diaboli fortitudo. 316.2
Diaboli debilitas, & item fortitudo. 317.2
Diabolus quomodo pulſus ad gentes. 324.1
Diabolus quando pulſus eſt ad Iudæos. 324.2
Diabolo locum dantia tria. Ibidem.
Diaboli conditiones. 359.1
Diaboli imitatores. 358.2
Diabolus occulta cordis neſcit, & cogitationes malas non facit. 375.1
Diabolus quomodo cogitationes noſtras cognoſcit eſſe bonas, uel malas. Ibidem.
Diabolus homines perſequi non ceſſat. 466.1
Diabolus in omni peccato mortali intrat animam. 564.1
Diabolus non immittit, ſed intendit cogitationes malas. 569.1
Diabolus non poteſt hominem ſubiicere, niſi ſeipſum deiiciat. Ibidem.
Diabolus eſt princeps tenebrarum. 603.2
Diabolus uoluntate malus, ſed ſubſtantia bonus.

Diabolus

Diabolus timendus. 646.1
Quomodo diabolus Chriſtum reliquit, quem non tenuit. 114.2
Diabolus quomodo eſt contrarius Chriſto. 318.1
Diabolus Chriſtum in paſsione cognouit. 624.2
Diabolus uoluit liberare Chriſtum. Ibidem.
Diabolus ſupra crucem ſtetit. 646.1
Diabolus à ſe non à Deo deceptus. 679.2

Diaconus, Dictum.

Diaconus, Dominus, & presbyter. 284.1.2
Dicta & facta Chriſti, nec ſcribi, nec intelligi à nobis perfectè poſſunt. 729.1

Didymus.

Δίδυμος Græcè, Latinè geminus. 708.2

Dies, Diæta.

Dies tertius. 126.1
Dies exitus impræmeditatus. 332.2
Dies feſtus. 45.2
Dies, cur ſingulariter & pluraliter dicitur. 487.1
Dierum computatio. 678.2
Dierum denominatio. 687.1
Diei & noctis ordo. 678.2
Diei dominicæ dignitas. 682.2
Diei dominicæ myſteria. Ibidem.
Dies dominica ſolennitas ſolennitatũ dicitur. Ibidem.
Dies dominica, dicitur dies lucis. Ibidem.
Dies dominica, ad ſabbatum antiquum comparatio. 683.1
Dies paſchæ, dicitur 15. luna aliquando. 475.2
Dies paſchæ Iudæorum, quomodo celebrandus erat. 567
Dietæ tres. 343.2

Diffamatio, Difficilis.

Diffamatio. 442.2
Cr editu difficilia authoritate probentur. 541.2

Digitus.

Digito loquitur apoſtata. 159.2
Digito comparatur Spiritusſanctus. 316.2
Digiti quinque auari. 313.2
Digiti Chriſti, ſunt dona Spiritusſancti. 379.2
Digitus & lingua animarum. 448.1

Diiudicare.

Diiudicare noſipſos debemus. 544.2

Dignitas, Dilatio.

Contentio in eccleſia pro dignitatibus. 296
Dignitas indignorum prælatorum, onus. 289.1
Dilatio boni operis nocet. 30.2
Dilatio pœnitentiæ. 425.1

Diligere, Dilectio.

Dilectionis generalis ſigna. 253.1
Dilectio duplex. Ibidem.
Diligere diligentes, eſt naturæ. 164.1
Dilectio quæ ad uitam æternam prodeſt. 164.2
Diligere multipliciter poſſumus. Ibidem.
Diligendi modi tres. 280.2
Dilectionis mandatum. 256.2
Diligere honorem. 297.1
Dilectionis officium. 257.2
In dilectione omnia conſummantur. 261.2
Dilectio eſt ignis contra rubiginem peccatorum Ibid.
Dilectio ſuggerit omne bonum. 515.2
In finem diligere. 567.2
Dilectio ſumma. 582.2
Diligenda quatuor ex charitate. Ibidem.
Ad dilectionem incitantia. Ibidem.
Dilectio ab Ioanne præcipuè præcipitur. 533.1
Opere eſt demonſtranda dilectio. Ibidem.
Dilectionis fortitudo. 717.2
Dilectio eſt ſecunda dos animæ. 755.2
Dilectio temporalium, non poſſeſsio, reprehenditur. 236.1.2
Dilectio terrenarum poſſeſsionum, impedit ueram perfectionem. 430.2

Dilectio Dei, tam actiua, quàm paſſiua.

Dilectio Dei triplex. 256.2
Cur Deum non diligimus. 461.1
Diligere Deum ex totò corde, &c. 514.2
Nemo in peccato mortali poteſt Deum diligere. 515.1
Deus vult ſolus à nobis diligi. Ibidem.
Dilectio Dei ad tria extenditur. 515.2
Dilectio Dei, cauſa eſt dilectionis noſtræ. 582.2
Nullus ſine operis atteſtatione credat ſe Deum diligere. 533.2
Deus diligendus eſt corde, ore, opere. Ibidem.
Quæ ad Deum diligendum requiruntur. Ibidem.
Deum diligere ueraciter, quomodo poſſumus. Ibid.
Diligere Deum, & diuitias propter ſe, eſt impoſsibile. 176.1
Quomodo quis poteſt patrem uel matrem pluſquam Deum diligere. 235.1
Dilectio Dei, probatur in dilectione proximi. 712.2
Nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo diligitur. 184.2
Dilectio Dei circa nos. 169.2
Deus cur dilectos flagellat. 452.1
Dilecti à Domino. 548.2

Dilectio Chriſti, tam actiua, quàm paſſiua.

Diligere Chriſtum & munera, difficile eſt. 300.1
Dilectio Chriſti, eſt ſignum filiationis Dei. 358.1
Quantum à nobis Chriſtus ſit diligendus. 658.2
Difficultas inueniendi dilectum. 693.2
Dilectio Chriſti mirabilis erga diſcipulos. 601.1
Dilexit nos Chriſtus tripliciter. 582.1

Dilectio proximi.

Dilectio proximi. 162.2
Dilectio utraque in Chriſto, qui Deus eſt & proximus, implenda eſt. 256.2
Nihil diligitur tanquam Deus & proximus, niſi Chriſtus. 516.1
Diligere proximus ſicut ſeipſum. 429.1
Quomodo diligendus eſt proximus. 515.2
Dilectio in ſe præcedit dilectionẽ in proximum. 515.1
Dilectio proximi, & cognitio dilectionis Dei. 515.2
Quatuor cauſæ dilectionis proximi. 515.2
Modus diligendi proximum. Ibidem.
Omnia ſcripta legis & prophetarum ad hoc ſunt, ut Deus & proximus diligatur. Ibidem.
Duo ſunt erga proximi dilectionem ſeruanda. 515.2
Præceptum dilectionis proximi, affirmatiuum & negatiuum eſt. Ibidem.
Effectus dilectionis proximi. 516.1
In dilectione proximi includitur dilectio Dei. 582.2
Per dilectionem proximi, peruenitur ad dilectionem Dei. 735.2

Dilectio inimicorum.

Diligendi inimici. 263.1
Dilectio inimicorum aliquando eſt conſilium, aliquando uerò præceptum. 432.2
Dilectio inimicorum à Chriſto impleta. 562.1

Diligentia, Diluculum, Diluuium.

Diligentia Chriſti ad docendum. 120.2

Diluculum quid ſit. 688.1
Cauſa diluuij. 225.2
Dimenſio, Dimidium.
Penetratio dimenſionum. 755.2
Dimidium bonorum dare pauperibus. 472.2
Dimittere.
Dimittere debemus prius, quàm dimittetur nobis. 171.1
Dimittendum etiam non petentibus. 171.2
Dimittendi & ignoſcendi meritum. 173.2
Dimittendum, ut dimittatur. 423.1
Dimittere docemur. 423.2
Dimisſio uxoris ob fornicationem. 426.1
Diogenes, Dionyſius.
Diogenis dolium. 51.2
Diogenes in dolio iacens, & Alexãder magnus. 263.1
Diogenis dictum. 244.1
Dionyſius eclypſim uidit. 652.2
Diſcedere, Diſceſſio.
Diſcedere à Deo. 189.1
Diſcesſio à Deo. 557.2
Diſcere, Diſcipulus.
Diſcenda à Chriſto tria: ſcilicet mititas, humilitas, & & ueritas. 254.2
Diſcipuli, ſpeculum ſunt magiſtri. 308.2
Ad diſcipulatum ſupererogationis, quæ requiruntur. 237.1
Diſcipuli Moyſi, & Ioannis.
Diſcipuli Moyſi. 362.2
Duo diſcipuli Ioannis ſequuti ſunt Chriſtum. 121.1
Diſcipulorum Ioannis murmuratio. 132.1
Diſcipulis Ioannis ſimiles. 132.2
Diſcipulorum Ioannis deuotio. 287.2
Diſcipuli Chriſti.
Diſcipulorum Chriſti uocatio. 120.1
Quatuor diſcipuli Chriſti primæ uocationis. 122.1
Diſcipuli Domini unde dicuntur. 131.2
Diſcipuli Chriſti baptizabant. Ibidem.
Diſcipulorum obedientia. 138.1
Diſcipulorum misſio oportuna. 221.1
Diſcipulus Chriſti quid conſiderare debeat. 237.1
Diſcipulus Chriſti uerus quis dicitur. 699.1
Diſcipulatus Chriſti duplex. 237.1
Diſcipulos ſuos Chriſtus quomodo beatos dicebat. 255.2
Diſcipuli Chriſti cur illotis manibus manducabant. 375.1
Diſcipulos ſuos, & ſequaces, Chriſtus tripliciter inſtruit. 375.2
Diſcipulos alloquendi cauſæ. 382.1
Diſcipulorum ſobrietas. 382.2
Diſcipuli cur obliti ſunt panes accipere. 306.2
Diſcipulorum inuidiam & ſuperbiam refrenat Chriſtus. 406.2
Diſcipulorum Chriſti indicia. 467
Diſcipulorum & Iudæ uaria intentio, circa unguenti effuſionem. 477.2
Diſcipuli cum mulieribus crediderunt corpus Chriſti ſublatum à monumento. 690.1
Diſcipuli Chriſti, apud Iudæos fures reputabantur. 698.1
Diſcipulorum feruor. 601.2
Diſcipuli Chriſti ſunt pacifici. 704
Lætitia diſcipulorum. 726.1
Diſcordia, Diſcretio.
Diſcordiæ malum. 157.1
Sicut pax præcesſit Chriſtum, ita diſcordia præcedet Antichriſtum. 527.2
Diſcretio pœnitenti perinde ac confeſſori neceſſaria. 85.2
Diſcretio neceſſaria eſt uiam perfectionis aggredienti. 237.1
Iudicium diſcretionis. 501.2
Diſcretio Chriſti inter doctores. 75.2
Diſcretio Chriſti in iudicio. 355.2
Diſcubitus, Diſcurſus.
Diſcubitus cœleſtis. 548.1
Diſcurſus uagi prohibentur. 224.1
Diſcus.
Diſcus. 287.1
Diſpenſatio, Diſpenſator.
Diſpenſatio quid, & quibus. 298.2
Diſpenſatio Papæ. 299.1
Diſpenſetio Chriſtiani. 546.2
Principibus ſecularibus etiam præcipitur iuſta diſpenſatio. Ibidem.
Diſpenſator fidelis. 546.1
Triplici debet paſcere cibo diſpenſator Domini. 546.1
Diſpenſator Domini triplex. Ibidem.
Diſpergi, Diſplicere.
Diſperſores multi, congregatores pauci. 524.1
Diſplicendum malis. 352.1
Diſſidium.
Disſidium, ſiue diuortium, ex qua cauſa fiat. 426.2
Diuerſorium.
Diuerſorium quid. 41.1
Diuerſorium Mariæ. Ibidem.
Diuerſorij natiuitatis Chriſti deſcriptio. 41.2
Diuerſorium natalis Chriſti, erat undique animalibus plenum. 41.2
Diues.
Diuites diuinum peruertunt ordinem. 178
Domus diuitum uitandæ. 244.1
Diuitis mali imitatores, religioſi. 300.1
Diuites impunè peccant.
Diuites omnes formidoloſi. 332.2
Diuitum deceptio. 333.1
Diuitis reprehendendi ratio. 332.2
Diues in Deum. 333.1
Contra diuites inſatiabiles. 333.2
Tempus diuitum eſt ſemper paratum, quia in ſua burſa eſt. 351.1
Difficile eſt ſaluari diuitem. 435.2
Diuites habẽt domos in terra, pauperes in cęlo. 443.1
Diues quiſque aut iniquus eſt, aut hæres iniqui. 444.2
Diuites ſuperbos Deus neſcit. 446.2
Diues epulo, non fabuloſus. Ibidem.
Diues epulo, diaboli parochianus. 474.1
Diues epulo cur dicebatur homo. 446.2
Diuitis epulonis ſuperfluitas. Ibidem.
Diues epulo cur in lingua cruciari dicitur. 448.1
Diuitis epulonis accuſatio. 448.2
Diuitis epulonis uitia. 448.1
Diuitiæ.
Diuitiæ Dei ſunt. 162.1
Diuitiæ non amandæ. 237.2
Diuitiæ ſeptem de cauſis dicuntur mammona iniquitatis. 444.1
Diuitiæ ſunt ſpinæ. 276.2
Diuitiæ non beant. 332
Diuitiæ uitam non augent. 332.1
Diuitiarum abundantia quatuor mala ingerunt. 332.2
Diuitiæ quantum diſtrahant à perfectione. 430.2 & ſequentibus.

Difficile

Difficile eſt diuitias ſeculi, & uitam æternam habere. 431.2
Diuitiarum amor. 435.1
Diuitiæ magis diliguntur habitæ, quàm concupitæ. Ibidem.
Diuitiarum cura periculoſa. 435.1
Diuitiis confidere impedit regni cœlorum fiduciam. 435.2
Diuitias habere. ibid.
Aliud eſt, diuitias habere: aliud, amare. ibid.
Diuitiæ iniquæ. 444.1
Diuitiæ à nobis alienæ. 445.2
Diuitiæ quomodo fuerint in lege permiſſæ. 446.1
Diuitiis non confidendum. 448.2

Diuinus, Diuinitas.

De diuinis perſonis quinque notanda. 9.1
Diuinitas fuit obumbrata uirgini. 25.2
Diuinitas, & humanitas non uniuntur in unitate naturæ, ſed perſonæ. 27.2
Diuinitas non reliquit Chriſti humanitatem. 653.1
Diuinitas non dereliquit animã, neque corpus. 678.2
Articuli ſeptem ad diuinitatem ſpectantes. 730.1

Diuortium.

Diuortium ex qua cauſa fiat. 426.2

Docere, Doctrina.

Docere in poteſtate. 198.2
Docere, & non facere, damnoſum eſt. 155.2
Doctrina pro facto comprobatur. 191.2
Doctrina non eſt efficax, niſi adſit probatio. 220.2
Docentes bene, & malè uiuentes. 374.1
Docendi modus. 389.2
Doctrina quibus cedamus. 273.1
Doctrina eſt clauis oſtij regni cœlorum. 520.1
Doctrina Phariſæorum, dicitur fermentum. 387.1
Doctrina Chriſti bona erat, & ſana. 607.2
Doctrina Chriſti paſsione imminente. 498.2
Doctos cur Deus non elegit in Apoſtolos. 123.1

Doctor.

Cur doctores in eccleſia inſtituuntur. 280.1
Doctori tria ſunt neceſſaria. 283.1
Doctoris documentum. 473.2
Doctorum ignorantia. 724.1
Doctores Hebræorum uirgam in manu geſtabant. 224.1

Dolere, Dolor.

Dolor temporalium, & gaudium æternorum, quomodo ſe compatiuntur. 431.1
Exemplum doloris pellendi. 591.1
Dolere debemus cùm Chriſtum per peccatum amiſimus. 76.1
Dolendum de peccatis commiſsis. 141.1
Cur non dolemus de ruina proximorum. 257
Dolere de peccato alieno. 308.2
Dolor grauis animæ in fine uillicationis. 442.2
Dolor delectationis carnis, tertius dæmon. 705.1
Meditatio circa dolores Chriſti, & matris. 617.2
Chriſtus tãtum doluit, quantum dolere potuit. 653.1
Chriſti dolores interius, & exterius, multiplices. 653.2
Dolor Iudæorum. 487.1
Dolor damnatorum ex ſententia iudicis. 558.1
Dolor remanentium in inferno. 680.2

Doloſus.

Doloſi qui ſint. 122.1

Dominus.

Dominis duobus ſeruire nemo poteſt. 175.2
Domini non ſumus hîc. 445.1
Dominus Dauid, factus eſt filius Dauid. 13.2
Dominus cum Maria dicitur. 22.2
Dominus quinque ſiclis redimitur. 60.2
Dominus, & Deus, in quo differunt. 708.1

Dominationes.

Dominationibus coæquandi. 411.1

Domus.

Domum præclaram non intrauit Chriſtus. 199.2
Domus quomodo ornanda eſt. ibidem.
Domus animæ tria habet ſolaria. 315.2
Domus Iudæorum quomodo mundata, & ornata. 324.1
Domus noſtræ ornatus, ad hoſpitandum Deum. 323.2
Domus obedientiæ myſteria. 476.1
Domus aliquando ſignificat corpus noſtrum. 545.2
Domus Iacob. 24.1
Domus iuſti. 190.1
Domus Petri quæ, & ubi. 199.2

Domyn.

Domyn quid. 109.1

Donec.

Donec dictio, quid. 38.1
Donec, pro nunquam. 157.1
Donec uox ambigua. 38.1

Donum.

Dona ſpiritusſancti. 385.1
Qui maiora dona, uel naturæ, uel gratiæ habent grauius ſi peccauerint, punientur. 549.2
Dona Dei ſine charitate non proſunt. 582.2
Indignis non ſunt dona Dei profundenda. 612.1

Dormire, Dormitio.

Dormit corpus noſtrum. 209.2
Dormire dicuntur mortui reſurrecturi. 217.2
Dormitio hominis, quid ſit. 278.1
Dormitare, & dormire. 550.2
Dormitio Apoſtolorum in horto, erat ſignum negationis, & fugæ. 597.1
Chriſtus cur Apoſtolos dormire iuſsit. 600.1
Chriſtus dormiebat corpore, ſed uigilabat diuinitate. 207.1
Dormitio Domini, & eius cauſæ. ibid.
Chriſti dormitio, quid ſit. 207.2

Dos.

Dotes corporis, & animæ. 755.2
Dotes corporis glorioſi. 279.1
Dotes corporis Chriſti glorioſi. 682.1
Dotes ſolis quatuor. 279.1

Drama, Drachma.

Drama, & drachma quid. 404.2
Drachma deperdita. 413.2
In parabola de drachma perdita, ſex ſunt notanda. Ibidem.
Drachmæ decem. 414.1
Drachma ubique quæſita, tandem inuenitur. Ibidem.

Dubius, Dubitare.

Dubia in meliorem partem interpretanda ſunt. 180.2
Cur diſcipuli permiſsi ſunt dubitare. 704.2
Diſcipulorum dubitatio, noſtræ fidei fuit confirmatio. 717.1
Dubitantem à ſacris abſtinere præſtat. 195.2

Duci, Ductio.

Duci, & trahi, in quo differant. 136.2
Chriſtus cur paſſus eſt extra ciuitatem. 638.2
Ductio Chriſti ad ſuſpendium, ignominioſisſima. 637.2
Ducendi Chriſti forma. 605.2. 606.1
Chriſtus nouies ductus eſt. 606.1

Doctio Chriſti uiolenta fuit. Ibidem.
Documenta quatuor ex ductione Chriſti. 606.2
Meditatio circa ductionem Chriſti. 605.2

Dulcis.

Dulcia quando.

Duo, Duodenarius.

Chriſtus cur duos miſit ad quærendum aſinam, & pullum. 480.2
Duodenarius numerus, & duodenaria multa. 146.2
Duodenarius Apoſtolorum numerus. 221.2

Durus, Duritia.

Durus ſermo. 307.1
Duritia cordis, per lapidem intelligitur. 183.2

Ebron, Ecce.

EBron ſitus. 47.1
Ecce homo. 631.1

Eccleſia.

Eccleſia primitiua, figurata eſt in fuga Chriſti in Aegyptum. 70.1
Eccleſiæ primitiuæ, & præſentis, comparatio. 323.2
Eccleſiæ primitiuæ ſigna. 722.2
Eccleſia in qualibet bona perſona parit filium. 43.1
Eccleſia bonos plorat, & malos. 68.2
Deus quomodo in hac uita purgat eccleſiam. 96.2
Eccleſiæ fundatores. 139.2
Eccleſia omnia facit, ut fratres amici fiant. 263.2
Chriſtus eſt rector eccleſiæ. 207.2
Eccleſia non facit naufragium. 208.1
Eccleſiæ officia diuerſa. 317.2
Eccleſiæ myſterium, & partes duæ. 323.2
Eccleſiæ uigor. 332.1
Qui ſunt ab eccleſia pellendi. 493.1
Eccleſiæ uſus quadruplex. 493.2
Eccleſiæ ornatus non eſt in ædificijs, & redditibus: ſed humilitate, & pietate. 525.1
Extra eccleſiam non eſt ſalus. 543.1
Eccleſia ex tribus generibus hominum conſtat. 544.1
Eccleſiæ ſoliditas nunquam ualet ſcindi. 609.2
Eccleſiæ unitatem Chriſtus commendauit.
Eccleſiæ ſanctæ diuiſio. 730.2

Eccleſia per quæ deſignetur, & quibus rebus comparetur.

Eccleſia per domum Petri deſignatur. 200.1
Eccleſia nauis Chriſti. 208.1
Eccleſia eſt nauicula. 207.1
Eccleſia grano ſinapis comparatur. 280.1
Eccleſia mater eſt peccatorum.
Eccleſia militans, dicitur filia eccleſiæ triumphantis. 482.2
Eccleſia eſt hęreditas Chriſti. 506.1
Eccleſia dicitur uinea à Chriſto plantata. 506.2
Eccleſia mulier ſeptemuira dicitur. 513.2
Eccleſia ſpiritualis, typum tenet Hieruſalem corporalis. 525.1
Eccleſia ſyderibus comparatur. 535.2
Præſens eccleſia regnum cœlorum dicitur. 550.1

Eccleſiæ bona.

Eccleſiæ bona expendantur in pios uſus. 347.1
Eccleſiæ bona ſunt pauperibus, & non meretricibus eroganda. 478.1

Eccleſiæ tribulatio.

Eccleſiam gladius tribulationis uſque ad animam pertranſit. 61.1
Contra eccleſiam tribus modis pugnatur. 263.2
Eccleſia laborauit, quàmdiu ſynagoga uiguit. 217.1
Eccleſiam ſpoliantes. 300.1
Eccleſia ſub Antichriſto multa patietur. 749.2
Eccleſiæ ſub Antichriſto figuratio. 635.2

Eccleſia pro templo.

Nemo ingrediatur eccleſiam cum conſcientia mortalis peccati. 64.1
Digni ingreſſu eccleſiæ. Ibidem.
Qualiter conuerſandum ſit in eccleſia. 128.2
Eccleſiæ ornatus exterior. 324.2
Eccleſia ubi ſtella magis apparuit. 53.2
Eccleſia ubi Chriſtus ieiunauit. 111.1
Quæ eccleſiæ in memoriam occurſus Mariæ, & locutionis Chriſti ad mulieres, factæ. 436.2
Eccleſiæ montis Caluariæ. 639.1
Eccleſia ſepulchri Dominici. 669.2
Eccleſiarum, & altarium uiſitandorum cauſæ. 670.1
Eccleſia unde Chriſtus aſcendit. 726.2

Eclypſis, Edulium.

Eclypſis paſſionis, non naturalis. 652.2
Edulium animæ. 674.2

Effeta, Egeſippus.

Effeta quid ſignificet. 379.2
Egeſippus. 102.1

Egeſtas, Egredi.

Egeſtas propter Chriſtum, facit martyrium. 451.1
Egeſtas Chriſti. 478.1
Egreditur de ciuitate huius mũdi tribus modis. 639.1

Eijci, Eiectio.

Eijci è ſynagoga. 392.2
Eiecti de templo. 128.2
Eiectio uendentium & ementium de templo, tam prima, quàm ſecunda. 492.2
Figura eiectionis uendentium de templo. Ibidem.
Factum Chriſti in eiectione uendentium, hactenus perſeuerat. 497.2
Eiectio principis huius mundi. 502.1
Vnus eiectus uocat multos. 510.1

Electus, Electio.

Electus, Electio. Vide infra in dictione, Eligere.

Eleemoſyna.

Eleemoſynæ faciendę præceptum. 87.1
Eleemoſynæ genus duplex. 162.2
Eleemoſyna, ieiunium, & oratio. 165.2
Eleemoſyna ad cœlos uia eſt. 175.1
Eleemoſyna minima. 240.1
Eleemoſynam facere, quid ſit. 329.1
Eleemoſyna prius animæ facienda. Ibidem.
Eleemoſyna de quibus fiat. 444.1
Eleemoſyna de ſapientia facienda. 162.2
Quibus pauperibus danda ſit eleemoſyna. 444.1
Eleemoſynæ acceptor. 444.2
Eleemoſynis data non minuuntur, ſed augentur. Ibid.
Papæ eleemoſynæ ſabbato unctionis Chriſti. 477.2
Eleemoſynarum efficacia. 559.2
Eleemoſynarum à Chriſto largitio. 562.1
Eleemoſyna & charitate, homo à peccatis mundatur. 570.2
Eleemoſynæ Ioachim, & Annæ. 761.2

Elementum.

Elementorum purgationes. 752.2

Eligere, Electio.

Electionem ſuam procurare non licet. 296.2
Electione pernicioſi ſunt miſeri. 408.2
Eligendus optimus in Prælatum. 712.2
An ſufficiat eligere idoneum. Ibidem.
Electio fraudulenta, improbanda. 713.1
In electionibus eccleſiaſticis hodie Ieſus dimittitur, & Barrabas eligitur. Ibidem.
Eligendorum ſigna. 714
Electio duodecim apoſtolorum, non ſine precibus facta. 146.1

Electi à Deo.
Electorum exilia, & eiectiones, ac fugæ utiles. 67.2
Electorum & reproborum ratio in generali poteſt inquiri. 253.2
Electorum ſegregatio. 251.1
Electorum caſus. 424.2
Electi pauci fideles. 510.1
Electi dicuntur aquilæ. 530.2
In quolibet ſtatu aliqui electi ſunt, & aliqui reprobati. 544.1
Gentium electio. 722.1
Elizabeth.
Elizabeth quid in nobis ſignificet. 19.1
Elizabeth de licitis erubeſcebat. 20.1
Elizabeth in conceptu cur erubeſcebat. Ibidem.
Elizabeth uſque ad uiſitationem Mariæ erubuit. 32.1
Elizabeth cognatio. 26.1
Elizabet quid interpretatur. 30.2
Elizabeth repleta eſt Spiritu Sancto. Ibidem.
Elizabeth uox magna. 31.1
Elizabeth incarnationem uerbi cognouit. 32.2
Elizabeth ſecreta cognouit per ſpiritū prophetiæ. 31.2
Eloquentia.
Eloquentia Chriſti. 284.1
Emaus.
Duo diſcipuli euntes in Emaus. 700.2
Diſcipuli euntes in Emaus quid ſignificent. 703.1
Emaus interpretatur deſiderium conſilij. Ibidem.
Emerentia.
Emerentia mater Annæ matris Mariæ. 761.1
Emerentia nupſit Stolano. Ibidem.
Emerentia duas peperit filias. Ibidem.
Emanuel.
Emanuel, eſt nomen Chriſti. 90.1
Emorrhoyſſa.
Emorrhoyſſa unde dicta. 216.1
Emorrhoyſſæ fides. Ibidem.
Emorrhoyſſa peccatricem animam ſignificat. 217.1
Encænia, Encæniare.
Encænia unde dicantur. 369.1
Encæniare quid. Ibidem.
Endor, Engaddi.
Endor mons Galilææ. 201.2
Engaddi floruerunt uineæ. 47.1
Enim, Ennon.
Enim, non omittendum in conſecratione. 576.2
Ennon, quid ſit. 132.1
Eunuchus, Ephrem.
Eunuchi. 427.1
Ephrem. 457.2
Epiphania, Epiſcopus, Epitaphium.
Epiphania, Theophania, & Bethphania, eundem diem feſtum deſignant. 52.1
Epiphaniæ ſolennitas qualis. 57.1
Epiſcopi unde dicuntur. 146.2
Epiſcopi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum. 251.2
Epiſcopi tenentur ſcire utrumque teſtamentū. 283.1
Epiſcopus infidelis diſpenſator, non ex dei ordinatione, ſed permiſſione promouetur. 445.2
Epitaphium Vagi. 299.2
Epulo, Eradicatio.
Epulones quomodo punientur. 153.2
Eradicatio triplex. 278.2
Eremita, Erigi.
Eremitæ in deſerto domini quidam exemplo ſui ducti. 111.1
Ad Deū magis erigimur, cùm incūbit neceſſitas. 732.1
Error, Erubeſcere.
Errores uarij de Chriſto. 590.1
Erubeſcendum eſt de illicitis. 20.1
Erubeſcendum non eſt de uitijs parentum. 36.1
Eſaias, Eſca.
Eſaiæ martyrium. 262.2
Eſaias, per medium ſerra lignea ſectus, Chriſtum figurauit. 641.2
Eſca qua in deſerto refectus eſt dominus. 111.2
Eſſe, Eſſentia.
Eſſe, & fieri. 360.1
Eſſe apud ſeipſam nulla res propriè dicitur. 10.1
Eſſe dei. 360.2
Eſſe ex ueritate. 619.2
Eſſentia una. 370.1
Eſſæi, Eſuries.
Eſſæi qui dicuntur. 513.1
Eſuries iuſtitiæ. 149.2
Eſuries Chriſti. 499.1
Ethica, Ethnicus.
Ethica febris. 275.1
Ethnici. 164.1
Ethnici conuerſi grauius, dum retrocedunt, peccant. 580.1.2
Euaneſcere.
Cur citò Chriſtus euanuit ab oculis duorum diſcipulorum. 703.1
Euangelium.
Euangelium, quid ſit. 7
Euangelium interpretatur, bonus nuncius. Ibidem.
Euangelij commendatio. Ibidem.
Euangelia legis impletio ſunt. 111.1
Euangelium non diſſentit à lege. 7
Materia euangelij, eſt myſterium trinitatis. 729.2
Euangelia ſunt ſcala Iacob. 733.2
Euangelium Dæmones fugat. 7
Euangelium legas, ut terrena contemnas. Ibidem.
Per euangelium tres humanæ imperfectiones expelluntur. 8
Euangelica lectio præſtat poſſe, ſcire, & uelle bene uiuere. 8
Euangeliū ducit ad regnū, quod lex nō faciebat. 526.2
Euangelij prædicator, & eius officium. 88.1
Cur euangelium fuerat prius Iudæis prædicandum. 220.1
Euangelij diuulgatio in omnem terram, ſed non in omnes homines peruenit. 526.2
Euangelium regni. Ibidem.
Euangelijs nihil æquale. 7
Euangelica perfectio circa tria. 137.2
Euangelij Ioannis ſcopus. 9.1
Euangelium Ioannis eſt altiſſimæ intelligentiæ. 91.2
Euangelium de Martha, & Magdalena, cur legitur de Maria. 32.2
Euangelium bis in anno recitatum. 291.2
Euangelij de uentilatione areæ utilitas. 556.1
Euangeliſta.
Euangeliſtæ non ſeruauerunt ordinem rerum geſtarum. 7
Euangeliſtæ ſcripſerunt ſufficientia ad fidem. 729.2
Figuræ quatuor Euangeliſtarum. 731.1.2
Euangeliſtarum differentiæ & intentiones. 732.1
Euchariſtia.
Euchariſtia, dicitur bona gratia. 576.1
Euchariſtia, panis eſt ſacramentalis. 171.1
Euchariſtiæ ſuſceptionem impedientia. 195.2
Præparatio ad Euchariſtiam. 197.2
Euchariſtiæ ſacramentum. 306.2

Cibus,

Cibus, & potus Euchariſtiæ, quid ſit. 307.2
Euchariſtiæ ſacramenti inſtitutio. 567.2.576.2
Hereſes circa Euchariſtiæ formam. 574.1
Euchariſtia non eſt danda ſub ſpecie intincta. Ibid.
Euchariſtia non eſt tradita Iudæ in buccella. Ibidem.
Omnes religioſi deberent in die cœnæ recipere Euchariſtiam de manu prælati ſui. 578.2
Euchariſtia cur ſub duplici ſpecie inſtituta eſt. 577.1
In Euchariſtia, corpus, Sanguis, Anima, Deitas, non poſſunt realiter ſeparari. Ibidem.
Tria in ſacramento Euchariſtiæ conſideranda. 578.1
Mirabilia in Euchariſtia. Ibidem.
Euchariſtia, eſt memoriale Dominicæ paſsionis. 578.2
Idem eſt in Euchariſtia Chriſtus. ibid.
Euchariſtiæ receptio, an frequentanda. 579.1
Euchariſtiam recipienti neceſſaria. Ibidem.
Euchariſtiam ſumpturo conſideranda. 669.1
Sumptio Euchariſtiæ triplex. 579.1
Sumētes Euchariſtiam ad uitam, & ad mortem. 579.2
Qui Euchariſtiam indignè recipiunt in faciem Chriſti ſpuunt. 610.2
Suſceptionis Euchariſtiæ utilitas. 702.2
Euchariſtiæ ſuſceptio, quid operetur. ibid.

Exaltatio, Examinatio.

Exaltatio Chriſti. 502.1
Figuræ exaltationis Chriſti in cruce.
Exaltatio Chriſti merita. 641.1
Examinari debet ad prælaturam aſſumendus. 713.2
Meditatio circa Chriſti examinationem. 623.1

Exaudire.

Exauditio multiplex. 183.1
Deus uario modo exaudit. 181.2
Deus non exaudit ad uoluntatem, ſed ad ſalutem. 183.1
Exaudiri uolenti neceſſaria. 184.1

Excæcare, Exceſſus.

Excæcandi alicuius cauſa non uenit Chriſtus. 363.1
Chriſti exceſſus in multis. 411.2

Excitare.

Excitare, quid ſit. 610.2
Tertia excitatio Apoſtolorum quid ſignificet. 600.1
Per Apoſtolorum excitationem, tria docemur. 600.2

Excommunicatio, Excuſatio.

Excommunicatio, etiam iniuſta, timenda. 419.2
Excommunicandum raro. 423.2
Excuſatio factorum alienorum. 180.1
Ceſſabit poſt hanc uitam excuſatio. 422.2
Excuſatio à cœna. 348.2

Exedra.

Exedræ. 18.2

Exemplum.

Exemplum ſumi debet à bonis. 153.1
Exemplum liberalitatis. 181.1
Exempli mali deuitatio. 409.1
Exempla Chriſti tria. 42.2
Exempla euangelij Ioannis. 242.2
Exempla ſanctorum paucos ad patientiā prouocant. 290.1
Exempla ſanctorum ſunt imitanda. Ibidem.
Exempla ſpei, & pœnitentiæ ante oculos peccantium ſunt ponenda. 424.2

Exequiæ, Exhibitio.

Quid per obſequia Ioſeph, & Nicodemi in exequijs Chriſti. 669.1
Exequiæ Chriſti. 668.2
Exequias Mariæ celebrauerunt angeli. 744.2
Exhibitio operis miſericordiæ. 259.1

Exilium, Eximi, Exitus.

Exilium huius mundi. 351.1
Exilium ſempiternum Iudęorum. 625.2
Exemptus à paſsione flagellorum, eximitur à numero filiorum. 39.2
Exitus diſcipulorum. 241.2

Expiatio, Exploratio.

Expoliatio.

Expiatione opus erat peccatoribus, antequam paſcha celebrarent. 457.2
Exploratores terræ ſanctæ, figurabant Gentiles Chriſtum crucifigentes. 635.1
Meditatio circa Chriſti expoliationem. 626.2

Exprobrare, Extendere.

Exprobrandi modus, & intentio Domini. 249.1
Exprobratio diſcipulis facta à Chriſto. 721.2
Extendenda manus noſtra eſt. 162.2
Documenta ex Chriſti extenſione in cruce. 640.1
Contemplatio circa Chriſti extenſionem. 640.2

Exteriora.

Exteriora ſequeſtranda. 431.1.2

Exultatio.

Exultatio, quid dicitur. 18.2
Exultatio ſpiritus Mariæ. 32.1
Exultatio in paſsione Chriſti. 594.1
Exultandum in Domino cum timore. 683.1

Facere, Factum.

Facere uoluntatem Dei patris, 271.1
Facere & docere decet. 282.2
Facere, pro dicere, & æſtimare. 319.2
Omnia ſimul ſunt facta, ſed ſex diebus diſtincta. 7
Factorum comparatio in parabola, non perſonarum. 275.2
Facta Chriſti media. 486.1
Facta in moralibus prius, quàm uerba mouent. 467.1
Factis ſicut & uerbis interdum fugiendum eſt. 702.1

Facies.

Facies animi deſignat uoluntatem. 458.2
Facies patris cœleſtis.
Facies Chriſti contemplanda. 6
Faciei & formæ Chriſti deſcriptio. 7
Quare Chriſtus in faciem ſuam ſpui uoluit. 610.2
Meditatio circa Chriſti conſputam faciem. Ibidem.
In faciem Chriſti nullus infidelis intueri poteſt. 611.1
Velatio faciei Chriſti. Ibidem.
Meditatio circa uelamen faciei Chriſti. 611.2
Documenta circa percuſsionem faciei Chriſti. 612.1
Meditatio circa percuſsionem faciei Chriſti. Ibidem.

Fallere, Fama, Fames.

Fallendi modi quatuor. 116.1
Fama potius quàm innocentia amittenda. 352.1
Fama noſtra nobis curanda. 389.2
Fames Apoſtolorum. 308.1
Fames euerſionis Hieroſolymæ. 488.1

Familiaris, Farina.

Familiaris qualiter quis deo efficiatur. 6
Farina. 280.2

Faſcis, Faſciculus.

Faſces alleuiare. 330.2
Faſciculi malorum. 279.1
Faſciculus myrrhæ. 392.1

Fatigatio, Fatuus.

Fatigatio Chriſti quid ſit. 271.2
Meditatio de fatigatione Chriſti. 622.2
Fatui conatur duobus Dominis ſeruire. 176.1

Fauus.

Fauus mellis quid deſignat. 705.1

Fe-

Febris, Febricitans.
Febris triplex. 200.1
Febris peccatorem ſignificat. 274.2
Febrium ſpecies. Ibidem.
Febricitantium natura. 200.1
Feria.
Feria unde. 687.2
Feria quarta, ieiunio & abſtinentijs celebranda. 565.2
Quare feria quarta paſsionis, & tribus ſequentibus, initia & fines horarum omittimus. Ibidem.
Solennitas priſca quintæ feriæ. 726.2
Sextæ feriæ myſterium. 669.2
Sexta feria pro homine Chriſtus mortuus eſt. 670.1
Sextæ feriæ inſignia. 672.1
Fermentum.
Fermentum quid eſt. 280.2
Fermentum triplex. 387.1
Feſtuca.
Feſtucam uidere, & eijcere. 181.2
Feſtum.
Feſta celebranda. 74.2
Feſta ſecretè agenda. 351.2
Feſta cordis ſeptem. 353.1
Feſta appetentes. 351.1
Feſtum diabolicum. Ibidem.
Feſtiuitates legales Iudæorum. 74.1
Feſta Iudæorum tria, ſeptem diebus durantia. 334.1.2
Chriſtus cur ad diem feſtum ſine fratribus aſcendit. 351.2
Feſtorum legis celebrandorum modus. Ibidem.
Feſta & ſolennitates Iudæorum ueſpere incipiebant. 567.1
Ficus, Ficulnea.
Ficus. 178.1
Ficus ſterilis. 340.2
Ficulneæ parabola. Ibidem.
Cultores ficulneæ infructuoſæ. Ibidem.
Ficulneæ maledictio, & eius cauſæ. 499.2
Ficulnea inter cæteras arbores æſtatem propinquius denunciat. 540.1
Ficulnea religionem deſignat. 341.1
Ficulnea ſinagogam deſignat. 499.2
Fides.
Fides quid ſit. 535.1
Articulorum fidei numerus. 730.1
Fidei argumentum. 216.2
Fidei efficacia. Ibidem.
Fidei uigor. 474.1
Fidei meritum. 708.2
Fides de trinitate quid conferat. 131.1
Fides famem non timet. 177.1
Fides in Chriſto omnia pericula uincit. 232.1
Fides in tentationibus probatur. 206
Fides ex ſe innititur diuinæ ueritati. 271.2
Fides importat debitum ordinem ad Deum. 521.2
Fides requiritur ad obtinendum Dei beneficiū. 273.1
Salus corporalis, ſpiritualis & ęterna, ex fide impetratur. 468.2
Fides cur grano ſinapis comparatur. 402.1
Confesſionis fidei triplex impedimentum. 395.1
Si fides deficit, oratio perit. 535.1
Acceſſus ad Chriſtum per fidem. 696.1
Fides ſine baptiſmo interdum ſaluat.
In fide, non in carne gloriandum. 86.1
Fidei contrarius eſt ſerpens. 183.2
Gradus in fide. 273.2
Fides in corde, eſt Chriſtus in corde. 309.2
Fides aliena quantum ualet. 377.2
Fides ſine operum ſanctitate, nihil ualet. 188.2
Fides ſine operibus non ſaluat. 511.1
Fides ſine operibus mortua eſt. 702.2
Fides uera, operantis eſt. 709.1
Fides cum dilectione operatur. 530.1
Fidei Centurionis excellentia. 196.1
Fides turbæ. 292.1
Fides & deuotio mulieris. 325.2
Fides Cananeæ impetrauit, quod petiuit. 377.2
Fides apoſtolorum in Deum. 462.1
Fides boni latronis. 647.1
Fides in ſola Maria remanſit. 605.1. 678.1
Fides mulierum ementium aromata. 678.1
Fides Chriſti à gentibus recipienda, deſignabatur per Magos. 52.2
Fides gentium in Centurione præfigurata eſt. 199.2
Nulla gens fidei opinionem poteſt ignorare. 526.2
Aliqui manebunt in fide ſtabiles uſque ad finem mundi. 540.2
Fides non deficiet uſque ad conſummationem ſeculi. 527
Fidelis, Fidelitas.
Fidelium uera humilitas quæ. 39.2
Status tres fidelium. 276.2
Fidelis, & infidelis, comparatio. 419.1
In rebus diuinis opus eſt fidelitate, & prudētia. 546.2
Fieri, Fiat.
Fieri, & eſſe triſtem, differunt. 167.1
Fiat, uerbum efficacisſimum. 172.2
Fiat uoluntas, uox efficacisſima. 597.2
Figura.
Figuræ natiuitatis Chriſti. 47.1
Figuræ trium regum. 55.2
Figura data eſt per Moyſem, ueritas per Chriſtū. 92.1
Filius, Filiatio.
Filius quæ debet parentibus. 77.1
Filij patribus ſimiles. 164.1
Filiatio uera, imitatio paternæ conditionis. 358.1
Filij Abrahæ qui dicuntur. 86.1
Filij Abrahæ de lapidibus ſuſcitati. Ibidem.
Filij Iſrael per quadraginta duas manſiones, ad terram promisſionis uenerunt. 35.1
Filij Iſrael conuertentur ad fidem circa finem mundi. 229.2
Filius reguli humanum genus ſignificat. 273
Filius prodigus. 414.2
Filij reprobi.
Filij diaboli. 358.1
Filiatio diaboli, per uitium dicitur. 258.2
Filius huius mundi. 443.1
Filij lucis. Ibidem.
Filij ſeculi per coniecturas. 444.1
Filij dei.
Filij Dei, à filijs Diaboli diſcernuntur charitate. 582.1
Filiatio Dei quomodo accipienda. 358
Filij Dei, participatiuè. 371.1
Filioli Dei qui dicuntur. 432
Filios Dei fieri, quid ſit. 90.1
Filium Dei ſe oſtendit, qui domum Dei diligit. 75.2
Filios, & ſimiles Dei fieri, ſummum premiū eſt. 164.1
Filius in diuinis.
Filij & patris æterna diſtinctio. 1
Filij & patris conſubſtantialitas. 2
Filius Dei genitus, quid. 11.2
Filij generatio. Ibidem.
Filius quomodo eſt à patre, & in patre. Ibidem.
Filius ſolus incarnatus fuit. 27.1
Filius ancillæ Dominus. Ibidem.
Filius

Filius Dei quomodo habet hominem. 90.1
Filius Dauid, Chriſtus. 473.2
Filius Dei Chriſtus. 400.1
Cur Chriſtus reſpondit ſe eſſe filium Dei. 609.2

Fimbria.

Fimbriæ Chriſti, ſecundum Iudæorum conſuetudinem. 216.1
Fimbria ueſtimenti Chriſti. 304.1
Fimbriæ legis, ſunt mandata. 518.2
Fimbria ſuperſtitioſorum. 519.1
Fimbriæ in pallijs Phariſæorum & Scribarum. 518.2
Intentio Phariſæorum in portandis fimbrijs, & phylacterijs. 519.1
Fimbriæ & phylacteria magis in corde, quàm in corpore portari debebantur. Ibidem.

Fingere, Fictio.

Fingendi, & ſimulandi ratio. 702.1
Fictio non eſt ſemper mendacium. Ibidem.

Finis.

Fines duos conſtituere licet. 176.1
Finis coronat. 228.2

Flagellatio.

Flagellatio Chriſti. 626.1.673.2
Flagellandi Chriſti intentio. 626.1
Meditatio circa Chriſti flagellationem. 626.2
Chriſti flagellationis figura. 627.1
Flagellantes iteratò Chriſtum. 627.2

Flatus.

Flatus Chriſti, ſignum erat ſpiritusſancti. 706.2

Flere, Fletus.

Fletus ghennæ. 176.2
Fletus, & ſtridor, ſepties dicuntur. 510.1
Flere debebat Hieruſalem. 488
Fletus Chriſti. 453.1.489.1
Chriſtus cur fleuit ſuper Hieruſalem. 488.1
Fletus Chriſti, quid deſignent. 489.1.2
Contemplatio ſuper Chriſti fletu. 489.2
Chriſtum in fletu imitari debemus. Ibidem.
Fletus Petri. 613.2
Fletus Petri efficacia. 614.1
Meditatio circa fletum Petri. Ibidem.

Flos.

Flori comparatur Chriſtus. 16.1
Floris natura. Ibidem.
Flores ſuperant alios colores. 177.1

Flumen, Fluxus.

Flumen eſt ſpiritusſanctus. 353.2
Iudæi ſingulis lunationibus fluxum ſanguinis patiuntur. 625.2
Sanguinis fluxum Iudæi filijs ſuis reliquerunt. ibid.

Fœlix, Fœmina, Fœmorale, Fœnum.

Fœlix qui propter Dei filium patitur. 38.2
Fœliciſsimus quis dicitur. 548.1
Fœmina mentem infirmam ſignificat. 638.1
Chriſtus fœmoralibus caruit in cruce. 592.2
Fœnum. 293.1
Chriſtus factus fœnum cibus iumentorum. 43.1

Folium, Fons, Fores.

Folia ueritatis, quæ ſint. 499.2
Fons & puteus. 268.2
Fons aquæ uiuæ. 270.2
Fons Mariæ.
Fores unde. 703.2

Fornicatio.

Fornicatio idolatria interdum dicitur. 358.1

Fortè aduerbium.

Fortè, dictum à domino. 249.2

Fortificatio, Fortitudo.

Fortificatio contra aduerſa. 4
Fortitudo animę, cõſiſtit in occaſionibus peccatorum. 432.1

Franciſcus.

Franciſcus ſemper ſe dicebat incipere ſeruire deo. 402.2

Frangere, Fractio.

Fractio panis in tres partes. 577.1
Quare Chriſtus fregit panem, in corpus ſuum mutatum. Ibidem.
Quare frangimus ſpeciem panis in cõſecratione. ibid.
Fractio poſt conſecrationem. Ibidem.
Fractionum quatuor totidem ſenſus. 702.2

Frater.

Frater quomodo præueniendus. 405.2
Fratres pauperum, qui filij domini. 406.2
Fratres domini. 17.1.284.2.327.2.557.2

Frons.

Frons eſt ſedes pudoris. 471.1

Fructus, Fruitio.

Fructus eſt floris effectus. 16.1
Fructus eleemoſynæ auget merita. 175.1
Fructus cordis, oris, & operis. 188.2
Fructus operis eſt, Dominum in omnibus intueri. 6
Fructuum caſtitatis ordo. 277.1.2
Fructus mundi. 540.1
Fructus quinque Mariæ. 31.1
Fruitio diuinitatis in Petro. 399.1

Fugere, Fuga.

Fugere non eſt ſemper imperfectionis. 229.1
Fugæ ſuaſio à domino. Ibidem.
Fuga paſtoris non mala. 366.2
Fugere à Chriſto. 605.1
Fuga Ioſeph, Ioannis fugam figurauit. Ibidem.
Fuga domini in Aegyptum. 66.2
Fuga Chriſti in Aegyptum, quid ſignificet. 67.2
Fugæ Chriſti in Aegyptum, labores & difficultates. 66.2
Contemplatio ſuper labore fugæ domini. 67.2
Fuga Chriſti. 295.1.360.2
Contemplatio ſuper fuga domini in montem. 295.2
Fuga Ioannis. 605.1
Fuga diſcipulorum. Ibidem.
Ex fuga Apoſtolorum documenta. Ibidem.
Fuga a facie Antichriſti. 518.1

Fulgor, Fulgur.

Fulgor uultus Chriſti. 142.1
Fulguris caſus. 251.2

Fundamentum, Funebris.

Fundamentum eccleſiæ. 390.2
Funebres pompæ. 668.2

Funiculus.

Funiculi peccatorum. 128.2
Funiculi quibus mali eijciuntur à templo. 492.2
Funiculus flagelli, triplex. 493.2

Fur, Furtum.

Fur quis dicitur. 365.2
Fur aliquando ſignificat mortis diem. 545.1
Furtum quid ſit. 604.1
Furta ſuperiorum monaſterii. 478.1

Gabatha.

GAbatha, quid. 632.2

Gabriel.

Gabriel, quid interpretetur. 28.2
Verba Gabrielis ad Ioachim. 762.1
Gabriel Annam triſtem conſolatur. Ibidem.
Gabriel qualiter Mariam inuenerit. 22.1
Vir-

Virginis à Gabriele ſalutatio. 763.1

Galilæa, Galilæus.

Galilæa quid deſignat. 21.1
Galilæa pauper prouincia. 140.1
Galilæa duplex. 21.1
Galilæam gentium dedit Salomon Hiram regi Tyri. 134.1
In Galilæa gentes ſimul & Iudæi habitabant. Ibidem.
Galilæi à Pilato occiſi. 339.2
Cur Chriſtus in Galilæam præceſsit. 690.1
Quomodo in Galilæam Chriſtus præceſsit. Ibidem.
Galilæa ubi Chriſtus apparuit, quæ ſit. 716.2
Galilæa Apoſtolorum patria fuit. 726.1

Gallus, Gallina, Gallicinium.

Galli cantus prædicationem ſignat. 614.2
Quare Chriſtus ſeipſum gallinæ comparat. 524.1
Gallina inter cæteras aues magis ad pullorum ſuorum nutritionem afficitur. Ibidem.
Gallicinium. 302.2

Gaſtrimargia.

Gaſtrimargia, id eſt guloſitas. 401.2

Gaudere, Gaudium.

Gaudere exterius non ſolum debemus, ſed & interius. 19.2
Gaudendum unde ſit, & unde non. 252.2
Gaudendum eſt in Chriſto Ieſu. 6.2
Gaudium in natiuitate ſancti Ioannis. 19.1
Gaudium in cœlo factum, ſuper Chriſto nato. 44.2
Gaudium ex transfiguratione. 236
Gaudium paſtoris, & Chriſti. 265.2
Gaudij Chriſti cauſæ. 266.1
Gaudium Angelorum. 413.1
Gaudium ſaluandorum. 553.1
Gaudium ſanctorum, undique procedens. 754.2
Gaudij cauſæ. 706.2
Gaudium de alterius gaudio. 755.1

Gazophylacium.

Gazophylacium. 495.1

Gedeon, Gemitus.

Gedeonis uellus. 29.1
Repletio uelleris Gedeonis, quid ſignificet. Ibidem.
Gemitus quadruplices. 63.2
Gemitus pœnitentiæ duplex. 99.1
Gemitus Chriſti. 379.1

Genealogia, Generatio.

Genealogia ſaluatoris. 34.2
Generationes ab Adam uſque ad Chriſtum. 420.1
Aeterna generatio filij à patre. 9.1
Generationem Chriſti cur Matthæus deſcendendo narrat. 34.2
Cur Lucas generationem Chriſti aſcendendo texit. Ibidem.
Differentia inter deſcriptionem generationis Chriſti à Matthæo, & Luca. Ibidem.
Generatio Chriſti p tres quaterdenas deſcribitur. 35.1
Generatio Chriſti ſpiritualis. Ibidem.
Generatio Chriſti in cõſummatione pęnitentiæ. Ibid.
Generatio Domini ab omni ſtatu accepit teſtimonium. 60.2

Genezar.

Genezar, quid dicitur. 137.2

Genu.

Genua flectenda ſunt dum dicitur, Et uerbum caro factum eſt. 91.2
Genua non flectimus pro Iudæis. 629.1
Flexio genuum, pœnitentiæ eſt indicium. 718

Gentes, Gentiles.

Gentium fides. 143.2
Gentium ſollicitudo. 177.2
Omnes gentes inexcuſabiles ſunt. 556.2
Gentium imitatores. 579.2
Gentes peregrinæ erant à lege, & prophetis. 616
Gentiles quomodo ſint filij Abrahæ. 86.1
Gentilium tranſgreſsio. 258
Gentilium confeſsio Iudæis mutis. 487.1
Gentiles cur lapides dicuntur. Ibidem.
Gentiles ante paſsionem reuerentiam templo deferebant. 500.1
Gentiles conuerſi ad fidem, Iudæi dicuntur. 642.2
Gentilium confeſsio. 660.1

Genus humanum.

Genus humanum perpetuo mãcipabatur carceri. 12.1
Generis humani creandi cauſæ. ibidem.
Generi humani ægritudines. 378.2

Geraſa, Geraſenus.

Geraſa ciuitas eſt Arabiæ. 210.1
Geraſenorum fides. 304.1

Geſtus, Geſta.

Geſtus & conditiones Chriſti. 6.2
Geſta Chriſti non poſſunt plenè explicari aut elucidari. 729.1.2

Gethſemani.

Gethſemani campus. 587.2
Gethſemani, interpretatur uallis pinguedinis. 588.1

Gladius.

Gladium mittit dominus. 235.1
Non licet uiris Apoſtolicis uti gladio materiali. 603.1
Gladius uerſatilis, in morte Chriſti remotus. 658.1

Gloria, Gloriari.

Gloria uitanda. 153.1.219.1.339.1
Gloriæ ſuperandæ uia. 165.2
Gloriæ uitandæ difficultas. 381.1
Gloria fugientem ſequitur. Ibidem.
Gloriam non quærenti damus. Ibidem.
Gloriam cupere. Ibidem.
Amiſsio gloriæ, multo amarior eſt gehennæ ſupplicio. 754.2
Gloriam fugit dominus gloriæ. 351.2
Gloriam ſuam non quæſiuit Chriſtus. 359.2
Glorificatio Chriſti. 399.2
Gloria dei. 44.1
Gloria bona, & mala. 350.2
Gloria militum. 290.2
Soli comparatur gloria iuſtorum. 279.1
Gloriam cęleſtẽ docet nos Chriſtus acquirere. 346.2
Gloria cœleſtis tanto maior dabitur, quanto opera erunt maiora. 533.1
Gloriæ cœleſtis præeminentia. 739.1
Glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quam reſpondendo ſuperare. 361.1
Gloria Dei, non hominum, quærenda. 219.1
Gloriandum in cruce domini. 393.1
Gloriam deo dare. 460.2

Gloria uana.

Gloria uana. 132.1
Gloriæ inanis malum. 165.2.339.1.381.1
Gloriam deo auferunt uane glorianres. 194.1
Inanis gloriæ proprium. 350.2
Vana gloria facit à deo recedere. 518.1
Vana gloria aufert mercedem, & infert pœnam. 518.2
Quod bonum eſt, diabolus per inanem gloriam facit malum. ibidem.
A cupidis uanæ gloriæ duplici ratione attendendum. 519.1
Vana gloria Scribarum. 518.1
Gloria temporalis à Iudæis expectata. 339.1

Gloria

Gloria mundi. 114.1
Gloria mundi perdit mercedem. 388.1
Gloria mundi nihil eſt. 360.1
Gloriandum non eſt in uirtutibus parentum, uel noſtris. 36.2
Contra eos qui de parentibus gloriantur. 90.2
Fruſtra gloriantur filij Auguſtini, qui eius opera non imitantur. 358.1

Golgotha.

Golgotha, locus crucifixionis, ubi fabricata fuit eccleſia. 639.1

Grabbathum, Gradus.

Grabbathum literaliter, & moraliter, quid ſit. 335.2
Gradus ad pacem quatuor. 160.2
Gradus nouem ad perfectionem. 263.2
Gradus perfectionis. 279.1.2
Gradus in cognoſcendo. 270.2
Gradus ſunt [illegible] in gaudijs, & in tormentis. 554.2

Granum.

Granum ſinapis. 402.1
Granum frumenti. 500.1

Gratia.

Gratia unde dicta. 92.1
Gratia triplex. 398.1
Gratiam lachrymarum deus ſibi adhærentibus confert. 2
Gratia Dei per natiuitatem Chriſti aucta, non cœpta. 12.2
Gratia reperitur humilitate mediante. 23.2
Inuenire gratiam, & acquirere, differunt. Ibidem.
Gratiam accipere, & dare. 92.1
Gratia attribuitur ſpiritui ſancto. 25.1
Deus dat gratiam pro gratia. 92.1
Per gratiam bene operando, meremur perſeuerantiã in bono. 23.2
Gratia charitatis perfecta. 219.1
Gratia dilata dulcior. 308.2
Gratia dei opus eſt nobis. 382.2
Tria tempora gratiæ. Ibidem.
Gratia quibus impartitur. 384.1
Ad gratiam promerendam, & retinendam, timor requiritur. 402.2
Gratia Chriſti etiam per indignos operatur. 407.2
Gratia uolentibus non negatur. 426.2
Gratia dei, ſpes eſt electis. 529.1
Augetur gratia ei, qui laborat in ea. 406.2
Deus exigit à nobis gratiã cũ uſura quadruplici. 406.1
Gratiam inuenit Maria. 23.2
Gratia à Maria petenda. Ibidem.
Gratiam nulli denegat Maria. Ibidem.

Gratias agere, & referre.

Gratiæ deo pro noſtra reparatione agendæ. 13.2
Gratiarum actio, pro paſsionibus beneficio. 676.1.& ſequentibus.
Menſæ principio gratiæ agendæ ſunt. 292.1
Gratiæ poſt cibum agendæ. 587.1
Grates ſunt agendæ debitoribus. 171.1
Gratias cur egit dominus. 577.1
Gratiam referendi conditiones. 461.1

Gratis dare.

Gratis date, quomodo exponitur. 220.2

Grauare, Grauedo, Grauitas.

Grauantes ſubditos ſine magna neceſsitate, abutuntur ſua poteſtate. 528
Grauedinem non ſenſit Maria. 30.1
Grauitas peccati prædicatorem repudiantis. 225.1

Grex.

Gregis cognitio, ſignum primũ boni paſtoris. 367.2

Guillermus.

Guillermi Pariſienſis quæſtio. 299.1

Gula, Guloſus.

Gulæ mala. 110.1
Gulæ refrenatio. 112.1
Gulæ deuictæ figura. 115.1
Gulæ conſuetudo. 298.1
Gula clericorum. 301.2
Guloſi deteſtatio. 448.1
Contra guloſus. 655.2

Guſtare.

Guſtare quid. 448.1
Guſtatio mortis. 396.2

Gutta.

Gutta fontis uiui. 270.2
Gutta deſignat humilitatem. 685.1

Habere.

Habenti dabitur. 553.2

Habitatio, Habitaculum.

Habitatio Mariæ, & diſcipulorum. 721.2
Habitatio Mariæ poſt Chriſti aſcenſionem. 743.2
Habitationes Chriſti. 204.2
Habitaculum Chriſti explicari non poteſt. 120.2

Habitus.

Habitus Iudaicus Chriſto fuit. 269.1
Habitus uitioſi inclinant ad malum. 325.1
Vterque Chriſti habitus, electorum multitudinem deſignat. 631.1

Hæreditas.

Hæreditas trãſit ad hæredes cũ honore, & onere. 702.1
Hæreditatis acquiſitio. 136.1

Hæreſis, Hereticus.

Hæreſis circa charitatem.
In unaquaque hæreſi diabolus ſe aſſerit Chriſtũ. 525.2
Hæreſes & flagitia, dicuntur abominatio deſolationis. 674
Hæreticorum fructus. 87.1
Hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, ſunt extra brachia eccleſiæ. 64.1

Hamus, Haurire.

Hamus in cibis, & ueſtibus ſuperfluis. 300.1
Tres robuſti haurientes aquam de ciſterna pro Dauid, tres magos figurarunt. 55.2

Hebdomada, Hebdomadarius.

Dies hebdomadæ, uocantur feriæ. 687.2
Hebdomadarij honeſta conuerſatio unde orta. 20.1

Helias.

Helias. 398.2
Helias à Iudæis pulſus. 285.2
Heliæ oratione clauſum eſt cœlum. Ibidem.
Helias zelo Dei accenſus prophetas Baal occidit.
Helias Chriſtum figurauit in uita, & trãſlatione. 729.1
Heliam uocare Chriſtum dicentes. 653.1
Heliæ, & Enoch cædes. 750.1
Heliæ expectatio. 93.2
Heliæ & Enoch aduentus in terram. 749.2
Helias & Enoch adhuc uiuunt. 749.2
Heliæ ſpiritu plenus eſt Ioannes. 19.2
Heliæ ſimilitudo in Ioanne. 247.1

Heliopolis.

Heliopolis. 70.2

Heliſæus.

Heliſæus quomodo Eliam fuerit ſecutus. 205.1
Heliſæi deriſio. 285.2
Fons Heliſæi iuxta Hierico. 468.1

Heraclius.

Heraclius Hieruſalem ingrediens. 483.2

Herba.
Herbæ uirtus ſub ſtatua. 316.2
Herodes.
Herodes Idumæus. 18.1
Herodis timor. 52.2
Herodes quare uoluit Chriſti natiuitatem inquirere. 53.1
Herodis falſa promisſio. Ibidem.
Herodes Tharſenſium naues combuſsit. 68.1
Herodes cogitans de occiſione puerorum, uocatur à Cæſare. Ibidem.
Herodes ſæuit in pueros. Ibidem.
Herodes à Roma Hieroſolymam reuerſus, iuſsit omnes pueros Bethlehem occidi. Ibidem.
Herodis crudele præceptum. 71.1
Herodis teſtamentum, & filij. 72.2
Mors Herodis primi. 71.1
Herodis imitatores qui. 69.1
Herodes proſelitus. 132.2
Herodis ſimulatio. 133.1
Iuratio Herodis. 287.1
Herodes famam de Chriſto audiuit. 304.2
Herodes curioſos ſignificat. Ibidem.
Herodes cur vulpi comparatur. Ibidem.
Herodes prædicabatur eſſe Mesſias. 387.1
Herodes Iudæus natu erat. 610.1
Chriſtus ad Herodem miſſus. Ibidem.
Chriſtus cur Herodis tyrannidem declinauit. 291.1
Herodis de Chriſto opinio. 620.2
Chriſtus ab Herode deſpectus. 621.1
Documentũ ex deſpectione Chriſti ab Herode. Ibid.
Remiſsio Chriſti ab Herode ad Pilatum. 622.1
Herodes in mortem Chriſti conſenſit. Ibidem.
Fœdus Herodis, & Pilati, quid deſignarit. 622.2
Inimicitiæ Herodis, & Pilati cauſa. 622.1
Documentum ex fœdere Herodis, & Pilati. 622.2
Meditatio circa fœdus Herodis & Pilati. Ibidem.
Herodis exilium. 673.1
Herodiani, Herodias.
Herodiani ſuperbos ſignificant. 314.1
Herodiani qui dicantur. Ibidem.
Herodias Ioanni inſidiabatur. 133.1
Herodias Ioanni inuidet. 287.1
Herodiadis luxuriam ſignificat. Ibidem.
Heu, Hic.
Heu quid. 297.1
Hic, & hinc, in quo differunt. 619.2
Hieremias.
Hieremias prophetauerat Aegyptijs ſua idola lapſura, uirgine cum filio ingrediente Aegyptum. 69.2
Hieremiæ flagellatio, Chriſti flagellationis figura fuit. 627.1
Hierico.
Hierico urbs. 468.1
Hierico interpretatur luna. 257.1
Hieronymus.
Hieronymus Bethlehem prælegit. 46.2
Hieroſolyma, Hieruſalem.
Hieroſolymam Ieſus bis aſcendit. 128.1
Euerſio Hieroſolymæ. 488.1
Hieroſolymitæ ruina occiſi. 340.1
Hieruſalem ſitus. 639.1
Hieruſalem in tribu Beniamin erat. 30.1
Hieruſalem primò dicta Salem. 132.1
Hieruſalem cur dicitur ciuitas ſancta. 698.2
Hieruſalem, capitur pro incolis eius. 523.2
Chriſti delatio in Hieruſalem, & in Aegyptum. 63.2
Quare Chriſtus uocem Hieruſalem geminat. 524.1
Hieruſalem in mẽſe Auguſto bis deſtructa fuit. 488.1
Hieruſalem à Deo, angelis, ſanctis, ſanctitate atque uirtutibus deſerta. 524.2
Hilarius, Hiſtoria.
Hilarius creditur perfeciſſe, Gloria in excelſis Deo. 44.2
Hiſtoriæ ſcribendæ mos. 715.2
Hoc, pronomen.
Hoc, quid demonſtrat. 577.1
Hodie.
Hodie, quomodo intelligitur, cum dicitur: Ego hodie genui te. 10.1
Hædus.
Hœdi reprobos deſignant. 556.2
Homicida.
Homicida, animarum occiſor eſt. 358.1
Homo.
Homo quid ſit. 110.2
Homo quid ſit in perſona. 90.2
Homo quid ſit in natura. Ibidem.
Homo quantus ſit in ſtatura ſpirituali. Ibidem.
Homo qualis ſit in forma morum. Ibidem.
Officium hominis. 740.1
Homo homini ſocietatem & pietatem debet. 180.1
Homini magis quàm animali, ſubueniendũ eſt. 312.2
Homo Deo placeat. 343.2
Homines propter tria conueniunt in unum. 519.1
Hominis præſtantia. 211.1
Homo quare ad ſimilitudinẽ Dei creatus fuerit. 13.2
Homo creatus eſt ad complementum decimi numeri cum angelis. 413.2
Homo approximat Deo, diuertendo à malo, & faciendo bonum. 528.2
Homo omnis creatura. 722.1
Homo ſimilitudinem cum Deo habet, & cum brutis. 340.1
Hominis & beſtiarum figura diuerſa. 342.1
Hominis ſtatura cur recta eſt. 342.2
Homo microcoſmus. 722.1
Homo arboribus comparatur. 540.1
Homines per ſpicas denotantur. 309.1
Ex interiori homine procedit exterior effectus. 188.1
Homines gratiæ qui ſunt. 234.2
Hominum ſtatus uarij, & uaria genera. 156.1
Tres hominum ſtatur. 550.1
Hominũ genera tria, in utroque ſexu cõmendata. 61.2
Homo Deo comparatus, nihil eſt niſi puluis. 93.2
Homines quantum Deo ſint contrarij. 212.2
Homo malitiam habet ſerpentis, ſed nõ timorẽ. 217.2
Homo malus, peior eſt quàm diabolus. Ibidem.
Homo malus, pesſimum malum, & beſtia peior. Ibid.
Homo omnia habet mala, beſtiæ unum. Ibidem.
Homo malus, arma diaboli. Ibidem.
Homo horribilis grauiſsimum pondus. Ibidem.
Homines pauci tanta concordiam habent in bono, quantum dæmones in malo. 317.1
Homo curuus. 342.1
Homines ex Adam cæci nati ſunt. 356.2
Hominis primi, ſeu Adæ, iactura & amisſio triplex. 393.2
Homo ꝑ ſe ruere poteſt, ſed nõ reſurgere poteſt. 421.2
Homo propter peccatum fletibus indiget. 453.2
Gradus ſingulos hominum Chriſtus honorare uoluit. 123.2
Honor, Honorari.
Honorum pericula. 296.1
Honores, incendij materia. 299.2
Honor ſoli uirtuti debetur. 346.1

Honores

Honores & diuitias in hominibus ueneramur, non naturam. 273.1
Honor hîc in teſtimonium uirtutis, in cœlo in præmiū exhibetur uirtutis. 501.2
Ad honorem acquirendum requiſita. 346.1
Honorantur, qui pro Chriſto iniuriantur. 364
Chriſtus in ſacerdotibus honoratur, uel contemnitur. 240.2
Honoratio parentum. 375.1
Honorari debent quos Deus honorat.
Honores eccleſiæ quomodo diſpenſandi. 465.2
Omnes de ſuo honore ſoliciti ſunt, de honore autem Dei nulli. 522.1
Chriſtus ante paſsionis imminentiam ſemper renuit honorem. 487.1
Honorem cur moriturus ſuſceperit Chriſtus. 487.2
Honor Chriſto exhibitus, non repreſsit iuſtitiā. 494.1

Hora.

Hora Chriſti. 124.2
Hora ſexta, fatigatio Chriſti. 268.2
Hora ſexta quid ſit paſſus Chriſtus. 638.2
Hora ueſpertina agno paſchali apta. 567.1
Hora reſurrectionis dominicæ. 681.1
Horæ ultimæ incertitudo. 545.2
Horæ ſeptem, quid deſignent. 274.1

Hordeum, Horreum.

Hordeaceus panis. 292.2
Horrea dilatare uolens. 332.2

Hortus, Hortulanus.

Hortus concluſus, & fons ſignatus. 15.1
Hortus penſilis. Ibidem.
Hortulanus eſt Chriſtus. 693.2

Hoſpes, Hoſpitalis.

Hoſpes eligendus. 224.1
Hoſpitij non mutandi rationes. 224.2
Hoſpitalis in diuites, intentio attendenda. 347.1
Hoſpitalitatis conditiones. 261.2

Hoſtia, Hoſtis.

Leuatio hoſtiæ.
Eleuatio hoſtiæ, ſignificat Chriſti Iudæis à Pilato oſtēſionem. 631.1
Hoſtis triplex eccleſiam Dei impugnat. 152.1
Hoſtes duo. 227.1
Quare Chriſtus hoſtes ſuos proſtrauit. 601.1

Humanitas Chriſti.

Humanitas Chriſti, erat inſtrumentum diuinitatis miracula facientis.
Humanitas Chriſti non eſt creaturis cōparanda. 245.2

Humerus.

Humeri Chriſti. 413.1

Humilis, Humilitas.

Humiles unde dicti. 346.2
Humilitas triplex. 519.2
Humilitas meritoria conſiſtit in tribus. 345.2
Humilitas ſemper familiaris eſt diuinæ gratiæ. 20.2
Humilitatis exemplum. 32.2
Humilitatis laus. 36.2.42.2
Humilitas eſt mater bonorum. 36.2
Humilitas eſt decor animæ. 428.1
Humilitas eſt uia ueniendi ad nuptias. 345.1
Humilitatis uirtutes. 54.2.266.2.351.2
Humilitatis indicia. 56.2.79.2.80.2.496.1
Humilitatis perfectæ ornamenta. 66.2
Humilitatis documenta. 77.1
Humilitatis exercitium. 80.1
Humilitas unde naſcitur. 355.1
Humilitatis cuſtodiendæ doctrina. 217.1
Humilitatis præmia, & fructus. 346.2
Humilium dignitas. 428.2
Humilitatis effectus. 685.1
Humilitatis potentia. 469.2
Humilitatis utilitas ad multa. 702.2
Humilis uerus, de laudibus & honoribus erubeſcit. 22.2
Humilis uerus uilis uult reputari. 79.2
Humilitas quomodo acquiritur. Ibidem.
Humilitati contraria. 81.2
Humilitas acquirit, & conſeruat, gratiam. 80.2
Humilem facit ſeipſum inſpicere. 81.2
Humilem hominem duo reddunt. 82.1
Humilitas contra elationem inducitur. 96.1
Humilitas omni iuſto neceſſaria. 104.2
Humilitas cum obedientia eſt uera. 105.1
Humilitate, non potentia, uincitur diabolus. 115.2
Humilis conſequitur facile alias uirtutes. 151.2
Humilitas præ cæteris ampiexanda. 339.1
Chriſtus operibus humilitatis pauperes habuit ſocios 351.2
Humilitatem Chriſtus docet diſcipulos. 466.2
Humilitas etiam in exterioribus habenda. 483.2
Humilior inter ſapientes, ſapientior eſt. 497.1
Humilitas poſt mortem non deficiet. 557.1
Sine humilitatis fundamento, fruſtra fit aliarum uirtutum ædificium. 550.1
Nulli uirtuti ſine humilitate fidendum. Ibidem.

Humiliari, Humiliatio.

Qui humiliari non poteſt, ad humilitatem peruenire non poteſt. 80.1
Humiliationis utilitates. 345.1
Humiliatio multiplex. 80.1
Humiliatio ſine humilitate inutilis eſt. Ibidem.
Humiliandi ſui cauſa. 346.2
Humilians ſe ut in eccleſia exaltetur, peccat. 346.2
Humiliandi forma. 740.2

Humilitas Chriſti, Mariæ, & Cananææ.

Humilitas Chriſti. 107.1.192.2.483.2.622.2
Humilitatis Chriſti incrementa. 63.2
Humilitatis Chriſti commendatio. 79.1
Humilitas Chriſti imitanda. 478.2
Humilitas Dei, inſtrumentum eſt redemptionis noſtræ. 254.2
Humilitas Mariæ plus Deo placuit, quàm eius uirginitas. 26.2
Humilitas Cananææ ex tribus. 377.1

Hyacinthus.

Hyacinthus, eſt coloris cœleſtis. 518.2

Hydria, Hydropiſis, Hydropicus.

Hydriæ, ſex quid deſignent. 525.1
Hydriæ dimisſio. 270.2
Hydropiſis quid deſignat. 345.1
Hydropici curatio. 344.2
Hydropici proprietates ſeptem, peccata totidem ſignificantes. Ibidem.

Hymnus.

Hymnus dicendus. 587.1

Hypocriſis, Hypocrita.

Hypocriſis in quo conſiſtat. 167.1
Hypocritarum actus. 188.1
Hypocritæ ſanctitatem ſimulant. 188.2
Hypocritarum fructus. 87.1
Hypocritæ, detractores. 511.2
Hypocritarum conditiones. 53.1
Hypocritæ nolunt eſſe quod uolunt apparere. 167.1
Hypocrita de falſa iuſtitia præſumit. 261.1
Hypocrita aliud eſt, aliud oſtendit. 547.1

Hypocri-

Hypocritarum mores. 330.1
Hypocritas, Phariſæos Dominus appellat. 342.2
Hypocritas cur Phariſæos Chriſtus uocauerit. 512.1
Dupliciter damnantur hypocritæ. 521.1
Hypocritarum laus. 167.1
Hypocritæ per Bel deſignantur. 522.2

Iacere, Iaculum.

IAcere moraliter, quid ſit. 197.1
Iacula præuiſa minus feriunt. 529.2

Iacob.

Iacob quid interpretetur. 24.2
Iacob filij fuerunt omnes electi. ibidem.

Iacobus, Iacobita.

Iacobus quid interpretatur. 398.1
Iacobus quare dictus ſit frater Domini. 17.1
Iacobi minoris pœnitentia, & ſanctitas. 102.1
Iacobi minoris ad Chriſtum ſimilitudo. 600.2
Iacobus minor uouerat ſe non comeſturum, donec Chriſtus reſurgeret. 699.2
Iacobo minori Chriſtus apparuit. ibidem.
Iacobitæ Samaritani odio habiti. 269.1

Iactantia.

Iactantia in ſordidis. 167.1
Iactantia uitanda. 219.2

Ianua, Ianitor.

Ianua triplex. 551.2
Chriſtus clauſis ianuis congruè uenit. 703.2
Ianitor uigilare debet. 555.1

Iaſpis.

Iaſpis. 434.1

Idolum.

Idolorum origo. 316.1
Idolorum caſus. 69.2
Idola penitus contererentur. ibidem.

Ieiunium.

Ieiunium multiplex. 144.1
Ieiunandi tempus. 109.2
Ieiunij laus. 110.1
Ieiunium, eſt abſtinentia rei malæ. 109.2
Ieiunia quatuor temporum, cur inſtituta. 111.1
Ieiunium aſsiduum naturaliter facit eſſe triſtem. 167.1
Non ieiunans peior eſt hypocrita ieiunante. ibidem.
Ieiunij fructus. 167.2
Ieiunia diabolica. 321.2
Ieiunium perfectum. 403.1
Ieiunium Phariſæorum. 143.2
Ieiunium Apoſtolorum. 144.1
Ieiunium hypocritarum. 167.1
Ieiunium bonorum. ibidem.
Ieiunauit Dominus noctibus. 109.2
Chriſtus cur ieiunauit. ibidem.
Chriſtus cur poſt ieiunium eſuriuit. 111.2
Ieiunij Chriſti, ad Heliæ & Moyſi comparatio. ibidem.
Chriſtus in ieiunio, & tentationis uictoria, eſt imitandus. 116.1

Iepte.

Iepte filia. 15.1

Ieſus.

Ieſus quid interpretetur. 24.1.48.2.59 2.568.2
Ieſu nomen, eſt nomen proprium, & gloriæ. 34.2
Impoſitio nominis Ieſu. 48.1
Ieſu nominis laudes, & dignitates. 48.2
Nominis Ieſu efficacia. ibidem.
Nominis Ieſu, & olei ſimilitudo. 750.2
Nominis Ieſu proprietates. ibidem.
Ieſu flos dicitur. 21.1
Ieſus uenit poſt Ioannem quinque modis. 93.2
Ieſus quærendus eſt. 77.1
Ieſus propter ſe quærendus. 305.2
Ieſus ſuſcipere uolenti, quatuor ſunt neceſſaria. 704.1
Ieſus amanti præſtat omnia dulcia. 750.2

Ignis.

Ignis multipliciter ſeruatur, ſic gratia. 80.1
Ignis effectus. 734.2
Ignis gehennæ. 196.2
Ignis in terra miſſus. 234.2
Ignis, Spiritusſancti feruor dicitur. ibidem.
Ignis conflagrationis quatuor officia. 750.1
Ignis præcedet, concomitabitur, & ſequetur iuditiũ. 752.2

Ignorantia.

Ignorantia non excuſans. 298.1
Ignorantia diminuit de peccato. 549.1
Ignorantia ueritatis, non eſt excuſatio damnationis. ibidem.
Pauci per ignorantiam excuſantur. 549.2

Ignoſcere.

Ignoſcendi neceſsitas oſtenditur. 173.2
Ignoſce libenter. 420.1
Ignoſcere prodeſt. 423.2

Illudere, Illuſio.

Deus interdum permittit homines cadere in falſas illuſiones. 531.2
Documentum non frangendi illuſionibus. 646.2
Tres illuſiones animæ. 628.2
Illuſiones multæ in Chriſtum. 612.2
Figura illuſionis Chriſti. ibidem.
Tria inſtrumenta illuſionis Chriſto data. 613.1
Myſteria illuſionum Chriſti. 630.2
Illudentium Chriſtum in cruce differentiæ quatuor. 645.2

Illuminari, Illuminatio.

Illuminari nolentes. 91.1
Illuminationi neceſſaria. 363.2

Imago.

Imaginem Chriſti per peccatum fœdamus. 5
Imago, & ſimilitudo Dei in anima imprimitur. 414.1
Imago Dei alia eſt, alia mundi. 512.2
Imago cuius ſit quomodo agnoſcitur. ibidem.
Dignior eſt imago, quàm ſimilitudo. 740.1

Imitari, Imitatio.

Chriſtus quomodo imitandus. 5
Chriſtus triplici uia imitandus. 394.2
Vitam Chriſti imitantium utilitas. 5
Imitatio Chriſti, hominis eſt perfectio. 230.1
Perfectus Chriſti imitator quid relinquere debeat. 394.2
Chriſtum imitari in geſtis ſuæ paſsionis. 562.1

Immiſsio.

Immiſsio quid ſit. 375.1

Impatientia, Impedimentum.

Impatientia fugienda. 39.2
Impatiens animam ſuam non poſsidet. 526.1
Contra impatientiam medicina. 571.1
Impedimentum ad ſalutem nullum. 462.1

Imperare, Imperfectus, Impetus.

Imperare ſibi.
Imperfectum quiſque magis, quàm perfectum ſe exiſtimare debet. 402
Impetus aduerſarij noſtri. 232.1

Impius, Impœnitentia.

Domus impij. 190.1
Impœnitentia. 319.1

Incarnatio.

Incarnationis Chriſti dilatio. 12.2

Incarnatio filij Dei. 27.1
Tria mirabilia fecit Dominus in incarnatione. ibidem.
Incarnationis Christi modus. 28.1
Incarnationis Dominicæ ſolennitas. 29.1
Incarnationis filij opus cur Spiritui ſancto attribuitur. 26.2
Tota trinitas nouo modo Christi incarnationi interfuit. 26.2
Exultatio in incarnatione Christi, magis quàm in eius diuinitate. 750.1

Incenſum.

Incenſum ſoli ſummo ſacerdoti quomodo licitum erat. 18.1

Inconſutilis, Incredulitas.

Inconſutile quid ſit. 18.1
Incredulitas diſcipulorum. 208.2

Indigere, Indigentia.

Indigenti denegare. 162.1
Sanitatis mater indigentia. 309.2
Indigentes ſoli eleemoſynam recipiant. 444.2

Indignus, Indignitas, Indignatio.

Indignos ſe reputantes, digniores reputati ſunt. 36.2
Indignitas peccatoris. 415.2
Indignatio ſenioris. 417.1
Indignatio diſcipulorum. 466.2

Indulgentia, Induratio.

Indulgentia nimia uituperanda. 257.2
Induratio noſtra. 290.1

Infans, Infantia.

Infantia Christi cæteras deteſtatur. 42.1
Chriſtus amat infantiam. 406.1
Infantes & lactentes. 494.2

Infernus.

Infernus dupliciter ſumitur. 679.1
Infernus pœnarum quadruplex. ibidem.
Pœna inferni diuerſa erit. 753.2
In inferno eſt reditio ſine acquiſitione. 423.2
Pœna inferni, per fletum & ſtridorem dentium deſignatur. 554.1
Manſiones in inferno diuerſæ. 757.1
Infernus contentioſis relinquitur. 149.1
Deſcenſus Chriſti ad inferos. 679.1

Infidelis, Infimus.

Infideles ſunt mortui. 205.1
Infideles quomodo confundendi. 269.2
Quare Chriſtus infima elegit. 42.2

Infirmus, Infirmitas.

Infirmi cur ad Chriſtum ueſperi adducti. 200.2
Infirmis conuenit licentia fugiendi. 228.2
Cur unicus infirmus iuxta piſcinam ſanatus eſt. 335.1.336.2
Comparatio infirmi, ad prædeſtinatū uel reprobum. 560.1
Infirmitates ſæpe accidunt propter peccata. 214.2
Infirmitates contingunt quintupliciter. ibidem.
Tres ſunt cauſæ infirmitatis ſpiritualis. 274.2
Infirmitas propria magis, quàm ſtellarum conſtellationes ſcrutanda. 306.2
Infirmitas humana diu tribulationem ſuſtinere non poteſt. 529.1
Infirmitas humanæ naturæ per Chriſtum ſanata. 666.2
Infirmitas hominis in omnibus membris. ibidem.

Infœlix, Infœlicitas.

Infœlix eſt, cui nihil contigit aduerſi. 449.1
Infœlicitas huius uitæ, fœlicem facit. 449.1
Infœlicitate peccantium nihil eſt utilius. 261.2

Ingratus, Ingratitudo.

Ingrati Deo. 460.1
Ingratitudine grauantia tria. 249.2
Ingratitudo graue uitium eſt. 422.2. 460. 1. 461.1

Inhæſio.

Inhæſio, & fruitio. 755.2

Inimicus, Inimicitia.

Diligere inimicum, non eſt præcepti, ſed perfectionis. 263.1
Inimici quomodo ſunt diligendi. ibidem.
Poſsibilitatis amandi inimici, exemplum eſt Chriſtus. 165.1
Inimicus homo, dicitur diabolus. 278.2
Inimicus manifeſtus melior eſt, quàm amicus fictus. 602.1
Inimicitiarum radices. 156.2
Inimicitiarum inter Herodem, & Pilatum cauſa. 340.1
Iniqui pontifices iniquè iudicant. 606.1
Ex abundantia iniquitatis, oritur tepiditas charitatis. 526.2

Initiatio.

Initiatio Chriſti in triplici uia. 394.2

Iniuria, Iniuriari.

Iniuriæ communes. 156.1
Iniuriarum duo ſunt genera. 261.2
Iniuriæ genus nullum prætermiſſum in Euangelio. ibidem.
Iniuria triplex. 263.2
Remedium contra triplicem iniuriam. ibidem.
Iniuria fœlix. 227.2
Fœlix eſt iniuria, cùm Deus eſt in cauſa. 526.1
Non eſt triſtandum iniuriari à malis. ibidem.
Iniurioſi diabolum intraneum foras depromunt. 321.2
Iniuriæ à diabolo procedunt. 667.2
Iniuria propria toleranda, ſed non diuina. 114.1
In omni iniuria Dominus docet eſſe patientiſsimum. 162.1
Iniuriæ tolerandæ. 359.2
Iniuriæ ſunt gratis condonandæ. 420.1
Iniuriatus debet reconciliationem quærere. 420.2
Iniuriam patienti inferens, obſequium præſtat. 423.2
Iniuria non fit magnanimo. ibidem.
Iniuria ſumma. 464.1
Iniuriam facit Deo, qui aliquid ei adæquat. 515.2
Iniuriæ hominum nullum faciunt damnum, ſed patiētiæ lucrum. 526.1
Iniurias aliquando licet increpare. 608.1
Aliquando etiam iniurias facto licet repellere. ibidem.
Iniuriæ non ſunt Chriſtianorum. 667.2

Iniuſtitia.

Iniuſtitiæ mala. 330.2

Innocens, Innocentia.

Innocentia, & perfectio, quas quiſque debet habere. 533.2
Innocentum mors. 68.1
Temporis occiſionis innocentium opiniones. ibidem.
Innocentes habendi ſunt martyres. 69.1
Innocentium præconia. 68.2
Innocentium pro Chriſto occiſio. 70.1
Innocentia Chriſti. 623.2

Innoua-

Innouatio, Inobedientia.

Innouatio dictorum. 753.1
Inobedientiæ mala. 257

Inſigne, Intempeſtum.

Inſignia Chriſti præcipuè memoranda.
Inſignia regalia Chriſti. 674.2
Inſignia militum Chriſti. 582.1
Intempeſtum. 302.2

Intentio, Interrogatio.

Intentio peruerſa corrumpit omnia bona.
Intentio cordis, lumen eſt animæ. 175.2
Intentio conſideranda eſt. Ibidem.
Intentio debita. 271.1
Interrogatio Chriſti. 453.1
Interrogandi cauſæ in Chriſto. 468.2

Intrare, Introduci, Intueri.

Intrare per oſtium. 365.1
Intrans per os non coinquinat. 374.1
Triplex introductio Chriſti in mundum. 733.1
Chriſti intuitus. 614.1

Inuenire, Inuerecundus.

Inuenire Chriſtum uolentibus neceſſaria. 45.1
Inuerecundi dicuntur inemendabiles. 20.1

Inuidia.

Inuidiæ mos. 316.1
Inuidia cæteris peccatis deterior. 337.1
Inuidiæ uenena poſſunt ſuperari, ſed difficilè quieſcere poſſunt. 516.2
Iudæi primò Chriſti fidem habuerunt, quam per inuidiam cæcati perdiderunt. 520.2
Inuidia Phariſæorũ in Chriſtum, excæcauit eos. 319.2

Inuitus.

Inuitum non vult Dominus. 393.2

Ioachim.

Ioachim eleemoſynæ. 14.1
Ioachim oblatio ab Iſachar ſacerdote ſpernitur. ibid.
Oratio Ioachim ad Deum. 762.1
Ioachim, & Anna in porta aurea conuenerunt. ibid.
Ioachim obitus. 763.1
Carmen de diuo Ioachim. 765.1
Feſtum ſancti Ioachim eſt decima ſeptima die Septembris. 765.2

Ioanna.

Ioanna quid interpretetur. 121.2

Ioannes Baptiſta.

Ioannes quid interpretetur. 19.1
Ioannis Baptiſtæ conceptio, & natiuitas. 18.20.1
Ioannes quid in nobis ſignificet. 19.1
Ioannis Baptiſtæ magnitudo. 19.2
Ioannes, an maior fuerit cæteris omnibus. 245.2
Ioannes cur putabatur Chriſtus. 92.2
Ioannes pluſquàm propheta. 244.2
Angelus uitam Ioannis Baptiſtæ prænunciauit. 19.2
Ioannes Heliæ ſpiritu uſus eſt. ibidem.
Ioannes Baptiſta repletur Spiritu ſancto. 30.2
Ioannes Baptiſta nondum natus prophetabat. 31.2
Ioannes tribus de cauſis fuit Ioanni Baptiſtæ propriũ. 33.2
Ioannes in deſertis à ſeptimo anno ætatis ſuæ habitauit. 34.1
Ioannis Baptiſtæ pœnitentiæ locus. 71.2
Cur Ioannes Baptiſta fugit mundum. ibidem.
Ioannis Baptiſtæ laus. 71.2.84.1.243.2.244.2
Ioannes Baptiſta monachorum princeps. 72.1
Vox Ioannis in deſerto proclamat pœnitentiã. 84.1
Ioannis Baptiſtæ ueſtitus. 84.2
Cur Ioannes tam raris cibis & indumentis utebatur. ibidem.
Ioannis Baptiſtæ pœnitentia. 85.1
Ioannis Baptiſtæ imitatores. 84.2
Ioannes Baptiſta ad Phariſæos & Sadducæos. 85.2
Ioannis Baptiſtæ doctrina parum curatur. 88.2
Ioannes Baptiſta miſſus à Deo, nõ à ſe baptizauit. 89.1
Quæſtiones quatuor de Ioanne Baptiſta utiles. 92.1
Reſponſio Ioannis ad Phariſæos. 93.2.94.1
Ioannes quomodo fuerit Angelus. ibidem.
Ioannes quare uox dictus. 94.1
Ioannes moraliter dat triplicem formam. 96.2
Ioannes cur recuſabat Chriſtum baptizare. 103.2
Chriſtum quomodo Ioannes neſciuit. 118.2
Conſtantia Ioannis Baptiſtæ. 120.1
Ioannis prædicatio ad Herodem. 132.2
Ioannis incarcerandi occaſiones. 133.1
Ioannes Baptiſta nulla ſigna fecit. 134.2
Ioannes in uinculis. 242.1
Ioannis quæſtio quæ. ibidem.
Ioannes Baptiſta mittens diſcipulos ſuos ad Chriſtũ, non dubitabat de eo. ibidem.
Ioannes quæſiuit ut ſuos doceret. ibidem.
Ioannes Baptiſta quomodo diſcipulos ſuos Chriſto commendauit. 242.2
Chriſtus Ioannem turbis commendat. 243.2
Ioannes Baptiſta omnes diligebat. 244.1
Coæquatio Ioannis. 245.2
Ioannis uita, & conuerſatio. ibidem.
Ioannis & Chriſti tempus. 246.1
Ioannes Baptiſta eſt initium Euangelij, & finis Prophetarum. 247.1
Ioannes omnis ſanctus. ibidem.
Non manducans Ioannes. 248.2
Prædicatio Ioannis, & pœnitentia, Iudæos non mouit. ibidem.
De loco necis Ioannis. 287.1
Ioannis Baptiſta quomodo minutus. 288.1
Contemplatio circa Ioannis decollationem. 288.1
Ioannis innocentia. 288.2
Ioannes erat timori etiam defunctus. 304.2
Ioannis Baptiſtæ ſepultura. 461.2
Ioannes Baptiſta pro defenſione ueritatis occubuit. 565.1

Ioannes Euangeliſta.

Ioannes Euangeliſta die natiuitatis Ioannis Baptiſtæ migrauit. 33.1
Ioannis Euangeliſtæ feſtum, cur in natali Dominico celebretur. ibidem.
Ioannis uocatio. 127.2
Ioannis in Chriſtum dilectio. 574.2
Ioannis fœlicitas. ibidem.
Cur Ioannes dicitur à Deo dilectus. 533.1
Chriſtus Ioanni benedixit. 587.1
Nullus ita familiariter Deo adhæſit, vt Ioãnes. ibidem.
Ioannes ille iuuenis nudatus. 605.1
Ioannes reſumpto ueſtimento, Dominum ut prius ſequebatur. ibidem.
Quare Ioannes intrauit cum Ieſu domum pontificis, & Petrus foris remanſit. 607.1
Ioannes cur notus erat pontifici. ibidem.
Ioannis dignitas. 690.2
Petri, & Ioannis ad ſepulcrum curſus. 690.2
Ioannes intrauit monumentum poſt Petrum. ibidem.
Ioannes cur non intrauit ſepulchrum ante Petrum. Ibidem.
Ioannis, & Petri admiratio. 691.1
Ioannis perſpicacitas. 711.1
Cur Ioannes plus dilectus non eſt ceteris prælatus. 714.2

De morte Ioannis interrogatio. 715.1
Dilexit Dominus Ioannem ob multa. Ibidem.
Mors Ioannis. 715.2
Ioannes ſecundùm ueritatem mortuus eſt. Ibidem.
Ioannes nonaginta nouem annos habebat cùm mortuus eſt. Ibidem.
Ioannes probat Chriſtum Dei filium. 733.1
Ioannes fungitur officio notarij publici. 733.2

Iob, Ionas.

Iob ſignificat ſtatum actiuorum. 344.1
Ionas Niniuitis fuit ſignum dupliciter. 322.2
Chriſti & Ionæ comparatio. 323.1
Ionas in Ceti uentrem miſſus, Chriſtum figurauit. 635.1
Ionas in uentre Ceti triduò, ſepulturam Chriſti figurauit. 678.2
Ionas reſurrectionem Chriſti figurauit. 683.2

Iordanis.

Iordanis fluuius. 137.2
Iordanis ortus. 389.1
Iordanis, deſcenſio interpretatur. 83.2
Chriſtus ſeceſſit trans Iordanem. 425.2
Cur trans Iordanem ſanauit Dominus. 426.1

Ioſaphat.

Turris Ioſaphat. 587.2
Vallis Ioſaphat, locus iudicij. 750.2

Ioſeph.

Ioſeph quid interpretetur. 21.2.76.1
Ioſeph cum tunica talari Chriſtum figurabat. 635.1
Venditio Ioſeph à fratribus ſuis, Chriſti uenditionem figurabat. 564.2

Ioſeph ſponſus Mariæ.

Ioſeph uirga floruit. 16.1
Ioſeph uirginitatem decreuerat ſeruare. Ibidem.
Ioſeph ſemper uirgo fuit. 16.2
Ioſeph quare uirum Mariæ Euangeliſta nominat, & non maritum. 21.2
Ioſeph dimittere uoluit ſponſam. 37.1
Ioſeph opinio de Maria. Ibidem.
Cur Deus miſit angelum ad Ioſeph turbatum. 37.2
Reuelatur Ioſeph ueritas explicita incarnationis. ibid.
Ioſeph turbatus ſuper Mariæ impregnatione, quid deſignat. 38.1
Ioſeph quomodo cognouit Mariam. Ibidem.
Ioſeph uoluit ſoluere cenſum. 41.1
Ioſeph cur taceatur. 53.2
Ioſeph puerum Ieſum tenens ſuper genua ſua, frequēter eidem arriſit. 57.1
Ioſeph à Simeone non eſt benedictione priuatus. 60.2
Ioſeph nunciatum eſt aliquid, quod non matri. 67.1
Ioſeph labores in Aegypto cum Maria. 70.2
Ioſeph cur Chriſti pater dictus. 76.1
Ioſeph quo tempore adhuc ſuperſtes. 117.1
Ioſeph obitus. 123.2
Sepulchrum Ioſeph. 587.2

Ioſeph ab Arimathia.

Ioſeph ab Arimathia decurio nobilis. 664.2
Ioſeph ab Arimathia Pilato notus. Ibidem.
Ioſeph ab Arimathia magnæ dignitatis apud Deum. Ibidem.
Ioſeph ab Arimathia fides. Ibidem.
Ioſeph ab Arimathia fortitudo. 665.1
Per Ioſeph ab Armathia, quid deſignatur. Ibidem.
Ioſeph ab Arimathia captio, & liberatio. 699.2
Chriſtus Ioſeph ab Arimathia apparuit. Ibidem.

Iota.

Iota quid ſit. 155.2

Ira, Iracundia.

Ira quid ſit, & quòd non omnis ſit peccatum. 156.2
Iræ natura. 626.1
Iuræ prohibitio. 156.1
Ira frenanda eſt. 173.2
Contra iram & furorem memoria paſsionis. 667.2
Ira Dei, & ultio magna. 154.1
Ira Dei iuſta. 349.1
Iracundiæ malum. 156.2

Irreuerentia.

Irreuerentia Chriſtianorum ad libros utriuſque teſtamenti. 284.1

Iſaac, Iſachar, Iſmeria.

Iſaac portans ligna, Chriſtum portantes crucem figurabat. 634.2.635.1
Verba Iſachar ſummi pontificis ad Ioachim. 761.2
Iſmeria mater Eliud, & Elizabet. 761.1

Iſrael, Iſraelita.

Iſrael quid interpretetur. 122.2
Exitus iſraelis de Aegypto. 624.1
Iſraelitæ à deſerto redierunt corde in Aegyptū. 206.1
Quatuor occurrunt populo Iſraelitico. 109.2
Maiores Iudæorum ſpiritualem expectabant conſolationem Iſrael. 59.2
Rex Iſrael Chriſtus. 485.1

Iter.

Iter fugæ Chriſti, longum & difficile fuit. 67.2

Iubileus.

Iubileus qualis ſit.

Iudas proditor.

Iudas quid interpretatur. 30.2
Iudæ in Apoſtolum electio. 132.1
Iudas deſignat iudices, prælatos, & ſacerdotes. 564.2
Iudæ murmur ſuper diſperſione unguenti. 477.2
Iudas prætextu pietatis, zelat affectum cupiditatis. Ibidem.
Iudæ auaritia. Ibidem.
Iudæ furta. 478.2
Iudæ proditionis origo. 479.1
Iudas cum Iudæis paciſcitur de precio Chriſti. 564.2
Iudæ pedum lotio, ſicut & cæterorum. 570.2
Iudæ ingratitudo maxima. 772.1
Audacia Iudæ. 573.2
Cur Iudas Chriſtum uocauit Rabbi, & non Dominū. 574.1
Satanas in Iudam intrauit. 575.1
Egreſſus Iudæ à conſortio electorum. 575.2
Iudæ aduentus cum ſuo comitatu. 600.2.601.2
Iudæ armatura. 600.2
Quare Iudas ſignum de Chriſto Iudæis dederat. ibid.
Iudas cur amicus dictus eſt. 601.2
Iudæ confeſsio. 616.2
Iudæ reſtitutio. Ibidem.
Iudæ ſuſpendium. ibidem.
Mortis Iudæ tres rationes. 617.1
Cur Iudas medius crepuit. ibidem.

Iudas Galilæus.

Iudas Galilæus. 339.2

Iudæa.

Iudæa quid. 72.2.528.1
Iudęa unde dicta. 131.2
Iudææ ſitus, reſpectu Galilææ. 30.1
Iudææ diuiſio. 72.2

Iudæus, Iudaicus.

Iudaicus populus de Deo coquerens. 415.1
Iudaicus populus in ſeruitio Dei non remanſit. 504.2
Iudæorum ſtatus. 35.2
Iudæi indicant Chriſtum. 53.1

Iudæi

Iudæi quomodo erant filij Abrahæ. 86.1
Iudæorum expectatio. 122.2
Iudæi ſigna petunt. 126.1
Iudæi proni erant ad inferendas proximo iniurias. 160.1
Mores Iudæorum tempore Chriſti. 248.1
Increpantur Iudæi. Ibidem.
Conuicia Iudæorum in Chriſtum, & Ioannem. 249.1
Iudæorum & Gentilium comparatio. Ibidem.
Iudæorum habitus, & Gentium differentia. 269.1
Iudæorum duritia. 271.1.339.1
Iudæi peiores diabolo. 286.1
Iudæorum obſtinatio. 324.2.602.2.633.1
Iudæorum generatio mala, peior, peſsima. 324.2
Iudæi cur in Chriſtum non credant. 339.1
Iudæorum ingratitudo. 348.1.498.1.506.1
Iudæorum uocatio. 349.1
Iudæorum fallacia. 354.1
Iudæorum ſeruitus. 357.1
Iudæorum duritiam imitantes. 361.1
Iudæi propter ſuam ſuperbiam ſunt excæcati. 363.1
Iudæi mali qui dicendi. 371.2
Iudaicus populus, ſenior frater dicitur. 416.2
Iudæorum timor ineuitabilis. 456.1
Iudæi perdiderunt quod perdere metuebant. Ibidem.
Iudæi Chriſtum in feſtiuitate quærebant. 458.1
Mandatum Iudæorum de comprehendendo Ieſu. 458.1
Curioſitas Iudæorum uidendi Chriſtum. 484.2
Iudæorum ſtulta cogitatio. 485.1
Mos Iudæorum, circa communia animalia. 482
Iudæis cur opus erat miraculis. 484.2
Inuidia Iudæorum in Chriſtum. 494.1
Occaſiones Iudæorũ, ad perſequendum Deũ. 497.2
Ignorabant Iudæi Chriſtum eſſe Deum. 516.1
Iudæi tripliciter errabant circa Meſsiam. Ibidem.
Iudæi non humanis ſubiiciuntur præſumptionibus, ſed diuinis inſtitutis. 518.2
Tolerabilior eſt conditio Iudæorum, quàm Chriſtianorum. Ibidem.
Iudæi ſuos parentes imitabantur, & natura, & moribus. 523.1
Iudæi cognoſcent Chriſtum in iudicio. 524.2
Iudæorum generatio nõ poteſt omnino deleri. 540.1
Conſilium Iudæorum. 564.1
Maiorum Iudæorum malitia. Ibidem.
Iudæos Chriſtus fratres uocat. 593.1
Duo imponebantur Chriſto à Iudæis. 607.2
Iudæorum contra ſe reſponſio. 618.1
Tres Iudæorum aduerſus Chriſtũ accuſationes. 618.2
Iudæis ſua permanet petitio nociua. 624.2
Iudæorum genuflectio coram Chriſto. 629.1
Iudæi pœnas luunt Gentilium. Ibidem.
Iudæi pœnam cum ſanguine poſcunt. 631.2
Iudæorum ſæuitia in Chriſtum. 633.1
Iudæi Chriſti mortem quantum poſſunt accelerant. 634.1
Iudæi clamantes magis rei paſsionis Chriſti, quàm milites exequentes. Ibidem.
Iudæi diabolum imitabantur, uolentes Chriſtum deſcendere de cruce. 645.2
Iudæi fatebantur nolentes Chriſtum alios ſaluos facere. 646.1
Iudæorum cæcitas. 660.1
Iudæos imitantes in morte. 667.2
Iudæi etiam Chriſtũ perſequebãtur mortuum. 662.1
Iudæorum blaſphemia. 672.1
Iudæi nomen ſuum Chriſto attribuunt. Ibidem.
Iudæorum prælati ſimiles. 698.1

Iudicare, Iudicium, Iudex.

Iudicare alios non debemus. 82.2
In quo quis alterum iudicat, in eodem à Deo tandem iudicatur. Ibidem.
Iudicare de alio, multipliciter fit. 180.1
Iudicium capitur diuerſimodè. Ibidem.
Iudicijs leuis triplex gradus. Ibidem.
Iudicia bonorum, & malorum, uaria. 180.1
Iudicium temerarium. 180.2
Iudicat ſe, qui alios iudicat. Ibidem.
Temerè iudicantes, non iudicabuntur à Deo temerè, ſed ſeuerè. Ibidem.
Deus duo comminatur iudicantibus temerè. Ibidem.
Iudicandi alios cautio. 180.1
Iudices iniqui, & detractores. 248.2
Iudicia hominum peruerſa. Ibidem.
Iudicem nec Dei, nec operum eius eſſe licere.
Iudicatio uitanda. 321.1
Iudicium quomodo moderandum. Ibidem.
Iudicium & charitas optimè coniunguntur. 329.2
Iudicia iniqua. 330.2
Iudicare debet quis ſeipſum, ſed an peccator alium. 355.1
Iudicaturus diſquirat duo aut tria. Ibidem.
Iudicij in Iudæis ſubuerſio. 456.2
Iudicium importat debitum ordinem ad proximum. 521.2
Mali iudicis conditio.
Iudex tantum exigit, quantum dedit. 555.1
Quæ iudicem decent. 609.1
Chriſtus iudicatus eſt quaſi uſurpans Cæſaris poteſtatem. 634.1
Iudex iuſtus Deus. 241.1
Iudicia Dei occulta. 250.1
Iudicat intentionem Deus, non euentum. 409.1
Iudicia Dei uera, & capacitatem hominum tranſcendentia. 417.1
Iudicia Dei ſunt conſideranda. 533.2

Iudicium finale.

Iudicium finale multiplex. 437.1
Quare diſcipuli Chriſti interrogabant Chriſtum de tẽpore euerſionis Hieruſalem & die iudicij. 525.1
Signa communia extremi iudicij. 525.2
Septem ſigna ſpecialia extremi iudicij. Ibidem.
Per ſeptem ſigna iudicij, intelliguntur ſeptem mala in Eccleſia. Ibidem.
Signa mirabilia iudicium Dei præcedent. 536.2
Signa quindecim iudicij futuri nuncia. Ibidem.
Iudicium antecedentia, concomitantia, & conſequentia. 749.1
Iudicio peracto lumen ſyderum augebitur. 535.2
Quare Chriſtus ſimilitudinem iudicij ſumpſit à ficu. 540.1
Chriſtus ſigna temporis iudicij, non ipſum docuit iudicium. 542.1
Tempus iudicij ignoratur. 529.1
Iudicij hora ignoratur. 538.1
Dies iudicij, uel mortis propriæ ignoratur. 542.1
Filium neſcire diem iudicij. Ibidem.
Quomodo ſolus pater ſciat diem iudicij. Ibidem.
Dies iudicij cur, & quomodo ignotus. Ibidem.
Quomodo Chriſtus inopinatus ueniet ad iudicium. 543.2
Vbi inueniemur, ibi iudicabimur. 545.2
Qualis quiſquis moritur, talis iudicabitur. Ibidem.
Chriſtus in nube ad iudicium deſcendet, ſicut in nube aſcendit. 538.1

Crux Chriſti,& alia inſtrumenta,in iudicio apparebit. 537.2
Chriſtus in iudicio apparebit cum cicatricibus & ſtigmatibus. Ibidem.
Chriſtus in forma hominis iudicabit. 538.1.556.2
Forma qua iudicatus eſt, iudicabit Chriſtus. 751.2
Verba Chriſti in iudicio. 557.1
Planctus communis ratio in iudicio. 538.1
Quomodo Chriſtus ſit iudex uiuorum, & mortuorum. Ibidem.
Differentia occurrentium Chriſto ad iudicium. 538.2
Terribilitas iudicij. 539.1
Dies iudicij reprobis terribilis erit, electis conſolabilis. 539.2
Timor omnium in iudicio, ubi nec miſericordia, nec interceſsio. 551.2
Iudicij rigor ſine miſericordia. Ibidem.
Iudicij recordatio in tentatione utilis eſt. 539.1.751.2
Exhortatio ad diei iudicij meditationem. 540.2
Vitia impedientia meditationem iudicij. Ibidem.
Iudicij locus. 538.2
Iudicium fiet per ignem. 542.2.750.1
Iudicij, & diluuij, comparatio. 542.2
Iudicandorum uniuerſitas. 550.1
Quare differtur iudicium. 550.2
Media nocte ſecundum quoſdam, fiet iudicium. ibid.
Nec poſſunt in die iudicij aliorum uirtutes, uel uitia ſubleuare. 551.1
In iudicio non erit patrocinium. Ibidem.
Poſt iudicium nō pater precum aut meritorum locus. 551.2
Iudicium an erit mentale, an uocale. Ibidem.
Iudicij finalis ſignificatio per Chriſtum inter duos latrones: 943.1
Aſsiſtentes Chriſto iudicanti. 751.1
Iudicabit Pater & Spirituſſanctus, ut Filius. 596.1
Ordines quatuor in iudicio. 751.1
Iudicandi forma. Ibidem.
Chriſtiani reprobi quomodo iudicabuntur. Ibidem.
Mali cadent ante Chriſtum iudicantem. 541.2
Conſcientiæ cuiuſque in iudicio patebunt. 720.1
Diabolus uidebitur in iudicio. 652.2

Iugum.

Iugum Domini pondus gratum. 255.1
Iugum Euangelij quomodo leue. Ibidem.
Iugum legis erat graue, propter multa. Ibidem.
Iuga boum emit auarus. 348.2

Iulianus apoſtata.

Iuliani apoſtatæ ſtatua deiecta a fulmine. 217.1

Iulius Cæſar.

Iulius Cæſar primus Romanorum Imperator. 40.1

Iuncus.

Iunci marini. 628.1

Iurare, Iuramentum.

Iuramentum non recipitur ab Euangelio. 159.1
Iurare quomodoꝙ prohibetur.
Inter iuramentum, & loquelam noſtram, Deus non uult eſſe differentiam. 159.1
Iurandum eſſe in neceſsitate. Ibidem.
Iuramenta Apoſtoli. Ibidem.
Iurationis modi. Ibidem.
Inramento recto tria neceſſaria. Ibidem.
Iurare, ex altera patre eſt ſemper malum. 159.2
Iuramentum non eſt obſeruandum. 287.1
Iuramentum per templum & altare, maius eſt, quàm per aurum & dona in illis oblata. 521.1
Iuramentum per creaturas, non erat obligatorium. Ibidem.
Iuramentum per creaturas licitum, eſt obligatorium. Ibidem.
Qui iurat per creaturam, iurat implicitè per creatorem. Ibidem.
Iurare per Euangelium. 521.2
Grauius eſt iuramentum per Deum, quàm per Euangelium. Ibidem.

Iuſtus.

Iuſtus eſt, qui perfectè iuſtitiam nouit & amat. 150.1
Iuſtus quantus ſit apud Deum. 184.1
Iuſti cur premuntur. 206
Iuſto laudatio flagellum eſt. 220.2
Iuſti nomine, omnis Chriſtianus intelligitur. 239.2
Iuſti precium. 242.2
Multi iuſti cum Noe opere, etſi non uoce, loquuntur. 543.1
Nemo quantumuis iuſtus, ſe putet à diabolo ſecurum. 658.2
Iuſtorum damnationes in curiis principum iniuſtæ ſunt. 625.2

Iuſtitia.

Iuſtitia multiplex. 104.2
Iuſtitia quomodo ſumitur ibi, cùm dicitur, Implere omnem iuſtitiam. 104.1
Iuſtitiæ propria acceptio. 156.1
Iuſtitia ſtrictiſsima, quid ſit. 104.2
Iuſtitia uera, quæ eſt. 142.2
Iuſtitia in ſe omnes continet uirtute. 156.1
Iuſtitia, ſine caſto & filiali timore difficilè cuſtoditur. 59.1
Opera iuſtitiæ infructuoſa ſunt ſine charitate. 162.2
Iuſtitiæ indicia. 105.1
Iuſtitiæ partes. 156.1
Iuſtitiæ laudes. 330.2
Iuſtitiæ exhibitio. 440
Vix ſibi quiſque pro ſe ſufficiet ſua iuſtitia. 551.1
Iuſtitiæ diuinæ rigor. 354.2

Iuſtificare, Iuſtificatio.

Iuſtificare impium. 243.1
Iuſtificatio peccatoris, in tribus conſiſtit. 335.2
Iuſtificatio peccatoris, quàm difficilis ſit. 337.2
Iuſtificatio impij in cæco illuminato figuratur. 363.2
Iuſtificatio conferuntur quatuor beneficia. 315.2

Labor, Laborare.

Labor huius mundi. 351.2
Labores ad uiam cœleſtem requiſiti. 188.1
Finis ad laborandum non eſt expectandus. 267.1
Labores Chriſti qui fuerint. 3.71.2.81.1.268.2.667.1
Meditatio ſuper laboribus Chriſti à iuuentute. 81.1.2

Lachryma, Lachrymari.

Lachrymæ Chriſti in cruce. 637.2
Lachrymæ pœnitentium, ſunt uinū angelorum. 414.2
Lachrymæ ſunt ſignum triſtitiæ. 488.1
Lachrymarum commendatio. 149.1
Lachrymarum difficultas. 261.2
Lachrymarum uirtus. 262.2
Lachrymandum eſt nobis. 203.2

Lætitia, Letificatio.

Lætitia Chriſti. 413.1
Letitia iuſtorum, & triſtitia reproborum. 540.1
Lætitia mundana fletu miſcetur. 488.1
Lætitia paſchalis. 681.1
Lætificatio in aduerſis. 4

Laicus.

Laici & ſacerdotis comparatio. 505.1
Laici ſæpius ſunt clericis deuotiores. 353.2

Lampas, Languor.

Lampadis ornatus tria requirit. 551.2

Lampa-

Lampades, opera ſunt. 550.2
Languor quid ſit. 334.2

Lapis, Lapidare, Lapillus.

Chriſtus quomodo lapidatur. 372.1
Lapis, unde dicitur. Ibidem.
Lapis Chriſto ſub capite poſitus. 42.2
Lapidis ſuper ſepulcrum poſitio. 669.1
Lapis monumenti, ſignificat pœnitētiæ pōdus. 688.2
Reuolutio lapidis ab oſtio monumenti. Ibidem.
Lapidis reuoluendi ratio. 689.1
Lapides à Ioanne Baptiſta monſtrati. 86.1
Lapides 12. Ioſue, ex Iordane ſumpti. Ibidem.
Lapides precioſi. 190.2

Largitas.

Largitas petenti exhibenda. 162.1

Latria.

Latriæ ſeruitus Deo debetur. 114.2

Latro, Latrocinium.

Latro quis dicitur. 365.2.494.1
Latronum officium eſt nocere, & latitare. 603.2
Spelunca latronum. 493.2
Latrones magni ſuſpendunt paruos. 330.1
Chriſtus uoluit tanquam latro comprehendi, & ligari. 604.1
Chriſtus à latronibus diſcretus. 642.1
Chriſtus à latronibus aſſociatus. 604.1.635.2.643.1
Diſtinctio latronum duorum. 643.1
An duo latrones Chriſtum blaſphemauerint. 747.1
Fractio crurum latronum. 661.1
Quid per duos latrones deſignetur. 643.1.647.1
Latro cum Chriſto. ſuſpenſus, fertur inueniſſe eum, cùm in Aegyptum deferretur. 68.1
Conuerſio latronis per charitatem, fidem &c. 647.1
Confeſsio boni latronis. 646.2
Satisfactio boni latronis. 647.1
Latronis baptiſmus. 647
Latro cor & linguam Deo obtulit.
Fides latronis. 690.1
Latronis meritum. Ibidem.
Latronis ad Patriarchas, & prophetas comparatio. Ibidem.
Latroni promiſsio paradiſi. Ibidem.
Latro ſiniſter. 643.1
Latrocinium quadruplex. 494.1

Lauare, Lotio.

Lauat nos Agnus in ſanguine ſuo. 118.1
Qui poſt baptiſmum non lauatur per pœnitentiam, nō habet partem cum Chriſto. 570
Sabbato pedes Domini lauare. 475.2
Humilitas Chriſti in lauandis pedibus. 569.1
Contemplatio circa pedum lotionem. 571.1
Lauare faciem. 167.2
Lauare retia, quis dicatur. 136.1
Manuum lotio ante prandium. 328.2
Lotio magis ſpiritualiter, quàm corporaliter, in ſcriptura ſacra intelligitur. 374.2
Traditio lauandarum manuum non erat contraria legi. 373.1
Lauandarum manuum mos. 625.2

Laus, Laudare, Laudator.

Laus humana in omnibus eſt uitanda. 295.1
Laus turpium, & malorum fugienda. 199.1
Laudis humanæ uitatio. 314.1
Laus quatuor de cauſis dicitur. 488.2
Laus matris ad filium refertur. 746.1
Non eſt à laude diuina ceſſandum. 741.2
Laudes diuinæ. Ibidem.
Laudes, & opprobria, Chriſti à Iudæis. 490.2 ...1
Laudari in præſentia periculoſum eſt. 230.1
Laudari in facie. 243.2
Turpe eſt laudari à turpibus. 352.1
Laudari à malis. 621
Laudare ſe ipſum. 571
Membra ideo data, ut Deum laudemus. 70.2
Humiliandus, qui Deum laudat. Ibidem.
Omnes creaturæ Deum laudare optant. 741.1
Laudantes Deum in cœlis. 741.2
Quomodo laudandus eſt Deus. 740.2
Deus ſemper laudandus. 738.2
Ad Deum laudandum creati ſumus. 740.1
Non ſunt ſemper audiendi laudatores noſtri. 230.1

Lazarus.

Lazarus pauper. 446.2
Lazarus, quid interpretetur. 451.2
Diuiſio bonorum Lazari, & ſororum eius. 479.2
Lazari infirmitas. 451.2
Lazari monumentum. 455.2
Lazari reſſuſcitatio Domino non fuit facilis. 203.1
Cur Chriſtus in ſuſcitatione Lazari fleuit. 453.2
Chriſtus fremuit in ſuſcitatione Lazari. Ibidem.
Lazari ſuſcitatio omne miraculum excedit. 455.2
Lazari de inferis reuerſio. 476.1
Lazaro non eſt creditum. 450.2
Lazarus non riſit deinceps. 455.2
Lazari ſuſcitatio ſpes eſt peccatorum. 455.1
Lazarus cur fertur unus ex diſcumbentibus. 476.1
Monaſterium in loco ſepulchri Lazari. 455.2

Lectus.

De lecto ſurgere. 215.1
Lectum tollere. Ibidem.

Legere, Lector.

Spiritualis lectio ſanctificat. 7
In Eccleſia non eſt legendum, niſi ſtando. 283.2
Lector Dominus. 284.1
Lectoris officium approbatum. Ibidem.

Legatus, Legiſperitus.

Require infrà poſt, Lex.

Legio.

Legio in dæmonibus cur dicitur. 210.2

Lepra, Leproſus.

Lepræ curatio quintuplex. 192.1
Lex cur lepram tangi prohibuit. 192.2
Lepra, peccatum mortale deſignat. 459.2
Lepra animæ. 460.1
Cur Chriſtus leproſum, deſcendendo de monte, ſanauit. 191.2
Leproſi curandi humilitas. 192.2
Leproſi curatio. 192.2
Leproſum cur Chriſtus tactu curauerit. Ibidem.
Leproſus cur ad ſacerdotes miſſus. 193.1
Leproſus typicè acceptus. 193.2
Leproſus ſignificat peccatorem. Ibidem.
Leproſi. 243.1
Decem leproſorum curatio. 459.1
Decem leproſi quatuor ex cauſis mundati ſunt. Ibidem.
Leproſorum Iudæorum ingratitudo. 459.2
Leproſi nouem mundati, peccatores ad uomitum redeuntes deſignant. 460.1

Leuari.

Quare Chriſtus in aere leuari uoluit, & non ſub tecto mori. 641.1
Documentum ex leuatione Chriſti in cruce. Ibidem.
Meditatio circa leuationem Chriſti in cruce. Ibidem.

Leui, Leuiathan.

Leui. 143.2

Leuiathan rex eſt ſuperborum. 255.1

Lex, Legiſperitus, Legalia.

Lex naturalis. 275.2
Legis naturæ præceptum duplex. 184.2
Lex naturæ ſcripta eſt in corde hominis. Ibidem.
Legis promiſsio. 446.1
Lex Moyſi neminem ad perfectum ducebat. 19.2
Lex uſque ad Ioannem. 246.2
Chriſtus non ſubeſt, ſed præeſt obſeruationi legis. 309.1
Differentia legis, & Euangelij. 134.2
Lex Euangelica, dicitur lex amoris. 19.2
Lex Chriſtianorum. 405.2
Lex timoris. 19.2
Legum corruptelæ. 527.1
Lex talionis. 160.1
Lex non damnat niſi confeſſum. 353.2
Leges principium, telis aranearum ſimiles. 330.1
In legiſperitos. 331.1
Legalia Iudæorum. 378.1
Legalia ad paſsionem Domini uſque durauerunt. 568.1
Legalia poſt Chriſti paſsionem mortua fuerunt. Ibidem.

Liber, pro codice.

Libri Iudæorum in rotulis. 284.1
Liber traditus Chriſto. 283.2
Liber Chriſti. 679.2
Signatio libri uitæ Chriſti. 758.2

Liber, Liberare.

Liberi arbitrij bonum. 424.2
Liberandi malefactoris inſtitutio. 624.1

Liberalitas.

Liberalitas diuina. 33.2
Chriſti liberalitas. 670.1
Nemo à liberalitate excuſatur. 240.1

Licitum.

Licitorum immoderatus uſus dannatur. 543.1. 543.2

Ligare, Ligatio.

Chriſti ligatio. 604.1
Ligandi Chriſti cauſæ tres. Ibidem.
Chriſtus ter ligatus fuit. Ibidem.
Ex Chriſti ligatione documenta. 604.2
Contemplatio ſuper legatione Chriſti. Ibidem.

Lignum.

Lignum crucis. 334.2
Ligna crucis quadruplicia. 643.1
Crucis lignum, redemptioni aptum. 641.2
Exclamatio in crucis lignum, & myſteria eius. 642.1
Lignum aridum, dicitur populus Iudaicus. 636.1
Lignum uiride, dicitur Chriſtus. Ibidem.

Lilium.

Lilia agri, caſtos deſignant. 177.1

Limbus.

Figuræ redemptionis animarum à limbo. 680.2
Peracta paſsione, exiſtentes in limbo uiderunt Deum per eſſentiam. 679.1
Exultatio in limbo, adueniente Chriſto. Ibidem.
Chriſtus à limbo omnes retraxit. 680.1
Sanctorum iubilatio in limbo. Ibidem.

Lingua.

Prima lingua. 251.2
Lingua cur homini data. 315.2
Lingua uera explicat. 733.1
Linguarum trium excellentia. 642.1
Linguæ tria unguenta. 685.2
Lingua eſt equus regalis. 320.2
Linguæ ignitæ. 734.2
Lingua peſsima. 141.2
Lingua frenata, & effrenis. 320.2
Lingua mala, ſeſsio eſt diaboli. 321.1

Lites, Literæ.

Litibus abſtineat clericus. 329.2
Litium iudex Chriſto eſſe uoluit. 331.2
Literas neſcit, qui ſacras ignorat. 218.2

Lithoſtratos, Liuor.

Lithoſtratos, quid. 632.2
Liuoris, ſeu inuidiæ, mala peſsima. 337.1

Loculi.

Loculos habuit Dominus. 179.1
Loculi Dominici. 478.1
Loculos cur habuerit Chriſtus. Ibidem.
Loculi Chriſti, cur Iudæ traditi. 478.2
Loculi tactus. 202.1
Loculus defuncti, eſt conſcientia. 202.2

Locus.

Loci notificatio prodeſt. 6
Locus primus non appetendus. 345.2
Medius locus eſt dignitatis. 704.1
Locus ultimus præeligendus. 346.1
Locus nouiſsimus. 346.2
Loca parua non ſpernenda. 220.1
Loci commutatio. 448.1
Loca quinque in quæ Chriſtus delatus eſt. 63.2
Loco non circunſcribitur Deus. 269.2
Locus conuiuiorum Chriſti. 272.1
Loca tria intrauit Chriſtus. 498.1
Locus aggrauat Chriſti paſsionem. 674.1
Loca & tempora, ſunt pabula luxuriæ. 158

Locuſta.

Locuſtæ quid ſignificent. 84.2
Locutio, Vide infrà poſt Loqui.

Longinus.

Longinus latus Chriſti lancea aperuit. 661.2
Longini uita. Ibidem.
Longini illuminatio. Ibidem.

Loqui, Loquutio, Loquela.

Loqui cum muliere conſueuit Dominus. 270.1
Loqui de ſecularibus, periculoſum eſt. 321.1
Loquendi Chriſtianis forma. 159.2
Loquentes de Deo, confortantur ab eo. 701.2
Loquutam eſſe Mariam ſepties legimus. 32.1
Loquuturo quinque attendenda. 321.1
Loquutio Mariæ cum quatuor perſonis, quid ſignat. 32.2
Loquutio Dei ad nos. 380.1
Loquutio cum Chriſto. 398.2
Loquela cum prophetia Zachariæ reſtituta, quid ſignificet. 33.2

Loth.

Loth exitus à Sodomis. 543.2
Loth, populum deſignat electorum. Ibidem.
Loth interpretatur declinans. Ibidem.

Lucere.

Lucere debemus ad laudem Dei. 155.1

Lucerna.

Lucernam abſcondi. 155.1
Lucerna accenſa. 414.1
Lucernæ ardentes, ſunt doctrinæ claræ, & opera. 547.2

Lucifer.

Luciferi caſus. 12.1
Luciferum imitantes. 296.2
Lucifer tentator Chriſti. 155.1
Lucifer princeps angelorum iudicabitur. 536.2

Lucrum.

Lucri terreni deteſtatio. 395.2

Lucrum

Lucrum à clericis ſectantes. 494.1
Luctus, uide infra poſt Lugere.
Ludouicus.
Ludouici regis Franciæ quæſtio. 296.2
Ludus.
Ludus utilis. 80.1
Ludus Iudæorum. 247.2
Lugere, Luctus.
Lugentium conſolationes. 149.2
Lugendi ratio. 149.1
Lugendum quid eſt. 149.2
Luctus cauſæ quinque. Ibidem.
Conſolatio in luctu. 149.1
Luctus Chriſti quotidianus ſuper Chriſtianos. 250.1
Lumbi.
Lumbi præcingendi. 547.2
Cinctorium lumborum duplex. Ibidem.
Lumbi mentis, & lumbi carnis. Ibidem.
Luna, Lunaticus.
Luna ſtatum proficientium ſignat. 535.2
Luna ſtabit in Occidente poſt iudicium. 753.1
Lunaticus. 401.2
Lupus.
Lupus triplex. 367.1
Lux.
Lux hominum. 11.1
Lux illuminans omnem hominem, ſolus deus eſt. 89.1
Lux triplex. 155.1
Lux mundi Chriſtus. 356.2
Lucis æternæ iocunditas. 357.1
Lucis Chriſti gloria apparente, omnia mundi lumina tenebris æquiparantur. 535
Lux in modum crucis apparebit ſole ſplendidior.
Luxuria.
Luxuria clericorum.
Lyncurius, Lyſanias.
Lyncurius. 434.2
Lyſanias. 83.1
Magdalena.
MAgdalena quatuor Chriſto obtulit. 260.2
Magdalenæ conuerſio. 260.1
Magdalenæ deuotio. 260.1
Magdalena uoluptates præteritas in uirtutes commutauit. 260.2
Magdalena plus diligebat Chriſtum, quàm Phariſæus. 261
Munera in Magdalenam collata. 262.1
Magdalenæ humilitas. 262.2
Ordo factorum Magdalenæ. 477.1
Magdalenæ contemplatio. 263.2
Magdalenæ fletus. 648.1
Magdalenæ in ſepulturam Chriſti obſequia. 668.1
Maria Magdalenæ, cum cæteris, ſummo mane uenit ad monumentum. 684.2
Magdalena pœnitentium primiceria. Ibidem.
Magdalena omnes partes pœnitentiæ perfectiſsime impleuit. Ibidem.
Magdalenæ feruor in quærendo Domino. 692.1
Magdalena flendo obtinuit quicquid uoluit. 692.2
Magdalenæ amor, & dolor. Ibidem.
Magdalena timentibus diſcipulis non timebat. Ibid.
Dolor geminus in Magdalena. Ibidem.
Senſus nullus in Magdalena remanſerat. Ibidem.
Magdalenæ timor. 693.1
Qualis uiſus eſt Chriſtus Magdalenæ. Ibidem.
Magdalena Chriſtum uocat Dominum. 693.2
Audacia Magdalenæ. 694.1
Magdalena præ gaudio elinguis ad tempus. 694.1
Lætitia Magdalenæ. Ibidem.
Quare Chriſtus Magdalenæ tactum ſuum prohibuit. Ibidem.
Locus ubi Chriſtus Magdalenæ apparuit. 695.1
Quærendus eſt Deus cum Magdalena. Ibidem.
Magdalena cur ad nunciandum uiris officium euangelizandi deligitur. 697.1
agdalon caſtrum Magdalenæ. 479.2
Magedan.
Magedan. 306.1
Magiſter, Magiſterium.
Magiſtri aſsimilatio. 230.1
Imitandus eſt magiſter. 407.2
Magiſter improbus uera falſis permiſcet. 201.1
Magiſtrorum quatuor uitia. 519.1
Magiſter, & Dominus quomodo Chriſtus erat. 571.2
Magiſterium aliorum, antequam ſit perfectus, nemo ſuſcipiat. 71.2
Magnanimitas.
Magnanimitas.
Magnes.
Magnes quam uim habeat. 142.1
Magnificare.
Magnificare Dominum, quid ſit. 32.1
Magnificatur Deus in beneficijs ſuis tripliciter. Ibid.
Magus.
Magi cur ab Oriente uenerunt. 51.2
Magorum deuotio. 52.2
Magorum genus, & denominatio. 51.1
Magorum adoratio, & fides. 53.2
Chriſti paupertas Magos non ſcandalizat. 54.1
Magi tria in Chriſto cognouerunt. 54.2
Magi trinitatem tribus muneribus profitentur. 54.2
Magi quomodo imitandi. 55.1
Magorum reuerſio. 55.2
Magorum, & Centurionis comparatio. 197.1
Maioritas.
Maioritas inter diſcipulos. 405.1
Maioritas in regno Dei. 466.2
Maledictio.
Maledictiones contrariæ beatitudinibus. 153.2
Maledictio non eſt imprecatiua. 249.1
Malitia, Malitioſus.
Malitia quid. 179.1
Malitia ratione amplius excitatur. 314.1
Malitioſorum mos. 336.2
Mali.
Deus à malis non comprehenditur. 11.1
Mali fruſtra reſpiciunt cœlum. 174.2
Mali poſſunt malos ſpiritus arcere. 252.1
Suſtinentur mali tribus de cauſis. 279.1
Mali pro ſunt pro bonis. Ibidem.
Mali non debent prohiberi facere opus bonum ex genere. 407.2
Expedit malis temporaliter puniri. 408.2
Mali inſaturabiles. 415.1
Mali de laude bonorum dolent. 495.1
Mali melius uincuntur recedendo, quàm reſpondendo. 498.1
Pars duplex malorum.
Dum mali permixti ſunt bonis, uidentur eſſe cum Deo. 558
Modus malorum, in quo conſiſtit. 619.1
Finis malorum, & reproborum.
Malum.
Malum vrgens differendum. 30.2
Malorum declinatio. 35.2
Malo quatenus reſiſtendum ſit. 160.1

Reſiſtere malo quomodo licet. Ibidem.
Malum multiplex. 172.1
Malum à quo liberari petimus. Ibidem.
Tria capitalia mala. 301.2
Mala proximi tacenda. 359.2
Inducentes alios ad malum. 409.1
Nihil eſt difficilius, quàm memoria malorum. 423.2
Radix triplex malorum. 432.1
Quare Deus mala imittit. 527.2
Malorum magnitudo præcedentium, figura eſt ſequentium. Ibidem.
Malorum diuiſio. 547.1
Ad declinationem mali, & operationem boni, quæ requiruntur. 568.1
Retractio à malo quadruplex. 573.1
Malum per ſe non excuſat bona intentio. 626.1

Mammon, Mammona.

Mammon, nomen eſt dæmonis. 175.2
Mammona. 444.1

Manaſſe, Mancus.

Manaſſe peccatorem deſignat. 262.2
Manaſſes pœnitens. Ibidem.
Mancus aridam manum habens. 313.2

Mandatum.

Mandatorum impletio. 533.1
Mandatorum Dei Catena. 151.2
Mandatum faciendum. 375.1
Mandata Dei ſeruare ſufficit ad ſalutem. 429.1
Mandatorũ obſeruatio, eſt effectus dilectionis. 533.1
Mandatum nouum. 582.1
Mandata Dei, non uerbis, ſed opere ſeruantur. 533.1

Manducare.

Manducandi cum peccatoribus ratio. 142.1
Manducatio Domini poſt reſurrectionem. 719.2

Mane, Manna.

Mane, quid ſit. 498.2
Mannæ effectus. 589.2
Duplex manna in deſerto Iudæi feria ſexta colligibant. 632.2

Manus.

Manus angelorum quid dicitur. 113.1
Manum eruere. 158.1
Sanatio manus aridæ. 312.2
Arida manus. 313.1
Manus Chriſti efficax eſt ad ſanandum. 379.1
Manuum impoſitio. 427.2
Manus unguenta ſunt opera miſericordiæ. 685.2
Manus dexteræ ſignificatio. 313.1

Manſio.

Manſiones electorum in cœlis diuerſæ. 757.1
Manſiones cœleſtes, pauperum ſunt. 443.1
Manſiones templi erant tres. 112.2

Manſuetudo.

Manſuetudo Amethiſto comparatur. 433.2
Chriſti mãſuetudo. 135.2.215.2.358.2.482.2.603.2

Marcella.

Marcella ancilla beatæ Marthæ. 325.2

Mare.

Mare, pro ſeculo ſumitur. 208.1
Mare maledictum, quid ſit. 225.2
Mare mundus eſt. 303.2
Maris ſigna in die iudicij. 530.1
Mare tribulationem huius mundi deſignat. 712.1
Mare Tyberiadis. 137.1
Maris mortui ſitus, & natura. 225.2
Mare Galilææ. 379.1

Margarita.

Margarita ſtatum deſignat eccleſiæ. 282.1
Margarita tria ſignat imitanda. Ibidem.

Maria.

Maria unde dicitur. 684.1
Mariæ nomen, quàm dulce ſit. 747.1
Mariæ nomina. 21.2
Maria quotupliciter, & quid interpretetur. 21.2
Maria ſtella maris. Ibidem.
Maria illuminatrix, & illuminata interpretatur. Ibid.
Maria, mare amarum. 22.1
Maria plena gratia dicitur. 22.2
Maria nunc flos, nunc fructus dicitur. 16.1
Maria caſtellum dicitur. 266.1
Maria comparatur uirgæ. 16.1
Maria turri Dauid comparata. 17.2
Mariæ ad turrim Barim comparatio. Ibidem.

Mariæ uita, & geſta.

Maria ab æterno prædeſtinata. 13.2
Mariæ natiuitas. 14.1
Mariæ ſtirps. Ibidem.
Maria purgata, ſed magis præſeruata aſſeritur ab originali culpa. Ibidem.
Maria quandoque potuiſſet uenialiter peccaſſe. Ibid.
Mariæ rationis uſus acceleratus. Ibidem.
Educatio uirginis Mariæ. 762.2
Mariæ præſentatio. 14.1
Mariæ preces, & profectus. Ibidem.
Sermo Mariæ erat gratia plenus. 14.2
Mariæ uacatio continua. Ibidem.
Mariæ uita. Ibidem.
Mariæ uirtutes. Ibidem.
Mariæ conuerſatio. Ibidem.
Mariæ puritas. Ibidem.
Mariæ ornatus humilis, ſecundùm Chryſoſtomũ. 54.1
Mariæ ad quartumdecimum annum prouectio. 15.2
Mariæ deſponſatio. 16.1
Maria cur ſuæ tribus uiro nupſit. ibidem.
Maria per Nathan, Ioſeph per Salomonem, ex Dauid deſcendit. ibidem.
Maria & Ioſeph reuelatione ſpiritusſancti conſenſerunt in matrimonium. 16.2
Maria quomodo conſenſit matrimonio. ibidem.
Maria uirginitatem, & fœcunditatem amauit. ibidem.
Duo certabant in animo uirginis Mariæ. ibidem.
Mariæ uirginis ſpes. ibidem.
Maria erat prole fertilis, & uirginitatis maledicto immunis. ibidem.
Maria cur fabro nupſerit. 17.2
Maria præfigurata per Saram Raguelis. ibidem.
Chriſtus nouo modo, & ſingulari cũ Maria uenit. 23.1
Maria utrumque mulieris maledictum uitauit. ibid.
Maria turbata fuit, non perturbata. ibidem.
Maria de tribus in ſalutatione commendabatur. ibid.
Mariæ fides in uerbis angeli nunciantis Chriſti conceptionem. 25.1.27.1
Mariæ aſſenſus expectatio. 26.2
Mariæ humilitas. ibidem.
Mariæ concipientis animus. 28.1
Beatior fuit Maria concipiendo Chriſtum mente, quàm carne. 535.1
Maria multis ſociabatur angelis. 29.1
Maria cur Elizabeth uiſitauit. 30.1
Mariæ comites ad Elizabeth. ibidem.
Maria cur prior ſalutauit Elizabeth. 31.1
Maria uirgo cur tantum myſterium ſibi manifeſtatum, non citò reuelauerit. 31.2
Mariam locutam eſſe ſepties legimus. 32.1
Maria locuta eſt cum quatuor perſonis, & quid ſignat. 32.2

Maria, cur tandiu cum Elizabeth ſtetit. Ibidem.
Mariæ paupertas. 33.2
Mariæ reuerſio quid moraliter indicet. 34.1
Mariæ laus per Ioſeph. 37.2
Mariæ tribulatio pro tribulatione Ioſeph. Ibidem.
Maria iam grauida, imperiali ædicto obediuit. 41.1
Maria grauida, non eſt grauata. Ibidem.
Mariæ non inuenienti hoſpitium, compatiendū. Ibid.
Maria eccleſiam deſignat. 43.1
Maria diſcipula optima fuit. 45.2
Maria quid conſeruabat conferens in corde. Ibidem.
Maria in die circuncißionis Ieſu plorauit. 49.1
Mariæ in filium cura, & amor. 56.2
Mariæ & Ioſeph reditus à præſentatione. 66.1
Maria & Ioſeph quomodo in latrones inciderint. 68.1
Habitatio Mariæ in Aegypto. 70.1.2
Maria operoſa. 70.2
Mariæ in filium ſedulitas. 73.2
Maria ſingulis annis aſcendebat Hieruſalem ad diem feſtum. 74.2
Mariæ dolores, de puero Ieſu amiſſo. 75.1
Maria Chriſtum interrogat, non Ioſeph. 76.1
Mariæ grande priuilegium, quòd ei Chriſtus fuerit ſubditus. 77.1
Maria cur uocata fuerit ad nuptias. 123.2
Maria mulier appellatur. 124.1
Mariæ fides de Chriſto conuerſuro aquam in uinum. Ibidem.
Mariam non eſſe Chriſto extraneam. 124.2
Mariæ doctrina, ut Chriſto obediatur. ibidem.
Maria, Martha fuit, & Magdalena. 266.1
Mariæ turbatio. 267.1
Maria uolebat filium ſuum à tribulatione eripi. 46.1
Maria mater Mei.
Maria quomodo fuit mater Chriſti. 326.1
Maria Chriſtum quæſiuit ter. 327.1
Maria reſciuit filium ſuum captum. 617.2
Mariæ lamenta ex paſſione filij. ibidem.
Mariæ in preſſura eundi labor. 635.2
Maria Chriſto crucem portanti occurrit. 636.1
Mariæ triſtitia in filij ſui expoliatione. 639.2
Maria iuxta crucem Chriſti illuſi. 647.2
Maria filium offert. 648.1
Situs Mariæ ſub cruce. ibidem.
Locus ubi Maria ante crucem ſtabat. 648.1.2
Status Mariæ ſub cruce. 651.1
Mariæ obſequia. 651.2
Maria & Ioannes, uirgines & martyres. 651.1
Maria plus quam martyr fuit. 61.1
Mariæ dolores. 651.2
Maria non ſolum Ioanni, ſed & cuilibet Chriſtiano pro matre relicta. 651.1
Compaſſio Mariæ non habentis potum. 654.2
Mariæ dolor in morte Chriſti. 660.2
Mariæ geſtus iuxta crucem. 661.1
Maria ſenſit uulnus lateris Chriſti. 663.1
Mariæ miniſterium in depoſitione Chriſti à cruce. 665
Lachrimæ uirginis Mariæ tenentis corpus filij exanime. 666.1
Planctus Mariæ rationabiles. ibidem.
Mariæ dolor in exequiis Chriſti. 670.2
Mariæ & cæterarum mulierum conſtantia. ibidem.
Mariæ abductio à ſepulchro. 671.2
Mariæ diſceſſus à Caluaria. 672.1
Mariæ conſolatio. ibidem.
Mariæ ſpes, & fides. 678.1
Maria cur poſt aſcenſionem in terris relicta. 45.2
Exultatio Mariæ in die Pentecoſtes. 638.1
Mariæ uacatio poſt aſcenſionem. 743.2
Maria uirgo, cur ad monumentum non uenit. 685.2
Cella Mariæ. 743.2

Mariæ aſſumptio.

Dubitatur an Maria cum corpore aſſumpta ſit. 744.1
An corpus Mariæ uirginis debuit incinerari. ibidem.
Maria debuit à putredine liberari. ibidem.
Maria aſſumpta creditur cum corpore. ibidem.
Probationes aſſumptionis Mariæ cum corpore. 744.2
Maria aſſumpta eſt ſuper omnes choros angelorum. Ibidem.
Mariam curia cœleſtis honorat. 745.1
Prærogatiuæ Mariæ. ibidem.
Occurſus Chriſti Mariæ aſcendenti. 745.2
Occurſus cœleſtium Mariæ aſcendenti. ibidem.
ariæ Mexcellentia. 744.1
In Maria uirtutes omnium ſanctorum.
Maria Ioanni Baptiſtæ præferuntur. 245
Mariæ fœlicitas. 53.2
Mariæ laus. 13.2.326.1.746.1
Laus Mariæ exuperat ſenſum, & linguam. 746.1
De laude Mariæ diuina eloquia. 747.2

Maria inuocanda tanquam auxiliatrix, & aduocata erga Chriſtum.

Maria inuocanda eſt. 24.1
Maria Domina intentationum ſubuentione. 22.1
Maria contra dæmones potens eſt. ibidem.
Nihil nos uoluit habere Deus, quod per manus Mariæ non tranſiret. 24.1
Maria eſt mater miſericordiæ. 24.1
Maria frequenter angelica ſalutatione ſalutanda. 28.1
Mariam potiſſime delectat iſta dictio, Dominus tecum. 23.1
Maria uenit ad diuerſos. 31.2
Maria mater totius eccleſiæ. 652.1
Recommendatio Mariæ ad noſtrum auxilium fuit nobis neceſſaria. ibidem.
Maria in triplici ſtatu nos adiuuat. ibidem.
Maria dona demittit de cœlo. 745.1
Mariæ præſens auxilium. 747.2
Mariæ inuocatio interdum uelocius auxiliatur, quàm Ieſu. ibidem.
Maria uirgo Chriſti uitam legentibus fauet. 2

Maria ſoror Marthæ.

Maria, ratio ſuperior: Martha, ratio inferior. 266.1
Maria optimam partem elegit. 267.2
Mariæ deuotio. 453.1
Maria Magdalena. Quære ſuprà, in Magdalena.

Maria Iacobi.

Mariam Iacobi, ſiue Ioſeph, & Cleophæ eadem. 684.1
Mariæ Cleopha proles. 763.2

Maria Salomæ.

Maria Salomæ, & Zebedæi eadem. 684.1
Mariæ Salomæ proles. 763.2

Tres Mariæ.

Tres Mariæ, tres ſtatus deſignant. 684.1
Tres Mariæ ſignificant mentem, linguam, manū. 685.2
Tres Mariæ ſunt nobis imitandæ. 687.2
Tres Mariæ adorauerunt Chriſtum. 697.1

Maritus.

Maritus adulter dimitti poteſt. 158.2

Martha.

Martha, quid interpretetur. 452.1
Martham emorrhoyſſam dubitant quidam.
Martha in miniſterio Dei laborauit. 253.2
Marthæ, & Magdalenæ ſtatus. ibidem.
Martha, ratio inferior: Maria, ratio ſuperior. 266.2

Martia-

Martialis.

Martialis Lemouicenſis primus Epiſcopus.

Martialis Lemouicenſis fertur unus ex ſeptuaginta diſcipulis. 567.1

Martyr, Martyrium.

Martyrum unde fortitudo. 4

Martyrum genus triplex. 69.1

Martyr fit multipliciter. 69.1.288.2

Martyres Græcè dicuntur Latinè teſtes. 69.1

Martyres ſpirituales ſunt religioſi. 394.1

Martyrij genus, eſt facta carnis mortificare. 395.2

Martyres non lætantur pecunijs, quibus pauperes egent. 523.1

Martyrum tentatio. 529.2

Voluntas martyrum. 596

Martyres non ſunt à Deo ſine conſolatione derelicti. 653.1

Martyres Deum clarificant. 715.1

Martyrium perfectum. 289.1

In martyrio unde debetur præmium. 289.2

Martyrium in quo conſiſtat. 466.1

Matathias.

Matathias zelo Dei legem defendit. 129.1

Mater.

Matrem noſſe diſſimulat Dominus. 327.2

Mater filiorũ Zebedæi, cur Chriſtũ ſequebatur. 464.1

Mater filiorũ Zebedæi in tribus errabat petendo. ibid.

Matrimonium.

Matrimonium uerum quod eſt. 37.2

Matrimonij bona. 126.1.345.1

Matrimonium inter Mariam & Ioſeph, quomodo fuerit uerum. 17.2

Matthæus, Matthias.

Matthæi uocatio. 141.2

Matthæi uocati obedientia. 142.1

Socij Matthæi. ibidem.

Matthæi conuerſio. ibidem.

Matthias in locum Iudæ, inter Aſcenſionem & Pentecoſten eſt ſuffectus. 726.2

Maxilla.

Maxilla altera præbenda. 160.2

Maxillam aliam, cur non præbuit Chriſtus. 608.1

Mediator.

Chriſtus eſt mediator Dei & hominum. 410.1

Medicus, Medicina, Medicari.

Medici peccant curam corporalem ante ſpiritualem adhibentes. 214.1

Medici boni, eſt præcipuam curam habere de ſtomacho. 492.1

Medicorum ordinatio circa patientem.

Medicus Chriſtus. 140.2.142.2

Medicinæ quas Chriſtus pro nobis accepit. 110.1

Medicãdi ratio optima à medico cœleſti ſeruata. 108.1

Meditatio.

Meditationes vitæ Chriſti tanto redduntur familiariores, quanto frequentiores. 5

Meditatio vitæ Chriſti amplexanda. 757.2

Meditatio ſuiipſius. 565.1

Medium.

Medium, quid ſit. 95.1

Medium locum Chriſtus tenet. Ibidem.

Medium tenendum eſt. 167.2

Medium amat Dominus. 420.1

Mel.

Mel ſilueſtre vbi reperitur. 84.2

Melchiſedech.

Melchiſedech conſtruxit Hieruſalem. 132.1

Melchiſedech Eucariſtiæ ſacrm olim figurauit. 579.2

Membrum.

Membrorum abſciſio, & erutio. 158.1

Omnia membra, præter os, in loquendo contineantur. 159.2

Tot ſunt humano in corpore membra, quot ſunt dies in anno. 653.2

Membrum Chriſti quis ſit. 530.1.558.2

Membrorum Chriſti incrementum. 27.1

Quomodo Chriſtus in membris ſit. 558.1

Chriſtus pro membris dupliciter orauit. 535.2

Vnitas membrorum cum capite. 536.2

Memoria.

Memoria de Deo triplex. 18.2

Mendacium, Mentiri.

Mendacij pater quis. 358.2

Mendaces, filij diaboli. Ibidem.

Mendacium religioſis commune. Ibidem.

Mendacia ſi non habent quem decipiant, ipſa ſibi mentiuntur. 504.1

Mendacia aperta non ſunt reſponſione digna. 609.1

Mendacium apertum Iudæorum. 697.2

Mendacium militum carè emptum. 698.2

Mentiendum non eſt, vt humiles videamur. 571.2

Mendicare.

Mendicaſſe Chriſtus aſſeritur. 77.1

Mens.

Mens virginalis. 28.2

Mentis poteſtas. 197.2

Mens ipſa, domus Dei eſt. 149.2.545.1

Exercitium mentis in Deum. 533.1

Mentis tria vnguenta. 685.2

Menſa.

Menſa Solis, figura oblationis Mariæ in templo. 15.1

Menſa parua ſanitatis mater eſt. 309.2

Menſæ Chriſti digni ſedere qui. 290.1

Menſa Domini erat in terra. 573.2

Menſæ Domini menſura. Ibidem.

Mentiri.

Vide ſupra, in Mendacium.

Mercator.

Mercatores duo. 440

Merces, Mercenarius.

Merces ſeruatur in fine. 127.2

Merces bertorum. 152.2

Mercedem vnde petas. 165.2

Prophetiæ, & iuſtitiæ, mercedem recipere. 239.2

Merces proportionabitur labori. 441

Mercenarius vnde dictus. 257.1

Mercenarij merces. Ibidem.

Mercenarij & pſeudopaſtores, plus de ſeipſis etiam ſanis, quàm ſuis ſubditis etiam infirmis, ſolliciti ſunt: & ideo à Domino diris flagellis caſtigantur. 300

Mercenarius ſeruus, & filius. 416.1

Mereri, Meritum, Meretrix.

Merendi tres cauſæ. 289.1

Meritis ſuis nemo confidat. 236.2

Meritorum præſumptio. 345.2

Merita noſtra ſunt in Chriſti merito radicata. 425.1

Tempus meriti currit vſque ad iudicium. 554.1

Secundùm differentias meritorum, ſunt diſtinctiones premiorum. 581.1

Meritis ſuis ad gloriã nullus pertingere poteſt. 236.2

Meretrices quomodo præcedunt Iudæos in regno Dei. 504.2

Meſſias, Meſsis.

Meſsias Hebraicè, Chriſtus Grecè, vnctus Latinè dicitur. 121.1

Meſsis allegoricè quid ſit. 221.2

Metreta, Metus.
Metreta, quid ſit. 125.1
Metus potentum. 156.2
Meum, & tuum.
Meum, & tuum non eſt in religione. 507.2
Michael.
Michaelis ſermo ad Chriſtum. 598.1
Michael præpoſitus paradiſi. 725.1
Miles, Militia, Militaris.
Miles malus quis dicatur. 229.2
Milites in Chriſtos Domini inſurgũt pro viribus. 88.1
Militum conditiones modernorum. ibidem.
Milites qui dicuntur. 619.2
Cur torquentes Chriſtum milites dicerentur. ibid.
Quatuor milites diuidentes veſtem Domini, quatuor ſunt hominum genera. 645.1
Militiæ ratio. 44.1
Militaris diſciplina. 88.1
Mille, Millenarius.
Mille paſſus, iter ſabbati. 261.2
Millenarij numeri myſterium. 590.2
Minimus.
Minimi qui dicantur. 155.2
Chriſti minimi. 557.2
Miniſter, Miniſtrare.
Miniſter baptiſmi. 119.1
Miniſtri phariſæorum ſermonibus Chriſti delectati. 354.1
Miniſtri Chriſti qui dicantur. 500.2
Miniſtri diaboli, ſunt curioſi religioſi. 300.2
Magis meritoriũ eſt benignè hoſpiti miniſtrare, quàm cibum præbere. 261.2
Miniſtratio angelorum tripliciter ſumitur. 116.2
Miniſtratum Chriſto ab angelis. 117.1
Miniſtrandum eſt Chriſto. 500.2
Miniſterium nobis à Chriſto exhibitum. 467.2
Minutio, Minutum.
Minutio Chriſti. 641.1
Minuta duo offerre Deo. 495.2
Minutorum prouiſio. 641.1
Miraculum.
Miracula, cur Chriſtus infans non fecerit. 79.1
Miraculorum operatio non iuſtificat. 189.2
Miracula in principio eccleſiæ fuerũt neceſſaria. 220.2
Cur modò non fiant miracula. 722.2
Primum Chriſti miraculum. 125.2
Miracula facere quando competebat Chriſto. 124.1
Miraculum Chriſti fuit homines eijcere de tẽplo. 128
Miracula poſt doctrinam. 191.2
Miraculorum cauſæ in Chriſto tres. 213.2
Teſtes miraculorum Chriſti. 217.2
Miracula publicari vetat Chriſtus. 218.1
Miracula Chriſti ad duo ordinata. 200.2
Miracula multa, cur paucis verbis comprehendantur. ibidem.
An miracula Chriſti ſufficienter probauerint ipſum eſſe Deum. 242.2
Miraculis Chriſti detractum eſt dupliciter. 323.2
Chriſtus in omnibus miraculis opus fecit perfectum. 335.2
Chriſtus alios à diſcipulis ſuis voluit facere miracula. 407.2
Miraculum Chriſti, circa carbones accenſos. 711.2
Miraculorũ quatuor genera Apoſtolis cõceſſa. 210.2
Miracula diſcipulorum. 223.1
Miſer, Miſeria.
Miſer fit beatus Chriſtum ſequendo. 500.2
Miſeria amicitiæ rerum temporalium. 383.1
Miſeria triplex conditionis peccatorum. 481.2
Miſeriæ delicijs, & deliciæ miſerijs commutantur. 450.2.451.1
Miſereri, Miſeratio.
Miſereri proprium eſt Deo. 468.1
Miſerationis Chriſti ratio duplex. 382.1
Miſerationem inducentia. 412.1
Miſericordia.
Miſericordiæ inſiſtendum. 182.1
Miſericordia quid ſit. 150.1
Miſericordiæ & iuſtitiæ diſtinctio. 355.2
Miſericordiæ & iuſtitiæ contentio. 13.1
Dei ſententia ſuper contentione veritatis, & miſericordiæ. ibidem.
Miſericordia triplex. 150.1
Miſericordia à Ioanne Baptiſta præcepta.
Miſericordiæ laus. 88.2.150.1.179.2
Miſericordia ſacrificijs præfertur. 143.1
Miſericordiæ exhibendæ ordo. 150.1
Miſericordia temperata. ibidem.
Miſericordiam facientes. 329.1
Miſericordia ſola comes eſt defunctorum. 331.2
Miſericordiam ſuadet Dominus. 181.2
Miſericordia remanet cum miſeria. 355.2
Miſericordia Onychino comparatur. 433.2
Miſericordia ad proximum. 498.2
Miſericordia eſt mandatis præuenire periculum. 529.2
Miſericordiæ operibus omnes obligantur. 83.2
Opera miſericordiæ. 555.1
Cur de operibus miſericordiæ in iudicio diſquiritur. 559.1
Miſericordia Chriſti, & Dei.
Miſericordia Chriſti 194.1.215.1.382.1.422.1.562.1
Magnitudo miſericordiæ Dei. 425.1
Miſericordia Dei quantum neceſſaria ſit. 613.2
Stultiſſimum eſt totum hominem pendere ex miſericordia Dei.
Miſericordia humana, & diuina, non eſt æqualis. 150.2
Miſericordiam à Deo ſperans, miſericordiam exhibeat. 173
Deus miſericors eſt his, quos miſericordes reperit. 702.2
Miſſa.
Miſſæ audiendæ præceptum. 198.2
Miſſas pro nummo celebrantes. 305.1
Miſſæ in die cœnæ ſolennitas. 576.2
In primitiua eccleſia omnes qui miſſæ intererant, ſumebant ſacramentum vnitatis. 577.2
Hora miſſæ celebrandæ. 634.2
Vltima oratio miſſæ eſt audienda. 587.2
Miſſa cum collecta concluditur. 656.2
Mitis, Mitra.
Mitis & manſuetus, differunt. 148.2
Mites, non iracundi, habent Dominum ſui. 149.1
Mitem eſſe. ibidem.
Mitra epiſcopi quid ſignificet. 621.2
Mittens, Miſſus.
Mittentis virtus. 226.1
Miſſus ad Iudæos Chriſtus. 376.2
Miſſorum qualitates. 220.1
Mna.
Mnæ decem. 554.1
Modeſtia.
Modeſtia religioſorum. 589
Modicus, Modo bene.
Modicæ fidei, quis dicendus. 207.2
Modo bene, modo bene, diaboli dictum. 298.1

Mœrere.

Mœrentium lachrymas Deus reſpicit. 202.1

Mola, Moleſtia.

Mola aſinaria, quid. 408.1

Mola aſinaria, onus pœnitentiæ eſt. 298.1

Præſentes moleſtiæ ſunt malis initium gehennæ. 39.2

Momentum.

Momentum quid ſit. 113.2

Monachus, Monialis.

Monachus quid. 72.1

Monachorum princeps eſt Ioannes Baptiſta. ibidem.

Monachorum rarus profectus. 72.2

Monachus non eſt bonus, qui melior eſſe nō vult. ibid.

Monachus ad imitationem Chriſti inuitatur. 140.1

Monachorum incluſio qualis ſit. 38.2

Monachi ſint in clauſtro. 206.1

Monachi pompoſi corripiuntur. 223.1

Monachus quomodo debet eſſe in religione. 236.2

Monachorum vita. 507.2

Monachi Adæ comparati. ibidem.

Monachi angelis comparati. ibidem.

Vtilis alijs an monaſticam vitam accipiet. 555.2

An monaſtica vita ſit præferenda ſeculari. ibid.

Monachi Chriſtum repræſentant in habitu, tonſura, & ferulis. 631.1

Monachorum eſt Deum laudare. 738.2

Monialis deuotio. 589.1

Monarchia, Monomachia.

Monarchia. 40.1

Monomachiæ, id eſt ſingularis pugnæ defenſio. 113.2

Mons, Montana.

Cur Chriſtus in montem duxerit diſcipulos. 397.2

Montis aſcenſio. 398.1

Chriſtus nullum inuenitur in monte ſanaſſe. 401.2

Chriſtus aliquando dicitur mons. 561.2

Cur Chriſtus aſcendit in monte paſſurus, vnde in cœlum aſcenſurus erat. 588.2

Mons trium luminum. 726.1

Mons Garizim. 269.1

Montana petendi ratio. 147.1

Monſtruoſus.

Monſtruoſa res.

Monumentum.

Monumentum quid. 443.2

Monumenta aperta ſunt in morte Chriſti. 659.1

Monumentum Domini. 668.2

Monumētum Domini cur ſolidum, nouum, alienum, erat. ibidem.

Cur Chriſtus in monumento iuſti poſitus. ibid.

Monumētum myſticū eſt corpus dominicum. 688.1

Monumentum quid deſignet. 688.2

Monumentū cū lintheaminibus, quid ſignificet. 690.2

Morbus.

Morbi origo ex cibo vario. 310.1

Morbus incurabilis. 319.1

Chriſtus nullius morbum horrebat. 200.2

Chriſtus omnium morborum medicus. 412.1

Mori, Mors, Mortuus.

Moritur quiſque in optimo ſtatu. 98.1

Morientum differentiæ. 203.2

Moriendum pro vita cum Deo habenda. 236.2

Mori pro grege Dominico tripliciter poſſumus. 203.1

Mori pro Chriſto. 394.2

Homo cùm moritur, patitur phantaſias, & turbationes maximas. 536

Homines plerique non credunt ſe morituros. 543.1

Mori debemus pro fratribus. 582.2

Morienti ſubuenientia. 598.2

Morienti quinque ſeruanda. 658.2

Mors quomodo bona. 13.1

Mors plangenda incredulis tantùm. 202.1

Mortis ſigna tria. 202.2

Mors triplex. 205.1

Mors tertia. 205.2

Semper eſt obſeruanda dies mortis. 333.2

Mortis memoria quid iuuat. ibidem.

Incertus dies mortis. 425.1.441.2

Mors iuſtorum. 327.2

Mors ſpiritualis perficitur gradibus. 395.1

Mors vera quid.

Mortem veram homines non timent. ibidem.

Mors dicitur ſomnus. 452.1

Quilibet, ſiue ſenex, ſiue adoleſcens, morti vicinus eſt. 527.1

Chriſtus in morte cuiuslibet videtur. 546

Qui mortem non timet, fœlix eſt. 548.1

Animæ mors ſuper cætera formidanda. 541.2

Timor mortis æternæ. ibidem.

Mortuos tres ſuſcitauit Dominus. 203.1

Mortuus peccatorem figurat. ibidem.

Mortuos ſepelire mortuos ſuos quid ſit. 203.2

Mortui deſignant adulatores. ibidem.

Mortui nunc dormientes vocantur. 217.2

Mortui ſibi ipſis. 394.2

Mors Chriſti.

Mors quatuor modis Chriſto fuit intentata. 286.2

Mors Chriſti ſignum maximum. 323.1

Chriſtus cur in aere voluerit mori. 502.1

Chriſtus cur in cruce mori voluit. 502.2

Chriſtus poterat non mori natura. 595.2

Chriſtus volūtate ſenſualitatis volebat nō mori. 596.2

Mortis Chriſti turpitudo ex multis. 638.2

Mortis genus turpiſſimum paſſus eſt Chriſtus. 674.1

Cur Chriſtus crucis mortem elegit. 641.2

Mortis Chriſti cauſa. 642.2

Chriſtus mortuus pro nobis triplici ratione. 457.1

Cur Chriſtus mortuus ſit expanſis manibus. 643.2

Chriſtus mori voluit, quia pater mandauit. 646.1

Chriſtus mortuus eſt quando voluit. 657.2

Hora mortis Chriſti. 658.1

Diabolus in morte Chriſti ſtabat ſuper brachium crucis. ibidem.

Mortui in morte Chriſti ſuſcitati. 659.1

Maieſtas, & virtus Chriſti in morte. ibidem.

Quid ſigna mortis Chriſti deſignent. 662

Mortis Chriſti diuturnitas. 674.2

Chriſtus mortuus fuit quadraginta horis. 681.2

Mors Chriſti, res quàm maximè ſalutaris. 463.2

Tota ſpes noſtra in morte Chriſti. 658.1

Mercedem mortis ſuæ dedit Chriſtus homini.

Mors Chriſti continuè proſpicienda eſt. 692.2

Moria mons.

Moria mons in quo templum Domini, & templi inſignia. 65.1

Montis Moriæ myſteria. 65.2

Mons Moria. 269.1

Morſus, Morus.

Morſus inferni. 679.2

Morus quid deſignat. 470.2

Mouere, Motus.

Quibus modis nos Deus moueat. 524.1

Motus cœli ceſſatio. 540.2

Moyſes.

Moyſi ieiunium in monte. 144.1

Moyſes coronam Pharaonis cum Deo Hammone confringens, Chriſtum figurauit. 70.1

Moyſes

Moyſes ſaluatus eſt à nece Pharaonis. ibidem.
Quid per Moyſem, & Heliam in transfiguratione deſignatur. 398.1
Moyſes & Heliæ ab Apoſtolis cognitio. 398.2

Mulier.

Mulier quid ſignificet. 280.2
Mulieris manum tenens, eſt in vinculis diaboli. 158.1
Propter mulieres multa mala fiunt. 287.2
Mulieris aſpectus vitandus. 342.1
Mulieres natura ſteriles, ſed gratia fœcundæ. 761.& ſeq.
Mulier in adulterio deprehenſa. 354.1
Mulier adultera quamlibet Chriſti ſponſam deſignat. 356.1
Mulier pariens, eccleſia eſt. 534.2
Deuota conſtantia in mulieribus. 645.1
Mulieres ſeparatim cum Chriſto ambulabant.
Mulieres aſtantes morti Chriſti. 660.2
Plangentium mulierum pectora. ibidem.
Mulierum circa ſepulchrum deuotio. 670.1
Mulieres ad ſepulchrum euntes. 688.1.2
Mulier cur nuncia ſalutis. 690.1
Relatio mulierũ viſa eſt diſcipulis delirametũ. 690.2
Mulieres currunt poſt diſcipulos ad ſepulchrum. ibid.
Mulieres Apoſtolæ, Euangeliſtæ. 696.2

Munditia.

Munditiæ laus. 150.2
Plus curandum eſt de munditia interiori, quàm exteriori. 522.1
Munditia exterior non eſt Deo accepta, niſi per interiorem. 522.2
Spiritualis munditia requiritur ad corpus Chriſti ſuſcipiendum. 570.2
Munditia ſpiritusſancti nihil patitur immundũ. 581.2

Mundus, Mundanus.

Mundus variè acceptus. 89.1
Mundi pereuntis cauſa. 220.1
Mundi caſus. 543
Conflagratio mundi. 750.1
Mundi innouatio. 752.2
Rerum mutabilitas mundo innouato non erit. ibid.
Mundi innouandi rationes. 753.2
Mundus maximè cauendus. 236.2.263.1
Mundum contemnendi exemplum. 236.2
Mundanorum gloria. 350.2
Mundanorum miſeria.
Nihil mundanum debet ſe gignere in nobis. 90.2

Munus.

Muneris offerendi ratio. 54.2
Munera Dei in nobis Deo grata, & offerenda. 55.1
Munus ſine charitate non proficit. 150.2
Munera captantur tripliciter. 366.1
Munera accipere. 491.2
Munerum precia. 495.1
Munera Magorum quid deſignent. 55.1
Munera Magorum trium tria, de tribus. ibidem.
Munera Magorum, tria vota religionis deſignant. ibid.

Murmur, Murmurare.

Murmur duplex. 440.2
Murmur clauſtralium moraliter. ibidem.
Murmur Iudæorum ſupra cetera peccata Deum offendit.
Murmurandum non eſſe. 289.2

Mutare.

Deus conſilium non mutat. 560.2
Deus quomodo mutat ſententiam. 33.2

Mutuari.

Mutuandum eſt gratis. 162.1
Mutuantis merces, à Deo eſt. 162.2

Mutus.

Muti dæmoniaci curatio. 219.2
Mutus quis dicatur. 315.1

Myrrha.

Myrrha multiplex. 5
Myrrhæ virtus. 68.4.2

Myſterium.

Myſterium virgini Mariæ manifeſtatum, cur non citò fuerit reuelatum. 31.2
Myſterium veritatis à quibus abſconditur. 358
Myſteria Romæ ſup ſabbato vnctionis Chriſti. 477.2

Naaman.

Naaman Syrus ab Heliſæo curatur. 285.2
Naaman. 286.1

Nabuchodonoſor.

Nabuchodonoſor plurimi imitantur. 273.1

Nardus.

Nardus quid. 476.2

Naſci.

Chriſtus cur de deſponſata naſci voluit. 17.1
Chriſtus elegit moleſtius naſcendi tempus. 41.2
Naſcentis Chriſti humilitas, ſecundùm Auguſtinum. 44.2
Cur naſcituro Domino, vniuerſus deſcribitur orbis. 40.1
Naſcitur, qui ad cœlum migrat. 534.2
Natum non poſterius genitore ſuo. 11.2

Natiuitas.

Vide infrà poſt, Natio.

Nathanael.

Nathanael frater Philippi. 122.1
Nathanael legiſperitus. ibidem.
Nathanael donum Dei interpretatur. ibidem.
Teſtimonium Chriſti de Nathanael. 122.2
Nathanaelis confeſsio de Chriſto. ibidem.
Nathanael cur non fuit Apoſtolus. ibidem.

Natio.

Natio quælibet Deos ſuos habebat. 316.1

Natiuitas.

Natiuitatis Chriſti figuræ. 47.1
Figuræ Chriſti natiuitatis Abrahæ viſæ. 360.1
Natiuitatis Dominicæ hora. 41.2
Natiuitas Chriſti. ibidem.
Myſteria in natiuitate Chriſti. 57.1
Natalis Dominici gaudium, ſecundùm Caſsiodorum. 44.2
Contemplatio ſuper Chriſti natiuitate. 46.1
Imitanda ex Chriſti natiuitate. 46.1
Natiuitas Chriſti triplex. 46.2
Natiuitatem Chriſti triplicem repræſentat eccleſia in die natalis eius. ibidem.
Natiuitas Chriſti etiam paganis monſtrata fuit. ibid.
Natiuitatis Chriſti magnitudo. 47.2
Mirabilia ex natiuitate Chriſti. ibidem.
Teſtimonium natiuitatis Chriſti. 60.2
Natiuitas Ioannis Baptiſtæ. 33.1
Natiuitatem Ioannis Baptiſtæ cur celebramus potius quàm aliorum. ibidem.
Natiuitas virginis. 762.2
Natiuitas duplex. 37.2

Natura.

Natura diuina non poteſt eſſe niſi vna. 10.1
Duplex natura in Chriſto. 65.2
Natura in beatitudine erit penitus ſubdita voluntati. 755.2
Natura noſtra in ſe conſiderata, informis eſt tenebroſitas. 11.1
Natura vincit artem. 176.2

Natura

Natura non operatur in inſtanti. 198.2
Naturæ non ſeruiendum eſt. 236.2
Natura contenta eſt paucis. 310.2
Nauis, Nauicula.
Chriſtus cur in nauem aſcendit prædicaturus. 275.2
Nauis Apoſtolorum, eſt eccleſia. 303.2
Nauis moraliter. 304.1
Nauis eccleſiam ſignificat. 275.2
Nauis eſt corpus humanum. 304.1
Naues duæ. 136.1.
Naues Tharſenſes. 56.1
Nauicula eſt arbor crucis. 208.2
Nauicula Petri mergi non poteſt. 207.1
Nauiculam quomodo Chriſtus aſcendit. 208.2
Nazareth, Nazaræus.
Nazareth flos interpretatur. 21.1
Nazareth duas eccleſias habet. 29.1
Nazareth quantum à Hieruſalem diſtat. 30.1
Nazareth. 41.1
Chriſtus cur in Nazareth cõcipi, & nutriri uoluit. 73.1
Cur Chriſtus in Nazareth non fecit miracula. 285.1
Nazaræus Chriſtus nuncupatus eſt. 37.1
Nazaræi uocabantur, qui nunc Chriſtiani. ibidem.
Nazareni ad Chriſtum. 285.1
Nazareni cur Chriſto inuidebant. 286.1
Nazareni Chriſtum à ſua ciuitate expulerunt. ibidem.
Neapolis.
Neapolis. 268.1
Neceſſarius, Neceſſitas.
Neceſſaria nobis. 311.1
Neceſſaria contemnenda. ibidem.
Neceſſarium minus fit priuſquam magis. 479.1
Neceſsitas rectè uiuendi nobis indita eſt. 20.1
Neceſsitas legem non habet. 311.1
Neceſsitas duplex. 408.2
Neceſsitas ex uerbo Chriſti. 409.2
Negare, Negatio.
Negatio trina Petri. 613.1
Negationum Petri locus. ibidem.
Documenta ex negatione Petri. 614.1
Chriſtum negare. 615.1
Negligens, Negligentia.
Negligentes zelare domum Dei.
Contra negligentes. 544.2
Negligentia duplex. 278.1
Negligentia hominis circa labores. 340
Negligentia corripiendi peccantes. 418.2.419
Negocium, Negociator.
Cœleſtibus negociis nihil eſt nobis magis neceſſariũ. 205.2
Negociator bonus. 282.1
Nemo.
Nemo fieri poteſt ſacerdos, aut præſul, aut prædicator niſi ſit perfectæ ætatis. 103.1
Nemó nocere poteſt, Deo nolente. 233.1
Nemo ſine cauſa quicunque nomen ſortitur. 510.2
Neſcire.
Aliud eſt neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. 549.1
Nicodemus.
Nicodemus cur non fuit vocatus in Apoſtolatum. 123.1
Nicodemi ad Chriſtum acceſſus. 130.2
Nicodemi conſilium. 353.2
Nicodemus. 665.1
Niniuita.
Niniuitarum cum Iudæis comparatio. 323.2
Nobilis, Nobilitas.
Nobiles & diuites admonentur. 169.2
Nobilitas, & generoſitas, omnibus vna data. ibidem.
Nobilitas ſola, eſt voluntatem Dei facere. 528.1
Nobilitas carnis non eſt vera. 357.2
Nocere. Noc.
Deo nolente, nemo nocere poteſt. 233.1
Noc admonitio tacita. 543.1
Noc ſtatum ſignificat eccleſiæ. 544.1
Nomen, Nominatio.
Nomen Dei. 170.1
Nominum Ieſu & Chriſti differentia. 48.2
Nominis Ieſu laudes & dignitates. ibidem.
Nominis Ieſu excellentiæ. Item virtutes. ibidem.
Nominis ſancti Ioannis impoſitio. 33.1
Nominis imponendi ratio. 48.1
Nomen quodcunque ſortitur nemo ſine cauſa. 510.2
Nominis mutatio. 121.2
Nomine proprio facta appellatio. 694.1
Nomina ſcribi in libro vitæ. 267.2
Nomina noſtra poſſumus ſcribere in cœlis. ibid.
Nomen emanat ex actu. 510.2
Nomina bonorum, & malorum, vbi ſcribuntur. 474
Nomina malorum ſcribuntur in terris, non in cœlis. 267.2
Nominationis Apoſtolorum cauſæ. 147.1
Nouenarius.
Nouenarij numeri ratio. 413.2
Nouus, Nouiſſimus.
Noui nihil indicatur Deo. 166.2
Nouiſsimum triplex. 346.1
Nouiſsimi loci appetendi rationes. 346.2
Nouiſsimi primi. 438.2
Nouiſsimi qui dicantur. 441.1
Nouiſsimus dies. 545.2
Nouiſsima prouidenda. ibidem.
Nox.
Noctibus quoque ieiunauit Dominus. 109.2
Nox diei Dominicæ. 683.1
Nox pericula tentationum indicat. 44.1
Noctis quatuor partes. 301.2
Nocte videntia. 443.2
Nubes.
Nubes quæ apparuit. 400.1
Nubere.
Nubere, & nubi. 513.1
Vide infrà, Nuptiæ.
Nunciare.
Cur Chriſtus diſcipulis pacem, & mulieribus gaudium nunciauit. 704.1
Nudus, Nuditas, Nudatio.
Nudus quis dicatur. 711.1
Nuditas Domini in cruce. 592.2
Documenta ex nudatione Chriſti. 640.1
Meditatio circa Chriſti nudationem. 640.2
Nuditas vitanda. 626.1
Nuditas ſpiritualis. 626.1.2
Numerus, Numeralis.
Numerus electorum. 473.1
Numeri vulnerum Chriſti myſterium. 590.2
Quadragenarius numerus, quid deſignet. 721.1
Quadragenarij numeri ratio. ibidem.
Numeralia pro ordinalibus interdum poſita. 687.1
Cur ſeruata à Deo, numerata dicuntur. 233.2
Numiſma, Nummularius.
Numiſma cenſus. 512.1
Nummularij qui dicantur. 128.2
Nuptiæ.
Nuptiarum honoratio. 123.2
Nuptiæ Ioannis Euangeliſtæ. ibidem.

Vocatio ad nuptias. ibidem.
Nuptiæ quadruplices. 126.1
Nuptiæ ad quid ordinantur. ibidem.
Nuptiarum effectus. ibidem.
Quid per nuptiarum conuiuas deſignetur. 126.2
Nuptiæ quid ſignificent. 126.1
Nuptias Domini intrantes ſine veſte. 509.1
Nuptiæ cæleſtes. 345.1
Nuptiæ ſpirituales. ibidem.
Secundæ nuptiæ ab Apoſtolis conceſſæ. 426.1
Iudæi ad nuptias inuitati venire noluerunt. 508.1
Nuptiæ triplices. 508.2
Deus dupliciter intrat ad nuptias. 509.1
Diſcumbere in nuptijs Chriſti. ibidem.
Nuptiæ Domini. 548.1
Nuptialem veſtem non habens, cur obmutuit. 509.2

Obduratus.

Obdurati, ſunt Iudæis ſimiles. 249.1

Obedire, Obedientia.

Obedientiæ meritum. 16.2
Poteſtati ſuperiori obediendum. 41.1
Obedientiæ forma. 136.2
Obediendum Deo quantùm debemus. 79.1
Obedientia vera debet tria habere vincula. 241.1
Obedientia in aduerſis & proſperis. ibidem,
Obedientiæ perfectio. 424.2
Obedientia hominem perfectum in vtraque vita reddit. 604
Malis prælatis obediendum. 517.1
Quare medico potius, quàm Deo obedimus.
Obedientia procedit ex amore. 533
Obedientiæ præceptum. 597.1
Obedientiæ vincula. 604.2
Obedientia religioſorum. 658.1
Obedientia Chriſti. 362.629.1
Obedientia Mariæ. 26.2

Obiurgatio.

Obiurgationes rarò adhibendæ ſunt. 183.1

Oblatio.

Quære infra in dictione, Offerre.

Obliuio.

Obliuio virtutum, virtutum eſt ærarium ſtabiliſſimum. 36.1
Obliuio bona ſi te ipſum neſcias, & proximo proſis. 368.2

Obolus, Obſecrare.

Obolus, quid. 404.2
Obſecrare, quid. 484.2

Obſequi, Obſequium.

Obſequium triplex. 485.2
Omnes ſenſus noſtros debemus in obſequium Chriſti captiuare. 603.2
Omnis creatura parata eſt obſequi ſuo creatori. 725.2

Obſtetrix, Obſtinatio, Obumbratio.

Obſtetrices Dominicæ. 44.2
Ab obſtinatis in malo recedendum eſt.
Obſtinatio maiorum. 507.1
Obſtinata nequitia, non emollitur miſericordia. 631.1
Obumbratio quid ſit. 25

Occaſio, Occurſus.

Occaſiones peccati ſunt fugiendæ. 432.1
Occurſus Dei. 416.1

Ocium, Ocioſus.

Ocium ambitioſum vitandum. 168.1
Ocij deteſtatio. 630.1
Ocioſus quis dicatur. 439.2
Ocioſus caput Chriſti percutit. 630.1
Ocioſum verbum. 321.1
Ocioſitas eſt debiti operis defectus. 439.2
Ocium ſanctum. 264.2
Ocium Chriſti, vtile fuerit necne. 79.2

Oculus.

Oculi ſunt deprimendi. 158.1
Oculum eruere. ibidem.
Oculos claudendi modus. 175.2
Oculi intellectus. 221
Oculorum leuatio. 535.2
Oculorum ſubleuandorum triplex impedimentum. ibidem.
Oculos habere à dextris & à ſiniſtris. 315.2
Oculus, amicus dilectus. 409.2
Oculus cordis ſanandus. 434.2
Oculos Domini velare. 611.1
Oculi Chriſti. 614.2
Oculi duorum diſcipulorum quomodo tenebantur. 701.1

Odire, Odium.

Odire parentes quomodo licet. 236.2
Odium nullum ſit in naturam, ſed in vitia. ibidem.
Odium facere, ſuggerit omne malum. 515.1
Odia mundi toleranda. 534.1

Odor, Oeconomus.

Odor bonus. 477.1
Oeconomus quis dicatur. 442.1

Offenſa.

Offenſa occulta, non eſt manifeſtanda. 156.2
Tanta eſt offenſa, quantus eſt ille qui offenditur. 421.2
Offenſa in homine, modica eſt ad offenſam in Deum. 422.1
Dimiſsio offenſarum à Chriſto. 562.1

Offerre, Oblatio.

Precioſiſsima ſunt duo offerenda. 57.2
Oblatio Mariæ. 60.2
Deus quid ex oblatione noſtra attendat. 495.1

Officium.

Officia filij Dei. 151.1
Officia quatuor minorum ordinum exercuit Chriſtus. 284.2
Officium angelorum. 245.1
Officia ab Apoſtolis Domino exhibita. 485.2
Officia diuerſa diuerſorum in proceſsione Chriſti. 486. 1.2
Maiorum officium. 519.2
Officium paſtorale. 712.2
Officia vitæ actiuæ. 265.1
Officium matutinum.
Officium clauſtralium. 267.2
Officia diuina non intermittenda. 327.2
Officium nocturnum paſsionis, prophetias deſignat. 605.1

Oleum, Oliua.

Olei infuſio. 257
Oleum lampadum. 550.2
Oleum in lampadibus, non in vaſis accipere. ibidem.
Olei virtus. 558.2
Oliua ſalutifera. 12.1
Oliua quid repræſentet in cruce. 643.2

Olineti mons.

Montis Olineti ſitus. 48?.2
Olineti mons oliuis conſitus. 484.1
Quid egreſsio Chriſti in montem Olineti ſignificet. 588.2
Olineti montis dignitas. ibidem.

Omiſſio.
Omiſsio ſola damnat. 86.2
Omnis.
Omnis dictio, quid. 85.1.348.2
Onus.
Onus triplex. 254.1
Onus Domini leue. 255.1
Onera honorum. 296.1
Duplex malitia imponentium grauia onera. 518.1
Onychinus, Opes.
Onychinus. 433.2
Opum congeſtio. 333.1
Opinio, Opprobrium.
Opinio varia de Chriſto. 352.1
Opiniones diuerſæ de Chriſto ingrediente Hieroſolymam. 490.1.2
Opprobria pro Chriſto toleranda. 295.1.630.2
Chriſti opprobria. 565.2
Opprobria Chriſti, gloria noſtra. 611.1
Chriſti patientia in opprobrijs. 647.2
Opus, Operari, Operarius.
Opus ex Deo quomodo cognoſcendum. 10.2
Opus virtutis, quid ſit. 4
Opus viuum quomodo agnoſcitur. ibidem.
Opus præter Deum factum, non habet mouens neque finem. 11.1
Operis boni dilatio nocet. 30.2
Dilatio bonorum operum vituperatur. 544.1.2
Opera exteriora non proſunt, niſi mens & lingua cohibeatur. 50.2
De bono opere nunquam animus lætari debet. 96.1
Nulla ſunt bona opera, niſi humilitate condiantur. ibidem.
Sine diſcretione opera noſtra Deo accepta non erunt. 154.2
Operando proficimus plus quàm docendo. 155.1
Opera bona palam fiant ad laudem Dei. 165.2
Opera quomodo ſint occultanda. 166.1
Difficultas operis ex parte noſtra accidit. 178
Homo ex operibus ſuis cognoſcitur. 178.2
Opus noſtrum in quot diuiditur. 194.1
Operarij in eccleſia qui ſint. 221.2
Opera ex timore facta. 233.1
Opera bona ſunt trium meritoria.
Opera oſtendentia & non facientia ſanctum &c. 370.2
Opera determinant naturam. 371.1
Opera bona omnia facienda. 431.1
Operandum vt manduces. 440.1
Opera quibus habetur vita æterna. 443.1
Operantibus bona ſemper reſiſtitur. 462.1
Opera bona non conſulenda fieri. 479.1
Operari vineam eſt facere iuſtitiam. 504
Opera Phariſæorum. 517.2
Operans quodlibet vt videatur ab hominibus, Scriba eſt & Phariſæus. 518.2
In omni opere cogitemus Deum, & Angelos nobis præſentes adeſſe. 411.1
In omnibus operibus noſtris debemus honorem & reuerentiam Dei attendere. 533.1
Operationes noſtras in Deum referre debemus. 535.1
Omnia opera in conſummationem paſsionis referenda. 656.2
Operari licet ſollicitudine. 177.2
Opera quibus abſtinendum ſabbato. 344.2
Opus ſeruile. 362.1
Opera miſericordiæ.
Opera miſericordiæ quantum valeant. 87.1.444.1
Opera miſericordiæ in die iudicij ſuccurrent. 150.2
Magnitudo operis pietatis affectum interiorem reſpicit. 177.2
Opera miſericordiæ ſex. 267.1
Opera miſericordiæ ſpiritualia, nobiliora ſunt quàm corporalia. 328.2
Opera nunc ad corpus pertinentia. 557.2
Sufficientia operum miſericordiæ. 558.2
Omiſsio operum miſericordiæ in animam. 559.1
In operibus pietatis & miſericordiæ cognoſcitur Deus. 702.2
Opera Dei.
Opera Trinitatis indiuiſa. 10.2.25.1
Deus non loquendo, ſed volendo, cuncta operatur. 10.2
Opera Chriſti miraculoſa naturam excedunt. 125.2
Sex opera Chriſti contra ſex mala. 243.1
Meditatio operum Chriſti. 272.1
Diuerſa ſunt opera Chriſti & diaboli. 318.1
Opera de Chriſto teſtimonium perhibentia. 338.2
Opera Chriſti ipſum probauerunt eſſe Deum. 371.1
Paſſus eſt Chriſtus in opere. 674.1
Orare, Oratio.
Oratio, quid ſit. 473.1.497.2
Oratio cum crapula parum valet. 110.2
Oratio multiplex. 145.2
Oratio duplex, publica & ſecreta. 166.2
Orandum eſt nocte media.
Oratio hypocritarum. 166.1
Oratio ſanctorum. ibidem.
Orandi modus. 469.2
Oratio breuis commendatur. 166.2
Oratio Gentilium, cur longa & vocalis erat. ibidem.
Orationem cur petat Dominus. 167.1
Oratio noſtra cur vocaliter fit. ibidem.
Orationis verba multiplicari poſſunt. ibidem.
Orandum inſtanter. 182.2.183.2.220.2.378.2.469.2.534.1.600.1
Oratio eſt auicula alis freta. 168.1
Orationis alæ. 181.1
Pro quibus orandum. 169.1.197
Oratio eſt exaudibilis per tria. 182.2
Orationis fiducia. ibidem.
Attentio in oratione. 183.1
Orationis virtus inæſtimabilis. 183.1.368.1.532.2
Oratio in quacunque neceſsitate valet. 183.1
Oratio, nuncius fidelis. ibidem.
Oratio frequens, ſignum eſt gratiæ Dei. ibidem.
Per orationem cum Deo moramur. ibidem.
Oratio ad ſalutem neceſſaria eſt. 183.2
Orari vult Deus. 221.2
Oratio melior eſt lectione. 206.1
Vacans orationibus, & ieiunijs, non eſt piger dicendus. 264.2
Orandi locus. 269.1
Oratio non eſt melior ratione loci. 269.2
Orationem concomitantia. 295.1
Perſeuerantia orandi impetrat negatum. 377.2
Oratio generalis. 403.2
Exaudiuntur orantes ſemper. 419.2
Orantes mendicant. 443.1
Orando quatuor prætendimus. 460.1
Oratio perſeuerans, tandem ſentit Deum ſtantem. 469.1
Orationis finis, & intentio. 470.1

Qui orant, vt ab hominibus videantur, damnationem merentur. 520.2
Qui orant, vt religioſiores appareant, grauius damnantur. 520.2.521.1
Oratio ſuperborum exaudiri non meretur. 534.2
Non oramus fruſtra. 550.1
Orationis dulcedo. 536.2
Orationes iterandæ. 598.1
In quacunque neceſsitate, vel periculo conſtituti, debent ad orationem confugere. 598.2
Quomodo in oratione ſudandus ſit ſanguis. 599.2
Orationis feruor. ibidem.
Oratio cum lachrymis compaſsionis. ibidem.
Oratio eccleſiæ in paraſceue. 670.1
Orationes & laudes Apoſtolorum. 726.2
Orandum eſt nobis Apoſtolorum exemplo. 727.1
Oratio ad Mariam. 747.2

Oratio Chriſti.

Oratio Chriſti poſt baptiſmum. 106.1
Oratio Chriſti pro nobis. 145.2
Chriſtus cur in deſerto orauit. 201.1
Oratio Domini pro nobis. 295.2
Oratio Chriſti ad Patrem. 454.1
Orationis Chriſti efficacia. 562.1
Orationis Chriſti ratio. 535.2
Oratio Chriſti optimis circunſtantijs diſpoſita. 355.1.2
Chriſtus pro ſe orauit & ſuis. 535.2
Oratio Chriſti pro Apoſtolis. ibidem.
Orationis Chriſti efficacia, tantùm ad electos ſe extendit. 536.1
Oratio Chriſti pro cęteris fidelibus. ibidem.
In oratione pernoctare ſolitus erat Chriſtus. 588.1
Cur Chriſtus in horto orauit, & captus eſt. ibidem.
Oratio Chriſti, Abba pater &c. 596.2
Perfectio orationis Chriſti. ibidem.
Ter orauit Chriſtus, vt ter tentatus fuerat. 598.2
Dominus cur ter orauit. 599.1
Efficacia orationis noſtræ ex oratione Chriſti. ibid.
Oratio illa acceptiſsima eſt Deo, quæ in vnione orationis Chriſti offertur. 599.2
Orare quomodo Chriſto conuenit. 600.1
Chriſtus pro neſcientibus in cruce orabat. 689.1
Orationis Chriſti in cruce virtus. ibidem.
Oratio Chriſti in cruce. 657.2
Omnia membra Chriſti pro nobis orant. 666.2

Oratio Dominica.

Orationis dominicæ excellentia, & ſufficientia.
Orationis Dominicæ breuitatis cauſa. 108.2
Precationes omnes oratio Dominica continet. ibid.
Orationis Dominicæ petitiones ſeptem, & eiuſdem partes octo. 108.2.109.1
Oratione Dominica grauatur, qui inuidia laborat. 171.2
Orationis Dominicæ breuis expoſitio per ternas particulas. 173.2

Oratorium.

Oratorium regis. 369.2

Ordo.

Ordines fidelium tres. 126.2
Ordo charitatis. 250.1

Oriens.

Ab Oriente, & Occidente venire. 196.2
Conuerſio ad Orientem, dum euangelium dicitur. 724.2

Ornatus, Ornamentum.

Ornatus periculoſus. 216
Ornamenta altaris ſint noua. 668.2

Os, oris.

Oris locutio. 188.1
Oris confeſsio interdum eſt neceſſaria. 234.1
Os cuſtodiendum eſt nobis. 320.2
Os hominis ſublime. 342.2

Oſanna.

Oſanna, Hebræum. 484.2

Oſculari, Oſculum.

Oſculandi conſuetudo. 601.2
Oſculum Iudæ cum ſalutatione. ibidem.
Quare Chriſtus oſculum accepit à Iuda. ibidem.
Oſculum Iudæ in Iacob figuratum. 602.2

Oſtium, Oſtiarius.

Oſtium ueritatis, Chriſtus &c. 365.2
Chriſtus eſt oſtium regni cælorum. 520.2
Oſtiarius triplex. 366.1

Ouis, Ouile.

Ouis cæteris quadrupedibus timidior. 493
Oues ſunt tripliciter paſcendæ. 368.1
Quomodo ſunt paſcendæ oues Chriſti. 613.2
Oues Dei per quatuor ſigna cognoſcuntur. 370.2
Parabola de oue errante. 412.1.2
Congratulatio ouis inuentæ. 413.1
Oues bonos, & electos, deſignant. 746
Præſiſtentia propriarum ouium. 713
Ouile eſt eccleſia 365.2
Intrantium ouile diſcrimina. ibidem.
Per quod oſtium in ouile ouium ſit intrandum. 365.1

Ouum.

Ouum ſpem ſignificat. 184.1

Pacificus.

Pacifici filij Dei. 151.1
Pacifici habent ſimilitudinem cum Deo patre. 151.1.2

Paciſci, Pagus.

Paciſcimur cum Deo. 173.1
Pagos Græcè, dicitur uilla Latinè. 637.1

Palea, Pallium.

Paleæ dicuntur reprobi. 96.1
Pallium dandum. 261.1

Palma, Palpebra.

Palma quid ſignificet in cruce. 643.2
Palpebra auium. 342.2

Panis.

Panis quotidianus. 170.2
Panis noſter. ibidem.
Panis triplex. 171.1
Panis multiplex. 293.2
Panis charitatem ſignificat. 183.2
Multiplicatio panum & piſcium. 292.1
Quinque panes hordeacei, quinque libros Moyſi ſignificant. 293.1
Panis à Chriſto fractus, eſt uerbum Dei. 293.2
Panis cæleſtis. 294.1
Panes ordeacei ſuauiſsimi. 305.1
Panis cupiditas. 305.2
Panum ſectatores. ibidem.
Panis corporalis, & uerus. 306.1
Panis ſacramentalis. 306.2
Panis & ſanguis, eccleſia eſt. 307.2
Panis quid comprehendat. 344.1
Panis regni Dei. 347.2
Panis cognitionis. 383.1
Panum numerus myſticus, & diſcretio à conſimili miraculo alibi facto. 383.2
Panes myſtici ſeptem. 384.2
Panes proficientium ſeptem. ibidem.

Tranſmutatio panis in corpus Chriſti,fit in vltimo inſtanti prolatæ orationis. 577.1
Panis ſubcinericius. 720.1
Panis reuerſatus. ibidem.
Frangendi panis conſuetudo. 702.2
Panis triticeus. 720.1

Pannus, Pannoſus.

Pannis inuolutus eſt Dominus. 41.2
Pannoſi qui dicuntur. ibidem.

Papa.

Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei. 519.2

Parabola.

Parabolæ quatuor Chriſti ad turbas. 275.2
Chriſtus cur rudibus populis loquebatur in parabolis. 281.2
Parabolæ tres diſcipulis à Chriſto propoſitæ. ibidem.
Tres parabolæ contra contemptum, & ſcandalum puſillorum, vno fine clauduntur. 417.2
Parabolas fecit, & dixit Dominus. 499.2
Filiorum duorum parabola. 504.1
Tres parabolæ ad tres ſtatus pertinentes. 550.1 & ſequen.
Parabola actiuorum. 556.1

Paradiſus.

Paradiſus multiplex. 689.2
Paradiſus vbi Deus. ibidem.
Paradiſus primò latroni promiſſus. ibidem.
Paradiſi laudes. 683.1.2
Gloria paradiſi. 754.2
Singuli à ſingulis in paradiſo agnoſcentur. 755.1
Pulchritudo paradiſi. ibidem.
Delectationes paradiſi. 757.1.2
Concordia in paradiſo. ibidem.
Paradiſus vbi ſit in hac vita. 199.2
Paradiſus terreſtris, vel in clauſtro, vel in ſcholis eſt.
Patriarchis & Prophetis non eſt promiſſus paradiſus. 690.1

Paralyſis, Paralyticus.

Paralyſis quomodo dicitur incurabilis. 213.2
Paralytici oblatio. 213.1
Paralyticus, quid figuret. 214.1
Paralyticos tres curauit Dominus Ieſus. 214.2
Paralyticus quomodo non petitam veniam obtinuit. 211.1
Paralytici infirmitatis cauſa. 335.1
Paralytici patientia. 335.2
Paralytici ægritudo triginta octo annis. 336.1
Paralyticus interius, & exterius, ſanatus. 337.2

Paraſceue.

Paraſceue quid. 632.2.670.1
Die paraſceues non conſecratur hoſtia. 672.1

Parcere.

Iniuriantibus parcat, qui ex Deo veniam ſperat. 164.2
Parcendum eſt iniuriantibus. 423.2

Parens.

Debitores ſumus parentibus. 124.2
Parentes clarum non faciunt, ſed virtus. 36.1
Parentum Chriſti paupertas. 41.2
Parentum Ieſu admiratio. 60.2

Parochianus, Paropſis.

Parochiani agnoſcendi modi per characterem. 474.1
Paropſis quid ſit. 573.2

Parſimonia.

Parſimonia diſcipulorum Chriſti, victus. 292.2

Paruulus.

Paruulum eſſe oportet. 406.1
Paruuli conditiones. ibidem.
Paruulum in medio ſtatui, quid ſit. 406.2
Paruuli Chriſto oblati. 427.2
Paruuli non ſunt prohibendi accedere ad Chriſtum. ibidem.
Paruulorum purgatio à peccatis. 722.2

Paſcere, Paſtor.

Paſcere, non tondere, paſtor iubetur. 714.1
Paſci Dei verbo. 112.1
Tres gradus hominum in eccleſia paſcantur. 713.2
Paſtoribus vigilantibus nunciatur gaudium lucis. 43.2
Paſtorum monumenta. 43.1
Paſtoribus cur potius quàm alijs apparuit Angelus. 43.2
Paſtorum Chriſtum viſitantum conditio. ibidem.
Paſtores qui dicendi ſint. 44.1
Paſtor paſtoribus apparuit. ibidem.
Paſtores vniuerſi fideles. ibidem.
Paſtorum reuerſio ad greges. 46.1
Paſtorum culpa. 221.1
Paſtor ouium eſt Chriſtus. 365
Paſtoris cura de ouibus. 366.2
Bonus paſtor quis ſit. ibidem.
Signa tria boni paſtoris. 367.2
Tres boni paſtoris conditiones. ibidem.
Paſtor à paſcendo dictus. 368.1
Paſtores caueant oues ſcandalizare. 368.2
Paſtores ſint irreprehenſibiles. 391.2
Cura paſtoris, eſt ſignum dilectionis. 418.2
Paſtu digni à Chriſto. 383.2

Paſcha.

Paſcha Domini. 561.1
Paſcha multifariam accipitur. 563.1
Paſcha vnde dicatur. ibidem.
In ſolennitate Paſchali quatuor erant. 567

Paſſer.

Paſſer non cadit ſine Deo. 233.1
Duo paſſeres, corpus & animam deſignant. 233.2
Paſſeres vendi minimo precio, quid ſit. ibidem.

Paſtor.

Vnde ſuprà, in Paſcere.

Pater, Paternitas.

Pater dicitur, quia filium habet. 10.1
Patris & filij coæternitas. ibidem.
Pater noſter, Deus eſt tripliciter. 169.1
Pater pro trinitate. ibidem.
Patres non ſine cauſa ſolitudinem petebant. 110.2
Pater filijs redeuntibus clemens eſt. 416.1
Omnia ſunt tolerabilia propter ſalutem patris. 418.1
Poteſt quis pater, vel magiſter in terra vocari. 519.2
Tria requiruntur ad patremfamilias. 545.1
Paternitas multiplex. 730.1

Patriarcha, Patrinus.

Patriarchæ elegerunt in terra ſancta ſepeliri. 6
Patrinorum origo. 121.2

Pati, Paſsio.

Pati pro Chriſto. 152.2
Patimur inuiti. 433.1
Non pati in mundo, impoſsibile eſt. ibidem.
Pati oportet cœlum intrare volentes. 702.1
Paſsi omnes ſancti. ibidem.
Paſsio, & propaſsio, differunt. 595.2

Paſsio Chriſti.

Paſsiones quomodo fuerunt in Chriſto. 501.1
Paſsiones non vitioſæ, quæ nos præueniunt, ſequebantur Chriſtum. 60.2
Paſsiones Chriſti variæ. 3.561.2
Chriſti paſsiones præ oculis habendæ. 3
Paſsio Domini inflammat nos. 235.1
Paſsio Chriſti, & tormenta. 235.1.464.1.538.1

Paſsionis prædicandæ cauſæ. 592.2
Chriſtus cur paſsionem ſuam pluries diſcipulis prædixerit. 40[illegible]
Pati rurſus paratus Chriſtus. 414.1
Paſsionis meritum. 425.1
Meritum paſsionis magnificandum eſt. 591.2
Paſsionis Dominicæ prænotationes. 463.2
Chriſtus in electis ſuis quotidie patitur. ibidem.
Paſsionis Dominicæ demonſtratio. 464.1
Paſsionis Dominicæ ſuſceptio. 466.1
Paſsionis Chriſti fructus. 500.2
Paſsionis Chriſti memoria, & meditatio. 230.2.457. 565.2.589.1.591.1.593.1.668.1.2
Paſsionis Dominicæ efficacia. 502.1
Chriſtus per paſsionem ſuam, victoriam habuit de diabolo. ibidem.
Paſsio Chriſti fuit communis Angelis, & hominibus. ibidem.
Paſsio Chriſti in ſe continet omnem perfectionem hominum. 561.2
Chriſtus in paſsione impleuit quicquid verbo docuit. 562.1
Dies paſsionis mœroris eſt, & non gaudij. 567.1
Proficere volens in ſcientia Dominicæ paſsionis, quid facere debet. 589.1
Paſsionis Chriſti intentio. ibidem.
Paſsio Chriſti doctum efficit. 691.1
Solatia ex paſsione quatuor. ibidem.
Narratio hiſtoriæ paſsionis Chriſti. 592.1
Paſsio Chriſti in generali. 592.1.& ſequen.
Tria principalia in paſsione partes pęnitentiæ concernentia. 552.2
Locus paſsionis Chriſti. ibidem.
Paſsio non tota ſcriptura. ibidem.
Tempus paſsionis Chriſti. 593.1
Prima die ſolemnitatis Paſchę Chriſtus paſſus eſt. 661.1
Grauitas, & acerbitas paſsionis Chriſti. 593.1
Quis & qualis Chriſtus paſſus eſt. ibidem.
Saporis Dominicæ paſsionis excitatiua. 593.2
A quibus paſſus eſt Chriſtus. 592.1
Paſsio Chriſti debet nobis eſſe regula viuendi. 593.2
Admiratio paſsionis Chriſti. ibidem.
Tria quæ paſsio Chriſti docet. 594.2
Chriſtus pati nolebat. 596.1
Quælibet pars Chriſti virtute diuina permittebatur pati. 598.2
Quare Chriſtus noluit defendi in paſsione. 603.1
Paſsio ſanctorum à longe ſequitur Chriſti paſsionem. 606.1
Chriſtus tria à gentibus eſt paſſus. 618.2
Quare Chriſtus in loco peccatorum paſſus ſit. 638.2
Cur extra ciuitatem paſſus ſit Chriſtus. ibidem.
Pati ſine culpa, Chriſti eſt: cum culpa latronis. 647.2
Cur tribus diebus paſsionis tenebras celebret eccleſia. 652.2
Quare Chriſtus tantum paſſus eſt. 653.1
Amara fiunt nobis dulcia merito Chriſti paſsionis. 655
Chriſtus multa pro nobis ſuſtinuit. 667.1
Paſſus eſt Chriſtus innumerabilia.
Epilogus paſsionis Dominicæ. 673.& ſequen.
Paſſus eſt Chriſtus in omni ætate. 673.2
Mirabilia paſsionis Chriſti. 674.1
Mutatio diei, & noctis, facta eſt in paſsione Domini. 679.1
Exemplum paſsionis & reſurrectionis Chriſti. 682.1
Chriſtus comitatur loquentes de paſsione eius. 701.2
Oportuit Chriſtum pati, vt liberaremur à pœna. 706.1

Patientia.

Patientia in proprijs iniurijs laudabilis eſt. 114.1
Patientia opus perfectum habet. 152.1
Patientiæ vtilitas. 153.2
Patientia animi ſine nutrimento alienæ iniquitatis habenda. 251.2
Patientia in tribulationibus. 220.2
Patientia prædicanti neceſſaria. 226.1
Patientia in proximi importunitate. 259.1
Patientia vera. 288.2
Patientes quantum eſſe debemus. 360.1
Patientia omnium virtutum cuſtos. 377.2
Patientia nobis neceſſaria. 565.2
Patientiam voluit docere Dominus. 608.1
Patientiæ effectus. 684.2
Patientia Chriſti. 111.2. 340. 359.2. 478.1. 562.1

Paulus, Paula.

Paulus fugit perſecutionem perſonalem. 229.1
Pauli conuerſio. 270.2
Scenofactoria Pauli ars. 710.2
Pauli primi eremitæ fuga. 605.1
Paulæ monaſterium in Bethlehem erat. 47.1
Paula & Euſtochium Bethlehem ſepultæ. ibidem.
Paulæ pœnitentia. 260.2

Pauor.

Pauor, & triſtitia Domini. 596.1
Pauoris aſſumendi cauſæ. 595.2

Pauper.

Pauperes quanto nudiores, tanto miſericordius à diuitibus reſpiciuntur. 3
Pauperes Mariam, & Ioſeph conſiderant. 41.2
Pauper eleemoſynam recipiens, ad quid tenetur. 162.1
Pauperes non ſunt deſpiciendi. 162.2.347
Pauperibus detur, quod ſupereſt. 555.1
Pauperes euangelizantes qui dicantur. 2,22
Pauperum bona pauperibus non dare, per ſacrilegij crimen. 3[illegible]0.1
Pauperes ficti, raptores ſunt. 311.1
Pauperes quanto deſpectui habeantur. ibidem.
Pauperum electio. 349.1
Pauper & diues recte iunguntur. 446.2
Pauperes latent. ibidem.
Pauperis iacentis miſeria. 474.1
Pauperes facti ſunt propter diuites. 87.2
Pauperes ſemper habere. 479.1
Pauperes in eccleſia corporaliter & ſpiritualiter. 559.1
Pauperes ſpiritu, ſunt humiles, & timentes Deum. 148.1

Paupertas.

Paupertatis commendatio. 42.1
Paupertatis & pietatis Apoſtolorum indicia. 137.2
Paupertas voluntaria. 152.1
Paupertati, non poteſtati, regnum cœlorum promiſſum. 223.1
Paupertatis ſodales. 311.1
Laudabile eſt paupertatem amare. ibidem.
Paupertas non eſt maior continentia, vel obedientia. 430.1
Paupertatis perfectio. 431.2
Paupertas fœlix. 433
Paupertas eſt ſatisfactio pro peccatis. 449.2
Paupertas ſpiritus. 148.2
Paupertas ſpiritus Sapphiro comparatur. 433.1
Paupertas Chriſti ſumma, & penuria locorum. 41.2. 54.1.311.2.405.1.668.2

Pax.

Pax ſub Augusto. 40.2
Cur Chriſtus tempore pacis natus ſit. ibidem.
Pax hominum. [illegible]
Pax fugata. [illegible]
Paci contraria quinque. 151.[illegible]
Pax & ſalus in quo differant. 224.2
Pax vobis, ab epiſcopis in principio Miſſæ dicitur. ibidem.
Pacem cum Deo nos habere congruit. 336.1
Pacis oſculum nunc loco Euchariſtiæ ſumitur. 577.2
Pacem Chriſtus Apoſtolis ſuis reliquit. 581.1
Pax duplex. ibidem.
Pax ſanctorum, & mundanorum, cum Deo. 534.2
Pacis commendatio. 535.1
Pax cum diſcipulis Domini qualis ſit. 704.1
Pacem cur Chriſtus diſcipulis, & gaudium mulieribus nunciauit. 704.2
Cur pacem Chriſtus geminat. 706.2
Pacis impedimenta. 708.1
Pax in ſolo Ieſu. 750.2

Peccare.

Quæ nos debent terrere, ne peccemus. 98.2
Occaſio peccandi abſcindatur. 158.1
Peccandi conſuetudo fugienda. 203.1
Peccare, eſt Deum exhonorare. 300.2
Peccare cum ſecuritate. 302.1
Peccatur in veritatem tripliciter. 352.2
Nolle peccare, virtus eſt. 428.1
Peccare in cœlum. 415.2
Peccare in te. 418.2
Ad placandum Deum, ſufficit deſinere peccare 424.2
Peccare ex certa ſcientia. 549.1

Peccatum.

Peccati fœditas. 65.1
Peccati fœtor à deferente percipitur. 200.2
Peccatum ſemper deteſtandum. 99.1
Peccatorum radices tres. 101.1
Peccatorum quatuor genera. 200.2
Peccati differentiæ. 358
Peccatum multa mala facit. 300.2.337.2.489.2
Omnia elementa propter peccatum primum detrimentum ſuſtinuerunt. 753.1
Chriſtianus in omni peccato lapidat Chriſtum. 372.1.2
Peccatum grauius eſt Chriſto, quàm crux in qua pependit. 752.2
Homo in omni peccato mortali fugit à Deo. 605
Deus de peccatis noſtris ſumit materiam, vnde nos puniat. 128.2
Peccata ſunt hominis propria. 173.1
Peccata ſunt communia mentis, & corporis. 95.1
Peccata quotidiana. 173.1
Virorum & mulierum præcipua peccata. 504.2
Peccata quibus homines ante iudicium vacabunt. 543.2
Peccatum mors eſt, & vt mors fugiendum. 202.2
Peccati ſtatus periculum. 203.2
Peccatum dæmon eſt. 258.1
Peccati procreatio. 336.1
Peccata in corde generantur. 374.2
Peccatum voluptate tranſeunte manet. 357.2
Vinculo peccati ligati. 481.2
Peccatum minimum ſcienter commiſſum, grauius eſt toto mundo. 99.2
Minus peccatum eſt cauſa maioris peccati. 287.1
Multa peccata per infirmitatem, & ignorantiam excuſantur. 297.1
Peccata grauiora ſunt poſt baptiſmum. 325.1
Peccata poſteriora ſunt grauiora, & difficiliora. ibid.
Peccata maiora dimittuntur, & leuia puniuntur. 530.1
Minora peccata cur non penitus auferantur. 570.2
Maiora peccata noſtris viribus ſuperare non poſſumus. 571.1

Peccati deſtructio, ſanatio, auerſio, cautio, remiſſio.

Peccati deſtructio difficilior, quàm mundi creatio. 337.2
Modus ſanandi à peccato. 379.2.380.1
Conſeruatio à peccatis tribus fit modis. 385.1
Occaſiones & cauſæ peccati ſunt fugiendæ. 376.1. 409.2
Vitatio occaſionis peccati comparatur Chryſolito. 434.1
Mora eijciendi peccatum periculoſa eſt. 403.1
Peccatum conſuetudine vileſcit. 203.1
Peccata non nocent, ſi non placent. 425.1
Peccata dimittere, quid ſit. 99.1
Tollere peccata. 118.1
Peccata cur Chriſtus prius remiſit, quàm ſanauit. 213.2
Peccati iugum abiicere, ſolius Dei eſt. 481.1
Peccata non remittuntur meritis hominum. 707.1
Peccatum de ſe remiſſibile. 318.1

Peccatum in Spiritum ſanctum.

Peccatorum in ſpiritum ſanctum ſpecies. ibidem.
Peccatum ex certa malitia. 318.2
Peccatum ad mortem, quod ſit. ibidem.
Peccatum cur in ſpiritum ſanctum dictum. 319.1
Peccatum in ſpiritum ſanctum, ex præſumptione. ibid.
Peccatum ex deſperatione. ibidem.
Peccatum irremiſſibile. ibidem.
Peccata omnia, excepta impœnitentia, remittuntur. ibidem.

Peccator, Peccatrix.

Peccatorum tria genera. 214.2
Peccatorum diuerſitas. 336.2
Peccator adhærere debet Deo, medico ſuo, eius vitam contemplando. 1
Peccator inuitatur ad veniam. 1
Peccatores quare diuinam non ſequuntur lucem. 11.1
Cur peccatores in hac vita non flagellantur. 39.2
Peccatores vocare venit Saluator. 143.1
Peccatores redeuntes, ſunt dupliciter recipiendi. 143.2
Peccatores qualiter torquentur. 197.1
Peccator cenſetur dæmoniacus. 219.2
Peccator lunatico ſimilis. 401.2
Peccator indignus eſt pane, quo veſcitur. 235.1
Peccatore viſo flendum nobis. 260.2
Peccator non eſt ſoluendo. 262.1
Peccatoris origo. 274.2
Peccatorum timor. 304.2
Peccator diabolum in domum ſuam inducit. 315.2
Peccator ſurdus quomodo dicatur. ibidem.
Peccator eſt domus diaboli. 325.1
Peccator omni deſtituitur auxilio humano. 335.2
Peccator incuruus eſt. 342.1
Peccator ſeruus. 357.2
Peccator cur peccatum ſuum non videt. 363
Peccatori conſideranda ſeptem. 364.1
Peccatores catelli ſunt. 378.1
Peccatores conuerſi quomodo deficiunt. 383.1
Peccator à patre ſuo recedit, quomodo peccat. 415.1
Peccator in Angelum ſuum peccat. ibidem.
Peccator, ſex de cauſis indignus eſt vocari filius Dei. 416.1

Peccatores multis modis trahuntur ad pœnitentiam. 415.2
Peccatores non contemnendi, ſed corrigendi. 417.2
Peccator quomodo ſanctis ſimilis fieri potent. 424.2
Peccatores multi conuerſi. 425.1
Peccatoris reſuſcitatio. 454.2
Peccatoris ſuſcitatio in Lazaro deſignatur. 455.1
Peccatoris iuſtitia. ibidem.
Peccator mundari volens, quid facere debeat. 460.1
Peccatoris errandi modi. 489.1
Mala ſeptem peccatori ventura. 489.2
Melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus. 496.1
Indumenta peccatorum. 509.2
Quare corpora peccatorum, dicuntur ſepulchra mortuorum. 522.2
Laqueus peccatorum. 541.2
Peccatricis liberatio. 355.2

Pecunia.

Pecunia non amanda. 333.1
Pecuniam militibus ad mentiendum Iudæi dederunt. 698.1
Pecuniæ malum. ibidem.

Pentecoſte.

Pentecoſte. 280.2
Pentecoſtes ſolennitas. 738.1
Figura receptæ gratiæ in die Pentecoſtes. ibidem.
Exultatio noſtra in die Pentecoſtes. ibidem.

Penuria.

Penuriæ cauſæ. 178.1

Per, præpoſitio.

Per, præpoſitio, ibi, Omnia per ipſum facta ſunt, quomodo ſumitur. 10.2

Percutere, Perdere.

Percutientes caput Chriſti. 612.1
Perditio noſtra quæ ſit. 246.1

Peregrinus, Peregrinatio.

Peregrinus quis dicatur. 701.1
Peregrini ſunt ad hoſpitium trahendi. 702.2
Peregrini conditiones. 703.1
Peregrini ſumus omnes. 702.2
Militis exemplum peregrinantis per loca ſancta. 728.2
Peregrinatio, & viſitatio terræ ſanctæ. 6

Perfectio, Perfectus.

Perfectio Chriſti, & morum eius. 6
Perfectionis ſtatum exemplo docet Dominus. 42.1
Perfectio in quibus conſiſtat. 236.2.393.2
Gradus perfectionis. 270.2
Signum perfectionis. 430.2
Perfectiones in Deo ſunt ſine numero, & ſine termino. 533.1
Non eſt perfectio ſine ſentimento propriæ imperfectionis. 174.1
Perfecti & imperfecti differentia, quo ad inimico ſuccurrendum. 263.1
Perfectus quantùm ad Deum, ſeipſum, & proximum. 106.2
Beneficium triplex perfectorum. 263.2
Perfecti. 277.1
Perfectorum panes ſeptem. 385.1
Status perfectorum. 684.2
Homo perfectus eſt, quando charitate plenus eſt. 718.2

Periurium.

Periurij prohibitio. 158.2

Perſecutio.

Perſecutores multi. 153
Perſecutio, Chriſto nato, cœpit. 69.1.2
Perſecutio triplex. 152.1
Perſecutiones tolerandæ ſunt. 153.1
Perſecutio multiplex, cuius cauſæ tres. 209.2
Perſecutio fratrum. 228.1
Perſecutionem patiendi cauſæ. ibidem.
Perſecutio perſonalis. 229.1
Perſecutio fidei.
Perſecutio eccleſiæ per ambitioſos. 301.1
Genera duo ſunt perſequentium. 512.1
Perſecutiones iuſtorum. 526.1

Perſeuerare, Perſeuerantia.

Perſeuerare in peccato quatuor faciunt. 202.1
Perſeuerantium perfectio. 36.1
Perſeuerantia quid ſit. 204.2
Perſeuerantiæ habendæ ratio. 82.1
Perſeuerantiæ laus. 228.2
Perſeuerantia duplex. ibidem.
Perſeuerantia ſola ſoluat. 236.1
Perſeuerantia neceſſaria eſt. 353.2
Perſeuerantes in bono falli non poſſunt. 403.2
Perſeuerantia in peccatis periculoſa. 615.1
Perſeuerantiæ efficacia. 683.1

Perſona.

Perſona ficta diu non fertur. 178.2
Perſonis diuinis attributa. 131.1
Perſonarum acceptio. 330.1
Perſonarum diuinarum diſtinctio: 371.1

Pertinacia.

Pertinacia Iudæorum. 631.1

Pes.

Pedes ſunt pars hominis inferior, manus media, caput ſuperior. 570.2
Pedes ſunt animæ affectiones. ibidem.
Pedes Domini. 260.2
Sabbato pedes Domini lauare. 477.2
Quare Chriſtus pedes Apoſtolorum, & non manus, vel caput lauit. 570.1
Humilitas Chriſti in lauandis pedibus. 505.1
Pedum lotio quid ſignificet. 571.2
Tripliciter fratrum pedes lauamus. 572.1
Tenere pedes Ieſu datur cunctis volentibus. 696.1

Petere, Petitio.

Petere debemus in nomine Ieſu. 49.1
Petitiones à Luca omiſſæ. 172.2
Petenda à Deo tria. 183.2
Petendi dabitur, &c. 182.2
Petendum quid. 465.1
Petitio triplex peccatoris. 183
Petendi à Deo forma. 597

Petra.

Petra ſcandali cur dicatur Chriſtus. 405
Petra eccleſiæ. 350.2
Petræ ſciſſæ in paſſione Chriſti. 659.1
Petra ſuper quam Chriſtus orauit. 743.2

Petrus.

Petrus quid interpretetur. 398.1
Petri nomina. 121.2
Petri piſcatio. 135.2
Petri diſcretio. 136.2
Petrus & Ioannes diuerſo modo vocantur. 138.1
Modicæ fidei quomodo Petrus erat. 303.1
Petri fides. ibidem.
Petri hæſitatio. ibidem.
Petrus parum dubitans, parum ſubmerſus eſt. 303.2
Petri feruor. 303.1.307.1.339.1.580.1.597.2
Petri reſponſio pro omnibus. 390.2
Petrus eſt princeps Apoſtolorum. 391.1.405.2

Petrus imitandus & intuendus. 391.1
Petrus præſentiæ Chriſti memor ſemper erat. 392.1
Petrus cur increpauit Chriſtum. 392.2
Petri fletus valde frequens. ibidem.
Petrus Satanas dictus. ibidem.
Petri error in optando. 399.1
Petrus errauit, ne nos erraremus. 570.1
Petrus quomodo omnia reliquit. 436.2
Petrus & Philippus, cur ambo miſsi. 480.2
Petrus lotionem pedum refugit. 569.2
Petri humilitas. ibidem.
Quare Petrus interrogauit Ioannem ſuper proditore. 574. 2
Petrus non mentitur falſum dicens. 580.1
Negationes Petri quando factæ. 580.1.2
Petri caſus rationes ſex. ibidem.
Petri increpandi cauſa. 597.1
Petri & Ioannis ſequela. 606.2
Negationis Petri initium. 607.1
Petri timentis charitas. ibidem.
Quamuis Petrus timeret, Dominum non dereliquit. ibidem.
Cur Petrus ab ancilla prodatur prius quàm à viris. 612.2.613.1
Grauatio culpæ in Petro. 613.1
Anathematizatio Petri. ibidem.
Diuina Petri reſpectio. 613.2
Recordatio Petri initium fuit pœnitentię eius. ibidem.
Vbi fleuit Petrus constructa eſt eccleſia. ibidem.
Flendi conſuetudo Petri. ibidem.
Locus negationum Petri. ibidem.
Exitus Petri de atrio ſacerdotis. ibidem.
Petrus imitandus in pœnitentia. 614.1
Ordo pœnitentiæ in Petro. ibidem.
Ancillæ cogentes Petrum negare Chriſtum. 614.2
Petri inebriatio. 399.1
Petrus trinæ negationi trinam reddidit Domino confeſsionem. 713.1
Petrus Dominum quærit. 699.1
Petro ſingulariter apparuit Dominus. ibidem.
Cur Dominus Petro primò apparuit. ibidem.
Petri & Ioannis conditiones. 711.2
Petrus Ioannem diligebat. 715.1
Petri cauta modeſtia. 712.2
Quare Petrus timuit Chriſto reſpondendo. 713.1
Petri examinatio. 713.2
Cur Petro ter dictum ſit, Paſce. 714.1
Mors Petri. ibidem.
Petrus cruci alligatus. ibidem.
Animam ſuam ponere pro Chriſto datum eſt Petro. 714.2
Chriſtus Petrum paſſurum prædixit. ibidem.
Triginta ſeptem annis ſuperuixit Petrus. ibidem.
Petrus quid repræſentat. ibidem.
Petrus in contrarium ad Chriſtũ crucifixus eſt. 715.1
Martyrium Petri fuit ordinatum ad gloriam. ibidem.

Pharao.

Pharaonis corona. 70.1
Pharaonis obduratio. 335.1

Phariſæus, Phariſæi.

Reprehenſio iniqua Phariſæi. 261.1
Phariſæi defectus tres. ibidem.
Phariſæi iactantia. 495.1
Phariſæus de vtraque parte iuſtitiæ ſe laudat. 495.1.2
Phariſæus orans, Iudaicum populum deſignat. 497.2
Phariſæi vnde dicuntur. 85.2
Phariſæi quos deſignent, & quid interpretẽtur. 313.2. 473.1.493.2
Phariſæis ſimiles. 142.1
Phariſæorum mores. 142.1.2
Phariſæi dupliciter errabant. 142.2
Phariſæorum calumnia in Chriſtum. 219.2
Phariſæorum odium. ibidem.
Phariſæi Chriſti doctrinam ex diabolo ortam dicebant. 284.2
Phariſæorum mala & cæcitas. 285.1
Phariſæorum vitium, ambitio. 297.1
Phariſæorum confutatio. 308
Phariſæorum auaritia. 318.2
Phariſæorum verba adulatione plena. 322.2
Phariſæi exteriora, & non interiora mundabant. 329.1.2
Phariſæorum, Scribarum, & Legiſperitorum differentia. 330.1
Phariſæorum obſtinatio. 331.1
Phariſæorum & publicanorum differentia. 344.1
Phariſæorum princeps Moyſem deſignat. 344.2
Phariſęi inuidia moti, nec miniſtrorum excuſationem, nec Nicodemi conſilium curauerunt.
Traditio Phariſæorum contra honorationem parentum. 373.1
Phariſæos & ſequaces Chriſtus tripliciter increpat. 375.2
Phariſæorum quæſtio captioſa. 426.1
Phariſæorum prophetia. 486.2
Phariſæi & Sadducæi contra Chriſtum ineunt amicitiam. 714.2
Intentio Phariſęorum, & Scribarum primos recubitus in cœnis affectando. 519.1
Chriſtus Phariſæorum animam, non gradum, reprehendebat. ibidem.
Phariſæorum iniuſtitia. 522.1
Phariſæorum hypocriſis. 522.1.2
Incurabilis erat plaga Phariſæorum. 524.1

Phaſe.

Phaſe, tranſitus interpretatur.

Philippus, Philoſophus.

Philippus inter diſcipulos magis rudis fuit. 291.2
Philippus primus prædicauit gentibus. 500.1
Philippus ſignat veritatem. ibidem.
Philippus Tetrarcha frater Herodis. 389.1
Philippi cancellarij damnatio. 299.1
Philoſophorum cenſuræ de Alexandro magno. 270.2

Phinees.

Phinees ob Dei zelum, perpetuum obtinuit ſacerdotium.

Phylacteria.

Phylacteria quid ſint, vnde dicantur, & de eorum apud Phariſæos dilatatione. 518.2

Pietas.

Pietatis opera. 180.1
Pietas quàm vtilis ſit. 346.1.2
Primus gradus pietatis. 523.1
Pietas Dei quanta ſit. 425.2.689.1

Piger, Pigritia.

Pigrum non eſſe oportet. 261.2
Piger locum diabolo præparat. 554.1
Pigritia noſtra reprehenditur. 231.1
Rationes de pigritia cognoſcenda. 533.1

Pilatus.

Pilatus vnde dictus eſt Pontius. 83.1
Pilatus procurator tantum fuit. ibidem.
Pilatus cur non potuit dimittere Chriſtum. 233.2
Pilatus interfector Galilæorum. 339.2
Pilatus Galilæos interficiens, diabolum ſignat. 340.1
Pilati accuſationum examinatio. 618.2

Pilati

Pilati interrogatio, irriſionis cauſa. ibidem.
Miratio Pilati de Chriſto. 623.2
Diligentia Pilati ad liberandũ Chriſtum. 624.1.631.2
Vxoris Pilati viſum. 624.1
Diabolus apparuit vxori Pilati dormienti. ibidem.
Pilatus & eius vxor inſtinctu diaboli voluerunt Chriſtum liberare. 624.2
Quare Pilatus lauans manus ſuas, non fuit excuſatus. 625.2
Pilatus particeps erat criminis Iudæorum; ſed innocentior illis. 625.2.632.1
Pilato ſimiles. 634.1
Pilatus timuit filium Dei occidere, & non legem Iudæorum. 632.1
Quare Chriſtus Pilato non reſpondit. ibidem.
Poteſtas Pilati vnde. ibidem.
Pilatus propter duo volebat liberare Chriſtum. 633.1
Iudicium Pilati. 633.2
Ambitio Pilati. ibidem.
Pilati exilium, mors, & patria. 673.1

Pinaculum Pirata.

Pinaculum quid ſit. 112.2
Piratæ reſponſum. 330.1

Piſcari, Piſcator.

Piſcari licuit Apoſtolis poſt Chriſti reſurrectionem. 710.2
Piſcari ad dextram & ad ſiniſtram. 711.1
Piſcationis Petri myſtica ſignificatio. 137.1
Piſcatio duplex. 712.1
Piſcatores dicuntur prædicatores. 136.1
Piſcatores quale eliguntur in Apoſtolos. 138.1
Piſcatores ſeptem quid deſignent. 711.1

Piſcis, Piſcina.

Miraculum ſeptem panum, & duorum piſcium in die Epiphaniæ factum. 52.1
Piſcis fidem deſignat. 183.2
Piſces duo. 294.1
Per piſcem aſſum quid deſignetur. 705.1
Multitudo piſcium quid ſignificet. 711.1.711.2
Piſcium 153. genera. 713.1
Piſcina probatica. 334.2.336.1
Piſcinæ mouendæ cauſa. 335.1
Piſcinæ ſanatio defecit. 335.1

Piſtis.

Πίστις Græcè, fides Latinè. 476.2

Placere, Plaſmatio.

Non poteſt placere ſeruus, quibus diſplicet Dominus. 534.1
Primorum parentum plaſmatio. 12.1

Plenitudo, Plicatio.

Plenitudo multiplex. 91.2
Plenitudo gratiæ Mariæ. 266.1
Plicatio libri. 284.1

Pœna.

Pœna oculos aperit, quos culpa claudit. 210.2
Pœnarum Gentium & Iudæorum, Chriſtianorum & infidelium, clericorũ & laicorũ differentia. 249.1.2
Pœna ſine culpa infligitur. 361.2
Pœna duplici homines punientur. ibidem.
Pœnæ peccatoris. 489.1
Pœnarum gradus. 549.2
Mitiſsima pœnarum eſt peccati originalis, ibidem.
Pœna purgatorij quomodo breuianda ſit. 591.2
Modus pœnæ, exprimit modum culpæ. 617.1
Pœna inferni duplex. 279.1
Pœna ſpirituali filius non punitur pro patre. 264.1
Pœna æterna. 396.1
Dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna futuri iudicij. 517.2
Pœnæ infernales ſunt cogitandæ. 385
Pœnarum æternarum cauſa, & horror. 754.1
Viſionis diuinæ carentia, eſt maxima inferni pœnarũ. ibidem.
Pœna Chriſti ab inſtanti incarnationis uſque ad mortem durauit. 673.2
Loca pœnarum Chriſti. ibidem.

Pœnitere, Pœnitens.

Pœnitere quomodo dicitur Deus. 654.1
Pœnitendi modus. 141.1
Pœnitens iuſtè, quis eſt. 87.1
Pœnitens ſubmittat ſe ſacerdoti. 99.2
Sedere, & uno loco manere, pœnitentium eſt. 101.2
Pœnitentis ueri conditiones. 102.2
Pœnitenti quatuor imperata à Chriſto. 213.2
Pœnitens contraria faciat. 245.2
Deus nullum pœnitentem deſpicit. 248.1
Pœnitens onus portat peccati. 335.2
Pœnitentium documentum. 380.1
Pœnitenti cognoſcenda. 415.2
Pœnitentium uis. 417.2
Pœnitenti remittendum ſolùm. 420.2
Clauditur lugentibus ianua regni, quæ nunc pœnitentibus patet. 551.2
Pœnitentium conſolatio. 690
Pœnitentium ſtatus. 684.1

Pœnitentia.

Pœnitentia, ſecunda tabula eſt. 303.2
Pœnitentiæ gradus. 35.1
Pœnitentiæ partes. 98.2.202.2.294.1
Pœnitentiæ labor & ſpecies. 102.1
Pœnitentia multiplex. 84.1
Pœnitentiæ inutilis genera ſex. 393.2
In inchoatione pœnitentiæ, implicantur tria. 35.1
Pœnitentia duo requirit. 97.1
Pœnitentiam fructuoſam tria faciunt. 109.2
Pœnitentiæ fructus. 85.2.97.1
Pœnitentiæ fructus digni. 101.1
Sine operibus pœnitentię, non eſt peccatoribus ſalus 86.1
Pœnitentia in baptiſmo. 97.1
Pœnitentia totius uitæ. 97.2
Pœnitentia pro peccatis contra decalogum. ibidem.
Pœnitentia agenda. 134.1
Pœnitentiam agendi ignorantia. 101.2
Pœnitentiæ rectæ agendæ conſilium. ibidem.
Pœnitentiæ agendæ forma. 134.261.1
Pœnitentia de quibus ſit agenda. 97.1
Pœnitentia etiam de paruis agenda. 97.2
Pœnitentia agenda ſine dilatione. 98.1
Pœnitentia ad finem uitæ dilata. ibidem.
Pœnitentiæ ſpatio abutentes. 341.2
Satis eſt alienus à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus ſenectutis expectat. 549.1
Pœnitentia ſera ſecurum non facit. 98.1
Pœnitentia ſera, ſi uera, eſt fructuoſa. ibidem.
Pœnitentia ſera nec tollit gratiam, nec diminuit. 441.1
Pœnitentiæ præſentis uoluntariæ ualor. 749.1
Pœnitentiæ tempus. 101.1
Pœnitentiæ tempus non prætermittendum. 98.2
Triduum pœnitentiæ. ibidem:
Pœnitentia eſt iniungenda. 85.2.145.1
Grauis pœnitentia imponenda non eſt, ſed lenis & modica. 145.1.502.2
An ſit error modicam imponere pœnitentiam. 518.1
Pœnitentia minor delicto. 100.1.2
Pœnitentia interior. 101.1

Pœniten-

Pœnitentiæ incitatio ex grauitate culpæ. 101.1.2
Pœnitentia ſanctorum. 102.1
Pœnitentiæ laus, 102.2
Pœnitentia eſt correctio uoluntatis, 134.2
Pœnitentia prædicatio. ibidem.
Pœnitētia per nauiculam moraliter deſignatur. 208.2
Pœnitentiæ locus. 379.1.614.1
Pœnitentia quomodo proderit. 319.2
Pœnitentia ſola liberat à periculo. 340.1
Pœnitentiæ humilitas, 340.2
Pœnitentia quanta debet eſſe, 414.2
Peccatores per pœnitentiam Deo occurrere debent. 453.1
Secularium ad pœnitentiam facilis conuerſio. 505.1
Compunctio ad pœnitentiam. 537.1
Deus poſt peccata pœnitentiam ſuſcipit. 552.1

Pœnitentia Chriſti, & Magdalenæ.

Pœnitentia Chriſti nobis profuit. 109.2
Pœnitentia Magdalenæ. 260.1

Pondus.

Pondus dici quid ſignificet. 440.2

Pontifex, Pontificalis.

Pontifices tres tempore paſsionis Chriſti Hieroſolymis erant. 83.1
Pontificum Iudæorum iuriſdictio. 606.1
Pontificalis uirtus. 457.1
Pontificalia Chriſti indumenta. 621.1

Populus, Popularis.

Mixtio populi. 544.1
Populi feruor. 382.1
Commotio populi à Chriſto. 620.1
Populi Gentilis & Iudaici, concordia & diſcordia. 622.1.2
Chriſtus duos populos inuicem uniuit. 683.2
Populares ſolent eſſe maioribus deuotiores. 325.2

Porcus, Porcinus.

Porci & ſerpentes dæmonibus apti. 211.1
Porci terrenos ſignant. ibidem.
Porcini homines. ibidem.

Porta.

Portæ cur apertæ erant in natiuitate Domini. 45.1
Porta anguſta. 185.2
Porta qua affertur peccator, quæ ſit. 202.2
Porta mortis animæ. ibidem.
Porta aurea. 490.1

Portator, Portitor.

Portatores Chriſti. 63.2
Portitores quatuor moraliter qui ſint. 202.1

Poſſe, Poſſibile.

Non poſſe, quid ſit.
Deo quomodo omnia ſint poſsibilia. 435.2

Poſſidere, Poſſeſſio.

Poſsidere terram. 149
Cur Chriſtus Apoſtolis prohibuit poſſeſsionem temporalium. 223.2
Homo à tot dæmonibus poſsidetur, quot uitiis ſubiicitur. 324.2

Potare, Potatio.

Chriſtus bis potatus. 655.1
Cauſa potationis Chriſti. ibidem.
Per Chriſti potationem, diluitur primus delectabilis parentum guſtus. ibidem.

Potentia, Poteſtas.

Potentia ſua uti noluit Dominus. 213.2
Potentia Chriſti. 286.1
Poteſtate non licet uti. 223.2
Poteſtas multiplex. 391.1
Poteſtas Domini. 190.2
Poteſtas Chriſti in paralyticum tripliciter oſtenditur. 213.1
Poteſtas data Chriſto, ut homini. 717.1
Quomodo Chriſtus poteſtatem in cœlo accepit. 717.2

Præceptum.

Præceptorum decem à Iudæis interpretatio. 157.2
Præceptum duplex. 184.2
Præceptum triplex. 193.1
Præcepta ordinantia hominem ad proximum, ex præcepto naturæ deriuantur. 184.2
Præceptorum Domini facilitas. 186.2
Præcepti dandi triplex ratio. 219.1
Præceptis Eccleſiæ & prælatorum obediendum. 240.2
Præcepti affirmatiui obligatio. 418.2
Præcepta legis. 429.1
Dei præcepta quæ ſint. 429.2
Præceptum, conſilium, permiſsio, & prohibitio. 432.2
Præceptum magnum in lege. 514.2
Omnia præcepta tam primæ quàm ſecundæ tabulæ, ad duo referuntur. 515.2
Omnia præcepta unum ſunt in radice charitatis. ibid.
Duorum præceptorum in unum reductio. 516.1
Omnia præcepta legis, tam maxima quàm minima, oportet implere. 521.2
Præcepta non ſecundum literam obſeruanda. 608.1

Præcipitium.

Præcipitium Domini & ſaltus. 286.2

Præcurſor.

Præcurſor Domini Ioannes, & quare. 94.1
Præcurſor diaboli in mentem. 374

Prædeſtinatio, Prædeſtinatus.

Prædeſtinatio duplex. 252.2
Prædeſtinatio, & prædeſtinati. 560.1
Prædeſtinatio conditionalis. ibidem.
Prædeſtinatio non tollit libertatem arbitrij. 560.2
Senſus compoſitus, & diuiſus, in propoſitionibus prædeſtinationis, vel reprobationis. ibidem.
Prædeſtinati ſolùm ad cœnam recipientur. 349.2
Prædeſtinati à Deo perire non poſſunt. 529.2

Prædicare, Prædicatio.

Prædicandi ordo quis ſit. 87.2
Cur Chriſtus aliquando præceperit ſua facta prædicari, aliquando uerò prohibuerit. 192.2
Cur Chriſtus miſit ad prædicandum Apoſtolos. 221.1
Prædicare gentibus quando congruit. 220.1
Prædicare ſuper tecta, quid ſit. 231.1
Prædicanda ſciri neceſſaria. 431.1
Prædicandum omnibus ſine diſtinctione. 717.2
Prædicationis feſtinatio. 224.1
Prædicatio ueritatis conuenit cum duritia cibi, & ueſtis. 244
Tacendum eſt aliquando à prædicatione. 251.1
Prædicatio Euāgelij grano ſinapis comparatur. 280.1
Prædicationis ceſſatio. 314.2
Prædicatio aſsidua uileſcit. 504.1
A prędicatione ceſſandum non eſt, licèt non conſequatur effectum. 508.1
Prædicatio nec nimis aſsidua, nec nimis rara eſſe debet. 546.1
Prædicatio non eſt differenda. 703.2
Prædicatio Euangelij in omni terra. 706.1
Cur ab Hieroſolyma cœpta prædicatio. ibidem.
Prædicatio uſque ad ultimum terræ. 724.2

Prædicatio Ioannis, Chriſti, & Apoſtolorum.

Prædicatio Ioannis deſcribitur. 83
Prædicatio Chriſti. 133.2

Prædicatio-

Prædicationis Chriſti initium. 134.2
Prædicatio Chriſti conformis Ioannis. ibidem.
Prædicatio Chriſti cur poſt Ioannem. 135.1
Prædicationis Chriſti breuis, triplex ratio. ibidem.
Prædicatio Chriſti. 140.1
Feruor Chriſti in prædicando. 327.1.2
Prædicationem Chriſti contemnentes. 507.1
Prædicatio Apoſtolorum. 717.2
Prædicandi Iudæis præceptum, erat ad tempus. 717.2

Prædicator.

Prædicator Euangelij & eius officium. 85.1
Prædicatores milites dicuntur. 88.1
Prædicator Euangelicus Ioannem Baptiſtam imitari debet. 83.1
Prædicatoribus exemplum a Chriſto datum. 498.2
Prædicatorum differentia. 136.2
Prædicatori tria expedientia. ibidem.
Prædicatoribus neceſſaria. 727.2
Prædicatores, & doctores, debent ſuam doctrinam operibus uirtutis confirmare. 197
Prædicator quid poſt prædicationem faciat. 199.2
Prædicatores debent mitti. 221.2
Prædicatoris in Deum fiducia. 223.1
Prædicatorum merces. 223.2
Prædicatoribus prohibita. 225.1
Prædicator præcogitet dicenda. 228.1
Prædicatores non ſolum uerbis, ſed factis doceant. 232.2
Prædicatores uitent palatia. 244.1
Prædicatoris ſolicitudo ſuper ſalute hominum. 272.1
Prædicatoris, & prælati, conditiones ſex. 283.2
Prædicatores à ſecularibus abſtineant. 311.2
Prædicator timore non debet ſilere. 341.2
Prædicatoris conuiuium. 348.1
Prædicator Lynci comparatur. 4[illegible].2
Prædicatorum nutritio. 660.2

Prægnans.

Prægnantium tribulatio adueniente Antichriſto. 52[illegible].2
Quid per prægnantes, & nutrientes deſignetur. ibidem.

Prælatus, Prælatio.

Prælatorum perfectio. 35.2
Prælati dormiunt tripliciter. 27[illegible].1
Prælatus quid ſubditis debeat. 291.1
Contra prælatos Apoſtolorum ſucceſſores. 291.2
Prælatorum pompa. 300.1
Contra prælatorum pompam Chriſtus non inuenitur equitaſſe niſi aſinam, uel pullum eius. 481.2
Prælatorum auaritia. 329.2
Prælati ignaui reprehenduntur. 341.1
An prælatos liceat perſecutionem fugere. 361.1
Prælatorum culpa. 368.2
Prælati nunquam deſcendunt de monte. 401.2
Prælati plus cæteris ad correptionem obligantur. 418.2
Prælatus etiam malus exauditur. 457.1
Prælatorum exemplum. 462.2
Prælatio non erit in cœlo. 464.2
Prælatus malus, idolum eſt abominationis & deſolationis. 527.2
Prælatorum malorum ſex proprietates. 547.1
Prælatus, in eodem defectu, magis quàm alij reprehendendus. 597.1
Prælati, ſeu curati, Eccleſias dimittentes, Iudæis ſunt ſimiles. 633
Duæ conditiones in prælato, uel ſacerdote. 689.2
Pax collegij, dum prælatus in medio. 708.1
Prælatus præ cæteris debet Deum diligere. 712.2 713.2
Prælatorum periculum. 708.1

Premium.

Premium qui non quærit, amando meretur. 164.2
Premium recipientium diſcipulos Chriſti. 239.2
Premium ſeruientium Deo. 289.2
Premium duplex.
Premium triplex omnia relinquentium, & Chriſti ſequentium. 436.2
Premiorum retributio. 556.1

Præordinatio, Præſcientia.

Præordinatio diuina. 466.1
Præſcientia, & præſciti, ſiue reprobi. 560.1

Præſentatio.

Præſentationi Domini interfuerunt quinque perſonæ. 60.1
Præſentationi puerorum ad templum cauſæ. ibidem.
Oratio Mariæ in filij ſui præſentatione. 60.2
Chriſtus cur uoluit patri ſuo præſentari. ibidem.
Præſentatio uirginis Mariæ in templo. 762.2

Præſens, Præſentia.

Præſens pro futuro. 723.1
Præſens Deus eſt ſemper, & ubique. 446.1
Præſentia Saluatoris, tormentum eſt dæmonum. [illegible]10.2
Præſentia carnis Chriſti, ſpiritualem impediebat amorem. 582.1
Præſentia martyrum. 290.1

Præſidere, Præſidens.

Ignorans præſidere non debet. 181.2
Infirmus in malitia præſidens, Ieſum uidere non poteſt. 471.1

Præſumptio.

Præſumptio de ſe uitanda. 614.2
Præſumptionis mala. 615.1

Præteritum.

Præterita tanquam præſentia legenda ſunt. 6
Præteritum pro futuro. 709.1

Prætor, Prætorium.

Prætores, & prætorium, quid. 618.1

Preces.

Preces cur pluraliter fiant. 173.1
Impoſsibile eſt multorum preces non exaudiri. 178
Preces Chriſti.

Primus, Primatus.

Primi nouiſsimi.
Gentile eſt primatum cupere. 466.2
Primatus ſpiritualis. ibidem.
Primatus Eccleſiaſtici appetitio. 467.1
Primatus duplex. ibidem.

Primitiæ, Primogenitus.

Primitiæ membrorum Deo offerendæ. 640.1
Primogenitis antiquitus nomina patrum imponebantur. 33
Primogenitus. 41.2
Primogeniti oblatio. 60.2
Primogenita cur Domino offerenda. 57.2
Primogenita quæ redimebantur, & quæ non. 60.2
Primogenita animalium quid deſignent. 63.1

Princeps, Principatus.

Principes mundi, & Eccleſiæ. 467.1
Princeps circa ſe grauis iudex ſit, circa ſubiectos manſuetus. 518.1
Princeps ſuæ legis tranſgreſſor, grauius à Deo quàm ſubditos punietur. ibidem.
Principatus amor. 633.1
Principatus Chriſti, eſt crux eius. 634.2
Pincipatibus coæquandi. 411.1

Princi-

Principium.
Principium duplex. 9.2
Principiis obſta. 335.1
Pro, præpoſitio.
Pro præpoſitio. 632.2
Proceſſio.
Proceſſio Papæ. 56.1
Proceſſio in templo. 60.1
Proceſsionis cauſæ. 490.2
Proceſsionis, & paſsionis Chriſti, comparatio. 490.2 491.1
Proceſsio, & Lætania, quid deſignant. 638.1
Proceſsio diſcipulorum poſt Chriſtum. 326.2
Prodeſſe, Prodigium.
Prodeſſe omnibus. 164.1
Prodigia. 273.1
Prodigus.
Parabola prodigi ſex habet notanda. 415.1
Parabola prodigi, Iudaicum & Gentilem populum deſignat. ibidem.
Proditor, Proditio.
Proditor ueritatis quis dicatur. 231.2
Proditionis prædicendæ cauſæ. 572.2.573.1
Chriſtus ſuum proditorem triplici de cauſa reuelauit. ibidem.
Proditionis prædictio Apoſtolos concitauit. 573.2
Proditoris confutatio. 574.1
Chriſtus Ioanni aperuit proditorem. 574.2
Quare Chriſtus noluit publicare proditorem. ibidem.
Proditoris permiſsio. 575.1
Proditoris commenſalis iniquitas. 575.2
Profeſſio.
Profeſsio. 40.2
Profeſsio religioſorum, quid continet. 239.1
Profeſsio Iudæorum audax, & cæca. 616.2
Proficere.
Proficere in gratia, & ſapientia poteſt aliquis dupliciter. 10.1
Proficere uolentes ſunt in continuo conflictu. 684.2
Proficientium ſtatus. ibidem.
In quibus proficere poſſunt ſuperiores apud inferiores. 518.2
Prognoſticatio.
Prognoſticatio per aſtra. 306.1
Promiſſum.
Promiſſum Deo reddere. 512.2
Propheta, Prophetia.
Prophetæ falſi ſunt tres. 178.1
Cur Chriſtus cæteris Prophetis præponebatur. 221.1
Prophetarum dignitas Apoſtolis collata. 227.2
Prophetæ nomine, doctores intelliguntur. 240.1
Prophetæ in ſuis ciuitatibus uituperati. 285.1.2
Nullus propheta ante Chriſtum, uitæ æternæ uerba habebat. 307.2
Prophetæ clarius quæ de Chriſto in lege erant, obſcura denunciauerunt. 508.2
Prophetæ tria dixerunt de Chriſto. 404.1
Prophetare quid. 456.2
Iniqui interdum prophetant. 189.2
Prophetia Simeonis. 60.2
Prophetiæ non ſunt cauſæ futurorum. 61.2
Prophetiæ Domini. 479.1
Proſelytus.
Proſelyti qui dicantur. 521.1
Proſperitas.
Proſperis triſtia admiſcet Dominus. 404.1
Proſperitas eſt ſæpe cauſa tentationis. 39
Proſperitas humana triplex.
Proſperitas nocet. 174.2
Proſperitas præſens impedit aduerſitatis futuræ cautionem. 488.2
Prouerbium.
Prouerbium, quando dicitur. 366.1
Prouidentia.
Prouidentia diuina. 233.1
Sine Dei prouidentia nihil perit. ibidem.
Prouidentia Dei non cogit. 560.2
Prouidentia Dei quomodo cognoſcitur. 561.1
Prouidentiam diuinam impedire uolentes, eam contra ſe promouent. 698.1
Non eſt inquirendum ultra diuinam prouidentiam. 715.2
Proximus.
Proximus quis dicatur. 429.1.515.2
Proximum facit opus miſericordiæ, non generis propinquitas. 258.2
Prudens, Prudentia.
Prudentes ſeculi. 443.2
Prudentes totam intentionem ſuam ad Deum referũ 550.2
Prudentia magna eſt ex temporalibus acquirere ſempiterna. ibidem.
Prudentia ſerpentis in tribus. 226.2
Prudentia & ſimplicitas neceſſariæ ſunt. ibidem.
Prudentia ſimplicitati adiuncta. ibidem.
Prudentia in Chriſti ſermone. 354.1
Pſalmus.
Pſalmorum decem utilitas, quos Chriſtus in cruce orauit.
Pſeudopropheta, Pſeudochriſtus.
Pſeudoprophetæ, pſeudochriſti. 529.1.2
Pſeudoprophetarum ſimulatio. 525.2
Pſeudoprophetæ ſunt tres. 178.1
Publicanus.
Publicani qui dicãtur. 87.2.443.2.164.1.419.1 504.2
Publicanis & Ethnicis præſtare debemus. 164.1
Publicanus & Phariſæus orantes. 495.2
Publicani oratio humilis. 496.1
Publicanus orans, Gentilem deſignat populum. 497.2
Pudicitia, Pudor.
Pudicitia eſt ſingularum uirtutum comes. 17.2
Pudor, eſt bonæ ſpei locus.
Pudor ſeculi amouendus. 396.1
Pudor operationis bonæ, quartus dæmon. 705.1
Puer, Puella, Pueritia.
Pueri aſſueſcendi ſunt uirtutibus & diſciplinis. 71.2
Puerorum puritas. 421.1
Puerorum decem proprietates. ibidem.
Tres pueri in fornace Babylonis, figurabant exiſtentes in limbo.
Puellæ cum quibus loqui debeant. 32
Puella in domo mortua, quid ſignificet. 217
Pueritiæ duratio. 406.2
Pueritiæ conditiones quatuordecim. ibidem.
Pugilla, Pulchritudo.
Pugilla, quid eſt. 33.1
Pulchritudo & præeminentia Chriſti. 284.1
Pulchritudo uenenum animabus infundit. 409.1
Pullus, Pulmentarium.
Pulli columbarum cur offerebantur, & non columbæ. 58.2
Pulmentarium. 710.2
Pulmentarium à nobis petit Chriſtus. ibidem.
Pulſatio, Puluis.
Pulſatio Domini. 548.2
Pulueris excuſsio. 225.2

Punctura, Punctus.
Punctura triplex in mundo. 276.2
Chriſtus punctus eſt. 673.2
Punire.
Aut Deus, aut homo, punit. 86.1
Punitur nemo immeritò, ut alius emendetur. 340.1
Quàm grauiſsimè Chriſti percuſſor puniendus erat. 608.1
Purgatio, Purgatorium.
Purgatio, & innouatio, in quo differant. 752.2
Melius in purgatorio ſuppleri reſiduum, quàm in inferno cruciari in æternum. 86.1
Purgatorij pœna omnem temporalem excedit. 98.2
Purgatorio omnes pœnitentes deſtinat Bernardus. 102.2
Purgatorij relaxatio per paſsionem Chriſti. 591.2
Purgatorij duplex pœna. 749.2
Minor pœna purgatorij maior eſt, quàm maxima pœna huius mundi. ibidem.
Purificatio.
Purificationis lex. 57.2
Purificatio Mariæ. ibidem.
Purificationi cur Maria uoluit ſubdi. 58.1
Puſillanimitas, Puſillus.
Puſillanimitas noſtra arguitur. 231.1
Puſillanimitas noſtra, in quo conſiſtit. 471.1
Puſillanimitas bene agendi. 553.2
Puſillus grex. 175.1
Puſilli qui dicantur. 408.1
Parabolæ tres contra ſcandala, & contemptum puſillorum.
Puteus, Putredo.
Puteus Iacob, nunc Samaritanæ. 268.1
Putredo eſt opprobrium humanæ conditionis. 742.1
Quadragenarius.
QVadragenarius numerus ex quibus conſtat. 111.1
Quadragenarij conſecratio. 111.2
Quadragenarij numeri myſterium. 590.2
Quadrageſima, Quadraginta.
Quadrageſimæ initium, quando ſumendum. 111.1
Quadrageſimæ congruitas. ibidem.
Deuotio in tempore quadrageſimæ. 111.2
Quadrageſimæ, & quinquageſimæ cõſecratio à Chriſto. 720.2
Quare Chriſtus quadrageſima die uoluit aſcendere. 721.2
Quadraginta diebus ieiunare, quid ſit. 111.1
Quadraginta dies, & non plures, cur Dominus ieiunauit. 111.2
Quadraginta diebus aquæ diluuij inundauerunt. ibid.
Quadraginta dierum poſt reſurrectionem ad 40. horas mortis Chriſti comparatio. 719.2
Quadriga.
Quadriga uocatorum. 140.1
Quærere.
Ne te quæſiueris extrà. 273.1
Quærendi Dominum ſolicitudo. 75.1
Quærendus eſt Ieſus cum Maria & Ioſeph. 76.1
Quærentes Ieſum. 305.1
Quærentium Dominum intentio. 351.2
Quærentes, & non inuenientes Chriſtum. 353.1
Quærunt crucifixum pauci. 689.2
Modus quærentium. 692.2
Quiſque magis ſua, quàm Dei & Eccleſiæ quærit. 522.1
Quantitas.
Quantitas pœnæ metiri debet pro quãtitate culpę. 85.2
Quarantena.
Quarantena mons. 109.1
Quaſi, aduerbium.
Quaſi unigeniti &c. dictio, quaſi, quomodo ſumitur. 91.1
Quaterdena.
Quid per tres quaterdenas, ter quatuordecim generationes. 34.2
Quaterdenæ tres generationes, quid repræſentãt. ibid.
Quaterdena ſecunda, quid deſignat. 35.2
Item tertia quaterdena quid. ibidem.
Quatuor.
Quatuor peccatorem portantes. 202.1
Quatuor milia hominum Chriſtũ ſequentium. 383.2
Quieſcere, Quies.
Quieſcendum interdum eſt. 251.1
Quies Chriſti quadruplex. 41.2
Quies in paſsione Chriſti. 594.1
Chriſti poſt uocationem quietio. 123.1
Quinque, Quinarius.
Quinque panum, & duorum piſcium miraculum. 291.2. & ſequen.
Quinque panes moraliter, quinque dona ſenſuum. 294.2
Quinque uirgines quare fatuæ dicantur. 550.1
Quinque uirgines prudentes. ibidem.
Quinarij numeri myſterium. 590.2
Quouſque, aduerbium.
Quouſque, dictio. 423.1
Rabbi, Rabboni.
RAbbi uocati, uel uocare, non debemus. 519.2
Rabboni quid ſit. 694.2
Racha, Rachel.
Racha, quid ſit. 156.1
Cur Rachel dicatur ploraſſe filios Iudæ. 68.2
Rachel Eccleſiam ſignificat. ibidem.
Radix.
Radices arboris ſunt cogitationes. 87
Radices peccatorum tres. 101.1
Rama, Ramus.
Rama, quid ſit. 68.2
Rami arboris ſunt deſideria. 87
Ramos arborum cædere. 485.2
Ramos in manibus portare. 486
Rancor.
Rancor animi dimittendus. 171.2
Rapere, Rapina.
Rapere, quid ſit.
Rapina cauenda. 88
Ratio.
Ratio comparatur Centurioni. 197.2
Ratio, Rex eſt in regno. 274.1
Ianitor eſt ratio. 554.2
Ratio, interioris hominis caput. 570.2
Ratio in Chriſto inferiores uires regebat. 501.1
Ratio factorum Dei, non eſt diſcutienda. 253.2
Ratio reddenda de omni uerbo ocioſo. 320.1
Ratio de omnibus reddenda. 421.2
Rebellio, Receſſus.
Rebellio contra bona. 469.2
Receſſus Chriſti cauſæ. 313.2
Recidiuare.
Recidiuantis periculum. 337.2
Recipere.
Recipere Chriſtum. 239.2
In nomine Chriſti recipere. ibidem.
Recipitur quis dupliciter. ibidem.
Recipientium merces. ibidem.

Recipiendo-

Recipiendorum triplex differentia. 240.1
Recipiendi peccatoris modus. 416.2

Reclusio.

Reclusio corporalis sine mentali, nihil aut parum prodest. 38.2

Reconciliari, Reconciliatio.

Reconciliandi forma. 157.1
Reconciliatio per talionem. ibidem.
Homo eo ordine reconcilaitur, quo ipse peccauit. 20.2

Rectus.

Recti qui. 94.1

Redargutio.

Redargutio culpæ, non est contumelia personæ. 330.1

Reddere.

Reddentium genera. 370.2
Reddendæ sunt Deo uices. 262.2
Reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari. 512.2
Deo quæ sunt reddenda. 512.2

Redemptio, Reditus.

Redemptio est plena ab omnibus malis liberatio. 539.2
Christi desiderium ad nostram redemptionem. 600.2
Redemptio copiosa in morte Christi. 663.1
Redemptionis beneficium maius est quàm creationis. 673.2
Reditus Christi. 72.2

Refectio, Refugium.

Refectio utraque cur in monte facta fuerit. 383.2
Contemplatio super refectionne Christi ab angelis. 117.1

Regeneratio.

Regenerationes duæ. 437.1
Regenerationum congruentia. 400.2

Rex.

Reges qui sint. 55.2
Regis nomen peccando amittitur. ibidem.
Rex iniustus omnes ministros habet impios. 53
Qualis rex, talis præparatio regis. 538
Rex quomodo interdum capiatur. 237.2
Reges tres qui Christo munera obtulerunt, unde dicebantur. 51.1
Christus Rex esse uoluit. 294.2
Rex cœlorum uoluit homo fieri. 457.2
Rex tuus quis dicatur. 482.2
Rex Christus quare dicatur. 556.2
Marcus probat Christum esse Regem omnium. 732.1

Regina.

Regina Saba Magos figurauit. 55.2
Rigina Saba electa, & secundùm quosdam Sibylla. 323.2
Regina Saba quomodo iudicabit gentem Iudaicam. ibidem.
Regina Austri Gentilis. ibidem.
Regina Austri animam designat rationalem. ibidem.

Regnum.

Regnum temporale. 178.2
Regno nihil potentius in terra. 317.1
Regnum diuisum. ibidem.
Diuisio regni Iudææ. 72.2
Restitutio regni Israel duplex. 724.1
Filij regni sunt Iudæi. 196.2
Regnum sanctorum. 740
Regnum Satanæ. 317.1

Regnum cœlorum.

Regnum cœlorum quatuor modis dicitur. 84.1
Regni cœlorum promissio prima per Ioannem Baptistam. ibidem.
Regnum cœlorum ianuis appropinquare. 134.1
Regnum cœlorum promittitur in omnibus beatitudinibus. 152.1
Regnum cœlorum pro Ecclesia. 155.2
Regni cœlorum nomina. 220.2
Regnum cœlorum uim patitur. 246.1
Regnum cœlorum ementes & surentes: ibidem.
Regnum cœlorum datur gratis. ibidem.
Regnum cœlorum pauperum est, non diuitum. 448.2
Regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hîc toto desiderio terram quærunt. 451.2
Regnum cœlorum quibus paratum. 466.1
Regnum cœlorum proscribentes. 520.1
Regnum cœlorum æterna beatitudo est. 520.2
Regnum celorum tantum ualet, quantum habes. 568.1

Regnum Dei.

Regnum Dei triplex. 170.1
Regnum Dei prius quærendum. 178.2
Regnum Dei, & eius aduentus. 529.2
Regnum Dei interdum pro gratia Dei accipitur. ibid.
Regnum Dei in quibus est. 530.1
Regnum Dei quatuor de causis comparatur æstati. 540.1
Regnum Dei paratum ante mundi constitutionem. 557.1

Regnum Christi.

Regnum Christi quale erat. 24.2
Qui sint de regno Christi. ibidem.
Regnum Christi sine fine. ibidem.
Christus destruxit regnum peccati, & construxit regnum uirtutum. 60
Christus regnum oblatum respuit. 294.2
Regnum Christi non est de hoc mundo. 619.1
Regnum Christi in mundo nulli contrarium. ibidem.
Conditio regni Christi. ibidem.
Christus non aliter regnat in nobis, nisi per asperitates. 634.2

Regulus, Relatio.

Regulus interfuit nuptiis Architriclini. 272.2
Regulus multipliciter dicitur. ibidem.
Reguli filius mysticè. 273.2
Regulus quilibet. 274.1
Relatio ad discipulos facta. 690.2

Religio.

Religio est quoddam medium inter cœlum & mundum. 244.2
Religio dicitur castellum. 267.2
Religio per solitudinem Ioannis in deserto figuratur. 244.2
Religio per arborem fici intellecta. 341.1
Religio dicitur paradisus. 471.2
Religio potest dici uinea plantata à Christo. 506.2
Damnatio summa est, imperfectè uiuere in religione. 72.2
Religio, nolentibus parentibus, acceptari potest. 74.1
Religionem intrantes dolosè. 204.2
Religionis ingressus non differendus. 205.1
Religio obseruanda. ibidem.
Peccant qui uocatum ad religionem per mala exempla apostatare faciunt. 521

Religiosus.

Religiosorum perfectio. 35.2
Religiosorum deuotio ad Iesum peruulum. 57.2
Religiosorum inanis gloriatio. 86.1
Religiosi mortui sunt mundo. 658.1
Religiosorum inobedientia. 135.1

Religioſis quæ ſint relinquenda. 138.1
Religioſi an repetant ablata. 261.2
Religioſus retroſpiciens. 206.1
Religioſi mali dæmoniacis ſunt ſimiles. 210.2
Religioſi peregrini. 223.2
Primi religionis patres, urbes relinquebant. 299.2
Religioſi plus in Salmone, quàm in Salomone ſtudent. 300.1
Religioſus uitioſus, monſtrum eſt. 301.2
Religioſi optimi, aut peſsimi. 341.1
Religioſi ficti. 456.2
Religioſorum & ſecularium comparatio.
Religioſus ad quam eleemoſynam tenetur. 444.2
Status religioſorum. 471.1
Religioſi ſecularibus dediti. 493.1
Religioſis parabola duorum filiorum applicanda. 504
Religioſorum tranſmiſsio.
Religioſi pro obedientia feſsi, crucis Chriſti portationem conſiderent. 638.1
Religioſi Pariſienſis reſponſio ad matrem. 646.2

Relinquere, Remedium.

Omnia relinquere. 138.2
Omnia relinquenda. 436.1
Non omnia relinquit, qui ſeipſum non relinquit. 436.2
Remedia contra uitia. 4

Remittere, Remiſsio.

Remiſsio offenſæ. 171.2
Remiſsio iniuriæ. ibidem.
Quoties remittendum ſit. 418.2
Offenſa ſemper, ſed non ſemper iniuria remittenda. 419.2
Remiſsionum modi duodecim. 424.1
Remiſsio peccatorum exigit fidem in adulto. 213.1
Remittendi poteſtas. 707.1

Remunerare, Renunciare.

Deus ſemper remunerat ſupra condignum, & punit citra condignum. 11.2
Deus non tam quantitatem laborum, quàm quantitatem operum remunerat. 152.2
Renunciare omnibus, relinquere omnia. 237.1

Reparatio.

Myſteria reparationis humanæ. 2

Repercutere, Repetere.

Repercutientis damnum. 160.2
Repercutiendum non eſſe. ibidem.
Repetere ſua dupliciter fit. 261.1

Reprobare, Rreprobus.

Reprobati quidam ex domo Abrahæ & Iſaac fuerunt. 24.2
Reprobationis Iudæorum cauſa. 505.1
Deus reprobat ſecundùm iuſtitiam, & prædeſtinat ſecundùm miſericordiam. 560.1.2
Reprobi de beneficio, ſemper efficiuntur deteriores. 422.2
Reproborum bona. 451.1

Repudium, Repulſa.

Repudium non faciendum. 158.2
Repulſa dignus. 589

Requies.

Requies ſanctorum in terris puſilla. 251.1
Requies animarum in præſenti, & futura uita.

Res.

Res affectus, aut doctrina eſt danda. 162.1
Res quæ perditur. 236.2
Res ueræ quæ ſint. 351.1
Res humanæ fumo ſunt ſimiles. 431.1

Peruerſio rerum. 674.1

Reſeruare, Reſidere.

Reſeruata Deo tria. 194.1
Reſidere ſuper beneficia. 299.1.2
Contra non reſidentes ſuper beneficia ſua. ibidem.

Reſpectus.

Reſpectus Chriſti ad filias Hieruſalem. 636.1

Reſpondere, Reſponſio.

Quando non reſpondendum. 609.2
Chriſtus quandoque reſpondet, quandoque non reſpondet. 623.2
Non eſt ſemper ad quælibet interrogata reſpondendum. 631.1
Reſponſio Chriſti ad matrem qualis fuerit. 76.2
Modeſtia Chriſti in reſpondendo. 113.2
Reſponſio Chriſti ſemper mollis. 359.2
Reſponſio Chriſti ad diſcipulos Ioannis. 242.2
Reſponſio Chriſti ad Iudæos calumniantes. 503.2

Reſtitutio.

Reſtitutionis lex. 472 2

Reſurrectio.

Reſurrectio uera, quid eſt. 704 2
Reſurrectio futura. 538.2
Reſurrectionis futuræ meditatio. ibidem.
Subita mortuorum reſurrectio & uocatio. ibidem.
Status reſurgentium. 705.1
Tempus reſurrectionis generalis. 542.1
Reſurrectio omnium uniuerſalis. 551.1
Reſurrectio defunctos maiores reddit. 304.2
Reſurgentium differentia. 750.2
Reſurrectio tria corriget in natura. ibidem.
Reſurgent corpora numero eadem, quæ prius. ibid.
Reſurgent corpora in iuuenili ætate, & robore. ibid.
Quicquid ad decorem naturæ facit, in reſurrectione redibit. 526.1
Infideles non reſurgent ad iudicium, ſed ad damnationem. 751.1
Reſurrectionis futuræ impugnatio. 513.1
Reſurrectio corporum probatur. 513.2
Reſurrectio mortuorum aſſeritur. 538.2
Reſurrectionis ſignum. 690.2
Teſtimonium reſurrectionis ab aduerſariis. 697.2
Veritatem reſurrectionis fatentur ſimplices ibidem.
Reſurrectio prima, & ſecunda. 535
Reſurgendum à peccato. 537.1
Reſurrectionis à peccato modus. 203

Reſurrectio Chriſti.

Reſurrectio Chriſti. 464.1
Cur Chriſtus reſurrectionem ſuam diſcipulis prædixit. 464.2
Reſurrectio Chriſti non fuit differenda. 681.2
Reſurrectio Chriſti eſt cauſa, & figura noſtræ. 681.2
Reſurrectionis Dominicæ acceleratio. 682.1
Chriſtus plenus gaudio reſurrexit. ibidem.
Figuræ uariæ reſurrectionis Dominicæ. 682.2
Excellentia diei reſurrectionis. 683.1
Tempus reſurrectionis Chriſti. 690.1
Chriſtus reſurrexit clauſo monumento. 689.1
Cur Petro iuſsit Chriſtus ſuam annunciari reſurrectionem. 690.1
Duo uiri reſurrexerunt cum Chriſto. 698.2
Certificatio de reſurrectione Chriſti per tria. 705.2
Reſurrectio Chriſti ſufficientibus probata ſignis. 719.1.2

Reſuſcitatio.

Reſuſcitationis tria ſigna. 202.2
Reſuſcitandi modus. ibidem.
Mora reſuſcitationis. 454.1

Re-

Rete, Retentio.

Retia lauare, quis dicatur. 136.1
Retia reficere. 138.1
Rete Chriſti eſt uerbum Dei. 711.1
Retentio taxatur. 333.2

Retributio.

Retributio à Domino petenda. 348.1
Retributio ſpecialis. 437.1
Retributio conſideranda. 438.1
Retributio iuſta, & miſericordia abundans. 440.2
Aeterna retributio. 559.1
Retributionis cauſæ. 559.2

Retrò.

Non eſt reuertendum retrò perſeuerare uolentibus. 528.2

Reuelatio, Reuerentia.

Reuelationes ueræ. 531.1
Reuerentia Iudæorum ad libros ueteris teſtamenti. 284.2

Ridere.

Ridendi nullum tempus. 154.1
A riſu abſtinendum eſt. 203.2
Riſus Domini. 453.2

Robertus.

Robertus Præmonſtratenſe monaſterium ædificauit. 326.2

Romani.

Romani abſtulerunt à Iudæis regiam dignitatem. 272.2.618.2.638.2
Mos Romanorum in condemnando. 618.1

Rompbea, Roſa.

Rompbea amota à paradiſo.
Roſæ proprietas. 473.2

Ruina.

Ruina malorum. 190.1
Ruina uitiorum per Chriſtum. 61.1
Ruina oppreſsi. 340.1

Sabbatum.

SAbbatum quid deſignet. 670.1
Sabbati inſtitutio. 309.1
Sabbati Dominus. ibidem.
Chriſtus ſabbatis præcipuè in ſynagogis docet, & operatur. 312.1
Sabbato curare. 312.1.2
Sabbato præcipuè operatus eſt Dominus uirtutes. 312.2
Chriſtus excuſatur in ſabbato operando. 343.1
Sabbato quomodo ſanctificanda. 343.1
Sabbatum obſeruare. 362.1
Sabbato ieiunare licet. 336
Mariæ, & ſociarum, in ſabbato ſancto exercitium. 678.1
Sabbati ceſſatio. ibidem.
Sabbatum trinitatis ſanctæ. ibidem.
Sabbati iter. 726.1

Sabellius.

Sabellij hæreſis circa trinitatem. 370.1

Sacer.

Sacra tangere uereantur peccatores. 137.1

Sacerdos.

Sacerdotes, tanquam uicarij Chriſti, ſunt miniſtri confeſsionis. 99.2
Sacerdotes Angeli uocantur. 245.1
Contra ſacerdotes ſecularia tractantes. 251
Sacerdotes licèt non ſancti ſint, homines tamen ſanctificant. 407.2
Sacerdotum cura.
Sacerdotium cognoſcitur infirmum à fructu populi.
Sacerdos in miſſa quid agat. 496.1
Sacerdos quinquies ſe uertens ad populum, quinque Paſchæ apparitiones repreſentat. 707.2
Sacerdotum promiſsio ad Deum. 505.1
Omnia facienda ſunt, quæ à ſacerdotibus præcipiuntur. 517.2
Sacerdos circa uitam ſuam ſit auſterus, circa aliorum benigus. 518.1
Sacerdotes Chriſtiani ſicut & Iudaici, cum uiduis manere non debent. 520.2
Bonus ſacerdos ſuper omnem populum glorificatur. 546.2
Malus ſacerdos ſuper omnes punitur. ibidem.
Sacerdos pro eodem peccato grauius populo punietur. 549.1
Contra ſacerdotes ſceleſtos. 572.1
Cur angelis non eſt commiſſa ſacerdotij poteſtas. 614.2

Sacerdotes ueteris legis.

Sacerdotes multi à Dauid inſtituti. 18.1
Summus ſacerdos ſolus intrabat ſancta ſanctorum. 18.2
Summus ſacerdos clauem ſuper humerum portans ad ſancta ſanctorum, Chriſtum crucem portantem figurabat. 635.1
Sacerdotum inferiorum miniſterium. 18.2
Sacerdotes primi, & ſecundi ordinis. 20.1
Sacerdos & Leuita. 257.2
Sacerdotum legalium abſtinentia. 20.1
Sacerdotium ueteris legis peccatum non curauit. 257.2
Sacerdotum Hieroſolymorum auaritia. 419.2
Murmur ſacerdotum aduerſus Chriſtum. 503.2
Sacerdotum cenſura. 517.1

Sacramentum.

Sacramenti diffinitio. 108.2
Sacramentum in tribus conſiſtit. ibidem.
Sacramenti efficacia. ibidem.
Sacramentorum numeri ratio. ibidem.
Sacramenta caracterem imprimentia. ibidem.
Chriſtus cur accepit ſacramenta. 103.2
Sacramentorum inſtitutio. 108.1
Sacramentorum inſtituendorum cauſæ. ibidem.
Sacramenta quinque ſolus Chriſtus initiauit. 108.2
Quare Chriſtus inſtituit ſacramentum altaris. 578.2
Miniſter in ſacramentis conferendis non eſt attendendus. 119.1
Noſtra ſacramenta ad finem mundi durabunt. 568.1
Intentio in percipiendis ſacramentis. 662.2
Sacramenta ſaluti neceſſaria. ibidem.
Chriſtus uirtutem ſuam non alligauit ſacramentis. 709.1

Sacrificium.

Tria ſacrificij genera. 579
Sacrificia ueteris legis erant accepta ex fide offerentium. 13.2
Sacrificium matutinum, & ueſpertinum. 63.1
Iuge ſacrificium, quid deſignabat. 118.1
Sacrificium ſine miſericordia deſpicit Deus. 143.1
De alieno nullus poteſt Deo facere ſacrificiũ. 375.2

Sadducæi.

Sadducæi unde dicuntur. 85.2
Sadducæorum ad Chriſtum acceſsio. 513.1
Sadducæi, qui ſint. ibidem.

Sagena.

Sagena fidem, & eccleſiam ſignat. 282.2

Sal.

Sal diſcretio dicitur. 154.2

Salis uirtus. ibidem.
Salis deprauatio. ibidem.

Salem.

Salem, quid ſit. 132.1

Salomas, Salomon.

Salomas interpretatur pacificans. 684.2
Salomon in throno, Chriſtum figurabat in præſepio. 55.2
Throni Salomonis figura. ibidem.
Salomonis porticus. 369.2
Salomoni comparatur Chriſtus. 674.2

Saltatio.

Saltatio triplex. 248.1

Salus.

Omnis ſalus,& ſpes in Chriſto locanda. 56.1
Salus animæ non eſt propter temporalia negligenda. 396.1
Salutis procuratores quatuor. 214.2
Salus ſumme diligenda. 409.2
Salus corporis à Deo quærenda. 220.2
Salus peccatorum,refectio Dei eſt,& ſanctorũ. 410.2
Salus uera non eſt nolenti. 468.2
Salus duplex. 485.2
Salus in excelſis. ibidem.
Salutis incertitudo. 543.2
Salutis noſtræ operatio. 673.1

Salutare, Salutatio.

Salutare in uia prohibitum. 224.1
Salutatio angelica eſt cæteris excellentior. 23.1
Salutationis Mariæ effectus. 28.1

Saluus, Saluare, Saluandus.

Dei ſolius eſt ſaluare à peccatis. 24
Saluum facere populum à peccatis. ibidem.
Saluantis aliquem premium. 409.1
Saluari impoſsibile eſt nõ frenantem paſsiones. 450.2
Deus uult omnes homines ſaluos facere. 524.1
Status ſaluandorum tres. 277.1
Saluandorum paucitas. 336.2
Tres ſaluandi. 486.1
Ordines ſaluandorum. 474
Multi ſaluandi ſunt in charitate imperfecta. 548.1
Deus præuidet modum,quo aliquem præuidet ſaluandum. 560.1
Vnum ſaluandum curauit Dominus. 709.1

Samaria, Samaritanus.

Samaria. 268.1
Chriſtus, cur ſolùm per duos dies manſit Samariæ. 271.2
Samaritanus,quid interpretatur. 359.2
Samaritanus cur uocatus Chriſtus. 359.1
Samaritani qui dicebantur. 220.1.359.1.359.2 461.2
Samaritani hæreticos deſignant. 220.1
Samaritanorum religio ob leones introducta. 269.1
Samaritanorum introductio. ibidem.
Samaritani habebantur Iudæis tanquam excommunicati. ibidem.
Samaritanorum deuotio. 271.1
Samaritani cur Chriſto negauerunt hoſpitium. 461.2
Samaritani occiſi locus. 109.1
Samaritanæ deuotio in Chriſtum. 270.1

Sampſon, Samuel.

Figura uictoriæ Chriſti in Sampſone. 602.2
Sampſon reſurrectionem Chriſti figurauit. 683.2
Samuel Chriſtum figurauit. 58.2

Sanare, Sanitas.

Chriſtus ſanabat ut Deus: ſed orabat ut homo. 194.1
Quare Chriſtus quibuſdam ſanandis manum impoſuit. 201.1
Cur Dominus ſeruum Reguli ſanauit. 273.
Chriſtus quinque facit ſanando curuam mulierem. 342.2
Sanandi modus quem Chriſtus obſeruabat. 379.1
Chriſtus quos ſanauit corpore,ſanauit & anima. 459.2
Chriſtus inimicorum ſuorum uulnera ſanat. 603.1
Sanitate digni. 143.1

Sanctus.

Sanctus,idem quod firmus. 536.1
Sanctum,ibi cum dicitur, ſanctum uocabitur &c.quo modo ſumitur. 25.1
Sancti libentiſsimè reſpiciunt Chriſti uitam legentes. 2
Sanctorũ ueteris & noui teſtamenti differentia. 144.1
Sancti cur auibus comparantur. 170.2
Aquilis aſsimilantur ſancti. 530.2
Sancti primitiui primò quæſierũt regnum Dei. 178.2
Sancti inuocandi in adiutorium. 198
Sanctorum numerus. 220.1
Sanctorum memoria. 290.1
Sanctorum imitatio neceſſaria. ibidem.
Ridiculum eſt ſanctos honorare conuiuiis. 309.2
Sanctorum petitio. 534.2
Sanctorum ſolennia,natalitia uocantur. 534.2
Sanctorum redemptio. 680.1
Deus in ſanctis ſuis laudandus eſt. 740.

Sanctitas, Sanctificatio.

Simulata ſanctitas,duplex eſt iniquitas. 53.1.446.2 504.2
Sanctitas non uenit per propagationem naturæ. 86.1
Sanctitas ante ſanctos fuit,& non contrà. 523.2
Error vulgarium circa ſanctitatem ſuam. 482.1
Maius eſt quod ſanctificat,q̃ quod ſanctificatur. 521
Sanctificatio nominis Dei. 109.2

Sangar.

Sangar Chriſti figurauit uictoriam. 601.1

Sanguis.

Sanguinem in die circunciſionis ſuæ Ieſus cœpit fundere. 49.1
Sanguinem ſuum ſexies fudit Chriſtus. ibidem.
Senaria ſanguinis Chriſti effuſio, quid deſignet. 49.2
Sanguinis unica gutta ad redemptionem mundi ſuffeciſſet. ibidem.
Requieſcentes in ſanguine Chriſti. 617.2
Sanguinis & aquæ lateris Chriſti efficacia. 662.2
Chriſtus primò ſuum bibit ſanguinem, inducens cæteros ad bibendum. 577.2
Chriſti ſanguis effuſus pro multis efficienter, & pro omnibus ſufficienter. ibidem.

Sanguiſuga.

Sanguiſuga,quid ſit. 270.1
Sanguiſugæ filiæ, quæ. 345.1

Sapere, Sapiens, Sapientia.

Sapere ſola cœleſtia debemus. 392.2
Sapiens quid agat,& quid non. 402.1
Inter ſapientes,humilior eſt inter ſapientes ſapientior. 253.1.2
Sapientia Chriſtiana in quo conſiſtat. 54.2
Sapientiæ Chriſti plenitudo. 74.1
Sapientia dando creſcit. 162.2
Sapientia reuelata paruulis. 253.1
Sapientiæ ſtudentes non ſunt otioſi.
Sapientia quaſi ſapida ſapientia. 385.2
Sapientia in patria. 756.2
Sapientia multiplex. 444.1
Sapientia neceſſaria. ibidem.
Sapientia ſuperflua. ibidem.
Sapientia nociua. 443.2
Sapientia mundi. 443.2

Saphyrus, Sardius.
Saphyrus. 433.1
Sardius. 434.2
Sarepta.
Sarepta, Sidonię urbs. 285.2
Satanas.
Satanas, quid interpretetur. 392.2
Satanæ caſus. 251.2
Introitus ſatanæ in animam Iudæ. 564.1
Satanam intrare in hominem. 575.1
Satanas in aduentu Antichriſti ſoluetur. 529.2
Satisfactio.
Satisfactio, tertia pars pœnitentiæ. 100.2
Satisfactio pœnã dat pœnitẽti, & Deo honorẽ. 101.1
Satisfactio quomodo facienda. 100.2
Satisfactio iniuncta, non eſt prætermittenda. 98
Satisfactionis iniunctio qualis debeat eſſe.
Satum, Saturatio.
Satum, quid eſt. 280.2
Saturatio Domini. 254.1
Saul.
Saul Iudam, & Iudæos, figurauit. 260.2
Scacus, Scala.
Scacorum ludus. 449.1
Scala Iacob. 265.2
Scandalum, Scandalizare.
Scandalum quid. 405.1
Scandalum eſſe, quid. 392.2
Scandalizati, qui. 406.1
Scandalizat nos quis tripliciter. 409.1
Scandalizati in Chriſto. 406.1
Scandalizantium malum. 301.1
Scandalum acceptum non datum. 374.2
Scandalum quomodo uitandum. 409.1
Scandali uitatio à Chriſto. 405.1
Opus bonum de ſe non ſcandalizat. ibidem.
Scandali malum. ibidem.
Puſillorum, & magnorum ſcandalizatio. 408.1
Mors ſcandalo præferenda. 408.2
Scandala expediunt. ibidem.
Remedium contra peccatum ſcandali paſsiui. 409.1
Membra noſtra quomodo nos dicuntur ſcandalizare. 408.2
Dimittenda pro ſcandalo. 410.1
Scandalizatio gentium per nos. 511.1
Scandalum dubitationis paſsi ſunt Apoſtoli. 580.1
Scelus.
Prodenda non ſunt occulta ſcelere. 574.1
Scenophegia.
Scenophegia, quid ſit. 350.1
Scenophegiæ duratio. 352.2
Scire, Scientia.
Scire uerum, quid eſt. 5
Si Chriſtum bene ſcit, ſatis eſt ſi cætera neſcis. ibidem.
Scire & non facere, grauat. 363.1
Scientia perfecta quæ ſit. 186.1
Scientia magiſtri in diſcipulis collaudatur. 241.2
Scientia culpam aggrauat. 549.1
Scire cogitationes ſolius Dei eſt.
Scire, & neſcire Dei. 189.1
Scire in Deo, quid ſit. 542.1
Scientia Dei ab æterno ſuper hominum conuerſatione. 250.2
Scientia Dei non imponit neceſsitatem rebus, nec liberum impedit arbitrium. 408.2
Scriba.
Scribæ docentes locum natiuitatis Chriſti, & eum nõ adorantes, malos deſignant prædicatores. 53.1
Scribæ & ſacerdotes necem Chriſti adhuc paruuli machinabantur cum Herode. 71.1
Scribe intentio. 204.2
Scriba in tribus à Domino reprehenditur. ibidem.
Scriba doloſus. 205.1
Scribarum malitia. 219.2
Scribæ & Phariſæi per ſcripturas ſciebant Chriſti aduentum. 520.1
Quomodo Scribæ, & Phariſæi uelabant ſcripturas ut homines retraheret à cognitione Chriſti. 520.2
Diligentia ſcribarum prodeſt fidei noſtræ. 672.2
Scribere.
Nullus, niſi abiiciat carnalia, dignus eſt ſcribi in libro uitæ. 33.1
Scriptura.
Scriptura Chriſti in terra. 354.2
Scripturarum uaria imaginatio. 5
Aſſertiones ſcripturarum incertæ, ſunt præſumptuoſę. ibidem.
Modus legendi ſacram ſcripturam. 6
Scripturæ in cordibus habendæ, ut dæmones fugẽt. 7
Scripturæ non ſunt nobis datæ, ut eas ſolùm in libris habeamus. ibidem.
Scripturæ ſanctæ effectus. ibidem.
Scripturæ ſacræ non promittunt in hoc ſeculo niſi tribulationes. 39.2
Quare ſcriptura non expreſsit quid fecerit Chriſtus uſque ad annum trigeſimum. 79.1
Scripturę ab imitatione operũ nomina imponũt. 85.2
Sacræ ſcripturæ intendendum eſt. 250.1
Scripturarum laus, & utilitas. ibidem.
Scripturæ libri, uitæ mutatio. 252.2
Scripturæ de Chriſto teſtimonium perhibent. 338.2
Scripturæ potius, quàm Aſtrologiæ credẽdum. 306.1
Scripturæ magnæ ſunt authoritatis.
Sacræ ſcripturæ ſunt regnum cælorum. 520.1
Contemnes ſcripturas nunquam perficietur in illis. 503.1
Sacra ſcriptura interpretanda eſt, prout eam Chriſtus ſeruauit. 608.1
Scripturarum intelligentia dependet à Deo. 706.1
Scorpius.
Scorpius, niſi calcatus, non pungit. 152.1
Scorpio ſpei contrariatur. 184.1
Scorpionis quos deſignet. 232.1
Sebaſte.
Sebaſte. 268.1
Secreta.
Secreta non inquirenda. 253.2
Secta, Securitas.
Sectæ Iudæorum tres. 513.1
Securitas magna quę ſit. 232.2
Securitatis ſtultæ confidentia. 236.1
Sedere, Sedes.
Sedendi, & ſtandi, in prædicando mos. 148.1
Qui dicuntur ſedere in cathedra Moyſi. 517.1
Sedere in ciuitate, quid ſit. 723.2
Seſsio Chriſti ſuper aſinam & pullum, quid ſit. 483
Seſsio Chriſti & diſcipulorum ad menſam. 573.1
Sedes Dauid. 24.1
Seductio, Seductor.
Seductio duplex. 672.1
Seductor bonus Chriſtus. ibidem.
Semen.
Seminum Dei genera. 275.2
Semen ſecus uiam cadens. 276.1
Semen ſupra petram cadens. ibidem.
Semen cadens inter ſpinas. ibidem.

Semi-

Seminum non fructificantium ordo. 276.2
De ſemine tres partes pereunt. ibidem.
Semen bonum duplex. 278.1
Semen tripliciter extinguitur. ibidem.
Semina tria cœleſtia. 278.2
Semen quid in homine proficit. 279.2
Seminis profectus. ibidem.
Semen iacere in terram. ibidem.
Quid ſeminat Deus. 553.1

Semei, Semita.

Semei conuitia in Dauid, Iudæos in Chriſtum figurauit. 630.1
Semitæ Domini. 94.1

Semper.

Semper, aduerbium. 727.1

Senarius, Senium.

Senarius numerus non vacat à myſterio. 20.2
Senium quid ſit. 440.1
Senij hominis, & mundi comparatio. 542.1

Senſus, Senſualitas.

Senſus proprius vituperandus. 77.2
Senſus noſtri. 336.1
Senſus omnes in Chriſto paſsi. 673.2
Senſus, tactus, & viſus, minus decipi poſſunt. 707.2
Senſualitas, & ratio. 199

Sententia.

Sententia, non præcipitanda. 354.2
In dubiis ſuſpenſam debemus tenere ſentētiam. 713.1
Sententia dæmonum de Chriſto. 201.1
Sententia Domini valde timenda. 349.2
Sententia Chriſti pro adultera. 354.2
Sententia paſtoris ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè prolata, ſemper timenda eſt. 391.2

Separari, Separatio.

Separátur in oratione, qui ſeparátur in paſsione. 595.1
Separatio bonorum, & malorum. 556.2

Sepelire.

Sepelire patrem impedit à perfectione. 205.1
Sepeliendi operis omiſsio. 559.2
Corpus Chriſti in ſolo panno lineo ſepultus. 668.2
Deuotæ perſonæ debent cum Chriſto ſepeliri. 670.2
Sepeliendi cum Chriſto forma. 671.1
Sepeliendorum corporum conſuetudo. 688.1

Sepulchrum.

Sepulchrum quid, & vnde dicatur.
Chriſtus quomodo totus in ſepulchro iacuit. 27.2
Eccleſia ſancti ſepulchri. 639.2
Sepulchri Chriſti forma, ſitus, color. 669.2
Cuſtodia ſepulchri fidei conducit. 672.2
Sepulchri ſigillatio. ibidem.
Sepulchri ſoliditas calumniam tollit. ibidem.
Quare Chriſtus duabus noctibus & vno die in ſepulchro iacere voluit. 681.2
Tempus Chriſti in ſepulchro quadraginta horarum. 688.1
Miraculum ſuper exitu Chriſti de ſepulchro. 689.1
Sepulchrum Mariæ virginis. 743.2

Sepultura.

Sepulturæ antiquorum vbi antiquitus erant. 201.2
Sepultura corporis, & capitis Ioannis Baptiſtæ. 287.2
Sepultura inferni quid ſit. 474.1
Chriſti ſepultura. 670.2
Sepultura Chriſti in corde noſtro. 669.1
Sepulturæ Chriſti ſignificatio. 669.2
Sepulturæ Chriſti figuræ. 671.2

Septem. Septenarius.

Septem viri vnius mulieris. 513.2
Septenarius. 420.1

Septuaginta, Septuagiesſepties.

Septuaginta diſcipuli bini mittuntur. 251.2
Septuaginta diſcipuli, Chriſti cœnæ intererant. 567.1
Septuagiesſepties. 420.1

Sequi, Sequela.

Sequi quemuis. 122.1
Sequentium intentiones. 140.2
Sequi Chriſtum quid eſt. 5.138.2.140.2.236.1.394.2.437.1.635.1
Chriſtum ſequentes, errare vel falli non poſſunt. 3
Chriſti ſequelam nulla affectio dirimat. 138.1
Sequentes & perſequentes Chriſtum. 291.1
Premium ſequelæ Chriſti. 500.2
Sequendus eſt Chriſtus. 536.2
Ad ſequendum Chriſtum tria opotet abnegare. 393.2
Sequendi Chriſtum ordo, & modus. 141.1
Sequentium Chriſtum paucitas. 395.1
Sequentium Chriſtum deuotio. 426.1
Sectatores Chriſti ſpernuntur. 621.1
Sequentium Chriſtum uaria intentio. 635.2
Sequela ſanctorum mulierum poſt Chriſtum crucem portantem. ibidem.

Seraphin, Serenitas.

Seraphin. 411.2
Serenitatis cognitio. 706.2

Sermo.

Sermo conſonet ſtatui. 147.1
Sermonem conſequentia. 295.1
Sermo ſupernaturalis non niſi ſignis ſupernaturalibus poteſt perſuaderi. 337.2
Sermo Domini in monte. 148.1
Sermo Domini poſt cœnam. 581.1
Terribilis ſermo Chriſti ad Petrum. 713.2

Serpens.

Serpentis genus. 12.1
Serpentis caput corpus, & cauda. 124.2
Serpenti aſsimilari debemus. 226.2
Serpentes quos deſignet. 252.1
Serpens à Moyſe exaltatus Chriſtum figurabat. 502.2

Seruire, Seruitus.

Exemplum, ut Deo ſeruiamus. 255.1
Seruitium in peccato non eſt Deo gratum. 198.2
Seruire diuitiis, quis dicatur. 175.2
Seruire Deo cum diuitiis poteſt quis. ibidem.
Seruitus nulla miſerior, quàm ſeruire peccatis. 38.1 197.1
Seruitus Iudæorum. 357.1
Seruitus & libertas duplex. 357.2
Chriſtus ſeruitutis opera nō inuenitur à diſcipulis acceptaſſe. 467

Seruus, Seruitor.

Seruorum Dei ueſtimenta. 84.2
Nullus Chriſti ſeruus ſine tribulatione. 230
Seruus inutilis. 402.1
Serui mali pœna. 547.1
Malorum ſeruorum remuneratio eſt æterna damnatio. ibidem.
Seruitoribus condolendum eſt 195.1

Seueritas.

Seueritas Dei. 322.2

Sextarius, Sextilis.

Sextarius, quid continet. 125.1
Sextilis. 40.1

Sybilla.

Sybilla Chriſtum naſcentem Octauiano monſtrauit. 47.2

Siclus.

Siclus quid erat. 60.2

Sicut, aduerbium.
Sicut,quomodo ſit accipiendum. 515.1
Sidon.
Sidon,& capella eius. 378.1
Sigillum.
Sigilla ſeptem libri vitæ. 562.1
Signum.
Signa petunt Iudæi. 129.2
Signum à Chriſto datum. 129.2
Signorum maximè. 130.1
Signa facere diuinæ potentiæ eſt. ibidem.
Signa nulla fecit Ioannes. 134.2
Signum triplex. 225.1
Signum de cœlo. 322.2
Signa facientes,in cuius nomine faciunt. 407.1
Signorum confuſio. 525.1.2
Signa extrema ferè completa ſunt. 527.1
Signa in Sole,Luna,& Stellis. 535.2
Quare tot ſigna in morte Chriſti apparuerunt. 659.1
Silentium, Siloa.
Silentium malignorum.
Silentij temperamentum.
Siloa,quid eſt. 362.1
Siloa turris. 340.1
Simeon.
Simeon obediens interpretatur. 59.1
Simeonis videndi Deum deſiderium. 59.2
Simeonis perfectio. 60.1
Simeonis in Chriſtum feruor. 59.2
Simeon in quo imitandus. 60.1
Simeon religioſum pacificum ſignificat. ibidem.
Simeon,Anna,& Maria,quid interpretentur. ibidem.
Simeonis ſepulchrum. 587.2
Simia.
Simia in tecto, latro in ſcalis. 298.1
Simulari, Similis, Similitudo.
Similari Deo quid.
Similes Deo quæ nos faciant.
Similitudo diuina poteſt in homine penitus corrumpi. 257.2
Similitudo,& imago Dei. ibidem.
Simon.
Simon quid interpretetur. 121.2
Simon leproſus quis eſſet. 260.1
Simon leproſus beatus Iulianus Cenomanenſis fertur fuiſſe. 475.2
Miniſteria aſsiſtentium conuiuio Simonis leproſi.479
Simon leproſus à Chriſto mundatus. 475.2
Conuiuiæ apud Simonem leproſum cum Chriſto.479
Quare Iudæi coegerunt Simonem Cyrenæum iuuare Chriſtum. 637.2
Myſterium in Simone Cyrenæo. ibidem.
Per Simonem Cyrenæum Chriſtiani deſignantur. ibidem.
Simonia, Simoniacus.
Simonia deſtruxit Hieruſalem. 491.2
Simonia tam in vendente,quàm in emente. 565.1
Simoniaci corripiuntur. 220.2
Simoniaci pellendi ab eccleſia. 493.1
Simplex.
Simplex bene reſpondere poteſt. 228.1
Simulator, Simulatio.
Simulatores ſunt hæretici. 178.1
Simulatio in Chriſtum cadere non potuit. 79.2
Simulationis malum. 178.2
Simulatio proſcribitur. 330.1
Sindon.
Sindon quid ſit. 655.1
Siniſtra, Sinus.
Siniſtra moraliter quid ſit. 165.2
Sinus Abrahæ. 474.1.448.1.679.2
Sion.
Mons Sion. 482.1
Sitis.
Sitis Chriſti. 654.2
Sitientes qui dicantur. 353.1
Smaragdus.
Smaragdus. 433.2
Sobrietas.
Sobrietatē & tēperantiam præcipit Dominus. 224.2
Sobrietas Ioannis Baptiſtæ. 84.2
Socrus Petri curatio. 199.2
Sodoma, Sodomia.
Sodoma interpretatur ſilentium. 315.2
Sodomę conflagrationis ad iudicium cōparatio. 543.1
Sodomiæ abominatio & punitio. 225.2
Sol.
Sol ſplendore ſuo multa facit. 11.1
Solis occubitus myſticè,quid ſignificet. 200.2
Illuſtrationes Solis iuſtitiæ. 273.2
Sol ſtatum deſignat perfectorum. 535.2
Solis ſunt tria ſigna. ibidem.
Sol ſtabit in Oriente poſt iudicium. 753.1
Solennitas.
Solennitas Paſchalis. 682.2
Solēnitas præſens,vmbra eſt vēturę ſolēnitatis. 683.2
Solennitas æterna petenda. ibidem.
Solitudo.
Maria ſolitudinem amabat. 22.2
Solitudo amanda eſt. ibidem.
Solitudinis commendatio. 110.2
Solitudo prædigenda. ibidem.
Solitudo ad Deum alloquendum requiritur. 146.1
Solitudo amica eſt orationi. 295.1
Solitudo ad videndum Deum neceſſaria. 337.1
Solium.
Solium quid.
Sollicitus, Sollicitudo.
Sollicitus, quid ſignificat. 228.1
Chriſtus de ſuis ſollicitus. 726.1
Sollicitudo quadruplex. 432.2
Sollicitudo tollenda. 176.1
Sollicitudo vitioſa,quæ dicatur. ibidem.
Sollicitudo victus. 176.2
Quæ ſollicitudo homini debet ineſſe. ibidem.
Sollicitudo ſtaturæ, & amictus. ibidem.
Sollicitudinis origo. 177.1
Sollicitudo prohibita, & permiſſa. 178.1
Sollicitandum primò de ſpiritualibus, ſecundariò de temporalibus. ibidem
Sollicitari de præſentibus permittitur, de futuris prohibetur. 178.2
Temporalium ſollicitudo proſcribatur à prædicantibus. 225.1
Sollicitudo ante iudicium. 228.1
Contra ſollicitudinem eccleſiaſticorum. 265.1
Sollicitudinis vitatio per Achatem ſignatur. 434.2
Somnus.
Somnus nobiſcum vitam diuidit. 452
Somni & tranquillitatis ſignificatio. 207.2
Somni acceptiones. 452.1
Spado, Speculator.
Spadones. 427.1
Speculator cæcus. 181.2
Spes, Sperare.
Spes quid ſit. 705.1

Spes diuinorum beneficiorum per ſpicam deſignatur. 279.2
Sperandi ratio. 385.1
Sperandum ſemper. 424.2
Spes magna peccatorum. 143.1
Spes vana periculoſa. 425.1
Sperat fruſtra gloriam, qui nihil hic laborauit. 442
Spes veniæ, quintus dæmon. 705
Sperare ſine meritis, eſt præſumere. ibidem.

Spina.

Spina eſt carnalis concupiſcentia. 178.1
Spinæ coronæ Domini. 628

Spiritus, Spiritualis.

Spiritus eſt anima. 32.1
Spiritus interdum pro ratione ſumitur. ibidem.
Spiritus pro aere. 118.2
Spiritus noſtri bonum. 236.1
Spiritus cuius ſimus. 462.2
Spiritus ſcientiæ in conſcientijs. 504
Chriſtus emiſit ſpiritum. 657.2
Spirituum cœleſtium occurſus Chriſto obuiã. 725.1
Tradere vel emittere ſpiritum. 657.2
Spiritus vehemens. 734.1
Spiritus immundus, cur iuſſus tacere. 199.1
Spiritus immundus diabolus appellatur. 324.1
Spiritus blaſphemiæ. 318.1
Et quomodo ſit irremiſsibilis. 318.2
Septem ſpiritus nequiores. 325.1
Spiritualia vitia non minus fugienda. 328.2
Spiritualis exercitij quatuor ad cordis puritatem inducentia. 110.1
Spiritualis hominis ſigna. 417.1
Spiritali homini plura ſunt neceſſaria. 736.1

Spiritusſanctus.

Spiritusſanctus, qui prius venit, nunc ſuperuenit. 25.1
Spiritus, quare dicitur ſanctus. 59.1
Spiritusſanctus in baptiſmo Chriſti, cur in ſpecie columbæ apparuerit. 106.2
Spiritusſanctus quomodo in columba fuit. 107.1
Spiritusſanctus ductor Ieſu. 109.1
Spiritusſancti habitatio. 110.2
Spiritusſanctus quærit ſolitudinem, & quærere cogit. ibidem.
Signa præſentiæ, vel abſentiæ ſpiritusſancti. 118.2
Spiritusſanctus prohibet nos à mundi procellis ſubmergi. ibidem.
Spiritusſanctus, primum donum, in quo omnia donantur. 184.1
Spiritusſanctus non deficit in neceſsitate. 228.1
Spiritusſanctus loquitur in bonis. ibidem.
Feruoris ſpiritusſancti effectus. 234.2
Spiritusſanctus intelligitur in patre & filio. 535.2
Spiritum ſanctum, cur Chriſtus inſufflando dedit. 706.2
Promiſsio ſpiritusſancti. 723.1
Spiritus patris quomodo dicatur. 723.1.2
Spiritusſanctus cur non ſtatim miſſus. ibidem.
Spiritusſanctus igni aſsimilatur. 734.2
Spiritusſanctus bis miſſus ſuper Chriſtum, & totiens ſuper Apoſtolos. ibidem.
Cur ſpiritusſanctus in terra, & è cœlo datur. 735.1
Spiritusſanctus in quibus ſpeciebus apparuit. ibidem.
Spiritusſanctus non primò fuit datus in die Pentecoſtes. 735.2
Spiritusſancti miſsio viſibilis, & inuiſibilis. ibidem.
Pro diuerſitate ſtatus, datur diuerſimodè ſpiritusſanctus. 736.1
Miſsio ſancti ſpiritusſancti, cur quinquageſimo die facta. 738.1

Splendor.

Splendor faciei Chriſti. 397.2
Splendoris ſolis effectus. 11.1

Spoliatio, Spolium.

Spoliatio Chriſti ante crucem. 639.2
Spolia domus. 545.2

Sponſus, Sponſa.

Sponſus Mariæ quare debuit vocari Ioſeph. 21.2
Sponſa Ioannis Euangeliſtæ. 127.2
Sponſum auferri. 126.1
Sponſus & ſponſa ſpiritualiter. ibidem.

Sporta.

Sportarum ſeptem cauſæ. 383.2

Spuere.

Iudæorum mos ſpuendi in faciem. 610.2
Spuere in faciem Chriſti. ibidem.
Qui ſanctos in præſenti vita confutant, in Chriſti faciem ſpuunt. ibidem.

Stabulum, Stagnum.

Stabulum, quid ſignificet. 237.2
Stagnum Genezareth, quid deſignet. 136.1

Stare.

Stantes cum Chriſto. 396.2

Stater, Statua.

Stater. 404.2
Statua Nabuchodonoſor, idolorum Aegypti ruinam figurabat. 70.1
Statua ſalis. 206.2
Statua ab Emorrhoyſſa erecta Chriſto. 216.2

Status, Statutum.

Status hominum quinque. 141.1
Multiplicatio ſtatutorum periculoſa eſt. 518.1

Stella.

Stella à Magis viſa, ab aliis differt. 51.2
Stella diſparuit regibus intrantibus Hieruſalem. 52.2
Stella cur diſparuerit. ibidem.
Stellæ ortus Magis apparentis opiniones. 53.2
Stella vbi viſa eſt ſtare. ibidem.
Stellæ Magis apparentis figura. 55.2
Stellarum caſus. 535.1
Stellæ incipientium ſtatum deſignant. 535.2
Stellæ cum cœlo fixa manebunt. 753.1

Stephanus.

Stephani ſepultura. 569.1

Stola, Stomachus.

Stola prima. 416.1
Stolæ Phariſæorum. 519.1
Stola candida. 688.1
Stola corporis beati. 755.1
Stola animæ beatæ. ibidem.
Stomachus languens allegorice. 276.1

Stridor.

Stridor dentium. 510.1

Stultus, Stultitia.

Stultus qui verbum Dei audit, & non operatur. 190.2
Stultitia, conueniens diuitibus nomen. 332
Stultitiæ proprium. 441.2
Stultitia ſapiens, quæ ſit. 471.1
Stultitiam ſimulare expedit interdum. 622.1

Stupor.

Stupor quid ſit. 56.1

Subditus, Subiectus.

Subditi interdum præſtant prælatis. 77.1
Subditorum cura. 368.2
Quare ſubditi mouentur in prælatos, & ſuperiores 518.1
Subiectio perfecta populorum ad Chriſtum, in die iudicij erit. 516.2

Subiugalis, Submiſſus.

Subiugalis filius. 482.1
Submiſſos ſanat Dominus. 200.1

Subſtantia.

Subſtantia quæ creatura non eſt, Deus eſt. 10.2
Subſtantia Chriſti triplex. 46.2

Subtilitas.

Subtilitas, tertia dos corporis. 753.1

Succedere.

Filius patri in ſacerdotis officio ſuccedebat. 606.1

Sudarium, Sudor.

Sudarium, quid ſit.
Sudor ſanguinis Chriſti. 598.2
Quid per ſanguineũ ſudorẽ Chriſti deſignetur. 599.2
Per ſanguineum ſudorem Chriſti, debemus noſtram figurare orationem. ibidem.

Sufficientia.

Perfectio ſufficientiæ, quæ ſit. 164.2

Suffocare, Suffragium, Suggeſtio.

Suffocare quid ſit. 422.1
Suffragia generalia, & particularia. 749.2
Reſpondetur ſuggeſtionibus ex ſcripturis. 115.2
Suggeſtio peſsima. 209.2
Suggeſtiones quomodo ſint extinguendæ. 375.2

Sumptus, Superabundantia.

Sumptus qui ſint. 234
Superabundantia imperfectionis. 261.2

Superbia.

Superbia quid ſit. 496.1
Superbia ſancta. 65.1
Superbia antiqua diaboli. 114.1
Superbiæ deuictæ figura. 115.1
Superbia eſt initium, & cauſa omnium malorum. 270. 1
Superbia quare tantùm à Deo reprehendatur, reprimatur, deteſtetur. 496.2
Superbia, & elatio, maximè à diſcipulis Chriſti prohibetur. 252.1
Superbia impugnat virginitatem. ibidem.
Superbia duas habet filias. 270.1
Superbia propria dæmonibus, ſiue mulieribus.
Superbia quantùm ſit vitanda. 346.2
Superbia è cœlo deiecta, in ipſum non recipitur. 406.1
Superbia plus cæteris paſsionibus mẽtes vexat. 497.1
Superbia nihil Deo odibilius. ibidem.
Superbia inferiores erigit in ſuperiores. 527
Superbiæ mala. ibidem.
Superbia præſens ſeculum deſtruet. ibidem.
Incipientes bonam vitam ſine aſcenſu ad maiorem, non carent ſuperbia, & præſumptione. 533.2
Superbia noſtra non potuit alter, quàm per humilitatem Chriſti curari. 569.2
Contra ſuperbiam medicina. 571.1
Superbi abiecti ſunt Deo. 345.2
Superbi pauca de ſibi præceptis faciunt. 402.1
Superborum obſtinatio. 489.1
Superbus non diligit Deum. 514.2

Supererogatio, Superfluitas.

Supererogatio. 258.1
Superfluum erogandum eſt. 87.1.2
Superfluitas vituperanda. 311.1
Superflua contemnere virtus eſt. ibidem.
Superfluitas taxatur. 334.1

Superior.

Superior in inferiori auditur. 240.2
Superiores grauiter ſuos ſubditos minorũ vitiorum, & non maiorum arguunt. 582.1
Superiorum negligentiæ erga ſubiectos. ibidem.

Supplantatio.

Supplantatio triplex. 398.1

Surdus.

Surdi moraliter qui dicantur. 243.2
Surdus, & mutus, quis dicatur. 380.2

Surgere, Surſum.

Cur alij ſurrexerunt cum Chriſto. 698.2
Surſum aſpicere. 257.1

Suſanna.

Suſanna tacuit, & vicit. 623.2

Suſcipere.

Qui ſuſcipiuntur à Chriſto. 705.2

Suſcitare.

Chriſtus cur filiũ viduę extra portam ſuſcitauit. 201.2
Chriſto tam facilè eſt ſuſcitare mortuum, quàm alteri excitare dormientem. 452.1
Virtutis eiuſdem eſt mortuum recentem ſuſcitare, & quatriduanum. 453.2
Aliud eſt ſuſcitare, aliud ædificare. 609.1

Sycomorus.

Sycomorus celſa dicitur. 471.1
Fructus ſycomori rubeus. ibidem.
In ſycomorum aſcenſus. ibidem.
Sycomorus, ficus fatua dicitur. ibidem.
Sycomorus religionem ſignificat. ibidem.

Symbolum.

Symbola tria. 730.1
Et ſymbolo credenda habentur. ibidem.
Symbolum Apoſtolorum. ibidem.
Locus vbi Apoſtoli compoſuerunt ſymbolum. 726.2
Per quæ ſynagogæ ſacerdotium perijt. 606.1

Synderesis.

Synderesis. 157.2

Syria, Syrophœniſſa.

Syria. 740.2
Syrophœniſſa. 336.1

Tabernaculum.

Tabernacula animæ. 339.2
Ad tabernacula Dño faciẽda, qd requiritur. ibid.
Tabernacula æterna. 444.1

Tabula.

Tabula ſecunda eſt pœnitentia. 303.2

Tacere, Taciturnitas.

Cur Chriſtus coram Herode tacuit. 620.2
Taciturnitatis Chriſti ratio. 623.2

Talentum.

Talentum abſcondere. 552.2
Quid per quinque talenta, per duo, per vnum deſignetur. 555.2.554.1
Talentum malis creditum. 553.2
Talentorum bonus vſus. 554.1
Talenti exactio, & acceptio. 555.1

Talio.

Talionis lex. 160.1

Tangere, Tactus.

Tangere Dominum quando dicimus. 388.1
Chriſtus ab immundis non tangendus. 697.2
Tactus Dei triplex. 192.1.216.1

Taurus, Tectum.

Tauri ad ficum ligati manſueſcunt. 341.1
Tecta Paleſtinorum. 231.1

Telos, Teloneum.

Telos vectigal interpretatur. 141.2
Telonium quid eſt. ibidem.

Templum.

Templum quid dicatur. 491.2
Templum primò petendum. 492.1
Templum ingredientium intentio. 64.1

Templa

Templa non ſunt ex malè acquiſitis facienda. 523.1
Ornatus templorum ſpiritualis, quàm corporalis, magis eſt attendendus. 525.1
Templi ſanctificatio. 64.2
Templa omnia Dei per delationem eius in Hieruſalem ſunt ſanctificata. ibidem.
Templum Salomonis. 15
Templum quadraginta ſex annis factum eſt. 129.2
Templum Salomonis ſeptem annis factum eſt.
Deſtructio templi Salomonis. 525.1
Quare templum Salomonis deſtructurum ſit. ibidem.
In templo Hieroſolymitano erãt quatuor loca diuerſa. 491.2
Introitus Domini in templum cauſæ. ibidem.
Templi Domini ſitus. 65.2
Templi Domini myſteria. ibidem.
Templi Domini ſcripturæ. ibidem.
Templi Domini conſtructio. ibidem.
Templum Domini rotundum. 67.2
Templum in Bethleem. 52.1
Templum in quo vendentes inuenti ſunt. 128.1
Templum Iouis hoſpitale. 269
Tẽpli Mẽtalis dignitas ex cauſis animę rationalis. 64.2

Tempus.

Tempore nihil precioſius. 98.2
Tempus nullum prætermittendum. 121.1.205.2
Temporis vſus. 364.1
Temporis egeſtas, & anguſtia. 364.2
De tempore expenſo requiretur. 422
Temporis ceſſatio. 753.1

Tenebræ.

Tenebræ ibi, cum dicitur, Et lux in tenebris lucet, quid ſignat. 11.1
Tenebræ non poſſunt eſſe vbi Chriſtus. 120.2
Tenebræ exteriores, & interiores. 196.2.509.2
Tenebræ à ſexta hora ad nonam factæ vniuerſales. 652.2
Triplex cauſa tenebrarum in morte Chriſti. ibidem.
Tenebræ paſsionis differebant à tenebris aliarum eclipſium. ibidem.
Tenebræ paſsionis ſimiles erãt tenebris Aegypti. ibid.
Quomodo tenebrę erãt, & diluculũ, & ſol ortus. 687.2

Tentari, Tentatio, Tentator.

Tentari non eſt malum. 172
Tentatio ſpina quędã dicitur, mentem pungens. 628.2
Tentationis expers nemo. 116.2
Maria contra tentationes inuocanda. 22.1
Ad tentationes debemus à vitæ initijs præparari. 66.2
Quomodo tentationibus diaboli reſiſtendum. 113.1
Tentatio quotuplex. 111.2.116.1
Tentationum ſuggeſtiones. 115.2
Contra tentationum ſeminatores, remedia vndecim. 582.2.596.2.532.1
Contra mundi tentamenta, documenta tria. 361.1
Tentationes exoptandæ. 116.1
Duci & induci in tentationem. 172.2
Sine tentatione nemo poteſt eſſe probatus. ibidem.
Tentatio appropinquat appropinquante ſalute. 197.2
Tentationis procella ex inuidia diaboli. 289
Tentationis ſuperatio. ibidem.
Tentatio probat, ſi ſemen radicem fixerit. 275.2
Tentationum ceſſatio. 274
Nullus debet dare alijs occaſionem tentationis. 457.2
Ante gloriã Chriſti tẽtatio pręcedet Antichriſti. 527.2
Tentationes ſpirituales dupliciter veniunt. 531.1
Magna deuotio, vel perfectio, eſt ſæpe cauſa lapſus in tentationem. 532.1
Tentatio prima ex homine eſt. 569.1
Tentationis initium eſt ſuggeſtio mali. 598
Tentatoris vigilantia. 116.2
Tentator triplex. 533.2

Tentatio Chriſti.

Tentari voluit Chriſtus, cur & quando. 110.& ſeq.
Chriſtus ijſdẽ modis quibus Adam tentatus eſt. 111.1
Intentio diaboli Chriſtum tentantis. 111.2
Tentatio Chriſti tertia de auaritia, cur in monte excelſo facta. 113.2
Chriſtus quomodo vicit tentationes. 114.2
Tentatio Chriſti à turbis. 326.2

Tentatio Dei.

Tentatur Deus multipliciter. 115.1
Non eſt tentandus Deus. 612.1

Terra, Terrenus.

Terra quid ſignificet. 149.1
Terra vbi ſeminatur ſal efficitur ſterilis. 154.2
Terram ardere. 234.2
Terra bona, & mala. 276.2
Terra ſterilis. 341.2
In terra ſcribendi ratio. 354.2
Terrenis inhians, cœleſtia pfectè nõ meditatur. 139.2

Terræmotus.

Terræmotus multotiens factus. 681.1
Terræmotus contritionem ſignificat. ibidem.

Teſtamentum.

Gratia noui teſtamẽti nõ erat in veteri teſtamẽto. 92.1
Teſtamenti vtriuſque diſtributio. 258.1
Vetus teſtamentum in tribus continetur. 705.2
Teſtamenti vtriuſque populi. 486.1
Veteris & noui teſtamenti continuatio. 576.2
Excellentia noui teſtamenti reſpectu veteris. 577.2
Veteris teſtamenti intentio. 729.2

Teſtis, Teſtimonium.

Falſus teſtis, quis dicatur. 609.1
Teſtis falſidicus tribus obnoxius. ibidem.
Teſtes ineuitabiles quatuor conſerui. 422.2
Teſtes in die iudicij qui erunt. 189.1
Oẽ genus hominũ de Chriſto phibet teſtimoniũ. 61.2
Teſtimonium Ioannis de Chriſto. 117.2 & ſeq.
Teſtimonium quadruplex de Domino. 119.2
Teſtimonium Chriſti de ſe non eſſe verum. 338.2
Teſtimonia de Chriſti deitate. 370.1
Teſtimonia de Chriſto in cruce. 660.1
Teſtimonia falſa in Chriſtum. 608.2

Thabor.

Thabor, mons eſt. 145.2
Thabor montis ſitus. 397.1
Thabor monaſteria. 399.2
Tria tabernacula in monte Thabor. 399.1

Theſaurizare, Theſaurus.

Theſaurizandum non eſſe in terris, ſed in cœlo. 174.1
Theſaurizandi modus excellentiſsimus. ibidem.
Theſaurũ reponere vnde exiturus es, ſtultitia eſt. ibid.
Theſaurus ex amore cognoſcitur, ſicut amor ex cogitatione. 174.2
Theſaurus non ſolùm pecuniæ, ſed voluptatis eſt. ibid.
Theſaurus cordis. 188.1
Theſaurus abſconditus. 281.2

Thomas.

Thomæ aduentus. 707.2
Thomas cicatrices Domini tetigit. 708.2
Thomas aliud palpauit corpore, aliud credidit corde. 709.1
Thomas cur dubitauit. 709.1
Incredulitas Thomæ quantum profuit. ibidem.

Thronus.

Thronus quid. 632.2

Thronus Salomonis. 471.2
Thronus Salomonis, dicta eſt beata Virgo. 55.2
Thronis coæquandi. 411.2

Tibicen.

Tibicines qui dicantur. 218.1

Timere, Timor.

Timere quid facit. 59.1
Timendum cuique. 510.1
Quantùm timere & erubeſcere debeamus. 544.2
Timor multiplex. 127.2
Timor mundanus, & naturalis, Timor filialis, ſeruilis, & humanus: Item timor initialis. 232.2
Timor bonus quis dicatur. 133.1
Timor peccatorum. 197.2
Timore ſeruili Deo ſeruientes ſunt dæmoniacis ſimiles. 210.2
Timor mortis quid ſit, & quibus rationibus expellatur. 232.1
Timor diuitis. 449
Timor Phariſæorum. 456.1
Timor in Angelis. 689
Timor & amor debent inclinare ad credendum. 689.2
Timor diffidentiæ, ſecundus dæmon. 705.1

Titulus.

Chriſtus vnicum habuit titulum in terra. 120.2
Tituli crucis ſuperſcriptio. 642.1
Cur titulus tribus linguis ſcriptus fuerit. 642.2
Titulus triplex. 643.1
Titulus in corde Chriſtiani habendus. ibidem.

Tolerare.

Tolerare aduerſa. 259.1
Non licet tedere cogitare, quæ Chriſtus non pertæſus eſt tolerare. 594
Toleranda omnia ob gloriam cœleſtem. 739.2
Mala hìc æquo animo toleranda ſunt. 752.1

Tonitruum, Topazius.

Tonitrua tempore Samuelis. 321.1
Topazius. 433.2

Tormentum.

Tormenta malorum. 282.2
Tormenta Chriſti narrari non poſſunt. 648.1
Tormentorum genera paſsionis Chriſti. 673.2

Tradi, Traditio.

Tradita omnia Chriſto. 268.2
Traditionem Phariſæorum Chriſtus confutat. 328.2
Chriſtus traditus eſt. 673.2
Traditio Chriſti diuerſa. 405.2
Tradere Chriſtum, quid ſit. 573.1
Maius peccatum eſt tradere Chriſtum regnantem in cœlis, quàm ambulantem in terris. ibidem.
Chriſtus non fuit ex ignorantia traditus. 562.2
Tradentium Chriſtum diuerſæ voluntates. ibidem.
Tradi in manus peccatorum. 600.1
Traditionis tria amara. 602.1
Chriſtus tradidit ſpiritum clamando, orando, & lachrimando. 657.2

Traducere.

Traducere quid ſit. 37.1

Transfiguratio, Transfretatio.

Transfigurationis Dominicæ tempus. 397.1
Transfigurationi Chriſti tria concurrerunt. 397.2
Transfigurationi Domini ſpem auget noſtram. ibid.
Transfigurationis deſcribendæ forma. 399.2
Transfigurationis ſocij. ibidem.
Transfigurationis ſex perſonæ, quid ſignificent. 398
Transfiguratio eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis. 400.2
Transfretatio. 304.1

Tranſitus, Tranſplantatio.

Tranſitus triplex ad Bethlehem cœleſtem. 45.2
Tranſitus Chriſti ad Gentes. 304.1
Tranſitus triplex mundanorum miſerabilis.
Tranſitus cœli & terræ ſpiritualis, eſt ſignum aduentus Chriſti in mentem. 540.2
Tranſitio cœli & terræ. 753
Tranſplantatio frequens nocet. 276.1

Tres, Tria.

Tres inducentes vnum ex ipſis tribus. 15.2
Tria ſata farinæ, quid ſint. 280.2
Trium linguarum tituli ſignificatio. 643.1

Tribulatio.

Tribulationes plurimis de cauſis immittuntur. 67.1
Tribulatio bonorum. 38.2
Tribulatio malorum. 39.2
Deus ſcit tribulationum finem. 219.1
Tribulatur Eccleſia militans. 230.1
Tribulationum bona. 349.2
Quomodo tribulationes noſtrę poſsint eſſe fructiferę. 596.1
Tribulationes hominem perficiunt. 30.2
Deus ſuos ad eorum coronam tribulari permittit. 37.2 220.2
Tribulatio conſolationem, & contrà, ſequitur. 67.1
Tribulatio purgat peccata. 230.1
Tribulatis bonis adeſt Deus. 303
Tribulatio bonos delectat. 465.2
Tribulationes communes. 739.1.2
Tribulationes inuoluntariæ. 46.2.1
Tribulatio præſens, quid ſit. 491.1
Tribulatio toleranda. 229.2
Remedium tribulationum. ibidem.
Tribulatio patienter tolleratur, paſsionis Chriſti memoria. 230.2
Cautela in tribulationibus. 528.2
Quid in tribulatione faciendum. 599.2
Laudandus in tribulatione eſt Dominus. 577
Documentum ſuper tribulatione Chriſti. 646.2

Tribulus, Tribunal.

Tribuli. 178.1
Tribunal quid. 632.2

Tributum.

Tributi à Chriſto exactio. 404.1
Chriſt⁹ cur tributũ ꝑ Petro, & nõ ꝑ aliis ſoluit. 404.2
Chriſtus cur tributum ſoluerit. ibidem.
Tributum Deo reddendum. 512.2

Triclinium, Triduum, Trigeſimus.

Triclinium quid eſt. 125.1
Triduum multiplex. 383.1
Triduum paſsionis quomodo intelligatur. 678.2
Anni trigeſimi perfectio. 135.1

Trinitas.

Trinitatis opera. 10.2.25.1
Trinitas miſit Archangelum. 21.1
Trinitatis notificatio. 25.2.130.2
Trinitas poſt Chriſti baptiſmum quomodo differenter apparuit. 107.1
Trinitas cur baptizato apparuit. 107.2
Trinitatem recipit, qui Chriſtum recipit. 239.2
Virtutes trium perſonarum Trinitatis. 318.2
Trinitas inuocanda. 338.1
Trinitas in vtraque regeneratione apparuit. 400.2
Perſonarum Trinitatis vnitas, & diſtinctio. 717.1.2
Diſtinctiones perſonarum Trinitatis, & conuenientiæ earum. 734.1

Triſtitia.

Triſtitia pœnitẽtiæ pro peccatis nõ prohibetur. 167.2

Triſtitiæ

Triſtitiæ libenter ſuſtinendæ. 534.1
Triſtitia Chriſti fuit naturalis & uoluntaria. 595.2
Triſtitiæ Chriſti cauſæ. ibidem.
Triumphus, Trophæum.
Triumphus Chriſti. 490.2
Trophæa Chriſti. 710.1
Tuba, Tumultus.
Tuba quid ſit. 750.2
Tuba præuia. 538.2
Tumultum fugit Dominus. 194.1
Tunica.
Tunicæ duæ. 224.1
Tunica uetus exuenda. 626.1
Tunica Domini à crucifixoribus ſcindi non potuit. 643.2
Tunica inconſutilis. ibidem.
Tunica inconſutilis omnium partium, Eccleſiæ ſignificat unitatem. 645.1
Tunica inconſutilis nunc diuiditur. ibidem.
Tunicam inconſutilem ſcindentes. ibidem.
Documenta ex diuiſione tunicæ inconſutilis. ibidem.
Turba.
Turba quid ſignificet. 141.1
Turbæ uarietas. 275.2
Turbæ fugiendæ. 380.1
Turba impedit inuenire Chriſtum. 337.1
Turba triplex nos impediens. 474.1
Turba triplex Chriſtum ſequebatur ad ſupplicium. 635.2
Turbatio.
Turbatio in Deum relata tria facit. 501.1 2
Turbatio uniuerſalis creaturarum. 535.1
Turbatio in creatura elementari. ibidem.
Turbatio in creatura intellectuali. 536.1
Turbatio ſpiritualis ad pietatem, & miſericordiam ſpectat. 572.2
Virtuoſum eſt contra uitia turbari. ibidem.
Turbatio & fremitus Chriſti. 453.2
Turbatio animæ Chriſti. 595.2
Turris.
Turris ad quam paſtores erant. 43.1
Turris magnæ ædificatio. 237.1
Turris Dauid. 482.2
Turtur.
Turturis caſtitas. 59.1
Turtur deſignat uitam contemplatiuam. 63.2
Tyrannus, Tyrus.
Tyranni multi, multos occiduntur pueros. 69.2
Tyrus, & Sidon. 376.1
Væ.
Væ, quid notet. 297.1
Væ ſcandalizantium. 408.2
Væ ſempiternum recipientibus bona in uita ſua. 449.2
Væ æternum quibus debetur. 520.1
Væ de ſuperbia, & auaritia. ibidem.
Væ de gula. 520.2
Væ de inani gloria. 121.1
Væ de fraudulenta ſtultitia. ibidem.
Væ de ignauia circa ſalutaria. ibidem.
Væ de ſimulatione & mendacio. 522.1
Væ in hypocriſi. 522.2
Væ homicidarum. 523.1
Vagari.
Per uicos, & plateas uagantes. 349.1
Vah, Vallis.
Vah, quid ſignificet. 645.2
Vallis Ioſaphat. 587.2
Vanitas, Vas.
Vanitates hominum.
Vanitas quantùm uitanda.
Vaſa à Domino præſcripta templis. 492.1
Velamen.
Velamen ante faciem ponentes. 611.2
Documenta circa uelamen faciei Chriſti. ibidem.
Velle, uoluntas.
Velle uideri in bonis propter gloriam diuinam, non eſt malum. 518.2
Velle mori hominis non eſt. 464.1
Velle præeſſe, uituperabile eſt. 467.1
Bonæ uoluntatis laus. 188.1
Voluntas Deo ſubdenda. 238.2
Voluntas noſtra uoluntati diuinæ conformanda eſt dupliciter. 238.2.239.1
Voluntas propria, & eius mala. 241.1
Voluntas radix eſt operum. 320.1
Opera, & uerba, ſunt fructus uoluntatis. ibidem.
Voluntas ſola, aut iuſtum, aut peccatorem facit. 320.2
Voluntatem noſtram requirit Deus ad ſanitatem. 336.1
Voluntas peccandi magnum eſt peccatum. 355
Voluntatis renunciatio. 394.1
Per obedientiam mactatur uoluntas. ibidem.
Voluntas prima peccatoris in neceſsitatem conuertitur. 482.1
Propria uoluntas, eſt cauſa malorum. 592.1
Voluntatis malitia cogit ad peccandum. 620
Voluntas Dei.
Voluntatem Dei fieri in cœlo, & in terra. 170.2
Voluntas Dei quæ eſt. ibidem.
Voluntatem Dei facere. 178.2
Voluntas diuina debet eſſe regula omnium actionum noſtrarum 394.2
Voluntas Dei licitum facit.
Voluntas Dei in quo conſiſtat. 556
Quare Chriſtus ſuam prædixit uoluntatem. 562.2
Voluntas Chriſti. 596.2
Vellere, Vellus.
Vellere ſpicas. 309.1
Vellus Gedeonis. 29.1
Velum.
Velum templi quid deſignabat. 61.1
Velum templi ſciſſum eſt. 658.2
Vela duo in templo. ibidem.
Veli ſciſsi precioſitas. 659.1
Venator.
Venator mirabilis Dominus. 226.1
Venatores. 312.1
Vendere, Venditio.
Cur uendebantur pecora in templo. 128.1
Vendentes in eccleſia qui dicantur. 128.2
Vendit qui preces quærit. 162.1
Vendit Dominus regnum cœlorum. 246
Propria uendenda & danda perfectis. 282.1
Ex uenditione Chriſti tria ſunt documenta. 565.1
Qui pro temporalibus iuſtitiam deferunt, Chriſtum uendunt. ibidem.
Chriſtum uendit qui conſilium, uel iuſtitiam uendit. ibidem
Chriſtus à quibus præcipue uenditur. ibidem.
Neque uendentis, neque ementis eſt Chriſtus. ibidem.
Vendi debemus pro Chriſto. ibidem.
Vendi debemus pro regno Dei. ibidem.
Venia, Veniale.
Veniæ locus non eſt in inferno. 157.1

Mo-

Modus ueniendi ad ueniam. 696.1
Veniale eſt, quicquid parit neceſsitas. 408.1
Venialia alleuenda. 739.2

Venire.

Venire, & abire, quid ſit. 89.2
Venerunt paſtores, reges, & ſenes ad Chriſtum.
Venientes ad cœnam qui ſint. 52.2
Cauſæ ueniendi Chriſti. 143.1
Tibi uenit, quid ſit. 482.2
Signa uenturi Chriſti in Chriſto uiſa. 732.1

Venter.

Ventis, & gulæ contemptus. 271.2

Ventus, Ventilabrum.

Venti animam turbantes, qui dicantur. 209
Ventilabrum unde dictum. 94.1

Verbum.

Verbum duplex. 9.2
Verbum in ſacra ſcriptura quid eſt. 45.1
Verba ocioſa uitanda. 110.2
Verba pro factis ponere. 188.1
Simplicitas uerborum iaſpedi comparatur. 434.1
Verbum ocioſum. 320.1
Verbum criminoſum quàm acriter punietur. 320.2
Verba uerenda. 422.1
Quare uerba ſuperiorum parum apud ſubditos proficiunt. 518.1
Verba Mariæ ſex, totidem uirtutum ſignificatiua. 27.1
Verba Mariæ ad Chriſtum crucem portantem. 631.2

Verbum Dei.

Verbum quod egreditur ex ore Dei. 384.2
Verbum primum Chriſti ſcriptum. 76.2
Verbum Dei quomodo audiendum. 77.2.177.2
Verbum Domini mandatum, ſeu præceptum, Dei dictum. 83.1
Verbum Dei comparatur homo. 137.1
Audiens uerbum Dei, & non faciens. 190.1
Verbum Dei audire uolentes, beati eſſe nequeunt. 326.2
Verbi Domini precioſitas, & quomodo audiendum ſit. ibidem.
Verbum Dei audiendum incipientibus. ibidem.
Verbum Dei eſt manna. ibidem.
Verbi Dei effectus. ibidem.
Verba Chriſti tria, increpatiua pectoris. 442.2
Verba Chriſti in conſolationem iuſtorum. 539.2
Eerborum Dei ſtabilitas. 540.2
Verbi Chriſti efficacia. 576.2
Verbum fidei omnes ad fidem conuertit. 599
Verba Chriſti ad filias Hieruſalem. 636.1
Verba Chriſti in cruce. 648.2
Primum uerbum Chriſti in cruce. ibidem.
Verbum ſecundum Chriſti in cruce. 689.2
Tertium uerbum Chriſti in cruce. 690.2
Tertium uerbum Chriſti in cruce, pietatis fuit. ibid.
Quartus uerbum Chriſti in cruce. 653.1
Quartum uerbum Chriſti in cruce fuit magnæ acerbitatis. ibidem.
Quintum uerbum Chriſti in cruce. 654.2
Quintum uerbum Chriſti, fuit uerbum conſolationis. ibidem.
Sextum uerbum Chriſti in cruce. 656.1
Sextum uerbum Chriſti in cruce perfectionis erat. ibidem.
Sextum uerbum Chriſti, nos docet pœnitentiam. ibidem.
Sextum uerbum Chriſti, efficax eſt contra fluxum ſanguinis è naribus. 656.2
Verbum ſeptimum Chriſti in cruce. 657.2
Verbum ſeptimum Chriſti in cruce, uerbum deuotionis. ibidem.

Verbum in diuinis.

Verbum cur potius quàm filius dicatur. 9.2
Verbi à patre proceſsio. 10.1
Verbum diuinum, eſt conceptus intellectus diuini. 10.2
Verbum non eſt factum. ibidem.
Verbi diuini conditiones. ibidem.
Omnia ab æterno, in uerbo diuino uiuebant. ibidem.
Mens æterni uerbi conceptiua, debet eſſe uirginea. 28.2
Verbum æternum non naſcitur, niſi in corde pacato. 40.2
Verbum caro factum. 90.2
Verbi inhabitatio in nobis ibidem.
Gloriam uerbi cognouerunt Apoſtoli. 91.1
Verbi diuini ingreſsio. 735.2

Verecundia.

Verecundiæ utilitas. 197.2
Verecundia Chriſto illata. 635.2

Veritas.

Veritas prædicanda eſt. 132.2
Veritas taceri non uult. 231.2
Veritatem tacens, tranſgreſſor eſt ueritatis. 232.1
Veritatem tacens, conſcius eſt mendacij errantium. ibidem.
Veritatis teſtes quatuor. 338.2
Veritas deprimitur, & falſitas extollitur. 352.1
Veritas in Chriſtiano. 358.2
Veritatis firmitas. 362.2
Veritatis præco. 362.1
Veritatis & mendacij differentia. 362.2
Veritatis occultandæ cauſæ. 504.1
Veritatis demonſtratio. 607.2
Veritas ubi ſit. 619.2
Veritas, ut aqua benedicta, uitatur. ibidem.
Veritas nulli ſe negat. 679.2
Veritatem oppugnantes. 698.1
Veritas melius operando, quàm audiendo intelligitur. 702.2
Veritatis cum miſericordia contentio. 14.1
Veritas triplex in Chriſto. 511.2

Vermis.

Vermis conſcientiæ. 409.2

Veſper, Veſpere, Veſpera.

Veſper moraliter, quid ſignificet. 306.2
Veſpere quid ſit. 498.2
Meditanda hora ueſpertina. 664.2
Veſpera ſabbati non legitur. 670.1

Veſtigium.

Veſtigia Chriſti ſequi. 5
Veſtigia loci unde Chriſtus aſcendit. 726.2

Veſtis, Veſtimentum.

Veſtis eccleſiaſticorum. 244.1
Veſtes ſacerdotis celebrantis. 621.1
In ueſtibus quærenda. 622.1
Veſtitus mallis. 244.2
Veſtium reprehenſio. 448.1
Veſtium ſubſtractio. 483.1
Veſtis nuptialis. 509.1
Scindendi ueſtimenti mos. 609.2
Veſtimenta ouium. 178.1
Religioſa ueſtimenta ſine bonis operibus iudicium Dei ſuſtinebunt. ibidem.

Viſtimentum Ioannis.

Veſtitus Ioannis Baptiſtæ quis. 84.2

A ueſti-

A ueſtitu Ioannes commendatur. 244.1

Veſtimenta Chriſti.

Candor ueſtium Chriſti. 397.2
Chriſtus quater ueſtes in cœna & in paſsione depoſuit. 569.1
Chriſtus ueſtimenta, lotis pedibus, reſumpſit. 571.1
Veſte alba Chriſtus ab Herode illuſus. 621.1
Veſtis alba Chriſti, quid deſignabat. ibidem.
Veſtis albæ Chriſti forma. ibidem.
Chriſtus alba ueſte exuitur, quam hactenus detulerat. 626.1
Documenta ex Chriſto exuto ueſtibus. ibidem.
Chriſtus in uno die tripliciter ueſtitus. 627.2
Veſtis rubra Chriſto data eſt. 623.1
Rubrum Chriſti ueſtimentum, paſsionem martyrum deſignabat. ibidem.
Documenta ex rubro Chriſti ueſtimento. ibidem.
Meditatio circa ueſtimenta Chriſti. ibidem.
Veſtium Chriſti colores. 630.2
Diuiſio ueſtimentorum Chriſti. 643.2
Quadripartita Chriſti ueſtis, quadripartitam deſignat eccleſiam. 643.2
Veſtimentorum Chriſti diuidendorum ratio. 645.1
Documenta ex diuiſione ueſtimentorum Chriſti. ibidem.
Meditatio circa Chriſti ueſtimentorum diuiſionem. 645.2
Veſtimenta Apoſtolorum. 483.1
Veſtimentorum Apoſtolorum ſignificatio. 483.2
Veſtimenta Auguſtini. 244.1

Vetare, Vetus.

Vetatio ne cui dicerent. 391.2
Vetus teſtamentum, figura noui. 155.1

Via.

Viæ ad uirtutem. 184.2
Via ad uitam eſt anguſta. 185.2
Via lata. ibidem.
Arcta uia quomodo agnoſcenda. 186 1
Arcta uia non eſt timenda. ibidem.
Via ad contemplationem. 264.2
Per uias & ſepes degentes. 349.2
Via non eſt propter delitias danda obliuioni. 366.2
Vias quæ à dextris ſunt, nouit Dominus. 556.2

Vicarius.

Vicarius Chriſti unicus. 391.1

Victoria.

Victoria Domini contra diabolum qualis. 116.2

Victus.

Victus prædicatoribus accipiendus. 223.2
Victus Chriſti. 478.2

Videre, Viſio, Viſus.

Videre, & quomodo uiderunt gloriam Chriſti Apoſtoli. 91.1
Vidit caſum Luciferi Dominus. 251.2
Videre pro intelligere interdum ſumitur. 708.1
Videre ſpiritualiter Chriſtum. 256.1
Videtur Chriſtus quadrupliciter. ibidem.
Chriſtum uidere uolens, quid faciat. 693
Viſio Dei, an ſit pro hac uita poſsibilis. 92.1
Viſio Dei, eſt finis omnium bonorum. 150.2
Viſio Dei perfecta, eſt gloria. 678
Dei aperta uiſio. 752.2
Viſio Pontificis. 297.2
Omnis uiſio ducens cor in falſam fidei, uel morum, opinionem, à diabolo uenit. 531.2
Cautela in uiſionibus quantumuis firmis. ibidem.
Viſus & tactu illicitus utetur. 158.1
Viſus eſt certior auditu. 11.1
Viſus pro omni ſenſu accipitur. 708.2

Viſitare, Viſitatio.

Tres hominum conditiones Dominus libenter uiſitat. 452.1
Viſitatio Domini per quæ fiat. 489.1
Deus quem uiſitat, ſemper conſolatur. 700.1
Chriſtus uiſitat ſanctos patres poſt reſurrectionem. ibidem.
Viſitandi Chriſti cauſæ in ſuſcitatione Lazari. 479.2
Viſitatio Mariæ qua uiſitauit Elizabeth. 32.2
Abraham & Dauid uiſitabant Mariam. 719.1
Viſitatio nomen templorum. 606.1

Vidua.

Vidua quomodo plus cæteris dedit. 495.1
Vidua paupercula, quid deſignat. ibidem.
Viduæ facilè decipiuntur. 520.2
Vidua Sareptana, Chriſtum crucem ferentem figurat. 634.2
Vidua eccleſia. 292.1

Vigilare, Vigilia.

Vigilandum eſt. 183.2
Quomodo ſemper ſit uigilandum. 541.2
Quæ nos inducere debent ad uigilandum. 544.2
Quàm ſtudioſe omnibus uigilandum. 543.1.2
Vigilare quis dicatur. 548.2
Vigilia opus eſt mentis ante mortem corporis. 551.2
Exhortatio ad uigilandum. 552.1
Vigiliæ noctis quatuor. 43 1
Quarta uigilia noctis. 303.2
Vigiliæ tres, tres hominis ætates. 548.2
Vigilia huius mundi. 551.1
Chriſti uigilia 303.2
Meditatio uigiliæ Dominicæ. 302.2

Villa, Villicus, Villicatio.

Villam emit amator mundi ſuperbus. 348.2
Villa triplex nobis commiſſa. 442.1
Villarum noſtrarum fructum Deo diſpenſare oportet. 443.1
Villicus quis dicatur. 441.2
Villicus Chriſti triplex. 443.1
Laudatio uillici. 443.2
Reddere rationem uillicationis, aut ante mortem, aut aut poſt conuenit. 442.2

Vindictam.

Vindicta quadruplex iniuſta. 156.1
Vindicta an, & quomodo ſit expetenda. 261
Vindicta ad correctionem exercenda. 160.2
Vindicta non eſt ſumenda. 462.2
Vindicta non ſemper deſideranda. 462.1.2
Qualiter expetenda eſt uindicta à nobiſipſis. 537.1

Vinea, Vinum.

Vinea multipliciter accipitur. 439
Vinea agricolis locata. 506.1
Vineæ Engaddi floruerunt. 47.1
Cur Ioannes Phariſæos uiperarum progeniem uocat. 85.2
Vini defectus in nuptiis. 123.2
Vini miraculoſi bonitas. 125 2
Vini in uineis productio. ibidem.
Vini boni propoſitio. 127.1
Chriſtus non ſemper primò bonum uinum ponit.
Vini infuſio. 257.2
Vini inuentio. 309 2
Vinum myrrhatum Domino propinant hæretici. 639.2
Dantes uinum myrrhatum cum felle mixtum Chriſto. ibidem.

Vir.

Vir.
Hebraicus modus uiros ſupra uiginti annos appellat. 292.1
Viri dicuntur, qui uiriliter tentationibus reſiſtunt, 293.1
Virga.
Virga non portanda. 224.1
Virga Ieſſe. 15.1
Virga Ioſeph floruit. 16.2
Virga Aaron germinauit. ibidem.
Virgæ comparatur Mariæ. ibidem.
Virgo, Virginitas.
Virgo perfecta quæ ſit. 28.1
Virginum laus. 282.1
Virgo à uirore dicta.
Virginibus ſimilis eccleſia. 550.1
Virgines duplices totum mundum comprehendunt. 550.2
Virginum prudentia. 551.1
Quomodo Chriſtus neſcit uirgines fatuas. 551.2
Parabolæ decem uirginum intentio. 552.1
Virginitatis theſaurus ubi inuenitur. 282.1
Virginitatis priuilegium. 575.1
Virginitatem & fœcunditatem amauit Maria. 30.1
Virgo tota Maria. 21.1
Cur de uirgine Chriſtus naſci uoluit. ibidem.
Virginum primiceria fuit Maria. 23.1
Virginem concipere, maius eſt quàm ſterilem. 26.1
Virgo à Hieremia prædicta. 69.2
Virtus.
Virtutum præteritarum obliuio commendanda. 36.1
Reſurrectio uirtutum non fit, niſi præcedat ruina uitiorum. 61.1
Virtus ſine humilitate nulla eſt, & quod ea omnes perficit. 80.2
Virtutibus noſtris non eſt confidendum. 115.1
Modus inducendi ad uirtutes. 144
Virtutis cauſa, non uirtus, mercedem habet apud Deum. 165.2
Virtutes propter Deum appetendæ. 167.2
Virtus uitioſis ardua. 186.2
Virtutis uia aſpera eſt. 230.1
Triplex uirtus theſaurum inueniens. 282
Virtutis uis. ibidem.
Virtuoſior, maiore uirtute dignior. 346.1
Virtutum commendatio & utilitates.
Quinque uirtutum exempla. 559.1
Tres uirtutes theologas petere debemus. 183.2
Ordo uirtutum theologarum. 730.1
Vritus nulla defuit Mariæ. 21.1
Virtus Chriſti.
Virtutum exempla in Chriſti uita. 4
Virtus nulla eſt, Chriſti uirtutes ignoranti. 5
Virtutes omnes uitiis repugnantes congregat, qui Chriſti uitam conſiderat. ibidem.
Virtutes Chriſti elegit contra mundi uanitates. ibid.
Virtutes omnes præter fidem & ſpem habuit Chriſtus, nec creſcebat in anima. 74.1
Virtutes quatuor cardinales exercuit Chriſtus. 459.1
Exemplar omnium uirtutum in paſsione Chriſti relucet. 562.1
Virtutum operatio in cruce. 643.1
Virtutes cruci conformes. ibidem.
Virtutes Chriſti uariæ. 645
Virtutem Chriſti abnegantes. 645.2
Virtus tactus Dei ad ſeptem ualet. 192.1
Virtus ſanatiua à Chriſti humanitate procedebat, 362.1
Virtutes cæleſtes.
Virtutibus coæquandi, 411.1
Virtutum cœleſtium motus. 535.2
Vim facere regno cœlorum. 246.1
Vim facere perditioni. ibidem.
Viſus, Viſio, Viſitatio.
Quære ſuprà in dictione, uidere.
Vita.
Vitam eſſe omnia. 10.2
Vita bona, eſt lux hominum. 11.1
Vitæ mutandæ ratio 56.1
Vitæ imminutio. 86.2
Vitæ longæ ſpes decipit. 98.1
Vita bona magis quàm longa curanda. ibidem.
Vita præſens non amanda. 236.1
Vitam hanc deſpiciens, tandem in beatitudine recipiet. ibidem.
Delectus uitæ habendus. 265.1
Vita ſpiritualis, & temporalis. 332.1
Vita mala plus cæteris rebus deſiderabilis. 341.2
Vita noſtra eſt locus laboris. 351.1
Vitæ æternæ promiſsio. 438.1
Vitæ incertitudo. 441.2
Vita præſens delitias habet, & tribulationes 451.1
Vitæ longitudo non eſt deſideranda. 453
Breuitas uitæ, & mortis neceſsitas, conſiderandæ ſunt. 133.2
Vita in patientia. 548.1
Tota uita Chriſtiani, crux atque martyrium eſt. 637.2
Vita eſt eſſe cum Chriſto. 690.1
Vita actiua, & contemplatiua.
Vita duplex, actiua & contemplatiua. 403.1.606.2
Vita utraque à Domino commendatur. 194.2
Vitæ utriuſque conditiones. 264.1
Vita utraque laudabilis. 265.1
Vita actiua & contemplatiua, interdum cōmiſcentur. 264.1.2
Vita actiua. 265.2
Vita contemplatiua. ibidem.
Vita mixta. ibidem.
Vita utraque prælato eſt amplectenda. ibidem.
Differentia actiuæ, & contemplatiuæ uitæ. 555.2
Vita Chriſti.
Vita Chriſti ſeriatim non curſoriè legenda. 1
Vita Chriſti imitanda & propter multa deſideranda. 2
Vitæ Chriſti ſtudium & profectus. 4
Vitæ Chriſti fructus. 2
Vitæ Chriſti conditiones. ibidem.
Vita Chriſti fauorabiles reddit, & ſanctos. ibidem.
Vitæ Chriſti contemplatio omnibus neceſſaria. ibid.
Vita Chriſti nidum præſtat. ibidem.
Vita Chriſti facit conſortes uitæ cœleſtis, & omnium ſanctorum. ibidem.
Vita Chriſti exemplar eſt omnium. ibidem.
Vita Chriſti nequit ſatis laudari. ibidem.
Vita Chriſti facit hîc incipere uitam cœleſtem. ibidem.
Vitæ Chriſti compendium. 3
Vitam Chriſti Bernardus frequentauit. 3
Meditationum uitæ Chriſti utilitates. ibidem.
Vita Chriſti contra hoſtium tentamenta. 4
Vita Chriſti tota eſt diſciplina, & inſtructio. ibidem.
Vita Chriſti eſt nobis ſpeculum. 5
Vitæ Chriſti meditationum introductio. ibidem.
Vita Chriſti diabolum ſuperauit, & mundum. 54.1
Vita Chriſti uiuere. 379.2
Vita Chriſti tota paſsio, & paupertas. 561.2
Vita

Vita Chriſti memoriæ commendanda. 758.1
Reliqua, uide in Chriſti uita.

Vitium.

Vitiorum materia in tribus, de quibus tentatus eſt Chriſto. 115.1
Vitia omnia deprimunt ad inferos. 148.2
Vitioſum quocunque animo fiat, turpe eſt. 175.1
Vitiorum principes dæmones. 316.1
Omnia uitia ad tria reducuntur. 348.2
Minora uitia, & non maiora caſtigantes. 522.1
Peſtilentiæ carnalium uitiorum in Eccleſia. 526.1
Vitia mundi peculiaria. 527.1
Vitium carnale quomodo curatur. 197.1
Nullus ſine uiolentia uitia in uirtutes commutare poteſt. 246.1
Vitia, Domino ingrediente, corruunt. 69.2
Vitiorum ruina per Chriſtum. 61.1
Vitiorum remedia. 116.2
Antidotum uitiorum in paſsione Chriſti relucet. 562.1

Vitta.

Vittæ hyacinthinæ, ſunt ſanctæ cogitationes. 518.2

Vitulus.

Vituli occiſio. 416.2
Vitulus ſaginatus. ibidem.

Vituperari, Vituperium.

Vituperari non eſt ſemper inutile. 79.1
Vituperium pro conſcientia menſurandum. 352.1

Viuere.

Viuere, quid ſit. 86.2
Viuere de ſuo licet prædicatoribus. 223.2
Qui ſibi ſoli uiuit, ſuperfluus eſt: neque homo, neque ſui generis eſt. 555.2
Chriſtiani male uiuentes, iniuriam Chriſto faciunt. 477.1
Vita, quære ſuprà ante Vitium.

Vlixes.

Vlixis factum.

Vmbra, Vndenarius.

Vmbra legis tegebat, quod nunc reuelatum cernimus. 400.2
Vndenarius numerus. 420.1

Vngere, Vnguentum.

Vngere caput, quid ſit. 167.1
Vngebantur in ueteri lege tantùm reges, & pontifices, ſeu ſacerdotes. 43.2
Vnctus eſt Chriſtus oleo inuiſibili.
Vngere caput Chriſti. 477.1
Vngere pedes Chriſti. ibidem.
Quare corpus Chriſti ungebatur. 665.1
Vngendi corporis Chriſti dilatio. 666.1
Vngitur corpus Ieſu, & inuoluitur. 668.1
Vnguentum quid ſit. 476.2
Vnguentum fundere. 260.2
Vnguenti effuſi ſuper Chriſti caput precium. 477.1
Vnguentum Magdalenæ iubet Chriſtus in ſuam ſeruari ſepulturam. 478
Vnguentum ſalubre. 684.2

Vnus, Vnitas, Vnio.

Vnus & unum. 370.1
Vnus leproſus ſanatus rediens quid. 460.1
Vnum eſſe cum Deo. 535.2
Vnum eſſe quid ſit. 536.1
In unitate charitatis conſiſtit perfectio Chriſtianæ religionis. 536.2
Vnitas mentis ad Deum neceſſaria. 264.1
Vnitas triplex. 316.2
Vnio triplex in Chriſto. 27.1
Vnio diuinitatis. 27.2

Vocare, Vocatio.

Vocare Dominum uoce, & eum opere negare, nihil prodeſt. 551.2
Vocatio diſcipulorum Chriſti. 129.1
Tres uocationes diſcipulorum Chriſti. 139.1
Vocatio Apoſtolorum ſecunda, & tertia. 135.2
Vocatorum obedientia, fœlicitas, & idoneitas. 139.1 2
Vocatio Apoſtolorum ſcripta. 139.2
Apoſtolorum uocatorum conditio. 135.2
Vocatorum nomina quatuor. 140.1
Vocatorum quadriga. ibidem.
Vocatio Domini per miniſtros. 348.1
Vocatio Domini ultima. 422
Vocatio Domini ad laborem, & requiem. 441.1
Figuræ uocationis electorum. ibidem.
Vocat omnes Deus. 510.2
Vocatio gentium. 196
Vocandi gentes modus 392.1
Vocandorum Iudæorum modus. ibidem.

Volatile, Volucris.

Volatilia Deus fecit, & paſcit, propter hominem. 176 2
Volatilia cœli contemplatiuos deſignant. 177.1
Volucres cœli, animæ fideles. 280.1

Voluntas.

Quære ſuprà in dictione, Velle.

Voluptas.

Voluptatis deteſtatio. 384.1
Voluptas quantùm fugienda eſt. 42.1
Voluptas deſtruitur. 309.2
Voluptas ſpernenda & uitanda. 310.1
Voluptatibus reſiſtendum. 606.2
Voluptatum amatores, ſunt Chriſti perſecutores. 393.2 395.2
Voluptas quantum noceat. 739.1

Votum.

Votum uirginitatis primum. 14.2
Votum Mariæ uirginis. 15.2
Maria & Ioſeph, ex communi conſenſu uouerunt uirginitatem. 16.1
Vota indeterminata ſunt ſtatim implenda. 38.1
Vota tria religionis ad exemplum natiuitatis Chriſti formantur. ibidem.
Vota omnis religionis. 341.1
Tria uota perfectionis religioſorum. 4 6
Vota quàm grauia ſint uincula. 512.2

Vox.

Vox miſericordiæ Dominicæ. 355.2
Voces Chriſti quatuor. 370.2
Vocis Chriſti uirtus. 400.1
Vox Chriſti cur magna dicatur. 454.1
Vox paterna. 501.2

Vrina.

Vrina quare dicatur ſana.

Vſque.

Vſque pro ſemper. 718.2

Vſura, Vſurarius.

Vſura quid ſit. 55 .2
Vſura palliata. 491.2
Vſura ſpiritualis lucrum eſt animarum. 553.2
Vſurarij ſunt pluſquàm peccatores. 156.1

Vt.

Vt, tenetur interdum conſecutiuè. 60

Vtile, Vtilitas.

Sine Chriſto nihil utile. 365
Nihil eſt ita Deo amicum, quàm ad communem utilitatem uiuere. 555.2

Vua.

Vua.

Vuæ. 178.1

Vulnus, Vulnerari.

Vulnerum curatio. 257.2
Vulnera alligare quid ſit. ibidem.
Vulnerum Chriſti numerus. 590.1
Vulnerum Chriſti numeri myſterium. 590.2
Vulnera Chriſti innumerabilia. 663
Chriſti uulnera per totum corpus. 666.2
Chriſtum vulnerantes. 661.2
Quinque vulnerum Chriſti ratio. 663.1
Vulnera Chriſti per quæ ſignificentur. 663.2
In vulneribus Chriſti quærenda. ibidem.
Chriſtus propter nos vulneratus eſt. 673.2
Vulneris in latere Chriſti magnitudo. 708.2
Refugium continuum in vulnere lateris Chriſti quærendum. 592.1
Cur Chriſtus vulnera retinuit. 538.2
Vulnera Chriſti ſunt noſtræ redemptionis ſignum. 709.2
Vulnerum Chriſti iocunda uiſio beatis. ibidem.

Vulpes.

Vulpes quid ſit.

Vxor.

Vxoris propter adulterium diuiſio. 158.2
Vxorem ducit carnalis. 348.2
Vxor eſt graue pondus. 426.2
Vxoris conditiones. ibidem.
Vxoris Loth commutatio in ſtatum ſalis. 518.2
Cur vxor Loth punita fuit retroſpiciendo, & non Abraham. ibidem.

Zachæus.

Zachæi officium. 470
Zachæi in arborem aſcendentis imitatio. 470.2
Zachæo bonum fuit uidere Chriſtum, & melius uideri à Chriſto. 471.2
Zachæi ſalus. 472.2
Zachæus filius Abrahæ. ibidem.
Zachæus Gentilem populum deſignat. 473.1
Zachæus diuitem interdum deſignat. ibidem.

Zacharias.

Zacharias deſcendit de Abia. 18.2
Zacharias non fuit ſummus ſacerdos. ibidem.
Zacharias quid interpretetur, & ſignificet. ibidem.
Zachariæ oratio quæ erat. 19.1
Zacharias quid in nobis ſignificet. ibidem.
Zacharias cur obmutuit. 19.2
Taciturnitas Zachariæ quid ſignificet. 21.1
Zachariæ habitatio. 30.1
Zacharias filius Ioiadæ, idest, Barachiæ. 523.1

Zebedæus.

Zebedæi mors. 465.1

Zebub.

Zebub. 316.1

Zelus, Zelare.

Zelus quid ſit. 129.1
Zelus bonus quid ſit. Item quid ſit à zelo comedi. ibidem.
Zelum Dei habere. ibidem.
Zeli meritum. ibidem.
Contra zelantes tranſgreſsionem humanam ſupra diuinam. 375.1

Zizania.

Zizania in ſegete. 273.1
Zizania, errores & hæreſes. ibidem.

Zona.

Zona Ioannis. 84.2

Indicis materiarum, & inſignium locorum, in Vitam Chriſti, finis.

A01 1670470

Digitized by Google